

SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO

JANA KARŁOWICZA, ADAMA KRYŃSKIEGO
i
WŁADYSŁAWA NIEDŹWIEDZKIEGO.

TOM VII

T — Y

ułożony przez
WŁADYSŁAWA NIEDŹWIEDZKIEGO

DZIEŁO NAGRODZONE PRZEZ KRAKOWSKĄ AKADEMJE
UMIEJĘTNOŚCI NA KONKURSIE IMIENIA LINDEGO I ZALECONE
PRZEZ GALICYJSKĄ RADĘ SZKOLNĄ DO UŻYTKU SZKÓŁ

WARSZAWA

Tom wydany przez K. Króla i W. Niedźwiedzkiego, z zapomogi Kasy Im. Mianowskiego.

W drukarni „Współczesnej”.

Szpitalna 10.

1919

SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO

SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO

JANA KARŁOWICZA, ADAMA KRYŃSKIEGO
i
WŁADYSŁAWA NIEDŹWIEDZKIEGO.

TOM VII

T — Y

ułożony przez
WŁADYSŁAWA NIEDŹWIEDZKIEGO

DZIEŁO NAGRODZONE PRZEZ KRAKOWSKĄ AKADEMJE
UMIEJĘTNOŚCI NA KONKURSIE IMIENIA LINDEGO I ZALECONE
PRZEZ GALICYJSKĄ RADĘ SZKOLNĄ DO UŻYTKU SZKÓŁ

WARSZAWA

Tom wydany przez K. Króla i W. Niedźwiedzkiego, z zapomogi Kasy im. Mianowskiego.
W drukarni „Współczesnej”.

Szpitalna 10.
1919

Spis skrótów w tomie I—VII.

a) Wyrazy :

a. = albo.
Ags. = anglosaski.
Ameryk. = amerykański.
an. = analogja, analogicznie, analogiczny.
anat. = anatomiczny.
Ang. = angielski.
antr. = antropologiczny.
apt. = aptekarski.
Ar. = aryjski, indoeuropejski.
Arab. = arabski.
arch. = archeologiczny.
astr. = astronomiczny.
Azjat. = azjatycki.
bakt. = bakterjologiczny.
bart. = bartniczy.
bed. = bednarski.
Belg. = belgijski.
bezok. = bezokolicznik.
bib. = biblijny.
bil. = bilardowy.
biol. = biologiczny.
blach. = blacharski.
Blg. = bułgarski.
blm. = bez liczby mnogiej.
blp. = bez liczby pojedynczej.
bl. = błędnie.
bot. = botaniczny.
Braz. = brazylijski.
Brs. = białoruski.
buch. = buchalteryjny.
bud. = budowniczy.
bur. = bursztyniarski.
ceg. = ceglarski.
chem. = chemiczny.
Chiń. = chiński.
chir. = chirurgiczny.
Chor. = chorwacki.
cieś. = ciesielski.
Olt. = celtycki.
cukier. = cukierniczy.
eukr. = cukrowniczy.
Cyg. = cygański.
cyk. = cyklitowski.
cz. = czasownik, słowo.
czeion. = czcionkarski.
Czes. = czeski.
częstot. = słowo częstotliwe.
częś. = częściej.
czyn. = czynny.
daw. = dawny, dawniej.
den. = dentystyczny.
der. = dermatologiczny.
Dł. = dolnołużycki.
Dnm. = dolnoniemiecki.

dok. = słowo dokonane.
dom. = domyśla się.
dosł. = dosłownie.
druc. = druciarski.
druk. = drukarski.
Duń. = duński.
dziec. = dziecięcy.
Dźwn. = dźwiękonaśladowczy, onomatopelczny.
Dżagat. = dżagatajski.
ekon. = ekonomiczny.
elektrot. = elektrotechniczny.
embr. = embriologiczny.
Eśń. = estoński.
farb. = farbiarski.
fecht. = fechtunkowy.
fil. = filozoficzny.
Fiń. = fiński.
fiz. = fizyczny.
fizj. = fizjologiczny.
fl. = flisacki.
fortep. = fortepjanistowski.
fot. = fotograficzny.
Fr. = francuski.
garb. = garbarski.
garn. = garnieński.
gie. = geograficzny.
gieol. = geologiczny.
gim. = gimnastyczny.
gin. = ginekologiczny.
gis. = giserski.
Gł. = górnołużycki.
gm. = gminny.
Gnm. = górnoniemiecki.
gorz. = gorzelniczy.
Got. = gocki, gotycki.
gór. = górniczy.
Gr. = grecki.
gram. = gramatyczny.
Grm. = germański.
haf. = hafciarski.
han. = handlowy.
Hb. = hebrajski.
her. = heraldyczny.
hist. = histologiczny.
Hl. = holenderski.
Hp. = hiszpański.
hut. = hutniczy.
im. = imiastów.
in. = inaczej.
intr. = introligatorski.
inż. = inżynierski.
ir. = ironiczny.
Japón. = japoński.

jednot. = cz. jednolity.
 jez. = językoznawczy.
 jub. = jubilerski.
 kam. = kamieniarski.
 kar. = karcziarski.
 Kau. = kaukaski.
 kip. = kiperski.
 kol. = kolejowy.
 koł. = kołodziejski.
 koń. = koniarski.
 koż. = kozłowski.
 kości. = kościelny, teologiczny.
 kotł. = kotłarski.
 kow. = kowalski.
 kraw. = krawiecki.
 Kre. = kroacki.
 kuch. = kucharski.
 kuśn. = kuśnierski.
 lek. = lekarski.
 lekc. = lekceważący.
 lep. = lepiej.
 leśn. = leśniczy.
 licz. = liczebnik.
 Lit. = litewski.
 lm. = liczba mnoga.
 lp. = liczba pojedyncza.
 lpd. = liczba podwójna.
 lud. = ludwisarski.
 Ł. = łaciński.
 Łt. = łotewski.
 łyż. = łyżwiarski.
 m. = rodzaj męski.
 Mal. = malajski.
 malar. = malarski.
 mat. = matematyczny.
 mech. = mechaniczny.
 Meksyk. = meksykański.
 men. = menniczny.
 met. = meteorologiczny.
 mier. = mierniczny.
 min. = mineralogiczny (i krystalograficzny, petrograficzny).
 mł. = młynarski.
 Mongol. = mongolski.
 mor. = morski, marynarski.
 Moraw. = morawski.
 mul. = mularski.
 muz. = muzyczny.
 myd. = mydlarski.
 myśl. = myśliwski.
 N. = nowo.
 nar. = narciarski.
 Ngr. = nowogrecki.
 ni. = nijaki; rodzaj nijaki.
 nied. = niedokonany.
 niek. = niekiedy.
 nieod. = nieodmienny.
 nieos. = nieosobowy, nieosobowo.
 Ni. = nowołaciński.
 Nm. = niemiecki.
 Now. = w nowszych czasach dowolnie utworzony.
 noż. = nożowniczy.
 Nrw. = norweski.
 ogr. = ogrodniczy.
 okrzyk. = okrzykowy, wykrzyknikowy.
 okul. = okulistyczny.
 org. = organmistrzowski.
 Orm. = ormiański.
 os. = osoba.
 osn. = osnowa (temat; źródłosłów).
 p. = patrz.

pal. = paleontologiczny.
 pale. = paleograficzny.
 patol. = patologiczny.
 Pg. = portugalski.
 piecz. = pieczętarski.
 piek. = piekarski.
 piern. = piernikarski.
 piesz. = pieszczotliwy.
 piw. = piwowarski.
 pi. = pien (pierwiastek).
 poch. = pochodny, pochodzi.
 poet. = poetycki.
 pog. = pogardliwy.
 Pol. = polski.
 poł. = położniczy.
 por. = porównaj.
 posp. = pospolity, nieliteracki.
 pouf. = poufały.
 pow. = powoźniczy.
 powr. = powoźniczy.
 późn. = późniejszy.
 pp. = przypadek.
 praw. = prawniczy.
 prow. = prowincjonalny.
 Prs. = perski.
 Prz. = przysłowie.
 przed. = pojęcie przeciwne.
 przen. = przenośnia.
 przęd. = przędzalniczy.
 przyi. = przyimek.
 przym. = przymiotnik.
 przyrod. = przyrodniczy.
 przys. = przysłówek, przysłówkowo.
 ps. = psychologiczny.
 Pśn. = pieśń.
 pusz. = puszczarski.
 ret. = retoryczny.
 ręk. = rękawicznicy.
 rod. = rodzaj (gramatyczny).
 rol. = rolniczy.
 Rom. = romański.
 Ros. = rosyjski.
 roś. = roślinna.
 rozk. = rozkazujący.
 rub. = rubaszny.
 Rum. = rumuński.
 Rus. = ruski wogóle (Ros., Bra., Ukr.).
 ryb. = rybaki.
 rz. = rzeczownik.
 rzem. = rzemieślniczy.
 rzeź. = rzeźniczy.
 rzeźb. = rzeźbiarski.
 S. = staro-.
 Sem. = semicki.
 siod. = siodlarski.
 S. Irl. = staro-irlandzki.
 Skd. = skandynawski.
 Skr. = sanskrycki.
 skróc. = skrócone, skrócenie.
 sld., sł. lud. = słoworód ludowy (nowotwór, analogizm).
 Sł. = słowiański.
 Sł. = słowański.
 sld. = słoworód.
 sł. lud. p. sld.
 Sł. = Słowiański.
 sp. = spółnik.
 Srb. = serbski.
 st. n. = stopień najwyższy.
 st. r. = stopień równy.
 st. w. = stopień wyższy.
 stol. = stolarski.

szczeg. = szczególnie.
 szczoł. = szczołkowski.
 szew. = szewcki.
 szk. = szklarski.
 szm. = szmuklerski.
 Szwed. = szwedzki.
 ś. = się
 ślus. = ślusarski.
 Śr. = średniowieczny.
 Śr. Grn. = średniowieczno-górnoniemiecki.
 Śr. Łć. = średniowieczno-łaciński.
 tap. = tapierski.
 Tat. = tatarski.
 teatr. = teatralny.
 tech. = technologiczny.
 tel. = telegraficzny.
 terat. = teratologiczny (= o potworach).
 tkac. = tkacki.
 tok. = tokarski.
 Tur. = turecki.
 ucz. = uczniowski.
 Ukr. = ukraiński.
 Ur. = uralско-аляски.
 w. = wykrzyknik.
 wet. = weterynarski.
 Węg. = węgierski.
 węgl. = węglarski.
 wiośl. = wioślarski.
 wł. = imię własne.
 właśc. = w znaczeniu właściwym; właściwie.
 włos. = włoski.
 wog. = wogóle.
 woj. = wojskowy.
 wym. = wymawia się.
 wzgl. = względnie (respective).
 z. = zaimek.
 zag. = zagadka.
 zam. = zamiast.
 zap. = zapewne.
 zb. = zbiorowy.
 Zd. = zendzki.
 zdń. = zdński.
 zdr. = zdrobniały.
 zeg. = zegarmistrzowski.
 zgr. = zgrubiły.
 zł. = złodziejski.
 zn. = znaczenie, w znaczeniu.
 zool. = zoologiczny.
 zoot. = zootomiczny.
 ż. = żeński; rodzaj żeński.
 żart. = żartobliwy.
 Żyd. = żydowski.
 † staropolski.
 † wyraz, którego unikać należy.
 × mało używany.
 [] gwarowy.
 < > uwaga o pochodzeniu wyrazu.
 * demniemana postać wyrazu.

b) Autorowie i źródła.

AB. = August Bielowski.
 Ab. = Abgar Soltan (Michał Abgarowicz).
 Abr. = Władysław Abraham.
 Ad. = Samuel Adalberg.
 Adam. = Adam Ferdynand Adamowicz.
 A. G. = Marja Aret-Golczewska.
 Ahmk. = Akta historyczne miasta Krakowa r. 1625.
 A. Jag. = Anna Jagiellonka.
 Ajg. = Piotr Ajgner.

AKS = A. K. Smaczniński.
 Alb. = Albertus z wojay.
 Alber. = Jan Albertrandi.
 Am. = tłumacz książki: Albertus Magnus, o sekretach białogłowskich — Amsterdam, 1698.
 An. = Władysław Ludwik Aneczyc.
 And. = Antoni Andrzejowski.
 And. z Kobyl. = Andrzej Glaber z Kobylina.
 Ant. = Karol Antoniewicz.
 Ant. z Przem. a. Przem. = Antonin z Przemyśla.
 Arc. = Krzysztof Arciszewski.
 Art. haft. = Artykuły cechu hafciarskiego.
 Ask. = Szymon Askenazy.
 Asn. = Adam Asnyk.
 Auszp. = Kazimierz Auszpurger.
 Azul. = Azulewicz.
 Bach. = Feliks Bachowski.
 Baka. = Józef Baka.
 Bal. = Michał Baliński.
 Bale. = Oswald Balzer.
 Baliń. = Karol Baliński.
 Bals. = Kacper Balsam.
 Bał. = Michał Bałucki.
 Ban. = Jerzy Samuel Bandtkie.
 Ban. W. = Wincenty Bandtkie.
 Bar. = Sadok Barącz.
 Baran. = Marjan Baraniecki.
 Bardz. = Jan Alan Bardziński.
 Bars. = Franciszek Bars.
 Barszcz. = Jan Barszczewski.
 Bart. = Julian Bartoszewicz.
 Bart. A. = Artur Bartels.
 Bartk. = Bartkowski.
 Baz. = Cyprian Bazylik.
 Bądz. = Antoni Bądzkiwicz.
 B. B. = Biblia Brzeska.
 Bbr. = Władysław Boberski.
 Bch. = Maks. Baruch.
 Bez. = Słownik lekarski polski Browicza, Kraków, 1905.
 Bd. = Franciszek Brandt, Nauka o muszkułach i Osteologia, 1810—1814.
 BdC. = Jan Baudouin de Courtenay.
 Beł. = Stanisław Bełza.
 Bełc. = Adam Bełcikowski.
 Bem. = Antoni Gustaw Bem.
 Bemb. = Mateusz Bembus.
 Bent. = Feliks Bentkowski.
 Bent. W. = Władysław Bentkowski.
 Ber. = Dekret abo wyrok astrologski przez Bernata—Kraków, 1605.
 Bern. = Feliks Bernatowicz.
 Berw. = Ryszard Berwiński.
 Bew. = Bewerley czyli Gracz angielski, tradgiedja, 1777 r.
 B. G. = Biblia Gdańska.
 Bht. = Bohowityn.
 Biał. = Jan Białoboeki.
 Białob. = Marcin Białobrzewski.
 Białog. = Wiersz o fortelach i obyczajach białogłowskich—w. XVII.
 Bie. = Ludwik Bierkowski.
 Biel. = Tomasz Bielawski.
 Biel. J. = Joachim Bielski.
 Biel. M. = Marcin Bielski.
 Biel. P. = Piotr Bieliński.
 Bier. = Czesław Biernacki.
 Bies. = Biesiady Baltyzera.
 Big. = Henryk Biegeleisen.
 Birk. = Fabjan Birkowski.
 Bk. = Piotr Baryka.
 Bl. = Jan Bloch.

Bliz. = Józef Bliziński.
 Błaż. = Marcin Błażowski.
 Błot. = Hipolit Błotnieki.
 Bńs. = M. Brzeziński.
 Bob. = Michał Bobrzyński.
 Bobr. = Florjan Bobrowski.
 Bobrow. = Jan Bobrowicz.
 Bocz. = Boczylowicz.
 Bodz. = Bodzantowicz (Kajetan Suffczyński)
 Bog. = Józef Jerzy Boguski.
 Bog. W. = Władysław Bogusławski.
 Bog. Woj. = Wojciech Bogusławski.
 Bogar. = Bogarodzica.
 Bogs. = Stanisław Bogusławski.
 Boh. = Franciszek Bohomolec.
 Boh. J. = Jan Bohomolec.
 Boh. K. = Franciszek Ksawery Bohusz.
 Boh. M. = Ksawery Michał Bohusz.
 Bońk. = Bońkowski.
 Borz. = Ładziśław Borzywojowicz (Władysław Korotyński).
 Bost. = Ferdynand Bostel.
 Boż. = Bożydar (Edmund Bogdanowicz).
 Br. = Józef Brodowski.
 Bran. = Stanisław Brandowski.
 Bratk. = Daniel Bratkowski.
 Brk. = Aleksander Brückner.
 Brodz. = Kazimierz Brodziński.
 Bron. = Marcin Broniowski.
 Brt. = Wacław Berent.
 Brud. = Zygmunt Brudecki.
 Brw. = Wacław Borowy.
 Brz. = Paweł Brzostowski.
 Brzoz. = Karol Brzozowski.
 Bśł. = Marja Bogusławska.
 B. Sz. = Biblia Szarospatacka, w. XV.
 Bt. = Zdzisław Bittner.
 Btr. = Kazimierz Bartoszewicz.
 Bud. = Szymon Budny.
 Bud. B. = Bieniasz Budny, w. XV.
 Budz. = Michał Budzyński.
 Buk. = Zofja Bukowiecka.
 Bukar. = Pamiętniki Bukara.
 Burl. = Burleszki a. Żarty dla poczciwych kompanów.
 Burz. = Piotr Burzyński.
 Bydg. = Bartłomiej z Bydgoszczy Słownik, 1532.
 Byk. = Piotr Jaksa Bykowski.
 Bz. = Abraham Bzowski.
 Cat. = „Catalogus“ Szebergera z r. 1557.
 Cer. = Czeremonje kościoła rzymskiego (u Lindego).
 Ch. = St. Chełchowski.
 Cham. = Ksawery Chamiec.
 Chdk. = Zorjan Dołęga Chodakowski.
 Chdż. = Jan Borejko Chodźko.
 Chełch. = Henryk Chełchowski.
 Chełm. = Zygmunt Chełmiecki.
 Chęć. = Jan Chęciński.
 Chł. = Antoni Chlebpradzki.
 Chleb. = Bronisław Chlebowski.
 Chł. = Kazimierz Chłędowski.
 Chm. = Piotr Chmielowski.
 Chm. B. = Benedykt Chmielowski.
 Chmiel. = Bohdan Chmielnicki.
 Chn. = Ignacy Chrzanowski.
 Cho. = Jan Kanty Chodani.
 Choc. = Józef Chociszewski.
 Chod. = Stanisław Chodyński.
 Chodk. = Karol Chodkiewicz.
 Chodk. A. = Aleksander Chodkiewicz.
 Chodk. K. = Krzysztof Chodkiewicz.

Chodź. = Ignacy Chodźko.
 Choiń. = Teodor Jeske-Choiński.
 Choj. = Edmund Chojceki.
 Chom. = Jan Chomętowski.
 Chot. = Ferdynand Chotomski.
 Chr. = Wojciech Chrościński, 1597.
 Chrz. = Mikołaj Chrzysztoporski.
 Chrz. = Wojciech Chrzysztoporski.
 Chrz. = Mikołaj Chrzysztoporski.
 Chrz. = Leon Chrzysztoporski.
 Chrz. = Mikołaj Chrzysztoporski.
 Chrz. = Leon Chrzysztoporski.
 Chwał. = Stanisław Chwałczewski.
 Cich. = Mikołaj Cichocki.
 Ciec. = Franciszek Ciecierski.
 Ciecisz. = Cieciszewski.
 Ciek. = Piotr Ciekliński.
 Cieszk. = August Cieszkowski.
 Cisz. = Stanisław Ciszewski.
 Cms. = Stanisław Ciechowski.
 Comp. = Compendium medicum, to jest Krótkie zebranie chorób, 1767.
 Corp. = Corpus juris polonici (Kraków, 1906).
 Cyan. = Jędrzej Cyankiewicz.
 Cyg. = Mateusz Cygański.
 Cyw. albo Gle. = Ustawy cywilne dla Galicji Zachodniej, r. 1797.
 Cz. = Tadeusz Czacki.
 Czahr. = Adam Czahrowski.
 Czaj. = Antoni Czajkowski.
 Czajk. = Michał Czajkowski.
 Czar. = Bronisław Czarnik.
 Czart. A. = Adam Czartoryski G. Z. P.
 Czec. = Alina Czechtowa.
 Czech. = Marcin Czechowicz.
 Czem. = Paweł Czempiński.
 Czer. = Rafał Józef Czerwiakowski.
 Czerm. = Wiktor Czernak.
 Czern. = Gustaw Czerniecki.
 Czer. S. = Stanisław Czernski.
 Czers. = Księgi czerskie, 1415.
 Cziach. = Piotr Cziachowski.
 Cz. J. = Józef Czech.
 Czn. = Compendium ferculorum, Stanisława Czernieckiego, Kraków, r. 1682.
 Czoł. = Aleksander Czołowski.
 Czt. = Jan Czecht.
 Czucz. = Aleksander Czczyński.
 Cwik. = Ludwik Cwikliński.
 DAb. = Dialog o Abrahamie (w. XVI).
 Damb. = Samuel Dambrowski.
 Dan. = Gustaw Daniłowski.
 Dar. = Adam Darowski.
 Dar. J. = Jan Kazimierz Darowski.
 Darow. = Aleksander Weryha Darowski.
 Das. = Wacław Dasypodius.
 Dąb. = Ignacy Dąbrowski.
 Db. = Zdzisław Dębicki.
 Dd. = Maurycy Dzeduszycki.
 Dek. = Jan Dekan.
 Dekal. = Dekalog, w. XV.
 Deo. = Deotyma (Jadwiga Łuszczewska).
 Derd. = Hieronim Derdowski.
 Dęb. = Władysław Michał Dębicki.
 Dęb. L. = Ludwik hr. Dębicki.
 Dęboł. = Wojciech Dębołęcki.
 Dgie. = Dykejonarz geograficzny, 1782.
 Diet. = Dictionarium trium linguarum, 1541.
 Djar. gr. = Djarjusz sejm grodzieńskiego, 1784.
 Djar. w. = Djarjusz marszu wiedeńskiego, 1683.
 Dm. = Franciszek Ksawery Dmochowski.
 Dmb. = Henryk Dembowski.
 Dmusz. = Ludwik Adam Dmuszewski.
 Dobr. = Adam Dobrowski.

Dobrz = Stanisław Dobrzański.
Dokł. = Dokładna instrukcja Jakubowi Wilmowskiemu, r. 1542.
Dom. = Ignacy Domeyko.
Donim. = Antoni Donimirski.
Dor. = Krzysztof Dorohostajski.
Dow. = Dowód jasnej szkody cudzoziemskich pieniędzy, 1645 r.
Dowg. = Anioł Dowgird.
Drozd. = Jan Drozdowski.
Druzb. = Elżbieta Drużbacka.
Drz. = Pamiętniki Drzewieckiego.
Dub. = Piotr Dubiński.
Dub. M. = Marjan Dubiecki.
Dudz. = Michał Dudziński.
Duńcz. = Stanisław Duńczewski.
Dutk. = Walenty Dutkiewicz.
Dworz. = Ignacy Karol Dworzaczek.
Dyak. = Mikołaj Dyakowski.
DyB. = Benedykt Dybowski.
Dyb. = Władysław Dybowski.
Dyg. = Adolf Dygasiński.
Dyk. = Dykejonarusz geograficzny, r. 1782.
Dyk. M. = Dykejonarz Medyki.
Dzd. = A. Bogdan Dziedzicki.
Dział. = Tytus Działyński.
Dzied. = Wojciech Dzieduszycki.
Dzierz. = Józef Dzierzkowski.
Dziew. = Dziewostab dworski mięsopustny z czasów Władysława IV.
Dzik. = Kodeks dzikowski, 1501.
Dzw. = Jan Dzwonowski.
Dzb. = Kasper Druźbiecki.
Ehr. = Gustaw Ehrenberg.
Ejs. = Marcin Ejsymont.
Ek. = Ekonomia albo Gospodarstwo, r. 1664.
Epist. = Epistola albo List Rabi Samuela, 1538.
Er. = Erotyki, Fraszki, Obrazki, Epigramaty Anonima protestanta, w. XVI.
Erl. = Zabytek jęz. pols. z początku w. XVI z rękop. bibliot. uniw. w Erlangen (wyd. L. Malinowski).
Ern. = Ernesti.
Es. = Esteja.
ES. = Euzebjusz Słowacki.
Est. = Ewaryst Estkowski.
Estr. = Karol Estreicher.
Ew. s. Mat. = Ewangielja świętego Mateusza.
Eww. = Ewweli-Bej.
Ext. a. Godl. = Exterus (Ludwika Godlewska).
Ez. = Żywot Ezopa—Bernarda Lubelczyka, 1578.
Fac. = Facecje polskie, r. 1624.
Fal. = Krzysztof Falissowski.
Faleń. = Felicjan Faleński.
Falib. = Krzysztof Franciszek Falibogowski.
Faliu. = Stefan Falimierz.
Farn. = Stanisław Farnowski.
Fel. = Alojzy Feliński.
Feliń. = Zygmunt Feliński.
Fel. S. = Szczęsny Feliński.
Fil. = Filozof bez religji (Fran. Ksaw. Bohusz).
Filip. = Kazimierz Filipowicz.
Fin. = Ludwik Finkiel.
Flń. = Ewa Felińska.
Fm. = M. Flaum.
Fon. = Ignacy Fonberg.
Form. = Seneki Formula honestae vitae, 1541.
Fors. = Choroby drzew Forsythia (przekład), Warszawa, r. 1791.
Fort. = Fortuny i cnoty różność, 1524.
Fred. A. = Aleksander Fredro.
Fred. J. = Jan Aleksander Fredro.

Fred. M. = Andrzej Maksymilian Fredro.
Fund. = Fundamenta wiary.
Fur. = Stefan Furman.
Gac. = Józef Gacki.
Gad. albo Gadom. = Jan Gadomski.
Galat. = Joanniejusz Galatowski.
Gał. = Jędrzej Gałka z Dobczyna.
Gam. = Gamaston (Gustaw Kamiński).
Garcz. = Stefan Garczyński (pisarz XIX wieku).
Garczyń. = Stefan Garczyński (pisarz XVIII wieku).
Gasz. = Konstanty Gaszyński.
Gaw. = Marjan Gawalewicz.
Gawar. = Wincenty Hipolit Gawarecki.
Gawiń. = Jan Gawiński.
Gawr. = Franciszek Rawita Gawroński.
Gawroń. = Jędrzej Gawroński (1740—1813).
Gaś. = Wacław Gąsiorowski.
Gd. = Modlitwy gdańskie.
Gdac. = Gdaciusa „Kazania“, 1644—47, Toruń.
Gdl. = Mściśław Godlewski.
Gemb. = Bronisław Gembarzewski.
Gers. = Wojciech Gerson.
Gęb. = Jakób Gębicki.
Gil. = Paweł Gilowski.
Gill. = Agaton Giller.
Girt. = Sebastjan Girtler.
Gl. a. Glog. = Zygmunt Gloger.
Glc. p. Cyw.
Gl. Ep. = Glossa super Epistolas.
Glicz. = Erazm Gliczner.
Gliń. = Kazimierz Gliński.
Gliń. J. = Józef Gliński.
Gliń. Z. = Ziemowit Gliński.
Glis. = Artur Gliszczyński.
Glog. p. Gl.
Glos. = Glosy z wieku XV.
Gluź. = Józef Gluziński.
Głb. = H. Gołębiowski.
Głeh. = Józef Gołuchowski.
Gnat. = Jan Gnatowski.
Gocz. = Wojciech Goczałkowski.
God. = Cyprian Godebski.
Godl. = p. Ext.
Gol. = Filip Golański.
Golj. = Krzysztof Goljan.
Goł. = Łukasz Gołębiowski.
Gołęb. = Seweryn Gołębiowski.
Gom. = Wiktor Gomulicki.
Gor. = Antoni Gorecki.
Gorz. = Piotr Gorczyn.
Gosł. = Stanisław Gosławski.
Gosł. M. = Maurycy Gosławski.
Gost. = Anzelm Gostonski.
Gostk. = Wojciech Gostkowski.
Gostyń. = Spisanie budowania na zamku gostyńskim, r. 1561.
Gosz. = Seweryn Goszezyński.
Goś. = Wawrzyniec Goślieki.
Gór. = Adam Gorczyński (błądnie: Górczyński).
Górn. = Łukasz Górnicki.
Górs. = Konstanty Górski.
Górs. J. = Jakób Górski, 1597.
Górs. K. M. = K. M. Górski.
Gr. = Aleksander Groza.
Grab. = Ambroży Grabowski.
Grab. B. = Bronisław Grabowski.
Grab. M. = Michał Grabowski.
Grab. P. = Piotr Grabowski, 1595.
Grabow. = Sebastjan Grabowiecki, 1590.
Gray. = Stanisław Graybner.
Grb. = Wacław Grubiński.

Greż.=Jan Gorczyzewski.
Greg.=Jan Kanty Gregorowicz.
Greg. K.=Kazimierz Gregorowicz.
Gren.=Ludomir Grendyszyński.
Grj.=Józef Grajnett.
Grk.=H. O. Garlikowski.
Groch.=Stanisław Grochowski.
Grod.=Jan Grodwagner.
Grodz.=Grodzki.
Groic.=Bartłomiej Groicki.
Grot., Grt.=Jan Grotkowski, w XVII.
Grs.=Artur Górski.
Grt. p. Grot.
Grudz.=Stanisław Grudziński.
Grusz.=Artur Gruszecki.
Grz.=Stanisław Grzebski.
Gst.=Walery Gostomski.
Gur.=Walenty Gurski.
Gust.=Bronisław Gustawicz.
Gut.=Błażej Gutkowski.
Gwag.=Aleksander Gwagnin.
Gwar.=Słownik gwar Jana Karłowicza.
Haj.=Hajota (Helena Janina z Boguskich Szole- Rogozińska).
Haur.=Jakób Kazimierz Haur.
Hel.=Zygmunt Antoni Helcel.
Henr.=Henrichman.
Hep.=Juljan Heppen.
Herb.=Jan Herburt.
Hft.=Artykuły cechu hafciarskiego, r. 1683.
Hil.=Ojciec Hilarjon (Falęcki).
Hist. Aleks.=Historja o żywocie i znamienitych sprawach Aleksandra W., 1551.
Hist. w Lan.=Historja w Landzie, 1568.
Hist. rzym.=Historje rzymskie.
Hist. uc.=Historja barzo ucieszna, 1665.
HJ.=Historja o św. Józefie, r. 1530.
H. Jana=Historja prawdziwa księcia finlandzkiego Jana, 1570.
Hof.=Klementyna z Tańskich Hoffmanowa.
Holew.=Władysław Hołowiński.
Hoł.=Ignacy Hołowiński.
Hon.=Honter: De grammatica libri II, w. XVI.
Hor.=Józef Hordyński.
Hosz.=Konstanty Hoszowski.
Hös.=Ferdynand Hösiek.
H. Pol.=Herbarz rodzin szlacheckich Królestwa Polskiego.
HR.=Hube: Roty przysięg z w. XIV i XV.
Hrb.=Benedykt Herbest.
H. Tr.=Historja Trojańska (z r. 1563).
Hube=Michał Jan Hube.
Hube R.=Romuald Hube.
Hul.=Benedykt Hulewicz.
Hylz.=Jan Augustyn Hylzen.
IGost.=Inwentarz starostwa gostyńskiego r. 1726.
In. I.=Inwentarz ilski.
Ins. e. I.=Instruktarz celny litewski.
Ist. o św. Józ.=Istoria o św. Józefie (1540).
Iż.=Izycki.
Jabez.=Jan Nepomucen Jabezyński.
Jabl.=Jan Jabłonowski.
Jabl. J. A.=Józef Aleksander Jabłonowski.
Jach.=Stanisław Jachowicz.
Jag.=Stanisław Serafin Jagodyński.
Jak.=Walenty Jakubowski.
Jak. J.=Józef Jakubowski.
Jak. W.=Wojciech Jakubowski.
Jam.=Stanisław Jamiołkowski.
Jan, a. Podw.=Jan Januszowski.
Jan. Cz.=Czesław Jankowski.

Jan Kaz. a. J. Kaź.=Jan Kazimierz, król.
Jancz.=Pamiętniki Janczara Polaka.
Jank.=Edmund Jankowski.
Jar.=Feliks Paweł Jaroeki.
Jaracz.=E. Jaraczewska.
Jaro.=T. Jaroszyński.
Jaroch.=Kazimierz Jarochowski.
Jarz.=Adam Jarzembki.
Jaś.=Jan Nepomucen Jaśkowski.
Jbi.=Władysław Jabłonowski.
Jel.=Jerzy Jelonka.
Jell.=Cezary Jellenta (Napoleon Hirszbänd).
Jel.=Aleksander Jelowicki.
Jen.=Ludwik Jenike.
Jent.=Jentys.
Jez.=Franciszek Jezierski (w. XVIII).
Jeż.=Teodor Tomasz Jeż (Zygmunt Mitkowski).
Jeżow.=Władysław Stanisław Jeżowski, 1638.
Jędrz.=Jan Jędrzejewicz.
JGr.=Podkanie Jonasa z Gregorjasem, r. 1593.
JK.=Jan z Koszyczek.
J. Kaź.=Jan Kazimierz.
JKn. a. Knut.=Rozmowa Janusza Knutla z Chlebówki, magistrata, r. 1642.
Jnc.=Klemens Janicki.
Jnk.=Józef Jankowski.
Jnsz.=Jan Janiszewski.
Jod.=Antoni Narkiewicz Jodko.
Jord.=Jordan (Juljan Wieniawski).
Jrs.=Mieczysław Jarosławski.
Jun.=Klemens Junosza (Szaniawski).
Jund.=Bonifacy Jundziłł.
Jur.=A. Jurowjusz (=Alojzy Kalikst Kozłowski).
Jurk.=Jan Jurkowski.
J. Zaw.=Jakób Zawisza z Kroczowa.
Kaczk.=Zygmunt Kaczkowski.
Kajs.=Hieronim Kajsiewicz.
Kal.=Walerjan Kalinka.
Kalic.=Bernard Kalicki.
Kam.=Jan Nepomucen Kamiński.
Kamb.=Marek Kambon (Krótka Myologia, r. 1795).
Kan.=Klemens Kantecki.
Kant.=Kantyczki.
Karcz.=Wacław Karczewski (Marjan Jasiń- czyk).
Karł.=Jan Karłowicz.
Karnk.=Stanisław Karnkowski, 1593, 1596.
Karp.=Franciszek Karpiński.
Karw.=Józef Dunin Karwicki.
Kasp.=Jan Kasprowiec.
Kasz.=Kazimierz Kaszewski.
Kat. G.=Katechizm Gdański.
Kaw. Nar.=Kawalerja Narodowa.
Kawcz.=Maksymiljan Kawczyński.
Kaz. Gnieź.=Kazania Gnieźnieńskie.
Kaz. Święt.=Kazania Świętokrzyskie.
Kaz. 1555.=Kazania niedzielne i świąteczne, nieznanego autora, spisane około r. 1555.
Kąc.=Walenty Kącki.
Kbrz.=Księgi brzeskie, od r. 1402.
Ken.=Józef Kenig.
Kęt.=Wojciech Kętrzyński.
K. G.=Kancjonał Gdański.
Kic.=Bruno Kieński.
Kierm.=Kiermasz wieśniacki, w XVII.
Kierśn.=Atanazy Kierśniński.
Kil.=Jan Kiliński.
Kir.=Adam Honory Kirkor.
Kirch.=Henryk Kirheim.
Kis.=Aleksander Kisielewski.

Kisz. = Leon Kiszka.
 Kit. = Jędrzej Kitowicz.
 KK. = Karol Kuczowski.
 Kkal. = Księgi kaliskie, r. 1410.
 Kkos. = Księgi kościańskie.
 Kl. = Julian Klaczko.
 Kle. = Marcin z Klecka, r. 1607.
 Klez. = Józef Kleczyński.
 Klecz. = Stanisław Kleczewski.
 Klej. = Juljusz Kleiner.
 Klim. = Zofja Klimañska.
 Kln. = Antoni Kalina.
 Klon. = Sebastian Fabjan Klonowicz.
 Kls. = Teodor Kiliński.
 Kluk. = Krzysztof Kluk.
 Kl. p. Kłos:
 Kłob. = Adam Antoni Kłobukowski.
 Kłok. = Hieronim Kłokocki.
 Kłos a. Kł. = Tomasz Kłos.
 Km. = Achacy Kmita.
 Kmc. = Józefa Kamocka.
 Kn. = Grzegorz Knapski.
 Knc. = Stanisław Koniecpolski.
 Kniaź. = Franciszek Djonizy Kniaźnin.
 Knt. = Jerzy Kurnatowski.
 Knut. p. JKn.
 Kńcz. = Tadeusz Koneczyński.
 Kob. = Marejan Kobiernicki, 1589.
 Kobl. = Józef Koblański.
 Kočan. = Jan Kočanowski.
 Koch. J. = Jędrzej Kočanowski.
 Koch. W. = Wespazjan Kochowski.
 Kol. = Kołęda, komedia, r. 1778.
 Kolb. = Oskar Kolberg.
 Koł. = Klemens Kołaczkowski.
 Kołak. = Stanisław Kołakowski.
 Kołł. = Hugo Kołłataj.
 Kom. = Ignacy Komorowski.
 Kon. = Marja Konopnicka.
 Konar. = Alfred Konar.
 Kon. St. = Stanisław Konarski.
 Konez. = Franciszek Koneczny.
 Konf. = O konfederacji lwowskiej, r. 1622.
 Kons. = Konstytucja 3-go maja.
 Konst. = Konstytucja r. 1609.
 Kont. = Stanisław Kontkiewicz.
 Koń. = Michał Kończa.
 Kop. = Izzydor Kopernicki.
 Kopez. = Onufry Kopezyński.
 Kor. = Wincenty Korotyński.
 Korez. = Wit Korezewski, w. XVI.
 Koron. = Koronowicz (Walerjan Wróblewski).
 Kors. = Rajmund Korsak.
 Koryt. = Onufry Korytyński.
 Korz. = Józef Korzeniowski.
 Kos. = Wincenty Kosiakiewicz.
 Koss. A. = Antoni Kossakowski.
 Koss. H. = Henryk Kossowski.
 Kost. = Jakób Kostrzewski.
 Kosz. = Stanisław Koszutski.
 Kościół. = Willa Zyndram Kościółkowska.
 Kość. = Tadeusz Kościuszko.
 Kot. = Józef Kotarbiński.
 Kotb. = Edward Kottubaj.
 Kotł. = Henryk Kottubaj.
 Kow. = Zofja Kowerska.
 Kowal. = M. Kowalewski.
 Kozier. = K. Kozierowski.
 Kozł. = Stanisław Kozłowski.
 Kozłow. = Wiktor Kozłowski.
 Koź. a. Kźm. = Kajetan Koźmian.
 Koź. A. = Andrzej Edward Koźmian.

KP. = K. Przyborowski.
 Kpet. = Kurjer petersburski.
 Kpt. = Księgi ziemskie plockie, 1412.
 Kpw. = C. Kropiwnicka.
 Kpzn. = Księgi ziemi poznańskiej, od r. 1386.
 Kraj. = Jan Krajewski.
 Kraj. M. = Michał Krajewski.
 Krak. = Akta historyczne m. Krakowa, r. 1624.
 Kram. = Stanisław Kramszytk.
 Kras. = Ignacy Krasicki.
 Kras. A. = Adam Stanisław Krasieński.
 Krasień. = Zygmunt Krasieński.
 Krasz. = Józef Ignacy Kraszewski.
 Krasz. K. = Kajetan Kraszewski.
 Kraus. = Aleksander Kraushar.
 Krb. = Gabryel Korbut.
 Krez. = Marja Karczewska.
 Krech. = Adam Krechowicki.
 Krem. = Józef Kremer.
 Krk. = M. Krakowski „Polskie słownictwo dentystyczne“, Warszawa, r. 1911.
 Krm. = Olbracht Karmanowski.
 Krń. = Krzysztof Kraiński.
 Krom. = Marcin Kromer.
 Krop. = Ludwik Kropiński.
 Krow. = Marcin Krowicki.
 Krp. = Michał Karpowicz.
 Krs. = Stanisław Krysieński.
 Krum. = J. Krumowski.
 Krup. = Jędrzej Krupiński.
 Krup. F. = Franciszek Krupiński.
 Krw. = Jan Aleksander Koreywa.
 Kryń. = Adam Antoni Kryński.
 Krzem. = Stanisław Krzemiński.
 Krzyw. = Ludwik Krzywicki.
 Krzywosz. = Stefan Krzywoszewski.
 Ksej. = Konstytucja sejm 1576.
 Księgi Jez. = Księgi Jezusa, syna Syrachowego.
 Ksj. = Józef Krasieński.
 Ksk. = Konstytucja sejm koronnego r. 1576.
 Ks. Ł. = Księgi sądowe łeczyckie, od r. 1393.
 Ksn. = Antoni Krasnowolski.
 Kstr. = Franciszek Kostrzewski.
 Kśr. = Kazania średniowieczne.
 Ktw. = Aleksander Kotwicz.
 Ku. = Walerjan Kurowski.
 Kub. = Ludwik Kubala.
 Kucz. = Walenty Kuczorski.
 Kul. = Jan Alojzy Kulesza.
 Kulicz. = Adam Kuliczkowski.
 Kulig. = Mateusz Ignacy Kuligowski.
 Kur. = Ewaryst Andrzej Kuropatnicki.
 Kurp. = Karol Kurpiński.
 Kwiat. = Marcin Kwiatkowski.
 Kz. XV = Kazania z wieku XV-go.
 Kźm. p. Koź.
 Kźn. = Stanisław Egbert Koźmian.
 L. = Słownik Lindego.
 Lach. = Sebastian Lachowski.
 Lachn. = Ignacy Lachnicki.
 Lam. = Jan Lam.
 Lan. = Karol Lanckoroński.
 Lange. = Antoni Lange.
 Lap. = Paweł Lapartowicz, r. 1623.
 Las. = Kazimierz Laskowski.
 Lat. = Jan Latos.
 Lbń. = Teresa Lubińska.
 Leg. Al. = Legiendarz o św. Aleksym, w. XV.
 Lekar. = Lekarstwo na uzdrowienie Rzpłtej.
 Len. = Teofil Lenartowicz.
 Lencz. = Lenczewski, Relacje Botera Benese, 1609.

Leon.=Leonard z Urzędowa.
 Leop.=Jan Leopolda.
 Les.=Józef Franciszek Leski.
 Lesz.=Rafał Leszczyński.
 Leszcz.=Stanisław Leszczyński.
 Leszcz. S.=Samuel Leszczyński.
 LeW.=Włodzimierz Lewicki.
 Lew.=F. H. Lewestam.
 Li.=Jan Libicki.
 Lib.=Karol Libelt.
 Lied.=Wacław Rolicz Lieder.
 Lifl.=Wszystkiej Liflanckiej ziemi opisanie (r. 1567).
 Lip.=Pamiętnik Lipskich.
 Lip. J.=Józef Lipiński.
 Lis.=Ksawery Liske.
 Lis. H.=Henryk Lisiecki.
 LJ.=Józef Lompa.
 Lk.=Kościelne lekarstwo.
 Lp.=Władysław Leppert.
 Lpn.=Augustyn Lipnicki.
 Lsk.=Jerzy Laskarys.
 Lsz.=Jacek Liberjusz, w. XVII.
 Lt.=Bolesław Lutomski.
 Lub.=Edward Lubowski.
 Lubel.=Psalterz Lubelezyka, r. 1558.
 Lubien.=Stanisław Lubieniecki.
 Lubom.=Stanisław Herakljusz Lubomirski.
 Lustr.=Księgi lustracyjne, r. 1597.
 Łab.=Hieronim Łabęcki.
 Ład.=Remigjusz Ładowski.
 Łag.=Stosław Łaguna.
 Łączn.=Jakób Łącznowolski.
 Łepk.=Józef Łepkowski.
 Łęcz.=Paweł Łęczycycki.
 Łęt.=Juljan Łętowski (Władysław Książek).
 Łop.=Hieronim Łopaciński.
 Łoś=Wincenty Łoś.
 Łoy.=Feliks Łoyko.
 Łoź.=Walery Łoziński.
 Łs.=Józef Franciszek Łęski.
 Łuk.=Józef Łukaszewicz.
 Łźń.=Władysław Łoziński.
 Mach.=Konrad Machczyński.
 Mac. P.=Encyklopedia Macierzy. Polskiej.
 Mac. S.=Samuel Maciejowski.
 Macz.=Andrzej Maczński.
 Mac. z Roż.=Maciej z Rożana, w. XV.
 Mag.=Antoni Magier.
 Magd.=Artykuły prawa magdeburskiego.
 Magn.=Dominik Magnuszewski.
 Mahr.=Adam Mahrburg.
 Maj.=Erazm Majewski.
 Mak.=Stanisław Makowiecki.
 Mal.=Mikołaj Malinowski.
 Malez.=Antoni Malezewski.
 Malesz.=Władysław Maleszewski.
 Malin.=Lucejan Malinowski.
 Mal. N.=Norbert Eugenjusz Malinowski.
 Mal. P.=Piotr Malinowski.
 Mał.=Antoni Małecki.
 Małp.=Małpa-Człowiek.
 Małyszcz.=Stanisław Małyszczycycki.
 Małż.=Małżycycki (w. XVII).
 Małk.=Aleksander Mańkowski.
 Marc.=J. Marciniowska.
 March.=Marchotł.
 Mark.=Marja Markowska.
 Mas.=Tomasz Massalski.
 Mas. J.=Józef Massalski.
 Mask.=Samuel Maskiewicz.
 Masł.=Ludwik Masłowski.

Mass.=Marjan Massonius.
 Mat.=Marcin Matuszewic.
 Mát.=Karol Mátyás.
 Mat. I.=Ignacy Matuszewski.
 Matejko.=Jan Matejko.
 Matl.=Władysław Matlakowski.
 Maz.=Mikołaj Mazanowski.
 Mącz.=Jan Mączycyński.
 Mell.=Zofja Mellerowa.
 Meniń.=Franciszek Meniński.
 Mer.=Henryk Merczyng.
 Merw.=Bartold Merwin.
 Mey.=Leopold Méyet.
 Mian.=Mikołaj Mianowski.
 Mias.=Kacper Miaskowski.
 Mic.=Tadeusz Micieński.
 Mich.=Jakób Feljks de Michelis.
 Miek.=Adam Miekiewicz.
 Mik.=Kacper Mikosza.
 Mik. z Wilk.=Mikołaj z Wilkowiecka, w. XVI.
 Miłk.=Julian Miłkowski.
 Min.=Józef Epifani Minasowicz.
 Minisz.=Józef Aleksander Miniszewski.
 Min. W.=Władysław Miniewski.
 Mir. a. Psm.=Mirjam (Zenon Przesmycki).
 Mist.=Rozmowa mistrza ze śmiercią.
 Mk.=K. Makuszyński.
 M. Koch.=Mikołaj Koehanowski.
 Ml.=Stanisław Mleczko.
 Ml. duch.=Mleko duchowne, r. 1556.
 Młodź.=Tomasz Młodzianowski.
 Mmc.=Mistrz Maciej.
 Mn.=Helena Mniszek.
 Mochn.=Maurycy Mochnacki.
 Modl. Konst.=Modlitewnik siostry Konstancji, r. 1527.
 Modl. Wac.=Modlitwy Wacława.
 Mol.=Marcin Molski.
 Mor.=Hieronim Morsztyn.
 Mor. A.=Andrzej Morsztyn.
 Mor. J.=J. Morawski.
 Mor. K.=Kazimierz Morawski.
 Mor. T.=Teodor Morawski.
 Mor. Tob.=Tobiasz Morsztyn.
 Moracz.=Jędrzej Moraczewski.
 Moraw.=Franciszek Morawski.
 Morz.=Walerja Morzkowska.
 Mosk.=Hieronim Moskorzowski a. Moskorzewski.
 Mosz.=Jerzy Moszyński.
 Moź.=Możdżeński.
 Mr.=Józef Majer.
 Mrong.=Krzysztof Celestyn Mrongowjusz.
 Mrow.=Jan Mrowiński, w. XVI.
 Mrz.=Józef Morozewicz.
 Mrzc.=Antoni Morzycki.
 Ms.=Słownik anatomiczno-fizjologiczny J. Majera i F. Skobla (Kraków, 1838).
 Mucht.=Antoni Muchliński.
 Mur.=Murmelius.
 Murin.=Marcin Murinius.
 Musk.=Nauka o muskułach, Osteologia — Franciszka Brandta, 1810—1814.
 Muy.=K. J. D. Muyschel.
 Myc.=Jerzy Mycielski.
 Mym.=Franciszek Mymér.
 Nag.=Nagoda (Irena Mrozowicka).
 Nagan.=Edmund Naganowski.
 Nagł.=Antoni Nagłowski.
 Nagur.=Ignacy Nagurzewski.
 Nak.=Józef Nakonieczny.
 Nałk.=Wacław Nałkowski.

Nam.=Namowy rozliczne, r. 1527.
 Napóm.=Napomnienie ku zgodzie (w. XVI).
 Nar.=Adam Naruszewicz.
 Narz.=Józef Narzyski.
 Naw.=Książeczka Nawojki, w. XV.
 Nb.=Teodor Narbutt.
 Ndw.=Władysław Niedźwiedzki.
 Ndz.=Zygmunt Niedźwiecki.
 Nen.=Marceli Nenecki.
 Niedź.=Leonard Niedźwiedzki.
 Niem.=Juljan Niemcewicz.
 Niem. A.=Andrzej Niemojewski.
 Niemoj.=Ludwik Niemojewski.
 Niem. S.=Stanisław Niemojewski.
 Nies.=Kacper Niesiecki.
 Niesz.=Statuty nieszawskie Kazimierza Jagiel-
 lończyka.
 Nisz.=Krzysztof Niszczeycki.
 Ninc.=Nomenclatura plantarum et morborum,
 r. 1684.
 Nor.=Cyprjan Norwid.
 Now.=Maksymilian Nowicki.
 Now. M.=Michał Nowodworski.
 Nowiń.=Józefat Nowiński.
 Nowod.=Jan Nowodworski.
 Nr.=Władysław Nehring.
 Nuc.=Sebastjan Nuceryn (Orzeszko).
 Nus.=Józef Nusbaum.
 Nwr.=Bohdan Nawroczyński.
 Ob.=Aleksander Obodziński.
 Obj.=Objad postny. Kraków, 1684.
 Ochoe.=Pamiętniki Jana Duklana Ochockiego.
 Ochor.=Juljan Ochorowicz.
 Ocz.=Wojciech Oczko.
 Oczap.=Józef Bogdan Oczapowski.
 Od.=Antoni Edward Odyniec.
 Od. Sz.=Oddawanie tryumfalne Wasila Szuj-
 skiego na sejmie warszawskim r. 1611.
 Ody.=Walenty Odymalski.
 Oet.=Józef Oettinger.
 Og.=Tadeusz Ogiński.
 Okol.=Szymon Okolski.
 Ol.=Władysław Olendziński.
 Ole.=Gustaw Olechowski.
 Oliz.=Tomasz Olizarowski.
 Olsz.=Jakób Olszewski.
 Olszań.=Olszański (biskup wileński).
 Op.=Baltazar Opeć, w. XVI.
 Opal.=Krzysztof Opaliński.
 Opal. Ł.=Łukasz Opaliński.
 Opl.=Jędrzej Opaliński.
 Ops.=Opis Jerozolimy.
 Ork.=Władysław Orkan.
 Ort.=Karol Nepomucen Orłowski.
 Ovm.=Prawa Ormian, r. 1601.
 Orn.=Jan Ornowski.
 Or-Ot=Artur Oppman.
 Ort.=Ortyle prawa magdeburzkiego.
 Orw.=Jerzy Orwicz (Natalja Dzierżkówna).
 Orzech.=Stanisław Orzechowski.
 Orzesz.=Eliza Orzeszkowa.
 Os.=Ludwik Osieński.
 Os. A.=Alojzy Osieński.
 Osg.=Mikołaj Ostroróg.
 Os. J.=Józef Osieński.
 Oss.=Józef Ossoliński.
 Ossol.=Jerzy Ossoliński.
 Ossow.=Gotfryd Ossowski.
 Ost.=Ostoja (Józefa Sawicka).
 Ostr.=Teodor Ostrowski.
 Ostr. B.=Bronisława Ostrowska.
 Ostr. S.=Stanisław Ostrowski.

Ostror.=Jan Ostroróg „Myśliwstwo z ogary“.
 Ośw.=Stanisław Oświęcim.
 Otw.=Walerjan Otwinowski.
 Otw. S.=S. Otwinowski.
 Padw.=Pieśni, tańce, padwany, w. XVII.
 Pank.=Jan Pankiewicz.
 Papr.=Bartosz Paprocki.
 Papr. F.=Franciszek Paprocki.
 Papr. J.=Jan Aleksander Paprocki.
 Parad.=Paradoksa koronne, 1603.
 Park.=Jakób Parkosz z Zórawicy.
 Pas.=Jan Chryzostom Pasek.
 Paszk.=Marcin Paszkowski.
 Paszk. F.=F. Paszkiewicz.
 Pat.=Jan z Szamotuł Paterek (Kazania, 1524).
 Paw.=Adolf Pawiński.
 Pawl.=Stefan Pawlicki.
 Pawlik.=Mieczysław Pawlikowski.
 Pe.=Witold Pracki: Gwara ślesieńska.
 P. chef.=Prawo chełmińskie.
 Pdw.=Klemens Podwysocki.
 Pereg.=Peregrynacja dziadowska, 1614.
 Perz.=Ludwik Perzyna.
 Petr.=Sebastjan Petrycy.
 Pęt.=Kacper Pętkowski.
 Pfn.=Feliks Pfan „Zasady sztuki położniczej“,
 Lwów, 1838.
 Pias.=Józef Piasecki.
 Piąt.=Henryk Piątkowski.
 Piątk.=A. Piątkowski.
 Piek.=Franciszek Piekosiński.
 Piel.=Eljasz Pielgrzymowski.
 Pien.=Krzysztof Pieniążek.
 Pieńk.=Karol Pieńkowski.
 Piet.=Antoni Pietkiewicz (Adam Ping).
 Pil.=Roman Pilat.
 Pilch.=Dawid Pilchowski.
 Pim.=Euzebjusz Pimin (Piotr Mohyla).
 Piotr.=Jan Piotrowski, w. XVI.
 Piotr. J.=Jakób Piotrowicki, w. XVII.
 Pir.=Grzegorz Piramowicz.
 Pis.=Szymon Pisulewski.
 P. Koch.=Piotr Kochanowski.
 Pl.=Stanisław Broel-Plater.
 Pleb.=Józef Kazimierz Plebański.
 Plń.=Aleksander Polifski.
 PmK.=Prawa i przywileje miasta Krakowa,
 r. 1560.
 Pń.=Stanisław Pieńkowski.
 Pńs.=Włodzimierz Perzyński.
 Pobł.=G. Pobłocki.
 Poe.=Hipacjusz Pocij.
 Podez.=Karol Podezaszyński.
 Podk.=Krzysztof Podkański, w. XVII.
 Podł.=Stanisław Podłodowski.
 Podw. p. Jan.
 P. of.=Pamiętniki oficera polskiego.
 Pol.=Wincenty Pol.
 Polit.=Pisma polityczne z czasów pierwszego
 bezkrólewia—Kraków, r. 1906.
 Połuj.=Aleksander Połujański.
 Pon.=Józef Poniatowski.
 Ponęt.=Jan Ponętowski (Sejm lubel. 1569).
 Popł.=Seweryn Popławski.
 Poręb.=Edward Porębowicz.
 Post. pr.=Postępek prawa czartowskiego prze-
 ciw narodowi ludzkiemu, r. 1570.
 Pot.=Wacław Potocki.
 Pót. A.=Antoni Potocki.
 Pot. L.=Leon Potocki.
 Pot. S.=Stanisław Potocki.
 Pow. o pap. Urb.=Powieść o papieżu Urbanie

Ppl.=F. Popławska.
 Pprus.=Pieśń o porażce pruskiej, r. 1510.
 Pr.=Proteus abo odmienie, z w. XVI.
 Praż.=Teresa Prazmowska.
 Proch.=Antoni Prochaska.
 Prot.=Jan Protasewicz.
 Prus=Bolesław Prus (Aleksander Głowacki)
 Prusi.=Jan Prusinowski.
 Prusz.=Seweryna Pruszkawa.
 Przb.=Józef Przyborowski.
 Przem. a. Ant. z Przem.=Antonin z Przemysła.
 Przedz.=Aleksander Przeddziecki.
 Przedz.=Przedziwa, lnu, konopi przyprawa.
 Przyb.=Jacek Przybylski.
 Przybor. (p. Sul.)=Walerj Przyborowski.
 Przybysz.=Stanisław Przybyszewski.
 Przyst.=Aleksander Przystański.
 Przyw.=Przywilej rzeźników sandomierskich, w. XVII.
 P. Sand.=Pieśni Sandomierzana.
 Ps. flor.=Psałterz florjański, w. XIV.
 Psk.=Dziennik wyprawy Stefana Bałorego pod Psków, r. 1581.
 Psm. p. Mir.
 Ps. puł.=Psałterz puławski, w. XV.
 Ps. 1540.=Psałterz z r. 1540.
 Pszk.=Edward Paszkowski.
 Pszń.=Konrad Prószyński.
 Pt.=Józef Potocki.
 Pte.=Jacek Przetocki.
 Puc.=Inwentarz starostwa puckiego z r. 1627 (rękopis).
 Pudł.=Melchjor Pudłowski.
 Pulp.=Pulpit żyjący, 1781.
 Puł.=Kazimierz Pułaski.
 Puśm.=Krzysztof Pusman, w. XVI.
 Pyp.=Świadełstwo wydane w Długoszyńcu w piątek pierwszy po Trzech Królach r. 1604 przez Sebastjana Pypcia, żupnika długo-
 szyńskiego.
 Pytl.=H. St. Pytliński.
 Pyzdr.=Księgi pyzdrskie, w. XIV—XV.
 Rab.=Władysław Rabski.
 Rach.=Rachunki zamku niepołomskiego, 1571.
 Radl.=Ignacy Radliński.
 Radz.=Michał Radziwiłł.
 Radz. K.=Krzysztof Radziwiłł.
 Rak.=W. Rakowski.
 Rak. K.=Kazimierz Rakowski.
 Rap.=Wincenty Rapacki.
 Rast.=Edward Rastawiecki.
 Rc.=Radziwiłł Czarny.
 Reh.=Rachunek dworu króla Wł. Jagiełły i królowej Jadwigi—Kraków, r. 1796.
 Rd.=Andrzej Radawiecki.
 Rdz.=W. Eljasz-Radzikowski.
 Rej.=Mikołaj Rej.
 Rel. 1685.=Djarjusz prawdziwej relacji z 1685 roku.
 Remb.=Aleksander Rembowski.
 Rew.=Stanisław Rewieński.
 Reym.=Władysław Stanisław Reymont.
 Rgw.=Wacław Rogowicz.
 Rob.=Robak złego sumnienia, w. XVII.
 Rod.=Rodoć (Mikołaj Biernacki).
 Rodz.=Marja Rodziewiczówna.
 Rog.=Józef Rogosz.
 Rogal.=Józef Rogaliński.
 Rog. L.=Leon Rogalski.
 Rogoź.=Stefan Szolc-Rogozński.
 Rog. St.=Stanisław Roguski.
 Roj.=Kazimierz Rojan.

Rol.=Józef Rolle (Dr. Antoni J.).
 Rom.=Mieczysław Romanowski.
 Ron.=Bohdan Ronkier.
 Ross.=Stanisław Rossowski.
 Rost.=Józef Rostański.
 Rot.=Roty przysięg z w. XV.
 Rozb.=Soter Rozmiar Rozbicki.
 Rozm.=Rozmowa Polaka z Litwinem, 1564.
 Rozm. piel.=Rozmowa niektórego pielgrzyma, 1549.
 Rozm. um. Pol.=Rozmowy umarłych Polaków.
 Rozmysł.=Rozmyślanie o żywocie P. Jezusa, w. XV—XVI.
 Rozw.=Jan Rozwadowski.
 Roż.=Różańskiego „Sztuka babienia”—Warszawa, r. 1786.
 Rpp.=Zenon Rapaport.
 Rt.=Roty r. 1393.
 Rth.=August Rothe.
 Rud.=Adam Rudnicki.
 Rudom.=Rudomierz (Dziennik, 1665).
 Rug.=Pamiętniki Ruggierego.
 Rul.=Józef Rulikowski.
 Rut.=Welamin Józef Rutski.
 Rwl.=Różnica wiary Luterowej (w. XVII).
 Ryb.=Maciej Rybiński.
 Rybał.=Komedja rybałtowska, 1615.
 Ryb. J.=Jan Rybiński.
 Rych.=Bazyli Rychlewicz, w. XVII.
 Ryd.=Luejan Rydel.
 Ryg.=Leon Rygiel.
 Ryk.=Erazm Rykaczewski.
 Rys.=Salomon Rysiński.
 Rys. A.=Andrzej Rysiński.
 Rysz.=Józef Ryszkiewicz.
 Ryszk.=Franciszek Ksawery Ryszkowski.
 Rz.=Rzeczyńskiego „Złotnik od złota”—Kra-
 ków, r. 1629.
 Rzącz.=G. Rzączyński.
 Rzew.=Henryk Rzewuski.
 Rzew. W.=Wacław Rzewuski.
 Rzęt.=Stanisław Rzętkowski.
 Rzp.=Zwierciadło Rzpłtej, r. 1598.
 Rzym.=Historje Rzymskie z w. XVII.
 Rż.=Zygmunt Różycki.
 Sak.=Kasjan Sakowicz.
 Sak. K.=Kalikst Sakowicz.
 Salin.=Wojciech Salinarjusz.
 Sap.=Lew Sapieha.
 Sap. J.=Dziennik Jana Piotra Sapiehy, 1608—
 1611.
 Sar.=Stanisław Sarnicki.
 Sarn.=Zygmunt Sarnecki.
 Saw.=Zygmunt Sawczyński.
 Sb.=Jakób Sobieski.
 Sb. J.=Jan Sobieski.
 Sch.=Franciszek Scheidt.
 Schob.=Feliks Schober.
 Schot.=Herman Schotten.
 Scz.=Ludwik Sczaniecki.
 Sekl.=Jan Sekluejan.
 Sew.=Sewer (Ignacy Maciejowski).
 Sqp.=Mikołaj Sqp Szarzyński.
 Sf.=Leopold Staff.
 Sg.=Słownik gieograficzny.
 S. Grodz.=Sejm Grodzieński 1793.
 Siark.=Władysław Siarkowski.
 Siem.=Luejan Siemieński.
 Siem. J.=Juljan Siemaszko, w. XVIII.
 Siemir.=Józef Siemiradzki.
 Sien.=Marcin Siennik.
 Sienk.=Henryk Sienkiewicz.

Sier. = Wacław Sieroszewski.
 Sir. = Bernard Maciej Siruś.
 S. K. = Słownik łacińsko - polski wyrazów le-
 karskich F. K. Skobla i A. Kremiera.
 Sk. = Fryderyk Skobel.
 Skal. = Pamiętnik Cefasa Skalskiego, 1685.
 Skar. = Piotr Skarga.
 Skarb. = Fryderyk Skarbek.
 Skiba = Wołody Skiba (Władysław Sabowski).
 Skr. = Stanisław Skrodzki, w. XVII.
 Skrzet. = Wincenty Skrzetuski.
 Sk. umier. = Skarga umierającego.
 Skls. = Sprawa a lekarstwa końskie, 1532.
 SŁ. = Statut Łaskiego, r. 1541.
 Staw. = Przywilej dla m. Stawkowa, wyd. przez
 Kazim. z Lubny Lubieńskiego r. 1717.
 Stez. = Sebastjan z Łęczyey.
 Słonk. = Marcin Słonkowiec.
 Słotw. = Adam Słotwiński.
 Słow. = Juljusz Słowacki.
 Słown. = Dictionarius quatuor linguarum (1532).
 Słpn. = Sługa pani, opera, 1780.
 Słup. = Stanisław Słupski, w. XVII.
 Sł. wil. = Słownik wileński (wydanie Orgel-
 branda).
 Sm. = Stanisław Smolka.
 Smal. = Walenty Smalecius.
 Smarz. = Tadeusz Smarzewski.
 Smk. = A. Semkowiec.
 Smol. = Władysław Smoleński.
 Smoli. = Seweryn Smolikowski.
 Smotr. = Melecjusz Smotrycki.
 So. = Służba obozowa.
 Sob. = Franciszek Maksymiljan Sobieszczański.
 Sok. = August Sokołowski.
 Sol. = Stanisław Solski.
 Solar. = Mateusz Solarski.
 Solt. = Soltys z klecha, komedja, 1616.
 Sor. = Pamiętniki Soroki.
 Sow. = Leonard Sowiński.
 Sp. = Wł. Spausta.
 S. Par. = Sąd Parysa, z r. 1542.
 Spas. = Włodzimierz Spasowicz.
 Sph. = Jan Fryderyk Sapięha.
 Spiecz. = Hieronim Spieczyński.
 Spk. = Sejm piekielny (r. 1622).
 Spos. = Sposób, jako zabezpieć, aby pieniądze
 wywożone nie były.
 Spr. = Sprawa chędogo o Męce Pańskiej, 1544.
 Sprz. = Ksawery Sporzyński.
 Srzn. = Stanisław Starzyński.
 SS. = Stanisław ze Szczodrkowiec.
 Ssz. = Wojciech Skarszewski.
 St. = Andrzej Strug.
 Sta. = Edmund Stawiski.
 Stadn. = Stanisław Stadnicki.
 Stan. = Antoni Stanisławski.
 Star. = Szymon Starowolski.
 Stark. = Juljusz Starkeł.
 Starz. = Leopold Starzeński.
 Stasz. = Stanisław Staszye.
 Stat. Kaz. Jag. = Statut Kazimierza Jagielloń-
 czyka, r. 1503.
 Stat. w. = Statut wiślicki z r. 1541.
 St. Aug. = Stanisław August Poniatowski.
 Staw. = Sebastjan Stawicki.
 Steb. = Ignacy Stebalski.
 Stef. = Antoni Stefanowicz, w. XVII.
 Stęcz. = Bohusz Zygmunt Stęczyński.
 Stg. = „Stary gracz”.
 Stl. = Statut litewski z r. 1744.
 St. lit. = Statut litewski z r. 1693.

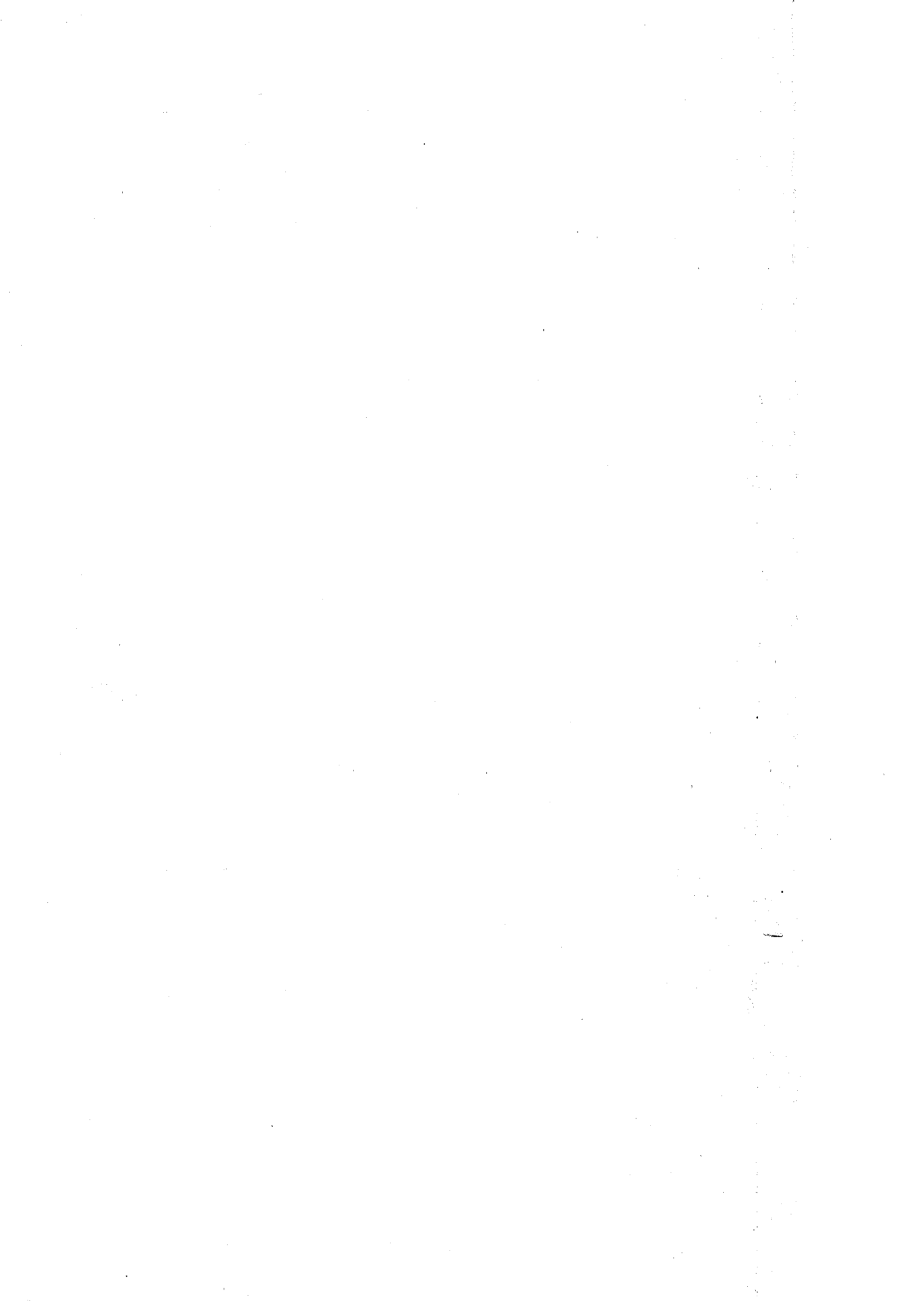
Stm. = Józef Strumiłło.
 Stoj. = Piotr Stojęński.
 Str. = Henryk Struve.
 Strasz. = Ludwik Straszewicz.
 Strj. = Hieronim Strojnowski.
 Stroj. = Stanisław Strojnowski.
 Stron. = Kazimierz Stroneczyński.
 Strum. = Olbrycht Strumieński.
 Stryjk. = Maciej Strykowski.
 Strzel. = Ustawa towarzystwa strzeleckiego
 krakowskiego, 1564.
 Sts. = Ludwik Stasiak.
 Stw. = Ignacy Stawiński.
 St. wiśl. = Statut wiślicki z r. 1460.
 St. Z. = Statut ziemski Zygmunta I.
 Suk. = Książka cechowa cechu tkacko-sukien-
 niczego (Sławków).
 Sul. = Sulima (Walery Przyborowski).
 Sulistr. = Józef Sulistrowski.
 Sum. = Sumarjusz umiarkowania monety, r. 1641.
 Sumiń. = A. Sumiński.
 Sup. = Józef Supiński.
 Sur. = Wawrzyniec Surowiecki.
 Sur. K. = Karol Surowiecki.
 Sus. J. = Jędrzej Suski.
 Susz. = Remigjusz Suszycki.
 Swad. = Swada polska i łacińska (Lublin r.
 1745).
 Ś. wiśl. = Statut wiślicki z r. 1503.
 Syg. = Antoni Sygietyński.
 Syk. = Erazm Sykst.
 Syn. = Michał Synoradzki.
 Syr. = Szymon Syreński.
 Syrok. = Władysław Syrokomla.
 Sz. = Paweł Szezerbicz (Specul. sax. 1581).
 Szaj. = Karol Szajnocha.
 Szaj. W. = Władysław Szajnocha.
 Szan. = Józef Kalasanty Szaniawski.
 Szawł. = Teodor Szawłowski.
 Szob. = Stanisław Szober.
 Szcz. = Tytus Szczeniowski.
 Szczep. = Józef Szczepkowski.
 Szer. = Djarjusz wojny z Szeremietem r. 1660,
 wyd. Ambrozego Grabowskiego.
 Szn. = J. Sznabl.
 Szost. = Urban Szostowicz.
 Szt. = Jan Sztolcan.
 Sztjrm. = Eleonora Sztjrmmer (Ludwik Sztjrmmer).
 Szuj. = Józef Szujski.
 Szuk. = Wandalin Szukiewicz.
 Szum. = Tomasz Szumski.
 Schw. = Statut będziański cechu szewskiego,
 r. 1595.
 Szyd. = Wawrzyniec Szydłowski.
 Szym. = Józef Szymanowski.
 Szym. A. = Adam Szymański.
 Szymon. = Szymon Szymonowicz.
 Szym. W. = Wacław Szymanowski.
 Szym. z Ł. = Szymon z Łowicza.
 Ślesz. = Sebastjan Śleszkowski.
 Ślós. = Antoni Ślósarski.
 Śniad. = Jan Śniadecki.
 Śniad. J. = Jędrzej Śniadecki.
 Św. = Tomasz Święcki.
 Święt. = Aleksander Świętochowski.
 Świt. = Piotr Świtkowski.
 Śwr. = Świętorzecki.
 Św. z Woc. = Świętosław z Wocieszyna, 1449.
 Tacz. = Władysław Taczanowski.
 Tak. = Taksa żywności, Kraków, r. 1573.
 Tarn. = Stanisław Tarnowski.
 Tarn. J. = Jan Tarnowski, † 1561.

Tat.=Lucjan Tatomir.
 Teof.=Szymon Teofil.
 Tet.=Kazimierz Tetmajer.
 Tęcz.=Pieśń o zamordowaniu J. Tęczuńskiego-
 go, w. XV.
 T. K.=Tadeusz Korzon.
 Tks.=Taksa z r. 1633.
 Tok.=Szymon Tokarzewski.
 Toł.=Adam Tołoczko.
 Tołw.=Mikołaj Tołwiński.
 Tom.=Dyzma Bończa Tomaszewski.
 Tomk.=Stanisław Tomkiewicz.
 Torz.=Józef Torzewski.
 Trejd.=Jan Trejdosiwicz.
 Tremb.=Stanisław Trembecki.
 Tren.=Bronisław Trentowski.
 Trep.=Mściśław Edgar Nekanda Trepka.
 Tretj.=Józef Tretiak.
 Tręb. W.=Wł. Trębicki.
 Trip.=Aniela Tripplin.
 Trj.=Adam Trojanowski.
 Troc.=Michał Abraham Troc.
 Troj.=Feliks Trojański.
 Trz.=Andrzej Trzebiecki.
 Trzt.=Trztyprztycki, w. XVII.
 Trzyc.=Jędrzej Trzyeicki.
 Tszk.=Konstanty Tyszkiewicz.
 Tuch.=Jan Tucholezyk, w. XVI.
 Turez.=Juljusz Turczyński.
 Tw.=Samuel Twardowski.
 Tworz.=Marcin Tworzydło.
 Twr.=Kacper Twardowski.
 Tym.=Kantorbery Tymowski.
 Tysz.=Aleksander Tyszyński.
 Tyszk.=Janusz Tyszkiewicz (w. XVII).
 Tyt. pr. magd.=Tytuły prawa magdeburzkiego.
 Uc.=„Uciechy“, r. 1655.
 Uch.=Uchwała echem szewskiego, r. 1626.
 Uj.=Kornel Ujejski.
 Un.=Uniwersał poborowy r. 1577.
 Uniw.=Uniwersały poborowe od r. 1564 —
 1629.
 Urb.=Aureli Urbański.
 Urs.=Jan Ursynus.
 Urzęd.=Marcin z Urzędowa.
 Ust.=O ustanowieniu i upadku konstytucji
 3-go maja.
 Ustaw.=Ustawa ekonomiczna, 1557.
 Ust. cen.=Ustawa cen. miasta Warszawy,
 1573 r.
 Ustrz.=Andrzej Ustrzycki.
 Vol.=Volumina legum.
 Volek.=Mikołaj Volekmar.
 W.=Jakób Waga.
 W. A.=Antoni Waga.
 Wad.=Józef Wadowski.
 Wag.=Stanisław Wagner.
 Wal.=Aleksander Walicki.
 Walew.=Cecylja Walewska.
 Wał.=Antoni Wałeckci.
 Warg.=Andrzej Wargoeki.
 Warsz.=Krzysztof Warszawicki.
 Was.=Edmund Wasilewski.
 Waśn.=Józef Waśniewski.
 Wawrz. z Prażm.=Wawrzyniec z Prażmowa,
 w. XVII.
 Wb.=Maciej Wierzbiniński.
 Wei.=Teodor Weichardt.
 Wej.=Aleksander Wejnert.
 Wejs. p. Weys.
 Wen.=Poemat „Wenecja“, w. XVI.
 Wer.=Józef Wereszczyński.

Wern.=Henryk Wernic.
 Wessl.=Marja Wessłówna.
 Weys. a. Wejs.=Józef Weysenhoff.
 Wezuw.=Zapał Wezuwjusza, 1631.
 Węc.=Zygmunt Węclewski.
 Węg.=Kajetan Węgierski.
 Węgrz.=Antoni Węgrzynowicz.
 Węż.=Wężyk Widawski.
 Wg.=Teodor Waga.
 Wiel.=Aleksander Wielopolski.
 Wiel. W.=Wojeitech Wincenty Wielądko.
 Wielis.=Wielisław (Eugienjusz Skrodzki).
 Wien.=Antoni Wieniawski, w. XVII.
 Wier.=Jan Wiernikowski.
 Wierzb.=Teodor Wierzbowski.
 Wiet.=Hieronim Wietor.
 Wig.=Wigilje za umarłe ludzie, w. XV.
 Wikl.=Pieśń o Wiklesie.
 Wil.=Paulina Wilkońska.
 Wilcz.=Albert Wilczyński.
 Wilk.=August Wilkoński.
 Wirt.=Marja z Czartoryskich ks. Wirtem-
 berska.
 Wirz.=Maciej Wirzbięta.
 Wiszn.=Michał Wiszniewski.
 Wiśl.=Adam Wiślicki.
 Wiśn.=Michał Serwacy Wiśniowiecki.
 Wiśniow.=Sygurd Wiśniowski.
 Wit.=Stefan Witwicki.
 Witk.=Stanisław Witkiewicz.
 Wjc.=Tadeusz Wojciechowski.
 Wls.=Emilja Wielowiejska.
 Włod.=Ignacy Włodek.
 Wod.=Kazimierz Wodzicki.
 Wol.=Konstanty Wolski.
 Wol. J.=Jan Wolan.
 Wol. W.=Włodzimierz Wolski.
 Wolsz.=Wolsztajn.
 Wot.=Ekstrakt majątności Wołożyna z r. 1776.
 Wor.=Jan Paweł Woronicz.
 Wot.=S. Wotowski.
 Woy.=Wincenty Woynowicz.
 Wóje.=Kazimierz Władysław Wójeicki.
 Wr.=Walenty Wróbel.
 Wrb.=Walerjan Wróblewski.
 Wroc.=Jan Wroczyński.
 Wrześ.=August Wrześniowski.
 Wsz.=Teofil Wszelaki.
 Wtet.=Włodzimierz Tetmajer.
 Wtk.=Stanisław Witkowski.
 Wuj.=Jakób Wujek.
 Wyb.=Józef Wybicki.
 Wybr.=Pamiętniki Wybranowskiego.
 Wych.=Jan z Wychołówki (w. XVII).
 Wypr.=Wyprawa plebańska Albertusa.
 Wyrw.=Karol Wyrwicz.
 Wys.=Szymon Wysocki.
 Wysp.=Stanisław Wyspiański.
 Wys. W.=Włodzimierz Wysocki.
 Wysz.=Walerjan Wyszynski.
 Wż.=Franciszek Wężyk.
 Z. A.=Zygmunt August.
 Zab.=Ignacy Zaborowski.
 Zabł.=Franciszek Zabłocki.
 Zabor.=Zaborski.
 Zach.=Jan Zacharjasiewicz.
 Zachar.=Grzegorz Zacharjasiewicz.
 Zag.=Włodzimierz Zagórski.
 Zaj.=Szymon Zajęzkowski.
 Zakrz.=Walenty Zakrzewski.
 Zal.=Bohdan Zaleski.
 Zal. K.=Kazimierz Zalewski.

al. W. = Władysław Zalewski.
al. = Andrzej Załuski.
al. S. = Stanisław Załęski.
am. = Andrzej Zamojski.
am. J. = Jan Zamojski.
an. = Tomasz Zan.
ap. = Gabriela Zapolska.
aw. = Teodor Zawacki.
aw. I. = Ignacy Zawadzki.
awil. = Roman Zawiliński.
ąbk. = Stanisław Żąbkowicz.
b. = Tymon Zaborowski.
brz. = Henryk Zbierzchowski.
bs. = Anna Zbąska.
byl. = Piotr Zbylitowski.
byl. A. = Andrzej Zbylitowski.
deh. = Kazimierz Zdziechowski.
drow. = Dobrego zdrowia rządzenie, r. 1532.
d. Szl. = Zdanie wolnego szlacheica na sejmiki, r. 1608.
dziech. = Marjan Zdziechowski.
ebrz. = Florjan Zebrzydowski, w. XVI.
iel. = Gustaw Zieliński.
iem. = Eleonora Ziemięcka.
igr. = Jan Zigrorius.
im. = Bartłomiej Zimorowicz.
lb. = Bronisław Zaleski.

Zm. = Roman Zmorski.
Zsz. = Ludwik Zejszner.
Zw. = Jakób Zawisza (1613).
Zwe. = Jan Zawicki.
Zwr. M. = Zwroćenie Matjasza z Podola.
Zych. = Maurycy Zych (Stefan Żeromski).
Zyg. = Zygmunt III.
Zygm. = Obrządek pogrzebu Zygmunta I, r. 1548.
Złn. = Józef Zieliński.
Z. Al. = Żywot św. Aleksego (1529).
Zarn. = Grzegorz z Zarnowca.
Z. B. = Żywot św. Błażeja.
Żbc. = Żabczye.
Żbr. = Szczęsny Żebrowski.
Z. E. = Żywot św. Eufaksji, 1524.
Żeb. = Teofil Żebrowski.
Zebr. = Jakób Żebrowski.
Żegl. = Arnolf Żeglicki.
Zel. = Władysław Żeleński.
Zer. = Stefan Żeromski.
Z. Eus. = Żywot św. Eustachjusza (1529).
Zm. = Narcyza Żmichowska.
Zoch. = Feliks Żochowski.
Żółk. = Stanisław Żółkiewski.
Żółkow. = Alojzy Gonzaga Żółkowski.
Żuł. = Jerzy Żuławski.

T. I. spółgłoska przednio-podniebienna, zębowa, cicha (mocna), twarda; przed spółgłoską cichą (mocną) i na końcu wyrazu przechodzi w nią *d*: *tehu*, *tehnąć*, *tehnienie* (z: *dchu*, *dehnąć*, *dchnienie*), *otwierać*, (= *otfierać*, z: *od-wierać*), *gładki*, *lud* (= *wymawia się: gładki, lut*); *miężezy* *ś.* (od początku wieku XIII) w *ć*: *brat*—*bracie*, *złoto*—*złocić*, *świat*—*świecić*; przed samogłoską *jotowaną* *miężezy* *ś.* w *c*: *świeca* (z: *świat-ja*), a następnie (zmiękczenie drugiego stopnia) w *cz*: *świeczka*; *t* *zuika* w grupach: *sin*, *stl*, *stl*: *własny*, *miłosny*, *złośliwy*, *żałośliwy*, *stúp* (z: *własny*, *miłostaj*, *złośliwy*, *żatostliwy*, *stúp*); *t* zajmuje miejsce *th* zdarzającego *ś.* w pisowni staropolskiej i miejsce cudzoziemskiego *th*: tako (w staropolskim *bywa i: thako*), *teologia*, (*Demostenes*). 2. skrócenia: a) R. t. = *radca tajny*; b) *tysięcy*: 30 t.; c) *tom*: T. I.; d) t. j. = *to jest*. e) i t. d., i t. p. = *i tak dalej*, *i tym*, *podobnie*; f) p. t. = *pod tytułem*. 3. chir.: T r u c h o m e = *opaska nagłowna Szregera* (T mobile fascia capitalis Schregeri).

Ta I. w. = a) *naśladowujący uderzenie, bicie, stuk*: *Młot kowalski bije: ta ta ta!* L.: *Coś mi w głowie kolata, właśnie jak kotłów bębnienie: ta ta ta tarapata*. L. b) *tra ta ta!* = *naśladowanie głosu trąbki*. c) [Ta, ta, ta] *naśladowanie głosu obojów*. d) [Ta] *przyspiew*: Oj ta dana! 2. [Ta.] = a) *tam*: *Pojąte ch se babsko! byle ta! Mnie sie ta temu nie chce wierzyć. Ja ta nie wiem ni o jakim balu. Já ta temu i bardzo nie winien. Nie słyhać ta nie nowego? (= czasem). Niech ta znać = to nic, że będzie znak. A niech ta! = mniejsza o to. Co mi ta po żywocie bez Zbyszka. Sienk. b) to, więc: Ka ta idziesz? A cegóz ta chceta od nij? A byli ta starostowie. A nie mi ta, moje panny, bo mi w tym czapieczku najmilij. Kiedy mię nie kochasz, ta chociaź nadzieją dodaj spokojności. c) *partykuła do wzmocnienia, uwydatnienia wyrazu lub zdania*: *Duzoś ta narał? (= aby)*. *Bedzie ich ta półtorasta. Boze cie ta prowadź!* *Wiele was tu takich chłopków ta będzie!* *Bó nas ta dziewczeczki, bo nas ta nęciły. Wolałbym ta siedzieć doma... nie najadłbym *ś.* tyla strachu. Krasz. To ta niewiele jeśe mogłam. Kon. Zdrowicie ta? (= to, aby, przynajmniej)*. d) *toć, toż, wszak, przecie, przecież*: *Ta daj mu światła, Ta mnie ojciec zabije. A któróżby za niego poszła? ta to kutwa, niech Bóg broni. Krasz. Allons, stary!**

ruszaj *ś.*!—*Ta idę, tfy!* *Fred. A. Taż to, mosanie, z taką kalwakatą i tak dworno, choć po królewsku zajeżdżać. Byk. e) ot, oto: Cóż to chłop? socha i radło—ta i tylo! (= chłop tylko do sochy i radła). Zatańcuje nám ta časę. f) se, sobie: Świeci ta miesiącek wedle okienecka. Rósta i rós, i było mu już 15 lat. A siedzi ta na kościele piękny młodzieniec. Posed ta kasik we świat. g) taki: Kto to ta? Ona pyta: kto to ta? h) -no, ino, tylko: Kto ta pójdzie, przecyta sobie. Wyżryta, kto sie ta tłuce. Kamracia moi, puście ta! A pódzmy ta między owce. A wetchnij-no ta rękę po pieniądze w torbę. i) bo; inaczej: Umykajta z duszą... ta was powieźbia (= powieźbia). Wiezie mi ta, wiezie pudelecko z wincem. j) jednak, zawsze: Czemu druchny nie śpiwacie, czy olszowe pyski macie?—Czy olszowe, czy dębowe, toć ta takie niewesołe. k) tedy, więc, wtedy: Ożeniłech sie ta! niechże ta! Śmiejcie wy sie ta *ś* niego. Woda już była wielga; ta Noe, niewiele myśięcy, otworzył dźwierki. Odnies mnie, skodeś mie wzion.—*Ta ón go wzion na plecy i niesie. Ta i odleciał od kucharza. l) jeśli, jak: Zono, ta bede miał čas kiedy, to ci powiem. ł) ale, a: Spodobałes sobie, ta nie wiedzieć kogo. m) a, zaś: Bieży konik, bieży po zielonej miedzy, ta moja matusia w czarnej ziemi leży. Wszak za cztery tygodnie jest jarmark w Łowiczu, ta na św. Bartłomiej wielki targ na skopy. Pol. Znalicie *ś.* z nim?—*Ta i jakże... sąsiad tak blizki. Jeź. n) i, tudzież: Bednarz siedzi w dziurze, ta obręcze struże. Ziota ta korzenie na stepie zbierał i składał. Jeź. o) tak, wnet: Jakze Jasia zobaczyła, ta na furę poskoczyła. p) Biedać-ta = tak. Bogać-ta = ale gdzieś tam. r) jakoś, coś. At po staremu, ale ta i źle, niedostatek. Krasz. s) at, a: Ta niech śpi sobie, jak długo zechce. Jeź. 3. ta! ta! ta! = te, te, te!; pewnie—pewnie!; tere-fere; gadaj mu tam!; bo i prawda!***

Tabach, u, lm, y] p. Tabak.
Tabaczarka, i, lm. i I. forma ż. od Tabaozarz; Tabacznica. 2. zona tabacznika. 3. ros. *habrothamnus*: Kilka tabaczarek purpurowo-bronзовych kładzie swe odoienia na te jasne rzędy płacht, podwyższonych gdzieśniegdzie nieśmiałą linją rozpiętej szpilkami koronki. Zap.

Tabaczarnia, i, lm. e I. sklep tabaczný, dystrybucja. 2. dom, gdzie tabakę tłuką, fabryka tabaczna. 3. miejsce, gdzie tytoń palą, palarnia, knajpa.

Tabaczarz, a, lm. e, Tabacznik i. ten, który zażywa tabakę, który dużo jej zażywa, fajczarz, fajkarz, lulkarcz: [Cemuzes mnie, tabaczaru, tytoniarzu, kurzytyku, fajczaru, basatyku, za fartusek chytał?]. 2. p. Tabacznik.

Tabaczek, czku, lm. czki kolor tabaki, kolor tabaczkowy.

Tabaczka, i, lm. i p. Tabaka: Dlaczego tabaczki używać poczęto? Perz. Poczęstuj go tabaczką. L. Czy nie zażyjesz dobrej tabaczki? L.

Tabaczkarka, i, lm. i zł. trafiką.

Tabaczkowy i, przym. od Tabaczka. 2. koloru tabaki: Kolor T. Kamizelka tabaczkowa.

Tabaczne, ego, blm. podatek od tabaki. L.

Tabacznica, y, lm. e p. Tabaczarka. L.

Tabacznik, a, lm. cy, Tabaczarz i. ten, co sprzedaje tabakę, tytoń, dystrybutor: Siedmiesięciu sukienników, 36 płócienników i 3 tabaczników. Sez. 2. p. Tabaczarz. S. K. Będziesz więc mógł przysługiwać ś. tabacznikom. Chodź. 3. [T.] *gruby kij jalowcowy, którym ś. w dennicy miele tabakę.*

Tabaczný i. a. Tabakowy przym. od Tabaka; tytoniowy: Fabryka tabaczna. Strażnik T. Sklep T. (= *dystrybucja*). Opili ś. kurzu tabacznego. Dar. J. (= *tytoniowego*). Zbierali ś. poufali do Tabacznego kolegijum, t. j. do izby, w której król fajkami częstował. Krasz. 2. [Robak T.] *faba tonca.*

Tabaczyna, y, lm. y zła, licha tabaka. L.

Tabaczysko, a, lm. a p. Tabaka.

Tabagja, i, lm. e zart. gospodarstwo tabaczne t. j. przyrzady do palenia (fajki, cybuchy i t. d.): Jego całym zatrudnieniem było staranie około mojej tabagji. Rzew.

[Tabak, u, lm. i] I. a. [Tabach] *tytoń; tytoń w liściach, niekrajany:* Pomiedzy towarami znajduje ś. 8 $\frac{1}{2}$ fas tabaku tluczonego. Kub. 2. p. Tabaka.

Tabaka, i, lm. i, [Tobaka, Tabak] i. tytoń w proszku, odpowiednio przyrządzony z dodatkami aromatycznymi, do zażywania: Tabaki w rurkach, w kijach rapowane. L. T. ołówkowa, w ołówkach. Oss. T. hiszpańska = *hiszpanka*. T. litewka. T. francuska. Siedzi nad papierami, zamysłony trzyma pióro, bierze tabakę z tabakierki. L. Dlaczego w paleniu lub zażywaniu tabaki tak bardzo smakują amatorowie? L. Brać tabakę (Troc) = *zażywać tabakę*. Czy bierzesz tabakę? francuszczyzna, po polsku: czy zażywasz tabaki? L. U nich zakazano tabaki nosem pić. Sak. Gęsto teraz zażywają tabaki, czyli proszku francuskiego. Haur. Nie ma sobie za co i tabaki kupić = bardzo nędzny, ubogi. L. Nie bądź taki, zażyj tabaki. Prz. Kto tabaki zażywa, nie obejdzie ś. bez chustki, jeden wydatek ciągnie za sobą drugi. L. Proszę na tabakę! L. Księża Paulinowie tabakę taką robią w mieście Częstochowie. Mick. Tu poczęstował kota tabaką, a tam przekrzywił staruszkę jaką, przejął wszystko, co ś. stało, nie to ją nie kosztowało. Mas. J. Nie każdy nos jedną tabakę lubi. Prz. (= *nie wszystko wszystkim do smaku*). Szczypta, niuch, sznupka tabaki. I sznupki tabaki nie warto; nie stoi za funt tabaki = *nie warto funta kłaków*. Ciemny, jak T. w rogu. Prz. (= *zupełnie nieświadomy rzeczy; całkiem nieoświecony*). Przen.: Orzech robaczywy, w środku zamiast ziarenka T. 2. †T., [Tabaka] *tytoń do palenia:* Do tabaki! do tabaki! trzeba tabaki! = *smierdzi*. L. T., dusza kozacka. Zim. T. proszkowa. Troc. T. kręcona. Troc. Kurzyć tabakę. Troc. †Pić tabakę = *palic fajkę, zaciągać ś.*

dymem tytoniowym: Pan Tomasz, pijąc w oknie na widoku wszystkich tabakę (z rękopisu z r. 1652, u Szaj.). Zdr. Tabaczka. Zgr. Tabaczysko.

Tabakiera, y, lm. y i. płaska puszka, w której tabakę przy sobie noszą: T. złota, srebrna, rogowa, wysadzana brylantami, ozdobiona portretem, z kory brzożowej. Zadzwoń w tabakierę, uderzyé palcami w tabakierę. T. dla nosa, nie nos dla tabakierzy. Prz. Próżna T., pusta stodoła z której nie wyleci, chyba sowa lub wróbel. L. 2. myśl. ryj *krąskowaty dzika*. Zdr. Tabakierka, Tabakiereczka. Zgr. Tabakierzysko.

Tabakierczyna, y, lm. y nędzna, licha tabakierka: Marnej tabakierzyny darować mi nie chce. L.

Tabakierczysko, a, lm. a p. Tabakiera. L.

Tabakiereczka, i, lm. i p. Tabakiera: Kochanka weźmie szpincek, tabakierczkę, czasem i złota w niej trochę, po samo wieczko. L.

Tabakierka, i, lm. i l. p. Tabakiera: Kilka szczepi tabaki w tabakierkę mi wspaniał. L. Koneha osobliwsza na tabakierkę. L. T. bez tabaki = *głowa bez mózgu, bez oleju*. L. Szydłkretowa T., w srebro okuta, w którą stary kredercerz ówieré funta grubej rapy co trzeci dzień wspaniał. Wóje. Wygrał dwie okrągłe tabakierki z saskiej porcelany, w złoto oprawne. Pot. L. 2. [Tabakierki] *purchawki, rodzaj grzybów*. 3. anat.; × T. *anatomiczna = dołek między ścięgnami mięśni prostujących palec wielki ręki*. Zgr. Tabakierczysko.

Tabakierkowy przym. od Tabakierka. L.

Tabakiernik, a, lm. cy fabrykant tabakierek.

Tabakierowy przym. od Tabakiera. Troc. Włok tabakierowe. L.

Tabakierzysko, a, lm. a p. Tabakiera.

Tabakowy p. Tabaczny.

Taban, u, lm. y: T. perski, najprzedniejszy rodzaj perskich główień. Czart. A.

!Tabel, blu, lm. ble prow. galówka, święto galowe. Wal.

Tabela, i, lm. e i. tablica pisana a. drukowana, zawierająca zestawienie cyfr, wykaz danych, szczegółów, tyczących ś. danego przedmiotu a wymienio-nych kolumnami, rubrykami: T. wygranych na loterji. T. opłat, cen (= *taryfa*). T. statystyczna. T. porównawcza miar dawnych i nowych. Nad tablele już ułożone (budżet) król pod żadnym pozorem nie pozwoli sobie większych podatków. T. K. 2. [T., Tabelnia] *rejestr, spis, lista imienia robotników, do wypłaty*. 3. [T.] *jakiś instrument muzyczny: Jeden na skrzypcach, drugi na tábeli (cymbały? Gwar.)*. Zdr. Tabelka.

Tabelarnie przys. od Tabelarny.

Tabelarny p. Tabelaryczny.

Tabelarycznie przys. od Tabelaryczny.

Tabelaryczny, Tabelarny, Tabelowy przym. od tabela: Spis, wykaz, układ porządkiem tabelarycznym.

Tabelka, i, lm. i p. Tabela: T. loteryjna. T. giełdowa (= *cedula*).

[Tabelnia, i, lm. e] p. Tabela.

Tabelowy p. Tabelaryczny. L.

Tabergit, u, lm. y min. odmiana chlorytu, ściśła mieszanina peninu z flogopitem.

Taberna, y, lm. y chalupa; kram; szynk, oberża: Zostawił mi insulę wielką, czyniąc przychód niemały, bo ze wszech stron tabernami otoczona. Krasz.

Tabernaki, a, lm. e kopuła na filarach: Ogromna kopuła, otoczona czterema mniejszami tabernaklami, czyli kopułami na filarach. Lpn.

Tabernakulum, w lp. nieod.; lm. a, ów 1. *ozdobna szafeczka na ołtarzu w kościele katolickim, w której przechowuje ś. Najśw. Sakrament, cyborjum. 2. u Izraelitów, przybytek, gdzie spoczywała arka przymierza.*

× **Tabernator**, a, lm. *owie pleban utrzymujący szynk: Dowiadywał ś. każe o tabernatorów, czyli o plebanów, utrzymujących szynki. Remb.*

! **Tabes**, u, blm. *wiadł rdzenia pacierzowego: We trzy lata umarł, uwalniając od swego tabesu młodą naówczas kobietę. Żap.*

! **Tabetyk**, a, lm. *cy lek. chory na wiadł rdzenia pacierzowego.*

Tabin, u, lm. y, † **Tabint** *gatunek kitajki jedwabnej. Ust. cen., Troc. T. niderlandzki. Od złotogłowów, tabinów, altembasów podatek... Vol. Teraz aksamitów, złotogłowów, tabinów lada u kogo pełno. Star. Teraz służby srebrne, teraz kiece sobole, tabinami złotymi podszyte; teraz forgi, czapragi haftowane, kity z zaponami, a serce zajęte. Star. Szuba z tabinem modrym, sobolowa. Goł. Zdr. **Tabinek.***

Tabinek, nku, lm. nki p. **Tabin.** Troc.

Tabinki, ów, blp., p. **Tybiniki**. L., Troc.

Tabinowy przym. od **Tabin:** Służbie przodkował starszy pokojowy w kontuszu tabinowym, sobolem podszytym. Szaj.

† **Tabint**, u, lm. y p. **Tabin:** Otóż tobie, amancie w tym zielonym tabinciu! jak cię baba zabruce, to cię Wisła nie oplęcze. Wien.

Tablatura, y, lm. y, **Tabulatura** l. × **T. pismo muzyczne, w którym tony oznaczano nie nutami, ale literami: Tablaturę pisać. Troc. Przen.: Z tablatury = z partesu, z rejestru, przesadnie: Z tablatury stąpa, krok liczy leniwy. Koch. W. Wyuczonym twarzy złożeniem i chodem przy muszonym powagę jakąś jednał sobie i, jak powiadają, z tablatury stąpał. Lubom. Z tablatury wszystko czyni. Fred. M. Z tablatury zakręt, robota za fraszkę. Troc. (= wiele rozmachu, krzyku, a roboty mało). Z tablatury zakręt, robota za fraszkę, niektórzy bez okrzyku wielkie rzeczy zeicha sprawują. Fred. M. Według tablatury ubrany. Troc. (= podług żurnalu). 2. tafla, tablica, ścianka ruchoma; płyta drewniana w ramce osadzona, którą ś. wstawia w oścież kominka pokojowego po jego ostudzeniu: T. w architekturze, w malowaniu lub stolarskiej robocie, składa ś. z samych filunków i fryzów. Mag. (= taflowanie). Odsunął tablaturę i wszedł do pokoju. Bał. Kazał tablaturę kominka szeszelnie przybić gwoździami do muru. Bał. 3. malarska = płótno, na którym ś. maluje. Troc. Rzucił farbę na tablaturę. Troc. Zdr. **Tablaturka.****

Tablaturka, i, lm. i p. **Tablatura.**

Tablecik, u, lm. i p. **Tabletka:** Podala mu T., na którym wykwitła pod jej pędzlem śliczna herbaciana róża z zielonemi listkami. Gaw.

Tablerować, uje, ował l. *mieszać rozcierając: T. proszek, masę, cukier. 2. cukier. gotować cukier odpowiednio do próby a następnie ubijać go na pianę.*

Tablerowanie, a, blm., czynność cz. **Tablerować.**

Tabletka, i, lm. i, **Tablecik** *tabliczka, tafelka; pastylka.*

Tablica, y, lm. e, [**Tabula**, **Tahulica**] l. *tafla, blat, płyta: Tablice do pisania bywają lipowe. Kluk. Tablice z łupkowego kamienia. Kluk. T. szkolna, klasowa = T. drewniana lub łupkowa na stalugach, do pisania zadań, lekcji. Wyrwał ucznia do tablicy.*

Wyjść do tablicy. Zetrzeć tablicę. T. szkolna = *tabliczka szyfrowa, na której uczeń pisze, ucząc ś. Mogliby jeszcze pójść z tablicą. Wad. (= chodzić do szkoły). Jeszcze ś. na tablicy uczył = dopiero zaczynał sylabizować, dopiero co ś. zaczynał uczyć, jeszcze ś. uczył a b c, jeszcze ś. uczył na elementarzu. Oss. Z tablicą ma za nim chodzić = ma ś. jeszcze czego nauczyć, nie doszedł jego rozum. Oss. Stać z tablicą, t. j. z tą, na której zbrodnia wypisana, pod pręgiem, gatunek kary. L. Gada jak z tablicy, nagotowany należycie, jak z partesów. L. (= gada jak z nut). Tablice Mojżeszowe. Gostk. Na jakiej tablicy to pisano? skąd to? nie prawda! nie powinności! L. Rozum rodzi ś. jak T. goła; co na niej napiszą, to na sobie nosić musi. Rej. Dzieci, jak T., na której nie nie napisano, ale może ś. napisać, a gdy ś. napisze, trudno zmasać. Petr. T. albo deska gładka, równa, drewniana, kamienna, jak portatył kamienny, do zegarów na równi. Kn. Kruszcowa, miedziana T. Troc. T. ołtarzowa. Troc. T. miernicza. Troc. Pacholek pod tablicę mierniczą. T. zegarowa. Troc. (= cyferblat, tarcza zegarowa) Twarz, jak T. (= jak księżyc; cyferblat). T. stołowa, stolnica. Troc. T., na której w hucie śklanej taflę ś. rozprawiają. Torz. T. pamiątkowa. Położyć, wmurować tablicę pamiątkową. T. z napisem na słupie drogowym. T. erekcyjna na budowli. 2. † T., tabliczka ślubna = *wotum pobożne do zawieszania.* 3. [T., Tafla] *kawał pola, 2 morgi przestrzeni mający.* 4. *rysunek odbity z tafl:* Atlas złożony z 25 tablic. Album malarzy z tablic kolorowanych. T. tytułowa litografowana. 5. *kwadrat:* Tablicami, ławami, na tablice co podzielić, rozłożyć. Troc. 6. *tabela, wykaz, spis, rejestr ułożony kolumnami, według rubryk spisany:* Spasć z tablicy, nie utrzymać ś. na rejestrze. Oss. T. moltiplicacji. L. T. mnożenia, Pitagoresowa. Łs. Przebiegł tablice Pitagoresowe, kazał Rzym święty znaleźć na atlasie. Syrok. Tablice geometryczne. T. astronomiczna, matematyczno-fizyczna, trygonometryczna. Ułożyć, sporządzić tablice. T. kwadratów, sześciątów, potęg, pierwiastków, logarytmów, wstaw, dostaw, stycznych, siecznych. T. śmiertelności. T. statystyczna. 7. Tablice paschalne = *księgi rękopiśmienne w klasztorach średniowiecznych, podające na długi szereg lat daty Wielkanocy w każdym z kolei roku, od których cały kalendarz ruchomy zależy.* 8. bud., p. **Nadbrusie.** 9. hut.: T. *nabojowa = tabliczka oznaczająca dobę, z szeregami dziwek, w które zatyka ś. kolki z każdym zasypianym nabojem w wielkim piecu.* Łab. 10. jub. p. **Tafelsztyna:** Szafirów wielkich, w tablicę cztery szlifowanych, rubinów w tablicę cztery, jeden szlifowany. Niem. Zdr. **Tabliczka.***

Tablicowy, × **Tabliczny** przym. od **Tablica**, *taflowy: Łupek T. jest przedniejszy od dachówkowego; łupa ś. na cienkie tablice obszerne, z których ś. robią stoliki, tablice do pisania i t. d. Kluk.*

Tabliczka, i, lm. i l. p. **Tablica:** Tabliczki do loteryjki. Starożytni nie na papierze piórem, ale żelaznym stylem na ołowianych lub drewnianych, woskiem naprowadzonych tabliczkach pisywali księgi i listy. L. W początkach pisano na tabliczkach woskiem powleczonych sztylcikiem. L. Maleńka miedziana tabliczka, na której wryty był wyrok. L. Tabliczki kieszonkowe, puilaresy. L. Pionkę tę mi na swoich tabliczkach napisał. Niem. Szkolna T. szyfrowa. Przen.: I Kupida z tabliczką w nankę posłała.

Burl. (= przeszła go filuternością). Umiesz tabliczkę mnożenia? Z tabliczką po mieście chodzi (Troc) = zbiera wzorki z każdego, każdemu ma coś do zarzucenia. T. czekolady, mydła = tafelka. Układać co w tablice, w tabliczki. L. Dąb, sam jeden tylko stojący, wielką liczbę na sobie obwiązek noszący i tabliczek pamiętnych, ex voto. Otw. Grób jego ślubnymi tabliczkami uczcił. L. T. kwadratów. Łs. T. na drzwiach z nazwiskiem mieszkańca, T. na szufladzie w aptece = szyldek. 2. [T.] medalik. 3. ? : Ze wszystkich zakonów zgłaszają ś. po jałmużnę, jedni z miarkami, inni z tabliczkami; tym ś. da w tabliczki kilka groszy, owym chleba, mąki lub kaszy. Paw. 4. × T., apt., p. Kruzanka.

Tabliczkowy i. przym. od **Tabliczka**, **tafelkowy**: Czekolada tabliczkowa. Wyciągi tabliczkowe przyrządziłem. Lel. 2. min.: Spat T.

× **Tabliczny** p. **Tablicowy**. Troc.

Tabor, u, lm. y i. u Kozaków, **otoczenie wojska wozami**, z za których jak z za wałów ś. bronią. Papr. 2. **obóz**: Kiedy waszą bracią wiązano, wyście za zdrowie ich w obozie a. taborze pili. Falib. **Taborem** ś. stawie, **taborem** stanąć, następować, położyć ś. Dudz. Moje zdanie, abyśmy **taborem** raczej, a nie rozsypką stąd ustępowali. Birk. Umyślił nakoniec, zastępując ś. **taborem**, uchodzić z miejsc. Kraj. M. Kładą ś. **taborem** wojska, obóz z obozem zetknięwszy. Biał. 3. **artyleryczny** = park, obóz artyleryczny, czy to pod fortecą, czy w polu postawiony. Jak. J. 4. **pastuszy** = **przenośna owczarnia**, **hurty**, **koszar**, **ploty**, **którymi owce na noc ogradzają**. Dudz. 5. † T. **namiot**, **szalas**: Św. Paweł był rzemieślnikiem około taborów, skóry szczywał... Skar. 6. **mnożąc ludzi**, **bydłą**, **naładowanych wozów lub pak naładowanych na bydła**, **kiedy wojsko lub lud pasterski przenosi ś. z jednego miejsca na drugie**. L. **Taborem** zwała ś. cała masa ciągnącego lub stojącego wojska lub ludu. Brodz. Jechałem **taborem** dużym w sześć wozów. Przybor. We dwa dni potem do Plewny nadejścię 6 taborów (bataljonów) piechoty tureckiej i 6 armat. Bl. Eskortowałem podówczas T. sanitarny. Ost. 7. **gór. zapasy wozów**, **taczek i t. d.**, **do wydobywania rud lub węgla w kopalni**. Łab. 8. kol.: T. **kolejowy** = **środkie przewożowe**, **wszelkie przedmioty wchodzące w skład pociągów kolejowych**, **jak oto: parowozy, tendry, wozy, platformy, przyrządy nakładowe pociągowe**: T. lokomotyw, T. wozów. Obecnie trzeba znacznych sum na odnowienie taboru. Zdr. **Taborek**.

Taborecik, u, lm. i p. **Taboret**. Troc. Chciej sobie wygodzić na taboreciku, bo jednym tylko krzesłem obchodzimy ś. Zabł.

Taborek, rku, lm. rki p. **Tabor**.

Taboret, u, lm. y, **Taburet** **stolek meblowy**, **złożony z płaskiego siedzenia i nóg**. Troc. Wygodne stołki dla ludzi prawnych; T. dla pisarzy. L. Zdr. **Taborecik**, × **Taboretek**.

× **Taboretek**, tka, lm. tki p. **Taboret**: **Mateczyński** siadł sobie przy drzwiach na taboretku. Dyak. **Taborny** p. **Taborowy**: Był zajęty tabornymi murami. Słow. **Wozy taborne**. Pol. Szeregowały ś. **wozy taborne** i pojazdy starszyny. Jeż.

Taborować, uje, ował i. **otaczać taborem**, **wozami**. 2. **ustawiać w tabor**, **łączyć w tabor**: T. wozy. 3. **obozować**. L. T. ś. i. **ustawiać ś. w tabor**, **łączyć ś. w tabor**: Każdy wóz, jak tylko stanie, tak zaraz jeden po drugim taboruje ś. Jak. J. 2. **rozkladać ś. taborem**: Jedni radzili znowu ś. T. Bron.

Taborowanie, a, blm., **czynność cz. Taborować**. **Taborowanie się**, a ś., blm., **czynność cz. Taborować ś.**

Taborowy, **Toborny**, † **Taborski** przym. od **Tabor**; **obozowy**: Lgną nieprzyjaciela przy brzegach samych taborowych. Białob. Uszykował kilka rzędami wozy taborowe. Nar.

† **Taborski** p. **Taborowy**: Czyście widzieli skoki wojenne i husarskie, taborskie i rycerskie? Okol.

Taborycki przym. od **Taboryta**: Kapłan T. **Taboryta**, y, lm. of **członek najzarliwszej sekty czeskiej w łonie sekty husytów**.

Taborzanin, a, lm. **anie ten**, **eo stoi taborem**, **obozowiac**: Taborzanie z góry Polakom byli na wielkiej pomocy. Biel. M.

Tabuła, i, lm. e i. **prow. hipoteka austrijska**.

2. [T.] p. **Tablica**. Zdr. [**Tabulka**].

Tabularjum, w lp. nieod., lm. a, **ów archiwum**.

× **Tabularjusz**, a, lm. e ten, **co prowadzi protokół**, **protokółista**. Śl. wil.

Tabularny i. **hipoteczny**: Wyciąg T. **Ekstrakt T.**, czysty. Fred. A. 2. **Posiadłość tabularna** = **większa własność rolna**: Własność tabularna w Galicji. Donim. Wykazanie stosunku własności tabularnej do nietabularnej. Donim. 3. **świadek** = **którego zeznania zapisują ś. do protokołu**, **świadek protokółarny**. Śl. wil.

† **Tabulatura**, y, lm. y i. p. **Tablatura**: Rytmy, które tu są z nutami nowemi i z tabulaturą na lutnię. Skb. 2. **zbiór przepisów, ściągających ś. do tworzenia pieśni a obowiązujących majsterzyngierów średniowiecznych**. Przen.: Kto w jednym podlega tej tabulaturze merito, i w drugim podlega gdzie musiał. Kraus.

[**Tabulica**, y, lm. e] p. **Tablica**.

[**Tabulka**, i, lm. i] p. **Tabuła**.

[**Tabulowy**] przym. od **Tabuła**, **taflowy**: Stół T.

× **Tabulat**, u, lm. y **blaszane nakrycie fontanny**. L., Troc.

† **Tabulka**, i, lm. i **tabliczka**. L.

Tabun i. u, lm. y = a) **wielkie stado koni w stepie lub bydła**: Przelatują jak T. rumaków po stepie. Mick. Bj, tyś T. przypędził, kozaczki! Zal. Arkan do łowienia koni w stadzie, czyli tabunie. Gołęb. b) [T.] **stado koni tatarskich lub moldawskich**. 2. [T., a, lm. y] p. **Tabuńczyk**.

Tabuniarz, a, lm. e p. **Tabuńczyk**.

Tabunny p. **Tabunowy**: **Tabunna** szkapa ohocha i wesola — jak naród swobodny! Jord. T., stadny. Gwar.

Tabunowy, **Tabunny** przym. od **Tabun**, **stepowy**: **Konie tabunowe**.

Tabuńczyk, a, lm. i l. a. [**Tabun**] **koń stepowy**: Wyglądał jak rozhukany T. i skakał jak rozhukany T. Sienk. 2. a. **Tabuniarz** **człowiek strzegący stada koni a. bydła w stepach**.

Taburecik, u, lm. i p. **Taburet**: Przed taburecikiem na stole zobaczyłem rozwartą książkę. Orzesz.

Taburet, u, lm. y p. **Taboret**. Zdr. **Taburecik**.

Taca, y, lm. e **naczynie stołowe postaci blatu z wystającymi krawędziami**, **do podawania na nim potraw, napojów, naczyni stołowych, listów i t. d.**; **do kwestowania**: T. drewniana, metalowa, szklana. Do kawy trzeba imbryczków, tyżeczek, tae, puzderok, a to wszystko musi być srebrne. Kras. T. ciast. Tace ogromne, w kwiaty śliczne malowane, na nich kurzące wonnie imbryki blaszane. Mick. 2. † T. **czara**, **czasza**, **miska**: **Garńce** i tae i kubki. Wuj. Przen.: Ani ś. gęste mio-

dem okrywały bez starania pilnego lasy, i bez pracy wino w żadnej pływało samorodne tacy. Ustrz. (= w jagodzie, w gronie). Zdr. Tacka, Tacuchna.

× Taca, y, lm e, [Taca, Tacza] dziesięcina: Niektóre dobra osepły, czyli meszne, tace i t. d., starą miarą odbierają. Vol.

† Tacbir, u, lm, y p. Tashir.

[Tacenie się, a s., blm.] czynność cz. Tacić s. Tacet, u, lm, y, Tacetta bot. 1. p. Hermjonka.

2. p. Narcyz. Tacetta, y, lm, y bot. 1. Hermjonka. 2. p. Narcyz.

[Tacha, y, lm, y] p. [Tacka].

Tachaś zł. krasz.

× Tacher, chru, lm, chry tuzin: T. ma sztuk 12. Troc. Nożów szwedzkich T., nożów węgierskich T. Ins. c. l. Od tachru skór drobniejszych po gr. 20. Vol.

Tachhydryt, u, lm, y min. odmiana karnalitu, Ca Cl₂, 2 Mg Cl₂ + 12 H₂ O.

Tachina, y, lm, y rodzaj muszki, tpiącej mniszkę i inne pasorzyty.

[Tachlować, uję, owal] p. Machlować: T., mieniać, zamieniać, przemieniać, szachrować co za co, sztychować co za co, frymareczyć, kupić i odprzedawać. L. Grzeblo za jagody chłopiec tachluje. L. T. zawsze z przyganą znaczą także a. niestałość i lekkomyślność, a. chęć oszukiwania i drobnych zysków wyraża. Oss.

[Tachlowanie, a, blm.] czynność cz. Tachlować.

Tachnić, i, il zł. kłód.

Tachnienie, a, blm., czynność cz. Tachnić.

Tachograf, u, lm, y przyrządek do szybkiego robienia odbitek pisma lub rysunku.

Tachometr, u, lm, y, Tachygraf przyrządek do mierzenia i oznaczania szybkości płynącej wody, ruchu części maszyny, biegu pociągów i t. p.

† Tachrać, a, ał, p. Tarchać. Zwr. M.

† Tachranie, a, blm., czynność cz. Tachrać.

Tachta, y? Wysunęła poduszki z tachty i odgrodziła s. od Oskonnego. Bht.

Tachygraf, u, lm, y p. Tachometr.

Tachygrafia, i, blm. sztuka szybkiego pisanie, rodzaj stenografii: Poruszały s. dziesiątki i setki rąk płatnych od wiersza, a z tachygrafią, t. j. z całym systemem zbliżonym do dzisiejszej stenografii, skróceń i znaków, obeznanych Górs. A.

Tachygrafometria, i, blm., Tachymetria mech. nauka podająca sposoby mechanicznego mierzenia prędkości.

Tachymetr, u, lm, y przyrządek do mierzenia prędkości.

Tachymetria, i, blm., mech., p. Tachygrafometria.

[Taciezek, czka, lm, ozkowie] p. Tata.

[Tacić się, i s., il s.] czaić s.

[Tacić] należący do laty, ojców.

Taclo, a, lm, owie p. Tata: Lampartować s. to umiesz, jak twój T. Zap.

[Taciak, a, lm, owie] p. Tata.

Tacka, i, lm, i l. p. Taca: T. do szczypców. Chodzić z tacką (= kwestować). Dać co, ofiarować co na tackę. Królowa dała różne sprzęty, służące do kaplicy, jak oto: krucyfiks, tackę do ampułek, paacyfikał. L. T. do chrzeźnicy służąca. Troc. Wypić tackę kawy z mlekiem. Mat. 2. × Tacki = pewna zabawa dziecięca z kartami do gry. Goł.

[Tacka, i, lm, i] 1. kaftan męski grandtowy. 2. Tacki = zęby wycinane u dołu sznurówki. 3.

[Tacki, Tachy] = poly, spółnica: Kabat sukieny z krótkimi naokół, we fałdy ułożonemi tackami. 4. Tacki, [Taczki] = kłapki u gorsetu.

[Tacki] p. Tycki: Jak się uległo, to ci, o! tackie było źrebiątko.

[Tacko, a, lm, a] 1. okrągła deszczulka z dziurkami, umieszczona na jednym końcu toporki. 2. wałek drewniany, na który owija s. bielizna i ręczną karbownicą „taca s.”, t. j. magluje.

[Tacla, i, lm, e, Taczla] mankiel u rękawa.

[Tácmo, a, lm, a] dawniej opłacany podatek w gminie.

Tacuchna, y, lm, y p. Taca: Jeszcze jedną tacuchnę, a ciepłą! Zap.

[Tacurać się, a s., ał s.] taczać s., obracać s., koziołkować s., kulać s.: Wojtek sie tacurą z górki.

[Tacuranie się, a s., blm.] czynność cz. Tacurać s.

[Tacza, y, lm, e] p. × Taca.

Taczać, a, ał, [Toczac] 1. toczyć w różnych kierunkach, kulać, koziołkować, tarzacz: Topieleca trzeba T. na przecieradle. T. kulką po stole. T. beczkę. Tacea], Jasiu, talarami za wianeczek (= syp). 2. [T.] walkować: T. ciasto walkiem. 3. [T.] maglować: T. bieliznę. 4. [T.] tkac: T. płótno. T. s. 1. przewalać s., przewracać s., kulać s., koziołkować s., tarzacz s.: T. s. na brzuchu, po słomie, po sianie. 2. potaczać s., zataczać s., słaniać s. na nogach: Pijany s. tacza. Troc. Pijany o świecie nie wie, na nogach stać nie może, tacza s. to tam, to sam. Dambr. Szewe, pijany jak bela, taczał s. L. Kto trunku Linęstowej rzeki gardłem łakomym dobierze, tacza s. nie inaczej, by pijan na winie. Zebr.

Taczanie, a, blm., czynność cz. Taczać.

Taczanie się, a s., blm., czynność cz. Taczać s.: T. s., leżąc. Troc. T. s. pijanego. Troc.

Taczka, i l. a. w lm. Taczki, [Taka, × Tak] rodzaj skrzyńki o jednym kółku na przodzie, z dwiema rękojeściami z tyłu, do przewożenia ciężarów: Taczki, np. do wożenia ziemi w ogrodzie. Kluk. Niechby s. tu pokazał teraz nieboraczek, wiemy, co z tym uczynić, wnet pójdzie do taczek. Tremb. (= do ciężkich, przymusowych robót, jak galernik) (= błoto skrzybać po ulicy, w kajdanach). Skazać kogo do taczek. Od taczek go uwolnił. L. Pchać, ciągnąć taczkę. Przen.: Nudzę s., męczę, stękam i przykuty do taczki, wlokę za sobą ciężar nieznośny. Krasz. (= do mozolnej pracy, do uciążliwego a przymusowego obowiązku). T. żywota (= brzemie, ciężar życia). Nie stworzeniśmy na uciechy, musimy każdy pchać taczkę swoją. Krasz. 2. [T.] kupa, np. gryki.

[Taczka, i, lm, i] p. [Tacka].

Taczkarz, a, lm, e 1. ten, co robi, sprzedaje taczki. Sl. wil. 2. robotnik, który z taczką pracuje, Grusz.

Taczkować, uję, owal wozić taczką, taczkami. Taczkowanie, a, blm., czynność cz. Taczkować. Taczki, czok, blp, p. Taczka.

[Taczki] p. [Tacka].

Taczkowy przym. od Taczka: Taczkowa robotka. T. siewnik (= siewnik w kształcie taczki).

[Taczla, i, lm, e] p. Tacla.

Taczniak, a, lm, cy gór. taczkarz w kopalni, robotnik pracujący przy pomocy taczek.

[Tać] sp. 1. przecież. 2. również, tudzież: Zaprasza na misę kaszy naszej, T. na parę tych zajęcy.

[Tacbir, u, blm.] p. Tashir.

[**Tački**] p. **Tyčki**: Mój Romaś, kiedy był jeszcze ot taćkim malućkim dzieciątkiem, miał już takie ucho do muzyki. Orzesz.

[**Ta dana!**] p. **Dana!**

Tadeusz, a: Śpiewać Tadeusza = *cienko śpiewać, być w krytycznym położeniu*: I on pono wkrótce beknie Tadeusza. Fred. A.

[**Tadi**] *przyspiew*: T. radi data ta dana! T. tati dana, T., T. dana, jest tam śliczna dziewczyna!

[**Tadra**] *przyspiew*; *pleonazm zbyteczny*: T., moja T., piła baba z wiadra! Jenó sobie śpiewa, tadra, jeno casem. Jasiu, T., co ja będę jadła?

Tadrach, a, lm. y *galgan*, *łachman*, *wiecheć*, *śmieć*, *rzech*: Wiszą na nim tadrachy. Przen. (o człowieku) a. [**Ciadrach**, **Tadraj**] *ładaco*, *galgan*, *łapciuch*, *obdartus*, *obszarpaniec*, *wycieruch*; *złodziej*.

[**Tadraj**, a, lm. e] p. **Tadrach**.

Tadrajstwo, a, blm., zb. *holota*, *tadrachy*, *tadraje*, *wycieruchy*, *motłoch*, *psiarstwo*, *holota*, *chalastra*, *czereda*.

[**Tadry**] *przyspiew*.

[**Tady**] *przyspiew*: T., T., tadyjadom!

[**Tadyjadom**] p. **Tady**.

† **Tadynek**, nku, lm. nki *ambaras*, *kłopot*, *zgryzota*: Ta dignitas więcejby tadinków w Polsce, aniż w Litwie, urodziła. Zam. J.

[**Tadyńka**, i, lm. i] *zwałka*.

[**Tadzi**] *przyspiew*.

Tael, a, lm. e *jednostka monetarna*, a *właścicie waga srebra*, w *Chinach* = 6 rb. w *złocie*.

Taf! w. *naśladujący pewien rodzaj szeczekania*: Zagraj pierwszy odezwiał ś.: huf! huf! huf! huf! za nim inni: taf tuf! taf tuf! taf tuf! L.

† **Tafelbir**, u, blm. *gatunek piwa gdańskiego*: U Nogatu nie tylko od win, ale od piwa gdańskiego tafelbiru, miodu litewskiego tę dań odprawować musiano. Paw.

Tafelka, i, lm. i p. **Tafła**: Gada, jak gdyby w tafelki i wżorki wyrzynał częstei mowy swojej. Pir. Posadzka z tafelok układana.

× **Tafelszejn**, u, lm. y p. **Tafelsztyna**: Dwunastu dyjamentami w tafelszejny szlifowanemi. Cz.

× **Tafelsztyn**, u, lm. y p. **Tafelsztyna**: Szlifują ś. dyjamenty na tafelsztyn, u wierzehu i u spodu płaskie, a na bokach mające tylko jeden rząd szlifowanych pałek. Kluk.

Tafelsztyna, y, lm. y, × **Tafelsztyn**, × **Tafelszejn**, **Dyksztyn**, **Tablica** *dyjament szlifowany w osmiościan z mocno ściętym narożem górny*.

Tafka, i, lm. i? : Dalej 50 młodzieży w deljach rumelskich, u tych z złotych tafek zwieszały ś. dyjarbeckie łuki. Goł.

Tafła, i, lm. e l. *plyta*, *blat*: Posadzka w tafle. T. śklana, szyba wielka. L. Dziś oprawiają tafle w oknach nie w otów, ale w listewki. drewniane, i szpary wylwają kitem. Świt. Zasunione tafłami karety. L. T. karetowa. Troc. W hucie śklanej skrzyniowa T. jest tak wielka, jak pół arkusza regalowego papieru, te zwykły ś. pakować po sztuk 120 w paki, które ś. nazywają skrzyniami. Torz. Skrzynia śkla w hucie trzyma 120 tafli śkla ordynaryjnego, przednie zaś tafle na kopy ś. rachują. Mag. Rosajda w hucie, T. śkla ordynaryjnego zielonego. Mag. Podlać tafle sposobem zwierciadnika cyną i merkurjuszem; T. podłana jest zwierciadło. Mag. T. w stolarskiej robocie, deska kwadratowa gładka lub wysadzana, z gładkim naokoło fryzem, jak bywa

w posadźce, w blacie bilardowym. Mag. T., część stołu do przytknięcia do drugiej. L. Złóż trzy tafle razem. L. (= *blaty*). Przen.: *gładka popowierzchnia*, *zwierciadło*: Przez gąszcze drzew widać było w dali szeroką tafle dużego stawu. Gaw. Tafle z chróstu plecione używają ś., gdyby okopy albo działobitnie na mokrym miejscu przypadały, za podłogę dla ludzi. Jak. J. (= *platy*). 2. T., zastawa na środek stołu zwierciadłowa, kruszcowa lub jakakolwiek kształtem tablicy. L. Nigdzie biurka, sekreturu niemasz; stół bez przybrania i tafłów (= *tafel*). L. 3. [T.] p. **Tablica**. 4. [T.] p. **Plenica**. 5. garb. stół kamienny, *używany w garbarniach*. 6. a. **Trąba** *myśl*, *pysk psa*. 7. *piern. blat jednostajny, z jednej deski, na stole do lingowania*. 8. *pow. cienka deseczka, służąca do obicia pudła powozowego, stanowiąca ścianę korpusu*. 9. *rzech. polet słoniny*. Zdr. **Tafelka**.

Tafłany, p. **Tafłowy**.

Tafłować, uje, *ował* *wykładać tafłami*, *układać w tafle*: T. ściany, podłogę, powałę. Posadzka tafłowana (= *w tafle*).

Tafłowanie, a l. blm., *czynność cz. Tafłować*. 2. lm. a=a) *podłoga w tafle*; *posadzka*, *parkiet*. 3. *ściana wykładana tafłami*, *oszewka ścienna*, *lamperja*, *boazerja z tafli*, w *ramkach poprzedzielanych pilastrami*, *rzeźbionych i t. d.*, *sięgająca do pewnej wysokości od tła a. do stropu*: Zbudował Salomon T. nad wszystkim domem. Leop. (opasanie a pobocznie. Leop.). Z stropu i z tafłowania gmachu wieńce nań spuszczano. Warg.

[**Tafłowany**] *piec = kaflowy*.

Tafłowy, **Tafłany** *przym. od Tafła*: Najpiękniejsze okna są szyb tafłowych. Świt. Majster ten umiał robić ze śkla tafłowego cholewy. Torz. Na ślepej podłodze daje ś. druga podłoga, gładka lub tafłowa. Mag. (= *parkietowa*).

† **Tafta**, y, lm. y, † **Tawta** l. *gładka tkanina jedwabna*, *tkana jak płótno*, *kitajka*; *suknia z tej tkaniny*: Z młodu w tafcie, na starość w płacheie. Kn. Białogłowy kształtnie uścięgnione w telje i tafty zielone. Tw. Przen.: Już podnoszą drągi i rozwijają tafty na zaciągi. Jabł. (= *chorągwie*). 2. *przepaska*, *wstęga*: Wszysey białe tafty na sobie nosili, *niveas vittas*. Koch. J. Anius, głową białemi taftami otoczoną trząsnąwszy, powiedział smutliwy. Zebr. (*niveis vittis*).

† **Taftaj**, a, lm. e, † **Taftuj** *przykrycie na strzaly, kołczan*, *tuł*: Miał Tatarzyn kożuch na wywrot, T. na strzałach pacesny. Pot.

Taftowy *przym. od Tafta*, *kitajkowy*. L.

† **Taftuj**, a, lm. e p. **Taftaj**.

1. † **Tagiel**, gla, lm. e *gór. tygiel*. Łab.

2. † **Tagiel**, gla, lm. gle *komorne*: Pod własnym dymem nie mieszczą, tylko na tagle robią. Paw.

[**Tagielka**, i, lm. i]: Na tagielkę = *na zarobek dzienny*, *na dniówkę*: Pójdziesz na tagielkę do fabryki.

† **Tagielnik**, a, lm. cy *komornik*: Toż samo zastosowano do tagielników w r. 1683, t. j. do komorników po miastach. Paw.

Tagilt, u, lm. y *min. jeden z fosforanów miedzi i cynku, jednoskośny, szmaragdowo-zielony*, (Cu OII), HPO₄.

[**Taglonik**, a, lm. i] *najemnik na dniówkę*.

Tagwerk, rku, blm., *rzom. dzienna praca obowiązująca*.

[**Táhlo**, a, lm. a] *łańcuch do przyprzęganiania drugiej pary koni*.

Tahnać, nie, nął I. [T., Tahność] *ciągnąć*. 2. † T. *iść, dążyć, ciągnąć, dokąd*. S. Par.

Tahnięcie, a, bhm., czynność cz. **Tahnać**.

Tajciele, a, lm. e ten, co tai.

Tajciotka, i, lm. i *kobieta, która co tai*.

Taić, i, it I. co, † czego = *nie wydawać* ś. z czym, *trzymać w tajemnicy, kryć, chować, ukrywać w sobie*: Czas wszystkim ma być łożony na takich zabawach, którychby nam nie trzeba było T. i ukrywać. Pilech. Rozkazuje wam T., co powiem, aż przyjdzie do skutku. L. Znać było, że skrytego coś w sercu taiła. L. Wiernemu króla swego miłośnikowi prawdy T. nie przystoi. Orzech. W sercu zdradę T. Opal. Wie niebo, co nam T., wie, co nam obwieści. Kras. Taję czego. Troc. T. kogo, czego. Skr. Widać z miny, że miał i taił inne przyczyny. Mick. Nieznajome mi leca czarną zbroją tai. Słow. (= *zasłania*). Między wodzami wrzała tajona niezgoda. Sienk. 2. kaszę = *gotować aż do wygotowania ś. wody, próżyć*. T. ś. *kryć ś., ukrywać ś., chować ś.*: O, srogi ś. to tam wąż pod tą trawą tai. Rej. Jako lis na kury pod strzechą ś. tai. Rej. (= *czai ś.*). Jako ś. enoty świętych Bożych ślawią, tak ś. też i grzechy nie tają. Skar. (= *nie pozostają w ukryciu*) Ale ś. długo ta świeca T. nie mogła. Skar. Nie taj ś. nie taj, po cóż to wzdychanie! Lubom. Niech zdejmą ludzie maskarę, pod którą ś. tają. L. Cnota, jak szydło, w worze ś. nie tai. Boh. Nie podobna tak ś. T. zyczliwości, aby kiedykolwiek na oczy ś. wyjawić nie miała. Troc. Nie taję ś., żem głodny. Jord. **Tain, u**, lm. y bot. (pentapetes phoenicea) *rośl. z rodziny pięciornika*.

1. [Taj, a, lm. a] *koryto napełnione wodą z potoczków, zapomocą którego spuszczają z gór drzewo*.

2. [Taj] sp. I. *no i*: Upił sie, taj Zyda buchl Popłakałam, popłakałam, taj i płakać przestałam. Orzesz. Pójdę, taj zamrę na końcu świata. Orzesz. Obmyję, taj oddam. 2. *tak, to*: Wiatr ak dmuchnie, taj baba aż za sto mil poleciała. jJeśli twója wola, taj wybaw me ze dwora. 3. *i dalejże*: Z hory, taj do światu. 4. *właśnie, jednak*: Ja za cię taj nie pójdę... a ja ciebie taj nie wezmę. 5. *to, zaś*: A panu taj co do tego?

× **Taja, i**, lm. e p. **Tajemnica**. Sł. wil.

[Tajaczka, i, lm. i] *tajanie, odwilż*.

Tajać, e, al *topnieć, rozplýwać ś., rozpuszczać ś., puszczać, topić ś.*: Gdy na wiosnę słońce rozpościera swe promienie, po górach śnieg ozdoby taje. Tw. Marcowy śnieg taje. Rej. Śnieg taje od moey Nota. Bardz. Tają ludzie z lodem. Pot. Taje na dworze = *odwilż nastaje, topnieje, puszcza*. Przen.: *mięknąć, łagodnieć, spuszczać z srogości, rozrzewniać ś.* Trupieje z strachu i z bojaźni taje. Srogo mu ś. stawil, leez potem tajał, aż ś. i udobruchał. Oss. Ledwom ją ujrzał, już mi serce taje. Słow. I w oczach mokro, bo sercami tajem. Zal.

[Tajać] *tak aż*: Jak mie uderzył, T. mi sie niedobrze zrobiło.

[Tajak] *tak jak*: T. zawsze.

Tajanie, a, bhm., czynność cz. **Tajać**.

Tajboły, ów *wyniosłe i suche obszary, pokryte lasami*.

Tajcować, uje, owal p. **Taćzyć**.

[Tajcowanie, a, bhm., czynność cz. **Tajcować**.

Tajmnicza, y, lm. e I. a. † **Tajemność** *prawda niedostępna dla rozumu ludzkiego, prawda nadprzyrodzona, mistyczna*: Hardzi między prostaki, że

nie nie umiemy, wspinały ś. do nieba, Boże tajemnice upatrują: ale wzrok śmiertelnej żrzenice tępy na to. Kochan. Kto może rozumieć tajemnice Pańskie. Rej. Tajemnicą nazywamy sakrament Ciała i Krwi Pańskiej, że ich pod postaciami chleba i wina okiem cielesnym nie widzimy, tylko wiarą. Karnk. T. tam jest, iż insze widzimy, a insze rozumiemy. Żarn. Kielich do służby tajemnie Boskich Skar. T. męki Pańskiej. T. odkupienia. T. Trójcy świętej. Do ołtarzowych tajemnie nie przystąpił. Nies. (= *do sakramentów*). Nauka tajemnie duchownych. Troc. 2. a. × **Taja, Tajnia, Tajnica tajnik, zagalka**: Nie wiem, co to ma znaczyć, pojąć trudno tę tajemnicę. L. Głębokie tajemnice na rozumy nasze. Rej. Czego w niego piorun nie uderzył, Boskiej to mądrości i cierpliwości T. Skar. Wtedy mi starzec siwy, jakby duch z nad wody, objaśnia tajemnie i cuda przyrody. Syrok. (= *arkana*). Musi to w tym być jakaś T. Kras. Ma to w sobie tajemnie. Troc. (= *coś zagalkowego, niewytlómaczonego*). 3. *to, co nie powinno wyjść na jaw, sekret*: Żadna T. nie jest zakryta od ciebie. Wuj. Tajemnicę królewską taić dobrze jest, ale sprawy Boskie objawiać i wyznawać. Wuj. Umiała tajemnie powierzone sobie dobrze taić. Skar. Póki jeden wie, T. jest; gdy już potem przyjdzie na drugiego wiedzieć, już ś. rozsławi. L. Tajemnie nie taeno ś. lada komu zwierżaj. Kn. Tajemnie cudzych nie chciej przyjmować, przyjęte pomnij wiernie zachować. Kn. Tajemnie trudno zatrzymać. Kn. Chrystus wtenczas mówił bez żadnej tajemnicy albo przekazy trudnej powieści. Baz. (= *bez obstonek*). Niech odchylę zasłone tajemnic. Mol. To wielka T. Stareze, mówi (Grażyna) zeicha, precz mi od piersi, szanuj tajemnicę! Mick. Oni milczą, kryją tajemnice. Słow. T. stanu. Tajemnice gabinetowe. Dochować tajemnicy. Zdradzić tajemnicę. Tajemnice polityki. T. lekarska = *obowiązek lekarza nierozgłaszania szczegółów żadnych o chorzym, który mu ś. powierzył*. W tajemnicy, w tajemnicy przed kim = *tajemnie, sekretnie, pod sekretem*. Aleksander z Janem Olbrachem w tajemnicy był postanowił, iż miał ciągnąć do Wołoch. Stryjk. 4. × T. *izba sekretna, w której sędziowie naradzali ś. bez udziału publiczności*. 5. T. i wielka T. = *rodzaje pasjansu*.

[Tajemnictwo, a, bhm., Tajemnistwo] *tajemnice*: T. Boże.

Tajemniczej st. w. od Tajemniczo. Przybysz. **Tajemniczo** przys. od **Tajemnicy, zagalkowo**: Mówić T. Zniknąć, umrzeć. T.

Tajemniczo - romansowy *tyczący ś. romansu tajemniczego*: Tajemniczo - romansowe stosunki pomiędzy nim a baronówną. Jez.

Tajemniczość, i, bhm., rz. od **Tajemniczy**.

Tajemniczy I. przym. od Tajemnica, pełen tajemnic, zagalkowy, niewytlómaczony: Człowiek T. (= *skryty, zamknięty w sobie*). Zbrodnia tajemnicza. Sen. T. Przyb. Głębokie milczenie ostrzeżać zdawało, iż to jest tajemnicze miejsce. Stasz. 2. [Trawa tajemnicza] *jakaś roślina*. 3. lek.: **Srodek tajemniczy** = *tajny (arcanum)*.

Tajemnie, Tajemno przys. od **Tajemny, sekretnie, skrycie, potajemnie**.

Tajemnik, a I. lm. I p. Tajnik: Od ognia wszystkie spustoszone tajemniki wniwecz obrócono. Kulig. 2. lm. cy = a) † T., [T.] = *człowiek tający co, człowiek skryty*: T. swęj myśli. And. z Kobyl. b) *ten, któremu ś. powierza tajemnicę, powiernik*. And. z Kobyl. c) [T.] *żandarm*.

Tajemno p. Tajemnie: Drży T. Syrok.

Tajemność, i l. blm. = a) rz. od **Tajemny**. Głos. Jam zawsze uczył w kościele, w tajemności nicem nie mówić. Wuj. b) × T., *cichłość, lagudność, skromność, potulność*. Oss. 2. † T., lm. i p. **Tajemnica**. And. z Kobyl.; S. Par. Mocne Boskie tajemności o Maryjej wielebności. Brk.

Tajemny l. a. Tajny potajemny, skryty, kryjomy, pokątny: Tajemna schadzka. Kn. Tajemne miejsce. Troc. Tajemne to rzeczy. Troc. Przez jakieś tajemne kanały porozumiewał ś. z dworem pruskim. Przejście tajemne. Tajemne konaszchy. Małżeństwa tajemne, *matrimonia conscientiae*. Świt. Niemasz nie tak tajemnego, coby ś. objawić nie miało. Rej. Trudniej ś. ustrzec tajemnego nieprzyjaciela, niżeli jawnego. Lubom. T. ból cięższy. Kn. (skryta rana nieuleczona. L.). Co chcesz mieć tajemnego, miej u siebie samego. Kn. Bogu tajemne nie są ludzkie sprawy. Kochan. Mowy nie mam, płomień po mnie T. chodzi. Kochan. Słyszał tajemne słowa, których ś. człowiekowi nie godzi mówić. Wuj. Choćby żaden człowiek na cię niczego tajemnego nie wiedział, P. Bóg wie. Gost. Mieli wszystko w swej instrukcji nie tajemnej, lecz po aktach wieczy- stych pozapisywanej. Moracz. 2. *tajemniczy, zagadkowy:* Na ustach wszystkich król T. Wysp. 3. † T., × **Tajny dochowujący tajemnicy, milczący, skryty:** Niewiasty świągotliwe nie tajemne są. Petr. Zmyśliłem tajemnicę, chcąc doświadczyć, jakoś tajemna, a jakoś powściągliwego języka. L. (= *dobra do sekretu*). 4. anat.: Członki tajemne = *wstydlliwe, (części) płciowe (genitalia)*. Członek T. męczyński a. niewieści. Urząd. 5. lek.: † Gorączka tajemna, p. **Gorączka**.

Tajenie, a, blm., czynność cz. Taić.

Tajenie się, a ś., blm., czynność cz. Taić ś.

Tajęza, y, lm. e, Goodjera, Gudjera bot. (goodyera) roś. z rodziny storczykowatych. Gatunek: T. jednostronna a. rozestana (g. repens).

[**Tajfał, a, lm. y, Tajs, Tajsal, Tajstał, Fajtj kawał:** T. chleba.

Tajfeldrek, u, blm., p. Asafetyda: Godziła na życie tego pomazańca, który był przezwany tajfeldrekiem, na zgubę naszego narodu. Słow.

Tajfun, u, lm. y, Tyton gwałtowna burza wirowa, szalejąca niekiedy na morzach Chińskim i Japońskim w porze od czerwca do listopada.

Tajga, i, lm. i l. miejsce na Syberji, w którym znajduje ś. i rozrabia złotodajny piasek. 2. gęsty, nieprzebrany las iglasty syberyjski na bagnach: T. huczy jak zawdy. Szym. A. Na lewo szła droga do kopalni przez tajgę zapadłą. Szym. A.

[**Tajlować, uje, ował**] dzielić.

[**Tajlowanie, a, blm.**] czynność cz. **Tajlować.**

Tajnia, i, lm. e l. p. Tajemnica; tajemniczość, skrytość: Postrzegłem w słowach jej jakieś tajnie. L. Ufając miejsca tajni, córkę tam ukryła. Książ. Już teraz duszy mojej odkrywę ci tajnie. Tremb. Na cóż on przeciw mówić, te tajnie cóż znaczą? L. W tajnie natury bystro ś. zacieka. Książ. Najmroczniejsze swe odsonić tajnie. Sf. 2. [T.] *wieczera z Wielki czwartek.*

Tajnica, y, lm. e p. Tajemnica: T., occultum. Ps. flor. Może jest tajna, tajemnica, T., secretum. Bobrow. Ciemnie i tajnie. Krasin. Niechaj będzie, jako Bóg na niebie, świętą tajnicą zakryty dla świata. Uj. T. tej samotności ma w sobie dla nas urok wielki. Krasz.

Tajnie, Tajno przys. od Tajny: T. o losach naszych postanawia. Jord.

Tajnik, a, lm. i l. zakątek tajny, kryjówka, skrytka: W tajniku co kryć. Bud. On tę naukę z tajników i ciemności na światło wyprowadził. Pilech. Wszystkie ciemności skryte są w tajnikach jego. Wuj. Zajrzeć w najskrytsze serca tajniki. Felin. Przen.: *myśl a. uczucie na dnie duszy kryjące ś.:* Wydarze niebu tajniki stworzenia. Os. (= *tajemnice, sekrety*). Ty jeden zgłębiasz tajniki i skrytości nasze. Wor. Tajniki serc Bogu tylko znane. Jysz. Wszystkie tajniki serca mego posiada. Mick. To jest rzecz rządowa... tajniki polityczne... myśl. gabinetowa; to ś. tak wszędzie dzieje... są tajniki stanu. Mick. Widzisz, żem pierwszy z ludzi i aniołów tłum, jam twe tajniki wybałał. Mick. 2. [T.] *skrytka, kryjówka, schowanko.* 3. [T.] *siód nie ruchoma, z 3 części złożona.* 4. a. labirynt ryb. *dolna część sieci.*

Tajno (jako orzeczenie) p. Tajnie: Bogu nigdy nie T. nie było. Rej. Komu to T. być mogło, o czym Rzym wiedział? Śkar. Nie T. mu było, że... Krasz.

Tajnogrzecznicza, y, lm. e kobieta grzesząca potajemnie: Pozostał ten sam kontyngiens, co na balu, tajnogrzecznicze i odważniejsze, a nie mające córek na wydaniu. Byk.

Tajność, i, blm., rz. od Tajny: Nauka krótka o tajności chrztu. Baz.

Tajny l. p. Tajemny: Nie jest nie tajnego, coby nie miało być wyjawione. Rej. Konsyljarz T. legacji. L. Sady tajne, inkwizycja. L. Radea T., rzeczywisty radea T. (rangi). Żadna tobie kosteczka tajna nie była, gdy mnie jeszcze w żywocie matka nosiła. Kochan. Bolejesz na niewdzięczność, a czy ci rzecz tajna, że to w płacy za łaski moneta zwyciężna? (= *nieznana, niewiadoma*). Kras. Zysk serca opanował, a co niegdys tajna, teraz złość na widoku. Kras. Nie miał nie tajnego dla niego. Rzew. Tajnego nie nie mieli jeden dla drugiego. Rzew. Przez tajne drzwi sali. Sienk. (= *zamaskowane*). Królowa, będąc tak tajną, odkrywa wam najskrytsze życia swego sprawy. Niem. Jakiś szloch i paez żyją we mnie — niby w grocie kropel wieczny szmer, monottonnych kropel T. jęk. Mie. (= *tajony, cichy, silumiony, głuchy*). 2. lek.: Środek T. a. tajemniczy = *którego skład nie jest ujawniony (arcanum)*.

[**Tajs, a, lm. y**] p. **Tajfał.**

[**Tajsal, a, lm. y**] p. **Tajfał.**

[**Tajstał, a, lm. y**] p. **Tajfał.**

Tajsterka, i, lm. i p. Tajstra: Suchary w tajsterkę włożyła i wybrała ś. w drogę. Tw.

Tajstra, y, lm. y l. torba, sakwa na żywność. Klon. T. myśliwska. Troc. Opatrzył ś. żywnością podróżną do tajstry, chlebem, serem. Papr. T. na ser, kij pasterski w ręku. Jabł. 2 [T., **Kajstra**] p. **Reptucha**. 3. zool., p. **Bocian**. Zdr. **Tajsterka**.

[**Tajszy**] *tułszy.*

i. Tak przys. i. takim sposobem, w taki sposób, w ten sposób, tym sposobem: Z nią nie można tak ostrożnie. L. Oczy jej zapłakane, poszarpane szaty, nie tak pocięchy noszą, nie tak jadą w swaty. Jag. Tak kostka padła; tak ś. trafiło. Kn. Tak musi być, bez tego nie może być. Kn. A co tak, to pozwolę. L. Ja tak chcę i tak być musi. L. Synu, przeciesz nam tak uczyni? Sekl. (dlaczegoś ś. nam tym sposobem zachował? L.). Tak ś. rzecz ma. Kn. Tak a tak, tak i tak = *w ten sens, tym kształtem, tym sposobem (zamiast treści opowiadania)*. Tak a tak mówił. Kn. Tak

a tak rzekł do niego. Troc. Tak a tak go bił. Troc. Tak a tak go łajał. Troc. Tak a tak pracuje. Troc. [Macocho wybadała, jak ś. z nią to cudo stało; „tak a tak“ pasierbica jej rzekła. Przychodzi do królewicza i powiada, że tak i tak. Tak rób. Troc. Tak odpowiedz. Troc. Ir.: Grozi mu: zbije cię, rozszarpie, spale, w popiół obróce, na proch zetrę; uśmiechnął ś., rzekł: tak tak, i odszedł. L. (= *naprawdę, serjo, nie żartuje, nie śmieje ś.*). Tak rozumiem. Troc. Tak, tak trzeba mówić. Troc. Tak ma być. Troc. A nie jest-że to tak? Troc. Jedni mówią, że tak, drudzy, że nie tak. Troc. Tak żyje, jak uczy. Troc. Tak jakoby. Troc. I tak ma być? i także mię to szanuje? Kn. Jak cię widzą, tak cię piszą. Papr. Jak kto z kim, wzajem mu będzie płacono. Gawin. Jak drzewo świeży bierze liść, gdy stary minie, tak z czasem słów dawniejszych używanie ginie. Koryt. Powiedz tak, jakieś pocziwy. Bardz. (= *według pocziwości, sumiennie*). Jak ś. kto urodził, tak urodził, dosyć, że żyje. L. Gdy tak był wymoszczony, przyniesiono seanną kniaziównę i złożono ją na miękkich wezglowiaach. Sienk. Szatan z P. Chrystusem nigdy zgodzić ś. nie chce: Pan tak, a on opak. Hrb. (= *czart swoje, pop swoje*). Każdy ma dar swój od Boga, ten tak, a ten zasię tak. Żarn. Na jego zapytanie odpowiedzieli ten tak, a ten tak. Bud. Jak mogę, tak i tak po błocie ś. wiozę. Alb. Albo tak, albo owak Troc. Ni tak, ni owak, ni tak, ni siak = *nie wiedzieć jak, ladajako, nieszczególnie*. [Książd mu zaczął odradzać, mówił to tak, to nie tak, byle nie szedł (= *na różne sposoby*). I takech se tę groszówkę (pieniądz) chowała. Kon.]. Tak ci = *jużci tak; tak co prawda*. Tak ci napi sano jest, i tak ci musiał Chrystus cierpieć. Sekl. Tak ci ja to mówię, tak ci ja rad żartuje. Kn. = *tak tylko sobie*. Tak ci on to mówi, nie będzie z tego nie. Kn. 2. *jak zwykłe*: Jak ci ś. wiodło? — Ot, tak, i źle i dobrze. L. 3. tak sobie = *bez celu, z łaski na uciechę, nie wiedzieć dlaczego, na wiatr*: Cóż cię do takiego pytania przyprowadzi? — Nie, ja ś. tylko tak pytam. L. Ci męspankowie, będąc napomnieni o swoją w mowieniu wolność, odzywają ś. bez zająknięcia: ja to tak tylko mówię. L. Po coś przyszedł? — Tak też. Kn. Tedy Jezus, spracowany z drogi, siedział sobie tak nad studnią. Leop. (= *od niechcenia*). Pocoś to przyszedł? — Tak. Troc. Wolałbym tak pustopas eholdzić. Wer. Gdyby ś. zeglarz, chcąc tak, puścić na wodę dobrowolnie i dał ś. tucie opnie i kamienie, azaby nie rzekli kupyey: i to niecenota, nie szanuje samego siebie, okrętu swego, kucpów i kupi ich. Leon. (= *na los szczęścia, na ryzyko, na hazard, bez należytych przygotowań*). Gdy okręt nie mógł zdołać przeciwko wiatrowi, puściwszy okręt wiatrom, tośmy tak ś. wieźli. Leop. (= *poleciewszy ś. Bogu; opuściwszy ś. płynęliśmy*. B. G.; *opuściwszy ręce*). Skoruiczek ś. wytrzeźwią, zapomną wszystkiego i ciebie tak w nadziei zostawią samego. Papr. (bez skutku obietnie. L.; *zostawia swemu przemyślowi*). Iż dobrze człowiekowi tak być; jeśliś pojął żonę, nie szukajże rozwiązania, jesteś rozwiązany od żony, nie szukajże żony. Leop. (= *wolnym sobie być*). Jak ś. w Pogńębinie siedzi, to zdaje ś., ot, ni tak, ni owak, jak zwyczajnie w Pogńębinie. Sienk. 3. I tak = *i bez tego, pomimo to*: Będziesz miała dosyć i tak zemsty, nie przyczyniaj żalu mego. L. Choćbym miał czas, to i tak pójśćbym nie mógł. Jejmość ze strachu ledwie i tak żyje. L.

Daj mi pokój, i tak źle. Kn. Nie pij, i takes już sobie podpił. Kn. Zamknij, i tak ci izba nie wiele ciepła. Kn. Nie chwał go, i takei niedbały. Kn. I tak ci zginął, umarł. Kn. 4. *tak jest, nie maczej, prawda, rzeczywistość, w samej rzeczy, w istocie, jużci, ma ś. rozumieć, rozumie ś., naturalnie, spodziewać ś.; zgoda, dobrze*: O, prawda, przebóg! tak jest, nie inaczej. Lubom. Ah, Boże, tak jest, on to, on tu leży. Przyb. Oj, tak, tak, nie darmo ś. marszczy czoło moje. Przyb. Pochlebca nigdy inaczej, tylko jak kaczkci: tak, tak, miłosciwy panie. Bud. B. (potakuje). Pomnę ja lokueją: wróbel dziw dziwi, tak tak kwaczą kaczkory, będziem nieszczęśliwi. L. Zdanie swoje wyraża przez tak a. nie. Kłok. Kto jest za wntoskiem, niech powie: tak; kto przeciw niemu, niech powie: nie. L. On będzie mówił: tak, a wacpanna: nie; i cała rzecz. L. U człowieka uczciwego więcej ważą te słowa: tak a. nie, niżeli wszelkie zakłęcia. L. Niechaj nowa wasza będzie: tak, tak; nie, nie. B. B. Równie oszukuje ten, który powiada, że to tak a. siak jest lub było, jak ten, który obiecuje, nie wypełniając. L. Ile jest obietnie Bożych, w nim są tak, a w nim amen. B. B. (pewne i nieodmienne. B. B.). Niewiasta odpowiedziała Jezusowi: takei jest, Panie. Sekl. (= *tak w samej rzeczy, istotnie*). Takei było. Troc. Tak jest, umarł. Troc. Tak jest, zgadłeś. Troc. Tak jest, jużś panem. Troc. Ir.: Tak jest, wej bardzo, zgadłeś, słyszę, ale, trafileś! Kn. (= *akurat, a zaraz, pewnie, bo i nie co*). 5. *do tego stopnia, o tyle; również*: T. stary, tak długi. Troc. T. zaślepiony, tak drogo. Troc. Tak wiele, jak ty, mam pieniądze. Troc. Tak bardzo, tak dalece. Troc. Już też i nóg nie czuję, takem ś. schodził. L. Tak drogo, tak często. L. Będzie ona tak dobra, jak inne. L. Nie tak lichwiarza cieszy kruszec złoty, nie tak doktora żółtaczka, suchoty, nie tak dewotkę szwanki cudzej enoty, jak gdy księżniczka... Kras. (= *nie tak bardzo*). 6. † Tak w czas (Kn.) = *w porę, w miarę, prawie, akurat, w sam raz*: Aby rodzice nie zapalonym gniewem swych dzieci dogładali, ale aby bacznie, mając w rękę niejaką dyskrecją, coby było tak w czas albo w miarę a prawie po przejęciu, a nie nazbyt, ani bardzo zaszepłiwie. Glicz. 7. Jak je, tak je (Jabl.) i t. p. = *wciąż bez przestanku, ani myśli skończyć, je i je*. Poszła gdzieś, a krosienka jak stoją, tak stoją. Kniaź. Pies jak szczeka, tak szczeka. Kras. Postaćna jak nie widać, tak nie widać. Nowy rok po starym idzie, wszyscy jak w biedzie, tak w biedzie. Zabl. Jak dobrze, tak dobrze, jak źle, tak źle. Kn. 8. Ni tak, ni owak = *nie wiadomo jak, nie wiadomo po jakiemu, byle jak, kiepsko, źle, lada jako*. L. 9. *dajmy na to, przypuśćmy, naprzykład; przypadkiem; to*: Gdy mi tak przyjdzie z niezym wrócić, to co pocznę? A gdyby tak jeszcze po jednym? (wypić). Gdy by tak świętej pamięci matka wacpanny żyła, na całe życie do klasztoru-by cię oddała. L. (= *niechcący*). Gdyby tak pularodka była, tobym jeszcze jadł kawałek. L. Przyjdź tak o pierwszej. 10. tak rok, tak miesiąc i t. p. = *właśnie rok temu, miesiąc temu; przed rokiem, przed miesiącem, licząc od chwili obecnej*: W poborach wiernie zachować ś. mają, nie tak, jako przeszłego roku; napominamy, aby z większą chucią, aniżeli tak rok, do tego ś. wszyscy przykładali. Vol. Wszysey natenczas mają tak płacić, jako tak rok. Vol., Stryjk., Birk. Po dwa grosza z łanu, jako tak trzy lata. Vol. Tak roczny = *przeszloroczny*,

łowski. Wszystkie podatki na ten rok obyczajem tak rocznym ustanawiamy. Vol. Do niedostatku tego i tak roczna wyprawa wojenna dopomagała. Błaż. Nieszczęście bitwy tak rocznej. Błaż. Całe jeszcze tam były szauce tak roczne. Warg. Podatki na ten rok obyczajem tak dwuletnym uchwalamy. Vol. Przed przyjściem Pańskim byli ludzie, którzy wierzyli weń tak przyszłego jeszcze, jako i my wierzymy tak już byłego. Gil. (= *wieczas przyszłego jeszcze, teraz już byłego*). [Życzenie: Na tak rok! = *abyśmy od dziś za rok doczekali*]. 11. [mby, jakby]: Una uciekała tak jak dziś, a un już jutro z wojny przyjechał. Pan miał tak jak jutro owies kosić. Rano sie puści, jak jest o to tak sześć godzin. Zbójcy jednego obrali sobie tak czarta. (= za czarta). 12. [Tak jak] = *jak tylko, skoro tylko*: Tak jak on ujrzał te pióreczka, był we wielkiej radości. 13. [T.] taki: Dacie pięta, bo obyczaj jest tak. Powinszujemy, abys wzięła młodego, tak nasza rada. 14. [T.] właśnie, akurat: Wzieni sie do unych grumadów, spalili je, esce może buł tak podwiecerek. 15. [T.]?. To taka buda jes tak, a do tej budy baczna nanosi drew. Tam jest tak dość trupów. Nie tak sprzedam, ale dam].

[Tak] sp. I. *to, tedy, więc, wtedy, przeto*: Jeżeli nam pozwalacie, tak dzwierzeczki otwarzajcie. Zeby ón był pięci chłopów postawił na cały dzień, takby drzewa nie byli skończyli porąbać. Pokaż nam ś. szezodra, tak ś. wnet wydasz. Gdy ja idę do kościoła, tak ja jestem też wesoła. Ja cię złapam przedko, tak ty będziesz moja. Wójce. 2. Tak a tak = *mimo to, jednak*. *wszakże, jednakowoż*. Z mężami kłopoty: i cnotę utracisz i skórą zapłacisz. — Nie wierzę ja temu: wyszła męża mieli, a tak skórę macie.

× Tak, u, lm. i l, p. Taczka. 2. *tyle, ile ś. zmieści w taczki*: Skrzynia wapna ma taków 12. St. wil.

1. [Tak, i, część. w lm. Taki] p. Taczka.

2. [Taka] taka rzecz, tako, tak: Taka nie idzie (= *tak nie uchodzi*).

× Takamahaka, i, blm. apt. (resina tacamahaka) *rodzaj żywicy używany dawniej do plastrów i kadzideł*. Gatunki: T. burbońska (t. bourbonensis) *otrzymywana z gumnika takamahaki*. T. amerykańska (t. occidentalis) *z rozłanu (elaphrium tomentosum) i T. indyjska (t. orientalis) z gumnika wielkiego (phyllum inophyllum)*.

Taki, Takowy, [Takowny] I. *tego rodzaju, tych przymiotów, kształtu, sposobu, natury, charakteru i t. p.; podobny, ten*: Czy nie jestem ja też takim? Pileh. Ze są takie niektóre, alboż przeto o wszystkich tak trzymać należy? L. Ale wiele takich? Troc. Taką księggę miałem. Troc. Tacy teraz ludzie. Troc. T. teraz świat. Troc. Weale T. Troc. (= *takiz sam*). Takie było wojsko nasze. Troc. Takim on jest, jakim ja jest. Troc. Łlesz, abym ja miał być złodziej jaki a. łotr, jak mówisz; sameś raezej taki. P. Kocch. Upiłeś ś., fe! masz głowę nie stangreka. — Co? ja mam głowę babską? tyś sam T. L. (= *sameś babą*). Abo T. chce być, abo żaden inszy. Kn. Co z tym mam robić, poradźże; jest to taka rzecz. L. (= *rzeczą tego rodzaju, tak ś. przedstawiła, tak ś. ma*). Takim (a. tym) sposobem, w T. (a. w ten) sposób, T. rodzaj (a. ten rodzaj) ludzi. Jaki pan, T. i sługa. Birk. Jaki pan, taki kram. Prz. Jakie pytanie, taka odpowiedź. Jaka praca, taka płaca. Prz. Jaki hetman, T. żołnierz. Birk. Jaki jest u drzewa korzeń, T. owoc na nım roście. Skar. Dzieci są zawsze takimi, jakimi

ich mieć cheą rodzice. L. Będzie on T., jakim był jego ojciec. Biel. M. Takim bądź, za jakiego chcesz być mianym. Kn. Jakim kto jest i jakim być chce, do takich woli i w takich ś. kocha. Skar. Jakim ty sam będziesz, takież i sąsiady pewnie sobie sposobisz do każdej biesiady. Rej. Jakie zrobisz, takiego napijesz ś. piwa. Pot. Takiemu takie. Kn. Są różni na świecie, są tacy i tacy, są dobrzy, niedobrzy—któż nie wie? Len. [Takim (= takimem) kobyły nie widział. Takie (= tacy) durnie. Take = takie, taay. Take ludzie, take dzieci, take złodziei, take koni. T. samiutki = *takuteki*. Stój tera, kiedyś T. (= *kiedyś T. głupi, zuchwały, mądry i t. p.*). Nasz wianeczek nie po takiemu, każdy kłoseczek po złotemu (= *nie pò takimie cenie, nie po tyle*). Jeden miał ją dostać za żonę, a drugi miał być T. poboczny. Dlaczego insemu mię oddajes? dlaczego takiego? Kumy zasłyły z kościoła do chałupy oddać macierzy maluśką Jadwigę, bo ją taką przezwali na krzcie]. Wzbijając w dumę: T. = *tak bogaty, tak uczony, tak silny, tak znakomity i t. p.*: Takie towarzystwo tramwajowe mogłoby przeprowadzić linję nad Wisłą. T. X. mógłby cię też czasami wesprzeć. Co sobie o nas pomyśli T. pan radca? A żeby takiego przezegnać, czyby nie pomogło? Sienk. 2. Nie T. = *nie tylko taki, daleko większy, o wiele lepszy, znaczniejszy i t. p.*: Dumny pohańcze, ozwał ś. Zawisza, nie takich nasi gromili mocarze. Kras. Nie takie panny człowiek wyprowadzał z głowy! Niem. (= *posp.*: *nie takim nosem*). 3. Co za T. = *co za jelen? kto? co?*: Słyszac o Bazyleju Wielkim, myślił sobie, cohy to był za człowiek T. Skar. Chciała koniecznie wiedzieć, koby to był T. Papr. Hej, Jante! Cóż takiego? L. Cóż ś. takiego dzieje? L. Słówko ci jedno powiem! — Cóż takiego? L. Cóż to takiego? widzę waepana w gniewie? L. (= *o to znaczy? skądże to?*). 4. *tak wielki, tak znakomity pod jakimkolwiek względem*: T. chłopak, i jeszcze płacze! Taka dziewczyna, a szyję jeszcze nie umie! Tacy państwo, a sługę krzywdzą. Zapłać, kiedyś taki pan! Poradz, kiedyś taki mądry! Co to znaczy dla takiego zucha! Łotr taki w środkach nie przebiera, T. jak ś. do ciebie przycepi, to ś. nie wykpiśz, nie bój ś. Sienk. 5. T. i T., T. a T. = *wyrażenia, używane zamiast opisu, wyszczególnienia*: Zapytany, opowiada, że to jest człowiek taki a taki, że ma znanych rodziców, że... Znasz jakiego żołnierza na imię Filip? — Znam, taki jest a taki. Skar. Umówili ś., oznaczyli takie i takie warunki i w ten sposób załatwili sprawę. [Czerwiec, lipiec, taki, nie taki—wszystko poprzeczywała] (= *wszystkich z imienia wyliczyła*). 6. Jaki taki, siaki = *nie najgorszy, byle jaki, jakikolwiek*: Woleli Rzymianie jaką taką głowę jedną, niż dwie z rozzerwaniem. Skar. Póki siły jakie takie, bronili ś. Warg. Seyppo starał ś., aby za wierszem Ennjusza jakim takim do wiadomości potomności przyszedł. Warg. Umiejętność jego jaka taka. Troc. Trzeba kupić biedakowi jakie takie ubranie, jakie takie buciny. Mamyé tu przecię las siaki T. Syrok. 7. [T. i T.] = *znany, o którym już była mowa, a. to, co następuje*: Tak sie popytują: T. i T. (o takiego to człowieka. Gwar.). 8. Jak taki, taki owaki = *ten i ów, jeden i drugi, niektóry, drugi*: T. owaki rzepe. Troc. Umylili jaki taki tumult wszczynać. Ust. (= *niektórzy, niejedni*). Jaki T. zedzał ś. wynosić. Oss. (= *wszyscy po jednemu, jeden po drugim*). Z drogi, z drogi jaki T. I bo idzie jaśnie

oświecony. L. 9. Taki i owaki = *wszelaki, rozmaity, różny, różnorodny*: Każde zebranie musi mieć między sobą i takich i owakich ludzi. Rej. 10. Taki owaki, [taki owtaki], T. onaki, T. siaki = *jakiś tam, jakiś, lichy wie jaki, wątpliwej wartości, podejrzany, pierwszy lepszy, ladajaki*: Ty taki owaki! Wrzasnął głosem ogromnym: gdzieżżeś ty taka owaka! Oss. A tego błaznie nie wiesz, że z taką onaką leżysz, która... Opal. Chwyciłem ś. postępków i takich i siakich. L. (= *niekoniecznie uczwionych, nie przebierając w nich*). [A gdzie ty tam bezdziej chodził, taki owtaki, czyś ty tamój potrzebny?]. Taka owaka to niewiasta. Troc. 11. T. sobie = *nie wielkiego, nie szczególnego, nieszczególny, którego na serjo traktować nie można, ni to, ni owo*: Ot T. sobie człowieczyna. Rasa nieszczególna, T. sobie kundel. Smak T. sobie. 12. [T. dzień] = *dzień powszedni, zwykły*. 13. [T.] (aby nie wymieniać, jaki): Ona jest w takim stanie (= w odmiecinym, w poważnym, w błogosławionym stanie). Chodzi taka = *brzemienna, ciężarna*. T. syn! (= *skurwysyn, bękart*). 14. [T.] *jakiś, ktoś*: Tam siedzieli tacy (= *jacyś nieznanymi, jacyś ludźmi*). Staje T. przed nim (zły duch) i pyta ś. I do ciebie wyjdzie takie (*lichy, coś takiego*). Idzie do niego takie (= *coś takiego*), jak liśka. 15. [T.] *pewien, jeden, niejaki*: Zesed sie z tako niewiasto. Był T. bidny chłop. Był T. gaik. 16. [T.] *tak*: T. mocny, ze go nikt zwyciężyć nie potrafi. Był gaik nie taki duży.

2. Taki, ów, blp., p. Taczka. Łab.

3. Taki sp., prow. *jednak, wszelako, atoli, przecież, z tym wszystkim, mimo to, bądź cobądź*: Nie-mało kosztu poniósł, a T. dyspensy nie wskórał. Rzew. Niech sobie mama myśli, co chce, a ja T. wystaram ś. mamie o męża. Korz. A mnie ś. zdaje, że T. od niego zacząłby wypaść. Krasz. Rozpierałi ś., kłóćili, i T. wszystko zerwane. Krasz. T. co źle, to źle. Krasz. Król Masław, a T. mój syn. Krasz. Widzisz, panie mój, że ja bo T. do zamków szczęście mam. Krasz. Dobry chłopczyko, ale T. trochę głupi. Lam. A T. nam caluskiej ziemi nie oddali. Orzesz.

[Taki] p. Tak: Ale mu opowiada T. i T.: wlezieś sobie pod łózko... T. też = *tak samo*.

† Taki przys. *takoż, również, tudzież*. T., etiam. Ps. flor.

! Takielaż, u, lm. e *ogół lin i zagli znajdujących ś. na okręcie, użytych do jego umontowania*.

[Takesiutyński] p. Takuchny. Łoś.

† Takiż przys. *takoż, także, również*. B. Sz., Glos., Pat., Pow. o pap. Urb., Kaz. 1555, Rej. A przeto my grzeszni, chcemy li T. być tamo powyszeni, tego my sami sobą dostateczny nie możemy. Kaz. Gnieź. T. wszelka wodność czym rzecz czyrńszą, niż sama w sobie jest. And. z Kobył. Że Pan duszę swą za nas położył, my T. mamy kłaść duszę swą za bracia. Leop. Wyprawił ś. Bolesław do Prus; oni T. przeciw niemu. Biel. M. [Takisne] przys. *doprawdy*.

Taki to taki *mianowicie, właśnie taki*: Takich to ludzi nam potrzeba. Wal. Taką to miłością serce jego gorzało. Wal.

Takiż taki *sam*: W T. sposób, takimże sposobem.

Takla, i, lm. e, Tokla ryb. *rodzaj wedy na lososia obciążonej kamieniem i unoszonej zapomocą pławów*. Ślas.

Tako i. † T., [T.] *tak*. Pat., Pow. o pap. Urb., Modl. Wac., Glos. T. psalm mówić będą imie-

niu Twojemu. Ps. flor. T. błogostawie Cię będę w żywocie moim. Ps. flor. Pożyczac a. iściec ma wziąć za szkodę T. wiele, ilko iściecny, a nie wiancej. Mac. z Roż. Czemuście T. dziś smutni? HJ. [Zrób mi T., jako ja ci zrobiła. T. mu dokucy]. 2. Jako T. = *nie najgorzej, niezgorzej*: Mam ś. jako T. Musiałem jako T. wywinąć ś. L. (= *jakkolwiek*). Obym ja oszukał, dostał mięsa tego, podparibym jako T. bokn zgłodniałego. Papr. (= *cokolwiek*). Aby granice były jako T. opatrzone, tysiąc żołnierzy do Rusi wyprawiono. Biel. M.

† Takoc przys. *tacci*. Glos.

[Tako] *przecież, wszakże, pomimo wszystko, z tym wszystkim, jednak, atoli*: Zebys biła na zabój, T. Wojtuś będzie mój.

[Takochny] p. Takuchny.

[Takoleńki] p. Takuchny.

[Takoleńko] p. Takuchno.

[Takosieńki] p. Takuchny.

[Takosieńko] p. Takuchny.

Takować, uje, ował *przewozić w taczkach, taczka w a. c.*

Takowanie, a, blm., *czynność cz. Takować*. Łab.

[Takowny] p. Taki.

Takowy i. a. [Taki takowy] p. Taki: Bo jużci—mówił sobie—w takowym zdarzeniu Zbyszko nie potrzebowały ni sam stawać, ni chudoby pomniejszać. Sienk. [Cóż to takowego? Takowa, jak i ja]. 2. [T.] *ów*: Mieli chęć w takowe miejsce pobieżeć. 3. [Ten T.] p. Ten.

Takoż przys. p. Także: Szczęście jego jest moim T. szczęściem. L. (= *również*).

× Takrocny p. Tak. L.

Taks, a, lm. y p. Jamnik. Zdr. Taksik.

Taksa, y, lm. y i. *cena słaży, urzędowa; cennik urzędowy*: T. obowiązująca. T. marszałkowska = *ustanawiana przez marszałka wielkiego koronnego na towary i wyroby codziennego handlu*. Wojewoda takseą towarom i rzeczom sprzedajnym naznacza. Bobrow. Po 12 groszy od grzywny, według zwyczajnego szacunku, a. jak więc mówią, papieskiej taksy, wypłacono. Biał. Przen.: Nie-raz i wacpani słaży na taksie była. L. (= *na ludzkich językach, pod krytyką*). 2. *prow. oplata od kuracjusza za prawo pobytu w miejscu kuracyjnym*. 3. *prow. oplata na rzecz skarbu od otrzymanego orderu*.

Taksacja, i, lm. e p. Taksowanie.

Taksacyjny przym. od Taksa, *szacunkowy*: Komisja taksacyjna.

× Taksarz, a, lm. e p. Taksator: Fortun taksarze. Chm. B.

Taksator, a, lm. rzy, × Taksarz *ten, co taksuje, biegły oceniający wartość rzeczy*: Przysięgli T. lombardu.

Taksatorski przym. od Taksator: T. urząd. Czynność taksatorska.

Taksatorstwo, a, blm. *zajęcie, urząd, czynność taksatora*.

Taksik, a, lm. i p. Taks.

Taksologja, i, lm. e, Taksonomja *systematyka, prawidła naukowego podziału przedmiotów wiedzy, nauka tworzenia klasyfikacji, klasyfikacja*.

Taksomierz, a, lm. e *przyrzęd u wehikulu, wykazujący przestrzeń przebyty i należność za nią według taksy*.

Taksomierzowy przym. od Taksomierz: Przyrzęd, cyferblat T. Strzałka taksomierzowa.

Taksonomja, i, blm., p. Taksologja: T., *systematyka ustrojów na podstawie anatomicznej*.

Taksować, uje, ował co = *ustanawiać taksę na co, oceniać, szacować*: T. fant zastawiony w lombardzie. T. dom, majątek do sprzedaży. Przen.: T. człowieka = *krytykować, cenzurować; nicować, obgadywać go, zbierać uzorki z niego*: Ludzi T. raczej, niż rachować trzeba. Min. Mybyśmy dyskurowali i poczciwość ludzką taksowali. Rol.

Taksowanie, a, blm., Taksacja czynność cz. **Taksować.**

Taksowaty podobny do taksu; *należący do gatunku taksów*: Miał wielką łajbę angielskich taksowatych gończych. Chrząsz.

Taksowy przym. od **Taksu**: Cena taksowa, ze strony instygatora taksowego. Wej.

Taksydermia, i, blm. *sztuka przygotowywania i zachowywania pokryw zwierząt w ten sposób, aby też pokrywy przedstawiały postać, jaką miały w życiu zwierzęcia.*

Takt, u, lm. y l. *podział melodji na krótkie, równe co do czasu części, składające ś. z dźwięków miarowo, regularnie i we właściwych odstępach czasu następujących po sobie; wykonywanie ruchów według takiej miary*: T. w muzyce, podział czasu w każdej sztuce muzycznej; w nutach T. jeden od drugiego kreską podłużną jest oddzielony. Mag. T. jest to miara przestrzegająca śpiewaka lub muzyka, aby nie jednym czasie przeciągiem śpiewał, lecz raz leniwiej i wolniej, drugi raz śpieszniej. Chm. B. Prosty T. w muzyce ma w sobie cztery ćwierćnuty, czyli fuzy proste. Mag. *Semitactus*, mały T. Urs. Cwierć taktu. Proc. Dwie, cztery części taktu. Troc. Takt dwudzielny a. T. na dwa, p. **Dwudzielny**. Niepodobna mi tańcować, kiedy taktu nie pilnujesz. L. Takty dawać. Otw., Troc. Wybijać, trzymać, zachować T. W T. (Troc), do taktu = *według taktu*. W T. śpiewa, tańcuje. Troc. W takt poskoczycie nie wadzi, gdy dudy zagrają. Trzt. Puls w T. bije. Troc. Przen.: W T. = *naraz, wszyscy odrozu, jak na komendę*: Wszyscy w T. ś. na niego porwali. Troc. Skoki taktem odprawuje. Troc. Nogi taktu dobierają. Hymen zwykł okołoła w T. ludziom świeckim pocić swemi pieśniami czoła. Kulig. Mistrz coraz takty nagli i tony natęża. Mick. T. marszu, wojna, atak, szturm. Mick. Przen.: Z nut ś. uśmiecha, w T. słowa mierzy. Zabł. (= z *partesu*; *mówi z przesadą, cedi słowa*). Stapa jak z *partesów*, w T. gada. Oss. Przen.: Zbić kogo z taktu (L.) = *zbić go z tropu, pomylić mu szyki, pokrzyżować plany, zambarasować go*. Przen.: Zmylił T. = *chybił, poszkapał ś., potknął ś., podrwił głową, pokpił sprawę, popsuł robotę, źle ś. spisał, pobalamucił, powichrzył, strzelił bąka*. L. Przen.: Trafił mu w T. = *w sedno, w rumel, dogodził mu*. L. W T. odpowiedział, do rzeczy, trafnie, trafił, zgadł. L. T. w T. = *raz w raz, zawsze do rzeczy*. L. 2. *miara, stopa wierszowa, ogniwo wiersza*: Wiersz niższy był był jednaki, lecz ktoś mi powiada, rozśmiał ś. na to Kupid i T. jeden skrada. Hul. 3. *rozsądne panowanie nad sobą w postępowaniu; postępowanie pełne godności, równowagi, miarkowane względem na rozsądek*: Ten człowiek nie ma za grosz taktu. Zachować T. Postępować z taktem. Brak taktu. Zadzwił mię (Mickiewicz) dziwnym taktem i panowaniem nad sobą. Od. Pełne taktu i rozsądku postępowanie. Bart. Miała tyle taktu nieboga, że okazywała, iż tego nie postrzegła. Krasz. 4. † T. *wokanda, rejestr spraw z pozwu ustnego w trybunale*. Glog. Pozwany przez takty. Tremb. (*ex termino tacto*. Tremb.). Takty w województwie Płockim znosimy. Vol.

[Tak-fa] 1. *jako tako, dość dobrze*. 2. *tak*: T. z tom kucharkom sie rozmawiał.

[Taktis]: Moja krowa becy T. (w szopce). **Taktomierz, a, lm. e p.** Metronom; *rytmometr*. **Taktownie** przys. od **Taktowny**. **Postępować T. Taktowność, i, blm., rz. od Taktowny.**

Taktowny *postępujący rozsądnie, oględnie, z godnością, pełen taktu*: Taktowne postępowanie, ułożenie, manjery. Ciocia zrobiła miinę obrażonej za tak nietaktowne wyrażanie ś. moje. Wilez.

Taktowy przym. od **Takt**: Taktowe uderzenie. **Taktowa** przedziatka = *linja, kreska oddzielająca jeden takt od drugiego*. Sprawa taktowa = *kryminalna*. L. Rejestr T. trybunalski, obejmujący kryminaly, lub pod sądami, lub o milę od miasta, lub na osobie deputackiej wyrządzone. Vol. Sprawy taktowe. Skrzet. Pozew w taktowym terminie. L.

Taktycznie przys. od **Taktyczny**.

Taktyczny przym. od **Taktyka**: Stronietwo to popełniło grubą błąd T.

Taktyk, a, lm. cy *człowiek biegły w taktyce, nakreślający plan wojny, kierownik wojny*: Książę jest w planach T. niepojęty. Mick.

Taktyka, i, blm. *sztuka toczenia bitew, odbywania obrotów na polu bitwy, oraz marszów, straży, zwiadów*: T. wojenna. T., nauka stanowienia, szykowania i obrotów wojskowych. Łs. Przen.: T. w postępowaniu dla osiągnięcia celu.

Taktyzm, u, blm. *ruch organizmu, zwrócony w jednym kierunku pod wpływem bodźca, działającego jednostronnie*.

Takuchno przys. od **Takuchny**; **Takutko, Takuczko, Takusienko, Takusieneczko, Takutenko, Takuteneczko, [Takochno, Takuško, Takosienko, Takolenko, Takulenko, Taklesiatyńsko]**.

Takuchny, Takutki, Takuczki, Takusienki, Takusieneczki, Takutenki, Takuteneczki, [Takochny, Takuški, Takosienki, Takoleńki, Takuleńki, Takiesiatyński] *ze wszystkim taki sam*. Troc. To takuchnych dwoje ludzi, jako jeden. Star. Byli to mężowie takuchni, jak i ty. B. B.

Takuczki p. Takuchny. Troc. Synaczek T., jak i pan ojciec. Dor. (= *wykapany ojciec, kubek w kubek taki*).

Takuczko p. Takuchno: Nakoniec ludzie, ale nie wczas T., jako przeszłych wieków przodkowie nasi na Krzyżaków, płakać a białać będą. Teof.

[**Takulenki**] p. **Takuchny**.

[**Takulenko**] p. **Takuchno**.

Takusieneczki p. Takuchny.

Takusieneczko p. Takuchno.

Takusienki p. Takuchny.

Takusienko p. Takuchno.

[**Takuški**] p. **Takuchny**.

[**Takuško**] p. **Takuchno**.

Takuteneczki p. Takuchny.

Takuteneczko p. Takuchno.

Takutenki p. Takuchny. Troc., L.

Takutenko p. Takuchno.

Takutki p. Takuchny.

Takutko p. Takuchno.

Także, Takoz, † Takież, [Takżek] 1. × T. *przys. takimże sposobem, w takimże sam sposób, tymże sposobem, w tenże sposób, tak samo*: Konsul rzymski nie miał więcej nad dwa legjony, przydawszy pomoc przyjacielską, których T. wiele bywało albo trochę więcej. Baż. (= *lyleż*). Ma ś. bić w szrankach samosiołdm przeciwko T. wielom. Sz. Nie T., nie w tąż, nie jednako. Troc.

Nie T. wiersze, jako listy pisać trzeba. Troc. [T. samoj]. 2. sp. = a) *również, tuzież, oraz, nadto, i*: To T. napisz. Troc. Pisał T. do mnie. Troc. Dodaj T. i to, że... Ojciec chorey, i syn T. zachorował. Ir.: T. żart! T. dowcip! (= *i to T. żart, dowcip = i to ś. ma także nazywać żartem, dowcipem; to dziwny żart, dowcip*). b) †T. *jakoż, w istocie, istotnie, rzeczywiście, w samej rzeczy*: Prosił Józef, aby zdjął ciało Jezusowe; dopuścił mu Pilat, T. przyszedł i zdjął Go. Leop. (= *tak że*). c) *tak tedy, więc to tak!*: Także to złośliwy nad enotą weźmie górę! i T. to marnie wydziera matkom dzieci, ołtarzom złoto! Karp.

[Takżek] p. Także.

Tal, u, blm. (thallium) chem. *pierwiastek metaliczny, należący do jednej rodziny z galem i indem, Tl.*

[Tál, a, lm. e] *mały kawałek gruntu, odkrajany w poprzek od wąskiego zagonu.* Zdr. [Talik, Taliczek].

Tala, i, lm. e p. Talka: Z włókna lnianego, z dworu danego, talę nici wyprząś. lbn. Zdr. Talka.

[Talać, a, ał] i. *gnieść, miąć*: T. łózko. 2. *tarzać, kulać, taczać*: T. co w maće. [T. ś.] *tarzać ś., przewracać ś., kosiółkować ś.*

† Talaga, i, lm. i l. † T. p. Telega. Pot. 2. a. [Talega, Teliga] *stara bryczka, wóz lichey.* Zdr. † Talażka.

[Talanie, a, blm] czynność cz. Talać.

[Talent, u, lm. y] p. Talent.

Talar, a, lm. y, × Taler i. *moneta pruska = 3 markom niemieckim, w Polsce = 6 złotym*: T. bity. Troc. T. gładki. Troc. T. śląski. Troc. T. twardy. Troc. T. r. 1598 groszy 36; r. 1611 groszy 40; r. 1620 groszy 75. Ostr. T. lewkowy, p. Lew. Nadesłani z Koniecpola dworzanie przywieźli z sobą lepsze talary kopowe. Szaj. [T. pieniędzy. T. sześć = sześć talarów]. Przen.: Na zły T. grać. Kn. (nie szkoda go, nie żałuj go, na male próbować. L.). 2. *gra towarzyska, zupełnie podobna do gry w pierścionek lub w złotą kulę.* Goł. Zdr. Talarek, [Talarzyk], Talareczek, [Talaraniek].

Talarek, rka, lm. rki i. p. Talar: Pantofel, gra w karty, niezbyt dowcipna, ale nieoceniona dla zakochanych, lepsza nawet, niż mruzeczek, ba i T. Fred. A. 2. *krążek, plasterek okrągły*: W talarki pokrajać. Troc. Pokraj jabłko na talarki. Troc. Jabłka w talarki i w kostki krajane. Haur. W cienkie talarki pokrajane. Syr. Kartofle w talarkach do przysmażania.

Talarkowy przym. od Talarek: Karp T., p. l. Karp.

Talarowy przym. od Talar.

[Talarzyk, a, lm. l] p. Talar: Białe talarzyki, godne ezerwieńce, że to haj! Kasp.

[Talarzysty] *mający po sobie cętki okrągłe*: Mój konicek siwy, ale T.

× Talasometr, u, lm. y *przyrząd do mierzenia wysokości poziomu wody podczas przypływów i odpływów morskich.*

× Talasoterapia, i, blm. *leczenie podrózami morskimi, kąpielami morskimi, powietrzem morskim.*

Talawy chem. *mający w sobie tal*: Chlorek T. Wodorotlenek T.

† Talażka, i, lm. i p. Talaga. Pot.

Talbot, a, lm. y *zaginiona rasa psa gołczego biało-laciastego.* Szt.

Talbotypja, i, blm. *jedna z pierwotnych metod fotografii.*

[Tálej, a, lm. e] p. Płótnianka.

× Talek, lku, blm., p. Talk: T., kamień niby z jakich szyb złożony, między palcami na drobny i nieco ślizki proszek ś. rozcierający. Kluk.

Talencik, u, lm. i p. Talent: Każdemu Bóg daje swój T., albo dar jaki, jako dobre rzemiosło w rękę. Skar.

Talent, u, lm. y a. a, [Talint, Talant] i. *zdolność niezwykła, zdolność, dar, spryt, uzdolnienie*: Nie zginie na świecie, mając T. w rękę. Talentem nazwano sposobność z dowcipu i gienjuszu pochodzącą, która ś. do jednej umiejętności osobliwiej nad inne okazuje. Pir. Talenta, dary i łaski, które Bóg ludziom daje. Skar. Talenta, biegłość w sztukach nadobnych, w muzyce, w tańcu, w rysunkach. L. Piękny ma do tego T. Troc. T. do poezji, do malarstwa. Izby sobie więcej talenta i przymioty ważyły, niż posagi. Nuc. Urzędy rozdane podług różności talentów. Zabł. Mąż tak wysokich talentów wyższy jest nad wszystkie pochwały. Dm. Nauczmy ś. szacować talenta. Kołł. Nie wszysey ludzie są obdarzeni talentem. Śniad. Ma T. do opowiadania. Jak poccie, tak mówcy potrzeba talentu. Śniad. T. śpiewania bardzo na Litwie popłaca. Mick. Talenta żywią ś. okruciami, które im rzuca gienjusz. Krem. Rodak czy obey mógł tam osiadać bez przeszkody i rozwijać swoje talenty. Sur. Mógłby mieć T., ale go zabił zarozumiałością. Krasz. 2. [T.] *znajomość czarów*. 3. [T.] *zdolność, pojętność*: Ten chłopczyk uczył ś. dobrze czytać, pisać i bardzo dobry T. miał. 4. [T.] *powodzenie*: Opowiedzieć swój T., od początku do końca, jak mu sie ta powodziło. 5. [T.] *zasada, przestroga*: Jedyn T.: kaj kąc-marká młodá, żeby tamok nie nocowała. 6. w starożytności, *waga srebra; jednostka monetarna, przedstawiająca wartość srebra lub złota, ważącego talent (około 1412 rubli a. 5193 franki)*: Talentem rozmaite narody rozmaicie liczyły, i atycki nawet nie był jednaki: T. mniejszy atycki np. miał w sobie 600 grzywien. L. Zdr. Talencik.

Talentowy przym. od Talent. Troc. T., talent ważący. Kn.

× Taler, a, lm. y p. Talar: Talery począł bić około r. 1487 Zygmun, areyksiążę rakuski, które od miasta Joachimsthal talarami, w drugich joachimikami zwano. Sum. T. stary niech nie idzie, jeno po pół złotego, mając w sobie groszy piętnaście. Star. Lewkowe i złote talery. Dow. T. bity = bity, moneta srebrna w wyższej od innych monet sztuce i wewnętrznej dobroci. Kras. Miałem lenungowych blisko tysiąc talarów bitych Mat.

[Talerka, i, lm. i] p. Talerz.

Talerz, a, lm. e, [Talerka] i. *naczynie stołowe do jedzenia na nim, z dnem obszernym i wązkim, wywinętym rondem*: T. każdemu jest znajomy, ale w wyrazie spiżarniowym nazywają te naczynia talerzem, na które kładą kompoty, ciasta, owoce, ser, kasztany i t. d., i mówi ś. pospolicie: zrobić, czyli dać kompot na T. Wiel. W. Na talerzu leży. Troc. Talerze cynowe. Troc. T. drewniany. Troc. T. porcelanowy, fajansowy. Niedawno to czasy, gdy dla gry samej tylko pierwszy T. srebrny na stole był widziany. Opal. Talerze na talery skujmy, a żołnierzowi pieniądże gotujmy. Kochan. Do stołu z talerzem służyć. Talerze odmieńcać. L. Stać z talerzem = służyć w niższym rzędzie sług, za pacholka, pajuka, lokaja. Niedawno z talerzem stawał, teraz pan całą gębą. Oss. T. płaski a. płytki, deserowy

T. głęboki (do zup). Z talerza żyć, żywić ś. tym, co z talerza spadnie, dojadać reszty, odebrałszy T. od tego, któremu ś. do stołu służy. L. Niedawno z talerza żył, a teraz sam częstuje i raczy. Oss. Z cudzego talerza żyć, patrzeć na cudzy T. = z cudzej kuchni, szukać cudzego stołu, upatrywać, gdzie ś. z komina kurzy. Oss. (= pieczeniarsz; lata po kominkach). Oblizować talerze, farfurki, zjadać przed kim ukradkiem. Oss. Pozomywaj talerze i wstaw do kredensu. T. chlebowy = zrobiony z skórki chlebowej. Bobr. Przyłożył na brzuch gorący T. T. rachowniczy, na którym pieniądże odliczają. Mącz. (cebrat. L.). Przen.: Nie widzi talerza przed nosem = niedaleko widzi, niedużo przewiduje, nie bystry. Oss. Wziąć komu T. przed nosem, wziąć to, czego był blizki, co miał za swoje. Oss. (= sprzątnąć komu co z przed nosa). Odstawić komu T. Oss. (= odsadzić go od czego, jak kota od mleka). !Nie w swoim talerzu = nie w swoim sosie, nie w humorze. L. (z Fr.). Zajmując taką pozę w bajecznym krześle z poręczami, ażeby najmniej było widać T. lysziny. Żer. (= krąg). Nie tylko u ojca swego, ale i u księdza władzyki bardzo spadł z talerza. Bart. (= poszedł w niełaskę, stracił łaski). 2. przen. tyle, ile zmięci talerz: T. zupy. Zjadłem dwa talerze. 3. przen. danie, potrawa: Chceszli lekkim być na noc, zmniejsz liczbę talerzy. Min. 4. [T.] miska. 5. wagi = szala, szalka. 6. jedno z parę metalowych narzędzi muzycznych, w które szczękają: Cyganie bili w miedziane talerze i kotły. Kacz. 7. anat.: × T. biedrzny a. biodrowy = kość biodrowa (Perz.), †kość kiszkowa a. strzewna (Krup.), †fłękowa kość (Ürs). (os ilium). 8. kol.: T. buforowy = tarcza tłoczka zderzakowego. 9. myśl. = a) p. Lustro. b) żelaza na zwierzęta drapieżne, zwłaszcza na lisz: Przeróżne żelazta na zwierza, jak łabędzie, T., wędka. Okrutna jest chwytanie w T. z kotwicą. Zdr. Talerzyk, Talerzyczek.

× Talerznik, a, lm. cy kelner, garson: Głupiutki T. Wilk.

Talerzowato przys. od Talerzowaty.

Talerzowaty podobny do talerza: Miejsca dziś ubogie w roślinność, talerzowate. Cham. (= gołe jak talerz).

Talerzowy, przym. od Talerz: Kosz T. Z Oleśm go dawna talerzowa przyjaźń łączyła. Krasz. Siewnik T. (= gatunek siewnika).

Talerzyczek, czka, lm. czki p. Talerz.

Talerzyk, a, lm. i l. p. Talerz: T. deserowy. 2. × T. talarek, krążek, plasterk okrągły: Nóż ten na końcu ma mały T. do oglądzenia kości świdrowanej. Czer. Buraki w talerzyki pokrajane. Kluk. 3. anat.: † T. (Perz.) kosteczka soczewkowata ucha (ossium orbiculare auris), † kosteczka okrągła (Kirch.), †kość okrągła (Krup.), †kostka okrągława (Ozem.), †soczewka. Jar. 4. zool. (ancyllus) brzuchopelz pucodyszny

Talerzykowato przys. od Talerzykowaty.

Talerzykowaty l. podobny do talerzyka, okrągławy: T., szelązkowaty, orbicularis. Perz. 2. bot.: Kwiaty o dnie kwiatowym talerzykowatym. Rost. Korona talerzykowata, hypocrateriformis, kiedy kraj korony płaski na rurce jest osadzony. L.

Tales p. Tales: Białe talesy. Orzesz.

[Taliczek, czka, lm. czki] p. Tál.

Talijka, i, lm. i p. Talja: Jak mnie nie kochać, taki ze mnie cacka, T. smukła, piękna buzia, mina gracka. Zabł.

[Tálik, a, lm. i] p. Tál.

[Talína, y, lm. y] plecha, niewielka, pusta powierzchni na zagonach, gdzie wyginęło zboże.

Talingit, u, lm. y min. jeden z chlorków metali ciężkich.

[Talint, u, lm. y] p. Talent.

Talit, u, blm., min. gatunek epidotu, koloru ciemno-zielonego pistacjowego, w przeciekach, pistacyt. Łab.

Talizman, u, lm. y przedmiot posiadający jakoby tajemniczą moc przynoszenia szczęścia, chronienia od złego, zachowywania zdrowia i t. p., amulet: Egipcjanie wielką moc przynaję czarom i talizmanom. Świt. Pierseienie, talizmanami nazywane, z godłem na sposób orientalny. Goł. Zdr. Talizmanik.

Talizmanik, a, lm. i p. Talizman,

Talizmanowy przym. od Talizman.

Talja, i, lm. e l. wcięcie w pasie, kibić, stan, figura: Piękna T. L. Zgrabna T. 2. T. a. × Kłoda kart. = komplet kart do gry: T. kart, czyli cała gra. L. T. kart francuskich ma kart 52, polskich 36. Mag. Od kart do gry, t. j. od talji francuskich, złoty. L. Zdr. Talijka.

[Taljan, a, lm. y] gatunek cygara. Bał.

Taljon, u, lm. y, Talon w grze w karty l. dwie lub więcej kart odłożonych i zakrytych, dostających ś. najwyższej licytującym; w dominie, kamienie przykupne: Grając w preferansa, telegrafuje, jakie mianowicie karty znajdują ś. w tak nazwanym taljonie. 2. p. Talon.

Taljonowy przym. od Talja: Wcięcie taljowe.

Karty taljowe.

Talk, u, blm., × Talk min. mineral z grupy sylikoidów, z rzędu wodorokrzmianów, z grupy serpentynu, łojek, $H_2 Mg_2 Si_4 O_{12}$.

Talka, i, lm. i, Tala l. motowidło do motania przedzdy. 2. motek nici, przedzdy, zdjętych z motowidła: Talk półłokciowych kopa. Ins. c. l. Od kopy talk, t. j. przedzdy. Vol. Na krosnach wełnę i talki snować. L. T. trzydziestowa, czterdziestowa (u tkacza) = mająca trzydzieści lub czterdzieści pasem.

Talkapatyt, u, lm. y min. apatyt zwiętrzały, zawierający wodę i dwutlenek węgla, ziemisty i mętny.

Talkoid, u, lm. y min. odmiana talku.

1. Talkowy przym. od Talk. Spat T., łojkowy = węglan magnezji, magnezyt. Łab.

2. Talkowy l. przym. od Talka. 2. [T.] z cienkiej przedzdy zrobiony.

Talma, y, lm. y rodzaj płaszca

Talman, a, lm. owie przydujący w sejmie fińskim.

Talmi nieod., p. Talmigold: Z dewizkami T. i pierścienkami na palcach. Krasz. Był on produktem sztuki, robięcej z T. złoto. Krasz.

Talmigold, u, blm., Talmi-złoto, Talmi aljaż, będący stopem miedzi, cynku, cyny i żelaza; platerowany złotem, używany na wyroby taniej biuterji: Była obwieszona mnóstwem bransolet i łańcuszków, z których przynajmniej połowa robiła wrażenie talmigoldu. Prus.

Talmitgoldowy przym. od Talmigold: Na nosie osadzi parę binokli w talmigoldowej oprawce. Jun.

Talmi-złoto, a, blm., p. Talmigold: Łańcuszek z talmi-złota. Bał.

Talmud, u, blm., Talmud zbiór ksiąg religijnych i prawodawczych żydowskich, ułożony przez rabinów w III wieku po Chrystusie: Razem wzięte

Misznah i Gemarah stanowią T. Lel. Słeczy, kiwa ś., jak Żyd nad Talmudem.

Talmudowy p. Talmudyczny: Księgi talmudowe. St. Aug.

Talmud-tora, y, lm. y *szkoła początkowa żydowska, cheder.*

Talmudyczny, Talmudowy, Talmudyjski przym. od Talmud: Wykład T.

Talmudyjski p. Talmudyczny: Język T. BdC.

Talmudysta, y, lm. ści, Talmudzista *znawca Talmudu, uczony żydowski, uznający naukę Talmudu za świętą (dla odróżnienia ś. od Żydów karaimów, którzy tę naukę odrzucają).*

Talmudyzm, u, blm. *wiara oparta na Talmudzie: Plebs izraelski kostniał w ponurym talmudyzmie. Spas.*

Talmuz, u, blm., kuch. = ciasto ze śmietany i żółtek.

Talon, u, lm. y l. *odcinek od asygnacji, za którym kasa rządowa wypłaca okazicielom należność.*

2. arkusz z kuponami przy państwowych papierach wartościowych. 3. model: Komisja ogłosiła wprowadzenie jednakowych miar i wag w całej Koronie i rozosłała modele ich (talony), opatrzone pieczęcią urzędową, do miast i grodów. T. K. 4. a. Taljon *karc. karty pozostałe po rozdaniu.* 5. muz. *prozek u smyczka.*

[Talerek, rka, lm. rki] *talarek, talerzyk, krążek, plasterek.*

[Talować, uje, ował] *dzielić między kogo.*

[Talowanie, a, blm.] *czynność cz. Talować.*

Talowoglinowy *złożony z talu i glinu: Siarkan T. (= atum talowy).*

Talowy chem., przym. od Tal: Atuny talowe = siarkany talowoglinowe. Węglan T. Tlenek T.

× Talumbas, a, lm. y p. Tolumbas. Got.

[Talabać, a, ał] *deptać, tratować: T. trawę na łące. T. zboże.*

[Talabanie, a, blm.] *czynność cz. Talabać.*

[Taladajstwo, a, blm.] p. Tałałajstwo: Tylko T. ś. powlokło, i dzwonka nie mam. Zap.

× Talaga, i, lm. i p. Telega: Tatarowie dają mu chleb suchy gryźć, co z sobą na talagach wożą. Bron. Szkapę zaś podłe rzadko do talagi dają. Bron.

[Talajson, a, lm. y] *roztrzepaniec.*

[Talaiejstwo, a, blm.] p. Tałałajstwo.

[Tałałajstwo, a, blm., Taładajstwo, Tałatajstwo, Tałalejstwo] *motloch, chałastwa, tadarajstwo, holo-ta: Uliczne, niesforne, hałaśliwe T. Duma mniejszych umykała ich od chorągwi, a na miejsce ich lada T. przystawiała, stąd słabość wojska z najemnej tej zastępną drużyny. Nar.*

[Tałapać się, a ś., ał ś.] *pluskać ś., chlapać ś. w wodzie.*

[Tałapanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Tałapać ś.*

[Tałapnąć, nie, nął] *uderzyć, trzasnąć: Miałem kaduczną ochotę T. go za te jego słowa. Fred. A.*

[Tałapnięcie, {a, blm.] *czynność cz. Tałapnąć.*

[Tałatacie, i, blp.] *łachmany, gałgany, smaty.*

[Tałatajstwo, a, blm.] p. Tałałajstwo.

[Tałatą] *przyspiew: T., siedzi wróbel za łatąm.*

[Talba, y, lm. y] *kawał, odlam skały, gliny.*

Tales, u, lm. y, Tales *śmiertelna koszula, rodzaj płachty w pasy białe i czarne, którą Żydzi narzucają na siebie podczas modłów pokutnych i w której są grzebani po śmierci: Sięga po T. i modliłtennik. Kon.*

[Taładac się, a ś., ał ś., Tałyndać ś., Teładac ś., Belątać ś., Teładac ś., Tełękać ś., Belątać ś.] *wałęsać ś., walczyć ś.*

[Taładanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Taładac ś.*

Talmud, u, blm., p. Talmud: Żonę upewniał, że w głębi duszy i on T. wypełnia. Rog.

[Taloństwo, a, blm.] *nieład, nieporządek.*

† Talwistość, i, blm., p. Tałowistość: Gardzono takimi, którzy ś. o T. obzarstwem swym przyczyniali. Kosz.

† Talwisty p. Talowity: Rzymianie ludziom obzartym, tłustym a talwistym konie odejmowali. że ś. tak wielkim obciążeniem ciała ku temu, co na koniu czynił przystoi, zgodzić nie mogli. Kosz.

† Tałowistość, i, blm., rz. od Talowity; † Talwistość, † Tułowistość, † Tyłowistość: Zbytnia T. i tłustość ciała jest ciężarem. Syr.

† Talowity, † Tyłowity, † Talwisty, † Tułowity *cielisty, dobrej tuszy, tłusty, otyły, krepny. Syr., Zaw. [Tałyndać się, a ś., ał ś.] p. Taładac ś.*

[Tałyndanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Tałyndać ś.*

Tam, † Tamo, [Tamo, Tamoj, Tamój, Tamuj, Tamok, Tamuk, Tamek, Tamto, Tę] 1. w *tamtym, w owym miejscu, w onym miejscu: Owdzie wilcy drapieźni, a T. lwy ryczące, zowąd smoczy jadowici, a stąd bazyliżki srogie. Smotr. Tamem miał urząd przelożonego i tamem na cztery lata mieszkał. Wvs. Puka ktoś; kto tam? L. Aż T. Gdzie Bóg, T. zwycięstwo. Skar. T. myśl, gdzie i serec. Opal. Tam-ci świat, tamby ś. starzeć. Km. Nad rzekami babilońskimi, tamemy siedzieli i plakali. Wr. A. Któż tam klaszcze za borem? Karp. T. miejsce jest próżne. Troc. T. przed cudownym kleknięcie obrazem. Mick. Jest T. dostatkim owoców, mleka, jest T. dostatkim zwierzyni. Mick. Dziwna T. maska, dziwne jej ubiory. Słow. A dopieroż to przyjęcie jakie bywa w polskim domu! jak T. każdy poczezon święcie! Pol. T. na błoniu blyszczy kwiecie, stoi ułan na wiececie. Pśń. A hen T., gdzie ś. tak świeci, to właśnie Francuja. Sienk. 2. w *tamto, w owo, w ono miejsce: T. mierz, a tu uderzy. Kn. T. idę. Troc. T. i sam = tu i owdzie, na różne strony. Wody morskie, jako dwa mury, T. i sam stanęły. Żarn. T. i sam ś. przewijały kielichy. Kn. Z wojskiem i T. i sam chodził. Stryjk. T. i nazad, T. i z powrotem = *naprzód i wtył.* Przypatrzał ś. z okna ludziom, którzy ustawicznie szli i T. i nazad. Kraj. M. Zawiedli ich na błota lgniące, iż ich było ani T., ani sam naszych. Biel. M. Prawa ręka ni ś. sam, ni T. ruszyć dała. Otw. Ani mię tam, ani mię sam, *lupum auribus teneo.* Bys. (por.: złapałem Tatarzyna. L.). Wahadło, tlok chodzi T. i nazad. T. sięgaj, gdzie wzrok nie sięga! Mick. I błądzą nad dołem to T., to sam, rozsiewając naokół deszcz. Żer 3. [T. donąd, T. dotąd] = *po tamto miejsce, po tamta kres; w tamtą stronę, w tamtym kierunku: T. pojechałem. [T. odnąd a. odnąd, Z tamtela, Stamtela, T. stamtąd T. stąd, T. stędyk, T. znąd, Tęznąd, Ta stąd] = stamtąd.* 4. a. [Ta] *prawie pleonastycznie, wyrażając nieokreśloność lekceważoną: Nie wiem, gdzie T. lepiej komu: każdy panem własnej woli, mnie najlepiej w ojców domu. Wit. Gdzie T. (= gdzie znouu, ależ nie, gdzie zaś). T. do licha! Albo ja T. wiem! [Trza powiedziec: ja ciebie krzęć i nazwać go T. jak]. Co mi T. do tego. Tymochus Pirrusa chciał otruć przez syna swego, co T. był u niego cześnikiem. Warg. (= co to był...).* A co T.**

przodkowie! dziś już wszystko inaczej. L. Wreszcicie co mi ś. tam w cudze wdawać rachunki! L. He, co T., to nie szkodzi! L. Gdzież ten czarno-książnik, czyli ten wrózek, jako T. nazywasz. L. Kafa T. potrafię! L. Zwie ś. Michał, czy jak T. Bodaj T. waćpana! (= też). Niech T.!

Tama, y, lm. y, [Dama] i. budowla wodna do wstrzymania lub skierowania nurtu a. do utrzymania wody na pewnym poziomie, grobla: Tamę bić trzeba, aby woda ładu nie podmyła. Os. J. Bystra rzeka, której wysokie grobel tamy z brzegów wylewać nie dopuszczają, jeżeli wód wyjęcie wezbraniem sobie uczyni, nieuhamowanym pędem łąki ponurza. L. T. strzydłowa a. odramię tam y. T. ochronna. Przen.: *zawada, przeszkoda, zapora, kres, hamulec:* To wszystko postręcał, cokolwiek było tamą jego zapędowi. L. Dalszym jego honorom śmierć prędko tamę rzuciła. Nies. Chęć i cnota człowieka we krwi mają tamy. Przyb. Zamiast rzucenia tamy barbarzyńskim wylewom, książęta w swoich spokojnie siedzieli stoliceach. Nar. Jaukanie stało ś. ogólnym, a jednak tamy temu on nie położył. Jeż. 2. anat.: × T. nosa (Krs.) = *grobla nosa* (aggar nasi). 3. gór.: T. piaskowa = *zawalenie chodnika piaskiem w celu powstrzymania postępu pożaru w kopalni*, opona. Łab. Zdr. Tamka.

Tamarynda, y, lm. y p. Tamaryndowiec.

Tamaryndowiec, wca, lm. wce, Tamarynda, Tamarynta, Tamaryndowe drzewo, Powidnik bot. (tamarindus) *roś. z rodziny brzyglowatych.*

Tamaryndowy przym. od Tamarynda: Tamaryndowe drzewo p. Tamaryndowiec.

Tamarynta, y, lm. y p. Tamaryndowiec: Drzewa ś. popalone węglem, prochem wala, lilije więdna, czarne tamarynty palą. Słow.

Tamaryszek, szka, lm. szki, Camaryszczek, Września, [Samarysek, Kamarysek] bot. (tamarix) *roś. z rodziny tamaryszkowatych.*

Tamaryszkowate rośliny bot. (tamaricaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.*

Tambon, u, lm. y zeg, czop osi cylindra.

Tambor, Tambur i. a, lm. owie dobosz. 2. u, lm. y = a) bęben. b) pomoceńki przy kole parowozowym, stanowiący jego przedłużenie, do wchodzenia z łożki na statek. c) × T., p. Tamborek: T., narzędzie nakształt bębena, do szycia, haftowania. L. d) przystawka u drzwi z drzwiami drugimi, bęben. e) piern. bęben = sito włożone tubem w drugie sito, aby między ich dnami była próżnia. Zdr. Tamborek.

Tamborek, rka, lm. rki, Tamburek i. p. Tambor. 2. a. × Tambor haf. kółko do naciągania na nie materiału, gdy ś. ma na nim haftować.

Tamborkowy przym. od Tamborek, tamburkowy.

Tambormażor, a, lm. owle przewodniczący kapeli wojskowej: Wywija bambusową laską, niby T. przed orkiestrą. Wilez.

Tamborować, uje, ował ręk. robić szydełkiem w tamborku wyszyć na rękawicze kordonkiem.

Tamborowanie, a, blm., czynność cz. Tamborować.

Tambur, a a. u, lm. y p. Tambor. Zdr. Tamburek.

Tamburek, rka, lm. rki p. Tambur.

Tamburkowy przym. od Tamburek, tamburkowy: Maszyny do szycia tamburkowe dla czapników.

Tamburyna, y, lm. y, Tamburyno narzędzie muzyczne perkusyjne, płaski bębenek maurytański, baskijski, ręczny, z dzwonczkami.

Tamburyno, a, lm. a i. p. Tamburyna. 2. jeden z tańców hiszpańskich: Z niewypowiedzianym wdziękiem wykonała wielkie T. i otrzymała zasłużone pochwały. And. Nie wyszły jeszcze z użycia: menuet, gawot, matlot, T., bukiet i wiele innych. Byk.

[Tam dotąd] p. Tam: Kościuszkę z tego powodu wysłał T. generała Mokronoskiego. Mańk, Rekonesans, wyprawiony T., przekonał o bezpodstawności podobnego doniesienia. Jaroeh.

Tameczny p. Tamejszy: Mało nie wszyscy tameczni na każdy rok ofiary wielkie czynią. Paszk.

[Tamejszy], † Tamejszy p. Tamejszy. Skr.

[Tamek] p. Tam.

Tamian, a, lm. y p. Tangun.

Tamiarz, a, lm. e ten, co bije tamy, sypiący tamy: Rozchodzą ś. w różne strony kraju za zarobkiem, jako tamiarze do regulacji rzek.

Taminek, nka, lm. nki bot. p. Przełaj.

Tamka, i, lm. i l. p. Tama: T. mała, taras. L. 2. klapka, wentyl zwycięzajny.

[Tamlök, a, lm. i] walek.

[Tamo], † Tamo p. Tam. Ps. flor., B. Sz. Ten T. ma przyjsić i stać. Ort.

[Tam odnad] p. Tam.

† Tamoisty właściwy tamtemu miejscu, tamtym miejscem, tamejszy, miejscowy: Krzyciły te to niewiasty dla nagłości śmierci tamoiste w komorze. Ort. Szeląg pospolitych pieniędzy, co idą tamoiste. Ort.

[Tamoj] p. Tam: Były T. leśne ómy, były T. górne gmy. Tet.

[Tamok] p. Tam.

Tamować, uje, ował i. zagradzać tamą, kłaść, bić tamę, grabię: T. rzekę, aby nie wylewała. Troc. Przen.: *powstrzymywać, zatrzymywać, powściągać, miarkować, zawściągać, hamować, zastawiać:* Rzeka, ścierwami narzucona, w biegu swoim tamowała ś. Koch. W. (= *zatarasowała ś.*). Bystre strumyki stawały, a gdy ś. tak tamowały, wysychały miejscem wody. Bardz. T. koło. Troc. T. wkroczenie nieprzyjacielskie. Troc. T. krew, oddech, łyż. T. handel, żegluga, oświatę, rozkwit. Znać było, że nie zwykł ś. T. Krasz. 2. chir.: Tamujący krew (haemostaticus). 3. fizj.: Układ tamujący, np. nerwów, serca (systema regulatorium).

Tamowanie, a, blm., czynność cz. Tamować.

Tamowy i. przym. od Tama 2. gie.: Rafa tamowa = *rafa koralowa ciągnąca ś. wzdłuż wybrzeża, oddzielona od niego dość szerokim i głębokim kanałem. Jezioro tamowe = jezioro, które istnienie swe zawdzięcza tylko zatamowaniu odpływu doliny w pewnym punkcie.*

! [Tamożnia, i, im. e] komora celna.

[Tamó] p. Tam: To T., rzekł, ukazując drzwi. Sienk.

× **Tampet, a, lm. y taniec pewien:** Hiszpańskie kadryle, angiezy, tampety i walec. And.

Tampon, u, lm. y chir. czop ze skubanki a. waty, zatykadło do rany. Zdr. Tamponik.

Tamponacja, i, lm. e p. Tamponowanie.

Tamponada, y, lm. y chir. p. Tamponowanie.

Tamponik, a, lm. i p. Tampon.

Tamponować, uje, ował chir. napełniać, zatykać, wypychać ranę lub jamę tamponami.

Tamponowanie, a, lm. a, Tamponacja, Tamponada czynność cz. Tamponować.

[Tam sam] p. Tam.

[Tam stamtąd] p. Tam.

† Tamstań, [Tamstań] p. Tam: Co godzina ma ś. T. wrócić. Piotr. J.

Tamtam nieod., w południowej Azji, narzędzie muzyczne w postaci talerza metalowego, w które uderzają pałeczką, wydobywając w ten sposób dźwięk przeraźliwy, dzwon chiński, gong: T. nazywa ś. narzędzie w orkiestrze, które dzwon udaje. Wysp.

† Tamteczny p. Tamtejszy: W ehałupie mieszka leśnik, co boru i lasu tamtecznego pilnuje.

× Tamtegoroczny p. Tamtoroczny: Wiosna tamtegoroczna.

Tamtejszy, † Tamteczny, † Tameczny, [Tameczny] tam stale znajdujący ś., niejswowy: Okolice, zwyczaj tamtejsze.

* Tamtela: [Z tamtela a. Stamtela] p. Tam.

Tamten, tamta, tamto, [Tenten, Tę ten, tę ta, tę to] tam znajdujący ś. w danej chwili; dalej, niż ten, położony; ów: Tamtego nie widział. Troc. Tamci panowie tu byli. Troc. Ani ten, ani T. T. tak, T. inaczej. Z tamtej strony Wisły. Po tamtej stronie Alp leżący (= zaalpejski). T. świat = świat pozagrobowy, drugi świat. Osiadłszy na grzbiecie, śmierć cię nieubłagana na T. świat gniecie. L. Wyprawił go na T. świat (= zabił go).

[Tamteni] p. Tamtędy.

Tamtędy, [Tamteni, Tamtędyka] przys. tamtą, ową drogą, przez tamto miejsce: Poszedł T. T. przejść nie można. T. prowadzi droga do miasta. Jutro wyprawicie ś. na to i na to miejsce, bo T. pójdą. Skar. I tam mój ementarz — T. droga! Słow.

[Tamtędyka] p. Tamtędy.

[Tamto] p. Tam.

Tamtoboczny tyżący ś. tamtego boku: Ten Suchowy był to kozak znaczny w tamtobocznej, kędy Czehryn, Ukrainie. Rol.

× Tamtoczasowy p. Tamtoczesny: Pełne są tamtoczasowe akta grodzkie każdego powiatu. Chodź.

Tamtoczesny, × Tamtoczasowy tyżący ś. tamtego czasu, tamtych czasów, ówczesny: Błąkając ś. okiem po tamtoczesnych śladach piśmiennych, napotykaś co chwila wieki puszcze. Tamtoczesne nauki, zwyczaj. Uczeni wydawcy zbioru kronik i roczników stawiają bezimiennego rocznikarza kwedlinburskiego nad wszystkich pisarzy tamtoczesnych. Szaj.

[Tamtoroczny], × Tamtegoroczny tyżący ś. tamtego roku, przeszloroczny, zeszlroroczny.

Tamtoświatowy tyżący ś. tamtego świata: Kształty tamtoświatowe. Życie tamtoświatowe.

Tamtowieczny, Tamtowiekowy tyżący ś. tamtego, owego wieku, czasu: Tamtowieczni ludzie. Słowa te od jakiego mędrka tamtowiecznego wetknięte. Nar.

Tamtowiekowy p. Tamtowieczny: Jedno z naj-sławniejszych zwycięstw tamtowiekowych. T. wynalazek.

[Tamu] p. Tam.

[Tamu] p. Tam. Łop.

Tamulec, ica, lm. Ice piw. klin drewniany, służący do chwilowego rozsuwania klepek w celu zakładania między nie rozoginy lub też innego uszczelniającego środka.

[Tamunek, nku, blm.] tamowanie, zatrzymanie. Mrong.

[Tam zna] p. Tam.

Tamże I. w tymże samym miejscu; w toż samo miejsce: Mieszka T., gdzie i pierwej. Chodźmy razem, bo ja idę T., gdzie i ty. 2. więc tam? czyż tam?: T. nas wieszysz?

Tan, u, lm. y p. Taniec: W T. pójść gotowa. Po kolacji rozpoczęły ś. tany. Naprzód w szal, naprzód w T. Krasin. T. śmierci tam malarza skreśliła ręka śmiała. Gliń. Zdr. Tanek, Tanczek.

× Tan, u, lm. y garb. dębnik, garbnik: Korę dębową na T. dla garbarzy na wiosnę odzierać trzeba. Świt.

Tan, u, lm. y p. Taniec: Leśne nimfy, rzędem ujawszy ś. za ręce, różne stroją tany, gdy satyrowie dzieci grają im w organy. Zim. W T. idą cedry, jak (Orfeusz) gładko pomuszcze, dereń z jestionem równej szuka pary, i mniejsze taktu nie uchybią bluszcze, porwą ś. suche do płasów szuwały. L. Jużbys więcej w T. Marsa nie chodził pod Troją. Dm. Wreszcie i w tany puścić ś. nie szkodzi. Brodz. Niech idzie w tany, niech też po swojemu skrzyptom zanuci. Brodz. Zdr. Tanek, Tanczek.

1. [Tana, y, lm. y] świerk.

2. [Tana] przyspiew: T. T. topie, kęz ty idziesz, chłopie? — T. T. tuzby, idę sukac służby.

Tanalbina, y, blm., chem. połączenie garbnika z białkiem (tannalbinum).

! Tanatofobia, i, blm. nadmierna obawa śmierci.

! Tanatoidy, ów, blp. stary chorobliwe podobne do śmierci, n. p. śmierć pozorna (letarg), śpiączka, omdlenie, tęzec i t. p.

Tanatologja, i, blm. nauka o znakach śmierci (w medycynie sądowej).

× Tanatometr, u, lm. y lek. rodzaj ciepłomierza, służący mającego do stwierdzania zgonu, wynalazku Naszego.

Tanbuda, y, lm. y sala tańców dla mniej wybrednej publiczności.

Tancerka, i, lm. i forma ż. od Tancerz; Tancznica, × Taniecznica, Tańcownica, × Tańcowniczka, [Tańcula]: Niemordowana T. T. teatralna, baletowa (= baletnica, baletniczka). T. na linie.

Tancernia, i, lm. e, † Tancznica szkoła tańców; sala tańców. St. wil.

Tancerski przym. od Tancerz.

Tancersko przys. od Tancerski: Pan młody, choć T. gibki, już dźwiga na barkach dłonie przeciwnika, już gnie ś. we dwoje. Krasin.

Tancerstwo, a, blm. sztuka, umiejętność, zawód tancerza, baletnictwo.

Tancerz, a, lm. e, × Tancznik, × Taniecznik człowiek, który umie tańczyć; który często lub dobrze tańczy: Zawołany, niemordowany T. Vestris, sławny we Francji T. Niem. T. teatralny = baletnik.

Taneklasa, y, lm. y lokal, w którym odbywają ś. lekcje tańców zbiorowe, dla osób nie pozostających z sobą pozatym w stosunkach towarzyskich.

[Tancle, i, blp.] koronkowe żaby u rękawów damskich.

Tancmistrz, a, lm. e I. nauczyciel tańców: Bez tancmistrza wystąpił na scenę pod opieką własnego domysłu. Czart. A. 2. człowiek tańczący po mistrzowski.

Tancmistrzostwo, a, blm., Tancmistrzostwo, × Tancmistrzostwo stan, profesja tancmistrza.

Tancmistrzowski, × Tancmistrzski przym. od Tancmistrz: Tancmistrzowska sztuka. L. (= tancmistrzostwo).

× Tancmistrzski p. Tancmistrzowski: Tancmistrzka sztuka. L.

× Tancmistrzstwo, a, blm., p. Tancmistrzostwo.

[Tancula, i, lm. e] grzyb dorosły, kołpak.

[Tancza, y, lm. e] chmura dżdżowa.

[Tandać, a, ał] *szarpać, targać, np. za uszy.*
 [Tandanie, a, blm.] czynność cz. **Tandać.**
Tandeciarka, i, lm. i forma ż. od **Tandeciarz. L.**
Tandeciarnia, i, lm. e sklep z tandetą, skład tandety.

Tandeciarski przym. od **Tandeciarz.**
Tandeciarswo, a, blm. przemysł tandeciarski.
Tandeciarz, a, lm. e, Tandetnik, [Tandyciarz] ten, co handluje tandetą, przekupień starych gratów, kupujący i sprzedający starzyzną: Starzyzną tę przedasz tandeciarsom. **L.** Tandeciarze od Żydów najwięcej rzeczy kradzionych nabywają. **L.**
Tandeki p. Tandetny: Liche tandeckie krzesółka. **Bał.**

Tandem, u, lm. y l. dwukółowy powozik, zaprzężony w dwa jeden za drugim biegnące konie. 2. cyk. rower na dwie osoby, o dwóch siedzeniach; stosownie do liczby kół, może być: T.-rower dwukółowy, T.-trycykl trzykółowy i t. d.

Tandet, u, blm., p. Tandeta: Chętnie dla zysku dobre imię na T. wywieszają. **Pilch.**

Tandeta, y, blm. l. a. Tandet, [Tanieta] miejsce, gdzie handluje starzyzną a. wyrobami lichego gatunku, gratami: Utrzymywanie tandet Żydom zabrania ś. **L.** Tandety są względem sukien, co ementarze względem ludzi. **L.** Dziś enotę, honor jak na tandecie sprzedają. **Wad.** Serce na zbycie ma, jak na tandecie. **L.** Lais Koryneka w przysionkach Wenery rozpustną nader tandetę zakłada. **L.** Wstyd teraz poszedł na tandetę. **Nar.** Za dary enotę, wiarę i zdrowie na starej zawieszają tandecie. **Pot.** Człowiek z tandety = niewiele wart, nikczemny. **L. 2. rzecz lichy zrobiona, lichej wartości, fuszerka, grat, starzyzna, lichota.**

Tandetnie przys. od **Tandetny:** Serce jego, kłtliwe na małą metę, T. czułośćkowe, krwawido ś. na widok trupów, wołało o kres walki. **Wb.**

Tandetnik, a, lm. cy p. Tandeciarz.

Tandetny, Tandeki przym. od **Tandeta, fuszerki, partacki, zrobiony byle zbyć i z lichego materiału, nie na urząd:** Robota tandetna. **Ubiór T.** Sprzęty tandetne.

[**Tandyciarz, a, lm. e**] p. **Tandeciarz.**

[**Tandyn, u, lm. y**] p. **Tandynka.**

[**Tandynka, i, lm. i, Tandyn**] trudność, subiekcja.

Taneczek, czka, lm. czki p. Tan. Troc, Wóje. Już składne ruszy do taneczka pięty. **L.**

Tanecznicza, y, lm. e l. p. Tancerka: Z taneczniczą nie bywaj, ani jej nie słuchaj. **Białob.** Ziej tanecznicy i koszula zawadza. **Prz. 2. † T. p. Tancernia:** T. albo insze miejsce, na którym gry a. tańce. **Mącz.** Z domów Bożych tanecznicze, spiechlerze, szopy czynią. **Wuj. 3. [T.] rodzaj bedłki. 4. zool. (scenopinus) owad dwuskrzydły krótkorogi. Zdr. Taneczniczka.**

Taneczniczka, i, lm. i p. Tanecznicza. L.

Tanecznik, a, lm. cy, [Tanecznik] p. Tancerz, Troc. Królowa Anna tak ś. bardzo kochała w tańcach, iż gdziekolwiek jechała, zawsze rotami wokół siebie taneczników wodziła. **Stryjk.** Taneczników i skoczków. **Pilch.** W balowej sali kobiece piersi falują od zmęczenia, wachlarze kołyszają ś. nad rozpromienionymi twarzami, gorąco tanecznikom. **Bał.**

Taneczny, × Tanieczny, (o zabawie) Tańczący tyczący ś. tańca: Pieśń taneczna. **W taneczne** idzie koło. **Bals.**

Tanek, nka, lm. nki Tan: Ubiegają ś., kto ma pierwszy w tanku poskoczyć. **Rej.** Kiedy ś. pija-

nemu zechce w T., aliści ś. śliza, jako kozieł po ledzie. **Rej.**

Tanga, i, lm. i l. zbiornik wody, basen, cysterna. 2. [T.] tęcza.

Tangloyna, y, blm., lek. glikozyd trujący, otrzymany z rośliny tanghinia venenifera.

Tangiencjalny przym. od **Tangent:** Współrzędne tangiencjalne. **Przen.:** Tangiencjalne parcie ku Europie.

Tangiens, u, lm. y mat., p. Stycznia.

× **Tanglensa, y, lm. y p. Stycznia. Troc.**

× **Tangent, u, lm. y l. mat., p. Stycznia. 2. muz. sztyfcik, młoteczek, wychwył przy instrumentach strunowych, zegarach samogrających i t. p. 3. org. klawisz, klawiatura.**

Tanginina, y, blm. substancja trująca z wyciśniętych migdałów.

Tango, a, blm. l. rodzaj tańca. 2. kolor pomarańczowo-ceglasty.

[**Tangosz, a, lm. e**] placek z ziemniaków.

Tangować, uje, owal oddawać ś. tańcowi „tango“: Uderzamy de serce litościwych a niezawodnych nie tangującej Warszawki.

Tangowanie, a, blm., czynność cz. Tangować.

Tangun, a, lm. y, Tamian koń dziki, żyjący w górach Himalajskich.

Tani, [Tanny] l. nie drogi, niewiele kosztujący, małą wartość przedstawiający: T. rzemieślnik nie może być wyborny. **Kn.** Chłop odbyć musi tłoki i szarwarku dzień za pieniądze nadto tanie, mówię, że nadto tanie, gdyż za nie i podjęś dobrze nie może. **L. (= niewielkie).** Kitajki dupla po złotych 3, 4, 5; tańsza po złotych 1. **Gostk.** Gdyby u nas były tańsze dukaty, a gdzieindziej droższe, toby nam wszystkie wywieziono. **Gostk.** Tańsze teraz zboże. **Troc.** T. to towar. **Troc.** Życie tam tanie. Za tanie pieniądze psi mięso jedzą. **Prz. 2. × T. którego nie mają w cenie, którego nie cenią, lekceważony, bagatelny, nic nie znaczący, nie szanowany, za nic miany:** (Wisła) nie chcąc być tańszą od panny służebnej... **Klon.** Henrykowi tak tania była korona polska, a francuską cenit drożej. **Min.** Tanie im dla ojczyzny zdrowie. **Jabł.** Jako jaje stłuc, tak to tanie u niego targnąć ś. na bliźniego swego. **Rej.** Te najżywsze oświadczenia niewypowiedzianego jednym ku drugim przywiązania serca tak są tanie i tak mało nam kosztują. **L.** Wigeej-em o tobie rozumiał; jużes u mnie tańszy. **Kn. (= straciles na znaczeniu, poważaniu).** Ciągnęły jedna za drugą kolaski, karabany i bryki, wioząc personatów okolicznych i tańszą szlachtę. **Sienk. 3. × T. który spuścił z tonu, schował dudy w niech, potulny, skromny:** Za godzinę może będziesz ty tańszą. **L. (= nie będziesz ś. tak drożyła ze sobą).** Szambelanie... był niezmiernie T., a August i starosta nie dali żadnej oznaki wyższości. **Skarb.** Człowiek taniego sumienia (**L.**) = *giętkiego, elastycznego, pobłażliwego, nie skrupulatnego, byle za co wszystko robi.*

Tanlak, a, lm. l. posp. Tania kuchnia w Warszawie.

× **Tanie p. Tanio.** **Kaz. 1555, Troc. T.** kupisz, psom wyrzucisz; co ś. kupi T., psom ś. to dostanie. **Kn.** Poganin plundrował; przyszło mu to T., trzodę, bydło, dobytek, nie robiący na nie. **Paszcz. (= łatwo, bez zachodu).** T. to sobie sącają ludzie, czym bardzo obfitują. **Kn.**

Taniec, nca, lm. nce, Tan, [Toniec, Tuniec, Tuńc] pomykanie w takt muzyki, wśród ruchów rytmicznych, płąsy: Niechaj do tańca grają, już ś.

nogi zwiąają. Książ. Prosić damy w T. L. Prosić damę do tańca. Szła z nim w T. Górń. Trudno tego do tańca ciągnąć, kto nie rad skacze. Rej. On nie do tańca a.: jak niedźwiedz do tańca = niezgrabny. L. (= jak wół do karety). Nie nie umie, do niczego go użyć nie można, ani do tańca, ani do różańca. L. On na to, jak na T. (= jak na lato). Z tańca do grobu niejednego niosą. Pot. T. wirowy. Napatrzycie ś. krakowskim dziewczynom, rozlicznym tańcem i precudnym strojem. Brodz. Prowadzić tańce. Lekeje tańców. Chodzić na tańce = na lekcje tańca a. do sali tańca, Pieśni o chmielu w czasach nazywają tańcem poduszkowym. Wóje. T. polski, angielski. Troc. [T.] = a) walc. b) T. jeden = przetanieczenie kolejne: wolnego, czyli polskiego, mazura i krakowiaka. e) T. biały = T. niewiast pa oczepimuch panny młodej. d) T. niewieści = T. niewiast po wywoodzinach panny młodej. e) T. na konopie a. konopny = T. kobiec z przeszkakiwaniem przez łaiay, w Wstępą środę. f) płaś ludowy podobny do poloneza, wykonywany zwykle podczas okrężnego. g) „zbójceki“ = starożytny T. góralski. h) Gęsi T.: „Chodzonego“ czasem nazywają gęsim tańcem, a czasami chmielem. i) T. hajducki, p. Hajducki. j) T. umarłych = rodzaj tańca, zwanego inaczej [kulisza]. k) T. łażony = T. powolny, polonez. l) drobny T. = taniec góralski. ł) [Djabli T., Kręcisł] trąba piaskowa. Przen.: Kozacki T. = rzecz dzika, nie według porządku. L. Śmierć z mną chodzi w tańcu. Kulig. (= zaprasza mię z sobą). Rzeka, do morza wpadysz, tam wszystkich swoich tańców dokończyła. Paszk. (= swoich zwrotów, swego biegu). Spodziewał ś. zbieg, że mu darują i że go w T. nie zaproszą. L. (= że go nie puszczą przez różgi). 2. T. marsowy = haree, uganianie ś., utarczka, walka, turniej, zapasy; szyc bojowy: Tatarowie radzi ś. potykają w polu równym, półki swe wokół zgomadzwszy, szykiem zakrzywionym, który pospolicie ludzie rycersey marsowym tańcem zowią. Paszk. Tatarowie, z łuków tańcem zwykłym najjeżdżając, bez przestanku Litwę przerywali. Stryjk. Tatarowie zwykłym tańcem różno ś. rozstrzelili, ucieczkę zmyślając. Stryjk. Ruś ś. na nas oburzyła, pomóżmy mu tego tańca, na który przyjechali. Biel. M. T. z Tatarami. Pot. Litwa z największą śmiałością Tatarom pierwszym i wtórym tańcem odpór dała; naostatek Tatarowie, nie mogąc wytrzymać trzeciego tańca, poczęli pierzehać; Litwa zaś, za niemi gonionego tańcując, tym śmieiej biła. Stryjk. Synowie, nie uczcie ś. tańców, bo tego i w domu z Tatarami nauczycie ś. Karp. (przestróga Sobieskiego, wyprawującego synów do cudzych krajów. L.). Od Tamerlana podane prawidła wojowania zachowali Tatarzy, i to nazywali nasi dziadowie tańcem tatarskim; takiego słowa używa Konstantyn książę Ostrogski, Marcin Bielski i Jakób Sobieski w dawnej nauce dzieciom, idącym za granicę; Polacy nazywali suwałką ten rodzaj utarczek. Cz. Uciekną (Tatarzy) jak złodzieje, strzałki wystrzelawszy, T. za potkanie udziawłszy. Stryjk. Gotowe do rozprawy szanice, zechce-li z nami iść w marsowe tańce. Jabł. Tatarowie prędko przyszedli do koni i sprawy, skozyli tańcem. Papr. Junacy obadwaj poszli z sobą w T. = wzięli ś. za łby. L. Pójdziemy z sobą w T. Prz. = rozmówimy ś., rozprawimy ś. Przen.: U tego tańca dwa końca. Rys. (niebezpieczna sprawa, rzecz wątpliwa, jak ś. uda. L., na dwoje babka wróżyła). 3. T.

śmierci = tytuł wielu średniowiecznych obrazów, płaskorzeźb, w których tanecznym skokiem za kościotrupem, wyobrażającym śmierć, idą ludzie wszelkich stanów i różnego wieku. 4. T. szkieletołów = utwor muzyczny wyrażający w różny sposób melodją niby poruszanie ś. szkieletołów, powstałych z grobów. 5. muzyka taneczna: Graj, śpiewaj mi ten T. Troc. Uciąć tańca, z góry zagrać, zwawo odgrać. L. Przen.: Nieszpetnego mu tańca zagrał = wypłatał mn sztukę, uciał mu kurtę, zadał mu gracko, pomieszał mu szyki, zbił go z drogi, z taktu. L. 6. lek.: T. św. Wita = płaśawica (chorea sancti Viti). 7. myśl.: T. tatarski = walka z niedźwiedziem. Zdr. × Tańczyk. × Taniecznica, y, lm. e p. Taniecznica. L., Troc.

× Taniecznik, a, lm. cy p. Tancerz. L., Troc. × Tanieczny p. Tanieczny: Szkoła taneczna. Petr. Pieśń taneczna. L. [Tanieczna zábawy]. 2. [T.] lubiący tańczyć: Jedna córka była robotna, a ta druga tanieczna.

Tanieć, eje, ał l. stawak ś. tanim, tańszym, spadać z ceny: Zboże tanieje. 2. × T. tracić na poważaniu, wzięciu, wartości: Dobre przy lepszym tanieje. Kn. (= ganie). Świat mi przy tobie taniał i tanieje, serce moje za tobą pójdzie w pustę knieje. L. (= jest niczym). Dla powagi Chrystusowej powaga Faryzeuszów taniała. Żarn. Dawniej uczeni ludzie w wielkiej wadze byli, nie tak jako dziś u niektórych tanieją i za szyszkę je sobie waży. Glicz. Cóż tedy nam tytuł da, żeśmy chrześcijanie, kiedy spraw chrześcijańskich sława u nas tanie? Paszk. (= tanieje). 3. † T. spuszczać z tonu, przestawać być hardym, zarozumiałym, potulnieć: Wstyd go razem i ciężki gniew poduszczą, przeciż z humoru tego już opuszczą i co dalej tanieje. Tw.

Taniecie, a, blm., czynność cz. Tanieć.

[Tanięta, y, lm. y] p. Tandeta.

Tanięty, ów, blp., lud.: T., kliniec poziomego sklepienia, mające z postaci jakieś podobieństwo do klawiszów pantafjonu. Podcz.

Tanina, y, blm., chem. kwas galasogarbnikowy a. dwugalasowy, bezwodnik kwasu galasowego (tanninum).

Tanio, † Tanie przys. od Tani: T. sprzedać, kupić. Troc. T. co czynić. Troc. T. tam żyć. Troc. Ten przedaje, ten nabywa, ten chce drogo, ten chce T. Kam. Przen.: Jeden drugiemu taniej dać nie chciał; zatym wyjechali na pojedynkę. Warg. (= ulec, ustąpić). Z obu stron bili ś. długo, jeden drugiemu nie chcąc koniecznie nie dać taniej. Biel. M.

Taniość, i, blm., rz. od Tani; × Tanność, Tanizna: Wielka T. jest w tym mieście.

[Tanistra, y, lm. y] i. juhaska torba ze strzępkami. 2. torba wojskowa, tornister.

Taniuchno przys. od Taniuchny.

Taniuchny calcieim tani, bardzo tani: Za pośrednictwem taniuchnych dzienników. Kor.

Tanizna, y, blm., p. Taniósć.

Tanizować, uje, owal p. Garbnikować.

Tanizowanie, a, blm., czynność cz. Tanizować,

Tankit, u, lm. y min. anortyt zwietrzały.

× Tanność, i, blm., p. Taniósć: Na samo jego imię znagła T. żywności z największego zboża niedostatku i drogości nastąpiła. Siem. J.

[Tanny] p. Tani.

Tanoform, u, blm., chem. połączenie chemiczne metylu z garbnikiem, metylodwutanina (tannoforium).

[Tanować, uje, ował] p. Tańczyć.
[Tanowanie, a, blm.] czynność cz. Tanować.
[Tanta, y, lm. y] *faldka w tyle u katunki męskiej.*

Tantal l. u, blm., × Kolumb *pierwiastek metaliczny z rodziny wanadu, Ta. 2. a, lm. e zool. ptak błotny, żyjący w Ameryce Południowej: Czaple, kormorany, tantale i inne wodne ptaki. Szt.*

Tantalaki, ów, blp., min. (tantalides) *gromada minerałów. Łab.*

Tantalany, u l. blm., chem. *sól kwasu tantalowego, $11 Ta O_3$. 2. lm. y min. minerał z gromady sale-trowców.*

Tantalit, u, lm. y min. *minerał z gromady sale-trowców, z rzędu niobianów i tantalatów, $Fe Ta_2 O_6$. T. tantalany żelaza i manganu. Łab.*

Tantalny kwas chem. *związek tantalu z tlenem i wodorem, w solach odpowiadający wzorowi $H Ta O_3$ oraz skondensowanemu $H_8 Ta_3 O_{13}$, w stanie wolnym otrzymywany zawsze z nadmiarem wody.*

Tantalo-niobiany min. *rząd minerałów z gromady sale-trowców.*

Tantalowy przym. od Tantal. Min.: *Ochra tantalowa = odmiana walerentytu.*

Tantjema, y, lm. y *umówiony procent od dochodu z przedsiębiorstwa, wypłacany osobom, przyczyniającym się do zwiększenia jego dochodów: T. autora dramatycznego, kompozytora, dyrektora przedsiębiorstwa. System tantjemy może być jako wyjątek, dopuszczalny względem publicznych przedstawień na scenie utworów autora. Spas.*

[Tantny] l. *hardy, dumny. 2. dostatni, zamożny, którego stać na co: Żyd T., stać go na kilka arend.*

[Tántónić, i, il] żart. *gotować byle jako, warzyć w dużej ilości. [T. ś.] wzmaczać ś., wybuchać: Tántónić ś. ogień. Troc. Znać ś. wszystko tántónić, gdzie blask stalnej mignie broni.*

[Tántónienie się, a ś., blm.] czynność cz. Tántónić ś.

[Tanu Tanu] *dziec. tańczyć; taniec.*

[Tany]: Kany T. = *gdziółkolwiekbqdz.*

× *Tańcolubski tańczyć lubiący, żart. Fikalski: Panny Tańcolubskie.*

Tanować, uje, ował p. Tańczyć: Moskwiem uczy przy surwach T. niedźwiedzi. Paszk. Nie czekaj od nas też żadnych, T. raczej będziemy po grobie twoim. Birk. (skakać, pisać, cieszyć ś. L.). T. gonionego. Stryjk. T. klaskanego, polskiego. L. T. taniec, gonionego, galardę, taniec polski, angielski. Troc. T. po czym granium. Troc. T. nie chciał po tym granium. P. Koch. T. na weselu. Troc. Piesek przed nim na dwóch łapkach tańczy. Przen.: Tańczy koło wujaszka, bo stary ma pieniądze (= *uwija ś., kręci ś., zacharuje, nadskakuje mu, świeci mu bakę*). Przen.: O ojeu nie pytaj; z tym matka tańcowała, z kim jej lubo było. Zwr. M. = *wdawala ś., sprawę miała, zabawiła ś.* Przen.: Po czyjej T. woli (Troc) = *postępować, działać, robić stosując ś. do kogo, chodzić na czym pasku.* Przen.: Ja w jego wieku inaczej musiałem T. L. = *w inszych byłem obrotach, obertasach, inaczej musiałem ś. wylrećcać.* Przen.: *wodzić ś. za tby, chodzić w zapasy, har-cować, borykać ś., mocować ś., walczyć: T. z Tata-rami na granicy. L. Jak ś. wzięli za tby, tań-cowali z sobą po całej izbie. Oss. (= *szarpuli ś., szanotali ś.*).*

[Tańcowadło, a, lm. a] *osoba tańcząca: Albo tańcuj lepiej, moje T., a kiedy nie umiesz, lepiej-bys usiadło. Glog.*

Tańcowanie, a, blm., *czynność cz. Tańcować.*
[Tańcownica, y, lm. e] p. Tancerka.

[Tańcownicza, i, lm. i] p. Tancerka: Świe-waczki, tańcowniczi mwawiają w nich, iż złota i klejnoty są jedynym miłości dowodem. L.

Tańcowy p. Taneczny: Tańcowe podskoki. Troc. Tańcowa muzyka.

Tańcowywać, uje, ywał *częstot. od Tańcować: Grano menueta, którego wówczas na dworze francuskim tańcowywano. Sienk.*

Tańcowwanie, a, blm., *czynność cz. Tańco-wywać.*

Tańczący l. im. od Tańcować. 2. p. Taneczny: *Wieczór T. Tańcząca herbatka. To imieniny panny i wielka kawa tańcząca do białego dnia. Skarb.*

[Tańcula, i, lm. e] l. p. Tancerka. 2. *roitzaj grzybów małych jadalnych, kształtem podobnych do rydzów.*

Tańczenie, a, blm., *czynność cz. Tańczyć: Panowie macie wolność tańczenia, z kim ś. wam podoba, lub nie tańczenia wcale. Bał.*

Tańczuk, a, lm. i? : T. *złotem pleciony. Kotb.*

Tańczyć, y, ył, Tańcować, [Tajcować, Tano-wać] *oddawać ś. tańcom, pisać, hasać: Trzy lata nie tańczyłem. L. Przekładając drużbom, tańczy wesoło. Brodz. Dziewki chcą T., chłopcy w miejscu nie dostoją. Mick. Pies koło stołu w czasie obiadu tańczy (= *uwija ś., kręci ś., zacharuje*). Przen.: Tańczy około wujaszka, bo czuje u niego pieniądze. Przen.: Jak komu interes zagrał, tak każdy tańczył. L. (= *stosował ś. do interesu*).*

× *Tańczyk, a, lm. i p. Taniec: Kozak na teorbanie tnie tańczyki. L. Obiecano mi na ju-tro przepisać śliczne dwa tańczyki. Boh.*

Tao nieod. *bóstwo chińskie: rozum najwyższy, rządzący wszechświatem.*

Taoista, y, lm. *ści wyznawca chińskiego bóstwa Tao: Wielkie procesje taoistów w Szang-Haju odbywają ś. zwykle trzy razy w przeciągu roku.*

Taoistka, i, lm. i forma ż. od Taoista.

Taoizm, u, blm. *kult chińskiego bóstwa Tao: Buddaizm i T. mają liczne wierzenia i przepisy.*

Taotaj, a, lm. e *prezes rządu w Chinach.*

Tapczan, u, lm. y, *Tarczan deska szeroka a. Ława do spania, łóżko w kortlegardzie, pryca. Zdr. Tapczanik.*

Tapczanik, u, lm i p. Tapczan: Stało w tym pokoju łóżko zasłane, kufer i T. Krasz. Była cela maleńka o jednym oknie, z prostym tapczanikiem i stolikiem w głowach jego. Krasz.

Tapciarka, i, lm. i *żona tapciarza.*

Tapciarski przym. od Tapciarz.

Tapciarstwo, a, blm. *rzemiosło tapciarza.*

Tapciarz, a, lm. e *rzemieślnik wyklejający pokoje tapetami.*

Taper, a, lm. rzy *grajek, muzykus na balach, lekcjach tańca: Towarzystwo wyznaczyło mu miejsce nauczyciela, akompanjatora i tapera na improwizowanych wieczorkach.*

Taperka, i, lm. i forma ż. od Taper: *Czud bardzo dobrze, że kompromituje taperkę. Zap.*

× *Tapet, u, lm. y stół przykryty sukrem zielonym. Przen.: stół przyzłyjalny, miejsce obrad; konferen-cji, sądów: Korzystał z chwili dobrego usposobienia i tę sprawę powtórnice wprowadził na T. Kaczk. Myśl rozwiązania rady jeneralnej coraz więcej wśród wielu członków emigracji wracać na T. poczynata. Mye.*

[Tapet, u, lm. y] p. Tapeta.

Tapeta, y, lm. y, [Tapet] obicie papierowe lub z tkaniny do wyklejenia, pokrycia ścian pokoju: Zmienić tapetę a. tapety. Dawni Polacy nazywali tapety szpalerami. Zdr. Tapetka.

Tapetka, i, lm. i p. Tapeta.

Tapetować, uje, ował wyklejać tapetami, dawać tapety na ścianę: T. pokoje.

Tapetowanie, a, blm., czynność cz. **Tapetować.**

Tapetowy przym. od **Tapeta**: Papier T. W tej chwili otworzyły ś. małe tapetowe drzewiczki. Zach. (= nieznacznie w tapecie ukryte, zatapetowane). Przen.: żart.: Niektóre damy, szczególnie owe tapetowe, były jak najmocniej przekonane, że... Bał. (= wymalowane, wyblanszowane, wyrużowane, wypacykowane, wytynkowane).

Tapicer, a, lm. rzy, × Tapicjer rzemieślnik wyklejający pokoje tapetami, wysycielający meble, zakładający firanki, układający draperje i t. p., o bicciarz.

Tapicerja, i, lm. e wyrób tapicerski: Zbierali co dzień sukna porozścielane po stołach, kortyny, tapicerje. Bart. Pierwsza sala obejmuje zbrojownię, druga klejnoty, trzecia posągi, płaskie rzeźby i tapicerje.

Tapicerka, i, lm. i żona tapicera.

Tapicernia, i, lm. e pracownia tapicerska: T. przy warsztatach stolarskich.

Tapicerować, uje, ował co = wykonywać roboty tapicerskie koło czego: T. powóz.

Tapicerowanie, a, blm., czynność cz. **Tapicerować.**

Tapicerski przym. od **Tapicer**: Roboty tapicerska. Szydło tapicerskie.

Tapicerstwo, a, blm. rzemiosło tapicera.

Tapicerszczyzna, y, blm. ogół wyrobów, robót tapicerskich w danym miejsca.

× **Tapicjer, a, lm. rzy p. Tapicer.** Kras.

Tapiolit, u, lm. y min. kryształ substancji tantalitu i kolumbitu, Fe (Ta Nb)₂ O₆.

Tapir, a, lm. y zool. (tapirus) zwierzę nieparzystokopytne z ruchomą trąbką.

Tapirować, uje, ował włosy = nastroszać, przypiekając żelazkiem: T., u fryzjera, włosy grzebieniem w kupę zbijać. Mag.

Tapirowanie, a, blm., czynność cz. **Tapirować.**

Tapjoka, i, blm., skrobia brazylijska, mączka z roślin podplomyca najżyźniejszego (manihot utilissima) (amylum manihot s. tapiocca): T., mąka manjoku. Rost.

[**Taplać, a, ał**] maczać, nurzać, pluskać w wodzie: Taplają chorą w błocie. 2. a. [T. ś., Tepla ś.] pluskać ś., maczać ś., chlapać ś., nurzać ś., peplać ś.: Przystał T. na bosaka w rzece. Zych. Nieraz głodny taplałem ś. w błocie i w roztopach wiosennych, by ś. dowlec na czas do szkoły. Bał.

[**Taplanie, a, blm.**] czynność cz. **Taplać.**

[**Taplanie się, a, ś., blm.**] czynność cz. **Taplać ś.**

Taporka, i, lm. i p. **Topór.**

[**Tar, a, lm. y**] tor, droga utworowana.

Tara, y, lm. y l. waga opakowania towaru, nazynia, w których sprzedają towar; różnica między wagą brutto i netto: Odrząca ś. 3 funty na tarę. 2. [T.] czara, puhar.

Taraban, u, lm. y wielki bęben turecki, nieodzwonny w kapeli janczarskiej, którą miały hetmańskie chorągwie janczarskie, ubierane po turecku, tołumbas. Glog. Bębny, tarabany grzmia. Leszez. Pono nasi biją w tarabany. Wyb. T., bęben. Gemb. Nosi przed sobą brzuszysko jak T.

Tarabaniarz, a, lm. e, × Tarabańczuk, × Tarabańczyk dobosz bijący w taraban: Poprzedzali

go trębaczce i bijący w kotły tarabaniarze. Krasz.

[**Tarabanić, i, il**] l. bębnić, hałasować: T. językiem. 2. bić. [T. ś.] iść ociężale, prowadzić ś., pakować ś.; włożyć, gramolić ś.: Tarabani ś. tutaj. T. ś. na wóz.

[**Tarabanienie, a, blm.,** czynność cz. **Tarabanić.** [**Tarabanienie się, a, ś., blm.**] czynność cz. **Tarabanić ś.**

× **Tarabańczuk, a, lm. i p. Tarabaniarz.** Glog. Doboszy zwano u nas bez różnicy tarabańczuki. Gol.

× **Tarabańczyk, a, lm. i p. Tarabaniarz.** Sł. wil.

Tarabat, a, lm. y grzechotka klasztorna, którą budzą mnichów, na Wschodzie zaś wzywają chrześcijan na modlitwę.

[**Taraca, y, lm. e**] p. **Karoca**: Zaprzęgajcie konie i te tarace.

[**Tarach, a, lm. y**] l. wykrot. 2. Tarachy = szezka, drobne żółta słomy. 3. Tarachy = grube plewy, w których znajdują ś. jeszcze ziarna zboża. 4. osoba niestała, wietrzniak.

[**Tarachnąć, nie, nął**] kogo = silnie uderzyć, zamalować.

[**Tarachnięcie, a, blm.**] czynność cz. **Tarachnąć.** [**Tarachować, uje, ował, Taraszковать**] być niestałym.

[**Tarachowanie, a, blm.**] czynność cz. **Tarachować.**

[**Tarać, a, ał**] robić plotki. T. ś. p. **Tarzać ś.:** Po łąkach i zielonych murawach ś. tara. Pot. Gronostaj w błocie ś. nie tara. Troc. Po stajni, po słomie ś. tara, ba i po rynsztoku. Falib. Po cierniach i pokrywach tarając ś. do obfitego wylania krwi swojej. Star.

[**Tarada**] p. **Hm.**

[**Tarada, j, a, lm. e, Tarapajto**] trzepak, gaduła, pyskacz, krzykacz.

[**Taradaja, i, lm. e**] l. a. **Taradejka, Telega** zad od starego wozu, którym sochę w pole wożą. 2. a. [**Taratata, Taratata**] kapota polska, siegająca do kolan, z potrzebami szmuklerskimi, w XVIII wieku: Podkomorzy miał na sobie taradaję z szaraczkowego sukna, z potrzebami i z bobrowym kołnierzem. Jez.

[**Taradajda, y, lm. y**] p. **Taradajka**: Bywaj zdrów, holenderski śledziu, jak mówi mój papo, gdy na swoją taradaję wsiada. Zap.

[**Taradajka, i, lm. i, Teradajka, Taradejka, Taradajda, Tarapata, Tarapatka, Tarataska, Taratasta**] l. grzechotka kolotka używana w Wielki piątek zamiast dzwonka. 2. baba hałaśliwa. 3. powóz trzęsący, prosta, mizerna kolaska, bryczka.

[**Taradany, ów, blp.**] obrączki na kole przy szprychach.

[**Taradejka, i, lm. i**] p. **Taradajka**: Przesiadł ś. na jego taradejkę. Rog.

[**Tarafutki, ów, blp.**] drobnostki. graty.

[**Taraj**] przyspiew: T., T., pru gzi!

[**Tarakan, a, lm. y**] p. **Karaluch.**

[**Tarakańczyk, a, lm. i**] tarakan, karaluch: Straszne tarakańczyki szeleściły ohydniemi gromadami dokoła niej: Mie.

Taraksacyna, y, blm. pierwiastek gorzki, zawarty w roślinie: mniszek lekarski (taraxacum officinale) (taraxacinum).

Taramtaram p. **Taratan.**

Tara., u, lm. y l. belka dębowa, w końcu okuta nakształt głowy barana, którą dawniej thuczono mury, baran, baba. Biel. M., Papr., Warg., Otw.

T., szlaga, kula. Volek. Taranem bié. Troc. Złoto a niezgoda najdzielniejszy do łamania murów T. Nar. Niemasz muru, któregoby złotym nie przełamać taranem. Fred. M. Niemasz tak potężnego muru, któregoby złotym nie przełamał taranem. Troc. Krzyż suchy^m uzbrojony taranem. Krasz. Przen.: T. morski = *bałwan, szturm, nawał, wał, fala uderzająca*: Tak bywa rzucany okręt, gdy różne biją nań tarany. Mor. A. Okręt jechał od srogich szturmów i taranów. Jabl. Podobny bałwanom morskim był i płynącym Neptuna taranem. Jabl. Główne tarany bezbożność, bluźnierstwo, niesprawiedliwość, które fundamenta monarchji z gruntu poruszają. Koch. W. Po tylekroć swe tarany na zadanie ciężkiej rany smutek wali w nędzne serce. L. Ja, mając ten T. w sercu, wytrwać-em nie mógł. Wys. (= *ciężar, oścież*). 2. [T.] = a) *pnik dębony w olejarni*. b) *człowiek rozrostły, krępy, silnie zbudowany*: Mój baran gruby T. 3. flz.: T. hydrauliczny, p. **Baran**. Zdr. **Taranek**, posp. **Tyranek**.

Taranek, nka, lm. nki p. **Taran**: T. u brukarzy = *baba ręczna, ubijak*.

Tarant, a, lm. y *pies lub koń tarantowaty*: T. pies leżał naśród izby. Pot. Imie ś. otyłego wilk taranta w głodzie. Pot. T., jakby żałując pana, śmierć jego przeczuwając, nie chciał nie jeść. Wóje. Wszak widziałeś i dobrze znasz moje taranty: konie dzielne, masę rzadka, gustomne ubranie. Zabł.

† **Tarantara** nieod. *fanfara*: I odgłos T. pod obłoki wznosił. Goł. Owe T. czy nie był to aplauz, jaki jeszcze pozostał u nas przy odkrywaniu cudownych obrazów? Goł.

Tarantas, u, lm. y *powóz podróżny, mający pudło podobne do karecjanego, osadzone na długich drągach, zamiast resorów*.

Tarantela, i, blm., muz. *taniec neapolitański w szybkim ruchu na 6/8*.

× **Tarantowacina**, y, lm. y p. **Tarantowacina**: Marmur biały, mający krople czarne po sobie nakształt tarantowaciny. Stark. Pszczoły te tarantowacinami z wszech stron złotemi ponakrapiane ciała mają. Otw.

Tarantowacina, y, lm. y, × **Tarantowacina** *masę tarantowata, kolor tarantowaty*, Pol.

[**Tarantować**, uje, ował] *przewodzić, huczeć, kłęć*. [**Tarantowanie**, a, blm.] *czynność cz. Tarantować*.

Tarantowaty, × **Tarętowaty**, **Tarantowy** *maści białej, czarno nakrapianej, białe i czarno cętkowane*: Crokaty, srokaty, T. koń. Meniń. Konie tarantowate. Dor. Rumak T.... który niósł na wyprawę duńską Czarnieckiego. Wóje.

Tarantowy p. **Tarantowaty**: Dłkie lamparty tarantowej barwy. L.

Tarantula, i, lm. e = **Krzeczek** (pająk): W komnacie mej ujrzyś królowę kolibrów i tarantul—nie orlicę! Mic.

Tarań, i, lm. e (leuciscus Heckelii) *ryba kościasta otwartopęcherzowa kurpiowata*.

† **Tarapacenie**, a, blm., *czynność cz. Tarapacić*.

† **Tarapacić**, i, ii *kłopotać, trapić, niepokoić*: Ale mu to najbardziej serce tarapaci, że znak jego, szczęśliwie z okazji tak wielu wyniesiony, dziś został przy nieprzyjacielu. Pot.:

[**Tarapacz**, a, lm. e, **Tarapaczka**, **Tarapata**] *grzechotka, gruchawka*.

[**Tarapaczka**, i, lm. i] p. **Tarapacz**. [**Tarapajto**, a, lm. y] p. **Taradaj**.

Tarapata, y, lm. y i. *halas, kołat, bębnienie, stukanie ciągłe*: Coś mi w głowie kołata, właśnie jak kotłów bębnienia: ta ta ta T. L. 2. *opaly, ciężkie obroty, skweres, kłopot, ambaras*: W kaduczej pan mój tarapacie. Zabł. Nie uszedłem powszechnej z wami tarapaty, popalono mi gumna, stodoły, pnie, chaty. Zim. Wielka T.—dziurawa w deszcz chata. Rys. Nie uwierzysz, w jakich ja tarapatach bywałam, wiele ś. to chłopców przemineło, co ś. za mnie wrywali. L. Nie starzą lata, ale T. Prz. W strasznych będę kłopotach i tarapatach. Krasień. 3. [T.] p. **Tarapacz**. 4. [T.] *taczki, na których przywożą „Judaszka” na jutrznię w Wielki piątek*.

[**Tarapatka**, i, lm. i] p. **Taradajka**. **Tarara** p. **Taratan**: Sikora T. Mor. [**Tararatara**] *przypiew*.

× **Tararuszki**, szek, blp. *fraszki, bagatelki, głupstwa, błyskotki*: Wszystko poszło na byrdnie i na T. przysmaczki, śpiewaczki i na panie duszki. Nar. Zagorzałe pały! u tych kobiet w głowie nie więcej, tylko K. L.

† **Taras**, u, lm. y, † **Taraz** *jakakolwiek nasypka, rozmaity drobny materiał, kamienie, gruzy, chrósty i t. d., do zawalenia, przyparcia czego*: Upusty gnojem, tarasem, darniem opatrzyć. Haur.

Taras, u, lm. y, prow. **Tarasa** i. *nasyp ziemny podmurowany, płaszczyna sztuczna; postać gruntu, przechodzącego nagłym spadkiem z wyżyny w niżinę*: T. wałowy, płaszczyna wałowa, przytkająca z jednej strony do skarpy, a z drugiej do przedpiersienia. Jak. J. T., grunt słaby, umocniony drobną skrzączyką, item przesypany, czyli tamka mała. Os. J. Tarasy na ciskanie kamienia i bełtów. Leop. Mury opatrzone były w tarasy, czyli blanki, na których stawiali obrońcy i umieszczały ś. działa. Górs. T. na tyłach zamku królewskiego w Warszawie. 2. *plaski dach, otoczony balustradą*. 3. *płaszczyna sztucznie podniesiona, z balustradą, werenda odkryta przy wykwiłniejszej budowli, z widokiem na okolice*: Bliżej ogroda ś. wznosi T. brukowany. Skrzet. Pantofle przesiąkłe wodą położył na tarasie swojego domu, aby wyschły na słońcu. L. Pokoje cesarskie są otoczone tarasami i galerjami. Świt. 4, × T. *wieżenie, kłoda, wieża, turma*. Rej., Orzech. Wsadził go starosta do tarasu. Baz. Rozpaczającą we łzach zamyka w tarasie. L. Nie T. czyni sromotę, ale występek. Baz. T., kara zbrodni szkaradnych. Nagan. (= *kryminal*). W tym tarasie nędzne domorzony, godzien lepszej śmierci. Nies. Sędziwy jakiś kapłan od tarasu uwolniony. Nies. †. [T.] = a) *nieporządek, zamieszanie, mielad*. b) *kłopot*. c) *suche gąlezie, chróst*. 6. anat. † T., p. **Krocze**: T., grobla, międzydupie, *perinaecum*. Perz. Zdr. **Tarasik**, **Tarasek**.

Tarasa, y, lm. y prow., p. **Taras**.

Tarasek, sku, lm. ski i. p. **Taras**. 2. *zasłona, daszek, umbrelka*: Oczy-ć, nogi zapuchły, a brzuch jak pudło, już chodź za tarasikiem, już na nogach szcudło. Rej. Gdyby kto pijanicy postął wielką skłenicę a choremu na oczy T.... Górn.

[**Tarasić**, i, ii] i. *deptać, tratować, kopać, tłuc, bić, łączyć, przysgnatać*: Koń go tarasi. 2. *chodzić po słomie*. 3. *pełzać gromadnie, prędko*. 4. *dużo, niepotrzebnie mówić, paplać*. [T. ś.] *broić, halasować*.

Tarasik, u, lm. i p. **Taras**. **Tarasny** p. **Tarasowy**: Tuż nad mym ciałem kamienie tarasną zaporą zamkły grobowe sklepienia. Wysp.

Tarasować, uje, ował i. *nocno zamykać, pałami, ryglami zamknięcie obmocoować, barykadować*: T. drzwi, bramę. 2. \times T. zamknąć w więzieniu, więzić, aresztować. L.

Tarasowanie, a, blm., czynność cz. Tarasować. Tarasowato przys. od **Tarasowaty**.

Tarasowaty podobny do **tarasu**; *pełen tarasów*: Wzgórze tarasowate.

Tarasowe, ego, blm., rz., opłata od tarasu, więzienia, turmowe. Kn. T., od tarasu płaca. Troc.

Tarasowy, Tarasny przym. od **Taras**: Minęli tarasowe wzgórze. Mie. **Tarasowy, ego, lm. i rz. dozorca więzienia, więźniów.**

Taraszczyzna, u ?: Tatarzy (na Podolu) przez baszków swoich wybierali z uciemiężanej ludności taraszczyznę. Proch.

[**Taraszenie, a, blm.**] czynność cz. **Tarasić.**

[**Taraszkować, uje, ował**] p. **Tarachować.**

[**Taraszkowanie, a, blm.**] czynność cz. **Taraszkować.**

Tarasznica, y, lm. e rodzaj działa, używanego w XV i na początku XVI wieku do obrony zamków, a także i w polu: Za króla Zygmunta I używane były działa, nazwane tarasznice, zapewne większego wagomiaru. Grab.

Taratan, Tarantaram, Taratantara, Tarara, w. naśladujący odgłos trąb: T. tara taratan trąby zewsząd brzmiały. Stryjk.

Taratantara p. Taratan: Rzekłszy, T. w trąby trąbić jęto. Km. T. tartan trąby zewsząd brzmiały. Stryjk. T. wszędzie brzmi, a echo ryczy. Stryjk. Przen.: „T. abo pobudka do rycerstwa polskiego“. Koch. W. (= *sygnał bojowy*).

[**Taratanuszka, i, lm. i**] *trąbeczka*: Przysła taratanuska, pytała się dzwonuska.

[**Taratata, y, lm. y**] p. **Taradajka.**

Taratata, y, lm. y p. Taradaja: Drużyna mająca na czele swoim szlacheica w taratacie. Jeż.

Taratatka, i, lm. i p. Taradaja: Jedni w fraczkach, drudzy w taratatkach L. 2. p. **Taradajka. L.**

Taratatkowy przym. od **Taratatka**. Sąsiad, T. jegomość, który pachniał ekonomem o milę. Krasz. (= *chodzący w taratacie*).

† **Taraz, u, lm. y p. † Taras**: Potrzeby różne do stawów przysposobić w zimie i saniami zwieźć okoly, chrósty, T., gnoje na upusty. Haur. Kazał Mieszko moeny T. udzielać przeciw zamkowi w mieście a dobywać go z beltów. Biel. M. (= *baszta*).

\times **Tarcalski, bl. Tarsalski**: Wino tarcalskie = pochodzące z miasta węgierskiego *Tarczal* (wym.: Tareal), najprzedniejszy gatunek tokaju. Mor. A.

† **Tarchać, a, ał i. p. Targać. L. T. słomę. Troc. 2. p. Tarchnąć.**

† **Tarchan, a, lm. y niewolnik u Turków**: Parobków wojskowych, czyli ciurma, Turcy zowią babami, a innych niewolników tarchanami. Kłok.

† **Tarchnąć, nie, nął, nied. † Tarchać, † Tarkać i. odezwać się półsłówkiem, byknąć**: Dawno o tym tarchają. Zwr. M. Tarchają coś po kątach niektórzy, iż... Birk. Wieści te niepróżno tarchające... Tw. Tarchnęły o tym dotąd wieści jednostajne. Tw. (= *gruchnęły*). Jakoć już tarchają o tym. Piotr. Tarchają o tym, że Francuz Medjolan oblec chce. Kraus. 2. p. **Tarknąć**: Grucha gołąbek, skrzydłami tarcha, mile kwili. Gawin.

† **Tarchnięcie, a, blm., czynność cz. Tarchnąć.**

Tarcica, y, lm. e i. deska wyrżnięta z kłoca piłą: Tarcice do różnych robót i różnej grubości trą s. z dębiny, sośniny, jedliny. Kluk. T. od brzegu, czyli od kory drzewa rżnięta, oblader, obladra (Mag.) p. **Oblader**. A tło domu położył tarcicami. Wuj. Tarcicami pokładać, nakrywać. Kn. Nie po jednej tarcicy chodzi = pijany, zatacza s., nie idzie wprost; a. oszust, na dwóch stołkach siedzi, bierze s. od siebie i k sobie, jak mu zyskowniej, i ciepło i zimno wychodzi mu z ust. L. 2. [T.] *deska wytarta z kłoca, nie użyta jeszcze na nic; po ohybłowaniu nazywa s. deska*. 3. zł.: Tarcice = płótno. Zdr. **Tarciczka**.

Tarcicowy, Tarciczny przym. od **Tarcica**: Podłoga, powała tarcicowa. Owoce chowane na tarcicowym tle. Trzye.

Tarciczka, i, lm. i p. Tarcica: T., *asserculus*. Mącz.

Tarciczny p. Tarcicowy: Gwóźdź T. = *deskal, bretnal*.

Tarcie, a, lm. a i. czynność cz. Trzeć: Wrzodów tarcieciem nie leczą. L. T. drew. Troc. Obijanie, T. — czynność, polegająca na skruszeniu rdzenia łożyg inianych i konopnych zapomocą narzędzia, zwanego bijakiem lub praczem. Kosztowne T. zębów. Sien. (= *proszek do tarcia*). L.). Sposób miądenia czyli tarcia konopi na tarlicach Jak. J. 2. p. **Tarcie s.**: T. ryb w różnych miesiącach swoich. Haur. Ikra wychodząca z samie w czasie tarcia, czyli na restu. Jund. 3. chir.: T. = *miesienie rozcierające, frykcja (frictio, fricatio)*. T. a. chrzęczenie kości złamanych (*crepitatio*). 4. fiz. *opór, jaki przeciwyciąga trzeba, gdy ciało jedno po drugim posuwac mamy*: Siłą tarcia a. wielkością tarcia nazywamy siłę potrzebną do przeciwycięzania tarcia, czyli do utrzymywania ciała w ruchu jednostajnym. Spółczynnik tarcia = *stosunek siły tarcia do ciśnienia, jakie oba ciała na siebie nawzajem wywierają*. Kąt tarcia = *kąt, pod jakim pochylić trzeba do poziomu równie pochyła, aby znajdujące s. na niej ciało właśnie staczać s. zaczęło*. Gdy ciecz przepływa przez rurę, różne jej warstwy wywierają na siebie nawzajem T., które w miarę zbliżania s. do osi rury maleje, a działanie to nazywa s. *tarcieciem wewnętrznym cieczy*. Podobny objaw z gazami nazywa s. *tarcieciem wewnętrznym gazów*. 5. lek.: T. a. szmer tarcia przy osłuchywaniu piersi (*tumor confirationis*).

Tarcie się, a s., lm. a s., niek. Tarcie czynność cz. **Trzeć s.**: Ikrę w pewnych czasach wypuszczoną samce mleczem upładniają, i to zowiemy tarcieciem s. ryb. L. (*t a r ł o*). Czynność znoszenia i zapładniania ikry nazywamy tarcieciem s. ryb a. tarciem. Jar.

Tarciomierz, a, lm. e przyrząd do mierzenia tarcia.

Tarcz, y, lm. e p. Tarcza. Troc. T. z byczych skór siedmiu złożona. Zebr. O jak T. słaba z samej poczciwości. Lubom. Bóg jest ratunek nasz i T. nasza. B. B. Młody bohater...; i lewej ręki ma T. gwóździami kowana. Wyp.

Tarcza, y, lm. y, Tarcz i. ręczny przyrząd do zastawiania s. od pocisków. Gatunki: *pu k l e r z = T. okrągła, wypukła metalowa; p a i z, p a i z a = T. krótka metalowa; p a w e ż = T. drewniana, skórą powleczona*. Skruszy łuki, zdruzgoce orężę i tarcze ogniem popali. Wuj. T., mniejsza od pawęzy, dla jazdy służąca. Papr. Tarcze z wici utkane. Warg. Kula tarczą przedarła. Troc. Kiedy w obszernym kole stanęły Danaje, pan siedmio-

skórnej tarczy, wielki Ajaks wstaje. Os. Siła waleczy na siłę, T. trze ś.: z tarczą. Dm. Ciało na tarcze swe kładą. Niem. Rusza ś. orszak w żalobnej odzieży, niosąc na tarczach bohatera zwłoki. Miek. Przen.: Żyć z kim za tarczą = na wojennej stopie, udry na udry, w zawisłości, w podejrzaniu. Dawni ludzie z sobą uprzejmie, nie za tarczą żyli. Kochan. Ludzie wtenczas nie za tarczą żyli. Troc. Przen.: obrona, zasłona, ochrona: Łzy tylko w jej nieszczęściu są obrony tarczą. L. Od strzał onych tarczą ś. wiary zasłaniał. Skar. 2. herbowa = pole herbowe. T. dwudzielna = pole herbowe przedzielone na połowy linją prostopadłą. T. francuska = T. u dołu z okrągłona. Bobrow. T. hiszpańska = T. podłużna Bobrow. T. niemiecka = T. z krawędziami wygiętymi. Bobrow. T. włoska = T. owalna. Bobrow. Przen.: herb, klejnot szlachecki: T. herb Sobieskich, skąd gwiazdy, za Jana Sobieskiego odkryte, nazwano tarczą Sobieskiego. L. Naszej tarczy taki luksus nie obarczy; prosto sobie herb dziadowski. Syrok. Dla takiego, jak ja, hrabiego Adama ożenić ś... mogłoby odzłocić prastarą tarczę familijną. Krasz. 3. krag, blat okrągły, deska, jako cel do strzelania: Strzelać do tarczy. Troc. Gemb. 4. T. zamkowa = blaszka z otworem na wprowadzenie klucza w zamek. Łab. 5. T. zegara = cyferblat. 6. anat.: T. nerwu wzrokowego (pupilla nervi optici). 7. astr. płaski poziomnie krag ciał niebieskich, które przedstawiają wyraźną powierzchnię, dysk: T. słońca, księżyc. T. Sobieskiego = drobny gwiazdozbiór na półkuli południowej nieba, obok gwiazdozbiorów Wężownika i Strzelca. 8. bot., p. Krążek. 9. embr.: T. zarodkowa, p. Krążek. 10. kol.: T. buforowa = talerz zderzaka. T. sygnałowa nieruchoma, obrotowa, ręczna, plecionkowa. T. tłoka = talerz tłoka. 11. mech.: T. manometru, p. Wskaźnica. T. obrotowa z kolejami na przecięciu dróg krzyżujących ś. chodników, do zawracania naładowanych wózków, obrotnica. Łab. 12. mier.: T., Tablica = T. służąca do oznaczenia celowanej wysokości. T. u tablicy mierniczej Sol. 13. mł., w mlynie tarczowym a. szmejowskim = kółko z zębami, służące do rozcierania ziarna. 14. myśl., p. Ekran. 15. nar.!: Tak zwane „deski“ i „tarcze“ śniegowe w Tatrach należą do wyjątków. 16. ogr. kawałek kory z oczkiem. 17. okul.: T. zastoinowa. Zapalenie tarczy nerwu wzrokowego (neuritis optica intraocularis). 18. zool. miejsce u krów między udami, rozciągające ś. z tyłu wymienia aż do części rodných, odznaczające ś. ułożeniem włosa w przeciwnym kierunku, t. j. z dołu do góry. Tarcze pod brzuchem u węzów = łuski szerokie taśmiaste, poprzecznie idące, scuta. L. Zdr. Tarczka, Tarczeczka.

Tarozan, u, lm. y p. Tapczan: Chceć pójść spać, znaleźć nie może łózka, ni tarozanu. Wyb. Kogut piał, baba zaraz hyc z tarozanu. Tremb. Przewalał ś. na łózku, a teraz chrapi i na tarozanie. Oss. (= spuścił nos na kwintę, schował dudę w miech).

Tarczenny p. Tarczowy: Scutarius, eo ku tarczy należą, T., pawężnicy. Mącz. Gruczoł T.

Tarczka, i, lm. i i. p. Tarcza: Jedni wpadają na drugich, oszczepy... kierując... w tarczki leciuchne. Mł. Tarczki polotne. Mł. Tarczki malowane świecili na słońcu. Krasz. Noga pokryta tarczami łuskowatymi pięciocścinnymi lub sześciocścinnymi. Sumiń. 2. (scutella) błonka oddzielająca zarodek od reszty ziarna. 3. anat. (tarsus) chrząstka powieczna. 4. geol. (scutella)

szkarłupnia skamieniała z rzędu jeźwoców. Jar. 5. okul.: Tarczki rozmięknienie (tarsomaliacia). Zapalenie tarczki (tarsitis). Wycięcia kawałka tarczki (tarsotomia).

[Tarczka, i, lm. i] kobieta międląca len.

Tarczko wato przys. od Tarczko waty.

Tarczko waty do tarczki podobny (scutiformis s. scutularis).

Tarczko w y I. przym. od Tarczka. 2. anat. (tarsalis, tarseus): Chrząstka tarczko w a.

Tarczko w y, a i. lm. cy. Tarczko w ynik, × Tarczko w yność, × Tarczko w yność żołnierz uzbrojony w tarczko w y: Poczył tarcze miedziane i dał je w ręce tarczko w yników. Wuj. 2. bot. p. Czolwik.

Tarczko w ygardzielow y anat., p. Grdyko w ygardlow y. × Tarczko w yomiciel, a, lm. e ten, co łamie tarczko w y: Ares T. Mł.

Tarczko w yłuskie ryby, zool., p. Ryba.

Tarczko w ynagłośniowy anat., p. Grdyko w ynagłośniowy.

Tarczko w ynalewkowy anat., p. Grdyko w ynalewkowy.

× Tarczko w yność, a, lm. e p. Tarczko w ynik.

× Tarczko w yność, a, lm. e p. Tarczko w ynik.

× Tarczko w ypokrykowy anat., p. Tarczko w yonagłośniowy.

× Tarczko w ypotrzęsa. y, lm. y ten, co potrzęsa tarczko w y: Tydeusz T. Mł.

Tarczko w yskrzelny: Mięczaki, ślimaki tarczko w yskrzelne (scutibranchiata). Łab.

Tarczko w y wato przys. od Tarczko w y waty: Liszaje a. porosty T. lub w postaci zwieszających ś. włosów pokrywają pnie drzewne, parkany, skały. Nus.

× Tarczko w y watojęzyczny anat., p. Gnykotar czko w y w y.

Tarczko w y waty I. podobny do tarczy: Melon T. Syr. 2. anat.: Chrząstka tarczko w y wata krtani (cartilago thyreoidea), × chrząstka tarczko w y wata, † tarczko w y wata, (Krup.), Igrdyko w y wata. † Myszka tarczko w y wata piersiowej kości (Perz.), mięsień tarczko w y wata mostkowy (musculus sterno-thyreoideus, mostko g rdyko w y, † m uskuł k rtań zniżający (Muy.), † m uskuł k rtań ściągający. 2. bot.: Zarodniki stoją u skrzypa na tarczko w y waty liściach. Rost. Armatnica tarczko w y wata, p. Armatnica. Biedrzyga tarczko w y wata, Stopkowiec T., p. Biedrzyga.

Tarczko w y w nica, y, lm. e p. Tarczko w y w nio.

Tarczko w y w nicowaty bot.: Rośliny tarczko w y w nicowate (parmeliaceae) rodzina roślin, należących do gromady porostów.

Tarczko w y w nio, a i. lm. cy p. Tarczko w y w nio: Syn Jojady był rotmistrzem nad wojskiem strzelców i tarczko w y w nio. Leop. (pawężników. Leop.). Tarczko w y w nio król wscy długą kolumną do stolicy ciągną. Sts. 2. lm. i, Tarczko w y w nio bot. (parmelia) roś. z gromady porostów, z rodziny tarczko w y w nicowaty. T. islandzki = Płucnica.

Tarczko w y w ogardlow y anat. = Grdyko w y w ogardlow y.

× Tarczko w y w ogardzielow y anat., p. Grdyko w y w ogardlow y.

Tarczko w y w ojęzyczny anat., p. Gnykotar czko w y w y.

Tarczko w y w onagłośniowy anat.: Mięsień i więz T. (ligamentum thyreoepiglotticum, musculus thyreoepiglotticus), × grdyko w y w onakryko w y w y, × tarczko w y w okryko w y w y.

Tarczko w y w onalewkowy anat.: Pewien mięsień i więz T. = × grdyko w y w onalewkowy, † tarczko w y w nalewki (Krup.), × tarczko w y w opiramidalny. (thyreoarytenoideus).

† Tarczko w y w opiramidalny anat., p. Tarczko w y w onalewkowy.

Tarczowopodjęzykowy anat., p. Gnykotarczowy.
Tarczowy, Tarczenny i. przym. od **Tarcza**: Rusznica tarczowa = z której do tarczy strzelają. Troc. Odryńca trzeba z tarczowej rusznicy dobrze sparzyć. Haur. Krzyże tarczowe. Bobrow. Strój T. Bobrow. Konie pacholikowi tarczowemu odda. T. Krasz. (= od noszenia tarczy). 2. anat. := a) Gruzoł T. tarczenny, tarczyca (glandula thyroidea). † Myszka językokościowa chrząstki tarczowej, p. Gnykotarczowy. † Myszki tarczowe nalewki, p. Grdykoniaiewkowy. b) p. **Tarczykowy**. 3. mł.: Młyn T. a. szmejowski = odmiana młyna żarnowego o kamieniach ustawionych pionowo, gdzie niegdy dwie tarce zwrócone do siebie zębami. 4. patol.: Zapalenie gruczołu tarczowego (thyresiditis).

Tarczówka, i, lm. i p. Tarczyk.

× **Tarczycza, y, lm. e i. anat. gruczoł tarczowy** na szyi pod krtanią (glandula thyroidea). 2. bot. (scutellaria) roś. z rodziny wargowyc. Gatunki: T. oszczepowata a. oszczepoliściowa (s. hastifolia). T. pospolita a. większa, Hełmik, Zimnicznik (s. galericulata).

Tarczyczka, i, lm. i l. p. Tarcza: T., pawężka, scutulum. Mącz. 2. jedna z większych tabliczek czworobocznych, których połączenie składa obwóć nogi ptaka, a każda osobna obejmuje skok lub palec w całości a. tylko do połowy. St. wil.

Tarczyk, a, lm. i l. T. mgławy, Tarczówka (cassida nebulosa) chrząszczyk z rodziny złotek, szkodnik objadający liście buraków i chwasty z rodziny komosowatych. 2. bot. = a) a. Kaleta, Kaletka (elyptola) roś. z rodziny krzyżowyc. b) T. podwójny, p. Dwutarczownik.

Tarczyko-gardłowy p. Grdyko-gardłowy.

Tarczyko-nagłośniowy anat., p. Grdyko-nagłośniowy.

× **Tarczykowy** anat., p. **Tarczykowy.**

× **Tarczykowy, Tarczowy, Tarczowaty, × Tarczowaty** anat. (thyroideus): Gruzoł T.

[**Tarczywie, a, btm.**] zb. tarki: Przen.: W ogrodzie małżeńskim tam jest pełno cirmiń i tarczywiń.

[**Tarc, trze, tarł i T. ś.**] p. **Trzed.**

† **Tardować, uje, owat opóźniać, zatrzymywać**: Żeby mię ta, jakam tu myślał, katownia w dalszym mym na potym nie tardowała. Kraus.

† **Tardowanie, a, btm., czynność cz. Tardować.**

Tarczka, i, lm. i l. p. Tarka. 2. p. Tarnka: U mojej Zosieczki oczka jak tarczki. Wóje. A gładka bestyjka, oczy jak tarczki. Sienk. 3. [Tarczki] żart. groch.

Tarczownik, a, lm. i bot. (findersia) roś. z rodziny rutowatych.

[**Tarek, rka, lm. rki**] i. p. **Tarka**: Utrzedć eo na tarku. 2. a. [Kostna róża] roś. hodowana w ogrodach.

[**Tarekko, a, lm. a**] p. **Tario.**

× **Taręgowaty p. Tarantowaty**: Lampart T. Mor. Dzieciotł T. Mor.

[**Tarfa, y, btm.**] p. **Torf.**

Targ, u, lm. i l. targowisko, targowica, rynek, bazar: Muszę pójść na T., mam korey kilkadziesiąt pszenicy. L. Rybny, koński, świński T. Nierada koza na T., ale musi. Rys. Wiedzie ich, jak w uździeniu do targu. Rej. Byłem na targu. Troc. Na zdrowym do targu, na chroym do domu. Klon. (= wyszedł jak Zabłocki na mydle a. co lepszego sprzedaj, a sam obchodź ś. byle czym). Na jarmarku a. na targu pospoli-

tym kto co kupi, to zarazem ma zapłacić. Sz. Bez pieniędzy na T., bez soli do domu. Prz. Jak w targu: z wszystkimi ś. brataj. Birk. I najtrzuźwiejszy często z targu pijany wraca. Oss. Powracał jak z targu: szumno, wesoły, pijany. L. T. zbożowy. Przen.: W Niniwie wszystko na T. było: godności, urzędy, sprawiedliwość. Stasz. (= na sprzedaż, na frymark). Za urzędy, za łaski, za ładowne trzosi na T. idzie ojczyzna, na T. wolne glosy. Wyb. Przen.: Wyjeżdżać z czym na T. = na popis, na pokaz. Wyjeżdża z czym jak z łysą kobyłą na T. = popisuje ś. z rzeczą już spowszechniałą. Wol. (chlubi ś., jakby z czym pocziwym, nadstawia ś., chciałby ś. koniecznie pozbyć L.). Nie wyjeżdża na T. z tym, co komu czyni, a potajemnie wedle potrzeby każdego wspomaga Kosz. (= nie przechwala ś., nie chlubi ś.). Wyjechał z tym na T. (podał pod kwestją, pod roztrząśnieniem, rzucił kości L.). Nie masz z czym na T., nie na T. to! (nie masz z czym ś. popisować, to nie do ludzi, w ką z tym, na targu tego nie zbędzies, ani na jarmarku, nie kupi tego nikt L.). Jak na targu, T. w Osieku = sprawa jak w Osieku = czart swoje, pop swoje, wszystkie krzyczą, nikogo nie słyhać. L. W głowie jak na targu. L. (= jak w młynie, ideae confusae, groch z kapustą, bigos. L.). Przen.: † Puścić uszy na T. = podsłuchiwać między ludźmi, co też o czym mówią. L. Gdybyś puścił uszy na T., isiebiebyś usłyszał pewną nowinkę o sobie. Rej. Nie tylko patrzeć na gładkość białości, ale też i uszy posyłać na T., jaka o niej sława. B. B. 2. dzień targu: Zygmunta postanowił, żeby po wsiach targi i jarmarki nie bywały. Skrzet. Zły T. bywa po jarmarku. Pot. (po dobrym obiedzie nie smakuje wieszczarza; niewielkie święto po Ostatkach niedziela. L.). T. dzisiaj. Troc. W piątek T. przypada. 3. targowania ś., umowa o kupno, transakcje na rynku: Kamil T. rzucił, który z Gallami szlachta rzymska zawierała bez jego wiadomości. Birk. Podkupywał kogo w targu. L. Krakowskim targiem, p. Krakowski. Krakowskim targiem na połowicy przestania. Rys. Pierwszego targu nie opuszczaj. Rys. Ostatnim targiem, ostatnim słowem, ostatnią ceną. L. Bez targu = nie targując ś., za stałą cenę. Skoro znacie ś. na tym, przedź dobijemy targu. L. (= przedź załatwimy kupno). Dobjań, docierań, dobień, dotrzeń targu, skończyć umowę, ręką w rękę uderzyć; przed.: odskończyć od targu, nie dobień, rzucić ś. L. T. w T., kupilem po 12 złotych. Wszystko w targu, wszystko w swarze: pieszo, wozem i karetą, pełno ludu na bazarze. Kam. T. stanął. Troc. Z nieprzyjacielem targi czynić o części państwa. Troc. Na dobry T. trafił. Troc. T. moeny = T. dokonany, nie-cofniony: A gdy one dziesięć dni miną, już on T. targiem moenym zostaje. Orm. [Do targu wianka] (= do umowy o wianek, do zmówin). T. jeszcze nie kupno, T. nie litkup, myśl jeszcze nie uczynek, daleko stąd do owad, je-zeez ś. nie nie stało, jeszcze to nie ślub, jeszcześmy nie przyszli do litkupu, jeszcze rzecz w targu, nie skończona, na dwoje, może być jeszcze i tak i siak; nie wykrzykuj, póki T.; nie mów hop! aż przeskoczysz, nie spodziewaj ś. aleluja, aż po Wielkim piątku L. I jeszcze T., T. i T., a do słowa nie przychodzi, zwłóczy ś., kiedyż koniec? L. T. T., a słowo słowo = jeszcze ś. może rozejść. L. I do targu nie przyszedł rozeszł ś. odrazu. L. Pójść w T. o serce = rzecz to, która zdradza. L. Przen.:

targowanie ś., drożenie ś., ociąganie ś., ceremonje, ceregiele. Wielkie twóki przez znaczną nieochotę i sromotne targi z żołnierzem nastąpiły. Tw. Zaniechaj targiem iść z P. Bogiem i z kościółem. Sak. 4. [T. publiczny]=przetarg, licytacja: Przedawać z publicznego targu. 5. przen. zwada, swar, jarmark, tumult. Troc. Wielki T. między niemi powstał. Oss. 6. dochód, pieniądze, które wpłynęły ze sprzedaży; to, co utargowano: Dobrym T. miał. Kn. T. -dzisiaj mam dobry. Troc. Zły miał T.=złe przedać; w ogólności: nie udało mu ś., szwankował, źle padło, nie upiekł pieczeni, wskórał jak Zabłocki; poznano ś. na nim, poszedł jak zmytły. L. (Silniej): Zły miał T.=oberwał, wziął po łbie. po czuprynie, wytargano go, powrócił z sintakami, łysy, z wydartą czupryną. L. T. cygański, cygańskie kupno, kradzież, lekkie chleb, lekkie, złe nabycie. L. T. dzienny wynosi w tym handlu średnio po 200 złotych. 7. †T. cena targowa: Żołnierz ma żyć z (według) targu. Troc. Zbożem kupujący większy T. i cenę onegoż wznieśli. P. chef. Przen.: Dziś w lekkiej wadze a targu są nauczyciele. Glez. (=cennie, powożaniu).

[Targa, i, lm. i] 1. dreszcze 2. niepokój: Wszystkie targi przechodzą o to dziecko.

Targacz, a, lm. e i. × T. ten, co targu, szarpacz. L. 2. [T.] ten, co rwie zęby, cyrulik. 3. machina do rozluźniania sprasowanej w wałkach bawełny. T. skrzynkowy = służący zarazem do mieszania różnych gatunków bawełny.

Targać, a, ał i T. ś. p. Targnać.

[Targala, y, lm. y] przezwisko: Ty złodzieju, T.! Targan, u, blm. i. a. Targaniec rozkręcone stare powrozy, służące do utykania szpar w okręcie, pakowały do uszczelniania: T. robią z starych powrozów, które rozkręcają; służą do dychtowania szycia. Mag. 2. [T.] zgrabki, kłosa zgrabiane na ściernisku po żniwie.

[Targan, a, lm. y] p. Karaluch.

Targanie, a, lm. a i. czynność cz. Targać: T. rury, fuzji. Troc. Jeszcze noce były jesienne, pełne targań marzących drzewin. Reym. 2. p. Targanie ś.: Jako ów pies, którego z łańcucha spuszcza, bo ś. wymoże, wysili w onym mietaniu, w onym targaniu, iż nie ognia w nim nie zostanie. Górn.

Targaniec, nca, lm. nce i. p. Targan: Gdy ś. w statku otworzy dziura, co prędzej wziąć targańca ze szkutnych powrozów i tym jako najlepiej udychtować dziurę. Haur. 2. [T., Targanka] słoma targana. 3. targańce, targańcie: Nie obeszło ś. bez dołożenia kułaków i targańców. Oss. Szturhańce w kark, targańce za uszy. Dyg. Przen.: Zazdrość sama w sobie T. cierpi, sama sobie męką. Birk. (= targa, szarpie duszę człowieka). 4. szarpanina, szamotanie ś., walka, zapasy, zalehki, wodzenie ś. za łby, bijatyka: Pękają w srogich targańcach kołnierze, jucha ś. leje, brzmia pięściami pyski, pełno hałasu, leci ze łba pierze, kufle ś. łukają, latają półmiski. Nar. W T. ś. gotują, zęby ten ów zgrzytał, ten maczugę toczoną, ów kamienie chwycił. Gawin. Prosilgo, żeby tu targańca już z przeciwnikami nie chodził. Pot. Ale tak był T. od pohańca tęgi, że ś. grabi u siodła zerwał popręgi. P. Koch. Czy to on pieszo pójdzie na wysięgi, czy w targańce z chłopięty. Nar. Oberwał targańca = wziął po łbie. L. 5. narzędzie do rwania zębów, lewarek. Perz. 6. rzemień utrzymujący powóz przy dragach. Oss.: Przyciesnić, przypuścić targańca. L. Przen.: Przyciesnić komu targańca = wziąć

go krótko, obzudać go a. popuścić mu cugli. L. 7. roślina, chwast czepiający ś.?: Niejedna przycięta jego lnianych włosów została na gęstych głogach i targańcach. Kon.

Targanina, y, blm., ustawiczne, długotrwałe, wielokrotne targańce, szarpanina; szamotanie ś., wodzenie ś. za łby, czubienie ś.: Niedźwiedź tancmistrz po rozkosznej targańcy męce dopiero zwykł był miewać pokarm w swej paszczyce L. (=rwaniu tu i tam). Było tam targańcy dosyć. L. W tej targańcy bólu i żalu pytał ś. siebie ustawicznie: jakże to ja mam zostać, kiedy ona odchodzi? Sienk.

Targanka, i, lm. i i. p. Targaniec: Posłać bydło targańkę. Dać krówowi targańki. 2. [Targanki] włosy stargane, ufrizowane: U głowy szlachcianka ma firli mirli, a w tyle targańki.

Targelja, i, lm. e jedna z najważniejszych uroczystości, obchudzona w Atenach ku czci Apolla w miesiącu targeljon (maj—czerwiec).

[Targlica, y, lm. e, Błyskawka] rybka cynowa polyskująca, którą na sznurku puszcza się do wody jako przynętę dla większych ryb żarłoczych.

Targnać, nie, nął, nied. Targać, [Targować] i nied. czochrać, szarpnąć wicherzyć, rozrzucać, mierzwić: Targać nieci (=platać). Wrzкомо plakano i targano włosy. Jabł. Barłog, czyli targana słoma. Świt. Gardlinja albo trzećnia izby poszywane; nie masz-li trzećnia, targańca słomą, kitek nawiąawszy, to mało króćciej trwa, niż gardlinja. Haur. Targał sobie od żalu włosy. Troc. Ta włosy targa, a ta gryzie palce. Kras. Targa kłaczystą brodę. Malez. 2. szarpnąć, potrząsnąć, pociągnąć gwałtownie, zaszamotać, szamotać, rwać: Targać kogo za suknią. Kn. Jedni za brodę Go targali. Op. Jazda, w ostatnim poskoku targniona smyczą, powściągnęła kroku. Mick. T. za sznur od dzwonka. Dym prosto w górę leci, siwobłękitny, płomieniem targany od dołu w czerwień jaskrawą. Tet. (=miotany). Przen.: Trzask dachówek i krokwi, a potem krzyk: wody! targnął stuchem. Sienk. Podpinałem łańcuszek mojemu koniowi, on targnął głową i kruczkami od wzdłża zadrasnął mię. L. T. konia uzdeczką. Troc. Przeczcesz ś. nie obawiał T. ręki twojej na zabicie pomazańca Pańskiego? L. (=ściągnąć, podnieść). Przen.: Nietargane cielce. Otw. (nie utargane, nie objeżdżane, nie zaprzęgane, nie włożone, nie przyuczone, nie obrochmantone, nie ukrócone. L.). Melodję znęca, coraz głośniejsz targając akord rozdąsany. Mick. Jedni utrzymywali, że strzelba czy pistolet, który Jan zawieszony miał na sznurze, targnięty, w pędzie wystrzelił. Krasz. 3. zerwać, wyrwać, uszczknąć: Bij w piersi i z głowy targaj włosy prze ciężki żal. Groch. Mocny a młody pachotek nie mógł koniowi oczas utargnąć razem, stary, po jednemu włosy targając, wszystek wyrwał, że nie nie zostało. L. Targać kieszczami. Kn., Troc. Już leży bez ducha, a charty w sierć białą targają z pod brzucha. Mick. [Kie lelijo kwitnie, wtedy jom targajom. Tet. Targać jabłka. T. zęby]. 4. Targać = szarpać na części, rozrywać, drzeć, rozrywać: Targać tych łańcuchów tak mocnych nie mozem. Skar. Przen.: niszczyć, rozstrajać, rozprzegać, łamać. Targać pokój. Troc. Gdy król Anglii kościół św. i wolności jego targa... Skar. Gospodarstwa świętego nie więcej nie miało popsować i targać, jeno ten nieszlachetny kękol. Rej. Zdrowie od natury dobre wiaźwszy, zbyt-kim go targają. Warg. Pokój i zgodę krain nam poddanych targa. Wuj. Nie targaj miłości

i zgody, bo jej z tobą Chrystus nie targa. Skar. Czemu miłość i zgodę chrześcijańską targacie? Birk. Królu, pokój z nami od tylu wieków chowany targasz, nieprzyjaciółom dając posiłki. Boh. Przez przerwanosć u proroka znaczą ś. ludzkie występki, któremi targają sobie przystęp do królestwa niebieskiego. Gil. (= *uśredniając, utrudniają, niewieczą*) 5. [Targać] *dzielić na części*: T. grunt. 6. hut. *robić lupy w piecu pudłowym, ścisnąć je zapomocą kruczy i gracki przed wydaniem z pieca pod młot pudłowy*. Łab. T. ś. l. *rzucić ś., szarpnąć ś., miotać ś.*: Pies na łańcuchu targa ś. tylko, a nie uczynić nie może. Rej. Taka ś. targa rusznica. Troc (= *rzuca, szarpie, cofa ś.*). Targał ś. jak wilk na łańcuchu. Sienk. T. ś. na kogo, na co = *porwać ś., rzucić ś., podnieść rękę, powstać zuchwale*: Ktoby na przełożonego targat ś., ma być gardłem karany. Vol. Daro ś. targasz słaby na mocnego, wiesz, jaka dzielność jest pana mojego. Kras. Odźwierni ś. zmówili T. na króla. B.B. Chcieli Chrystusa pojmać, ale ś. nikt nań z rękoma nie targnął. Sekl. Targnął ś. na towarzysza swego i ręką i słowy. Damb. Żeby ś. żaden z tych, którzy do sądu należą, jeden na drugiego ani słowem, ani uczynkiem, ani jakimkolwiek inszym sposobem nie targat. Sz. Ustawicznie ś. targamy na to zakazane drzewko. Rej. Lud targnął ś. słowy na Mojżesza. B. B. O wy, o nieuczyniwi a zapamiętali, długoż ś. na mą sławę będziecie targali? Kochan. Z tej i z owej strony targano ś. na dobrą sławę jego Birk. T. ś. na bliźniego swego Rej. Targnął ś. z motyką na słońce. Stryjk. Doszedł (Mardocheusz), iż ś. chcieli T. na króla Artakserksa, i dał o tym znać królowi. Wuj. Który językiem uszczypliwym zwykli na dobre rzeczy ś. T. Paszk. A oni targnęli ś. nań rękoma i pojmali go. Wuj. Godunof na wygładzenie ostatnich łatorośli szczepu Ruryków targnął ś. Niem. Nigdy przeciwie na cudzą nie targnął ś. sławę. Tremb. Targać ś. na kogo (przeciw komu) słowy nieuczciwemi. Troc. 2. Targać ś. = *szarpać ś., szamać ś., tarmosić ś., drzeć ś., mocować ś., wadzić ś., za łby, barować ś.*: Targali ś. za czupryny te zawzięte syny. Jabł. (za łby chodzili. L.). 3. Targać ś. = *zrywać ś., rozszarpać ś., rwać ś.*: Krwią oczy Panu zaciekają; ustają mdłe siły, członki ś. targają. Odym. 4. [T. ś.] *pochylić ś. ku starości*: Targła się tak okropnie.

Targnienie, a, lm. a p. Targnięcie: T. konia udeczką. Troc.

Targnienie się, a ś., blm., p. Targnięcie ś.: T. ś. na wolność, na prawa. Troc.

Targnięcie, a, lm. a, Targnienie czynność cz. Targnąć.

Targnięcie się, a ś., lm. a ś., Targnienie ś. czynność cz. Targnąć ś.

Targosz, a, lm. o ?: T. ćwiertowany. Pot.

Targować, uje, ował, † Tarzyć, [Tarzyć] l. co = *traktować o kupno czego na najdogodniejszych dla siebie warunkach, układać ś. o kupno czego*: T. konia na jarmarku. Targuję ten dom i pewnie go nabędę. 2. *mieć targ, odbył, powodzenie w handlu, sprzedawać dużo*: Ziębnę tu, a nie targuję pieniędzy. Troc. T. ś. *upierać ś. o tanią cenę przy kupnie*: Targuję ś., chcesz li kupić tanio. Alb. Będzie ś. o to targował, by o konia. Glicz. Targuje ś., jak Żyd = *niezadowolony, o grosz mu idzie*. L. Gotów ś. pół dnia o jeden grosz T. L. Przen.: T. ś. z sumieniem = *szukać wybiegu wobec*

sumienia, kompromisu z sumieniem, starać ś. uspić sumienie, wyperswadować sobie jego skrupuły. Przen.: *drożyć ś., wzdragać ś., ociągać ś., nie zaraz na wszystko zezwalać*: Nie targuj ś. z P. Bogiem = nie ociągaj ś. w powinności względem Niego. L.

[Targować, uje, ował] p. Targnąć.

Targowanie, a, blm., czynność cz. Targować.

[Targowanie, a, blm.] czynność cz. [Targować].

Targowanie się, a ś., blm., czynność cz. Targować ś.

Targowe, ego, blm. płaca od przedaży na targu: Za Piastów T. płacono po miasteczkach od najmniejszych nawet drobiazgów. Nar. Od przejeżdżających na jarmarki było przedtym w miastach królewskich wybierane T. Skrzet. Król postanowił T., aby od najmniejszej rzeczy, co czełek na sobie przyniesie, dwa pieniądże brano. L. Przen.: Kiedy pani serce przedała, służąca po winna brać T. (= *na piwo, na śpiłki*)

Targowica, y l. lm. e p. Targ: Żołnierstwo rozchukane na Dunaju, na targowicy i po innych ulicach. Wej. Środek przestrzeni stanowią właściciwą targowicę. Jez. Mieścina wyglądała na jedną wielką targowicę. Krasz. [To ci tera het przez lietycja... T., nie przymierzając, jak w kramie]. Kon. Przen.: T. z koroną dosięgła jeszcze za Zygmunta Augusta tak wysokiego stopnia rozwoju. Remb. (= *targowanie ś.*). 2. blm. *konfederacja zawiązana w mieście Targowicy przeciw konstytucji trzeciego maja*: Klucznik pojął mistrza, zakrył ręką lica i krzyknął: znam! znam głos ten! to jest T.! Miek. Przen.: *bunt przeciwko woli, przeciwko prawom narodu*.

Targowiczanie, a, lm. anie jeden z konfederatów targowickich; przen.: *buntownik, zdrójca narodu*.

Targowiczański przym. od Targowiczanie: Targowiczańska partja. Słow.

Targowisko, a, lm. a l. p. Targ: T. wołowe. Troc. Niejeden z targowiska szedł na szubienię. Pot. Stare, obdarte kamienie żydowskiego targowiska, w białe płachty śniegu odziane, odprawiły sabat razem z mieszkańcami. Bał. 2. *wieś targowa, mająca przywilej na targi*: Biegali po wsiach, miasteczkach i targowiskach. Skar. × **Targownia, i, lm. e targowisko, hala targowa, bazar**.

Targownik, a l. lm. cy = a) przekupień, przekupnik, handlarz, kramarz: T., handlujący. Troc. Wypędził Jezus z kościoła wszystkie one targownicy. Rej. b) **Targowy**: Należeli jeszcze do składu urzędników: burgrabia... poborca podatków, kilku targowników. Rol. 2. lm. i bot., p. **Koniczyna**.

Targowy przym. od Targ: T. dzień, targ. Kn. T. dzień, pilnuj każdy swego. Rys. (bo w targ o złodzieja nie trudno). Miasteczko a. wieś targowa nie ma być blisko drugiej sadowiona, to dlatego, żeby to nie było ze szkodą drugiego. Sz. Oła targowego kłoby nie oddał, winy 30 szelągów przepadnie. Sz. Plac, dozorca a. starosta T. Cena targowa = *cena, jaka na rynku handlowym i na giełdzie jest podawana*. Waga targowa. T., ego, lm. i, **Targownik dozorca targu**.

Targówka, i, lm. i deska cienka, służąca do opierzenia ścian.

[Targunek, nku, lm. nki] *targ o wieniec pannu młodej*: Po przepieciu zaczyna ś. T.

Tark ?: T. czerwonny jedwabny. Koth.

Tarka, i, lm. i l. a. [Tarek], † Tarlka, † Tarlo. [Tarko, Tarlo] narzędzie kuchenne blaszane do tar-

cia czego na miatko: Trzeć muszkatołową gałkę na tarce. Troc. T. z blachy, naczynie, na którym chleb suchy do posypywania pieczystego trą lub gałkę muszkatołową. Wiel. W. Korzeń rozmarynowy na tarce rozspławiany albo utarty. Syr. Utrzeć chrzanu na tarce. Na tarce tabakę trzeć. Troc. T. pieprzowa. Kn. (moździerzki, młynek. L.). Tłuc i trzeć pieprz w tarce. Troc. T., skrobaczka, T. pieprzowa. Bobr. 2. *piłnik, raszpla*: Lima, naczynie ślusarskie, którym piłują, trą, piłka, T. Mącz. Przen.: × Brać kogo na tarkę, na przetak, wecować. L. (=brać go na języki, nicować, krytykować, ohmawiać go. L.). Przen.: Był on już nie na jednej tarce = przeszedł przez różgi, przetarty, ówczony, szczwany. L. 3. *deszczułka mularska z rękąjścią do wyglądania tynku, za cie rka*. 4. bot., p. Śliwa. Przedziarała ś. zarostami tarek i głogu. Żer. Tarki, Tarnki *owoce tego krzewu*: [Oczy czarne, jak tarki]. Zdr. Tarceczka.

† Tarkać, a, ał p. Tarknać.

† Tarkanie, a, bfm., czynność cz. Tarkać.

† Tarknać, nie, nął, † Tarchnać, nied. † Tarkac, † Tarchac i. *furknąć, zaszeleścić, warknąć, zatrajkotać, zatarkotać*: Grzywać tam skrzydły żartkiami tarkają. Tw. 2. *szeptać, napomknąć, bąknąć*. Mik. z Wilk., Km. Tarkają o czym ludzie, gruchnęło co, gadają szepem o tym, szepcą, szemrzą, bąkają, trzęsą. L. Zrazu ludzie zaczęli o tym tarkać, potem i w głos mówili. Pot. Ludzie o tym tarkali. Troc.

† Tarknięcie, a, bfm., czynność cz. Tarknać.

[Tarko, a, lm. a] p. Tarka.

Tarkot i. u, lm. y tarkotanie, trąkot, turkot, furkot, warczenie; gwar, zgiełk, wrzawa: T. kół, odgłos, chrobotanie, wrzawa, hałas, gwar, niesforny wrzask. L. T. wozów, rzenie bystrych koni. Oss. Krzyk męzów i powozów tarkoty powstają. Koch. J. Wojsko kruków, z paszy ś. wracając, gęstemi skrzydły T. czyniły. Otw. Wypuszczone z zamknięcia gęsi, z ochoty ku słonecznym rozparom, żartkiami tarkoty w piersi ś. uderzają. Tw. Gałuszą wżbyt lud wrzaskiem, powrozó tarkotem, woda klaskiem, rum powietrzny grzmotem. Żebr. Gołębia, T. skrzydłami czyniąc, wżgórę ś. wzbija. Koch. J. Trzykroć pu hacz trąkotem złe dał hasło srogi. Żebr. 2. a, lm. y *człowiek wielomówny, gaduła, papla, świegot, trąkot*. L.

Tarkotać, ce a. cze, tał, × Tyrkotać i. trąkotać, furkotać, furcząć, warcząć, stukac: Koła, powozy tarkoczą. Oss. Liny galerne, trzeszcząc od wiatru, tarkoczą. Otw. Liny okrętowe tarkotały. Troc. Lata koła wiosel, tarkocząc skrzydłami. Otw. Kryłowska makuterka po ciehu sobie tarkocze a tarkocze, a we młynie zamróż nieustanny. Krasz. 2. przen.: T. językiem = młac językiem bezustannie, paplać, *terkotać, trąkotać, trzeszcząc nad głową; zrzedzić, gderać*. L. 3. [T., Parkotać] (o cieczy gęstej) *toczyć* ś.

† Tarkotanie, a, bfm., czynność cz. Tarkotać.

Tarkować, uje, ował i. trzeć na tarce. Śl. wil. 2. mul. *rozcierać, wycierać, wyglądać zaprawę na murze tarką, zacierać*. Śl. wil.

† Tarkowanie, a, bfm., czynność cz. Tarkować.

† Tarkowy przym. od Tarka.

† Tarkówka, i, lm. i p. Ciarkówka.

[Tarlać się, a ś., ał ś.] i. *tarzać ś., przewalać ś. po ziemi*: Bachór się tarła. 2. *walać ś., ponie wierać ś.*: Zabit Achilles dla sławy zarobku, bez powinno tarlać ś. nagrobku. Chr.

Tarliak, a, lm. i ryba w porze tarla: Łatwo łosiosia odróżnić od pleio wo dojrziałych łososi po braku czerwonych plam na grzbiecie i na ciele, które zdobią obficie tarlaki sameze.

[Tarlanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Tarlać ś. Tarlatan, u,, lm. y, × Tarletan *delikatny muślin, używany na suknie balowe*.

Tarlatanowy przym. od Tarlatan: Parę razy na obywatelskich wieczorkach w tarlatanowej sukni tańczyła. Orzesz.

× Tarletan, u, lm y p. Tarlatan.

× Tarletanowy przym. od Tarletan: Na to wbiegła młoda dziewczyna w jubce tarletanowej. Chodź.

Tarlica, y, lm. e i. p. Cierlica: T., trzepaczka do tarcia przedziwa. Mącz. Sposób miedlenia, czyli tarcia konopi na miedlicach, czyli tarlicach. Jak. J. 2. [T.] *część siódla*. 3. apt. *plyta kamienna, porfirowa, do rozcierania lekarstw*. 4. woj., w pracowni artyleryjskiej, *stół z brzegami, na którym rozcierają ś. zaprawy ogniowe*. Jak. J.

[Tarlkowy]: Tarlikowe a, rybne stawy. Gwar.

Tarliśko, a, lm. a, Tarło i. *miejsce, gdzie ś. trzeba trą*: T. rybie. Troc. T. łosiosia. Przestrzegać trzeba, aby w tej sadzawce, gdzie są karpie na T., żadnego nie było szczupaka. Haur. 2. *czas tarcia ś. ryb*. 3. *kałuża, w której ś. tarzają*: Wraca ś. pies do swoich płwocin, a świnia do tarliśka. L. 4. *miejsce, gdzie trą tarlicą*.

† Tarlika, i, lm. i p. Tarka. B. Sz.

† Tarliko, a, lm. a p. Tarlo. Mur., Mym.

Tarło, a, lm. a i. p. Tarka: Starta na tarle cudza bułka kością w gardle. Pot. 2. p. Tarliśko: Lin błotem żyje; gdy wyjdzie na T., tedy wierchem chodzi. Spiez. Morskich orków i balen potwornych łożysko, rybnych tarcz i piśków zmieszanych igrzysko. Przyb. 3. *tarcie ś. ryb, zaspakajanie przez nie popędu pociowego, gody ryb*: T. wiosenne, jesienne. Łosiosie ciągną na T. z morza do rzek. 4. *plód wyległy, ikra zapłodniona*. 5. *rękąjść topora, toporzysko*: Jako prawdziwe T. niczego samo dokazać nie może. Chodź. Zdr. † Tarliko, [Taretko].

Tarlowy i. przym. od Tarlo: Staw T., p. Staw. 2. lek.: Szmer T. przy nasłuchiwaniu.

[Tarmian, u, bfm., Tarmianina] *potargane zboże, mierzwa na polu po skoszeniu i zabranu snopów*.

[Tarmianina, y, bfm.] p. Tarmian.

† Tarmosać, a, ał i † T. ś. p. Tarmosić: Żrzebcowi uwięzują jaką mierną kłódkę, tylko trzeba, aby ś. za nim nie tarmosała a bardziej żrzebca nie straszyla. Dor. (=nie tknęła, nie płała).

† Tarmosanie, a, bfm., czynność cz. Tarmosać.

† Tarmosanie się, a ś., bfm., czynność cz. Tarmosać ś.

Tarmosić, i, il, † Tarmosać, [Tarmosić, Tartać] i. *targać, szarpać, szamolać*: Ukazał ś. olbrzymi dzik... zażarte Burki i Brysie tarmosiły zwierza. Zbudzony krzykiem gospodyni, którą tarmosili niezgorzej. Las. (=turbowali). 2. [T.] *trząść, potrząsać kim, wstrząsać trzymając za bary*. T. ś. *targać ś., szarpać ś., szamolać ś.*

† Tarmoszenie, a, bfm., czynność cz. Tarmosić.

† Tarmoszenie się, a ś., bfm., czynność cz. Tarmosić ś.

Tarnać, nie, nął p. Tarnieć: Tarnę. Troc. T., świerzbieć, jakby mrowisko po skórze chodziło. Bobr. Tarnę wszystkim, na przestępcę patrząc ustaw Twoich. Kochan. Tarnę, mrowisko po mnie chodzi. Bobr.

Tarneżany przym. od **Tarneki**, **tarniowy**: Sad T. **Tarneki**, nka, lm. nki *kolec cierniowy*. Rej. T. ś. ostrzy z miodu. Szymon., Glicz., Troc. T. ostrzy z miodu zaraz kole. Szymon. Przen.: Oj, ostrzysz T. na mię. Burl. (= *gotujesz mi zmartwienie*).

Tarniak, a, lm. i, **Tarnik** *krzak tarniny, zarosła tarninowa*: Skręcił w bok nagle i tarnikiem ś. puścił. Kon.

Tarniacy wywołujący tarnienie, swędzenie. Lek.: Środki tarniące (remedia pruritiva).

Tarnica, y, lm. e rzem. *gatunek piły* (Brettsäge).

Tarnić, i, ii f. *trzeć, pilnować, raszpłować*. 2. [T. **Tornić**]: Tarni mnie = *mam dreszcze*.

[**Tarnie**, i] l. lm. od **Tarni**: Wład do tarni. 2. a. [**Tarny, Torny**] *ciarki, mrowie, dreszcze*: Aż T. po mnie przeszły. 3. a, b, m., zb. *zbiór tarni*: Nad rowem na być nasadzone T. z koczaniem. Trzye. Cierzenie albo T. Trzye.

Tarnieć, eje, at, **Tarnać**, *cierpieć, drewnieć, drętwieć*. Żeby od tarek tarnieją. Żyły w cieple tarnieją. Li. Oczom poczynającym T. a. drewnieć, a jak drudzy mówią, w ślup isć, lekarstwo. Syr. Twoim strachem ciało tarnie, sądów Twych ś. boję. Kochan.

Tarnienie, a, b, m. i. czynność cz. **Tarnić**. 2. czynność cz. **Tarnieć**: Jakby mrówki chodziły po skórze, T., drętwienie. Bobr. 3. lek. (formicatio) *uczucie na skórze, jakby mrówki lub inne owady drobne w liczbie znacznej po niej chodziły, niewyraźne kłócie, świerzbienie, mrowienie*.

Tarnik, a, lm. i f. p. **Tarniak**: Nagle wyszedł lis z tarnika. Tarniki same przez ś. nie są ciekawościami, i nie na nich też rzecz ś. opierała, ale na hroszach, zakopanych w tarnikach w kociołku miedzianym. Jeż. 2. rzem. = a) *trocinnik, oskroba, raszpla*: T. do kopyt. b) p. **Rajbor**.

Tarnina, y, b, m. i. *kepca zarosła tarniowych wśród pól, galezie tarni*: Na polach, narzucanych kamieniami, ciągną ś. wązkie płaty tarniny. Wilez. 2. bot. p. **Śliwa**: T., krzew mierny, wielką koleami osadzony, daje owoc ciemnogranatny, wielkości małej wiśni, cierpki. Kluk. Najpiękniejsze płoty bywają z ciernią, które zowią tarniną; owocem jego są tarki. Świt. Zdr. **Tarninka**.

Tarninowy przym. od **Tarnina**; **Tarniowy**, [**Tarnowy**], **cierniowy**: Ogień T.

Tarniowy przym. od **Tarni**; **Tarninowy**, **cierniowy**: Płat T.

[**Tarniówka**, i, lm. i] f. *laska z tarnia*. 2. w lm. *gatunek śliwek*.

Tarnisko, a, lm. a *pole zarosłe tarnią, cierniem*. 2. *pole wykarczowane z tarniny*.

Tarnisty przym. od **Tarni**, *ościeniowy, kolczysty*. Anat.: † *Myszki tarniste, mięśnie półkolcowe karku i grzbietu, × myszki półościewe, × śpiczaste, × współśpiczaste, † półościeniowate a. kolczyste*. Perz. (musculi semispinales). Wyrostki tarniste kręgow, wyrostki kolczyste, † ości, ościaste wyrosty. Urs. (processus spinosi vertebrarum).

Tarniwoń, i, lm. e bot. (borbonia) *roś. z rodziny strąkowych*.

Tarnka, i, lm. i bot., p. **Śliwa**.

× **Tarnkopłody** *plodny, obfity w tarniki*.

Tarnkowy, **Tarneżany** przym. od **Tarneki**: Sok T. Krup.

Tarnkówka, i, lm. i p. **Ciarkówka**.

× **Tarnosolis**, a, b, m., *kuch. płatki farbowane, które służyły do nadania jarby galereton, cukrom*. Goł.

Tarnośliwa, y, lm. y p. **Śliwa**.

Tarnośliwka, i, lm. i p. **Śliwa**.

Tarnowicyt, u, lm. y min. *odmiana aragonitu, węgiel ołowiu i wapna, PbC + CaC. Lab.*

[**Tarnowy**] p. **Tarninowy**.

[**Tarnówka**, i, lm. i] *gatunek śliwki*.

[**Tarny**, ów, blp.] i. p. **Tarnie**. 2. *miejsce zarosła tarnią*: Jechali stopami i tarnami.

Tarni, i, lm. e l. anat.: × T. = *wyrostek kolczasty, × tarnisty, † ości, † ościasty wyrost* (Urs.), † *wyrostek cierniowy* (Girt.) *śpiczastość, † kolezastość* (Girt.) (spina). 2. bot., p. **Śliwa**. 3. patol.: × T. *dwudzielna* = *rozszczepienie kręgosłupa* (spina bifida).

[**Tarocha**, y, lm. y] *nazwa krowy*.

Taroczek, czka, lm. czki p. **Tarok**: Doktor był wielkim zwolennikiem taroczka Bał.

Tarok, a, b, m. *gra karciana w 78 kart z siedmiu królami*. Zdr. **Taroczek**.

Tarokista, y, lm. ści *zwolennik taroka; biegły gracz w taroka*: Proboszcz był zapalonym tarokistą. Bał.

Tarokowy przym. od **Tarok**: **Tarokowe** i **wisłowe karty** zarzucono na znak żałoby. Bał.

Tarować, uje, ował i. *dochodzić wagi opakowania, naczyń przy ważeniu towaru; aby ją odtrącić od wagi samego towaru*. 2. [T.] *po czym = lazić, stąpać po czym zbloconymi nogami, butami*. 3. [T.] *torować (drogę)*.

Tarowanie, a, b, m., *czynność cz. Tarować*.

[**Tarpać**, pie, pał] *szarpać, tarmosić*.

Tarpan, a, lm. y *dziki koń azjatycki*.

[**Tarpanie**, a, b, m., *czynność cz. Tarpać*.

[**Tarpaty**] *szorstki*: Kaftan T.

† **Tarsalski** bł., p. **Tarcalski**. Opal.

[**Tarsznik**, a, lm. i] *rogoża*.

Tartaczny p. **Tartakowy**: Bądź na piuu, bądź w wyrzynkach tartacznych.

Tartak i. u, lm. i a. *Pilarnia młyn do tarcia drzewa na tarcice, dyle*: T. wodny, parowy. **Tartaka** jedna część należy do podnoszenia piły i rżnięcia, druga do nadawania drzewa pile. Os. J. 2. a, lm. i przen. *człowiek, co zawsze językiem miele, trąkot, trzepak, pleciuga, papla*. L.

Tartakowy, **Tartaczny** przym. od **Tartak**: Pila tartakowa.

Tartan, u, lm. y *szkocka tkanina wełniana, w kraty i pasy*.

Tartana, y, lm. y i. *mały, wązki statek o jednym żaglu trójkątnym (np. u Neapolitańczyków i w Hiszpanji)*: Złożona była flota z półtora set wielkich okrętów, 50 galer, oprócz bark i tartan. Ustrz. 2. *długi wózek dwukółowy kryty w Katalonji*.

Tartanik, a, lm. i *rodzaj kobiecego ubioru w kształcie kaftanów, jakie noszą w Szkocji niewiasty z ludu*.

Tartar, u, b, m. *piekło u starożytnych*: Poiegłych w boju wyprawia nie do luecyferowego piekła, ale do Plutonowego tartaru. Lel.

† **Tartar**, u, b, m., chem. *winiąn potasowy kwasny* (tartarus): *Menieca nasza, sprowadzając miedzi, stali, żelaza, tartaru ... na komorach cło zaspokoł*. Vol.

Tartarogowy przym. od **Tartaróg**, *szylkretowy*: **Grzebień** T.

Tartarowy przym. od **Tartar**.

× **Tartaróg**, ogu, b, m., × **Tartaruga** *warstwa rogowata na uierzchu skorupy niektórych żółwi morskich, szylkret*: *Skorupa żółwi morskich wyrabia ś. na szylkret, czyli T. L.*

× **Tartaruga**, i, blm., p. **Tartaróg**: Stragany, napelnione tartaruga, wyrobami z małowin i z oliwnego drzewa. Sienk.

Tartas, u, lm. y, × **Tertes** *zgiełk, gwałt, wrzawa, hałas, rozgardzajsz, zamęt*: T. w całym domu, wszystkie ś. uwijamy, wszystkie ś. krzątamy. L. Jak ś. wziął tłuc z tartasem obrzydły krzykała, uciekłem. Tremb. Peño hałasu, tartasu, krzyku, a nigdy spokojności. L. Już też i ja bywalec i świadom hałasu, alem nigdy równego nie widział tartasu. Tremb. Obozem stojąc, niemało strachów, tartasów narobili. Zał. S. Hałas, T. po Poznaniu. Pol. Hałas, T., nawolywania.

× **Tartasować**, uje, ował *robić tartas*: Nikt nie chce robić; proszę, łaję, tartasuję, a nareszcie i karzę, wszyscy przyjmują to z hegmą. Drz.

× **Tartasowanie**, a, blm., czynność cz. **Tartasować**.

[**Tartka**, i, lm. i] 1. *drewniany moździerzyle z łuczkiem do pieprzu, soli, imbiru i muszkatołowej galiki*. 2. *żarna*: Ludność używała tartek kamiennych, zwanych żarnami. Rol.

Tartkownia, i, lm. e cukr. *izba, w której tartki są umieszczone*.

Tartlec, a, lm. e cukier. *rodzaj biszkopta, nasyconego syropami*.

[**Tartofl**, a, lm. e] p. **Kartofel**.

× **Tartofle**, l, blp., p. **Tartofole**: T., trófle, do zaprawy wielu potraw w kuchni potrzebne. Wiel. W.

× **Tartofole**, i, blp., × **Tartofle**, × **Tartufole**, × **Tartofoll** *trufle*.

× **Tartofoli**, nieod., p. × **Tartofole**: Pieprz indyjski..., T. syeylijskie, rajskie ziarna w takiej ilości i z taką rozrzutnością były użyte, że... Krasz

[**Tartuchy**, ów, blp., **Tartusy**, **Fartuchy**] *papka z ciasta prażuchy*.

× **Tartuf**, a, lm. owie *świętoszek, bigot, nabożnik, hipokryta, faryzeusz*: Rządziły nią protestancie tartufy. Krasz.

× **Tartufole**, i, blp., p. **Tartofole**. Troc., Goł. [**Tartusy**, ów, blp.] p. **Tartuchy**.

Tarty i. im. od Tr. eł. 2. *miąłki po utarciu*: Bułka tarta

Tartyńka, i, lm. i *bułka lub chleb cienko krajany masłem posmarowany, z wędliną, serem i t. d.* *kanapka, butersznycik*: Co tu opowiadać! odparł, polykając tartyńki z kawiozem i łososiem. Łoż.

Taryfa, y, lm. y 1. *wykaz opłat, cen, ustanowionych dla tych, co chcą korzystać z danych usług, cennik poborowy*: T. kolejowa. Taryfy. kolejowe: osobowa, bagażowa, towarowa, bezpośrednia, konkurencyjna a. znikowa, miejscowa, związkowa, specjalna (tycząca ś. pojedynczych artykułów), różniczkowa a. dyferencyjna (obniżająca ś. w miarę wzrostu oddalenia), strefowa, wyjątkowa. T. mostowa, rogatkowa, przewozowa. T. premjów ubezpieczeń. 2. *spis powinności lennika względem suwerena*. Wej. 3. T. klasyfikacyjna = *podział katastralny gruntów podług dochodu czystego*. 4. [T.] *znak nad sklepem, szyld*.

Taryfikacja, i, lm. e p. **Taryfowanie**: System taryfikacji powinien być uznany za najbardziej odpowiadający celowi.

Taryfować, uje, ował *układać ustanawiane pobory w taryfę, tworzyć taryfę opłat*.

Taryfowanie, a, blm., **Taryfikacja** czynność cz. **Taryfować**.

Taryfowość, i, blm. *wszelkie sprawy tyjące ś. taryf*.

Taryfowy przym. od **Taryfa**: Ulgi taryfowe. Opłata taryfowa.

[**Taryń**, a, lm. e] *tarń*.

Tarzać, a, ał, †**Tarać**, †**Tarlać** *taczać, przewracać, przewalać, kulać; wycierać, walać, nurzać* *taczając*: Robić z rozczynionego ciasta kłóski, T. je w mące i gotować. L. Rybę przed smażeniem T. w mące. T. ś. 1. *taczać ś., przewracać ś., przewalać ś., kulać ś.; wycierać ś., walać ś. leżąc; nurzać ś., ponieważć ś. leżąc*: Po cieniu ś. tarzała i ranila. Skar. W wzgardzonym tarzacie ś. gnoju. Tw. Częściej ogromne w gruzach żulośnie własnych ś. tarzają domy. Nar. Świnia tarza ś. w błocie. T. ś. z bólu = *wid ś. z bólu*. Nocami tarzał ś. w gorączce. Przybysz. 2. *przen. płamić ś., hańbić ś., mazać ś., wdawać ś. w brudy*. L.

Tarzenie, a, blm., czynność cz. **Tarzać**.

Tarzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Tarzać** ś. [**Tarzewisko**, a, lm. a] 1. *miejsce po bekowisku jeleni*. 2. *bagno, w którym ś. jeleni chłodzi po bekowisku*.

Tarzyca, y, lm. e bot., p. **Tarczycza**.

†**Tarzenie**, a, blm., [**Tarzenie**] czynność cz. **Tarzyć**.

†**Tarzyć**, y, ył, [**Tarzyć**] 1. *targować, hanżlować, kupczyć*: Przysięgał ś. przestać wiślniej żeglugi; choć raz źle tarzył, przecięć płynie drugi. Koch. W. [Żyd tarzył]. 2. *Przen.*: †T. *czym = zajmować ś. czym, uprawiać, praktykować* co: Na ś. ma ten skarżyć, kto na cudzy błąd goni, a zdradą zwykł T. Jag. [T.] *targować, zbierać pieniądze na targu, mieć dobry targ, odbył*. [T. ś.] *targować ś.*

Tas, u, lm. y, × **Tasz**, [**Tasza**] *buda kramarska, kram pod namiotem, stragan, odkryty placłami na dragach rozpiętemi*. Klon. Stawiać po rynkach tasy i stragany, zysku szukali. Nar. Pod tasami, szopami kuglarze szaleństwa swe wyprawowali. Nar. Zdr. Tasik.

Tas nieod. *tasowanie*: Karty w T.!

Tasak, a, lm. i, †**Tesak** 1. *krótki miecz obosieczny, pugnał*: Mają Moskale nakształ nożów tasaki przydłuższe, których miasto puinałów używają. Paszk. A król męzów tasaka natychmiast dobywa, który mu ś. przy pochwach pałasza ukrywa. Dm. Tasakiem gardło mu przetrzęła. Otw. W gardziel T. głęboko mu wbije. Bardz. Już zgotował pop T., którym ją rznąć miał na ofiarę. Bardz. 2. *rodzaj krótkiego, ciężkiego siekacza z rączką, z jednej tylko strony zaostzonego, używanego w kuchni*: W kuchni T., naczynie żelazne do siekania jarzyny. Wiel. W. Kto włoskie przenioś do Polski ogrody, co je w półmiski tasakami sieka? L. Siekać mięso tasakiem. 3. p. × **Kartusz**. 4. *apt. nóż szeroki do krajania korzeni i lodzy*.

†**Tasbir**, u, lm. y p. **Tasbir**: A T? — Jest i ten. — Dajcież mi tasbiru. Opal. Dajcież mi tasbiru za szeląg. Goł. Cienkusz zwano jeszcze tasbirem. Goł.

[**Tasia**, i, lm. e] *kieszka*: Pieniądzy tasię.

[**Tasia**] *odpędzanie kaczek*: A T., ha!

Tasiemcowaty *podobny do tasiemca*: Jeżystek T., p. **Jeżystek**. **Tasiemcowate** = *rodzina zwierząt*. **Tasiemczarka**, i, lm. i, **Tasiemkarka** *kobieta robiąca tasiemki*.

Tasiemczarnia, i, lm. e *fabryka tasiemek*.

Tasiemczarski przym. od **Tasiemczarz**; **Tasiemczarski**: Warsztat T.

Tasiemczarstwo, a, blm., **Tasiemkarstwo** wyrób *tasemek*.

Tasiemczarcz, a, lm. e, **Tasiemkarz** *fabrykant tasemek*.

Tasiemczeczka, i, lm. i p. **Taśma**.

Tasiemcznik, a, lm. l.: T. przeciwczerwiowy, bot. (*brayera anthelminthica*) = rośl., z której wyrabiają lek *kusso*.

Tasiemiec, mca, lm. mce zool. (*taenia*) *plazmiec pasorzytny, robak należący do wnętrzków taśmowców*. Gatunki: T. bąblowcowy, × koleogłowy, × wieńcogłowy, × kilko-członki, × wieńcogłówka, (t. *echinococcus*). T. brzdogłowiec p. **Brzdogłowiec**. T. długocłonki (t. *cucurbitina*). T. eliptyczny (t. *elliptica*). T. karłowaty (t. *nana* s. *aegyptiaca*). T. koci, (t. *crassicolis*). T. kręćka (u owiec) (t. *coenurus*). T. olbrzymi (t. *expansa*). T. pochewkowy (t. *marginata*). T. przewiercony a. × ytawski (t. *mediocanellata* s. *inarmata* s. *saginata*). T. samotny = **Soliter**. T. trójkołczysty a. trójwieńczy (t. *acanthotrias*). T. złotocętkowany (t. *flavopunctata* s. *diminuta* s. *varecina*).

Tasienka, i, lm. i l. p. **Taśma**: T. w książce do znaczenia, gdzie czytający stanął. L. (= *zakładka tasienkowa*). Wiązać kaftan na tasienki. 2. [T., **Tasemka**] *szelki*.

Tasienkarka, i, lm. i p. **Tasiemczarka**. L.

Tasiemkarz, a, lm. e p. **Tasiemczarcz**.

Tasiemkostwo, a, blm., p. **Tasiemczarstwo**.

Tasiemkowski, p. **Tasiemczarski**. L.

Tasiemkowy przym. od **Tasienka**.

Tasiemlca, y, lm. e l. *machina do robienia tasiem*. 2. *machina przygotowująca len czolowy do przedzenia, z której wychodzi on w postaci taśmy*. 3. bot., p. **Morszyna**.

Tasiemlniczarka, i, lm. i forma ż. od **Tasiemlniczarz**.

Tasiemlniczarcz, a, lm. e: Ciągacz T. = *robotnik obsługujący ciągarkę*.

[**Tasiemlnik**, a, blm.] *choroba owiec*.

[**Tasienka** l] p. **Tas**.

Tasik, a, lm. i p. **Tas**: Kupcy po miasteczkach z kramami, kramikami, taszami, tasikami przejeżdżający, nie wpróż tasze swoje robiając będą, aż rejestra towarów urzędowi podadzą. Vol.

[**Tasiuchna**, y, lm. y] *kaczuchna*.

[**Taska**, i, lm. i] *filizanka*.

[**taskać**, a, al] *wlec, ciągnąć, nieść co mozolnie*.

[T. ś.] 1. *wlec ś.*, *gramolić ś.* 2. *zł. jechać*.

[**Taskanie**, a, blm.] *czynność cz. Taskać*.

Tasmanit, u, lm. y min. *odmiana bursztynu*.

Tasować, uje, ował l. karty do rozdania przy grze = *mieszać przekładając, kartować*: Ustawicznie zbiera i tasuje karty, tak że są zabrudzone. L. Przon.: *kartować, kombinować, układać, kierować*: Chcąc ś. jednolitym uczynić, wszystkie przypadki tak T., żeby go musieli postawić na czele wojska. Oss. 2. *szatry i t. p.* = *rozbijac, rozpinać, stawiać*: Poraż na głowę nieprzyjaciela, niech z pola zstępuje, obey niech w twojej ziemi szatrow nie tasuje. Stryjk. T. ś. *przesuwać ś.*, *przewijać ś.*: Radość i nieradość, smutek i niesmutek tak bystre, nakształt mieszanych przez szulera kart, tasują ś. w głowie i mkną przez serce. Jeż.

Tasowanie, a, blm., *czynność cz. Tasować*.

Tasowanie się, a ś., blm., *czynność cz. Tasować ś.*

[**Tastąd**] *stamtąd*.

Taster, tra, lm. try p. **Fifa**.

Tastr, a, lm. y leśn., p. **Fifa**.

Tasymetr, u, lm. y fiz. *przyrządek służący do wykrywania zmian temperatury ze zmian natężenia prądu*.

× **Tasz**, u, lm. e p. **Tas**: Kupcy po miasteczkach, z kramami, kramikami, taszami, tasikami przejeżdżający, nie wpróż tasze swoje robiając będą, aż rejestra towarów urzędowi podadzą. Vol. Jezuz z kościola kupców wysieki biczem, powywracał im tasze, powywracał stoły. Pot. W obozie tasze rozpostrze i barany ukradzione będzie przedawał. Birk. Chociażby drugi wszystkie pozakupiał tasze, nie przecię nad potrzebę takie żądze nasze. Pot.

Tasza, y, lm. e l. [T.] p. **Tas**. 2, † T. *kieszek*. Troc. 3. † T. *torebka, kieska, worak, kaleta*: U buku T., *torebka z trzema kutasami*. Zdr. **Taszka**.

× **Taszarz**, a, lm. e *mający budę kramarską, handlujący w niej, kramarz*.

Taszczenie, a, blm., *czynność cz. Taszczyć*.

Taszczenie się, a ś., blm., *czynność cz. Taszczyć ś.*

[**Taszczyć**, y, ył, **Teleszyć**] i. *ciągnąć co ciężkiego, dugować, wlec; prowadzić pod przymusem*: T. kogo na wóz, do kozy. 2. *ciągnąć kogo po sądach*. [T. ś.] i. *prowadzić ś.*, *wlec ś.*; *gramolić ś.*, *pakować ś.*, *windować ś.*, *tarabanić ś.*: Stary taszczy ś. z trudnością na kozioł. Wilez. 2. *zł. iść*.

[**Taszemka**, i, lm. i] p. **Tasienka**.

Taszka, i, lm. i l. p. **Tasza**: Sięgnął do taszki i dobywał flaszki. P. Koch. Gdy masz próżne taszki, nie siadaj do flaszki. Min. Nie bójcie ś., taż to T. sprawuje! Wys. Chępiła ś., w swą taszkę trzopiąc, że z tej ś. kalety rodzą kasztelani. Jag. Porwano łakmostwo fraszce, byle grosz na grosz był w taszce. Ryb. J. Pałasz na złotym pendencie i T. na złocistych pasach. Jeż. 2. *pokrywka rękojeści u miecza, garda, furdymant* Ust. cen. 3. † T. *przynależność uzbrojenia ochronnego, służącego do okrycia ludzi*. Górs. 4. † T. *walek do wiercenia maci, wiercimak*. Korcz. 5. bot., p. **Tasznik**.

Taszla, i, lm. e *sztuka kamienia, która ś. wprawia w wyrób kamieniarski, dla zastąpienia części uszkodzonej*.

Tasznik, a, lm. i, † **Kradnica** bot. l. a. **Taszka** (*capsella*) rośl. z rodziny krzyżowych. Gatunek: T. pospolity, **Gryczka**, **Bydelnik**, **Bygielnik**. 2. p. **Tobołek**.

† **Tasbir**, u, lm. y, † **Tasbir**, † **Tazbir**, **Tazbir**, † **Tazbier**, † **Tazhier**, † **Tazbier**, † **Tacbir**, [**Tacbir**], † **Taszbir**, † **Tyźbier**, † **Tyźbier** *piwo liche, poślednie, piwo stołowe, cienkusz, podpiwek, lura, żart. sikacz*. Troc.

[**Taśka**, i, lm. i] *kuczka*.

Taśma, y, lm. y l. *pasmo tkane zwykle z prostego włókna, pas tkackiej roboty, lina płaska* (Łab.): T. u ładownicy. Gemb. T. u zaprzęgu = *szleja, szelka*. Tor wyśięgowy zagrodzony u mety taśmą. Najwyższy dostojnik miejscowy, otwierając wystawę, przeciął taśmę. T. u smuklerza rozmaita, jak oto: w wemik, futrowana, w bugler, w węzyk, w oczka, w zębki i. t. d. Mag. Osnowa taśmy u smuklerza z nici, z jedwabiu i t. d., wzdłuż ramy nasnuta. Mag. Pasem abo taśmą żeniną piersi swoje przywiązywał. Birk. Przen.: *Wenery zwodnicza* T. Karp. (= *przepaska*). T. ozdobna = *galon*. Przen.: *Między gałęziami*

drzew ukazała ś. T. świetlista. Sienk. (=wstęga, smuga, pas) Przen.: T. piłowa = listwa żelazna ząbkowana, do rznienia. 2. bandaż, binda, wiązadło: Cyrulik, mając krew puszczać, powinien mieć na dorędziu taśmę półtorałokciową, na dwa cale szeroką, do wiązania ręki. Perz. 3. T. śpi-czasta = część powierzchni kuli zamknięta między połowami dwu kół wielkich, dwukąt, czótenko sferyczne. 4. anat.: † T. = wiązadło (ligamentum): Taśmy, czyli ligamenta, są gęste i białawe części, które nie tylko kości, ale i inne miękkie części do kupy wiążą. Wei. T. naczyńiówki w mózgu (taenia chorioidea). Taśmy okrężnicy (taenia coli): a) T. kręskowa (taenia mesocolica). b) T. siatna (t. omentalis). c) T. swobodna (t. libera). 5. pot.: Taśmy a. więzy owodni. Zdr. Tasiemka, Tasiemeczka

Taśmia, i, lm. e zool. (cestum) grzebienica.

Taśmiany p. Taśmowy: W gźło ś. i w tkankę taśmianą przebrała. P. Koch.

Taśmiarka, i, lm. i kobieta, która robi taśmy, która handluje taśmami.

Taśmiarski przym. od Taśmiarz.

Taśmiarstwo, a, btm. rzemiosło taśmiarza.

Taśmiarz, a, lm. e rzemieślnik, który robi taśmy a. ten, który nie handluje.

Taśmin, u, lm. y, bot.: T. czerwiogubny (albizzia anthelmintica).

Taśmować, uje, ował i. obszywać taśmą: Kołpak z mieszkim ponsowym, biało taśmowanym. Górs. 2. [T.] drzeć, rznąć, rwać (na taśmy)

Taśmowanie, a, btm., czynność cz. Taśmować.

Taśmowato przys. od Taśmowaty.

Taśmowaty do taśmy podobny (taeniaeformis).

Taśmowce, ów, btp, zool. (cestodes) rodzina robaków.

Taśmownica, y, lm. e, Sztreka machina używana w przędzalniach do łączenia i jednoczesnego wyciągania taśm.

Taśmownik, a, lm. i żelazo taśmowe.

Taśmowy, Taśmiany przym. od Taśma: Taśmowe ubranie sukni. Szelki taśmowe. Piłka (do rznienia) taśmowa = z listwą zębatą.

Taśmówka, i, lm. i miara z taśmy o podziałkach, skręcana zapomocą korbki w odpowiednią okrągłą i płaską puszkę.

[Taśta] p. Taśtak.

[Taśtać, a, al] szarpać, targać, tarmosić, szamotoć, czochrać: T. kogo za uszy.

[Taśtak, a, lm. i]: Ponad Wartą od Nowego miasta aż do granicy Królestwa Polskiego mieszkają Taśtaci, dlatego zapewne tak nazwani, że jednym lejcem konia powożąc i ściągając go ku sobie, wołają: taś-ta! taś-ta! Gwar.

[Taśtanie, a, btm.] czynność cz. Taśtać.

[Taś! taś!] przywoływanie kaczek, niek. gęsi: Kobiety zwoływały kaczki: T., tasienka, taas! Grusz.

Tata, y, lm. y, Tatka, Tato, Tatko, Tatek, Tateczek, Tatuńiczek, Tatenko, Tatumio, Tatumcho, Tatumko, [Tatum, Tatumienko, Tatumek, Tatumienek, Tatumia, Tatumienko], Tatusio, Tatus, Tatusiek, [Tatusinek, Tatusiniek, Tatusienko, Tatusieniczek, Tatusin, Tatumo, Tatlo, Tatul, Tatula, Tatulko, Tatumienko, Tatumiek, Tatuminek, Tatuminiek, Tatumliczek, Tatumieniczek, Tatumineczek, Tatumek, Tatumk, Tatumieczek, Tatum, Tatum, Tatumieczek, Tatumiejek] dziec. ojczulek, papa: Dziecię za nim biegalo i wołalo: T.! T.! Skar. Św. Wojciecha Słowacy zwali T., jako ojca. Paszk.

Tatać, a, al i. wołać: tata! 2. komu = nazywać go tatą, mówić mu: tata. Troc. Wdzięcznie ro-

dzicom swoim pochlebiała, ojeu tatała, matce zaś mamała. Lubom.

Tatalar, a, lm. owie zwolewnik zupełnej wstrzemięźliwości.

Tatanie, a, btm., czynność cz. Tatać.

[Tatar, a, lm. y] i. bicz, korbacz. 2. a. [Tatarok, Pluszczaj] tatarak.

Tatarak, u, lm. i bot. p. Ajer.

Tatarakowy przym. od Tatarak: Korzeń T. Tatarakowe rośliny, bot. = Obrazkowate.

Tatarakówka, i, btm. = Kalmusówka.

[Tatarani] wyraz improwizowany: Moja pani T.

Tatarczak, a, lm. i placek a. strucelka z maki tatarczanej. Troc.

Tatarczanka, i, btm. i. słoma tatarczana: Siana pięknego owocem dawał, także grochowin, tatarczanki. Haur. 2. gór. ruda żelazna w drobnych ziarnach, ruda tatarzkowata.

Tatarczany, [Tatarozy] przym. od Tataraka, gryczany: Mąka tatarczana. Tatarczana kasza albo krupy mniej posilne, niżli żytnie. Syr. Placek T.

[Tatarczuch, a, lm. y] i. chleb, placek tatarczany: T., chleb z tataraki. Syr. T., paluch, łazanek z tataraki. L. 2. szczaw kędzierzawy (rumex crispus). 3. [T.] tatarak.

[Tatarczuchowy] przym. od Tatarczuch: Na Zielone Święta wyściefają posadzkę kościoła liśmi tatarczuchowemi.

[Tatarozy] p. Tatarczany: Kasza tatarcza.

Tatarczyisko, a, lm. a i. a. [Poganisko] pole po tatarce: Na tatarczyisku co siać. Haur. 2. p. Tatarka. L.

× Tatarczyzna, y, lm. y p. Tatarszczyzna: Nakazujemy lustrowanie tatarczyzn. Vol. (osiadłości Tatarów. L.).

Tatarczka, i, lm. i i. p. Tatarka. 2. bot., p. Czosnek.

Tatarka, i, lm. i, [Taterka] i. upstrzenie masu białej, cętkowatość: Koń prese-biały, co z wiekiem nie chwyta tataraki, jest spojzenia dziwnie pięknego. Pol. 2. Krata u bramy, T., krata z grubego drzewa, okuta żelazem, krata spustna. Bobr. 3. bot., p. Rdest. T. = Czosnek szczypiorek: Na św. Marka późny owies, a ranna T. Prz. Tatarkę i inne krupy przedawać. Zigr. Zdr. Tatarczka.

Tatarkowato przys. od Tatarkowaty.

Tatarkowaty i. podobny do tataraki. 2. Ruda tatarkowata, p. Tatarczanka: Rudę żelazną czarniawą kostkową nasi górnicy zowią tatar-kowatą. Os. J.

Tatarling żart., zam. Tatar: Spiewa tak głośno, jakby cheiał Tatarlingom dać znać, że w tej stronie ludzie mieszkają. Jeź.

Tatarnik, a, lm. i tatarak: Po kępacach, porosłych tatarnikiem, dostali ś. na brzeg błotnistej rzeki. Ost.

Tatarować, uje, ował komu skórę, tytek = ćwiczyć, toić, garbnąć, batożyć, smarować, ciąć, katować: Bo mój, nie dobrego, skórę tataruje. Wóje.

Tatarowanie, a, btm., czynność cz. Tatarować.

Tatarowszczyzna, y, lm. y p. Tatarszczyzna: Lenna owe, z prawem dziedziczenia za zbrojną służbę na wszelkie wezwanie, zwały ś. u nas tatarszczyznami a. tatarowszczyznami. Rol.

Tatarski: Tatarskie ziele = tatarak. Ulice umajono, tatarskim ziemiem narzucono. Goł. Pier-niczki, tłuczenniki i tatarskie ziele w cukrze nie osłodziły mi śmiertelnej nudy. Koź. Sos T. =

z musztardą, ostry, pikantny. Befszyk T. = z surowego mięsa skrobanego, z oliwą, korzeniami zaprawny. Myśl. Taniec T. = walka z niedźwiedziem. Chłopa skazało do zamku na tatarską robotę. Haur. (do tacek. L.).

Tatarstwo, a, blm., zb. *Tatarzy, zagony tatarskie*: T. ś. rozbryzgiwało po całym kraju. Kozk. Na kresach ukraińskich toczyła ś. niustająca walka między nowymi osadnikami a najeżdżającym ich z pobliza tatarstwem pogranicznym. Szaj.

Tatarszczyzna, y, blm., × **Tatarzczyzna, Tatarowszczyzna** wszystko, co ś. tyczy *Tatarów, co do nich należy*: a) a. **Tatary** osady tatarskie; b) język tatarski; c) towary tatarskie; d) zwyczaje tatarskie; e) *zagon, najazd tatarski*: Tatarowie, paląc i zabijając, aż do Opola przepadszy, po trzecim miesiącu odeszli; rok tej tatarszczyzny był 1260. Błaż. W one tatarszczyzny, które po odjechaniu Henryka częste bywały, wychadzali i plon odbijali. Papr.

Tatary, ów, blp., p. **Tatarszczyzna**.

[**Tataryta**] *przyśpiew*.

Tatarzę, ćcia, lm. *ęta* *dziecię tatarskie*: Strzelajcie, póki macie folgę, bo na jesień będziecie tatarzęta w Krymie szukać. Sienk.

Tateczek, czka, lm. *czkowie* p. **Tata**: Tatku, tateczku! sokoliku mój! mój gołąbku! Jeż.

Tatek, tka, lm. *tkowie* p. **Tata**: Zacerwienił ś. nasz T., że ś. wstydzi sprawek dziełek. Trzł. *Tatkowie* wasi, co z prosta wierzyli, by dziś powstałi, takby ś. dziwili, gdzież pokój święty, jedność, stała wiara? wzięta ją mara! Stryjk. Wstydźże ś., tatku, z babiami bajkami historyków świętych potwarzać. Pim.

[**Tateńko**, a, lm. *owie*] p. **Tata**: Na ten raz wybaczcie, drogi tateńku. Byk.

[**Taterka**, i, blm.] p. **Tatarka**.

[**Taterkowaty**] *koń = siwy na starość, z plamicami na włosiu*.

Taternictwo, a, blm. *specjalność a. zamiłowanie taterników*.

Taterniczka, i, lm. i forma ż. od **Taternik**: Co innego ja, sławna T.! Sew.

Taternik, a, lm. *cy przewodnik w Tatrach; turysta w Tatrach, obeznany z Tatrami bywalec tamtejszy, wprawny w chodzeniu po wysokich szczytach*: Zahartowany T. Skaly otaczające są tak strome, iż najbiegłszy T. o wejście na nieby ś. nie pokusił. Siemir.

Tatersal, u, lm. *e* *zakład sprzedaży koni*.

Tatka, i, lm. *owie* p. **Tata**: Czokaj, T., latka. Prz. Masz dobrego tatkę. Zigr.

Tatko, a, lm. *owie* p. **Tata**.

Tatków *tyczący ś. tatki, należący do niego*.

[**Tatlo**, a, lm. *owie*] p. **Tata**.

Tatła, y, lm. *y* *przysmak słodki*: Hałwy, owoce osmażane i różne tatły smakowite. Jeż. Wonie, rozchodzące ś. z mis cynowych, napelnionych słodkimi, podniebienie: łechającemi tatły. Jeż.

Tato, a, lm. *owie* p. **Tata**: T. nie wraca; ranki i wieczory we łzach go czekam go i trwodzi. Mick. Czyście tęskniły do tata? Mick. Zmiłuj ś. nad tatem. Mick. To ja, dzieci, wasz T. Mick.

[**Tatów**] *należący do taty*: Tatowa chustecka.

Tatra, y, lm. *y* *wysoka góra*: Kurzawe chmury z szczytów jakiej taty wnoszą ś. Przyb.

[**Tatrad się**, a ś., ał ś.] *grzebać ś.*: Tu ś. kury tatrały (= tu kury siedziały).

[**Tatranie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Tatrać ś.*
[**Tatrawisko**, a, lm. a] *kuropatw = miejsce, na którym siedzą kuropatwy*.

Tatuacja, i, lm. *e* p. **Tatuowanie**.

Tatuator, a, lm. *rzy ten, co tatuuje*: Japończycy posiadają artystów tatuatorów.

× **Tatuaż**, u, lm. *e* *rysunek wykleśty lub zapomocą nacięć na skórze żywej wykonany*. Żart.: Czyszcząc buty i płacząc, okrył sobie twarz czarnym tatuażem. Orzesz.

Tatuchno, a, lm. *owie* p. **Tata**: Ach, tatuchnu, jaki ty mądry, jaki ty święty! Prus.

Tatuf, **Tau**, **Tauf** *w. nasładowujący różne szczerkania psów*: Na niedźwiedzia psy idą, przerażliwie wrzeszcząc: T. T., tau, tau. Haur.

[**Tatul**, a, lm. *e*] p. **Tata**.

[**Tatula**, i, lm. *e*] m., p. **Tata**.

[**Tatulek**, lka, lm. *lkowie* i. p. **Tata**. 2. Pan T. = ksiądz.

[**Tatuleniczek**, czka, lm. *czkowie*] p. **Tata**.

[**Tatulenko**, a, lm. *owie*] p. **Tata**. L. A, ojczeńku, a, tatulenku! Chodź.

[**Tatuliczek**, czka, lm. *czkowie*] p. **Tata**.

[**Tatulinczek**, czka, lm. *czkowie*] p. **Tata**.

[**Tatulinek**, nka, lm. *nkowie*] p. **Tata**.

[**Tatuliniek**, nka, lm. *nkowie*] p. **Tata**.

[**Tatuliko**, a, lm. *owie*] p. **Tata**: Tatulku. L.

A dlaczegożes jegomość wnet nie pojechał do tatulka? Chodź.

[**Tatulkowy**] *przym. od Tatulko*.

[**Tatulo**, a, lm. *owie*] p. **Tata**: Opowiem wszystko tatulowi. Wyb.

[**Tatulowy**, **Tatulów**] *przym. od Tatulo*: Ni ja tatulowa, ni ja matulina.

[**Tatulów**] p. **Tatulowy**.

[**Tatunek**, nka, lm. *nkowie*] p. **Tata**.

[**Tatunia**, i, lm. *owie*] m., p. **Tata**.

Tatuniczek, czka, lm. *czkowie* p. **Tata**.

Tatunieczkowy *przym. od Tatuniczek*.

[**Tatunienek**, nka, lm. *nkowie*] p. **Tata**.

[**Tatunienko**, a, lm. *owie*] p. **Tata**.

Tatunio, a, lm. *owie* p. **Tata**.

Tatuniów *przym. od Tatunio*.

[**Tatun**, a, lm. *owie*] p. **Tata**.

Tatunio, a, lm. *owie* p. **Tata**: T. was do Ozehrynia ciągną. Jeż. Mój ojczulku! mój tatunio! powtarzała, okrywając pocałunkami ręce swego ojca. Rog.

Tatuniołowy *przym. od Tatunio*.

Tatunio, a, lm. *owie* p. **Tata**.

Tatuniołowy *przym. od Tatunio*.

Tatuować, uje, *ował* *tworzyć na skórze ludzi żywych rysunki zapomocą nakłowań lub nacinania*.

Tatuowanie, a, l. blm. a. **Tatuacja** *czynność cz. Tatuować* 2. lm. a *tatuaż*: Najpiękniejsze tatuowania spotykamy u Nowozelandczyków.

Tatusiać, a, ał *nazywać tatusiem*: Działki nie wejda na jego (Diomeda) kolana, by ojca T. Ml. **Tatusianie**, a, blm., *czynność cz. Tatusiać*.

Tatusieć, oje, ał i. a. **Tatuskować** *postępować jak tatuś, nasładować tatusia*. Mącz. 2. *stawać ś. tatusiem, podtatusiałym*. L.

Tatusiek, ska, lm. *skowie* p. **Tata**: Wełnę draż z pana tatuska. Rej.

[**Tatusieniczek**, czka, lm. *czkowie*] p. **Tata**.

Tatusienie, a, blm., *czynność cz. Tatusieć*.

[**Tatusienko**, a, lm. *owie*] p. **Tata**.

[**Tatusijek**, jka, lm. *jkowie*] p. **Tata**.

Tatusin, **Tatusiny** *przym. od Tatus*.

[**Tatusinek**, nka, lm. *owie*] p. **Tata**.

[**Tatusiniek**, nka, lm. *owie*] p. **Tata**.

Tatusiny p. Tatusin.

[Tatusin, a, lm. e] p. Tata.

Tatusio, a, lm. owie p. Tafta.

[Tatusiowy, Tatusiów] przym. od Tatus: Dobra rada tatusiowa. Papr.

Tatusiów p. Tatusiowy.

Tatus, a, lm. owie l. p. Tata: Prawił T. są dziwy synowi daremnie. Pot. O tym, jak T., dziadus, pradziadus bynajmniej nie wiedział. Świt. Czechowicza tatusiem nowokrzeńców nazywa. Wiszn. 2. *człowiek podtusiwały, staruszek, dziadus*: Ale i mój pan, taki T., taki starzec, przecież do trzech ś. razem umizga. Zabł.

[Tatylenko, a, lm. owie] p. Tata.

[Tatynecek, czka, lm. czkowie] p. Tata.

[Tatynek, nka, lm. owie] p. Tafta: Coby na to T. i matynka powiedzieli? Skarb.

[Tatynk, a, lm. owie] p. Tata.

Tau p. Tatuf. L.

Tauf p. Tatuf: Na wilka psi wydają takie głosy; T., T., T., ja jau, ja jau! Haur.

Taulina, y, lm. y bot. (spiraea crenata) ros. z rodziny tawuły.

Taumadzyt, u, lm. y min. gatunek gipsu, Ca SO₄.CaCO₃.CaSiO₃ + 15H₂O.

Taumatologia, i, blm. nauka o cudach.

Taumatomachja, i, blm. zaprzeczanie cudom.

Taumatrop, u, lm. y = Stroboskop.

Taumaturg, a, lm. owie cudotwórca.

Taurocholian, u, blm., chem. l. T. potasowy, T. potasu (kalium taurocholicum). 2. T. sodowy, T. sodu (natrium taurocholicum).

× **Tauromachja, i, lm. e walka byków:** Szkołę tę prowadzi z powodzeniem prof. tauromachji.

Tauryczanin, a, lm. anie, Tauryk Tatar krymski, pohaniec. L.

Tauryjski wiatr = chłodny wiatr północno-wschodni, wiejący w Alpach Norweskich.

Tauryk, a, lm. owie p. Tauryczanin: T. gdy ś. wysworuje, kraje polskie swym trwoży tłumem i plondruje. Kulig. T. srogi brańca skrępował pęty za ręce i nogi. Kulig.

Tauryna, y, blm., chem. ciało, znalezione pierwotnie w żółci wołu, a następnie w wielu cieczech u rozmaitych zwierząt, jest kwasem amidotlenosulfonowym, NH₂.CH₂.CH₂.SO₃H.

Tautacyzm, u, lm. y nieprzyjemny zbieg głosek, wyrazów lub wyrażen jednakowo brzmiących.

Tautochrona, y, lm. y l. fiz. = Izochrona. 2. mat. krzywa, mająca tę własność, że ciało ciężkie, spadając po niej z różnych wysokości, dochodzi w tym samym czasie do punktu najniższego: Cyklojda jest tautochroną.

Tautochroniczny izochroniczny, jednakowo trwający.

Tautochronizm, u, blm. równoczesność.

Tautofonja, i, lm. e ciągle powtarzanie tego samego tonu.

Tautogram, u, lm. y utwór wierszowany, w którym każdy wiersz lub każdy wyraz zaczyna ś. od tej samej litery.

Tautologia, i, blm. zbyteczne powtarzanie tych samych myśli coraz innemi wyrazami.

Tautomerja, i, blm., chem. równość pierwiastków składowych (tautomeria).

Tautozonalny min.; Ściany tautozonalne kryształu = *jednopasowe, należące do tego samego pasa, czyli do tej samej zony, to jest do ogółu ścian, zespolonych równoległością krawędzi.*

× **Tawerna, y, lm. y szynk, gospoda, karczma. Tawistokit, u, lm. y min. fosforan zawierający glin, Ca₂P₂O₈.3AlO₃H₂.**

† **Tawta, y, lm. y p. Tafta:** Tylko ś. w lekką jakąś tawtę uwinęta. P. Koch. Ziele to w cynelin abo w tawtę cienką zawiązać, nosić na szyi. Syr. Dąb ten w poły tawt i tabliczek moc opasowała. Żebr.

Tawulina, y, lm. y bot. (spiraea crenata) ros. z rodziny tawuły.

Tawuła, y, lm. y, Parzydło, Więzokrzew, bl. Hordowid, posp. Spirea, Spireja bot. (spiraea) ros. z rodziny różowatych. Gatunki: T. główkorodna a. bulwowa, daw. [Kropidło], Kamyczki, bl. Zwiesinosek. T. szeroko-liściowa a. błotna, [Parsz], posp. Kozia broda, Parzydło wiązowe, Ilmowna, Ilmiezka (s. ulmaria), T. wierzbowata (s. salicifolia).

† **Tazbier, u, lm. y p. Tašbir:** Tazbiery, pośledniego piwa stoczki, aby dla zalewania słodów do tegoż oddawano roboty. Haur.

† **Tazbier, u, lm. y p. Tašbir:** Tazbiery także przewarzać dobrze, drożdży dodać tego ubogim ludziom nie żałować. Haur. Zdr. † **Tazbierek.**

† **Tazbierek, rku, lm. rki p. Tašbir:** Białogłowski trunek—woda lub T. Żegl.

† **Tazbir, u, lm. y p. Tašbir:** W żołądku jego jedło leży, jak śmierdzące młoto w kadzi, co z niego T. zlało. Rej.

[**Taż, Taże**] l. *wszakże, wszak, toż, toć, przecież:* Taż to u naszej szlachty dawne przywileje: skrzesać ognia w pałasze, gdy przyjaźń ściemnieje. Malcz.

† **Taża, y, lm. e worek, torba, kieszeń. Fort.**

† **Tazbier, u, lm. y p. Tašbir:** Kiedy może dostać tazbieru a. cienkusz. Um.

† **Tazbir, u, lm. y p. Tašbir:** T. do dworu czeladzi robotnej zawždy zostawować ma piwo-war. Gost.

[**Taże**] l. p. **Taż:** Co to za jeden? — T. dziedzie. A kto by tego nie baczył? T. bywało nieraz, że... 2. *jużci, a jakże, tak, oczywiście, rzeczywistoście, ma ś. rozumieć, rozumie ś., naturalnie, oczywiście, spodziewać ś.:* A T. nie co. T. to przedtym wszysey ludzie byli silnej budowy ciała.

[**Tachnać, nie, nał**] p. **Tęchnąć.**

[**Tachnienie, a, blm., Tęchnięcie**] czynność cz. **Tachnąć.**

[**Tęchnięcie, a, blm.**] p. **Tęchnienie.**

[**Tęcka, i, lm. i**] (o dziewczynie) *kręcicka, wiercicka.*

[**Tędrać, a, al, Tędrać**] *mruzczyć pod nosem, gderać.*

[**Tędranie, a, blm.**] czynność cz. **Tędrać.**

[**Tędy**] p. **Tędy.**

[**Tęga, i, lm. i**] p. **Tęcza.**

[**Tęż, a, lm. e**] p. **Tęcza. Pe.**

[**Tężać, a, al**] *parzyć gorącą wodą. Pe.*

[**Tężanie, a, blm.**] czynność cz. **Tężać.**

[**Tężenie, a, blm., Tężynie**] czynność cz. **Tężyć.**

[**Tężowy**] przym. od **Tęż, tężowy. Pe.**

[**Tężyć, y, ył**] *pogrząść co w ukrop, parzyć gorącą wodą.*

[**Tężynie, a, blm.**] p. **Tężenie. Pe.**

[**Tępać, a, al**] p. **Tępnać. Troc. Tępa nogami. L.**

Tępanie, a, blm. l. [T.] czynność cz. Tępać.

2. fizj. † T., p. **Tętno,**

[**Tępielec, lca, lm. lca**] p. **Topielec.**

[**Tęplować, uje, ował**] p. **tupać.**

[**Tęplowanie, a, blm.**] czynność cz. **Tęplować.**

[**Tępnąć, nie, nał**] p. **Tępnać.**

[**Tępnięcie, a, blm.**] czynność cz. **Tępnąć.**

[Tapol, a, lm. e] p. Topola.
 [Tąpola, i, lm. e] p. Topola.
 [Tapor, a, lm. y] p. Topór.
 [Taporować, uje, ował] p. Toporować.
 [Taporowanie, a, blm.] czynność cz. Tąporować.

[Tąpotać, a, al] p. Tupnać.
 [Tąpotanie, a, blm.] czynność cz. Tąpotać.
 [Tąpól, a, lm. e] p. Topola.
 [Tątać, a, al] szukać po wszystkich kątach; robić powoli, niepotrzebnie zajmować ś. drobnostkami; krzątać ś.: Cegoż ty tu tątas? — Ojca, matki sukam.

[Tątanie, a, blm.] czynność cz. Tątać.
 [Tątanina, y, lm. y] drobnostkowa robota.
 [Tątkać, a, al] p. Tutkać.
 [Tątkanie, a, blm.] czynność cz. Tątkać.
 [Tątrątać, a, al] p. Tupnać.
 [Tątrąptanie, a, blm.] czynność cz. Tątrąptać.

*Tąż: W T. = w tęż stronę. Troc.
 Tążenie, a, blm., czynność cz. Tążyć.
 †Tążyć, y, ył, [Tążyćó], †Tużyć tęsknić, wzdychać za kim, za czym: Tążyły do drugiego cielecia kradzione. Klon. Gdy już jagnięta zapomną po matkach T. Trzyc. Wszysey tu po tobie tążą. Mącz. Gdy męża nie będzie w domu, żona będzie T., jako po swym serdeczynie przyjacielu. Petr. Umarła mu żona, po której począł bardzo T. Stryjk. Nie umiem załamywać rąk, ni zbytnie T., gdy groźny szturm w zamętnej chce toni pograżyć okręt. Książ. (zasmucać ś. L.). Do nieba zawsze tąży. Birk. Tążył żołnierz do bitwy. Chr. (= rwał ś.). Pies tąży za panem. Troc. Witajcie, panie, z gościny, jużesmy przez was tążyli. Wóje.

Tch-, p. Dech.
 Tchawica, y, lm. o i. anat. (trachea s. aspera arteria) przewód oddechowy, doprowadzający powietrze do płuc; †Wiatrociąg (Perz.), ×Kanał oddechowy (Kam.), †Kanał oddechowy, †Krtonia arterja, †Fletnia płucowa, †Krtani (Krup.), †Gardziel oddechowy. (Wei.). †Gardziel (Jar.), [Chrząściel]. T. jest rura w gardle chrząstkowa, jakoby z pierścionków, abo z jakich obrączek złożona, którą nie jedno dech idzie; przeto tchawicą zową, głupi zaś gardzielem, ale gardziel idzie podle tchawice, tamty m idzie picie i jedzenie. Sien. 2. patol.: T. szablasta (aplanatio tracheae). Uchylek tchawicy. Zapalenie tchawicy (tracheitis). 3. chir.: Rozcięcie tchawicy, tracheotomia (tracheotomia). Wziernikowanie tchawicy (tracheosopia). 4. zool. !Tchawice (Jar.) = tchawki, dychawki (tracheae).

Tchawicojęzykowy p. Tchawicznojęzykowy.
 Tchawicowy p. Tchawiczny.
 Tchawicnojęzykowy, Tchawicojęzykowy anat.: Mięsień T. (u dzięciołów), mięsień tchawicojęzykowy (musculus tracheloglossus).
 Tchawiczny, Tchawicowy przym. od Tchawica (trachealis). Chir.: Rurka tchawiczna (wsuwana w tchawicę po jej rozcięciu).
 Tchawka, i, lm. i, !Tchawica, Dychawka jeden z przyrządów oddechowych owadów.

Tchawodyszny oddychający zapomocą tchawek: Tchawodyszne (pazurkonosne, t. j. peripatus, wije, owady, pajęczaki). Nus.

Tchlin, u, lm. y, Morska lilja, Siłokwiat bot. (pencratium) roś. z rodziny amarylkowatych.

× Tchlina, y, blm. = Stęchlizna: Wszystkie tu pachnie tchliną zamkniętych spichrzów. Orzesz.

†Tchło, a, lm. a p. Tło: Winem i stoły i ściany i tchła polewał. Skar.

× Tchnący i. im. od Tchnąć. 2. żyjący, żywotny, ożywiony: Tchnąca rzecz, dech abo duszę mająca, ruch, samoruch, co ś. samo rusza, żywocina. Kn.

Tchnąć, nie, ną! i. cz. ni., nied. = a) oddychać, dech wypuszczać i wypuszczać: Jakżem ś. zbiegała, złatała; ledwie tchnę. L. Którzy popełniają taką zbrodnię, nie tylko bez zgrzyoty zasnąć, ale T. nawet bez bojaźni nie mogą, respirare. Siem. J. Tchnie (dyszcy) co w izbie. Troc. Nie umarł, jeszcze tchnie. Troc. Gonił jąbym bez ustanku, żeby nie konie, ale zmordowane na szczęt, ledwie tchnę. Jun. Przen.: Duch, co w nas tchnie, przedzuchno upływa. Bardz. (= żyje, kolacze ś.). Przen.: W słowach jego szczerza tchnie prawda. I. (= bije, wydatnia ś., widnieje, jest ich duszą). Tchnął im z oczu Mars surowy. Troc. (= srożył ś., patrzył, wyglądał). Przen.: T. czym = oddychać czym, żyć, pałać, ziajać, dyszeć, zionąć czym, być czym ożywionym, przejętym, przejętym: Jedną duszą w dwóch ciałach tchnęli. L. (zgodni, jednomyślni. L.). Jego duchem tchnie. Kn. (jedna to dusza, wierni przyjaciele; lub też: od niego nastrojony, nauczony, poduszczony. L.). Zawziętym, miłośnym, rycerskim tchnął duchem. Troc. Dozgonną tchnął zycliwości. Troc. Mina szczerym Marsem tchnąca. Troc. Szczerą zawsze dobra pospolitego tchnął zycliwości. Troc. Tąż to dziś między nami panuje szczerłość, którą dawniej tchnęliśmy; wszysey. L. T. zemsta, miłością. Tchną pienia jego smutkiem, jaki nas często zajmuje w oczach tchnących dobrocią i nienawiścią. Brodz. Pókiś tchnęła prostotą, kochałem z ciałem piękną duszę. Hul. Paweł tchnął groźbami i morderstwy na ucznie Pańskie. Żarn. b) z ciężkością oddychać, robić piersiami, pracować piersiami, dyszeć, dychać, zipać, ziajać: Kto raz nazbyt prędko, raz nazbyt pomalu chodzi, od niemiernego kwapienia musi T. Kosz. Tchnęły konie od biegu i dymem kurzyły. P. Koch. Silną pięścią ś. w piersi ciężko tchnące bije. Przyb. 2. cz. ni., dok. = a) odelchnąć, wydać tchnienie, westchnąć, parę z ust wypuścić, zypnąć: Włeczni bogowie, bez których rządzenia i T. nie mogą wszystkie przyrodzenia. Lubom. Bez ojców św. wy ani tchniecie. Smotr. Tchnął — żyje jeszcze, natęga płuca. Syrok. Przen.: Natenczas żaden nie śmiał przeciwko przepowiadaniu ewangelji T. Baz. (= ani pisząc, parę z ust puścić). b) chuchnąć, dmuchnąć: Tchnął na uczniów Jezus, mówiąc im: bierzcie Ducha św. Ody. Tchnął na dziecie. Troc. Przen.: wionąć, powiać, dmuchnąć: A wraz i wiatr tchnął lubym, ciepłym powiewem. Reym. (= zaleciał). 3. cz. czyn.: T. co = a) dok. wypuścić co z tchem, tchnąć czym, chuchnąć, dmuchnąć czym: Bóg tchnął w oblicze Adama duch żywota. Jeł. Z ducha jednego i zimno tchnął i ciepło. Tw. (= i dmuchnął i chuchnął). Przen.: T. co w kogo = wpoić, wlać: dodać komu czego, natchnąć, ożywić czym, wzbudzić co w kim: Tchnij mu odwagę w serce. Dim. Obywatelom od jarzma cudzoziemskiego wraza wstręt, a tchnie miłość ojczyzny. Przyb. Poważna jego postać tchnie w wszystkich święte poszanowanie dla niego. Stasz. Przen., nied.: × T. co = tchnąć czym, żywić, chować co w sercu, czuć w duszy: Jednoż tchną, jednymże żyją sercem. Troc. Nie tylko wolność tchnie. Troc. Nie tchnie, jeno okrucieństwo i pomstę. Troc. b) nied.

× T. eo = *wciągać w płuća; oddychać czym*: Technie tu powietrze i zdrowe i miłe. *Kniaź. 4.* [T.] p. **Kwitnąc**: Sliwiny techną.

Tehnienie, a l. blm., **Tehnięcie** czynność cz. **Tehnać**: Czyni kapłan przy egzorcyzmie T. Hrb. (*chuch*). 2. l. m. a = a) *oddech, dech*: Do ostatniego tehnienia twoim sługą zostanę. Troc. Tobie do śmierci każde T. życia mego poświęcam. Niem. b) *przydech*: H francuskie aspiracją a. letkim tehniem ś. wymawia. Troc. Bylibyśmy jak lotne T. Mick. Wydać, oddać ostatnie T. c) lek. *oddech ciężki, dyszenie, oddech krótki*, † *oddech a nie* (*spiritus gravis s. anhelatio*): Płuca tehniem są poślubione. Ocz.

Tehnięcie, a, blm p. **Tehnienie**: T. Boże. Słow. × **Tehórstwo** a, blm., p. **Tehórzliwość**. Troc. **Bojaźliwość**, czyli T., jest szkodliwą przywarą. L. **Tehórz**, a, l. m. e, † **Tórz**, [Twórz, Tforz, Tórz, Ókorz, Cehórz, Szeszek] l. zool. (*putorius foetidus*) *zmerzę ssące drapieżne z rodziny kun*: Zastawić sidła na tehórza. Troc. Przen.: *człowiek tehórzliwy*: Doma lew, na wojnie T. Kn. T. go obleciał Koch. W. Człek to tehórzem podszytego serca. Troc. Tehórzem okadzony. Troc. Takli ich srogie obleciały tehórze, że ś. bez wstydu za murami kryją. Chr. Tehórzem podszyty. Auszp. Tehórzem podszyty. Opal. Szyszak mało pomoże i hartowne nity, kiedy pancerz żołnierski tehórzem jest podszyty. Druzb. T! bojaźliwy, zajęczego serca człowiek. Kn. T. to, nie żołnierz, i znać z potrzeby uciecze, kogo we grzbiecie, nie w piersi, nieprzyjaciel siecze. Pot. Wyzywałem go po kilka razy na pojedynek, ale podły T. nie chciał wychodzić. L. Rząd niewolniczy czyni ich nikczemnymi i bojaźliwymi tehórzami, nie stawia ś. nigdy śmiało ani serdecznie. Łęcz. Lękliwy i T. boi ś., czego bać ś. nie potrzeba. Bardz. Zaczynj odważnie dzieło, tehórzów szczęście mija. Min. Często T. tehórza straszny. Oss. Tehórzem trać. L. 2. a. Elk, Elka *skóra z tehórza, futro zwane elkami*. Zgr. Tehórzysko. × **Tehórzcać**, a, al p. **Tehórzyc**: Nie tehórzcała zimność krwi, widziałem go w przypadku, śmiałość doświadczona. L.

× **Tehórzanie**, a, blm., czynność cz. **Tehórzcać**. **Tehórzatko**, a, l. m. a p. **Tehórzę**: Jakie T., jak ci ręce drżą. L.

Tehórzzenie, a, blm., czynność cz. **Tehórzyc**. **Tehórzę**, **ęcia**, l. m. *ęta male tehórzów, płód tehórzy*: Tehórze opuszczają te miejsca, gdzie ś. im młode tehórzęta pobiją. Kluk. Zdr. **Tehórzatko**.

Tehórzliwie przys. od **Tehórzliwy**: Drży me serce zajęcze, tehórzcać tehórzliwiej od tehórza. Mick.

Tehórzliwość, l, blm., rz. od **Tehórzliwy**; **Tehórzostwo**, **Tehórzowstwo**, × **Tehórzowactwo**, × **Tehórstwo**.

Tehórzliwy, **Tehórzowski** *tehórzem podszyty, trwożliwy, lękliwy, bojaźliwy*: Ożłowiek T. Tehórzliwie serce.

Tehórzostwo, a, blm., p. **Tehórzliwość**. × **Tehórzowactwo**, a, blm., p. **Tehórzliwość**: W czynach jego nie było znaku tehórzowactwa. L.

× **Tehórzowac**, uję, ował p. **Tehórzyc**: Żołdactwo, które tak tehórzowało, przed nieprzyjacielem pierzchało, srogo współbraci zabija. Stasz.

× **Tehórzowanie**, a, blm., czynność cz. **Tehórzowac**.

Tehórzowato przys. od **Tehórzowaty**: Sługa ma ś. mężnie, śmiało, a nie T. stawić, broniąc pana. Haur.

Tehórzowaty *niewo tehórzliwy, zakrawający na tehórza, niewo bojaźliwy*: Słabego i tehórzowatego serca. L. Tehórzowata fantazja. Troc.

Tehórzowski p. **Tehórzliwy**. **Tehórzowstwo**, a, blm., p. **Tehórzliwość**.

Tehórzowy p. **Tehórzy**: Serce zajęcze, oczy tehórzowe, nogi jelenie. Star. Wytrwał, okrywający enotą sierść tehórzową. Pot.

[**Tehórzówka**, l, l. m i, **Twórzówka**] *czapka wielka z tehórza*.

Tehórzyc, y, ył, × **Tehórzowac**, × **Tehórzcać** *tracić serce, lękać ś., trwożyć ś., bać ś., strachać ś., truchleć*: Sto razy umiera, jeśli tam kto tehórzy. Pot. Idą na pozór śmiało, a każdy z nich tehórzy. Węg. Ten, który na wojnie tehórzył, Sieciech dom swój zakapturzył. Kras. Drży me serce zajęcze, tehórzcać tehórzliwiej od tehórza. Mick. B], mospanie, nie czas T. Pol.

Tchu p. **Dech**. † **Teica**, y, blm. *ckliwość*. And. z Kobyl. † **Teionka**, i, l. m. i p. **Członka**.

* **Tezą**: [Na czezo, Na szczo, Na tezą] *naczczo*. † **Tezec**, y, al p. **Czeczec**: Tezac, tkwiąc. B. Sz.

[**Tezenie**, a, blm.] *czynność cz. Tezcioć*. † **Tezenie**, a, blm., *czynność cz. Tezec*. † **Tezę** p. **Tkać**: Bez przestanku tę pajęczynę tezą i przędą. Zarn.

† **Tezciciel**, a, l. m. e p. † **Czciciel**. **Mącz**. [Tezcioć, i, il] p. **Czcioć**. † **Tezy**, [Tezy] p. **Czyzy**. Hist. w Lan. T. wrzód. Sien.

× **Tezywo**, p. **Ckliwo**. **Sł. wil**. [Teżymy, zem, blp.] p. **Giżma**.

Teł gm. *hej ty!* (nawołując za kim). [Te] l. a. [Tej] *partykuła wzmacniająca tylko spółnik a*: A te nie były stołki = ale to nie były stołki. 2. *gdy. 3. teą, to, więc*.

Teajzen, u, l. m. y mul. *żelazo kształtu litery T, używane do wysadzania gzymsów o znacznych wyskokach*.

× **Teantropizm**, u, blm. *wiara w Boga - człowieka, w Bóstwo, które stało ś. człowiekiem dla dobra ludzkości*.

× **Teantropologja**, i, blm. *nauka o połączeniu boskości i ludzkości w Chrystusie*.

Teatr, u, l. m. y, × **Teatrum**, [Teatron] l. *budowla, w której odbywają ś. przedstawienia sceniczne*: Uczęszczać do teatru a. × na T. Występować w teatrze. T. letni, zimowy. Przen.: *widownia, teren, plac, pole*: T. wojny. Teatrem tego zdarzenia był las podmiejski. T. anatomiczny = *sala uniwersytecka, urządzona amfiteatralnie, w której odbywają ś. wykłady na trupach*. 2. *przedstawienie sceniczne*: Grać, dawać T. T. amatorski, dobroczynny. 3. *instytucja poświęcona sprawom scenicznym; całokształt przedstawień scenicznych, sztuka sceniczna w danym czasie a. w historycznym rozwoju, scena*: Rozwój teatru. Historia teatru polskiego. Doskonały nabytek dla teatru naszego. Perla teatru warszawskiego. T. prywatny, rządowy. 4. *trupa teatralna, zespół aktorski*: Do Krynicy zjechał na lato T. lwowski. W Warszawie daje przedstawienia T. poznański. W pogrzebie wzięły udział teatry warszawskie. T. wędrowny, prowincjonalny. Zdr. **Teatryk**.

Teatralja, ów, blp. *wszystko, co dotyczy teatru, sprawy teatralne*.

Teatralność, i, blm., rz. od **Teatralny**.

Teatralny, × **Teatrowy** przym. od **Teatr**; *sce-niczny*: Przedstawienie teatralne. Sztuka teatralna. Każdego teatralnego dzieła celem ma być zabawa i naprawa obyczajów. L. Chóry teatralne. Muzyka teatralna. Gmach T. × **Gracz T.** = aktor, artysta dramatyczny. Przen.: sztuczny, nienaturalny, udany, obliczony na efekt: W grzeźnościach wyszukany, w chodzie T., w rozmowie wysadny. Koź. Nie mam majątku—dodała przytłumionym głosem, z boleścią nieco teatralną. Krasz. Kogóż zwiodą te teatralne uśmiechy, rzuty rąk, szyderskie żarciki. Krasz.

Teatrmajster, tra, lm. *trowie urządzający scenę do przedstawień*.

Teatralnie przys. od **Teatralny**.

Teatroman, a, lm. i *zapałony miłośnik przedstawień teatralnych, bywalec teatralny*: Warszawszy teatromani zażądali, aby Włosi śpiewali po polsku.

Teatromanja, i, blm. *przesadne zamiłowanie teatru*.

Teatromanka, i, lm. i forma ż. od **Teatroman**. [**Teatron**, u, lm. y] *teatr, arena*: Drugich here-tyków ćwiertowali na teatronicie.

Teatrowy p. **Teatralny**: Czwarta różność teatrowa po zginieniu morza wodnistego; piąta i ostatnia theatri variatio... Jag. Dwie muzyki grały pod dyrekcją katedralnego oraz teatrowego i miejskiego kapelmajstrów. And.

× **Teatrum**, w lp. nieod., lm. a, ów p. **Teatr**: Odprawa posłów greckich Jana Kochanowskiego, podana na T. przed Królem J. M. i Królową J. M. w Jazdowie nad Warszawą. Kochan. Kraj ten jest T. wojny krwawej. Troc. Ze srebrnego jeziora robi ś. T. urocz. Słow. Opo-wiadał owe święte historie, których T. był zwiedzil. Kuczk.

Teatryk, a, lm. i p. **Teatr**: T. ogródkowy.

Teatrykowy przym. od **Teatryk**: Przedsta-wienia teatrykowe. Aktor T.

Teatyn, a, lm. i *człowiek zakonu Teatynów, założonego przez św. Kajetana i Piotra Karafę w mieście Chieri, czyli Teate*: Ojcowie Teatyni pobożnością i naukami słyna. Troc.

Teatynka, i, lm. i *zakonnica reguły teatynskiej*. **Teatynski** przym. od **Teatyn**: Zakon T. fundo-wany r. p. 1524. Troc.

Tebaina, y, blm., chem. *jeden z alkaloidów, otrzy-mywanych z makowca*. (thebainum).

Tebel, bla, lm. *bie p. Tybel*.

Tebenki, ów, blp., p. **Tybinki**: Konie, wszędzie dna dostając, ledwo się po T. zamaczały. Chodź.

[**Tebinka**, i, lm. ij] p. **Terebinka**.

Tebinki, ów, blp., p. **Tybinki**: Koń zapadł po T. Pas. Po tych swoich drwinkach, poskrób ś. bracie, w głowę, weźmiesz po tebinkach. Zabł.

Teblowy przym. od **Tebel**: Świdur T.

Techer, chra, lm. *chry*. **Dziesiątek** garb., ręk. *paczka skór cielęcych lub innych drob-nych, złożona z dziesięciu sztuk*.

† **Techna**, y, lm. y *intryga, machinacja*: Wiado-mość, że ś. z tą plugawą techną (intrygą) o Wilczkowskim chował na sejm. Kraus.

Technicznie przys. od **Techniczny**.

Techniczno militarny p. **Techniczno-wojskowy**: Napoleon dowiedział ś. o radach techniczno-militarnych, jakie dawał C. w Petersburgu. Ask.

Techniczno-naukowy *tyczący ś. technicznej stro-ny nauki*: Wyraz T.

Techniczno przemysłowy *tyczący ś. przemysłu technicznego*: Wystawa prac uczniów wyższej szkoły techniczno-przemysłowej.

Techniczność, i, blm., rz. od **Techniczny**.

Techniczno-wojskowy, **Techniczno-militarny** *tyczący ś. technicznej strony wojskowości*: Na plan pierwszy wystąpi gruntowne uzdolnienie tech-niczno wojskowe. Bl.

Techniczny i. *tyczący ś. jakiej nauki, sztuki, rzemiosła*: Szkoła techniczna. 2. *wykonywany spo-sobami, narzędziami, używanymi w jakiej specjal-ności*: Rysunki ręczne i techniczne. 3. *tyczący ś. techniki, formy zewnętrznej, rzemieślniczej, wyko-nania opartego na wprawie mechanicznej, kon-strukcji zewnętrznej*: Strona techniczna wydania dzieła przedstawia ś. okazale. Strona technicz-na w dziele sztuki. Sposoby techniczne, których użył autor przy wykładzie swego dzieła nauko-wego. 4. *używany wyłącznie tylko w danej spe-cjalności, właściwy pewnej tylko umiejętności, sztuce*: Wyraz T. (= należący do danej termino-logji, nomenklatury). Wyrażenie techniczne (= sta-le używane w danej specjalności).

Technik, a, lm. cy i. *posiadający teoretyczne i praktyczne wiadomości w zakresie jakiego prze-mysłu lub fachu*. 2. *człowiek prowadzący roboty zgodnie z wymaganiami techniki, według jej wska-zówek*.

Technika, i, blm. i. *zbiór wiadomości, prawideł, sposobów, tyczących ś. wykonania w dziedzinie sztuki, przemysłu i rzemiosł*: T. kompozytorska. 2. *sposób wykonania, oparty na tych prawidłach i wiadomościach, techniczność, techniczna strona czego*: T. kultury = meljoracje rolne, dotyczące ulep-szenia gruntu, nawodnienia, regulowania wód it. d. 3. *wprawa w stosowaniu w praktyce wiadomości teoretycznych i sposobów, biegłość, wyrobienie tech-niczne*. T. w wykonaniu dzieła muzycznego. T. wirtuoza zdumiewa swoim wyrobieniem. 4. i, **Technikum** = a) *szkoła techniczna*: T. kształci młodzież i na wermajstrów. b) *wyższy zakład naukowy techniczny, politechnika, instytut politech-niczny*: Dla szkół wyższych, jak uniwersytety, techniki, akademje... Biel. P.

× **Technizmat**, u, lm. y *wyraz techniczny ze ściśle określonym specjalnym znaczeniem*: Wyraz „powrotnik“, pewno doraźnie ukuty T., bardzo mi trafił do przekonania. Zal. K.

× **Technolit**, u, lm. y *kamień sztuczny*.

Technolog, ga, lm. *gowie a. dzy znawca techno-logji, człowiek biegły w naukach, stosowanych do przemysłu, rękodziel i rzemiosł; student instytutu technologicznego a. ten, co go ukończył*: Skoń-czony T.

Technologiczny przym. od **Technologja**: Insty-tut T.

Technologja, i, blm. *nauka zajmująca ś. spo-sobami przetwarzania surowych materiałów w prze-mysłe i rękodzielnictwie, nauka o przyrządach, maszynach i urządzeniach, zastosowanych do prze-mysłu*: T. mechaniczna, chemiczna. T. kotłów. T. gospodarska, leśna.

* **Tecz**: † W T. = i. *na ostep, na chybił-trafił*. Rozm. Niektóry strzelił z łuku w T. i ugodził króla. B. B. (na niepewną. B. G.). 2. *wręcz, wbrew, w żywe oczy*: W T. urągają. Grabow. (por. **Wstecz**).

Teczka, i, lm. i p. **Teka**: *Lucia śpieszyła na lekcje ze swoją teczką w ręku*. Krasz. Trzymał teczkę skórzaną i wiązkę róz zwidłych. Gom.

Teczyna, y, lm. y bot. (tectona) *roś. z rodziny wiatłkowatych*.

[**Tedá**] p. **Tutaj**.

[Tedajszy, Tedańszy] w tym samym dniu urodzony, rówieśnik.

[Tedańszy] p. Tedajszy.

Tedy, †Tegdy l. w takim razie, to: Bóg już był, aniżli było wszystko; jeśli był, niżli było wszystko, tedy był przed wszystkim czasem i początkiem. Żarn. Jeśli mi przyjaciel, T. to uczyni. Troc. 2. więc, przeto: Widzisz T., że miałem słusność. Trzeba T. pisać do niego. Troc. Jutro T. pewnie wymaszerują. L. Tandem T. 3. wtedy, wtenczas: Kochać wiernego przyjaciela T., gdy mu fortuna złotym piaskiem miele klepsydrę życia, a kiedy go miotła, porzucić, niewielka to cnota. L. 4. †Kiedy T., p. l. Kiedy. 5. [T. owedy, T. owdy, Tej sej, Ni tej, ni sej] od czasu do czasu, czasami, kiedy niekiedy: Przychodzą jej wprawdzie tedy owedy dobre chwile, ale to nie trwa długo. L. Na nic ś. nie przydały wydane tedy owedy przeciw żydowskim szacherstwom prawa Świt.

[Tedy—owdy] p. Tedy.

[Tedy-owedy] p. Tedy.

[Tedy-sicki] przys. wnet, w ten moment, bardzo prędko.

Tedyż: Kiedyż tedyż p. l. Kiedy.

[Tedziszem] tuż prędko. Gwar.

Tef, u, lm. y bot. (eragrostis abyssinica) roś. z rodzaju prostrnicy.

Tefla, i, lm. e, Teflim rzemyki z pudełeczkami skórzanym, zawierającym modlitwy, przypasywane na czoło i na ramieniu przez modlących ś. Żydów: Opadła mu prawie na czoło T. Orzesz.

Tefilm, nieod., p. Tefla.

Tefroit, u, lm. y min. mineral z gromady sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy oliwinu, Mn_2SiO_4 .

†Tegdy p. Tedy. Ps. flor., B. Sz. Prawo to od Rusi tegdyż zaraz przyjęte było. Smotr.

Tegiel, gla, lm. gle l. †T., p. Tygiel: T. miedziany. Mur. 2. gliny tłuste niebieskawe nowszego utworu miocenowego. Łab.

× Tegoczesowy p. Tegoczesny.

Tegoczesność, i, blm., rz. od Tegoczesny: Z tegoczesnością społeczną posiadają one wspólną cechę.

Tegoczesny, × Tegoczesowy l. z tego czasu pochodzący, tym czasem właściwy, ówczesny, ówczesny, współczesny tamtej dobie: Tegoczesne stroje, zwyczaje. 2. terażniejszy, obecny, tyżący ś. doby bieżącej, współczesny nam: O wpływie Byrona na całą tegoczesną literaturę przekonywają ś. co dzień czytelnicy. Mick.

Tegocześnie przys. od Tegoczesny.

†Tegodla, [Tegodla] dlatego. Ps. flor.

Tegodniowy, Tegodzienny tyżący ś. tego dnia: T. generał, odpowiadający służbę tego dnia, o którym mowa. Jak. J. T., tego dnia uczyniony, o którym mowa. Kn.

Tegodzienny p. Tegodniowy. L.

Tegomiesięczny tyżący ś. tego miesiąca: Listy tegomiesięczne. Troc.

[Tegoroczni] p. Tegoroczny.

Tegoroczny, [Tegoroczni] tyżący ś. tego roku: Żniwa tegoroczne. Kalendarz T.

Tegowieczny tyżący ś. tego wieku: Dzisiejszym młodzieńcom dam radę, wypływającą ze znajomości tegowiecznych obyczajów. Chodź. Tegowieczna elegancja. Świt.

× Tein, u, blm., p. Teina.

Teina, y, blm., Tein chem. alkaloid z herbaty, trójmetyloksantyna, związek izomeryczny z kofeiną i teobrominą (theinum). (p. Kafeina).

Telsta, y, lm. ści = Deista.

Teistka, i, lm. i = Delstka.

× Teistostwo, a, blm. = Deizm.

× Teistowski = Deistyczny.

Teistyżnie przys. od Teistyczny: To wszystko brzmi zupełnie T. Gaś.

Teistyczny = Deistyczny.

Teizm, u, blm. = Deizm.

[Tej] l. i, tak, tedy. 2. wtedy. 3. więc. 4. [Tej se] = a) p. Tedy. b) tam sam.

Tejfun, u, lm. y = Tajfun.

Tejsak, a, lm. i prow. torba skórzana na pistolety. Glog.

†Tejsty?: Kosztownie przyprawne olejki a. tejste maści. Kosz. (może: tłuste, lub: te iste. L.).

[Tek] tak, też: Trające mnie nogą, a ja ś. T. domyśliwszy, pójde z tubą (za tubą). Wójc.

Teka, i, lm. i l. rodzaj futerału na papiery, postaci oprawy, zdjętej z księgi a. turecki z takiego futerału, o połączonych z sobą składanemi bokami okładek, portfel: T. do akt, listów, papierów publicznych, weksłów, na rutę. Do szkoły z teką chodzić. L. Nositem za panem w szkołach tekę. L. Uczony trawi wiele lat w szkołach i nad teką. L. Jeszcze mu do szkoły z teką chodzić = niedouczony, niedouk, zielony, niedopieczony. L. Nie wart za nim teki nosić. L. (= daleko mu do niego, ani ś. umywał do niego). Mądrość jego w tece. L. (= ex libro doctus). Przen.: T. ministerjalna = urząd, godność ministra. Minister bez teki. T. Naruszewicza = materiały do historii polskiej, zebrane przez Naruszewicza a. przez innych dla niego. "T. wileńska" = tytuł pisma zbiorowego. T. Stańczyka = artykuły treści społeczno-politycznej, stanowiące program partji krakowskiej. 2. †T. przykrycie, deka: Studnia przykryta teką złościstą. Birk. Zdr. Teczka.

Tekiel, kla, lm. kte myśl. pies jamnik, taks.

†Tekielty, u, lm. y? pokrowiec, deka: Do tegoż siódła T. czerwony jaksamitny, turkusami i rubinami sadzony. Kotb.

†Tekin, u, lm. y saffjan turecki a. wołoski. Śl. wil.

†Tekinowy przym. od Tekin: Miał na sobie buty żółte tekinowe. Przybor.

Teksanski wet.: Gorączka teksańska u bydła rogatego (febris texana).

Teksel, sla, lm. ste, Deksel, Deksla topór, w jednym końcu młotkiem, w drugim ostrzem zagiętym opatrzone, używany do wyżłabiania, cieślicca.

Tekst, u, lm. y l. jednolity ciąg treści, zamknięta w sobie osnowa jakiego pisma: Przekład polski z tekstu łacińskiego. T. i komentarze. T., między którym abo na którym bywa głoska, komentarz, wykład. Kn. T. zabiłby, gdyby wykład nie ożywał. Rej. T. do pieśni. Troc. T., słowa podkładane pod muzykę. Dziesiątego roku dziecię po sto wierszy Wirgilijusza mówiło za T. Orzech. (= na pamięć). 2. urywek, orzeczenie, sentencja, cytata, maksyma, wyjętek z całości: Na początku kazania zakładany bywa T. z Pisma św. Gol. (= temat, założenie). Nie wiem, jak ś. ma rozumieć T. Piotra i Pawła, osobliwie te słowa: non solum... L. (= wyrażenie, słowa). Tekstami zowią też wyroki prawne, przytaczane u sądu abo w obradach. Kras. Surowe teksty po izbach pisali. Biel. J. 3. urywek, wyjętek, szluczka, kawalek, kuplet, piosnka: Śpiewa jeszcze dawne piosnki, czyli teksta, z czasów konfederacji barskiej. Krasz. 4. druk: W drukarni T., litery małe w każdym gatunku pisma. Mag. Zdr. Tekścik.

× **Tekstualnie** przys. od **Tekstualny**.
 × **Tekstualny** *dosłowny, literalny*.
 × **Tekstura**, y, lm. y *słajowatość, uwarstwienie*: Ten węgiel okazuje wyraźną teksturę drzewną. Szaj. W. Skaly w siodłach muszą mieć o wiele luźniejszą teksturę, a zatem są przydatniejsze jako zbiorniki dla nafty, niż u podstawy łęgów.

× **Tekstylny tkacki, włóknisty**: T. przemyśł.
Teksykografia, i, blm. *opisanie trucizn*.
Teksza, i, lm. e bot., p. *Malina*.

Tektonicznie przys. od **Tektoniczny**: Wznosi ś. orograficznie i T. jednolity grzbieł gór. Nałk.

Tektoniczny przym. od **Tektonika**: T. proces w geologii = proces *górotwórczy, zjawiska powodujące tworzenie ś. gór i kierujące ich układem*. Tektoniczna łączność Uralu z Europą. Badania tektoniczne. Układ T. Objaw T. Góry, doliny tektoniczne = *które powstanie swe zawdzięczają położeniu warstw (nie rzeźbiarskiej działalności wody)*. Nałk.

Tektonik, a, lm. cy *naukowy badacz tektoniki, znawca jej*.

Tektonika, i, blm., gie. 1. *sposób ułożenia warstw, składających ś. na budowę skorupy ziemskiej*. Nałk. Główne objawy z tektoniki warstw karpaccich. Szczegółowe przedstawienie tektoniki tamtejszych pokładów wraz z przekrojem geologicznym. Szaj. W.

Tektura, y, lm. y, gm. **Dyktura**, gm. **Dychtura** *papier tegi, zlitý kilkakrotnie, karton*: T. u intro-ligatora, papier w kilkoro klejony lub z papierni. T. różnej grubości, którą także z francuskiego kartonem nazywają. Mag. Na tekturze a. regałowym papierze. Sol. Nakrywać z wierzchu cienkim lubem lub tegą tekturą papierową. Perz. T. smołowcowa = T. *do krycia dachów, napojona wrzącą smołą, papa*. 2. *umiejętność przykrywania a. pokrywania*: Budowanie dla ochrony jest tylko rzeczą rzemiosła, nie zaś sztuk pięknych, jest tekturą, a nie architekturą. Krem. Zdr. **Tekturka**.

Tekturka, i, lm. i p. **Tektura**.

Tekturowy przym. od **Tektura**: Pudełko tekturowe. Podeszwa tekturowa. Okładki tekturowe. Chir.: Leszczoty tekturowe = *opatrunek T.* [Czółko tekturowe] = *djademek*.

[Tela] p. **Tele**.

Telamon, u, lm. y bud. *kamienna figura męska, podpierająca gzyms lub balkowanie*.

[**Telbuch**, a, lm. y, **Stelbuch**, **Trybuch**, **Telowo**] 1. *brzuszyśko, kałdun, wańtuch*. 2. *Telbuchy* = *bebecy, wnetrżności brzuszne*. 3. *gruby, niezgrabny człowiek*. 4. *manika brzuchata*. 5. *małe dziecko brzuchate*. 6. *szubrawiec*. Zgr. [**Telbuszysko**].

[**Telbuchowaty**] *gruby, niezgrabny*.

[**Telbusiasty**] *brzuchaty*.

[**Telbuszenie**, a, blm.] *czynność cz. Telbuszyć*.

[**Telbuszyć**, y, ył] *trząść, roztrząsać, wytrząsać, wywonętrzać*.

[**Telbuszysko**, a, lm. a] p. **Telbuch**.

† **Tele**, [Tele, Tela] *tylę*: Jele dni do roku bywa, T. lat odpustów miewa. Iles tu miał złych lubość, teleć tam dadzą mąk i silnych przeciwności. Kz. XV. [Do tela] = *dotąd*. [Z tela, Stela] = *stąd*.

Teleautograf, u, lm. y *telegraf odtwarzający wiernie przesyłane pismo lub rysunek*.

Telefon, u, lm. y *przrząd przenoszący głos na znaczną odległość, umożliwiający zatem rozmowę oddalonych od siebie osób*: Poprosić kogo do telefonu. Zamknąć T. Zawiadomić kogo przez T.

Telefonicznie, przys. od **Telefoniczny**: Porozumieć ś. z kim T.

Telefoniczny, **Telefonowy** przym. od **Telefon**: Stacja telefoniczna. Aparat T. Komunikacja telefoniczna.

Telefonistka, i, lm. i *pracownica na stacji telefonicznej, nawiązująca połączenia między osobami, chcącymi z sobą rozmawiać*.

Telefonja, i, blm. *nauka o telefonie; technika telefoniczna*: W dziedzinie telefonji ciekawym jest jeszcze udoskonalenie mikrofonu.

Telefonować, uje, *owal rozmawiać przez telefon, komunikować co telefonem*.

Telefonowanie, a, blm., *czynność cz. Telefonować*.

Telefonowy p. **Telefoniczny**.

Telefot, u, lm. y p. **Teletroskop**.

[**Telefus**, a, lm. y] *niezgraba*.

Telega, i, lm. i, [**Celega**], † *Tałaga ruski wóz prosty, z przodem wyższym od tyłu, kałamaszka*: Pełnych teleg, to jest ruskich kolas, było 5400. Paszk. Skarbnieżkiem, czyli telegą, przyjeżdżali, a karetami odjeżdżali. L. Wozy, telegi, rydwany jadą. L. Zimy spręty i ekipaże są niedźwiedzie, wilczury, a zaś pojazdem paradnym sanki, lubie, telegi. L. Kiedy cały Wołyń i Ukrainę przed każdą wiosną zapelniali po drogach błotnistych skrzypiące maże i telegi. Koź. Zdr. **Telezka**.

[**Telegać się**, a ś., al ś.] *toczyć ś.*: Powóz telegał ś. po różnych drogach.

[**Teleganie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Telegać ś.*

Telegraf, u, lm. y i. a. [**Celegraf**, **Celigraf**, **Celegraf**, **Cyrograf**] *przrząd, za pomocą którego przesyłać można do miejsc oddalonych wiadomości w czasie jak najkrótszym*: T. optyczny (= T., który polegał na przesyłaniu sygnałów zdaląca widocznych). T. elektryczny = *wysyłający za pomocą drutu, czyli liny telegraficznej, do odległej stacji znaki, składające ś. na pismo*. T. igielkowy = *dający znaki ruchy igły magnesowej*. T. skazówkowy = T., w którym skazówka obraca ś. po kole, otoczonym literami, zatrzymując ś. na właściwej literze przez czas pewien. T. piszący = w którym pręcik metalowy znaczy na papierze kreski i kropki, składające umówione abecadło. T. drukujący przesyłaną wiadomość. T. kopjujący, czyli elektrochemiczny = *odtwarzający wiernie przesyłane pismo lub rysunek, jak pantelegraf i teleautograf*. T. podwodny. T. wielokrotny = *za pomocą którego można przesyłać naraz kilka depesz w różne strony*. T. Morsego. T. iskrowy. T. bez drutu a. T. Marconiego = *przrząd elektryczny, który może być wprawiony w drgania przerywane dowolnie; drgania te rozchodzą ś. dokoła i gdy dojdą do przrządu, zdolnego przyjmować także same ścisłe drgania, wprawiają go w wibracje, co umożliwia przesyłanie sygnałów*. 2. *biuro, stacja, urząd telegraficzny*: Idę do telegrafu T. kolejowy. policyjny. Zart.: *ukradkowe porozumiewanie ś. z kim przez trącanie nogą pod stołem, przy którym ś. siedzi w towarzystwie, przez znaki mimiczne i t. p.* 3. [T., **Telegrót**, **Cyrograf**] *rewers, kwit*: Martwi się, że podpisał T. taki.

Telegraficznie przys. od **Telegraficzny**: Zawiadomić kogo T.

Telegraficzny przym. od **Telegraf**: Znaki telegraficzne. Słupy telegraficzne. Przrząd, aparat T. Depesza telegraficzna (= telegram). Siostry

poglądały nań ukradkiem, uśmiechały ś. i dawaly sobie telegraficzne znaki oczyma. Bał.

Telegrafika, i, bhm. nauka o telegrafach.

Telegrafista, y, lm. ści urzędnik w biurze telegraficznym, zajmujący ś. wysyłaniem depeesz.

Telegrafistka, i, lm. i forma ż. od **Telegrafista**.

Telegrafja, i, bhm. ogół wiedzy telegraficznej: T. podwójna, poczwórna, podmorska.

Telegrafować, uje, owal, [**Celigrafować**] porozumiewać ś. zapomocą telegrafu, zawiadamiać telegraficznie. Zart.: porozumiewać ś. ukradkiem: Grając w preferansa, współnikowi swemu telegrafuje, jakie mianowicie karty znajdują ś. w taljonie. W kadrylu przeciagłym uściskiem jego dłoni telegrafowała mu swoje miłosne afekta. Bał.

Telegrafowanie, a, bhm., czynność cz. **Telegrafować**.

Telegram, u, lm. y, [**Telegrama**, **Celigrama**] depesza telegraficzna, wiadomość udzielona telegrafem.

Telegrametrja, i, bhm. wymierzenie siły prądu elektrycznego w drucie telegraficznym.

[**Telegrat**, u, lm. y] p. **Cyrograf**.

[**Telegrót**, u, lm. y] p. **Telegraf**.

Teleikonografja, i, bhm. sztuka zdejmowania i przesyłania rysunków i obrazów zapomocą telegrafu.

† **Telej**, u, lm. e p. **Plótnianka**. Pot. Przebiegał tam młodzieniec w białym lekkim teleju. Tw. Na tym T. drogi. Zbył. Mahometanie w koszulach z szerokimi rękawami chodzą a w dełkach tylko, aby ś. mogli zawsze kapać po łokieć, nie rozdzierając ś. z telejuw. Star. Tatarzyn nigdy nie odniósł w sąjaku twej strzały, w boku rychlej przez pancerz i przez T. biały. Kochan.

[**Telekotać**, ce a. cze, ta] **belkotać**, **chlupać**: Wzdłuż telekocącego w wodzie potoku. Jeż.

[**Telekotanie**, a, bhm.] czynność cz. **Telekotać**.

Teletroskop, u, lm. y, **Telefot** fiz. przyrząd elektryczny, z pomocą którego można widzieć na znaczną odległość, tak jak z pomocą telefonu można słyszeć na znaczną odległość.

Telegol, u, lm. i **telegraf** przeznaczony do porozumiewania ś. między baterją działową, operującą w wielkiej odległości, a posterunkiem obserwującym strzały i informującym baterję zapomocą odpowiednich znaków, w jaki sposób ma skutecznie ostrzeliwać cel.

Telemark, a, lm. i nar. skręt, przy którym narta hamująca idzie poprzecznie przed kierującą.

Telematologia, i, bhm. nauka o woli ludzkiej, praktyczna część psychologii.

Telemetr, u, lm. y p. **Dalekomierz**.

Telemetrja, i, bhm. zbiór metod oznaczania odległości zapomocą telemetru.

Telemikroskop, u, lm. y narzędzie do powiększenia obrazów dalekich przedmiotów.

[**Telentać się**, a ś., ał ś.] 1. wałgsać ś., szwendać ś., chodzić tam i sam bez zatrudnienia. 2. (o osobach tłustych, kobietach ciężarnych) chodzić ociężale. 3. (o przedmiotach wiszących) dyndać, wiewać ś., fajtać ś., chwiać ś.: Torba wypchana telenta ś. u boku dziadowi.

[**Telentanie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Telentać** ś.

Teleolog, ga, lm. gowie a. dzy filozof uznający, że zjawiska przyrody mają swe przyczyny celowe.

Teleologicznie przys. od **Teleologiczny**: Sądzi o rzeczach nie logicznie, ale T., to jest celowo i jakby rozumowo. Spas.

Teleologiczny przym. od **Teleologja**, bł. **Celowy**: T. pogląd na przyrodę. Zapatrywanie ś. na stworzenie ze stanowiska teleologicznego.

Teleologja, i, bhm., bł. **Celowość** dopatrywanie ś. celowości w przyrodzie.

Teleosaurus, a, lm. y kopalny krokodyl przedpotopowy.

[**Telepać**, pie, pał] **trząść**: Nie telep dziecka. [T. ś.] 1. **trząść** ś., **drzeć**, **dygotać**, **drgać**: T. ś. z strachu, z zimna. 2. **chlebotać** ś., **chwiać** ś., **chychotać** ś., **chelhotać** ś.: Koło u wozu telepie ś., nachylając ś. to w prawą, to w lewą stronę. Wywijala obnażonemi rękoma, na których telepały ś. mankiety. Bał. Wiadro przywiązane do wozu telepie ś. (= buja ś., kiwa ś., dynda ś., fajta ś.). 3. **kolatać** ś., **poniewierać** ś.: Tyle roków ś. człek telepie po tej świętej ziemi. Reym. 4. **leźć**, **gramolić** ś., **grajdolić** ś., **wlec** ś., **tarabanić** ś., **iść** ociężale, **powłóczyć** nogami.

[**Telepanie**, a, bhm.] 1. czynność cz. **Telepać**. 2. a. [**Łaz**] myśl. **chód** międzowiedzia.

[**Telepanie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Telepać** ś.

Telepatja, i, bhm., **Telepatyzm** przelewanie ś. myśli i uczuć jednej osoby do drugiej, oddziaływanie rzekome woli jednostki oddalonej znacznie na wolę lub czynny jednostki drugiej, bez użycia pośrednictwa materialnych.

Telepatyczny przym. od **Telepatja**: Zjawisko, przeczucie telepatyczne. Halucynacja telepatyczna.

Telepatyzm, u, bhm., p. **Telepatja**.

[**Telepie**, i, bhp.] **Febra**.

Telepsychja, i, bhm. **obcowanie dusz**: T. pozwoliłaby w danym razie jednej duszy obcować dowolnie z inną. Weys.

Terhamer, a, lm. y blach. **młotek do wyrabiania węgla** w blasze.

[**Telescenie**, a, bhm.] czynność cz. **Telescyć**.

[**Telescyć**, y, ył i T. ś.] p. **Taszczyć**.

Teleskop, u, lm. y, × **Teleskopjum**, **Dalekowiedz**, × **Dalowid**, × **Dalowidz** fiz. wszelki przyrząd optyczny, służący do obserwowania przedmiotów dalekich, ciał niebieskich. 2. **teleskop** zwierciadłowy, posługujący ś. zamiast soczewki przedmiotowej zwierciadłem wklęsłym. Większe teleskopy = **reflektory**.

Teleskopiczny, **Teleskopowy** przym. od **Teleskop**; **dalekonośny**: T. wzrok. Słow.

Teleskopja, i, bhm. część optyki traktująca o budowie, składzie i stosowaniu teleskopu.

× **Teleskopjum**, w lp. nieod., lm. a, ów p. **Teleskop**: Najbardziej winniśmy wiele pierwszym wynalazcom mikroskopjów, teleskopjów. Smol.

Teleskopowy i. p. **Teleskopiczny**. 2. **widzialny** jedynie za pośrednictwem teleskopu: Komety teleskopowe, gwiazdy teleskopowe.

Telestereoskop, u, lm. y fiz. = **Stereoskop**.

† **Telet**, u, lm. y, † **Tylet**, † **Teleta** i. tkanina jedwabna, złotem przetykana. Pot., Ust. cen., Troc. Aksamitu łokieć aby po 20 talerach przedawano, złotogłów po sto, T. po 50, aby ś. puchy umniejszły. L. Nie śpi ś. smaczno na telecie, gdy niemasz zgoła pieniędzy w kalcie. Bratk. 2. suknia z tej tkaniny: Teraz i w telety już żony ubieracie, przetoż też dla nich wsi swe i miasta mijacie. Zbył. Krawcy szyją telety, szyją złotogłowy. Kochan. Dla niego krawcy szyją telety, szyją złotogłowy. Opal.

† Teleta, y, lm. y p. Telet: Trumnę nakryto, a na wierzchu krzyż z białej telety przyszyto. Zbył.

Teletowy przym. od Telet: Księżna w teletowej szubce lekkiej po izbie pochadzała sobie. Tw. Dołamany teletowe dwa. Kotb. Szata teletowa. Got.

Teleżka, i, lm. i p. Telega.

[Telebać się, a ś., ał ś., Telegać ś.] *wlec ś. powoli bryczką.*

[Telebanie się, a ś., blm.] czynność cz. Telebać ś.

[Telebać się, a ś., ał ś.] p. Tałebać ś.

[Telebdanie się, a ś., blm.] czynność cz. Telebdać ś.

[Telega, i, lm. i] p. Talaga.

[Telegać się, a ś., ał ś.] p. Telebać ś.

[Teleganie się, a ś., blm.] czynność cz. Telegać ś.

[Telekać, a, ał] (o młodym głuszczo) *wydarować charakterystyczny głos w czasie łokowania.* [T. ś.] p. Tałebać ś.

[Telekanie, a, blm.] czynność cz. Telekać.

[Telekanie się, a ś., blm.] czynność cz. Telekać ś.

[Teleżego] przys. *trochę.*

Telerał, nieod. rodzaj kolei elektrycznej, służącej do przewożenia towarów, które w systemie tym przesuwają się po drutach w ładunkach niezbyt znacznych, ale następujących szybko jedne po drugich.

[Teli] p. Tyli: Trzeba było naprawiać, ale to ś. duchem przy telik chłopach robiło. Tet. (= *telich*).

[Telicha, y, lm. y] krowa (w pieśni weselnej).

[Teliga, i, lm. i] p. Talaga. Zdr. [Telizka].

[Teijka, i, lm. i] *bryczka, wózek*: Nawet kołaski nie miał, jeno telijkę z najętymi końmi. Łoż.

† Teliko p. Telko. Kaz. 1555.

Telir, u, część. w lm. Teliry *samolówka z drzewa bukowego na niedźwiedzia u Iluculów*: Można znaleźć u Huculów telirów z drzewa bukowego, o cięciwach z jarzębiny. Sp.

Teliry, ów, blp., p. Telir.

[Telizka, i, lm. i] p. Teliga.

† Telki, [Telki] p. Tyll. Głos., Grabow. [Zeby ja była telka, co pan].

Telko f. †T., [Telko] i. p. Tylko. Modl. Wac., Pat. Głos., HJ. Łóżko na ziemi miała, w którymże był T. łożnik wotniany, na którym legaly. Ż. E. 2. [T.] p. Telo.

† Telnik, a, blm., †Tylnik, †Tynnik *gałęzie* — *chróst*. Mosk.

† Telo, [Telo, Talko, Telko, Tolko] *tyle, tak wiele, tyłu*: Dokazac swemi sąsiadami i z T. wiele dobremi ludźmi, co jej ich będzie trzeba ku prawu. Ort. Une ta rzykanty som strasne! grzmotnie me pałkom bez łeb i T.! Las. T. widno było, co od śniegu. Ork. Dziś T. baranem robi, kielo drzewiej wołem. Ork. Przez T. roków już wójtuję i wiem, co komu dolega, a co nie. Ork.

Telur, u, blm., chem. *pierwiastek niemetaliczny z rodziny tlenu, Te*, × ziemian.

Teluran, u, blm., chem. *sól kwasu telurnego, H₂TeO₄.*

Telurawy: Kwas T., chem. = *kwas H₂TeO₃.*

Telurek, rku, lm. rki chem. *związek teluru z jakimkolwiek pierwiastkiem, w którym telur jest częścią związku bardziej elektrojenną.*

Telurjum, w lp. nieod., lm. a, ów *przyszyty przedstawiający obraz biegu ziemi i księżycą.*

Telurny p. Telurowy. Kwas T.

Teluron, u, blm., prow. Teluryn, chem. *sól kwasu telurawego.*

Telurowodorowy chem. *powstały z połączenia teluru z wodorem*: T. = *telurowodór.*

Telurowodór, oru chem. *związek teluru z wodorem typowy H₂Te, kwas telurowodorowy.*

Telurzaki, ów, blp. *gromada minerałów (tellurides)*. Łab.

Telurowy, Telurny chem., przym. od Telur: Kwas T. Bezwodnik T. = *trójlenek teluru*. Błyszcz T. = *telurek ołowiu, PbTe*. Łab.

Teluryczny *tyczący ś. ziemi, ziemski*: Linje teluryczne widma słonecznego. Darwiniowska zasada ewolucji ze sfery telurycznej przenosi ś. w niezmierzone przestrzenie kosmiczne.

Teluryn, u, blm., p. Teluron.

Teluryt, u, lm. y min. *minerał z gromady tlenków, z rzędu ochry, ochra telurowa, TeO₂.*

[Teluzka, i, lm. i, Telizka] *kółko od pluga.*

[Telewacz, a, lm. e] *brzuchal, brzuchacz, człowiek z wielkim brzuchem.*

[Telewo, a, lm. a] p. Telbuch.

[Telebać się, a ś., ał ś.] p. Tałebać ś.

[Telebdanie się, a ś., blm.] czynność cz. Telebdać ś.

× Tema, y, lm. y *pierwiastek, pień*: Dzirył pochodzi od temy tureckiej „zeryt”. Troc.

Temacik, u, lm. i p. Temat.

Temat, u, lm. y i. *założenie, myśl najogólniejsza i podstawowa, z której wywija się cała treść mowy, pisma*: T. rozprawy. T. do wypracowania szkolnego. T. do rozmowy (= *przedmiot*). 2. gram. *osnowa, źródłosłów wyrazu, część wyrazu po odjęciu końcówki pozostała*. 3. muz. *motyw, krótsza lub dłuższa melodia, służąca za materiał do kompozycji*. Zdr. Temacik.

Tematowy, Tematyczny przym. od Temat: *Myśl tematowa*. Gram.: *Spółgłoska tematowa = znajdujaca ś. w temacie wyrazu.*

Tematyczny p. Tematowy: *Stroni od wszystkiego, co by osłabiło barwną wyrazistość konturów tematycznych.*

Tematyzować, uje, ował *snuć z tematu, tworzyć na temat.*

Tematyzowanie, a, blm., czynność cz. Tematyzować: *Uzbrojony potężnym talentem harmonizowania i tematyzowania, tworzy on coraz to piękniejsze dzieła muzyczne, smute na melodjach ludu*. Kart.

† Temblach, a, lm. y p. Temblak: *Zadając sobie wzajem rany ciężkie, nie tylko T. cienki i mały, ale i nakowalnie ledwieby wytrwały*. P. Koch.

Temblak, a, lm. i, † Temblach, × Temlak, † Tymblak i. *rzemień u rękocyści szabli, kopji, proporea, za który można je na ręce zawiesić*. T. u kopji, u proporea, u palasza. Gemb. U niego zawsze szabla na temblaku (L.) = *junak, zawadzak, gotów ś. zaraz rębać*. 2. chir. T. a. × *Naręcznik*, × *Narękawie* (mitella) *opatrunk, opaska, zawieszona u szyi, wielka pęta z szerokiej tępny, z chustki, w której noszą chorą rękę*. Nosić rękę na temblaku. T. czwokątny (m. quadrangularis s. magna). T. trójkątny, krzyżówka (m. triangularis). T. wązki (m. parva s. longa). T. żłobkowaty, żłobkiasty (teetulus mitellaris).

Temblakowy przym. od Temblak (mitellaris). Chir.: *Opaska temblakowa, zawieszenie temblakowe (suspensio mitellaris)*.

Tembr, u, lm. y właściwość, jaką wyróżniająć s. dźwięki lub wogóle głosy jednakiej wysokości i jednakiego natężenia, a pochodzące z różnych źródeł, jak np. dźwięki różnych narzędzi muzycznych a. mowa różnych ludzi, bł. dżwięczność, bł. barwa: Zmieniał s. nawet T. głębokiego jej głosu. Dan. Głosem, który świeżym i żywym tembrem rozchodził s. po sali. Dan.

[Temczasownie] p. Tymczasem.

Temlak, a, lm. i l. × T. p. Temblak: Skoczę do rohatyny, z którą pomierzając ręką a z palcami s. do temlaka mając, oczu kęs odwróciłem. Żebr. Pałazze wisiały u nas na temlakach u boku. Chodź. 2. [T.] skóra zdjęta z koźlecia na miech do gajdów.

[Temnik, a, lm. i] **piwnica do przechowywania pasieki w ziemi:** Wystawić ule na wiosnę, w jesieni do temnika je schować. Jez.

Tempel, pla, lm. ple i. [T.] pewna hazardowna gra w karty, rodzaj faraona, w której pieniądze stawiająć s. nie na kartę poniterkę, lecz na jedno z 13 pól, przedstawiających tyleż kart w talji, a narzysowanych na suknie stołu lub na papierze. 2. tkac. przyrząd tkacki, nie pozwalającyć s. materiałowi wyrabianemu w czasie roboty zwęzać.

Tempera, y, blm. malar. 1. każdy płyn mieszany z kolorami suchymi, dla ułatwienia ich użycia zapomocą pędzla: Obraz kompozycyjny figuralny, wykonany techniką olejną, temperą akwarelową lub pastelową. 2. sposób malowania kolorami suchymi, zmieszaniem z rozrzedzonym białkiem od jajek i z klejem, wyrabianym z pergaminu. Obrazy malowane a T. = malowane na tynku wyschlým.

Temperament, u, lm. y, [Temperatura], × Udola, × Usil i. urodzone usposobienie każdego człowieka, wynikające z ustroju nerwowego; zapal, † miarność przyrodzenia (Ocz.), † miarność przyrodzona (Ślesz.), rozmiarowanie (Czer.): Galen ustanowił cztery temperamenta, to jest: suchy, wilgotny, zimny i gorący; inni podzielili temperamenta na: krwisty, wodnisty czyli flegmatyczny, żółciowy i melancholizny. Śniad. J. T. w muzyce. Wirtuoz wykazał dużo temperamentu. T. żywy, ognisty. Kobieta namiętna, z temperamentem. 2. org. mniejsza a. większa szybkość drgań głosów organu.

Temperamentowy przym. od **Temperament:** Temperamentowa dama aż s. na krzesle podrzuciła wobec tych słów. Brt.

Temperatura, y, lm. y l. stan czego pod względem ciepła, ciepłota, ciepłostan, natężenie ciepła danego ciała: Wysoka, niska, średnia T. T. kraju, okolicy. Średnia T. dnia, miesiąca, roczna, miejsca. T. bezwzględna = liczona od punktu zimna bezwzględnego, czyli od zera bezwzględnego. T. a. punkt topliwości, wrzenia danego ciała = T., w której ciało to topi s., wre T. cukrowania = T. 60 stopni ciepła Reaumura, przy której krocmał pod działaniem dżastazu zamienia s. w cukier. T. krytyczna, p. fiz. Krytyczny. T. w muzyce (w akustyce) = nastrój narzędzia muzycznego taki, że odstępując od idealnej czystości kwint, otrzymuje względną czystość, nie rażącą ucha a pozwalającą grać we wszystkich tonacjach. T. u organistów. Troc. 2. [T.] p. **Temperament:** Jestem żywej temperatury. Bał.

× **Temperencja, i, blm. powściągliwość, umiarkowanie, panowanie nad sobą, hamowanie s.:** Nie masz mnie przy nim, nie ma go kto do temperencji nakłaniać. Sienk.

Temperować, uje, ował i. miarkować, łagodzić, powściągać, miłgować, hamować: T. gniew. 2. zacinac, zaustrzac, jak trzeba do pisania: T. pióro, ołówek. T. s. miarkować s., łagodnieć, powściągać s., hamować s., miłgować s.: I pod sutanną burzliwy charakter nie temperował s., nie poskramiał. Rol.

Temperowanie, a, blm., czynność cz. Temperować.

Temperowanie się, a s., blm., czynność cz. Temperować s.

× **Tempestologia, i, blm. dział meteorologii:** nauka badająca zjawiska burzowe ze względu na warunki, w jakich powstają, na przebieg burz, oraz na ich silę.

× **Tempeta, y, lm. y taniec, w którym wiele par, ustawionych rzędami, naśladować burzę, tańcza. Goł.**

Templarjusz, a, lm. e, × Templarz członek zakonu rycerskiego, założonego w Jerozolimie w wieku XII przez rycerzy francuskich, dla obrony chrześcijan, a następnie przeniesiony do Europy, Bożogrobeca. Nar. T., Bożogrobeca. Troc.

Templarjuszowski przym. od **Templarjusz;** × **Templarski.**

× **Templarski p. Templarzjuszowski. Nar.**

× **Templarz, a, lm. e p. Templarzjusz:** Zakonnicy templarscy, Templarze, zakon żołnierski, jak Krzyżacy i Maltańscy. Nar.

× **Templiczek, czka, lm. czki budowla w kształcie małej świątyni, dla ozdoby ogrodu:** W ogrodzie śliczny wystawił T. Niem.

Tempo, a, lm. a l. miarowość uderzeń, takt, podług którego dokonująć s. ruchy: Serca biły na jedno T. Ręce nie były już tak rozpalone, owszem, ochłodyły, i T. było wolniejsze. Bał. (= puls). 2. muz. stopień szybkości, z jaką utwór muzyczny ma być wykonany.

† **Temporalik, a, lm. i p. Nozyk:** W stoliku pisarskim ma być: papier, opłatki, T., pióra. Haur. T., szczyzoryk. Troc.

Temporalja, ów, blp. dochody przywiązane do urzędów kościelnych.

† **Temporyzować, uje, ował zwlekać, wyczekiwać sprzyjających okoliczności:** O układach wspominał i temporyzowaćbym pragnął. Sienk.

† **Temporyzowanie, a, blm., czynność cz. Temporyzować.**

Tempowe zadanie w szachach, zadanie, które aby rozwiązać, należy znaleźć posunięcie zwłóczące, poczym strona przeciwna musi zrobić posunięcie dla siebie niekorzystne.

Temprówka, i, lm. i hut. czełuś w piecach cynkowych do wygrzewania musli. Łab.

[**Temrad, a, lm. y**] rodzaj drabki, z desek zbitej, używanej przy wożeniu miarowy.

[**Temroka, i**] ? pomroka, ciemność.

Ten, [Tenen, Tyn, Tyj], ta, 2 pp. tej, [ty], 4 pp. tę, [tom], te, [toje, ty], lm. te, [ty], os.-m. oi, [ti, te], 2 pp. tych, [tech], 3 pp. tym, [tem], 6 pp. temi, [temy] z. wskazujący l. wskaziwany przez kogo, on (onego), nie inny: Znam tego człowieka, tę pannę. Troc. Oi panowie tu byli. Troc. Patrz! i ten pas mój błyszczący jaskrawie ona robiła, i te smutne oczy ona rąbkami złocistych warkoczy tak przystaniała. Słow. I wszystko można rozróżnić w tej ciszy słuchem anioła i myślą anioła. Słow. To państwa niebo włoskie, jak o nim słyszałem... wszak to jak zamarzała woda. Mick. W te progi umarli wchodzą. Słow. 2. obecny, niniejszy: Do tego dnia

(= do dzisiejszego dnia, do dziś dnia). Tego tu człowieka pytaj. Troc. Ta tu wiesz. Troc. Tym razem (a. tą razą) nie nie wskórał. Przyjdę jutro o tym czasie. Właśnie też o tym czasie jesień poczynała: to deszcz, to słońce, tęcza, wichur, chmurne nieba. Jak. W. Akurat o tym czasie. Na T. raz ci przebaczam. Dwakroć ś. poszczę do tego dnia. Rej = do tygodnia, w tydzień, na tydzień (por.: [Tyn dzień]) (= w przeciągu czasu do nadejścia tegoż, t. j. dzisiejszego dnia). 3. a. † T. isty = ten sam, tenże. Pokój jak nie ten: wyrzucili wszystko, co w nim było. L. Daj go Bogu, jak ś. zmieniała ta tu kraina, jakby nie ta była. Lubom. Ty nie T. człowiek, co byłeś. L. Schylam ś. już do wieczora; już ja nie T., com był wczora. Karp. Ma to imięnie zasie przyjsz na pokolenie tego istego dziecięcia. Ort. 4. Ten i ów, [Ten sień] = jeden i drugi, niejeden, jaki taki: T. i ów ptak zrywał ś. i uciekał. 5. taki: Białogłowy nie są tej siły, tej czerstwości, której mężczyzna. Górn. Człowiek tej miary, tych zaslów, tych poglądów, tego usposobienia. Tym sposobem, w ten sposób. Z tego powodu. W ten sens. 6. pochodzący stąd: Rusacy pobili posiłów tatarskich; Tatarowie z tego gniewu porazili Rusaków. Biel. M. Doznawszy zawodu, podarła z tego żalu wszystkie listy. Z tej złości wszystko porozbijał. 7. T. a T., to a to = zam. nazwania rzeczy po imieniu: Bracie, umyśliłeś to a to, w T. czas i na tym miejscu zabić mię chceś. Skar. Jutro wyprawicie ś. na to a na to miejsce, bo tamtędy pójda. Skar. Jak przyjdzie do ciebie, żeby ś. ciebie radziła, to a to jej powiesz. Leop. Gm. T. interes = penis. A możebysmy tak ten tego (a. tego ten) = odbyli z sobą pewną czynność (np. robiąc propozycję kobiecie). Panie T. (wołając za kim). Zje tego a tego, co dostąpi tego urzędu. L. (= diabła, karta, kaduka, licha). Żeby go ci a ci wzięli. L. [T. a. nieprzyjacieli] = djabeł. 8. on: Oóż to? zgłuchł? wołam i wołam, a T. nie słyszy. Bał. U spodu kutasy, między temi dzwonki powiazane. Jabł. [I T. wzion te sztuke do garzci]. 9. [T.] który: Był jeden chłopce, T. sa zwal Micho. 10. przedimek określony: Kto Boga ś. nie boi. T. takowy człowiek jak bydlę żyje. Górn. Każdy człowiek ten, kto krewkość białej głowy pokrywa, wart pochwały. Górn. Co ludzi na pogrzenie jej było, nie był T. jeden, któryby z suchemi oczyma odszedł. Górn. Widząc piękność odnowy, rzecze: owże ten stary kapelus, czy nowy? L. [Zachowaj mnie, Boże, w tym takowym roku]. Jé mieso a te gnatki ciska na ziemię. Było trzech owezarków: ci dwóch byli mądrych, a T. trzeci głupi. Przyšli na to klepisko; przynios chłopce same koło z tą piastą. A toby na T. przykład i Magdzie nie przepuścili? Sienk. A na ten przykład, co to za naród to Francuzy? Sienk. Te kobiety nie mają najmniejszego instynktu, skoro leca do ciebie, jak émy do płomienia. Gaw. Cośmy ś. w tym Wiedniu nie naawanturowali! Bał. (= w onym, w owym). Ach, Leoniel ... biedne są te matki z sercami swojemi. Dzier. II. przys. = a) Po temu, [Na Tym] = na to, od tego, po to, w tym celu; odpowiedni, dogodny, stosowny: Walecznego miał żołnierza, lecz miejsce nie po temu. Pileh. Ma głowę po temu. L. Czas po temu. Zegl. Mamy srodki po temu. [Ja družba na tym; co potrzeba, to wołajcie]. b) Do tego naulto, co więcej, przytym. c) Im — tym, czym — tym = o ile — o tyle: Im więk-

sza choroba będzie, tym pilniejsze ma być leczenie. Birk. Dwa lekarze chorego razem nawiedzali: jeden tym lepiej, drugi tym gorzej ś. zwali. Jak. W. Im wyżej kogo szczęście postawiło, tym słabiej stoi. Górn. I tak: czym cię na większym świat stopniu ogląda, tym celniejszych po tobie enót żada. L. Im dalej w las, tym więcej drzew. Prz. d) † Ten raz p. Teraz. S. Par. e) [T. czas] wtenczas, natenczas, wtedy, wówczas. f) Po tym, Za tym, Przed tym, Przeto, Nad to, p. Potym, Zatym, Przedtym, Nadto, g) Temu od dziś wstecz: Tydzień temu będzie. Troc. Rok temu, miesiąc temu, jakeśmy ś. nie widzieli. Kn. Już temu rok, jakom cię nie widział. Troc. h) niby: Leniwym mię rozumiesz, że to piorunami nie strzelam. Ustrz. i) w takim razie: Gdybys ś. tym kontentował, to jeszcze. L. Jeśli to ś. okaże prawdą, to wszystko przepadło. 12. sp. = a) × Temu = dlatego, z tej przyczyny: Czemu imię Jego będzie? Dziwny? — Temu, iż jest Bóg prawdziwy. Białob. b) To — to = już to — już to, raz — drugi raz, czasem — czasem, bądź — bądź: Właśnie też o tym czasie jesień poczynała: to deszcz, to słońce, tęcza, wichur, chmurne niebo. Jak. W. Ogląda ś. to na tę, to na owę stronę. Górn. Pyta ś. tego, to owego, żeby ś. czego dowiedzieć pewnego. P. Koch. To te, to owe krainy pustoszyli. Błaż. Chory to leżeć, to chodzieć, to siedzieć poczyna; pokoju szuka, to z tą poduszką, to z ową, to na tym łóżku, to na tym, a przecię boli. Skar. Świat czyni z ludzi odmienne igrzyska: to w górę wznosi, to ich na dół ciska. L. Wylczyłem wszystkich wojewodów, którychem ś. tylko mógł doczytać to w metryce koronnej, to po różnych przywilejach, to z księgach grodzkich, to po konstytucjach, to z nagrobków, to po historykach. Nies. c) To = jeśli; więc, tedy: A już też bardzo gorsze ś. mospanie: także to czynią bracia, tak to chrześcijanie? Tremb. A co tak, to pozwolę. L. Ha, co to, to przyrzekam. L. To ja to teraz jestem kochanym braciżkiem, gdy mnie ci potrzeba? L. To po tak wielu znaczych dziełach moja stawa jeszcze niewielka? Nagur. Jam prosiła o to. — To co? — A to, że nie chce. L. Ja ś. ja ś. stroję dla siebie, nie dla kogo, a komu ś. nie podoba, to niech na mnie nie patrzy. L. Kto iże, to i kradnie. L. (= ten). Ach! tośmy i w domu. L. To gdy tak w Prusiech kłócił ś., tymczasem nieprzyjaciele pustoszyli Polskę. Błaż. Wesola? to trzpiot! oziębła? to nieczuła! unika-ć zabawy? to niegrzeczna! umizga ś. to kokietka! L. Jeślim za niego poszła, tom musiała. L. Kiedy tak na początku, to co będzie potym? L. To gdy Napoleon wolność Litwie niesie, gdy świat drży cały, to ty myślisz o procesie? Mick. 13. cząstka wzmacniająca; właśnie, mianowicie: Dopókiż to znou tego będzie? L. Jegomość to, od którego Helena ucieka? Ten sam! — Piękny to ptaszek! L. Mądry to ptaszek niewiasta, nie każda to ś. da łatwo złowić. L. Twójże to brat? L. Dobryli to grosz? Kn. Onaż to Jezabel? Kn. To to pan! to pan i sprawiedliwy i dobry. L. (= to mi to pan, dopiero pan). To mi autor, to mądry człek, który mi przyszłość opisuje! L. Zaczęli wywoływać z ukontentowaniem: To to żołnierz! Stasz. Dobroć serca monarchom weale nie przystoi, to mi to król, co go ś. każdy człowiek boi. Kras. To mi to sztuka! Kn. Tam to doktorom żyć, gdzie ś. jeszcze na nich nie poznali. L. (= dopiero). Ciebie to widzę, czy mi sen ś. w oczach wijs?

Min. Po omacku! albo ja to kot? L. Ty to, Boże, rządysz tym okręgiem, Ty to go jednym palcem dźwigasz. L. Dla niegoż to te czuje niepokoję! Szymon. Gdzież cię to pędzi płochość nieujęta! Nar. Nie ciebie to w pole wywieść! L. Była to jedna staruszka w Warszawie, miała dwie służebnice. Tremb. Już też to tego nadto. L. Co to ta fortuna robi! Jabł. (= też). Gdzieżem to ja widział tę piękną brygadę! wszak to w tym kraju pańskim, który... Djar. gr. A skądżeście te pieniądze wzięli? — Skądżem ja wziął, zdem wziął, to wacpanu nie do tego! L. Teraz to podpieć, teraz to skoczne nogi ruszyć do tańca! Nar. (= dopiero). Czy mówić nie umie? — Bo to on bojaźliwy, do tego schorzał. Tremb. Cobyś miał P. Bogu polecać, to sobie jeszcze żart z Niego czyni. Star. Jakież to chłopiec piękny i młody, jaka to obok dziewczica? Mick. Tyż to mój luby? tyż to jesteś ze mną? Słow. Ten rz. ten człowiek, ten przedmiot: T. pan, zdaniem moim, kto przestał na swoim. Kochan. Ten u mnie wszystko, kto ma sumnienie czyste. Stasz. T. temu pan, kto kogo okpi. L. Heraklit z Demokrytem swe miewali szkoły: miał uczniów ów ponury, miał i ten wesół. L. Tyś teraz tym jest, com ja przedtym bywał. Mor. A. T. to, T. owo, jak kto co przemógł, dawali mu. Górń. (= jeden to, drugi owo). T. nabywa, T. chce drogo, T. chce tanio. Kam. T. królem, ów poddany. L. T. omylił nadzieję naszą, ów ją zawiesił, tam T. nas podszedł. Pileh. Przy karcie ci jada, ci skaczą, ci idą. Kras. Pytaś się tego, to owego, żebyś dowiedział czego pewnego. P. Koch. Ten bez uzdy na koniu, ten zaś w uździenicy, ten na wole, a tamten jedzie na oslicy. P. Koch. Ci kozie nogi mają, ci kopyta krowie; ci nadzy, ci różnemi okryci skórami. P. Koch. Ten z rusznicą, ten z trąbą, ten z pałką. Kras. Ten gra w kości, ten w karty, ten dziewczęta ścisła. Mick. Ci pić, a ci jeść wołają. Mick. T. z tym = jeden z drugim. T. a T., T. i T. = formuła dla mającego dokładnie wskazać osobę lub rzecz: Kiedy pytają: kto? należy śmiało powiedzieć: T. a T. Zgłosisz się pod T. a T. numer, o tym i o tym czasie. Mówią, że to prawda, dlatego iż T. i T. przysięgi Sz. † Tam ten p. Tamten: Tam T. nas podszedł. Pileh. Ta rz. ta kobieta, ta rzecz: Innaby spolitykowała, a ta krzyczy i awanturuje się. Inne łodzie potęgęły, ta się jeszcze trzyma. To rz. to dziecię, to zwierzę, ta rzecz, ta sprawa, ta okoliczność: Sukienkę dał ubogiemu, mówiąc: na! to tobie. Prot. Byłbym się tam zawsze trzymał, gdyby nie to, żem się przemówił. Czart. A. To mają w uściech, gdy trzeźwi, to — gdy pijani, to przed nieznanymi głoszą. Górń. (= jedno i to samo). Co oko ciała, to sumnienie duszy. Lach. To ma, w czym chodzi. Kn. To dom zdobi, kto w nim mieszka. Kras. Znać, czuć, mówić, dać przykład to jest być kapłanem. Kras. Jak przyjdzie do ciebie, abyś ciębie radziła, to a to jej powiesz. Leop. Mówią, że to prawda, dlatego, iż ten a ten przysięgi. Sz. Ten to, ten owo, jak kto co przemógł, dowali mu. Górń. Albo to, a. owo. Kn. Mówił mu to i owo, lada co, co mu się trafiło. Kn. I to i owo tam znajdziesz. Kn. To to, to owo to sobie powiadały. P. Koch. Jeden drugiemu słów szkaradnych ni z tego, ni z owego nasadzi. Górń. (= ni stąd, ni zowąd; naraz, bez przyczyny). Ni z tego, ni z owego zaczął mię szkalować. L. Ni z tego, ni z owego wszczęła się nie bardzo

pomyślna mowa o wacpanu. L. Tylko też tego Aleyd śmiały nie mógł zrobić. Bardz. (= tego jednego). Nic z tego nie będzie. Troc. Nie z tegoś powinna żałować, że będzie karany, ale z tego, że na karę zastępuje. L. (= nie z tego powodu, względu, nie dlatego). Jeśli ja tak chcę, co tobie do tego? Białob. Cóż w tym ma być złego? Dopókiż to znowu tego będzie? L. Do tego = nadto, co więcej: Indyk kruchy, kapłan tłusty, a do tego dzban niepusty. Pol. Córke miał jedyną; roztropniecznie to było, choć jeszcze dzieciną. Tremb. Cóż ci to? Książ. A już też bardzo z tego gorszą się, mospanie; także to czynią bracia, tak to chrześcijanie? Tremb. To tu niedobrze wyrażone. Troc. To dziwna! Troc. Byłbym za tym, żeby... Do tego przyszło, że... Troc. Na tym stanęło, że... Troc. O to cię karać muszą. Troc. O to cię proszę. Troc. Po temu łokieć przedają. Troc. (= po tyle). Nie ma sił, sposobności, pięniędzy po temu. Troc. Podobność o tym nie myślał. Troc. Zapłać mu za to talar. Troc. Talar mię kosztuje; ty nie kupisz za to. Troc. Wiele za to? Troc. Co mi po tym? Troc. Styszac to, dziatki biegną wszystkie razem. Mick. (= te słowa).

Tenakiel, kła, lm. kle druk. p. **Tenakulum**.

Tenakulum, w lp. nieod., lm. a, ów l. narzędzie do chwytania i przytrzymywania przerywanych naczyń krwionośnych celem ich związania. 2. a. **Tenakiel** druk. dywizorek do przytrzymywania rękopisu podczas składania czcionek.

× **Tenalija**, i, lm. e ból ścięgien.

Tenanty, u, lm. y min. tetradryt arsenowo żelazisty, 3 Cu, AsS₃ + CuFe, AsS.

× **Tenar**, u, lm. y pieczara, loch podziemny, jaskinia: Cokolwiek kryją tenary, upiory, straszdyła, mary, djabły, strzygi i pokusy. L. Przenikam niebo, w ciemne spuszcza się tenary, wywodzę z otchłań na świat nieboszczyków mary. Zabł.

Tenardyt, u, lm. y min. mineral z gromady gipsowców, z rzędu siarczanów bezwodnych, Na₂SO₄.

Tenci, tać, toć ten właśnie, ten przecie: T. był. Troc. Cię ukradli. Troc. T. jest syn najmilszy jedyny. Pśń.

† **Tenda**, y, lm. y rozpięta zasłona, opona, kurtyna, kotara: Uczynisz tendę we drzwiach przybytku; przed słupami rozciągniona będzie T. Wuj.

Tendencja, i, lm. e dążność, kierunek, nalamywanie działalności do zakreślonego sobie celu, usiłowanie przeprowadzenia swoich zamierzeń: T. polityczna, klerykalna, socjalistyczna, nacjonalna, giermanizatorska. Pani Kowerska wprowadziła temata jako żywioł zasadniczy; na czele, zwłaszcza w osobie Mieczysława, postawiła tendencję. Kasz. T. zniżkowa, zwyżkowa = objaw zniżania się, podnoszenia się kursu na giełdzie. Zdr.

Tendencyjka. **Tendencyjka**, i, lm. l p. **Tendencja**: W piśmowni — błędy (o zgrozo!) gramatyczne, w stylu — niepoprawność, w myślach (co najgorzej) — tendencyjki... Jeż.

Tendencyjnie przys. od **Tendencyjny**: Redagował swój komunikat z wyraźnym zamiarem uspokajającym, a więc T.

Tendencyjność, i, blm., rz. od **Tendencyjny**; × **Tendentyzm**: Wszystko inne technie tendencyjnością społeczną. Kasz.

Tendencyjny przym. od **Tendencja**: Powieść tendencyjna. Artykuł T. Przytaczał w sposób T. pojedyncze jego uwagi, wyrwane z całości.

× **Tendencyzm**, u, blm., p. **Tendencyjność**: Panowanie Weneccji trzymało środek pomiędzy barbarzyństwem tureckim a tendencyzmem niemieckim. Jeż.

Tender, dra, lm. dry l. wagon przy pociągu kolejowym tuż za parowozem, z węglem i zapasem wody. 2. mniejszy statek wodny, służący większemu na posyłki.

Tendrowy przym. od **Tender**: Parowóz T.

Tendrówka, i, lm. i parowóz tendrowy, parowóz z tendrem.

[**Tenebał**, u, blm.] nazwa dzwonu na kościele P. Marji w Krakowie, w który dzwoniło w W. piątek, w chwili skonania Chrystusa, gdy „tenebrae factae sunt“.

[**Ténéné**] okrzyk radości.

[**Ténga**, i, blm.] p. **Tęga**: Mnie tu tak T.

[**Teni**] łączy.

Tenis, a, blm. dwu- lub czteroosobowa gra w piłkę, przetrzucaną raketami przez siatkę, 1a w tenis: Głośne śmiechy panienek, bawiących ś. w tenisa.

Tenisista, y, lm. ści gracz w tenisa.

Tenisowy przym. od **Tenis**: Przybory tenisowe. Klub T.

Tenor l. u, lm. y = a) × T. pisma jakiego = brzmienie, osnowa, treść, tekst. L. Tym mówią tenorem. Troc. (= w te słowa, w ten sens). b) muz. najwyższy głos męski: Tenorem śpiewać. Troc. T. trzymać. Troc. 2. a, lm. owie, **Tenorzysta**, × **Tenorysta** człowiek śpiewający tenorem. Troc., Sł. wil.

Tenorowy przym. od **Tenor**: Głos T. Troc. Klucz T. (p. Klucz). Instrument T. Troc. Puzon T. Tenorową te narody mówią mową. Troc.

× **Tenorysta**, y, lm. ści p. **Tenor**. Troc.

Tenoryt, u, lm. y min. minerał z gromady tlenków, z rzędu rud, Cu O.

Tenorzysta, y, lm. ści p. **Tenor**.

Tenotom, u, lm. y chir. nożyk do przecinania podskórnego ścięgna.

Tenotomia, i, lm. e chir. przecinanie ścięgna, zwłaszcza podskórne (tenotomia).

Ten sam tenże: [Ty karemarce samy].

Tensja, i, lm. e wyprężenie, napięcie.

× **Tentacja**, i, lm. e, × **Tentamen** usiłowanie, próba, pokuszenie ś. L. Żadnej nie uczyniwszy tentacji, odjechali. Chodź.

[**Tentam**, **Ten tam**, **Tenta**, **Ten ta**] *tamten*: Ci tam ludzie powiedzieli. Troc. Tutam kobieta była. Troc. Na drugą tą tam stronę. Na temta świecie, Na tentam polu.

× **Tentamen** nieod., p. **Tentacja**: Oni różnie myślą jeszcze czynić T, na złamanie tego. Kal.

× **Tentator**, ra, lm. rzy *ten*, co *tenuje*.

† **Tenten**, tna, lm. tny p. **Tętent**. Troc. Tam wielki T. i grzmot usłyszeli. P. Koch.

Tętent, u, lm. y p. **Tętent**: A w tym nadbiegł z wielkim tętentem drogą ogromny mężczyzna na czarnym koniu. Krasz.

Tentować, uje, ować kogo o co; czego = próbować, doświadczać, kusić ś. o co; usiłować: T. kogo [o co]. L. T. szczęścia na inny sposób. L. Wiele T. każe ubóstwo człowiekowi. Min.

Tentowanie, a, blm., czynność cz. **Tentować**.

Tentu ten tu, p. **Ten**: T. gaj pamiętny. Wor. W tychtu ogrodach. Wor.

Tenuta, y, lm. y l. dożywotnia dzierżawa dóbr królewskich: T., starostwo bez jurydykcji, T., dzierżawa. Skrzet. Mniejsze królewsczyzny tenu-tami, czyli dzierżawami zwane, i najmniejsze

wójtostwa i sołtysostwa. Bobrow. Żart.: T., trzymuta. Troc. 2. rata należności za dzierżawienie.

Tenutarjusz, a, lm. e, **Tenutarcz**, **Tenutor** *ten*, co *trzymać tenutę*, dzierżawca. Vol. T., dzierżawca, dożywotnik. Troc.

Tenutarcz, a, lm. e p. **Tenutarjusz**: Marszałek i T. za Zygmunta. Nies. Jerzy, marszałek litewski i T. lidzki. Nies. Administracja ekonomji królewskich po zmarłych starostach a. tenu-tarzach podskarbiemu koronnemu należeć ma. Paw.

Tenutor, a, lm. owie p. **Tenutarjusz**: Zjawił ś. tu w sąsiedztwie tenutorem półwieczny jegomość. Chodź.

Tenże, **taż**, **toż ten sam**; **takiż sam**: T. powiedział. Troc.

† **Tenże isty tenże sam**. Ps. flor.

× **Teobromin**, u, blm. p. **Teobromina**.

Teobromina, y, blm., × **Teobromin** chem. alkaloid z kakao, C₇H₈N₂O₂, dwumetyloksantyna, syntetycznie z ksantyny otrzymywana.

† **Teodolid**, u, lm. y p. **Teodolit**: Ustawili stolik z teodolidem, wykreśliли linię w kierunku łupania ś. kamienia i oznaczyli miejsce na mapie. Sew. Leśny, śmiały chłop i przywyki do gór, pomknął naprzód z teodolidem. Sew.

Teodolit, u, lm. y, † **Teodolid** przyrząd służący do mierzenia kątów w płaszczyźnie poziomej, używany przy robotach geodezyjnych.

Teodycea, y, blm. obrona wiary w sprawiedliwość Bożą wobec pozorów, zdających ś. jej przeczyć.

Teofanja, i, blm, święto Trzech Króli, Epifanija.

Teofilantrop, a, lm. owie zwolennik teofilantropji.

Teofilantropja, i, blm. francuska doktryna we Francji w. XVIII, uznająca istnienie Boga i nieśmiertelność duszy, zalecająca uroczyścioci rodzinne i publiczne zebrania niedzielne z kazaniem i śpiewami.

Teofilina, y, blm., chem. alkaloid izomeryczny teobrominy (theophyllinum).

× **Teofobja**, i, blm. *bojaźń Boża*.

× **Teognozja**, i, blm. *znajomość Boga*.

Teogonja, i, blm. *rodowód*, pochodzenie bogów.

Teokracja, i, blm. *rządy sprawowane w imieniu Boga lub bóstw*, *rządy kapłańskie*. Stasz. T., bogowładztwo. L.

× **Teokracki** p. **Teokratyczny**: T., bogowładny. L.

Teokratycznie przys. od **Teokratyczny**.

Teokratyczność, i, blm., rz. od **Teokratyczny**. **Teokratyczny** przym. od **Teokracja**; × **Teokracki**.

Teokratyzm, u, blm. *kierunek, zasada, idea teokracji*.

× **Teolatrja**, i, blm. *cześć boska, wiara w Boga*: Ludzkość w przyszłości zastąpi teolatrję przez antropolatrję.

[**Teoletka**, i, lm. i] p. **Toaletka**.

Teolog, ga, lm. gowie a. dzy, × **Teologant** l. *uczony w rzeczach wiary, znawca teologii*: Sw. Jan był od starych Greków Janem Teologiem przezwany. Leop. Teologowie (teolodzy) twierdzą, że... Troc. Wielki, sławny T. Troc. T. zawzięty, jak Tomasz z Akwinu. Syrok. T. kanonik. Troc. T., katedralny = *godność katedralna*. 2. *student wydziału teologicznego w uniwersytecie*.

× **Teologant**, a, lm. ci p. **Teolog**: W tym ratować mię nie mogły wszystkie kupy ani pogańskich filozofów, ani chrześcijańskich teologantów. Arc.

Teologicznie przys. od Teologiczny.

Teologiczno-polemiczny *tyczący ś. polemiki teologicznej*: Z tych dzieł czerpał wiadomości o przebiegu walki teologiczno-polemicznej. Kraus.

Teologiczny, × Teologski *przym. od Teologja*: Wydział T. Spór T. Cnoty teologiczne: wiara, nadzieja i miłość.

Teologja, i, blm. I. nauka o Bogu, naukowa znajomość religji i wszystkiego, co jej dotyczy: T. biblijna, dogmatyczna. 2. klasa szkoły, w której wykłada ś. taką naukę.

Teologować, uje, ował *rozprawiać teologicznie*. Troc. Tylko mi nie teologuj i nie kręć. Krasz.

Teologowanie, a, blm., czynność cz. Teologować, × Teologski p. Teologiczny: Cnoty, życie teologskie. Troc.

× Teologumena, ów, blp. rozprawy z zakresu teologii.

× Teomachja, i, blm. walka bogów (w mitologii).

Teomanja, i, blm. obłęd religijny.

Teomorfizm, u, blm. przedstawianie człowieka w postaci Boga i nadawanie mu przymiotów boskich, ubóstwienie.

Teoplastyka, i, blm. przedstawianie bogów w rzeźbach i figurach.

Teorban, u, lm. y, † Tyorba *muz. wielka lutnia, posiadająca od 14—32 strun, narzędzie dawniej ulubione w Polsce, dziś jeszcze na Ukrainie spotykane*: Na teorbanie najlepiej ś. wydaje zręczność składnej ręki i ruszenie delikatnych palców. Węg. Na smutnym skarży Safo teorbanie. L. Niech brzmi Apollo w T. złoty. Książ. Kozak na teorbanie tnie tańczyki. L. Zdr. **Teorhanik**.

Teorbanik, u, lm. i p. Teorban: Darował jej piękny T. Byk.

Teorbanista, y, lm. śel ten, co grywa na teorbanie: Staremu teorbanście. Kon.

× Teoremat, u, lm. y *twierdzenie naukowe, którego należy dowieść, założenie*.

Teoretycznie przys. od Teoretyczny: Chociaż jest to możliwe T., wykonać ś. jednak nie daje (=w teorji).

Teoretyczność, i, blm., rz. od Teoretyczny: Być może, że drobniejsza nasza T. pochodzi także od renesansu. Górs. K. M.

Teoretyczny, × Teoryczny *przym. od Teorja*: Kurs T. i praktyczny.

Teoretyk, a, lm. cy *znawca teorji jakiej specjalności; posiadający wiadomości teoretyczne z zakresu danej wiedzy lub sztuki*: T. dobry, ale nie praktyk.

Teorja, i, lm. e i I. klucz do tłumaczenia mniej lub więcej szczęśliwie całego szeregu zjawisk za pomocą pewnej hipotezy a. wyrozumowanej zasady; ogólny wykład zasad, prawideł jakiej nauki, służący za nią przewodnią dla praktyki: Złe robią, którzy kunszt rolniczy na samej teorji zasadzają. Kras. T. popolicie rodzi ś. z praktyki. Gol. Szanujmy teorję, jako doskonalszą, ale nie zaniedbujmy praktyki, jako powszechnie potrzebniejszej. Kopez. T. jestestw organicznych.

Śniad, J. Jedno teorje walą ś. i ustępują drugim. Śniad. T. prawdopodobieństwa = nauka obliczania częstości, z jaką zdarzają ś. zjawiska uważane za przypadkowe. T. kompozycji. 2. astr.: T. heljocentryczna, p. **Heljocentryczny**. 3. fiz.: T. ciepła, p. **Dynamiczny**. T. emanacyjna światła. T. wpływu, p. **Emisyjny**. 4. (a. **Epistemologia, Gnoseologia**) *fil.*: T. indukcji = część logiki, traktująca o indukcji, jako metodzie doświadczalnej,

logika doświadczenia. 5. min.: T. *ondulacyjna* = T. *falowa*, według której światło jest ruchem drgającym materji nieważkiej, zwanej eterem. 6. *praw.* = a) T. dowodów, T. dowodowa ustawa = szereg przepisów w dawnej procedurze systemu śledczego, wkladających na sędziego obowiązek wyprawdzania stałych jednakoowych wniosków o winie lub niewinności. b) zasada swobodnej oceny dowodów, czyli swoboda wewnętrznego przekonania sędziego, gdy ustawa nie kępuje sądu żadnemi regulami i pozwala na wyprawdzanie z materjału procesowego wniosków podług rozumu i sumienia. 7. (w starożytnej Grecji) *delegacja wyprawiona na uroczystość igrysk*: Z każdego miasta przybywały tu poselstwa świąteczne (teorje). T. K. Zdr. **Teoryjka**.

× Teorycznie przys. od Teoryczny, teoretycznie. L.

× Teoryczny p. Teoretyczny. L.

Teoryjka, i, lm. i p. Teorja.

Teoryzować, uje, ował *rozprawiać, dowodzić teoretycznie*: Krytyka musi T. Spas.

Teoryzowanie, a, blm., czynność cz. Teoryzować.

Teowy mul.: Żelazo teowe = Teajzen.

Teozof, a, lm. owie, Teozofista *znawca teozofji, biegły w teozofji*: Teozofowie opierają teorję na literaturze sanskryckiej.

Teozoficzny *przym. od Teozofja*: Nauki teozoficzne. Pogląd T.

Teozofista, y, lm. ści p. Teozof: Zaciekła walka teozofistów z psychologami trwała do początku r. 1791. Nagan.

Teozofja, i, blm. filozoficzna znajomość Boga i rzeczy boskich: Buddaistyczna T. gardzi słownictwem współczesnego Zachodu. Nagan.

Teówka, i, lm. i = Teajzen.

[Tępa, y, lm. y] *I. ogon ucięty u owiec, psów. 2. zwierzę z uciętym ogonem, mianowicie pies, kurta*.

Tępać, pie, pał I. † T. bić, uciskać, trapić, chłostać, smagać: Więcej nas teraz będzie tępał Seba, niżli kiedy Absalon. Leop. A zaś nas tak okrutnie będziesz tępał? Leop. 2. [T.] = a) *spadać na ziemię razuraz*: Gruszkę dojrzałe T. poczynają. Krople wody, spadając z dachu, tępią. b) (o zegarze chodzącym) *cykać*.

Tępanie, a, blm., czynność cz. Tępać.

† Teper *przys. p. Teraz*: Ot i T. jakie im grają dudki. Tw.

† Tepereta, i, lm. e p. Trepela: Co ś. skarbu Bożego popsuje na owe pozłociste nitki, na owe forboty, na owe teperete, na owe tkanice! Rej.

Tępidarjum, w lp. nieod., lm. a, ów I. izba pośrednia w łaźni starożytnej, gdzie stała wanna z wodą letnią. 2. cieplarnia, szklarnia, rośliniarnia, trephaus, oranżerja: Dni schodziły mu na rozmowach z retorami w tępidarjach. Sienk.

[Tęplac, e, a] i T. ś.] p. **Taplac**.

[Tęplanie, a, blm.] *czynność cz. Tęplac*.

[Tęplanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Tęplac*.

[Tęptuch, a, lm. y] *I. ścierka. 2. wyzwiisko: Pański T.*

[Tępy] *mający ogon przycięty, kusy*: Pies T.

Ter ter ter! *w. nasładowy terkotanie, trąkotanie*: T., T., zjadła baba ser. Prz.

† Tér, u, lm. y I. p. Tyr: Pełne uszczypków, niosąc zniewagi i téry na Meleandra, były te papiery. Pot. 2. bart., p. **Podkur**.

[Tera] p. **Teraz**.

Teracz, a, lm. e ten, co tera, marnotrawca, niszczyciel. Bohr.

Terać, a, ał, Tyrać *1. zużywać, poniewierać, szarzać, wycierać*: T. ubranie. *2. zużywać, nadwątląć, nadwierać, psuć, niszczyć*: T. zdrowie (= *targac, szarpać*). T. siły. T. broń użytkowaniem. *3. majątek, czas = trwonić, tracić, marnować, puszczać*: Wymyślone stołowe utraty, ktorými ludzie młodzi terają majątność. Górń. Cóż na tę hałastrę strzały terasz? Żebr. *4. kim = pomiatć; poniewierać kogo, nie mieć za nic*: Wy bohateri, żupany, wy niewiastami teracie, u was jest ich zawsze dosyć! Krasz. T. ś. *1. zużywać ś., szarzać ś., wycierać ś., niszczyć*: Szata używaniem ś. tóra. Górń. *2. poniewierać ś., wycierać kąty, tuc ś., włóczyć ś., kołatać ś.*: Co ś. tego marnotractwa po Krakowie, Poznaniu, Lwowie tera! Falib. Przez dziewięć miesięcy cały ś. terała. Żebr.

[Teradajka, i, lm. i] p. Taradajka, L.

[Teradzem] p. Teraz.

[Teraj] p. Teraz.

[Terajszy] p. Teraźniejszy.

[Terak] p. Teraz.

[Térak, a, lm. i, Tyrak, Potérak] *marnotractwa, człowiek niegospodarny.*

Terakota, y, blm. wyrób z gliny garncarskiej, modelowany lub w formie wyłoczony i wypalony w ogniu.

Terakotowy przym. od Terakoty: Bogata kolekcja posazków terakotowych. Weys.

Teralit, u, lm. y p. Syderolit.

Teranie, a, blm., czynność cz. Terać.

Teranie się, a ś., blm., czynność cz. Terać ś.

[Terańszy] p. Teraźniejszy.

Terapeuta, y, lm. ci, Terapeutyk *biegły lekarz.*

× **Terapeutyczny** przym. od Terapeutyka, *lecniczy* (therapeuticus): Klinika terapeutyczna, klinika lekarska a. klinika chorób wewnętrznych (clinicum therapeuticum).

× **Terapeutyka, i, blm., p. Terapja.**

Terapja, ji, blm., × Terapeutyka lek. 1. czynność leczenia. 2. sztuka leczenia, lecznictwo.

Teras, u, lm. y = Teras: I zniknął wkrótce za parkan terasu. Mick. Biegł terasem. Mick.

Terasim nieod. *rodzaj bożków domowych, służących za wyrocznie domową*: Zegar i głowa drewniana straszna, rodzaj T., zajmowały środek stołu. Krasz.

× **Teratogienja, i, blm. rodzenie potworów.**

Teratologiczny przym. od Teratologja (teratologiens). Atlas T. Zboczenia teratologiczne. Teratologiczne wypadki, podania. Śledzili za nim, jak za osobliwym zdiwadłem, za teratologicznym studjum. Krasz.

Teratologja, i, blm., patol. nauka o potworach a. potwornościach wrodzonych, zloczeniach od rozwoju prawidłowego płodu (teratologia).

Teratomat, u, lm. y patol. rodzaj nowotworu, potwórniak (teratoma).

Teraz, †Ten raz, [Tera, Tero, Teru, Teraj, Terok, Terak, Teraz, Terazki], †Teper *1. przys. w czasie, kiedy mówimy; obecnie, w chwili bieżącej*: Ostatka snadno za czasem poprawić, ale toby T. trzeba w swej klubie postawić. Star. Idźcie T., uciekaj. Jag. W jakiejże to szkole byłeś, że taki z ciebie T. teolog. L. T. nie pora. Skończyłeś, T. ja zacznę. T. na mnie kolej. T. zaraz. Troc. Fortuna teraz równą drogą z nami idzie. Warg. [Teras zgadł = teraz-ś zgadł. Teradzem ci dał = teraz-em ci dał. Terozoście wej Jędrzeju dobrze pedzieli! Tet. Teraz ó = teraz właśnie, w tej chwili] T. = na ten raz. T., tą razą, ninie.

L. Myślę na T. kontentować ś. słowem twoim. L. Jak na teraz, to dosyć. **2. †T.** — T. sp. = już to — już, to — to, raz — raz, to — to, czasem — czasem: T. od zapaleczności blednąc, T. ś. czerwieniejąc, bez przestanku wrzeszczy. Kosz.

[Terazki] p. Teraz.

[Terazy] p. Teraz.

[Teraźni] p. Teraźniejszy: Matka teraźnego pana. Teraźne Jeruzalem daleko jest mniejsze, niżeli ono dawne. Warg. Tego wyciągał tam czas T. Pot. Teraźnie nasze i Rzpltej osierocenie opiece boskiej oddajemy. Vol. Za teraźniej wiary jest pańsejzna, jest na łopa łańcuchy, kary i śmierć. Tet. [Po teraźniemu] przys. = według teraźniejszego zwyczaju.

Teraźniejszość, i, blm. 1. rz. od Teraźniejszy; [Teraźność] 2. czas teraźniejszy, doba teraźniejsza, sprawy teraźniejsze: T. smutna i przyszłość beznadziejna.

Teraźniejszy, [Teraźni, Teraźny, Terajszy, Terańszy] 1. obecny, niniejszy, dzisiejszy, bieżący, współczesny nam: Teraźniejsze teraźniejszym, a przyszłe przysłym. Wuj. Jedni stare lata, drudzy teraźniejsze chwaliłi. Skar. Gdy na teraźniejsze opłakane czasy porzymy. Skar. Narzekamy na T. wiek, iż ludzie są w nim słabsi, niżeli przedtym byli. Krasz. Teraźniejsze pokolenie. Teraźniejsza młodzież. **2. gram.**: Czas T. = *wyrażający chwilę, w której mówimy.*

† **Teraźniuczko** przys. *dopieruteńko, tylko to*: O tym T. wzmianka była. Dor.

[Teraźność, i, blm.] p. Teraźniejszość: Ciebie trapi T., mnie zaś i to krzywo, co niepewność odległą razi perspektywą. Zabł.

[Teraźny] p. Teraźniejszy.

[Terba, y, lm. y] p. Torba.

Terb, u, blm., Terben, × Terbjum pierwiastek chemiczny, Tb. (terbium).

[Terbelutka, i, lm. i] *m. strażnik finansowy, skarbowy, celnik.*

Terben, u, blm., p. Terb. Łab.

Terbinowy p. Terbowy.

× **Terbjum, nieod., p. Terb.**

Terbowy, Terbinowy chem., przym. od Terben: Siarczan T. (terbium sulfureum). Tlenek T. a. terbu, × niedokwas terbu, (terbium oxydatum).

[Terbuch] **1.** (o pannie młodej z starszą družną): Po terbuechu chodzić = *prosić o datki i błogostawieństwo i zapraszać na wesele*. **2.** Chodzić po terbuechu a. po terbusie = *chodzić po prośbie, żebrać*. (p. Terebuch).

Terc fecht, p. Tereja (tylko w wyrażeniu) Półłukiem w T. = *ruch szpady, odsuwającej przy zasłonie szpadę przeciwnika od strony lewej ku prawej i opisującej przyltym łuk.*

Terca, y, lm. e woj.: Na Zachodzie po 20 i więcej rot składa ś. na jedną całość, wyższą jednostkę taktyczną, nazywaną bataljonem i tercą. Górs.

Tercelet, u, lm. y pewien głos w organach. Mag.

× **Tercerol, a, lm. e pistolet kieszonkowy, króćca.**

Terceron, a, lm. i syn białego i mulatki a. białej i mulata.

Terceronina, y, lm. y p. Terceronka. Sł. wil. (pod Kwarteron).

Terceronka, i, lm. i forma ż. od Terceron; Terceronina.

Tercet, u, lm. y 1. fecht, p. Tereja: I nad głowami gości błyskawicą mignął, przypominając

polskie lechtarskie wykrety: krzyżową sztukę, młyńca, cios krzywy, raz cięży, cios kradziony i tempy kontrpunktów, tercetów, które też umiał, bo był ze szkoły kadetów. Mick. 2. muz. *śpiew na 3 głosy lub utwór muzyczny na 3 instrumenty*. Przen., żart.: W jego chacie ujrzały światło dzienne trojaczki; matka tego tercetu i jego członkowie cieszą się jak najlepszym zdrowiem. [Terch, u, blm.] *żywność*: Poszlij ludziom do lasu na T.

[Tercioa, y, lm. e] = Tarcica.

Tercja, i, lm. e I. sześćdziesiąta część sekundy w podziale czasu lub w mierze łukowej. 2. godzina kanoniczna: T. przywodzi na pamięć godzinę trzecią, której Pana biezowano, mordowano, koronowano, pośmiewano, naostatok na śmierć krzyżową zdano. Hrb. Jednego ranka szłam z Domkiem na tereję do Franciszkanów. Bsl. 3. *trzecia klasa w szkołach*. 4. druk. *gatunek czcionek i druku objętości dwóch petitów, czyli szesnastu punktów, dubelt petit*. 5. a. Tercet, Terc fecht. p. Grzbiet: Oberwał potężną, wysoką tereję. Zag. 6. han. *trzeci egzemplarz weksłu, mającego kilka egzemplarzy*. 7. karc. *trzy karty starsze po sobie następujące, sek wens*. 8. muz. *trzeci ton w oktawie, trzeci stopień gamy*. 9. *jeden z głosów pomocniczych organu*.

Tercjak, a, lm. i uczeń klasy trzeciej.

Tercjał, u, lm. y *trzecia część czego, trzecia część roku*.

Tercjałowy przym. od Tercjał, *czteromiesięczny*.

× Tercjan I. a lm. owie woźny szkolny, pedel. 2. u, lm. y org. jedna z odmian głosu, zwanego *miksturą*.

† Tercjana, y, lm. y lak. p. Trzeciaczka. Troc.

× Tercjanela, i, lm. e, × Tercjonela, Tercynela, *pewna tkanina*: Podatek od kitajek, felp, terejanel. Vol.

Tercjarja, i, lm. e *trzeci stopień, trzecie objawy zakażenia przymiotem*.

Tercjarka, i, lm. i forma ż. od Tercjarz.

Tercjarski przym. od Tercjarz.

Tercjarstwo, a, blm. *stan terejarzy*: T., trzecia reguła św. Franciszka. Zał. S.

Tercjarz, a, lm. e w zakonach św. Franciszka, *braciшек trzeciego rzędu; święciek, który do klasztoru wstąpił, a nie został laikiem, nie mieszka w klasztorze i nie nosi habitu*.

× Tercjonela, i, lm. e p. Tercjanela. Troc.

× Tercjować, uje, ował *trojaka próbę robić*: T. działa, strzelby, kule i t. p. = *strzelać trzy razy na próbę a. terejując* działało = *chcąc wiedzieć, czy ma powinna grubość, na trzech miejscach jej szukać, bliżej zapala, w uszu i w szyi*. L.

× Tercjowanie, a, blm., *czynność cz. Tercjować*.

Tercmajor, a, lm. y karc. *as, król i dama jednej maści w ręku jednego gracza*.

Tercyna, y, lm. y *zwrotka złożona z trzech wierszy jedenastozgłostkowych, o układzie rymów takim, że brodkowy wiersz każdej zwrotki rymuje się z pierwszym i trzecim następną zwrotki*: Z tego utworu zachowały się tylko urywki, kilkadziesiąt tereyn. Byk.

Tercynela, i, lm. e p. Tercjanela: Od sztuki tereyneli złotych 3. Vol.

Tercynelowy przym. od Tercynela: Chorągiew ta jest zielona tereynelowa. Grab. Płaszcz T. Ust. cen. Tereynelowe sukienki, kasjatkki. Goł.

Tereben, u, blm., chem. *związek organiczny, kamfen (terebeum s. camphenum)*.

† Terebić, i, II p. Trzebić: Krokodylowi w pysk otwarty, gdy śpi, robak ten wlatuje, zęby z mięsa terebi, czyści. Chm. B.

† Terebienie, a, blm., *czynność cz. Terebić*.

[Terehinka, i, lm. i, Tebinka] *miejsce ciała więcej kłliwe, czulsze*.

× Terebint, u, lm. y bot., p. Pistacja: Wśród pełzających ljan i smukłych terebintów przemykam niepostrzeżony. Mic.

Terebintowy przym. od Terebint: Żywica terebintowa. Urs. Terebintowe drzewo, bot. p. Pistacja.

[Terebuch]: Po terebuchu a. po terebusie chodzić = *chodzić po prośbie, żebrac*. (p. Terbuch).

[Terczeć, y, al, Tyrczeć, Tyrczyć I. sterczeć, wystawać: Nogi mu z piekła tereczą. 2. trzeszczęć, skrzypieć, trajkotać, turkotać: Wózek tereczy. Kołatki w Wielki piątek tereczą. We młyńcu tereczy. 3. gadać wiele a prędko, trajkotać, trzeszczęć nad głową, terkotać, klektać. 4. szemrać, mruzcęć, szeleścić: Woda po kamieniach tereczy. 5. hałasować.

[Terczenie, a, blm.] *czynność cz. Terczeć*.

Tere tete, Tere bzdere p. Bzdere.

Terebzdere p. Bzdere.

Terebzdery, blp., Terebzdury *głupstwa, bzdurstwa*: Nowe T., reduty i pikniki. L.

Terebzdury p. Terebzdery.

[Terech, a, lm. y] *niechłuj, brzydaj, roztrzepaniec, rozczochraniec*.

Teredajka, i, lm. i p. Taradajka, Troc.

Terefele, i, blp., Terepele *bzdurstwa, głupstwa, bagatelki, drobnostki, drobiazgi, fraszki*: U takich panów, nim fortunę stracą, zbierze się gratów dosyć: a to srebro, a to różne T., co pieniądze kosztują. Krasz. Zdr. Terefelki.

Terefelki, ów, blp., p. Terefele: Miałem budkę, gdzie z początku szkaplerze, paciorki, obrazki, medaliki, książeczki i różne T. trzymał. Krasz.

[Terefera, y, lm. y] *plód ziemny*.

Terefere, Terefere *bzdere kłliwe bajduś, zawracanie głowy, gadaj mu tam*: T. nie nie wierzę. Troc. Takie T.! Wyb. O! T., najlepszy na duchów egzorcyzm kij! L. T. tatuleńku! T. kuku, strzela baba z łuku! nie mnie to gadaj przyna[mniej]. Krasz.

Tereftalowy chem.: Kwas T., p. Ftalowy.

Terem, a a. u, lm. y I. † T. *mieszkanie, gmach, pałac*: Rok wypisany świadczył, że T. stawiony był w czasach bitwy grunwaldzkiej. Mic. 2. [T.] = a) *bezdroże*: Od terema do terema, my do ślubu dziś jedziema. Wójc. b) *kąt, dziura, zaułek*: Tłuc się, włóczyć się po teremach. c) *zarośla*.

[Teremcenie, a, blm.] *czynność cz. Teremcić*.

[Teremcić, i, II] p. Teremtować.

† Teremny przym. od Terem: Olga zaprosiła postłów do teremnego i kniaźskiego mieszkania za miastem. Lel.

[Terempela, i, lm. e] *dziewczyzna z rozczochraniami włosami, roztrzepaniec*.

[Teremtować, uje, ował, Teromtować, Teremcić] *krzyczeć, robić gwałt, kłąć, hałasować*: Ja też wpadł w złość, co myślicie, na taki interes; jak nie zaenę T. Ork. Sobek teremtuje, gniewa się, to potym na parę casów dobrze. Tet.

[Teremtowaćanie, a, blm.] *czynność cz. Teremtować*.

Terem, u, lm. y, Terren I. *miejsce, grunt, obszar, przestrzeń*: Usadowić się na uzyskanym terenie. Przygoda służącej Zakładzińskiej, powroźnika

mieszkającego na krańcu miasteczka od strony terenu naftowego. Ndź. T. kolejowy. 2. *widownia, arena, szranki, teatr czego, pole działalności*: Mścić ś. w taki sposób można tylko nad takim, który jest godzin stanąć z tobą na jednym terenie. Kaczk. T. popisu, wojny. T. wyścigowy (= *tor wyścigowy*). T. wypadków.

Terepele, i, blp., p. Terefele: Idzie pokazując ś. a pogląda wszędy: umizga ś. by czapła, na niej T., a oczyma, by sowa, strzyże po kościele. Białog.

[**Teresinka, i, lm. i**] p. **Tereśnia**.

Teraska, i, lm. i zakonnica św. Teresy. Tereski (lm.) *klasztór św. Teresy*: Starościna Dobrzycka wstąpiła pod starość do Teresek w Krakowie. Smol.

[**Teresnia, i, lm. e**] p. **Trześnia**. Troc, Pe.

[**Terędy**] p. **Tędy**.

× **Tergiwersacja, i, lm. e wykręt, matactwo**. Mosk. Mnich, tej tergiwersacji znieść nie mogąc, głos podniósł. Krasz.

× **Terjaka, i, lm. i, lek przestarzały, złożony z mnóstwa środków, † dryjakiew**. Troc.

Terjakowy przym. od **Terjaka**: Są u nich w używaniu drewniane łuki i małe strzały, zapuszczone trucizną, która jest bardzo skuteczna, chyba że ranny spieszenie napoju terjakowego zażyje. Szaj.

Terjolit, a, lm. y skamieniałość zwierzęca.

× **Terjomorficzny** zwierzęcy.

× **Terk, u, lm. i p. Rozterka**. Sł. wil.

[**Terkać, a, al**] p. **Terknać**.

[**Terkanie, a, blm.**] czynność cz. **Terkać**.

[**Terknać, nie, nął, nied. Terkać**] *dotknąć ś. kogo*.

[**Terknięcie, a, blm.**] czynność cz. **Terknać**.

Terkoł, u, lm. y = Tarkoł. Sł. wil.

Terkota, y, lm. y kobieta gadaliwa, trajkotka, gaduła: Toż baba T.! Orzesz. Zdr. **Terkotka**.

Terkotać, cze, tał = Tarkotać. Sł. wil. Od rana do wieczora terkotał młynek blaszany Rog. Żoraw ciągle jeszcze terkocze, łańcuchy skrzypią, a statek drży. Sienk.

Terkotanie, a, blm., czynność cz. Terkotać.

Terkotka, i, lm. i p. Terkota: Nie wychodząc z roli czarującej terkotki, zaprosiła przed wyjazdem Zawilowskiego do siebie. Sienk. (= *szebiotki*).

[**Terlać się, a ś., al ś.**] 1. *walać ś. skutkiem zaniedbania, poniewierać ś., wycierać ś., szarzać ś.* 2. *poniewierać ś., tulać ś., kołatać ś., wycierać kąty*.

× **Terlagi, ów, blp. taczki**: T., po kuźniacku taczki. Os. J.

[**Terlanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Terlać ś.**

† **Terlarz, a, lm. e gór. i. p. Karpentarz**. 2. *górnik pracujący w sztolni*.

Terle, i, blm., gór., p. Odrzwia. Łab.

[**Terli**] przysłów: T. pęc pęc. Wóje.

Terlica, y, lm. e i. drzewo w kulbace, kulbaka jeszcze nie obita: Na terlicy takim ś. biedak wytar! Wyb. Konia mi darowałaś, a terlicy ś. nie dał. Sienk. 2. [T.] p. **Cierlica**.

[**Terlikać, a, al, Tyrlikać**] 1. *ćwierkać, trelować, szczebiotać, trelę wywodzić, śpiewać*: Pastuszy za bydłem na rożku terlikają. T. ś. i. (o wozie przy rozluźniających ś. z osi kołach) *chlebotać ś. skrzypieć, piszczeć, świstać*. 2. *trząść ś. na bryczce*.

[**Terlikanie, a, blm.**] czynność cz. **Terlikać**: Bahe T., *barbaricum carmen*. Zebr. W tym pustym kraju żadnym ś. ptacy nie odzywali terlikaniem. L.

[**Terlikanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Terlikać ś.**

Term, a, lm. y słupek graniasty, ku dołowi zwężony, mający na wierzchu popiersie; używany do ozdoby bramy wjezdnej lub jako podpora ganku.

Terma, y, częś. w lm. Termy źródło gorące; łaźnie, kąpiele gorące, cieplice: Niechaj mi świadczyć te wieże, termy, łuki, wodociągi. Krasin. Gdyś Rzym opuścił przed laty, nie było jeszcze termów nad jedne Agryppy. Krasz.

Termalny *wywierający wpływ zapomocą podniesionej temperatury*.

[**Termeda, y, lm. y**] p. **Termedja**.

Termedja, i, lm. e i. komedja, awantura, historia, dziwowisko, scena, szopka: Co potem za termedje były, powiadam majstrowej, czysto ua teatrze! Krasz. 2. a. [**Remedyje**] *kłopot, ambaras, kram, korowód, zachód, kwasy, trudności, kome-raże, nieporozumienie, zatarg*: Wyrabiać, wyprawiać termedje. Niepotrzebnie narobił tyle termedji. E! była też to T. niemała. Wilk. Ale com ja to miał termedji i strachu, nim to nastąpiło! Skarb. Może być T., może ujęś na sucho. Krasz. 3. [T.] *międzyakt komiczno-religijnych dramatów: swawolne zabawy, wesołe balamuctwa, szalone wyrywki, halasy, awantury*.

Termes, u, lm. y gałązka z owocem urwana. Troc.

Termestezjometr, u, lm. y fizj. *przyrząd do mierzenia odczuwania ciepłoty lub zmian jej (thermaesthesiometrum)*.

[**Termicie, i, blp., Ciermicie**] *październie*.

Termiczny *fiz. dotyczący ś. ciepłoty, ciepłikowy*: Badania doświadczałne nad wpływem czynników termicznych na proces podziału komórek. Przykłady co do bodźców cieplnych (termicznych), elektrycznych, mechanicznych. Nus.

Termidor, a, lm. y miesiąc gorący, 11-sły miesiąc w kalendarzu pierwszej rewolucji francuskiej (od 19-go lipca do 18-go sierpnia).

Termidorjanin, a, lm. anie uczestnik zamachu stanu d. 9 termidora drugiego roku Wielkiej rewolucji francuskiej, wskutek którego upadł Robespierre, a zarazem skończyło ś. panowanie teroryzmu.

Termika, i, blm. nauka o ciepł.

Termin, u, lm. y i. granica, kres, miedza, meta, zakres: Niemasz drogi żadnej bez terminu i mety. Pilch. Namawiali go, aby nie dochodząc do terminu, w blizkiej wiosce zanocował. Skar. Opatrzność, w terminach mierności mając mię, nie chce, abym w ostatnim ubóstwie rozpacział, ani w zbytńich brykał dostatkach. Koch. W. Miejsce, którego dukt ciągną strony rozpie-rające ś. o granicę, zowie ś. T. Żab. Chodkiewicz naprawił karę żołnierską, która znacznie z staro-żytnych terminów wykroczyła. Tw. Przen.: Zbić kogo z terminu = *stropić, zmieszać, oszołomić, zakłopotać, zdekoncertować*. Zagadnieniem swoim zbił mnie z terminu do reszty. 2. *wyraz specjalny, nazwa ustalona, ogólnie przyjęta*. L. T. naukowy, techniczny. T. (wyraz) szkolny, lekarski, aptekarski. Troc. 3. *czas wyznaczony na co*: Kilka jeszcze miesięcy było do terminu wyznaczonego wesela. Kras. Przychodzą porządnie według terminów Trzech Królów, środpością, św. Jana i t. d. L. Na terminie mi zapłaci. L. Zapłacić w terminie. Chybić, uchybić, dotrzymać terminu, stawić ś. w terminie, na T. Na T. (na rok) stanąć. Troc. Na T. sądowny nie stanąć. Troc. Górkę szlachcie jako pocziwy weźmie, a nam do terminu niedaleko. Krasz. T., czas

prawem opisany a. dla stawienia ś. do sądu a. ku wypełnieniu wyroków sądowych lub kontraktowych; „stawić ś. na terminie“, „uiścić ś. na terminie“. L. T. kupna, płatności = *ostateczny czas*, w którym towar lub weksel ma być wykupiony a. akcept zapłacony. T. ostateczny, prekluzyjny. T. licytacji. Wyznaczyć T. 4. × T. rata: Zapłacić T. Troc. Tę sumę na trzy terminy płacić trzeba. Troc. 5. stan, położenie, okoliczności: W tak desperowanym terminie nie wiedział rady. Troc. W dobrym, w złym terminie sprawy jego. Troc. 6. złe terminy = *ciężkie chwile, obroty, opaky, krytyczne położenie, położenie bez wyjścia, zły raz*: Dziś uczciwie dziewczęcki, uczciwie biadogłowy w złych terminach. Falib. W niebezpiecznym terminie znajduje s. Rzpłta. L. Patrz, jeśli nie był celem ich zazdrości, jak żyw o siłach dworskich nie słychając, ani w takowych terminach bywając. Lubom. [Zły T. = *zdarzenie przykre, kłopotliwe*]. 7. [T.] kłopot, *ambarras*: Takiegom sobie terminu napałtał z tou babou! 8. [T.] *zadanie kłopotliwe, zagadka*: Wydął pán im T., że który z nich zgadnie, co jes najtłusciejszego? 9. T. u rzemieślnika = *czas nauki praktycznej chłopca, praktyka u rzemieślnika*: Majstrom wolno więcej niż jednego chłopca trzymać w terminie i sporą liczbę czeladników. Świt. Oddał syna do terminu. Lepiejbyś był oto zrobił, gdybyś go był oddał w T. do jakiego rzemieślnika. Skarb. [Pójdę w T. = do rzemiosła. Cóż ty za T. będziesz miał? — Pójdę do czarnoksiężnika]. Skończyć, odbyć. T. 10. [Chłopski T.] = *obrzędek wyzwolenia parobka*. II. praw. *pozew*: Tym słowem T. wyraża ś. np.: wydać komu T. do trybunału, zapozwać go. L. T. = *porządek procesu i stopnie jego, formalność, przepis*: Strona terminy poopuszczala, wykroczyła w procesie nad przepis prawa. Ostr. 12. fl.: T. sądu (terminus iudicii) = *wyraz logiczny sądu*. Podmiot i orzeczenie, oznaczane mianem „terminów“ lub też „wyrazów logicznych“ sądu, stanowią razem wzięte t. zw. materję sądu. Str. T. wniosku (terminus ratiocinii) = *wyraz wniosku*. T. mniejszy (t. minor), T. większy (t. maior), T. średni (t. medius). Podmiot i orzeczenie wniosku nazywają ś. terminami (lub też wyrazami) skrajnemi; pierwszy nazywa ś. terminem mniejszym, drugie — terminem większym; trzecie zaś pojęcie, które stanowi zasadę do oznaczenia stosunku między owemi dwoma pojęciami, nazywa ś. terminem średnim. Str. Zdr. **Terminiek**.

× **Terminacja**, i, blm. *oznaczenie, ustalenie terminu*: Poseł do Stefana Batorego, elektora na tron polski, aby ś. o terminacją koronacji z nim rozmówił. Nies.

× **Terminacyjny** przym. od **Terminacja**: Język T.

Terminalja, ów w staroż. Rzymie, *uroczystości na cześć Terminusa, boga granic*.

× **Terminalnie** przys. od **Terminalny**: Ten testament nie jest T. napisany. L. Ten był miany za literata, co najlepiej umiał dekret lub tranzakcję T. napisać. Czart. A.

× **Terminalność**, i, lm. i rz. od **Terminalny**: Filozofki, uczoną terminalnością pomazawszy sobie język, nim kawą poczestują, gotowe godzinę gadać o Arabji; a tymczasem kawa ostygnie. L. Opuszczone w procesie terminalności niekiedy całą robotę sądową zniszczyły. Ostr. (= *formy, formalności prawne*).

Terminalny i. *zgodny z terminologią, nomenklaturą*. 2. *zgodny z formułą prawną, formalny*.

Terminatą, y, lm. y i. *spis krótki, notatka, lista czego*: T. ksiąg każdemu ziemianinowi potrzebnych. Haur. 2. *forma, formuła prawna*: Terminatę wyroków referendarze podpisywali i podpisaną kanclerzom odsyłali. Bobrow. T. przysięgi. Troc (= *formuła, rola*). Zdr. **Terminatka**.

Terminatka, i, lm. i l. p. **Terminata**: T., *memorialik*. Troc. 2. *kartka zwolnienia, dana służącemu lub służącej a pozwalająca szukać nowej służby*. 3. × T., *zart. śmierć*. Śl. wil. 4. *praw. wokanda sądowa, spis spraw w porządku, w którym będą wywoływane do sądenia*.

Terminator, a i l. *lm. rzy. uczeń terminujący u majstra, chłopiec z terminu*. 2. *lm. y linja ograniczająca część oświetloną tarczy planety*.

Terminatorka, i, lm. i forma ż. od **Terminator**.

Terminiek, nku, lm. nki p. **Termin**: Jakiemiś sobie dziwactwami terminkami gębę pomazał. L.

Terminista, y, lm. *ści teolog trzymający ś. zasad terminizmu*.

Terminizm, u, blm. *pogląd, nauka, według której Bóg daje człowiekowi pawien oznaczony czas do poprawy, po upływie którego nie może on spodziewać ś. przebaczenia*.

Terminka, i, lm. i *bruljon*: Pomyśl, kochany panie Tadeuszu, i bruljon terminkę, a ja przepiszę. Chodź. T. listu, kontraktu. Śl. wil.

Terminologiczny przym. od **Terminologia**.

Terminologja, i, lm. e, × **Wyrazownictwo ogół** *wyrazów i wyrażeń używanych w jakiejś specjalności, mianownictwo*: T. naukowa, T. mineralogiczna, geologiczna, paleontologiczna.

Terminować, uje, ował i. *zostawać u majstra na nauce, odbywać termin, praktykę*: Syn mój u kupca terminuje. Troc. Nie zostałem kowalem, terminowałem u cyrulika. L. Jam ei ś. nie promował na cyrulictwo, anim, terminowałem nigdzie. Jabł. Chłopiec terminujący. Świt. Zart.: W smorgońskiej terminował akademji. L. (p. Smorgoński). 2. *zapisywać dla pamięci, notować*. Rej. 3. [T.] *wypytywać, nagadać*. Gwar.

† **Terminować się**, uje ś., ował ś. *gram. kończyć ś., mieć końcówkę*: Co ś. zwykło T. na „ątko“. Opal.

Terminowanie, a, blm. i. *czynność ez. Terminować*: T. u kupca, u rzemieślnika. Uczeń u majstra w terminowaniu zupełnie przez lat trzy zostawać powinien; po wyjściu czasu terminowania ma być w protokół cechowy za czeladnika zapisany. Zam. 2. *szesnastoletni stan polowicznego usamowolnienia Negrów w kolonjach angielskich, zaczynający od r. 1840, w którym to czasie czarny przestawał być własnością pana, pracował mu tylko za zapłatę i mógł w potrzebie żądać opieki sądu, ale nie miał swobod wolnego krajowca, nie był równy z panem w obliczu prawa*. Śl. wil.

† **Terminowanie się**, a ś., blm., *czynność ez. Terminować ś.*

Terminowość, i, blm., rz. od **Terminowy**: Ta T., ten mus, ta nędza, co mi pracę potraja, to nuży i wściekle męczy. Dąb.

Terminowy przym. od **Termin**: Weksel T. dostawa terminowa. Dzień T. = *dzień zapłaty weksłu*. Interes T. = *nie cierpiący zwłoki*. Obstałunek, dług T. *Zobowiązanie terminowe*. Robota terminowa.

Termit, a, lm. y zool., p. **Bielec**.

Termitjera, y, lm. y *kopiec termitów, mrowisko termitów*: Kamień, T., krzak, drzewo — wszystko mu jedno: co na placu, to nieprzyjaciel. Sienk.

Termoakumulator, a, lm. y przyrząd podnoszący temperaturę w miejscu, gdzie odbywa się kuracja.

Termobarometr, u, lm. y p. **Barothermometr**.

Termochemia, i, blm. (thermochemia) nauka o wzajemnej łączności objawów chemicznych i cieplinkowych, zastosowanie zasad termodynamiki do działań chemicznych.

Termochroza, y, blm., fiz., p. **Ciepłobarwność**.

Termodynamiczny przym. od **Termodynamika**.

Termodynamika, i, blm., fiz. teoria mechaniczna ciepła, dział fizyki, nauka o objawach ciepła, oparta na teorii, że ciepło jest pewną formą energii.

Termoelektryczność, i, blm., fiz. ogół objawów, polegających na wzbudzaniu prądów elektrycznych działaniem ciepła; nauka o prądach termoelektrycznych.

Termoelektryczny: Prądy termoelektryczne = prądy elektryczne, wzbudzone działaniem ciepła, powstające pod wpływem różnicy temperatur w punktach spójnienia różnych metali. Połączenie metali, do wytwarzania prądów takich służące, stanowi ogniwo termoelektryczne, a przez łączenie takich ogniw otrzymuje się stopy, czyli baterje termoelektryczne.

Termofeugoskop, u, lm. y fizj. przyrząd do określania ilości utraty ciepła przez skórę (thermophengoscopium).

Termofon, u, lm. y instrument, z którego wydobywa się dźwięki pod wpływem promieni ciepła.

Termofor, u, lm. y worek gumiany, napełniony solami, rozpuszczającymi się przy wysokiej ciepłocie, służący do ogrzewania różnych części ciała; przyrząd do wytworzenia pary.

Termograf, u, lm. y, **Termometrograf** fiz. termometr samopiszący, termometr wskazania swe automatycznie zapisujący: T. stacji pokazał niezwykle o tej porze podniesienie się temperatury.

Termografja, i, blm. graficzne przedstawianie temperatury, zwłaszcza stanu ciepłoty krwi w chorobach gorączkowych.

Termohipsometr, u, lm. y fiz., p. **Barothermometr**.

Termokautor, a, lm. y chir. żegadło, wynalezione przez Paquelina.

Termoliza, y, blm., chem. rozpad wskutek nadmiernej ciepłoty (thermolysis).

Termologiczny przym. od **Termologia** (thermologia).

Termologia, i, blm., fiz. 1. nauka o ciepłe (thermologia). 2. nauka o termach, o gorących źródłach mineralnych i o kąpielach gorących.

[**Termolama**, y, lm. y, **Termolama**] bogata jedwabna pstra tkanina wschodnia.

Termomagnetizm, u, blm. magnetyzm powstający pod wpływem ciepła.

Termometr, u, lm. y przyrząd do mierzenia temperatury, polegający na zasadzie rozszerzalności ciała pod wpływem ciepła, ciepłomierz: T. rtęgowy = wskazujący temperaturę z wydłużenia się słupa rtęci, zawartego w rurce, zakończonej u dołu kulką. Temperatury, służące za podstawę podziału termometru, nazywają się punktami stałymi termometru (punkt topliwości lodu i punkt wrzenia wody). T. stustopniowy. Termometry wyskokowe, czyli alkoholowe = wypełnione alkoholem. Termometry metaliczne = polegające na niejednakowej rozszerzalności różnych metali. Termometry do bardzo wysokich temperatur = pirometry. Termometry powietrzne a. gazowe = termometry do bardzo ścisłych pomiarów,

korzystające z bardziej jednostajnej rozszerzalności gazów. T. do mierzenia bardzo małych różnic temperatury, a szczeg. przy badaniach ciepła promienistego = termometry bardzo czułe, jak T. różnicowy, termomultiplikator, bolometr. T. do pomiarów temperatury w głębi ziemi = geothermometr. Termometry maksymalne, minimalne, in. termometry do największości i najmniejszości = termometry wskazujące najwyższą i najniższą temperaturę podczas doby. T. spada, idzie w górę.

Termometrja, i, blm. nauka o mierzeniu temperatury, ogół metod do celu tego służących.

Termometrograf, u, lm. y p. **Termograf**.

Termometryczny przym. od **Termometr**: Zmiany termometryczne. Rurka, skala termometryczna. Termometryczne pomiary. Ciecze termometryczne.

Termomikrofon, u, lm. y telefon magnetyczny o wielkiej sile i wrażliwości: Wynalazł T., najgłośniejszy z telefonów. Prus.

Termomultiplikator, a, lm. y przyrząd bardzo czuły, do mierzenia słabych różnic temperatury, polegający na użyciu stosu termoelektrycznego (p. Termoelektryczny).

Termonatryt, u, lm. y min. minerał z gromady sylikoidów, z rzędu węglanów, $Na_2CO_3 + H_2O$.

× **Termopatogienja**, i, blm. nauka o powstawaniu i przyczynach gorączki.

× **Termoregulator**, a, lm. y przyrząd regulujący stopień ciepła odpowiednio do potrzeby.

[**Termosić**, i, il i T. ś.] p. **Tarosić**.

Termoskop, u, lm. y fiz. przyrząd wskazujący zmianę temperatury, termometr.

Termostat, u, lm. y chem., fizj. przyrząd zamknięty, ogrzewany z zewnątrz, a służący do utrzymywania stałej temperatury w ciałach wełn wstawionych, cieplarka. T. ogrzewany gazem. Jest to nowy T., czyli przyrząd do hodowli i rozwoju bakterji.

Termostatyka, i, blm. część fizyki zajmująca się badaniem stanu ciepła.

Termosyfon, u, lm. y urządzenie do ogrzewania cieplarni roślin i inspektów zapomocą rur, przez które przepływa gorąca woda.

[**Termoszenie**, a, blm.] czynność cz. **Termosić**.

[**Termoszenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Termosić** ś.

× **Termotaksis** nieod., fiz., p. **Termotropizm**.

Termotaktyzm, u ruch organizmu spowodowany przez ciepło: T. dodatni = ruch zwrócony ku źródłu ciepła. T. ujemny = ruch oddalający się od źródła ciepła.

Termoterapja, i, blm. sposób leczenia chorób zapomocą gorących kąpiel, gorącego powietrza, pary i t. p.

Termotropizm, u, blm., × **Termotaksis** fiz. przyciąganie ciepłe (thermotropismus).

[**Termożenie**, a, blm., czynność cz. **Termożyć**.

[**Termożyć**, y, ył] mitrężyć: T. czas.

Ternakulum, w lp. nieod., lm. a, ów listewka z ostrzem na końcu do zatknięcia w kaszle, na której leży egzemplarz, trzymany przez dywizorium. Mag.

Terno, a, lm. a l. (w loterii liczbowej) trzy numery zapewniające jedną wygraną, o ile wyjdą w jednym ciągnięciu: T. wygrywa cztery tysiące osmset razy. Wilcz. Grać do terna. 2. potrójna kandydatura. 3. mat. trójka, zestawienie trzech elementów, kombinacja klasy trzeciej.

[**Ternołama**, y, lm. y] p. **Termołama**.

Ternowy przym. od **Terno**: Posady obsadza cesarz na podstawie ternowej propozycji depu-

tacji. Strzn. (= na przedstawienie trzech kandydatów).

Teromorfja, i, lm. e każda potworność u ludzi, przypominająca postać zwierzęcia.

[Teromtete] słowo przekleństwa.

[Teromtetować, uje, ował] p. Teremtetować.

[Teromtetowanie, a, blm., czynność cz. Teromtetować.

Teror, u, lm. y l. przestraszyć, przerażenie, zwłaszcza spowodowane okrucieństwem a. zabójstwami: Miarkuję po terrorze, jaki chłopstwo ogarnia. Sienk. 2. napadę zbójczą w celu wymuszenia czego.

Terorysta, y, lm. ści zwoleńnik teroru; ten, co s. posługuje terorem, uczestnik teroryzmu.

Terorystyczny przym. od Terorysta: System kar już stał s. inny: z terrorystycznego—poprawczy. Spas. Napad T.

Teroryzacja, i, lm. e p. Teroryzowanie.

Teroryzm, u, blm. l. działanie zapomocą teroru, sposób zmuszania zapomocą napadów terrorystycznych, teror. 2. system panowania oparty na postrachu i krwawym przymusie, krwawe rządy w czasie pierwszej rewolucji francuskiej: Rzadko kiedy w dziejach daje s. spotykać taki T., posługujący s. tak rozgąszczonym a tak niedołączonym szpiegostwem. Krasz.

Teroryzować, uje, ował l. kogo = obchodzić s. z kim okrutnie. 2. działać zapomocą teroru, przymuszać, rządzić postrachem, gwałtownymi środkami, grozić gwałtem, śmiercią: Wiegniów wszelkimi sposobami usiłowano T., aby z nich wyciągnąć zeznania. Krasz. Towarzystwo obraowało pod gołym niebem, wdzierając s. gwałtem do radnego domu i teroryzując obrady. Sienk.

Teroryzowanie, a, blm., **Teroryzacja** czynność cz. **Teroryzować**: Gwałtowna metoda, dążąca otwarcie do teroryzowania opinii.

Terować, uje, ował l. (u bronzownika) dokonywać terowania. 2. [T.] męczyć.

Terowanie, a, blm. l. robota bronzownicza, która s. wykonywa wybijaniem stempelkami na powierzchni metalowej, podlanej zaprawą ze smoły, popiołu bukowego i lozu. 2. [T.] czynność cz. [Terować].

[Terpać, a, ał] tarmosić, szamotać, potrząsać, szarpać: T. kogo za ubranie.

Terpanie, a, blm., czynność cz. **Terpać**.

Terpel, plu, lm. ple piern. suszarnia pierników. **Terpen**, u, lm. y węglowodór z szeregu wzoru $C_{10}H_{16}$, wchodzący w skład różnych olejków eterycznych pochodzenia roślinnego: Sztuczne otrzymanie terpeny w roślinach.

[Terpencina, y, lm. y] p. **Terpentyna**.

Terpentyna, y, lm. y, [Terpencina] płyn żywiczny, otrzymywany z drzew iglastych przez suchą destylację: T., żywica terebintowa. Urs.

Terpentynowcowate rośliny, bot. p. **Terpentynowate**.

Terpentynowiec, wca, lm. wce = **Pistacja**.

Terpentynowy przym. od **Terpentyna**: Olejek T. Terpentynowe drzewo, bot., p. **Pistacja**.

Terpentynowate, **Terpentynowcowate** rośliny, bot. (terebinthaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.

Terpeny, ów, blm., chem. olejki eteryczne lotne, nie zawierające tlenu.

Terpina, y, blm., chem. rodzaj kamfory, otrzymywany z terpentyny; wodnik a. wodzian terpiny (terpinum hydratum).

Terpineol, u, blm., chem. związek organiczny, otrzymywany z niektórych olejków lotnych.

Terpinolen, u, blm., chem. związek chemiczny z olejków lotnych terpentyny.

× **Terpodjon**, u, lm. y instrument muzyczny, będący odmianą klawikordu. Goł.

Terpy, ów, blp. sztuczne pogórki w Holandji dla chronienia s. przed powodzią.

Terrarjum, w lp. nieod., lm. a, ów skrzynka szklana, zbiornik napełniony ziemią, zastosowany do hodowania mniejszych zwierząt lądowych a. ziemnowodnych.

× **Tertes**, u, lm. y p. **Tartas**: Skoczą na siebie myszy i lasice, w tym T. i pisk srogi. Książ. Tam T. ustawiczny, tam niepokój, a tu nie słychać wrzasku, ani bruków kołata. Nar. W tym usłyszę koło mnie jakiś T. i krzyk. Chodź.

[**Tertolenie**, a, blm.] czynność cz. **Tertolół**.

[**Tertolić**, i, ii] partolić, fuszerować, źle robić co. 2. gadać od rzeczy, pleść, bzdurzyć.

× **Tertufole**, i, blm. = **Tartofole**. Troc.

× **Terygiena**, y, lm. y rdzenny mieszkaniec tego miejsca, w którym mieszka obecnie; tubylec, tuziemiec: Jeden T. z Litwy dał znać królowi duńskiemu o tej wyprawie braci Tęczyńskich do Szwecji. Bart.

Teryna, y, lm. y l. waza, misa, czasza. Mrong. 2. puszka gliniana na pasztety, konserwy. Zdr. **Terynka**.

Terynka, i, lm. l. p. **Teryna**: Pasztety strasburskie w terynkach i puszkach. 2. naczynie porcelanowe z takąż pokrywką, rozdęte od dołu, na mleko zsiadłe bułgarskie.

Terytorjalista, y, lm. ści l. członek stronnictwa, którego hasłem jest dobrobyt ludności bez różnicy wyznania i narodowości, zamieszkującej dane terytorjum. 2. u Żydów, członek stronnictwa, pragnącego uzyskać jakiegokolwiek terytorjum dogodnie na siedzibę autonomiczną.

Terytorjalizm, u, blm. dążenie i hasła terytorjalistów.

Terytorjalnie przys. od **Terytorjalny**: Znajduje s. w posiadaniu najmniejszego politycznie i T. ze wszystkich swych nabytków wojny szwedzkiej. Jaroeh.

Terytorjalny przym. od **Terytorjum**: Ustępstwami terytorjalnymi usiłował przeciągnąć na stronę swoją kurfirista. Krasz. Po unji z Litwą i ziemiami ruskimi poznała s. Polska właściciwa z niższowładztwem terytorjalnym. Szaj. Armja terytorjalna we Francji = która wysłużyła swoje lata w służbie czynnej i w rezerwie; obrona krajowa, landwera. Polityka terytorjalna = dążąca do powiększenia własnego terytorjum i nie pozwalająca rozszerzyć s. innym krajom.

Terytorjum w lp. nieod., lm. a, ów l. obszar zamknięty w sobie, miejsce, plac w pewnych granicach: T. moich posiadłości, mojej posesji. Ustanawiając granicę, wkroczył na T. sąsiada. 2. w Stanach Zjednoczonych, obszar nie mający jeszcze wymaganej liczby mieszkańców, aby stać s. stanem z wszystkimi jego prawami.

[**Terzać**, a, ał] (Ter-zać) biec; jechać szybko.

[**Terzanie**, a, blm.] (Ter-zanie) czynność cz. **Terzać**.

† **Tesaczek**, czka, lm. czki p. **Tesak**: Tesaczkiem przed niemi sztukę nadobną wyprawisz. Rej. T. miał złociasty. Kotb.

† **Tesak**, a, lm. l. p. **Tesak**: Słonie te nosły w zębach niejake szpady albo tesaki, któremi żołnierze pocinali to wszystko, co s. im nawinęło. Łęcz. Wyrwawszy swój T. Piotr z poszew, ciął

na Malehusa. Żarn. Izali tesakiem rybitwim porąbasz głowę Lewjatana? B. B. Zdr. † Tesaczek.

† Tesar, a, lm. owie p. † Tesarz.

† Tesarz, a, lm. e, † Teszarz, † Tesar, [Tesarz] stolarz. Troc, L.

[Tesarz, a, lm. e] *cieśla*.

Teseralny pryty, min. *minerał z gromady lamprytów, odmiana smaltynu, skuterudyt, Co As₂*.

† Teskliw (jako orzeczenie) p. Tęskny: Nie bądź T. przed treskaniem. B. B.

† Teskliwić, i, *il stawać s. tęsknym. Psů.*

† Teskliwie przys. od Teskliwy, *tęsknie*.

† Teskliwość, i, blm., rz. od Teskliwy, *tęsknota*.

† Teskliwy p. Tęskny. Rej., Grabow., Ocz., Troc.

† Tesknica, y, lm. e p. Tęsknota. L., Rej., Grabow. Mam tęsknicę. Troc.

† Tesknić, i, *il*, [Tesknić] p. Tęsknić. Ocz., Troc, L.

† Tesknienie, a, blm., czynność cz. Tesknić.

† Teskno, [Teskno] p. Tęskno: [T. = nudno].

† Teskność, i, blm., p. Tęsknota. S. Par., Ocz., Troc.

Tesmoforja, i, blm. *nazwa uroczystości, obchodzonej przez kobiety w starej Grecji na cześć Cerery*.

† Tesnica, y, blm., p. Tęsknota. Ps. flor.

† Tesno p. Tęskno. B. Sz.

† Tesny p. Tęskny. Ps. flor. Czeka cię do swego pokoju korona długo teskna, wierna matka twoja, czeka cię wszystka pospolita rzecz chętna. Paszk.

× Tespjada, y, lm. y *żart sceniczny; zabawne opowiadanie z życia teatralnego*.

Tessak, a, lm. i bot. p. Pokrzyk.

Teseralny układ kryształów, min. *prawiłlowy, regularny, równoosiowy, szometryczny*.

Test, u, lm. y min. *nacynię, ulepione z popiołu i palonej kości, do oczyszczania złota i srebra przez topienie z ołowiem*.

× Testacja, i, lm. e *zaświadczenie: Statut uchwalono na sejmie radomskim, jak widać z testacji*. Bost.

Testamencik, u, lm. i p. Testament. L.

Testament, u, lm. y, [Destament, Dęstament, Destement, Destamen, Kastament] *1. akt zawierający czyje rozporządzenie własnością na wypadek śmierci, ostatnia wola: sporządzić, zostawić, otworzyć T. Wykonawca, egzekutor testamentu. Zwalić, unieważnić T. T., ostatniej woli umierającego rozporządzenie. Rej, Ostr., Cyw. Warunki testamentu. Własnoręczny T. Uczyniwszy T., umarł. Troc. Testamentem komu co odkazać. Troc. Przez testamenty rozumiano głównie zapisy dóbr nieruchomości na rzecz kościoła lub duchownych osób. Bost. Przen.: T. polityczny = słowa, wypowiedziane publicznie a. napisane, zawierające program dla zwolenników męża stanu, schodzącego z widowni a. umierającego. 2. Stary i Nowy T. = części Bibliji, Pisma Świętego. 3. zabawa towarzyska. Goł. 4. [T.] stan, stanowisko, stosunek: W jakim my są testamentie? cy my sobie równi, cy nierówni? Zdr. Testamencik.*

Testamentalnie przys. od Testamentalny: Nieboszka twoja matka T. zastrzegła, żeby... Rog.

Testamentalny, Testamentarny, † Testamentny, Testamentowy przym. od Testament: Zapis T. Zastrzeżenie testamentalne.

Testamentariusz, a, lm. e *wykonawca testamentu, egzekutor testamentu*.

Testamentarny p. Testamentalny: Kraje, gdzie instytucja testamentarna istnieje. Czern.

Testamentarz, a, lm. e p. Testator. Troc. Legator, T., ten, który komu co odkazał. Mącz.

Testamentarzowy przym. od Testamentarz, testatorski: *Ostateczna wola testamentarzowa. Mącz.*

† Testamentniczy przym od Testamentnik, testatorski. L.

† Testamentnik, a, lm. cy p. Testator: Testament nie jest ważny, aż po śmierci testamentnika. Gil. T. póki żyje, póty testament swój może odmienić. Tyt. pr. magd. Opiekunowie po śmierci testamentnika inwentarz czynić powinni. Groie. A jeśli on T. został żyw, tedy takowy testament zostanie na woli, rozszerzeniu i na uważeniu tego testamentnika, jako s. mu będzie podobać. Orm. Opieka jest moc nad lat nie mającym, po śmierci ojcowskiej dana a. od testamentnika a. od urzędu opiekunowi. Tyt. pr. magd.

† Testamentny p. Testamentalny: Odkazowanie testamentne. Tyt. pr. magd.

Testamentowy p. Testamentalny. Troc. Rozporządzenie testamentowe. Zapis T. Prośby testamentowe do braci. Birk. Zeznawania testamentowego nie może być świadkiem biłogłowa. Sz.

Testator, a, lm. rzy, Testamentarz, † Testamentnik *ten, co robi testament, ten, co zostawił testament*.

Testatorka, i, lm. i forma ż. od Testator.

Testatorski, przym. od Testator; Testamentarzowy, † Testamentniczy: Zapis T.

† Testno p. Tęskno. Groie.

Testować, uje, ował *1. robić testament. 2. bud., p. 1. Fugować. 3. men. oczyszczać złoto lub srebro przez topienie z ołowiem w teście*.

Testowanie, a, blm., czynność cz. Testować: Prawo spadkowe nie krępuje wcale wolności testowania, gdy chodzi o majątek dorobkowy. Bl.

Testyfikacja, i, lm. e *dowiedzenie przez świadków*.

[Testykuł, u, część. w lm. Testykuły] *jądro męskie*. Fred. A.

† Testymonialny *autentyczny, oryginalny*. Troc. Tymże testymonialnym skryptem to przysięgę obowiązywał s. Mat.

† Teszarski przym. od Teszarsz, *stolarski*. Troc, L.

† Teszarstwo, a, blm. *stolarstwo*. Troc., L.

† Teszarsz, a, lm. e, [Teszarsz] p. Tesarz. Troc. T. złotnika cieszy. B. B.

† Teszbir, u, lm. y p. Tasbir: A na młoto tegoż piwa znówu wodę gorącą leją i spuszczają, potym warzą, skąd bywają teszbiry i cienkusze albo poślednie piwa dla czeladzi i ubogich ludzi. Syr.

† Teszcz, y, lm. e p. Teściowa. Ks. Ł. Wszedłszy do domu, ujrział matkę żony albo T. jego. Leop. (świekrę. Leop.).

[Teszcz, y, lm. ej p. Teściowa.

Teszlik, a, lm. i, *Szybownica bot. (peltaria) roś. z rodziny krzyżowych*.

Tesznerka, i, lm. i, *Tesznerówka myśl. gatunek strzelby myśliwskiej, wynaleziona przez Teschnera: Płum zbrojny w lankastrówki i tesznerki*.

Tesznerówka, i, lm. i p. Tesznerka.

† Tesznica, y, lm. e p. Tęsknota. Glos.

† Tesznić, i, *il* p. Tęsknić: Wszyscy s. rozeszli, bo tam każdy do swoich spraw bardzo pilnie teszni. Rej.

† Tecznie, † Teszno przys. od Teszny. B. Sz.

[Tesznieć, i, al] p. Tęsknić.

Tesznienie, a, blm. i. † T., czynność cz. Tesznić. 2. [T.] czynność cz. Tesznieć.

† Tieszno p. Tiesznie: Rej, Hist w Lan., Ciek.
 † Tieszny p. Tęskny. Ps. flor.
Teścia, i, lm. e p. **Teściowa**: Teścię swoje,
 to jest matkę męża swojego, tak umiała cierp-
 liwością, łagodnością i umiarkowaniem unosił
 i serce jej zmiękczyć, iż... Skar.
Teściu do teści należący.
[Teściu], ej, lm. e] p. **Teściowa**: Na to Ha-
 lina zapłoniła całą między teściu za stół ucie-
 kała. Brodz. Ażeby matka kiedyś, po mej stracie,
 teściu w obec nie służyła chacie. Brodz.
Teściowstwo, a, blm., **Teściowstwo** *teś* z *teściow-*
wo: Odwiedzili nas T.
Teściowa, ej, lm. e, **Teściu**, † **Teścia**, **[Teś**,
Teścia, **Teszca**, **Ceś**, **Cieś**, **Cześ**, **Cześ**,
 † **Czeia** i. żona *teścia*, matka żony dla jej męża.
 2. matka męża dla jego żony.
Teściowski, **Teściowy**, **Teściów** *tyczący* ś. *te-*
ścia: Odmłodzić wiek T. Żebr. Zięciowską krew
 ze krwią pomieszał teściowską. Żebr.
Teściowstwo, a, blm., p. **Teściowstwo**: Odebrali
 zarząd T. i stryja dzieci. Rodz.
Teściowy p. **Teściowski**.
Teściów p. **Teściowski**.
Teściu, a, lm. owie m. i ni. i. *pocziwy*, *go-*
dzien *politowania* *teś*: A wasze T... dobry
 człek.. ot! po nim. Krasz. 2. p. **Teś**.
Teściulek, lka, lm. ikowie p. **Teś**.
Teś i. a a. (B. Sz.) *tścia*, † *ćcia*, lm. owie,
 † **Cieś** = a) a. **[Cieś]** *ojciec* żony *względem*
zienia: Przyzwał teścia a. ojca żony swojej.
 Skar. b) *ojciec* męża, *świekie*. Zdr. **Teściulek**.
 2. [T., i, lm. e] p. **Teściowa**: Ujrzał cię jego.
 Sekl. Zgr. **Teściu**.
!Tetaniczny lek. Tępcowy: Drgawki tetaniczne
 bez objawów duszności.
Tetanina, y, blm., chem. *jad tępcowy* (tetaninum).
!Tetanizacja, i, blm., fizj. *wywołanie* kurczu
mięśni (tetanizatio).
Tetanotoksyna, y, blm. *jad tępcowy* (tetano-
 toxinum).
Tetartoedrja, i, blm., min. *zjawisko* *pojawiania* ś.
kryształów tetartodrycznych, trójskośnoś.
Tetartodryczny kryształ, min. *kryształ* *posi-*
adający *tylko* *czwartą* *część* *tych* *ścian*, *które* *w* *kom-*
plecie *ukazują* ś. *na* *kryształach* *holodrycznych*,
kryształ *ćwiartkowy*.
Tetartopiramida, y, lm. y min. *postać* *krystalo-*
graficzna: *para* *ścian* *piramidalnych*, *ćwier-*
piramida.
Tetartyn, u, lm. y min. *odmiana* *plagjoklazu*.
[Teterlać, a, al] *walać*, *zanieczyszczać*, *brudzić*.
[Teterlanie, a, blm.] *czynność* cz. **Teterlać**.
[Teteruk, a, lm. i, Cieciorut] *myśl*. = **Cietrzew**:
 Cietrzew okolicami Rożnacie ś. nazywał, w ogó-
 lności: kogut, cieciorut, T. Sp.
[Tetlenie, a, blm.] *czynność* cz. **Tetlić**.
[Tetlić, i, il] *mięśnięć*.
[Tetlić, ie, ia] p. **Tylić**.
[Tetlanie, a, blm.] *czynność* cz. **Tetlić**.
Tetrachord, u, lm. y *instrument* *muzyczny* *cztero-*
strunny.
[Tetrać, rze, ra] *wiercić*: T. dziurę.
Tetradymit, u, y min. *teturek* *bismutu* z *siar-*
kiem *bismutu*, *czyli* *siarkoteturek* *bismutu*, *borni* n,
Bi Te + *Bi S*. Łab.
Tetraedr, u, lm. y mat. *czworoscian*.
Tetraedralny, **Tetraedryczny** mat., przym. od
Tetraedr, *czworoscienny*, *czworosciannowy*.
Tetraedrojda, y, lm. y mat. *nazwa* *pewnej* *po-*
wierzchni *rzędu* *czwartego*.

Tetraedrometrja, i, blm., mat. *nauka* *o* *czworo-*
ścianach; *mierzenie* *czworoscianów*.
Tetraedryczny i. mat., p. **Tetraedralny**. 2. min.
 (układ kryształu) *taki*, *w* *którym* *trzy* *osie* *prze-*
cinają ś. *we* *wspólnym* *środku* *pod* *kąt* *prostym*,
z *nich* *dwie* *są* *równe*, *a* *trzecia* *różna*; *układ*
dwu- *a.* *jednoosowy*.
Tetraedryt, u, lm. y min. *minerał* *z* *gro-*
mady *lamprytów*, *z* *rzędu* *siarkosoli* *miedzi*,
 Cu₁₀Zn₂Sb₄S₁₃. T. antymonowy, arsenowo-mie-
 dziany, arsenowo-żelazisty, arsenowy, arsenowy
 pospolity, cynkowy, rtęciowy.
Tetragon, u, lm. y mat. *czworokąt*.
Tetragonalny przym. od **Tetragon**: a) mat.
czworokątny. b) min.: Układ T. = *jednoosowy*,
piramidalny, *kwadratowy*. Skalenoedr T. dodatni.
 Skalenoedr T. ujemny. Czworoscian T.
Tetrakisheksaedr, u, lm. y min. *postać* *krystalo-*
graficzna: *dwadziesięcioscian* *regulowany*.
Tetralogja, i, lm. e u starożytnych Greków,
utwór *dramatyczny*, *złożony* *z* *czterech* *utworów*
dramatycznych, *stanowiących* *całość*.
Tetrametr, u, lm. y *wiersz* *miarowy*, *składa-*
jący ś. *z* *czterech* *stóp* *wierszowych*, *w* *rytmie*
anapestowym, *a.* *z* *czterech* *stóp* *podwójnych*, *jeżeli*
wiersz *jest* *pisany* *jambem* *lub* *trochejem*.
Tetramorfon, u, lm. y *znak* *złożony* *z* *czterech*
znaków: *Na* *rękojeści* *miecza* *wyrażone* *były*
misternie *znaki* *czterech* *ewangelistów*, *ów* T.
mistyczny. Krasz.
[Tetranie, a, blm.] *czynność* cz. **Tetrać**.
Tetrarcha, y, lm. owie *wielkorządca* *czwartej*
części *kraju*.
Tetrarchat, u, lm. y, **Tetrarchja** *panowanie*,
godność *i* *okrąg* *tetrarchy*.
Tetrarchja, i, lm. e p. **Tetrarchat**.
Tetrarchować, uje, *ował* *być* *tetrarchą*, *rządzić*
w *roli* *tetrarchy*.
Tetrarchowanie, a, blm., *czynność* cz. **Tetrar-**
chować: Dawniej cesarstwo skłoniło Mieczys-
 ława II do tetrarchowania. Lel.
Tetrastych, u, lm. y *czterowiersz*; *epigramat*
zawarty *w* *czterech* *wierszach*.
Tetrastyl, u, lm. e *budynec*, *którego* *front* *jest*
ozdobiony *czterema* *kolumnami*.
Tetrationny, **Czterotonowy kwas**, chem. *kwas*
siarki *ze* *składem* *H₂S₄O₈*.
Tetryda, y, lm. dzi m., p. **Czterdziesiątnik**.
[Tetrusi] strusi: Pióro tetrusie.
Tetryczec, eje, *ał* *stawać* ś. *tetrykiem*, *dziwaczec*:
 Na starość coraz bardziej tetryczeje.
Tetryczenie, a, blm. i. *czynność* cz. **Tetryczec**.
 2. *czynność* cz. **Tetryczec**.
Tetryczka, i, lm. i forma ż. od **Tetryk**.
Tetrycznie przys. od **Tetryczny**. L.
Tetryczny i. przym. od **Tetryk**, *zrzedny*, *zgorzk-*
niaty, *mudny*, *zgrzybliwy*, *gderliwy*, *mantyczny*:
 Tetrycznego umysłu człowiek. Troc. 2. × **Tetry-**
czne *czasy* = *ciężkie*, *głodne*. Troc.
Tetryczyć, y, *yl* *być* *tetrykiem*, *mantycznyć*,
mudzić, *zrzedzić*, *dziwaczyc*.
Tetryk, a, lm. ey *człowiek* *tetryczny*, *zrzedca*,
dziwak, *mantyka*, *mulziarz*, *gdera*, *maruda*: Jakis
 T., mój bracie! Troc. Surowi tetrycy, marso-
 waci, nigdy ś. nie śmiejący. Ohm. B. Jeśliś
 smutny, tetrykiem cię zowią. L. Nie godzi ś. być
 smutnym i ponurym tetrykiem. Wer. Patrz na
 mędra tetryka, głupca wesolego. Kras.
Tetrykować przys. od **Tetrykować**. L.
Tetrykowaty *nico* *tetryczny*: Tetrykowata
 cera = *twarz* *zimna*, *mina* *obojętna*. Hist. uc. T.,
nico *posępny*. L.

Teurgja, i, blm. *sztuka wywoływania duchów.*

Teuton, a, lm. **owie:** Zakon krzyżacki zwany zakonem Kawalerów Szpitalnych, Marjanitów, Teutonów. Mick.

Teutonizm, u, bim. *wszystko, co jest teutońskie, niemieckie:* Wszelkie kroki Zygmunta w tej porze mają T. głównie na pieczy.

Teutonofil, a, lm. e *przyjaciel Teutonów, Niemców.*

Teutonofilski przym. od Teutonofil: *Πsposobienie teutonofilskie.*

Teutoński *niemiecki:* Widocznie miecz T. z norymberskiej stali. Mick. Zakon T. (= *Krzyżacki*).

Teutopsychita, y, lm. ci *wyznawca teorii, że dusza jest śmiertelna.*

Tewetyna, y, blm., chem. *glikozyd otrzymywany z rośliny thevetia neriiifolia, (thevetinum).*

Tewerezyna, y, blm., chem. *glikozyd powstający z rozkładającej ś. tewetyny (theveresinum).*

Teza, y, lm. y *zdanie sporne, mające być doowiedzione.*

× Teźbier, rku, lm. rki zdr. od *Teźbier = Taśbir: Z lodu T. warecki pijacie. L.

Też, †Teże f. sp. = a) *także, także, również, na dno, do tego:* O bliźniego ś. też, nie tylko o siebie staraj. Skar. I to też żołnierz! Kn. Byłem też u niego. Troc. Więć też i to namienię. Troc. Nie dosyć być godnym szacunku, trzeba też umieć ś. podobać. Może pomóc, ale może też i zaszkodzić. b) *nawet:* Żadnemu człowiekowi, by też najpownowatszy był, nie zwierzali. Z. A. c) *zato, tym sposobem, tedy, zatył, wskutek tego, dlatego:* Ubodzy, co mniej jedzą, mniej też i chorują. Jabł. Pięknę sukno, to też drogo kosztuje. Nie też dziwnego, że... d) *przecie, nareszcie, nakoniec, koniec końców, wreszcie:* Otrząsając ś. z deszczu i z onej przygody, raduje ś., iż ś. też doczekał pogody. Rej. e) *jednak, bo, zaś:* Ze też do niego nie można ś. odezwać! Co też ty wygadujesz! (= *doprawdy*). Trzeba też przecie mieć pewien wzgląd dla wieku! f) *właśnie, iż:* Tak ś. też stało. Bo też to nieprawda! Ja też nie przeczę. 2. przys. = a) *tylko, nawet:* Chociażby też dla pozoru trzeba go było przyjąć. b) *zaiste, co prawda, doprawdy:* Jak też to wszystko dziwnie ś. złożyło! Już go też nikt nie wybawi. Ryb. Rozmawiałem z nim; przeraźliwa też to figura! L. Już też co szczęśliwy, to szczęśliwy; tylko nie wiem, na jak długo. L. Jużem też stary. L. Już też, Panie Boże, odpuść, moja mamulu, sami nie wiecie, co gadacie. L. 3. *częstka wzmacniająca:* Było też na co patrzeć, Boże polituj! Kto też to jedzie? (= *właściwie, naprawdę, kto to taki jedzie*). Co też to za dziwak! Bądź też uważna! (= *że, no*). Wpadnij też czasami do' nas. Zrób też to. Wszak też tu był. Troc. Niby też to. Oj oj oj, jakże wstydlawa! niby też to nie chce ciebie! L. (= *myślałby kto, że i prawda*).

† Teźbier, u, lm. y = Taśbir. Mur.

† Teże p. Też. B. Sz., Pat., Glos., Sekl., S. Par. Alboć T. oni złą śmiercią dzina. Kaz. Gnieź. O nim wszyscy dobrze dzierzą i T. mówią. Op.

[Tę] p. Tam.

× Tęchlina, y, blm. = Stęchlizna. Troc.

× Tęchły stęchły. Troc.

Tęchnąć, nie, nał, [Tęchnąć] i. *osiąkać, opadać z ociekłości, kłesać, ścięgać ś., opadać:* Puehlina tęchnie. Wrzód już tęchnie. Troc. Przen.: Morza czasem rosną, czasem też zaś tęchną i niby skurezone pokazują swe brzegi obnażone. Susz.

2. a. × Tęchnieć zaśmiardać ś. w zaduchu: Mąka, kasza tęchnie.

× Tęchnieć, eje, ał p. Tęchnąć. Troc.

× Tęchnienie, a, blm. i. *czynność cz. Tęchnieć.*

2. mięśni = *osłabienie mięśni*. Sł. wil.

Tęchnięcie, a, blm., *czynność cz. Tęchnąć.*

× Tęcz, y, lm. e p. Tęcza. Troc. Garcz.

Tęcza, y, im. e, × Tęcz, [Cęta, Cęta, Tęga, Tęga, Tęz] i. *zjawisko atmosferyczne: łuk barwny występujący na niebie, gdy mamy przed sobą zasłonę z kropelek deszczu, a za sobą słońce:* T., łuk wielofarbny na powietrzu z odbijania ś. promieni słonecznych o chmury wilgotne. Otw. T., obłak w atmosferze, z siedmiu światel złożony. Sniad. Deszczonosza w rozliczne ś. stroi T. farby, gdy naksztat napiętego stoi łuku. Bardz. Po grzmocie T. ozdobnym pasmem niebo uwieńcza. Kras. Łuczna T. Otw. Pod deszcz słońcami T. zastrzelona niebo długie malować zwykła zachylona w której barw rozmaitych lub na tysiące zstawa. Zebr. Od łokcia tęczy, wyrobionej w kraju słońca, księżycy, białej lub czerwonej a. fioletowej, byleby jedwabnej, płacić po trzy złotniki. Słow. Tęczę wziąć na wrzeczona i wie i wie i wie. Słow. Potym boję ś. tęczy na wilgotnym obłoku, choć ś. do mnie tak wdzięczy, pijąc wodę z potoku; bo ta T. świecąca, gdybym poszła, broń Boże! z ziemi unieść mnie może do białego miesiąca. Len. A miłość, to T., nie więcej jak T. Kor. Patrzeć jak w tęczę (Prz., Lubom., Wad., Mor. A.) = *patrzeć jak w obraz, jak wrona w gnat, jak zółw w jaja = ciągle; nie spuszczać, nie zmrzuć oczu.* T. = *uosobienie tęczy:* W tym z czerwonymi skrzydły tam z nieba przybyła T. różna rozliczne barwy z sobą wleczę. Koch. J. (Irys. L.). Posłanica Junony T. z pstrą postawą wody chwata. Zebr. T. druzorzędna, [żydowska] = *druga T., nazewnątrzę tęczy właściwej występująca, o słabszych barwach.* 2. [T.] = a) *fala deszczowa:* Dobra T. deszczu spadła wczora. b) *część koła na wiatrak, nabita gwoździ.* 3. *gatunek pasjansu.* 4. anat., p. Tęczówka: T. oka, okrążenie źrenicy różnego koloru, i od tego pochodzą nazwiska błękitnych, czarnych i t. d. oczu. Kirch. T. (u orła) jest jasno-brunatna, woskówka i palce żółte, dziób modro-popielaty. Szt. Okrąg, jakby powieka szeroka, rozsuwa ś. i w środku widać białek oka, widać tęczę, źrenicę. Mick. 5. bud. = a) T. w budowlu kościołów, drzewo poprzek kościoła, od ściany do ściany, niekiedy obłąkowate, ale pospolicie proste, przedzielające część kościoła jedną od drugiej górą, na którym stoi zazwyczaj krzyż. Oss. Ustawił posągi swego dłuta na tak zwanej tęczy ponad prezbiterjum. b) *łuk sklepiony w otwartej ścianie poprzecznej kościoła, oddzielającej wielką nawę od prezbiterjum.*

6. zool. (apatura iris) *motyl dzienny.*

Tęczano-mozajkowy *tyczący ś. tęczowej mozaiki:* A jaki ten kościół T. Krasin.

Tęczany p. Tęczowy: Nie lękam ś. wyroków waszych tęczanych i skrzydeł z płomienia. Krasin. Zstąpią wam z góry tęczane obłoki. Krasin.

Tęcznik, a, lm. i zool. (calosoma) *chrząszcz pięcioczkłmkowy szczypanokowaty.*

Tęczobarwny, Tęczobarwy, Tęczowobarwny *odznaczający ś. barwą tęczową:* Gnieździły ś. ptaki o tęczobarwnym, złotym, srebrnym pierzu. Psm.

Tęczobarwy p. Tęczobarwny.

Tęczoskrzydły *mający skrzydła koloru tęczy:* Zlatywał czasem z wysoka T., z dziobem podobnym do żądła motyl skalny. Tet.

Tęczować, uje, ował, Tęczyć ś. mienić ś. barwami tęczowymi, tworzącymi półkola spółrodkowe: Mika, kaleyt, gips, adular, kryształ górny tęcząją. Wzniości ś. podobny wirującej bańce, która na fali tęczyje i przyska. Asn.

Tęczowanie, a, blm., czynność cz. Tęczować, (min. i ryzja): Blask srebra, perel i drogich kamieni z barw tęczowaniem w zgodnej lśnii harmonji. Psm.

Tęczowato przys. od Tęczowaty.

Tęczowaty podobny do tęczy. Przen.: Z takich to tęczowatych wytrąca rozmyślań. Mick.

Tęczowie p. Tęczowo: Co ś. więc działa zewnątrz, to ś. w łonie suchego dębu odbiło T. Słow.

Tęczowo, Tęczowie przys. od Tęczowy: Promienie słońca rozpryskiwały ś. T. w kroplach wezrąjszego deszczu. Kreech.

Tęczowobarwny p. Tęczobarwny: Las pełen kwiecica, drzew wyniosłych, tęczowo-barwnych motyli. Orzesz.

Tęczowosć, i, blm., rz. od Tęczowy: Gra światła w lodowym zatorze, pełna pięknej tęczowosci.

Tęczowy, Tęczany, Tęczysty i. przym. od Tęcza: T. słup ukazywał ś. Izraelitom na puszczy. Rej. Przen.: *światłany, promienny, ponętny, czarowny:* Tęczowe nadzieje, obietnice. 2. anat.: Błona tęczowa, p. Tęczówka. Frzёлki a. zia-reczka tęczowa w oku konia (fimbriae iridis).

Tęczówka, i, lm. i l. banknot storublowy dawnego wzoru, storubłówka, katarzynka: Spoglądała na tęczówki wszystkie świeże, jakby z pod stempla, lubowała ś. ich szelstem. Morz. 2. anat.: T. a.

Tęcza, † Tęcza oka (Kirch.), Tęcza w oku (Perz.) × Błona tęczowa = *iris*. 3. okul.: Przecięcie tęczówki (iridotomia). Wycięcie części tęczówki (iridectomia). 4. patol.: Wrodzony brak tęczówki (irideremia). Drgawki tęczówki (hippus). Drganie tęczówki (iridodonesis). Owrzodzenie tęczówki (iridoleosis). Porażenie tęczówki (iridoplegia). Przerost tęczówki (iridauksis). Przepuklina tęczówki (iridocela). Szelzyna tęczówki wrodzona (coloboma iridis). Wypadnięcie tęczówki (iridoptosis). Zapalenie tęczówki (iritis).

Tęczówkowato przys. od Tęczówkowaty.

Tęczówkowaty i. podobny do tęczówki. 2. Przeroda tęczówkowata w mikroskopie.

Tęczówkowy i. przym. od Tęczówka. 2. patol.: Garbiak T. (iridoacosis). Przepuklina tęczówkowa (iridocela).

Tęczenie się, a ś, blm., czynność cz. Tęczyó ś. Tęczyć się, y ś., ył ś. p. Tęczować: Wiosną łaki tu ś. tęczą. Pol.

Tęczysto przys. od Tęczysty. L.

Tęczysty p. Tęczowy. L.

[Tędrać, a, ai] p. Tędrać.

[Tędranie, a, blm.] czynność cz. Tędrać.

Tędy, [Tądy, Terędy, Tędyk, Tędykta] przys. tą drogą, przez to miejsce: Tędyś przyszedł, tędy wychodzi. L. Idź tylko, a kędy droga ta prowadzi, zaraz miej ś. T. Koch. J. T. jechał. Troc. [Nie chodź tu T., które dy ja przeszła]. Tędy owędy (Troc) = *tu i tam, tu i owdzie, miejscami*. Rozum i T. i owędy pochoćiom ustępuje. Górn. Jeśli nie tędy, tedy owędy. Kn.

[Tędyk] p. Tędy.

[Tędykta] p. Tędy.

[Tędyśicki] przys. wnet, natychmiast.

Tęga, i, blm. l. † T., [Tęga] p. Tęsknota: T., tęsknica. Volek. Mieć tęgę po kim. Mącz. Chuć,

żądanie, pożądlivość, T. Mącz. [Nie róbcie sercu tęgi. Bez pana wielka T.]. 2. przys. † T., [T.] *tęskno, markotno, smutno*. Pc. Okrutna mi T. Wielmi mię T. po tobie. Mącz. T. mię po (za) kim. Troc. Tak mi jakoś T. Bliż. 3. *dużność, ciężkość na piersiach:* Oddech zapiera jakaś T., co mi ś. jęła tehu. Wyp. 4. *wilgoć:* Twe usta bładzą wieczorną tęgą po mym czole. Przybysz. 5. [T.] p. Tęcza.

[Tęgasty] *dość tęgi.*

Tęgi i. zbity, nabity, ścisły, gęsty, dychtowny, jędrny, sztywny: Tęga tektura papierowa. Perz. Ciało tęgie. Hube. Łodyga tęga, *rigida*, kiedy sama, bez podpory stać może. L. Tęgie to sukno. Troc. Tęgie żelazo. Troc. T. (nierozlazły, krzepki, trudny do rozerwania) to powróż. Troc. Tęgie włosy. Bobr. Tęga materja. Pióro bywa tęgie lub rzadkie. Ziemia tęga = *stała, ład stały*. L. 2. *silny, krzepki, mocny, esencjonalny:* Wino tęgie. Spirytus T. Herbata tęga. Coraz tęższe czują zapachy. Węg. Tęższy nurt tej rzeki. Troc. Tęższa teraz zima. Troc (= *srozsza*). Wiatr, mróz to tęgi. Troc (= *mróz siarczysty, wiatr gwałtowny*). T. sen. Troc (= *twardy, głęboki, kamienny*) Puklerze wielkie a tęgie a zżarte rdzą. Wroc. Migatem czasem przed waszemi oczyma tęgą pawęzą Mocy. Wroc. (= *potężny*). 3. *dzielny, chwacki, dziarski, walny, jępski, gracki:* Atakujęym T. dał odpór. Ust. (= *mężny, waleczny*). O szezęśliwy autorze, co z twej głowy tęgiej co miesiąc ś. bez trudu liczne rodzą księgi. L. (= *zdolnej*). Bardzo to są święte księgi, lecz od złych ludzi fałsz w nie wmieszana T. Paszk. Tego trudno dokazać bez wielkich pieniędzy, znać dobrze, że tam byli gospodarze tędy. Kochan. (= *dobrzy, wytrawni*). W rękę wziął Jupiter piorun niepochybny, którym więc rzecz tęga przez ziemię aż do piekła ostatniego sięga. Kochan. (= *niebýváła, niełada*). Wyciął mu T. policzek. Strzelec T. łuk nałożył. Kochan. Tęgą ciecigwą pehniona strzała obu przebiła. Ot w. Tęgiemi kroki ziemięmy zorali. Kras. (= *posuwistemi, zamaszystemi*). Twój po-ciek nie jest T. Tremb. Raz tak był T., że dwie odskoczyły głowy. Mick. Od tęgiego razu rześiste iskry sypnęły ś. z głazu. Mick. 4. *otyły, tłusty, gruby, krępy*. 5. [T.] *wielki:* T. miecz, ogon, las. Najtęższą sosnę. Chodzi jak paw, nie poznaje najtęższych ludzi. Żer. 6. [T.] *zamożny, bogaty:* T. gazda. 7. anat.: Opona tęga, p. Opona.

[Tęgierzycza, y, lm. e] *kukurydza.*

Tęgo i. przys. od Tęgi: Tężej ś. trzymają, czego ś. nauczyli, aniżeli tego, z czym ś. urodzili. Kłok. (= *uparcie*). Starodawny i T. trwający zwyczaj. Fur. T. stronę nakreć. Troc. T. marznie. Troc. T. pije. Troc. T. ś. zdania trzyma. Troc. Trzymać ś. T. prawa. Troc. T. spi. Troc. Surowe mięso nożem krajał, solą T. posypywał i do ust kładł Tet. (= *obficie, suto*). Konie szły T. rysią, aż grały w nich śledziony. Sienk. 2. [T.] *bardzo:* T. choruje. T. mądry, duży, silny. 3. [T.] *prędko:* T. idzie (= *szparko*).

× **Tęgobasztowny mający tęgą basztę:** Mur T. Ml.

Tęgobór, oru, lm. ory gęsty bór: Gdzieniegdzie czerniał szeroki błam sosnowego tęgoboru. Żer. **Tęgogłowy mający tęgą, dzielną, zdolną głowę:** Ona będzie mu wierna, pracując z tęgogłowemi docentami i profesorami. Mic.

Tęgokrusz, u, lm. e min. antymon zbity: T., kruszec śpisglasowy. Kluk.

Tęgolina, y, lm. y bot. (pteronia) roś.
Tęgonapiersny *tegi napiersny*: Tęgonapiersne pancerze. Ml.

Tęgopokrywy zool.: Owad T. = o pierwszej parze skrzydeł twardej, jak u chrząszczy (coleoptera).

Tęgopól, oja, lm. oje *ten*, co wiele pić może, nie tracąc przytomności. Czart. A.

Tęgoryjcowy przym. od **Tęgoryjce**. Patol.: Choroba tęgoryjceowa (anceylostomiasis).

Tęgoryjec, jca, lm. joe, × **Rogoryjec** zool. robak węgrzak (anceylostoma). T. dwunastnicy (a. duodenale).

Tęgosiadłość, i, blm., rz. od **Tęgosiadły**.

Tęgosiadły *zbity*, w jednolitą masę zmieniony: Ziemia, glina, warstwa rudy tęgosiadła.

Tęgoskór, a, lm. y bot. (scleraderma) roś. z gromady grzybów, z rodziny tęgoskórowatych.

Tęgoskórowate rośliny, bot. (sclerodermacei) rodzina grzybów właściwych z rzędu podstawczaków.

Tęgosz, a, lm. e, **Długielno**, **Formja**, **Len australny** bot. (phormium) roś. z rodziny lilgowatych.

Tęgość, i, blm. l. rz. od **Tęgi**: T. barków, nitki. Troc. Okręć około wałka powróz, którego T. cheesz poznać. Nieprzelamaną ś. tej fakteji trzyma tęgością. Troc (= siła, mocą). T. zimy. Troc. T. spirytusu. (= procent w nim alkoholu) Konie lubowały sobie w wodzie i sianie, a furmani — w znanej ze smaku i tęgości gorzałce lubądzkiej. Dyg. Ignacy Potocki był z enoty, z rozumu, nauki, patryjotyzmu, siły i tęgości duszy najznakomitszym mężem. Koź. 2. fizj.: × T. = *nastroj, napięcie* (tonus): T. mięśniowa (tonus musculorum).

Tęgówka, i, lm. i f. anat.: × T. = opona twarda mózgu i rdzenia (dura mater). 2. apt. wyskok czysty, alkohol 90-procentowy (spiritus vini rectificatissimus).

[**Tęgszy**] *teższy*.

[**Tęgucki**] *obfity, mocny, silny*: Dyse T.

[**Tęnen**, **tęna**, **tęno**] p. Ten.

[**Tęngo**] *dużo, dobrze*. Pc.

[**Tęnten**, u, lm. y] p. Tętent. Pc.

Tępać, a, at f. [T.] p. Tupnać. 2. fizj. (o pulsie) *bić, tętnić, pulsować*.

[**Tępak**, a, lm. i] *uczeń tępy, słabego pojęcia, hebes*: Mierniaki i tępaki nawet odnosili korzyści z wykładu. Dyg.

Tępanie, a l. blm., czynność cz. **Tępać**. 2. † T., lm. a, † **Tępanie** fizj. (pulsus) *tęnienie, tętno, puls*: Puls, to jest T. żyły serdecznej. Spicz. Lekarz ma mieć baczność na T. a ruchanie żyły u pacjenta. Sien.

Tępawo przys. od **Tępawy**.

Tępawy *nieczo tępy, przytępiony, przytępny*: Tępawa głowa Wicka. Dąb. Lek.: Odgłos T. przy opukiwaniu (sonus obtusus).

[**Tępica**, y, lm. e] *siekiera tępiona, zdatna tylko do wyrąbywania lodu*.

Tępicieł, a, lm. e *ten*, co tępi, niszczytel: Troc. L. T. zwierzyny. Dyg. Kot. T. myszy.

Tępiciełka, i, lm. i forma ż. od **Tępicieł**.

Tępiciełski przym. od **Tępicieł**, *niszczytelski*.

Tępiciełsko przys. od **Tępiciełski**: Uderzył na lud polski T.

Tępić, i, il f. *robić tępy, przytępiać, pozbawiać ostrości*: T. nóż, siekierę. Miłość własna wzrok nam tępi, swoich przywar nie dostrzegamy. Pileh. (= *przymiawa, mroczy*). Tępi ś. pióro moje. Troc. 2. *wytępiać, wygubić, gubić, niszczyć, trzebić, wytrzebiać, gładzić*: Moskwa kratą zapuściła bramę i naszych jęła T. Paszk. Syn ojca grą

tępi i wniwecz obraca. P. cheł. Wszędy lżył, niszczył, tępił wszystkie złośliwe mocarstwa świata tego. Rej. Zdało ś. Żydom, iż Jezus zakon łamał, niszczył, tępił. Skar. 3. † T. *dokuczać, robić wyrzuty, łajac, uwłaczać, ubliżać*. B. Sz. 4. [T., **Tyrmanic**] *tracić, trwonić, marnotrawić*. 5. [T.] *męczyć*.

Tępieć, eje, at l. *stawać ś. tępy, tracić na ostrości, przytępiać ś. tępić ś. 2. przen. przytępiać ś. tracić na bystrości, tracić sprawność, słabnąć*: Słuch, wzrok tępieje. Umysł tępieje. Gdy ś. od ciała oddziela dusza, natychmiast tępieją oczy. Bals. (= *przygasają, tracą wyraz, słają ś. matowemi*). We złej sprawie i dobre mniej smakuje i tępieje ochota. Fred. M.

Tępienie, a, blm. l. czynność cz. l. **Tępić**. 2. czynność cz. **Tępieć**.

[**Tępnąć**, nie, nat] p. Tupnać.

[**Tępniecie**, a, blm.] czynność cz. **Tępnąć**.

Tępny anat. i fizj. *tyczący ś. tępania*: † Żyła tępna (Sien., Slesz.), † skoczna a. skokna żyła, † żyła bijąca a. skacząca, tętnica, arterja, (arteria): Pomazuj wszystkie puls, to są skokne a. tępne żyły. Sien. Najpospolitszy znak mają lekarze z pulsus chorego, to jest z tępnej żyły. Sien.

Tępo przys. od **Tępy**: Koł ścący i T. zakończony. Nauka mu idzie T. (= z trudnością, opornie).

Tępogłowy *mający tępą, zakutą głowę, niepojętny, niezdolny, ograniczony*.

Tępogłów, owa, lm. owy zool. (mugil) *ryba sierniopromienna*.

Tępokątnie przys. od **Tępokątny**. L.

Tępokątny *mający kąty tępe, rozwarłe*: Tępokątna łodyga, *obtusangulus*, tak nazwana jest dla tępości kątów. Jund.

Tęponosy *mający nos tępo zakończony*: Węgorz T.

Tęporosna, y, lm. y bot. = **Niedorośl**.

Tęporożny *mający rogi tępe*.

Tępość, i, blm., **Tępota** rz. od **Tępy**, *stępienie*: T. noża. Troc. T. słuchu, oczu, rozumu. Troc. T. słuchu = *niedosłyszzenie*. T. oczu = *niedowidzenie*. T. umysłu. A T., gnustwo ku wzgardzie przywodziąc... Pien.

Tępota, y, blm., p. **Tępość**: Jest to kwintesencja wszelkiej nieprawości, lecz ma jeden punkt tępoty. Mie.

[**Tępotać**, ce a. cze, tal] p. Tupnać: My lecim i lecim po górach, po błoni, nasz kulig szeleszcze, tępoce i dzwoni. Syrok.

[**Tępotanie**, a, blm.] czynność cz. **Tępotać**: Jeszcze stuk chodu słyhać — lub ciężkie westchnienia w przerwany tępotaniu wracają sklepienia. Malez.

Tępowało przys. od **Tępowały**.

Tępowały *cokolwiek tępy*. L.

Tępozęby *mający tępe zęby*.

[**Tęptać**, a, at] p. Tupnać.

[**Tęptanie**, a, blm.] czynność cz. **Tęptać**. And. z Kobył.

Tępy l. *nie ostry, stępiony*: Miecz nie tnie, ale tłucze, jako stępy, tak ostrze stracił i tak został T. P. Koch. Głowa siekiera. Nóż T. Troc. Umiał urządzić gonitwę, turniej, walkę na tępe. Krasz. T. kąt większy jest od prostego. Grz. (= *rozwarły*). Okolski im herb Tępą podkowę przyznaje. Nies. (= *zwróconą barkiem do góry*). 2. przen. *nie bystry, nie sprawny, słaby*: T. rozum człowieka przyszłości nie przenika. L. (= *niedolężny*). L. T. rozum. Troc. Wzrok T. Groch.,

Troc. (= przytępiony). Takie widzi świata koło, jakie tępemi zakreśla oczy. Mick. Tępa głowa (= zakuta). Umysł T. (= niepojętny, płytki, ograniczony). Człowiek T. umysłowo (= hebes). Słuch T. (= niedosłyszanie). 3. [T. ból] = niewyraźny, nieokreślony, nie kołący, nie rznący. 4. chir.: T. postrzał = od kuli odbitej pochodzący. 5. lek.: T. odgłos wypukowy (sonus vacuus). T. Hak, p. Hak.

† Teraz p. Teraz: Jako T. widzicie. HJ. [Tęchn -] p. Tęskn-. [Tęsić, i, ii] i. tknąć, gasić. 2. nalegać, nastawać na kogo.

† Tęskliw (jako orzeczenie) p. Tęskliwy. L. Tęskliwie przys. od Tęskliwy, tęsknie: Podczas wojny T. żyć musimy. Troc. T. twego wyglądam powrotu. Troc. Nie wałą gromy, nie dzwonią T. szyby, nie sypią ś. pacyny ze ścian i sufitu. Żer.

Tęskliwość, i, lm. i, p. Tęsknota. Orzech. Inszych historyków, tęskliwości czytelnika folgując, opuszczę. Stryjk. (omierzeniu, sprzykrzeniu. L.). (= znudzeniu, sprzykrzeniu). Choć nie chciała, a tży kapaliy z tej onej tęskliwości. Reym.

Tęskliwy p. Tęskny: T., co ma tęsknicę albo co tęskni łatwo. L. Polacy bez pana tęskliwi. Zbyl. Tęskliwa samotność. Wiszn. Szczęście tęskliwe nieco... świeciło w ciemnych jej źrenicach. Orzesz. Jakby śmierć zakolysała nim tęskliwymi rękami zapomnienia. Reym. Tam. ś. ona rwała, dusza umęczona i odpocznienia tęskliwa Kubowa dusza. Reym. Kto miłości nie zna, jest bardzo szczęśliwy: noc wolna do spania i dzień nie T. Glog.

× Tęsknia, i, lm. e, p. Tęsknota: Ta T. żrąca, niszcząca T., tęsknota, która mu kazała szukać i błądzić. Wrocław.

× Tęsknica, y, lm. e p. Tęsknota: Tęga; T., taedium. Volek. Najdą tęsknice człowieka przy obfitym stole. Bach. Ciężki żal górę bierze, tak iż prze tęsknicę nie mogą smutny patrzeć na tę kamienicę. Groch. Przyszliśmy w wielką tęsknicę a w ostatnią potrzebę. Wuj. Stałość w przygodzie wielka pomoceńca, bo każda przez nią złomi ś. T. Rej. Czynieć komu tęsknicę, trwożyć. L. Zakonniczy nieszczęśliwie żyją, którzy nie czynią nic, a tak tęsknicami a. na łów jeżdżą, a. piją, a. próżno mówią, dzień strawią. L. (= z nudów). T. po kim, za kim, do kogo, ciężnie, tęsknienie, pragnienie mocne. L. T. mi po tobie, bracie mój. Bud. (= tęskno). Mam tęsknicę. Troc. Stuszna ś. na taką urodę zapatrować, do której T. oczy i serce zdejmuję. Troc. Zabił obu; ach, jakąż dla ojca T.: wiek go gniece, a nie ma innego dziedzica. Dm. W której oczach T. postać nie mogła, ani ów wyraz tragiczny. Krasz. Moullitwo... o swej tęsknicy złotym gwiazdom mów. Kasp. Wszyscyy troje z rozrzwiniem, miłością i tęsknią za pochodem patrzyli. Tet. [Tęsknicą wyrzywało mu ś. serce ku niej. Ork. Bez kochanecka wielkie tęsknice. Mnie wieczna T. Oj, bierze mnie T., da sam nie wiem kady]. T., lek., p. Kordjaka i Nostalgja.

Tęsknić, i, ii, † Tęsknić, † Tęsznić, † Tużyć, † Tążyć, [Tążyć, Tęsznić, Tęsznieć, Tęsknić, Tęśnić, Tęsznieć, Tęsznieć], częstot. † Tęskniwać i. uczuwać tęsknotę, tęsknym być, smućć ś. z braku kogo, czego: Gdy długą przewokę w zyszczeniu obietnicy obaczył, począł T. w nadziei. Stryjk. Nie tęsknij waepan, zaraz jeść dadzą. Troc. T. po kim, do kogo, bez kogo, tążyc, tęgę mieć. L.

Tęskniła tu beze mnie. L. Kędyżeś, Elmiro miła, abys tak po mnie tęskniła, jako ja po tobie! Kniaż. T. będziemy po tobie, będziemy siła T., jako tęskni siła jagnię do matki, gdy je nowo urodziła. Szymon. (= wie ś., wyrzywa ś. do matki). Tęskniłem do ciebie, mój przyjacielu. L. Od tego dobra ziemskiego do onego, które jest w niebie, tęsknił. Skar. (= wzdychał). Tak schnie nieborak i tak tęskni po niej. P. Koch. Zacząłem T. do rodowitego kraju mego. Niem. Tęsknię (tążę) za (po) synem. Troc. Matka do syna swojego tęskniła. Troc. Tęskniło dotąd serce nasze. Troc. Tęskni dusza moja zbawienia. Troc. (= pragnie, wygląda). Porzucam was i T. nie będę za wami. Mick. Za czymś tęskniłam i wzdychałam skrycie. Mick. 2. nudzić ś.: Gdy ś. kto zabawia, nie ma czasu T. L. Nieprzystojna rzecz człowiekowi T., ponieważ tęskność jest skutkiem próżniącego lenistwa. L. Ktoby wierzył, że tęsknią i bogowie sami, że niebo opuściwszy z swemi wygodami, czasem szukać na ziemi zabawy im miło. Min. T. z kim. Troc. 3. † Tęskni sobie w czym = przykrzy ś. co, cknii mu ś. co, przejadło mu ś. co, obrzydło mu co: Tęskniącym sobie w długim czytaniu historii Rzymianom krótko pisał Walerjusz. Warg. 4. † T. sobie [T. sobie] = utyskiwać, żalić ś., urzewnićć sobie, krzywdować sobie, skarżyć ś.: Tęsknięć sobie z tak długiego milczenia. Troc. Tęskniwająć sobie wiele, tak że nie przestają na Bożej opatrności. Gil. [Nie tęsknięć ja sobie, kiedy jestem z tobą].

Tęsknie p. Tęskno.

Tęsknienie, a, bfm., czynność cz. Tęsknić.

Tęskno, Tęsknie przys. od Tęskny; † Teskno, [Tęchno, Teskno], † Teszno, † Tesno: T. (jest) komu a. × kogo. T. mię bez niego. Troc. T. mi po nim. T. do domu, do kraju. T. mi za nim, za domem, za krajem. Mniemamy, iż mu stąd przyszło, że go T., iż nie bierze przesudów. Z. A. (= przykro, markotno, żal). [Bez kogo cię T.?).

Tęsknocin, u, lm. y, Strusie pióro bot. (iresine) roś. z rodziny szarłatowatych.

Tęskno-radośny w uczuciu tęsknoty doznający radości; wzbudzający uczucie tęskne a zarazem radosne: T. ton. Ohm.

Tęskność, i, lm. i p. Tęsnota: T. na wiosnę. Karp. Bywałoć takich niemało przelożonych, którzy poddanym swym po sobie wielką T. zostawili. Kosz. T. mnie po lepszym sercu ludzkiem ogarnęła. Orzesz. T. duszę chwyta. Kasp. [Tęskności mnie ominą]. Wójc.

Tęsknota, y, lm. y, [Tęchnota], Tęskność, † Tęskność, [Tęchność], × Tęsknia, Tęsknica, † Tęsknica, [Tęschnica], † Tesnica, † Tesznica, Tęskliwość, † Tęskliwość, † Tęga, [Tęga, Tęnga, Tynga] stęsknienie, nuda, ciężkość serca, uczucie tęskniącego, żal: Bezcynność przykrą nabawia tęsknotą. L. (= nudami). Uysycham tu żalu i tęsknoty. Zabł. Jesteś z nami; twój widok troski me osładza i długiej niebytności tęsknotę nagradza. Niem. Ty mi jeden osłodzisz moję tęsknotę. Brodz. Matka, którąm we łzach zostawił, z jakąż tęsknotą mię czeka! Mick. Święty pokój z ludźmi mieszka, ale w sercach mgła tęsknoty. Żal. Lek.: T., p. Kordjaka i Nostalgja.

Tęskny, [Tęchny], Tęskliwy, † Tęskliwy, † Tęszny tęskniący, zdjęty tęsknotą; pelen tęsknoty, markotny; wzbudzający tęsknotę, nudny: Tam ni gwiazd, ni księżycy, ni słońca jasnego niemasz, okrom ciemności i czasu tęsknego. Kulig.

[Teśzenie, a, blm.] czynność cz. Teśić, Tęć, u, lm. y p. Tęćent: A gdy wśród tętu koni, trąb i kottów wrzawy. God.

† Tęćen, tnu, lm. tny p. Tęćent. Błaż.

Tęćent, u, lm. y, Tentent, Tęć, † Tenten, [Tęćen, Tęćen] odgłos kopyt zwierzęcia biegnącego w cwał: Sam T. nóg mię trwożył. Otw. Słyszał T. Op. Ziemia drżała pod tęćentem koni. Niem. T. siwego konika dał ś. słyszcć zdala. Krasz.

Tęćka, l, lm. i mikroskopijne żyjątko, pier-woltniak (heliozoa).

† Tęćnac, a, al p. Tęćnić.

Tęćnac, nie, nał, nied. Tęćnić, † Tęćnac, Tęć-nieć odezwać ś. tęćentem, za tęćnić, za dućnić: Złęknie ś. matka i tropem bieży, gdzie już bez duszy zwierzątko leży; więć tęćnie nad nim, żywe-li jeszcze. Mias. Nie zdarzyło ś. złodziejowi, abo-wiem pocuto, gdy chodził a tęćnął. L.

† Tęćnanie, a, blm., czynność cz. Tęćnac: T. i dźwięk kopyt waśniwych koni. B. B.

Tęćniak, a, lm. i l. a. † Guz pulsowy patol. ! a newryzm, rozszerzenie tęćnicy wskutek zmian chorobnych jej ścian lub jako następstwo ich skaleczenia (aneurysma). × T. graniasty a. kędzierzasty, tęćniczak (a. cirsoideum s. angioma arteriale racemosum). T. kostny (a. ossium s. osteo-aneurysma). T. między-warstwowy, rozdzielający, krwiak śródścienny tęćnicy (a. dissecans). T. prawdziwy (a. verum s. arteriectasis). T. przepuklinowaty (a. herniosum). T. z pęk-nięcia (warstw ściany tęćniczej) (a. e ruptura). † T. z rozciągnięcia (a. e disten-sione). T. rzekomy (a. spurium s. traumati-cum). T. tęćniczożylny (a. arteriosovenosum). T. workowaty (a. sacceiforme). 2. wet. T. robaczy (u konia) (a. verum).

Tęćniakowaty podobny do tęćniaka (aneurysma-ticus).

Tęćniakowy przym. od Tęćniak (aneurysma-ticus).

Tęćnica, y, lm. e l. anat. naczynie krwionośne, przez które krew utlenioną rozsyła serce po całym ciele, l tęćno, † tęćna żyła (Sien.), † skocz-na żyła (Slesz.), † żyła bijąca a. ska-cząca (Dyk. M.), × arterja (arteria). T. bezimienna (truncus alymus). T. biodrz-na a. biodrowa (a. iliaca). T. główna, × arterja początkowa (a. aorta): Łuk tęćnicy głównej, × łęk a. obłak aorty (arcus aortae). T. główna wstępująca a. × wstępna, czyli × górna, † arterja wyższa a. w górę idąca (Krup.) (aorta ascendens). T. główna zstępująca, † arterja niższa (Krup.) † a. zstępną a. dolna (Dyk. M.). T. grzbietowa nadgarsta (a. carpea dorsalis). T. grzbietowa stopy (a. pediae). T. łydkowa (a. suralis). Tęćnica nad-nercza (arteriae supravenales). Tęćnice ne-reczne a. nerkowe (arteriae renales). T. płucna (a. pulmonalis). T. podkolankowa (a. poplitea). T. ramienna (a. brachialis). T. szyjna, † arterja główna (Kireh.) a. l. głó-wowa (Gut.) (a. carotis): a) T. sz. domóz-gowa (e. interna). b) T. sz. dotwarzowa (e. externa). T. udowa (a. femoralis). 2. patol. Tęćnie miażdżycy (atheromatosis arteriarum). Rozdęcie a. rozszerzenie tęćnicy (arteriectasia). Skręcenie t-y (arteriotrapsis). Tęćnicy stward-nienie (arteriosclerosus). Tęćnie zapalenie (arteri-itis). Zapalenie tęćnicy zakrzepowe (thromboar-teriitis). Zwężenie tęćnicy (arteriostenosis). T.

i żyła językowa, p. Językowy. Tęćnice kuprowe, p. Kuprowy. Tęćnice witkowate, p. Kręty. Przen.: Tęćnice życia narodowego zaczęły bić silniej, pulsować nową, zdrowszą, czerwienią krwią. Db. Znowu zlewają gwiazdy złotemi tęćnicami swe blade światło aż na dno oceanów. Przybysz (= promienie).

× Tęćnicoszyny, Szyjnotęćniczy tyczący ś. tęć-nicy szyjnej (caroticus). Anat.: Bródza tęćnico-szyjna (sulcus caroticus).

Tęćnicowy p. Tęćniczy.

Tęćniczak, a, lm. i patol. nowotwór, tęćniak groniasty a. kędzierzasty (tumor arterialis s. angioma arteriale racemosum).

× Tęćniczenie, a, blm., patol. krwistość, prze-krwienie miejscowe (plethora spuria).

Tęćniczka, i, lm. i anat. tęćnica drobna (arte-riola).

× Tęćniczny p. Tęćniczy.

× Tęćniczość, i, blm., fizj. stan krwi utlenionej.

Tęćniczożylny wspólny tęćnicom i żyłom. Patol.: Tęćniak T. (aneurisma arteriosovenosum).

× Tęćniczy, × Tęćniczny, Tęćnicowy przym. od Tęćnica (arteriosus). Anat.: Guzik T. kręgu karkowego VI-go (tuberculum caroticum verte-brae VI). Koło tęćnicze (podstawy mózgu) (circulus arteriosus Willisii). Trójnog T. (tripus arteriosus coeliacus). Kółko tęćnicze większe i mniejsze tęćcówki, p. Krąg.

Tęćnić, i, il, † Tęćnac, Tęćnić l. p. × Tęć-nąc: By snadź nad trupem, ziemią nie pokry-tym, płochym bistońcyk nie tęćnił kopytem. L. Tam płochę stado i drobny skot owiec, kędy z Parysem legł Pryjam wyniosły, kopytem w spro-sny tęćniły grobowiec. Kniaź. Pod kutemi tęćni równina kopyty. Dm. Słyszycie pugoń? tęćnią bło-nia. Miek. [Konie tęćną]. 2. pulsować, bić, kola-tać: Krew tęćni w żyłach. Głos jego przeraźli-wy tęćni mi jeszcze w uszach (= dudni, huczy). Gdy pierś tęćni, wzrok ś. żarzy. Syrok. Dzwonek na dachu kościelnym wciąż tęćni. Jan. Cz. Był karnawał; Warszawa, pokryta śniegiem, tęćniła życiem zdwojonym. Weys. Fizj., patol.: Guz tęćniący (tumor pulsans).

Tęćnić, l, al p. Tęćnić: Przypatrzeć ś. chciał dworowi i przysłuchać, co tam tęćniało. Krasz.

Tęćnienie, a, blm. l. czynność cz. Tęćnić. 2. czynność cz. Tęćnić.

Tęćnięcie, a, blm., czynność cz. Tęćnac.

Tęćnik, a, lm. i, Pulsometr mech. pompa pa-rowa, przyrząd do podnoszenia płynów do dowol-nej wysokości zapomocą bezpośredniego działania ciśnienia pary.

× Tęćnistosc, i, blm., patol. nadmiar włókniaka we krwi (hyperinosis).

Tęćno, a, lm. a fizj. i lek. ruch krwi w tęćni-cach, bicie tęćnic (i serca), × tępianie, † tupa-nie, × tępianie, × tępnienie, puls, (pul-sus): W chęci rozróżnienia ś. od innych, dobrze znaczące słowa odrzucono, a inne mniej zna-jome podsuniono, tak oto, zamiast T. położono puls. Klecz. T. bliźniacze (pulsus bigeminus). T. chybkie (p. celer), T. czeze a. próżne (p. vacuus s. inanis). T. częste, (p. frequens). T. czworacze (p. quadrigeninus). T. drgające (p. vibrans). T. duże (p. mag-nus). T. duże, twarde i częste, (p. serratus). T. dwójkowe, p. Dwójkowy. T. dwu-bitne, p. Dwubitność. T. dziwaczne (p. para-doxus). T. faliste (p. undulosus). T. inno-mierne (p. allorhythmicus). T. jednobitne

(p. monoerotus). T. kozi skok a. poskakujące (p. caprizans). T. ledwo wyczuwalne (p. tremulus). T. leniwe (p. planus s. tardus). T. małe (p. parvus). T. małe i twarde (p. contractus). T. miękkie (p. mollis). T. mruczające (p. fibrans). T. myszkowate a. opadające (malejące stopniowo) (p. myurus). T. napięte (p. tensus). T. naprzemiennie (p. alternans). T. niejednokrotne (p. differens). T. niemiarowe (p. arhythmicus). T. nieregularne (p. irregularis). T. nierówne (p. inaequalis). T. niewyczuwalne (p. insensibilis). T. nitkowate (p. filiformis). T. opadające, p. T. myszkowate. T. pełne (p. plenus). T. poddwubitne (hypodierotus). T. podskakujące (p. coturnizans). T. próżne (p. vacuus s. inanis). T. przepuszczające (p. intermittens). T. regularne (p. regularis). T. robaczkowe a. pełzające (p. vermicularis). T. równe (p. aequalis). T. rzadkie (p. rarus). T. silne (p. fortis). T. skaczące a. podskokowe (p. saltans s. saliens). T. słabe (p. debilis). T. twarde (p. durus). T. trojaczne (p. trigeminus). T. uciśnione (p. oppressus). T. wbieżne (p. intercurens s. stomachicus). T. wstępujące (p. anaerotus). T. wypadające (p. deficiens). T. wzrastające (p. incedens s. inciduus). T. znikające (p. suppressus). T. zstępujące (p. cataerotus). T. żyłne () p. venosus. Przen.: T. życia. Poczut biskup po tętnie, że posłowie mieli prosić króla, żeby biskup pieczęci nie dzierżał. Górń. (= wymacał, domyślił s., wyrozumiał). 2. tętnica.

× **Tętnobitny** *wybijający tętno, tętniący*: Tętnobitne konie. Przyb.

× **Tętnomozny** lek. *podudzający, wzmacniający tętno*: Leki tętnomozne (remedia polysphygmica).

Tętnopis, u, lm. y lek. p. **Tętnorys**.

Tętnorys, u, lm. y lek. 1. *linja krzywa tętna, nakreślona zapomocą narzędzia, zwanego sfigmografem, tętnoskaz (sphygmogramma)*—2. a. **Tętnopis** *narzędzie do nakreślania tej linii (sphygmographium)*.

Tętnoskaz, u, lm. y lek. p. **Tętnorys**.

Tętnowy 1. *przym. od Tętno*. 2. lek.: Linja krzywa tętnowa = *krzywa tętna*.

× **Tętny** *przym. od Tętnie, bijący (o naczyniach krwionośnych)*: Żyła tętna = *tętnica*.

Tęza, y, lm. e bot. p. **Agawa**.

Tężcowy *przym. od Tężec*; **Tętaniczny** (tetanicus). Leki tężcowe = *wznecające tężec; wytężające (medicamenta tetanica)*. Jad T. = *tetanina, tetanotoksyna*.

Tężec, żca, lm. żca lek., wet. *kurcz ogólny mięśni (spasmus tonicus) długotrwały*, × *kręcz*, × *skołowacenie (tetanus)*. T. boczny (plurothotonus). T. przedni a. przodowy (emprosthotonus). T. przyranny (tetanus traumaticus). T. tylny (opisthotonus). T. wyprostny (orthotonus).

Tężec, eje, ał *staw* s. *tęgim, ścinać s., gęstnąć, krępnąć, sztywnieć, wyprętać s.*: Rzeka od mrozu tężeje. Galareta, wapno tężeje. Ciało zmarłego tężeje.

Tężenie, a, blm. 1. *czynność cz. Tężec. 2. *czynność cz. Tężyć*: T. solanki = *zjęszczenie jej przez wyparowanie z niej wody w powietrzu*. Używano przed parowaniem wody tężenia. Paw.*

Tężnia, i, a, lm. **Tężnie**, **Gradjernia** chem. *rusztowanie z szeregu stosów chróstu, przez które prze-*

ciekając, stęza s., zągęszcza solanka, zanim pójdzie do parowania na ogniu: T. a. tężnie cieciami.

Tężnik, a 1. lm. *oy robotnik pracujący na tężniach*. Łab. 2. lm. i a. **Tężulec** inż. *część składowa, usztywniająca mostową konstrukcję*.

Tężniowy *przym. od Tężnia*. Ciernie, rusztowanie tężniowe.

× **Tężny potężny**: Duszę rozpięra tężna szczytu ponęta... Kasp.

Tężulec, loa, lm. lca.

Tężyczka, i, lm. i wet. *skurcz nóg*.

Tężyć, y, ył 1. *wytężyć, natężyć, wysilać*: T. kołczan. L. (= *napinać, szpanować*). Tężymy słuch nasz, jak zgłodniała rzesza. Syrok. Chcę widzieć, słyszeć, T. słuch. Wysp. Chcę patrzeć, patrzeć, T. wzrok. Wysp. Wzrok tężył w mroczne podcienia żałoby. Wysp. 2. *stężyć, zjęszczać, ścinać, koncentrować*: T. sól = *przepuszczać solankę przez tężnię*. T. glinę (zdf.) = *doprowadzać ją do stanu pośredniego między miękką a suchą*. 3. + T. p. **Tęsknić**: Skoroś tylko odjechał, poczęłem T. Mącz. Wiem, co cię trapi i gdzieś serce tęży. Mor. A. 4. [T.] *smuć, martwić, truć, gryźć, frasować, niepokoić*: Chłopisko s. rozradował, ale mu przeć myślą tężyło, co gorzałki będzie mało. [T. s.] *udawać zucha, stawiać s., junaczyć s., czupurzyć s., buhczuczyć s.*: Ej ha! telo sie wej tężył? Tet.

× **Tężyny**, yn, blp., anat. *części ustroju zsiadłe a. stałe, przeciwstawione płynnym (partes solidae corporis)*

Tężyzna, y, blm., *coś tężiego; coś dzielnego, dobręgo, przedniego*. L. To T.! mało mi gardła nie spali! Nie T.! = *nie szczególnego, lichota*.

Tfe, Tfu, Tfy, w., *nasładowający odgłos pływania*: Tfe, tylko splunąć na to. Wojskowa służba, to to honor, a reszta tfe! L.

[Tfi, Tfuj,] *pfe!*

[Tfórz, a, lm. e] p. **Tchórz**.

Tfu! p. **Tfe**: Obraca s. ku miejscu, gdzie upadł: bodajże ten próg — T.! L.

[Tfuj] p. **Tfi**.

Tfy! p. **Tfe**.

Th-. Wyrazy cudzoziemskie, zaczynające s. od *Th*, w polskim języku zaczynają s. od *T*.

Ti- w wyrazach z obcych języków przechodzi w języku polskim w *Ty-*.

× **Tibisotka**, i, lm. 1 *kobieta pod sekretem wszystko opowiadająca*: Jedna z tych sekretnych tibisolek. Nar.

[**Tidyrydy**] *przyspiew*: T. da do da, T. dy dy dy

[**Tiektło**] *wyraz używany podczas zabobnych krzątań około chorego. Gdy s. zapytał osoby, która idzie po lekarstwo lub rzecz jaką do tego leczenia potrzebną, gdzieby tak śpieszyła? odpowiada: takby s. prędko T., co ma znaczyć: oby tak prędko pomogła, a nie wymienia nigdy, po co idzie, boby przez to lek stracił moe uzdrawiającą*.

[**Tik**, u, lm. i *poruszenie nerwowe, drgnienie mimowolne*: Mówiły zaczajone nerwy w tiku szarpającym oko znieruchomiałe. Bht. Usta jego nienaturalnie rozciągnęły s. i lewą stroną twarzy zatargał T. Bht. Widziała, jak kątem ust jego i prawą powieką targał T. Bht. W rogu stał Minczewski z twarzą drgającą nerwowym tikiem, który daremnie usiłował powstrzymać. Las. Po twarzy przemknął mu prędko nerwowy T. Las.

Tikal, a, lm. e *jednostka monetarna japońska, moneta srebrna* = 118 kopiejkom.

Tik-tak nieod. *naśladowanie głosu, sprawianego ruchem wahadła zegarowego*: Zegar na ścianie, rywalizujący swoim T. z trelami kanarek.

Tilanina, y, blm., chem. związek chemiczny (thilanium).

Tilbury nieod. *lekki jednokonnny otwarty powozik o dwu kołach, karykiel dwukolowy*: T. hrabiego stało gdzieś w ulicy. Krasz.

Timanit, u, lm. y min. jeden z blyszczów selenowych, mineral z gromady lamprytów, HgSe.

Timbr, u, lm. y p. **Tembr**: Czarował słuchaczy muzyką swojego timbru. Bht.

Timbra, y, lm. y leśn., sosna obrobiona, długa od 9—17 cali, gruba 12×12 cali.

Tingel-tangel, gla, lm. gle *podrzędna kawiarnia lub piwiarnia z szansonistkami*.

Tio chem. siarkow., przystawia ś. przed nazwami związków, w których tlen został zastąpiony przez siarkę, np. C_2H_5OII — alkohol etylowy, a C_2H_5SH — tioalkohol etylowy.

Tioacetamid, u, lm. y chem. *acetotioamid, tioamid kwasu octowego*.

Tioacetanilid, u, lm. y *związek chemiczny siarki*.

Tioaceton, u, blm. *związek chemiczny acetonu z siarką*.

Tioaldehyd, u, lm. y chem. *połączenie aldehydu z siarką*.

Tioalkohol, u, lm. e chem. p. **Merkaptan**.

Tioamid, u, lm. y chem.: Tioamidy kwasów, np. T. kwasu octowego = *tioacetamid*.

Tiobenzoesowy kwas, chem. = *wodorosiarczek benzoilu*.

Tioch! w. ? : Można było słyszeć wyraźnie: T.! T.! Jez.

Tiocyanek, u, blm., chem. *siarkocyjanek a. rodanek potasowy*.

Tiocyanowy, Rodanowodorowy kwas, chem. = *rodanowodor*.

Tiofen, u, blm., chem. *związek ze składem C_4H_4S , stanowiący punkt wyjścia dla dżwej gromady pochodnych*.

Tiofenol, u, blm., chem. *merkaptan fenolowy, wodorosiarczek fenolu*.

Tiofosgen, u, blm., chem. *chlorek tiokarbońlu*.

Tiokarbamid, u, blm., chem., p. **Tiomocznik**.

Tiokarbonowy chem.: Kwasy tiokarbonowe = *kwasy zawierające siarkę i karbon, tiokwasy*.

Tiokwasy, ów chem., p. **Tiokarbonowy**.

Tiomocznik, a, blm., **Tiokarbamid** chem. *siarkomocznik*.

Tionil, u, blm., chem. *rodnik dwuwartościowy SO, zawarty np. w chlorku tionilu, SOCl₂*.

Tiooctowy chem. *tyczący ś. związku octu z siarką*: Kwas T. = *wodorosiarczek octoilu*.

Tiorezorcyna, y, blm. *jeden ze związków chemicznych*.

Tiowęglowy kwas, chem. *wodorosiarczek karboksylu*.

[Tip!] p. **Cip**: T., tipka! Tipka, T., T., T.! Tipka, tipa, T., T.!

[Tir!, tir!] *wołanie na konie*.

[Tirhalter], a, lm. y pow. *taśma utrzymująca drzewiczki powozu w czasie ich otwierania*.

× **Titto**, a, lm. a *jeden ze znaków skrócenia nad pismem*: Dokumentów wyczytałyby nie potrafił, raz dla braku wprawy, a powtóre dla owych skróceń, titła. Rol.

[Titom] p. l. **Hopa**.

Titówka, i, lm. i *gatunek jabłka*.

[Tiu] *nawoływanie kur, cip, cip!*: Cip, cip, cipi tiu, tiu, tiu! *wolał kucharz do koguta*. Rog.

Tiudor nieod., p. **Węgiarka**.

[Tiu]—ha!] *odpedzanie wilków*: A T.! A T.!

Tiul, u, lm. e *gatunek tkaniny bawełnianej lub jedwabnej, odznaczającej ś. tym, że pomiędzy nitkami znajdują ś. dziureczki, jak w bardzo delikatnej siatce, rodzaj gazy*. Zdr. **Tiulik**.

Tiulik, u, lm. i p. **Tiul**: *Twarz śpiącej otoczona karbowanym tiulikiem*. Bał.

Tiulikowy przym. od **Tiulik**.

Tiulowy przym. od **Tiul**: **Firanka**, woalka tiulowa. **Czepezek** T. **Kon**. *Ta główka godna świetniejszego pokrycia nad prosty T. czepezek*. Krasz.

Tiunika, i, lm. i p. **Tunika**.

Tiurniura, y, lm. y *upięcie, draperja na tyle sukni kobiecej*.

[Tiuro] *wyrazem tym właściciel psa, który wyploszy ptaka z błota, może pozwolić strzelać do ptaka myśliwemu, przed którym ten ptak upadnie*.

[Tiuta!] *wołanie na kury*.

[Tiutiu], u, lm. e] p. **Tytoń**: *Ómit z glinianej fajeczki* T. **Zer**.

[Tiutusia, i, lm. e] *dziec. kura, cipka, cipcia*.

Tiwun, a, lm. owie (na Rusi) *rodzaj urzędnika dworskiego*: Trzeciego dnia nadjechali postowie: starosta **Torezyn**, T. **Paranwa** i ogniszczanin **Dobryń**. Krasz. (Por. **Ciwun**).

Tjara, y, lm. y l. *nakrycie głowy książąt i kapłanów dawnych Persów*. Troc., Śl. wil. 2. *troista korona papieska*. Przen. *godność, władza papieża*.

Tkaoki, **Tkaczy** przym. od **Tkacz**: *Miał kopje jako T. nawój*. B. Sz. **Tkackiej** nauki koniec jest płótno. Petr. **Tkackie** płótno.

Tkactwo, a, blm., × **Tkactwo** *rzemiosło tkacze*. Kn. **Tkaczki**, **sukienniczki**, *jeśliby same z dziewczkami T. robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie wszystko do gierady będzie należało*. Sz.

Tkacz, a, lm. e i a. [Ktacz] *rzemieślnik, który zajmuje ś. tkaniem sukna, płótna, który robi tkaniny*: **Tkacze**, nie tylko ci, co płótna, ale i rozmaite jedwabne rzezy tką. Bud. T. *płótna, płóciennik*, T. *sukna, sukiennik*. Troc. Przen.: **Marzenie** to T. *dzielny*. Śl. (= *dzielny twórca tkanki urajeń*). 2. *nazwa gry*. Zdr. [Ktaczek].

[Ktaczek, czka, lm. ezkowie] p. **Tkacz**.

Tkaczka, i, lm. i forma ż. od **Tkacz**: **Tkaczki**, **sukienniczki**, *jeśliby same z dziewczkami tkactwo robiły któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie, wszystko do gierady będzie należało*. Sz.

Tkaczowa, ej, lm. e *żona tkacza*.

Tkaczownia, i, lm. e p. **Tkałnia**. Troc. **Bobr**. T., *izba tkacka*. **Mącz**. *Niepodobna jest ku naśladowaniu owa pajęcza T.*: jak wiele to pracy niei porządnie rozciągać! *jedne naprost zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęstą w rzadkowe krążki i oczka plecione*. Pileh. (= *sztuka tkania*).

× **Tkaczów** *do tkacza należący*: *Zabił brata Goljata, w jegoż kopju (od: †to kopje) drzewo było jako nawój* T. B. Sz.

× **Tkactwo**, a, blm., p. **Tkactwo**. Troc.

Tkaczy p. **Tkacki**: **Tkaczy** *synowie od rodziców mają skłonność do soderterji*. Torz. *Podnóżki tkacze, insle*. Kn.

Tkaczyna, y, lm. y *płótno lepszego gatunku, wyrobione przez tkacza, nie w domu*. Śl. wil.

Tkać, a l. ał, [Tchać, Čkać] *wtykać, wkładać, usuwać, wścibiać, wpychać, pchać, wciskać*: *Kamień tka w zęby miasto chleba*. Wad. *Kilka złotych tkał mu w rękę, ale on ich na ziemię rzucił*. **Warg**. (= *dawał, podsuwał gwałtem*). T. co w wór,

w beczkę. Kn. Ilekroć bydlęcę tkacie w gęby swoje, wiedzieć, że swych rolniczek trawicie. Zebr. Niepotrzebne obzarce, które tylko w brzuch tkają. Kasz. T. w ś., żreć, obtykać ś., żłopać, chlać. L. To dziecig wiele w ś. tka potraw. Troc. T. ręce do kieszeni. T. w wór słomę, w krzesła barwiczkę. Troc. Każdy kradnie, kto moze, każdy tka do wora. Pot. T. w kogo, w co = *podtykać komu,łożyć na kogo, na co*. Więc króla zowiemy niebaczny i nie wiem czym dlatego że w nas ustawnie nie tka? Opal. Racicie mi pod nos tkali i parli mię do śeiany. Zer. 2. *wtykać, narzucać, zbywać po droższej cenie, podbijać w cenie*: W krajach różnych już sobie szlachta po złotych 5, 6 tkają czerwone złote. Gostk. Coraz kilka groszy drożej tkamy pieniądze. Gostk. T. ś. *pchać ś., tłoczyć ś., cisnąć ś., wciskać ś., wypychać ś.*: Gdzież ś. tu tkasz, skoro niema miejsca? 3. *tkam a. tkę, 3 os. tka a. teze, tkają, tką, tczą* = a) *przetykając wątkiem osnowę, robić tkaninę*: Tkaczów trzeba pilnie doglądać, żeby dobrze tkali. Haur. Dozierać, aby dobrze i gęsto tkali. Haur. Tkany nierównie. Troc. Tkaczu, krzepko tezej to płótno. Troc. Pallas żonom wymyśliła prząść kądziel i płótno. T. Biel. M. Anna chadzała zawždy T. płótno, tak że z pracy rąk swych pożywienie miała. Leop. Nie tylko płótno, ale i rozmaite jedwabne rzeczy tką. Bud. T. sukno. Troc. Pończochy T. na krosnach. Troc. (= *dział*). T. koronki. Troc. (= *wiązać*). Przen.: Tką płótno pajęcze. B. B. (co czynią, to nie jest pożyteczne. B. B.). Bez przestanku tę pajęczyne tezą i przędą. Żarn. Przen.: *smuć, kartować, planować, przygotowywać*: Gdyby król wiedział o tym, jakie ty przeciw niemu tkasz spiski! Kaczk. Fantazje wyobraźni, tkającej na przeszłości wspomnieniach. Budz. (= *buldującej*). b) *przetykać, przerabiać*: Kobierec złotem tkane. Star. Tkany złotem porządek. Hrb.

Tkálnia, i, lm. e, **Tkaczownia warsztat tkacki**: Tkálnie płócienek różnych. Koss.

× **Tkalny**, × **Tkanny** mogący być *tkanym*, do *tkania*. L.

Tkaneczka, i, lm. i p. **Tkanka**: By była Penelope tkaneczek nie tkala, trudnoby swą stateczność była zachowała. Rej. Biegała po kramikach, kupując zwierciadełka, tkaneczki, brameczki, bryzyeczki, barwiczki i inne rzeczy świata tego. Rej.

† **Tkanica**, y, lm. e i. p. **Tkanka**: Menelaus dopadł czubu szyszaka Parysowego i ciągnął go, a tego węzeł dusił upstrzonej tkanicy, która pod brodą strzegła czubatej przyłbicy. Kochan. T., jedwabna listwa przez obrusy kościelne. Kn., Troc. Teraz żadnej żony człowieka ubożego niemasz, któraby czepców nie nosiła, trojami forbotami a. kancianami złotemi szerokimi bramowanymi. Koss. Przyszywają tkanice z modrego jedwabiu. Leop. (petlice. Leop.). Już mój oblubieniec włożył drogą tkanicę na szyję moję i na piersi moje noszenie zawiesił. Skar. Tkanka, T., strój kobiecej na głowę, *redimentum totum caput ambiens*. Kn. Owe dziwne tkanice, tak szyte, jako haftowane, że już i malarze wzorów nie nastarczą wymyślać. Rej. T. perłami osadzona. Troc. 2. anat.: pletnia winoliścia a. winogrojna (Perz.), × *splot winolistny, splot wiciowaty* (plexus pampiniformis). Zdr. **Tkaniozka**.

Tkaniczka, i, lm. i p. **Tkanica**: Koszule z tkaniczkami marszezonemi. Lekar.

Tkanie, a i. blm., czynność cz. **Tkać**: T. słomy w wór. Troc. Tkaniem zrobiony. Troc. 2. × T. p. **Tkanina**: Nierówna, niekształtna T. Troc.

Tkanina, y, lm. y, × **Tkanie wyrób tkacki, materia**: T. wełniana, jedwabna, bawełniana. T. z włosów. Tkaniny perskie.

Tkanka, i, lm. i l. *delikatna, subtelna tkanina, siatka, siateczka, kamwa, koronka*: T. pajęcza (= *pajęczyna*). T., wstążka na głowę. Mik. z Wilk. T. stanowi połączenie większej ilości komórek. 2. [T.] *korona weselna z kwiatów sztucznych, z pereł i wstążek*. 3. anat. i hist.: T. chrząstka (tela chondrosa). T. jamista (textus spongiosus). T. kostna (tela ossea). T. łączna, T. komórkowata (tela conjunctiva, textus cellulosus). T. naczyńniowa, p. **Korowy**. T. naprężna, pęczniująca, wypiężna, wzwodna (textus erectilis). T. podskórna, podskórze (tela subcutanea). T. podśluzowa, × *podśluzówka* (t. submucosa). T. przetrwała (tela permanentis). T. przymaciczna (parametrium). T. przypochewna, przypochwowa (paracolon). T. sprężysta (tela elastica). T. śluzakowata (t. colloidea). T. śluzakowata pępowiny, × *galareta Whartona* (gelatina Whartoni). T. śródmiąższowa (tela s. textus interstitialis). T. tłuszczowa (tela adiposa). T. włóknista (tela fibrosa). T. zarodkowa (textus germinativus s. tela germinativa). T. ziarninowa (textus granulatus). 4. bot., p. **Kanlanka**. T. murowa, p. **Miękisz**. T. twórcza, p. **Merystoma**. 5. chir.: Przeszczepianie tkankę (transplantatio). 6. hist.: T. galaretowa, T. krążkowa, p. **Galaretowy**, **Krążkowy**. 7. lek.: Leczenie tkankami zwierzęcymi, organoterapia (organotherapie). **Tkankorodczy** hist. *tyczący ś. tkankorództwa, tkankorodniczy, histogenetyczny* (histogeneticus).

Tkankorodniczy p. **Tkankorodczy**.

Tkankorództwo, a, blm., embr. i hist. *powstawanie tkanek w ustroju żywym* (histogenesis).

Tkankowato przys. od **Tkankowaty**.

Tkankowaty do *tkanki podobny* (histoideus).

Tkankowiec, wea, lm. wec zool. *zwierzę pewnej klasy* (metazoon). Do coelomaria Haeckel zalicza pigę następujących typów tkankowców: robakowate, mięczaki, stawowate, szkarłupnie, strunowce. Nus. Metazoa, t. j. tkankowce, dzieli na dwie wielkie grupy. Nus.

Tkankowy przym. od **Tkanka**: Komorki tkankowe. Pierwiastek T., pierwocina tkankowa (= *z których tkanka powstaje*) (elementum talae). Odporność tkankowa (= *powstająca w tkankach*) (immunitas histogenes). Chem.: Białko tkankowe (albumen organicum).

Tkań, i, lm. e anat., p. **Naczyńniowy**.

Tkliwić, i, il i. *czynić tkliwym, roztkliwiać, wzruszać, rozrzewniać, poruszać, rozczulać*. 2. *spiewać głosem tkliwym, kwilić*: Słowik tkliwiąc uczucia miłosne, koehance wiernej opiewa łąki rozkwitłe. Książ.

Tkliwie przys. od **Tkliwy**: Trwożę ś. coraz bardziej, serce tkliwiej boli. Wyb. (= *dotkliwiej*). Trzeba być tkniętym, żeby T. mówić. Pir. Uśmiechnął ś. do niej T., jakby wyrwany ze snu przykrego. Reym.

Tkliwienie, a, blm., czynność cz. **Tkliwić**.

× **Tkliwociąg**, a, lm. i p. **Styczna**. Troc. T. odwrócony. Troc.

× **Tkliwok**, a, lm. i p. **Styczna**. Troc. T. wrotny. Troc.

Tkliwo-namiętny odznaczający *ś. tkliwą namiętnością*: Duże, błękitne, tkliwo-namiętne żrzenie. Kon.

Tkliwo-serdeczny odznaczający *ś. tkliwym sercem*: On (Achilles) nie T. nie żywił duszy łagodnej. Ml.

Tkliwość, i, blm. 1. rz. od **Tkliwy**: Czart zmysł tkliwości wiąże miękkością, lubością. Bals. Trzeba dobrze umieć swój język, żeby go zrobić zachwycającym tłumaczem prostoty, przymilenia i tkliwości. Śniad. 2. fizj. *czułość, wrażliwość, drażliwość*, × *dotkliwość* (sensibilitas). 3. lek.: × T. osobliwa = *wrażliwość szczególna*, lid jos ynkrakra zja (idiosyncrasia).

Tkliwy 1. wrażliwy, drażliwy, czuły, nieobojętny: T. na cierpienia ludzi (Kołłataj), nie miał w sobie ani zawziętości, ani zemsty. Śniad. Wszystkie oświecone Europy kraje tkliwe są na podobne wykroczenia. Śniad. 2. *skłonny do wzruszeń, uczuciowy, czuły, rzewny, troskliwy, serdecznie pieściotliwy*: Tak tkliwa, że nie może patrzeć bez płaczu, kiedy kurczę zarzynają. L. Mnie los dał serce tkliwe, poznanie ludzi i pióro w rękę. Karp. Zdołać *ś. głos mój przedrzeć dotkliwej gdzie duszy?* Gur. Zatrzymaj w twej pamięci i sercu tkliwą modlitwę. Śniad. Smutne przeczcucie w pierśiach odzywa *ś. tkliwych*. Niem. Ranią serce moje tkliwe te smutne jęki. Niem. Czego tkliwe serce życzy, płonęz to tylko marzenie? Brodz. Zawiaływały *ś. nieraz między młodzieżą tkliwe skłonności*. Chodź. Od tronu Boga wiara popieszca z słodkim uśmiechem, w pogodzie czola, jak tkliwa matka wiernych pociesza. Zal. 3. *odznaczający ś. tkliwością, czuły, rozkliwiający, wzruszający, serdeczny, troskliwy, serdecznie pieściotliwy*: Tkliwa opieka. Pieśni, pieszczoty, prośby tkliwe (= *przymilne*). Wspaniała monarchini po tyłu tkliwych wyrazach, które zjazdu warszawskiego hersztowie [przeziwko Niej wymierzili, nie żąda tylko całości, wolności Rzpltej i jej przyjaźni dla siebie. Pot. S. 4. [T.] *uprzejmy, łagodny, grzeczny*.

Tkła p. Tknąć.

† **Tkło p. Tknąć**: Co *ś. tkło* miejsca. Biel. J. **Tknąć, tknie a.** [toknie], tknął, tknęła a. tkła, [Tohnać, Tnać, Tyknąć] a. T. *ś.*, nied. **Tykać a. Tykać** *ś. 1. dotknąć, pomagać, trącić; ruszyć*: Kto smoty *ś. tyka*, smotę cuchnie. Bach. Przy-rzekł, że [nie tknie *ś. więcej* ani kart, ani kości. L. Do grobu ją włożywszy, nikomu T. *ś. trumny* nie dali. Falib. Puklerz tyka puklerza, przyłbica przyłbicy. Dm. (= *styka ś., schodzi ś., ściiera ś., ociera ś. jeden o drugi*). Sosna wierzchołkiem nieba tykająca. Bardz. (= *sięgająca*). Sława moja niebios tyka. Dm. Z takiej sławy, zda mi *ś.*, tykam głową nieba. Groch. W skok, ledwie *ś. tykając* ziemi, postępuje. Bardz. Nózki *ś. ledwie* widzieć pozwolą i tylko czasem tykają ziemi. Tremb. Przyjęła duch Febowy, choć *ś. nie tkła* jamy. Bardz. Tykam *ś. prawie* ręką dobrodziejstw boskich. Birk. Nie wierzy, czego nie widzi i palcem nie tyka. P. Koch. (Harfa) tknięta powiewem wiatru smutnym jęka brzmieniem. Słow. Tknął *ś. ciała zimnego, skostniałego*. Jeż. Tknął konia ostrogą. Zer. Przen.: Memnon moźny krwią tykał swą trony. L. (= *łączył ś., kojarzył ś. z tronami*). Rad tyka, rusza, bierze, gdzie nie położył, przylgnie mu do paleców. L. Nie tkniesz, gdy nie widzisz. Kn. Genzeryk, do Rzymu wpadszy, nie kazał ani tykać kościolów. Birk. Pastwnik kosa nietykany. Tw. (= *nienaruszony*). Zepsuli

wszystko, T. *ś. śmieli okrutnicy liberum veto*, tej to wolności żrzenicy. Niem. Moich *ś. tknął* pieniędzy. Troc. Nie tykaj *ś. tego*. Troc. Rządko gdzie między głazami tknięte plugiem niwy. Niem. Miłość go jeszcze nie tknęła. Troc. Tknij go jeno, obaczysz, co uczyni, poznasz go. Troc. (= *zaczep go*) T. go nie dam. Troc. T. *ś. praw* czyich. Troc. (= *naruszyć je, targnąć ś. na nie*). Tknąłeś króla, warcabu tego, jedzie tedy. Troc. Czymos tknął (w grze), tym jedź. Troc. 2. nied. *stykać ś., graniczyć z czym, opierać ś. o co, dotykać czego*: Śląsko Polski *ś. tyka*. Troc. Przen.: × **Tykać** *ś. z kim = łączyć ś. pokrewieństwem, zostawać w stosunku rodzinnym, w związkach rodzinnym*. Tyka *ś. męża* mego w trzecim powinowactwa stopniu. Troc. 3. przen.: × T. *ś. czego = dotknąć ś.; wziąć co pod rozważę, wnikać w co, zastanowić ś. nad czym, przetrząsnąć co*: A tak tknij każdy powinności swojej, jeśli *ś. tak* zachowywasz, jak trzeba. Rej. Tknij *ś. sam* każdy, jeśli swej powinności czyni dosyć. Wuj. 4. przen.: Coś mię tknęło = *zwrócić uwagę, pilność, ostrzegło. uderzyło*: Coś mię tknęło, ażeby *ś. stąd* usunąć, bo będzie nieszczęście (= *przeczcucie mię ostrzegło*). Tknęty przeczcieniem, wróciłem *ś. nazad*. 5. T. kogo = *ruszyć, razić, dotknąć, przeszyć, przeniknąć, wzruszyć, uderzyć, przejąć*: Temi słowy jak piorunem tknięty, dopiero siebie poznał. Jabł. Oboje biegli, gromem tknięci i bez nadziei już i bez pamięci. Słow. Jam zapamiętał, bom czule był tknięty. Syrok. Zimnym tkniony mrozem tak, jakoby mu w serce kto uderzył nożem. P. Koch. Tknęta twoją miłością, czuła jest na nią. L. (= *ujęta*). Pan, Joba tknion męczeństwem, hojniejszym nadał go błogosławieństwem. Chr. Trzeba być tkniętym, żeby tkliwie mówić. Pir. Tknęty apopleksją. Tknęty miłosierdziem. Troc. Nawskroś przejęty ogniem serdecznym dla nietknionej tleję. Jak. W. (= *dla nieużytej, dla niezulej, dla obojętnej*). Tknęty litością, miłością ojczyzny (= *zjęty*). 6. kogo = *urazić, uszczy-pać, ubość, ukłóc; dociąć, dogryźć, dojeść, dokuczyć mu, zrobić mu przytyk*: Nie wiem, kogom tknął w prawdzie, przecięz tknąłem kogo; poznam, kto będzie czytał wiersz mój z gniewem srogo. Min. Choć występkom przymawiam, nie tykam osoby, nie sarkaj, kto *ś. czujesz*, poznam cię z tej proby. Koch. W. Pisząc do niego, temi go słowy tyka. Smotr. Tknij go jedno, poznasz, co jest. Kn. (= *uderz w stół, nożyce ś. odezwą*). Tknął go w tym punkcie. Troc. Tykam kogo w co = *przymawiam w czym*. Kn. Tkniony w głębokości serca. Troc. Tknąłem go w sedno. Kn. 7. [Tknąć] p. **Kwitnąć**. 8. nied.: † **Tknąć** *ś.*, **Tyczyć** *ś. = a)* kogo, czego = *dotyczyć; ściągac ś. do kogo, do czego*: Co *ś. tknie* kogo, czego = *co do kogo, co do czego*. Co *ś. tknie* sądów, nasłuchali *ś. wyroków* tego sędziogo. Star. Co *ś. tej* nauki tyczy, bardziej jest pożyteczna. Troc. To *ś. brata* tykało, a to *ś. siostry* tyczy. Troc. Co *ś. posagu* królowej tkło... Biel. M. Co *ś. tkło* krzywd zobopólnych, tedy na to mieli być sędziowie wysadzeni. Biel. M. A co *ś. tknie* drugiej braci... Gac. Co *ś. tknie* Jana, średniego brata... Gac. Co *ś. tknie* ciebie, Antoninie cesarzu, postaćem ci tę historję. Pien. A co *ś. tknie* konstytucji... Okol. Co *ś. tknie* polszczyzny, żebyś o tym wiedział... Bud. Co *ś. tknie* wyznania Samuela, to od przysięgłych osób przyjęte było. Alber. Co *ś. tknie* Piotrka, ten dobrze robi, że pojmuje babę. Dyg. b) † T. *ś. kogo = obchodzić, interesować kogo*: Mistrzu, nie

tyczy ś. to ciebie, że ginie my? Leop. c) Tknąć = *tkać, przetykać, przerabiać, dziąć*: Strój drogo tkniony. Mias. Samostrzał robiony z drzewa niezwyčajnego, sztychem złotym tkniony. Zebr.

Tknięcie, a, lm. a czynność cz. Tknąć: (Zjawiska) tknięciem z zewnątrz obudzone. Orzesz. Krwawe jej (łuny) tknięcia drżały jeszcze na szczytach masztów. Sier.

Tknięcie się, a ś., blm., czynność cz. Tknąć ś. × Tknuć, uje, ul knuć: Tknuje ten koncept, zdradę na mnie. Troc.

× Tknucie, a, blm., czynność cz. Tknuć.

[Tko, kogo, blm.] kto.

[Tkować; uje, owa!] *wpychać, wtykać.*

[Tkowanie, a, blm.] czynność cz. Tkować.

[Tkórędy] = Którędy.

[Tkóry] p. Który.

[Tkóz] *kióz.*

Tkwic, i, ii, [Ktwić], † Tkwieć, [Ktwieć] *więzniejszy sterzec; więzić, zostawać w miejscu zaknięcia, nasadzenia, siedzieć*: Plastr, póki żelazo tkwi w ranie, najmniej bywa niemoocy. Żabk. Armata póty nieużyteczna, póki będzie tkwił gwóźdź w zapale zabity. Jak. J. Już na wieżach bisurmańskie księżyc tkwią. Koch. W. Kaptur, pas, dższak, harnas, tylezyk, szarszon, kusze, a na głowie kapalin, na nim tkwiły pusze. Biel. M. Już pozad ś. został księżyc srebrnotoki, już ś. gwiazd tkwiących żar tlejącej niży. L. (= *tkwiących na niebie, potwierdzanych na niebie*). Tkwi mu jeszcze z gęby mój chleb, a jednak najbardziej na mię bije. Troc. Przen.: *trwać niezruszenie, zostać na długo*: Niechaj ci to dobrze tkwi w pamięci. L. Tkwi mu to w pamięci. Troc. (= *utkwilo mu*). Niech ci tkwi w sercu głos mędrca Troc. Tkwii mu to w głowie. Troc. Ta łaska jego wiecznie w sercu moim T. będzie. L. (= *żyć*). W sercu króla długo tkwi uraza. Książ. Tkwiała w jej umyśle świeża pamięć dobroci jego. Wirt. Jeszcze wyrok Parysa tkwi w żywej pamięci. Dm. Nie mogłem zasnąć, tak mi tkwiły w myśli rozmaite dnia tego widoki. Kras. (= *stały na myśli*). Rzeczy te jeszcze z dzieciństwa ustawicznie tkwią przed oczyma naszymi. Rej. Dawno czytałem tę księgę; teraz nie mi o niej pewnego nie tkwi, właśnie jakbym tylko słyszał, a nie czytał. Pileh (= *nie zostało w głowie*). No, jeszcze ci to tkwi w głowie? L. (= *siedzi*).

[Tkwieć, i, ai], † Tkwieć p. Tkwic. Błaż. Tkwiał nóż w drzewie, strzała w sercu. Troc. Będę zawsze tkwił przed oczyma nieprzyjacielskimi z rycerstwem moim. Baz. Tkwiała strzała w helmie, puklerzu, naramiennikach jego. Niem. Przen.: † T. komu = *być komu na karku*: Gdy mu dokuczala a przez wiele dni ustawicznie przy nim tkwiła, czasu do odpocznienia nie dając... Wuj.

Tkwienie, a, blm., czynność cz. Tkwic i Tkwieć. [Tłagi, ów, bhp., Tłaki, Tłogi, Tłagi] *sprzęty domowe, graty, rupiecie.*

[Tłaki, ów, bhp.] p. Tłagi.

[Tłarka, i, lm. i, Tłarka] *drzewo zettale, zbudowane.*

[Tłarka, i, lm. i] p. Tłarka.

Tleć, tleje a. † tła a. × tle, tła i. a. Tlić ś., Tlić palić ś. *ślabym, przytłumionym ogniem; palić ś. bez płomienia, zarzyć ś. zlekka, dogasać*: Ogień tym mocniej wybuchnął, im dłużej tłał zatrzymany. Boh. Od wielkości drow ogień a. gaśnie, a. tylko będą ś. kwasieć one drwa i T., a nie będą gorzeć. Syk. Tłała jeszcze świeca. Troc. Ogień

tleje i w popiele. Prz. Miasta i zamki w ich popiołach tleją. Wor. Cosis tu tle. Troc. (= *tleje*). W sercu jego tłała jeszcze iskierka miłości, litości. Przen.: W zakrytym garnku, kucharz wie, co tleje. Bratk. (= *co ś. praży, co wre*). Przen.: Od żalości prawie sam w sobie tłał. Paszk. (= *niszczał, trawił ś.*). Nawskroś przejęty ogniem serdecznym dla nieknionej tleje. Jak. W. To pan, kto nie tła zgubną żądoscia. Ryb. J. Tłały w rzeszy zarzewia wybuchu. Lel. Lubej nie goi rany, skrytym ogniem tleje. Tremb. Tłała zemsta w sercach niektórych prałatów. Śniad. Błady usmiech, co tłał na twych ustach. Przybysz. 2. † T., [T.] *próchnieć, butwieć, wietszeć, rozsyppwać ś.*: [Drzewo, zęby tleją]. 3. [T.] (o śniegu) *tajać*. 4. [Już mu tłało, już mu dotlewa] = *śle z nim*.

Tlen, u, blm., × Kwasoród, † Kwasoczyn, † Kwasotwór, † Kwasór, † Kisor; × Żywień chem. *pierwiastek niemetaliczny, przedstawiciel rodziny tlenowców, ciało najzwyklejsze i najobfitsze w przyrodzie ziemskiej, O. T. czynny, naelektryzowany.*

Tlenek, nku, lm. nki, † Niedokwas, † Kwasorodek chem. *nazwa ogólna wszystkich związków tlenu bez względu na ich charakter. Kiedy dany pierwiastek tworzy z tlenem tylko jeden związek, nazwa powyższa używa ś. wyłącznie, w razie przeciwnym — odróżnia ś. związki zapomocą przystawek liczebnikowych, niekiedy nad- i pod-, a w razie istnienia dwu tlenków zasadowych bogatsze mu tlen daje ś. nazwę tleniki, pozostawiając o ile można „tlenek“ dla związku najlepiej odpowiadającego zwykłej typowej wartościowości pierwiastku metalicznego: Tlenki zasadowe, kwasowe czyli bezwodniki kwasów; obojętne. T., niedokwas, półtlenek, półtoratlenek. Łab.*

Tlenie, a, blm. i. czynność cz. Tleć. 2. czynność cz. Tlić: Co smole tła, po groszy 18, a od tlenia węgla po złotych dwa. Zaw. T. ciemne milerza, ślepe T. = *zwęglenie*. Łab.

Tlenie się, a ś., blm., czynność cz. Tlić ś.

Tlenisko, a, lm. a ruszt (w piecu).

Tleniskowy przym. od Tlenisko, *rusztowy*: Belezka tleniskowa.

Tlenkowy przym. od Tlenek: Związki tlenkowe niklu.

Tlennik, u, lm. i chem. p. Tlenek.

Tlennikowy przym. od Tlennik: Sole tlennikowe.

† Tlenokwas, u, lm. y chem. *kwas, w którego składzie znajduje ś. tlen (dla odróżnienia od takich związków kwaśnych, jak np. chlorowodorowy, siarkowodor i t. p.)*.

× Tlenosole chem. *sole, w których składzie znajduje ś. tlen.*

Tlenotlennik, u, blm.: Żelaziak magnetyczny, T. żelaza, zawiera 72% metalu.

Tlenowcowy przym. od Tlenowiec, (aërobium). Tlenowiec, wca, lm. wce bakt. *lasecznik do życia potrzebujący tlenu (aërobium)*.

Tlenowodorny przedstawiający mieszaninę tlenu i wodoru: Mikroskop T. = *mikroskop, rzucający na ekran obraz przedmiotu, oświetlonego mieszaniną tlenu i wodoru*. Dmuchawka tlenowodorna.

Tlenowy przym. od Tlen: Tlenowe połączenia azotu. Kwasy tlenowe.

Tlić, i, ii i. p. Tleć: Ogień tłać. Kon. Przen.: Tli jutrzeńka. Garez. (= *majaczy, psrzy ś.*). 2. *palić tłaćym ogniem, dusić, zwęglac*: Tleć węgle, palę węgle. Dudz. Co smole tła, po groszy 18. Zaw. T. węgle. Troc. T. ś. p. Tleć: Wata, papier tli ś.,

bo jest swąd. Tu ś. tli! (= *ogień tu zaproszono*). To, co ś. tli, zawsze trwa dłużej od tego, co wybucha płomieniem. Gom. (= *skrzypiącego drzewa zawsze dłużej*). Przen.: Po worku jego miarkuję, czy serec jego tli ś., czy stygnie. L. (= *czy nie wygasł w nim jeszcze zapal*). Ciche pieśni fal echem dalekich snów na brzegach ś. tliły. Przybysz. (= *majaczyły, zamierały, dogasały*). Wierzba przydrożna, pokrzywiona, spróchniała, co to ś. już ledwie tli i domiera w piachach. Reym. (= *ledwie ś. trzyma*).

Tlinogorzla, i, lm. e, Niedźwiedzie ucho, Niedźwiedzie uszko, bot. (arctotis) roś. z rodziny złożonych.

Tlipton, i, lm. e bot. (hibbertia) roś. z rodziny ukęślowatych.

Tlisko, a, lm. a zgłiszcze, miejsce, gdzie ś. ogień palił: Natrafiono na ślady starożytnego tliska.

Tliwokla, i, lm. e bot. (oedera) roś.

[Tlo] p. Tylko.

Tlogi, ów, blp.] p. Tłagi.

Tlojmak, a, lm. i zł. włómk.

[Tla, y, lm. y] p. Tło.

[Tłagi, ów, blp.] p. Tłagi.

× **Tłam, tłasz, tła tleję, tlejesz, tleje. Troc, Grabow.**

[**Tłamsać, i, II, i**] *tłoczyć, gnieść, miętosić, dusić, przygniatać coś giętkiego:* Czule tłamsił go w swych niedźwiedziach łapach. Mic. Duda (pies) z rozmachu trwożliwej ucieczki wpakował ś. niefortunnie między nogi stołka a listwę łączącą te nogi i skubany z tyłu przez Kwiatka, z jarzmem stołka na grzbiecie, wil ś. jak szalony, tłamsząc Żyda, głową w jajecznicę pogrążonego. Dyg. [T. ś.] *gnieść ś., tłoczyć ś., dusić ś., cisnąć ś.:* Za karcianym stołem tłamsiła ś. osobna kupa. Żer.

[**Tłamszenie, a, blm.] czynność cz. Tłamsić.**

[**Tłamszenie się, a ś., blm.] czynność cz. Tłamsić ś.**

Tło, a, lm. a, † Tchlo i. powierzchnia, pokład służący za podstawę wszelkiej budowli, dno budynku, pomost, X pawiment, grunt: Pavimentum, astrich a. urównane a. ulepione dno, niektórzy T. zowią. Mącz. Przykrył śeiany cedrem ode tła aż do wierzchu, a T. położył tarciami. Bud. T. albo pawiment pałacu. Skar. Ujrzał marmurową na tle tablicę, a owo po nim deptać nie chciał. Skar. Położył Salomon T. kościelne marmurowe. Wuj. T. posadzką wytworną sadzone. Odym. Nikt nie mógł bezpiecznie chodzić po tle kościelnym, bo złane było krwią. Leon. T. ubijać, gruzem nabijać. Kn. Nie wiem, dlaczego T. wołą zwał pawimentem. Bud. T. odlewane = z czerepów naczyn lub włómków cegły, zmoczonych w kąpiel wapiennej, ulany pokład. Podez. T. mozaikowe, drobnokostkowe, z drobnych kostek różnokolorowego marmuru a. też ze szkła kolorowego T. na wapnie wysadzone. Podez. T. proste, do prostu ubite. Troc. T. nabijane cegłą tłuczoną. Troc. T. tynkowane marmurem tłuczonym, gipsem. T. posadzką na storcz, ukośnie sadzone. Troc. T. sadzone posadzką drzewianą. Troc. 2. × T.: T. jest ogrodzenie w komedji na ziemi dla pospółstwa. Troc. 3. [T] *wierzech ogniska, dno w kominku, trzon, blat:* Kobiety stawiają obiad dla późnej przechodzących na tle, aby nie wystygł. Chłopi, kiedy im równać T. w piecach i na ogniskach trzeba, zaraz do dachówek ś. rzucają. Świt. 4. *plaszczyna podstawowa, na której jak na kanwie zarysowują ś. przedmioty na obrazie*

na tkaninie lub w przestrzni a. z której występują rzeźby; grunt podkład, otoczenie w obrazie: T. malowidła. L. (dno. L.). T. obrazu ciemne. T. krajobrazu. Kobierzec o tle błękitnym i żywych na nim kwiatach. Tłanina o tle białym, a na nim rzucik, deseń niebieski. Malarz kładzie pierwszą farbę, czyli T., a na niej kładzie drugą farbę. T. obrazu. Korz. (= *grunt*). Przen.: Z kosarzami idź na łąkę, na T. Uj. Początki tradycji narodowej zawsze na tle prawdziwym muszą być zasadzane. Czart. A. Piękne przyrodzenie jest formą, tłem, materją, a duszą natchnienie. Mick. Na jakim tle osnuta jest ta powieść? T. opowiadania religijne. Były tłem pięknej osnowy życia Szymanowskiego zjednoczone te dary. L. (wątkiem, podstawą. L.). 5. hist. = a) *istota zasadnicza* (substantia fundamentalis). b) *podścielisko, wątek* (substratum). 6. min.: T. szkliste (basis) *substancja sklejająca kryształy feldspatów, augitów i t. p., występująca w wielu skalach o budowie porfirykowej.*

[**Tłoczenie, a, blm.] p. Tłoka.**

Tłoczek, czka, lm. czki p. Tłok, stempelek: T. do sikawki. Troc.

Tłoczenie, a, blm., czynność cz. Tłoczyć, nacisk: T. chust w skrzynię. Troc. T. wina, oliwy, soku. Troc. Siła uderzenia nie może być z samym tylko tłoczeniem, t. j. z tą usilnością, na jaką zdobyć ś. może mocą samej ważności swojej. Jak. J. Aby nie kupą, ale nadobnie, parą a parą szli, bez tłoczenia jeden drugiego. Bz.

Tłoczenie się, a ś., blm., czynność cz. Tłoczyć ś.

Tłoczka, i, lm. i I. tłoczna, prasa: T. śrubowa, drążkowa, hydrauliczna. 2. kol.: T. do biletów = *przyrząd do wytłaczania znaków na biletach jazdy, maszynka do stemplowania biletów pasażerskich.*

Tłocliwy dający ś. stłoczyć, zbić, skoncentrować: Ciała tłocliwe, compressibles, które będąc stłoczone, mniejszą objętość zabierają. Jak. J.

Tłocznia, i, lm. e I. machina do przyciskania lub wyciskania zapomocą druga, śrub, klinów i t. p., prasa: T. hydrauliczna, wodna. T. drukarska. T. do prasowania drożdży. T. zawiasowa, gniecalnia zawiasowa do wygniatania zuzła z łup pudlowych, zastępująca młot pudłowy = *ciężka belka żelazna, w jednym końcu na osi osadzona, a z drugiego końca przyciskana.* Łab. T. do tłoczenia winogron, oliwek. T. do tłoczenia sukna = *folusz.* Przen.: *ucisk, nacisk:* Obudził ś. w nim gniew, jaki czasem powstaje w apatycznych naturach pod tłoczną ciągłą drażniących ją wypadków. Morz. 2. anat.: † T. Herofiłowa, † *naciskacz Herofiła, X zatoka pionowa w mózgu, spływa a. zlew zatok żylnych (toreular Herophili s. sinus perpendicularis cerebri).* 3. fizj.: T. brzuszna = *nacisk ścian brzucha (mięśni) na trzewa w nim zawarte (prelum abdominale).*

Tłocznicza, y, lm. e machina do wytłaczania barw i wzorów na tkaninach, wyciskadło.

Tłocznictwo, a, blm. sztuka wytłaczania wzorów, desenów na tkaninach.

Tłoczenie, Tłoczno przys. od **Tłoczny, tłumnie, gromadnie. L.**

Tłocznik, a I. lm. cy = a) ten, co wytłacza barwy, desenie na tkaninach, tłocząciel. b) druk, drukarz, preser. 2. lm. i kol.: T. hamulca = *pręt naciskowy hamulca.*

Tłoczno p. Tłocznie: T. tu = *jest tłok, ścisk.* Bo w sali za T. Deo

Tłoczny i. p. **Tłokowy**: Rura tłoczna = w której *tłok* chodzi. 2. *tłoczący, gniołący, przygniatający*: Zawsząđ starych i młodych T. nacisk plynie, żadna głowa nie zemknie srogiej Prozerpinie. Książ. 3. *tłoczony, stłoczony*: Tłoczna ziemia, *tłok*, odłóg od byłda zdeptany, tłoczony. Haur.

× **Tłoczobrzuch**, a, lm. y ten, co *napycha brzuch nad potrzebę, żarłok, obżartuch*: Tłoczobrzuchami żartoków wowie, iż więcej, niż potrzeba, brzuch natykają. Petr.

Tłoczyciel, a, lm. e ten, co *tłoczy, tłokarz*. L. **Tłoczycielka**, i, lm. i forma ż. od **Tłoczyciel**. L.

Tłoczyć, y, ył, [**Tłopaczyć**] i. *cisnąć, działać przez ciśnienie, wtlaczać, pchać, wypychać, wbić, wciskać, gnieść, wgniatać, prasować*: Pompa tłocząca. Pompa ssąco tłocząca. Przewiew tłoczący (= rodzaj wentylacji). Tak biegł rąco, że stopy nie tłoczył, i piaski śladu żadnego nie miały. P. Koch. Każdy wilk, kędy może, biedną owęę tłoczy. Paszk. (= *dławi, dusi*). Ileż to wymyślny zbytek w jeden obżarty brzuch tłoczy! Pilech. T. oliwki. Troc. Wszystko w kupę gmatwasz i w jedno tłoczysz. Smotr. (= *skupiasz, skłębiasz, zbijas*). Czas długi potajemnie znajomość prawdy w sobie tłocząc, czasu śmierci jawnie ją wyznawali. Żarn. (= *dużąc, tłumiąc*). Ah, jakie czucie wtenczas duszę moję tłoczy, pierś moja wzdyma ś., i lzy leją oczy. Cho. Grona tłoczą ś., t. j. gniołą dla należytego potym soku wypresowania, a. kolbami, a. ś. depcą w kadziach nogami, a. w ręcznych młynach przez walec. Kluk. Jagoda winna dojrzeje, i któż ją T. będzie? Leop. Tłoczy słomę, mąkę w wór. Troc. (= *Jaduje, pakuje*). Przen.: Miłość w serce T. szkoda. Troc. (= *zmuszać do miłości*). 2. *wytłaczać, wygniatać, wyciskać, wybijać, robić przez tłoczenie*: T. oliwę. T. wino. Troc. Wina w prasie nie będzie dławil ten, który był zwykił T.; odjąłem głos depcących. Leop. (nie będzie dłażył, który był zwykił dłażyć. Leop.). Wino tłoczono. Troc. 3. [T. pole] = *zostawiać odłogiem, ugorować*. T. ś., [**Tłopaczyć** ś., **Tłopić** ś.] *tkać ś., cisnąć ś., pchać ś., pakować ś. gwałtem*: Zabrania wejście ludowi tłoczącemu ś. L. Oh! lzy mi ś. w oczy tłoczą. L. Skłębione ślupy mgieł tłoczyły ś. z piersi rozgrzanej gley. Mn.

Tłoczydło, a, lm. a apt. *wyciskadło*.

Tłoczyn, u, lm. y druk. *część składowa tłoczni*.

Tłoczyny, yn, blp., p. **Wytloczyny**: Najlepszą oliwę otrzymuje ś. w ten sposób, że ś. zgniata oliwki w młynach i czeka, aż oliwa zbierze ś. na wierzchu tych tłoczyn. Rost.

[**Tłoczysko**, a, lm. a] p. **Tłok**: Wozi gnój na stare T.

[**Tłog**, u, blm.] *gatunek gliny żółtej*.

Tłok, u, lm. i l. a. † **Tłoka**, [**Tłoka**] *stłoczony tłum ludzi, ścisł, natłok, ciżba*: Przeciężem ś. wyrwała z tego tłoku przykrzonego, który mię od dwuch godzin drczył. L. Nigdy nie było tłoku tak znacznego do mojego towaru. L. T. nieprzejrzany ludzi nasycić ś. tym widokiem śpieszy. Niem. Dziś był wielki T. w kościele. Niezliczony rzeszy T. Karp. (= *nagromadzenie*). Pospółstwo ścisnęło ś. koło niego, ale gwardje przez T. drogę mu robiły. L. Cisną ś. hurmem w polu, a od tyłu tłoków wrzask i zgiełk ś. przebija do samych obłoków. Dm. × **Tłokiem** = *kupa, hurmem, tłumnie*: Ptastwa ś. tam naleciało T. Karp. 2. *część składowa machin parowych i pomp: krąg na drążku umocowany, chodzący wewnątrz cylindra i szczelnie do ścian jego przystający*: T. parowy. T. pełny a. z kłapami, z kubełkiem. Łab. T. w pompie. Troc. Zbił

cztery deski na T. Troc. 3. *część ruchoma, przesuująca ś. w walcu maszyny parowej*. 4. × T., [**Tłoka**] *coś stłoczonego, stratowanego, ubitego; ugor*, odłóg: T., ziemia dawno odłogiem leżąca, od byłda na niej pasącego stłoczona, tłoczna ziemia. Haur. T. jest rola, co z niedbalstwa długo odłogiem leży. Troc. Pokładać T. na rolę potykową. Troc. Tolfos orał T. trójką byczkami. Pet. 5. [**Tłoki**] = *pastwiska*. 6. *jedno z żeber, z których jest kręcony postronek*: Sznur ze czterech tłoków kręcony. 7. **Tłoki** a. **Jutrzy** *zabawa przy zbieraniu piwa*. Zdr. **Tłoczek**.

Tłoka, i, lm. i l. [T.], † T. p. **Tłok**: Zmowa a. T. na złe ćudze. Gór. (zbiegowisko. L.). 2. [T., † **Tłuka**, **Tłoczanie**, [**Darmocha**, **Obróbka**, **Pobab**], *gromadna jednodniowa pomoc sąsiadowi przy żniwie lub zwózce, za poczęstunek i za zabawę z muzyką i tańcami*. Rej. Wszyscy gospodarze! kto ma woły w parze, kto ma konie w bronie, kto ma zdrowe dłonie; wszyscy idźcie tłoką, zaorcie głęboko. Syrok. 3. [T.] *gromada ludzi przy żniwie z muzyką*. 4. [T.] *napływ ludzi do spowiedzi wielkanocnej*. 5. *pańszczyzna nadzwyczajna, powinność kmieca*: Prócz pańszczyzny są tłoki, miejscami 4; te do żniwa bywają zawsze zażyte. L. Prócz pańszczyzny tygodniowej odbywają ledwie nie wszędzie chłopci tłoki, gwałty, szarwarki raz lub kilka razy do roku, dwójgiem lub trójgiem ludu do żniwa, siejby, plewidła. Ostr. Ślad takich powinności pozostał w robotnicze chłopskiej, zwanej tłoki suche i mokre, dlatego w ostatnim razie właściciele dawali wdłki. Wiszn. 6. a. **Tłuka** *sprząż zboża, owoców*. Dudz. 7. a. [**Tłuka**] *biesiada, uczta z powodu zbiorów pólnych, żniw*. 8. [T.] *zabawa w niedzielę, jako wynagrodzenie za prace (głównie żniwo) darmo odbywane*. 9. [T.] *praca w sobotę na Rusi Czerwonej*. 10. [T.], × **Tłok** *odłóg, ugor*. 11. [T.] *prawo korzystania z pastwisk w lasach obywatelskich*. 12. *fl. zwarta masa lodów, pływająca na rzece przy jej puszczaniu*: Duża T. idzie. Sama T. przepłynęła.

Tłokarnia, i, lm. e l. *folusz na sukna*. 2. *miejsce, gdzie winogrona, oliwki i t. p. wytłaczają*. Troc.

Tłokarski przym. od **Tłokarz**: **Tłokarskie** naczynia. Kadź, ceber, stągiew **tłokarska**. Bobr.

Tłokarz, a, lm. e ten, co *tłoczy winogrona, oliwki i t. p.*

[**Tłokno**, a, blm., **Tłokno**], † **Tłokno** *potrawa ludu wiejskiego z mąki owsianej, na którą ziarna były zaparzane gorącą wodą i suszone przed mieleniem*.

Tłokowy, **Tłoczny** przym. od **Tłok**: Rura **tłokowa**. Łab. Drążek **tłoka**, drążek T. Łab.

Tłomacz, a, lm. e p. **Tłomacz**: T. sądowy, przysięgły. T. a. wykładacz. Tuch.

Tłomaczenie, a, blm., *czynność cz. Tłomaczyć*.

Tłomaczenie się, a ś., blm., *czynność cz. Tłomaczyć ś.*

Tłomaczka, i, lm. i forma ż. od **Tłomacz**.

[**Tłomaczyć**, y, ył i T. ś.] p. **Tłomaczyć**.

[**Tłomak**, a, lm. i] p. **Tłomok**.

† **Tłomić**, i, il p. **Tłumić**. Grabow.

Tłomoczysko, a, lm. a p. **Tłomok**.

† **Tłomienie**, a, blm., *czynność cz. Tłomić*.

Tłomoczek, czka, lm. czki i p. **Tłomok**, *zawiniątło podróżne*. Wóje. W **tłomoczku** moim to znajdziesz. Troc. Połóż swój T. Troc. T. chust związanych. Troc. 2. [T.] przeni., żart. *łono, żywot*: Jesce nie wysło pół roku, Marysia nosi w **tłomoczku**.

Tłomoczkowe, ego, blm. *dodatek do zapłaty robotnikom przy obróbce buraków*.

Tłomoczkowy przym. od **Tłomoczek**: Młodzi tłomoczkwowi wędrowcy piesi na widok tych galerji pięknych nie mogli ś. powstrzymać od gorących szeptów między sobą. Krasz. (= wędrujący z tłomoczkami).

Tłomok, a, lm. i, **Tłóмок**, **Tłumok**, [Tłomak] l. *zawiniątko z rzeczami, pakunek, juk, bagaż, toboł*. Troc. T. bielizny do prania. T. po dróżny. Napelnim za to T., kobiątki. Mick. 2. [T.] = a) *plachta z jedzeniem, przewieszona przez plecy*. b) *człowiek ociężały, nieporadny, do niczego*. c) *dziewka niezdatna do roboty*. d) *kobieta złego prowadzenia, tłuł, wycieruch, łajdak*. Zdr. **Tłomoczek**. Zgr. **Tłomoczysko**.

Tłomokowy przym. od **Tłomok**: T. rzemień. Troc. T. koń. Troc.

[Tłopaczyć, y, ył i T. ś.] p. **Tłoczyć**. [Tłopaczenie, a, b] czynność cz. **Tłopaczyć**. [Tłopaczenie się, a ś., b] czynność cz. **Tłopaczyć** ś.

[Tłopić się, i ś., ii ś.] p. **Tłoczyć**. [Tłopienie się, a ś., b] czynność cz. **Tłopić** ś.

[Tłóka, i, lm. i] p. **Tłóka**. [Tłótkno, a, b] p. **Tłótkno**: Z konia zsiadź, a nie, to zrobię z ciebie T. a. i gomołę. Eww. × **Tłómacki** p. **Tłumaczowy**. Kn. × **Tłómacstwo**, a, lm. a p. **Tłumactwo**. L.

Tłómacz, a, lm. e p. **Tłumacz**. L. Musiała używać tłómacza w rozmowie z niemi. Szaj.

Tłómaczenie, a, lm. a l. p. **Tłumaczenie**. 2. p. **Tłumaczenie** ś.

Tłómaczenie się, a ś., lm. a ś. p. **Tłumaczenie** ś. **Tłómaczka**, i, lm. i p. **Tłumaczka**.

Tłómaczostwo, a, lm. a p. **Tłumactwo**. **Tłómaczów** p. **Tłumaczów**.

Tłómaczek, czka, lm. czki p. **Tłóмок**. Na wszystko około siebie poglądać jak na tłómaczki w domie gościnnym złożone. Pileh. Zdjął z siebie T. i posłał sobie na ziemi. L. Przen.: Bierz T. (Brud.) = *wychodź, wybieraj* ś., *gotuj* ś. *na droge, na tamten świat*. L.

Tłómaczyć, y, ył i T. ś. p. **Tłumaczyć**: Pozwolił każdemu T. dowolnie prawa byłoby nie mieć wnet żadnego prawa. Skrzet. Wszystko sobie tłómaczysz na dobre. L. My dzieła tłómaczymy z pozoru, Bóg sądzi z istoty. Krasz. (sądzimy o nich. L.). W Agrykoli tylko coś poważnego widzieli, tak że żaden go T. i wzorków z niego wybierać nie śmiał. Lubom. Tłómaczy mniej z książki a więcej z pamięci. Syrok. Musiała używać tłómacza w rozmowie z niemi a. T. ś. sama wyrazem oka. Szaj.

Tłóмок, a, lm. i p. **Tłóмок**. Przen.: Nakoniec waśni swe kładą do tłómoka. Pot. (= *zaprzesztają ich*). Zdr. **Tłómaczek**.

Tłómokowy przym. od **Tłóмок**: Ciężarowy, siodłowy, T. Bobr.

Tłuc, **tłucze**, **tłukł**, † **nied**. **Tłukać**, częstot. [Tłukować] l. *uderzać, walić, bić, dzbekać, kołatać, stukać, łomotać, grzmocić, bębnić*: Ze złości nogami tłucze. L. Wrona ś. rozgniewawszy. skrzydłami na nią tłukła. Papr. Drzwi tłukł kolany, iż nie pośpiał otworzyć chłópiec zawołany. Pileh. T. we drzwi. Troc. (= *dobiwać* ś., *szurmować*). Poczęli znowu nogami w ziemię kopać, pięściami stół T. Baz. Tłuczony wiostami Helespont stęka. Tw. Miecz nie tnie, ale tłucze, jako stępy, tak ostrze stracił i tak został tępy. P. Koch. Jak metna fala, gdy ją wicher tłucze. Kon. Wiatry szalone górom tłukły boki. P. Koch. (= *obiwały*). Maszyna tłucze =

tłucze ś., *kołacze* ś. *będąc w ruchu, gdy jest zepsuta*. 2. *co = T. czym, miotać, kołatać, szamotać, rzucać, ciskać, rozbić*: Na morzu łódkę tłukał wały. Kołak. Febra go tłucze. Padaczka go tłucze. Zły duch, gdy mi syna popada, tłucze go i rozdziera a ledwie odstępuje, natargawszy ś. go. Leop. 3. *rozitukać, rozbić, oitukać, rozdrabniać, miażdżyć tłuczeniem*: Stępor, padając na dół, mocą ciężaru swego tłucze i przerabia materją w stępie. Jak. J. Tłuczony len, konopie, międlony. Kn. T. co w mózdzierzu. L. T. pieprz w mózdzierzu. Troc. T. w stępie. Troc. T. cukier, mak na proszek. Garb.: T. korę dębowa, ażeby ją rozdrobić = *szlampować*. 4. *gruchotać, roztrzącać, rozbić, łupać, biciem rozwalac*: T. jajka do potrawy. Troc. Baba, widząc znak, zaraz kij porwała i poczęła T. one garce, tak iż je do jednego potłukła. Górń. T. orzechy, szyby. T. na łbach sporządzone kufle do uciechy—tracka rzecz; precz zwyczaj u barbarzyńskiej cechy! Nar. 5. *zabijać, ubijać; niszczyć, tłoczyć*: Jednym strzeleniem po pięć par tłukłem kuropatw. Boh. Kucharze z rożny, pacholę z obuchy tłukli ich jak motyle i muchy. Jabł. Grad tłucze zboże. Lew trzodę począł T. i żreć bez miary. Jabł. Wilej chcieli owce T.; także psi, niechając wilków, potłukli owce swoje. Biel. M. Pożar tłukł puszcę przez trzy miesiące. Sienk. 6. *robić tłuczeniem*: T. masło. Troc. T. ś. i, *bić* ś., *wal* czyć z sobą *wzajemnie*, *bić* ś.: Wymówić trudno, jak ś. z Turki tłukli nasi. Jabł. Barany ś. między sobą tłukają. Mącz. 2. *trzaskać, łupać* ś., *rozłatać* ś. *w kawalki od ułazzeń, gruchotać* ś.: Tłuką ś. okna od dział. Troc. Przen.: Państwo konstantynopolskie rozruchami ś. w Azji i Afryce tłukło. Błaz. (= *niszczyć, rozpadało* ś., *upadało*). 3. *miotać* ś. *odbić* ś., *odskakiwać*: Nadęta piła tłucze ś. od ściany do ściany. Rej. Przen.: *poniewierać* ś., *kołatać* ś., *walać* ś., *wycierać* *kąty, walać* ś.: Po eudzyh ś. tłucze kątach. Troc. Tłuką ś. księgi po izbie. Troc. Po ulicach biegając, T. ś. jak dziki kot a. w lesie zając. Rej. Zwierz ten może wytrwać bez pokarmu wszego, tłukąc ś. i sam i tam po skałach wysokich. Paszk. To ja dla szukania go po całej wsi T. ś. będę! L. To jest bardzo przykra rzecz T. ś. niepotrzebnie przez lasy i przykre góry. Baz. We dnie spać ś. kładzie, a całą noc ś. tłucze w dzikiej promienadzie. Niem. (= *markuje*). I tłucze ś. i tłucze, jak po piekle Marek. Rys. T. ś. po domie. Troc. Przen.: Doweipy ich tłukły ś. tylko po ślepych gadkach. Warg. (= *bląkały* ś., *blądziły*). Siła zaenych ryb przy samym brzegu ś. tłucze. Sienk. 4. (o sukach) *biegać z psami w czasie popędu płciowego*; (o kobiecie) *prowadzić życie rozwiązłe*: Tłucze ś. z żołnierzami, z parobkami. 5. *zachowywać* ś. *niespokojnie, kołatać* ś., *kołatać, chrobotać* ś., *chrobotać, stukać*: Serce jej tłukło ś. w piersi. Sienk. Tłucze ś. po bruku. Troc. (= *duć, trątkocze, bębni*). Tłukła ś. w kuchni, tłukąc jakąś skorupę. Jord. To burmistrzówna gra. A to ś. tłucze, niech jej nie znam! Bał. Jedynaczka jego tłukła ś. wciąż zapamiętałe po klawiszach. Bał. (= *bębniła*). Tłucze ś. w tym domu. Troc. (= *straszy, przeszkadza, pokutuje*). Tam po ciemnościach tłukąca ś. mara. Słow.

× **Tłucarz**, a, lm. e p. **Tłuczkarz**: Przy wielkim piecu jest gielciarzów trzech, tyłoz tłuczających a. **tłucarzów**. Os. J.

Tłucz, y, lm. e, **Tłuczka**, **Tłuka** karm z tłuczonego ziarna, *mięzga dla koni, psów, osypka*. Rej. *Polenta*, T., t. j. jęczmienna mąka prze-

szrotowana. Urs. Jarzębom dają ją ku pokarmu T. abo ciasto z fig tłuczonych a otrąb. Trzye. Gąsiorom trzykróć przez dzień ciasto a. T. dają ją. Trzye. Żrzebionom dawać jęczmiennej mąki społem z otrębami, u nas tłuczą zowią. Trzye. Tłuczą po dziś dzień zowią mąkę przesztrotowaną, iż ją dawniej dla bydła zwłaszcza w stępach tłuczone; przeto i miejski lud tłuczą zowie mąkę jęczmienną, którą kury karmią, polenia; podczas ją z rozmaitego zboża tłuką, choć jeszcze niedostałego. Sien. *Sagina*, T. abo tucz, którą tuczają. Mącz. T. dla psów ma być z samego owsa ziarnistego, czystego. Ostror. T. owsiana. Ostror.

Tłucza, y, lm. e p. Tłucz. Troc. Zrzebeom sama T. ma być dawana przez 10 dni. Trzye.

Tłuczarnia, i, lm. e p. Tłuczka.

Tłuczka, czka, lm. czki i. p. Tłuk: Szłażka czyli T. mały. Jak. J. T. moździerzka kuchennego. W moździerze tłuczkiem utłuc. Syr. Apt.: T. wiszający do rozcierania maści. 2. [T., Tłuczka] kijek z okrągłą, podziurkowaną deseczką na końcu, do robienia mleka w kierzance. 3. w handlu, fajko naditłuczone. 4. deska oparta na szpyliku, którą piaszki bić można. Sl. wil.

Tłuczka, i, lm. i i. p. Kierzanka. 2. p. Kłomla. 3. † T. kobieta walcząca s. tłuk: Tłuczka święta była, *exul erat mundi*. Żebr. 4. [T.] p. Tłuczek. 5. a. Tłucznia, Tłuczarnia, Tłuczarnia przyrzęd, młot wielki do tłuczenia rudy: T. ma stęporę, które walec przez wodę obracany podnosi; wpadając tedy nazad w stępe, rudę kruszą. Os. J. T., machina, w której żużel tłuką, aby żelazo znajdujące s. w nim odciągnąć. Os. J. T., młot wielki, którym rudę tłuką. Os. J. 6. *zabudowanie, zakład, w którym rudę tłuką*: T., *zabudowanie*, w którym znajduje s. kilka rzędów stęporów do tłuczenia żyzników mniej wydających. L. 7. [T.] p. Kłomla.

Tłucznia, i, lm. e p. Tłuczka.

Tłuczenie, a i. bli., czynność cz. Tłuc. 2. [T.] = a) *drgawki i kurcze u dzieci, konwulsje* (convulsio) b) *padaczka, epilepsja* (epilepsio).

Tłuczeniec, ńca i. lm. ńce, Tłuczennik ciasteczko z tłuczonych migdałów (L.); [rodzaj sucharków z płózków suszonych, sproszkowanych, z miodem znowu upieczonych]. Rzew. Nie omieszkiwałem wódeczki chłystnąć i tłuczeńca przegryźć z rana. Świt. Zaprośli nas Jeznici na wódkę z tłuczeńcami i piernikami. Niem. Pierniki, pieprzniki, tłuczeńce: niczego nie brakło. Chodź. 2. † T., lm. ńcy wólczeza, wólczykij, powsinoga, obieżyswiat: Niż ty onych tłuczeńców z kosmatym odprawisz, wierz mi, iż próżną folgę pod mieszek podprawisz. Rej.

Tłuczenie się, a s., bli., czynność cz. Tłuc s. † Tłuczennik, a, lm. i p. Tłuczeniec: Pierniczki, tłuczenniki i tatarskie ziele w cukrze nie ostodziły mi śmiertelnej nudy. Koź.

Tłuczarnia, i, lm. e p. Tłuczka. Łab.

Tłuczkarz, a, lm. e, × Tłucarz robotnik w tłuczarni. Łab.

Tłuczkowy przym. od Tłuczka: Ruda tłuczkowa = ruda potłuczona na drobniejsze kawałki, idąca zwykłe do płóczki dla ostatecznego oczyszczenia i oddzielenia od złoza i rozplódkujących s. części. Łab.

Tłuczny i. który ma być, który może być stłuczony, łatwy do stłuczenia: Tłuczne orzechy. Km. 2. † T. wstrząsający: Już stos, już tłuczne świece, już mary rządzone, *quassas facis*. Żebr.

Tłuczony i. im. od Tłuc: Pieprz T. (= miałki). 2. przym.: Rana tłuczona = zadana narzędziem tępym (vulnus contusum).

× Tłuczognat, a, lm. y. p. Kastet.

[Tłuczycat, a, lm. y, Tłuczycij] wólczeza, powsinoga, wólczykij.

[Tłuczycij, a, lm. e] i. p. Tłuczycat. 2. *człowiek do niczego, któregooby ciągle trzeba kijem bić; chłopiec często bity, ale niepoprawny*. 3. *dziewka rozpustna, tłuk, wycieruch*.

[Tłuczysko, a, lm. a] i. *dziewczyna uwiedziona*. 2. p. Tłuk.

Tłuk, a, lm. i i. *narzędzie służące do tłuczenia, stępor; garb. sztampa*: T., stępor w stępie, podniesiony wzgórze przy pomocy wału paleczastego, spadając na dół, mocą ciężaru swego tłucze materją w stępie. Jak. J. T., stępor, kłoc wielki z rękojeścią, którym ubijają ziemię. Jak. J. (= ubijak). T. moździerzowy. Syr. 2. [T.] *trzepak do lnu*. 3. *strzało z grotom nie śpiczastym, stępionym*. L. 4. [T.] *stary, zużyty, skolatany człowiek*. 5. *motloch, chałastr*. L. 6. a. [Tłuka, Tłukman, Tłuczysko] *nierządnicza, wszetecznicza, wycieruch, otłuk, tłomok*. 7. [T.] = a) *niezgrabijasz*. b) *człowiek, który nigdzie miejsca nie zagrzeje, tylko s. ciągle po świecie tłucze, wólczykij, powsinoga*.

Tłuka, i, lm. i i. [T.] *stępa do robienia pęcaku*. 2. [T.] p. Tłuk 3. p. Tłoka: Tłukę mieć, na tłukę zaprosić. Troc. Do żniwa pospolite ruszenie zwano tłuką. Lel. 4. *biesiada, uczta*: Sprawiać tłukę czego, jako: *postrzyżyn owiec, żniwa*. Troc. 5. min.: *Koźuch lodowy, odrywający s. od dna nieraz z piaskiem i kamykami, tworzy tak zwane s. o w y, które, skoro płyną w masie zwartej, nazywane są przez lud śnieżycą, tłuką, lepą lub śrezią*.

[Tlukacz, a, lm. e] *narzędzie do tłuczenia kartofli dla świń*.

† Tłukać, a, al i † T. s. p. Tłuc.

[Tłukanica, y, lm. e] *kartofle tłuczone, rozcierane walkiem i kraszono, jako dodatek do zup*.

† Tłukanie, a, bli., czynność cz. Tłukać.

† Tłukanie się, a s., bli., czynność cz. Tłukać s.

[Tlukman, a, lm. y] p. Tłuk.

[Tlukować, uje, ował i T. s.] p. Tłuc.

[Tlukowanie, a, bli.] *czynność cz. Tlukować*.

[Tlukowanie się, a s., bli.] *czynność cz. Tlukować s.*

Tłum, u, lm. y i. *wielka gromada, kupa, ciżba, hurma; bezładna masa, chmara, nawal ludzi*: Wielkim tłumem schodził s. do niego lud ze wsząd. Odym. Trudno szukać zgody w tłumie. L. Srogimi tłumy zbiegi wszędy. Tw. Lepiej rozumem, niż tłumem. Kn. (lepiej bezpiecznie, niż serdecznie. L.). Tłumami s. do niego kupili. Troc. Panów, paniąt i ludu pospolitego T. wielki. Orzech. Wychodząc ciałem i myślą z tłumów świeckich... z Nim samym (z Bogiem) rozmawiać chcemy. Skar. Było na co patrzeć, gdy w takim tłumie jeźdźdźł. Skar. Nastąpiło milczenie, potym głosy w tłumie. Mick. Wyrwał s. z tłumu. Miodem i winem i ucztą zagrzany T. szlachty powstał z ochotnym oklaskiem. Słow. W tłumie biesiadnym nowe słychać wrzaski. Słow. 2. *motloch, gmin, pospólstwo, czerwila, zgraja, hołota, tałulajstwo, szare masy*: Kto takowy heroizm działwactwem nazywa, znać, że sam jest z tłumu. L. Tłumem gardziłam bez braku. Mick. Złe mnie w złych ludzi tłumie. Mick. 3. × T. *wielka ilość, wielka liczba, mnóstwo*: T. obłudnej pochwały

go unosi. Troc. T. myśli (= *nawał*). 4. lek.: Obawa tłumu chorobliwa (koinoniphobia). Zdr. Tłumek, Tłumik.

× Tłumacki p. Tłumaczy. Troc., L.

× Tłumactwo, a, lm. a, Tłómacstwo, Tłumaczostwo, Tłómaczostwo 1. *powołanie, zajęcie tłumacza*. 2. *tłumaczenie, usiłowanie wytłumaczenia, wykład*: Pismo fałszujecie, tłumactwem i retoryką swoją nieuciecie. Skar. Koniec około tłumactwa Biblii uczyniło koncyljum Trydenckie. Skar.

Tłumacz, a, lm. e, Tłómacz, Tłomacz, †Tólmacz 1. *ten, co przekłada mowę lub pismo z jednego języka na drugi*: T., przekładaacz z języka na język między rozmawiającymi. L. A Muzaid, co oba języki posiada, służy im za tłumacza i słowa wykiada. Przyb. Król Ludwik Węgrzyn, jako cudzoziemiec, wszystkie rzeczy przez tłumacze odprawował. Stryjk. T. sądowy, przysięgły. T. przy klasztorze, poselstwo na Wschodzie = *dragoman*. Tłumacza wiernego używać. Troc. Przez tłumacza mówić. Troc. T. dzieła. Prawy T. nie tak s. sadzi na wyborne słowa, jak raczej samę rzecz wiernie wykiada. Bardz. Dobry T. potrafi umysł wydać cudzej mowy z własnością swego języka. Czart. A. T. Serapjona. Syr. Sensa na równej waży szali tłumacza powinność. Troc. Rzadki jest naród, któryby Pisma św. tak dobrych miał tłumaczów. Krasz. 2. *wykładaacz, objaśniacz, interpretator, odgadyniacz*: T. snów. Troc. Na tym miejscu przez proroki rozumieją s. tłumacze, którzy, wykiadając proroki, wnieśli z nich, że Chrystus miał być nazwany Nazarejczykiem. Damb. T. nieba = *astrolog* Bobr. 3. *zool.*, p. *Kamusznik*. Przen.: Czynności i mowa są tłumaczami serca. L. (= *wykładnikami, zwierciadłem, wskazówką*). Oczy są tłumaczami duszy. Te łyzy niech będą tłumaczami moich uczuć. Znam ją jako gienjalnego tłumacza Chopina, Schumana, Schuberta. Krasz. (= *trofnie oddającą myśl tych kompozytorów*). Racz ku mnie błysnąć, gwiazdo dywanu! bom dobrych nowin tłumaczem. Mick. (= *zwiastunem*).

Tłumaczenie, a, lm. a, Tłómaczenie, Tłomaczenie 1. *czynność cz. Tłumaczyć; to, co przetłumaczono, przekład*: T. księgi z francuskiego języka. Troc. Seisto, wolne T. T. Homera przez Dmochowskiego. L. T. = *wykład, wyjaśnienie, interpretacja*: Złe wierzą i odstępują prawdziwego tłumaczenia Alkoranu. Star. Świątobliwy ten uczynek opaczne ponosi T. Troc. (= *rozumienie, mniemanie, ocenę*). T. = *przekładanie, perswazja*: Wszelkie tłumaczenia nie przekonady go, nie powstrzymały go. 2. p. T. s.: Nie pomogą ci tu żadne tłumaczenia: wina twoja jest oczywista.

Tłumaczenie się, a s., lm. a s., Tłómaczenie s., Tłomaczenie s., niek. Tłumaczenie, Tłomaczenie, Tłumaczenie czynność cz. Tłumaczyć s.: Wolny głos i wolne T. s. z swego sposobu mówienia każdemu zapewniamy. L.

Tłumaczka, l, lm. i, forma ż. od Tłumacz; Tłómaczka, Tłomaczka.

Tłumaczowy p. Tłumaczy.

Tłumaczy, **Tłumaczowy**, **Tłómaczowy**, **Tłomaczowy**, × Tłumacki, × Tłómaccki, × Tłomacki przym. od Tłumacz. Kn.

Tłumaczyć, y, ył, Tłómaczyć, Tłomaczyć 1. *z jednego języka przekładać na drugi mowę czyją lub pismo*: Tłumaczę tę książkę na polski język. Troc. T. jest to jednę myśl drugim powiedzieć językiem. Kopcz. Wielka rzecz, żeś

tłumaczył prozą Marmontela. Tremb. Głupi, kto języka nie umie, a księgi tłumaczy. Nar. T. z oryginatu, słowo w słowo, wiernie, gładko. Przen.: *wypowiadać, okazywać, wyrażać, oddać*: Łzami tylko mogliśmy T. naszą wdzięczność. L. 2. *objaśniać, wykiadać, interpretować*: Ustęp ten rozmaici rozmaicie tłumaczą. T. sny (= *odgadynować*). Sen ten tak tłumaczy. Troc. (= *tak rozumie*). Tłumaczę to sobie za honor (= *bioreg sobie, mam sobie to za honor*). Za złe, za dobre co komu T. Troc. Wszystko źle T. Troc. Krócej a jaśniej a dłużej rzecz tłumacząc. Sien. Gdy cheę ich pogodzić i rzeczy tłumaczę. Kras. Nie potrzeba cierpiącym T., co boli. Kras. T. sobie co na dobre, na złe (= *zapatrywać s. na co z dobrej, ze złej strony*). Ja sobie to inaczej tłumaczę (= *ja to inaczej pojmuję, przedstawiam sobie*). 3. *komu = przedstawiać, przekładać, perswadować*: Tłumaczyłem nieborakowi na wszelkie sposoby, ale daremnie: nie dał s. pocieszyć. 4. *usprawiedliwiać, uniewinniać, wymawiać*: To cię bynajmniej nie tłumaczy. 5. [T. na książce] = *czytać*. T. s. 1. *wyrażać s., mówić, wykiadać swe myśli, uczucia*: Tłumacz s. jaśniej. Ktokolwiek mocno czuje, nie będzie s. słabo tłumaczył. Gol. Gdy ją słyszysz mówiącą, nie rzekniesz inaczej, tylko że s. przez usta serej jej tłumaczy. Szym. Otrzymałszy wolność mówienia, w ten sposób T. s. zaczął. Djar. gr. Ten snadnie myśl swą znaczy, kto s. miłceziem tłumaczy. L. 2. *usprawiedliwiać s., wymawiać s., uniewinniać s., zdawać sprawę*: Nie tłumacz s. wiele, bo ci nikt nie uwierzy. T. s. z powierzonych sobie spraw. T. s. chorobą (= *składać s.*). Tym s. tłumaczy jego postępowanie.

Tłumek, mku, lm. mki p. Tłum: Wkrótce utworzyliśmy pośród rozrzuconego po salach, małego zresztą tłumku duet odosobniony. Orzesz. Mój koehany, znam ja swój T.! Brt.

[Tłumętem] przys. tłumnie.

Tłumiciel, a, lm. e ten, co tłumii, polumiciel. L., Troc.

Tłumicielka, i, lm. i forma ż. od Tłumiciel. L.

Tłumić, i, il, †Tłomić 1. *przyciskać, przygniatać, zęby nie wychodziło na wierzch, przyduszać*: T. ogień popiołem. Troc. T. pożar (= *gasić*). Niewola myśl w człowieku tłumii, niszczy, gasi. Orzech. (= *zabija*). Okolijności wy magają, abym tłumila w sobie umartwienia. L. (= *zamknęła w sobie, truła w sobie*). Cóż za nierozum, co noc w sobie tłumii, to w dzień okrywać i stawić na jawi. Hul. (= *trzyma w ukryciu*). Tłumisz wszystkimi sprawami swojemi świętą ehwałę Jego. Rej. Swym przykładem zacnym tłumii drugich złości. Prot. (= *głuszyl*). Ja łyzy ocieram, tłumię westehnienia. Mick. T. łkania. Przen.: *powściągać, powstrzymywać, ukrócać, poskramiać, miarkować*: T. żywość czyją. Troc. Tłumił gniew swój. Troc. T. heretyków, swawole. Troc. Z hukiem głośy wolne tłumili. Troc. 2. T. długi = *umarać*. Troc. 3. [T.] p. **Tłumić**. 4. [T.] *kolłować s., kłębic s., przewalać s.*: Dym tłumii, nikię płachta. T. s. 1. *roić s., zjawiać s., gromadzić s.* tłumiami: Starosta jedzie na Beskid wybierając niedźwiedzie, bo Misio s. tłumii na leśnej polanie. Pol. Nie było koło niego żadnego człowieka, ale zato tłumio s. po dziedzińcu zwierząt. Kaezlk. Przen.: Jakieś myśli tłumiiły s. w jego mózgu. Kreeh. 2. *milknąć, głuchnąć, przycichać, cichnąć*: Tłumi s. coraz pieśń ludu nikięcą. Słow. 3. [T. s.], **Hłumić s.** *tluc s., szwędac s., bić s.; bić s. na zabój*. 4. [T. s.] *prze-drzeźniać s.*

Tłumienie, a, bhm., czynność cz. **Tłumić**.

Tłumienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Tłumić** ś.

Tłumik i. u, lm. i p. **Tłum**: Dokoła pani Zdrowjowskiej sformował ś. maty T. młodych panów. Orzesz. Pozostały jeszcze na ganku T. ludzi wybucha śmiechem. Orzesz. 2. a, lm. i; **Tłumnik**, **Demfung**, w lm. **Defry** muz. *pręcik z pulchnym zakończeniem, przyciskającym w razie potrzeby strunę, aby jej dźwięk przytłumić.*

× **Tłumliwy** p. **Tłumny**: W tych tłumliwych schadzках młodzież psuć ś. musi. Zabł. Wrzawa słów i tłumliwe gadania. L. (= *zgielkliwie, gwarne*).

Tłumnie, **Tłumno** przys. od **Tłumny**: T. wylegli za miasto. Jedzie szumnie, T. Mick. Pod koniec, kiedy damy T. wjadą w szranki. Mick.

Tłumno p. **Tłumnie**.

Tłumny, × **Tłumowy**, × **Tłumliwy** przym. od **Tłum**, *gromađny, liczny, masowy, tłoczny*: Tłumne zjazdy, zgromadzenie. Dawne dzikich narodów tłumne wychody. L. Tłumna trzoda. Hul. Tłumne obchody. Karp. Tłumna chluba cesarskiego majestatu. Nar. (= *szumna, zgielkliwa*). Mickiewicz uczestniczył w tłumnych zabraniach. Chm.

Tłumoczek, cza, lm. czki p. **Tłumok**: Około północy ułożyłem mój T., w którym były dwie koszułki. L.

Tłumok, a, lm. i p. **Tłomok**: T. skórzany do juków. Mor. Tob. Tłumoki i zdobyecz w jedno miejsce zniósł. Warg. Przen.: Każdy swój T. poniesie i za sprawy swoje odpowiadać będzie. Żarn. (= *brzemie swoich postępków*). Zdr. **Tłumoczek**.

Tłumokowe, ego, bhm., kol. p. **Pakunkowe**.

Tłumokowy przym. od **Tłumok**. T., ego, lm. i *osługacz kolejowy, tragarz*.

× **Tłumowy** p. **Tłumny**: Fałszywy kierunek, bjawiający ś. w konfederacjach lub też tłumowym nacisku na króla pod Czerwieńskiem. ^{broch.}

[**Tłus**, u, lm. y] p. **Tłuszcz**.

Tłustawo przys. od **Tłustawy**.

Tłustawy trochę tłusty: Ziemia tłustawa. Os. J. [**Tłuste**, ego, bhm.] i. *tłuszcz, słonina*: T. ludzkie po wierzchu popiołu onego, jak olej pływało. Wezuw. W każdej maści jest T. i tym każda stoi. Alb. Rany koniowi tłustym zaskwarzać każemy. Alb. Pili wódkę z tłustym. Dyg. 2. *mleko pomieszane z masłem i kamyszkim, jako lekarstwo na oberwanie.*

× **Tłustka**, i, lm. i bot. p. **Maziczka**.

× **Tłustnieć**, eje, ał p. **Tłusćcieć**: Kobiety postarzałe tłustnieją z zatrzymania czasu miesięcznego. Perz.

× **Tłustnienie**, a, bhm., czynność cz. **Tłustnieć**.

× **Tłustny** przym. od **Tłuszcz**: Kwas T. L.

Tłusto przys. od **Tłusty**; z *ohfitością tłuszczu*, *okrasy*: T. przyprawiona potrawa. Troc. T. rad jada. Troc. T. jadać niezdrowo. Haur. [T. ś. napić] = *napić ś. gorzałki z tłuszczem*. Przen.: Przy takich sprawach prokuratorowie T. jadają. Falib. (= *dobrze zarabiają, dobrze ś. mają*).

× **Tłustobrzuch**, a, lm. y *człowiek z tłustym brzuchem, brzuchacz, brzuchal, grubas*: Zajęcze mięso tłustobrzuchom dobre, którzy chcą suszsi być. Sien.

† **Tłustoch**, a, lm. owie i p. **Tłusćcioch**: T., człowiek tłusty, tłustobrzuch. L. Przen.: *człowiek zamożny, zasobny, bogacz*: Jedli i czynili cześć wszyscy tłustochowie ziemscy. Leop. 2. *człowiek lubiący jeść tłusto*. Mącz.

Tłustocha, y, lm. y i. forma ż. od **Tłustoch**, **Tłusćciocha**. L. 2. bot. (*armillaria robusta*) *nazwa*

ludowa grzyba z rodzaju opieńki. Zdr. × **Tłustoska**.

Tłustodrzew, a, lm. y bot. (myroxylon) *roś. z rodziny motylkowatych*.

× **Tłustogardły mający tłuste gardło**. L.

× **Tłustokraśny tłusto okraszony, dobrze omaszczony**: T. jagieł garnek. L.

× **Tłustopalczasty mający palce tłuste**. Przen.: Tłustopalczaste trawy ciemniejszej nabrały barwy.

× **Tłustorodny żyzny**: Tłustorodne błonie nad Dniestrem. Ejs. Ruda żelazna tłustorodna. L.

Tłustosz, a, lm. e, **Miąsznik** bot. i. (pinguicula) *roś. z rodziny pływaczowatych*. Gatunek: T. z wyczejny (p. vulgaris). 2. p. **Portulaka**. 3. bl., p. **Grubosz**.

Tłustoszklisty szklisty z pozorem tłustości: Tłustoszkliste minerały są: *hycjanty, ametysty, granaty, oliwce, augity*.

Tłustoszyi mający tłustą szyję.

Tłustoszyj, a, lm. e *człowiek lub zwierzę z tłustą szyją*. L.

Tłustość, i i. bhm., rz. od **Tłusty** (= a) T., otyłość. Kn. T. roli. Troc. Tłuszczu, tłustości (otyłości) pozbył. Troc. b) min.: T., wrażenie z dotknięcia pewnych minerałów, jedna z cech w ich odróżnianiu, np. *łojku*. Łab. 2. lm. i *substancja tłusta, tłuszcz, tłuste*: T., materja biała i oliwna, która ś. oddziela przez gruczolki ode krwi, znajduje ś. w całym ciełe, oprócz powiek. Kirch. T. zwierzęca, w różnych częściach osiadająca, jest rzecz mydlasta, paląca ś. w ogniu, z wodą ś. nietatwo mieszająca. Kluk. Tłustości, jako sadła, łoje. Urzęd. T. zajęcza = *skrom*. Mag. T. jest najcięższa do trawienia. Krup. T. wołowa lub inna na okrasę potrzebna; przetopiona T. lub masło leje ś. w kuropatwy, aby ś. w lecie nie zepsuły, T. potraw przed wydaniem zbierać należy, ażeby niezbyt tłuste były. Wiel. W. Ziemia masności, czyli tłustości, nie mająca. Os. J. Tłustości ziemne, ciała w ziemi ś. znajdujące, mające w sobie T. olejową a. żywiczną, od innych sokami ziemnymi zwane. Kluk. *Weś do tego dosyć tłustości*. Troc. 3, anat.: × T. uszna, † *tłuszcz uszowy* (Girt.) *woskowiny, woszczek uszny*, † *wosk uszny* (Dyk. M.), † *woskówka* (Gut.) (cerumen)

× **Tłustośka**, i, lm. i p. **Tłustocha**. L.

Tłustowtorkowy tyczący ś. Tłustego wtorku: Stawne naleśniki tłustowtorkowe.

Tłusty, [**Kłusty**] i. *zawierający w sobie wiele tłuszczu; spaśny, spasty, tuczny, otyły, tęgi, karmny*: W bardzo tłustym ciełe nauki niewiele. Kn. Brzuch T. łeb ma pusty. Kn. (kto doje, dopije, w rozum nie utyje. L.). Brzuch wywaliwszy, siedzi jak T. karw. Rej. Mam dobre wino i gęś tłustą, a też w dzień świętego Marcina lepsza gęś, niż zwierzyna. Orzech. Zdało mu ś., że stał nad rzeką, z której wychodziło siedm krów pięknych i bardzo tłustych. Wuj. Zawsze ma przód T. przed chudym. Pot. T. jak wieprz. Żegl. Ludzie tłusci. Kucz. (= *brzuchaci*). T. człowiek, koń, wół. Troc. Kapusta tłusta. Troc. Sosna tłusta. Troc. Tłusta dziewczka. Troc. T. brzuch. Troc. Z tłustego mięsa tłusta polewka. Rys. Nim T. schudnie, chudy umrze. Prz. T. poćć smarować. Prz. Potrawa, ryba tłusta. Myśl: T. zajaje u myśliwych skromny, od skromu, tłustość zajęcza. Mag. Sarna i zajaje skromne ś. mówi, a nie tłuste. Chm. B. Jeleń T. = *krasny*. Tłusta kuropatwa, T. bekas = *piczny*. Indyk kruchy, kapłon T., a do tego dzban nie pusty. Pol. Tłusta zie-

nia = *rędzina*. Ziemia jest tłusta, czyli nieurodzajna? Leop. Ognie niestaje najwięcej ś. pokazują wleczerami po miejscach tłustych, jak oto ementarzach i rudach mineralnych. Zabł. Morgów 200 koniczyną zasiane są ugorem tłustym, a zaś 200 morgów, na których różne trawiska rosną, są ugorem chudym. Świt. Zasiawać tam potrosze rzepnik, tytuń i inne tłuste rośliny. Świt. *Plama tłusta = plama od tłuszczu*. Wapno tłuste = wapno gaszone spójne, powoli twardniejące tylko na suchym powietrzu. Łab. Wapno chude u mularza, do którego wiele piasku domieszano; tłuste, mało mające piasku. Mag. Węgiel T. = węgiel koksowy, przydatny do koksowania, w paleniu daje płomień długi. Łab. Koks T. = zlewający ś. i wzdęty, z węgla tłustego. Łab. Głina tłusta = maźca ś., prawie bez piasku. 2. [T. obiad] = powtórny obiad weselny, złożony z potraw mięsnych a podawany po północy. 3. bogaty, zasobny, dobrze uposażony, ciepły: Szef T., spożywający rocznie 18000 złotych. Górs. Płacą mi dobrze moje towary, wracam z tłustą ręką. L. (= z pełną). 4. dochodny, korzystny, zyskowy, intratny: Tłuste dobra. Birk. Nie chce, by mię przyznana nagroda tłustym czyniła, chudym odmówiona. L. Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one, które złotemi a. tłustemi zwano, kiedy wszystko by cielęta igrało, kiedy z kiełbas płoty pleciono, a potkami i gomółkami domy pobijano. Jan. Przy pożarze, który tyle zgłiszcz po sobie zostawił, oni tłustą pieczeń sobie upiekli. Gom. T. kasek = rzecz przynosząca korzyść, zyskowna okazja, suta obrzydka. 5. nieskromny, dwuznaczny, nieprzyzwyczajony, sprośny: T. dowcip, wiersz. Żarciki tłuste, ale grzechnemi słowami uwinione. L. Zartów, a. przez ś. tłustych, a. przez wielokrotne tłumaczenie, nie używa nigdy. L. Tłusta historyjka. L. 6. T. druk, tłuste litery = grube: Każę drukować nazwisko swoje wielkim, tłustym pismem. 7. [Tłusta kura] roś. rozchodnik (sedum acre). [T. kiepek] p. Kiepek. 8. anat.: † Błona tłusta (Girt.), † błona białowa (Perz.) = pokład tłuszczonowy, podściółka tłuszczowa (panniculus adiposus). Kiszka tłusta, p. Odbytnica. 9. apt.: Leki tłuste (oleiste) (remedia oleosa). 10. haf. Dziurka tłusta (w hafcie) = dziurka z brzegiem z jednej strony grubszym, jak w kaligraficznie napisanym O. II. kip.: Wino tłuste = gęste. 12. min.: Kamień T. = nefelin. Limonit T., szklisty = odmiana limonitu. Węgłe kamienne tłuste, smoliste.

Tłuszcz, u, a. × (ż.) y, lm. e, [Tłus] i. *substancja tłusta, tłustość, tłuste*: Oleje z roślin zbierane zwykle masłami nazywają, łojami zaś a. tłuszczami, gdy ś. otrzymują z zwierząt. Krum. T. wielorybi daje tran; oprócz tłuszczu wieloryb daje fiszbejn. Świt. Dobry zajęc przy słoninie i tłuszczu skopowym. Biel. Gdy w środku różna T. skwarneimi głósy skwierczy. Słow. A gdy go tłuszczą i próchnem utuczy. Słow. [T. jaźwcowy, jaźwcowe sadio] = lek ludowy. 2. anat.: T., tłustość, sadio, biel, bil (adeps). 3. apt.: T. kakaowy (butyrum s. oleum cacao). 4. garb.: T. koński = kamfet. 5. lek.: × T. trupi, p. **Tłuszczowosk**. Zdr. **Tłuszczczyk**.

Tłuszcza, y, lm. e i. × T. tłum, rzesza, kupa, gromada, chmara ludzi: Iedwo co wszedł Kazimierz na granice Polski, ali ś. wysypuje, drogę mu zabiegając, wszelkiego narodu, lat rozmaitych i płci obojaj niezmierną T. Błaż. Bóg na puszczy przez 40 lat żydowską tłuszczą żywił. K. G. Na głowie (= na czole) tłuszcz woła, w bramach miejskich wyprawia słowa swoje. Leop. (przed

zastępy woła. Leop.). Tu rozpacz, a tu nadzieja zwycięstwa zajadłym tłuszczom dodawają męstwa. Kras. Tłuszczą różnych ludzi widziałem. Troc. 2. motloch, zgraja, czereda, pospólstwo, talatajstwo, chalastra: Tłuszcze pospólstwa tam były. Troc. Wyeia rozjuszonej tłuszczy. Ty szubraweże, ty lajdacza. T. L.

Tłuszczak, a, lm. i f. patol. *nowotwór łagodny* (lipoma). T. pepkowy (liparomphalus). T. rozlany a. nieoczepony (lipoma diffusum). 2. zool. (steatornis) *ptak nocny jeryżkowy*.

Tłuszczakośluzak, a, lm. i patol. *nowotwór mieszany* (lipomyxoma).

Tłuszczakowóknik, a, lm. i patol. *nowotwór mieszany* (lipofibroma).

Tłuszczakowy przym. od Tłuszczak. Patol.: Guz T. (tumor lipomatousus).

Tłuszczan, u, lm. y chem. *połączenie potasu lub sodu z kwasem tłuszczowym* (mydło).

× **Tłuszczanica**, y, blm., patol. p. **Tłuszczycza**.

Tłuszczenie, a, blm. i. *czynność cz. Tłusć*: T., smarowanie, nacieranie tłuszczem. T., plamienie tłuszczem. 2. *czynność cz. Tłusć*. 3. patol. *osadzanie ś. tłuszczu w tkankach* (infiltratio adiposa).

Tłuszczomocz, u, blm., patol. (lipuria s. pime-luria).

Tłuszczonośny hist.: Komórki tłuszczonośne (cellulae adipophorae).

× **Tłuszczopalenie**, a, lm. a *palenie ś. tłuszczu*: Zapach tłuszczopalenia ku niebu ś. unosił. Ml.

Tłuszczopot, u, blm. *pot tłusty, wydzielający ś. z wełny na owcach*.

Tłuszczorodny, **Tłuszczotwórczy** fizj. *wytwarzający tłuszcz w ustroju* (pimelogenes s. lipogenes).

Tłuszczotwórczy p. **Tłuszczorodny**.

Tłuszczowosk, u, blm. lek. × **Tłuszcz trupi** (adipocera).

Tłuszczowy i. przym. od **Tłuszcz**: Grucezoł, kwas T. 2. anat.: Podściółka a. pokład T. (panniculus adiposus). 3. antr.: Pośladek T. (u Hotentotek) (steatopygus). 4. chem.: Ciała tłuszczowe = gromada związków organicznych, pochodzących od metanu i jego homologów. 5. patol.: Naciek T. (infiltratio adiposa). Przepuklina tłuszczowa (liparocela). Stolec tłuszczowy (steatorrhoea). Zwyródnienie tłuszczowe (degeneratio adiposa).

Tłuszczozerny i. *pożerający tłuszcz*. 2. hist.: Komórki tłuszczozerne (cellulae pimelophagae).

Tłuszczycza, y, blm., patol. i. *tłuszcz we krwi* (lipaemia). 2. a. × **Tłuszczanica** *stłuszczenie, zwyrodnienie tłuszczowe* (metamorphosis adiposa, lipomatosis).

Tłuszczczyk, a, lm. i f. p. **Tłuszcz**. 2. okul. *plama żółtawa w spojówce oka* (pinguecula).

Tłusćciel, a, lm. e ten, co *tłusci*. L.

Tłusćcielka, i, lm. i forma ż. od **Tłusćciel**.

Tłusćcić, i, ii i. *robić tłustym, tuczyć*. Przen.: Sława dobra tłusci kości. Bud. 2. *smarować, mazać, wolać tłuszczem*: T. sobie ubranie. Przen., żart.: Sądziemu ręce T. Rej (= smarować; dawać mu łapówkę). Olej tłusci = *plami tłusto, robi plamy tłuste*.

Tłusćcić, eje, ai, † **Tłusćniec** *stawać ś. tłustym, pełnieć, tyć, nabierać ciała*: Wieprz tłusćcieje. Tłusćcieje ziemia, hłowacieje, glicsit. Das.

Tłusćciej st. w. od **Tłusto**.

Tłusćciejszy st. w. od **Tłusty**.

Tłusćciel, a, lm. e zool. p. **Pingwin**.

Tłusćcieniec, hca, lm. hce bot. p. **Portulaka**.

[Tłuscienny] p. Tłuscienny.
 [Tłuscinią, y, b]m.] *plótno tłuscinie.*
 [Tłusciny] *gruby, zgrzebný, pacześny*: Worek T. Portki tłuscinne (= z najgrubszego partu z kłaków).

Tłuscioch, a, lm. owie, × Tłustoch *człowiek tłusty, grubas, opas, otylec, brzuchal.* Zdr. Tłuscioszek.

Tłusciocha, y, lm. y forma ż. od Tłuscioch; × Tłustocha. Zdr. Tłuscioszka.

Tłuscioszek, szka, lm. owie p. Tłuscioch. Przen.: To T., to bogacz, panicz z antenatów, nie wypuszczaj go z klatki bez trzystu dukatów. Mick. (= *bagaty człowiek*).

Tłuscioszka, i, lm. i p. Tłusciocha.
 Tłusciuchno przys. od Tłusciuchny; Tłusciutko, Tłusciutenko.

Tłusciuchny, Tłusciutki, Tłusciutenki *miluchny przez swoją tłustość; zupełnie tłusty*: Jakież śliczne! jakie tłusciuchne! jakie wesołe! Krasz. Miła, tłusciuchna Anusienka. Fred. A.

Tłusciutenki p. Tłusciuchny.
 Tłusciutenko p. Tłusciuchno.

Tłusciutki p. Tłusciuchny: Tłusciutkie to, łysiutkie, bladziutkie stworzonko jest sławnym literatem. Krasz. Bydło tłusciutkie i gładkie. Kaez. Była to staruszczenka wzrostu niskiego, okrągła, tłusciutka. Rog.

Tłusciutko p. Tłusciuchno.
 T. M. skrócenie: *Twoja Miłość, Two Mość*: Jakoż nam T. M. pisał. Z. A.

Tnący im. od Ciąg. Chir.: Kleszcze tnące (labitomuś) p. Kleszcze.

[Tnać, tnie, tnął] p. Kścieć.
 [Tni] przys. *ciemiej*.

Tniak, a, lm. i *młotek do przecinania, dłuto, mesel*: T. kowalski.

† Tnić, i, ii *rozcieńczać, rozrzedzać*. Ocz.
 † Tnieć, eje, ai *cieńczeć, rzędzić, mięknąć*. Ocz.

[Tniejszy], † Tniejszy *cieńszy*. Ocz.
 † Tnienie, a, b]m. I. czynność cz. Tnić. 2. czynność cz. Tnieć.

Tnie-potnie *zawadżaka, awanturnik, burda, do bitwy skory*: Jakiś pan T. do jego cichej celi wszedł z hałasem. Słow.

To I. p. Ten. 2. [T.] = a) zastępuje miejsce różnych zaimków wskazujących, wyrażających osoby lub rzeczy różnych rodzajów, lub też wyraża pojęcie bliżej nieokreślone: Trzech pastraków prepinatora, co to ś. grzebało... na nawsiu, jeno po niemiecku gadają. Terazby za krowę i pół tego nie dostał, bo to zmizerowało ciężką zimą. Miałem tego jeszcze dwie (córki). Jęło to wszystko krakowskiego wywijać. Jego-mość nikiedyby nie zwierzył, że to ciełe, bo to tego ani w garść było, takie maluśkie. Bo to temu głód. Tu niema co z niemi politykować, bo ś. to tylko rozzuchwala. Krasz. Po temu wszykiemu. Moja ruta nie po temu (nie taka, by ją lekceważyć), każdy listek po złotemu. Temuch ja cię nie chciał, ześ bardzo ospała. (= *dlatego*). Jeśli ty nie wiés, co tu w tém? = *czy nie wiesz, co to znaczy?* Sniéto mi się, ze w jednym mieście wody już trzy lata niema; co to w tem? = *dlaczego jest tak?* Nie wiądzieli, co to, co za interes do tego. b) *coś nieznanego, nieokreślonego*: Przeżegnał ś, a to mu dokończyło: amen! Chłop szedł prędko, a to sie go pyta... Jak to zeszło z wicy, tak szło prosto ko plebanji. A w tym miejscu, gdzie ją to uderzyło, to miała ciągle zimne. c) To nie to, to owto = *to i owo, różne*

rzeczy: A to mają nas oboje stracić. — Co tu robić? to nie to. — Wędrujmy! — Ha! to wędrujmy. Un pokazuje jy i to i nie to. Ciągłe ei rodzi to psy, to koty, to nie to. d) To a to = *coś znanego, wiadomego*: Co widzisz? To a to — odpowiada. e) *partykula*: Był to kupiec = *był pewien kupiec* (na początku opowiadania). Nie chodzić to było przez las do kościoła, nie byłabyś miała na ręku sokoła. A mas to pieniądze? (= *a maszże ty pieniądze?*). A wstaje to, synowo, nie trzeba to leżeć. Dawaj, bo to moje. Nie przeleci tam żaden pták, tylo jeden malusienki, do nasy to Kasiuleńki. Wyrwijże num, panie wiatrze, jednego, ze dwora Jasia to tego. Gdzie niesiecie tego pieska? — To go niese topić. To tak, to nie = *otóż tak, otóż nie* (= *właśnie że tak, właśnie że nie tak*). f) *czy? A był to?* Kciał to przysjś? g) *tylko*: To cie prosee, zwolna stąpaj. h) *ale*: On bęł pijákim wielkim, to baba béła jeseo więksá.

Toaletą, y, lm. y I. *lustro z przyborami potrzebnymi do stroju, ubierania ś., gotowalnia*. 2. *ubieranie ś., strojenie ś.*: Jeszcze swoją toaletę kończy, ale wraz będzie gotowa. L. 3. *strój, ubiór*: Młodszą córkę moją tej zimy w świat wprowadzę i muszę toaletę jej sprawić. Orzesz. T. w zaniedbanju. Poprawić toaletę. Zdr. *Toaletka*, [Teoletka].

Toaletka, I, lm. i p. *Toaletą*.
 Toaletowy przym. od *Toaletą*: Oeet T. Nie będziemy opisywali przebiegu całej tej ważnej sprawy toaletowej. Krasz. Przybory toaletowe. Cały arsenał T. Bał.

× *Toalinetą*, y, b]m *gatunek tkaniny*: Kamizelka biała lub czarna, pospolicie to gładka, to w pasy lub kwiaty, z toaliny, aksamitu, materji. Got.

Toast, u, lm. y przy biesiadnym stole, *propozycja spełnienia wzniesionego kielicha za czyje zdrowie, za pomyślność czyją, przy odpowiednim przemówieniu*: Wnieś T. Spełniać toasty. T. I... slyszalem imię... ach! nie powiem czyje! Mick. Ot, tym wina utoczę na ślubne toasty. Mick. T., wzniesiony na cześć pana Damazego, otrzeźwił Gustawa. Prus. Zdr. *Toaścik*.

Toastować, uje, ował *wznosić toasty, przemawiać przy toastach*: T. na cześć czyją.

Toastowanie, a, b]m., czynność cz. *Toastować*.
 Toastowy przym. od *Toast*: Pisarz rosyjski, uczeń Puszkina, wznosi czarę toastową na cześć poety polskiego. Spas.

Toaścik, u, lm. i p. *Toast*: Zjemy kolacyjkę, powie ś. parę toaścików — i basta. Bał.

[Tobaka, i, lm. i] p. *Tabaka*.
 [Tobakiera, y, lm. y] *tahakiera*.
 [To bida] p. *To bieda*: T., T., hej sa sasa; T., T., niewola!

[To bieda, To bida, Tobija] *przysjpiew*: T., to hoc hoc!

[Tobija] p. *To bieda*: T., T., hopsa, sa, T. niewola!

[Tobjak, a, lm. i] p. *Dobjak*.
 × *Tobołec*, Ica, lm. Ica p. *Toboł*: T. guzikami blyszczący.

× *Toboł*, u, lm. y, *Toból*, × *Tobołec* *zawiniątko, pakunek podróźny, juki, bagaż, tłumok* kol. b a I, b e I a: Bogdaj weale nie wróci, bo z wozami wyjechała i z tobołkami. Sienk. Zdr. *Tobołec*, † *Tobolka*.

[Toboła, y, lm. y], † *Toboła torba pastusza, podróźna, tajstra*: Włożył Dawid kamyki do

naczynia pasterskiego, które miał, to jest do toboły. Bud. Zdr. **Tobółka**.

Tobółek, lka, lm. lki 1. p. **Toból**: Złożył w kącie T. Tet. 2. a. **Kaleta**, **Tarczyk**, × **Tasznik**, **Płaszczennic**, bot. (thlaspi) roś. z rodziny krzyżowych. Gatunek: **Tobółki polne**, × **Kaletki**.

Tobółka, i, lm. i l. p. **Toboła**: Przyszedł Dawid z tobołką swoją i poraził Goljasza. Wuj. 2. †T., p. **Toból**, B. Sz.

Toból, ołu, lm. oły p. **Toból**.

[**Tobółka**, i, lm. i] *toń na jeziorze Slesińskim*. Pe: [**Tocko**, a, lm. a] l. *walek do nawijania bielizny*.

2. *walek do ciasta*.

[**Tocmo**, a, lm. a] *dziesięcina*.

† **To oół to jest, widelicet**. B. Sz.

[**Toczac**, a, a] p. **Taczać**.

Toczak, a, lm. i l. a. rzem. **Tok**, **Toczek**, **Toczarka**, **Brusek**, **Szliferka**, | **Ształfmaszyna** *krąg oselkowy, obracany korbą, do toczenia, ostrzenia, szlifowania*: **Toczaki** amerykańskie i angielskie. 2. [T., **Potat**, **Zwijadło**] *przyrząd do nawijania przędzy na cewki*.

Toczarka, i, lm. i p. **Toczak**.

Toczarnia, i, lm. e, **Szlifernica** *miejsce, gdzie szlifują, warsztat szliferski*.

Toczek l. czku, lm. czki p. **Tok**: Byłem na toczku głuszcza. 2. **Toczki** = *łyżwy na kółkach, skating-ring*, w lm. lw rot k i. Ndw. 3. **czka**, lm. **czki** = a) *krążek, koło*: **Toczkiem** = *tocząc, kołując, kulając*: **Oymbry**, z Alpów toczkiem zwaliwszy ś., do Włoch weszli. Fol. b) p. **Toczak**. c) *rodzaj kapelusza damskiego postaci zawoju*: Kładzie na głowę T. z długą zasłoną, z wysokiemi piórami. d) [T.] *dawny niewieści ubiór głowy*. e) [T.] *miejsce wywyższone, na którym ś. stawia ul*. f) [T.] *żłobek, koryto*. g) [T.] *źródło, zdroj*. h) anat. *obwódka otoczka, krążek (aureola)*: †T. (Perz.) a. *otoczka brodawki sutkowej (aureola mammae)*. i) apt. *przyrząd do toczenia pigulek*. j) bot. = a) (*helotium*) *roś. z gromady grzybów, z rodziny kustrzeb-kowatych*. β) p. **Stroczek**. k) myśl. *miejsce w lesie nie porośnięte mchem i trawą, na którym sypią przynęty dla ptaków*. l) zool. (*volvex*) *wiciwiciec towarzyski*.

† **Toczenica**, y, lm. e l. *czepiec; strój kobiety na głowę*. Biel. M. *Redimiculim*, *czepiec*, tkanka, T., ochłodzenie, które białogłowie na głowie noszą. Mącz. T., strój białogłowski. Tyt. pr. magd. Odejmie Pan córkom sjańskim przyprawki i pończoszki i toceniece i jabłuszki woniające. Leop. (czepce. B. G.). 2. *galka toczona, kulka*: Uczył dwa słupy, dwie toceniece, które otaczały wkóło dwie kapitale na słupach. Leop. (dwie gałce okrągłe. B. G.).

Toczenie, a l. blm., czynność cz. **Toczyć**: T. ciężarów na półwoziu, na karach, na takach a. po wałkach. Sol. Dobry jeździec co ś. tyczy kształtnego toczenia koniem podług miary i czasu Górn. *Anaeharsis* wynalazł koło garn-carskie, którego tocenieniem robią ś. naczynia. Pilch. T. tokarskie. Troc. T. koniem. Troc. 2. †T., lm. a *szczegół toczony, ozdoba toczona*: Dom wewnątrz był cedrem oprawiony, mając toczenia i fugowania swe bardzo foremne. Wuj. (rzeźniania. B. G.).

Toczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Toczyć** ś. [**Toczenik**, a, lm. i, **Toczynik**] *kołacz z najlepszej maki*.

Toczeń, cznia, lm. cznie patol. *choroba skórna, liszaj żrący, wilk*, × *sękówiec (lupus)*. T. przerostowy (l. *hypertrophicus*). T. przymio-

towy (l. *syphiliticus*). T. wrzodziejący (l. *ex-ulcerans*). T. złuszczący a. łuszczący (l. *ex-foliativus*). T. żrący (l. *exedeus s. esthiomenos*).

Toczka, i, lm. i l. [T.] *kobieta podająca piwo*: Tam będą toczki piwo toczyły. 2 p. **Korba**. 3. *ryb. kawalek drzewa formy walcowatej, przymocowywany do szelek, które rybacy zakładają na ramię przy wyciąganiu niewodu na brzeg morski*.

Toczarka, i, lm. i forma ż. od **Toczkarz**. Ndw. **Toczarski**, przym. od **Toczkarz**. Ndw.

Toczkarz, a, lm. e l. *ten, co ś. ślizga na toczkach*. Ndw. 2. †T., [**Toczkarz**] p. **Tokarz**: **Tkaczów**, **toczkarzów**, cieśłów. Uniw. Przen.; **Jakał** ś. każdy w tej krainie, zmysłny T. słów swych w ślinie. Nagł. (słowa cedzący, w gębie taczający. L.).

Toczkiem p. **Toczek**.

[**Toczko**, a, lm. a] l. *magłownica*. 2. *małe, wypukłokształte naczynko, wkładane na masłnicę podczas robienia masła, aby ś. śmietana nie rozpryskiwała*.

Toczkowy przym. od **Toczka**, *krążkowy (areolaris)*. Anat. *tkanka łączna toczkowa, krążkowa a. siatkowata (tela conjunctiva areolaris)*.

[**Tocznać**, nie, ną] *potoczyć*. [T. ś.] *potoczyć* ś.

[**Tocznicia**, y, lm. e] *szynkarka*.

[**Tocznienie**, a, blm.] *czynność cz. Tocznać*.

[**Tocznienie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Tocznać* ś.

Tocznik, a l. lm. cy p. **Tokarz**. 2. lm. i *ręczny nóż tokarski*.

Toczniowy przym. od **Toczeń**. Patol.: **Guzik a. guzek T.** (lupoma).

Toczność, i, blm., rz. od **Toczny**, *obrotność*: T., *obrotność, volubilitas*. Mącz. T. *kół w machinie*.

Toczny łatwy do toczenia, obrotny, potoczysty. Mącz.

Toczokosz, a, lm. e woj. *wielki kosz, wypchany wiązkami chróstu, wełną lub sierścią celem wstrzymania strzałów od karabinów walowych, kosz wytkany i toczący*. Ś. wil.

Toczownik, a, lm. cy rzem. *szlifierz*.

Toczyć, y, yl l. *kulaniem pomykać naprzód*: T. *beczkę*. T. *kamień, pień*. Kn. *Na co kamień pod górę T., kiedy ś. znou na dół powróci?* L. T. *co ciężkiego na wałkach*. L. *Takami ziemię toczą na groble*. Trzye. T. *koło*. Graby z gór toczą ogromne. Dm. Przen.: *Ociosane pnie, gałęzie, wióry toczą na barkach i wozach do miasta*. Mick. (= *sprawdzają*). Przen.: *Strumyk w zielonej murawie przezroczystą wodę toczył po kamykach*. L. *Tyber wielkie nurty toczy*. Dm. *Widziałem Prozerpinę, która toczy łyż ustawne*. Ustrz. (= *wylawa, roni*). *Westchnawszy ciężko ze dna głębokiego i tocząc z oczu nieprzebrane zdroje, rzekła... Odym. Magdalena łyż toczyła obfite, mistrza płacząc kochanego*. Odym. *Nie usypia w zimne nocy i łyż ustawicznie toczy*. Li. *Duch popada mi syna, iż gwałtem krzyczy, a on go tłucze i rozdziera, tak iż piany toczy*. Leop. (= *puszcza*). *Kopie nogą, stal żuje, białe piany toczy*. Fel. T. *pianą*. Bobr. Przen.: *roz-wijać, prowadzić, wieść*: T. *mowę, rzecz, sprawę*. L. *Dziś trochę obszernej rzecz swą przed wami toczył i prowadził*. Jan. *Wojnę, bój z kim T. Troc. Nie dziw, że toczył zawsze mniej szcze-śliwie boje*. Mick. T. *dysputę, układy, proces*. *Zdarza ś. wprawdzie, że sąsiad sąsiada, z którym nieprzyjaźń toczył od lat wielu, uściska*

wreszcie. Mick. Toczają spór bracia z braćmi i z ojcami syny. Fel. 2. T. trunek z beczki = *wytaczać, spuszczać, ściągac*: Wino tam bardzo dobre toczą. Birk. Ty z pełnej beczki toczysz; my drożdży nie mamy. Szymon. T. piwo. Troc. 3. *snuć, prząść, snować*: Jedwabniczki, robaczki, co jedwabie toczą. Trzye. Pająk bardzo kunsztownie swoją toczy pajęczynę. Troc. [Dziewczyna srebrem szyje, złotem toczy. Złoto szyje, srebro toczy. Pająk sieci toczy]. 4. *obracając robić, kształtować, formować tocząc, utaczać*: Toczę co okrągło, okrągło czynię. *glomer*. Kn. Garniec naczyń toczył z gliny rękami swemi na krąg swoim. B. B. T. pigułki, gałkę. Troc. T. na tokarni, *obracać*. Stoły dębowe z nogami toczonemi. Boh. Nogi białe zdały *ś*, że były toczone. P. Koch. 5. Toczy robak drzewo = *drążyć, gryźć, wiercić, świdrzyć*: Cedru i drugich drzew zdrowych mól i czerw nie toczy. Birk. Heroda robaki toczyły. Skar. (= *trawiły*). Rak go toczy (= *ere*). Robaczy mię toczą, robaczywiej, *vermiculor*. Kn. Krety jęły ziemię ryć w koło i T. i psować. Niem. Toczają robaczy drzewo. Troc. Mały robak, nieznaćnie dęba tocząc, w ostatku obali. Fred. M. Robactwo pełza, na pół zgniłe kości toczy. Niem. [T. = *dłubać, wydrążyć*: Stolarz skrzynię toczy]. Przen.: Robak serce toczy = *trawi, murtuje, gryzie*. Zdradzając tajną boleść, co jej serce toczy. Mick. Przen.: W nas życie domowe toczy i rozmiata cudzoziemczyzna. Wit. (= *rozklada, podgryza, trawi, ere*). 6. *ostrzyć, weconać; szlifować*: T. u kowala na toczydle. L. U kowala, śluszarza, gdzie siekiery, sierpy i inne naczynia żelazne na kamieniu toczą, ustawia *ś*. w korytku bruźna. Haur. T. brzytwę. T. kołem ludwiarzskim skła, drogic kamienie. T. kręgiel. Troc. 7. czym = *zaczac, obracać, kołować, wywijac*: Harcownik toczył koniem krętym. Jabł. Umie konia prędko dosiadać i dobrze nim T. Star. Jak Eurjalus kołmi swemi toczy. Prot. Więcej chłopcu myśl o koniku, na którymby, uczynwszy go sobie z laski, objeżdżał a toczył, niż kiedy o łacinie. Glicz. Przen.: Szafraniecowie stary dom z tego herbu byli, a z dawna jako i dziś tą szkapą toczyli. Rej. (= używali tegoż herbu „Starykoń“). Mewi podstraja Wirgilego lutni, Tersyt rumakiem Achillea toczy. Zabł. T. cyrklem. Troc. T. koniem, wykręcać na koniu. Troc. Tak toczył swym dzielnym koniem Tankred. P. Koch. Broń, szable dobrze, ostrożnie toczy. Troc. Hełm na nim pierzem ogromnym nie toczył, i kity pozbył, wszystek porąbany. P. Koch. Wól rozdrażniony ku górze toczy ogon kręty. Tw. Już z tobą tańca nie toczą. Lubom. To krok pełen rozkoszy w lekkim chodzie toczy. Hul. Róża za słońcem pączki rozwinięte toczy. Mich. Oczy swoje po wszystkich uważnie toczy. Pot. (= *wodzi oczyma*). T. wzrok a. wzrokiem po zgomadzonych. Oko toczy wzrokiem ciekawy po upstrzonych błoniach. L. Przen.: *kiepować, władać, obracać, powodować*: Ten chytry zwodnik umie misternie T. temi błazny swemi. Rej. O ty, co fatów odwiecznym wyrokiem toczysz światowe niejednaki rzeczy. L. 8. † T. tabory = *zakładać, rozbić obóz*. Pot. 9. [T.] *ciągnąć, kroczyć, walić, nadchodzić*: Derewicza oczy już nie będą przypatrywać, skąd Pułaski toczy. 10. † T. *otaczać, okalać, okręcać*: I z tytu i w czoło niezmierny tłum ludu toczy go około. Tw. Złoty mu wieniec skronie toczy. Pot. 11. [T.] *cedzić*. 12. woj.: Kosz toczący, p. **Toczokosz**. T. *ś*. I. *kułać ś*, *obracać ś*, *krążyć*: Nie *ś*. lepiej nie

toczy nad kulę. Zabł. W koziełki jak kula *ś*. toczył. Jabł. (= *koziółkował ś*). Uciał głowę Imbremu i Trojanom w oczy cisnął; ta nakształt kuli na piasku *ś*. toczy. Dm. Śniegu bryły tym bardziej gromnieją, im dłużej *ś*. toczą. L. Powieki jego drgają, oko całe kołem *ś*. toczy. Perz. Toczają *ś*. pieniądze, bo okrągłe. Kn. Fortuna zawždy na kole *ś*. toczy, a z tym na zdradzie, z kim najpiękniej w oczy. Rej. Uważaj sobie odmiennosć fortuny, jako *ś*. ona dziwnym kołem toczy. Rej. Bóg kazał machinie świata pięknym porządkiem *ś*. toczyć. Kołak. Jako co któremu Bóg przywłaszczyć raczył, tak *ś*. już to koło wiecznie a nieodmiennie T. musi. Rej. Już *ś*. tak zawždy aż do końca musi T. ten nędzny a omylny świat. Rej. Tymczasem zbliżła *ś*. burza z ulewą, grzmot toczył *ś*. w chmurach, to poważny, jak głos kaznodziei, to przeraźliwie trzaskający *ś*, jak gdyby niebo pękało. Krasz. Powóz toczy *ś*. po bruku. Kamienie *ś*. z góry toczyły. Troc. Przen.: *iść ociężałe, tarabanić ś*, *prowadzić ś*: Toczy *ś*. tutaj brzechal, sapiąc. Ogromne lwisko zwolna *ś*. toczy. Mick. 2. *plynąć wspaniale, burzyć ś*; *szorować*: Woda toczy *ś*. w potoku, w strumieniu, w wodospadzie. Toczyły mu *ś*. łyzy z oczu. Stasz. (= *plynęły, lały ś*, *ciekły*). Łzy mu *ś*. po jagodach toczyły. Troc. Krew *ś*. z rany toczyła. Troc. (= *broczyła, sączyła ś*). Niechaj *ś*. tak obficie krew braci nie toczy. Os. (= *nie przelewa*). [Jaworek *ś*. pali, popiołek *ś*. toczy]. Przen.: Toczy *ś*. komu = *idzie gładko, jak po maśle, wiedzie ś*, *powodzi ś*, *darzy ś*, *szczęści ś*: Wielekroć *ś*. panu najlepiej toczy, tyle *ś*. kroć poddanym najgorzej dzieje. Kosz. 3. *plynąć, upływać, uchodzić, mijać, przechodzić*: Zaczyna *ś*. wieki T. ku nieskończoności. Przyb. Nowy rok aby *ś*. wieki T. ku nieskończoności. Przyb. Nowy rok aby *ś*. w błogosławieństwie Pańskim toczył, życzymy. Birk. [Na drugi rocek *ś*. tocy] (= *kłoni ś*, *ma ś*, *idzie*). 4. *iść swoim trybem, dziać ś*. według swej kolei; *odbywać ś*, *wieść ś*, *ciągnąć ś*, *prowadzić ś*, *snuć ś*, *agitować ś*, *być w biegu*: W naszej Rzpltej wszyscy niemal opuszczają wszystko i pozwalają, aby *ś*. rzeeczy same, jako chcą, toczyły. Lubom. Na świecie dziś nowym jakimśi obyczajem rzeczy toczą *ś*. Lat. Wojna z wojny roście, spór *ś*. jeden z drugiego toczy. Kosz. (= *wynika, wysnuwa ś*, *wywiązuje ś*). Toczy *ś*. sprawa, ciągnie *ś*, trwa, odbywa *ś*, agituje *ś*. L. Toczyła *ś*. ona sprawa i przewłoka aż do czwartego roku. Skar. Koncylium Trydenckie przez lat *ś*. blisko 20 toczyło. Skar. Toczające *ś*. teraz negocjacje między dworem wiedeńskim a bawarskim. L. Już teraz temu dzień trzeci, jak *ś*. te rzeczy toczyły. Odym. Utwierdzono, aby to, coby *ś*. około biskupich skarg toczyło, najpiérwej traktowane było, ażby do znajomości stolicy św. przyszło. Hrb. (*quid ageretur*. L.). Wszyscy świadkami tego, cokolwiek *ś*. w tej mojej sprawie toczyło, długoby to było zaś wypisać, co *ś*. działo. Baz. Wszystka rozmowa przez całe posiedzenie nie o czym inszym, jak o tym, T. *ś*. będzie. L. Ze-lazem i męstwem wojny *ś*. toczą. Boh. Wojna *ś*. nie może T. bez ryszunków należnych. Star. Toczyły *ś*. w nim burza. Rzew. Spór, proces, obrady, układy, walki, rozmowa toczą *ś*. Sprawa jego dobrze, źle *ś*. toczy. Troc. (= *dobrze, źle stoi, dobry, zły bierze obrót*). 5. *kołować ś*, *zawracać ś*; *krążyć, obiegać*: [Głowa mi *ś*. toczy] (= *w głowie mi ś*. kręci). Krew *ś*. w człowieku toczy. Troc. 6. zł. *iechać*: Potok *ś*. toczy = *powóz jedzie*.

Toczydło, a, lm. a przyrząd do ostrzenia lub polerowania: krąg z piaskowca, osadzony na osi nad korytkiem z wodą i obracany korwą, kamień szlifierski: T. kowalskie, szlifierskie. Kluk.

Toczydłowy przym. od **Toczydło**: Kamienie młyńskie, żarnowe, osekłowe, toczydłowe. Sur.

Toczysko, a, lm. a teren urządzony do służenia ś. na toczkach. Ndw.

× **Toczysto** przys. od **Toczysty**. L.

× **Toczysty toczony, utoczony**. Sł. wil. Przen.: Ręka pełna, toczysta. L. (= okrągła, jak utoczona).

[**Toć**] 1. *wszak, wszakże, przecie, przecież, toż*: Wstawaj, toć już ósma godzina! Toćże od samego rana jadą i jadą goście. Wilk. 2. *tak, a jakże, oczywiście, a jużci, spodziewać ś.* 3. toć przecie = *cóż znowu!* 4. toć tam = *jako tako.* 4. toć na doć = *partykuła twierdząca.* 5. *naprawdę, rzeczywiście.* 5. p. [Hm].

[**Tod, Doć, nieod.**] *umarły*: Zoldał był T.

× **Todlenie**, a, blm., czynność cz. **Todlić**.

× **Todlić**, i, il p. **Troić**.

Todres, u, blm. wódka, dostarczona przez todreśnika.

[**Todreśnik**, a, lm. cy, **Totreśnik**] *przenytnik wódki, todresu.*

[**Todros**, u, lm. y] *pęcherz, w którym wódkę przemycano.*

[**Todynek**, nku, lm. nki, **Todynka**] *zwłoka.*

Tof, u, lm. y p. **Tuf**. Kluk.

Tofaika, i, lm. i *strzelba turecka*. Mick. *Przebież* błysk widać każdej tofaiki. Mick.

Tofieldja, i, lm. e bot. p. **Kosatka**.

[**Tofle**, i, blp.] *ziemniaki, kartofle.*

Toğa, i, lm. i *suknia starożytnych Rzymian, noszona przez nich w czasach pokoju; także suknia, wdziawana w chwilach uroczystych przez profesorów, doktorów, urzędników, pastorów: T. rzymska. Rzymską togę w sarmacką przemienił szatę. Troc. Leci car miedziany, car knutowładny w to-dze Rzymianina. Mick. T. rzymska = *uroczysty strój kanonika, palata, z jedwabnej fioletowej tkaniny, z czerwonym szerokim kołnierzem szalowym i ogonem, noszonym na rękę.**

Togat, a, lm. ci *człowiek obleczony w togę, mający prawo używać togi*: Bohater, co ś. powolnie wleczę, jak ów T. Fabi. Mick.

Togowo-biretowy *noszący togę i biret*: Z równą swobodą będzie rozmawiał w kółku mędrów togowo-biretowych, jak w kółku rzemieślników. Bart.

Toina, y, lm. y, **Tojna**, **Toja** bot. (apocynum) *roś. z rodziny toinowatych*. Gatunek: T. mucholówka a. mucholapka (a. androsaemifolium).

Toinowate, **Toinowe** *rośliny, bot. (apocynaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.*

Toinowe bot., p. **Toinowate**.

Toinów, owa, lm. owy bot. p. **Popłot**.

[**Toj**, u, lm. e] *odwiłż*.

Toja, i, lm. e bot., p. **Toina**.

Tojad, u, lm. y, **Piekielne ziele** bot. (aconitum) *roś. z rodziny jaskrowatych*. Gatunki: T., Bylica turecka (a. septentrionale). T. mordownik, Salomonek, Niebieskie kapturki, Stoerka, × Zły mniszek, × Czarnobyl, × Bernardyn, × Bernardynek, × Gołąbek, [Omieg, Omieg, Omiek, Omega, Marchewnik, Łomiak]. T. żółtokwiatowy, Morzymord (a. anthora). T. żółty, Wilkomord, Wilczomor (a. lyco-

etomum). Były i ponure tojady, czyli owe słynne fioletowe z czarnem akonity. Mie.

× **Tojadnik**, a, blm., chem. *alkaloid otrzymany z tojadu, akonityna, × akonityn (aconitinum).*

Tojęściowate *rośliny, bot. p. Trojęściowate.*

Tojęś, i, lm. i, **Bażanowiec** bot. i. (lysimachia) *roś. z rodziny pierwiosnkowatych*. Gatunki: T. bukietowa (l. thyriflora). T. krótkotrwała, Lamieczka (l. ephemerum). T. pospolita (l. vulgaris). T. rozestana, Pieniążek, Pieniężuk, Pieniężnik, Stowrzód, Stowrzodowiec, niek. Gęsipolej (l. nummularia). T. wilczy ogon, Merkurja (l. purpurea). 2. × T. zwyciężyjad, Ciemiężyk pospolity (cynanchum vincetoxicum) *roś. z rodziny trojęściowatych.*

Tojna, y, lm. y bot., p. **Toina**.

[**Tojtnąc**, nie, nąc, **Sterchnąc**, **Stergnąc**, **Sterknąc**, **Styrknąc**] (o Żydzio) *umrzeć.*

[**Tojtnięcie**, a, blm.] *czynność cz. Tojtnąć.*

[**Tojto**] *przyspiew*: Ładny, ładny, jak jagoda, T. doda, T. doda.

Tok, y, lm. i l. *toczenie ś., krążenie, obieg, bieg, kolej*: Światła te niech dzielą dzień od nocy, a wiecznemi toki niech znaczą dnie i pory i koliste roki. Przyb. Bóg niebu dał to, iż T. swój rozumnym biegiem zawsze odprawuje i nigdy toku swego nie uchybi. Jan. Co wam otużeń dobrą uczy-nie może, to jest własny T. szczęścia. Jan. T. opowiadania (= *pasmo*). Pewność o pomyślnym toku negoejaei. L. (= *przebiegu, postępie*). 2. *cieczenie, pływienie*: T. zbytni krwi z nosa abo z ust. Syr. (= *krwotok*). Kocyta łzawy strumień spadnie, a pobrzeże Flegiston z Acherontem eichym tokiem rzeże. Kniaź. Przen.: Głuche godzin toki. Troc. Żyły idą różnemi tokami. Troc (= *drogami, kierunkami*). 3. *pociągnięcie, sztrych, cug ryłka, pióra*. Troc. 4. *toczenie, gryzienie, rycie*: Krety, wstrzymajcie ś., proszę, od tego rycia i toku Niem. 5. [T. a. Toki] *czas tokowania, to jest parzenia ś. cietrzewi, głuszców i dubeltów*. 6. *kształt jakby toczony*: T. ciała, toczność, kształt toczny. L. Co za T., co za figura! L. Klacz przedziwnego toku. L. 7. *postać, kształt, pokrój, manjera, sposób, forma*: Urzędnicy dywanu różni ś. od inszych osobliwszym tokiem zawoju. Kłok. Te panienci nie takie filutki, jak warszawskiego toku dziewczęta. L. I na krajów i wieków zważaj obyczaje, różny T. uczucia różny rząd i T. nadaje. Dm. Algiebra na T. języka polskiego przerobiona. Ustrz. 8. *toczek, ubiór kobiety na głowę* (p. **Toczek**): T. panieński z białemi piórami. L. 9. *prow. klepisko, bojowisko, obejście, zagroda, podwórze*: Pójdźmyż już za rolnikiem. co powraca z toku, niosąc w spiechlerz zapasy dla głodnego roku. Pom. Uszli do połowy rozległego toku, zajmującego około 12 morgów ziemi pod stajniami, oborami, zagrodami, szopami, stodołą i spiechrzem murowanym. Grusz. Tam na ubitym toku rodnej, świętej ziemi świątynia sztuk wszystkich. Rey. 10. *klepisko w stodole*: T. w gumnie. 11. [P.] *sterta zboża, krescencji*. 12. *wgłębienie w panewce, w której czop chodzi*: Panewka w toku swoim, w której ś. czop obraca. Troc. Czop żelazny na hartownej panewce w toku drewnianym ś. obraca. Troc. 13. *podstawka rurkowata, w którą ś. kopję końcem wstawia*: T. do kopji czyli lany na koń, w który ś. ta broń wstawia, żeby moeno stała przy jeźdźcu; była z rzemienia. Pot. Trzeba do kopji toku, w toku jezdni kopją stawiają. Alb. Woli ogrom-

ne drzewo dzwigać w toku, luk tęgi ciągnąć. Pot. Wielkie w rzemiennym drzewa niosące toku, poszli do siebie oni dwaj rycerze. P. Koch. Za wytrąbieniem trzecim drzewo w toku złożył. P. Koch. Bez toków trudno zażyć drzewek. Pot. T. do karabina, hak. L. Na słowo komendującego: broń do toku! kładzie ś. przedko broń w T., zapina ś. folga. Kaw. Nar. T. żelazny w ziemię wbity, dla proporca stawiania. Kn., Troc. 14. [T.] *kloda wydrążona na rzeczy sypkie, naczynie z długiej kłody drzewa wyrobione.* 15. [T.] *koryto do pojenia bydła i koni lub do zamytywania im obroku.* 16. †T. *kufa, fasa, kadź, oksefi.* Ort. 17. anat.: †T. *barkowy, †stek łopateczanej kości.* 18. bud. *część toczona o przekroju ćwierci koła lub elipsy, znajdująca ś. bezpośrednio pod wiekiem, czyli wierzchnią tablicą głowicy stupa, półkrąg z e, spodek wieka, głowicy. Pódecz.* 19. fiz. *prąd elektryczny.* 20. garn. *kółko garncarskie do lepienia garnków.* 21. kol. *ciąg, linja, kolej szyny w torze kolejowym: T. lewy, T. prawy.* 22. lek.: T. *choroby = przebieg choroby (decursus morbi).* †T. *połogowy, p. Odchód.* 23. leśn., p. *Kadłub.* 24. myśl., p. *Ziarnik. Zdr. Toczek.*

Tokada, y, lm. y żart. **tokowanie:** Postanowiła zaoponować przeciw tej ciągłej tokadzie swego przyjaciela. Zap. (= *umizgom*).

Tokaj, u, blm., [Wino tokajowe] *gatunek wina węgierskiego z okolic miasta Tokaju na Węgrzech.* Przen.: W stary T. niemieńskich przymieszany zdrojów. Mick. Zdr. **Tokajek.**

Tokajek, jka, blm., p. Tokaj: Zdrowsza własna flaszka wina i prawdziwsza po niej mina, niż tokajka. Pot.

[Tokajowy] p. Tokajski: [Wino tokajowe] = *tokaj.*

Tokajski, [Tokajowy] przym. od Tokaj: Wino tokajskie. Krup., Troc. Gryzyb T. = *najdroższy gatunek wina węgierskiego.*

Tokarczyk, a, lm. i syn tokarza, lub terminator tokarski.

Tokarenka, i, lm. i p. Tokarnia.

Tokarka, i, lm. i l. p. Tokarzowa. 2. p. Tokarnia: T., machina do obtaczania przedmiotów. T. do kruszców, do obtaczania kół. T. pociągowa, mechaniczna, nożna a. pedałowa.

Tokarnia, i, lm. e *pracownia tokarska:* T., warsztat od toczenia, np. tokarski, garncarski krag. L. Głina na stolku albo tokarni garncarskiej wyrabia ś. na misy, talerze, garki. Kluk. T. do toczenia dębowa, sosnowa, bukowa, drąg zaś do niej grabowy, dębowy. Kluk. T., miejsce wyrobów toczonych. Ciało jej właśnie jak z tokarni. Mor. A. Zdr. **Tokarenka.**

Tokarski przym. od Tokarz: Tokarska robota. T. warsztat = *tokarnia.* Troc. Tokarskie dłoto. L. Tokarskie heblowiny, tokarskie wrzeciono, wałek. Kn. T. drąg. Troc. Cyrkiel T. z wykrzywionymi nóżkami, czyli na zewnątrz wygiętymi, do mierzenia wewnątrz brył, cylindrów. Łab. **Po tokarsku, przys, jak tokarz, tokarską robotą; wedle wyrażenia tokarskiego.**

Tokarstwo, a, blm. rzemiosło tokarskie: Król Zygmunt August tokarstwo pięknie robił. Petr. **Tokarszczyzna, y, blm. wyroby tokarskie.**

Tokarz, a, lm. e *rzemieślnik zajmujący ś. toczaniem, obrabianiem na tokarni, formowaniem na tokarce.*

[Toki, ów, blp., Taki, Pur] *taczki.*

Tokla, i, lm. e, Takla ryb. *rodzaj wędy na łososiu, obciążanej kamieniem i unoszonej zapomocą pławów. Ślas.*

[Tokma, y, lm. y] *uchwała wójtów, ustanawiająca cenę owiec w sprzedaży:* „Staje T.“, tj. że wójt ogłasza, po czemu na ten rok owca z jagnięciem w targ idzie. Pol.

†Toko *tak. Głos.*

Tokodynamometr, u, lm. y *poł. narzędzie do mierzenia siły bolów porodowych.*

Tokogonja, i, blm. rozplód rodzicielski, zapłodnienie.

× Tokologja, i, blm. *położnictwo.*

Tokować, uje, ował myśl. (o ptakach) *wabić ś. dla zaspakajania popędu płciowego; przybierać dziwne postacie, odrywać pierze, walczyć w czasie zaspakajania popędu płciowego; parzyć ś.: Cietrzewie podobnie tokują, jak głuszczo grają, tylko że gromadnie i na ziemi. L. Jarząbek gdy tokuje, można go wabić piszczałką głos samicy udającej. L. Drop tokuje albo parzy ś. na końcu marca. Kluk. Przen.: (o osobach) paplać, bzburzyć.*

Tokowanie, a, blm., czynność cz. Tokować: Czas tokowania, czyli parzenia ś. głuszców wiosną na końcu marca i w kwietniu. Jund.

Tokowisko, a, lm. a l. miejsce tokowania ptaków. Przen.: I tak oto wystawiali ś. oboje na jarmarku narcyzowych próżności, czyniąc beznamietniemy oczy kłamne po salonach tokowiska. Brt. 2. [T.] *miejsce, na którym żerują ptaki, żerowisko ptaków.*

Tokowy l. przym. od Tok: Do męskiej obsługi należeli: ofiejałści, podstarościowie (było ich siedmiu), leśniczy i pisarze tokowi. Rol 2. *myśl tyczący ś. tokowania:* Śpiew T. Gody tokowe. Okres T. Pora tokowa. Odzywanie ś. głosem tokowym kogutów (cietrzewi). Sp.

Toksalbumina, y, lm. y, Toksolalbumina chem. *ciało białkowane, trujące (toxalbuminum).*

Toksalbuminowy przym. od Toksalbumina: Kochina nie należy do grupy ciał toksalbuminowych.

Toksoglobulina, y, blm., chem. związek jadowity we krwi (toxoglobulinum).

Toksoidy, ów, blp., chem. związki białkowane, podobne do toksynów.

Toksolalbumina, y, lm. y p. Toksalbumina.

Toksolalbuminowy przym. od Toksolalbumina. **Toksomucyna, y, blm., chem. związek jadowity ze śluzu (toxomucinum).**

Toksony, ów, blp., chem. związki organiczne trujące, epitoksoidy.

Toksopepton, u, lm. y chem. *pepton jadowity, trujący (toxipeptonum).*

× **Toksyczność, i, blm., lek., rz. od Toksyczny.** **Toksyczny** lek. *zjadliwy, jadowity, trujący: Wpływ działań toksycznych.*

Toksykacja, i, blm., lek. zatrucie.

Toksykolog, a, lm. gowie a. odzy lekarz zajmujący ś. badaniem działania trucizn.

Toksykologiczny przym. od Toksykologja: Dyrektor laboratorium toksykologicznego.

Toksykologja, i, blm. nauka o działaniu trucizn (toxicologia).

Toksyna, y, lm. y chem. *jad wytworzony w ustroju (toxinum): T. błonicy i tężca.*

Toksynowy przym. od Toksyna: Kapryśność bakterji w wytwarzaniu toksynowych związków. Jent.

Toksyrezyna, y, blm., chem. związek organiczny jadowity (toxiresinum).

Tokun, a, lm. y myśl. *cietrzew w porze tokowania, kokot, ewik, gracz: Cieciorka jest już w ognistych objęciach tokuna. Sp.*

[**Tol**, u, lm. e] *kawałek lnu, tkaniny lnianej*. 2. bot.: Drzewo tolu, p. **Drzewo**.

[**Tolać**, a, ai i T. ś.] p. **Tulać**.

[**Tolanie**, a, blm.] czynność cz. **Tolać**.

[**Tolanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Tolać ś.**

Tolen, u, blm., chem. *terpen zawarty w balsamie toluzańskim* (tolenium).

× **Tolenie**, a, blm., czynność cz. **Tolić**.

× **Tolenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Tolić ś.**

Tolerancja, i, blm. 1. *względność, pobłażliwość dla innych przekonań, np. politycznych, religijnych; poszanowanie innych wyznań*: T. religijna. 2. [T.] *podatek płacony przez Żydów rządowi pruskiemu, uwalniający ich od służby wojskowej*. 3. *men. dozwolona prawem różnica w próbie wybitej monety lub w próbie wyrobu, cechą rządową sprawdzonego*.

Tolerancyjnie przys. od **Tolerancyjny**: Patrzą T. na wszelkie prądy myśli ludzkiej.

Tolerancyjny przym. od **Tolerancja**: Pogląd T. **Tolerant**, a, lm. *ci człowiek wyrozumiały na wszystko, pobłażający, odczuwający ś. tolerancję*: T., bo z nietowianistami w bardzo przyjaznych żyć może stosunkach. Żm.

Tolerantka, i, lm. i forma ż. od **Tolerant**.

Tolerować, uje, *owal patrzeć przez szpary na, istnienie kogo, czego, na obecność czego; znosić, cierpieć, zezwalać*: T. czyje przekonania. T. czyje wyznanie. T. bezprawie (= zachowywać ś. względem niego biernie). **Tolerować** jedną Zonię, znajdując, że była szelma jak ogień sprytna, brała go szturmem. Krasz.

Tolerowana, ej, lm. e *kobieta publiczna, nierządnicą, zostająca pod nadzorem policyjno-lekarskim*.

[**Toli**] i. a. [**Tolić**] p. **Atoli**. 2. a to: Czego chcesz? — T. prośe wypłaty. 3. *tylko*: Ale jak ś. zwiędze, zali Jochna T. jest? Bst.

× **Tolić**, i, il i T. ś. p. **Tulić**. Kn., Troc.

† **Toliki** p. **Tyli**: Korzenie kopają, to karczmarkom przedawają za dosyć wielką cenę, djablik, toliką werbenę. Brt.

† **Toliko** i. przys. od **Toliki**. 2. p. **Tylko**.

[**Tolko**] p. **Telo**.

Tolos, u, lm. y *budynec okrągły, rotunda*: Brama, prowadząca do właściwego tolosu, podobna jest do Lwiej bramy. Cwík.

Toluba, y, lm. y bot. (erowea) *roś*.

Toluidyna y, blm., **Amidotoluol** chem. $C_6H_4(CH_3)NH_2$, *zasada homologiczna z aniliną i z nią razem tworząca olej anilinowy*.

Toluilowy kwas, chem. = *metylobenzoesowy*.

Toluol, u, blm., chem. *związek organiczny zawarty w balsamie peruwjańskim, metyl benzol* (toluolum).

Tolutański bot.: Drzewo toluzańskie, p. **Drzewo**. Balsam T. (balsamum toltanum s. de tolu). Woniawie T. (myroxylon toltanum).

[**Tolk**, u, blm.] *rozum, sens, logika*: Nie ma w głowie tołku. Bez tołku = *niedorzecznie*.

[**Tolkaczyki**, ów, blp.] *taniec, w którym chłopiec bierze dwa stępy i, wywijając nimi, tańczy, a raczej gimnastykuje ś. rękami i nogami*.

[**Tolkować**, uje, *owal* i. *tłumaczyć, rozpowiadać, objaśniać, wykladać*: T. komu. 2. *pleść od rzeczy, prawić głupstwa, gaduś bez sensu*.

[**Tolkowanie**, a, blm.] czynność cz. **Tolkować**.

× **Tolkun**, a, lm. y *tłumacz świecki w świątyniach luterzańskich, który objaśnia ludowi słowa kaznodziei Niemca*.

† **Tołmacz**, a, lm. e *tłumacz; dragoman*: Owi pierwiastkowi tołmacze, t. j. tołmacze, na wielkie ś. nieraz narażali niebezpieczeństwa. Rol.

† **Tołokno**, a, blm. = **Tołkno**: Tatarowie, gdy im ani tołokna, ani szalamachy stawało... Pot. Wiedząc, że na twardości, nie pieczętotach dzieło rycerskie ś. zasadza, nie zażywają potraw smakowitych, jeno tołokna, szalamachy, szołodusze, pszennika; co wszystko z mąki a z jagiel robi, soli trochę a słoniny przydawszy. Star.

† **Tołombas**, u, lm. y p. **Tołumbas**: Brząkano w miednicę, bębniło w tołombasy. Pot. Więc, o wielki hetmanie, w twoją ś. opiekę dawszy, nie skóra, ale papierem oblokę lichy T., który, już lat dwa tysiące dochodzi, jako dźwiękiem uszy ludzkie trąca. Pot. Tołombasy = *cymbały*. Troc.

† **Tołombasista**, y, lm. ści p. **Tołumbasista**. Śk. wil.

† **Tołombasowy** p. **Tołumbasowy**.

† **Tołób**, bia, lm. bie p. **Tułów**: Kazał mu ręce obciąć, głowę uciąć, T. pospólstwo spaliło. Skar.

Tołp, pia, lm. pie, **Dziarstwina** zool. (madrepora) *korale z wapienną gąbczastą koralowiną*: Tam tołpie barwne. Gliń.

[**Tołpa**, y, lm. y] 1. *przywara soli, sól tołpiasta, sól w przywarach otrzymana przy warzeniu na cerwach*. Łab. 2. *sól wywarzana z wody słonej*. Łab. W ruskich krajach po wsiach znajdują ś. słone wody, z których prasołowicze warzą sól i w tołpy formują. Syk. 3. *walek, zgrubienie, faldy*: T. ei ś. zrobiła z koszuli pod kaftanem.

Tołpiasty, **Tołpiaty** przym. od **Tołpa** (p. **Tołpa**): A ja chcę J. K. Mości dać od każdej beczki a. od woza tołpiastej soli. Paw.

Tołpiaty p. **Tołpiasty**: Na tych szranach warzono sól tołpiatą, która od miłkiej tym ś. różniła, że nie była sypką, lecz bryłową. Paw.

[**Tołsiować**, uje, *owal*] *zamieniać jedno na drugie*.

[**Tołsiowanie**, a, blm.] czynność cz. **Tołsiować**.

[**Tołstr**, a, lm. y, **Tołtr**, **Tołtrak**] *ostro kończące ś. postacie skal*. Łab.

[**Tołtr**, a, lm. y] p. **Tołstr**: Groźne tołtry, jakby strażnicze olbrzymy, szare, poszarpane, ostro ś. zarysowywały na jasnym tle nieba. Rol.

[**Tołtrak**, a, lm. il] p. **Tołstr**: Tołtraki a. tołtry = *wzgórza skaliste, zwłaszcza łańcuch gór Miodoborskich*. Gwar.

Tołub i. hu lm. by, × **Tułob**, † **Tołw**, † **Torłop**, † **Torłop** *kożuch, futro*: [kaftan lub surdut długi, futrem podbity; dostatni kożuch barani, sięgający kostek, nie pokryty sukniem; kożuch z dużym kołnierzem i faldami; algiera, rodzaj domowej codziennej bekieszny na dni chłodne]. Tołuby dla szyldwachów. Gemb. Ciepły T. zastępował perkalowe kaftany. Kon. 2. **bia**, lm. **bie** p. **Tułów**: T. Żółkiewskiego tu jest pochowany. Pot. (= *zułoki, ciało*). Zdr. **Tołubek**.

Tołubek, bka, lm. bki i. p. **Tołub**: T. niewieści do stanu, związany w pasie, z faldami z tyłu, z paskiem i błyszczącymi na nim guzikami, z kołnierzem wykładanym. Gwar. (Stara siedziąła) w tołubku. Kon. T. przepasany fartuchem. Kon. 2. [T.] *suknia wawowa z faldami w rękawach u kobiet wiejskich*.

Tołumbas, u, lm. y, † **Tołombas**, † **Tulumbas** i. † **T. turecki bębenek z dzwonekami**: W ciągnięciu Turey zażywają tołumbasów, coś nakształt cym-

bałów. Kłok. 2. †T. wielki turecki bęben woj-skowy, taraban: Spiżane tołumbasy, miedzianym prętem bite. Otw. (bębny. Otw.). 3. wielki bęben w orkiestrze.

†Tołumbasista, y, lm. ści, †Tołumbasista, †Tulumbasista grający na tołumbasie; dobosz.

†Tołumbasowy przym. od Tołumbas; †Tołumbasowy, †Tulumbasowy: Tołumbasowa błonka w uchu, membrana tympani. Perz.

†Tołw, wia, lm. wie p. Tołub. Urs, Troc.

Tom, u, lm. y część dzieła stanowiąca oddzielną książkę, wolumen: Wiele ogromnych tomów napisał o rzeczach, których sam nie rozumiał. L. Powieść w trzech tomach. Zdr. Tomik. Zgr. Tomisko.

[Tom] przyspiew.

Tomahawk, a, lm. i, Tomahawka topór wojenny Indian Ameryki Północnej.

Tomahawka, i, lm. i p. Tomahawk.

Tomasz, a, lm. e i. Niewierny T. = człowiek niedowierzający. 2. To-masz żart.: Lepszy T., niż Niemasz Jag. (= *lepiej, gdy dają, niż gdy ś. wymawiają brakiem*). Mymbyś zabiegł wadom, byś na mnie rzekł: o T., abo na ś.: Jadam Jag. (= *aluzja do Adam*). (= *oto masz, ja dam*). Bodaj Oto i T. żył w Sapiśhów domu Jag.

!Tomata, y, lm. y pomidor: W trzech ogródkach rosły ogórki, toматы, ćwikła. Lpn.

[Tombach, u, lm. y] bufet, stół szynkarski, szynk-was.

Tombak, u, blm., chem. alaż miedzi z cynkiem, bogatszy w miedź, niż mosiądz.

Tombakowo-brunatny brunatny z odcieniem tombakowym.

Tombakowy przym. od Tombak: Pierścienek T. Tomboła, i, lm. e zabawa publiczna, połączona z loteryją.

Tombołowy przym. od Tomboła: Zdobył ś. na kupno biletu tombołowego.

Tomek, mka: Wolność, Tomku, w swoim domu. Prz. (= *każdy u siebie panem*). Łapaj, Tomku, póki na pomku. Rys. (= *korzystając ze sposobności*).

Tomik, u, lm. i p. Tom.

Tomilek, lka, lm. lki, Słońcekwiat, Słonecznica, Heliotrop bot. (heliotropium) roś. z rodziny ogórecznikowatych.

Tomisko, a, lm. a m. i ni., p. Tom: Welinowe T. „Królowej Niebios“.

Tomista, y, lm. ści zwolennik zasad św. Tomasza z Akwinu: Z powodu cichej tomistów i skotystów walki, która ś. przy końcu XV w. w murach akademii krakowskiej toczyła. Wiszn.

Tomka, i, blm., bot. i p. Tonka: Jegomościa tabaka z tomką, a ja dodają po trochu wisz-niowego liścia. Chodź. 2. T. bób a. Tonkobób, Tonkowy bób, Tonkowe ziarna (dipteryx) roś. z rodziny motylkowatych. 3. [T.] (melilotus officinalis) nostrzyk.

Tomkownica, y, lm. e bot. p. Turówka.

[Tomlować, uje, ował] rozważać, kombinować, układać sobie w głowie.

[Tomlowanie, a, blm.] czynność cz. Tomlować.

× Tomność, i, blm. obecność, przytomność w danym czasie, w danym miejscu. Śl. wil.

× Tomny do czasu obecnego a. do miejsca należny. Śl. wil.

Tomotokja, i, blm. operacja położnicza zapo-mocą cięcia cesarskiego.

× Tomotwór, ora, lm. ory, × Tomotwórca, autor wielu tomów, płodny pisarz: Cyncero, jeden

z najmędrszych i najkształtniej piszących tomo-tworów. L.

Tomowy przym. od Tom: Dzieło tomowe (= jedno-tomowe).

[Tompol, a, lm. e] p. Topoła: Trzyma główkę na tompolu. Zdr. [Tompolik].

[Tompola, i, lm. e] p. Topoła.

[Tompolik, a, lm. i] p. Tompol: Między dwoma tompolikoma sieje Marysia ziele.

[Tompór, a, lm. y] p. Topór.

[Topól, oła, lm. ole] p. Topoła.

Tomsenollt, u, lm. y min. mineral z gromady solowców, z rzędu fluorków, Na Ca Al F₆ · H₂O.

Tomsonit, u, lm. y min. mineral z gromady sylkoidów, z rzędu wodorokrzemianów, Ca Al₂ H₄ Si₂ O₁₀ + H₂O.

[Tomtyrydy] przyspiew: T. rody jody ro!

Ton, u, lm. y i. brzmienie, głos, dźwięk, szcze-gólniej właściwy pewnemu stopniowi w skali glo-sów, dźwięków; odległość między dwoma klawi-szami lub dźwiękami, przedzieleni trzecim: Głos, ile ś. z jednego na drugi odmieniać może, zowie ś. tonem. Kopez. W muzyce tonów jest siedm, to są: c, d, e, f, g, a, h; T. w nótach poznaje ś. przez linją, na której lub nad którą jest położony. Mag. Nizki T. w muzyce, t. j. głęboki, gruby, w nótach na niższej linii położony. Mag. Wysoki T. w muzyce, t. j. cienki, w nótach na wyższej linii położony. Mag. Wziąwszy bandurę, ze wszyst-kich tonów od ut do sol wygrał tańce. L. W muzyce T., do którego inne odnosimy, na-zywa ś. tonem głównym. Hube. T. w śpiewaniu, w mówieniu. Troc. Pięknym śpiewa tonem. Troc. Z tonu wykroczył, nie w T. śpiewać. Troc. Akord rozdąsany, przeciwko zgodzie tonów skon-federowany. Mick. Już rozpierzeł tony łączą-ś. i akordów wiąże legjony. Mick. Mistrz tony wznosi, natęża, takty zmienia. Mick. Gdzie-niegdzie T. twardszy, jak grzmot: to strzelanie. Mick. Miljon tonów płynię; w tonów miljonie każdy ton ja dobyłem, wiem o każdym tonie. Mick. Zagrać, zaśpiewać z jakiego tonu. Przen.: Ponieważes z tego mi zagrała tonu, poradzę ja: sobie (= *w taki sposób względem mnie wystąpiła; z tej beczki zaczęła*). Życzę zniżyć trochę tony, bądź cokolwiek względniejszy, a mniej na-przykrzony. Tremb. (= *zmniejszyć wymagania*). Spuścić z tonu = *stracić na fantazji, spuścić nos na kwintę, schować dudy w miech, spokornieć, spotulnieć*. Otóż to przecież teraz spuszcza z tonu. L. Nie jest to pierwszy T., który ona podnosi i spuszcza. L. Przen.: *pienie, śpiew, pieśń, melodia z pewnego tonu*: T. kościelny inne obrządku kościel-ne umiał doskonale. Kit. Requiem zaśpiewano w T. grobowy, długi, i rozwał wiatr ementarny ślad waszej zasługi. Syrok. Przen.: *słowo, mowa*: Nigdy tak piękne usta przyjemniejszych nie wy-dały tonów. Węg. 2. T. mowy, głosu = *nastroj; sposób wygłaszania mowy, w którym ś. przebija wewnętrzne usposobienie, stan duszy mówiącego*: T. stanowczy, rozkazujący, ostry, wyniosły, wy-zywający, zuchwały, poważny, łagodny, żarto-bliwy, uszczypliwy, szderezny, smutny, żałobny. T. rezygnacji. Powział T. decydujący, jakby na trybunale siedział. Kras. T. zuchwały, niby wyroki jakie wydający. L. 3. *cecha świadcząca o pewnym stopniu oglady towarzyskiej; sposób obejścia ś., postępowania z ludźmi mający na celu okazanie wewnętrznej chęci podtrzymania swej mniemanej wielkości*: Ludzie dobrego tonu. L. (= *w dobrym guście*). Te śmiałe tony

urazać mię powinny. L. T. brał z nami despoty. L. Pan szambelan daje sobie też tony. L. (= powagę stroi, imponuje. L.). Żyją według górnego tonu. Świt. (= z pańska, na pańską stopę). Człowiek wielkiego świata, przejął modne tony. L. Do mody stosować s. należy, żeby uchodzić za ludzi umiających żyć i za ludzi *du bon ton*. L. Powszechnym zaczyna być tonem nie tak czynić, jak dawniej czyniono. Kras. (= modą). Śmiać s. z drugich jest to T. wielkiego świata. Kras. Pańskie tony = pańskie manjery, pańskie grymasy. 4. kierunek, nastrój, charakter, odcień: T. przemówienia, postępowania. Zmienić T. polityki. Nadać T. czemu = wywołać swoim wpływem, powagą, przykładem pewien charakter, kierunek czego: Nadawał T. tym zebraniom. 5. koloryt, odcień: Artysta trzyma swój obraz w tonie pogodnym. W ogniu tym ciało dziecka różowiło s., barwiło, krwawiło przepyszniemi tony. Zap. 6. flz.: Tony harmonijne, tony kombinacyjne, p. Harmonijny, Kombinacyjny. 7. fizj.: T. serca, T. sercowy (sonus cordis). 8. lek.: Leczenie tonami. Zdr. Tonik, Tonek.

2. Ton, u, blm. rodzaj białej glinki, używanej do gruntowania ścian, sufityów przed pomalowaniem. od której nałożone na nią farby nie psują s.

3. Ton! słowo komenderującego: Ognia! T. I tuj! cel! pa! Kaw. Nar. Na słowo: T. I pluton s. zastanowi; na słowo: marsz! robi trzy różne kroki; na słowo: tuj! gotuje s. Kaw. Nar.

Tonacja, i, lm. e muz. gama, panująca w jakiej kompozycji lub w jej ustępie. T. jońska, p. Joński.

Tonadila, i, lm. e wesola piosenka ludowa, zwykle śpiewana na scenie w międzyaktach komedji.

Tonalny muz. nie wychodzący z tonacji.

Tonarm, u, lm. y rodzaj tuby lejkowej, szerokiej: U niektórych gramofonów tony, przechodząc przez T., wzmacniają s.

Tonaż, u, blm. ogólna suma tonn, którą zawierają okręty jakiej floty.

Tonać, tonie a. [fynię], tonący a. [toniąc], tonął i. pogrząść s., iść na dno w płynie, ginąć w nurtach: Piotr, póki ma wcale wiarę, chodzi po wodzie jak po suszy, a gdy jej naruszył wątpliwością, poczyną T.; i utonąłby był, by go Pan nie ratował. Sekl. Gdy począł T., zawołał: Panie, ratuj mię!; tedy natychmiast Jezus, wyciągnąwszy rękę, ujął go. Leop. (gdy s. począł zanurzać. Leop.). Kto tonącemu pomóc a popłynąć po niego chce, ma mieć dobrą siłę, aby go tonący nie utopił. Skar. Kto tonie, i gołego s. miecza chwyta. Rys. (i miecza, i ciernia. Kn.; i wiszu s. chwyta. Pol.). I brzytwy s. chwytamy, gdy toniem. Pot. Tonący brzytwy s. chwyta. Prz. Okręt tonął. Bardz. W jednym okręcie płyniemy, jednakoż wszyscy toniemy. Dar. J. Polska za Europę we krwi tonęła. Wor. (= pławiła s.). Przen.: Co wieczora on będzie T. w puchy i tabedzie. Mick. Gwiazdy w błękit tonęły po nocnym obiegu. Mick. (= zapadały). T. we łzach (= rozplwając s.). Godują w świecie i toną w rozpustach. Od. Nie tonący, nieopierzony, co nie utonie, nie idzie na dno, *immersabilis*. Kn. 2. Niech tonie = nazwa gry.

[Tondera, y, lm. y] = Bielun pospolity.

[Tonec, toneję] toczyć, toczę.

[Toneczka, i, lm. i] topielica: A mam ci ja i żoneczkę, w wodzie toneczka.

Tonek, nku, lm. nki p. I. Ton: T. poufały. L.

Tonfeder, eru, lm. ery zeg. sprzężyna rezonansowa od bicia godzin lub kwadransów.

Tonia, i, lm. e p. I. Ton. L. W złą zabrnął tonią. Troc. 2. ilość ryb jednorazowo złowiona:

Gdy rybitwowie łowili, pewny człowiek tonią jednę zakupił u nich. Warg. Przedali mu rybą tonią. Warg.

Toniczność, i, blm. I. rz. od Toniczny. 2. !T. fizj. napięcie.

Toniczny I. przym. od Ton: Sztuki piękne toniczne i plastyczne. Znaki toniczne = intonacyjne. 2. apt.: !Lek T. = skrzepiający, orzeźwiający, dodający jedności ciału (remedium tonicum). 3. fizj.: !Kurec T. = kurcz stały. 4. muz.: Trójdźwięk T. = akord doskonały, np. c, e, g, na pierwszym stopniu gamy.

[Toniec, ńca, lm. ńce] I. p. Taniec. 2. pewien rodzaj tańca.

Tonienie, a, blm., p. Tonięcie. Troc.

Tonięcie, a, blm., Tonienie czynność cz. Tonąć.

Tonik, u, lm. i p. I. Ton: Lizia nabrała pogardliwego toniku i wielkiego rozumienia o sobie. Krasz.

Tonika, i, lm. i pierwszy zasadniczy ton gamy (podstawa akordu).

× Tonizować, uje, ował fizj. i lek. działać wzmacniająco na ciało ludzkie a. na niektóre jego organy, skrzepiać, krzepić, stężyć.

× Tonizowanie, a, blm., czynność cz. Tonizować.

Tonka, i, lm. i, Tomka bot. I. (anthoxanthum) a. Wonitrawka roś. z rodziny traw. Gatunek: T. wonna (a. odoratum). 2. T. wonna, p. Turówka. 3. p. Tomka.

Tonkobób, obu, lm. oby bot. p. Tomka.

Tonkowy przym. od Tonka: T. bób, tonkowe ziarna, p. Tomka.

Tonn, a, lm. y p. Tonna. Łab.

Tonna, y, lm. y, Tonn, Beczka I. jednostka wagi ładunków okrętowych; jednostka objętości = 1,44 metra sześciennego. T. angielska = 1015 kilogramom = 66 pudom i 2 funtom. T. francuska = 1000 kilogramom = 61 pudom i 2 funtom: Okręt pojemności 15000 tonn. 2. T. pruska = beczka, miara objętości do mierzenia soli, węgla kamiennych, wapna, gipsu, popiołu; zawiera 4 szeftę. 3. †T. gór., p. Tunna. Łab.

[To no]: To no przic (= przyjść) = zaszkodzić, skrzywdzić.

Tonograf, u, lm. y fizj. narzędzie kreślące linję krzywą napięcia (tonus): T., przyrząd w kształcie trąby, służący do chwywania figur, wywołanych drganiem głosu ludzkiego, tak aby rysunki te mogły być pomocne naucz. śpiewu.

Tonometr, u, lm. y I. a. Tonomierz, Tonomiar fiz., muz. przyrząd do mierzenia liczby drgań tonów. 2. okul. narzędzie do oznaczania stopnia napięcia gałki ocznej.

Tonomiar, u, lm. y p. Tonometr.

Tonomierz, a, blm., p. Tonometr.

Tonno-mila, i, lm. e mila przebyta przez tonnę ładunku: Opłata średnia od tonno-mili wynosi...

Tonotwórca, y, lm. y twórca tonów, śpiewak, muzyk, kompozytor: T. nadstawia ucho na piosenkę, którą natura usty pasterza kwili, a w której s. losy całego ludu nieraz wypowiadają. Śl. wil.

Tonować, uje, ował I. nadawać ten właściwy przy wygłaszaniu, cieniować, akcentować: T. głoski, mowę. 2. nadawać obrazowi ton, koloryt; wydłużać obraz, rysunek zapomocą przejść od światła do cieniów, cieniować: Naśladować naturę, nagie części ciała tonuje tylko różowo. Weys. 3. fot. nadawać skopjonowanej odbicie fotografii właściwy kolor zapomocą chlorka złota. T. s. zlewać s.

w ton, w koloryt: W tym dla oka oddaleniu tonowała ś. jaskrawa rozmaitość kobiecych strojów. Brt.

Tonowanie, a, blm., czynność cz. **Tonować**: Starannie bada jedynie tylko samogłoski, ich T. silniejsze lub słabsze, ich następstwa. Bądz.

Tonowanie się, a ś. blm., czynność cz. **Tonować** ś.

Tonsura, y, lm. y, **Tonzura** kółko wygolone na głowie u księży katolickich: Dotknąwszy białej jak kamień tonsury. Słow. Zdr. **Tonsurka**.

Tonsurka, i, lm. i p. **Tonsura**.

Tonsylotom, u, lm. y chir. narzędzie do wycinania migdałków w gardle.

Tonsylotomja, i, lm. e chir. wycięcie migdałków w gardle (tonsillotomia).

Tontyna, y, lm. y i. renta dożywotnia, płacona przez państwo swym wierzytelcom. 2. układ, na mocy którego pewna liczba osób stowarzyszonych pobiera rentę dożywotnią dopóty, dopóki choć jedna z nich żyje.

Tontynowy przym. od **Tontyna**: T. system ubezpieczenia = w którym ubezpieczeni, pozostający przy życiu, otrzymują udziały zmarłych ubezpieczonych.

Tonzura, y, lm. y p. **Tonsura**: Minstrele bardzo często mieli tonzurę. Kawcz. Żart.: Zaeny proboszcz z naturalną tonzurą. Zach. (= z łysiną). Zdr. **Tonzurka**.

Tonzurka, i, lm. i p. **Tonzura**.

Toń, i, lm. e, × **Tonia**, [Tonia] i. głębia, nurt, topiel, odmet, fale: Miasto jest, gdzie T. przedtym była Amfitrydy. Kniaź. Dzielwyszy ś. wprzód, Nil znowu wszystkie odnogi w jedną T. łączy. Bardz. Psia Scylla sykulskie oszczekuje tonie. Zebr. Dla gorącości wiele rzek w toniach swoich powysychało. Błaż. Tonie wód. Morskie tonie. Wybrnąć z toni. Burzy ś., wzdyma (woda), pękają tonie. Mick. Gdzież ś. więc podział? niech powiedzą tonie! niech mówią nimfy trockiego jeziora. Przen.: Zdawało mi ś. nigdyś, żem szedł w T. różaną. Tet. T. wspomnień. Tet. Zapewne myślą w obłądnych pogoniach ścioga swą młodość po przesłóści toniach. Mick. Tak ślicznie dzwoni w błękitnej toni ptaszyna droga, jakby tam w górze, w czystym lazurze zobaczył Boga. Len. (= niebios oceanie). Przen.: przepaść, zaguba, zguba, niebezpieczeństwo, nieszczęście, zły raz. krytyczne położenie: Ze złej toni Rzpłta wyszła. Star. Nieustraszone męstwo Sobieskiego wyratowało kraj z ostatniej toni. Świt. I Haliez, który już był na złej toni, odzyskał Kazimierz. Biel. M. Któryż bóg cię z tej toni, która wiedma sweni lub czarownik wydzwignie zioly tesalskimi? L. Próżno ś. śmierci boim: żaden ś. z tej toni na świecie nie uchroni. Petr. Wszycyśmy w teje śmierci toni. Odm. Gdy już nam przyjdzie na zgonnej toni, toż dopiero do Bogal Rej. W ostatniej toni. Niem. Przywieść kogo do ostatniej toni. Troc. Z złej toni kogo wyrwać. Troc. Już w ostatniej jest toni. Troc. 2. [T.] miejsce głębokie, stale określone wśród rzeki lub jeziora, wolne od zawałów, gdzie niewodem można zaciągnąć dla połowu ryb: Tonie, miejsce na jezierzce upatrzone do sieci, mają być ze wszystkim oczyszczone. Kluk. 3. [Tonie] = otwory w łodzi, przez które niewód ciągną. 4. pewien obszar morza, do połowu przeznaczony: W jezioro wiązanie dawane być ma według wiadomości, jako wiele toni w którym jeziorze będzie, każdą tonią stanowiąc za 24 groszy. St. lit. Rybacy

w toniach z saczkami śledzili ryby. Rzew. 5. [Tonie, Tunie] male jeziora po łakach. 6. [T.] p. Tón. 7. gatunek sieci: Rybacy, dociągając tonie pod wieczór zarzucone, zebrali ś. w jedno miejsce. Chodź.

1. **Top**, u, lm. y i. † T. p. **Topiel**: Aleksander bez wiatrów przebył pamfilijskie topy. Chr. 2. p. **Topnik**.

2. **Top**, a, lm. y fl. i. szczyt, wierzchołek masztu. 2. a. **Wrona** mały żagielek u szczytu masztu. Zdr. **Topek**, **Topk**.

Topa, y, lm. y wymurowany półkolisty pagórek, jako pomnik, do przechowania relikwji buddyjskich.

Toparchja, i, blm. namiestnictwo, zarząd prowincji, zamkami.

[**Toparka**, i, lm. i] drzątek z krążkiem u kierzanki.

Topaz, u, lm. y, × **Topazyn** min. minerał z grupy sylikooidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy andaluzytu, $Al_2Si_4O_{25}F_{10}$, kamień szlachetny: Siedmią barw błyszczy razem, razem krwawi ś. w rubin i żółknie topazem. Mick.

Topazolit, u, lm. y min. kryształ żółty, przezroczysty, złączający ś. w niektórych minerałach.

Topazowy przym. od **Topaz**: Świecą złe, żółte, topazowe oczy tajemniczego fetysza. Mie.

× **Topazyn**, u, lm. y p. **Topaz**. Kluk, Sien., Troc.

× **Topazynowy** przym. od **Topazyn**. Troc.

Topchana, y, lm. y turecki arsenał.

Topczy, ego, lm. owie turecki artylerzysta.

Topczy-basza, y, lm. owie oficer artylerji u Turków.

[**Topczyk**, a, lm. i, **Stopczyk**] istota bez chrztu utopiona.

Topejka, i, lm. i p. **Tupejka**. Mag.

× **Topialnia**, i, lm. e p. **Topielnia**. Mrong.

Topialny tyjący ś. topienia: Piece doświadczalne i topialne. Krum. Kufie topialne, cuni fusorji. Krum.

Topian, u, lm. y bot. (pistia) roś. z rodziny obrzkowatych. Gatunek: T. własciwy, Spływacz, Krwawnik cudzoziemski (p. stratiotes).

Topianowate rośliny, bot. i. (pistiaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych. 2. a. **Topianowe** rośliny (pistioidae) są uważane za plemię rodziny obrzkowatych.

Topiarka, i, lm. i tech. rodzaj kotłów do topienia ozokerytu: T. stojąca, otwarta, zamknięta.

Topiarnia, i, lm. e zakład topienia wosku ziemnego.

[**Topich**, a, lm. y] duch wodny, wodnik: Jest to nasz T. a. topielec. Karł.

Topiciel, a, lm. e i. ten, który topi; ton, co roztopia, roztopiacz, roztopiciel, lekarz, giser. L. 2. [T.] bagno, błoto.

Topić, i, il i. pogrzązać, zamurzać w ciecz, sprawić, żeby utonął, znalazł śmierć przez zalanie ś.: Od mieczam ja chciał ginąć, baby tylko topią. Pot. Topi sternik bogactwa jedneje godziny, które troskliwie zbierał z dalekiej krainy. L. Rozpalone żelaza węglami, które wyjąwszy kowal krzywymi kleszczami, topi w wodzie, to zatym pryska zatopione i popiskuje, w mokrzy cieplej pogrążone. Zebr. Niesprawiedliwa T. czarownice. Troc. Przen.: T. smutki, robaka w wodce = zalewać robaka, szukać pociechy w trunku, upijać ś. ze zmartwienia. Przen.: T. kły, szpony, miecz w kim, w czym = zatapiać, zapuszczać: Psy, dzika dopadłszy, topią w nim swe zęby. Mias. Wzrok swój w ziemi topi. Bardz.

Orlik topi w słońcu wzrok. Tw. Raz chmurą twarz ku niebu wznosi wysokiemu, drugi raz w niskiej ziemi topi swe żrzenie. Otw. (= wryje, utkwione ma w ziemię). T. miecz w czym sercu. 2. *roztopiać, rozpuszczać, zlewać, pлавić, przetapiać, szmelcować*: T. kruszec, łój. T. wosk, srebro. Troc. Przen.: T. swój majątek = *puszczać, trwonić, marnować, przyczyniać* s. swoim marnotrawstwem do jego *topnienia* = *kurczenia* s., *znikania*. 3. [T. w piecu] = *palić w piecu* T. s. I. *szukać śmierci w wodzie, w cieczy, rzucić s. w wodę celem pozbawienia s. życia*: Mysłę iść T. s. do Wisły. L. 2. *roztopiać s., rozpuszczać s., rozplwać s., tajać*: Gdy s. tegie ciało zapomocą ognia w płynie obraca, mówimy, że s. topi, a samę tę pracę zowiemy *roztopianiem*. Krum. Świeca s. topi (= *pali s. nierówno*). Śnieg s. od słońca topi. Troc. 3. *wchodzić w co, ginąć w czym*: Żyły w mózgu s. topią. Troc. Przen.: Wydawali z piersi rubaszne śmiechy lub złorzeczenia, topiące s. w głuchym, tłumionym wazczeniu. Orzesz. (= *rozpływające s.*). W za roślu słowik topi s. w piosence. Pawlik. (= *zapamiętywa s.*)

[Topie] *wyraz improwizowany*: Tana tana T., kęz ty idziesz chłopie? — Tana tana tuzby, idę szukać służby.

[Toplec, pca, lm. pey] p. *Topielec*.

[Topieć, i, ai] *młaskać językiem*

Topiel, i, lm. e, × Topiela, Topielsko, † Top przepaść, otchłań wodna, toń, głębia, nurt, odmęt: Okręt rznie śmiało sztabą swą morskie topiele. L. Wtenczas po morzu lawirować, gdy wszed- szej synowie Ledy promieniem morskie uciśną topiele. L. Cheiowych morze żeglarzów pograża topielą; zagęszczone pogrzeby. Min. Na topieli gmachy wznosili. Syrok. Nie kryje wodnie bia- łych T. pusta. St. Przen.: Z topieli poduszek i kołder głowę wysunęła. Orzesz Przen.: Gdzież gościniec, którym wierni mijają tę T. czyszcową? Żarn. (= *otchłań, czeluść*). 2. *zatonienie, zatonięcie*: Przebywszy nawałność, sama ledwo od topieli ocalona, na ład wyniosła zwłoki ojcow- skie. Oss.

Topiela, i, lm. e p. Topiel: A była za mną przepaść i T. Słow

[Topielczuk, a, lm. i] *syn topielicy*: Żartowały z Franka dziewczęta, że taki T. to s. nie sta- rzeje, bo go matka co dzień troistą wodą myje. Kon.

[Topielczyna, y, lm. y] *żona topielca*.

Topielec, lca, lm. lcy, † Topieć, [Toplec, Topiec, Topielnik, Topielec] I. × T. ten, co *ucierpiał od topieli, rozbitek wodny*. L. 2. *człowiek utopiony, trup człowieka, który utonął*: Napełniło s. jezioro martwemi ciałą, a woda topielcami zaśmiardła, półów rybny zatrzymywała. Nar. Wszak s. nie zbraniam śmiertelny umierać, tylko nie chciej- cie mnie, bogowie, tak haniebnie zbierać topiel- cem z świata. L. 2. a. **Topnik strach wodny, wodnik**: O topielcu powiadają, że zwykł w wo- dach panować i była rozmaite topieć; że jego natura pochodzi z białej głowy brzemiennej, która utonie; lecz gdy pasterze będą pijanemi, kiedy napawają bydło, gotowy T. będzie. Haur. [T., człowiek, który utonął i stał s. duchem, mieszkającym w głębiach wody, do których wciąga kąpiących s. Miejsca zarosłe olszyną nad rzekami lubi zajmować djabeł T.].

Topielica, y, lm. e I. forma ż. od Topielec; Topielnica. 2. zool. (ranatra) owad półpokrywy wodny.

Topielisko, a, lm. a I. p. Topiel. Troc. Jużesmy' choć przy brzegu blizkim, smutnym szli w gar- dło śmierci topieliskiem. Pot. Kraj topielisk i błotnistych zarosli. Śniad. Wśród drzemiących, zarosłych rzęsą i wodnym rdemstem topielisk. Sienk. 2. [T., Topieliszcz] *grunt bagnisty*.

Topielisto przys. od Topielisty. L.

Topielisty pelen topielisk: Rzeka ta bardzo błotna i topielista. Biel. M. Brzeg głęboki, piasz- czysty, T. Dek.

[Topieliszcz, a, lm. a] p. **Topielisko**: Okrą- żając szeroki półkolem T., niezłym już trak- tem na Czarnobyl ruszył. Głiń.

Topielnia, i, lm. e, × Topielnia, Topnia zakład, pracownia, gdzie ro-topiają, lejarnia, szmelc: T. łój.

Topielnica, y, lm. e p. Topielica: Topielnicy skrwawione widziało ciągle Kaniowa przelatuje bruki. Gosz.

× **Topielnik, a I. lm. cy p. Topielec. Troc, Gwar. 2. lm. ki, × Topniak, Topnik, iggiel, naczynie z gliny ogiotrowalej lub z platyny, do topienia metali.**

Topielny przym. od Topiel: Na topielną śmierć skazano burmistrzankę młodą. Kasp.

Topienie, a, bfm., czynność cz. Topić.

Topienie się, a s., bfm., czynność cz. Topić s.

Topiennik, a, lm. i ?: Ławicami leżą atunu topienniki. Stasz.

Topień, pnia, lm. pnie I. † T., p. Topielec:

T. morski, który okręt rozbił. Volek. Archita, nędzny T., wiatrów igrzysko, w trosze lichego ma prochu łożysko. Nar. Widzi wybawionych na desce topniów z toni. Bardz. *Naufragus*, T. morski, który łódź złamał, stracił na morzu wszystkie majątność swoje. Mącz. (= *rozbitek mor- ski*). Z topniów ten i ów s. włóczy z swą deską, prosząc chleba. Min. T. ze mnie, grażną snadno, wszystkich na dno. Koeh. W. Topielec, T., top- nik. L. 2. min. *krzemian glinki z krzemianem wapna, sody i potażu, 3 Al Si + (Ca Na K) Si. Łab.*

† **Topież, y, lm. e roztop, flus. Łab.**

Topik, a, lm. i zool. (argyroneta) pajak dwu- płucny.

Topika, i, bfm. I. dowody i źródła, jakimi s. posługują mówcy dla poparcia swych twierdzeń. 2. nauka o dowodach potwierdzających. 3. składnia.

Topinambur, u, lm. y bot. nazwa dawana ro- ślinie: słonecznik bulwowy (helianthus tuberosus).

Topka, i, lm. i t. warzonka soli kształtu do- niczki: Topki warzonki soli są od wieków her- bem Pilawy znaczone. Pol. 2. [T., *Tupka*] *pulapka polegająca na topieniu myszy*. 3. [Topki] *ciężarki u sieci*. 4. [T.] *duża porcja masy z foremki*. 5. *odmiana gruszki*: T. pękata. Jank.

Topki I. grzązki: Nie dopuszczają błoto roz- ległe, topkie i szerokie. Og. 2. z którego można wiele wytopić: Topka słonina. Topkie sadło. 3. p. **Topliwy**.

[Toplać, a, ai i T. s.] p. **Toplać**.

[Toplanie, a, bfm.] *czynność cz. Toplać*.

[Toplanie się, a s., bfm.] *czynność cz. Toplać s.*

[Toplec, lca, lm. lce] p. **Topielec**.

Topliwość, i, bfm., rz. od Topliwy: Punkt topliwości, atmosfera topliwości = *liczba stopni ciepła, przy której topi s. dane ciało*. Ciepło topli- wości ciała = *ilość ciepła potrzebna do stopienia jednego kilogramu tego ciała*.

Topliwy, × Topny, Topki, × Topnisty, × Stop- nisty który można stopić, posiadający własność topienia s.: Łatwo, trudno T. Ołów i cyna są metale topliwe. Wosk jest T.

× **Topnać**, nie, nał p. **Topniec**: Smółki topną. Kon. Bryła lodu topnie. Kon.

Topnia, i, lm. e p. **Topielnia**: Postrzygalnie, łaźnie, topnie miedzi, topnie wosku. Sienk. T. Łoju, wosku. Szuj.

× **Topniak**, a, lm. i p. **Topielnik**.

Topniec, eje, al, × **Topnać roztopiac** ś., *rozpuszczać* ś., *topić* ś., *rozpływać* ś., *tajać*: Piec idzie, gdy w piecu ruda topnieje; przeciwnie, stoi, gdy w nim ognia nie masz, gdy ruda nie topnieje. Os. J. Wosk rozgrzany topnieje. Auszp. Przen.: Dopiero ś. ojcu lwem stawiła, już ci teraz jak wosk topnieje i na wszystko zezwała. L. (= *mięknie, potulnieje*). Przen.: Topniał z radości. Węg. (= *rozpływał* ś.). Topnieje od żalu. Troc. Podobna uزعucie budzi ś. tylko w sereu topniejącym na widok trumien otwartych, w których spoczywają ludzie ongi mocońi i sławni z wielkich czynów. Ork. (= *truchlejącym*). Serec w pociesze topniejące. Troc. Przen.: *maleć, zmniejszać* ś., *miknąć, znikać, rozchodzić* ś., *szczupleć*: Głód nas wojowaje począł i coraz umniejszenie ludzi postrzelonych i pobitych, tak że topnieliśmy. Rozm. um. Pol. Pieniążki topniały w jej rączkach. Majątek w oczach topniał.

Topnienie, a, bhm., czynność cz. **Topniec**: Punkt topnienia = *punkt topliwości*.

× **Topniecie**, a, bhm., czynność cz. **Topnać**.

Topnik, a, lm. i l. p. **Topielec**. 2. a. **Top** ciało dodawane do rudy dla ułatwienia wytapiania z niej metalu: Fluspat, spat topny, T. 3. p. **Topielnik**.

× **Topnistość**, i, bhm., rz. od **Topnisty**; × **Topność**. Troc., L, Mrong.

× **Topnisty** p. **Topliwy**. Troc. Nietopnisty, *non liquescens*. Kn.

[**Topno**] grzązko.

× **Topność**, i, bhm., p. **Topnistość**. Sł. wil.

Topny i. *grozący zatopieniem, utopieniem, topiący*: Przepływał tratwą topne głębiny. Glin. 2. × T. p. **Topliwy**: W ognistym płomieniu ołów trzyma T. Nar. Topne w kupę znosząc miody, pszczoły sok rozkładają w woskowe przegrody. Pileh. 3. *topiony, roztopiony*: Srebro pięćkroć topne. Sł. wil. 4. mia.: Fluspat T., p. **Topnik**.

Topograf, a, lm. *owie ten, co ś. trudni zdejmowaniem planów pewnych przestrzeni ziemi, np. miasta, powiatu, kierunku drogi od jednego punktu do drugiego i t. p.*

Topograficznie przys. od **Topograficzny**: Francuz L. badał T. krainę trojańską. Cwik.

Topograficznie statystyczny *tyczący ś. topografii a zarazem statystyki*: Stosunki topograficzno-statystyczne.

Topograficzny i. przym. od **Topografja**: Mapy topograficzne = *zawierające dokładne szczegóły położenia jakiego miejsca*. 2. Anatomja topograficzna a. × *wydziałowa*, × *okolieczna*, (anatomia topographica s. regionalis).

Topografja, i, bhm. *dokładny opis położenia pewnej niewielkiej miejscowości, z uwzględnieniem właściwości gruntu, wód, zadrzewienia, dróg, mostów, linii kolejowych, telegrafów, zabudowań i ludności*.

Topol, i, lm. e p. **Topola**: Wodolubna T. L.

Topola, i, lm. e, **Topol**, [**Topola**, **Tompola**, **Tum-pola**, **Topolina**, **Tompolina**, **Tempolina**, **Opola**; m.: **Topol**, **Topól**, **Topól**, **Topól**, **Tompól**, **Tompól**] bot. (populus) drzewo z rodziny wierzbowatych. Gatunki: T. balsamiczna (p. balsamifera). T. biała, Białodrzew, posp. Jabrzęb, Jawrzęć (p. alba). T. drżąca, Osina, [Osika, Osi-

czyna, Osica, Osa, Oaska, Trzepiecina] (p. tremula). T. kanadyjska (p. monilifera). T. piramidalna, włoska, Kawak (p. pyramidalis s. dilatata). T. popielata, Białodrzew nadwiślański (p. canescens). T. sokora, T. czarna, płodna, nadwiślańska, Osokor, Jemiolza, [Sokor, Jasiokor], niek. Sokorzyna, Suchorzyna (p. nigra). Zdr. **Topolka**.

Topolina, y l. bhm. *drzewo topolowe*. L. 2. lm. y, **Topolnik** *gaj topolowy*. Troc. Gdyśmy już byli w topolinie... Przyb. Obrat sobie siedlisko w pobliżu jeziora wśród wonnej wikliny i topoliny. Dyg.

Topolipka, i, lm. i bot. (thespesia) *roś. z rodziny ślazowatych*.

Topolisty *pelen topoli, otoczony topolami, zarosły topolami*: Topolista rzeka. Otw. (nad którą topoliny. L.).

Topolka, i, lm. i l. p. **Topola**: Poszedł drogą, wiedząc ku polom i obsadzoną młodemi topolkami. Orzesz. 2. myśl. *znak biały na głowie młodego zająca samca*.

Topolnik, a, lm. i p. **Topolina**: Zejdziemy w końcu na sadzone wierzbniki, olszniki i topolniki. Pol.

× **Topolny** p. **Topolowy**.

Topologiczny: T., *względny do miejsca*. Sł. wil. System T. Sł. wil.

× **Topolorodny** *wydający, rodzący topole*. Troc. T. Padur. Hul.

Topolowy i. a. **Topolny** przym. od **Topola**: Drzewo topolowe. Gaj, lasek T. Wyspa topolowa (= *zarosła topolami*). Topolowa maść. Troc. Pomada topolowa. (Jaksa Pliszka) postacie topolowej, wznioślej. Wóje. 2. *tyczący ś. topoliny*: Stół T.

Topolówka, i, lm. i l. *wódka nalana na pęczki topoli balsamicznej*. Sł. wil. 2. a. **Prawoślaz**, **Zygmarek** bot. (althaea) *roś. z rodziny ślazowatych*. (gatunki: T. lekarska, Zygmarek lekarski, Ślaz wysoki lekarski (a. officinalis). T. różowa, Prawoślaz różowy, Malwa, Róża zielna, czarna, rajaska, białołowska, ślazowa, Ślaz drzewny (althaea s. alcea rosea).

Toponomastyka, i, bhm. *nauka badająca historję nazw miejscowości, ich pisownię, sposób wymawiania i prawa, jakimi ś. kierowano, nadając te nazwy*.

Toporczyk, a, lm. *cy ten, co używa herbu Topór*: T., Szczekarzewie pan. Gosz. Zgromadzeni już byli: biskup Radlica, kilku prałatów, podostatkiem leliwiłów i toporczyków. Krasz.

[**Toporczyko**, a, lm. a] p. **Toporczyko**.

Toporeczek, czka, lm. czki p. **Topór**: Maciej małym toporeczkiem podwał drzewiczki. Wilk.

Toporek, rka, lm. rki i l. p. **Topór**. 2. [T.] p. **Toporka**. 3. [T.] zool., p. **Lipień**.

[**Toporka**, i, lm. i] i l. p. **Topór**. 2. a. [**Toporek**, **Toporka**] *laska z podziurkowanym krążkiem na końcu, do hicia masła w kierzance*.

Toporkowaty i. *podobny do toporka*. 2. anat.: † Kość T., p. **Kość**. 3. wet.: Kość toporkowata, *kościuszka skrzydlowata u konia*.

Topornia, i, lm. e *kuźnia fryszerska sprzętowa, w której jest ognisko do wygrzewania żelaza i młot lekki, prędkie uderzenia dający, gdzie wyrabiają wszelkie narzędzia grubsze, poczynając od topora, siekiery, do paprzyc młyńskich, oku walców i t. p.* Łab. T., huta żelazna na topory. L. Do pieca Stąporkowskiego jest 5 fryszerek i T. Os. J.

Topornica, y, lm. e p. **Toporzysko**: Tuż.. stały tyki chmielne w piramidy ułożone; rozebrałiśmy jedną, a wybierając co najcięższe i najgładsze tyki, przyrządzali naprędce topornice. Pol.

Topornik, a, lm. cy **człowiek uzbrojony w topór; rzemieślnik pracujący toporem** (Pol.), **strażak uzbrojony w topór**: Na odgłos alarmu przybiegła straż, i topornicy żwawo zabrali ś. do dzieła.

[**Toporny**] p. **Toporowy**: Stół topornej roboty (= *wyrobiony jakby toporem, grubo, niezrecznie*).

[**Toporować**, **uje**, **ował**, **Toporować**] **ciosać** (drzewo) **toporem**.

[**Toporowanie**, a, bfm.] **czynność cz. Toporować**: Jan wziął ś. do toporowania. Weys.

† **Toporowe**, ego, bfm., gór. **opłata kwartalna, wynosząca trzy grayony, uiszczana przez żupnika w kopalniach solnych krakowskich buchmistrzowi**. Łab.

Toporowy, **Toporny** przym. od **Topór**: Pokrowiec T. L.

Toporzysko, a, lm. a l. p. **Topór**. Kn, Troc. 2. a. **Topornica**, [**Toporzysko**, **Toporczyzsko**, **Poturzyzsko**] **rekojęść topora, siekiery**: Nad rzeką drwa rąbiącemu siekiera z toporzyska spadała w wodę. Star. Z toporzysk siekiery spadają. Bardz. Okrutną częstokroć oddają nam niewdzięcznością, nakształt owej zaostrzonej siekiery, która, z lasu dobrawszy toporzyska, tym samym wycina drzewa. L. Trzy razy ziewnie, trzy razy wyciągnie ś., zanim T. do rąk weźmie i grzmotnie nim w pień upatrzonego drzewa. Gliń. Przen.: Na krótkim toporzysku (Rys.) = *naprędce, bez długich zachodów*: Utniemy sobie sztosika na krótkim toporzysku, 3. *styliśko młota*: T., drzewo grube dębowe, na którym młot wielki, który żelazo kuje. Os. J.

Topotać się, cze ś., tał ś. trzepotać ś. z przetrachu, niepokoju, drżed: W topoczające ś. serce Trejny zaczął wstępować cień uspokojenia. Zap.

Topotanie się, a ś., bfm., czynność cz. Topotać ś.

Topowy przym. od 2. **Top**: Na zapytanie sądu, co znaczy „ogień T.” drugi pomocnik kapitana odpowiedział: „nie wiem”.

Topór, oru, lm. ory l. a. [**Topór**, **Tompor**, **Toporka**, **Taporka**, **Tapor**, **Tumpur**] **narzędzie ciesielskie: rodzaj siekiery z szerokim ostrzem i krótką rekojęścią, obciós, cieślica, nasiek, skłut, barda, foksza, [okksza]**. Siekiere zowią Moskale T. Biel. M. Jakoby w lesie drwa, siekierami wyrębowali drzewi jego, siekierą i toporem obalili je. Leop. (siekierą i nasiekiem. Leop.). Ludzi zbierać w pokoju jest to sobie wieszać T. nad szyją. Pot. (młecz do gardła, oczywiście niebezpieczeństwo. L.). T. katowski. Oddać głowę pod T. [Budować chatę pod T.] = *lepić ją z gliny zmieszanej ze słomą*. [Budowanie w glinę pod T.] = *budowanie lepianki z gliny ze słomą, po której wyschnięciu przycinają ściany pod pion toporem zgiętym dla zrównania jej*. 2. w starożytności, *broń podobna do siekiery*. Sł. wil. 3. *siekiera o dwu ostrzach*. Sł. wil. 4. *siekierka saperska*. Sł. wil. 5. [T.] *przyspiew*. Zdr. **Toporek**, **Toporeczek**.

Topuchy, ów, bfp., zł. **buty**.

Tor, u, lm. y l. **droga utorowana, trakt, szlak, gościńiec, kolej**: T., droga wydeptana, wytarta, utarta, pełna śladów. L. T. jest miejsce na ziemi utarte; wóz zostawia znak swego przejścia, czyli T. Brodz. Rzecz trudna w émie wysłedzić tory. Przyb. Jeździł wszystko wielkim gościńcem,

bitym torem. P. Koch. Łatwo póty nie błądzić, póki ś. bitego pilnuje toru. L. Tych torem, *jakos* począł, chodź, mój synu miły. Kochan. (= *śladem*). Nikt nie zbłądzi, który po twym torze z uwagą chodzi, wielki Monitorze; nie zbroczy, wpadszy na rozdrożne widła, trzymający ś. twojego prawidła. L. Zbłądziłeś od toru prawdy, odstąpiłeś od gościńca sprawiedliwości. Poc. T. do żywota zbyt nieobfity, ale do śmierci gościńcem bity. P. Koch. Nie tać to jest droga i T. spokojnej gościny. Susz. Nuż tym torem, za tą nędzną a upadłą Magdaleną. Rej. Idzie chwalebny dawnych poprzedników torem. L. (= *wstępuje w ich ślady, nasładowuje ich*). Czynił mu mieczem T. na zachód cały. Susz. (= *rum; torował drogę*). T. życia, sposób życia = *tok, tryb, bieg, kolej*. Staraj ś. równy zawsze utrzymać T. życia. Pilch. A ja prostak, a przeciwie chciałbym z tego toru coś pojąć i określić, jak żyją u dworu. Kras. Broń cię Boże, abys ś. miał dać stłumić i zbić z toru. Pilch. (= *z tropu*). Szedł chlubnym Piastów torem. Niem. Trzymać ś. tego toru rozum i doświadczenie radzi. Kras. Mylnym na świecie każdy idzie torem: ty zbłądzisz rano, a brat twój wieczorem. Karp. Z toru zstąpił. Troc. Tym torem biegła szkuta. Troc. Na T. pierwszy kogo naprowadzić. Troc. Toru łaskawości nigdy nie ustąpił. Troc. Idźmy starożytnym torem i zwyczajem przodków naszych. Troc. Dalej z posad, bryło świata, nowemi cię popchniem tory. Mick. Pod wpływem działania dwu sił bieg pocisku dokonywa ś. po linii krzywej, zwanej torem. Bl. T. kolejowy główny, boczny (= *bocznicą*), zapasowy. T., miejsce odpowiednio przygotowane, na którym odbywają ś. wyścigi. T. wyścigowy. 2. anat.: † T., p. **Przewód**. 3. chem.: T., † **Torin** *pierwiastek metaliczny z rodziny cyny i tytanu*, Th. 4. lek.: T. gorączki = *typ, kolej, rodzaj przebiegania jej* (typus). T. codzienny (t. quotidianus). T. codz. podwójny (t. q. duplex). T. codzien. dwoisty a. zdwojony (t. q. duplicatus). T. czwartaczkowy (t. quartanus). T. niestały a. zmienny (t. erraticus s. irregularis s. vagus). T. niezmienny a. stały (t. stabilis s. fixus). T. odwrotny (t. inversus). T. opóźniający ś. (t. postponens). T. piątaczkowy (t. quintanus). T. przedzienny a. trzeciaczkowy (t. tertianus). T. szóstaczkowy (t. sextanus). T. tygodniowy (t. septimanus). T. uprzedzający (t. anticipans). T. wyprzedzający (t. antepens). Zgr. **Torzysko**.

Tora, y, bfm. **księgi praw Mojżeszowych, pięcioksiąg**.

† **Torak**, a, lm. l, **Torhak** pog. *zły, nędzny, przebrzydły tor*: Bita droga przez pole, jakie więc toraki czynią ordy tatarskie, po naszymu szlaki. Pot.

Torakograf, u, lm. y fizj. i lek. **przyrząd rysujący linię krzywą ruchów klatki pierśnej**.

Torakotomia, i, lm. e chir. **nacięcie, otwarcie klatki pierśnej** (thoracotomia).

Torba, y, lm. y l. a. [**Torbak**] **worek skórzany, z tkaniny a. papierowy**: Nie jedne są to ludzi losy: jedni torby dźwigają, drudzy noszą trzosi. L. Smutny widok snujących ś. figur okropnych, przybranych w torby i gałgany, liczone ubóstwa. Koss. T. pasterska = *tajstra*. T. podróżna = *toból; sakwajaż*. T. myśliwska. Weźmi torbę borsuczą i janczarkę hajduczą. Mick. Strzelby i pieski dobre do pola, stara myśliwska szkapa bułana, wojewodzinska trąba bawola i zastużona T. borsucza. Syrok. T. obroczna. Gemb. T. siatkowa. Schowaj to do torby twojej. Troc. T.

dwoista. Troc. (= *sakwy, biesagi*). T. dziadow-ska. Pójsć z torbami = *wyjść na żebraka*. Z pi-jaństwa wynika z torbami po żebrach chodzenie. Perz. W óż ś. pan obróci, kiedy wszyscy pod-dani jego z torbą pójdą? L. Trzeba będzie roz-bijać, hultaić i torbę włożyć bez żadnego za-pasu. L. Tysiąc biednych djabłał, żyjących z kałamarza, wrzeszcza, z ich przywodę o torbę. L. Jeden taki, jak drugi: to wór, to T. Prz. Utrzymanie młodzieńca w miesiące „na torbach“ kosztowało niewiele (= przy dostarczanych w na-turze zapasach żywnościowych). Przen., żart.: *kupa, mnóstwo, chmara*: Obejzał wszystkie znajome osoby torbami komplementów. L. Torbę kompli-mentów ci od niego przynoszę. Troc. Powróciłem do chatki z całą torbą nadziei różnego koloru. Krasz. Przen.: [T.] *koń, człowiek gruby a krótki; takaż krowa; pog. kobieta bez figury, bez wcię-cia w pasie*. 2. anat.: T., torbka, kaletka maziowa (bursa synovialis). T. siatna, sie-ciowa (bursa s. saecus omentalis). 3. wet.: × T. u przeżuwaczy = *pięruszy z czterech działów żo-łądka, wole, lżwacz, pancierz, × żołądek brodawkowaty*. Rud. (rumen). 4. zł. *flaszka, butelka*. Zdr. **Torbka, Torbeczka**, [Torbka, Tórb-kaj. Zgr. **Torbisko, Torbetka**.

Torbacz, a, lm. e zool. p. **Torebnik**: Kangury należą do rodziny torbaczy (marsupialia).

Torbagien, a, lm. y p. **Torebnik**: Prócz bielek, czarnych i prostych lisów, dubeltów, handlują Rusacy skórami torbagienów. Ciec.

Torban, a, lm. y l. p. **Turban**: Zda ś., że osa lub T. ruchawy. Słow. 2. = **Teorban**. Sł. wil.

Torbanista, y, lm. ści = **Teorbanista**: Pierwszym członkiem onej rady był T. Byk.

Torbeczka, i, lm. i f. p. **Torba**. 2. anat.: † T. stawowa (Perz.) = *więzadło torbkowe* (ligamentum capsulare).

Torbernit, u, lm. y min. *minerał z gromady saletrowców, z rzędu fosforanów, Cu(VO₂)₂P₂O₈+8H₂O*.

[**Torbetka**, i, lm. i] p. **Torba**.

Torbiak, a, lm. i l. [T.] p. **Torba**. 2. a. **Torbielak** patol. *nowotwór, torbiel złożona* (cystoma). T. brodawkowaty (c. proliferum papillare). T. gruczołowaty (cystoma papillare glandulare). T. jajnikowy (c. ovarii). T. słuzakowy (cysto-myxoma). T. wielokomorowy a. wielokomorowy.

Torbiarz, a, lm. e l. z torbą chodzący, żebrak: Wiotchemi T. trzęsie gałganami. Nar. Różnych warzyw kosze od jednych drzwi do drugich jak T. roznoszą. L. 2. *myślny polujący z torbą*. Chrzn.

Torbiasto przys. od **Torbiasty**: (Działki kie-lieha) T. od dołu wydęte. Rost.

Torbiasty 1. *podobny do torby*. 2. patol.: Nerka torbiasta = *torbielkowatość nerki, wodonercze* (hydronephrosis). Nowotwór T., p. **Torbiel** i **Torbielkowatość**.

Torbiel, i ż. × a m., lm. e, × **Pęcherzak** patol. *nowotwór torbiasty, workowaty, z zawartością mniej lub więcej płynną*. × **Nowotwór oczepiony** (tumor cysticus s. cystis). T. gruczołowa (adeno-cystis). T. jajnikowa a. T. jajnika (cystis ovarii). T. kostna, × **Torbokościak** (osteocystis). T. krwawa (haemato-cystis), T. miodowa, × **Przaśniak** (S. K.) (meliceris). T. plewnikowa najdźrza (spermatocela). T. prze-wodu gruczołu łzowego (dacryops). T. rdzenia pachczerzowego (myelocystis). T. szpiku kostnego (myelocystis). T. skórzasta, **Skórzak** (cystis dermoidalis).

Torbielak, a, lm. i patol. p. **Torbiak**.

× **Torbielec**, lca, lm. lca patol. *kaletka gruczo-łowa powiększona, z zapchaniem równoczesnym jej uścia*.

Torbielkowatość, l, blm., 1z. od **Torbielkowaty**. Patol.: T. nerki = *nerka torbiasta* (degeneratio cystica venis).

Torbielkowaty, p. **Torbielowaty**. Patol.: Polip T. Rak T. (cystocarcinoma).

Torbielkowy patol. *tyczący ś. torbieli, podobny do niej*: Ptak T., × **Torbora** k.

Torbielomęsak, a, lm. i, × **Torbomęsak**, × **Mię-sak oczepiony** patol. *nowotwór złośliwy* (cysto-sarcema).

Torbielowaty, **Torbielkowaty** do *torbieli podobny*. Okul.: *Zaćma torbielowata, fr. cataracte cysteuse*. Patol.: **Wól torbielowata** (struma cystica).

Torbilowy przym. od **Torbiel**. Patol.: **Nowo-twór T.** (cystoneoplasma).

Torbifer, a, lm. rzy żart. *pomocnik, dependant patrona sądowego, adwokata, mecenas*. Gor.

Torbina, y, lm. y l. *licha, nędzna torba*. 2. anat.: † T. p. **Torbka**. Perz.

Torbisko, a, lm. a p. **Torba**.

× **Torbokościak**, a, lm. i patol. *torbiel kostna* (osteocystis).

× **Torbomęsak**, a, lm. i patol. p. **Torbielo-męsak**.

× **Torbora** k, a, lm. i patol. *rak torbielkowy* (cystocarcinoma).

× **Torboróg**, ogu, lm. ogi patol. *torbiel zawie-rająca twory rogowate*.

× **Torbottluszcak**, a, lm. i patol. *tluszczak torbielowaty* (lipoma cysticum).

× **Torbottwór**, oru, lm. ory patol. *nowotwór torbielowy* (neoplasma cysticum).

× **Torbowlasiak**, a, lm. i patol. *torbiel skórzasta, zawierająca włosy*. Sł. wil.

Torbowy p. **Torebny**. L.

× **Torbózębak**, a, lm. i patol. *torbiel skórzasta, zawierająca także zęby*.

Torciarz, a, lm. e, † **Tortarz** *czeladnik cukier-niczny wyrabiający torty*.

Torcik, u, lm. i p. **Tort**.

Toreador, a, lm. rzy *zapaśnik uczestniczący konno w hiszpańskich walkach byków*.

Toreadorski przym. od **Toreador**: *Zamię-lowanie w krwawym sporcie toreadorskim*.

Torbka, i, lm. i l. p. **Torba**: **Sól**, cukier sprzedają w torbkach papierowych. 2. a. † **Tor-bina** anat. i hist. *osłonka, kaletka, otoczka* (capsula, bursa, saeculus, theca). T. biegu-nowa (w komórce). Torebki Lieberkühnowe, p.

Krypta. T. łzowa, **Woreczek łzany** (saeculus lacrimalis). T. maziowa a. *sustawomazna*, *kieszonka maziowa* (capsula synovialis). T. soczewki oka. T. wewnętrzna (mózgu) (capsula interna). T. włos a. *włosowa* (folliculus pilli). T. włóknista, *stawowa*, × **Ścię-gno okołowe** (capsula articularis). T. zapa-sowa. T. zarodkowa a. *zarodnikowa* (sporocystis). T. zębowa (saeculus dentalis).

3. apt.: T. *gietatynowa* a. *żelatynowa* (capsula gelatinosa). T. *opłateczana* a. *opłatkowa* (nebula medicinalis s. capsula amyloacea).

4. bot. (capsula) *okrycie owoc* z wielu części zło-żone, w czasie dojrzewania ziarn otwierające ś.; *nasiennik, owoc suchy*. L., Sł. wil. T., *nibykielich*. T. *owocowa*. Torebki pękają w najrozmaitszy

sposób: na dwie lub więcej łupin. 5. chir.: T. udarowa = wylew krwi w tkanki (capsula s. cystitis haemorrhagica). T. zielna = woreczek napętniony ziołami, materia cyk. 6. patol.: Torebki włosowej rogowacenie (ceratosis follicularis). 7. zool.: X Torebki przyżuchwowe = worki pod-pyskowe u niektórych małp, u susłów i skrzeczków (thesauri); Torebki polieczkowe małp.

Torebkowato przys. od **Torebkowaty**.

Torebkowaty 1. podobny do torebki (capsularis). 2. a **Torebkowy** anat.: Więzadło torebkowe a. torebkowane, więz. torebkowaty, X torbeczka stawowa, † ścięgno kieszonkowe (Krup.), † ścięgno okołowe (Perz.) (ligamentum capsulare).

Torebkowosoczewkowy okul.: Zaćma torebkowsoczewkowa (cataracta capsulolenticularis).

Torebkowożreniczny, X **Torebkożrenicowy** anat.: Błona torebkożreniczna (membrana capsulopupilaris).

Torebkowy 1. *tyczący s. torebki*: 2. anat.: Więzadła torebkowe (ligamenta orbicularia s. capsularia). 3. bot.: Zarodniki torebkowe (ascospores). Ziarenkowiec T. (ascococcus). 4. okul.: Zaćma torebkowa (cataracta capsularis).

X **Torebkożrenicowy** anat., p. **Torebkowożreniczny**.

Torebnik, a, lm. i zool. zwierzę ssące workowate, torebne, torbacz, torbagien (marsupialis).

Torbny, **Torbowy** przym. od **Torba**. Zool.: Kości torebne (ossa marsupialia) = podtrzymujące torbę u torbaczów.

Torf, u, blm., [Torfa, Tarfa] ziemia tłusta, zmieszana z szczątkami obumarłych roślin błotnych, co stanowi mniej lub więcej zbitą masę, używaną jako paliwo: T. darniowy, czarny, czarno-brunatny, prasowany.

[Torfa, y, blm.] p. **Torf**.

Torfarka, i, lm. i prasa wyrabiająca cegielki torfowe.

Torfarnia, i, lm. e kopalnia torfu, torfowisko eksploatowane.

Torfiarstwo, a, blm. przemysł torfiarski: Komisja, wyznaczona w ministerjum rolnictwa do spraw torfiarstwa.

Torfiarz, a, lm. e ten, co s. zajmuje wydobywaniem torfu.

Torfisty pełen torfu: Ślady kopyt w torfiastym gruncie ciągle były wyraźne. Sienk.

Torfmeister, tra, lm. trowie znawca dobowania i suwienia torfu.

Torfniak, a, lm. i p. Torfowisko.

Torfnik, a, lm. i zool. (penthetria) owad dwuskrzydły długorogi.

Torfowiec, wca, lm. wca 1. a. **Torfowieś**, **Mech torfowy** bot. (sphagnum) roś. z gromady mchów liściastych, z rzędu torfowców: Ogromne siedliska torfowca zielonego w wodzie, a płowego po wyschnięciu. Sp. 2. w lm. (sphagnaceae) mchy rosnące na bagnach i trzęsawiskach, które, gnijąc, wytwarzają pokłady torfu.

Torfowieś p. **Torfowiec**.

Torfowisko, a, lm. a, **Torfniak** miejsce, gdzie są pokłady torfu: Torfowiska wyżanne, nizinne.

Torfowy 1. przym. od **Torf**: Proszek T. Papier T. Grunt, pokład T. 2. bot.: Mech T., p. **Torfowiec**.

Torhak p. **Torak**: Tam Tatarowie wpadli torhakiem, ludzi krępując, bydło biorąc, ale wsi dla niepoznaki nie paląc. Sienk.

X **Tork**, u, lm. i *munsztuk na konia, kantar turecki*. Biel. M. Podpierseń aksamitem czarnym powlekany; torków także trzy. Niem.

† **Torkmysz**, a, lm. e *rzemień ze skóry cielęcej*. Rej., Ciek.

Torknąć, nie, nął *sztwchnąć, trącić, uderzyć*: Torknąłem go obuszkiem: Pol.

Torknięcie, a, blm., czynność cz. **Torknąć**.

† **Torlop**, u, lm. y p. **Tolub**.

Torlop, u, lm. y 1. † T., p. **Tolub**: Za kozuch barani białogłowski, T., 70 groszy. St. lit. T. grono: stajowy. St. wiśl. 2. a. **Torlop** fl. *głębia na rzece*.

Tornado nieod. *hiszpańska nazwa cyklonu, gwałtownej burzy między zwrotnikami w porze deszczowej*.

Tornegany, ów, blp., ręk. p. **Wajnsztoki**.

Tornój, a, lm. e bot.: Ruski T. (anacyclus pyrethrum) roś. z rodzaju bertram.

Torniak, a, lm. i rzem. *gwóźdź do przybijania szyn*.

Tornica, y, lm. e rzem. *szyna, relsa*.

[Tornić, i, il] p. **Tarnić**.

[Tornienie, a, blm.] czynność cz. **Tornić**.

Tornister, tra, lm. try 1. *czworokątna torba płaska, którą żołnierze i uczniowie przytwierdzają sobie do pleców zapomocą rzemyków*: Dął s. jak tygrys, rąbał jak mistrze, toż za to dźwiga pustki w tornistrze. Chęć. Noszę w tornistrze własne zapasy. Chęć. Gimnazysta z tornistrem na plecach. Kon. 2. *fortep. skórka naklejona na klapce auslezerowej, z dziurką, w której jest osadzona sprężynka, przyciskająca auslezer do holki listwy*.

Tornistrowy przym. od **Tornister**: Zapasy, rzemyki tornistrowe.

[Torny, ów, blp.] p. **Tarnie**.

Torok ? : Słuchy, czyli toroki, jakby wiatrem poruszone, zaczynają szeleścić koło uszu archaniołów. Sok.

Toromierz, a, lm. e, **Prawidło toru** kol. narzędzie do mierzenia szerokości toru.

Torować, uje, ował *tor robić; drogę ślać, bić, przeprowadzać*: Torowana droga. Troc. Wielki bity gościeńce torowały za nim. Przyb. Mieczem torował sobie drogę (= *robił sobie wolne przejście*). Ował to ścieżka, którą prorocy od początku świata sobie upodobali, onę tłoczyli i torowali. Wiśn. Idzie baranek, gotując drogę do Jeruzolimskiego tryumfu, toruje ścieżkę do państwa niebieskiego. Poc. (= *dostęp*). T. sobie drogę do władzy, zaszczytów, do tronu.

Torowanie, a, blm., czynność cz. **Torować**.

Torowisko, a, lm. a, **Plant drogi żelaznej**, **Korona nasypu** lub **wykopu** kol. *wierzchnia część nasypu lub przekopu kolejowego, służąca za podstawę dla podłoża i toru*.

Torownik, a, lm. cy *człowiek torujący drogę, pionier*: Mickiewicza uważamy zwykle za torownika i twórcę romantyzmu polskiego. Chleb.

Torowny (o drodze) *ujędzony, bity, utorowany*: Gościeńce T. Wor. Torownym gościeńcem leda kto s. wlecze Rys. Pójdzie on torownym twym śladem. L. Szedł na Armenję torownemi szlaki. Chr.

Torowy 1. przym. od **Tor**: Od szybkości początkowej kuli zależy wygięcie łuku torowego oraz siła uderzenia. Bl. Wyścigi torowe i drogowe. 2. chem. *tyczący s. pierwiastku tor (Th.)*: Związki torowe. 3. lek. *typowy*: Przebieg gorączki T. (decursus febris typicus). X **Gorączka torowa**. T., ego, lm. 1 rz., kol. *ofejalista prowadzący robotnikom około budowy lub naprawy toru*.

[**Torp**, u, lm. y, **Torpa**] i. *przešlo w gumnie; ilość zboża, pomieszczona w snopach w przęśle*: Omólciono dwa torpy żyta. Sł. wil. 2. *szup w budynku*: Budynek na torpach.

Torpeda, y, lm. y *poćisk wybuchający pod wodą, mina podwodna, wypuszczana z okrętu na statek nieprzyjacielski*: Torpedy, czyli naczynia napełnione materjami wybuchowemi, eksplodującemi za uderzeniem w statek. Bl.

Torpedo-kanonjerski artyleryjski, opatrzony torpedą: Łódź torpedo-kanonjerska. Bl.

Torpedować, uje, ował atakować torpedami: T. okręt nieprzyjacielski.

Torpedowanie, a, blm., czynność cz. Torpedować.

Torpedowcowy przym. od **Torpedowiec**: Eskadra torpedowcowa.

Torpedowiec, wca, lm. wca *łódź torpedowa, niewielki, bardzo lekki i szybki statek wojenny, służący do wyrzucania torped, torpedówka*.

Torpedowy przym. od **Torpeda**: Nabój, statek T. T. awizo = statek ochronny, przeznaczony do niszczenia torped.

Torpedówka, i, lm. i p. Torpedowiec.

Torpetyka, i blm. nauka o przyrządach torpedowych.

Torpila, i, lm. e przyrząd wojenny wybuchowy, podwodny lub podziemny: Obok kamery torpedowca wiszą same torpile. Bl.

Torpilera, a, lm. y statek wypuszczający torpile.

† **Torpot, u, lm. y futro, suknia futrzana**: Odejme mu T. kuni, a nie wiem, gdzie ś. okuni. P. Sand.

Tors, u, lm. y l. gors, biust, piersi: Miłość sztuki tłumaczy nawet zamilowanie zbyt obnażonych torsów i nietorsów. Krasz. Kaftan uwładniał jej T. bogaty. Kon. 2. *tułów posągu bez głowy i kończyn*.

Torsada, y, lm. y wyrób pasmanteryjny w kształcie taśmy, sznurka, plecionki: W starożytnej atła-sowej kardynałce, oszytej szeroką torsadą. Orzesz. Poręcze pochyłe okryte były torsadą z sitowych makat, a na poziomie rzucano gobeliny. Weys. Kompanja grenadierów w bermycach, o szlifie z włóczkową torsadą. Żer. Zdr. **Torsadka**.

Torsadka, i, lm. i l. p. Torsada. 2. p. Kreplna. Torsja, i, lm. e l. ruch skręcający (mięśni), skurcz: Ptasia głowa dziobała w torsji śmiechu własne kolana. Brt. 2. zwykle w lm. *zrywanie na wymioty*: Wystąpiły mdości i torsje.

Tort, u, lm. y, × Tortel krąg ciasta złożonego z różnych warstw, mniej a. więcej ubrany: Mniejsze stany pieką breple, większe torty. Rej. T., ciasto z konfiturami, marmelodą różną pieczony. Wiel. W. T. jabłeczny. Troc. T. z piramidą. T. marecpanowy, czekoladowy. Zdr. **Torcik**.

† **Tortarz, a, lm. e p. Torciarz**: Nie było wtenczas tak wymyślnych kucharzy, piekarzów, tortarzów, smaźarzów. Rej.

× **Tortel, a, lm. e p. Tort**: Czynią kucharze z ryżu przypiekanki albo tortele. Syr.

Tortowy przym. od **Tort**: Ciastko tortowe.

Tortura, y, część w lm. **Tortury męka katowska, katusza, pytki, spytki, × konfesaty; przyrządy do męczenia obwinianych; przen. męczarnia, znęcanie ś.**: Uczynku tylko na torturach dochodzimy, sprawiedliwości zaś na sądach. Siem. J. Nie bredziły inkwizytki na torturach, tak jak niesie przysłowie: bredzą jak na mękach. Boh. Wziąć kogo na tortury. Przen.: Co drugich zaleca, to dla niej jest torturą. L.

Chciałby ogniem i krwią odmalować ducha tortury. Sow. Całą administrację nakręcono jako jedną wielką Polaków torturę. Mick.

Torturalny p. Torturowy: Większość sędziów zaprotestowała przeciw torturalnym konfesatom. Rol.

Torturować, uje, ował męczyć na torturach: W tym śledztwie torturowanych w Wilnie kilka osób obojej płci życiem przypłaciło. Lel. Przen.: *zadawać męki, dręczyć, znęcać ś.*: Milezieniem torturował teraz katów swoich i trzymał ich w śmiertelnej trwodze. Bał.

Torturowanie, a, blm., czynność cz. Torturować: Oddawna już nie pamiętamy takiego torturowania którejkolwiek partytury operowej (= *nieniłosiernego fałszowania*).

Torturowy, Torturalny od **Tortura**: Narzędzia torturowe. Męki torturowe.

Torun, u, lm. y, Toruń bot. 1. p. **Bylica. 2.** (arum dracunculus) *roś. z rodzaju aronka*.

[**Toruniowy**] przym. od [**Torun**].

Torunowy przym. od **Torun**.

Toruń, a, lm. e bot. p. Torun. Kluk., Syr., Troc.

[**Toruń, a, lm. e**] p. **Turoń**.

Tory, ów, blp. l. [T.] dreszcze. 2. a. Niedźwiadek zł. tłumok duży, zawiniątko, kufer, kasa.

† **Toryn, u, blm., p. Tor**.

× **Toryna, y, blm., chem. tlenek toru**.

Torys, a, lm. owie członek stronnictwa arystokratyczno-konserwatywnego w Anglii.

Torysowski przym. od **Torys**: Dokonane na kongresie wiedeńskim, staraniem Talleyranda a przy pomocy torysowskiej, zbliżenie między Anglią i Francją. Ask.

Toryt, u, lm. y min. minerał z gromady tlenków, z rzędu tlenków metalicznych, ThO₂. SiO₂, odmiana cyrkonu.

Toryzm, u, blm. dążenia, zasady torysów: Przy tej okazji T. republikański może dojrzeć.

Torzysko, a, lm. a p. Tor.

Torzyśniad, a, lm. y zool. p. Trocinjarka.

× **Tosamось** rz. od **Tosamy**. Cyan., Śniad.

× **Tosamy taki sam, identyczny**: Zrównania są tosamemi, kiedy wyrażają tosamось co do stosunków i co do terminów. Śniad.

Toskański styl, porządek architektoniczny = odznaczający ś. kolumnami ciężko wyglądającymi, pozhawionemi prawie ozdób.

† **Tosować, uje, ował układać w stosy? tasować?**: Poszóstno jeździsz, talery tosujesz, a poszeleżnym być sobie mianujesz. Bratk.

† **Tosowanie, a, blm., czynność cz. Tosować**.

× **Toświatowy** *tyczący ś. tego świata, światowy, doczesny*: Zamilowanie dóbr toświatowych. Krasz.

Totalizator, a, lm. y gra hazardowa, w której dają stawki na wybrane przez ś. konie, ścigające ś., licząc, że ich wybrańcy zwyciężą, a oni tym sposobem wygraą: Grać, zgrać ś. w totalizatora. Myśli zapozwać totalizatora przed sąd za pobieranie lichwiarskich procentów (= *kantor totalizatora*).

Totalizatorowlec, a, lm. e ten, co gra w totalizatora, miłośnik tej gry.

Totalizatorski przym. od **Totalizator**: Wyścięgi przyczyniają ś. do ruiny setek ludzi, rozbudzają w sobie namiętność totalizatorską.

! **Totalizować, uje, ował łączyć w całość, scalać, uogólniać**: Fantazja części rozdzielne spaja w całość i totalizuje. Przybysz.

! **Totalizowanie, a, blm., czynność cz. Totalizować**.

× **Totalność**, i, blm. *całość, ogół*: Pierwej trzeba aktualnie już będących tak doskonale opatrzyć, aby zupełnie do marszu i bitwy zostali usposobieni, niżeli T. wojska w liczbie głów pomnażać. Górs.

Totek, fka, blm. żart. *totalizator*: Kwestja utrzymania lub zniesienia lubego totka jest rozważana w Dumie.

Totem, nieod. u Indian czerwonoskórych, *zwierzę poczytywane przez jakie pokolenie za protoplastę i opiekuna tego pokolenia; wyobrażenie takiego zwierzęcia rzeźbione, rysowane, tatuowane*.

Totemizm, u, blm., *wiara nakazująca cześć dla zwierzęcia poczytywanego za totem i nie pozwalająca go zabijać*: Przemiana ludzi w zwierzęta i t. d. wyaje ś. naturalną. tak samo pochodzenie od nich (t. zw. T., rozszerzony po całej ziemi). Brk.

[**Toten**, **totego**; **tota**, **totej**, **toto**] *ten oto, ta oto, to oto*.

[**Toter**, u, blm. *gwar, hałas, zgiełk, wrzawa*: Zrobili w izbie taki „toter“, jakby się ze sto ludzi zeszło. Ork.

Totlet, a, lm. y *cukier. ciasto migdałowe, przekładane kremami, w rodzaju babeczki*.

[**Totrać się**, a ś., al ś.] = **Dudrać**.

[**Totranie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Totrać ś.*

[**Totreśnik**, a, lm. cy] p. **Todreśnik**.

Totumfacka, kiej, lm. *kie* forma ż. od **Totumfacki**: Zawołajże tej totumfackiej. Krasz.

Totumfacki, ego, lm. *cey*, × **Totumfak** *człowiek, którym ś. we wszystkich wyręczają; natrętny pieczeniarsz, podejmujący ś. wszystkich*.

× **Totumfak**, a, lm. i p. **Totumfacki**: Pobiegłem do Radoszyńskiego, niegdys faworyta hetmana Pocięja, a potem totumfaka nieboszczyka strażnika litewskiego. Mat.

Totus, a, lm. y w grze w preferansa, *zabranie dziesięciu, t. j. wszystkich lew*: Rozegrałem cztery pulki preferka, miałem dwa razy totusa, i dzień mi zszedł niezgorzej. Bez jednej na T. Jeż.

× **Towajlja**, i, lm. e p. **Tuwałnia**. Troc. Ręczniki szerokie, iż do nas ze Włoch przyniesiono, zaraz też i przewisko ich z niemi przyszło. bo je towajljami zowiemy; towajlja, włoskie słowo, już u nas za polskie ujdzie. Górn.

× **Towajlja**, i, lm. e p. **Tuwałnia**. L.

Towar, u, lm. y i. to, co ś. *kupuje lub sprzedaje, przedmiot handlu, kupia*: Kupey będą. lamen-tować nad nim, że już towarów ich więcej żaden nie kupi; towaru ich, złota, srebra, kosztownych kamieni i t. d. Leop. Drobne towary. L. Kradzieżą grzeszą, którzy dwa, skażone i fałszywe towary za prawdziwe i całe sprzedają. Kucz. Towary leśne: popiół, potaż, smoła, cembrowiny, klepki, wasilki, maszty, bale, tarcice. Vol. Każdy kupiec swój T. chwali (= *każda liaszka swój ogo-nek chwali*). Prz.). T. tatarski = *wschodni, orjentalny*. Sł. wil. Tatarzy chodzą po domach z towarami. Węgrzy chodzą po wsiach z towarami. T. krajowy, zagraniczny. Towary kolonialne. Sprowadzać, wywozić towary. Cło od towaru. Towary przetrzymują na komorze. Towary norymberskie. Żywy T. = *dziewczęta, kobiety, sprzedawane do domu rozpusty*. Handel żywym towarem. [Uderzyć w towary] (u przemycających wódkę) *goliąc wódkę*. 2. szew. *skóra, rzemień na obuwie*. 3. [T.] *bydło*: Włókę pola mam, towaru sztuk piętnaście i klaczy parę. Rodz. 4. leśn. *drzewo do ostrego kantu oprawne, jak oto*:

kantaki, brusy, płaszczaki, oflisaki, krzywki klepki. Sł. wil. T. leśny. Zdr. **Towarek**,

† **Towarnik**, a, lm. *cy kupiec solny zagraniczny, po sól do Wieliczki przybywający*. Łab.

Towarny p. **Towarowy**: Towarne nabywanie zależy na przywożeniu i wywożeniu. Petr. Wyrobowanie towarnego drzewa. Świt. Lasu dostatek i dobrego na budowę, a nawet i na towarneby ś. jaki balek znalazł. Krasz.

Towarowo-osobowy, **Towarowo-pasażerski** *poiąg* = *złożony z wagonów towarowych i osobowych, poiąg mieszany*.

Towarowy, **Towarny** *przym. od Towar*: Pociąg T. Stacja towarowa. Wagon T. Księga towarowa = *książka, w której ś. towar zapisuje*. Skład T. Giełda towarowa = *zrzeszenie kupców, które ustanawia ceny towarów*. Mękler T. = *ten, co stręczy towary z fabryk, komisjoner*. Raport T. = *spis towarów, sporządzany co pewien czas, ażeby wiedzieć, ile sprzedano, ile przybyło i ile pozostało towaru*.

Towaroznawstwo, a, blm. *nauka o sposobach wytwarzania towarów, źródłach ich nabywania, sposobach rozróżniania gatunków towarów i poznawania sfałszowań*.

Towarówka, i, lm. i l. *pociąg a. wagon towarowy*. 2. *ulica Towarowa w Warszawie, jako ognisko domów nierządu*.

† **Towarynka**, i, lm. owie *towarzysz godzien politowania*: Niemczyk zaraz u nas urzędnikiem, a Polak z wyszczerbaną na wojnach wyszynką, zjadłszy zęby, będzie stał za nim towarynką. Pot.

Towarzyski, † **Towarzyszny** i. *tyczący ś. towarzystwa z ludźmi, stosunków społecznych*: Życie, stosunki, enoty, zebrania towarzyskie. Dobro dziejstwo dawać rzecz jest towarzyska, bo kto daje, jedna sobie u kogo przyjaźń. Górn. Enoty towarzyskie są te, co nas czynią użytecznymi tym, z którymi żyć nam przychodzi. L. Z dobroci wypływa grzeźność i enoty towarzyskie, które uprzyjemniają życie tych, co nas otaczają. L. Towarzyska rozmowa. Troc. Koła sfery towarzyskie. Gry, zabawy towarzyskie 2. *skłonny do życia w towarzystwie istot sobie podobnych, lubiący takie życie*; *lutwy, wyrobiony, gładki w stosunkach z ludźmi*: Bóg da człowiekowi naturę towarzyską, która go do kupy pędzi. Skar. Jezus żywoć sobie tak nizki i T. obrał, iż najuboższemu trudny do niego przystęp nie był. Skar. (= *przystępny, popularny*). × **Towarzyska** *miłość*. Troc. (= *małżeńska, obopólna, wzajemna*). Zwięzła towarzyskie = *żyjące w towarzystwie innych osobników tego samego gatunku, czasami tylko chwilkowo, jak wilk, a stale, jak wróbel, pszczoła, mrówka*. 3. † T. *zużyły, poufały, przyjacielski, familjarny*: Był Jan św. Jezusowi nad inne T. i jemu łagodną nad inne pokazywał Pan miłość, bo na piersiach jego odpoczywał. Skar. Był św. Filip bardzo wdzięczny i T. Panu Jezusowi, mając u Niego bezpieczeństwo nad innych. Skar. Ksiądz ten, acz z młodych lat był towarzyskim Husowi, wszakoż potem, gdy ś. Hus przeciw papieżowi, począł być Husowi nieprzyjacielem. Baz. Pisaliśmy do papieża towarzyskie listy, *familiarne*. Hrb. 4. × T. *należący do towarzystwa, kółka, kompanji; spółkowy, wspólny*: Towarzyskie miasto, *socia urbs*. Kn. T. okręt. Troc. Towarzyskie miasto, wojsko. Troc. 5. gram.: † **Lieźba** towarzyska, p. **Mnogi**. 6. zool.: Owady towarzyskie, p. **Owad**. Po towarzysku przys., p. **Towarzysko**.

† **Towarzystwo p. Towarzysko**: Od trzydziestego roku Jezus z ludźmi T. żyjąc ich kłopoty nosił. Skar.

Towarzysko przys. od Towarzyski, Po towarzysku, † Towarzyskie: Siadywał przy nich T. Wad. Wiele z nim i T. mówił. Baz. Przyjacielisko go i T. u siebie zatrzymywał. Warg.

Towarzystwo, i, blm. I. rz. od Towarzyski: Zbytniej s. dopuszcza towarzyskości. Troc. T. zbytnia służę psuje i wzgardę panu u niego gotuje. Kn. (spospolitowaniem osoby drogie taniej, ustawiczne obcowanie jedna lekkie pozważanie. L.). Taki to musi być obyczaj adwokacki, myślą Główniak, nie zwatpiwszy ani na chwilę w T. adwokata. Tet. 2. × T., p. **Towarzystwo**: Dom cesarski i książejący składały jakoby jeden związek publiczny, jedną T. Lel. (= społeczeństwo).

Towarzystwo, a, lm. a, × Towarzystwo I. stosunki towarzyskie, obcowanie, społeczność, kompanja, komitywa, przestawianie, wdawanie s. z kim: T. z mądrymi mądrego czyni; T. z głupimi mądrego głupim czyni. Kn. (= z jakim s. kto wdaje, takim s. też staje). Nie wiedę towarzystwa z ludźmi wszetecznymi. Kochan. Książ ten w prawie bardzo uczonym był, z nim też wiele książąt i królów T. wiedli. Kosz. Mied, przyjąc, uczynić z kim T. Troc. Uchodź, strzeż s. towarzystwa złego. Troc. Jakie T., takie też i obyczaje pospolicie bywają. Rej. Zle T. na złe wychodzi. Rys. Wziął z niemi T., będąc tam długo. Biel. M. (= zaprzyjaźnił s. z niemi). Naczelnicy ich dali nam ręce prawe na znak towarzystwa. Leop. (= przyjaźni, braterstwa; na zgodę). W miastach towarzystwa, a zatym miłe posiedzenia łatwiejsze, niż na wsi. Kras. T. każdy u nas jedno rozumie, co kompanja a. biesiada. L. Zbytnie T. wzgardę czyni. Petr. (= zażyłość, poufałość, familjarność). Każdy człowiek ma to z przyrodzenia, że chce do towarzystwa i do zgromadzenia. Kochan. Rozum przyrodzony ukazuje, iż ludzie w towarzystwie dla wspólnej pomocy mieszkać muszą. Skar. 2. a. × **Towarzystwo towarzysze, otoczenie, drużyna, osoby towarzyszące, kompanja**: Kazali go sędziowie męczyć, jeśli był miał jakie T. Baz. (= współników). Waruj s. towarzystwa złego, zazdrościwego, rozpustnego i graczoń i urągaczów. Bud. B. Z towarzystwa o obyczajach naszych dają rozsądek. Skar. T. mię. Wuj. Wrócił s. Józef do Egiptu z bracią swą a ze swym towarzystwem. B. Sz. Już zrozumiał, co to jest dobre T. Troc. W miłym towarzystwie podróże s. nie przykrzy. Kras. T. podróże. Troc. Wesole T. Troc. Błąd, zarażający większą masę towarzystwa, prędzej czy później ściągą karę na całą społeczność. Śniad. U nas T. liczne od kilku dni zbiera s. na sądy graniczne. Mick. T. polskie w tym mieście było wówczas bardzo liczne i wielce ożywione. Chm. (= kolonja polska). Dobrane, przyzwoite, stosowne, podejrzane T. Unikać towarzystwa. Stęskniony za towarzystwem ludzkim. Przen.: T. nierozzerwane, nierozwiązane. Troc. (= związek małżeński, małżeństwo, mariaż). Przen.: Skępstwo z głupstwem w towarzystwie chodzą. Troc. (= w parze). Szczerobliwości, które dam, lepsze T. nad ludzkość i laskawość! Warg. (= z czym postawie najwłaściwiej w jednym rzędzie nad ludzkość i laskawość). 3. wyższa sfera towarzyska, lepsze warstwy społeczne, klasa dystyngowana: Przyjął przekwitającą awanturkę w swój dom, idąc w tym za opinią towarzystwa (société), które

lubo znało grzechy pani H., zamiast wstrętu, podziw tylko czuło dla kobiety tak świetnej przeszłości. Bał. Cóżby robiły panny dobrych rodów, gdyby Indzie z towarzystwa zenili s. z takimi? Prus. Dama z towarzystwa. 4. ogół towarzyszków jazdy polskiej, kompanja; ogół towarzyszy z pod jednej chorągwi: T. na poruczniki i rotmistrze swoje nie s. nie oglądają. Okol. Zabity z towarzystwa Jaszczejki. Nar. T. chorągwi usarskich i pancernych nazywano towarzystwem poważnych znaków. Górs. T. wojenne. Troc. 5. **stowarzyszenie, zrzeszenie, związek, zgromadzenie, konsorcjum, spółka, kółko**: T. dobroczynności. T. rolnicze. T. wzajemnych ubezpieczeń. Zawiązać T. Był członkiem wielu towarzystw naukowych. T. wioślarskie. T. cyklistów. Kontrakt towarzystwa kupieckiego. Troc. T. strzeleckie. T. akcyjne, udziałowe, komandytowe. Lwim towarzystwem to zowią, gdy jeden chce być pewien pożytku tak, aby drugi wszystkę szkodę cierpiał. Sz. T. pożyczkowo-oszczędnościowe. Akcje towarzystwa spadają (w cenie). T. handlowe. T. kredytowe miejskie, ziemskie. Listy zastawne towarzystwa kredytowego miasta Warszawy. Przen.: **pożyczka hipoteczna, zaciągnięta w towarzystwie kredytowym miejskim, ziemskim**. Zapłacić ratę towarzystwa. Spłacić T. Miałeś majątek ładny i czysty, a teraz i długi i T. nie opłacone. Korz. Na tym domu zalega T. T. przyjaciół nauk. T. książ elementarnych. T. ogrodnicze, muzyczne, lekarskie, pogrzebowe. T. ratowania tonących. Zart.: T., wzajemnej adoracji. 6. mat.: Reguła towarzystwa (Śniad.) = reguła spółki (p. Spółka).

Towarzystwo, a, lm. e I. ten, co komu towarzyszy, współnik, kolega, kompan: T., który jednego stanu i urzędu jest, **collega**. Mącz. T. szkolny. Berło i miłość nie chcą towarzysza. Pot. (jedno słońce dość na niebie. L.). Jesteśmy wszyscy towarzysze pana. Warg. T. na urzędzie, spółurzędowy. Troc. T. w mieszkaniu, spółmieszkaniec. Troc. (= współlokator, zart. szlafkamrat) T. kupiecki. Troc. T. podróży. Troc. T. podróży, lat dziecinnych, zabaw, niedoli. Nieodstępny T, Z plażującym wodzem plażą towarzysze bronii. Dm. T. wojenny, wojskowy. L. T. pierwszy, drugi, trzeci aż do ostatniego, po łacinie **commilito**. Chm. B. Wierny T. pies we dnie i w nocy. L. Pijanica, zwodzieciel, T. łotrom, złoczyńca, Skar. Z jakim s. kto towarzyszem brać, tej obyczajów nabędzie postaci. Koch. W. Połączmy biedę naszą, nie wiem, kto to pisze, ale i wisieć milej, mając towarzysza. Zabł. Nie tam w smak nie bywa, gdzie s. bez towarzysza używa. Kn. Żona ma być mężowi żywota towarzyszem. Petr. (= towarzyszką). A teraz s. dzielmy, dzielmy, towarzyszu mój! tobie zając i sarna, a mnie soból i panna, towarzyszu mój! Pół. 2. **spzrymierzaniec, sojusznik, aliant**: Towarzyszami Rzymianie nazywali monarchów a. narody te, które z niemi przymierze zawarli wzajemnego posiadkowania. Siem. J. 3. [T.] narzeczonu. 4. astr., p. **Księżyc**: Planety drugiego rzędu, towarzysze, **satellites**, księżycy, niektórych planetom głównym dodane. Śniad. 5. gór. = a) T. **piecowy** a. † **Parunik**, † **Lenszownik** gór. jeden z pary górników, którzy w Wieliczce pędzili we dwóch przedki w chodnikach, czyli piecach tej kopalni. b) pomocnik kopacza w pracy kopalniowej. Łab. 6. muz. drugi temat w fudze. 7. rzem. czeladnik, wyzwoleńiec: T. rzemieślniczy. Vol. Rzemieślniczekowie abo towarzysze u rzemieślników robiący. Vol. Ten

Andrzej młodzieniec był T. rzemiosła krawieckiego. Baz. T. sztuki drukarskiej = *składacz, zecer*. 8. woj. *żołnierz jazdy polskiej, pochodzenia szlacheckiego, mający swój poczet, złożony z pewnej liczby koni*: Towarzysze w wieku XVIII byli *przytomni*, t. j. osobiście służący, i *sonici*, którzy dawali za siebie szeregowego. Górs. Towarzysze w piechocie polskiej do czasu zaprowadzenia piechoty cudzoziemskiej mogli być i nieszlachtą. Górs. T. kawalerji narodowej ma rangę oficera prawem postanowioną. Kaw. Nar. T. i namiestnik kawalerji narodowej ma w wojsku rangę chorążego. S. Grodz. Płatna kawalerja składała ś. z towarzyszyw, pocztowych, czyli szeregowych, i luzaków: aż do sejmku 1788 roku mieli towarzysze rangę chorążych. Cz.

Towarzyszenie, a, blm., czynność cz. **Towarzyszyć**: Koncert z towarzyszeniem fletu. Mick.

Towarzyszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Towarzyszyć ś.**: Zamierzam towarzyszenia ś. ludzi jest ubezpieczenie sobie spólnie praw przyrodzonych. Stasz.

Towarzyska, i, lm. i forma ż. od **Towarzysz**: Życia mego T. L. (= *żona, małżonka*). Mnie trzeba towarzyski uciechowej i czulej, od którejbym ś. nauczył znosić troski życia. L. Niewiasta ma być wierną człowieką towarzyszką i dóbr jego wszystkich uczestniczką. L. Za szkodroblivością dwie towarzysze a pannie służebne chodzą: ludzkość a łaska. Kosz.

† **Towarzyszny** p. **Towarzyski**: Wół między innymi zwierzęty jest T. a przyjaźny. Sien.

! **Towarzyszony** *któremu towarzyszą*: Wspomnienie o nim jawi ś. zawsze towarzyszone wyrzutami. Spas.

× **Towarzysztwo**, a, lm. a p. **Towarzystwo**.

Towarzyszyć, y, ył i. † T. z kim = *mieć z kim towarzystwo, przestawać, obcować, wadać ś., bratać ś., przyjaźnić ś. z kim*: Ani szkóły, ani księgi nie są tak skuteczne młodemu, jako kiedy z dobrym towarzyszy. Pot. Kto ze złym towarzyszy, złe ma obyczaj. Koch. W. 2. komu = *być mu towarzyszem, dostrzymywać mu towarzystwa, asystować*: On towarzyszył temu nieencocie. L. T. komu w podróży. Przen.: T. czemu = *chodzić z czym w parze, zjawiać ś. razem z czym*: Przymiotom znakomitym skromność T. zwykła. L. Nie zawsze rozumna głowa towarzyszy dobremu sereu. L. Frasunki równie towarzyszą tronowi, jak chatom. L. Towarzyszyły mu do grobu tzy i westchnienia opuszczonych (= *odprowadzały go*). Wstrząśnieniu towarzyszył huk podziemny. T. komu w grze, w śpiewie = *wtórować, przygrywać a. przyspiewywać mu, akompanjować, sekundować*. 3. górs.: Żyła towarzysząca = *idąca równolegle i blisko innej*. Łab. T. ś. *stowarzyszać ś., wchodzić w towarzystwo, łączyć ś. w związek, zaprzyjaźniać ś.*: Dziwna było, jak tak wiele stanów różnyh wzajem ś. towarzyszyło z sobą. Birk.

Towianista, y, lm. ści, **Towiańszczyk**, **Towiańczyk** *wyznawca towianizmu*: Mój skamieniały w demokracji braciśkie dał ś. zupełnie Marcelemu, towianicie, przekupić. Żm. Tolerant, bo z nietowianistami w bardzo przyjaznych żyć może stosunkach. Żm.

Towianistka, i, lm. i forma ż. od **Towianista**.

Towianizm, u, blm., **Towiańszczyzna** *nauka Towiańskiego o posłannictwie narodów*: Zahacza o sprawę towianizmu. Żel.

Towiańczyk, a, lm. cy p. **Towianista**: Towiańczycy o nawróceniu Gabryjeli myśleli bardzo na serjo. Żel.

Towiańszczyk, a, lm. cy p. **Towianista**.

Toż l. p. **Tenże**. 2. † T. przys. a *potym, a dopiero*. Rozm. 3. sp. *toć, wszak, wszak ci, przecie, przecież, ady*: T. to głupie, jak sak!

Tożsamościowo mat., przys. od **Tożsamościowy**. **Tożsamościowy** mat., przym. od **Tożsamość**: Równanie tożsamościowe.

Tożsamość, i, blm., rz. od **Tożsamy**; × **Tożstwo**, *identyczność, równość oczywista, sprawdzająca ś. sama przez ś.*: Ustatem, gdy mię znudzi T. widoków. Mick. Jakby podróżnik, kraj zwiedzający, jego nietożsamość z innymi rozpatruje, jego osobliwości opisuje. Lel. Fil: T., *identyczność, jako zasadnicze prawo myślenia*. Str. T., jako stosunek między pojęciami, między sądami. Str. Prawo tożsamości (lex identitatis) opiewa: Prawda jest zawsze i wszędzie jedną i tą samą, zgodną sama z sobą, nigdy i nigdzie nie zmienia swej treści. Str. Stosunek tożsamości pojęć (identitas notionum).

× **Tożsamować**, uje, **ował** *robić takżem samym, utożsamiać, identyfikować*: Gdzie miara życia, gdzie to, co wszystko rozsypane skupia, wszystko rozmaite jednoczy, wszystko sprzeczne wkońcu godzi i tożsamuje? Krasin.

× **Tożsamowanie**, a, blm., czynność cz. **Tożsamować**.

Tożsamy *tenże sam, takż sam, równy oczywiście, identyczny*.

× **Tożstwo**, a, blm., p. **Tożsamość**. Sł. wil.

[**Tółkować**, uje, **ował**] *prztykować, puchlebiać*.

[**Tółkowanie**, a, blm.] *czynność cz. Tółkować*.

Tół, u, lm. y p. **Tuł**. L.

[**Tónia**, i, lm. e] p. **Toń**. Pe.

[**Toń**, i, lm. e, **Toń**] *część większej wody do obrobienia niewodem*. Pe.

[**Tópka**, i, lm. i, **Tupka**] *pułapka polegająca na topieniu myszy*.

Tór, oru, lm. ory p. **Tor**.

[**Tórbka**, i, lm. i] p. **Torba**.

[**Tórlóp**, u, lm. y p. **Torłop**.

† **Tórz**, a, lm. e, [Tórz, orza, lm. orze], p.

Tóhórz: Wszysey byli strachy nadziejani, mogli być wobec tórzami nazwani. Auszp.

Tówka, i, lm. i hut. *żelazo walcowane kształtu litery T*.

Tprrr i. a. Tprrru! Tpru, Tprrru! Tr! Trrr!] w., *używany do powstrzymania w biegu konia, stój!* 2. [T., nieod., Tpr, Ceca] *dziec. koń*.

Tprrru! p. Tprrr: *Koń na moście skrećit nogę — a T!* Pol.

[Tprrru!] p. Tprrr.

Tpru! p. Tprrr: *Na całe gardło zaczął wołać: T!, stój ty djable! Prus.*

[Tr!] p. Tprrr.

[Tra, Tra ra ra, Tradaritom, Tradarata, Tra ra ra rum, rum, rum dzig dzig bum bum bum, Trati tułi myszki, Tra la la] *przyspiew: Na gościńcu, tra ra ra, stoi jakaś poczwarą*.

[**Trabancenie**, a, blm.] *czynność cz. Trabancić*.

[**Trabancić**, i, II] *depluć*.

[**Trabaniec**, nca, blm.] *drabant (taniec)*.

Trabant, a l. *żołnierz straży przybozowej, z halabardą, ubrany w strój hiszpański i helm*: Schodzą trabanci z piłami, z topory. Mick. 2. lm. y astr., p. **Księżyco**.

Traber, a, lm. y, wet. p. **Kłusak**.

[**Trabeza**, y, lm. y] p. **Ochoza**.

Trabukos *nieod. gatunek krótkiego, grubego cygara*: Zapalił wonne T. Kaezk.

[**Trace**] *mszyce*.

[Tracelina, y, blm.] *gubienie ś. w górach*: Odmówili pacierze, osobliwie przeciw tracelinie. Tet.

Tracenie, a, blm., czynność cz. Tracić: T. czasu, serc. Troc. Byłem przy jego traceniu. Troc.

Tracenie się, a ś., blm., czynność cz. Tracić ś. Trach! w. naśladujący trzask; rym!

[Trach, a, lm. y] smok.

[Trachoorz, a, lm. e] ten, co prowadzi tratwę.

Tracheotom, u, lm. y chir. I. nóż do rozcinania tchawicy. 2. narzędzie do wykonywania tegoż zabiegu: T. Luera.

Tracheotomia, i, lm. e chir. rozcięcie tchawicy (tracheotomia).

Trachit, u, lm. y gatunek skały czarnej, żółtawej, czerwonej lub zielonawej, w odłamie ziarnisty i delikatnie dziurkowany.

Trachoma, y, blm. wysypka liszajowata na wewnętrznej powierzchni powiek.

[Tracht, u, lm. y] p. Trakt.

[Trachta, y, lm. y] I. p. Tratwa. 2. traktament, uczta.

[Trachtam, Trachtium] przyspiew.

[Trachtować, uje, ował] p. Traktować.

[Trachtowanie, a, blm.] czynność cz. Trachtować.

[Trachtum] p. Trachtam.

[Trachtyjerka, i, lm. i] p. Traktjerka.

[Trachtyjernia, i, lm. e] p. Traktjernia.

× Tracić, i, il I. doznawać straty, zbywać kogo,

czego, utracić kogo, co, dok. postradać kogo, co: T. zdrowie, rękę, nogę. T. miejsce. T. rodziców. T. przyjaciela. Drzewa w ziemi zieloność swą tracą; w lecie zaś, jakoby zmartwychwstawszy, kwitną. Karnk. Kto cudzego pragnie, tedy swe traci. Biel. M. Kto służy, wolność traci. Leszcz. T. wolność, kredyt. Troc. T. kogo, co z oczu. Tracę przytomność, zmysły, (= odchodzę od zmysłów). T. majątek. Wszystko traci, kto swego przyjaciela traci. Os. 2. ponosić stratę, nie wychodzić na swoje, nie osiągać zwykłego zysku, szkodować: T. na towarze, na handlu. Przez tę zwłokę, nieakuratność dużo tracę. T. na słowie, na wartości. Skąpy dwa razy traci. Prz. † T. sprawę = przegrywać sprawę. Skar. 3. wyzbywać ś. czego, uczuwać brak czego, upadać na czym: Jeszcze ja nie tracę nadziei. L. (= nie daję za wygrane). Serec brać, nie T. trzeba, komu przyjaźne są nieba. Jag. Mąż począł serec T. do żony. L. 4. trwonić, marnować, puszczać, wydawać bezużytecznie: Ona, o którą traciwa czas, już dotąd za górą. P. Koch. Spiesz ś., nie trać i momentu czasu. Stasz. Co rodzice trudną zarabiają pracę, to dzieci na swą zgubę niezapamiętnie tracą. L. Co on też porabia? — Żyćzają, traci. L. T. na stroje, na biesiady. T. w karty. Ale cóż nie słuchasz? widzę darmo moje tracę słowa. L. (= napróżno, na wiatr mówię). 5. narażać na stratę, przynosić stratę, pozbawiać czego: Czas płaci, czas traci. Prz. Służba wolność traci. Prz. 6. niszczyć, gubić, gładzić, tępić, trzebić: Teraz, gdy zaszła w ciążę, piód w sobie traci. Zaraz lud wybrany rozkazał T. P. Koch. Polepa gruba. ścian głos traci. Troc. (= tłum, gloszy). 7. pozbawiać życia, wykonywać wyrok śmierci, odbywać egzekucję: U Turków kapigów urząd jest T. złoćniców, kiedy wezry każe. Star. Muftego nie tracą, ale go włożą w moździerz i tłuką. Kłok. Pierwej, nim go T. poczęto, uprosił sobie

wolne mówienie. Baz. Na Golgocie dawniej wszystkich winowajców tracono. Hoł. T. kogo przez powieszenie. 8. bil.: T. sztos = tracić prawo do uderzenia bili. T. ś. I. ginąć: Z falami czas uchodził, chwile ś. traciły. Ork. Mało ich było, a co chwila, to który ś. stracił. Ork. 2. gubić ś., narażać ś. na zgubę, na śmierć: Namawiali męczennika, ażeby ś. sam nie tracił; on odpowiedział: jakom ś. sam nie stworzył, tak ś. sam gubić nie mogę. Skar. 3. [T. ś.] na kogo, na co = wydawać pieniądze, szkodować ś.; łożbę, ekspensować ś., wydatkować ś. na kogo, na co: Ojciec pedział wyraźnie, że ś. na mnie T. nie będzie. Ork. 4. [T. ś.] tracić pieniądze, trwonić.

[Trac, a, lm. e] p. Tracz: Dy tu nie prec (niedaleko) do traca po deski. Tet.

× Traciknot, a, lm. y, × Traciłój węzelek na knocie, rozszczepienie knota, powodujące spływanie tłuszczu świecy, marnującej ś. w ten sposób, wilk, złodziej u świecy. Troc, L.

× Traciłój, oju, lm. oje p. Traciknot. Troc, L. [Tracka, i, blm.] I. p. Traczka: Tracką zajmuje ś. 2. jeden z dwu karbow, naciętych na pniu, przez które ma przejść piła, rznąca go na tarcice.

Tracki, Traczny przym. od Tracz: Piła tracka = do pilowania drzewa wzdłuż słojów na deski, o zębach ukośnych, z góry na dół tylko trąca. Łab. Dwa warsztaty trackie pierwotnej konstrukcji. Jun.

Tracz, a, lm. e, [Trac] I. ten, co trze kłocze na tarcice pilą ręczną, piłarz, piłarz, posp. piłat. T. rznący tarcice. Rogal. 2. × T. ten, co trze pilnikiem. L. 3. a. Tartak, Piłarnia młyn do tarcia pni drzewa na tarcice: Młynarz ma tramów przyczyniać, gdzie jest T., kiedy czas tego, aby tarł. Haur. Młyn i T. na bystrej wodzie. L. Grunt miał wydajny i żyzny nad samą wodą, na wodzie T. i młyn do tego. Ork. 4. [T.] piła wolna. 5. p. Las. 6. [T.] koniec tarcicy od odziomka, nie dopilowany pilą, ale rozdarty i nierówny. 7. [T., Traczyk, Baranek] obchód wielkanocy: obnoszenie baranka na wózku, przy którego dyszlu jest T. za poruszeniem kółek kiwający ś., jakby rznął drzewo. 8. zool.: Tracze (merginae) rodzaj ptaków pletwonogich listkodziobych kaczkowatych. [T. długodziób, Szlachar] (mergus serrator) ptak pletwonogi listkowany kaczkowaty.

[Traczka, i, lm. i, Tracka] I. a. Traczowa żona tracza. 2. blm. tarcie drzewa, zajęcie tracza. 3. ta, co ś. zajmuje tarciami lnu.

Traczny I. p. Tracki: Podlegały podatkowi folusze i pity traczne. Paw. Ze starym tracznym, zwanym powszechnie Chybą. Ork. 2. [T.] tyżący ś. trak, błot, błotny: Traczne siano.

Traczowa, e], lm. e p. Traczka.

[Traczować, uje, ował] rznąć pilą tarcice, bierwiona.

[Traczowanie, a, blm.] czynność cz. Traczować.

Traczowy p. Traczów.

Traczów, Traczowy, [Traczy] do tracza należący.

[Traczy] p. Traczów.

Tradować, uje, ował zajmować urzędownie na rzecz wierzyciela mienie dłużnika: Jednego młodego panicza meble, sprzęty, srebro i porcelanę tradowano. L. T. zboże.

Tradowanie, a, blm., Tradycja czynność cz. Tradować.

Tradowny przez tradowanie osiągnięty: Że zaliczył z góry sto kilkadziesiąt tysięcy złotych nieboszczykowi, więc wchodził w tradowne posiadanie Tynnej. Rol.

†Tradukcja, i, lm. e *przekład, tłumaczenie*.
Tradukcjonizm, u, blm. *teoria, według której rodzice, dając życie dziecku, jednocześnie wszczepiają w nie duszę swoją*.

†Tradukowanie, a, blm., czynność cz. **Tradukować**.

†Tradukować, uje, ował *przekładać, tłumaczyć z jednego języka na drugi*.

!Traduktor, a, lm. rzy *tłumacz z języka obcego*.

!Traduktorka, i, lm. i forma ż. od Traduktor: Chciałem traduktorce wdzięczność moją okazać. Od.

[Tradunek, nku, lm. nki, Tradunek, Tredunek, Tradynek, Tradyn, Tradyna, Tredenki, Trajdynka] *obryczka na piastach koła u wozu, aby piasta nie pękła, bursztynek, ryfka*.

Tradycja, i, lm. e l. *podanie, sposób, droga, którą wiadomości i przekonania zakorzenione przechowują ś., przechodzą z pokolenia na pokolenie*: Umiał być wielkim panem, ale stare szlacheckie tradycje brały nad nim górę eo chwila. Krasz. Tradycje rodu, pokolenia; rodzinne. Nie zważała na tradycje i zwyczajnie starodawne. T. narodowa. Przechowało ś. to drogą tradycji. T. podają... T. przechowała ś., że... Nie w sercu ludu źródło jego zbrodni, to T. ucisku, to nienawisć tajona tak ich roznamiętniła. Bał T., podanie nauki kościelnej, krom Pisma. Skar. 2. p. Tradowanie: T. tradowanie, oddanie rzeczy drugiej osobie urzędownie; w prawie polskim oddanie dóbr za dekretem zwierzchności w posesję tego, który proces przywiódł. Kras. Nie było szlacheica, którego by nie pozywano do sądów za gwałt, tradycję, zajazd. Rol. Zdr. Tradycyja.

Tradycjonalistycznie przys. od Tradycjonalistyczny.

Tradycjonalistyczny przym. od Tradycjonalizm: Był założycielem szkoły tradycjonalistycznej. Chm.

Tradycjonalizm, u, blm. *nauka kościoła, opierająca ś. na podaniach*.

Tradycjonalnie przys. od Tradycjonalny: Aleksy pierwszy próg przestąpił, przez który T. Słowian nigdy ś. nie wita. Krasz. Sędzina chowała pieniądze w stare pończochy, mając to T., że w ten sposób dłużej ś. i lepiej konserwują. Krasz.

Tradycjonalny, Tradycyjny przym. od Tradycja: Gościnność tradycjonalna. Krasz. Przychodził eo dzień, żeby wypić swoje tradycjonalne dwie lampki miodu. Skiba.

Tradycyja, i, lm. i p. Tradycja: Musi być T. jaka. Syrok.

Tradycyjnie, przys. od Tradycyjny.

Tradycyjny l. p. Tradycjonalny: Tradycyjna przyjaźń dworu berlińskiego dla Rosji. 2. *tyczący ś. tradycji sąłowej*: Sąd T. Słow.

[Tradyn, a, lm. y] p. Tradunek.

[Tradyna, y, lm. y] p. Tradunek.

[Tradynek, nku, lm. nki] p. Tradunek.

l. Traf, u, a. [a], lm. y, Trafunek, [Traf, Trefa], × Trefunek *przygoda, przypadek, zdarzenie, wypadek, nieprzewidziany zbieg okoliczności*: Gdy ś. ziseili sny raz trafem płonny... L. Slepym trafem urodzenia ten wziął berło, ów rogoże, los te czyni rozróznienia. L. Serce czyni, a nie T. nas niepocziwemi. Bardz. Grady, nieurodzaje i inne trafy niepomyślne. Wyrw. Siedli pod wierzbą, a satyr smutny tak opowiadał swój T. okrutny. Cho. Po ludziach T. nieszczęśliwy

chodzi. Bardz. Pomyślnością T. często włada. Nar. Nie sztuka to, eo trafem do skutku przychodzi. Min. Prócz odmian zdrowia, tysiąc innych trafów. Nagur. Wypadły trafy, których malkontenci czekali. Ust. Zgony panujących zawsze ś. nadzwyczajnym jakimś trafom przypisować zwykli. Nar. Słupy T. zrzucił, że... A to szczególnie T.! Z Wilna wracając do domu, dziwnym trafem z Domejką zjechał ś. u promu. Mick. Na T. = *na chybił trafił, na los szczęścia, na oślep*. Nie można szczęścia drugich tak na T. narażać. Mick. (= *na hazard*). [Z trafa, trafunkiem] = *przypalciem*. † W T. = *w sam raz, akurat, dogodnie, do gustu, w smak*. Prawa mają być do Rzpłtej w T. stosowane, tak aby jej właśnie służyły. Petr. Nie w T. starcowi biada; gdy mu eo nie ku myśli, narzeka, biada. Kołak.

2. Traf! traf! w. *naśladujący odgłos miarowego stępania końskiego lub wojska, zgrzytu klucza w zamku lub klamki, odwołzenia kurka u strzelby, szcżęku broni przy mustrze i t. p.*: Za ledwie przede mną: T! T! jak przed generałem Fred. A. Nie pięknaż to procesja żołnierska, T. T! gdyby jeden. L. (o bieganii przez różgi: smyk smyk! L.).

[Trafa, y, lm. y] p. Traf.

Trafak, a, lm. i gór. w kopalniach rud, *plaskur, który w warstwie nie jest ciągly, lecz natrafiony, niebawem wyklinia ś. i znów ś. pokazuje lub zupełnie niknie*. Łab.

† Trafar, a, lm. y w towarzystwie strzeleckim w Krakowie, *strzał celny*: A ci, którzy będą mieć więcej trafarów równych, tedy ś. mają rozbijać, kto lepszy będzie miał. Strzel.

Trafaret, u, lm. y *mocny papier z wyciętymi w nim rysunkami, patron do malowania ścian w deseń*.

Trafarz, a, lm. e *jeden z sędziów, którzy stwierdzali celność strzałów członków towarzystwa strzeleckiego we Lwowie, strzelających do kurka*. Glog.

Trafiany przym. od Trafta, *tratwiany, tratwowy*: Obóz nasz stanął ponad rzeką, przed którą zaraz zaczęto zbijać T. most. Sez.

× Trafacz, a, lm. e *ten, co trafia do celu*. Kn., Troc.

Trafiać, a, ał i T. ś. p. Trafić.

† Trafiać, a, ał p. Trefić.

Trafiak, a, lm. i *narzędzie muzyczne dęte; na którym towarzyszone do grubego basu. Goł. Jest innych wiele przy nim puzańów i szortów, kawek i z grubym głosem trafiaków, pomortów. Mor.*

Trafianie, a, blm., czynność cz. Trafiac.

† Trafianie, a, blm., czynność cz. † Trafiać, *trefienie*.

Trafianie się, a ś., blm., czynność cz. Trafiać ś.

Trafianka, i, lm. i *gatunek pasjansu*.

Trafić, i, il, † Trefić, [Trefić], nied. Trafiać,

† Trafować, Trefować l. *ugodzić w cel, utrafić, nie chybić*: Trafiam do celu, w cel. T. ptaka. Kn. Wronę trafił. Troc. Trafił podłe celu, sążen eo celu. Troc. Szabłą go w nos, szpadą w serce trafił. Troc. Trafiłem go kijem, psa kamieniem. Kn. Strzelenie nie trafiło. Troc. On daleki cel darda T. umiał. Otw. O Febe, zdarz T. pewnym, gdzie mierzę, postrzałem. Żebr. Sztukim dokazał, iż nie mierząc, na pamigę strzeliwszy, dobrze trafiłem. L. Często i długo strzelając, kiedy tedy trafił. Kn. Bożek miłości trafił w jej serduszko. L. Przen.: [Bodaj cie ślak trafił!]. Właśnie też trafiła jak kulą w płuć. L. (= *bynajmniej nie trafiła, chybiła*). Na tym świecie w loteryj

gramy: chybił trafił. L. Trafić kogo lub komu w sadno, tykać w sadno, trafić, gdzie boli Kn., Zabł. Pochlebniaki umieją ś. z pańską myślą zgadzać a w notę jej trafić. Kosz. (= w sam raz, w rumel). T. komu do gustu, do przekonania. Usłyszycie, w czym wam powieścią moją trafić miał. Baz. (= do czego zmierzam, do czego to mówię, czego dotykam): Trafię cię, nie chybię cię. Kn. (przypłacisz mi tego. L.: dostanę cię w swoje ręce). Traktuje mnie jak ehłystka wzgardzonego, którego trafiła kijem kat zjadły po grzbiecie. Kulig. (= maca, okłada, bije). 2. na kogo = paść, wypaść na kogo, dotknąć, dosięgnąć kogo: Nie na biednego trafiła ta strata! [Ciagna losy, ryehtryk trafiło na tego kupca]. 3. [T. kogo], †T. kogo, T. na kogo, na co = spotkać kogo, zejść ś. z kim, znaleźć kogo, co, natknąć ś., natrafić na kogo, na co, zdjąć kogo. Skr. [Rybiarze dziecię trafił. Trafiła dwóch na drodze iść]. Trafił swój na swego. Kn. Nie trafiłeś na dudka. Kn. Na drodze go trafił niedawno z przygody. P. Koch. Trafił frant na franta i wyciął mu kuranta. Prz. Trafiła kosa na kamień, kula na guzik. Troc. Trafiłszy na tego kawalera, na to szczęście. Troc. Bujniejszych w żadnym położeniu traw nie trafisz. Żebr. (= nie znajdziesz, nie spotkasz ś. z niemi). [Uszed kilkaset mil i trafiła tam wielki pałac] (= widzi przed sobą). [Mnie trafiło złe] (= mnie spotkało nieszczęście). 4. nadejść akurat, zjawić ś. w samą porę; zjawisz ś. zastać co: Mahomet trafił na czas sobie niebardzo wygodny. Kłok. Trafił na dobry byt. Kn. Gdybyśmy byli trafili na jego senatorstwo, spodziewałybyśmy ś. tego żadnym sposobem nie mogli. Warg. (= na czas, w którym on był senatorem). T. na czyj dobry humor. T. na obiad. T. na czas, w samą porę. Trafił na zły raz, na sęk. Kn. Trafił z deszczu pod rynnę. Kn. Trafiłem na sam początek nabożeństwa (= zdażyłem). × T. na prask = jak na złość, jak na biedę, T. w sam raz, w samą porę, akurat: Trafił na prask, na raz trafił, na sam cios przyszedł. Dudz. Ale czy kaci na sam prask brata jej przynieśli? i on pod aresztem trzymany. L. Porywcy, żwawy częściej na prask przychodzili. L. (narażali ś. L.). Na prask T. = wczas. Rys. 5. źle, dobrze = zły, dobry wybór zrobić; znaleźć los, zrobić karierę, wyjść źle, dobrze: Mógłbyś ja za mnie wydać, nieźleby zapewne trafiła. L. Dama, która długo przebiera, najgorzej pospolicie trafiła. L. Przecięż mnie w mým wyborze szczęście nie zawiodło, ulubwszy Biedosza, trafiłem niepodło. L. Przed głodem uciekali do Węgier, ale nie trafili, abowiem Węgrowie, co mieli, to im wydarli. Biel. M. (= nie trafili dobrze). 6. [T.] dogodzić, dosolić, pokazać, dać: Gospodarz wypchnął z domu starca, za co mu tenże ś. odgroził: ja ci już trafię, gałganie! 7. †T. co, †ugodzić w co, dokazać, wypaść, w stanie zrobić co, zdziałać, dokonać, osiągnąć co: Dziwna rzecz, jak człowiek, co chce, T. może. Groch. Mądrością swoją w to trafiła, że ś. uspokoiłi. Górn. Ledwieby w to trafił Demostenes sławny abo Cycero rzymski. Prot. 8. trafnie objawić, zgadnąć, odgadnąć, rozwiązać: Kiedy gadki zadał, nikt ich nie trafił, ale on zadane zgadał. Jabł. Samsón dał onym młodzieńcom, co gadkę trafili, 30 szat. Biel. M. Żaden mu ten sen nie trafił. Biel. M. 9. trafnie oddać, utrafić, uchwycić wernie podobieństwo, sportretować dokładnie, udać: Malarz mię głową trafił, lecz rozumu w głowie arcymalarz nie trafi. Groch.

W hacie Arachne tak wszystko porządnie wyprawiła, że i osoby wszystkich i miejsca trafiła. Otw. Wziąwszy na siebie postać Podlasiánina, tak dobrze go trafiłem, że mnie siostra nawet nie poznała. L. Tak go twarzą, wzrostem, tak mową trafiła, tak go dobrze postawą wszystką wyraziła, że z niej był własny Atlant stary. P. Koch. Malarz dobrze siostrę trafił. Troc. 10. × T. potrafić, umieć: T. czego, T. pacierza, piosnki zagrać, absque errare aliquid perficere. Kn. Jeżeli zechcą, trafią nas bogowie ratować. Jabł. Medea córą Peljaszowe w tę nadzieję wdała, że młodość trafi starość ojeowską przeznycnić, revirescere cum arte posse. Żebr. W Niemczech ludzie trafią łačno to wszystko, co obaczą, i mają wielkie zalecenie w rzemiosłach. Łęcz. Bez instrumentów może kto być w sztuce muzycznej biegłym, acz sztukę swą pokazać podobno nie trafi bez nich. Pilch. 11. potrafić dojsć, gdzie trzeba, nie zbłądzić, znaleźć drogę do celu: Prowadź mię, bo sam nie trafię. L. Gdy dziecina pochwę strzałową włożyła, pszczołki z niej wylatują, jak która trafiła. Toł. (którędy która mogła. L.). Do jednego trafił klasztoru. P. Koch. (= zaszedł). Przen.: Trafić z kim do końca, do ładu = dojsć; porozumieć ś. Jeśli wypadnie skarżyć, trafię ja wszędzie, do najwyższej instancji (= znajdę sobie drogę). T. do czyjego serca, do czyjego przekonania. To nie trafiła do mojego przekonania = nie przemawia; nie zgadza ś. z moim przekonaniem, nie przekonywa mię. T. do czyjej kieszeni = znaleźć sposób zyskania od kogo datku, pożyczki; umieć przymówić ś. komu o pieniądze. T. ś. 1. × T. ś. dobrać ś., okazać ś. prawie na kogo, dopasować ś.: Trafiły ś. trzewiki na nogę, conveniunt, quadrant. Kn., Troc. 2. †T. ś. na kogo = udać ś. w kogo, być podobnym do kogo: Na ojca ś. T. obyczajów jego naśladować. Mącz. Bardziej ś. trafił ku bratu, niż ku oju. Mącz. Niepodobny, nie trafił ś. nań. Kn. Trafił ś. na (podobny do) ojca. Troc. 3. przytrafić ś., przygodzić ś., zdarzyć ś., wypaść: I roztropnemu głupi żart ś. trafi w mowie. Min. (= wywrwie ś.). Trafił ś. i najmędrszemu potknąć. Kn. Ja gdy biję, gdzie ś. trafi. L. Trafiło ś., jak ślepej kurze ziarno. Prz. (= trafiło ś. nad wszelkie oczekiwanie). Trafił ś. i ślepej kokoszy ziarno. Kn. Z trafunku ślepa kokosz na ziarno trafi. Syk. (szczęście ślepe. L.). Trafiło mu ś. to nieszczęście. Troc. Aby ś. to więcej moim listom nie trafiło. Troc. (= nie poturzyło ś. z niemi). Czytać mi ś. trafiło. Troc. Trafiło mu ś. spotkać dobrego człowieka. To ś. trafiła (= to rzecz zwykła, ludzka, to nic nadzwyczajnego, dziwnego). Trafiło mi ś. tanio nabyć towar. Trafiła jej ś. za mąż (= nastęrcza jej ś. sposobność). Trafiła mu ś. dobre ożenienie. Opal. Czemu tej córki twojej za mąż nie wydajesz, kiedy ś. ludzie trafiają? Boh. (= nastęrczają, zgłaszają). 4. †T. ś. przypaść, wypaść, zejść, nastąpić: Koronacja Zygmunta trafiła ś. dnia 24 stycznia 1507. Stryjk. Napierwsze suche dni trafiają ś. w roku w pierwszym tygodniu w post. Sz. 5. zdarzyć ś., zjawić ś. nieoczekiwanie, przybyć ni stąd ni zowąd, napatoczyć ś., nadarzyć ś.: Gość mu ś. w dom trafił. Groch. Co za gość nam ś. trafił w nasz dom teraz nowy? Koch. J. Saul gdy ś. trafił do Samuela, szukając oślic ojca, on go na króla pomazał. Skar. (= wstąpił mimochodem). Trafił ś. w dom Hupalda ksiądz jeden, który rzekł... Skar. 6. dokąd = nadejść, zjawić ś., stanąć, znaleźć ś. gdzie: Lewita, gdy ś. trafił na toż miejsce, gdzie zdupiony leżał, ujrzawszy,

przeminał go. Sekl. Puściła ś. w drogę; do Jeruzalem naprzód ś. trafila, gdzie ją król przyjął. P. Koch. 7. × T. ś., [T. ś.] *spotkać ś., zejść ś., zdybać ś., natknąć ś. na kogo:* Trafit ś. wilk ze psem w lesie przed świtaniem. Jabł. Trafili ś. na drodze. Troc. Trafiłem ś. z nim. Troc. [My sie z nim trafili].

† Trafic, i, ił nied., p. Trefic: Kobiety włosy trafia, złotem ś. okładają, zbytnie ś. stroją. Karnk. Na wszelkie zbytki ś. udali, włosy sobie trafili a czesali, które długo nosili. Biel. M. Głowę T. Otw. Monstruje, perfumuje i trafi włosy, z których żelazo ledwie kiedy znajdzie. Opal. Trafione włosy rozpuścił. Troc. Włosy muszeze, płaszcz, aby kształtnie leżał, trafi, by widzian był bram złoty. Zebr. Trepelów djabeł trafiać pomaga. Węż.

Trafienie, a, blm., czynność cz. Trafic.

† Trafienie, a, blm., czynność cz. † Trafic: T. włosów Wuj. To rozpleś włosów i rozpuścić wszędzie, to do trafienia jak znowu usiędzie, nie może wytrwać. Mor. A.

Trafienie się, a ś., blm., czynność cz. Trafic ś.

Trafik, u, lm. i handel własnymi wyrobami a. fabrykacjami. Sł. wil.

Trafka, i, lm. i prow. *sprzedaż tytulinu, dystrybucja:* Kazano mu palić najlepsze cygara, jakie ś. znalazły w trafce. Lam.

Trafikant, a, lm. ci, Trafikarz prow. *ten, co utrzymuje trafikę, dystrybutor:* Cóż to? dzisiaj nie będzie tabaczki? spytał go T. a zarazem kupiec korzenny. Bał.

Trafikantka, i, lm. i prow. forma ż. od Trafikant; Trafikarka, dystrybutorka.

Trafikarka, i, lm. i prow. p. Trafikantka.

Trafikarz, a, lm. e prow. p. Trafikant.

† Trafiony J. im. od † Trafic. 2. a. † Trafny,

† Trafny artystyczny, kunsztowny, elegancki, piękny: Posąg, im go głębiej dłużej bierze, tym w gładszej stawia i trafionej mierze. Mor. A. (Sudamnej. L.).

Trafna, ej, lm. e *bilet, numer wygrywający* Troc. L.

Trafnie, przys. od Trafny: T. ś. znalazł. T. odpowiedzieć, Decenter, przystojnie, T., słusznie. Mącz.

Trafność, i, blm., rz. od Trafny; † Trefność: T. myśli, odpowiedzi, spostrzeżeń, sądu, wyrażenia. Beduini kładą w rzędzie celnych przmiotów rycerza T. jechania w dzień i w noc. Miek. Każdy z nas T. strzału wydziwił i chwalił. Miek. Krasieki, który z taką trafnością do miejsca i czasu stosować ś. umiał. Brodz.

† Trafnować, uje, ował p. Trefnować. Biel. M.

† Trafnowanie, a, blm., czynność cz. Trafnować.

Trafny, † Trefny i. *trafiący, celny, nie chybający:* Z trafnej Patrokla ręki pocisk utkwil w brzuchu. Dm. Nie zbroi dzida ręki, ni głowy przyłbieca, łuk, proca—ten ich oręż i trafna prawica. Dm. Wól, dostawszj od obucha nietrafnej rany, srozeje. Tw. Broń jedynie trafna, a nie mordercza. Sp. Tyralfjery starać ś. powinni głównie o trafne strzelanie. Chrzan. 2. *trafiący w rzeń rzeczy, dosadny, stosowny, właściwy:* Trafna odpowiedź. T. wybór ludzi. Sniad. Lud ma dziwny instynkt, trafniejszy, niż wszelkie rozumowania. Miek. 3. † T., p. Trafiony. L. 4. † T. przyzwyczajony, przystojny, skromny. L. 5. [T.] *niezwykły, dziwny, przypadkowy, przygodny.* 6. [T.] *łatwy do spamietania.*

† Trafować, uje, ował p. i. Trafic: Daniel gadki trafował, trudne rzeczy rozwiązywał. B. B. To ś. w pijaństwie trafuje. L.

† Trafowanie, a, blm., czynność cz. Trafować.

† Trafowanie się, a ś., blm., czynność cz. Trafować ś.

Trafowy przym. od Traf, *przypadkowy, przygodny:* T. ratunek. Przyb.

× Trafuta, y a. w lm. × Trafity p. Trafwa. T. składa ś. z ośmiu gasek, gaska z czterech tafel; spód złożony z kłoców, z których poboczne zowią poganiaczami; rudle zaś zowią drygawkami. L. Na traftach wożą towary leśne. Klon. Po Włśie trafty płyną i z zbożem komiegi. Zbył. Na szkutach, komiegach, traftach. Vol. W noey poczyniwszy z drzewa trafty, przewozili pieszę ludzie, strzelbę i inne potrzeby. Biel. M.

× Traftarz, a, lm. e p. Trafciarz.

× Trafkowy przym. od Trafuta, *trawiany:* Drzewo trafkowe. L.

Trafunek, nku, Im. nki, × Trefunek, [Trafunek, Trefonek] i. *traf, przypadek, przygoda, zdarzenie, wypadek:* T. jest z nierozsądnego początku i bez wszelkiego przyczyn porządku pochodzący skutek. Bardz. Głupi z trafunku czasem dobrze powie. Sekl. Z trafunku ślepa kokosz na ziarno trafi. Sak. Wyciągnawszy łuk, strzelił w niepewną, a z trafunku postrzelił króla. Leop. (=niechący, przypadkiem). Miły to T. dla mnie, że tu waopana zastaje. L. 2. † T. *spotkanie ś., zejście ś. L.* Z źródlu Tygrys i Eufrat jednego wychodzą, a wnet rozłączywszy wody ś. rozchodzą; gdyby ś. zeszył i w ściek jeden zebrały i gdyby swe wzajemnie wody pomieszały, zbiegałyby ś. czolny i drzewa urwane, byłyby i trafunkiem wody pomieszane. Bardz. Trafunkiem, × Trefunkiem, Trafunkowo przys. *trafem, wypadkowo, przypadkowo, przypadkiem, przygodnie:* Kupić co trafunkiem. Chcę, żeby ś. zdało, że ś. trafunkiem stało. Lubom.

Trafunkowo, przys. od Trafunkowy, p. Trafunek.

Trafunkowość, i, blm., rz. od Trafunkowy. Sł. wil.

Trafunkowy, × Trefunkowy przym. od Trafunek, *przypadkowy, przygodny, wypadkowy:* Klasztor Mogilnicki trafunkową pożogą do szczętu zgorzał. Błaż. Księga ta trafunkowym splanęta ogniem. Nies.

× Traga, i, zwykle w lm. *Tragi nosze.* Łab.

[Tragacz, a, lm. e] *taczki.*

Tragakanta, y, blm. *Tragant chem. guma tragacka, guma z rośliny motylkowatej astragalus.*

Tragane, nka, lm. nki i. [T.] = Straga. 2. bot. (astragalus) roś. z rodziny motylkowatych. Ga, tunki: T. długokwiatowy, Sparceeta (a. onobrychis). T. gumowy, posp. Tragant-Dragant, [Draganek], Kozłowe ciernie, Kozle ciernie, Lisia broda. T. Inkrejowy a. szerokoliści, Groch wileczy (a. glycyphyllos). T. pęcherzykowy (a. cicer). T. piaskowy (a. arenarius).

Tragankowy i. przym. od Tragane. 2. apt.: Guma tragankowa (gummi tragacantha).

Tragant i. u, lm. y p. Tragakanta. 2. a, lm. y p. Tragane.

Tragar, a, lm. y *podkład drewniany, długi kawał drzewa, używany za podkład pod ciężary (np. w piwnicy) a. po którym ciężary zsuwają, staczają,* legar. Troc.

[Tragarczyk, a, lm. i] p. **Tragarz**.
 [Tragareczka, i, lm. i] p. **Tragarka**.
Tragarka, i, lm. i l. forma ż. od **Tragarz**. 2. *żona tragarza*.

Tragarski przym. od **Tragarz**.
Tragarstwo, a, blm. zajęcie *tragarza*.
Tragarz, a, lm. e l. *posługacz noszący komu ciężary, pakunki, rzeczy, np. na stacji kolejowej (rzem. nosiciel, dźwigacz): T. kolejowy. Najął tragarza. Miał Salomon 70,000 tragarzów. Bud. (nosicieliw brzemion. Bud.). T., dźwiznik. Troc. Dajże to tragarzowi, niech ci to do domu zanieś. Wuj. 2. tram, bierzmo; belka, na której inne spoczywają, [na której leży powała] (p. Podciąg). Rej. Zbudował się wewnątrz trzema rzędy kwadratu, a jednym rzędem tragarzów cedrowych. B. B. Tragarze trzeszczą. Pot. Zapalił się zamek w Krakowie od komina, w którym nowo był T. zamurowany. Biel. J. Szezyt chaty pod prostym kątem ułożony na tragarzach i krokwiach. 3. [T.] podkład drewniany pod szyny kolejowe. 4. anat., p. **Obrotnik**: Pierwszy z prawdziwych paciurów T., bo głowę nosi. Kirch. 5. gór.: † T. członek bractwa pogrzebowego w Wieliczce w wieku XIV. Zdr. [Tragarczyk].*

Tragelaf, a, lm. y bajeczne zwierzę podobne do jelenia, wyobrażane na dywanach, puharach, którego całość złożona z różnorodnych sprzecznych części.

Tragi, trag a. tragów p. Traga.
 [Tragi, Tregi] przys. nazad, wstecz.
Tragiczka, i, lm. i forma ż. od **Tragik**.
Tragicznie przys. od **Tragiczny**: Zginął T.
Tragicznie-wzniosły wzniosły przez swoją tragiczność: Zasady do tak smutnej i rzewnej i tak tragicznie-wzniosłej skargi przed Bogiem. Kaez. k.
Tragiczno-komiczny, Tragikomiczny *tragiczny z odzieniem komicznym*.

Tragiczność, i, blm., rz. od **Tragiczny**; **Tragizm, Tragika, × Traiczność**.

Tragiczny, × Traiczny l. *tyczący się tragedji*: Utwór T. 2. przen. smutny, okropny, przerażający, wstrząsający, straszny: T. wypadek, zgon.

Tragedja, i, lm. e, × Tragedja l. *utwór dramatyczny, w którym główny bohater ginie w walce z przeciwnościami*: Tragedje Eurypidesa, Sofoklesa. „Odprawa posłów greckich“, T. Kochanowskiego. T. powinna być poważna i tkliwa i rzeczą i stylem. Gol. 2. *straszny wypadek, okropne, smutne wydarzenie; burda*: Wolał złe ustawy cierpieć, niż tragedjom przychylny dać. Sekl. Z arjany T. szkody kościołowi czyniła. Skar.

Tragedjopis, a, lm. owie, × Tragedjopis, Tragedjopisarz, × Tragedjopisarz, × Tragedjus, × Tragedjus *pisarz tragedji, poeta tragiczny, tragik. L.*

Tragedjopisarski przym. od **Tragedjopisarz**: Słynny poeta Ennius siostrzeńca swego Pakuwjusza wdrażał w sztukę tragedjopisarską. Węc.

Tragedjopisarz, a, lm. e p. **Tragedjopis**.
 × **Tragedus, a, lm. y** p. **Tragedjopis. Troc.**
Tragifarsa, y, lm. y *smutna a zarazem śmieszna sztuka, tragikomedia. Gom.*

Tragik, a, lm. oy l. *poeta piszący tragedje, tragedjopis, tragedjopisarz. 2. aktor grywający w tragedjach*.

Tragika, i, blm., p. **Tragiczność**: Tragedja ma jeszcze odrębną właściwość, zwaną przez autora *tragiką*. Spas.

Tragikomedia, i, lm. e l. *sztuka dramatyczna, w której żywioł tragiczny łączy się z komicznym*.

2. *coś, co wzbudza zarazem grozę i śmiech*: Nie sprzeczniejszego nad powierzchowność sal gry z tragikomedią, jaka się w nich odbywa. Rol.

Tragikomiozny p. Tragiczno komiczny.

Tragizm, u, blm., p. **Tragiczność**: Porównajcie ucztę z r. 1787-go z chwilą ową, pełną tragizmu i zgrozy. Rol. Zespalać w sobie wytworność z burzliwością, tajemniczość z tragizmem. Gom.

† **Tragtrok, a, lm. i** gór., p. **Trajtak**. Łab.

† **Tragusz, a, lm. e** anat. skrawek (ucha), † *koziełek* (Perz.), † *podskok* (Rynk.), × *kąt ucha* (tragus). Myszka *tragusza*, czyli przedniego listka ucha. Krup.

× **Traicznie** przys. od **Traiczny, tragicznie**.

× **Traiczny p. Tragiczny**: Wyznać potrzeba: w sztuce *traiczniejszy* mali; niech Rzewuskich, Wybickich przykład nas zapali. Dm.

[Traj] *przypiew*: T. T. T!

[Traja, i, lm. e, Trajda, Trajsta, Trajstra] *kieszek, worek. (Por. Tajstra)*.

[Trajbabka, i, lm. i] *akuszerka*.

Trajbhamer, a, lm. y *blach, piecz. młotek z główką na końcu do wykucwania wklęsłości, wykłepnik. Zdr. Trajbhamerek*.

Trajbhamerek, rka, lm. rki p. **Trajbhamer**.

Trajbować, uje, ował l. a. **Szejfować** *blach. klepać blachę w celu nadania jej żądanej formy. 2. garb. mieszać. 3. hut. oddzielać kruszec, w złaczeniu z innym po pierwszym wytopieniu otrzymany (np. srebro od ołowiu, srebro od miedzi, złoto miedzi i srebra i t. p.), odeiwać w ogniu. Łab. 4. men. odpędzać przez otwór obce metale od złota i srebra w tyglach, z kości palonej i popiołu ulepionych. 5. rzem. wybijać wklęsłości lub wypukłości pewnego kształtu zapomocą odpowiedniego narzędzia*.

Trajbowanie, a, blm., czynność cz. Trajbować.

Trajbowy *hut., p. Odeigalny*.

× **Trajbret, u, lm. y** *garb., p. Mieszadło*.

[Trajda, y, lm. y] l. p. **Traja. 2. kobieta bez taktu, roztrzepana, narwana. 3. T. holenderska = przezwisko obelżycie.**

[Trajdaczka, i, lm. i] l. *rozwolnienie. 2. czcza gadanina*.

[Trajdeczka, i, lm. i] *torba do obroku*.

[Trajdolenie się, a, blm.] *czynność cz. Trajdolić się*.

[Trajdollé się, i, blm., it, s., Drajdollé się, Dryndać, Dryndolić] *kręcić się i trząść się na wózku*.

× **Tragedja, i, lm. e** p. **Tragedja**: Przyzwyczajony do wielkich wydatków na komedje i tragedje, będzie wymagał poborów. Wiszn.

× **Tragedus, a, lm. y** p. **Tragedjopis. Troc.**

[Trajdynka, i, lm. i] p. **Tradunek**.

Trajektorja, i, lm. e *mat. droga ruchu ciała, krzywa przecinająca pasmo innych krzywych pod kątem stałym*.

[Trajgot, a, lm. y] p. **Trajkot**.

[Trajgotać, cze, tał] p. **Trajkotać**.

[Trajgotanie, a, blm.] *czynność cz. Trajgotać*.

[Trajgotka, i, lm. i] p. **Trajkotka**.

Trajkot l. a, lm. y, [Trajgot] *człowiek gadatliwy, trajkoczący, świegot, papla, trzeszczący nad głową. 2. u, blm. trajkotanie, paplanina*: Wolałbym słuchać baterji austrijskich armat, aniżeli jej trajkotu. Prus.

Trajkotać, cze, tał, × Trejkotać, [Trajgotać] l. *stukotać szybko, kolatać raz za razem*: Młyn szumił i trajkotał poważne, niesłychane melodie. Prus. 2. *mleć językiem, mówić dużo i prędko, trzeszczeć nad głową, terkotać, tarkotać, tarkać*,

święgotać: Baba trajkoeze cały dzień. Wszystko, co jej na myśl przyszło, głośno i bez wahania trajkotała. Orzesz.

Trajkotanie, a, bfm., czynność cz. **Trajkotać:** Słychać było T. dalekiego młyna. Prus.

Trajkotka, i, lm. i f. forma ż. od **Trajkot;** [Trajgotka]. 2. mech. przyrząd kontrolujący na parowozie.

Trajlować, uje, owal gm. **zawracać głowę, tumanić, obelgiwać, barłozżyć = pleść, kłamać, blagować:** Trajlują po ichniemu, że nie znucają: djabeł czy jego ciotka. Reym.

Trajlowanie, a, bfm., czynność cz. **Trajlować.**
 † **Trajtak, a, lm. i gór. 1. a. †Trojtak, †Trejtak, †Trojtak, †Tragtrok** gór. **kosz pleciony z łożyny, do noszenia rudy (np. na płóczkach); niecka do rudy. 2. rodzaj nakrycia z deseczek lub kosz na głowę nakładony, gdy górnik udaje ś. w dawne zroby i obawia ś. zasypiania, lub gdy idzie ratować zasypianego towarzysza. 3. skrzynka drewniana z rękojeścią, napełniona rudą lub wapieniem, którą wciąga ś. gichlociągiem na wieżach wielkiego pieca i która służy do zasypywania nabożów. Łab.**

[**Trajtocek, czka, lm. czki**] **niecka:** Kolebię cię na ławie w trajtoczku.

† **Trajtocznica, y, lm. e** kobieta donosząca w trajtakach rudę do płóczki, noszarka. Łab.

† **Trajtocznik, a, lm. cy** gór. p. **Noszacz.**

[**Trajtorka, i, lm. i**] **torebka zgrzebna.**

[**Trajturka, i, lm. i**] **worek podróżny.**

† **Trakarek, rka, lm. rkowie** gór., p. **Trakarz.** Łab.

† **Trakarz, a, lm. e, †Trakarek** gór. **wozak, w kobitkach, w trajtakach lub nieckach rudę chodnikiem przenoszący lub przesuwający; wywożący taczkami piasek; szlamy.** Łab.

Trakcja, i, lm. e **siła pociągowa lokomotywy; przewóz towarów i ludzi na kolejach żelaznych:** Obowiązki kontrolera służby trakcji. Naczelnicy ruchu, trakcji, drogi i telegrafu.

Traken **gatunek konia wierzchowego:** Do Strugi Wacław przysłał kilkanaście trakenów i stado holenderek. Rodz.

[**Traki**] **blota, bagna.**

Trakier, a, lm. rzy **tropiciel, myśliwy znający ś. na tropach zwierząt.**

Trakt, u, lm. y i. a. [Tracht], × Traktat **droga bita, gościniec, szosa:** Zapłaciwszy na Wiśle mostowe, na walnym trakcie szukali noclegu. L. Wieś leży przy trakcie. T. brzeski, lubelski. Bezece drogi wszędzie mię zatrzymywały, jak tylko z pocztowego traktu zjechałem. L. Traktu nie znając, tylko ś. z gwiazd miarkowali. Bardz. Ruszyłem ś. z Wiednia w dalszą podróż traktem na Frankfort. Kras. Zboczyliśmy z traktu. Boh. Przen.: Jeden jest T. do życia, tysiąc do zniszczenia. Zabł. (= tor). Przen.: × Stanąć na trakcie = **wyjść do tańca w pierwszą parę i zapiewać.** Glog. Przen.: T. bohski, dniestrowy, t. j. siola po brzegach dwu rzek rozsądzone i wzdłuż ich dopływów rozsiane. Rol. 2. × T. **marszruta:** T. przyłączam, którądy pan masz pójść, i moeno obliguję pana, żeby... Rol. T. żołnierzom opisano, gdzie popasować i noclegować mają. Troc. 3. **ciąg, bieg, tok, przebieg:** Sprawy u nas leniwym traktem ś. sądzą. Bardz. Komu ś. większy nagodził T. nocą, jak Herkulesowi? Bardz. (dłuższa noc. L.). W trakcie rozmowy zjawił ś. nowy gość. W trakcie obiadu odeczytano telegramy (= w czasie). 4. daw. **powiat na Żmudzi:** Jedna Żmudź, nie mająca woje-

wody, tylko starostę, sama jedynie została księstwem, dzielonym na trakty lub mnogie powiaty. St. wil. T. zapuszczański. St. wil. 5. **okolica:** Kasztel broni wszystkiego traktu miasta od najazdu nieprzyjacielskiego. Troc. 6. † **T. sposób, kształt:** Na tym kamieniu jest krzyż, ruskim wyryty traktem. Stryjk. 7. w cerkwi: Twoim zdaniem nie po gradułach, po traktach, po ofertach, po sekretach, po komunjach i postkomunjach, bo tych wszystkich w ewangeliji nie napisano. Pim. 8. ? **Wszystcy przyjaciele wasi są wam teraz nieprzyjaciołami dla tego traktu, t. j. monopolu, który teraz macie. Łoż.**

Traktacik, u, lm. i p. Traktat: Do tego dodać należy krótki T. prawny. Bale.

Traktacja, i, lm. e p. Traktowanie: Jako człowiek wielkiej głowy, do poselstw i traktacji przy boku królewskim był używany. Krasz. Traktacje z gospodarzami są dla niego igraszką. Rol.

Traktamencik, u, lm. i p. Traktament.

Traktament, u, lm. y i. traktowanie, raczenie, poczęstunek; uczta, ochota, biesiada. Troc. L. Przen.: Niechaj będzie pochwalony, od nas wszystkich uwielbiony Przenajśw. Sakrament, ten niebieski T. Pśń. (= chleb, pokarm niebiański). 2. × T. **traktowanie, obchodzenie ś., obejście, stosunek:** Nie mogąc więcej znieść tak surowych traktamentów, ucieka. Zał. 3. [T.] **jadło, wikt:** Żołnierzom traktamentu ucinął (= ujmował, skąpił jada). 4. [T.] **śradki na podróż:** Żołnierze, puszczeni z wojska, dostali swój T., obrachowany na każdą mielę aż do domu. 5. × T. **zold, placu, pensja:** T. wojskowy. Gemb. Zdr. **Traktamencik.**

Traktat, u, lm. y i. układ, umowa między państwami, konwencja; traktowanie, rokowanie, układy o co, negocjacje; T., negocjacja o przymierze, konwencja, która odbiera stwierdzenie przez ratyfikację. Kras. Wojsko Rakoczego to różnemi wybojami, to podjazdami tak znużył i przytarił, że go do traktatu o pokój przymusił. Nies. T. handlowy. Zawrzcę z kim T. Rewizja traktatu. 2. **rozprawa, dysertacja naukowa: Napisał T. o nieśmiertelności duszy. T. przyrodniczy, historyczny. 3. × T., p. **Trakt:** Komisja nakazała reparację traktatów, wyciecinanie drzew zagroziła karą. T. K. Zdr. **Traktakic.****

Traktatowy **przym. od Traktat:** Warunek T. Rozprawy traktatowe. Zobowiązania traktatowe zdawały ś. przeznaczać Jana Kazimierza na przewodnika partji francuskiej w Rzpltej. Czerm.

! **Traktjer** i. a, lm. **owie** p. **Traktjernik:** T., garkuchnik. L. T., ten, co potrawki smaczne gotuje. L. Na każdej prawie ulicy znajdziesz tam traktjerów francuskich. L. 2. u, lm. y p. **Traktjerna.** Gemb. Toć gdy cheg jeśe wieczerze, a jest w kiesce złotówka, wolę zjeśe w traktjerze. Od. Zdr. **Traktjerczyk.**

Traktjerczyk, a, lm. i p. Traktjer: Jadam zwykłe w traktjerczyku. Krasz.

Traktjerka, i, lm. i p. Traktjerniczka.

Traktjerna, i, lm. e, [Trachtjerna], i Traktjer **jadłodajnia, garkuchnia, restauracja niższego rzędu:** Gotowe jedzenia w traktjerniach. Zam. We wszystkich traktjerniach leży na stole karta potraw. L.

Traktjerniczka, i, lm. i, Traktjerka, [Trachtjerka] i. ta, **co utrzymuje traktjernię, restauratorka.** 2. **żona traktjernika, restauratorka:** T. kazała mu świadczyć, że chętnie dawać mu będzie obiady na kredyt. Bał.

Traktjernik, a, lm. ey, i Traktjer **właściciel traktjerni.**

Traktorja, i, lm. e mat. krzywca równych stycznych: T. zwyczajna, wydłużona.

Traktorjograf, u, lm. y mat. przyrząd do kreślenia traktorji.

Traktować, uje, ował, [Trachtować] 1. często-
wać, raczyć, ugaszczać: T kogo wódka, piwem.
T. (częstować) kogo winem. Troc. 2. kogo, co =
obchodzić ś., postępować z nim, zachowywać ś.
wohec niego: Traktuje podwładnych z góry. Co
dzień mię źle traktował mąż. L. W niewoli
dosyć go dyskretnie traktował. Skar. Szalony
jesteś, że hrabiego tak źle traktujesz. L. T. kogo
przez nogę = lekceważąc go. Wzajemnie mąż i żona
traktowali ś. opryskliwie. Kos. Przen.: T. kogo
karczemni wyrazami. 3. X T. co = zajmować ś.,
trudnić ś. czym, oddawać ś. czemu, praktykować
co: Mąż rycerski, wojnę traktując, miałym
kosztem ojezystej fortuny nadweryzył. Nies. Dość
jemu i tego, co nabral z mojej fortuny, gdy ja
wojsko traktował. Chodź. Syn jego wojskową
także traktował. Kras. I jam też kiedyś szkoły
traktował. Czart. A. 4. o eo = umawiać ś., rokować,
układać ś., pertraktować, porozumiewać ś., negocjo-
wać: Dopiero, dobrze ś. porozumiewasz, będziecie
T. interes. L. Litwini dawni na płotach z kłódzin
wojenne sprzęty, niewiele traktując, przepawali.
Stryk. (= rozprawiając; bez ceregielów). Subtel-
nie o tym traktował. Troc. Traktowany pokój,
kwestja. Troc. Narody inaczej T. z sobą nie
mogą, tylko przez wybranych i umocowanych na
ten koniec posłów. Strj. Przen.: mówić, pisać,
zajmować ś.: Książka ta traktuje o matematyce.
5. [T.] zajmować ś., zatrudniać ś., pracować: Mój
kochaneczek na Śląsku traktuje, sukiencki przepi-
ł, w kosulce tańcuje. W Sokowie chłopci trak-
tują opałki (= robią, wyrabiają). 6. chem. działać
jednym ciałem na drugie w celu wywołania prze-
miany chemicznej: T. na zimno słabym kwasem.

Traktowanie, a, blm., czynność cz. Traktować:
Ma dobry sposób traktowania. L.

Traktowy przym. od Trakt: Rotmistrzostwa
traktowe rozdano. Mat.

Traktura, y, lm. y org. p. Legatura.

**[Traktorywać, uje, awał] traktować, często-
wać, raczyć:** Żonka djablami mię traktuje.

**[Traktyrowanie, a, blm.] czynność cz. Trak-
tyrować.**

[Tra la la] p. Tra.

Trales, a, lm. y stopień na próbierzu Trallesa:
Wiele ten spirytus ma tralesów?

X **Tralka, i, lm. i rzem. filarek w balustradzie
sходowej.**

**[Tralówka, i, lm. i] przymocowany do masztu
powrót, za który ciągną winnicy statek.**

Tram, u, lm. y, Tramiec i. a. [Trom], †Trom belka
główna inne podpierająca, siostrzan, podciąg, bierz-
mo, bierzwiono, bierwiono, brus drzewny: T., spo-
rej grubości drzewo, na cztery grana ociosany.
Podez. Kozioł, łata, T., posowa, tignus. Volek.
Szynkarze na T. długi piszą. Rej. Pisz ty, co
cheesz, na T., ale ja też, wie-ż to P. Bóg, kiedy
dam. Rej. Tramy kryślić. Rej. (= pisać dług na
belkach). Widzisz trzaskę w oku brata swego,
tramu w oku twoim nie obaczasz. Sekl. (balku
abo bierzma. Sekl.). W inszych oku proszak wid-
zisz, w swoim tramu nie baczę. Sekl. Łatwiej
komu T. z oka, niż sobie żdźbło dobyć. Pot. 2.
a. [Trum, Kłat] kłoc drzewa, pień: Ciężki T. na
zranione ramiona Jezusowe. Groch. Las tramami
zarosły, *freuens trahibus*. Zebr. (= drzewami).
T w szkucie na spodzie położony. Sak. (*carina*.

L.). Wywózka krzywek i tramów na gdański
handel do Wisły. Gac. 3. [T.] gruba deska przy-
bita w górze u pulapu do belek, tak że służy i za
półkę w przestrzeniach między belkami. Zdr. Tra-
mik, Tramezyk.

**Trama, y, lm. y i. jedwab kręcony, używany za
osnowę tkanin. 2. bud., p. Architrav.**

**[Trambła, Trambiant, Trambiantka, Trem-
biantka]:** Polka T. = taniec: polka mazurka,
troteska, polka troteska.

[Trambiant nieod.] p. Trambła: Czy to na
pańskie salony pójdziesz... kontredansa a. polkę
T. z królowkami tańczyć? Orzech.

[Trambiantka, i, blm.] p. Trambła: Następnie
polka T., jak ją nazywał pan Jaksa. Gliń.

**Tramblerować, uje, ował grawerować rylcem
w groszek na metalu.**

**Tramblerowanie, a, blm., czynność cz. Tram-
blerować.**

Trambować, uje, ował ziemię = ubijać.

**Trambowanie, a, blm., czynność cz. Tram-
bować.**

**[Tramcie, i, blp.] lachmany postrzępione, odzież
zupełnie zużyta.**

Tramezyk, a, lm. i p. Tram.

Tramiec, mca, lm. mca p. Tram. Podez.

Tramik, a, lm. i l. p. Tram. Podez. 2. anat. =
a) X Tramiki mięsne, beleczki mięsne serea
(trabeculae carnae). b) X Tramiki śledzionowe,
beleczki śledziony (trabeculae lienis).

Tramontana, y, blm. i. biegun północny. Przen.:
Stracić tramontanę = stracić głowę, nie dać sobie
rady. 2. fl. wiatr północny we Włoszech: Żagle
na tramontanę naciągajcie. Orzech.

**Tramowanie, a, lm. a p. Brusowanie. Sł. wil.,
Podez.**

**Tramowica, y, lm. e bud. jeden z końców belek,
z nad ścian pod okapem wystających, widzialnych
z zewnątrz.**

**Tramowy przym. od Tram. Kn. Drzewo tra-
mowe. Gwóźdź T.**

Tramplin, a, lm. y p. Trampolina: Obrawszy
sobie jaki aksjomat ogólny, używa go jako tram-
plina. Ask.

**Trampolina, y, lm. y, Tramplin gim. deska
w jednym końcu ruchoma, pochylona leżąca i ela-
styczna, od której człowiek odbija ś. nogą, robiąc
skok gimnastyczny, odskocznia.**

**[Trams, u, lm. y] hamulec kieratu w kopalniach
wielkich.**

[Tramsowy] przym. od Trams: Pomochnik T. =
pracujący przy tramsie.

Tramwaik, u, lm. i p. Tramwaj.

**Tramwaj, u, lm. e rodzaj omnibusu osobowego,
ciągniętego po szynach kołami, elektrycznością lub
parowozem. Zdr. Tramwaik, Tramwajek.**

Tramwajarz, a, lm. e oficjalista tramwajowy.

Tramwajek, jku, lm. jki p. Tramwaj. Zap.

Tramwajowy przym. od Tramwaj: Tor, wagon,
konduktor T.

**Tran, u, lm. y, †Tron, †Trun i. tłuszcz ciekły
z ryb i ssących morskich: T. wielorybi. 2. lek.:**
T. z wątroby wątlusza (oleum iccoris aselli).
T. miętusowy (z wątroby miętusa) (oleum iccoris
lotae).

† **Tranek, nku, lm. nki p. Trunek.**

[Trangielt, u, lm. y] p. Tryngielt.

Trank, u, lm. i l. [T.] p. Trunek. Dor., Kosz.

2. bot.: T. angielski a. górny p. Pomórnik.
T. anielski. p. Zabiniec. T. jeleni, p. Sierpik. T.
św. Kunegundy, p. Sadziec. T. p. Nawłóć.

[Tranowić, i, II] *trwonić*.

[Tranowienie, a, b] czynność cz. Tranowić. **Tranowy** przym. od **Tran**: Kuracja tranowa. **Trans, u, Im. y** głęboki sen magnetyczny, w który opada medium w czasie seansu i wskutek którego staje się ono podatnym do praktyk spirytystycznych: Medium, znajdujące się w stanie t. zw. „transu”, unosiło się stopniowo, powoli. W ciemności Eusapja, znajdująca się w głębokim transie, została uniesiona na stół, a w minutę potem powędrowało za nią jej krzesło, którego nikt nie dotykał. T. w sztuce sprowadzi się kiedyś wprost do somnambulizmu.

× **Tranzakcja, i, Im. e p. Tranzakcja. L. T.**, wyprawa wojenna; układy, umowa. Pot.

Transalpejski, Transalpijski, Transalpiński z tamtej strony Alp leżący, zaalpejski; przez Alpy przechodzący.

Transalpijski p. Transalpejski.

Transalpiński p. Transalpejski.

Transandyjski za górami Andami leżący; przez Andy przechodzący: Znajdujemy się na dworcu budującej się wąskotorowej drogi transandyjskiej. Siemir.

Transatlantycki z tamtej strony Atlantyku położony, zaatlantycki a. przez ocean Atlantycki idący: Telegraf T. Bank T.

Transatlantyk, u, Im. i okrąg kursujący między Europą a Ameryką przez Atlantyk: Wielki T. wyruszył z portu na pełne morze. Jaro.

Transcendentalizm, u, b]m., p. Transcendentalność: T. zwierzęcy. Krzyw.

Transcendentalnie przys. od **Transcendentalny**: Nauka syntezuje zawsze teoretycznie, nie zaś T. Mahr.

Transcendentalność, i, b]m., rz. od Transcendentalny; Transcendentalizm.

Transcendentalny I. przechodzący granice doświadczenia, tyżący się pojęć oderwanych: O jakiejś syntezie transcendentalnej mowy być nie może. Mahr. Pewnie jakas tajemnica bytu, jakaś transcendentalna zagadka. Reym. 2. mat., p. mat. Przesępny.

Transept, u, Im. y. Transept I. poprzeczne skrzydło w budowach. 2. nawa poprzeczna, przecinająca nawę główną w kościele, zbudowanym w kształcie krzyża; ramiona krzyża: Sygnaturka na przecięciu się nawy głównej z transeptem. Plan ten w nawie głównej z transeptem przedstawia postać krzyża łacińskiego. Długość ramion krzyża, t. j. transeptu.

Transferować, uje, ował zaznaczać cesję w księgach.

Transferowanie, a, b]m., czynność cz. Transferować.

Transfert, u, Im. y I. przeniesienie rzeczy wydrukowanej na kamień litograficzny w celu robienia odbitek 2. przeniesienie, przelanie na inną osobę, cesja, przekazanie. 3. han. przeniesienie w księgach handlowych sumy rachunku jednej osoby na rachunek drugiej osoby lub firmy. 4. lek. przeniesienie, przeniesienie się objawów historycznych z jednej połowy ciała na drugą.

Transfiguracja, i, I. Im. e, Transformacja przeobrażenie, przekształcenie: T. twoja potrzebna jest. Chodź. 2. Przemienienie Pańskie.

Transfigurować, uje, ował, Transformować przemieniać, zmieniać postać, przeobrażać.

Transfigurowanie, a, b]m., czynność cz. Transfigurować.

× **Transforacja** przedziurawienie.

Transformacja, i, Im. e I. a. Transfiguracja przeobrażenie, przekształcenie, przemiana. 2. mat.: T. wzoru matematycznego = nadanie mu innej postaci bez zmiany jego treści.

Transformator, a, Im. y fiz.: T. elektryczny = przyrząd służący do przeobrażania energii elektrycznej z jednej formy w inną, a mianowicie do zamiany prądów o znacznym napięciu (znacznej różnicy potencjałów) a słabym napięciu (słabej sile) na prądy o słabym napięciu a znacznym napięciu, i naodwrot.

Transformista, y, Im. ści I. zwoleznik transformizmu. 2. aktor umiejący w mgnieniu oka zmieniać charakterystycję i występować coraz w innej roli, zazwyczaj dający przedstawienia oddzielnie, bez towarzysztwa innych i mówiący monologi, zastosowane do charakterystycji.

Transformistyczny przym. od **Transformista**: Teorie transformistyczne.

Transformizm, u, b]m. nauka Darwina o przemianie gatunków.

Transformować, uje, ował p. Transfigurować. Transformowanie, a, b]m., czynność cz. Transformować.

× **Transfundować, uje, ował** przełać, przekazać, cedować: Chce Szymka Gińczaka i żonę jego nabyć od Jana Witanowskiego, a potem nam prawo swoje T. Mat.

× **Transfundowanie, a, b]m., czynność cz. Transfundować.**

Transfuzja, i, Im. e I. przelewanie, przetaczanie krwi z żyły jednej osoby w żyłę drugiej osoby. (transfusio). 2. praw., p. Cesja.

Transfuzor, a, Im. y narządzie do przelewania krwi bez przyrządu powietrza.

Transfuzyjny przym. od **Transfuzja. Lek.:** Przyrząd do transfuzji a. T. (apparatus transfusorius).

Transgresja, i, Im. e I. przekroczenie granicy, kresu. 2. gie.: zalew morski na wielką skalę, połączony zwykle z abrazją: Osady te dostały się na swe miejsce przez dawniejszą transgresję (zalew morski). Nałk. 3. geol. rozpościeranie się pewnych formacji geologicznych na przestrzeniach daleko większych, aniżeli formacje bezpośrednio je poprzedzające lub po nich następujące. Kont.

Transgresyjnie przys. od **Transgresyjny.**

Transgresyjny, Transgresywny przym. od **Transgresja.**

Transgresywnie przys. od **Transgresywny**: W okolicy Iwkowy na starszych karpackich utworach T. zalegają pobrażne osady morza miocenńskiego. Szaj. W.

Transgresywny p. Transgresyjny.

Transhole, a, Im. e leśn. odcinek z drzewa dębowego łupanego, na klepkę. St. wil.

Transito nieod. p. **Tranzyt.**

Transkontynentalny przechodzący przez ląd stały; wśródlądowy; łączący z sobą morza.

Transkrybować, uje, ował dokonywać transkrypcji.

Transkrybowanie, a, b]m., czynność cz. Transkrybować: Autor nie zadał sobie nawet tyle pracy, by w przedmowie uzasadnić system transkrybowania. Proch.

Transkrypcja, i, Im. e I. oddanie brzmienia jakiego tekstu, wyrazu, wyrażenia literami (np. wziętymi z innego języka): T. łacińska wyrazów greckich. T. fonetyczna = pisownia oddająca dokładnie rzeczywiste wymawianie. 2. przerobienie, przełożenie, przepisanie utworu muzycznego, wokalc-

nego na inny instrument; ułożenie nut dla wykonania jakiejś melodji: T. śpiewu na fortepjan. T. zasłyszanej piosenki.

Translacja, i, lm. e i. **przeniesienie**: Ottokar przybył na uroczystość translacji św. Jadwigi. Smk. T. (przesłanie) siły na odległość. T. jakiego prawa na drugą osobę. 2. **przekład, tłumaczenie**.

Translacyjny przym. od **Translacja**.

Translaps, u, lm. y **praw. termin** **przepadły w sądzie**: T., rok **przepadły**. L., Troc.

× **Translator**, a, lm. owie **przekładacz, tłumacz**: Translatorowie czynią treść i sens edyktów rządowych niezrozumiałymi. Czart. A.

× **Translatować, uje, ował** **przekładać, tłumaczyć**.

× **Translatowanie**, a, blm., **czynność** cz. **Translatować**.

Translokacja, i, lm. e, **Tranzlokacja** **przeniesienie na inne miejsce**: T. urzędnika.

Translokować, uje, ował, Tranzlokować **przenosić z miejsca na miejsce, przemieszczać**.

× **Translokowanie**, a, blm., **czynność** cz. **Translokować**.

× **Translucydacja**, i, blm. **własność ciał** **przeszczeciania światła, przewiecanie**.

Transmarsz, u, lm. e **przemarsz**: Lustracji wojska dla nieustannych transmarszów skutecznie nie mógł T. K.

Transmigracja, i, lm. e i. **wędrowka w celu przesiedlenia** ś. 2. **mniamane przechodzenie duszy po śmierci jednego osobnika w innego osobnika, mieszkającego na ziemi a. też w innej sferze**.

Transmigacyjny przym. od **Transmigracja**: Na lądzie afrykańskim odbywa ś. nieustanny ruch T. Rogoź.

Transmigrować, uje, ował **wędrować w celu przesiedlenia** ś.

Transmigrowanie, a, blm., **czynność** cz. **Transmigrować**.

Transmisja, i, lm. e i. **przenoszenie ruchu** **jednych części machin na inne, jak np. przez połączenie pasami bez końca kół i wałów w kołowrotach złożonych; wał w kształcie okrągłej sztaby żelaznej, umieszczony na łożyskach, na którym obsadzone są koła pasowe, t. zw. szajby; pas łączący motor z kołem rozpędowym. T. hydrauliczna. 2. **prawne przekazanie prawa do spadku na osobę trzecią**.**

Transmisyjny przym. od **Transmisja**: Pas, rzemień, wał T. Koło transmisyjne, p. mech. Koło.

Transmitować, uje, ował **przenosić, przeprowadzać, przysyłać**: T. na odległość siłę elektryczną.

Transmitowanie, a, blm., **czynność** cz. **Transmitować**.

Transmontański z **tamtej strony góry leżący, zagórski; rzymski**.

× **Transmutacja**, i, lm. e **przemiana, przeobrażenie, przejście**: Tajemnica transmutacji metali długi czas była przedmiotem marzeń alchemików, którzy spodziewali ś. zamienić ołów na złoto.

× **Transmutować, uje, ował** **przemieniać, przeobrażać, przejść**: Jak mistrz Twardowski stare baby w gładkie dziewczki T. ś. uczy. Łoź.

× **Transmutowanie**, a, blm., **czynność** cz. **Transmutować**.

Transoceaniczny **zaoceanowy, po tamtej stronie oceanu** będący.

Transpadański z **tamtej strony rzeki Po** będący.

Transparent, u, lm. y i. **rysunek, obraz lub napis przezroczysty, z tyłu oświetlony, przezrocz. 2. fot. fotografia przezroczysta**.

Transpiracja, i, lm. e i. **potę; wyziewanie par i gazów przez naskórek roślin. 2. fiz. przepływ gazu przez otwory nader drobne, tak że gaz pod ciśnieniem tylko przez nie przedostawać ś. może. 3. lek. przewiew skóry**.

Transpirować, uje, ował i. **pocić ś., wydzielać parę, gazy, wyziewać wapory. 2. przen. wychodzić na jaw, wydawać ś.**

[**Transpirować, uje, ował**] **przenosić, tranzlokować; Żandarmów transpirować**.

Transpirowanie, a, blm., **czynność** cz. **Transpirować**.

[**Transpirowanie**, a, blm.] **czynność** cz. [**Transpirować**].

× **Transplantacja**, i, lm. e lek. (transplantatio) 1. **przeszczepianie naskórka (t. epidermidis). 2. przesadzanie zębów (t. dentium)**.

× **Transponować, uje, ował** **przełożyć, przetłumaczyć, wyłożyć**: Pozycje nie są dosyć jasne i ściśle, abyśmy je mogli na dzisiejsze ceny T. K. T. sztukę do innej tonacji (= **przełożyć**).

× **Transponowanie**, a, blm., **Transpozycja** **czynność** cz. **Transponować**.

Transporciarz, a, lm. e **kupiec transportujący towary**.

Transport, u, lm. y, [**TranSPORT**] i. **towarów = sprowadzanie lub wysyłanie towarów w dużej ilości kolejami, stakami, okrętami z jednej miejscowości do drugiej, z jednego kraju do drugiego. 2. Wysłać kogo transportem = etapem, posp. civasem. Iść na T. = zostać wysłanym transportem do miejsca stałego zamieszkania. 3. roznoszenie, rozszerzanie: Laseczniki powoli rozedną ś. w naczyniach limfatycznych; białe ciałka biorą udział w tym transporcie. Jent. 4. han. **każdorażowe wyszczególnienie ostatniej przesyłki na fakturach; (w księgach rachunkowych) przeniesienie sumy, zamykającej stronę, na drugą stronę; (przy zamknięciu rachunku) sumy ogólna**.**

Transportator, a, lm. y, **Transporter** **mier. = mier. Przenośnik**.

Transporter, a, lm. y i. **rymowy, z śrubą wewnątrz przyrząd do mechanicznego przenoszenia ciał sypkich z jednego miejsca na drugie; takiż przyrząd, złożony z pasa bez końca, owiniętego na dwu rolkach, obracanych przez maszynę. 2. p. **Transportowiec. 3. a. Transportator** **mier. = mier. Przenośnik**.**

Transportować, uje, ował i. **przewozić, wysyłać, wyprawiać lub sprowadzać w wielkiej ilości: T. towary, sprzęty. 2. przeprowadzać pod strażą kogo: T. więźniów, aresztantów. 3. przenosić sumę rachunkową z jednej strony na drugą**.

Transportowanie, a, blm., **czynność** cz. **Transportować**.

Transportowiec, wea, lm. wee, **Transporter** **okręt transportowy**.

Transportowy przym. od **Transport**, **przewozowy**: Statek T. T. okręt. Troc.

× **Transportówka**, i, lm. i bart. = bart. **Rojnica**: Rojnica, czyli T. do zbierania rojów naturalnych.

Transpozycja, i, lm. e i. **przestawienie wyrazów w równaniu matematycznym. 2. muz., p. **Transponowanie****.

Transpozytor, a, lm. y muz. **fortepjan mechanicznie transponujący**.

Transsept, u, lm. y p. **Transept**.

Transsubstancjacja, i, blm. *przeistoczenie chleba i wina w ciało i krew Chrystusa Pana.*

Transsudacja, i, lm. *o przepacanie, przesiąkanie.*

Transsudat, u, lm. *y przesiłek.*

× **Transsumować**, uje, *owal*, **Transumować** *wypisać, przepisać, zrobić wyciąg z oryginału*: Pozwalał na własną rękę zmian w tekście T. s. mającego. Piek. Autor uznaje przywilej Bolesława Wstydlivego z r. 1275, w którym s. mieści transsumowany dokument Idziego, za autentyczny. Piek.

× **Transsumowanie**, a, blm., *czynność cz. Transsumować*: Data przez pisarza przy transsumowaniu opuszczoną została. Piek.

× **Transsumpt**, u, lm. *y wyciąg z oryginału, odpis, wyciąg, ekstrakt, kopja wierzitelna*: T., przepis. Troc. Zachował s. nie ogłoszony jeszcze T. dokumentu z r. 1065. Szaj. Przepis, kopja, T. L.

Transsyberyjski = *przeprowadzony przez Syberję, syberyjski*: Kolej transsyberyjska.

Transterwanin, a, lm. *anie*, **Transterwanin**, **Transterweryn mieszkaniec zsa Tybru**.

Transterwanka, i, lm. *i forma ż. od Transterwanin; Transterwanka, Transterwerynka.*

Transterwanin, a, lm. *anie p. Transterwanin.*

Transterwanka, i, lm. *i p. Transterwanka. Transterweryn, a, lm. *i p. Transterwanin*: Transterweryni chlubią s. niezmaconym pochodzeniem od starożytnych Rzymian. Od.*

Transterwerynka, i, lm. *i p. Transterwanka.*

× **Transumować**, uje, *owal p. Transumować*: Kazał T. zapisy lenne Andrzeja, przetłómaczone na łaciński. Konez.

× **Transumowanie**, a, blm., *czynność cz. Transumować.*

Transwersalny poprzeczny, przecinający co woprzek: Kolej żelazna transwersalna galicyjska.

× **Transytowy p. Tranzytowy**. L. T. handel, przechodni. Świt.

Transze, **transz**, blp., **Transzeje woj. rowy obłącznicze**.

Transzeje, **transzei**, blp., *woj.*, p. **Transze**.

† **Trant**, a, lm. *y p. Truteń. Trzye.*

Tranwers, u, lm. *y koń. kroczenie konia bokiem, jako przygotowanie do galopu.*

Tranzakcja, i, lm. *e*, × **Transakcja** *doprowadzenie do skutku kupna, wymiany, po przeprowadzeniu odpowiednich układów*: T. handlowa. Dopełnić tranzakcji. Tranzakcje na giełdzie były ożywione. T. papierami procentowymi.

Tranzakcjonista, y, lm. *ści ten, co dopełnia tranzakcji*: Wynajdowca, wywiadowca, T. wogóle handlarz. Tet.

Tranzakcyjny przym. od **Tranzakcja**.

× **Tranzakt**, u, lm. *a a. y akt umowy*: Uproszony jestem, abym napisał formalne T. Chodź.

Tranzelka, i, lm. *i p. Tranzia.*

Tranzet, u, lm. *y wychodek, przewet, ustęp, wygódka.*

Tranzetowy przym. od **Tranzet**.

Tranzia, i, lm. *e p. Trzęzia*: Zaczął konia ostrogami bośe i za tranzię targać i szarpać. Sienk. Zdr. **Tranzelka**.

Tranzyt, u, blm. *przewóz towarów z jednego kraju do drugiego przez trzeci, bez zatrzymywania s.*, *handel przewozowy.*

Tranzytowy przym. od **Tranzyt**, *przewozowy, przechodni*: Handel T. Zboże tranzytowe. Cło tranzytowe.

Tranżer, a, lm. *y noż. noż a. widelec do rozbiierania pieczystego.*

Tranżerować, uje, *owal* *kuch. wybierać ładne kawałki ryby a. mięsa z pomiędzy ości a. kości*: T. mięso, rybę na majonez.

Tranżerowanie, a, blm., *czynność cz. Tranżerować*: Łyżka i widelec do tranżerowania ryb.

Tranżerowy przym. od **Tranżer**: Trzonek T. [**Tranżport**, u, lm. *y*] p. **Transport**: Po tyło (=po takiej cenie), co nie stanie za T.

Trap, u, lm. *y l. kładka do przejścia z lądu na statek. 2. [T., Trap] karta wyświęcona, kozera, traf. 3. min. skała podobna do zieleńca (diorytu) lub do szarokału (dolerytu), czyli bazaltu: Wszystkie części, z których składają s. glazy, trapy, szarogłaz. Stasz. 4. a. Fersegung teatr. ruchoma część podłogi scenicznej zapadającej s. pod scenę lub podnosząca s. w górę,*

[Trap!] p. **f. Cap.**

[**Trapa**, y, lm. *y*] *schody, drabina.*

† **Trapacować**, uje, *owal* *trapić, męczyć*: Jeśli mię cheą T., ja s. będę kontentować. Zbs.

† **Trapacowanie**, a, blm., *czynność cz. Trapacować,*

† **Trapczan**, u, lm. *y jakaś tkanina*: Widziałeś tam trapezany, kiecze, muchajery i inne materje, zwane nazwą ormiańskich. Rol.

Traper, a, lm. *rzy łowiec w pustyniach północnej Ameryki.*

Trapez, u, lm. *y l. gim. drążek, zawieszony na linkach równoległe do poziomu; orczyk, na którym wykonywają ćwiczenia gimnastyczne, bujając s.*: Gniewna Linka usładła ją. Prus. 2 mat. *czworokąt o dwu bokach równoległych.*

[**Trapeza**, y, lm. *y*] *bloto, chlapanina*: Bez wieś taká T., że jaż jaż.

Trapezoedr, u, lm. *y*, **Ukośnic**, **Deltoid min.** *postać krystalograficzna o 24 ścianach trapezoidalnych.*

Trapezoid, u, lm. *y czworokąt bez boków równoległych.*

Trapezoidalny, Trapezoidowy przym. od **Trapezoid**; *podobny do trapezoidu*: Mięsień T. Dwudziestoczterocian T.

Trapezoidowy p. Trapezoidalny.

Trapićiel, a, lm. *e*, † **Trapnik ten, co trapi**. Kn., Troc.

Trapićielka, i, lm. *i forma ż. od Trapićiel.*

Trapićielski przym. od **Trapićiel**.

Trapić, i, il, † **Toropić**, [**Trapićrzyć**] *nędzić, nękać, dręczyć, dokuczać, gryźć, frasować, truć, martwić, niepokoić*: Kto złych nie karze, ten dobrych trapi. Birk. Król syryjski trapił syny izraelskie. Leop. (ponędził. Leop.) (= *prześladował*). I łakomstwo i zazdrość i pycha, swawola, zuchwalstwo srodze ludzi trapią i gryzą. Parád. Złość, skoro do dusze przystąpi, wnętrze człowieka złego trapi, tłucze, morduje... Parád. Niechaj cię Pan dojeżdża a trapi, aż zginiesz. Leop. (niechaj cię nędzi. Leop.). Trapią mię lędźwie moje. Leop. (gryzą mię wnętrza moje. Leop.). Oto zły człowiek trapi moję duszę. Kochan. Dokąd duszę moję frasunki T. będą? Kochan. Serce swe troskami i płaczem trapiąc. Kochan. Czemu smutny chodzę, gdy mię trapi nieprzyjaciel? Wuj. Trapił senat podczas swego trybunostwa, znosił wszystko, cokolwiek s. dla Rzpłtej działó; mnie z ojczyzny wypędził, dobra

zrabował, dom spalił, dzieci i żonę moję trapił. Siem. J. Waszego serca niech bojąźń nie trapi troskliwa. Ody. Trapi mię co, gryzie, rupi, frasują ś. Kn. Śmierć jego matkę trapi. Troc. Trapi mię co w żołądku. Troc. Nie trap ś., miej umysł spokojny. L. Sumnienie go trapi. L. Sen okropny trapił mię całą noc. Węg. (= przesładować). T. ciało = *umartwiać*. Wieczna będzie ustawa, abyście co rok tego dnia ciała swe trapiłi. B. B. (przez wstrzymywanie od pokarmów. B. B.). T. ś. *dręczyć ś., martwić ś., gryźć ś., frasować ś., truć ś., niepokoić ś.*

Trapienie, a, lm. a czynność cz. **Trapić:** Chocobyśmy z natury najlaskawsi byli, dla samej trapienia ustawicznosci wszelką z serc naszych ludzkość utracamy. Siem. J. Szkody im poczynił i trapienia zadawał. Skar. T. żołądka, jelit. Troc.

Trapienie się, a ś., blm., czynność cz. **Trapić ś.** [Trapienie, a, blm.] czynność cz. **Trapieryć.** [Trapieryć, y, ył] p. **Trapić.**

Trapistą, y, lm. ści członek zakonu o bardzo surowej regule, nakazującej milczenie, oddawanie ś. rozmyślaniu, ciężkiej pracy, czuwaniom i postom; prz.: *człowiek milczący, surowych obyczajów.*

Trapistowski przym. od **Trapisty:** Od czasu rewolucji dużo powstało mniejszych trapistowskich pustelni.

Trapizm, u, blm. *umartwianie ciała:* T. prowadzi trapistów do zbawienia. Orzesz.

† **Trapnik, a, lm. cy p.** **Trapiciel:** T., trestacz, gabacz, *vektor.* Mącz.

[Tra ra ra] a. **Trata tata, Tra tra tra w.,** *nasładowujący odgłos trapienia.* 2. p. **Trat.**

× **Traref, u, lm. y = Hycelina:** T., lina gruba, na środku rei umocowana, którą żagiel do góry hysują. Mag. Na hys, gdy wiatr duży ku górze, aby do góry żagiel i za warkocz i za T. ciągnęli i one zaburtowali i zahalowali według potrzeby. Haur.

† **Trarunek, nku, lm. nki** *kłotnia.*

[Trarygi, ów, bhp.] *stare rupiecie, niepotrzebne w domu graty.*

[Trarynki, nek, bhp.] *obręczki żelazne, przytwierdzające w wozie nasad do osi.*

Tras, u, blm. *Tuf martwica wapienna, skała dziurkowata wulkanicznego pochodzenia, używana jako cement.*

Trasa, y, lm. y i. w inżynierji, *wytykanie kierunku kolei żelaznej, kanału i t. d.* 2. *fl. gruba lina do holowania statków parowozami lub do wciągania na niej kotwicy.*

Trasant, a, lm. ci, Trasant ten, *co przekaz pieniędzy wystawia i podpisuje; wystawca weksłu.*

Trasat, a, lm. ci, Akseptant ten, *na którego weksel został wystawiony.*

[Trasca, y, blm., Traścia] *zimnica, febra:* W lazarecie mnie położyli... sześć miesięcy leżałem na żółtej trasce. Orzesz.

Trasant, a, lm. ci p. **Trasant.**

Traser, a, lm. rzy i. *inżynier wytykający trasę.* 2. *technik rysujący bezpośrednio na materiale (np. na blasze), z którego bętlisz wyrób:* T. w kotlarni. Był to T. i majster kotlarski.

† **Traskawica, y, lm. e** *piórno, grzmot.* S. Par.

Traso: Blizko nas są tu gdzieś sępy, zwane T. Dyg.

Trasować, uje, ował i. *wytykać kierunek drogi, robić trasę.* 2. *han.:* T. a. *ciągnąć weksel = przekazywać jako weksel na osobę, która nam jest dłużną, lub która na to zezwoliła:* Wszystkie

weksle zamienił na jeden ciągniony, czyli *trasowany.* Wilk.

Trasowanie, a, blm., czynność cz. **Trasować.**

Traszka, i, lm. i, zool., p. **Tryton.**

[Traścia, i, blm.] p. **Trasca.** Got.

Trat, u, lm. y a. **Tret, Trył** *dół płytki ze ścianą wokół z desek i podłogą, nakryty dachem na słupach, służący przy cegielni do deptania, czyli tratowania gliny.*

† **Trata, y, lm. y** *strata, utrata, szkoda, uszczerbek, zguba:* Niepodobna ś. zdało z takiego nasadu ujęć Sycylii zguby, traty i upadu. Pot.

Trata, y, lm. y *han. weksel trasowany, weksel ciągniony, przekazywany na inne osoby.*

[Trata ta ta] p. **Tra ra ra.**

Traterja, i, lm. e p. **Tratorja:** Patrzył przez okno na maleńką traterję, przed którą stał osiołek z koszykami próżnemi na grzbiecie. Krasz.

[Tratew, twi, lm. twie] p. **Tratwa.** Pol.

Tratfa, y, lm. y p. **Tratwa.**

† **Tratniczek, czka, lm. czkowie p.** **Tratnik:** Słuchaj, jakie są stopnie tych miłych tratniczków: naprzód ś. *zapożyczają...* Opal.

† **Tratnik, a, lm. oy** *utrątnik, marnotrawca, utracysz.* Zdr. † **Tratniczek.**

Tratorja, i, lm. e, Traterja *traktjerna, jaldodajnia, garkuchnia włoska:* Szare mury włoskie po obu stronach (drogi), brudne tratorje i sklepy. Zbrz.

Tratować, uje, ował, † Tretować, [Tretować, Tretować] i. *tłoczyć nogami, deptać kopytami, rozdeptywać:* Gdzie niegdzie jarzyny nie młocą ś., lecz kofmi lub wołami je tratują. Kluk. Lecieli z koni, a konie poczęły ich T. Bardz. Tratowali

nogami wszystkie prawa pod pozorem praw samych. L. *Tratują* ludzi, konie, malez. *Tratują* łąki i niszczą krzewy. Zal. Powoli, po jednemu, nie tratujecie ś. jak konie. Ost. 2. *fl. siewować do ładu, przy brzegu płynąć.* Biel. M. *Tratuj* do ładu już tu, panie młody, daj cło od wody. Klon. 3. *kuch. = a) spuszczać co na gorące masło.* L. *Zaczaj* smażyć, warzyć, grylować, T. L. b) *masło = w wodzie czystej przepłókać.* Wiel. W. c) *jabłka, gruszki = rozetrzeć.* Wiel. W.

Tratowanie, a, blm., czynność cz. **Tratować.**

[Tra tra tra] p. **Tra ra ra.**

Tratwa, y, lm. y, [Trachta, Tratew], × Tratfa, × Trafta, × Trawta *plyt, kloce drzewa powiązane z sobą w płat, do spławienia rzeką:* Sprowadzili drzewa dla zrobienia z nich tratew, któreby aż do brzegów tamtych wystarczały; porobiono tedy tratwy i na wodę puszczone. Boh. Było miasto Ryga przez kilkanaście lat różnemi sposobami, kształtem wojennym i dziwnemi tratwami od królów duńskich i szwedzkich i od kniazów moskiewskich przegradane. Paszk.

Tratwak, a, lm. i *gór. jedna z podkładek z tarcic, pokrywających sznyc, t. j. rów w dnie sztolni lub chowinka, któredy wody spływają i któredy odbywa ś. przewózka podziemna.* Łab.

Tratwiany, Tratwowy przym. od **Tratwa;** × **Traf-towy:** *Tratwiane drzewo.*

Tratwiarz, a, lm. e, Tratwarz, × Traftarz ten, *co spławia tratwy, płytonik:* Fatalne te warunki postoju pod Płockiem zmuszały niektórych tratwiarzy do wyrzeczenia ś. zajęcia spławem.

Tratwowy p. **Tratwiany.**

Traulit, u, lm. y *min. mineral z gromady sylikoidów, z rzędu wodorokrzemianów, z grupy nontronitu, odmiana lizyngierytu, wodny krzemian żelaza i glinki, żółciana, żółtnica, ruda-wizna żółta, Si (Fe + Al) + 4q.*

Traulitowy przym. od Traulit.
Traumatycyna, y, blm., chir. *środek opatrun-
 kowy na urazy i rany* (traumaticinum).

Traumatyczny dotyczący ś. urazu (trauma), ura-
 zowy, urazny, przyranny (traumaticus).

Trawa, y, lm. y, [Trawina, Trawnica] bot.: T.
 angielska (phalaris arundinacea var. picta),
 odmiana ostrzycy trzcinowatej. Boża T. p. **Kozie-
 radka**. T. brodata, p. **Palczatka**. T. jeża a.
 jeżowa, p. **Jeżogłówka**. T. kanarkowa (pha-
 laris canariensis) *trawa z rodzaju ostrzycy*. T.
 manniana, p. **Manna**. T. medeka, p. **Lucerna**.
 T. miódowa, p. **Kłosówka**. T. morska, p. **Mor-
 szyna**. T. perłowa, p. **Perłówka**. T. piórowa
 p. **Ostnica**. T. psia p. **Miestrawa**. T. sitowa,
 p. **Mokrzycznik**. T. smółkowa, p. **Rogalica**. T.
 śpiezasta, **Obiedka** (uniola) *roś.* T. świę-
 tego Tymoteusza, p. **Brzanka**. T. świńska,
 p. **Rdest**. T. turecka, *nazwa dawana niekiedy*
trawie angielskiej i kanarkowej. T. tuzia a. turza,
 p. **Turówka**. T. wiechowa, p. **Wyklina**. T.
 wonna, p. **Tonka**. × T. zajęcza, p. **Drączka**.
 T. żabia, p. **Blotnica**. T. żytna, p. **Wyd-
 mchrzycza**. **Trawy, Trawowate, Trawowe, Trawiasto**
rośliny (gramineae) *rodzina przyrodzona roślin*
kwiatowych jednoliściennych: Pożytek z łąk zawist
 na trawach, które ś. koszą na siano. Kluk. Do-
 rodne trawy na brzegach Izmenu cichego. Bardz.
 Na jednej łące, stara to przypowieść, wół trawy
 patrzy, a bocian żaby. L. O pierwszej trawie
 do wojska powrócił. **Warg.** (= z początkiem
 wiosny). Tatarowie w polu wólcą ś. od trawy
 do trawy. **Tw.** (= od *trawnika, łąki, pastwiska*).
 Nie wszystko T., choć ś. zieleni. **Rej.** Chleb T.,
 ryba, woda, mięso potrawa. **Kn.** Ryby wodniste
 są, według onej dawnej a podobno turskiej po-
 wieści: ryba woda, chleb T., mięso wsiem
 holowa. **Sak.** **Przen.**: Puścić kogo na trawę =
 zostawić go swemu losowi, własnemu przemysłowi.
 Trzymano go, dopóki był potrzebny, a na starość
 puszczonego na trawę. **Ucz.**: Iść na trawę a.
 Iść na raki = nie być dopuszczonym do egzaminu
 szkolnego. **Rajcowie** pojechali na trawę lub za-
 żywają wezasu w ogrodach miejskich (= na
 leśnie mieszkanie). **2. przen.**: *ziele, zielenina, ruś,*
roślinność zielona. Niechaj wypuści z siebie zie-
 mia trawę zieloną, którąby z siebie nasienie
 dawała. **Leop.** (niechaj puści z siebie ziele-
 lone. **Leop.**). Gdy człowiek nasieniem zasieje zie-
 mię uprawną, potem snu nocnego zażywa i zaś
 wstanie, gdy odnieje, tym czasem ziarna zboża
 posianego pukną i trawę z siebie puszcza potym.
Ody. Między pszenicą a kąkołem, póki jeszcze
 trawą są, a jeszcze kłosu niemasz, trudne ro-
 zeznanie. **Białob.** Niszczą w pierwszej trawie
 zboża: raz je psuje zbytńie słońce, drugi raz
 zbytńi deszcz morduje. **Otw.** **Przen.**: Jeszcze
 w trawie ci nieprzyjaciele, za lat kilka nieleni-
 wego dojrzejć całe niszczęśliwe żniwo. **Susz.**
 (= w zawiązku, w zarodku, w kolebce). **Naród**
 żydowski tak mocno ś. między nami rozkrzewił,
 jak kąkol w zbożu, że naszym katolikom pod-
 nieść ś. nie da, gnębiąc ich, jak mówią, jeszcze
 w trawie. **L. 3.** [T.] *wszelka roślina drobna*
i dzika. T. deszczowa = T. mająca rosnąć na
 łąkach, której skoszenie spowoduza deszcz. T. zło-
 dziejska, T. złodziej = trawa, za której dotknięciem
 mają ś. otwierać wszelkie zamki. **4. †[T.]**: Dwa
 zęby wierzchnie i dwa przednie, które konie
 najpierwej zmiatają (= zrzucają, ronią), zowią
 pierwszą trawą a. pierwszej trawy, następne
 dwa — wtórej trawy, a trzeciego zmiatania trze-

kiej trawy. **Trzyc.** **Zdr.** **Trawka, Traweczka,**
 [Trawusia, Trawiczka]. **Zgr.** **Trawsko, Trawisko.**

Trawca, y, lm. y, **Trawiciel**, ten, co trawi, po-
 zera, niszczyciel: Czas, wieków trawca. **Kniaź.**
Traweczka, i, lm. i p. **Trawa**: U przodków
 kwiateczki a piękna T. to było obicie ich, nam-
 iotek, a chrześciana budka to były marmury
 i alabastry ich. **Rej.**

Trawers, u, lm. y i. **odchylenie boczne?**: Kury
 spozierają na płachtę, boczają ś. od niej trawer-
 sem swych naprężonych do ucieczki łąpek. **Weys.**
2. tama poprzeczna na rzece: Tamy coraz z szer-
 szemi trawersami i opaskami przy wjeździe do
 łąchy. Należy usypać podłużną tamę od tra-
 wersu Nr. VI, zbudować T. Nr. VII i takąż pod-
 dłużną tamę. **3. belka poprzeczna.**

Trawerselit, u, lm. y min. *minerał z gromady*
*sylikooidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z ro-
 dziny amfibolu.*

Trawersenbas, u, lm. y org. *jeden z głosów*
fletowych organu.

Trawersowanie, a, blm.: T., czyli zmykanie =
 ruch bokiem. **Gemb.**

Trawertyn, u, lm. y min. *martwica, czyli tuf*
wapienny, tworzący ś. w okolicy Tivoli koło Rzymu
*na dnie jezior i twardejający na powietrzu, a dla-
 tego używany zamiast cegły do budowania.* **Łab.**

Trawestacja, i, lm. e **przekręcenie, przerobienie**
żartobliwe rzeczy poważnej, parodia.

Trawestować, uje, **owal przekształcać, prze-
 kręcać, przerabiać utwór poważny na żartobliwy.**

Trawestowanie, a, blm., **czynność cz. Trawe-
 stować.**

× **Trawi p. Trawiany**: Wychodzenie kwiatów
 i piórek trawich. **Żer.**

Trawianka, i, lm. i zool., p. **Szczupak.**

Trawiany, × **Trawi** przym. od **Trawa**: **Wieniec**
 laurowy, T., dębowy. **Kochan.** **Korzeń T. Urzęd.**
Trawiarnia, i, lm. e **pracownia, gdzie robią**
trawionki.

Trawiasto przys. od **Trawiasty.**

Trawiastozielony *zielony jak trawa*: **Szmarag-
 dyt T. Lek.**: **Stolce trawiastozielone.**

Trawiasty, Trawisty i. *podobny do trawy*: **Ko-
 lor T.** Drzewne warstwy, nim tegości drzewa
 nabędą, miękkie i trawiaste są. **Kluk. 2. zarosły**
trawą, pełen trawy: **Azop** (rzeka) **T. Ml. 3. Tra-
 wiaste rośliny, bot. p. Trawa.** **Liljowiec T., p.**
Liljowiec.

× **Trawiączka**, i, lm. i lek. *gorączka trawiąca,*
 [zgnięta gorączka] (febris hectica).

Trawica, y, lm. e i. **poet. trawa**: **Angielska T.**
 posrebrzana w paski. **Mick. 2. bot., p. Kąkol.**

Trawiciel, a, lm. e, × **Trawca** ten, co trawi,
 niszczyciel. **Troc.**

[Trawiczka, i, lm. i] p. **Trawa.**

Trawić, i, ił i. (o organizmie ludzkim, zwie-
 rzęcym, a właściwie o jego żołądku) *zużywać na*
*korzyść organizmu, przetwarzać; być zdolnym prze-
 nieść ten proces*: Nie ten jest zdrowy, który
 wiele jada, ale ten, który to w ś. bierze, co mu
 w sytość idzie, i tyle, ile trawi. **Pileh.** Muszą
 koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić
 wzburzenie, a przeknione rozpierać i źle ś. T.
 Pileh. **Trawi** dobrze, trawi jak kaczka. **Kn.**
 (= ma strusi żołądek). **T. pokarm. Troc.** **Żołą-
 dek** jego nie trawi, źle, dobrze trawi. **Troc. 2.**
 × **T. zjawać, spożywać, konsumować, pożerać**: Co
 mieszając wołu trawimy. **Troc.** **Ilekróć** bydlęczyzną
 tkaciu w gęby swoje, wiedziecie, że swych rolni-
 czków trawicie. **Żebr.** **Przen.**: *niszczyć, pożerać,*
pochlaniać, pożywać, zużywać, wyczerpywać, osła-

biać, wycieńczyć, nurtować, wyniszczać, zjadać, konsumować, gładzić: Ogień drzewo trawi. Troc. (= spala). Trawi ogień, wrzód ciała pożera. Kn. Wrzód, febra, kłopot ciała trawi. Troc. Podpal ogień, traw mięso. B. B. (w niweez obród. B. G.). Ogień niezgaszony ich wewnątrzności trawi. Wor. Ogień piekielny pali, a nie trawi. Skar. Zaręczność i pijaństwo nie w czas trawia siły. Kras. (= nadwężają, podkopują), Czas wszystko trawi. Kn. (= zacierą). Spiekie barwy ogniem trawionych rajów. Przybysz. Tam poza mną trawia ogień moje raje. Przybysz. Rzeczpospolita, trawiona nierządem i swawolą, nie mogła zdobyć ś. na potężne armje. Stenk. (= toczona, nurtowana, podkopwana). Trawiący oddech światowych uniesień. Malcz. Po długich dniach trawiącej rozpaczy znalazłem słońce. Przybysz. Smutkiem twego czoła trawiona czarna róża chwije ś. w błady jaśnieniu twych włosów. Przybysz. 3. zużywać, trwonić, tracić, wydawać, marnować, marnotrawić, puszczać: T. pieniądze, mądrość. Bobr. Kto więcej trawi, niż dochoć niesie, zginął. Petr. Biskupi ubogich pieniądze trawia, a żołnierze ubodzy zostają. Skar. Jeden robi, drugi trawi. Kn. T. dowiej na czym. Troc. T. wszystkę pracę i dowiej nad czym. Kn. (= łożyć, poświęcać, wysilać). 4. czas i t. p. = przepędzać, przetrwać, pędzić, spędzać, zużywać; używać czasu, poświęcać czas: Dobrze, źle czas T. Troc. Trawił lata w młodości swojej na zabawach Pallady, na naukach, życie nad zbrodniami, na wojnie. Troc. Trawi czas niepotrzebnie (= zabija, marnuje) Będę w pańskim domu lata trawił. Ryb. Trawiłem dni i noce w niesłychanym smutku. Jabł. Noce trawię bezsenne, a kiedy na chwilę stule oczy, marzenia ludzą oczy mile. L. W klasztorze życie moje trawiłem. L. Prawdziwie trawi żywot Bogu podobny ubogi filozof. L. Czasu nadaremnie T. nie godzi ś. Kras. Ten książd, nie trawiąc czasu, począł zaraz robić około katechizmu. Łącz. (= nie zwlekając, niezwłocznie, nie tracąc czasu). Wszystek czas trawia na tańcach, na grach. P. Koch. Nie będzimy czasu T., jak tylko na kłótniach. L. Trawił nie tylko dni, ale i noce na pisanu. Oss. W gronie lubych przyjaciół me wieczory trawię. Fel. Do tego zwłaszcza postowie kwestjami nowymi sejm poczną T. (= zajmować, zaprzęcać). 5. † T. kogo skąd = wygryzać, wypędzać, wykurzać, wysadzać: Niedźwiedzia psy trawiono. Górn. Niedźwiedzia psy trawia. Troc. T. kogo z domu. Kn. 6. fizj.: Sok trawiający = wydzielina przewodu pokarmowego. 7. patol.: Gorączka trawiająca, × trawiająca (febris hectica). 8. tech.: chemicznie wypalać (na metalu), † hecować, wytrawiać. T. ś. 1. niszczyć, zjadać ś., zużywać ś., wyniszczać ś., truć ś., wyczerpywać ś., wycieńczyć ś.: Świeca ludziom, służy, sama ś. trawi. Rys. Aby dusze nasze w tęsknocie ś. nie trawily. Przybysz. Poznaje, że ś. trawisz, melankolja cię opanowała. Węg. Już też to kilka dni i noce prawie, jako nie nie śpię, biedzę ś. i trawię. Urb. Tyż to T. ś. będziesz w uciążliwym pożyciu? Węg. 2. niszczyć ś. przez wydatki, wysilać ś. na wydatki, marnować ś., ubożyć ś., wydatkować ś., rujnować ś., tracić, ekspensować ś.: Ode dnia do dnia czekając w mieście, trawili ś. Kłok. Chce równo z mozym: ciągnie ś. i trawi. Słup.

Trawidło, a, lm. a wet. l. × T., p. **Trawienie**. 2. podpuszczka, serzyjsko (abomasum vitulinum).

Trawienie, a, blm. l. czynność cz. **Trawić**: Wino do trawienia pokarmów służy. Troc. T.

pierwsze w żołądku. Troc. Pierwsze T. w żołądku jest, gdy potrawy przechróstate z gruba ś. tylko przewarzają. Sak. W chemji T., *digestio*, kiedy roztworzyciel, na ciało, mające być roztworzone, nalany, zostaje z nim przez niejaki czas. Krum. T. czasu, pieniędzy. Troc. Nieoszczędne żywności T. Troc. 2. anat.: Narząd trawienia a. trawienny (apparatus digestivus). 3. a. ! **Dygiestja**, ! **Dyjestja**, ! **Konkoceja** fizj. przyswajanie ustrojowi pokarmów w przewodzie pokarmowym (digestio, pepsis, concoctio). Rozpuszczanie ś. pokarmów w soku żołądkowym nazywamy trawieniem. Śniad. J. 4. patol.: T. ciała = *schnięcie*, *suchoty*, *konsumpcja* (consumptio). T. dobre (eupepsia). T. powolne (bradypepsia).

Trawienie, nca, lm. nce wet. l. u przeżuwaczy, ślaz, żołądek faldzisty, × żołądek prawy, żołądek czwarty, żołądek właściwy, × trawidło. (abomasus). 2. u ptaków, żołądek właściwy. 3. [T. cięły, Gleg] żołądek cięły.

Trawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Trawić** ś.

Trawiennik, a, blm., fizj., *zakis*, czyli ferment otrzymywany z soku żołądkowego, pepsyna (pepsinum).

Trawienny tyczący ś. trawienia: l. anat.: Sok T. Narząd T. (apparatus digestivus). Przewód T. a. pokarmowy (tractus digestorius). Gruzoły trawienne. 2. patol.: Wrzód T. a. okrągły żołądka (ulcus ventriculi pepticum s. rotundum).

Trawieńcowy przym. od **Trawienie**. Wet.: Gruzoły trawieńcowe = *wydzielające trawienie*.

Trawik, a, lm. i, łącznik, Bejca, Bajca, Bejce tech. ciało zmieniające do pewnego stopnia własności fizyczne lub chemiczne innego ciała, wskutek czego to ostatnie może przyjąć, połączyć ś. z barwnikiem, może inne ciało zatrzymać na sobie: T. dębnikowy, garbnikowy.

[**Trawina**, y, lm. y] p. **Trawa**. Zdr. [**Trawinka**].

[**Trawinka**, i, lm. i] p. **Trawina**.

Trawionka, i, lm. i cynkolyp.

Trawisko, a, lm. a p. **Trawa**: Najpośledniejsze siano, w którym ś. gęste ladajakie trawiska przymieszują. Haur. Zamnożyły ś. w zbożu trawiska. Troc. (= zleśka, chwasty, kąkole).

Trawisto przys. od **Trawisty**. L.

Trawisty, **Trawiasty** l. a. **Trawny pełen trawy**, obfity w trawę, zarosły trawą: Jeśli pola zbytęcznie ś. osuszają, nie będą trawiste, a trawy na nich będą łądogowate. Haur. Na nie zawsze trawistej pokłada ziemi bok, miasto łoża, non semper gramen habenti. Żebr. 2. podobny do trawy. Kolor T. Troc, Comp.

Trawiszka, i, lm. i zool. (agromyza) owad dwuskrzydły krótkorogi muchowaty.

Trawka, i, lm. i l. p. **Trawa**: T. młoda. L. Jechać do ogrodu, zabawić ś. w karty, w tańce, w śmiechy, w trawkę, igrać i żartować z paniczami. Jarz. 2. bot.: Boża T., p. **Kozieradka**.

Trawliczka, i, lm. i bot. (sturmia) roś. z rodziny traw.

Trawnica, y, lm. e l. [T.] = a) p. **Trawa**. b) płachta do noszenia trawy. 2. bot., p. **Zamętница**.

Trawniczek, czka, lm. czki p. **Trawnik**: Ozasem głowę położy na trawniczku zdrowym. Li.

Trawnik l. a, lm. i miejsce trawą zarosłe, murawa, gazon: Zielone trawniki. Zapuścić T. 2. u, lm. i któraś z kilku roślin tej nazwy: Patr., coś ty narwał chwastu i pokrzywy, brzydkich

piolunów, konieczyn, trawniku. Słow. Zdr. Trawniczek.

Trawnność, i, blm. *dobrze trawienie pokarmów* (por. *Strawnność, Niestrawnność*). Sł. wil.

Trawny i, a. **Trawiany** przym. od **Trawa**: Trawna rola. Troc. T. snopek. Troc. Kosy dwój- jakiego są gatunku: trawne i sieczczane. Os. J. Fabryka kos trawnych i sieczkowych. T. K. Na trawnej siedzące pościeli we dni święte przy buteli. Nar. T., trawa ś. pasący, pastewny. Kn. T. wót. Troc. T. kiefek = *kielek liścieniowy, kielek słomowy*. 2. p. **Trawisty**. L. 3. bot.: *Manna trawna, p. Proso*.

× **Trawochodny** po trawie chodzący. L.

Trawodajny, × **Trawonośny**, × **Traworodny** wydający, rodzący trawę: Znaczne przestrzenie bagnisk i trzęsawisk przekształciły ś. na łąki trawodajne.

× **Trawojedny** p. **Trawożerny**.

× **Trawonośny** p. **Trawodajny**. L.

× **Traworodny** p. **Trawodajny**.

× **Trawosieczny** siekący, ściągający trawę. L.

Trawowate rośliny, bot. p. **Trawa**.

Trawowe rośliny, bot. p. **Trawa**.

× **Trawoznacwa**, y, lm. y *potanik*.

Trawożerność, i, blm., rz. od **Trawożerny**: Ustrój zębów świadczy o trawożerności tego zwierzęcia.

Trawożerny, × **Trawojedny** karmiący ś. pokarmami roślinnymi, trawą: Zwierzęta trawożerne.

Trawsko, a, lm. a p. **Trawa**: Kwaśne z błota T. Stasz. Nieużyteczne T. Nar. (= *chwast, zielsko*).

× **Trawta**, y, lm. y p. **Tratwa**.

[**Trawusia**, i, lm. e] p. **Trawa**.

× **Trazonizm**, u, blm. *samochowalstwo*.

Trąba, y, lm. y, [**Tromba**] i. *narzędzie muzyczne dęte, metalowe*: T., gdy ją słyszymy, upominamy ludzi, aby ś. a. ku boju, a. ku jakiej innej sprawie gotowali. Rej. T. w sobie nie ma nie pieszczonego, chrapliwie i straszliwie brzmi, na trwogę raczej, niż w taniec. Birk. Ogromnymi bębniami, krzykliwymi trąbami, wdzięcznymi lutniami, przyjemnymi cytrami chwalcie Pana. Ryb. Rzeźwy koń, miedzianą trąbę słysząc, zgrzyta i za brzmieniem jej głosem chęć do boju chwytą. Otw. Taratan tara tartan trąby zewsząd brzmiały. Stryjk. Rozlegają ś. głosy chrapliwych trąb. Stryjk. Trąby na prawym skrzydle krzykliwie zagrały. Bardz. Głos fasonny strasznej trąby. Brud. T. bojowa = *surma*. T. archanioła. T. jerychońska. Sprawiedliwości czekaj, kiedy umarli trąbę usłyszą anioła. Nar. T. pasterska, łowcza. Troc. T. myśliwca. L. Z trąbą za psami pędzi. Falib. Uderzył w trąby. Troc. Trąb krzyk, dźwięk. Troc. Jakież to grały trąby za przyległym lasem? jakież to świeże hufy czwają z hałasem? Malez. Przen.: Trąby Ducha św. apostołowie święci. Skar. (= *heroldowie, glosiciele, wysłańcy*). Rozbiegły ś. po mieście i szynkowniach buntowników trąby, które lud burzył nie przestawały. Ust. (= *emisariusze, ajenci, podżegacze*). Przen.: *wyrok, dekret strąbiony*: Bueho- wiecki podczaszcy, będący w wojsku litewskim, na którego od regimentarza ks. Wiśniowieckiego T. wyszła, obrał ś. z kongresu wojewódziwa posłem. Mat. Już miała T. wynieść, alias miał być za dekretem hetmańskim za infamisa osądzony. Mat. Do trąby włożyć = *roztrąbić, rozgłosić*: Niechże mnie nieszczęsnego trybunały osądzą, niech włożą mnie do trąby, do infamji. Sienk. Przen.: [T.] = *stróża gromadzka nocna*:

Isć na trąbę = *isć na stróżowanie nocne z trąbą*. 2. × T. *nacząnie do picia trunków, waltornia*. Goł. 3. u zwierzęcia (słonia, mamita) = *przedłużenie nosa, zwykle ruchliwe, chwytne*: T. słoniowa. Troc. T. u słonia, rylec. L. T. u słonia nos zastępuje, bardzo długa, chwytana. Haur. Przen., gm.: *usta u człowieka, pysk, ryj, mord*: Ej, bo strzelę w trąbę! (= *trzępę w pysk*). Zmięknął mu T. a. rura = *przesłał ś. czupurzyć, zmięknął, przycichł, spotulniał, schował dudę w miech*. Nie gorszego, jak cudzej trąby słuchać (= *podlegać komu*). 4. *tuba*: T. stentorejska. Hube (= rura, przez którą gadają. L.). T. uszna. Hube. 5. rura, rynną *kor-yto*: Trąby miedziane u kamienie, u pałaców. Troc. W chymji, trąby szrodzkowe rury między obieralnikiem a banią, *tubi intermedii*. Krum. T. stawowa (Sol.) = *upust*. Po złowieniu ryb upusty, ryny a trąbę dobrze opatrzeć. Haur. Z trąby woda na koła wypada. Troc. T. stawowa a. upustowa zbita bywa z czterech forsztów. Troc. 6. [T.] rura, *kominek do samowara; komin*. 7. [Puszczyć kogo, co w trąbę = *porzucić, opuścić lekce-ważąc, zaniechać*: Jemu nie ś. nie stało, choć go puszcza w trąbę. Krasz. Pusczył w trąbę dom i wszelkie interesa i wyjechał. 8. *posp.* (o czło-wieku) *balwan, gupias, safandula, rura do barsz-czu, gawron*. 9. [**Tromba** Olchowiecka] = *niezgra-bysz*. 10. anat., p. **Jajowód**: Trąbki maciczne, trąby Fallopusza. Pospolicie jaje upłodnione odrywa ś. od jajecznika i przez trąby Fallo-pusza do macicy przenosi. Śniad. J. 11. bot., p. **Milin**. 12. gór.: T. wodna, wodmuch = *przy-rząd, w którym woda, spadając rurą i zamykając klapy, wypędza spadem swym powietrze; to zaś, wychodząc oddzielną rurą, działa jako miech*. Łab. T. wiatrowa = *przyrząd, w którym pęd wody, wpuszczonej do rury i zamykającej klapy, wypycha powietrze i wpędza je do kopalni dla sprawienia przeciagu*. Łab. 13. *met. gwałtowna burza wirująca, w czasie której chmura spuszcza ś. ku ziemi lejkowato i podnosi koł sobie takież lejek wody morskiej (T. morska) a. piasku (T. powietrzna)*. Trąby lądowe, piaszczyste, wodne, morskie. T. morska a. + Sika wka morska. 14. *myśl. pysk, charta, ogara, wilka, tafla*: Gębę u charta myśliwi zowią trąbą. Klon. Teraz z wietrznemi trąbami psy niech wiatr chwytają, niechaj nos ciekawcy na las obróć. Bardz. Trąbą nazwiji psa i nosem długim. Bielaw. Mój wilk mierzył od zadnich łap od końca trąby metr i 60 centymetrów. Ogaz dobry zawsze trąbą rusza. Troc. 15. org.: Trąby, głos pewny w organach. Mag. Zdr. **Trąbka**, **Trąbeczka**. Zgr. **Trąbisko**.

[**Trąbac**, a, lm. e] p. **Trębacz**.

Trąbezasto przys. od **Trąbeczka**.

Trączasty podobny do trąbki. L.

× **Trąbzenie**, a, blm., czynność cz. **Trąbożyć**.

× **Trąbczyć**, y, ył p. **Trąbić**.

Trąbeczka, i, lm. i l. p. **Trąba**. 2. bot., p. **Drac.**

Trąbasty posiadający trąbę, zaopatrzony w trąbę.

× **Trąbiciel**, a, lm. e p. **Trębacz**. L.

Trąbić, i, il l. *grać na trąbę, dąć w trąbę*: Żołnierz niech ś. naucezy rozznawać trąbienie to jest gdy ruszenia pierwszy raz, gdy wiodry, gdy trzeci trąbią, gdy hasło rozdają, gdy cicha pobudkę, gdy na trwogę, gdy kto nie rozumie, niech trąbaczka pyta, na co trąbi. Vol. Trąbią na odwrót, na trwogę. Troc. T. do odwrót. Kiedy czynisz jałmużnę nie każ T. przed sobą. Przen.: *Przed bitwą nie T. wygranej*. Pot. (= *nie mów; hop! aż przeskoczysz*). Armoryczanie na

wojnę trąbią. **Warg.** (= *wojnę gotują, prą ku wojnie*). Co żywo trąbi na wojnę. **Troc.** Moskwa za uchem trąbi (= *grozi nam wojną*). **2.** przen. *rozgłaszać, obwieszczać, ogłaszać*: Niech sława trąbi świeżą odwagę. **Troc.** **3.** *krzyżeć głośno*: Trzeba mu dobrze T. do ucha, żeby usłyszał. T. w kulał. Nic nie mówisz, trzeba i tobie T. w uszy (= *kłaść w uszy*). **4.** T. za kim = *przyczynić ś. za kim usilnie, przemawiać, orędować za nim*. L. Stąd za jednym natrętnie Juno dziewczostą, stąd za drugim Latona jeszcze lepiej trąbi. **Kniaż.** **5.** Komor trąbi (**Troc**) = *brzmi, brzęczy, bęczy, bzyka*. **6.** a. **×** **Trąbęzyć** posp. *pić zapamiętale, doić, ciągnąć*: T. wódkę. **7.** myśl. *wydawać głos właściwy wilkowi, wyć jak wilk*.

Trąbienie, a, bhm., czynność cz. **Trąbić**: Żołnierz niech ś. nauczy rozeznawać T., to jest gdy ruszenie pierwsze raz, gdy wtóry, gdy trzeci trąbią, gdy hasło rozdają, gdy cicha pobudkę, gdy na twroge. **Vol. T.** do każdego zamysłu myśliwego insze. **Ostror.** Gdzie dwa lub trzy pokolenia wilków odpowiadały na T., t. j. na wycie dwóch myśliwych, wabiących zwierza. **Karw.** [T. = *głos, wycie wilka*].

Trąbik, a, lm. l (**buccinam**) *mięczak brzuchopełzy trąbikowy*. Łab.

Trąbikowy l. przym. od **Trąbik**. **2.** **Trąbikowe** (**buccinina**) *dział mięczaków głowiatych, pospolicie zwanych ślimakami*. Łab.

× **Trąbiróg**, oga, lm. **ogi ten**, co trąbi na rogu. **Troc.** L.

Trąbisko, a, lm. a p. **Trąba**.

[**Trąbita**, y, lm. y] p. **Trąbita**.

Trąbizupka, i, lm. i psp. *kuchnia ruchoma towarzystwa filantropijnego w Warszawie, zwołująca konsumentów na przystankach zapomocą trąbienia*.

Trąbka, i, lm. i l. p. **Trąba**: T. myśliwska, sygnałowa. T. posztarska. **Troc.** Pierwszy z rycerzy krzyżnie i w trąbkę mosiężną uderzy. **Mick.** **2.** *kazali rzeczy zwinętej w postać trąbki*: Ach, na to słowo mój język w trąbkę ś. zwinął. L. Wilgotny papier zwinia ś. od gorąca w trąbkę. T. z papieru = *zwitek stożkowaty, rożek, tułka rurka z papieru*: Cynamon w trąbkach przedają. **Urząd.** T. aptekarska papierowa na korzenie. Narób z papieru trąbek, jakich kupey do korzeni używają. **Kluk.** **Przen.**: Książka dobra na trąbki do apteki. **Kochan.** (= *pod placki, na masło*). **Powideł** trąbek 10 po groszy 5. **Paw.** **Przen.**: Trąbki w nos wprawować = *mieszać ś. w cudze sprawy*. **St. wil.** W trąbkę zwinąć (**Troc**) = *w rulon*. W trąbkę sehować **Troc.** **Ślimak** zwinął ś. w trąbkę. **3.** T. słuchowa, akustyczna, s i u c h a w k a = *rurka stożkowata, używana przez osoby, mające słuch przytępiony, ułatwiająca im słyszenie* (**tubus acusticus**) **4.** **Trąbki uroczystości Nowego Roku u Żydów**: Zbliżało ś. święto Trąbek, tak uroczyście obchodzonych przez hasydów podolskich. **Rol.** **5.** anat.: **×** T. maciezna, **Trąba maciezna**, jajowód, **×** T. Fallopijsza (**tuba uterina s. Fallopieae**) = *przewód błoniasty od jajnika do macicy*. T. słuchowa, **Trąba Eustachiusza** (**tuba auditiva s. Eustachii**) = *przewód gardzielowo-uszny*. **Trąbki słuchowej uście** (w gardle) (**ostium pharyngeum tubae auditivae**). **Wął trąbki słuchowej** (w gardle). **Uście bębenkowe trąbki słuchowej** (w uchu) (**ostium tympanicum tubae Eustachii**). **6.** bot., p. **Surmia**. **7.** geol.: T. a. **Skrętogrodek** (**spirula**) *mięczak jednoskorupowy głowopławy w utworze eocenowym*. **8.** kuch.: **Trąbki** = *ciasteczka w kształcie trąbek*: **Trąbki migdałowe**. **9.** org. *głos w organach, nasładowy*

trąbkę. **10.** patol.: **Zapalenie trąbki** (**salpingitis**). **11.** zool. (**proboscis**) *pewna forma uzbrojenia gębowego u owadów*.

× **Trąbkogardłowy** anat.: **Mięsień trąbkogardłowy**, **×** **trąbkogardzielowy**, **† trąbkootehłaniowy** (**Perz.**) **×** **trąbkopółkowy**, **† myszka bębnogardłowa** (**Krup.**), **† muszkuł klinobrzmiący gardłowy**, **mięsień trąbkowogardłowy** (**musculus salpingopharyngeus**).

× **Trąbkogardzielowy** anat., p. **Trąbkogardłowy**.

† Trąbkootchłaniowy anat., p. **Trąbkogardłowy**.

× **Trąbkopółkowy**, anat. p. **Trąbkogardłowy**.

Trąbkowato przys. od **Trąbkowaty**: T. rozszerzone znamiona. **Rost.**

Trąbkowaty l. *podobny do trąbki*. **2.** anat. (**probosciformis**): **×** **Kości trąbkowate**, p. **Małżowinowaty**. **3.** bot.: **Trąbkowate** rośliny = **Surmiowate** (p. **Surmiowaty**).

Trąbkowogardłowy anat.: **Mięsień T.**, p. **Trąbkogardłowy**.

Trąbkowopodniebienny anat.: **Falda trąbkowopodniebienna** (**plica salpingopalatina**).

Trąbkowy, **Trąbkowaty** l. przym. od **Trąbka**: **Głos T.** **Harmonijka trąbkowa**. **2.** anat.: **×** **Kości trąbkowe**, **małżowiny nosowe dolne**, **† kości gębczaste** (**Krup.**), **† k. gębkowate** (**Perz.**), **×** **k. muszkelowe a. trąbkowate**, **×** **niższe kanały nosowe** (**Girt.**), **muszle dolne**, **×** **k. zakrępane** (**ossa turbinata s. spongiosa nasi**). **3.** org.: **Piszczalka trąbkowa**, **języczkowa**. **4.** zool.: **Kostka trąbkowa** (u niektórych ptaków, zwłaszcza śpiewających), **cewniczka** (**siphonium**).

× **Trąbnik**, a l. im. *cy ten, który robi trąby, trąbki*. **2.** **×** T., lm. *i naczyńne wysokię z klepek, napełnione wodą i lodem, do ochłodzenia wódki, skraplającej ś. w alembiku i spływającej przez dwie rurki, przechodzące przez trąbnik*.

Trąbny przym. od **Trąba**: **Słyszeli głos T.** **Bud.**

† Trąbobrzmiały *brzmiały jak trąba*: **wydający głos podobny do głosu trąby**. **Bobr.**

× **Trąbochłaj**, a, lm. e gm. *pijak, moczymorda, bibosz, wydmikufel*.

Trąboróg, oga, lm. **ogi** zool. (**tritonium**) *brzuchopełz jednokorupny w utworach trzeciorzędowych*. Łab.

Trąbowato przys. od **Trąbowaty**.

Trąbowaty *podobny do trąby*.

Trącać, a, a i T. ś. p. **Trącić**.

Trącanie, a, bhm., czynność cz. **Trącać**.

Trącanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Trącać ś.**

Trącenie, a, bhm., czynność cz. **Trącić**: T. konia udeczką. **Troc.** [T. wiatru] = *paraliz.*

Trącenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Trącić ś.**

Trącić, i, il, nied. **Trącać** l. *potrącić, stuknąć, szturchnąć, uderzyć zlekka, tknąć*: **Trącam kogo**, napominając o co. **Kn.** W rozmowie z cześnikiem zmierzał zacząłem do rzeczy ekonomicznych, ale mię ekonom w bok trącił. **Kras.** W teorian złoty lub trącał w aofską cytrę. **Kniaż.** T. konia udeczką. **Troc.** T. konia ostrogami. **Troc.** T. głową o mur. **Troc.** **Trącił** (**stursnął**) siostry łokciem, aby młeczka. **Troc.** **Trącał** lud, bieżąc. **P. Koch.** T. o co = *potknąć ś. o co*. **Zamiast sere czułych**, trącać o pierś z lodu. **Mick.** **Przen.**: **Trącił** kufła, konwie, beczki (**Troc**) *napit ś. zajrzał do kufła, konwi, beczki, przebrał miarę w picciu*. **2.** [T.] *spiralizować; ruszyć paralizem*: **Trąciło** mu gębę.

T. wiatrem (= *sparalizować*). 3. nied. czym = *cuchnąć, czuć, zalaatywać, słyhać, oddawać, śmierdzić a. pachnąć* czym: Wino trąci myszką. T. stęchliżną. Piwo beczką trącają. Syr. Aby wino niezym przykrym nie trąciło. Ślesz. Czyż skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci. Żegl. [Tu ludzka dusza trąci]. Przen.: Postać jej trąci kokietką. L. (= *zakrawa na kokietkę*). Tak trąciła boginią, że ją można było o milę zwietrzyć. L. Otóż sposób mówienia, który trąci grzeźnością europejską. Węg. Cezary rzymskie trącił zawsze miejszezyzną. Niem. Te zdania nowością trąca. L. Grozić mi grzywnami, to trąci grzywnami wielkimi. L. (= *grozi*). Taki uczynek szubienią trąci. L. (= *pachnie*). T. żydowszezyzną. Wszystko zbytkiem trąciło. Jord. T. ś. *potraćić ś., szturchnąć ś., stuknąć ś., uderzyć ś. zleka*: Trąca ś. (bałwany) o mieliznę, rozbijają na fale. Mick. T. ś. z kim szklanką, kieliszkiem, przepijając do kogo. Przen.: T. ś. z kim = *wypić z nim, spełnić z nim kielich, szklankę*: Trąemy ś. jeszcze raz!

[Trączka, i, lm. i] *fręzla*.

1. Trąd, a, lm. y i. lm. [edy] p. Truteń: T. w ulu tylko miód je a robi. Chm. B. 2. T. rzepakowy (*tenthredo spinarum*) owad z rzędu *blonkoskrzydłych*, którego larwy niszczą nieraz doszczętnie cały zasiew rzepaku i kapusty.

2. Trąd, u, a. × edu, lm. y i. [T.]: T. prości zowią twarzy czerwonosć zbytnią. Kn. T., osypanie twarzy czerwone. Dudz. T. jest zgęstwienie i ostrosć części krwi wodnistej. Boh. Pochwyłem go z takimi trądami, wyniosłem na step pomiędzy wielbłądy. Słow. 2. patol. *choroba cieżka* (lepra). T. biały plamisty (l. alba). T. guzowaty (l. leonina s. nodosa s. tuberosa). T. holsztyński. × T. kolezasty, jeżowatość skóry, skóra jeżasta (*hystricismus* s. *hystriciasis*). T. lombardzki, rumień lombardzki (*pellagra*), +lniacy T. Mur. T. okaleczający (l. mutilans). T. plamisty (l. maculosa). T. plamisty ciemny (T. m. nigra s. nigricans). T. północny. T. skandynewski a. podbiegunowy. T. niezczulający (skorę) (l. anaesthetica). T. całego ciała zaraza. T. twarz człowieka szpeci, T. choroba nieuleczalna. Damb. Przen.: *grzech, zakala, przywara, plama*: Zia rada świętokupski T. nań przywioda. Skar. Ojciec św. uznawa między trądem a nietrądem (= *co grzech, a co niegrzech*). Nawet najbliżsi ziomkowie nie uniknęli samolubstwa trądu. Dan.

Trądowy i. przym. od i. lub 2. Trąd. 2. bakt.: Lasecznik T., prątek trądu (*bacillus leprae*). 3. bart.: Komórka trądowa.

Trądzik, u, lm. i i. patol. *wysypka na skórce* (acne). T. charłaczny (a. *carbuncula*). T. jęczmykowy (a. *hordeolata*). T. jodowy (jodacne). T. kropkowy (a. *punctata*). T. krostkowy (a. *pusulosa*). T. ospowaty (a. *varioliformis*). T. przymiotowy (a. *siphilitica*). T. rozsiany pospolity (a. *disseminata vulgaris*). T. różowaty, rumiany, trędowaciny, [trąd] (a. *rosacea*). T. rzęsowy (a. *ciliaris* s. *syosis palpebrarum*). T. smółowy (a. *pieialis*). T. sztucznie wywołany (a. *artificialis*). 2. wet. T. koński (a. *contagiosa equorum*). T. pasorzytny (a. *parasitica follicularis*).

Trąf, u, lm. y, Tromf i. *finfa, przytyk, przy-mówka, przytunek*: Puścić komu trąfa pod nos. 2. kar. *atu, karta wyswięconca, atutowa, kozera*.

Trąk i. w. *wyrażający brzęk od trącenia jednej rzeczy o drugą*. 2. u, lm. i *brzęk, lekki stuk, zrohony trąceniem czego o co*. Sł. wil.

× Trocia, i, lm. e i. p. Trzciniško: T. trzećin, szuwarów i sennych makówek pełna. Min. Tę trecią (to trećinisko) wycięć trzeba. Troc. 2. *wielka liczba przedmiotów sterczących, stojących na wysokości, las czego*: Ludzi jaka T. tam stoi! Troc. T. tam biła kopji tatarskiej. Troc. T. strzał, rozkrzewiona z krwi mojej. Min.

× Trociałka, i, lm. i p. Trzciałka, Troc.

Troćianka, i, lm. i *rukca trzciny*: Troćianki wytłaczają, z których idzie miód, a z tego cukier warzą. Urzęd.

† Troćiany p. Trzciany. B. Sz.

× Troćina, y, lm. y p. Trzcina. Km. Bać ś. trzeba trećinie, gdy wiatr dąb wywinie. Troc. Trećiną go uderzył. Troc. Z trećiny cukrowej cukier warzą. Troc. Trećiną pokrywał. Troc. Na słabej ś. wspierać trećinie. Troc. Zdr. × Troćinka.

Troćiniany p. Trzciniowy: Poszycie trećiniane. Troc.

× Troćiniasty p. Trzciniasty. Troc.

× Troćinik, a, lm. i p. Trzciniak. Troc.

× Troćinisko, a, lm. a p. Trzciniško: T., trećia. Troc.

× Troćinisto przys. od Troćinisty.

× Troćinisty p. Trzciniasty: T., trećiny pełen. Troc.

× Troćinka, i, lm. i p. Troćina: Swistać na trećince. Troc. T. w cewce dla obracania.

× Troćinny p. Trzciniowy: Troćinne pierzysko. Troc. Wróbel T. a. trećinik. Troc.

× Troćionka, i, lm. i p. Trzciałka: Trzcinka w cewce dla obracania, T. Kn.

× Trebhauz, u, lm. y, i Trejbhauz *rośliniarnia, trephauz, ciepłarnia, pomarańczarnia, oranżeria*. Sł. wil.

Trebhauzowy przym. od Trebhauz.

Trebiszcze, a, lm. a *oltarz pogański*: Zniszczono trebiszcza bogów starych: ale oltarze przyrody i tak trwają. Dyg. Obiatnik u trebiszcza rzeźe kozła na cześć Perunowi. Dyg.

Trebnik, a, lm. i *agienda cerkiewna ruska, rytuał*.

Trebuła, i, lm. e bot. i. p. Trybuła. 2. T. eze-piąca, p. Włóczydło.

[Trefa, y, lm. y] p. Traf.

Trefelka, i, lm. i i. p. Trefi: Trefelki kolerek niewielki. Prz. 2. *jub. oczko w pierścionku, w kolczyku i t. d., złożone z trzech różnych kamieni, ułożonych w trójkąt*.

1. Trefiś, i, i i T. ś. p. Trafś: Tam trefisz na jeszcze mędrszego. Rej. [Ka na dziecko trefi, to go tym pręte knie]. Tet. T. ś., przygadzać ś. Rej. Trefiło ś., że w onej krainie był głód. B. B.

2. Trefiś, i, i i, Trefiś i Żydów, *robić trefnym, nieczystym*. T. ś. *stawać ś. trefnym*.

3. Trefiś, i, i i, †Trefiś, †Trafś, †Trafiać *kunsztownie układać, kędzielowić, marszczyć, fryzować*: Za co z taką wytwornością trefisz włosy? czyli one obyczajem Partów zwieszisz? czyli kształtem Niemców w węzy splećiesz, gęstsza na karku końskim miga ś. grzywa. Pileh. Trefi włosy, rwie, ucina, sadzi, podpuszcza, podpina. L. Fraucymer, co to nie nie robią, tylko garnerują, blondyny trefią, marszczą, rzną, sztukują i jak kielbasy nadziewają. L. Trafś, T. włosy, płócienne rzeczy. Troc.

1. Trefienie, a, blm., czynność cz. 1. Trefiś.

2. Trefienie, a, blm., czynność cz. 2. Trefiś.

3. Trefienie, a, blm., czynność cz. 3. Trefić.
1. Trefienie się, a, s., blm., czynność cz. 1. Trefić s.

2. Trefienie się, a, s., blm., czynność cz. 2. Trefić s.

Trefi, i, lm. e l. *liść koniczyny*. 2. *maść w kartach: żółdź*: Treflą bitem, bo T. była atu. Ta T-dama wzięła mi do głowy... to plotki. Urb. Zdr. Trefelka.

Treflowy przym. od Trefi, *żółdny*: As T.

† Trefniarz, a, lm. e p. Trefniś: Cycero T. Kosz.

† Trefniczek, ozka, lm. czkowie p. Trefniś. Troc. Dowiółł T. panu, zakład uczyniwszy, iż więcej lekarzów na świecie. Bach.

† Trefnić, i, il p. 3. Trefnić.

Trefnie przys. od Trefny.

† Trefnie przys. od † Trefny: T. jeden rzekł: więcej Cezar, niż obiecał, iści. Warg.

† Trefnienie, a, blm., czynność cz. Trefnić.

× Trefnik, a, lm. ey p. Trefniś: Trefnicy trzymani przed czasy u dworów. L. T. nadworny. L.

× Trefnisek, ska, lm. skowie p. Trefniś: T. mały do błazniania wielkie miewa zachęcenia. Trzt.

Trefnisiostwo, a, blm., Trefnisiostwo stan, zajęcie trefnisiu.

Trefnisiować, uje, ował *ulawać trefnisia, blażnować*. Sł. wil.

Trefnisiowanie, a, blm., czynność cz. Trefnisiować.

Trefnisiowski p. Trefnisiowy. Sł. wil.

Trefnisiostwo, a, blm., p. Trefnisiostwo.

Trefnisiowy, Trefnisiowski przym. od Trefniś. Sł. wil.

Trefniś, a, lm. e, × Trefnik, † Trefniczek, † Trefniarz *śmieszek, żartowniś, błazen, dowcipniś, kpiarz*: Takich koncepcistów i trefnisiów dawniejsi panowie nasi za pieniądze dla zabawy na dworach swoich chowali. L. Zdr. × Trefnisek.

Trefność, i, blm., rz. od Trefny.

† Trefność, i, blm., rz. od † Trefny: T., *decentia*, przystojność, słuszność. Mącz. T., *dowcipna żartobliwość*. L. W trefności, jak nauki, tak i mistrza niemasz, bo s. z tym człowiek urodzić musi. Górn. Trefnością a. rozmową około miłości bawili s. Górn. (= *trefnowaniem, żartowaniem*).

† Trefnować, uje, ował *żartować, dowcipnie przedrwiwać, dworować, dowcipkować, krotochwilić*: Cycero z konsula kilkodniowego tak trefnował, iż za jego urzędu nie było ani zimy, ani wiosny, ani jesieni, ani lata. Bud. B. Panowie lubią ludzi krotochwilne, którzyby im trefnowali. Petr. Gdy lud uźrał, że ich hetman tak bezpiecznie a śmieje w takiej niebezpieczności trefnuje, stał s. wnet śmielszym. Kosz. Tak ci oni żołnierze, będąc dobrej myśli a trefnując sobie rozmaitemi żarty, pracy podróżnej sobie ulżali. Baz. Pan z pieskiem rad trefnuje, chociaż ten nie nie robi, tylko wyskakuje. Papr. (= *figluje, barszkuje*).

† Trefnowanie, a, blm., czynność cz. Trefnować: Jeden sposób trefnowania w długim a dworskim, jak s. co stało, powiadaniu zależy, drugi w jedrzym a węzłowatym rzeczeniu zawisi. Górn.

Trefny, Tryfny, u Żydów, *nieczysty, nie koszerzy*.

† Trefny-l. p. Trafny: Trefna ręka. Przykład bardzo F. Biel. M. 2. *gustowny, elegancki, wy-*

kwintny, wytworny: T., *sudamny, gustowny*. L. Szarfy trefne, z falbanami. Comp. 3. *szczególny, wysmienity, wyborny*: Sokół, ptak T. jest w laniu swym. Trzyc. 4. *ucieszny, żartobliwy, krotochwilny, jowialny, dowcipny*: T., *ucieszny, dowcipnie żartobliwy*. L. Trefni, żartowni, sposobni każdemu trafić w rym. Petr. T., żartobliwy, pocieszny. Rej. T. człowiek. Troc. Trefna to gra. Troc. Greczyn, T. z natury, lubił z drugich szydzić, nikomu nie darować, każdego zawstydzić. Dm. Kiedy schodzą z pola, trefna s. przygoda, lecz dobra, stała. Pot. (ucieszna, wesoła. L.). Czytaj tę dosyć trafną a śmieszłą historją. Baz.

[Trefować, uje, ował] i. *żartować*. 2. *dopytywać*

† Trefować, uje, ował i † T. s. p. Trafić: Uciekając z miasta przed ogniem, na inoze nieprzyjacioly trefowali. Biel. M. Trefuje s., trafia s. Rej. Wielekroć s. trefowało, iż anieli ukazowali s. w osobach pielgrzymskich. Rej.

[Trefowanie, a, blm.] czynność cz. [Trefować].

† Trefowanie, a, blm., czynność cz. † Trefować.

[Trefunek, nku; lm. nki], × Trefunek p. l. Traf. Rej, Rozm. Wiele tych trefunków jest, które zawadzają do wypełnienia rady naszej. Górn. Ludzie trefunkiem s. rodzą, trefunkiem też umierają. Pot. T. jest podczas lepszy, niż rozum. Kn. Dobrodziejstwo, trefunkiem dane, podło bywa szacowane. Kn. Różne trefunki okrutny fortuny. Wysz. T. i szczęście tylko są wynysły pogańskie. Troc. Trefunkiem czego dostać. Troc. Z trefunku przypadły. Troc.

× Trefunkowo przys. od Trefunkowy, *trafunkowo*.

× Trefunkowy p. Trafunkowy: Nie unikniesz razem trefunkowym. Troc.

[Tregi] p. [Tragi].

Tregier, a, lm. y l. = *Dźwigar*. 2. *pow. gruby pręt żeluzny, wygięty łukowato, umocowany wprzek powozu, środkiem oparty na spodzie, a końcami podpierający pudło powozu*.

Tregieryt, u, lm. y min. *minerał z gromady saletrouców, z rzędu arsenjanowy wodnych, (UO₂)₂ As₂ O₈ + 12 H₂O*.

[Tregubica, y, lm. e] p. Trygubica.

† Trejhauz, u, lm. y p. Trebhauz. Zdr. † Trejhauzik.

† Trejhauzik, u, lm. l p. Trejhauz: T. połączony z salonem szklanomi drzwiami. Dzierz.

[Trejczak, a, lm. i] *widły do składania siana w stogi, o trzech zębach, tworzących piramidę trójkątną*.

[Trejdedana] *okrzyk laufra, poprzedzającego kulię*.

× Trejkotać, cze, tal p. Trajkotać.

× Trejkotanie, a, blm., czynność cz. Trejkotać.

[Trejno, a, blm.] *niewielkie cząstki bielu sosnowego, parę łokci długie, przysposobione do darcia z nich „blonek“*.

Trejtak, a, lm. i p. Trajtak.

† Trektać, ce, tal, p. Trestkać: Szczęście po dawnemu ich trektało. Błaż.

† Trektanie, a, blm., czynność cz. Trektać.

Trel l. [T., a, lm. e] = a) *miejsce na skład drzewa w lesie*. b) *droga przez pagórek*. 2. u, lm. e, Tryl = a) a. × Treia, × Gorg, × Gorga *ozłoda muzyczna polegająca na szybkim powtarzaniu po sobie dwóch tonów, wywodzenie tonu drżącego, jakby dygoczącego: T., nadrabianie głosem, wy-cwercami. L. T. w muzyce pisze s. nad nótą, zaczyna s. od uderzenia wyższej nóty, wybija s.*

w walorze nóty, nad którą jest położony, i kończy ś. odbitą od dołu. Mag. Głośne słowiki z topoli swoje wywodzą trele. L. Wód mnóstwo w usta ś. wdarło wszródo wiersza, nim zaczęły T. dokończyć. Ejs. Upominają, a oni przecię po staremu w pęsy i trele. Podw. Gdy przestanie lutnia na wydawać trele pod skrzepłemi palcami, płaczoie, przyjaciele. L. T., trzesienie gardła. Mrong. b) fl. = a) *ścieżka flisacka; ład równy, po którym można holować*. Klon., Troc. β) *linka do holowania statków, hólka*. γ) *linka, którą obwiązują kamień u sieci*. Zdr. Trelik.

× Trela, i, lm. e p. Trel. Troc.

Trelarz, a, lm. e ten, co *treluje*: Przenosiłem od dzieciństwa skowronka nad słowika i nie chciałem, abyś wyszedł na tego romansowego i płakiwego trelarza. Korz.

Trelaż, u, lm. e ogr. *kraty drewniane z rozpiętą na nich roślinnością, jako ściany szpaleru*.

Trelenie, a, blm., czynność cz. Trelić.

Trelić, i, il p. Trelować: Oczy przymknął i trelił, uderzając naprzemian w patelnię i miednicę obiegami. Ost.

Trelik, u, lm. i p. Trel: T., trel krótki, nad małą nutą wypisany, który bez odbitej ś. bierze. Mag. Z trelikiem nóci arjetkę. L. Wy, co w tym gaju, miłe słowiki, przepierujecie niezmordowanie, łącznie z mą fletnią wdzięczne treliki. Zabł.

Trelisto przys. od Trelisty: Gra tak T.: dziu dziu, a skrzypce mu: buch buch! L.

Trelisty, Trelny przym. od Trel: T., trelami, wyewerkami narabiający. L.

Trelny p. Trelisty: Trelnym czyżyk organkiem przybiera. L. Trelne na wodach łabędzie. L.

1. Trelować, uje, ował, Trelić *trelami śpiewać, trele wywodzić*: T., trelami śpiewać, głosem narabiać, wyewerkować, przepierować. L. Przed tym, głos mój strzępiąc, przedziwniem trelował, głośną trzodę gorganiem celował. Toł. Niech chłopiek, za woły poganiający, treluje. Glicz.

2. Trelować, uje, ował i. [T.] = a) *wyciągać drzewo z wody na składy*. b) *ciągnąć plug*. 2. fl. *ciągnąć statek linami, holować*: T., statek wodny ciągnąć linami przez ludzi albo konie, lub też okręt morski przez baty. L. Trelują okręt zrzuwany szalupami. Papr.

1. Trelowanie, a, blm., czynność cz. 1. Trelować.

2. Trelowanie, a, blm., czynność cz. 2. Trelować.

Trelownik, a, lm. cy ten, co *treluje statek wodny, holownik, holarz*. Troc.

× Trem, u, lm. y p. Tremo: Przyjąłem czterech ludzi do wynoszenia przez cztery dni tremów pozłocistych, kominów marmurowych, okien, drzwi, szkieł i t. d. Wej.

Trema, y, blm. *drzączka, strach, obawa, niepewność, nieśmiałość debiutantów*: Nicodzowna u debiutantów T. psuła poniekąd wrażenie. T. aktora na scenie, gorączka premje rowa. Aktor na scenie, mówca na mównicy, uczeń wywołany do lekcyj — doznają tremy.

[Tremaj, a, lm. e] *tramwaj*: Chciałem tego policaja pod T. wtrącić. Zap.

Tremblantka, i, lm. i p. Trambła.

[Tremendzenie, a, blm.] czynność cz. Tremendzić.

[Tremendzenie się, a ś., blm.] czynność cz. Tremendzić ś.

[Tremendzić, i, il, Tremędzić] *oniemiać, zaustylzać, żenować, kompromitować, zbijać kogo*

z tropu: T. kogo obojętnym przyjęciem. [T. ś.] *zaustylzać ś., spuszczać z tonu*.

[Tremędzenie, a, blm.] czynność cz. Tremędzić.

[Tremędzenie się, a ś., blm.] czynność cz. Tremędzić ś.

[Tremędzić, i, il] p. Tremendzić.

[Tremłak, a, lm. i, Tremloch] *dziecko tłuste*.

[Tremloch, a, lm. y] p. Tremłak.

Tremo, a, lm. a a. nieod., × Trem *dlugie zwierciadło, sięgające do podłogi, osadzone w połowie swej długości na czopach w ozdobnych stalugach i mogące ś. tym sposobem bujać*: Przed wielkim T. obracała ś. na wszystkie strony. Es.

Tremolit, u, lm. y min., p. Gramatyf.

Tremolitywy przym. od Tremolit: Kupki tremolitowe.

Tremolować, uje, ował muz. *grać, śpiewać tonem, głosem wibrującym*.

Tremolowanie, a, blm., czynność cz. Tremolować.

Tremować się, uje ś., ował ś. *doznawać tremy na scenie, na estradzie*.

Tremowanie się, a ś., blm., czynność cz. Tremować ś.

Trempel, pla, lm. ple cieś. *rząd słupków. wpuszczonych w mur i przykrytych helką*.

Tremulacja, i, blm. *drżenie*.

!Tremusować się, uje ś., ował ś. *kręcić ś., trzpiotać ś.*: Czego tak T. ś.? Orzesz.

!Tremusowanie się, a ś., blm., czynność cz. Tremusować ś.

1. Tren, u, lm. y, × Trena, Trendja 1. *elegja, pieśń żalobna, żal*: Trena Jeremjaszowe przełożył Przybyłski. Trena Jana Kochanowskiego na śmierć córki Urszuli. Smutne, płaczliwe treny. Troc. Wesote wota w grobowe przemienie treny. Troc. To żalotne treny, to wesote ś. odzywają odgłosy. Troc. 2. muz. *pieśń żalobna*.

2. Tren, u, lm. y 1. a. × Trena *ogon u sukni damskiej*. 2. × T. *tabor wojenny, wozy wojenne*: Obywatele, widząc nasz T. i artylerją ogolconą z koni, zaraz złożyli ś. na nie, dali od powozów swe konie i natychmiast ukewipowali cały nasz T. Sez. 3. *oś wagonowa wraz z kołami*.

1. × Trena, y, lm. y p. 1. Tren: Choćby ś. pożyczyl u Orfeusza melodycznej treny. Jabł.

2. × Trena, y, lm. y p. 2. Tren: Chciała poprawić trenę sukni. Lam.

[Trendulka, i, lm. i] *mała bryczuszka, dryndulka*.

Trendzla, i, lm. e p. Tręzła.

Trendzłowe, ego, blm., p. Tręzłowe.

Trener, a, lm. rzy ten, co *trenuje osadę statku przed regatami; ten, co ś. zajmuje układaniem ludzi, koni do wyścigów i do popisów gimnastycznych; wog. osoba kierująca ćwiczeniami przygotowującego ś. do wykonania pewnej czynności sportowej*: Zamierza konie swe wyścigowe oddać pod nadzór innego trenera.

[Treniel, gla, lm. gle] p. Tryngield.

[Trenica, y, lm. e] p. Trynica.

† Trenić, i, il *treny śpiewać, żalotnie narzekać*: Trenić, bo na mię zę wszech stron trwog nawałności szturmują. Kulig. Pokutować, T., żyz wylewać, rzewnie żalować. Kulig.

† Trenienie, a, blm., czynność cz. Trenić.

Trening, u, lm. i p. Trenowanie: Wszystkie większe stajnie znajdują ś. już w Warszawie, kończąc T. na Mokotowskim polu. Odbędzie ś. generałny T. kilkunastu osób.

Treningowy przym. od Trening: Tor T. jest obecnie błotnisty, co utrudnia niezmiernie ostatnie galopy ostre.

[Trenkować, uje, ował] p. Tynkować.
[Trenkowanie, a, blm.] czynność cz. Trenkować.
Trenodja, i, lm. e p. l. Tren: T. abo lzy żalu na śmierć królestwa (Zygmunta III i Konstancji). Krw. Panegiryki, trenodie i inne tego gatunku wypracowania wierszowane. Chm.

Trenować, uje, ował konia = wprawić, usposabiać go, aby w wyścigach osiągnął jnk największe rezultaty, jaro wać. T. s. prowadzić odpowiedni sposób życia i ćwiczyć ś. w odpowiedni sposób, aby osiągnąć możliwie najlepsze warunki fizyczne dla otrzymania największej szybkości w wyścigu, najcięższej wytrzymałości w jeździe lub wreszcie wogóle największych rezultatów w jakimkolwiek ćwiczeniu cieleśnym.

Trenowanie, a, blm., Trening i. czynność cz. Trenować: T. wysiłgoców. 2. p. T. s.: T. cyklistów, wioślarzy, gimnastyków.

Trenowanie się, a s. blm., niek. Trenowanie czynność cz. Trenować: Wysoki stan Wisły sprzyja trenowaniu ś. osad wioślarskich.

Trep, u, lm. y i a. [Trep] stopień na schodach: Co T., to w łeb. Prz. (= z każdym dniem starzejemy ś.). Trepy = schody. 2. [T.] przyrząd do podnoszenia ciężarów: belka pochyla z zaciosami w formie schodków, na które owiera ś. drąg. 3. [T.] pantofel z podeszwą drewnianą i kapą skórzaną: Jego długie, cienkie nogi w trepach, zwieszające ś. z wysokiego kufra. Kon. Trepy na bosych, wychudzonych nogach. Kon.

[Trep, y, lm. y] p. Trep.

Trepak, a, blm., [Tropak] rodzaj tańca solowego kozackiego, kozak.

Trepan, u, lm. y, × Trepanidło chir. narzędzie do wiercenia dziur w kościach (trepanum). T. ręczny a. wywiertnik. T. łukowy, wywiertnik kabłąkowany a. łukowaty. Korona trepanu. Kolec trepanu.

Trepanacja, i, lm. e chir. p. Trepanowanie.

Trepang, a, lm. i strzykowy jadalne (holoturia edulis, h. tremula).

× Trepanidło, a, lm. a p. Trepan.

Trepanować, uje, ował chir. wywiercać dziury w kościach (zwłaszcza czaszki) (trepanare).

Trepanowanie, a, lm. a, Trepanacja czynność cz. Trepanować (trepanatio).

[Trepcaż, a, lm. e] włóścianin przybyły z Kaliskiego, chodzący w trepkach.

[Trepcecie, a, blm.] czynność cz. Trepcić.

[Trepcić, i, ĩ] (o koniu) dreptać niespokojnie: Koń nieujeżdżony to ciągle trepcei, to przestępuje.

Trepceie, i, bhp. trepki.

[Trepka, pka, lm. pki:] Kwiat pewny, zwany trepkciem królewny. Mick.

[Trepel, pla, lm. ple] zachman, strzep.

† Trepela, i, lm. e, † Treperela, † Teperela kreza, wielki kolnierz marszczony. Troc. Od trepelów, których djabeł trafiać pomaga, a jednej pani były w szyję wrosty, niech zapłacą talar. Lekar. Trepele, krezy. Mik. z Wilk.

† Treperela, i, lm. e p. Trepela: Bóg kościół swój przyoblekł w zastług Syna Swojego, ranami jako puntałami, Jego łańcuchami jako treperelami. Gil.

[Trepza, y, lm. y, Trepież] bagno, mokre miejsce: Złe wodziło po lasach, bagnach i trepezach.

Trephauz, u, lm. y p. Trebhauz.

Trephauzowy przym. od Trephauz.

[Trepicha, y, lm. y] błoto grzązkie, trzęsawisko, bagno.

× Trepidacja, i, blm. drzenie, drganie: T. ze strachu. Teorja trepidacji punktów równonocnych.

[Trepież, y, lm. e] p. Trepza.

Trepka, i, część. w lm. Trepki i. cholaki, złożone z podeszwy, przytwierdzonej do nogi rzemykami, a. z podeszwy i części przyszew, pokrywanej tylko palce nogi: Bernadyńska T., obów, tylko podeszwę nożną nakrywający, na wierzchu rzemieniem zawiązany. Mącz. Mnich ci gada o kapiocy, o trepkach, o pleszu. Rej. Co stąd Bogu za wdzięka, że mnich chodzi w trepce. Pol. W swoich trepkach przedsię Bernadyńni chodzą. Pr. Szewczyk, uciekając, trepki pogubił. Przen.: Za nim ś. na trepkach szczęście wzięczyło. Prz. (?). Titubo, obawiam ś., zająkam ś., na trepkach mi język chodzi. Mącz. (= jak w pantoflach. 2. [Trepki] stare trzewiki, kaptcie, łapcie. 3. [Trepki] trzewiki z drewnianymi podeszwami. 4. Trepki = podeszwy drewniane z drzewa lekkiego, ze skórą na wierzch stopy zachodzącą, noszone przez hutników i węglarzy, sandały. Łab. 5. [T.] narzędzie do windowania kłody na kozły do jłowania, używane przez traczy. Zdr. w lm. [Trypecki].

Trepkowy przym. od Trepka.

† Treplikowy?: Jedwabne robaczki znalazłem w sadzie swoim na jabłoni treplikowej w Sandomierzu. Urzęd.

[Trepnąć, nie, nał] postąpić, zrobić krok: Bez palley trudno im po chałupie T.

[Trepnięcie, a, blm.] czynność cz. Trepnąć.

× Treptuch, a, lm. y złób płócienny, rozpinany na kółkach, w którym koniom, gdy w polu stać było potrzeba, dawano obroki. Gemb. Na boku hiałaty na kółkach rozpięte treptuchy, po sam wierzch owsem napelnione. Rol.

[Trep, ów, bhp.] i. rodzaj schodów: deska z poprzybijanemi na niej poprzecznemi szczeblami: T. u traczów do wstępiania na drzewo bywają sosnowe. Kluk. Na szkucie trepy, tarcice z wrębami, na dwóch konikach a. stoleach, to jest słupach, przy budzie wystawiane, po których sternik chodzi, gdy jest przy rudlu. Mag. 2. [T.] schody. 3. [Trep, Drewniak] chodaki drewniane: Na nogach drewniane trepy. Kon. Przen.: [Twoja dusza w trepach chodzi] = mówisz nie-dorzecznie.

Tresa, y, lm. y i. × T. warkocz a. pukiel włósów. Goł. 2. włosy nawiązywane na jedwab na perukę. Mag. 3. [T.] galon. Troc, Mrong. 4. teatr. włosy ludzkie lub włókna rośliny indyjskiej, odpowiednio przyrządzone, wygotowane, a następnie splecione na nitce celem ukarbowania i używane do nalepiania zarostów na twarzy; krótkie włosy na perukach teatralnych. Zdr. Treska.

Treser, a, lm. rzy p. Tresownik.

Tresernia, i, lm. e p. Tresownia.

i. Treska, i, lm. i p. Tresa: [Treski] = galonki lub frenzle. Gwar.

2. † Treska, i, lm. i p. † Tresó: Treskę abo rurkę jednym kołcem do macicy włożyć. Sien. W pośrodku dna aby była T. abo rurka mała, Trzyc. Na zapieczenie wołowi uczynić krystery. to jest nalać lekarstwa treską w zadek. Trzyc.

† Treskać, a, at p. Trestkać. Rej, Grabow. Nie racz mnie T. w gniewie Twoim. Wuj.

† Treskanie, a, blm., czynność cz. Treskać.

[Tresklina, y, blm.] kruszyna szaklak.

† Trestkać, kce a. kce, ktał i † T. s. p. Trestkać. Ps. flor., Ocz., Km. Czemuż tak treskce Żydów

To ich stary T.: nie wdawać ś. w obronę, aż pierwszej prośby ś. wypełnią. Z. A. 3. rozdroże, rozstajne drogi, rozstaje, bruk miejski; targowisko na drohazgi, tandeta, rynek. Pot. Baby na trećie = przekupki. Pr. Baba w Krakowie na trećie najmędrszego filozofa przedysputowały. Zigr. Wiedzą to i baby na trećie. Kn. Bajesz, by baba na trećie. Pim. Ledwieby ś. dudarzowi a. niewstydlivej jakiej przekupce takie bajanie zeszło. Pim. Z tretu ta wieś. Dudz. (= brukowa). 4. p. Traf. 5. †T., p. Treta: Po wczorajszym trećie i igrzysku. Tw. (= wczoraj był zamęt i bójka po pijanemu). 6. szew. brzeg podszewy dokoła buta.

Treta, y, lm. y l. †T., †Tret, †Treter *biegająca, tartas, rwetes, zamęt, zamieszanie*: Nie był na takiej jeszcze Mars śnać trećie, jak tu Polacy Turka częstujecie. Śl. wil. 2. szycie podszewy u trzewika damskiego nookoto stopy, wszy w anka. Śl. wil. 3. powr. rządzaj pedału, za pomocą którego uprawia ś. w ruch kiemy.

†Treter, u, lm. y p. Treta. Pilch. Fortuna leda co wyrzuci, to my, jako dzieci, w taki T., że z sobą wyniesiem i śmieci; więc temu rękaw urwą, a ten czapkę straci. Kochan. T., ucieczka. Troc.

[Tretes, u, lm. y] *tartas, rwetes, wrzawa, zgiełk*. Tretować, uje, ował l. p. Tratówać: Naród barbarzyński najważniejsze Opatrzności dary nogami tretuje. Swit. Bydło tretowało (podeptało) rolę. Troc. T. do ład, przy ładzie. Troc. Ku brzegu sztabami kieruje a z ochotą przy rzece wesołej tretuje, *succedit*. Koch. J. Zagłem i wiosłami w port Cokropski z biegu tretuje, *intrat*. Żebr. [Karaski w oleju tretowane] (= smażone). T., *przyrumienić masło*. Troc. 2. powr. *poisknąć tret nogami dla wprowadzenia w ruch kiem*.

Tretowanie, a, blm., czynność cz. Tretować.

× Tretowy przym. od Tret, *uliczny, brukowy; tandetny*: Handlarz T. Bobr. Niebieskich rzeczy dziś przed ludźmi nie przynós, radniej miej na pieczy bałamuctwa tretowe: baśnie bab szpitalnych. Wiszn.

Tretler, a, lm. rzy: T., czyli podskarbi zakonu krzyżackiego. Miek.

[Tretuar, u, lm. y] p. Trotuar.

[Trotuarowy] przym. od Tretuar.

Trezor, u, lm. y p. Tresor.

[Trezorszyn, u, lm. y] *bilet skarbowy*. Mrong.

Trębacki p. Trębaczy: Ulica Trębacka w Warszawie.

Trębacz, a, lm. e l. a. [Trąbac, Potrębacz, Trompeter], × Trąbiciel *ten, co trąbi, którego obowiązkiem jest trąbić*: Sztabowy T. wszystkie feldsztuki wojenne umieć grać powinien i pilnować, aby wszyscy trębacze jednakowo grali pobudki, capstrychy, marsze Kaw. Nar. Przen.: T. wielki niesłusznej przeciw ojezyźnie. Zigr. (poduszczyciel, poddymacz, podszczuwacz, pobudziiciel. L.), T., rozgłosiciel, plotka. L. 2. *posp. ten, co dobrze trąbi = wje, płjak, pijanica, opój, bibosz, wydmi-kufel, moczymorda*. 3. anat.: †T., p. Trębaczy.

Trębaczka, i, lm. i forma z. od Trębacz. L.

× Trębaczowogardłowy muskuł, anat. *mięsień policzkowogardłowy* (musculus buccopharyngeus).

Trębaczowy p. Trębaczy.

Trębaczy, Trębaczowy, Trębacki l. przym. od Trębacz. 2. anat.: †Muskuł T., *mięsień trębacki*, × *policzkowy*, †myszka *policzkowa* a. trąbkowa (Perz.), †nadymacz, (Dyk. M.), †nadymacz gęby (Krup.), †trę-

bacz (Kirch.), †muskuł trębaczowy, × m. trzonowy (Muy.) (musculus buccinatorius s. buccinator).

[Trębita, y, lm. y, Trąbita, Trombita] *dluga fujara drewniana, pasterska, owczarska*.

[Trębitać, a, a] *trąbić na fujarcie pasterskiej*.

[Trębitanie, a, blm.] *czynność cz. Trębitać*.

[Tręd, a, lm. y] p. Truteń.

[Trędać się, a ś., ał ś.] p. Tryndać ś.

[Trędanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Trędać ś.*

Trędowacenie, a, blm., *czynność cz. Trędowacielec*.

Trędowaciec, óca, lm. óce bot. p. Trędownik. Trędowaciec, eje, ał l. *stawać ś. trędowatym, dostawać trądu, zapadać na trąd* (lepra laborare). 2. *dostawać trądziku*.

× Trędowaciny, in, blp. lek. l. *wysypki i guzy trądowe*, × trędowaczna, × trędowizna, †trędowina: 2 *trądzik różowaty a. rumiany*, [trąd].

× Trędowaczna, y, lm. y p. Trędowaciny.

× Trędowatość, i, blm., rz. od Trędowaty (leprosis).

Trędowaty l. *cierpiący na trąd* (leprosus): U Żydów trędowate dla zarazy innych wyklmano i za miasto wyganiano. Skar. 2. bot.: Jaskier T., p. Ziarnopłon. 3. lek.: Guz T., p. Guz. 4. *dotknięty trądzikiem*: Twarz trędowata. T. na twarzy. Troc. Panny bez posagu przewano pannami trędowatemi. Kow.

†Trędowina, y, lm. y p. Trędowaciny.

Trędowisko, a, lm. a *przytulisko, szpital dla trędowatych* (leprosorium).

× Trędowizna, y, lm. y p. Trędowaciny. L. T., trąd. Troc. T. na twarzy. Troc.

Trędownik, a, lm. i, Trędowaciec bot. (serofularia) *ros. z rodziny trędownikowatych*. Gatunki: T. główkowy a. bulwowy, [Madrowiec, Madrowe ziele] (s. nodosa). T. wodny a. skrzydełkowy (s. aquatica), *niekiedy Ciemierzycą zwany* a. Bukwicą wodną. Wziął z moczarów turzyce, dwa gatunki rosiczek, knieć błotną, T. Miec.

Trędownikowate, Trędownikowe rośliny, bot. (serotulariaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*.

Trędownikowe p. Trędownikowate.

Trędowy jaskier, bot., p. Ziarnopłon.

Trędzla, i, lm. e p. Tręzla.

Trędzłowe, ego, blm., p. Tręzłowe.

[Tręp, a, lm. y] *kij 4—5 sążni długi, służący do wystraszania ryb z sitowia w zastawione ślepy*. Pe. Zdr. [Trępek].

[Trępać, a, a] l. *tupać, bić gwałtownie nogami w ziemię ze złości lub z zimna*, 2. *gnieść, iluc*: Trępane bulwy = *tarte ziemniaki*.

[Trępanie, a, blm.] *czynność cz. Trępać*.

[Trępek, pka, lm. pki] p. Tręp. Pe.

[Trępić, i, II] *wystraszac ryby z sitowia trępami do ślepow* Pe.

[Trępienie, a, blm., Trępinie] *czynność cz. Trępić*.

[Trępinie, a, blm.] Trępinie. Pe.

[Tręsawisko, a, lm. a] p. Trzęsawisko: T., trzęsawisko, błonie, pastwisko. Gwar. Pognąła gąski na T.

†Tręsktanie, a, blm. p. Tresktanie. Modl. Wac.

[Tręć, a, lm. y] p. Truteń.

[Tretować, uje, ował] p. Tratówać.

[Trętowanie, a, blm.] *czynność cz. Trętować*.

× **Tretwa**, y, blm., × **Tretwica** lek. *brak czucia*, × *znieczul.*, × *znieczulica*, *znieczulenie* (anaesthesia).

Tretwian, u, lm. y bot. (tetragonia) *roś. z rodziny soczystkowatych.*

× **Tretwica**, y, blm. lek. p. **Tretwa**.

Tretwić, i, H I. p. **Drętwić**: Ta biurokracja panująca zawiłanymi formami systemu rządowego w te formy samych zwierzchników wkiłała i tretwiła. Koż. 2. apt.: × *Leki tretwiące* (remedia anaesthetica).

Tretwić, eje, a! p. **Drętwić**: Czy komuby poczynały w stup iśe i T., że nie może ich ruszać... Syr. Tretwiąją wielkie, małe mówią żale. Pot.

Tretwienie, a, blm. I. czynność cz. **Tretwić**. 2. czynność cz. **Tretwić**. Lek.: T. członków, *cierpięcie*, *otrętwienie przemijające*. T. zębów = *cierpienie*, † *oskoma* (stupor dentium).

× **Tretwość**, i, blm., rz. od **Tretwy**; **Drętwość**, *zdrętwiałość*: Ogarnęła mię śpiączka, a pograżonemu w T. tak mi ś. zdawało, iż... Przyb. Z zimnej tretwości wydobył ś. i zebrał rozsypane duchy. Przyb.

× **Tretwy** p. **Drętwy**.

Trzezelka, i, lm. i p. **Trzeźla**. L.

Trzeźla, i, lm. e, **Tranzla**, **Tredźla**, **Trendźla** *uzda*, *uzdziemca*, *uzdzieczka końska*: Jeżeli konie na siebie trzeźli włożyć nie dają, nie dać im spać przez trzy dni i nocy; tym znużone, dadzą włożyć na siebie trzeźle, której wędzidło grube i tępe być powinno. Kaw. Nar. W początkach żołnierz nie powinien używać munsztuka, ale trzeźla wszystko z koniem robić. Kaw. Nar. Zdr. **Trzezelka**.

Trzeźlowe, ego, blm., **Tredźlowe**, **Trendźlowe** *datek* *placony przez nabywcę konia służbie stajennej*, *pod której opieką koń był dotąd.*

Tri- p. **Try**-.

Triakisoktaedr, u, lm. y (Triakis-oktaedr) *min. postać krystalograficzna: dwudziestoczterościan prawidłowy.*

Triakistetraedr, u, lm. y *min. postać krystalograficzna połowiczna: dwunastościan prawidłowy.*

Trio nieod., **Tercet** muz. I. *kompozycja wokalna lub instrumentalna dla trzech wykonawców, zwykle mająca formę sonaty.* 2. *trzecia część form tanecznych lżejszych, a także menueta i scherza.*

[**Tristia**] *topielisko, miejsce błotniste*: Szezeznij w T. = *przepadnij*, *odczep* ś. Gwar.

[**Triszez**, a, lm. e] = **Leszcz**.

[**Trmąd**] *12 korcy zboża*: Młócarze młócają na T. = *oddawszy gospodarzowi 12 korcy, sobie biorą za młócenie 1 korzec.*

[**Troboniec**, nca, blm.] *nazwa pewnego tańca*: To sztajera, to trobońca.

! **Troakar**, u, lm. y chir., p. **Trójgraniec**.

[**Trobować się**, uje ś., owa! ś.] p. **Turbować** ś.

[**Trobowanie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Trobować* ś.

Trocha, y, blm. I. *mała ilość, niewiele, odrobina, kęs, garść, garstka*: Rodzajniejsza bywa T. roli dobrze sprawionej, niż wielkie pole niedbale zorane. Trzyce. Morze nas rozłącza, T. nas wody, że ś. nie schodzim, hamuje. Otw. Mała T. kwaśnego ciasta wielką moe ciasta prząsnego kwasu. Kosz. Maluczka T. kwasu tego. Wuj. Lepsza dobremu T. majętności, niż niepobożnym ich szerokiej włości. Kochan. Daj mi trochę czasu, a nie bądź tak skora, wszystko ś. stanie, tylko wytrwaj do wieczora. Mor. A. Dziwna

rzecz, jakie my gardłowania podejmujemy dla trochy tego imienia doczesnego. Hrb. Lepiej T. dobrego, niż wiele złego. Rys. Lepsza T. pewnego, niż wiele niepewnego. Kn. Zawija onę trochę oszczędzonych pieniędzy. Stasz. Rzecz ta za trochę groszy stoi Górn. Nie przyjął tych pieniędzy, że abo T. to było, abo też ich nie potrzebował. Błaż. Odparci byli troczą żołnierzy. Skar. Ta ludzi T., co mieszkala tam, w jeden ś. naród zrosła. Błaż. Dzweczyna, dufając tej trosze, które ma, wdzięków, mną pogardza. L. Lepsza T. w pokoju, niż na wojnie wiele. Alb. Lepiej mieć trochę z sprawiedliwością, niż wiele z nieprawością. B. B. W kim umysł wspaniały, ten w trosze swojej większy pan, niż grzejskarb, co o grosz płacz stroi. Ryb. Serec na swojej trosze przestawające przewyższa wszystkie bogactwa świata. Gil. Zbiera mało do wielkiego, trochę do większego, aż zbierze i zapomże ś. w kupie a w sprzęt jaki dobry. Glicz. Ponieważ nad troczą był tak wiernym, postanowię cię nad wielą. Leop. Puszczę na was bestje polne, któreby pojady dobytek wasz i przywiodły do trochy wszystko. Wuj. Głupstwo wielkie na trochę wiele kłaść. P. Koch. (igły szukając, świecę spalił. L.). I to T., i to plocza. Kn. (niewiele, a do tego w złym gatunku. L.). Rozgniewany gdy karać będzie, nigdy tej mierności nie zachowa, która jest między troczą a małym. Glicz. (by nie przesadzić, a przecię dosadzić. L.). O trochę = *o kęs, o mało co, bez mała, o mały włos, tylko co*: O trochę ś. nie wymówił. L. Rzym, domowami bunt wewnątrz zbity, od Afrykana o trochę i Seyty nie zginął. L. O trochem sobie już w łeb nie wypalił. L. W szczęściu nierzadko skromna T. za całość staje. Faleń. 2. Trochę, [Trocha, Trochu, Trochy] przys. *sokolwiek, nieco*: a) *miary*: Jeden miał trochę coś więcej nad trzy lata, a drugi pięć. Birk. Poezekał trochę Troc. Skazili zamek, którego jeszcze był Kazimierz trochę nie domurował. Biel. M. b) *stopnia*: *niezbyt, nie bardzo*: Kochaj mię trochę Troc. Trochę więcej. Troc. Trochę mniej. Troc. Ja niby zaczęć ś. troszkę uzalać, będę ś. trochę starał ją przeprosić, nakoniec mój ojciec będzie ś. troszkę z początku gniewał. L. Trochę go uderzył. Troc. T. (troczą) silniejszy Tra. [T. ś. zmniejszył = trochę. Słyszał zdala T. T. go kochała. Czapał stara, jak to bywa, trochę ślepa, trochę krzywa. Kras. c) *czasu*; *krótko, niedługo*: Jako ś. strzec mamy fałszywych proroków, powiem, trochę. Skar. Trochę potem, trochę przedtym. Kn. d) *Po trosze, p. Potrosze*: Ziele to, każdego dnia po trochu używając, starych pokrzepia. Syr. Po trosze jedz, żebyś zaś wioski nie połknął. Opał. Tak po trosze, po trosze zbiorą ś. grosze. Kniaż. Po trosze i z nienagła kogo w enoty wprowadzą. Troc. Daje po trosze. Troc (= *kapawina*). *Domysłał ś. po trosze. L. (= do pewnego stopnia, poniekąd).* e) [Co trochę] = *co chwila, coraz, od czasu do czasu*: Co trochę zaglądała do pustej zagrodki. Reym. Kurzawa ich przysłaniała co trochę, że przepadali całkiem. Reym. Zdr. **Troszka**, **Troszczka**, **Troszeńka**, **Troszenieczka**, **Troszyneczka**, **Troszyna**, × **Troszeczyneczka**. × **Troszynieczka**, † **Troszyczka**.

Trocheiczny p. **Trocheiczny**.

Trocheiczny przym. od **Trochej**; **Trocheiczny**.

Trochej, u, lm. e *stopa, wierszowa, składająca ś. z jednej długiej zgłoski i z drugiej krótkiej*, chorej: W miejscu spondeów używano najczęściej trocheów. Mick.

Trochojda, y, lm. y mat. = **Cyklojda**.

Trochometr, u, lm. y biegomierz, przyrząd do oznaczania szybkości biegu okrętu.

× **Trochoskub**, a, lm. y mysz (w *Batrachomyomachji*).

† **Trochośó**, i, blm. niemnogośó, małośó, trocha: Nie mamy ś. wielkością sprawować w poznawaniu wiary, ale przestawać raczej i z trochośócią, przy której prawdziwe słowo Boże. Żarn.

† **Trochtarz**, a, lm. e? : Trochtarze solni po 10 groszy. Biel. J.

[**Trochu**] p. Trocha: Siądźcie se T. Po trochu, p. **Potroszo**. Zdr. [Troseezczku].

[**Trochy**] p. Trocha: Juz mi sie ulzyło T. Zdr. [Troszki].

Trociczka, i, lm. i, † **Trociszka**, × **Trociczko** apt. stożek, kołaczek z masy wonnej, do kadzenia, franciszkańka (conulus s. brochisus odoratus). T., świeczka wonna, kołaczek do kadzenia. Sien. Sprawii i trociczki z wonnych rzeczy. Leop. (tymiany. Leop.). Trociczek już nie stało, tak okrutnie smrodził. Pot.

× **Trociczko**, a, lm. a p. **Trociczka**: Słowo T. a. od trocin węgla lipowego a. z greckiego pochodzi. Troc.

× **Trocina**, y p. **Trociny**. Troc.

[**Trocineckę**] przys. trocęk, odrobinek.

Trociniarka, i, lm. i, **Trorzyniad** zool. (cossus ligniperda) owad luskosk; zydyły ze skupienia prządkówek.

Trociniasty do trocin podobny (scobiformis).

Trocinić, i, il] *toczyć, gryźć, świdrować*: Mały to robak cyrek, ale idzie drzewem i trocini pomaga, aże całe zniszczy. Ork.

[**Trocinienie**, a, blm] czynność cz. **Trocinić**.

Trocinnik, a, lm. i t. pilnik do obrabiania drewna, tarnik, raszpla. 2. apt przyrząd do skrobania na wiórki a. trociny leków suchych, drzewiastych, korzeni (scobina, radula).

Trocinnikowy l. przym. od **Trocinnik**. 2. lek: Szmer T. (przy osłuchywaniu) = szmer skrobania.

Trociny, in, × **Trocina** l. drobne cząsteczki drzewa, odpadające przy jego pilowaniu; opiłki od pilnika: T. brezyłowe, słoniove. Troc. 2. apt. drobno uskrobane korzenie a. leki drzewiaste, opiłki, wiórki (scobis): DREWKA a. T., trzaski, wiórki czyszczące krew (species ad decoctum lignorum).

† **Trociszka**, i, lm. i p. **Trociczka**. Rej. Piżmo i wonne trociszki. Wuj. Pokój trociszkami wykadzają. Koch. W.

Troczek, czku, lm. czki l. sznurek, rzemyk, lylko. 2. [T.], w lm. Trocki a. Strzępki] *tasienka u fartucha, u zapaski*. 3. [Czarne troczki = *candelae fungales nigrae*. Troczki = *trochisci*. Troczki = *rotulae*]. 4. anat.: T. (retinaculum). T. rzepki w kolanie (r. patellae). Troczki ściągaczów zginaaczy palców (retinacula tendinum).

Troczenie, a, blm., czynność cz. **Troczyć**: T. płaszcza. Gemb.

Troczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Troczyć** ś.

Troczyć, y, yt trokami albo powrozami związywać, krepować; sznurować: Płaszcz w tyle kulbaki troczony być ma. Kaw. Nar. Kat go troczy. T. ś. pakować ś., np. na drogę: Kto myśli uciekać, na drogę ś. troczy. Pot.

[**Troczyso**, a, lm. a] p. Trok.

Troc, i, lm. e, **Łososlopstrąg**, **Łostrąg** (salmo trutta) ryba członkopromienna, otwartopłetwowa, brzuchopłetwa, łososiowata.

Trofealny przym. od **Trofeum**: Sekretarz ministra wojny oprowadzał mię po trofealnym muzeum. Spas.

Trofeum, w lp. nieod., a; ów l. *lupy wojenne, zdobycz wojenna*: Czyliż tu skreśli prawdę świętej wiary... że trofeami świata są ofiary? Mick. Przen.: Ubita zwierzyna — trofea myśliwych. Bibliotekę Załuskich odwieziono jako T. do Petersburga. Spas. 2. w lm. *ozdoby rzeźbione i architektoniczne, wyobrażające zbroje, chorągwie i t. d.*

× **Troficzny** odżywiający.

Trogłodyta, y, lm. ci l. człowiek żyjący w czasach pierwotnych w jaskiniach, w wydrążeniach skalistych, jaskiniowiec. 2. jeden z sekciarzy z pierwszych czasów chrześcijaństwa, zbierających ś. na modlitwę po jaskiniach.

† **Trogłowy** p. **Trójglowy**: Troglowa Hakata. Żebr.

× **Troi**, oja, oje p. **Trój**. Troc.

Troiczka, i, lm. i bot. (monniera) roś. z rodziny rutowatych.

Troiczlin, u, lm. y bot. (loddigesia) roś.

Troić, i, il l. *dzielić na troje*. L. Troję eo, na troje dzielię. Troc. T. dziedzictwo, grunty. 2. a. × **Tryplować**, × **Tryplikować** powiększać w trójnasób, trzykrotnie pomnażać; potrajać: T., tyle troje czynić, potroić, utroić. L. 3. a. × **Todlić** grunt, roję = trzeci raz orać pod zasiew. 4. zł. jeść: Klawo T. = dobrze jeść. Andrusy troja. T. ś. l. *dzielić ś., rozszepcać ś. na troje*: Nie szkodzi głowie napój ten, ani ś. troi mi w oczach i serec ś. ekliwości nie boi. Min. Skacze, firleje stroi, gdy mu ś. łeb zagrzeje, świeca w oczach troi. L. Książdz Kordecki dwoi ś., troił Sienk. 2. Troi ś. komu w głowie = roi ś., bni ś., ubrało ś., przywidziało ś.

Troilit, u, lm. y min. pojedynczy siarek żelaza, Fe S.

Troiskrzyn, u, lm. y bot. (codiaeum) roś.

Troisto przys. od **Troisty**. L., Troc.

† **Troistociągły** anat., p. **Trzygłowisty**: † **Muskul** T. (Ryszk.), *mięsień trójglowy* (musculus triceps).

Troistośó, i, blm., rz. od **Troisty**: T. Boga. Troc.

Troisty l. *dający ś. troić; samotrzeć występujący, z trzech oddzielnych złożony, potrójny; złożony we troje, we troje wzięty, potrójny*: Sznur T. niełaeno ś. przerywa Wuj. Paszcza troista morąga piekielnego. Kniaż. T., na troje rozdzielony a. rozdzielisty. Troc. Obóz wałami ospypować i dwoistemi i troistemi. Star. T. polski denar, czyli trójpieniążek. Oz. Chłtop po udach tańcuje, aż ś. T. pot z koszuli leje. Haur. Siano koniecznyę bądź samą, bądź w mieszankach, które autor nazywa troistym nasieniem. Rost. 2. [T.] *trojaki*: Troiste pieczywo: pirogi, korowali i chleb razowy. 3. anat.: Nerw T. a. trójdzielny, × trzydzielny, × trojaaczny, † trzyimienny, (Krup.), † rozechodny (Perz.) (nervus trigeminus s. divisus s. trifidus). 4. apt.: Proszek T. *przeczyszczający, dawany małym dzieciom, proszek dziecinny Ribkego* (pulvis pro infantibus).

Troiścina, y, lm. y bot. (goodia) roś.

[**Troiśó**, i, lm. e] p. **Trojeseć**.

Trojaczek, czka, lm. czki p. **Trojak**. Janowi Gadzińskiemu rokrocznie nieba zsyłały bliźniaków, a czasem nawet i trojaczki. Kraus. Przeważna część myśliwych uzbrojona była w nowocześnie trojaczki.

[Trojaczka, i, lm. i, Trojadło] i. przyrząd do czyszczenia lnu. 2. [Trojaeki] = miedlica.

Trojacyz i. przym. od Trojak. 2. a. × Trójniący pol.: Poród T. (partus tergeninus).

Trojadek, dka, lm. dki bot. (gomphocarpus) roś. z rodziny trojeściowatych.

[Trojadło, a, lm. a] p. Trojaczka.

× Trojajest, u, lm. y bot. i. p. Gnieznik. 2. p. Kręczyńska.

Trojak, a i. lm. i = a) moneta trzygroszowa, daw. srebrna, ostatnio miedziana, trzygroszówka, trzygrosznik, trójgrosznik, [dydek, czeski]. b) [T.] dom na trzy rodziny. c) [T.] trzy garnki gliniane razem zlepione. d) [T.] gra tańczona, przez trzy dziewczyny wykonywana. e) [T.] przestrzeń gruntu, którą można zaorać w dzień we trzy plugi. f) [T., w zagadce] ryneczka (na trzech nogach). g) [T.] drzewo towarne. Sł. wil. h) bot., p. Trzypatrzyca. i) min. trzy kryształy zrośnięte z sobą prawidłowo. j) myśl. strzelba myśliwska trzystrzałowa: Mam tu na myśli T. fabryki Nowotnego w Pradze, którym ś. posługiwał ś. p. Głuchowski, znany myśliwy. Dziś potrafią zrobić taki T., któryby wytrzymał taką ilość strzałów. 2. m ki a. cy, Trojnik, Trójniak, Trojaczki, Trojęta, × Trójnięta pol. *trójni bliźnięta, troje niemowląt razem z jednej matki urodzonych*: Trojacy, trzej razem urodzeni, trzy bliźniakowie, triginini, Mącz. Trojacy, trzej razem urodzeni. Troc. Zdr. Trojaczek.

[Trojak] p. Trojako.

Trojaki złożony z trzech różnych; występujący samotrzeć, potrójny: Pola a. role są trojaki: jedne na oziminę, drugie na jarzynę, trzecie na ugor. Haur. Rodzaj rzeczowników jest T. Cerber z trojaką paszczką. Krasin.

Trojako. [Trojak] przys. od Trojaki: T., trójką, w troje. Troc. Pole, gdy odłogiem który czas poleży, odda T., co panu należy. Tw. (= w trójnasób).

Trojakonity złożony z trojakich nitów, mający trojaki nity: Trojakonite stalone zbroje. Tw.

Trojakość, i, blm., rz. od Trojaki: Jedyne bóstwo w trojakości. Rej. Bóstwo jedno w trojakości. Troc.

Trojaj, u, lm. y bot. (sandroicum) roś. z rodziny miedlinowatych.

Trojan, u, lm. y bot., p. Bobrek.

[Trojan, u, lm. y] = Gromotrząsk.

Trojaneł, nku, lm. nki bot. i. p. Przyłaszczka. 2. = Fijotek trójkolorowy,

[Trojanka, i, lm. i] i. lek babski, dawany położnicom na wzmocnienie, a mężczyznom przeciw poderwaniu: napój z gorzalki, miodu, korzeni „z siedmiu szustad” — gotowany w garnku pod szpuntek. 2. wódlka wypalona z miodem, do której dodano korzeni „z siedmiu szustad”. 3. mieszanina różnych ziarn zbożowych, dawana np. krowom po ocieleniu ś.

Troje, jga, [Trojgo] i. (o istotach różnej płci i o przedmiotach nie używanych lub rzadko używanych w lp.) licz. zb. od trzy: T. dzieci. L. Wdowa z trojgiem dzieci. [Trojga dzieciom. Trojgu dziątek maceczka]. T. nas było. L. I było ich T.: on z żoną w dwoje, a synek jedynak był trzeci. Jaś. T. była. T. drzwi, schodów, sani, wideł. 2. † T., [T] trzy, trzej: T. chleba. T. panów tu było. Troc. [T. świni, kokoszy. T. drzewa stoi. Napotkała T. Żydowie. Hrehory opowiada T. cudów, T. dziwa. Syrok. (= dziw nad dziwy, niestyl-

chane rzeczy). Wianeeku z trojga ziela]. 3. W T., we T., na troje = na trzy części, potrójnie; w trójnasób, trzy razy tyle: Na T., troisto. Troc. W T. papier złożyc. Troc. W T., we T., trojako, potrójnie, trzynasobnie. L. Ja we dwoje i czasem we T. więcej na rok wydaję, niż mam dochodów. L. Udaliśmy ś. tam we T. = w trójkę. 4. × We T. = w trzy strony, na trzy strony: We T. za nim posłano. Troc. Zdr. [Trojeczko].

[Trojeczko, a] p. Troje: Tylko T. kurecząt.

Trojecznik, a, lm. i bot. (onoseris) roś.

† Trojeden p. Trójjedyny: Wiara o trojednym Bogu. Farn.

Trojednik, a, lm. i bot. (calochortus) roś. z rodziny liljowatych.

† Trojedyny p. Trójjedyny: T. Bóg. Olym. Trojedynego Boga słuchać mamy. Farn.

† Trojedzienny trzy razy na dzień powtarzający ś., powłórzony: Po trojedziennym dysceplin zajęciu. L.

[Trojektum] przyspiew: T. trektum sewerek-tum tektum.

† Trojenaście p. Trzynaście. Leop.

Trojenie, a, blm., czynność cz. Troić.

Trojenie się, a ś., blm., czynność cz. Troić ś.

[Trojeś, ści, lm. ście] p. Trojęś.

Trojeściowate, Tojęściowate rośliny, bot. (aselepiadaceae) rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.

Trojeść, i, lm. e, [Trojeś, Troiść], Tojęść bot. (aselepias) roś. z rodziny trojeściowatych. Gatunki: T. płucnik (a. astmatica). T. syryjska (a. syriaca).

Trojęta, at, blp., p. Trojaczek.

[Trojgo, a] p. Troje: Było ich, jako w koni-czynie listeczków, T. Kon.

Trojniaczek, czka, lm. czki p. Trojniak.

Trojniak, a, lm. i l. a. Trójniak, Trójnik miód pitny, przyrządzony z trzech części wody i jednej części miodu przasnego: Sławne niegdyś trojniaki, lipce kowieńskie zaczęły już do wspomnień ś. liezyć. Chm. 2. p. Trojak. Zdr. Trojnia-czek.

[Trojniczek, czka, lm. czki] p. Trojnik.

Trojnik, a, lm. i l. p. Trójnik. Troc. 2. [T.] pół centa. Zdr. [Trojniczek].

[Trojniło, a, lm. a, Trójnia] rozwora.

× Trojny jeden z trzech: T. bliźniak, trojak.

† Trojonitny p. l. Trójnitny: Triliz, T., troisty. Urs.

† Trojtak, a, lm. i gór., p. Trajtak. Łab.

Trok, u, część. w lm. Troki rzemienie. żyła, powrozy, pęta, w które jeńców wiążą, na które psy sworują, którymi wiążą łomoki, juki: Tatarowie ludzi rozmaitych lat, w troki nawiązanych, pędzili przed sobą z Polski. Błaż. Mężczyzny do ciężkiej i okrutnej niewoli w trokach powiodą. Jan. Rozmaitego zwierza na onych łowach pełno około jareczaków w troki nawiazali i nawieszali. Stryjk. Wsadzić więźnia w troki. Troc. Pierwsze czaty tatarskie zatrwżyły wzrok ludu... toporem do rozbijania zamków, trokiem do pętania jeńców i nahajką na konia. Szaj... Hipoteus... za nogę go (Patrokla) powiółk... rzemieenny T. uwiązawszy. Ml. Troki podróżne. Wywiązać z troków ciężar. Troc. Zebrane psy w troki uwiązać. Troc. Walizon trokami do siódła przywiązać. Troc (= paskami, rzemieniami). Zajechał ładnym karabanem i z dwoma pachółkami, z koniem wierzehowym w troku. Łoż. Przen.: I ona była z troków wypadła (t. j. z łaski) przez

pewną jej zdradę i niemile wzgardził ją pan. Bart. 2. [T.] *poła sukmany, gorsetu i t. d.* 3. [Troki] = *psuki, sznurki u fartucha, spódnicy i t. d.* Troki = *sznurki, tasiemki opasujące szlafrok.* Zdr. Troczek.

† Trok, u, lm. i *cupryna, czub, chochol, kosmyk.* Troc.

[Trokar, u, lm. y chir., wet., p. Bodzlec.

[Trokl, ów, blp.] *koryto, niecka.*

Trokować, uje, ował fl. *wyciągać pulkłę, kiedy holują, aby ś. o drzewo lub kamienie nie założyła.* Mag.

Trokowanie, a, blm., *czynność cz. Trokować.*

Trokówka, i, lm. i myśl. *siec na grubego zwierza: Lekkie trokówki, ciężkie parkany, ptasie siatki i rozjazdy.* Fred. A.

† Troletni p. Trzytletni: Troletnie więzienie. Petr.

1. [Trom, u, lm. y], † Trom p. Tram: Przyganiamy komu o źdźbło, a w swoim oku nie widzimy tromu. Pot.

2. [Trom] *przypiew:* T. T. T. T. tady, rom tady, romta rata. Tromtada. T. tajdana. Tromtarata.

[Trombita, y, lm. y] p. Trębita; *trąba:* Zadęli juhasi we fujery i trombity. Tet. T. sądu rozbrzmiewa Kasp.

Trombolit, u, lm. y min. *odmiana antymonjanu.*

Trombon i. u lm. y *puzon.* Goł. Jeżeli chcesz grać na trombonie, to za drzwi. Słow. 2. a, lm. owie p. Trombonista: Tu przyjdzie człowiek z imaginacją, pierwszy T. Słow.

Trombonista, y, lm. ści, Trombon *grający na trombonie:* Ha, pan T.! Słow. Cóż to więc jest rozum, panie trombonisto? Słow.

Trombonjon, u, lm. y *instrument muzyczny, będący odmianą klawikordu.* Goł.

× Tromszlegier, a, lm. rzy *dobosz:* Zarząd kompanji składał ś. z kapitana, porucznika... tromszlegiera i profesora. Górs.

Tromf, a, lm. y p. Traf.

Trompet, u, blm., org. *jeden z głosów manualnych organu.*

[Trompeter, a, lm. rzy] p. Trębacz.

[Tromtada] p. 2. Trom.

Tromtadacja, i, blm. żart. *krzykliwa demokracja galicyjska:* Wobec lwowskiej tromtadacji zasiadli profesorowie Szujski i Tarnowski. Spas. Patryjotyzm nazwali tromtadacją.

Tromtadacki żart. przym. od Tromtadata; Tromtadacyjny: Nie bawi ś. w tendencyjne idealizowanie tradycji ani też w tromtadackie szlachtożerstwo. Gadatliwy, tępy warchoł z tromtadacką swadą. Zdech.

Tromtadata, y, lm. ci żart. *krzykliwy demokracja galicyjski:* Nie ja będę na starość tromtadatą. Weys. Tromtadaci i warchołowie nie stanowią odrębnych stronnictw.

Tromtadacyjny żart., p. Tromtadacki: Pióro tromtadacyjne. Lam.

[Tromtarata] p. 2. Trom.

Tron, u, lm. y *krzesło paradne monarsze, zwykle na podniesieniu, stolica:* T., stolica. Troc. Z tronu zepchnąć, zrzucić. Troc. T., prawda, miejsee znaczne, pełne wspaniałości, ale cóż i po tronie, kiedy nikt nie kocha? Kras. Wstąpić na T. L. Wynieść na T. L. Zasiąść na tronie. Bóg T., czyli stolec swój, na niebie postawił. Kucz. Sto talerów mu daruje, czym jak na T. szewca wystawuje. Jabł. (= *jakby go na sto koni wsadził*). Przen.: *władza monarsza, majestat monarszy:*

Objąć T. Zrzec ś. tronu (= *złożyć koronę, abdykować*). I tronubym nie chciał tym sposobem kupować. L. Wynieść kogo na T. Następca tronu. Trony ś. wałą. Obiecano to nam z wysokości tronu.

† Tron, u, lm. y p. Tran. L.

[Tron, a, lm. y] *belka poprzeczna w izbie, na którą kładą różne rzeczy (por. Tram).*

1. Trona, y, lm. y min. *minerał z gromady sylkoidów, z rzędu węglanów, Na₂HC₂O₆ + 2H₂O.*

2. Trona, y, lm, y zł. *noc ciemna:* Aż będzie T. kimka.

[Trona, y, lm. y] p. Trumna.

[Tronek] i. nku, lm. nki p. Trunek. 2. nka, lm. nki p. Trzonek.

[Tronna, y, lm. y] p. Trumna.

† Tronogi p. Trójnogi: Z garnca tronogiego albo na dynarzo stojącego chwytają pokarmu. L.

Tronować, uje, ował *zasiadać jakby na tronie, królować, brylować, paradować:* Wyróżnił ś. głos tronującej na kanapie amarantowej damy. Orzesz.

Tronowanie, a, blm., *czynność cz. Tronować.*

Tronowładny poet. *który włada tronem:* Jowisz T. O książkę, wielu potęg tronowładnych głów!

Tronowy przym. od Tron. Mowa tronowa. Sala tronowa.

† Tronowy przym. od † Tron.

1. Trop, u, lm. y *ślad stop, odcisnięty na ziemi przez tego, co przechodzi:* T., ślad, stopa w ziemi wyrażona, ściegno. L. T. krwawy, w prochu za-

deptany. Tw. Zaraz z obozu biegi do przyległego lasu przez pole za nią prosto w tropy. P. Koch.

Za nią w jeźże tropy ręce puścił nogi. Otw. Idź ty wprzód, ja za tobą w tropy. Kochan.

Cień wszędzie bieży w tropy ciała. Lubom. Nienawisć tuż w te tropy idzie za zazdrością. L.

Ja za niemi T. w T. L. (= *krok w krok*). Obróciwszy ś., obaczył ucznia tropem idącego. Odim.

T. gęsty. Mias. Drogi tam już nie było, tylko T. zwierzęcy. Tw. Gdzież szukać będę Melampa

wiernego, gdzie T. przejmować kochanka wiernego? Lubom. Jego tropem poszedł. Bomb. Przen.:

Zbić kogo z tropu = *stropić go, pomieszać mu szyki:* Nikomu zbić ś. z tropu nie dawał. Kras.

Wpaść na T. Gonić tropem. Zgubić T. W tropy za kim iść, ś. puścić. Troc. T. śnieżny,

dżdżowy. Troc. Kwanie za winą temiz tropy chodzi. Li. Cnot swoich zostawił wszędzie

tropy znaczne. Tw. (= *ślady, pamiątki, znaki, świadectwa*). Wstępować, iść w czyje tropy =

wstępować w czyje ślady, naśladować go, iść drogą czyją, za czym przykładem. Usiłował iść tropem

Odkupiciela. Birk. Nie chodzić tropem za bronionym. Li. Jezus dla nas cierpiął, abyśmy na-

śladowali tropów Jego. Wuj. (= *abyśmy brali wzór z Niego*). Ciągnie ich do naśladowania

w tropy własne potrzeba, jeśli nie wiara w Chrystusa. Poe. Córki w tropy matek wstępowały.

Ząbk. 2. *droga przy kolowrocie konnym, którą, idąc wokół, konie wydeptują.* Łab. 3. [T.] *powien chód konia:* Gdy koń pędzi szybko, mówią, że

leci galopa lub ewala, gdy pędzi nieco powolniej — tropa. 4. [W tych tropach] = *w te pędy, natychmiast.* 5. × T. = *zgrupowanie, żołnierzy:*

Bębnić, trąbić do tropu. Troc. 6. ? : W młynie brak, czyli T. L. 7. a. Pąd, Poszlak, Szlak myśl =

ślad a. zapach, jaki zwierzyzna pozostawia po swoim przejściu: T. zajęczy, lisi, wilezy. Łowiecwa

umiejętni znają ś. na tropach zwierząt, t. j. z śladu poznawać umięją, czy samiec, czy samica

jest w kniei, stary, czy młody, czy kotna, ciel-

na. Kluk. T. zwietrzały = *którego psy nie czują, zimny*. Noce tropy = *tropy, zostawione skutkiem stąpania zwierza po próchnie i dlatego świecące fosforycznym blaskiem*. Pol. T. przechodni. Pies wytresowany na T. Wyżeł na T.

2. Trop, u, lm. y *poetyczna postać mowy, w której zamiast właściwego przedmiotu lub właściwej czynności wymieniamy inne w takich warunkach, że słuchający lub czytający domyśla ś., o co właściwie chodzi*.

† Trop, u, lm. y *oddział, hufiec*: Tropy piechoty. Mosk.

[Tropak, a, blm.] p. *Trepak*: Rozpoczęły wytańcowywać tropaka, przyspiewując sobie z fantazją, jakby Maciek na weselu. Starz. Uciał tropaka. Obok tego rozlegały ś. dzikie okrzyki: hul ha! hul ha! kozaków tańczących na rynku tropaka. Sienk. Tam T. zadrobił, tu ten i ów w przysudy poszedł. Głiń.

Tropakokaina, y, blm., lek. *pewien związek chemiczny (tropaeocainum)*.

Tropar, a, lm. y w kościele wschodnim, *hymn o czynach Boga lub świętych, krótko zebranych*: Po psalmach T. i stychyry śpiewane bywają. Pim. Nie tylko tropary, kondaki, ale i inne bywają hymny. Pim.

† Tropaszczki p. Trójpaszczki. L.

Tropeolina, y, blm. *barwnik naftolowy w postaci brunatnego proszku*.

Tropiciel, a, lm. e *ten, co tropi, śledzi*. L. Mohamed, prowadzący konwój, jako T. Szt. Nasi tropiciele ruszyli znów za niedźwiedziami na wszystkie strony.

Tropiczny przym. od 2. Trop, *obrazowy, prze-nośny*.

Tropić, i, ii *szukać idąc za tropem, szlakować, śledzić*: Psu ostry węch, gdy T. ma, największą jedną zaletę. Pileh. Kto myśliwy, po śniegu zwierza z charty tropi. Wuj. Jak myśliwy wpośród kniei tropi zbyt ręczego zwierza. Kras. Jak wyżeł, tropił pode dworem. Mick. T. ś. *mieszać ś., lekkać ś., tracić rezon*: Nie trop ś., mów śmiało! Śł. wil.

Tropidyna, y, blm., chem. *związek chemiczny, otrzymywany z wilczej jagody (tropidinum)*.

Tropienie, a, blm., *czynność cz. Tropić*: Czynie pomagał wójtowi w tropieniu rzeźmieszków. Jun.

Tropienie się, a ś., blm., *czynność cz. Tropić ś.*

× Tropik, a, lm. i *gie. p. Zwrotnik*.

Tropikalnie przys. od Tropikalny: Lato krótkie a T. gorące. Es.

Tropikalny. Tropikowy przym. od Tropik, *zwrotnikowy, podzwrotnikowy, skwarny, upalny*: Białe płaszcze Beduinów, mknące między gwiazdzisteni cieniami tropikalnej nocy. Orzesz.

× Tropikowy p. Tropikalny.

Tropina, y, blm., chem. *związek chemiczny, powstający z rozkładu atropiny pod wpływem roz-tworu haryty (tropinum)*.

† Tropnieć, ejs, ał *trwożyć ś., truchleć*. Pat.

† Tropnienie, a, blm., *czynność cz. Tropnieć*.

Tropologia, i, blm. *nauka o wyrażeniach obrazowych*.

[Tropowiec, wca, lm. wce] *pies z ogara i charta, dobry do tropienia zwierza*: Puść tropowca po tym tropie. Pol. Z tropowcem lub na upatrzonogo polować na rogacze. Przen.: Tropić? śledzić? ależ on był urodzonym „tropowcem“. Las.

Tropowy przym. od Trop. Myśl.: Droga tropowa.

Tropoznawca, y, lm. y *ten, co ś. zna na tropach, śladach*.

Tropoznawczy przym. od Tropoznawca: Wskazówki tropoznawcze. Sp.

Tropoznawstwo, a, blm., myśl. *umiejętność wyszukiwania tropów zwierzęcych i określania z nich płci, wielkości, wieku zwierzęcia*. Sp.

[Tropy, ów, blp.] *eter*.

† Trorocznica, y, lm. e p. Trójrocznica.

† Trorogi p. Trójrogi. L.

† Trosarz, a, lm. e *pachołek wojskowy, przy bagażach będący*. Henr.

[Trosicka, Trosieńka] przys. *nieco, troszczekę, troszyczekę*: Mało was T.

[Trosieńka] p. Trosicka: Trza choć T. spo- cznąć. Żyto T. świdrowate.

† Trosk, u, lm. i p. Troska: Więcej trosku przy większym państwie ś. znajduje Jabł.

Troska, i, lm. i, l. a. † Trosk *kłopot, zmartwienie, frasunek, udręka, niepokój, utrapienie, zgrzyota*: Na okręt li budowany, na koń li wsiędzie, T. w okęcie. T. za siedlem będzie. Kochan. Serca nie zleczą, żadne złotogłowy, żaden skarb troski nie wybije z głowy. Kochan. Nie wiecznego na świecie, radość ś. z troską plecie. Kochan. Troski w pół wieku zgrzyą człowieka. Kochan. Troski nieuspione. Kochan. Odtąd na Boże usługi wylany, świętą modlitwą troski swe słodził. Kras. Ty trosk moich, ty żalów jedyną stałaś ś., ukochana małżonko, przyczyną. Nar. Na czoło wiekiem i troski zorane w nieładzie spadały mu włosy. Niem. To ś. rumieni, to wdycha, to blednie, wydaję twarzą troski niepo-wszednie. Mick. A gdy ś. troski do duszy wkradną... Malez. Dosiadł bystrego konia, lecz troskę miał w oku. Malez. 2. × T., × Trośta *wiązka, wiązanka, pęczek*: Od troski junów po gr. jednemu. Vol.

Troskać, ska a. × *szcze, skał, Troszczyó kogo = nabawiać troski, kłopotać, niepokoić, fraso-wać, truć, gryźć, martwić*: Nie chciał go o T. Skar. T. ś. *niepokoić ś., kłopotać ś., frasować ś., truć ś., gryźć ś., martwić ś.*: T. ś., żyć w trosce. Rej. 2. [Troskać ś.] (o kurze) = a) *gdakać*. b) *zwo-ływać kurczęta*. c) *chcąc udać ś. na spoczynek, dawać o tym znać głosem*.

Troskanie, a, blm., *czynność cz. Troskać*.

Troskanie się, a ś., blm., *czynność cz. Tro-skać ś.*

Troskliwie przys. od Troskliwy: Opiekowała ś. sierotą T.

Troskliwość, i, blm., rz. od Troskliwy: T. macierzyńska. Pomnażała T. hetmańską opie-szałość Zaporozców. Nar. Pokazał politowanie nad nędzną troskliwością, którą o nim krytyce jego bezprzestannie mieć raczą. L. Wylany na dobro ludu swego przez rzadką o jego oświe-cenie T. Śniad.

Troskliwy i. × T. *pelen troski, stroskany, troską przejęty, niespokojny, troską zniechęany, frasobliwy, strapiony, udręczony*: A Goffred... odprawował swe modlitwy T. Kochan. Jaki smutek, jako troskliwe było szukanie. Skar. Lecz opatrzonogo hetmana troskliwa myśl trapi, choć to na twa-rzy pokrywa. Kochan. Miłosierdzie nad ubo-giem i troskliwemi miał nieuhamowane. Nies. Dni nasze są nietrwałe, niepewne, troskliwe. Tremb. T. z tego przypadku. Troc. [Noe wolna

do spania i dzień nie T. Raz Twardowski był bardzo T. i smutny] (= *zatroskany*). Ja legnę, może duch T. spocznie i ciało trochę pokrzepię na zdrowiu, bom trzy dni nie spał. Mick. Snu potrzebują troskliwie powieki. Mick. 2. *pieczołowity, serdecznie staranny; skrupulatny*: Troskliwa matka. Troskliwa opieka. Troskliwie pełnienie swych obowiązków. Śniad.

[Troskot, u, blm.] *łoskot, trzask, huk*: Wyszedł z okropnym troskotem.

Troslina, y, lm. y *gatunek liny szyperskiej*.

[Trosto, a, lm. a] p. Krój.

[Trost, u, blm.] *otucha*: Trostu im dodaje.

Troszczenie, a, blm. I. czynność cz. Troszczyło. 2. [T.] *rąbanie w kawałki starych pni*.

Troszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Troszczyć ś.

[Troszczerz, a, lm. e] I. *jaje nadzwyczaj małe, jakie kura po raz pierwszy nosząca ś. znieśie, znieśek. 2. niezdarą*.

Troszczyć, y, ył I. [T.] *chrupać, chrustać, kruszyć, gryźć*: Dobyła z szafy podręcznej piernik okrutny i rozkazuje dziewczę sięść obok na zdyldu, zaczęła smakołyk T. niemiosierdzie, a zwracając ś. raz w raz do Małgosi, mówiła: jedz, Małgoś, jedz, ani pytaj. Gliń. W tej chwili Lejzor jaja przyniósł, i pan Filip T. je zaczął. Gliń. 2. p. Troskać: Nie troszcz sobie tym głowy. Troc. T. ś. *martwić ś., niepokoić ś., kłopotać ś., o kogo, o co przez troskliwość, brnąć do serca, zaprzętać sobie głowę*: Nie troszczciez ś. tedy, mówiąc: co będziem jeść a. co będziem pić a. czym ś. będziem przyodziewać? Wuj. Marto, Marto, troszczysz ś. i frasujesz około bardzo wiele, ale jednego potrzeba. Wuj. O jutro niewiele ś. troszczy. Krasz.

[Troszczyzna, y, blm.] bot. (*rhamnus frangula*) *ros. szaktak kruszyna*.

Troszczka, i, lm. i p. Trocha: Musi zaecekać troszczekę. Mick. [Owieczki, mało was, T.].

*Troszczku Zdr. od Trochu.

× Troszczynieczka, i, lm. i p. Trocha: Była tym wypadkiem troszczynieczkę poirytowaną. Gaw.

Troszenienieczka, i, lm. i p. Trocha.

Troszeńka, i, lm. i p. Trocha: Tknąwszy moich ust troszeńkę zdaleka, wnet mię sprawiła do mowy śmiałego. Wad.

Troszka, i, lm. i p. Trocha: Ja niby zaczęę ś. troszkę użalać, będę ś. trochę starał ją przeprosić, nakoniec mój ojciec będzie ś. troszkę z początku gniewał. L. [T. poczekałom].

† Troszka, i, lm. i przyrząd do ściskania kładzionego koniom w pysk żelazowa: Na koń rząd bez troszki. Biel. M.

[Troszki] p. Trochy: Zatrzymaj ś. T. Wóje.

† Troszczka, i, lm. i p. Trocha: Jeszczeć troszczekę i niewiele, a skończy ś. gniew mój. Leop. Co jest żywot wasz? para, co ś. troszczekę ukaże, a potem zginie. Leop.

Troszyna, y, lm. Trocha: Było tylko troszynie poczekać. Krasz. Zdr. Troszynieczka.

Troszynieczka, i, lm. i p. Troszyna: Wydawała ś. troszynieczkę już przywiedłą. Krasz.

× Trościna, y, lm. y p. Trzcina: Między trościna nasz Pajgert kochany, jak bąk opity, jeszcze ś. nadyma. Fred. A. Po brzegach stawu wiatr szeleścił suchą trościna.

[Trot, u, częś. w lm. Troty] jedna z drobnych gałązek, zbieranych na opał.

Troteska, i, blm., Polka T., p. Trambła.

Trotoar, u, lm. y p. Trotuar.

Trotuar, u, lm. y, Trotuar *chodnik po boku ulicy idący*: T. asfaltowy, betonowy, flizowy.

Trotuaros, a, lm. y żart. *papieros niedopalony, cygaro niedopalone, znalezione na trotuarze; lichy, śmierdzący papieros lub takież cygaro*.

Trotuarowy przym. od Trotuar: Gap T.

[Troty, ów] I. p. Trot. 2. a. [Truty] *trociny ze słomy i siana, prochy w zbożu lub ziarnie poślednim*.

† Trozębnik, a, blm. *ten, co włada trójzębem*: T. Neptun. Zebr. T. morski. Zebr.

† Trozėby p. Trójzėby: Nie tylko Orfeusz był piorunem trozėbym z wysoka przerażon. Kochan. Ubogi Tirimach pod wysokim dębem śpi wieczny sen, piorunem uspiońy trozėbym. Kochan. Neptunus T. Mias.

[Tróbować się, uje ś., ował ś.] p. Turbować.

[Tróbowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Tróbować ś.

[Tróchła, y, lm. y] p. Truchla.

[Tróhła, y, lm. y] p. Truchla.

× Trój, oja, lm. oje I. a. × Troi w trzech pojedynczych przedstawiający ś., trójdzielny, samotrzeć występujący. Glos., Pat. Bóg jeden w istności, a T. w osoby rozdzielony. K. G. Troich drzwi (= trojga drzwi). T., triplex, trini. Pśń. Troje zwyczajstwo. Troc (= trzykrotne). Ta rzecz troj jest farby, różności. Troc. Pospolicie sadzą T. a. czwór rodzaj wina. Trzyc. Ziela tego T. znajduje ś. rodzaj. Syr. Troim wojskiem ciągnął do Węgier, a nad Cisą przybyło do nich czwarte wojsko. Biel. M. Ni mi postać hibernyjskiego troja pasterza, ni Cerberze, straszna była twoja, forma triplex. Zebr. Troja ośm czyni 24. Grz. (= trzy razy osiem, trzy ósenki). Troją przyganę daje Arystoteles Platonowej Rzpłtej Petr. Troje noszenie na stół = na trzy nisy. Kn. Dasz półmisków sto, da on tyle troje. Groch. (= w trójnasób). Troje niewidy pleśń. L. (= trzy po trzy). Troje niewidów od potopu świata prawi, plecie. L. Pogaństwo, które ś. zabobonami bawi, niewidy o zielu kamfora pisali. Syr. (= *niestworzone rzeczy*). Baeh jak podsunie w głowę dziwy troje, za nie są mądre Permesu dziewoje. Zabł. Tyle troje czynić. L. = *troić, potrajać*. 2. † T., [T.] troje: Liście w T. rozdzielone. Syr. Idą we T. T. (= *we trójkę*). Tyle T. = *w trójnasób*.

[Trój, oja, lm. oje] *wielka liczba, niezliczone mnóstwo*: Jak wiele ich było? był tam ich cały T. Niech cię T. djabłów weźnie (= *sto tysięcy djabłów, wszyscy djabli, krośet djabłów, milion set djabłów, sto tysięcy fur beczek djabłów*). Całe troje djabłów wychodzą mu z gęby (= *sadzi djablami, klnie strasznie*)

Troja, i, lm. e I. ucz. *trójka, stopień oceniający dostateczne przygotowanie ś. ucznia na lekcję a. oceniający jego dostateczny postęp w danej nauce, nienaganne sprawowanie ś. lub jaką taką pilność*. 2. zł. *twarz, gęba*: Jak ci dam w tróję, to ci ś. brzuch rozpruje.

Trójacetylobłonnik, a, blm., chem. *trójodan błonnikowy*.

Trójamidobenzol, u, blm., chem *związek benzolu*.

Trójazotan, u, lm. y chem. *związek azotowy*: T. glicerylu (p. Trójnitryna).

Trójbarwisto przys. od Trójbarwisty.

Trójbarwistość, i, blm., rz. od Trójbarwisty, Trójbarwność.

Trójbarwisty, × **Trzybarwisty**, **Trójbarwny**, **Trójbarwy** odznaczający 3. trzema barwami, trój-kolorowy.

Trójbarwnie przys. od **Trójbarwny**.

Trójbarwność, i, blm. 1. rz. od **Trójbarwny**.
2. a. **Trychroizm** min. właściwość kryształów trój-barwnych.

Trójbarwny i. p. **Trójbarwisty**. 2. min.: Ciała optycznie dwuosłowe w trzech prostopadłych kierunkach przepuszczają trzy rozmaite rodzaje światła barwnego, czyli są trójbarwne.

× **Trójbarwy** p. **Trójbarwisty**.

Trójbitny lek.: Tętno trójbitne (pulsus trierotus).

Trójbocze, a, lm. a, **Urąbek** (donax) matła bez-głowa (Iwumuszkułowa. Łab.

Trójboczny przym. od **Trójbok**, mający trzy boki: Lachowie w Chrobaeji, skłaniając 3. do związku z trzema lechickimi krajami, mogli podnieść na swej chorągwi trójboczne strzemię, godło jedności. Lel.

Trójbok, u, lm. i mat. figura mająca trzy boki.

Trójbożanin, a, lm. anie, **Tryteista**, **Trójczak** jeden z odszczepieńców, którzy utrzymywali, że istność Trójcy św. jest potrójna. Śl. wil. Trójbożanie, heretycy, trinitarii, dla trzech osób boskich istność Bożą tróją czynili. K.G. Już trójbożanie, już trójczacy i t. d., w naszej 3. ziemi namnożyli. Wer.

Trójbożański przym. od **Trójbożanin**: Kościół T. Hrb.

Trójbromek, mku, lm. mki związek chemiczny bromowy: T. formylu, trójbromometan, bromoform (bromoforium).

Trójbromobenzol, u, blm., chem. związek bromowy.

Trójbromofenol, u, blm., chem. związek bromowy, bromol.

Trójbromometan, u, lm. y chem., p. **Trójbromek**.

Trójbrzucowy mający trzy brzusce. Anat.: Mięsień T. (musculus trigastrius).

Trójbyt, u, lm. y **byt** przejawiający 3. w trzech oddzielnych bytach, **byt** potrójny, **byt** we troje: Słowo jedna 3. prajaśnia i z miłością, złączone w trójbycie. Poręb.

Trójbuńczuczny p. **Trzytulny**: T. basza. L.

Trójbytny p. **Trójisty**. Śl. wil.

Trójca, y, lm. e l. zespół trzech osób: T. stowańska. Śl. wil. Była to T. szatańska, przeciwna Trójcy Bożej. Mick. Duchy nasze trójcą połączone, i nie ich rozerwać nie zdoła. Krasif. Żart.: Bóg trójcę lubi. Rys. (numero impari gaudet. L.). T. święta, T. Przenajświętsza = Bóg chrześcijański w trzech osobach. T. nie Bóg ci to jest, ale liczby nazwisko, wzięte od chrześcijan, którym sobie znaczą tych trzech mianowanych: Ojca, Syna i Ducha Świętego, być jednym Bogiem. Gil. W istności bóstwa trzy osoby, T. Przenajświętsza. Karnk. Syna nam nie stanie, jeśli Ojca samego przyczyną Ducha Świętego uczynimy, t. j. utracim trójcę, przy dwojce zostaniemy. Smotr. Niedziela świętej Trójcy. Bądź pochwalona, Przenajświętsza Trójco, teraz i czasu wszelkiego. Mick. 2. [T.] w zagadce, rynka na trzech nogach.

Trójchlorek, rku, lm. rki chem. związek chlorek: T. formylu, trójchlorometan = chloroform. T. glicerylu, trójchlorohydryna. T. antymonu a. antymonowy, masło antymonowe (stibium chloratum solutum).

Trójchloroaldehyd, u, blm., chem. chloral, środek nasenny (chloralum).

Trójchlorobenzol, u, blm., chem. związek chlorek.

Trójchlorohydryna, y, blm., chem. związek chlorek posiadający własności usypiające, trójchlorek glicerylu (trichlorhydrinum).

Trójchlorokrzemometan, u, blm., chem. krzemek trójchlorowodowy.

Trójchlorometan, u, blm., chem. chloroform, trójchlorek formylu (chloroformium).

Trójchloromleczny kwas, chem. = połączenie kwasu mlecznego z chlorem.

Trójciały p. **Trójcielesny**: Gerjon T. Koch. J. **Trójcielesny**, **Trójciały**, **Trójcielisty**, × **Trójcielny** mający trzy ciała.

Trójcielisty p. **Trójcielesny**. Urs.

× **Trójcielny** p. **Trójcielesny**. Bardz., Chr.

Trójcyjanamid, u, blm., chem. trójśinek amidu, cyjanuramid, melamin (tricynuramidum, cyanuro-triamidum, melaminum).

Trójcyjanowódór, oru, blm., chem. trójśinek wodu.

Trójcyjanowy kwas, chem. = trójśinkowy, cyjanurowy.

Trójczak, a l. lm. cy = a) † **Trynitarz** zakonnik: Trójczacy, mniisi w białych kapiach z czerwonemi krzyżami, nastali r. 1220. Teof. b) p. **Trójbożanin**: Już trójbożanie, już trójczacy w naszej 3. ziemi namnożyli. Wer. 2. lm. kl bot., p. **Złotnica**.

Trójczarz, a, lm. e uczeń otrzymujący w szkole trójki, uczący 3. na trójki.

Trójczasowy w trzech odstępach czasu przypadający. Chir.: Zabieg T.

[**Trójczasty**]: Stojaczek T. = galazka o trzech odnogach na korowaju.

Trójczłonkowy, **Trzyczłonkowy** złożony z trzech członków: Pierwszą instancję tworzą trójczłonkowe komisje czynszowe. Spas. Okres T. 2. bot.: Kwiaty trójczłonkowe = mające po trzy listki w każdym okółku okwiatu, trzy a. sześć pręcików i słupek z trzech owocolistków. Rost.

Trójczyna, y, lm. y marna trójka, zaledwie trójka: Dostał z arytmetyki trójczynę.

Trójwierciowy trzy ćwierci obejmujący. Bobr. Worek T.

× **Trójdanniczny** płacący daninę w trzy miejsca. L. † **Trójdroga**, i, lm. i p. **Trzydroże**: Herkules na trójdrodzu. L.

× **Trójdrogi** p. **Trójdrożny**. Troc.

Trójdroże, a, lm. a p. **Trzydroże**. L.

Trójdrożny p. **Trzydrożny**. Troc.

Trójdrutowy p. **Trójdrutowy**.

Trójdrutowy, **Trójdrutowy** tyjący 3. trzech drutów: Pończochy trójdrutowe. L.

Trójdział, u, lm. y całość składająca 3. z trzech działów, na trzy części podzielona.

Trójdziałkowy mający trzy działki: Kielich T. Rost.

Trójdzielność, i, blm., rz. od **Trójdzielny**: T. władz na: ustawodawczą, wykonawczą i sądowną. Oczap. T. form politycznych. Oczap.

Trójdzielny 1. mogący 3. dzielić na troje: T. stosunek, ratio subtriplicata. Łs 2. dzielący 3. na trzy części. 3. anat.: Nerw T. a troisty, × n. trzydzielny, † trzyimienny. (Krup), † trozchodny (Perz.) (nervus trigeminus). **Zastawka trójdzielna** (serca) a. trójkończysta (valvula tricuspidalis). 4. fil.: Podział pojęć T. (trichotomia). Str.

Trójdźwięczny przym. od Trójdźwięk, z trzech dźwięków złożony.

Trójdźwięk, u, lm. i muz.: T. toniki = akord doskonały na pierwszym stopniu gamy. Przen.: W Byronie natura wydaje niezgodny akord: dysonanowy T. samotność, melancholji i wolności.

Trójeczka, i, lm. i p. Trójka.

[Trójemu] wyraz używany w młotowaniu.

Trójetyl, u, lm. e chem. związek etylowy: Arsenek trójetylu = trójetyloarseniak. Fosforek trójetylu = trójetylofosforjak. Antymonek trójetylu = trójetyloantymoniak.

× Trójetylak, u, lm. i chem., p. Trójetyloamin.

Trójetyloamin, u, blm., × Trójetylak chem. związek etylowy (triaehtylaminum).

Trójetyloantymoniak, u, blm., chem. antymonek trójetylu.

Trójetyloarseniak, u, blm., chem. arsenek trójetylu.

Trójetylofosforjak, u, blm., chem. fosforek trójetylu.

Trójfortepjanowy tyzczący ś. trzech fortepjanów: Słuchałem trójfortepjanowej muzyki. Orzesz.

Trójgarncowy p. Trzygarncowy: Miarę pewną zawierający a. T. Bobr.

Trójgęby p. Trójusty. L.

Trójgłoska, i, lm. l głoska potrójna.

Trójgłowisty l. p. Trójgłowy: Trójgłowista sobaka. Bardz. Hekate trójgłowista. Bardz. 2. anat.: × Mięsień T., o trzech głowach, trójgłowy, trójgłówny, trzygłowisty, † troistościągły. Mięsień T. a. trójgłowy uda, × muskuł przyciągający (musculus triceps femoris). Mięsień T. łydki (musculus triceps surae).

Trójgłówny p. Trójgłowy.

Trójgłowy, Trójgłówny, Trzechgłówny, Trójgłowisty, Trzygłowisty, † Trogłowy, † Trzoglówy l. mający trzy głowy: T. Cerber. Bardz., Troc. Zdumiał ś stróż T., usłysawszy koncert nowy (Orfeusz). Bardz. Hekate trójgłowa. Otw. 2. anat., p. Trójgłowisty. 3. chir.: Jastrząb T. = rodzaj opaski na nos, o trzech końcach (accipiter nasi trium capitum). 4. patol.: Potwór T. = głód o trzech głowach (tricephalus).

Trójgraca, y, lm. e narzędzie rolnicze o trzech nogach a. lemieszach, do śpulknięcia i oczyszczania z chwastów roli, służące mianowicie do rzędowej uprawy. Sł. wil.

Trójgran, u, lm. y l. narzędzie do przekłówania miejsc opuchłych. 2. płuzek o trzech nogach. Sł. wil. 3. chir.: † T. igła trójgraniasta. Czer. 4. lek. przynat: T. odwodzący, przywodzący. 5. mat., p. Trójścian.

Trójgraniasto przys. od Trójgraniasty.

Trójgraniasty, × Trójgraniasty, × Trójgraniowity, Trójgranny przym. od Trójgran; Trzygraniasty, † Trzygraniowity, † Trzygraniowaty l. Słup T. Kapelusze T. = kapelusze stosowane. Długo trójgraniaste = rylec do drobnych przedmiotów, długo, grabszy, chel. Łab. 2. anat.: † Myszka trójgraniasta barku, p. Naramienny. Guzowatość trójgraniasta kości ramiennej (tuberositas deltoidea). Kości trójgraniaste, kluczki, kości wstawne (czaszki), † klucze czaszkowe (Dyk. M.), kostki trzygraniaste (Krup., Perz.), † kostki międzyszwowe (Krup., Perz.). × kości trójkątna a. klinowe (ossicula Wormiana s. triquetra). × Kość T., × kość trójkątna napiętka, kość kliniasta napiętka (os cuneiforme). 3. bot.: Lipiennik T., p. Lipienn Trójgranie, a, lm. a p. Trójścian. L.

Trójgraniec, ńca, lm. ńca l. p. Trójścian. 2. chir. narzędzie służące do przekłó i do wypuszczenia płynów lub gazów z jam ciała, bodziec, ltroakkar, ltrokar, [trójkor] (acus triquetra cannulata).

× Trójgraniasto przys. od Trójgraniasty.

× Trójgraniasty p. Trójgraniasty: T., trójkątny, trójwęglasty. L.

Trójgranny p. Trójgraniasty: T. kapelusik. Goł.

× Trójgraniowity p. Trójgraniasty.

Trójgroszniak, a, lm. i p. Trojak.

Trzygroszówka, i, lm. i l. p. Trojak. T., pieniądz, potrójny grosz wartujący. L. Moneta miedziana, trzygroszówki, groszówki, półgroszówki, szelągi. Vol. 2. świeczka za trzy grosze.

Trójgrotny p. Trójgrotowy. Kn., Troc.

Trójgrotowy, Trójgrotny l. zakończony trzema grotami, trójspiczasty. 2. anat.: † Zasuwiki trójgrotowe czyli trójkończate (Ryszk.), zastawki trójdzielne (serca) (valvulae tricuspidales).

Trójgrzebieniasty opatrzone trzema grzebieniami: Przyłbica trójgrzebieniasta. Ml.

Trójhalerz, a, lm. e dawny pieniądz: potrójny denar: Gdański T., czyli potrójny denar. Cz.

Trójherbowy używający trzech herbów: Czarnecki, T. w Bractawskim. Rol.

Trójmienny mający trzy imiona. L.

Trójistny, Trójisty, Trójbytny mający trzy różne istności a. natury.

Trójisty p. Trójistny. Sł. wil.

Trójjednia, i, lm. e. Trójjedność całość, zespół złożony z trzech istot lub przedmiotów, trójca: O Grekach wemy, że ową piękną trójjednię stworzyli. Kawcz.

Trójjedność, i, lm. i p. Trójjednia: Rozpadła ś. panująca dotychczas w Wielkim Wschodzie warszawskim T. Smol.

Trójjedyny, † Trojedyny, † Trojeden z trzech złożony a stanowiący całość: Ban Trójjedynego królestwa (= Chorwacji). Bóg T. = jeden w trzech osobach.

Trójjęzyczność, i, blm., rz. od Trójjęzyczny.

Trójjęzyczny tyzczący ś. trzech języków, postępujący ś. trzema językami: Trójjęzyczna Szawajcarja.

Trójjodek, dku, lm. dkl chem. związek jodowy: T. formylu a. formylowy, p. Jodoform. T. azotowy (nitrogenium trijodatium).

Trójjodometan, u, blm., chem. p. Jodoform.

Trójka, i, lm. i l. cyfra. 3: Napisać, zmasać trójkę. 2. kompanja, towarzystwo z trzech osób złożone, troje: Zobiliśmy wycieczkę we trójkę. T. hultajska. Trójka, trojako, we troje, tripartito. Kn. Ustawiono ś. trójkami (= po trzech). Okl. kiwana z zapatem artystyczna T. musiała parę razy ukazywać ś. na scenie 3. w grach, karta mająca trzy oka; trzy karty jednego koloru lub sekvens z trzech kart; kostka z trzema punktami w grze w domino. 4. zaprząg we trzy konie: Jechać trójką a. w trójkę. 5. jedna trzecia część całości. Jak. J. 6. hut.: T. walców = uprząg drobnych walców, składająca ś z trzech walców, w jednych sztendrach ustawionych. Łab. 7. łyż.: Odwrócona T., p. Dziub. Zdr. Trójeczka.

Trójkamientak, a, lm. i, Trypolit mieszanina gipsu z gliną i koksem, używanu jako materiał outowlany i zamiast gipsu.

Trójkanciasto przys. od Trójkanciasty.

Trójkanciasty mający trzy kanty: Rozłupki z boków trójkanciaste. Rost.

Trójkarbowany *potwójnie karbowany*: (Hefest) tarczę... rąbkiem... otacza trójkarbowanym. Ml.

Trójkącik, a, lm. i p. **Trójkąt**: Z czarnym trójkącikiem na podgardlu. Matl.

Trójkąt, a, lm. y, × **Trójęgieł**, × **Tryanguł**, × **Trójgran**, × **Trzykął**, × **Trójgranie** l. mat. = a) *figura mająca trzy kąty*: T. płaski, prostokreślny, kulisty, równoboczny, prostokątny, ukośnokątny, biegunowy (p. Trójbok). b) † T. *klin* (Grz.) = *klin kulisty, część kuli między płaszczyznami dwóch południków (kół wielkich), ograniczona trzecią kulistą*. 2. p. **Zaścianek**. 3. anat.: T. karkowy (trigonum cervicale). T. międzyszypułkowy w mózgu (t. interururale s. interpedunculare). T. naramiennopiersny (t. deltoideopectoralis). T. pachwinny a. pachwiny (t. inguinale s. scarpae). T. pęcherzowy (t. vesicale). 4. antr.: T. nadnośowy (mesophryon). 5. astr. *drobny gwiaz-dozbiór na półkuli północnej między Baranem a Andromedą*. 6. fiz.: T. *sił = trójkąt utworzony z dwu sił i ich wypadkowej, przedstawiający zasadę równoległoboku sił*. T. *prędkości*. 7. muz. *narzędzie perkusyjne stalowe, trójkącik uderzany paleczką metalową*. 8. kość, *trzy ścięce poświęcone, jednej wielkości i kształtu, oznaczające Trójcę św.* Zdr. **Trójkącik**.

× **Trójkątmierski** *tyczący ś. trójkątmierstwa, trygonometryczny*: Linja sieczna trójkątmierska, p. Sieczna.

× **Trójkątmierstwo**, a, blm., p. **Trygonometrja**. L. T., trójwęglomiar. Rogal.

Trójkątne przys. od **Trójkątny**: Punkta ustawione T., *triangulariter*. L.

Trójkątnogłowy *mający głowę trójkątną* (trigonocephalus).

Trójkątny, × **Trójęgielny**, × **Trójęgielasty** *tyczący ś. trójkąta, szczeg. mający postać trójkąta*:

a) *Podstawa trójkątna*. Wycinek T. Plama trójkątna. Okno trójkątne. Pilnik T. b) anat.: † *Muskuły nierówno-trójkątne*, p. **Dźwigacz**. † *Muskuł trójkątny karku, mięsień płatowy, † muskuł rozciągnio trójkątny (Ryszk), † muskuł nierównokątny (Kamb.), × muskuł kłębkowaty, † myszka rzemieniowa (Krup.), † myszka śledzionowa (Perz.) (musculus splenius)*. *Mięsień T. ramienia*, *mięsień naramienny*. × *trójgraniasty (musculus deltoideus)*. × *Mięsień T. mostkowy, mięsień mostkowy*. × T. *piersiowy, † myszka trójgraniasta piersiowa (Perz.), † myszka trójkąta w kości piersiowej (Krup.), † muskuł mostkowy wewnętrzny (Muy.) (musculus triangularis sterni s. sternalis)*. *Kostki trójkątne (czaszki) = wstawki kostne, † klucze a. kluczki czaszkowe (Dyk. M.), † kostki trzygraniaste (Krup. i Perz.), × kostki międzyszwowe × kostki klinowe, † kości Wormianne (Gut.) (ossicula intercalaria s. Wormiana)*. × *Kość trójkątna, kość trójgraniasta, † kość trzygraniasta (Krup.), × kość klinowata, kość kliniasta (Krup.), † kość przyzmatyczna (Girt.) (os triquetrum)*. c) mat.: *Graniastosłup T. Ostrosłup T. d) Miec T. a. † piramidalny = miech z drzewa, składający ś. z dwóch skrzyń, z których spodnia nieruchoma, a wierzchnia około głowicy na zawiasach poruszalna*. Łab.

Trójkątowanie, a, lm. a, **Tryangulacja** *pomiar łączący różne punkty terenu przy pomocy sieci trójkątów w odniesieniu do danego południka; zlejmowanie planów przy pomocy takiej czynności; nauka dokonywania takich pomiarów*.

Trójkątowy l. przym. od **Trójkąt** (triangularis). 2. anat.: † *Myszka trójkątowa kości piersiowej (Krup.), mięsień mostkowy (musculus triangularis sterni)*. (Por. **Trójkątny**). 3. min.: *Dwu-nastościan T. a. czworoszczian piramidalny, dwunastościan trygonalny = jedna z postaci krystalograficznych*.

× **Trójkielny** *uzbrojony w trzy kły*. Przen.: **Trójkielne** *pioruny*. Przyb. (trójgrotne. L.).

Trójkłapowy *mający trzy kłapy*: Liście trójkłapowe. Rost.

Trójklasowość, i, blm., rz. od **Trójklasowy**: Prawo wyborcze oparte na tak zwanej zasadzie trójklasowości.

Trójklasowy p. **Trzyklasowy**: W konstytucji pruskiej ustalony jest nierówny, trójklasowy sposób wyborów do sejmu.

Trójkłapcie, l, **Trylobity** *gieol. rząd skorupiaków wielonożnych oddawna zaginiony, należący do skamieniałości utworów paleozoicznych, czyli do najdawniejszych istot żyjących, znajdujących ś. bowiem tylko w utworach: kambryjskim, sytyrskim i dewońskim*. Łab.

Trójkoleczasto przys. od **Trójkoleczasty**.

Trójkoleczasty, **Trójkoleczysty** *zakończony trzema kolcami, mający trzy kolce*: Iglieźka trójkoleczasta.

Trójkoleczysto przys. od **Trójkoleczysty**: *Zakończony T.*

Trójkoleczysty l. p. **Trójkoleczasty**: Iglieźnia pospolita trójkoleczysta. 2. zool.: *Tasiemiec T., p. Tasiemiec*.

Trójkolec, a, lm. a. p. **Wózek**.

Trójkolec, lca, lm. lca *woj. obręczka żelazna o trzech kolcach, na rurce krótkiej prochem nabitej, którą przeciw nacierającej kawalerji wyrzucają*. Jak. J.

Trójkolorowo przys. od **Trójkolorowy**.

Trójkolorowy l. *odznaczający ś. trzema kolorami, trójbarwny*: **Trójkolorowa** chorągiew, szarfa. 2. bot.: **Fiołek T., p. Fiołek**.

Trójkolewiec, wca, lm. wca *welocyped o trzech kołach, trycykl*.

Trójkolowy, **Trzykolowy** *mający trzy koła, opatrzone trzema kołami*: **Wózek T.**

Trójkomorowy *mający trzy komory*: **Zalążnia trójkomorowa** Rost.

Trójkończasto przys. od **Trójkończasty**.

Trójkończasty, **Trójkończaty**, **Trójkończysty** *mający trzy końce, trójspiczasty, trójdzielny*.

Trójkończato przys. od **Trójkończaty**.

Trójkończaty l. p. **Trójkończasty**: T. *piorun*. Otw. 2. anat.: *Zasuwka trójkończata (Ryszk.), p. Trójkończysty*.

Trójkończysto przys. od **Trójkończysty**.

Trójkończysty p. **Trójkończasty**. Anat.: *Zastawka trójdzielna, trójkończysta (w sercu), † zasuwka trójgrotowa a. trójkończata (valvula tricuspidalis)*.

Trójkopulny, **Trzykopulny** *o trzech kopułach*: **Trójkopulna** *cerkiewka*.

[**Trójkor**, u, lm. y] p. **Trójgraniec**.

Trójkoronny *tyczący ś. trzech koron*: T. *Ojciec = papież*. L.

Trójkowy przym. od **Trójka**: *Uczeń T. (= uczący ś. na trójki, średni)*.

Trójkólek, lka, lm. lki p. **Wózek**.

Trójkrotny l. a. **Trzykrotny** *trzy razy powtórzony a. powtarzający ś.*: T. *sygnał przed odejściem pociągu*. 2. *złożony z trzech, potwójny*: **Śluppek T.** = *złożony z trzech owocolistków*. Rost.

Trójkrólestwo, a, lm. a *królestwo złożone z trzech pojedynczych królestw* (np. *Wielka Brytania*): Niesnaski między pojedynczemi częściami trójkrólestwa.

Trójkrótki trzy krótkie zgłoski mający (tribrachys). Sł. wil.

Trójkształtność, i, blm., rz. od **Trójkształtny**: Zjawisko trójkształtności kwiatów, czyli t. z. trymorfizm.

Trójkształtny p. **Trójpostaciowy**: Chimera trójkształtna. Birk. Z ręki Bożej dzieło trójkształtne złożył s. odrazu całe. Poręb.

Trójkwiat, u, lm. y, **Dudlina**, **Kościelne ziele** bot. (triparis) roś.

Trójlęcie, a, lm. a p. **Trzyłecie**.

Trójletni p. **Trzyletni**.

Trójlicy mający trzy lica, trzy twarze: **Trójlica** Hekate. Mat. I.

× **Trójlicz**, a, blm. *reguła trzech*. L.

[**Trójlist**, u, lm. y] p. **Bobrek**.

Trójlistek, tka, lm. tki I. p. **Trójliść**: T. koni-czynny. Przen.: Obrazki sceniczne dla młodocianego wieku „T. Tomasz A.“ 2. *gatunek pasjan-su*. 3. *1yz. jedna z figur kreślonych przez ślizganie ś. na lodzie*.

Trójlistkowy przym. od **Trójlistek**, mający trzy listki: Okwiat w dwu kółkach trójlistkowych. Rost.

Trójlistnik, a, lm. i bot., p. **Trzylistnik**.

Trójlistny, **Trzylistny** mający trzy liście, złożony z trzech liści. Bot.: Kwiaty otoczone trójlistnym kieliszkiem. Rost. T., *trifolius*. Syr.

Trójliście, a, lm. a p. **Trójliść**: Rena sportrzęga w tej chwili, że jednej perełki brak w trójliściu koni-czynny. Es.

Trójliść I. a. Trójliście liść złożony z trzech listków: Z poręczami wyrzniętymi w kształcie trójliścia. Orzesz. 2. bot., p. **Bobrek**. Zdr. **Trójlistek**.

Trójlibisty, × **Trzyliby** mający trzy lby, trzy głowy: T. Cerber. Min.

Trójluce, a, lm. a *złobina z trzech łuków kół stycznych z sobą, niekiedy w oknach budowli gotyckich spotykana*.

Trójmasztowiec, wca, lm. wca okręt, statek o trzech masztach, okręt, statek trójmasztowy.

Trójmasztowy mający trzy maszty: Okręt T. Słow.

Trójmelodja, i, lm. e *potrójna melodja*. Poręb.

× **Trójmetylak**, u, blm., chem. p. **Trojmetylamina**.

Trójmetylamina, y, blm., chem. *związek amonjakowy, propylamina chemicznie czysta*, × **trójmetylak** (trimethylaminum).

Trójmetylen, u, blm., chem. *związek metylowy* (trimethylenum).

Trójmetyloarseniak, u, blm., chem. *związek metylowy, arsenek trójmetylu* (trimethylarsinum).

Trójmetylofosforjak, u, blm., chem. *związek metylowy* (trimethylphosphinum).

Trójmetylokarbinol, u, blm., chem. *alkohol butylowy trzeciorzędny*.

Trójmetyloksantyna, y, blm., chem. *związek pochodny ksantyny, kofeina* (coffeinum).

× **Trójmęski** z trzech męzów złożony: Postanowili trójmęską godność. Chem. B.

Trójmian, u, lm. y, **Trzymian** mat. (*triumviratum*) wyrażenie algebraciczne złożone z trzech wyrazów: T. stopnia pierwszego, drugiego i t. d. Rozkład trójmianu stopnia drugiego na czynniki stopnia pierwszego.

Trójmianowy, **Trójmienny** przym. od **Trójmian**. **Trójmiarowy** p. **Trzymiarowy**: Błądów przeciw niezłomnym prawom jambickiego trójmiarowego wiersza... Wiszn. Nasza materialna osoba jest bryłą trójmiarową. Prus.

† **Trójmiarowy**: T. Gerjon. Petr. (o trzech głowach. Petr.).

Trójmienny p. **Trójmianowy**.

Trójmnożny trzy razy mnożący. Sł. wil. T. stosunek, *ratio triplicata*. Łs.

× **Trójnasobnie** przys. od **Trójnasobny**, w *trójnasób*.

× **Trójnasobny** trzy razy tyle wynoszący, trzy razy tak wielki, *potrójny*.

* **Trójnasób**: W T. = *trójnasobnie*, trzy razy tyle, trzy razy więcej, *potrójnie*: Odda mu to w T. Kras. Powiększyć w T.

Trójnatka, i, lm. i bot. (*trichilia*) roś. z rodziny *miedlinowatych*.

Trójnawowy, **Trzynawowy**, **Trzechnawowy** mający 3 nawy, podzielony na 3 nawy: Kościół T.

× **Trójnia**, i, lm. e I. *trzy przedmioty razem uważane, trojka, trójca*: Ci nie rozumieją pisarza, ci nie mają za pisarza nikogo, który z tej trójni: przedmiotu, czytelnika i siebie, nie umieją stworzyć jedni. Sł. wil. 2. [T.] *drzewo z jednego końca mające dwie odnogi, łączące w wozie tylną oś z przednią, rozwora*.

Trójniaczek, ozka, blm., p. **Trójniak**: A utniemy lepietuchę i koczebichę (= tańca staroświeckie), popijając T. jak mleczko. Chodź.

Trójniak I. a, lm. i p. **Trojak**. Sł. wil. 2. [T., a, lm. i] *podstawka na trzech nogach pod garnek przy ogniu, denarek, dynarek*. 3. u, lm. i,

× **Trójniak** *miód do picia, złożony z jednej części patki i z trzech części wody*. Zdr. **Trójniaczek**.

× **Trójniący** pol.: przym. od **Trójnięta**. Poród T.

× **Trójnięta**, at, blp., p. **Trojaczek**.

Trójnik I. a, lm. i *rzecz z trzech części złożona*. T., trójka. Kn. T. **Pitagoresowy**. L. 2. u, lm. i p. **Trójniak**. Mącz., Kn. Od trójniku, maliniku każdy płaci, jak od starego miodu. Vol. Za zdrowie jego T., zmieszawszy z muszkatałą, wypili. Biel. M.

1. **Trójnitny**, † **Trojnitny** w *troje kręcony, trójdrutowy*; w *trzy nitki tkany*: Aksamitu przedniego trójnitnego. Gostk. Przen.: Zaledwie twego życia trójnitne siostry erbowe zaczęły motać króciuchną osnowę. Zim. (trzy parki, nic żywota ludzkiego przędące. L.). **Trójnitne** żądło. Wor. (= *potrójne*).

2. **Trójnitny**, **Trójnity**, × **Trojnonity**, **Trójnitowany** *we troje nitowany, potrójnie nitowany*: Pan-cerz T. L.

Trójnitowany p. 2. **Trójnitny**: Król trzecią noc żelaznej koszuli trójnitowanej nie-zrzucił. Krasz.

Trójnitrofenol, u, blm., chem. *związek azotowy, kwas pikrynowy* (trinitrophenolum s. acidum picricum).

Trójnitryna, y, blm., chem. *związek azotowy, trójazotan glicerylu, nitrogliceryna* (trinitrinum s. nitroglycerinum).

Trójnity p. 2. **Trójnity**: Kirys T. Wor.

Trójnogi, **Trzynogi**, † **Tronogi**, **Trzynożny** mający trzy nogi: T. starzec w parze z czwor-nogim dziecięciem czołgał s. oplakany na ziemi przygięciem Koryt.

Trójnogowy przym. od **Trójnog**: **Stoliczek** miał coś niby trójnogowego. Krasz.

× Trójnonity p. 2. Trójnitny: Oż pancierz enocie T. przyda? L.

† Trójność, i, blm., rz. od Trójny: T. święta, że Ojciec z Synem i Duchem ten jeden Bóg. Gil. (= trójca)

[Trójnozka, i, lm. i] rynku o trzech nogach.

Trójnozok, żka, lm. żki p. Trójnóg.

Trójnóg, oga, lm. ogi, Trzynóg, † Trzenog, Trójnoże, × Tryganiec, † Tryfus, Dryfus, Drypus, [Drybus, Drejfus, Tryfus] i. staluga, podpora trójnożna do lunet, do zawieszania barometrów, pod aparat fotograficzny a. mierniczy, statyw; stolek o trzech nogach: Poszedł do stojącego na trójnogu, poczętego obrazu i stanął do malowania. Krasz. T. delificki = z którego kapłanka wygłaszała wyrocznie. 2. stół, naczynie lub jakikolwiek przyrząd na trzech nogach wsparty. 3. przyrząd do trzech sztuk drzewa, u góry z sobą połączonych, u dołu w trójkąt rozstawionych, z blokiem do założenia liny, zapomocą którego wyciągają ciężary, słoń, kozieł. 4. [T., Trojak, Trójca, Trójnozka] rynku na trzech nogach. 5. anat.: T. tętnicy a. Hallera (tripus coelicaeus s. Halleri). Zdr. Trójnozek.

Trójny i. † T. potrójny, troisty, trzykrotny: T. pies Cerber. Bardz. (= trójglowy, trzybisty). 2. × T. miód = trójniak. Goł. 3. Trójne pole (Wej.) = rola trypolowa.

Trójoctan, u, lm. y chem. związek kwasu octowego: T. błonnikowy = trójacytoblonnik.

Trójoczny, Trójoki, Trzyoczny mający troje oczu a. trzy oka. Troc. T. kamień, triophthalmos, gemma. Kn.

Trójodmiennie przys. od Trójodmienny. L.

Trójodmienny trojako odmienny, trójkształtny: Lice trójodmiennego księżycy. Susz.

Trójolbrzym, a, lm. owie potrójny olbrzym. Sl. wil.

× Trójosobisty p. Trójosobowy.

× Trójosobny p. Trójosobowy.

Trójosobowy, × Trójosobisty, × Trójosobny we trzech osobach będący, z trzech osób złożony: Bóg T.

Trójosó, i, lm. i trójzób, trójkolec: T. Neptunowa. Klecz.

Trójpalcowy p. Trójpalczasty: Dzieciol T., Mewa trójpalczasta (zool.), p. Dzieciol i Mewa.

Trójpalczasty, Trójpalcowy, Trzypalcowy posiadający po trzy palce u nóg.

Trójparówka, i, lm. i wiośl. Łódź, w której trzy wioslarze robią trzema parami wiosel.

Trójpaszczeka, i, lm. i, Trójpysek potrójna paszczeka: Cerber obszczekiwał piekło wrzaskiem trójpaszczeki. Garez.

Trójpaszczeki, Trzypaszczeki, † Tropaszczeki, † Trzopaszczeki mający trzy paszczeki: T. Cerber. Tw. Zadumiał ś. i zamilkł morąg T. L.

Trójpiczny o trzech piczach.: Powiał T. sztandar śród ojczystej roli, na znak wolności kobiet, a mężczyzn niewoli.

Trójpiekło, a, blm. potrójne piekło: Tak, consumatum est, przemiana niesprawiedliwości i bezceństwa owych trzech, trójpiekła onego. Krasin.

Trójpieniążek, żka, lm. żki troisty denar polski. Oz.

Trójpiętkowate rośliny bot. (chlenaceae) rodzina przyrodzonna roślin kwiatowych dwuliściennych.

Trójpiórny mający trzy pióra, złożony z trzech piór: Trójpiórna korona na głowie pawia. Sl. wil.

Trójplatkowy mający trzy płatki: Kwiaty mają koronę trójplatkową. Rost.

Trójpolowy, Trzypolowy, Trzebpolowy tyccący ś. trzech pól: Gospodarstwo trójpolowe, trójpolówka = dzielące pole na trzy części, eksploatowane w ten sposób, że uprawa każdej z nich przypada w swojej kolei po kilku latach ugorowania.

Trójpolówka, i, lm. i p. Trójpolowy: Gospodarstwa włościańskie były zaniedbane, ściśle w trójpolowe zamknięte. Bl.

Trójposąg, u, lm. i posąg potrójny, trójglowy: Stał ołtarz wielki, na którym wznosił się trójposąg Perkuna, Potrimpa i Poklusa. Sl. wil.

Trójpostaciowość, i, blm., rz. od Trójpostaciowy; Trójkształtność, Trymorfizm.

Trójpostaciowy, Trójkształtny, Trzykształtny, Trymorfny i. mający trzy postacie, trójkształtny.

2. min.: Mineral T. = trzy minerały o tychże samych własnościach chemicznych (np. kwarc, trydymit i asmanit), różniące ś. jednak postacią kryształów i budową wewnętrzną.

Trójpot, u, lm. y potrójny pot, obfity pot, krwawy pot: Odwróć ja głowę, żeby... popatrzeć na... rolę trójpotem zroszoną. Kon.

Trójprątka, i, lm. i bot. p. Kozierza.

Trójpręcikowy, Trzypręcikowy mający trzy pręciki. Sl. wil. Kwiat T.

Trójprocentowy p. Trzyprocentowy: Renta trójprocentowa.

× Trójprzedimkowy mający trzy przedimki, przybranki: „Porozporządzać” jest słowem trójprzedimkowym.

Trójprzymierze, a, lm. a potrójne przymierze, sojusz trzech państw: T. Austrii, Niemiec i Włoch.

Trójpysek, a, lm. i p. Trójpaszczeka: T. Cerberowy. Jabł.

Trójramienny, Trzyramienny mający trzy ramiona: Mieli w Romnowie przy trójramiennym dębie pewny rodzaj trójcy. Lel. Na krzyżu złotym trójramiennym. Słow.

† Trójrażnie przys. od Trójrażny.

† Trójrażny p. Trzykrotny.

Trójrocze, a, lm. a, Trójlecie, Trzylenie przeciąg trzech lat: T., triennium. Sl. wil.

Trójrocznica, y, lm. e, † Trorocznica: T. Bachowa, święto co trzeci rok przypadające, triterica. Otw.

Trójrodny trojakiemu rodu, trojkiej postaci będący: Trójrodna Chimera, z półkonia, półniedźwiedzia i półczłowieka złożona. Dudz. (trójcieliasta, trójkształtna, trójskładna. L.)

Trójrogaty p. Trójrogi.

Trójrogi, Trójrożny, Trzyrogi, † Trorogi, Trzyrożny, Trójrogaty, Trzyrogaty mający trzy rogi: Trójrogie orzęże rządcy morza. Otw. (= trójzób).

Trójrozsochaty rozszczepiony na trzy rosochy. L.

Trójrożny p. Trójrogi.

Trójróg, ogu, lm. ogi kapelusza o trzech rogach, kapelusz trójgraniasty, kapelusz stosowany, pieróg.

Trójrym, u, lm. y tenże sam rytm, powtarzający ś. w trzech wierszach: Ów T., który tak często u Krasńskiego powraca, jest pochodzenia angielskiego, nie włoskiego. Ant.

Trójrzędność, i, blm. i. rz. od Trójrzędny. 2. okul.: T. rzęs = rzęsy trójrzędne (tristichiasis).

Trójrzędny tyccący ś. trzech rzędów, w trzech rzędach osadzony, trzema rzędami występujący: Trójrzędne kłów osęki psa piekielnego. Brud.

Trójsekcja, i, lm. e potrójna a. trojaka sekcja.

Trójsercy trzy serca mający. Troc. T. Ennjusz. Kn., Dudz.

Trójsetny z trzechset złożony: Trójsetna rada. Petr.

Trójsiarek, rku, lm. rki chem. związek siarczkowy: T. potasu, znajdujący s. w t. zw. wątrobie siarczanej (kalium sulphuratum).

Trójsiarkowęglan, u, lm. y chem. związek siarki z węglem, należy do związków rodników alkoholowych z siarką.

Trójsieczny mający trzy ostrza. L.

Trójsinek, nku, lm. nki chem. związek powstający z podstawienia potrójnego: T. amidu = trójcyjanamid, cyjanuramid, melanin. T. wodoru = trójcyjanowodór.

Trójsinkowy chem., przym. od Trójsinek, trójcyjanowy: Kwas T.

† **Trójskładnie przys.** od Trójskładny. L.

† **Trójskładny**, × **Trójsłożny** oznaczający s. trojakim składem. Trójskładna Chimera. Petr. (= złożona z trojga zwierząt: konia, niedźwiedzia i człowieka. Petr.).

Trójskok, u, lm. i gim. *skok potrójny*.

Trójskośnoosiowy p. Trójskośny.

Trójskośny, **Trójskośnoosiowy**, **Trykliniczny**, **Anortyczny układ**, min. = *układ w kryształach nie mających płaszczyzny symetrii, w których każda ściana kryształu ma tylko jedną sobie podobną i równoległą; kryształ otaczają tu zatem pary ścian, występujące zupełnie od siebie niezależnie, i tylko ściany naprzeciwległe ukazują s. razem; jeżeli trzy ściany takiego kryształu oberzemy za podstawowe, to linje ich przecięć wskażą nam kierunki trzech osi, które zawsze tworzą z sobą kąty ukośne*. Felspat T. Siemir

† **Trójsmutny bardzo smutny; po trzykroć smutny**: Trójsmutna łez dolina. Brud.

Trójsojusz, u, lm. e *potrójny sojusz, trójprzymierze*.

Trójspółgłoskowy złożony z trzech spółgłosek: Rdzeń wyrazów arabskich stanowią kompleksy trójspółgłoskowe. BdC.

Trójsprężny *tyczący s. potrójnego sprzężaju*: Wóz T. (= do którego zaprzęgają trzy konie).

Trójsprzymierzony *we troje sprzymierzony, należący do trójprzymierza*: Trójsprzymierzone państwo, wojsko.

† **Trójsstan**, u, lm. y *potrójny, trojaki stan*: Ochotną myśl panowie pokażcie, prosimy, a my wam tu pozornie T. objaśnimy. Jurk.

Trójsławowy p. Trzystawny: Stopka trójsławowa.

× **Trójsłupny p. Trzystopniowy**: Bolesław zbudował T. majestat. Troc.

Trójsłuny p. Trzysłunny: T. łuk. Poręb.

Trójsylabnie przys. od Trójsylabny. L.

Trójsylabny p. Trzygłoskowy. L.

× **Trójszczeciasty** *mający trzy szczeci*: T. ogon. Sł. wil.

Trójszczęki *mający trzy szczęki*: Trójszczękie Chimery. Tw.

Trójszeregowy, **Trzechszeregowy** *tyczący s. trzech szeregów, potrójnego szeregu*: Zasadniczym szykiem ruskim był podówczas T. Bl.

Trójszcian, u, lm. y, **Trójszgran**, × **Trójszgranie**, **Trójszgraniec** *mat. bryła o trzech ścianach, kąt bryłowy trójścienny*.

Trójszciennosc, i, blm., rz. od Trójszcienny. Cz. T., *zbieg trzech granic ościennych*. L.

Trójszcienny l. mający trzy ściany: Zdźbło trójścienne. 2. anat.: † *Myski nierówno trójścienne karkowe*, p. *Dźwicz*. 3. bot.: *Słupek o załączni trójściennej*. Rost. 4. mat., przym. od Trójszcian: *Kąt bryłowy T. Trójścienna figura, to jest trzech ścianach*. Troc.

Trójspiczasty *zakończony trzema śpicami, kółcami, ostrzami*. Syr.

Trójspiew, u, lm. y *spiew trzech osób, tercet*.

Trójsrubowiec, wca, lm. wce *okręt o trzech śrubach, wprawiających go w ruch*.

Trójswięty *trzy razy święty*: Trójswięta pieśń, trisagion: Św. Boże, Św. mocny, Św. nieśmiertelny, śpiewanie kościelne. Skar.

† **Trójtak**, a, lm. i p. **Trajtak**. L.

Trójtłenek, nku, lm. nki *związek chemiczny*: T. arsenu = *arszenik rodzimy*. T. fosforu, siarki.

† **Trójurząd**, edu, lm. edy *władza w kopalniach soli krakowskich, złożona z podkomorzego, jako sędziego kopalni, żupnika, jako zarządcy dochodów i rozchodów, i bachmistrzów a. górmistrzów, zawiadujących robotami*.

Trójusty, **Trójgęby** *mający troje ust*. L.

Trójuszny *mający trzy ucha*: T. statek. Kn.

Trójwartościowy (o pierwiastkach i związkach chemicznych) *mający trzy wartości*: Glin jest T., magnez zaś dwuwartościowy.

× **Trójwęgielny** *przym. od Trójwęgiel, trójkątny*: Tu s. trójwęgielna Polski, Rusi i Węgier schodziła granica. Św.

Trójwęgiel, gla, lm. gły p. **Trójkąt**. Troc. T., trójwęglasta figura, trójkąt, trójgran. Kn.

× **Trójwęglasty**, × **Trójwęglasty** *przym. od Trójwęgiel, trójkątny*: Trójwęgiel, trójwęglasta figura, trójkąt, trójgran. Kn.

× **Trójwęglasty p. Trójwęglasty**: T., na trzy granie. Kn.

× **Trójwęglomiar**, u, blm., p. **Trygonometrja**. Rogal.

Trójwęzły *o trzech węzłach*. L.

Trójwidzenie, a, lm. a *widzenie przedmiotów w potrójnych obrazach, trojenie s. w oczach*: Jedno oko może być także dotknięte trójwidzeniem, lecz w tym razie trzeci obraz jest nadzwyczaj słaby.

Trójwieczny, **Trójwiekł**, **Trzechwiekowy** *tyczący s. trzech wieków, trzy wieki żyjący, trwający*: T. Nestor. Nar.

Trójwieki p. Trójwieczny: T. Nestor. Petr.

Trójwieńczy l. tyczący s. trzech wieków. 2. zool.: *Tasemiec T., p. Tasiemiec*.

Trójwładca, y, lm. y, **Trójwładca** *jeden z trzech razem władających, tryumwir*.

Trójwładca, y, lm. y p. **Trójwładca**: T., tryumvir. Błaż.

Trójwładztwo, a, lm. a *panowanie trzech, tryumwirat*. Chm. B.

Trójwnętrzościowy nerw, anat., p. **Nerw**.

Trójwręb, ebu, lm. eby, **Tryglif**, **Tryglifa** *bud. jeden z dwu rowków trójkątnych, występujących z ich połówkami na fryzach doryckich*: Trójwręby a. tryglify są to chowania potrójne w kapitelu słupów doryckich. Pódecz. Zdr. **Trójwrębek**.

Trójwrębek, bka, lm. bki p. **Trójwręb**. Pódecz.

Trójwymiarowy *mający trzy wymiary*: Rzut T. Ciało trójwymiarowe.

Trójzaostrzony *zakończony trzema ostrzami*: *Pocisk T. Ml. (= groł strzały łukowej ma trzy ostrza: jedno z przodu, a dwa w tyle, t. j. dwa zadziory*. Ml.).

Trójzawiasowy *opatrzony trzema zawiasami*: Drzwi trójzawiasowe.

Trójzab, ebu, lm. eby l. a. **Trójosć** *trójkołec, narzędzie trójkołeczaste, z którym zwykłe przed stawiają Neptuna, bułka wód*: *Otw., Odym*. Bóg trójzება uśmierzy te fale. Kras. 2. a. *Izgrzyca* bot. (triadia) *rośl. z rodziny traw*. Gatunek: T.

leżący a. schylony (t. decumbens). 3. chr.: T. Joberta = narzędzie trójzębne do usuwania tak zw. myszek stawowych. †T. = zegadło trójzębne Marcelusa do przyżegania śledziony (tridens Marcelli).

Trójząbkowy tycający ś. trzech ząbków, mający trzy ząbki: Rurka korony wydłuża ś. w długi język, na kraju trójząbkowy. Rost.

Trójzbrojny silnie uzbrojony: Trójzbrojni Rzymianie. Wad.

Trójzębny, × **Trzyzębny**, † **Trozęby**, **Trójzęby** l. a. × **Trzyzębaty**, **Trójzębowy**, **Trzyzębowy** tycający ś. trzech zębów, zakurczony trzema zębami: Trójzębne berło Neptunowe. Dm. 2. przym. od **Trójzab**. Przen.: Neptun T. L. (= *uzbrojony trójzębem*).

Trójzębony Neptun = noszący trójzab: T. rządca morza Neptun. Otw.

Trójzębowy p. Trójzębny: Ona szeleści trójzębowym trenem. Zap.

Trójzęby p. Trójzębny: Trójzębe berło Neptuna. Otw. Trójzębe widły Neptuna. Troc. Trójzębe widelce. Pot.

[**Trójziele**, a, lm. a, **Trujziele**] l. „ziele, które za morzem rośnie i leży z każdej niemocy samym tylko dotknięciem”. 2. p. **Trujziele**.

× **Trójzłożny p. Trójskładany**. L.

Trójzrab, ębu, lm. ęby *potrójny zrab*: Postawię posąg moey granitowej, T. od tego miesiąca srebrniejszy. Glin.

Trójżeniec, ńca l. lm. ńcy, × **Trójżeń**, † **Trzeżeńca** ten, co ma trzy żony a. trzeci raz żonaty. 2. lm. ńce bot. (burmannia) roś. z rodziny trójżeńcowatych.

Trójżenny, × **Trójżonaty** człowiek = *trójżeniec*: Dwu- czy T. Crispi. Jun.

× **Trójżeń**, a, lm. owie p. **Trójżeniec**. L.

Trójżeńcowate rośliny, bot. (burmanniaceae) rodzina roślin kwiatowych jednoliściennych.

Trójżeństwo, a, blm. stan trójżeńca, posiadanie trzech żon naraz. L.

× **Trójżonaty p. Trójżenny**.

[**Tróna**, y, lm. y] p. **Trumna**.

[**Trówać**, a, at] p. **Trwać**.

[**Trówanie**, a, blm.] czynność cz. **Trówać**.

[**Trówełka**, i, lm. i] p. **Trówła**.

[**Trówka**, i, lm. i] p. **Trawka**. Łop.

[**Trówła**, i, lm. i] p. **Truchla**.

[**Trówła**, y, lm. y] p. **Truchla**. Zdr. [**Trówelka**].

[**Trpień**, a, lme] p. **Trzpień**.

Trram, trram w. *odgłos bębnienia*: Wojsko i doszse—wojsko? T., T. i T. T. z bębniami. Fred. A.

† **Trszakawica**, y, lm. e p. **Trzaskawica**: Błyskawij błyskawicą i trszakawicą. Ps. flor.

[**Trrr!**] p. **Tprrr**.

× **Trtecz**, y, blm. = **Rtęc**. Troc.

× **Trteś**, i, blm. = **Rtęc**. Troc.

† **Trtęc**, i, blm., p. **Rtęc**. Sien.

Trubadur, a, lm. owie *średniowieczny prowansalski poeta i śpiewak miłości*: Pewien T. od brzegów Garony opiewa dzieje miłośnych pasterzy. Mick. Ów T. młody, który piękności i miłości służy. Mick. Gdy ś. rycerze pożenią, kończy T. piosenkę. Mick.

[**Trubca**, y, lm. e] p. **Ganta**.

Trubnik, a, lm. i? Znasz ty zacierę, popary, rozbiory, kotły, alembiki, kadki i trubniki? Fred. A.

[**Trubować się**, uje ś., ował ś.] p. **Turbować** ś.: On tu doniesie, nie trubujecie ś. Ork.

[**Trubowanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Trubować** ś.

[**Trucenie**, a, blm.] czynność cz. **Trucić**.

Truchelk, u, blm., p. **Trucht**.

[**Truchelka**, i, lm. i] p. **Truchla**.

[**Truchla**, i, lm. e, **Truchła**, **Truhła**, **Tróchła**, **Tróhła**, **Trówła**, **Trówła**, **Trugła**] l. *skrzyznka na rzeczy*. 2. p. **Trumna**.

Truchleś, eje, a! l. *rozsyypwał ś. w proch, rozkładać ś., próchnić*: Nieboszczyk truchleje. [Szmaty w ziemi truchleją] = *butwieją*. Przen.: „*niknąć w oczach*”, *wąleć*, *schnąć*, *ślabieć*, *spadać z sił*: Gdy coraz zadają nowy ból Jemu, krew ś. święta leje, On coraz bardziej na siłach truchleje. Odym. Z więzienia okrutnego wypuszczony, już nie mógł więcej wskórać, lecz zniechęcał zawsze truchlejąc, wychorzał się skawęczał. Błaż. Temi przycgodami majątności giną, stany bogate niszczejają i familje truchleją. Birk. Bóg ś. rodzi, moe truchleje. Karp. 2. [T.] *schnąć*, *usychać*: Stoi dąb nad wodą, da i gałazki truchleją. Złodziej będzie truchlał na ciebie. 3. przen. *mdleć*, *ślabnąć*, *martwieć*, *kamienieć*, *drętwieć*, *cierpnąć*: Duchu mój, czemu mdlejesz? czemu we mnie truchlejesz? Koehan. T. z bojaźni, strachu, dziwu, zadumienia, drętwieć. L. Aż truchleje na tę mowę. L. Jakże truchlejesz cała, usiądź i uspokój ś. Blednieją i jakby z pewnej śmierci, przed czasem truchleją. Bardz. Trwoży ś. serce we mnie i truchleje, i ręka czemuś nadzwyczaj ślabeje. Lubom. Widząc to, z radości truchleje i krzyknie: cudo ś. w tym dzieje. L. Truchleje nieboraczek od żalu, od kłopotu, od miłości, od tej straty Troc. Język truchleje na te dobrodziejstwa. Troc. Śmiałek przed czasem wykrzykuje, a w rzeczy zaś samej truchleje. Troc. Hałas, tartas po Poznaniu, a Prusak truchleje. Pol. Ten król, przed którym narody truchlały. Niem. Nie zaraz T., jeśli fortuna pojrzy na cię krzywo. Pot. Truchlał Mojżesz na brzmiaące ust Boskich odgłosy. Drużb.

† **Truchlen** smutny, moerens. B. Sz.

Truchlenie, a, blm., czynność cz. **Truchleć**.

Truchlin, u, lm. y bot. (globba) roś.

† **Truchliwie** przys. od **Truchliwy**. Sekl.

† **Truchliwość**, i, blm., rz. od **Truchliwy**.

† **Truchliwy** *trwożliwy*, *bojaźliwy*, *lękliwy*: Serce truchliwe. Leop.

× **Truchlogra**, y, lm. y *tragiedja*. Mrong.

[**Truchła**, y, lm. y] p. **Truchla**: Wzdy Hanki mu nie dam, choćbym w truchle ją ujrzał. Glin.

Na lieu pobladł, tylko go do truchły brać. Bst. Bliżej mu do ślubu, niż do truchły Sienk.

Truchło, a, lm. a l. [T., **Truchno**] *próchno*: Inne, słabsze, rozpadały ś. w drobne ułamki, jak T. bezwładne. Zer. Przen.: I kiwało ś. to T. na fotelu, natrzęsało jakby nad ludźmi. Brt. 2. †T., †**Truchłość** *zgryzota*, *trwoga*. B. Sz.

† **Truchłość**, i, lm. i p. **Truchło**. Modl. Wac., B. Sz.

[**Truchno**, a, lm. a] l. p. **Truchło**. 2. [Hybi T., hybi próchno] = *tinctura chinoidina*.

Trucht, u, blm. *bieg konia, przódny od stępa*, a *wolniejszy od klusa*, × *dyrdanie*: Truchtem a. [truchta] jeździć. Niechże już pielgrzym na podjezdka siada i dąży truchtem do wieczystej chwały. Szym. Widzą niedźwiedzia, który truchtem ku nam bieży. Jak. W. Truchtem, człapem. Mrong. Świńskim truchtem = *drobnym truchtem*, *truchcikiem*. T. tatarski = *trucht*, w czasie którego Tatarzy trzymają mięso końskie pod siodłem, dopóki nie zmięknie, nie skruszeje, a przez to nie stanie ś. zdatnym do jedzenia. Troc. Zdr. **Truchcik**, **Truchteczek**.

1. [Truchta] p. Trucht.
 2. [Truchta, y, blm. Trukta] włoszczyzna (*wp. cebula, marchew, pietruszka*).
 Truchtać, a, al, Truchtować *ist* truchtem: Jak ś. puścić galopa, inne za nim musiały T. Krasz. [Truchták, a, lm. i, Biegus] *kulik (ptak)*.
 Truchtanie, a, blm., czynność cz. Truchtać.
 Truchteczek, czka, blm., p. Trucht. Jadę na moście stepem, przez Pragę truchteczkiem. Wilk. Jechał 80-letni Zabiński truchteczkiem. Wilk.
 Truchtować, uje, ował p Truchtać: Wałowity słoń bez wysiłku truchtuje tę gęstwinę. Sp. (= *przebiega truchtem*).
 Truchtowanie, a, blm., czynność cz. Truchtować; *trucht*: Melodja pięknie maluje T. konia.
 Truciciel, a, lm. e, Truciznik, × Truciznik, × Otruciciel, × Otruciel, × Otrawiciel *ten, co truje*. Pileh.
 Trucicielka, i, lm. i forma ż. od Truciciel.
 Trucicielski przym. od Truciciel.
 Trucicielstwo, a, blm. *zajęcie, charakter, rola truciela lub trucieli*: Samo imię Bony przywodzi na pamięć przekupstwo, intrygi, gamractwo, T. Szaj.
 [Trució, i, il] p. Truó.
 Trucie, a, blm., czynność cz. Truó: T., trucizny zadawanie komu. Troc.
 × Trucień, tnia, lm. tnle p. Truteń. Troc. L.
 [Trucina, y, lm. y], † Trucina p. Truczina. Biel. M., Kaz. 1555. Lekarstwo przeciw jadowi i truciein wszelkiej. Trzyc. Na poły z truczina są takie potrawy. Rej.
 [Truciz, y, lm. e] p. Truczina.
 Truczina, y, lm. y, † Trucina, [Trucina, Truciz, Trut], × Truta i. *wszelka istota, która, dostawszy ś. do ustroju, przyprowadza go o śmierć (venenum, virus, toxicum)*: Silna, gwałtowna, powolna T. Zażycie truciznę. Zadać komu truciznę. T. jest z jadu, z soku, z prochów i t. d., którą sobie kto a. drugiemu zadaje. Troc. Trucziny dopadł. Troc. Truczina co napuścić. Troc. Truczina kogo gubić. Skar. I trucizny, które zabijają, od ziół zdrowych swój początek mają. Lubom. Za truciznę mają te zioła, co człowieka psują, zabijają. L. Gdyby kto nosił jad a. truciznę, azałby ś. nie strzegł, aby tym, którymby dobrze chciał, śmierci tym nie uczynił? L. Kleopatra zadała sobie truciznę przez węże. Biel. M. T. jadowita. Biel. M. Nie mogąc żadnej rady wypitej truciznie znaleźć, tejez nocy umarł. Kochan. W czaszy była T. Kochan. Już też i T. morzyć go począła. Górn. Już zaczęła działać T. Ten napój z trucizną pomieszany był. Górn. Pochlebstwo gorsze, niż T. Rys. Dla ciebie zjadł smakują trucizny. Kras. Zmiłuj ś., niech mię kto ratuje, jadowitą truciznę piłem, skutki czuję. L. Gdy Bóg chce, T. nie truje. Min. A kiedy przyjdzie rozstania ś. chwilka, wtenczas trucizny daj mi kropel kilka. Mick. Ale gdzież jest Bona? może truciznę podaje Barbarze? Słow. Trucziny krwi = *działające na krew (venenum sanguinis)*. T. nerwowa = *działająca na nerwy (venenum neuroticum)*. T. serdeczna = *działająca na serce (v. cordis)*. Truczyn obawa (chorobliwa) (iophobia), Truczina wywołany (venenatus, venenosus, toxicus). Przen.: *jad, zguba, zabójstwo, zatrucie*: Hańba jest to wolna T., zabijająca duszę człowieka. L. T. nauki heretyckiej. Zigr. Taka nauka jest T. dla młodzi. Troc. Pochlebstwo wielka na pana T. Groch. T. miłości L. 2. [T.] *epitet, dawany na wsi przez młodzież męską dziewczynie hożej, wesolej, ponętnej, lecz niedostępnej*.

× Truciznik, a, lm. cy, Truciznik i. *truciznę robiący, sprzedający*. Kn., Troc. 2. p. Truciciel. L. Truciznodrzew, a, lm. y bot. (*rhus toxicadendron*) *roś. z rodzaju sumaka*.

Trucziny przym. od Truczina. Troc. Płki ogniste, nabite zaprawą dymiącą ś. smrodliwą, trucizną zarażoną, zowią trucziny kule. Jak. J. Trucziny lekarstwa zamorczyły króla Stefana. Cz. (= *zabijające, zabójcze, szkodliwe*)

Trucziczny przym. od Truciznik, *trucielski*: Wychowańcy XIX wieku, cóz wiemy o tej trucińczej pladze stuleci średnich, stuleci mniemanego błogosławieństwa?

Truciznik, a i. lm. cy p. Truciznik: Któryż we Włoszech całych T. związany nie był z Katyliną? Nagur. T., truciznę robiący, czarownik trujący. Bobr. Otruci ludzie zaczęli przeklinać człowieka Bożemu, mówiąc, że T. jest i szatan. Słow. 2. lm. ki, Trujetlina bot. (*drimia*) *roś.*

[Trucony] i. lm. od Trució. 2. *zatruty, otruty*. 3. *trujący*: Spotyka syna winem zielonym, a jego żonę zielkiem truconym. Syrok.

[Trucować, uje, ował] *dufać sobie zbyt cznie*.

[Trucowanie, a, blm.] *czynność cz. Trucować*.

Truó, uje, ul, [Trució] i. *pozabawiać życia truczina, zadawać truciznę*: Gdy chce wyrok wieczny, i truczina nie truje. Min. Mężobójcom i trującym część będzie w jeziorze gorzącym ogniem. B. B. Truli, struci są. Pot. Gazy trujące. Przen.: *szkodzić zdrowiu, psuć żołądek, zatrwać organizm*. W restauracji tej trują nas obiadam. 2. *plód = spędzać*: T. plód, poronienie czynić, kazić plód. Kn. Przen.: Na głos Pański z obłoków ognie wyskakują, pustynie drżą arabskie, łanie dzieci trują. Kochan. (= *ronić, poraniać; lanie psują ś.*). 3. *przen. zatrwać, trawić, kazić, psuć, niszczyć, zabijać*: Pomyślność zbyt czna częstokroć najmężniejsze truje umysły. Nar. 4. *przen. dręczyć, gryźć, martwić, trapić*: Nie truj mi serca, które jak liś zwiędło. L. (= *nie zatrwać*). Trulo ją lekkomyślne życie córki. 5. † T., [T.] *tracić, trawnić, marnotrawić, puszczać, putać, marnować*: Szkoła tu T. pieniądze. Pot. [On truje pieniądze]. T. czas (= *zabijać czas*). T. ś. i. *truć siebie, żużyć trucziny*. Przen.: *szkozić sobie na zdrowiu, psuć sobie żołądek, zatrwać sobie organizm*: Truje ś., jadając po restauracjach. 2. (o kobiecie brzemiennej *psuć ś., ronić, spędzać plód rozmyślnie*; Truje ś. brzemienka, struła ś. albo struła plód niedoszły chcą. Kn. 3. Truje ś. plód, poronieniem odcodził, *aboritur*. Kn. (= *traci życie*). 4. *przen. dręczyć ś., gryźć ś., martwić ś., trapić ś.*: Zamiast żebys miała być. kontenta, trujesz ś. niepotrzebną zgryzotą. L.

× Truó, a, blm.: Jeleni T. (*cerva*) = *ziele, którego sokiem Gallowie napuszczali strzały, polując na jelenie*. Bobr.

Trud, u, lm. y, × Utrud i. *trudzenie ś., utrudzenie, morderca, mordź, znoś, fatyga, wysiłek, praca*: Przydają ś. też wołom choroby rozmaite, jakoby trudy z pracy wielkiej a gorące; to poznać, gdy a. jeś nie chcą, a. język dla ochłodzenia wywieszają. Trzyc. Wojska już strudzonego z sobą wyciągać i nowym trudem mordować nie chciał Błaż. Znosić trudy. Trudy wojenne. Zadać sobie wiele trudu. Zahartowany na trudy. Dokazać czego z wielkim trudem. Nie potrzeba trudu tak wielu ludzi, lepiej tę wojnę skończyć przez jeden pojedynek. Zał. Prózne znoje, trudy, poty, kiedy fortuna matką być nie chce. L. Nigdy ś. trudy i wysługi nasze nie nadgroczą. L. Nie masz nie dobrego bez trudu i kłopotu. Pileh.

Trudy około wychowania dziecka. Wszystkie kłopoty trudem zwyciężony i troskę uspił, która go trapiła. P. Koch. Taż to nam korzyść za tyle podjętych prac i trudów? Kras. Cesarz tego ludu nie szczenił trudu. Kras. Któż za swe trudy miał większą nagrodę? Kras. Nie żałował kosztów i trudu. Jeździ na czaty, głód i zimno znosi i w trudach siły nabiera. Niem. Te kraje zdobyte mógłbym zatrzymać za trudy złożone. Niem. Wiele miał trudów. Troc. Ta myśl osłabiała mu trudy pochodów. Sienk. T. osłabił nam ciało. Sienk. Nie zadawaj sobie trudu. 2. †T. *męka*: Przez T. Bóg swój lud odjął djabieł stróżej. Bogar. (odjął djabłu za straż. Biel. M.; przez mękę swą. Skar.). Horacjusz w trudach więzienia moskiewskiego przełożony przez Petrycego. 3. [T.] *smark*: Patrzy, a panu nosem wychodzi T., ale woła: utrzyj sobie nos. 4. × T. *ślad, trop*: Pies zna truda (trudy) za zającem. Troc. 5. bot.: Koński T., p. Konitrud.

[Truda, y, lm. y] *zmarłowie*.

× Trudliwie przys. od Trudliwy. L.

× Trudliwy *nico trudny, niełatwy, przytrudny*: Święcie ś. trzeba na prace trudliwie. Jabł.

1. [Trudna] *trudno*: O wodziczkę T.

2. [Trudna, y, lm. y] p. Trumna.

× Trudnić, i, ił i. co = *robić trudnym, utrudniać co, przeszkadzać w czym*: Wzdyma ś. rzeka nagle mętnymi wodami, przeprawi wszystkie trudniące i z brodami. Susz. Trudnił, ile mógł, naszych interesów. Troc. Rzplta dla ich zajęcia szwanku nie wzięła i akt zaczęty nie był trudniony. Biel. J. Rzecz porządnie prowadzi, nie zaczyna się w mowie, nie trudni sam swojej rzeczy, nie mówi fucliwie, co i wdzięczność odejmuje i rzecz przerywa. Górs. J. Nakłonię, prawi, ja ich serca, że ci w tym T. nie będą. Nies. Dowmunt trudnił mi oddanie aktów grodzkich. Mat. T. ś. w czym, T. sobie co. Troc. 2. × T., [T.] *trudzić, fatygować, męczyć, nużyć*: Noc całą twą urodą trudnię swe spojrzenie. Sf. 3. kogo do czego = *robić mu trudności, przeszkadzać mu w czym, powstrzymywać go od czego*: Do apostołskiej tej pracy (miewania kazań) ani go biskupi urząd, ani senatorska godność nie trudniły. Nies. 4. × T., [T.] *obchodzić, zaprzętać, zajmować, niepokoić*: [T. kogo]. Niespokojność moja nie trudni wacpana bynajmniej. L. T. ś. I. czym = *zatrudniać ś., zajmować ś., parać ś., bawić ś. czym, chodzić koło czego, prowadzić co; zaprzętać ś. czym*: Robić jest T. ś. pracą. Niem. T. ś. rzemiosłem, handlem, nauczaniem. Nie wierzę, aby Władysław, nie uprzętnawszy zupełnie domowych rzeczy swych, odległa i niepotrzebna T. ś. miał wojną. Błaż. 2. †T. ś. = *stawiać sobie nawzajem przeszkody, zawodzić, przeszkadzać sobie wzajemnie, wchodzić sobie w drogę*: Uciekając w ciasnych bramach, sami ś. trudnili. Warg. 3. [T. ś.] *troszczyć ś., martwić ś.*: Kazał im polegać, żeby wszyscy spali, nie trudnili ś.

× Trudnienie, a, blm., czynność cz. Trudnić. Trudnienie się, a ś., blm., czynność cz. Trudnić ś.

Trudnik, a, lm. cy *człowiek twardy, oporny, przekora*: Korsak, jeden z manifestantów a zwykły we wszystkim T., dodał nawet... T. K.

Trudno t. przys. od Trudny; Z trudna, †Strudna: Ta śrubka T. ś. odkręca. †T. ma co być = *niepodobna, aby...* Acz od ciebie do gruntu zniszczeni, jednak ci za złe mieć T. mamy i winować cię nie możemy. Biel. M. T. ma wójb dobrze isć, kiedy jeden stary wół ciągnie dobre sasa,

a drugi młody do lasa. Gil. Niesworne woły T. mają wóz ciągnąć. Gil. T. zechcesz. Otw. S. = T. ci będzie chcieć, T. oczekiwad, abys chciał. Tak walne było niebezpieczeństwo, że mu wojsko ztrudna zabiec mogło. Val. Przewrotni z trudna bywają naprawieni. Birk. Z trudna należeć ś. mogą podobni przyjaciele. Wys. Z trudna mieć mogła, aby ją kto nawidził. Wys. Turcy między sobą są obyeczajni, jak z trudna na dworze francuskim. Kłok. (= *jak rzadko na dworze francuskim*). Z trudna to pokazał. Troc. 2. jest, Trudna = *trudna rzecz*: Chcącemu nie nie T. Pot. T. ś. śmiać, gdy co dolega. Kn. T. to doehować cało, na co ich godzi niemało. Kn. T. wiele i dobrze mówić. Kn. T. zataić co nowego. Kn. Trudniej czasem upór zwyciężył na rzeczy mniejszej, niż na tej, gdzie o zdrowie idzie. Star. T. z wilka uczynić barana. Troc. Nie T. ś. domyślić. Skar. T. wilkiem orać. Rys. T. to czynić, zrozumieć. Troc. Natrudnie raz z drogi prawdy spaść, potem im dłużej ścia, tym dalej w las. Smotr. T. I = *trudna rada!*, *co robić! mniejsza o to! trzeba ś. pogodzić z losem!* niema co! Należało mi ś. być karmionym do śmierci kosztem publicznym, ale nie miałem tego szczęścia, T. I. L. T. mi = *nie mam czasu, jestem zbyt zajęty*: T. mi, zabawiony jestem. Kn. T. o co = *ciężko o co, niełatwo co dostać, nie można czego znaleźć*: Teraz nam o Zamojskich, Strusów, Chodkiewiczów i innych zacnych ludzi w tej ojezyźnie trudniej, niżli o Nalewajków, Pawluków, Chmielnickich. Opal. T. o pasadę, o kawałek chleba. T. o zapasy żywności. T. o podwodę. U nas mury ś. nie świecą, a o kącik nie tak T. Pol.

Trudnomównie przys. od Trudnomówny.

Trudnomówność, i, blm., rz. od Trudnomówny: Krótkomówność, T., *brevis esse laboro, obscurus fio*. Kn.

Trudnomówny który mówi, wyraża ś. z trudnością. L.

† Trudnonoszy *trudny do noszenia, przeniesienia, ciężki*. Rej. Torły trudnonosze = *trudne do noszenia na stół*. Brk.

Trudnopojętny z trudnością *pojmujący, tępolgły*. Śl. wil.

Trudnoruchy *doznający trudności w poruszaniu ś., nieruchawy, ociężały*. Śl. wil.

Trudnostka, i, lm. i p. Trudność: Wszystkie drobne życia trudnostki są dla niej całkiem nieznanne. Krasz.

Trudność, i, l. blm., rz. od Trudny: T. zadania T. oddychania. Troc. Uryny, stolea T. Troc. T. w chodzeniu. T. ustąpi, gdy woła przystąpi. Kn. (= *chcęmu nic nie jest trudne*). T. jaka daje szacunek rzeczom. Lach. T. jest chwaly nieśmiertelnej matka. L. 2. lm. i = a) *trud, wysiłek, móżól; rzecz trudna, zawada, przeszkoda, przeciwność*: Rozkosz, którą z trudnością, kto dostał, najśodsza. Min. Nie litował ani kosztu, ani trudności swojej. Rej. T. mam, trudności zazywam, *sulo*. Kn. Jako ś. będziesz pocić, jaką będziesz miał T. Kn. Zadawać komu T., czynić mu T. Kn. Nie nie jest bez trudności. Troc. Każda rzecz ma swoją T. Troc. Rozwiązać T. Troc. Po przebytych trudnościach i trudach. Troc. Nowe zachodzą trudności. Troc. Zwalczać, zwyciężać wszelkie trudności. Żadnej nie będzie o zapłatę trudności. Wuj. (= *kwestji*). Robić komu trudności (= *kwestje, szykany*). Z tej nauki o krzyżu i cierpieniu trzy mogły wielkie trudności urość. Skar. Z niemałą mu to trudnością przychodzi. Skar. Puścił ś. do Jeru-

zalem, żadnymi ś. trudnościami na ziemi i morzu odstraszyć nie dają. Skar. Mocna jest miłość, bo wszystkie jej trudności ustępować muszą. Skar. Cóż nam dobrego bez pracy i trudności przychodzi? Skar. Trudności uważane ledwo za podobne do pokonania. Sniad. Nie dał ś. odstraszyć żadnymi trudnościami. Twardowski na koncept wpada i zadaje T. nową. Mick. b) †T. *ambaras, zawrót głowy, kłopot, ćwiek, klin (w głowie)*: Pięknością swoją siłą białychgłów i oczom i myślom czynił T. ten młodzieniec. Warg. c) †T. *trudne położenie, bieda, ucisk, kłopot, ostateczność, przykrość*: Przywiedziony do ostatniej trudności, musiał ś. ukłonić. Kłok. Przyszlibyśmy byli do trudności wielkich, by on nas nie ratował. Warg. Ktoby potwarliwie na kogo żałował, czyby obwinionego do trudności a. więzienia przywiódł, ma być karana. Sz. Nie należy komu bez przyczyny trudności skargą zadawać. Karnk. d) Trudności = *niepokoje, kłótnie, swary, tarapaty, nieporozumienia, niesnaski, termedje, komeraże, awantury*: Szlachta o grunty wielkich trudności między sobą zazywają, i stąd morderstwa między niemi bywają. Biel. M. Polacy wnet zbrzydli sobie trudności, które na nich za panowania wojewodów gwałtem wielkim przypadały Błaż. Tedy takowy potwarca wiecznie ma być miany za bezecnego, jako jaki potwarca, który o fałszywe rzeczy drugiemu wiadomo T. zadaje. Orm. (= *ciężki zarzut*). W T. kogo wdać (= *w ciężką sprawę*). 3. blm., lek. (difficultas): T. w chodzeniu (d. ambulandi). T. w połknięciu (deglutitio difficilis). Zdr. Trudnostka.

Trudnotopliwość, i, blm., rz. od Trudnotopliwy.

Trudnotopliwy *wymagający do swego stopienia wysokiej temperatury*: Ruda trudnotopliwa. Łab. Krzescz T. Łab.

Trudny i, *nie łatwy; ciężki do uskuteczenia, do osiągnięcia, uciążliwy, mozolny, pracowity*: Trudna to rzecz, sprawa; nie wiedzieć, co tu począć. Kn. Trudne a ciężkie jest jarzmo świata nędznego tego. Rej. Trudna nauka, sprawa. Troc. Choroba ta była bardzo trudna do uleczenia. Troc. **Trudna** = *trudna rzecz, sprawa, trudno*: Trudna było z tej ś. sprawy wyłazić. Troc. Chcącemu niemasz nic trudnego. Górn. Nie u P. Boga trudnego. Skar. Jeśli ś. nam co trudnego zda, pomoć Jego mamy gotową. Skar. Wszystko nie chcącemu trudne. Fred. M. Początek zawsze T. Prz. T. przejazd. Troc. Trudna to gadka, kwestja, pisanie, mowa. Kn. (= *zawiła, niejasna, zamiatwana*). Trudnych rzeczy nie rad na kaza nie wnosić. Skar. Trudne położenie = *kłopotliwe, krytyczne*. Onych trudnych a skrytych rzeczy, których rozumem sięgamy, nie może prosty człowiek łatwo pojąć. Orzech. (= *ciemnych, niedostępnych*). 2. *niemożliwy, niemożliwy, daremny, zbyteczny, niepotrzebny*: Trudna z baranem wilka zgoda. Trudne zabiegi po niewczasie. 3. *zły, przykry, uciążliwy, niedostępny, fatalny*: Ujechałszy trzy mile drogą trudną i kamienistą. Warg. Trudne zejście z góry. Wszędzie tam w tych górach jest kraj T., pusty, nie wlezie tam na górę opilý chłop. Biel. M. Medea barana z złotą wełną zawiesiła w ciasnym a trudnym miejscu między dwiema skałoma na morzu. Biel. M. 4. *uciążliwy, ciężki, srogie, okrutny*: W Prusach byli srodzy poganie i moiżni, którzy królom polskim wielkie i trudne wojny zadawali. Nies. 5. *ciężki, krytyczny*: Lata te nasze są żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nie ładajako pożyć; już

tu wszystko jak z kamienia kował. Podw. Arfo złociста, uciecho świętego króla psalmisty w trudne czasy jego, kiedy przed Saulem z tobą samotwory uciekał w góry. Groch. 6. *oporny, twardy, nieużyty, niechętny, nieuczynny, nieugięty, nieskory, nieskłonny do czego*: Komu kiedy Jezus był T. ku wspomnieniu? Białob. Jeśli w tych rzeczy wypełnieniu niedbali abo jakkolwiek trudni byli, tedy ich dla takiej wzgardy rozkazów naszych kłątjom poddajemy. Herb. Żydzi w początku trudnemi ś. czynili w popisaniu. Białob. Prosiła ojca, aby ją do grobu Bózego posłał, na co T. był ojciec, nie mając innego dziecięcia. Skar. Gdy pan T., tedy go nie odprawi. Ek. Pojechałem do Chreptowicza, perswadując mu, aby osobliwy dał memorjał od siebie królowi, ale był T. Mat. T. człowiek, nieludzki, nieuproszony, nieuczynny. Kn. Ciężki a T. człowiek, *durus et ferreus*. Mącz. Bałem ś., iżś człowiek T. Sekl. (dziwny, surowy, srogie. Sekl.; dziwaczny, niedogodzony. L.; z którym trudno dojść do ładu). Daj ś. użyć, nie cheiej nam być T. Troc. Oj, to kobieta bardzo trudna! L. 7. [T.] o którego trudno: Alboz mi to trudna zona? siedem ich mam, ósma doma. 8. [T. człowiek] *przykry, zrzędnny*. 9. lek.: Trudne moczenie, dolegliwość w moczeniu, w oddawaniu moczu (dysuria). 10. pol.: T. poród (partus laboriosus).

[Trudować się, uje ś., ował ś.] *mocować ś., borykać ś., walczyć, starać ś. usilnie, dobijać ś. o kogo, o co*: Cieciorki tak wyglądają, jak gdyby rozumiały, że samey walczą i trudują ś. o nie. Dyg.

[Trudowanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Trudować ś.*

Trudzenie, a, lm. a i, *czynność cz. Trudzić*. 2. p. **Trudzenie** ś.: Dalekie trudzenia przez przykre góry, zagęszczone lasy. Błaż.

Trudzenie się, a ś., blm., niek. **Trudzenie** *czynność cz. Trudzić ś.*

Trudniczkwate rośliny, bot. (combretaceae) *rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych*.

Trudniczka, i, lm. i, **Sznurek** bot. (combretum) *roś. z rodziny trudniczkwatych*.

Trudzić, i, il i. *męczyć, nużyć, mordować, fatygować*: Przepraszam, że pana trudge swojemu sprawami. Gdy wzrok nad księgami trudge. Mick. (= *wysilać, mozolę*). Nigdy nie chciał o tym T. czola. Kulig. (= *skłęczć, łamać sobie głowy*). [Niechże ś. do ciebie koniczek nie trudzi]. 2. × T., † *Trużyć ciało = umartwiać, trapić, dręczyć*: Paskami i włosienią ciało trudziła. Nies. 3. † T. *krępować, hanować*: T. nogi pętem. T. ś. i. *męczyć ś., nużyć ś., mordować ś., fatygować ś., wysilać ś.*: Pracują ś. młodzieńce i trudzają ś. B. B. T. ś. nad czym. Żywe pilnował, teraz ś. umarłego wyżywieniem trudzi. Mick. Ale ś. twoja świętość nazbyt o mnie trudzi. Mick. (= *troszczy*). 2. [T. ś.] *pracować*: T. ś. przy robocie. 3. [T. ś.] *przykrzyć ś., dłużyć ś. nudzić ś.*: Czas, świat mi ś. trudzi.

† **Trudzielnik**, a, lm. cy *pracownik*: Onoż T., co żyje niewczasem, Bachus przyjechał do nas tołumbasem. Pot.

† **Trudzien** *strudzony, zmęczony*. Fort.

[Trudziok, a. lm. o] = **Konitrud**.

Trudzin, u, blm., p. **Grajołina**.

Truf, u, blm., *piw. reszka piwa w beczce, zostająca pod dziurą czopową; reszka brzezki na chłodnikach*.

Truffla, i, × Trófla, × Tartoffla, lm. e a. × Tartufole, × Tartufole, × Tartofoli, Piestrak, bot. (tuber) rośl. z gromady grzybów, z rodziny truflowatych. Gatunek: T. zwyeczajna a. jadalna a. czar na (t. cibarium). 2. T. biała, p. Piestrak.

Trufiarz, a, lm. e wyżeł odnajdujący w ziemi trufle, wyżeł truflowy. Przen.: Urzędnik Bajkow, rodzaj szpiega, trufiarza politycznego. Rol.

Truflica, y, lm. e bot. p. Piestrówka.

Truflowate rośliny, bot. (tuberacei) rodzina grzybów właściwych z rzędu workowców.

Trufkowy przym. od Truffla: Wyżeł T., p. Trufiarz. Sł. wil.

[Trugielka, i, lm. i] p. Trugla.

[Trugla, y, lm. y] p. Truchla. Zdr. [Trugielka].

[Truhla, y, lm. u] p. Truchla.

Truizm, u, lm. y prawda niezaprzeczona, oczywista, pewnik; prawda oklepiana, powszechnie znana, komunał: T., prawda zbyt prawdziwa, aby ją trzeba było wypowiadać.

Trujanka, i, lm. i zł. gęba (por. Trója).

Trujaco przys. od Trujący: Silnie utleniające ciała działają T. na protoplazmę. Fm.

Trujący l. im. od Truć. 2. zawierający truciznę, jadowity: Grzyby trujące, Lek.: Środki trujące (remedia toxica). Gazy trujące.

Trujeń, a, lm. e min. witeryt.

Trujetlina, y, lm. y, Truciznik bot. (drimia) rośl.

[Trujnać, nie, na] p. Trunać.

[Trujniecie, a, blm.] czynność cz. Trujnać.

[Trujziele, a, lm. a, Trójziele, Trutziele] ziółko trujące.

Truk, u, lm. i platforma, wagon płaski do przewozu na kolejach żelaznych.

[Truka, i, lm. i] ? : Na prawą trukę tsa ś. brać! Mie.

[Trukaoz, a, lm. e] kanarek tak wyuczony, że zaczyna śpiew od trukania.

[Trukać, a, al] l. grać na rogu. 2. a. [Turkać] gruchać jak gołąb: Truka trukawka, sowa, puhać. Trukają na wyniosłym trukaweczki dębie. Koch. W. [T. ś.] gzić ś.: Gdy było za drze ogon i biega, mówią: truka ś. Dyg.

[Trukanie, a, blm.] czynność cz. Trukać.

[Trukanie się, a ś., blm.] czynność cz. Trukać ś.

[Trukaweczka, i, lm. i] p. Trukawka: Trukają na wyniosłym trukaweczki dębie. Koch. W. Trukaweczki trukały. Mor. A.

[Trukawka, i, lm. i] p. Turkawka. Troc. Wzdychają trukawki, gruchają grzywacze. L. Dzikie sinogarlice zowią trukawkami. Haur. Zdr. [Trukaweczka].

× Trukczasz, a, lm. owie = Strukczaszy: T. królestwa czeskiego. Nies.

Trukczaszy, ego, lm. owie p. Strukczaszy. Vol. Gdy przemija T., więc go nie hamujesz, półmiski, napojem w oczy nie brakujesz. Bach.

Trukowy system = oszukańcza wypłata nie gotówką, lecz towarem, zabroniona przez prawo.

Truks, a, lm. y a. a org. deseczka wbita poziomo w wałek, podchodząca pod orzech i unosząca drut ze stożkiem w miarę unoszenia ś. walca.

× Trukses, a, lm. owie = Strukczaszy. Troc.

[Trukta] p. Truchta.

† Trukulecz, a, lm. e gór. = Trajtak. Lab.

Trukwa, y, lm. y bot. p. 2. Lufa.

[Trulać, a, al] kzerac.

[Trulák, a, lm. i] dziec. zóraw.

[Trulanie, a, blm.] czynność cz. Trulać.

1. [Trum, u, lm. y] p. Tram.

2. [Trum] przyspiew: T., T., T., legomijo.

[Truma, y, lm. y] p. Trumna.

Trumf, u, lm. y l. p. Traf. 2. pewna gra w karty.

[Trumfować, uje, owal] wyświecić, zadac kozerę w grze karcianej. Mrong.

[Trumfowanie, a, blm.] czynność cz. Trumfować.

× Trumiany p. Trumienny: Trumiane alabastry. Słow.

Trumieneczka, i, lm. i p. Trumna.

Trumienka, i, lm. i l. p. Trumna: On mnie ubrał w sukienki do tej zimnej trumienki. Len. Przełożył je (relikwie) w srebrną trumienkę, którą ex voto własnym nakładem sporządził. Zał. S. 2. chir.: T. martwakowa = puszka martwakowa (capsula sequestralis).

Trumienkowato przys. od Trumienkowaty.

Trumienkowaty podobny do trumienki: Wydobywa z pod łóżka trumienkowate pudło. Prus.

Trumienny, Trumniany, × Trumny, × Trumiany przym. od Trumna; × Trunny: Walka konkurencyjna skłoniła właścicieli sklepów żałobnych do rozsiania trumiennego towaru po najruchliwszych arterjach miasta. Wiekło trumienne. Przen.: grobowy: W kraju panuje pokój T. Krasz.

Trumna, y, lm. y, × Truna, × Trunna, [Truma, Tróna, Troma, Trona, Tronna, Trudna, Truchla, Truchla, Tróchla, Truhla, Tróhla, Trówla, Trówla, Trugla] skrzywnia, w której umarłych chrześcijan chowają: T., łóżko umarłego. Kłok. Mieści ś. człowiek wyniosły i dumny w kilku tam deskach trzyłokciowej trumny. L. T. mu z oczu patrzy. Troc (= patrzy on na księżą oborę). Złożył nieboszczyka do trumny. Domy stały zamknięte jak trumny. Krasz. Od kolebki urodzenia aż do trumny zapomnienia wiele trosk sercem miotać będzie. Krasz. (Płótna namiotu) były jak próchna, z ludzkich trumien zdjęte. Słow. Jakby go z trumny wyjął (a.: ładniejszych do trumny kładą) = mizerny, bładny jak trup. [T. dęta] = trumna wielograniasta. Zdr. Trumienka, Trumieneczka.

Trumniano przys. od Trumnlany: Co tak T. ś. tam w górze ciemi? Krasz. (= grobowo, żałobnie, ponuro).

Trumniany p. Trumienny: Idzie spać pod trumnianą białą deskę. Len. Czuję naród trumnianym pachnący modrzewiem. Słow. Czy widzisz zagli tych trumnianych bicie? Słow. Korytarzem trumnianego ula pełzną, obaczyłem ś. w sali trupa króla. Słow. (= trumniej piramidy).

Trumniarka, i, lm. i żona trumniarza.

Trumniarski przym. od Trumniarz: Czeladnik, zakład T. Zakład blacharsko-T.

Trumniarstwo, a, blm. rzemiosło trumniarza.

Trumniarz, a, lm. e, × Trunodziej stolarz, blacharz, wyrabiający trumny.

Trumnica, y, lm. e l. nisza w podziemiu klasztornym, otwór w ścianie na wsunięcie i zamurowanie trumny. 2. poet. trumna: Świat, T. smutku. Słow. Jak on duch, mówię, w orzecha trumnicy wieki- by całe spał na skronie obie. Słow. A byłem cały, jako trup zezorniały, który stuletnią miał w ziemi trumnicę. Słow. (= grób, mogiła). Mam ci grosz jeszcze w kalecie, którego do trumnicy nie wezmę z sobą. Gliń. Hej, jakiś orszak sunie przed wrota, T. strojna okrutnie. Gliń. Czas ci sen twój umorzyć, do trumnicy położyć. Gliń.

× **Trumny p. Trumienny**: Duchem podnoszę ś. z trumnego stosu. Wysp.

Trumo nieod., p. **Trumoar**.

Trumoar, u, lm. y, **Trumo rodzaj kosza żelaznego**: Fotele, berżerki, taborety, ekrany, trummary. Trumo a. trumoary na dREWKA. Goł.

† **Trun, u**, lm. y p. **Tran**: Szlachcie teraz nie wstydił ś. zysku z najlżejszych towarów, zeehee i skórmu kucezyć i dzieckiem i truamem. Opal.

Truna, y, lm. y l. p. **Trumna**: T. abo pogrzeb jego piekło ze wszystkimi okrucieństwami wiecznemi jego. Refj. T. każdego najpewniejsza miara. Kn. (grób i największego zmierzy. L.). (Ten sam kamień) dziś dla starca zmarłego dał pod głowę w trumnie. Chodź. 2. [T.] p. **Truteń**. Zdr. [Trunka, Truszczecka].

[**Trunąć, nie, nał, Trujnąć, T. ś.**] *pisnąć, bąknąć, otworzyć usta, puścić parę z ust = odezwąć ś*: Nie śmieją ani pisać, T., bąknąć. Bobr. Darmo ntebogi od swojej zguby zmykały i T. nawet nie śmiały. Książ. Zdechli wszyscy, żaden ani trunie. Pot. Nikt nie rozdziewi gęby, żaden nie trunie, żaden ś. nie ruszy, tylko że ś. kęś rusza serce w duszy. P. Koch. Żaden ze sług nie trunie. Troc. Trun jeno! Troc. [T. ś.] *po ruszyć ś., ruszyć ś.*

Truneczek, czku, lm. czki p. **Trunek**: Wzmocnia mi siły T. miły. L. T. mierny nie zawadzi. Prot.

× **Truneczka, l**, lm. i p. **Truna. L.**

† **Truneczny trunkowy**: Truneczne biesiady. Baz.

Trunek, nku, lm. nki, † **Trank**, [Tronek] i. × T. *napój, napitek, picie*: Korzenie to warzone, z trunkiem abo jedzeniem używane, womity czyni. Syr. Nieźle przy żalu T. nie taki, który obrzydłe przemienia człowieka w bydlę, taki jednak, co ochoćzy wzmaga, cieszy, a nie mroczy. Kras. Chłodzący T., np. limonada, orszada. L. W tym trunku daj lekarstwo choremu. Troc. T. zdrowy, moeny. Troc. T. purgansowy. Troc. T. pierśiom posilny. Troc. 2. *napój gorący, spirytusowy*: Dobry T. na frasunek. Bach. T. odmieni zdanie i mowę trzeźwego. Kn. Trunkiem ś. wielkie dusze upodlały, Leszków i Mieszków on na złe przemienił. Kras. Człowiek może zbytceźnie tutaj kurzyć, pić trunki, tabaki zażywać, że mu ś. od tego wstrzymać niepodobna. L. Zwyczajne u nich trunki: wino, piwo, jabłecznik, gruszczenik, miód i t. d. L. Wiśniak, maliniak, lipiec, miód, wszystkie bardzo przyjemne trunki. Koss. T. upajający człowieka jest płynem, który, złączony z krążącą w żyłach naszych cieczą, nową w nerwach sprawuje drażliwość. L. Białogłowski T., woda, jak taźbierok. Żegl. Trunki, robione w browarach i gorzelniach, bywają zazwyczaj przedawane po karczmach. Swit. Beczkę potym i drugą wystawia im trunku. Pot. T. ty jeno dobry da), o kubek srebrny nie nie dbaj. Kn. Piwo gdańskie jest więcej lekarstwem, niżli trunkiem. Syr. T. na rozstaniu, na walecie, po biesiedzie abo na noc, *potulum sanitatis*. Kn. T. pijany. Troc. Żart.: [Hiszpański T., gęsi T.] = woda, „*gęsie wino*“. 3. T. aptekarski = lek płynny, *miksura, wódka*: Żaden mi już lekarski nie pomaga T., ni żadna rzecz, co chorym przynosi ratunek. Koryt. T. miłości, pójdz za mną, zadanie miłości, *philtrum*. Volek. 4. lek.: T. wiedeński, napitek wiedeński = *napar senesowy złożony* (infusum sennae compositum s. potio laxativa viennensis). Zdr. **Truneczek**.

Trunia, l, lm. e m. i ż. *truś, trusia, truśka, nuihka*: Czegoż wać pan u kata stoisz, gdyby T.? Zabł.

× **Trunieneczka, i**, lm. i p. **Trunna**: Już już popiół z niego, tak wielkiego Achila, co ani trunieneczki liehej napełnił. Żebr.

Trunienie, a, blm., p. **Truniecie**. Troc. T., bąknienie. L.

[**Trunienie się, a ś.**, blm.] p. **Truniecie ś.**

× **Trunienka, i**, lm. i p. **Trunna**: Młode członeczki jej w trunienkę schowali. Zbył. Krom relikwji świętych to w srebrnych, to w cypry-sowych trunienkach złożonych. Nies.

Truniecie, a, blm., **Trunienie czynność cz. Trunąć**.

[**Truniecie się, a ś.**, blm., **Truniente ś.**] *czynność cz. Trunąć ś.*

Trunkal, a, lm. e *bed. naczynie bednarskie do trunków?*: Tu przypominam naostatek, jak poczynać było potrzeba z trybowaniem katek, szpuntowaniem, frazowaniem, borowaniem, odbijaniem, z barykami, konwiami, konewkami, wanienkami, donicami, trunkalami, garneami. Krasz.

Trunkowość, i, blm.: l. rz. od **Trunkowy. 2.** *prow. pijatyka, pijalstwo, libacja*: Rozporządzenie co do trunkowości po pogrzebie.

Trunkowy, † Truneczny przym. od **Trunek**: Beczki, kufy, antały i inne trunkowe naczynie. Vol. Są też, co ś. w biesiadach trunkowych kochają. Biel. M. Człowiek T. = *używający trunków, zwyczajny pić trunki; człowiek trunkom oddany, pijanica, opój, pijak*. Chirurg wojskowy zdrowy, nie T., przy tej operacji w konwulsje wpadł. Krup.

× **Trunna, y**, lm. y p. **Trumna. L.**, Troc. Zdr.

× **Trunienka, × Trunieneczka**.

[**Trunnonosz, a**, lm. e] *żałobnik, grabarz noszący trumnę ze zmarłym*.

× **Trunny p. Trumienny**. Kn., Troc. T. stolarz, trunodziej. L. Kamień T., konserwujący zwłoki. Bobr.

× **Trunodziej, a**, lm. e p. **Trumniarz. L.**

Trup, a, lm. y, **Truposz l**, *ciało zmarłego w całości, zwłoki*: Ciało bez krwi trupem jest, krew bez ciała posoką. Hrb. Ostre żelazo w piersiach utopiła i trupa onym sługom nieczystości zostawiła. Skar. T., choć znaczy umarłe ciało, ma w czwartym przypadku, *in accusativo*: trupa. Kopez. Znalazł T. (trupa) jego porzucony na drodze a lwa przy trupie, a przecię nie jadł lew trupa, a tak podjął on trupa tego i odwiózł i położył trupa jego w grobie swym. Bud. (*honestius dicitur: ciało. L.*). Zjęli trupa Jego z krzyża. Leop. (ciało Jego, Leop.). W tak wiele sztuk szło Ormundowe ciało i inszych jego, że trupa nie miało. P. Koch. Trupowie poległi na górze. Bud. Nazajutrz przyszli zawięzcy trupów. Bud. (= *zabitych, poległych*). Jesteśmy już trupowie śmierzący. Baz. Po śmierci T. ciała jego (!) rozerwanego na pewnym miejscu pogrzołli. Zigr. Trupem paść. Kosz. Bodajem trupem padł, jeśli to nieprawda, co mówię! Niech trupem padnę, jeśli ś. tego dopuszczę! L. Niejeden od biegania trupem padł na miejscu. L. Gdzie tylko poskoczy, wszędzie trupem padają, wszędzie krew ś. toczy. Min. W trupiech ulec. Refj. (= *paść trupem, umrzeć*). Sądy T. zabitego obdukowały., Troc. (= *denata*). Doktorowie T. pruli. Troc. Ha mąż! ha T.! Miek. Mówisz, a tu wokolo słuchają trupi. Słow. Na ręce wzięłem T. niewieści. Słow. Słuchałem błądy, jak nad trupami płaczą trupojady. Słow. Błądy jak T. Przyb. (= *Piotrowin*). T. zwierzęcy = *padlina, padło, zdechłina*,

ścierwo. 2. zb. *trupy*: Pełno na krwawym trupa padło pobojuwisku. L. Nuradny, mnogiego trupa na placu zostawiwszy, sromotnie uciekać musiał. Karp. Trzy tysiące trupa było. Troc (= *poległych*). 3. \times T. *ciało człowieka żyjącego*: Gdyż i ciało a. T. zostawa przy swych demensjach a. rozmierzeniu. L. 4. *wyżwisko*: Ty trupie! i t. p. = *stary grzybie, dziadu strupieszaly, stare próchno i t. p.* Opętany T. L. Jakiego mi frasunku ten T. mój narobił! L. *Murcus*, leniwy, zgnily T., bojaźliwy. Mącz. Trupie, gotuj ś. na mary. Troc. 5. [T.] *krzyk kruka zwiastującego śmierć*. 6. [Kłась ziemniaki na trupa] = *wszypywać ziemniaki do dołu na zimę*. 7. [T.] *koń*. 8. bart. *pszczoła niezłowa*. Zdr. *Trupek, Trupeczek*. Zgr. *Trupisko*.

Trupa, y, lm. y towarzystwo aktorów teatralnych: Do naszego miasteczka zjechała T. wędrowna na szereg przedstawień scenicznych. T. kome-djancka. L. (kompanja, towarzystwo aktorów i aktorów. L.).

[*Trupa, y, lm. y*] 1. *kawał drzewa opróchnialego; kłoda w bagnie*. 2. *człowiek ociężały*.

† *Trupać, a, al trudzić, męczyć, niepokoić, robić dystrakcję, fatygować, trapić*: Córka twoja już umarła, nie trupaj mistrza. Sekl. (nie trudź nauczyciela. B. G.). † T. ś. *trudzić ś., fatygować ś., niepokoić ś., troszczyć ś.*: Panie, nie trupaj ś., nie zadawaj sobie pracy. B. G.

† *Trupanie, a, blm., czynność cz. Trupać.*
† *Trupanie się, a ś., blm., czynność cz. Trupać ś.*

[*Truparnia, i, lm. e*] p. *Trupiarnia*.

[*Trupawka, i, lm. i*] *zimnica, febra*.

Trupeczek, czka, lm. czki p. Trup: Wrócili o świtanie, ale już ze szynkarza był ino T., zwieszony kapotą o gwóźdź. Prus.

Trupek, pka, lm. pki p. Trup: Małe trupki chłopiąt zrabano na świerci leżały. Przyb. Błady, chudy, krzywy, zgoła T. Pot.

Trupi l. a. Trupowy przym. od *Trup*: Nie zrzucając, ognite i pół trupie ciała leczył, że ś. nie wiedzieć gdzie rana podziła. Jabł. Trupie zimno ciągnie ś. po całym ciełe. Stasz. Trupia bładóść. Ótw. Twarz trupia, trupiasta, szpetna. L., Troc. Pocałowała w usteczek korale i znów włożyła do trupich obłonek. Słow. 2. *Trupia główka, p. Kranjolit*. 3. anat.: *Trupia głowa, p. anat. Głowa*: Trupia głowa, godło śmierci. 4. lek.: *Alkaloidy trupie (z grupy ptomain)*. Czerniaczka trupia (pseudomelanosis). Guzik z zakażenia trupiego, trupiak (verruca necrogenica). Krew trupia. Pasorzyty trupie (sarcophyta). Plamy trupie (livor emortalis). Stężenie trupie a. pośmiertne (rigor mortis). Woń a. wonia trupia (odor cadaverosus). Wosk T., tłuszczowosk (adipocera). Zakażenie trupie a. jadłem trupim (intoxicatio cadaverosa). 5. zool.: *Trupia główka (acherontia atropis) owad luskoskrzydły z rodziny zanocnicowatych*.

\times *Trupiak, a, lm. i lek., p. Trupi*.

\times *Trupialnia, i, lm. e p. Trupiarnia*.

[*Trupianka, i, blm. choroba owiec, wywołana przez czary*.

Trupiarka i, lm. i l. baba obmywająca i ubierająca trupa: Przywieziono babę trupiarkę. Zer. 2. wóz do przewożenia zwolok.

Trupiarnia, i, lm. e, [Truparnia], \times Trupialnia, \times Trupnia, iMorga pomieszczenie do składania trupów przed pogrzebem, kościelnia, dom przedgrzebowy: T. przy szpitalu. Znajdowała ś. rów-

nie murowana T. Kaczk. Tego wieczora miasto było jak ementarz i T. straszna. Krasz.

Trupiarniany przym. od *Trupiarnia*: Zaduch, wyziew T.

Trupiasto przys. od *Trupiasty*.

Trupiasty na trupa wyglądający (cadaveris ad instar). L., Troc.

Trupiątko, a, lm. a p. Trupię. Słow.

Trupica, y, lm. e zool. mucha cynomyia mortuorum.

[*Trupić, i, il*] 1. *zwodzić, kusić*. 2. *Trupi mie = dreszcz mię przedchodzi, zimno mi*. 3. *Trupi mie = febra mię trzęsie*.

Trupieć, eje, al l. stawać ś. trupem, zamierać, obumierać, martwieć, drętwieć, cierpnąć, truchleć: Gdy serce pleura przestrzeli, całe trupieje ciało. Bals. Trupieje ze strachu. Mor. A. Od gwałtownego strachu zdają ś. T. Nies. Widnokrag błędnie i niebo trupieje. Krasin. 2. [T.] p. *Trupieszec*.

Trupienie, a, blm. l. czynność cz. Trupić. 2. *czynność cz. Trupieć*: Po źle wyleczonej febrze ludzie czują T. po całym ciełe pod ów czas, w którym paroksyzm bywał. Krup.

[*Trupieniec, noa, lm. noe*] *łaci i pola, gdzie niegdyś toczył ś. bój między Polakami a Szwedami*.

Trupień, pnia, lm. pnie (malum mortuum) *rodzaj trądu, gdzie ciało martwieje, czernieje i pokrywa ś. strupami zgnilemi*. St. wil.

Trupieszec, eje, al l. zamarszy, marszczyć ś., próchnieć nie rozsypując ś., grzybieć: Kości na pobojuwisku trupieszają. 2. [T., Trupieć] (prawie wyłącznie o drzewie) *gnić*.

Trupieszanie, a, blm., czynność cz. Trupieszec.

\times *Trupież, y, blm. patol. zgorzel sucha, zeschnięcie, i mumifikacja (mumificatio)*.

Trupię, ęcia, lm. ęta trup dziecięcy. Zdr. *Trupiątko*.

[*Trupięga, i l. lm. owie starzec niedołęga, starzec zgrzybiały, trup, grzyb, człowiek stojący nad grobem*. 2. *lm. i trzewik dla trupa, obrucie z lichszej skóry, dawane umarłym do trumny*.

Trupio przys. od *Trupi*: Ręce trzęsły ś. i lice bładło T. Krasz. Zbladł T., oddechu mu zabrakło w piersi. Krasz. Skąły sterczały T. wśród lasów. Krasz. I smutek, i zapał, i jakaś nadzieja malowała ś. na trupiobladej twarzy. Krasz. Ciało jego wydawało ś. już prawie trupizielone. Zap.

Trupiołtowy *tyczący ś. trupiej głowy*: Przeklinał swoją trupiołtową starość. Grb.

Trupiołtówka, i, lm. i widmo śmierci, śmierć uosobiona: Były sine trupiołtówki, co leciały z takich stron, gdzie ś. mord stał, przekroczył zgon. Tet.

Trupisko, a, lm. a p. Trup: Śmierdzi to T. Jak. W.

[*Trupizna, y, blm.*] *woń trupia, trut*: T. me ogarniała. Pe.

[*Trupki, ów*] *roś. nieśmiertelnik (gnaphalium)*.

\times *Trupnia, i, lm. e p. Trupiarnia*.

Trupojad, a, lm. y zwierz, żywiący ś. trupami: Słuchałem, jak nad trupami ptaczą trupojady. Słow.

\times *Trupokupca, y, lm. y p. Trupokupiec*: Pelid, Hektora na placu położywszy, trupokupcą został. Zim.

Trupokupiec, pca, lm. pcy, \times Trupokupca ten, co trupami kupczy: Leczą ty, srogi trupokupceze, niedawno (=niezadługo) i sam poleżesz. Kochan.

Truposz, a, lm. e p. Trup: Jest chodzącym truposzem, gnitką flżyzną i moralną. Abyś nie patrzył na świat, cieniu nikły, jak T. zwykły. Glin.

[**Trupowina, y, lm. y**] *nędlzny, godny politowania trup:* I ta baba T., co już zęby pogubiła.

Trupowisko, a, lm. a *miejsce zaległe trupami, cmentarz:* Osady ludzkie zamieniały w trupowiska. Jeż.

Trupowy p. Trupi. Sł. wil.

× **Trupszy st. w. od Trupi:** Ja kamieniem tu leguję, a czuję ś. co dzień trupszym na cieie. Krasin.

Trus, a, lm. y i. [T.] p. Trusia. 2. × T. *chórz (o człowieku):* I dziś warta (szabla) nie trusa, a meża. Pol.

[**Trusi, Tetrusi**] *strusi:* Powędrują nóżki, by ci trusie piórka przynieść na poduszki. Kasp.

Trusia, i, lm. e i. a. Truś, Truśka, [Truska, Trus, Trusz] *piesz. królik.* Przen.: *chórz, bojaźliwy; człowiek, który przycichł, udając niewiniątko, niuńka, baranek:* T., tchórz bojaźliwy, ani trunie, niewiniątko. L. Żołnierz nie stąpi bez figła,

a najgorsze bywają te ciche i ponure trusie. L. Z panami ni trusie umilknął. Wad. Stoi przy murze, gdyby T., cały zbledniały. L. (= *jak miłosierdzie w murku, jak ofiara*). Nasza Elżusia, jak zęby to nie o niej, stoi, gdyby T. Tremb. Ty, widzę, coś smutna, czegoż to sobie, założywszy ręce, stoisz jak T.? *Kniaź. 2. pieszczotka:* Słuchaj, moja trusiu! L. (dziecko, serce, rybko. L.). Masz jednakowy zawsze charakter, tak też moja T. ma humor podobny twemu, Hanusia. *Zabł. 3. strojnisia, eleganka:* Domowa T., choć ś. na modach nie zna, nakładzie na ś. pstrocin i blyskotek. Pot. T. domowa upstrzyła ś., choć dworskich nie zna strojów. Troc. 4. [T.] *wołanie na krowy:* T.! T.! 5. [T.] *wąż zaskroniec.* 6. [T.] *zool., p. Biedronka:* Jedyny żywy owad: T. matusia; lśnią ś. w słońcu jej cynobrowe pokrywy, upstrzone siedmiu czarnymi kropkami; miło jej po mrozie nocnym. Matl. Zdr. Truśka.

[**Trusia! Truś truś!, Truszki trusz, trusz!**] *wołanie na króliki.*

Trusiać, a, ał zł. jeść.

[**Trusiak, a, lm. i, Truśka**] *indyk.*

Trusianie, a, blm., czynność cz. Trusiać: To lepi weźmie kiszke wątrobianą za pinę i szmalcu za dwa; będziesz miał ciepłe T. Bran.

Trusianka, i, lm. i zł. gęba.

Trusiątko, a, lm. a, Truś mała, niepozorna trusia: Chwyci ś. za serce jakieś cichutkie T. I Byk.

[**Trusica, y, lm. e**] *samica królika:* O! przejęta T. Ork Tupnęła nogą na środku izby, jak T. na odmianę Ork.

! **Trusić, i, il tchórzycy, bać ś., lękać ś., trwożyć ś.:** Bóg z wami! nie trusciecie, niema nie tak złego. Krasz.

[**Trusin, u, lm. y**] *intercyza, spisany akt ślubny:* Gdy nie mają trusinu ze sądu, to ksiądz im ślubu nie da.

Trusiwa, y, lm. y zool.: T. elektryczna (malapterus s. silurus electrica) *ryba z rodzaju sumów.*

† **Trusk, u, lm. i, † Trzusik, szelest. trzeszczenie, szmer, chrośnięcie:** Za lekkim truskim liścia powiewnego, mniemając tam zwierza być, pełnę postrzał do niego, *levem strepitum.* Żebr.

[**Truska, i, lm. i**] p. **Trusia.**

[**Truskać, a, ał**], † **Truskać i. p. Trusnąć.** Napom. 2. [T.] *czyścić.*

Truskanie, a, blm., czynność cz. Truskać.

Truskaweczka, i, lm. i p. Truskawka.

Truskawka, i, lm. i bot. p. Poziomka. Zdr. **Truskaweczka.**

Truskawkarnia, i, lm. e *miejsce hodowli truskawek:* Obory, mleczarnie, serownie, truskawkarnie. Żer.

Truskawkobranie, a, lm. a *zbiór, sprzęt truskawek:* T. było nam bardzo wesołe. Od.

Trusklin, u, lm. y bot. (swainsonia) roś.

[**Trusnąć, nie, nął, nied. Truskać**] *trzasnąć.*

Trust, u, lm. y *zмова wielu fabryk pod kierownictwem tak zw. opiekunów, w celu rozdzielania dochodów z tych fabryk w umówionym stosunku i w celu ograniczenia produkcji oraz podniesienia ceny wyrobów.* T. naftowy.

Trustowy przym. od Trust: Bil Mac Kinleya sprzyjał w najwyższym stopniu powstaniu trustowego monopolu wśród producentów surowego materiału. Zarząd T.

Trustyt, u, lm. y min. minerał z gromady sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy oliwinu.

[**Trusz**] i. p. **Trusia. 2. [Trusia].**

Truszczelina, y, lm. y, Moszenki, Moszenkowe drzewo, Senes dziki, bl. Miesznik i Miechunki bot. (colutea) roś. z rodziny motylkowatych. Gatunek: T. drzewiasta (c. arborescens).

! **Truszenie, a, blm, czynność cz. Trusić.**

[**Truszki**] p. [Trusia].

Truszla, i, lm. e bot. (podalyria) roś. z rodziny strąkowych.

[**Truś, a, lm. e**] i. p. **Trusia.** Siedzieć trusia = *siedzieć jak T.:* Muszą gdzieś być, jeno trusia siedzą. Glin. 2. p. [Trusia].

Truśka, i, lm. i i. p. Trusia: Widzi ś. na oko T., a w rzeczy samej największy złodziej. L. Gdy z szkoły wyszedł, był jak aniołek siedział zawsze jak T., od kobiet uciekał L. Siedziałem przy niej w pojeździe jak T. Skarb. 2. [T.] p. **Trusiak.**

[**Trusnięcie, a, blm., czynność cz. Trusnąć.**

Trut, u, lm. y i. p. Truczina. 2. a. [Otrąd] *smród z trupa,* × z dechłina: W kaplicy umarłych czuń T.

× **Truta, y, lm. y p. Truczina.**

[**Trutawka, i, lm. i**] *pszczola zwyczajna, awansowana na matkę w braku jaj do wychodowania prawdziwej matki.*

Truteń, tnia, lm. tnie, × **Trucień,** × **Trąd,** [Tręd, Tręt, Trynd], † **Trant,** [Trand] *pszczola samiec.* Przen.: *darmozjad, luszczybochenek, niepoń, pasorzyl, pasibrzuch, próżniak; balwan, błazen:* Oh, ty trutniu borowy, jabym miała pójść za ciebie, taki pień, taki niedźwiedź! L. Jakiej mi cierpliwości potrzeba z tym trutniem! Zabł. Trutniu, pytam cię grzecznie, nim użyję mocy, ktoś, skąd, czyj, dokąd idziesz, czemu w nocy? Zabł.

Trutka, i, lm. i i. bot., p. Rybitrutka. 2. myśl., rzecz jadalna, zaprawiona trucizną celem otrucia zwierza.

Trutniowy przym. od Truteń; Trutowy.

Trutowy p. Trutniowy. Bart.: Kalebka trutowa, p. Kalebka.

Trutówka, i, lm. i i. matka pszczela, składająca jajeczka tylko trutowe. 2. pszczola robocza, przeznaczona na matkę, składająca tylko trutowe jajeczka.

[**Trutpén, Jak przód tak ślad**] *zawsze jednako, jak zawsze.*

[Trutro] o podstarzałej pannie lub starej kobiecie umizgającej ś. mówią: to stare T. (= *stare próchno, stare pru pru*).

Tru-tru! I. w., *naśladowanie głosu trąbki*. Pe. 2. dziec. *pid.*

Trutwa, y, lm. y zool., p. Strętwą.

[Truty, ów, bjp.] p. Troty.

Trutyna, y, bjm., *waga, rozważa*. L., Troc.

Trutynować, uje, *owal rozważać, rozbiierać, ogadywać, omawiać, roztrząsać*: Potrzeba, żeby projekta wprzód w poufalech znoszeniach ś. trutynowane były. St. Aug. Karol W. sam sądy raz w tydzień chciał miewać, aby sędziów dekreta z relacji trutynował i kasował złe, aprobował dobre. Birk. Trutynując te słowa, poważny doktor jeden tak sobie tłumaczy. Wszn. Te punkta trutynowane były w senacie. Troc. Wieczorem będzie wszystko razem trutynowane. Mick. I dziwi ś. młodzież, że ci sami, co długo trutynowali, czy tak wielkiego mają, hetmana cesarza rzymskiego i księcia pojącego, przyjąć za szlachcica, lub nie... Rzew.

Trutynowanie, a, bjm., *czynność cz. Trutynować*: Wszelkie T. rozkazów nie do subalterna należy. Byk.

[Truwać, a, al] *kulać, toczyć co okrągłego*.

[Truwanie, a, bjm.] *czynność cz. Truwać*.

Truwanka, i, lm. i zł. *gęba*.

Truwer, a, lm. rzy *poeta a zarazem śpiewak i muzyk wędrowny w północnej Francji w wiekach średnich*.

† Truzelnik, a, lm. cy I. a. † Truzenik *szaleniec, nawiedzony, opętaniec*. Tuch. 2. *wichrzyciel, mąciwoda*. Troc.

† Truzenie, a, bjm., *czynność cz. Trużyć*: Myśmy tu przyszli grzeszne ciało trużyć, ażei oprócz truzenia, jako widzę, już tu dostąpimy z łaski twej ruskiego odpuszczenia. Zim.

† Truzenik, a, lm. cy p. Truzelnik: Truzenicy. Zim. (tytuł sielanki Zimorowicza). Własny bisów T., dopieroś osądził, że równie cały żywot, jak tej nocy, błędził. Zim.

Truzyn, u, lm. y bot. (ionidium) *roś. z rodziny fijołkowatych*.

† Trużyć, y, ył I. † T., p. Trudzić: Myśmy tu przyszli grzeszne ciało T. Zim. 2. [T.] *przeszkadzać*.

Trwać, a, al, [Twać, Trwać, Darować] I. *czas nieiaki nie ustać, zostawać przy swym bycie, ciągnąć ś., przedłużać ś., nie przemijać*: Co ręka ludzka robi, długo T. nie może. Pot. Co od poczynku nie ma, długo T. nie może. Żarn. Prędko ś. rozniewa, ale ten gniew jego niedługo trwa. L. Długo T. nie może, co mus i gwałt przemoże. Kn. Co długo ma T., długo na to myślić trzeba. Pot. Cnota trwa najdłużej. Gawin. Słowo twoje na wieki T. będzie. Troc. We wszystkich krajach i trwa i T. będzie imienia jego stawa. Siem. J. Każda nocna straż trwała 3 godziny. Sekl. Nic w swym wiecznie nie trwa stanie, co ma naturą, podlega odmianie. Nar. Wolę ja tych słupów nabudować około siebie, co ś. nigdy nie obalą, a wiecznie T. będą. Rej. Pamięć twoja w jej sercu zawsze a wiecznie T. będzie. Kochan. Bitwa od poranku aż do wieczora trwała Stryjk. Który obyczaj jeszcze w naszym narodzie trwa. Sarn. Szczęście trochę błysnęło, jednak niedługo trwało. Skar. Skarbów tych chcemy, które wiecznie trwają, sławy tej pragniem, która zawsze kwitnie. Skar. Ta ś. wojna

poczęła od Kaina i Abła i do końca świata T. będzie. Skar. U nas żaloby rok i dłużej trwają. Skar. Piękność ustać musi, a cnota im dłużej trwa, tym żywszych wdzięków nabiera. Kras. Trwała uczta do świtu. Kras. Gdy nikną inne rodzaje wielkości, chwala z nauk trwa zawsze. Os. Wszystko to chwilę trwało. Malcz. Długo jeszcze T. muszą dni milczących poświęceń. Krasin. 2. × T. *żyć, istnieć*: Panowie nie trwają długo, że używają pokarmów nieprzyrodzonych. Urzęd. Zalegli w grobie prorocy, co tu niegdy żyjąc, trwali. Odym. Ryba bez wody nie trwa. Kn. Mają to zimie opatrować, jakoby mogły ryby T. a nie pozdychać. Ek. Wy macie T. na wieki. Mick. A może jest tam gdzieś głębiej i trwa, kryjąc swą istotę pod zielonym całunem. Wroc. 3. × T. *przebywać, bawić, zostawać, zostawać ś., pozostawać, pozostawać ś.*: Mojżesz trwał na górze 40 dni i nocy. Leop. Dajcie wy im jeść, niech trwają z nami. Odym. Familia Piasta trwała na tronie polskim aż do Kazimierza W. Warg. Prosił go, ażeby przez 10 dni zabawił ś.; on wymawiał ś. a tak długo T. nie chciał. Skar. Dziwowali ś., iż tak długo trwał w kościele. Leop. Trwajcie tu przez noc. Leop. (zostańcie tu. Leop.). Trwał w sionce aż do tego dnia, którego dobyto miasta. Leop. Oracz na deszczu, na śniegu musi T. czasem. Petr. Rok cały w Atenach na to trwał, aby prawa ich wypisał. Falib. Na rozdawaniu tym czas trwając... Gór. Trwała na tej służbie przez całe życie. Wys. T. na prośbach i na modlitwach w nocy i we dnie. Żeglarz, tęskniąc do słońca, na łupince trwa małej. Or-Ot. [Pić, tańcować, po karemach nockę T. (= *przepędzać, przebywać*)]. Nie trwało długo = *niebawem, wkrótce*. 4. † T. *zostawać wytrwale, niewzruszenie, być statecznym, wytrwać, wytrzymać*: Trwa w robocie, w pracach, w tym przedsięwzięciu, w cnotach. Troc. Trwajmyż stałe do końca, a trwającym korona wieczna będzie dana. K. G. Przyszłł wieczór, mrok mię nocny w okienku zastał, trwałam przecię, dokąd księżyc pełny nie nastal. Zim. W modłach trwa, sen go nie zajmie. Groch. (= *czuwać*). Trzeba T. na modlitwie ustawicznej. Hrb. Św. Szezeapan co dzień na modlitwie i nauce apostołskiej trwał. Skar. Żyd chrzezony, wilk chowany, przyjaciel jednany tak długo trwają, jako babi taniec i deszcz ranny. Pot. (= *tak są trwali*). 5. † T. *komu = dotrzymywać placu, dochowywać wiary, nie odstępować go, obstawać przy nim*: Ty jeno stałe trwaj panu swojemu. Rej. Tu pogrzebiony nieprzyjaciel domowy, matce ojczyźnie nie trwał, użył w nią oręża. Gawin. Trwa w uporze. T. w błędach. Trwa, choć go tak poważni proszą ludzie. Troc. Trwa w swoim. Troc. 6. [T. *komu = czekać, być cierpliwym, folgować*: Jesce mi ta trwaj a. poczaj (np. z uiszczeniem długu). 7. † T. o co, [T. o co], † na co = *dbać, stać o co, zważać, uważać, zwracać uwagę na co*: T. w błędach. Dobry człowiek swej enocie ufa, nie trwa na mowy ludzkie, nie miarkuje według nich życia swego. Opal. Złe lub dobrze ludzie gadają, nie trwa, bo ś. sam zna dobrze. Opal. W dostatku ni o czyją łaskę nie trwasz. Jabł. O dzieci, żonę, dobra nie trwam, choć weźmiecie, mniej trwam o to, byleście świata uchowali. Bardz. Nie trwam o gwiazdy, kiedy słońce świeci. Rys. (= *mniejsza o gwiazdy*). Nie trwam o jedzę, kiedy dobrze siedzę. Rys. Nie trwam o wieczność. Petr. Nie trwam o wasze przymówki. Sak. O złych ludzi nie trwajmy mniemania. Bals.

† Trwagać się, a s., ał s. p. Trwożyć: Gdy śmierć chwytą za gardło, gdy s. serce trwaga. Pot.

† Trwaganie się, a s., blm., czynność cz. Trwagać s.

Trwale l. a. Trwało przys. od Trwały. 2. chir.: T. pozostający cewnik.

× Trwalenie, a, blm., czynność cz. Trwalić.

× Trwalenie się, a s., blm., czynność cz. Trwalić s.

× Trwalić, i, ii robić trwałym, utrwalać, ustalać, utwierdzać. L. × T. s. stawiać s. trwałym, utrwalać s., ustalać s., utwierdzać s.: Już s. pokój i zgoda między niemi trwali. Przyb.

Trwalnik, a, lm. i l. Trwalniki, przetrwałki (teleosporae) zarodniki trwałe, zimowe rdzy, mikroskopijny rodzaj grzybów: Pokolenie trwalników najwiodocześniejsze na zbożach. Ch. Trwalniki krótkie eliptyczne lub okrągławe, do 0,019—0,022 milimetra dochodzące. 2. farb. *brodek utrwalający, kolor, pośrodek, z prawą*.

Trwalnikowy przym. od Trwalnik: Zarodniki trwalnikowe. Ch. Grzyb, którego pokolenia rdzawnikowe i trwalnikowe rozwijają s. na dolnej stronie liścia.

Trwało p. Trwałe. L.

Trwałokwiat, u, lm. y bot. (magiphanes) roś.

Trwałość, i, blm., rz. od Trwały: T. na robotę. Kn., Troc. T. w przyjaźni. Troc. T. owocu, wina na chowanie. Troc. T. opór przeciwko działaniu niszczącemu ciała: powietrzu, wodzie, mrozowi, ogniowi i solom gryzącym. Podecz. T. biegu, świtu, zmroku.

Trwały l. który może długo trwać, wytrzymały, wytrwały, mocny; nie przemijający: nie znakomy, stały, stateczny, wieczny, niepożyły: Zmyślone rzeczy nietrwałe. Pilech. T. owoc, napój na chowanie. Troc. Pod takim puklerzem byłby trwałszym na razy żołnierzem. Susz. Na niewczas nie są i na pracę trwali. P. Koch. Arabowie i konie ich na pracę i głód dziwnie są trwali. Warg. Kolor T. (= nie płowiejący). T. materiał. Sukno trwałe. Zawszy trwały owoc dowcipu, niż siły. Kochan. Kielich róży jest T. Rost. (= nie opadający). Drzewa o trwałych liściach. Trwała przyjaźń. Troc. T. choroba (= przewlekła, uporczywa, chroniczna). T. w enotach, w naukach, na robotę. Troc. Nie ma świat nie trwałego. Kochan. A to węzeł jest mocny i nad insze T. Kochan. Niemasz nie pod słońcem trwałego. Skar. Co tu być może trwałego na świecie? Koch. W. Przykre stanu małżeńskiego obowiązki sładzi wzajemna małżonków miłość; ta jeśli s. na enocie gruntuje i wspiera, będzie trwała. Kras. Trwałe pomniki zostały nad niemi, zostały góry ich ojezystej ziemi. Mick. Ze stryjem w trwałą sprzeczkę zachodzić mogło być szkodliwe i nieprzespiczne. Orzesz. (= w dłuższą).

2. anat.: Zęby trwałe = wyrastające po wypadnięciu mleczych (dentes perennes s. permanentes). 3. bot.: Kąkol T., p. Kąkol. 4. gram.: Spółgłoski trwałe = mocne. Mał. 5. embr. i lek.: Dzieciźność trwała, p. Dzieciźność.

Trwanie, a, blm., czynność cz. Trwać: Pod Smoleńskiem trwaniu tak długiemu Europa wydziwić s. nie mogła. Birk.

Trwoga, l, lm. i l. przerażenie, przestrach, popłoch, lęk przed niebezpieczeństwem; T. powstaje za powzięciem wieści o niebezpieczeństwie; strach, kiedy już niebezpieczeństwo przytomne. Niem. Trwogi nikt po nich nie znał. Górn. Kiedy T.,

to do Boga. Prz. Nie przyjdzie na mnie żadna straszna T. Kochan. T. stała za porażkę, a nasi broń i zakłady od strwoganych pobrali. Fal. Przelęknienie, nagła T., przez uderzenie zmysłów przedmiotem nadzwyczajnym lub zdającym s. grozić niebezpieczeństwem. Niem. Straszna to chwila, drżysz, T. w oczach nieprzyjaciół mnoży. Kras. W ustawicznej żyje trwodza. Troc. W trwodze korzyli s. Bogu i kleli s. u ołtarza Jego we Lwowie 1656. Lel. T. na niego pada. Troc. T. s. wzięła nie wiedzieć skąd. Troc. Najmniejszy huczek wielką trwożę w wojsku sprawował. Troc. T. sroga obozowa, wojenna. Troc. Zdjęty trwożą. We łzach go czekam i trwodze. Mick. Służalców drużyna uciekła w trwodze. Mick. 2. × T. *popłoch, zamieszanie, tumult, zgiełk, larum, harmider, rozruch*: Niespodziana w mieście powstała T. Troc. 3. *alarm, gwałt*: Na trwożę uderzyć w bębny kazał. Papr. Gdy o tym do obozu znać dano, na trwożę uderzono. Biel. M. Trąbić na trwożę. Nagur. Jakby im kto grał na trwożę, tak s. z sobą biją. Li. Działa wytoczyli, bramy osadzili, straż we dnie i w nocy trzymali, trwogi czynili. Biel. M. Trwogi ma też hetman niegdy na ludzi czynić, aby wiedział chęć i gotowość ludzi. Tarn. J. T. zmyślona, T. obłudna. Troc. (= *falszyny alarm*). Obłudne w nocy uderzenie na trwożę. Troc. Uderzyć obłudnie na trwożę. Troc. Dzwonić na trwożę. Troc. Gdy na trwożę uderzy, wsiadają na rączę konie swe. Birk. Działa na trwożę, *pièce d'alarm*. Jak. J. Gdy z działa uderzą, powinni byli pod gardem osobami swemi s. stawić. Wer. 4. [T.] *nieszczęście, klęska*: Nie pytał sie (Bonaparte) chleba, masła, bo go w Moskwie T. zasia. 5. a. a l a r m = nazwa odpowiedniego sygnału, *wybijanego na bębnie*. Gamb. Do broni już biją trwożę na odwachu. L. Zdr. † Trwożka.

Trwoniciel, a, lm. e ten, co trwoni, marnotrawca. L.

Trwonicielka, i, lm. i forma ż. od Trwoniciel.

Trwonić, i, ii marnotrawić, marnować, puszczać, *putać*: Lubimy więcej T., niż mamy dochodu. L. T. pieniądze. L. Podobny do alchemika, trwoniącego rzetelny majątek na szukanie urojonego bogactwa. Śniad. Widzę, jak czas marnie trwonią. Pilech.

Trwonienie, a, blm., czynność cz. Trwonić.

× Trwonność, l, blm., rz. od Trwonny. L.

× Trwonny marnotrawny, rozrzutny: Trwonną wytrząsa ręką perły, rubin, złoto. Przyb.

Trwożenie, a, blm. czynność cz. Trwożyć.

Trwożenie się, a s., blm., czynność cz. Trwożyć s.

† Trwożka, i, lm. i p. Trwoga: Pana za lada trwożką zaprzeli s. Żarn.

Trwożliwie przys. od Trwożliwy: T., strwożenie. L. Tu jakoś mu głosu zabrakło, T. okiem rzucił dokoła i dodał ciszej. Krasz.

Trwożliwość, i, blm., rz. od Trwożliwy.

Trwożliwy, Trwożliwy l. skłonny do trwożenia s., lękliwy, bojaźliwy, tchórzliwy; strwożony, pelen trwogi, wystraszony: Wiem, jak trwożliwa jest dostojęństwo żądza, jak troskliwa chęć konsultstwa. Siem. Rozkał wielka po drogach i nietrwożliwych wstrzymuje. Kacz. Naród zgruchnął s. pod ratusz i patrzył jak na widowisko, z trwożliwą minką. Ork. 2. *nabawiający trwogi, straszny, trwożący, niepokojący*: Rozpuszna rzecz jest wino, a trwożliwa pijaństwo. Leop. (zaburliwe pijaństwo. Leop.

Trwoźnie, **Trwoźno** przys. od **Trwoźny**: Koń stulił uszy i parszając T., nie chciał naprzód postąpić. Sienk.

Trwoźno p. **Trwoźnie**: Sam dźwięk jego mowy brzmiał tak, że ś. robiło około serca T. Krasz.

Trwoźny l. p. **Trwoźliwy**: Niewinnie jej bojaźń trwoźną dręczy duszę. L. Czas płynął wolno w przerażającym milczeniu, w dławiającej, okropnej ciszy trwoźnych przeczuwań. Reym. W nocy ś. tumultów trwoźnych obawiali. Bardz. 2. lek.: Trwoźna zaduma.

Trwoźyciel, a, lm. e ten, co trwoży.

Trwoźycielka, i, lm. i forma ż. od **Trwoźyciel**.

Trwożyć, y, ył, † **Strwagać** przejmować trwożę, zdejmuwać trwożę, przerażać, niepokoić, straszyć: Mię, co ni płytkie miecze, ni hartowne groty trwożyły przedtym, teraz, gdy mrczyny wiatr szyje szelina, zda ś., że tam ktoś na trwożę bije. Pilch. Są niektórzy, co was trwożą. Leop. (co wami mąca Leop.). Te rzeczy T. ludzi zwykły, które obecne w oczach nie są. Warg. Skądże ci mnie biedną T.! dlaczego ty przeklinać mnie masz? Słow. Brakło dlań pracowników, zwykle wielkością trudu trwożonych. Lel. T. ś., × T. sobą uczuwać trwożę, przerażać ś., struchać ś., lękać ś., bać ś., niepokoić ś.: Senatorowie o onych wewnętrznych wojnach sobą okrutnie trwożyli. Stryk. Co ś. dzieje? cała sobą trwożę. L. Gdy usłyszenie wojny, nie trwożcież z sobą. Wuj. Niech ś. nie trwoży serce wasze. Rej. W czym ich (Trojan) siła pobili i porazili, tak iż Trojanom było barzo duszno i barzo sobą na ten czas trwożyli. H. Tr. Głupi, kto ś. lada czym trwoży, lada czemu wierzy. Nar. Wylewała lzy hojnie, trwożąc ś. o kochanka, czy nie zginął na wojnie. Krasz. Trwoży ś. serce we mnie i truchleje, i ręka czemuś nadzwyczaj słabieje. Lubom. Nie trwożył ś. śmiercią, w której, nauczony wiarą, upatrywał spoczynek po pracy i nagrodę cnotliwego życia swojego. Kras. Setnik woła: Syn to Boży; tłuszcza, wierząc, sobą trwoży. Pśń.

[Try]: Hacia T.! = wołanie na bydło, aby ś. zżilo.

Tryangulacja, i, lm. e p. **Trójkątowanie**.

Tryangulacyjny przym. od **Tryangulacja**: W tym królestwie niema dróg, niema słupów tryangulacyjnych. Prus.

× **Tryangulny** przym. od **Tryangul**, **trójkątny**: Zawieszenie tryangulne, na wierzchu tablica dyamentowa. Niem.

× **Tryangul**, u, lm. y l. p. **Trójkąt**. Mrong. T., trójkąt. Troc. Trójkąt, T., figura trzy boki mająca. Jak. J. 2. *Świecznik kościelny o trzech świecach*.

Tryb, u, lm. y l. *zwykły sposób, zwyczaj, utarta kolej, stały porządek, manierą, wzór, modła, system*: Idź trybem, którym idziesz, od przodków zaczętym. Groch. (= *drogą, śladem*). Pospolitym trybem siedł. Kn. Niech tym trybem, jak zbawiał inszych, sobie dziś pomoże. Odim. Często pospółstwa trybem myślą pany. L. Litości Twojej, Boże, nie wystwim żadną wymową, ani od nas dany może być równy T. wdzięczności. Odim. (= *wyraz wdzięczności*). Lubo jedne mniejsze, a drugie jeszcze większe miasta są w Turczech, niżeli Stambuł, ale T. wszędzie jeden. Star. Przymusili go do tego gwałtownie trybem żołnierzom zwykłym. Odim. Wszystko idzie zwykłym trybem (= *po dawnemu, po staremu*). Trybem konwoju siedł przy wojsku. Troc. T. w sądach niemiecki, polski. Troc. (= *porządku, regu-*

lamin). Liszka trybem zajęca różne psom czyni figle i skoki. Troc. Jednym trybem zrobiony. Troc. T. postępowania. Szły rzeczy swym trybem. Błaż. My starych przodków naszych trybem... postępować wolimy. Syr. Tak to domowym toczy ś. u nas trybem. Wszn. Niektórzy i Ostykami ich piszą, trybem u Rusi zwyczajnym. Nies. Weszło to już w zwykły T. (= *ustaliło ś., utarło ś.*). Sprawy ludzkie takim idą trybem. Zabł. Wszystko zaczęto odnawiać i przeobrażać, jak gdyby w dawnym trybie uczenia nie do zachowania nie było. Sniad. Wszystko szło dawniejszym trybem. Korz. T. życia. Krasz. Prowadzi systematyczny T. życia. 2. × T. wojska = *rodzaj, gatunek wojska, autorament*: T. wojskowy, gatunek porządku lub egzercerunku żołnierzy. L. Żołnierze obojogo trybu. Troc. (polskiego i cudzoziemskiego. L.). Młódź w wojskowym trybie ćwiczą w żołnierce. L. Regiment trybem pruskim egzercyrowany. Troc. Piechota trybem cudzoziemskim. Troc. 3. fil. a) *postać figury syllogizmu* (modus): Kombinacje przesłanek w figurach sądów, doprowadzające do logicznych wyników, nazywają ś. trybami syllogizmu. Str. b) Trybami nazywam te wyobrażenia złożono, które tylko mamy za przymioty istności, np. trójkąt, wdzięczność, zabójstwo. Cyan. (Formen der Vorstellung, Denkformen. L.). 4. [T.] *kółko do pokręcania wału w warsztacie tkackim*. 5. [Tryby] = *karby na holobli*. Przen.: Wziąć kogo w tryby = *w karby, w kluby, w ryzy*: Trzeba żonę wziąć ostro w tryby. Bak. 6. gór. = a) *trybowanie*: T, odłączenie szumowin od roztopionego ołowiu. L. Głejta przy trybie srebra odchodzi. Haur. b) † T. srebra = *ilość ołowiu, jaką na jedno trybowanie brano*. Łab. 7. gram.: T słowa, czasownika = *postać konjugacyjna, wyrażająca pewien stosunek czynności do rzeczywistości*: T. oznajmujący, warunkowy, rozkazujący. T. bezokoliczny. *infinitivus*, oznajmujący, *indicativus*, rozkazujący, *imperativus* modus. Kopez. 8. mech. *koło zębowe o małej średnicy; wałek zębami opatrzony, zahaczający o zęby koła większego w machinach przy przenoszeniu ruchu jednych części na drugie*: T., koło zębate, zachępiające o szczeble cewy i onę obracające. Jak. J. Tryby u zegarmistrzów też znaczą, co u młynarzów cewy. Sol. Tryby u zegarmistrza to są, co cewy u młynarza. Troc. Szyna, wyszedszy z pod trybu i młota, 60 łokci brała długości. Wad. Tryby w lewarze o czterech zębach, co kółko obracają. Troc. 9. muz. *rodzaj gamy majorowej lub minorowej*. Zdr. **Trybik**, **Trybek**.

Tryba, y, lm. y l. [T.] = a) *ważka płosa pola, zagon*. b) *miedza*. 2. leśn., p. **Linja**.

Trybadyzm, u, blm. *przeciwny naturze sposób zaspokajania popędu płciowego u kobiety*.

Trybarz, a, lm. e l. [T.]: Trybarze przyjeżdżają z domu do Krakowa półwoziami, i na które zabierają żywność dla siebie i koni, a z powrotem holują, czyli ciągną pod wodę końmi próżne galary. 2. † T., × **Goniarz**, † **Kieradnik**, † **Gapłowy gór. poganiacz koni przy kołowrotach**. Łab. Trybarze po 2 grosze, komornicy w żupach po groszy 6. Biel. J. 3. hut.: † T. *robotnik przy piecu trybowym, odciągający srebro od ołowiu*. Łab.

Trybek, bku, lm. bki p. **Tryb**: Porusza pewne trybki i otrzymuje na pulpicie guzikowym stosowną cyfrę wypadkową.

Trybel, bla, lm. bie bed., *rodzaj żelaznego klina tępego, podstawianego pod młotek przy pobijaniu obręczy*.

Trybik, u, lm. i l. p. Tryb. Łab. 2. *piecyk do odłączania szumowin, np. olowianych*. Troc, L.

[Trybinek, nka, lm. nki] p. **Drybanek**.

Trykarcz, a, lm. e *żydowski rzeźnik koszerny*.

Trybometr, u, lm. y fiz. *przyrząd służący do badań tarcia podłużnego, do określania oporu, jaki sprawia tarcie metalów*.

Trybować, uje, ował l. † T. *pedzić, gnać, popędzać*. Sekl. 2. † T. *zab o zab = ścierać*: Usty zucha łacnemi, zab o zab trybuje i głodne gardło jadłem znikomym szoruje. Żebr. Przen.: Niemitosierną kaźń na niego zmyśliła, ciężkim T. go głodem, lacerare fame. Żebr. (= *uciskać, gnębić, męczyć*). 3. † T. *destylować, przez ogień, ciepło przepuszczać, gorącym do fermentacji podobać*. L. Jak złoto w ogniu trybowane, jak czysty płomień wypolerowany. Wad. Każda część drzewa ma w sobie jakoby żołądek, w którym trawi i trybuje wszelką wilgotę ku swej żywności. Trzye. Przen.: W Libji nie kwitną urodzaje żadne, słońce ją tylko upałem trybuje. Chr. (smaży. suszy, L.). W domu ś. nie kocha rozum uchowany. ale różnym trybuje niebem harwany. Tw. 4. † T. *czym = handlować: Cauponari, przekupować, i tym i owym T. Mącz. Celarii, rybitwi, którzy wielkimi rybami trybują*. Mącz. 5. † T. *rzemiosło = prowadzić, wykonywać rzemiosło, zajmować ś. rzemiosłem*. Cisz. 6. *wybijać na blasze różne wizerunki kwiatów, liści i t. d. w taki sposób, że ze swego ła wypukło występują nakształt płaskorzeźby*: Obie oprawy w głównych przedstawieniach wybijane, czyli trybowane. Sok. 7. *bed. pobijać, reparować, poprawiać, regulować naczyńia bednarskie*. 8. chem.: † T. = *destylować, wytapiać, wydzielać*. 9. fl. (o statku), *plynąć z wodą, bez udziału wioseł*. Mag. 10. *hut. odciagać w ogniu, oddzielać kruszec w złaczeniu z innym po pierwszym wytopieniu otrzymany (np. srebro od ołowiu, srebro od miedzi, złoto od miedzi i srebra i t. p.)*. Łab. 11. *ogr. pobulzać roślinę, aby. prędzej rosła, pędzic i ś.* Drzewo trybuje = *puszcza po ścięciu korony kielki na nowe różgi*. 12. *rzeź. oczyszczając kości z mięsa*. † T. ś. l. *destylować ś., robić, fermentować; przetrawiać ś.*: Sęki drzewa natura dała, żeby ś. tam sok zastanawiał i tym więcej trybował. Trzye. Im niżej drzewo szczepią, tym też bardziej ś. smak onej płonki trybuje i mieni, który w płonce bywa cierpki. Trzye. Młode piwo a. wino, gdy ś. trybuje, wszystkie z siebie na wierzch wyrzuci. Rej. 2. *włóczyć ś.; pedzić*. Biel. M. 3. †: *Ostro ś. trybują występki, panujące po dworach, między biskupami, księżmi, mnichami, lekarzami i osobami inszych stanów*. Brk.

Trybowanie, a, bfm., czynność cz. Trybować: Rynek koński w niektórych miejscowościach zachował stary tytuł trybunału; wyraz ten stąd urosł, że dawniej kupczenie końmi nazywano trybowaniem. Darow.

† Trybowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Trybować ś.

† Trybowny, ego, lm. i bed. *bednarz trybujący naczyńia*: Oprócz stołu, przy którym nie wszystkim zasiadać było wolno, w kącie gospody bednarskiej ławy były dla trybownych, daclów (?) i chłopców. Krasz.

Trybowy l. przym. od Tryb: T., wedle trybu, foremny. L. Nie T., nie według trybu albo porządku pospolitego, nadzwyczajny. Kn. Koło trybowe = *zębute*. Trybowe skrzydełka a. zęby zaczepiają ś. w szynę zębata, a obracając ś., podnoszą ją w lewarze. Jak. J. Miłny konne jedne bywają trybowe, t. j. o dwóch kołach i o dwóch

cewach, drugie proste, o jednym. Sol. 2. †: *Poduszki trybowe*. Goł. (? trybtowe) 3. *hut. Ognisko trybowe, piec T., p. Odciagalny*. Łab.

× Trybt, u, lm. y *gatunek tkaniny jedwabnej*. L. Towary cudzoziemskie, muchajery, czamlety, trybty. Vol.

[Trybuch, a, lm. y, Teibuch] i. pog. *brzuch, kaidun*. 2. [Trybuchy] *wętrznosci zwierzęce, bebechy*. 3. a. [Belech, Kaidun] *pierozek ze świeżego mięsa wołowego z tłuszczem baranim*. kaidun.

Trybula, i, lm. e, Trebula, Trzebula, × Czechrzyca, † Szczebzruch, † Szczebzrucho bot. (anthriscus) *ros. z rodziny baldaszkowych*. Gatunki: T. łośna, Szczwól, posp. Marchewnik (a. silvestris). T. ogrodowa (a. cerefolium) *hodowana pod nazwoimem Trybulki, Kierblu, Kierwlu*. T. pospolita a. [Marchwica] (a. vulgaris). 2. bł. zam. Świerząbek (chaeraphyllum) *ros.*

× Trybulacja, i, lm. e *niepokój, zmartwienie, frasunek*: Dni pełne trybulacji będą, jakie nie były nigdy. Podw.

Trybularz, a, lm. e l. *ręczna kadzielnica kościelna*. 2. [T.] p. **Trybunał**. Zdr. **Trybularzyk**.

Trybularzowy przym. od Trybularz: *Kadziło trybularzowe*.

Trybularzyk, a, lm. i p. **Trybularz**.

Trybularzysta, y, lm. ści *chłopiec służący do trybularza przy nabożeństwie*.

Trybulka, i, lm. i bot. l. p. **Trybula**. 2. bł. zam. **Czosnek**.

Trybun, a, lm. owie a. i l. a. † **Trybunarz obrońca praw ludu u Rzymian**. 2. *przen. przywódca ludu*.

Trybuna, y, lm. y l. *mównica*: Już go (Aleksandra) z gazet i z trybuny wieńczy. Mick. T. sędziowska. 2. *wzniesienie, miejsce dla przewodniczącego zgromadzenia*. 3. *wzniesienie, łoża dla widzów*: T. na placu wyseigowym. Na ulicach, któredy miał przechodzić orszak koronacyjny, powznoszono trybuny.

× Trybunalczyk, a, lm. cy, **Trybunalista** *członek palestry trybunalskiej, patron przy trybunale; deputat do trybunału*: W gronie takich trybunalczyków postrzegłem talent Rzeszotarskiego, którego potem zaznałem sędzią rawskim. Wyb. To słowo „T.” było u nas w sądownictwie tyle znaczącym, co bohater w wojskowości. Wyb. Szlachcic rozsądny, dawniej T. Zabł. Jako szczywany T. a mistrz swego fachu, jak eo sakreći po swojemu, to sam djabeł nie rozwiązałby. Byk. Jestem T. i skoro ś. wezmę do rzeczy, asekuruję nam sumieniu, że podobnie wszystko zabierzemy. Byk.

Trybunalista, y, lm. ści p. **Trybunalczyk**: T., deputat do trybunału. L. T., asesor trybunalski. Troc. Niech habit różny noszą, aby znano, eo poseł, eo T., eo prokurat. Star.

Trybunalski przym. od Trybunał: **Marszałek T. L.** Prezydent, marszałek, deputat T. Troc. Sądy trybunalskie. Prokuratorowie przy dworze i trybunalscy po 10 złotych. Biel. J.

Trybunał, u, lm. y l. daw. *sąd najwyższy w Polsce, złożony z marszałka i deputatów od województw i duchowieństwa, do którego apelowano od ziemstw i grodów*: Najjaśniejszy T. T. w Polsce, cze, najwyższa zwierzchność sądowa, do której sprawy przechodziły przez apelację od ziemstw i grodów. Kras. T. koronny w Lublinie i w Piotrkowie, a litewski w Wilnie i Nowogródku ś. odprawuje. Troc. T. skarbowy, w celu odebrania zaległych podatków i skarcenia operających ś. z sejmów naznaczony. Bobrow. T. skarbowy

koronny w Radomiu, a litewski w Grodnie bywa. Troc. T. fiskalny. T. K. Deputowany na T. fiskalny. Nies. Przen.: U niego w głowie, jak w trybunale. Prz. (= chaos, nieład, zamęt). Przen.: T. pokuty = spowiedź. T. najwyższego sędziego. Bóg wszechmogący ma cztery trybunały, na których czyni sąd sprawiedliwości swojej. Skar. T. sumienia. Rozbieraj każdy swe sprawy, taki T. domowy tajemny Bogu przyjemny. Groch. (= rachunek sumienia). T. opinji (= sąd opinji). 2. instancja sądowa pośrednia między sądem pokoju a sądem apelacyjnym. T. handlowy = sąd handlowy. 3. a. prawo saliekie gatunek pasjansu. 4. × T. rynek koński: Rynek koński w niektórych miejscowościach zastępował stary tytuł trybunału; wyraz ten stąd urósł, że dawniej kupeżenie końmi nazywano trybowaniem.

† Trybunarz, a, lm. e p. Trybun: T. rzymski. Błąż.

Trybunał, u, blm., Trybunostwo, Trybunowstwo urząd, godność trybuna; czas urzędowania trybuna.

Trybunostwo, a, blm., p. Trybunał.

Trybunowstwo, a, blm., p. Trybunał. St. wil.

Trybunski, przym. od Trybun: Władza trybuńska.

Trybus, a, lm. y i. p. Trójnóg: T., tryfus, dynarek. Troc. Gdzie ś. piwo warzy, powinno być tyle miejsca, żeby ś. pomieściły różne trybusy wielkie i wanny, do gotowania, przelewania i chłodzenia piwa potrzebne. Świt. Trybusy najlepsze są z dylów dychtownie spojonych i kłanami ściśnionych. Świt. 2. [T.] p. Tryfus.

[Trybusiasto] przys. od Trybusiasty.

[Trybusiasty] brzuchaty, pekaty: Łan pola w środku szerszy, niż w końcach, słyszałem jak nazywano: trybusiastą wiótką. Gwar.

[Trybusiś, i, H] gnieść, miętosć.

[Trybuszenie, a, blm.] i. czynność cz. Trybusiś. 2. czynność cz. Trybuszyć.

Trybuszon, u, lm. y p. Korkociąg. L.

[Trybuszyć, y, ył] patroszyć, paproszyć, bebeszyć zabite zwierzę.

Trybut, u, lm. y i. danina, haracz, pobór, podatek, szacg. płacony zwycięzcy przez podbitych. Wuj. Spytal basza ich: przyniście T. ? chcą ja to prędko wiedzieć. Biel. J. Inszego posta posłał z trybutem do Porty. Biel. J. To jest nasza wiara, aby wszyscy psi giaurowie abo T. płaćli, aby naszej wiary byli. Biel. J. T. płaćcie, na który jeszcze Polakom nigdy nie przychodziło. Stryjk. T., dań, haracz. Pot. Jeżeliby zaś chrześcijanin z tryumfem odszedł, żeby Maurowie Aragończykom coroczny liczyli T. Nies. 2. plemię, szczep, pokolenie: Został emirem, naprzód w jednym trybucie, a potem w trzynastu sprzymierzonych. Rol.

Trybutarjusz, a, lm. e ten, co płaci trybut, danna: I lennik i T. są hołodownikami. Lel.

[Tryc] w. odgłos trącania ś. szklankami: T., T. jeden w drugiego szklankę.

Tryca, y, lm. e i. rowek w bloku na sznur. Mag. 2. zeg. bloczek, na którym spuszcza ś. łańcuch u zegara.

[Trycać, a, ał] i. p. Tryknąć. 2. zaczepiać, trącać.

[Trycanie, a, blm.] czynność cz. Trycać.

Trycezyma, y, lm. y nabożeństwo żalobne, msza żalobna: Widziała duszę nieboszczyka; dano zaraz na trycezymę; pohenedykowali ojcowie Reformacji. Kras. Po śmierci nędżnych żywotów naszych mieli pomagać upadłym duszom naszym,

już nam powiadając o czyszcących, o odpuszczeniach, o trycezymach. Rej. Często spowiedzie czynikiem, jałmużny i na trycezymy dawałem. Mat. Odkazując testamentem r. 1688 dwie części Bernardynom, a trzecią Pijarom radomskim na trycezymy, przestrzega, aby zarybek zostawili. Gac.

Trychina, y, lm. y, Włosnica, Włosień zool. (trichina) oblenie czarzynny.

Trychinowaty podobny do trychiny.

Trychit, u, lm. y min. drobny, mikroskopijny kryształ włosisty, nieprzezroczysty, forma mikrolitu w postaci skupienia czarnej barwy.

Trychopirył, u, lm. y min. pyrył włosisty.

Trychroizm, u, blm., p. Pleochroizm.

Trycyki, u, lm. e wlocyped o trzech kołach, trójkołowiec.

[Tryczek, czka, lm. czki] jeden z bloczków kolowrotka.

[Tryczko, a, lm. a] p. Tryko.

Trydełsta, y, lm. ści p. Trójbożanin: Kalwina, Lutra, trydeiste, Pikarda, Arjana prędko pożyje. Kle.

Trydymit, u, lm. y min. minerał z gromady tlenków, z rzędu tlenków szklistych, Si O₂.

Tryf, a, lm. y zł. woreczek.

Tryfan, u, lm. y min. krzemian glinki i lityny, koloru zielonawego, blasku iltowego, perłowego. Żab.

Tryfel, flu, blm. jakaś tkanina: Wór od spania z grubego i gęstego podwójnego tryflu, watanowego w środku, z otworem z boku.

Tryfić, i, H p. 2. Trefić.

Tryfienie, a, blm., czynność cz. Tryfić.

Tryfilin, u, lm. y min. minerał z gromady siarczków, z rzędu fosforanów bezwodnych, Li Fe PO₄.

Tryfnie przys. od Tryfny.

Tryfność, i, blm., rz. od Tryfny.

Tryfny p. Trefny.

Tryft, u, lm. y prąd zmienny w morzach.

Tryftong, u, lm. i zgłoska trójdzwięczna.

Tryftongowy przym. od Tryftong.

[Tryfus, a, lm. y], † Tryfus i. p. Trójnóg. Mur. 2. [T., Trybus, Polewanica] szaflik o trzech nogach, stągiewka. 3. [T.] p. Dryfus. 4. [T.] pomywalnik, cebrzyk do mycia naczyń kuchennego, [luszo, miśnik].

[Tryfusek, ska, lm. ski] rynka gliniana o trzech nogach.

× Tryganiec, ńca, lm. ńce p. Trójnóg: Stawa kapłan na świętym trygańcu, Duch Boży zstępuje na niego. Stasz.

Trygenjum ? : Po skończonym T. przekształcali ś. na właścicieli porządnych wiosek. Rzew.

[Trygiel, gla, lm. gle] rynka.

Tryglif, u, lm. y p. Trójwrąb.

Tryglifa, y, lm. y p. Trójwrąb.

Trygonometrja, × Trójkątmiernstwo, × Trójwęglomiern, × Trzykątnomiern mat. jedna z dyscyplin matematycznych, nauka o trójkącie: T. płaska lub prostokreślna, kulista lub sferyczna.

Trygonometrycznie przys. od Trygonometryczny. Trygonometryczny przym. od Trygonometrja: Linje trygonometryczne. Funkcje trygonometryczne. Te plany dóbr i mapy dawne nie stanowiły mapy kraju trygonometryczno-astrofizycznej.

[Trygubica, y, lm. e, Tryhubica, Tryubica, Trubica, Trehubica, Drygubica, Drugubica, Drgubica, Drychubica, Drychybica, Drygawica, Dryga, Grudba a. w lm. Grudby, Mrzezna, Pławaczka, Trzy-poł] sieć potrójna na ryby i ptaki, składająca ś.

z sieci środkowej, gęstej i cienkiej, i z dwóch bocznych grubszych, z wielkimi okami.

[Tryhubica, y, lm. e] p. Trygubica.

[Tryjactum] przyspiew: T., trachtum regularnum trachtum.

Tryjada, y, lm. y 1. zebranie trzech jednostki, trzech osobistości, trzech bóstw, trójka. 2. chem. gromadka, złożona z trzech pierwiastków, z których środkowy ma mieć własności pośrednie między dwoma skrajnymi (Dzieleno kiedyś wszystkie pierwiastki na takie tryjady). 3. muz.: T. muzyczna = trzy najważniejsze akordy 1-go, 4-go i 5-go stopnia.

Tryjarcha, y, lm. owie jeden z trzech rządzących: Między bogatymi obywatelami, którzy jako tryjarchowie wyprawie towarzyszyli, gorąco panowało współzawodnictwo.

Tryjas, u, blm. geol. utwor geologiczny, znajdujący się między formacją permską a jurajską. Łab.

Tryjasowy przym. od Tryjas: Utwór T. Margiel pstry T., kiejper = z pokładu najwyższego w gromadzie tryjasu pochodzący. Łab. Piaskowiec pstry T. Łab. Dolomit T. a. muszłowy = stanowiący najwyższe ogniwo wapienia tryjasowego małżowego. Łab.

[Tryjatr, u, lm. y] teatr.

[Tryjer, a, lm. y] machina rolnicza do czyszczenia zboża.

[Tryjerka, i, lm. i] młócenie zboża kopytami końskimi.

[Tryjerować, uje, owa] młócić zboże kopytami koni, które się przepędzają w kółko po rozestawnym na toku zbożu.

[Tryjerowanie, a, blm.] czynność cz. Tryjerować.

Tryjola, i, lm. e trójka, figura muzyczna, złożona z trzech nut a trwająca tyleż, co dwie nuty. Zdr. Tryjolka.

Tryjolecik, u, lm. i p. Tryjolet.

Tryjolet, u, lm. y zurotka osmiowerszowa, w której pierwszy wiersz rymuje się z trzecim, czwartym, piątym i siódmym, drugi z szóstym i ósmym, przy czym wiersz drugi i ósmy są jednobrzmiące. Zdr. Tryjolecik.

Tryjolka, i, lm. i p. Tryjola.

[Tryjonf, u, lm. y] p. Tryumf: Nie cheiał Pánieusz, zeby djeboł odnosił tryjonfy.

[Tryjont, u, blm.] nieład: W telim tryjónie nie najdzies nie.

† **Tryjumf, u, lm. y**, [Tryjumf] p. Tryumf: Dzień Niepokalanego Poczęcia wielkimi tryjumfami co rok objaśnił. Nies.

[Tryjumfować, uje, owa] p. Tryumfować.

[Tryjumfowanie, a, blm.] czynność cz. Tryjumfować.

1. **Tryk, a, lm. i**, **Trykacz, Tryksacz** baran nie trzebiiony, zdolny do zapładniania.

2. **Tryki, Tryks!** w. wyrażający tryknięcie: (do dziecka, mając je potachotać): Baran, baran T.!

Trykacz, a, lm. e 1. p. Tryk. Sł. wil. 2. a. Trzmielowiec, Wyślepek zool. (conops) owad dwuskrzydły, krótkorogi.

Trykać, a, ał i T. s. p. Tryknać.

Trykanie, a, blm., czynność cz. Trykać.

Trykanie się, a s., blm., czynność cz. Trykać s.

[Trykla, i, lm. e] rączka do sygnału w kopalni.

Tryklinikczny min., p. Trójskośny.

Tryklinja, i, lm. e u starożytnych Greków i Rzymian, trójkątny stół jadalny; sala jadalna, sala gościnna.

Trykliwy skłonny do trykania, bodliwy: Koziełki trykliwi, którzy się radzi trykają. Mącz.

Tryknać, nie, nął, Tryksnać, nied. Trykać, Tryksać, † Trykszać, [Trycać] 1. uderzyć łbem, czołem, rogami, bodnąć, ubość: Kozieł, baran tryka. A niejedyn już się potaczał i po ścianach łbem orał a. drugich jako ten baran trykał. Reym. Chodzi jak owieczka, a tryka jak baran. Rys. (= cicha woda, niułka). Słonie wierzące i trykać jęły. Pot. 2. [Trykać] toczyć. 3. [Trykać] na bydło = wołać: hacja try! aby się gziło. T. s. uderzyć się łbami, tryknać jelen drugiego, bodnąć się, ubość s.: Trykać s. abo tryksać s., jak czynią barani, gdy się rogami tłuką. Mącz.

Tryknięcie, a, blm., czynność cz. Tryknać.

Tryknięcie się, a s., blm., czynność cz. Tryknać s.

[Tryko, a, lm. a] krządek dziurkowany w masłnicy, osadzony na drążku. Zdr. [Tryczko].

Trykociarnia, i, lm. e, **Trykotarnia** fabryka wyrobów trykotowych.

Trykociarski przym. od Trykociarz; Trykotarski: Warsztat T.

Trykociarstwo, a, blm., **Trykotarstwo** zajęcie, rzemiosło trykociarza.

Trykociarz, a, lm. e, **Trykotarz** majster, robotnik, wyrabiający trykoty.

Trykot, u, lm. y, **Trykotaż** tkanina z jedwabiu, bawełny lub wełny, wyrabiana na drutach, przeciekach a. warsztatach półkoszowniczych, z jednej nici: Trykoty gimnastyka, baletnicy. T. pod bielizną (= koszulka, majtki trykotowe, zimowe).

Trykotarnia, i, lm. e p. Trykociarnia.

Trykotarski p. Trykociarski.

Trykotarstwo, a, blm., p. Trykociarstwo.

Trykotarz, a, lm. e p. Trykociarz.

Trykotaż, u, lm. e p. Trykot: Fabryka trykotaży.

Trykotowy przym. od Trykot: Trykotowa koszula. Trykotowe majtki.

Tryks 1. u, lm. y raz, cios od tryksnięcia: Skop od tryksów rogi utracił. Troc. 2. szturchaniec, kulak: Gdy go skromnie napominała, miasto przeprosin tryksy odbierała. Jabł. 3. p. 2. Tryk.

Tryksacz, a, lm. e p. 1. Tryk.

Tryksać, a, ał i T. s. p. Tryknać.

Tryksanie, a, lm. a czynność cz. Tryksać. Wor.

Tryksanie się, a s., lm. a s. czynność cz. Tryksać s.

[Tryk se!] wołanie na owce.

Tryksnać, nie, nął i T. s. p. Tryknać: Kozieł tryksnął owieczkę. Troc. Woły się bodą, kozy się tryksają. Troc.

Tryksnienie, a, lm. a p. Tryksnięcie. Troc.

Tryksnienie się, a s., lm. a s. p. Tryksnięcie s.

Tryksnięcie, a, lm. a, **Tryksnienie** czynność cz. Tryksnać.

Tryksnięcie się, a s., lm. a s.; **Tryksnienie s.** czynność cz. Tryksnać s.

† **Trykszać, a, ał i T. s. p.** Tryknać: Gdy baran bije rogami, mowią: trykszą. Sekl., Błaż.

† **Trykszanie, a, blm.**, czynność cz. Trykszać.

† **Trykszanie się, a s., blm.**, czynność cz. Trykszać s.

Tryktrak, a, blm. puf, rodzaj gry w kostki lub w karty; gra na warcabnicy, na którą prócz warcabów rzuca się dwie kostki. Goł. Grał T. po półtora pensa rober. Turn.

Trykwetr?: Znaki symboliczne, jak swastyki, trykwetry, półksiężyc. Łag. Takie znaczenie kryje się w trykwetrze herbu Cielątkowa. Łag.

Tryl, u, lm. e p. Trel: T. flisy nazywają ład równy, po którym można holować. Mag. Na T., to ś. rozumie, gdy flisi ładem wszysej ciągnąć mają pełną liną statek, a jeden tylko chłop przy sterniku na warudze zostaje, wołając: hóluj! a. nie hóluj! Haur. Kucharz niechaj warugi przy sterniku pilnuje, nie szczupląc flisa do trylu. Haur.

[Trylenie, a, blm.] czynność cz. Trylić.

[Trylić, i, II] 1. mówić, śpiewać na inną nutę, śpiewać z innego tonu, dowodzić inaczej: To ty tera tak trylisz! 2. gadać dużo, robić plotki.

Tryljon, u a. a, lm. y według dawniejszej rachuby, milion biljonów; według nowszej, tysiąc biljonów.

Trylobity, ów p. Trójkłapcie. Łab.

Trylogja, i, lm. e trzy utwory dramatyczne lub trzy powieści, wiążące ś. w całość: Orysteja Eschylosa jest trylogją, składającą ś. z tragjedji: Agamemnom, Choefony i Eumenidy. T. Sienkiewicza: Ogniem i mieczem, Potop i Pan Wołodjowski. Przen.: Katedry w Kolonji, Strasburgu i Fryburgu. T. areydział architektury gotycko-niemieckiej. Od.

Trylować, uje, ował p. l. Trelować: Słowik trylować, cieniując pojedyncze nuty. Mn.

Trylowanie, a, blm., czynność cz. Trylować.

[Tryła, y, lm. owie] bazarz, plotkarz, pleciuga.

Trymer, a, lm. y fot. przyrząd do obcinania kart fotograficznych.

Trymeryt, u, lm. y min. mineral z gromady sylkoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy oliwinu, $Be Mn Si O_4$.

Trymetr, u, lm. y stopa wierszowa trzygłoskowa: Podane są co najważniejsze szczegóły o heksametrze Homerowym i trymetrze jambicznym.

[Trymigi]: W T. = w mguieniu oka, natychmiast, szybko.

Trymorfizm, u, lm. y min., p. Trójpstaciowości: Zjawisko trójkształtności kwiatów, czyli T.

Trymorfny p. Trójpstaciowy.

[Trymutka, i, lm. i] niska szafka wysokości stołu, z stojącym na niej a opartym o ścianę większym lustrem.

Tryna, y, lm. y l. opilki: T., otrociny, odpilki, opilki. L. Wziąć funt trudy żelaznej z pod pilnika a. świdra, gdzie rudy kręca. Torz. Pół funta tryn żelaznych z pod pilnika. Torz. 2. [T.] p. Trynia.

× **Trynald, a, lm. y** p. Trznadel. Troc.

[Trynd, a, lm. y] l. p. Truteń. 2. tryndanie ś., piasy, tańce: Wyprawiać tryndy, puszczać ś. na tryndy = tańczyć. To nie dla niej te wszystkie tryndy. Byk.

[Tryndać, a, ał, Tryndać ś., Trędać ś.] l. kręcić ś., wiercić ś.; włożyć ś., spacerować niepotrzebnie; nie usiedzieć w miejscu: Karolku! a dzisiaj gdzie pojedziesz? — O! o! T. ś. chce asindźce. Kaczk. Przen.: Coby miał ze szczęścia korzystać, to mu hardość a jakieś tam skrupuły tryndają po głowie. Krasz. (= chodzą, roją ś., snują ś.). 2. związać ś., kręcić ś., płącać. 3. wlec ś. z trudnością. 4. płącać ś. pod nogami, zawadzać, włożyć w drogę (Do dzieci w domu:) Nie tryndaj ś.!

[Tryndanie, a, blm.] czynność cz. Tryndać.

[Tryndanie się, a ś., blm.] czynność cz. Tryndać ś.: Na nie jest podróowanie dla tryndania ś. Jeż. Ja koni do gospodarstwa potrzebuje, nie do tryndania ś. Kaczk.

[Tryndaweczka, i, lm. i] masłnica, kierzanka (w zagadce).

[Tryndy ryndy] przyspiew.

[Tryngiel, u, lm. e] p. Tryngiełt.

Tryngiełd, u, lm. y p. Tryngiełt: T., piana-dze na piwo. Troc.

Tryngiełt, u, lm. y, Tryngiełd, Tryngiełd, [Tran-giełt, Tryngiel, Trengiel, Trynkał] datek na piwo, napiwek: T. mu dał, aby go za pracą czym kontentował. P. cheł. Nosząc od nich do niego, od niego do nich kopereczaki miłosne, ze samych tryngiełtów mogłem ś. spanoszyć. L. Na miejscu tryngiełtu batogi oberwał. L.

[Trynia, i, lm. e, Tryna] zgoniny.

Trynica, y, lm. e l. a. [Trynit] grube płócienco domowe. 2. a. [Trenica] opończa z płótna grubego, którą wieśniacy wkładają na wierzch siermięgi lub kozucha.

[Trynicowy, Tryniczny] przym. od Trynica; [Trynicowy, Treniczny].

[Tryniczny] p. Trynicowy.

[Trynić, i, II] l. wściabić, wtykać, pakować, wsadzać. 2. nieść co, ciągnąć. [T. ś.] pakować ś.; sadowić ś., włożyć: Już ś. tryni na łózko.

[Trynianie, a, blm.] czynność cz. Trynić.

[Trynienie się, a ś., blm.] czynność cz. Trynić ś.

[Trynit, u, lm. y] l. p. Trynica. 2. układ cegieł, deszczek i t. p. rzeczy na sposób splek w jodłowej gałęzi, ziarn w kłosie a. nici w pewnej grubej tkaninie: Sklepić w T. Podcz.

Trynitarzki przym. od Trynitarz: Klasztor, zakon T.

Trynitarz, a, lm. e, † Trójczak członek zakonu św. Trójcy, którego celem było wykupywanie jeńców z jasyru. Trynitarze = zakon, klasztor a. kościół Trynitarzy.

[Trynitny] zrobiony z grubego płótna domowego.

Trynk, u, lm. i p. Tynk.

† **Trynka, i, lm. i** w grze karcianej, szczególny dobór kart w ręku gracza: trzy tuzy: Grał Zygmunta w karty z senatory dwiema, a choć trzeciego króla w garści nie ma, każe na trynkę. Pot. W sędzie fawor, a we grze potkała cię T., to cię trzeba mieć białej kokoszy za synka. Koch. W. Przen.: potrójne, szczęście: Wszelkie szczęście w tej trynce zwykło ś. zawierać: dobrze ś. rodzić, dobrze żyć, dobrze umierać. Koch. W.

[Trynkać, a, ał] p. Trynkać.

[Trynkał, a, lm. e] l. jeliła cienkie. 2. flak wyczyszczony, do robienia kiszek lub kielbas.

[Trynkanie, a, blm.] czynność cz. Trynkać.

[Trynkał, u, lm. y] p. Tryngiełt.

Trynkieryt, u, lm. y min. mineral z gromady węglowców, z rzędu żywic.

Trynkiełd, u, lm. y p. Tryngiełt: Ręka hojnie rzuciła grube trynkiełdy służbie. Bał.

Trynkać, nie, nał, nied. Trynkać l, gołnąć, palnąć, kłynać, chlapać, pociągnąć, wypić: T. kielich gorzałki. 2. podpić sobie, podchmielić sobie, urząć ś., upić ś., spić ś.: Wrócił dopiero eo z bibki kawalerskiej i był porządnie „trynknięty“.

Trynknięcie, a, blm., czynność cz. Trynkać.

Trynkować, uje, ował p. Tynkować. L.

Trynkowanie, a, blm., czynność cz. Trynkować.

[Trynog, a, lm. i] trzynożne naczynie z klepek, do zolenia, potaczania, ługowania bielizny w praniu.

[Trynozki, ów, blp., Trójniak, Drybanek] trzy-nożna podstawka pod rondel, denarek, dynarek.

[Tryny, yn, blp.] okrucy ziół suchych.

Tryodjon, u, lm. y jedna z ksiąg liturgicznych kościoła wschodniego: Wyrzucił wszystkie księgi liturgiczne i inne rytualne: mszały, mineje, try-

odjony, trebniki, pochodzące z wydań dawnych drukarni unickich.

Tryonal, u, blm., chem., lek. metylosulfonal, *brodek nasenny* (trionalum).

× **Tryp**, u, blm. *tkanina wełniana postrzygana jak aksamit*. Troc.

Trypa, y, lm. y l. p. **Półplisz**: Karetka wybita trypą ponsową. Hof. Jedna karetka wybita karmazynem, druga trypą zieloną. Niem. Otoczona ławami, wybitymi trypą wytartą, i krzesłami nie pierwszej świeżości. Krasz. 2. † T., p. **Tryper**. Krup.

× **Trypartycja**, i, lm. e *trójpodział*.

[**Trypeczki**, ów, blp.] p. **Trepka**.

Trypel, pla, blm., **Trypla**, × **Trypela**. × **Trypola** *krzemianka używana do polerowania metalów, szkła, kamieni i do stucznych kamieni szlifierskich*.

× **Trypela**, i, lm. e p. **Trypel**. Kluk.

Tryper, pra, lm. pry, † **Trypa** lek. *śluzotok z cewki moczowej, rze żączka*, × *rzezek, wiewiór, [kapaniec] (blennorrhoea s. gonorrhoea)*. Zdr. **Tryperek**.

Tryperek, rka, lm. rki p. **Tryper**.

[**Trypernik**, a, lm. i] *kocanki zółte*.

[**Trypka**, i, lm. i] l. *gatunek dzikiej śliwy, tarka*. 2. **Trypki** *tarniowe lub jałowcowe = owoce tarniny lub jałowcu*.

Trypkait, u, lm. y min. *minerał z gromady saletrów, z rzędu arsenianów*.

Trypla, l, lm. e l. bil. *uderzenie jednej bili drugą, tak aby ś. ta dwa razy od bandy odbiła*. 2. *karc. termin techniczny w dawnym wiście*. Goł. 3. min., p. **Trypel**: *Wycieranie tryplą mosiężnych guzików przy mundurze*.

Tryplet, u, lm. y l. trzy *wiersze rymowane, stanowiące jakies przysłowie lub zagadkę*. 2. *welocyped trzyosobowy*.

Tryplika, i, lm. i *odpowiedź na duplikę, trzecia odpowiedź*.

Tryplikat, u, lm. y *trzecia kopja*.

× **Tryplikować**, uje, ował p. **Troić**: **Trypilkuję** co, troję, jedną miarę biorę trzy razy, we troje przyczyniam. Troc.

× **Tryplikowanie**, a, blm., *czynność cz. Tryplikować*.

[**Tryplim**, u, blm.] = **Strychnina**.

Tryplit, u, lm. y min. *minerał z gromady saletrów, z rzędu fosforanów, FMnFePO₄*.

Tryploidyt, u, lm. y min. *minerał z gromady saletrów, z rzędu fosforanów, HOMn₂PO₄*.

× **Tryplować**, uje, ował p. **Troić**.

× **Tryplowanie**, a, blm., *czynność cz. Tryplować*.

× **Trypola**, l, lm. e p. **Trypel**. Troc.

Trypolit, u, lm. y p. **Trójkamieniak**.

Tryprowy *przym. od Tryper, wiewiórowy, rze żączka w y: Nitki tryprowe. Zapalenie tryprowe spojówki (oka) u niemowląt (blennorrhoea infantum). Zapalenie stawów tryprowe (rheumatismus gonorrhoeicus)*.

Tryptych, u, lm. y p. **Tryptyk**.

Tryptyk, u, lm. l, **Tryptych** *oltarzyk a. oltarz szafasty z dwoma pobocznymi skrzydłami, do otwierania i zamykania części środkowej: T. Wita Stwosza w kościele P. Marji w Krakowie. T. połowy. Wielkie lustro, złożone z trzech części, stanowiących T. Es.*

× **Tryrema**, y, lm. y *okręt o trzech ławach dla wiosłujących: Alcybjades przybił niestałą fortunę do swych tryrem zwycięskich*.

× **Trysagion**, u, blm., p. **Trójświęty**.

× **Trysekcja**, i, lm. e *trójdzielność, podział na 3 części równe*.

× **Tryset**, u, blm., × **Trysetka** *daw. gra w karty: Wesółym i żartobliwym tonem przeproszał nunejusza, że już w tryseta tego wieczora z nim grać nie może*. Dęb. L.

Trysetka, l, blm., p. **Tryset**: T., *gra we francuskie karty na podobieństwo do halbe ewelwe do piętnastu*. Goł.

Trysk, u, lm. i *tryśniecie, wytrysk, bryzg: T. światła z komety*. Garez. **Tryski** *rzadkiego błota*. Weys.

Tryska, i, lm. i *linka, którą ś. żagiel od dołu ze środka podkasuje, aby mógł sternik widzieć przed sobą*. Mag.

Tryskacz, a, lm. e l. *przyrząd przepuszczający dziurkami parę, jak polewaczka ogrodowa wodę, a służący do ogrzewania wody parą*. Łab. 2. T. Linzera = *przyrząd do automatycznego gaszenia pożaru*. 3. bot., p. **Balsamka** i **Tryskawiec**. 4. lek., p. **Natryskiwacz**.

Tryskać, ska a. szez, skają a. szczą, skal] p. **Trysnąć**: *Zwolna rozkwita wokół ciebie w skrami tryszczącym przepychu ślubny pierścień morza. Przybysz. Szukając srebrnych ziela tego kwiatów, co z modych śniegów tryszcą przy księżycu*. Psm. (= *sterczą*).

Tryskanie, a, blm., *czynność cz. Tryskać*.

Tryskawiec, wea, lm. wee, **Tryskacz** bot. (ceballium) *niecierpek (c. elaterium), którego wyciąg jest lekiem gwałtownie przeczyszczającym*.

Tryskawka, i, lm. i l. *flaszka z korkiem, a w nim dwiema rurkami, z której za pomocą dmuchania wyrzucamy cienki strumień wody lub innej cieczy w celu obmywania nią, zwilżania lub dodawania jej w małej ilości*. 2. a. **Chlustawka**, **!Szpryc-flaszka** *przyrząd zapobiegający chlusiściu cieczy w niepożądaną ilość przy jej wylewaniu*.

Trysła, y, blm., **Garbowiny**, **Garbówka**, **Drypy**, **Kuchy**, **Wypory** *garb. kora z garbarni wyrzucona, podatna na opał lub pod inspekta*.

Trysnąć, śnie, snać, snęła a. sła, snęło a. sło, nied. **Tryskać** *wytrysnąć, puścić ś. strumieniem, siknąć, strzyknąć, prysnąć: Wody pod rzutem kotwy pieniać ś. tryskają*. Przyb. **Krew z rany tryska**. **Kniaź (= zga)**. **Woda ze skały trysła**. **Srebra zabrzmiały**, **strugi wina trysły**. Mick. **Struga szampana trysła**. **Rzew**. **Przen. : Trysnął** *źródłem nauki astrachańskie piaski*. Mick. **Światło trysło** *jasnym promieniem*. **To wymawiając, tryskał** *mu z oczu ogień*. Stasz. (= *rzucił snopy iskier*). **Krew grała** *w nim po dawnemu, i ogień tryskał z oczu*. Sienk.

[**Trystia**, i, lm. e] p. **Tristia**.

Tryszaczek, czka, blm., p. **Tryszak**: *Po wicherzy poszliśmy w tryszaczka*. L.

Tryszak, a, blm., **Straszak**, **Flus** *dawna gra hazardowa w karty: T., czyli straszak*. L. **Na twarzy jego, jak to mówią, djabeł grał w tryszaka**. **Chodź. (= widać było trwożliwą niepewność)**. Zdr. **Tryszaczek**.

Tryśnienie, a, blm., p. **Tryśnięcie**.

Tryśnięcie, a, blm., **Tryśnienie** l. *czynność cz. Trysnąć; wytrysk, wypływ nagły*. 2. poł.: **T. potoku** (*wód płodowych*) = *peknięcie pęcherza płodowego, odpływ wód płodowych podczas porodu*.

Tryt, u, lm. y l. p. **Tret**: **Smrodzie**, wychowany na gnoju, spłodzony na trycie. Min. 2. [T.] *plyta kamienna, kamienny próg, wschód*. 3. **druc. jedna z listew drewnianych w deptaku maszyny tkackiej do wyrobu tkanin metalowych. 4.**

mecz, deska połączona z kołem rozpedowym, która zapołącza korby uprawia w ruch koła.

Trytef, tfa, lm. ify, [Trytew, Trytwa] droga sypna na łąkach, trzęsawicach. L. W traktach dla handlujących wyznaczonych, gdzieby mostów, trytfów lub grobel potrzeba wymagała... Zam.

Trytelsta, y, lm. ści p. Trójbożanin.

Tryteizm, u, blm. uważanie trzech osób Trójcy św. za trzy odrębne jestestwa, trzy oddzielne natury.

[Trytew, twy, lm. twy] p. Trytef.

Trytionny kwas chem. kwas siarki ze składu $H_2S_3O_6$.

Trytochoryt, u, lm. y min. minerał z gromady sałetrowców, jeden z wanadynianów, zawierający miedź w sobie.

1. **Tryton**, a, lm. y i. bożek morski u Greków, wyobrażany w postaci mężczyzny z dolną częścią ciała rybią; figura jego, używana za ozdobę architektoniczną, szceg. przy fontannach, wypuszczająca z ust strumień wody. 2. a. **Traszka** zool. (triton) zwierzę ziemnowodne ogoniaste, oddychające w wieku dojrzałym samymi tylko płucami, ze skórą gładką i ogonem z boków ścięzionym. T. górski a. ognisty (t. alpestris). T. kantarowaty a. mniejszy (t. taeniatius). T. większy (t. cristatus).

2. **Tryton**, u, lm. y muz. akord złożony z trzech dźwięków, będących trzema tonami całego.

Trytonjan, u, lm. y: Co jeszcze bardzo ciekawego widziałem, to T. Instrument ten był to rodzaj organów, w których miejsce dud zastępowały trąby malowniczo uszykowane. And.

× **Tryturacja**, i, blm. starcie na mialki proszek.

[Trytwa, y, lm. y] p. Trytef.

Tryumf, u, lm. y, [Tryumf, Tryjonf], † **Tryumf** i. obchód uroczysty, pompatyczny wjazd wodza w Rzymie po odniesionym zwycięstwie: T.; obrządek uroczysty, wjazd solenny wodza w Rzymie po zwyciężonych nieprzyjaciółach. Kras. Obchodził wesoły T., pieśń zwyciężną śpiewaj. Otw. Czynieć T. Skar. [Króla gdy pochowali, wielgi T. wyśpiewali]. A my z tryumfem idziem wesołym, przed nami postępują trębacze z bębny i z trąbami, brzmia lutiie. Kochan. Z tryumfem wjechawszy do Antjochji, oskarżony jest, iż Chrystusa chwali. Skar. Z wielkim ś. tryumfem i sławą zwycięstwa do Rzymu wracał. Skar. Mamy wielkie przyczyny wesela z tryumfu dzisiejszego. Skar. Perseusza do Rzymu na T. w okowach prowadził. Birk. Bez tryumfu wjeżdżał po tej potrzebie do Krakowa. Birk. Święcieć tryumfy (= zbierać laury). Gdzie zwycięstwo bez pracy, tam T. bez chwały. L. Szkoda trąbić tryumfu przed wygraną. Pot. Nie nóc tryumfu przed bitwą. Jabł. Zdobędą (fale) ład w tryumfie. Mick. Budził mię ze snu T. Milejada. Mick. T. nad nieprzyjacielem. 2. **tryumfowanie**, duma, zadowolenie z postawienia na swoim: Tryumfy z sąsiad niezyczyliwych. Groch. Zyskowniejsza między bracią zgoda, niżeli krwawe nad niemi tryumfy. Nar. Obnoższo trofea z tryumfem, w tryumfie. Do króla, do Wilna z wielkim ś. tryumfem (Tarnowski) wrócił. Orzech. Z tryumfem dusze one do nieba prowadził. Skar. Niewinność odniosła T. (= zwycięstwo; zatrzymowała). T. kościoła, Ewangielji. 3. kare, kozera w grze, zwanej lombrem. Zdr. Tryumfek.

Tryumfalnie przys. od **Tryumfalny**: Wjeżdżał tam T. Troc. T. chce być spalonym. L.

× **Tryumfalnik**, a, lm. cy p. **Tryumfator**: Tryumfalnicy rzymscy w zamek wjeżdżali, Kapitoljum zwany, gdzie bogom dawali dzięki. L.

Tryumfalny, **Tryumfowy**, × **Tryumfowny**, × **Tryumfny** przym. od **Tryumf**: T. wieniec. Warg. Wjazd T. Troc. Wóz T. Łuk T., brama tryumfalna (= wystawiona wspaniale dla przejazdu znakomitych, pożądaných osób). Łuk T. w Paryżu. Dla mającego przybyć biskupa wystawiono bramę tryumfalną.

× **Tryumfant**, a, lm. ci p. **Tryumfator**.

Tryumfator, a, lm. rzy, × **Tryumfant**, × **Tryumfalnik** ten, co tryumfuje, co obchodzi tryumf: T., tryumfujący, ze zwycięstwem uroczyście ś. wracający. L. T. wielki. Jabł. T., zwycięzca ś. wracający. Troc.

Tryumfatorka, i, lm. i forma ż. od **Tryumfator**.

Tryumfatorski przym. od **Tryumfator**: Troc.

Tryumfatorstwo, a, blm. rola tryumfatora: Żaden z tych panów nie śmiał i nie mógł tryumfatorstwem w odniesieniu do osoby jej pochwalić ś. Jeż.

Tryumfek, fku, lm. fki p. **Tryumf**, owacja: Mały T. Zabł.

× **Tryumfeminat**, u, lm. y grono trzech kobiet: Tryumwirat, a raczej T., dopełniał ś. wzajemnie. Rol.

× **Tryumfny** p. **Tryumfalny**: Nieraz August, wracając z wojennej wyprawy, krył ś. przed tryumfnymi okrzykami sławy. Tom.

Tryumfować, uje, ował, [Tryumfować] i. święcić tryumf, obchodzić tryumf: Pompejusz potrzykróć tryumfował. Nie strzelał z dział, nie tryumfował obyczajem świata tego. Rej. Z nieprzyjaciół (nad nieprzyjaciółmi) T., wrócić ś. zwycięzcą a. z zwycięstwem. Troc. 2. pysznić ś., zadzierać nosa, być dumnym z postawienia na swoim, z osiągniętego celu: Nie tryumfuj (nie wykrzykuj) przed czasem. Troc. Mina tryumfująca. Onaż to wdzięka grecka, co świat tryumfuje? może to syn Herkules? Bardz. Mądrością zwykła T. Boh. (= imponować). Śluszność tu tryumfuje (= zwyciężyła). [Gdy na ten acht wspaniały (ślub, wesele) będą korony ślubne T.]. Wóje.

Tryumfowanie, a, blm., czynność cz. **Tryumfować**.

× **Tryumfowny** p. **Tryumfalny**.

Tryumfowy p. **Tryumfalny**. Troc.

Tryumfująco przys. od **tryumfujący**, **tryumfując**: Trąby na szczycie bramy grały wojennie, T., rozgłośnie. Orzech. Wszysey dworacy T., tajemniczo kładli palec na ustach. Krasz.

Tryumwir, a, lm. owie, **Trójwładca**, **Trójwładca** jeden z trzech panujących w Rzymie starożytnym, składających tryumwirat: Trójwładca, triumvir. Błaż.

Tryumwiralny, **Tryumwirski** przym. od **Tryumwir**.

Tryumwirat, u, lm. y, **Trójwładztwo** rząd złożony z trzech panujących.

Tryumwirski p. **Tryumwiralny**.

[Trywał] †: Do kościoła wprowadzają, Mateo Boskiej w T. grają.

Trywjalizować, uje, ował robić trywjalnym, pospolitować: Poecz pani trywjalizuje chwilę? Ole.

Trywjalizowanie, a, blm., czynność cz. **Trywjalizować**.

Trywjalnie przys. od **Trywjalny**.

Trywjalność, i, blm., rz. od **Trywjalny**: W opisach bitew często w T. wpada. Koż. Największa sztuka, że wszystko umiesz powiedzieć, unikając trywjalności. Krasz.

Trywjalny i. gminny, pospolity, płaski, tuzinkowy, brukowy, uliczny, oklepany, jałowy, banalny:

Pełen płaskich konceptów i trywjalnych wyrażań. Koź. Dowcip T. Rażęco T. Krasz. Frak mieszczańina jest to odzienie tandetne, pożyczane, niekształtne, trywjalne. Krasz. Odpierał żądanie mieszczań trywjalnym konceptem. Kal. 2. *tyczący ś. niższej szkoły średniowiecznej (trivium)*: Nauki, szkoły trywjalne. Wiszn. 3. Szkoła trywjalna = *szkoła trzyklasowa w Austrii*.

† Trywiał, u, lm. y *gatunek wina*: Zagraniczne napoje: alekanty, ipokrasy, trywjały i t. p. Rej.

Tryzna, y, lm. y w pogańskiej Polsce, *stypa pogrzebowa, połączona z igrzyskami i zapasami*: Na uroczyskach ciała palono i tryzny odprawiano. Krasz.

Tryzub, a, lm. y myśl. *szopka, złób, urządzony w lesie do zakładania paszy dla zwierząt leśnych*.

[Tryźniol, a, lm. e] ten, co tryźni, *marnotrawca, utracysz, trwoniiciel*.

[Tryźniolka, i, lm. i] forma ż. od Tryźniol. [Tryźnić, i, ii] l. *marnować, marnotrawić, trwonić, tracić*. T. czas = *mitrzyć, próżnować*. Tryźnis czas po próżnicy. 2. *ciemnieżyć, uciskać*. [T. ś.] (o czasie) *marnować ś., schodzić na niczym*.

[Tryźnienie, a, blm., czynność cz. Tryźnić. [Tryźnienie się, a ś., blm.] czynność cz. Tryźnić ś.

Trza skrót. z Trzeba: Zdobić społeczeństwa nie jest dosyć, T. nadto dobroci. Zabł. Prędko ognia T. skrzesać. Len. T. powitać i zapytać: a dokąd? a ktoście? Kor. [Żaden tego nie T. wystać, co wojak musi (= nie ma obowiązku, nie jest zmuszony). Nie placz, dziłcho, nie T. ci (= nie masz czego). T. było, że jakiś wojewoda jechał. Każdy to robi, co T. (= co powinien, co wypada). Ale T. tego = tak ś. zdarzyło, tak wypadło.

[Trzą] p. Trzy.

Trzamoklon, u, lm. y bot. (cussonia) *roś*.

[Trzan, u, lm. y] p. Trzon.

[Trzán, u, lm. y] p. Trzon.

[Trzap, u, lm. y] l. *kał, błocisko na drodze podczas słoty*. 2. *masa z gliny, piasku i wapna do podrzucania ścian budynku*

[Trzapnąć, nie, na] p. Trzepnąć.

[Trzapnięcie, a, blm.] czynność cz. Trzapać.

[Trzas] p. Trzask: T. w pysk! Tam tylko kłamka T.! i już nie było nie. T.! i piénte mu ucion.

Trzaseczka, i, lm. i p. Trzaska: Oóż widzisz trzaseczkę w oku brata, a tramu w oku własnym nie widzisz? jak możesz rzec: bracie, daj ci wyrzucę trzaseczkę z oka twego. Skar.

1. Trzask, u, lm. i, Trzaskot l. *trząśnięcie, trząskanie, trzeszczenie*: T., † trusk, † trzusk. L. Gdy przyłożysz ogień do prochu ruśniczego, będzie T. Żarn. Nie słyhać chrobotania i trzasku w porcie. Pilch. Przed trzaskiem do lasu nie iść. Rys. Ogromny T. walących ś. skał. Wuj. T. wielki po lesie. Kras. Dał ś. słyszeć T. tamanych gałęzi. T. bicza. W całej izbie słyhać było tylko T. skorup, kruszonych w rękach. Sienk. 2. *huk, stuk, łoskot, hałas*: Przede drzwiami nogami szastał, aby ocknął, na urząd on T. czyniąc, aby nie od budzących, ale od szumiejących ocknął. Leop. Czy to warto było tyle hałasu i trzasku? L. U złego robotnika siła trzasku, roboty mało. Fred. M. Kula z rury z trzaskiem wychodzi. Troc. Co po tych trzaskach i hukach? Troc. [T. jak na targu]. Z trzaskiem = a) *hucznie, szumno, z hukiem*: Tyber ciemnomglisty z trzaskiem do morza wpada. Otw. b) † z trzaskiem = *jak z bicza trząś, co prętej, gwałtownie, na po-*

czekaniu, na łeb na szyję, szybko, natychmiast, nagle, znięcka, łap cap: T., nagle, szybko, nieopowiednie, jak z bicza, jak z procy. L. Pojmańca przyprowadzili przed króla swojego, aby go z trzaskiem osądził, jak śpiega zdraдного. Papr. Bardzo prędko, trzaskiem, pośpiesznie, *celeriter*. Mącz. Wyprawił ś. Bolesław z trzaskiem nad nadzieję Poinorzan. Biel. M. Bez wieści, z trzaskiem na obóz jego gwałtownym ludem uderzono. Górn. Gdyby rękojmia umarł, tedy nie zaraz z trzaskiem sukcesorowie jego mają być przy muszeni do zapłacenia. P. cheł. Co im kazano, z trzaskiem wykonali. Bud. Z trzaskiem przyjdzie nędza, leniwcze, nagle start będziesz. Bud. 3. [T.] *kłótnia*.

2. Trzask! [Trzas!] w. l. *naśladujący trząśnięcie, pęknięcie, trach!* Szyba T.! rozleciała ś. na dwoje. T.! drabina ś. zlamana. Szklanka T.! pękła od ukropu. 2. *naśladujący trząśnięcie = uderzenie, łup! bęcl! chrost! luchi! chlast! rym!* T. go w pysk! [T. prask obuchami]. Woźnica T. z bicza! [T. prask = nagle, bez uwagi, łap cap: Sytko robi T., prask].

Trzaska, i, lm. i, Drzazga, × Druzga, [Drzezga, Drzyzga, Dryzga] l. *kawałek drzewa odszczepianego, odszczepek drzewa*: Drzewa w trzaski skruszywszy, do szabel ś. rzucili. Warg. Nie miej za dęba liche jego trzaski. Jabł. Trzaskę burza wyrwała jednemu dyłowi. Zbyl. Gdzie drwa rąbia, tam trzaski leca. L. (a. *wióry*). Pies śmielszy na swych śmieciach, trzaski same biją w domu. Pot. Trzask pełen albo poszczepany, potrzaskany, *assulosus*. Kn. Bodałbyś był na tysiąc drobnych trzask pierwej połamał nogę! Oss. T. w ciało wpadła, tarń, gózdź, i t. d. L. Włazła mi T. za paznokieć. Łoza, trzmielina, krzak olszyny, białe trzaski osieczyny i sokoru (pozostały). Krasz. A jak ei ja urnę krakowiaka z nogi, pójdą wiecheie z butów, a trzaski z podłogi! Pśń. Był to młody szlachcic średniego wzrostu, z pięknymi czarnemi oczyma, ale chudy jak T. Sienk. Wysechł jak T. Widzisz trzaskę w oku brata. Sekl. (proszek. Sekl., paździoro. Leop.; *żdźbło*). 2. *kawałek drzewa smolnego na podpalkę, łuczwo*: Podpalic drzewo trzaską. Świecić trzaskę w ciemnej izbie. 3. *wiór, heblowiny, ostrużyny*: Trzaski albo ostrużyny buksbaumowe. Trzyc. 4. apt. = a) Trzaski = *trocinny, opilki* (ramentum s. rasura). b) p. *Drewko*. 5. bot., p. *Bierwiono*. 6. fl. *sztuka drzewa w tratwie*. 7. piw., p. *Wiór*. Zdr. Trzaseczka, Trzaszczka

Trzaskać, a, at i T. ś. p. Trzasać.

[Trzaskanica, y, lm. e] p. Trzaskanie: W lesie była wielka T.

Trzaskanie, a, lm. a, [Trzaskanica] l. czynność cz. Trzaskać: Wołanie wielkie i grzmot wszczął ś. ze wszech stron, T. dział, bębnienie, tak iż jeden drugiego słyszeć nie mógł. Baz. Wreszcie trwożą mnie grzmoty i piorunów trzaskania. Len. 2. [T.] *bicie piorunów*. 3. lek. *odgłos przy osłuchwaniu płuc* (crepitus).

Trzaskanie się, a ś., blm. l. czynność cz. Trzaskać ś. 2. [T. ś.] wymion = *pęknięcie skóry na wymionach krowy*.

† Trzaskawica, y, lm. e, † Strzaskawica, † Traskawica, † Trzskawica l. *grom, grzmot, piorun*: Gruchnęły wiatry, trzaskawice, błyskawice, ziemi trzęsienia. Birk. Widział pioruny i trzaskawice wypuszczone. Skar. Gromy, trzaskawice padały na świat. Żarn. Niebo od chmur zeczerniało, zaczęły gęste a straszne trzaskawice powstały,

a piorun uderzył ogromnie na wóz Jagiełła. Stryjk. Świata nie widać, ze wszech stron ś. błyska, a gromów straszliwe idą trzaskawice. P. Koch. Jako więć pracowity oracz wylękniony w niepogodę, piorunem srogim ogłuszony, kiedy już T. i on grom ustawa... P. Koch. Przen.: Iż ś. zachmurzał bardzo grzech twój około niego, iście ś. pewnej trzaskawice a pewnego gradu nadziewaj około siebie. Rej. Oblicze ich pełne gromu a trzaskawicy. Leop. (= ciskają gromy). 2. broń palna, ognista, strzelba: Wasze półhaki, wasze trzaskawice. Groch.

[Trzaskawisko, a, blm.] *zwir.*

[Trzaskawka, i, lm. i] 1. p. Pękawka. 2. a. [Strzypek] roś. używana zamiast gorczycy. 3. piarda, rakiotka. 4. szmurek krótki, przywiązany do końca bicia do trzaskania nim.

Trzaskający, Trzaskający i. im. od Trzaskać. 2. a. [Trzaskający] mróz = wielki, silny, tegi, siarczysty, od którego drzewa i gonty na dachach trzaskają.

[Trzaskający] p. Trzaskący.

Trzaskliwy, × Trzaśny pełen trzasku, trzaskający, głośny: T. piorun wołą boską ogłasza szeroko. Przyb.

Trzaskot, u, lm. y p. i. Trzask: Od skrzydła lewego dochodził T. broni ręcznej. Jeż.

[Trzaskować, uje, owal] *hałasować.* [T. ś.] *klecić ś.*

[Trzaskowanie, a, blm.] czynność cz. Trzaskować.

[Trzaskowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Trzaskować ś.

Trzaskowisko, a, lm. a p. Trzaśnisko. St. wil.

Trzasnąć, śnie, szał a. szał a. szał, szał a. szał, × Trzasnąć, nied. Trzaskać, † Trzaskać 1. wydać trzask, głośno zatrzeszczać: Kasztany w prysku trzaskają pieczone. L. Drwa od ognia trzaskające. Najlżejsza szemranina nikogo nie budzi, po drzewach list nie trzaśnie. Żebr. (= nie zaszeleści). Jak ś. zażrę, trzaśnie mi za uchem. Zabł. Tak kichnął, że w całej izbie trzaśno, zatrzaśno. Troc. 2. piardnąć głośno: Litwinowi ś. przytrafiło, że trzaśł chudzina w izbie, co aż słyszeć było. Opal. Dalej kot trzaśnie, niżli mysz skoczy. Rys. 3. pęknąć z trzaskiem: Tak ś. dmiesz, że ledwie napuszona skóra nie trzaśnie. L. Omal mi łeb z myśli nie trzaśnie. Zabł. Drzewa od mrozu trzaskają. Stał z gołą głową na trzaskającym mrozie. L. 4. uderzyć z trzaskiem, huknąć, chrosnąć, chlastnąć, palnąć, grzmotnąć, łupnąć, stuknąć, wyciąć, zwałić: Pioruny trzaskają. Trzaska = pioruny biją. Niech cię piorun trzaśnie! Niech cię jasny piorun trzaśnie! Słowa idą mu z ust jak piorun trzasnął. Rej. (= piorunujące słowa). Niech piorun trzaśnie takiego gapia! Żebr. Bodaj was piorun trzaśł. Żebr. Stary furman rad słyszy, kiedy kto biczem trzaska. Rys. Gdy owo woźnica biczem w powietrze uderzy, głośno trzaśnie i potężny grzmot z onego uderzenia słyszemy. Sak. Wychodząc z hałasem, trzasnął drzwiami. Węg. Jakoś nos tam wścił, ta drzwi trzasła. L. Nie trzaskaj drzwiami (= cicho je zamykaj, nie przetwieraj ś. z trzaskiem). Jakże mię w papę trzasła! L. W twarz pięściami trzaska, szaty na sobie drapie, w piersi ciężko praska. Żebr. Trzaśnie go bez zakładu w tłustą gębę płazem. Pot. Buławkę złoconą wzniosł i z konia w głowę Marynę trzasnął. Tet. Przen.: Rozumiałeś, żeś stońce nigdy nie mogło zagasnąć i przygoda cię krętym biczem trzasnąć. Chr. 5. [T.] *klasnąć:* T. rękami. Rączkę

w rączkę trzasnął. 6. co = z trzaskiem rozbić; zgruchotać. L. 7. [Trzaskać] *tryskać, parskać.* 8. × T. na kogo = huknąć, krzyknąć, fuknąć, gromić go. Kn. Ustawicznie na męża trzaska. Troc. 9. hut.: Gdy surowizna, na nabój, czyli szarżę, do pieca pudłowego wrzucona, już jest nastąpieniu, pudlarz uderzeniami krucza (draga) takową surowizną trzaska, a potrzaskawszy, gdy ś. roztopi, płynną rozrabia, czyli burzy. Łab. 10. min.: Sól trzaskająca = sól kamienna wielickowska spizowa, zawierająca w swych kryształach gazy (np. węglowodór) i wybuchająca przy jej rozpuszczeniu. T. ś. i. pęknąć, rozpuść ś.: Dzień ognisty zaświtał w okna; trzaskają ś. szyby. Mick. 2. posp. przetwierać ś. z trzaskiem, zamykać za sobą drzwi z trzaskiem. [Trzaszczenie, a, blm.] czynność cz. Trzaszczyć.

Trzaszczka, i, lm. i p. Trzaska.

[Trzaszczyć, y, ył] p. Trzeszczec.

Trzaśnienie, a, blm., p. Trzaśnięcie: Cicho wychodź, żeby trzaśnięciem drzwi go nie obudzić. L.

Trzaśnienie się, a ś. p. Trzaśnięcie ś.

Trzaśnięcie, a, blm., Trzaśnienie czynność cz. Trzasnąć.

Trzaśnięcie się, a ś., blm., Trzaśnienie ś. czynność cz. Trzasnąć ś.

[Trzaśnik, a, lm. i] p. Trzaśnisko.

Trzaśnisko, a, lm. a, Trzaskowisko, [Trzaśnik] miejsce na rąbanie drzew przeznaczone, na którym nagromadzają ś. trzaski, drwalnia. St. wil., Gwar.

× Trzaśny p. Trzaskliwy: Piorun T.

[Trząchać, a, al] p. Trzasnąć: Chart tak gęsia trzacha, kieby ją na polu rozdar.

[Trząchanie, a, blm.] czynność cz. Trząchać.

[Trząchliwie] przym. od Trząchliwy: Oczy ś. mrowiły polyskliwie kiej motyle, niesąc ś. trząchliwie ku ołtarzowi wielkiemu. Reym.

[Trząchliwy] trzęsący ś. od strachu, lękliwy, nieśmiały.

[Trząchnąć, nie, nał] p. Trzasnąć.

[Trząchnięcie, a, blm.] czynność cz. Trząchnąć.

Trząsać, a, al p. Trzasnąć.

Trząsanie, a, blm., czynność cz. Trząsać.

Trząsawica, y, lm. e p. Trząsawica. Troc.

× Trząsca, y, lm. e, × Trząsalka zimnica, febra. Mącz., Troc. Abowiem trząsienie trząsace z zimna pochodzi. Sien.

[Trząsek, ska, lm. ski] *klus, trucht:* Trząskiem — truchtem. W trząski jechał, gonił, [trząskom, trząskie]. W trząski, trząskiem, truchtem. Pot.

[Trząska, i, blm.] 1. Trząskom, p. Trząsek. 2. potrząsanie roli nawozem, rozrzucanie nawozu po polu. 3. mieszanina owsianki, żytnianki lub pszeniczanek z sianem, jako pasza dla bydła w zimie. 4. wog. rośliny pastenne, przetrząśnięte razem a już na polu rosące razem.

[Trząski] grzązki: Trząska łąka.

Trzasnąć, nie, nał, [Trząchnąć], nied. Trząsać, [Trząchać], Trząść, [Trzesc, Trzyse] i. zatrząść, potrząsnąć, wstrząsnąć, zaszamotać, zaruszać, wzruszyć: Gorączka piecze, febra trząsie. Pot. Grozi jedza, trząsąc na łbie brzydkimi jaszczurami. Nar. Trząsać głową, odkiwając, nie przyzwalając. Kn. Co za ukontentowanie widzieć go trząsającego nogami! L. (= drgającego nogami, powieszzonego). Wziął Samson słupy domu, jeden prawą, drugi lewą ręką, a trzasnąwszy mocno słupami, obalił dom wszystek. Skar. Trząsać głową. Troc. (= chwiać). Upadł na nie gwałtownie, trząsąc oba boki. Mias.

Książd głową kiwa, ojeiec ręką trzęsie, godzina druga upływa na swarze. Syrok. Pojazd, wóz, kolaska, karetka trzęsie. L. (= *jedzie nierówno*). Przen.: T. pieniądźmi, trzosem = *brząknąć*; *naruszyć worka, nadłożyć kieszeni, odzalać pieniądze*. Darmo ś. pniemy do kraju Cytery, jeśli nie trząsniesz złotkiem, talery. L. [Trzeba jeszcze T.] = *przysypać pieniądze*. Przen.: Trząś państwem, senatem, narodem i t. p. = *rządzić ś.*, *rozporządzać ś. w nim, powodować nim samowolnie a niepodzielnie, mieć co w swoich rękach*. Przez chciwość wiele krwi niewinnej wylewają i trzęsą światem. Sekl. Ów Bajazet, rycerz zawołany, co niegdyś zdawał ś. trząś światem. Kras. Naród polski przyszedł do tak oplakanego stanu, który niegdyś trząsał Północą. Swit. Interesami całej Europy podjął swojego uroszczenia udzielić trząsa. L. Raginka, mego ojca zuchwała mistrzyni, trzęsie domem, za nos go wodzi, co chce, czyni. Zabł. Neptun morzem i ziemią trząsa. Troc. 2. Trząś owoc = *strząsać, otrząsać*: Gdy owoce trzęsą, słomy pod drzewa naciela, aby ś. nie tłukły. Haur. Trzęśli lubaszki. Dzw. Trząś gruszki, mój Jasiu, ale trząś pomadu. Kras. Żart.: I tak długo jeszcze oba na wierzbie gruszki trzęśli; ja musiałem odejść. Krasz. (= *pletli trzy po trzy, koszalki opalki*; por.: wlaź na gruszkę, rwał pietruszkę). 3. Trząś = *przetraszać, rewidować, obszukiwać*: U rogatek wiedeńskich rewidowano mię i trzęsiono bez miłosierdzia. Kras. Kazał jej zawołać i trząś ją; znaleziono przy niej list bardzo podejrzany. L. Król rozkazał, aby kościoły trzęsiono. P. Koch. [Trząś = *dopełniać rewizji przy osobie lub w mieszkaniu*]. Gwar. 4. † Trząś co na myśli = *układać, snuć, knuć, planować, kombinować*: Niektórzy panowie niechętni wiele rzeczy nowych u siebie na myśli trzęśli. Baz. 5. † Trząś nowiny, wieści, T. o czym = *rozsiawać, rozpuszczać, rozgadywać, rozgłaszać, szerzyć*: Z nienawiści rzeczy szkaluje, nowiny trzęsie. Błaż. Podczas niebytności Bolesława buntownicy zdradę wywierają, trzęsąc wieści, że krom ich wiadomości następcę wyznaczył. Błaż. Nie wszystko prawda, co ludzie trzęsą. Kn. To, co trzęsiono około tej dziewczki, plotki były. P. Koch. Obejrź ś. na mój wzrost: Jupiter na niebie nie ma nad mię, boć wy tam trzęście u siebie coś na króla Jowisza, *vos narrare soletis*. Żebr. Trząś rzeczka. Rej. Trząś dziwy = *dziwne rzeczy rozpowiadać*. Gosł. 6. † Trząś żarty = *stroić żarty, szydzić, wyśmiewać*: Żarty trząś z pobożenia, *irridere pia vota*. Żebr. 7. † T. kogo = *niszczyć, gubić go*: Trząstem przez cię pasterza i trzodę jego, trząstem oracza i woły, trząstem księdza i tyrana. Bud. (pokruszyłem. B. G.). Trząś ś., [Trząsać ś.] l. *drzeć, drgać, dygotać, chwiać ś.*: Ręce, nogi mu ś. trzęsą od zimna, ze strachu, ze starości (= *latają*). Głowa mu ś. trzęsie ze starości. Ręka mu ś. trzęsie z chciwości, z skąpstwa. Do jedzenia, do nauki aż ś. trzęsie. Ręce mu ś. trzęsą z pośpiechu. Zajada, aż mu ś. uszy trzęsą. Śmieje ś. serdecznie, aż mu ś. brzuch trzęsie. Trzęsie ś. jak liś osinowy, jak galareta. Aż ziemia drży, a serce ś. od radości trzęsie. Rej. (= *skacze*). Ziemia ś. trzęsie i mury padają. Rej. Szyja ś. trzęsta, wstawały na nim włosy. Orzech. Z gruntu ziemia trząś ś. będzie. Karp. [Wartował, ze sie jaz trząś]. (= *gorliwie*). 2. † Trząś ś. (o wieściach i t. p.) *krzążyć, szerzyć ś., obiegać, kursować, roznosić ś., rozchodzić ś., gruchnąć*: Między mnichy o nim trząś ś. poczęło, jak gdyby był

heretyk. Skar. 3. *być wzburzonym, zrewoltowanym*: Nie wiesz o niezem, chelej to ode mnie usłyszeć, czym ś. prawie całe miasto trzęsie. L. 4. † Trząś ś. = *dziać ś., wyrabiać ś., wyprawiać ś.*: Rzeź ta jawnie ś. stała, teraz słuchajcie, co ś. więc w domach trzęsie. Baz. (= *jaki tumult po domach*). Trząst, u, lm. y, Brzostownica, Wiązik 'bot. (planera) *roś. z rodziny wiązowatych*.

Trząśca, y, lm. e lek. l. *dreszcz wstrząsający*, × zimno trzęsące (frigus s. horror). 2. *zima, gorączka przerywana, drączka* [ciotucha, psina, frybra] (febris intermittens).

Trząśnienie, a, blm., p. Trząśnięcie: T. głową z wzgardy. Troc.

Trząśnięcie, a, blm., Trząśnienie czynność cz. Trząsnąć.

[Trzoena, y, lm. y] p. Trzcina.

† Trzcina, i, lm. e l. p. Trzciniśko: Ludzi jak T. ze wszzech stron. Pot. W dziedzińcu jak T. ludzi: i chorzy, i zdrowi, starzy, młodzi. Pot. 2. p. Troia: T. bieżów, T. poicków. Bobr.

× Trzciałka, i, lm. i, × Trciałka, × Trcionka *rurkowata bylina, źdźbło rurkowate*. L.

Trzcian, u, lm. y bot. (thalia) *roś. z rodziny marantowatych*.

† Trzciany przym. od Trzcia; † Trciany: Zwierzę trzciane. Ps. flor.

[Trzciatą kłódka] *żelazna walcowata kłódka, zamykająca ś. bez klucza*.

[Trzcieniec, ńca, lm. ńce] *mała podrywka (siatka na kielbie)*.

Trzcina, y, lm. y, × Trcina, × Troćcina, [Trzcina, Trzescina, Trzoena, Strzana, Strzana, Strzcina] l. bot. = a) (phragmites) *roś. z rodziny traw*. Gatunek: T. pospolita (ph. communis), *zwana u ludu Czerotem, Oczeretem, Kamyszami*. b) T. bambusowa, p. **Bambus**. c) T. cukrowa, Cukrowiec, b. Cukrownik, Cukrownica, Cukier (saccharum officinarum) *roś. z rodziny traw*. d) T. dudkowa, p. **Armatnica**. e) T. kwiatowa, kwiecista, p. **Kwiatotrzcina**. f) T. laskowa (arundo donax) *roś. z rodziny traw*. g) T. mniejsza, p. **Trzcinnik**. h) T. pachnąca, p. **Palczatka**. i) T. piórowa, p. **Smigna**. T. błotoluba, *palustris*. Żebr. Wodna T. w wielkiej suszy, skoro leda wiatr wionie, zarazem ś. kruszy. Pśń. Bać ś. trzeba trzcienie, gdy wiatr dąb wywinie. Kn. Jeżeliśmy trzeina śłaba, przywigujemy ś. do mocnego dębu. Skar. Odmienni ludzie lada za wiatrem jako T. ś. tam i sam poruchają. Dambr. 2. *laska trzciniowa, pret trzciniowy*: Tak ś. było bezpiecznie na nim wesprzeć, jak na trzcinie, która gdy ś. złamie, rękę podziurawi. Birk. Po żołniersku, z trzeina na znak unteroficerstwa. L. Na trzcinie jeździć jak dzieci. Km. Na trzcinie, by na koniu, jeździł Sokrat między swemi chłopięty. Warg. 3. [Biała T.] *zincum sulfur. ven.* Gwar. 4. *woj. laska tambor-madzora*. Gomb. Zdr. **Trzcinka, Trzcineczka**. Zgr. **Trzciniśko**.

Trzcinał, a, lm. e *gwóźdź sufitowy do przybijania trzciny*.

Trzcineczka, i, lm. i p. Trzcina.

[Trzciniaczek, czka, lm. czki] *zool., p. Wąsatka*. [Trzciniak, a, lm. i, Trzcinnik, Trzcionek wielki, Krzyczka], × Trcinek (calamoherpe turdoides) *ptaszek wróblowaty zębodzioby, z rodziny gajówek*.

Trzciniany p. Trzciniowy: Poszycie trzciniane. Kn. Trzciniane poszycie dachu. Bobr. Trzciniane piszezałki. Otw. Heloci mieli tylko tarcze trzciniane i lance. T. K.

Trzciniasty, **Trzciniowaty** podobny do trzciny. Kn. W górę sady liś T. St. wil.

Trzciniisko, a, lm. a l. p. Trzcina: Grube T. błoto zapechało. Stasz. 2. a. × Trzciniisko, × Trzcina, × Trzcina miejsce zarosłe trzcina.

Trzciniisto przys. od Trzciniasty. L.

Trzciniasty pelen trzciny, zarosły trzcina. Kn.

Trzcinka, i, lm. i l. p. Trzcina: Figurka gdyby T., i kształtna i prosta. L. (= jak świeca). 2. tkac. cewka z kawalka łodygi trzciniowej, rurka, na którą nawija ś. przędza.

Trzcinniczek, czka, lm. czki zool., p. Trzcinnik.

Trzcinnik, a, lm. i l. a. **Ostrzyca**, **Oczerełek**, niek. **Trzcina muijsza** bot. (calamagrostis) roś. z rodziny traw. Gatunki: T. lancetowaty, **Ostrzyca**, **Olszyca** (c. lanceolata), T. leśny, **Oczerełek** (c. sylvatica). 2. zool., p. Trzciniak. Zdr. Trzcinniczek. L.

Trzciny l. p. **Trzciny**: Pierzysko trzcinne. Zwierzę trzcinne. Koch. W. (= w trzcinie przebywające). [Wróbel T., Poświęrek T.] p. **Potrzos**. Ptastwo trzcinne. Pol. Strzała, słoma trzcinna. Bobr. Żdźbło trzcinne. Bobr. Przen.: × T. = **chwiejny**, **słomiany**, **niestaly**, **kruchy**, **wąły**: Człowiek T., chwiejący ś. rozmaitemi wiatry. Żarn. Nie tego trzcinnego szczęścia, śklanego wesela tu szukał ten święty Pański. Wiśn. 2. bot.: Trzcinne prosno, p. **Łzawica**.

Trzciniokwiat, u, lm. y bot. p. **Kwiatotrzcina**.

Trzciniować, uje, owal mul. **wykładać** (ścianę, sufit) trzcina pod tynk: T., u mularza, trzcina nabijać i drutem nawiewywać na ścianę lub sufit. Mag.

Trzciniowanie, a l. blm., czynność cz. **Trzciniować**. 2. lm. a **wyszcienka trzciniowa** pod wyprawę wapienną: Kielnią rzucać gips na ścianę, gzyms lub T. Mag.

Trzciniowaty p. Trzciniasty: Trawy trzciniowate.

Trzciny l. a. **Trzciny**, **Trzciniany** przym. od Trzcina: Laska trzciniowa. Trzciniowym kijem nie nabije. Petr. Meble trzciniowe. 2. nar.: **Więzba trzciniowa**, p. **Więzba**.

Trzcionek, nka, lm. nki l. p. Trzcina. 2. zool., p. Trzciniak. [T. mały] **pokrzewka święgotka** (silvia arundinacea).

Trzcionka, i, lm. i l. [T.] trzcina do trzciniowania sufitu. 2. druk. = **Czcionka**. 3. zool. (calamoptera arundinacea) ptak wróblowaty zębodzioby, z rodziny gajówek.

[Trze] p. Trzy.

[Trzēa] p. Trzeba.

Trzeba, **Trza**, [Trzea, **Trzebać**, **Trzewa**, **Trzeja**, **Tza**, **Potrza**] l. **potrzeba**, **potrzeba jest**, **potrzebna jest**, **konieczna jest**: T. mi = **potrzebuję**. Dziś, gdy częstuje a. daje chleba, pytaś ś. pierwej: czego, panie, T. P. Bratk. Pokazuje ś., gdy nie T., gdy T., nie widać go. Kn. (= **gdy go potrzebują**). T. mi cię trochę na słówko, **paucis te volo**. Kn. Ani ja mam złota, ani tobie T. Prot. T., **żebyś** jutro u mnie jadł obiad: mam gęś tuczną. L. Ładna i grzeczna; T., **żebyś** ją poznał. L. (= **dobrze, żebyś ją poznał, wypadła ją poznać**). Kiedym zdrów, wody zażyję i chleba, o jakoż wielu rzeczy mi nie T.! Pot. Nie wiele mu T., przestaje na leda czym, skromny w życiu. Kn. (= **niewiele potrzebuje, wymaga**). Zawsze wpród biegła suezka przed panią, T. było być wszędzie bestyjce. L. (= **musiała być**). T. ci wiedzieć, że.. (= **musisz wiedzieć**). Nie T. mu płacić tu dwu tysiącu grzywien. Ort. (= **nie ma obowiązku pla-**

cić). Niekiedy T. opuszcza ś., np.: **Myśli** sobie: mnie tam być (T.), by najtrudniej było. Rej. Trojańskie miasta w popioły obrócił i teraz ś. bać (T.), aby czego złego moc nie zrobiła boska gniewliwego. Bardz. Drzeć mu ś. przez skały, kto chce na górze pięknej stanąć chwały. Nar. 2. T., że... = **zdarzyło ś., tak wypadło, przypadek zrządził, tak ś. złożyło, trafiło ś.**: Jedną tylko żonę miałem i tej T. umrzeć! L. (= **zdarzyło ś., że umarła**). Tej kobiecie T. ś. we mnie zakochać. L. Kiedym strzełił, T. (a. T. **nieszczęścia**), że wtedy akurat przechodził gajowy. T. zdarzenia, żeśmy ś. spotkali w podróży. 3. [Nie trzeba] **właśnie, i oto, aż tu**: Nie T. że przyduśła deska kure.

1. [Trzebać] p. **Trzeba**: T. to kupić tego bykownika.

2. [Trzebać, a, ał] **potrzebować**: Nie trzebałaś zważać.

[Trzebanie, a, blm.] czynność cz. **Trzebać**.

Trzebiciel, a, lm. o ten, co trzebi.

Trzebić, i, il, † **Terebić**, [Trzybić] l. **czyścić**, **przeczyszczać**, **chędożyć**, **przebierać** co lepsze: Drzewa z sęków obcinać, pasenkować, T., sztućować. L. Pszenicę T. miotać. L. (= **przerabiać, przewiewać, opalać**). T. groch na przetaku (= **przebierać**). Przen.: Sami apostołowie byli nieraz przewiewani a trzebieni od szatana. Gil. Statek, cierpliwość, wiara, gdy nieszczęście dogara, nie we wszystkich jednaki, kto wnijdzie na przetaki; ludzi śmiertelnych Bóg trzebi rzeszotem, tych mieć chce plewą, chwastem i odmiotem; innych przesiawszy sitem — pszenicą a. żytem. Chr. T. pole = **pleć**. 2. **patroszyć**, **paproszyć**, **bebeszyć**: T. sarnę. 3. **sameca = czyścić, kastrować, mmiszyc, pokladać, wataszyć, rzezać, kleśnić**: Nie trzebione barany. Ml. Słudzy trzebieni a. uwłaszeni. Kosz. (= **trzebieniecy, rzezańcy, eunuchy**). Julian stugi trzebione z pałacu wygnął. Kosz. 4. **tepić, wytepiać, przetrzebiać, przerzedzać**: T. las. 5. **niszczyc, wyuiszczać, wyplenić**: T. szkodliwe zwierzęta. T. zielsko, chwasty w ogrodzie. Przen.: T. występki, wady w społeczeństwie. Spoczywajcie, a ja tymczasem będę wam drogi trzebił. Krasz. (= **opróżniał od rozbójników, zloczynców**). Przen.: Dobrze mu poście stoniny trzebili. Kaezk. (= **sprzątałi, zjadali**). [Trzybią swatki, trzebią, zjedli siedmioro zrebait, ósmą kobyłę zjedli, jeseć sie nie najedli]. 6. [T. mak] = **wykruszać mak z makówek**. 7. [T. kogo] = **bić, trzepać** go. T. ś. o gęstym lesie, **przerzedzać ś., tracać usychające gałęzie**. St. wil.

Trzebienie, a, blm., czynność cz. **Trzebić**: W czasie panowania Francuzów we Włoszech T. chłopeów ustało. Niem.

Trzebieniec, nca, lm. ncy, † **Trzebień**, † **Trzeb-nik** **człowiek trzebiony, rzezaniec, kastrat, kleśczeniec, eunuch**: Narses, eunuch abo T., hetman Justynjana. Stryjk. Jako T., brody nie miał. Skar. Ktoby ś. trzebieniecem uczynił, między księżą być nie może. Skar. W niebie przyjmą koronę ci trzebieniecy abo rzezańcy, którzy sami ś. rzeżali dla królestwa niebieskiego, nie ciała, lecz pożydliwości wyrzeżając. Galat. Przen.: Widziałem mój artykuł skaleczony; ciekawym, czy cenzura rządowa, czy dziennikarska takim go trzebieniecem zrobiła. Koź. A.

Trzebienie się, a ś., blm., czynność cz. **Trzebić ś.**

† **Trzebień**, **bnia** a. **bienia**, lm. **bnie** a. **bienie** p. **Trzebieniec**: Tenże nam będzie T. nieuczciwy

za królewskiego panował potomka? wolimy męża całego i ziomka. Pot. Zgraja wrózków, kuglarzów, mataczów, trzebieni, popów, karłów. Pot.

Trzebież l. y, lm. e ż., [Trzebka] *czyszczenie gruntu, karczowanie, karczunek*: Jazygowie, do uprawy roli przywykli, oczyszcili nowo swoje siedlisko przez trzebienie puszczy i w polisty a żywno kraj zamienili. Nar. T., czyszczenie lasu wycinanie drzew zbytecznych, głuszających i wstrzymujących wzrost innego drzewa. Łab. 2. a, lm. e m., [Trzebisko, Trzebawisko] *czyszczony grunt, karczowisko, nowina*: Jeżynka rośnie w zaroślach i na trzebieżach. Jund. Dobra z lasami, trzebieniem, wygonami i t. d. Ostr.

[Trzebisko, a, lm. a] p. **Trzebież**.

[Trzebka, i, lm. i] p. **Trzebież**: T. lasu. Pojaje do trzebki.

† Trzebła, i, lm. e = **Strzebła**. Zbyl.

† **Trzebnie**, [Trzebno] przys. od **Trzebny**, *trzeba*, *potrzeba*: T. rąk a uszu, t. j. słuchać a czynić, a nie próżno mówić. L. Na flegmiste ś. rzeczy oglądać trzebniej. Ocz.

† **Trzebnik**, a, lm. cy p. **Trzebieniec**: Julian sługi trzebione z pałacu wygnął, że mu nie była potrzebna trzebników, gdy mu już żona była umarła. Kosz.

[**Trzebno**] p. **Trzebnie**: T. ś. tej matuli pytał. Wylejesz wodę, gdzie T. (= *gdzie należy*). T. mleć. Wam ta spiku nie tyle T.

† **Trzebny** *potrzebny*: Żono, biesiad nietrzebnych abyś zaniechała. Papr. (= *zbytecznych, niewłaściwych*).

Trzebawisko, a, lm. a p. **Trzebież**: Majdan oznacza w wyobrażeniach ludu T. krain leśnych. Pol. Trzebawiska, otrzymane przez palenie lasu, nazywają łązami. Pol.

Trzebucha, y, lm. y, **Wszawiec**, **Biały korzeń**, × **Jeleni ogon**, bot. (tordylium) *roś. z rodziny baldaszkowych*. Gatunek: T. zwyczajna, Postawnik, Postawne ziele (t. officinale).

Trzebula, i, lm. e bot. l. p. **Trybula**. 2. T. leśna, p. **Bleket**.

Trzech p. **Trzy**.

Trzechbasztowy, **Trzybasztowy** *tyczący ś. trzech baszt*: Ciężarek wyobraża herb miasta Krakowa, bramę trzechbasztową. Piek.

Trzechbataljonowy *tyczący ś. trzech bataljonów*: Sejm opatrzył ś., że nie będzie w stanie podnieść regimentów do składu trzechbataljonowego. Górs.

Trzechdniowy p. **Trzydniowy**: Po trzechdniowym błakaniu ś. przedał ś. do nich. Sienk. Brał udział w trzechdniowej bitwie jeźdźców. Sienk. Poreja trzechdniowa. Zarobek T.

Trzechdzienny p. **Trzydniowy**.

† **Trzech dziesiąt** p. **Trzydzieści**.

Trzechgłówny p. **Trójgłówny**. Sł. wil. T. posąg. [Trzechkrólewski] p. **Trzechkrólewski**.

[Trzechkrólewski, Trzykrólewski, Trzechkrólski, Trzechkrólowy, Trzejkrólowy, Trzechkrólewski, Trzokrólowy, Trzejkrólowy, Trzejkrólowi] *tyczący ś. święta Trzech Króli*: Kreda trzechkrólewskie (= *na Trzy Króle święcony*). Bal T. godzien był tego nazwiska. Drz.

[Trzech królowie] *trzej królowie*: Po tym trzech królowie po Józefa mowie dziecię uścisłali.

[Trzechkrólowy] p. **Trzechkrólewski**: Mam trzechkrólową kręde, to ś. nią okręduję dokoła.

[Trzechkrólski] p. **Trzechkrólewski**: Wieczór T. Trzechkrólska rata. S. Grodz.

Trzechlecie, a, lm. a p. **Trzylecie**: Jeśli weźmiemy T. pierwsze, to otrzymamy średnio szacunek morgi 51 rubli. Bl.

Trzechletni p. **Trzyletni**: Dziecko trzechletnie. Trzechletnia praktyka.

Trzechlinjowy, **Trzylinjowy** *tyczący ś. trzech linji*: Działania trzechlinjowych kul opancerzonych. Bl.

Trzechłokciowy, **Trzyłokciowy** *tyczący ś. trzech łokci*: Chiński pas pomimo trzech- i czterolokciowej swej szerokości dawał ś. przez pierścień przeciągać. Kaczk.

Trzechłutowy, **Trzyłutowy** *ważący trzy łuty*: Postanowiono wybijać trzechłutowe halerze. Piek.

Trzechmiesięczny, **Trzymiesięczny** *tyczący ś. trzech miesięcy*: Dziecko trzechmiesięczne. Okres czasu T. Rachunek T. Wydatki trzechmiesięczne.

Trzechmilimetrowy, **Trzymilimetrowy** *tyczący ś. trzech milimetrów*: Wyrabianie kul trzechmilimetrowych nastęcza wiele trudności. Bl.

Trzechmilowy, **Trzymilowy** *tyczący ś. trzech mil*: Przetrasnąwszy całą okolicę w obszarze trzechmilowym, powrócili wieczorem. Kub.

Trzechmorgowy, **Trzymorgowy** *tyczący ś. trzech morgów*: Przestrzeń, rola trzechmorgowa. T. właściciel. Dyg.

Trzechnawowy p. **Trójnawowy**: T. kościół drewniany barokowy.

Trzechpiętrowy, **Trzypiętrowy**, × **Trzypiętrowy**, × **Trzypiętry** *tyczący ś. trzech piętr*: Trzechpiętrowa stara kamienica. Bał.

Trzechplemienny, **Trzyplemienny** *tyczący ś. trzech plemion*: Trzechplemienna Szwajcaria. Spas.

Trzechpolowy p. **Trójpolowy**: Trzy prołetki proboszcza wskazują prowadzone tu od wieków trzechpolowe gospodarstwo. Gac.

Trzechsetkrotny *trzysta razy powtórzony, powtarzający ś.*, po raz trzechsetny *zdarzający ś.*: Śmiał ś. stary nie tyle z trzechsetkrotnych omyłek swoich, ile z radości, jaką mu sprawiał widok Szandora. Jez.

Trzechsetny, × **Trójsetny** l. lic. *porządkowy od 300*: T. raz. 2. *będący jedną z trzystu części, na które została podzielona całość*: Trzechsetna część a. jedna trzechsetna.

Trzechstronny, **Trzystronny**, **Trzystronowy** *tyczący ś. trzech stron*: T. jednostajny dźwięk. Krasin. (= *rozchodzący ś. na trzy strony*).

Trzechszeregowy p. **Trójszeregowy**: Czolo trzymał Zborowski ze swemi weteranami, uszykowanymi w jeden huf. T. Górs.

Trzechtygodniowy, **Trzytygodniowy** *tyczący ś. trzech tygodni*: Takie uczyły kosztowne a wesole, uczyły blisko trzechtygodniowe, miały teraz rozgłosie po świecie uroczystość wesela cesarskiego. Szaj. T. zapas żywności.

Trzechtysięczny, **Trzechtysięczny**, **Trzytysięczny** l. *wynoszący trzy tysiące*: Korpus T. Numer T. Posag T. 2. *stanowiący jedną z trzech tysięcy części, na które całość została podzielona*: Dwie trzechtysięczne (dom. : części).

Trzechtysięczny p. **Trzechtysięczny**.

Trzechwiekowy p. **Trójwieczny**: Język nabył giętkości i elastyczności, gdy przeszedł przez trzechwiekowe próby piśmiennicze. Jez.

Trzechwierszowy, **Trzywierszowy** *składający ś. z trzech wierszy*: Trzechwierszowe strofy. Brk.

Trzeoi l. lic. *porządkowy od 3*: Z źle nabytego ledwie ś. T. dziedzie radować będzie. Kosz. Dzień T. i gości i ryby brzydzi. Pot. Trzeciego dnia zmartwychwstał. Co T. dzień. Na T. dzień (= *nazajutrz po drugim dniu*). Gdy T. raz konie zęby zrzucają, nowe nastające zowią zęby trzeciej trawy, gdyż wtenczas koń trzyletni bywa.

Trzye. T. dziś dzień. Troc. T. w cenie, w godności. Troc, Trzeciego brantu srebro. Troc. Trzecie tłoczenie wina. Troc. T. raz orać. Troc. (a. po raz T.). Trzecia godzina. Troc. Trzecia część. Troc. Trzecie święto (= T. dzień świąt). Trzecia potęga = sześciu. Tom, rozdział T. †T. termin czyli ostateczny, *terminus peremptorius, dies peremptoria*. [Przeżegnaj, matusiu, do trzeciego razu] = trzy razy. Trzecia osoba. Mówić do kogo w trzeciej osobie. Prawo trzeciego a. osób trzecich = *interes, jaki kto ma w rozstrzygnięciu sprawy toczącej ś. między innymi osobami*. Zjawia ś. nagle opozycja trzeciego, i cała egzekucja na nie. 2. Stan T. = stan mieszczkański, *mieszczkaństwo*. 3. W stopniu trzecim (Bobr.) = *najwyższym*. 4. co trzeci: T. grosz, T. złoty. Wej. 5. stanowiący jedną z trzech równych części, na które całość po dzielono: Dwie trzecie (dom.: części). 6. Trzecia reguła = *tercjariatwo*. Zał. S. 7. [T.] zaprzeszły: Trzeciego roku (= przed dwoma laty). 8. anat.: T. do dziesiątego kręgi grzbietowe, p. anat. **Krag. Po trzecie**, [Trzecim] przys. trzeci raz, po raz trzeci: Po pierwsze, po drugie i po—trzeci (przypijanie w liicytacji).

Trzecia, ej, lm. e l. *trzecia godzina*: T. wybiła. Już T., już po trzeciej. Kwadrans na trzecią. 2. karę. *tercja w grze, zwanej rumel-pikieta*; T. od króla, od tuza. Troc.

Trzeciaczka, i, lm. i lek., †**Tercjana**, [zimnica przedzienna a. przednia, [trzeconka] (febris intermittens tertiana): T., gorączka trzeciodniowa. Troc. T., gorączka trzeciodniowa. Bobr. Na trzęsalkę z wycieczką i trzeciaczkę. Wiszn.

Trzeciaczkowy przym. od Trzeciaczka.

Trzeciak, a, lm. i l. *trzeci koń zaprzężony na przyprzążkę*. Sł. wil. Koń idzie na trzeciaka. Sł. wil. 2. *trzecia osoba w grze*. Sł. wil. 3. *gatunek miodu pitnego; trójniak*. Sł. wil. 4. *trzecia część zboża zebranego: Grunta oddać na T. (= tak, że właściciel za udzielenie gruntu otrzyma trzecią część zbioru z niego)*. 5. [T.] *trzeci sнопек dawany robotnikom za obsiew i robotę*. 6. [T.] *trzecia część gospodarstwa, dawana dzieciom w posagu*. 7. [T.] *koń, byk mający trzy lata*. Sł. wil.; *owca trzyletnia; taki baran, co juże trzy roki plemieniem był*. 8. [T.] *rój trzeci, jaki pszczoły przez lato z ula wypuszczają*. 9. *obrok, którego trzecią część stanowi ziarno*. 10. *trzecia klasa w szkole, tercja*: Dostał przed miesiącem promogę do trzeciaka. Kos. 11. *uczeń klasy trzeciej, tercjak*. 12. *denar potrójny, daw. moneta polska*. Sł. wil. 13. *zabawa dzieci, połączona z biciem pytką*. Goł. 14. w astrologji: Czasem ś. oddala księżyc przez trzecią część nieba, a to zwiemy aspekt T. Sien. Słońce z Marsem trzeciakiem na ś. oglądają a. słońce w szóstaku. Syr. Miesiąc w trzeciaku ognistym, t. j. w Skopie a. w Lwie. Syr. 15. gim. *gra sportowa dokoła podwójnego koła*. 16. gór. *śłupki na podparcie wczasu środkiem pomiętły dwoma innymi przy pobokach stojącemi*. Łab.

†**Trzeciakować**, ufe, *owal po trzeci raz czynić*: T., po trzeci krok czynić, *tertiare*, Męc.

†**Trzeciakowanie**, a, bfm., *czynność cz. Trzeciakować*.

†**Trzecie** przys. *po trzecie, po raz trzeci*. B. Sz. × **Trzeciegodniowy**, × **Trzeczniowy**, × **Trzeciodniowy**, **Trzeciodzienny** *co trzeci dzień przypadający*: Gorączka trzeciegodniowa (trzeciodniowa) = trzeciaczka. Troc.

Trzecina, y, lm. y l. †T. [T., **Trzecizna**, **Trzeczizna**] *trzecia część*. B. Sz. Nie mając panowania

twego i trzeciny, *wdziął drugi trzy korony i ma nad cię wiele*. Pot. 2. × T. *trzecia część włóki, 10 morgów*. Łs. 3. gór.: †T., *trzecia część korca olkuskiego*.

†**Trzecinasty** p. **Trzynasty**.

Trzeciodniowy l. × T., p. **Trzeciegodniowy**: Trzeciaczka, gorączka trzeciodniowa. Bobr. Gorączka trzeciegodniowa (trzeciodniowa) = trzeciaczka. Troc. 2. *na trzeci dzień przypadający, w trzeci dzień przypadający*: Pamiątki za umarłe albo trzeciodniowe, dziewięciodniowe czynimy, także czterdziestodniowe i rokowe. Smotr. 3. †T. *trzy dni mający, od trzech dni żyjący, istniejący*: Nie trzeciodniowyś szatan, ale dawny i zastarzały. Żarn.

Trzeciodzienny l. *tyczący ś. trzeciego dnia*. 2. p. **Trzeciegodniowy**.

Trzecioklasista, y, lm. *ści uczeń klasy trzeciej, tercjak*: Daje mu pokój, *zawałał T. szczypiący jak mała pijawka*. Krasz.

Trzecioklasistka, i, lm. i forma ż. od **Trzecioklasista**: Dwie trzecioklasistki mówiły między sobą. Prus.

Trzeciokursista, y, im. *ści student trzeciego kursu*.

Trzeciokursistka, i, lm. i forma ż. od **Trzeciokursista**.

Trzeciokursowy *tyczący ś. trzeciego kursu*: Wychowanka trzeciokursowa. Chm.

Trzecioletni l. *trzeci rok liczący, żyjący, istniejący*: Uczeń w klasie T. 2. *zdarzający ś. co trzeci rok*. Sł. wil. 3. [T.] *pochozący z zaprzeszłego roku*: Wychwałał ś., że trzeciuletnie zboże łatosim przywalił.

Trzeciomięsieczny *tyczący ś. trzeciego miesiąca*. Sł. wil.

[**Trzeconka**, i, lm. i] l. p. **Trzeciaczka**. 2. druk. *justunek trzeciej szerokości, zajmujący co do niej miejsce pośrednie między średnią spacją a półfretem*.

Trzecioplanowy *tyczący ś. trzeciego planu*: Figura to trzecioplanowa, ale wyrzista, krótko bawi na widowni, lecz bez wrażenia nie przechodzi. Kozłow.

Trzeciorocznik, a, lm. i *człowiek a. zwierzę trzecioroczne*.

Trzecioroczny *trzeci rok mający, żyjący, trzeci rok istniejący, z trzeciego roku pochodzący*: Uczeń T. w klasie. Znajdujący ś. między 15 lub 25 żołnierzami trzeciorocznymi socjalni demokracji nawróciłiby ś. sami.

Trzeciorząd, u, bfm., *geol. utwór trzeciorzędowy, formacja trzeciorzędowa*: Ocean Wielki był połączony z morzem Karaibskim do późnego trzeciorzędu. Natk.

Trzeciorzędny l. *należący do trzeciego rzędu; podrzędny, pośredni, marny*: Hotel, zakład T. Restauracja trzeciorzędna. Kolej trzeciorzędna. 2. lek.: Objawy trzeciorzędne (symptomata tertiarja). Przymiot T. (syphilis tertiarja).

Trzeciorderowy *tyczący ś. trzeciego rzędu*. Geol.: Utwór T., formacja trzeciorzędowa a. trzeciorząd = *pokłady osadowe późniejsze od kredy i opoki*. Góry trzeciorzędowe. Epoka trzeciorzędowa. Jest pewność, że człowiek istniał i w trzeciorzędowym okresie. Kart.

†**Trzeciostopniowa** *ściana = pierwiastek sześcienny*.

†**Trzeciotydniowy** p. **Trzeciotygodniowy**: T. targ, *trinundinum*. Urs.

Trzeciotygodniowy, †**Trzeciotydniowy** *tyczący ś. trzeciego tygodnia*.

Trzecizna, y, lm. y l. p. Trzecina: Do tych pieniędzy dwie drugie trzecizny przyłożyła Rzpłta. Djar. gr. *Tertiarium*, T. Mącz. Wielu Niemców poległo w boju, ledwie T. powrócili do domów. Wójc. Oddasz dziecku trzeciznę, co? Sew. 2. *dzierżenie dóbr za oddaniem trzeciej części pożytków*. L. Włoka pusta, którą dano z trzecizny albo kopczyzny orać... Vol. Jedni chcą trzecizny, drudzy czwarcizny. Cz. Z trzecizny orać. Troc. Z tej roli T. posiadcy należy. Troc. 3. [T.] *trzecia część zbiorów z pola*. 4. [T.] *trzeci sнопек, dawany robotnikom za obsiew i robotę*. [Trzeciak, a, blm.] *chleb z mąki grubo zmielonej na żarnach*.

[Trzeczka, i, blm.] *gruba mąka na żarnach zmielona*.

Trzeć, trze, trą, a. [trejom], tarł, [trzeł], tarty, [trzety], [Tarć, Treć, Trzyć, Tsyć], nied. × Cierać l. *nacierać, pocierać, wycierać, szorować*: Osieł tarł bok po piasku, to lewy, to prawy. Trą mu brzuch jak szkapie na rupie. Rej. Ciało jedno o drugie tarte zagrzewa ś. L. T. członek chory ciepłymi chustami. Troc. T. głównią szmergłem. Troc. Bierze ś. multan, grzeje ś. nad węglami rozżarzonemi i trze ś. ciało. Krup. Trzewik mię trze (Kn., Troc) = *gniecie, uciska, wciera, pije*. Przen.: Kto chce, niech pysznych pałaców trze progi. Nar. (= *niech wyciera, wydeptuje; niech ś. gwałtem uciska do pysznych pałaców*). Syrach poranić ś. radzi nam i drzewi mężów rozumnych progi nogami naszemi trzeć. Smotr. 2. *piłować, rznąć*: T. piłą drwa, żelazo. L. Młynarz ma tramów przyczyniać, kędy jest tracz, gdy czas tego, aby obecnie tarł. Haur. T. drwa. Troc. T. żelazo piłą. Troc. T. kłoc na deski. 3. *rozcierać, prosić, miażdżyć*: Malarz trze farby i pęzle gotuje. Jabł. T. farby malarskie. Troc. T. mak w donicy (= *wórcić*). 4. len, konopie = *miądlie, miądlie*: T. len na tarłey. Dwie siostry przed chatą trą białe konopie. Len. 5. zboże = *młócić*: Nie zawiążesz gęby wołowi trącemu na bojuwisku zboże twoje. Wuj. Wóz młócaący ma zęby trące. Wuj. 6. [T. zboże] = *młoc zboże*. 7. † Gościniec tarty = *bity, ubity, torowany*: Oto masz świeżą drogą a tarty gościniec do nieba. Rej. 8. † T. na co = *napierać, przeć, nastawać*: Niektórzy na to tarli, aby przeciw przeciwnikom ostro postąpili. Biel. M. Na sejmie niektórzy tarli na to, aby rug między sobą uczynili. Biel. M. Przech stoisz nade mną, czy mi zasypujesz, trzesz na zwadę ze mną? Papr. T. ś. l. *wycierać ś., tarzać ś., czochać ś.*: Trą ś. ptaki w piasku, *volutantur aves in pulvere*. Kn. Koń ś. o złób trze. Troc. Jeleń ś. trze i rogi zrzuca. Troc. Ta suknia bardzo ś. trze, starła, wytarła. Troc (= *szarza ś.*). Przen.: Jużby tajemnica to nie była, coby ś. tarło o uszy pospolitego człowieka. Hrb. (= *ocierało, obijało ś. o uszy, dochodziło do jego wiadomości*). 2. (o rybach) *składać ikrę i mlecz, ikrzyć ś. L.* Trą ś. ryby. Troc. Łosoś ś. trze w jesieni. 3. † T. ś. = *walczyć, iść w zawody, współubiegać ś., rywalizować*: O, jako pożądanym zawód, gdzie syn z ojcem T. ś. będą, kto przed kim ma dobrodziejstwa wygrać! Górń.

Trzej, trzech p. Trzy.

[Trzejkrólówi] p. Trzechkrólewski: Trzejkrólówie wojsko. Kon.

[Trzejkrólówy] p. Trzechkrólewski.

[Trzekać, a, al] p. Czekać.

[Trzekanie, a, blm.] czynność cz. Trzekać.

Trzelitka, i, lm. l bot. (*tridax*) ros.

† Trzem, u, lm. y = Terem: T., *atrium*. Ps. flor.

[Trzema] p. Trzy: Wszystkim T. siostron.

[Trzemczenie, a, blm.] czynność cz. Trzemcieć.

Trzemcha, y, lm. y bot. l. p. Olejnica. 2. [T.] p. Czeremcha.

[Trzemcieć, i, al] *drzeć, trząść ś.*: Chłop na bałozek to jaze trzemci.

Trzemdała, y, lm. y bot. l. p. Lebiodka. 2. p. Dypłam.

[Trzemi] p. Trzy.

Trzemięta, y, lm. y bot. (*espeletia*) ros.

Trzemucha, y, lm. y bot. l. (*allium ursinum*) ros. z rodzaju *czosnku*. 2. = Czeremcha.

[Trzeniak, a, lm. i] *przetak do przesiewania zboża*.

† Trzenie, a, lm. a czynność cz. Trzeć, *tarcie*: T. = *tarcie, ściernie (pokarmów)*. And. z Kobył.

Trzep, a, lm. y zool. (*ortalis*) *owad dwuskrzydły krótkorogi, muchowaty*.

[Trzeczacz, a, lm. e] 1. *ten, co trzepie*. 2. *wędrówny specjalista od czyszczenia lnu*. 3. *drewniane narzędzie do trzepania lnu*, *trzeczaczka*, Sł. wil.

Trzeczaczka, i, lm. i l. *kobieta lubiąca trzepać = trajkotać, paplać*. 2. *narzędzie, zwykle trzciniowe, do trzepania z kurzu, do okurzania*: T. do mebli, sukien, dywanów. T. jest ogon koński na patyku uwiązany. Troc. 3. T. u introligatora jest drewniana, do roztrzępywania sznurków do okładki u książki. Mag. 4. T. na muchy = *kłapka, packa, placka do zabijania much*: T. na muchy = *ogonka*. L. Kiedy zły żony muchy nierychło ominą, zażyj trzeczaczki na nią; od tej muchy giną. Żegl. 5. *leszczotka*. Ern. Arlekin kuligowy z trzeczaczką. Wyb. 6. [T.] = a) *przyrząd do odtrącania paździerzka od lnu*. b) *narzędzie druciane kształtu widelca, do roztrzępywania masażu*. c) *chwastek na końcu bata, służący do głębszego strzelania z bata*. 7. *wiązka ostrokrzewu, wiecha*. Sł. wil. 8. m. *ten, co trzepie = bije, kropiciel, pogromca, bicz na wrogi*: Przez wszystkie wojny tego trzeczaczki trzymałem ś. Czarnieckiego. Pas. 9. lek. *narzędzie do miesienia (masażu) mięśni, palca t.*

Trzepać, pie, pał i T. ś. p. Trzepnąć.

Trzepak, a, lm. i l. a. × Trzepiot, Trzepakowski, × Trzepiolarz *ten, co trzepie = trajkocze, trajkot, świegot, papla*. 2. [T.] *przyrząd do czyszczenia lnu*. 3. *tech. machina do oczyszczania bawelny*.

Trzeczalnia, i, lm. e *miejsce, budynek, gdzie trzepią*: Pożar wszczął ś. w trzeczalni.

Trzeczalkowska, kiej, lm. kje forma ż. od Trzeczalkowski: Niepodobna, żeby miało być prawdą, co sobie ta T. uroiła. Skiba. Oj, T. z Sabeł! Bał.

Trzeczalkowski, ego, lm. scy p. Trzepak.

Trzeczanie, a, blm., czynność cz. Trzeczanie.

Trzeczanie się, a ś., blm., czynność cz. Trzeczanie ś.

Trzeczpanina, y, lm. y *przeciagle, zmułne trzeczpanie*.

Trzeczpanka, i, blm. l. *trzeczanie różgą, batem*: Dostał trzeczpankę od oja. 2. [T.] *mleko kwaśne bez śmietany, podśmietanie*.

Trzeczparka, i, lm. i *przyrząd mechaniczny do trzeczpania lnu, konopi*.

[Trzeczzenie, a, blm.] czynność cz. Trzeczcieć.

[Trzeczcieć, i, II] *trzeczotać*: Boję ś., jaż koszula na mnie trzeczpi = *obawa wielka, ale to w żartach*. Gwar.

[Trzeczpicina, y, lm. y] bot., p. Topola.

† Trzepiegroch, a, lm. owie p. Trzpiot: Kto mleczec nie umie, słusznie go zowią trzepiogrochem. Pot.

× Trzepielarz, a, lm. e papla, gadula, plotkarz: Miejsy trzepielarze. St. wil.

× Trzepieniec, nca, lm. ncy p. Trzebieniec. Troc.

[Trzepiereczka, i, lm. i] p. Przepiórka.

[Trzepiereńka, i, lm. i] p. Przepiórka.

† Trzepietać, ece a. ecze, etal p. Trzепnąć.

× Trzepietanie, a, bfm., p. Trzepietanie, trzepotanie: T. w locie. Troc.

× Trzepietanie się, a ś., bfm., p. Trzepiotanie ś.

× Trzepietarz, a, lm. e i. arlekin z trzepaczka: T. wytrzepa chłopca. Ern. T. trzepa nieoczo-sanych. Troc. 2. p. Trzpiot. L. Troc. T. był głową wszystkich trzepietarzy. Rzew.

× Trzpiot, a, lm. y i. p. Trzpiot. Troc. 2. p. Trzepak. Troc.

† Trzepiotać, oze a. ecze a. oce a. ece a. ota, etal a. etal, p. Trzепnąć: Kuropatwy w sieci trzepieca. Troc. Ty trzepieczesz skrzydełkami. Lubom. Wyciągnął rybę na suszę, i jęła T. przed nogami. Leop. Członkami wszystkimi miocąc ś., po skrwawionej trzepioce ziemi. Otw. † T. ś. i. p. Trzpiotać ś. 2. p. Trzepnąć: Kaczki w wodzie ś. trzepiotają. Troc.

† Trzepiotanie, a, bfm., × Trzepietanie czynność cz. Trzepiotać.

× Trzepiotanie się, a ś., bfm., × Trzepietanie ś. czynność cz. Trzepiotać ś.

† Trzepiotnąć, nie, nął i † T. ś. p. Trzepnąć.

† Trzepiotnąć się, nie ś., nął ś., bfm., czynność cz. Trzepiotnięcie ś.

× Trzepiotopiry trzepocący piórami: T. pieszcot, Zefir łaskotliwy. L.

[Trzepiórka, i, lm. i] p. Przepiórka.

[Trzepka, i, lm. i] freutzla.

Trzepnąć, nie, nął, [Trzepnąć], nied. Trzepać, czepstot. Trzepywać i. uderzyć, chrostnąć, chłupnąć, łunąć, strzelić, wyciąć, rąbnąć, zdzielić, palnąć, grzmotnąć, zwałić, huknąć, gruchnąć: Trzepnął go w kark, w pysk. Lali go wodą lub trzepali różgą. Koź. (= smagali, ćwiczyli). Gdzieżeście tę ordę przetrzepali? — Nie ja, miłościwy panie; jam trzepywał, gdym był młodszy. Jeź. Deszcz, grad trzepie = pada ostro, tnie, siecze. Pacierze szemrały cichuśko a trześście, kiej ten deszczyk, trzepiący po liściach. Reym. W podeszwy wnet trzepią korbaczem. Paszk. Przen.: Bez winy go zła fortuna trzepie. Pot. (= chłosta, przesładuje). 2. nied. bić, uderzać prętem, trzepaczka i t. p., celem oczyszczenia z kurzu, wykurzać: T. meble, materace, suknie, dywany. 3. Trzepać len = odbywać drugie z kolei oczyszczenie lnu przez uderzanie po włóknach, jakby kijem po sukni. 4. kobietę, dziewczynę = odbyć z nią stosunek cielesny, machnąć, zerznąć, łupnąć, rypnąć ją. 5. [T. kieliszek i t. p.] = golnąć, palnąć, łynąć, machnąć. 6. a. † Trzepiotnąć, † Trzpiotnąć, nied. Trzepotać, † Trzepiotać, † Trzpietać, † Trzpiotać, † Trzpiatać zatrzepotać, zaszamotać, machnąć, wstrząsnąć, szasnąć: Pełne ucha i nowej nadziei, trzepią skrzydłami pod wodą Napu. Tw. Trzepiące skrzydełkiem, te dwa jabłka zbija. Hoł. Ptak trzepnął skrzydłami i uleciał. Nucąc, trzepie nogami, skacze na rynku. Koź. Co cieńsze drzewiny pokładały ś. z jękiem, trzepiąc gałęziami po stawie. Reym. [Bieda poszła do stawu, tam ś. utopiła; młynareczka wyszła: co to tam tak trzepie?] (= pluska). [Zimno go trzepie (= trzęsie). Przyniós

se tabakierkę i trzepie nią] (= potrząsa). 7. Trzepać, × Trzepotać = trąkotać, klekotać, terkotać, stukotać, kołatać: Młyn wietrzny, chociaż nie ma co mleć, trzepie. L. Przen.: mówić prędko, bez zastanowienia, recytować jak z pyła, mleć językiem, klepać, trąkotać: Chłopca przez siedm lat bawia samą gramatyką, którą jako papuga trzepie bez rozumu. Opal. Jaka taka, rozgadawszy ś. mocno, trzepie, bluzga, co jej tylko wpadnie na język. L. 8. dokąd = udać ś. pośpieszenie, puścić ś., machnąć, rypnąć, popędzić: Najdalej pojutrze ja cię biorę ze sobą i trzepiemy do Wilna. Krasz. 9. zdń.: Trzepać glinę = uprawiać kulę gliny zapomocą ustawicznego rozrzynania jej na dwie części i łączenia ich przez silne uderzanie ich o siebie. T. ś. i. uderzyć ś., wyciąć ś., chrosnąć ś., grzmotnąć ś., dzbęknąć ś., rąbnąć ś., huknąć ś., gruchnąć ś., palnąć ś.: Trzepnął ś. głową o wystającą belkę. 2. odbyć z sobą stosunek, cięlesny, machnąć ś., łupnąć ś., rypnąć ś.: Po kolacji trzepiemy ś.! 3. zatrzepotać ś., zaszamotać ś., szasnąć ś., wstrząsnąć ś.: Na brzegach trzepyły ś. z krzykiem gęsi. Reym. 4. fl.: Zagiel trzepie ś. a. fladruje = wiatr nim miota; wiewa ś.; szamocze ś.

Trzepnięcie, a, bfm., czynność cz. Trzepnąć.

Trzepot i. u, lm. y p. Trzepotanie i Trzepotanie ś.: Stada z ogromnym trzepotem wznosiły ś. w powietrze. Orzesz. (= łopotem). Ptastwo, witające dzień radosnym święgotem i trzepotem skrzydeł. Orzesz. I nie mógł ś. ośpiewać, tyle szczęśliwości było w jego sercu, pełnym słowicznych trzepotów. Ork. 2. a, lm. y = Kłapacz.

Trzepotać, cze a. ce, tal i T. ś. i. p. Trzepnąć: T. modlitwy. Troc. Trzepotała kilkoma językami. Rzew. Trzepoe ś. dwoje aniołków, dzieci. Miek. Kiedyś może skowronek, wylatując nad kłosa, jak świt tylko, jak dzionek, trzepotać ś. w niebiosy, to... Len. 2. obracać, poruszać z trzepotem, szamotać: Moc igraszek dziecinnych: tym wiecznie burczą w ustach młynki, tym z kijów wiatr trzepocze jaskrawe płacinki. Ejs. 3. p. Trzpiotać ś.: Szczególniej Berta trzepotała ś., śmiała, chichotała. Bał. Poważne matrony i trzepocące ś. dzierlatki. Jord.

Trzepotanie, a, lm. a, Trzepot czynność cz. Trzepotać.

Trzepotanie się, a ś., bfm., Trzepot czynność cz. Trzepotać ś. Lek.: T. ś. serca.

[Trzepotka, i, lm. i] blaszka mosiężna w kształcie kółeczka, przyszywana do czepców.

[Trzepotliwość] przys. od Trzepotliwy.

[Trzepotliwość, i, bfm.] rz. od Trzepotliwy.

[Trzepotliwy] p. Trzpiotliwy: Napotykał sójki trzepotliwe. Ork. Przen.: Jakoś wnet po św. Barbarze... spadły pierwsze krótkie, trzepotliwe wiatry. Reym.

Trzepowisko, a, lm. a myśl. miejsce do 10 metrów szerokie w lasku, posypane piaskiem, gdzie w dniu słoneczne bażanty przychodzą plawić ś. i grzebać. LeW. Piasku do posypywania trzepowisk nie radzę używać z rzeki. LeW.

Trzepywać, uje, ywał i T. ś. p. Trzepnąć.

Trzepywanie, a, bfm., czynność cz. Trzepywać. Trzepywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Trzepywać ś.

[Trzereśnia, i, lm. e] p. Trześnia.

[Trzescina, y, lm. y] p. Trzcina.

† Trzeska, i, lm. i = Treska (pod Treś): Trzeską sać wino z beczki. Troc.

† Trzesktać, a, al = Trestkać. Troc. L.

† Trzeskkanie, a, blm., czynność cz. Trzeskkać.
 × Trzesne, ego, blm. *czesne*: T. jest tylko zepsutą formą zamiast *czesne*. Balc.

[Trzeszcz, a, lm. e] i. [T.] = a) *tworóg*
 b) Trzeszcze a. Trzeszczaki *wielkie oczy, gaty*: Wyrzeszczali trzeszcza, gapili ś. Żer. 3. a. Paury, Wyrzeszczaki, Ślepaki myśl. *oczy zająca*.

Trzeszczę, y, ał i. *wydawać trzask, trzaskać, skrzypieć, chrzęścić*: T. tarkot wydawać. L. Ognie smolne po rudach i hutach trzeszczące. Kulig. Dębowe drzewa trzeszczą. Torz. Ogień tylko coś trzeszczy przy twardej wątrobie. Bardz. Sól w ogniu trzeszczy. Troc. Kij trzeszczy, gdy ś. łamie. Troc. Świeca trzeszczy. Troc. (= *skwierczy*). Podłoga trzeszczy. Łóżko trzeszczy. Trzeszcząca szruba przyręka gdy skrzypcy wyjada, że ją tylko mój ucisk, bolejąc, wyznaje. Toł. (= *zgrzytająca*). Liny galerne, trzeszcząca, od wiatru tarkocą. Otw. Trzeszczą liny u masztu, rwie żagle wiatr szybki. Pot. Gdy ś. dom obalić ma a trzeszczy, prędzej z niego uciekają. Skar. Pod prądłem krzesło trzeszczy. Kooh. W. Złamane drzewa trzeszczą, tu koń zdycha, rycerz od koni podeptany wdycha. P. Koeh. Posypyany piaskiem list Loloty, co trzeszczał w zębach Wertera. Faleń. Chleb zanieczyszczony piaskiem trzeszczy w zębach. Przen.: A mnie aż głowa trzeszczy, co o was radzę. L. (= *mało mi nie pęknie*). Aż mi w głowie trzeszczy, gdy sobie myślę, co to z tego wyniknie. L. Od jej gdakania w głowie mi trzeszczy i w uszach gorąco. L. Tę sprawę tak zamatwali, że mi aż łeb trzeszczał. Wyb. Co kłopotu, zgryzoty, a worek trzeszczy. Kaczk. (= *piszczy*). Przen.: T. komu nad głową = *skrzeczeć, trąkotać, paplać*. Przen.: *obruszać ś., wrzeszczeć, krzyczeć, szemrać*: Trzeszczeli niedawno na książki mądre o skutecznym rad sposobie. L. Niech tu nikt na to nie trzeszczy, jakobym ja królów równał z Bogiem. 2. żart. *trzaskać, pierdzić*: Osiel, wilka ujrzawszy, ucieka, szpetnie wrzeszczał a poślakiem trzeszczał. Kosz. Słuchajże mnie, wszakżem ci nie trzeszczał w łażni. Rys. (grzezieniem ś. zachował. L.). 3. min. Sól trzeszcząca = *sól trzaskająca* (p. Trzaskań).

Trzeszczenie, a, blm., czynność cz. Trzeszczęć. T. cyny, oznaka czystości cyny w pręcikach, gdy trzeszczy w zginaniu. Łab. Z wielkim trzeszczeniem ogień zaraz z różg suchych wniecony. Koeh. J. (= *trzaskaniem*). Z ciężwiy lekko spuszczonej wolne chlustanie, z słabego nabicia ruśnicy lekkie i małe bywa T. Sak. 2. chem. prask, praskanie, *szmer, jaki daje ś. słyszeć podczas ogrzewania pewnych ciał krystalicznych, zawierających uwiezioną w sobie wodę, jak np. sól kuchenna*. 3. chir.: T. w kościach złamanych, chrzęszczenie, *!krepitacja* (crepitiatio). 4. lek.: T. w płucach (podczas zapalenia ich). Zapalenie pochwewki śięgna z trzeszczeniem (tendovaginitis crepitans).

Trzeszczka, i, lm. i i. anat. *kostka drobna w stawach palcowych, † kostka soczewicowa, (Ryszki.), × kostka stawowa (Gut.), † kostka, † kość międzystawowa (Perz.), kostka ziarnowata (os sesamoideum)*. 2. a. w lm. Trzeszczki a. Szczęścić bot. (catanauche) *rośl. z rodziny złożonych*.

Trzeszczkowaty do trzeszczki podobny (sesamoideus).

Trzeszczkowy przym. od Trzeszczka (sesamoideus).

Trzeszczowaty 1. *wytrzeszczony*. 2. okul.: Oko trzeszczowate = *wysadzone, wytłupiate*. [Trzeszczyna, y, lm. y] *rośl. szaklak kruszyna (rhamnus frangula)*.

[Trzeszczynowy] przym. od Trzeszczyna: Kora trzeszczynowa (cortex frangulae). Ulepek T. (syropus spinae cervinae).

[Trzeszczypot, a, lm. owie] *człowiek wielomówny, świegot, gadulski, gadatywus, trajkot*.

[Trzesznia, i, lm. e] p. Trześnia.

[Trześcza, y, lm. e] p. Trześnia.

Trześ, i, lm. e i. [T.] p. Świeć. 2. † T., p. Trześ: Rdzeń drzewa drudzy trześcią nazywają. Syr.

Trześnia, i, lm. e, Czereśnia, Czereznia, † Czrześnia, × Treśnia, [Czerecha, Tereśnia, Trzeresnia, Trzesznia, Trześnia, Czėśnia, Trześcza, Krześnia, Teresinka] i. bot. (prunus s. cerasus avium) *drzewo z rodziny migdałowatych, z rodzaju śliwy. 2. nazwa owoców tego drzewa, zwanych także wiśniami czarnymi*.

Trześniobranie, a, blm. *zbiieranie trześni*: Podczas trześniobrania starzy i młodzi idą w wody z łakomemi wróblami. Śl. wil.

Trześniowy przym. od Trześnia: T. ogród. L. Powidła trześniowe. Stołek T.

[Trzetrzew, wia, lm. wie] *cietrzew. Pc*.

Trzewia, i p. Trzewo.

† Trzewic, a, lm. e, [Trzewic] p. Trzewik: Obleka ś. (Judyt) w rucho ucieszenia swego a obula nogi swe w trzewice i wzdzieje nalkietnicę i lilje i nausznicę i pirścienie. B. Sz. [Daleś mi na trzewica, dajze mi na oba]:

Trzewiczek, czka, lm. czki i. p. Trzewik: Trzewiczki nie z kordybanu ani z atlasu, lecz szczerozłote ci daję. Groch. Tak chodzi, żeby trzewiczki jej każdy mógł widzieć. L. Cheesz, żeby ś. wróciły owe czasy, kiedy publicznie za zdrowie twej bogini z trzewiczka wypijano. L. Wzięli jej T. i nim jej zdrowie spełniali. Wyb. Dworzanin w łasce u pana jest kotem na ledzie, a jeszcze w orzechowych trzewiczkach. Birk. (w skorupkach orzechowych na łapkach, ślizko stoi L.). 2. [T.] *łółka tkacka, w której mieści ś. szpulka z nawiniętymi nićmi*. 3. [T.] *rośl. aconium napellus*. 4. [Kukułcze trzewiczki] *rodzaj grzyba*. 5. bot. = a) p. Trzewik. b) Trzewiczki Panny Marii, trzewiczlik *śółty z wycza jny* (cypridium calceolus) *rośl.*

† Trzewiczkarz, a, lm. e *Karmelita trzewiczkowy*: Mszy świętej wystuchawszy w kościele u księży Karmelitów trzewiczkarzów... Og.

Trzewiczkowy przym. od Trzewiczek (calceatus) *nazwa niektórych konwentów zakonnych, którym reguła pozwala nosić obuwie, dla odróżnienia od bosych*: Karmelici trzewiczkowi.

Trzewiczlik, a, lm. i p. Trzewik i Trzewiczek. Trzewiczne, ego, blm. *pieniądze na trzewiki*: Co sołtan, pojmując żonę, daje jej, nie zowiąc oprawą, ale pakmelek, jakoby T. Kłok.

Trzewicznik, a, lm. i bot., p. Trzewik.

Trzewiczny p. Trzewikowy. L.

Trzewiczyska, a, lm. a m. i ni., p. Trzewik. Trzewik, a, lm. i i. *gatunek lżejszego obuwia, szczeg. kobiecego. bez cholewki, z rozporkiem na podbiciu*: Trzewiki = *para trzewików*. Trzewiki sznurowane, zapinane na guziczki. Widziałem trzewiki na jej nogach z paletkami. L. Drewniany T. chłopski. L. (= *chodak*). T. futrzany wierzchny, berlaez. L. Trzewiki filcowe do chodzenia w słodowniach. L. [Trzewiki duńskie] p. Klum-

pie. T. obcisły. Szezołka do trzewików. Rze-
mień od trzewika. L. Jan nie sądził ś. godnym
Panu i rzemka u trzewika rozwiązać. Białob.
Nie godzienes mu zzuć, utrzed trzewików. Troc.
Nie godzienes mu i trzewików zzuć a. utrzed.
Kn. Wielka noga ciasny T. poczuję. Kn. T. na
nodze większy krok myli, a zaś ciasny gnecie.
L. T. mój nowy, gładki, a wszakże żadeu nie
czuje, gdzie mię eisnie, jedno ja sam. L. (darmo,
że ci świat szeroki, kiedy ci T. ciasny. L.),
Wiem, gdzie mię T. uciska. Troc. Piękny T.
wiesz, a nie wiesz, gdzie mię uciska. Troc.
W tym trzewiku niemasz przączki. Troc. I z trze-
wika za zdrowie ludzie piją radzi. Pot. Pija-
nice nalewają sobie w szkope i trzewiki. Gil.
Curcra, ten, który żonę miłuje albo jej za
T. zastępuje, bywa mówiono. Mącz. T., pan-
tofel, broń kobieca, np.: ejże, jak sięgnę trze-
wika! Wyb. Gorzej, niż wszystko, szkodzi ci
miłości bogini, bo ci nie daje wyjść z pod trze-
wika. Chr. (= *jestes niewolnikiem kobiety; pozhadła*
cię, osiodlała cię żoną). 2. a. Trzewiczlik, Trze-
wiczek, Trzewicznik, Obuwik bot. (*cypripedium*)
ros. z rodziny storczykowatych. T., *cypripedium*,
rodzaj rośliny; gatunek jeden jest T.; trzewiczek.
Kluk. Zdr. Trzewiczek. Zgr. Trzewiczysko.

[Trzewikowe, ego, blm.] *oplata dziewcząt graj-
kom, aby je chłopcy brali do tańca*.

Trzewikowy, Trzewiczny przym. od Trzewik:
Rzemień T.

Trzewiowy I. p. Trzewny: Wielkie zwoje ner-
wowe, jak oto: mózgowe, podprzełykowe, trze-
wiowe. 2. min.: Kamień T., bez wodyn, bez-
wodnik T. = w Wieliczce i Bochni, *gips bez-
wodny, anhidryt, mający postać wstęg w zygzak*
pojętych, jakby karbowanych, na podobieństwo
trzewiów, czyli kryzek.

Trzewnik, a, lm. I, Psi ząb bot. (*erythronium*)
ros. z rodziny liljowatych.

Trzewny, Trzewowy przym. od Trzewo; Trze-
wiowy, × Strzewny, × Strzewowy (*splanchnicus*
s. visceralis): Nerwy trzewne (nerwi *splanchnici*).
Splot T. (*plexus coeliacus s. solaris*).

Trzewo, wa a. wia, lm. wa a. wia, a. × wy,
† Trzowo, † Czrzewo, × Strzewo anat. *narząd*
*mieszczący ś. w jamie pierznej lub brzusznej z wy-
jątkiem jelit, × podroby (exta s. viscera)*. Trzewa
brzuszne = *wnętrzości dolne (viscera)*. Trzewa
miednicze (*pelvina*). Trzewa pierśne a. górne
(*exta*). Nauka o trzewach (= *splanchnologia*).
2. patol.: Trzew spadnięcie (*splanchnoptosis*).
Trzew położenie odwrotne a. przestawienie (*si-
tus inversus viscerum*). T. wypadnięcie (*even-
tratio*).

Trzewowy, Trzewny przym. od Trzewo I. † Strze-
wny anat.: × Arteria trzewowa, tętnica trzew-
na, † arterja brzuchowa (Ryszk.), † arterja śród-
brzuszna (Czer.) a. † żołądkowa (Krup.) (*arteria*
coeliaca). 2. lek.: Durzyca trzewowa, p. Du-
rzyca.

Trzewy, ew, p. Trzewo. Słow.

[Trzeżwy] p. Trzeżwy.

† Trzeży p. Trzeżwy: Trzeżwym być jest
nie nie pić, czymby ś. zagrzał człowiek. Petr.
Zawždy mamy trzeżwiami być, w mierności pić.
K. G. Trzeżwie ciało. Pśń. A T. jako niemy siedział
przy obiedzie. Zbyl. T. teraz. Troc. Po trzeżwiu
przys. *w stanie trzeżwości*: Takich przypadków
wiele ś. traża, nie tylko po pijanu, ale i po
trzeżwiu. Petr. O czym człowiek po trzeżwiu
ani pomyśli, to wszystko, upiwszy ś., popełni

Kochan. Po trzeżwiu rozumu niewiele, do-
pieroż po pijanu. Troc. Po trzeżwiu nie roz-
ziewi drugi gęby. Zbyl.

Trzeżwić, i, il, posp. Trzyżwić, [Krzyżwić] I.
*robić trzeżwym, pijanemu wracać przytomność, wy-
trzeżwiać*: Nagłe niebezpieczeństwo często pija-
nego trzeżwi. Troc. 2. omdlałego = *przyprawdzać*
do przytomności, cucić, przyprawdzać do zmysłów:
Królowa wołała, żeby ją jak najprędzej T.; rzu-
cali ś. wszyscy, lecz nie tak prędko dotrzeżwić
ś. mogli. Niem. Ludzie skoczyły go T., a on był
bez ducha. Troc. Ona nie martwa, ale zemdlała,
T. ją tylko potrzeba. Karp. 3. *rzeżwić, orzeżwiać,*
skrzepiać. Lek.: Leki trzeżwiące, † kordjały
(*remedia analeptica*). T. ś. p. Trzeżwić: T.
ś. po pijaństwie, zbywać głowy zarazy z pijaństwa.
Troc. (Imiona) na których wzmiankę pochleb-
stwem pijani zwykli ś. T., zwykli drzeć tyrani.
Miek.

† Trzeżwie p. Trzeżwo. Orzech.

Trzeżwić, eje, al, posp. Trzyżwić, Trzeżwić
ś. *stawać ś. trzeżwym, przychodzić do zmysłów,*
wracać do przytomności: Pijany, omdlały trzeż-
wieje.

Trzeżwienie, a, blm. I. czynność cz. Trzeżwić.
2. czynność cz. Trzeżwić.

Trzeżwienie się, a ś., blm., czynność cz. Trzeż-
wić ś.

Trzeżwiuchno przys. od Trzeżwiuchny; posp.
Trzyżwiuchno, Trzeżwiusienko, Trzeżwiuteńko,
Trzeżwiutko.

Trzeżwiuchny, posp. Trzyżwiuchny, Trzeżwiu-
sienki, Trzeżwiuteńki, Trzeżwiutki *najzupełniej*
trzeżwy: Choć dużo pił, wrócił do domu T.

Trzeżwiusienki p. Trzeżwiuchny.

Trzeżwiusienko p. Trzeżwiuchno.

Trzeżwiuteńki p. Trzeżwiuchny: Ja byłem T.;
niech idzie mnie przeprosić. Krasz. Było to przed
obiadem, był jeszcze T. wtenczas. Skarb.

Trzeżwiuteńko p. Trzeżwiuchno.

Trzeżwo, † Trzeżwie przys. od Trzeżwy; posp.
Trzyżwo, [Krzyżwo]: T. wyrzekł te słowa. Troc.
T. żyje. Troc. Zapatruje ś. T. na świat i ludzi.

Trzeżwość, i, blm., rz. od Trzeżwy; posp. Trzyż-
wość. T., enota ściągająca ś. do miarkowania wina
a. picia jakiegokolwiek, którym ś. opoić może.
Petr. W trzeżwości ś. kochał, żadnej rzeczy nie pił,
któraby opoić mogła. Skarb. Czasem i T. kocha-
jący dla kompanji pozwala sobie więcej trunku.
Rej. T. a miara toć są najwierniejszy stróż
zdrowia naszego. Kochan. Mierność i T. górę
wzięła (na dworze). Skar. Bydłeta nieme prze-
chodzą nas trzeżwością, które więcej, niż trzeba,
pić nie umieją. Baz. Jako T. jest matką i źró-
dłem wszystkich enót... tak pijaństwo jest
powodem wszystkiego złego. Wer. Cnota przednia
trzeżwości. Zbyl. T. a praca człeka wzbogaca.
Prz. Chwali T. pan Jędzej, my za nim. Kras.
T. umysłu, poglądu. Książka Beccarii odróż-
niała ś. od innych trzeżwością wykładu.

Trzeżwy, † Trzeżwił, [Trzeżwy], posp. Trzyżwy,
Krzyżwy, Krzyżby, Ćwirzwy I. *nie pijany, przytom-
ny*: Co na sercu u trzeżwego, to na języku u pija-
nego. Rys. 2. *nie używający napojów spirytusowych*
*a. używający ich umiarkowanie, bez utraty przytom-
ności*: Trzeżwe prowadzi życie. Troc. 3. *zdrowy,*
*jasny, nie zaćmiony uprzedzeniami, rozsądny, kry-
tyczny, realny, przedmiotowy, bezstronny, pozytywny*:
T. pogląd na życie. Trzeżwe pojęcie. Żiune
wyrac.owania trzeżwych i realnych polityków.
Wylęły w nietrzeżwych głowach paradoks. Kis.
Po trzeżwemu, Po trzeżwu, † Po trzeżwiu przys.

na trzeźwo, w stanie trzeźwości: Najpoczeiwszy człowiek to po pijanu czyni, czego najzłośliwszy nie odważyłby się po trzeźwu pomyśleć. L.

† Trzeźnica, y, lm. y p. Trójzieniec: Strofuje dwuzębów i trzeźców. Smotr.

[Trzeźsaz, a, lm. e] pomocnik sadownika, strząający owoce z drzew: Do zbioru sadownik najmuje trzeźsacy.

[Trzeźsąd, a, a] p. Trzeźsąd: Zimno trzeźsało. Kon.

× Trzeźsak, a, lm. i patol. rak galaretowaty, przegródkowaty, dołkowaty (cancer alveolaris s. colloides).

× Trzeźsalka, i, lm. i p. Trzeźsalka: Najwięcej chorowano na biegunkę, na trzeźsalkę zwyczajną i trzeźsaczkę. Wiszn.

[Trzeźsanie, a, blm.] czynność cz. Trzeźsąd.

Trzeźsawa, y, lm. y i p. Trzeźsawisko: Prawe skrzydło zasłaniały z boku trzeźsawo oparzyste. Nar. Wielka liczba naszych, w przepaściach ponurzona, w trzeźsawach grób znalazła. Nar. Teraz odkryte bagniska i trzeźsawy, które porasta szorstki wiszar i bobownik. Krasz. 2. × T. lek., p. Trzeźsawka.

× Trzeźsawca, y, lm. e p. Trzeźsawisko: Czerwone błoto trzeźsawiec. Słow.

Trzeźsawica, y, lm. e i p. Trzeźsawisko: T., ługowisko, tonące a trzeźsące miejsce. Mącz. Na trzeźsawicach bywają różne krzaki a zawsze wystające gęste pagórki, między którymi w dołkach woda stoi. Kluk. Stał Szaehmet na górze suchej, a niemal wkoło były trzeźsawice; nasi rzucą się z trzaskiem do nich, a o trzeźsawicy nie wiedzieli, na którą gdy przyszli, powięzli i z kofmi. Biel. M. 2. † T., [T.] drzączka ze strachu: Będzie strach i drżenie wielkie na ziemi, i wezdrzną się ci, którzy ujrzą gniew on, a T. je popadnie. Leop. Przypadł strach i T. na wszystek lud. Leop. (strach i bojaźń. Leop.). 3. † T. niepewność, chwiejność, zdradność kolej, obrotu: Przez takie szczęścia trzeźsawiec. Groch. 4. p. Trzeźsidło: T., trzeźsidelko. Troc.

Trzeźsawiczny przym. od Trzeźsawica: Trupy w onę przepaść trzeźsawiczną prawie na samo dno wdeptano. Paszk. Wyżłobienie szło w dal, rozchylając się w dolinę, pokrytą roślinnością trzeźsawiczną taką, jak osoka, ozeret i łozina. Jeź.

Trzeźsawiec, wca, im. wca zool., p. Stręta.

[Trzeźsawina, y, lm. y] p. Trzeźsawisko.

Trzeźsawisko, a, lm. a, Trzeźsawa, Trzeźsawica, [Trzeźsawisko, Trzeźsawiszczce, Trzeźsawizna, Trzeźsawina] bagno trzeźsące się, pod nogami, miejsce niskie, grzązkie, zapadające: Holenderski kraj na trzeźsawiskach założony. Leszcz. Fundament nie na chwiejącym się trzeźsawisku zakładajcie, ale na opoczystej skale. Leszcz.

Trzeźsawisty pełen trzeźsawisk, błotnisty: Łąki trzeźsawiste. Zgnilizna bydła pochodzi z trzeźsawistych i nizinnych pastwisk. Wolsz.

[Trzeźsawiszczce, a, lm. a] p. Trzeźsawisko.

[Trzeźsawizna, y, lm. y] p. Trzeźsawisko.

Trzeźsawka, i, lm. i i p. Trzeźsidło: Tu przy czepia kwiatek, tam trzeźsawkę ówdzie błyszczadła. L. 2. a. × Trzeźsawa, × Trzeźsaczką lek. drzączka porażna, podrzywka (paralysis agitans).

Trzeźsawy i skłonny do trzeźsienia się: Po trzeźsawej drodze trudno stąpać ludzkiej nodze.

[Trzeźsąco] przys. od Trzeźsący: Wsyćko T. było (= wszystko się trzeźsało).

Trzeźsący i. im. od Trzeźsąd. 2. [T., Trzeźsący] trzeźsący się: Wianek T. Wiece chojniane z złotką i trzeźsące.

Trzeźsiak, a, lm. i i. × T. p. Trzeźsidło: Krzyżyk na krzyż dyjamentowy z niemałemi dyjamenty i z trzeźsiakiem dyjamentowym od jegomości. Goł. 2. [T.] w zagadce: Matka pękata, ojciec łysy byk, dzieciaki trzeźsiaki (= stępa, stępor i jagły).

Trzeźsianka, i, lm. i i. słowa roztrzeźsiona, pogniębiona, mierzwianka do potrząsania: W niedostatku siana daje się wołom wiązka trzeźsianki z żytniej, pszennej i jęczmiennej słomy. Kluk. 2. [T.] mieszanka słomy z sianem, jako pasza dla bydła. 3. p. Trzeźsianka. 4. p. Trzeźsina.

× Trzeźsiaczka, i, lm. i p. Trzeźsawka.

[Trzeźsiący] p. Trzeźsący.

Trzeźsidelko, a, lm. a p. Trzeźsidło.

Trzeźsidło, a, lm. a i. a. Trzeźsawka, × Trzeźsiak, Trzeźsienie ozdoba trzeźsąca się, kita drżąca: T., trzeźsące się, drzące i błyszczące piękzydło, np. na głowach damskich. L. Te kwiatki, te kosztowne fraszki, te trzeźsidła, niech mi się godzi spytać, na kogo są sidła? Zabł. Te ich trefienia, te pudry, te muchy, te trzeźsidła na blaznów sidła. Pot. Wymyślne mody, paryskie fryzury, co pióra dadzą, co trzeźsidła, kity? takież koń z fłoków może mieć zaszczyty. L. Okiełznane w rozmaite trzeźsidła, dzwonki, którymi potrząsały. Koź. Sznurek korali i trzeźsidła ze szeregogo złota. Kaczk. Karjolki we czwórce na szpic, przybraną rzeźsicie w trzeźsidła miedziane, pióra i siatki. Reym. 2. materia galaretowata mas organicznych, podobna do trzeźsidła, którą w wiekach średnich uważano za utwór kosmiczny i za pozostałość gwiazd spadających. 3. bot. = a) a. Galaretnica (nostoc) rośl. z gromady wodorostów, z rodziny trzeźsidłowatych. Gatunek: T. pospolite, Gnojnicia, [Obłok spadły, Obłok spadły, Knoty gwiazd spadłych (n. commune). b) p. Kisielec. Zdr. Trzeźsidelko.

Trzeźsidłowate rośliny, bot. jedna z rodzin gromady wodorostów.

Trzeźsidupka, i, lm. i i. [T.] pliszka. 2. bryczka bardzo trzeźsąca.

Trzeźslec, śca, lm. śce bot. (tagloria) rośl. z gromady mchów liściastych, z rodziny podsadnikowatych.

Trzeźsienie, a i blm., † Trzeźsba czynność cz. Trzeźsąd. T. gardła, wycwerki. Troc. 2. lm. a = a) p. Trzeźsidło: Trzeźsienia u czapek migają ognikami od brylantów i rubinów. Sienk. Pagórki z przejrzystymi trzeźsieniami brzóz po szczytach. Weys. b) lek. drżenie, drzączka (tremor). 3. p. Trzeźsienie się: T. ziemi.

Trzeźsienie się, a się, blm., niek. Trzeźsienie czynność cz. Trzeźsąd się.

[Trzeźsienina, y, lm. y] p. Trzeźsina.

Trzeźsigłowa, y, lm. owie, † Trzeźsigłowy człowiek trzeźsący głową, któremu się głowa trzeźsie: Peregrynacja dziadowska, zwłaszcza owych jarmarczniczków, trzeźsigłowów. Wiszn.

Trzeźsikieszonka, nka, lm. nkowie ten, co przetrząsa kieszenie: Celnicy w przetrząsającym rzemieśle wszystkich zagranicznych trzeźsikieszonków przechodzą. T. K.

Trzeźsina, y, lm. y, Trzeźsianka, Nazłimne, Studzienina, [trzeźsienina], † garleta = galareta, reta, gielatyna.

Trzeźsiogon, a, lm. y = Pliszka. L.

[Trzeźsiogonek, nka, lm. nki] zool. p. Pliszka.

Trzeźsionka, i, lm. i i. [T.] p. Licherka. Przyniosłabyś z powrotem do domu bronchitę, a bodaj czy i nie porządną trzeźsionkę. Sienk. 2. [T.]

galareta z nówek. 3. [T.] rewizja policyjna. 4. a. [Trzęsianka] wódka ze zlewokóv rozmaitych wódek: Daj trzęsionki z miodem. Chl.

Trzęsiscena, y, lm. owie ten, co trzęsie scenę, pan niepodzielny sceny: Już był wówczas Szekspir trzęsisceną, panującym w teatrze. Spas.

† Trzęsiskrzynka, i, lm. owie złodziej, rzeźmieszek: Tu legł niegdy piwowej od chorągwi ciura, misterny T. Koch. W.

Trzęski i. a. [Trzęsy] który trzęsie, trzęsący: T. rydwan. Nar. 2. galaretowaty, klejowaty, koloidowy (colloides). 3. tyczący ś. trzęsawiska, trzęsawicy, grzązki: Idą ponad trzęskie kępy. Mick. 4. anat.: Istota trzęska, p. Galareta. 5. hist.: Tkanka trzęska, tkanka galaretowata.

Trzęsło, a, lm. a, Zabirosł bot. (batrachospermum) roś. z gromady wodorostów, z klasy krasnorostów, z rodziny trzęsłowatych.

Trzęsłowate rośliny, bot. (batrachospermeae) jedna z rodzin gromady wodorostów.

† Trzęsogłów, owa, lm. owy p. Trzęsigłowa: Abyś ty, trzęsogłowie, spojrzęła na obraz Chrystusa, jaki jego wieniec był, korona cierniowa. Brk.

[Trzęsy] p. Trzęski: Siadł na trzęsą bzdę = wsiadł na bryczkę na resorach (wyrazy improvizowane).

[Trzęs] w.: Moja gęś, kuprem T. Moja gęś, nogą T.

† Trzęśha, y, lm. y p. Trzęsienie: Co mor, głód a. ogniowe przypadki lub ziemna T. poknęła obrokiem. Chr.

Trzęślica, y, lm. e, Molinja bot. (molinia) roś. z rodziny traw. Gatunek: T. błękitna (m. coerulea).

× Trzęślina, y, lm. y anat., p. Galareta.

[Trzęśnia, i, lm. e] p. Trzęśnia.

[Trzkać, a, ał] p. Czekać.

[Trzkanie, a, blm.] czynność cz. Trzkać.

† Trzmić, i, il, Trzmielić tkwić, sterczed: Nie darmo wielkie skrzydła trzmią na twoim grzbiecie, dlaczego ich jednak nosisz, powiedz, proszę cię? Zim.

Trzmiel lm. e i: [T.] a niepoł. 2. u bot. p. Trzmielina. 3. a a. Brzmiel, Cmiel, Pszmiel, Śmiel, †Szczmiel, †Cmiel, †Czmiel, [Bak] zool. (bombus) owad błonkoskrzydły żądłowy z rodziny pszczoł, towarzyski.

Trzmielienie, a, blm., czynność cz. Trzmielić.

Trzmielić, i, il p. Trzmić: Czy trzmielą tak smukło te świerki wokoło? Pol. Kosy te wiszą i trzmielą razem ze wstążkami po ramionach i plecach. Pol.

Trzmielina, y, lm. y, Montwa, × Cmielina, !Przmielina, !Przmiel, Brzeździelina, Brzeździelina, w lm. Bryździery, Kurzy gdał, [Kocie jajka] bot. (evonymus) roś. rodziny dlaworoślówatych. Gatunki: T. brodawkowata, [Bryzgulina, Bryździelina, Cwikulec] (e. verrucosus). T. zwyczajna a. pospolita, Trzmiel, [Trzmił, Kurze pizdy, Kuroślepiną] (e. europaeus): Na polu zostały tylko młode brzezinki, żółta wypalona i nieżywa sośnina, puszczonym dla trawy pożarem zabita, łoża, T., kawał olszyny... białe trzaski osieczyny i sokoru. Krasz.

Trzmielinowy przym. od Trzmielina, Trzmielinowy: Kij T.

Trzmielojad, a, lm. y p. Pszczołojad.

Trzmielowiec, wca, lm. wce zool. p. Trykacz.

Trzmielowy i. przym. od Trzmiel 2. p. Trzmielinowy: Drzewo trzmielowe jest twarde, blade-

żółte, do drobnych robót tokarskich zdajne. Kluk. 3. apt.: [Trzmielowa maść] cera arborea. Trzmielówka, i, lm. i zool. (volucella) owad dwuskrzydły krótkorogi.

† Trzmienie, a, blm., czynność cz. Trzmić.

[Trzmił, u, lm. e] p. Trzmielina. Pe.

[Trzmiłowy] przym. od Trzmił, trzmielowy. Pe.

Trznadel, dla, lm. dla, Trznadł i. a. Knebel waleczek na jedną stopę długi, w grubszym końcu mający cał średnicy, w cienkim ostro zastrugany. Sł. wil. 2. a. Bogumiła, Żółtobruszek, Strzynadł, [Sternadel, Styrnadel, Styrnadel, Strznadel, Szternadel, Sztyrnadel, Psternadel, Sternal, Strzynadel, Strzenagiela, Sternal, Styrnal, Styrnal, Styrnal, Psternal, Poświerka], † Sternal, † Strzynadł, † Strnadł, † Strnadł, × Trynadł, × Trzynadł, × Strzeznadel zool. (emberiza citrinella) ptak wróblowaty, stożkodzioby, z rodziny łuszczaków. Zdr. Trznadelek.

Trznadelek, lka, lm. lki p. Trznadel.

Trznać, nie, nął, Dryzdnąć, [Dryznąć, Drysnąć], nied. Trztać, Dryzdać, [Drystać, Dryzstać, Dryzdać] popuścić, strzyknąć z stolca: Na to dziad: niewielka rzecz, miła pani, że trznę w łózku. Pot.

Trznięcie, a, blm., czynność cz. Trznać.

[Trzo] p. Trzy: My tu są T.

Trzoda, y, lm. y i. a. [Strzoda, Trzuda],

† Czrzoda gromada zwierząt domowych, bydlę, szczeg. owiec, kóz, świń, stado: T. chlewna = nierogacizna, świnię, wieprze. Zostawił wielkie bogactwa: i czeladzi dostatek, i majętności w stadach wołów, w trzodach owiec bardzo wiele. Leop. Miał trzody owiec i bydło i namioty. Wuj. Kto trzodę pasie, a mleka trzody nie pożywa? Wuj. Parszywa owca wszystkę trzodę zaraża. Skar. Pasterzowi dobru do należy, aby nie tak wiele o sobie, jak o trzodzie, myślił. Baz. Kozy uciészne, kozy, ma trzodo jedyna. Szymon. Tysiąc trzód i tyleż stad w paszach mu chadzało. Otw. W zgodzie będzie mieszkać kania z gołębiami i trzody lwów żółtawych nie będą ś. bały. Li. Paśli na górach liźne ojea trzody. Dm. Tu owiec T. becząc w ulicę ś. tłoczy. Mick. W trzodzie było owiec sto. Troc. Przen.: ogół parafjan pod pieczą duszpasterza, zgromadzenie wiernych, owczarnia: Kościół jest T. owiec, których Pan Chrystus pasterzem. Kucz. Pasterze są, którzy czują nad trzodą Pańską. Wuj. Kościół jest lud do kapłana skupiony, T. do pasterza przypojona. Skar. Gdy ś. wrota wszystkim sektom do Polski otworzyły, i on też, weisnąwszy ś., do sakramentarskiej ś. trzody przywiązał. Nies. Za wiarę, trzodę i wolność. Troc. Przen.: gromada, kupa, tłum, rzesza: Nie nowina mi bywała całe trzody nieprzyjaciół gromić Boh. Widzicie sami siły moje i dziatki, a kiedyż ta T. wnuków mi i poecięchy po nich doda? Ustrz. 2. [T.] chłopak lub dziewczyna do pomocy pastuchowi, zwykłe kolejno z każdego domu, potrzódka. Zdr. Trzódka, †Trzódka.

Trzódka, i, lm. i p. Trzoda: Na rosistą łąkę chciał odchodzić z trzódką. Przyb. T. młodociana. Groch.

[Trzodnica, y, lm. e] forma ż. od Trzodnik.

[Trzodnik, a, lm. oy, Trzudnik] pasterz trzody chlewniej, świniarek, świniopas.

Trzodny przym. od Trzoda, stadny: Baran T. Sien. Przy owcach wódz T. Zebr. Pastuch T. L. Kapitał włożony w trzodne stadniki i maciory. Sur.

× Trzodowiec, wca, lm. wcy zwolennik teorii społecznej, uwzględniającej tylko zbiorowość ludz-

ka, a nie przynajmniej jednostkom wybitniejszej roli; przeciwnik indywidualizmu (przec. Indywidualista): Protestuje niemiecki myśliciel przeciw moralności trzodowców, niwelujących natury człowiecze.

† Trzoglówy p. Tróglowy, Urs.

[Trzokrółowy] p. Trzechkrólewski.

† Trzom, [Trzom] p. Trzy, *trzem*. Głos.

Trzon, u, lm. y l. × T. p. Trzonek. L. 2. *pień grzybów bedłek*: Czym u drzewnych roślin jest pień, tym jest u białów T. Kluk. 3. *rozpalona blacha, na której sadzono winowajców w czasie badania lub egzekucji*. 4. anat.: T. kręgu = część jego gruba, obła (corpus vertebrae). T. kości długiej = część jej środkowa, trzęś kości, † kości ośrodek (corpus ossis s. diaphysis). T. krezek a. krezkowy, p. Krezka. T. płuc (radix pulmomis). T. macicy (corpus uteri). × T. = zęb trzonowy, (dens molaris): Sam czas nad moim dziełem wiecznotrwającym podamie swe trzony. Nar. 2. bud. = a) T. słupa = środkowa część słupa między podstawą a głowicą, głownia: Trzony wielu z tych kolumn. Sienk. b) a. [Trzán, Trzan, Czeryn] tło, podstawa ogniska w piecu; wierach pieca, komina, poziomo zrównany. Podez. T., ognisko, na którym s. ogień pali. L. Korzeń ten z jajem na trzonie upieczony daje jeść choremu. Sien. T. a. nalepa w kominie = miejsce do gotowania, kapą nakryte. Gwar. 3. hut. *blacha gichtowa w ognisku fryzerskim, po której suwa s. na walku gęś surowizny, odlapająca s. w ognisku*. Łab. 4. mech. *drąg łączący dwie części maszyny, sztangą*: T. pompy, korby. T. buforowy, lewarowy, tłokowy, suwakowy. 5. wet.: Trzony = wyrostki kostne na czole bydła, na których są osadzone rogi (embali): Bydło ma na głowie wyrostki z kości dziurkowatej, mnóstwem naczyń krwistych przepłatanej; te wyrostki nazywamy móżdżeniakami a. trzonami. Jar. 6. wiośl. *część wiosła złożona z doręcznej, dopiórnej i łoża*.

Trzoneczek, czka, lm. czki p. Trzonek.

Trzoneczkowaty podobny do trzonka.

Trzonek, nka, lm. nki, × Trzon, [Tronek] l. *rękojeść, rączka, oprawa narzędzia, stylisko, styl, gryf*: T. pęzłowy. Troc. Trzonki u dłót, nożów, swidrów bywają brzożowe, klonowe. Kluk. T. u sierpa, siekacza. Kn. Mała łopatką złota z trzonkiem konehowym. Świt. T. pilnika. Przen.: Dom ten miał z łaski rodziców, a raczej tego, który jest trzonkiem polskiej familji dziedziców. Berw. (= *piem, protoplastą, patryjarchą*) 2. anat.: T. młotka w uchu (manubrium mallei). 3. bot.: T. grzyba = *ogonek* (stipes). T. owocników u grzybów. T. zarodni. 4. chir. *imadło, rączka* (tenaculum). Zdr. Trzoneczek.

Trzonkowy przym. od Trzonek: Imadélko trzonkowe.

Trzonojęzykowy anat., p. Osadojęzyczny.

× Trzonowiec, wca, lm. wce zęb trzonowy, × trzon (dens molaris). Krk.

× Trzonowogardłowy muskuł, anat. = mięsień żuchwowyogardłowy, żuchwogardłowy, × szczękopołykowy, † szczękootchłaniowy (Perz.), † mielnogardłowy (Ryszk.) (musculus mylopharyngeus).

Trzonomasadowy anat.: Chrzastakozrost T. między trzonem kości a nasadami jej (synchondrosis epiphyseos).

† Trzonowidelkowy muskuł, anat. (Ryszk.) = mięsień żuchwowyognykowy, żuchwognykowy, × szczękognykowy, × mus-

kuł szczękowy poprzeczny, † mięsień szczękowo-językowy kości (Br.), † myszka zewnątrzna szczękowej językowej (Perz.), † muszkuł szczękohydny szeroki (Kamb.) † myszka szeroka (zewnątrzna), zewnątrzna kości językowej (Krup.) (musculus mylohyoidens).

Trzonowy l. przym. od Trzon. 2. anat.: Zęb T. żujący, † żuwający (Perz.), × trzon (Nar.), † młyński (Ryszk.), × trzonowiec (dens molaris). Przen.: Wyrwać komu zęb T. = *narazić kogo na dotkliwą stratę, niewygodę*. × Muskuł T. p. **Trębacki**. Zęb T. ostatni, zęb mądrosći, † stanowny, † pośledni, † zadni (Urs.) (dens sapientiaę, geminus, intimus).

† Trzonóg, oga, lm. ogi p. Trójnóg.

† Trzop, u, lm. y, [Trzop, Strzop] l. *skorupa, czerep*: Bóg ich jako swoje trzopy z gliny garnacz, tak ich pokruszył w proch i odrobiny. Pot. Ubogi, lada sobie natopiwszy skwareczków, kilka trzopów przed sobą, kilka palił garezków. Pot. Glinę stworzył z niczego jednym tylko słowem, pojrzyj na T. stłuczony grzechem Adamowym. Pot. 2. [T.] *garnek gliniany; stary garnek rozbity, acz do użycia zdolny; skorupa używalna*. 3. [T.] *garnek spory, [pańszczak]*. 4. [T.] *przezwisko człowieka: Ty stary trzopiel (= gruchocie, czopie)*. Niesięcny trzopiel! Zdr. **Trzopek, Trzupiek, Czupiek**.

† Trzopaszczęki p. Trójpaszczęki. Urs.

[Trzopek, pka, lm. pki] p. Trzop; † Trzopiek. **Trzopiny**, in, bip. *skorupy z stłuczonego naczyńca glinianego drobno zmielone, używane jako przymieszka do kitów i do wyrabiania form bronzowniczych*.

Trzopowy przym. od Trzop. Lek.: Odgłos T. (przy osłuchywaniu) (rumor pociuli fessi).

Trzopówka, l, lm. i hut. = Szamotka.

Trzos, a a u, lm. y pas skórzany na pieniądze, którym s. opasują: Nabię, napehać T. pieniądzmi. Poszedł na wędrowkę opasany sporym trzosem. Pot. W drogę weźcie laskę tylko, ani mantyki, ani chleba, ani w T. miedzi. Sekl. [T., skórzany pas podróżny na pieniądze, używany jeszcze przez drobną szlachtę, handlującą drobiem i trzodą chlewną]. Gwar. Gdzie T. pełny, tam przyjaciel pewny. Prz. Przen.: *pieniądze, majątek, bogactwo, dostatki*: Więcej, niż głowa z ręką, dokazują trzosi. Pot. Chłubi s. dumny, najężony trzosem, śmie gardzić temi, co trzosów nie mają. Kras. Niemasz równości, kiedy nierówny T. z trzosem. Jag. Zdr. **Trzosek, Trzosiak**.

Trzosek, ska, lm. ski p. Trzos: Mieszkając na wsi, ponabijać trzosi. L. Zaleca mu s. a trzoska w zanadrzu maca, jakoby go wyludzić. Rej.

Trzosiak, a, lm. i p. Trzos.

† Trzosią, seł, bip. [Trzosią] anat. l. *łędźwie, słabizny* (lumbi, regio lumbalis): Regio lumbalis (= okolica łędźwi) u dawnych, mianowicie u Spyczyńskiego i Siennika, T., później część tę nazywano łędźwiami. MS. Uderzył nań, odwróciwszy oszczep, i przebił go przez T. Leop. Przebił go w T. Leop. Dymiona, przemierzcie wrzody w trzosiach bywają. Ocz. 2. *części rodne, genitalia*. B. Sz.

Trzosią, a, lm. a, [Trzosią, Trzosią, Susi] *rękojeść pługa; krój pługa*: Zbogaciwszy s., pogardził płużnemi trzosi. Pot. Kto wprzód osadził na wolności oracza, niż do lemieszu wprzężony i trzosią? Chr. Oracz gada o pługu z trzosią, o lemieszu. Rej.

Trzosownik, a, lm. cy ten, co trzosa robi. Szuj.
Trzosowy przym. od Trzos: Rzeżymieszek T. Bohr.

[Trzoszeczek, czka, lm. czki] *gatunek rośliny*.
 Gwar.

[Trzoszczyna, y, lm. y] *szklak*.

† **Trzowo**, a, lm. a p. **Trzewo**: Ba! w Wiedniu lub Paryżu zostawiwszy trzowa, próżno w trumnach tułowy wożą do Krakowa. Pot.

[Trzó-] p. **Trzo**.

[Trzóch] p. **Trzy**.

Trzódka, i, lm. i p. **Trzoda**.

[Trzópek, pka, lm. pki] p. **Trzopek**.

[Trzóska, lek, blp.] p. **Trzósła**. Pe.

[Trzósła, seł, blp.] p. **Trzósła**. Pe. Zdr. [Trzóska].

[Trzósło, a, lm. a] p. **Trzoso**.

† **Trzpiatać**, a, al p. **Trzepnąć**: T., latać, tuc się, trzepiąc skrzydłami. Błaż. Ptaszę, kiedy ś. już bezpieczniej rozlata, to już i po wysokich drzewach sobie trzpiata. Rej. Mniema, iż pioruny włada, gdy pióro za czapkę trzpiata. Dąb. J. Chłop znaczny na koniu, kiedy rękawy około niego trzpiatają. Rej. (= *wiewać*). Trzpiacie, by szpacy na wsparze. Rej. (= *paplecie*, *trajkoczenie*, *trzepiecie*).

† **Trzpiatanie**, a, blm., czynność cz. **Trzpiatać**.

† **Trzpiatnąć**, nie, nął p. **Trzepnąć**.

† **Trzpiatnienie**, a, blm., czynność cz. **Trzpiatanąć**: Ptaka T. L.

[Trzpić, i, il] *swędzić, kwierzbic*: Tak mnie trzpi skóra. [T. ś.] I. *trzpiotać ś.*, *skakać*: Młody trzpi ś. po górach i nieraz ś. znizy o głowę (= *zabić ś.*). 2. *pszczyć ś.*, *blyszcząć*: Czółna bogato ozdobione: jedne trzpią ś. od pozłotki, drugie mają śliczną rzeźbę.

[Trzpienie, a, blm.] czynność cz. **Trzpić**.

Trzpieniec, nca, lm. nce zool. p. **Trzpiennik**.

[Trzpienie się, a ś., blm.] czynność cz. **Trzpić ś.**

Trzpiennik, a, lm. i, **Trzpieniec** zool. (sirex) owad błonkoskrzydły z pokładelkiem, należący do skupienia rośliniarce.

Trzpień, a, lm. e, [Trpień, Ćpień, Trzpion] I. *kolec ruchomy w sprzążce*: Trzpień do sprzączek wycinają z białych stemplami. Os. J. Koszula spięta białą mosiężną z łańcuszkami, trzpieniem przekłuta. Tet. 2. *T. gwóźdźnia=ość, kolec*. 3. *szyft tępny, sterzący w zamku, na który ś. klucz rurkowany wsuwa*. 4. [T.] *palik tkwiący w czym*. 5. *T. kosy, który ś. przytwierdza do drzewca*. Łab. 6. *anat.*: † T. (Perz.) *kłykieć*, † *guzik* (Perz.), † *oścień* (Perz.) (condylus). 7. *bud.* = a) *pręt do łączenia kamieni lub belek*, *szyber*. b) p. **Iglica** c) T. *wieszaka = szyft wchodzący w ucho zawiasy*. 8. *kol. sworzeń*: T. *nita, sprężyny resoru (= spinaka sprężyny)*.

[Trzpietać, a, al] p. **Trzpietnąć**.

[Trzpietanie, a, blm.] czynność cz. **Trzpietać**.

[Trzpietnąć, nie, nął, nied. **Trzpietać**] *kopnąć kogo*.

[Trzpietnięcie, a, blm.] czynność cz. **Trzpietnąć**.

Trzpiocik, a, lm. i p. **Trzpiot**: Wykształcona na swój wiek, ale T.

Trzpiocisko, a, lm. a p. **Trzpiot**.

[Trzpion, a, lm. y] p. **Trzpień**. Zdr. [Trzpiennek].

Trzpionek, nka, lm. nki I. [T.] p. **Trzpion**. 2. *mł.*: T. *uporny = (w młynie) pręt, umocowany jednym końcem w korytka pod koszem zasypowym, a drugim trącający o pierścień zaczepny i tym spo-*

sobem potrząsający korytkiem, z którego w skutek tego wysypuje ś. ziarno na kamień młyński. **Małyszcz.**

Trzpiot I. a, lm. y, × **Trzpiot**, × **Trzpiotarz**, † **Trzpiegroch** *człowiek trzpiotający ś.*, *wietrznik*, *narwaniec*, *pędziwiatr*, *trzepak*, *lekkoduch*, *niestatek*, *postrzeleniec*, *fircyk*, *roztrzępaniec*, *świślak*, *pustak*: Pstroglowy T. L. Ja sama, mówiąc prawdę, trzpiotów słucham rada, jest ś. zawsze dowiedzieć czegoś, gdy kto gada. Zabł. Słyszał tę bajeczkę od jakiego trzpiota. Boh. Z takim pędem po ulicach latał, jak trzpiotowie, t. j. petimetrowie w Paryżu czynią. L. 2. u, lm. y = a) † T. *trzepotanie*, *trzepotanie ś.*, *szastanie ś.*, *gwar*, *rozgardzajsz*, *szelest*, *szmer*: *Samiec*, kiedy przylata do tęskniącej zgrai, alié odmiana, alié T. wesoły wstaje. *Gawin*. 3. [T.] *coś licha i niestruale zrobionego, tandeta*. Zdr. **Trzpiocik**, **Trzpiotek**. Zgr. **Trzpiocisko**.

[**Trzpiota**, y, lm. owie] *człowiek wątki i mizerny, chuderlak, chuchrak*.

† **Trzpiotać**, ta a. **óce** a. † **óce**, **otał** I. i † T. ś. p. **Trzepnąć**: Drużyna (ptaków), trzpiotając skrzydełkami, budzą las swemi dźwiękami. *Gawin*. Szczygieł trzpiotał skrzydłami i mocniej nad zwyczaj wyśpiewywał. *Węg*. Koto Prometeusza trzpiece wrona, klując go. *Petr*. Włosy mają być niezbytne długie, nie mają po ramionach T. L. Srebrny pontal na czele, misternie przywity wstęga, na niej trzpiotał. *Zebr*. 2. × T. T. ś. *zachowywać ś.* *trziotowato*, *szastać ś.*, *być wietrznikiem*: Jeżeli dawne wieki chciały nas mieć statecznymi, dziś nawet starym T. ś. godzi. L. *Trzpiota ś.* i dziwnie stroi. L. *Będziesz tańczyć*, *hasać*, T. ś. L. *Blizsza już grobu wiekiem swym sędziwym*, *prześtań ś. T. między dziewczętami*. *Min*. *Ją miłość młoda przyniewala* *Nota*, że ś. jak koza koło niego trzpiota. L. *Starzec*, im ś. więcej między młodemi trzpiecze, tym ś. wydaje starszym. *Karp*. *Uśmiecham ś. z boleścią w sercu*, *trzpieczę*, a *cierpię wewnątrznie*. *Krasz*.

Trzpiotałski p. **Trzpiotliwy**. *Śl. wil*.

Trzpiotałstwo, a, lm. a p. **Trzpiotostwo**. *Śl. wil*.

Trzpiotanie, a, blm., czynność cz. **Trzpiotać**.

Trzpiotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Trzpiotać ś.**

Trzpiotarstwo, a, blm., p. **Trzpiotostwo**: A mój Boże! co to robi T.; teraz rozumiem jej stropienie. *Krasz*.

Trzpiotek, tka, lm. tki p. **Trzpiot**: Ta panienka, widzę, T. L.

Trzpiotka, i, lm. i, **Trzpiotnica** *kobieta trzpiotowata, wietrznica*: Biała nam z tą ciotką, z tą panną *Telimeną*, *kokietką* i *trzpiotką*. *Mick*.

Trzpiotliwie przys. od **Trzpiotliwy**.

Trzpiotliwy, **Trzpiotny**, **Trzpiotałski**, [Trzpiotliwy] *trzpiotujący ś.*, *trzpiotowaty*, *plochy*, *lekkomyślny*, *wietrzny*: T. *świat motyli*. *Glin*. *Hrabia uwijał ś.* *zgrabnie*, *lecko*, *posuwicie*, *jak motyl T. koło wpół rozwiniętej róży*. *Glin*.

† **Trzpiotnąć**, nie, nął i † T. ś. p. **Trzepnąć**: Wrychle ptak prawy trzpiotnął, *insonuit pennis*. *Zebr*. *Czarci*, ledwo usłyszą *porudkę loskotną*, *zdumia ś.* i *ku górze nagle skrzydły trzpiotną*. *Przyb*.

Trzpiotnica, y, lm. e p. **Trzpiotka**: Przypatrzuje ś. tylko jak ta T. z *Borowej*, *sobie czyni plac igrzysk jakichś i Sodome*. *Krasz*.

Trzpiotny p. **Trzpiotliwy**: *Wróbel T*.

Trzpiotostwo, a, lm. a, **Trzpiotowstwo**, **Trzpiotałstwo**, **Trzpiotarstwo** *wada trzpiota, trzpiotowatość, trzpiotanie ś.*, *lekkomyślność, plochość, pustota*; *postępek cechujący trzpiota*.

Trzpiotować, uje, ował *postępować, żyć jak trzpiot, trzpiotać* ś.

Trzpiotowanie, a, blm., czynność cz. Trzpiotować.

Trzpiotowato przys. od Trzpiotowaty: Przed chwilą jeszcze T. ś. śmiała. Krasz. Postąpił sobie T. Asn.

Trzpiotowatość, i, blm., rz. od Trzpiotowaty: Zonia do trzpiotowatości posuwała wesolosc. Krasz.

Trzpiotowaty *zakrawający na trzpiota, płochy, mający pstro w głowie, lekkomyślny, trzpiotliwy, nierozważny, roztrzępany*: Młodość trzpiotowata. Córka jego trochę trzpiotowata. Niem. Potrzeba ś. weisnąć na lekeje pomiędzy samą trzpiotowatą młodzieź. Krasz. Choć trzpiotowate peregrynanty (wyjeżdżający za granicę) domowe enoty i wady w inne obyeżaje zamienili. T. K.

Trzpiotowski przym. od Trzpiot, *lekkomyślny, wietrzny, narwany*.

Trzpiotowsko przys. od Trzpiotowski: Wesół nadzwyczaj i T. uśmiechający ś. do matki. Krasz.

Trzpiotstwo, a, lm. a p. Trzpiotostwo.

† Trztaćka, i, lm. i, [Drystaćka, Dryzda] *trztanie, rozwołnienie, biegunka*: Na piesze woda, a na jezne T. Rys.

Trztać, a, al i. p. Trztać. 2. *wyrzucić szybko coś rzadkiego, np. ślinę*.

Trztanie, a, blm., czynność cz. Trztać.

† Trztać, i, blm., p. Rtać. Syr., Łab.

[Trztyk l] w. *odgłos wyrzuczonej przez zęby śliny*.

† Trztykać, a, al p. Prztyknać: Chodzą za nim chłopięta zdaleka trzykając, a on kroczy z postawą, uszy wznosił by zając. Rej.

† Trztykanie, a, blm., czynność cz. Trztykać.

[Trzud -] p. Trzud.

[Trzuda, y, lm. y] p. Trzoda.

[Trzudnik, a, lm. i p. Trzodnik.

Trzunąć, nie, nął i. T. *runąć, rymnąć, paść, zwałić* ś.: Raną srogą zwałonemu w brzuch miecz ostry wtłoczył; trzunął w tym i jelita na ziemię potoczył. Żebr. 2. [T.] *umknąć*: Kot trzunął między deski. [T. ś.] *ruszyć z miejsca, sunąć, sunąć* ś.: Ludzie ś. trzunęli, jak ciandara (=żandarma) zobaczyli.

Trzunięcie, a, blm., czynność cz. Trzunąć.

[Trzunięcie się, a ś., blm.] czynność cz. Trzunąć ś.

[Trzupek, pka, lm. pki] p. Trzopek: Posyłają mu brajki w trzupku z garnka. Mát.

† Trzusk, u, lm. i p. Trusk: Ukrywając ś. i trzusku każdego strachnąc, więc śmierci lękając, zdalekam ujrzzał okręt. Żebr.

× Trzuskać, a, al p. Trzasnąć: Darmo cię zbroi karaceny łuska, bo miękka rozkoż i bułaty trzuska. L.

× Trzuskanie, a, blm., czynność cz. Trzuskać.

[Trzusło, a, lm. a] p. Trzosło.

× Trzusanąć, nie, nął p. Trzasnąć: Ni trzusanąwszy pióry, wypadł, *volat nullis streptus facientibus alis*. Żebr.

† Trzust, a, lm. y *brzuch*: Ścisnąwszy w pół, dusi Antea samego, nogę zaplótł, do trzusta szturmuje nędznego. Bardz.

Trzustka, i, lm. i, × Trzuszczka i. anat. *ślinianka brzuszna, gruzło*, × grucezoł z a żołądkowy, † grucezoł ponad żołądkiem, † grucezołek podżołądkowy (Krup.), × grucezoł brzuchowy, † poduszka podżołądkowa (Krup.), † piękne mięso (Ryszk.), † kryska = zawałka (pancreas s. galliereas). 2. patol. Trzustki zapalenie (pancreatitis).

× Trzustkodwunastnicowy p. Trzustkodwunastniczy.

Trzustkodwunastniczy, × Trzustkodwunastnicowy, × żołądkodwunastnicowy (pancreaticoduodenalis): Tętnica trzustkodwunastnicza.

Trzustkośledzienny. Trzustkośledzionowy anat. (pancreaticolienalis).

Trzustkośledzionowy p. Trzustkośledzienny.

Trzustkowy anat., przym. od Trzustka (pancreaticus: Tętnica trzustkowa (arteria pancreatica). Sok T.

[Trzuszcz, u, lm. e] *rodzaj bylicy rosnącej na miedzach*.

× Trzuszczka, i, lm. i anat. p. Trzustka.

[Trzuskawka, i, lm. i, Trzyskawka] *truskawka*.

Trzy, trzech a. [trzek, trzooh, trzooch, trzok], trzem a. † trzema, [trzema], trzema a. † trzeml, trzemi a. [trzem, trzemi], forma osobowo-męska: trzej, trzech, † trzy a. [trzy, trze, trzo] *licz. 3*: Trzej noszą T. żelazne groty. Mias. T. rzeczy w szlacheckim mieście naganne: dwór wyższy, niż kościół, karczma okazalsza, niż ratusz, piarnia budowniejsza, niż szpital. Rys. Płot T. lata, kot T. płoty, człek T. konie, koń T. koty (żyje). Kaczk. Na raz zjedzą, co by mogli na T. razy mieć. Sekl. Widziałem ludzi, którzy zjadali za dwóch, ledwie nie za trzech.

Syk. Trzech królów święto, zjawienie epifanji, t. j. owych trzech magów, którym objawione było przyjsie Zbawiciela. Cer. Na zawodniku siedząc, czeka, kiedy rzekną: T. l. żeby poskoczył. Górń. (= *po trzecie a.*: raz, dwa, T. l.). Skacze nędznik z djabłem pospół gdzieś na T. skoki. Rej. Liczba T., podług nich, jest zebranie całej natury. Boh. (por.: omne trinum perfectum. L.). W istności bóstwa T. osoby, Trójca Przenajświętsza. Karnk. Jemu T. ćwierci do śmierci (= *niewiele mu brak do śmierci*). Bez trzech szelągów. Troc. Trzem dałem. Troc. Z trzema odszedł. W trzech miastach są jarmarki. Troc. Stały T. sanie. (= *troje san*). Trzech nas było u ojca. Trzech braci. Trzej panowie przyszli a. trzech panów przyszło. Rzew. Trzej o jednym oszczepie. Kn. (a.: trzej na jednym zagonie siedzą). T. Króle = *święto 6 stycznia*. Na T. Króle. W T. Króle. Po Trzech Królach. † T. kupeców. † T. grzywien. † T. lat. [T. chłopci. T. posta. Ci trzech. Trzech Żydowie. T. cieślowie. Trzech królowie. T. kurzelowie (= *koguty*). Wszystka trzech idą. Wszysey trzech kruki. T. par koni. T. godziu. T. córek, sukman. Trzej ptaszko-

wie]. Trzej tu byli. Troc. Idą we trzech. Zgłaszają ś. po trzech, (= *trójkami*). Przen.: T. po T. = *koszałki opalki, brednie, bzdurstwa, duby smalone, niestworzone rzeczy*: Natrętny przedzą wskóra, choć T. po T. plecie. L. Nie z łaską byś odszedł od króla, gdybyś płótł dwie po T., a u Pana Boga mniemasz, abyś leda jak sobie łuskę miał zjednać? Hrb. Prawią T. po T. czasem, aż złość człeka bierze. L. Bzdurzysz T. po T. L. Aez z przyrodzenia miałby wymowę, przeięć, iż ś. onej między ludźmi nie przyłożył używać; nieraz potknie ś., ustanie, zmyli, splecie, tak iż gdy co będzie mówił, jakoby T. po T. bajął. Glicz. Nie przykrzy ś. waści T. po T. gadać, choć wszystkie słowa mimo uszu moich puszczam. L. Drwi T. po T., jak w zachwyceciu. Smotr. Drwi T. po T., konceptów cudzych zażywając. Opal. [T. po T. a po ządnym nie] =

plecie, gada nie do rzeczy. Przen.: × Na T. zbyty, zbytnie (Troe) = *zbytnio, nadmiernie, przesadnie.* Przen.: *niewielka ilość, bagatelna liczba*: I trzech groszy nie ma. L. Trzech groszy nie warto. (= *złamanego grosza, szeląga, funta kłaków.*) Powiem wszystko w trzech słowach (= *w paru, w kilku, w krótkich słowach.*) Całą rzecz zawrę, zamknę w trzech słowach. I trzech zliczyć nie umie. Kn. Jakoby trzech zliczyć nie umiał. Kn. Przen.: Nie wie, gdzie T. = *nie rozumie, nie może ś. polapać, ciemny jak tabaka w rogu, nie ma pojęcia.* Wziąwszy to zadanie na ś., nie wiedział, gdzie T. Nie wiedział, gdzie T., nie wiedział, co rzec, nie był przy sobie. Kn. Nie wiem, gdzie T., *agua mihi haeret*, tu źle, a tam gorzej. Kn. (ani mię tam, ani mię sam. L.). Nie wiedząc, gdzie T., *zdycha*, z lecem nie rozumie, jak go podać lub przybrać, koni krzeić nie umie. Faeton. Żebr. Zawsze (a. wszędzie) musi wetknąć, *wściбіć* swoje T. grosze (= *wtrącić ś. do rozmowy, do cudzej sprawy, wściбіć swego nosa.*) T. drewna = *szubienica*: Złodziej osądzony za swą na T. drewna kradzież. Kulig. Mat.: Reguła trzech, gatunek proporcji, w której z trzech wyrazów znajomych szukamy czwartego nieznanego. Łs. Reguła trzech, × trójlicz. jest sposób wyrachowania ze trzech liczb wiadomych czwartą niewiadomą. Troc. Reguła trzech odwrotna. Reguła trzech obrócona; trójlicz obrócona. Troc. [T]dziewięci u lekarak wiejskich = *T. kupki, T. pęczki, każdy po dziewięć np. patyczków.* Włożyć w powązkę T. dziewięci szpilek. T. dziewięci ludzi, klusek.

Trzy nieod., dziec. *pieniądze*: Tata da T. na ciasteczko.

Trzyaktowy złożony z trzech aktów: Komedia trzyaktowa.

Trzyaktówka, i, lm. i sztuka teatralna trzyaktowa, utwór dramatyczny w trzech aktach.

Trzyarkusowy *tyczący ś. trzech arkuszy, wynoszący trzy arkusze.*

Trzyatomowy *tyczący ś. trzech atomów*: Samozielny element T.

Trzybasztowy p. **Trzechbasztowy**.

[Trzybić, i, il] p. **Trzebić**.

Trzyboczny, **Trójboczny** i. *tyczący ś. trzech boków, mający trzy boki*: Rysunek daje wyobrażenie tak postaci konia, jak trzybocznego napisu. Lel. 2. anat.: † Myszki szyje nierówne trzyboczne, p. **Dźwigacz**.

Trzybuńczuczny p. **Trzytulny**: T. basza.

[Trzyca, y, lm. e] i. *sza jba, koło lub kółko, na którego powierzchni przechodzi linka lub pas rzemienny, przenoszący siłę poruszająca.* 2. T. piaskowa = *cortex arenaria*.

[Trzycać] p. **Trzydzieści**.

Trzycałowy *tyczący ś. trzech cali*: Odstęp T. Grubość trzycałowa.

Trzycałówka, i, lm. i *deska gruba na trzy cale.* [Trzycały] p. **Trzydzieści**.

Trzycentnarowy *trzy centnary ważący.*

Trzycentymetrowy *tyczący ś. trzech centymetrów*: Odstęp T. Szerokość trzycentymetrowa. Deska trzycentymetrowa (= *gruba na trzy centymetry*). [Trzyceć] p. **Trzydzieści**.

Trzychórowy *tyczący ś. trzech chórów*: Utwór T. Wsz.

† **Trzyczęstny** p. **Trzyczęściowy**. Mącz.

Trzyczęściowy, † **Trzyczęstny** *tyczący ś. trzech części*: T., *trientalis*. Kn.

Trzyczłonkowy p. **Trójczłonkowy**: Okres T. Owad T. Chrząszcze trzyczłonkowe (cryptoteramera).

× **Trzyćwierciomurołomny** *odpowiadający swym kalibrem trzem ćwierciom murołomu (kartauy)*. Jak. J.

Trzyćwierciowy *tyczący ś. trzech ćwierci*: T., *dođranialis*. Kn. Worek T. Beżka trzyćwierciowa. Takt muzyczny T., którego wartość trwania wynosi trzy ćwierci całej nuty.

× **Trzyćwierćnagięł**, **gła**, lm. *głe gwóźdz dłu-gości dziesięciu cali, szerokości pięciu linji, a grubości cztery i pół linji.*

Trzyćwierćwiekowy *trwający trzy ćwierci wieku, wynoszący trzy ćwierci wieku*: Pomimo swego trzyćwierćwiekowego istnienia w Polsce pozostawała ta piechota całkowicie cudzoziemską. Górs.

[Trzydniak, a, lm. i] *chłop odrabiający trzy dni pańszczyzny.*

Trzydniowy, **Trzechdniowy**, **Trzydzienny**, **Trzechdzienny** i. *tyczący ś. trzech dni, trzy dni trwający*: Bitwa trzydniowa. Zarobek T. Wikt T. 2. p. **Trzecięgodniowy**: Febra trzydniowa.

Trzydniówka, i, lm. i i. *pobyt trzydniowy w jakim miejscu.* 2. *deszcz padający nieustannie przez trzy dni*: Zaniósł ś. na trzydniówkę. 3. [T.] *wiatr trzydniowy.*

Trzydrogowy *tyczący ś. trzech dróg*: Kran T. = *odmykający i ułatwiający przepływ dowolnie dwom rurom z trzech ze sobą w jednym miejscu skomunikowanym.*

Trzydroże, a, lm. a, **Trójdroże**, † **Trójdroga** *potrójne rozdroże, miejsce, z którego rozchodzą ś. trzy drogi*: T., trzech dróg rozstanie, *trivium*. Mącz.

× **Trzydzielnny** p. **Trójdzielnny**.

Trzydzienny p. **Trzydniowy**.

† **Trzydziesiąt** p. **Trzydzieści**.

[Trzydziesiątek, tka, lm. tki] p. **Trzydzieści**: T. dni.

† **Trzydziesta** p. **Trzydzieści**: Ale też i z maści i koni pozycji różnych i drogiejji wszelakich i odoramentów po T. naczynia stoi. Star.

[Trzydziesiąty] p. **Trzydziewiąty**: Trzydziesiąte królestwo.

[Trzydziestak, a, lm. i] *trzydzieści pasm umotyanych z pakul.*

× **Trzydziestek**, **tka**, lm. tki p. **Trzydzieści**: Czym byliście przed trzydziestkiem miesiący? Wor.

Trzydziestka, i, lm. i *liczba, cyfra trzydzieści*: Napisać, zmazać trzydziestkę. 2. *trzydzieści lat wieku*: Przekroczyć trzydziestkę. Człowiek lat średnich, już po trzydziestce. 3. *grono trzydziestu osób, oddział złożony z trzydziestu osób*: Trzydziestkę każdą poprzedzał znaczkowy. Jeż. 4. *przeciąg dni trzydziestu*: Kapuśniaczek u nas zwykle trzydziestkę wróży. 5. *trzydziesta część czego*: Chęć mówić: $\frac{1}{30}$, mówię: siedm trzydziestek. Jak. J.

Trzydziestnica, y, lm. e *nabożeństwo trzydziestego dnia miesiąca odbywać się zwykłe.* L.

Trzydziestny i. *tyczący ś. trzydziestu*. Sł. wil. 2. *zawierający w sobie liczbę trzydzieści, powstały przez trzydziestokrotne powtórzenie jednego, trzydzieści razy większy*: T., trzydzieści zamykający, *tricenarius*. Kn. Jedno ziarno przyniosło T., a drugie sześćdziesiątyn owoc. Leop. (trzydziestokrotny. Leop.). Trzydziestna liczba. Troc.

Trzydziestocalówka, i, lm. i *fuzja o lufie na 30 cali długiej.*

Trzydziestodniowy, Trzydziestodniowy *tyczący* *ś.* *trzydziestu dni*: Zapas T. Odpoczynek, termin T.

Trzydziestodwuherbowy *tyczący* *ś.* *trzydziestu dwóch herbów*: Pani zajęta była pracą poważną, mianowicie układała T. rys genealogiczny. Rol.

Trzydziestodniowy p. Trzydziestodniowy.

Trzydziestogroszowa, i, lm. i *moneta trzydziestogroszowa*: T. Boratiniego zaledwie miała wartość 12-u groszy. Lel.

Trzydziestokilkoletni *tyczący* *ś.* *trzydziestu kilku lat*: T. pan Lubomir obok sześćdziesięciokilkoletniej swej oblubienicy. Orzesz. Postęp T. Wspomnienia trzydziestokilkoletnie. Rachunki trzydziestokilkoletnie.

Trzydziestokrotny *po trzydziesty raz przytrafiający* *ś.*, *powtarzający* *ś.* *trzydzieści razy*. Sł. wil.

Trzydziestolecie, a, lm. a *okres lat trzydziestu*: Mąż historyczny, którego imię, wplecione do dziejów pierwszego trzydziestolecia, budziło tysiące wspomnień. Spas.

Trzydziestoletni, × **Trzydziestoletny**, **Trzydziestoroczny** *tyczący* *ś.* *trzydziestu lat*: Okres czasu T. Wojna Trzydziestoletnia. Trzydziestoletnia gęstwiną świerkowa. Wspomnienia trzydziestoletnie.

× **Trzydziestoletny p. Trzydziestoletni**. Troc.

Trzydziestometrowy *tyczący* *ś.* *trzydziestu metrów*, *wynoszący trzydzieści metrów*: Trzydziestometrowa głębokość. Cham.

Trzydziestomiesięczny *tyczący* *ś.* *trzydziestu miesięcy*, *trwający*, *żyjący* *trzydzieści miesięcy*, *mający* *trzydzieści miesięcy*. Sł. wil.

Trzydziestoosmiogłowy *tyczący* *ś.* *38-u głów*, *mający* *trzydzieści ośm głów*. Przen.: Trzydziestoosmiogłowy bundestag mścił *ś.* srogo za otaczającą go ze wszech stron nienawiść. Sł. wil. (= składający *ś.* z 38-u członków).

Trzydziestopięciolecie, a, lm. a *okres czasu trzydziestu pięciu lat*.

Trzydziestoreński *tyczący* *ś.* *trzydziestu reńskich*: Przyrost trzydziestoreńskich jednostek podatkowych. Szrn. Wydatek T. Kwota trzydziestoreńska. Podarek T.

Trzydziestoroczny p. Trzydziestoletni. Sł. wil.

Trzydziestosązniowy *tyczący* *ś.* *trzydziestu sążni*: Przestrzeń trzydziestosązniowa.

Trzydziestotysięczny *tyczący* *ś.* *trzydziestu tysięcy*: Trzy korpusy, z których żaden nie mniejszy jak T., wkraczają w granice polskie. Moracz.

Trzydziestowy *tkac.* *złożony z trzydziestu pasem*: Talka trzydziestowa.

Trzydziestu p. Trzydzieści.

[**Trzydziestuch**] p. **Trzydzieści**: Tych T. pięciu nie zwolął.

Trzydziesty, [**Trycący**] i. *licz. porządkowy od 30*: Rok T. T. z kolei, z porządku, z brzęga. T. (dzień) marca. 2. p. **Trzydziesty**: Pożytek T. Skar. 3. *jeden z trzydziestu części równych, na które podzielono całość*: Jedna trzydziesta ($\frac{1}{30}$), trzy trzydzieste ($\frac{3}{30}$).

Trzydzieści, 2 pp. stu a. †**trzydzieści a.** †**trzech dziesiąt**, [**trzydziestuch**], 6 pp. **trzydziestu**, **trzydziestoma**, †**trzydzieści a.**, 7 pp. **trzydziestu a.** †**trzydziesta**, [**Trycać**, **Trzcęć**, **Trzydzieście**, **Trzydziiesiątek**], × **Trzydziestek**, †**Trzydzieścia**, †**Trzydzieście** *licz.* 30: Miesiące ma dni T. T. koni, kobiet, dzieci. Trzydziestu żołnierzy poległo. Pierwszy między trzydziestą. Nad trzydziestą. Po trzech dziesiąt lat. Bud. Było tam około trzech dziesiąt mężów. B. B. T. pięć, T. dziewięć. † T. lat trzy płynęło.

Trzydzieście, stu p. **Trzydzieści**.

Trzydzieścioro, *rga* *licz. zb.* od 30 i. *wyraża 30 istot różnych płci a. rzeczy nie używanych w liczbie pojedynczej*: T. dzieci. T. bydła. T. sani, noży, drzew. 2. † T. **trzydzieści**.

[**Trzydziewiąty**, **Trzydziesiąty**] *bardzo daleki, bardzo odległy, gdzieś na krańcu świata leżący*: **Trzydziewiąte państwo**.

Trzyflankowy *tyczący* *ś.* *trzech flanków*: W bezbramne zamknąć *ś.* mury, czyli to trzyflankowe, czyli trzywieżowe. Bobrow.

Trzyfuncie, a, lm. a *waga trzech funtów*. Sł. wil. **Trzyfuntowy** *tyczący* *ś.* *trzech funtów*; *ważący trzy funty*: Działo trzyfuntowe = *które* *ś.* *nabija kulą ważącą trzy funty*. Bochenek T.

Trzyfuntówka, i, lm. i *działo nabijane trzyfuntowymi pociskami*: Odebrać mu nie śmiano czterech trzyfuntówek, sprawionych składkowym kosztem oficerów i żołnierzy. T. K.

× **Trzygarcowy p. Trzygarncowy**. L., Troc.

Trzygarncowy, **Trójgarncowy**, × **Trzygarncowy** *mieszczący w sobie trzy garnce*.

Trzygarncówka, i, lm. i *miara zawierająca w sobie trzy garnce*.

Trzygłosowy *tyczący* *ś.* *trzech głosów*, *złożony z trzech głosów*: *Śpiew* T.

† **Trzygłowisty p. Trzygłowy**: *Jessa*, T. *boże, panie świata, pomagaj w bój!* Tet. Anat.: † *Myszka trzygłowista* (Krup.), † *muskuł trojstościągły* (Ryszk.) (*musculus triceps brachii*) = *mięsień ramienny zewnętrzny*.

Trzygodzinny *trzy godziny trwający*. L., Troc.

Trzygraniasto *przys.* od **Trzygraniasty**.

Trzygraniastóść, i, blm., rz. od **Trzygraniasty**. Troc.

Trzygraniasty p. Trójgraniasty: Cztery półmiski trzygraniaste. T. K. Anat.: † *Myszki nierówno-trzygraniaste*, p. **Dźwigacz**.

Trzygraniec, nca, blm. *gwiazdozbiór północny, trójkąt złożony z czterech lub pięciu gwiazd*. Troc.

× **Trójgranisto** *przys.* od **Trójgraniasty**. Troc.

× **Trójgranistość**, i, blm., rz. od **Trójgraniasty**. Troc.

× **Trzygranisty p. Trójgraniasty**. Troc.

† **Trzygranowaty p. Trójgraniasty**: T. strączek skoczku. Spiez.

† **Trzygranowity p. Trójgraniasty**. Sien.

× **Trzygrań**, i, lm. e *trójkąt*. Troc.

Trzygroszniak, a, lm. i p. **Trojak**: „Handel” T. nam dał. Kon.

Trzygroszowy *tyczący* *ś.* *trzech groszy*; *kosztujący trzy grosze*:

Trzygroszówka, i, lm. i l. p. **Trojak**: T. pieniądz, potrójny grosz wartujący. L. Moneta miedziana: trzygroszówki, groszówki, półgroszówki, szelągi. Vol. 2. *świeczka za trzy grosze*.

× **Trzyguzkowy** i. *tyczący* *ś.* *trzech guzzków*. 2. den.: *Zęby trzyguzkowe* (trzonowe) (*dentes trituberculares*).

Trzyherbowy, **Trójherbowy** *używający trzech herbów*: Bieliński, T. w Wielkopolsce i Sieradzkim. Rol.

† **Trzyimienny** *anat.*: Nerw T., p. **Trójdzielny**.

Trzyizbowy *tyczący* *ś.* *trzech izb*, *składający* *ś.* *z trzech izb*: Mieszkanie trzyizbowe. W r. 1788 zwolane états généraux porzuciły organizację trzyizbową a. kurjalną, zlewając *ś.* w jedno zgromadzenie. Remb.

[**Trzyjemny**] p. **Przyjemny**.

Trzyjęzyczny, **Trójjęzyczny** *tyczący* *ś.* *trzech języków*. Troc. T. egipski napis. Lel.

Trzykąt, u, lm. y p. Trójkąt. Troc.

Trzykątnomiar, u, blm. = Trygonometria. Troc.

× Trzykątny p. Trójkątny. Troc.

Trzykątowy przym. od Trzykąt, p. Trójkątny. Anat.: † Myszki szyje nierówne trzyboczne a. trzykątowe, p. Dźwigacz. † Myszka trzykątowa barku, p. Naramienny.

Trzyklasista, y, lm. *ści ten*, co ukończył trzy klasy.

Trzyklasistka, i, lm. i forma ż. od Trzyklasista.

Trzyklasowy, Trójklasowy *tyczący ś. trzech klas*: Trzyklasowa szkoła. Wykształcenie trzyklasowe, Kurs T. Świadectwo trzyklasowe.

Trzyklasówka, i, lm. i *szkoła trzyklasowa*.

Trzykłykty *trzy kłykcie, stawy, przeguby mający*: T., *tricondytus*. Kn. T. palec. Troc.

Trzykołowy p. Trójkółowy: Welocyped T. (= *trójkołowiec, trycykl*).

Trzykomórkowy *tyczący ś. trzech komórek, z trzech komórek złożony*.

Trzykonny *tyczący ś. trzech koni*: T. powóz.

Trzykopiękowy *tyczący ś. trzech kopiejek*: Mone-ta, marka trzykopiękowa. Wielkość trzykopiękowa. Opłata trzykopiękowa. Rachunek T.

Trzykopolny p. Trójkopolny: Trzykopolna cerkiew. Krasz.

Trzykorcowy *tyczący ś. trzech korcey, trzy korce zawierający*.

Trzykróć l. a. Trzykrotnie *trzy razy*, po T.: Zawołał T., po T. Nie tylko wielkim Boga nazwać, ale po T. wielkim. Skar. Przen.: T. szczęśliwy dzień (= *nad wyraz*). T. sto tysięcy = *trzysta tysięcy*. 2. *trzysta tysięcy*: Dostała T. posagu. Nieboszczyk *zostawił T.*

Trzykróćrodny *trzy razy do roku rodzący, wydający owoc*. Troc.

Trzykrotka, i, lm. i bot. l. p. Dobownik. 2. p. Niebiesotka.

Trzykrotnis p. Trzykróć: Wzywać T. Powiększyć, pomnożyć co T. = *w trójnasób, potrójnie*.

Trzykrotny, Trzyrazowy, † Trzyrażny, † Trójrażny *trzy razy powtórzony, powtarzający ś.*: T. sygnał. Trzykrotna ilość, *trinomium*. Ustrz.

Trzykrólowy p. Trzechkrólewski: Kiedy przyszła wiosna, sniły ś. chłopiętom okrutne wojska Trzykrólowe. Kon.

× Trzykrólski p. Trzechkrólewski: Osóbki, które na trzykrólskie święta przesuwają w jasiekach ukryte chłopięta. Mick.

Trzykrzyski *tyczący ś. trzech krzyży*: Dalej ciemniały wzgórze trzykrzyżskie. Krasz.

Trzykształtny p. Trójkształtny: Trzykształtna bogini. Żebr. Miesiąc T. raz pełnym okręgiem, drugi raz połowicą, trzeci tylko krajem świeci. Otw.

Trzykwartowy *trzy kwarty sobie zawierający*: Trzykwartowa faszka. Trzykwartowa miara. Troc.

Trzykwaterkowy *trzy kwaterki w sobie zawierający*: Trzykwaterkowa faszka.

Trzykwiat, u, lm. y bot. (trianthema) roś.

[Trzylatek, tka, lm. tki, Trzyletek] *zwierzę tryletnie*: Wyścig trzylatków. [T., tryletni koń jeszcze nie oprzęgany].

[Trzylatka, i, lm. i] forma ż. od Trzylatek.

Trzylecte, a, lm. a, Trójlecte, Trzechlecte, Trójroczę *tryletni okres czasu*.

[Trzyletek, tka, lm. tki] p. Trzylatek.

Trzyletni, × Trzyletny, Trzechletni, Trójletni, † Troletni, *tyczący ś. trzech lat, ciągnący ś. trzy*

lata, mający trzy lata: Koń T. T. pobyt, odpoczynek. Gdy trzeci raz konia zęby zrzucają, nowe nastające zowią zęby trzeciey trawy, gdyż wtenczas koń T. bywa. Trzye.

[Trzyletniak, a, lm. i] *dziecko tryletnie*.

× Trzyletny p. Trzyletni. Troc.

Trzylinjowy p. Trzechlinjowy: Żołnierze armji ruskiej mają być uzbrojeni w nowe trzylinjowe gwintówki. Górs.

Trzylista, y, blm. *jakaś dawna gra furmanów*. Goł.

Trzylistek, tka, lm. tki bot., p. Bobrek.

Trzylistnik, a, lm. i, Trójlistnik bot. i. (satrium) roś. z rodziny storczykowatych. 2. p. Kościaszek.

Trzylistny *tyczący ś. trzech liści, o trzech liściach*. Troc.

Trzylufek, fka, lm. fki myśl. p. Trzylufka.

Trzylufka, i, lm. i, Trzylufek myśl. *broń myśliwsku o trzech lufach*.

× Trzylamany *na troje złamany, trzy razy łamany*: Trzylamana stronica.

Trzytby p. Trójtby. L.

Trzyłokciowy, Trzechłokciowy *tyczący ś. trzech łokci, wynoszący trzy łokcie*. Troc.

Trzylutowy p. Trzechlutowy.

× Trzymacz, a, lm. e *ten, który co trzyma*. Troc. L. Pieniądze koronne i litewskie bocznych herbu trzymaczy nie mają. Bobrow. 2. *imadło, śrubsztak*. Łab.

Trzymaczka, i, lm. i *śruba u warsztatu stolarskiego, służąca do przytrzymywania przedmiotów obrabianych*. T. żelazna ręczna = *fajkluba*. Łab.

Trzymać, trzymam a. [trzymiem], trzymasz a. [trzymiesz], trzyma a. [trzymie, trzémie], trzymają a. [trzymaj, trzymało a. [trzymaj], częstot.

× Trzymywać l. *ująwszy, chwyciwszy nie puszczać; dzierżyć*: Kto w rękę swych trzyma pomarańczę do obiadu, woniają mu od niej ręce do wieczora. Wuj. Arystoteles, gdy ś. spać gotował, tedy zwykł był w ręce trzymywać kulę żelazną nad miednicą. Sak. Nie już ten trzyma, kto co wskok utąpi. L. (= *ma, posiada*). Od śmiechu trzymał ś. za boki. Kras. Trzymaj, coś dostał w zdobycy. Kras. Trzymaj, coś uchwycił. Kn. Jeden z nich kozła doi, a drugi pod nim rzeszoto trzyma. Kras. Trzymam co słabo, za ogon. Kn. Trzymaj mocniej, żeby nie upadło. T. kogo za rękę, za kark, za uszy. T. wilka za uszy. T. książkę w rękę. Troc. T. kogo ręką za suknię. Troc. T. ręką, w rękę. Troc. T. dziecię do chrztu = *podawać*. Mój sąsiad trzymał ją z moją siostrą (do chrztu). Wyb. T. dziecko na rękę. Nie śpi wódz, na kolanach broń trzyma. Mick. Głowę prosto T. Trzymaj nogę w tej pozycji. T. w kim, w czym oczy = *nie spuszczać z niego oczu, mieć w niego oczy wlepione*. Przepatruje jej ś. i trzyma w niej oczy. P. Koch. Póki go widzieć mogła, oczy w nim trzymała, potem na same już tylko żagle patrzała. Papr. T. łak nad ogniem. Przen.: T. pióro na jakim posiedzeniu = *być sekretarzem, protokółistą na posiedzeniu*. [Dawał kilka centów i mówił: trzymaj jałmużnę] = *masz, weź, bierz*. Przen.: Choroba go trzyma = *nie opuszcza go, nie ustępuje, trzyma ś. go, opanowała go*. Jak przyjechał, febra go zmęczyła, która go dni 17 trzymała. Paszk. Mówimy: mamy febrę, a ta nas trzyma; a tak podobnym sposobem: bogactwa trzymają lub w szpony wzięły łakomych. Pilch. Był ten człowiek przez 37 lat w chorobie trzymany

Sekl. Dowiedziawszy ś. Jezus, iż człowieka tego już od dawnego czasu choroba trzyma, rzecze mu: ehcesz być zdrów? Sekl. Poruszeniem tej wody zostawał zdrów, którąkolwiek chorobą był trzymany. Sekl. Ból srogi od głowy ciała jego trzymał aż do nogi. Jabł. Długo cię ten błąd trzymał. Jabł. (= *długo nie otrząsałeś ś. z niego, nie pozbywałeś ś. go, trwałeś w nim, zostawałeś w nim*). Przen.: Mróz trzyma = *nie puszcza, trwa, nie folżeje, nie słabnie*. Przen.: Góźdz ten, ta tarciea trzyma (Troć) = *siedzi mocno*. Lód na Wiśle trzyma. L. (= *trzyma ś., nie topnieje, nie puszcza*). 2. *zatrzymywać, przytrzymywać, przetrzymywać, nie puszczać, wstrzymywać, powściągać; zabawić, zajmować, zatrudniać*: Łapaj! trzymaj złodzieja! Tego psa trzymaj na łańcuchu. L. Na morzu go wiatry trzymają przeciwnie. Groch. A jesczeć go lichu trzyma, on tu, widzę, nocować będzie! L. Jeszcze ich tu czarci trzymają! L. Dawaliśmy plac Turkom do potrzeby, ale cały dzień trzymała ich rada. Jabł. T. kogo w domu, w więzieniu. Troć. T. kogo w kluzie, więzić go. Kn. Patrz, wiele jest rzeczy, które mię w kościele moim trzymają: trzyma mię poważność jego, trzyma świętość... Wuj. (= *wiąże, pociąga, przykuwa do niego*). Podczas im bogomyślność i snu zabraniała, która je całe noce bez spania trzymała. Groch. (= *nie dawała im spać*). Trzyma mię przyjaźń od tego. Troć. Umie T. gniewu swego impety. Troć. T. kogo na wodzy, chłopa w karności, w groźbie i w ćwiczeniu, w stymie. Troć. T. co pod kluczem. × T. siebie = *panować nad sobą*. Staś ucieki, bo nie trzymał siebie. Pol. Jest to enota nad cnotami T. język za zębami. Prz. Konia krótko T. L. Pospółstwo dwoma eugłami T. i za sumnienie wiecznego, i za rękę doczesnego karania postrachem. Kłok. Trzeba tę panienkę krótko T. Pileh. Umiał go T. i mądrą radą prostować. Skar. T. kogo na wodzy, mieć w karności. Kn. T. żonkę w ryzie. L. Ostrze go T. L. Pod biczem go T. nie przestaje. Przyb. T. co w jakiej cenie = *obstawać przy cenie czego, nie odstępować od niej*: Oj, co za konie! jak drogo je trzymał? L. (od czego nie dał? L.). Trzymał na trzy talery, ale tylko dwa dostał. Troć. T. co skąpo, nie używać, nie przedawać, zatrzymywać na drogi czas. Kn. (= *przetrzymywać*). Drudzy to Koklesowie, którzy wielkość pogańską na sobie trzymali. Papr. Naparł król tak potężnie nieprzyjaciół, że trzymając ich na szabli, dał tymczasem sposobność skrzydłowym do uzyskania ś. Nar. (= *wsparszy ich*). Wielką odwagą trzymał na sobie sity nieprzyjacielskie. Troć. Przen.: Do głębszych nauk przyjąć nie mogli u Pytagoresa, ażeby milczenie przez pięć lat na sobie trzymali. Lat. (wytrzymali, znosili, wytrwali. L.; *przenieśli na sobie*). T. kogo na słowie, na rzeczy, na obietnicach, przewlekać jego nadzieję. L. T. kogo w niepewności. Białe głowy trzymają na słowie sługi swe, że ani łaski znacznej, ani nielaski widomej pokazać nie chcą. Górn. Tatarowie, iż i od Moskiewskiego, i od króla polskiego upominki brali, obudwu też na rzeczy trzymali. Paszk. (= *ładzili ich*). Tej choroby wszyscy lekarze, wiele obiecując i długo na obietnicach trzymając, zleczyć nie mogli. Skar. T. kogo słowy, bawić rozmową. Kn. [T. kogo gadką = *zaciekać, zająć kogo rozmową*]. T. kogo słowy, rozmową. Troć. T. słuchacze. Troć (= *przykuwać ich uwagę*). T. słuchacze, *attentos tenere animos*. Kn. 3. *podtrzymywać, wspierać, aby nie upadł*:

T. kogo, żeby nie upadł. Kn. T. sianiającego ś. Przen.: Deukaljon do Pirry: nas dwoje człowieczy ród (po potopie) na sobie trzymamy. Otw. (na nas dwojgu tylko polega, zawisł, żeby nie wyginał. L.). Przen.: Doktor na katedrze theses trzymający siła mów od dysputatorów przeciwko sobie usłysz. Birk. (obroniacy, utrzymujący, defendujący. L.). Przen.: T. kogo, serca dawać. Kn. Troć (= *nie dać mu upaść na duchu*). Przen.: O nim historia siła mówić musi, gdy czasu swego siła na sobie trzymał. Górn. (= *miał wiele na swojej głowie; gdy na jego barkach wiele spoczywało*). Przen.: Zakwitnęła ta winna maciea nie jednym rodzajem kwiecia, ale wizerunek wszystkich kwiatów na sobie trzymała. Birk. (= *zgrupadziła, ześrołkowała, przedstawiała, reprezentowała*). 4. *zawierać, obejmować, zamykać, mieścić w sobie, brać w siebie*: U tej szynkarki miara sprawiedliwsza, niż taka, jak u drugich, co ledwie pół kwarty buteleczka trzyma, a za kwartową sprzedają. L. Ta deska nie trzyma miary (= *jest za mała*). Rekrut nie trzyma, miary. 5. *chować, zachowywać, żywić, tłumić, truć, dusić w sobie, tuić, kryć*: Nie mamy gniewu długo T. przeciwko nieprzyjacielowi. Papr. Człowiek długo trzyma gniew przeciwko nieprzyjacielowi. Papr. Człowiek długo trzyma gniew w sobie. Sien. (= *powściąga, hamuje*). My takowy upór dziś właśnie trzymamy, gdy ś. o co na kogo rozniewamy, już na oczy do śmierci niechaj nie przychodzi. Papr. T. tajemnicę, chować, nie wydawać. Kn. 6. *utrzymywać, przechowywać*: T. zawsze głowę, nogi i żołądek w cieple. T. nogi w wodzie (= *mieć nogi w wodzie*). T. mięso w lodzie, robaka w spiryтуcie. T. palec w ustach, ręce w kieszeni = *mieć wetknięte*. Trzymaj te słowa na pamięci. Troć. 7. *utrzymywać, mieć, posiadać, dzierżawić, arendować; prowadzić co*: Ej, po cóż, rzekną, tyle jeden zakon trzyma! L. Wieś arendą T. L. Trzymam pańską karezmę. L. T. stół dobry. Troć. Trzymał karezmę, szkołę. Troć. Wygnany Dyjonizy trzymał szkołę w Koryncie i stąd miał wyżywienie. Bud. T. restaurację, bufet na stacji kolejowej. T. wieś przez arendę, rolę na trzećcinie, na dziesiątym groszu. Troć. Na siebie T. = *nie puszczać w dzierżawę, samemu prowadzić*. Mydła, papierosów nie trzymamy w swoim sklepie, handlu (= *nie mamy na sprzedaż*). T. gazety. Troć. (= *prenumerować, abonować*). T. Kurjerka i Tygodnik. T. loteryę = *T. bilet na loteryę*. 8. † T. *zajmować, piastować, mieć*: Ojciec Bartłomiej na zamku natenczas kaznodziejski stolec trzymał. Falib. 9. *zachowywać, obserwować co, przestrzegać czego*: Te ceremonie kościelne, które pod kościołem rzymskim trzymają, z żydowskich zwyczajów są z wielkiej części wzięte. Sekl. T. takt. 10. × T. co = *dochowować, dotrzymywać*: T. komu słowo, wiarę, obietnicę. Troć. Uczą, że wiara a. słowo poprzysiężone heretykom nie ma ś. T. Zigr. Trzyma słowo przyręczone wszem narodom uczynione. Ryb. Kto swym przyjaciółom wierności nie chowa, jakoż ją nieprzyjacielowi T. ma? Jabł. 11. *utrzymywać, żywić, mieć przy sobie, na swoim koszcie, najmować*: Co to za zbytek T. darmostojów, wiercipiętków, kręciwosów, darmojedów, moczymordów! L. Po cóż cię cudzych rzeczy ten stan na oczy kole? czy ich odziewasz, czyli trzymasz na tym stole? L. Dłużej mój nauczyciel dla dziwactw różnych trzymanym być nie mógł. L. Ja go przez sześć miesięcy trzymałem na swoim koszcie u perukarza. L. Ja go moim kosztem

za granicą trzymałem. L. Ociec, jeśli syna chce mieć gospodarzem, doma przy sobie niechaj go trzyma a bawi. Glicz. T. uczni na stacji. Wielkie zjazdy swym nakładem na siebie trzymał. Petr. (= *podejmował*). T. konie lokajów. Troc. T. powóz. T. guwernera, kucharza, dwór liczny. T. wielki apartament (= *wynajmować*). 12. T. za kim = *obstawać*, T. *czyją stronę, stać przy kim swoim zdaniem, być za kim, być czym poplecznikiem, współnikiem, sprzyjać komu, bratać ś. z kim*: Ujrzą wnet oczyma swemi, że Pan trzyma za dobremi. Kochan. T. dłużej z ludźmi takiego gatunku było to na niechęć powszechną wystawić ś. Ust. (= *wiązać ś., łączyć ś.*). T. *czyją stronę*. Trzymam za tą nauką. Troc. (= *jestem jej zwolennikiem*). T. z kim za jedno. Taki każdy powinien z passamonikami krakowskimi przez wspólne mistrzostwo T. Ahmk. Z rokoszaniami trzymając, w potyczce pod Guzowem w czoło samo spisą był pchnięty. Nies. 13. na kogo = *głosować, pisać ś.*: Mieczysław na państwo obran, acz Mali Polacy na Kazimierza trzymali. Papr. T. na jaką kartę = *grać na nią*. T. na jaką kartę = *stawić a. grać wciąż na nią*. L. Nie-szczęśliwy gralec na wszystkie karty trzyma, ażaliż jedna faworytka dopisze. L. Trzymam na Faworyta (grając w totalizatora na wyścigach) = *stawiam, daję stawkę, gram*. 14. *utrzymać, mniemać, sądzić, uważać, poczytywać, mieć za kogo, za co*: Wielki głupiec, co ś. sam za mądrego trzyma. L. Im więcej w kim godności, tym mniej o sobie trzyma. Opal. O nim dobrze trzymałem, ale mnie czas nauczył. L. Lieho trzyma o jej sercu. L. Zbyt wiele o sobie T. nie jest znać ludzi i siebie samego. L. (= *być zrozumiiałym*). Złe trzymasz o nim, bo go nie znasz dobrze. L. Nauczysz ś. lepiej T. o poczciwych ludziach. L. Skobuziańś, i zdanie dziwne cię uwiodło, że o twych ziomkach wszystkich trzymasz nazbyt podło. L. Tezeusz starał ś., aby nie był w podejrzeniu ród jego, a o nim na wszystkim dobrze trzymano. Glicz. Statecznie mi pomożecie; chyba-ście ś. już od swoich przodków wyrodzili, czego ja o was nie trzymam. Biel. M. Saduceuszowie nie nie trzymali o zmartwychwstaniu, o duszy, o aniołach. Skar. (nie wierzą w to, za nic nie mają. L.). Wielu teologów trzyma, iż w czyszo niemasz ognia. Boh. Takowy każdy ma być trzymany za partacza i uczniowie jego, jeśliby jakich wyuczył, tak mają być trzymani, jako od inszych partaczów. Ahmk. Za białna trzymamy. Troc. Trzyma za równego sobie, to za pewne, to za zniewagę. Troc. Trzymaj tyle po dyskreji mojej, po rozeznaniu jego; tak o tym. Troc. T. o kim, o sobie wiele, mało, słabo, źle, dobrze. Troc. T. co za wielki honor. Troc. [Trzymają ludzie, że ty napijasz] (= *twierdzić, mówią, powiadają*). Wybacz, miły Zenonie, że trzymam przeciwnie twemu zdaniu. L. (= *że nie podzielam twego zdania*). 15. *odbywać, odprawiać, pełnić, prowadzić, mieć co*: Trzymał do nich tę mowę. Troc. T. sejm, radę. Troc. T. spór. Błaż. (= *wieść*). [T. kazanie, mszę]. T. straż. Troc. Warte mu T. kazano nad nami. Birk. (= *stać na straży*). T. dyszkant, alt, tenor. Troc (= *śpiewać nim, mieć go*). Strumło w kościelnych chórach pierwszy głos trzymał. Radz. Trzymał pierwsze skrzypce (= *grał na nich, był pierwszym skrzypkiem*). T. bank w grze = *być bankierem*. T. prym = *być pierwszym, przodować, stać na czele*. Przen.: Pan w zapisywaniu kar uczniom trzymasz pierwsze skrzypce (= *jestes zawsze pierwszy, trzymasz prym*

pod tym względem). 16. myśl. (o psie) *długo gonid*. T. ś. 1. trzymać jeden drugiego: Dwuch ś. trzymają mocno za czupryny. Jabł. Trzymajcie ś. kupy, bo poginiecie. 2. *przyłożysz rękę do danego miejsca swojej osoby, nie odejmować jej*: T. ś. za głowę, za ucho. T. ś. za brzuch. 3. *trzymać za co, czego, aby nie upaść, nie potknąć ś., nie zlecieć; przytrzymywać ś.; nie puszczać ś.*: Trzyma ś. drzewa, gałęzi. Troc. T. ś. poręczy a. za poręcz. Trzyma ś., jak pijany płota. Kn. Przen.: T. ś. pańskiej klamki (= *dbać o stosunki z panami, obiecując sobie korzyści z prawa wstępu do ich domu*). T. ś. czego = *nie odstępować czego; opierać ś. na czym, powołać ś., kierować ś. czym, wzorować ś. na czym*: Jadąc lub idąc, trzymaj ś. prawej strony. (= *niej ś., wciąż ku prawej stronie, nie zbaczaj od niej*). Trzyma ś. domu, nie wychodzi. Troc. Pies trzyma ś. domu, pana (= *pilnuje ś.*). Gzmys ledwie ś. trzyma (= *tylko co ma odpaść, ledwie wisł, ledwie dyszy*). Trzyma ś. to jeszcze na jednym gwoźdźniku, na włosku. Persowie trzymają ś. nauki Helego. Star. (nieodstępnie są do niej przywiązani. L.). Trzyma ś. tej nauki, błędów jawnych. Troc. T. ś. pewnych zasad, prawidł, pewnej metody, czyjego zdania. T. ś. czyjej strony = *stać po czyjej stronie, obstawać przy kim, być mu wiernym*. Żadnego dzieła stale ś. T. nie zwykł. Ust. Bożkowi Seimi (Litwini) kokosze bijali, prosząc, aby ś. ich słudzy trzymali. Stryjk. (= *aby przywiązawszy ś., nie opuszczali ich, aby ich z lada powodu nie porzucali*). Żart.: Bądź zdrów, trzymaj ś. ciepła! Baję; jedna rzecz drugiej ś. nie trzyma. Kras. (= *bez związku; jedno z drugim ś. nie klei, nie wiąże; buje trzy po trzy*). W tym, co mówi, jedno drugiego ś. nie trzyma (= *jedno od sasa, drugie do lasa*). Wszystko to kupy ś. nie trzyma. Żarty ś. ciebie trzymają. L. (= *nie opuszczają cię; żartowałyś ustawicznie*). Zdawna ś. to trzyma białych głów, że siwych nie lubią. Bud. B. (= *mają to do siebie, jest to im właściwe*). Coś na nas niewinnych włożył, twegoż kościoła trzyma ś. jawnie. Zigr. Mahometa łakomstwo ś. bardzo trzymało. Baz. Pieniądze nigdy ś. go nie trzymają (= *długo u niego nie zagrzeją; zawsze je wyda, roztrwońi*). Rozkosze i swawola wyczerzają przy wielkich dostatkach trzymają ś. Karp. (= *zwykle im towarzyszą, chodzą z nimi w parze; wieszają ś., gnieżdżą ś., plużą. L.*). 4. *stać, siedzieć sztywno, prosto o swojej mocy; układać swoją figurę*: Dejotara wielu na konia wsadzało; żeby ś. jeszcze na nim mógł starzec T., zwykliśmy ś. dziwować. Siem. J. Pijany z trudem trzyma ś. na nogach (= *nie może ustać, utrzymać ś. na nogach*). Ludzie krzywonodzy nigdy krzepko i mocno na nogach T. ś. nie mogą. L. Staruszek trzyma ś. jeszcze prosto, dziarsko. Tanemistrz uczył ich, jak z grają chodzić, T. ś., obrócić. Czart. A. Przen.: *nie ustępować, stawiać mężnie, wytrwać, nie dawać ś.*: Teraz jesteś na wszystkie przypadki ostrzeżonym, trzymaj ś.! L. Łepsko ś. trzyma. Troc. Julku, powiadam sobie, robisz konkięte, chłopeze; dany cię lornetują i oczyma pożerają, trzymaj ś., koehanku, bo kto wie, co z tego będzie. Gaw. Przen.: *utrzymywać ś., ostać ś., nie upadać*: Nigdy ś. rząd nie trzyma długo niełaskawy. Bardz. Numidja, póki ś. zgadzała z krainami sąsiedzkiemi, trzymała ś. przy wolności, ale potem, gdy ś. wszczęła niezgoda, była podbita od Arabów. Łęcz. Panów swoich surowością w rządzie ś. dobrze trzymali. Star. Subtelną białość brały piersi bite, również jako jagody winne, gdy ś.

grono jeszcze niedoszło T. poczyna czerwone. Otw. (czerwieńje. L.). Jeszcze ś. forteca trzy-mała. Troc. 5. × T. ś. trwać, odbywać ś., ciągnąć ś.: Trzyma ś. sejm, rada, trybunał. Troc. 6. × T. ś. wstrzymywać ś., powstrzymywać ś., powściągać ś., miarkować ś., hamować ś.: T. ś. od gniewu. Kn., Troc. 7. T. ś. ciepło i t. p. = utrzymywać ś. w ciepło, dbać o ciepło koło siebie: Wierz mi, trzymaj ś. ciepło w łóżku. L. 8. × T. ś. zachowywać ś., być, sprawować ś., sprawić ś.: Cicho ś. trzymajcie. Troc. 9. poczytywać ś., mieć ś., uważać ś. za kogo, za co: Wielki głupiec, co ś. sam za mądrego trzyma. L. Trzymam ś. za szczęśliwego. Troc.

Trzymadło, a, lm. a p. **Trzymadło**.

Trzymadło, a, lm. a l. **przrząd do trzymania** a. część przedmiotu, za który go trzymają, rękojeść, ucho, gryf, rączka: T. w drukarni, utrzymujące nad kasztą rękopis. [T. kleszcze kowalskie]. Słup latarniowy, pasiasty, z żelaznym wygięciem u góry trzymadłem. Gom. Miała (tarcza) pod spodem rękojeść, T., to jest dwa ucha, przez które lewą dłoń i przedramię przetykano. Ml. T. do powiek podczas operacji. Czer. 2. rzem. rodzaj imadła ręcznego, fajkluba. Zdr. **Trzymadło**.

[Trzymajki, jek, blp.] część pługa.

[Trzymak, a, lm. i] część cepa przeznaczona do trzymania w ręku podczas mlócenia, dzierzak, cepisko.

[Trzymanek, nka, lm. nkowie] chrześniak, syn chrzestny.

Trzymanie, a l. blm., czynność cz. **Trzymać**: Nie był tamo w dziżeniu i trzymaniu. Próżność wzbudza do trzymania wielkiej sług liczby. L. Mocne, słabe szabl T. Troc. [T. do śmierci] = dożywołnie utrzymywanie, dożywołcie. Nie można ś. już odkryć; owszem teraz dopiero stan mój trzeba mieć w trzymaniu. Pot. (w zamilezeniu, w utajeniu, w sekrecie. L.). 2. † T., lm. a **dzierżawa**. Ps. flor.

Trzymanie się, a ś., blm., czynność cz. **Trzymać** ś.: Skutek nauki tanecznej dobre T. ś. Kras. Kształt dobrego ś. trzymania i noszenia ś. w ubiorach. Koss. Sposób trzymania ś. przystojnego, czyli to w chodzie, czyli w spoczynku, oznacza osobę uczciwą i dobrze wychowaną. L. Układ, postępowanie, T. ś. aktora nie mają być też same w tragedji, co w komedji; komedja i tragiedja mają każda właściwe sobie giesta. L. [Trzymanka, i, lm. i] córka chrzestna, chrześniaczka.

Trzymetrowy *tyczący ś. trzech metrów*: Relsy składają ś. z kawałków trzy- lub czterometrowej długości. Bl. Wysokość, szerokość, głębokość trzymetrowa.

Trzymga, i, lm. i bot. (trixis) *ros*.

Trzymian, u, lm. y p. **Trójmian**.

Trzymiarowy, **Trójmiarowy** *tyczący ś. trzech miar*.

Trzymilimetrowy p. **Trzechmilimetrowy**.

Trzymiesięczny p. **Trzechmiesięczny**: T. niemowlę. Pensja trzymiesięczna.

Trzymiljonowy *tyczący ś. trzech miljonów*: Trzymiljonowa armja. Posag T. rzecz to także nielada. Oliz.

× **Trzymilny** p. **Trzechmilowy**: T., trzy mile mający. Troc.

Trzymilowy p. **Trzechmilowy**.

Trzymonaw, a, lm. y zool. (echeneis) *ryba cierniopromienna*. Zdr. **Trzymonawek**.

Trzymonawek, wka, lm. wki p. **Trzymonaw**, Troc.

Trzymorgowy p. **Trzechmorgowy**.

× **Trzymuta**, y, lm. y *żart. tenuita*. Troc.

Trzymy, ym, blp., rzem. *narzędzie do trzymania czego*.

† **Trzynaście**, **trzechnaście** p. **Trzynaście**: Nie winował T. grzywiem. We trzechnaście grzywnach. Nie wyłożył T. grzywiem.

[Trzynast, u] p. **Trzynaście**.

Trzynastka, i, lm. i l. *cyfra 13*: Napisać trzynastkę. 2. *zbiór trzynastu istot lub przedmiotów*: Równa ilość synów i córek wydawała razem liczbę 12, liczbę ewangeliczną, zaszczytniejszą w oczach ówczesnych od trzynastki. Szaj. 3. *gatunek pasjansu*.

Trzynastoletni *tyczący ś. trzynastu lat, trzynaście lat mający, trwający*: Chłopiec T. T. pobyt za granicą. T. wykaz strat i zysków.

Trzynastomiesięczny *tyczący ś. trzynastu miesięcy*: Okres T. Pobyt T.

Trzynastopunkt, u, blm., druk. *myśel, objętość i nazwa krotek*.

Trzynastorublowy *tyczący ś. trzynastu rubli*: Kwota trzynastorublowa. T. zarobek.

Trzynastotysięczny p. **Trzynastotysięczny**.

Trzynastotysięczny, **Trzynastotysięczny** *tyczący ś. trzynastu tysięcy*: Jedyną pomocą był T. korpus Sołtykowa. Kal. Urokowi nazwiska dowódcy przypisać trzeba, że nieprzyjaciel nie stał na miarzę małego trzynastotysięcznego korpusiku, Rol.

Trzynastozgłoskowiec, wca, lm. wce *wiersz trzynastozgłoskowy*. Nr.

Trzynastu, *stu forma osobowo-męska od trzynaście*: Trzynastu ludzi, senatorów, żołnierzy.

Trzynasty, **Trzećinasty** l. *licz. porządkowy od 13*: T. rok, miesiąc. T. (dzień) grudnia. U stołu rachuje, czy niemasz trzynastego; skoro jest, już stracił apetyt. Żarn. 2. *będący jedną z trzynastu równych części, na które podzielono całość*: Dwie trzynaste (²/₁₃). **Trzynaste**, **Po trzynaste** przys. *punkt, wzgląd, paragraf trzynasty; racja trzynasta*.

[Trzynaś, stu] p. **Trzynaście**.

Trzynaście, *stu*, † **Trzynaście**, † **Trojenaste**, [Trzynaś, Trzynast] *licz. 13*.

× **Trzynaścioraki**, × **Trzynaścioro** z trzynastu pojedynczych a różnych złożony. L.

× **Trzynaściorako** przys. od **Trzynaścioraki**.

Trzynaścioro, rga *licz. zb. od 13*: T. dzieci, bydła, sani.

× **Trzynaścioro** p. **Trzynaścioraki**. L.

Trzynawowy p. **Trójnawowy**.

[Trzynać, nie, nał] p. **Trzynać**.

Trzynerwowy bot.: *Gwiazdosz* T. p. **Gwiazdeczka**.

[Trzyniak, a, lm. i] *rzeszoto, naczynie do przesiewania zboża*.

Trzyniec, nca, lm. nce p. **Podrywka**.

[Trzynięcie, a, blm.] *czynność cz. Trzynać*.

[Trzynki, nek, blp.] *trzyiny powtórnie prze-młcone*.

Trzynocny *tyczący ś. trzech nocy*: T. czas, *trinocium*. Kn. Trzynocene ślęczenie.

Trzynogi p. **Trójnogi**. Troc. T. stołek.

× **Trzynold**, a, lm. y p. **Trznadel**. Troc.

Trzynożek, żka, lm. żki p. **Trzynóg**. Troc.

Trzynożenie, a, blm., *czynność cz. Trzynożyć*.

Trzynożny p. **Trójnożny**. L.

Trzynożyć, y, ył *zwierzę=trzy nogi mu krępować, wiązać, pętać, lub też łączyć pętem jedną nogę*

przednią z drugą tylną na ukos. Przen.: pętać, krepować, wiązać kogo.

Trzynóg, ogu, lm. ogi 1. p. Trójnóg. Troc. Co najśłodszej zebrawszy śmietany, w spore pod wieczór nalała trzynogi. Tw. Jak z trzynogu delfickiego, dawał o wszystkim swoje wyroki. L. Jak z trzynogu gada. Nar. 2. T. a. piec, w którym wypalają garnki. Bobr. Zdr. **Trzynożek**.

[**Trzyny**, yn, bhp.] 1. odpadki przodowe ze zboża, zmłoczonego w młocarni: T., ziarna niecałe, [chmuła]. L. 2. trociny, słoma pokruszona.

Trzyoczny p. Trójoczny: *Triophtalmos*, drogi kamień T., t. j. trzy oka reprezentujący. Chm. B.

Trzyokienny *tyczący* ś. trzech okien: Front domu T. Domy staromiejskie dwuokienne, trzyokiennie.

Trzyosiowy *tyczący* ś. trzech osi: Wagon T.

Trzypalcowy p. Trójpalczasty. Troc. Zool.: Mewa trzypalcowa, p. Mewa.

Trzypalczasty p. Trójpalczasty. Troc.

Trzyparagrafowy *tyczący* ś. trzech paragrafów: Ogłoszony przez tegoż autora T. kodeks dla dziejopisów niezgo nie uczy. Smol.

Trzypaszczęki p. Trójpaszczęki. L.

Trzypcian, u, lm. y bot. (*tripteris*) *roś*.

× **Trzypiętro** p. Trzechpiętro. Sł. wil.

Trójpieniężny *tyczący* ś. trzech pieniążków; *zawierający w sobie, kosztujący trzy halerze*. L., Troc. T., *triholaris*. L. Moneta trójpieniężna. Wartość trójpieniężna. Datek T.

Trzypierscieniowy *tyczący* ś. trzech pierścieni: T. mur.

Trzypiędzisty *wynoszący trzy piędzie*. Troc. T., *trium palmarum*. Kn.

Trzypiętro p. Trzechpiętro.

× **Trzypiętry** p. Trzechpiętro: T. dom, *tristega*. Kn.

Trzypłatkowy, **Trójpłatkowy** *tyczący* ś. trzech płatków: Korona kwiatu trzypłatkowa.

Trzypolowy p. Trójpolowy.

Trzypółwka, i, lm. i *trójpolowe gospodarstwo, trójpółwka* (p. Trójpolowy). T., pole podzielone na trzy zmiany. Pomimo postępu wiedzy agronomicznej trzymał ś. do śmierci trzypółwki.

Trzypotrzyca, y, lm. e, Trojak bot. (*trillium*) *roś z rodziny liljowatych*.

Trzypół, u, lm. y, [Trzypół], Drygubica, Dryga, Mrzezna, Mrzeźna, † Mrzeża, Mreżka, Pławaczka ryb, *sieć złożona z trzech części, nieruchoma, w której ś. ryby napęta*.

[**Trzypół**, ołu, lm. oły] p. Trzypół.

Trzypęcikowy p. Trójęcikowy. Sł. wil.

Trzyprocentowy, **Trójprocentowy** *tyczący* ś. trzech procentów: Pożyczka trzyprocentowa. Roztwór T.

Trzyprzymiotnikowy: Głosowania trzyprzymiotnikowe w parlamencie = *głosowanie równe, tajne i powszechne*.

Trzyramienny p. Trójramienny: T. krzyż srebrny. Sok.

Trzyrazowy p. Trzykrotny. Sł. wil.

† **Trzyrażny** p. Trzykrotny: Wiatr napęlił Cerber oszczeki trzyrażnemi, *ternis latratibus*. Zabr.

Trzyrejsowy *tyczący* ś. trzech rejsów: Najmniejszą monetą europejską jest portugalska trzyrejsowa, równająca ś. mniej więcej wartości kopiejki.

Trzyrogaty p. Trójrogi: Piątka trzyrogata. L. **Trzyrogi** p. Trójrogi. L.

Trzyrożny p. Trójrogi: T. kapelus. L.

Trzyrublowy *tyczący* ś. trzech rubli: Tam dali mi kąt i ogródek za roczny czynsz T. Krasz.

Trzyrurka, i, lm. i *fuzja o trzech lufach*.

Trzyrubłowa, i, lm. i 1. *rosyjski banknot trzyrublowy*. 2. *kwota trzyrublowa*: Fundusz z tych trzyrubłówek powstały obrócić na jakiś cel użyteczności publicznej. 3. *nierządnicza udzielająca ś. za trzy ruble*.

Trzymymowy *tyczący* ś. trzech rymów: Trzymymowe oktawy. Tysz.

Trzyrzędowiec, wca, lm. wce *statek wodny o trzech rzędach wiosel*.

Trzyrzędowy = **Trójrzędny**: Przy trzyrzędowych żywołatach na jeden przęt bieżący trzeba 90—100 sztuk sadzonek.

× **Trzysączny** *tyczący* ś. trzech sąków: T., o trzech sąkach a. rogach. Troc. T., *clava*, o trzech sąkach albo rogach. Kn.

Trzysąźniowy *wynoszący trzy sąźnie*: Postanowić, wiele poddany lasek trzysąźniowych wszzer i wzdłuż wyruć powinien. L.

[**Trzyśc**, a a. u, bhm.] p. **Czysciec**.

[**Trzysiątka**, **Trzysięta**]: Matka pękatka, ojciec wisielak, dzieci T., a dziecięta trzysięta (=stępa, stępor, *kasza*).

Trzysiedzeniowy *tyczący* ś. trzech siedzeń: Półwóz T. Rower T.

[**Trzysięta**] p. **Trzysiątka**.

Trzyskibowiec, wca, lm. wce *plug trzyskibowy*.

Trzyskibowy *tyczący* ś. trzech skib: Plug T.

Trzysłupkowy *tyczący* ś. trzech słupków: Rząd roślin T. (*triginia*).

† **Trzysowity** w troje złożony: Trzysowita chustka. Syr.

Trzysta, **trzystu** a. **trzechset** 1. i forma osobowomęska **Trzystu** *licz. 300*: T. osób, koni, złotych. Niech cię T. katów weźmie. Wyb. Co u trzystu djabłów! Precz do trzystu djabłów, bo... Jak u T. djabłów możesz to mówić? L. A niechże was T.! Kon. Leonidas z trzema sty oparł ś. piętnastu tysiącom. L. Kapitan nad trzema sty konnych. Warg. 2. *kara sądowa, która wynosiła ósmą część grzywny*: T. jest karą sądową. Bale. Właściwy walor trzystu znaczyłby 1/8 grzywny. Mał.

× **Trzystać**, a, ał *kląc strasznie, kląc na czym świat stoi, sadzić djabłami*. Troc.

Trzystaguldenowy *tyczący* ś. trzystu guldénów: T. banknot.

× **Trzystakonny** *tyczący* ś. trzystu koni: Porucznika chorągwi hetmańskiej trzystakonnej. Nar.

× **Trzystanie**, a, bhm., *czynność cz. Trzystać*.

Trzystawny p. **Trzystawowy**.

Trzystawowy, **Trójstawowy**, **Trzystawny** owad, zool. = *złożony z trzech stawów*.

Trzystoletni, × **Trzystoletny** *tyczący* ś. trzystu lat, *trójwieczny*: Nestor swego Antylocha, nie zawsze starzec T. szloch. L. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie rokujesz, Kloło dzisiaj może nie przetnie. Tol.

Trzystopniowy, × **Trójstopniowy** *tyczący* ś. trzech stopni: Całość spoczywa na trzystopniowym krepidoma. Weys.

Trzystopny p. **Trzystopowy**: T., na trzy stopy długi, szeroki, wysoki. Troc.

Trzystopowy, **Trzystopny** *tyczący* ś. trzech stóp: Odstęp T.

Trzystronny p. **Trzechstronny**. Sł. wil.

Trzystronowy p. **Trzechstronny**: Kromer bije wespół z Długoszem trzystronowe słupy. Lel.

Trzystrónny p. **Trzystrunny**.
Trzystrunny, Trzystrónny, Trójstrunny *tyczący* *ś. trzech strun*. L.

Trzystu, trzystu a. trzechset p. **Trzysta**: T. ludzi. T. żołnierzy poległo.

Trzystumetrowy *tyczący* *ś. trzystu metrów, trzystu metrów wynoszący*: Eiffel, budowniczy słynnej trzystumetrowej wieży.

Trzystuzłotowy *tyczący* *ś. trzystu złotych*: Zapytywał w jaki sposób ma im być potrącony forszus T. T. K.

Trzyszcz, a, lm. e l. a. [**Trzyszczowały**] *człowiek wylupiasty, o oczach wytrzeszczonych*. 2. *wrzos, galazki*.

Trzyszczepny *szczepiący* *ś. na trzy części, trójdzielny*: T., na trzy części *ś. szczepający, dzielący, trzyczęstny, trifidus*. Mącz.

[**Trzyszczowały**] p. **Trzyszcz**.

[**Trzyszkawka, l, lm. i, Trzuskawka**] *truskawka*.

[**Trzyślenie, a, blm.] garbarstwo**.

Trzysrubowiec, wca, lm. wce, Trójsrubowiec *statek wodny trzysrubowy, o trzech śrubach wprawiających go w ruch*.

Trzysrubowy *tyczący* *ś. trzech śrub*: Statek T. (= *trzysrubowiec*).

Trzytomowy *trzy tomy liczący, na trzy tomy podzielony*: Dzieło trzytomowe. Powieść trzytomowa.

Trzytulny, Trójbuńczuczny, Trzybuńczuczny *tyczący* *ś. trzech buńczuków*: T. basza, z trzema ogonami końskimi, czyli chorągwiemi. Kłok.

Trzytygodniowy p. **Trzechtygodniowy**: Trzytygodniowa niewola. Zap.

Trzytysięczny p. **Trzechtysięczny**: Nadesłał mu król w pomoc Andrzeja Potockiego z wojskiem trzytysięcznym. Moracz.

Trzywarstwowy *tyczący* *ś. trzech warstw*: Błona trzywarstwowa.

Trzywęglasty = **Trójwęglasty**. Troc.

Trzywiekowy, Trójwieczny, Trójwieki *tyczący* *ś. trzech wieków*: Czas blisko T. zatarł wszelkie ślady pobytu tu carowej. Talko.

Trzywierszowy p. **Trzechwierszowy**.

Trzywieżowy *tyczący* *ś. trzech wież*: W bezbramne zamknęć *ś. mury, czyli to trzyflankowe, czyli trzywieżowe*. Bóbrow. Pan T.

Trzywinkłowy *tyczący* *ś. trzech winkłó, trójkątny*. Zdń.: Piec T. (w kącie pokoju).

Trzywiorstowy *wynoszący trzy wiorsty*: Prędko przebył rączemi końmi trzywiorstową przestrzeń. Orzesz.

Trzywioskowy *tyczący* *ś. trzech wiosek*: Majątek T. Dziedzic T.

Trzywłosy *tyczący* *ś. trzech włosów, trzy włosy mający*: T., *tripilis*. Kn.

Trzywzorny w *trzy nitki tkany*: T., *trilix*, trójnitny. Kn.

Trzyzab, ębu, lm. ęby, Izgrzyca bot. (triadia) *rośl. z rodziny traw. Gatunek: T. leżący a. schylony (t. decumbens)*.

× **Trzyzębaty** p. **Trójzębny**: Trzyzębate karciażki. Czer.

Trzyzębowy p. **Trójzębny**: Radaby już zobaczyć, jak wygląda ta suknia z trzyzębowym trenom. Zap.

Trzyzgłoskowo przys. od **Trzyzgłoskowy**.

Trzyzgłoskowy, Trójzgłoskowy, Trójsylabowy, Trójsylabny *tyczący* *ś. trzech zgłosek, złożony z trzech zgłosek*.

Trzyziarnisty *mający trzy ziarna*. Troc. T., *triccocus*. Kn.

Trzyzłotowy *tyczący* *ś. trzech złotych*: Książka trzyzłotowa. Naród żydowski przy stopie trzyzłotowej podatku pogłównego powinien być płać 2,700,000 złotych polskich. T. K. Datek T.

Trzyżw., *posp.*, p. **Trzeżw**...

Ts!, **Tst!**, **Tsy!** *w. zalecający milczenie, cyt!*: **Ts!** eicho! uchowaj Boże kto posłyszysz. Krasz.

Tse-tse *nied., patol. i zool.*: Mucha tse-tse (*glossina morsitans*), której ukąszenie wywołuje ciężką śpiączkę podzwrotnikową (*lethargia africana*). Woły tej rasy wyginęłyby niechybnie od ukąszeń muchy tse-tse. Sienk.

[**Tsi!** a. **E tsi!**] *okrzyk przy odpędzaniu kóz*.

Tst! p. **Ts**: Krew tego draba nie wystarczyłaby na ugaszanie mojego pragnienia... **T!** powstrzymał Fleming. Krasz.

[**Tsy, Kść**] *odpędzanie krow*.

Tsy! p. **Ts!**: Po tłumie jakby drżenie poszło. **Tst!** **T!** stawali wszyscy, cisnąc *ś. naprzód*. Krasz. Ludzie jacyś dobrzy i przyjaśielscy... a no życie?—**T!** lepsze, niż w ciemnościach na poznańskim tamie. Krasz.

† **Tszczenie, a, blm.**, *czynność cz.* **Tszozyć**.

† **Tszczo** p. **Czo**: Na T. (Jejune). Trzyc.

† **Tszczy** p. **Czy**. Bud., Km.

† **Tszczyca, y, blm. l. p.** **Czyczyca**: T., *taedium*. Ps. flor. 2. *tesknota, tesknica, smutek, żalność, przykrość*.

† **Tszozyć, y, y!**, † **Czyć** *być ciepłym, letnim*.

† **Tszczywy** (*tepidus*) 1. *letni, ciepły*. 2. *niechętny, obojętny, apatyczny*.

Tu, +Tuta, Tutaj, [Tuoh, Tuho, Tudo, Tude, Tut, Tudy, Tudyz, Tuta, Tutach, Tutak, Tutok, Tutek, Tutej, Tukaj, Tukej, Tedá], +Tuta *l. w tym miejscu: Tu (na tym miejscu) stoje*. Troc. Zle tu na wacpana, dwunastu ludzi szukają go. L. Już ja odchodzę, niemasz tu co robić. L. Czegóż tu chcą ci ludzie? L. A tuś mi = a mam cię, złapałem cię przecie. A tuś mi, pijaku. L. A tuś, zdrajco! L. Skoczą do siebie z wozów, broni w rękę mając; „tuś mi, a tuś mi!” z obu stron pokrzykiwając. Szymon. A tuś mi, panie kochanku, zawołał uradowany książę: ho! ho! Mazurek! masz, panie kochanku, nauczkę! **Wójc.** 2. tu—tu, tu—tam, tu—ówdzie = *tam—tam, w jednym miejscu—w drugim miejscu, gdzieindziej; miejscami*: Tu płacz, ścis, nędza, ubóstwo i głody, a tu igrzyska, pompy, festy, gody. Chr. Tu słyhać, że lew ryczy rozgniewany, tu niedźwiedź mruceży, tu wilk srogi wyje, tu morze huczy gestemi bałwany, tu woda skały niepożyte bije. P. Koch. Tu stoł, a indziej swe broi. Kn. Hajwo abo oto hajno = tu abo tam. Sekl. Tu i owdzie = *miejscami, gdzieindziej, sporadycznie*. 3. *przen. teraz; wtedy, wtenczas; w tym czasie, w takim razie, w podobnym wypadku, w takim położeniu, w takich okolicznościach, w tej mierze*: Tu (dopiero wtenczas) żale, płacze powstały. Troc. Tu już ujrzeli wszyscy, jak wielka liczba hajduków. **Wójc.** (= *wtenczas dopiero*). Co tu wobec tego robić! Co tu począć! Tu widzę, nie przelewki! Pomoc ludzka nie tu nie pomoże. Jak tu pracować, kiedy niema z czego żyć! Tu przerwał, lecz róg trzymał; wszystkim *ś. zdawało, że Wojski wciąż gra jeszcze, a to echo grało*. Miek. Chodzi o to tylko, jak ja go tu zabiorę. Dyg. Tu ogólny płacz i lament, a ten sobie śpiewa w najlepsze. Tu *ś. pokazał, tu *ś. popisuj*=teraz *ś. pokazuj**. Kn. Długo radzili i nie nie uradzili, aż tu powstał król i tak rzecze... (= *na to*). Tu do rozmowy wtrącił *ś.*

przybyły (= przy tych słowach). 4. w to miejsce; na to miejsce: Tu mierzy, a indzie uderzy. Kn. Tak długo chodził to tu, to owo tu, aż hetmańskiego trafił do namiotu. P. Koch. Tu (na to miejsce) przyjdź. Troc. 5. na tu tu i na tu na! = przywoływanie psów. [Na wilka zawsze ś. krzyczy: tu!]. 6. [Tu daład] = dotąd. [Tu stąd] = stąd. Tu niebądź = gdziebądź. [Tu i tu] = tu i ówdzie, w różnych miejscach: Byłem tu i tu. **Tualeciany** p. **Tualetowy**: Potrzeba jej było swobody ruchów do dokonania ważnego dzieła tualecianego. Jeź.

Tualeta, y, lm. y = **Toaleta**. Zdr. **Tualetka**.

Tualetka, i, lm. i p. **Tualeta**.

Tualetowy, **Tualeciany** przym. od **Tualeta**; **Toaletowy**: Dwie rumiane panienki towarzyszyły damie i oglądały tualetowe cacka. Prus.

Tuba, y, lm. y l. rodzaj trąby u postaci ostrokręgu wydłużonego, służący do wzmocnienia głosu, do przesyłania go na większą odległość: T. morska. 2. muz. narzędzie muzyczne dęte metalowe, o potężnym głosie basowym, np. w orkiestrze wojskowej. 3. org. rodzaj piszczałki w kształcie bardzo długiego lejka, mającej w końcu główkę z językiem metalowym do grania takim, jak np. w harmonijce.

Tubalnie przys. od **Tubalny**: Oh! ho! rozśmiał ś. T. pan Michał. Kon.

Tubalność, i, blm., rz. od **Tubalny**: T. głosu.

Tubalny głosny, donośny, grzmiący, hukliwy, stentorowy: Tubalne kotły już ucichły. Pot. Krzykliwe trąby, tubalne kotły. Pot. Tubalne erytrejskie dzwono. Tw. Przez wiatry szumią tu zima, T. jakiś has trzyma. Dar. J. Tryumfy tubalne. Pot. (= huczne). Przywiedli na niego zwawego i tubalnego głosu ministra, który miasto dysputacji wołaniem zatłumił chciał słowa prawdy. Skar. Nisowa córa w mur T. małym kamyczkiem brząkała, resonantia saxa. Żebr. (= dająca odgłos). T. głos ś. odezwał. Krasz. Robił korektę, odczytując ją głosem tubalnym. Gom.

Tuberkuliczny l. przym. od **Tuberkul**. 2. patol. = a) gruźliczy. b) chory na gruźlicę (tuberculosis). **Tuberkulina**, y, lm. y lek. szczepionka gruźlicza (tuberculinum).

Tuberkulinować, uje, ował zaszczerpić tuberkulinę: T. krowę.

Tuberkulinowanie, a, blm., czynność cz. **Tuberkulinować**.

Tuberkulinowy przym. od **Tuberkulina**: Przetwory tuberkulinowe. Limfa tuberkulinowa.

Tuberkulizacja, i, blm., patol. zserowacenie, zgruźlenie (tuberculisatio).

Tuberkuloza, y, lm. y patol. choroba gruźlicza, gruźlica (tuberculosis).

Tuberkul, u, lm. y, patol. gruzełek gruźliczy (tuberculum).

× **Tuberosa**, y, lm. y p. **Tuberoza**. Troc.

Tuberoza, y, lm. y, × **Tuberosa** bot. (polyanthes) roś. z rodziny liljowatych.

Tubka, i, lm. i rurka w jednym końcu zamknięta, buteleczka metalowa do farb.

[**Tub-maryna**, y, lm. y] **basetta**, **maryna**: Hej nam hej! Z tub-maryną Bartek prostak, idąc przez wieś, w karczmie został. Glog.

× **Tubulatura**, y, lm. y p. **Tubus**.

Tubulipora, y, lm. y p. **Rureoznia**. Łab.

Tubulus, a, lm. y p. **Tubus**.

Tubus, u, lm. y l. rurka w mikroskopie, mieszcząca w sobie grupy soczewek. 2. a. **Tubulus**, × **Tubulatura** otwór, krótkka azyjka w sklepieniu retorty lub kolby, ponad dnem flaszki. 3. kip.

rurka u spodu leja, wstawiona w otwór beczki przy przelewaniu w nią wino.

Tubylceć, eje, ał stawac ś. tubylcem, stawac ś. tubylczym: Raz przybywszy na krosy, łatwo ulegali rdzennej przemianie, tubylczeli. Rol.

Tubylczenie, a, blm., czynność cz. **Tubylceć**.

Tubylczy przym. od **Tubylec**; **Turodny**: Wydziedziczenia tubylczej narodowości polskiej. Och. Zagłada ludności miejscowej, tubylczej.

Tubylec, lea, lm. lcy, × **Turodak**, × **Turodowiec** człowiek urodzony w danym kraju, należący do rdzennej narodowości miejscowej, stały mieszkaniec danego miejsca, krajowiec, indygenia: Gryfowie nie byli indygenami czyli tubylcami, ale przychodni do nas z Syrbji. Nar. Synowie przychodni będą u was jak tubylcy. Bud. W karczmie przychodniom niech wolno będzie przebywać, nie tubylem abo obywatelom. Baz. Oglądanie przez wiary godnych komisarzów tubylew. St. lit.

[**Tuch**] p. **Tu**.

[**Tuchlenie**, a, blm.] czynność cz. **Tuchlić**.

[**Tuchlić**, i, il] kryć, chować, dusić, nie pokazywać: Ma węgle w komórze i tuchli je, a tu zimno.

Tucja, i, blm. l. zużle miedziane. 2. apt. tlenek cynkowy nieczysty (tutia praeparata s. cadmium fornaecum).

Tucz, y, lm. e, **Tuczka** l. karm tucząca: **Sagina**, tłucz, abo T., którą tuczają. Macz. Im nieszczęście żyzną paszą i tuczają było. Pileh. 2. p. **Tuk**: Wilk do psa: piękną T. masz, brytanie. Jak. J. (= tłuszcz, tłustość, tusz). [Nie dali mi tucu mięsa, tylko kościisko].

Tuczka, y, lm. e l. p. **Tucz**, 2. † T. świecka = życie światowe. Pot. 3. [T., **Tycza**] chmura groźna, burza, nawalnica: Jak groźny obłok, co ulewę nosi, a pełen grzmotu i straszliwej tuczey. Kras. Jak chmury, co tuczają zawarły na gór wierzchołkach, gdy ś. w Tatrach wspaniły, obwieszczają straszliwemi trzaski. Kras. Przen.: Czarna T. piotrkowska, grożąca zupełną zagładą, przemknęła bez deszczu. Szaj. 4. [T.] **holota**, liczna **familja**, **famula**: T. mię obadała (= **familja** mię obiadła).

[**Tuczanka**, i, lm. i] kura tuczona, pularda.

Tuczarnia, i, lm. e **miejscze**, **gdzie tuczają**, **chlewik**: T. gęsi, kaczek.

Tuczec, **czca**, lm. **czce** łopatka u zwierząt: Kiedy psu T. abo łopatka sechnie... Ostror. Gdy od drugiego konia abo z jakiego inszego przypadku zabije ś. koń w T., bardzo to bywa chromota szkodliwa. Dor.

Tuczeć, **czcia**, blm. **pewna choroba końska**. Troc.

[**Tuczek**, **czka**, lm. **czki**] = **Kaczyniec** (caita palustris).

Tuczenie, a, blm., czynność cz. **Tuczyć**: Jak ciału ludzkie nieumiarkowanym tuczeniem, tak ziemia zbytecznym zatłuszczeniem traci dzielność w zbytku. L. Manna miała w sobie smaki i T. wszystkich potraw, na które kto pomyślił. Skar. (= **pożywność**, **pośliność**). Lek.: **żywienie chorych** **poślino** i **obfite**, **wiodące do tycia**.

Tuczeniec, **ńca**, lm. **ńce** bot. l. p. **Miecz**. 2. p. **Pierszeń**.

Tuczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Tuczyć** ś. **Tuczalny** **tuczający** ś. **tego czasu**, **łęczoczesny**: Przeobraźne formy tuczalne. Sł. wil. **Tuczalno** **zwycaja**, **prawa**.

[**Tuczliwy**] **zdatny do tuczania**: T. **więprz**.

Tucznia, i, lm. e *zakład, gdzie tuczą zwierzęta na rzeź przeznaczone*: T. świń.

Tucznie przys. od **Tuczny**. L.

Tucznieć, eje, ał *tyć, tuczonym ś. stawać, tłuszczyć, paść ś. L.*

Tucznienie, a, blm., czynność cz. **Tucznieć**.

Tucznik i. [T., a, lm. i] = a) *wół tuczny, o p a s.* b) *wieprz tuczony*. 2. u, blm., chem., p. **Eskulina**.

Tuczność, i, blm. i. rz. od **Tuczny**: Ciepło wewnętrzne tych rzeczy, których człowiek pożywa ku tuczności swojej. Białob. Rzepa solona mniej ciała tuczności, niżli świeża, daje. Syr. Kapusta, kiedy ją przewarzą, ma moc wysuszającą, bardzo mało tuczności daje. Spicz. 2. † T. *tlustość soczysta*: Świeży goździk poznasz, gdy go ścisniesz, a on puści z siebie T., t. j. wilgoć własną. Spicz.

Tuczny i. *utuczony, tuczony, tłusty, karmny, spasiony, upasiony*: T. wół, wieprz. Trzeba, żebyś jutro u mnie jadł obiad, mam gęś tuczną. L. Kazał dwie krowie tuczne zabić. B. Sz. Tu woły tuczne i owce kosmate. Klon. T., bo pruską krew codziennie chępece. Miek. 2. *tuczący, posilny, pożywny, sytny*: Tucznych używali potraw dla nabrania sił i ogromu ciała. Pilch. Przen.: Nie lituj soku z tucznej jagody, nie jutro takie mieć będziesz gody. Nar. (= *soczyste*). Zły miesiąc nazbyt T., gdy po nim rok pości. Kras. Bolesława nietuczne łąkomstwo okazują królowi czeskiemu do opanowania Szląska podało. Błaż. (= *nienasycone*). 3. hist.: Komórka tuczna.

[**Tuczny, Tuteczny**] *tutejszy*.

Tuczony i. im. od **Tuczny**. 2. p. **Tuczny**.

× **Tuczony** przym. od **Tucz**, *tukowy*.

† **Tuczylbrzech**, a, lm. y *pasibrzech, darmozjad, żarłok, obżartuch, pasorzyt*: Gedeon po śmierci Mateusza, żarłoka i tuczylbrucha własnego, na biskupstwie krakowskim osiadł. Błaż. Chyba u ciebie i tobie podobnych tuczylbrzechów, którzy zawsze, jak rosomaki obetkawszy ś. i jak bący opiwszy ś., idą spać, jest niepodobna przez czytanie sześciu psalmów ni charkać, ani kaszleć. Pim.

Tuczyciel, a, lm. e *ten, co tuczy*. L.

Tuczycy, y, ył *karmić do utycia, paść*: T. brzuch, gęś. Troc. Z ich ofiar swe brzuchy tuczyl. Groch. Posiła ten pokarm, tuczy do sytości. Wad. Kto ś. rad uczy, ciała nie tuczy. Kn. Będzie tuczyl żywot swój obfitościami stada swojego. Rej. T. klóskami. Troc. Przen.: *podsycać, podtrzymywać*: Nadzieją go tuczyl. Błaż. Szezęście gniew tuczy. Pilch. Ja gniew mój przewyciężam, anim ś. nauczył tej sztuki, żebym wieczny upór w piersiach tuczyl. Dm. (= *żywił, chwiał*). Jowisz w chytrej naprzód pogodzie przysze tuczy gniewy. L. Przen.: *ić na pożytek*: Nadzieja karmi, ale nadzieja nie tuczy. Min. Kłamliwa przysięga nie tuczy. Susz. Kradzione nie tuczy. Prz. T. ś. *paść ś. przez opychanie ś. jadłem, tucznieć, nabierać tuszy, obżerać ś., opychać ś.*, W noc późną próżniaki ś. tuczą. Miek. Przen.: T. ś. nadzieją. Przen.: *panoszyć ś., bogacić ś.: obrastać w pierze*: W majątnościach tuczyl ś. kosztem pracy innych, nie umiając nic. Bał.

[**Tuda**] przys. *tamtędy*. Przen.: Prawi ni tuda, ni siuda, jak mu chmiel nadmie, gra głowa jak duda. Bratk. (= *ni w pięć, ni w dziewięć*).

[**Tudé**] p. Tu.

[**Tudo**] p. Tu.

[**Tudom, Tudom** jeno **tudom**, **Tuduna**, **tuduna**, **Tu dudm**, **Tu dudaj**] *przyśpiewy*.

[**Tu duda**] p. **Tudom**.

[**Tu dudaj**] p. **Tudom**.

[**Tuduna**] p. **Tudom**.

[**Tudy**] i. [T. **siudy**] *wszędzie, na wszystkie strony*.

2. p. **Tudyż**. 3. p. **Tu**.

[**Tudyż**] przys. i. a. **Tudy**, **Tut tu, tędy, tymże śladem**. 2. *tuż, także*. 3. [**Tudyż**] *tuż, obok, bliźniutko*. 4. p. **Tu**.

Tudzież i. † T. przys. = a) a. [T. **Tudzis**, **Tudzisem**] *zaraz, natychmiast, naprędce, na poczekaniu*. Pat., B. Sz., And. z Kobyl. Kto u ciebie będzie co robił, T. mu zapłać, a płaca najemnika twego żadnym sposobem niechaj u ciebie nie zostanie. Leop. Jezus przemówił do ślepego: przejrzył i T. przejrzał. Białob. Rozumieli, że miasta T. dostaną. Warg. [Ja to zrobię T.]. b) *tuż, bliźniutko*. Głos. Swarno z Litwą zabieży naszym i T. od naszych ś. połoczy. Biel. M. Nowinę przyniesiono: nieprzyjaciele już są T. Warg. Apollo, jak za piękną łąnią duży Molosus, T. T. za nią. Tw. (= *w też tropy, krok w krok*). 2. sp. *przytym, także, nadto, oraz, prócz tego, do tego*: Ale króla samego przy życiu zostawił, T. starosty, T. pułkownicy zbawił. Miek.

[**Tudzis**] p. **Tudzież**.

[**Tudzisem**] p. **Tudzież**.

Tuer, a, lm. y: **Sibirakow** wybudował dla Angary dwa statki, zwane tuerami, t. j. statki mające specjalne urządzenia do zaczepiania ś. na łańcuchy, przymocowane na brzegu i porzucone w rzecze.

1. **Tuf**, u, blm., **Tof**, **Tras** min. *osad krzemionkowy, składający ś. z popiołu i okruców, powstających podczas wybuchu z rozpylonych skal wulkanicznych*. martwica: T., osad tworzący ś. w wodach nasyconych wapnem, krzemionką lub żelazem, gębszasty i kruchy. Łab. T. wapienny, wapnokrzep.

2. **Tuf**! p. **Taf**.

[**Tufle**, i, blp.] p. **Kartofel**.

[**Tuflewiczy**] *nac kartoflana*.

× **Tugcetel**, tła, lm. tle *karta pobytu, opłacana dawniej przez Żydów, przybywających do Warszawy*.

[**Tuha**, y, blm.] *teśknota*. Zag.

[**Tuhó**] p. **Tu**.

† **Tuicja**, i, blm. *zabezpieczenie prawne*: Do wrócenia pieniędzy mają trzymać pod tuicją w zapisie uczynioną. Nisz.

† **Tuiste** (Turtste) przys. *tu właśnie*: Który T. oczywiście stał i przyszedł. Ort.

Tuj przys. i. [**Tuj tuj**] *tuż tuż, omal że nie, o mały włos, mało do tego brakowało, tylko co nie*. 2. woj. *okrzyk dowodzącego, wyrażający mniej więcej: już! teraz! i t. p.*: Bataljon, ognia na miejscu! bataljon, tuj, cel! Kaw. Nar. Ognia! ton! tuj! cel! pal! Kaw. Nar. Na słowo: ton! pluton ś. zastanowi; na słowo: marsz! robi trzy różne kroki; na słowo: tuj! gotuje ś. Kaw. Nar. Machinalnie schwyćłem karabin na tuj, myśląc, że pokazali ś. Austriacy. Prus.

Tuja, i, lm. e bot. p. **Żywotnik**.

Tujalka, i, lm. i bot. (*salpiglossis*) *rod. z rodziny psiankowatych*.

[**Tujdam**] *przyśpiew*.

Tuk, u, lm. i. † T., [**Tuk**], † **Tucz**, [**Tucz**] = a) *tluszcz, tlustość*: Wnętrza jego obrosty tukiem, a kości bywają odwilżone śpikiem. Leop. Zawsze jako w tuku płyną. Wer. (= *jak pączek w maśle*). [T., *tluszcz, szmalec*. T. gęsi, wieprzowy, topiony z sadła]. b) anat. *śpik kostny* (*medulla*

ossium): Tuk z goleni wołowej. Sien. Śpik w kościach, tłustość, tuk, tucz, medulla in ossibus. Kn. Każdego zwierzęcia T. z kości zagrzewa i odmiękcza. Sien. T. w kości. Ryb. Dawać psom kości stłuczone, bo smak ich tuku jadowitość w nich czyni. Trzye. 2.?: Panna jako panna, ale rzepa w samym tuku. Rys. 3. *jądro, treść*: T. bajecznych waligórow, zaród zwycięstw. Kasp.

[Tukać, a, ał] p. Tuknąć: T. na wilka.

[Tukaj] p. Tu.

Tukan, a, lm. y zool. (rhamphastos) *ptak dwuparzystopalcowy*: T., pieprzjad, ptak z dużym dziobem, żyjący w Południowej Ameryce. Potężny grubaś na kłyśzawych nogach, z nosem, jak u tukana. Eww.

Tukanie, a, blm., czynność cz. Tukać.

[Tukej] p. Tu.

[Tukiedys] przys. *przed kilku dniami, niedawno*.

[Tuklenie, a, blm.] czynność cz. Tuklić.

[Tuklić, i, il] *krzyżeć, np. do głuchego*.

[Tuknąć, nie, ną], nied. Tukać] *krzyknąć na wilka zwykłym sposobem: tu!* Tak tuknął, i to ozywiło się i poleciało do lasa. Mát.

[Tuknięcie, a, blm.] czynność cz. Tuknąć.

Tukowy przym. od Tuk; × Tucowy, *iluszczywy; śpikowy*. Anat.: Błona tukowa kości (membrana medullaris ossium).

[Tul, u, lm. e] *tul.*

†Tula, i, lm. e p. Tul. Ps. flor.

[Tula, i, lm. e] *mały chłopiec*.

[Tulać, a, ał, Tolać, Turlać] *kulać, toczyć*: T. piłkę, kulę. [T. ś.] *kulać ś., taczać ś., koziołkować ś.*: Chłopek tulają ś. z góry na dół.

[Tulanie, a, blm.] czynność cz. Tulać.

[Tulanie się, a ś., blm.] czynność cz. Tulać ś.

× Tulband, u, lm. y p. Turban. Troc.

Tulbery nieod. *gatunek lekkiego powoziku*: Powożąc sama w kształcie kolebki zbudowanym T., panna Julja podjechała pod ganek. Gliń.

[Tulczenie, a, blm.] czynność cz. Tulczyć.

Tulczyć, y, ył i. [T.] *hodować, pielęgnować, karmić, wyżywiać w biedzie*. 2. †T.: Wdarto ś. i w ziemskie wnętrzości, gdzie, cokolwiek ścisłała i w Stygowej ehłodni tulczyła, kopią skarby. Żebr. (= *starannie strzeżła, przechowywała*)

Tulej, a, lm. e i. [T.] p. Tuleja. 2. bot. (crossandra) *roś.*

[Tulej, a, lm. e, Tuleja, Tulija, Tulijka, Dudek] *żelazna oprawa luźni przy kole, zwięzająca ś. u dotu.*

Tuleja, i, lm. e, × Tulja i. a. Tulejek *lejek, tulka*: Granat w jednym miejscu ma dziurę dość małą, w której T. z papieru a. czasem z drewna siedzi. Sienk. 2. *lejkowata osłona ręki rycerza, u kopji rycerskiej, w jej tylnej części*: Troje czynią kopiją: drzewce, grot, T.; drzewce wiara, grot miłość, T. nadzieja. Pot. Wraził w krzań smoka po tuleją drzewce. Pot. 3. a. *Tuk rodzaj podstawki rurkowatej a. pochawki skórzanej, w którą jeździec wstawia koniec kopji, lancy, piki*. 4. †T. *kolczan, sąjdak*, tuł: Wyjmie strzałę z tuleje i wypuści ją. Bud. *Wież luk mój, tuleję z szypami ognistemi, wyzwij na hare wojsko biesów, zńkaj, zniszcz ten ród przeklęty*. 5. [T.] p. [Tulej]. Dyg. Zdr. Tulejka.

Tulejek, jka, lm. jki i. p. Tulejka: Mularz ma T. z papieru na penzelku, gdy robi na suficie, aby mu kolor nie ściekał na rękę. Mag. 2. *myśl. rurka rogowa przy śrółowniccy*. Sf. wil.

Tulejka, i, lm. i i. p. Tuleja. 2. *rurka zachodząca na koniec sztangi, drążka, rurki węższej i t. p.*

Łab. T. bagneta. Gemb. 3. *mier. dolna cz. ęść przyrzędu mierniczego, wydrążona, do osadzenia na czopie trójnogu*. 4. *org. rurka cynowa, przeprowadzająca wiatr z jednego windkłoca do drugiego*. 5. *tok. czopek z drzewa lub kości, wpuszczony w cybuch lub cygarniczkę, na którym osadza ś. bursztyn*.

Tulejkowy przym. od Tulejka: Groty żelazne tulejkowe. Kop.

Tulejowy przym. od Tuleja.

[Tulejowy] *tulowy*.

Tulenie, a, blm., czynność cz. Tulić.

Tulenie się, a ś., blm., czynność cz. Tulić ś.

[Tuli] i. *przyśpiew*: T. da, T. da, hopsasa T. da, T. da, niewola! Oj T. tulineczku, odjeżdżasz me, Jasineczku! 2. T., T., T. = *okrzyk radości*.

× Tulich, a, lm. y *miecz*. H. Jana. Bartosz, zbroję złożywszy, miecz odpasawszy, w kaftanie jednym, z małym tulichem tylko u pasa wszedł napowrót, pokłon czyniąc księciu. Krasz.

Tulić, i, il, †Tolić i. *utulać, obejmować czule, przygarbiać do siebie, otaczać ramionami, przyściskać do siebie; uspakajać w ten sposób*: T. płaczące dziecko. T. dziecko, żal czyj. Troc. T. do łona, do piersi. Szła z płaczem, dziecko swe tuląc do łona. Niem. I. *dziecię bierze do ręki, u łona białego tuli*. Mick. 2. *kulić, chować, kryć*: Po krzewinach tają ś. zajęczkowie czuli, a jarząbek pod skrzydła głowę swoją tuli. Kras. Z bojaźni pies ogon pod ś. tuli. Rej. 3. [T. dziecko] = *karmić*. T. ś. *przytulać ś., garnąć ś. do kogo, przykładać ś. do czyich piersi, do czyjego łona pieszczotliwie, czule; chować ś., kryć ś. na czym łonie*: Kureczęta tulą ś. pod kwoką. Pot. Pod twój dach ś. tuli. L. (= *ucieka ś.*). Odtąd, jako w pieniądzech ludzie smak poculi, enota i przy stojeństwo do kąta ś. tuli. Star. Kuropatwy przed krogulcem ś. tulą. Troc. Tulę ś. do nówek twoich. Troc. *Krzyknęły dziatki, do ojca przypady, tulą ś. pod płaszcz na łonie*. Mick.

[Tulija, i, lm. e] p. Tulej. Zdr. Tulijka.

[Tulijan, a, lm. y] p. Tulipan.

[Tulijka, i, lm. i] p. Tulija.

Tulizezka, i, lm. i bot. (roridula) *roś. z rodziny rosiczkowatych*.

[Tulineczku] p. Tuli.

[Tulipa, y, lm. y] i. = Lipa. 2. = Topola.

Tulipan, a, lm. y, [Tulijan, Tolpan, †Tulipant] bot. (tulipa) *roś. z rodziny liljowatych*: Tulipany w odmianach kolorów, nawet i czarnych, niezliczone. Kluk. Zdr. Tulipane.

Tulipane, nka, lm. nki p. Tulipan. Przen.: Dobry dzień, me kochanie, szafruku, tulipanku, najwonnejszy goździczku. L. (= *rybko, złotko, stokratko i t. p.*)

Tulipaniec, Ńca, lm. Ńce, Pąkia, gieol. (balanus) *małża kilkosciorupowa wąsoplawa*. Łab.

Tulipanować, uje, owal żart.: *naśladować postać tulipany*: Koreą pana nastroje z fioletowych krów i baletnie tulipanujących, he? Mie.

Tulipanowanie, a, blm., czynność cz. Tulipanować.

Tulipanowiec, wca, lm. wce, Tulipowiec, Tulipin, Tulipanowe drzewo bot. (Jiriodendron) *roś. z rodziny bobrownikowatych a. magnoliowatych*.

Tulipanowy i. przym. od Tulipan. L. 2. bot.: Tulipanowe drzewo, p. Tulipanowiec.

†Tulipan, a, lm. y i. p. Turban. 2. bot., p. Tulipan.

Tulipin, a, lm. y p. Tulipanowiec.

Tulipowiec, weca, lm. wece bot., p. **Tulipanowiec**.

Tulif, u, lm. y bł., min. *epidot czerwony z doliny Ziller w Tyrolu*.

† **Tulja**, i, lm. e p. **Tuleja**: Za każdym razem trzykroć wyrzucił kopiją: raz ją chwycił u grotu, drugi pod tuliją. Mor.

[**Tulmaczenie**, a, bfm.] czynność cz. **Tulmaczyć**.

[**Tulmaczyć**, y, ył] *pielegnować dziecko, chować*.

[**Tulnąć**, nie, nął] p. **Turnąć**.

[**Tulnięcie**, a, bfm.] czynność cz. **Tulnąć**.

Tulny przym. od **Tul**.

× **Tulpont**, a, lm. y p. **Turban**. Troc.

Tul, u, lm. y, **Tól**, † **Tula**, † **Tuleja** *kolczan*, *sajdak*: Pobrał Dawid tuły złote. B. Sz. Nagotowali zastrządy w tule swym, aby ustrzelali w tajemności ludzi dobrych, *pharetra*. Wr. (w sądaku swoim. Leop).

Tulacki p. **Tulać**: Zawsze tulaćką dom wożąc ulicą. Bardz. Nie kij pastuszy, nie sieć rybacka, jeno uboga skrzyпка tulaćka. Len. Po tulaćku przys. *jak tulać, tulaćko*.

Tulaćko przys. od **Tulaćki**, *tulaćco, po tulaćku*: **Tulaćko**, T. żyć. Troc. Naród, który na półnoey T. żyje. Bardz.

Tulaćtwo, a, bfm., × **Tulaćtwo** I. a. **Tulaćka** *tulanie* ś., *życie tulaćca*: Co ś. zgubnych losów uchroniło, poszło na długoletnie T. Lel. 2. zb. *tulaćce*.

Tulać, a, lm. e, † **Tulać**, † **Tulka**, [**Potulać**] I. ten, co ś. *tula, człowiek bez przytulku, bez dachu nad głową*: Będę tulaćcem i zbiegiem po wszej ziemi. B. Sz. Tulaćcem i zbiegiem będziesz na ziemi. Wuj. Synowie wasi będą tulaćkami na pustyni. Wuj. T., nie wiedzieć skąd. L. Wygnaniec i T. Wyb. Wzgardzeni w kraju własnym, a w obcych tulaćce. Wor. Luba! chodź z mną wieść życie tulaćcy! Słow. 2. [**Tulać**] *włóczęga*. 3. T., kometa, gwiazda błakająca ś. Klecz. 4. † **Tulaćce**, orły szlaskie. Star. (p. Ort). **Krajeary**, greszle, piętaki, tulaćce, trojaki. Dow. 5. zool. (ocypoda) *krab lądowy*.

Tulaćka, i l. lm. i forma ż. od **Tulać**: Dokądże wzdám rozpuszczasz ś. na rozkosze, tulaćczko? Leop. (córko tulaćwa. Leop.). Czyż to ostatnia kara na muchy wygnane? dalsze nędznym tulaćczkom bywają zadane. Toł. Chciałbyś, abym z mej córki nocną uczyniła tulaćczkę? L. 2. bfm., p. **Tulaćtwo**.

× **Tulaćzki** p. **Tulaćki**. Troc.

× **Tulaćczko** przys. od **Tulaćzki**, *tulaćco, tulaćko, po tulaćku*: T., tulaćko żyć. Troc.

Tulaćco przys. od **Tulaćcy**, *tulaćco, po tulaćku*: Cicho idę a T. Kon.

Tulaćzowy, **Tulaćzów** do *tulaćca* należący. Sł. wil.

Tulaćzów p. **Tulaćzowy**. Sł. wil.

× **Tulaćtwo**, a, bfm., p. **Tulaćtwo**.

Tulaćcy, I. a. **Tulaćki**, × **Tulaćzki** przym. od **Tulać**; † **Tulaćy**: Zhukana fala barkę przerzucą tulaćcy. Mick. Pędzę życie tulaćce. Mick. Żywo! T. 2. zool.: Ptak T., p. **Ptak**.

Tulaćczyna, y, lm. y m., † **Tulanina** *nęlny*, *godzien politowania tulać*: Błakął ś. po mym państwie, jako T. Bardz.

Tulać się, a ś., al ś. *wałęsać ś., nie mając przytulku, błędzić, błakać ś., poniewierać ś. po świecie*: Jako błędny tulaćbyś ś. musiał. Rej. Tulaćmy ś. jako ślepi po omylnych drogach a błędnych gościeńcach świata tego. Rej. Tulaćmy ś. jako

szarańcza. Bud. Trzeba ś. pilno rozmyślać na tę drogę, abysmy ś. po niej nie lada jako tulaćli, a nie tam szli, gdzie nas niosą oczy. Rej. Sam i tam tulaćjąc ś. po kącicach. Orzech. Tulaćjąc ś. po świecie. Górn. Osierociał jak synogarlica po pustych miejscach ś. tulać. Skar. Łódzia na morzu bez żeglarza, tam i sam ś. tulaćjąc, zatonie. Trzyc. (= *Wukac* ś.). Czyż może dusza odłączona od ciała na tym świecie T. ś. p. Zigr. Uprzejma miłość gdzieś tam tulać ś. za światem. Nar. Tulać ś. teraz po krajach. Troc. Tulaćjący ś. po świecie ludzie. Troc. Tulaćło ś. hord pasterskich niemało u Syrbów, Kanaanów i Arabów. Lel. (= *koczowało*). Całą ziemię nieborak tulać ś. po lasach. Mick. Mateo z mną przyszło po cudzych T. ś. kącach. Krasz. Wygnańcy Ewy, do Ciebie wołamy: zmiłuj ś., zmiłuj, niech ś. nie tulaćmy. Pśń.

† **Tulać**, a, lm. cy I. p. **Tulać**. Pism. Gdzież ten jest, któryby ogarnął sirotkę błędnego a. tulaćka opatrzył w nędzy jego? Rej. T. i wygnaniec od wszystkich wzgardzony. Otw. Kain będzie tulaćkiem i biegunem na ziemi. B. B. 2. [T.] *balwan, głupiec*.

× **Tulanie**, a, bfm., p. **Tulanie** ś.: T. i bieganie od miejsca do miejsca, Zigr.

Tulanie się, a ś., bfm., × **Tulanie** czynność cz. **Tulać** ś.

† **Tulanina**, y, lm. owie m. p. **Tulaćczyna**: Kain był tulaniną po świecie. Gil.

[**Tulać się**, pie ś., pał ś.] *chlebotać ś., chwiać ś., chybotać ś., chelbotać ś., dyndać ś.*: Retkowski nie będzie T. ś. u lada wozu, jak maźnica ze smołą. Dyg. (p. Telepać ś.).

[**Tulaćanie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Tulać** ś.

† **Tulaćy** p. **Tulaćcy**. Fort. Dokądże rozpuszczasz ś. na rozkoszy, córko tulaćwa? Leop. (tulaćczko. Leop.).

[**Tulaćceek**, cka, lm. cki] *tulów, ciakło*.

† **Tulka**, i, lm. owie m., p. **Tulać**: *Vagus*, T., który ś. tu i owdzie tulać. Macz.

[**Tulnierz**, a, lm. e] p. **Kolnierz**.

× **Tulowiak**, a, lm. i zool.: *Tulowiaki = corpozoa s. somatozoa*.

Tulowiowy przys. od **Tulów**: Pierścienie tulowiowe. 2. terat.: Zroślak T. (*thoracopagus*).

† **Tulowitość**, i, bfm., p. **Talowitość**. L.

[**Tulób**, obu, lm. oby] p. **Tulów**.

Tulów, owia a. owu a. [owa], lm. owie a. owy; **Tołów**, † **Tołub**, † **Tołób**, † **Tołub**, × **Tulup**, † **Tołw**, † **Tołub** I. *ciało ludzkie bez głowy i członków, korpus*, ka dłub, † *pień* (Perz), † *pniać* (Krup.), † *boch* (u wolu) (Troc) (truncus). T. a. *ciało bez głowy* św. Dyjonizjusza wstało i głowę swą wzięwszy, niosto je dwie mile. Skar. Gdym go chciał odrzyć, kiedy go podjęto, T. był tylko, a głowę ucięto. P. Koch. [Reszta tulaćwa]. Kon. 2. × T. *piers.* Krys. (thorax). 3. zool. (thorax) *okolica ciała stawonogich, położona za głową, złożona z pierścieni silnie rozwiniętych i opatrzonych przysadkami, rozwiniętymi jako nogi, i. j. organa miejscowości*.

† **Tulowity**, [**Tulowity**] p. **Talowity**. Troc. Tłusty i T. Pot. U tulowitszego człowieka palce, nogi i giczele grubsze od lwa. Nies. Chińczykowie nadmorscy są wysoey, miernie tulowicy. Wyrw.

[**Tulub**, a, lm. y, **Łub**] *koźuch pokryty*. Herzkow w długim po kostki tulaćbie. Fred. A. Zdr. **Tulubek**.

[Tułubek, bka, lm. bki] p. Tułub.

Tułumbas, u, lm. y i. p. **Tułumbas**: Na muzycznych instrumentach, kotłach, tułumbasach, trąbach tam już grają. Chm. B. 2. [T.] *grubas, łuściocch, otylec*. 3. anat. †T. (Perz.), *bębenek, błona bębenkowa w uchu*, × *bęben* (tympaanum).

† **Tułumbasista**, y, lm. sei p. **Tułumbasista**.

† **Tułumbasowy** i. p. **Tułumbasowy**. 2. anat.: † *Błona tułumbasowa w uchu*, *bębenek* (membrana tympani). † *Cięciwa tułumbasowa* (Perz.) *struna bębenkowa* (chorda tympani).

× **Tułup**, a, lm. y p. **Tułów**: Z tułupa, co siedzi niewzruszony, krew do góry chlupa. Malez.

Tum, u, lm. y i. *kościół katedralny, katedra*: T. albo kościół gnieźnieński. Błaz. W Kaliszu u św. Pawła dziś kolegiatę P. Marji zowią pót tumu. Biel. M. T. pod Łęczycą. Ród mój nie z trybunów, nie podpisywał żaden Ghisi aktu fundacji tumu świętego Jerzego. Żuł. Miłósé ma—jak przez widma opętany T. Mic. 2. *kopuła kościelna*: Kościół w Kielcach Gedeon zmurować dał z kwadratu i pót tumu założył. Biel. M.

Tumak, a, lm. i i. zool., p. **Kuna**. 2. **Tumaki**= *futro z kun*: I czasem więcejjs ujął szlachetkę kutasem, niż delijką z tumaków a. słuckim pasesm. Pol.

Tumakowy przym. od **Tumak**: Kołnierz T. Mufka tumakowa. Żydek w szarym kitlu i tumakowej czapie. Jord.

Tuman, u, lm. y i. *kląb kurzu, kląby pyłu, obłok, kurzawa*: Już zwawą stacza bitwę, męźnych sił dobywa, i kurz go nieprzejrzany tumanem zakrywa. Szymon. Za kopytem wstające tumany. Susz. Czarny, ciężki T. nad ziemią ś. toczy, zamki boskie i dachy wyniesione mroczy. Bardz. Postrzegli T. prochu i pyłu naprzeciw siebie. Krasin. T. ś. wzbija pod same obłoki. Krasin. T. ś. gęsty wzniośł. Na rzut bowiem kamienia ledwie sięgnie oko, tak ś. T. rozciąga z pod ich nóg szeroko. Dm. Długi T. kurzu ciągnie ś. na drodze. Malez. Dziesiątkiem gęsi i kur natroczonech przy kulbace jechał wśród tumanu pierza. Sienk. 2. [T.] *zaciemnienie powietrza bądź to kurzem, bądź mgłą*. Przen.: T. komu w oczy puścił = *otumanic go, zamydlić mu oczy, piaskiem oczy zasypać, oślnić, oszukać, mgłę mu puścić w oczy*. Raz jeden, pamiętam, wiersz dopiero co napisałem i leżałem na łóżku w tumanie odurzenia. Brt. (= w nimbie). 3. *zawieja, zawierucha, wieja*; *Wiatry... bywają tumanami zwane, lecz kiedy ś. młyńcem kręcą, nazywa je lud złym wiatrem*. Pol. Przen.: *burza, zawierucha, wicherzenie, niepokój*. Spokojnie między wielkimi tumanami i ustawicznymi o księstwo litewskie między braćmi zabiegami siedział. Nies. Księstwo Kiernowskie i Stonimskie, na którym spokojnie między wielkimi tumanami siedział. Nies. 4. *mgła gęsta*: Po ziemi ranne przemknęły tumany. Mick. Jest wieczne źródło na górze Mendoga, to źródło żywią deszcz i tumany. Mick. 5. [T.] *głupiec, gap, gamoń*: Stał jak T., a.: stał jak fizyk. 6. lek.: × *T. złudzenie*. Zdr. **Tumanek**. Zgr. **Tumanisko**.

Tumanek, nka, lm. nki p. **Tuman**: U stóp drzew z cichutkim szelestem porywają ś. tumaniki opadłych liści. Orzesz.

Tumanic, i, if *tuman w oczy komu puszczać, oczy piaskiem zasypywać*= *mamic, ludzi, balamucic, oszukiwać, blagować, obelgiwać*: Moskwa kazała ministrowi swemu T. obcy Polakom. L. (Twardowski) śmiesz, tumani, przestrasza. Mick.

Dośé T., swacie, w poświęconej chacie: rozumiemy, dobrze wiemy, kogo wy szukacie. Kor. W żołądku ekli od tego głodu, któryśmy z panem żołędziami, grzyby i suchemi jagodami musieli T. Krasz. Już z samego początku zaczyna nas T. i oszukiwać. Paw. T. ś. i. *pokrywał ś. tumanami, kurzył ś.*: Kof pędzi, ziemia ś. tumani. Garez. Przen.: W puszczech i kniejach, w pustyniach i stepach tumani ś. życie niezliczonych mniejszych i większych tworów. Śł. wil. (= *roi ś. kipi, wre, aż ś. trzęsie*). 2. *tumanic siebie; tumanic jeden drugiego nawzajem, mamic ś., ludzi ś., oszukiwać ś., puszczać sobie tuman w oczy, obelgiwać ś., balamucic ś.*: Nie dajcie ś. T., jeno stójeje przy prawach. Chł. 3. [T. ś.] *tułać ś., tłuć ś., wałęsać ś., błąkać ś., błądzić*: Zawsze lepiej ślubować, niżeli tak ni w pięć, ni w dziewięć T. ś. po świecie.

Tumanienie, a, blm., czynność cz. **Tumanic**.

Tumanienie się, a ś., blm., czynność cz. **Tumanic** ś.

Tumanisko, a, lm. a i. p. **Tuman**. 2. [T.]: Siedzi, by T. jakie = *zasepiiony, nachmurzony*.

Tumanowatość, i, blm., rz. od **Tumanowaty**: T. bywa rozmaita: jedna pochodzi z braku jednej lub paru klepek w głowie; druga stąd, że w duszy tkwi coś, co ś. wydaje lepszym, piękniejszym i droższym nad wszystko na świecie. Jeż.

Tumanowaty *zasepiiony, zamroczony, uprzedzony, niejasno widzący rzeczy, bzikowaty*: Z natury swojej należąca do tego istot ludzkich rodzaju, którzy nazywają powszechnie T. Jeż.

Tumanowy przym. od **Tuman**: Tę garstkę zuchwałców, co ś. z mgły tumanowej wynurzyła, mogła ona obieć dokoła, pierścieniem żelaznym zaćsnąć i zgnieść. Jeż.

[**Tumar**, a, lm. owie] *hogacz*.

Tumba, y, lm. y i. *trumna, sarkofag, grobowiec, mauzoleum na zwłoki świętego*: Za te roboty i za tumbę św. Jana Kantego otrzymał złoty 2000. Rast. Przy tumbie tej znalazł wchodzący kłęzącego mnicha. Krasz. 2. *jeden ze słupków, oddzielających chodnik od drogi do jeźdźzenia*.

[**Tumbas**, a, lm. y] p. **I. Dubas**: W promieniu oka widać było kilkanaście bajdaków, dombaz czyli tumbasów. Sienk.

[**Tumity**] *koń=łegi, żążywny, rozrostły*.

[**Tumlać się**, a ś., ał ś., **Stumlać się**] *śpieszyć ś., kwapic ś.*

[**Tumlanie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Tumlać ś.*

[**Tumny**] *łegi, otyły, spasty*: Ten nowy organista to walecnie T.

† **Tumor**, u, lm. y patol. *guz, nowotwór guzowaty*, × *guzeł*, † *sadzel* (tumor).

[**Tumpur**, a, lm. y] p. **Topór**.

Tumski przym. od **Tum**, *katedralny*: Kościół T. Piotr. J., Vol.

× **Tumul**, a, lm. e *wzgórek, pagórek, kopiec, mogiła, kurhan*: Wątpliwą jest rzeczą, czy wszystkie tumule znać mamy za groby puste, za pomniki usypane na cześć zmarłych. Ówik.

Tumul, u, lm. y *zgiełk, zbiegowisko, wrzawa, rozruch, gwałt, tartas, rozgardjasz*: Kłopoty a. właśnie tumulty, gdy poddani powstają przeciwko swojej zwierzełności. Gil.

Tumulant, a, lm. ci *ten, co robi tumult*: O ustanowieniu sądów i kar na burzycieli i tumultantów sejmowych. Kis.

Tumultowy przym. od **Tumul**: *Zaczęły ś. wiwały, okrzyki i z pistoletów strzelania, w któ-*

rym tumultowym nieostrożnym strzelaniu kilku zabito. Mat.

[Tuna] przyspiew: Oj T. T. ! oj T. T. !

Tundra, y, lm. y wiecznie zamrażle trzęsawisko w Syberji, pokrywające ś. po odmarznięciu z wierzchu mchem.

Tunel, u, lm. e korytarz przeprowadzony pod rzeką lub górą da przejazdu pociągów kolei żelaznej. Zdr. **Tunelik**.

Tunela, i, lm. e cukier. ciasto francuskie pieczone na waleczkach, od nazieleniania kremem.

Tunelowy przym. od Tunel: Sklepienie tunelowe. Wylot T.

Tunga, i, lm. i, **Czyk**, **Pik** zool (sarcopsylla penetrans) owad dwuskrzydły pchłowaty.

× **Tungsten**, u, bhm., × **Tunsten** chem., min. wolfram.

† **Tuna**, y, lm. y beczka, beczulka, faska: Bywają też więcierze okrągłe, jak T. abo achtel. Trzye. Zdr. † **Tunka**.

[**Tunia**, i, lm. e] p. **Toń**.

Tunicela, i, lm. e pontyfikalny ubiór biskupi tego samego koloru, co ornat.

Tuniczka, i, lm. i p. **Tunika**.

[**Tuniee**, Ńca, lm. Ńce] p. **Taniec**.

Tunika, i, lm. i, **Tiunika** l. u starożytnych, suknia spodnia; suknia pod ornatem. 2. rodzaj króciutkiej spódniczki — draperji, wkładanej na suknię przez kobiety: Orgja, wir bez tehu, poganim, z tuniki odarty. Sow. Zdr. **Tuniczka**.

Tunina, y, bhm. mięso tuńczyków: Od beczki tuniny po groszy 12. Vol.

† **Tunka**, i, lm. i p. **Tuna**: Zabijać co w tunki abo beczulki. Sien. Mając czyste naczynie lub jaką tunkę, lub pewną węgierską beczkę abo antał. Haur.

† **Tunna**, y, lm. y, † **Tina**, † **Tonna** gór., w Ołkuszu i Wieliczce, beczka do wyciągania wody z kopalni, większa od nalewki. Łab.

Tunsten, u, bhm., chem., min., p. **Tungsten**.

Tunstyt, u, lm. y min. zielonawa ochra wolframowa, WO₃.

[**Tuńc**, a, lm. e] p. **Taniec**.

Tuńczyk, a, lm. i, † **Bagnik** zool. (thynnus vulgaris) ryba oścista, cierniupromienna z rodziny makrełowatych.

[**Tup!** **Tupu!**] odgłos uderzenia nogą: Kasja prawą nóżką T. ! Chociaż ci ją stary, mały tru, tru, tru, równie ci ją za dzieweczką tup, tup (= cup, cup, cup).

Tupać, a, ał p. **Tupać**.

[**Tupa**], a, lm. e] noga, stopa (w zagadce).

Tupanie, a, bhm., czynność cz. **Tupać**.

[**Tupany**, ego, bhm.] nazwa tańca.

Tupecik, u, lm. i p. **Tupet**: Czupryna zręcznie napó! tupecikiem przystoniona. Krasz.

Tupejka, i, lm. i, **Topejka** w hucie szklanej, faszczka podługowata dla cukiernika, do soków, esencji, wódek pachnących. Mag.

Tupet, u, lm. y l. czub, czupryna, fryzura, kosmyk włosów na głowie. 2. p. **Lepianka**: Po krótkiej nauce zaczęłam szyniony i tupety retapować po Warszawie. Czart. A. 2. czelność, czoło = bezczelność, zuchwałość, śmiałość: Ten błazen miał T. odpowiedzieć mi, że... Es. Zdr. **Tupecik**.

[**Tupica**, y, lm. e] tupa siekiera.

[**Tupka**, i, lm. i] p. **Topka**.

[**Tupl...**] p. **Dubi...**

[**Tuplować**, uje, ował] p. **Dublować**.

[**Tuplowanie**, a, bhm.] czynność cz. **Tuplować**,

Tupać, nie, ną!, [Tupać, Tępać], nied. **Tupać**, **Tupotać**, [Tapać, Tępać, Tuptać, Tęptać, Tapotać, Tępotać, Tąpapać] l. uderzyć nogą w ziemię, w podłogę: Tupnie nogą. Pot. Rozpalit ś., tupnął nogami. L. Nogami tupają. zębami zgrzytają, oczami strzelają. L. To raz tupnie, to ręką kiwnie. L. To tupnie, to mruknie pod nosem. L. Trząst ś. ze złości i tupał nogami. 2. (o sercu) uderzyć, zakolać, zatętnić: Tupa serce, twarz truchleje. Koch. W. Tykałem z zaleknieniem piersi tupającej, salientia motu. Zebr. (= falujące).

Tupnięcie, a, bhm., czynność cz. **Tupać**.

Tupot, u, lm. y p. **Tupotanie**: Jeszcze słuch łoskotem drga, dźwięcząc przygłuszony i koni tupotem. Malez. (= tetentem).

Tupotać, ta a ce a. cze, tał p. **Tupać**: Szum i rymot tupotających tancerzy. Wysp.

Tupotanie, a, bhm., **Tupot** czynność cz. **Tupotać**.

[**Tupta**, y, lm. y] dziec. trzewiczek, bucik.

[**Tuptać**, ce, tał] l. dużo chodzić. 2. p. **Tupnać**: Ona, kiedy mąż wrzeszczy i tupee ciemiega, na krzyżu mu najświętszym Chrystusa przysięga. Słow.

[**Tuptanie**, a, bhm.] czynność cz. **Tuptać**.

[**Tupteczka**, i, lm. i] kot (w zagadce).

[**Tupu**] p. **Tup**.

l. **Tur**, a, lm. y l. × **Turuń**, [Bur, Toruń] zool. (bos primigenius) zwierzę rucicowe pochworogie, z rodziny wołów, obecnie w stanie dzikim zaginione: T. jęczał, zając wrzeszczał. Mor. Jak turowie potrzęsają nieprzyjaciele porożem swoim. Rej. Zubry ciężkie i tury szerokorogie. Mor. Wygląda jak T. Prz. (= jak byk). Krew jak u tura. Prz. Przen.: [T.] = zuch, jumać, sokół, molać i t. p.: Przyjechali trzy turowie, wszyscy pod piórami, darowali naszej pani skrzynię z talarami. Wóje. Przen.: Tura skakać = zanadto brykać, być niepokornym, zuchwałym; robić skok wielki, szalony, śmiały: By grozy nie było, ta nasza natura zawsze skakała tura. Rej. Każdemu ś. tak pewnie zda, iż co zaczęnie, wszystko przetrwa; niemię człowieka natura, iż tak zawždy skakać tura. Rej. Gdyby im (Turkom) zaskoczyli, gdzie ich zwykła dziura, skoczyłby tam niejeden w morze Pontskie tura. Stryjk. (= skoczyłby psiego). 2. [T., **Turoniek**, **Toruń**, **Turuń**, **Bydłańko**] kołędnik przebrany za zwierzę rogate, biorący udział w szopce obchodzącej chaty po B. Narodzeniu: Dwuch najzręczniejszych chłopców (kołędników) rozpoczyna taniec, naglą do niego i trzeciego towarzysza, przybranego za tura, który, trzymany na łańcuchu, wydziera ś. Chłopey na zapusty chodzą z turem, z turoniem, turoniem, turońkiem. Mięso pustnego tura dzieci ś. strachają. Goł. Gdzie ś. podziały owe pieśni wesole, płąsy poskoczne, owe tury, turonie i igrzyska ucieczne! Dyg.

2. **Tur**, u, lm. y l. a. × **Tura** kolej, kolejka: T. wódki = wypicie jej z krążącego kielicha przez zebranych około biesiadnego stołu. 2. kolo, krąg taneczny, obrót okólny: Zrobi parę tanecznych turów. Prus. 3. kare. kolejne wystąpienie w grze przez każdego z kolu grających: T. składa ś. z kilku robków, polki każdy z graczy nie rozegra z każdym uczestnikiem gry robra. No, szkoda czasu — mówi, otwierając stolik do kart — zrobimy dwa małe tury, zanim podadzą obiad. Wilez.

× **Tur**, a, lm. y bębenek z dzwonkami. Goł.

[**Tur**, tur] l. wołanie na indyki. 2. naśladowanie turkotu myna.

× **Tura**, y, lm. y p. **Tur**: Założmy ś. o nową turę wódki Dzierz.

[**Tura**, y, bfm.] p. **Turówka**.

[**Turacz**, a, lm. e] *włóczega, powsinoga, włóczki*.

[**Turaczek**, czka, lm. czki] *drobna moneta na Podhalu. Gosz.*

[**Turać**, a, al] i. p. **Tulać**. 2. T. o sobie = *zabiegać, starać ś. o siebie*. [T. ś] *włóczyć ś. po świecie, tulać ś., błąkać ś.*

[**Turak**, a, lm. i] *grosz.*

[**Turan**, a, lm. y] p. **Zerwa**.

[**Turane**k, nka, lm. nki] *ros. chlastawa, pocieszenie, przyniotnik, stare ziele, szczęście, szlach-tawa (erigeron aere).*

[**Turanie**, a, bfm.] *czynność cz. Turać.*

[**Turanie się**, a ś., bfm.] *czynność cz. Turać ś.*

[**Turant**, a, lm. y] i. *rodzaj pięknej, dużej gorczycki fioletowej, rosnącej po łąkach*. 2. *herba antyrobint. caerul., ros. święcona w kościele i do kadzenia.*

Turański język, lud = *fińsko-turecko-tatarski w nizinach Turanu*: Ileż to rodów krwi wschodniej (turańskiej) dostrzegamy pomiędzy możnowładcami i ziemianami Ukrainy! Jahl.

† **Turba**, y, lm. y *tlum, masa, chmara*: Obaczywszy takie wielkie turby ord, pouciekali ode mnie. Fin. Turby tatarskie odwróciłem. Fin.

Turbacja, [**Turbacyja**, i, lm. e, **Turbulencja**, **Turbunek**] i. *turbowanie ś., strapienie, frasunek*: Niech ludzie posheńz z turbacyi o nią, nie ją to nie obchodzi. Ork. *Turbacyją o niego zamglili ś. jej oczy*. Ork. *Dopiero zmierzch, kryjący ś. poza cienie smreków, zastanowił go i wywołał turbacyją myśl*. Ork. *Wszelako T. do ciężkiej niemoey może ją przywieść*. Sienk. 2. *trud, fatygga, kłopot, zachód*: Niemal ją turbacyje zażyła, nizeli ją różdecke zwiła. On ś. też obliuguje według prze-możenia staranie gospodarskie mieć przez żadnych turbacyj z obu stron. Gac. 3. † T. *niepokojenie, niepokoń, nagabywanie, zakłócenie spoko-jności, dystrakcja*: Od szatana różne podniety i turbacje ponosił. Skar.

Turban, u, lm. y i. a. † **Turbant**, × **Tulbant**, × **Tulband**, × **Tulpant**, × **Tulipant** *zawój turecki na głowę*: Zdjął Bielecki T. muślinowy. Słow. 2. *kuch. legumina z makaroników, ułożona w kształcie turbanu*. Zdr. **Turbanik**.

Turbanik, u, lm. i p. **Turban**: Głowę nakrytą miała na bok nieco przechylonym turbanikiem. Jez.

† **Turbant**, u, lm. y p. **Turban**. Troc.

† **Turbator**, a, lm. rzy a. *rowie i zakłóciiciel, wicherzyciel*: Zgody braterskiej turbatorów nie-nawidział. Skar. 2. *w chórze, śpiewak mącący zgodność chóru, psujący harmonję.*

† **Turbator**ka, i, lm. i forma ż. od **Turbator**.

Turbina, y, lm. y, **Wirnica**, **Wirówka** *mech. koło wirowe na wale pionowym, wirujące koło swojej osi a służące do użytkowania energii wody, płynącej korytem pochylnym lub spadającej pionowo: T. w młynie wodnym.*

Turbinela, i, lm. e *geol. mięczak jednoskoru-powy bruchopęty morski w utworze paryskim trzeziurzędowym*. Łab.

Turbinit, u, lm. y *muszla w kształcie śrubby.*

Turbinolja, i, lm. e, **Klinowiec** *geol. rodzaj madrepor, korala, czyli dzierstwiny skamieniałe*. Łab.

Turbinowy *przym. od Turbina*: Koło turbinowe Małyszcz. Szufladki, przegródki turbinowe.

Turbif, u, lm. y i. apt.: T. *mineralny = siarkan rżeciowy (turpethum minerale)*. T. *roślinny = korzeń wilca loczydlowego (ipomoea turpethum)*.

2. bot., (ipomoea turpethum) *ros. wilce turbitowy*.

Turbować, uje, *owal i. kłopotać, niepokoić, martwić, frasować, troszczyć ś.*: Żebyście znali politykę, tobyście mnie nie turbowali i plotek nie robili. Boh. Nie turbuj mi głowy. Troc (= nie *zawracaj mi głowy*). Turbując poddanych, żadnego dla kraju nie przynoszą pożytku. Sur. O występki, wy mię turbujecie i dalszą straszycie przegrózką. Kulig. 2. [T.] p. T. ś. 3. × T. *przeszkadzać, robić dystrakcję, niepokoić, nagaby-wać*: Turbowałem cię w pracach twoich. Troc. Paganie pruscy królów polskich wielkimi i trud-nemi wojnami turbowali. Skar. T. ś., [T., **Tru-bować** ś.] i. *niepokoić ś., martwić ś., przejmować ś. czym, kłopotać ś., troszczyć ś., zawracać sobie głowę*: Muszę ś. T., gdy myślę o sprawie mojej. L. Nie turbuj ś., waćpanna, już to moja praca. Tremb. Co o to, (to nie turbuj ś. L. (= *bańdź spokojnym, niech cię o to głowa nie boli*). Niech ś. ksiądz prałat nie turbuje. L. Krasz. K. Turbuje ś. (fra-suje ś.) o syna swojego. Troc. A tu na jej głowie wszystko leży: turbuj ś., zabiegaj, starunek o wszystkim miej. Reym. 2. × T. ś. *fatygować ś., trudzić ś., ambarasować ś., robić sobie dystrak-cję*: Kilka razy ś. do niego turbował. Troc.

Turbowanie, a, bfm., *czynność cz. Turbować.*

Turbowanie się, a ś., bfm., *czynność cz. Tur-bować ś.*

Turbownik, a, lm. i bot. *hybanthus, ros.*

[**Turbunek**, nku, lm. nki] p. **Turbacyja**.

[**Turbulencja**, i, lm. e] p. **Turbacyja**: Czasy to są wielkiej turbulencji i zamieszania. Krasz.

[**Turchoć**, a, lm. e] p. **Turkacz**.

[**Turczan**, a, lm. y] *azwoonek owiec.*

[**Turczeń**, y, al] *skrzeczeć*: Zaby turcom.

Turczenie, a, bfm., *czynność cz. Turczyć.*

[**Turczenie**, a, bfm.] *czynność cz. Turczyć.*

Turczenie się, a ś., bfm., *czynność cz. Tur-czyć ś.*

Turczyć, y, ył *robić Turkciem, nawracać na wiarę mahometahską, bisurmanić*. T. ś. *stawać ś. Turkciem, przechodzić na wiarę mahometahską, bisurmanić ś.*: Gdy ś. chrześcijanin turezy, z pompą przez miasto go prowadzą. Warg. *Chciał bisur-manin, aby duszami oplaćili zdrowie swoje, aby ś. turezyli*. Birk.

Turczyman, a, lm. i *tlómacz, dragoman, drogman.*

Turczyn, a, lm. owie *gatunek służącego*: Mamy lokajów czterech, hajduków dwóch, laufra, murzyna, strzelea, pajuka, tureczyna. L. Zdr. **Tur-czynek**.

Turczynek, nka, lm. nkowie i. p. **Turczyn**. 2. *koń turecki.*

Turczynka, i, lm. i, **Turkinia** i. *klacz turecka*. 2. *pewien ubiór kobiecy.*

[**Turczynowa**, ej, lm. e] *żona Turczyna*: Słuchał, pani T., przywiodłem ci niewolnicę. Wóje.

Turczyna, y, bfm., p. **Tureczyzna**. Troc.

Tureczyzna, y, bfm. i. a. **Turczyzna**, × **Tur-cyzna** *wszystko, co tureckie: język, obyczaje, towary tureckie i t. d.* 2. *tkanina turecka*: Ubrany był w żupan z tureczyzny Dęb. L.

Turecki i. *Flaneta turecka = golgas (gatu-nek daneli)*. Dywan, szal T. Goły jak święty T. = *jak bizon, nagi*; przen. *biedny, nie mający ani grosza*. † **Kiesa** turecka, p. **Kiesa**. **Pasjans** T. = *gatunek pasjansu*. 2. anat.: *Siodło tureckie, dołek siodłowy w czaszce (sella turcica s. ephippium)*. 3. bot.: **Bez** T., p. **Lifak**. [Głóg T.] p. **Głóg**.

Bób a. groch T., p. Fasola. † Bukiew turecka, p. Lilek. Czubek T., p. Drapacz i Chaber. Melisa turecka, p. Pszczelnik. Pieprz T., p. Pieprzowiec. Pszenica turecka, p. Kukurydza. Szafran T., p. Hermjonka. Trawa turecka, p. Trawa. 4. muz.: Księżyc T., p. Księżyc. 5. tech.: Szkarłat T., p. Harmalin. Po tureku przys. jak *Turek*: Siedzieć po tureku = *skuliwszy nogi pod siebie*. Po tureku rządzić = *despotycznie*. Jabł. Ubrany po tureku. Tej damie bardzo jest pięknie po tureku. Niem.

Turecznia, i, lm. e, **Nabarwia**, **Alkana** bot. (lawsonia) ros. z rodziny *kruszwicowatych*.

× **Tureczyzna**, y, blm., p. **Tureczyzna**, L.

Turek, rka, blm. i. *tytoń turecki*: Huczał ogień, i dziadus przy nim turka palił. Moraw. 2. [T.]: Obejść Turki Mażurki = *obejść kawał świata*. 3. *kwiat jasny i ciemno żółty; błękitny kwiat; kwiat polny żółty, miejscami pomiędzy zbożem rosnący, do nagiełków podobny; kwiat czerwony*. 4. *rodzaj bełki z dużym, ochlapłym, strzechowatym kapeluszem piaskowo szarym*.

Turemnik, a, lm. cy *człowiek karę w turmie odsiadujący, więzień, aresztant, kajdaniarz, prochow- niki, kryminalista*: Wolałbym jak turemniczy ulicę zamiatać. Krasz.

Turf, u i l. blm. *torf*. St. wil. 2. lm. y *tor wy- ścigowy*: T. okrywają śmiesznością. Krasz.

Turfi, y, lm. ei *zwolennik wyścigów konnych*.

Turfowy przym. od **Turf**, *wyścigowy*: Cały niemal świat T. dał tu (w miejscu licytacji koni wyścigowych) sobie *rendez vous*.

Turfy, **turf**, blp. *łyżwy przymocowywane do obuwia zapomocą blaszki przysrubowanej i łapek*.

Turga, i, lm. i *monogram sultana*. Rol.

Turgescencja, i, blm., p. **Turgor**.

[**Turgnąć**, nie, **nął**] *tułnąć, kulnąć, potoczyć*: T. pierścionkiem.

[**Turgnięcie**, a, blm.] *czynność cz. Turgnąć*.

Turgor, u, blm., **Turgescencja** i. *nabrzmienie, napływ*. 2. *napięcie tkanek roślinnych wskutek ciśnienia wody, pochłanianej przez korzenie*. 3. *zwiększony dopływ krwi do arterji jakiej części ciała*.

Turgot, u, lm. y **turkanie**; Ptastwo głośny po powietrzu T. sprawuje. Stasz.

[**Turhoć**, a, lm. e] p. **Turkacz**.

Turka, i, lm. i bot. (*urospermum*) ros.

[**Turkacz**, a, lm. e, **Turkuć**, **Turkoć**, **Turchoć**, **Turhoć**, **Krucek**], **Podjadek**, **Niedźwiadek**, **Skor- pion** *owad szkodliwy dla zasiewów, poczytywany za jadowity*.

[**Turkać**, a, ał] p. **Turkotać**.

Turkanie, a, blm., *czynność cz. Turkać*: Od- dała ś. do salonu wśród suchego turkania suk- ien. Brt. (= *furkania, szelestu*).

Turkaweczka, i, lm. i p. **Turkawka**: Senny gałązek szmer turkaweczkę spędził z krzewiny. Sow.

Turkawka, i, lm. i, [**Trukawka**], **Kwilot** zool. (*turtur aurita*) *ptak ze skupienia gołębi*: Kwiina T. L. Przen.: Piękny jak grzech śmiertelny! rzekła pełnoletnia emancypantka do ośmnasto- letniej turkawki z szafrowemi oczyma. Prus. (= *szczebiotki, trajkotki*). Zdr. **Turkaweczka**.

Turkieza, y, lm. y, × **Turkinia** *pewien ubiór ko- biocy*: Miałam suknię... białą, z falbanami, nie- bieską turkiezę z ogonem. Hoř.

× **Turkinia**, i, lm. e p. **Turkieza**.

[**Turknąć**, nie, **nął**, **nęła** a. **kła**, **nęto** a. **kto**] *trą- cić, ułrzyć, szturchnąć, stuknąć*: T. dzbanem o ka- mień. Zdało ś., że coś turkło ledwie całym

splawem (= *trawą*). Pol. Koło turknęło o ka- myczek i w kawałki ś. rozsypało. Rog.

[**Turkniecie**, a, blm.] *czynność cz. Turknąć*.

[**Turkoć**, a, lm. e] p. **Turkacz**.

Turkofil, a, lm. e *przyjaciel, zwolennik Turków*.

Turkofilski przym. od **Turkofil**.

Turkos, a, lm. i a. y *tyraljer, rodem z Algieru, w wojsku francuskim, pod dowództwem oficerów francuskich*: W otwartym oknie widać było ciemną, prawie czarną twarz turkosa z przewró- conemi białkami oczu. Sienk.

Turkot i. u, lm. y = a) p. **Turkotanie**: T. *zgiełk, grzmot, wrzawa, tartas*. L. Pobiegliśmy do grodu turkotem (= z trzaskiem). L. T. wozu toczącego ś. po bruku. Londyński pojazd tur- kotem nie głośnie. Mick. Monotonny T. młoc- karni. Orzesz. b) [T., **Gruchot**] *trajkotka, grze- chotka*. c) [T.] *dzwonek dla krów*. 2. a, lm. y = a) [T.] *człowiek przedko a niewyraźnie mówiący, trajkot.* b) [T.] *maruda*. c) zool. p. **Gołąb**.

Turkotać, ce a. **ca**, **tał**, [**Turkać**], × **Churko- tać** **stukotać**, **trajkotać**, **kolatać**, **łoskotać**: Wóz turkoce po bruku (= *bęlni, grzmi*). Młyn tur- kooce.

Turkotanie, a, blm., **Turkot**, × **Churkot** *czyn- ność cz. Turkotać*: T. karet słyszę. L.

Turkotliwy *pełen turkotu, turkocący zwykle*: T. dziedziniec. Mł.

Turkotny przym. od **Turkot**: W uszach zabrzą- czały mu słowa na brukach zrodzone, hałaśliwe i turkotne. Brt.

Turkuć, a, lm. e p. **Podjadek**.

Turkus, a, lm. y, × **Turkuz** min., p. **Kalaif**: T., serdecznik, kamień. Bobr. Zdr. **Turkusik**.

Turkusik, a, lm. i p. **Turkus**: *Oczko pier- ścionka, złożone z brylancika, otezonego turku- sikami*.

Turkusowy przym. od **Turkus**; *koloru turkusa*: *Pierścionek T. (= z turkusem)*. Kontusz T. Goł. Uezucie wdzięczności i jakiejś dziwnej sympatii ciągnęło jej turkusowe oczka ku niemu. Bał.

× **Turkuz**, a, lm. y p. **Turkus**. Łab.

[**Turlać**, a, ał i T. ś.] p. **Tulać**.

[**Turlanie**, a, blm.] *czynność cz. Turlać*.

[**Turlanie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Turlać ś.*

× **Turlej**, u, lm. e p. **Turleje**: Smakuję w kras- nym szmelcu, co go Zefir sieje po łąkach i po brzegach, nad dworskie turleje. Nar. Danoć po mnie dosyć, wzięteś, czegoś nie miał, z czego zawsze turleje a hałas wielkie. Glicz. Dawid, iż syna swego Absalona z młodu nie przyglądał, miał też z nim wiele turlei. Glicz.

Turliban, u, lm. y bot. (*ixiolirion*) ros.

[**Turlik**, a, lm. i] *grzechotka metalowa dla koni, bylla, do sanek*: Od turlika pierwszej owcy do kłapaca ostatniego wołu dźwięczał i dzwonił spż. Tet.

[**Turlikać**, a, ał] *dźwięczać, pobrząkiwać, dzwo- nić turlikami*: Szedł z myślami uboższ, a owce ś. pasty, a dzwonki drobne turlikały wciąż. Ork. Przen.: Wyciągała do niego rzeż i obejmowała go za szyję, przyginając ś. i turlikając, białemi ząbkami, jakby paciorki szklane przesypywał. Ork.

[**Turlikanie**, a, blm.] *czynność cz. Turlikać*: I szło ku niemu łagodną muzyką dalekie, smęt- ne T. owiec. Ork.

! **Turlupinada**, y, lm. y *żart niewczesny, drwinki, blaznowanie*: Materiał w dramatach W. Hugo, często gorszy od jarmarcznych turlupinad, świeci ś. w nowej, blyszczącej oprawie. Chm.

1. Turma, y, lm. y l. a. [Torma] wieża, jako więzienie, więzienie karne, kryminal. Troc. Słowa T. i więzienie jedno miały znaczenie. Cz. Wszedł książę do turm, to jest do wież, w których więźniowie siedzieli. Paszk. Car oskarżonych do srogich katowni, które tam turmami zowią, rozesać kazał. Paszk. Niektórych zwadziców do turmy posadzono. Górn. Więzienie w turmie. Vol. Turny albo ciennice. Skar. Na pół żywego kazał do turmy wrzucić. Skar. Idźcie do turmy, kędyś innych wpychał. L. Do turmy go prowadzili. L. Do turmy, do turmy, hultaju! L. Przen.: Piekielna T. winny za grzechy złośliwe słuszna kara. Bardz. 2. przen. więzy, peta, brzemię: Dusza będzie sobie żyła, zbywszy turmy ciała. Bardz. 3. † T. rodzaj gry. Rej.

2. Turma, y, lm. y l. † T. kupa, gromada, grupa: Jakób stada swoje rozdzielił na trzy turmy, gdy ich miał przez rzekę przeprowaować. Biel. M. 2. × T. najmniejszy udział jazdy w starożytnym Rzymie: Na skrzydłach stawała konnica, podzielona na turmy pod dowództwem prefektów. T. K.

Turmalin, u, lm. y min. minerał z gromady sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy granatu: T. szlachetny. Turmaliny alkaliczne, magnezjowe. T. indykolit a. szafir brazylijski.

Turmalinowy przym. od Turmalin: Kryształ T. Chodzi z wieszczą Marą i ks. Wisznu nad turmalinowemi głębinami Mie.

[Turman, a, lm. y] *ladaco, utracjusz, marnotrawca.*

[Turmanię, i, il] *niszczyć, marnotrawić.*

[Turmanienie, a, blm.] czynność cz. Turmanić.

Turmowe, ego, blm., p. Tarasowe.

× Turn, a a. u, lm. y p. Turnum. W T., przys. jeden po drugim, kolejną, wokół, po kolei: W T. z bogi czestuj ludzi, Ganimedzie.

Turnanty, ow, blp. sposób ułożenia piór strusich. Goł.

[Turnąg, nie, nąg, Tułnąg] 1. kulnąg, potoczyć: T. pierścieniem, pierścien. 2. usunąć, wywalić, wyrzucić, wypędzić: KRAFT turnie mię w przeciągu jednej godziny. Żer.

Turnep, u, lm. y, Turneps roś. stanowiąca odmianę rzepy zwyczajnej a. okrągłej.

Turneps, u, lm. y p. Turnep.

Turner, a, lm. rzy gimnastyk.

Turneryt, u, lm. y min. minerał z gromady saletrowców, z grupy fosforanów bezwodnych, monocyty.

× Turnesol, u, blm., chem., p. Lakmus.

[Turnia, i, lm. e, Turnica] 1. płonica. loch: Stoi dom, stoi dom, a pod domem T. 2. naga skała, wystrzelająca ponad poziom. Zsz., Pol. Same czuby turni stały już w ogniu słonecznym. Żer. 3. kolumna. Gosz. Zdr. [Turniczka].

[Turnica, y, lm. e] p. Turnia: Złocą ś. turnice ponad masami skał i płaszczyn i lasów i dolin. Matł. Błogosławione bądzcie, turnice bezśnieżne i przepaście górskie! Nowin. W twórze śmiertelnej za turnice ś. schowali. Tet. Zdr. [Turniczka].

[Turniczka, i, lm. il] p. Turnica. Zsz. Wylazł na małą turniczkę nad potokiem. Tet.

† Turnie, i, blm., p. Turniej. Tuch.

Turniej, u, lm. e m., † Turniej ż., × Turnieja a. w lm. Turnieje, † Turnie, † Turnir l. igrzyska, zapasy, gonitwy rycerskie średnio-wieczne: Gonitwa, T., szermowanie i inne krotochwie, które potrzebują siły, jeno ś. młodym ludziom zniżają. Górn.

Bywają na dworze turnieje piesze, turnieje konne, bywają szermowania, bywają gonitwy. Górn. 2. † T., † Turlej korowody, burda, rozgardjasz, walka, zamieszanie, niepokój, obroty, kłopot, kram, termedje: Do tego ich turnieju niepotrzebnego przywiedli, iż z Rzymiany zadarli. Warg. Między mury wyciekając, mieli zawsze turnieje i żalby gotowe. Tw. Wnętrzne turnieje i zaważenia. Paszk. Roztyrki i turnieje. Błaz. (motus. Krom.). Radził Zygmunt Izabeli, aby ś. nie na Budzynie zawierala, gdyż ś. około ntego turnieju spodziewa. Biel. M. (= harców wojennych, utarczek, tańca wojennego). O zacność między sobą przez wiele lat turnieje wiedli. Warg. Bogowie, cóż ś. ze mną pomieszany dzieje, jakież w sereu strwożonym powstają turnieje! Min. Europa cała ś. chwieje, państwa spólnym pojedynkiem takie stroją turnieje. Li. W tych ojezyny turniejach. Troc. 3. × Turnieje = *firleje, dzwiny, fochy; miny, grymasy*: Ojciec gniewny narzeka, że z miłości gierki pan syn stroi turnieje. Iz. (dziwly broi. L.). Baba, a stroi turnieje. Troc.

† Turniej, i, lm. e p. Turniej. Pot.

× Turnieja, i, lm. e p. Turniej. Pot. Między nawalną bijących ś. turajęją wpadł. Leszcz. S. Turniejować, uje, ował l. odbywać turnieje. L. 2. iść w zapasy, współubiegać ś., rywalizować. St. wil.

Turniejowanie, a, blm., czynność cz. Turniejować: *Decursorium*, plac potykania i turniejowania. Mącz.

Turniejowy przym. od Turniej: Przeciagał w ten sposób cały orszak T. od jednego końca Londynu do drugiego. Szaj. W szrankach turniejowych nów miesięczny łamię. Kon.

[Turnięcie, a, blm.] czynność cz. Turnąg.

Turnikiet, u, lm. y l. kołowrotek, urządzone w wejściu w tym celu, aby wpuszcząć tylko po jednej osobie: Turnikiety zamarkowały blisko 15000 biletów sprzedanych. 2. chir., p. l. Krępulec.

[Turniowiec, wea, lm. wee] *jerzyk* (cypselas murarius). Sokół T. = *pustulka* (tinnunculus turrium).

† Turnir, u, lm. y p. Turniej.

Turniura, y, lm. y *poduszeczka pod spódnice, kładziona z tyłu, aby spódnica modniej leżała*: Zajęta rozwiązywaniem sznurków od turniury. Orzesz. 2. *manjera, ruchy, zwroty*: W całej jej postaci nie było wyszukanej elegancji, ani żadnej wyczonej turniury. Kaczk. Zdr. Turniurka.

Turniurka, i, lm. i p. Turniura.

Turnować, uje, ował l. × T., × T. ś. *głosować kolejno*: Turnowali postowie z kolei województw, po którym wotowaniu było wotów 94 na przyjęcie projektu, a zaś wotów 69 przeciw. Djar. gr. O tę propozycją T. ś. potrzeba było. L. 2. × T. *gimnastykować ś., odbywać ćwiczenia gimnastyczne*. 3. fl. *obwijać sztak około słupków, wbitych w ziemię, przy zatrzymaniu tratwy, tam, gdzie arifulem orać nie wolno*.

Turnowanie, a, blm., czynność cz. Turnować.

× Turnum nied., × Turnus, × Turn kreskowanie, głosowanie wokół, wotowanie kolejne, kolej kresek: Uformowana została od laski propozycją ad T. Djar. gr. (= marszałek sejmowy podał propozycję turnowania).

Turnus, a, lm. y l. × T., p. Turnum: Pochwałą projekt; więc T. przewagi. L. 2. kol. *graficzny rozkład jazdy*. 3. leśn. *kolej wyrębów leśnych*: Stuletni T. wyrębów drzewa.

[Turń, a, lm. e] szczyt skalisty.
 × **Turobliński** żart. *tu robiony, tutejszego wyrobu, krajowy, swojski*: Lepszy przewoźny toka], niż domowy, T. cienkusz. Zabł.

[Turocha, y, lm. y] *kobieta rozrosła, otyła.*

× **Turodak**, a, lm. cy p. **Tubylec**: T., stądrodak, *indigena*. Otw.

× **Turodny** p. **Tubyleczy**: Turodnego boga ołtarz, *indigenae dei*. Żebr.

× **Turodowiec**, wca, lm. wcy a. owie p. **Tubylec**.

[**Turoniek**, nka, lm. nki] p. I. Tur: W Krakowskim w czasie kolend, lub też w mięsopusty chodzą z turem, lub, jako mówią, z turońkiem. Wóje.

[**Turonik**, a, lm. i] p. **Turoń**.

[**Turoń**, a, lm. e] p. I. Tur: (gdzieś ś. podziały owe pieśni wesole, płasy poskoczne, owe tury, turonie i igrzyska uciezne! Dyg. Zdr. [**Turoniek**, **Turonik**].

Turoński grosz p. **Grosz**.

[**Turować**, uje, owal] *przeć, pętlzić*: Jest ci ta Marysia, co ś. rada śmieje; Marysiu, nie turuj, gębula nie sznuru], nie odymaj pyska.

[**Turowanie**, a, bml.] czynność cz. **Turować**.

× **Turowy** p. **Turzy**.

Turozubr, a, lm. y *tur*, niewłaściwie uważany za jedno z żubrem a. żubr utożsamiany z turem: Włosy sobie niby z głowy rwał, że na koń sięś a owego turozubra widzieć nie mógł. Krasz.

Turówka, i, lm. i, **Tomkownica** bot. (hierochloe) roś. z rodziny traw. Gatunki: T. leśna a. poludniowa, [Zubrówka, Trawa tuzia a. turza a. turowa, [Tura], × **Tonka** wonna, a. **Owies** wonny (h. australis). T. północna, × **Zubrówka**, **Tomka** borowa, **Dąbrówka** (h. borealis).

Turpan, a, lm. y: Jest to rodzaj kaczek, turpanami zwanych. Ciec.

Turruch, u, lm. y kol. *jazda, którą wyznaczono maszynście kolejowemu do przebycia w pewnym czasie.*

[**Turunda**, y, lm. y chir. *czopek skubankowy, zatyka dło* (turunda).

[**Turuń**, a, lm. e] p. I. Tur.

† **Turybularz**, a, lm. e *trybularz, kadzielnica kościelna*. Leop., Troc.

Turyfikaci, tów *chrześcijanie, którzy czynili ofiary przed ołtarzami pogańskimi, aby ochronić ś. przed prześladowaniem.*

Turyngit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu wodorokrzemianów, z grupy chlorytu.*

Turysta, y, lm. ści *ten, co odbywa większe wycieczki dla przyjemności.*

Turystka, i, lm. i forma ż. od **Turysta**.

Turystowski przym. od **Turysta**; **Turystyczny**: Ruch T. wzmacnia s.

Turystyczność, i, bml., rz. od **Turystyczny**; **Turyzm**.

Turystyczny przym. od **Turystyka**; **Turystowski**: Wycieczka turystyczna.

Turystyka, i, bml. *podróżowanie w charakterze turysty*: Nabrał zamiłowania do turystyki.

Turyzm, u, bml., p. **Turystyczność**: Przy całym turyzmie swoim zawsze będzie miał te same przywyknienia, sądy, tęsknoty i nadzieje. Żm.

[**Turzać** się, a ś., ał ś.] *mocować ś. z kim, barować ś., borykać ś.*

[**Turzanie** się, a ś., bml.] czynność cz. **Turzać** ś.

Turzy, **Turowy**, [**Tuzi**] i. przym. od Tur: Turzej głowy używano za godło. Wóje. Skóry turze, żubrze i dziecie. Sienk. Przen.: *taki, jak turzy*: Kości miał grube, ręce żyłaste, łeb T. Krasz. 2. bot.: Turza trawa, p. **Turówka**.

Turzyca, y, lm. ś I. [T.] *siardź na niektórych zwierzętach (np. na psie, kocie, jeleniu, lisie, zając, owcy)*: Co za T., co za kital. (o lisie). Jord. 2. [T., Gaik, Majówka, Maik, Nowelatko] *wroczystość wiosenna*. 3. a. **Osoka**, **Dzierzęga** bot. (carex) roś. z rodziny ciborowatych. Gatunki: T. gęstokłosa, **Wikswa**, **Osoka**, **Dzierzęga** (c. vulpina). T. ostra, **Rźnięczka** (c. acuta).

Turzycowate, **Turzycowe**, **Ciborowate** rośliny (cyperaceae) rodzina roślin kwiatowych jednoliściennych.

× **Tusa**, y, lm. y p. I. **Tusz**. Troc.

× **Tusić**, i, il *w zamkniętym naczyniu smażyć, gotować, dusić*: T. pieczeń. Buraczki tuszone.

× **Tusować**, uje, owal p. **Tuszować**. Troc.

× **Tusowanie**, a, bml., czynność cz. **Tusować**.

[**Tu stąd**] p. **Tustela**.

[**Tustela**, **Tu stąd**] *stąd*: Nocował przy dzieciak: widzieliście? Jakoz my mogli tustela widzieć? Tet.

1. **Tusz**, u, lm. e, × **Tusza**, × **Tusa** *farba czarna, wyrabiana w Chinach a służąca do wykonywania rysunków, nie puszczająca po zaschnięciu*: T. przedaje ś. w laskach graniastych. Zab.

2. **Tusz**, u, lm. e I. a. × **Dusz** *natrysk, przysznic*. 2. fecht. *użerzenie szwadł.*

3. **Tusz**, u, lm. e muz. *fanfara powitalna, wiwa towa i t. p., wykonana przez orkiestrę*: Orkiestra powitała gości tusem. Słuchali prowokacyjnych deklamacji, którym dawały huczny T. kapelo cygańskie. Stało pięciu trębaczy miejskich, którzy zwyciężąc witali głośnym tusem. [Moi muzykanci, zagrajcie mi T.].

× **Tusz**, u, lm. e *tuzin*: Tu całe much tusze leżą. Karp.

Tusza, y, lm. e I. *ciało ludzkie, stanowiące o objętości człowieka, cielistość, korpulencja*: Człowiek dobrej tuszy. Nabierać tuszy. Z nóg do głowy tenże sam, tej samej urody, tegoż wzrostu, tej tuszy. Zabł. Ta T. apetyt mi dziwnie wzrusza. Jak. W. 2. † T. *otucha, nadzieja*. Pot.

Tuszenie, a, bml., czynność cz. **Tuszyć**.

× **Tuszenie**, a, bml., czynność cz. **Tusić**.

Tuszować, uje, owal I. a. × **Tusować** *malować. lawować, cieniować, rysować tusem*: Portret ś. p. imci pana wojewody ad vivum na papierze tuszowany. Bart. Przen.: T. jaką sprawę = zacięć, zamazywać, żeby przeszła bez śladu, żeby o niej zapomniano. 2. *natryskiwać ciało wodą*. 3. bil. *dolykać bilę lekko, szczerę, przy kiksie*. 4. † T., chir. *przyżęgać, muskać, zwałaszczą uzolaniem srebra (kamieniem piekielnym)*. 5. fecht.: T. *ciąć* = *osłabiać swoim paluszem pęd palaszu przeciwnika, przy wystawie*. 6. † T., pol. *badac palcem przez pochwę a. odbytnicę, T. ś. brać natrysk, używać przysznicy, zlewać ciało pod natryskiem*.

Tuszowanie, a, bml., czynność cz. **Tuszować**: Na rajgiel minią tuszować, złotem ferjować; może go i cynobrem w tuszowaniu ozdobić. Haur.

Tuszowanie się, a ś., bml., czynność cz. **Tuszować** ś.

Tuszownica, y, lm. e, **Tuszownicza** *naczynie, miseczka do tuszu*.

Tuszownicza, i, lm. i p. **Tuszownica**.

Tuszownik, a, lm. i??: Niech ś. pastelem, kredą, tuszownikiem z niemi mierzy tymczasem Krasz.

Tuszowy przym. od **Tusz**: Portret T. Kąpiel tuszowa = *nutryskowa*; *prysznic*.

Tuszy, **y**, **yl** i. *robić nadzieję, dodać otuchy, serca, obiecywać komu, rokować, wróżyć; spodziewać się, ufać, obiecywać sobie, mieć nadzieję*: Mądry nie ma tak mówić: nie tuszyłem, nie spodziewałem się., nie padło to na myśl moje. Górń. Tuszył sobie pozyskać prędko łaskę pańską. Papr. T. komu dobrze, nadzieję mu czynić, serca mu dodawać. L. Tuszył mu dobrze. źle. Troc. T. sobie dobrze, źle o czym. Troc. Jeden drugiemu tuszy do śmiałości. Białob. Marynarz, jeśli z ochotną twarzą a postawą do masztu s. miecee, wszystkim dobrze tuszy. Rej. Zbigniew tuszył Henrykowi, iż od pierwszego wjechania do Polski przystało mieli do niego wszyscy Polacy. Biel. M. Ten nasz dobrotliwy Pan tuszy każdemu wiernemu robotnikowi w winnicy swojej. Rej. Każdy duchownym mu być i wielkim kaznodzieją tuszył Skar. Już, widzę, próżno dobrze T. sobie; poruczam, Panie Boże, duszę moją Tobie. Rej. Ja sobie tak dobrych lat doczekać nie tuszę. Kochan. W tej wielkiej niemocy już mu lekarze o pewnej śmierci tuszyli. Skar. Jeśliście ostrożni a mądrzy lekarze, najdziecie kilaś (kilka) szkodliwych chorób jej, które jej blizką śmierć, obroń Boże, ukazują, a jako źle pulsy, źle jej (kzpltej) tuszą. Skar. (= *nie dobrze nie zapowiadają*). T. sobie czego. Biał. (= *mieć nadzieję czego*). Tuszył, że go wybawi szlachta. Chł. Pokręcił głową, ale rozśmiał się, z czego wraz sobie dobrze tuszyłem. Chodź. Żaden mu zdrowia nie tuszył. Troc. Wszyscy mu tuszą sił dawnych, łaski utraconej przywrócenie. Troc. Tuszyłem, że to neznani. Troc. Nie dobrego o (po) tym nie tuszą. Troc. Tuszę sobie po łasce pańskiej, że... Troc. O skutku sobie dobrze tuszy. Troc. Tuszy mi serce (= *mówi mi serce*). Tuszyło mi to serce. Troc. Tuszę, że ta praca moja daremna nie będzie. Grab. P. (= *pochlebiam sobie, mniemam, sądzę, spodziewam się*). Tuszę, iż dobrą odpowiedź przyniosę. Mick. † Tuszy mi, [Tuszy mi] = *przeczuwam, coś mi mówi, że...* Rej. Ja nie mam zacc dziękować, po djabła mi tuszy. Rej. (= *źle mi wróży*). [Musę masirować ręce od ciebie; hej, nie tak mi zál, jak mi tusy] (= *mam złe przeczucie*). 2. [T.] *gotować co długo w przykrytm naczyniu, dusić, tusić*.

Tuszyniec, **ńoa**, lm. *ńcy stroniak drugiego Dymitra Samozwańca*: Tuszyńcy gońców królewskich nie przepuścili. Dar. J.

× **Tuszysto** przys. od **Tuszysty**. L.

× **Tuszysty** *pełen tuszy, otyły, zażywny*: Tuszystą dziewczkę swą wspaniałą i dorodną. Zabł. *Tuś tu jesteś*: A tuś mi!

[Tuś, tuś, tuś!] *nawoływanie gości*.

[Tut] p. Tu: Już ja jezdem T. Nie tuteś się wychował.

[Tuta], † Tuta p. Tu: T. stoi popisano. Ort.

[Tutach] p. Tu.

Tutać, a, ał, Tutkać *dziec. pić*.

[Tutać, a, ał] p. Tutkać.

Tutaj, [Tedaj] p. Tu.

[Tutajszy] p. Tutejszy: W przedmiocie spraw tutajszych donoszę najuniżeniej. Jaroeh.

[Tutak] p. Tu.

Tutanie, a, blm., *czynność cz. Tutać*.

[Tutanie, a, blm.] *czynność cz. [Tutać]*.

† **Tuteczny**, [Tuteczny] p. Tutejszy; *doczesny; ziemski*: Tuteczni doktorowie. Pot. Biskup T. Groch. W mój kraj T. każdemu przyehodniowi przystęp jest bezpieczny. Otw. [Wszystko poszło

w ten czas wieczny, został tylko płacz T.] W przeciwnościach i ciężkościach życia tutecznego. Skończywszy Zbawiciel nasz tuteczną na ziemi peregrynacją, powracał do Ojca. Stef. Tuteczne wino. Troc (= *krajowe, swojskie*). Tutecznych do siebie zaprosił. Troc (= *ziomków. rodaków*). To przymierze za staraniem króla tutecznego prolongowane być mogło. Boh. Z nas duchownych starych, tutecznych, cośiny znani. Krasz. T. brat cechowy.

[Tutej] p. Tu.

Tutejszokrajowy *tyczący się tutejszego kraju*. Cyw. Nie posiada dziennika tego w zupełności żaden z tutejszokrajowych księgozbiorów. Dzied. Zwyczaj] T. Dzieje tutejszokrajowe.

Tutejszość, i, blm. l. rz. od **Tutejszy**. 2. *społeczeństwo tutejsze, żywioł tutejszy, interesy tutejsze i t. p.*: Przy wyborach T. zbankrutowała.

Tutejszy przym. od **Tutej**; [Tutajszy, Tuteczny, Tuteński, Tuteszy, Tutejszy], † *Tuteczny miejskowy, swojski, krajowy, nie obcy*: Ludność tutejsza. Zwyczaj] T. To jakiś nietutejszy pan. Korz. Malutkim jesteś człowiekiem i nietutejszym. Krasz. T., ego, lm. si rz., *prow. rodak, ziomek, swojak*: Litwin cieszy się na obczyźnie, że znalazł tutejszego.

[Tutek] p. Tu.

† **Tutela**, i, blm. *opieka*: Już mi tylko służyć obowiązkiem i prawdzie pod wszechmocną Jego Mości tutelą. Kaczek.

× **Tutelarny** przym. od **Tutela**, *opiekuńczy*: Prawo rodzicielsko-opiekuńcze, tutelarne i spadkowe. Balc.

[Tuten, tuta, tuto] *ten tu*.

[Tuteński] p. Tutejszy.

[Tuteszny] p. Tutejszy: My, ojczytce tuteszni. Krasz.

[Tutę dój] *tędy*: Do freirki za kopę T. ho. dziół. Tet.

Tutifrut cukier. p. **Gryzетка**.

Tutiun, a, lm. y p. **Tytoń**: To je dopiero T.! już się ta z tym nie zrównają ani debrejskie liście, ani knaster krajany, ani ta i nasz powszedni w obertuehach. Żer.

Tutka, i, lm. i l. a. [Tytka] *zwitek papieru w kształcie trąbki, lejka*: Dziewczęta sprzedają wiśnie i jagody w tutkach. T. do pieprzu. 2. *rukka z bibułki do papierosa, gilza*. 3. *cukier*: T. migdałowa = *masa migdałowa rozcieńczona do rzadkości, następnie owijana na walek, maczana w czekoladzie i napełniana kremem*. 4. *gieol. (terebellum) mięczak brzuchopełzy trąbkowy w utworze eocenowym*. Łab.

[Tutkać, a, ał, Tątkać, Tutać] l. p. Tutać. 2. *żart. upijać się*.

[Tutkanie, a, blm.] *czynność cz. Tutkać*.

Tutkowato przys. od **Tutkowaty**: Papier zwinięty T.

Tutkowaty *podobny do tutki, zwinięty w trąbkę*: Liście tutkowate. Weys.

[Tutok] p. Tu.

Tutor, a, lm. rzy a. *owie opiekun, kurator; wychowawca*: Delegacja zwraca się do tutora, pod którego opieką pozostawał w kolegium, o bliższe co do niego informacje. Okol.

[Tutrać, a, ał] p. Dudrać.

[Tutranie, a, blm.] *czynność cz. Tutrać*.

[Tutu] *nieod., dziec. pić*.

[Tu tu daj, tu tu daj!, Ej tu tu dum!] *przyśpiew*.

× **Tutuń**, u a. a lm. e p. **Tytoń**. Troc. Człowiek może zbytecznie T. kurzyć, tabaki zaży-

wał, tak że mu ś. od tego wstrzymać i odłożyć niepodobna. L. Nie czuję wonności tutunia, który sułtan turecki ciągnie; niechby zaś pod nos zakurzył, wnet użuźnym. Boh.

[Tutże] tuż: A. T. obok ich stoły. Syrok.

× Tuwałja, i, lm. e p. Tuwałnia. Klon. Tuwałje z dziwnemi wzory. Rej.

† Tuwała, i, lm. e p. Tuwałnia. Klon. Więc one serwety wyszywane, więc one tuwalle z dziwnemi wzory. Rej.

Tuwałnia, i, lm. e, † Tuwała, † Tuwałja, × To-walja, [Tuwałnia] i. *rodzaj szerokiego ręcznika, chusta*: Weronika przenajświętszą twarz Pańską tuwałnią otarła. Warg. Przyklekawszy nizko na kolana, otarła cienką tuwałnią twarz Jego. Ody. Magdalena, ły na Pańskie nogi obfite wylawając, miasto tuwałni włosami ścierała. Ody. Wnet białogłowy stół tuwałnią okryły. Tw. 2. *rodzaj ręcznika, który trzymają przed przystępującymi do komunji, przez który kapłan trzyma monstrancję, puszkę z Najśw. Sakramentem, a alumu asystujący przy nabożeństwie patynę a. insygnja biskupie*, w elum: Kryła kwiaty tajemnicza zastona, z rosy i z nikłego światła utkana, tuwałnia cieńsza od najniklejszej pajęczyny. Zer. Już czujny modrzew okrył ramiona cudnością zieleni, jakoby tuwałnią pajęczą. Zer.

[Tuwałnica, y, lm. e] p. Tuwałnia. Zdr. Tuwałniczka.

[Tuwałniczka, i, lm. i] p. Tuwałnia: Cztery tuwałniczki stare. Wej.

Tuz, a, lm. y i. a s w *kartach*: T., w niemieckich kartach o dwóch okach najwyższa karta, toż, co as w francuskich. L. Ma tuza żółtego. Zadać tuza. Zabić tuzem. By też miał leniwy i trzy tuzy, pewnie wygra na grzbiecie guzy. Rej. Czy w kogo wlepić jak w tuza (= jak w obraz), Na co ruszać tuza? można i szóstką zabić. Fred. M. Przen.: Rachować jak na cztery tuzy. Prz. (= jak na Zawiszę). Żart.: Co głowa, to rozum—słowa wyjęte z tuza czerwonego. L. 2. przen. *znacząca figura, dygnitarz, gruba ryba, matador*: Każdy ze współczesnych tuzów mówi z francuska lepiej od Francuzów. Korz. 3. † Tuzem jeździć = jeździć w pojedynkę, jednym koniem: Ociec twój tuzem jeździł lub parą koników, a tyś, widzę, nasprzągał poszosenych woźników. Koch. W. Już teraz tuzem jeździć i kwatrem i dryją tylko o wym należy, co żebracko żyją. Klon. 4. × T. *ta strona na kostce, na której są dwa oka*. L. T. na kostkach, *binio*. Kn. 5. † Trzy tuzy = pewne zwycięstwo, *niechybna wygrana*. Rej. Głupi każe bezpiecznie, jako na trzy tuzy, na szczęście, mając skutek wszelkich swych zamysłów za niepochybny. Opal. Niechaj poganin jak chce ś. nabaży, niech na trzy tuzy każe, wiem, nie wskóra. Jabł. Przen.: Nie do nauki, ale do karzemnych kufsów i tuzów sposobi ś. Smotr. (= do kart, do szulerstwa, do kosterstwa). 6. × Tuzy, przen. = *tuzowanie, razy, bójka, bijatyka; niebezpieczeństwo, zły raz, opał, guzy*. L. Na ostateczne odważył ś. tuzy. Chr. Wojsk tych morderstwa, zaboje i tuzy komuż z was dotąd nie są ogłoszone? Chr. Anton, widząc, że ś. senat już zakrwawił, poszedł w swą, przez co od pewnej zguby ś. wybawił, bo choć skazany nie był na te tuzy, w tumulcie jednak nie uszedłby śmierci. Chr. Poszedł z nim w tuzy—za łby. L. Żart.: Ma tuza i dzwonki na łbie. Troc (= pełno guzów). Przyszło do tuzów. Od koleżki silnego w łapie najczystsze tuzy nas spoty-

kały. Jord. 7. Pijany jak cztery tuzy. Śl. wil. = jak cztery dziewczki, jak bela, jak sztok. 8. [Tuzy pewna gra w karty.

Tuzać, a, ał, Tuzować, × Tuźnić, *ciągać, targać, szarpać, tarmosić; łomocić, grzmocić, bić*. T. ś. *tuzać jeden drugiego, ciągać ś., targać ś., szarpać ś.*: Jak zaczął T. ś. z procesowiczem, wdowę od niego oswobodził. Byk.

Tuzanie, a, bfm., czynność cz. Tuzać.

Tuzanie się, a, ś., bfm., czynność cz. Tuzać ś. [Tuzi] p. Turzy. Bot.: Tuzia trawa, p. Turówka.

!Tuziemczy, !Tuziemny przym. od Tuziemiec *tutaj urodzony, na tym miejscu osiadły; rdzenny, miejscowy*: Tuziemeza ludność.

!Tuziemiec, mca, lm. mcy *mieszkaniec stały na jakim miejscu, tubylec*.

!Tuziemny p. Tuziemczy: Tuziemne ludy Apulji.

Tuzin, a, a, u, lm. y *dwanaście sztuk czego*: T. ma w sobie sztuk dwanaście. Sol. T., tacher, *wiardunk analogiam quandam ad assim habent*. Kn. Wielki T. = dwanaście tuzinów, *gros*. Przen.: Tuzinami = *kupami, kopami, masami*: Wszak to teraz tuzinami w jednym domu na móżów czeka. L. Za każdym moim przycięciem tuzinami z rąk moich pioruny wypadają. Boh. (= *hurmem, gromadnie*). Zdr. Tuzinek.

Tuzinek, nku, lm. nki i. p. Tuzin: T. szpinek. Troc. 2. × T., † Tuzynek *gatunek sukna średniego gatunku*: Od postawu tuzinków złotych 2. Vol. Przedtym T. w zimie, szalon zaś, a najwięcej szarszedron, w lecie zwyczajnym był odzieniem tego nowomodnego mospana. L. Mąż jak czeladniczyśko z pod choru i kruchty z tuzinku i z niepozoru pociesznie wygląda, a jeźmoś jako wojewodzina cel trzyma przed ołtarzem. L.

Tuzinkowo przys. od Tuzinkowy: T. opisane dzieje. Kasz.

Tuzinkowość, i, bfm., rz. od Tuzinkowy: Chóry w tej operze nie grzeszą wprawdzie przeciwko zasadom harmonji, ale ponad T. ś. nie wznoszą.

Tuzinkowy i. × T. przym. od Tuzinek: Tuzinkowe *łachmany*. İz. 2. *zwyczajny, pospolity, nie wydatny, nie wyróżniający ś., nieszczególny, lada jaki, lichy*: Ordynaryjny, tuzinkowe wełny, płótna, obuwie. Poeta, pisarz, artysta T. Lichy towar, T. Dla człowieka pamiętającego o nie-tuzinkowym pochodzeniu koniecznym było i gniazdo odpowiednie. Rol. Koncept T. (= *banalny, oklepany*). Mąż stanu obdarzony zdolnością weale nie tuzinkową. Spas.

Tuzinowy przym. od Tuzin.

Tuzluozek, ozka, lm. czki p. Tuzluk: Wdziął na ś. przy pomocy pacholka T. wyporkami podobity. Sienk. Pan Zagłoba tuzluozki własne znośił, by było czym w drodze nogi przykryć. Sienk. × Tuzluk, a, lm. i f: T. *jaksamitny czerwony, pupkami podszyty, ze trzema pętlcami*. Kotb. T. *altembasowy, atlasem białym podszyty, bez potrzeb*. Kotb. Tuzluków ferendyszowych czerwonych cztery. Mor. Tob. Zdr. Tuzluozek.

Tuzować, uje, ował i. p. Tuzać. 2. *gromić, buzować, bezstać, burzęd, łajać*: Biskupów o tę szaloną chuć ku panowaniu tuzują. Baz.

Tuzowanie, a, bfm., czynność cz. Tuzować.

† Tuzynek, nku, lm. nki p. Tuzinek. Kazano mi przynieść na dwie sukien purpury i tuzynku dostatnio. Dar.

× Tuźnić, i, ił p. Tuzać.

× Tuźnienie, a, bfm., czynność cz. Tuźnić.

[Tużnik, a, lm. i] *łyżnik na tużin łyżec blazanych.*

Tuż przys. I. *tu zaraz, tu w bezpośrednim sąsiedztwie, blizuczno*: T. przed nim albo za nim. P. Koch. Śmierć T. za starością. Prot. Śmierć T. stała u samego okrętu. Zbył. T. u Krakowa dom zmurował. Górn. Jarzmo to już T. nud szjami waszemi wisiało. Stryjk. Sądziłem, iż T. z biezem jedza za mną goni. Szym. (= *w leż tropy*). Z góry wieże dość odległe wydają ś. nam T. przy sobie. Rogal. Po kanclerzach podkanclerze T. zaraz miejsce biorą. Nies. Oto już T. są dni ucisków. Leop. Za nim T. przypada psów gromada. Fel. 2. T. T. = *co tylko, tylko co nie, już już, dopierutko*: Bunt T. T. wybuchną mający zatamowanym został. L. Aż tu kania T. T. ją dogania. Tremb. 3. [T.] *to*: Ekstran zwi kopijki, T. ni (= więcej niż dwie kopiejki, to nie).

† Tużba, y, blm. *teśknota*: Nie wystawia oni na podobną tużbę ani jego, ani mnie. Jeż.

† Tużenie, a, blm., czynność cz. Tużyć.

† Tużny *teśkny*: Stała ś. taka tużna ta szumna, że niech P. Bóg bronii. Jeż.

Tużurczyna, y, lm. y *skromny, ubożuczny tużurk*: T. na nim, Boże ś. polituj!

Tużurczysko, a, lm. a, p. Tużurek.

Tużureczek, czka, lm. czki p. Tużurek: Tak jest chudy, że mu ś. aż żebra zarysowują na eleganckim tużurczku. Prus. Na takie zimno wybrał ś. w samym tużurczku!

Tużurek, rka, lm. rki, [Dyżurek] *rodzaj czarnego surduta męskiego, na dwa rzędy guzików zapinany a przydziewany na wzięty i na uroczystości*: Przyciasny na niego T. Fred. A. Zdr. Tużureczek.

Tużurkowy przym. od Tużurek: Garnitur T. Jęgoność T. (= *chodzący w tużurku*).

[Tużyć, y, ył] I. i † Tużyć p. Tażyć. 2. *chylić ś., kłonić ś., ciężyć, podawać ś. ku pewnej stronie*: Brama Florjańska tuży ku Florjańskiej ulicy.

Twa p. Twój.

[Twać, a, ał] p. Trwać.

Twałek, lka, lm. lki bot. p. Koziook.

[Twanie, a, blm.] czynność cz. Twać.

Twardak, a, lm. i p. Grzyb.

Twardawo przys. od Twardawy.

Twardawy, × Twardowaty *twardły nieco, niezupełnie miękki*: Kartofle jeszcze twardawe, niech ś. jeszcze podgotują.

× Twardnąć, nie, nął p. Twardnieć: Położnicom, gdzieby z zbytniego mleka piersi twardnęły... Syr. Konie z młodości robią bokami, sucha śliwa krawawami twardnie wędzidłami. Bardz.

Twardnieć, eje, ał, [Kwardnieć], × Twardnąć, Twardzieć, Twardzić ś. *stawać ś. twarzyn, kamiennieć*: Bez deszczów ziemia twardnieje jak żelazo K. G. (= *skorupieje*). Grubsze części pozostałe skleją ś., twardnieją i zasklepiają gąsienieg. Boh. (= *teżeją*): Twardnieje mi skóra na rękach. Troc. (= *grabieje*). 2. przén. *stawać ś. zatwardziałym, zacinać ś.*

Twardnienie, a, blm., czynność cz. Twardnieć.

× Twardniecie, a, blm., czynność cz. Twardnąć.

Twardo I. przys. od Twardy; [Kwadro, Cwiardo, Cwiaro]: Resztę grubych brudów w kotle przegotować do twarda. Torz. (= *aż stwardnieją*). T. leżeć. Troc. T. siedzieć na tym krześle. Ugotować jajko na T. Jajko T. warzone. Troc. Zasnął T. Szym. (= *snem kamiennym*). T., tego spać. Troc. Odciągnął do innego zamku, ale

i tam T. wszystko znalazł, i murem i ludem. Biel. M. Nieprzyjacieli na wszystkie strony uciśnął T. Smoleńsk. Tw. (= *ściśle*). Tak twardo trzymają, co im w ręce wpadnie, że dotąd i łokcia ziemi nie utracili. Kłok. (= *krzepko, mocno, silnie*). Wiatr popędliwy nawet i wysokie wieże, i T. szcepione dęby wywala. Bz. T. szeszwany już w miejscu siedzi zając. Tw. (= *ostro, natarczywie, energicznie, gorąco*). T. (surowo) z nim ś. obchodzi. Troc. T. z nią postąpił. L. T. przy kim, przy czym stać (= *nieugięcie, niezłomnie, nieodstępnie, wiernie*). W pierwiastkowym kościele post święty T. chrześcijanie pościli. Pim. Nie mało swoich ustaw wynajdowali a ludowi na ehowanie T. podawali. Żarn. (= *ściśle, serjo, akuratanie*). T. co idzie, oporem, niegadko, nie-smarownie, jak po grudzie. L. (= *tępo, ciężko*). T. w noc poranidem ś. Mącz. (= *dobrze w noc, późno w nocy*). Do Aleksandra W. młoda białogłowa już T. w noc była przywiedzioną. Kosz. 2. myśl: T. leżeć, siedzieć = *niepłochliwie, dać ś. blisko podejść*: Jarzabki w pierwszych dniach polowania siedzą T.

[Twardocha, y, lm. y] *nazwa krowy.*

Twardocyniec, Ńca, lm. Ńce min. *odmiana kasyterytu, kamień cynowy.*

Twardogęby p. Twardousty. L.

Twardogłazy *twardy jak głaz*: Twardogłaze marmury. Otw.

× Twardogłowo, a, blm., rz. od Twardogłowy. L.

Twardogłowy *głowy twardej, tępogłowy, niepojętby; uparty*. L.

Twardokarki *mający kark twardy*: Koń T.

Twardokopytny *mający kopyta twarde*: Twardokopytne bieguny. Ml.

Twardokościasty *mający kości twarde*: Przywiedziono szkapę starą, z pod dragona, twardokościastą. Krasz.

† Twardokrzyczny *twardo, gromko, ostro, stanowczo krzyczący*: Twardokrzyczni Żydowie.

Twardokuty *tego, ściśle wykuty*: Twardokute blachy. Pot.

Twardoolów, owiu, blm., myśl. *ołów twardy*: Pocisk sporządzony z mieszaniny ołowiu miękkiego z twardoolowiem.

Twardoostry *twardy i ostry zarazem*: Twardoostra stal siekiery. K. G.

Twardopyski p. Twardousty.

Twardosercy *mający serce kamienne, zatwardziały, nieużyty*.

Twardoskibiasty *odznaczający ś. twardemi skibami, twardą glebą*: Twardoskibiasta Ftyja. Ml.

Twardoskorupy *mający twardą skorupę*: Żółw T.

Twardoskór, a, lm. y bot. *rodzaj grzyba*. T. jeleni (elaphomyces granulatus).

Twardoskórny, Twardoskóry *mający twardą skórę, twarde pokrycie*: Twardoskórne chrząszcze. Śl. wil.

Twardoskóry p. Twardoskórny: Twardoskóro jagody. Troc. Dąb T. Glin.

[Twardosłodzie, i, blp., Kwardosłodzie] *gatunek jabłek.*

Twardosz, a, lm. e bot. p. Przykłąk.

Twardoszyi, Twardoszyiny *mający twardą szyję*; przén.: *hardy, uparty, ociętny, cięty*. Mącz.

Twardoszyiny p. Twardoszyi. Śl. wil.

† Twardościasty *ociętny, niepocony, cervicosus*. Mącz.

Twardość, i, lm. i I. blm., rz. od Twardy; [Kwardość, Cwiardosc]: T., opór, jaki ciało stawia

przedzieraniu ś. innego ciała między jego cząstki. Wiedzą iż na twardości, nie na pieszczotach dzieło rycerskie ś. zasadza, nie zażywają potraw smakowitych. Star. (= na harcie). T. ku nauce, *indocilitas*. Mącz. (= twarda głowa, tępość). Trudno było zamku mocą dostać dla twardości z przyrodzenia miejsca. Stryjk. (= mocności, tęgości, niedostępności). 2. † T. zatwardzenie, obstrukcja: Lekarstwo, którym rozpędzisz krę i T. z żołądka. Sien. 3. † T. utwierdzenie niebieskie, sklepienie niebieskie, firmament. Ps. flor.

Twardospizany z twardego śpiżu zrobiony: Twardospizana przyłbica. Ml.

Twardosrót, u, lm. y myśl. *gatunek śrótu*: T., kule, przybitki, kapsle.

† **Twardotrawy** najtwardsze rzeczy trawiący: Twardotrawi strusiowie. Biel.

Twardouchy mający słuch tępy; przen.: *gluchy na prośby, nieuproszony*: Twardouche skały. Zim.

× **Twardoustość**, i, blm., rz. od **Twardousty**: Na T. lekarstwo. Lk.

Twardousty, **Twardogęby**, **Twardopyski** twardy w ustach, w pysku, mający twarde usta: Koń ten jest T. Troc. (= niełatwo daje ś. kierować). T. koń: nie rodzi ś. koń takim, ale nieumiejętna ręka takim go czyni. Kluk. Twardoustej szkapie. Ocz. Koń T. potym go zrzuć z siebie. Nies. Trzy żelazne wędzidła krygowe, poślacane, jakie dla twardoustych koni używane. Goł. Przen.: *nieokiełzany, krnąbrny, niepołamany, nieukrócony*: Potrzeba twardego wędzidła na tę twardoustą szkapę tego upornego człowieczego przyrodzenia. Rej. Twardouste żądź naszych wyskoki. K. G. Lud krnąbrny i T. Poręb.

× **Twardouściec**, eje, ał i. twardoustym ś. stawać, tracić czułość w pysku: Twardouścieje koń. Dor. 2. przen. (o ludziach) stawać ś. trudnym do rządzenia, kierowania, krnąbrnieć.

× **Twardouścienienie**, a, blm., czynność cz. **Twardouściec**.

× **Twardowato** przys. od **Twardowaty**, *twardawo*.

× **Twardowaty** p. **Twardawy**. L.

Twardowłosy mający włosy twarde. Kn.

× **Twardozatruty** silnie zakorzeniony: Taka twardozatruta wiara u tych Tatarów, że... Śł. wil.

× **Twardoziemny** tyczący ś. twardej ziemi: Twardoziemne skały. Biel.

Twardówka, i, lm. i l. anat. = a) T. oczna a. oka, białkówka, † białka oka twarda (Kirch), † białka gruba (Krup.), † białka grubostyczna (Ryszk.), † białka białkowa (Perz.), białek oka (Klink) (tunica albuminea oculi s. sclerotica). b) × T. móżgowa, † Sklerotyka p. **Opona**. 2. lek.: Garbiak twardówki, p. **Garbiak**. 3. okul.: Twardówki przebiecie a. przekłócie (scleroticonyxis). 4. patol.: Wydęcie twardówki (sclerectasia). Zapalenie twardówki (scleritis).

Twardówkowy przym. od **Twardówka** (scleratis).

Twardy, [Kwardy, Cwiardy, Ćwiardy, Cwardy, Cwiardi, Cwardzy] i. nie miękki, ścisły, zbity, z trudnością dający ś. rysować przez inny: z trudnością dający ś. rozdzielać na składowe części: T. kamień, chleb. Twarda kość, pestka. Twarde żelazo, poślanie, łoże. Twarde jeszcze mięso. Troc. Twarde jajko. Troc. Trzeba mu czym twardym przeorać grzbiet. Haur. Czym twardym wyszorowanej zatkać mu trzeba gęby.

Troc. Wszelkie ciało, które mierną siłą ścisłone być może, nazywa ś. miękim; które zaś tak znacznie ś. nie ścisła, twardym. Hube. Gdy części jednego ciała tak z sobą spojone, że trzeba znacznie siły zażyć na rozdzielenie ich, w ten czas to ciało nazywamy twardym, gruntownym i stałym. Rogal. Tygłe te, gdy z ognia wyszły, były tak twarde, że o stal bite, ognia dawały. Torz. Drzewo twarde: dąb, buk, grab, wiąz, klon, jesion. Łab. Twarde drzewo do rżnięcia. Troc. Drzewa dzielą ś. na twarde i miękkie. Jak. J. Do twardech (drzew) należą: dąb, brzost, trzmiel, orzech, jarząb, obrostonica, grabina i płonka. Jak. J. Na twarde drzewo twardej potrzeba siekiery. Fred. M. (= przen.: *klin klinem wybić*). Niedobrze, kiedy sternik czym twardym nie dogłada upornego flisa. Haur. Im kot starszy, tym ogon twardszy. Prz. Włos T. Szym. (= *sztywny, szorstki, szczeciasty*). T. grunt, gęsty, nie gębczasty, nie pulehny, nie czepiasty. L. Rola bardzo twarda być musi, na której stop robotników nie poznać. Tur. Twarda rola strudziła wołu starego, a pracy na niej nie znać. Skar. Twarda ziemia = *stala ziemia, ląd, susza, kontynent*: Twarda ziemia, stala ziemia, tęga ziemia, nie wyspa. L. Floty po ziemi twardej, lądowe wojska po morzu prowadzić. L. Porwie, gryźnie, aż gruska twarda. Kras. Ten napis twarde zachowają glazy. Niem. Ten robaczek twardszego od was zgryź orzecha. Mick. Przen.: T. orzech do zgrzyżenia = *trudność nieluda, sęk, szkopol*. T. munsztuk ostry. L. Kłaseć T. kryg a twarde wędzidło na tę twardoustą szkapę. Rej. Miłość enoty toć to jest najtwardszy munsztuk białym głowom. Gór. 2. *tępy, zakuty, niepojętny*: Twardego rozumu, eo niełatwo pojmuje, czego ucza, *indocilis*. Mącz. Twarda głowa. L. 3. *tegi, zdolny, mądry, solidny*: Twarda głowa, *aliter* moena, tęga, uparta głowa. L. Ta jego praca, to było staranie, nad którym twarda pracowała głowa. Szym. Dopuszczam inszym bawić ś. twarde mi rozumy i wywody rzeczy trudnych do wyrozumienia. Rej. 4. *wytrzymać, zahartowany, hartowny, uporny, nieugięty*: Twardej (mocnej) głowy. Troc. T. na trunek. Troc. (= *może dużo pić, nie upiwszy ś.*). T. na truły. L. Miękkie kobiety krzyki bóleści wydawały, mężczyzny, chociaż twardsze, tam łzy wylewały. Przyb. T. do płaczu, na łzy. Troc. (= *nieśkory do płaczu*). Twarda natura (czyja) = *nie byle co ją ruszy*. Jeżeli był jaki człowiek T. a. czarownica, co ś. nie chciała przyznać... Wóje. Człowiek T. w karku, twardego karku (= *sztywnego*; człowiek uparty; dumny, nie lubiący ś. kłaniać komu, *nieuległy, hardy*). Lud twardego karku jest. Wuj. [Twarde Polaki] = *zabite zagorzale, fanatyczne, zakamieniałe*. Lubo słuca, twardszym jest nad skały, zostając w enocie swojej stały. Li. Gdy koń twardej gęby, moeno mu żelazem załamują zęby. Rej. Tatarzy są twardzi mahometanie. Kłok. [Chłop T. w gębie] = *wypierzona gęba; wymowny, wygadany, wyszczelony*. Im dawniejsi w błędzie, tym twardsi byli. Skar. (= *zatwardziali, uporczywi, więcej zakamieniali, nieoprawniejsi*). Przen.: Zbożo twarde do młóćby, niewyluskne. Kn. [Krowa twarda w wymieniu, twarda do doju] = *o twardech, trudno wydzielających wymionach*. 5. *nieczuły, nieużyty, nieubłagany, nieuproszony, niechudzki, niewzruszony, obojętny, niełitosny, niełitościwy, zimny; srogi, surowy*: Serce jego nad dyament twardsze. Lubom. Twardszy nad nakowalnią był i nad krzemieniem.

Kulig. Jest to dusza twarda i nieużyta. L. Na to wszystko T. jak skała. L. Teraz tak ludzie twardzi, jak kamień, niezum ich nie poruszysz. L. To ezłowiek T., nieprzelamany dla zbytku enoty. L. (o Katonic). Widzieli, zem twarda na prósy. P. Koch. Nie była chętniejsza temu lub owemu, jednako s. twardą stawila każdemu. P. Koch. Onby miał kogo miękezyć, a samby miał być T. kamień. Górń. Przen.: Twarda ko nieczność (= *nieubłagana; przykra, a jednak nieuchronna*). Twarde życie. Dał król twardą a ciężką odpowiedź wszemu ludu. I. eop. (= *stanowczą, nieprzyjemną, przynębiającą*). Ten T. postępek gniewa mię. L. Nie zaraz do twardych słów. Kn. (= *przykrzych, niełagodnych, gwałtownych, fułkiwych, do wymysłów*). 6. *ściśly, surowy, ostry, karny, skrupulatny*: T. post. Za dawnych królów uczciwość na dworze taka była, jak w twardym jakim klasztorze. Górń. T. rygor. Twarda dysecyplina. 7. *silny, mocny, niedostępny, niezdołoty, niepożyty, obronny, warowny*: Kraj ten ma w sobie miasta i zamki twarde. Paszk. *Minutissima ars, czyście obronny*, T. zamek, twarde miejsce. Mącz. Długo zamek szturmowali, lecz mu nie uceznili, bo w twardym miejscu leżał. Paszk. Twarde i niedołyte zamki. Nagur. Troja jest to miejsce z przyrodzenia dosyć twarde i mocne. Baz. Ja s. oglądam tylko na twarde położenie miejsca i na żołnierze, któremi Amurat te miasteczka osadził. Baz. Tyś baszłą Dawidową tak mocną i twardą, co i szturmom najsroźszym stoisz zawsze hardą. Mias. Miast natwardziejzych. Rej. 8. *trudny, ciężki, uciążliwy; przykry, niebezpieczny*: Poczynaj od wolnego coraz do twardszego. Troc. Twarda tobie jest rzecz przeciwko niepodobieństwu wsparć. obracać. Rej. Obmówcom i zardzościwym twardą jest i cierpką enota. Birk. Miejsce twarde ku dobyteu. Biel. M. Miał czynić z twardym nieprzyjacielem. Rej (= *mężnym, walecznym, bitnym, niepokonanym*). Jesliby on, który płacił, mianować nie chciał, na jaki to dług płacił, tedy z prawa przyjdzie wytrącić to, co dano, z twardszej a. cięższej sumy. Sz. (= *z większego, znaczniejszego długu*). Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one złote abo tuste, ale to są lata żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nie ladajako pożyć; już tu wszystko, jak z kamienia kował. Podw. Twarde warunki życia. Wiersz. T. i nieskładny szedł mu, jak z kamienia. L. (= *niegłutki, niephunny, nieskładny, niedźwięczny*). Styl T. Na najtwardsze s. narażał okazje. Troc. Nasze tu twarde niedole zamieniają s. w choroby. Słow. 9. Dźwięk T. = *dosadny, silny, dobitny, energiczny*: Gdzieniegdzie ton twardszy, jak grzmot: to strzelanie. Miek. W noey cisza slucha długich, miarowych twardych opowieści zegarów o nędzy ludzkiej. Wroc. 10. T. sen = *kamienny, głęhoki, mocny, tegi, nieprzebudzony*: Sen zapominały, spanie twarde, letarg. Sien. Nieprzebudzony ezłowiek abo sen T., nieprzerwany. Kn. II. [Twarda jesień] = *poźna jesień*. 12. [Noc twarda] = *noc cienna*. 13. Woda twarda = *studenna, źródłana, nie rzeczna*: Wody twarde, w których s. mydło nie rozpuzema. Kluk. Wody studienne i źródlane twardemi zowiemy. Hube. 14. † T. pieniądz = *talar*. T. talar (= *bity talar*). Twarde pieniądze, talery. Gostk. (= *grube pieniądze, nie drobne*). L.). Pół twardego. Troc (= *pół talara*). Cztery kroć sto tysięcy talerów twardych z sobą tu przywiozła. Wóje. 15. [T.] nieprzytomny: Został T. (= *sztynny; strcił przy-*

tomność). 16. anat.: Opona twarda mózgu i rdzenia, błona mózgowa twarda, † błona gruba (Krup), † błonka gruba, † tęgą mózgowa błona (Perz.), † twarda matka (Krup.) (dura mater). Twarda błona oka p. Twardówka. 17. bot.: Huba twarda, p. Huba. 18. embr.: Błona twarda, p. Kosmówka. 19. fl. Twarde morze = *morze wzburzone o fali krótkiej*. 20. gór.: Murmur T. = *nazwa niewłaściwa skal twardych, używanych na wyroby, np. serpentynów, porfirow i t. d.* Łab. † Twarda skała w kopalniach olkuskich = *wapień podstawowy tryjasowy, twardszy od nalkładowego dolomitowego*. Łab. 21. gram.: Samogłoski, spółgłoski twarde. 22. lut.: Odlew T. = *surowizna spuszczone z wielkiego pieca lub przetopiona z pieca płomiennoego i polana wodą a. oillan w czyl, skutkiem czego, na powierzchni przymniejszej, bieleje i twardnieje*. Łab. Surowizna twarda = *jakakolwiek surowizna, w czyle odlewana*. Łab. 23. kip.: Wino twarde = *w najwyższym stopniu wytrawne*. 24. min.: Falunit T. = *Kordjerit*. Mangan T., ruda manganu twarda = *Psylo-melan*. 25. muz.: Twarda p. 2. Dur. 26. myśl.: Ptak T. = *niepłochliwy, do ostalka dosiadający, nie ruszający s. z miejsca*. Kuropatwy od zwyżaju twardego dosiadywania znane są pod nazwą kamionek. Twarda stopa = *palowanie w suchym polu*. Sokół T. do noszenia = *sokół trudny do oswojeniu*. Gły s. trafiło gniazdo sokółów twarde do noszenia, dzień i noc noszono na rękawicy, aż bezsennością zlagodniał. Wóje. 27. piw.: Twarde piwo = *silnie odurzające, z pianą nietrwałą, grubo pęcherzykową*, 28. patol.: Rak T., × skir (scirrhus). Rapowica twarda. Tętno twarde (pulsus durus). Wrzód T. = *wrzód przy-miotowy pierwotny (uleus syphiliticum induratum s. ulcus durum)*. 29. poł.: × Błona twarda jaja płodowego (Mian.), kosmówka, † błona skórzana (Girt.), × skórówka, skórzanka, × błona naczyńkowa, † żylista (Krup.), † żyława (Roż.), † żyłasta (Perz.) (ehorion). 30. rzeźb.: Rzeźba twarda = *rzeźba bez życia, martwa, sztywna*. 31. wet.: Koń T. w pysku = *nieczuły na wędzidło*. 32. wggł.: Węgle twarde = *węgle dębowe, brzożowe*. Łab. 33. zdń.: Polewa (na kasse) twarda = *wymagająca silnego ognia dla stopienia s.*

Twardza, y, blm. stal.

Twardzenie, a, blm. I. czynność cz. Twardzić. 2. czynność cz. Twardzić.

Twardzenie się, a s., blm., czynność cz. Twardzić s.

Twardziczka, i, lm. i bot. p. Żywistka.

Twardzickowe rośliny, bot. p. Żywistkowe.

Twardzić, i, il *robić twardym, hartować*: T. odlew żelazny. Ogień twardzi i suszy. Troc. Strzały T. hartem. L. Pepek dziecięciu trzeba olejem pomazać, bo on skórę twardzi i brońi przeciw tym rzeczom, któreby miały subtelność ciała urazić. Spicz. T. s. I. *twardzić siebie, hartować s.*: Mieszkańcy tego kraju na wojnę s. twardzą. Przyb. 2. p. Twardnieć: Koral, roślina miękka, pod wodami zgina s., a owiana powietrzem, na wierzchu s. twardzi. Przyb.

Twardzić, eje, al p. Twardnieć. And. z Kobył., Troc. W sam marur już serce twardzieje. Lubom. Żydzi coraz twardzieli. Skar.

Twardziel, i, lm. e. I. bot. (sclerenchym) *tkanka roślinna, złożona z komórek złwieńialych, ale zawierających zaróół, stanowiąca weonętrzną, bliższą rdzenia część drewna*. 2. patol. *stwardnienie (scleroma)*: T. nosa (rhinoscleroma).

Twardzielowy przym. od **Twardziel**. Patol.: Zapalenie wsierdzia twardzielowe (endocarditis sclerosans).

Twardzina, y, lm. y p. **Twardzina**: Krzemienistą ziemię wybierać aż do samej gruntownej twarżyny, bo czasem ś. trafi twarda ziemia, a pod nią będzie miękka. Haur.

Twardzioszek, szka, lm. szki bot. p. **Grzyb**.

Twardzina, y, lm. y, **Twardzina** l. a. [**Twardź**] rzecz twarda: To chyba mięso końskie, T! Był przy oddzieleniu północnej jej (belki) części od twarżiny południowej. Zer. 2. *grunt twarży*: Na twarżźnie jak orać. Haur. Zbiegysz twarżzinę, w piasku pocznie ś. mordować, *densum littus*. Zebr. 3. lek. = a) *stwardniałość* (scleroma, carcinus eburneus). T. noworodków (scleroma neonatorum). T. palców (sclerodactylia). T. skóry (sclerodermia). b) p. **Modzel**: Twarżizny na nogach, rękach, kolanaach, martwaki, modzele, odciski, nagniotki, narostki. Dyk. M. 3. zł. *żelazo*.

[**Twardź**, i, lm. e] p. **Twardzina**.

Twarogowato przys. od **Twarogowaty**.

Twarogowaty l. do **twarogu** podobny, serowaty. 2. patol.: × Zapalenie płuc **twarogowate**, zserowacenie płuc (pneumonia caseosa).

Twarogowy, **Twarożny** przym. od **Twaróg**: Ciasto **twarogowe**. L. (= *zmieszane z twarogiem*).

Twarożek, żka l. lm. żki p. **Twaróg**. 2. † **T.**, żka, lm. **żkowie** m. ten, *co lubi jeść twaróg*: T., który ś. **twarogiem** rad karmi, *fistellus*. Mącz.

Twarożny p. **Twarogowy**. L.

Twaróg, ogu, lm. ogi l. **mleko zgęstniałe**, z którego po oddzieleniu śmietany i serwatki robią ś. sery: Po zebranej z mleka śmietanie zostaje ś. T., część zgęstniała, i serwatka wodna; oddzieliwszy tedy serwatkę, z **twarogu** robią sery. Kluk. T., ser świeży, w garku ogrzany i wyciśniony, na pirogi lub do ciast ś. bierze. L. Na sery niezbyt bardzo podbierać śmietany, aby T. nie był jałowy, bo gdy ser tłusty, każdemu do smaku przypadnie. Haur. T. kładzie ś. w formy i z niego ser ś. robi. Wóje. Żart.: Ustąp, gównu, **twarogowi**. Prz. 2. chem. × T., *sernik*, *serzeń*, *caseina* (caseinum). Zdr. **Twarożek**.

[**Twaróżka**, i, lm. i, **Twaruszka**] *mały serek spleaszczony, o silnym zapachu, wyrabiany głównie w Ołomuńcu*: Dwie **twaruszki** a jeden Żyd to są trzy smrody. Prz.

[**Twaruszka**, i, lm. i] p. **Twaróżka**.

Twarz, y, lm. e a. × y l. bart., p. **Tworz**. Skr. 2. † **T.** *twór*, *stworzenie*, *istota żyjąca*. B. Sz., Głos., Napom. Te niewieście rzeczy słuszają jej bliższym, to jest dziewce a. którejkoli ziemskiej twarzy. Ort. Boskie i ludzkie prawa wywróciwszy, jak bydlę, T. niema, żyje. Górn. Dłużej kruk żyw, niż człowiek, a to niema T. Rój. I bestje, i nieme twarze, i drzewa, i ziemia nas potępi. Skar. 3. † **T.** *osoba*, *pleć*, *ród*: Który przyjmuje a poznawa T. na sądzie, niedobrze czyni, bo takowy i za kęs chleba opuszcza prawdę. Leop. (względ na osobę. L.). Rycerz a. panosza cześć żeńską T. Pśń. † **T.** *cuDNA* = *pleć piękna*. A je z mnogą **twarzą** *cuDNA*, a będzie miał rękę brudną. Pśń. Męska T. Ort. 4. *przednia strona głowy*, *lica*, *oblicze*; *policzek*, *policzki*: Strona głowy przednia, w której czoło, oczy, nos, gęba; u człowieka T. i oblicze, u bestji T. Kn. A był rumiany a krasny na wejrzaniu, a nadobnej twarzy. B. Sz. T. pałała. Orzech. Patrzej, jako T. białą zdobi wstyd rumiany. Kochan. Abyśmy też twoję T. wdzięczną oglądały i gościa tak miłego mile przywitały. Kochan. Wyda mię

T., gdy ś. serce źle czuje. Kochan. Sroga a straszliwa T. Górn. Na **twarz** piękną, ale w wierze daleko piękniejszą była. Skar. Ona urodziwa i śliczności pełna T. krwią ś. zalała i oczy podsiąły i T. ospetniała. Skar. Był **twarz** pięknej, białej, do której ś. rumianość panińska przymieszowała. Skar. Całując oczy i T. jego, chwalił one postępkę ucznia swego. Skar. Głowa ludzka dzieli ś. na część włosami pokrytą i na T. Perz. Uważaj chorego, na **twarz** czy bład, czy żółty, czy rumiany, czy czarny. Perz. Na wielbłądzie wspank go posadzili, **twarzą** do ogona. Zigr. W T. wiatr, słońce, *adversus sol*; w T. ś. bijąc, wzięte rany, *adversa vulnera*. Kn. **Twarzą** na ziemi. L. Obróć ś., niech ci w T. patrzę. L. (= *w oczy*). W T. cię całuje, a z tyłu stych kładzie. Kulig. W T. mu ś. przecewił. Zigr. (= *wbrew*, *wręcz*). Nie śmiał **twarz** podnieść zwyciężony dobrodziejstwy. Górn. (= *oczu podnieść*). **Twarzą** w T. Białob. (= *oko w oko*). T. w T. Kłok. Mówił Jehowa do Mojżesza **twarzą** w T., jak mówi człowiek do przyjaciela swego. Bud. **Twarzą** w T., obliczno do oblicznego. Leop. Arabczyk, miasto tych; słów: T. w T., ma te słowa: bez pośrednika Chaldejczyk te słowa: **twarzą** w T. wyłożył: słowo w słowo. Boh. Z nich był jeden starszy, drugi młodszy **twarzą**, w nim linje Ulissa podobieństwo żarzą. Jabł. Kobiecej **twarz**. L. (o mężczyźnie). Ja go nie znam z **twarz**, ale z listów aż nadto. Boh. (= *z widzenia*). Aż pewny z **twarz** tylko znajomy wypada: łap za rękę, jak ś. masz, mój śliczny? powiada. Iż. Bardzo miły z **twarz**. L. (= *na wejrzanie*). Wiele już tu ładnych kobietek w **twarz** sobie intraty założyło. L. Przed tak wielkim Sakramentem upadajmy na **twarz**! Pśń. Uderzył kogo w T. (gm.: w pysk). Dostał po **twarz** (= *dostał policzek*). T. łacno wynurzy, co ś. w sercu burzy, T. umysłu zwierciadło, wyda wnet, co tam padło. Kn. (= *wyraz twarzy*, *fizjonomia*, *mina*). T. nie zawsze umysłu odkrywa. P. Koch. Widział Jakub, iż Laban nie pokazywał mu takiej **twarz**, jako pierwiej. B. B. Gdyć co dają, przypatrz ś. **twarz** dającego. Bardz. Od żony nabechtany, niechętną T. siostrze pokazywał. Skar. Nie chciej **twarz** kwasnej pokazywać. Prot. Piękność jest T. przyjemna, luba, wesoła, a która pragnie przystojności; a szkaradość zasię T. ponura, przykra, smętna, mierziona, a która chciała jest na nieprzystojność. Górn. T. uśmiechliwa, niechętna, płacziwa. L. **Twarzą** wesołą obłudę pokrywa. Tw. Zawsze wesołą fortuny T. znała. Warg. T. postawna, ustrojona nazbyt. Troc. T. afekt wynurza, wyraża. Troc. T. poehmurna. Troc. Ochotną pokazała T., a w sercu zdradę tać. Troc. T. odmienić. Troc. T. bez cery. Troc. **Twarz** kształt, fizjonomia. Troc. Rysy, kontury, linje **twarz**. Pryska mu zdrowie z **twarz**. Kras. (zwykle: tryska mu zdrowie z **twarz**). W dziecinnej swojej **twarz** nosi matczyne rysy. Niem. Ile krwi tylko ludzie widzą w mojej **twarz**, tyle tylko z mych uzeuł dostrzegą w mych pieśniach. Mick. T. pełna, okrągła, rumiana, pociągła, wydłużona. Rumiany na **twarz**. We wrotach stanął, T. odwrócił bładą. Słow. Tak! T. moja bład! z inną cię **twarzą** w czas szczęśliwy witał. Słow. Na **twarz** była zgrzyzota widoma. Słow. Z ram złoconych niejedna T. bład, której z wiekami ściemniały kolory, T. przodków patrzy smutna. Słow. Nie była to już T. człowieka, lecz głowa mego starego wielbłąda; spojrzął. a spojrzął z **twarzą**.

lak litosną, że rozplakałem ś. jak dziecko głośno. Słow. T. hipokratyczny, p. **Hipokratyczny**. Do twarzy co komu, komu w czym = *dobrze, pięknie, stosownie, gustownie*: Kapelusz do twarzy. L. Cale nie do twarzy była ubrana. L. Wolę być modnie, choć nie do twarzy ubrana, aniżeli do twarzy, a odstępować mody. Kraj. M. Kapelusz ten poważną mu dawał postać i służył do twarzy. L. Zrzędzić to nawet starym nie do twarzy. Dudz. Przen.: *osoba, osobistość, postać, kreatura, figura*: Na każdym kroku spotyka ś. tu nowe twarze. 5. † T. obraz, *podobieństwo, wzór, kształt, wizerunek*: Mówił święty do lwa: przystojniej, abyś mi ty ustąpił, bom ja jest twarzą Bożą uczczony. Skar. 6. † T. przen. *przód, czoło, front*: Przed twarzą brony, która przybiegała aż do obliza sieni bronnej wewnętrznej, pięćdziesiąt łokci wymierzył. Leop. (przed przodkiem bramy. Leop.). 7. † Zła T. = części *rodne kobiece*. Mur. 8. anat.: T. kostna, kościec twarzy (facies ossea). 9. myśl. *głowa psa*. 10. patol.: T. lwia (z trądu) (leontiasis faciei). T. olbrzymia = *nalumerny rozwój twarzy* (macroprosopia). T. szeroka (chamaeprosopia). Niedokształcenie twarzy (ateloprosopia). Porażenie twarzy (prosopoplegia). Rozszczepienie twarzy (prosoposchisis). Wyraz twarzy (fisiognomia). Zdr. **Twarzyczka**, [Twarzynka]. Zgr. **Twarzysko**, [Twarzycal].

† Twarzać, a, ał i † T. ś. p. **Tworzyć**: Co rano i przez dzień wydoją, to z tego w noey sera twarzają. Otw.

† Twarzanie, a, bfm., czynność cz. **Twarzać**.

† Twarzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Twarzać** ś.

× **Twarzność**, i, bfm. T., *posset etiam dici* tworność, od tworzenia, różna T., różny kształt natury, postaci, twarzy, *species animalium, genus, forma*. Kn.

† Twarzny *gatunkowy*. Sł. wil.

† Twarzobrakownik, a, lm. *cy obłudnik*, † i e m i e r n i k. Burl.

Twarzowy przym. od **Twarz**, *obliczowy* 1. Żółte, głęboko wpadnięte policzki, uwydatniające grube twarzowe kości. Gad. 2. anat.: Nerw T. (nervus facialis). Tętnica twarzowa (arteria facialis). 3. anat.: Kąt T. (gonion). 4. patol.: Kurez T. (prosopospasmus). Rwa twarzowa (prosopalgia). 5. poł.: Poród T. = *poród twarzą naprzód*.

Twarzycal, y, lm. e p. **Twarz**. Słow. Takí na tej twarzy uczerniały, jakby od „zaczątku“ tego tu świata po ziemi chodził. Kon.

Twarzyczka, i, lm. i p. **Twarz**: Zdrowie i poeiecha moja tak wdzięczna twarzyczka Twoja. Groch. Obaczył pod siatką twarzyczkę i zalsnął, Troc. Szpotna T. Troc.

[Twarzynka, i, lm. i.] p. **Twarz**.

Twarzysko, a, lm. a p. **Twarz**.

[Twarzysty] *mający dużą twarz*.

Twe p. **Twój**.

Twierdz, y, bfm. 1. [T.] *twardność*; przen. *niepozyla trwałość*: Takla T., jak żywa skała: rąb i rąb, a nie ubywa. Ork. 2. † T., p. **Twierdza**: Henryk nad Prądnikiem zbudował T. jedną, a drugą u Miedzyboża; Konrad, chcąc mu zburzyć T., przycięgnął do niej. Biel. M.

Twierdza, y, lm. e, † **Twardza**, † **Twórdz**, † **Twierdz**, † **Ćwierdza**, † **Ćwirdza**, [Cwirdza, **Ćwierdz**], † **Twarzycal** 1. *miejsce obronne, obwarowane, fortyfikacja, bastjon, reduta, gród, cytadela; warownia, forteca*: T. obronna, kasztel, baszta, zamek obronny, część fortecy. L. Wiel-

kie Łuki sławną były fortecą, do której dwańście twierdz naokoło wystawionych przystępy bronilo. Boh. Podszaniecowawszy ś. pod najwyższą twierdzę, która fortecę od wojska naszego zastaniała, wysłano ku tej twierdzy jednego piechura. Boh. Poddać twierdzę. T. poddała ś. Dobył każdego zamczku ich i odzierał każdą twierdzę ich. Leop. (każdą ogrodę ich. Leop.). Silna, niezdojyta, niedostępna T. Król wszedł dla obejrzenia wałów dotąd dziewiczej twierdzy. Kol. (= *niezdobyte dotąd*). **Twierdzą** (twierdzę) tę opatrzyć trzeba. Troc. 2. † T. niebieska = *utwierdzenie niebieskie, sklepienie niebieskie, firmament niebieski*: Niechaj ś. stanie T... uczynił Bóg twierdzę, i oddzielił wody, które były pod twierdzę, od onych, które były nad twierdzę; nazwał Bóg twierdzę niebem. Leop.). Niechaj ś. staną światła na utwierdzeniu nieba, aby świeciły na utwierdzeniu nieba, a oświecały ziemię. Leop. (na twierdzy nieba, Leop.). 3. przen.: *przedmurze, puklerz, tarcza, obrona, zasłona, ochrona*: Twierdzo Polski i wielki zaszczytie! L. Panie! Tyś moją twierdzę i tarczę. Troc. 4. × T. przen. *moc, siła, waga, ważność, powaga*: Przykłał królów jest twierdzę prawa. Djar. gr. Dekreta sądów asesorskich teje mają być wagi i twierdzy, eo i dekreta sejmowe. Vol. Co mi za T. tego, który wszystko twierdzi, od tego, którego twierdzi? Bz. (= *powaga, auctoritet*). 5. × T., bfm., zb. *załoga, garnizon*: Nieprzyjaciel tysiąc twierdzy w niewolę zabrał. Troc.

Twierdząco przys. od **Twierdzący**, *w sposób twierdzący, twierdząc, potakując*: Skinał głowę T.

Twierdzący 1. im. od **Twierdzić**, *potakujący*:

Zdanie twierdzące. Odpowiedź twierdząca. 2. a.

× **Afirmatywny** fil. Sady twierdzące i przeczące (iudicia affirmativa et negativa). Twierdzące są takie sady, w których treść orzeczenia przypisujemy podmiotowi. Str. Sady ogólnie-twierdzące, szczegółowo-twierdzące. Str.

Twierdzenie, a 1. bfm., czynność cz. **Twierdzić**.

2. lm. a to, czego trzeba dowieść, *zalozenie, teoremat*: T. gieometryczne. T. Pytagoresa („centum bovum“). Fil.: T. dynamiczne (= *tyczące ś. dynamiki*, p. fil. Dynamika). Prawo tożsamości stanowi zasadę logiczną wszelkiego twierdzenia (principium positionis). Str. Z prawdy twierdzenia wynika nieprawda przeczenia i odwrotnie. Str. Sąd, który mamy na celu udowodnić, nazywamy *zalozeniem*, lub też twierdzeniem, *tezą* (thesis). Str.

× **Twierdziciel**, a, lm. e ten, co twierdzi: T., *affirmator*. Kn.

Twierdzić, i, il, † **Twirdzić**, † **Ćwierdzić**, † **Ćwirdzić**, [Cwierdzieć] 1. † T. *utwierdzać, umacniać, wzmacniać, krzepić, utrwalać*: T., czynić twarzym, wzmacniać. Ocz. Twierdzą, utwierdzam co ręką, robotą. Troc. Zamek ten teraz starosta wałem twierdzi. Vol. (= *obwarowuje, fortyfikuje*). Najwięcej twierdził tam, kędy snadniejsze przystępy być rozumiał. P. Koch. Prawda i cnota państwa i królestwa twierdzą, a nie gubią. Birk. Bóg łaskawy ustawicznie cieszy a twierdzi w tobie młą nadzieję twoję. Roj (= *podtrzymuje*). Ten, co drugiego cieszy i twierdzi, ma być potężniejszym nad tego, którego twierdzi. Bz. Praca człowiekowi ciało twierdzi i umysł i przyczynia wieku. Zbyl. 2. † T. *potwierdzać, zatwierdzać, sankcjonować, konfirmować*: T. umowę. L. Traktaty chocimskie twierdził, co najbliżej przystąpiwszy do pakt Solimana. Birk. 3. *podawać za pewne, utrzymywać, dowodzić, upewniać*: Przysięga po-

twierdzająca, gdy twierdzimy: tak jest albo było. Karstk. T., za pewne powiadać. Kn. T. co słowy. Troc. Twierdzi, że... Troc (= powiada). Iz czareci umierają, twierdzą rabini z Talmuda. Bach. T. upornie co jest głupiego; zda mi ś. — tak jest mowa mądrego. Kn. Nie śmiałyb ja tego T., aby wszyscy z tego źródła isć mieli. Kochan. Jawnie śmie T. rzecezy te, których świadom nie jest. Skar. Twierdzim i dowodzim, żeście spoganieni. Skar. T. nie pewnego nie śmiejąc. Skar. Ja z temi trzymam, którzy twierdzą, że... Skar. To za pewną rzecz twierdę, iż ludzie wielokroć za niewiadomością rzecezy dobrych dopuszczają ś. złych. Baz. Jeden twierdzi tak, a drugi inaczej. Włod. Rzadki przykład, iżby ś. kto do nieszczęścia przyzwyczaił, a choćby to kto i twierdził, tym mniej wiary godzien, iż... Kras. †T. ś. utwierdzać ś., wzmacniać ś., umacniać ś., krzepić ś., utrwalać ś., tężać: Kto pierdzi, temu ś. zdrowie twierdzi; kto bzdzi i poziewa, niechaj ś. śmierci spodziewa. Prz.

Twierdzowy przym. od **Twierdza**, *forteczny*. L. [Twina, y, lm. y] *rodzaj surchuta przydlugiego*: Kuba w okrągłym, spłowiałym kapeluszu i twinie kraciastej patrzy na Niemea. Wybr.

[Twirdz, y, lm. e] *coś twardego*. Przen.: *człowiek niezłyty*.

†**Twirdza**, y, a. †e, lm. e p. **Twierdza**.

†**Twirdzenie**, a, bhm., czynność cz. **Twirdzić**.

†**Twirdzenie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Twirdzić** ś.

†**Twirdzić**, i, il i †T. ś. p. **Twierdzić**. Glos.

[**Twirdzka**, i, lm. i] *mus, konieczność, ostateczność*: Przysła nań T., ukrad.

Twist, u, bhm. l. *angielska tkanina bawolniana, wykonana na maszynie*. 2. *napój z wódki, piwa, faj*.

Twoje, ego, bhm. l. *rzecz twoja, własność, należność twoja*: Co mego, to twego. L. (obadwa z jednej kieszeni żyją. L.). Nieszczęśliwo te słowa dwa: moje a T. mieszają świat i bracią przywodzą w zaboje. Pot. Kłopot o moje i T. Gil. Nie ruszaj, bo to T! Nie chęć twojego, nie pragnij mego. Prz. 2. [T.] *twoja krzywdą*: Przerachuj, Marysiu, talarki za T.—Mało, Jasiu, mało, zdałoty ś. przysuć za ruciiany wianek.

× **Twojski** p. **Twój**. Rej. Po twych plecach, T. Kn. Nie twojskie to rzeczy, nie twoje to dzieło. Kn. Nie twojskich (twoich) sił to sprawa, Troc. Twojskiego sługę widziałem. Troc. × **Po twojsku** przys., p. **Twój**: Po twojsku, *tuatim*. Kn. [Tworca, y, lm. y] *część*.

Tworek, rka, lm. rki p. **Twór**: Miał dla Syna człowieka takiego przywiązanie wątły ów T. Psm.

Twornia, i, lm. e p. **Twornica**.

Twornica, y, lm. e l. × T. forma ż. od **Twornik**: Małpy, twornice spraw ludzkich. Sl. wil. 2. a. **Twornicza**, **Twornia** *miejsce tworzenia* ś. czego: Z mózgu jego zrobiła ś. T. posępnych a niecnych myśli. Gliń.

× **Twornik**, a, l. lm. cy *ten, co przetwarza, przedrzeźnia*. Sl. wil. 2. z. *elektrot*. (p. Twornikowy).

Twornikowy elektrot., przym. od **Twornik**: Pręt T., gruby drut miedziany, sztywny, w rodzaju pręta, stanowiący część uzwojenia twornikowego.

× **Twornność**, i, bhm., p. **Twarnność**. Troc.

Tworokształt, u, lm. y *kształt z kategorii form, wziętych z form pierwotnych natury*: Tworokształty (formy pochodne kształtów, np. mowa). Lib.

Tworz, y, bhm., **Twarz** bart. *robota, zajęcie w borach około barci*. Skr. Udać ś. do puszczy na T.

[**Tworz**, a, lm. e] = **Tchórz**.

Tworząca, ej, lm. e mat. *linja, która ruchem swym, np. obrotem około pewnej osi, wytwarza powierzchnię*: T. walca, ostrokregu, hiperboloidy i t. p.

† **Tworzec**, rca, lm. rcy p. **Twórca**: Bóg, T. ziemi i niezyciel jej. Bud. Biada prawującemu ś. z tworcem swym. Bud.

Tworzenie, a, bhm. *czynność cz.* **Tworzyć**: Serów holenderskich trybem T. Haur. Świeżego tworzenia serów krowieh nad zwyczaj ś. objadszy, frebry nabył. Błaz

Tworzenie się, a ś., bhm., *czynność cz.* **Tworzyć** ś. Biol.: T. ś. głosu (phonatio). T. ś. komórek (cytogenesis). T. ś. krwi (haematopoësis). T. ś. wewnętrzne a. włonne (generatio endoxena). T. ś. zarodników (sporulatio).

Tworznicia, y, lm. e p. **Twornica**.

Tworzony l. im. od **Tworzyć**. 2. T. ser = *twaróg*. Grabow.

[**Tworzówka**, i, lm. i] p. **Tchórzówka**.

Tworzyciel, a, lm. e p. **Twórca**: Zalenkus był sprawiedliwym tworzycielem praw. Kosz. (= *prawodawca*). Stworzyciel świata, non T. Kn.

Tworzycielka, i, lm. i forma ż. od **Tworzyciel**.

Tworzycielski przym. od **Tworzyciel**: Talent T. **Tworzycielstwo**, a, bhm., *umiejętność, sztuka tworzenia*.

Tworzyć, y, yl, nied. † **Twarzać** l. *wyprowadzać z niczego, dawać byt komu, czemu, stwarzać*: Cuda czynię, których nie tworzone po wszej ziemi. Bud. Zapal tworzy cudy, nowości potrzasa kwiatem. Miek. Gdzie niemasz ani nowej rzeczy, ani nowej myśli, ani nowego obrazu i poruszenia, tam nowego wyrazu T. ś. nie godzi. Śniad. Rozum tworzy sobie wyobrażenia ogólne. Cyan. T. słowo. Troc. 2. *składać, układać, komponować, zmyślać*: Wiersz T. L. Przełożony musi prawo T., urzędy rozdawać. Kosz. (= *pisać, redagować*). Starzec dzieciną mowę znowu tworzy sobie. Orzech. On sam (gienjusz) tworzy dzieła godne wieków. Dm. Tworząc nutę żalną tej smutnej piosenki o żołnierzu tułaczem. Miek. 3. *kształtować, formować, urabiać; wyrabiać, robić, fabrykować, produkować*: T. ser. Troc. T. pigułki. Troc. Masło w jednakiem garnce we wszystkich folwarkach mają kłase i sery jednaki T. Haur. Podejmował ją pasterz masłem miodym i serem tworzonym dogodnym. Tw. Ser tworzony po groszy 2 przedawać mają. Vol. (= *twaróg*). Kto, słowa tworząc, usta sznuruje, ten co złego uczyni. Kosz. (= *cedzi*). Postawą i twarzą łagodną miodowo a. jedwabne słowa T. a zdradliwym sercem co być może najgorszego myślić. Kosz. Przen.: *stanowić co, składać co, składać ś. na co, formować co*: Zwieszające ś. cieniste gałęzie tworzą sklepienie. Wychylające ś. z pod kaptcy, jaką na niej tworzyła płachta, kaftan modry. Kon. A kto u nas tworzy sedziów? Rzew. Konnica tworzyła prawe skrzydło (= *była prawym skrzydłem*). Sto złotych tworzy cały mój majątek. 4. [T. wódkę, piwo] = *mieszać je z wodą, rozrabiać, rozcieńczać je*. 5. bart.: T. na puszczy = *robić, pracować około pszczół*. Skr. T. ś. *powstawać, formować ś., rodzić ś.*: Na wodzie tworzyły ś. bąble. Na cieple tworzą ś. przyszczo, grucezki (= *występują, pojawiają ś.*). Ludzie piszą prawa, ale obyczaje same ś. tworzą. Rzew. Tworzą ś. stronnictwa, partje, koterje.

Tworzydło, a, lm. a l. *worek lub forma drewniana, w których sery wyciskają*: Serki z tworzydeł wyjąć. Troc. T., forma, w której sery wyciskają.

Dudz. T., forma drewniana do tworzenia serów okrągłych lub okrągławych, a worek do wyciskania serów podługowatych; stąd ser workowy i ser tworzony. L. Mleczko trzeba powoli z serwatki wycisnąć w tworzydłach. Haur. T., czyli doniczka do ciasta. L. (=forma, foremka). 2. × T. forma, kształt: Głos odpowiada ducha wolnego tworzydłu. Przyb. 3. dziura wyllubana: Wydlub w krecie T. i lej w nią tę farbę. Troc. 4. × T., gór., p. Jasło.

Tworzydłowy przym. od **Tworzydło**: Ser T. Vol. (= wyciśnięty w tworzydło).

Tworzydło, a, lm. a p. **Tworzydło**: Włożył farbę w muszelkę a. w jakie T. kościelne. Haur.

Tworzydło, a, lm. a l. a. **Tworzydło foremka**, czarka, miseczka: T. kościelne do farby. Troc. 2. [T.] drewniana szeroka faszczka na masło, przykryta szczelną denkiem.

Tworzywny przym. od **Tworzywo** zarodni, protoplazmatyczny. Hist.: Wypustki tworzywne a. protoplazmatyczne (komórek nerwowych.) Krew tworzywna, wytwórcza (sanguis plasticus).

Tworzywo, a, lm. a l. **materiał do tworzenia, materia, watek**: Umiął urabiać ze wszystkich (okoliceńskich) podatne T. do swego dzieła. Sienk. Daję wam złoto błyszczące i giętkie, a wy z tego tworzywa uczynicie mowę waszą. Sienk. Dwa pierwiastki naczelnie przenikają T. ducha: Impresjonizm i determinizm. Merw. Stary brud do znaku wytrząść, a nowego nakłaść tworzywa. Żer. Każdy kamień, którego ś. dotknie, w złoto zamienia T. najlichsze. Psm. 2. biol. zaródz, zarodnia, pierwszocze, protoplazma (protoplasma).

Twój, twoja a. twa, twoje a. twe, × **Twojski l. do ciebie należący, tyżący ś. ciebie**: Żaden czas nie jest T., tylko ten, co minie. Pot. Twoje szczęście moje szczęście, twoja dola moja dola. L. Nie twoje to, co szczęście twoim uczyniło. Min. Ja posła mego śię przed tobą, który umiecie twoją drogę przed tobą. Farn. Bieźysz na twą zgubę. L. (=na swoją). Twym cię orgązem porąbie. Kn. Twoje to sztuki, wymyśli, tyś tego sprawca, tyś tego nawarzył. Kn. Niech cię tam kaci wezmą i z twoją miłością. L. T. to obyczaj. Troc. Serece moje i twoje, Boże, połącz oboje. Wóje. Nie wtrącaj ś., to nie T. interes. 2. zachwalony przez ciebie; o którym tak lubisz mówić: Ten T. uczony to tylko zarozumialec. W tych twoich badach nie widzę nie lepszego nad krajowe kąpiele. 3. *tobie oddany*: Żegnaj Cię! T. Wacław. Ścisłam Cię serdecznie! Twój na wieki. T. nakoniec cały chęcią i umysłem. Siem. J. 4. [T.] rz. *twój mąż*: T. będzie ś. gniewał na ciebie.

Twór, oru, lm. **ory l. stworzenie, istota stworzona**: Każdy T. ma ś. do równego. Troc. Tworów dzikich srogość. Troc. Natura, ta pani, co tworzy w jakie chce wdzięki mili i piękni w kolory. Wyb. Tworze, prochu, tak przeciw mdłej istocie twojej niebo wywiera gniewy i potęgę zbroi. Przyb. Boże, jak Cię powinniśmy kochać, jeżeli Sylwia, T. Twój, warta kochania! L. Niech wdzięczna dusza mirry zapaszysze kadzi, że jej z innymi tworzy śmierć nie głodzi Zabł. Twory napowietrzne, atmosferyczne (np. meteory). 2. blm., zb. *wszystkie stworzenia, przyroda, świat*: T., wszystkie stworzenia, stworzonosć. L. Cały T., cicho wszędy, wszędy smutne cienie. Koss. 3. *utwór ducha ludzkiego, wytwór, dzieło człowieka, płód twórczości ludzkiej*: Twory literackie. Twory fantazji, gienjusz. 4. × Twory = organa ro-

dzajne. Śl. wil. 5. bot. i lek.: × Nizki T., p. Lasecznik. 6. hist. T. śródnajdrowy. T. wewnątrzkomórkowy (inclusio). 7. patol.: T. niekształtny. Zdr. Tworek.

Twórcza, y, lm. y, † **Tworzec, Tworzyciel l. btm. Stwórca, Stworzyciel, Bóg**: Bóg wszystko stworzył, stąd Go twórcą wyznajemy. K. G. 2. ten, co utworzył, autor, sprawca, wynalazca: Bóg sam tylko jest stwórcą, człowiek tylko jest twórcą. Lib. Jam ś. twórcą urodził. Mick. T. projektu. Twórcą zwiemy i człowieka, autora jakiego znacznego dzieła lub wypadku. Brodz.

× **Twórczym**, a, lm. **owie = Rymotwórca**: Wdzięczny nam jest twój rym, dziwny twórczymie. Nagur.

× **Twórcznia**, i, lm. e *machina drukarska*.

× **Twórcznik**, a, lm. cy *mechanik od twórczni drukarskiej*.

Twórczo przys. od **Twórczy**.

Twórczość, i, blm. rz. od **Twórczy**: T. poetyczna.

Twórczy l. przym. od Twórcza, gienjalny, pomysłowy, wynalazczy, inwencyjny: Gdzie niemasz bezpieczeństwa majątku, tam niemasz twórczego przemysłu, tam sztuki są w kolebec. L. Jest to dzieło nadzwyczajnego twórczego umysłu. Śniad. Imaginacja znaczy siłę duszy i siłę najdzielniejszą, bo częstokroć twórczą. Śniad. Bóg w wybranej piersi twojej złożył cząstkę tej twórczej siły. Korz. Talent T. mistrza greckiego był wypadkiem równowagi pomiędzy imaginacją, uczuciem i rozsądkiem. Mick. Twórcza fantazja poetyka. Moehn. Wyobraźnia twórcza = *fantazja*. To małe zalety dla talentu twórczego. Gienjusz. T. 2. biol.: Czynność twórcza. Popęd T. Siła twórcza (vis generatrix, virtus plastica). 3. bot.: Tkanka twórcza, p. *Merystema*. 4. hist.: Błonka twórcza w zarodku zębowym (membrana praeformativa). Komórka twórcza. Zółtko twórcze.

[**Twórz, orza**, lm. **orze**] p. Tchórz.

† **Tworzec, rca**, lm. **rcy p. Twórcza**: Posłał przez anioła T. swe poselstwo. Mistrz Mniej.

[**Twórzówka**, i, lm. i] p. Tchórzówka.

Ty, ciebie a. [cię, cie, tobie], **tobie, ci a. [cię], ciebie, cię, [-ó, ci, tobie], tobą a. [tobom, tobiem]**, lm. **wy zaimek osobowy os. drugiej**: Prawieśmy stracili używanie tego słowa, mówiąc do jednego, jakby ś. do wielu mówiło: Waszmość, wacpan. Baz. Nie ciebie to szanują. Kn. (sukni ś. kłaniają, nie tobie. L.). Nie ciebie ś. boję, nie tyś mi straszny, ale kto inszy. Kn. Tyżes to, na którego wszędzie narzekają? Bals. Dość głupi z ciebie ucezeń. Węg. Masz tobie! = a) *dobrze ci tak!* L. b) *ot i masz!* Bez ciebie to zrobię. Troc. Ciebie samego prosiłem. Troc. Mówić komu: ty a.: per ty = *tykać komu*. † Zgrzeszyłem, mój Panie, zgrzeszyłem. Bud. (zgrzeszyłem ci, lub: przeciw Tobie. L.). Ty im to, Boże niebieski, spamiętasz. Słow. Tyż to, mój luby? tyż to jesteś ze mną? Słow. Gdzie wy, jasne dni moje, moje szkolne czasy? Syrok. Wy używa ś. w stosunkach zażytych z niższymi lub równymi komu, w znaczeniu grzeczniejszym, niż ty. Wy, Janie, pójdziecie w listem, a wy, Janowa, tymczasem pozamiatacie. Wy, kolego, tego pojąć nie możecie. Poradźcie, panie Michale, boś to wy dużoście doświadczyli na świecie. [Na ty powrózka = nasei powrózek. Skoda cię, zal my cię. Nie chcę cie, Kasiu. Bez cię = *bez ciebie*. Bez cię = *przez ciebie*. U cię. Dla cię. Do cię. Na cię. O cię. Za cie. Od cię. Po cie. Próż cię. Lez, zająćku, lez, nie wi o cię pies. O cię mi

mówili. Brudna na cię koszuleczka. Dla Boga-ć proszę (= cię proszę). Spytam ci ś. Ja ci ś. boję. Czymże ci mam ratować? Niech ci (= ciebie) ja nie sukam. Wołę psu dać, jak ciebie (= tobie). Pamiętam o ciebie. Kocham tobie (= ciebie). Tobie użry (= ciebie użry). Do tobie. Z tobom, z tobóm.

† Ty lm. od *ten, te*. Biel. M., Pr. Patrzące na ty dubiele, kiedy więc dudkują, przez szkło kostki całujące. Rej.

× Tyatyn, a, lm. i = Teatyn. Troc.

Tybecik, u, lm. i p. Tybet.

Tybel, bia, lm. bte, Tebel, Dybel l. *kołek drewniany, który, wypełniając dwa przeciwległe otwozy nawiercone, zcepią i łączy składowe części w wyrobach drewnianych; czop, kołek, klin, gwóźdź drewniany*. 2. stol. rodzaj świdra, w którym jedno ramię podrzyna. Zdr. Tybelek.

Tybelek, lka, lm. lki p. Tybel.

[Tybelek, lka, lm. lki] *pewien gatunek małych rybek*.

Tybet, u, lm. y rodzaj tkaniny wełnianej, której wątek i osnowa są z czystej wełny czesanej. Zdr. Tybecik.

Tybetański zool.: Wół T. p. 2. Jak.

[Tybetka, l, lm. i] l. suknia tybetowa. 2. a. [Batsyowa chustka] *chustka na głowę wełniana lub bawełniana*: Kasia w białej z zielonym szlakiem tybetce na głowie. Sew.

Tybetowy przym. od Tybet: Na głowie miał białą tybetową rogatywkę. Przybor.

Tybinki, ów, blp., Tehinki, †Tebienki, Tabinki, Tehenki l. *sztuki skórzane lub kosztowniejsze, dla ozdoby u siodła wiszące*: T., klapy boczne u siodła. Gemb. T. kłapały. Żer. 2. przen. część ciała jeźdźca, przylegająca do siodła, tyłek, zadek: Jak mi wyciął kuranta! nieźle mi dał po tybinkach. L.

× Tybisolka, i, lm. i kobieta pod sekretem wszystko opowiadająca.

[Tybioty, ów, blp.] *trzy szczeble drewniane, grube, cylindryczne, umieszczone w małych cewiach, a uderzane i trząsane anszlgiem, tym sposobem poruszające pytel*.

Tyblowy przym. od Tybel: Świder T. = gruby świder do wiercenia dziur w beczkach. Łab.

× Tycl w. *odgłos a. pojęcie wtykania, tykania, wetknięcia*: Aż on T. mu w rękę rubla. St. wil. Lepszy T., jak nie. Jeż (= lepszy rydz, niżli nie. Prz.).

[Tyca, y, lm. e] l. p. Tyka: Zebyś ty chmielu na tyce nie lazi. 2. p. Tucza. Zdr. Tyczka.

[Tyeczek] p. Tyluchno.

[Tyceńko] p. Tyluchno.

† Tychwa, y, lm. y p. Tymf: Bieriecie przykład z Judasza, co bieriecie lichwy, zbieracie z ukrzywdzeniem ludzkim grosze, tychwy. Pot.

Tycl p. Tyli: W Francji nie tak, jak tu: tam pastuszek lada, o, tycl, a już, panie, po francusku gada. Fred. A. Najmłodszy bęben — T., prawda, męzu? Fred. A. Czy słyszysz? dzieci małe, tycio. Las. Pantofelek T., z jedwabnej nici. Las. Znamy panią od tycej malusiej. Jeż.

Tyacie, a, blm., czynność cz. Tyó: Postów brać z osób zaszczytnie nam znanych z tycia. Mick.

[Tycio] p. Tyluchno: Tyle, tak mało... zeby choć T. dał.

Tyculchny p. Tyli.

Tyciusieńki p. Tyli: Wszystko ci opowiem w krótkim skrótcentu, w tyciusieńkim konspekcie. Żer.

[Tyciusieńko] p. Tycio.

[Tyciusko] p. Tycio.

Tycz, y, lm. e, ż., a. a, lm. e m. l. p. Tyczka. Kwiat. Jako kogo trafunek uzbroił, maczugi a. kopje, inni ostre tyce dzierzeli. Pileh. T., tyka, tyk, pal a. drewko jakie, po którym ś. pnie wino. Troc. Wiąz wspierający macięg winną miasto tyceza. Troc. Groch, chmiel, korbas po tycezach rośnie. Troc. 2. bud. *jedna z długich belek stojących, które służą za podstawy rusztowania przy wznoszonej budowli*, drab, sztańdar. Podcz.

*Tyczeć się, y ś., ył ś. tylko: Tycze ś. = Tyczy ś. (p. Tknać): Co ś. mnie tyce, to ja nie mam nic przeciw temu (= co do mnie). To ś. ciebie nie tyce. Co ś. tej nauki tyce, bardzo jest pożyteczna. Troc. To ś. ciebie tyce, a to siostry ś. tykało. Troc.

Tydzanie, a, blm., czynność cz. Tyczyć: T. lnu dzieje ś. rzędami. Przędz.

Tydzanie się, a ś., blm., czynność cz. Tyczeć ś. i Tyczyć ś.

Tyczkowiina, y, blm., Tyczyna *drzewko zdolne na tyczki*: Całe obszary leśne obłuskanych sosnowych tyczkowiin i kopytami jeleni zgniecione młode zagajenia.

Tyczka, i, lm. i, Tyka, Tycz, [Tyk], Tyczyna, [Tyca] *żerdź, palik, drążek, palcat zatykany w ziemię*: T. miernicza. Łowiec, póki tycezek nie rozstawi z sieciami, charty wiąże. Bardz. T., pal albo drzewko jakie, po którym ś. pnie chmiel, wino, korbas. Kn. Winna macieca pnie ś. nieboga po ziemi, kiedy swej tyczki nie ma. Opal. Zebyś ty, chmielu, na tyczki nie lazi, nie robiłbyś z panienek niewiast. Pśn. Żart.: Chmielowa T. litewska. Sienk. (o Longinie Podbipięcie). Cienki jak T. 2. Grać w tyczki = mówić do kogo przez „ty“, *tykać komu*: Jak ś. ty nazywasz: wrzasnął Flemming. A ty coś tu za jeden, że z nami grasz w tyczki? Krasz. 3. [Tyczki] *czerwone jabłka jesienne*. 4. gim. *drążek długi, równomiernie gruby, służący do skoku w dal lub w górę*.

Tyczkowy, Tyczny przym. od Tyka: Groch T. Żart.: Wzrost więcej, niż średni, ale nie T. Wilk.

Tyczny l. p. Tykowy: Płonka tyczna. Troc. Wierzba tyczna. Troc. Groch T. Troc. Groch T., konnica, jazda, przed. piechotka. L. 2. bot.: Wyka tyczna, p. Wyżygin.

Tyzyć, y, ył l. *tykami wyznaczać, wtykać*: T. bródzy, zagonki, klomby. Przen.: Ciągami tylko tyczmy drogę do Jerolimy grodu. Uj. 2. *tykami zaopatrywać, tyckami zaopatrywać*: T. groch, chmiel. T. ś. l. p. Tknać. 2. [T. ś.] *wdać ś., wtrącić ś., przyłożyć ś., wziąć udział*: Tylko jej wszystko dobre życzenia; ja ś. też sam w to tyczę i szczęścia życzę. 5. [Co sie tycey] = co należy, co potrzeba: Cygany zabrały, co sie tylko tycey, co się znajdowało w domu.

Tyzydło, a, lm. a? : Sławianie nie bohomazami, lecz bałwanami i tyzydłami stroili swe świątynie. Lel. (sztańdarami?).

Tyczyna, y, lm. y p. Tyczka. Podcz.

Tyć, tyje, tył *nabierać ciała, tuszy, pełnieć, tłuszczyć, paść ś.*: Jesz, pijesz, tyjesz w saddo, jak wieprz w karmniku. Pot. Wilk, leżąc, nie tyje. Rej. Kureczęte tyją, kiedy matka chudnie. Wuj. Przez posły wilk nie tyje. Prz. Na tych gwałtach nie bardzo tyją, ani ich Bóg bardzo fortuni. Biel. M.

[Tyć, Dyć] *ady, toć przecie, a toż, wszak*: Ej, i smucicie się tam, tyć to wnet się zaradzi.

[Tyćka] l. p. Tyluchno. 2. tylko.

Tyćki p. Tyli.

Tyćko p. **Tylucho**: Bodajże mię ci a ci, jeśli T. wziąłem. Łż.

[**Tycma**] p. **Niemo**.

[**Tydnia**] p. **Tydzień**.

[**Tydnie**] p. **Tydzień**.

[**Tydniowy**] p. **Tygodniowy**.

[**Tydróm**] przyspiew.

[**Tydrys**, a, lm. y] p. **Tygrys**.

[**Tydy**, **Tydyrydy** rydy, rom tom tom tom; **Tydy** rydy hopsasa; l tydy, i tydy, i tydyna, **dydyna**, o tydyna] przyspiewy.

[**Tydyna**] p. **Tydy**.

† **Tydzienny** p. **Tygodniowy**: T. czas, octiduum. Mur.

Tydzień, tygodnia a. † **tegodnia**, [tydnia, tydzienia], lm. tygodnie, [tydnie], **Tyzień**, **Tyzeń**, **Tygodzień**] siedmiodniowy przeciąg czasu, odpowiadający w przybliżeniu okresowi jednej odmiany księżycy: Przeciąg siedmiu dni tygodniem nazwano. Hube. Tygodniów w roku jest 52 i dzień jeden. Sol. Ureczystość tegodniów u Żydów po żniwie. Leop. W pierwszym tygodniu w post. Sz. Po tydnia. Bratk. Żebyś w tym tydniu modliwa Pańska nie odprawowała, sprośnieś. mylisz. Pim. Tydnie. Jabł. Tydnie tam całe mieszkali. P. Koch. Szpitale tydnia każdego nawiedzał. Warg. Dwakroć ś. poszczą do tego dnia. Rej. Paszczam dwakroć w sobotę, t. j. do tegodnia a. w tydzień; i jako też my niedziela miasto tygodnia mianujemy, gdy mówim: dwie niedzieli, trzy niedzieli. Sekl. Pod winą siedzenia jednego tegodnia w więzi. Herb. W tym tygodniu. Na przyszły a na drugi T. Za T. Od dziś za T. Przed tygodniem. Co T. Przyjdę do ciebie kiedy w tygodniu. W środku tygodnia. Wielki T. a. [Jezusowy T.] = ostatni przed **Wielkanocą**. [T. maśny] = zapustny tydzień. T. republikański, p. **Dekada**. Zdr. **Tydzionek**.

Tydzionek, nka, lm. nkl p. **Tydzień**. Krasz.

[**Tyfoik**, u, lm. i] pewna tkanina jedwabna.

× **Tyfiarnia**, i, lm. e zakład, gdzie wykująg z blachy grubej lub cienkiej, żelaznej i innej kruszcowej, naczynia wygniatane, czyli tyfowane, wygniatania. Łab.

Tyfiarski tyżący ś. tyfowania: Miot T. = miot z baną różnego kształtu, lekki, z odpowiednim kowadłkiem. Łab. Dłuto tyfiarskie. Łab.

[**Tyfi**, u, blm.] jakaś tkanina: Suknia z złotego tyflu. Czapki z tyflu cieplejsze.

Tyfiograf, u, lm. y przyrząd do wyłaczania, drukowania: Najświeższym pomysłem jest T., służący do tłoczenia głoskami zwykłemi,

[**Tyfiok**, a, lm. i] l. kabat kobiety kroju nie wiejskiego. 2. miejski surdul męski.

Tyfiotypografia, i, blm. drukowanie wypukłemi literami dla niewidomych.

Tyfiowy przym. od **Tyfi**: Grube spodnie tyfiowe, podbite fanelą.

Tyfiotalmja, i, blm. epidemiczne egipskie zapalenie oczu.

Tyfoid, u, lm. y patol. durzycy, durówka, gorączka durowała.

Tyfoidalny do tyfusu (duru) podobny, tyfusowaty, durowaty (typhoidalis s. typhodes).

× **Tyfomanja**, i, blm, lek. szal durowy, mżenie durowe (typhomania).

Tyfon, u, lm. y p. **Tajfun**.

Tyfonowy przym. od **Tyfoń**: Sukieneczka tyfoniowa.

Tyfoń, u, lm. e, × **Ptyfeń** cienka tkanina przezroczysta: Pod wielkim sekretem znalazł i sztukę

plótna, i T., i muślin, i tym podobne drobiazgi. Krasz.

Tyfotoksyna, y, blm. jad tyfusowy (typhotoxinum).

Tyfować, uje, ował wyciskać, wygniatć: Robota tyfowania = tyfowanie, wygniatanie; naczynia tyfowane z blachy wygniatanej. Łab.

Tyfowanie, a, blm., czynność cz. **Tyfować**.

Tyftyk, u, lm. i, **Dyftyk**, **Dywydyk**, † **Dygdyk** l. tkanina wełniana, jedwabna lub bawełniana, używana np. na szlafroki. 2. długie i bogate przykrycie na konia. Krasz.

Tyftykowy przym. od **Tyftyk**.

Tyfus, u, lm. y l. lek., p. **Durzycyca**: T., [łożnica], †łożnica, × gorączka nerwowa, choroba obłożna zakaźna. T. a. dur brzuszny, × jelitny, trzewowy (typhus abdominalis s. enterotyphus). T. osutkowy, wysypkowy, †plamisty (typhus exanthematicus s. petechialis). T. płucny (t. pulmonalis s. pneumotyphus). T. poronny (t. abortivus). T. powrotny (febris recurrens). T. szalowy (t. versatilis). T. wąglikowy, mór wschodni, zaraza morowa, †powietrze morowe, ldzum a. T. żółtaczkowy, gorączka żółta (t. icterodes s. biliosus). 2. wet.: T. koński (t. equorum).

Tyfusowaty do tyfusu podobny, durowaty, × durzycowaty, × tyfoidalny (typhodes): Gorączka tyfusowata a. durowata, tyfoid (febris typhodes s. typhoidea).

Tyfusowy przym. od **Tyfus**, durowy (typhosus): Prątek a. lasecznik tyfusowy T. (bacillus typhi s. typhosus).

Tygiel, gla, lm. gle, † **Tegiel** l. miseczka na nóżkach, czyli rynka głęboka, z długą rączką: W kuchni tygle a. rynki bywają miedziane, wybielane, w których smażyć lub co rozpuścić możesz. Ł. W tyglu smażyć. Troc. Tygle miedziane, gliniane. Troc. T. abo tyglik złotniczy, krużyk, panew, jest do rozpuszczania złota. Kn. T., naczynie gliniane, jako dojnica, w którym kompozycja z różnych materiałów czyści ś. gotuje i w szkła obraca. Torz. Tygle są naczynia na największy impet ognia wystawione, w których materja szklana surowa ś. topi, w szkło obraca i z nich wyrabia. Torz. Tygle do topienia najlepsze, które roztopiony ołów przez kilka godzin wytrzymują. Krum. Monetę tę, w T. wrzuciwszy, przetapiać. Gostk. T. na srebro, a piecek na złoto, Jehowa doświadcza serca. Bud. 2. T. w prasie drukarskiej, miedziany lub drewniany, pod który podjeżdża z wózkiem forma. Mag. 3. hut. = a) naczynie z gliny ogniotrwalej, lub dla większej wytrzymałości z grafitem zmieszanej, w którym topią ś. rudy i kruszce w piecach naczyniowych. Łab. T. wylepiony, z miazem węglowym. Łab. T. tygielek heski, pasawski, do topienia rud i kruszców przy próbowaniu onych w piecu ciągowym. Łab. b) Miejsce w piecu, gdzie ruda topnieje, zowią tygłem. Os. J. Zdr. **Tygielek**, **Tyglík**.

Tygielek, lka, lm. iki p. **Tygiel**: T. porcelanowy, platynowy. Zmieszawszy to dobrze, wyspać w T. Torz. Do topienia metalów służą różne tygielki gliniane. Kluk.

Tygliany p. **Tyglowy**: Tablica z gliny tyglianej. Torz.

[**Tyglarz**, a, lm. e] ten, co robi tygle: T. robi tygle na mimiieckie figle.

Tyglík, a, lm. i p. **Tygiel**. Łab. W tyglíku to rozpuść. Troc.

Tyglowy, Tyglany przym. od **Tygiel**. L., Troc. Tyglowa pokrywa, noga. Piec T. naczynny, w którym płomień z paliska w przestrzeni roboczej otacza tygle z kruszcem do topienia; a też tygle te są ustawione wśród węgla rozżarzonych, jak np. w piecach do robienia stali. Łab.

Tygodnik, a, lm. i czasopismo wychodzące co tydzień: T. Petersburski. T. Wileński. T. Ilustrowany.

Tygodnikowy przym. od **Tygodnik**: W ocenie krytyki „Tygodnikowej“ pochwalił jednego tylko Holowińskiego. Chm.

Tygodniowie p. **Tygodniowo**: Rozmawiamy z nauki dawanej T. Koss.

Tygodniowo, Tygodniowie przys. od **Tygodniowy**, co tydzień, raz na tydzień.

Tygodniowy tyżący ś. **tygodnia**: Pismo tygodniowe (= **tygodnik**). Zapłata tygodniowa. L. Tygodniowa robota. Troc. T. urząd. Warg. Dziecko tygodniowe. Sprawozdanie tygodniowe. Rachunek T. Sprawunki tygodniowe. Porządki tygodniowe.

Tygodniówka, i, lm. i posp. zapłata tygodniowa.

× **Tygr, a, lm. y p. Tygrys**. L., Troc.

× **Tygra, y, lm. y p. Tygrysica**: Dejanira wściekła, podobna kotnej tygrze pod armeńską skałą. Bardz.

Tygrys i, a, lm. y, × Tygr, [Tydryś, Cygryś, Cydryś] zool. (felis tigris) *wielki kot przegowany*: T. nie kuny, lecz tygryse rodzi. Zbyl. T. z prąkami groźnym rozjuchem w ślepiach błysnął przed nami. Przyb. Niengłaskany tygrysie! L. Nad tygrysa okrutniejszy! L. T., tato! T... krzyczy.—T.?... ojeiee ś. zapyta.—Ach, lew może! miał kopyta straszne. Kon. 2. × T., y, lm. y p. **Tygrysica**; Kotna T. Troc. 3. *koń taranowały*: Niech mi zaprzęgają tygrysy do sanek. Kaezk. Zdr. **Tygrysik**. Zgr. **Tygrystko**.

Tygrysi, × Tygrysowy i. przym. od **Tygrys**: Tygrysia skóra. Przen.: Tygrysie serce. L. (= *okrutne, krwiożercze*). Drugi obiecywał sobie spektakl, którym ś. z góry tygrysia jego dusza lubowała. Jeż. 2. min.: Tygrysie oko = *odmiana amfibolu, mieszanina grykalantrytu z kwarcem, używana na wyroby galanteryjne*.

Tygrysica, y, lm. e, × Tygra, × Tygrzyca, × Tygr samica tygrysa. Przen.: Ah, tygrysieol L. Zdr. **Tygrysiczka**.

Tygrysiczka, i, lm. i p. Tygrysica: Czarne oczy, dziwne, zagadkowe, niby u młodej tygrysiczki. Es.

Tygrysię, ęcia, lm. ęta, × Tygrzę młody płód tygrysicy, szczenię tygrysie.

Tygrysik, a, lm. i l. p. Tygrys. 2. bot., p. **Moreża**.

Tygrysioszpony mający szpony tygrysie: Potwór T. Krasin.

Tygrysisko, a, lm. a p. Tygrys.

Tygrysowało przys. od **Tygrysowały**.

Tygrysowały podobno do **tygrysa**: Tygrysowały maś zwierząt.

Tygrysówka, i, lm. i bot., p. Moreża.

× **Tygrzę, ęcia, lm. ęta p. Tygrysię**. Sł. wil.

× **Tygrzyca, y, lm. e p. Tygrysica**. Troc. Szezena T. Bardz.

Tygrzypłaz, a, lm. y, Wężówka bot. (lygodium) roś. z *gromady paprotników, z rzędu paproci*.

Tygurzanin, a, lm. anie członek sekty Zwingljsza; Nie tygurzanie sami, a daleko mniej Zwingljsz, lecz strona przeciwna tą wojną na tygurzany wprzód natarła. Zigr.

Tyhonić szluga, zł. *palid papierosa*.

Tyhonienie, a, btm., czynność cz. Tyhonić.

[**Tyjater, fru, lm. try, Tyjatr**] teatr.

[**Tyjatr, u, lm. y**] p. **Tyjater**: A to ci T.! Kon.

[**Tyk, a, lm. i**] p. **Tyczka**.

× **Tyk, u, lm. i l. a. × Tykt przytyk, przymówka, przycinek**: Weale zrozumiałem, że to do mnie T., jak mówią. L. 2. = **Tik**: To doskonały doktor, cicię wyleczył z jej tyku nerwowego. Krasz. Miał T. w ustach, trochę utykał na nogę. Rodz.

Tyka, i, lm. i l. p. Tyczka: Tyki do chmielu bywają sosnowe, osowe; tyki do grochu leszczowe. Kluk. Nie dźwignie ś. chmiel bez tyki ku górze. Żegl. Dobrze chmielowi, gdy ś. trzyma tyki, nie tego ziółka rzecz czynię praktyki. Białob. (pilnny kopyta, szewce. L.). Różdźka ś. winna tyki ima. Groch. Szlachcie grochowina, a pan T., około którego ś. wije. Rzew. 2. węgl.: Sredzienna T. = *średzinna T., żerdź 12—14 stóp wysoka, około której wokrag milerz ś. ustawia*. Łab. 3. myśl. *jeden pozostały róg na głowie rogacza*.

Tykaç, a, lm. e ten, co tyka.

1. **Tykaç, a, ał i T. ś. p. Tkańć**: Kroki za ledwie tykające trawy. Tat.

2. **Tykaç, a, ał konu = mówić mu ty**: Proszę mię inaczey kwalifikować, a nie T., bo jestem szlachciecem. Boh. Przebacz mi, że cię prosto tykam, a nie ob ucam cię światowym panem. Sienk.

3. **Tykaç, a, ał, Tykotać** (o zegarze, zegarku) *odzywać ś. odgłosem: tyk-tyk a. tyk-tak, cykać*: Oczy jej podnosiły ś. co chwila i biegły aż do gdańskiego zegara, który, stojąc w kącie bawialni, tykał poważnie. Sienk.

Tykalnie przys. od **Tykalny**. L.

Tykalność, i, btm., rz. od Tykalny *dotykalsność*. L.

Tykalny i. którego można dotykać, dotykalny. L.

1. **Tykanie, a, btm., czynność cz. i. Tykać**.

2. **Tykanie, a, btm., czynność cz. 2. Tykać**: Proszę mię nie traktować tykaniem. Boh.

3. **Tykanie, a, btm., czynność cz. 3. Tykać**.

Tykanie się, a, ś., btm., czynność cz. Tykać ś.

× **Tykanina, y, lm. y dotkliwe drażnienie**: T. rany.

Tykiel, kla, lm. kle p. Tykiel. Sł. wil.

Tykiel, kla, lm. kły, Tykiel myśl. *tyka, kij, do którego przywiązuje ś. siatka, sullo na ptaki*: A tam miej siedełko na długim tykle. tedy je (jarzabki) pobierasz siedełkiem. Cyg.

× **Tykiel, u, lm. y билет wejścia, karta wstępu**: Flamandowie zużytkowali należycie popularność, zamieniając ją na tykiety wejścia, płatne po franku.

[**Tyko, a, lm. a**] *drag, dookoła którego układają stóg*.

[**Tyknąć, nie, nął i T. ś.**] p. **Tkańć**.

[**Tykniecie, a, btm.**] *czynność cz. Tyknąć*.

[**Tykniecie się, a, ś., btm.**] *czynność cz. Tyknąć ś.*

[**Tyko**] p. **Tylko**: A nima ci to nima T. dworakowi: weźmie sukę pod pazuche, a wlece ku dworowi.

[**Tykociny, ów, btp.**] *gatunek kartofli, sprowadzany od Tykocina*.

Tykotać, a, ał i l. p. 3. Tykać: W pokoju było cicho, na biurku tykotał zegarek. Gaw. Myśl. *wyduć głos właściwy kszyskom*: Niechaj bębnią i tykotają kszyki. Sp.

Tykotanie, a, blm., czynność cz. **Tykotać**: Zdaje ś, że słyszę miarowe T. ściennego zegara. Zag.

Tykować, uje, ował opatrywać w tyki, otyczać, palować: T. winorośl.

Tykowanie, a, blm., czynność cz. **Tykować**.

Tykowało przys. od Tykowaty.

Tykowaty do tyki podobny: Swą tykowatą postać nadstawiał ezubatym szyszakiem. Gom.

× **Tykt, u, lm. y l. p.** × **Tyk**: Zoilowie swoje przystosowania, choć przez siłę nadeciągane, zwykli komusić na tykta dawać. L. 2. [T.] *szturchaniec, kuksaniec*. Od huków przyszło aż do puków (między Niemcem a Polakiem); gdy sobie trochę podtrzepali, wytrwać twardej od Polaka tyktów nie mogąc, Niemiec zemknął z placu.

Tyk tak p. Tyk tyk. Troc.

Tyk tyk, Tyk tak, Dyk dyk odgłos chodu wahadła zegarowego a. bicia pulsu. Troc. Zegar: Tyk tak, T. tak! woła zeicha. Fred. A.

Tyku w.: Dylu dylu na badylu, T. T. na patyku, i tak sobie gra!

[**Tykusinki**] p. Tyli.

Tykwa, y, lm. y, [Tykwia] l. = a) p. Dynia. b) (lagenaria) roś. z rodziny dyniowatych. 2. × T. *kubek, naczynie do napoju*: Wypiwszy dwie lub trzy tykwy tego gorzkiego napoju, rzucił. Boh. 3. przen.: W tykwy z kim pójść = *wziąć ś. za lby*: Czytając to dzikie pismo. boję ś., żeby litery, wzięwszy duszę, a. nie skakały po arkuszu, a. ze mną w tykwy nie poszły. Nagur.

[**Tykwia, i, lm. e**] l. p. **Tykwia. Troc. 2. gruszką jesienną podłużną.**

Tykwiany p. Tykwowy: Tykwianej formy. L.

Tykwowate rośliny, bot. = Dyniowate.

Tykwowy, Tykwiany przym. od **Tykwa**: T. handlarz. L. T. zagon.

[**Tyla**] l. p. **Tyle**: T. za dwie nogi wisieć, co i za jedną. T. talarów. T. ludzi. Trzy razy T. Drugie T. To mu P. Bóg wynagrodzi T. dziesięcioro. Ugodził się on młynarczyk z panem na T. i na T. dukatów. Niepodobna, zyby wzion za tę skórę T. (= *tak dużo*). T. tu różnego państwa. T. pędy trzeba iść = *tak daleko trzeba iść*. Przecie po wsi nie kradną, a ze ta T. niewiela wrażeń, kto podniesie wele drogi, to z tego nie. Nie ukrzywdziłem go ani na T., co czarne za paznogiem. O T. mi dobrze, po wiesz mi żywa. Błogie i T.! = *i to dobrze*. List niosę i T. Sienk. Tez T. bedzies mieć (= *tyleż*). Po tobie tam T., jak po świni w niebie. 2. a. [**Tęta**] *tylko, ino*.

[**Tylaby**] p. Tyleby.

[**Tylachno**] p. Tyle: Wzięła ś. biedzić nad rozliczaniem. Niemało ś. utrudziła nad tylachnem pieniędzy. Reym.

[**Tylachny**] p. Tyli: W niedzielę ich pognają w T. świat, to ś. cieszą. Reym.

[**Tylaśno**] p. Tyluchno.

[**Tylaśny**] p. Tyli. Karcz.

Tylozak, a, lm. i wet. choroba zaraźliwa koni, odmiana nosaczony (malleus farciminosus): Tyloczakiem nosata szkapa zaraża. Troc. Pokazał ś. na moich koniakach T.; to szczęście, że cała chorągiew od nich ś. nie zarażyła. Rzew.

Tylozakowaty tyzczący ś. tylozaka: Zazara tylozakowata.

† **Tyloczyk, a, lm. i rodzaj miecza**: T. znaczy rzeczywiście miecz, porównaj czeskie „tylec“ miecz. Brk. Kaptur, pas, diszak, harnas, T., szarszon, kusze, a na głowie kapalin, na nim tkwiały pusze. Biel. M.

Tyle, † Tylko, [Tylka, Tółka] l. a a. [tyloga] a. u rz.; licz. nieokreślony = a) a. [Tylachno] taka ilość, taka liczba: Osoba twoja przy tak szczupłej sile może za drugie rachować ś. T. Jabł. Za każdym razem przyczynia ś. plenności, tak iż dla pierwszego orania T. zboża wschodzi, ile bywa posiano, dla wtórego T. dwoje, za trzecim T. troje, za czwartym tyle czworo. Trzy (= *dwie, trzy, cztery takie ilości*). T. drugie. Troc. T. dwoje. Troc. T. dwaj. Troc. Szczęśliwy, komu Bóg łaskawy z nieba dał T., ile do życia mu trzeba. Min. Honoru mego za T. nie szacuję. Troc. Tyłu ludzi. Związki z Moskwiem miane tyłą świadectwy były dowiedzione. Alber. Patrz w kontrakt, Meństofilu, tam warunki takie stoją: po latach tyłu a tyłu, gdy przyjdiesz brać duszę moją, będę miał prawo trzy razy zaprząć cię do roboty. Mick. Z całą pochwałą muzyką i wieńców ozdoba, zebraną z wieków tyła i pokoleń tyła. Mick. Tyłą farb żywych, różnych mak żreńcieć mami. Mick. Cóż ja pocznę tyłą złota. Krasz. b) do tyła, na T. = *do tego stopnia, tak dalece, tak bardzo, tak wiele*: Czyż nienawisć świata do tyła umysł skolatata młody? Mick. Lecz nienawisć do tyła rozkrzewia ś. w duszy. Słow. Jak po tępować z człowiekiem, którego nerwy do tyła rozdrażnione, że... Krasin. Na widok nektaru konduktor zmiękł do tyła... Jord. Nie do tyła zapomniał o rycerskiej powinności. Sienk. Nie jestem na T. naiwny, żeby... 2. a. [**Tyla, Tylá, Tęla, Tęla, Tęla**] przys. = a) *tak wiele, w takiej liczbie*: Ile włosów na głowie, tyle zatrapienia. Zaw. I. Ile głów, T. rozumów. Kras. (= *co rozum, to głowa*). T. ma pieniędzy. Troc. T. kupił sukna. Troc. T. pracował, ile mógł Troc. Głębym T., jak Chrystus, mógł wziąć bóstwa w siebis. Mick. [T. dale] = *tak daleko, b) do tego stopnia, tak dalece, tak bardzo, tak wiele*: T. (tak bardzo) go kocham. Troc. e) × *ile tyle, ileż tyleż = cokolwiek, ilekolwiek, w niemej ilości, liczbie*: Doyse mi na tym, że mam takich ile tyle, którym być użytecznym mogę. L. Z tego listu nadziei ile tyle chwycę. Pot. (= *o tyle o ile, jako tako*). Wszakże ile tyle żył, który rzeczy wielkie żyjąc czynił, dosyć żył, przetrwa wieki wszelkie. Gawiń. A nadewszystko uważać to sobie, że ileż tyleż żywysz, leżeć w grobie. Bratk. d) Ani T., † **Tylko, † Tyleczko, † Tyluczko, [Tyćko] = ani tak mało, wcale nie, ani krzty, ani na krzty**: Dziś spytaś ś. chłopca w szkołach prosto, niezawile: rozumie Horacego, pozwu ani T. Niem. e) o ile—o tyle = *w miarę tego jak... w takiej mierze jak... stosownie do tego, w miarę czy... stosownie do tego jak...: Staram ś. o tyle, o ile mi sił starczy. O ile jeden jest pilny, o tyle drugi leniwy. Będziesz mi pomocny?—O ile o tyle (= to zależy = to zależy będzie od okoliczności)*. f) i T.! = *o! i wszystko, i basta, i koniec*: Hulam, bawię ś. i T.!

[**Tyleby, Tylaby**] jak głyby.

† **Tylec, lea, lm. lea miecz, pugińal. Słown.**

[**Tylec, lea, lm. lea**] l. p. **Tyl**: Abrahamowicz, oblezony w fez na samym tylen głowy osadzony. Eww. 2. p. **Tylek. 3. a. [Tylędzie, Łędzie]** *tępa strona noża, grzbiet noża*: T. noża, szabli, brzytwy. Troc. Dudz. Zostaw kraj lato-rośli ze skórą na wzraz tyła nożowego. Trzye. Sama na T. noża nie odstąpiła od łóżka. Pot. 4. *odurotna strona smyczka, grzbiet smyczka*: 5. *brzeg gonta, w którym jest rowek*.

[**Tyleczki**] p. Tyli.

Tyleczko p. Tylichno.

[Tylecki] p. Tyli.

[Tylecko] p. Tylichno.

× Tyledwójny drugie tyle wynoszący, w dwóch nasób większy. Troc.

Tylekróć przys. tyle razy.

Tyleleżny p. Tyloliczny: Tyleliczne poddanych grono. Sap.

× Tylesetnie przys. od Tylesetny. L.

Tylesetny, Tylosetny tyle set wynoszący; sto razy tyle wynoszący. L., Troc.

Tyletrójnie przys. od Tyletrójny. L.

Tyletrójny trzy razy tyle wynoszący, w trójnasób większy. Troc.

Tyleż, × Tyłoż także sama ilość, także sama liczba; tak samo dużo, w takiejże ilości, liczbie: Synowi dał wiódkę, bratu T. Ile tyle, ileż T. = ilekolwiek, małoli, wieloli. L. Nadewszystko uważało to sobie, że ileż T. żywszy, leżeć w grobie. Bratk.

[Tyledzie, a, lm. a] p. Tylec.

† Tyli, [Tyli, Tyliki, Téli, Teli, [Tyliki, Tylośny, Telowny, Tylowny], † Tyliki tej wielkości, tak wielki a. tak mały; tak liczny, tak obfity: Kto tylił sprostał ciężarom! Zebr. (= tak wielkim a. tak liczny). [Tyle paroby, a matczynej kiecki boją ś. puścić]. Reym. [Jużei, zgoniony w tylich marszach, drzemie stojący]. Zer. [Szkapię tyle, jak kot. T. świat = tak daleko. T. czas = tak długo. Tyle dochtery léca, i nie mogą wylécyć. Między tylem zielskiem]. Zdr. Tylichny, [Tylachny, Tyłaśny, Tylośny, Tylecki, Tyceczki, Tyceńki, Tyciuchny, Tyčiuśki, Taćki, Taćki, Tyliczki, Tyleczki, Tylecki, Tyłuśki, Tylusieńki, Tykusinki, Tyliczki, Tyćki] † Tyliczki.

[Tyliczki] p. Tyli.

† Tyliczko p. Tylichno. Mącz.

[Tyliana, y, lm. y, Tynina] l. wić, witka, chróst: Stała naprzeciw niego tuż przy krześle, splecionym z tylin. Ork. Naszeżypał giętkich tylin i upiół wrota; tak samo z tylin i przeplecin stworzył sobie łożo. Ork. 2. kołek z płota.

[Tylik, a, lm. i] kark.

[Tylika] p. Tyle.

† Tyliki, [Tyliki] p. Tyli. Troc. Oto, tylikiem będąc, jużeśmy ś. koehali. L. Jeszcze otł tylikiem będą, a już tańczyć, skakać i śpiewać będą umieli. L. Dał Harpag dziecię do zagubienia pasterzowi, a w ten czas pasterzowi własne dziecię tyliki umarło. Biel. M. Teraz tyliką drugą sumę oddać mają, jaką pierwszy raz płacił. Vol. Na Spiską ziemię zapisał ś. cesarz Zygmunt pod takimi zakładami, iż jeśliby sum na ten czas nie wrócił, tedy tyliką sumę przepaść miał, i jeśliby na drugi czas, tedy tyliką drugą, jeśli na trzeci, tedy tyliką trzecią. Biel. M. Jeśli pierwszego roku nie wróci, tyliką sumę przepadnie, wtórego roku takie dwie, trzeciego roku takie trzy. Biel. M.

× Tylikiz także co do wielkości, co do liczby. L.

Tyliko, † Tylo, [Tylo, Tlo, Lo] l. † T. przys. od Tyliki; tyle: Powiedz mi, jeślibyś za T. przedali wioskę? Odpowiedziała: tak, za T. Bud. I tylika nie dam. Kn. Ilko ty widzisz z księstwa ludzi, T. widzisz niewolników, a ilko widzisz Polaków, T. widzisz swobodnych panów. Orzech. 2. jedno, jeno, jetylnie, zaledwie, ledwie, wyłącznie, nie więcej, nie inaczej: T. czterzy tacy są na świecie. Czachr. T. ukazał, rozlakomil. Kn. Jego T: brzuch a głowa była, ręku i nóg mało znać. Groch. (= nie więcej). T. mię tu cień. Kn. Nie umiał, jedno

T. po polsku. Paszk. (= nie więcej, tylko). Turcy nie umieją o chrześcijanach T. urażliwie mówić. Kłok. (= nie inaczej, jak T.). Nie T. słowem, ale i przykładem ich użyczył. Skar. (= nie samym słowem). T. też to dla waćpana uczynię. L. (= wyjątkowo). T. to dla zabawienia kompanji mówiło ś. L. Nie tylkoć to ty gubisz papiery, oto i mnie ś. zdarzyło. Zabł. T. ich dziewięć. Troc. T. spi. Troc. T. je i je. Troc. T. też złości tej Grecy ś. jeszcze nie ważyli. Bardz. (tej jednej T. jeszcze nie. L.). Tyłkoż to to! to wielka bagatela! (= a więc nie więcej!). 3. lec, ale: Nie piechota, T. końmi. 4. w razie, na ten wypadek: Ale ś. bojć, jeśli T. żyje, aby życie gdzie nie wiódł w nędzy. L. 5. Aby T., niech T., niechno T. = byleby: Trzykroć pojrzała, trzykroć odwróciła oczy, aby T. nań nie patrzyła. P. Koch. Niechno T. popada drobny deszczyk na wiosnę. Len. T. bez wymysłów, T. bez wymysłów! Kiedyz zaczniemy? — Jak T. najprędzej będziemy mogli. L. (= skoro jeno; najprędzej, bylebyśmy mogli). Co T., [Tyłuśko] = ledwo, skoro jeno, niech jeno; Co ś. T. ruszy, zaraz go mają na oku. Troc. Co ś. tylko rany dotkniesz, wrzeszczy. Troc. 6. jeszcze do tego: Jak to taskaw na cię! — Zupełnie, i jak T.! Wyb. 7. aby, już też: Oh, T. nie bądź tak gorący! L. Tyłkobyś nie był nie dzieckiem. L. 8. T. co = zaledwie, prawie już, mało co nie: Już T. co pomyslna nadzieja wzrastała, tylko com widzieć miała dołą mu odmienną, aż została straconą znów w przepaść bezdenną. L. Facjon T. co nie wsadzony był od nich na miedzianego rozpalonego konia. Warg. Chłopezyk oświadcza, że co T. nie widać pana. L. (= tylko co go patrzyć, lada chwila nadejdzie). 9. T. nie, T. co nie = ledwie nie, mało nie, o mały włos nie: Zastał ją, że ś. T. nie zabiła, już ś. do piersi z strzałem zanosiła. P. Koch. Patrzenie. jak ś. dąsa, grozi, ręce zaciera, T. co nie kasa. Kras. Jego Rzym T. co nie do niebios wyniosł. Warg. 10. T. co żywy = ledwie jeszcze żywy: Jam jeden sam między trupami żyw leżał i to T. też co żywy, tak mi był odjął zmysł mrok niezyczliwy. P. Koch.

× Tyłkory p. Tyloraki: T., tak rozliczny abo tyle części mający, tantupulus, lotiplex. Kn. T., tyle gatunków, tyle części mający. Troc.

× Tyłkość, l, blm., rz. od Tyliki: T., też wielkość lub małość, jednakość. L. Ilekroć jednej sprawy wiele instrumentów bywa, potrzeba, aby ś. tyłkością zgadzały. Smotr.

[Tyłkoż] zapewne, właśnie.

[Tyliana, Tyliano] ledwie,omal, o mało co, tylko co nie.

[Tyliano] p. Tyliana.

[Tylini] p. Tyliny: Tylnia część broni palnej. Gemb.

Tylnik, a l. lm. i guózdź żelazny, przechodzący przez tyliną os i koniec rozwozy, aby ś. wóz nie rozwiodł. 2. † T., blm., p. Telnik.

Tylnoboczny chir: Skrzywienie tylnoboczne kręgosłupa (kyphoscoliosis).

× Tylnogłówny l. tyżący ś. tyłu głowy. 2. anat: × Kość tylnogłówna (Girt.), kość potyliczna, ltyłogłównowa (Gut.), † tylna kość głowy. (Perz.), × kość tyłu głowy (Br.), † kość tyłu (Krup.), (os occipitis s. occipitale).

Tyliny, [Tylini] l. przym. od Tyli, przecionny przedniemu, zadni: Tyline nogi. Tylna część głowy, tył, zatyłek. Perz. Wypuścić go tylnomi drzwiami. Warg. Pobiegł po mnie do tylnego gabinetu.

L. Tylna straż. L. T. dem. Troc. Tylnie koła odmiennego szczegól. Opal. (oglądaj ś. w tył. L.). 2. anat.: Komora oczna tylna, p. Komora. †Myszka tylna kości ogonowej, p. Krzyżo-ogonowy. Nozdrza tylnie = otwory nosowe w gardle (choanae). Powrózek T. rdzenia kręgowego (fasciculus s. funiculus posterior). Róg T. rdzenia kręgowego (cornu posterior). Spojenie tylne warg sromnych (commissura posterior vulvae). †Tylna kość głowy (Perz.), kość potyliczna (os occipitis s. occipitale). 3. lek.: Kręcz T., p. Kręcz. Garbiak T., p. Garbiak. 4. patol.: Tężec T. (opisthotonus). 5. puszc.: Tylna śruba, p. Kamer-szruba. 6. Krocze tylnie u konia. Nadpęcie tylnie u konia (metatarsus).

†Tyło, [T.] i. p. Tyłko: Na czas T. ten powiat dla niego uprosił. Kosz. Co T. = jak tyłko, zaraz jak. Był... T. ja go nie widział. Głiń. 2. p. Tył: [T. i T. koryków. T. jest, co i było. Po T. = po tyle, po takiej cenie. We dwój T. Na T. dwa wychodziło = dwa razy tyle. W T. trzy, T. troje. Rej = w trójnasób, trzy razy tyle. Chyla — T. = nieco, cokolwiek. Wociec mu pół T. odkazał = połowę tego przeszaczył. Ino ją jedną mawa, T. świecie i wosku (= mamy jedynaczkę, jak woskową świecę). 3. [T.] o tyle, o mało, mało; T. ś. nie skręci.

Tylokrotnie przys. od Tylokrotny, tyle razy. Tylokrotny tyle razy powtarzający ś., powta-rzany: Tylokrotne napomnienia, uderzenia.

Tylokształtnie przys. od Tylokształtny.

Tylokształtny mający tyle kształtów: T. ogród Flory ziemskiej stawa przed nami i roztacza gatunkowe wdzięki i powaby swoje. Śl. wil.

Tyloletni tyle lat trwający, tak długi: Tyloletnia praca. Tyloletnie usiłowania.

Tyloliczny, Tyleliczny, tak liczny; tak rozmaity: Wypadki, jak tyloliczne obrazy sennie przed oczyma naszymi przesunęły ś. Przez zmysły nasze wpływają tyloliczne wrażenia... ale jedność tych wszystkich wrażeń żadnym osobnym zmysłem nie uraża ś. Lib. Stał ś. także jednym z tylolicznych owego czasu rozbitków. Gaw.

Tylolistny tyliczny ś. tyłu liści: Liście są właściwym strojem rośliny; fizjologicznie uważane, są to jej tylolistne usta, któremi pokarm z powietrza i ze światła wciąga. Śl. wil.

Tyloraki, × Tyłkory z tyłu różnych złożony.

Tylorako przys. od Tyloraki.

Tyloróżny tylokrotnie różny, tak rozmaity. Śl. wil. Tyloróżne zapatrywania ś.

Tylosetnie przys. od Tylosetny. L.

Tylosetny p. Tylosetny: Nie mierzyłyby tylosetnych mil miejsca, choć jest dobry geometra. L. [Tylośno] p. Tylucho.

[Tylośny] p. Tyli: Oni mają T. kawał ziemi. Dyg. Pięć rubli, jak nie, daliby za tylośnego indera. Dyg. Dziewki rade, że gospodyn w „T. świat” ruza. Kon. Odzłabał wszystkie gałęzie precz... ma se kłoc T. Żer.

Tylowieczny, Tylowiekowy tyliczny ś. tyłu wieków, tyle wieków mający: Tylowieczne dzieje. Tylowieczna kultura. T. postęp. T. dorobek.

Tylowiekowy p. Tylowieczny: Świat cały z tylowiekowego ruchu niewęz. przeszedł nagle w ruch szybki, niezmy niewstrzymany. Dzierz. Nasyt T. nie tylko podwyższył, ale i rozszerzył płasko-wzgorze zamku Histarlik. Owik.

[Tylowny] p. Tyli.

[Tylowy] tak długi.

[Tyłtać, a, ał] gnieść co w rękach, miętosić.

[Tyłtanie, a, blm.] czynność cz. Tyłtać.

Tyłu i. p. Tyłe. 2. postać osobowo-męska od Tyłe (p. Tyłe): T. ludzi zginęło.

Tylucho przys. od Tyluchny; Tyleczko, † Tylieczko, † Tyluczko, [Tylusieńko, Tyćko, Tyćka, Tyćio, Tyceczko, Tyceńko, Tyłuśko, Tyłośno, Ty-lachno, Tyłaśno, Tylećko].

Tyluchny p. Tyli. Mącz.

† Tyluczki p. Tyli. Troc.

† Tyluczko p. Tyłe i Tylucho. Troc.

[Tylum] przyspiew: T. T., trzaski zbiram, na wóz kłade, dali jade.

[Tylusieńki] p. Tyli. Mącz. Jest w nim zagłę-bienie, jakby jezioro tylusieńkie. Żer.

[Tylusieńko] p. Tylucho.

[Tyłuśki] p. Tyli.

[Tyłuśko] i. p. Tylucho. 2. p. Tyłko: Dopię im ś. kuma zabożyła, bo jak T. skonają, zaraz z nich płachtę ściągnie i mnie koszulinę zrządzi. Kon.

[Tulużki, ów, blp.] wózek pług.

Tył, u, lm. y, [Tel, Tyłek] i. tylna część, strona przeciwległa przodowi, zad: T. głowy, domu. Troc. Mieszkam od tyłu = nie od frontu, nie od ulicy; od podwórza. Tyłem wszedł do domu. Troc. W tyle ranę dostał. Troc. T. koński. Troc. Za-szedł go z tyłu. Z tyłu go mieczem uderzył. Troc. W T. kogo ubiec. Troc. Idzie tyłem (= wznak). Tyłem ku czemu siedzieć, stojąc. Troc. Na tyłach domów, ogrodów = poza domami, ogro-dami. Nakazała mi, zebym ś. tu znajdował w tyłach jej domu. L. T. człowieka, grzbiet. L. Rzutne te rumaki T. niejednemu pomalują bło-tem. Jabł. Są inne ogrody w T. pokojów. Star. Z strachem ją przywitał, zdało mu ś., by go kto za łeb z tyłu chwycił. Rej. Niósł to z tyłu za nim. Sekl. On nie tylko z przodu, ale z tyłu głowy ma oczy. Posta nazad tyłem z przed sultana odwodzą, nie odwracając ś. Kłok. Na pierwszym piętze od tyłów i ogrodów. Krasz. Włożyła suknię przodem do tyłu (= napak). Dzieciakowi wyglądała w tyle koszula. Obrócić ś. tyłem do kogo (= plecami). Wziąć T. nie-przyjacielowi. Jabł. (= zająć mu z tyłu). Czy-zagów pomknął ś. aż ku Berezynie, gdzie w prze-prawie wielkiej armji T. zaszedł. Leł. Ręce komu w T. związać. Widziałem na T. skre-powane dłonie. [Szedł po tyle] = szedł z tyłu. T. sobie dać = oprzeć ś. wzajemnie plecami. T. sobie dajmy i zgłiny tu razem. Kacz. Ludzie jego zaraz T. sobie podali, dobyli szabli. Kacz. T. w szyku bojowym = straż tylna, arjergarda. L. T. podawać, obracać, pokazywać = uciekać. L. Przyzna każdy, żeście T. podali, żeście pierwsi z ematskich pół pouciekali. Bardz. Rzymianom serca przybywało, a Gallowie T. podali. Warg. Tak on ś. potkał, że ci, co wygrali, podawszy tyły, znowu uciekali. P. Koch. Cheąc ś. ratować ucieczką, natychmiast sromotnie T. podał. Ustr. Że bieżano przeciw nim nie czekając, lekkliwie tyły obrócili. P. Koch. Tameś sprobował, jako są bitni, jako natarczywie i nierazcie im T. swój ukazywał. P. Koch. Grecy uchodzili, tyły podawając przed Hektorem. Bardz. Kto T. po-daje, tego gonia. Jabł. Podał T. Cendebej i woj-sko jego. Wuj. † W T. kogo obrócić = zmusić go do ucieczki. W T. raniony, w tyle ranę wziął. Kn. Żołnierze obracają ś. prawą w T. L. Na słowo komenderującego: w T. biorą armatę i w T. ją cofają. Jak. J. Przen.: Niechże kar-jolkę założą; chłopiec ma stać w tyle. L. (= za karjolką). Nie męska rzecz podawać złej fortunie

tyły. Bardz. (= *poddawać ś.*, *ulegać*, *ustępować*). Za jego enotą, sława tudzież w tyle była. Orzech. (= *tuż za nią była*, *enota ją podciągała za sobą*). Już w tyle siebie wszystkie zdrady zostawiamy. Otw. (= *już one przeszły, już ich więcej nie doświadczymy*). W T. go szczypli. Falib. (= *zacznie*). W oczy mu ś. wrzokom kłaniają, a z tyłu za nim pluja. Rej. (= *za plecami*). Udziałeś bogi cudze i ulane; abyś mię rozgniewał, porzuciłeś mię w T. Gil. (= *przez*). Kiedy raz człowiekowi czas ubieży dany, żadnym kształtem nie może być z tyłu pojmany. Kulig. (okazja z tyłu łysa. L.; *trudno powetować opuszczoną sposobności*). Mężny z tyłu nie bije. Kn. (= *chylkiem, z za płotu, zdradziecko*). Tyłem wypuścić, mileżkiem zbyć, niepocześnie odprawić. Kn. (= *puścić z kwitkiem*). 2. przen. *mieszkanie od tyłu położone, mieszkanie tylne, nie frontowe*: Brat zajmuje cały T. Front już zajęty, T. dotąd stoi pustkami. T. wychodzi na ogród (= *położony jest od strony ogrodu*). 3. przen. *część ubrania przypadająca na T. człowieka*: T. u sukni, kamizelki. Płótno na fałsz do tyłu kamizelki. L. Skrajać, sfastrygować T. Zestawić, zsądzić T. z przodami. 4. [T.] *szczyt, krótsza część dachu chaty*. 5. anat.: T. głowy. p. anat. **Głowa**. † **Kość tyłu** (Krup.). × **kość tyłu głowy** (Br.), **kość potyliczna** (os occipitis s. occipitale). 6. garb. *część skóry od ogona*.

Tyleczek, czka, lm. czki p. **Tylek**: T. dziecięcy.

Tylek, łka, lm. łki l. p. **Tył**: [T. domu. On siad tykiem na koniu, ogon wzion w zęby]. 2. a. [Tylec] *zadek, pośladek, dupa, pośladki, fognica* (Sien.), † *zadnica* (Sien.), × *natyłki* (Jar.) (podex). 3. szew. *tylna część obuwi, obejmująca piętę*. Zdr. **Tyleczek**.

Tylnik, a, lm. i ryb. *powróżek do zawiązywania końca żaka*. Pc.

Tylochron, u, lm. y, **Zaplecznik** woj. *zwyczajna poprzecznicca, której przeznaczeniem jest zasłonięcie tyłu jakiegokolwiek dzieła fortyfikacji lub wojska przed ogniem nieprzyjacielskim*. Sł. wil.

Tylogłowie, a, lm. a anat. *część tylna głowy, potylicca*, † **tył głowy** (Perz.), † **zatyłek** (Dyk. M.) (occiput).

† **Tylogłowy** anat., przym. od **Tylogłowie**; × **Tylogłowny, potyliczny**. **Kość tylogłowa** (Gut.) = *kość potyliczna* (os occipitale).

† **Tylogoniec, nca**, lm. ncy z *tyłu goniący*. Km.

× **Tyłokręcz, u**, lm. e p. **Tyłotęczec**.

Tyłomózgowie, a, lm. a anat. *część tylna mózgowia* (metencephalon). Most tyłomózgowia, most Varolego (pons metencephali s. Varolii).

Tyłonoże, a, lm. a anat. *stępa*, † *przyszwa* (Urs.); nart (Czerw.): × *korzeń nogi* (Gut.), × *korzeń stopy* (Br.), † *postępek* (Perz.) (tarsus).

Tyłopiersie, a, lm. a zool. u owadów, *zapiersie* (metathorax).

× **Tyłopochylenie, a**, lm. a gin., p. **Tyłopochyłość**.

× **Tyłopochyłość, i**, lm. i l. gin. × T. *macycy* = *pochylenie ku tyłowi, złuczenie ku tyłowi*, **tyłopochylenie**, × *odechylenie*, (retroversio uteri). 2. patol. *skrzywienie kręgosłupa ku tyłowi, garb, garbatłość* (kyphosis).

Tyłopodniebienny zool.: *Kości tyłopodniebienne u ptaków* (ossa omoidea).

Tyłoskrzelny brzuchopełz, zool., p. **Mięczak**.

Tyłostopie, a, lm. a lek. p. **Kopytonóg**.

Tyłoszczęki *mający szczęki w tył cofnięte* (opisthognathus).

Tyłoszczękosość, i, blm., rz. od **Tyłoszczęki**, *szczęki w tył cofnięte* (opisthognathia s. retrognathia).

× **Tyłotęczec, żca**, lm. żce, × **Tyłokręcz** patol. *tęczec tylny* (opisthotonus).

Tyłoust, a, lm. y zool. *robak*: T. kręglowaty (omphistoma conicum).

† **Tyłowitość, i**, blm., patol., rz. od **Tyłowity**, p. **Tałowitość**; *otyłość chorobliwa, opasłość, tusza nadmierna*. L., Troc.

† **Tyłowity p. Tałowity**. Troc. *Obesus, objeżdżony; tłusty, T., ssiadły. Mącz.*

× **Tyłozagięcie, a**, lm. a p. **Tyłozgięcie**.

Tyłozgięcie, a, lm. a, × **Tyłozagięcie** gin.: T. *macycy*, = *zgięcie macycy ku tyłowi* (retroflexio uteri).

Tyłozgryz, u, lm. y den. *nieprawidłowość szczęk, przy której zęby sieczne dolnej stoją przed siecznymi górnej szczęki przy ustach zamkniętych*.

× **Tyłozrost, u**, lm. y okul. *zrost a. przyczepina łączówki z soczewką oka* (synecchia posterior).

× **Tyły otyły, tyłowity**. L., Troc.

Tym sp. o *tyle*: T. *bardziej, T. więcej, T. mniej* Troc. T. *bogatszy, im głupszy* Troc. Im kot starszy, T. ogon twardszy. Prz. Im dalej w las, T. więcej drzew. Troc. Im wyżej kogo szczęście postawiło, T. słabiej stoi.

Tymbal, u, blm. *potrawa z pastwa a. z ryb w kremie z bitej śmietanki a. w pianie z białek*.

† **Tymblak, a**, lm. l p. **Temblak**: *Miecz na tymblaku puścił Pot.*

Tymbry, ów, blp., w handlu drzewem, *krótkie belki*.

Tymczasem l. a. Tymczasowo, [Tymczasownie] przys. *korzystając z tego czasu, w trakcie tego, podczas tego, równocześnie z tym, narazie, a tu, aż tu*: Idź T. do ogrodu. Ty pisz, a ja T. wyjdę. Ty ś. bawisz, a noe T. nadechdzi. 2. sp. *natomiast, pomimo to, jednak, wszakże, atoli, wszelako*: Obiecywał, a T. nie nie zrobił. Zanościło ś. na deszcz, T. mamy pogodę. 3. rz. *nieod. ten czas, ten raz, teraz, do czasu*: To wystarczy na T. (= *narazie*).

[**Tymczasowie**] p. **Tymczasowo**: *Więc T. jeno zły miał uciechę i profit z tej marnacji narodu*. Reym.

Tymczasowo, [Tymczasowie] przys. od **Tymczasowy**.

Tymczasowość, i, blm., rz. od **Tymczasowy**. L. *Jestem zmęczony przejściem, zmiennością, tymczasowością*. Dąbr.

Tymczasowy doczesny, czasowy, prowizoryczny: T. *syndyk upadłości*. Egzekucja *tymczasowa*, p. **Egzekucja**.

[**Tymernie**] *w tej chwili, natychmiast*.

Tymf, a, lm. y, **Tynf, [Tymfa, Tynfa]** *dawna moneta polska wartości 18 groszy srebrnych*: T. sześć szostaków płaci. Troc. *Minerz T. pierwsze bił tymfy za Jana Kazimierza*. Troc. Zdr. **Tymfik**.

[**Tymfa, y**, lm. y] p. **Tymf**: *Dałem tymfę na ubogich*. Chodź.

Tymfik, a, lm. i p. **Tymf**.

Tymialek, łka, lm. łki bot. (thymelaea) *roś. z rodziny tymiałkowatych*.

Tymiałkowate, Wawrzynkowate rośliny, bot. (thymelaeaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwulicziennych*.

Tymian, u, lm. y, **Tymianek** bot. l. (thymus) *roś. z rodziny wargowych*. **Gatunek**: T. *bazylikowaty a. Macierzanka bazylikowata*,

(t. acinos), Rojownik bazylikowaty (meliasa acinos). 2. p. Macierzanka.

Tymianek, nku, lm. nki bot. p. Tymian: Wiecez z róż, lilij, tymianku. Mick.

Tymiankowy l. przym. od Tymianek. 2. chem.: Kamfora tymiankowa = *tymol* (thymolum). Olejek T. (oleum thymi).

Tymianowy przym. od Tymian. Bot.: Kanianka tymianowa, p. Kanianka.

Tymokracja, i, lm. e forma rządu, oddająca władzę i godności państwowe właścicielom ziemskim i ludziom bogatym, stosownie do oszacowanego ich majątku, oligarchja.

Tymokrata, y, lm. ci bogacz obdarzony władzą i godnością państwową, oligarcha, dygnitarz: Filister i T. nie zrozumie ś. nigdy z człowiekiem wyższych i szlachetniejszych idei. Gaw.

Tymokratycznie przys. od Tymokratyczny: Stany T. podług podatków uklassowane. Spas.

Tymokratyczny dotyczący ś. tymokracji: Rząd T. **Tymol**, u, blm., chem. oksycymol, $C_{10}H_{13}O_{11}$, fenol pochodzący od cymolu.

Tymolowy przym. od Tymol: Kwas T.

Tymon, a, lm. owie mizantrop, tetryk, człowiek widzący w ludziach tylko wady i unikający ludzi.

Tymotejka, i, blm. p. Tymotka: Wysmukłe źdźbło tymotejki. Zer.

Tymoteusz, a, blm., p. Tymotka.

Tymoteuszka, i, blm., p. Tymotka.

Tymotka, i, lm. i, **Tymotejka**, **Tymoteusz**, **Tymoteuszka**, [Mateusz, Mateuszek, Mateuszka, Matejka] gatunek brzanki, brzanka łąkowa a. pastewna (phleum pratense).

Tympan, u, lm. y l. bud., w szczytach trójkątnych, to gzymsem obwiedzione a. półkoliste, jak w budowlach bizantyńskich; w nade drzwiach: zagłębione to ściany, na którym zwykle płasko-rzeźbione lub malowane obrazy bywają umieszczane: Fidjusz rysował, a po części wykonał wspaniałe rzeźby obu tympanów. Weys. 2. muz., u Greków i Rzymian daw., narzędzie muzyczne dęte, podobne do bębna i tambury, ze spodem zakręglonym, z wierzchu obciążone skórą, używane przy uroczystościach religijnych: Na skale siedzi mój szatanek, gra chutne pieśni na tympanie. Mie. (p. Kocień). 3. org. dwie piszczałki drewniane, złączone razem, wydające głos dudniący w uroczystszych chwilach nabożeństwa.

† **Tymraz** przys. teraz, obecnie. Pow. o pap. Urb.

1. [Tyn, u, lm. y, **Tyniec**, **Tynica**, **Tynina**, **Tyna**] rodzaj ogrodzenia, w którym do wbiłych kołków przytwierdzone są kołkami poziome żerzdzie lub łaty, a między nie wsunięte pionowo wązkie, cienko łupane drzewce; ogrodzenie z gałęzi około domu, płot: Biegniemy za T. domu, a tam dwóch ludzi bije jednego Żydowina. Bsi.

2. [Tyn] ten: T. odpod z turni. Tet. (= ten zleciał z turni).

[Tyna, y, lm. y] l. a. [Tynka] fasa, faska drewniana do zsyppowania mąki w spżarni, z przykrywką u góry; kubeł. 2. p. Tyn.

[Tynać, nie, ną] p. Tonać.

[Tyndyrynda, y, blm.] bieluch pospolity (p. Bieluch).

[Tyndyryndy] l. wykrzyk laufra, poprzedzającego kulig. 2. Pień bije, a T. skacze = stępa, w której ś. wyrabia kusa.

[Tynf, a, lm. y] p. Tymf: Redukcja tynfów, bakami zwanych, nastąpiła przez Wessla, podskarbiego, r. 1762. Cz. Korcami stare tynfy

mierzy. Wyb. Nigdy nie szedł do swojej kwatery, żeby nie przyniósł tynfy i talery. Jabł. Tynfami skrzynie ładował. L. Żołdu czekać muszą żołnierze z wielką stratą, tynfy nie wiedzieć gdzie ś. zawieruszą, co krwi wylanej miały być zapłatą. Jabł. Zdr. **Tynfik**.

[Tynfa, y, lm. y] p. Tymf.

Tynfik, a, lm. i p. Tynf: Kilka tynfików. Boh. **Tynfowy** przym. od Tynf: Mennie obydwu, tak tynfowej, jak i szelężnej. zawarcie odkłada ś. Pas.

[Tynga, i, lm. i] p. Tęsknota.

Tyngiel, glu, lm. gle, **Tingiel-tangiel** podrzędna kawiarnia lub piwiarnia z szansonistkami: Do tynglu, panowie! Brt.

Tynglówka, i, lm i szansonistka z tynglu: Jaktó? nie wiesz doktor? Szanson — bycza. Ivetta Gilbert. — Ach! T. ? Brt.

Tyngować, uje, ował l. = **Hangować**. 2. a. In-gować kuch. namazywać, smarować: Tynguję masłem, inguję. Troc.

Tyngowanie, a, blm., czynność cz. **Tyngować**.

[Tynianka, i, lm. i] wązka deseczka, używana do grodzenia płotów; szczupka od płotu tynowego.

[Tynica, y, lm. e] p. Tyniec.

[Tyniec, nca, lm. nce] p. Tyn.

[Tynięcie, a, blm.] czynność cz. **Tynać**.

[Tynina, y, lm. y] p. Tynla.

[Tyniukać się, a ś., ał ś.] wlec ś., iść ciężko, gramolić ś., leźć.

[Tyniukanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Tyniukać** ś.

Tynk, u, lm. i, [Trynk] powłoka ściany murywanej lub sklepienia z zaprawy wapiennej, narzucana i zatarta, wyprawa: Pokładać ścianę tynkiem. Troc. T. gruby z piasku. Troc. T. marmurowy. Troc. (= stół). T. z niemieckiego też samo, co wyprawa ściany wapnem. Mag. Innym tynkiem potynkować dom. Leop. Piękność względem ciała jest to, co T. gładzi względem staro budynku, którego pokrywa wady. Prz. Znać jak krete na tynku. Kn. (jak krete na gipsie, jak wąż na czeluściach. L.). Żart.: blansz, ruż, barwiczka, bielidło na twarzy. 2. × T. farba do powlekania drzewa, ścian, murów. L. Jakim tynkiem powlec drzewo, aby ś z trudnością od ognia zapalało. Świt.

[Tynka, i, lm. i] l. beczka z wiekiem do przechowywania mąki, kaszy, i t. p.; faska duża do mąki. 2. wysoka beczulka. 3. niecka. 4. naczynie do mleka.

Tynkał, u, blm., min. sól surowa z jezior tybetańskich, zamieczyszczona i tłusta w dotknięciu, boraks naturalny.

Tynkalcyt, u, lm. y, **Uleksyr**, **Hajezyn**, **Natroborokalcyt**, **Boronatrokalcyt** min. mineral z granatyl spinulowców, z rzędu boranów wodnych ($NaCaB_3O_9 + 8H_2O?$).

Tynkarz, a, lm. e ten, który tynkuje ściany: T., cementarius. Meniń. T. marmurowy = sztukator. Troc.

Tynkować, uje, ował, [Trynkować, Trenkować]: U mularza wyprawić ścianę znaczy wapnem narzucić ścianę i zatrzeć, co nazywają także T. Mag. Nie tynkowane ściany spoglądały na świat pozbawionemi szyb otworami. Orzesz. Przen.: Tynkują twarze swoje, bielą lica swe. Wuj. (= malują, rużują, blanszują) Nazwisko swoje podnosił i tynkował je historycznością. Bart. (= pozorował).

Tynkowanie, a, blm., czynność cz. **Tynkować**.

× **Tynktorjalny farbierski**: W przemyśle tynktorjalnym. Lp.

Tynktura, y, lm. y apt. *nalewka, nastój, roztwór (tinctura), najczęściej z wyskokiem (t. spirituosa), rzadziej z wodą (t. aquosa)*: T., rozciek wysokowy zafarbowany. Krum. T. aloesowa. Krup. 2. Tynktury, lm., her. *przedmioty (np. części helmu) w herbach, oznaczone kolorami*. Zdr. **Tynkturka**, × **Dykturka**.

Tynkturka, i, lm. i p. **Tynktura**; × **Dykturka**.

† **Tynnik**, a, blm., p. **Telnik**.

Tynta, y, lm. y ton, *barwa obrazu, dobór barw, światła i cieni; odcień*: Mączka, lekka T., różu, wycieranie, rektyfikacje różne niewiele pomogły twarzy. Krasz.

Tyntyrinda, y, lm. y bot., = **Bieluń pospolity**. (p. **Bieluń**).

Tyny, ów, blp. *wieżyczki nad szczyt budynku wystające*.

[**Tynta**, y, lm. y] **atrament**.

† **Tyorba**, y, lm. y p. **Teorban**: Muzyka manualna, t. j. pandora, lutnia, T., arfa, cytara i t. d. **Warg**.

Typ, u, lm. y i. *jednostka jednocząca w sobie wszystkie wybitne cechy swego gatunku, wierny przedstawiciel swego gatunku*: Niemcewicz był typem serdecznego szlachetca polskiego. Czart. A. Typem przeszłego wieku jest Panglos Woltera. Mick. Było to dziewięć skromne, ciche, pobożne, istny T. naszych Polek, które są ideałem żon i matek. Krasz. Nie tylko typy, ale całe żywoty ludzkie trafiało mu ś. wieszczę jakoś odtwarzać. Krasz. Typy ludowe z Kujaw. Typy z Podlasia. Typy chemiczne. T. mąki, kotła, machiny, wagonów (= *wzór zasadniczy*). 2. × Typy = *czcionki drukarskie*. 3. lek., p. lek. **Tor**.

Typika, i, blm., **Typologia** *umiejętność wskazująca stosunek osób, wypadków, zdań i zasad Starego Testamentu, jako pierwowzorów, względem osób, wypadków istniejących w chrześcijaństwie*.

Typograf, a, lm. *owie człowiek biegły w sztuce drukarskiej, drukarz*.

Typograficzny przym. od **Typografja**: Sztuka typograficzna.

Typografja, i, blm. *sztuka drukarska, drukarstwo*.

[**Typolenie**, a, blm.] *czynność cz. Typolić*.

[**Typolić**, i, il] *źle robić*: Typolił, nie soluł. Typoli a nie boli = *mówi wiele, a bez sensu*.

Typolitografja, i, blm. *drukowanie z odbitek, otrzymanych z pisma lub drzeworytu a przeniesionych na kamień*.

Typolog, a, lm. *owie znawca, badacz typów; uczący poznawać typy*.

Typologia, i, blm. i. *nauka o typach i ich teorja*. 2. p. **Typika**.

Typometr, u, lm. y *przyrząd mierniczy, służący do mierzenia liter drukarskich lub oczka czcionek*.

Typometrija, i, blm. *sztuka składania i odciskania zapomocy znaków ruchomych kart geograficznych, planów, rysunków sytuacyjnych, figur matematycznych, przedmiotów historii naturalnej i t. p.*

Typoskop, u, lm. y p. **Kalejdoskop**.

Typotelegraf, u, lm. y *telegraf elektryczny, drukujący literami*.

Typowo przys. od **Typowy**: Jeżeli mamy mówić o muzyce Chopina ze stanowiska T. narodowego, nie możemy pominąć cudownej Fantazji na tematy polskie. Żel.

Typowość, i, blm., rz. od **Typowy**: Te rysy dominujące nie stanowią granic typowości. Fakt

ten jest więcej jednym dowodem przechowywania ś. typowości w rodzinach. Przybor.

Typowy przym. od **Typ**, **charakterystyczny, znamienny**: Typowa cera, warga. Nos T. Typowa postać. T. charakter.

× **Tyr**, u, lm. y, × **Ter** i. *przytyk, uszczypek, przywódca, przycinek, sznupka*: Opaczne tłumaczenie spraw częste tyry, przymówki i inne przykrości wyrządzone mu do ostatniej go rozpacz przyprować mogą. L. Jedni niewiele mówią, ale ś. zaraz pięścią rozprawiają; inni zaraz sznupkami, tyrami i złorzeczeństwami docierają. Pilech. Poczuł T. i dyskurs zawarł. Pot. T. styszy w każdym prawie słowie, którym go szczyplie, gani i dotyka. Chr. Nie nie było tak niezdolne obłączonym, jak owe tyry i urągania głośne nieprzyjaciół. Tw. Mierzą cię satyry, nazwisko pokazuje, że w nich są tyry. Koch. W. Drażnił je, grubych tyrów przyczyniając, *convitia*. Żebr. Grubych mi nadal tyrów. Żebr. 2. *terkotanie, gderanie, zrzęczenie*: T. T., zjadła baba ser. Prz. 3. [T. T. T., **Tur, tur**] *naśladowanie turkotu młyna*. 4. † T. *krok, zadanie*. Hist. uc.

[**Tyr**; T., T., T., **rom rom, rom, ta, ra, ra, bom, bom, bom**] *przyspiewy*.

Tyrać, a, al i T. ś. p. **Terać**: Garnie do skarbu, aby tym bardziej bez miary mógł T. Zigr. Dosyć siła tyra na niepotrzebne leki. Pot. Tyra ostatnie na kartach halerze. Książ. Czasu darmo nie tyraj. Hrb. Tyra czas tanecznik, tyra i kartownik. Hrb. Aby dni całych na gnuśnym próżniactwie nie tyrał. Nar. Dostałam przyjaciela, w którym uciechy nie mam ani wesela, z którym ja młode lata, ach! tyram! Zim. Żal, że tyram marnie z nią godziny. Hoł. Lecze te zdolności wytrawiały ś. nędznie i tyrały dlań bez chwały. Chodź. Tyrają nas. Chl. (= *poniewierają, pomiatają nami*).

[**Tyrać**, a, al] i. *gromić, łajać*. 2. *chodzić prędko*.

Tyrada, y, lm. y i. *długa mowa przesadna a górnolotna*: Ciociu, proszę tehu nabrać! ta T. grozi zapaleniem płuc. Rodz. Pyszna T.! to mi jednak nie wyjaśnia, co porabiasz w mieście. Rodz. Rozwodzić ś. nad kim, nad czym w tyradach. 2. muz. *szybki przebieg tonów*.

Tyraden, u, blm., lek. *przetwórz z gruczolu tarczowego*.

[**Tyrak**, a, lm. i] p. [**Tyrán**].

Tyraljer, a, lm. rzy w wojsku; *celny strzelec, walczący przed główną linią w szyku rozrzuconym*: Gdzie idzie o powolne utrzymanie boju, używa ś. tyraljerów.

Tyraljerka, i, lm. i *prowadzenie bitwy szeregami rozproszonymi, szykiem rozrzuconym*. Przen.: Wytrzymała śmiało i odważnie pociski spojrzeń, jako też tyraljerkę mniej więcej dowcipnych i złotych słówek. Jeź.

Tyraljerski przym. od **Tyraljer**: Oddział T. Ogień T. Zawiązała ś. wymiana konceptów wątpliwej wartości, krzyżujących ś. nakszałt strzelaniny tyraljerskiej. Jeź. Przen.: Ta pierwsza tyraljerska wycieczka nadzwyczaj go zamuciała, przekołał ś. bowiem, że nie będzie to tak łatwo wymknąć ś. z domu bez żony. Wilcz. (= *zaczepna, dla wyciągnięcia na słowo, wybadania przeciwnika*).

Tyraljować się, uje ś., **owal** ś. z kim = *strzelać do siebie po tyraljersku, ucierać się ze sobą po tyraljersku*.

Tyraljowanie się, a ś., blm., *czynność cz. Tyraljować ś.*

Tyran, a, lm. i f. w starożytności: *jedynowładca panujący absolutnie*: T., panujący bez słusności, bez prawa, nieokreślenie, nad poddanymi wzdziwiający. Gil. 2. *przen. człowiek okrutny, ciemiężca, okrutnik, kat*: Niemasz mierzejszego w uszu, u wszech ludzi sromotniejszego przezwiska nad tyrana a. po polsku nad okrutnika. Kosz. Wprzód tygrysa ulagodzę, niż dzikie serce srogiego tyrana. Bardz. U enotliwego wszyscy dobrzy, u tyrana każdy zdrajca. L. T. nawet w zapalczywości swojej sądzi ś. być sprawiedliwym. Węg. Tyle lat go badały mękami tyrany. Mick. 3, zool. (tyrannus) *ptak wróblowaty owadożerny*. Zdr. **Tyranek**.

[Tyran, a, lm. y, Terak] *ten, co tera, marnotrawca, utracusz.*

[Tyraná, y, lm. y, Tyranka] *nazwa krowy.*

Tyranek, nka l. lm. owie p. **Tyran**: Mali tyranowie pomatu wzrastają. L. Przed małemi tyranami karku uginali. Leł. 2. lm. i *ubijak brukarski, taranek.*

[Tyranica, y, lm. e] *forma ż. od [Tyran].*

× **Tyraniczny** p. **Tyrański**: Ojciec trzymał go w żelaznych, tyranicznych ręku. Mańk. Spokłatem tak tyranicznego nudziarza, zem uciekł. Weys.

× **Tyranic**, i, il p. **Tyranizować**: Nieprzyja ciela po zwyciężeniu jeszcze T. jest niekzemnością. Stasz.

Tyranie, a, blm., czynność cz. **Tyrać**: Marne czasu T. Hrb.

[Tyranie, a, blm.] *czynność cz. [Tyrać].*

Tyranie się, a ś., blm., czynność cz. **Tyrać ś.**

× **Tyranienie**, a, blm., czynność cz. **Tyranic**, *tyranizowanie.*

Tyranizować, uje, ował, × **Tyranic** kogo = *po tyrańsku z kim ś. obchodzić, dręczyć go, męczyć, znęcać ś., pastwić ś. nad nim*: Tyranizować dzieci, żonę. Nie w Jeruzalem, ale w Betlehem Herod tyranizuje i krew niewinną przelewa. Dambr. Utrzymywała, że nie pozwoli ś. T. Bał.

Tyranizowanie, a, blm., czynność cz. **Tyranizować**: Od samobójstwa odwiedli mu ręce, by zmarł przez większe T. Chr.

Tyranja, i, lm. e, **Tyrantstwo** *niegodziwe używanie władzy, okrucieństwo, pastwienie ś., ciemięstwo.*

Tyranka, i, lm. i *forma ż. od Tyran*: Zenobja tyranką była. Troc. Chęć i bojaźń są dwie tyranki serca ludzkiego L. T. serca mego. Troc.

[Tyranka, i, lm. i] p. **Tyraná.**

× **Tyrannie**, przys. od **Tyranny**: Ma być T. karany. L.

× **Tyranny** p. **Tyrański**: Urzędnik prawami nie określony wkrótce może ś. stać tyranym nad równym sobie. Min.

Tyranobójca, y, lm. y *zabójca tyran*. L., Troc.

Tyranobójstwo, a, lm. a *zabójstwo tyrana*. Kn., Troc.

Tyrański, × **Tyranny**, × **Tyraniczny** *przym. od Tyran*: Tyrański charakter. Pałasz, T. pałasz, za który ś. trzyma. Pot. **Po tyrańsku**, × **Tyrańsko**, † **Tyrańskie** *przys. jak tyran, okrutnie*: Obchodzić ś. z poddanemi po tyrańsku.

† **Tyrańskie** p. **Tyrański**: Ujrzał martwej dziewczki ciało okrutną raną przebite T. P. Koch. Tyśiące braei naszych zwykli T. mordować. Grab. P.

Tyrańsko p. **Tyrański**: T. nad rozumem wolnym przewodzą. Przyb. Czemuż przejrzanie nas dzieli od siebie srogie i miłość T. krępuje? Lubom.

Tyranstwo, a, lm. a p. **Tyranja**: T., prawomostwo, nieporządne używanie jakiegokolwiek

najwyższej władzy. Wyrw. Każda monarchja nie mająca szlachty jest szczerze T. Kłok. Królestwo, gdy go kto zażywa dla rozkoszy, takie ś. tyranstwem nazywa. Jabł. Wsparł zgnębioną Rzpłtą tak srogim tyranstwem. Alber.

Tyras, a, lm. y *sięć od nakrywania przepiórek, kuropaty, bekasów i t. d.* Troc.

× **Tyrbuszon**, a, lm. y = **Korkociąg**: Nóz angielski; począwszy od sztyletu do tyrbuszona, znajdziesz w nim wszystko, co tylko z żelaza Anglik dla miłego grosza zrobić może. Krasz.

[**Tyrceć**, y, a] l. p. **Terczeć**. 2. *terkotać, trajkotać, turkotać, stukotać, kołatać*. Słuchał, czekał, i w uszach mu tyrczało. Tet.

[**Tyrceć**, czka, lm. czki]: Biegnąc świńskim tyrckiem = *biec drobno a szybko.*

[**Tyrzenie**, a, blm.] *czynność cz. Tyrceć.*

Tyreoantytoksyna, y, blm., lek. *odtrutka przeciw tyreoaksynie (thyreoantitoxinum).*

Tyreoidyna, y, blm., lek. *ciało chemiczne, otrzymane z gruczolu tarczowego (thyreoidinum).*

Tyreotoksyna, y, blm. *istota trująca w gruczole tarczowym (thyreotoxinum).*

[**Tyrgnąć**, nie, ną] = **Sterchnąć**.

[**Tyrgnięcie**, a, blm.] *czynność cz. Tyrgnąć.*

× **Tyrjaka**, i, blm., apt. = **Drjakiew**.

Tyrka, i, lm. i *kip. skórka na winnej jagodzie*: Trunek z soku z winnych jagód, który wyraz z tyrkami z tych samych jagód lub bez tyrek fermentował.

[**Tyrkawka**, i, lm. i] *przyrząd dziecięcy, którym obracając, robi ś. wielki hałas nieprzyjemny; używają go podczas rezurekcji, biegnąc wokół kościoła.*

1. [**Tyrknąć**, nie, ną] *wpaść*: Babie łyżka w misce tyrknęła, dziewczętom oczy w ślup stanęły. Tet.

2. [**Tyrknąć**, nie, ną] p. **Terknąć**.

1. [**Tyrknieć**, a, blm.] *czynność cz. 1. Tyrknąć.*

2. [**Tyrkniecie**, a, blm.] *czynność cz. 2. Tyrknąć.*

× **Tyrkotać**, ce, tał p. **Tarkotać**: Z niukontentowania pierwszej umrze, niż ona, jeśli jeszcze do tego ustawienie T. będzie. L.

× **Tyrkotanie**, a, blm., *czynność cz. Tyrkotać*. **Tyrkotny** *terkocący zwykle, świegoliwy, trajkocący, hałaśliwy, gadaliwy*: Język T.

[**Tyrl-**] p. **Terl-**.

† **Tyrla**, i, lm. e, † **Terla**, **Para gór.** *odrzwia, wiązanie z dwóch szupków z wciąsem u góry, w chodnikach i sztolniach*. Łab.

† **Tyrlarz**, a, lm. e, † **Terlarz**, **Karpentarz gór.** *ciśla od cembrowaniu podkopów, ciśla górniczy*. Łab., Troc.

Tyrlisz, a, lm. e *bot. 1. (euphorbia lathyris) roś. z rodzaju wilczomleczka, 2. p. Potulja.*

Tyrlisz *przym. od Tyrlisz*. Apt.: **Nasiona tyrlisze** = *środek przeczyszczający (semen cataputiae minoris).*

[**Tyrlikać**, a, a] p. **Terlikać**.

[**Tyrlikanie**, a, blm.] *czynność cz. Tyrlikać, terlikanie*: T., tanieczna gra, *crusma*. Mącz.

[**Tyrli-pyrlit**, **Terlom-perlom**] *świecidełka, fatalaszki*: A ja swoji Zosi kupie tu ji cośi, kupie ja ji T.

[**Tyrmanic**, i, il] *marnotrawic*.

[**Tyrmanienie**, a, blm.] *czynność cz. Tyrmanic*.

[**Tyrniec**, **ńca**, lm. **ńce**] *nazwa rośliny.*

[**Tyrola**, i, lm. e, **Tyrola**] *nazwa krowy.*

Tyrolit, u, lm. y *min. jeden z arsenianów wodnych zasadowych, Cu₂As₂O₈ · 2 Cu(OH)₂ + 7 H₂O.*

Tyrolka, i, lm. i l. *pieśń tyrolska*. 2. *taniec tyrolski*. 3. *myśl, gatunek broni*.

Tyron, a, lm. *owie członek drugiego stopnia w bractwie polskim sodalisów*: Członkowie bractwa sodalisów dzielili ś. na dwa stopnie: sodalisów i tyronów. Glog. Były dwa stopnie tego bractwa: sodalisów i tyronów. Goł. Insi rycerze mniejszy a. tyronowie. Grab P. Po 20 złotych pieniędzy z intraty swej na jednego tyrona a. rycerza nowotnego Polski Niższej udzieli. Grab. P.

[**Tyroń**, a, lm. e, **Teracz**, **Tyrak**, **Térak**, **Poterak**] *marnotrawca*.

Tyrońskie znaki = *skrótowca w pisanu, które wynałazł Tiro, wyzwoleńiec Cycerona*: Psalterz pisany alfabetem tyrońskim.

Tyrotoksyna, y, bhm., chem. *jad serowy (tyrotoxinum)*.

Tyrozyna, y, bhm., chem. *związek C₉H₁₁NO₃, spotykany w wiotrobie w jej stanach patologicznych, jest kwasem para-oksyfenilo-alfa-amidopropionowym*.

[**Tyrpać**, a, ał] *w gniewie kogo szarpać, targać, tarmosić, niepokoić, napastować, zaczepiać; trącać, potrącać, uderzać, szturchać*: Będą o to T. biednego człowieka, wezmą do policji.

[**Tyrpanie**, a, bhm.] *czynność cz. Tyrpać*.

[**Tyrpnąć**, nie, nął] *trącić, stuknąć, potrącić, uderzyć*: Tyrpnijmy sie kieliskami. Jak cię tyrpne, to sie przewalis. Co ona niesie lyzke do gemby, to ón i tyrpnał i oblała sie.

[**Tyrpnięcie**, a, bhm.] *czynność cz. Tyrpnąć*.

Tyrs, u, lm. y i l. *laska bachantek, okręcona galązkami i liśćmi winorośli i bluszczu*. 2. *bud. to samo, jako zdobina na fryzach świętych Bachusa i Cerery, także na teatralnych budowlach*.

Tyrsa, y, lm. y bot. l. p. **Ostnica**, 2. = **Stoklosa**.

[**Tyrtań**, i, lm. e, **Tyrtosicek**, **Tyrtoska**] *masłnica*: Posed pan do pani pozycyć tyrtani.

[**Tyrtolenie**, a, bhm.] *czynność cz. Tyrtolić*.

[**Tyrtolić**, i, il] = **Tertolić**.

[**Tyrtosicek**, cka, lm. eki] = **Tyrtań**.

[**Tyrtosić się**, i ś., il ś.] = **Dyrnosić ś.**

[**Tyrtoska**, i, lm. il] p. **Tyrtań**.

[**Tyrtoszenie się**, a ś., bhm.] *czynność cz. Tyrtosić ś.*

[**Tyruła**, i, lm. e] p. **Tyroła**.

[**Tyry**] *trzy*: W T. migi = *natychmiast*.

[**Tyrydy**] *przyspiew*.

+ **Tyryl**, a, lm. e *tryl, trele*: Pieje i swe potarza tyryle powłokiem. Pot.

Tyryt, u, lm. y min. *jeden z tantalo-niebianów*.

[**Tyrzeć**, y, ał] *pędzić, jechać na koniu szalenie*.

[**Tyrzenie**, a, bhm.] *czynność cz. Tyrzeć*.

Tysdalja, i, lm. e bot. p. **Chroszcz**.

Tysiąc, a, lm. e, [**Tysiunc**, **Tesącz**, **Tesuncz**] l. *licz. 1000*: Dziesięć razy sto nazywa ś. tysiącem. Jak J. Kserkses, gdy przeciwko Grecom wojnę podniósł, siedemkroć sto T. (=tysięcy) królestwa swego ludu zbrojnego miał, a trzykroć sto T. znowu skądinąd. Kosz. Po T. razy prosilem. Troc. T. tysięcy, milion. Troc. T. tysiąców służyli mu i po dziesięć kroć sto tysiąców przed nim stali. Skar. Dwa tysiące. Kopez. Siedemkroć sto tysięcy a. siedemkroć. [Bo dziewcząt jest tam po tysiącu (= w cenie tysiąca). (Sto tysiąców). Złotyeh polskich T. T. koni, ludzi. 2. ogromna ilość, niezliczona liczba, mnóstwo = Najmniej z T. razy te powtarzała. L. Witajże po T. razy! L. (= tysiące razy). Gdy ją zobaczy, chociażby miał innych T. w głowie,

opuści je dla niej. L. Tysiącami takich liezyć możemy. Górn. Na tysiące takich liezyć można. T. noy i jedna = *dziwna, nie do uwierzenia historia*. Ale to historia z tysiąca noy, proszę pana, tak że mnie wierzyć ś. nie chciało. Krasz. Słychać tysiące coraz głośniejszych hałasów. Mick. [Zeby was tu było T. tysiącami. T. kolek! (przekleństwo). Cóż u stu tysięcy djabłów! Zjadłeś sto tysięcy djabłów! Won do stu tysięcy djabłów! 3. Tysiące = *bogactwa, wielkie skarby, kapitały, krocie*: Cóż pomogą tysiące, któreś schował, gdy ich nie używasz? Skar. Przedtym tysiącami brząkał, dziś w liberji chodzi. Czart. A. Nie każdy, który przed ślubem sławi swoje dochody, tysiącami je po ślubie liezy. L. Przen! Nie uciekaj, dziewczę lubo, moje sto tysięcy: Brodz. Zdr. **Tysiączek**.

Tysiączbarwny, **Tysiącznobarwy**, **Tysiącokolorowy** *tyczący ś. tysiąca barw, wielobarwny*: Widać tulipany tysiączbarwe i różę stulistne. Budz.

Tysiączfrankowy *tyczący ś. tysiąca franków*: Bilet T.

Tysiączfuntowy *tyczący ś. tysiąca funtów*.

Tysiączgębny *tyczący ś. tysiąca gęb*: Rozeszła ś., jak mówią poeci, stugębna, ba i tysiączgębna wieść na Litwie. Krasz. K.

Tysiączguldenowy *tyczący ś. tysiąca guldenów*: Banknot T. Wydatek T.

Tysiączkroć *tyściac razy; często, wielekroć*. Bobr. **Tysiączkrotnie** *przys. od Tysiączkrotny, po tysiącz razy*: T. protestuję, że najmniejszej nie mam intencji w czymkolwiek przeświełny trybunał urazić. Kraus.

Tysiączkrotny *po tysiącz razy powtarzany; tysiączny raz zdarzający ś.*: Babunia wychwalała go a wychwalała po raz T. Kos.

Tysiąclecie, a, lm. a, **Tysiącolecie** *tysiącletni okres czasu*: Czym jest T. a. stulecie w historii? Śł. wil.

Tysiącletni, **Tysiącoletni** *tyczący ś. tysiąca lat*.

Tysiąclist, a, lm. y bot., p. **Roźdzycja**.

Tysiącmarkowy *tyczący ś. tysiąca marek*: Banknot T. Sprawunek, wydatek, podarunek T.

Tysiącnóg, oga, lm. ogi zool., p. **Tysiąconóg**. Kluk.

× **Tysiącochytry** *chytrzący na tysiącz sposobów*: Wilk piekielny T. Smotr.

Tysiącogłosny *tyczący ś. tysiąca głosów*: Płacz T. liczyeh gromad. Śł. wil.

Tysiącogłowy, **Tysiączogłówny**, **Tysiącznogłowy** *tyczący ś. tysiąca głów, liczący tysiącz głów*: Zjazd tysiącogłowej rzeszy. Mał.

Tysiącogłówny p. **Tysiącogłowy**: Oblicza żywność i inne potrzeby tysiącogłówny fulangi. Kaczek.

Tysiącokolorowy p. **Tysiączbarwny**: Czego tam nie dotknęto? co ś. tam nie ozwał w tym pasmie tysiącokolorowych pomysłów? Krasz.

Tysiącokoronowy *tyczący ś. tysiąca koron*: Banknot T. Wydatek T.

Tysiącolecie, a, lm. a p. **Tysiąclecie**: Poprzez tysiącolecia i dłużej byłem zawsze z tą iskierką jedynego płomienia wszystkim, co istnieje. Nagan. Wpływ trwa czasem chwile, czasem całe wieki a. tysiącolecia. Spas.

Tysiącoletni p. **Tysiącletni**. I.

Tysiącolicy, *różnolicy, zmieniający co chwila fizjonomję, wyglądający coraz inaczej*: Czarodziejka tysiącolica, codzien odmienna i niepojęta istota. Krasz. Tamta czarodziejska tysiącolica, ta zawsze sobą jest i jedną. Krasz.

Tysiącomarkówka, i, lm. i banknot *tysiącomarkowy*.

Tysiącometrowy *tyczący* ś. *tysiąca metrów*, *liczący tysiąc metrów*: Z tysiącometrowej wysokości przesyłał tłumom ukłony.

Tysiącomilowy *tyczący* ś. *tysiąca mil*, *wynoszący tysiąc mil*: Tysiącomilowe łądy, przestrzenie, pustynie.

Tysiąconóg, oga, lm. ogi, **Zjadlica**, **Tysiącnóg** zool. (scelopendra) *rodzaj wjów ostrorożnych*.

Tysiącowieczny, **Tysiącowieczny**, × **Tysiączwieczny** *tyczący* ś. *tysiąca wieków*, *wynoszący tysiąc wieków*: Gdyby nowa wiara nasza nie więcej nad to nie przyniosła światu, jużby zaiste złamała barbarzyńskie tysiącowieczne zapory. Krasz.

Tysiącowiorstowy *tyczący* ś. *tysiąca wiorst*, *wynoszący tysiąc wiorst*: Tysiącowiorstowe rzeki.

× **Tysiącowy** p. **Tysiączny**: Nadchodził wielki ów rok T. Słow.

Tysiącowieczny p. **Tysiącowieczny**.

Tysiączek, czka, lm. czki p. **Tysiąc**: Z czasem i statkiem zebrał ś. T.: strzegłem dobrze pierwszego tysiączka, przybył i drugi. Kras. Zebrał kilka tysiączków. L.

[**Tysiączka**, i, lm. i] *tysiąc złotych reńskich*: Posłał tysiączkę.

+ **Tysiączne**, ego, blm. *rodzaj dawnej daminy*: Solnicze było ustanowione zamiast dawnego tysiącznego. Paw.

[**Tysiącznica**, y, lm. e, **Centyfolja**] *roś. centaurea benedicta*.

Tysiącznictwo, a, lm. a *urząd tysiącznika*. L.

Tysiączniczy przym. od **Tysiącznik**: W każdej dzielnicy tysiączniczy urządzano hauptwach dziesięciu rot. T. K.

Tysiącznik, a i. lm. i *liczba tysiąc mająca*, *chilias*. Kn. 2. lm. cy = a) *zwierzchnik mający pod sobą tysiąc żołnierzy*: Mojżesz postawił nad Izraelem tysiączniki, setniki, pięćdziesiątniki i dziesiątniki, którzyby każdego czasu lud sądzili. Galat. Maksymus T. był chrześcijaninem. Skar. T., oberster, pułkownik. Troc. b) *jeden z sekciarzy, którzy utrzymywali, że królestwo Chrystusowe miało trwać tysiąc lat*: Niektórzy mniemali, że przyszłe królestwo Chrystusowe przez tysiąc lat trwać miało, a stąd tysiącznikami ich zwano. Wuj. 3. lm. i, [**Tysiącznik**], **Czerwieńec** bot. (erythraea) *roś. z rodziny goryczkowatych*. Gatunki: T. gałęzisty (e. ramosissima). T. serdecznik, Goryczka, Centurja, Centurja mniejsza, Goryczka czerwona, Żółcie ziemna, Dobra myśl, + Centurzja, [Czanturja, Centerzyja, Canturyja, Cynatoryja, Centurzyja, Ziele tysiącznej] (e. centaorium).

Tysiączobarwy p. **Tysiączbarwy**. Dudz.

Tysiącznogłowy p. **Tysiącogłowy**: Tysiącznogłowa hydra. Przybysz.

× **Tysiącznometr**, u, lm. y *milimetr*.

Tysiącznonocny *tyczący* ś. *tysiąca noc*. Tysiącznonocne wydarzenia i awantury. Słow.

× **Tysiącowieczny** p. **Tysiączwieczny**: Przeminięły ostateczne tysiącowieczne dni słoneczne. Lange.

Tysiączny, × **Tysiącowy** i. *tysiąc pojedynczych w sobie zawierający*: Tysiączne składam dzięki. Zasyłam tysiączne ukłony, uściski, pocałunki. Przen.: W tysiącznym byłam strachu. L. (= wielkim, w ogromnym). 2. *po dziewięćset dziewięćdziesiątym dziewiątym bezpośrednio następujący*: T. z kolei, z porządku. Rok T. dziewięćsetny szesnast-

ty. Tysiączna z tego przykładu nauczy ś. nie wierzyć filutom. L. 3. *jeden z pomiędzy tysiąca*: Tysiączna część. Pięć tysiącznych (5/1000). Tysiącznej prawdy nie bywa w wróżkach gwiazdarskich. Birk. (= *nawet jedna na tysiąc ś. nie sprawdzi*). Przen.: *z tysiąca wybrany, najdroższy, złoty, jedyny*: Moja najdroższa! moja tysiączna! 4. *Ziele tysiączne od biegunki*. Goł. (w lecznictwie ludowym) p. **Tysiącznik**. 5. [Kartofla tysiączna] p. **Kartofel**. 6. [Tysiączna kapusta] = *herba centaurei minor*.

Tysiączyna, y, lm. y *nędnym tysiąc*, *zaledwie tysiąc*: Jak ś. rozniesie, że mam te kilka tysiączynów, to zaraz rozgłoszą, że mam bogacz. Jun.

[**Tysiąc**, i, il] *gasić, tłumić, przyduszać*: T. ogień.

[**Tysiunc**, a, lm. e] p. **Tysiąc**.

Tysonit, u, lm. y *min. związek fluoru, fluoceryt*, (Ce, La, Di) F₃.

+ **Tyszarnia**, i, lm. e = **Kamieniołom**: Góry kamienne, T., *lapicidina*. Volek.

[**Tyszenie**, a, blm.] *czynność cz. Tysię*.

Tyszka, i, lm. i bot. p. **Brzanka**,

[**Tyszowiaki**, ów, blp.] *letnie i zimowe buty, wyrabiane w mieście Tyszowcach*.

Tys = **Ty** z końcówką drugiej osoby lp. czasownika być (*ty + jesteś*), np. T. jest = *ty jesteś*. T. był = *ty byłeś*; T. wziął = *ty wziąłeś* i t. d.

[**Tys**] *przysłówek*: T. i oda, ty i dada, dana.

+ **Tyt**, u, blm., chem. i min., p. **Tytan**.

[**Tysnica**, y, lm. e] *śnica u woza*.

Tytan i. a, lm. owie a, y *olbrzym, mocarz*. Przen.: T. nauki. Jesteśmy pigmejami wobec tych tytanów. 2. u, blm., + **Tyt**, + **Tyten** chem. i min. *pierwiastek metaliczny z rodziny cynowej*, **Ti**.

Tytaniaki, ów min., p. **Tytaniany**.

Tytaniany, ów, **Tytaniaki** min. *rząd mineralów gromady sylkoidów*.

Tytaniczność, i, blm., **Tytanizm** rz. od **Tytaniczny**: Znaczący to stawać w przeciwieństwie z przyznaniem uprzednio tejsze głowie cechami tytaniczności i gienjalności. Spas.

Tytaniczny, **Tytański olbrzymi**, *nadludzki, potężny, mocarny*: Praca tytaniczna (= wysiłek nadludzki). Boje, walki tytaniczne. Pieśni mamy wspaniałe, potężne, tytaniczne—bo w nie przeleliśmy całe życie nasze, całą duszę. Ochor. Napoleon zrywał ś. do tytanicznych przedsięwzięć. Dmb.

Tytanit, u, lm. y *min. minerał z gromady sylkoidów, z rzędu tytanianów*, Ca Ti Si O₅.

Tytanizm, u, blm., p. **Tytaniczność**: T., przerażając tłumy, stał na gruncie wielkich idei.

Tytanobóg, oga, lm. ogi *tytanobóg*: Na wirchu są indyjscy bogowie i dawne wielkie tytanobogi Hellady. Mic.

Tytanocyroniany, ów min. *minerały z gromady saletronoców, z rzędu tytanianów*.

Tytanomachja, i, lm. e *walka tytanów*.

Tytanomorfit, u, lm. y *min. produkt rozkładowy, stanowiący zewnętrzną powłokę blaszek żelaziaku tytanowego, a w niektórych skalach całkowicie pseudomorfoza*.

Tytanowy min., przym. od min. **Tytan**: Żelazo tytanowe = *odmiana ilmenitu*. Żelaziak T. = *nigryn*. Piasek tytanowo-żelazny = *piasek z okrucichów skał, zawierających magnetyt, mający w sobie często tytan*.

Tytanski p. **Tytaniczny**.

Tytel, tia, lm. tie i. *skrótowiec w piśmie, abrewiacja, znak skrócenia nad literą*: Pismo tytlami

pisane. Dudz., Troc. A z tytułem znaczyło pięć tysięcy. Stawiam tytuł niezbyt skoro. Fred. A. 2. × T., p. Tytuł.

† Tyten, u, bhm., p. Tytan.

[Tytka, i, lm. i] l. p. Tutka. 2. a. [Cipka, Czypka] kura.

[Tytlać, a, al] p. Tytlać.

[Tytlanie, a, bhm.] czynność cz. Tytlać.

[Tytlać, a, al] l. a. [Tytlać, Pytlać, Tetlać] = a) walać czym, babrać. b) robić co niedbale. 2. napychać.

[Tytlak, a, lm. i, Tylpak] niezgrabiasz, niezdar a.

[Tytlanie, a, bhm.] czynność cz. Tytlać.

[Tytoniarz, a, lm. e] p. Tabaczarz.

Tytonierka, i, lm. i pudełko na tytoń: Nałożył świeżą fajeczkę z mojej tytonierki. Tet.

Tytonisko, a, lm. a p. Tytoń.

Tytoń, u, lm. e, Tytuń l. a. × Tutuń, [Tutium, Tiutuń] bot. (nicotiana) roś. z rodziny psiankowatych. Gatunki: T. chiński, Kanaster (n. chinensis). T. pomarszczony, Korbacz (n. rugosa). T. pospolity, zwyczajny, Bakun (n. rustica). T. tabaka, T. multanski, Multan, Aprak, T. wirgiński (n. tabacum). T. turecki (n. asiatica). T. ukraiński (n. glutinosa). 2. zł. siano. Zgr. Tytonisko.

[Tytosica, y, lm. e] główka kapusty: T., jak donica, a tytosik (= głab) tyćki.

[Tytosieck, cka, lm. cki] p. Tytosik

[Tytosie się, i ś., il ś.] (o kapuście) rozrastać ś., rozsiadać ś.

[Tytosik, a, lm. i] głab kapuściany. Zdr. Tytosieck.

[Tytoszenie się, a ś., bhm.] czynność cz. Tytosieć ś.

Tytr, u, lm. y gorz. ilość, zawartość pewnego ciała w rozтворze, miano.

[Tytra, y, lm. y] człowiek powalany, brudas, smoluch, morus.

[Tytrać, a, al] walać, brudzić, smolić, morusać.

[Tytranie, a, bhm.] czynność cz. Tytrać.

Tytrować, uje, ował p. chem. Mianować.

Tytrowanie, a, bhm., czynność cz. Tytrować.

† Tytulant, a, lm. oi, † Tytułat człowiek mający jaki tytuł: Takowych tytulantów często bierzowano (bito). Jeżow.

Tytularnie przys. od Tytularny: Za Augusta II służył w wojsku nie T. And.

Tytularny, × Tytułowy posiadający tylko tytuł, nie władzę, nie znaczenie; z tytułu tylko czym będący, nominalny, honorowy, nie rzeczywisty, nie faktyczny: T., ale nie realny urzędnik. Troc.

Tytularz, a, lm. e księga, zawierająca spis tytułów: T., księga zawierająca naukę tytułowania. L.

Tytulatura, y, lm. y forma tytułowania: Trudził ś. też jeszcze bundestag między rokiem 1815 a 30 sprawami medjatoryzowanych panów niemieckich, ich tytulaturami, indemnizacjami. St. wil.

Tytulik, u, lm. i p. Tytuł: Gotowi do ostatniej straty wysilił swój rozum, byle jaki T. pozyskać mogli. L.

Tytuł, u, lm. y l. a. × Tytel napis, nagłówek: T. księgi, książki, dzieła, napis. Kn. T. księgi, rozdziału. Troc. T. (napis) obrazu. Troc. Ten T. gdy Żydowie czli... Op. Książka pod tytułem... Powieść bez tytułu. Praca jego nosi T.: O ziemiopłodztwie Karpatów polskich. 2. nazwa czyjej dostojności, rangi, urzędu, godności: T. abo na zwisko człowieka. Salin. Na kopertach tytuły

przyjmują nieprzyzwoite sobie i udzielają wzajemnie. L. Jesć najpiękniejszy T. bez intraty nie da. Pot. Prózne tytuły bez zysku. Szymon. Co po tytule, kiedy pustki w szkatule? Prz. T. próżny, gdy czczo w szkatule; kiedy kto dłużny, co po tytule? Kras. T. wielki, dochód mały. Kochan. Ustawą r. 1638, ponawianą r. 1641, szlachta zakazała starać ś. o tytuły zagraniczne. Lel. Nie nam po tych obcych tytułach, za którymi ś. u cudzych książąt niektóre rody uganają. Niem. T. książęcy, hrabiowski. T. dziedziecny. Nadać komu T. Papieżom przysługuje T. Jego Świątobliwości. 3. imię, miano, nazwa, epitet, przydomek, przezwisko: T. bez rzeczy, wicha bez piwa. Kn. Królowa, matka, żona, wszystkie te mię gnębią tytuły. L. T. najlepszy być pocziwym. L. Poetą być—T. nieszczęśliwy. Lubom. Obrazy przodków z ich tytułami w przedniejszej stronie domu Rzymianie kładli. Warg. (= podpisami). Rychard był nazwany od synodu Katolikiem; napisu tego (tytułu) potomki jego zaniechali. Skar. Zbudował ołtarz Mojżesz i dwa naście tytułów według pokoleń. Wuj. (dwanaście słupów. B. G.; napisów. L.). T., przyczyna abo napis na śmierć zdanego, elogium. Kn., Troc. (napis, który przyczepiano do skazanego na śmierć. Troc). Kościół pod tytułem św. Tomasza Apostoła. Niem. (= pod wezwaniem). Przen.: Wisła, tak wielu rzek połączwszy tytuły, zbożem Bałtyckie ładuje gonduly. Pot. 4. przen. pozór, pokrywka, płaszczyk, pretekst: Ten jurgielt, co Turkom za szable płacimy, nie inszego nie jest, jeno ślicznym tytułem pokryte poddaństwo. Star. Ojezyny obrony tytułem. Troc. Tytułem cnoty tytułem ta sprawa nakryta. Troc. Tytułem cnoty to przyodział. Troc. 5. przyczyna usprawiedliwiająca, upoważniająca do czego, prawo, racja, podstawa, zasada: Z jakiego tytułu tego żądasz? Dziedziczył tytułem starszeństwa. T. własności. Uzyskać, przepisać na kogo T. własności. 6. × T. złota, srebra = próba na nim wybila: Do poznania wewnętrznej wartości pieniędzy uważać trzeba wagę i T. Łs. T. pieniądza ze złota jest z 20, 21, 22 i t. d. karatów. Łs. Zdr. Tytulik.

† Tytułat, a, lm. ci p. Tytulant: T., któremu tytuł jaki należy ś. L. Będzie tych wszystkich tytułatów jakoby sto osób. Star. Siła jest bankierowych tytułatów. Troc.

Tytułodawca, y, lm. y ten, który tytuły rozda je Papież, najwyższy królów T. Swad.

Tytułomanja, i, bhm. manja ubiegania ś. o tytuły. Darow. T. zapanowała nad całą szlachecką Polską. Gst.

Tytułować, uje, ował l. kogo = nazywać kogo z jego tytułu; przypisywać komu tytuł: Tytułuję go królem. Troc. T. kogo jaśnie wielmożnym. T. nauczyciela profesorem. 2. nadawać tytuł utworowi literackiemu, artystycznemu. 3. nazywać, mianować, chrzcic mianem: Czemu tytułujesz mię piękną, a w oczach szpetną znajdujesz? Lubom. Wino słabe tytułują stołowym. Haur. (= przyzywają). Ten postępek cnotą, tę księgę wstępem do prawa tytułował. Troc. T. ś. nadawać sobie tytuł, przybierać tytuł, mieć ś. za kogo, nazywać ś., mianować ś.: Czemu ś. tytułujesz starościcem? czemu tym puszysz, co losowi winienes samemu? Zabł. Nie służy wam należyoie ten tytuł, abyście ś. świętej wiary wyznawcami być tytułowali; odpadliście rzeczy, odpadliście przeto zaraz i tytułu. Smotr. Sułtan królem królów ś. tytułuje. Troc.

Tytułowanie, a, blm., czynność cz. **Tytułować**.
Tytułowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Tytułować** ś.

Tytułowy I. × T. p. **Tytułarny**: T. (tytuł mający) konsyljarz. Troc. **Tytułowa** sułtanowi podległość Algieru. L. 2. *tyczący ś. tytułu*: Karta tytułowa książki. Bohater T. = *którego nazwisko służy za tytuł utworu*. 3. *od którego kościół ma nazwę, pod którego wezwaniem istnieje*: Święty T. Śl. wil.

Tytuniarz, a, lm. e ten, co lubi palić tytuń, fajczarz, tabaczarz. L.

Tytunik, u, lm. i p. **Tytuń**: Wyborny projekt; prosimy na nasz T. Chodź.

Tytuniowy I. przym. od **Tytuń**: Liśe T. Dym T. Worek T. (= *kapciuch*). 2. lek.: Pylica płucna tytuniowa (tabacosis pulmonum). 3. okul.: Niedowidzenie tytuniowe (amblyopia tabacosa).

Tytuń, u, lm. e p. **Tytoń**: T. powszechnie do tabaki i kurzenia w lulkach *zazywany*. Kluk. Zdr. **Tytunik**.

Tytyłyty zł. *goły, nagi*.

[**Tywka**, i, lm. I] p. **Kartofel**.

[**Tywun**, a, lm. y], † **Tywun** p. **Ciwun**.

† **Tywuń**, a, lm. e p. **Ciwun**.

Tyzana, y, lm. y I. *ziołka, napar z leków roślinnych suszonych, liści lub kwiatów*. 2. p. **Ptyzana**: T., ptyzana. Troc.

[**Tyzić**, i, II] *pedzić, podpedzać*.

[**Tyzenie**, a, blm.] czynność cz. **Tyzić**.

[**Tyzień**, żnia lm. żnie] p. **Tydzień**: Mrozy wielkie i zimno, a w przeszłym tyżniu lało. Ork. Znowu ze trzy tyżnie będzie przepadał. Mie.

Tyzy, ów, blp. zdń. *ruszowanie w warsztacie zdłużskim, na które ś. wsuwa deski a. łąty z kaflami*.

† **Tyźbier**, u, lm. y p. **Tasbir**: O cienkuszku abo tyźbierze. Syr.

† **Tyźbir**, u, lm. y p. **Tasbir**. L.

† **Tyźbier**, u, lm. y p. **Tasbir**: Tyźbiery abo cienkuszki z niemi *współ zlewają*. Syr.

† **Tyżeń**, żnia, lm. żnie p. **Tydzień**.

† **Tzozy** = **Czozy**. Trzye.

[**Tź**, **tź**, **tź**] *nawoływanie prosiąt*.

U

1. **U** jedna z samogłosek ustnych.

2. **U** przyi. **A)** samodzielny, z pp. 2-im I. przy, *tuż obok, koło, około, w pobliżu, w okolicy*: U dołu, u góry. U jednego końca. Mick. Stałem u progu. Mick. Kiedy zasypiam, bieda u głów moich czuwa. Mick. Zasiadł u stołu (= *za stołem*). Znowu u nóg jej klęczę. Mick. U stóp góry. U progu nowy zgiełk i zamieszanie. Słow. Miecz u boku błyska. Mick. Tam u zielonej rozłogi. Mick. Kilka koni pasło ś. u stoku. Mick. U drzwi Twoich stoję, Panie, czekam na Twe zmiłowanie. Psń. Wisła u Warszawy a. Tyber u Rzymu. Paszk. (= *pod*). Czerwieniejąc u piersi obwiązkami róży. Mick. 2. *na, dla, do*: Co u Boga! Co u licha, u diabła! Cóż u kata robi? czym on jest? Boh. Patrzy na dno... „Co u licha! poc:ś tu, kumie, zawitał?” Mick. 3. *od*: Nie u niego nie wskórasz, nie wyprosisz! 4. u kogo = *dla kogo, komu*: U niego to wszystko jedno. U mnie to nie nieznaczy. 5. u kogo = *w jego domu, w jego mieszkaniu, siedzibie*: Już i tobie bieda, kiedy tuż podłe gore u sąsiada. Bud. B. Dziś on u ciebie z żonką, ty jutro u niego. Rej. Nie wiesz, czy jest u siebie? L. (czy doma? czy w stancji? L.). Byłem u burmistrza. Troc. Mieszkam u matki. Troc. U ciebie jest. Troc. Pochowany u Kapucynów. Troc (= *w ich kościele*). Bywam na sumie u Pijarów. Dziś odpust u Bernardynów. Byłem u siebie. Troc. Niemasz pana u siebie. Troc. Masz to u siebie. Troc. Kupięm co u kupca obcego. Troc (= *w jego sklepie*). U białego lwa mieszka. Troc (= *w domu pod białym łosem*). U nas mury ś. nie świecą, a nie ciasno jest nikomu. Pol. Był zwyczaj u Rzymian... U starych, aby gderać, to na tym rzecz cała. Przen.: U kogo = *w tym wszystkim, co stanowi sferę czyją, co dotyczy kogo, w duszy jego*: Znajdziesz to u Cyncerona. Troc. (= *w dziełach*

Cyncerona). U Boga to w ręku. Kn. (= *w Jego mocy*). Obierał go, wiedząc, iż na on czas u ludzi dobrym był i sławę miał u wszystkich o sobie dobrą. Skar. (= *dla nich, w ich mniemaniu, przekonaniu, według ich zdania*). Kto wierzy temu, będzie u mnie frycem. Chr. (= *będę go miał za fryca*). Ma łaski u niego. Mam u niego pieniądze (= *są u niego moje pieniądze*) Zasluga to u Boga (= *przed Bogiem, wobec Boga*). Rozważ to u siebie = *w swoim sercu, w swoim sumieniu, w swojej głowie, duszy*. 6. [U] w: U Piaseczna (= *w Piasecznie*). 7. [U] *od*: Pożyczył u kogo. 8. [U kogo] = *kogo*: Pytać u kogo. **B)** przyi. nierozdzielny, wpływa na zmianę znaczenia czasowników i wyrazów od nich pochodnych w rozmaity sposób, np. 1. *oznacza utrwalenie a. utrwalenie ś. skutków jakiej czynności; doprowadzenie jej a. dojście jej do zadawalniającego stopnia, do należącego stanu*: Ubezpieczyć, uspokoić, uprzykrzyć, utwierdzić, ubawić, uweselić, ugościć, upewnić, ugotować, uspokoić, ufetować, uraczyć, usmiać ś., umęczyć, ubić, umrzeć, udusić, uczynić, udo-bruchać, umówić, uwziąć ś., uratować, ulitować ś., umieścić, usmażyć, uschnąć, uwiednąć, usłuchać, umalować, uwalać, umebłować, ukoić, umilknąć, utopić, udowodnić, ubrać, umyć, ustroić, uradzić, uciągnąć, uderzyć, ustrzelić, uszyć, ukrochmalić, upalić, upieć, usiedzieć, ustać, ustawa, umowa, upewnienie. 2. *odjęcie a. oddzielenie ś. części, która ś. u czego trzymała*: Uta-mać, ująć, ukruszyć, upić, umniejszyć, uszczypać, urąbać, upalić, umarznąć, upiłować, ujechać (np. milę), ujść (wiorstę). 3. *zrobienie, aby ś. trzymało całości, urobienie czego; wzniesienie przez jaką czynność*: Ustawić (stos), usypać (kurhan), ułożyć, uwić, usadzić, ułać (figurkę), ulepić, utworzyć, ustrugać, umyślić, upianować, uroić, ustanowić. 4. *zrobienie a. stanie ś. jakimś*: unaoocz-

nić, uwydątnić, ustalić, umiejseowić, udaremnić, uobezwazić, uświęcić, upaństwowić, uruchomić, ubezwładnić, uprzyjemnić, umilić. 5. *oddalenie, a. oddalenie* s. przez: ujsć, umknąć, ulecieć, usunąć, uprzatnąć, uwiesić, uwiezić, ustąpić.

× U w. *aj! och!*: U już ci źle. Kn.

Uabstraknić, i, *il* nadać cechy abstrakcyjne.

Uabstraknienie, a, btm., czynność cz. **Uabstraktnić**: Myślenie metafizyczne jest dalszym ciągiem mitologicznego i jego uabstraktnieniem. BdC.

Uakcentować, uje, ował *poakcentować, zaakcentować, gdzie potrzeba, ile potrzeba*: Rano potrzeba tylko myśl wieczorna uzupełnić, zaokrąglić, U. Jez. Przen.: Miasteczka otoczone śladami, uakcentowane wieżami cerkwi, blachą pobitemi. Jez. (= odznaczone, wyróżniające s.).

Uakcentowanie, a, btm., czynność cz. **Uakcentować**.

Uajzen, a, lm. y mul. *belka żelazna, której przecięcie przedstawia literę U; dwie razem znitowane zastępują miejsce kolumn żelaznych; żelazo korytkowe, korytkówka*.

Uaksamicenie, a, btm., czynność cz. **Uaksamicić**.

× **Uaksamicić**, i, *il* ozdobić, ubrać, powlec akşamitem: Każdy s. upstrzy i uaksamici. Pot.

Uanielać, a, ał i U. s. p. **Uanielić**.

Uanielanie, a, btm., czynność cz. **Uanielać**.

Uanielanie się, a s., btm., czynność cz. **Uanielać s.**

Uanielenie, a, btm., czynność cz. **Uanielić**: Rada jedyna w uanieleniu ludzi — Możliważ ona? Jez.

Uanielenie się, a s., btm., czynność cz. **Uanielić s.**

Uanielić, i, *il*, nied. **Uanielać** *podnieść do godności anioła, zrobić aniołem*: To jej latanie po obłokach było stawianiem sobie ideału, uanielającego istotę człowieka. Jez. U. s. *wzniesić s. do godności anioła, stać s. aniołem*: Twarzą, za chowaniem s., ubiorem, mową starała s. U. w oczach ludzi. Bał.

Uapoteozować, uje, ował *podnieść do apotenzy, przedstawić w apoteozie*: Mało s. już troszcząc o świeżo uapoteozowanego, w inną stronę ciągnie opinia publiczna. Sarn.

Uapoteozowanie, a, btm., czynność cz. **Uapoteozować**.

Uaranżować, uje, ował *urządzić, uszykować*: Uaranżuj to zręcznie. Haj.

Uaranżowanie, a, btm., czynność cz. **Uaranżować**.

Uargumentować, uje, ował *umocnić argumentami, opatrzyć argumentami*: Comte myśl tę Saint-Simona rozwinął i potężnie uargumentował. Bl.

Uargumentowanie, a, btm., czynność cz. **Uargumentować**.

† **Uarmować**, uje, ował *uzbroić*: Karol Gustaw, uarmowawszy s. w floty, przechodzi do Pomeranii. Rozm. um. Pol.

† **Uarmowanie**, a, btm., czynność cz. **Uarmować**.

† **Uautentykować**, uje, ował *wowierzyć*: Uautentykowany rejestr przy najniższym ukłonie podający składał. Kit.

† **Uautentykowanie**, a, btm., czynność cz. **Uautentykować**.

Uabrać, bra a. brze, brał, [**Ubebrać**] *zahabrac, pobabrac, upaprac, unurzac, upackac, uwalac*: Gdy wreszcie i obojczyk Markowy został ustawiony,

odetchnął ksiądz Woynowski i zafarł ubabrane rzece. Sienk. U. s. *zahabrac s., pobabrac s., upaprac s., unurzac s., upackac s., uwalac s.*: Ot! uzyliby teraz, otby s. we krwi ubabrali, grzechu na duszę nie ściągając. Sienk. Nieraz Żośka, cała ubabrana w śniegu, niby biały niedźwiedź, wraca do dworu. Kos.

Uabranie, a, btm., czynność cz. **Uabrać**.

Uabranie się, a s., btm., czynność cz. **Uabrać s.**

[**Ubachutać się**, a s., ał s.] *opatulić s.*

[**Ubachutanie się**, a s., btm.] czynność cz. **Ubachutać s.**

† **Ubaczać**, a, ał i U. s. p. **Ubaczyć**.

† **Ubaczenie**, a, btm., czynność cz. **Ubaczać**.

† **Ubaczenie się**, a s., btm., czynność cz. **Ubaczać s.**

† **Ubaczenie**, a, btm., czynność cz. **Ubaczyć**.

† **Ubaczenie się**, a s., czynność cz. **Ubaczyć s.**

† **Ubaczyć**, y, yl, nied. † **Ubaczać** l. *upatrzeć, dostrzec, wybrać*: Ubaczywszy czas. Miecz. 2. *przewidzieć; wziąć w rachubę, na wagę; zważyć, liczyć s. z czym, mieć na widoku, rozważyć*: U., perepere. Ps. flor. Oni, ubaczywszy słusze przyzyny wspomnienia spólnego... Bz. Hetman musi wiele rzeczy naprzód U. i z prędką radę dobrą dać. Baz. 3. *pojąć, zamiarkować, zrozumieć, domyślić s.*: Jeszczeż nie ubaczacie, ani rozumiecie tego? Sekl. 4. *nie pamiętać, przebaczyć*: Ubać, Boże, krewkości ciała mego! Sicz. U. s. *upamiętać s., opamiętać s., umiłygnąć s., zreflektować s., rozmyślić s.*: Ubaćszywszy a nawróciwszy s. Leop. Odpowiedział: nie chcę, i wszakże potym, ubaczywszy s., poszedł za nim. Sekl. (rozmyśliwszy s., bo żalując tego. Sekl.).

× **Ubać się**, oi s., ał s. l. *ułeknąć s., ustruszyć s., wyleknać s., zatrużyć s.; użyć, najść s. strachu; przerazić s., nabać s.* B. Sz. Którzy to usłyszą, uboją s. i drzeć będą. Bud. Jakem s. ubałał Ubojaliśmy s. strachu, gdzie go nie było, a gdzie on był, tamsmy s. całkiem bez bojaźni podali. Smotr. Aby s. nie zmiękchało serce wasze i ubalibyście s. słuchu. Bud. Sędziowie, nie ubójcie s. żadnego człowieka. Bud. Na chrzest twojej zbroi nieprzyjaciel s. uboi. Wyb. 2. *bojaźnią uchronić s. przed czym*: Czegom s. bał, tegom s. nieubał. Krasz.

Ubać, a, ał l. × U. p. **Ubość**. 2. [U.] *tańczyć*.

Ubadanie, a, btm., czynność cz. **Ubać**.

[**Ubalować się**, uje s., ował s.] *uraczyć s. balowaniem, nasycić s. balowaniem*.

[**Ubalowanie się**, a s., btm.] czynność cz. **Ubalować s.**

Ubankietować, uje, ował *uraczyć bankietem; uraczyć, ufetować, uczęstować, ugościć, utraktować*. U. s. *uraczyć s. bankietem; uraczyć s., ufetować s., uczęstować s., ugościć s., utraktować s.*

Ubankietowanie, a, btm., czynność cz. **Ubankietować**.

Ubankietowanie się, a s., btm., czynność cz. **Ubankietować s.**

Ubarwiać, a, ał p. **Ubarwić**.

Ubarwienie, a, btm., czynność cz. **Ubarwiać**.

Ubarwić, i, *il*, nied. **Ubarwiać** l. *zaharwić, unalować, ufarbować*. 2. *przen. upiękzyć, ozdobić, ukraścić, zrobić barwnym, ustroić*: Wiosna łąki ubarwiła. Troc. U. opowiadanie wymysłami. U. styl.

Ubarwienie, a l. btm., czynność cz. **Ubarwić**. 2. *barwa, kolor, a. barwy, kolory, koloryt*: U.

pawia, łak. 3. hist. *złóg komórek barwnikowych w skórze, nowotworze i t. p.* (pigmentatio).

Ubarwik, a, lm. i zool. (panagaeus) chrząszcz pięcioczułkowy szczypankowaty.

Ubatogować, uje, ował i. dogodzić komu batogiem, ubiczować, ówiczzyć, wysmacać. 2. ubić batogowaniem, zabatogować, zabatożyć, ubiczować na śmierć, zabowiczzyć.

Ubatogowanie, a, blm., czynność cz. Ubatogować.

× **Ubawa, y, lm y ubawienie, uciecha, zasywienie zabawą, rozrywka:** Dogodzę ci, jak żądasz, dla twojej ubawy. Przyb.

Ubawiać, a, ał i U. ś. p. Ubawić.

Ubawianie, a, blm., czynność cz. Ubawiać.

Ubawianie się, a ś., blm., czynność cz. Ubawiać ś.

Ubawić, i, ił i. † U. † U. nied. † Ubawiać ująć, odjąć, ubrać, umniejszyć czego, zredukować, zmniejszyć, uszczuplić co: U. pensji. U. z poreji. Nie przełożycie nad tę rzecz ani ubawicie z niej. Bud. (ujmiecie B. G.). Ubaw miłosierdzia Twe-go od powstających na prawie Twoję. Bud. (odłącz. Bud.; *cofnij*). 2. kogo = uraczyć zabawą, uciechą, rozmięszyc, zabawić, uweselić: Ubawił nas swemi dowcipami. O miłości z takim zaufaniem i rezonem prawi, iż mnie zawsze ubawi. L. Z takim zapasem młodzieczej werwy p. Meyer godzin parę ubawiał go. Krasz. Ir.: Ubawił mnie swoją propozycją. U. ś. uraczyć ś. zabawą, nabawić ś., zabawić ś., uśmiać ś., naśmiać ś., nażartować ś.: U. ś. na balu, w teatrze. Ubawiliśmy ś. tylko z niego. Bawiono go rozmową, którą on ś. niebardzo zdawał U. Krasz. Choć zapewnia, że ś. bardzo z nami ubawia, ja temu nie wierzę. Krasz.

Ubawienie, a, blm., czynność cz. Ubawić.

Ubawienie się, a ś., blm., czynność cz. Ubawiać ś.

× **Ubdrzyć się, a ś., blm., czynność cz. Ubdrzyć ś.**

× **Ubdrzyć się, y ś., ył ś. p. Ubrdać ś.:** Chłopak niegłupi, toć mu ś. nie ubdry nie wiedzieć co... jak wam. Krasz.

[**Ubebrać, brze, brał i U. ś.] p. Ubabrać.**

[**Ubebranie, a, blm.] czynność cz. Ubebrać.**

[**Ubebranie się, a ś., blm.] czynność cz. Ubebrzać ś.**

Ubeczeć się, y ś., ał ś. nabeczeć ś. do woli, umęczyć ś. beczaniem: Pachniał mi czasem chleb nasz, aż ś. człek ubeczał, jak dziecko. Krasz.

Ubeczenie się, a ś., blm., czynność cz. Ubeczeć ś.

Ubezozujnić, i, ił zmieczulić: Zdenerwowany i ubezozujniony charakter. Łoś.

Ubezozujnienie, a, blm., czynność cz. Ubezozujnić.

Ubezpieczać, a, ał i U. ś. p. Ubezpieczyć.

Ubezpieczający i. im. od Ubezpieczać. 2. chir. ochronny: Pętla ubezpieczająca a. ubezpieczeństwa.

Ubezpieczanie, a, blm., czynność cz. Ubezpieczać.

Ubezpieczanie się, a ś., blm., czynność cz. Ubezpieczać ś.

Ubezpieczenie, a i. lm. a czynność cz. Ubezpieczyć: *asekuracja:* Towarzystwo ubezpieczeń od ognia, od nieszczęśliwych wypadków. U. na wypadek choroby, kalectwa. U. premjówek. U. na życie, na przeżycie. U. towarów od uszkodzenia lub zaginięcia w podróży. Nieubezpie-

czenie przesyłek wartościowych. Remb. U. społeczne = ubezpieczenie celem zapewnienia emerytury na starość lub w razie niezdolności do pracy robotnikom a. pozostałym po nich wdowom. 2. blm., a. × **Ubezpieczeństwo ubezpieczanie ś., pewność siebie, brak czynności, spuszczenie ś. na los szczęścia, ufność:** Szczęśliwe powodzenie rodzi szkodliwe U. Kn.

Ubezpieczenie się, a ś., blm., czynność cz. Ubezpieczyć ś.

Ubezpieczeniowy przym. od **Ubezpieczenie:** Składka ubezpieczeniowa. Polisa ubezpieczeniowa. Towarzystwo ubezpieczeniowe.

× **Ubezpieczeństwo, a, blm., p. Ubezpieczenie:** Wzniciło w nim wiele nabożeństw i U. w łasce pomienionej. Nies.

Ubezpieczyciel, a, lm. e ten, co przyjmuje ubezpieczenie na swoje ryzyko (np. towarzystwo ubezpieczeń).

Ubezpieczyć, y, ył, nied. Ubezpieczać i. zrobić bezpiecznym, zabezpieczać, bronić: Chłopa dotąd żadna sprawiedliwość nie ubezpiecza ani w życiu, ani jego w dobytku. Leszcz. Wojsko po odebranym Dyrrachium ubezpieczyło sobie także wyspę Korfu. Ustrz. (= *zapewniło sobie*). Ubezpieczył mu koronę. Troc. Pieniądza swoje U. L. U. w towarzystwie ubezpieczeń = *zasekurować:* U. dom, majątek od ognia, od gradu. U. syna na życie. U. okręt od zatonięcia, rozbicia. 2. kogo = oddać od niego troskę, uspokoić, upewnić: Ubezpieczałem zawsze troskliwą matkę i przyrzekałem unikać tych niebezpieczeństw, których ś. lęka. Stasz. Ubezpieczono matkę, że syn żyje. Troc. U. to nikogo na sumieniu nie może. Troc. Widzowie, ubezpieczeni teraz, że ś. bez krwi obejdzie, słowem podniecali ich jeszcze. Chodź. U. ś. I. od kogo, od czego = *zabezpieczyć ś., upewnić ś.; zasekurować siebie a. swój majątek:* Ubezpieczył ś. w Warsz. towarzystwie ubezpieczeń. U. ś. na życie, na przeżycie. U. ś. od ognia, od gradu. 2. *upewnić ś. pozbywszy troski, uważać ś. za bezpiecznego, spocząć na laurach.* U. ś. na kim, na czym = *zdać ś., spuścić ś. na kogo, na co, polegać na kim, na czym, zaufać, zawierzyć mu; liczyć, rachować na kogo, na co, ludzi ś. czym.* Rej. Ubezpieczać ś., troskę porzucać, bezpiecznym a. pewnym ś. stać. L. Fortuno, nie dam ci ś. ułudzić, nie ubezpieczę ś., znam, co knujesz. L. Anim ś. nie ubezpieczał, anim ś. na pokój udawał. Bud. Nie ubezpieczaj ś. na łaskę tobie przez chrzest daną. Skar. Abyśmy ś. na tym świecie nie fundowali, ani ubezpieczali, ale ojczyzn wiecznej szukali. Żarn. Wszystkie obchodzić miejsca dla ostrożności swojej, nie ze wszystkim ubezpieczając ś. na stróża. Haur. Podrosszy, tym jest głupszy, iż ś. na młodość ubezpiecza. Skar. U. ś. na kim. Troc.

Ubezplodnić, i, ił uczynić bezplodnym, pozbawić płodności.

Ubezplodnienie, a, blm., czynność cz. Ubezplodnić.

Ubezprzytomnić, i, ił uczynić bezprzytomnym, pozbawić przytomności, czucia; zmieczulić.

Ubezprzytomnienie, a, blm., czynność cz. Ubezprzytomnić: Po ubezprzytomnieniu została pozbawiona życia.

Ubezwałdniać, a, ał p. Ubezwałdnąć.

Ubezwałdnianie, a, blm., czynność cz. Ubezwałdniać.

Ubezwałdnąć, i, ił, nied. Ubezwałdniać zrobić bezwałdnym, obezwałdnąć, skępować: U. awan-

turnika. Przen.: *pozbawić możności działania, skazać na bezczynność, skępować*: U. rękę Napoleona, gdy z wierną drużyną bronił ojezystej ziemi, było nikczemnością, którą ś. w całej pełni splamiły wspomniane stronictwa. Sf. wil. Artyzm porywa i ubezwzględnia twórcę, ubezwładniając jednocześnie jego krytycyzm w sferze myślenia logicznego i etyki. BdC. Stronictwa ubezwładniają ś. wzajemnie. (= *paraliżują swoją działalność*). Znowu ten ubezwładniający uśmiech. Reym. Słowianie w walkach z najeźdźcami bierali jeńców, bo woleli nieprzyjaciela U. i unieść, niż trupem położyć. Gom

Ubezwładnienie, a, blm. I. czynność cz. **Ubezwładnić**. 2. *stan ubezwładnionego, bezwład.*

Ubezwłasnowolnić, i, II *pozbawić własnej woli, rzędzenia ś. własną wolą*: U. kogo na mocy wyroku sądowego (= *oddać go w kuratele*). Nałogowych pijaków wbrew ich woli można umieszczać w zakładach leczniczych, a nawet U.

Ubezwłasnowolnienie, a, blm., czynność cz. **Ubezwłasnowolnić**: Lunatyk w stanie ubezwłasnowolnienia.

Ubezwzględnić, a, ał p. **Ubezwzględnić**.

Ubezwzględnianie, a, blm., czynność cz. **Ubezwzględnić**.

Ubezwzględnić, I, II, nied. **Ubezwzględnić zrobić bezwzględny**: Artyzm porywa i ubezwzględnia twórcę, ubezwładniając jednocześnie jego krytycyzm w sferze myślenia logicznego i etyki. BdC.

Ubezwzględnienie, a, blm., czynność cz. **Ubezwzględnić**.

Ubiecie, a, blm. I. czynność cz. **Ubić**: Jak to być może, aby żądza ubicia niewinnego zwierza przewyższała powinność poratowania biednego? L. (= *żądza polowania*). 2. [U.] *porąbanie*: Umowa o U. sążni i zwlezenie.

Ubiezować, uje, ował I. *ubatogować, zesmażyć, ściąć batem, ochłostać*. 2. *ubić biczem, biczami, uśmiercić biczowaniem*.

Ubiezowanie, a, blm., czynność cz. **Ubiezować**.

Ubić, ije, II, nied. **Ubić** I. *bićć stłoczyć, uszczelnić; uklepać, urównać biczem*: Ubićć ziemię, tło, równo tłoczyć, równać. L. Z wapna tło tak czyście ubiją i udepcą, iż wody żadnej w ś. nie puści. Trzye. Wykopawszy dołek, wybić go surową gliną twardą, dąbniami ją ubijając. Torz. U. polegę. Droga ubita, bity gościniec, utorowany, udeptany. L. Przystępstw ubite drogi, enoty ścieżka. Kras. Idźmy ubitym śladem. Kras. 2. *zbić*: Pieczęnią wołową, nim zatkniesz na rożen, ubijesz mocno. L. Kotlety z surowego mięsa U. nożem, aby kruche były. L. 3. kogo = *zbić, obić, stłuc, wytrzepać, osmażyć*. Glos. Wrzaski, skoki, huki, puki; każdego ubiją, że sobie czasem drugi psim sadłem boki maże. Rej. Dziecię, kiedy na stół wlezie i spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i oćcie go jeszcze dla nieposuszeństwa różgą ubije. Żarn. Kazali go srodze ubić za onę potwarz jego. Rej. Do czasów Kazimierza, mógł pan U. swego poddanego na śmierć. Świt. Psu ubitemu dosyć kij pokazać. Kn. Kto raz stracił, nie ma ś. zaraz położyć, ubity może czasem drugi raz ożyć. Petr. Ubiwszy, nie dasz ś. napłakać. Kn. Byłby mię ubił batogiem. Rzew. Kiedy z wyrokiem przyszedł, ubili go sąsiedzi tak, że mało żywy został. Tet. 4. [U.] *bić*: Więć cie tera ubiń nie bede, ani sie nad tobą pastwieł. 5. *klócić urubić na papkę, piankę*: Wziąć białków i U. je rozszepionym gęsim piórem. Haur. U. jajca do jajecznicy. Troc. U. śmietanę na pianę a.

też U. białka od jaj na pianę, do czego różeczki cienkie zwiążesz, i temi w gardku rozbijając trzeba. L. U. żółtko z cukrem. 6. U. interes = *doprowadzić do skutku, zatłoczyć, szczęśliwie zrobić (pierwotnie przez uderzenie w rękę)*. 7. *uogodzić, utrafić, trafić, uderzyć, puścić*: Uczą ś. z rusznicy strzelać, zdzida cel ubijając. Star. Dzwiejąc ubił krogów. Troc. (ucisnął, urzucił. L.). 8. [U.] *utrafić*: Cisnął za kusym książką i ubił mu nogę. 9. *zabić, utłuc*: Ubił ptaka. Troc. U. dzika na polowaniu. Nie ruszaj ś., bo cię chyba ubije jak psa! Jeśli niesprawiedliwie przysięgam, Boże mię ubij na duszy i na ciecie. Vol. Do miasta nikt z tryumfem nie może wjechać, chyba żeby jedną bitwą 5000 nieprzyjaciela ubił. Warg. Boże mię ubij! Chodź. Precz, żmijo, bo ubiję! Krasz. [Pana mego, mówi. Szwedzia na wojnie ubiły; Bóg to ta jedyny wie, co z duszą jego. Kon.]. Czemuś ty go nie ubił? Sienk. 10. [U.] *przybić, przykuć*: P. Bóg ubiń go tamój tygo Lucypera na samym dniu piekła na łańcuchu przy ścianie. II. fl.: U. świnie = *wywrócić tratwę przez nieostrożność wpoprzek rzeki*. × **Ubić** ś. I. *starać ś. jeden przez drugiego, dobijać ś., zabijać ś., ubiegać ś. o co*: Bekiesz o księstwo Siedmiogrodzkie z Batorem długo ś. ubijał i walczył. Boh. Wzgardzisz tym wszystkim, o co ś. gmin, jak o rzecz największą, ubija. Pilech. Dniem i nocą przed Bogiem i przed ludźmi o to ś. ubijają, aby was od błędów uwolnić. Smotr. Ta księga wszystkiego narodu ruskiego strzeże i ubija ś. za niego, abyście złemu dalej ś. szczyry nie dali. Smotr. Łata naszej chwały, kiedy ś. do nas korony świata ubijały. Karp. 2. *bić ś., walczyć, potykać ś., ścierać ś.*: Zdobywając Aleksander okolice Oksu i Jaksartu, musiał ś. co krok ubijać z ludem bitnym. Lel.

[Ubidz, ubignie, ubigł] p. **Ubiec**. Pe.

Ubiec, ubiegl, ubiegnie, [Ubidz], **Ubiegnąć**, × **Ubieżeć**, nied. **Ubiegnąć**, × **Ubiegiwać** I. *ucieć, ujeść, umknąć, zbiec, zemknąć*: Prędko po górach i lasach ubiega rączy Akteon. Bardz. Z tej bitwy książ w małej drużynie ledwie ubiezał. Stryjk. Jezus przed mieczem Heroda do Egiptu w dzieciństwie ubiegał. Gd. Każdy myślił, jakoby ubiezał. Wr. Ubiegi do Rzymu. Troc. Obawiał ś. zdrady, której U. prędkim zakrętem spodziewał ś. Pilech. (= *umknąć*). Przen.: Ubiegać jednej cerkwi do drugiej w miłości jedności, mając z sobą jedność wiary, jest od nadziei zbawienia swego uciekać. Smotr. (= *odstępować, porzucac, opuszczac, oddalać ś.*). Czas ubiega (Troc) = *schodzi, upływa, mija, przemiesza, przechodzi, złata, ulata*. Gdzie serca ścisłe ś. z sobą złączyły, rok w jednym dniu, dzień w jednej ubiega godzinie. L. Tak gdy ś. bawią radzi jednomyślnie, dzionek im cały ubiega pomyślnie. L. Ubiegłych czasów dzieje. Zabł. Godziny prędko ubiegły. Troc. To dziwnie: strzał był tylko jeden mego syna, a po nim już ogromna ubiegła godzina. Słow. Ubiegła woda nie wraca, skąd płynęła wprzód. Chr. Dumą nad ubiegłą ojczyzną. Krasin. Krew go ubiegła. Troc. (= *uszyła, wyciekła, wysączyła ś. z niego*). Krew ubiegła, nagła odmiana bojaźni w radość, wszystko to osłabiło resztę sił jego. Stasz. 2. co = *ujść, przebiec, przebyć, sforsować, zrobić*: Ubieży co godzina milę. Troc. W półtóry godziny cztery wielkie ubiegłem mile. L. To jest rzecz bardzo trudna za dzień mil półtorasta U. Boh. Ubieżonego przez tyle lat żywota mego toru przy zgonie nie odbiegę. Nar. Ubiegszy znaczną część drogi życia,

lubimy u kresu jego zwrócić pożegnalne spojrzenie na przeszłość naszą. Chodź. 3. kogo = *uprzędzić, wyprzedzić, wyścignąć, przedciągnąć go*: Bieżawszy Achimaas ścieżkami, ubiegał Chusego. Leop. Przystojniejsza rzecz ubieżeć kogo, aniż być ubiezanym. Błaż. Wszystkie ubieży rotę i śpiesznie wyminie. Odm. Ledwie żywą od żalu wielkiego została, widząc, że ją Alcyna do niego ubieży. P. Koch. Słuszną, abyśmy ś. Turkom i Żydom do dobrego ubiegać nie dali. Skar. Na wysokie ś. stolice kaszemy, a do wyniosłości tego świata jeden drugiego ubiegamy. Żarn. Na tym wszystka sprawa rycerska zależy, kto kogo niegotowym do zamku ubieży. Biel. M. W tej gonitwie na rzecz za otwarciem ślabanu i daniem znaku wybiegają sanki, i każdy U. drugiego do mety usiłuje. L. Ubiegłem go do kresu. Troc. Ubiegł mi miejsce, urząd. Troc. Śmierć nie ubieży mędra ostrożnego. Nie myślałem, aby mię miał U. Troc. Jeden przed drugim ubiega tego. Troc. U. kogo w tył. Troc. Ubiegłeś nieszczęście i masz naukę na całe życie. Kacz. Przen.: *zakasować, przewyższyć, przejąć kogo w czym, zostawić w tyle*: Chciał ś. odznaczyć, ale go drudzy ubiegl. Nie ubieżyż franta tego. Troc. 4. × U. *zejść (na czym, gdzie), złapać, złybać, zastać, przyłapać, scapić, przydybać, schwycić*: Jesliby ubieżany człowiek był w jakim upadku, naprawujcie takiego w ducha cichości. Bud. (zachwycony w jakim upadku. B. G.). U. zamek, miasto = *opisać znieścacka, opanować niespodzianie, zachwyć go, dorwać ś. do niego*: Władysław zapomocą Swatopelka Uście zamek ubieżał. Błaż. (*interceptit. Krom.*). Zborowsy ubiegają Wiślicę. Niem. Nieśwież przez nich ubieżony został. Lel. Po co ś. bawicie, mogąc tak wielkie szczęście U.? Warg. 5. × U. sobie co przed kim = *złapać komu z przed nosa; osiągnąć, przysiąc, zjednać wpiern przed kim innym, wyprzedzić go w dostąpieniu czego*: Ubiegszy sobie przed starszym bratem wszystkie u czerni fawory, zsadził go z stolicy. Tw. 6. [U.] *krzycąc ś., zajmować ś., doglądać*: Sam pan ubiega za gospodarką. Ubiegać ś. 1. × Ubiegać ś. do czego = *uciekać ś., udawać ś., odwoływać ś., zwracać ś.* Skr. Słuszną do pańskiej ubiegać ś. łaski, lecz nie przez plotki, skargi i niesnaski. L. 2. o co = *starac ś., uganiać ś., konkurować, dobić ś., pretendować*: U. ś. z kim o co, wyścigać ś. z kim, ubijać ś. L. Córy egiptskie ubiegują ś. widzieć ozdobę jego. Birk. Przedtym o śmierć, dziś ś. o biskupstwa ubiegają. Skar. Różnych ś. ubiegało do korony panów. Troc. Ubiegano ś. wszędzie za nowością, wyszadzając starożytno obrzędy, zwyczaj i ustanowienia. Śniad. O przyjaźni i przymerze Polaków liczne narody ubiegały ś. Wor. (= *zabiegały*). Wszelki ród grecki chciało ś. o zwycięską gałązkę ubiegał. Lel. Za bogactwem zwyczajnie ś. ludzie ubiegają. Karp. Arabowie pod kalifami ubiegali ś. za naukami Greków. Śniad. 3. Ubiegać ś., dok. *umęczyć ś., zmorować ś. bieganiem, nabiegać ś.* Kn.

[Ubiedrnia, i, lm. e] *ścieżka z góry idąca.*

[Ubiedrze, a, lm. a] *wyższe miejsce łąki, pochyłość łąkowa*: Na ubiedrzach mało jest trawy. Zdr. [Ubiodrek].

[Ubiedrznia, i, lm. e, Obiedrznia] *spadzista pochyłość pagórków; góra stromia lub jej pochyłość.*

† Ubiedzać, a, ał p. Ubiedzić.

† Ubiedzanie, a, bfm., czynność cz. Ubiedzać.

† Ubiedzenie, a, bfm., czynność cz. Ubiedzić.

† Ubiedzić, i, il, nied. † Ubiedzać i. z *biedą* uzyskać; *użebrać, wyżebrać, uprosić, wymolestować, uskamić, wymęczyć, wymusić, wzbudzić, wywołać*: Płacziwą instancją miłosierdzie nad nami JKMcsei ubiedzajmy. Smotr. 2. *poduzić, znievolić, zmusić, spowodować, przymusić, papchnąć do czego*: Do obrony swej muszę o to, któryśmy przełożyli, ubiedzeni. Smotr. W tych błędach póki jesteśmy, za horetyków znać ś. i znanemi być i nie chcących nas ubiedzają. Smotr.

Ubieg, u, bfm. 1. *ubieganie, ubiezenie, ucieczka*: Sarn mu ubieganiem leniwy wzrok straci. Biel. Przen.: U. od kary. Przyb. (= *uniknięcie, wykreślenie ś., wyłganie ś.*). 2. czasu = *upływ*: W ubiegu kilkoletniego czasu. L. (= *w przebiegu, w przeciągu, w ciągu*). 3. [U., lm. i] *ubiezenie kogo, wyścig, zapasy*: Na ubiegi biegać. 4. chir.: U. krwi = *upływ, ujęcie, uchodzenie krwi, krwotok (haemorrhagia)*. 5. kol.: U. parowozu, wozu = *przebieg*. U. koncesji, poręki, okresu dostawy = *wyjście, ekspiracja*.

Ubiegacz, a, lm. e ten, co ś. ubiega, konkurent, amator: Im dzieło taniej może być nabyte, tym więcej do siebie znajduje ubiegaczów. Sur.

Ubiegać, a, ał i U. ś. p. Ubiec.

Ubieganie, a, bfm., czynność cz. Ubiegać.

Ubieganie się, a ś., bfm., czynność cz. Ubiegać ś.: U. ś. młodzi krajowej o stopnie i zaszczyty akademickie. Śniad.

× Ubiegiwać, uje, iwał i × U. ś. p. Ubiec.

× Ubiegiwanie, a, bfm., czynność cz. Ubiegiwać.

× Ubiegiwanie się, a ś., bfm., czynność cz. Ubiegiwać ś.

Ubiegły i. który ubiegł, uciekł, zbiegły: Rozsyłają po drogach opryszki łowić ubiegła. Słow. 2. *przeszły, miniony, zeszyły*: Rok U. był mniej pomyślny, niż obecny. Ubiegło lato. Gdzież jesteś teraz? czy sama w komnacie dumasz nad dniami ubiegłych radości? Krasin. Duma nad ubiegłą ojczyzną. Krasin.

Ubiegnąć, nie, nał p. Ubiec.

Ubiegnięcie, a, bfm., czynność cz. Ubiegnąć.

Ubiegowe, ego, bfm., kol. = *Przebiegowe*.

Ubielać, a, ał p. Ubielić.

Ubielanie, a, bfm., czynność cz. Ubielać.

Ubielenie, a, bfm., czynność cz. Ubielić.

† Ubielicznować, uje, ował *ufarbować bielicką, ubielić, ublanszować*.

† Ubielizkowanie, a, bfm., czynność cz. Ubielizkować.

Ubielić, i, il, nied. Ubielać *umalować, umazać na bialo, zrobić białym, pobielić; przyproszyć siwizną*: Młynarz ubielony mąką. Ledwie brzask ranny ubielił wierzechy łoż, pułki ruszyły dalej. Śfenk. Wiek ubielił mu skronie. Włos mi ubielił srogi czas. Tremb.

[Ubiery, u, lm. y] i. p. Ubiór: Sam se wszystko narządza: czy jadło, czy też U., aż to dziwno wszystkim. Reym. Jeść mieli wam dawać i opał i to, co wam do ubieru potrzeba. Reym. 2. *ślubne ubranie głowy panny młodej, zawsze w pewien zwyczajowy sposób*: Koronka panieńska i wstążki pewnych barw, upinane na głowie.

× Ubieracz, a, lm. e p. Ubierocy. L., Troc.

× Ubieraczka, i, lm. i l. forma ż. od Ubieracz, *szatna, garderobiana. L., Troc. 2. modniarka, modystka, magazynierka*: Pięszycielki, ubieraczki a. co stroje damskie robią, co damy na głowie opinają, ubierają. Bobr. 3. *jedna z druchen ubierająca pannę młodą do ślubu*: Sadzają pannę

znosiła? Orzesz. Tuczyna nigdy nikomu w ubli-gach dłużnym nie ostawał. Orzesz.

× **Ublistwo**, a, lm. a p. **Ubliznienie**: Król zapomniął jego zasług, lecz on, kontent z tego ublistwa, w tej wyspy kąciku orze swemi rękoma ziemię. Jabł.

[**Ubliznić**, i, il] p. **Ublizzyć**: U. starsemu.

[**Ubliznienie**, a, blm.] czynność cz. **Ubliznić**.

Ubliznąć, a, al i [U. ś.] p. **Ublizzyć**.

Ublizanie, a, blm., czynność cz. **Ubliznąć**.

[**Ublizanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ubliznąć** ś.

Ublizenie, a l. blm., czynność cz. **Ublizzyć**: U. w majętności. Pien. 2. a. × **Ublig**, × **Ublistwo** *postępek, słowo uwłaczające, obelga, zniewaga, obraza, ujma, postępowanie, krzywda*: Cnota nikomu nigdy szkody albo ubliżenia nie czyni. Górń. Na każdym kroku pomiędzy wielmożnemi spotykały go ubliżenia. Sł. wil. U. miejscu świętemu (= *profanacja miejsca świętego*). Cnota nikomu nigdy szkody a. ubliżenia nie czyni. Górń.

[**Ublizenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ublizzyć** ś.

× **Ublizyciel**, a, lm. e *ten*, co *ubliżył a. ubliża*. Troc.

Ublizzyć, y, ył, nied. **Ubliznąć** i. × U. czego = *umknąć, cofnąć czego; poskąpić, odmówić czego*: Jeśli mi nie zechcesz U. twej ręki, będzie moim staraniem, byś przez to zamęcie znalazła, czegoś warta, znalazła twe szczęście. Niem. Ubliza mi poszanowania. L. Nie ubliżysz nam pomocy swojej. Niem. 2. × U. co = *ująć czego; potrącić, zatrzymać co*: I groźna mu nie ubliżyłem. Troc. Przen.: U. komu stawy. Troc. Gniewa ś. za ubliżone prawa swoje. Alber. (= *obrażone, naruszone, pogwałcone*). Dla niedostatku sumy pieniężnej sposób redempcji zostaje ubliżony. Szaj. W tym zaś, co do łaskawości należało, nigdy nie ubliżył. Troc. (= *nie uchybił, nie naraził na uszczerbek*). 3. [U. komu] = *ukrzywdzić kogo, narazić go na krzywdę*: Kie ci ubliżył, musi zagodę dać (a. zagodzić cię), a nie fee, to bier sie w prawo. Zeby sobie na zdrowiu ubliżyła (= *zaszkodziła, zrobiła sobie krzywdę*). Nie ubliżył mi nik na ciebie. Tet. 4. a. [**Ubliznić**] komu = *zrobić mu ujme, wyrządzić obelgę, uchybić mu, obrazić go, zelżyć, znieważić go, uwłaczać mu*: To mi ubliża. Słowo ubliżające (= *obelżywe*). U. miejscu świętemu (= *znieważić, zbezczerścić, sprofanować je*). Abyś ś. nie przeciwiał woli waszności ani ubliżył zdaniu i rozsądkowi jego. Górń. Ubliznąć komu powagi, czci. Kosz. Co ś. tycze Legji honorowej krzyża, że późno przyszedł nie to stawie nie ubliża. Mick. Nie pozwalał, aby w jego obecności cudzej dobrej stawie ubliżano. Hosz. Ton ubliżający. [U. ś.] *ujść, oddalić ś.*: Chodźmy, dla Boga, bo daleka droga; dzień ś. ubliża, noc ś. przybliża.

× **Ublucie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ubluć** ś.

× **Ubluć się**, ubliuś się., ubliuś ś., × **Ublwać** ś. *urzywać ś., rzygnąć ś., zuomitować ś., rzucić blu-jąc, oddać*: Tak powinien dobrze pić, aże ś. ubluje. Dzw.

Ubluszczenie, a, blm., czynność cz. **Ubluszczyć**. **Ubluszczyć**, y, ył *ustroić w bluszcz, ubrać bluszczem*: Satyr ubluszczoney w wieńce. Mor.

× **Ublwać** ś., a ś., al ś. p. **Ubluć** ś. Pot. U. ś. na stół, *in mensam vomera*. Mącz.

× **Ublwanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ublwać** ś. Pot.

× **Ublagacz**, a, lm. e, × **Ublagalnik** *ten*, co *blaga, co ubłagał*: Bóg dał nam przez wiarę Syna ublagaczem we krwi Jego. Kuez.

Ublagać, a, al l. kogo = *ukoić, usmierzyć, ulagodzić czyj gniew, ująć błaganiami, udobruchać, przedmówić, przebłagać*: Myślił, kostkę wojenną wątpliwą uważając, jakoby baszę darmi kosztownemi U. i łaskę sobie u niego zjednać mógł. Warg. Znalazł sposoby U. go. L. Społta ś. z nią dusza jego, a smutną ubłagał łagodnemi słowy. Leop. (ulegował. Leop.). Ublagany, udobruchany. L. 2. co = *uzyskać błaganiami, wyblagać, wymodlić, uprosić, wyprosić, wyjednać*: U. sobie co u kogo.

Ublagalnia, i, lm. e, **Ublagalnica** *blagalnia, modlitownia, modlitownica; miejsce, gdzie Izraelici Bogu błagali*: Uczynisz ubłagalnią ze złota, dwa cherubiny z obu stron ubłagalni, stamtąd ja, Jehowa, będę rozkazywał do ciebie z wierzchu ubłagalnicy. Leop. Tedy słyszał głos mówiącego do siebie z ubłagalni, która była nad skrzynią świadectwa, między dwiema cheruby. Wuj. Arka przykrywała ś. wierzchem, który także był powleczoney najczystszy złotem; na dwóch rogach przykrycia stały dwa cherubiny ulane ze złota i skrzydłami swemi przykrywały wierzch arki; i miejsce to nazwane było ubłagalnią i uważane było jako tron Boga i podnóże Jego. Kozł.

Ublagalnica, y, lm. e p. **Ublagalnia**: Udział ubłagalnicę albo modlitewnicę ze złota. Leop. Stał daleko od ubłagalnicy, modląc ś. Żarn. Dom ubłagalnicy = *część świątyni, w której stała arka przymierza*.

× **Ublagalnik**, a, lm. cy p. **Ublagacz**: Jezusa Bóg podał ubłagalnikiem. Skar. Jezusa Chrystusa Bóg wystawił ubłagalnikiem przez wiarę we krwi Jego. Smotr. Kilka sobie przyczynców, jednaczyw i ubłagalników umniejszyli. Krow.

Ublagalny l. a. × **Ublagliwy** *ten*, co ś. daje *ubłagać, łatwy do przebaczania, skłonny do zapominania uraz, niezawzięty*. 2. *śluzący do ublagania, błagalny*: Ofiara ubłagalna. Wuj. Chrystus swoją męką, jako ofiarą ubłagalną, wybawił nas. K. G. We mszy prawdziwa, właściwa, ubłagalna za żywe i umarłe Bogu ofiara ś. przynosi. Smotr.

Ublaganie, a, blm., czynność cz. **Ublagać**: Chrystus jest ublaganiem za grzechy nasze. Wuj. (zadosyćczynieniem. L.).

× **Ublagannosc**, i, blm. *łatwość do ublagania, łatwość w przebaczaniu, skłonność do zapominania uraz, niezawziętość*: Nie nie jest chwalebniejszym, jak U. i łaskawość. L. Kogoby te rzeczy nie pobudzały do ublagannosci, miłości i zgody. Baz.

× **Ublagliwy** p. **Ublagalny**. L.

Ublazać się, a ś., al ś. *stawać ś. błogim, rozrzewniać ś.*: Na cerkiew to naszą Żydy z nowych kamienie patrzeć będą i U. ś. i umilać. Brt.

Ublażanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ublazać** ś.

† **Ubląd**, edu, lm. edy *ubłądzenie, zbłędzenie, zbłądzenie; błąd, obłąd, spaczenie, zbłąkanie ś., zaślepienie*: Trwał w uporze i w ubłądzie swoim na wzgardę Boga. Gil.

† **Ublądzać**, a, al i † U. ś. p. **Ublądzić**.

† **Ublądzenie**, a, blm., czynność cz. **Ublądzać**.

† **Ublądzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ublądzać** ś.

† **Ublądzenie**, a, lm. a czynność cz. **Ublądzić**: Jawne ubłądzenia naprawować. Żarn.

† **Ublądzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ublądzić** ś.

† **Ublądzić**, i, il, nied. **Ublądzać** *wieść ś. błędem, zbłądzić, zbłąkać ś., upaść moralnie, pobłą-*

*dzić: I najmędrszy ubłodzi. Mąż, którego by żona ubłodziła... Leop. (ustąpiła. Leop.). I zażenym kościelnym doktorom trafiło ś. U. Hrb. Któżby o tym myślał, aby tak uczeni mogli od celu prawdziwej nauki U.? Baz. Przetawiać z małą liczbą wiernych, przy której jest prawda, gdyż często wielkość zażenych ludzi ubłodziło. Żarn. Niech mię ten sądzi, który w świętym wyroku nigdy nie ubłodzi. Mias. †U. ś. *oszukiwać ś., poszkapić ś., zawieść ś., omylić ś.*: U. ś. w czym. Troc.*

Ublękitniać, a, ał p. Ublękitnić.

Ublękitnianie, a, bfm., czynność cz. **Ublękitniać.**

Ublękitnić, i, il, nied. Ublękitniać uczynić błękitnym: Ty tam czekasz z lampą w ręku, z rozwanym włosiem, ublękitniona. Krasin.

Ublękitnienie, a, bfm., czynność cz. **Ublękitnić.**

Ublócenie, a, bfm., czynność cz. **Ublócić.**

Ublócenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Ublócić ś.**
Ublócić, i, il uwalać błotem, uszargać, zoszargać w błocie. U. ś. *zabłócić ś., uwalać ś. błotem, umurzać ś. w błocie, zabłócić ubranie na sobie, uszargać ś.*

† **Ublogać, a, ał pochlebiać.**

† **Ubliganie, a, bfm.,** czynność cz. **Ubligać.**

× **Ubligostawca ten, co ublogostawił, co sprawował błogostawieństwo, co uszczęśliwił:** U. ludów północnych. Wor.

Ubligostawiać, a, ał p. Ubligostawić. Glos.

Ubligostawianie, a, bfm., czynność cz. **Ubligostawiać.**

Ubligostawić, i, il, Ublożyć, nied. Ubligostawiać I, ularować błogostawieństwem, poblogostawić; uszczęśliwić: Ubligostawione dziecię Jezus. Opatrzność ublogostawi was żniwem. Elżbieta, nader licznym ublogostawiona potomstwem, była właścicielką matką sześciu synów i siedmiu córek. Szaj. Zjawienie ś. takiej istoty, jaką była pani Bulska, w eichym i ublogostawionym zakęcie wśród „Bożej Czeladki“, wyobrazić sobie można, jak wielkim i ważnym było wypadkiem. Krasz. Trzy wdowieństwa nie ublogostawione potomstwem. Rol. Na cały kraj ten ublogostawiony, kędy mir święty i szczęście przebywa. Psm. 2. *nablogostawić dowoli:* A teraz niech cię uściskam i ublogostawię. Rzew.

Ubligostawienie, a, bfm. I. czynność cz. Ubligostawić. 2. a. × **Ublożenie stan błogi, błogostawiony, szczęśliwość:** Z posągów świętych Pańskich znikają marszeczki starości i fałdy znoju ziemskiego przed ublogostawieniem, które z oblicza płonie. St. wil. Estetyka jest jak piękne pole elizejskie, w którym przechadzają ś. w ublogostawieniu duchy cielesne. St. wil.

× **Ublożenie, a I. bfm.,** czynność cz. **Ublożyć. 2. Im. a p. Ubligostawienie:** Coś ją odpychało wszystkimi instynktami od eichych ubłożeń i biernych zachwytych bez krwi nadmiaru i jej pulsu niecierpliwego. Brt.

× **Ublożyć, y, ył p. Ubligostawić.**

Uboecz, y, Im. e, † Pobocz, Ubocze I. bok, miejsce na boku, ustronie, ustęp, drugi plan: Różne rzeczy tam widać było z uboecy. Książ. Jeszcze ziemi promieniem nie parzy, jeszcze nam słońce świeciło z uboecy. Pot. Jeśli serce twe nieskazzone, tedy i rozum z toru prawego na U. nie zejdzie. Pilch. Na własne często zazdrosie pożytki niewzględna idzie, gdzie ją na U. wiedzie duma błędna. L. Pod Elżbietą wszystko szło na U. sprawiedliwości. Nar. (= *mijało ś. z sprawiedliwością*). Obdarzony w honorze i majątku upo-

minkami, nie poszedł na U. pochlebnej fortuny. Nar. Jakbym ich nie znała, jakbym nie widziała, na uboecy spuszczyć nadąsana cała. Kor. Przed tym postanowieniem na U. uszła nawet przystojność (= przyzwoitość). Orzesz. Wyciąga ręce ku tym, co siedzą w uboecach i mrocznych zakątach sceny. Wysp. Oto usiądziecie tam w kątach i uboeczach. Wysp. Uboeczą grały echa potrąconych głosów. Ork. 2. *zbocze, spadek, skłon, stół, spadziwość, potoczność, pochylność:* Stał las pełen jedliny na miłej uboecy. Tw. U., potoczność góry, dachu, ściany, pochodząca z rozszerzenia podstawy dolnej bardziej, niż jest wierzchnia. Podcz. Ziemia na kupę zsypana ma także wokoło U., pod pewnym do poziomu kątem nachyloną. Podcz. Słońce ś. już schowało za wysokie wierzchy i na przeciwległą U. rzuciło cień długi, posuwający ś. wolno w górę po zrzedziały pniakach. Ork. Jedyny większy płat czarnego lasu, który okrywał całą U. stroną, już ś. minął (= został wycięty) tym latem. Ork. Owce idą zieloną uboeczą. Zsz. 3. [U.] *bok góry zielenią pokryty.* 4. [U.] *miejsce na pochylności góry, gdzie las wycięto.* 5. [U.] *grunt w jedną stronę pochylony.* 6. [U., Uboeczka] *miejsce niedostępne w górach.*

Ubocze, a, Im. a p. Uboecz: Gdy przyjeżdża łup dzielić, stoję na uboecu. Mick. Czatownik radzi, abysmy ś. skradli do nich z uboecza. Mick. Trzymałem ś. na uboecu, chcąc w tej kolei być ostatnim. AKS. Mieszkanie na uboecu, wobec ciągle powtarzających ś. kradzieży, jest nieprzyjemne w wysokim stopniu. Jun. Co należało do niego, wykonywał pilnie, ale sam na uboecu ś. trzymał i nie lubił ś. narażać. Jun.

[Uboeczka, I, Im. I] p. Uboecz.

† **Uboecznia, i, Im. e zboczenie, odchylenie:** Po tym całym wyższym grzbiecie U. igły magnesu była 15°. Sez.

Uboecznie przys. od Uboeczny: Z dobrego prosto lub U. dobre wynika. Przyb. (= *bezpośrednio lub pośrednio*). Odnosić ś. wprost lub U. do... Rzew. U. pomaga Jakóbowi. Rzew. Starał ś. go wybadać U. (= *okolnicznie*). Hamza po razy kilka to wręcza, to U. naprowadzał na synka swego rozmowę.

Uboeczność, i, bfm., rz. od Uboeczny.

Uboeczny I. przym. od Uboecz, poboczny, boczny, ustronny; dodatkowy, okolicznościowy, nadzwyczajny, pośredni, okoliczny: Uboeczna brama, która ś. w pole wydaje, wycieczkę czynili. Błaz. Zakot U. Błaz. Wiatr go najmocniej skręca w uboeczne zabłądy. Przyb. Znajdowałem dochód w proporcję włóki, nie wchodząc, jakie uboeczne lub nowe gatunki intrat pomnażały zbiór dochodów. Cz. Dochód U. Droga uboeczna. Pytanie uboeczne. U. szczegóły sprawy. Uboeczne pobudzenie mojej sprawy zgubić mię może. Rzew. Linje i kształty jej oblicza zdawały ś. czymś uboecznym, a idealnym wyraz. Dan. Nie przez uboeczne okno, lecz przez całe błękitne sklepienie leje ś. z góry rzeka światła. Ork. 2. embr. I lek.: *Dziedziczność uboeczna, p. Dziedziczność.* 3. lek.: *Uboeczne działanie leków = wywierające, oprócz skutku zamierzonego, inny, niepożądaną.* 4. fil. Dowody proste i uboeczne (argumentatio directae sive ostensiva et indirecta sive apagogica). Uboeczne dowody zachodzą wtedy, gdy wprowadzamy prawdę założenia nie wprost, lecz na na zasadzie nieprawdy lub bezmyślności przeciwzałożenia, czyli antytezy. Str.

Ubodnać, nie, nał p. Ubość: Podczaszy, ubodnięty, dobył jedyną czarkę pozłocistą, jaka była. Krasz.

Ubodnięcie, a, blm., czynność cz. Ubodnać.

Ubodzenie, a, blm., czynność cz. Ubość.

† **Ubog p. Ubogi:** Ubogiemu Bóg nie U. Prz.

Ubogacac, a, ał p. Ubogacić.

Ubogacanie, a, blm., czynność cz. Ubogacac.

Ubogacenie, a, blm., czynność cz. Ubogacić: Doznawamy teraz skutków tych nieprzebaczonych zaniedbań nad ubogacaniem języka naszego. Czart. A.

Ubogacić, i, ii, nied. Ubogacac zrobić bogatym, uzamożnić, ularować bogactwem, zbogacić, wzbogacić, uposażyć: Jehowa uboży i ubogaca. Bud. Krewy Amadeja do Polski sprowadził, w dobra ubogacił, w honory wywyższył. Nies. Stan rymotwórstwa polskiego, nim je swojemi dzieli ubogacił. Kras. Ubogacił dom swój. Troc. Ubogaconych znowu ubożył. Troc. W honory, w rozum i dowcip zdrowy ubogacony człowiek. Troc. Chłop, który stanowił cały byt pana, ubogacając go swą pracą, pierwszy musiał doświadczać skutków jego przewagi. Sur. Wzorowa piękność, ubogacona najświetniejszymi umysłu i serca przymiotami. And.

Ubogi, † Ubog (jako orzeczenie) I. biedny, cierpiący niedostatek: Nie ten U., kto na małym chętnie przestaje, lecz komu nigdy nie dosyć. Oss. Nie ten U., który mało ma, ale ów, który więcej mieć pragnie. Pilch. Wtenczas tylkośny ubodzy, gdy nam brakuje na wszystkim. L. U. nie jest, co ma potrzeby. Kn. Nie jest ubogim, albowiem może opędzić potrzeby domowe. L. Żaden nie jest ubogim, wejrząwszy w rzecz na tym świecie, tylko ten, co s. stosuje z bogatym. Pot. Łakomy najuboższy. Kn. Ubodzy, was to spotkało witać go przed bogaczami. Karp. Otóż mój dom U. Karp. Wzięłam siostrę, choć sama uboga. Brodz. Ubodzy to ludzie. Troc. 2. Siostry ubogie, tak zwano wtenczas Klaryski. Zał. S. 3. w co = mało czego mający, nie obfitujący w eo: U. w pieniądzu, nie pieniędzy. Kn. Krainy te ubogie są w drzewo. Łęcz. Ubodzy duchem, bo ich jest królestwo niebieskie. Rej. U. w rozum. Troc. Ruda uboga = mało wydajna. 4. [U.], † U. lichey, mizerny, niepozorny, marny, nędzny, niepoczesny, skromny, niepokazny, nieszczęśliwy, nieboże, nieborak, biedny, godzien politowania: [Ubogiemu wojaczce krwi krwawe lzy kapają. Żałośnie płakała: Czemu ja uboga na świecie doczekała?]. U. obiad i bogatemu podczas smaczniejszy. Kn. U. Samson grał przed Filistynami. Skar. U. ojciec, jeśli w niebieskiej rozkoszy na dziecię two wejrzać możesz. Górn. W ubogiej szopie narodzony. U., ego, lm. dzy człowiek ubogi, żebrak, dziad, dziadek: Kto ubogiemu dobrze czyni, Boga ma dłużnikiem. Skar. U., gdy bogatemu co daruje, żebrze albo co kupuje. Kn. Kiedyby U. panu nie dawał, prędkoby pan zubożał. Rys. U. jest mniej ubogim, niż bogacz łakomy. L. U. nie ma tego owego, a bogacz łakomy wszystkiego. Kn. Ubogiemu niewiele trzeba, łaćno s. pożywi, lada gdzie s. przytuli. Kn. U. nie toż jest, co żebrak. Kn. Tak dobry U., jako i ten, co nie ma nie. Rys. (nie pałka, lecz kijem. L.). U. swobodny, na ubogiego nikt nie waży, wszędzie on bezpieczny. Kn. W trwogach udać s. ubogim najlepiej jest panu; o, jak bezpieczniejszego nad monarchy stanu dozna prawy U. Bardz. U. zdrowy. Kn. (choroba dostatek lubi. L.). Ubogiemu prosiatko drogie. Kn. Ubogiemu łaćniej

być dobrym. Kn. (bogactw przybywa, cnoty ubywa. L.). Ubogiemu Bóg nie ubogi. Kn. U.—śmiech ludzki. Kn. U. źle ma u ludzi rozumienie; o ubogim źle pospolicie trzymają. Kn. U. z nędzy grzeszy. Kn. Ubogiego i swoi nie znają, U. mało ma przyjaciół. Kn. Ubógiego udanie, nie dba nikt na nie. Kn. Na ubogiego wszędy kapie; chudobie, ubogiemu wszędy piskorz; komu zedrzyć pypeć, jeno ubogiemu? Kn. Szpital dla ubogich. L. Przytułek dla ubogich. Drzwiczki prosto od uliczki, żeby i U. miał wejście od drogi. Len. U. żebrze, chodzi po prośbie.

Ubogieńki prow., p. **Ubożuchny:** Pan Jezus Chrystus w żłobku U., maleńki nam s. narodził. Orzesz.

Ubogienko przys. od **Ubogieńki.**

Ubogla, i, lm. e bot. (gilliesia) roś. z rodziny liljowatych.

Ubugo przys. od **Ubogi:** U., ale chędogo. Kn. U. odziany, uposażony (= skromnie). U. narodzony płacze, w stajni położony. Pśń.

Ubugość, i, blm., p. Ubostwo.

× **Ubugusienki** p. **Ubożuchny:** Ona ubogusienka hajduzka mieni s. w zacny kościół. Zebr.

× **Ubugusienko** przys. od **Ubugusienki.**

× **Ubugutenki** p. **Ubożuchny.**

× **Ubugutenko** p. **Ubożuchno.**

† **Uboleć się, eje s., ał s. udrećzyć s. bólem, nabołek s., ucierpieć, natruc s., namartwić s.:** Nie tylko że i sam w sobie uboleje, ale i ludzie na twarz jego struchlałą patrzą. Wer.

† **Ubolenie się, a s., blm., czynność cz. Uboleć s.:** Na duszy zniósł niewymowne U. Bz. (ból, frasunek, zgryzotę. L.).

Ubolewać, a, a. [uje], ał nad kim, nad czym = użalać s., wyrażać swój ból, współczucie, litować s.; biadać, utyskiwać, wyrzekać, narzekać, moleszować: Nad stratą jego ubolewam, jakoby nad stratą młodzieńca i najdzielniejszego męża. Pot. S. Ubolewałem nad losem tego starego żołnierza. Kras.

Ubolewajaco przys. od **ubolewający, ubolewajaco, z ubolewaniem:** Potrzęsnał głową potakująco, U. Krasz.

Ubolewanie, a, lm. a I. czynność cz. Ubolewać.

2. **kondolencja, żal, pożałowanie, litość, politowanie:** Fakt godzien ubolewania.

Ubość, ódl, odzie, Ubodnać, nied. × Ubadać I. uderzyć rogami, tryknąć, tryksnąć. 2. przen. tknąć do żywego, obrazić, ukłóć, dotknąć = urazić, obejść: To go niezmiernie ubodło (= poszło mu po nosie). U. do żywego. Zapewne ja ubodzie, gdy s. dowie, że o nie nie stoję. L. Gdy go to ubada... Chr. To niezmiernie onych rokoszaków ubodło i zmieszało. Pilch. Brutusowi, gdy śmierć Kassa zrywa, na ciężkiej przyszło potrzebie ubadać. Chr.

× **Uboziuchno** przys. od **Uboziuchny.**

× **Uboziuchny** p. **Ubożuchny.** Wor.

Uboż, y, blm., zb., p. Ubostwo: Na U. i uczynki chrześcijańskie groza nikt nie da. Krasz.

Ubożec, eje, ał, × Ubożyć s. stawac s. ubogim, biednieć, podupać na majątku, bankrutować: Przez wielkie ciężary kmiotkowie ubożają. Haur. Miasta ubożają. Przen.: **stawac s. mniej obfitym, zasobnym:** Język ubożaje.

Ubożenie, a, blm. I. czynność cz. Ubożec. 2. czynność cz. Ubożyć.

× **Ubożenki** p. **Ubożuchny.**

× **Ubożenko** przys. od **Ubożenki.**

† **Ubożę, ećia, lm. eja p. Niebożę.**

× **Ubożnica, y, lm. e, × Ubożyniec dom, mieszkanie dla ubogich, chorych, starców, kalek; przytułek, przytulisko, szpital.** Podez.

Ubożuchno, przys. od **Ubożuchny**; × **Ubożuchno**, × **Ubogusienko**, × **Uboguteńko**, † **Ubożuczko**, prow. † **Ubogienko**: Ziemia zmarła leży pod śniegiem; jakże U., jak źle jest na świecie! Dyg

Ubożuchność, i, blm., rz. od **Ubożuchny**.

Ubożuchny, † **Ubożuczki**, × **Ubogusienki**, **Ubogutenki**, × **Ubożenki**, prow. **Ubogienki** zdr. od **Ubożi**; ze *wszystkim*, *zupelnie ubogi*: U. nędznik. Rej. Po zawojowaniu ludów jeszcze Aleksander U. Pileh. Z mnicha ubożuchnego biskupem został. Stryjk. Szpital najpierwszy w Polsce wystawiony przez ubożuchnego kapłana. Ubożuchny wprawdzie żywot wiemy, ale wiele dobrego będziemy mieli, jeśli ś. będziemy Boga bali. Leop. Bóg zawdy na większej pieczy miał ubożuchne a potrzebujące ludzie, niżli wszystkie stany świata tego. Rej. Żadnych upominków nie chce brać. U. ledwo ś. do Florencji przywlokł, gdy mu na pieniądzech i koniach schodziło. Skar. W ubożuchne pieluszki Go powiła. L. Chcieli zgładzić mnie ubożuchnego. Ryb. Podobało ś. Bogu ubożuchne to mieszkanie sług swoich cudem rozlać. Chodź. Pięknie niegdyś oblubienicy bogacza Słońca teraz tylko Mysikrólik U. śpiewa. Dyg.

† **Ubożuczki** p. **Ubożuchny**: Ubożuchkiego podanego podły dar. Kołak. Przepowiadał Jan czas przyjścia ubożuchkiego króla izraelskiego. Sekl. Ubożuczka szopa. Białob. Nie chcą ubożuchkiego Jezusa ubożuczko naśladować. Sekl.

† **Ubożuczko** p. **Ubożuchno**: Nie chcą ubożuchkiego Jezusa U. naśladować. Sekl.

Ubożyć, y, ył *przyprowadzać do ubóstwa, zuhożać, czynić ubogim, niszczyć*: Jehowa uboży i ubogaca. Bud. Bogatych ubożył. Pot. Pijanstwo i inne zbytki ubożą obywatelów. L. Nie dość było Napoleonowi wyludnić miasto, zabierając mi wszystkim młodzież, U. obywateli podatkami wojennymi: zabierał jeszcze kazał, do Paryża wywoził nieliczne dzieła sztuki, jakie je zdobyły. Gom. U. język = *zmniejszać jego zasoby*. U. ś. p. **Ubożet**; *ubożyć siebie, narażać ś. na ubóstwo*: Pożytek to niepobożny, którym ś. bliźni uboży. Ek.

Ubożyn, u, lm. y bot. (dawiesia) roś.

× **Ubożyniec**, nca, lm. nce p. **Ubożnica**.

† **Ubożysko**, a, lm. a?: Kocińska a. ubożyska, w których wszystką majątność z sobą zwykli Tatarowie wozili, Litwa zabrała. Stryjk. (ubóstwo ieh. L.).

× **Ubożyzna**, y, blm., p. **Uboństwo**: Dobrze córki moje, z wami to nawet U. miła. Słow.

Uboj l. **oju**, blm. *rzeź, szlachunek, zabicie*: Bydło, przeznaczone na U. 2. [U., oja, lm. oje] *człowiek leniwy do najwyższego stopnia; parobek tępy i leniwy*.

Ubościć, a, ał p. **Ubościć**.

Ubościć, a, lm. a czynność cz. **Ubościć**: Ciągając wózby z ofiar, przy obrzędach, z wrzasku, trzasku jakiego, nie potrzeba było ubościć Lel.

† **Ubościć**, a, blm., p. **Uboństwo**: Strzeż swego ubośćwiczka, nie pragnij cudzego. Klon.

Ubościć, i, il, nied. **Ubościć** l. *zrobić bóstwem, obdarzyć boskością*: By nie było z bóstwem związane i ubośćwione ciało Jezusa, tak cudownie pożywaćby Go ludzie nie mogli. Skar. Bogaci ś. stajemy, gdy przez Ciało ubośćwione do zjednoczenia z bóstwem Chrystusowym przychodzimy. Skar. 2. *zrobić boskim*: Przesady i zwyczaj ubośćwili niewolę człowieka. Stasz. (na-

dały jej boską powagę; nienaruszalność. L.). Chce ś. sam w rozumie, t. j. we własnej swej sile U. Śniad. 3. *policzyć mięzły bogi, uczcić jako boga, oddać cześć boską*: Ubośćwiony August był pan łaskawy. Pileh. 4. *nied. kochać bałwochwalczo, widzieć w kim swoje bożyszcze, wielbić, wynosić pod niebiosy*: Musiał porzucić kochaną, którą w swoim sercu ubośćwiał. Stasz. Miałbyś mię widzieć z prośbą gnącego kolano, jałbym miał ubośćwiał jego zwierzchność! Przyb. Od tronu, od siebie oddalił tę, którą sam ubośćwiał. Fel.

Ubośćwienie, a, lm. a czynność cz. **Ubościć**: U. Gereków religia była ubośćwieniem namiętności, enót i przywar ludzkich. Śniad. Trembecki wznieca od siebie nieznośną odrazę owym ubośćwieniom carów i carzycy moskiewskich. Wit. Dostyć już mamy tych łabędzich wieszczów, którzy konają w bólach ustawicznych ubośćwien, rozanieli, szataństw i tym podobnych rymowych szarlataństw. Asn.

Uboństwo, a, blm. l. a. × **Ubogost**, × **Ubożyzna stan ubogiego, bieda, niedostatek, nędza**: Do wielkiego niedostatku przyjdę. U. mię ognienie, głód i nędza mię umorzy. Skar. U. nie hańbi. Prz. U. temu nie dokuży, kto małym syt i skromnie kto ś. żyć nauczy. Gawin. U. nie z położenia, ale z umknienia a. z osierocenia ma znaczenie, czyli nie z tego, że ma, ale że nie ma. Pileh. W uboństwie żyć. Troc. Nie to jest uboństwo małe mieć, ale wiele nie mieć. Pileh. W uboństwie żyć, nędzę, biedę klepać. L. W samym uboństwie ubośćwa nie czuje. Lubom. U. goruje nad zazdrością; nie trzeba mu ś. obawiać ani zbójców, ani złodziejów. L. Nagie U. Lubom. U. wiele dobrego nauczy. Kn. U. złości nie rodzi. Kn. U. z niestawą cięższe. Kn. U. śmierci ś. równa. Kn. U. złodziej-ska pokrywka. Kn. U. zbytku potomek. Kn. Słubować na U. Dobrowolne U., jedna z enót ewangelicznych. Solar. Zdobia go wielkie chrześcijańskie enoty: U., skromność i pogarda świata. Mick. [Chodzić po uboństwie] = *zabrać, chodzić po proszonym chlebie*. Przen.: U. myśli, wyobraźni (= *ograniczonosc, ciasnota, niedośćstwo*). U. języka (= *mały zasób wyrazów, form*). 2. *nędzne mienie, chuloba, graty*: Nie tak dla zguby majątnostek i ubośćwa, jak dla utraty dzieci nieszczęśliwi. Wezuw. Z mego ubośćwa, *ex meis angustis sustento eum*. Zabrali nieborakowi cale. U. Zdr. † **Ubośćwiczko**. 3. a. **Ubo** zb. *ubodzy, biedota, bieda, nędza, proletarjat*: Kapłany z ubośćwem zaprosić. Opl. Zewzwał na U. bieda. Falib. U. jałmużnami opatrował. Nies. Król opatrzył U. jałmużną. Nar. Pastwi ś. nad ubośćwem. Troc. Ile hojności dla włościan, kalek, dla ubośćwa! Koź. 4. *biedactwo, niebożę, mizeractwo, biedota*: Szmetowie, U., pusił w nogi. Zebr. Usiadło U., jak miłosierdzie w murku. L. Wezmę ja to małe U. do siebie, wszak to jest sierota po mojej siostrze. L.

[**Ubrachad**, a, al] *powalać*.

Ubrachanie, a, blm.] czynność cz. **Ubrachad**.

Ubrac, **ubierać**, **ubral**, nied. **Ubrać** l. *czegoś = ująć, nadebrać, podebrać*: Kiedy chłop z wozu ubierze mąki, jak złodziej karana bywa. Haur. Aby kradzieżą nie ubierano miodu, z tym obchodzić ś. tak, jak o pasiekach pisano. Haur. Studnią aby często brano i ubierano, nikomu nie bronić, bo przez częste ubieranie woda coraz przychodzi do swojej czystości. Haur. (aby z niej czerpać. L.). Już mi ból sił ubiera, *adimi*. Zebr. Gdybyś po części maluczkiej ziemi ubierał, raz tylko w rok... Hrb. Takim sposobem ubierzesz

pieniędzy swoich. Troc. 2. **odziać, przyodziąć, oblec, ogarnąć, włożyć na kogo suknie:** Nianka ubiera dziecko. U. konie = włożyć na nie szory. Dziesięć koni cudnie ubranych. Warg. Dosty jest przez ś. pyszny ten osieł nasz (ciało nasze), a gdy przybierzesz, zauzda ś., po sobie poglądając, jako ubrany koń. Żarn. Przen.: Muza go sobie obrała i do szkół dalszych w rozum ubrała. Min. (= zaopatrzyła; przyozdobiła go rozumem). Surowym okiem i twarzą w gniew ubraną. Gawin. Przen.: U. kogo w czarną koszulę = oczernić go, przedstawić go w czarnych kolorach, w złym świetle, zepsuć mu opinię. 3. !U. co = ubrać ś. w co, włożyć co na siebie, wziąć co na siebie, wdziać, przywdziać co: Gdy już strojnie, to ubrał lisiurkę. Pol. 4. kogo = sprawić, kupić mu ubranie, ogarnąć, oporzędzić, wyekwipować, okryć go: Ubrałem go, zaopatrzyłem w fundusz i wyprawilem. Za te pieniądze ubiorę cię od stóp do głów. 5. ubierać kogo = mieć go na swoim sprawunku, sprawić odziewnie na swój koszt: Kobiety lepiej żywić, niż ubierać. 6. kogo za kogo = przebrać: Paganie królów w bóstwo ubierali. Troc. U. kogo za Cygana, za kobietę 7. **ustroić, przybrać, przyozdobić, upiększyć, udekorować:** U. kapelusze piórami. U. suknię koronką, ołtarz kwiatami. Ubiierz pannę. Troc. Druhnę ubierają pannę młodą do ślubu. [Królowa... do niego (odpowiednio do stroju narzeczonego) ją ubrała]. U. głowę białej głowie. Troc. Ubranie gust wysoki uwielbiam w ubiorze. Hul. Pięknie konia, izbę ubrał. Troc. Przen., ir.: U. kogo = wystrychnąć, wykierować, wyszykować kogo; przysłużyć ś., dogodzić, narobić bału, zrobić kawał, zrobić figla komu: A to go ubrał! Doktor powiedział, że ich to ten wróż (= wrótek) tak ubrał (nabawił choroby). 8. **zrobić, sklecić, złożyć, ustawić strojąc:** U. kapelusze z czego. U. ołtarz pod gołym niebem. 9. [U.] **sprzątnąć, usunąć:** U. ze stołu. Policjant Łapałski mówi: dawnobył dziada ubrał, żeby nie święte miejsce jego przy klasztorze. U. ś. l. × U. ś. **ubyc, przebrać ś., umniejszyć ś. przez branie:** Pieniędzy ś. ubrało. Troc. 2. **ubrać siebie, odziać ś., oblec ś., ogarnąć ś., wdziać na siebie suknie; ustroić ś.:** Ludzie żeby ś. dziś ubrali w paradną liberję. L. Czeladź powinna ś. rano U., a najpóźniej spać późno. Haur. Turecy, którzy ś. ubierają w suknię, dyspensę mają, aby ś. nie rozbiali umywając. Star. Pomimo szepczyłych intrat ukazywałem ś. zawsze ludziom czysto i przystojnie ubrany. L. U. ś. w palto, w czapkę, w pierścienie. Przy gotowalni siedzą, ubiera ś. L. Ubrał ś. szybko i wybiegł z domu. Każę ś. postroić dworowi, sam ś. też ubierze w jak najbogatsze szaty. Star. Przen.: **wziąć na ś. pewną postać, powierchowność, wyrazić ś. w pewnej szacie:** Śpiewał wszystko, co było życiem górala i ubrało ś. w pieśń. Tet. 3. **sprawić sobie ubranie, kupić sobie a. kazać sobie uszyć suknie, mieć na swej głowie swój sprawunek, oporzędzić ś.:** Muszę sam za mieszkanie płacić i U. ś. Ubierea ś. u pierwszorzędnego krawca (= hierze od niego ubranie dla siebie). 4. **ubierać ś. tak lub owak = nosić ś.:** Ubierea ś. gustownie. 5. U. ś. za kogo, × w kogo = **przebrać ś.:** U. ś. za kobietę. Lokaje, w panów ubrawszy ś., wiodą romanse. Słow. 6. żart., ir. **wystrychnąć ś., wykierować ś., wyszykować ś., urządzić ś., uszlachcić ś., dogodzić ś., narobić sobie, uatraktować ś., uczęstować ś.:** Ślicznie ś. ubrał: braknie mi tylko awantury z jakim donżuanem! Zal. K. Ubrał ś. węgryzmem tak, że go musiano rozbrać i do łóżka po-

łożyć. Bał. 7. **ubierać ś. = pewna sztuka w grze w piłkę.** Goł.

Ubramować, uje, ował obłożyć, wyłożyć, obszyć po brzegach; przen.: **przybrać, ustroić, udekorować, upiększyć:** Był to frak biały z ponsową podszewką, ubramowany wokół szlaczkami jedwabnymi ze złotem. Bukar. Dół czworoboczny, ubramowany głazami. Sienk. †U. ś. przen. **ozdobić ś., upiększyć ś., udekorować ś., okryć ś. zaszczytem, uczcić ś.:** Tym ś. najpiękniej każdy ubramuje, gdy wszetecznego na ś. nie czuje. Rej.

Ubramowanie, a, bfm., czynność cz. Ubramować † Ubramowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Ubramować ś.

Ubranieczko, a, lm. a p. Ubranie.

† **Ubranieczko, a, lm. a p. Ubranie:** U. wysmukłe i safjan świeży. Klon. (pluderki. L.).

Ubranie, a, lm. a l. bfm., czynność cz. Ubrać.

2. **odzież, suknia, ubiór, strój, garderoba, rzeczy czyje, szata:** Dzieweczka w tym kraju tam chodzi do siedmiu lat bez ubrań. Paszk. Kapiacemu ś. zabrano U. U. codzienne, na codzień, balowe. U. żołnierskie = **mundur, uniform.** U. nocne = **negliz.** 3. †U. **ubranie nóg: spodnie, pantaljony, pludry, majtki; pończochy, skarpetki, kamazs:** U., pludry, **tibialia, lysteianki** albo pończochy bez przykopycia; kapię, szkarpetki, miasto których przykopycia. Kn. Persowie używają do butów, do ubrania, na wzgardę Mahometa, koloru zielonego. Kłok. Turcy nieradzi ubrań naszych widzą, iż przez nie znać wstydlive członki, z tego szydą. Paszk. Opasz ś. i obuj U. twoje. Wuj. (podwiąż obuwie twoje. B. G.). Siedzenie u ubrania. Troc 4. **przybranie, strój, garnitur, ozdoba, bramowanie, dekoracja:** Zmienił przy sukni U. U. stołu było gustowne. 5. myśl. **piękne ubarwienie ptaka.** Zdr. **Ubranko, Ubranieczko, † Ubranieczko.**

† **Ubranieo, nca, lm. ncy l. giermek:** U., armiger.

B. Sz. 2. **człowiek zbrojny.** B. Sz.

Ubranie się, a ś., bfm., czynność cz. Ubrać ś.

Ubranko, a, lm. a l. p. Ubranie: U. dziecięce.

2. **ubiór głowy u kobiet, stroik, półczepek, ubiorek.**

† **Ubrano strojnie:** Głupstwo malarskie, gdy św. Magdaleny U. i strojno pod krzyżem malują. Skar.

Ubransoletować, uje, ował ubrać, ustroić w bransoletę, w bransolety: Sama pani ubransoletowana błyskotkami. Krasz.

Ubransoletowanie, a, bfm., czynność cz. Ubransoletować.

(† **Ubrany l. im. od Ubrać. 2. zbrojny, uzbrojony, opatrzony dobrze.** Wen.

Ubrązować, uje, ował p. Ubronzować: Jakieś mi lichu ubrązowane, jak pies, trochę sadzy, pokazuje swe zęby grzytające. Słow.

Ubrązowanie, a, bfm., czynność cz. Ubrązować.

Ubrdać, a, al, × Ubrzdać, × Uburdać, × Ubdrzyć, [Uhdzrzyć, Uhdzurać, Uhdzdrać, Ubnzdać, Ubdzurzyć] sobie co = **uroić, ustroić, wymyślić, wymyślić do dziwaczności, usnić w głowie ni to, ni owo, powziąć dziwny koncept, wymarzyć sobie:** Przed czasem głupi tryumfuje, jakby go potkał miłośnik, co ubrdał w głowie. Opal. At! ubrdał sobie w głowie. U. ś. l. **uroić ś., zamarzyć ś., przyśnić ś., przywidzieć ś., uwidzieć ś., przyjąć do głowy, ustroić ś.:** Ni stał, ni zowad ubrdało mu ś., djabli wiedzą po co, jechać do Warszawy. L. (= upart ś., przyszedł mu koncept do głowy). Razu jednego ubrdało im ś. płynąć morzem. L. Gdyby ś. ubrdało komu śpiegować nas... L. (= przyszła ochota, zachciało ś.). I cóż to ubrdało

ś. waści! Kniaź. 2. w co? : On ś. ubrdał w takie niepotrzebne chluby. Tw.

Ubrdanie, a l. blm., czynność cz. **Ubrdać**. 2. Im. a *urojenie, przywidzenie, concept niedorzeczny, widzimisie, zachcianka, dziwactwo, chimera, kaprys, mrzonka*: Kobiety mają swoje ubrdania. L. Stosuje ś. do ubrdań męża swego. L. Jest niewolnikiem jej próżności i ubrdań tysięcy. L. Gracz on, nie tak z łakomstwa, ma dość dzięki Bogu, lecz z chimery, z ubrdania, z chluby i z nałogu. Zabł.

Ubroczenie, a, blm., czynność cz. **Ubroczyć**.

Ubroczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ubroczyć** ś.

Ubroczyć, y, ył *unurzać w posoce, we krwi, w płynie, uwalcać, zbroczyć, zmasać; zakrwawić*: Obmywa ropą ubroczone ciało. Bardz. Jedzie witeń, ubroczone krwi wężowej złą posoką. Mic. Tam już ubroczyli swe noże po rękojeści. Sienk. Krwia ubroczone stopy. Wysp. Niech jadem usta ubroczy. Wysp. Niech wależą twarz w twarz, niech pierś o pierś ubroczy. Wysp. Koszulę i pas krwią ubroczył. Tet. [Miał ubroczone szablizkę]. U. ś. *unurzać ś. w posoce, we krwi, w płynie, uwalcać ś., zbroczyć ś., zmasać ś.; zakrwawić ś.*: U. ś. krwią, łzami.

[**Ubrodzenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ubrodzić** ś.

[**Ubrodzić się**, i ś., ii ś.] *uszargać* ś.

† **Ubronić**, i, ii, [**Ubronić**] *uchronić, ocalić, uchronić, zachować, obronić*: Bóg go od złego ubroniwszy, i grzech od niego oddalił. Karnk. Tego ubroniecia, bogowie łaskawi. Ch. Widzę, jak zguby przepasę ojezyźnie kopiecie, lecz ją koeham, ubronię, choć ją zgubić chcecie. Wyb. Dowiecipnych własna nie ubroni ostrożność. Bardz. Z nędzę drugim żadnym sposobem U. nie może, aby zdychającego bydła nie jedli. Konf.

Ubronięcie, a, blm., czynność cz. **Ubronić**.

Ubronować, uje, ował *ziemię* = *uwolczyć, zbronować*: Podór na wiosnę zbronować, potem obława poprzek odwrócić i U.

Ubronowanie, a, blm., czynność cz. **Ubronować**.

Ubronzować, uje, ował, **Ubrązować** *pobronzować, umalować na bronzowo*.

Ubronzowanie, a, blm., czynność cz. **Ubronzować**.

Ubrożenie, a, blm., czynność cz. **Ubrożyć**.

Ubrożyć, y, ył I. *uprowidować w brogi*. 2. *ustawić w brogi*.

Ubrudzać, a, ał i U. ś. p. **Ubrudzić**. Troc.

Ubrudzanie, a, blm., czynność cz. **Ubrudzać**.

Ubrudzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ubrudzać** ś.

Ubrudzenie, a, blm., czynność cz. **Ubrudzić**.

Ubrudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ubrudzić** ś.

Ubrudzić, i, ii, **Ubrukać**, nied. **Ubrudzać** *umorusać, usmalić, pobrudzić, zbrukać, posmolić, pomorusać, unurzać w czym brudnym, upaprać*. U. ś. *usmolić ś., umorusać ś., uwalcać ś. o co, wytrzeć ś., otrzeć ś. o co brudnego, obleźć czym brudnym*: U. ś. P. Koch., Troc.

Ubrukać, a, ał i U. ś. p. **Ubrudzić**.

Ubrukanie, a, blm., czynność cz. **Ubrukać**.

Ubrukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ubrukać** ś.

Ubrukować, uje, ował *brukiem wyłożyć, pokryć; wybrukować, pobrukować*: Droga ubrukowana kamieniem. Leop.

Ubrukowanie, a, blm., czynność cz. **Ubrukować**.

[**Ubrusić**, i, ii] *wyostrzyć*: U. szablizkę.

[**Ubrusienie**, a, blm.] czynność cz. **Ubrusić**.

Ubrylantować, uje, ował *usadzić, obsypać brylantami*: Damy z ubrylantowanemi palcami i uszami. Konar. Sprzączki złote lub srebrne i kamieniami ubrylantowane. Koź. Ubrylantowane na rzęsach szafirowe oczy. Krasz. K.

Ubrylantowanie, a, blm., czynność cz. **Ubrylantować**.

Ubrzygać, a, ał *uwalcać, ubroczyć bryzgając; zbrzygać, zbrzygać, pobrzygać, opryskać, popryskać, zapryskać, obluźgać, pochłapać*: Krwia okryty nadechodzi, co go obrzygali zbici nieprzyjaciele. Jabł. [U. ś.]: Ubrzygało ś. na dzień = *brzask* ś. *zrobił, zaświtało*.

Ubrzyganie, a, blm., czynność cz. **Ubrzygać**.

[**Ubrzyganie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ubrzygać** ś.

† **Ubrzyzować**, uje, ował *utrefić, ustroić pstro, kędzierzawo, umuskać, upiększyć*: Kleopatra twarzą zbytnie ubryzowana. Bardz. Ubrzyzowana zbytnie w swej osnowie Kleopatra. Chr. Ubrzyzowana pościel. Petr. † U. ś. *ustroić ś. pstro, kędzierzawo, umuskać ś., upiększyć ś., utrefić ś.*: Człoto złotem koronował i wzrokiem ś. narodów grubych ubryzował. Bardz.

† **Ubrzyzowanie**, a, blm., czynność cz. **Ubrzyzować**.

† **Ubrzyzowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ubrzyzować** ś.

[**Ubrzyźdzenie**, a, blm.] czynność cz. **Ubrzyździć**.

[**Ubrzyździć**, y, ył] *uprzyczyć, usmażyć ladajaką*.

[**Ubrzątwić**, i, ii] *sobie co* = *zmyślić sobie co*.

[**Ubrzątwienie**, a, blm.] czynność cz. **Ubrzątwić**.

× **Ubrzdać**, a, ał i × U. ś. p. **Ubrdać**: Może zresztą ubrzdalo ś. w starym łbie. Byk.

× **Ubrzdanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ubrzdać** ś.

† **Ubudować**, uje, ował *budując utworzyć, ustawić, ugruntować; zbudować*. Orzech. Pan na niebie ubudował, stolec moeny przygotował. Wiszn. Cieśla, gdy ma budować dom, pierwej go sobie w głowie ubuduje. Petr.

† **Ubudowanie**, a, blm., czynność cz. **Ubudować**.

[**Ubujać**, a, ał, U. ś.] *uraczyć ś. bujaniem* (= *używaniem swobody*), *nabujać ś.*: Ach, mój Boże, uczyni wola, bym została przedko wdową; abym sobie ubujała, jak gołębie piękną parą. Oj, tylo mi opadaj, da w mieście na ryneczku; oj, tam ci sie ubujasz, da ruciany wianeczku.

[**Ubujać**, a, blm.] czynność cz. **Ubujać**.

[**Ubujać się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ubujać** ś.

Ubukiecenie, a, blm., czynność cz. **Ubukiecić**.

Ubukiecić, i, ii *ustroić, ubrać bukietami a. jakby bukietami*: Okolice całą napełniały garby różnokształtne: jedne nagie i kamieniste, drugie ubukieczone jodłami i sosnami. Jez.

× **Uburdać**, a, ał i × U. ś. p. **Ubrdać**: Na darmo jej co mówisz: ona tak sobie uburdała. L. Niech mu ś. co innego uburda, jużeć kłótnia. L.

× **Uburdanie**, a, blm., czynność cz. **Uburdać**.

× **Uburdanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Uburdać** ś.

Ubycie, a, blm., czynność cz. **Ubyć**.

Ubyć, **ubędzie**, **ubyl**, nied. **Ubywać** I. *czego, nieos. = zostać w mniejszej ilości, zniknąć częściowo, stopniowo, zmaleć, umniejszyć ś., zmniejszyć ś., zeszczupleć, uszczupleć ś.*: Mną jednym najmniej nie ubywa świata, byle ojezyzna z tobą była żywa. Jabł. Jednym niewiele ubędzie. Kn. Zda ś., żyjąc, że przyrasta wieku, a codzień go znacznie ubywa. Koch. W. Losewi memu przez to szczęścia nie ubywa, że ktoś tam za mnie w większe rozkosze opływa. Węg. Postęp (mat.) ubywający. Rzędy ubywające, *series conver-*

gentes, których wyrazy mają coraz to mniejszą wartość, im bardziej oddalają ś. od początku. Jak. J. Baraniny w duszeniu ubywa (= *kuli ś. ona*). Śniegu w ciepły dzień ubywa. Pożycz mi książki. toć ci nie ubędzie! Ubywa dnia, księżyca. Ubyło dnia z pół godziny. Troc. Przybywa i ubywa wody w rzece. Wina coraz ubywało. Kras. (= *przebierało ś.*). Codzień władzy ubywa, a ludzkiej śmiałości i nadętości przybywa. Skar. Ubywa febry. Troc. Ubyło pieniędzy. Troc. Ubywa go, na dół idzie, *denascitur*. Kn. (= *traci na wadze, spada z ciała, chudnie, szczupleje, pasuje*). Ubyło mię sześć funtów wskutek kuracji. Ubywa mię. Kn. (nie ubywam. L.). Ubył z grona jakiego = *nie stało go, niema go po usunięciu a. usunięciu ś. jego, wyszedł z grona, opuścił grono*: Ubył dziś jeden kolega, ale ten wakans niedługo próżnym będzie. L. Ubyło stu ludzi z pułku. Ubywa nas codzień, i żywności mało mamy. Wuj. (= *zmniejsza ś. liczba nas*). 3. [U.] *minąc, przeminąc, upłynąc, przejść*: Gdy już ubyło te 6 tygodni... 4. [U.] *utrzymać ś. na miejscu, wybyć, ustać a. uleżeć*: Niespokojny człowiek! nie może nigdzie długo U. Przed nim nie może nie U.: wszystko zaraz bierze.

Ubyły który ubyl. L.

× Ubyzowy p. Ubytkowy. Sł. wil.

Ubyt, u, lm. y l. p. Ubytek: Dobro najwyższe ani ubytku, ani przysporzenia nie cierpi; stoi statecznie w swej mierze. Pilch. 2. fizj. *ubywanie, spożywanie, t. j. niknięcie materji ustrojowej wskutek życia samego*: U. a przybyt. Wegietacja składa ś. z jednego czynnika przybytu i drugiego czynnika ubytku. 3. patol. *przeobrażenie wsteczne (metamorphosis regressiva)*.

Ubytek, tku, lm. tki, Ubyt l. *ubycie, ubywanie, brak pochodzący z ubywania, uszczerbek, użma, strata, zanik, minus*: Dochód ten składać ś. ma z intraty nieodmiennej, żadnemu ubytkowi nie podlegającej. Koł. U. na wadze. Podatki powinny być ściągane z takiego źródła, któreby ubytkowi nie podpadało. Koł. Z ubytkiem sił ciała skłęsa w nim czerstwość ducha. Pilch. (= z *upadkiem*). U., strata na kruszczeniu przez działanie ognia w czasie postępowania hutniczego; strata na węglu przy zwęglaniu. Łab. U., strata materiału surowego po otrzymaniu wyrobu. 2. *ubycie, nieobecność pochodząca z ubycia, usunięcia ś. a. usunięcia*: U. kilku uczenie na pensji nie nie znaczy. Prus. U. jego jest nie do wynagrodzenia. 3. [U.] *spokój, mir*: Ni mam żadnego ubytku. Ni ma po śmierci ubytku w grobie. 4. patol. *ubyt, zużycie (defectus s. usura)*.

Ubytkowy, Ubyzowy l. przym. od Ubytek: Księga ubytkowa. 2. *mogący ubywać, umniejszalny*. Sł. wil.

Ubywać, a, ał p. Ubyć.

Ubywanie, a, blm., czynność cz. Ubywać, *ubyt*: U. dnia. Troc. U. choroby, gorączki (patol.) *zmniejszanie ś. (decrementum)*.

[Ubzdrać, a, ał i U. ś.] p. Ubrnąć. Jak taki brzydał mógł sobie w głowie U. zalecać ś. takiej gwiazdzie. Krasz.

[Ubzdranie, a, blm.] czynność cz. Ubzdrąć.

[Ubzdranie się, a ś., blm.] czynność cz. Ubzdrąć ś.

[Ubzdryć, y, ył i U. ś.] p. Ubrnąć: Chłopak nie głupi, toć mu ś. nie ubzdry nie wiedzieć co. Krasz.

[Ubzdurać, a, ał i U. ś.] p. Ubrnąć.

[Ubzdranie, a, blm.] czynność cz. Ubzdurać.

[Ubzduranie się, a ś., blm.] czynność cz. Ubzdurać ś.

[Ubzdurzenie, a, blm.] czynność cz. Ubzdurzyć.

[Ubzdurzenie się, a ś., blm.] czynność cz. Ubzdurzyć ś.

[Ubzdurzyć, y, ył i U. ś.] p. Ubrnąć.

[Ubznąć, nie, nął i U. ś.] p. Ubrnąć.

[Ubznięcie, a, blm.] czynność cz. Ubznąć.

[Ubznięcie się, a ś., blm.] czynność cz. Ubznąć ś.

Ucackać, a, ał *całkując ulagodzić; ugłaskać*: Przywykli przecie, polubili, ucackali sentymentem wszystkie te „swojskie“ brzydutki i wstręciiki. Brt.

Ucackanie, a, blm., czynność cz. Ucackać.

× Ucadzenie, a, blm., czynność cz. Ucadzić.

× Ucadzić, i, il p. Ucedzić; Duchby to chyba złości a. duch uporu swej komu w twarde serce ucadził trzeizny. Zabł.

× Ucałać, a, ał p. Ocałić.

× Ucalanie, a, blm., czynność cz. Ucałać.

× Ucalec, eje, ał, × Ucalec utrzymać ś. calo, *uchować ś. bezpieczeńie, ujęć zagłady, niebezpieczeństwa, ocalec*: O Boże, daj nam mądrość, abyśmy w tym kroku ucałali obadwa. Jabł.

× Ucalenie, a, blm. l. czynność cz. Ucalec: Naprawa dróg i U. drzew, koło niej zasadzonych. Jbn. 2. czynność cz. Ucałić.

[Ucalenie się, a ś., blm.] czynność cz. Ucałić ś.

× Ucałić, i, il, nied. × Ucałać *uchronić w całości, ocałić, uchować od zagłady, niebezpieczeństwa*. 2. [U.] *dopełnić, dokończyć*. [U. ś.] *umieścić ś.*

× Ucałkować, uje, ował, × Ucałkować zrobić *całkowitym, uzupełnić, dokończyć, skompletować, zaokrąglić*. Sł. wil.

× Ucałkowanie, a, blm., czynność cz. Ucałkować.

× Ucałkować, i, il p. Ucałkować. Sł. wil.

× Ucałkowanie, a, blm., czynność cz. Ucałkować.

Ucałować, uje, ował *okryć pocałunkami, wycalować*: Z rozrzewnieniem ucałowała powracającego syna. Pójdźcie, ucałujcie ojca waszego. L. Pozwól ś. U. raz jeno, nie więcej. Zabł. Chodź, niech cię uściskam, niech cię ucałuje. L. Ucałuj tam syna ode mnie.

Ucałowanie, a, blm., czynność cz. Ucałować.

Ucapić, i, il *capnąwszy uchwycić, ująć; ulapić*: Ucapił go lewą ręką za kark i przyłożywszy mu szytych rapieru do pachy, pognął ku swoim. Sienk.

Ucapienie, a, blm., czynność cz. Ucapić.

Ucedzenie, a, blm., czynność cz. Ucedzić.

Ucedzić, i, il *ulać cieżąc; usączyc, uloczyć, filtrując, po trochu puszczając*. L.

[Ucelenie, a, blm.] czynność cz. Ucelić.

[Ucelić, i, il] *wycelować, wziąć na cel*: Co ucelisz z rusznicy, to ustrzelisz.

[Ucendrać, a, ał] *uszargać*: Ucendrała sobie po pas spódniczki. Ższ.

[Ucendranie, a, blm.] czynność cz. Ucendrać.

[Ucha, ocha] l. *okrzyk na woły: stój!* 2. U., oha! = *okrzyk na psa, szepcząc go, by odegnął świnie*.

[Uchacz, a, lm. e] *dżban a. garniec uchaty, t. j. z uchem a. uszami*. Sł. wil. Zdr. [Uchaczyk].

[Uchaczyk, a, lm. i] p. Uchacz.

[Uchać, a, ał] *hulać, krzyczeć*.

[Uchad] przys. *około, blisko*.

Uchadzać, a, ał l. [U.] *krzycząc ś.* 2. p. Uchadzić. 3. p. Ujęć.

Uchadżanie, a, bhm., czynność cz. **Uchadżać**.
[Uchanie, a, bhm.] czynność cz. **Uchać**.
Uchapić, i, ii *chapanwszy przytrzymać, ułapić, uchwyć, ucapić*: Merkurjusz na cynę walany daje zwierciadło, ale nie przenośne, że łatwo płynie; zaczym, by go U., kładą na uim taflę szklaną wypolerowaną. Os. J. (=ustalić, utwalić).
Uchapienie, a, bhm., czynność cz. **Uchapić**.
[Ucharabić, i, ii] *wiązać, porwać, ściągnąć, zabrać*.

[Ucharablenie, a, bhm.] czynność cz. **Ucharabić**, **Ucharakteryzować**, uje, *owal ułożyć, urobić powierzchność odpowiednio do pewnego charakteru; umalować szminkami dla odpowiedniego wyglądu na scenie*: U. kogo za żebraka. Hrabia ucharakteryzowany na Anglika. Prus. U. ś. *układając, urabiając swoją powierzchność, przybrać pewien charakter, przybrać zewnętrzne cechy charakterystyczne* czyje: Kobiety ucharakteryzowały ś. jako kwiaty.

Ucharakteryzowanie, a, bhm., czynność cz. **Ucharakteryzować**: Takie drobnotki służyły do ucharakteryzowania ludziom widoku Stanisława. Szaj. (=uplastycznienia).

Ucharakteryzowanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Ucharakteryzować ś.**

[Uchatka, i, lm. i, **Juchatka**] *donica z gliny palonej do mleka, długa na pół łokcia, czasami z uchem*.

Uchaty p. **Uszaty**: Kotew uchata. U. garniec, *ansatus*. Mącz.

[Uchciwić się, i ś., ii ś.] *unieść ś. chciwością, ulakomić ś.*: Takie bogate podarunki postął, że ś. król uchciwiuł i kazał swoji córce, żeby go eheciała.

[Uchciwienie się, a ś., bhm.] czynność cz. **Uchciwić ś.**

[Uchechlać, a, al] *urznąć, upiłować, ukroić niezręcznie*.

[Uchechlanie, a, bhm.] czynność cz. **Uchechlać**.

[Uchepić się, i ś., ii ś.] *ucieszyć ś.*: U. ś. na co.

[Uchepienie się, a ś., bhm.] czynność cz. **Uchepić ś.**

[Ucherjeje, **Ucherjencie**] *okrzyk przestרחu: ola-boga! o Jezu! Chryste Panie! i t. p.*: Jeden woła: U.!

[Ucherjencie] p. **Ucherjeje**.

[Uchlać, a, al] *ugryźć, ukąsić*: Pies go uchlał.

[U. ś.] upić ś., użłopać ś.: Przydzie do dom uchlan-y jak świnią i breweryje wyprawia.

[Uchlanie, a, bhm.] czynność cz. **Uchlać**.

[Uchlanie się, a ś., bhm.] czynność cz. **Uchlać ś.**

† **Uchlański**, † **Ochlański**: Wino uchływskie, ochłońskie = *rodzaj wina francuskiego, używanego u nas w w. XVII.*

Uchlastać, szcze, stał i. *ubłocić, zachlastać, uszargać, uwalac, zabłocić*. St. wil. 2. *ubić chlastaniem, ubiczowoc, ubatogowac*. L. 3. *chlasnąwszy, uciąć, urąbać*: Rzeźnik uchlastał gołen toporem. U. ś. *ubłocić ś., uszargać ś., uwalac ś.*

Uchlastanie, a, bhm., czynność cz. **Uchlastać**: Bałes ś., byś nam bieża nie podał na U. swoich świadków. Rut.

Uchlastanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uchlastać ś.**

† **Uchlinąć**, nie, nął p. **Uchlinąć**: Musi, nio-sąc do gęby, U. Sak.

† **Uchlinięcie**, a, bhm., czynność cz. **Uchlinąć**.

Uchlinąć, nie, nął, † **Uchlinąć** *chlipnąwszy, upić*.
Uchlinięcie, a, bhm., czynność cz. **Uchlinąć**.

× **Uchloroformować**, uje, *owal lek. uspić chorego zapomocą chloroformu, zachloroformować*.

× **Uchloroformowanie**, a, lm. a czynność cz. **Uchloroformować**.

Uchlorzenie, a, bhm., czynność cz. **Uchlorzyć**.

Uchlorzyć, y, ył chem. *działaniem chloru przeprowadzić jakiegokolwiek ciała w związek chlorowy; chlorem zastąpić wodór w związku organicznym, zupełnie lub częściowo*.

Uchlusać, nie, nął p. **Uchlustnąć**. L.

Uchlustać, a, al i × U. ś. p. **Uchlustnąć**.
 Przen.: Zrana, kiedy szum od wina ustał, przypomniał sobie, jako ś. uchlustał. Jabł. (= jak ś. uchlał, użłopał).

Uchlustanie, a, bhm., czynność cz. **Uchlustać**.

Uchlustanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uchlustać ś.**

Uchlustnąć, nie, nął, **Uoblusnąć**, **Uchlustać** i. *uchłapać, chlusnąwszy obrzucić wodą*. 2. *uchlastać, ubłocić, uszargać, uwalac*. U. ś. i. *uchłapać ś., chlusnąwszy obrzucić ś. wodą*. 2. *uchlastać ś., ubłocić ś., uszargać ś., uwalac ś.*

Uchlustnięcie, a, bhm., czynność cz. **Uchlustnąć**.

Uchlustnięcie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uchlustnąć ś.**

Uchluśniecie, a, bhm., czynność cz. **Uchluśniać**.

Uchluśniecie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uchluśniać ś.**

Uchłostać, a, al *ukarać chłostą*.

Uchlostanie, a, bhm., czynność cz. **Uchłostać**: Na U. rebelizującej Pomeranji w r. 1106 wysłany. Nies. (=ukaranie).

Uchmielenie, a, bhm., czynność cz. **Uchmielić**.
Uchmielić, i, ii i. *zaprawić chmielem*: Wodę do zacierania siodu trzy razy grzać i U. Haur. Trzeźwi bądźcie, bo gdy uchmielonym piwem, szmerem zatartym, głowę zawróci, i by masłokiem w szaleństwo obróci, już stroi firleje. Gil. 2. przen.: U. kogo = *upoić, spoić*.

[Uchnal, a, lm. e] p. **Hufnal**.

Ucho, a, [Wucho, Jucho] i. lm. *uszy a. [ucha]*, 2 pp. *uszu, uszów*, 6 pp. *uszyma a. uszami*, 7 pp. *uszu a. uszach* = a) *anat. przyrząd słuchowy*. U. zewnętrzne = *małżowina ucha, muszla uszna* (auricula s. concha auris). Obrąbek ucha, × *zagięcie ucha*, × *obwód ucha*, † *zewnętrzny zatok ucha* (Perz.), † *krętociąg* (Ryszk.) (helix). Grobelka ucha a. uszna, × *przeciwzagięcie ucha*, × *przedobwód ucha*, † *wewnętrzny zatok ucha* (Perz.), † *przeciwkrętociąg* (Ryszk.) (anthe-lix). Skrawek ucha, *kał ucha*, *koźłek* (Perz.), † *podskok* (Ryszk.), † *tragusz a. listek przedni ucha* (Krup.) (u nietoperzów: *wstawa ucha*) (tragus). *Przeciwskrawek*, × *przedkał*, † *przeciwoźłek* (Perz.), † *przeciwpodskok* (Ryszk.) (antitragus). *Platek ucha*, × *mięksiz ucha*, × *uszko* (Wei), † *zauszniczka* (Krup.), † *zausze* (Perz.), *łutka ucha* (Gut.) (lobulus auris). *Kolec obrąbka ucha* (spina heli-cis). *Odciągacze ucha a. mięsień uszny tylny* (musculi retrahentes auriculae). *Mięsień obrąbka ucha*, × *mięsień zagięcia usznego*, × *mięsień uchoobwodowy* (musculi heli-cis). *Mięsień skrawkowy ucha*, × *muskul koziółkowy*, × *muskul kąta ucha*, † *myszka tragusza*, a. *przedniego listka ucha* (Krup.) (m. tragicus). *Mięsień przeciwskrawkowy ucha*, × *muskul przedkałny ucha*, † *muskul przeciwko-żkowy*. *Przewód zewnętrzny ucha a. uszny* (meatus acusticus externus). U. *środkowe* × *średnie* (medium auris). U. *wewnętrzne* (bulbus

auditivus), Uszy serca, p. **Uszko**. U. dodatkowe (polyotia). U. małe (microtia). Ucha wyrosłe (appendices auriculares). Uszy wielkie gnusnego, małe chytrego. Kn. Pisarek wychodzi, mając pióro za uchem. L. Gębę ma dużą, od ucha do ucha. L. (przen.: *hardy, pyskaty*). Rozwarł gębę od ucha do ucha. Zagrzmiawszy, Jowisz puścił prawicą od ucha dobrze wymierzony piorun. Otw. Zagrał obertasa od ucha (= z zacięciem). Nie poniesie on szklanki za U. Nar. (= *nie wyleje za kołnierz, wypije*). Ej! bo weźmiesz po uszach. L. Jakbyś wszystkim dał po uchu. Pot. Jakby ich po uchu zebrał. Pot. (= *stulili skrzydła, schowali dudy w miech*). Okrutnie była za to na mnie krzywa, a ja uszy kładłem po sobie. Sienk. (= *tuliłem uszy*). O, dosyć, żeśmy z uszyna, jak mówią, do domu przyszli. Tw. (z zdrowemi, całemi uszyna. L.). Z uszyna do domu = *dziękuj Bogu, żeś cały, że ci usu nie oberwano*. Błaż. Nie sarkać, owszem z uszyna do domu. Pot. (= *pókiś cały*). Ze złego targu z uszyna do domu. Rys. Zarwać kogo za U. Drzeć, targać kogo za uszy. Osieł, rogi chcą mieć, i uszy utracił. Żarn. (cienia chwytając, pies mięso upuścił. L.). Dawniej złoczyńcom włosy na głowie golono, aby ich ludzie znali: ale że dziś pospolicie krótkie włosy noszą, tedy złoczyńcy miasto włosów U. urzynają, aby go znano. Sz. Pomówię ja sam z sobą, zarwę ś. ja za U. i zgromię sam siebie. Górń. Co jest lepszego: mieć Boga miłosiernego przy encocie, czy Go mieć nieprzyjacielem przy niepobożnej fortunie? a wiesz, żeć nie uszyna ścisła. Rej. Za uszy wilka trzymam, t. j. ani mię tam, ani mię sam, *auribus lupum teneo*. Mącz. (por.: Złapałem Tatarzyna, a on mnie ś. nie puścił. L.). Rumak uszyna strzyże. Koch. W. (= *rusza, niepokojąc ś.*). Drapieżny próżno na nią uchem strzyże zwierz. Susz. Uszy zajęcze, psie, *apud venatorem* słuchy. L. Po uszy, po dziurki, po szyję, obficie, opływając. L. Po same uszy. Ma jeść i pić po same uszy. Siedzi po uszy w zlocie. L. Zadużony po uszy. Smoły i siarki po uszy w piekle. Brud. Pewnie po same uszy hultaj w piekle siedzi. Mick. Szeląga nie masz w worku, a długów po uszy. Nar. Utonąłem po uszy w długach. Bies. Wpadł w długi po same uszy. Troc. Lecz i z końmi w przepaść aż po uszy. Jabł. Muchy w uszy brzęczą. Tw. (= *dzwoni, strzyka w uszy*). Uszu pisk. Troc. Uszu brzmienie. Troc. Dzwoni mi w lewym uchu. Do ucha mówić, szeptać. Troc. W U. włożyć. Troc. Kłąć komu co do ucha. Troc. (a.: w U.). Dwa masz ucha, obie wysłuchaj strony. Troc. U. jedno daj skarżącemu, drugie chowaj obwinionemu. Kn., Troc. Wszystkie przestrogi mimo uszu puszczał. Troc. Jednym uchem słucha, a drugim wypuszcza (= *niewiele go to obchołdzi, co mu mówią*). Dlatego mamy dwie uszy, jedno usta, abyśmy więcej słuchali, niż mówili. Bud. B. Odprawadza go na stronę i gada z nim na U. Boh. Przybliżył ś. do niego i powiedział mu coś na U. Niem. Mówili ze sobą do ucha. Jedni drugim podawali wieść sobie do ucha. Niem. Jednym uchem do głowy wpada, a drugim jak drzwiami wypada. Troc. Co jednym uchem usłyszysz, to drugim wypadnie. Białob. To, co do enoty nas budzi, jednym uchem do głowy nam wpada, a drugim jak drzwiami wypada. Jabł. Zła tam otucha, gdzie szepeą do ucha. Prz. Głuchym nie potrzeba sobie zatkać uszy przed niemądrym szyderstwem. L. Ku słuchaniu prawdy głuche uszy,

a ku rozeznaniu ślepe oczy mają. Żarn. Upominaniu temu stawiaj głuche uszy. Tw. Żadnej muzyki tak rade nie słuchają nasze uszy, jako kiedy kto ku chlubię naszej co powie. Górń. Komu prosię zginie, temu w uszu puszczę. Rys. Ty w twe inszego zaciągnij amory, moja za uchem Testylis mi dzwoni. Tw. (w niej jestem utopiony. L.). Trzeszezy, zrzedzi nad uszami. Rabał od ucha. Pol. (= *zamaszyscie*). Tony wyciąga od ucha. Syrok. Plecie, aż uszy bolą słuchać. Wygaduje głupstwa, aż uszy wiedną (= *puchną; aż srom, zgroza słuchać*). Nasunąć czapkę na uszy. Jak w uchu = *cieplo; spokojnie, zacisznie*. Tu było spokojnie jak w uchu. Krasz. Stał za uchem i podpowiadał mu. Osłe uszy = *uszy papierowe, przyczepiane za karę leniuciom w szkole*. Cicho, bo tu ściany mają uszy (= *na każdym kroku tutaj podsłuchują*). Przen.: Ma długie uszy (= *szpieg*). [Wilczek pokazuje ucha. Jeden rypnie w łeb, a drugi za ucha]. Postrzegłem, że jej coś w U. włożył. L. (szepnął). Uczynisz mi tę łaskę, żebyś to jedno włożył w U. Faraonowi. Leop. (żebyś to wspomniął. Leop.). Włóż to w U. Jozuemu. Leop. Grzechów ś. księdzu w U. spowiadać. Baz. Już tego pełne uszy mamy. Rej (= *aż nadto nasłuchaliśmy ś. tego*). Jest tego pełno w uszach ludzkich. Lat. Tak długo dyskursu jego słucham, aż mię uszy bolą. Boh. Słyszałem o tym na własne uszy. Uszyna naszymi słyszeliśmy. Bud. W uszy swe słyszysz jawny dekret Pański. Bądź pewny tej nowiny, jakobyś ją w uszy słyszał. Rej. Oni to od niego w uszy swe słyszeli. Birk. Słyszałem to w uszy swe od kilku osób. Baz. Tegoż też ś. sam w uszy swe dosyć nasłuchał. Baz. O niej nie słyszał dotąd nie w swe uszy. P. Koch. Wyjeżdża pod pozorem wielkiego interesu, a słyszałem na swoje uszy, jak mówił do stangreta: na komedją! L. Sama na własne uszy słyszałam, jak ś. odgrażał. L. Kto ma uszy ku słuchaniu, niechaj słucha. Wuj. Przen.: Natrzeć komu uszy (Troc) a. usu = *zmyc mu głowę, zburzać go*. Otóż jest zdradczyną: muszę ja jej natrzeć uszy. L. Kazał im uszy natrzeć, wyrzucając na oczy ich rebelję. Paszk. *Arrigere aures*, nastroić uszy, t. j. pilnie słuchać. Mącz. Nastroiwszy uszy, nasłuchiwali, skądli ś. kto ruszy. Tw. Jam go miał za uczonego człowieka, nastroiłem uszy, ałem ś. oszukał. Pileh. Próżno głuchemu co dobrego radzić, gdy nie chce ucha swego do mych ust przysadzić. Biel. M. Przen.: Potwarzom nie nadstawiaj łatwo ucha. Pileh. (= *nie dawaj posłuchu*). Spać na oba, na \times obie uszy = *tego, twardo, bezpiecznie, jak zarznięty*. Spać na obiedwie uszy. Pot. Chrap na obie uszy; żaden, upowniam, z łózka cię nie ruszy. Nar. Nasiekli ich wielu śpiących na obie uszy. Nar., Jabł., P. Koch. W takim niebezpieczeństwie na obie uszy zasypiacie. Bals. Świsnął szabłą koło ucha. Mick. Nie widzi oko, nie słyszy U., jak jęł czyseowy i śmierci pole. Zal. Joesze mi dotąd w uszach brzmiały te słowa srogie. Gor. 2. przen. *słuch, posłuch, bacność, uwaga, wiadomość (ze słuchu)*: Rzecz ta równie o wszystkich obija ś. uszy. Dudz. Nieręchło to przyszło do uszu hełmańskich. Birk. Pocięzliwe nowiny dochodzą do uszu naszych. Rej. Przynieś to do uszu pana twego. Skar. (= *donieś mu*). Abyś jakiego zrobiła figla, zaraz go wniosę panu w ucho. L. Uczciwszy uszy = *z przeproszeniem, za pozwoleniem*: W takiej łachmany osądzi mi każdy uprzywilejowanym, uczciwszy uszy, hydem tego

miasteczka. L. Mam, rzece, uczciwszy uszy, sprosny wrzód w zadku. Tremb. Głos wołający ustawicznie bije w uszy twoje. Rej. Jak młotem w uszy twoje kołacie. Rej. Do uszu ich pukał, aby ś. strzegli śpiegów, zdrajeów. Jabł. Najczęściej mi tym nabijała uszy. Zabł. Kto ma rozum a uszy, niechaj ś. domyśla. Rej (= *kto słyszy*). Słuchem abo uszyna będziecie słuchoć, a nie zrozumiecie. Leop. Czy nie U, słów rozsądza, a smaku usta jedzącego? Leop. Pan wielki długie ma uszy i dowie ś., i ptacy my słowa twoje poniosą. Skar. Młodość nie ma ucha cierpliwego i pojętnego do słuchania nauk. L. Opuszczam to wszystko, abym twoich najcierpliwszych uszu nie obraził. Siem. J. Razić uszy. Pochwała mile głaszeze uszy (= *dogadza próżności, przyjemnie jej słuchać*). Pieśń mile wpadała w U. (= *pieściła U.*). Ku wysłuchaniu tej sprawy o pilne was i powolne uszy proszę. Damb. Nadstawie ucha tu pilnego, bowiem nowe wam rzeczy a nieznanne powiem. L. (= *natężyć uwagę*). Każdy ucha nadstawia, każdy najuważniej słucho. Damb. Narody zgromadzone, tylko mnie słuchajcie! wieczny pokój wam daję, a wy U. dajcie! Jabł. Pokazała, jakoby dać uszu nie chciała. Wysz. Znajomym prędsze U. dają. Auszp. Nowiny nam smakują, tym dajemy ucha, nie myślimy, że codzień Bóg pacierza słucho. Pot. Więc kiedy u ciebie wolnego ucha nie mam, niechaj w niebie bogowie, ludzie na ziemi słuchają. Lubom. (= *posłuchu*). Prosił, aby jego posłom U. dał. Skar. (= *posłuchanie, audjencje*). Miał pierwsze U. u króla. Nar. (= *pierwszy głos*). Posłowie węgiersey na zjeździe Wiślickim, wolne sobie U. zjednawszy, dziękują Polakom za obranie Ludwika. Błaż. Wyrzucał sędziom, że pozwalali uszu udaniom fałszywych oskarżycielów. Węg. Nikogo nie potępiąj wrzód, niżeli mu ś. drugie U. dało. Pot. Fałszom arjańskim ucha nie otwarzał. Skar. Uszy zakneńgite otworzyć. Rej. Upredził ich do ucha cesarskiego i namówił go przeciw nim. Skar. Gdybyś puścił uszy na targ, usłyszałbyś nowinkę o sobie. Rej. Puść uszy po domach książęcych i oczy po pańskich, a usłyszysz i obaczysz, eo ś. dzieje. Smotr. Bierzie to w uszy swe, *auribus percipite*. Wr. (= *bierzcie pod rozwagę*). Słuchajcie, niebioso, a bierz sobie w uszy, ziemio, eo Pan mówił. Leop. Bachusowe rany satyrowie w uszy brali. Petr. (słuchali, uczyli ś. ich. Petr.). Bonajasa uczynił Dawid od ucha swego. Leop. (= *powiernikiem, zausznikiem swoim*). Płacz mój uszom twoim tajnym być nie może. Koehan. Nakłoń ucha, ojczę dobrotliwy, a nie opuszczaj mnie w mój dzień nieszczęśliwy. Koehan. Chętnego komu pozwolić ucha. Troc. Aby uważał, które słowo bardziej służy uszom polskim. Górn. Jako oko pańskie konia tuczy, tak U. poddanego. Birk. Często objają ś. to o moje uszy (= *daję mi ś. słyszeć*). Obiło ś. to o uszy króla (= *doszło do jego wiadomości*). Naprawdę nie robiłem tak, jak nie, alem na chwile ś. oddalić nie mógł i musiał być z uchem pogotowiu. Krasz. Nie widzi oko, nie słyszy U., jak jęk czyseowy. Gor. Mieć U., mieć U. muzyczne = *mieć łatwość różniczenia nut muzycznych, wrażliwość na harmonję tonów*. Jak mozesz śpiewać, kiedy nie masz ucha? Wilez. 3. Im. uszy a. ucha = a) przen. *klapka osłaniająca ucho*: Kapuza z długieni do wiązania uszami. Kon. Uszy a. ucha u czapki, kaptura. b) przen.: U. u przedmiotu jakiego = *rękojęść, część jego w kształcie kółka, kluczyki,*

kablątka, przeznaczona do ujmowania, pociągania, przewlekania przez nie: U. u klucza. Troc. U. dzbana, garnka, konewki. U. siekiery. U. u ramy do zawieszania. U. u sukni = *pęta do zawieszania, wieszak*. U. iglane. Białob. (= *dziurka w igle*). Łacniej linę przewlec przez iglane ucho, niż... Rej. U. u czaszy. Troc. Szal rękojęść, U., ansa. Kn. U. u szpady. Troc. Uszy serca, dwie części myszkowate w gruncie serca. Boh. Uszy w basztach bywają cyrkularne i angularne. L. U. siekiery, młota = *otwór, w którym tkwi trzonek*. Uszy u trzewików, skórki a. koniuczki, za które ś. sprzączki zapinają. L. Zdaje mi ś., że u tego trzewika muszą być krótsze uszy. L. Ucha, uszka u bóta dla wygodniejszego wciągania go. L. [Uszy = *żelazne kółka, zapomocą których przytwierdzone są do chomąta postronki*. U. u chomąta, przez które lejce przechodzą]. Uszy u bomb. Jak. J. Uszy armatne: są dwie kłamy na czopowej sztuce, za które chwytają ś. armata do podnoszenia; dla ozdoby dawano im postać różnych zwierząt, osobliwie delfinów. Jak. J. c) *część sosznika, łącząca ś. z dolnym końcem odkłudni*. 4. U. u wora (Troc) = *koniec wora od brzegów jego do zawiazania*. 5. U. w księdze, zagięta kartka. L. (= *szczyt róg karty, zawinięty mimowolnie przez zużycie książki*). 6. Uszy rybnie, oskrzele. Troc. 7. [Swińskie U.] *węgły w chacie, siekierą wycinane*. 8. Swinie U. = *plugawe miejsce, śmietnik*: Cóż u djabła w tym uchu świniom na wsi robięś? L. 9. [Hamanowe U.] p. *Hamanowy*. 10. bot.: [Babie uszy] *rodzaj grzybów: smardze*. U. judaszowe, p. *Uszak*. [Judaszowe uszy] = *fungi sambuci*. U. niedźwiedzie, p. *Tlinogorzla*. [Niedźwiedzie U.] *gatunek dziewiatny (verbascum)*. 11. fl. i ryb. *oko z linki, w którym jest utkwiony górny i dolny koniec sprytu*. 12. patol.: Ból w uchu a. uszny (otalgia). Grzybica ucha a. uszna (otomycosis). Zapalenie ucha (otitis). Zapalenie całego ucha (panotitis). Zapalenie ucha środkowego (otitis media). Zdr. *Uszko*. Zgr. *Usisko, Uszysko*.

× Uchodni *uchodzący, uciekający, zbiegły*. Ludzie U. Ustrz.

× Uchodnia, i, lm. o forma ż. od Uchodzień: Siostra i matka kochana, ode mnie zdradnie odbieżana, oh, nieszczęśliwam U.! Chr.

× Uchodnik, a, lm. cy p. Uchodźca: Chętniej ś. zaporoski U. dzielił z arendarzem w Czerkasach, czy w Kijowie, niż z czercem. Jabł. J. A.

Uchodzenie, a, blm. I. czynność cz. Uchodzić: U. ujeżdżając przez. Kn. U. pary przez szczyliny (= *przedzieranie ś.*). 2. lek.: U. krwi = *wpływ, ubieg krwi, krwawienie silne, krwotok (haemorrhagia)*.

Uchodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Uchodzić ś.

Uchodzić, i, II I. p. Ujść. 2. dok., nied. Uchadzać = a) kogo = *uszkromić, ukrócić, ułagodzić, obłaskawić, ułaskać, ułobruchać, ująć, skaptować*: I okrutne bestje dobrodziejstwem ś. U. a ułaskać dawają. Kosz. Lwy groźbą a ułaskaniem U. Kosz. Psy łowcze dobrocią a karinią uchodźmy rychlej, niż łańcuchowym więzieniem a biciem. Kosz. Zburzony lud na króla w okna strzelał, który ich swoją cierpliwością, jako mógł, uchadzał. Biel. M. Wyprawił do mistrza posły z wielkimi podarunkami, uchodząc go w tym i jeszcze mu więcej obiecując, gdyby synowca mu pomógł z Połocka wygnać. Stryjk. Jągiello uchodził pany jedne dary, drugie obietnicami,

aby syna obrali. Biel. M. Matjasz uchodził pięknie sobie wszystkie pany, tak iż ś. zasię do niego naklonili, a Kazimierza odbieżeli. Biel. M. On wymową swoją snadnie w to ugodzi, że nieącego gniewem i bólem uchodzi a. go jakim fortelem zniewoli. Otw. Starał ś., jakoby woje-wodzie mógł przez dary U., aby mu Kraków spuścił. Biel. M. Juno, skoro przyszedł Jupiter, uchodziła go prośbami, iż jej przysięgi to uczyni, o co prosiła. Biel. M. Uchodził ją i ukrócił swą dobrocią, aż potem wszyscy nań byli łaskawi. Biel. M. Celestyn był uchodził swoim rozumem zuchwałego Fryderyka. Biel. M. Henryk, będąc wielkim nieprzyjacielem duchownym, uchodziła go cesarzowa, iż swój gniew umiarkował przeciw nim. Biel. M. Bacząc nadtość tak uporną jego, uchodziła łagodnie, jak baczna głupiego. Papr. On jeden mi przeskadza, ale ja go uchodzę, chyba bym nie żył. L. (= *poskromię go, poradzę sobie z nim*). Sztukami ich U. przyjdzie a przy-trzymać do jesieni, aż mrozy nastąpią, Star. Starego Dzierżyńskiego winem i uścięciem U. było można. Krasz. Nie po raz pierwszy przy-chodziło szlachtę to cierpliwością, to różnemi wpływami U. Krasz. Uchodziła ś. dziewczka w naszym domu potrosze. Jez. (= *ogładziła ś., otarła ś., ucywiliżowała ś.*). 2. *utracić, zdrzedł chodzeniem*: Chęćbym miał sobie palice potrabiać, nogi U., muszę! Sew. U. ś. 1. *utrudzić ś., zmęczyć ś. chodzeniem, nachodzić ś., schodzić ś.*: Uchodziłem ś., ubiegałem ś. Kn. 2. [U. ś.] *nachodzić ś. dowoli*: Bądźże, wianku, zakopany w grobie, uchodziłam ś. już dosyć w tobie. 3. [U. ś.] *wychować ś., wyhodować ś.*: Weerni ś. urodziło, w zieleni ś. uchodziło (zboże).

× Uchodzień, dnia, Im. dni p. Uchodźca. L.

† Uchodźstwo przys. od Uchodźisty. L.

† Uchodźisty 1. *pełen uchodów, przesmyków, ucieczek, kryjówek*. Kraj U. St. wil. 2. *pochyliły, spadziły, poszlizny*: Wojsko przez Bułgarię już równiejszą i w lewy bok uchodziła drogą, ciągnęło. Błaż. (*planiori et flexo in laevum itinere*. Krom.).

Uchodźstwo, a, Im. a uchodzenie, zbiegostwo emigracja.

Uchodźca, y, Im. y × Uchodzień, × Uchodnik zbieg, emigrant; ten, co uszedł przed czym, np. przed grozą wojenną.

Uchoić, i, il *zadrzewić choinę*.

Uchojenie, a, blm., czynność cz. Uchoić: Poznając już w oddaleniu rodzaj drzew po uchojeniu. Pol.

× Uchołub, a, Im. y *narzędzie do czyszczenia ucha*: Naczynie do chędożenia ucha, U. Bobr.

× Uchoobwodowy *tyczący ś. obwodu ucha*. Anat.: Mięśnie uchoobwodowe, mięśnie obrąbka ucha (*museuli helieis*).

Uchopić, i, il 1. † U. *uchapic, uchwyć, pochwyć, schwyć, schwytać, chapnąć, chapsnąć, grypsnąć, scapić, capnąć, przycapić, zlapać, zatrzymać, przylapać*. B. Sz. Ten okręt, w którym król był, z królem sam Wyzimir uchopił. Papr. On ś. jak pies jadowity wścieka, że U. nie może tak wdzięcznej zdobyć. Tw. Za nieprzyjazne karyny uchopia i wręcz ś. z niemi biedząc, z sobą topią. Chr. 2. [U.] *porwać, ukrasć, chapnąć, grypsnąć, ściagnąć*. [U. ś.] *zerwać ś. raptem z miejsca*.

Uchopienie, a, blm., czynność cz. Uchopić.

[Uchopienie się, a ś., blm.] czynność cz. Uchopić ś.

Uchotka, i, Im. i bot. p. Nastęпка.

Uchotok, u, Im. i lek. *cieczenie ropy z przewodu słuchowego* (otorrhea).

Uchować, a, ał, nied. *Uchowywać 1. chowając utrzymać przy życiu, odchowować, wychować, dochować do wieku dojrzałego, wyhodować, wypielęgnować*: Młodzieniec w deliejach i papinkach uchowany. Birk. Skanderbeg, będąc zdawna w Turkach uchowany, końca srogości nie ma. Baz. Jelenie, sarny, w domach naszych uchowane, gdy do lasa zasię przyjdą, nieco przecię rochmanności przy nich zostaje. Górn. Maciora uchowa tyle prosiat, dostarczy tyle a. tyłom mleka. Kn. Ta mamka sama nie uchowa te dzieci. Troc (= *nie wykarmi*). Maciora często ośm prosiat uchowa. Troc. [Uchował sobie młodego psa. Uchował Panjezus łamnie kochanecka. Wrójdze się, mój synu, bo ja cie uchował]. Baran dobrze uchowany (= *utuczony*). Kn. 2. † U. kogo = *nie odbierać mu życia, żywić go, zostawić przy życiu, darować mu życie, oszczędzić go*: U. nieprzyjaciela, żywić go, żyłem go udarować. L. Żywoł mu darował i uchował na szyję węza sobie. Tw. 3. × U. *oszczędzić, zachować, zakonserwować*: Uchować, Boże, zdrowych potraw, wielkiego szczęścia i enotliwej żony kiedykolwiek. Rys. 4. *zachować, ocalić, obronić, ochronić, ustrzec*: Będę dziekował, żeś mię nagłej śmierci łaskawie uchował, uchowałeś szwanku. Kochan. Tyś mię w przygodzie ratował i śniechów ludzkich uchował. Kochan. (od nich zachował. Karp.). Racz mię grzechu U. i przypadku. K. G. Pospolicie mówicie: o, uchować nas Bóg tego, aby nas tak daleko mieli ci pohańcy namacać. Star. Pomsty wiecznej, eo złym chowasz, tej mię racz U. Wiszn. Tak mię sam Pan Bóg uchował, zem między dwiema wadzącami ś. włosów nie postradał. Boh. Lekarstwo uchowujące = *prezerwatywa*. L. Uchować Boże! = *bron Boże! chowaj Boże! nie daj Boże! nie dopuść Boże! niech Bóg bronil gdzie tam! ucale nie! bynajmniej! co znou!*: Liczyć go między królów, uchować Boże, między łotry, między zbojce. Skar. U ojców naszych, Boże uchowaj, było i za stół sieść z nie odkrytą głową. Hrb. (= *nie daj Boże*). Miał synów urodziwych i godnych, a Boże uchowaj inaczej, jeno panienki, przed nim stawali. Falib. Jesliby, czego Boże uchowaj, eo ś. przygodziło. Kn. Tyś winien? — Uchowaj Boże! (a.: Boże uchowaj!). 5. *odstawić*. St. wil. U. klacz z stadnikiem. St. wil. Insza jest U., a insza odchowować; odchowować to zowie, aby ś. tak długo chował, póki świerzopa sama chcieć więcej nie będzie. Dor. U. ś. 1. *utrzymać ś. przy życiu chowając ś., nie umrzeć, nie paść, urosnąć, wyhodować ś.*: Uchowa ś. to (dziecię), jagnię, prosię. Kn. Synu, lękam ś., abyś uchował ś. długo, by kto z możnych nie skrócił dni ci swą przysługą. L. Ten i ów, co dzięki nie całkowitz sił utracie złołaf ś. U., lękał ś. z ukrycia wychylić. Jez. [Mój Mikołaju, zawsze ci mówiłem, że ci ś. ten dzieciak nie uchowa, bo to zawsze miał duży łeb]. Uchowa ś. to drzewko. Troc. 2. *ustrzec ś., ochronić ś., ocalić, ujęć czego, wywinąć ś. od czego*: Nie uchować ś. od miłości. Troc. 3. *wet. ś. zaspokoić swój popęd płciowy; odstawić ś., stać ś. żrebną*: Gdy świerzopy bronie ś. więcej nie będą, popuściwszy kawecana, dać ś. stadnikowi U. Dor.

Uchowanie, a 1. blm., czynność cz. Uchować. 2. † U. Im. a lek. *lekarstwo zapobiegające, środek przeciw czemu, prezerwatywa*: Mierność we wszystkim i regularność bywają najlepszymi prezerwatywami, czyli uchowaniami od chorób. Perz.

Uchowanie się, a s., blm., czynność cz. **Uchować** s.

Uchowało przys. od **Uchowaty**.

Uchowaty podobny do ucha (auricularis).

Uchowice, wca, lm. wce. gieol. *mięczak brzuchopelny tarczokrzesły* (Jar.), *słuchota* (W. A.), morskie ucho (Kluk) (halyotis).

× **Uchowy** p. **Uszny**: × **Koncha uchowa**, p. **Koncha**: Uchowa czaszka, małżowina ucha (concha auris). Bie.

Uchowywać, uje, ywał i U. s. p. **Uchować**.

Uchowywanie, a, blm., czynność cz. **Uchowywać**.

Uchowywanie się, a s., blm., czynność cz. **Uchowywać** s.

Uchozrosły terat.: U. dwojak (synotus).

× **Uchód**, odu; lm. ady I. a. × **Uchrona uchodzenie**, ujscie, ustąpienie, cofanie s., cofnięcie s., uniknięcie, unykanie, ucieg, odwrot: Nieporządną a do nieczeki podobny U. Nar. W obronnym uchodzie, co może, ludzi swych zbiera rozgromionych. Tw. Po tej przegranej radzono mu uchody w Aleksandrię. Chr. Zsadzwszy z koni kilkuset, resztę do uchodu przymusili. Nar. W tym nagłym uchodzie do obozu swojego stracił niemało ludzi. Troc. U. krwi = ujscie, upływ; krwotok. Za uchodem krwi umarł. Nar. 2. † U. morski = odpływ: Przyjście lub uchody morskie. Bardz. 3. † U., prow. *zabieg, staranie, krzątanie s., dozór, dogład, pielęgnowanie*: Dzieci małe potrzebują dużo uchodu. Wal. U. za nabiąłem a. koło nabiątu. Wal. 4. *miejsce, przesmyk do ujscia, wymknięcia s., ujscie, furka*: Hetman uchody nieprzyjacielskie obtoczył. Fal. Pasterze najlepiej wiedzą pustyni tu tych uchody. Tw. Przez ziemskie uchody i morskie fale rozciąga Febus swe promienie. Bardz. Gdzież s. skryję w podziemne uchody? Bardz. (= *przejścia, korytarze, galerje*). Jest przy Cymrach w dalekim jaskinia uchodzie, na snu mieszkanie jama w górze ukowana. Chetch. (= w dalekim ustroniu. L.). [Wiem ja te uchody koło bystrej wody; trafig i sama. Wójc.]. 5. U. wału = *brzeg wału fortecznego*. Troc.

† **Uchramać**, a, ał p. **Uchramować**: Zgromadzę uchramającą i tę, którąm był wyrzucił, zbiorę. Leop.

† **Uchramanie**, a, blm., czynność cz. **Uchramać**.

† **Uchramować**, uje, ował, † **Uchramać chramać**, kuleć, upadać na nogę, utykać: Uchramował na nogę. Leop. Gdy koń na jedną a. na więcej nóg uchramuje, tak że chodzi jak spętany, to znakiem ochwatu. Trzyc. Przen.: Czemu uchramujecie na obiedwie nodze? Żarn. (= *chwiejecie s., wahacie s. na obie strony?*). Zachowam uchramującego i onę, która była wyrzucona, zbiorę. Leop. (upadającego, upadłego, słabego. L.). Położę uchramującą na ostatki. Leop.

† **Uchramowanie**, a, blm., czynność cz. **Uchramować**.

Uchraniać, a, ał i U. s. p. **Uchronić**.

Uchranianie, a, blm., czynność cz. **Uchraniać**.

Uchranianie się, a s., blm., czynność cz. **Uchraniać** s.

[**Uchrechtąć się**, a s., ał s.] *opluć s., pobrudzić s.*

[**Uchrechtanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Uchrechtąć** s.

[**Uchrepać**, pie, pał] *chrepiąc urzuć*: A mój miły pępie, chtoż cie dziś uchrepie?

[**Uchrepanie**, a, blm.] czynność cz. **Uchrepać**.

† **Uchron**, u, lm. y, × **Uchronie**, × **Uchrona** I. *miejsce schronienia, schronienie, schronisko, uciecz-*

ka, przytułek, kryjówka, schówek, zakątek, schowanie, schowanko: Do tego uchronu tajemnego i sam za wami pójdę. Karp. Zdr. × **Uchronek**.

× **Uchrona**, y, lm. y I. p. **Uchron**: W naszym uchronie pobici, pojmani, Turkom od zdraycy Greezyna wydani. L. U., schronienie zwierzęcia, legowisko. L. U., uchronianie, zachowywanie, ucieg, uchód. L. Dziwów niektórych odwrot i U. Hetrusków nauką była ukazana. Warg. W nieznanie przeniesie mię strony, w tę uchronę spokojną, gdzie wieczność przebywa, i którą chmura, pełna tajemnic, okrywa. Słow. 2. *uchronienie, uchronianie, chronienie s.*: Z uchroną omyłków rachunkowych. Troc. 3. *prawna, uzasadniona przyczyna niestawienia s. w sądzie na termin*. Troc. U. słabego zdrowia. Troc. 4. *ekscepcja z powodu niewłaściwości sądu*: U. prawna dla nienależytego sądu. Troc. (exceptio fori). Zdr. × **Uchronka**.

× **Uchronek**, nku, lm. nki p. **Uchron**: Bezpieczny U. w tym cieniu. Przyb.

Uchroniciel, a, lm. e ten, co uchronił a. co uchroni.

Uchronicielka, i, lm. i forma ż. od **Uchroniciel**.

Uchronić, i, il, nied. **Uchraniać** I. od czego = *uchować, ustrzec, uratować, ubezpieczyć, zapobiec*: Lekarstwo uchraniające od grzechu. Wor. 2. † U. *zapobiec, nie dopuścić; troszczyć s., zamieścić s.*: Władysław puścił s. za Zbigniewem, uchraniają, aby od Pomorza pomocy dopadły, nie mocnił s. Błaż. (veritus. Krom.). U. s. czego, od czego = *chroniąc s. uniknąć; ustrzec s., ujsć, uniknąć, ocalić s., wywinąć s., wykręcić s.* od czego: Uczynił Bóg człowiekowi dwie nogi, aby, gdy s. jedna pośliznie, wspierając s. na drugiej, mógł s. upadku U. Koch. W. Przed tobą nieprzyjaciel twój s. nie uchroni, Twoja ręka Twe wszystkie przeciwniki zgoni. Kochan. Abyśmy, ile możemy, ostrożności przeciwko złemu użyli, a od oczów złoczyńców uchraniali s. Żarn. Nikt s. śmierci U., ni miłości może. Min. Próżno s. śmierci boim, żaden s. tej toni na świecie nie uchroni. Petr. Któż s. bezdennej uchroni miłości? Troc. Porwali kamienie, aby nań cisłali, ale Jezus, uchroniwszy s., wyszedł z kościoła. B. B. (= *uniknąwszy s.*). U. s. kija, razu skoczeniem. Troc. Wszak zdradą zdrady U. s. można. Słow.

× **Uchronie**, a, lm. a p. **Uchron**: Dobił s. żyw i cały w spokojne U. Wilk.

Uchronienie, a, blm., czynność cz. **Uchronić**.

Uchronienie się, a s., blm., czynność cz. **Uchronić** s.: U. s. czego złego. Troc.

× **Uchronka**, i, lm. i p. **Uchrona**. L.

Uchronnie przys. od **Uchronny**. L.

Uchronność, i, blm., rz. od **Uchronny**. L.

Uchronny I. × U. *którego s. można uchronić, ustrzec, uniknąć; od którego s. można wykpić, wykręcić*. L., Troc. (p. Nieuchronny). Złym, czy dobrym był ów ruch (romantyzmu), ale był nieuchronnym, koniecznym. Krasz. 2. † U. *pełen uchronów, kryjówek*: Przekospy Tatarowie nie tak w potęgę swoje, jak w przyrodzenie miejsca i przykątki uchronnej wyspy dułali. Błaż.

[**Uchrymować się**, uje s., ował s.] *kłócić s., swarzyć s., wadzić s.*

[**Uchrymowanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Uchrymować** s.

Uchrześciójanie, i, il *uczynić chrześcijańskim, zrobić na chrześcijański, chrześcijanie*: Starodawny obyczaj uchrześciójany tak w Bolesławie znalazł otuchę i wsparcie, jak wygnani z Węgier lub Rusi książęta. Lel. U. filozofję świecką.

Chm. Papież zapragnęli wszystkie stosunki polityczne U. Krasin.

Uchrześcijanienie, a, błm., czynność cz. **Uchrześcijanić**.

[Uchu!] *okrzyk bólu*: U., U., mąż mię bije.

Uchudnąć, dnie, dnąć a. dł *schudnąć*; *schudnąć*: Uchudł, wycieńczył i zamarł. Książ.

Uchudnięcie, a, błm., czynność cz. **Uchudnąć**.

Uchwacenie, a, błm., czynność cz. **Uchwacić**.

Uchwacenie się, a, s., błm., czynność cz. **Uchwacić** s.

† **Uchwacić**, i, II, [U.] i † U. s., [U. s.] p. **Uchwycić**. Ps. flor., B. Sz., Głos. Będzieli uchwacon w gorzącej rzeczy. Ort. (= na gorącym uczynku). Gorąca rzecz jest, gdy kogo uchwacon. Ort. Gdy ji (=go) uchwacon w uciekaniu. Ort.

Uchwałać, a, ał p. **Uchwalić**.

Uchwalanie, a, błm., czynność cz. **Uchwałać**: Położenie rzeczy wskutek nieuchwalania poborów i ciągłych najazdów tatarskich stało s. niemożliwym. Górs.

Uchwalenie, a, błm., czynność cz. **Uchwalić**.

Uchwalić, i, II, † **Ufalić**, [Ukwalić], nied. **Uchwalać**, [Uchwalaować] i. *ustanowić, postanowić wskutek narady, uradzić*: U. budżet, reformę. Prawo o miastach r. 1791 uchwalone zostało. Lel. Uchwalono, jak zwykle, podatki na chłopów, mieszczan i Żydów. Niem. Stany ten podatek uchwalily. Troc. Rada nowego burmistrza uchwaliła. Troc. Który kontrakt jest od jurystów uchwalony za dobry. Troc. Gromadę zwołać i z morgi groszaki na szkołę U. Reym. Uchwalono na sejmie, aby... 2. [U.] *uczcić, uwielbić*: Jes tu pón Jezus bärzo uchwalony. 3. [U.] *namyślić s.*

[Uchwalować, uje, ował] p. **Uchwalić**.

[Uchwalowanie, a, błm.] czynność cz. **Uchwalować**.

Uchwała, y, Im. y to, co uchwalono wskutek obrad i głosowania, postanowienie, ustawa, dekret; rezolucja, decyzja, prawo wydane przez ciało prawodawcze: U. sejmowa. Górni. U. sejmu. Hrb. U. pospólstwa. Kn. U. panów radnych, senatu, sejmiku, pospólstwa w niektórych państwach. Troc. (= plebiscyt). Zapadła uchwała. Na mocy uchwały. U. soboru kościelnego = kanon, prawo koniczne.

Uchwałowy przym. od **Uchwała**: Uchwałowa rzecz, rzecz uchwalona przez ciało prawodawcze. Troc.

[Uchwał, u, Im. y] *narzędzie do wydostawania saganów z ognia: półbręcz żelazna z drewnianą rękojęcią*.

[Uchwatki, ów, błp.] *manjery w ruchach, w sposobie znajdowania s. w towarzystwie i w mowie człowieka źle wychowanego*.

† **Uchwatliwie** przys. *nagle, gwałtownie*. Głos.

[Uchwilenie, a, błm.] czynność cz. **Uchwilić**.

[Uchwilić, i, II] p. **Uchylić**: U. drzwi, okienko.

Uchwycalnie przys. od **Uchwycalny**, *uchwytnie*.

Uchwycalność, i, błm., rz. od **Uchwycalny**, *uchwytność*.

Uchwycalny p. **Uchwytny**: Były to subtelności—rzeczy prawie nieuchwycalne. Sienk. Życie nie przedstawia żadnego jasnego, uchwycalnego celu.

Uchwycenie, a, błm., czynność cz. **Uchwycić**: Brak zgrupowania, U. samej osi wypadków, czyniły to dotychczas niemożliwym. Konez.

Uchwycenie się, a, s., błm., czynność cz. **Uchwycić** s.

Uchwycić, i, II, † **Uchwacić**, † **Ufalić**, [Uchwycić], nied. × **Uchwycić** i. *chwycić*; *chwycić*; *chwycić*, *złapać*, *capnąć*, *chwycić*: Wyciągnij rękę i uchwycić węża za ogon; sięgnął, jął; i obrócił s. wąż w lasce. Leop. (weźmij węża za ogon. Leop.). Uchwycił upadającego, *excepit labentem*. Kn. Uchwycę go za łeb, za włosy. Troc. Starat s. Lachaud U. gwóźdź jakiś, na którym w wywodzie sprawy wieszal najważniejsze argumenta obrony. Kraus. Nie łatwiejszego, jak pióro U. i zasiąść do pisania. Czart. A. Starca wpół uchwycił. Tet. Przen.: Uchwyciło go to za serce. Troc (= ujęło). U. kogo za słowo = *podchwycić*. Kręcił s. długo, aż go sędzia za słowo uchwycił. Troc. On pierwszy daleki tentent uchwycił. Krasz. Malarz dobrze uchwycił jego podobieństwo. Inszego uchwycił sposobu. Troc (= chwycił s., jął s., spróbował). 2. × U. *oberwać, złapać, nabawić s., dostać*: Uchwycisz! Troc. Uchwycił guz. Troc. U. s. l. kogo, czego, za co = *chwycić s., złapać s., wziąć s., ująć s., objąć s., obłapić s., porwać s., uczepić s., czepić s., przyjąć s.*: W zdumieniu uchwycił s. za głowę. Ze strachu uchwycił s. ołtarza świętego. Bardz. Gdy mi jejmose nie odda z pieniędzmi worka, to ja s. uchwycę wioski i dworka. L. (= wezmę s. do nich). Jak s. uchwyci jednego, to nie wie, kiedy ma skończyć (= *czepi s. jednego, rozpocznie jedno, wpadnie na tor*). 2. z kim = *chwycić jeden, drugiego, schwycić s. nawzajem, pojąć w zapasy, porwać s. za bary*: W ciemnym miejscu uchwycił s. z jednym i powalił go. Warg.

Uchwyt, u, Im. y i. × U. *uchwycenie czego, ujęcie, schwycenie, złapanie, porwanie, capnięcie*: Płochy przedmioty, które przed uchwytem ręco zmykają. L. Uczul przez ten U. ręki gwałtowne zabicie jej serca. Brt. 2. *rękojęć, rączka*. 3. tok., p. **Obsada**. Uchwyt do tokarni i wiertarń. U. do świrdów.

× **Uchwycić**, a, ał i × U. s. p. **Uchwycić**: (Żywił s.) lada miętusem, w rowie uchwytanym. Kon.

× **Uchwytanie**, a, błm., czynność cz. **Uchwycić**.

× **Uchwytanie się**, a, s., błm., czynność cz. **Uchwycić** s.

Uchwytanie przys. od **Uchwytany**: Śniegi skrzyży s. ledwie U., głos wszelaki zamarł. Reym.

Uchwytność, i, błm., rz. od **Uchwytany**. L.

Uchwytany, **Uchwycalny** *dający s. uchwycić, pojąć, ujętny*. L. Te ledwie uchwytnie metaliczne dźwięki potężniały w niej stokrotnie. Dan.

† **Uchyb**, u, Im. y p. **Uchybienie**. L.

× **Uchyba**, y, Im. y p. **Uchybienie**; *chybienie, zawód, niedopisanie, omyłka, błąd mimowolny*: Wino to bez uchyby 5 lat stare. L. (= *chyba, niechybnie, zapewne, pewnie, niezawodnie, niezawodnie*).

Uchybiać, a, ał p. **Uchybić**.

Uchybianie, a, błm., czynność cz. **Uchybiać**.

Uchybić, i, II, nied. **Uchybiać** i. *chybić, zmylić, nie trafić, zbłądzić, zbroczyć, nie ugodzić; omylić, minąć, nie dopisać, zrobić zawód*: W odpowiedzi swaj uchybiasz dwojako brodu. Zigr. (nie trafiasz w cel. L.). Jako kiedy kto ujrzy straszliwego smoku między pustemi lasy, wnet uchybia kroku. Kochan. Tą drogą, kresu szczęśliwości nie uchybiecie i włosem. Susz. Celu, drogi uchybił. Troc. Czegośmy dotychczas uchybiali, w tym odtąd poprawić s. pragniemy. Zachar. Zakazano od wypłaty portowego kogokolwiek uwalniać a. dopuszczać, aby pod pozorem towarów do króla

należących była ta powinność uchybiona. Alber. Nie uchybił minuty. Kras. Jeśli zechcesz iść po starym trybie, spuszczaś ś. na mnie, w niczym nie uchybię. Mick. U. terminu. 2. przeciw czemu a. czemu, a. czego = *wykroczyć, zawinąć przeciw czemu, postąpić ubrawem czemu*; *przestąpić co; nie dogodzić, narazić ś. czemu; obrazić co, minąć ś. z czym*: Kto jest z obywatelów, coby nie wolał formalności, jak ojczyźnie U.? Ust. U. prawidłem dobrego wychowania. Rzew. U. przeciw etykietcie. U. powinności. † U. powagi swojej (= *uniżyć ś. do czego*). Uchybił tego urzędu. Troc. 3. komu = *ubliżyć, nie oddać, co mu ś. należy, uwolnić mu, zrobić mu ujmę, obrazić go*: Najzwyczajszemu nieprzyjacielowi swemu nigdy nie uchybił. Krasz. Przynajmniej tom skorzystał, że mi w moim domu nikt nigdy nie zarzuci, bym uchybił komu. Mick.

Uchybienie, a l. b.m., czynność cz. **Uchybić**. 2. l.m. a. × **Uchyba**, × **Uchyb = a**) *błąd, usterka, niewłaściwość, omyłka*: Wytknięte są... niektóre uchybienia. Śniad. Być surowym w tym, co obraża język, dobry smak, naukę i prawdę, a wyrozumiałym na drobne uchybienia. Śniad. Wnieśzało ś. w tę formę niemało omyłek i uchybień. Śniad. Omyłki i uchybienia drugich wytyka skromnie i z wielką wyrozumiałością. Śniad. Za przeróżne uchybienia zamknął go w kozie. Gaw. b) *obelga, ujma, zniewaga, obraza*: Krok ten czy mógł być poczytany za U. mocarstwom sąsiedzkim? Ust. U. wierności. Troc.

× **Uchybnie** przys. od **Uchybny**.

× **Uchybny** *nający być chybnym, uchronny, zawodny, niepewny, wątpliwy, niestanowczy*. L.

[**Uchycoenie**, a, b.m.] czynność cz. **Uchycoić**.

[**Uchycoić**, i, ii i U. ś.] p. **Uchyczyć**: U. matulę pod nogi. Uchycić rodziców za nogi. Idź do sadu wiśniowego, uchycę gadu jadliwego. Uchycę ś. dzwonka.

× **Uchyl**, u, l.m. e p. **Uchylek**: Spokojny w swoich kątów uchylu. Zabł.

Uchylać, a, ał i U. ś. p. **Uchylić**,

Uchylanie, a, b.m., czynność cz. **Uchylać**: Nie bywa wpuszczon, ale ś. wędrze za maluczkiem drzwi uchylaniem. Górń.

Uchylanie się, a ś., b.m., czynność cz. **Uchylać ś.**

Uchylene, a l. b.m., czynność cz. **Uchylić**. 2. l.m. a *stan tego, co uchylono, co ś. uchylilo*: U. magnesu.

Uchylene się, a ś., b.m., czynność cz. **Uchylić ś.**

Uchylić, i, ii, nied. **Uchylać** i. czego = *ugiąć, nagiąć, przygiąć ku dołowi, przychylić, schylić, skłonić, zgiąć*: Uchyl tej gałęzi. Troc. Zmarszczy ś. i rzece, uchylając szyję: Kto tu piwa nawarzył, niechaj sam wypije! Syrok. U. głowy. Dla dumy niemiał, że mu rano i wieczór dwakroć trzeba U. kolano. L. Bałwanowi wschodniemu świat uchylili czoła. Mick. Niechaj oręż rozstrzygnie, kto karku uchylili. Mick. Przen.: U. czego = *nagiąć, przystosować*: U. nieco praw w tej okoliczności trzeba. Troc. 2. czego, co = *odemknąć, niezupełnie otworzyć*: U. drzwi, okno, oczy a. oczu. Nie zawsze ten męzny, kto kogo wyzywa; pospolicie taki czasu potrzeby geby uchyla. Jabł. 3. czego, co = *ugiąć, unieść, odchylić, podnieść, odgiąć, odwinąć*: U. zastony, sukni, kapelusza. U. przed kim czapki. Uchyliwszy czapkę, zaprosił go do siebie. Wirt. Przen.: U. rąbka

tajemnicy. Dalszych wypadków zasłonę uchylę. Dm. U. przyłbicy = *zjąć maskę, przestać maskować ś., ukazać właściwe oblicze, ukazać ś. w właściwym charakterze*. 4. co = *odwrócić, oddalić, cofnąć, odebrać*: U. od kogo swoją łaskę. 5. co = *cofnąć, skasować, znieść, unieważnić, zważyć, odwołać*: U. testament, ustawę. Wszelkie dawniejsze prawa, terazniejszymu przeciwne, uchylamy. L. Na sejmie Czteroletnim liberum vero uchylone. Lel. Wszędzie w Grecji władza królewska uchylona. Lel. 6. × U. kogo = *odsadzić, usunąć, odsunąć, oddalić*: Linja szlaska niechętna młodszym linjom, że ją odechylili od monarehji. Nar. Cenzury koscielelne wykłetych od związku z ludźmi uchylały. Lel. U. ś. 1. *schylić ś., nachylić ś., przychylić ś., zgiąć ś., unieść ś., ukłonić ś.*: Jako ś. nie uniać przed Tobą, Boże? uchylamy ś. przed drzewem, które nam cień podaje, a przed Tobą jako ś. nie uniać? Dambr. Przen.: U. ś. czemu = *ustąpić przed czym, poddać ś. czemu, pogodzić ś. z czym, uchylić głowy przed czym*: U. trzeba ś. potrzebie. Min. 2. *odchylić ś. na bok, umknąć ś., uskokoczyć, usunąć ś.*: Dawid uchylili ś. Saulowi, a włócznia bez urazu utknęła w ścienie. Leop. Przen.: Żadnemu U. niebezpieczeństwu uchylać nie chea. Warg. (= *usuwać ś. z drogi, zejść z drogi, umknąć ś., unikać, nie stawić czoła, uleknąć ś.*). Ledwo ś. ucieczką od niebezpieczeństwa uchylili. Nar. (= *uchronić, ustrzegł, ocalił; uszedł, uniknąć go*). 3. [U. ś.] *ustąpić, usunąć ś.; wyjść, wywalić ś. wychylić ś.*: Uchyła mu ś. z cesty. Kij do ręki wziął i synowi ś. z chałupy uchylili. Tet. Zawojek postanowił ś. na czas ode dworu U. Oss. Przed ślubem z zamku ś. nie uchylać. Star. 4. przeni.: U. ś. od czego, przed czym = *odstąpić, powstrzymać ś.; usunąć ś., wykreścić ś., wymówić ś., odmówić ulżiału, wzbraniać ś.*: Uchyl a ustąp ś. od złego, a czyni dobrze. Leop. (= *odwróć ś.*). U. ś. od głosowania, od spełnienia obietnicy, od spraw publicznych. Uchylisz ś. od przyrzeczonej wiary? Krasin.

Uchylek, lku, l.m. lki, × **Uchyl**, i. *zaulek, ustroenie, miejsce ustroenie, kąt zaciszny*; przeni.: *kąt spokojny, miejsce wypoczynku, przytułek, zacisze, schronienie*: Jął kogut grzebać śmieci na uchylku. Książ. Przez zawrotne manowce i uchylki, które, kręcąc ś. w kółko, nigdzie nie prowadzą. Wiszn. Za swą pracą i przeszły usitek wart mieć spokojny po trudach U. Książ. 2. aniat.: U. jamy bębenkowej (w uchu) (*antrum tympanicum*). U. nadbębenkowy (w uchu) (*recessus epitympanicus*). 3. patol. *rozszerzenie woreczkowe umiejscowione*: U. cewki moczowej (*urethrocele*). U. gardła (*pharyngocele*). U. krtani (*laryngocele*). U. odbytnicy (*proctocele*). U. tchawicy (*brachoecele*).

Uchynać się, nie ś., nął l. † U. ś. *przechyliwszy ś., ulonąć; chybnąć ś., wywrócić ś. na wodzie*: Tak do pomyślnych brzegów bezpieczniej popłynię i w najdalszej zgodzie łódź ś. nie uchynie. Pot. 2. [U. ś.] (o dziecku, niemowlęciu, któremu wskutek złego wzięcia znajdzie jakoby zebro za zebro) *oberwać ś., usunąć ś.*: Dziecko ś. uchynęło, trzeba je przemierzyć.

[**Uchynienie**, a, b.m.] p. **Uchynięcie ś.**

[**Uchynienie się**, a ś., b.m.] p. **Uchynięcie ś.**

[**Uchynięcie**, a, b.m.] p. **Uchynięcie ś.**

[**Uchynięcie się**, a ś., b.m., **Uchynięcie**, **Uchynienie**, **Uchynienie ś.**] czynność cz. **Uchynać ś.**

[**Uchytać**, a, ał] *natapać, ulowić*: U. ryb.

[**Uchytanie**, a, b.m.] czynność cz. **Uchytać**.

[Uciapać, pie, pał] *ugryźć, chapnąć zębami*: Uciapie zając lada kundel, a. pastuch trafi w łeb kamieniem, i bywaj zdrów. Prus.

[Uciapanie, a, bfm.] czynność cz. Uciapać.

[Uciarać a, ał] *uwalac*: Białe pasy były ucierrane w bagnie. Zer.

[Uciaranie, a bfm.] czynność cz. Uciarać.

Uciąć, utnie, uciął, [Utnąć], nied. Ucinać I. *ciąćwszy ująć, usunąć; odciąć, urznąć, oderznąć, ukroić, odkroić, ustrzyć*: Duchowni strzygą włosy na podobieństwo korony, a im na wyższy stopień godności wstępują, tym więcej włosów ucinąć powinni. Kucz. Utnę jej włosy, ten warokocz złoty, co ś. rozpuszczał w długie uploty. Książ. Kazał mu ręce obciąć, głowę U., tołób spalić. Skar. Turcy, ehodząc po poboisku, ciała drgające, obnażywszy je z odzienia, głowy im ucinali. Baz. Nie znam zwierzęcia, któreby, gdy mu głowę utną, żywe być miało. Baz. Wolę, że mi szyję utniecie, niżli tego dokażecie. Skar. Tylko mu dwa palce z pierścieniem uciął i trzeciście aż do kości nadejął. Steb. Lekarstwo ostatnie—członek ucinąć. Kn. Kwitnęli ludzie pod cnoty zaszczytem, czas ją pokosnym uciął i zniósł pływem. Jak. W. Uderzyła dwakroć w szyję jego i ucięła mu głowę. Wuj. Uciąłem sera kęs miękki. Rom. [U. pępa] = *ściąć ostatnią garść żyta na polu*. Przen.: Utnę ja ci kurtę (L.) = *skroję ja ci kurtę, spletam ci figla, dam ci ś. we znaki*. [Zalmirzom traktamentu ucinął], (= *urywał, uszczypał*). U. a. U. mowę = *urwać; przerwać mowę, przestać mówić, umilknąć, zamilknąć*: Ucięte słowa. Troc. „Tak“... w tym uciął, patrzy smutnie; „Tak“... rzezcze i znou utnie. Mick. Uciął (przerwał) mowę. Troc. Słowo to prawie w gębie mu utknęło, i choć gadać jeszcze chciał, samo ś. ucięło. Jabł. Chodkiewicz, na śmiertelnym złożony już postaniu, wodzów polskich do gotowej już wiktoryi już ucinaniami animuje słowy. Tw. Tu uciął słowa P. Koch. Zaczęta mowę ucinają częstokroć dobrowolnie, aby innym uczynić podziwienie. L. Utną swe piosnki smutne ptaszęta, nie śmiać wtórować jego wdychaniu. L. Na jej okropne zatym lamenta utną swe piosnki smutne ptaszęta. Zabł. Ucięte wdychania. P. Koch. (nie ciągłe, przerywane. L.). O święty ojcie! utnij bluźnierstwa i chlubę próznomównych ludzi. Hrb. (= *położ im koniec*). Hej, żywo więcej wina, radość ś. nam ucinia. Książ. (= *urywa, ustaje, kończy ś., zamiera, stygnie*). Poczekałjmy miłosierdzia od Pana, bo podobno gniew swój utnie. Wuj. Jak uciął = a) *jak ręką machnął, jak na komendę, jak ręką odjął, jak makiem posiał, jakby anioł śmierci przeleciał i t. p.*: Gdy przeciwko sobie staną dwoje drzwi, a jedno zamkniesz, nie wiatr nie może: wielka część sił jego jak uciął. Birk. Jak uciął, ani słówka dalej. L. Niechże pocełwiy człowiek słów kilka wyrzeze na czyją pochwałę, wnet jakoby uciął: ponure milezenie wszystkich w tym posiedzeniu ogarnie. L. (= *jakby im gęby zamurował*). b) *w sam raz, prawie, akurat*: Deszczulka jak uciął do tego długa i szeroka. Troc. 2. [U.] *zaciąć, skaleczyć, okaleczyć*. 3. *ukąsić, ugryźć, uszczypać, ukłóć*: Pehła go ucięła. Komar go uciął. Przen.: U. kogo = *dogryźć, przyciąć, dożyć, dojeść, dokuczyć, dociąć mi, ukłóć, uszczypać, ubość go*: Nigdy nie jest tak ukontentowany, jak gdy utnie kogo w szerególności lub gdy niezgodę wznieci. L. 4. *wyciąć, trzasnąć, urznąć, kromnąć, łupnąć, chlasnąć, zwalić, machnąć, łupnąć, zdzielić, skrobnąć, gwizdnąć,*

grzmotnąć, trzepnąć, strzelić, rąbnąć, gruchnąć, huknąć, buchnąć, chrostnąć, palnąć: A kacap do bieza, jak utnie z całej ręki! Mick. Jak go utnie w pysk! 5. *wykonac coś z zacięciem, zaciąć co ciąc, wykonac co żwanow, wesolo, wycinać*: Koń niech z kopyta utnie. Mick. (= *popędzi, pogna, sunie*). U. walczyka, piosnkę. U. koguta = *zapiać, zaśpiewać fałszywie*. U. mazura = *zaciąć po mazursku, odezwac ś. z mazurska* (wymawiając: z, c, s zam: ż, cz, sz). U. śpika = *zasnąć, przespac ś., zdrzemnąć ś. w porze dziennej, chrzapać*. 6. [U.] *wykonac*: On tego nie utnie = *nie potrafi tego zrobić*. 7. myśl. (o psie tropiącym zwierza) *przestac szczekać, przestac gonić*: Psy dosyć długo goniły lisa, poczym ucięły.

† Uciądzać, a, ał kogo o co = *grabić kogo za co*.

† Uciądżanie, a, bfm., czynność cz. Uciądzać.

Uciągaczka, i, lm. i hut. *rodzaj motyczki, gracy, zgrzebla do poprawiania galmanu w muśli, w czasie destylacji cynku, wyciągania rajmówki*. Łab.

Uciągać, a, ał p. Uciągnąć. [U. ś.] I. *ścisnąć* ś.: U. sznurówką.

Uciąganie, a, bfm., czynność cz. Uciągać.

[Uciąganie się, a ś., bfm.] czynność cz. Uciągać ś.

Uciągnąć, nie, nał, nied. Uciągać I. *uradzić ciągnąć; pociągnąć*: Uciągnie to jeden koń. Kn. W nagrodę wóz siana, któryby dwa woły uciągnęły. Sz. Szaleństwo sześć koni zaprzęgać, a dwa U. mogą. Skar. 2. *ciągnąć ujęć a. ujechać, oddalić ś., ustąpić, unknąć gromadnie*: Ulekszy ś., mistrz pruski, kazał swym zaraz uciągać precz. Biel. M. Gdy uciągał, gromiła go piechota hetmańska. Biel. J. 3. *ciągnąć (idąc a. jadąc gromadnie) przebyć, zrobić, sforsować*: Bieżał z swoim ludem tak prędko, że jednego dnia 12 mil uciągnął. Biel. M. 4. *ściągnąć upuścić; utoczyć, odciągnąć trochę*: Uciągać, U. wina, piwa. St. wil. 5. *wyciągnąć, ciągnąć przyprowadzić do požądane go stanu*: Czwartą (skórę) na ogolić i U. dobrze okrom gorowania hałunem. Pmk. [U. ś.] *ująć ś., upomnieć ś.*: U. ś. za sierotką.

Uciągnienie, a, bfm., p. Uciągnięcie.

[Uciągnienie się, a ś., bfm.] p. Uciągnięcie ś.

Uciągnięcie, a, bfm., Uciągnienie, czynność cz. Uciągnąć.

[Uciągnięcie się, a ś., Uciągnienie ś.] czynność cz. Uciągnąć ś.

† Uciąza, y, lm. e *uciążliwość?* Modl. Wac.

Uciązać, a, ał i U. ś. p. Uciążyć.

Uciążanie, a, bfm., czynność cz. Uciązać.

Uciążanie się, a ś., bfm., czynność cz. Uciązać ś.

× Uciążenie, a, bfm. I. czynność cz. Uciążyć. Modl. Wac. Nie miał w tym żadnego uciążenia na sumnieniu, że tak opuścił małżonkę. Ustrz. (= *skrupulu*). 2. Wielkie U. na sercu i innych wnętrzościach pod piersiami, p. Kordjaka.

[Uciążenie, a, bfm.] *uciążenie*.

Uciążliwość, Uciążliwość przys. od Uciążliwy;

× Obciążliwość, × Obciążliwość, × Obciążenie: Erudycja Wincentego jest naśladowana, ale nie tak szkodrze, nieuciążliwość, zacieśnia ś. wreszcie do Biblii. Lel.

Uciążliwość, i, lm. i, × Obciążliwość, × Obciążliwość, × Obciążność I. rz. od Uciążliwy. 2. *ciężnie, ciężar, ucisk*: Uciążanie, czyli U., jest skutkiem ciężkości. Rogal. 3. *uciążenie, ucisk, gnębienie*: Z niemalą uciążliwością biednego ludu, odrywanego od roboty, a spędzanego do nagonki. Zan. S. 4. lek. *niedogoda, doleganie, utrudnienie* (incommodum, difficultas).

Uciążliwy, × **Obciążliwy**, × **Obciążliwy**, × **Obciążliwy**, × **Obciążliwy**, × **Uciążliwy** I. × **U**, który ś. **uciąża**, **żalący ś.**, **skarżący ś.**, **żalony**, **żałośliwy**, **utyskujący**: Słowik żalony pieśń śpiewa swoich miłości, że same obłoki porusza jego skarga uciążliwa. Karp. 2. **obciążający**, **ciężki**, **trudny**, **nużący**, **męczący**, **kłopotliwy**, **ambarsowny**; Niemasz nic świetniejszego w oczach ludzkich, jak najwyższa dostojność monarchów, ale też razem niemasz nad nią uciążliwszego. L. Uciążliwa służba, stałość. U. warunek. Uciążliwe wyciąganie myt. Vol. Podatki jeżeliby nader uciążliwe zdały ś. Mat. Jeżeli te obowiązki uciążliwe niekiedy zdawać ś. mogą, przypomnijmy sobie naówczas, iż my starami być możemy. Kras.

† **Uciążnica**, y, lm. e? Pat.

× **Uciążnik**, a, lm. cy **uciemiężyciel**, **gnębiiciel**, **tyran**: Ile krzywd i ucisków roztrącił, a samych uciążników kaźnią i sromotą rozgromił. Wor.

† **Uciąży**, ego, lm. owie **oskarżyciel**, **obwiniiciel**, **powód**: Jeżeliby kto jednego czasu do różnych sądów pozwan, tedy tam ma stać, gdzie o większą rzecz idzie, a wszakże z uciążym swym ku sądu powiatowemu, do którego ś. stawi, ma przez woźnego dać wiedzieć. St. lit.

× **Uciążyć**, y, yi, × **Uciążyć** nied. **Uciążać**, × **Uciążać** I. × **U**. **obciążyć**, **obarczyć**, **obładować**: U., **gravare**. Ps. flor. **Uciążać**, **ciążyć**. Głos. Jezus krzyżem uciążony. Pśń. Kapłan przy ołtarzu z trudnością ś. obracał, ornatem uciążony. Lel. 2. **ucisnąć**, **uciemiżyć**, **pognębić**; **postawić w położeniu uciążliwym**: Uciążał podatki państwu, poddanych. Troc. Pilność twoja nazbyt surowa uciąża biedną dziewczynę. Hul. Uciążani niekiedy od możniejszych, uciążali Krakowianie nawzajem słabszych od siebie. Szaj. Nierozsądek jest U. wszystkich ojezyżne, aby sobie w prywacie dogodzić. Konf. U. dekretem. Troc (= **wydać wyrok potępiający, niesprawiedliwy**). Strona uciążona. Troc (= **niesłusznie potępiona w sądzie**). Wolna każdemu do nas apelacja, któryby ś. uciążonym być rozumiał. Vol. I innym rozmaitym uciążnieniem bywa uciążona. Bśl. 2. † **Uciążać** sobie, † **Uciążać** ś., [**Uciążać** ś., **narzekać**, **skarżyć** ś., **utyskiwać**, **żalić** ś., **krzywdować** sobie, **urzucać** sobie: Uciążają, że naszych pism wyrozumieć nie mogą. Smotr. Henryk, przez Polaków od Bitomia odgromiony, uciążać począł, że ś. mu nadzieja jego i obietnice Zbigniewowe nadawać nie chciały. Błaz. Potym ś. uciążał na obozy, blisko koła położone. Biel. J.

Ucichka, i, blm., p. **Odsiehka**.

[**Ucich**, a, lm. y, **Ucicha**] **zatoka w rzece; miejsce spokojne nad brzegiem rzeki.**

[**Ucicha**, y, lm. y] p. [**Ucich**].

Ucichać, a, ał p. **Ucichnąć**.

Ucichanie, a, blm., czynność cz. **Ucichać**.

Ucichnąć, **chnie**, **chnął** a. **oh!**, nied. **Ucichać** I. **uciszyć** ś., **ścichnąć**, **przycichnąć**, **umilknąć**, **zamilknąć**: Działa, hałasy ucichły. Gdy każe, szumią morza; każe—ucichają i określonych tam nie przelewają. Chr. Wdzięczne milczenie nastało, hałasy ucichły srogie. L. Wychodzą z domu, słysząc, że już ucichły rozruchy. L. Ucichła ta nowina. Troc (= **przestano ją powtarzać**). Aleksander Jupy wielu narodów zabrał, tak iż ziemia przed nim ucichnęła. B. B. (= **zdrętwiała, zamarła**). Ucichli wszyscy, jak rażeni gromem. Mick. 2. **ustać**, **uspolkować** ś., **usmierzyć** ś., **wygasnąć**, **wytlęć**: Rozkazał wiatrom, aby ucichnęły, a natomiast stała ś. pogoda. Wuj. Ucichło potym to

państwo. Troc. Ten, co w bezdenność duchy wietrzne wypcha, rozkaże morzu, i morze ucicha. Kras. Ognie, nie ucichając, srogie szerzyły ś. wszędy. Otw. W jedną dobę ucichał ogień, by nie wygorzało wszystko; a o drugiej dobę ogień nad moc swą zewsząd ś. rozgorywał, aby złośliwy ród wytracił. Leop. Po części ucichały buntowania chłopskie, a chłopci już walczyć przestali. Baz. Roku 1496 mór był wielki; ucichnął na zimę, ale na lato zasiał znowu jeszcze większy był. Biel. M. Już za łaską Bożą powietrze ucichało. Jan.

× **Ucichnienie**, a, blm., p. **Ucichnięcie**. L.

Ucichnięcie, a, blm., × **Ucichnienie** czynność cz. **Ucichnąć**.

Uciec, cze, kl a. [**uciók**, **uciók**, **uciók**, **uciók**, **uciektał** **uciekciele!**] (= **uciekaj!** **uciekajcie!**), **Uciekać**, [**ucóknę**, **ucóknę**, **ucókną**], nied. **Uciekać** I. **cieknąc** **ubyc**, **upłynąć**, **wyciec** w części, **usączyć** ś., **wykapad** **wylecieć**: Gdy raz garnek zacznie ciec, to i wszystko z niego ucieknie. Sionk. 2. **przen.** **ujść**, **ubiec**, **umknąć**, **zemknąć**, **zbiec**, **czmychnąć**, **drapnąć**, **pierzchnąć**: P. Bóg wziął głowę, króla mądrego, wziął ręce, hetmanów koronnych, wziął żywot, obfite ruskie kraje, wziął pierś wojsko ukraińskie, tylko nam nogi do uciekania zostawił, abyśmy za Gdańsk i szląskie granice uciekali. Star. O mieszczanie, o niewiasty, o dzieci, uchodźmy stąd, uciekajmy, póki mamy czas. Baz. Kazano Józefowi uciekać do Egiptu, czy nie mógł gdzieindziej ustąpić? Damb. Uciekali, a nikt ich nie gonił. Skar. Kto winien, ten ucieka, pełno w sercu trwogi. Szymon. Uciekającego i bojaźliwy goni. Kn. Kto ucieka, nie goni. Pot. Kto ucieka, nie zwycięży. Zabł. Przez dziesiąte parkany uciekali. L. Uciekali przez trzy dni, ale nie uciekli, bo ich trzy dni w pogoni chrześcijanie siekli. Pot. Fałszywe przysłowie: uciekającemu nieprzyjacielowi złoty most budować; owszem, gonić go należy. Papr. Wszysey ś. dawnych obietnic wyrzekli, wszyscy w nieszezęściu od pana uciekli. Kras. Ten, co ojezyżno, ucieka od ciebie, ucieka od siebie. L. Uciekać mężnemu nie przystoi; by mu zginać, placu dostoi. Kn. Uciekającemu śmierć zajdzie. Jak. W. Czart ze złym nie uciecze. Czachr. (djabli go nie wezmą. L.). Prędszy ten, co ucieka, niż ten, co goni. Prz. Ucieki przed dzikiem na drzewo. Troc (= **schronił** ś.). Uciekaj! = **w nogi nogi za pas! precz!** Uciekajwa, by nas nie zajęto w niewolę. Jabł. Choć ś. komu przewlecze, przecięż nie uciecze. Pilch. (pomsta i na chromym dojedzie. L.). Co ś. odwlecze, to nie uciecze. Prz. U. z więzienia, z domu, przed pogonią. Jedną drugą przyjdą, a siedmiu uciekać będą. Wuj. Mieli to sobie za hańbę uciekać. Biel. J. Gdy ucieka nieprzyjaciel, buduj przed nim most złoty, aby śpieszniej uciekał. Birk. Dom nie zając, nie uciecze. Rys. Robota nie zając, nie ucieknie. Prz. (= **będzie jeszcze i na nią czas, niema ś. co z nią śpieszyć**). Śmierci nie czekaj, lepiej uciekaj. Prz. Powiedzia: „Nie pozwalam!” i uciekał na Pragę. Niem. Hiszpania trwożni z miasta uciekli. Mick. Wielki mistrz pierwszy ucieki z pola bitwy. Mick. U. od kogo = **porzucić**, **cisnąć**, **odbiec** go. Ucieka od męża, ze służby. Posp.: **wyknieć**, **wylecieć** (o wrzącym płynie): **Gotując mleko, pilnuj**, żeby nie uciekło. Przen.: Uciekać od kogo, od czego, przed kim, przed czym = **uniknąć** go, **stroić** od niego, **kryć** ś. **przed nim**, **bać** ś. go: **oduracać** ś. **od niego** **ze** **ustrętem**. Od nich, jak od złego powietrza, uciekam. Kulig. Czemu tak

dzika? wszak to przede mną, jak przed djabełem, ucieka. L. Nie uciekaj wacpanna, wszak ja nie djabeł. L. Uciekał od grzechu, jak od zjadłego węża. Kulig. (= strzegł ś. go). Nie uciekaj, dziewczę lubo, moje sto tysięcy! Brodz. Posp.: Uciekać = *uść, lecieć, odejść, oddalić ś.*: Muszę już uciekać, bo nie mam czasu. Uciekaj! = *idź precz! odcjdz! usuń ś.!* Uciekaj z nogą! = *weź swoją nogę precz! usuń ją!* Przen.: Interes uciekił mu z przed nosa = *nie doszedł go, wymknął mu ś., przepadł dla niego.* 2. (o czasie i t. p.) *ubiec, upłynąć, ujść, minąć, przejść, zejść, przeminąć ulecieć, zlecieć*: Czas ucieka, jako woda. Kochan. Bóg widzi, czas ucieka, śmierć goni, wieczność czeka. 3. *ulecieć, ulotnić ś., rozejść ś., zniknąć, zapodziać ś. gdzieś*: Gaz ucieka, bo kurek nie dokręcony. Dym, ciepło ucieka. Musi być dziura w kotle, bo para ucieka. Tu woda gdzieś ucieka (por. Ponik pod 1). Krew z twarzy mu uciekała. Troc (= *ustąpiła*). 4. *ciekąc zbierać ś., naciec, nakapać*: Dopiero pół flaszki z filtra uciekło. 5. † U. kogo = *uprzedzić biegnąc, przegonić, pierwej przybiec*: Pierwej zółw zająca uciecze, uciebie, wyścignie. Żebr. Dała mi psa darem, który wszystkich U. umiał. Żebr. Uciekił Żyda poganin w wierze. Mias. (= *przeszedł, zakasował*). U. ś. I. *zwrócić ś. szukając pomocy, udać ś. o ratunek; schronić ś. z zaufaniem*: Kiedy ojciec rozgniewany siecze, szczęśliwy, kto ś. do matki uciecze. Pśń. Lekarstwo na gniew U. ś. do rozumu. Rej. Z państwa wypędzony Ptolomeusz uciekił ś. o ratunek do Wasila. Stryjk. Mieczysław uciekił ś. do zięciów o pomoc. Biel. M. Kiedy ś. kto o krzywdę z któregożkolwiek państwa uciecze przed którymi komisarzami, będzie winien obżalowany stanąć. Vol. Mądry, kto ś. w przegodzie do Boga ucieka. P. Koch. Pod Twoją obronę uciekamy ś., święta Boża rodzicielko. Pśń. Do czyjego ś. ratunku ucieczecie? Wuj. Nie uciekajcie ś. pod opiekę książy, urzędników i medrków cudzoziemskich. Miek. Mityrates, wyzuty z Pontu, uciekił ś. do Tigranesa. Lel. Uciekać ś. do łaski pańskiej (= *uderzać*), do prawa (= *odwołać ś.*), do króla, do tego lekarstwa. Troc. 2. U. ś. do czego = *chwycić ś. czego, użyć czego w ostateczności*: U. ś. do czyjego świadectwa, do kłamstwa, do środków gwałtownych. Nie mogąc mu tego w żaden sposób wytłómaczyć, uciekił ś. do drogi porównań.

Uciecha, y, Im, y, † Ucieszne, Ucieszenie, [Uciesność] I. *radość, umiesienie radosne, wesele, zadowolenie, przyjemność, pociecha, rozkosz, ukontentowanie, satysfakcja, rozrywka*: Wnet na żywego będziesz z uciechą oczu twych patrzała w dziwnej ozdobie ciała i jasności. Odyń. Największą życia zabawą uciechę być mienią. L., Niemasz uciechy nad wesele serca. Wuj. Nauka U. wielka i ozdoba. Kn. Woli on z żoną uciechy zażywać. Kłok. Grzech spełniony inszych uciech nie ma nad frasunek. Kulig. Nadzieja pracy U. Kn. (= *otucha, osłoda*). W trzy dni ś. uciech wyrzecz, jak mu aniołek dopiecie. Nasze polowanie rozeszło ś.: gwałtowna nawałnica i grzmoty przerwały nam tak piękną uciechę. L. (= *zabawę*). Z dusznej, a nie z cielesnej uciechy. Troc. Tę książkę dla mojej napisałem uciechy. Troc. Uciechy polowe, ogrodowe, domowe. Troc. Uciechy ze trzy miechy. Prz. Będzie U., jak ś. z sobą zejda. Boh. (= *komedia, sto pociech, będzie na co patrzeć*). Podarek błahy niewielka U. (= *obrada*). Robić co z łaski na uciechę = *tak sobie, bez wyraźnego celu, dla zabicia czasu, dla zabawy.* 2.

rzecz sprawiająca uciechę, pociecha, pocieszenie, pocieszyciel a. pocieszycielka: Arfo złociasta, uciecho świętego króla psalmisty w trudne czasy jego, kiedy przed Saulem z tobą samowtóry uciekał w góry. Groch.

† Uciecz, y, Im. e p. Ucieczka: U., miano psa. Biel. Nienagła U. L.

Ucieczenie, a I. blm., czynność cz. Uciec. 2. † U., Im. a p. Ucieczka: Samo U. oskarżonego podejrzany go czyni.

Ucieczka, i, Im. i, [Uciek], † Uciecz, † Ucieczenie I. *uciekanie, ucieknięcie, rejterada*: Zbójcy ś. ucieczką ratowali. Boh. U. z więzienia. Niemasz obrońców, ci duszą owieczki, inne poległy, inne do ucieczki. L. Od grzechów U. Zigr. W ucieczkę poszli. Troc. W ucieczkę ś. rzucić. Troc. Rzucić ś. do ucieczki. Zmusić nieprzyjaciela do ucieczki. U. do Egiptu. U. Mahometa (= *hedzira*). 2. *miejsce, dokąd uciekają, ostaja, schronienie, schronisko, kryjówka, przytułek*: Chaty nasze staną ci ś. ucieczką. L. Dwór jego zawsze był ucieczką poczciwych ludzi. Troc. Władysław zamek szremski, żeby więcej nieprzyjacielowi jego ucieczki nie czynił, w popiół obrócił. Błaż. Ucieczki publiczne, gdzie pojąć nie wolno. Troc (= *miastu wolne, azyla*). Zakładał Mojżesz miasta ucieczki, aby tam uciekał, kto zabije kogo nieumyślnie. Bud. U. dla zwierząt, legowisko. L. 3. *obrona, deska ocalenia, ratunek, środek ostateczny*: Prawo winno być ucieczką słabych. Przen. (o M. Boskiej): Ucieczko grzesznych, módl ś. za nami!

Ucieczkowy przym. od Ucieczka. L.

Ucieczny, do ucieczki skłonny, uciekający byleczego, lekliwy, tchórzliwy, pierzchliwy: Prowadź chłopią do sieci, od strachu bezpieczną, rączą a pilną, k temu nieucieczną. Biel.

[Uciek, u, Im. I] p. Ucieczka: Lepszy U., niżli dostój. Prz. Dać ś. na U. = *uciec*. W uciekił = *w nogi!* On krzyknął, a ja w ucieki! Wypadł chłop zniennaaka..., puścił ś. za nim, on w uciekił Ork.

× Uciekacz, a, Im. e I. p. Uciekinier: U., zbieg. Kn. 2. [U.] *członek służący do uciekania*: Ręce porywaace, nogi uciekace.

Uciekać, a, aI i U. ś. p. Uciec.

Uciekanie, a, blm., czynność cz. Uciekać.

Uciekanie się, a ś., blm., czynność cz. Uciekać ś.: U. ś. do czego. Troc.

Uciekinier, a, Im. rzy, [Ucikinier], × Uciekacz ten, co ucieka a. uciekił, zbieg, dezert: U. z placu boju powstańców r. 1863-go. Za uciekinierem wysłano listy gończe. Możnaść zdobycia wiedzy fachowej w szkołach rolniczych odciągnie część uciekinierów wiejskich na bruk wielkomijski.

Uciekinierka, i, Im. i I. forma ż. od Uciekinier: 2. × U., Uciekinierstwo blm., *uciekanie, zbiegowstwo, dezercja*: U. finansowa rozszerza ś. u nas.

Uciekinierski przym. od Uciekinier.

Uciekinierstwo, a, blm., p. Uciekinierka.

× Uciekly ubiegly, miniony, przeszly: który uciekił, zbiegły; Hurmem ś. snują bezeceń potwory, z pudła ciekawej ucieki Pandory. Tremb. Już uciekła młodość ma wrócić ś. nie może. Otw. S. Przen.: Matkęństwo dla Melisy nie jest jeszcze rzeczą ucieką. L. (= *straconą, przepadtą, udawemnioną*).

Ucieknąć, nie, naI i U. ś. p. Uciec.

Ucieknięcie, a, blm., czynność cz. Ucieknąć.

Ucieknięcie się, a ś., blm., czynność cz. Ucieknąć ś.

Ucieleśniać, a, ał i U. ś. p. **Ucieleśnić**.
Ucieleśnianie, a, blm., czynność cz. **Ucieleśnić**.

Ucieleśnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Ucieleśnić** ś.

Ucieleśnić, I, II, nied. **Ucieleśniać** zrobić *cielesnym, wcielić, oblec w ciało*; przen.: *zrobić fizycznym, materialnym, realnym, uzmysłowić, wrzeczywistnić*: W każdym żyjącym tworze jest ucieleśniona jedna z opatrnych myśli Bożych. St. wil. U. ś. *stać ś. cielesnym, wcielić ś., oblec ś. w ciało*; przen.: *stać ś. fizycznym, materialnym, realnym, uzmysłowić ś.*: Stała przede mną, jak ucieleśnione piękno. Zap. Tysiąc razy rozbiła dusza moja skorupę mego ciała i ucieleśniła ś. od nowa. Przybysz. We wszystkich postaciach ucieleśniają ś. rozmaite fazy jednego i tego samego prostego procesu dziejowego. Ask.

Ucieleśnienie, a, blm. I. czynność cz. **Ucieleśnić**. 2. p. **Ucieleśnienie ś.**: Umiej i ja cenić honor, jaki na dom mój z ucieleśnienia afektu imci wojewodzica spłynąłby miał. Tet.

Ucieleśnienie się, a ś., blm., niek. **Ucieleśnienie** czynność cz. **Ucieleśnić** ś.

[**Uciemiega**, i, Im. I] ciężar, brzemień, troska.

Uciemieżać, a, ał p. **Uciemieżyć**.

[**Uciemieżający**] *uśmierdzający*: Krople uciemieżające.

Uciemieżanie, a, blm., czynność cz. **Uciemieżać**.
Uciemieżenie I. a, blm., czynność cz. **Uciemieżać**. 2. stan *uciemieżonego, ucisk*.

× **Uciemieżliwie** przys. od **Uciemieżliwy**.

× **Uciemieżliwość**, i, blm., rz. od **Uciemieżliwy**. L.

× **Uciemieżliwy** p. **Uciążliwy**. L.

Uciemieźciciel, a, Im. o ten, *co uciemieża, ciemięzyciel, ciemięzca, gnębiciel, tyran*. L.

Uciemieźcicielka, i, Im. i forma ż. od **Uciemieźciciel**. L.

Uciemieżyć, y, ył, nied. **Uciemieżać** *ucisnąć, przynębić, obciążyć, obarczyć, znękać*: U. podanych, lud podatkami. To duchowieństwo, po wszystkich krajach uciemieżone, ubogie, bez znaczenia, miało przed oczami Polsce przykład na duchowieństwie katolickim wysokiego od ludzi świeckich poważania. Moracz.

Uciemniać, a, ał p. **Uciemnić**.

Uciemnianie, a, blm., czynność cz. **Uciemniać**.
Uciemnić, i, II, nied. **Uciemniać** *zrobić ciemnym, zaciemnić*. Przen.: *Wzywać światłości na objaśnienie uciemnionych kawalerów*. L.

Uciemnienie, a, blm., czynność cz. **Uciemnić**.

Ucieniać, a, ał p. **Ucieniaować**.

Ucienianie, a, blm., czynność cz. **Ucieniać**.

Ucienić, i, II p. **Ucieniować**.

Ucienienie, a, blm., czynność cz. **Ucienić**.

Ucieniować, uje, ować, **Ucenić**, nied. **Ucieniać** *wydatnić cieniami, porobić, poddawać cienie, pocieniować, wycieniować*: U. rysunek.

Ucieniowanie, a, blm., czynność cz. **Ucieniować**.

Ucieracz, a, Im. e I. ten, *co uciera*: U., ten, *co uciera*, np. świece. L. 2. [U.] p. **Ucieraczka**.

Ucieraczka, i, Im. i I. a. **Ucieradło** = a) *ścierka do ucierania*. St. wil. b) *szczypta do świec*: U., kleszczyki, którymi świecom nosa ucierają, *emuncatorium*. Mącz. U., *nożycki do świec*. Kn. 2. [U., **Ucieracz**, **Ucierák**, **Ucírák**, **Uciércák**] *ręcznik*.

Ucierać, a, ał i U. ś. p. **Utrzeć**.

Ucieradło, a, Im. a p. **Ucieraczka**.

[**Uciérák**, a, Im. I] p. **Ucieraczka**.

Ucieralny I. *dający ś. ucierać*. 2. *służący do ucierania*. L.

Ucieranie, a, blm. I. czynność cz. **Ucierać**. 2. *apt. proszkowanie leków suchych* (trituritio).

Ucieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Ucierać** ś.

[**Uciércák**, a, Im. I] p. **Ucieraczka**.

† **Uciernić**, i, II *ukoronować cierniem*.

† **Uciernienie**, a, blm., czynność cz. **Uciernić**.

Ucierpieć, i, ał, † **Ucierpieć** I. *użyć cierpienia, nacierpieć ś., wycierpieć*: Wiele ucierpiał od ran.

Co ja z nim ucierpieł! (= *co ja z nim znosić muszę!*). Jazda wiele ucierpiała w tej kampanji. Moehn. 2. *ponieść skodę, ujmę, stracić, zostać uszkodzonym, nadszarpiętym*: U. na słowie, zdrowiu, majątku. Interesy jego wiele ucierpiał. Budynek ten wiele ucierpiał od kul nieprzyjacielskich. 3. † U. *zakończyć cierpienia, przestać cierpieć, skonać z cierpień*: Rzymski kościół zgadza ś. z nami, iż P. Chrystus w piątek ucierpiał. Smotr.

Ucierpienie, a, blm., czynność cz. **Ucierpieć**.

† **Ucierpiwać**, a, ał *znosić, cierpieć, tolerować*: Aczkolwiek do tego czasu JKMoś z przyrodzonej łaski i dobroćliwości swojej raczył tego U. Mac. S.

† **Ucierpiwanie**, a, blm., czynność cz. **Ucierpiwać**.

† **Ucierzchenie**, a, blm., czynność cz. **Ucierzchlić**.

† **Ucierzchlić**, i, II *osnęć a. dąb = przeciąć na nich korę wraz z miazgą drzewa na prui stojącego, aby uszło*. Skr.

Uciesać, sze, sał p. **Uciosać**.

Uciesanie, a, blm., czynność cz. **Uciesać**.

Ucieszać, a, ał i U. ś. p. **Ucieszyć**.

Ucieszanie, a, blm., czynność cz. **Ucieszać**.

Ucieszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ucieszać** ś.

Ucieszenie, a I. blm., czynność cz. **Ucieszyć**. 2. p. **Uciecha**: [Setne z tego U.]

Ucieszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ucieszyć** ś.

† **Ucieszeńszy** st. w. od **Ucieszny**: Gra była ucieszeńsza, kiedy z umiejętności grają, aczby mógł zawsze zwyciężyć, dasz im zawsze wygrać. L.

† **Ucieszne**, ego, blm., p. **Uciecha**. Żona może być złą nie tylko w ucziwym, pożytecznym, ale też i w uciesznym mężowym, iż go nau-myślnie gniewa, na złość mu co czyni. Petr.

Ucieszenie przys. od **Ucieszny**: Wszystko nie tylko słownie, wspaniale, ale i U., przyrodnie, przystojnie. Grab. P. U. żartuje, rzekł. Troc (= *żartobliwie*). Napatrzyłeś ś. U. Troc.

× **Uciesznik**, a, Im. cy *człowiek ucieszny, żartowniś, śmieśzek, facecjonista*. Troc.

Ucieszo (jako orzeczenie) *ucieszna rzecz*: U. było patrzeć na to. Troc.

Ucieszność, i I. blm., rz. od **Ucieszny**. L. 2. [U., Im. I] p. **Uciecha**: Jagna puczerwieniła z ucieszności.

Ucieszny, † **Ucieszony** I. *sprawiający uciechę, rozkoszny, wdzięczny, setny, luby, przyjemny, słodki*: Bogaetwa z mądrością ucieszne. Kn. Będą zabawy, rozmowy ucieszne, to o tym, to o owym. Zbył. U. człowiek, ucieszne pismo. Troc. Polowanie jest ucieszną rozrywką. Troc. **Uciesznys waszeć**, że z nim mówić nie chceś. Troc (= *dobryś sobie, zabawny*). Ot ś. z tego śmieję, że mi ś. wszystko widzi śmiešno, co ś. dzieje, i wy nawet uciesz-

ni. Min. Ucieszna śpiewaczko, Safo słowieńska! Kochan. Kończy żartem, bo też jest U. L. Materja śmiechu jest to rzecz śmieszna; ucieszna zaś rzecz jest to, która uciechę przynosi; jakoż śmiech jest naturalnym znakiem jakiegoś ukontentowania. Dudz. Krotochwilny, żartowny, przyjemny. U. człowiek nie zepsuje dobrej myśli. Kn. Hołota bawi ś. uciesznym widokiem zapasów o każdy większy bocheneczek zrzucony. Gaw. 2. [U.] *uradowany, zadowolony, kontent*: Już wszystkie córki takie ucieszne, takie kontente! 3. *pocieszny, zabawny, komiczny, śmieszny, humorystyczny, figlarny, swawolny, jowialny, krotochwilny, żartobliwy*: Ucieszne są zwierzęta małpy. Haur.

Ucieszony i. im. od **Ucieszyć**. 2. † U. p. **Ucieszny**: Wdzięcznej, ucieszonej, niepospolitej dziełczyni, Orszuli Kochanowskiej. Kochan.

Ucieszyciel, a, lm. e ten, co *uciesza a. ucieszył, pocieszytel*: Sromota, kto odbieży w zły raz przyjaciela, gdyby mu miał być wtenczas za ucieszyciela. Ryb. J.

Ucieszycielka, i, lm. i forma ż. od **Ucieszyciel**. L.

Ucieszyć, y, ył, nied. **Ucieszać** *sprawić komu uciechę, pocieszyć, uradować, ukontentować, zadowolnić, rozradować, uweselić, rozweselić*: Słońce świat uciesza i po wszystkie wieki ucieszać będzie rzeczy żyjące i ciepłem swym i światłością. Otw. Pijanego obietnica, ubogiego wczas, a skąpego hojność nie zawsze ucieszą. Rys. Wielec mię list twój ucieszył. Troc. U. ś. i. *pocieszyć ś., uradować ś., uweselić ś., być radym, mieć uciechę, ukontentować ś.*: Ze złego zbioru potomek ś. nie ucieszy. Falib. (= *niewielką będzie miał obradę, pociechę*). Ucieszył ś. Jetro z tego wszystkiego, co jedno Pan uczynił ludu izraelskiemu. Leop. (był wdzięczen tego wszystkiego. Leop.). Ucieszyłem ś. z twego powodzenia. Troc. [Ucieszył ś. temu posiłkowi]. Uśmiechała ś. jakoś, mówiąc o tym, i miała twarz bardzo ucieszoną. Bał. 2. *użyć uciechy, nacieszyć ś.*: U. ś. dowoli. Troc. [Kiedy ja was (włosy) czeszę, z wami ś. ucieszę].

† **Uciesić**, i, ił *umazać, unurzać, zagwazdać, uwalac, zaświechtac, zawałac, ubrudzić*: Trudno, technawszy ś. masy, nie U. Wad. Noga twoja nie ucieszyła ś. przez te 40 lat. Bud. (nie opady z nóg twoich bóty, zaczem nie pomazałeś nóg. Bud.).

Ucięcie, a, blm. i. czynność cz. **Uciąć**. 2. *chir. odjęcie zapomocą noża, amputacja* (amputatio). 3. *gór.*: U. pokładu, warstwy, żyły = *zakonczenie ś. ich raptowne, urwanie ś. ich w danym miejscu*. Łab.

Ucięto *przys. od ucięty*. Przen.: *krótko, ucinkowo, zaciąwszy ś., nie skończywszy, nie dopowiedzawszy, urywkowo*: Przecz ś. zmiesza? przecz mi tak U. odpowie? Sł. wil.

× **Uciązać**, a, ał p. **Uciążyć**: Wojsko szwedzkie, przestając na żołdzie swoim, mieszkaućów U. nie będzie. Szaj.

× **Uciążanie**, a, blm., czynność cz. **Uciążać**.

× **Ucięzenie**, a, blm., czynność cz. **Uciążyć**.

× **Uciążyć**, y, ył p. **Uciążyć**. B. Sz., Głos.

[**Uciakinier**, a, lm. rzy] p. **Uciakinier**: Byli to po największej części uciakinierzy z dolin. Ork.

[**Ucin**, a, lm. y] myśl. *pieniek żelazny do strzelby na dźwiż, zaostrzony w jednym końcu*.

Ucinacz, a, lm. e *obcegi do ucinania ufnali*. Łab.

Ucinać, a, ał p. **Uciąć**.

Ucinanie, a, blm., czynność cz. **Ucinać**.

Ucinek, nku, lm. nki i. *ściniek, okrawek, skrawek, obrzynek*: Dobry rzemieślnik mało ucinoków uczyni. Kn. Wyciąwszy drzewo, urobił z niego naczynie, a zasię U., który ś. ninaoz nie ugodził, i pień sękowaty wykształtował na podobieństwo człowieka. B. B. 2. *mały kawałek pozostały, szczątek, ulamek, urywek, fragment*: Trwożył ich czasu mały U., w którym szykować ś. mieli. Błaż. (*punctum temporis*. Krom.). Księgi tej o portach morskich ucinki Plinjusz nam doehował. Wyrw. Przywodzi ucinki listu Frydryka, księcia szląskiego. Nies. Rohatyńskie starostwo, o czym U. listu królewskiego położył Okolski. Nies. Ucinki słów = *dźwięki, zgłoski odebrane*. Dech mi gwałtem zacieśniony ucinki słów wypycha. Brud. Z zału już same ucinki słów lamie. L. Słucha, jak ucho powtarza ucinki słów wyrzeczonych. L. 3. *Ucinki = ucięte końce sosników*. Sł. wil. 4. × U. *ubytek, uszczerbek, umniejszenie, niedostatek, brak*: Przedtym a. z przyczynkiem a. z ucinkiem sakramenta święte podrzucali ludowi, teraz cało i zupełne bywają rozdawane wierzącym. Zigr. 5. × U. *miejsce ucięcia, sznit*. Kn. Jesliby pytania swego na grzbiecie moim chciał ucinki czynić, nie wiem, coby ś. wtenczas działało. 6. *przen. przycinek, przytyk, przymówka, traf*: Zawsze ma jakiś pieprzyk w swoich ucinkach. L. Owe ucinki ciemne do zrozumienia u wielu już w modzie. L. 7. *strug do kopyt końskich, obeina cz.*

Ucinka, i, lm. i *gór.*, w kopalniach węgla kamiennego, *część ugi od wierzchu naprzód wybierana*. (p. Noga). Łab.

[**Ucinki**, ów blp.] *uroczystość ucięcia warkocza pannie młodej*.

Ucinkowy i. *przerzywany, nie perjodyczny, urywany, urywkowy*: Styl U. Dykeja jego była ucinkowa, krótka, jakby przeciskana przez zwarte zęby. Gaw. 2. *przycinkowy, uszczypliwy, kostyczny, szydarczy*: Ton U. A do tego tak doweipna, tak miła, tak ucinkowa, że raz ją widziałwszy, o niej zapomnieć niepodobna. Rzew. (= *cięta*).

Ucios, u, lm. y *bud.*: U., ukośne brzegu w dół a. pod górę śeiosanie, jak tarcie dla połączenia ich na zakładkę. Podesz.

Uciosać, esze, osał, **Uciosać** *urobić, uformować ciosaniem, wyciosać*: U. bałwana z drzewa.

Uciosanie, a, blm., czynność cz. **Uciosać**.

Uciosowy rzem., przym. od **Ucios**, *ścięty na ucios, ukośnie pod kątem*: Węgielnica uciosowa = *uciosówka*.

Uciosówka, i, lm. i *rzem. węgielnica uciosowa*.

† **Ucirpieć**, i, ał p. **Ucierpieć**.

† **Ucirpienie**, a, blm., czynność cz. **Ucirpieć**.

Ucisk, u, lm. i i. *uciśnienie, uciskanie, przycisk, gniecienie, tłoczenie, ciężar*: U. prasy. Nie wiem, skąd dziś na sereu U. taki czuję, który zwykłe bliżkiemu nieszczęściu przodkuje. L. U. serca, żalność, ból serdeczny, smutek. Bobr. Tu ścigają, uciekają, ówdzie zabijają, imają konie i ludzie w ucisku, tam ciężko zranieni ani uciekać, ani ś. ratować nie mogą. Pilch. Trzeszcząca szruba przykre gdy skrzypy wyduje, że ja tyka mój U., bolejąc wyznaje. Toł. Słyszałem głos jakoby tej, która ś. przy rodzeniu pracuje, uciski jakoby sześcińdziałki. Leop. (utyskiwanie, stękanie. L.). 2. *przen. uciemiężenie, zgnębienie, przygnębienie, udręczenie, opady, prześladowanie, opresja*:

Tyla zewsząd ucisków, że wybrnąć nie można: głód, ubóstwo, pogarda, sromotność, niesława. L. Droga do nieba tylko przez uciski. L. Serce moje nie oprócz ucisku z tej tak sromotnej zbrodni nie odniosło w zysku. L. Ciało może być wolne od wszelkich przykrości, gdy tymczasem dusza zostaje w uciskach. L. W wielkim żyjemy ucisku. Troc. U. cierpię. Troc. 3. chir. *przyciskanie, uciskanie zapomocą palców lub właściwego narzędzia* (pressio s. compressio), 4. fizj. *uczucie ucisku, wrażliwość na ucisk, zmysł ucisku*: Czucie dotyku, ucisku, temperatury i bólu. 5. patol.: Porażenie z ucisku, siniak z ucisku, zanik z ucisku a. uciskowy, zniekształnienie z ucisku a. uciskowe. U. na mózg.

Uciskacz, a, lm. e l. ten, co uciska, uciemięźczytel, gnębiiciel. 2. chir., p. Krępulec: U. tętniczy. U. żyły szyjnej.

Ucisnąć, a, ał p. Ucisnąć.

Ucisnąć, a, lm. a chir., p. Krępulec, **Ucisnąć przys.** od *uciskający, uciskający*: Ból wasz własny nie da ś. wam tak uciec U. i przygnębiająco. Krasz.

Ucisnąć, a, blm., czynność cz. **Ucisnąć, ucisk**: U. tętnic naczykiem (uncipressura).

Uciskowy l. przym. od **Ucisk**. 2. chir.: Opatrunek U. a. uciskający. Sonda uciskowa a. sprężysta. 2. patol.: Martwica uciskowa (necrosis e decubitu). Zanik U. a. z ucisku. Zniekształnienie uciskowe.

Ucisły l. × U. *obcisły, ciasny, uciskający, uwięrający, gniotący*. Sł. wil. 2. † U. *ucisłony, uciemiężony*: Obległ nas nieprzyjaciel już na wszystkie strony, a niemasz ucieślejszej snadź żadnej korony. Rej.

Ucisnąć, śnie, śnął, nied. **Ucisnąć** l. *nacisnąć, przycisnąć, ugnieść, ugniść, przyłoczyć, przyduć, przyprześć, przygnieść; obciążyć, obarczyć*: Ucisnąć mię trzewik. Kn. = *uwiera, gniecie, pije, dolega* mi. Nie wiesz, gdzie mię trzewik uciska. Troc. Ładownemi rzeki uciskał komiegami. Koch. W. 2. przen. *uciemiężyć, zgnieć, przygnieć, udrczyć, znękać*: Stefan ucisnął Włodzimierza na Przemysłu tak bardzo, aż musiał pokoju prosić. Stryjk. Gdzie część obywatelów może bezkarnie uciskać drugą, tam już niemasz wolności. Djar. gr. Mieszkańców uciska niedola. L. Widok ten serce moje uciska. (= ścisła). Nie uciskaj mojej słabej duszy. L. Uczyni mi sprawiedliwość, bom ei jest wielką krzywdą ucisniona. Wer. Kato myśli swoje sprawami ucisnioną a ufrasowaną winem zwykli chłodzić. Kosz. Żal ucisnionej niewinności przechodzi przysłowiem z stulecia do stulecia. Szaj. Najdotkliwszy cios ucisnął srodze jego duszę. Śniad. Chęć, aby P. Bóg uciskających bez litości od ucisku uwolnił. Rzew. Żal coraz większy serce mu uciskał. Rog. 3. × U. *cisnąwszy ubić, ugodzić*: Cisnął, cisnął, ale tylko trzy ptaki ucisnął. Troc. 4. × U. *cisnąwszy ufrącić*: U. zez, es, urzucić. Kn. Ucisnąłeś zez. Troc. 5. chir.: Opatrunek uciskający = *wywierający nacisk, naciskający*. 6. lek.: Tętno ucisnione (pulsus oppressus).

[**Ucis**, y, blm.] p. **Uciszenie**: Upraszam o U. (w oracji weselnej) (= *proszę o głos*!).

Uciszać, a, ał i U. ś. p. **Uciszyć**.

Uciszenie, a, blm., czynność cz. **Uciszać**.

Uciszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Uciszać** ś.

Uciszenie, a, blm. l. czynność cz. **Uciszyć**. 2. a. [**Ucis**] *cisza, spokój, spokojność, zastój, równo-*

waga: Rozkazał wiatrom i morzu, i stało ś. U. wielkie. Wuj. Po burzy U. U. powietrza, umysłu. Troc. U. morskie. Troc.

Uciszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Uciszyć** ś.

Uciszyć, a, lm. e ten, co ucisza.

Uciszyć, y, ył, nied. **Uciszać** *zrobić, że coś*

ucichnie, przywrócić ciszę, uspokoić, uskromić, uśmierzyć: Uciszył wrzawę. Wor. U. burzę, morze. Słuchaj w ciszy powietrznej, czy echo tego hymnu, który mi serce uciszał, nie drga dotąd w kryształowej atmosferze? Słow. Ten rozruch uciszył swoją namową. Troc. U. ś. *ucichnąć, umilknąć, uspokoić* ś.: *przycichnąć, przycisnąć* ś.: Kazał wszystkim U. ś. Troc. Powietrze, morze ś. ucisza. Troc. Wiatr ś. ucisza. Troc. Uciszyło ś. uciekło na ulicy. Troc. Uciszone ś. zwolna. Miek.

Uciszenie, a l. a. **Uciszenie**, blm., czynność cz. **Ucisnąć**. 2. *stan uciszonego, ucisk*. Głos. 3. *boleść, ból, dolegliwość, udrczenie*: Niewiasta, gdy rodzi, smętek ma; lecz gdy porodzi dzieciątko, już nie pamięta uciszenia. Skar.

Uciszenie, a, blm., p. **Uciszenie**.

[**Uciuk**, a, lm. l] *żelazko* (np. *krawieckie*) do prasowania, bez duszy, z rączką zakładaną.

Uciułać, a, ał *uszkładać ciułaniem, zebrać, zaoszczędzić z trudnością, naskładać, ulabudać, dochrapać* ś. do czego: U. trochę grosza. Żyjemy skromnie tym, cośmy za dobrych czasów uciułali. Węg. Grosz, który całego życia pracą uciułał dla dzieci. Kor. [U. ś.] *napracować* ś.

Uciułanie, a, blm., czynność cz. **Uciułać**.

[**Uciułanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Uciułać** ś.

Uciupać, a, ał *uciąć dółtem blachę lub sztabkę żelaza*.

Uciupanie, a, blm., czynność cz. **Uciupać**.

[**Uciupnąć**, nie, nął] p. **Cupnąć**.

[**Uciupięcie**, a, blm.] czynność cz. **Uciupnąć**.

[**Ucknąć**, nie, nął] l. *znaleźć węchem, zwęszyć, zwąchać*: Pszczoła zaraz ucknie, dze miód. 2. a. [U. ś., **Ucnąć** ś., **Utsnąć** ś.] l. *sprzyskrzyć* ś., *znudzić* ś.: Chłopu ś. ucknęno chodzić do tego prosa. 2. a. [U. ś.] *gniewać* ś.: Ucknie ś. = *będzie* ś. *gniewać*.

[**Ucknienie**, a, blm.] l. czynność cz. **Ucknąć**.

2. *ckliwość*. Troc. Bez ucknienia pracował. Troc.

[**Ucknienie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ucknąć** ś.

† **Uciec**, i, ał p. **Uciec**: Całe miasto zgorzało, dom jeden uciał. Chr. Zrzucą znak hetmański, chcąc nieznanym U. w kupie ludzi. Chr.

† **Ucienie**, a, blm., czynność cz. **Uciec**.

[**Ucnąć się**, cnie ś., **cnął** ś., **cnęła** ś. a. **ota** ś.]. p. **Ucknąć**: Ucnęło ś. kotowi daremne bieganie. Ork. Co ja im ś. tu napatrzę, a nigdy mi ś. nie uenie. Ork. Ale sie mu i tak uciało na świecie, i sam sie ze świata zgładził.

[**Ucnienie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ucnąć** ś.

Ucnotliwić, i, il *zrobić cnotliwym*. Wor.

Ucnotliwienie, a, blm., czynność cz. **Ucnotliwić**.

[**Ucofać się**, a ś., ał ś.] *użyć karykaturalnie*.

[**Ucofanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ucofać** ś.

Ucudnić, i, il *zrobić cudnym, cudownym; upięknąć*: Młoda żona myślą szczęścia uendniona. Sł. wil.

Ucudnienie, a, blm., czynność cz. **Ucudnić**.

† **Ucuglować**, uje, uwał *ubrać w cugle, zaopatrzyć w cugle, włożyć cugle, okiełznać*: Wenus na wozie

swym z dwiema ucugłowaniami gofębicami w złociwym uchodziła obłoku. L.

† **Ucugłowanie**, a, blm., czynność cz. **Ucugłować**.

Ucukrować, uje, ował, **Ucukrzyć** *usypać cukrem, zaprawić cukrem dostatecznie, osłodzić; ocukrować*. L. Przen.: *uprzyjemnić, osłodzić, uczynić znosi-niejszym, złagodzić*: Może chciało polityką nadrobić i zawód postłowi U. Sienk.

Ucukrowanie, a, blm., czynność cz. **Ucukrować**.

Ucukwienie, a, blm., czynność cz. **Ucukrzyć**.

Ucukrzyć, y, ył p. **Ucukrować**.

Ucumować, uje, ował I. [U.] *wzmocnić silnie, przymocować*. 2. fl. cumq̄ = *powozem statek u brzegu uwiązać*. Otw.

Ucumowanie, a, blm., czynność cz. **Ucumować**.

Ucybulizować, uje, ował żart. (o Żydach) p. **Ucywilizować**.

Ucybulizowanie, a, blm., czynność cz. **Ucybulizować**.

Ucywilizować, uje, ował, żart. (o Żydach) **Ucybulizować** *wyprowadzić ze stanu pierwotnego, ze stanu natury; uobyczać, oświecić, nauczyć żyć w społeczeństwie, okrzesać, oglądzić, wypole-rownąć*. U. ś., *wyjść ze stanu natury, uobyczać ś., otrzeć ś. między ludźmi, okrzesać ś., oglądzić ś.*

Ucywilizowanie, a, blm. I. czynność cz. **Ucywilizować**. 2. *cywilizacja, oświata, oglada, obyczaje*. **Ucywilizowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ucywilizować** ś.

× **Ucz**, y, lm. e *postępowanie umiejętne, zasadne, metoda (methodus)*. Ś. K. × U. *doświadczenna (methodus empirica)*.

Uczadzenie, a, blm., czynność cz. **Uczadzić** ś.

Uczadzić się, i ś., II ś. *zaczadzić, zagorzeć*.

Uczalc się, i ś., II ś. *czając ś. ukryć ś.; przy- czaić ś.*: Z onego pochopu przyszło ś. cofnąć i U. chłopu przy dawnym okopisku. Biał. Chytrze ś. uczal, ale przecię natury swej psiej nie zatai. Paszk.

Uczajenie się, a ś., blm., czynność cz. **Uczaić** ś.

× **Uczalnia**, I, lm. e *pokój, w którym ś. kto uczy, czyta, pracuje tymczasowo, gabinet*. Śł. wil.

[**Uczaly, łuczaly, wuczaly**] *uczony, wykształcony*: Choć nie jestem U.

[**Uczaplenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Uczaplić** ś.

[**Uczaplić się**, i ś., II ś.] *usiąść i siedzieć niezdarnie, klapnąć*.

× **Uczar**, u, lm. y *to, co czaruje, zachwyca, czar, urok*. Śł. wil.

Uczarować, uje, ował *urzec, uroczyć, zazarować, oczarować*: Zony sułtańskie płacą czarownicom, aby ich nauczyły, jak mają U. cesarza, aby ś. w nich kochał. Star. Oczy rychlej U. mogą, niż która baba ziołmi. Górna.

Uczarowanie, a, blm., czynność cz. **Uczarować**.

Uczasowić, i, II *określić pod względem czasu, oznaczyć w czasie*.

Uczasowienie, a, blm., czynność cz. **Uczasowić**: Indusi nie troszczą ś. o dokładne U. zdarzenia (w historii).

Uczatować, uje, ował *czatując uchwycić, przy- dybać, zdybać, przycapić, przyłapać, ułjęć, upil- nować*: Hetman uczatował czerni nieostrożną, pod tysiąc w pierwospo pozabijał. Tw.

Uczatowanie, a, blm., czynność cz. **Uczatować**.

Uczący, ego, lm. y I. im. od **Uczyć**. 2. rz. *ten, co uczy, nauczyciel*: U. potrzebuje cierpli- wości. Śł. wil.

Uczęstek I. tku, lm. tki = a.) × U. *częstka, udział, dział, udzialek*: Twojej sławy niech mam

U.Troc. b) [U.] *cyrkuł policyjny*: U rodziców panny asesorówny pierwsi w ucząstku obywatele bywali. Orzesz. c) *kancelaria cyrkułu policyjnego*. 2. † U., tka, lm. tkowie *uczestnik*. Głos.

× **Uczęstkować**, uje, ował I. *ująć częściowo, ubrać częstkę czego*. 2. *uczestniczyć, brać udział*: W społeczności angielskiej, która z pomiędzy wszystkich może najwięcej uczestkowała życia historycznego, każdy mający herb doskonale rozumie jego znaczenie. Rzew.

× **Uczęstkowanie**, a, blm., czynność cz. **Uczęst- kować**: Aniby ś. spostrzegła nasza rzplta, już urządzona wewnątrz, jakby ś. i zewnątrz wyniosła uczestkowaniem słupów bisurmańskich. Rzew.

Uczęstkowy przym. od **Uczęstek**.

† **Uczęstwo**, a, blm., p. **Uczęstnictwo**. Ps. flor.

× **Uczęszczać**, a, ał p. **Uczęszczać**: *Uczęsz- czasz mi do gęby, saepe meum os feris*. Kn. (= często o tobie mówię). U. do czego, często czego używać, często co czynić, mówić narabiać, czym. Kn. W cudzych krajach ludzi (do ludzi) uczonych učęszczają. Troc. × U. ś. do czego = *przystępować; przyjmować co*: Ta kobieta nie tak ś. učęszczała do sakramentu, jako ś. godziło. Żąbk.

× **Uczęszczenie**, a, blm., czynność cz. **Uczęsz- czać**.

× **Uczęszczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Uczęszczać** ś.

[**Uczęza**, y, lm. y] *uczenie, nauka*.

× **Uczęciela**, a, lm. owie I. *ten, co uczył a. co uczył, co kogo poważa, czciela*: Wszyscy učeci- elowie jej za nie nie ważą. Bud. (którzy ją w učeiwości mieli. B. G.). 2. *ten, co kogo goś- cinnie podejmuje, częstuje, człowieka gościnnu*: Piast, obywatel kruswieki, był podług mienia swego U. wielki. Błaz. (*hospitalis*. Krom.). Dobry U. tak ma częstować, aby nie nie zostało. Baz. Ks. Górecki był wielki U. gości i na publikach bywał, dobrym winem i samego wojewodę nie- raz częstował. Mat.

× **Uczęcielka**, i, lm. I forma ż. od **Uczęciela**: Prostaczka, gospodarna, ale przedsię wielka w swym domu, jak mówią, gości učcielka. Iż.

Uczęcić, i, II, † **Uczęci** I. kogo, co = *wyróżnić za- szczytnie, okazać, wyrzędzić komu, czemu cześć, zaszczycić, uszanować, poszanować*: Publiczne nasze dysputacje królewską obecnością swoją učcić Birk. Pobitych na placu U. przystało po- winnym pogrzebem. Tw. Św. męczenniczka w nie- bie chwala uczczona. Kulig. Kogo wiek učcił, tego i my powinni szanować. Pot. Starzec siwo- ścią uczczony. Bardz. Człowieka od Boga uczczo- nego i urazonego posządzać śmieją. Wuj. Śmierć ta okraśi i učci moje życie. Filch. Uczęcił mię wzięty swoją. Troc. Zebrani učcili pamięć zmar- łego przez powstanie. Uczciwszy uszy, × **Uczę- ciwszy** ś., × *učciwie mówiąc = z przeproszeniem, za pozwoleniem*. W takiej łachmanie osądzi mię każdy uprzywilejowanym, učciwszy uszy, hydem tego miasteczka. L. Mam, rzezee, učciwszy uszy, sprośny wrzód w zadku. Tremb. 2. *uczestować, ugościć, uraczyć, podjąć, przyjąć, utraktować, ufe- tować*: Wina nie stało, i wstydziłi ś., iż we- zwawszy gości, nie mieli ich czym do końca U. Skar. Ir.: *uczestować, uraczyć, utraktować kogo, dogodzić, dosolić, dać komu*: Dżiki ten żrzebiec, abyś nań wsiadł, učciłby cię, żebyś szyję abo nogi z niego nałamał. Falib.

Uczęcigodnić, i, II *czcigodnym uczynić, uczacnić*: Uczcigodnić życie swe erotami najrzadszemi.

Uczcigodnienie, a, blm., czynność cz. **Uczciogodnić**.

× **Uczciwe**, ego, blm., p. **Uczciwość**. Pot. Na uczciwym karanie odnieść. Vol. (bezecnym zostać. L.). Płomykowski o odsądzenie uczciwego z fransuku w głowę zaszedł. Błaż. Szlachcic, który nie skończywszy służby, z obozu wyjedzie, ma na uczciwym szwankować. Paszk. U. komu przyznawać, którego nie miał, dobrego łoża przywilej albo stan komu dawać, *legitimare, legitimis adscribere*. Kn. (uprawnić. L.). W U. swoje urażony, nie mógł wycierpieć ztemu językowi. P. Koch. Sromotą wzbudzony i od Arganta w U. ruszony. P. Koch. Na jej uczciwym gwałt chcieli uczynić. P. Koch. Tyle mu ś. powolną pokazuje, ile jej U. pozwała. P. Koch. Nie wydał Mielhała. wojewoda wołoski, strzegąc uczciwego swego, boby rzekł: To mnie nie czciło człeka, który ś. do mnie skłonił, wydać. Biel. M. Miłsze jest, kiedy więcej U. kosztuje. Bardz. (sława ciężko zapracowana. L.).

Uczciwie przys. od **Uczciwy**; † **Uczliwie**, [Wutcewe]: U. żyje. Troc. Grosz U. zapracowany (= bez niczyjej krzywdy), U. z niego ś. śmiał i pismo na nim brzydkie mocą wycisnął. Skar. Aktor, pozwany i prokurator u sądu siedzieć nie mają, ale stojąc mają sprawy swe U. odprawiać. Piszą ś. z Objezierza, kędy głowę św. Klemensa papieża U. chowają. Nies. U. go przyjął. Troc. U. ś. z kim zabawiać, posiedzieć, rozerwać, bez odrazy. L.

[**Uczciwiec**, wca, lm. wcy] *człowiek uczciwy, poczciwiec*.

Uczciwość, i, blm., × **Uczciwstwo**, † **Uczliwość**, [Wutcewosc, Ućciwość, Ućciwoś, Ućciwoś, Utściwość] i. rz. od **Uczciwy**: U. postępów. L. U. słów, stanu, urodzenia. Troc. Uczciwości naruszyć. Troc. Uczciwości narodenia przyznanie. Troc 2. a. × **Uczciwe**, † **Ućciwe** *część, honor, dobre imię, dobra sława, godność, poczciwość*: Na hajduki hetmańskie żaden ś. z słowy nieuczciwemi nie ma porywać pod uczciwością. Paszk. (= pod utratą czci). Uczciwości przywrócenie. Troc. Słowo uczciwości = *słowo honoru*. 3. *poważanie, szacunek, część, atencja, adoracja*: Ty Bóg nasz dobrotliwy. co przeciw Tobie u wszech ludzi U. wielką w sereu budzi. Kochan. Niech będzie Jemu wszelaka U. Tarn. (= *adoracja*). Zawszy przystoi żenie w uczciwości mieć męża. Petr. Ślubuję ci miłość, wiarę, U. i posłuszeństwo małżeńskie. Działki, miejcie w uczciwości rodzice wasze, słuchajcie ich, miłujcie je, bójcie ś. ich. Dambr. Świętym U. czynimy i ich wzywamy. Karnk. Mszy świętej w dni święte z nabożeństwem i uczciwością słuchać. Jeśli potykam konsula, nie nie opuszczę co do uczciwości wyrządzenia: zsiędę z konia, zdejmę czapkę, zstąpię z drogi. Warg. O uczciwości przed księdzem arcybiskupem. Herb. Uczciwości większej nad tryumfy i wieńce Rzymianie nie mieli. Warg. U. komu świadczyć. Troc. Z powinna zostaje uczciwością. Troc. Z uczciwości ku Najśw. Sakramentowi. Nies. U. czynią (Japończycy) przyjaciółom, wyjmując nogi z pantofli. Przybyłym postom wielką U. czyniono. Bojał mnóstwo po ławach... by panięciu swemu U. wyrządzali. Piel. Trajanus preceptora swego Plutarcha w wielkiej miał uczciwości. Straciła U. (= *wianek, niewinność, państwo, dziewictwo*). [A ja, stojąc przed imością, trzymam cąpkę z uczciwością]. 4. [U.] *przywiązanie*. 5. [U.]?: A gdy u panien uro-

cystość była, msa sie odparowała, gdy z procesją po Toruniu śli, U. nieśli.

× **Uczciwstwo**, a, blm., p. **Uczliwość**: Nie mógł zdobyć ś. na odwagę postawienia uczciwstwa swego, jako czynu. Jeż.

× **Uczciwszy się** (Troc) p. **Uczció**. **Uczciwy**, † **Uczliwy**, [Ućciwy, Ućciwy, Wutcewy] i. *rzetelny, sprawiedliwy, sumienny, słuszny*: Uczciwe słowo. Troc. Nie może być uczciwe, co jest niegodziwe. Min. Rzadko rzecz uczciwa bez pożytku bywa. Rys. Gdy zwiezie w brogi, a znowu zaś wsieje, drugiego żniwa uczciwe nadzieje. Klon. Człowiek U. Miara uczciwa. Stuga, kupiec, zarobek U. Uczciwe rzemiosło. Pracą i uczciwym przemysłem pomnaża ś. majątek. Kras. 2. *poczciwy, prawy, szlachetny, zacny, godny, szanowny, przystojny, czcigodny, nieposzlakowany, niepodejrzany; cnotliwy, moralny, niewinny, skromny, honorowy*: Kobieta uczciwa (= *porządnego prowadzenia, niepodejrzanych obyczajów*). Ludzie uczciwi dlatego ś. pospolicie wespół zgromadzają, ażeby wzajemną rozmową mogli z zabawą naukę połączyć. Kras. 3. *nałęczony, przystojny, porządnny, przyzwolny, godny*: Uczciwe miał wychowanie. Troc. U. pogrzeb. Uczciwe przyjęcie. Dekretowi (sądowemu) żadna strona słowy nieuczciwemi przysganiać nie ma. Skr. (= *nieparlamentarnemi*). Żadnych uczciwych sukien nie mam. L. Ja ś. dziś mam prezentować w miejscu pańskim, a sukien uczciwych nie mam. L. Skądże Grekowie sławni zdawna więc bywali, jedno iż ś. w naukach uczciwych kochali. Kob. Przen.: *wielki, porządnny, potężny, rzetelny, łęgi, co ś. zowie*: U. mrok był. (iliń. U. kawał drogi. Uczciwa poreja (= *chrześcijańska, suta, obfita*). [Ma on U. rozum]. 4. [U.] *dobry*: Uczciwa wódka. 5. tytuł: *słowny, szlachetny; wielebny*: Uczciwa rada miejska. P. cheł. Zboże drożej nie ma być przedane, niż uczciwa rada ustawiła. P. cheł. Postanowienie z uczciwym panem Balerem Końcem, mieszczaninem. Zał. S. Niektórzy z pośród uczciwych niedawno jeszcze wyszli z mieszczanstwa. Krzyw. Gmin bartny, mieszkający na puszczy i używający przydomku U. Krzyw. Przez ręce uczciwego w Panu Chrystusie ojca biskupa kujawskiego, kanclerza koronnego. Herb. Działo ś. przy najuczciwszych i uczciwych w Panu Chrystusie ojca i panaach: arcybiskupie i prymasie, przy arcybiskupie lwowskim, przy wrocławskim, przy poznańskim i t. d. biskupach. Herb.

Uczozenie, a, blm., czynność cz. **Uczoić**: Z wielkim uczozeniem zawsze był przyjęty. Rzew.

Uczelnia, i, lm. e i. a. × **Uczelnica**, *krzesło nauczycielskie, katedra akademicka*. Śl. wil. 2. a. † **Uczylisko**, *szkoła, zakład naukowy*.

× **Uczelnica**, y, lm. e p. **Uczelnia**.

Uczelny *do uczenia służący, naukowy*: Warsztat U.

1. **Uczenie**, a, blm. i. czynność cz. **Uczyć**. 2. † **U. nauka, wiedza**. Ps. flor. Markus Waro., wielkiego uczenia człowiek. Biel. M. Miał Jan Olbracht U. niezłe i bawit ś. czytaniem. Biel. M. Miał Jan Firlej U. niezłe. Biel. M. Był człowiek cichy, wszakoż wielkiego uczenia. Papr. Miał wielkie U. tak w biegu niebieskim, jak w innych pismach. Biel. M.

2. **Uczenie**, † **Uczonie** przys. od **Uczony**; × **Ucznie**: Pisma swoje główno im czytał, abo z niemi U. rozprawiał. Pilch.

× **Uczeniec**, ńca, ńcy a. ńce *uczony, mędrzec, erudyt*. Śl. wil.

Uczenie się, a ś., bkm., czynność cz. **Uczyć ś.**: U. ś. czego. Troc. Bez uczenia ś. najmędrszym został filozofem. Jabł.

Uczenica, y, lm. e p. **Ucennica**.

[**Uczenik, a**, lm. cy] p. **Uczeń**.

Ucennica, y, lm. e, **Uczenica** forma ż. od **Uczeń**: Ojca błogosławionego uczenicą ś. stawszy, w drodze Bożej i łaski Jego postępuje. Sw. Tekla, U. św. Pawła. Skar. Najśw. Panna, wielka U.; żadna tak mistrza tego, Pana naszego, nauki nie chowała. Skar. Wierni Jezusa uczniowie i uczenice. Skar. Dawnym i dzisiejszym uczenicom moim poświęcone. Kme.

× **Uczennie** przys. od **Uczeny**; **Uczliwie, L.**

× **Uczenność, i**, bkm., rz. od **Uczeny**; × **Uczliwość, L.**

× **Uczeny**, × **Uczliwy** *chętny do nauki, ochoczy do nauczania ś. czego, L.*

Uczeń, cznia, lm. **czniowie a.** × **cznie**, [**Uczenik**] *l. ten, co ś. uczy pod kim, co chodzi do szkoły*: U. szkółki = *bakalarz, żak*. U. gimnazjum = *gimnazysta*. U. uniwersytetu = *student, akademik, wychowaniec uniwersytetu*. U. seminarjum = *wychowaniec*. U. czyj = *wychowaniec, chłop, pupil*. Kto nigdy uczniem nie był, ten mistrzem nie będzie. Bud. B. Dość jest uczniowi podobać ś. mistrzowi. Kn. U. podczas mistrza przechodzi. Kn. U. klasy trzeciej. Między niemi twój przyjaciele, uczniu. Mick. Mnie liceyli książdca profesor między słabe uczniu. Syrok. 2. *wyznawca, zwolennik*: Uczniowie Chrystusa Pana. Troc (= *apostolowie*). U. Sokratesa, Platona, Rafaela. 3. *praktykant*: U. aptekarski. U. w handlu. U. rzemieślniczy = *terminator, praktykant, chłopiec od rzemieślnika*.

Uczeńszy st. w. od Uczony.

Uczep, u, lm. y l. a. **Dwuząb** bot. (*bidens*) *roś. z rodziny złożonych*. Gatunki: U. trzydzielnny (*b. tripartita*). U. zwisty a. pochyły niek. Wilkiem zwany (*b. cernua*). 2. den.: U. zawiasowy = *haczyk u zębów sztucznych*. 3. a. **Czep** rzem. *hak*.

Uczepiać, a, ał i U. ś. p. **Uczepić**.

Uczepianie, a, bkm., czynność cz. **Uczepiać**.

Uczepianie się, a ś., bkm., czynność cz. **Uczepiać ś.**

Uczepić, i, il, nied. **Uczepiać l.** *zaczepiwszy uwiesić; uwiesić, zawiesić, przypiąć*: U. lampę u sufitu, kobiałkę u wozu. 2. [U.] *uwiązać*: Kunia przy nich ucepiuł. U. ś. *chwyciwszy ś. uwiesić ś.; uwiesić ś., czepić ś., uchwycić ś., przypiąć ś.*: U. ś. komu u szyi. Uczepię ś. do poły twoich sukien. Mick. Uczepił ś., jak pehła kożucha. Prz. Przen.: U. ś. kogo, do kogo = *przyczepić ś., przyplutać ś., czepić ś., upatrzeć sobie co do kogo, prześladować kogo, cierpieć co do kogo*: Co stąd zyskasz, ześ moich kroków ś. uczepił? Dm. Powiedz, księżuniu, czegoś do mnie ś. uczepił? Mick. Przen.: U. ś. jakiej myśli = *nie móc ś. z nią rozstać*. Uczepił ś. jak pijany płotu, i nie można mu wybić z głowy.

Uczepienie, a, bkm., czynność cz. **Uczepić**.

Uczepienie się, a ś., bkm., czynność cz. **Uczepić ś.**

Uczepierzenie, a l. bkm., czynność cz. **Uczepierzyć**. 2. lm. a *to, w co ś. kto uczepierzył, fjoki*. Sł. wil.

Uczepierzenie się, a ś., bkm., czynność cz. **Uczepierzyć ś.**

Uczepierzyć, y, yl *ustróić, wystróić, wystrychnąć, wyfjokować, wymuskać*. Sł. wil. U. ś. *ustróić ś., wystróić ś., wystrychnąć ś., wyfjokować ś., wymuskać ś.* Sł. wil.

× **Uczepka, i**, bkm. *uczepienie ś., uchwycenie ś.*: Przebywają wpływ najbystrzejsze rzeki uczepką za ogony końskie. Nar. (= *uczepiwszy ś.*).

× **Uczepnąć, nie, nął** *czupnąć, cupnąć, kucnąć, ukucnąć; przysiąść, zgiąwszy kolana; usiąść po turecku, L.*

× **Uczepnięcie, a**, bkm., czynność cz. **Uczepnąć**.

[**Uczerniały**] *który uczerniał, poczerniał, szcerniał*: Taki na tej twarzy U., jakby od początku tego świata po ziemi chodził. Kon.

Uczernić, i, il *poczernić, umalować, umazać na czarno*: Siwizny nie uczerni grzebień ołowiany. Koch. W. Wszystek ś. czarno ubrał, tarcz mu uczerniono. P. Koch. Drugi, z twarzą uczernioną i językiem z czerwonego sukna, przebrany był za djabła. Orzesz. U. ś. *umalować ś. na czarno, poczernić ś.* Przen.: Tam, gdzie kto inny uczerniłby ś. bezpowrotnie, on ukazywał ś. z minką niewinną, jak anioł. Orzesz. (= *przedstawiłby ś. w czarnych kolorach*).

[**Uczernieć, eje, ał**] *poczernieć, szcernieć*.

Uczernienie, a, bkm. l. czynność cz. **Uczernić**.

2. [U.] czynność cz. **Uczernieć**.

Uczernienie się, a ś., bkm., czynność cz. **Uczernić ś.**

Uczerpnąć, nie, nął *jednotl. Uczerpnąć czerpiąc ując, ubrać; czerpiąc nabrać*: U. trochę wody. L.

Uczerpniecie, a, bkm., czynność cz. **Uczerpnąć**.

Uczerpnięcie, a, bkm., czynność cz. **Uczerpnąć**.

Uczerpnięcie, a, bkm., czynność cz. **Uczerpnąć**.

Uczerpnięcie, a, bkm., czynność cz. **Uczerpnąć**.

Uczerstwienie, a, bkm., czynność cz. **Uczerstwić**.

Uczerstwić, i, il, nied. **Uczerstwiać** *czerstwym zrobić, ułczyć, przywrócić czerstwość, zdrowie; wzmocnić, urzeźwić*: Szukali jada sobie, żeby uczerstwili duszę swoją. Bud. (posiliłi. B. G.). Uczerstw rozum i siłę, wławszy w serce ufność w Boga. Koch. W. Proszę Boga, aby uczerstwiał wszystkim, którzy kładą tamę szerzącej ś. zarazie. Smol.

Uczerstwienie, a, bkm., czynność cz. **Uczerstwić**.

Uczerstwienie, i, il, † **Uczyrwienie** *uczynić czerwonym, urumienić, umalować na czerwono, poczerwienić, zaczerwienić*: Wino może być przyrumienione a. uczerstwione. Trzyc. U. ś. *zająć czerwonością, stać ś. czerwonym, poczerwienieć, zaczerwienić ś., szczerwienić ś., zarumienić ś.*: Tarcz mocarzów uczerstwiała ś. Bud.

Uczerstwienie, a, bkm., czynność cz. **Uczerstwić**.

Uczerstwienie się, a ś., bkm., czynność cz. **Uczerstwić ś.**

Uczesać, sze, sał, † **Uczosać** *grzebieniem uporządkować, ugładzić*: U. włosy, brodę, wąsy, len. U. ś. *uczesać sobie włosy*.

Uczesanie, a l. bkm., czynność cz. **Uczesać**. 2. *układ włosów po uczesaniu, fryzura*: Do twarzy ci takie U. Trudno zrozumieć, jakim sposobem te włosy krótkie i kręcone dają ś. układać w tak misterne U. Sienk.

Uczesanie się, a ś., bkm., czynność cz. **Uczesać ś.**

× **Uczesnik, a**, lm. cy p. **Uczestnik**. Troc.

Uczesnica, y, lm. e p. **Uczesniczka**: Uczestnicą ś. czyni tej winy popełnionej. Birk.

Uczestnictwo, a, bkm., † **Uczestnictwo**, † **Uczestność**, † **Uczestwo**, † **Uczestwo** *uczestniczenie, udział, współudział, współnictwo*: P. Marja wyniesiona jest aż do uczestnictwa bóstwa przez niejaką

niezamierzonosc doskonalsw i lask, jakiej zadne stworzenie nigdy nie dostapilo. Zarn. Zowią sakrament Ciąła Pańskiego uczestnictwem (komunją), bo przezeń stawamy ś. uczestniki Chrystusowemi. Wuj. U. w litkupie zastrzegł. Jord.

Uczestniczenie, a, blm., †Uczestniczenie, Uczestnictwo czynność cz. Uczestniczyć.

Uczestniczka, i, lm. i, Uczestnica forma ż. od Uczestnik; †Uczestnica: Niewiasta jest męża towarzyszką i dóbr jego uczestniczką. L. Leśna różyczka stała ś. szczeniem uczestniczką tłuścioli oliwnej. Skar.

Uczestniczy przym. od Uczestnik; **Uczestny**, †Uczestniczy, †Uczestniczy, †Uczestny, uczestniczący. L.

Uczestniczyć, y, yl, †Uczestniczyć, ×Uczęścić, ×Uczęścić, †Uczęszczać w czym, †czego = być uczestnikiem, mieć, brać w czym udział, należeć do części, należeć w części do czego, być współnikiem, dzielić, podzielać co: Zawsze pracę dzieliłem z nim, za cóż nie powinien byłem U. i w tym zdarzeniu? L. Mickiewicz uczestniczył w tłumnych zebraniach. Chm.

Uczestnik, a i. lm. cy, ×Uczęstnik, ×Uczesnik, †Uczęstnik, †Uczęstek ten, co uczestniczy, ten, co dzieli, podziela co z kim, towarzyszy, współnik, kolega, kompan: Żadne dobro nie jest miłe bez uczestnika. Pilch. U. zbrodni, wyprawy. Był uczestnikiem takiej miłości. Koehan. Collega, towarzysz, U. tegoż urzędu. Mącz. U., który co z kim ma na poły a. winien na poły czego zastępować, partitor. Mącz. Tyś dzielił ze mną wszystkie moje troski, ty też sprawiedliwie będziesz uczestnikiem radości mojej. L. Wszystkich rad jego U. Pilch. 2. ×U. lm. i gram. imiesłów. Kopecz.

Uczestny p. **Uczestniczy**: U. znoju braterskiego. Wor.

†Uczęstować, uje, ował p. **Uczęstować**: Uczęstujwa go a uweselmi ś. z nim. Skar. Zlebyś kogo uczestował. Ocz.

†Uczęstowanie, a, blm., czynność cz. **Uczęstować**.

†Uczęstowanie ś., p. **Uczęstowanie** ś.

†Uczęstniczy p. **Uczęstniczy**. Bz.

×Uczęstnik, a, lm. cy p. **Uczęstnik**. Biel. M., Bobr.

†Uczęstnica, y, lm. e p. **Uczęstniczka**.

†Uczęstnictwo, a, blm., p. **Uczęstnictwo**.

×Uczęstniczka, i, lm. i p. **Uczęstniczka**.

×Uczęstniczy p. **Uczęstniczy**.

×Uczęstnik, a, lm. cy p. **Uczęstnik**. Glos. Rezygnacja, braterska zgoda... zostawiły głębokie wrażenie na umyśle tych, którzy byli świadkami lub uczestnikami zdarzeń. Mick.

†Uczęstność, i, blm., p. **Uczęstnictwo**; Wzbudź serdeczną wdzięczność, daj tego U. K. G.

†Uczęstny i. p. **Uczęstniczy**, 2. Nienczęstny = niepodzielny, nierozdzielny: Najśw. Trójca, ta istota doskonała, jedna w nienczęstnej liczbie jedności. Smotr.

Uczęstować, uje, ował, †Uczęstować i. kogo = uraczyć, ugościć, utraktować, ufetować, podjąć łujnie, gościnnie. Przen.: dać komu uczuć, poczęstować kogo, dogodzić mu, sprawić komu bał: U. kijem (= przeżegnać kijem), słowami. 2. †U. udzielać (communicare). Glos. U. ś. uraczyć ś., ufetować ś., użyć, wyprawić sobie ucztę; przen.: upić ś., użłopać ś.

Uczęstowanie, a, blm., czynność cz. **Uczęstować**.

Uczęstowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Uczęstować** ś.

†Uczęstwo, a, blm., p. **Uczęstnictwo**. Ps. flor.

Uczęszczać, a, ał, †Uczęszczać i. p. **Uczęstniczyć**: Do biesiad nie uczestczaj z postronnemi, ani też często goduj z pospolitemi. Bach. Uczęszczał do ich schadzek. Przyb. Człowiek daje ś. poznać z towarzystwa, w którym uczestczcza. 2. chodzić dokąd często, bywać gdzie stale, odwiedzać często jakie miejsce, bywać gdzie częstym gościem: L. Udaliśmy ś. do galerji mało co uczestczczanej. Niem. Co popłaca, z tym na targ uczestczczają. Fred. M., Troc. Uczęszcza do Św. sakramentów. Troc. (= przystępuje do nich często). Uczęszcza mi do gęby (Troc) = często mówię o nim. U. do szkoły, na wykłady, na kursa. U. do teatru. Była jedna bardzo nabożna niewiasta, która do kościoła uczestczczała. Skar. U. do kościoła. Troc. Do którego gdy uczestczczał... Skar. 3. †U. być w częstym użyciu: Gdy zakon kaznodziejski nastał, ta pieśń była w nim uczestczczana, ale nie głośno śpiewana była. Bir.

Uczęszczalność, i, blm., rz. od **Uczęszczalny**, frekwencja: Rozmiarem jednodniowej uczestczczalności nigdy jeszcze nie dosięgły najliczniejszego dnia wystawy paryskiej.

Uczęszczalny tyżący ś. uczestczczania, frekwencyjny.

Uczęszczenie, a, blm., czynność cz. **Uczęszczać**: Tolerował nieuczestczanie studentów na lekeje. Smol.

Uczęszczany do którego uczestczczają, często odwiedzany: Ulice, teatry, miejscowości uczestczczane.

×Uczęścić, a, ał p. **Uczęstniczyć**. Nie masz ś. skarżyć na te nieszczęścia, gdy ich wszystkich lud uczestcia; gdybyś sam jeden chciał być spokojny, gdy cały naród przywalony. Leszcz.

×Uczęściianie, a, blm., czynność cz. **Uczęścić**.

×Uczęścić, i, il p. **Uczęstniczyć**.

×Uczęścienie, a, blm., czynność cz. **Uczęścić**.

†Uczęstnik, a, lm. cy p. **Uczęstnik**. Orzech.

[Uczkur, a, lm. y] p. **Oczkur**: U., pasek jedwabny siatkowy, z podłużnemi końcami, kutasiki srebrne i złotem niekiedy przerabiane mający, na który spodnie nawlekano i zawiązywano. Got.

[Uczkura, y, lm. y] p. **Oczkur**. Zdr. **Uczkurka**.

[Uczkurka, i, lm. i] p. **Uczkura**.

†Uczliwie, †Uczliwo przys. od **Uczliwy**, uczliwie. L.

†Uczliwo p. **Uczliwie**. Op.

†Uczliwość, i, blm., rz. od **Uczliwy**: Kto wiele przysięga, czyni, że włosy stają na głowie, a nieuczliwość jego czyni zatkanie uszu. Leop. (poswarek jego. B. G., niegodne zachowanie ś. L.).

Uczliwy i, ×p. **Uczenny**. 2. †U. **Uczliwy**: Szaflir kamień czyni człowieka czystym i uczliwym. Sien. (uczci go. L.).

×Uczęłkować, uje, ował ułożyć, zbudować z członków; zaopatryć w członki: Postać doskonale uczęłkowana. Przyb. Piękna osoba niechaj najlepiej spojona i uczęłkowana będzie, niech ma spojenie i członków podziąły całkiem pokryte. Pir.

×Uczęłkowanie, a i. ×U. = a) blm., czynność cz. **Uczęłkować**. b) lm. a uklad, budowa, organizacja: Ma w umyśle cude uczęłkowanie języka. 3. lm. a anat.: †U. stawoskład (Ryszk.) = staw (articulatio).

Uczęłowicząć, a, ał p. **Uczęłowiczyc**.

Uczłowieczanie, a, blm., czynność cz. **Uczłowieczać**.

Uczłowieczenie, a, blm., czynność cz. **Uczłowieczyć**; *antropomorfizm*: Formy pochodne przedstawiają ś. jak następuje: 1. wzięte z form pierwotnych boskich: uczłowieczenia (antropomorfizm), czyli eżtekokształty... Lib.

× **Uczłowiecznić**, i, il *zrobić człowieczym, ludzkim*: Filozofja społeczna powinna U. abstrakcyjny, czysto przyrodzony pomysł socjologii. Kozłow.

× **Uczłowiecznienie**, a, blm., czynność cz. **Uczłowiecznić**.

Uczłowieczyć, y, ył, nied. **Uczłowieczać** uczynić człowiekiem, przedstawić w postaci człowieka: Z miną dużych małp uczłowieczonych. Gaw. Stanowiła rezydencją zezwierzęconego człowieka i prawie uczłowieczonego psa. Dyg. Przen.: Irena była dojrzałą umysłowo i uczłowieczoną. Lt. (= *dojrzałą do godności prawdziwego człowieka*) U. ś. wziąć na siebie postać człowieka, przeobrazić ś. w człowieka; przen.: stać ś. godnym imienia człowieka, wyjść na człowieka, uszlachetnić ś., udoskonalić ś.

Uczniak, a, lm. i leke. od **Uczeń**.

[**Ucznica**, y, lm. e] p. **Naucznica**.

× **Ucznie naukowo**, uczenie, umiejętnie i zasadnie, metodycznie (methodice).

Uczniowski przym. od **Uczeń**: Bluza uczniowska. Popis, mundur U. Po uczniowsku przys. sposobem, trybem uczeni; jak uczeń.

Uczny 1. (o zwierzętach) przyuczony, przyuczony, włożony, wytresowany. 2. × U. *umiejętny i zasadny, metodyczny* (methodicus). 3. [U.] *uczony*: Ja nie uczna. Wysp.

Uczolgać się, a ś., ał ś. *ujść czolgając ś.*: Leniwiec jeszcze powolniejszy daleko nad zółwia w chodzeniu, bo ledwo na łokieć przez dzień uczolga ś. Chm. B.

Uczolganie się, a ś., blm., czynność cz. **Uczolgać ś.**

Uczonek, nka, lm. *nkowie* żart. *uczony, mędrzec*, *mądrala*: Jeden U. mieni, że pochodziła z kraju amazonek. Słow.

† **Uczonie** p. 2. **Uczenie**: Nieuczenie lotne wozy kierował Faeton. P. Koch. (= *nieumiejętnie*).

Uczonomówność, i, blm., rz. od **Uczonomówny**. Bobr.

Uczonomówny który mówi uczenie. Bobr.

Uczoność, i, blm., rz. od **Uczony**: U., nauka od kogo posiadana, zbiór jego wiadomości i umiejętności uczonech. L.

Uczony 1. im. od **Uczyć**. 2. przym. (= a) *nauczony, wprawny, biegły, umiejętny*: Witam cię, o U. na flecie idasie. Cho. Był Formosus nabożny i U. w Piśmie św. Skar. Papuga, sroka uczona. Szpak, pies U. Już niedźwiedz U. wywraca koziołka. Kam. Ród papug tak U., iż obcym gada językiem. Gasz. U. w pisaniu kleryk forernie kartę napisze. Sienk. b) (o człowieku) *pełen nauki, biegły w naukach, naukowo gruntownie wykształcony*: U. lewita. B. Sz. Siła czytać trzeba, chcąc zostać uczonym. Nagur. Uczonym nie ładajako zostać. Kn. U. przez ś., bez mistrza. Kn., Troc (= *samouk, samouczek*). U. mąż, autor, profesor. U. Kopernik, Sniadecki, Lelewel, Tarnowski. Za żadnego króla tak wielu uczonych ludzi w Polsce nie było, jak teraz. Górn. Był człek godny i U. i u ludzi wiąty. Biel. M. Aby ludzie uczeni w poszanowaniu byli, Baz. Nie będziesz uczeni, jeśli ś. uczy

nie będziesz. Kras. A. U. z ksiąg. Kn. Codzien świat dowcipniejszy i uczeńszy. Syr. Wiem, bom to czytał w uczoneym Tostacie. Kras. Doś już bajek, U. biskupie, pisano. Kras. Być gruntownie uczonym nie jest to jedno, co wiele rzeczy pamiętać. Śniad. Człowiek U. bez obyczajów jest zniewagą nauk i najniebezpieczniejszą zarazą towarzystwa. Śniad. Nieprawdaż, zaeny księże, iż Dębórog młody skończy U. jakby Jezuita? Syrok. U., skromny, pracowity, szczerzy, czysto jak święty Franciszek Ksawery. Syrok. e) × U. *naukowy*: Uczona praca. Troc. Uczone schadzki, wieczory. L. Uczonemi językami nazywamy zwykle grecki i łaciński. Czart. A. U., ego, lm. eni rz. *człowiek uczony, mąż uczony, erudyta, sawant, mistrz w nauce, mędrzec*: Wszysoy uczeni zgadzają ś. na to. Uczeni nie zawsze są mądrzy, B. B. Ten uczonym ma być mian, który te rżeczy. które w umysłach inszych rozłożone są, wiele ich zebrać i o nich eo najlepiej mówić może. Glicz. Przez uczonych nie trzeba rozumieć lada piszących gałgany nadętych młodzików, wiele o sobie rozumiejących pedantów, ale ludzi, którzy w wielu ważnych naukach są biegłymi. Świt. U. ś. teraz nie pożywi. Kn. U. przy dworze bez pęta niewolnik. Kn. Aby od tego czasu urzędy kościelne samym tylko uczonym dawane były. Baz. Tu u was, gdy kto sobie łaciną pomaga gębę, zaraz U. Opal.

† **Uczosać**, esze, sał i † U. ś. p. **Uczesać**. L. Nieuczosane włosy. Otw. Nieuczosany Kurjusz. Li.

† **Uczosanie**, a, blm., czynność cz. **Uczosać**.

× **Uczosnąć**, nie, nął, × **Odczosnąć** *czochrać* urwać, utamać, udrzeć: U, niepożyteczne gałęzie Troc.

× **Uczośnienie**, a, blm., czynność cz. **Uczosnąć**. Troc.

Uczta, y, lm. y, † **Czta** 1. † U., *uczczenie, cześć*. S. Par. 2. a. **Ucztownie** *gody, biśtada, stypa, bankiet, feta*: Św. Ambroży do żadnego na ucztę nie szedł. Skar. Na ucztę nie bądź pierwszym, ani ostatnim. Rys. Aman na ucztę królowej będąc, miał to sobie za wielkie szczęście. Dambr. Idziecie, gdy was kędy na ucztę, na biśtadę proszą. Dambr. Trwała U. do świtu. Kras. Sprawił pamiętną ucztę owę, której sława żyje dotąd na Litwie we gminnej powieści. Mick. Wyprawie ucztę. Starożytny był zwyczaj, iż dziedzice nowi na pierwszej uczcie sami służyli ludowi. Mick. Przen.: Poskładaj resztki z obiadu; będzie pies miał ucztę (= *stypę, używanie, używantes*). Przen.: rozkosz, *uciecha*. U. duchowa. 3. † U. *rodzaj daniny zbożowej*. Kras. A.

× **Ucztolubny** *kibiący ucztą*: Wtedy to radę było ciało swemu ucztolubnemu pogaństwu. Śł. wil.

Ucztować, uje, ował 1. *biśtadować, bankietować, fetować ś., raczyć ś.*: Ucztowali w szalasię weseli. Przyb. Szlachcie, wróciwszy z wojny lub z sejniku, ucztowali, bawili ś. Wit. Przen.: Pójdź przez, rzeknie, twój ociec nie ucztuje z nami. Dm. (= *nie trzyma, nie wdaje ś., nie przestaje z nami*). 2. × U. kogo = *ugaszczać, podejmować, częstować, raczyć, fetować*: Giedigold mnie ucztował wielce i dał ładne dary. Stadn.

Ucztownie, a 1. blm., czynność cz. **Ucztować**. 2. lm. a p. **Uczta**: Wyprawili Kazimierz wielkie U. w mieście Krakowie. Sza). Ani swoich rozrywek, ani miłostek, ani ucztował i pijatyki nie poświęcił polityce. Krasz. Król szc zęgólniej owe noene ucztownia lubił. Krasz.

Ucztownica, y, lm. e forma ż. od **Ucztownik**, *godownica, biesiadnica*.

Ucztownik, a, lm. cy ten, co ucztuje, co bywa na ucztach, uczestnik uczt, *godownik, biesiadnik*: Anibys poznał w tych nowych ucztownikach mężów z granitu, pochopnych do wszelkiej ofiarności. Byk.

Ucztowy przym. od **Uczta**, *godowy, biesiadny*: Dawne stołowe i ucztowe dostojęstwa ostatecznie musiały dopuścić wyniesienia ś. i wyprzedkowania urzędem piśmiennym. Bobrow. Annałści szczególnie zachowali wyrażenia o wyzwoleniu Bolesława przy ucztowej cesarskiej koronie koronacji. Lel.

Uczubić, i, II *ustroić w czub*: U. konie. Oss. Pietyrog (pentalpa) Ilją uczubiony. Nies.

Uczubienie, a, blm., czynność cz. **Uczubić**.

Uczucie, a i. blm., czynność cz. **Uczuć**. 2. lm. a = a) *czucie moralne, serce, ciepło serdeczne, afekt, sentiment; czułość, użliwość*: Przebiega sceny wiejskie, a przez to pomnaża swoje uciechy i uczucia. L. Rozrzewniony jego wyrazami, oświadczył mu moje U. Kras. U. ludzkości, przyjaźni, miłości. Uczucia szlachetne, religijne, nieziemskie. Przejęty uczuciem. Budzić w sercu uczucia. Zwierzać ś. komu ze swych myśli i uczuć. Przyczyna słabości i omdłałości mowy jest w słabym uczuciu mówcy. Pir. Imię jego wspomniane będzie z tym uczuciem, jakie dzieła jego w każdym z czytających wzbudzają. Dm. Tobie serca najskrytsze uczucia zwierzałem. Gor. Wszystkie uczucia słuchacz z nim podziela, oprócz jednego uczucia — nadziei. Mick. Z każdym wskrzeszonym wyrazem budzi ś. nowe U. Mick. Ile krwi tylko ludzie widzą w mojej twarzy, tyle tylko z mych uczuć dostrzegają w mych pieśniach. Mick. Dawny to i ludzkość uczuciujący obyczaj wynurzać najrzewniejsze uczucia dla tych, którzy ś. wzajemnością już nam wypłacić nie zdołają. Czart. A. W tobie (pieśni gminna) lud składa broń swego rycerza, swych myśli przędę i swych uczuć kwiaty. Mick. Polska ojczyzna bajecznym ci krajem, — nie wiesz, jakie uczucia wydaje. Krasin. Wysłał z mlekiem głębokie, silne U. religijne. Krasz. Żywiec dla kogo uczucia przyjaźni, wdzięczności. Uczucia synowskie. U. zgasło, wygasło. b) *czucie, poczucie, wrażenie*: U. bólu, smaku, zapachu. U. zimna. Z uczuciem smutku, boleści i zgrozy będę wyrwał koły i powrozy. Słow. c) fizj.: U. cielesne = *zmysł* (sensatio). U. a. U. ogólne. U. zdrowia (euphoria s. euexia). Władza uczucia (sentimentum). d) ps. *wzruszenie* (affectus).

Uczuciowiec, wca, lm. wcy *człowiek uczuciowy*: Sentymentalny U.

Uczuciowo przys. od **Uczuciowy**.

Uczuciowość, i, blm. I. rz. od **Uczuciowy**. 2. *strona uczuciowa ducha*, † *umysł*. 3. *Wzruszenie uczuciowości a. uczuciowe*, † *poruszenie umysłu*. 4. *patol.*: Choroba uczuciowości.

Uczuciowy i. przym. od **Uczucie**. *Patol.*: Obląkanie uczuciowe. 2. *w którym uczucie góruje nad innymi władzami duszy, pełen uczucia, czuły, użliwy, sentymentalny, liryczny, patetyczny*: Człowiek U. (= *drażliwy*). Poezja uczuciowa. W poezji lirycznej przemaga pierwiastek U. Starat ś. co prędzej pozbyć tego ciężaru uczuciowego ze swego domu nieuczuciowego. Dzierz.

Uczuć, uje, ul, nied **Uczuwać** i. *czuciem sportrzeć, poczuć*: U. chłód. Uczulem nienawiść, wdzięczność, zazdrość, niechęć (= *zrodziła ś. we*

mnie). Uczuliśmy potrzebę podziękowania (= *osqdziliśmy za potrzebne podziękowad*). Uczul brak pieniędzy, przyjaciela (= *dał mu ś. we znaki*). Karaniem przyციśniony musiał rękę Bożą U. Skar. (= *poczuł ją na sobie*). Uczuliśmy i my słodkość tej wonności i cośmy widzieli i uczuli, o tym świadczymy. Birk. Uczuowano wdzięczną wonność. Birk. Nastrój psychiczny, polegający na wyrażeniu wyobraźni i sile uczuwanych wzruszeń. Orzesz. (= *doznawanych*). 2. [U.] *usłyszeć, posłyszeć*: Ciej uczuła to Czarlńska, tak się ucesyła.

Uczulać, a, ał p. **Uczulić**.

Uczulanie, a, blm., czynność cz. **Uczulać**.

Uczulenie, a, blm., czynność cz. **Uczulić**.

Uczulić, i, II, nied. **Uczulać** *zrobić czułym, czulszym, wzbudzić czułość, rozczulić, rozrzewnić, rozkliwić*: Istota a. substancja uczulająca (sensibilisator). Na tym polega działanie t. zw. ciał optycznie uczulających.

[**Uczulać**, a, ał] p. **Uczulać**.

[**Uczulanie**, a, blm.] czynność cz. **Uczulać**.

× **Uczuły** *uczuciowy, oparty na uczuciu; instynktowy*: Pierwszy stopień miłości ojczyzny, który nazwiemy uczułym, instynktowym, nałogowym. Kajs. Żywioły te są już nie organiczne tylko, nie uczułe, ale rozumne. Kajs.

Uczuwać, a, ał, p. **Uczuć**.

Uczuwanie, a, blm., czynność cz. **Uczuwać**.

† **Uczyciel**, [Uczyciel], a, lm. e, † **Uczelnik** p. **Nauczyciel**. B. Sz., Sekl., Troc. Jedne rzeczy są takie, że ś. ich każdy bardzo łatwo okrom mistrza albo uczyciela nauczyć może; drugie zaś potrzebują pilnych uczycieli. Baz. Ciała dają rodzice, rozum uczyciele. Pot. Pod wątpliwością zastaw, uceń, czy U. był sławniejszy. Warg. Czegobyś go uczył, jeśliby uczyciela potrzebował? Górń. Kapłan i U. zakonu Pańskiego, Ezdrasz. Wuj. Z czasem wzbudzi Bóg wśród ludów mądrych uczycieli, którzy będą ich rozum oświecać umieli. Przyb. Bakalarze, czyli uczyciele wewnętrzni, są ci wszyscy, którzy są nominowani przez Dyrekcję uczycielami w szkołkach elementarnych. Stasz.

† **Uczycielka**, i, lm. i forma ż. od **Uczyciel**. L.

× **Uczycielski** przym. od **Uczyciel**, *nauczycielski*. L.

× **Uczycielstwo**, a, blm. *nauczycielstwo*. L.

Uczyć, y, ył, [łuczyć, Nawuczyć] i. *robić, aby umiał, być nauczycielem, czynić umiejącym, nauczać, udzielać nauki; uprawiać kogo w co, ćwiczyć w czym*: Jan Długosz synów króla Kazimierza uczył. Biel. M. Ociec jeden syna do szkoły U. dał, drugi do rzemieślnika w rzemioście przykazał. Glicz. (= *oddał go na naukę do szkoły*). U. dziecię (dziecięcia) łaciny. Troc. Uczę dziecięcia grać na lutni. Troc. U. dziecko czytać i pisać. U. pacierza, katechizmu. U. grać, tańczyć, rysować. U. publiczenie = *wykładać, prowadzić wykłady, dawać lekcje*. Nieuczona twa postać, niewymyślna słowa. Mick. (= *nie edukowana, nie kształcona*). U. kogo na kogo = *sposobić, przysposabić, kształcić, edukować, promować, kierować kogo na kogo*: U. syna na księdza. 2. *pouczać, przestrzegać, przekonywać, naprowadzać na myśl, dawać do zrozumienia, wskazywać, pokazywać, oświecać*: Mnie nie trza U. Tet. Ten przykład nas uczy, że... L. (= *zawiera w sobie naukę dla nas*). Doświadczenie, historia uczy, że... Pismo św. uczy... (= *po, daje, mówi, opiewa*). 3. *przyuczać, przyzwyczajać*

wprawiać, wzywczajać, wkładać kogo do czego, pokazywać komu drogę do czego: U. kogo grymasów (= *bałamucić, narowić, psuć go*). U. psa złości. U. kogo porządku. U. kogo złego. Choć ta (piastunka) na dobre, a ta na złe uczy. Mick. U. zwierzęta = *układać, tresować*. U. ś. l. *uczyć siebie, pracować nad nabyciem wiedzy, zajmować ś. nauką, studjować:* Cóż głupszego, jak nie U. ś. dlatego, że ś. dawniej nie uczyłeś! Pileh. Rządki młody chętnie ś. uczy. Rys. Ludzie, ucząc, uczą ś. Pileh. Czegós ś. nie uczył, nie ucz. Kn. U. ś. czego na pamięć. Troc. U. ś. czego od (u) kogo. Troc. Po obiedzie U. ś. szkodzi Troc. U. ś. teologii, filozofji. Troc. Przen.: × U. ś. kogo = *poznać, badać, wyrozumiewać:* Uczyłem ś. długo ksiąg, teraz uczę ś. ludzi. L. Mądrość prawdziwa dobrze sobą rządzić. siebie ś. U. i myśl w siebie wrażeń. Nar. Wszystko, com ś. uczył przy Skoczkwskim, przy matce powtarzałem. And. U. ś. języków, geografji, muzyki, rozumu, rzemiosła. Uczy my ś. do śmierci. U. ś. na księdza, adwokata (= *kształcić ś., przygotowywać ś.*). U. ś. na rzemieślnika = *praktykować, terminować*. U. ś. stolarstwa, szycia, kroju. U. ś. tańczyć 2. *odbywać nauki, chodzić na naukę, do szkoły, studjować, odbywać szkoły:* Jego nieboszynek ociec i ja uczyliśmy ś. razem. L. 3. U. ś. czego = *przywykać, przyuczać ś., przyzwyczajać ś., wkładać ś. do czego:* U. ś. grymasów, nieporządku, manjer. Nie drażnij psa, bo ś. tym sposobem uczy złości. 4. *brać przestrożę, przykład, zapatrywać ś. na kogo, na co, budować ś.:* Uczcie ś., chrześcijanie, od pogani, w jakiej karności dzieci trzymać potrzeba. Bals. U. ś. od kogokolwiek godzi. Kn. U. ś. zawsze nie sromotna; zawsze jest czego ś. U. Kn. U. ś. na czym przykładzie. Z ich cnót i obycajów wieleby ś. ludzi U. mogło. Troc.

× **Uczyliśko**, a, lm. a p. **Uczelnia:** Miejsce, gdzie ucza, U., szkoła. L.

† **Uczyn**, u, lm. y p. **Uczynek:** Rzemiosła i nauki nie mają same w sobie doskonałości, ale w uczynie swym, jako malowanie ma doskonałość swoje w obrazie. Petr.

Uczyneczek, czku, lm. czki p. **Uczynek:** Uczynki i uczyneczki, cudze zły, których ś. nie wiem skąd pełen gąsior nabierał. Krasz.

Uczynek, nku, lm. nki l. to, co *uczyniono, czyn, postępek, sprawa, dzieło:* Nie tylko uczynkiem, ale ani słowem do tegoś ś. przyczynił. Kn. (= *faktycznie—słownie*). Nie miłujmy słowem tylko a. językiem, ale uczynkiem i prawdą. Leop. (ale skutkiem i prawdziwie. Leop.). Zapłać im wedle ich uczynków, Panie. Kochan. Wiara bez uczynków jest martwa. Wuj. Samego siebie we wszystkim podawaj przykładem dobrych uczynków. Wuj. Modliwa dobrmi uczynkami pod obłoki ś. podnosi. Skar. Czego uczył, to sam pierwszej uczynkiem wypełnił. Skar. (= *w praktyce*). Trudno wynowić, jako ś. dusza dobrmi uczynkami karmi i uwesela. Skar. Kto dobre uczynki czyni, oświeca mu P. Bóg rozum. Skar. W każdym uczynku jest przedsięwzięcie serdeczne, tajemne, na które Bóg sam patrzy. Skar. Nie na papierze rozum znać, ale na uczynku. Skar. Niech nam żadna nieprzyjaźń ludzka do dobrych uczynków serca nie psuje. Skar. Woleli dobrze czynić, aniż dla dobrych uczynków być zaleceni. Birk. Z uczynku, nie z słów człowieka poznają. Fred. M. Słowa bez uczynków nie mają wagi. Petr. Cnota na uczynkach zależy. Bud. B. Często króć o uczynku dobrze trzymamy, źle o czyniącym. Pileh.

Często U. z sercem ś. nie zgadza. Lubom. U. zły, bezecny. Troc. Nie będziesz czynił uczynków ich. Leop. (nie będziesz naśladował ich złości. L.). Stworzeniu Bożemu miłosierny U. dopomóc ku czemu. Paszk. Żona gierać swą na miłosierne uczynki dla zbawienia swego darowała. Sz. Uczynki dobre są te, które z prawej wiary pochodzą, a z zakonem Bożym zgodne, ku chwale samego Boga ścigają ś. K. G. U. pobożny a. miłosierny. Troc. Dobre czynić uczynki każdy chrześcijanin powinien. Troc. Złapać przestępcę na gorącym uczynku, p. **Gorący** pod II. **Gwałtownik** a. **złoczyńca**, którego by gdyby na świeżym uczynku według prawa goniono... Sz. Król w każdym przypadku, oprócz gorącego uczynku, t. j. występku jawnego, któremu czas roku i sześciu niedziel nie minął, dawał giejt. Cz. 2. [U.] *praca, robota, zajęcie:* Mam wiecie do uczynku. Jedna dziewczka wybrała się do tego uczynku (do zdjęcia pierścienia z ręki wisielca). Sam za niego chciał niepodłe uczynki odprawiać. Nies. (= *czynności*). 3. *skutek, rezultat, pożytek:* Wydymać ś. na stolec bez uczynku. Spicz. 4. † **Nieuczynek** *bezczynność, próżnowanie, gnuśność:* Ten ś. bije, a ów zaś woła w pojedynkę, a nie chce umrzeć wstydu i szpetny N. Gawiń. 5. [U.] *czary:* Zadanie, uczynienie, U. U., sprowadzenie choroby przez czary. 6. † U., † **Uczyn** *rzecz zrobiona, dzieło, utwór, twór, robota, wyrób:* Co pomoże rycina, że ją wyrzezał uczyniciel jej; miał nadzieję w uczynku uczyniciel jej Wuj. Aza, rzecze U. uczynicielowi swemu, nie uczyniłeś mnie? Bud. Bałwany, srebro i złoto, uczynki rąk człowieczych. Bud. 7. fizj.: U. małżeński, † *społeczne zeście (Syr.), spółkowanie, sprawa cielesna, stosunek cielesny (coitus):* Gdyby kto z krewnemi białogłowami U. miał. Groie. Nasienie pokrzywane małżeńskie U. pobudza, pijąc je. Urzęd. Zdr. **Uczyneczek**.

† **Uczyniciel**, a, lm. e, × **Uczynca** *ten, co uczynił, sprawca, wykonawca:* Co pomoże rycina, że ją wyrzezał U. jej; miał nadzieję U. w uczynku jej. Wuj. Aza, rzecze uczynek uczynicielowi swemu, nie uczyniłeś mnie? Bud. Ojciec niebieski jest wszystkich rzeczy wobec sprawcą uczynicielem. Salin. Klękajmy przed Jehową, stworzycielem naszym. Bud. (uczynicielem naszym. Bud.).

† **Uczynicielka**, i, lm. i forma ż. od **Uczyniciel**. **Uczynić**, i, il l. *zrobić, stworzyć:* Maszli co U., czyni dobrze. Kn. (= *sprawić, zalać*). Myślę sobie co złego U. Kn. (= *zagać ś. na siebie*). Uczynił on dla mnie i uczynił rzecz niemalą; potem zasię uczynił mi krzywdę. Gór. (= *wyrządził*). Ten świat przez Boga uczyniony rozumie ś. stworzony. Salin. Tyś uczynił nieba i ziemią. Gil. Bóg okazał ś. w ciebie i przyszedł na świat, uczyniony z niewiasty, t. j. narodzony. Gil. Pytał ich, jeżeli by to prawda była, że pan Harlej był hrabią uczyniony? L. (= *nianowany*). Zamojskiego król Stefan uczynił kanclerzem i hetmanem. Oss. Tak mu mądre odpowiedział, że go kpm uczynił. Oss. (= *zrobił z niego kpa, wystrychnął go na kpa*). Uczynimy sobie tu trzy przybytki (= *zbudujmy, postawmy, wystawmy*). Wpatrywał ś.; uczynił ze swego wzroku myśl... napróżno. Wroc. (= *zamienił go w myśl*). Ziemia ś. rozdzwaniała, kieby ten dzwon umarły, gdy mu uwieszą nowe serce, ze słońca uczynione, że b. je górnice, dzwoni, huczy. Reym. Niebacznym, cożś uczynił! (= *narobił; czegós ś. dopuścił*). Kazał mu król, aby sobie w domu uczynił wczas,

wkrótce go mając odesłać do wojska. Zał. (= *użył wczasu*). U. komu radość, uciechę (= *sprawić*). Nie wiedzieli lekarze, co U. (= *co począć*). Coś uczynił najlepszego! Jużem, miły królu, uczynił rozeznanie, a twej córce jabłka przysądzenie. S. Par. (= *dokonał go*). Jeśli lekarz uczynił wszystko, co do uzdrowienia chorego należało, tedy uczynił zadość swej powinności. Górń. (= *zadośćuczynił, zadośćuczynił; dokonał jej, spełnił ją*). † U. dosyć = zadość uczynić. Rej. U. zadość wymaganiom, warunkom (= *spełnić, wypełnić je; odpowiedzieć, sprostać im; dopełnić warunków*). U. zadość potrzebie (= *wystarczyć jej; zaspokoić ją, sprostać jej*). 2. *przynieść, wynieść, dać, stanowiąc, przedstawić wartość*: Nie pytam ś. ani rachuję, coby mi on folwar czek U. mógł. Górń. Wpływy te uczynią ładną sumkę. Zsumujno, wiele też to razem uczyni. 3. *wykonać, spełnić*: Oblubienica enotliwa radaby i pomyślenia oblubienca swego uczyniła. Żarn. W zwadzie uczynił mężobójstwo. Leop. (= *dopuszczał ś. go, popełnił mężobójstwo; zbroił mężobójstwo. Leop.*). † U. szkodę na kogo = *wyrządzić komu szkodę*. † U. przysięgę (Skr.) = *złożyć*. † Przysięgę dotkniętą uczynią (= *juramentum corporaliter praestabant*). U. ślub = *ślubować sobie*. 4. *odbyć, odprawić*: Uczynimy modlitwę za duszę jego. Birk. (= *zmówmy, odmówmy, odprawmy*). Bardzo pożyteczne kazanie uczynił. Wys. (= *miał, wypowiedział, wygłosił, powiedział*). 5. *okazać, wyświadczyć, oddać, wymierzyć*: Mieszczanie chcieli sobie pomoc U. Skar. Uczyni miłosierdzie ze mną. Pśń. (= *postęp ze mną według miłosierdzia Twego*). U. komu łaskę, grzeczność, zaszczyt. [U. komu wdzięczność]. U. komu sprawiedliwość = *oddac, wymierzyć*. 6. † *Liezbę komu U. = zdać mu rachunek, sprawę; policzyć ś., obliczyć ś., obruchować ś., porachować ś. z nim, wytłumaczyć ś. przed nim*: Sługa księdza pozwał, iż mu myta nie zapłacił; ksiądz zaś pozwał, iż mu sługa liezby nie uczynił. Górń. My cię wolno precz puścimy, kiedy nam liezbę uczynisz dostateczną ze wszystkiego. Biel. M. Bym miał zgubić tak szlachetny lud, nigdy bym za to Bogu liezby nie mógł U. Biel. M. 7. × U., [U.] komu = *zadać = oczarować, urzec go*: Babsko tak krowom coś uczyniło, że ś. nie doją. Oss. U. ś. 1. *uczynić siebie, zrobić siebie czym*: Juljusz Cezar, gdy już wszystkie przeciwniki swoje wygubił, uczynił ś. jednowładcą rzymskim. Strijk. 2. *zrobić ś., stać ś. kim, czym, wyjść na kogo, na co*: Jakie ś. to przesłiczne dziewczę uczyniło, gdyby róża rozkwitła, aź patrzeć miło. Tremb. Uczyniło ś. widniej, i oczy Zygryda utraciły ów poprzedni niesamowity blask. 3. kim, czym = *udać kogo, wziąć na ś. czujną rolę*; × *zmyślić, udać*: Uczynił ś. tym, kim nie jest. Uczynił ś. wielkim. Widząc szaleństwo jej, uczynił ś. tym, że zwyciężony jej prośbami, chciał jej już powiedzieć. L. Uczynię ś., jakbym o niczym nie wiedział. L. Ze przeciw tobie mógł co twój przyjaciel zgrzeszyć, uczyni ś., że nie wiesz. L.

Uczynienie, a, blm., czynność cz. Uczynić: Możliwość nieuczynienia tego, do czego miałem wstręt. Orzesz. Dosyć U. jest krzywdy uczynionej komu nagrodzenie. Kucz. Pospolicie dosyć U. to zowią, kiedy kto rzecz jaką, którą winien, spełnia; o przejednaniu mówiąc, dosyć U. znaczy taką nadgodę uczynić, na którejby rozgniewany miał dosyć. Karnk. U. egzekucji (Troc) = *spełnienie, wykonanie*. Do uczynienia egzekucji jurysdykcji wezwać. Troc. Uczynienia egzekucji od-

mówić. Troc. U. egzekucji w odwołkę puszczać. Troc.

Uczynienie się, a ś., blm., czynność cz. Uczynić ś.

Uczynkowo przys. od Uczynkowy.

Uczynkowy I. przym. od **Ucznynek**: Niechajże będzie sprawiedliwość nie tylko ustna, ale i uczynkowa. Wr. (= *rzeczywista, faktyczna*). Grzech U., który sami czynimy a. sercem a. językiem. Hrb. Najśw. Panna żadnym nigdy grzechem ani uczynkowym, ani pierwotnym zmanzana nie była. Skar. Uczynkowe miłosierdzie: nie tylko dawać, ale też i winy, i występki odpuszczać. Żarn. 2. × U. *główny, kryminalny*: Miał w ręku swoim sądy potoczne, do których mógł przytoczyć każdą sprawę, jaką chciał, uczynkową. Kit. Nastają sądy kapturowe do spraw uczynkowych. Kit. Rejestr faktowy, czyli spraw uczynkowych. Koź.

Uczynnie przys. od Uczynny. L., Troc.

Uczynność, i, blm. I. rz. od Uczynny. 2. przysługa, usługa, grzeczność, wyгода, wygodność: U. wyrządzać, pokazywać, przestrzegać U., *officium colere*. Kn. Jeśli U. synowska jedna a. druga nie przejdzie wielkości dobrodziejstwa ojcowskiego, tedy może ś. tych uczynności tak wiele nazbierać, iż wszystkie zaraz dobrodziejstwa ojcowskie sztychują. Górń. Ustawicznie mi tkwiało w sercu, jakbym był taką U. jakimkolwiek czynem odczynił. Br. Cośmy kiedy dobrego uczynili, abyś nam miał być jaką U. taką niesłychaną odczynić uczynnością? Bz. Bóg nagradza każdemu według jego uczynności: mało dawcy mało daje, a wielodawcy wiele dawa. Gil. Tym więcej my wszyscy waszności, zostaniem powinni, im większa będzie U. waszności, niż obietnica. Górń. Kto nieuczynny, gdy może, dla ludzi, do uczynności ku sobie nie wzbudzi. Jabł. U. wyrządzać, pokazywać. Troc. Przestrzegać U. Troc. Ona U. twoja... wierz mi, iż już długo żywa musi być w domu onym. Rej. Głębiej w serce krzywdy wchodzi i dłużej ś. pamięta, niżli U. Górń. U. inszego opowiadać pamiętaj. Białob. Taka była U. i łaska jego ku bliźnim. Skar. Coby to było takie za sąsiedztwo, byśmy przyjaźni jakiej i uczynności jeden drugiemu nie pokazowali? Skar. Największa U., jeśli ją wymawiają, przykra jest i nieznosna. Macz. Podziękował jak mógł za tę U. Kras. U. rodaków, którzy mi... rzadkie bardzo a częstokroć jedyne książki swojej biblijoteki na miejsce przysyłali. Wiszn. Oddam ci hojnie tę U. Górń. 3. † *Dosyć U. = zadość uczynienie*: Dosyć U., uczynek zadość czyniący. L. Skrucza, jeśli nie była prawdziwa, nie nie pomoże ani spowiedź, ani żadna dosyć-uczynność. Hrb. 4. † U. *pilność, obowiązek, posługa, urząd, czynność*: Postanowisz lewity w ich uczynnościach. Leop. (w ich pilnościach. Leop., w ich obowiązkach. L.). Ta jest U. familji gersońskiej. Leop. (ta jest posługa. Leop., urząd. Leop.).

Uczynny I. usługny; chętny, skory do usługi, wygodzenia komu, ludzki, użyty; miłosierny: Nieuczynny odludek. Artykus, mąż ten U. na to tylko kredytu swego używał, żeby biednych ratować. Kras. Złóście z siebie staranie około łakomstwa, a bądźcie ludźmi uczynnymi. Rej. Pełen litości i chęci uczynnych, szukał swej szczęśliwości w szczęśliwości innych. Cho. Krasicki był U., skoro mu tylko możliwość pozwoliła. L. Uczynni przyjaciele nie omieszkali mi

donieść wszystkiego, co mię tylko zmartwié i pomieszać mogło. Węg. Wszakże są uczynne liczne białogłowy, na cóż tę poządliwość zwracać ku bratowej? Tremb. (siostry miłosierne. L.). Serce moje jest uczynniejsze dla tego, który daje więcej. L. 2. † Dasyé U. = *czyniący zadość*: Dasyé uczynne sprawy są niejakié uzdrowienia i lekarstwa duszne. Kucz.

× **Uczyńca**, y, lm. y p. **Uczyniciel**: Obejrzy ś. na stworzyciela swego. Bud. (na uczynięc swego. Bud.).

† **Uczyrnić**, i, II p. **Uczernić**. L.

† **Uczyrnienie**, a, blm., czynność cz. **Uczyrnić**, *uczernienie*.

† **Uczyrwienie**, i, II i † U. ś. p. **Uczernienie**: Blizny jako czyrwcem zafarbowane a uczyrrwienie. Rej.

† **Uczyrwienie**, a, blm., czynność cz. **Uczyrwienie**.

[**Uczytel**, a, lm. e] *nauczyciel*.

× **Uczytelny** *pełen nauki, dający naukę, zawierający ją, uczący, pouczający*: Nie wiem, dlaczego nie włożyli tego słowa wileńscy czerńcy w swoją ewangielją uczytelną, prostym językiem po rusku wydaną? Sak.

† **Uć**, udzie, uszedł p. **Ujść**. B. Sz., Łop.

† **Ućcić**, i, II p. **Uccić**.

† **Ućciwe**, ego, blm., p. **Ućciwość**: A jeżeliby się też który mistrz cechowy albo partacz tego rzemiosła passamonicznego tak niezbożny znalazł, żeby ś. ważył Żydów rzemiosła jego uczyć... traci U. swe i z rzemiosła ma być degradowany... Ahmk.

† **Ućciwie** przys. od **Ućciwy**.

[**Ućciwoś**, ści, blm.] p. **Ućciwość**.

† **Ućciwość**, i, blm., p. **Ućciwość**.

† **Ućciwy**, [Ućciwy] p. **Uccziwy**.

[**Ućknać**, knie, kł] p. **Uciec**.

[**Ućkniecie**, a, blm.] czynność cz. **Ućknać**.

[**Ućmac**, a, ał] *ubić*: Ućmam cię jak psa.

[**Ućman**, a, blm., czynność cz. **Ućmac**.

[**Ućmie** się, i ś., II ś., **Ućpić**] *upić ś.*

[**Ućmielenie**, a, blm.] czynność cz. **Ućmielić**.

[**Ućmielić**, i, II, **Utrzielić**] *podchmielić sobie, podpić sobie*.

[**Ućmienie** się, a ś., blm.] czynność cz. **Ućmić** ś.

[**Ućpić**, i, II] p. **Ućmić**.

[**Ućpienie**, a, blm.] czynność cz. **Ućpić**.

† **Ućwierdzać**, a, ał i † U. ś. p. **Ućwierdzić**. Głos.

† **Ućwierdzenie**, a, blm., czynność cz. **Ućwierdzać**.

† **Ućwierdzenie** się, a ś., blm., czynność cz. **Ućwierdzać** ś.

† **Ućwierdzenie**, a, blm., czynność cz. **Ućwierdzić**.

† **Ućwierdzenie** się, a ś., blm., czynność cz. **Ućwierdzić** ś.

† **Ućwierdzić**, i, II i † U. ś. p. **Ućwierdzić**. Gostk.

† **Ud**, a, lm. y, [Ud] p. **Udo**. Zdr. **Udzik**, [Udek].

† **Udabrzac**, a, ał p. **Udobrzyć**.

† **Udabranie**, a, blm., czynność cz. **Udabrzac**.

† **Udaciem** *słony, mocny*. B. Sz.

Udać, a, ał, nied. **Udawać** I. × U. *dać częściowo, udzielić, wydzielić*: Udawać komu czego, po kąsku dawać, częściami dawać. Kn. Łaknancemu chleba udawali Żarn. Udaje (kapaninę, szczyptką, kąskami płaci) długi swojego. Troc. U. komu czego, udzielić. B. Sz., Ocz. O takim, któryby kupił jaką rzecz i udałby jaką część sumy przedanej. Orm. 2. *wydać, pozbyć ś., zbyć ś., puścić w obieg*: U. jaką monetę, wydać ją. L.

U. monetę złą, cudzoziemską. Kn. By też najgorsza moneta, kiedy ją udam... Gostk. W Afryce łożią pewne ślimaki, które udają miasto pieniędzy. Łęcz. Udawać złe pieniądze. Troc. Słyszałem wielu checiwych grosza takowego, żeby choć gdzie udany, wracał ś. do niego. Jag. [U. pieniądze]. Przen.: Wielka mądrość U. uprzejme gardłowania na osiągnięcie dziedzictwa w ziemi świętych. Hrb. (łóżyć, ryzykować, podjąc. L. (= *odżalować, nie żalować, nie szczędzić, nie skąpić*). 3. † U. = *oddać w posiadanie, wypuścić w dzierżawę, wydzierżawić, wynająć*: A jeśliby on dłużnik nie jednemu, ale kilku osobom długi winien był, a przysłoby do tego, żeby bór jego dłużnikom za przekonaniem prawa musiał być udany... Skr. 4. [U.] *oddalić, usunąć, wywalić*: Udali mnie ludzie, udali mnie preczki skroś tego dzieweczcia. Zsz. 5. *pokazać, przedstawić, zaprezentować, wystawić na pokaz; zalecić, zachwalić, wyjechać (z czym) na popis*: Sami rodzice nie mają dzieciom nic złego po sobie udawać i w mowie, i w uczynku. Skar. Białej pfei ochędożny ubiór przystoi, lecz nazbyt szumny bardzo ją szpeci i źle udaje. Bud. B. (= *wydaje, oddaje*). Jedno rozmaicie U. można. Kn. Udaje go za doktora, za szlachcica. Troc. Udaje pięknie swoje rzeczy. Troc. Łagodniejszym to udał kształtem. Troc. (= *wyraził, uwydatnił*). Udawać co złe, dobre. Troc. Udawają go umartym, bogatym. Troc. (= *przedstawiają go za umarłego, za bogatego*). Udawać kogo złe = *przetawiać go złe, złe ś. o nim wyrażać, obgadnywać, czernić go*. Troc. Srode i niesłusznie w niektórych pismach od niego złe udani jesteśmy. Zigr. I. enotliwego udadzą próżnym. L. Za nierządnieę mię do ludu udawał. P. Koch. Aby tej wody nie ganili i źle drugim nie udawali, potrzeba wypisać choroby, które ratuje i leczy. Syk. Żle kogo U. = *oskarżyć* (tak używa ś. dotąd w mowie białoruskiej). Otw. S. Udawać fałszywie, udawać inaczej. Troc. Białe za czarne udał, zółte za czerwone. P. Koch. Tak fałsz za prawdę udał. P. Koch. Oszukał mię, psa za lisa udał. Kn. Milezenie głupiego uda za mądrego. Kn. 6. kogo, co = *utrafić, uchwycić podobieństwo; wziąć na siebie czyją rolę, odegrać czyją rolę, wyrazić zgodnie z prawdą; naśladować kogo, przedrzęźnić go*: Natura udana peźlikiem uśmiecha ś. i ożywia objekta. L. Portret mocno do niej podobny, dobrze udany; kolory nie mogą być żywsze. L. Udawać kogo, udawać czyją osobę, grać rolę jaką. L. (= *przedstawić ś. zań*). Na scenie udawali aktorowie, proscenjum było dla błaznowania kuglarzów. Nar. Chee udawać Francuza przez lekkomyślność, Anglika przez dziwaetwo, Włocha przez wykręt. Kras. Udaje mędrka we wszystkim. L. Rzezaniec udał Druza przed ojcem, ostrzegając go, aby nie pił z pierwszego kubka na bankiecie synowskim. Nar. U. nabożnego, chorego, warjata, zakochanego. Małpa, wielki samochwał, eo człeka udaje. Kras. 7. *skłamać, zmyślić, fałszywie pokazać, odegrać komedję po sobie*: Udawa, że ją rodzonemu za żonę odda. P. Koch. Udałabym przed tobą, że cię rozumiem, ale ś. nigdy udaniem nie bawię. Węg. Umieją udawać tak, iż ich z trudnoścją poznać można. L. To jest męzczyzna, tylko udaje głos kobiety. L. (= *naśladowuje*). Umie każdy grzech pod płaszczem enoty udawać. Dambr. Udaje podróz, chorobę. Troc. Udawał, że jest żołnierzem. Troc. 8. † U. kogo do kogo, [U. kogo przed kim] = *oskarżyć, fałszywie nań donieść; zadetuncjonować go; [oszkalować zaocznie]*. Nie skarży i są-

siada swego nie udaje do sądu. Bach. Zły język mię udał. L. Wtrącił go do więzienia w Kiernowie, udawszy go, żeś. na niego z Swidrygiellem sprysiągł. Nies. 9. † U. co gdzie, dokąd = *zwrócić, obrócić, skierować*: Putyfaara udała, oczy swe za Józefem. B. B. 10. [Udawać] *twierdzić, przepowiadać*: Rozmaicie to różni udają. U. ś. 1. † U. ś. *wydać ś., wyjść za mąż*: Córki, bądźcieś ś. chciała U. dobrze, nie bierz leda chłopca sobie. Zebr. 2. † U. ś. *zdać ś., wydać ś., mieć pewien pozór, wyglądać*: Wiele ś. w Piśmie św. rzeczy udają, jakoby sobie przeciwne. Skar. Udawał ś. być z acnym doktorem. Troc. Udawać ś. enotliwym. Troc. 3. † U. ś., [U. ś.] *przedstawić ś., odegrać rolę czyją, zaprezentować ś., podszycić ś. pod kogo; zalecić ś., zaimponować, zastawić ś., pochłubić ś., szczyścić ś., pochwalić ś.*: Tak mi ś. umiał U. zem ś. nie baczyła, że wszystko zmyślał. P. Koch. Udaje ś. za szlachcica. Troc. Udaje ś. za wielkiego. Troc. Łacno człowieka oszukać, udać ś. oczom sędziego łotrowi za dobrego, niewinnego. Birk. Białogłowy ubiorem ś. udawają, lepiejby gospodarstwem. Gostk. Właśnie to zdobi, kto ś. zacnem i rodzicami udaje, a sam łotr. Falib. (= *zastawia ś., zasłania ś., wykazuje ś.*). 4. † U. ś., [U. ś.] *w kogo, w co = udać ś., urodzić ś., zostać podobnym do kogo, do czego, zapatrzyć ś. na kogo, na co*: Dzieci czasem udawają ś. w ojca, w matkę, abo też w kogo innego dalszego. Sak. 5. *zdarzyć ś. (dobrze), udarzyć ś., powieść ś., poszczęścić ś., pójść dobrze, poszczęśliwić ś., poszykować ś.*: Zapewne mu ś. nie udało? — Oh, jak mu ś. jeszcze udało! L. Najlepszemu piekarzowi i piwowarowi chleb lub piwo czasem ś. nie uda. Torz. Grzesznikowi udaje ś. nie tylko trzy, ale tysiąc razy. Lach. (= *ujdzie na sucho, upieczę ś.*). Masz przecie jaką nadzieję, że ś. twój projekt uda! L. Jak ś. uda. Kn. (jak kostka padnie, rady doda potrzeba. L.). Nie wiem, jak ś. ta sprawa uda. Troc. Pięknie mu ś. to udało. Troc. Ten skutek mu ś. udał. Troc. Nauki mu ś. udadzą. Troc. Dobrze mu ś. komplementa udają. Troc. A to mu ś. udało! (= *a to ś. doskonale, trafnie wyraził*). Syn mu ś. nie udał (= *nie ma z syna pociechy*). Zamiar ś. udał (= *spełnił ś.; osiągnął pożądany rezultat*). Przedstawienie teatralne udało ś. Jarmark udał ś. Udało mi ś. przekonać go (= *zdołałem*). 6. × U. ś. *zdać ś., przydać ś., okazać ś. użytecznym*: Na co ś. to uda, że wielu o tym wiedzieć będzie? Troc. Uda ś. to na usługę twoją. Troc. 7. † U. ś., [U. ś.] *upaść w oko, przypaść do gustu, do smaku, spodobać ś.*: Gdy mię ujrziała, iżem ś. jakoś udał, myśliła, aby od mego odwieść mię towarzystwa. P. Koch. Nie ci, co słuchają uchem samym, Panu ś. udają. K. G. Ta myśl strasznie mu ś. udała. Rey. [Wtedyś, Marysiu, ś. udała, jakieś ś. na polu jak gąska białała. Kto ś. nie uda brudno, temu i pięknie trudno]. 8. a. [Odać ś.] *dokąd = zwrócić ś., obrócić ś., podążyć, zwrócić swe kroki, skierować ś.*: Udawać ś. gdzie, dokądkolwiek ś. obracać. Kn. Gdzież biedna udam ś., któreś miejsce, który kraj, która mię obroni część świata? gdzieś ś. nędzna schronię? Bardz. Udajmy ś. w tę stronę. L. Udał ś. do Francji. Troc. Udał ś. tą drogą. Troc. Udał ś. do ojca swojego. Troc. Porzucić publikę, a U. ś. na wieś. Węg. Udaje ś. na osobność, osobności szukam, na osobność ś. skradam. Kn. W którąż udam ś. drogę życia? mają swoje wrzawy publiczne miejsca, ma dom niepokoje. Min. (= *jaką drogę życia obiorę sobie?*). Przen.: U. ś. do kogo o co = *zwrócić ś., uciec ś.; powierzyć ś. komu*: Udaje

ś. do nóg twoich, pod twoją opiekę Troc. Udawać ś. do kogo, uciekać ś. do kogo, podpadać do kogo. L. W celniejszych rzeczach udawać ś. ma do pana. Kras. (radzie ś., pytać ś. pana. L.). Do niego w tym interesie U. ś. trzeba. L. Bardzo dobrze udałeś ś. do mnie, chętnie ci usługę. L. Przen.: U. ś. do czego = *chwycić ś. czego, uciec ś. do czego, jąć ś., użyć czego w ostateczności*: Udał ś. do tego sposobu, do tego lekarstwa. Troc. Obiedwie strony potem na to ś. udały, aby to, co rozjemca rzecze, prawdziwie strzymały. Papr. U. ś. do ostatnich rzeczy. Troc. Chcąc ją więc ułagodzić, do też ś. udałem. Szym. U. ś. na co = *oddać ś., poświęcić ś. czemu, wdać ś. w co, wylać ś., rozpaść ś. na co, utonąć w czym, zabrać w co*: U. ś. na jaką zabawę, stan, żywot. Kn. Ona, nie wiem, na jaki żywot ś. udała, że i wstydu i dobrej sławy zapomniła. Kochan. U. ś. na swawolę, brać na kiel. Kn. Kto ś. na złe udawa, zwłaszcza ku frejwoi abo ku psocie, już taki traci srom. Jabł. Dziecię, napiwszy z miodu swej woli i rozkoszy, we wszystko ś. złe udawać będzie. Glicz. Na wszystkie ś. już udał rozpusty. L. Naprzód ś. na serdeczny płacz udała. Otw. Co dzień w większe ś. jeszcze złości a męki ś. udawamy. Wuj. Udał ś. na swawolę, na pijatykę. Troc. Udał ś. po bodzech obcych, modłę im czyniąc. Leop. (chodzili za bogi obcami. Leop.). Przen.: U. ś. na co = *obrać sobie co, poświęcić ś. czemu*: Udał ś. na kupiectwo, na ten stan, żywot, na nauki. Troc. Przen.: U. ś. słowy, U. ś. w rzecz = *rozprawiać, rozwodzić ś. szeroko, szerzyć ś.* Biel. M. 9. † Udaje mi ś. płacz, [Udaje mi ś. płacz, w płacz ś. udaję] = *rzuca mi ś. płacz, rzucając mi ś. łzy (L.), wybucham płaczem*: Wielki ś. płacz uda po wszystkim świecie ludzium. Skar. [Udalenie, a, b] czynność cz. Udałi. [Udałi, i, ii] *oddalić, usunąć*. [Udały] p. Udany: U. obraz. Jeź. Bardzo rzadko spotkać ś. można z czymkolwiek udałym w tym rodzaju.

Udanie, a, im. a. i. b. m. = a) czynność cz. **Udać**: Wiele też i od udania dobrego towar popłaca. L. Na udaniu wiele zależy. Kn. Każdy człowiek sposobny jest do udania dobrze swej osoby na teatrze tego świata. L. b) [U. wieńca] = *oddanie wieńca dla panny młodej z odpowiednią przemową przed wyjazdem do ślubu*. 2. *akcja, gra, giesty, giestyk-kulacja*: Demostenes U., czyli akcją, za istotną wymowie poczytał. Gol. 3. *oskarżenie, denuncjacja*: Wyrzuczał sędziom, że pozwalali uszu udaniom i nie karali fałszywych oskarżycielów. Węg. Albo to jeden był smagany i dręczony przez jego U.? L. 4. *postępek, mowa fałszywa, upozorowana, komełja, myślenie*: Udałabym przed tobą, że cię rozumiem, ale ś. nigdy udaniem nie bawię. Węg. Przy początkach panowania Nero był bardzo łaskawy; była li to przyrodzona dobroć, czyli U., trudno zgadnąć. Pileh.

Udanie się, a, ś., b. m., czynność cz. Udać ś.: Donosił o zupełnym nieudaniu ś. projektu. Chm. (= *spełnić na nieczyim*). Sposobność udania ś., za co chciał, służyła mu do pozyskania serc wszystkich. Świt. U. ś., szczęście, powodzenie, zdarzenie ś. L.

Udany i. im. od Udać. 2. = a) *zmyślony, pozorny, obłudny, fałszywy, nieszczerzy*: U. żal. Udana przyjaźń. Udana nabożeństwo. b) a. [Udały] *udatny, ten, co ś. udał, dobrze zrobiony; szczęśliwie, pomyślnie wykończony; trafiony*: U. portret. Udana dzieło.

Udar, u, lm. y l. × U. *uderzenie, cios*: Straszny U. miecza. Gliń. 2. patol. *razenie, porażenie, apopleksja, atak apoplektyczny* (apoplexia). U. *krwawy, krwotoczny* (a. haemorrhagica). U. *mózgowy* (a. cerebialis). U. *rdzeniowy* (a. medullaris). U. *nerwowy a. rażenie nerwowe*, × U. suchy, × *pierwosilny* (a. nervosa s. dynamica). U. *serdeczny a. sercowy* (a. cordis). U. *płucny a. apopleksja płucna, porażenie oddychania* (a. pulmonum s. paralysis pulmonum).

Udarcie, a, blm. od Udrzeć.

[Udarć, udrze, udar!] p. **Udrzeć.**

Udaremniać, a, al p. Udaremnić.

Udaremnianie, a, blm., czynność cz. Udaremniać.

Udaremnić, i, il, nied. Udaremniać *zrobić daremny, próżnym, unieważnić; nie dopuścić do osiągnięcia celu, sparaliżować, zwichnąć*: Wszystkie moje starania udaremnione. L. W wielu rzeczach można ci powinszować nie udaremniionych pism twoich. Dudz. Widział ten plan swój udaremniiony. Bał.

Udaremnienie, a, blm., czynność cz. Udaremnić.

[Udarnie] *dobrze*: Świński wykarmione doś U.

Udarować, uje, ował, × Udarzyć, nied. Udaruwywać l. uraczyć, uszczęśliwić *darami, obsypać darami, obdarować*: Udarowawszy ją, odchodziła. Skar. Rozkazał (Konstantyn) dzieci matkom wrócić i na nagrodę przestachu onego wszystkie hojnie U.Skar. Soliman Troilusa... uczcił, uraczył, udarował. Sar. Kogo nagiego a. źle odzianego na drodze potkał, a osobliwie w zimie, nie tylko go przyodziął, ale i udarował. Nies. Siostrę swoją francuską udarował księgą. Troc. U. kogo życiem, obywatelstwem. U. chłopca ziemią = *właszczyć*. Bóg go mądrą i pobożną udarował małżonką. Troc. Cnotami od natury udarowany. Troc (= *obdarzony, uposażony*) Panowie onę niewiastę udarowali, uprosili, że wypuściła dobrowolnie ze wszystkiego syna cesarskiego. Wer. Więźniowie i chrzest przyjmowali, i wtenczas udarowywano ich wolnością. Rol. Jestestwa, udarowane życiem, jedne mają ruch samowolny, drugie go nie mają. Kołt. 2. [U. co komu] = *darować, podarować*: U. komu gościnie, życie.

Udarowanie, a, blm., czynność cz. Udarować.

Uzarowaty patol. do udaru podobny (apoplectiformis).

Udarowy przym. od Udar (apoplecticus): Gniazdo udarowe, torebka udarowa (cystis haemorrhagica).

Udarowywać, uje, ywał p. Udarować.

Udarowywanie, a, blm., czynność cz. Udaruwywać.

× **Udarzenie, a, czynność cz. Udarzyć.**

Udarzenie się, a, s., blm., czynność cz. Udarzyć s.

[Udarzony] *zdatny*.

× **Udarzyć, y, ył p. Udarować**: Wyzwolone sztuki nie mogą nas U. cnotą, ale duszę sposobią do przyjęcia cnoty. Pileh. Zygmunt, ostatni z Jagiellów, udarzył miasto w r. 1565 kurkiem srebrnym. Nar. U. s. *udać s., zdarzyć s. upiec s., ugotować s. szczęśliwie*. Ciasto, piwo udarzyło s. **Nieudarzony** (o człowieku), *niezdara, niemrawa, niedojda*

Udatnie przys. od Udatny: U. z stolka swego wstawiała i szła przed króla. P. Koch.

Udatność, i, blm. l. rz. od Udatny: U. ma, kto umie na zetkaniu s. z ludźmi do każdego wdzięcz-

nym i miłym s. *udać*. Petr. Dworzani aby miał rozum wielki, urodę, U. Górń. 2. *wystawianie, przedstawianie, udawanie, prezencja*: U. jest niby jakimś malowaniem rzeczy. L.

Udatny l. × U. pieniądz = *który biorą, który można wydać, puścić w kurs; mający wartość, dobry, nie fałszywy*: U. talar. Troc. Dobre i udatne pieniądze. Troc. 2. † U. *do czego* = *zdatny, przydatny, zdolny, udolny, dobry, odpowiedni*: Jeden nad drugiego jest udatniejszy do posługi rzpltej. Petr. 3. *układny, zręczny, zgrabny, wdzięczny, powabny, kształtny, pozorony, foremny, regularny*: Chcę, aby dworzani miał członki udatne, tak iżby z jego ułożenia znać siłę, znać czerstwość, znać chybkosć było. Górń. Ale też waepana udatna figura, wzrost hoży, talja piękna, noga czysta. L. Szczęśliwa ta droga, po której chodzie będzie tak udatna noga. Kochan. Twarz pozoru wiele udatnego. Bardz. Drzewo złotemi udatne jabłkami. Bardz. (= *ozdobne*). Wąsem czarnym U. Mor. Jugurta był urody krasnej i udatnej siły. Biel. M. (należyte). L.). Był Aleksander średniej urody, twarzy obdłuż, kościsty i żyłasty, ku mocy U. Biel. M.: W prezencji człowiek to był U. Troc. Bankier był poważny i U. Troc. Ni ja strój U., ni ja stroją kwiaty. Malez. Od nich (Trojan) wszystkie pociski trafiają, ktokolwiek wyrzuci: czy nie udatny, czy dzielny. Ml. Niech nieudatnej mowie pobraża. Berw. 4. *utudny, zręczny, filuterny, баламутny, chytry, przebiegły, gładki*: Skargi swoje, jako mogli, rozszerzali, na udatne s. słowa przesadzając. Odym. Była to z wierzchu udatna nauka, ale papieżowie ją za skazę prawdy mieli. Skar. Bóg uczciwości z serca poehodzącej godzin jest. nie udatnego zaleenia Petr.

× **Udactwo, a, blm. faufarona, natrabianie** *miąg, jankierja, szalenie s., stawi-nie s., pozowanie na wielkiego człowieka, udawanie zucha*. Sl. wil.

× **Udawacz, a, lm. e, × Udawca l. ten, co udaje; komedjant, naśladowca, przedrzeźniacz; zmyślacz, łgarz, łamacz**. Byli w Rzymie udawacze prostoty w mówieniu Katona; naganiono tych naśladowców. Pir. U. teatralny, aktor. Pir. 2. *fałszywy oskarżyciel, potwarzca, oszczerca*. 3. *odgrywający czyją rolę, pozujący na kogo, szarlatan, pseudo-*. 4. *wydawacz fałszywych pieniędzy*. Troc. 5. [U.] aktor.

[Udawaczka, i, lm. i] *aktorka*.

Udawać, a, al i U. s. p. Udać.

Udawadniać, a, al p. Udowodnić.

Udawadnianie, a, blm., czynność cz. Udawadniać.

Udawanie, a l. blm., czynność cz. Udawać. 2. *lm. a symulacja, komedja*: Miłosć jest jedna, udawał tysiące. Fred. A.

Udawanie się, a, s., blm., czynność cz. Uda-wać s.

× **Udawca, y, lm. y p. Udawacz**: Leje tam brzydkie swoje wody Anigrus; jakoż, prócz by puścił chybną sławę U., rany w nim plókali centaury. Żebr. (*nisi vatibus omnis eripienda fides. L.*). Ztego potwarzę i udawcę precz od siebie oddalli. Pim. (= *fałszywego oskarżyciela. L.*). Tak jest, a nie tak, jako ty, stary udawco, bajesz. Pim. Stulże pysk, udawco, a niewinnych ludzi nie potwarzaj. Pim.

† **Udawiać, a, al zabijać**. B. Sz.

† **Udawianie, a, blm., czynność cz. Udawiać.**

Udawiciel, a, lm. e ten, co udawil a, co udawi. L.

Udawić, i, il, Udlawić *udusić, zdawić, zadusić, zdusić, zdlawić, zdlawić*: Lizymach, lwowi na rozszarpanie wyrzucony, lwa srogiego udawił. Rej. Skoro go przywieziono, każda go sułtan U. Star. Wziął sztukę chleba i rzekł: bodajbym tego chleba nie przelknął, a nim był udawiony; i tak *ś.* stało: chcąc przelknąć, został chleb w gardle jego, i udawiony został. Skar. Udawisz to kureczę. Troc. *U. ś. udlawić ś., udusić ś.*: Anakreon rozynkowym jąderkiem zachłysnął *ś.*, tak że go ani połknąć, ani wyrzucić nie mógł, zatył *ś.* nim udawił. Warg. Częstokroć *ś.* udawi, kto łakomo chwyta. Tremb. Bodajem *ś.* udawił tym zdrowiem, jeśli w nim kości są. Zwr. M. (przekłętwo pijackie żartobliwe. L.). Bodajem *ś.* udawił, jeżeli choć słówko komu o tym powiedział. L. Udawił *ś.* kością. Troc.

Udawienie, a, blm., czynność cz. Udawić.
**Udawienie się, a ś., blm., czynność cz. Uda-
wić ś.**

Udawniać, a, ał p. Udawnić.
Udawnianie, a, blm., czynność cz. Udawniać: Ta chętna udawniania i uświetniania domów dość wczesna była z klejnotem szlacheckim zaszezepiona. Lel.

Udawnić, i, il, nied. Udawniać zrobić dawnym, uznać dawnością: U. sławę wielu domów znamienitych w Litwie przez spokrewnienie onych z imionami, które książęcemi i panującemi poczyniono. L.

Udawnienie, a, blm., czynność cz. Udawnić.
[Udba, y, lm. y] *mnienie, zdanie*: Jem ty udby (= *jestem tego mniemania*).

[Udbać, a, ał] *1. uwidzieć, ubrać, uroić*: Udbał sobie, że chory (= *umówił w siebie*). *2. ukochać, polubić*: Udbał sobie córkę moją.

[Udbanie, a, blm.] *czynność cz. Udbać.*

Udecydować, uje, ował 1. co=ustalić decyzją, ustanowić, ułożyć decyzją, zdecydować: Nie było udecydowanym, żeby wojsko cesarskie miało z nami pójść. Pas. Czartoryscy udecydowali u siebie od tego gwałtu zacząć bezkrólewie. Kit. Wyśłano kurjera do posia z uwiadomieniem o rozporządzeniach, wspólnie z generałem Apraksynem udecydowanych. Najwyższe przeznaczenie przybliża dla mnie tę epokę, która udecyduje dalszy los życia mojego. Rol. *2. U. kogo = umocnić w decyzji, ustalić czyją decyzję, zdecydować kogo*: To oświadczenie udecydowało mnie.. do zimowania w Dreźnie. Garcz. *U. ś. ułożyć ś. ustalić wskutek decyzji, zdecydować ś.* Niem.

**Udecydowanie, a, blm., czynność cz. Udecy-
dować.**

**Udecydowanie się, a ś., blm., czynność cz. Udecy-
dować ś.**

Udeczko, a, lm. a p. Udo.
Udefinjować, uje, ował ując w definicję, ustalić definicję: A teraz pozostaje nam określić i U. oskarżenie. Kraus.

**Udefinjowanie, a, blm., czynność cz. Udefinjo-
wać.**

[Udek, dka, lm. dki] p. Ud.
Udekorować, uje, ował 1. ozdobić dekoracjami; upiększyć. ubrać, przybrać, ustroić, przystroić: U. miasto, domy na przyjazd monarchy. Nie dziwiłabym *ś.* weale, gdyby za to udekorowały pana kilkoma niezbyt pochlebnymi przymiotnikami. Bał. Kiedy temu gagatkiwo Niemile gładkie liczko, to mu je udekorują. Łoż. *2. kogo=udzie-
lić mu orderu, zaszczyścić go orderem*: Udekorował surdut jakąś wstążeczką od orderu. Bał. Star-

szyna udekorowana bratała *ś.* z legitymizmem francuskim. Rol. (= *orderowa*).

Udekorowanie, a, lm. czynność cz. Udekorować: Cegielki do udekorowania fasad. Do wszelkich udekorowań mnie wezwano And. Była dobrą do udekorowania salonu. Bał.

Udelektować, uje, ował uraczyć rozkoszą, ucieszyć, uweselić, ukontentować: U. oczy zgubą potłumionych ręką Boską. Pas. (= *napaść, nasycić rozkoszą*).

**Udelektowanie, a, blm., czynność cz. Udelek-
tować.**

Udelikacąć, a, ał p. Udelikacić.
Udelikacanie, a, blm., czynność cz. Udelikacąć.
Udelikacenie, a, blm., czynność cz. Udelikacić.
Udelikacić, i, il, Udelikatnić, nied. Udelikacąć, Udelikatniać *zrobić delikatnym, wychuchać, wypieć, rozpieścić, urobić na papinka. L.*

Udelikatniać, a, ał p. Udelikacić: Nauka uczucia nie zabija, ale je kształci i udelikatnia. Jeż.
**Udelikatnianie, a, blm., czynność cz. Udeli-
katniać.**

Udelikatnić, i, il p. Udelikacić.
**Udelikatnienie, a, blm., czynność cz. Udeli-
katnić.**

**Udemonić, i, il urobić w demona, uczynić demo-
nem:** Z powieści ludu nietrudno wydobyć udemoni-
nionych jestestw niemało. Lel.

**Udemonienie, a, blm., czynność cz. Udemoni-
ć.**

× **Udemonstrować, uje, ował uwydatnić demon-
strowaniem:** Nie jest we mnie siebie samego miłość takowa bezporządna, żebym smakował stąd chlubność moją, żem przewidział, żem udemonstrował, żem zawrzążył to, co *ś.* stało. Kis.

**Udemonstrowanie, a, blm., czynność cz. Udemon-
strować.**

Udepnąć, nie, nął p. Udeptać.
Udepnienie, a, blm., czynność cz. Udepnąć.

**Udeptać, cze a. ce, tał 1. a. Udepnąć nalepną-
wszy urazić:** U. kogo w nogę. *2. i nied. Udep-
tywać = a) deptaniem ubić, ułocizyć, ugnieść, urównać: Na nieudeptanych ścieżkach pozosta-
wałoby mnóstwo niedostrzeżonych faktów. Kram.
Ziemia udeptana. Przen.: Czyby te już tak
znacznie udeptawszy kraje, były mi nieprzebyte
Hebry i Dunaje? Tw. (= *zszedłszy, schodziwszy,
zwiadziwszy, spenetrowawszy*). Przen.: *zdeptać, po-
niżyć, upokorzyć, zetrzeć, z błotem zmieszać, zmal-
tretować:* U. czyją dumę. b) *zrobić deptaniem,
wydeptać, utorować, utrzeć deptać:* Udepe ścieżki
między zagonami. Troc. U. ścieżkę przez pole.
Tatarzy udeptali sobie szlak przez Wołyń dla
swych napadów. Sprawdził na sobie, do jakich
otchłani wiodły udeptywane przezeń drożyny.
Szaj. c) *deptać urobić, ugnieść, unieść:* U. kapu-
stę, glinę. *U. ś. ulec udeptaniu, uleżeć ś., ulec ś.,
ubić ś.:* Naściełać mierzwę na drogi błotne,
a gdy *ś.* już wstąpi a. udepcę, na kupę wielką
złożyć. Trzyc.*

Udeptanie, a, blm., czynność cz. Udeptać: U.
zagonu cebulą zasianego. Troc. Na U. animuszu
janczarom Kioperli rozpoczął wojnę w Niemczech.
Kłok. Zasadził *ś.* na U. reputacji i animuszu
jego. Troc.

Udeptywać, uje, ywał i U. ś. p. Udeptać.
Udeptywanie, a, blm., czynność cz. Udeptywać.
**Udeptywanie się, a ś., blm., czynność cz. Udep-
tywać ś.**

Uderzać, a, ał i U. ś. p. Uderzyć.
Uderzająco przys. od Uderzający: U. do niego
podobny. Zarówno Rewolucja, jak i Kromwel

Carlyle'a U. przypominają sposób pisania Wiktora Hugo.

Uderzający 1. im. od **Uderzać**. 2. *bijący w oczy, zwracający na siebie uwagę, zastanawiający, zdumiewający*: Posąg Dawida U. pięknnością form i majestatem. Uderzające podobieństwo.

Uderzalny którego można uderzyć: Są chwile w życiu schwytiliwe ręką, uderzalne serca biciem. Krasin.

Uderzenie, a, blm. 1. czynność cz. **Uderzać**: Próbowanie wytrzymałości żelaza przez U. pałeczką do taktu. U. w bęben. U. pulsu. 2. fizj.: U. serca = *bicie serca* (ictus cordis). U. tętna (pulsatio). 3. lek. U. przy opukiwaniu (percussio). **Uderzanie się**, a ś, blm., czynność cz. **Uderzać** ś.

Uderzenie, a, lm. a 1. czynność cz. **Uderzyć**: Siła, jaką ciała w ruchu będące wywierają, nazywa ś. uderzeniem. Jak. J. U. kogo kijem w głowę. Troc. U. czego o co. Troc. U. na nieprzyjaciela. Troc. Wjazd jego odbył ś. przy uderzeniu wszystkich dział i wszystkich dzwonów. L. Przyjechał ze stanowczym zamiarem uderzenia o rękę Zosi. Kaczk. 2. *udar raz, cios*: U. pioruna (= *trzaśnięcie*). 3. bil., p. **Sztos**. 4. chir. *raz zadany* (ictus). 5. fiz.: U. ciała sprężystych i niesprężystych. U. centralne (= *gdy kierunek uderzenia przechodzi przez środkową ciężkości ciała uderzanego*). U. mimośrodkowe, ekscentryczne. U. proste (= *gdy kierunek uderzenia schodzi ś. z kierunku ruchu uderzenia*). U. pochyle (= *nie proste*). Środek uderzenia (= *punkt ciała mający tę własność, że gdy ciało w tym punkcie zostaje uderzone, oś, na której jest ono zawieszona, wstrząśnienia nie doznaje*). U. elektryczne, p. **Elektryczny**. U. powrotne a. wsteczne (= *wstrząśnienie, jakiego doznaje człowiek, znajdujący ś. w pobliżu przewodnika naelektryzowanego, gdy przewodnik ten ulega nagłemu wyładowaniu, a. gdy chmura naelektryzowana szybko ponad człowiekiem przebiega*). 6. fizj.: U. koniuszkowe serca (ictus apicis cordis). U. serca (ictus cordis). U. tętna (pulsus). 7. muz. *sposób traktowania fortepjanu*: U. ostre, łagodne, miękkie, śpiewne. 8. patol.: U. krwi = *nawał, napływ krwi, np. do głowy, atak* (congestio).

Uderzenie się, a ś, blm., czynność cz. **Uderzyć** ś.: U. ś. w piersi. Koch. W.

Uderzeniowy przym. od **Uderzenie**: Zapalniczka uderzeniowa.

[**Uderzować**, uje, ował] p. **Uderzyć**.

[**Uderzowanie**, a, blm.] czynność cz. **Uderzować**.

× **Uderzyciel**, a, lm. e ten, co uderza a. uderzył. Troc. U., ten, co uderzył kogo. Kn.

× **Uderzycielka**, i, lm. i forma ż. od **Uderzyciel**.

Uderzyć, y, yt, nied. **Uderzać**, [**Uderzować**] 1. *zadąć raz, stuknąć, wyciąć, trzasnąć, gruchnąć, trzepnąć, łupnąć, grzmotnąć, chlastnąć, pałnąć, strzelić, łunąć, buchnąć, zadzielić, zajechać, rąbnąć, świsnąć, wałnąć, dojechać, ściągnąć, złożyć, gwizdnąć, huknąć. chrostać, skrobnąć, uciąć, dzębknąć, skropić, kropnąć, łomotnąć, machnąć, bić, tłuc, prać, prażyć*: Uderzy jeden drugiego tako, aż nie umrze, ale aż leże w łożu. (w. XV). U. kogo w głowę. Kn. Rozgniewawszy ś., ledwie nie w twarz mię uderzył. Górń. Łacno o kij, kto chce psa U. Pot. Zawždy łacno o drzewo, kto chce psa U. Rej. Uderze, lecz słuchaj, rzekł Temistokles. L. Uderzę cię. L. (oberwiesz co. L.). Notę U. na klawiszach. Mag. (= *wybić, wziąć*). W puklerz zawieszony uderz oszczepem, niech na wszystkie strony

dźwięk ś. rozchodzi i budzi rycerze. Kras. **Uderz** w stół, ozwą ś. nożycy. Żegl. (tknij go jeno, ozwie ś. L.). Nie mogąc żalości znieść, mieczem w ś. uderzył. Warg. (= *ugodził*). U. kobietę kijem, kamieniem. Troc. Król, zlećka po ramionach uderzając, kawalera kreuje. Troc. U. w drzwi. Troc (= *zakolać, stuknąć*). Uderzył głowę (głowę) o ścianę. Troc. Co godzinka na zegarze uderzy, to już czas przeminał, a co dalej, to do kresu bieżemy. Rej. Dziewięta zaraz uderzy. Troc. (= *wybije*). Po uderzonej pierwszej przyjdź zaraz do mnie. Troc. U. kogo kamieniem, *percutere*. Kn. (= *ugodzić*). Piorun, uderzywszy w kościół, wszystkie kamienie roztrzącał i pasją na poły rozszczępił. Biel. M. (= *trzasnąwszy*). I obręcz uderzy, kto na nią nastąpi. Rys. Uderzony poległ. Troc. U. kogo łokciem (= *trącić, potrącić, szturchnąć*). U. kogo w kark a. po karku. U. w kogo czym (= *cisnąć, rzucić, ugodzić*). U. w kogo kamieniem. Idzie cięle zadumane, w tym uderza łbem o ścianę. U. nogą o co a. U. ś. nogą o co. Troc (= *trącić, potrącić ś., potknąć ś., zaważyć nogą*). Wiatr uderzył w lotne turskie żagle. Paszk. (= *powiał gwałtownie, zadął*). U. kogo, co a. kim, czym o ziemię (= *rzucić, cisnąć, grzmotnąć, smygnąć, szmajstnąć*). Uderzy nim (go) o ziemię jako worem. Troc. Uderzył szklanekę o ziemię. Troc. Przen.: U. co o ziemię, przestać czego. Troc (= *rzucić, porzucić co*). U. czołem = *wybić pokłony* Chciał sułtan, aby on święty, jako Bogu ziemskiemu, czołem przed nim uderzył. Birk. Czołem uderz Bogu twemu. Birk. Wszysey społem uderzymy czołem. Ryb. Przen.: Rozum uderzył ei czołem. Błaż. (= *złożył ci hołd*). W białe uderzy dłonie. Mick. (= *kłaśnie*). Łabędź pysnie uderza po fali. Mick. Choroba uderza kogo o łożko = *zmuśza go do leżenia w łożku, zwała go z nóg*. Gdy cię zimnica o łożko uderzy, trzeba ci kogo, coby ci usługiwał. L. Gdy choroba o łożko uderzona była, musiała ś. od roboty wstrzymać. L. Przen.: Uderzyła go Boska ręka (Troc) = *dotknęła go, ciężko go Bóg doświadczył*. Wszystkie uderza struny po kolei. Mick. (= *trąca*). Kazał organista U. w dzwony. Węg. (= *zacząć bić; zadzwonić*). Żołnierze udali ś. do Kremlu, uderzyli w dzwony, pałac otoczyli i domagali ś. wydania zdrajców. Świt. U. w kotły, w bębny, (= *zabębnić gwałtownie*) Na rozkaz hetmana uderzono w bębny, aby ś. wzięto do bron. Świt. Uderzono na trwogę w bębny. Papr. Wzniósł ręce, spuścił razem, w dwa dźwięki uderzył. Mick. Przen.: U. w trąby (= *zatrąbić, zadąć gwałtownie*). W muzykę wojskową, trąby, kotły U. rozkazał. Tw. Skoro weszła, wszysey muzykowie wnet w trąbę uderzyli, aż szumiało w głowie. Rej. Gdy w trąbę uderzy archanioł, ziemia wszystkie groby otworzy. Kołak. Uderzać na pobudkę. Birk. Gdy o tym do obozu znać dano, na trwogę uderzono. Biel. M. Dzwony i chrapiawe trąby trwogę uderzyły. Troc. Krzyknie i w trąbę mosiężną uderzy; uderzył potem raz drugi i trzeci. Mick. Znowu trębacz uderzyli na larum. Kaczk. Przen.: U. w co = *zwrócić ś. do czego gorąco, rzucić ś. do czego gwałtownie, zacząć co*: Gdy do potrzeby chodzili żołnierze, w chwałę Pańską naprzód uderzyli, jak w trąby i w kotły. Birk. Przy oltarzu w gorące modlitwy uderzywszy, Panie, rzece... Birk. Uderzył, jak niewieścieśko jakie, w lamenty Osman. Birk. Dopiero w płacz i lament uderzę, gdy obaczę, że cię nie masz. Chr. U. w bek. Gdy rozległ ś. turkot kół po zwo-

dzonym moście, Anusia uderzyła w płacz głośny. Sienk. U. w pokorę. Nie mogąc jemu tajać, uderzyła w miłszą, *irascitur illi, quae sibi praelata est*. Żebr. Choć na ustach nie miała pacierza, czulem, że wzrokiem w Boga gdzieś uderza. Kon. U. w prośby. [Ojcowie uderzyli w radę; w okropny lament i żal uderzyli. Żydy we wielką radość uderzały. Czy można grabiami U. w bitwę? Uderzyli w bitwę z chłopami. On tyż uderzył w krzyk]. U. w nogi = *uciec, wziąć nogi za pas, pierzchnąć*: Przypadł Swatopek z wojskiem naszym; księża, widząc nierząd, w nogę uderzyli. Biel. M. Nie doczekawszy trwogi, uderzyli prędko w nogi. Ryb. Oni, nie mogąc dłużej wytrzymać, (uderzyli) w nogi. Boh. U. z dział = *wypalić, huknąć, gruchnąć, palnąć, wystrzelić*. Uderzać z dział, bić z dział, strzelać. Kn. Z dział uderzono. Stryjk. Przen.: Wokoło wzrokiem ognistym uderzył. Mick. (= *strzelił, rzucił, cisnął*). Przen.: U. kogo = *zwrócić jego uwagę, zastanowić, zadziwić, dać do myślenia, rzucić ś. w oczy*: Mowa Pańska (do Piłata), gdy uderzy w uszy starosty, nieco serca w nim poruszy. Odym. Oko toczy wzrok ciekawo po upstrzonych błoniach, kędy tysiąc razem widoków weń uderza. L. (= *robi nań wrażenie*). Wyjeżdża na granicę, uderza go różność tego kraju od innych. Stasz. Uderzony widokiem rozpaczy. Rzew. Czymże cię tak uderza ten paź? Krasz. Twarz jej nie uderzała niezym, oprócz swawolnego wyrazu. Krasz. 2. na kogo = *rzucić ś., natrzeć, napaść, porwać ś.; zaatakować go*: Puścim ś. kęś i zaś w ś. uderzymy mocą, *rursum ad bella coimus*. Żebr. Obórzmy ś. na to nieprzyjacielskie wojsko, uderzmy na nie; natychmiast je, jak ś. spodziewamy, odpędzimy. Baz. Jeśli dłużej ta niezgoda będzie rosła, bez wątpienia uderza w ś. Warg. Sam uderzony, silniej uderza, że nieprzyjaciel pierzchnął na strony. Karp. Wilk uderzył na psy. Jabł. I spadł deszcz, i przyszyły rzeki, i wiały wiatry, i uderzyły na on dom, a nie upadł. Wuj. Krwi pragniesz? uderz. Słow. Natychmiast uderzyła pytaniami na przedstawionego jej. Krasz. Przen.: U. na kogo = *powstać, powsiąść, obruszyć ś., huknąć*: Zarazem w te słowa nań uderzył. Zigr. 3. Przen.: na kogo = *paść, wystąpić, rzucić ś., napaść na kogo, bić na kogo, opanować, objąć, złyć go*: Słabość jaka gwałtowna uderza na mnie, siły mnie odstępują. L. Patrz, wacpana jak zbladła, słabość na nią uderza, dobrze, że nie padła. Tremb. Śmiertelne na mnie uderzyły poty. L. Po tym frasunku druga na niego trwoga uderzyła. Skar. Strach na niego uderzył. Troc. (= *przyszedł*). Uderzyła trwoga na ich serca. Troc. Kiedy to powtórzył matce, ognie uderzyły na nią. Kon. Kiedy uchylił drzwi, gorąco uderzyło na mnie z izby (= *buchło, wypadło*). [Uderzyło na kobietę] = *poroniła*. 4. *porazić, razić, dotknąć, ruszyć, zaatakować*: Chromotą nogi jego były uderzone. Birk. 5. *wybuchnąć, wystąpić gwałtownie, chwycić, wziąć, powstać*: Był głód wielki, z głodu zaś onego mór ciężki uderzył. Wuj. Opasanie miasta skoro ś. dokończyło, uderzył w miejskie głód obywatela, Chr. Mróz uderzył (= *ścisnął*). Jeśli wojsk swych na zimę nie rozpuszczą, uderzą wkrótce pluty, śniegi, mrozy. Chr. 6. dokąd, † U. ś. dokąd = *rzucić ś., zwrócić ś., udać ś., uciec ś., machnąć*: Tędy nie wyjdę, muszę w inną U. stronę. L. Uderzył w stronę Minos, *porrecta munera refugit*. Żebr. Uderzę jak w dym do mojej Kasi. L. (poskoczę do niej. L.). Nie wie, w którą U. Troc. Uderzył

rowem ku miastu. Troc. U. na wojsko z tyłu, przez przednią straż, przez skrzydła, przez odwód. Troc. Jam chciał, żeby syn uderzył po rękę starszej kasztelaniki. Rzew. (= *sięgnął*). Bardzo sobie upodobał tę pannę i zaraz o jej rękę uderzył. Kacz. (= *rozpoczął starania*). Szlachta uderzyła do broni. Kacz. (= *porwała ś., rzuciła ś., sunęła, ruszyła*). Rozpatrz ś., uderz, a będzie dobra nasza! Syn. (= *odważ ś., spróbuj, weź ś. śmiało, przystępuj do rzeczy*). [U. w towary] (u przemytników wódki w Krakowie) = *palnąć, gohnąć, łyknąć, machnąć wódki*. 7. × U. przymierze = *zawrzeć*: Przecież sobie bój sprykrzyli, pokój wieczny uderzyli. Jak. W. Warunki napisawszy, uderzą mir z obu stron. Tw. Anglja z Francją obronne uderzy przymierze. Niem. Zerwawszy z ojcem W. K. Mości mir świeżo uderzony. Niem. Niech cię zastanawia uderzone z niemi przymierze. Niem. U. mir, pokój. Troc. 8. *karc. zabić kartę wyższą kartą*: U. tuzem, kozerą. Troc. U. ś. 1. *uderzyć sobą mimowolnie o co, wyciąć ś., huknąć ś.* (i t. d., p. wyż. pod 1) Uderzył ś. w ciemnym pokoju o kant. Uderzyłem ś. w nogę o wystający kamień. Uderzył ś. w głowę o róg. Troc. 2. *uderzyć siebie*: U. ś. w piersi. Przen.: Uderz ś. w piersi = *przyznaj ś. do winy, uznaj ś. winnym*. 3. *kieliszkiem = trącić ś., stuknąć ś., mając wypić z kim*. 4. † U. ś. = *uderzyć, rzucić ś., porwać ś., runąć ś., napaść, zaatakować (kogo), natrzeć*: U. ś. na co. B. Sz. W tej bitwie król, widząc, iż już prawie źle, uderzył ś. sam na ostatku o nieprzyjaciela z tą trochą, co przy nim byli. Biel. M. U. ś. o kogo. Troc.

† Udespektować, uje, ował *zhańbić, zbezcześcić*.
† Udespektowanie, a, btm., czynność cz. Udespektować.

Udeterminować, uje, ował *ograniczyć, ująć w pewne granice, sprowadzić do pewnych granic*: Postanowiono U. zakres dochodzenia, zamykając je w granicach zarzutu.

Udeterminowanie, a, btm., czynność cz. Udeterminować.

Udjablenie, a, btm., czynność cz. Udjablić: Uosobienie i ujednostkowanie to pierwszy krok do ubóstwienia lub też udjablenia. BdC.

Udjablić, i, ii *zrobić djabłem*.

Udjamentować, uje, ował *ustroić, obsypać djamentami*: Wspaniale udjamentowany (Moszyński). Reym.

Udjamentowanie, a, btm., czynność cz. Udjamentować.

Udko, a, Im. a p. Udo; [Kulszczołka]: U. kurczęce. L. Chyba, że czasem swawolne wody zuchwale w białe emoknęły udka. Gosz. Jaki kawałek pan lubisz: U., czy kuperek? Fred. A. Surowo piersi zjadł i karki i udka obgryzł. Tet.

Udławić, i, ii, *udusić, udawić, złusić*: Cisnąć ś. przez niezliczone tłumy, udławion w bramie. K. G. Umarł syn tej niewiasty, bo go śpiąc udławiła. Leop. Albo je topią, a. udławiają. Glicz. U. ś. *zudławić ś., udawić ś.*

Udławienie, a, btm. 1. czynność cz. Udławić. 2. p. Udławienie ś.

Udławienie się, a ś., btm., niek. Udławienie czynność cz. Udławić ś. Lek.: U. ś. wskutek dostania ś. podczas połykania cząstek jada lub napoju do dróg oddechowych.

Udłubać, bie, hał *dłubiąc utamać, ukruszyć; odłubać*. U. kawałek zęba.

Udłubanie, a, btm., czynność cz. Udłubać.

Udnoogolenny p. Udowogoleniowy.
Udnopodkolenny p. Udowopodkolanowy.
Udny p. Udowy.
Udo, a. lm. a a. [y], † **Ud,** † **Hud,** [**Ud,** **Wud,** **Jud,** † **Hudo,** [**Judo**] anat. 1. część męskiego nogi od biodra do kolana, udziec, biodro (Perz.) (femur). 2. trzeci członek nogi owadziej. Zdr. **Udka,** **Udeczko.**

Udobitniać, a, ał p. **Udobitnić.**
Udobitnianie, a, bfm., czynność cz. **Udobitniać.**
Udobitnić, i, il, nied. **Udobitniać** zrobić dobitnym.
Udobitnienie, a, bfm., czynność cz. **Udobitnić:** Dłoń do piersi sobie przycisnął dla udobitnienia uczucia miłości. Jeż.

[**Udobniuchny**] miłuchny przez swoją *udobność* = *nadobność.* Pe.

[**Udobność,** i, bfm.] rz. od **Udobny.** Pe.

[**Udobny**] *nadobny, przystojny, ukladny.* Pe.

× **Udobrodzić,** i, il ująć, zobowiązać jako dobrodziej: Gdybyś mógł, wielebys mnie tym udobrodził. Krasin.

× **Udobrodzienie,** a, bfm., czynność cz. **Udobrodzić.**

× **Udobrodziejstwć,** i, il, × **Udobrodziejstwo-** wać *uposażyć, obspać dobrodziejstwami:* U. sierotę, podrzutka, wygnańca. Reszta rodziny za życia jego ciepłą ręką była udobrodziejstwiona. Krasz.

× **Udobrodziejstwienie,** a, bfm., czynność cz. **Udobrodziejstwć.**

× **Udobrodziejstwować,** uje, ował p. **Udobrodziejstwć:** Sierota, udobrodziejstwowany przez Sawę. Jeż. Było u nas parę konwentów za nadto udobrodziejstwowanych. Zakupił kawał ziemi, którym udobrodziejstwował ubogiego krewniaka. Byk. Udobrodziejstwowani zostali posiadaczami tylko z tytułu. Rol.

× **Udobrodziejstwowanie,** a, bfm., czynność cz. **Udobrodziejstwować.**

Udobruchać, a, ał, [**Udobrzyć**] kogo = *ułagodzić, ułaskać, załagodzić, rozbroić, prześlagać, rozpełdzić czyj gniew.* U. s. 1. *złagodnieć, uspokoić s. w gniewie, odzyskać humor, ułagodzić s., ułaskać s., przeprosić s., wyspać s.:* Kapral s. udobruchał. Oss. Krzychał, kłął, aż s. nakoniec udobruchał. L. Tu s. szanowny starzec udobruchał, spokojność chmurne czoło wypogodzi. Książ. [Ja sie na Janicka nie udobruchała]. 2. × U. s. *stać s. lepszym, polepszyć s., poprawić s.:* Zaczęła mysz exhortę, kot jej pilnie słuchał, wdychał, płakał; ta widząc, iż s. udobruchał, wysunęła s. Kras. 3. × U. s. *komu = ująć, zjednać go sobie:* Gadzinie s. nie udobruchasz, chyba żebyś gadziną został. Fred.M.

Udobruchanie, a, bfm., czynność cz. **Udobruchać.**

Udobruchanie się, a s., bfm., czynność cz. **Udobruchać s.**

× **Udobrzać,** a, ał p. **Udobrzyć.**

× **Udobrzanie,** a, bfm., czynność cz. **Udobrzać.**
Udobrzenie, a 1. bfm., czynność cz. **Udobrzyć.**
 2. to, co zrobiono dla wystawienia dobrej strony, *ulepszenie.* St. wil.

Udobrzyć, y, ył 1. × U., nied. × **Udobrzać,** † **Udabrzac** uczynić dobrym, *ulepszyć, poprawić, polepszyć; przedstawić jako dobre, przedstawić z dobrej strony, ubarwić, upiększyć:* Dobrzyj a. udabrzaj serce twoje. Bud. Dotąd twoje wybiegi uchodziły ci łatwo, i występki swoje udobrzałeś przed rodzicami. L. 2. [U.] p. **Udobruchać.**

Udogodnić, i, il zrobić dogodnym, *uwzględnić, uprzyjemnić, ułatwić:* U. warunki. Z czasem przedsiębiorcy, korzystając z udogodnionej komunikacji i tanich planów, zaczęli budować wzdłuż linii fabryki i kamienie.

Udogodnienie, a 1. bfm., czynność cz. **Udogodnić:** Nie używa pieniędzy na U., uprzyjemnienie życia. Orzesz. 2. to, co zrobiono, aby udogodnić, *dogodność, wygoda:* Korzystałoby z takich udogodnień przeważnie ludzie niefamiliarjni.

Udoić, i, il dojeniem ująć mleka; w pożądanej ilości wydoić. U. s. *upić s., uchlać s.*

[**Udojczyk,** a, lm. i] p. **Udoj.**

Udojenie, a, bfm., czynność cz. **Udoić.**

Udojenie się, a s., bfm., czynność cz. **Udoić s.**

× **Udojzalać,** a, ał i × U. s. p. **Udojrzalić.**

× **Udojrzalanie,** a, bfm., czynność cz. **Udojrzalać.**

× **Udojrzalanie się,** a s., bfm., czynność cz. **Udojrzalać s.**

× **Udojrzalenie,** a, bfm. 1. czynność cz. **Udojrzalić.** 2. p. **Udojrzalenie s.:** U. i ustalenie s. heraldycznych herbów w Polsce.

× **Udojrzalenie się,** a s., bfm., niek. × **Udojrzalenie** czynność cz. **Udojrzalić s.**

× **Udojrzalić,** i, il, × **Udojrzalić,** nied. × **Udojrzalać** uczynić dojrzałym, *dojrzałym, rozwinąć, wykształcić należyte.* U. s. *dojrzawszy ustalić s.; dojrzeć, stać s. dojrzałym, dojrzałym; rozwinąć s.:* Zamiar. instytucja udojrzaliła s. Kiedy ziemstwa szlacheckie udojrzalały s., stan rycerski potężne ciało przybierał. Bobrow.

Udokładniać, a, ał p. **Udokładnić.**

Udokładnianie, a, bfm., czynność cz. **Udokładniać.**

Udokładnić, i, il, nied. **Udokładniać** zrobić dokładnym, *dokładniejszym, uzupełnić, wykończyć:* System ten późniejsi uczeni tylko rozszerzali, prostowali, udoładniaли.

Udokładnienie, a 1. bfm., czynność cz. **Udokładnić.** 2. to, co uczyniono dla zrobienia *dokładniejszym, wstawka, dodatek* i t. d.: W nim każdej wypracowanej części nastąpi z ogółem zestawienie i U. Stasz.

[**Udokol,** a, lm. e] = **Bolimuszka.**

Udokumentować, uje, ował *utwierdzić dokumentami, dokumentem, upewnić dokumentnie, udowodnić:* Szereg utworów, któreby rozwój taki U. mogły.

Udokumentowanie, a, bfm., czynność cz. **Udokumentować:** Przyjęła zaprosiny i na U. niejako układu wieczorem złożyła wizytę. Jeż.

× **Udoła,** i, lm. e p. **Temperament.** MS. × U. *krewnicza, p. Krewnicz.*

[**Udolenie,** a, bfm.] czynność cz. **Udolić.**

× **Udoletnieć,** eje, ał *stać s. doletnim, dojrzeć.*

× **Udoletnienie,** a 1. bfm., czynność cz. **Udoletnieć.** St. wil. 2. stan człowieka doletniego, *dojrzałość.* St. wil.

[**Udolić,** i, il] p. **Udołać.**

[**Udolna** kobieta] *cierpiąca na wypadnięcie macicy.*

× **Udolność,** i, bfm., rz. od **Udolny.** Troe. Nie możemy naszą udolnością sprawić, gdybyśmy Boga wspomóżeniem nie byli wsparci. Odym.
 × **Udolny** 1. *zdolny, zdalny, dość silny; mogący sprostać, podołać; odpowiedni, dość energiczny.* (p. Nieudolny). 2. [U.] *mający rupturę, kilowaty.*

[**Udołać,** a, ał, **Udolić**] *podołać, zdołać, sprostać:* Czyż śmiertelnik nędzny mocen jest U. dziełu, jeśli go bóstwo nie wesprze mocą? Dyg. Ale paręnaście djabłów zjadł, kto nie udoła dość (= dojsć) do wierzchu. Ork.

[**Udołanie**, a, b_lm.] czynność cz. **Udołać**.
Udometr, u, l_m. y fiz., p. Deszczomierz.
Udomowić, i, i_l **zrobić domowym, swojskim, oswoić, obłaskawić**: Pysznłł ś., że może U. krnąbrne wilczę. Gliń.
Udomowienie, a, b_lm., czynność cz. **Udomowić**.
Udora, y, l_m. y, **Zywielitwa** bot. (udora) roś. z rodziny *zabisciekowatych*.
[Udoręczenie, a, b_lm.] czynność cz. **Udoręczyć**.
[Udoręzić, i, i_l] **załatwić**.
[Udorny] *krnąbrny, hardy*.
Udoskonalacz, a, l_m. e ten, *co udoskonala*.
Udoskonalacz, a, a_l i U. ś. p. **Udoskonalić**.
Udoskonalanie, a, b_lm., czynność cz. **Udoskonalać**.
Udoskonalanie się, a ś., b_lm., czynność cz. **Udoskonalać ś.**
Udoskonalenie, a l. b_lm., czynność cz. **Udoskonalić**. 2. *to, co zrobiono, aby udoskonalić, postęp*: Na każdym kroku widać tu U. U. wynalazków.
Udoskonalenie się, a ś., b_lm., czynność cz. **Udoskonalić ś.**
Udoskonalić, i, i_l, **nied. Udoskonalać** 1. *co = zrobić doskonalszym, doskonałym; doprowadzić do doskonałości, zaprowadzić postęp, ulepszyć, poprawić*: U. maszynie, wynalazek. 2. *kogo = zrobić doskonalszym, doskonałym, poprawić; wyćwiczyć, wykształcić, ukształcić*: U. samego siebie.
× Uдостatczenie, a, b_lm., czynność cz. **Uдостatczyć**.
× Uдостatczyk, y, y_l p. **Uдостatkować**.
× Uдостatkować, uje, owa_l, **× Uдостatczy** *opatrzyć dostatecznie, zaopatrzyć, uprowidować, uposażyć, zabezpieczyć w co*: U. armaty w kule. Forteca jest tylko prawie uдостatkowana na wytrzymanie jednego jaszce ataku. U. instytucję w zasoby pieniężne.
× Uдостatkowanie, a, b_lm., czynność cz. **Uдостatkować**.
Uдостępniać, a, a_l p. **Uдостępnić**.
Uдостępnianie, a, b_lm., czynność cz. **Uдостępniać**.
Uдостępniać, i, i_l, **nied. Uдостępniać** *zrobić dostępnym, dostępniejszym, ułatwić; zrobić popularnym, popularniejszym, zastosować do czyich pojęć, uprzyściplnić, ułatwić*: Jeden z najpiękniejszych spacerów w podmiejskiej okolicy będzie uдостępniony dla pieszej publiczności. U. wykład naukowy. Tę broszurę „Eraz Kamyn” uдостępnil nam, obrobił i rycinami dołączonymi wyjaśnił profesor Gers.
Uдостępnienie, a, b_lm., czynność cz. **Uдостępniać**: Znajdujemy tutaj rozszerzenie oświaty i jej U.
× Uдостoić, i, i_l p. **Uдостojnić**: Bóg po doczesnych uciechach wieczne nam w królestwie niebieskim uдостoi. Smotr.
× Uдостojenie, a, b_lm., czynność cz. **Uдостoić**.
Uдостojniać, a, a_l p. **Uдостojnić**.
Uдостojnianie, a, b_lm., czynność cz. **Uдостojniać**.
Uдостojnić, i, i_l, **× Uдостoić**, **nied. Uдостojniać** 1. *uczynić dostojnym, godnym czego*. 2. *uznać, uszlachetnić, zaszczyścić*: Bojar uдостojniony herbem szlacheica polskiego. Sł. wil. Niewiasta, uдостojniona cząstką samowładzy, urosła w powagę i znaczenie. Szaj. Skromna kuta opata pokornych mnichów nie mogła ś. pogodzić w jednej osobie z fioletami uдостojnionego godnością książeica arcybiskupa. Tet.
Uдостojnienie, a, b_lm., czynność cz. **Uдостojnić**.

× Uдоświadczać, a, a_l **wypróbować**: Probierskie młoto uдоświadcza złoto. L.
× Uдоświadczenie, a, b_lm., czynność cz. **Uдоświadczać**.
! Udotować, uje, owa_l **prow. uposażyć**.
! Udotowanie, a, b_lm., **prow.**, czynność cz. **Udotować**: U. czterech nowych stolic biskupich. Wal.
Udotykalić, i, i_l **zrobić dotykalnym, namacalnym; uplastycznić**. Krasz. Przepis Jego we wszelkiej rzeczywistości uwidoczni, udotykalni. Krasin.
Udotykalenie, a, b_lm., czynność cz. **Udotykalić**.
Udowadniać, a, a_l p. **Udowodnić**.
Udowadnianie, a, b_lm., czynność cz. **Udowadniać**.
Udowodniać, a, a_l p. **Udowodnić**.
Udowodnianie, a, b_lm., czynność cz. **Udowodniać**.
Udowodnić, i, i_l, **nied. Udawadniać, Udowadniać, Udowodniać** *stwierdzić, poprzeć dowodem, okazać dowodnie, dowieść, pokazać czarno na białym*: U. co przysięgą. Udowodniony siostrzan. Rzew. Wojewoda ten był zdzierca i okrutnik, przeto go Polacy pod sąd wzięli i wskutek udowodnionych wielkich zbrodni na śmierć skazali. Moracz. Autor rejestruje ogromną ilość szczegółów nieudowodnionych. Pleb. Gdy mi kazano udawadniać, wykażać, kiedy grałem, na jakie papiery, płałem ś w odpowiedziach i nie umiałem ś. wytłumaczyć. Bał.
Udowodnienie, a l. b_lm., czynność cz. **Udowodnić**. 2. *dowód; to, czym udowodniamy*. Sł. wil.
Udowogoleniowy, Udnogoleny *tyczący ś. uda i golenia zarazem*. Anat.: Nerw U. (nervus saphenus).
× Udowolenie, a, b_lm., czynność cz. **Udowolić**.
× Udowolić, i, i_l, **× Udowolnić** *zadowolnić, ukontentować*. L.
× Udowolnić, i, i_l p. **Udowolić**.
× Udowolnienie, a, b_lm., czynność cz. **Udowolnić**. L.
[Udowolniony] *uszanowany*: Żołnirz tak był U., że z panem porównie do stołu siadał.
Udowopodkolanowy, Udnopodkoleny anat.: Żyła udowopodkolanowa (vena femoropoplitea).
Udowy, Udney *przym. od Udo*. Anat.: Kość udowa a. udna (os femoris), kość udna (Sien). frura biodrowa, rura zadnia (Urs.), ł piszczel udowy (Perz.). Głowica a. główka kości udowej, ł jabłko kości udowej (Urs.), (caput ossis femoris). Mięsień U. a. udny (musculus cruralis). Nerw U. (nervus cruralis). × Dołek skrętu na kości udowej (fossa trochanterica). Mięsień U. długi, ł Myszka udowa długa, p. Krawiecki. Powięź udowa a. szeroka, ł rozciągną udowa a. pochwa ścięgnowa a. ł przepaska szeroka (Ryszcz.). × błona obwodowa uda (Br.), ł binda szeroka a. nałęczowata (Perz.), (fascia lata femoris). Przewód a. kanał U. (canalis cruralis). Tętnica udowa (arteria cruralis s. femoralis). Żyła udowa (vena cruralis s. femoralis).
× Udoźrzalenie, a, b_lm., czynność cz. **Udoźrzalić**.
× Udoźrzalić, i, i_l p. **Udoźrzalić**: Nasiona to zazryni i udoźrzali światła mędrców prace. Czart. A.
Udój, oju, l_m. oje *partja mleka, za jednym razem udojonego, dowo: Mulctra, dojenie*, U.

jeden od krów albo owiec. Mącz. Pasterki, obfite przyniosszy udoje, w ochłodzone naczynia spuszcza je powoli. T.w. Zdr. [Udojczyk].

Udramatyzować, uje, ował ująć w formę dramatu, ułożyć na sposób dramatu, nadać cechy dramatu, zrobić dramatycznym: Zaraz gruchnęła wieść po sąsiedztwie upiększona, udramatyzowana. Krasz.

Udramatyzowanie, a, blm., czynność cz. Udramatyzować.

Udrapać, pie, pał, [Udropić], jednót. Udrapnąć, nied. Udrapywać, †Udrapować 1. *drapiąc urwać, uszarpać; wychapać, udrzeć:* Pies by największą sztukę mięsa tak długo będzie gryzł, aż jej nie zostanie; ale by po kęsu udrapował sobie, tedyby mu też dłużej potrwąć mogło. Rej. 2. *zadrapać, zadrasnąć pazurem, paznogciem:* Kot go udrapał. Przen.: Napisał naprędeś list do Puszkina, którego też chciał jednocześnie U. Spas. (= *ukłóć, uszczypać, zadrasnąć, ubość, przy-mówić mu*).

Udrapanie, a, blm., czynność cz. Udrapać.

Udraperjować, uje, ował p. Udrapować. Sł. wil.

Udraperjowanie, a, blm., czynność cz. Udraperjować.

Udraperować, uje, ował p. Udrapować. Sł. wil. Udraperowanie, a, blm., czynność cz. Udraperować.

Udrapnąć, nie, nał 1. p. **Udrapać.** 2. × U. *drapnąć, dać drapaką, umknąć, uciec, przysnąć.*

Udrapnięcie, a, blm., czynność cz. Udrapnąć.

Udrapować, uje, ował, Udraperować, Udraperjować 1. co = *ułożyć nakosztali draperji, fałdzisto a malowniczo:* Ciężkie amarantowe firanki, zawieszane z wielkim gustem i po tapieersku udrapowane. Bał. 2. kogo, co czym = *przybrać w draperję, ubrać w szaty, ułożone nakosztali draperji:* Pierś surdudem, jakby płaszczem, udrapował. Mick.

† **Udrapować, uje, ował p. Udrapać.**

Udrapowanie, a, blm., czynność cz. Udrapować.

† **Udrapowanie, a, blm., czynność cz. † Udrapować.**

Udrapywać, uje, ywał p. Udrapać.

Udrapywanie, a, blm., czynność cz. Udrapywać.

† **Udręczać, a, ał i † U. ś. p. Udręczyć:** Nie udręcaj ś. tobą. Op.

† **Udręczanie, a, blm., czynność cz. Udręczać.**

† **Udręczanie się, a ś., blm., czynność cz. Udręczać ś.**

† **Udręczenie, a, lm. a czynność cz. Udręczyć.** Kaz. 1555.

† **Udręczenie się, a ś., blm., czynność cz. Udręczyć ś.**

† **Udręczyć, y, ył i † U. ś. p. Udręczyć.**

Udrepcenie, a, blm., czynność cz. Udrepcić.

Udrepcenie się, a ś., blm., czynność cz. Udrepcić ś.

Udrepcić, i, II i U. ś. p. Udreptać: Rolą tę, którą orać mają, aby pierwaj pasterze bydłem, paszają, stłoczyli i udrepcili. Haur.

Udreptać, peze a. pce, ptał, Udrepcić, nied. [Udreptywać] 1. *udreptać, drepnąć ubić, utłoczyć.* 2. *drepnąć przebyć, ujsć, zrobić:* U. miłą drogi. U. ś. *utrudzić ś., umęczyć ś. drepnaniem, nadreptać ś.:* Przepraszam pana, że usiądę; tak ś. dzisiaj udreptałam, że nóg nie czuję. Korz.

Udreptanie, a, blm., czynność cz. Udreptać.

Udreptanie się, a ś., blm., czynność cz. Udreptać ś.

[Udreptywać, uje, ywał] p. Udreptać: Kómár łąkę siece, zając kope kopi, muszka udreptuje.

[Udreptywanie, a, blm., czynność cz. Udreptywać.

Udręczać, a, ał i U. ś. p. Udręczyć.

Udręczanie, a, blm., czynność cz. Udręczać.

Udręczanie się, a ś., blm., czynność cz. Udręczać ś.

Udręczenie, a i. blm., czynność cz. Udręczyć.

2. a. **Udręka, †Udręczność, stan dręczącego ś., męka, utrapienie, strapienie, umartwienie, zgryzota, ból moralny, tortury moralne:** Z udręceniem serca i głowy. Troc. 3. patol.: U. przyserecowe = *niepokój w okolicy dołyższka.*

† **Udręczność, i, lm. i p. Udręczenie:** Co za korzyść będzie człowiekowi ze wszej pracy swojej i udręczności dusznej, którą ś. nędzi? Leop. (z udręczenia duszy. Leop.).

Udręczyć, y, ył, †Udręczyć, nied. Udręczać, †Udręczać 1. *utrapić, umartwić, umęczyć, strapić, znękać, zgryźć, struć, zgnębić.* P. flor. Ciało postem U. Chrystus ciało swoje za nas na krzyżu udręczył. K. G. Od 12-u lat była udręczona okrutną niemocą. Rej. Djomed rzuczał ś. i jęczał: w silnym tkwiąc barku, pocisk srodze go udręczał. Dm. Chodzę zamucony, gdy mię nieprzyjaciel udręcza, *affligit.* Wr. Udręczony swoją podagrą, musiał Władysław IV z Nieporętu powrócić do Warszawy. Szaj. Srodze udręcza napastnika. Rzew. Sen mię bardziej udręczył, aniżeli wzmocnił. Chodź. 2. [U.] *opętać.* U. ś. *strapić ś., umartwić ś., umęczyć ś., znękać ś., zgryźć ś., struć ś.:* Zapowiedziałem post, abysmy ś. udręczyli przed Bogiem. Leop.

Udręka, i, lm. i p. Udręczenie. Zap. Jeszcze wątpisz i jesteś w udręce. Poręb. Wieczny dłużnik i wieczny wierzyciel—myślała z udręką. Błt. Dobrze byłoby odpocezać od bólu i udręki, które sprawia. Kow. Pomiędzy nami nijaka U. jej nie napotykała. Orzesz. Spoglądała ino pilnie, bez udręki w tę twarz umiłowaną. Reym.

[Udręgnąć, nie, nał] dręgnąć.

[Udręgnięcie, a, blm.] czynność cz. Udręgnąć.

Udrobić, i, II ułamać drobny kawałek, ukruszyć: Egipt i Asur jak chce nami robi za to, że chleba kawałek udrobi na pożywienie mizernego brzucha. Chr. 2. *nadrobić, nakruszyć trochę, pewną ilość:* U. zacierek. [U. ś.] *utrudzić ś. tańcząc drobnymi krokami:* Potym, udrobiwszy ś. ponownie, znowu na ozwodną nutę podług słów jął tańczyć. Tet.

Udrobienie, a, blm., czynność cz. Udrobić.

[Udrobienie się, a ś., blm.] czynność cz. Udrobić ś.

[Udropić, i, II] p. Udrapać.

[Udropienie, a, blm.] czynność cz. Udropić.

* **Udry:** Na U. = *drąc z sobą koty, ząb za ząb, na ostro, wzięwszy ś. z kim za łąb, na złość, na przekór:* Eneasowski Wenus, idąc na U. z Junoną, przy tacińskiej, koronie obiecała żonę. Pot. Chorostyn szedł na U. z Szujskim. Biel. M. Zgasła miłość ojczyzny, wielu z nią na U. chodzi, tak drogo placąc garść włosów i pludry. Żegl. Wy-suwa ś. ochotnik z tej i z owej strony, zrazu poszło na U., dalej na plutony, leca ludzie jak muchy, gdyby grad, pociski. Zabł. [Na U.] = *gniewny.* Iść z kim na U. = *kłopotić ś.* U. = *wziętka, wziętość.* U. = *złość:* U. idą na U. Jak pójdzie na U. = *bez oglądania ś. na nic.* Trza pomaluśku poczynać, a nie na U. Dalej na U., fornalu! On sie nie pogodzi, pódzie na U.]

[Udrybas, a, blm.] nazwa tańca.

[Udryganie, i, II] zmęczyć, zniszczyć (konie) ciężką pracą lub jeżdżeniem.

[**Udryganie**, a, blm.] czynność cz. **Udryganió**.
[**Udrypać się**, a s., ał s.] *uszargać s., ubłocić s.*
[**Udrypanie się**, a s., blm., czynność cz. **Udrypać s.**

[**Udrypcenie**, a, blm.] czynność cz. **Udrypcić**.
[**Udrypcić**, i, il] *krzątając s., zabiegając zrobić, uradzić, dokazać*: Nijakiego hałasu nie robili; gadać gadali tak po ludzku, ale coby co udrypcili, to już nie. Tet.

Udrzeć, **udrze**, **udarł**, **udała** a. [**udryła**], nied. **Udrzeć** i. *ująć darcie, odedrzeć kawałek, urwać*: U. kawałek papieru. [On jem udar po pasku skóry] = z ciała im zdarł po pasku skóry. Przen.: U. kogo, udrzeć żyka = skubnąć kogo, pożywić s., umaczać palec w czym, skorzystać z kogo: Co to nas kosztuje, wszystko to książę będzie musiał zapłacić: kogóż U., kiedy nie pana? L. Może sobie udrę żyka. Fred. A. 2. × U. uderzyć, huknąć, palić, wyciąć, trzepnąć i t. p. (p. **Uderzyć** pod l.): Udarł go w głowę. Boh. Uderzymy śmiało na tego zdrajcę, jak s. tam obróci, to go udrę. L. [Jak nie udrze w pysk!] 3. [U.] *zadrzeć, posprzeczować s., uzreć s., pokłócić s., naszarpać s.*: Będę miał pieniądze, nie napaskudzę s. kiela gorzałki i z chłopem nie udrę 4. prow. *drapać, uzić, zemknąć, czmychnąć, zdzierać*: Węgrzynek udziera naprzód. Kaczek. [U. s.] *zacząć s., drzeć; wrzasnąć*: Djaból udar się jeseć głosi.

[**Udrzmac się**, a s., ał s.]? Jakem konie pasał, napadła mię drzymota; drzymota s. udrzmała, poszły konie do żyta.

[**Udrzwanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Udrzwać s.**

[**Uducha**, y, blm.] *duszność*: Od suchot, uduchy i kaszlu.

[**Uduchliwy**] *sprawiający duszność*: Kaszel U. **Uduchwiać**, a, ał i U. s. p. **Uduchwić**.

Uduchowanie, a, blm., czynność cz. **Uduchowiać**.

Uduchowanie się, a s., blm., czynność cz. **Uduchowiać s.**: To przeczyłoby uduchowianiu s. ludzkości. Kasz.

Uduchwić, i, il, nied. **Uduchowiać zrobić duchem**, *przemienić w ducha*: Płynął księżyc, uduchowiony, uciekający od ziemi i jej spraw marnych. Gom. U. s. *stać s. duchem, przemienić s. w ducha*: Uduchowiała s., nie sobą była, ale pieśnią. Jez.

Uduchowanie, a, blm., czynność cz. **Uduchować**: W myśl tego uduchowania, które głosił, zaniechał sprawy czysto osobistej. Chm. 2. p. **Uduchowanie s.**: Oczyma pełnemi uduchowania. Bht.

Uduchowanie się, a s., blm., niek. **Uduchowanie** czynność cz. **Uduchować s.**

Uduchownianie, a, blm., czynność cz. **Uduchowiać**.

Uduchownianie się, a s., blm., czynność cz. **Uduchowiać s.**

Uduchownić, i, il, nied. **Uduchowiać zrobić duchowym, idealnym, uwolnić z więzów cielesności**: Myśl bóstwa wita wszystko, czyli uduchowiała, uosabiająca. Lel. Raz tworzy Chrobręgo uduchowionego, drugi raz Bolesława wojownika. Lel. Fantazja bierze przedmiot rzeczywisty, idealizuje go i uduchowia. Krem. Miłość uduchowioną od samej imaginacji wzrost i życie bierze. Dyk. M. Muzyka nieco żałobna tych miejsce uduchowionych jedna s. z radosną symfonią sonecznych zenitów. Mic. U. s. *stać s. duchowym, idealnym, uwolnić s. z więzów cielesności*.

Uduchownienie, a, blm. 1. czynność cz. **Uduchownić**. 2. p. **Uduchownienie s.**

Uduchownienie się, a s., blm., niek. **Uduchownianie** czynność cz. **Uduchownić s.**

[**Ududkać się**, a s., ał s.] p. **Udziudzić s.**

[**Ududkanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Ududkać s.**

[**Ududkować**, uje, ował, **Udtkować**] *obietac obłudnie*.

[**Ududkowanie**, a, blm.] czynność cz. **Ududkować**.

[**Ududląć się**, a s., ał s.] p. **Udziudzić s.**

[**Ududlanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Ududląć s.**

[**Ududląć się**, a s., ał s.] p. **Udziudzić s.**

[**Ududlanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Ududląć s.**

× **Udumać**, a, ał *dumając ułożyć; umyślić, obmyślić*: Wszystkie w ojezynie rzeczy formę tylko i cień wolności mają; inszą na one moskiewskie bojary car udumał Szaj. [Uprzypatrował się mi jeseć, udumał coś, udumał, wręście powiada z wysoka. Ork. U. sobie].

× **Udumanie**, a, blm., czynność cz. **Udumać**. **Udumnieć**, eje, ał *umieść s. umą, stać s. dumnym, zdumnieć*: Kartoflane plamię udumniało, że spirytus w sobie miało. Mor. J.

Udumnienie, a, blm., czynność cz. **Udumnieć**.

Udusiciel, a, lm, e ten, co *udusił*. L.

Udusicielka, i, lm. i forma z. od **Udusiciel**. L.

Udusić, i, il 1. *pozbawić życia przez zatamowanie oddechu w jakikolwiek sposób mechaniczny* (suffocare), *zadusić*: Dym go udusił. U. przez zacisnięcie gardła = *udławić, zadławić, zudławić*. U. zapomocą powroza = *zagardlić* (strangulare). Zginęła uduszona przez czterech żołdaków węgierskich. Szaj. Cicho! bo cię chyba uduszę! 2. *potrawę, pieczeń = ugotować w parze, w naczyniu zamkniętym*. U. s. 1. *udławić s., zadusić s., udławić s.*: Poduszką s. udusił. Troc. 2. *ugotować s. w parze*: Gdy s. mięso dobrze udusiło... Troc.

Uduszenie, a, blm., czynność cz. **Udusić**.

Uduszenie się, a s., blm., czynność cz. **Udusić s.**

Uduszliwość, i, blm. 1. rz. od **Uduszliwy**. 2.

× U. *patol. dychawica, × zaducha, astma* (asthma).

Uduszliwy 1. *duszny, duszący, dławiący, tłumiący oddech, zaduszony*: Wyziew U. Powietrze uduszliwa. U. czas, dzień. Troc. 2. *dychawiczny*. 3.

× U. *flus = paraliż*. Mrong.

[**Udtkować**, uje, ował] p. **Ududkować**.

[**Udtkowanie**, a, blm.] czynność cz. **Udtkować**.

Udybać, bie, hał *dybiąc ująć, uchwycić, zdybać, przydybać. uczatować, przycapić, żart. upolnować*: Gdy go, bieząc, udybiesz. Biel. U. złodzieja. Udybanych Rosjan pod Gostyninem. Kit. [Cztery lata na cię dybię; żeby ja cię mógł U.].

[**Udybanie**, a, blm.] czynność cz. **Udybać**.

Udychtować, uje, ował fl. *uszczelnić; utkać, upakować szczelnie*: Szkutę urobił i udychtował i żelazem obit. Klon. Szkuta dobrze udychtowana. Klon.

Udychtowanie, a, blm., czynność cz. **Udychtować**.

[**Udydać**, a, ał] *urznąć, upiłować, uchechtać*.

[**Udydanie**, a, blm.] czynność cz. **Udydać**.

Udygnąć, nie, nał *uklonić s. dygnawszy*: Pani starościna niziuteńko udygnęła. Rzew.

Udygnięcie, a, blm., czynność cz. **Udygnąć**.

[**Udyjać**, a, ał] *dostać z trudem*.

[**Udyjanie**, a, blm.] czynność cz. **Udyjać**.

Udyplomować, uje, ował opatrzeć dyplomem: Liczba lekarzy bez praktyki wzrasta corocznie o te 50 procent udyplomowanych studentów, dla których wolnych miejsc niema teraz.

Udyplomowanie, a, blm., czynność cz. Udyplomować.

Udyscyplinować, uje, ował ując w karby dyscypliny, zrobić, karnym, wymustrować, wyćwiczyć, wyrobić; usposobić: Udyscyplinowane stronnictwo polityczne. U. wojsko. Kanclerz jest zdania królewskiego i dobrze udyscyplinowany dla J.O. panów. Niem. Szwedzi bardzo grzeczni i udyscyplinowani. Jaroch.

Udyscyplinowanie, a, blm., czynność cz. Udyscyplinować: Nigdy nie widziałem podobnego porządku i udyscyplinowania w modlitwie. Spas.

Udysponować, uje, ował dysponując usposobić.
Udysponowanie, a, blm., czynność cz. Udysponować. Jeszcze dzisiaj pofatygujesz ś. do plebanji i poprosisz księdza proboszcza, aby przybył tu dla wypowiedzania mnie i udysponowania ostatecznego, wedle świętej religji naszej, na drogę wieczności. Chodź.

† Udyszeć, y, ał, U. ś., Udyszyć ś. uziąjąc ś. zdyszeć ś. zadyzżec ś., zziąjąc ś., zaziąjąc ś. Błaż., Troc. Po coé ś., stara, wleczesz, ażeś udyszała? Bardz. Chart udyszany ziaje. Pot. Rznie powietrze, prostej upatruje drogi, przypadła udyszana, a szyki oboje rozpedziła. Bardz. Udzyszawszy ś., przybiegli w sam ogień tureckiej strzelby. Sb. Przybiegliśmy do tej stolicy udyszani. Wor. Zając bieży prędko, aż ś. udyszał. Wóje.

† Udyszenie, a, blm., czynność cz. Udyszeć.
Udyszenie się, a ś., blm. I. czynność cz. Udyszeć ś. 2. czynność cz. Udyszyć ś.

Udyszyć się, y ś., ył ś. p. Udyszeć: Przybiegł udyszony, a gdy przestał ziajać, rum sobie czyni między lud strwożony. L. Tam udyszony dojeżdża hetmana rycerz. Tw. Udyszony znojem. Wor.

Udziabać, bie, bał posp. dziabiąc ulupać, urąbać: U. drzewa.

Udziabanie, a, blm., czynność cz. Udziabać.

Udziąć, eje, ał I. ukłać: Z gwiazdek udziana wstęga. Pot. 2. [U.] zrobić robotą szydełkową. [U. ś.] stać ś., zrobić ś.: Zatkaj dziurę wiechciem, bo ś. światło chwieje; jak zobaczy szynkareczka, że ś. nam udzaje. Wóje.

Udział, u, lm. y I. × U., blm. udzielenie: Dziękuję za U. nowinek. L. 2. uczestnictwo: U. w zyskach przedsiębiorstwa = należenie do zysków w pewnej części. Królowa do interesów publicznych najmniejszego udziału nie brała. Rzew. Przen.: zainteresowanie ś., współczucie: Spostrzegł Anielę z udziałem i politowaniem na niego spoglądającą. Skarb. 3. to, co komu, jako spółnikowi, przypada z podziału, dział, akcja; wkład w ogólny kapitał przedsiębiorstwa, część czuja w ogólnym kapitale przedsiębiorstwa: Wycofał swój U. Przen.: to, co komu los przeznaczył, dola: Płacz i nędza są twoim udziałem. L. Trud i niewygodą udziałem padły na lud pospolity. Karp. Ubóstwo przypadło mu w udziale, stało ś. jego udziałem. Rzeczywiste szczęście otrzymasz w udziale. Fred. A. 4. część kraju, uposażenie członków domu panującego, apanaże: Byli królewiczowie, którzy z ojców udzielných mieli swoje udziały. Troc. Ten pan z udziału swojego bój ma toczyć. Troc. 5. dział, podział, rozdział, część: Części ciała ludzkiego na wiele udziałów

dzielonemi być mogą. Perz. (= okolic). Mózdzek na dwa ś. udziały, czyli zrazy, rozdwaia. Perz. 6. × U. oddział, dywizja: U. wojska. L. Zdr. **Udziałek.**

× **Udziałać, a, ał, † Udziałać** (B. Sz., Rej.), [Udziałać, Udziałać]. I. uczynić, zdziałać, zrobić: Józef, który był cieśla, jasłki bydłom udziałał. Op. Napiersień udziałał robotą szachowaną. Leop. I ten świat stary nie był takim, jakim dzisiaj, kiedy udziałanym został Stasz. Coś to złego udziałała. Wóje. (= zbroiła, przeszkobiła, popelniła). Na cudnej paizy, udziałanej majsterstwem nielada. Ryd. (= wykonanej). 2. zrobić, dokazać, wskórać, podolać, poradzić: Oblegli Wrocław, lecz że sprawy żadnej ani słuchania nie było, przeto mu nie nie mogli U. Biel. M. × U. ś, powstać, zrobić ś., uformować ś.: Pierwotny płyn, w którym ś. ten świat udziałał, był od wód teraz nam znanych zupełnie inny. Stasz.

× **Udziałanie, a, blm., czynność cz. Udziałać.**
× **Udziałanie się, a ś., blm., czynność cz. Udziałać ś.**

Udziałek, lka, lm. lki p. Udział: Pobiwszy jednych, łatwo i drugi U. rozprószył. Nar.

Udziałkowy przym. od **Udziałek, częścikowy:** Dopelniać U. Gram. (genitivus partitivus).

Udziałowiec, wca, lm. wcy właściciel udziału, akcjonariusz, współnik: U. kolei Warszawsko-Grójeckiej.

Udziałowy przym. od **Udział:** Przedsiębiorstwo udziałowe (= akcyjne, spółkowe). Mleczarnia udziałowa. Rozsypawszy ś. pod różnemi udziałowemi wodzami, po wszystkich ziemiach ruskich szkody porobili. Nar. (= dywizyjnymi).

† Udziaływać, a, ał przerwać, zagadnąć, interpellare. B. Sz.

† Udziaływanie, a, blm., czynność cz. Udziaływać.

Udzianie, a, blm., czynność cz. Udziać.
[Udzianie się, a ś., blm.] czynność cz. **Udziać ś.**
Udziałość, i, blm., rz. od Udziały.

Udziały mający tęgie uda.

Udziec, dzca, lm. dźce, [Judziec] I. p. Udo: U., część najmniejsza zadu i nogi tylnej zwierząt ssących. U. wiewrzowy = szynka. U. ptasi = udko, patka. U. sarni, jeleni. Troc. U. skopowy. Troc. U. średni. Troc. U. skopowy, cięłyce, sarni i t. d., najlepsza sztuka każdego bydłęcia lub zwierzyny, którą na wielkie danie pieczoną i w samym środku na stole stawiają; dają śpikowane lub same przez ś. pieczone, chlebem tartym posypane, do sosu lub sałaty. L. Udźce zajęcze. L. U. jeleni. Mor. 2. anat.: † U., p. **Odbyt:** Pośladek, U., zadek. Perz.

Udziałacz, a, lm. e, Udziałiciel ten, co udziela a. udzielił. L.

Udziałać, a, ał i U. ś. p. Udziałości.

Udziałajaco się przys. od udzielaający ś.: Nigdy nie widziałem go w tak U. wesolym humorze. Weys.

Udziałanie, a, blm., czynność cz. Udziałać: U. audjencji. U. lekeji.

Udziałanie się, a ś., blm., czynność cz. Udziałać ś.

† Udziaławać, a, ał i † U. ś. p. Udziałości: Niech ś. udzielać ten, którego ucza, nauką nauczycielowi swojemu we wszystkim dobrym. Gil.

† Udziaławanie, a, blm., czynność cz. Udziaławać.

† Udziaławanie się, a ś., blm., czynność cz. Udziaławać ś.

Udzielenie, a, bfm., czynność cz. Udzielić: U. przestrogi. Nieudzielenie mu środków na ekwipowanie ś. byłoby rodzajem wydziedziczenia go. Orzesz.

Udzielenie się, a ś., bfm., czynność cz. Udzielić ś.

Udzielić, i, il, nied. Udzielać, † Udzielawać 1. *dać część tego, co posiadamy lub co jest w naszym rozporządzeniu, dopuścić do korzystania z tego, użyć tego komu, zrobić go uczestnikiem tego:* Utrata rozpraszania, mądrość udziela i wie, komu. Fred. M. Będziesz-li miał wiele, hojnie dawaj; jeśli mało będziesz miał, też z chęcią udzielaj. Leop. Tobie to pomoże, co dasz ubogiemu: więcej skarby rosną, gdy udzielasz jemu. Prot. Drugi woli ś. za szeląg albo za grosz ukrzyżować; aniżeli go miał U. na nauki synowi swemu. Glicz. Rób ręką swą, żębyś i drugiemu, który zarobić nie może, U. mógł. Skar. Żaden obywatel niech nie żałuje U. potrzebom Rzpłtej. Kołł. Pieniądze tylko zbierają, a nikomu udzielać nie chcą. L. Był bogacz, który bogactw potrzebnym udzielał. Kras. Udziel wieszczowi potrzebnego męstwa. Os. Słowom moim udziela wiary towarzysze Mick. Balsamy, których niebo jej udziela, w wonnych kadzidłach ku niebu odstrzela. Mick. U. lekcji (= *zajmować ś. dawaniem lekcji*). Filozof uczniom własnej nauki udziela. Mick. U. komu posłuchania. U. komu wskazówek. U. komu wiadomości. Cóż tam słyszałeś? udziel nam łaskawie. Fred. A. U. komu tytuł, prawo (= *nadać, przyznać*). 2. *posp. zdzielić, palnąć* (i t. p., p. Uderzyć): Raz to ci mnie tak udzielił pięścią w kark, żem padła na ziemię. Sew. U. ś. I. (o kobiecie) *udzielić siebie, oddać ś. mężczyźnie, dopuścić go do stosunku cielesnego z sobą, dać mu*. 2. *nied. obcować z ludźmi, nie stronić od nich, brać udział w zebraniach towarzyskich, bywać w towarzystwach*. 3. *komu = zarazić go, przejść, rozszerzyć ś. na kogo:* Choroba, wpływ udziela ś. otoczeniu. Zapł, wesołość udziela ś. obecnym. 4. *czemu = przyłożyć ś. do czego, okazać ś. pożytecznym, okazać pomoc, współczucie, wniknąć, wejrzeć w potrzeby czyje:* Z chęcią udzielamy ś. potrzebnie tych enotliwych potomków. Koss.

Udzielnia przys. od **Udzielnia**: U. panuje. Troc. U. tego księstwa zażywa. Troc.

Udzielnio-książęcy *tyczący ś. udzielnego księcia:* Udzielnio-książęcym obyczajem urządzony był dwór wojewody. Szaj.

Udzielnosć, i, bfm., rz. od Udzielnia: U. dla bliźniego bez fałszu. Karp. U. narodu, kraju, państwa jakiego = *samowładność*. L.

Udzielnia I. × U. *udzielający innym, szczerobliwy, uczynny, dobroczynny, ofiarny:* Im kto jest lepszy na kogo, tym jest udzielniejszy przez dobroczynność dla niego. Bals. Umykać udzielną dłoń na ratunek Rzpłtej. Wor. 2. † U. *oddzielny, osobny, odrębny, odosobniony, sam w sobie:* Na udzielną powieść zosobna niektóre rzeczy kładę ku uważaniu. Birk. Sklepy, mające swoje drzwi udzielne, były iluminowane. Nar. 3. *samodzielny, samowładny, niezależny, niepodległy, samotny, niezawisły:* Udzienne państwo, samowładne. L. Każde zgromadzenie ludzi, własnymi rządzące ś. prawami, jest stanem udzielnym. Wyrw. (= *samorządny, autonomiczny*). Panowie udzielnia w Turczach, jak oto: wojewoda wołoski, moldawski i t. d. Mik. Ze krwi wysokiej i udzielniej pochodzi. Troc. Udzienne książe. Troc. U.

pan kraju. Troc. U. w rządzeniu. Troc. Udzienne panowanie. Troc. Gdzie udzielnia władza rządzi, nie tak o styl, jako o rzecz dbają. Troc. Miecz jest znak udzielniej władzy. Troc. Z udzielniej dziedziczki spłodzony. Troc. Udzienne księstwo. Troc. Sędzia kierujący nie jest sędzią udzielnym, gdyż nie ma pełnej władzy ani sędziego udzielnego ani senatu, który reprezentuje.

† **Udzielać, a, al, [Udzielać] p. Udzielać. Pał. Udzielanie, a, bfm., czynność cz. Udzielać.**

Udzierać, a, al i [U. ś.] p. Udrzeć. Udzieranie, a, bfm., czynność cz. Udzierać.

Udzieranie się, a ś., bfm., czynność cz. Udzierać ś.: U. ś. o każdy nieledwie szczegół, odraczanie decyzji z dnia na dzień... wszystko to dziwnie odbija od owej wcześniejszej sceny próby. Czerm.

Udziergać, a, al dziergając zrobić, wykończyć: Kolczuga, udziergana na chłopięce służby. Pol.

Udzierganie, a, bfm., czynność cz. Udziergać. Udzierka, i, Im. i udzieranie ś., utarczka, użeranie ś., szarpanina: Na tych małych udzierkach i szarpaninach schodzi dziesięciolecie. Dar. Pomimo udzierek kozaków dońskich z tureckim, Azowem doszło nawet do pewnej serdeczności Dar.

Udzierzeć, y, al I. × U. utrzymać, urządzić. Kn., Pilch. 2. [U.] utrzymać = powstrzymać, powściągnąć: Nie mogę ś. U, w ręceści już więcej.

Udzierzenie, a, bfm., czynność cz. Udzierzeć. Udziiesięciokrotniać, a, al i U. ś. p. Udziiesięciokrotnić.

Udziesięciokrotnianie, a, bfm., czynność cz. Udziiesięciokrotniać.

Udziesięciokrotnianie się, a ś., bfm., czynność cz. Udziiesięciokrotniać ś.

Udziesięciokrotnić, i, il, nied. Udziiesięciokrotniać powiększać dziesięciokrotnie, pomnażać dziesięć razy. U. ś. powiększyć ś. dziesięciokrotnie, pomnożyć ś. dziesięć razy: Zdawał ś. w miarę przeszkód olbrzymieć i udziiesięciokrotniać w sily. Reym.

Udziesięciokrotnienie, a, bfm., czynność cz. Udziiesięciokrotnić.

Udziesięciokrotnienie się, a ś., bfm., czynność cz. Udziiesięciokrotnić ś.

[Udzik, a, Im. I], † **Udzik** p. **Ud:** W rodzeniu dziecięcia nogami ściągnęły rączki ku udzikom. Spicz.

Udziobać, bie, bał I. ująć, uszczknąć, ułamać dziobem, oddziobać; ujęć dziobnawszy: Ptak udziobał gałązkę. Wrona udziobała kawałek mięsa.

2. **ukłóć, uszczypać dziobem, dziobnąć:** Ptak, broniąc się, udziobał go w rękę.

Udziobanie, a, bfm., czynność cz. Udziobać. Udziudzić się, a ś., al ś., [Udukać ś., Udźgać ś., Udźgać ś., Ududzić ś., Ududzić ś.] żart. (o pijaku spokojnym, drzemającym) upić ś., ululać ś.

Udziudzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Udziudzić się.

Udziudziany *spity, pijany, ululany, „zmar-twiony“.*

Udzwonkować, uje, owal ubrać, poobwieszac dzwonkami: Siegnasz po różdkę palmową, kłęcząc w kaftanie tureckim w udzwonkowanej czapce. Fred. A.

Udzwonkowanie, a, bfm., czynność cz. Udzwonkować.

[Udzybać, a, al i U. ś.] p. **Ugiąć.**

[Udzybanie, a, bfm.] *czynność cz. Udzybać.*

[Udzybanie się, a s., blm.] czynność cz. **Udzybać** s.

[Udzybas, a, blm.] nazwa tańca.

† Udź = *ujdź!* Łop.

[Udźgać się, a s., ał s.] p. **Udziudzić** s.

[Udźganie się, a s., blm.] czynność cz. **Udźgać** s.

Udźgnąć, nie, nął o co = *ułknąć, potknąć* s., *potraćić* s., *uderzyć o co, natknąć s. na co*: U. nosem, idąc po ciemku, po pijanemu.

Udźgnięcie, a, blm., czynność cz. Udźgnąć.

Udźwig, u, blm., kol., p. Nośność.

[**Udźwigać się, a s., ał s.**] *podźwigać* s., *zerwać s. dźwigając.*

[**Udźwiganie się, a s., blm.**] czynność cz. **Udźwigać** s.

Udźwignąć, nie, nął *zdołać unieść, wydołać dźwignięciu, podźwignąć, uradzić, poradzić*: Trzeba s. miarkować po siłach i więcej nie brać na siebie, niżeli U. możemy. Pileh. Teraz tak mdleją, słońcem upalone, że same siebie U. nie mogą. P. Koch. Czuję s. po siłach i zna dobrze, że brzemień to U. może. Pileh. Egipscy ludzie szable tylko noszą i łuki, boby zbroi i przyłbicy nie udźwignęli. P. Koch. **U. s. unieść s. z trudem, podźwignąć s.**: Towarzysz jego z trudnością U. s. zdołał. Jeź.

Udźwignięcie, a, blm., czynność cz. Udźwignąć.

[**Udźwignięcie się, a s., blm., czynność cz. Udźwignąć** s.

[**Udźgać się, a s., ał s.**] p. **Udziudzić** s.

[**Udźganie się, a s., blm.**] czynność cz.

Udźgać s.

Uedeniać, a, ał p. Uedenić.

Uedenianie, a, blm., czynność cz. Uedeniać,

Uedenić, i, il, nied. Uedeniać *czynić pięknym jak eden, jak raj*: Cudny król noey wychodził z za góry objąć nad światem rządy swe promienne, łono przyrody U. senne. Sł. wil.

Uedenienie, a, blm., czynność cz. Uedenić.

Uekwipować, uje, ował *ekwipując* *uposażyć*; *wyekwipować*: Tego dobrego przyjaciela uekwipowałem swoim kosztem. Rzew. Dali od powozów swe konie i natychmiast uekwipowali cały nasz tren. Sz. **U. s. zaopatrzyć s. ekwipując s.; wyekwipować s.**

Uekwipowanie, a, blm., czynność cz. Uekwipować.

Uekwipowanie się, a s., blm., czynność cz. Uekwipować s.: Nadano im prawo otrzymywania pieniędzy na kosztą podróży, utrzymanie i U. s.

Uelastyczniać, a, ał p. Uelastyczniać.

Uelastycznianie, a, blm., czynność cz. Uelastyczniać.

Uelastyczniać, i, il, nied. Uelastyczniać *zrobić elastycznym*: Chodzi tylko o to, ażebyś głos ten uelastycznia, giętkość mu nadała i uzupełniła. Jeź.

Uelastycznienie, a, blm., czynność cz. Uelastyczniać.

Uf *l. w. odetchnięcia, odsapnięcia po zmęczeniu, przerażeniu*: Uf! otóż to nie zważała na przeczcucia wieszczki! Fred. A. Jakowaś nadzieja we mnie wstępuje... uf! Fred. A. U! umieram z głodu. Fred. A. Ach! przecie już oddycham, U!... byłem jak w łaźni. Bogs. 2. p. 3. **Huf.**

× **Uf, u, lm. y p. Huffec.** Troc., Żim., Orzech., Biel. M. Nie z ufy ani z wojski. Rej. Uf rajtarów. Wóje.

Ufabrykować, uje, ował *fabrykując* *urobić*: Większe jeszcze monstrum ze mnie przed światem U. chciał. Kraus.

Ufabrykowanie, a, blm., czynność cz. Ufabrykować.

† **Ufacenie, a, blm., czynność cz. Ufacić.**

† **Ufacić, i, il p. Uchwycić.** B. Sz.

× **Ufacylitować, uje, ował** *ułatwić, uprościć, ulżyć; załatwić.*

× **Ufacylitowanie, a, blm., czynność cz. Ufacylitować**: Dla ufacylitowania rugów i protestów przeciwko sejmikom zaniesionych. Mat. Były niektóre łatwe i małe do ufacylitowania jeszcze trudności. Mat.

Ufać, a, ał, † Hufać, † Upwać, × Dufać *l. wierzyć, tuszyć, spodziewać s., być dobrą myśli, nie wątpić, nie tracić nadziei*: Ufaj do zgonu, bo s. często dzieje, że wtenczas wygrasz, gdy masz mniej nadzieje. Mor. A. Ufam abo mam nadzieję pewną. Wuj. Ramiony swemi zaszczyci ciebie, a pod skrzydłami Jego U. będziesz. Leop. (= *będziesz bezpieczny, pewny, spokojny*). Ufam (tuszę), że mię Bóg nie opuści, że mię król nie oddali od boku swego. Troc. Rzekł, biorąc straszliwe narzędzie: ufam, że nigdy potrzebny nie będzie. Syrok. Pan Zygmunt jest bardzo ostrożny w omowie, trwożny, nieufający, drażliwe kwestje omijał. Rol. 2. komu, czemu, × w kim, † na kogo = *spuścić s. na kogo, na co; wierzyć, zawierzyć, zaufać mu; położyć, pokładać w nim nadzieję; liczyć, rachować na kogo, na co, być pewnym kogo, czego*: Niemasz U. komu. Kochan. Ufając sprawiedliwości swojej. Gór. Szlachta dziwnie mu dla poczciwości ufała. Otw. Kto s. w opiekę poda Panu swemu, a całym sercem szczerze ufa Jemu... Kochan. Lecz przecie lepiej, zwłaszcza w młodej dobie, nie nazbyt U. i dowierzać sobie. Koch. W. Ufam komu abo jakiej rzeczy, że mię nie omyli. Kn. Ja mu ufam, jak zdrowiu swemu, bom jego wiary dobrze świadom. Biel. M. Nie ufaj, tylko sobie. Jak. W. Ufam królowi (w króla), że... Troc. Ufam łasce (w łasce) twojej. Troc. U. łasce, w nadzieje łaski, *fretus gratia*. Kn. W Bogu ufałem, nie uboję s., co mi uezyni człowiek. Bud. Bóg jest każdemu to, w czym kto ufa i nadzieję swą pokłada. Żarn. Nadzieje pokładali abo ufali w sobie. Damb. Kto ufa w Bogu, śmierci s. nie boi. Kras. Nie traćmy serca, a ufajmy w Panu, Kras. Ufaj na Jehowę wszem sercem twoim, a na rozum twój nie spuszczaaj s. Bud. Takiemu już można będzie U., jak samemu sobie. Miek. Znając jego wierność, ufam mu zupełnie (= *jestem o niego spokojny, jestem jego pewny, wierzę mu, polegam na nim*). 3. w co = *dufać; dąć w co, wiele sobie z czego robić, zakładać na czym nadzieję, liczyć na co, być zarozumiałym o co*: Nie takbyśmy gładkości ufali ani twarzy swych olejkami i farbierkami smaleowali, gdybyśmy na to, jakie potym być mają, pamiętali. Żarn. Ufam w co, ufam w co, każę na co. L. Oni w swoje wozy i ufają w konie, a my w Pańskie nadzieje kładziemy obronie. Kochan. Ufa w siły, w dostatki swoje. Troc. Ufa rozumowi swojemu, umiejętności swojej. Troc.

Ufajdać, a, ał, × Ufejdać *fajdając* *unurzać, uwałać; usrać, zafajdać. U. s. fajdając* *unurzać s., uwałać s.; usrać s., zafajdać s.*

Ufajdanie, a, blm., czynność cz. Ufajdać.

Ufajdanie się, a s., blm., czynność cz. Ufajdać s.

† **Ufale** p. **Ufnie**: Szujski scenę swą mistrzuje tym słuszniej i ufalej, gdy żadnej nie czuje ostrożności przy carze. Tw.

Ufałdować, uje, ował *ułożyć w fałdy, sfaldować*: Bardzo misternie ufałdował swój płaszcz. Haur.

Ufałdowanie, a, bfm., czynność cz. Ufałdować.
 † **Ufałość, i, bfm., rz. od Ufaty, ufność**: Wielcy mężowie nigdy po sobie nie pokazali znaku nieufałości. Lubom. U. jest znakiem ufności. Troc. W wielkiej z sobą żyją ufałości. Troc (= *zażyłości, poufałości, konfidencji, familjarności*).
 † **Ufaly p. Ufny**: U. Acestes. Otw. Naród lada snom i baśniom U.

Ufanie, a, bfm. i. czynność cz. Ufać. 2. × U. zaufanie, ufność, wiara: Lepiej jest nadzieję swoją pokładać w Panu, aniżeli mieć U. w książkach Wiśn. Gdzież są bogowie ich, w których swe lufanie pokładali? Leop. (ufanie. Leop.). U. zbytnie, głupie. Troc (= *łatowości*).

Ufarbować, uje, ował *ubarwić farbując, pofarbować, zafarbować*: Wetna, gdy ś. ufarbuje, do pierwszej białości już nigdy nie przyjdzie. Petr. Postrychnął drzewo rubryką i rumianą uczynił a. ufarbował barwę jego. Leop. Od rąk polskich końmi w ziemię wdęptani i posoką swoją ufarbowany poległ. Bron. Ogonów kiście ufarbowane miały na czerwono. Jez. U. sukno, włosy, futro. Przen.: *ubarwić, upiększyć, usprzążyć*: Zbrodnie swoje pięknymi słówkami ufarbował. Grod.

Ufarbowanie, a, bfm., czynność cz. Ufarbować.

Ufasować, uje, ował *upakować, ubić fasując*.
Ufasowanie, a, bfm., czynność cz. Ufasować.
Ufatygować, uje, ował *utrudzić, sfatygować, umęczyć, umordować, zmżyć. U. ś. utrudzić, sfatygować ś., umęczyć ś., umordować ś.*

Ufatygowanie, a, bfm., czynność cz. Ufatygować.

Ufatygowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Ufatygować ś.

× **Ufejdać, a, ał i × U: ś. p. Ufajdać**: A to nasz żywot: ufejdawszy ś., umrzeć. Rys.

× **Ufejdanie, a, bfm., czynność Ufejdać.**

× **Ufejdanie się, a ś., bfm., czynność cz. Ufejdać ś.**

[**Ufersztać, a, ał**] *przyrzędzić strawę*.

[**Ufersztanie, a, bfm.**] *czynność cz. Ufersztać, Ufetować, uje, ował* *uraczyć, ugościć, uczęstować, utraktować*: Oj, toś nas waćpan ufetował, niech cię kule biją! Sienk.

Ufetowanie, a, bfm., czynność cz. Ufetować.

[**Ufhamer, a, Im. y**] *narzędzie kowalskie*.

[**Uficać się, a ś., ał ś.**] *wierząca*: Kobyła ś. ufica.

[**Uficanie się, a ś., bfm.**] *czynność cz. Uficać ś.*

× **Uflec, fca, Im. foe p. Hufiec**: One stare oczy tak dobrze między szyki i ufce ugadzały. Birk. Zaszły mu drogę ufce niezliczone duchów z otchłani. Ody. Wódz gromady nie zważa na wylewy uczucia jednostek i dalej ciągnie za sobą U. pątnicy. Dyg.

Ufigurować, uje, ował *uformować w figurę, urobić, ukształtować, utworzyć*: Bóg człowieka z ziemi ufigurowawszy, żywym go sprawił. K. G.

Ufigurowanie, a, bfm., czynność cz. Ufigurować.

Ufikować, uje, ował *foto. utrwalić*.

Ufikowanie, a, bfm., czynność cz. Ufikować.

Ufikować, uje, ował *ustroić w fioki, wyfiokować*: Jakaś wyróżowana i ufiokowana dama wesolego świata.

Ufikowanie, a, bfm., czynność cz. Ufikować.

† **Ufliwie p. Ufnie**: U. ainen rzezmy. K. G.

† **Ufliwość, i, bfm., p. Ufnosć.**

† **Ufliwy p. Ufny. L.**

Ufnal, a. Im. e gwóździł płaski do przybijania podków koniom: Młotkiem ostukał podkowy, wbił w nie parę ufnali Chodź. Dla ufnala konia zepsować. Prz. (= *wielką rzecz dla malej poświęcić*). Zdr. **Ufnalik, Ufnaliczek.**

Ufnaliczek, czka, Im. czki p. Ufnal.

Ufnalik, a, Im. i p. Ufnal.

Ufnie przys. od **Ufny, † Ufliwie, † Ufale, † Dufale**: Flota pod żaglem rusza U. i swobodnie. Przyb. U. do króla duplikowałem. Troc.

Ufnosć, i, bfm., Dufnosć, † Ufliwość, † Dufliwość, † Ufałość, † Dufałość, † Duchwałość *ufanie, zaufanie, nadzieja, otucha*: W Tobie U. mą kładę, Boże niezmierny. Koehan. Niemądrych ludzi jest ta U. obiecować sobie łaskawą fortunę. Górn. Z wielką ufnoscią poszłam oglądać drzewo krzyża świętego. Skar. Wierzę w Boga i mam w nim U, iż mię za twoją modlitwą wspomóż. Skar. Mam U. w Bogu. Troc. Modlić ś. z ufnoscią. (= *z wiarą*). Zbytnia U. = *nawność, łatwości*. Zbytnia U. znak serca prostego. Niech mu wywietrzeje z głowy ta zbytczna U. Ty nie masz ufnosci w nikim. Mick. Staraj ś. zyskać ich U. Mick.

Ufny, × Dufny, † Ufaly, † Dufaly, † Ufliwy, † Dufliwy i. ufający; pelen zaufania, dobrej myśli; pewny czego, zaufany, dowierający czemu, wierzący w co, przekonany, przeświadczony o czym: Ten krwi swej U. a swą chlubny enotą, przypada z liczną swych żołnierzy rotą. L. Na-ć rękę na to, bądź serca ufnego. Lubom. U. w niepokalaną swą przeszłość. Mick. Przypada z żołnierzami, U. krwi swej. 2. × U. *godny zaufania, pewny*: Stanąwszy na stopniu obecnego szczęścia, wiem dobrze, jak jest nieufny. Nar. 3. [U.] *śmiały*. 4, [U.] *dumny*.

[**Ufojtany**] (o dziecku) *powalany*.

† **Ufolgować, uje, ował, nied. † Ufolgowywać**

Ufolgować, uje, ował, nied. † Ufolgowywać: Leko z panem postępując i jego też sprawom bez szkody swej ufolgowywując, postępować każą. Rzp. Aby ufolgował pracom twym, z tobą robił i pracował. Groch. 2. *ochronić, oszczędzić, pożalować, uskąpić*: Rozbił Pan, ani ufolgował ręki, wszystkie Joba ozdoby i sprzęty. Chr. Kiedy mnie bogowie chcieli U., właśnie mię byli mieli kazać zamordować. Otw.

† **Ufolgowanie, a, Im. a** *czynność cz. Ufolgować; folga, ulga*: Kładź sobie przed oczy staranie jego wielkie, nieufolgowania sobie, nakłady niezliczone. Jan.

† **Ufolgowywać, uje, ywał p. Ufolgować.**

† **Ufolgowywanie, a, bfm., czynność cz. Ufolgowywać.**

Uformować, uje, ował i. urobić w pewną formę, ukształtować; zrobić formując; złożyć, utworzyć: Co Bóg uformował, przeformować chcą. Comp. Wojsko uformowało trójką. U. pułk żołnierzy (= *wystawić, sformować, wysztymować, wykłwipować*). U. komu proces = *wytoczyć, zebrawszy potrzebne materiały, przygotować* ś. 2. × U. *uksztalcieć, wyrobić, okrzesać, wypolerować, ogładzić, usposobić do życia towarzyskiego*: Syn mój jeszcze nie jest ze wszystkim uformowany. L. U. ś. 1. *ułożyć ś. w pewną formę; dojść, dojrzeć, ukształcić ś. do zwykłej formy; powstać, utworzyć ś., wytworzyć ś., wywiązać ś., sformować ś., zrobić ś.*: Uformowały ś. całe góry śniegu. Wrzód mu ś. uformował. 2. *wyksztalcieć ś., wyrobić ś., nabrać ogłady, poloru; otrzeć ś., obyć ś. między ludźmi*.
Uformowanie, a, bfm., czynność cz. Uformować.

Uformowanie się, a s., blm., czynność cz. Uformować s.

× **Ufortunić, i, it, kogo** = obdarzyć fortuną, powodzeniem, szczęściem; uszczęśliwić kogo, poszczęścić kogo: Nie słowa, lecz miecz niech nas ufortuni. Chr.

Ufortunienie, a, blm., czynność cz. Ufortunić.
Ufortyfikować, uje, ował umocnić, utwierdzić fortyfikując; obwarować: Reszta wyczołgała w owych ufortyfikowanych napręde a niedawno powróconych warowienkach. Rol. Przen.: Król już mocno ufortyfikowany na tronie i dźierży wszystko w swych ręku. Kaczk. (= upewniony, ustalony). **U. s. fortyfikując s. umocnić s., utwierdzić s.; obwarować s.** Przen.: Zaraz zacznę o sobie czynić staranie, abym s. mógł U. przeciwko persekucji podkanclerzego. Mat.

Ufortyfikowanie, a, blm., czynność cz. Ufortyfikować.

Ufortyfikowanie się, a s., blm., czynność cz. Ufortyfikować s.

Ufrakować, uje, ował ubrać, ustroić we frak, wyfrakować.

Ufrakowanie, a, blm., czynność cz. Ufrakować.

Ufrasować, uje, ował udreńczyć frasiunkiem, sfrasować, zgryźć, skłopotać, utrupić, strapić, zniekać: Wielkie utrupienie ufrasowało go. Wuj. Ufrasował go niedostatkiem. Leop. **U. s. udreńczyć s. frasiunkiem, sfrasować s., zgryźć s., skłopotać s., utrupić s., strapić s.:** Murza dziwnie s. tym ufrasował. Kaczk.

Ufrasowanie, a, blm., czynność cz. Ufrasować.

Ufrasowanie się, a s., blm., czynność cz. Ufrasować s.

Ufroterować, uje, ował wyfroterować, ukończyć froterowanie: U. pokój, posadzkę.

Ufroterowanie, a, blm., czynność cz. Ufroterować.

Ufryzować, uje, ował hut. doprowadzić przez fryzowanie do pożądanego stanu; ukończyć fryzowanie: Olawsztaba, drążek olawny żelazny, który s. zanurza w roztopione żelazo ufryzowane. Łab.

Ufryzowanie, a, blm., czynność cz. Ufryzować.

Ufryzować, uje, ował fryzując utrefić; ukędzierzawić; uczesać sztucznie: U. pióro, włosy. Był gustownie ufryzowany. L. Wszedł kuchmistrz paradnie wystrojony, we fraku aksamitnym, ufryzowany, upudrowany. And. Chodził wolnym, ostrożnym krokiem, podnosząc wysoko ufryzowaną główkę. Gom. **U. s. utrefić sobie włosy fryzując je, ukędzierzawić sobie (rozpalonym żelazkiem) włosy, uczesać s. sztucznie**

Ufryzowanie, a, blm., czynność cz. Ufryzować.

Ufryzowanie się, a s., blm., czynność cz. Ufryzować.

[**Ufundamentować, uje, ował**] **urządzić dom lub mieszkanie.**

[**Ufundamentowanie, a, blm.**] **czynność cz. Ufundamentować.**

Ufundować, uje, ował l. założyć, ugruntować; zbudować: Przed zapartemi wrotami dóbr ufundował swoją jurysdykcją. Kraus. U. zamek, miasto, klasztor. Ufundował tę wtórą osadę Trynitarzką Mikołaj Strzałkowski. Szaj. Nowa ufundowała s. forteca. Rol. (= została ufundowana, powstała). [Tam jóm pochował, zielone domostwo nad nią ufundował]. U. trybunał = zebrać, złożyć, skompletować: Wymagali, aby dwór uznał trybunał litewski w Wilnie za nie-

prawnie ufundowany. Kis. Raz Sapiehowie zebrałi s., chcąc swój trybunał U. Mat. (= przeprowadzić wybór deputatów ze swego stronnictwa).

Ufundowanie, a, blm., czynność cz. Ufundować: W piątek nad wieczór w Wilnie stanąłem przed ufundowaniem trybunału. Mat.

[**Ufurknąć, nie, nał**] **furknąwszy ulecieć; poprunąć.**

[**Ufurknięcie, a, blm.**] **czynność cz. Ufurknąć.**

† **Ugabać, a, al zrobić zarzut, ohwinić, oskarżyć.**

Ks. Ł. U., infestare, inculpare. Ort.

† **Ugabanie, a, blm., czynność cz. Ugabać.**

[**Ugacać, a, al**] **p. Ugacić:** Mieszkanie na Zielone Świątki i Boże Ciało ugacają gałązkami choiny.

[**Ugacanie, a, blm.**] **czynność cz. Ugacać.**

[**Ugacenie, a, blm.**] **czynność cz. Ugacić.**

Ugacić, i, it, nied. Ugacać umaid, ugaić.

Ugacz, a, lm. e bot. grzyb pstry (boletus variegatus).

† **Ugad, u, lm, y p. Ugadnięcie i Ugadanie:** Czasem nas i szczęście bez ugadu potyka, bez winy nieszczęście. Jag. (= niespodzianie, nieprzewidzianie, trafem, ni stąd ni zowąd).

Ugadać, a, al, nied. Ugadywać l. kogo = ujać, ugłaskać, uspokoić, przelconać gadaniem; namówić, zagadać, wmówić weń: Prałat ugada opiekunów. Rzew. Namówili ją, ugadali, oszukali. Krasz. 2. **znużyć gadaniem; rozmarzyć, utulić, ukolysać, gadając:** Kto ją beze mnie do snu ugada? Syrok. 3. [**U.**] **gadając ułożyć; uradzić:** Potym ugadali tak: jak tu zrobić z tym kotem? 4. × **U., p.**

Ugadnąć. Ugadać s. utrudzić s., wraczyć s. gadaniem, wygaduc s. dowoli, nagadać s.: Ugadana i zmęczona targiem, usiadła na podcieniu. Sew. Prawdziwy to był festyn dla podkomorzego U. s. Krasz. Szukał, z kimby s. mógł po przyjacielsku napić i U. Reym. [Już s. z tobą nie ugadam] (= nie dogadam s., nie dojdę do ładu gadając).

Ugadanie, a, blm. l. a. × Ugad czynność cz. Ugadać: † Widzenie fałszywe i U. Bud. (fałszywe przepowiadanie. L.). 2. [**U.**] **rozmowność, rezolucyjność:** Marcina s. bała, chociaż szanowała w nim jego bywałstwo, U. i rozum. Sew.

Ugadanie się, a s., blm., czynność cz. Ugadać s.

Ugadany l. × U. im. od Ugadać. 2. [U., Ugadliwy**] **wygadany, rozmowny, gadatliwy, rezolucyjny.****

[**Ugadliwy**] **p. Ugadany.**

× **Ugadnąć, nie, nał, × Ugadać, nied. Ugadywać zgadując utrafić, zgadując, odgadnąć, przewidzieć, domyślić s., spodzianić s.:** Nikt nie ugadnie, co go czeka. Poganie z pewnych obrazków przyszłe rzeczy ugadywali. Bud. Czego s. strzec ma człowiek, nigdy nie ugadnie. L. Oóż tedy, jeśli Cyrus do Lidji wpadnie z wojskiem i to, co mówi wieść ludzka, ugadnie! Min. Będzie ręka moja na proroki, widzące próżność i ugadywające kłamstwo. Bud. Rozumy różne męczyły s., chcąc gatunek owocu drzewa zakazanego w raju U. L. (= rozpoznać, określić). Sprawy Rugierowe, których już wiadoma była, jakoby z nauki i wieśbby ugada. Jag.

× **Ugadniać, a, al i × U. s. p. Ugodnić.**

× **Ugadnianie, a, blm., czynność cz. Ugadniać.**

× **Ugadnianie się, a s. blm., czynność cz. Ugadniać s.**

× **Ugadnienie, a, blm., p. Ugadnięcie.**

× **Ugadnięcie, a, blm., × Ugadnienie, × Ugad czynność cz. Ugadnąć.**

Ugadywać, uje, ywał l. p. Ugadać. 2. × U. p. Ugadnąć.

Ugadywanie, a, blm., czynność cz. **Ugadywać**: Widali próżność i U. fałszywe. Bud.

Ugadzać, a, ał I. i U. s. p. **Ugodzić**. 2. [U.] *dić, uderzać*: Grzmoty ranne i wieczorne podczas lata także i zimy na niepogody ugadzają, toż znaczy, gdy północną błyskanie będzie.

Ugadzanie, a, blm., czynność cz. **Ugadzać**.

Ugadzanie się, a s., blm., czynność cz. **Ugadzać** s.

Ugaic, i, *il ubrać gałkami zielonemi, liśćmi umać*.

Ugaj, u, blm. I. [U.] *ściananie zbiorowe; jest więc U. w lesie i U. na łąkach; dzień ugajny w lesie*. 2. *leśn. zbiórka leży, posuszu i gałęzi w lesie, w pewnych dniach tygodnia za opłatą roczną dozwolona*. Sł. wil.

Ugajne, ego, blm., *leśn. opłata za prawo zbierania drzewa opałowego*. Sł. wil.

Ugajnik, a, lm. *cy człówek, mający prawo do zbierania ugaju*. Sł. wil.

Ugajny, Zbiorny dzień, *leśn. = dzień w tygodniu wyznaczony, w którym wolno ugajnikom zbierać leż, posusz i gałęzie na własny opał*. Sł. wil.

Ugalonować, uje, *owal ubrać, odszyć, przybrać galonami* (suknie); *ustroić, udekorować galonami, wygalonować* (osobę): Kilka sług ugalonowanych w granatowych frakach. Krasz. Służba ugalonowana, szeregiem ustawiona, kamerdynerów kilku. Krasz. Przen.: *Familja moja nie jest tak świetna, jakem ją sobie w myśli ugalonował*. L. (= *wyobraził, wymarzył*). U. s. *poobszycować sobie suknię galonami, ustroić s. w nie, wygalonować s.*

Ugalonowanie, a, blm., czynność cz. **Ugalonować**.

Ugalonowanie się, a s., blm., czynność cz. **Ugalonować** s.

Ugażenie, a, lm. a *ogół gałęzi na drzewie*. Sł. wil.

[**Uganiaczka**, i, blm.] *uganianie s., upędzanie s., zabieg, staranie*: Parobki s. podkradają, by cośkolwiek z przysmaków uszczknąć, lub też koleśnicy, i wogóle jest U. za tym. *Moja U. (moje starania) go porotowała*.

Uganiać, a, ał I. × U. przed kim = *ganiając uciekać*. Kn. 2. p. **Ugnać**. 3. p. U. s. pod 1): *Bogactwy dowiep swego U. Birk. Stary duma, jak mu grosz jeden sto urodzi, młokos wiatry ugania i białą pleć zwodzi*. Nar. (pędziwiatr). [Uganiałem ja grosza, uganiałem pola]. Uganiał na oklep na gromadzkiej paszy. Pol. (= *ganiał*). U. s. I. za kim, za czym, **Uganiać upędzać s., harcować, wyścigać s., iść w zawody; ganiać**: Uganiałiśmy s, utarczkę czyniliśmy z niemi. Troc. Rzeecz próżna z muchami s. U. Min. (= *walczyć z niemi, opędzać s. od nich*). Justynus męczennik uganiał s. często z Krescensem pismami. Skar. (= *ścierał s., polemizował, walczył*). Nieraz s. ze lwy mężnie uganiała. P. Koch. Kozacy konno z Tatarami U. s. mogący. Lel. Z rączym s. wiatrem w tańcu ugania. Tremb. 2. *ubiegać s., upędzać s., zabiegać około czego, biegać, krzątać s. za kim, za czym, polować na kogo, na co*: Rzadko ten jastrząb kuropatwę schwycei, który s. za całym ugania stadem. L. Za rozrywkami, jak dziecięciu za motylem, uganiają s. Glicz. Śmiejemy s. teraz z tego, za czym w dzieciństwie uganiałiśmy s. Dudz. Powinienby już przestać U. s. za tym, co młodym przynależny. L. Ten s. za tym ugania, czym s. tamten brzydzi; jeden to lubi, czego drugi nienawidzi. Dm. U. s. do enoty, za prawdą, za dostatkami. Troc. Dwaj s. o państwo uganiałi. Skar.

Uganie, a, blm., czynność cz. **Uganiać**.

Uganie się, a s., blm., czynność cz. **Uganiać** s.: *Całodzienne w lasach dzikich polowanie, brodenie po bagnach i U. s. za zwierzem choćby na cudze podwórze*. L.

× **Ugarać**, a, ał I. *palic, parzyć, piec*: U., upalać, dogrzewać, dopiekać. Pot. *Ogień ten świetny, a nie ugarający*. Skar. *Sprawuje to Bóg, że blizkich ognia nie ugarą ogień*. Koch. W. Jest-ci wprawdzie ogień w piekło, ale nie tak też bardzo ugarą, jak mówią. Birk. *Wiatr ciepły i ugarający*. Leop. (wiatr suchy. B. G.) *Przykazał Pan wiatrowi ciepłemu i ugarającemu, i uderzyło słońce na głowę Jonaszową a dopalało mu*. Leop. *Dlatego kowal ma kleszcze, żeby go nie ugaralo*. Prz. *Którzy bliżej wielkich panów są, zda s. im, jakoby ich od wielkiego ognia nazbyt ugaralo*. Kosz. *Któż s. gorszy, aby mnie to nie ugaralo?* Leop. Przen.: *rozpalać, rozżarzać, zapalać, podniecać*: *Jedna chce czystość chować, druga wnet lubieżną ugarą serce chęcią*. Bach. 2. *Ugarą mię = dogrzewa mi, doskwiera mi, ciasno mi, jestem w trudnym położeniu, w opałach*: *Naonczas bardziej Wenety, niż was, ugaralo, teraz zaś Polskę bardziej, niż kiedy Wenety niebezpieczeństwo dolega*. Jan. *Daj, że s. nie trzeba obawiać, że i w tej mierze najmniej Polski U. nie będzie, ale z Siedmiogrodzią co s. będzie działo?* Jan.

× **Ugaranie**, a, blm., czynność cz. **Ugarać**.

[**Ugardzać się**, a s., ał s.] *czym = za nie mieć, lekceważyć co*.

[**Ugardzanie się**, a s., blm.] *czynność cz. Ugardzać s.*

[**Ugarlenie**, a, blm.] *czynność cz. Ugarlić*.

[**Ugarlić**, i, il] *zaduś*.

Ugarniować, uje, *owal ubrać, ozdobić garniunkiem, ubramować*: *Suknią kształtnie U. L. Korzecik ugarniowany białemi wstążkami i piórami*. L. *Przez szczeble ganku wystawiła twarzyczkę, ugarniowaną loczkami*. Bał.

Ugarniowanie, a, blm., czynność cz. **Ugarniować**.

× **Ugarszać się**, a s., ał s. *pogarszać s.*: *Wszystko ugarszało s.* Czart. A.

× **Ugarszanie się**, a s., blm., czynność cz. **Ugarszać** s.

× **Ugas**, u, lm. y *ugaszenie, stłumienie, uśmierzenie*: *Zadawniona między niemi niechęć mimo tylokrotne ugasy gniewów rozżarzała s. zawsze*. Nar. *Na żonie nie przestając, szukał ugasu namiętności w liezbie małżonki*. Nar. (= *zaspokojenia, zasycenia*). Ten tylko miał do niego przystęp, kto mógł być dla rozgorzałej duszy jego nową pastwą i ugasem. Nar. (= *pastwą, karmią*).

Ugasać, a, ał p. **Ugasnąć**.

Ugasanie, a, blm., czynność cz. **Ugasać**.

Ugasciel, a, lm. e ten, *co ugaska a. ugasił*: *Extinctor*, U., *uspokoiciel*. Mącz.

Ugascielka, i, lm. i *farma ż. od Ugasciel*. L.

Ugasić, i, il, nied. **Ugaszać**, × **Ugaszawać** I. *stłumić to, co s. pali; zagasić, przytłumić, przyduśić, zadusić, uśmierzyć*: U. *pożar*. *Ogień on tlał, lubo przytłumiony, ale nie ugaszony*. Skar. *Ugaszony dom*. Troc. U. *ten ogień trzeba*. Troc. Przen.: *Ugas, proszę, tę wrzawę*. Troc. (= *uspokój*). *Ugaszona niezdoda*. Troc. Przen.: *Po świecie chodzi sobie luzem, poglądając po ziemi i po niebie, póki go tam śmierć nie ugasi kędy*. Kon. 2. *przen. ukoić, nasycić, zasycić, zaspokoić*: *Pragnienie w prostej ugasałość wodzie*. Hul. *Mój*

pałasz już dawno pragnie krwi, trzeba jego pragnienie U. Boh. 3. U. wapna = wypalić pewną jego ilość: Ugasił dół wapna. Pol. × U. s. I. ukoić s., uspokoić s., utulić s.: Płakałem, a płaczem s. U. nie mogłem. Skar. 2. ugasić swoje pragnienie, napić s.: Daj piwa, abym s. ugasił. Troc. Przen.: nasycić s., zasycić s., zadowolnić s., zaspokoić s.: Okrucieństwo ludu niezbożnego, choć Pan do kości miał odbite ciało, nie ugasiło tą s. męką Jego. Odym.

Ugasnąć, śnie, snąć a. sń, nied. Ugasać paląc s. ucihnąć; ustać s. palić, dłyszcząć; przygasnąć, wygasnąć, zagasnąć, ściemnieć: Na kominie do ena ugasło. Kon. Przen.: Duszyeczka ugasnie. Kon. Mdłe to, ugasnie, gdy wichry zadmuchną. Przen.: ustać, skończyć s.: Zabiegając tedy temu, jakoby ta swawola ugasła, to każdemu wiedzieć potrzeba. Skr.

Ugaszać, a, ał p. Ugasić.

Ugaszanie, a, blm., czynność cz. Ugaszać.

Ugaszanie się, a s., blm., czynność cz. Ugaszać s.

× **Ugaszawać, aje, awał p. Ugasić:** Czerwona kalina ugaszaje. Fred. A.

× **Ugaszawanie, a, blm., czynność cz. Ugaszawać.**

Ugaszozać, a, ał p. Ugościć.

Ugaszozanie, a, blm., czynność cz. Ugaszozać.

Ugaszenie, a, blm., czynność cz. Ugasić: U ognia. Troc. U. herezji, niezgody, wojny. Troc.

× **Ugaszenie się, a s., blm., czynność cz. Ugasić s.**

Ugasnięcie, a, blm., czynność cz. Ugasnąć.

× **Ugęszczać, a, ał l. p. Ugęścić. 2. p. Ucześnieć:** Do kościoła, gdzie z odpustem nabożeństwo s. odprawiano, ugęszczała. Nies. Odwieść s. od tego nie dała, żeby była do kościoła codziennie nie ugęszczała. Nies. Cała młodzież ugęszczająca Warszawę przekształciła s. Rzew. Między ludźmi ugęszczającymi salony mało s. znajdzie, co by nie woleli przyznać s. do występu, niż do ubóstwa. Rzew. Brzegi tych spławów, jako więcej ugęszczane, rychlej wzrastały w ludność. Sur.

× **Ugęszczanie, a, blm., czynność cz. Ugęszczać:** Ofiara, która jest w sakramencie, bardzo nas do ugęszczania brania i pożywania obowiązuje. Skar.

× **Ugęszczenie, a, blm., czynność cz. Ugęścić.**

× **Ugęścić, i, ii, nied. × Ugęszczać zęścić, zrobić gestym, zageścić.**

Ugłać, ugnie, ugiał, ugiała, [ugięna, ugina] lm. ugięli, [ugieni], nied. Uginać, [Ugibać, Udzybać] l. przygiąć, nagiąć, uchylić, przychylić, nachylić, zniżyć, skłonić, skrzywić ku dołowi: Ciężar dachowy tę ścianę ugina. Troc. Wola córki jest trzećnia, a wola ojca jest wiatr, który ją ugina. Rzew. Popiek, małeńka ptaszyna, ciężarem swym trzećnią ugina. L. Krzyże ugina i płaczliwym głosem prośbę swą wynurzył. Szym. Pod niemiłym lat starzec ciężarem ugięty. Nar. Przen.: U. przed kim karku, kolana = upokorzyć s., uderzyć czołem: Tutaj s. mogą modlić wszystkie wiary, tu wszyscy ludzie bić ugiętym czołem. Słow. Tylko upodlenie ducha ugina wolnych szyję do łańcucha. Mick. Przen.: Cnoty żadne nie ugną przemocy. L. (= nie przepią, nie złamają, nie zachwieją). 2. sukni, spódnicy = ukasać, podkasać, unieść, podgiąć: Uginać (podkasać) suknię, Troc. U. kogo = odgiąć, unieść jego spódnicy, sukni, odkryć go od spodu. U. s. przygiąć s., na-

giąć s., uchylić s., skłonić s. ku dołowi, unieżyć s., obwiesić s., ustąpić: Uginać s., ustępować, jak balka, strop, deska. Kn. Uginały s. gałęzie pod mnożstwem ptasząt. L. Uginały s. pod owocami. Kras. Cały front pod nim w tym miejscu ugiał s. jak ciasto. Kacz. U. s. pod ciężarem. Troc. Podłoga s. pod nim ugina i trzeszczy. Przen.: Przed Józefem II wszystko uginać zdawało s. L. (= kłaniać s., płaszczyć s., upokarzać s., ulegać). Przed temi, których Polska żywi, ubogaca, rząd i prawa uginać s. muszą. Kołł. Porta nie chce s. dotąd U. żadnej propozycji pokoju z Moskwą. L. (= poddać s. jej, ustąpić przed nią). 2. ukasać s., podkasać s., unieść ubrania na sobie od spodu.

[**Ugibać, a, ał i U. s.**] p. **Ugiąć:** Zdławić s. można w zwiłanych, ugibających s. a prężnych gałęziach. Tet.

[**Ugihanie, a, blm.**] czynność cz. **Ugibać.**

[**Ugibanie się, a s., blm.**] czynność cz. **Ugibać s.**

Ugier, gru, lm. gry mineral ziemisty, mieszanina wodanu tlenika żelaza i glinki, koloru brudno-żółtego, pomarańczowego lub brązowego, używana jako farba, ochra, okra: Dotąd tak potrzebny blejwas, alun, farby: szyszkield, U. popolicie zwane. Stasz. U. francuski, zwyczajny, mielony.

Ugierowy p. Ugrowy: Ugierowa farba. Haur. U. kolor malarski. Troc.

Ugięcie, a, blm., czynność cz. Ugiąć.

Ugięcie się, a s., blm., czynność cz. Ugiąć s.

Uginać, a, ał i U. s. p. Ugiąć.

Uginanie, a, blm. l. czynność cz. Ugiąć. 2. p. Uginanie s. Fiz.: Uginaniem, czyli dyfrakcją fal nazywa s. zboczenie, jakiego doznają fale, gdy przechodzą obok brzegu jakiegokolwiek przegrody. U. fal świetlnych, U. światła.

Uginanie się, a s., blm., niek. Uginanie czynność cz. Ugiąć s.

Ugipsować, uje, ował umazać gipsem; pociągnąć, powlec, pokryć gipsem, pogipsować, zgipsować.

Ugipsowanie, a, blm., czynność cz. Ugipsować.

Uglądać, a, ał l. × U. upatrywać, wypatrywać, dopatrywać s. czego, postrzegać, spostrzegać, obserwować: U. piękno w przyrodzie. Umysł ugładający. Sł. wil. (= spostrzegawczy, obserwacyjny). [Bida ugładala, gdzieby znaleźć]. 2. × U. uważać, zapatrywać s. na kogo, na co, jako na..., mieć za kogo, za co, widzieć w kim, w czym kogo, co: My ją (wyobraźnię) ugładamy jako równiankę rozumu. Sł. wil. 3. [U.] spostrzegać: Nie widzi nikogój, ale ugładła malutkom stajenke. 4. [U.] doglądać, pilnować, dawać baczenie, strzec: Ledwo ta z biedą co nieco chwycił, bo leśny strasznie ugładał. Kon. 5. [U.] wycekiwać, wypatrywać: Oj, ugładala ja twego pisania, ugładala, jakby kania dżdzu ugładala. Kon.

Uglądanie, a, blm., czynność cz. Uglądać.

Uględek, dka, lm. dkl bot. (pectis) rosł.

Uglin, u, lm. y bot. (glinus) rosł.

[**Uglinić, i, ii**] uwalcać, umazać gliną, umurzać w glinie.

[**Uglinienie, a, blm.**] czynność cz. **Uglinić.**

Uglądzać, a, ał i U. s. p. Uglądzić.

Uglądzanie, a, blm., czynność cz. Uglądzać.

Uglądzanie się, a s., blm., czynność cz. Uglądzać s.

Uglądzenie, a, blm., czynność cz. Uglądzić.

Uglądzenie się, a s., blm., czynność cz. Uglądzić s.

Uglądzić, i, ii, nied. Uglądzać urownać glądząc, przyglądzić, ułożyć glądco, ugładkać; żart. ułżać;

U. sobie włosy (= *uczesać* *byle jak*, *przyczesać*). Staęła przy lusterku i ugładzała swe lśniące włosy. Korz. U. powierzchnię = *wyrównać*, *wygładzić*, *uklepać*: Patrzcie, jak rosla i ugładzała wszystko. Krasin. Przen.: Grunt szlachetnej duszy ugładził z czasem przywarę y. Nar. (= *wyrównał*, *zatarł*). Powstali w Atenach wymowce źli zamiast dobrych i rzeczy ugładzających rządów. Petr. U. s. 1. *zrobić s. gładkim*, *wygładzić s.*, *ułożyć s. do poziomu*: Krzywizny, prostujcie s. i ugładzajcie! Wor. 2. *uczesać s. byle jak*; *pogładzić*, *przygładzić*, *poprawić*, *urównać* *sobie włosy*; *zart. ulizac s.*

Ugłaskać, ska a. szcze, skał, nied. Ugłaskiwać, †Ugłaskawać, †Ugłaskować l. *głaszcząc ugładzić*, *urównać*: Już więcej włosów nie będziesz ugłaskował. Li. 2. *przen. ująć głaszaniem*, *obłaskawić*, *uładzić*, *ukrócić*, *poskromić*, *oswoić*, *udobrucać*, *usmierzyć*: Cierpliwością książę ugłaskane a pochodzone będzie, a miękki język przelotni twardość. Leop. (zmiękzone bywa. Leop.). Trzeba U. to nie ujeżdżone stworzenie. L. *Demulceo*, ubłagam, ugłaskawam. Mącz. Nie przyszło to odrazu, ale zwolna mnie tak ugłaskiwał. Krasz. U. tygrysa. Przen.: *usmierzyć*, *zażegnać*, *uciszyć*: On sam dziką ugłaskał w obozie niezgodę. Jabł. Dobroć sama zjadłej nie ugłaszeze zdrady. Wyb. August wiele z ostrych grubej starożytności ustaw ugłaskał. Nar. (= *złagodził*, *zmiekkzył*). 3. [U.] *pogłaskać*: Idzie do stajnie do żróbka i ugłaskał go. 4. †U. *umuskać*, *namaścić*, *pomazać*, *posmarować*: Gdy pościsz, ugłaszez olejkami głowę twoję. Leop. U. s. 1. *ugłaskać siebie*, *ugładzić s.* 2. *zostać ugłaskany*, *obłaskawić s.*, *oswoić s.*, *złagodnieć*, *uładzić s.*, *udobrucać s.*, *spotulnieć*, *uchodzić s.*: Dorosły orangutan ani s. łatwo złowić, ani złowiony ugłaskać s. daje. Jund. Kolibry żadnym sposobem U. s. nie dają. Jund. Może s. dziewczka w żalu utuli i U. s. da. Jeż.

Ugłaskanie, a, blm., czynność cz. Ugłaskać. Ugłaskanie się, a s., blm., czynność cz. Ugłaskać s.

†Ugłaskawać, a, al i †U. s. p. Ugłaskać. †Ugłaskawanie, a, blm., czynność cz. Ugłaskawać. †Ugłaskawanie się, a s., blm., czynność cz. Ugłaskawać s. Ugłaskiwać, uje, iwał i U. s. p. Ugłaskać. Ugłaskiwanie, a, blm., czynność cz. Ugłaskiwać. Ugłaskiwanie się, a s., blm., czynność cz. Ugłaskiwać s. †Ugłaskować, uje, ował i †U. s. p. Ugłaskać. †Ugłaskowanie, a, blm., czynność cz. Ugłaskować.

†Ugłaskowanie się, a s., blm., czynność cz. Ugłaskować s. Ugłasta, y, lm. y bot. (mollugo) *roś. z rodziny soczystkowatych*.

†Ugłodniały, †Ugłodzony *który ugłodniał*, *zglodniały*, *wygłodzony*: Hojnie Władysław ugłodniałe Konstantynopolitany żywnością zapomógł. Błaż.

†Ugłodnieć, eje, al *zglodnieć*, *wygłodnieć*. †Ugłodnienie, a, blm., czynność cz. Ugłodnieć. †Ugłodzony p. Ugłodniały. Skr. [Ugłowica, y, lm. e] *uźdźzienica*.

Ugmatwać, a, al *gmatwając więzić*; *uwikłać*, *upłatać*, *umotać*, *upętać*. U. s. *uwięźnąć w gmatwaniu*, *uwikłać s.*, *upłatać s.*, *umotać s.*, *upętać s.*: Niech je odbiera siłą, to sam s. ugmatwa. Syrok. Ugmatwanie, a, blm., czynność cz. Ugmatwać.

Ugmatwanie się, a s., blm., czynność cz. Ugmatwać s.

× Ugminić, i, il *zrobić gminnym*, *należącym do gminy*, *od niej zależnym*: U. szkołę.

× Ugminienie, a, blm., czynność cz. Ugminić.

× Ugminniać, a, al p. Ugminnić.

× Ugminnianie, a, blm., czynność cz. Ugminniać.

× Ugminnić, i, il, nied. Ugminniać *zrobić gminnym* = *prostaczym*: U. ród.

× Ugminnienie, a, blm., czynność cz. Ugminnić.

Ugnać, a, al, Ugonić, nied. Uganiać l. *gnając usunąć*, *wydalić z danego miejsca*, *dognać precz*, *upędzić*; *gnając uprowadzić*: Uganiać bydlę przed kim albo dokąd, *subducere*, *abigere*. Kn. Ugnane bydlę zajęte a. kradzieżą zabrane. L. Będę uganiał przed sobą nieprzyjaciół moje. Leop. 2. *dognać*, *dopędzić*, *dognąć*, *doścignąć*: Gdybyś na trzy skoki skakał, tedy cię pewnie ugoni. Rej. Po myśliwsku mówi s.: *zająca uszczwac*, U., *nie złapać*, Chm. B. *Ta bestja nie mogła być od psów ugoniona*. Otw. *Zły ptak*, *co nie ugania*; *gorszy*, *co upuszcza*. Szymon. *Leniwy czasem rączego ugania*. Kosz. 3. *goniąc przebyć*, *zrobić*; *ubiec*, *ujechać*, *sforsować*, *upędzić*: *Ugnał wiorstę drogi*.

Ugnanie, a, blm., czynność cz. Ugnać.

Ugnębić, i, il *udręczyć gnębiąc*: Łąka żyzna obejmie w posiadanie ugnębioną przez was (= przez ludzi) ziemię. St.

Ugnębienie, a, blm., czynność cz. Ugnębić.

Ugniatacz, a, lm. e l. a. *mieszadło przyrzęd z nożami do przerabiania glinki ogniowatej do wyrobu naczyń glinianych: rur, musfi ogniowatych i t. p.*—*przez obrót tego przyrzędu około osi, wśród naczyń zamkniętego*. 2. × U. *chir. narzędzie do odejmowania pewnych części ciała bez użycia noża*, *odgniatacz* cz. 3. *garb. przyrząd do wygładzania skór podszewianych*, *rolownik*. 4. *hut. przyrząd do wyciskania żuzla z kul przy pudłowaniu*.

Ugniatacz, a, al p. Ugnieść.

Ugniatanie, a, blm., czynność cz. Ugniatacz.

Ugnicie, a, blm., czynność cz. Ugnić.

Ugnić, ije, il, nied. × Ugnić *l. gnijąc uleżeć s.*; *zgnić zupełnie*, *przegnieć*: Gnoj, co był na spodku, na wierzech przewracać, aby dobrze ugnić. Zaw. W wodzie len aby tyle ugnić, żeby włókno od łodygi odstało. Prząd. Len, przez tydzień tylko moczony, a potem słomą przykryty, należyście ugniwa. Przędz. *Podczas suszy lać na glinę wodę*, aby tym lepiej ugniwała, i *potem z niej cegłę formować*. Haur. 2. *zgniwszy odpaść*; *zgnić od końca*; *zgnić częściowo*: *Palec mu ugnit*. Olsza u ziemi ugnita.

Ugniecenie, a, blm., czynność cz. Ugnieść.

Ugnieść, ecie, óti, nied. Ugniatacz l. *gniotąc urobić*, *uksztaltować*; *ulepić*: Ugniatacz bryłę, okrągłą, hartował. Przyb. Z niczego nieco U. cież. Żarn. (= *ukrócić bicz z piasku*). 2. *gniotąc doprowadzić do należytej twardości*; *wygnieść*, *zagnieść*: U. ciasto, kit. 3. [U.] *zrobić ciasto*: *Muszę cię uczyć umieść*, U., *uprać*, *uszyć*. 4. *gniotąc utłoczyć*, *ubić*; *przygnieść*: U. *siedzenie*. 5. *nied. uciskać*, *cisnąć*, *gnieść*, *trzeć*, *wierać*, *pić*, *dolegać*: *But mię ugniatu*. Przen.: *uciskać*, *ciemiężyć*, *gnębić*, *prześladować*: *Ja to ugniecionu*, *wygładzając sprawiedliwości od Was*, *mitościwy królu*. Krasz. 6. *lek.*: *Ugniatacz ciała* = *mieścić*, *walkować*, *robić masaż*.

× Ugniewać, a, al *nabawić gniewu*, *zgniewać*, *zirytować*, *zagniewać*. U. s. *nagniewać s.*, *nairy-*

tować ś., nazłościć ś., zgniewać ś., zrytować ś.: Pewnych ludzi przestrzegam, aby książki mojej nie czytali, gdyż tylko ś. ugniewają. Stasz.

Ugniewanie, a, blm., czynność cz. Ugniewać. Ugniewanie się, a ś., blm., czynność cz. Ugniewać ś.

Ugnieździć się, i ś., il ś. zrobwszy gniazdo, usadowić ś. w nim; zagnieździć ś.; przen. osiąść gdzie: W kątku ś. ugnieździł. Jak. W.

× Ugnieźdzenie się, a ś., blm., czynność cz. Ugnieździć ś.

Ugnilki, lek, blp. cząstki ugnile; resztki pognile, kawałki zgnile.

Ugnily który ugnil, zgnily, przegnily; odgnily: Suchy gnój, a niedobrze U., szczeptom szkodliwy. Trzye.

× Ugniość, i, blm., rz. od Ugnily, ugnicie: Woda stojąca mocno w ś. przyjmuje promień słoneczny, którym zagrzewając ś., zagrzewa też gnój i pomaga mu ku ugniości. Trzye. Przez U. gruszek leśnych woda, w której leżą, w kwas ś. obróci. Haur.

Ugniot, u, lm. y wet. ucisk: U. szranków a. międzyzębia u konia.

Ugnisko, a, lm. a miejsce, gdzie sztucznie przygotowują mierzwę.

× Ugniwać, a, at p. Ugnić gnić zwolna
× Ugniwanie, a, blm., czynność cz. Ugniewać.
Ugnioć, i, il uprawić gnojem, umierzić, nawozić: U. rolę.

Ugnojenie, a, blm., Ugnój czynność cz. Ugnioć. Ugnój, oju, blm., p. Ugnojenie: Pszenica z przeszło-rocznego ugnioju. Orzesz.

Ugoda, y, lm. y i. akt osiągnięty za zgodą wzajemną, umowa, układ, porozumienie, kompromis: U. jest zezwolenie, czyli skłonienie woli dwóch lub więcej osób na jedną rzecz. Stroj. Jeżeli umowa jaka nie ma w prawie pewnego tytułu, zowie ś. U., pactum. Ostr. U. między prawującymi ś. stronami, między zrujnowanym dłużnikiem a wierzycielami. Przyszło do ugody. Stanęła, nastąpiła U. Zakończyć sprawę ugoda. Poczęły narzekać na męża, iż tak haniebną a sromotną ugoda uczynili. Górn. W której ugody pierwsze rzecz była, aby krzyż Pański przywrócił. Skar. Sprawa ta przez ugoda przyjacielską pomiarkowana być nie mogła. Błaż. Aby ugody z Jagiełtem skutkiem poprawił (Witold), zapalił Krzyżakom zamek. Biel. M. U., umowa, wyrazy ogólne, oznaczające wszelkie czynności z wzajemnego stron zezwolenia zaszłe, z których wypływają prawa i obowiązki. L. Nie po wojnie ugody szukam i pokoju. Hul. U. pokoju między niemi taka uderzona. Troc. Złamięś choć jeden warunek, już cała U. za nie. Mick. U. z najętym robotnikiem. [Robić ugoda] = umawiać ś. Łatwa będzie z nim U. Ork. 2. † U. opłata wymuszona: Ugody i podugody brać zakazano. Troc. Ugody od szkół Żydów nikt nie ma wyciągać. Troc.

Ugodliwy i. a. [Ugodny] łatwy do ugody, zgodny, ustępny. 2. p. Ugodowy: Regient trybunalski zaczął pisać zapis między temi stronami U. Mat. Ugodliwe pensje z dóbr. Vol.

× Ugodnić, i, il, nied. Ugodniać uczynić godnym, godniejszym, uczacnić, uszlachetnić, podnieść moralnie: Praca ugodnia. U. ś. stać ś. godnym, godniejszym, uczacnić ś., uszlachetnić ś., zyskać na wartości moralnej. Sł. wil.

Ugodnie przys. przez ugoda, za pośrednictwem umowy, układu.

× Ugodnienie, a, blm., czynność cz. Ugodnić.
× Ugodnienie się, a ś., blm., czynność cz. Ugodnić ś.

Ugodnik, a, lm. oy osoba święta u prawosławnych, wybraniec boski: Mój święty ugodniku, wybaw mi syna od śmierci! Byk.

[Ugodno] przys. podoba ś.: Postawił na stole, co tylo jeść U. (= czego tylko dusza zapragnie).

Ugodny p. Ugodowy: Mieć to chcemy ugodną uchwałą sejmową. Gostk.

Ugodowiec, wca, lm. wcy zwolennik stronnictwa ugodowego, kompromisowego: Z urny wyborczej wyszliby niezawodnie w tej kurji sami ugodowcy. Sienk.

Ugodowość, i, blm., rz. od Ugodowy. Ugodowy, Ugodny, Ugodliwy przym. od Ugoda: Warunki ugodowe. Polityka ugodowa.

Ugodzenie, a, blm., czynność cz. Ugodzić: Miał wielką sposobność ugodzenia niechęci i sporów. L.

Ugodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Ugodzić ś.

Ugodziciel, a, lm. e ten, co ugodził, pośrednik, kompromisarz. L.

Ugodzicielka, i, lm. i forma ż, od Ugodziciel.

Ugodzić, i, il, nied. Ugadzać i. utrafić, trafić, nie chybić, wycelować, wymierzyć; uderzyć, rzucić w kogo, w co: Teraz tam prawie w cel ugodził. Rej. Z łuku cel ugodzi. Otw. S. Abyś, idąc drogą, na osty krzemień nie ugodził nogą. Kochan. Tą kulą mu w łeb ugodzę. L. Byka ugodził za szyję. Bardz. Ugodzi Bóg, gdzie boli. Kn. Ugodzi nieszczęście wszędzie, choć podobieństwa nie będzie. Rys. (= znajdzie wszędzie). Dół pod kim kopa, a sam weń ugodzi. Kochan. Ani z tej, ani z owej strony przeładować, ale ugadzać w jakiś pośredek. Górn. One stare oczy tak dobrze między szyki i ufa ugadzały. Birk. (= dobrze rozpoznawały). Ugadzać z tyłu. Gemb. Ugodził po łbie szabłą Astema. Rzew. U. w cel. Troc. W kogo śmiertelne żelazo U. Troc. (= utopić). Ugodził go w serce. Troc. Uderzył olbrzymia w czoło tak mocno, iż mu kamień w głowie został. Wuj. Jakby ślepym chciał U. ciosem. Mick. Ze go natychmiast choroba wylamie, i śmierć gwałtowna ugadza, Mick. (= razi). Ten cios bolesny nie przygniół bynajmniej ugodzonego. Szaj. Blask słońca ugadzał, jak gdyby złotawy ryś wpadł między stado. Tet. (= raził). Przen.: Choć o mym smutku nie powiem nikomu, oni w przyczynę mych trosków ugodzą. Karp. (= dojdą jej, zgadną, odgadną ją, domyślą ś. jej). Wszystko ś. dziwnie plecie na tym tu biednym świecie, a ktoby chciał rozumem wszystkiego dochodzić, i umrze, a nie będzie umiał w to U. Kochan. (= osiągnąć ten cel, dopiąć tego, rozwiązać trafnie to zadanie). Przen.: † Ugadzać w co = zmierzać, dążyć do pewnego celu, mieć co na celu, na widoku: Jagiełło, ugadząc w to pilnie, aby więcej Świdrygałto nie wicherzył, dał mu Podolską ziemię. Stryjk. 2. † U. w eo, dokąd, cz. ni. = znaleźć ś. nawinąć ś., napatoczyć ś., ugodzić ś., trafić akurat, najlepiej jak na to: Tam ś. w zwykłej kąpieli gdy puszcze Djana, wnuk oto Kadmów ugodził w onę gęstwę. Żebr. Ochotnie z laską staruszek, podrygając, chodzi i tam, kędy umyślił, powoli ugodzi Rej. (= dojdzie, trafi). 3. komu, czemu = zadowolić go, dogodzić, trafić do gustu, trafić w sedno, postąpić w myśl czyją: Panowie tych tylko radzi widzą, którzy im, jako mówią, w notę U. umieją. Kosz,

(= *ich piosnkę śpiewać; schlebiać, przytakiwać im*). Sprawując gody, usiłują, jakoby wezas uczynili a ugodzili cudzej woli. Leop. Djabeł ś. cōree zaleca, ojeicie nie od tego, matka jej przygłaskuje, podle niego sadza, jak własnemu synowi na wszystkim ugadza. Papr. Trudno U. przeciwniej naturze ludzkiej, a zawsze Bogu niepotomnej. Gil. Musimy jeden drugiemu ugadzać a miłosierdzie nad nieudolnością bliźnich pokazować. Skar. Każdy bliźniemu niech ugadza na dobre ku zbudowaniu, bo i Krystus nie sobie ugadzał. Bud. Starym nikt nie ugodzi. Bud. B. Pasterz ma być mędrszy, niż oracz; bo lada kto ugodzi, aby je uchował. Haur. Ugadzaj mu, ile ci podobna. Troc. Przen.: *zrobić w sam raz, trafić, utrafić*. Gdy z pieca wyjdzie tygiel dobrze ugodzony, który w tymże stał niedziel kilka, to ułomek z niego tak da ognia do stali, jak krzemień. Torz. (= *wypaleniu dobrze trafiony, dopalony a nie przepalony*). 4. × U. *trafić zastosować, przystosować, zgodzić*: Definieje do użycia ugodzone. Czart. A. 5. *zgodzić, umówić, staragować, [wynająć]*: U. furmankę. U. sługę. U. towar u kupca. [Naprzód wchodzi družba i starościna, żeby noceleg U.]. 6. × U. *zgodzić, pogodzić, pojednać; załagodzić, usmierzyć*. L. Ugodził niesnaski nasze. Troc. U. ś. *umówić ś., ułożyć ś., porozumieć ś., zgodzić ś.*: Zjechali ś. do Opawy Bolesław z Przemysławem ugadzał ś. o księstwo Opawskie. Biel. M. Ugadzano ś. z nim na gotowe pieniądze. Koź.

× Ugoić, i, *il uleczyć, wyleczyć, zagoić, wygoić*: Azań nie radnie jest wskazać, jakby krzywdę zatrzeć i U., niżli jakby ś. jej zemsćić? Pilch.

× Ugojenie, a, blm., czynność cz. Ugoić.

× Ugolenie, a, blm., czynność cz. Ugoić.

× Ugołić, i, *il uciąć, urznąć*. Przen.: Temu nie dostaje palca, drugiemu nogę ugołono. Gil. (= *ucięto, odjęto, amputowano*).

× Ugon, u, lm. y l. a. † Ugonek *uganianie ś. z kim, utarczka, harc*: Przesiliła ś. bitwa, zrzadniały ugony. Przyb. Pomimo nierówność liczby obie strony miały na siebie natrzeć i zacząć ugony. Przyb. Radby pierwszym obrońcą być tak pięknej sprawy, a bardzo ś. tym martwi, że majestat tronu powściąga jego ramię od tego ugonu. Przyb. (= *pojedynku*). 2. *pęd, szybkość pędu, gonu*. Śl. wil.

† Ugonek, nku, lm. nki p. Ugon. Rej.

Ugonić, i, *il, Ugnać, nied. Uganiać* l. p. Ugnąć: Czasu przeszłego nigdy nie ugonisz. Birk. 2. *uchwycić, uchwapić, złapać, dopaść, przyćpić, przydłbać, przytrzymać, złowić, upolować*: Nie ugoni drugi żołnierz drzewcem tego, co drugi (tanecznik) doskooczy dziewczką. Górs. J. A wszakże go (bąka ptaka) też ugonisz i jastrzębem albo sokół. Cyg. A gdy ją (dzierzbę) wkarmisz, tedy ją będziesz wróble uganiał, bo z nią inszego myślistwa niemasz, tylko na wróbla. Cyg. Krzyżacy Naktó ugonili. Murin. Brandebureczycy Międzyrzec ugonili. Murin. Czyli snadno... nie dać ś. wyrokom przejrzanym U. Gawiń. (= *zaskoczyć*). Co jednego omieszkaż, kiedy czas, drugiego nie ugonisz. Ek. Skwapliwym postępkim tego aresztu utracilem sprawę dobrą, lubotym podobno na gołym niewiele ugonił. Mat. Co pilność ugoni, zbytek uroni. Klon. Prywat swych przestrzegając, każdy co U. sobie szuka, wolności najmniej nie chce bronić. Zbyl. Temi pieniędzmi tyle troje U. może. Rej. (= *opędzić*). Nie dosyć wyprzeć z brzegu na głąb nawę: kto

mety doszedł, ten ugonił sławę. L. Włóście ruma, któregoś sam ugonił na szerokich błoniach Ptelei. Wysp.

Ugonienie, a, blm., czynność cz. Ugonić.

× Ugonny *którego można dogonić, doścignąć*.

Ugor, u, lm. y l. p. Ugór: Grunta pospolie na trzy pola dzielimy: ozime, jare i U. Kluk. U. przez cały rok dla przyszłego lepszego urodzaju odpoczywa. Troc. Ziemia zupełnie dobra nie ugoruje nigdy, i puszczać ją w U. byłoby marnotrawstwem. Kluk. U. będzie tenże sam, ale z tą różnicą, że 200 morgów, konieczną zasiane, są ugiorem tłustym, a zaś 200 morgów, na których różne trawiska i zielska rosną, są ugiorem chudym. Świt. 2. † U. *robocizna doroczna nad uprawą ugoru*: Roboty doroczne: U., radło, plewidło. Ek.

† Ugora, y, lm. y l. p. Ugór: Gdy mrok wieczorny padał, jam owce z ugoru i koźłeta latosie zganiał do obory. Zim. 2. *lek. rażenie słoneczne, przepalenie głowy na słońcu* (insolatio s. heliosis).

Ugorny p. Ugorowy. Ks. Ł. Kłosem ciężkim ugorna rola nie siwiała. Żebr. Jarzna ugorna rola. Uschłem prawie jako kwiat U. Kochan. Nie myśli gnać ich dalej na ugorne pustki. Ork. Trza na dalekie wywieść pole, ugorne, puste. Wysp.

Ugorować, uje, ował. l. (o roli) *leżeć ugiorem, odlogiem; prokznować*: Ugoruje grunt wtedy, gdy po zebraniu zboża przez rok zasianych roślin nie rodzi. Kluk. 2. a. *Ugorzyć, zostawić pole na ugor, przygotowywać pole na ugor, oczyszczać je z zielska, perzu*.

Ugorowanie, a, blm., czynność cz. Ugorować.

Ugorowy i. a. Ugorny, † Ugorzny przym. od Ugór: Czeka na zasiew ugorowa rola. Jak. W. Ugorowa pasza. Haur. 2. zool. [Kulig U.] p. l. Kulig.

× Ugorzałość, i, blm. *opalenie, osmalenie, ogorzałość, przypalenie*.

Ugorzały *który ugorzał, ogorzał, opalony, spalony*: Miejsce ugorzałe skwarem słońca. Pilch. Was oto pociecha potyka wesola, która ja wam niosę, jako na U. grunt perłową rosę. Mias.

× Ugorze, a, lm. a *wzgórze, pagórek, wzniesienie, wyniosłość*: Chmury, jak pyszne ugorza, podnoszą ś. z powierzchni rozległego morza. Cho. Ugorzeć, eje, ał *ogorzeć, upalić ś. na słońcu, spalić ś.*: Ugorzały Ikarowi pióra. Troc.

1. Ugorzenie, a, blm., czynność cz. Ugorzeć.

2. Ugorzenie, a, blm., czynność cz. Ugorzyć.

† Ugorzenie, a, blm., czynność cz. † Ugorzyć.

† Ugorzny p. Ugorowy.

Ugorzyć, y, ył p. Ugorować: Rolą i po jarych zbożach i po ozimie U. mozesz. Haur.

† Ugorzyć, y, ył komu = *dopiec, dokuczyć, zalać sadła za skórę*: Gdy jeden drugiemu chcieli U., oboje nie mieli co jeść. Jabł. Rozgniewawszy ś., podburzył inne, chcąc tym królowi U. Biel. M. Tarnowskiego Witold bogatemi podarkami uraczył, usiłując, aby tak Zbigniewowi ugorzył. Błaż. (*ut aegre faceret*. Krom.). Samej tylko historii plaga skazitelnosci nie nie ugorzy. Błaż.

Ugoszczenie, a, blm., czynność cz. Ugościć: Przyjmijcie dziekczynienie moje za takie w domu waszym mnie U. Djar. gr.

Ugościciel, a, lm. e *ten, co ugościł a. co ugościł*: Był to właśnie ów U. pięciu królów przy swoim stole mieszczkańskim. Szaj.

Ugościcielka, i, lm. i forma ż. od Ugościciel.

Ugościć, i, ii, nied. **Ugaszczać** uraczyć, ucześnie-
wać, ufetować; **przyjąć**, **pojąć** gościńnię; **utrak-**
tować: U. kogo chlebem, solą i dobrą wolą. Otóż pan stolnik nieraz wzywał tego zucha
i ugaszczał w pałacu, zwłaszcza w czas sejmików. Miek. Dwa zajmujące opisy świadków
naocznych, ugoszczonych w jego pałacu. Szaj.

Ugotować, uje, ował, [**Ugotować**] i. **uwarzyć**,
napotować, **gotując** sporządzić: U. kaszy. U.
obiad. 2. **gotując** z ilości umniejszyć; **gotując** wy-
parować część; **wygotować**. L.

Ugotowanie, a, bfm., czynność cz. **Ugotować**.
[**Ugotować**, i, ii] p. **Ugotować**: Coby go oprala
i jeść ugotowała. Tet.

[**Ugotowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Ugotować**.
Ugor, oru, Im. **ory**, **Ugor** I. a. † **Ugora** pole po
zebranych zbożu odłogiem leżące, próżniące, po-
par: Ugory nazywają ś. pola odpoczywającej
roli, która odłogiem leży dlatego, aby żyzniejsze
wydała owoce. Brodz. To pole nie zna ugory,
a rodzi tak, jak przedtem, gdy ugorem leżało.
Świt. Ugorem ś. odleżeć dasz polu zżętemu
i pozwolisz nierodnej roli zawziąć siły. Otw.
Trawa na ugorze. Troc. Na ugorze człek orza.
Len. Aż za wioskę, aż za zboże, na wygonie
lub ugorze konie w paszę z rąk. Syrok. 2.
[**Ugory**] pastwisko złożone z łąk, łąki do pa-
sienia bydła w pobliżu wioski.

Ugr, a, Im. **owie** **Węgier**. **Madziar**: Jeden
stary U., wierny mu, nie odstępował od niego.
Krasz.

Ugrabacz, a, Im. e ten, co **ugrabia**; **kopacz**,
włócznie. Mącz.

Ugrabianie, a, bfm., czynność cz. **Ugrabiać**:
Zajęty jest poziomą posługą, to jest zamiataniem
sieni i ugrabianiem dziedzińca. Skarb.

Ugrabie, i, ii, nied. **Ugrabiać** i. **urównać** **gra-**
biami: U. dziedzińca, ścieżkę. Przen.: (Ludzie
wlezeni) ugrabili niwę kostniejącymi palcami.
Żer. 2. **zgrażyć** nieco, **nagrabieć**, **grabiami** zsunąć,
zebrać pewną ilość: [Ugrabiła ja se 4 kopki
siana].

Ugrabienie, a, bfm., czynność cz. **Ugrabieć**.
Ugracować, uje, ował **urównać** **gracą**, **zgraco-**
wać: Płatki odkryły lechy ugracowane. Żer.

Ugracowanie, a, bfm., czynność cz. **Ugracować**.
[**Ugrac**, a, ał] **zgrac**: Ty masz palce bardzo
twarde, tybys nie ugrał (na skrzypcach).

× **Ugranicze**, a, Im. a p. **Pogranicze**: Niżliby
wojsko z tamtych miejsc i tamtego ugranicza
było zwiedzione, miejsca te dobrze mają być
opatrzone. Vol.

× **Ugraniczny** p. **Pograniczny**: Czym innym
zabieżeby ś. musiało Tatarom, nie tą za kwar-
ciane pieniądze strażą ugraniczną. Górń. Swo-
wolenstwo to tam ugraniczne jakkolwiek ująć.
Biel. J.

[**Ugranie**, a, bfm.] czynność cz. **Ugrać**.
× **Ugratyfkować**, uje, ował **nagrodzić**, **wywozić**-
czyć ś.: Uchwalił sejmik dać każdemu z 4-ch
posłów po tysiąc złotych, chcąc onym nie tylko
powolnością i afektem braterskim U., ale prace
i ekspensa nagrodzić. Paw.

× **Ugratyfkowanie**, a, bfm., czynność cz. **Ugra-**
tyfkować.
† **Ugrzązać**, a, ał i † U. ś. p. **Ugrążyć**.
† **Ugrążanie**, a, bfm., czynność cz. **Ugrążyć**.
† **Ugrążanie** się, a ś., bfm., czynność cz. **Ugrą-**
żać ś.

† **Ugrążenie**, a, bfm., czynność cz. **Ugrążyć**.
† **Ugrążenie** się, a ś., bfm., czynność cz. **Ugrą-**
żyć ś.

† **Ugrążenie**, a, bfm., czynność cz. **Ugrążyć**.
† **Ugrążyć**, y, yl, nied. † **Ugrążyć** **pogrążyć**, **za-**
topić, **zamurzyć**, **zapuścić** w płyn: **Fortuna** nie-
zasłużone zdobi dostojnością, a ludzie niewinne
ugraża ciężkością. Ryb. J. † U. ś. p. **Ugrążyć**.
[**Ugrążenie**, a, bfm.] **udręczenie**.
[**Ugrdulony**]: Ciasto ugrdulone = ciasto nie-
wypieczone.

[**Ugrdykać**, a, ał] **niezgrabnie** **ukroić**: U. gruby
kawał chleba.

[**Ugrdykanie**, a, bfm.] czynność cz. **Ugrdykać**.
† **Ugręznąć**, ęźnie, ał p. **Ugręznąć**.
† **Ugręźnięcie**, a, bfm., czynność cz. **Ugręznąć**.
Ugrodzenie, a, bfm., czynność cz. **Ugrodzić**.

Ugrodzić, i, ii **skoczyć** **pawną** część **grodzenia**,
doprowadzić je do **pewnego** kresu, **nagrodzić** **pewną**
ilość.

Ugrowy, **Uglerowy** przym. od **Ugler**: **Farba**
ugrowa.

× **Ugrozić**, i, ii **grozić** **ustraszyc**, **zastraszyc**.
B. Sz. Hanno, ty chciej pomóc sama, nie ugrozi
zazdrość nama (= nam obojgu). Koehan.

× **Ugroźnie** przys. od **Ugroźny**. L.
× **Ugroźny** i. **łatwy** do **ustraszania**, **łękliwy**,
bojaźliwy, **ichórzliwy**. 2. **groźny**, **straszny**, **niebez-**
pieczny.

Ugrożenie, a, bfm., czynność cz. **Ugrozić**.

Ugruntować, uje, ował **zasadzić** na **silnym** **grun-**
cie, **na fundamencie**, **ufundować**, **zalożyć** **niewzru-**
szenie: Co jest dobrze umocowane i ugrun-
towane, to ś. nie waha. Pileh. Tyś niebo zbu-
dował i ziemię rękoma swemi ugruntował. Koehan.
Tyś, Panie, na początku ziemię ugruntował.
Wuj. Dom nie upadł, bo był na opoce ugrun-
towany. Wuj. Delos wysep nie ugruntowany,
błędny, pływający. Otw. (= *luźny*). Ugruntowana
kamienica. Troc. Przen.: Jan Sniadecki wykład
wszystkich nauk ścisłych ugruntował w języku
polskim. Mochn. Przen.: **umocnić**, **utwierdzić**,
ustalić, **ukrzepić**, **uzmocnić**, **zahartować**:
Obudzić w sobie rozum, a tym umocnić a U. serec.
Górń. Bóg rzekł Joznemu: bądź ugruntowanym
i nie ś. nie bój. Leszcz. Dobrze w tej nauce
ugruntowan. Troc. Ugruntowawszy (św. Woj-
ciech) w wierze Polaków, poszedł opowiadać tę
samą wiarę Prusakom. Wirt. Sąd o rzeczach
i osobach nie wszędzie ugruntowany. Lib. U.
kogo w wierze. U. ś. **umocnić** ś., **ukrzepić** ś., **za-**
korzenie ś., **utwierdzić** ś., **ustalić** ś., **zahartować**
ś.: U. ś. w wierze. Tą taką spólną miłością
waszą dobre uczynki zakwitną... gdy zgoda
wasza i spólna miłość najmocniej ś. między
wami ugruntuje. Skar. Ugruntował ś. w tej
nauce, w przyjaźni jego. Troc.

Ugruntowanie, a, bfm., czynność cz. **Ugrunto-**
wać.

Ugruntowanie się, a ś., bfm., czynność cz.
Ugruntować ś.

Ugrupować, uje, ował **ulożyć**, **uszykować** w **gru-**
pę, **w grupy**; **rozłożyć** **symetrycznie**: U. osoby do
żywego obrazu, do fotografowania. U. szcze-
góły malowniczo. Krysztaly złożone, czyli ugru-
powane. U. wojsko, materiały naukowe. Umiął
U. bał naksztalt obrazu. Miek. W sali tańców
zgoła nie nie ugrupowano. Miek. U. ś. **uszy-**
kować ś., **ustawić** ś., **ulożyć** ś. **w grupę**, **utworzyć**
ze siebie **grupę**.

Ugrupowanie, a i. bfm., czynność cz. **Ugru-**
pować. 2. Im. a = a) **grupa**, **układ kształtu gru-**
py, **rozkład malowniczy**, **symetryczny**: Domek w ugru-
powaniu drzew. b) **grupa**, **gromada**, **zbiór**. **Hauy**

nazywa tego rodzaju ugrupowania hemitropami półobrotowymi. Sł. wil.

Ugrupowanie się, a s., blm., czynność cz. Ugrupować s.

Ugryzać się, a s., ał s. ujadać s., użerać s., walczyć, szarpać s.: Z panem sekretarzem o urlop nie potrzebował teraz bardzo s. U. Krasz.

Ugryzanie się, a s., blm., czynność cz. Ugryzać s.

Ugryzek, zka, lm. zki 1. kąsek ugryziony, odgryzek. L. 2. a. [Ugryzanie] przygryzek, przyciniek, przymówka, słowo uszczypliwe, docinek, przekas: Westchnął na te ugryzki Troc. Ugryzki to ciężkie na mnie były. Troc. 3. [U.] p. **Ugryzienie 4. anat.:** † U. wyniosłość kraniowa na przodzie szyi (Kirch.), tarcza, chrząstka tarczowa, tarczycowa, jabłko Adamowe, ogryzek Adama, grdyka.

Ugryzienie, a 1. blm., czynność cz. Ugryźć. 2. × U., [Ugryzienie, Ugryzek] zgryzota, frasunek, udrczenie, utrapienie, wyrzut, mól, × rupie: U. sumienia. Umrg, ale wasze U. pomści s. za mnie. L. W tej powierzchownej spokojności ustawicznie cierpią ugryzienia. L. Z czego miał U. Troc.

× **Ugryznąć, znie, znał p. Ugryźć:** Ugryźniona węda, hamus praerosus. Kn. Ugryźnij kawałek cukru. Troc.

Ugryźć, zle, zł, × Ugryznąć 1. ukąsić, odkąsić kawałek: U. chleba. Przen.: Ugryziony = *kończący s. nagle, niezakończony, jakby urwany, jakby ugryziony*: Korzeń ugryziony, praemorsa, krótki, równogrudy, zgnąta niby odgryziony. Jund. Przen.: Mellechowiec też prawie po tatarsku nie ugryzie. Sienk. (= *ani w ząb, ani słowa nie umie*). 2. *ukąsić; chwycić, chupnąć zębami; skaleczyć, zrobić ranę zębami*: Pies ehłopa ugryzł. Komar mię ugryzł = *uszczypał, uciął*. Przen.: U. kogo słowem = *ukłócić, ubość, uszczyptać go, odebrać s. dłoń z przekąsem, przymówić, dociąć, przyciąć mu*: Tak mię słowem ugryzł, żem go chciał przez kij przesadzić. L. 3. bot.: Jastrzębiec ugryziony, p. Papawa. U. s. ukąsić, ugryźć siebie, chwycić s., chupnąć s. zębami, skaleczyć s. zębami. Przen.: Ugryź s. w język = *gryźnij s. w język* = *zamieć lepiej, nie odzywaj s., trzymaj język za zębami*.

× **Ugryźliwie przys. od Ugryźliwy.**

× **Ugryźliwy 1. zgryźliwy, frasobliwy, dręczący, niepokojący:** Ugryźliwie troski, mordaces solitudines. Nar. 2. *uszczypliwy, złośliwy*. Sł. wil.

× **Ugryźnięcie, a, blm., czynność cz. Ugryznąć. Ugrzać, eje, ał zgrzać dobrze, zagrząć, nagrzać, rozgrzać; ogrzać:** U. ręce. U. duszę, żelazo do prasowania (= *rozpalić, upalić*). U. s. *zagrząć s., rozgrzać s., ogrzać s.*: U. s. przy piecu. Zarzechotały żaby wielkim chłodem w ugrzanej wodzie. Sienk.

Ugrzanie, a, blm., czynność cz. Ugrzać.

Ugrzanie się, a s., blm., czynność cz. Ugrzać s.

× **Ugrzązły p. Ugrzęzły.**

Ugrząznąć, znie, zł p. Ugrzęznąć.

Ugrzążyć, ężnie, ażł p. Ugrzęznąć.

Ugrząźnięcie, a, blm., czynność cz. Ugrząznąć.

[**Ugrzędęzenie, a, blm.**] czynność cz. **Ugrzędęczyć.**

[**Ugrzędęczyć, y, ył**] *umęczyć*: Pana Jezusa ugrzędęczyli, umęczyli i do krzyża Go przybili.

[**Ugrzebać, bie, bał**] *grzebiąc zbierać; ukopać*: Ugrzebie pyrek na kolacyją.

[**Ugrzebanie, a, blm.**] czynność cz. **Ugrzebać.**

[**Ugrzech, u, lm. y**] 1. *pas ziemi w oraniu pominięty*. 2. *redlina*: Sadzić kartofle w ugrzechy.

† **Ugrzecha, y, lm. y szk. p. Kąt.**

Ugrzecznic, i, il zrobić grzesznym: Starożytne cnoty przebijały s. przez ukształcone i ugrzecznione obyczaje. Koź.

Ugrzecznienie, a, blm. 1. czynność cz. Ugrzecznic. 2. uprzedzająca grzeszność, delikatność, uprzejmość: Rubaszni — z biegiem lat dziś słyniem z ugrzecznienia. Las.

Ugrzeczniony uprzedzający grzeszny; uprzejmy, uprzedzający, uniżony: On mi s. bardzo podobad: U., salonowy młodzieniec. Wilcz. Usta ułożone były w stereotypowy U. uśmiech. Bał.

Ugrzesznic, i, il zrobić grzesznym: Nie wierzę w kościół, który jest kałużą zmarniałej, ugrzesznionej natury ludzkiej. Mic.

Ugrzesznienie, a, blm., czynność cz. Ugrzesznic. [Ugrzęzić, i, il] zatopić głębiej się w wodzie przez dodanie ciężarków (grzędów).

× **Ugrzęzły, Ugrzęźnięty, × Ugrzęźniony, Ugrzązły ten, co ugrzązł:** Ugrzęzłe i ukalane w błocie leżą. Pileh.

Ugrzęznąć, ężnie a. ężnie, ażł, Ugrzążyć, × Ugrząznąć, † Ugręznąć, pogrążyćszy s. uwięznąć, zapasć w gąszcz, ulipnąć, ulipnąć, utknąć, utkwic, udłgnąć w nim: Ugrzązł w błocie po uszy. Mniemasz, że siądiesz jak na ładzie snadno; omylisz s., ugrzęźniesz i pójdziesz aż na dno. Toł. Ugrzązł wóz, ani ruszyć już s. nie mógł w błocie, ustał furman, ustały i konie w robocie Kras. Powiem ci, w jakim nieszczęściu ugrzązł Jabł.

Ugrzęźnięty p. Ugrzęzły: Nie pozostało wszystkim nic innego, jak zaprząć s. do ugrzęźniętego wozu. Ant.

× **Ugrzęźniony p. Ugrzęzły:** Więcej dwóch godzin siedzieliśmy ugrzęźnieni w samym rynku. Rzew.

[**Ugrzężenie, a, blm.**] czynność cz. **Ugrzęzić.**

Ugrzywić, i, il ubrać w grzywę, opatrzyć grzywą: Hełm ugrzywiony. Ml.

Ugrzywienie, a, blm., czynność cz. Ugrzywić.

[**Ugubać się, a s., ał s.**] *ugiąć s., ukasać s.* Troc.

[**Ugubanie się, a s., blm.**] czynność cz. **Ugubać s.**

Ugumować, uje, owal utrwalić, napuścić gumą: Prócz babilońskiego upiętrzenia i zagmatwania warkoczków były jeszcze i inne upstrzenia w postaci loków jakichś, dobrze jakiekim ugumowanych zakrętów włosowych. Dzierz.

Ugumowanie, a, blm., czynność cz. Ugumować.

Ugurtować, uje, owal mebel, tap. = poprzybijad na nim pasy, potrzebne do wysłania jego.

Ugurtowanie, a, blm., czynność cz. Ugurtować.

[**Ugwarzać, a, ał**] *gwarzyć, gawędzić, rozmawiać, rozprawiad*: Kiedy ugwarzali o pogodzie, robotach w polu, Piotr pojmował, że to nie jest czeza gawęda. Żer. [U. s.] *gwarzyć, rozprawiad, gawędzić, rozmawiać zobopólnie*.

[**Ugwarzanie, a, lm. a**] czynność cz. **Ugwarzać; rozmowa. gawęda:** Powrócą do chałup zażywać świąt, jadał, przyjacielemskich ugwarzał. Reym. [**Ugwarzanie się, a s., blm.**] czynność cz. **Ugwarzać s.:** Do ugwarzania s., choćby i z kobietą swoją, ochoty nie miał Reym.

[**Ugwarzenie, a, blm.**] czynność cz. **Ugwarzyć.**

[**Ugwarzony**] *gadający, mowny, rozmowny, wygadany, rezolowny*.

[**Ugwarzyć, y, ył**] *umówić, dojść do ładu mówiąc:* Słucha], nie dobrego, tak nie ugwarzysz. Komu zaufać, zwierzyć s., a U.? Żer.

[Ugwązdać, a, ał] i. zrobić *nieporządnie, spartolić*. 2. a. [Ugwązdzić] *niezadarnie coś zrobić, skleić*.
[Ugwązdanie, a, błm.] czynność cz. Ugwązdać.
[Ugwązdzic, i, il] p. Ugwązdać.
[Ugwążdzenie, a, błm.] czynność cz. Ugwązdzic.

† Ugweszać, a, ał p. Ugwesić.
† Ugwieszanie, a, błm., czynność cz. Ugwieszanie.
† Ugwieszenie, a, błm., czynność cz. Ugwesić.
† Ugwesić, i, il, nied. Ugwieszanie *upewnić*.
Ugwiazd, u, lm. y *konstelacja*.
Ugwiazdzic, i, il p. Ugwieżdżić.
Ugwiazżdzenie, a, błm., czynność cz. Ugwiazżdżić. Troc.

Ugwiazdzic, i, il p. Ugwieżdżić: Sklepienie ugwiazżdżone. Nocą ugwiazżdżone *czczoło*. Otw. Sklep ugwiazżdżony. Troc. Niebo ugwiazżdżone. Troc. Włosy U. brylantami. Korz. Wieniec miodowym ugwiazżdżony kwiatem. Psm. Argus ugwiazżdżony, stem oczy głowę mający nasadzoną. Otw.

Ugwiazżdzenie, a, błm., czynność cz. Ugwiazżdżić.
Ugwieżdżic, i, il, Ugwiazdzic, Ugwiazdzic *usiadć, usypać, upiększyć gwiazdami*. Przen.: U. włosy brylantami (= *okryć, usypać, ozdobić, usiadć jakby gwiazdami*).

Ugwieżdżenie, a, błm., czynność cz. Ugwieżdżić.

Uha! w. l. *okrzyk uciechy, swawoli*: Słyszałem, jako djabli pokrzykiwali sobie z uciechy: uha! aha! Sienk. 2. [U.] p. Ocha!

* Uhać: [Na uhać] = na chybił trafił, na pamięć.

Uhaftować, uje, ował, † Uhaftować i. *zahafować, ozdobić, upiększyć haftem*. Przen.: *utkać, usiadć*: Ślicznymi gwiazdami niebo uhaftował. Kochan. Bóg uhaftował niebiosą gwiazdami. Groch. 2. *doprowadzić haftowanie do pewnego kresu, nahaftować pewną ilość*: Uhaftowałem łokcie wszystkie.

Uhaftowanie, a i. błm., czynność cz. Uhaftować. 2. *haft, wyszycie, wzory wyhaftowane*.

Uhamować, uje, ował *hamując utrzymać, powściągnąć, pohamować, powstrzymać, utemperować, ukrócić, umiarkować, usmierzyć, zreflektować*: Nie uhamujesz pędu rzeki (= *nie utamujesz*). Wiek uhamuje zbytni zapał, a poezja zostanie. Koź. U. gniew swój. Troc. Potym dwom a. trzem sąsiadkom zbierać ś. trzeba aby jednego U. Chodź. U. ś. *hamując ś. utrzymać ś., powściągnąć ś., pohamować ś., powstrzymać ś., umiarkować ś., utemperować ś., upamiętać ś., zreflektować ś., uchodzić ś.*: U. ś. w gniewie. Aleyd sam ś. uhamuje. Bardz.

Uhamowanie, a, błm., czynność cz. Uhamować.

Uhamowanie się, a ś., błm., czynność cz. Uhamować ś.

× Uharcać, a, ał p. Uharcić. Wor.
× Uharcanie, a, błm., czynność cz. Uharcać.
× Uharcanie się, a ś., błm., czynność cz. Uharcać ś.

Uharcenie, a, błm., czynność cz. Uharcić.
Uharcenie się, a ś., błm., czynność cz. Uharcić ś.

× Uharcić, i, il, nied. × Uharcać *dodać hartu, zahartować, zatwardzić, umocnić, wzmocnić, utwierdzić, ukrzepić*: U. ogniwa zakładem miłości. Wor. U. ś. *nabrać hartu, zmęźnić, zahartować ś., zatwardzić, umocnić ś., wzmocnić ś., utwierdzić ś., ukrzepić ś.*: Rzadki z nich, coby wojennych nie skosztował trudów, uhartowany od lat tytu. Nar.

Uharmonizować, uje, ował *urządzić, uszykować, uporządkować harmonijnie*: U. świat wewnętrzny. Krasin.

Uharmonizowanie, a, błm., czynność cz. Uharmonizować.

† Uhaftować, uje, ował p. Uhaftować. L.
† Uhaftowanie, a, błm., czynność cz. Uhaftować.

Uheblować, uje, ował i. *urównać, ugładzić, heblem, oheblować, zheblować, wyheblować*: Drwa ich, uheblowane od stolarza, pozłożone i posrebrzone, fałszywe są bożki. Leop. U. deskę. 2. *ukołtczyć heblowanie*: Uheblowałem już połowę podłogi. 3. *naheblować*: U. desek. 4. *zabrać, ująć heblem, zheblować*. Śl. wil.

Uheblowanie, a, błm., czynność cz. Uheblować.

Uherbić, i, il *nadać znaczenie herbu, zrobić herbem*: U. znak. Piek.

Uherbienie, a, błm., czynność cz. Uherbić. U. znaków runicznych. Piek. W znakach Gniewmira i Imbrama widać początek uherbienia na podkowę, przez zaznaczenie jej oczylów. Łąg. Inne znaki chorągiewne nie wykazują jeszcze żadnej dążności do uherbienia. Łąg.

Uherbować, uje, ował i. kogo = *udarować herbem, nadać komu szlachectwo herbowe*: Uherbowany szlachcie. Nies. (= *herbowy, herbowy*). 2. kogo, co = *opatrzyć, ozdobić herbem, herbami*: Na stopniach, odkrytych makatami, wznosiło ś. ogromne łożo, otulone kotarą uherbowaną. Rol. Ugalonowany i uherbowany półlokaj a półlokaj. Dzierz.

Uherbowanie, a, błm., czynność cz. Uherbować.

[Uherka, i, lm. i] *owca pochodząca z Węgier*.

Uhla, i, lm. e, *Hołownia, [Głowienka, Kaczka brudna dzika]* zool. (oedemia fusca) *ptak pletwonogi listkodzioby z rodziny kaczek*.

[Uhlarz, a, lm. e] *węglarz*: U., czyli węglarz, bo taki czarny był na twarzy, jakby z węglami w lesie robił. Tet.

Uhm! w. = Hm! : U. i mruknął pan Roman, podnosząc nagle głowę do góry. Rog. St.

[Uhnal, a, lm. e] p. Hufnal.

[Uhopić, i, il] *ukraść, chapnąć*: By nie uhopiła tej panięńskiej krasy.

[Uhopienie, a, błm.] czynność cz. Uhopić.

[Uhor, a, lm. y] p. Węgorz.

Uhonorować, uje, ował *uczcić, zaszczyścić, wyróżnić dla honoru*: Cienkusz, co go, nie wiem z jakiej racji, tytułem wina Żyd karczmarz uhonorował. Łoż.

Uhonorowanie, a, błm., czynność cz. Uhonorować.

Uhrabić, i, il *udarować hrabiostwem, zrobić hrabią*: Choć demokrata, panią nazywał comtessa, a cały dom uhrabił. Krasz. Należał do rodziny, niedawno jeszcze z mroków niewiadomego pochodzenia wydobytej, wążpliwego szlachectwa, lecz teraz już uhrabionej. Krasz. Dla znacznego wiana poślubił pannę także magnat nowej daty, już wprawdzie uhrabiony. Byk. Kasztelana uhrabił wraz z jego zięciem. Reym. U. ś. *postarać ś. o tytuł hrabiowski, otrzymać hrabiostwo, zostać hrabią*: Pierwsi w okolicy uhrabiali ś. według wyżej opisanego sposobu. Byk.

Uhrabienie, a, błm., czynność cz. Uhrabić: Nie trudno naonczas odbywał ś. proces uhrabienia. Byk.

Uhrabienie się, a ś., błm., czynność cz. Uhrabić ś.

[Uhulać, a, ał] *zdrzeć przez tańczenie*. [U. ś.] *uraczyć ś. tańczeniem, natanczyć ś. dowoli, nahułać ś., wyhulać ś.*

[Uhulanie, a, b] czynność cz. **Uhulać**.
 [Uhulanie się, a, b] czynność cz. **Uhulać s.**
 † **Uić**, **uidzie**, **uszedeł** p. **Ujść**. Pśś.
Uidealizować, **uje**, **ował** p. **Uidealnić**: Wiersz, przedstawiający uidealizowany niejako rytm języka.
Uidealizowanie, a, b]m., czynność cz. **Uidealizować**.
Uidealnić, **i**, **il**, **Uidealizować** **zrobić idealnym**, **podnieść do ideału**.
Uidealnienie, a, b]m., czynność cz. **Uidealnić**.
Uiglenie, a, b]m., czynność cz. **Uiglić**.
Uiglić, **i**, **il** w **igły** **zopatrzyć**: Suto uigłona gałązka.
Uilościowić, **i**, **il** fil. **ustalić**, w **jakich ilościach** części składowe **wchodzą** w **skład badanego ciała**.
Uilościowienie, a, b]m., **IKwantyfikacja** fil., czynność cz. **Uilościowić**.
Uiluminować, **uje**, **ował** **rzęsić**, **wroczyć** **oświetlić**: Dom, począwszy od ulicy, uiluminowany. Krasz. Przen.: **Widzieć** było można **twarz staruszeki**, uiluminowaną odbiciem światła jakiegoś wewnętrznego. Jez. (= **jaśniejąca**, **promieniejąca**).
Uiluminowanie, a, b]m., czynność cz. **Uiluminować**.
Uilustrować, **uje**, **ował** **wydatnić** **zapomocą ilustracji**; **opatrzyć** **suto ilustracjami**: W kobiecie tkwi węzeł zagadki dziejowej, oblanej krwią, uilustrowanej, zniszczeniem. Jez. Należało tę drobnostkę **podnieść**, **przyozdobić**, U. Jez.
Uilustrowanie, a, b]m., czynność cz. **Uilustrować**.
Uindywidualizować, **uje**, **ował** **zrobić indywidualnym**, **zrobić indywidualnym**: U. jednostkę, osobnik.
Uindywidualizowanie, a, b]m., czynność cz. **Uindywidualizować**: Artyści kładą nacisk na U. jednostki.
Uimak, a, Im. i **postronek do chwytania a**, **przewadzenia wołów**. Sł. wil.
Uiskrzad, a, a] p. **Uiskrzyć**. **Tęcza** mu uiskrzała **rąbkiem biodra**. Wor.
Uiskrzanie, a, b]m., czynność cz. **Uiskrzad**.
Uiskrzanie, a, b]m., czynność cz. **Uiskrzyć**.
Uiskrzyć, **y**, **yl**, nied. **Uiskrzad** **usiad**, **uświetlić**, **usypać** **iskrami**: **W osty** mojej **kolące ubrana**, w osty, które ja **łzami uiskrzyłam**. Słow. **Jeżyły s.** w **dół** **nachylone postaci**, **migającą** tu i owdzie **uiskrzane bronią**. Krasin.
Uistaczać, a, a] p. **Uistoczyć**.
Uistaczanie, a, b]m., czynność cz. **Uistaczać**.
Uistoczenie, a, **Uistotnienie** I. b]m., czynność cz. **Uistoczyć**. 2. Im. a niek. **rzecz uistoczona**. Sł. wil.
Uistoczyć, **y**, **yl**, **Uistotnić** **zrobić istotnym**, **rzeczywistym**; **urzeczywistnić**, **złścić**. Sł. wil.
Uiszczad, a, a] i U. s. p. **Uiszcic**.
Uiszczalny **który** **można uiszczad**: **Właściciel** mógł uwolnić **poddanego** za **ewną sumę**... uiszczalną **ratami rocznymi**. Spas. **Przygnieciony** ciężarami **nieuiszczalnego** **długu**. Spas.
Uiszczanie, a, b]m., czynność cz. **Uiszczad**: **Skwapliwość** w **rzucaniu** **kłatw** **kościelnych** za **nieuiszczanie** **czynszów**. Paw.
Uiszczanie się, a, s., b]m., czynność cz. **Uiszczad s.**
Uiszczanie, a, b]m., **Uiszczenie** I. czynność cz. **Uiszcic**: **Apostoł** to **mówi** o **uiszczeniu** **Bożych** **obietnic**, **które** **natenczas** **wypełnienie** **swoje** **wzięły**. Salin. 2. p. **Uiszczanie s.**: O **uiszczeniu** **podskarbiemu** = **ma s.** **przy** **liczbie** **Rzpltej** **na** **każdy** **rok** **usprawiedliwić**. Vol.

Uiszczanie się, a, s., b]m., **Uiszczenie s.**, niek. **Uiszczanie** czynność cz. **Uiszcic s.**: U. s. **punktualnie** w **tym**, **co s.** **obiegało**. L. Po **uiszczeniu s.** z **tych** **dwóch** **obowiązków**: **czci** **Boga** i **miłości** **bliźniego**. Rzew. Z **przyczyny** **nieuiszczenia s.** **WPana** **Dobrodzieja** **nie** **mieli** **czym** **zapłacić** **arendy**. Korz.

Uiszcic, **i**, **il**, nied. **Uiszczad** I. **wydat**, **pociagnąć** **za** **sobą**, **sprywatzić**, **okazać**, **wywołać**, **uskutecznieć**, **przynieść**, **sprawyć**, **zdziałać**: U., **stwierdzić**, **sprywatzić**. B. Sz. **Nigdy** **podły** **zysk** **skutków** **dobrych** **nie** **uisci**. Hul. **Głos s.** **upotężnia** i **cuda** **uisci**. Syrok. 2. **co** **a.** **U. s.** **z** **czego** = **wykonad**, **spełnić** **co**, **dopełnić**, **dotrzymać** **czego**, **wywiązać** **s.** **z** **czego**, **zadosyć** **uczynić** **czemu**: **Pomnij** **skutkiem** **U.** **daną** **obietnicę**. Hul. **Nie** **uiszczona** **obiata**. Ml. **Wobec** **nie** **uiszczonego** **dawniejszego** **długu** **pytanie** **takie** **zakrawało** **na** **drwiny**. Bał. (= **nie** **zalatwionego**, **nie** **zaspokojonego**, **nie** **splaconego**). 3. † U. **stwierdzić**, **sprywatzić**, **sconstatować**, **obliczyć**: **Żadna** **sierocińska** **sprawa**, **w** **którejby s.**, **nie** **uczyniwszy** **inwentarza** i **nie** **uisciwszy** **dóbr**, **opiekunowie** **wdali**, **nie** **jest** **ważna**. Groic. 4. † U. **upewnić**, **przekonać**; **umocnić**, **utwierdzić**, **ugrumtować**: **Apostołowie** i **proroocy** **tak** **nas** **w** **tym** **uisci**, **iz** **to** **jest** **rzecz** **nieomylna** i **nieochybna**. Rej. **Już** **każdego** **w** **tym** **upewnić** i **uisci**. Rej. **Gdy** **już** **tak** **w** **wierze** **swey** **uiscion** **a** **upewnion** **będzie**... Rej. 5. † U. **sobie** **kogo** = **zapełnić** **sobie** **jego** **przychylni**, **przywiązanie**, **zjednać** **go** **sobie**: **Wasil**, **pobraciwszy s.** **z** **carem** **przekopskim** i **moeno** **go** **sobie** **upominki** **uisciwszy**, **wyprawił** **go** **do** **Polski**. Biel. M. 6. † U. **ubezpieczyć**, **zabezpieczyć**, **zapełnić**; **zaręczyć**, **poręczyć**, **zagwarantować**: **Obowińzał** **mu** **dobrą** **swe**, **zapisawszy** i **uisciwszy** **mu** **o** **dług** **na** **nieh**. Sz. **Dług** **jaki**, **gdy** **żona** **dla** **męża** **uisci**, **a** **mąż** **umrze**, **potomkowie** **mogą** **placić** **z** **imienia** **zostałego**. Magd. **Papież** **na** **zapłatę** **żołnierzem** **cesarskim** **300000** **koron** **uisci** i **tak** **Rzym** **wybaWił**. Biel. M. U. s., † **Doiszczyc** s. I. p. **wyz.**: **Na** **słowie s.** **nie** **uisci**. P. **cheł**. **Posłał** **do** **hospodara**, **aby** **mu s.** **w** **obietnicy** **uisci**. Papr. **Ponieważ** **obiegałem**, **iz** **za** **powrotem** **u** **niego** **nowować** **będę**, **chcę s.** **w** **słowie** **U**, **zajechałem** **prosto** **do** **niego**. Kras. (= **słowa** **dotrzymać**). U. s. **w** **długu**, **dług** **zapłacić**. L. **Zamazawszy** **dług**, **kazał** **napisać**: **dedi**, **już s.** **uisci**, **już** **mi** **zapłacić**. Damb. **Każdy** **z** **nas**, **uiszczając s.** **z** **tęgo**, **co** **winien** **ludziom**, **uiszcza s.** **właściwie** **Bogu**. Wit. 2. † U. s. **zobowiązać s.**, **zaręczyć**, **poręczyć**, **zabezpieczyć**, **zagwarantować**: **Dług** **jaki**, **gdy** **żona** **dla** **męża** **uisci**, **a** **mąż** **umrze**, **potomkowie** **mają** **placić** **z** **imienia** **zostałego**, **a** **gdzieby** **nie** **dostawało**, **dopiero** **żona**, **za** **co s.** **uisciła**, **powinna** **placić** **z** **swęgo**. Magd. **Odpowiednik** **nie** **ma** **być** **z** **więzienia** **wypuszczon**, **aż s.** **pierwej** **rękojemstwem** **uisci**, **aby** **drugi** **w** **pokoju** **od** **niego** **był**. Stl. **Ma** **rękojemstwo** **postawić** **ludzi** **osiadłych** i **U. s.** **imi** i **ich** **majętnościami**, **iz** **nie** **zniknie**. Stl. 3. [U. s.] **utroskad s.**

× **Uiszczenie**, a, b]m., p. **Uiszczanie**.
 × **Uiszczenie się**, a, s., b]m., p. **Uiszczanie s.** **Troc.**

† **Uiscion** p. **Uisclony**: **Gdy** **już** **tak** **w** **wierze** **swey** **U.** **a** **upewnion** **będzie**... Rej.

× **Uisclony**, † **Uisclony** **uiszczony**. **Troc.**

† **U]**, a, Im. e, [U] p. **Wuj**. B. Sz., Rej. **Dowiedział s.** **Jakób**, **iz** **to** **były** **owce** **Labana**, **uja** **swęgo**. Leop. (wuj **swęgo**. Leop.). **Ktobykolwiek** **miał** **sprawę** **z** **żoną** **stryja** **abo** **uja** **swęgo**...

Leop. Bóg błogosławił Jakóbowi u jego uja Labana. Gil. Zdr. [Ujek].

[Uja, Huja] wnet, zaraz.

† Ujachać, ujedzie, ujachał p. Ujechać. L.

† Ujachanie, a, blm., czynność cz. Ujachać. Troc. Roku 1574, po Henrykowym ujachaniu.

† Ujać, ujedzie, ujał p. Ujechać: Ujał Boguszewi z koniem (= uciekł).

Ujadacz, a, lm. e ten, co ujada, kłótnik, pyskacz.

Ujadaczka, i, lm. i l. forma ż. od Ujadacz. 2. a. Jadaczka gm. usta, gęba: O tym organie szlachetnym, który lud nadwiślański nazywa malowniczo: „jadaczka“ lub „U.“ Gom.

[Ujadaczki, czok, blp.] kłopoty, zachody, termedje.

Ujadać, a, al l. p. Ujeść. 2. [U.] jeść po trochu: Juz mu zycia (żywności) brakowało, chociaż mało ujadł. 3. szczekać: Psy ujadają. Na kogo w chwilę tak późną kundel ujada? Hul. Za każdym strzałem psy mocniej ujadają. Jeł. 4. pog. dogadywać, pyskować, szczekać, wymyślać, docinać komu: Macocha ciągle na te dzieci ujadała. Ujadać s. użerać s., gryźć s., kłócić s., swarzyć s., przekomarać s.: Myślicie, co s. za was tak rano z Żydami targowała a ujadała? Krasz.

Ujadanie, a l. blm., czynność cz. Ujadać. 2. lm. a glos psów, ujadających: Słychać U. ogarów. Ujadanie się, a s., blm., czynność cz. Ujadać s. † Ujadować, uje, owal p. Ujeść. L. † Ujadowanie, a, blm., czynność cz. Ujadować. Ujadowić, i, il uczynić jadowitym, zaprawić jadem, zatruc: Żołądek ludzki z kłów sinych zebranych lwa sierdzistego ujadowić pianą. Nar. Ujadowanie, a, blm., czynność cz. Ujadować.

[Ujać, i, il] kogo. 1. a. [Ujawić] uderzyć mocno. 2. ugrzyźć moralnie, zbić z pantaląku. 3. wystryknąć, urządzić, wykierować; dogodzić komu: A to go ujał!

[Ujajenie, a, blm.] czynność cz. Ujaić.

Ujakościowić, i, il, fil. ustalić, jakie w badanych ciele zawierają się części składowe, dopełnić analizy ciała ze względu na jakości składających je części.

Ujakościowienie, a, blm., Kwalifikacja fil., czynność cz. Ujakościowić.

Ujarzmiac, a, al p. Ujarzmić.

Ujarzmianie, a, blm., czynność cz. Ujarzmiac.

Ujarzmiciel, a, lm. e ten, co ujarzmia a. ujarzmił. L.

Ujarzmielka, i, lm. i forma ż. od Ujarzmiel.

Ujarzmić, i, il, nied. Ujarzmiac ująć jarzmem, podbić: Zdobywcy wnet karki Indjan ujarzmią niewolą. Przyb. Rzymianie wszystkie narody chcieli U. Stasz. Ciebie ze czczą Kantaber ujarzmiony wita. L. Ujarzmiono krocie cierpiącej szlachty jęzą do nieba. Stasz. Jałowice nie ujarzmiono. Ml. Długo królowie barbarzyńscy wiedzieli, że byli urzędnikami państwa rzymskiego; jako takim, powolni i ulegli byli ujarzmieni obywatele. Lel.

Ujarzmienie, a, blm., czynność cz. Ujarzmić.

Ujaskrawić, i, il zrobić jaskrawym, wydatnić: U. ogromną różnicę.

Ujaskrawienie, a, blm., czynność cz. Ujaskrawić: To przyłożyło s. do ujaskrawienia obecnej pory szczęścia Barbary tak dziwno-barwnym światłem Sza.

× Ujasnowiźnić, i, il zrobić jasnowidzącym, natknąć duchem proroczym: Sądzi ją (ziemię)

przez nas, przez święte swe, ujasnowiźnione swe, proroki swe. Krasin.

× Ujasnowiźnienie, a, blm., czynność cz. Ujasnowiźnić.

Ujaśniać, a, al p. Ujaśnić.

Ujaśnianie, a, blm., czynność cz. Ujaśniać.

Ujaśnić, i, il, nied. Ujaśniać uczynić jasnym; uświetnić, opromienić, otoczyć chwałą: Pierś swą ujaśnił gwiazdą. L. W niebieskiej widziałem go chwale, jak on tam ujaśniony chodził, jak wspaniale. Przyb. Zdradny jest zysk niesłuszny, niech go kto chce chwali, ujaśnia domy na czas, a potem obali. Tremb.

Ujaśnienie, a, blm., czynność cz. Ujaśnić.

Ujawić, i, il l. × U. urzeczywistnić, ukazać w rzeczywistości; sprawdzić, wprowadzić w czyn. ziszczyć. 2. [U.] p. Ujaić: U. psa kamieniem. U. s. l. ukazać s. na jawie, objawić s.: Oto idź, gdzie Jezus ujawion. Wysp. 2. urzeczywistnić s., spełnić s., okazać s. rzeczywistym, sprawdzić s., ziszczyć s.: Nie żartuj ze mnie, proszę, że ci chcę sny prawić: wiele s. ich jawiło i może U. L.

Ujawienie, a, blm., czynność cz. Ujawić.

Ujawienie się, a s., blm., czynność cz. Ujawić s.

Ujawniać, a, al i U. s. p. Ujawnić.

Ujawnianie, a, blm., czynność cz. Ujawniać: Posługują s. cenzurą dla nieujawniania tajemnicy ich rządów.

Ujawnianie się, a s., blm., czynność cz. Ujawniać s.

Ujawnić, i, il, nied. Ujawniac l. uczynić jawnym wyprowadzić na jaw, na światło dzienne, odkryć, zdemaskować: U. czyj podstęp. Nie ludzi s. patrzący na tę zbrodnię nie ujawnioną i przez prawo społeczne nie ukaraną. Kasz. 2. okazać, pokazać, zdradzić s., wydać s. z czym, zdradzić co, dowieść czego, przekonać o czym, wykazać, zaprezentować, objawić, dać s. poznać z czym: W sprawie tej ujawnił wielką swą głupotę. Artysta ujawnił wiele talentu. U. s. stać s. jawnym, wyjść na jaw, uwidocznic s., wyłonic s., wystąpić, objawić s., zarysować s., ukazać s. okazać s.: W walce tej coraz jaskrawiej zaczął s. ujawniac antagonizm dwóch grup. Niedogodności traktatów ujawnia s.

Ujawnienie, a, blm., czynność cz. Ujawnić: Znaczne sumy nie są wykreślone jedynie z powodu nieujawnienia w hipotece skutków klasyfikacji. Bl.

Ujawnienie się, a s., blm., czynność cz. Ujawnić s.

Ujazd, u, lm. y l. a. [Ujazda] ujechanie, odjazd tajemny, ucieczka jazdy. Troc. Zuchwały U. greckiej Heleny. Hul. U. kłamny wnosi, mentitur fugue causam. Zebr. Dano znać o noenym ujeździe Katyliny. Nagur. 2. † U. znak graniczny w polu: Za graniczne znaki pokazano znaki znaczne w polach, które ujazdy zowią. Herb. 3. obszerna przestrzeń podmiejska, zwykle nad rzeką położona, przeznaczona na użytek publiczny, gdzie więc każdemu wolno było popasać, noclegować, a nawet łowić ryby i zakładać pasieki, pod warunkiem oddawania w naturze pewnej części korzyści. Głog. Co mi pobrał konie a wóz na ujazdziech. 4. część kraju, obwód, dzielnica: Między uroczyszcami zboże ozime i jare zaruni s. po ujazdach, obchodach i poeznie śpieszenie śmigac ku niebu. Dyg. Pan ujazdu (o jastrzębiu, który s. uważał za władcę kawalka kraju). Dyg. Jastrząb posępny czynił spostrzeżenia nad swoim ujazdem. Dyg.

[Ujazda, y, Im. y] p. Ujazd.
 Ując, ujmie, ujął, nied. Ujmować, gm. Ujmać
 l. *jąwszy unieść; uchwycić, ułapić, wziąć udatnie w swoje ręce*: Komu paznogieć z palea spadnie, nie tak mocno ujmie rzeecz jaką. Sak. Ujął rękę Newjuszową abo Newjusza za rękę. Kn. Ujmuję kogo za piaszcz, za rękaw. Kn. Ujęty statek za ucho. Troc. Ujął Abakuka za wierzch głowy i niósł za włosy głowy jego a postawił go pod jamą. Leop. Gdy ś. począł zanurzać, zawołał: ratuj! tedy Jezus, wyciągnawszy rękę, ujął go. Leop. Jezus, ujawszy dziecię, postawił je w pośrodku. Sekl. (na łokty abo na ręce wzięwszy. Sekl.). Kto dobrze ujmie, lekko nie sie. Prz. U. ster w swoje ręce (= *objąć ster*). U. szalenie za słabe miejsce, za afekt, za słabiznę. Troc. Przen.: U. kogo w kleszcze, w karby, w kluby, w kręgi = *wziąć; ukrócić, wziąć krótko, uskromić, poskromić, pohamować, powściągnąć go, przyciąć mu rogów*: Ujmować kogo, ujmować w kręgi, w kleszcze, w kluby, ujmować cugle = przypinać popręgów komu. L. Gdybyśmy mieli okręty, tedy miasta nadmorskie w kleszczeby ujęte były. Górn. Każ U. engli tak wielkiemu mieniu. Chr. Sobie nieprzyjaciel tegi ten jest, który nie może żądze U. w kręgi. Groch. Siła posiadł włości, kto ujął cheiwości. Kochan. Postami ciało swoje tak ujął, iż nie zuchwałego poczynać nie mogło. Skar. (= *ścisnąć, umartwić*). Dobrze chłopca tego U. trzeba. Troc. U. kogo w krygi. Troc. Przen.: U. co w pewną formę, w ramy, w granice. = *zawrzeć, zamknąć, oprawić, wziąć, ograniczyć, zakucić; objąć pewną formą, granicą, zakreślić, zamierzyć, wyznaczyć czemu pewną granicę*. Potężną groblą staw ujęty. Tw. Wody Bóg zmierzonomi ujął brzegami. Odym. Neptun członki mu jakby w więzy ujął, nie ma siły, by uciekł lub żeby odskoczył; stał jak słup a. drzewo. Dm. Oddał mu sygnetem ujęte papiery. Pot. (przypieczętowane. L.). Ujął ją sen żelazny, twardy, nieprzespany. Kochan. (= *opadł, zmorzył*). Ujął cię sen twardy. Kras. Tu natura snem ujęta. Mick. Swoją podpis ujmuję w fantastyczne zakrętasy. Gom. Pomysł swój ujął w wdzięczną formę. Złotnik ładnie ujął kamień. Troc. Ujęty rubin w srebro pozłocene. Troc. Przen.: U. kogo, U. kogo za serce = *trafić mu do serca, chwycić go za serce; zyskać, zjednać, zniewolić, zobowiązać, skaptować go sobie, pociągnąć go ku sobie*: U. za serce, U. serce, U. kogo, poruszyć jego serce, wkładać ś. w jego serce, zjednać łaskę, wsrubować ś. zniewolić go sobie. L. Trzeba, żebyś synów jego za serce ujął. Boh. Pochlebna mowa ujęła mocno serce młodzianiszka. L. Bardzo mię za serce ujęła ta wspaniałość jego. Boh. Umie on ludzkie ujmować serca. L. (= *podbić*). Ujmująca postać = *wdzięczna, pociągająca, sympatyczna*. Człowiek ujmującej powierzchowności. U. kogo słodczą charakteru. Ja widzę, że tu trzeba U. sobie tę panienkę. L. U. kogo korumpując, kaptować. L. Ktoby nas chciał, jak ś. trafiła, U. dukaty, zwiódłby ś. L. (= *kupić*). Ujmuję sobie ludzie, sędziogo. Troc. Dobrodziejstwy człeka najrychlej umiesz. Kn. Trzeba tak możnego człowieka ujmować sobie raczej i łagodzić, niżli jątrzyć i obostrzyć. Pileh. Kogoś sobie nie ujął? kogoś nie zholdował? Kochan. Gościnność, szczerdność, uprzejmość ujmowały mu serca wszystkich. Niem. Aleybjades lud sobie ujął. Leł. Cezar ujmował sobie lud. Leł. Jezabel chciała U. sobie nowego monarchę wdziękami. Hof. Uję-

ty cnotami jego, podarunkiem przeciwnej strony. Troc. Ujęty jego przyjacielskimi naleganiami, wypowiedał ś. Chm. Przen.: U. kogo = *zdjąć, przejąć, ovladnąć, opanować, wzruszyć, poruszyć, uknąć, przeniknąć, dotknąć*: Rozpaczą i łzami ujęta, pozwoliła mi ożenić ś. z tobą. L. Nie tej są królestwa ceny, aby wzrok mój gwałtem ujeny. Bardz. (= *ujęły*). Do żywego go ta mowa ujęła. Troc. Miłość, nowy ogień go ujmuję. Troc. 2. *uchwycić, pajmać, schwytać, schwytać, złapać, przytrzymać, przylapać*: Ująwszy wszystkich hersztów tego związku, nie ma czego miasto ś. lękać. Siem. J. U. złodzieja, zbiega. Ujmować, ująwszy, czyli uchwyciwszy, przytrzymać, hamować, ścisnąć, wstrzymać. L. Galerę linami ujmują. Warg. Łódź, acz ś. rozbieży, może być ujęta kotwicami. L. 3. *objąć, obłapić, schwytać*: U. kogo wpół. Przen.: *objąć, wziąć w swoje ręce, wejść w posiadanie czego*. Po zejściu Seleuka ujął królestwo Antjochus. Wuj. Ujmuję urząd, wstępuję na urząd. Kn. U. majątność. L. Ujmuję (obejmuję) majątność, urząd. Troc. 4. *zmniejszyć przez odjęcie części, ubrać, umniejszyć, odjąć, uszczuplić, uszczepić, uskąpić*: U. ręką cukru. Troc. Saraceny codzień państwa wschodniego ujmowali. Skar. On mi, co mego, ujmuję. Legat papieski ujął postu Wielkiego: co przedtym dziewięć niedziel pościeli, to potym tylko sześć i dni trzy. Papr. Ujmuję komu gruntu, granie pomykam. Kn. Cieszy on biedę moją, lecz jej nie ujmuję. Bardz. (nie ulżywa. L. (= *nie łagodzi*). Nie ujmuję to powagi komisarzowi, gdy ś. o drobne części gospodarstwa pyta. Kras. Ile mnie przeciwność moja dodaje ochoty do bronienia Dejotara, tyle bojaźń ujmuję sposobności. Siem. J. U. komu obroku. Kn. Zbytkowi i łakomstwu obroku ujmowali. Falib. U. swojej gębie. Troc. Nie tylko by miał co dać, ujmie ubogiemu. Opal. Tyś ujmowała godzin od twego spoczynku, żeby dla mnie pracować. Niem. U. płochości, niestatku jego. Troc. U. komu jurgieltu. Troc. (= *obciąć, okroić placę*). Ująwszy sto od tej liczby, zostanie dziesięć. Troc. Przen.: U. komu czego = *zrobić ujmę, uchybić, ubliżyć, uwłaczać mu w czym, pod względem czego*. Chciałbym jak najskromniej mówić, żebyś sławy waćpanu nie ujął. Boh. Najmniejszemu stanowi człowieka nigdy ujmować ani uwłaczać nie przystoi. Rej. Lepiej złym przy dobrych dobrze czynić, niż dobrym dla złych ujmować. Kn. Ujmować sobie sławy. Troc. 5. × U. komu członek ciała = *uciąć, odjąć, odciąć, amputować*: Ujęto mu członek, rękę. Troc. 6. [U.] *ukąsić, ugryźć, uciąć*: Ujął mnie padalec w nogę. 7. [U.] *zająć, zapęldzić*: Czwartego wołu mi pan starosta do boru ujon. U. ś. i. czego, za co = *wziąć ś. (aby ś. trzymać), uchwycić ś., chwycić ś., złapać ś.*: Joab ujął ś. rogu oltarza. Leop. Winne drzewko ujmuję ś. swojemi rososzkami, właśnie jakoby rękoma. Bud. B. (= *czepia ś.*). U. ś. za głowę. Troc. Przen.: Ujmować ś. za głowę, zafrasować ś. abo zadziwić ś., abo rozniewać. Kn. Ujął ś. za włosy, za rękę. Troc. Nie upadł, ujął ś. stupa. Troc. (= *przytrzymał ś.; oparł ś. o stupa*). U. ś. pod bok, w bok, pod boki = *wziąć ś., deprzed ś., wesprzeć ś. pod bok, pod boki*: W bok ś. ująwszy, z podniesioną głową, prost jechał na wrota. Krasz. 2. Przen.: × U. ś. czego = *jąć ś., chwycić ś.; wziąć ś., zabrać ś., przystąpić do czego*: To wszystko, czego ś. jeno ujmiecie, niech Pan Bóg utwierdzi. Jan. Do rzeczy, które-jeśmy ś. ujęli, przystąpiwszy, to, co ś. przeciw-

nego być zda, rozwiążemy. Żarn. Co kto dobrze umie, tego niech ś. umie. Kn. Narastywała rozpusta, i już niektórzy znaczni z drapieży żyć ujmowali ś. Błaż. (*coeperunt raptu vivere*. Krom.). 3. za co, × czego, za kogo, za kim = *upomnieć ś.*, *stanąć w obronie czyjej*: Ręka ojcowska przecz ś. nie ujmuje za krzywdę syna, którego miłuje? Odim. Gdybyś wiedział, jakem ś za wacpanem ujmowała. L. (= *jak gardłowałam*). Wiem, że ś. o niesłuszną biórę i ujmuję, i że zginę. P. Koch. Za tę rzecz, za niego ś. ujmij. Troc. Ujął ś. tego listem. Troc. Ale ś. nikt za krzywdę naszę nie ujął. Wor. 4. gniewem i t. p. = *unieść ś.*, *powstać*: Zlą, widzę, minę pokazuje, gniewem ś. przeciw mnie ujmuje. L. 5. *zostać ujętym, odjąć ś.*: Ujmuje ś. część mniejsza od całości, od sukni część tej samej materji, odcinając. Brodz. 6. †Ujmować ś. = *uchodzić w siebie, zbierać myśli, brać do serca, zostawać ś.*, *zaimać ś.*, *brać na uwagę, na rozum*: Wołał nań święty: cesarzu, otwórz nam kościoty; otworzyli, wróciś ś. w pokoju; tedy ś. cesarz ujmować począł, myśląc, co to jest: wróciś ś. w pokoju. Skar. 7. × U. ś. *zapanować nad sobą, umiędować ś.*, *powściągnąć ś.*, *połamować ś.*, *utemperować ś.*, *umiarkować ś.*, *powstrzymać ś.*, *ściśnąć ś.*, *ograniczyć ś.*, *skąpić ś.*, *menażować ś.*: Z natury był gniewliwy, a tak ś. zwyciężył i ujął, iż go nigdy w gniewie nie widziano. Skar. Trzeba ludzi zapomóc, a U. ś. w wydatku. L. Ujmujesz ś. w swojej potrzebie, abyś drugiemu świadczyła. L. Ujmuję ś. sam, hamuję ś., ścisam rozchody. Kn. Terazniejszy książę ujął ś. bardzo i dom swój zmniejszył. Świt. Wie, kiedy ś. sam ma ujmować w radości, w gniewie. Troc. Przen.: × U. ś. = *przestać srożyć ś.*, *ustatkować ś.*, *ustać, sfolgować*: Deszcz, lejąc dzień cały, ledwie że ś. ujął po trochu wieczorem. And. Korzystam z momentu, w którym ś. deszcz ujął. Korz. 8. (o materjale, tkaninie) *rozleść ś.*, *rozstąpić ś.*, *rozdrzeć ś.*, *rozsejść ś.*: Tkanina zleżała ujmuje ś. pod palcami.

× Ujątek, tku I. Im. tki to, co komu ujęto, zabór, strata, ubytek, uszczerbek, szkoda, ujma. Troc. Król orężnie dochodził ujątku swego musi, gdy dójść inaczej nie może. Błaż. 2. [U., blm.] *odbiór czego ważnego, np. zarządu majątkiem*.

[Ujec, jca, Im. jce] p. Wuj.

Ujechać, ujedzie, ujechał, † Ujechać, nied. Ujeżdżać I. cz. ni. = a) *umknąć, uciec jazdą; wyjechać, odjechać ukradkiem*: Gruchnęła wieść po Parryżu, iż król z familją ujechali. L. Król Henryk, nie zwierżając ś. nikomu drogi swej, nocą ujechał. Papr. Dodał mu sam konia swego, mówiąco; ujeżdżaj, o' cięż gra idzie. Papr. Miłujmy lepiej ojezżną naszą, nie ujeżdżajmy za granicę, kiedy nieprzyjaciel na kraj następuje. Star. Ujechali na to miejsce, na którym ś. żadnej niebezpieczności bać nie mogli. Baz. Mało i sam król w ręce ich nie przyszedł, gdyż jedno samoczwart ujeżdżał. Murin. Miecznikowa koronna Humiecka, ujeżdżając z Warszawy do Zamościa... Koź. Ujechał precz. Troc. Ujechał z wielkim skarbem na bezpieczne miejsce. Troc. Radziwiłł po bitwie pod Słonimem ujechał za granicę. Lel. Od dworu uwolnieni, raczej ujeżdżamy, niż wyjeżdżamy. Lubom. Ujeżdżać z kim wozem, uwozić kogo na bezpieczne miejsce. Kn. b) *odjechać, pojechać precz*: Nie sam ujechał. Słow. [Ujeżdżać dziś na noc. Wyglądała, czy ujechał daleko] c) [U.] *odjechać kogo*: Trzy razym ujechał, tys ś. nie schyliła. Oj, trzy razy

ujechał, stajeneckom zorał. d) [U.] *ruszyć z miejsca*: Chłop wiezie fure siana i nie może U.; pytał go, żeby mu popknał. 2. cz. czynu. = a) *przejechać, jadąc zrobić, jadąc zostawić za sobą*: Nie ujechaliśmy dnia tego, jak ledwie trzy mile. Niem. Ujechawszy milę, postój koniom chwilę; ujechawszy trzy, czoła koniom potrzyj; ujechawszy sześć, dajże koniom jeść. Rys. b) kogo = *podjechać, zjechać; nadjechawszy zdybać, zastać, zaskoczyć*: A zwłaszcza na sianach bardzo go (cietrzewia) snadnie ujedziesz. Cyg. Takimże sposobem i insze ptaki ujedziesz. Cyg. Jeśliż obaczysz dropu albo inszego ptaka, ujeżdżaj pomaluczku kołem. Cyg. c) [U.] *jadąc uciąć kołem*: Bedzie cie najeżdżać, bédzie wołać: umykaj, bo ci leb urwę, bo ci nogi ujadę (że brykami będzie pó nim jeżdżić).

Ujechanie, a, blm., × Ujazd czynność cz. Ujechać: Po ujechaniu Henryka Stefan obrany został królem polskim. Alber. Po ujechaniu z Polski Henryka. Nies.

× Ujednać, a, al, nied. × Ujednywać I. *udobruchwawszy zjednać, ujmwszy zobowiązać, ułagodziwszy zyskać, skaptować sobie; jedynając doprowadzić do układu, do umowy*: Witold, o wierze Krzyżaków powątpiewać począwszy, przez tajemne poselstwo Jagiellę ujedynwa. Błaż. (reconciliavit. Krom.). Jakośmy Jana z Wojciechem ujedniali o puszcinę. 2. *uprosić starając ś.*; *wyjednać, wyrobić*: Ujedniał mu kardynałstwo, ten urząd, te pieniądze. Troc. 3. × U. *ugodzić, umówić, nająć*: Sługa ujednany od pana nie może odejść przed czasem bez gwałtownej przyczyny. Magd. Do jakiej jednej roboty ujednają wspólnie najemników. Orm. Pani stara ujednana na trzydziestu i dwóch złotych. Boh. Dla dzieci studenta ujednano, aby ich w naukach ćwiczył. Troc. U. ś. I. [U. ś.] *ulożyć ś.*, *umówić ś.*, *ugodzić ś.*: Ujedniali ś., co Wojtek ma mu dać tysiąc złotych za posejsje. Ujednają ś., których parobków i które dziwki mają prosić na drużby i druchny. 2. [U. ś.] *pojednać ś.* *udobruchwawszy ś.*, *porozumieć ś.*: Chłopiec i dziewczyna nie ujednali ś. 3. × U. ś. kogo = *nająć ś.*, *wynająć ś.*, *ugodzić ś.*, *zgodzić ś.*, *do kogo, przyjmując obowiązek u kogo*: Judasz biskupom ś. ujednął do tego, aby im postronnie Pana wydał. Żarn. Gdy ś. pastuchowie ujednają paść jakiegokolwiek bydła a. trzodę... Orm. U. ś. u kogo Troc.

× Ujednanie, a, blm., czynność cz. Ujednać.

Ujednanie się, a, ś., blm., czynność cz. Ujednać ś.

Ujednoczenie, a, blm., czynność cz. Ujednoczyć.

Ujednoczyć, y, yl *zjednoczyć, zespolić, złąć, połączyć w jedno*: Te dwa mocarstwa, acz o ujednoczonej sił potężde, zachować ś. nie zdołały. L.

Ujednostajniać, a, al i U. ś. p. Ujednostajnić. Ujednostajnianie, a, blm., czynność cz. Ujednostajniać.

Ujednostajnianie się, a, ś., blm., czynność cz. Ujednostajniać ś.

Ujednostajnić, i, il, nied. Ujednostajnić *zrobić jednostajnym, ustalić w jednej postaci, zrównać*: U. miary i wagi. U. kalendarze. U. opinję. U. ś. *stać ś.*, *jednostajnym, ustalić ś. w jednej postaci*: Przepuszczać nawet nie można, ażeby kiedykolwiek ujednostajnił ś. ich język państwowy. Spas.

Ujednostajnienie, a, blm., czynność cz. Ujednostajnić.

Ujednostajnienie się, a, ś., blm., czynność cz. Ujednostajnić ś.

Ujednostkować, i, II *uczynić jednostkowym, uczynić jednostką.*

Ujednostkowanie, a, btm., czynność cz. **Ujednostkować:** Uosobienie i U. to pierwszy krok do ubóstwienia lub też udjablenia. BdC. Każdy rzeczownik to wynik animizmu, uosobienia i ujednostkowania na obraz i podobieństwo właściwego człowiekowi poczucia życia osobistego i jednostkowego. BdC.

- × **Ujednywać, a, ał i × U. s. p. Ujednać.**
- × **Ujednywanie, a, btm.,** czynność cz. **Ujednywać.**
- × **Ujednywanie się, a s., btm.,** czynność cz.

Ujednywać s.

Ujedwabiać, a, ał i U. s. p. Ujedwabić.

Ujedwabianie, a, btm., czynność cz. **Ujedwabiać.**

Ujedwabianie się, a s., btm., czynność cz. **Ujedwabiać s.**

Ujedwabić, I, II, nied. Ujedwabiać utkać jedwabiem; *ubrać w jedwabie, ustroić jedwabiem:* Dziewica, siedząc w dole, krośny ujedwabia i tło ręką wygładza. Mick. Ujedwabiony, w jedwabną szatę obleczony. Maćcz. Dobrej myśli żaden nie przywabi, choć kto ściany drogo ujedwabi. Kochan. Przen.: Sztuka zdradę kryją, pęta ujedwabiają kobiety. Kras. U. s. *ubrać s., ustroić s. w jedwab, w jedwabie:* Panienki, gdy s. upstrząż, gdy s. ujedwabiają, nieostrożne mężczyzny na lep wabiają. Pot.

Ujedwabienie, a, btm., czynność cz. **Ujedwabiać.**

Ujedwabienie się, a s., btm., czynność cz. **Ujedwabiać s.**

× **Ujedynić, i, II** *zrobić jędynym:* Ujedynione przez tę potęgę duchy. Krasin.

× **Ujedynienie, a, btm.,** czynność cz. **Ujedynić.**

× **Ujek, [ka, lm. jkowie]** p. Uj: To U. pastie tak raniutko? Cie, cie... Tet. Jędrzej Krużel, strycny U. Maryny, wydawał córkę za męż. Tet.

Ujemnie przys. od **Ujemny:** Wilgoć w mieszkaniu wpływa U. na zdrowie.

Ujemność, i, btm., rz. od Ujemny: Znak ujemności. Łs. Istny konglomerat ujemności skupionych. Jaroeh.

Ujemny negatywny I. mat.: Liczba ujemna = mniejsza od zera: Liczby względne: dodatnie i ujemne. Znak ujemnej lub znak—(=mniej, minus). Działania na liczbach ujemnych. Wykładniki potęg ujemne. Wartości ujemne. Wartości bezwzględne liczb ujemnej. Ilości dodatnie i ujemne. Ilości przydajne i ujemne. L. Ujemne ilości mają przed sobą znak odejmowania. L. Kierunek U. Taż sama droga, która była odprawiona naprzód, odprawiona wstecz, nazywa s. ujemną. Łs. 2. przen. *szkodliwy, zły, niekorzystny, niepożądany:* Towarzystwo to okazywało na młodzieńca wpływ U. Rezultat U. Zajawwszy s. głównie postaciami mniej lub więcej ujemnymi, nie dał dostatecznego rozwinięcia dodatnim. Ohm. 3. Heljotropizm U. p. **Heljotropizm** 4. fiz. Bięgun dodatni i ujemny. Elektrod U., p. **Elektrod** 5. gram.: Dopełniacz U. = *drugi przypadek, w którym kładzie s. dopełnienie po orzeczeniu z przeczeniem*. Mał. 6. Kryształ U. = *próżnia prawidłowa, ujęta ścianami kryształu*. Dwójłomność ujemna odpychająca, repulsyjna.

Ujeść, uje, ujadł, nied. Ujadać, † Ujadować I. *zjeść cząstkę; ugryzszy napocząć:* Ktoś mi ujadł chleba. [Najstarsemu bratu ujadła seś łyżek]. 2. [U.] *odkąsić, odgryźć:* Przy każdej potrawie trzeba przynajmniej trzy razy U. chleba. 3. *ugryźć, ukąsić, chwycić zębami, (o owadach) uciąć:*

Zdechliny abo tego, coby zwierz ujadł, jeść nie macie. B. B. Gdyby kogo pies ujadł z czyjego przyszczwania... Stł. Co wiedzieć, kogo pierwszej wilk uje. Rys. Wilk wilka nie ujada, krak krukowi oka nie kluje. Pileh. Kiedy kogo wąż abo co inszego jadowego uje, napij s. tego soku: nie dopuści jadu wnątrz. Spicz. Wężyk z jadu wielkiego ujadł krokodyla na śmierć. Papr. Niedźwiadek pierwszej to miejsce obejmie, gdzie U. ma, toż potym uje. L. Cnej Wenery dziecinę, gdy miód z dzieni kradła, pszczołka nielutościwa w paluszek ujadła. Szymon. Tnie osa, mrówka, komar i biedna pchła uje. Pot. Twarz zapuchła: ujadła go pszczoła. Biel. M. Ujadł mnie pies w nogę. Troc. [Ujadesz mie, piesku]. 4. [U.] *zjeść, potrzeb:* Smok chce U. ich. 5. [U.] *nagadać, naszczekać, nawrzeszczec, nakłamać na kogo:* Ujadesz mie, jako pies. Uje sie człowiek na złe dziecko, na bydłę (= *rozeżre s., rozgniewa s., naszłości s.*). 6. fl. (o wodzle) *podewrać, podmyć, podszorować:* Co Małe morze raz ujadło, to już s. nie wraca.

Ujeżdżić, i, II, nied. Ujeżdżać I. objeżdżić, jeżdżeniem ułożyć (konia) do wierzchu: Najlepiej, kiedy młody koń dostanie s. staremu handlarzowi, bo ten go ujeżdżać potrafi L. Nie ujeżdżony koń uderzy często o ziemię tego, co na nim siedzi. Kłok. Miesiąć na koniu jeździł, nim go dobrze wywiczyl i nim go ujeździł. P. Koch. A młodzież na dziedzińcu biła s. w paleaty, lub ujeżdżała pańskie tureckie bachmaty. Mick. Przen.: *ukrócić, uskromić, ugłaskać, ująć w karby, upokorzyć:* Ugłaskać trzeba to nle ujeżdżone stworzenie. L. Mężnym sercem trzeba harde ujeżdżać tyrana. Min. 2. drogę = *jeździć, ubić, utorować, wyrobić; wyjeździć.* 3. *nied. harcować na koniu, toczyć koniem:* Ujeżdżać na koniu, ujeżdżać koniem. Troc. Pięknie widzieć, jak s. jedni z jazdy następujące, drudzy ochraniając ujeżdżają. Troc.

Ujeżdżacz, a, Im. e ten, co konie ujeżdża, herajter. L.

Ujeżdżać, a, ał I. p. Ujechać. 2. p. Ujeżdżić. Ujeżdżalnia, i, Im. e miejsce, gdzie ujeżdżają konie, maneż, rajszula.

Ujeżdżanie, a, btm., czynność cz. **Ujeżdżać.**

Ujeżdżenie, a, btm., czynność cz. **Ujeżdżić.**

Ujęcie, a I. btm.=a) czynność cz. Ująć: Rycerza po ujęciu broni, lwa z pazura znać. Pot. Znać szermierza po ujęciu, po pazurach się u lwiąciu. Jak W. Z ujęciem mojej sławy s. to działo. Troc (= *z ujmą, z uszczerbkiem*). Na sposobnym ujęciu często wiele zależy. Troc. U. (objęcie) urzędu. Troc. Podarunek jest sposób do ujęcia sędziego. Troc. b) p. **Ujma:** Kawaler ów, obróciwszy s. do panny, odezwał s. do niej z takim ujęciem. Korz. (= *wzięciem s., ujmującym giestem*). Bystrość konia ujęciem obroku bywa skrócona. Baz. 2. Im. a=a) *rękojęść, rączka, uchwyt, gryf, ucho:* To naczynie nie ma ujęcia. Bela, skrzynia tak duża, a nie ma ujęcia. Troc. U. u szpady, u klamki. Troc. U., ta część osady strzelby, za którą s. trzynia prawą ręką w czasie celowania. U. kolby. Gemb. b) × U. fil., p. **Intuicja.**

Ujęcie się, a s, btm., niek. Ujęcie s. czynność cz. Ująć s.: U. s., nawrócenie s. Troc. U. s. Atenów za Korcyków przeciw Koryntom obraziło Korynt. Lel.

× **Ujęzać, a, ał p. Ujęczyć.**

× **Ujęczanie, a, btm.,** czynność cz. **Ujęczać.**

[Ujęczuć się, y ś., ał ś.] umordować ś. jęczeni-
nem, najęczać ś.

× Ujęczenie, a, blm., czynność cz. Ujęczyć.

[Ujęczenie się, a ś., blm.] czynność cz. Uję-
czuć ś.

× Ujęczyć, y, ał, × Ujękać, nied. × Ujęczać
zmusić do jęków, mocno uciemiężyć, udręczyć, przy-
gnębić, znękać, przygnięść, ujarzmić: Jedna część
ojczyzny ujęczona przebrzydłym monopoljum;
ziemia samej szlachcie do nabycia pozwolona.
Stasz. Dumni z wolności Anglikowie ujęczali
miljony ludzi. Stasz.

× Ujękać, a, ał p. Ujęczyć: Krzywdy, ujęka-
ne przyzywaniem zemsty. Wor.

× Ujękanie, a, blm., czynność cz. Ujękać.

Ujętnie przys. od Ujętny.

Ujętny mogący być ujętym, uchwytmy, pochwyt-
my. L.

[Ujęty] uparty.

Ujęzykować, i, il kogo = rozwinąć w nim dar
posługiwania ś. językiem, czyli mową, nauczyć
mówić. U. ś. rozwinąć w sobie dar posługiwania ś.
językiem, czyli mową, nauczyć ś. mówić.

Ujęzykowanie, a, blm., czynność cz. Ujęzy-
kować: Niemowięta i wszelkiego rodzaju kan-
dydaei do ujęzykowania zapomocą języku. BdC.

Ujęzykowanie się, a ś., blm., czynność cz.
Ujęzykować ś.: Człowiek drogą dziedziczności
dostaje tylko potencjalną zdolność, czyli możność
ujęzykowania ś.; ale jak ś. rozwinię to U. ś., to
już zależy od warunków obcowania społecz-
nego. BdC.

[Ujkowy] przym. od Ujek, wykowy: Nie byłaś
w sółce?—W ujkowej?—No! (tak). Tet.

Ujma, y, lm. y l. ujmowanie, ujęcie, uszczerbek,
ubylek, strata, szkoda, krzywda: Gdy wiele wy-
dawał, nie znać było w skarbie tej ujmy, samo
złoto w rękach jego rosło. Birk. Starajmyż ś.
prawdę bez ujmy i zupełnie mieć. Skar. Za toć
dziękuję, żeś te dwa zacne Polaki bez wszel-
kiej ujmy ich sławy wystawił, a zaś też nie
dał ś. zazdrości uwieść. Orzech. Ujmę jakąś
cierpieć muszą te góry, że same tylko szczerę
golizny na nich widzimy. Petr. (= niedostatek,
brak). Nieeńskie symbolum w wielu rzeczach
i skrócił ujmami, i rozszerzył przydatkami.
Smotr. Nigdy wszystkie doskonałości nie miesz-
czą ś. razem: natura wszędem wraziła pewne
ujmy. Zabł. (= strony ujemne, wady, braki, ale,
przywary, ułomności, niedostatki). Pismo to ko-
pjami, tylko z ujmami, z przydatkami, z błędami,
z kałamarza do kałamarza przechodziło. Nar.
Spanie U. żywota. Kn. Bez ujmy skarbu JKMości
ci majętności bogate mieć mogą. Grab. P. Jam
gnuśny, niegodny, aby mnie U. życia waszego
karmił. L. (= ujmowaniem waszym potrzebom).
Przen.: U. honorowi, sławie i t. p. = ubliżenie,
obelga, uraza, zniewaga, krzywda, uszczerbek:
Chwale boskiej U. ś. dzieje, gdy stworzenia za
stworzyciela czcimy. Zigr. Nie ze mnie, Boże,
przyczyna ujmy Twojej chwaly. Alb. Żadna
przez ten postępek nie stała ś. honorowi wasz-
ność pana U. ani szkoda. Pas. Miał wszystkie
zaszczyty panującej dawniej opinji (Krasieki),
lecz tak je zaćmił osobistą wartością, iż samo
ich wspomnienie zdawałoby ś. być ujmą jego
chwaly. Pot. S. Czynieć ujmę własnej swojej sła-
wie, własnej umiętności. Troc. Byłoby to z uj-
mą dla niego. Rząd sąsiedzkiego państwa mie-
sza do rzeczy polskich z ujmą do użytków, to
sławy naszej. Moch. 2. × U., × Ujęcie ton ujm-

jący, uprzedzający, chęć ujęcia sobie kogo, uprze-
żność: Siadaj i ty! powtórzył z widoczną ujmą
w głosie. Rodz. 3. [U.] posład, najposłedniejszy
gatunek zboża, oddzielany przy młynkowaniu i du-
wany zrebietom i koniom: Nabrawszy pół woru
plew i ujmy obrocnej, wysypałem to na rynku.
Kaczk. 4. [U.] przeliczeństwo (djabeł, kaduk, lichy,
nieszczęście i t. p.): Cy cie tu U. przyniesła? 5.
cies. gruba łata do umocowania (ujęcia) krokwi.
ukośnie przybijanej przy ustawianiu krokwi. 6. fl.:
Ujmy, grube powrozy, któremi maszt bywa dla
mocy u dołu przywiązany. Mag.

× Ujmacz, a, lm. e ten, co ujmuje. Troc. U.,
ubliżyciel. Kn.

[Ujmac, a, ał i U. ś.] p. Ująć.

[Ujmak, a, lm. i] dziwak.

Ujmanie, a, blm., czynność cz. Ujmac.

[Ujmanie się, a ś., blm.] czynność cz. Ujmac ś.

Ujmować, uje, ował i U. ś. p. Ująć.

Ujmowanie, a, blm., czynność cz. Ujmować.

Ujmowanie, a ś., blm., czynność cz. Ujmować ś.
Ujmująco przys. od Ujmujący: Oczy patrzące
śmiało i prosto uprzedzały na pierwszy rzut
oka U. Krasz.

Ujmujący l. im. od Ujmować. 2. ugrzeczony
uprzedzający; powabny, wdzięczny, znieuwalający,
pociągający, sympatyczny: Powierzchność ujmu-
jąca. Ujmujące obejście. Jord. 3. lek.: Srodki
ujmujące krwi (remedia spanaemica).

[Ujna, y, lm. y] p. Wujenka: U., jak U. zwa-
czajnie, to pehła, to szturehła, jak to nie trza
powiadać o sierockim dziecku. Kon. Wszystkie
ujny płaczą. Ork. Pojeła mię do ś. U. Kon.

Ujrzeć, y, ał, [ujrzałszy] = ujrzawszy, † Uźrzeć,
[Uźrzeć], † Ujźrzeć, [Uźreć, Uźdrzeć, Wuzdrzeć,
Zujrzeć, Urzieć, Urzeć, Ujźdrzeć, Ujźrzeć,
Ujźreć, Ujr-zeć, Ujźrieć, Uj-zeć] l. uchwycić
wzrokiem, zobaczyć, zobaczyć: Pójrzał (Noe) i uj-
rzał, że osecł wierzchł ziemi. Wuj. Stróż, który
stał na wieży, ujrzął poczet Jehu przyjeź-
dzającego. Wuj. Co nam do tego, ty ujrzysz.
Leop. (= twoja w tym głowa). Więcej dwa ujrzą,
niż jeden. Kn. (= cztery oczy więcej widzą). Uj-
rzał, zachciał. Kn. (oczy go uwiodły. L.). Bogu
podobni będziemy i Onego twarzą w twarz uj-
rzymy. Smal. 2. × U. kogo = zobaczyć ś. z kim.
Skr. Ja cię jutro ujrzę. Troc. 3. przen. zroz-
umieć, zmiarkować, przekonać ś.: Pójdę do koś-
cioła, ale ujrzysz, jeśli pacierz będę mówił.
Trzt. Ujrzał, że to nie przelęwki. Wer. 4. [U.]
rozejrzeć ś., rozpatrzyć ś.: Trudno U., bo jak ś.
z pola raptem wejdzie, to ciemność ogarnie. Ork.
U. ś. l. zobaczyć ś., zejść ś., spotkać ś.: Ujrzemy
ś. jeszcze. Troc. Z tobą ś. ujrzę. Troc. Proszę
cię, ujrzyj ś. z nim. Troc. 2. przen. znaleźć ś.:
Ujrzał ś. zaskoczonym przez wroga. Ujrzeliśmy ś.
w położeniu bez wyjścia. Ujrzał ś. na bruku,
bez przytułku.

[Ujr-zeć, y, ał i U. ś.] p. Ujrzeć.

Ujrzanie, a, blm., czynność cz. Ujrzeć: Stronięć
od ujrzania czyjego. Troc.

[Ujrz-zenie, a, blm.] czynność cz. Ujrz-zeć.

Ujrz-zenie się, a ś., blm., czynność cz. Ujrz-zęć ś.

[Ujrz-zenie się, a ś., blm.] czynność cz. Ujrz-zeć ś.

Ujście, a, × Uście, [Wusce] l. blm., czynność cz.
Ujść: Duszy jego ujście pilnowałem. Mick. 2.
lm. a = a) ucieczka, umknienie, b) otwór, wyłot,
którym co uchodzi; miejsce, gdzie ś. pasmo czegoś
kończy, rozchodząc ś. w następnym obszarze: U.
armaty = gardziel, paszcza. U. dzbana = szyja.
U. gór. U. kanału. U. rzeki. Kowno leży przy

ujściu Wilji do Niemna. Impetyczność jej musiała znaleźć U., uderzyć na lody i przełamać je. Jez. Przen.: Nieznaczące wydatki, poczętne ujścia, to są utraty zadatki (= rozchody, wychody, wydatki, ekspensy). c) anat. (orificium s. ostium). U. cewki moczowej (orificium urethrae). U. maciczne, uście, usta maciczne, zątworka. Spiecz., Sien. U. miednicy mniejszej (apertura pelvis interior). U. a. uście pochwy (orificium vaginae). × U. stołcowe, y. **Odbyt.** U. trąbki słuchowej w gardle (ostium pharyngeum tubae Eustachii). U. wspólne (naczyń a. przewodów) (ostium commune). d) bud.: U. dymu = *sam otwór komina, którym z pieca dym na powietrze wychodzi*. Podez. c) chir.: U. krwi = *ubieg, wpływ krwi*. f) gór.: U. sztolni = *miejsce, gdzie sztolnia podziemna łączy ś. z powierzchnią, czyli gdzie ś. zaczyna, podchodząc pod ziemię od kanału otwartego, czyli stoku*. Łab.

Ujściowy przym. od **Ujście**: Średnica ujściowa. Otwór U. kanału.

Ujść, ujdzie, [ujdzie], uszedł, †Uić, †Uć, nied. Uchodźcie, Uchadzać, × Uchadzywać l. cz. ni = a) *idąc usunąć ś.; pójść przez, odejść, ustąpić; uciec, uciec, zbiec, umknąć*: Grecy uchodzili, tyły podając, przed Hektorem. Bardz. Ścigają cię, pośpieszaj i uchodź. Pileh. O mieszczanie, o niewiasty, o dzieci, uchodźmy stąd, póki mamy czas. Baz. Uchodźmy jak najprędzej, uchodźmy stąd, panie, za moment już trudniejsze będzie wyjechanie. Mor. A. Oskoczcie mi tego człowieka, gardło w tym wasze, jeśli by mi uszedł. L. Strzegł ś. gościńca i tylko ścieżkami Wafrynu naonczas i polmi uchodził. P. Koch. Byłoby mu ś. dostało, ale on, wprzód wysworowawszy ś. mocno, uchodził i uszedł. L. Uchodził przed wilkiem, trafił na niedźwiedzia. Rys. (= *trafił z deszczu pod rymę*) Jabłkiem na mnie ciska i w chróst uchodzi. Nagur. Będzie ś. komu zdawało, że zbaczam i z gościńca w stronę uchodzę. Pileh. (= *zbaczam, mam ś. w stronę*). Ledwo stąd nieprzyjaciel uszedł. Troc. Ledwie to wojsko uszło. Troc. Uszedł z miasta, z więzienia. Troc. Nie uszła ich noga. Troc. Potym uchodził pewny, że go już na listę nieobecnych nie wciągną. Dyg. Przen.: Zbyt drobne cząstki, jak przed rękami i oczyma, tak przed rozumem uchodzą. Pir. (= *wymykają ś. im, są dla nich nieuchwytnie*). Czas prędko uchodzi. Kn. (= *ucieka, ulata, ubiega, upływa, przechodzi, schodzi, mija, zlata*). Uchodzi czas. Troc. Godziny, lata uchodzą. Troc. [Usło z pare dni, Usły już długie casy. Usło stędem roków. Usło kiela casów. Usło dwa roku. Usło duzo. Niedugo usło. Usło długo]. Płyn uchodzi = *upływa, wycieka, wyłata*. Rzeki, która do morza swym biegiem uchodzą. Kulig. Wino uszło z beczki. Gaz uchodzi = *ucieka, wydobywa ś., ulata, ulatnia ś.* Kurek widać nie dokręcony, bo gaz uchodzi. Uchodzi ściana, ustępuje. Kn., Bobr. (= *usuwa ś.*) Mur ten uchodzi. Troc. b) [U.] *pójść*: Juz to je wszystko ujdzione do kościoła (= *już wszystko poszło do kościoła*). c) [U.] *odejść*: Owce, ujdziecie z turnie. W tej chwili była ona silniejsza od niego, przemogła — uszedł. Krasz. d) *udać ś., upiec ś., przejść, minąć bezkarnie*: Bież torem twego pana, lecz co mu uchodzi, tobie obiciem grzbietu twego ś. nagrodzi. L. Na co zarobiesz, odwlec ci ś. może, lecz nie ujdzie. Pot. (= *nie przepadnie; co ś. odulecze, to nie uciecze*). Snadno mu to uszło. Troc. Nie ujdzie mu ten występek. Troc. Krzywda twoja nigdy by

mu nie uszła bezkarnie. L. Na sucho to jemu ujdzie? Boh. Uszto mu to płazem. e) *pójść szczęśliwie, udać ś., poszykować ś., poszczęścić ś., powodzić ś., darzyć ś.*: Padł krzyżem na ziemi, Panu Bogu dziękując, że mu jego fortel uszedł. Star. f) Ujdzie = *naczego, znośnie dobrym jest*: Przy dostatku i nieumiejętny ujdzie. Bud. B. Uchodzi moneta, ujdzie ten talar, czerwony złoty i t. d. = *płaci ta moneta, biorą ją*. Kn. (bieg ma, jest w biegu. L). Te pieniądze uchodzą. Troc (= *kursują*). Słowo to ujdzie. Troc. Uchodzi co komu = *wypada, przystoi, pasuje, wybaczą, nie razi to w nim*: Prędzej ujdzie poszaleć, póki młoda pora, lecz młodego łakomeca mam za dziwotwora. Tremb. Nie wszystko wszystkim zarówno uchodzi. Pileh. Młodam jeszcze, ujdzie mi, lubom nieco płocha. L. Wszystko uchodzi śmiałej kobiecie. L. Tobie-li tylko ujdzie to samemu długie dyskursy prowadzić po swemu. Chr? Dotąd twoje wybiegi uchodziły ci łatwo. L. Panu Jakóbowi uchodzi jésé po dwa grzyby w barszczu. Rzew. No, toby uszło; i to ujdzie! Jord. To nie uchodzi! (= *to nie idzie, to nieładnie!*). Jemu wszystko uchodzi (= *wolno jest*). g) za kogo, za co = *być miłym, poczytywanym za kogo, za co, być wziętym za kogo, za co, słynąć jako kto, jako co, odgrywać rolę czyja*: Każdy zły chce U. za dobrego. Pileh. (= *pozuje nań*). Głupi, kiedy milczy, za dobrego ujdzie. Rys. Głupi u prostych ujdzie za mądrego. Kn. Panu niegrzeczność za cnotę uchodzi. Fred. M. Ten domysł adwersarski ostać ś. ani U. za prawdziwy nie może. Salin. Ujdiesz teraz za doktora, za szalberza. Troc. Uchodzi za obecnego. Dyg. h) † Uchodźcie = *ubiegać co; zapobiegać, przeszkadzać czemu*. Hist. uc. i) × U. na kogo, na co = *być podobnym do kogo, przypominać kogo*: Ci, co od Polaków polską barwę wzięli, mając strój jednaki, uszli za Polaki. Nar. Uchodźcie od kogo, uchodźcie kogo, p. niż: Sultán czasem porucza straży wiernych osób, co niedaleko od więzienia uchodzi, kiedy ś. im z nikim widywać nie godzi. Kłok. j) chir.: Krew uchodzi z rany = *wypływa z niej obficie i groźnie, ubiega, groźąc utratą życia*. 2. cz. czyn. = a) *idąc zrobić; przejść, zostawić za sobą*: Uchodzę co drugi. Kn. Uszliśmy teraz miłą. Troc. Póki szlakiem dawnym prędkie słońce poleci i nie uchodzony krąg miesięczny. Koehan. b) † U. kogo = *zejść, zdybać, zaskoczyć*: Zwłaszcza na saniach bardzo go (cietrzewia) snadno ujdiesz... a na igrzysku trudno go masz U. Cyg. c) Krew go uszła = *odeszła, uchodząc opuściła go, wyszła, wyciekła, upłynęła z niego*: Krew go z rany zadanej poczęła uchodzić. Jabł. d) czego = *umknąć, uchronić ś., ustrzec ś.; wyminąć, ominąć co, wykręcić ś., wywinąć ś., wykpić ś. od czego*: Mię oknem w koszu spuszczone, i takem uszedł rąk jego. Leop. Głupstwo, czego możesz U., w to ś. wdawać. Sekl. Zczego U. nie możesz, wytrwaj. Kn. Drzewo skrzypiące a krzywe w pół boru rychlej ujdzie siekiery, wiatru i toporu. Pot. Kaźni nie uszli, którzy go nie słuchali. Pileh. Karania taki nigdy nie ujdzie. Star. Rzeczy ś. złych a nieuczciwych przed niemi chłonili i uchodzili. Głiez. Jednego błędu uchodząc, głupi wpada w drugi. Kn. Śmierci uchodzi każdy, jak może. Kn. Nie uszto to jego uwagi, bacności (= *nie ukryło ś. przed jego wzrokiem*). Nie uszedł podejrzań. e) U. kogo, od kogo = *oddalić ś. podobieństwem, odróżnić ś., odrodzić ś. od kogo*: Nie uszedł go = *podobny*. Kn. Nie uszedł matki. Troc (= *wdał ś., wrodził*

ś. w nią). Ludwik cesarz w sprawach Bożej chwały i innych nie uszedł ojca. Biel. M. Ledwieby ś. to dudarzewi a. niewstydlivej jakiej przepuce na trece uszło, ale małoś ty, widzę, tych co uszedł. Pim. (= niewieleś lepszy, mądrzejszy od nich). 3. p. dok. Uchodźć.

[Ujta] okrzyk na woły, żeby ruszyły z miejsca. Ujuczenie, a, blm., czynność cz. Ujuczyć.

Ujuczyć, y, ył obciążyć jukami, objuczyć, obladować, obarczyć: Podróż na ujuczonych wielbłądach. Ochoc. Gdy ośa ciężarem od krzyża do grzywy ujuczą, spuszcza uszy. L. Wielka moc wielbłądów zbożem ujuczonych. Nar. Konie ś. popasły, napoił je Filip w blizkiej strudze, osiodłał i ujuczył regularnie. Chodź.

Ujuszanie, a, blm., czynność cz. Ujuszyc. Ujuszanie się, a ś., blm., czynność cz. Ujuszyc ś.

Ujuszyc, y, ył uwalać juchą, zajuszyc, uposoczyć, ukrwawić, umazać kwią, pokrwawić, ubroczyć: Zabiwszy wiele bydła, nad trzodami stawa, krwią paszcze ujuszyc. Bardz. Ujuszona mając paszczękę. Otw. Ujuszyc ręce. Zebr.

[Ujzdrzeć, y, ał i U. ś.] p. Ujzreć.

[Ujzdrzenie, a, blm.] czynność cz. Ujzdrzeć.

[Ujzdrzenie się, a ś., blm.] czynność cz. Ujzdrzeć ś.

† Ujzreć, y, ał i † U. ś. p. Ujzreć. Błaż.

† Ujzrzenie, a, blm., czynność cz. Ujzreć.

† Ujzrzenie się, a ś., blm., czynność cz. Ujzreć ś.

[Ujzreć, y, ał i U. ś.] p. Ujzreć.

[Ujzrenie, a, blm.] czynność cz. Ujzreć.

[Ujzrenie się, a ś., blm.] czynność cz. Ujzreć ś.

[Ujzrieć, i, ał i U. ś.] p. Ujzreć.

[Ujzrienie, a, blm.] czynność cz. Ujzrieć.

[Ujzrienie się, a ś., blm.] czynność cz. Ujzrieć ś.

† Ujzreć, y, ał i † U. ś., nied. † Uzierać i † U. ś. p. Ujzreć: Pojrzałem oczyma swemi i ujzrzałem niewiastę po prawej stronie. Leop.

† Ujzrenie, a, blm., czynność cz. Ujzreć.

† Ujzrenie się, a ś., blm., czynność cz. Ujzreć ś.

× Uk, a, lm. owie uczony, człowiek światły: Nieuk pyta uka: co to w tym za sztuka? Bratk. Nie takiego nieuka, jak ty, ale niepośledniejszego według szkolnych nauk uka. Pietra Arkadjusza przywodzę, który nie krakowską, ale watykańską i inne biblioteki wartował. Pim.

[Ukaczać, a, ał] oloczyć, okulać.

[Ukaczanie, a, blm., czynność cz. Ukaczać.

Ukać, a, ał hukac: Sowa uka. U. ś., Hukać ś. (o świniach) kiernozic ś., krzekać, lochać ś.

× Ukadzenie, a, blm., czynność cz. Ukadzić.

× Ukadzic, i, il nakadzic.

× Ukajać, a, a. e, ał ukoić, uspokoić, usmierzyć, ulagodzić. Schot. × U. ś. I. ukorzyć ś., pożałować, skruszyć ś.: Nieodwłoczną mu pomstą Boską, jeśli by ś. nie ukajał, groził. Nies. Może ś. jeszcze ukaje tej roboty. Pot. 2. ukoić ś., uspokoić ś., usmierzyć ś., ulagodzić ś. 3. nad kim, nad czym = ulitować ś., uzalic ś., wzruszyć ś., rozrzewnić ś., pożałować ś. 4. uniknąć, ustrzec ś., uchronić ś. Sl. wil.

Ukajanie, a, blm. I. czynność cz. Ukajać. 2. † U. żal, skrucha, pokuta.

Ukajanie się, a ś., blm. I. × U. ś., czynność cz. Ukajać ś. 2. † U. ś., † U. żal, skrucha, pokuta.

† Ukalać, a, ał p. Ukalić.

[Ukalać, a, ał, Ukalić], † Ukalić uwalać, unurzać, ubrukać. Troc. A wynieścisz, pacholeta, kobierzec pod próg, azeby se mój kochanek nie ukalał nóg.

[Ukalanie, a, blm.] czynność cz. Ukalać.

† Ukalanie, a, blm., czynność cz. † Ukalać.

Ukalenie, a, blm., czynność cz. Ukalić.

† Ukalić, i, il, [Ukatić] p. Ukalać: Ukalony. Sekl. A gdy rotmistrze ich przybieżą do namiotu Holofernesowego i najdą go bez głowy we krwi swej ukalonego, przypadanie na nie strach. Wuł.

Ukameryzować, uje, ował usadzić, nasadzić drogiami kamieniami. Przen.: ubrać, ustroić w kosztowności, ozdobić kosztownościami: Panowie strojni, ukameryzowani, uperfumowani. Krasz.

Ukameryzowanie, a, blm., czynność cz. Ukameryzować.

Ukamienować, uje, ował, Ukamionować ubić, usmiercić przez ciskanie kamieniami, zakamienować: Żydzi, z miasta wyrzuciwszy Szczepana, ukamienowali go, a kamienowali go wyzywającego Boga. Białob.

Ukamienowanie, a, blm., czynność cz. Ukamienować.

Ukamionować, uje, ował p. Ukamienować.

Ukamionowanie, a, blm., czynność cz. Ukamionować.

Ukanalizować, uje, ował przerobić na kanał: Od Głowie łoże Kłodnicy jest ukanalizowane. Pol.

Ukanalizowanie, a, blm., czynność cz. Ukanalizować.

× Ukanać, nie, nął p. Ukać. Troc. O, bądź wola Twa, miły Panie, iżel by mała kropia ukanała z obfitego miłosierdzia Twojego. Naw. Przesłały gromy, ani więcej ukanał deszcz na ziemię. Leop. Onej sie (brodzie) niebudze więcej nie dostanie, jeno co z wasa na nią mokrego ukanie. Kochan. Któżby żył nie ukanał, patrząc, jak Pen dziki swobodnie cisnął ręce w tył krętemi żyki? Nar. (= nie wroni!). Komuż z tak głuchej serce los wyciął opoki, aby żył nie ukanał na twe smutne zwłoki? Nar. Żna z oczu nie ukanie, chyba gdy jej każą. Bobr. Samotna żna ukanie, niesłychany przebrzmi śpiew. Len.

Ukanienie, a, blm., czynność cz. Ukanać: Porzucił ich nie bez ży ukanienia. Tw.

Ukanonizować, uje, ował uznać za świętego kanonizując: Przykład ciotki Elżbiety, przed laty czeru (!) ukanonizowanej. Szaj.

Ukanonizowanie, a, blm., czynność cz. Ukanonizować.

Ukapać, pie, pał, Ukapnąć, × Ukanać I. kropkami upać, uciec kropkami, skapać. 2. ubyć, wyleciawszy kapkami; nakapać: Ukapało z filtra z pół szklanki wody.

Ukapanie, a, blm., czynność cz. Ukapać.

Ukapki, ów, blp., to, co ukapało w naczynie, wykapki: U. pod beczką wina, piwa. Kn. U., ciekliżna, która w jaki statek podstawiony ukapnęła. Dudz.

Ukapnąć, nie, nął p. Ukapać.

Ukapnięcie, a, blm., czynność cz. Ukapnąć.

Ukaptować, uje, ował kaptując ująć; skaptować: Może i sam ukaptowany przyznałby ś. do tego. Krasz.

Ukaptowanie, a, blm., czynność cz. Ukaptować.

Ukapturować, uje, ował, Ukapturzyć ubrać w kaptur, zaopatrzyć w kaptur, zakapturzyć. U. ś.

ubrać *ś.* w kaptur, zakapturzyć *ś.*: Ukapturowawszy *ś.*, otworzył ule. Kąc.

Ukapturowanie, a, blm., czynność cz. Ukapturować.

Ukapturowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Ukapturować *ś.*

Ukapturzenie, a, blm., czynność cz. Ukapturzyć.

Ukapturzenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Ukapturzyć *ś.*

Ukapturzyć, y, ył i U. *ś.* p. Ukapturować: Głowę sobie w kraj szaty swojej ukapturzywszy. Troc.

× Ukara, y, lm. y ukaranie, kara: Zgrzyzota i niepokój, ta sprawiedliwa i pierwsza zbrodni U. Stasz.

× Ukaracz, a, lm. e ten, co ukarał a. co karze. L.

Ukarad, rze, rał wymierzyć karę, skarać, pokarać: Kogo P. Bóg chce U., rozum mu odejmie. Prz. U. *ś.* wymierzyć sobie karę, skarać *ś.*; sprowadzić na siebie karę, odpokutować, złapać *ś.*: Pszczoły go pokasały, sam *ś.* ukarał za skradanie *ś.* do ula.

Ukaranie, a, blm., czynność cz. Ukarad.

Ukaranie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Ukarad *ś.*

[Ukarantować, uje, ował] polajać, uśmierzyć.

[Ukarantowanie, a, blm.] czynność cz. Ukarantować.

1. × Ukarzenie, a, blm., czynność cz. 1. × Ukarcić.

2. × Ukarzenie, a, blm., czynność cz. 2. × Ukarcić.

1. × Ukarcić, i, il p. Ukartować: W tym zamęcie, przez siebie ukarconym, oblowił *ś.* znaczenie. L.

2. × Ukarcić, i, il skarcić, zbuzrzeć, zbuzować: Więc lud jego ukarcony do ojczyzny powrócił. Wor.

Ukaresować, uje, ował karesując ując, ulagodzić; upieścić, ucackać: Wzięli Zabiełkę na konferencję i najpierwsze starostwo wakuujące przyrzekszy, ukaresowali. Mat.

Ukaresowanie, a, blm., czynność cz. Ukaresować.

[Ukarm, u, blm.] opas.

Ukarmianie, a, blm., czynność cz. Ukarmiać.

Ukarmianie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Ukarmiać *ś.*

Ukarmić, i, il, nied. Ukarmiać karmiać uchować; utuczyć, upaść: Piersi przeczystej Panny Ciebie ukarmiły. Groch. Wiele tłustych wieprzów ukarmiają. Ohodź. U. *ś.* karmiać *ś.* uchować *ś.*; utuczyć *ś.*, upaść *ś.*

Ukarmienie, a, blm., czynność cz. Ukarmić: Największym celem chowania wieprzów jest ich w czasie U. Kluk.

Ukarmienie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Ukarmić *ś.*

Ukarminować, uje, ował ubarwić karminem: Tancerki twarz zapłoniła *ś.* rumieńcem, który ukarminował jej lice całe. Jeż. Na ustach, ukarminowanych kolorem, któryby z purpurą jutrzeźni mógł iść w zawody, drżał lekki ironiczny uśmiech. Jeż. Błysnął rzędami białych zębów w obramowaniu lekko ukarminowanych ust. Zap. Sarkastyczne słowa, zamarłe na ukarminowanych ustach pięknych kokietek. Zap.

Ukarminowanie, a, blm., czynność cz. Ukarminować.

[Ukarpać, pa a. pie, pał] połatać, sporządzić: Używane, ukárpane, a igielką nie tykane (= krowa kwiaciasta).

[Ukarpanie, a, blm.] czynność cz. Ukarpać.

[Ukartać, a, al] namówić, nakłonić. [U. *ś.*] upamiętzać *ś.*

[Ukartanie, a, blm.] czynność cz. Ukartać.

Ukartować, uje, ował, × Ukarcić 1. przemieszać karty do gry, skartować, stasować. Przen: uklucć, ułożyć, uprojektować, uplanować, usnuć, obmyślić: Podstęp ukartowany. Ukartowano mój marjaż. L. 2. uformować, sformować, wyszykować, wystawić: Gwardją sobie z nich ukartowawszy, ciągnął ku Rzymowi. Chr. U. *ś.* 1. uszykować *ś.*, sformować *ś.*, ustawić *ś.*: Były już ze trzy godziny w noc, nim *ś.* wojsko ukartowało. Dyak. 2. ułożyć *ś.*, złożyć *ś.*, uplanować *ś.*, wypaść, stanąć w pewien sposób: Tak *ś.* rzeczy ukartowały.

Ukartowanie, a, blm., czynność cz. Ukartować.

Ukartowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Ukartować *ś.*

× Ukarzać, a, al i × U. *ś.* p. Ukorzyć. Troc., L.

× Ukarzanie, a, blm., czynność cz. Ukarzać.

× Ukarzanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Ukarzać *ś.*

Ukasad, sze, sał, nied. Ukasywać, × Ukasować ugiąć ubrania od dołu, podkasać, zakasać, podgiąć, podnieść: Wyjęła z ukasanej szaty dwa listy. Pot. Nimfa pod gładkie piersi ukasana. Koch. W. Ukasuję, podkasuję. Troc. U. spodnie (=zawinąć). U. *ś.* ugiąć na sobie ubranie od dołu, podkasać *ś.*, zakasać *ś.*, podgiąć *ś.*: Turcy w szarawarach chodzą, aby snadnie mogli unywać kolana, ukasawszy *ś.* Star.

Ukasanie, a, blm., czynność cz. Ukasad.

Ukasanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Ukasad *ś.*

× Ukasować, uje, ował i × U. *ś.* p. Ukasać. L.

× Ukasowanie, a, blm., czynność cz. Ukasować.

× Ukasowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Ukasować *ś.*

Ukasywać, uje, ywał i U. *ś.* p. Ukasać.

Ukasywanie, a, blm., czynność cz. Ukasywać.

Ukasywanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Ukasywać *ś.*

[Ukaśkać się, a *ś.*, al *ś.*] obłocić *ś.*; opić *ś.*

[Ukaśkanie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. Ukaśkać *ś.*

Ukaz, u, lm. y i. × U., × Ukazka ukazanie, ukazywanie, pokaz; ukazanie *ś.*, ukazywanie *ś.*, zjawienie *ś.*, pokazanie *ś.*: Niżli pierwszym błysnie jutrzeźnika ukazem. Chr. Nieznajome mi! i ukazy. Chr. (=znaki, giesty). 2. × U. okaz, zjawisko, przykład: Tak dziwnie foremnego trefunku U. (głowa przy zakładaniu Kapitolium znaleziona) panowania siadło tam być obiecał. Fal. 3. rozkaz, dekret, rozporządzenie cesarza rosyjskiego, mające moc ustaw: Wyszedł, pojawił *ś.* U. Na mocy ukazu. U. do rządzącego senatu. U. rosyjski. Troc.

× Ukazacz, a, lm. e p. Ukazciol: O tym w ukazaczu znajdziesz. Sien. (=w spisie, w indeksie, w rejestrze, dodanym do książki).

Ukazać, że, zał, nied. Ukazywać, × Ukazować 1. wskazać, pokazać; wytknąć: Ujrawszy ją, onóż jest! palcem ukazały. P. Koch. Proroctwa o Mesjaszu były jawne, gdyż mało Go palcem prawie nie ukazowały. Rej. Chcemy tego słowy Pisma świętego dowieść a prawie jako palcem U. Baz. Bóg prawie ukazuje palcem sposób uszczęśliwienia. Lat. Z łaski twojej to mam,

iz mię ukazują palcem chodzącego. Li. Słowy wyrażliwemi to nam ukazują. Falib. Na którym fundamencie Rzplta ma być ugruntowana, Cycero i Kato siła ukazują. Falib. U. sobie kogo, palcem go U., wytknąć = szydzić z niego zaocznie. L. Ukazują go sobie ludzie, tak mniema, chociaż wzrok jest i na innego, i mowa o kim innym. Górń. Świat go sobie palcem ukazują. Rej. Pięknie kogo obłapiają, a z tyłu go palcem ukazują ku lekkości jego. Rej. Ukazuje uczniom na cuda i naukę swoją, dając znać, że stąd, czymby był, snadnie wnieść mogli. Damb. Ukazują co palcem (skazują na co). Troc. Przen.: Ukazuję komu drogę do czego, powód daję komu do czego. Kn. (= daję z siebie przykład, powód, zachęte). Rozkazuj, a sam ukazuj. Kn. (= daj przykład). 2. *okazać, przedstawić, sprezentować, zaprezentować*. Otw. Ś. Już kupcowi weksel ukazał Troc. U. na bank, na loterję. Troc. Łaska-wość ukazującami odpowiedziami łagodzie umysł starał ś. Alber. (= wyrażającami, zdradzającami). Z drugiej strony kazał im U. łaskawość i cierpliwość swą królewską. Boh. Na twarzy żadnego wzruszenia nie ukazał. Chm. Przen.: U. komu zęby = dać ś. komu we znaki. L. Wazył ś. też królowi pies U. zęby, *incessere dictis tervis*. Żebr. Mnie sierota chrzcząc, ojcowski psi ząb ukazała, *exhibuit linguam acelerata paternam*. Żebr. 3. *okazać, dowieść, udowodnić, przekonać*: U. mają, że służby wojskowej czynić nie powinni. Troc. Mają przysięgą U. Ort. Gdy ukaże według prawa, iż nie mógł pierwej przyjść... Ort. Ten to ma U. na krzyżu sam swą ręką, aż temu umarłemu tako blisko przyrodzon jest, jako przed gainym sądem wymienił. Ort. (= przysięgę). 4. *odesłać, zwrócić, adresować*: Jan św. przy sobie uczniów nie bawi, ale do Krystusa ukazuje i odsyła. Żarn. 5. *przekazać, ustąpić, odstąpić*: Gotard brata odkupił od Krzyżaków cztermi sty grzywien srebra, które im ukazał na dziesięcinach pomorskich. Biel. M. U. ś. 1. *pokazać ś., pojąć ś., zjawić ś., dać ś. widzieć, wystąpić*: Nigdy sie żadnemu mężowi nie ukazawała. HJ. Żadny mężczyzna nie śmieł sie ukazać. HJ. U. ś. komu na oczy, pokazać ś., wejrzeć mu śmieie w oczy. Kn. U. ś. na świat. L. Nie śmie U. ś. na świat, wychylił ś. z domu. Kn. Kaplica *apparitionis* a. ukazanie, iż ś. tam naprzód po zmartwychwstaniu Chrystus matce swej ukazał. Warg. (= objawił). O Panie, Ty, wyjawiając ś. nam, ukazałeś ś. ojcom naszym na puszczy. Leop. (= okazałeś ś.). Ukazałasta ś. oba. Bud. U. ś. z druku (= wyjść na świat). Na widno-kręgu ukazało ś. świeatełko. Gwiazdka ukazała ś. na niebie. Ukazał ś. na scenie (= wyszedł na scenę). Na ciele jego ukazały ś. plamy. Tymczasem ukazał ś. pan hrabia pod zamkowym lasem. Mick. Towar, artykuł ukazał ś. w handlu. † U. ś. = *stawić ś. Glos. 2. objawić ś., przywidzieć ś., przysięść ś., zjawić ś., uroić ś.; zdawać ś.*: Ukazało mi ś. znowu widzenie po ukazaniu pierwszym, które widziałem. Bud. Ukazywało mi ś. Stasz. (zdawało mi ś. L.).

Ukazywanie, a, blm. l. czynność cz. **Ukazać**. 2. p. **Ukazywanie się**: Nie używam korony, jedno czasów ukazania mego. Skar. (= kiedy ś. publicznie ukazuję, w razie wystąpienia publicznie). Ukazało mi ś. znowu widzenie po ukazaniu pierwszym, które widziałem. Bud. (= po objawieniu). Kaplica *apparitionis* a. U., iż ś. tam naprzód po zmartwychwstaniu Chrystus matce swej ukazał. Warg.

Ukazanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ukazać** ś.: Czas ubiegły między odjazdem Waltera z Litwy i ukazaniem ś. Konrada w Marjenburgu. Mick.

× **Ukaziciel**, × **Ukazyciel**, × **Ukazacz** 1. ten, co ukazuje; *przewodnik; tłumacz, komentator, objaśniacz; okaziciel*: Ukazycielowi zbójcy znaczną obieują sumę. L. 2. *okaziciel, przedstawiciel*: U. wekslu. Vol. Karty dłużne na ukaziciela napisane. Cyw. Weksel na ukaziciela. 2. *rejestr, indeks, spis rzeczy w księżce*. 3. *palec wskazujący*: Muszka zaszła po palec ukaziciela aż na sam koniec paznoga. Jeż.

Ukazicielka, i, lm. i ta, co ukazuje.

× **Ukazka**, i, lm. i p. **Ukaz**: Zwierzęta na ukazkę z sobą wozili. Jabł. (= na pokaz). Popis a. U. województw wielkopolskich odprawiła ś. d. 24 i następnych kwietnia. Czerm. (= parada, przegląd, lustracja).

× **Ukazować, uje, ował** p. i × **U. ś. Ukazać**.

× **Ukazowanie**, a, blm., czynność cz. **Ukazować**. **Ukazowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ukazować** ś.

Ukazowo przys. na zasadzie *ukazu*: Włóscianie po wzajemnym porozumieniu ś. nie wynajmowali Żydom mieszkań nawet na gruntach własnych nieukazowo.

Ukazowy przym. od **Ukaz**.

Ukazywać, uje, ywał i U. ś. p. **Ukazać**.

Ukazywanie, a, blm., czynność cz. **Ukazywać**.

Ukazywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ukazywać** ś.

× **Ukażny ukazany**, wyraźny, niedwuznaczny, jawny: Czy potrafiłś ś. oprzeć ukażnej woli matezynej? Węg.

× **Ukazyciel**, a, lm. e p. **Ukaziciel**: U. listu tego. Groic. Uczynki te, czy są uczciwe a. nie, ukazyciela a. wykładacza potrzebują. Górń.

Ukąpać, pie, pał skapać, należycie wykopać, spłókać, zmoczyć: Ukąpany. Słow. [Pomalu, byś ś. nie ukąpał, jest tam studzienecka (u Górali)]. Kop. (= nie wpadł do wody). Przen.: Nie ukapane w nocnej fali. Pol. Piękna, uśmiechnięta, promienna, ukąpana w blaskach słonecznych i w kropkach rosy. Jun.

Ukąpanie, a, blm., czynność cz. **Ukąpać**.

Ukąsać, a, ał p. **Ukąsić**. L.

Ukąsanie, a, blm., czynność cz. **Ukąsać**.

[**Ukąsek, ska**, lm. ski]: Ukąskiem = *trochę*: Nie dajże jej ukąskiem; oj, dajże jej całem mieskiem.

Ukąsić, i, ii, Ukąsać, nied. † **Ukęsywać**, × **Ukęsować** 1. *urwać zębami, ugryźć część końcową, ugryźć, odgryźć*: Ukęsuję czego sztukę abo co całego, *demordeo*. Kn. Ukąś kawałek. L. Złoczyńca na pytkach sobie język ukąsił. Troc. 2. *uchwycić zębami, kąsaniem zranić, skaleczyć; ugryźć, ujeść*: Lwa pieskowie mogą obudzić, ale U. żaden nie śmie. Kłok. Pies go w nogę ukąsił. Troc. Robak go ukąsił (= *uszczypał, uszczknął, uciął*). [Za koniec nosa ukąsił. Mucha królówie za twarz ukąsiła]. Przen.: Ukąś ś. w język. Kn. (= *zamilcz lepiej, spolitykuj*). Ukąś ś. w język, a nie mów tak. Troc. Niżli siebie w język, woli, przyjaciela U. Troc. Przen.: *dać ś. we znaki, dokuczyć*: Wino łagodnie wchodzi, ale na końcu ukąsi jako wąż, a jako zmija jad rozpuści. Krasin. Jeśli Michałowi kogo innego zycę, niech mię pedogra ukąsi. Sienk. Przen.: Ludzie tak językiem ukęsują, jakoby też nożem zarznął. Jabł. (= *ugryzł, przycinał, przymówił, dojmą, uszczypią*). Ukąsiwszy, uciekł. Kn.

Ukąszenie, a, † **Ukąszenie** I. blm., czynność cz. **Ukąsić**: Każdego U. zwierzęcia już konającego przeraźliwsze. Leszcz. S. Pchła ukąszeniem zgrzeszy. L. 2. Im. a = a) rana od ukąszenia: U. psa wściekłego i inne jadowne ukąszenia tak leczyć. Slesz. U. a. rana ukąsana (morsus). b) anat.: † U. djable, † djabla s z t u c z k a = strzępki jajowodu († morsus diaboli, stimbriae oviductus s. tubae Falloppiae).

Ukąśliwie przys. od **Ukąśliwy**: Spojrzałem człowieczkowi bystro w oczy i rzekłem U.: Wściekłeś ś. pan, czy co? Bran. O tej trójcy U. wyrażał ś. kanclerz litewski. Spas.

Ukąśliwy kąsający, uszczypliwy, zjadliwy; szyderczy, docuczliwy: U. artykuł U., mordax. Tuch. Waszej miłości należy ś. za język U. wieniec z pokrzyw. Choiń.

† **Ukąsnienie**, a, Im. a p. **Ukąszenie**: Aza jego (psa) piany a. U. nie wnet tak zawadzi, iż i on, pan jego, szaleć... musi. Op.

Ukędzierzawiać, a, ał p. **Ukędzierzawić**.

Ukędzierzawianie, a, blm., czynność cz. **Ukędzierzawiać**.

Ukędzierzawić, i, II, **Ukędzierzyć**, nied. **Ukędzierzawiać** ułożyć, poskręcać w kędziory, zrobić kędzierzawym, utrefić, ufrzyzować: Włos jej, z przyrodzenia ukędzierzawiony, puszczoney na wiatr, w pierścienie ś. wije. P. Koch. Włosy nosił w pierścienie ukędzierzawione. P. Koch. Głowa ukędzierzawiona. Lubom.

Ukędzierzawienie, a, blm., czynność cz. **Ukędzierzawić**.

× **Ukędzierzenie**, a, blm., czynność cz. **Ukędzierzyć**.

× **Ukędzierzyć**, y, ył p. **Ukędzierzawić**.

× **Ukęsek**, ska, blm., w wyr.: Pić herbatę z ukęskiem = przegrzywać cukrem.

× **Ukęsować**, uje, ował p. **Ukąsić**.

× **Ukęsowanie**, a, blm., czynność cz. **Ukęsować**: U. pokarmu.

† **Ukęsywać**, uje, ywał p. **Ukąsić**. On białki (= bułki) ukęsyjąc, idzie prosty migdał. Rej.

† **Ukęsywanie**, a, blm., czynność cz. **Ukęsywać**.

Ukęsła, i, Im. e bot. (dillenia) roś. z rodziny ukęślowatych.

Ukęślowate rośliny, bot. (dilleniaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.

[**Ukidnąć**, nie, nął] utrać.

[**Ukidnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Ukidnąć**.

Ukielzać, a, ał ubrać w kielzno, złożyć munsztuk koniowi. Przen.: ukrócić, uskramić, uhamować, powściągnąć.

Ukielzanie, a, blm., czynność cz. **Ukielzać**.

[**Ukielznąć się**, nie ś., nął ś.] pośliznąć ś.

[**Ukielznięcie** się, a ś., blm.] czynność cz. **Ukielznąć** ś.

Ukinematyzować uscenizować dla przedstawienia w kinematografie.

Ukinematyzowanie, a, blm., czynność cz. **Ukinematyzować**.

Ukirzenie, a, blm., czynność cz. **Ukirzyć**.

Ukirzyć, y, ył ubrać kirem, powlec kirem. Przen.: zamroczyć, zaciemnić, zaćmić, zasępiać domy. Nar.

Ukisić, i, II, **Ukwasić** I. zrobić kwaśnym przez przeprowadzenie fermentacji, zakwasić: U. ogórki. 2. uprawić przez kisenie, zakwasić pewną ilość, nakwasić: U. beczkę ogórków. U. ś. p. **Ukisać**.

Ukisieć, eje, ał p. **Ukisać**: Wódkom różnym żeby dać U., trzeba im dać w gnoju stać, iżby ukisiały. Spicz.

Ukiesienie, a, blm., czynność cz. **Ukiesić**.

Ukisty, † **Ukisiały** który ukisł, kwaśny po ukieszeniu: Placki chleba ukistego. Bud.

Ukisać, śnie, szał a. sł, × **Ukisić**, **Ukwasić**, **Ukiesić**, **Ukisić**, [Ukiesić], **Ukisić** ś., **Ukwasić** ś. skwasić przez fermentację, sfermentować, skisnąć: Ogórki ukisty. Kapusta ukisła.

[**Ukiszęć**, eje, ał] p. **Ukisać**.

Ukiszanie, a, blm., I. czynność cz. **Ukisić**. 2. [U.] czynność cz. **Ukiszęć**.

Ukiszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ukisić** ś.

× **Ukisić**, eje, ał p. **Ukisać**.

× **Ukisić**, a, blm., czynność cz. **Ukisić**.

Ukisić, a, blm., czynność cz. **Ukisać**.

[**Ukła**, i, Im. e] dzika kaczką czarna na Polesiu. Ład.

Uklajstrować, uje, ował umazać, uwałić klajstrem.

Uklajstrowanie, a, blm., czynność cz. **Uklajstrować**.

Uklarować, uje, ował sklarować przez ustanie ś., zrobić klarownym. U. ś. sklarować ś. przez ustanie ś., ustać ś., stać ś. czystym, klarownym; sklarować ś., odstać ś., wystać ś.: Usklnić ś. i U. L.

Uklarowanie, a, blm., czynność cz. **Uklarować**.

Uklarowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Uklarować** ś.

Uklasować, uje, ował p. **Uklasyfikować**: Stany symetrycznie podług podatków uklassowane. Spas. Stan wojskowy już u Arystotelesa uklassowany osobno. Spas.

Uklasowanie, a, blm., czynność cz. **Uklasować**: Od właściwego uklassowania prawa autorów w systemacie prawnym zależy, czy to prawo będzie dłuższe lub krótsze. Spas.

Uklasyfikować, uje, ował I. a. **Uklasować** ugrupować w klasy, uporządkować według klas: U. zwierzęta. 2. urobić na sposób klasyczny, uczynić klasycznym: Sztuka p. Briena „L'Éugénie“ dostała ś. już na scenę, jeżeli nie klasycznego, to przynajmniej uklassowanego teatru.

Uklasyfikowanie, a, blm., czynność cz. **Uklasyfikować**: Rozpatrzywszy najnowszą próbę uklassowania zwierząt. Nus.

Uklecenie, a, blm., czynność cz. **Uklecić**.

Uklecić, i, II I. uformować, ulepić klejąc; ustawić: Narznię z niej (z sosny) deseczek, ukleć domeczek. Len. Ujrzał go w komnacie z drzewa ukleczonej. Mie. Przen.: Rozpada ś. sztucznie uklecony związek. Rol. 2. przden. sklecić; uformować, ułożyć, urobić hyle jak: Z komora prędko sobie słońca ukleci. Birk. Ministrowie wasi tę wiarę wam uklecili. Birk. Uklecił kilkadziesiąt wierszyków. Koss.

Ukleić, i, II utworzyć, złożyć klejąc; skleić: U. torebkę. Przen.: usnuć, uknuć, uplanować, ułożyć, ukartować. U. ś. przden. usnuć ś., uknuć ś., uplanować ś., ukartować ś., ułożyć ś.; złożyć ś.

Uklej, a, Im. e, × **Ukleja** I. patol. nowotwór na błonie śluzowej, polip (polipus); p. **Krakacica**. 2. a. [Oklej], † **Oklija** zool. (alburnus) ryba członkopromienna, otwartopęcherzowa, brzuchopłetwa, karpowata. Gatunki: U. drobniutki, Owsianka, [Błysłotka, Błysłkawka, Słonecznica, Kuleja (a. delineaus)]. U. drobniutki (a. mento). U. najbielszy, biały a. zwyczajny, [Suchorybiec, Deszczówka, Fiut] (a. lucidus). U. stebnowany a. czarny, Szweja, Szwejka, Bystrzanka, [Piekielnica] (a. bipunctatus).

Ukleja, i, Im. e p. **Uklej**. Zdr. **Uklejka**.

Uklejenie, a, blm., czynność cz. **Uklecić**.

Uklejenie się, a ś., bfm., czynność cz. Ukleić ś.
Uklejka, i, lm, i p. Ukleja: Uklejki suszone
na rożnach. Troc.

Uklejnocenie, a, bfm., czynność cz. Uklejności.

Uklejności, i, il, Uklejnotować, Uklejnotnić 1.
ustroić klejnotami, obsypać niemi, ubrylantować:
Tak bóstwo swoje uklejności, że na redutach
falbany u sukni miała brylantami obszywana.
Krasz. 2. udarować klejnotem = herbem, uherbować.
Uklejnotnić, i, il p. Uklejności: Uklejnotnić
wielkie mnóstwo chrześcijan wszelkiego obrządku
i wszystkich mahometanów, co ziemię posiadali.
Lel.

Uklejnotnienie, a, bfm., czynność cz. Uklej-
notnić.

Uklejnotować, uje, ował p. Uklejności. Nies.
Damy uklejnotowane i mężczyźni w perukach
bawili ś. grą l'hombra, w pikietę lub tryznę.
Kraus.

Uklejnotowanie, a, bfm., czynność cz. Uklej-
notować.

Uklejowaty 1. patol. podobny do ukleja a. polipa
(polypusos). Skrzep U. (polypus fibrinosus). 2.
zool.: Uklejowate = rodzina ryb członkopromien-
nych.

Uklejowy przym. od Uklej.

Uklektać, a, ał umazać, uwałać. L.

Uklektanie, a, bfm., czynność cz. Uklektać.

Uklepać, pie, pał, × Uklepić, nied. Uklepywać
1. urobić, uklecić, uformować klepaniem: Chaty
ze słomy i ziemi uklepane. Świt. 2. [U.] ukuć:
U. obrzeż. 3. klepiąc urownać, ubić: U. górkę
piasku. Za podługę służyła uklepana na tok
ziemia. Krasz. 4. [U.] uprać kijanką: U. chustki.

Uklepanie, a, bfm., czynność cz. Uklepać.

× Uklepić, i, il p. Uklepać. L.

× Uklepienie, a, bfm., czynność cz. Uklepić.

Uklek, u, bfm. uklekniecie: Z pobożnym ukle-
kiem kiekał modlitwy strzeliste. Węg. Z ukleku
zbudził Hewkę ognia płomień. Brzoż. (= z kle-
czek).

Uklekać, a, ał p. Ukleknać.

Uklekanie, a, bfm., czynność cz. Uklekać.

† Uklekawać, a, ał p. Ukleknać.

† Uklekawanie, a, bfm., czynność cz. Ukle-
kawać.

Ukleknać, knie, eknął a. akl, ekla a. [neła],
nied. Uklekać, † Uklekiwać, † Uklekawać 1. klek-
nąć, paść na kolana, zgiąć kolano: Ukleknij na
kolana. L. U. na jedno kolano (= przykleknąć).
Do Twoich nóg uklekam. Birk. Uklekawając
przed nim na kolana, najgrawali Go. Leop. (ukle-
kając. Leop.). Pod krzyżem ukleka, ciężarem
stęka. Pśń. Ukleknał przy stolicy królewskiej,
przed obrazem. Troc. [Na twój grób ukleknę].
2. [U.] powalić ś.: Złamany burzą i słotą orkisz
ukleki].

Ukleknienie, a, bfm., p. Uklekniecie.

Uklekniecie, a, bfm., Ukleknienie, czynność cz.
Ukleknać.

Ukleksnąć, śnie, snać zalec miejsce jakie, sćąd
trudno tę rzecz wyudostać. St. wil. (zakleksnąwszy
uwieznąć).

Ukleksnięcie, a, bfm., czynność cz. Ukleksnąć.

Uklucie, a, bfm., czynność cz. Ukluć.

Ukluć, uje, ul, Uklwać uduziobać, uklób dziobem:
Zepsuta już ukluty w sobie ciężar brzemienia.
Hul. (= uległy).

Uklwać, a, ał p. Ukluć: Prometeusz uklwany
żąda pokoju. Petr.

Uklwanie, a, bfm., czynność cz. Uklwać.

Układ, u, lm. y t. ułożenie; sposób ułożenia:
Piękny słów i sensów U. Troc. (= zestawienie):
U. ręk, nóg pozującego. Ułożenie, położenie, U.,
sposób, jakim co położono, jak co kładą, trzy-
mają, chowają. L. Nauczyć, jaki być powinien
porządek rzeczy i myśli w układzie pisma.
Śniad. (= w kompozycji). Komedja i tragedja
mają sobie właściwe giesta, że U., postępowanie,
trzymanie ś. aktora nie może być toż samo
w tragedji, co w komedji. L. (= ogół manier,
sposób obejścia ś., zachowania ś.). 2. to, co sobie kto
w głowie układa, co sobie zakłada na przyszłość,
zamiar, zamysł, plan, projekt: Wielkie układy
sobie robić. St. wil. 3. U. w gospodarstwie =
pewien porządek wprowadzony w uprawie pólów
rolniczych, na podstawie doświadczenia i nauce
oparty, system. St. wil. U. pastwiskowy, przemien-
ny, płodozmienny. St. wil. 4. umowa, ugoda, trak-
tat: Gienjusz jest to uprzywilejowana od natury
istota, której żadne przepisy i układy ludzkie
nie potrafią utworzyć. Śniad. Porządek rzeczy
wymaga, byś jakiś U. zrobił względem sumy.
Rzew. Zawrzesz U. Układy = rokowanie, ukła-
danie ś., umawianie ś., narada, pertraktacje, kom-
promisy: Układy tajne a załogi tu są. Leop.
(zdrada, zasadzki. Leop.). (= knowanie, komszach-
ty, szacherka). Wejść w układy. Toczają ś. ukła-
dy. Zatruta sere pociecha, zniszczone układy,
choćby do pistoletów przyszło lub do szpady!
Miek. Z układów kwita, już je skończyłem,
zerwałem. Miek. Spodziewali ś. układy skoń-
czyć, ale ś. jeszcze raz rozehwiały. Krasz. Ani
chciał słyszeć o układach. Sienk. 5. a. Układ-
nictwo takie zestawienie przedmiotów, istot, szcze-
gółów danego zakresu, według którego wiąże ś.
one wspólnością pewnych znamion w grupy, zlewa-
jące ś. w coraz obszerniejsze skupienia, tak że
ostatnie skupienie obejmuje już cały dzielony w ten
sposób zakres; system, systemat, klasyfikacja; po-
rządek zjawisk w przyrodzie, w którym ludzie spo-
strzegają plan, ład: U. dualistyczny. U. mone-
tarny. Systema albo U. L. U. systematyczny.
U. naturalny i sztuczny. U. roślin. U. Linneusza.
U. punktów materialnych. U. zachowawczy, gdy
części jego po jakichkolwiek przemieszczeniach
usiłują wrócić do warunków pierwotnych. U.
miar metrycznych nowopolskich. U. zoologicz-
ny. U. atomowy. Łab. 6. [U.] = a) rozszadek:
Dobry ma U. w głowie. b) przykład, wzór:
Wy, młode chłopczyta, U. z tego bierzcie.
c) zwyczaj: Taki U., że na drugi dzień wesela
każdy przynosi jado ze sobą. Stary zwy-
czaj (U.) zastrzega, aby izby nie bielono.
Wedle starego układu zapalić sobótkę. Za-
chowali wszystek U. staroświecki. d) Zrobić co
na U. = na urząd, na zamówienie, na obstatunek;
zrobić umyślnie, specjalnie i starannie dla zama-
wiającego. 7. anat. U. kostny (systema osseum).
U. limfatyczny (s. lymphaticum). U. mleczowy
(s. chylopoëticum). U. moczowy a. moczotwór-
czy (s. uropoëticum). U. mózgodzeniowy (s.
cerebro-spinalis). U. naczynny a. naczyniowy
(s. vasorum). U. nerwowy (s. nervosum). U.
powściągający, tamujący (nerwów serca). U.
iętniczny (s. arteriosum). U. żylny (s. venosum).
8. astr.: U. słoneczny, planetarny. U. świata.
U. Ptolomeusza. Kopernik pierwszy dopiero
właściwy U. świata słonecznego wytłumaczył.
Śniad. 9. biol. systemat, klasyfikacja = grupo-
wanie przedmiotów w coraz obszerniejsze sku-
pienia, utworzone według pewnych branych za
podstawę znamion. Odpowiednio do przyjętej

zasady, układy mogą być bardzo rozmaite. Podstawą układów biologicznych jest *gatunek* (species); *gatunki łączymy w rodzaje* (genera), rodzaje w *rodziny* (familiae), rodziny w *rzędy* (ordines), rzędy w *gromady* (classes), gromady w *zworza, odgałęzienia* czyli *szczypy* (subregna, phylae), a te w *królestwa* czyli *państwa zwierząt i roślin* oraz, według niektórych, trzecie państwo *pierwotniaków* (protista). Pomiedzy wymienionymi, powszechnie przyjmowanymi skupieniami można odrozdnić rozmaite pośrednie: gatunki często bywają dzielone na *podgatunki, odmiany, rasy*. U. naturalny, przyrodzony, w znacznej przynajmniej części, odpowiada rzeczywistemu pokrewieństwu objętych nim istot, a tym samym miejsce wyznaczone w nim jednej z pomiedzy nich określa najważniejszą jej właściwość oraz oznacza jej stosunek do innych istot tego samego układu. Sztuczny U. opiera się na dowolnie wybranych znamionach i dowolnym zbliżeniu objętych nim tworów; układy obu rodzajów służą do wyznajdwania nazwy danej istoty oraz do przekonania się, czy już jest opisana lub nie, t. j. służą do określenia czyli determinowania istot. 10. bud. *wiązanie*: U. cegieł a. U. spojów. U. blokowy. U. krzyżowy. 11. chem.: U. = *mieszanka ciał, szceg. w termochemii*. U. perjodyczny czyli naturalny pierwiastków chemicznych. U. ciał przed zjawiskiem. U. ciał po dokonanej reakcji chemicznej. 12. fiz.: U. elektrodynamiczny, p. **Elektrodynamiczny**. Elektromagnetyczny U. miar, p. **Elektromagnetyczny**. Elektrostatyczny U. miar, p. **Elektrostatyczny**. 13. gie.: Izoklinalny U. warstw, grzbiet, p. **Izoklinalny**. 14. mat.: U. liczb, form, równań. U. prostych, krzywych. U. powierzchni. U. linjowy, kwadratowy, płaski. U. spółrzędnych. O. kanoniczny. U. dwójkowy liczenia, p. **Dwójkowy**. U. dwunastkowy liczenia, p. **Dwunastkowy**. U. logarytmów, systemat logarytmów = *logarytmy wszystkich liczb w porządku naturalnym, według jednej zasady obrachowane*. St. wil. U. Briggsowski a. zwyczajny = *logarytmy mające za zasadę liczbę 10*. St. wil. U. Naperowski a. naturalny = *logarytmy mające za zasadę 2,71828...* St. wil. 15. min. Układy krystalograficzne (= *zbiory postaci krystalicznych, podobnych do siebie z jednakowej liczby osi, ich położenia i względnej wielkości, a tym samym i z jednakowej symetrii*). Układy mineralogiczne (= *grupy mineralów utworzone na podstawie znamion zewnętrznych mineralów*). U. anizometryczny, anortyczny, aurgitowy, heksagonalny a. jedno-trzyosiowy (= *cztery osie, trzy z nich równe sobie i przecinające się z sobą pod kątem 60°*, a czwarta oś do nich prostopadła i im nierówna), izometryczny, jednodwuosiowy, jednoosnoosiowy, jednotrójosiowy, kwadratowy (= *o trzech osiach prostopadłych do siebie, z których tylko 2 sobie równe*); monokliniczny, monosymetryczny a. jednooskośny, jednosymetryczny (= *trzy osie nierówne, dwie z nich skośne, a trzecia do nich prostopadła*), piramidalny, pryzmatyczny. regularny, romboedryczny, równosiowy a. prawidłowy (= *o trzech osiach równych i do siebie prostopadłych*), różnoosiowy, trójoskośny a. trójoskośny a. trykliniczny (= *bez płaszczyzny symetrii, każda ściana ma tylko jedną sobie podobną i równoległą*). 16. terat.: U. odwrótny trzew (situs viscerum inversus s. per-versus).

Układacz, a, lm. e ten, co *układa, składa; kompozytor, autor*: U. ryb w beczkę. Troc. U. w drukarni. Troc (= *składacz, zecer*).

Układać, a, ał i U. s. p. **Ułożyć**.

Układalnia, i, lm. e *pomieszczenie, gdzie układają*.

Układanie, a, blm., czynność cz. **Układać**. U. dzieła. U. ryb w beczkę. Troc.

Układanie się, a s., blm., czynność cz. **Układać** s.

Układanki, nek, blp. *gatunek pasjansu*.

[**Układnąć się**, nie s., nął s.] p. **Ukłaść**: Ludzie ubodzy często przez trzy dni wrzód choroby bywają, niż s. układną. Krup.

Układnica, y, lm. e rzem. *pręt poprzeczny u wagi, kibić u wagi, balansjer*.

Układnictwo, a, lm. a p. **Układ**. Łab. Nowa era w układnictwie zwierząt. Nus.

Układniczy *tyczący się układnictwa, klasyfikacyjny*: Plan, system U. Stosunek U. gąbek. Szczegółowo rozwija on swoje zapatrywania układnicze. Nus.

Układnie przys. od **Układny**: To wszystko mają czynić z miłością. U., nie fukając na nikogo. Bz. Wielki i możny ten pan w rozmowie tak s. każdemu U. stawia, jakoby też jednym człowiekiem z spóółstwa być miał. Kosz. Trzeba, abyśmy s. najukładniej wtenczas przeciwko każdemu stawili, gdy w szczęściu jesteśmy. Kosz. Przelozeni, gdyby s. U. każdemu stawili, wielkąby miłość od poddanych swych osiągli. Kosz. Na urządzie bardzo dobrze przeciw każdemu U. s. stawili. Bud. B. Z ojeem i matką jako najukładniej postępuj i czuj, szanując życzliwie. Odm. (z jak największym uszanowaniem. L.). Do nóg upadaj zwyciężcy temu jako najukładniej. Mias. (jak najpokorniej. L.). Skłonił s. gościom U. Mick.

[**Układnięcie się**, a s., blm.] czynność cz. **Układnąć** s.

Układniuchno przys. od **Układniuchny**; **Układniutko**, **Układniuteńko**: *Humanissime*, bardzo ludzko, U. Mącz.

Układniuchny, **Układniutki**, **Układniuteńki** *wielce układny, bardzo układny. L.*

Układniuteńki p. **Układniuchny. L.**

Układniuteńko p. **Układniuchno**.

Układniutki p. **Układniuchny**.

Układniutko p. **Układniuchno**.

Układność, i, blm., rz. od **Układny**: A to najpilniejsza, abys sobie nadobną układnością a poezeywym zachowaniem miłość wszystkich jedną. Rej. Pomierną a poezeywą układnością zachowaj s. każdemu. Rej. Wiesz, że wszędy U. wielkie czynsze bierze. Rej. Za postępkiem czasu wszystkie sprawy szczerości, układności i prostości starodawnej zniszczały, gdyż jedne bywają wyracane, drugie a dobrowolnie niszczeją, a je chytrnością odrzucają, a insze przydawiają. Rej. (obyczajności. L.). Twarz jej wesołym wejrzaniem a stateczną układnością tak była umiarkowana, iż patrzających do nabożeństwa i skruchy wiodła. Skar. Ragusa ochroniła s. zawsze, przez U. swoją pozyskując ich łaskę, co ją mogli bronieć, znosząc cierpliwie każdą urazę, a żadne mu jej nie czyniąc. Klok. Żal, gniew, smutek, płacz, nędza doda moey siła, srogiego raczej męża zniwolił układnością. Bardz. Jak wielka była U. Pana naszego. Wuj. Niechaj ukażą wszelką U. przeciw wszem ludziom. B. B. Rzymianie z Palemonem rozumem i układnością obyczajów w Litwie snadnie zwierchność otrzymali. Stryjk. Taniec nadaje piękną U. L. Uroda bez układności nie przyciągnie wielu gości. Kn. Ma żonę piękną z układności, miłą z obyczajów. Aleksan-

der przechodził Filipa układnością, przeciw każdemu i ludzkością swoją. Kosz. Piękných obyczajów U. Troc. U. nad lata w obyczajach. Troc. Żle tam, gdzie ś. nie układnością sprawić nie może. Troc.

Układny i. *dobrze ułożony, wychowany, odznaczający ś. dobrą manierą, ujmującej powierczowości, grzeczny; giętki = umiejący ś. zastosować do innych, gładki, łatwy w stosunkach z innymi; powolny, względny, potulny, uległy*: Był człowiek dziwnie U., do każdego ś. natury sposobie umiał. Skar. Nie trzeba ś. wadzić, układnym być wszystkim. Wuj. Mądry zawsze skromny, poważny, U.; nie z tego wszystkiego ugniewliwego. Pilch. Likurg ani jest srogi, ani pyszny, ale owszem jest powolny a przeciwko wszystkim U. Kosz. Głęboki w rozumie, a miłosierny w uczynku, ludzki i dziwnie każdemu U., hojny, wspaniały. Łęcz. Pyszne, niemądre, nieukładne, bez litości, bez pokój. Leop. W wiekach najukładniejszych dzikość jeszcze praw swych nie traciła. Jak. W. (najpołerośniejszych. L.). Nie miłszego ani układniejszego nadeń w oczach moich nie było. Orzech. Układnych obyczajów człowiek. Troc. 2. *układający ś. fałszywie, obłudny, sztuczny, nadrabiający miłą, udany*: Z układną miłą i nabożną. Jabł. Wieleż to układnych twarzyczek a zdradliwych widzimy! L. Nie wierz tym układnym słowom! L. Nie godzi ś. w mamki brać układnych t. j. swowolnych, jako są szwaczki, praczki, haftarki. Sien. (umizgalskich. L.). 3. † U. *powierzchownie przyjemny, kształtny, dorodny, zgrabny, powabny*: U. jesteś jak dąb wyniosły, tak bez żółędzi urosły. Rej.

Układowy przym. od **Układ**: Części układowe, jednostki układowe. Bez obniżek udzielonych krajom układowym (= *objętych układami, biorących udział w układach*).

Układzenie, a, blm., czynność cz. **Ukłaść**.

Układzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ukłaść ś.**

† **Uklaniać**, a, a? : Dworzanie niebiesey, wesle (wesoło) ukłaniając na kory (ehóry). Op.

† **Uklanianie**, a, blm., czynność cz. **Uklaniać**.

[Ukłaść, układowie, układowi], nied. **Układać** *złożyć, położyć*: Ja jadę do wojny, może nie przyjadę, może główkę układe. U. ś., **[układnąć ś.]** *ułożyć ś. do snu, położyć ś.* Rej. **Układz ś.** i **spi.** Pies układz ś. przy progu i spi. Rozespany układz ś. na ziemi. O trzeciej po północy układz ś.; musiałem czekać, póki ś. jegomość nie układz; za cóż to on tak późno spać poszedł? L. **Układz ś.** weześnie, ale miałam sen straszny. L. Pójdę, obudzę jejmość; ale ś. niebardzo dawno układz. L. Kiedy ś. układowie na łóżku, dają znać sułtanowi. Star. Odprowadźcie mię do łóżka, bo nogi moje drętwieją, i jakiś dreszcz po ciebie przechodzi. **Układz ś.** Chodź. Leżała tak samo, jak ś. była układz. Żer.

× **Ukłębić**, i, il *ułożyć w kłęb, zwinąć kłębem, skłębić, zebrać w kupę, skupić, zgromadzić*: Czy jeden w piekłach ukłębiony załag sprzysiężeńców stanowi całość narodu i jego chwale włącza? Wor.

× **Ukłębie**, a, blm., czynność cz. **Ukłębić**.

Ukłon, u, lm. y, † **Uklona** i. × U. *pokłon, hold, czolobitność, cześć, adoracja*: Cheą, aby przed ich złotym galonem każdy wybijał niskim ukłonenem. Zabł. Opatrzność Boska wszelkiej czci, poszanowania i ukłonu jest godna. Troc. 2. a. **[Ukłon]** *uchylenie głowy, odpowiedni ruch nogi,*

obniżenie głowy na znak poważania lub grzeczności, ukłonienie ś., skłonienie ś., dygnięcie, dyg: Nizki, głęboki U. Oddać U. Oświadczyć komu, przesyłać ukłony. Od ukłonów krzyżów już nie czuję. L. Oświadczyć komu czyj U. L. Przy tym najniższy oddaje U. Troc. Ukłony, komplimenta. Troc. Złożyć U. Przesyłać (listownie) U. Załączam (przy liście) U. [U. dać] = *uklonić ś.* Odpowiedzieć na U. (= *odklonić ś.*). Odbierać ukłony. U. (przesyłać) ciocci. Zdr. **Uklonik**, **[Uklonek]**.

† **Uklona**, y, lm. y p. **Uklon**. Fort.

[Uklonek, nku, lm. nki] p. **Uklon**.

[Uklonić, i, il] p. **Uklonić ś.**: Żaden Wielkopolan pewnie czapką nie ukłoni u twoich kolan. Wójc.

Uklonić się, i ś., il ś. i. a. **[Uklonić]** *sklonić ś., poklonić ś., złożyć ukłon*: U. ś. komu. (= *przywitać, powitać a. pożegnać go ukłonenem*). Ukłonił ś. im aż do ziemi. B. B. Argant ś. hardy, wszedzszy, nie ukłonił, tylko eo trochę na dół głowę skłonił. P. Koch. 2. *ugiąć ś. przed czyją wolą, ulec, ustąpić*: Musiał ś. U. i słuchać. Troc.

[Uklonienie, a, blm.] czynność cz. **Uklonić**.

Uklonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Uklonić ś.**

Uklonik, u, lm. i p. **Uklon**: Wielkimi oczyma czarnymi spojrzała nań dziecina, jakby szukając należytnej czci i hołdu za swój cudowny U. Krasz.

× **Uklonność**, i, blm., rz. od **Uklonny**: Przybiera sobie sułtana do francuzemu panny, jak którą zobaczy w gładkości a. uklonności inne przechodzić. Kłok. Przy uklonności mojej zostaje. Troc (= *uszanowaniu, uniżoności*).

× **Uklonny** i. *układny, ugrzeczniomy, grzeczny, uprzejmy, zgodny, uległy, łatwy w stosunkach, giętki*, 2. *pelen uszanowania, uniżony, potulny*.

[Ukłon, i, lm. e] p. **Uklon**: Pusiula wianek po stole do pana ojca w ukłoni.

× **Uklopocenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Uklopocić ś.**

× **Uklopocić się**, i ś., il ś. p. **Uklopotać ś.**

Uklopotać się, a ś. a. *oce ś. a. cze ś., tał ś.*, × **Uklopocić ś.** *udręczyć ś. kłopotami; kłopotząc ś. umęczyć ś.; nakłopotić ś., naturbować ś., nagryźć ś.*: Uklopocnemu sen ś. przydarzył. Pilch. Smetna, żalonna, ukłopotana. Kochan. Duch Pański przepowiedział ukłopotanym odpuszczenie. Żarn. Ukłopotani około niebezpieczeństwa nad sobą i Rzplta. Nagur. Matki ukłopotaly ś. wychowaniem naszym. Wor.

Ukłopotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ukłopotać ś.**

Ukłosić, i, il *usiąć, pokryć kłosami*: Oszezepy nieprzyjaciele ukosem ku naszym w ziemię utkwiszszy, widok niejakiś ukłoszonej żelazami i drzewami niwy z obozu swojego uczynili. Nar.

Ukłoszenie, a, blm., czynność cz. **Ukłosić**.

Uklócie, a, blm., czynność cz. **Uklóć**: Z pęcherza za lada uklóciemem śpilkki wyjdzie wiatr, i niemasz nic. L. Fizj.: U. dna czwartej komórki mózgowej w doświadczeniu Klaudivusza Bernarda, wywołujące moczowinę cukrową.

Uklóć, ole, ól, a. **[ukłó]**, **Uklóć**, nied. **Ukłać**, † **Ukłać** i. *kolnąć, żgnąć; uhość, skaleczyć śpiczastym ostrzem, zakłóć*: Uklówszy ś. kto na rózy, sprzykrzy sobie zapach i wdzięki jej. L. Przen.: U. kogo = *dociąć, przyciąć mu, dotknąć go boleśnie, uhość, uszczypać go, przymówić mu*: U. kogo do żywego. Ranisz ty kogo słowem, on ciebie ukole. Dm. Izaż człowiek ukole a. odrze Boga,

iż wy mnie ukalacie a. odzieracie? a rzekli: w czymżeśmy cię ukalali a. odzierali? Leop. (w czymżeśmy cię skłóli? Leop.). 2. *pokłóć raz koło razu, skłóć*: Głowa cierniem ukłóta, twarz krwią ściekła. Skar.

Uklucie, a, bhm., czynność cz. **Ukluć**.

Ukluć, uje, ul p. Uklóć.

† **Ukneszany** *zmordowany, skołatany, zgniekany*: Stała baszta wysoka na wierzchu wydany, miejsce a smaczne miejsce nawom ukneszanym, *fessis*. Żebr.

Uknować, uje, ował p. Uknuć: Żebyś nas darował pieśniami, któreś teraz niedawno uknował. Zim. Z konstytucji Zygmunta Augusta króla, w r. 1563 uknowanej. Bobrow. (= *ustanowionej, ułożonej*). Któżby to sobie uknował, by lewszczura potrzebował? Jak. W. (= *przypuszczał, wyobrażał, spodziewał* s.). U. sobie co w głowie. Troc. Zysk sobie w głowie uknował. Grod.

Uknowanie, a, bhm., czynność cz. **Uknować**.

Uknuć, a, bhm., czynność cz. Uknuć.

Uknuć, uje, ul, Uknuwać, nied. **Uknuwać ułożyć sobie w głowie, wymyślić, uplanować, ukartować, ukuć, usnuć, szczerz. co zlego**: Nie zawždy tak bywa, jak kto sobie w głowie uknuje. L. (= *urozi, ubrda*). Uknuty przez pychę projekt. L. Uknute przeciwko ojezycznemu zdrady. Zam. Spisek na zgubę ojezyczny uknuty. L. Jak sobie ukuje. Kn. Systematycznie uknuwane wielkie zabójstwa polityczne. Spas.

Uknuwać, uje, ował ubić knutując, usmiertcić knutami: Ślepy wykonawca rozkazu starszych, machina, za łada ukazem własnego ojca uknuwał.

Uknuwanie, a, bhm., czynność cz. **Uknuwać**.

Uknuwać, a, ul p. Uknuć.

Uknuwanie, a, bhm., czynność cz. **Uknuwać**.

[**Uknyktać, a, al**] jajko = *zniesić*: Na świętego Benedykta dzika kaczku jajko uknykta. Prz.

[**Uknykanie, a, bhm.**] czynność cz. **Uknyktać**.

Ukochać, a, al, nied. Ukochiwać I. † U. przejąć rozkosz, uradować, ukontentować, zachwycić, udelektować: W Piśmie św. zawsze znajdziesz co nowego, coby cię ukochało. Żarn. 2. *pokochać serdecznie, umiłować; zamiłować*: Jam go ukochał jak duszę moją. Dm. Długo myśl, czy masz kogo obrać za przyjaciela; pierwiej doświadcź, niż ukochasz. L. Tak mocno z wzajemnością ukochał sobie damę, że to był prawdziwie rzadki przykład czystej miłości. L. Prawdziwy poeta ideały swoje ukochuje wyższą i potężniejszą miłością. Jun. 3. [U.] *usciskać*: Ukocha ojca i matkę za nogi. Dziewecyne za syje U. Ukochaj, Wojtusi, swoją Marysiękę obiema rękami. Każdego ugładził, ukochał. Pol. Bywała rada jakby „Drożbinę“ U., upieścić. Pol. † U. s. *uradować s., zachwycić s., ukontentować s.*: Egzaminował go przez dwie godziny, przez co wiele s. ukochał. Wys. Z jego grzeczności wszysej s. ukochali. Star.

Ukochanek, nka, Im. nkowie człowiek ukochany, kochanek, ulubieniec: Zwiłzonemi oczyma odprowadzała panna Małgorzata ukochankę swojego. Gliń.

Ukochanie, a, bhm. I. czynność cz. **Ukochać**: Przykładem do uznania prawdy i do ukochania w świętobliwości wszystkich przywiódł. Bz. 2. *przedmiot ukochany, ideał, kochanek a. kochanka, marzenie*. Sienk. Moje ty U. I. U. oczu = *rozkosz dla nich, to, czym je napaść można*: Zły syn

idzie tam, gdzie pożądlivość ciała, U. oczu, gdzie przestronny do piekła gościeciec. Poc.

Ukochanie się, a s., bhm., czynność cz. Ukochać s.

Ukochiwać, uje, iwał i U. s. p. Ukochać.

Ukochiwanie, a, bhm., czynność cz. **Ukochiwać**.

Ukoić, i, H, nied. Ukajać uspokoić, usmierzyć, ułagodzić, uciszyć, utulić, ukolysać: U. w żalu, w płaczu, w gniewie. Żeglarz s. przeszłej bojaźni pozbawia, morze spokojność bezpieczna ukaja. L. Gdy tych buntowników ukojono i ze służby uwolniono, nadeszła nowina o nowym buncie. Świt. (= *uszkromiono, poszkromiono*). Raz piękna Weenus wzruszone zmysły snem U. chciała. L. Językiem tyle tysięcy ludzi, kędy chcemy obrócić i zasię odwrócić, wzburzyć i zasię U. możemy. L. Serce ukaja w gniewie. Wad. Zgon blizki Rzymu, chyba żeby odgniewani bogowie i ukojeni przez sposoby wszelkie odmienili bieg rzeczy. Nagur. Cnota ostrość prac ukaja. Nar. (= *łagodzi, miękczyc*). Zajmujący s. w wojsku litewskim związek szczęśliwie ukoił. Nies. U. duszy mojej cierpienie. Gor. U. żal czyj. U. s. *uspokoić s., usmierzyć s., ukolysać s., ułagodzić s., utulić s., uciszyć s.*: Ukoił s. Pan, że nie uczynił złego, które był mówił. Leop. Żeby s. serca żałość ukoila, dając znać, że wnet na niego będziesz z uciechą oczu twych patrzyła. Odym. Miecz mój przedzej s. nie ukoj, aż s., krwi ich syty, stępi. Gęb.

Ukojenie, a, bhm. I. a. fil. Kwjetyw czynność cz. Ukoić. Był komisarzem do ukojenia rokoszanów. Nies. U., usmierzenie bólu, cierpienia zapomocą leków lub zabiegów. 2. p. **Ukoj**.

Ukojenie się, a s., bhm., czynność cz. Ukoić s.

Ukojnie przys. od **Ukojny**. L.

Ukojny I. dający s. ukoić. L. Świat wypracować sobie pełen ciszy, przystań ukojną, ezarodziejską, złotą. Sf. 2. *ukojający, usmierający, uspakaający, łagodzący*: Moc przebaczenia ukojona, co groźby w nicosis mieni. Wysp. Ukojne muskanie słońca niosło spokój w młodą głowę. Brt.

Ukokardować, uje, ował ustroić w kokardę, ubrać kokardami: Wyciągnąłem prawicę z moim ukokardowanym kapeluszem. Fred. A.

Ukokardowanie, a, bhm., czynność cz. **Ukokardować**.

[**Ukoleć, eje, al**] *zdretnieć, zesztynieć; umrzeć*: Jeśli stary będzie spał, dajże Boze ukolał; jeśli młody dla mej urody, dajże Boze zdrowo wstał. [Ukofenie, a, bhm., czynność cz. **Ukoleć**.

Ukolonizować, uje, ował urządzić na sposób kolonji: Świeżo ukolonizowane wiejskie i miejskie osady niemieckie. St. wil.

Ukolonizowanie, a, bhm., czynność cz. **Ukolonizować**.

Ukolorować, uje, ował umalować, naprowadzić kolorami; ubrać, napuścić kolorami, ufarbować, ubarwić: U. rycinę.

Ukolorowanie, a. I. bhm., czynność cz. **Ukolorować**. 2. *koloryt, koloryzacja, ubarwienie*. St. wil.

Ukoloryzować, uje, ował upiękcszyć, ubarwić abudnie: Ten fragment starczy do obeznania nas z właściwą treścią wypadku, ukoloryzowanego dziś tak jaskrawą barwą romansu. Szaj.

Ukoloryzowanie, a, bhm., czynność cz. **Ukoloryzować**.

Ukolumnować, uje, ował ubrać kolumnami, opatrzyć kolumnami: Ukolumnowane, jak sam pałac, ofieyny. Krasz.

Ukolumnowanie, a, btm., czynność cz. Ukolumnować.

† **Ukoł, u, lm. y gatunek robocizny, pańszczyzny, szarwarków.** L. Niektórzy poddani obciążeni byli robotami zamków, stonów, co ukoły zwano; także dawaniem stacji i podwód. Stl.

Ukołatać, cze a. ce, tał skołatać, utrudzić, umordować = namordować kołacąc, narozbijając, natłuc, utłuc: Sąsiedzi starali ś., aby te dwa zjednoczone narody, między sobą zwaśnione, wojnami U. i powątlili mogli. Błaż. Na ostatek gęstwą poganów ukołatani Węgrowie klęsce podpadać musieli. Błaż. **U. ś. kołacąc ś. umęczyci ś.; skołatać ś., nakołatać ś., natłuc ś.:** Myśliwy uznosi ś., na szkapie ś. ukołace, a wszystko mu lekko. Ostror. Ukołatałem ś. na tej szkapie. Troc.

Ukołatanie, a, btm., czynność cz. Ukołatać.

Ukołatanie się, a ś., btm., czynność cz. Ukołatać ś.

Ukołczanie, i, ił ubrać, uzbroić w kołczan. Słow. **Ukołczanie, a, btm., czynność cz. Ukołczanie.**

[**Ukoł**] p. **Ukołó.**

× **Ukołychać, a, ał p. Ukołyssać:** U. niemowlę do snu. Syrok.

× **Ukołychanie, a, btm., czynność cz. Ukołychać.**

Ukołyssać, sze, sał, × Ukołychać i. kołyssać uśpić, ukoić; piasz. ukołać: U. dziecię. Troc. Ukołyssany opowiadaniem, marzył słodko o husarzach i hułanach. Szaj. 2. p. **Ukoić:** Noe, miasto tego, coby przykre kłopoty U. i uśpić miała, to one rozpościera. Pilch. Rozróznione obywatelów serca niezmy ukołyssane być nie mogły. Pilch. Chciej ją U. Tw. U. gniew, wsiekie morze. Troc. Walczą w tobie nieukołyssane żywiody. Krasz: 3. † U. sprawę, interes i t. p. = *uścić* = *ukończyć szczęśliwie, zakończyć, ułożyć, załagodzić:* Rzeczy były pierwaj tajemnie ukołyssane, przeto niewielką potym pracą posłowie mieli. Gór. U. ś. p. **Ukoić:** Trzeba czasu, żeby ś. ukołyssał w tym wzruszeniu. L. Przypomnij sobie i ową dziwną manję Saulową, jak ś. nie wpróżd ukołyssał, aż wdzięczną arę usłyszał. Koch. W. Odechodzi od rozumu, póki ś. nie obaczy i nie ukołyssa. Mor. A. (= *nie ustać, nie opamiętać ś., nie umyćguje ś., nie utemperuje ś.*).

Ukołyssanie, a, btm., czynność cz. Ukołyssać: Nie nie zaniechano, co ś. zdawało służyć do ukołyssania gniewu bogów. Siem. J.

Ukołyssanie się, a ś., btm., czynność cz. Ukołyssać ś.

Ukombinować, uje, ował kombinując ułożyć, uplanować, ukartować: Jak to ślicznie ukombinowano! Krasz.

Ukombinowanie, a, btm., czynność cz. Ukombinować.

Ukompletować, uje, ował uzupełnić do kompletu, skompletować. U. ś. uzupełnić ś. do kompletu, skompletować ś.: Chciał pulk zorganizować w ten sposób, ażeby w danym razie mógł ś. U. do tysiąca i dwuchset ludzi. Kaczk.

Ukompletowanie, a, btm., czynność cz. Ukompletować.

Ukompletowanie się, a ś., btm., czynność cz. Ukompletować ś.

† **Ukonać się, a ś., ał ś., nied. Ukonywać ś. utrudzić ś., opaść z sił, wyczerpać ś., wycieńczyć ś., z wysiłku omłdeć, zmordować ś.:** Ukonalem ś., wdychając. Bud. Pusty koń rychlej ś. ukona, dysząc. Trzyc. Jehowa nie ukonywa ś. ani uprauje. Bud.

† **Ukonały, † Ukonany ten, co ś. ukonał, utrudzony, wyczerpany, zmordowany, wycieńczony, spracowany:** Zaszedł ci i pobit twoje słabe za tobą idące, a tyś był U. i spracowany. Bud.

† **Ukonanie się, a ś., btm., czynność cz. Ukonać ś.**

† **Ukonany p. Ukonały:** On dawa ukonanemu siłę, a niemoenym moc. Bud.

† **Ukoncertować, uje, ował ułożyć za ogólną zgodą, ustalić, udecydować, uradzić:** Brat mój z ks. podkanclerzym ukoncertyowałem, ażeby sam książkę wziął sumę siostry naszej na obług za prowizję. Mat. Zbliżył ś. i sejmik poselski, który już był ukoncertywany, ażeby Ignacy Sapieha był postem, a ja jego kolegą. Mat.

† **Ukoncertowanie, a, btm., czynność cz. Ukoncertować:** Posłał mnie do Mniszka, podkomorzego litewskiego, dla ukoncertywania procederu prawnego w imieniu konsukcesorów Dolskich z Sapiehą, wówczas litewskim. Mat.

[**Ukondytować, uje, ował**] *ułożył sobie w głowie, umyślić.*

[**Ukondytowanie, a, btm.**] *czynność cz. Ukondytować.*

[**Ukonom, a, lm. y**] = *Ekonom pod 1).*

Ukonsolidować, uje, ował zjednoczyć, złąć, zespolić: U. kredyt.

Ukonsolidowanie, a, btm., czynność cz. Ukonsolidować.

Ukonsolować, uje, ował ucieszyć, uradować: Raz dobrze ukonsolowany, podążając z onej szkoły, w przechodzie zostałem schwytyany w silne i ciepłe objęcia. Byk.

Ukonsolowanie, a, btm., czynność cz. Ukonsolować.

† **Ukonstelować, uje, ował usypać, usiać, obsypać gwiazdami orderowemi, udekorować, ugwieździć.** Krasz.

Ukonstelowanie, a, btm., czynność cz. Ukonstelować.

Ukonstytuować, uje, ował uorganizować, ustanowić, zawiązać, uformować, utworzyć: Zawiązało ś. tu świezo i już ukonstytuowało nowe stowarzyszenie: Związek literacki. Długi był narodu, w rzeczpospolitą ukonstytuowanego. Lel. U. ś. uorganizować ś., uformować ś., ustanowić z siebie, zawiązać: Stowarzyszenie odbyło pierwsze walne posiedzenie, na którym ukonstytuowało ś.

Ukonstytuowanie, a, btm., czynność cz. Ukonstytuować: Przeszłość takowe U. przygotowywała. Lel.

Ukonstytuowanie się, a ś., btm., czynność cz. Ukonstytuować ś.

Ukontentować, uje, ował i. ucieszyć, uradować, zadowolić, uweselić: Jeśli serce twoje zepsute nie jest, masz, czymbys mię dostatecznie ukontentował. Węg. Sentencją swoją rozróznione strony między sobą umiały U. Nies. 2. † U. kogo = *zaspokoić jego żądania, wynagrodzić go, zapłacić mu:* Skoro wieczór nadszedł, pan, wezwawszy szafarza a. sprawę domu swego, kazał, by wszystkich parobków zwoławszy, ukontentował za pracę każdego. Odym. 3. [U.] *uogodzić, uraczyć, ufetować. U. ś. ucieszyć ś., uradować ś., zadowolić ś., uweselić ś.:* Rozśmiał ś. i nadzieją tą ukontentował ś. serdecznie. Chodź.

Ukontentowanie, a, btm. i. czynność cz. Ukontentować. 2. uciecha, pociecha, radość, zadowolenie, satysfakcja: Ubłozenie od błogości, U., satysfakcja; złączona jest błogość, czyli ubłozenie, z wewnętrzny miło rozchodzącym ś. uczuciem. L.

Czucie jest rozkosz a. U., boleść albo przykrość od wzruszenia zmysłów pochodzące. Boh. U., wesołość, uciecha. Troc. Mam sobie za U. iścieć ś. w swoich powinnościach. L. Nadto drogo kupuje U. kto zdrowiem płaci. Kras. U. wewnętrzne. Troc. Patrzy na jedynaka z ukontentowaniem. Chcę jej tym większe sprawić U., im nie spodzianiej odkryję ten sekret. L. Największa pocziwego nagroda jest U., które z dobrego swego uczynku odbiera. L. Kto ś. stara o niewzruszone U., gotuje ś. do nieba. L. Z ukontentowaniem = z ochotą, ochoczo, całym sercem. L. (= z największą chęcią, z największą przyjemnością, z miłą chęcią). Słyszeć rzecz o mężu, którego dzieła z takim czyta ukontentowaniem. 3. × U. zapłata, wynagrodzenie: Za co mu ś. da należyte U. Kaczk. Fabrycjusz gdyby chciał odejść, dasz mu słuszne U. Kaczk.

Ukończenie, a, blm., czynność cz. Ukończyć.

Ukończenie się, a ś., blm., czynność cz. Ukończyć ś.

Ukończyć, y, ył i. skończyć, zakończyć, doprowadzić do końca: U. prace, proces, dzieło. U. szkoły, nauki = odbyć. Salę jadalną oddzielała od paradnego pokoju nieukończona jeszcze okrągła sala. And. 2. z kim, co = załatwić, zakończyć: Dobrze, dobrze, tylko stanowczo ukończenie interes. Wilk. Trzeba będzie dziś, widzę, broń z rozumem złączyć i grzeźnie, ale dobrze z Goldhabem U. Fred. A. U. ś. skończyć ś., zakończyć ś., dojść do końca.

Ukopać, pie, pał i. kopaniem utworzyć, zrobić; kopiąc uzyskać, wykopać: Ukopali sobie cysterny. Wuj. Ukopali przed obliczem moim dół. Wr. Bezbożność, hardość, zbytek niesłychany wtrąca cię na łeb w dół już ukopany. Pte. 2. wykopać pewną ilość, nakopać: U. kartofli na obiad. Dostały zagon pod ziemniaki, to ukopały dwa korce i miarke. Ork. 3. [U.] wykopać: Ukop węży zielonego.

Ukopanie, a, blm., czynność cz. Ukopać.

× **Ukor, u, lm. y, × Ukora ukorzenie, upokorzenie, wstył, hańba; zarzut, wyrzut:** Wszystko to, czymście ten rozdział natkali, sobieście na U. i w sromotę tkali. Smotr.

× **Ukora, y, lm. y p. Ukor. L.**

Ukoralenie, a, blm., czynność cz. Ukoralić.

Ukoralic, i, il i. ustroić, usadzić, obwieścić koralami. 2. ubrać na czerwono, uczerwiecić: Malarszu, ukoral usta jej, aby kto na nie spojrzy, mówił: daj całowanie! Nar.

Ukoronkować, uje, ował ubrać koronką, obszyć koronkami: Ukoronkowaną chustką swą twarz sobie zlekka przystoniła. Orzesz.

Ukoronkowanie, a, blm., czynność cz. Ukoronkować.

Ukoronować, uje, ował i. wieńczyć koroną: U. króla. Przez głowy ukoronowane samych tylko cesarzów i królów rozumieją. Wyrw. Ukoronowany w Padwie, wraca (Janicki) do swej ziemi miłej. Dusze wybawione, że są już ukoronowane, a ukoronowane koronami doskonałymi, zażywają radości królestwa niebieskiego. Smotr. Przen.: Stada łosiów o łbach ukoronowanych. Sienk. Pismo P. Szuberta ukoronowane przez akademią berlińską. Swit. (= wyróżnione zaszczytnie, wieńczone, oznaczone). 2. ukończyć szczęśliwie, wieńczyć pomyślnym skutkiem. U. ś. ukończyć ś. szczęśliwie, wieńczyć ś. pomyślnym skutkiem: Staranie ś. to żadnym nie ukoronowało ś. fruktem. Kaczk. (= nie zostało ukoronowane, wieńczone).

Ukoronowanie, a, blm., czynność cz. Ukoronować,

Ukoronowanie się, a ś., blm., czynność cz. Ukoronować ś.

× **Ukorzać, a, ał i × U. ś. p. Ukorzyć,**

× **Ukorzanie, a, blm., czynność cz. Ukorzać.**

× **Ukorzanie się, a ś., blm., czynność cz. Ukorzać ś.**

Ukorzeniać, a, ał i U. ś. p. Ukorzeniść.

Ukorzeniać, a, blm., czynność cz. Ukorzeniać.

Ukorzeniać się, a ś., blm., czynność cz. Ukorzeniać ś.

Ukorzeniść, i, il, nied. Ukorzeniać wkorzeniwszy ustalić, umocnić, ugruntować. Przen.: Położę miejsce ludowi memu a ukorzenie go, a będzie mieszkał na miejscu swym, a nie poruszy ś. więcej. Bud. (= utwierdzić, ugruntuję). Ukorzeniści i pobudowani na Chrystusie i zmocnieni wiarą. Bud. U. ś. wkorzeniwszy ś. ustalić ś., umocnić ś., ugruntować ś.: Drzewa na ziemi zasilanej ukorzeniają ś. obficie i naturalnie rodzą więcej. Drzewa owocowe wytrawiają z podgleby pokarmy mineralne, dla roślin płyciej ukorzenionych całkiem ujedostępnę. Rośliny płyciej ukorzenie. Jank.

Ukorzenie, a, blm. i. czynność cz. Ukorzyć.

2. p. **Ukorzenie ś.:** Na wyżynie mocarz i lud na kolanach w ukorzeniu, zwróćcie obliczem ku słońcu, co ś. z poza gór wytaczało, chwalił Pana postawą pokorną, wejrzeniem błagalnym i szepcetem cichym. Jez.

Ukorzeniecie, a, blm., czynność cz. Ukorzeniść.

Ukorzeniecie się, a ś., blm., czynność cz. Ukorzeniść ś.

Ukorzenie się, a ś., blm., niek. Ukorzenie czynność cz. Ukorzyć ś.

Ukorzyć, y, ył, nied. × Ukarczać, × Ukarczać upokorzyć, unżyć, skruszyć: Pokuta znia a ukorzy człowieka na myśl jego L. U. ś. upokorzyć ś., unżyć ś., skruszyć ś., uderzyć czołem przed kim, przed czym: O, dumny rozum ludzki, o, głupstwo zuchwałe, jakże cię ukarczają te robaczki małe! (= zawstydzają). Jezus ś. tak ukorzył, iż w żywot panieński wstąpił. L. Korzyłem postem duszę moję, a takim ś. ukorzył przed Bogiem, jak ś. korzy płacziwy i zasmucony. Wr. Ukarczajmy ś. pod mocną ręką Pańską. Sekl. Bóg nie wzgardzi sercem skruszonym i ukorzonem. Wr. Ofiara przyjemna Bogu: duch strapiony, serce unżone, umysł ukorzony. Kochan. Ukorzonego przyjmij w łaskę. Cz. Panie, ukorz ś. Słow. U. ś. przed majestatem.

Ukorzystniać, a, ał p. Ukorzystnić.

Ukorzystnianie, a, blm., czynność cz. Ukorzystniać.

Ukorzystnić, i, il, nied. Ukorzystniać zrobić korzystnym: Jak garstkę swoich minut ludzkość ukorzystni? Syrok.

Ukorzystnienie, a, blm., czynność cz. Ukorzystnić.

Ukostjumować, uje, ował i. wieńczyć koroną: U. króla. Przez głowy ukoronowane samych tylko cesarzów i królów rozumieją. Wyrw. Ukoronowany w Padwie, wraca (Janicki) do swej ziemi miłej. Dusze wybawione, że są już ukoronowane, a ukoronowane koronami doskonałymi, zażywają radości królestwa niebieskiego. Smotr. Przen.: Stada łosiów o łbach ukoronowanych. Sienk. Pismo P. Szuberta ukoronowane przez akademią berlińską. Swit. (= wyróżnione zaszczytnie, wieńczone, oznaczone). 2. ukończyć szczęśliwie, wieńczyć pomyślnym skutkiem. U. ś. ukończyć ś. szczęśliwie, wieńczyć ś. pomyślnym skutkiem: Staranie ś. to żadnym nie ukoronowało ś. fruktem. Kaczk. (= nie zostało ukoronowane, wieńczone).

Ukostjumowanie, a, blm. i. czynność cz. Ukostjumować. 2. p. **Ukostjumowanie ś.**

Ukostjumowanie się, a ś., blm., niek. Ukostjumowanie czynność cz. Ukostjumować ś.

Ukos, a a. u, lm. y, × **Ukos** i. *kierunek poprzeczno-pochyły, kierunek ukośny*: Na zachodzie wszystkie lądy są spadzistemi, na wschodzie zaś kończą ś. wolnym i miłym ukosem. Stasz. (= *pochyłością, spadzistością, spadkiem*). U, ukośne ściegię na sargę. Łab. 2. *roślinność ukoszona na łące*: Sprzątnięto zboże i drugi U. konieczyny. Prus. 3. *kraw. skos, kawałek tkaniny ucięty nie podług wątku, ale pod przekątnią, kawałek szla misty, ciągnący ś.*: U. aksamitu na kołnierzu. **Na ukos, ukosem**, z ukosa przys., rzem. *śmigą na śmige, ze śmigi, służem, posłużnie, na sargę, ukośnie*: Przeciąć co na U. Przeszedł przez pole na U. = *na przelaj, pod przekątnią*. Nie jesteś na drodze, która wiedzie do żywota, ale podle drogi, która cię na U. wiedzie na zatracenie. Żarn. Ukosem ś. miał ku górze. Troc. Czapka na U. = *na bakier*. Na U. rozkładam, nakształt krzyża św. Andrzeja, *decusso*. Mącz. Na U. przetrznąć (= *skość*). Ciągł go szablą w czóło z ukosa. Perz. Z ukosa ku lewej ręce. Troc. Patrzeć ukosem, z ukosa = *z podelba, mechętnie, nienawistnie*. Staże, patrzy ukosem. Mick. Zmarszczył brwi, spojrział ukosem. Mick.

[**Ukosić, i, ii**] *kosząc uciąć; usiarc*: Ukosę łąkę, posiękę ją sama.

× **Ukosisistość, i, bfm.**, rz. od **Ukosisisty, ukośność**: Wysuwka ta ma mieć dziurę podług grubości i ukosisistości pręta. Jak. J.

× **Ukosisisty, p. Ukośny.**

[**Ukoszenie, a, bfm.**] *czynność cz. Ukościć.*

× **Ukos** p. **Ukos**: U. drogi. Troc. Ciągł na U. Troc. Na U. przecięty. Troc. Krzyż świętego Jędrzeja na U. Troc.

[**Ukośkać, a, ai**] *udobruchać, ulagodzić, uspokoić*. [U. ś.] *udobruchać ś., ulagodzić ś., zlagodnieć, uspokoić ś.*

[**Ukośkanie, a, bfm.**] *czynność cz. Ukośkać.*

[**Ukośkanie się, a ś.. bfm.**] *czynność cz. Ukośkać ś.*

Ukośnia, i, lm. e górn., p. Ukośnica, Łab.

Ukośnica, y, lm. e l. a. Begonia bot. (begonia) *rośl. z rodziny ukośnicowatych*. 2. a. **Ukośnia, Pręcznica ukośna** *chodnik ukośnie do chodnika kierunkowego prowadzony na warstwach pochylonych*. 3. a. **Śmiga, Szmiga** rzem. *rodzaj węgielnicy z jednym bokiem ruchomym na osi i pod żądanym kątem nastawić ś. dającym*. Łab.

Ukośnicowate rośliny, bot. (begoniaceae) *rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych*.

Ukośniczy min. p. **Rombowy**.

Ukośnie, Ukośno przys. od **Ukośny, ukosem** na ukos, z ukosa.

Ukośniec, ńca, lm. ńce, Trapezoedr, Deltoid *postać krystalograficzna o 24 ścianach trapezoidalnych*.

Ukośnik, a, lm. i rzem. gatunek hebla: Wiórnik U.

Ukośno p. **Ukośnie**: Artylerja nie tylko z frontu, ale i z boków U. raziła nieprzyjaciela. L.

Ukośnodługi anat.: † **Muskuł U.** grzbietu (Ryszk.) = *mięsień skośnooczworoboczny a. równoległoboczny, × czwartakowy, × czworokątny łopatkowy, × kwadratowy ukośny, × nierównokątny (musculus rhomboideus)*.

Ukośnokątny: U. trójkąt, który nie ma kąta prostego. Jak. J.

Ukośność, i, i. bfm., rz. od **Ukośny**, × **Ukosisistość**: U. żelazka w strugu. 2. lm. i *miejsce ukośne, spadzistość, pochylność*: Ukośności mierzą ś. perpendykularnie. Kluk.

Ukośny poprzeczno-pochyły, idący po przekątni, pochylony spadzisty, pośluzny: Linja ukośna używana bywa do wzięcia skrzydeł nieprzyjacielowi. Kaw. Nar. Położenie żył węglowych ledwo nie zawsze ukośne bywa. Stasz. Kozieł ukośnym ubódł go rogim. L. (= *z boku*). Destylowanie ukośne a. z boku lub przez nachylenie, *destillatio obliqua, per latus, per inclinationem*, gdy para wychodzi z boku naczynia. Krum. Ukośne pismo, pismo pod rękę. Troc (= *pochyły*). Jaz U. do kierunku przepływu. 2. anat.: † **Muskuły ukośne a. wkóło kręcące** (Ryszk.) † **Myszki kose, krzywe, miłosne oka** (Perz). **Mięsień U. górny oka a. bloczkowy, × klubowy, × klubkowy** (musculus obliquus oculi superior s. trochlearis s. † *amatorius*). × **Mięsień U. uda, p. Krawiecki**. × **Wyrostki ukośne kręgow** (Kamb.), **Wyrostki stawowe kręgow**, † **Wyrosty pochodziste wyniosłe, wżgórnio a. wyższe i spuszczone, dolne a. spodnie**. Urs. (processus obliqui s. articulares vertebrarum). 3. chir.: **Cięcie ukośne** (incisio s. sectio obliqua). **Złamanie kości ukośne** (fractura obliqua). 4. gie.: **Oświetlenie ukośne** = *warunek zachowywany przy pewnej metodzie rysowania map, przedstawiających płaską zapomocą kreskowania pochylności oraz cieniów, rzucanych przez wyniosłości*. 5. gór.: **Chodnik U.**, **pręcznica ukośna, p. Ukośnica**. 6. hut.: **Schodzenie a. zsuwanie ś. ukośne naboju wielkopieczowych = zsuwanie ś. ich, gdy schodzą ukośnie po jednym raczej boku pieca i prędzej od jednej strony, niż od drugiej**. 7. mat.: **Kwadrat U.**, p. **Kwadrat**. 8. min.: **Ukośne zaćmienie**, czyli ukośne znikanie światła na danej ścianie kryształu.

[**Ukotwić się, i ś., ii ś.**] *uprzykrzyć ś.*: Kiz ta djasi tak holofiom po lesie? cy im ś. ukotwiło w piekło, cy jako? Tet.

[**Ukotwienie się, a ś., bfm.**] *czynność cz. Ukotwić ś.*

† **Ukować, uje, ował p. Ukuć**: Rozum ludzki w myśli swojej U. taką może rzeczpospolitą dobrą, jedno takiej nie będzie na świecie. Petr. Te i tym podobne, w samej piekielnej kuźni ukowane potwarze. Smotr.

Ukowanie, a, bfm., *czynność cz. Ukować*. **Ukój, oju, lm. oje, ukojenie, ulga, błogość, spokój** *po uspokojeniu*: Gdy ból zaczyna wolnieć, doznajemy nadzwyczajnego ukoju. Krasin.

1. **Ukracać, a, ai p. 1. Ukrocić**. L.

2. **Ukracać, a, ai p. 2. Ukrocić**.

1. **Ukracanie, a, bfm.**, *czynność cz. 1. Ukracać*.

2. **Ukracanie, a, bfm.**, *czynność cz. 2. Ukracać*.

[**Ukrać, a, ai**] p. **Ukrająć**.

† **Ukradacz, a, lm. e subtractor**. Mym.

× **Ukradać, a, ai i. × U. ś. i. p. Ukraść**. L., Troc. 2. *skradać ś.*: U. ś., uchodzić, schraniać ś. mleczkiem. L.

× **Ukradanie, a i. bfm.**, *czynność cz. Ukradać*. 2. a. **Przemykanie** myśl: U. a. przemykanie, kiedy pies, po zwierzęciu idąc, zbiega mleczkiem, a tylko kiedy niekiedy ś. owzie. Ostror.

× **Ukradanie się, a ś., bfm.**, *czynność cz. Ukradać ś.*

Ukradek, dku, lm. dki ukradzenie, kradzież: Ukradkiem kwiatek do pugilaresu schował. U. ów p. Emilja widziała. Jeż. **Ukradkiem, Ukradką, × Wukradki, [Podukradka]** przys. *ukradkowo, po kryjomu, kradzionym sposobem, skradając ś, chyl-*

kiem, niepostrzeżenie, nieznacznie, milczkiem, tajemnie, skrycie: Klucze od kościoła ukradkiem dostawszy, wędrował. Birk. Usta twe różane ukradkiem całuje. Groch. Ukradkiem mię umyślił wieść w swoją stronę. P. Koch. Czas upatrzysz, samę ją zostawił, a sam ś, w inną drogę ukradkiem wyprawiał. P. Koch. Czasem też i hereptycy między katolikami ukradkiem ten Sakrament brali. Sak. Wziąć, czynić eo ukradkiem. Troc. Przemyskał ś. ku naszym ukradkiem. Ukradkiem łzę otarła. Rzew.

Ukradką p. Ukradek: U. przyzwał do siebie kilku mieszczan. Kosz. Konie zostawiwszy, sami cicho lasem do naszych ś. skradali, aby tak ukradką naszych zdybać mogli. Biel. M. Ledwie co ś, na susteneją dla zgromadzenia przed niemi ukradką przywozilo. Zał. S.

Ukradki: × W U., p. **Ukradek**: Nie brałem nigdy córki mej w U. L. Snadnie zatrzeć imieniem bratским lube skradki, jest mi z tobą dowora mówienia w U. Żebr. Rodził ś. w U. Troc. (= *dorywczco spłodzony, z nieprawego łóża pochodzi*).

Ukradkowo przys. od **Ukradkowy**, (p. **Ukradek**): Raz po raz spoglądała na niego U. Przybysz.

Ukradkowość, i, blm., rz. od **Ukradkowy**: Pierwsze ruchy jego cehowała U. Jeż.

Ukradkowy dorywczy, tajemny, potajemny, kryjomy, sekretny: Tajemne wydatki i ukradkowe. L. Może westchnie... wyleje łezkę ukradkową. Syrok. Spojrzania ukradkowe.

× **Ukradzca**, y, lm. y *ten*, co ukradł, złodziej; przypulaszczyciel, uzurpator: U. urzędu. Stasz. (który go niesłusznie dostał. L.).

Ukradzenie, a, blm., czynność cz. **Ukrasć**.

Ukradziony i. im. od **Ukrasć**. 2. × U. *potajemny, tajemny, ukradkowy, sekretny*: Długo mię ukradzioną sieżką prowadziły. Karp.

Ukrain, a, lm. y *koń ukraiński, stepowy*: W mig dzielne ukraińskie rozbiją piasek swemi kopytami.

Ukraina, y, lm. y i. *kraj nad granicą, pogranicze, kresy*: O uczynieniu obrony jakiej na ukrainie. Baz. Nadzieją nas bawi Turczyn, aby, gdy tak po ukrainach waszych bez pomsty dowoli ś. nazbija, mógł potem naostatek między ospałemi na gardle usieść waszym. Jan. Czy tu morza włoskiego granicę stawają, tę ziemię ukraińską z oceanem dają? Bardz. Do tego miejsca granicę swych pomknęła i ukraińską stanęła. Falib. Do postronnych ś. ukraińskie w cudze strony przejeżdża. Kosz. Wieczna pleśń świata ukraińską przyodziewa. Bardz. Ukrainy Afryki. Birk. 2. *miejsce bardzo odległe, dalekie strony, kraj świata, kraniec świata, koniec świata, przedpiekle*: Nie takaś tam U. jechać do niej. To nie U. ten Maków.

Ukrainka, i, lm. i *spiewka ukraińska*. Sł. wil.

Ukrainny i. a. × **Ukrainński**, × **Ukrainny** przym. od **Ukraina**, *pograniczny, nadgraniczny, kresowy*: Miasta ukraińskie. Osobne obrony miałyby być postanowione dla wtargnięcia nieprzyjaciela ukraińskiego. Baz. Przez dwa dni mogłem więcej niż 20 mil ukraińskich ubieżeć. Grab. Starostowie ukraińscy, zamki ukraińskie. Bart. Płacz i smutnienie ukraińskich ludzi. Bart.

Ukrainofil, a, lm. e *przyjaciel Ukraińczyków, człowiek sprzyjający Ukrainie*: Szewczenko kształcił ś. w początkach przeważnie na polskich poetach ukraińskich. Rol.

Ukrainofilski przym. od **Ukrainofil**: Ukrainofilskie sympatje. Rol.

Ukrainofilstwo, a, blm. *zamiłowanie Ukrainy i wszyskiego, co ukraińskie*: U. narodowe ma

za podstawę idea bractwa Cyryla i Metodego. Tet.

× **Ukrainński p. Ukrainny**: Osada ukraińskich zamków. Górń.

Ukrainiszczyzna, y, blm. *wszystko, co dotyczy Ukrainy*: Kto wie, czy U. nie utonie, pochłonięta wielkim prądem rosyjskiej kultury? Spas.

Ukrajac, e, ał, [Ukrac], **Ukroic**, nied. **Ukrawac**. *krajac ubrac*; *uciac*, *urzac*, *odkrajac*, *oderzrac*: U. kawałek chleba, sukna. Rzodkwiana wódka głos ostrzy, flegmę grubą a lipką w piersiach ukrawa. Sien. (= *odrywa*). Łasica, liżąc pilnik, gdy ś. jej języka ukrawało, mniemała, by z pilnika było mięso. Jabł. Na godno wdzięcznej pogody (tęczę) ukrajac ś. poezną wody. Kniaż.

Ukrajanie, a, blm., czynność cz. **Ukrajac**.

× **Ukrajny p. Ukrainny**: Otośmy już w mieście ukraińskim granic twoich. Bud. Ukraińskie obrony Olha wojewodom zleciła. Stryjk. Polusa utarczki do Litwy czynił i innych starostów ukraińskich buntował. Stryjk.

Ukrajowic, i, il *zrobić krajowym, zrobić własnością kraju*: U. teatr, kolej żelazną, kopalnie.

Ukrajowienie, a, blm., czynność cz. **Ukrajowic**: W Galicji cztery linje są państwowe, ale dla kraju byłoby więcej pożądanym ich U., t. j. wykupienie ich na własność kraju i administrowanie ich przez wydział krajowy. Tet.

[**Ukranie**, a, blm.] czynność cz. **Ukrasć**.

Ukrasiciel, a, lm e *ten*, co ukrasza a. ukraszył, upiększyciel. L.

Ukrasiec, i, il, nied. **Ukraszac** i. *zrobić krásnym = pięknym, upiększyć, ozdobić*: W ukraszonym obuwiu, w ozdobnym ubierze. Hul. 2. *ufarbować, ubarwić*: Welna czerwem ukraszona. Bud. Przen.: U. złodziejstwo, kradzież. Pot.

Ukraszac, a, ał p. **Ukrasiec**.

Ukraszanie, a, blm., czynność cz. **Ukraszac**.

Ukraszenie, a, blm., czynność cz. **Ukrasiec**.

Ukrasć, **ukradnie**, † **ukradzie**, **ukradł**, nied.

× **Ukradać skrasć, zeskanotować**; *posp. grypsnąć, zwędzić, chapnąć, ściagnąć, buchnąć, świsnąć, gwizdnąć*: Posyła służącego, prosząc o psa oddanie; tamten odpowiada, że jam go nie ukradł, bo psa wziął, to jest myśliwska sztuka. L. Musiałbym U., żebym tak tanio miał zbyć. Alb. U kogo ukradziono, tego obiesić. Smotr. Przen.: U. komu czas. Troc. (= *zabrać, zająć, zaprząć*). U. kradac czas. Kn.

Ukrawac, a, ał p. **Ukrajac**.

Ukrawanie, a, blm., czynność cz. **Ukrawac**.

[**Ukracac**, a, ał] p. **Ukręcić**. L.

[**Ukracanie**, a, blm.] czynność cz. **Ukracac**.

[**Ukraciec**, i, il] p. **Ukręcić**. L.

† **Ukracac**, a, ał p. **Ukrężyć**.

† **Ukracanie**, a, blm., czynność cz. **Ukracac**.

† **Ukraczenie**, a, blm., czynność cz. **Ukracac**.

† **Ukraczyć**, y, ył, nied. **Ukracac w kraczi po-krajac**: Ziele to, drobno ukraczone a z obrokiem koniom dawane... Syr.

Ukres, u, lm. y kol. p. **Międyztorok**.

Ukręcac, a, ał p. **Ukręcić**.

Ukręcanie, a, blm., czynność cz. **Ukręcac**.

Ukręcenie, a, blm., czynność cz. **Ukręcić**.

Ukręcić, i, il, [Ukraciec], nied. **Ukręcac**, [Ukracac] i. *kręceniem urwad, ulamac; skręcić*: U. głowę, szyję gołębiowi. Troc. Niechże mi djabeł łeb ukręci, jeżeli to rozumiem. L. Choćby mi życie stracić przyszło, muszę mu łeb U. L. Prędzej dam sobie łeb U. L. U. śrubę. Złamać dyszel a. go tylko U. Jord. 2. *kręceniem utworzyć*;

skrócić, uwić, uwinąć, zwinąć: Trudno z piasku bież U. L. Wąsik w sztylecik U. L. [U. ś.] *zwrócić ś. nazad, zawrócić*: Na przelatujące czajki krzyczą dzieci: Czajś, ukręć ś.! Na takie wezwanie mają ś. czajki wracać.

Ukrętny możliwy do ukręcenia. L.

† *Ukrocać, a, ał p. 1. Ukrócić.*

† *Ukrocenie, a, blm., czynność cz. Ukrocać*: Jeśli dłuższe trąbienie z niejakim ukroceniem albo przetrębowaniem usłyszeli, ruszą ś. z miejsca. Leop. (z przeciwianiem. Leop., z urywaniem głosu. L.).

× *Ukrocenie, a, blm., czynność cz. Ukrócić.*

Ukrochmalenie, a, blm., czynność cz. Ukrochmalić.

Ukrochmalenie się, a ś., blm., czynność cz. Ukrochmalić ś.

Ukrochmalić, i, il usztywnić krochmalem, nasycić krochmalem, skrochmalić: U. bieliznę. Bławaty ukrochmalone. Grod. Rozpuść krochmal w wodzie i ukrochmal półsetek. Przędz. U. ś. posp. *upić ś., udziudzić ś., strącić ś.*

× *Ukrociiciel, a, lm. e ten. co ukrócił a. ukraca, uskramiacz, pogromca*: Ukazacie, że nie wyrodkami starszych waszych, ziemi ruskiej ukrocieliście, jesteście. Błaż.

× *Ukrociicielka, i, lm. i forma ż. od Ukrociiciel. L.*

† *Ukrócić, i, il i † U. ś. p. 2. Ukrócić*: Gdy chcesz woły U. ku robocie, masz je pierwaj zweznać głaskaniem po głowie. Trzye. Nieujeżdżony kark rzeki ukrócił, zbudowawszy most na niej. Tw. Ukróciwszy nieprzyjaciela północnego, z wojskami zwyciężnemi na wśchód ś. obraca. Tw. Dość mu, że swywołą wołoską ukroci ziemię brykającą. Tw. Coś za czasem U. mógł, to zaraz wszystko upioszysz. Górn.

1. *Ukrocywać, a, ał p. 1. Ukrócić. L.*

2. *Ukrocywać, a, ał p. 2. Ukrócić*: Co konie ukrocywa, Epidaurus. Otw.

1. *Ukrocywanie, a, blm., czynność cz. 1. Ukrocywać.*

2. *Ukrocywanie, a, blm., czynność cz. 2. Ukrocywać.*

Ukroczenie, a, blm., czynność cz. Ukroczyć.

Ukroczyć, y, yl i. wykroczyć, zboczyć, zejść z drogi. Przen.: W złoty Saul koronie skoro ukroczył nieposłuszny Bogu, wnet też prorok pośpieszył od kłętego progu. Mias. (= dopuścić ś. wysłupku, zblądzić). 2. *kroczyć ująć, przebyć*: Ledwo kawał noey ukroczyły gwiazdy... Sł. wil. [Kaptur na nim do śpieu, co ukrocy, to sie mu to na głowie huzio]. Tet. (= stąpnie).

Ukroić, i, il p. Ukrajać: Ukrój mi dziesięć łokei. Troc. × U. ś. *okroić ś., dostać ś., kapnąć*: Talar mu ś. w tej sprawie ukroić. Troc.

Ukrojenie, a, blm., czynność cz. Ukróić.

× *Ukrojenie się, a ś., blm., czynność cz. Ukróić ś.*

Ukrop, u, lm. y, × Okrop, × Okropieo woda wrząca, war, wrzątek: Sparzyć kogo ukropem. Zląk ś., jakby go ukropem poparzył. Żegl. Jak na ukropie siedzi niecierpliw i bojaźliwy. L. (= jak na śpilkach, jak na igłach, brzytwach). Zwija ś. jak mucha w ukropie (= niesporo). Gorący i wrzący U. w kotle. Skar. Szturmowników, z wierzechu smołą wrząca i ukropem lejąc, parzono. Błaż. Cieplice są tam ciepłe, że ptaka w ukropie oparzyć może. Paskz. Obwiniony taki musi jeden z tych dowodów wybierać: albo żelazo czerwone rozpalone w rękę nosić, a w U.

wrzący rękę po łokieć zamoczyć. Sz. Przen.: To-czył z oczu pokutnych rzęsiście ukropy. Tremb. (= łyzy gorące). Ukropy morskie przy lada wichrze tłuką z niesłychaną potęgą o skały przyładka. Sienk. (= wrzące fale). Przen.: *gorąca chwila, opał, gwałt, rwetes, nie przelewki*: To widzę robota na wszystkie strony, kiedy już i z konfederatami ś. wążają; będzie U.! będzie! Sienk. Na głównych ulicach U. taki sam, jak przy statku. Sienk. (= gorączka). Kmiecie, obalwszy Józwę, skoczył w U. i zaraz rozciągnął drugiego Butryma. Sienk. (= w ogień bitwy, pożogę, w miejsce, gdzie bitwa urzała). Zdr. *Ukropek.*

Ukropek, pku, lm. pki 1. p. Ukrop: Kawę, herbatę pili z ukropkiem. Goł. 2. [U.] *polewka z chleba zaparzonego ukropem, wodzianka, kapłon, wasserzupka, gramatka*. S. K. 3. † U., bot., p. *Czyrwoń.*

Ukropić, i, il zrobić zwawo, kropnąć, machnąć: U. kilkaset wierszy. Mick.

Ukropienie, a, blm., czynność cz. Ukrócić.

† *Ukrotnąć, nie, nął p. 2. Ukrócić.*

† *Ukrotnieć, eje, ał p. 2. Ukrócić*. Leop. Niech ukrotnieje gniew twój. Leop. (ukrotnie. Leop.).

Ukrotnienie, a, blm., czynność cz. Ukrócić.

† *Ukrotnięcie, a, blm., czynność cz. Ukrócić.*

Ukrotny 1. a. † Okrotny, † Okrotły którego można ukrócić. L. 2. [U.] *wyraz wzmacniający przez wisłca, jak: wierutny, istny i t. p.*: Ty wisieluchu U.!

Ukrotochwilić, i, il, Ukrotofilieć uweselić, ubawić, rozweselić, zabawić, rozśmieszyć: U. cackiem rozkwilone dziecię.

Ukrotochwilenie, a, blm., czynność cz. Ukrotochwilić.

Ukrotofilenie, a, blm., czynność cz. Ukrotofilieć.

Ukrotofilieć, i, il p. Ukrotochwilić: Ociec, gdy rozkwilił dziecię małe, wnet je ukrotofilli lada cackiem błyszczącym. Tw.

Ukrócać, a, ał p. 2. Ukrócić.

Ukrócanie, a, blm., czynność cz. Ukrócać.

1. *Ukrócenie, a, blm., czynność cz. 1. Ukrócić*: U. (skrócenie) mowy. Troc. U. wolności swobodnego narodu. Troc.

2. *Ukrócenie, a, blm. 1. czynność cz. 2. Ukrócić*: Na U. (ukajanie) takich postępów. Troc.

Ukróciiciel, a, lm. e, Okróciiciel, † Okrociiciel,

† *Okrotnik ten, co ukraca a. ukrócił, uskramiacz.*

Ukróciicielka, i, lm. i, forma ż. od Ukróciiciel.

1. *Ukrócić, i, il, nied. Ukracać, Okracać, † Ukrocywać, [Ukrócować] ująć w długości, uczynić krótszym, skrócić, przykrócić*: Możesz całą znieść zawadę, U. drogi długość. Zigr. Ukracam wszystkie szczegóły tej walki. Rzew. 2. *umniejszyć, uszczuplić, ograniczyć; ująć, obciąć, okroić czego, zredukować co*: Ten, który był nieogarnionym, stał ś. ukróconym, iż go ubogie pieluszki ogarnąć mogły. Żarn. Nie zdaleka Bogiem jest nam, ani ukrócona nam jest na wspomnienie ręka Jęgo. Rej. Boi ś., aby mu w czym prawa i sprawiedliwości nie ukrócono. Sz. Na Węgrzech i w Czechach Niemcy dobrze swobód i przywilejów ukróciłi. Krasz. W niezym swobody jej U. nie widzę potrzeby. Krasz.

2. *Ukrócić, i, il, † Okrócić, † Ukrozić, † Okrozić, nied. Ukrócać, Ukracać, † Okracać, † Okrocać, † Ukrocywać uskromić, ująć w karby, poskromić, umiarkować, uśmierzyć, powściągnąć, utemperować, ułagodzić, umitygować, pohamować, uglaszać, okiełznać, obłaskawić, oswoić*: Ludzie jęli chwycić i ukracać zwierzęta. Trzye. Co konie ukrocywa, Epidaurus. Otw. Pustelnik zasię w nogi, tak iż go ledwie anioł ukrócił, powiadając

iz to sądy Pańskie. Rej. Hetmani, gdy widzą żołnierza niekarnego, ukracają go pracą. Pileh. U. s., †Ukrotnieć, †Ukrotnąć, †Okrocieć *uskromić s.*, *poskromić s.*, *umiarkować s.*, *uśmierzyć s.*, *złagodnieć*, *powściągnąć s.*, *utemperować s.*, *umitygować s.*, *połamować s.*, *oblaskawić s.*
[Ukrócować, uje, ował] p. I. Ukrócić: U. sobie życie.

[Ukrócowanie, a, bfm.] czynność cz. Ukrócować. Ukrój, oju, lm. oje bart. *podebranie miodu, wosku z ula.*

Ukrólewic, i, II *uczynić królem*: I oto krótki ten przeciąg panowania wyczerpał już widocznie siły tej ukrólewionej burzuzacji. Muza śpiew uswięciła i ukrólewiła. Morz.

Ukrólewienie, a, bfm., czynność cz. Ukrólewic: Jeśli Otto przygotowany do ukrólewienia Bolesława przybywał, znamiona królewskie musiał z sobą mieć. Lel.

[Ukręcenie, a, bfm.] czynność cz. Ukręcić. [Ukręcenie się, a s., bfm.] czynność cz. Ukręcić s.

[Ukręcić, y, ył i U. s.] p. Ukrzyć. × Ukruch, a, lm. y część *ukruszona, kruch, włomek, okruch, okruszyna, odrobina. L.*

Ukruszać, a, ał i U. s. p. Ukruszyć. Ukruszanie, a, bfm., czynność cz. Ukruszać. Ukruszanie się, a s., bfm., czynność cz. Ukruszać s.

Ukruszenie, a, bfm., czynność cz. Ukruszyć. Ukruszenie się, a s., bfm., czynność cz. Ukruszyć s.

Ukruszką, i, lm. i *ubytok na wadze towaru przez ukruszenie, starcie.*

Ukruszyć, y, ył, nied. Ukruszać I. co a. czego = *kruszyć ulamać; utupać; odłamać*: U. sobie zęba. 2. czego = *nakruszyć pewną ilość, udrobić, nadrobić*: U. spodek chleba dla drobin. U. s. *kruszyć s. ulamać s.*; *odłamać s.*, *utupać s.*: Ząb mi s. ukruszył. Przen.: Ukruszyło s. majątku = *uszczerknęło s.*, *nadszarpnęło s.*, *szarpnęło s. go*; *ubyło go*. Znaczna mu s. część ukruszyła tej sumki, wiele zmarnotrawił. L.

Ukrwawiać, a, ał p. Ukrwawic. Ukrwawianie, a, bfm., czynność cz. Ukrwawiać; (fizj.: *haematisis s. sanguificatio*).

Ukrwawic, i, II, nied. Ukrwawiać I. *uwalac, umazac krwią, zakrwawic, pokrwawic, ubroczyć*: Człeka uranią a. ukrwawia. Ort. Po ukrwawionych drogach. Przyb. 2. fizj. *wyrobic krew w ustroju.*

Ukrwawienie, a, bfm. I. czynność cz. Ukrwawic. 2. fizj. *zawarosc krwi, bqdz w ustroju, bqdz w czesciach jego poszczegolnych*: U. wątroby. U. płuc.

[Ukrychnąć się, nie s., nął s.] *ulamac s.*, *zlamac s.*, *odlamac s.*

[Ukrychniecie się, a s., bfm.] czynność cz. Ukrychnąć s.

Ukrycie, a, × Ukrywka I. bfm., czynność cz. Ukryć. 2. lm. a *kryjowka, zakatek, odosobnienie, osobnosc, schowanie, ustronie, schronienie, zaciszcie*: W ukryciu żyją. Mick. Pustelniczego szukała ukrycia. Mick. Muszę między zgrają błędzi, z długiego wyszedzsy ukrycia. Mick. Słowik śpiewał w ukryciu.

Ukrycie się, a s., bfm., czynność cz. Ukryć s. Ukryć, ukryje, ukrył, nied. Ukrywać I. *kryjac utaic; zataic, nie pokazac, schowac, nie wydac s.* z czym: Czas wszystkim ma być łożony na takich zabawach, którychby nam nie trzeba było taić

i ukrywać. Pileh. Czyń to, co czynisz, idź nie-enoty torem, lecz pomnij tylko ukrywać twą winę. Hul. Jakże to trudno, przykro i nudno ukrywać miłość, a nią s. palić! Zabł. Mało s. różni od gnuśności enota ukryta. L. Dla przyjaciele nie można mieć ukrytego. Węg. Nie chciałem dzieła pod kosem U. L. Patrzył na nich surowo, z nie ukrytym zdziwieniem. Kaczka. Tu dopiero boleść jej, tłumiona i ukrywana przed oczami ludzkimi, wybuchnęła z całą gwałtownością. Bał. Zawiść, niechęć ukryta. U. przed czym = *schowac, zaslonic, oslonic*. Kiedy mię skat tych dzikich zakątek ukrył przed gminu obliczem. Mick. Ukrywać kogo, co = *przetrzyrywac, przechowywac w tajemnicy*. Ukrywać zbrodniarza u siebie. 2. fiz.: Ciepło ukryte, p. I. Ciepło. 3. lek.: Cięża ukrywana, p. Cięża. 4. woj.: Droga ukryta, p. Droga: Ukryta droga, taras rozciągający s. naokoł skarpy, od pola zasłoniony przedpiersieniem. Jak. J. U. s. *kryjac s. utaic s.*; *skryc s.*, *schowac s.*: Perła w głębi s. ukrywa. Troc.

[Ukrymować, uje, ował] *kulec, chromac*. [Ukrymowanie, a, bfm.] czynność cz. Ukrymować.

× Ukrytny, p. Ukrywalny. L. Ukrywacz, a, lm. e *ten, co ukrywa, utaiciel, przechowywacz*: U. rzeczy kradzionych = *paser*. Nie byłoby złodzieja, gdyby nie było ukrywacza. L.

Ukrywać, a, ał i U. s. p. Ukryć. × Ukrywalny, × Ukrytny *dajacy s. ukryc. L.* Ukrywanie, a, bfm., czynność cz. Ukrywać. Ukrywanie się, a s., bfm., czynność cz. Ukrywać s.

× Ukrywka, i, lm. i p. Ukrycie: Doskonale w kunszele ukrywak wyłowiony. L.

[Ukrzenie, a, bfm.] czynność cz. Ukrzyć. [Ukrzenie się, a s., bfm.] czynność cz. Ukrzyć s. × Ukrzepczac, a, ał i U. s. p. Ukrzepic: Ukrzepczac starych, zmacnial nieobronnych. Chr. Moena ręka Boska ukrzepczala serce jego, iz nad przyrodzenie mocniejszym zostawal. Skar. Mdly umysl U. Zabł.

× Ukrzepczanie, a, bfm., czynność cz. Ukrzepczac.

× Ukrzepczanie się, a s., bfm., czynność cz. Ukrzepczac s.

× Ukrzepczenie, a, bfm., czynność cz. Ukrzepczyć.

× Ukrzepczenie się, a s., bfm., czynność cz. Ukrzepczyć s.

× Ukrzepczyć, y, ył i × U. s. p. Ukrzepic: Trzeinę dołamaną żelazem mocy swej ukrzepczy. Skar.

Ukrzepiac, a, ał i U. s. p. Ukrzepic. Ukrzepianie, a, bfm., czynność cz. Ukrzepiac. Ukrzepianie się, a s., bfm., czynność cz. Ukrzepiac s.

Ukrzepiciel, a, lm. e *ten, co ukrzepil a. co ukrzepia*. Bobr., L.

Ukrzepicielka, i, lm. i forma ż. od Ukrzepiciel.

Ukrzepic, i, II, × Ukrzepczyk, nied. Ukrzepiac, × Ukrzepczac *zrobic krzepkim, krzepciejszym; umocnic, ustalic, utwalic, ugruntowac; pokrzepic, orzekwic, wzmocnic, utwierdzic, zahartowac*: Tęgie mrozy ukrzepily lodami Bug i Wisle. Nar. (= *stężyły, ścięły*). Rozum nie ukrzepiony przyzwoitym doświadczeń i dostrzegani zapasem. Szan. U. starych. Balsam go rzymski ukrzepi w ochocie. Mick. U. s. I. *stad s. krzepkim, krzepciejszym*;

UKRZEPIENIE

umocnić ś., utrwalić ś., ustalić ś., pokrzepić ś., wzocnić ś., nabrać sił, utwierdzić ś., ugruntować ś., orzeźwić ś., zahartować ś.: U. ś. na duchu. (= nabrać otuchy). 2. zamarznąć, stężeć, stwardnieć, zsiąść ś., ściąć ś., skrzepnąć: I brzeg przepaści za mroźnym porostem bez żadnych podpór ukrzepia ś. mostem. Sł. wil.

Ukrzepienie, a, blm., czynność cz. **Ukrzepić**: Celem ukrzepienia unji. Proch.

Ukrzepienie się, a ś., blm., czynność cz. **Ukrzepić** ś.

Ukrzesać, sze, sał, **Ukrzesić**, nied. **Ukrzesywać** 1. ognia = *skrzesać, wykrzesać, dobyć iskrę uderzeniem*. 2. uciąć, ułupać, urąbać, uciosać, *okrzesać, obciąć, odciąć*.

Ukrzesanie, a, blm., czynność cz. **Ukrzesać**.

Ukrzesiś, i, il p. **Ukrzesać**: Dwa narzędzia: jedno całe, drugie ukrzeszone. Sł. wil.

Ukrzesywać, uje, ował p. **Ukrzesać**.

Ukrzesywanie, a, blm., czynność cz. **Ukrzesywać**.

Ukrzeszenie, a, blm., czynność cz. **Ukrzesić**.

Ukrzyczeń się, y ś., ał ś. *umordować ś. krzyżowaniem, skrzyżować ś., nakrzyżować ś. dowolni*.

Ukrzyżowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ukrzyżować** ś.

[**Ukrzyć**, y, ył, **Ukrzycić**] *ukruszyć, ułamać*: U. chleba. [U. ś.] *ukruszyć ś., ułamać ś.*

Ukrzywdzać, a, ał p. **Ukrzywdzić**.

Ukrzywdzanie, a, blm., czynność cz. **Ukrzywdzać**.

Ukrzywdzenie, a i. blm., czynność cz. **Ukrzywdzić**: Co dzień większe U. ubogich. Star. 2. [U., lm. a] *krzywda*: Kieło keecie za wasę U.?

Ukrzywdziciel, a, lm. e, † **Ukrzywdzielnik** *ten, co ukrzywdza a. ukrzywdził*: Choćby i z bóję, choćby i U., ale że ojciec rodzony, to już mu wolno wszystko. Reym.

Ukrzywdzicielka, i, lm. i forma ż. od **Ukrzywdziciel**.

Ukrzywdzić, i, il, nied. **Ukrzywdzać** *krzywdząc* *zrobić (komu) uszczerbek, skrzywdzić, zrobić krzywdę, postąpić nierzetelnie*: U. kogo w zapłacie. Nie jam ukrzywdził, nie ja wynagrodzę. Syrok. Darujecie mi, jeżeliin którego z was mimowolnie ukrzywdził, darujecie dla miłości Boga. Chodź. Książę go ukrzywdził i osobiście obraził. Krasz. Nie chcę też ukrzywdzać siostry. Ork. Płakał rzewnie, aż ś. zanosił, jak to dzieciątko ukrzywdzone. Reym.

† **Ukrzywdzielnik**, a, lm. cy p. **Ukrzywdziciel**: Z jego ukrzywdzielnikiem a. dłużnikiem wszelaka sprawiedliwość prawem przez wójta i starsze ormieńskie ma być czyniona. Orm.

Ukrzyżować, uje, ował *rozpiąć na krzyżu, przybić do krzyża*: Chrystus był ukrzyżowany. **Ukrzyżowan**, umarł i pogrzebion. Drugi woli ś. za szeląg a. za grosz dać U., aniżeliby go miał udzielić na nauki synowi swemu. Glicz. Przen. Ciało swoje ukrzyżowali. Rej. (= *umartwił, udreżczył, podbili pod moc ducha*).

Ukrzyżowanie, a, blm., czynność cz. **Ukrzyżować**.

Ukrzyżowany i. im. od **Ukrzyżować**. 2. *Chrystus na krzyżu*: Wizerunek Ukrzyżowanego.

× **Ukseft**, u, lm. y = **Okseft**. L. U., beczka jedna z największych do wina i innych płynów. Ust. cen. U. wina francuskiego. Troe.

Uksiążęcenie, a, blm., czynność cz. **Uksiążęcić**: Zachwycał ś. bogatą kapą, którą na ów fest

UKUCZENIE SIĘ

uksiążęcenia ulubionej córki miałym sprawił kosztem. Byk.

Uksiążęcić, i, il *udarować godnością księżęcia, zrobić księciem*: Wkrótce pojmie wdowę, panią dóbr, za żonę, a z nią księstwo i hrabstwa dwa uksiążęcione. Miek. Postać bankiera uksiążęconego. Koź. A. Na każdej pracy swej rad wypisywał nazwisko z tytułami rzeczywistymi i urojonemi, jak gdyby tym chciał podnieść jej wartość, uszlachetnić, U. Rol.

Ukształcać, a, ał i U. ś. p. **Ukształcić**.

Ukształcanie, a, blm., czynność cz. **Ukształcać**.

Ukształcanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ukształcać** ś.

Ukształcenie, a i. blm., czynność cz. **Ukształcić**. 2. a. × **Ukształt** *ukształtowanie, kształt czemu nadany, przyjęty, forma*: Przy takim ukształceniu (ukształcie) form piękna spaczonych melancholiczna i poważna postawa Chińczyka wydaje ś. komieczną. Zanurzony jeszcze w noey nieukształcenia. Fred. A. 3. *uprawa umysłowa, wykształcenie, edukacja, kultura, ogłada umysłowa, towarzyska, okrziesanie*.

Ukształcenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ukształcić** ś.

Ukształcić, i, il, **Ukształtować**, nied. **Ukształcać**. 1. *urobić w pewien kształt, upostaciować, uformować*: Fidjasz Jowisza ukształtował (= *umodelował*). 2. *nadać kształt piękniejszy, doskonalszy; zrobić kształtnym, formnym, obrobić, wykończyć*. 3. *udoskonalic umysłowo, uprawić, wyrobić, wykształcić, rozwinąć, oświecić, ogładzić, okrzesać, uczyłkowować*: U. umysł, poczucie piękna. Człowiek ukształcony. Serce córki mojej już jest doskonale ukształcone. L. Starożytne cnoty przebijają ś. przez ukształcone, ugrzecznione obyczaje. Koź. (= *nie surowe, nie dzikie, okrzesiane*). U. ś. l. *rozwinąć ś., dojść do należytych kształtów, do stanu normalnego, dojrzeć, wykształcić ś.*: Owad już ukształcony z poczwarli. Ptak ma z tyłu nogi palec nie ukształcony. 2. *ułożyć ś. w pewien sposób, na wzór czyj, zastosować ś. do kogo*. 3. *nabrać kształtu piękniejszego, doskonalszego; stać ś. kształtnym, nabrać formy, wyrobić ś.*

4. *udoskonalic ś. umysłowo, duchowo; wykształcić ś., wyrobić ś., oświecić ś., ogładzić ś., okrzesać ś.* × **Ukształt**, u, lm, y p. **Ukształcenie**: U. zwierza przedstawia ś. w postawie silnej, jędrnej, spoiśtaj i zarazem pięknej. Lib.

Ukształtować, uje, ował i. i U. ś. p. **Ukształcić**: Bóg poczty stworzył niezliczone duchów a te ukształtował śliczną pięknością zewsząd ozdobione. Odm. Gromada w miarę tego, jak wzrasta, staje ś. czymś nie ukształtowanym. Spas. (= *niekształtnym*). × U. rozum. U. serce (= *uszlachetnić*). Już tu trzy dni bawił, a jeszcze ś. na wzór nasz nie ukształtował. L. 2. *upozorować, upiększyć, przedstawić w obłudnej formie*: Umieją przed panami tak U. swoje zdzierstwa, iż poddani w skargach swoich nie znajdą wiary. L.

Ukształtowanie, a i. blm., czynność cz. **Ukształtować**. 2. lm. a p. **Ukształcenie**.

Ukształtowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ukształtować** ś.

Ukucie, a, blm., czynność cz. **Ukuć**.

Ukuć, nie, nał *usiąść w kucki, kucnąć, cupnąć, przysiąść*: Udaje, że podskoczy, a ukucnie. Kos. Ukucnął za krzakiem. Dan.

Ukucnięcie, a, blm., czynność cz. **Ukuć**.

[**Ukuczenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ukuć** ś.

[**Ukuczyć się, y ś., ył ś.**] *uprzykrzyć ś., sprzykrzyć ś., znudzić ś.*: Już ś. ukuczyło słowikowi śpiewać.

Ukuć, uje, uł, Ukować I. *kuciem utworzyć, uformować, wykuc:* U. podkowę. Komu P. Bóg rozumu nie dał, kował mu go nie ukuje. Kn. Przen.: U. wiersze = z mozołem, bezdarnie sklecić. Przen.: *umyślić, wymyślić, uroid, ubrdać, wymyślinać, ułożyć:* Ukuli sobie usprawiedliwienie. Rząd jakikolwiek sobie w głowie ukuje. Gostk. Arjanie najgorszą sobie wiarę ukuli. Skar. Z tego słówka: sprawiedliwość nowe usprawiedliwienie sobie ukowali. Hrb. 2. U. konia = okuć, podkuć, przybić mu podkowy do kopyt.

[**Ukulać, a, ał**] *kułając uformować, utoczyć, obtoczyć:* Z bulew nagie kluski, które ś. ukula rękami.

[**Ukulanie, a, blm.**] czynność cz. **Ukulać.**

Ukulturalnić, i, il *uczynić kulturalnym, podnieść pod względem kultury:* U. rynek Starego-Miasta. **Ukulturalnienie, a, blm.,** czynność cz. **Ukulturalnić.**

Ukulturować, uje, ował *udarować kulturą, zapewnić kulturę.*

Ukulturowanie, a, blm., czynność cz. **Ukulturować.** *Przyczynia ś. do ukulturowania kraju.*

† **Ukup, u, lm. y okup, wykup, wykupne, oplucenie ś. komu:** Żołnierze mało żywych zostawili i to tych, od których ś. okupu spodziewali. Baz.

† **Ukupić, i, il, nied. † Ukupywać I.** *kupić część całości:* Tej części, coż ukupił u Mikołaja. 2. *uzyskać, przejąć drogą kupna, skupić, odkupić, wykupić:* Książęta te swoje urzędy u Rzymian ukupili byli. Wuj.

† **Ukupienie, a, blm.,** czynność cz. **Ukupić.**

† **Ukupywać, uje, ywał p. Ukupić.**

† **Ukupywanie, a, blm.,** czynność cz. **Ukupywać.**

[**Ukurować, uje, ował**] *kurując uzdrowić; uleczyć.*

[**Ukurowanie, a, blm.**] czynność cz. **Ukurować.**

Ukurzenie, a, blm., czynność cz. **Ukurzyć.**

Ukurzyć, y, ył *uproszyć kurzem, mocno okurzyć, zakurzyć:* Ujrzy, a ono jeden ukurzony bieży do niego zalem wielkim zdjęty. P. Koch. W grzechowej ś. ukurzywszy kuźni, miasto poprawy, naukę twą bluźni. Chr.

Ukusić, i, il, nied. Ukuszać I. † U. *kosztując, spożyć nieco; skosztować, pokosztować, spróbować, posmakować, spróbować, wziąć do ust:* U., gustare. Ps. dor. U., spróbować, ukąsić, ugryźć. Sekl. Pan ukusił słodkości jabłkowej. Op. Gdy miodem tym pomazasz szeszy, gąsienice pomrą, gdzie na to przydą a ukuszą. Spicz. Usły swe mi U. Spicz. Ten aury pigment połóż tam, gdzie kret ryje; ukusi-li tego — wnet zdechnie. Spicz. Żaden z tych, którzy byli zaproszeni, nie ukusi wieczery mojej. Damb. Nim krew puszczać masz, nieco ukus pierwej trunku dla odmięczenia brzucha. Spicz. Tego dnia dobytek i woły i inne było niech nie nie ukuszają. Leop. Piotr, gdy łaknął, chciał też czego U. Leop. U., skosztować, zażyć. Ocz. 2. [U.] *skusić.* Pe. Jest to wódz lekkiej chorągwi, że jej łatwo nie ukusisz. Słow.

Ukuszać, a, ał I. p. Ukusić. 2. † U. *jadać.* And. z Kobył.

Ukuszenie, a, blm., czynność cz. **Ukuszać.**

Ukuszenie, a, blm. I. czynność cz. **Ukusić:** U., ukąszenie. And. z Kobył. 2. a. † **Kuszenie:** U. *smysł, gustus.* Leop. *Smysł ukuszenia, sensus gustus,* jest *smysł powierzchnowy, pojmujący*

rzeczy smak w sobie mające. Sak. Ucho słów doświadcza, a gardło pokarmy ukuszeniem rozpoznawa. Leop. Język jest naczyniem ukuszenia, dlategoż aby smaki pokarmów przez niego łatwiej przenikały. Sak. W ukuszeniu naczyniem jest język. Sak. U., smak, zmysł smaku. Włod. Zmysł smaku czyli ukuszenia. Perz. *Moc duszna... jest wyszej w głowie nad członkiem ukuszenia.* And. z Kobył. (= *nad organem smaku = językiem*). *Nerw ukuszenia czyli smaku* (Perz.), † *nerw smakowity.* (Ryszk), *nerw smakowy* (nervus gustatorius).

Ukutać, a, ał *prow. utulić, owinąć, zwinąć, opatulić, oburdać:* U. w płaszcz, w kożuch, w kapię.

Ukutanie, a, blm., czynność cz. **Ukutać.**

[**Ukwalenie, a, blm.**] czynność cz. **Ukwalić.**

[**Ukwalić, i, il**] = **Uchwalić.**

Ukwalfikować, uje, ował *wykwalfikować, usposobić, uzdolnić, uzdatnić, ukształcić, wypromować, dać kwalfikację:* U. kogo na rzemieślnika. U. ś. *wykwalfikować ś., uzdolnić ś., wyrobić, ukształcić ś., nabyć prawa = uzdatnić ś., wypromować ś., nabyć kwalfikacji:* U. ś. na zdolnego urzędnika. Organizacja nieukwalfikowanych prawników i najemników.

Ukwalfikowanie, a, blm., czynność cz. **Ukwalfikować, kwalfikacja.**

Ukwalfikowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ukwalfikować ś.**

[**Ukwalować, uje, ował**] = **Uchwalować:** Siedzieli przed chałupą Toporową i ukwalowali. Tet. Widać inaczej Pan Bóg umyślił, jako on se mnom ukwalował. Tet. Co haw długo U.?! Tet.

[**Ukwalowanie, a, blm.**] czynność cz. **Ukwalować.**

Ukwap, u I. × U., blm. pokwapienie się, zbytnia skwapliwość, za wielki pośpiech. L., Troc. 2. bot., p. Kocanka i Mysiurok.

× **Ukwapiciel, a, lm. e ten, co kogo ukwapia a. co ukwapia ś. L.**

× **Ukwapicielka, i, lm. I** forma ż. od **Ukwapiciel.**

† **Ukwapić, i, il** *co = zbytnio przyspieszyć:* Ukwapiła rzecz nigdy z pożytkiem nie była. Szymon. U. ś. z czym = *zbyt ś. pośpieszyć ś.:* Ukwapione lata. Troc. (= *szybko ubiegłe, które prędko zleciały*).

† **Ukwapienie, a, blm. I.** czynność cz. **Ukwapić.** 2. p. **Ukwapliwość.**

† **Ukwapienie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Ukwapić ś.**

† **Ukwapliwie** przys. od **Ukwapliwy;** † **Ukwapnie skwapliwie.** *Niekwapliwie, bacznie, meditate.* Mącz.

† **Ukwapliwość, i, blm., rz. od Ukwapliwy;** † **Ukwapienie:** Ja rzekłem w ukwapieniu moim: wszelki człowiek kłamać. Bud. (a, w ukwapiłości mojej. Bud.). Dobremu hetmanowi najmniej ś. ukwapiłości używać nie godzi. Kosz.

† **Ukwapliwy, † Ukwapny = Skwapliwy.** Biel. M. Mąż U. w słowach swoich. Bud. Nie bądź U. ku gniewaniu, bowiem gniew w łonie szalonego odpoczywa. Leop. (= *popędliwy, zapalczywy, prędki, skory*). Każdy pan leniwy a nie U. ku wierzeniu ma być. Kosz. P. Bóg niekwapliwy jest, iż długie oczekiwanie dawa tym, którzy zgrzeszyli. Leop. Zadzyszawszy ś., z trzaskiem U. wpadnie. Żebr. Wsiadysz na koń, jechał dalej U. P. Koch. Szedł U. w drogę. P. Koch. Do kościoła pobiegł U. P. Koch. Już idą wojska ukwapliwe. P. Koch.

† **Ukwapnie** p. **Ukwapliwie**: Nieumiejętny wiele U. a nierozsądnie mówi. L.

† **Ukwapny** p. **Ukwapliwy**: A każda rzecz ukwapna... nie przychodzi ni k czemu i zły koniec miewa. Rej. (= *uagła, pośpieszna, prędka*).

Ukwasić, i, il i. a. **Ukwaś** uprawić *tak, aby skwaśniało, zakwasić*: U. ogórki, ogórków. U. kapustę. Chleb ukwaszony. Trzyc. 2. chem.:

† U. *utleniać, połączyć z tlenem*. U. **ś. p. Ukisnąć**.

† **Ukwasorodnić**, i, il chem. *utleniać*.

† **Ukwasorodnienie**, a, blm., czynność cz. **Ukwasorodnić**.

Ukwaszenie, a, blm., czynność cz. **Ukwasid**.
Ukwaszenie się, a **ś.**, blm., czynność cz. **Ukwasid** **ś.**

Ukweścić, i, il *ostoić kwekiem, zawoalować*: U. twarz.

Ukwefienie, a, blm., czynność cz. **Ukweścić**.

Ukwestować, uje, ował *uzbierać kwestując, nakwestować*: U. wiele pieniędzy.

Ukwestowanie, a, blm., czynność cz. **Ukwestować**.

Ukwiął, a, lm. y zool. (actinia) *samotny polip morski*: Ola zatulała **ś.** w sobie, zwierala jak U. Brt.

Ukwićcać, a, al p. **Ukwiecić**.

Ukwiecanie, a, blm., czynność cz. **Ukwiecać**.

Ukwiecenie, a l. blm., czynność cz. **Ukwiecić**.

2. a. **Ukwitnienie** *sposób ułożenia kwiatów na roślinie, kwiatostan; kwiecie, pokrywające co, ubranie z kwiatów*.

Ukwiecić, i, il, nied. **Ukwiecać** *upiąć kwiatami, ubrać, ustroić, uścić, ukcać kwiatami; okryć, ozdobić kwieciami*: Łąka ukwiecona. Głowę (ma) ukwieconą w kwiaty. Mick. Spojrzałem raz ostatni wzrokiem na ten grób ukwiecony. Przeszła jedna hrabina przez pokój na ukwieconą galerję. Korz. Jak Byron ukwiecił swe sztyderstwa Argostyczną fantazją. Chm. Przen.: Eskadra ukwiecona różnobarwnymi flagami.

Ukwitło, a, lm. a bot., p. **Woszerja**.

Ukwitnienie, a, blm., p. **Ukwiecenie**.

[Ukyrozać się, a **ś.**, al **ś.**] p. **Ukryzyć** **ś.**

[Ukyrozanie się, a **ś.**, blm.] czynność cz. **Ukryzać** **ś.**

[Ukyrozenie się, a **ś.**, blm.] czynność cz. **Ukryczyć** **ś.**

[Ukryzyć się, y **ś.**, yl **ś.**, nied. **Ukryzać** **ś.**] *skurczyć **ś.**, skulić **ś.***

Ul, a, lm. o, [Hul], † **Hul** l. *mieszkanie (kłoda wyłożona, szafka i t. p.), zrobione dla roju pszczół*: Ule są pomieszkania dla pszczół robione, rucho-me. Kluk. U. dziewicy polskiej, U.—*natura = gatunki ula*. Nie trzeba w U. dmuchać. Prz., Zabł. (= *nie wywołuj wilka z lasu, nie igraj z ogniem*): Zamiast pokoju, dmuchnął w U. roju. L. Oka do ulów do wchodzenia. Haur. Gwarno jak w ulu. Jeśli matka zginie, pszczoły pewnie spadną, a gdy ula nie stanie, gdzie **ś.** dziać — nie zgadną. Rej. 2. gm. *koza, arest, ciupa*: Hula sobie, hula, póki nie pójdzie do ula. 3. † **U**. *wróżdźczy, fistula*: Chory pokazał nam nogę miąższą i ulów pełną. Syk. Zdr. Ulk.

[Ul, ul, ul] w. *wolanie na gołębie*.

Ulać, eje, al, † **Ulić**, nied. **Ulewać** *ubrać zlaw-szy część z wierzchu, odlać*: Morze Czarne swoje zbyteczne wody cieśniną Bosphorus ulewa. Stasz. Przen.: Żółci mi ulać (= *smartwił mię sro-dze, zgrzył mię, struł mię*). 2. *lejąc uformować; odlać*: Bogi dali sobie U. z jakiej materji. Groch. Tak mówią, że Perylus ryczał w swoim wole,

którego sztucznie ulał na cudzą niedolę. Toł. Ręka jak z srebra ulał, paluszki powabne. Min. Przen.: Dziecię w matczynym żywocie ulane postać człowieka bierze. Otw. Przen.: Jak ulał, jakby ulał = *zgrabniutko, gładziutko, jak toczono, jak oblepił, równiutko, przylegając*: Fraczek gdyby ulał. L. Suknia leży na niej jakby ulał a.: jak ulana. Talijska smągła, ramiona gdyby ulał. L. Trzewik siedzi na nóżce, jakby ulał. Grzbiet ma jakby go ulał. Troc. Jakby ulał litery te są pisane. Troc. [Pojmę se kujawiankę, jakby ją ulał. Piórko jak kibiś (= *gdybyś*) ulał, jeno wtedy dygo-tało, jak sie Matus pytał]. Przen.: Córka to pańska: jak gdyby ją ulał na podobieństwo. L. (= *wykapana, kubek w kubek, podobniutełka*). 3. [U.] *zalać, zatopić*: Deszczyk leje białczańską dolinę, uleje Janiczka, kiej pójdzie z koziną. U. **ś. l.** *użyć przez sphyńcie, wylanie **ś.**, rozlanie **ś.***: Z żalu żółci mu **ś.** ulała (a.: żółci mu **ś.** ulało). Przy wsi ulewa **ś.** do niej (do rzeki) jezioro. Pol. Deszcze letnie ulawają **ś.** (= *leją, padają*). 2. *uformować **ś.** przez lanie, odlać **ś.***: Ulała mi **ś.** figurka z wosku.

[Ulać, a, al] *hulać*.

Ulak, a, lm. i zool.: Karp U., p. Karp.

Ulała! l. Ha la, ha la la! hu hulała, U., głos w spotykaniu na wojnie. L. 2. myśl, p. **Halala!**: Po takim psie polnej gonitwy próżno **ś.** spodziewać i U. pokrzyknąć i trąbą mu śpiewać. Biel. U. l to dopiero prędko ruszyć koniem, bo jeśli **ś.** zatrzymasz, będzie wnetże po nim (po zającu). Biel.

Ulamować, uje, ował l. *ubrać, ustroić lamą, obra-mować, ugalonować*: Codzień ulamowana na tej wykwiłtej kanapie wielbiących ją półgłóweków odbiera holdy. L. 2. *pokryć materją bramowaną; obić galonem*. St. wil.

Ulamowanie, a, blm., czynność cz. **Ulamować**.

Ulanie, a, blm., czynność cz. **Ulać**.

[Ulanie, a, blm.] czynność cz. [Ulać].

Ulanie się, a **ś.**, blm., czynność cz. **Ulać** **ś.**

[Ułasek, ska, lm. ski] l. *paśnik mokry*. 2. las.

Ułatać, a, al p. **Ulecieć**. [U. **ś.**] *utrudzić **ś.**, umęczyć **ś.** lataniem; uraczyć **ś.** lataniem, nalatać **ś.** dowoli*.

Ulatanie, a, blm., czynność cz. **Ułatać**.

[Ulatanie się, a **ś.**, blm.] czynność cz. **Ułatać** **ś.**

Ulatniać, a, al i U. **ś.** p. **Ulotnić**.

Ulatnianie, a, blm., czynność cz. **Ulatniać**.

Ulatnianie się, a **ś.**, blm., czynność cz. **Ulatniać** **ś.**: Wyrazy te używane są dla ozna-czenia ulatniania **ś.** dyrektorów i kasjerów bankowych. Jeż.

[Ulatować, uje, ował] p. **Ulecieć**: Za kim ula-tuje Hanka od Kozery. Ork.

[Ulatowanie, a, blm.] czynność cz. **Ulatować**.

Ulatywać, uje, ywał p. **Ulecieć**.

Ulatywanie, a, blm., czynność cz. **Ulatywać**.

Ułaurować, uje, ował *laurem uwieńczyć, ustroić*: Tak wiele bram ułaurował. Troc.

Ułaurowanie, a, blm., czynność cz. **Ułaurować**.

Ułazurować, uje, ował *ubarwić lazurem*: Pięk-ność białej ręki, wązkiej, ułazurowanej prze-jrzystymi żyłami. Zm. Stworzone słowem Tego, oo niebo ułazurował i ziemię ubarwił. Jeż. Uła-zurował niebo i gwiazdami natkał. Jeż.

Ułazurowanie, a, blm., czynność cz. **Ułazurować**.

[Ułaz!] w. *ruszaj!* (okrzyk żeglarzy litewskich na Wilży).

† **Ułac** *ułęknąć, ułakł przelęknąć, przestraszyć*: Nie ułękło mężnego rycerza mnóstwo nieprzyja-

ciół. Nar. U. *ś. przeleknać ś., przestraszyć ś.:* Ułakł *ś. tym więcej,* że stosunki Kostki, podejrzania jakowe i na niego zwrócić były mogły. Tet.

[Ułac, ulegnie, a. uleże, ułagł i U. *ś.*] p. Ulegnąć. [Nie uleże sowa sokoła, jeny zaś sowe]. Prz.

Ułac się, uleknie *ś., ułakł ś. p. Uleknąć.*

Uładowie, i, *il.*, × Uładził zrobić *ładowym, zrobić ładem:* U. Wenecję.

Uładowienie, a, blm., czynność cz. Uładowić.

Uładzenie, a, blm., czynność cz. Uładzić.

× Uładzić, i, *il* p. Uładowić: Uładził nawet w orle niezłomne Tyreńskie z Apulskim morze. Nar.

Ułag, egu, blm. ulegnięcie *ś., poczęcie ś. życia zwierzęcego, zależenie ś., urodzenie:* Od ułagu aż do śmierci zwierząt.

× Ułagły p. Uległy: Erychton U. bez macierzy. Żebr.

× Ułagnąć, gnie, gł i × U. *ś. p. Ułagnąć:* Tam człowiek ciągnie, gdzie *ś. ułagnie.* L.

× Ułagnięcie, a, blm., czynność cz. Ułagnąć.

× Ułagnięcie się, a *ś.,* blm., czynność cz. Ułagnąć *ś.*

× Ulceracja, i, blm. *jątrzenie ś. rany.*

Ulec, ulegnie a. † uleże, uległ, † Ułac, Ułagnąć, † Ułegnąć, nied. Ulegać, † Ulegować i. *ukłaść ś., ułożyć ś., uwalić ś., powalić ś.:* Trzosa naładowawszy, sam potym na pieniątzech jak smok uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

Ulegać = przypadać do ziemi. Ot w. S. Wielu uległo w grobie. Wor. Dzisiejsze lekkie tkanki lepiej ulegają i odznaczają smak uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

Ulegać = przypadać do ziemi. Ot w. S. Wielu uległo w grobie. Wor. Dzisiejsze lekkie tkanki lepiej ulegają i odznaczają smak uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

Ulegać = przypadać do ziemi. Ot w. S. Wielu uległo w grobie. Wor. Dzisiejsze lekkie tkanki lepiej ulegają i odznaczają smak uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

Ulegać = przypadać do ziemi. Ot w. S. Wielu uległo w grobie. Wor. Dzisiejsze lekkie tkanki lepiej ulegają i odznaczają smak uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

Ulegać = przypadać do ziemi. Ot w. S. Wielu uległo w grobie. Wor. Dzisiejsze lekkie tkanki lepiej ulegają i odznaczają smak uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

Ulegać = przypadać do ziemi. Ot w. S. Wielu uległo w grobie. Wor. Dzisiejsze lekkie tkanki lepiej ulegają i odznaczają smak uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

Ulegać = przypadać do ziemi. Ot w. S. Wielu uległo w grobie. Wor. Dzisiejsze lekkie tkanki lepiej ulegają i odznaczają smak uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

Ulegać = przypadać do ziemi. Ot w. S. Wielu uległo w grobie. Wor. Dzisiejsze lekkie tkanki lepiej ulegają i odznaczają smak uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

Ulegać = przypadać do ziemi. Ot w. S. Wielu uległo w grobie. Wor. Dzisiejsze lekkie tkanki lepiej ulegają i odznaczają smak uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

Ulegać = przypadać do ziemi. Ot w. S. Wielu uległo w grobie. Wor. Dzisiejsze lekkie tkanki lepiej ulegają i odznaczają smak uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

Ulegać = przypadać do ziemi. Ot w. S. Wielu uległo w grobie. Wor. Dzisiejsze lekkie tkanki lepiej ulegają i odznaczają smak uleże. Birk.

Ten okrutny zwierz nie uleże ani ustanie. Jan. Pomimo tylu pobudek ty przecię uleżesz gdzie w kącie na próżnowanie! Jan. Uległ na stole. Troc.

ga, tego ciężar nie dolega. Kn. 4. komu, czemu =

ustąpić, poddać ś., okazać ś. powolnym, pogodzić ś. z czym, nie poddać, nie sprostać, nie wytrzymać, nie móc oprzeć ś., znieść: U. przemoocy. U. w walce.

Nadto ulegać komu — poniżenie. Nar. Lepiej polec, niż U. Prawa prywatne ulegać muszą publicznym. Nar. Wszysey jednak two berło najwyższe uznajem, otdąd my sobie chęiejmy ulegać nawzajem. Dm. Chcielibyśmy, żeby wszystko *ś. piaszczyło* przed nami. Zabł. Chcąc ich ująć, ulegać im, a nie sprzeciwiać *ś. potrzeba.* L.

Minęły czasy pobłażania, nie można więcej mówić w tonie ulegającym do narodów. Kolł. (= *miękkim, powolnym*). Są okoliczności, którym przekonanie ulegać musi. L. Środki ulegające były jedne tylko do używania w tych okolicznościach; środki srogości przeciwny skutek nadziejom waszym przyniosą. L. Ulega synowi swojemu we wszystkim. Troc. Król, który raz ulegnie dumie zbuntowanych, na zawsze niewolnikiem jest swoich poddanych. Fel. Jaż ulegnę? zamysłu przestanę? Dm. Uległ Zamojski woli Zygmunta. Niem. Staremu trzeba U., bo mi zrzedzić zacznie. Syrok. Ulega jak wrzodowi. Przen.: *podlec:* To nie ulega wątpliwości (= *nie jest wątpliwe, nie nasuwa wątpliwości*). Na świecie wszystko ulega odmianie (= *podpada*). Krew uległa zakażeniu (= *została zakażoną*). Prawo uległo odwołaniu (= *zostało odwołane*). Wyrok uległ wykonaniu. U. zagładzie. Zwierzęta, którekolwiek w korab nie wbiegły, śmierci uległy. Klon.

5. [U.] *ustać, przestać, uspokoić ś., przejść:* Gdy wiatr ulegnie... 6. × U. czego = *uohylić ś., wyłamać ś., wykrcić ś., wyłgać ś., od czego:* Dzierżawce nie mają takich podatków ulegać, ani kwitami starami ich zastaniać. Vol. Jeśliby kto takowych podatków uległ a. nie oddał, wolno go każdemu o to pozwać. Vol. U. *ś. ziemia, ściana* (= *ustępuje. L., osiada, zapada ś., zakłęsa*). Ulega *ś. ściana marmurowa, mur.* Kn. Ulega *ś. ściana, uległ ś. mur.* Troc.

Uleciecie, a, blm., czynność cz. Ulecieć.

Uleciały który uleciał: Pocięzał *ś. po stracie uleciałego ptaszka.* Krasz.

Ulecieć, i, *al*, nied. Ułatać, Ulatywać i. Lecąc umknąć; polecieć *przez, pofrunąć w dal, odlecieć;* żart. *ułotnić ś.:* Wrona na piasku, kiedy ją pies chce porwać, ulatuje. P. Koch. Orle poroste w pierze, gdy gniazdo porzuca rodzinne, raz *ś. w tę stronę U. bierze,* alie szybuje znów w inną. Zabł. Muchaby z tym uleciała. Kn. (= *leciuchne jak piórko*). Mówią duszy mojej: ulatuj z góry naszej, wróblu! Bud. Uwijaj *ś.,* bo ten piaszek prędko uleci. L. Strach im przyprawia skrzydła, chybko ulatują. Przyb. Uleciał, poleciał ptak. Troc. Ptaszęta ulatują do swych gajów. Niem. U. w górę, w powietrze = *wzlecieć, wzbić ś.* Napierał *ś. u niej sowa,* a ona mu powiedziała, że jej sowa uleciała. Wóje. Przen.: Gaz ulata = *ulatnia ś., uchodzi, ucieka, wydostaje ś. skąd.* Konie Peleja bystrym z niebezpieczeństwa pędem uleciały. Dm. Pieniądze moje uleciały na cztery wiatry. L. (= *rozleciały ś., rozeszły ś.*). Moje obienice z wiatrem uleciały. L. (= *rozwiały ś., spetzły na niczym*) Jak dym uleciały lata moje. Ryb. (= *upłynęły, uszły, ubiegły, minęły, przeleciały, zeszły, przeszły, zleciały, przeminęły, ubiegły*). Wygaś to z pamięci: co z dymem uleciało, niech próżno nie smęci. Tremb. Dni ulatują z skwapliwością. L. Gdzież uleciały te słodkie momenta! L. Zabieg próżny po czasie, i stem koni, co mu z rąk uleciało,

człowiek nie dogoni. Min. (= *co z rąk wyleciało, wypadło*). Ulatuje czas niepowrotny. Troc. Marne dni moje jak dym uleciały. Karp. Gdzie człowiek, ziemne złożowy pokrycie, z duszą ulata po rozkosznym niebie. Mick. Uleciało to wszechpotężne słowo z duszy mojej, oderwało ś. od mego istnienia. AKS. Turno, Mańkowski i mój młodzieniec — wszyscy już ulecieli. Koź. A. (= *odjechali, wyjechali, ulotnili ś.*). 2. × U. czemu = *uniknąć, ująć; wymknąć ś., wywinąć ś.*: Temu uleciał nieszczęściu. Troc. 3. *lećąc przebyć, zrobić; przelecieć, ubiec, przebiec*: Uleciał już duży kawał drogi. 4. *lećąc uzbierać ś.; uciec, nalecieć, uszczyć ś., ukapać*: Już sporo wody uleciało w naczynie pod rynną. 5. † Ulać komu, [Ulać za kim] *nadszakać, asystować, zalecać ś. komu, kręcić ś., zacharować koło kogo, latać za kim*: Nie myśli o czym innym, jeno żeby ś. jej we wszystkim podobał, pilnuje, zabiega, ulata. Górń. Panowie ś. każą, widząc, iż im wszyscy ulatują, iż ś. im kłaniają, iż ich ledwie nie za bogi chwala. Górń. [Za kim ulatuje Hanka od Kozery? Ork. Żenić ś. jakoś nie myślał, choć go wszędy radzi widzieli, a dziewczęta ulatwały za nim. Ork.]. Ulać ś. *utrudzić ś., umęczyć ś. lataniem, biegnięciem, nalatać ś. do woli*.

× Ulecować, uje, ował p. Ulecować: Ulecowane Wenery gołębie. P. Koch. Wenus na lotnym wozie z ulecowanymi gołębiami obłoki przenikała. Troc.

× Ulecowanie, a, blm., czynność cz. Ulecować. Ulecać, a, ał i U. ś. p. Uleczyć.

Uleczalnie przys. od Uleczalny. Uleczalność, i, blm., rz. od Uleczalny; × Uleczność.

Uleczalny, × Uleczny, × Uleczysty *dający ś. uleczyć, wyleczyć* (curabilis s. sanabilis).

Uleczenie, a, blm., czynność cz. Ulecać. Uleczenie się, a ś., blm., czynność cz. Ulecząć ś.

Uleczenie, a, blm., czynność cz. Uleczyć. Uleczenie, nca, lm. ncy. a. × nce lek., p. Uzdrowieniec.

Uleczenie się, a ś., blm., czynność cz. Uleczyć ś.

× Ulecznik, a, lm. cy lekarz, doktor. Troc. Uleczność, i, blm., p. Uleczalność.

× Uleczny p. Uleczalny. Uleczyć, y, ył, † Uleczyć, † Ulecać, [Ulicyć, Ulikować, Ukurować], nied. Ulecać, † Ulecać leczyć: *uzdrowić; uratować zdrowie zapomocą leków, zabiegów; wyleczyć, wykurować* (sanare): Ten dobry jest lekarz, który chorobę uleca. Krup. Nim doktor jednego uleczy, dziesięciu ich umrzy. Rys. Doktorze, samego siebie ulecz w przód, potem uleczysz chorego. Bach. Gdy doktorowie Kazimierza U. nie mogli, Bernardyni go leczyli pieczonemi gruszkami, zatył puchnął. Stryjk. Lepiej zepsowane U., niż odciąć. Fred. M. Uleczony, uzdrowiony, to jest ku polepszeniu zdrowia przywieziony. Mącz. U. ranę = *wygoić, zagoić*. U. kogo z głuchoty. Przen.: U. kogo z wady = *oduczyć, odwyczaić go od niej, wybić mu ją z głowy*. Uleczę ja cię z zarozumiałości, z ehciwości. U. kogo z głupoty (= *nauczyć go rozumu*). Przen.: *doprowadzić do pożądanego stanu, do normy, uzdrowić, poprawić, wyklarować*: U. finanse. U. ś. *lecząc ś. odzyskać zdrowie, wrócić do zdrowia, wyleczyć ś., wykurować ś., żart. wylizać ś.* Przen.: U. ś. z wady = *pozbyć ś. jej; odwyczaić ś., odwyknąć od niej, oduczyć ś. jej*: Trzeba było posłuchać, z głupstwa U. ś. Mick.

× Uleczysty p. Uleczalny.

Ulegalizować, uje, ował *uczynić legalnym, usprawiedliwić jako legalne, upozorować legalnością*: U. posiadanie wsi, ustawę. Strona przeciwna każdy krok należyte ulegalizowała. Rol. Goto-wi byli dalej prowadzić politykę mordów ulegalizowanych. Rol.

Ulegalizowanie, a, blm., czynność cz. Ulegalizować: Bez uczynienia najmniejszego kroku ku ulegalizowaniu takiej elekcji i nominacji. Jaroeh. Uleganie, a, blm., czynność cz. Ulegać: Jedna rzecz nas uspokoić może, to jest wzajemnego ulegania sobie umowa. Pilch.

Uleganie się, a ś., blm., czynność cz. Ulegać ś. Ulegle przys. od Uległy.

Ulegliwie przys. od Ulegliwy. Ulegliwość, i, blm., p. Uległość: Gdyby te słowa miały być szczerze napisane, Lubomirski byłby miał taką U., tyle zasobu niewolniczego, iż nie byłby w stanie źle ś. zasłużyć u królowej a. u króla. Moracz.

Uległość, i, blm. i. × U. *uleganie ś., uleżalność, twardość, ścisłość z ulegania ś. pochodząca*: Twardość ziemi, tak dla swej uległości, jako dla udep-tania zwierzęcego. Trzyc. 2. a. Ulegliwość, × Uleżalność *uleganie, ustępowanie komu, posłuszeństwo, poddanie ś., zgadzanie ś. z kim a. z czym, powolność, potulność*: U. prawu, rodzicom. Nieostrugane męstwo Wizygotów w czasie zwycięstw zmieniło ś. w czasie pokoju w gnuśną U. woli duchownej. Cz. W obrządkowej uległości wyznawano, że królowie są panami. Cz. U., uleganie, ustępowanie komu. L. Przyrodzonej U. potrzebie. Przyb. Posłuszeństwo jest tylko tam, gdzie jest bezpośrednia zwierzchność; U. zaś tam, gdzie jest przewaga, czy moralna, czy materialna. Kras. A.

Uległy i. który uległ. 2. p. Uleżały: Tło aby nie było miękkie a. wilgotne, ale ma być czyście suche, twarde i uległe. Trzyc. Kiedyś ten wiekami U. grunt wzruszy ręka człowieka. Stasz. 3. a. Ulegliwy *posłuszny, potulny, powolny, ustępnny, zgołny, zaleźny*: U. komu, który ś. komu został podległym. L. Niezmierna rozległość krajów, prawom tureckim uległych. L. Nieuległo mojej woli okoliczności. Rzew. (= *niezależne od niej*).

Ulegnąć, nie, nął i U. ś. p. Ulec. Śł. wil. Ulegnięcie, a, blm., czynność cz. Ulegnąć. Ulegnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Ulegnąć ś.

† Ulegować, uje, ował, [Ulegować] *ująć, skapotać, rozdroić, zniewolić, zyskać, zjednać, zobowiązać, ulagodzić, zatagodzić, udobruchać, ubłagać*: Rakocy obiecowali Tatarów upominkami znaczeni U. Tw. Jakób brata ulegował sobie pokorą. Gil. Społa ś. z nią dusza jego, a smutną ulegował łagodniemi słowy. Leop. [Uwijala ś. z robotą, myśląc o jutrzejszym święcie Matki Boskiej i o tym, jak U. ehłopa, żeby jej nie bronit iść na odpust. Ork. Nie wiedział już wreszeie, jakiemi słowy mówić, by ją U.] Ork. † U. ś. *umiarkować ś., uspokoić ś., usatkwować ś., umitygować ś.*: Teraz w tym umyśle niech ś. swym uleguje i cierpliwie czeka. Tw.

† Ulegowanie, a, blm., czynność cz. Ulegować. † Ulegowanie się, a ś., blm., czynność cz. Ulegować ś.

Ulejcować, uje, ował, † Ulecować, [Ulicować] *ująć, ubrać w lejce*: Konie ulecowawszy, dobrze zafasuje.

Ulejcowanie, a, blm., czynność cz. **Ulejcować** (Ulekczenie, a, blm.) czynność cz. **Ulekczyć**.
[Ulekczyć, i, ii] p. **Użyć**.
[Ulekozać, a, ai i U. s.] p. **Użyć**.
[Ulekozanie, a, blm.] czynność cz. **Ulekozacz**.
[Ulekozanie się, a s., blm.] czynność cz. **Ulekozacz** s.

[Ulekozenie, a, blm.] czynność cz. **Ulekozyć**.
[Ulekozenie się, a s., blm.] czynność cz. **Ulekozyć** s.

[Ulekozyć, y, yi i U. s.] p. **Użyć**: Z nabrzmiałych wymion ulekoza ciężary, cedząc ich nabiął w konwie i dojnico. L.

[Ulekować, uje, ował i U. s.] p. **Uleczyć**.

[Ulekowanie, a, blm.] czynność cz. **Ulekować**.

Ulem, a, lm. owie, Ulema uczony prawnik, teolog i duchowny u Turków.

Ulema, y, lm. owie p. **Ulem**.

Ulep, u, lm. y i. p. Zlep. 2. **[U., Ulepka]** *piętka*, gm. *cycek u bochenka chleba*: U. z chleba.

† **Ulep, u, lm. y p. Ulepek**: Rzecz tę można za U. abo konfekt zażywać. Haur. Muchy do ulępu lgną na umor. Tw.

Ulepek, pku, lm. pki, † Hop, † Julep, † Julebek, † Julepek, † Julipek, † Ulep, † Ulop, × Ulipek apt. *lek gęsty, słodki, zwykłe pachnący, dawniej używany często, obecnie należy raczej do lecznictwa ludowego* (julapium). U. słazowy a. [lagrowy] (syrupus althaeae). U. makórkowy (s. diaeodion). **[U. dziewięcioraki]** (s. aromaticus). U. fankłowy, p. **Fankłowy**. Słodki jak U.

Ulepiac, a, ai p. Ulepić.

Ulepianie, a, blm., czynność cz. Ulepiac.

Ulepianie się, a s., blm., czynność cz. Ulepiac s.

Ulepić, i, ii, nied. Ulepiac lepiąc uformować: Zali rzecz ulepiona powie temu, który ją ulepił: przeczesz mi tak uczynił? zali garncarz gliny w mocy nie ma? B. B. Garncarz z gliny może uczynić i U., co chce. Leop. Gdy syn Japeta chciał czekać U., z każdego zwierza miał mu część przyczepić. Nar. Z jednego ulepiani gliny. L. Z jednego ojca równo utworzeni, z teje bryły ulepiani. Jak J. Bóg ulepił Adama z mułu ziemi. Jef. Człowiek ten zdaje s. być ze zdrady i niecnot ulepion, jakoby go ze wszystkich niecnot ulepił, wierutna niecnota. Mącz. Dziecię małe jest jak wosk, z którego aniołka lub szatanu U. można. L. Pszczołki domki swoje ulepiają. Tom.

Ulepienie, a i. blm., czynność cz. Ulepić. 2. × U. lm. a to, co ulepiono, ulep, zlep, zlepek. Przen.: urojenie, projekt, plan, mrzonka, marzenie, utopja: Ulepienia serca ludzkiego jeszcze z dzieciństwa złe są. Rej.

[Ulepka, i, lm. i] p. **Ulep**.

Ulepszać, a, ai p. Ulepszyć.

Ulepszenie, a, blm., czynność cz. Ulepszać.

Ulepszenie się, a s., blm., czynność cz. Ulepszać s.

Ulepszenie, a i. blm., czynność cz. Ulepszyć. 2. to, co zrobiono, aby ulepszyć, meljoracja, poprawa: Wprowadzić, porobić, zaprowadzić ulepszenia. U. rasy.

Ulepszenie się, a s., blm., czynność cz. Ulepszyć s.

Ulepszyć, y, yi, nied. Ulepszać zrobić lepszym, polepszyć, udoskonalić, poprawić: U. grunt, rasę bydła, maszynę, środek. Chce mu s. majątku, żeby mógł swój stan U. L. Kto dług zapłacił, stanu swego gorszym nie czyni, owszem go

ulepsza. Cyw. Wstrzymaj s. jeszcze trochę, gdyż ten widok miły ulepsza stanu lichosć, słabe krzepi siły. Zabł. Wszędzie, gdzie s. ulepszony rolnictwo, pole w proporcję łąki miało powiększoną cenę. Cz. Pług ulepszony. U. s. *poprawić* s., *zbudować* s.: Ja też zostanę tutaj, ulepszę s., ugodnię i tutaj ciebie czekać będę. Zm.

[Ulesie, a, blm.] nazwa *przysiółka*, bo tam w dawnych czasach były wielkie ławy (miejscowość u lasu, podlesie, polesie).

Ulew, u, lm. y i. ulewianie s. wód, wypływ, źródło: Miejsce ulewu (jeziora), skąd dawniej wypływała Goplenica (rzeka). Pol. 2. **[U.] polewanie, zlewanie**: Płótno zeszytniało od ulewu. 3. **[U.]** p. **Ulewa**.

Ulewa, y, lm. y, [Ulicha, Ulew] *deszcz lejący gwałtownie, deszcz nawalny*: Nagła U., przez kilka dni wciąż trwająca, nie pozwoliła atakować nieprzyjaciela, Ust. Chmura, co ulewę nosi. Kras. Z gradem ulewy srogie nastąpiły. Kras. Znowu wzmaga s. burza, U. nawalna. Mick. Przen.: U. krwi (L.) = rozlew: O, jakąż krwi ulewę z każdej niemal strony widziałą napojone swe ziemia zagony! Min. Przen.: *zdrój, strumień, potok, grad*: Hojne łask twoich ulewy. L. Światliści U. jeszcze s. wzmogła. Reym. Szepci modlitewnych głosów zaszemrała rozpaloną, wrzącą ulewę i wtórował przejmującym falom muzyki. Reym. Zaczęły s. rozsypanywać niezliczone drgania, zalewając pokój błyszczącym tumanem, opadającym bez zszelstu nieskończoną ulewę. Reym. U. zgasła, pokój pociemniał. Reym.

Ulewać, a, ai i U. s. p. Ulać.

Ulewanie, a i. blm., czynność cz. Ulewać. 2. **[U., lm. a]** *zwyczajowe oblewanie wodą w drugie święto Wielkanocy, smigus, dynsus*.

Ulewanie się, a s., blm., czynność cz. Ulewać s.

† **Ulewiczny p. Ulewniczy**: Pszczoły ulewiczne przy każdym folwarku powinny być. Haur., Zaw. † **Ulewniczy, Ulewniczny** *tyczący s. ulewnicy, pasieczny*: Pszczoły ulewnicze przy każdym folwarku mają być. Ek.

[Ulewnik, a, lm. i] p. **Ulownik**.

[Ulewno] przys. od **Ulewny**. Przen.: Tam u nich tak szlachty U. Kon.

Ulewny przym. od **Ulewa, rześnisty, nawalny, obfity, gwałtowny**: Deszcz U. (= ulewa). Lek.: Kąpiel ulewna, natrysk U. (= natrysk górny, przez sitko wypadający).

Uleżó, ulezie, ulazi, nied. Ulażyć i. leżąc ujeść, przebyć; leżąc zrobić: Zaledwie ulaził kilkanaście kroków, już odpoczywa. Przen.: Ulezie = *ujdzie, przyda s. od biedy, zda s., stanie za co; jest jako tako, ujdzie, nieźle, miernie, niezupełnie źle*: Ty brzydalu! nie mówię jeszcze, na męża ulaziłbyś, bo w tym niemasz ceremonji: jaki jest, taki s. bierze; ale co na amanta, to trochę powabniejszego, jak ty, potrzeba. L. Jakże znajdujesz to pismo uczenicy? — Nieczego, ulezie!

× **Ulezałka, i, lm. i p. Ulezałka**: Wybierał w gachach, jak w ulezałkach. L.

× **Uleżalność, i, blm., p. Uleżłość**.

Uleżaly który s. uleżał, odleżał, odleżały; ubity, ściśły, zbity od leżenia: Uleżała gruszką. Sł. wil. (= ulezałka, uleżalka). Do budowania nie powinna być wzięta glina świeża, ale długo uleżała. Kluk. Saletrę dają ziemi z pod starych, uleżających owczarni. Kluk.

Uleżeć, y, ai i. p. Ulec. 2. *utrzymać s. leżąc; doleżeć, wyleżeć*: Z bólu nie może U. Przed złodziejem domowym nie nie uleży (= nic nie polóż). Henryk papieża oblegi, aż w grobie

cesarza Adryana uleżał. Biel. M. U. *ś. i. wraczył ś. leżeniem, należeć ś. dowoli, wyleżeć ś.:* Spi twardo, jeszcze ś. nie uleżał. Troc. 2. *leżąc osiąść, opaść, zbić ś., zsiąść ś.:* Ziemia ś. uleżała. Tą wodą przesiany popiół polać i dać mu ś. dobrze. U. Torz. 3. (o zbożu) *leżąc ścisnąć ś. i zagrzad.* St. wil. 4. (o owocach, liściach tytoniu) *leżąc dojść do pożądanego stanu, dojrzeć; odleżeć ś.:* Smakowity to owoc, kiedy ś. uleży. Troc. Uleżał ś. owoc, odleżał ś., nagiął, przegnił. L. Fruktą te we słonie jeźmiennej suchej chować, póki ś. nie uleżą a. zdołknieją. Chm. E.

Uleżenie, a, btm., czynność cz. Uleżeć.

Uleżenie się, a ś., btm., czynność cz. Uleżeć ś.

Ulegać, a, al i U. ś. p. Ulegnąć.

[Ulegała, y, lm. y] *niedołga, niedojda.*

Ulegałka, i, lm. i, [Oblegałka, Uleżała], × Uleżalka, × Uleżałka, × Odleżałka owoc gruszy pospolitej dzikiej, przez leżenie przyspłył nieco, przejrzały, a stąd mniej cierpki, prow. gniłka: Przebierasz w uczeiwych ludziach, co ei ś. stręcza, jak w ulegałkach. Krasz.

Uleganie, a, btm., czynność cz. Ulegać.

Uleganie się, a ś., btm., czynność cz. Ulegać ś.

Uległy, × Ulagły który ś. uległ, wyległ, urodzony, (o pisklętach) *wyklusły.*

Ulegnąć, nie, nął, × Ulagnąć, Ulać, nied. Ulegać (o zwierzętach) *wydluć na świat, urodzić, wylegnać:* Suka, kotka uległa troje małych. Kobyla uległa źrebca (= *przyprowadziła na świat*). U. (o ptakach) = *wysiedzieć na jajach, wyprowadzić na świat.* Nie ulegnie sowa sokoła. Prz. Jaskółka uległa troje piskląt (= *wysiedziła*). U. ś. i. *wylegnać ś.;* (o ptakach) *wyklusć ś.:* Cielę ś. uległo. Żart.: *urodzić ś.:* [Czyli ja sie w piecu ulęgał?]. Przen.: *uroić ś., utroić ś., urodzić ś., ubrać ś., przywidzieć ś., przysnąć ś.:* Coś mu ś. w głowie uległo. 2. (o gruszkach) *leżąc zbytnio dojrzeć, nadgnić przez leżenie.*

† **Ulegnąć, ulegę, agł p. Ulec:** Niechaj ulegę w pewnej tnych skrzydeł zasłonie, aż bystra zapaleczywość i niechęć opłonie Kochan.

Ulegnięcie, a, btm., czynność cz. Ulegnąć.

† **Ulegnięcie, a, btm., czynność cz. † Ulegnąć.** **Ulegnięcie się, a ś., btm., czynność cz. Ulegnąć ś.**

[Ulekać się, a ś., al ś.] p. **Uleknąć ś.**

[Ulekanie się, a ś., btm.] *czynność cz. [Ulekać ś.].*

Ulekły ten, co ś. ulekał a. którego przestraszone: *wylekły, wylekniomy, przerażony, przejęty lękiem, zdjęty strachem, wystraszony, przestraszony:* Wojsko pod miasto nieulekłe zbliża. Chr.

Uleknąć się, nie ś., nął ś., Ulać ś. zdjąć lękiem, przelęknąć, ustraszyć, przerazić. U. ś., nied. [Ulekać ś.] *zlekknąć ś., przelęknąć ś., ustraszyć ś., przerazić ś., stchórzyc:* Polacy, o swoje domy uleknieni, jedni z łzami nowego pana odbiegali, drudzy odpór mężny dawać gotowali. Tom. Ujrzawszy ono uleknione serce jego, miłościwie ś. do niego obrócił. Rej. U. ś. czego. Troc. Może ś. trupiej nie uleknie głowy. Miek. Nie uleknie ś. wroga (= *śmiało mu spojrzył w oczy, dostoił mu, dotrzyma mu placu, nie cofnie ś. przed nim*).

Uleknienie, a, btm., p. Uleknienie ś.: Z uleknień zachorował. Troc.

Uleknienie się, a ś., btm., niek. Uleknienie *czynność cz. Uleknąć ś.*

[Uleżać, y, lm. y] p. **Ulegalka.** Pe. Zdr. [Uleżalka].

[Uleżalka, i, lm. i] p. **Uleżać.** Pe.

Ulgą, i, lm. i i. ulżenie, złagodzenie, polepszenie, ukojenie, folga: Skromnie cierpieć jest

w najcięższym razie jedyna U. Pilch. Na ulgę męce oczy ze łzami podnosi do nieba. Jabł. Przynieść, sprawić ulgę. Doznać ulgi. Pójdę tam, gdzie, gwałtownym rzeką lecąc sznurem, zbył ściśnionemu sercu jakąś ulgę sprawi. Tremb. Mysł ta niemało mi ulgi przyniosła. Kras. Powinniśmy niekiedy umysłowi ulgę uczynić i niejakimi go rozrywkami podsyć. Pilch. Po łzach modlitwa pewną przyniesie ulgę. Czart. A. Bez żadnej ulgi w żalu. Troc (= *pocięchy, osłody*). Muszę dla ulgi sumienia, pozyskać, a przynajmniej prosić przebaczenia. Miek. Bym mógł nieco ulgi jej przynieść. Krasin. Pozbyć ś. darmożjada z domu byłoby wielką dla mnie ulgą. U. w podatkach, w spiacie długo (= *uodognienie, ułatwienie, uwzględnienie*). 2. [U., Odalg] *odwiłz, zelżenie:* Wiatr i U. powietrza. 3. bot. (= a) p. 2. **Folga.** b) *przesklepka w łuk z małą strzałką, nad oknem lub drzwiami z poziomym ocapem.* 4. lek. = a) *ulżenie, poprawa, polepszenie (stanu chorego)* (sedatio, mitigatio). b) *zwołnienie, zwołnienie (objaw choroby)* (relaxatio).

Ulgnąć, nie, nął, × Ulnąć ulipnąć, uwiężnąć, ugrzęznąć: Ulgnąłem w błocie głębokim. Bud. Wydobywając go (z kałuży), i sam ulgnął. Oss. Furman, ulgnąwszy, drogę ś. odprzysięga, a gdy pogoda, przysięgłszy, zaprzęga. Żegl. Wiatrem na piaski zapędzony, ulgnął okręt. Warg. (= *osiadł*). Coraz to brnę dalej, boję ś., żebym po szyję nie ulgnął. L. Ulgnął w smole trzewiczek. Magda w śniegu ulgnęła. Przen.: Ulgnęto serduszko jego = *przylgnęło, uwięzła, zajęto ś.* Widzieć to łatwo można, że już ulgnęto serduszko jego. L. Zważ waepan, jak nie miało U. me serduszko: naprzód trzykroć gotowych znaleźć pod poduszką. Niem.

Ulgnienie, a, lm. a, Ulgnięcie *czynność cz. Ulgnąć.* Troc. Niech i upadki i ulgnienia miją. Rzew. W.

Ulgnięcie, a, lm. a p. Ulgnienie.

× **Ulgniony** który ulgnął, ugrzęzł, uwięzł. Troc.

Ulgowy przym. od **Ulg:** Taryfa ulgowa (= *z ustępstwem, z obniżką*). Bilet U. Dni ulgowe, p. **Dzień.**

Uliberjować, uje, ował ubrać w liberję, ustroić w liberję: Wózkiem starożytnym i z woźnicą nie uliberjowaum. Jeż. Oberwany brudas, a tak niedawno uliberjowałem go (służącego) należycie. Pszk. U drzwi stał uliberjowany lokaj. Orzesz. Uliberjowany lokaj. Reym.

Uliberjowanie, a, btm., czynność cz. Uliberjować.

Ulica, y, lm. e i. droga w mieście między dwiema połaciami zabudowań: U., część miasta, vicus. B. Sz. U. bywa stanowiona z wielu domów; jeden dom nie może stanowić ulicy. Petr. Wyidź na ulice i uliczki miasta. Wuj. Gdzie ten dom? jak ś. U. zowie? pod jakim numerem? L. U. bez wyjścia, sak. L. (= *ślepa, niecała ulica*). Drzwi i okna od ulicy. L. (= *od frontu*). Okna mego mieszkania wychodzą na ulicę (= *na front*). U. poprzeczna, poboczna, drugorzędna, podrzędna. pryncypalna. Mieszka na ulicy (a. przy ulicy) Mostowej. Łazić, spacerować, szastać ś., zbijać baki po ulicy. Tego na ulicy nie znajdziesz. Mieszczaniu, co siedzi w ulicy i sprzedawa chleb a. cokolii innego. Ort. (= *na trocie, na bruku miejskim, na mieście*). Miasto to było królewskie, które żołnierzom w zasługach rozdano po ulicy, w sukcesją potem przeszło do Sapiehow. Nies. U. bez wyjazdu, kątna. Troc. Znam go z ulicy

(= z wilzenia). Przen.: *dwór, miasto, świat*. Jak tam dziś na ulicy? Nie wyjdę na ulicę. Nie pokażę ś. na ulicy. Przen., pog. *motłoch, gawieźl, proletarjat uliczny, pospólstwo*: Nam wcale nie chodzi o to, co U. sobie myśli. Bał. Mieszczactwo pełne zapatu i serdeczności nazwali pogardliwie ulicą, a mieli za złe temu, do którego ta sympatja ulicy ś. kierowała, że zważa na nią. Bał. Wymawiał mu, że ma stosunki z motłochem, z ulicą. Rol. 2. U. drewna = *chodnik, aleja*. Podcz. U. lub droga z obu stron drzewami osadzona, które, splotszy swe gałęzie, przechadzającym ś. cień dają. Podcz. U. w grodzie drzewami sadzona, alea. L. Ulice nakryte dla chłodu przechodzących ś. po ogrodzie, między dwoma szpalerami zawarte. Kluk. U. szeroka, lipami pod sznur sadzona. L. 3. [U.] = a) *droga w polu którą ś. było na pastwisko wypędza*. b) *wązka droga we wsi, poprzeczna do drogi głównej, zwanej drogą, wraz z domami, znajdującemi ś. przy niej*. 4. [U., Uliczka] *drzwi, drzwiczki, furka*. 5. gór. = a) p. *Chodnik*. b) w Wieliczce, *chodnik w kierunku długości kopalni*. Zdr. *Uliczka*.

[Ulicha, y, lm. y] p. *Ulewa*.

Ulicować, uje, ował p. *Ulejcować*: Koniska, szarpane przez woźnicę, który źle uprzęą ulicował.

Ulicowanie, a, btm., czynność cz. Ulicować.

× **Ulicowy p. Uliczny**: Tłum U. Słow.

[Uliczenie, a, btm.] **czynność cz. Uliczyć.**

Uliczka, i, lm. i l. p. Ulica: Dam w nim i drzwiczki prosto od uliczki. Len. 2. † U., [U.] *drzwi, drzwiczki, furka, wrota*; przen.: *przystęp, wstęp, wrota; drogę do czego*: U. nieba. Ps. flor. Iżbych przepiecznion przysła do uliczki rajskiej, przed oblicze Boże. Naw. O, chwalebna Maryja, Ty jeś U. rajska, Ty wrota niebieska. Naw. Jezus do zgromadzonych zwolenników wszedł przez zanknione uliczki. Wuj. Przez zamknięte uliczki do pokoju wszedł. Wuj. Pokalanym jaką szkaradnością żywota uliczki żadnego dostojenstwa nie mają być otworzone. Groic. Taki od njebieskich uliczek wypchnion będzie. Wuj. Śmierć jest uliczką własną żywota wiecznego. Prot. 3. † Uliczki = *kanaly, otwory w ciele ludzkim, dziurki przeduchowe, pory, sierotki*. L. Z zimności pochodzą wilgoć, krwį zsiadanie, uliczek zatiwieranie. Spicz. Paraliżowe ziele uliczek zatkanie leczy. Spicz.

Ulicznica, y, lm. e l. forma ż. od Ulicznik. 2. ladacznica, wszetecznicza, nierządnicza: Niby żebraćka, niby U., włóczęga w rozdarłej koszuli. Bał. Żyje z nierządu, jak U., i utrzymywany jest przez kobiety. Bał.

Ulicznik, a, lm. cy l. chłopiec samopus po ulicach biegający, swawolący; urwis mały, wisus; łobuz, urcipoleć, andrus. 2. † U., grube dzieńce koło dziur ulowych, pierzga. Syr.

Ulicznikostwo, a, btm., Ulicznikowstwo *zbiór cech, wyróżniających ulicznika, prowadzenie ś. gminne; niskie nalogi, łobuzostwo*: Te damy wielkiego świanta odebrałyby zasłużoną karę za cechość, cheiwość i moralne U. swoje. Krzem.

Ulicznikowski przym. od **Ulicznik**: Było to troszkę ulicznikowskie rozbawienie. Zap.

Ulicznikowstwo, a, btm., p. Ulicznikostwo.

Uliczny, × Ulicowy przym. od **Ulicza**: Tłum U. Gawieźl uliczna. Chodnik U. Wieś uliczna = *brukowa*. Przekupień U. Sprzedaż uliczna.

[Uliczyć, y, ył] **naliczyć**: Ulicył ci już sto-kroć sto tysięcy.

1. **Ulik, a, lm. i l. p. Ul**: W tym uliku pszczółka najprędzej usiedzie. Rej. Trzeba, żeby ulików małych był zawždy w pastiece dostatek. Kąc. O przesadzeniu nie myśleć, aż młody roik odujeże w małym swoim uliku. Kąc. 2. anat.: † U. *jeden z dołków zębowych w szczęce* (alveolus): Dziury te, w których zębey osadzone siedzą, ulikami lub komórkami zowią. Perz.

2. **Ulik, a, lm. i gatunek bardzo tłustego śledzia holenderskiego.**

[Ulikować, uje, ował] p. *Uleczyć.*

Ulikowanie, a, btm., czynność cz. **Ulikować.**

Ulijjować, uje, ował *ubrać, ustroić liłjami*: W połowie ulijjowanego Kierdeja. Bobrow. Ulijjowaną Doliwę. Bobrow.

Ulijjowanie, a, btm., czynność cz. **Ulijjować.**

[Ulinić, i, il] **piszczałkę = wykręcić, zsunqwszy z pręta wierzbowego korę w całości**: Ulinitem piszczałkę z wierzbiny. Kasp.

[Ulinienie, a, btm.] **czynność cz. Ulinić.**

† **Ulipek, pka, lm. pki rodzaj anabrotów a. opłatków. Cz. n., Mrong., Troc.**

Ulipnąć, nie, nął ulgnąć, ugrzęznąć, uwięznąć: Przen.: W pilnym słuchaniu kazania jego wszystka prawie ulipnęła. Hrb. (= *zatopila ś. w nim, pograżyła ś., pochłonięta została przez nie*).

Ulipnienie, a, btm., p. Ulipnięcie.

Ulipnięcie, a, btm., Ulipnienie **czynność cz. Ulipnąć.**

Ulistnić, i, il p. Uliścić.

Ulistnienie, a, lm. a p. Uliścienie. Rost.

Uliścić, i, il, Ulistnić *ubrać, okryć liśćmi*: Pod gęsto uliścionym drzewem siedzi, szyjąc, dziewczyna. Górs. K. M.

Uliścienie, a, btm. l. czynność cz. Uliścić. 2. a. Ulistnienie *ogół liści na roślinie; sposób ułożeniu liści na łodydze*: Drzewa o uliścieniu ciemnym i lśniącym. Sienk.

[Ulitować, uje, ował], **U. ś. uczuć liłość, użalić ś., zlitować ś., wzruszyć ś., przejąć ś. liłością; politować ś., zmiłować ś.**: [Trzeba jej dać, nie zatować; trzeba jej dać, U.]. U. nad kim, nad czym a. czego. Panie, co na narody zsyłasz mord i wojny, i znów ulitowany kłeską ich i bojem, giaszczesz je obfitością i drogim pokojem, daj już ś. nam ubłagać! Tom. Nie obwiniano jej o tym, że ś. przybłądzile ulitowała. Krasz.

[Ulitowanie, a, btm.] **czynność cz. Ulitować, politowanie, liłość.**

Ulitowanie się, a ś., btm., czynność cz. Ulitować ś.

Ulizać, że, zał, nied. Ulizywał l. czego = ująć, ubrać liząc; lizaniem umniejszyć; zlizać, wylizać część. 2. lizaniem ugładzić, umuskać; wylizać: Cielę ulizane. 3. przen. umuskać, ugładzić, ugłaskać: U. włosy sobie. 4. przen.: wykończyć przesadnie, wygładzić do złytku: Styl ulizany. 5. okrzesać powierzchnie, ogładzić, nalać polor: Uliżany człowiek, utarty, okrzesany. L. U. ś. posp. uczesać ś. gładko, przyczesać ś., przygładzić ś.

Ulizanie, a, btm., czynność cz. Ulizać.

Ulizanie się, a ś., btm., czynność cz. Ulizać ś.

Ulizywać, uje, ywał i U. ś. p. Ulizać.

Ulizywanie, a, btm., czynność cz. Ulizywać.

Ulizywanie się, a ś., btm., czynność cz. Ulizywać ś.

Ulimanit, u, lm. y min. minerał z gromady lamprytów, z rzędu iskrzyków, NiSbS.

Ulimina, y, btm. chem. kwas ulimnowy, humus, kwas huminowy, materje huminowe = nazwy od-

powiadające nieokreślonym chemicznie ciałom, tworzącym ś. skutkiem butwienia i gnicia obumarłych organizmów i skutkiem tego obecnym w próchnicy. Podobniez materje tworzą ś. także pod działaniem kwasów i alkaliów na bardzo wiele ciał, z organizmów biorących początek.

Uliminowy chem., p. Ulimina.

× Ulinąć, nie, nął p. Uignąć. L., Troc.

× Ulinięcie, a, blm., czynność cz. Ulinąć.

Ulokalizować, uje, ował p. Umiejszcować.

Ulokalizowanie, a, blm., czynność cz. Ulokali-zować: Trudność zadania polega na niepodobieństwie właściwego ulokalizowania pewnych osobistości w społeczeństwie nie ich własnym. Nagan.

Ulokować, uje, ował umieścić, pomieścić; złożyć: U. kogo na stacji. U. kapitał. U. ś. umieścić ś., zająć miejsce, usadowić ś.: Ulokował ś. w najdogodniejszym miejscu. Bał.

Ulokowanie, a, blm., czynność cz. Ulokować.

Ulokowanie się, a ś., blm., czynność cz. Ulo-kować ś.

† Ulop, u, lm. y p. Ulepek.

Ulot, u l. blm. ulatanie, ulecenie, uciekanie, upłynięcie jako pojęcie, udlot: Chwile słodkim ulotem umykające. L. U. czasu. Zabł. 2. lm. y gaz, wyziew: Z rozpadliny wydobywały ś. odurzające uloty.

Ulotniać, a, ał i U. ś. p. Ulotnić.

Ulotnianie, a, blm. l. czynność cz. Ulotniać. 2. p. Ulotnianie ś.

Ulotnianie się, a ś, blm, niek. Ulotnianie czyn-ność cz. Ulotniać ś.: U., zamienianie w parę. Zab.

Ulotnić, i, ii, nied. Ulatniać, Ulotniać zrobić lotnym, przemienić w gaz. U. ś. l. stać ś. lotnym, zamienić ś. w gaz, ulecieć w postaci gazu, wy-parować. Przen.: Jej ciało ulotniło ś. zupełnie, duch jeszcze został ś. w szkielecie. Kaezk. (= ule-ciało, wleciało, rozwiłało ś., znikło). 2. przen., żart. zginąć, zniknąć, zapodziać ś. gdzieś, prze-paść, uciec, dąpnąć, czmychnąć; przysnąć, wynieść ś. niepostrzeżenie: Już ś. ulotnił a chciałem z nim pomówić. W Konińskim ulotniła ś. gdzieś bez wieści córka pewnego izraelity. Złodziej tą drogą niepostrzeżenie ś. ulotnił. A dlaczegoż ś. tak ulotniła? Krasz. Ulotnił ś. jak kamfora. Pieniądze ś. ulotniły (= rozszły ś.)

Ulotnienie, a, blm. l. czynność cz. Ulotnić. 2. p. Ulotnienie ś. Zab. U., przejście ciała stałego a. płynnego do stanu pary lub gazu Fon.

Ulotnienie się, a ś., blm., niek. Ulotnienie czyn-ność cz. Ulotnić ś.

Ulotność, i, blm. l. rz. od Ulotny: Zapomoga ulotności swojej szybko wchodzi w naczynia mleczne żołądka. L. 2. [U.] zalotność.

Ulotny l. lotny, ulatujący, przechodzący w gaz: Modlitwy jako dym ulotne. Wyp. (= wzmiosle, strzeliste). 2. szybko ulatający, uliegający, prze-lotny, przemijający, nietrwały: Ulotno chwile wiosny naszej. Książ. 3. przen. lekki: Pisemko, poezje, wiersze ulotne. Nieraz ja sobie wspo-mnę tę dziecinne lata, tak lubel tak ulotnel Maicz. (= eteryczne, natylr, pełne poezji, wroczel).

Ułowaty l. podobny do ula. 2. † U. pełen ulów= wrzodów, wrzodowaty: Golenie ulowate, zagnite, sprasne ziele to leczy. Syr.

Ułownica, y, lm. e, Ułownik miejsce, gdzie ule stoją, pszczelnik, pasieka, zagroda z ulami: U., pszczelnik, miejsce, gdzie ule stoją. Kn. Trąd nie leci na pole i nie nosi miodu, lecz zawsze w ulownicy siedzi, pilen chłodu. Klön.

Ułownik, a, lm. i p. Ułownica: W ulowniku pni próżnych 8, w kurejach (= kureniach?: p. Kurzeń pod 1. b.) z pszczołami pni 18, próżnych 89. Gac.

Ułowy przym. od Ul; × Ulewiczny, × Ulew-niczny od ula, do ulów należący: U. owad pszczo-łom szkodliwy. Kn. Ułowe oko. Troc.

Ułówka, l, lm. i bud. zdobina na słupcach ro-mańskich w kształcie siatki.

Ułster, nieod., kraw. palto męskie, zapinane na palkę, z peleryną.

† Ułtaj, a, lm. e, [Ułtaj] p. Hultaj. Opal., P. Koch. Ja od ultaja tej śmierci nie godna. A to U. dziewczyzna! Sew.

Ultra w wyrazach złożonych = w najwyższym stopniu, nadmiernie, przesadnie, arcy, zbyt, krań-cowy—, skrajny—, zagorzaly—, np.: U. katolik. Ludzie Wschodu są smakoszami U., w najściślejszym wyrazów tych znaczeniu. Jez. Pan radea był U. -arystokrata. Bliż. Skądże we mnie ta U. chrześcijańska pokora? Prus. Fiz.: Oprócz właś-ciwych promieni światła, czyli promieni świetlnych, znany jeszcze promienie niewidzialne, a miano-wicie promienie ciepikowe, czyli pozacerwone, ultracerwone a. ultrapurpurowe; promienie che-miczne, aktywne, pozafioletowe czyli ultra-fioletowe. Langley w niewidocznej ultracer-wonej części widma słonecznego znalazł tony stosunkowo nizkie. Bog.

Ultraarystokrata, y, lm. ci p. Ultra.

Ultrachrześcijański p. Ultra.

Ultracyzm, u, blm., skrajność, krańcowość, prze-sada pojęć posunięta do ostateczności.

Ultracerwony p. Ultra.

Ultrademokrata, y, lm. ci zagorzaly, zapalony, skrajny, krańcowy, gorliwy, żarliwy demokrata: Miał sobie za obowiązek być ultrademokratą. Dzierz.

Ultrademokratycznie przys. od Ultrademo-kratyczny.

Ultrademokratyczny właściwy ultrademokratom: Kierunek U. Jeden z przedstawicieli dotychczas-owych prądu ultrademokratycznego. Krasz.

Ultraeiptyczny mat., p. Hipereiptyczny.

Ultrafiolet, u, blm., fiz. kolor promieni ultra-fioletowych (p. Ultra).

Ultrafioletowy fiz., p. Ultra: Promienie ultra-fioletowe widma słonecznego Bog.

Ultrakatolicki przym. od Ultrakatolik: Była to głowa stronnictwa ultrakatolickiego. Bał.

Ultrakatoliczka, i, lm. i forma ż. od Ultra-katolik: Była ultrakatoliczką i nie pojmowała życia bez kościoła katolickiego. Bał.

Ultrakatolik, a, lm. oy gorliwy, fanatyczny kato-lik, arcykatolik.

Ultrakonserwacyjnie przys. od Ultrakonser-wacyjny, ultrakonserwatywnie.

Ultrakonserwacyjny p. Ultrakonserwatywny: Frazes w duchu U. Krasz.

Ultrakonserwatysta, y, lm. ści gorliwy zachowawca, skrajny przeciwnik liberalizmu, krańcowy zacofaniec: Był ultrakonserwatystą, namiętnym przyjacielem porządku, legitymistą. Krasz.

Ultrakonserwat, wnie przys. od Ultrakonserwa-tywny.

Ultrakonserwatywny. Ultrakonserwacyjny właś-ciwy ultrakonserwatystom, krańcowozachowawczy: Ultrakonserwatywni mieszkańcy. Orzesz.

Ultrakrańcowy jak najwięcej skrajny: Żywioły ultrakrańcowe.

Ultraliberalny krańcowo liberalny, przesadnie wolnomyślny.

Ultraloyalny *arcylojalny*.

Ultramadziarski *krańcowomadziarski*, *arcy-madziarski*: Opozycja ultra-madziarska przygotowuje jakąś demonstrację.

Ultramarzyn, u, bfm., p. **Ultramaryna**.

Ultramaryna, y, bfm., **Ultramarzyn** chem. barwnik niebieski mineralny: naturalny jest sproszkowanym minerałem lapis lazuli, sztuczny ma takiż sam skład chemiczny, dotychczas ściśle nie objaśniony i otrzymuje ś. w barwach błękitnej, zielonej i fioletowej; farbka.

Ultramarynowy przym. od **Ultramaryna**, niebieski, lazurowy, błękitny.

Ultramistyczny *krańcowomistyczny*, *arcymistyczny*: Mniemanie ultramistyczne.

Ultramonarchista, y, lm. ści gorliwy obrońca, zwolennik monarchizmu.

Ultramontańskość, i, bfm., p. **Ultramontanizm**.

Ultramontański p. **Ultramontański**: Maksyma ultramontańska.

Ultramontanin, a, lm. anie, **Ultramontant** zwolennik ultramontanizmu, papista, papieżnik, klerykał: Z ultramontaninem potrafiła być ultramontanką. Jeż.

Ultramontanizm, u, bfm., **Ultramontańskość** doktryna filozoficzno-religijna, obstarująca za interesami papiesstwa i kleru; klerykałizm.

Ultramontanka, i, lm. i forma ż. od **Ultramontanin**: Z ultramontaninem potrafiła być ultramontanką. Jeż.

Ultramontant, a, lm. oi p. **Ultramontanin**: Redakcja nowego pisma, mającego być organem umiarkowanego stronnictwa ultramontantów. Bał.

Ultramontański, **Ultramontański** tyżący ś. ultramontanów, im właściwy, klerykałny.

Ultranacjonalista, y, lm. ści p. **Ultranarodowiec**.

Ultranacjonalny p. **Ultranarodowy**.

Ultranarodowiec, wea, lm. wey, **Ultranacjonalista** zagorzały narodowiec, skrajny nacjonalista: Brało przewagę stronnictwo ultra-narodowców i marzycieli. Spas.

Ultranarodowy, **Ultranacjonalny** *krańcowonarodowy*.

Ultraopozycyjny *nieubłaganie opozycyjny*: Żywioły ultraopozycyjne.

Ultraorganizm, u, lm. y *nadorganizm*, *arcyorganizm*: Twoja eukrownia będzie istotą żyjącą, ultraorganizmem. Prus.

Ultrapatryjotyczny *skrajniepatryjotyczny*: Nastroj U.

Ultrapostępowy *arcypostępowy*: Chamberlain i Henry James, ultrapostępowi przeciwnie autonomji irlandzkiej. Nagan.

Ultraprozaicznie przys. od **Ultraprozaiczny**: Kaeperek nie bohater, występuje na scenę U. Jeż.

Ultraprozaiczny *arcy-prozaiczny*, *bardzo*, *zupełnie prozaiczny* = *poziomy*, *pospolity*.

Ultrapurpurowy promień światła, p. **Ultra**.

Ultraradykalny *skrajnieradykalny*, *krańcowo radykalny*: Rząd francuski zawiesił ultraradykalną radę muniypalną Tuluzy.

Ultrareligijny *przesadnie*, *fanatycznie religijny*. **Ultraroyalista**, y, lm. ści gorliwy, zagorzały stronnik władzy królewskiej.

Ultraromantyczny *skrajnieromantyczny* *arcyromantyczny*: Coby na to powiedział sławny protoplasta rodu, U. poeta Klemens Brentan? Lpn.

Ultras, a, lm. y *człowiek skrajnych*, *krańcowych przekonań*, *członek partji skrajnej*, *zago-*

rzalec: Obok owych demokratycznych ultrasów stoi konstytucyjne stronnictwo.

Ultraserwilista, y, lm. ści *najuniższy służalec*.

Ultratorysowski *krańcowo torysowski*: Ministerjalny i U. Standard.

Ułtyma, y, lm. y l. *ostatnia msza dzienna*. Troc.

2. a. Ułtymo han. *koniec kwartału, miesiąca, termin*, w którym regulują ś. rachunki; *obrachunek*: Po każdej odbytej ułtymie bilans zrobie. T. K.

Ułtymatowy przym. od **Ułtymatum**: Zawszitał ów nieszczęsny dzień U. Byk.

Ułtymatum, nieod. *ostateczne warunki*, *postawione pod groźbą wojny*, *przed stanowczym krokiem*: Dać komu U.

Ułtymo, nieod., han., p. **Ułtyma**.

Ułubić, i, il, × **Ułubieć**, † **Ułubować** l. kogo, co, U. sobie kogo, co = *umilować*, *upodobać*, *ukoochać*, *polubić*, *zagustować w kim*, *w czym*: Ułubiwszy stareca. Karp. Ułubiona małżonka. Troc. [Ułubiłem dziewczuleckie. Król córkę bardzo ułubił].

Rozdziera sochą łono, uprawia, szczeni, krzewi plody, które ułubił. Dyg. Izraelczycy, gdy ś. u Egipczyków bałwochwalstwa przypatrzeli, one sobie ułubowali. Gil. Osobliwym sposobem ułubiła sobie wtórą wnuczkę. Boh. [Ptaka, chłtoregozem ułubił sobie. Cóżś sobie ułubiła do mnie nie gadać? (= *cożś sobie do mnie upatrzyła*, *co ci strzeliło do głowy*). Cóżś sobie ułubiła za tym młodym panem? (= *coś w upatrzyła sobie szczególnego? co ci ś. w nim podobało?*). Gęś to moja najulubiejsza potrawa. L. Ułubiona moja rzeczko! Siem. Ja nigdy krotochwili wesolej nie psuję, owszem w małżeńskich godach chętnie ułubuję. Zim. Toć jest mój luby syn, w którym mem ja sobie ułubił. Leop. U. ś. l. † U. ś.

w czym = *zakochać ś.*, *zasmakować*, *zagustować*: U. ś., *complanare*. Ps. flor. **2. spodobać ś., *przyjąć do gustu*, *do smaku*: Która panna ś. ze wszech ułubi królowi, ta niech będzie królową. Leop. (= *wpadnie w oko*). [Byłabym dla ciebie umarła, coś mi ś. tak ułubił]. Ułubiło mu ś. tak. Papr. (= *taka fantazja przyszła mu do głowy*).**

× **Ułubić**, i, al p. **Ułubić**: U. miejsce. Syrok. **Ułubienica**, y, lm. e forma ż. od **Ułubieniec**: Idzie sułtan z ulubienicą cieszyć ś. do haremu. L. Wszystko to czyniło ją ulubienicą nie tylko rodziców. Jord.

Ułubienie, a l. bfm. = a) czynność cz. **Ułubić a. Ułubić b**) [U.] *miłość*: Pytam ś. was (państwa młodych), cy to z namówiska jakiego, cy z upodobania, ulubienia bierzecie siebie? **2. × U.** lm. a *lubość*, *blagość*, *przyjemność*, *rozkosz*, *uciecha*: Tajemność tej miłości przyda codzień nowych ulubień szczęśliwościom. Słasz.

Ułubieniec, nca, lm. ncy *człowiek ulubiony*; *faworyt*, *kochanek*, *oblubieniec*, *wybraniec*: U. królewski. U. matki (= *pieszczoszek*, *gagatek*, *kanaczek*). Oblubieniec a. małżonek obiecany, ulubiony, U. Kn. Ułubienicy muzyki (= *artyści*). U. fortuny (= *szczęśliwiec*).

Ułubienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Ułubić ś. Ułubiony** l. im od **Ułubić**; × **Ułubny**. **2. rz. gatunek pasjansu**. **3. patol.**: Ułubione miejsce = w którym ś. pewne cierpienia sadowić zwykły (locus praedilectionis).

× **Ułubny** p. **Ułubiony**.

Ułubować, uje, owal i **U. ś. p. Ułubić**. **Ułubowanie**, a, bfm., czynność cz. **Ułubować**. † **Ułubowanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Ułubować ś.**

Ulula! w. glos myśliwych, zachęcający psy do gonienia. Sł. wil.

Ululać, a, ał 1. *lulając (dziecko w kołysce) uspić; ukołysać, ugadać do snu*: Cisza i ruch ululały mię w spokojny i głęboki sen szesnastoletniego młodzieńca. Fred. A. Przen.: *uspokoić, usmieżyć, ukoić, rozbroić, ugłaskać, udobruchać*. 2. *posp., żart.*: U. kogo = *spoić*. U. ś. żart., p. **Udziudzić** ś.

Ululanie, a, blm., czynność cz. Ululać.

Ululanie się, a ś., blm., czynność cz. Ululać ś.
 † **Ulutować się, uje ś., ował ś., [Ulutować ś.] ulitować ś., użalić ś., wzruszyć ś. ulotącią**. Rozm. Wzięła dzieciątko powietrzem zarażone i drżące i ulutowała ś. go. Ż. E. Strzałami malutkie dzieci postrzelają i nad temi, które jeszcze są, nie ulutują ś., i synom nie przepuści oko ich. Leop. [Boże ś. ulutuj].

Ulutowanie się, a ś., blm., czynność cz. Ulutować ś.

† **Ułzać, a, ał** i † **U. ś. p. Ułżyć.**

Ułzan, u, lm. y bot. (hedwigia) *ros. z gromady mchów liściastych, z rodziny strzechowatych*

† **Ułzanie, a, blm., czynność cz. Ułzać.**

† **Ułzanie się, a ś., blm., czynność cz. Ułzać ś.**

Ułzenie, a, blm. l. czynność cz. Ułżyć: U. bólu, ciężaru. Troc. Nauka ułzenia ciężarów. Troc. (mechanika. Troc.). 2. p. **Ułga**: Gdyby Bóg nie darował z dobroci swej, aby ś. U. stało tym, którzy nieprawość czynili... Leop. W niezym znaleźć nie mogłem bólowi mym ułzenia. Szym.

Ułzenie się, a ś., blm., czynność cz. Ułżyć ś.

Ułzyciel, a, lm. e ten, co przynosi ulgę. l.

Ułzycielka, i, lm. i, forma ż. od Ułzyciel. l.

Ułżyć, y, ył, [Ulekzyć, Ulekić], nied. † Ułzać,

× **Ułżywać, × Ulekozać, l. zrobić lżejszym; pomóc dźwigać, dźwignąć**: Ułżywać komu ciężaru, lżejszym mu go czynić, ulekozać. l. Ułzam brzemienia. Mącz. Tak mi ułżyliście, że jak piórko lekki jestem. l. Ja pod ciężarem umieram. — Pozwól, zaraz ci ułżę. l. Ułżij jarmuż tego, które na nas włożył ojciec twój. Bud. U. ciężaru. Troc. Czegóż mu było trzeba, by ułżyć kajdany? Syrok. 2. co, czego = *sprawić ulgę, usmieżyć, ukoić, uspokoić, ulagodzić*: Cierpliwość ułży, ulagodzi, cokolwiek ni poprawić można, ni ś. godzi. l. Płacz smutku ułżywa powoli. Bardz. Pomierna rozrywka ułżywa i wypogadza umysł. Pilch. Nie byłem powinien odstępować ojca nigdy, byłbym ułżył strapieniu jego. Stasz. U. komu, sobie frasunku, bólu. Troc. Ułżył mi żalu. Troc. 3. [U.] *uniesić w górę, podnieść*: Já go ta wezme, ale żeby to tu ty becki U. Ciesło przy zaciąganiu siekierą drzewo ułżwiają. Troc. 4. *pomóc, ułtwić; osłodzić, umilić, uprzyjemnić*: Powinność djakonów była, aby ułżwiający pracy apostołom, szafarstwem ś. kościelnym bawili. Skar. Oni żołnierze, będąc dobrej myśli a trefnijące sobie, rozmaitemi żartami i śpiewaniem pracy podróźnej sobie ułżali. Baz. Praca ich rozliczną pociechą ulżoną i ochłodzoną była. Wuj. 5. *złazić, puścić, pofolgować, złagodnieć, zwolnić*: Ułżyła zima, mroź. Troc. Choroba mu ułżyła. Troc. Ułżyło mi (= *ból ś. zmniejszyć, zrobiło mi ś. lępiej*). Ułżyło mi na sercu. 6. † U. czego = *obniżyć wartość czego; zbagatelizować, lekceważyć co; ubliżyć, uwłaczać czemu*. Orzech. 7. apt.: Lek ułżwiający = *kojący*, × *kojen* (medicamentum leniens s. paregoricum). U. ś. 1. *stać ś. lżejszym, stracić na ciężkości*: Ułży ś. za czasem ciężar. Kn. 2. *złagodnieć, zwolnić, sfolgować, polepszyć ś., uspokoić ś., usmierzyć ś.*: Ułżyło mi ś., odegło mi. Kn.

(= *ułżyło mi*). 3. × U. *uniesić ś. w górę, podnieść ś., wznieść ś.*: Ułżywam ś. od ziemi, czuję, że mię coś unosi. Oss. (= *odrywam ś. od ziemi*).

× **Ułżywać, a, ał** i × **U. ś. p. Ułżyć.**

× **Ułżywanie, a, blm., czynność cz. Ułżywać.**

× **Ułżywanie się, a ś., blm., czynność cz. Ułżywać ś.**

† **Uł, u, lm. y** wrzód, *plama*: Rychlejby umrzeć, niż takich awtów a. ułw na skórze ś. doczekać mieli. Ocz.

[Uł] w.: U., U., zapłakała.

[Ułabodzenie, a, blm.] *czynność cz. Ułabodzić.*

[Ułabodzić, i, il] *oszukiwać.*

[Ułabudać, a, ał] p. **Uciulać**. [U. ś.] *uspokoić ś., załatwić ś. po kłopotach*: Gospodarz ułabudał ś. po ciężkich żniwach.

[Ułabudanie, a, blm.] *czynność cz. Ułabudać.*

[Ułabudanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Ułabudać ś.*

Ułacenie, a, blm., czynność cz. Ułacić.

[Ułachać, a, ał] *uspokoić.*

[Ułachanie, a, blm.] *czynność cz. Ułachać.*

Ułacić, i, il p. **Ułatać**: Ułacony, pełny łat a. płatów, *pannonus*. Mącz.

× **Ułacniać, a, ał** i × **U. ś. p. Ułatwić.**

× **Ułacnianie, a, blm., czynność cz. Ułacniać.**

× **Ułacnianie się, a ś., blm., czynność cz. Ułacniać ś.**

× **Ułacnić, i, il** i × **U. ś. p. Ułatwić**. Błaz. Był ten człowiek polityk wielki i ułacnionego umysłu. Troc. Ułacniony, niezabawny teraz. Troc. Bogaćstwo ułacnia żądze wielkie i niezemne. Syrok. Skoro ś. ułacniesz, przyjdź do mnie. Troc. W klasztorze służył, robił, piece palił, w kuchni posługował, a kiedy ś. ułacnił, u drzwi kościelnych Bogu ś. modlił. Papr. Nieraz tego bywało, zawżdytm do czyniła, kiedyś ś. od królowy kowiek ułacniła. P. Koch. Apostołowie opuszczali ojce, matki, żony, dzieci, a ułacniali ś. do służby Bożej. Skar. Ułacniony, niezabawny, łacny, próżny, wolny. Kn. Tym sposobem różnica między historykami naszymi może ś. U. Bobrow.

Ułacnienie, a, blm., czynność cz. Ułacnić: Komisarz do pogranicznych kłótni ułacnienia. Nies. Starania WKMości o U. (ułaskawienie) nasze i ta, którąście w liście swym pomieniły raczyli, szeszodroblności tygodniem przedtem wiadoma mi była. Kraus.

Ułacnienie się, a ś., blm., czynność cz. Ułacnić ś.

† **Ułacwiwać, a, ał** i † **U. ś. p. Ułatwić.**

† **Ułacwiwanie, a, blm., czynność cz. Ułacwiwać.**

† **Ułacwiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Ułacwiwać ś.**

Uładniać, a, ał i **U. ś. p. Uładnić.**

Uładnianie, a, blm., czynność cz. Uładniać.

Uładnianie się, a ś., blm., czynność cz. Uładniać ś.

Uładnić, i, il, nied. Uładniać uczynić ładnym, ładniejszym, upiększyć, ozdobić, okrasić: Francuską kwiecistością i miękkością uładniać. Lél. Kto upośledzony od natury, niech ś. workiem uładnia. l.

Uładnienie, a, blm., czynność cz. Uładnić.

Uładnienie się, a ś., blm., czynność cz. Uładnić ś.

Uładować, uje, ował *ładując ułożyć; upakować.*

× **Uładować, uje, ował** p. **Uładzić.**

Uładowanie, a, blm., czynność cz. Uładować.

× **Uładowanie, a, blm., czynność cz. × Uładować**: Cóż stąd idzie? oto zamieszanie i nie-

porządek języka; cóż dalej? oto niemożność uładowania, zbogacenia i wydoskonalenia języka. Kopez.

Uładzać, a, ał p. Uładzić.

Uładzanie, a, btm., czynność cz. Uładzać: U. to sprawiło, że do procesu kupowania na wielką skalę przystąpiło ś. sprzedawanie na wielką skalę. Orzesz.

Uładzenie, a, btm., czynność cz. Uładzić: Jakoż jej sił żywotnych sprężęłość i U. wewnętrzne zwyciężyły rychło niesamowitą zmoreą historii. Brt.

Uładzić, i, il l. a. × Uładować, nied. Uładzać *przyprzewodzić do ładu, zaprowadzić ład, uporządkować, ułożyć porządek, harmonijnie:* Byłoby też zawrzało w królestwie, albowiem rozerwanie było wielkie, gdyby nie Zbyszek, który wszystko naprawił i uładził. Ostr. Ś. Próžno ś. na polu wadzisz, pokąd doma nie utadzisz. Kal. Stara, mądra księga pragnie wszystko U. i wszystko przewidzieć. Gom. 2. [U.] uładwić, załadwić, urzadzic, zaradzić: Mówiłem ojeu o zgodzie z tobą... zrobi ś. to... uładzi... wyręchtuje na glanc. Rey. Miasto co zboże na przedaj wywozić, nie lepiej to se i z gotowego U.? Karcz. Tu kury stryjna chce U., łby do kolan przyciska, żeby hałasu takiego nie było. Dyg (= załadwić ś. z niemi, zrolać z niemi porządek, koniec, oporządzić je). Dziewki kawałtka ziemi wokragło uładziły (= kłomby urzadzily).

Uładzadzać, a, ał i U. ś. p. Uładodzić.

Uładzadzenie, a, btm., czynność cz. Uładzadzać.

Uładzadzenie się, a ś., btm., czynność cz. Uładzadzać ś.

Uładgodzenie, a, btm., czynność cz. Uładgodzić.

Uładgodzenie się, a ś., btm., czynność cz. Uładgodzić ś.

Uładodzić, i, il, nied. Uładzadź l. co = zładodzić, uśmierzyć, ukoić, ulżyć, zażegnać, osładzić: U. surowość spojrzeń. Rzew. Czas nie uładzadzał, ale jątrzył. Krasz. Czas, cierpliwość najszersze rauny uładzadza. Słow. U. gniew, cierpienie. 2. kogo = zrobić ładodnym, załadodzić, uśmierzyć, udobruchać, ukrócić, umitygować, ułmować, ułemperować, ułgaskać, uspokoić, rozbroić: Napływali wierzycciele, których rada przyboczna, jak mogła, uładzadzała. Birk. Łatwiej tygrysa U., niż ciebie. U. ś. stać ś. ładodnym, zładodzić, udobruchać ś., uspokoić ś., uśmierzyć ś., umitygować ś., ułemperować ś., przycichnąć, spotulnieć: Rozjuszony lud krwią ś. jego uładodzi.

† **Uład, a, lm. i postaniec (turecki?).** Ten U. (postaniec) w sześciu dniach przypadł do baszy. (List z Kamieńca, r. 1673). Z Kamieńca U. a. kurjer przybiegł od cesarza tureckiego (tamże).

Uładnąć, nie, nął uczuć głód, upragnąć jeść; przen.: upragnąć czego; uczuć, uczuwać brak czego, nie mieć czego: Dobrze ś. ma, nie uładnie chleba. Jak potężnym talizmanem są pieniądze, ten tylko pozna, kto, uładnawszy ich nagle, namaca ich w kieszeni. Bliz.

Uładnienie, a, btm., p. Uładnieć.

Uładnieć, a, btm., Uładnienie czynność cz. Uładnąć.

Uładomić się, i, il ś. uładzić ś., poładzić ś., polaćomić ś., skusić ś., pokusić ś.: Uładomił ś. na jabłko oczom swoim miłe. Pim. (= oskoma ich wzięła na nie). Uładomił ś. jeden na płaszcz szkarłatny. Falib. Któżby ś. tu na tę twarz wziętdł uładomił l. × Ci ludzie nie uładomili ś. pieniędzy. Iz go już nie stało, znać żli ludzie, uładomiwszy ś. na dukaty... Krasz.

Uładkowanie się, a ś., btm., czynność cz. Uładkomić ś.

Uład, u, lm. y odłam, bryła, głaz: Ułady, sztuki a. kawały różnej ogromności i kształtu, pędem wód, trzęsieniem ziemi lub innemi przyczynami z miejsc swoich ruszone. L.

Uładać, mie, mał, † Uładzić, † Ułomić, nied. Uładmywać, × Uładmować, † Uładmować zładmawszy urwać; odłamać: Uładać gałąź z drzewa. Troc. U. koniec noża. U. zęba ukruszyć, ułupać. U. komu czego = odłmawszy udzielić: Uładmuj tak-nącemu chleba twego. Leop. U. ś. zładmawszy ś. urwać ś., odłamać ś.; ułupać ś., ukruszyć ś.: Pręt ś. uładmał. Ząb mi ś. uładmał. 2. † U. ś. uładić ś., nagiąć ś., uchylić ś., nachylić ś., skłonić ś., przyciąć ś., przycylić ś.

Uładanie, a, btm., czynność cz. Uładać.

Uładanie się, a ś., btm., czynność cz. Uładać ś.

Uładek, mka a. mku, lm. mki, × Uładek l. a. Uład część uładana, odłamek, część, kawałek, kęs, urywok, fragment: Nie miałem szklanki wina, uładku paszletu. Mick. Uładki powieści tureckiej. Mick. Rozerwane uładki niniejszego poematu składają pieśń o smutnych losach branki muzulmańskiej. Mick. Niewiele spamiętałem uładków oryginału. Mick. (= wyjątkow). Żart.: Człowiek nie U.! (= okazały, rosły, pleczysty, niczego mu nie brak, jest na co spojrzeć). 2. a. † **Frakcja** mat. ilość mniejsza od jedności: U., liczba wyrażająca przy pomocy dwóch liczb całkowitych, zwanych licznikiem i mianownikiem, część jedności. U. właściwy, niewłaściwy, skracalny, nieskracalny, łańcuchowy lub ciągły, algiebraiczny. U. zwyżajny, dziesiętny, periodyczny. Skracanie uładków. Jego serca nie skaziła plamka na dziesiętny, na setny U. uładka. Syrok.

† **Uładzić, i, il i † U. ś. p. Uładać. L.**

† **Uładnienie, a, btm., czynność cz. Uładzić.**

† **Uładnienie się, a ś., btm., czynność cz. Uładzić ś.**

Uładkowy przym. od Uładek: Liczba uładkowa.

[Uładny] p. Uładny: Człowiek U., to i każdy może ś. omylić.

× **Uładmować, uje, ował i × U. ś. p. Uładać.**

× **Uładmowanie, a, btm., czynność cz. Uładmować.**

× **Uładmowanie się, a ś., btm., czynność cz. Uładmować ś.**

Uładmywać, uje, ywał i U. ś. p. Uładać.

Uładmywanie, a, btm., czynność cz. Uładmywać.

Uładmywanie się, a ś., btm., czynność cz. Uładmywać ś.

Uład, a, lm. i a. y, owie l. książę tatarski ze krwi chańskiej; członek wyższej szlachty ordyńskiej, mającej posiadłości ziemskie, t. j. ułady, uładziaty, i wybierającej chanów: Nasi, rozproszywszy Tatarów, uładana samego (tak Tatarzy owi swych królików nazywali) dostali w niewolę. Boh. Uładanie, szlachta ordyńska, posiadająca swoje ułady, t. j. własność ziemską. Muehl., Rol. Beg był księciem, murza panem, U. był trzecią osobą z kolei w hierarchji tatarskiej; ei odpowiadali szlachcice ziemianom. Bart. 2. a. **Hulan, [Hulan, Hólan] jeździec, na wzór żołnierzy lekkich chorągwi tatarskich, uzbrojony lancą.** Górs. Alanów imię podobno przy żołnierzach zostało, których uładami zowią. Klecz.

× **Uładja, i, btm., zb. żołnierze, oficerowie uładscy, uładni.**

Ułanka, i, lm. i, Hułanka i. kaszkiet ułański: U. amarantowa z białymi kordonami. Kirasjer-
skie hełmy, ułanki, huzarki, czapy strzelców kon-
nych. Tet. 2. *rogatyłka, czapka z czworogr-
nastym denkiem, podobna do kaszkietu ułańskiego.*
Chł. 2. Ułanki, Hułanki, Fuksja, Fuksiniec,
Patryjotka, Lisianka bot. (fuchsja) roś. z rodziny
wiesiołkowatych. 3. kraw. cywilne ubranie kroju
munduru ułańskiego.

Ułannik, a, lm. i rodzaj psa myśliwskiego: Zn
(zabicie) wyła dwie kopy groszy, za ułannika
zwierzynnego trzy. Stl.

† **Ułańczyk, a, lm. i podrostek, wyrostek.** Paszk.

Ułański i. przym. od Ułan; **Hulański.** Pułk,
kaszkiet U. Ułańskie chorągwie. Troc. **Po ułań-
sku** przys. *zwycajam ułanów:* Ubrany po ułań-
sku. 2. [Ułańskie smarowania] = *wółka, juko*
lekarstwo.

Ułaństwo, a, blm. charakter ułana, cechy ułana:
To pierwsze U. (jako „pierwszego ułana“) Pol-
ski kładło na barki Poniatowskiego wielką rękę
narodu. Tet.

Ułapać, pie, pał, × Ułapić *uzbierać łupiąc; na-
łapać, złapać pewną ilość:* U. beczkę wody pod
rynną. [Kiedy chciała saków dać tych rybe-
cek U.].

Ułapanie, a, blm., czynność cz. Ułapać.

† **Ułapić, i, il, [Ułapić] i. łapiąc ująć; uchwycić, ucapić, pojąć, chwycić, złapać, schwytać, uławić, złowić:** Gonili go, a ułapiwszy, uciągli mu palec. B. B. Mają U. potwarę onego i srodze go obić. Rej. Oburzył ś. nań, ułapiwszy go za gardło, tłukł go i zabił. Damb. Ten, co uczynił, uciekł, tako aż za gorącej rzeczy nie ułapien. Ort. Rybitw jeden ułapił rybkę w bystrej rzece, a wzięwszy ją z saku, zatrzymał ją w ręce. Papr. Tym sposobem dwie wronie ułapisz. Pot. Gdy ś. Samuel odwrócił, chcąc iść precz, ułapił go Saul za podolek płaszcza, aż go urwał. B. B. U. kogo w czym a poświadczyć. Rej. Jeśli kto co z skarbu weźmie albo ułapi, jest winien skradzenia rzpltej. Herb. (= *ukradnie*). Czech pod Polakami Opawę ułapi. Błaż. (podsiadł. L.). Kto słaby, niechaj ś. nie kwapi, bo miasto sławy i czei śmierć pewną ułapi. P. Koch. Jan Tarnowski Zofję Odrowążówną (= *za jej pomocą*) młodoc syna swego ułapił i onego w stan małżeństwa z nią zawarł. Orzech. (= *związał, skępował*). Ułapił talar, ławorek. Troc. Mnie ś. nawet rzewliwość nie ima, która w podobnej okazji powinna mnie U. Sienk. (= *opanować, ogarnąć*). Chwacko ci ją ułapił. Sienk. Gdzieniebądź to ułapiło. Kon. Nachylona, kłęcząc, wyżej stanu ułapił. Tet. Omdlałe palce ledwie U. strunmogą. Gliń. Przypomnienie nieboszczki... ułapiło go za grdykę. Reym. [Przechylił, za szyję często ułapiał]. Reym. (= *obłapiał, obejmuj*). [Pój-
dę we świat, to mnie jak tego psa zapomnianego ułapiał]. Kon. [Ułapiłi mnie, jako ptaszka w sieci]. 2. U. sobie kogo = *ująć, zniewolić, zjednać, skaptować, kupić:* Szedł do Leljusza, aby go sobie ułapił. Warg. † U. ś., [U. ś.] *ująć ś., uchwycić ś., chwycić ś., złapać ś., przytrzymać ś.:* Gdy ś. okręt rozbije, szczęśliwy, kro ś. deski ułapi. Rej.

† **Ułapienie, a, blm., [Ułapienie] czynność cz. Ułapić:** U., captio. Ps. flor. Układa ś. mu dla ułapienia lichej wakancyjki. Troc.

† **Ułapienie się, a ś., blm., [Ułapienie ś.] czynność cz. Ułapić ś.**

× **Ułapny** *chwytmy, chwytliwy:* Gęba u konia wolna, u człowieka prawdziwa, u psa ułapna,

takie mają być. Prz., Wójc. Gęba u człowieka ma być prawdziwa, u psa ułapna, u konia wolna. Dyg.

× **Ułasić, i, il ująć sobie pochlebstwem, ugłaskać** *przymileniem, obłaskawić, oswoić:* Leśniaków onych ułasiwszy, do porzucenia dzikiego żywota namówił. Fal. × U. ś. *ukorzycić ś. z przymileniem:* Pochlebca, kiedy ś. najlepiej ułasi, kiedy najwięcej z pokorną postawą chodzi, tedy ś. go najwięcej strzec potrzeba. Rej. Ułasiwszy ś. liszka psu gonącemu za nią, tak mówiła: czemuż mnie, miły panie, gonisz? Jabł. Boi ś. Greków, choć upominki noszą, po ich obłudach strzeże ś. ułaszonych. Tw. Depęąc szizkie one dworskie progi, jednak nigdy statecznej nie uniosłe nogi po tamtych alabastrach, ani ułaszone z toru enoty mogły zwieść chymery cię one. Tw.

Ułaskawiać, a, al i U. ś. p. Ułaskawić.

Ułaskawianie, a, blm., czynność cz. Ułaskawiać.

Ułaskawianie się, a ś., blm., czynność cz. Ułaskawiać ś.

Ułaskawić, i, il, nied. Ułaskawiać i. uczynić *łaskawym, obłaskawić, ułagodzić, oswoić, udobruchać, ugłaskać:* U ptaka. Twarz posępną ułaskawił. Hul. (= *wypogodził, rozchmurzył*). Sarna ułaskawiona z ręki mojej jadała. L. Kanarki U. L. 2. (o władzy najwyższej) *uławarować przebaczeniem w drodze łaski, uwolnić od kary a. ją zmniejszyć, udzielić amnestji:* U. może tylko władza najwyższa; król ułaskawia przestępstwa. Brodz. Będę Bogiem (!) ułaskawion Wysp. U. ś. *stać ś. łaskawym, obłaskawić ś., ułagodzić ś., oswoić ś., udobruchać ś., ugłaskać ś.* Przen.: Ten strach ś. ułaskawi, ta óma rozświetleje. Przyb. Pochwała łechce sere i umysły chwyta, przez nią ś. ułaskawia pieć, choć nieużyta. Jak. W.

Ułaskawienie, a i. blm., czynność cz. Ułaskawić. 2. czyn ułaskawiającego, akt ułaskawiający, amnestja, abolicja.

Ułaskawiony ten, którego ułaskawiono a. który ś. ułaskawił.

Ułaszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Ułaszczycić ś.

Ułaszczycić się, y ś., ył ś. p. Ułakomicić ś.: Ułaszczyl ś. na pieniądze, a teraz pokutuje.

Ułaszzenie, a, blm., czynność cz. Ułasić.

Ułaszzenie się, a ś., blm., czynność cz. Ułasić ś.

× **Ułaszony** *którego ułaszono a. który ś. ułasił.*

Ułatać, a, al p. Ułacić. St. wil.

Ułatanie, a, blm., czynność cz. Ułatać.

Ułatwiacz, a, lm. e ten, co ułatwia: Faktor, kupiec, pośrednik, nabywca, sprzedawca, U., wynajdawca. Tet.

Ułatwiać, a, al i U. ś. p. Ułatwić.

Ułatwianie, a, blm., czynność cz. Ułatwiać.

Ułatwianie się, a ś., blm., czynność cz. Ułatwiać ś.

Ułatwić, i, il, × Ułacnić, nied. Ułatwiać, × Ułacniać, † Ułacwować i. uczynić *łatwym, usnadnić, ulżyć, udogodzić, uprościć, uprzyjemnić:* Ułatwił sobie tę pracę. Troc. U. naukę, zadanie. Dowcip bystry do wszystkiego sobie ułatwi drogę. Oss. Rozum potrafi wszystko U. L. 2. *zakławić, sprawić, odbyć, zbyć czego, ukończyć co:* U. sprawę, interes = *sprawić, zrobić, sprzątnąć, zbyć ś. go, ukończyć go. L. Daj pokój temu: jest to rzecz, którą ja potrafię U. bez twojej turbacji. L. Gdy ś. warunkom dosyć stanie, będzie zagadnienie ułatwione, problema solutum. Ustrz. (= *rozwiązane, rozstrzygnięte*). U. ś. i. *zbyć ś. zatrudnienia,**

przestać być zajęтым, uspokoić ś., załatwić ś., odbyć ś.; skończyć, uwinąć ś. z kim, z czym: Skoro ś. ułatwię, przyjdę do ciebie. Ułatwili ś. z Indjanami Sienk. (= skończyli z niemi). 2. odbyć naturalną potrzebę, załatwić ś., żart. użyć sobie. 3. × U. ś. do czego = uzdolnić ś., usposobić ś., przygotować ś. zdywając wszystkich przeszkód.

Ułatwienie, a l. bfm., czynność cz. **Ułatwić**. 2. Im. a to, co ułatwia, ulga, dogodność, ustępstwo: Robi mu wszelkie ułatwienia. Wierzyciel zrobił U., prolongując spłatę długu.

Ułatwienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Ułatwić** ś.

Ułatwiony, × **Ułatwniony** l. im. od **Ułatwić**. 2. † U. który ś. ułatwił i już jest wolny, czasowy, nie zajęty.

† **Uławiad**, a, al p. **Ułowić**.

† **Uławianie**, a, bfm., czynność cz. **Uławiać**.

Uławienie, a, lm. a gór. sposób układania ś. ciała kopalnych na sobie, uwarstwienie, warstwowanie. Łab.

Ułazić, i, il l. nied., p. **Uleźć**. 2. [U. co] dok. znaleźć. [U. ś.] utrudzić ś., umęczyć ś. łażeniem, nalazić ś. dowoli: Ułaziwszy ś. po trawach, spinających nogi, schodził na dół ku roztoce. Ork.

Ułożenie, a, bfm., czynność cz. **Ułożyć**.

[Ułożenie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Ułożyć** ś.

Ulechnienie, a, bfm., czynność cz. **Ulechnić**.

× **Ulechnić**, i, il p. **Ulechnąć**.

× **Ulechnąć**, ce a. cze, tał, × **Ulechnić** lechnąc zadowolnić, ucieszyć. Przen.: polechnąć = pogłaskać po sercu, ująć: Ociec, zdumiony moją na wojnie odwagą i chwałą stąd pochodzącą ulechniany, nie widzi w rycerzu ojcobójcy. Sir.

× **Ulechtanie**, a, bfm., czynność cz. **Ulechnąć**.

[Ulepać, a, al] **zabić**.

[Ulepanie, a, bfm.] czynność cz. **Ulepać**.

† **Ułomować**, uje, ował p. **Ułamać**: Iż mi ś. nijako do was U., sami ś. pniecie wzgórze i dajcie całować. Zebr.

† **Ułomowanie**, a, bfm., czynność cz. **Ułomować**.

Ułoga, i, bfm. l. † U., ułożenie, odłożenie na bok. Biel. M. 2. † U. choroba w nodze, której następstwem chromanie; ułomność. Rej. Tańcuje ów i ten skacze, choć na jedną nogę, ten ś. tacza, a i ów znać, że ma ułogę. Mias. 3. wet., p. **Łogawizna**: Czerema starami szkafami, o których powątpiewano, czy dojdą do Pińska, bo jeden miał ułogę i kulał silnie. Krasz.

Ułoić, i, il l. łojem umazać, posmarować, uwałać: Ułojony, łojem utarty, sebosus. Mącz. 2. [U.] wybić, wyłoić.

Ułożenie, a, bfm., czynność cz. **Ułoić**.

× **Ułokać się**, a ś., al ś. obeźreć ś.; ożłopać ś. Glicz. Łakonomie ułokanych niewolników dzieciom przed oczy przywodzili.

× **Ułokanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Ułokać** ś.

Ułom, u, lm. y p. **Ułamek**: Polieja miała bronić protestantyzmu od zupełnego rozbiecia na ułomy. Lis. H. W tym postrzegam płytę, U. brzeżnej skały. Kam. Puszczony w nieskończoność istoty muszą ś. zejść kiedyś jak dwa ułomy, które na ziemi, wprzód odległe, z następstwem wieków przylegają do siebie. Krasin.

× **Ułomac**, mie, mał i U. ś. p. **Ułamać**.

× **Ułomanie**, a, bfm., czynność cz. **Ułomac**.

× **Ułomanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Ułomac** ś.

[Ułomecznik, a, lm. i] **niedolega**, **ślamazara**, **mazgaj**, **niedziwa**.

× **Ułomek**, mka, lm. mki l. p. **Ułamek**: Jedli, byli nasyeeni i k temu nabrali siedm koszy ułomków, które zbywały. Sekl. Napełnili 12 koszy ułomków z onego pigciorga chleba. Damb. Gmachy, które jeszcze dotąd w ułomkach zadziwiają. Kras. (= w szczątkach). Ułomki marmurowe. Troc. Dawane mi bywają ukruchy, t. j. ułomki abo pokrajane sztuki chleba. Pim. Z własnych potrzeb ujmuje, nędznych karmi ułomkiem. L. Z tego ułomku poznać można, jak bardzo przewyższała partja austryjaska w senacie. Alber. (= urywku, fragmentu). Rotgier był też nie U., mruknął Zbyszko Sienk. 2. U., rzecz, której ś. koniec ułamał: nóż, igła, miecz, rozeń i t. d. Kn. 3. **odlam**, **niejsze ułamania** ś.: Po ziarkach dobroć poroelany na ułomku od przepalonej ziemi poznać ś. daje. 4. † U. Torz. U., uszczerbek, uszkodzenie. L. U., uszczerbek, krzywda. Wirzb. Toć przyjdzie z wielką szkodą i z wielkim ułomkiem zbawienia twego. Wuju. (= z wielką ujmą). O ziemskie rzeczy ś. starsz z jawnym ułomkiem duszy swojej. Wuju. W obzartwie nas ani wstyd, ani U. zdrowia ukrócić nie może. Ocz. 5. † U. **ułomność**. Sekl. Ułomnemu ś. zdaje, jakoby samoz przyrodzenie takowym ułomkiem, jako jednym piątnem, złość jego naznaczyło. Górn. 5. U., ułamek, liczba wyrażająca ilość mniejszą od jedności. Jak. J., Łs., Śniad. † **Ułomić**, i, il, [Ułomić] i † U. ś., [U. ś.] p. **Ułamać**: Gdzież jest, któryby ogarnął sirotkę błędnego? a tułaka opatrzył w nędzy jego? abo z ochotą nędznikowi ułomił chleba swego? Rej. Gałaz ś. ułomiła, i buch! Sienk.

Ułomienie, a, bfm., czynność cz. **Ułomić**.

Ułomienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Ułomić** ś.

× **Ułomkowy** przym. od **Ułomek**, **ułamkowy**: Zagadnienia, w które wchodzi ilość ułomkowe. L.

Ułomnie l. z ułomności, z krewkości, przez słabość: Insza U. zgrzeszyć, insza z złości. 2. **niedoleżnie**, **niepotrzebnie**, **małodusznie**: Próžno i U. zale wywierać. Śl. wil.

[Ułomniak, a, lm. i] **dziecko ułomne**, **niedolega**, **idjota**, **matolek**, **kręty**, × **niespełniak**.

Ułomność, i, lm. i rz. od **Ułomny**: U. ciała = wada, kalectwo, defekt: Jesliby ławnikowi U. ś. jaka przydała, to jest, jesliby olsnął, oknął, otrędowaciad, tedy nie ma być dlatęgo złożon. Sz. W ślepych, w chromych, w ułomnych, chociaż takowa U. przyrodzeniu ś. przypisuje, wszakoż każdego to boli. Górn. Mają i święci swoje ułomności. Skar. Poznał Samson U. i słabość ludzką. Skar. Nad nędzą żywota tego i ułomnością ludzką płakał. Skar. Jak ziarno nie może być bez plewy, tak opatrzył bez ułomności. Petr. Dobre i złe przeciwne są rzeczy: jak obaczysz, że dobre jest możne, ujrzyś natychmiast niedoleżność złęgo; a gdy U. obaczysz złęgo, zaraz ś. możność dobrego wyda. Bardz. Moralna U., krewkość. L. U. plemienia ludzkiego często błądzie zwykła z przyrodzenia. Koryt. O, jak ułomności ma człowieczeństwo nasze bardzo wiele! Dobry, kto na U. bliźniego nie mruceży. Bach. Co w pospolitym człowieku ułomnością jest, w sędzi jest występkiem. L. Dobrze to jest, iż cudzą U. przebacym. Kras. Godna litości U. człowieka. Kras. Wyznaje U. moje. Troc.

Ułomny, [Ułamny] l. którego można ułamać, **kruchy**: Oba nie ułomne, obracali w ręku swym oszczepy ogromne. Zebr. Na Ostrawie zasadzę królewska stolicę, wskrzeszając dawne zwaliska ułomne. Wysp. 2. **uszkolzonny** na jakim członku lub nie mający go wcale, **kaleki** (np. **kulawy**, **chro-**

my, garbaty, bez ręki, bez nogi i t. p.): W greckim języku chromy i U., tak jak i w polskim, ściąga ś. podczas na tych, którzy na nogi, podczas na tych, którzy na ręce chromi a. ułomni są, acz w Testamentie chromy na nogi, a U. na ręce ułomnego pospolicie znaczy. Sekl. Dziecię ułomne, krom ręki, nogi narodzone. Groic. Człowiek U., który i nie mówi, i nie słyszy. Damb. (= *głuchoniemy*). Jeden na jedno oko U., skoro ś. ciała jej dotknął, przejrzał. Skar. Szpital ułomnego rycerstwa. Vol. (= *inwalidów*). Ślepy, chromy, U. Górni. U., garbaty, garbus, L. (posp. *potamaniec*). 3. [U.] *chromy, kulawy*. 4. *niedoskonały, niedołężny, nieudolny, krewki, grzeszny, podległy łatwemu upadkom przez słabość natury ludzkiej*: Penelope, jak inne, w enocie ułomna. L. Że ułomną mamy naturę, człowiek rozumny i uczony kochać ś. może. L. W (ym razie oprzeć ś. nie można było: człowiek zwyczajnie U. L. Jeśli wyciąga potrzeba, upomni, pamiętając, iż wszyscy ludzie są ułomni. Nar. 5. gram. *któremu brak pewnych postaci odmianowych*: Czasownik, rzeczownik U.

Ułowa, y, lm. y] *usposobienie, przyzwyczajenie*.
Ułowić, i, il, nied. **Uławić łowiac ująć; ułapać, złowić**: Ułowili dwie wielkie szeszki. Skar. Żeśmy tę rybkę ułowili, za długą tęskność odbierzemy wdzięki. Wad. Pracujemy we dnie i w nocy, a nie nie uławiamy. Skar. U. zwierzę, błazna. Troc. Okrył ś. skórą ułowionego zwierzęcia. Sur. Przen.: Co on ułowi, i na łonie uwarzę. Kn. (= *nie nie ułowi*). W niezgodzie cudzej najłatwiej trzeciemu U., co chceć. Lubom. (= *w mętnej wodzie ryby łowić*). Dwie razem ułowić sobie boginie. L. Ułowisz! (Troc.) (= *obierziesz co, dostaniesz, weźmiesz* (np. w pysk). 2. *przen. skusić, zwabić, zamieć, ująć, zjednać, złapać* = *usidlić, skaptować, podchwycić*: Natan prorok przypowieścią Dawida do pokuty ułowić. Skar. (= *przywiódł*). Chciał go kłamstwem U., wywabionego przysięgą. Zigr. (= *podchwycić, zażyć go, podejść go kłamstwem*). Poezją ich namawiać tym, czym łacno ludzie płocze U. można. Baz. Murtozy ułowić łatwowieznego baszę, i ledwo nogę w namiot wstawił, uduśił go. Klok. Boję ś., żeby cię chytremi i pochlebniemi słowy nie ułowić. Boh. Łapacze a obłudnicy z wierzechu ś. przyjacielmi czynią, a nie nie myślą, jedno jakoby cię w czym podeszli, ułowili, pochycili. Damb. Na prostaka nie trafili: w czym go oni podstępnie a U. chcieli, tym ś. sami ułowili a prawie ś. siekierą swą poucinali. Rej. Pięć to już lat, jak was łowię, a U. nie mogę. Wor. [Sprowadzili muzykę, aby go U. do mówienia]. Sam od swego siła jest ułowiony. Birk. U. ś. *zostać ułowionym, złapać ś., usidlić ś., wpaść w matnię*: Ułowisz ś., wpadniesz w sieć, będziesz w saku, w matni. L. Zły człowiek, niebogobójny sam ś. w złości swej uławia. Kosz. Drugiego chcąc U., sam ś. ułowić. Kn. Ptak ś. w sidle, na lepnie ułowić. Troc. Sam ś. ułowi. Troc. Małom ś. nie ułowić. Troc. Dała ś. U. tę zmianę postępowania jego. Rzew. (= *podejść*).

Ułowienie, a, btm., czynność cz. **Ułowić**.
Ułowienie się, a ś., btm., czynność cz. **Ułowić ś.**
Ułowny *dayący obfity ułow, połowny, żyzny*: Besarabja z obfitemi pastwiskami i ułownami jeziorami. Star.

Ułożenie, a l. btm., czynność cz. **Ułożyć**. 2. lm. a = a) p. **Układ**: Częstokroć samym twarzy ułożeniem z synowskiej wykroczey można powinności. Siem. J. U., położenie, układ, sposób,

jakim eo położono, jak eo kładą, trzymają, chowają. L. Dziecię ma ś. u ojca, by pązek w maśle: nie nie uzna, jedno zawsze by w uwinieniu i w subtelnym jakim ułożeniu leży. Glicz. U., charakter, sposób, w który ś. ułożono, sposób postępowania, myślenia. L. Żal mi jej: ma U. tak powolne. L. Nie przedstawać z temi, którzy różnych od nas są obyczajów, innego całej ułożenia. Pileh. Zaślepiac ś. nad ułożeniem ojca. Rzew. Wyborne słów U. Troc. U. członków ciała. Troc. Jak piękna, jak przyjemna, co za U. l. U. świata, nauki jakiej. Troc. (= *systemat*). U. Kopernika względem słońca, systema Copernicanum. Troc. b) † U. *statut, kodeks*: Ziemskie U. c) [U.] *wola*: Już to takie U. naszego pana, co nżac nie chce opłatku, jeno za pole. d) chir.: U. chorego (situs s. positio). U. boczne (situs lateralis). U. na czworakach a. kołanowołokciowe. U. na wznak (cubitus supinus). e) geol. *postać zewnętrzna skał osadowych i wybuchowych*: Skały osadowe tworzą warstwy, mając U. jednostajne, niejednostajne, faliste (synklynalne), siodłowate a. dachowe (antyklinalne), niezgodne. f) pol.: U. płodu (w macicy) *attitudo foetus*.

Ułożenie się, a ś., btm., czynność cz. **Ułożyć ś.**
Ułożony l. im. od **Ułożyć**. 2. *układny, umiejący ś. znaleźć, gładki w obejściu, przyzwolny, grzeczny, dobrze wychowany, mający dobre manjery*: Żle, dobrze U.

Ułożyć, y, ył, nied. **Układać** l. *położyć kogo, co w pewien kształt, w pewien sposób, w pewnej pozycie, układać; poukładać; uporządkować, uszykować kładąc*: W drwalni ustawnie robią koło drew, rzeżąc, rąbiąc, układając w stosy. Star. U. suknię na kim (= *udrapować*). Papiery te tak trzeba U., iżby ś. każdy odrazu znalazł. Kras. Już ułożono wszystko i upakowano do naszego wyjazdu. L. Pójdź tu i upakujmy wszystko! siadają i układają. L. Już towary w paki, pościeli w tłumok ułożono. Troc. Układać ryby w beczkę. Troc. Lekka jego ręka sztucznie włosy układa. Węg. Ten człowiek, co mi włosy na głowie układał, musi często swoją żonę za głowę targać, bo i mnie ciągnął, jak konia za grzywę. L. U. w stos, w kozły. Przen.: W głowie mu szydłem układano. Falib. (widłami, igłami; niedobrze ułożono, brakuje mu kępki, nie wszyscy doma. L.). U. nieboszczyka w trumnie, dziecko w kolebce. U. komu rękę przy pisaniu. U. kogo do snu. Jak go dobrze ułoży wino i sen zmorzy, okoliczność i miejsce radę nam utworzy. Hul. Przen.: U. zwierzę = *wyuczyć spełniania pewnej pracy, obowiązków, utresować, wyuczyć*. Układać ogary. L. Krogulec układają do pola na kuropatwy, jak jastrzębia, ale z większą trudnością, gdyż jest hardy i bardzo zwawy. Ład. U. kogo do czego = *ułożyć, wtrożyć, uprawić*: Edukacja fizyczna ma układać człowieka do rycerskich dzieł i zrzecznego obrotu. S. Grodz. × U. kogo = *uksztalcieć, udoskonalić, wyćwiczyć*: Mógł pod twym dozorem coraz lepiej być układanym. Pileh. Prawda, że ona jest ułożona więcej nad swój wiek. L. Czyż człowiek może tak swój umysł U., by coś miał miłszego nad siebie! Sam siebie w lepszego co dzień męża układa, a z błędów zawsze cośkolwiek składa. Pileh. [U.] *położyć*: Macocha wzięna i te swoja córke ułożyła za położnicę (= *położyła ją na miejscu położnicy*). Jak posed miedzwiedź bez całej kościół, to ułożył ulice ludzi (= *poprzewracał ludzi stojących mu na drodze*). 2. *składając utworzyć, uformować; złożyć*: U. bukiet, kokardę.

[Wolę półkopki układać, niżli żąć w polu]. U. proporej. Zbliżył ś. do niego, układając uśmiech. Krasz. 3. *skomponować, zredagować, utworzyć, stworzyć, napisać*: U. dzieło naukowe. Układali nowy języka polskiego dykcyjonarz. L. Zgromadzenie narodowe z pośpiechem układa konstytucją. L. Pięknie te słowa, list ten ułożył. Troc. Bürger ułożył z niej (z piosnki gminnej) sławną swoją Lenorę. Mick. Niniejszą balladę ułożyłem podług piosnki. Mick. U. melodję na fortepjan, na skrzypce, na cztery głosy. To nieprawda, sam sobie ułożył w głowie. Przygody czyli przypady układają komedję. L. (treścią są komedji, L.; *składają ś. na komedję*). 4. *umyślić, uprojektować, uknuć, uplanować, usnuć, ukartować*: Twarz jego pokazuje, że coś wielkiego układa w swym umyśle. Boh. (= *zamysła, zamierza*). Rzecz jest ułożona na zgubę człowieka. Boh. Plan już jest ułożony. Węg. Filip Macedoński z Antiochem ułożyli sobie Ptolemeusza państwem ś. podzielić. Lel. Rzecz dziwna, jeżeli czego nie postrzeże, gdy z przeszłych następujące rzeczy układa. Sien. J. (= *wyprowadza, roi*). 5. *udcydować, zdecydować, ustanowić, postanowić, urządzić, ustalić*: U. porządek czego, marszrutę. Pozwól mi być pośrednikiem, ułożymy nową radę. L. (= *złożymy, zawiążemy*). U. trzeba rano, co przez cały dzień robić. L. (= *obmyślić*). Jakże dzień ułożymy? L. (= *rozporządziłmy nim*) Bóg tak przed wieki ułożył. Troc. Ta godzina, ten moment los mój ułoży. L. (= *rozstrzygnie*). Chcę widzieć już brata twego ułożonym i szczęśliwym małżonkiem. L. 6. *ułatwić, załatwić, ukłonić, zaspokoić, uregulować*: Spuść ś. na mnie, putrafię ja rzeczy U. L. U., uspokoić, pogodzić, ułatwić. Pot. 7. † U. *ułogdzić, ułogodzić, uśmierzyć, ukoić, uskromić*: Targanie i darcie w żywocie, w rzewach i w stolcu kmin kramny układa. Syr. Podagryczne boleści układa korzeń rzepikowy. Syr. Wino to gryzawki i morzyńska w żywocie układa. Syr. Wódka ta boleśnie głowy układa. Syr. Los różnice uspokaja, a układa uporne. Gil. U. ś. 1. *położyć ś. w pewien kształt, w pewien sposób, w pewnej pozie, ułożyć ś.*: Późno w nocy ś. do snu układam. L. [Ułoż ś., kiedy ei ś. chce spać] (= *połóż ś.*). Układają ś. (kładą ś.) na ziemię. Troc. Ułożył ś., jak mógł w tak ciasnym nięscu. Wszystko ułożyło ś. do równowagi (= *przyszło; zrównoważyło ś.*). Ciało szerokie ma, brodę po sam pas białą, usta ułożone. Jabł. Układając ś. na szyję Paulową, całowała go. Leop. (= *rzucając ś.*). Przen.: *złożyć ś., zjeść ś., ukształtować ś., ukartować ś., wypaść*: Dziwnie ś. rzeczy, okoliczności ułożyły. Tak ś. warunki ułożyły. Przen.: U. ś. komu = *przybrać, zrobić minę, postawę pewną, udać kogo, odegrać komedję czyją, zamaskować ś., nadrobić minę, układności, nagiąć ś., nałamać ś., okazać ś. powolnym, potulnym, przywalić ś., łasić ś.*: Bierzmy przykład z Pana naszego, jako ś. wszystkim układa, chcąc wszystkich zyskać. Sekl. Wielu ś. pięknie układa, a w sercu ich skryta zdrada. Jak. W. Plenipotent umiał ś. U. w oczach młodego pana. L. Przed stryjem jak może układa ś. L. Ułożyła ś. przed nim jak antołek. L. Sławny ten szuler tak ś. umiał w tej kompanji U. pięknie, że go do kart ledwie uprosić mogli. L. Wnet umiał jako drzewem toczyć, U. ś. wężyka, do pierścienia skoczył. Tw. Chytre umysły podwójne, pozorności ułożone. L. (= *zamaskowane*). Gutaperkowa twarz jego układała ś. w wyraz głębokiego wzruszenia. Bał. (= *wabiła ś.*). Układac

ś. mu dłużej nie będę. Troc. Kto bardzo sam ś. przyliżuje, a układa, a służy, oto!... tylko mu w oczy patrzaj, żeby nie pokąsał. Krasz. 2. † U. ś. czym = *złożyć ś., zastawić ś., parować ś.*: Zawzięta ś. bitwa, i każdy, aby uderzył, aniż ś. ułożył, bardziej usiłuje. Blaž. Układa ś. (składa ś., zakłada ś.) mieczem. Troc. 3. z kim. = *zawrzeć układ, ugodzić ś., umówić ś.; porozumieć ś., skonać, zgodnym sposobem, załatwić ś. potulobnie*: Ułożyli ś., zaniechawszy procesu. U. ś. z wierzyicielami. 4. [U. ś.] *uspokoić ś., ustatkować ś., ucihnąć, przycichnąć*: Mogli ś. U. na kwile. Tet. Juze sie wiatr halny ułożył (= *ustal*). † **Ułów, owu, lm. owy to, co ulowiono, zdobycz ulowiona, połów**: Będę jeść z ulówu syna mego. Bud.

Ułtaj, a, lm. e p. Hultaj. Opal.

† **Ułuczenie, a, blm., czynność cz. Ułuczyć.**

† **Ułuczyć, y, yl ugodzić, utrafić w co z łuku, ustrzelić z łuku.** L. Przen.: Łacno przyjsć ku kresu, kto ś. da nauczyć, i bezpiecznie we wszystko ten może U. Rej. (= *ugodzić*).

Ułud, u, lm. y p. Ułuda: I na nim ten pierwszy U. wiosny nie mógł wyrwać wrazenia. Dąb.

Ułuda, y, lm. y. Ułud wab, wabik, powab, przynęta, ponęta; iluzja, mamidło, złuda, złudzenie: Temi ułudy chcą budzić w nich nadzieje. Stasz. Nadał Oton przywilejami Kapadocję na uludę bardziej, niż aby one trwać miały. Nar. Biorąc na siebie postać filozofa odczarowanego ze wszelkich ulud świata. Rzew. [W polu U., U., uludziła Kasia Jasia u pługa]. Zdr. **Ułudka.**

Ułudka, i, lm. i l. p. Ułuda: Tyś przeznaczony żyć, jeśli sam nie wyrzeczysz ś. wleczności dla znikomych uludek. Krasin. 2. bot. (omphalodes) *roś. z rodziny ogórecznikowatych.*

Ułudnie przys. od **Ułudny.**

Ułudność, i, blm., rz. od Ułudny; Iluzyjność: Wobec tej ułudności i tej ułudności pamięci, musimy przypuszczać, że... Dzied.

Ułudny, Iluzyjny *złudny, łudzący, zwodniczy, bałamutny, mamiący.*

× **Ułudzać, a, al p. Ułudzić.**

× **Ułudzenie, a, blm., czynność cz. Ułudzać.**

Ułudzenie, a, blm., czynność cz. Ułudzić.

Ułudzić, i, il, nied. × Ułudzać złudzić; zwabiwszy oszukać; zwiést, omamici, obalamucici, omamici, otumamici, zawieść, znieć, skusić, złapać = *zalać, usidlić, ulnić*: Ułudza, zwodzi, świadczy ś. z ochotą. Hul. Już ś. i djabłu samemu U. nie dam. L. Próżnemi nadziejami i obietnicami wojsko ułudziali. Nar. Jak ułudzona niewiasta. Krasin. (= *zbalamucona*). [Jakis to ty pies, Jasinek, ułudziłeś wczoraj jedną dzisiaj drugą chcesz].

Ułupać, pie, pał, nied. † Ułupować i. lupić *ułamać; uszczepać, odłupać, ukruszyć:* Kamienia nie po małym kasku ułupują. Warg. 2. *nałupać, naszczepać, urąbać, narąbać:* U. trochę drzewa. U. ś. *uszczepać ś., odłupać ś., ułamać ś., ukruszyć ś.* Troc.

Ułupanie, a, blm., czynność cz. Ułupać.

Ułupanie się, a ś., blm., czynność cz. Ułupać ś. **Ułupek, pka, lm. pki kawałek ułupany, ułamek, odłamek, okruch:** Marmuru U szeroki, cienki, jak skorupa, *crusta marmorea* Kn.

† **Ułupować, uje, ował i † U. ś. p. Ułupać.**

† **Ułupowanie, a, blm., czynność cz. Ułupować.**

† **Ułupowanie się, a ś., blm., czynność cz. Ułupować ś.**

Ułus, a, lm. y, †! Ułus i. czasowa osada Tata-rów koczowników, złożona z namiotów; stanowisko,

obozowisko Tatarów. 2. przen. państwo tatarskie, horda tatarska. Sł. wil.

Ulusanin, a, lm. anie, †! Wlusanin Tatar, zamieszkały w ulusie.

Ulusknia, i, lm. e bot. p. Prawdzin.

[Ulygać, a, ał] *prędko biec uciekając.*

[Ulyganie, a, blm.] czynność cz. Ulygać.

× **Ulyskać się, a s., ał s.** *polyskiwać, mienić s., lénieć s.:* Łasica ułyska s. lśniącym pasem. Pol.

× **Ulyskanie się, a s., blm.,** czynność cz. Ulyskać s.

Ulyżwiad, a, ał p. Ulyżwić.

Ulyżwanie, a, blm., czynność cz. Ulyżwiad.

Ulyżwić, i, il, nied. Ulyżwiad ubrać w tyżwoy do ślizgania s.: Lód zgrzytał pod ciężarem tłumów ułyżwionych.

Ulyżwienie, a, blm., czynność cz. Ulyżwić.

Um, u a. a, lm. y, † Hum l. *rozum, rozsądek, logika, pojęcie:* Wige pan przynaję, że U. nie potrafi s. obejść bez objawienia. Wilk. Tkwiła w słowach biskupa powaga i U. mędrzej powoły narodu. Ostr. S. 2. *namysł, przedsięwzięcie:* O przedłożeniu uma, t. j. o przedsięwzięciu, nie wiedział. Pim. Każdą sprawę powinien poprzedzać U., t. j. namysł, przedsięwzięcie. L. 3. [U.] *mysł:* Głodnej kumie chleb na umie. 4. × U. fil., p. Fantazja.

[Umachnąć, nie, ną] *machnąćszy uciąć, naciąć:* Najtęższy chłop nie umachnie bez dzień tyle trawy, eo śmierć ludzi. Kon. Kościasta ludzi umachła. Kon

[Umachnięcie, a, blm.] czynność cz. Umachnąć.

Umacniać, a, ał i U. s. p. Umocnić.

Umactnianie, a, blm., czynność cz. Umactniać.

Umactnianie się, a s., blm., czynność cz. Umactniać s.

Umaczać, a, ał p. Umoczyć.

Umactnianie, a, blm., czynność cz. Umaczać.

[Umagać się, a s., ał s.] *uginać s.:* Pęknięta kosa umaga s., nie ma chwatu (= nie może chwycić trawy).

[Umaganie się, a s., blm.] czynność cz. Umagać s.

Umaglować, uje, ował *ugładzić maglując; zmaglować, wymaglować:* U. koszulę. Przykryć to kirem białym, gładkim, umaglowanym. Haur.

Umaglowanie, a, blm., czynność cz. Umaglować.

Umaić, i, il, nied. Umajać l. ubrać zielenią, ugaić: Umajano miasto, t. j. wawrzynem lub innego drzewa gałęziami, kwieciami i t. d. ozdabiano wrota bramy. Nar. Czas U. wieńcem wkoleo z wiosennego kwiecia czoło. Min. Czas ślubnemi wieńcy umajać gładkie czoło oblubieńcy. Nar. Gracje zgodne z muzami, umajacie dziś skroń zacnego Jana. Koź. Pięknej sławy zielenością umaiły Tryjon dzieła Władysławowe. Koch. W. Znouw liście s. rozwiną i umaja stary pień. Fred. A. Dołem olchy kępami rosnące i gęsta leszczyna umaiła to miejsce. Krasz. Przen.: Córka nadzorey więziennego ostatnie dni starcowi umajata troskliwością. Mic. (= *uprzyjemniała, umiała*). U. s. l. *ustroić s. zielenością, ugaić s., zazielenić s.:* Wiosenną szatą odkryty w oczach jego umajał s. Kryłów. Kras. Z ulicy głównej zwrócili s. w boczną, umajoną ogródkami. Krasz. 2. [U. s.] *upić s. należycie, urznąć s., spić s., skuć s.*

Umajać, a, ał i U. s. p. Umaić.

Umajanie, a, blm., czynność cz. Umajać.

Umajanie się, a s., blm., czynność cz. Umajać s.

Umajenie, a, blm., czynność cz. Umaić.

Umajenie się, a s., blm., czynność cz. Umaić s. **Umajętnić, i, il** *zrobić majątnym, uposażyć w majątek, ubogacić, wzbogacić:* Założył Bolesław i umajętnił klasztor Krzyżanowiecki. Błuz.

Umajętnienie, a, blm., czynność cz. Umajętnić. × **Umak, a, lm. i artysta, mistrz, biegły w sztuce.** Sł. wil.

Umakać, a, ał p. Umoknąć.

Umakanie, a, blm., czynność cz. Umakać.

[Umakłać, a, ał] *pomacać.*

[Umaklanie, a, blm.] czynność cz. Umakłać.

Umalać, a, ał p. Umalić.

Umalanie, a, blm., czynność cz. Umalać.

Umalenie, a, blm, czynność cz. Umalić: Przy uczynku niegodziwym, dla umalenia przygany, przecię pragnie nim być zwany, choć kto nie jest sprawiedliwym. Tremb.

Umalenie się, a s., blm., czynność cz. Umalić s.

Umalić, i, il, nied. Umalać *zrobić małym, mniejszym; umniejszyć, pomniejszyć, zmniejszyć, uszczuplić:* Umalites człowieka małym od bogów, sławą i uczciwością obwarowałeś go. Bud. Twarz śniegu równa, cóż gdy s. rozpali? pewnie swej kraszy róży nie umali. Gawiń. Przen.: *poniżyć, upokorzyć, upośledzić:* Umaleni jesteśmy i znacznie poniżeni. Smotr. U. s. *stac s. małym, mniejszym, umniejszyć s., pomniejszyć s., zmniejszyć s., uszczuplić s.:* Cerkiew, ile do swojej całości, upaść i zginąć nie może, ile zaś w częściach swoich, owegdy malejąc, a owegdy szerząc s., i umala s. i upada. Smotr. Przen.: Czuj, patrz, eo w młodości szalisz: nie wiesz, jak s. z niej umalisz. Gawiń. (= *zostaniesz upokorzonym, poniżonym, spaszujesz*).

Umalować, uje, ował l. umazać farbą, pomalować: U. stołek, dom. U. pokój (= *wymalować*). Dodo szatę ma, której brzeży pracą niedościgłą zręczny tyryjski przemysł umalował igłą. L. (= *barwienie wyszył*). U. sobie twarz = *ubielić a. urużować; utynkować, upacykować*. Przen.: Wierchołki ich. umalowane purpurą i fioletem, rzuciły na drogę łuny różowe. Orzesz. (= *ubarwione*). Przen.: Sprawiedliwość pokostem niesprawiedliwości umalujeje, bądźcie sprawiedliwi. Krasin. Żart.: *uwalac, ubłozic, unurzac:* Nie minęło ani jedno Ave, wszyscy już umalowali sobie pończoszki na czarno. Kaczek. Żart.: Wczoraj s. zhułał i wrócił z umalowanym okiem. Sew. (= *podsimiałym, podbitym*). 2. [U.] *odmalować, wymalować:* Święty Łukos wanielista umalował obraz cysta. U. s. *umalować sobie twarz, wymalować s., ublanszować s. a. urużować s.; utynkować s., upacykować s.*

Umalowanie, a, blm., czynność cz., **Umalować.**

Umalowanie się, a s., blm., czynność cz. Umalować s.

× **Umamiać, a, ał i × U. s. p. Umamić.**

× **Umamianie, a, blm.,** czynność cz. **Umamiać.**

× **Umamianie się, a s., blm,** czynność cz. **Umamiać s.**

× **Umamicielel, a, lm. e ten, co umamił a. co umami.**

× **Umamicielka, i, lm. i** forma ż. od **Umamicielel.**

× **Umamić, i, il, nied. × Umamiać** *mamiąc usiǳić; omamić; ułudzić.* × U. s. *dać s. usiǳić mamieniu, omamić s., ułudzić s.*

× **Umamienie, a, blm.,** czynność cz. **Umamić.**

× **Umamienie się, a s, blm,** czynność cz. **Umamić s.**

* **Uman:** [Na uman] *na pamięć, na chybił trafił.* Por. **Na uhań.**

[Umanienie, a, bfm.] *utuda, złuda*.
 [Umarac, a, al] *ubłocić, umurzać*.
 [Umaranie, a, bfm.] czynność cz. Umarac.
 [Umarcie, a, bfm., Umericie], †Umarcie *zgon*.
śmierć: Widziałem go po umarciu. Skazany przez lekarzy na U. *Expiratio*; skonanie, U. Mącz. Czasu umarcia Chrystusa słońce ś. zaćmiło. Biel. M. Trzeciego dnia z martwych wstał po umarciu śmierci. Wuj. (pleonazm). Prawdziwe Jego człowieczeństwo pokazało ś. w prawdziwym umarciu. Karnk.

[Umarc, umrze, umarl] p. Umrzęd.
 †Umarl, i, bfm. *padlina, ścierwo, trup*. B. Sz.
 [Umarlak, a, lm. i] p. Umarly: *człowiek umarły, nieboszczyk, trup*: Niesła z sobą gromnicę, co ją ano wyprosiła, stróżując jakiegos umarlaka i potrzeby mu czyniąc. Reym.

Umarle przys. od Umarly, *marthoy*: Oczy twe patrzą na mnie tak jakos U. Sf.

†Umarlec, lca, lm. lcy p. Umarly. B. Sz.
 †Umarlina, y, lm. y *ciało nieżywe, trup, zwoloki*. B. Sz.

[Umarlak, a, lm. i] p. Umarly.
 Umarło-żywy *nawpół umarły*: Jakies dziwne plemie istot umarłych i umarło-żywych. Berw.

Umarly, [Umarly, Umiarty, Umrzyty] i. *który umarl, zmarły*: U. człowiek. Troc. Stamtąd (z niebios) przyjdzie sądzić żywych i umarłych. Kiedy czego dotyczą, kolą, depcą, a przedsię nie boli, za umarle ma być miano. Kosz. W przybytku krzątało ś. po jego zakątkach kilku żywych umarłych, zakonników kilku. Krasin. (= *niby umarłych, umarłych dla świata*). Przen.: Miasto umarłych = *cmentarz*. Nieduży most łączył miasto żywych z miastem umarłych. Bał. Przen.: Trzeba kochać i być kochanym, ażeby nie być umarłym wszystkim rozrywkom i uciechom. L. (= *straconym dla nich, zohojętniałym na nie*). Przen.: †U. = *grzeszny*: Ktoby ś. dekretowi upornie i pyszno sprzeciwił miał, takowy człowiek U. jest; abowiem w nowym prawie tak ś. pokazowało, iż kto ś. jedno sprzeciwił prawu i za nie miałby sobie sędziego, takowy U. jest, abowiem nieposłuszeństwo, uczynione przeciwko władzy sądowej, takowej mocy jest, jakoby P. Bogu nieposłuszeństwo uczynił. Orm. Przen.: †Umarła ręka = *zmarły właściciel dziedzictwa*: Gdy kto po umarłej ręce długu dochodzi... Magd. Sprawa po umarłej ręce. L. 2. *zamarły, martwy, obumarły*: Jedlina i sośnina mogłyby ś. umarlami nazywać, ponieważ z ich pnialków nowe nie wychodzą wyrostki. L. Gęstwina umarłych dąbków i grabów. Sienk. Języki umarle (= *martwe, przez żyjących obecnie już nie używane*). Jezioro Umarle w Palestynie. Urzęd. (= *Martwe*). Wiara umarla. Kucz. (= *nieczynna, bez uczynków*). Księgi nazywał król Alfons umarłych mistrzów. Warg. 3. przen. *tyczący ś. umarłych ludzi, trupi, śmiertelny, mogilny, grobowy*: Ani wziąć wodza mogliśmy na oko, ani przestąpić umarłego wału. Słow. (= *złożonego z zwłok poległych*). U. tego, lm. rli rz., †Umarlec, [Umarlak, Umarlak, Umerlak, Umrzyk, Umarzec] *człowiek umarły; zmarły, nieboszczyk, zwoloki, trup*: Nad umarłym śpiewać, wniwecz a próżno co poczynać, *mortuo verba facere*. Mącz. Pomoże, jak umarłemu kadzidło. Prz. On nie słyszy, nie czuje i równy z umarłym. Pot. Ubierać, grzebać, odwiedzić, wyprowadzać = *eksportować umarłego*. Modlitwa za umarłych. Kaplica dla umarłych. Mówiąc o umarłym, powinno ś. dołożyć: świętej pamięci nieboszczyk. L. Umar-

tym daj pokój. Kn. (de mortuis non nisi bene. L.). Dokazować nad umarłym niewielkie mgstwo. Kn. U. nie ukąsi, nie zemści ś., po śmierci ś. go nie bój. Kn. U. od zazdrości, od krzywdy wolen; umarłemu nikt nie zajrzy, nie zaszkodzi. Kn. U. żaden ś. nie wróci. Kn. U. był człowiekiem zarynym a przyjacielem brata mojego. Troc. Wynieśli, niosą, prowadzą umarłego do trumny. Troc. Taniec umarłych, p. Kulisza.

Umarszczenie, a, bfm., czynność cz. Umarszczyć.

Umarszczyć, y, ył i. *ułożyć w marszczki*. 2. *marszcząc uformować*: Ponuro patrzy, sepa umarszczył na czole. Przyb.

Umartwiać, a, al p. Umartwić.
 Umartwianie, a, bfm., czynność cz. Umartwiać.
 Umartwić, i, il, nied. Umartwiać i. *zrobić martwym, uśmiercić, odebrać życie, umorzyć, ubić*. St. wil. 2. przen. *ując rozkoszy, utrapić, udreńczyć, zniekać, poskromić, zgniebić (ciało), podbijając pod moc ducha*: Umartwiają ciało swe. Spicz. 3. *zmartwić, zasmucić; udreńczyć, zgryźć, struć, sfrasować, sturbować, skłopotać*.

Umartwienie, a i. bfm., czynność cz. Umartwić: U. ciała (= *mortyfikacja*). Powściągliwość, U. ciała mają za zasadę enot; żaden z nich przed wieczorem ani je, ani pije. Pim. 3. [U.] *udreczenie, smutek, zgryzota, frasunek, zmartwienie, utrapienie, turbacja*.

[Umartwiony, Umertwiony] i. *zmartwiony, skłopotany*. 2. *przykry, zgryźliwy, dokuczliwy*: O jej humorze, nie zawsze łaskawym, a dla męża najumartwieńszym, słyszałem. Mat.

[Umarly] i. p. Umarly: Ten U. nijak ś. temu żywemu nie przeciwi. Kon. 2. *wychudły*. 3. U. *pokusnik = upiór, mara, potępieniec*.

!Umartryzować, uje, ował *umęczyć, zadreńczyć*. !U. ś. *umęczyć ś., zadreńczyć ś.*: Umartryzowałbym ś. z nudów. Haj.

!Umartryzowanie, a, bfm., czynność cz. Umartryzować.

!Umartryzowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Umartryzować ś.

†Umarwszy p. Umrzęd. Glos.

Umarzać, a, al p. Umarzyć.

Umarzający i. im. od Umarzać. 2. †U., rz., p. Umorzyciel: U., *mortificator*. Ps. flor.

Umarzalność, i, bfm., rz. od Umarzalny.

Umarzalny *podlegający umorzeniu, który należy umorzyć*: Dług U. Pożyczek umarzalnych w okresie dwudziestoletnim. T. K.

Umarzanie, a, bfm., czynność cz. Umarzać.

[Umarzec, rea, lm. rce] p. Umarly.

Umarzły, (Umar-zły) × Umarznięty *który umarzał, zmarzły*. Troc. Człowiek głodny, chory, U., ubogi, czy także szczęśliwy? Petr. Morze umarzte. Mor. A. (= *Lodowate*).

Umarznąć (Umar-znąć), znie, znał a. zł i. *zostać przejętym mrozem, zamarznąć, zmarznąć, przemarznąć, zziębnąć*: Ku piecowi się nie pehaj, boś nie piecuch! w izbie nie umarzniesz. Ork. Magda w śniegu ulgnęła, i śnieg ją zawiął, i umarzną. Chadupe ozwałę! niech umarzną! Ork. Skąd oni tam w niebie taki śnieg mają?... Pewnie to święci pierze skubią—dopiero jak leci, to umarznie. Ork. 2. *odmarznąć, zmartwieć (jaką część) od mrozu, odpaść po zmarznięciu*: Umarzł mu nos. Troc.

Umarznienie, a, bfm., p. Umarznięcie. Troc.

Umarznięcie, a, bfm., Umarznienie czynność cz. Umarznąć.

× Umarzniony (Umar-zniony) p. **Umarzły**. Troc
 [Umaskać, a, ał] p. **Umuskać**.
 [Umaskanie, a, błm.] czynność cz. **Umaskać**.
Umaskować, uje, ował *ubrać w maskę, zamaskować, zakryć maską*: Rozkoszników szczęście jest umaskowane. Pilech.
Umaskowanie, a, błm., czynność cz. Umaskować.
 [Umaszczenie, a, błm.] czynność cz. **Umaszczyć**.
Umasztować, uje, ował *zaopatrzyć w maszty*: U. statek, okręt.
Umasztowanie, a, błm., czynność cz. Umasztować.
 [Umaszczyć, i, il] *umazać, posmarować, wysmarować*: U. okowita.
 † **Umatać, a, ał i †U. ś. p. Umotać. L.**
 † **Umatanie, a, błm., czynność cz. Umatać**.
 † **Umatanie się, a ś., błm., czynność cz. Umatać ś.**
Umawiać, a, ał i U. ś. p. Umówić.
Umawianie, a, błm., czynność cz. Umawiać: Mądry i sposobny do umawiania wszelakich, by najważniejszych spraw. Kłok.
Umawianie się, a ś., błm., czynność cz. Umawiać ś.
Umazać, że, zał, Umazgać, nied. Umazywać i. usmarować, pomazać, uwalac, unurzac, ugwazdac, upaprac, ubabrac: Wzięli suknią Józefową i umazali ją we krwi kozła. Bud. Umazał sobie gębę, jedząc. Umaz enotę, jak cheesz, w błocie, droższa ona, chociaż ś. ubrudzi, niżli niecnota, kiedy ś. wyudzi. Papr. 2. **ujac, usunac przez zmazanie**: Umaz zero, a podzielisz dziesięciokrotnie. U. ś. *usmarować ś.; wymazac ś., uwalac ś., unurzac ś., ugwazdac ś., upaprac ś., ubabrac ś., pomazac ś.*: Wbieżawszy do miejsca kalnego, umazał ś. Papr. On ś. uczernił, uproszył a umazał. Rej. Z konia na łeb zlecieć, choćby ś. przyszło w błocie po uszy jak wieprzowi U. L.
Umazanie, a, błm., czynność cz. Umazać.
Umazanie się, a ś., błm., czynność cz. Umazać ś.
Umazgać, a, ał p. Umazać: W czerwonej umazgał ś. rudzie. Słow.
Umazganie, a, błm., czynność cz. Umazgać.
Umazganie się, a ś. błm., czynność cz. Umazgać ś.
Umazywać, uje, ywał i U. ś. p. Umazać.
Umazywanie, a, błm., czynność cz. Umazywać.
Umazywanie się, a ś., błm., czynność cz. Umazywać ś.
Umączenie, a, błm., czynność cz. Umączyć.
Umączenie się, a ś., błm., czynność cz. Umączyć ś.
Umączyć, y, yl ukurzyć, uwalac, ubielic młakę; wytrzeć, utarzac w mące; zamączyć, pomączyć, omączyć: Młynarz nie umączony rzadka rzecz. Pot. U. ś. *ubielic ś., wytrzeć ś. w mące, pomączyć ś., zamączyć ś.*: Nie chodź do młyna, jeśli nie cheesz ś. U. Pot. Kto miele w młynie, umączy ś. Pot. Przen.: Któż jest tak święty, żeby ś. nie miał w tym młynie U. ? Pot. (= skalac).
 [Umąwić się, i ś., il ś.] p. **Umówić**.
 [Umąwienie się, a ś., błm.] czynność cz. **Umąwić ś., umówienie ś.**
 † **Umbela, i, lm. e p. Umbrela**: U., umbrela, ciennik. Troc. U. kitajkowa zielona. Mor. Tob. Mając wielkie oczu bolenie, wzięta z sobą umbelę. Wys.
 × **Umber, bra, lm. bry gatunek psa gończego**. Troc.
Umbławka, i, lm. i bot. (zoegea) roś.

Umbra, y, lm. y i. †U. cień: Umbry, cienie malarskie. Troc. Nie cheę hańby narodowej obnażyć, i owszem rzucę tu na oczy umbrę sobie. Tw. (= zastonę). 2. p. **Umbrela**: Lampa nigdy nie zapalona, pokryta umbrą z zielonej bibułki. Zap. Podechodzi do lampy, zdejmując umbrę i zapala. Zbrz. 3. a. **Umbra ochra żelazna z man-ganem, palona używa ś. za farbę brunatną**: U., karmin brunatny. U., kreda i farba ciemno-brunatnego koloru. 4. zool. (sciaena) *ryba ciernio-promienna*.

Umbrakulum, w Ip. nieod., lm. a, ów i. zastłona N. Sakramentu w kościele, wystawionego na ołtarzu w monstrancji, (rodzaj ekranu o jednej nodze). 2. × U., p. **Umbrela**: U., umbrela, baldakin, dziś baldachin. Troc.

Umbrel, a, lm. e p. Umbrela: Stary jego-mość w umbręlu, ujrzawszy i drugiego jeźdźca, zwrócił w krzaki konika. Dzierz.

Umbrela, i, lm. e, Umbrel, †Umbela, Umbra daszek, zastłona na lampę a. na oczy, ciennik; abażur na lampę: U., ciennik od słońca, od światła, świecy. L. 2. × U. *parasol od słońca*. Troc. 3. × U., **Umbrakulum baldachim**: Rajcy krakowscy umbręłę złotą aż na zamek nad królem nieśli. Paszk. Zdr. **Umbrelka**.

Umbrelka, i, lm. i p. Umbrela.

† **Umdłony zemdlony, osłabiony**. Głos.

Umdruk, u, lm. i przedruk, odbitka drukowana do przeniesienia na kamień litograficzny.

Umdrukowy przym. od **Umdruk**: Atlas geograficzny w wydaniu umdrukowym.

Umeblować, uje, ował meblując urządzić, zaopatrzyć w meble: Pokoje umeblowane do wynajęcia. Mieszkanko wcale przyzwoicie umeblowane. Bał. U. ś. *meblować sobie mieszkanie, sprawić sobie meble*: Żeniąc ś., musi ś. U.

Umeblowanie, a i. błm., czynność cz. Umeblować. 2. lm. a *ogół mebli w mieszkaniu, w pomieszczeniu*: U. stołowego pokoju było dębowe. Rysowałem całe U., jakie ś. do pokojów pałacu zastosować dało. Aud. Byłem amatorem takich zbiorów i takich umeblowań. Orzesz.

Umeblowanie się, a ś., błm., czynność cz. Umeblować ś.

[**Umedytować, uje, ował**] *pomedytować*: I ustał jeszcze chwilę, umedytował, wreszeie... poszedł. Ork.

[**Umedytowanie, a, błm., czynność cz. Umedytować**].

× **Umelcie, a, błm., p. Umielenie. L.**

[**Umelitus, a, lm. y**] *blagier, kłamacz*.

[**Umémłac, ie, iał**] *zmiąć*.

[**Umémłanie, a, błm.**] czynność cz. **Umémłac**.

i. [**Umer**] p. **Umrzeć**.

2. [**Umer, u, lm. y**] p. **Numer**.

[**Umericie, a, błm.**] p. **Umarcie**.

[**Umeriak, a, lm. i**] i. p. **Umarły**: Po umerlaku tyle czasu lamentować to grzech. Jun. 2. *zł. osoba śpiąca w podróży lub pijana*: Żaden złodziej szanujący ś. nie pochwali ś. przed kolegami, że okradł umerlaka; gdyż sztydonoby z niego.

[**Umertwiony**] p. **Umartwiony**.

× **Umęczanie, a, błm., czynność cz. Umęczać**.

× **Umęczać, a, ał i × U. ś. p. Umęczyć**.

× **Umęczenie się, a ś., błm., czynność cz. Umęczać ś.**

Umęczenie, a i. błm., czynność cz. Umęczyć. 2. lm. a = a) *męczestwo, męka*. Głos. U. św. Andrzeja. b) † U. *Boże = męka Pańska, Boża męka*,

miserunek Chrystusa ukrzyżowanego, krzyż, figura, pasja: Przy szpitalach wszędzie są Boże umęczenia. Hrb. 3. p. **Umęczenie** ś.: Słumionym od umęczenia głosem spytał... Ork.

Umęczenie się, a ś., bhm., niek. **Umęczenie** czynność cz. **Umęczyć** ś.

Umęczyć, y, ył, nied. × **Umęczać** l. *zabić męczyć; na śmierć zamęczyć, zamordować*: U., trucidare. Ps. flor. Umęczon pod poniekim Piłatem. Bojaźń mię umęcza. Hul. 2. **utrudzić, namęczyć, umordować, wycmęczyć; zmęczyć, zamordować, udreć, ufatygować**: Umęczył mię niemają swoim gadaniem bez końca. Jestem już umęczony chodzeniem. Jestem z nim umęczony = *man z nim mękę, krzyż Pański, dał mi ś. we znaki, mam z nim za swoje*. Gdzieś w pomrokach kamiennych, w ciszy umęczonych ciał rozlegał ś. czasami nagły, straszny, beznadziejny krzyk. Brt. U. ś. **umordować ś., utrudzić ś., ufatygować ś., zmęczyć ś., namęczyć ś., udreć** ś.: Tak umęczała ś., że gdy tylko na łóżko padła, w jednym mgnieniu oka chrapać poczyniała. Nareszcie ś. umęczył, zmalat do trzech tysięcy ludzi. Kaczk. Nie płakał ze łzami tej umęczonej pod owe cząsy krainy. Kaczk.

[Umętra, y, lm. owie a. rzy] = Geometra.

Umężniać, a, ał p. **Umężnić**.

Umężnianie, a, bhm., czynność cz. **Umężniać**.

Umężnić, i, il, nied. **Umężniać** uczynić męznym: Niewinność chrześcijańska niech serec umężni. Syrok.

Umężnienie, a, bhm., czynność cz. **Umężnić**.

[Umgleć, eje, ał, nied. Umglewać, Umgliwać] omleć: U. od płaczu.

[Umglewać, a, ał] p. Umgleć.

[Umglewanie, a, bhm.] czynność cz. **Umglewać**.

[Umgliwać, a, ał] p. Umgleć.

[Umgliwanie, a, bhm.] czynność cz. **Umgliwać**.

Umhu l. w. *potwierdzający, potakujący, (naturalnie, to ś wie, ma ś rozumieć, a jakże i t. p.)*: U! i jaby to zrobić, gdybym był na twoim miejscu. Krasz. Dla nas lepiej! U! mruknęła stara. Krasz.

[Umiać, a, ał] p. **Umieć**.

† **Umiały** l. *mogący być umianym, poznany; podpadający pod rozum*: Pytagoras, dowcipny prawdolwca umiałej skrytości. Petr. 2. *tyczący ś. umu = rozum, umysłowy*: Cnoty są uczynkowe i umiałne. Petr.

† **Umiały, [Umiały]** *umiejący, umiejący, znający ś. na czym, biegły w czym*. B. Sz. Książ Sanguszkowie, hetman U. i szczęśliwy, Nieumiałemu lekarzowi nie powierzasz ś. L. Bracia jezdne same wiatry wyprzedzić miała. Koch. J.

* **Umianek**: [Ani umianku niema] = bez umiarkowania.

[Umianie, a, bhm.] czynność cz. **Umiać**.

Umianować, uje, ował *opatrzyć mianem, nazwać, ochrzcić*: Giermańskim słowem umianowane szlachectwo polskie przybrało weale odmienną postać od szlacheckości giermańskiej. Szaj.

Umianowanie, a, bhm., czynność cz. **Umianować**.

[Umiański]: Umiańskie gajdaki = *gatunek ziemniaków*.

Umiar, u, lm. y l. *miar, symetria, stosunek, stosowność, spójmierność, proporcja, × r ó w n o m i a r*: Pastwiska nieprzebraue, rozsądzone żródła pod U. kunsztu natura dowiodła. Pot. Uczucie w sztukach przyzwoitości, umiarów i piękności. L. Koń cudny, którego każdy członek ma

proporcję, t. j. prawy U. ku wielkości ciała. Trzyce. Zważ, Opatrzność jakim umiarem wasz w pewne kształty stan łomie. Zabł. Brak artystycznego stopniowania i ujęcia pomysłu w najodpowiedniejsze, jemu właściwe formy, brak umiaru. Chm. 2. **umiarkowanie, pomiarkowanie, miara w czym**: Pokarm ten nie tak burdzo szkodzi, zwłaszcza z umiarem używany. Trzyce. 3. [U.] *miara, przepis*: Bez (= przez) U., [Bez **Umiarku**] = *bez miary, na miarę, nadmiernie, nieumiarkowanie*.

Umiarek, rku l. [U., bhm.] p. **Umiar**. 2. lm. rki bot. (homalium) roś. z rodziny *zbuźczynowatych*.

Umiarkować, uje, ował *umieżyć stosownie, utrafić w miarę, ustalić w stosownej mierze, w odpowiednim stopniu, w odpowiedniej jakości, uregulować, ustosunkować, sprowadzić do właściwej miary, do właściwego napięcia, udeterminować*: Poszedł starzec U. podział był między braci. Stasz. Przecz nie tak umiarkujesz tego nędznego żywota swojego? Rej. Umiarkowany, właśnie w miarę, pod strych, nieprzesadny. L. Narody znające całą ważność dobrze umiarkowanych stosunków między temi klasami. Sur. Woda wolna, która ani jest zimna, ani gorąca, ani też ciepła, ale tak umiarkowana, że nie w niej zbyt nie czuć. Syk. Niech będą umiarkowane i krótkie twoje słowa. L. Organy nadobne pozłociste będą i nadobnie piszcza, kiedy je dobrze umiarkują; ale jako ś. też roztrzęsą z onego porządku swego, to też już będzie więcej sapu, niżli cudnego piskania. Rej. (= *nastroją*). 2. **umiarkować, pomiarkować, zorientować ś., połapać ś., udecydować**: [Musi sobie U., w którą stronę ma wędrować]. U. ś. l. *upamiętać ś., opamiętać ś., powściągnąć ś., unitygować ś., utemperować ś., zreflektować ś., ukamować ś.*: Szalał, ale ś. wkońcu umiarkował. 2. *utrzymać ś. w mierze, wrócić do właściwej miary, ustalić miarę, zrównoważyć ś., udeterminować ś.*: Tak ś. człowiek mądry ma U., aby go ś. nie lękano i nim nie gardzono. Bud. B.

1. **Umiarkowanie, a** l. bhm. = a) czynność cz. **Umiarkować**: U., umiar, proporcja. L. W posągach i budynkach istotna piękność a. takie części wszystkich, z których ś. składają, U., że na pierwsze spojrzenie miłym w oczach każdego stają ś. widokiem. L. (= *symetria*). Sumarjusz umiarkowania monety starej z dzisiejszą. U. ugody między Smoleńskiem a Mściśławem 30 stycznia dokonane było. Steb. (= *ułożenie, układ, traktat, udecydowanie tej ugody*). b) p. **Umiarkowanie** ś. c) a. † **Umierność** *wstrzeźliwość, powściągliwość, rozwaga, refleksja*: U., używanie rzeczy nawet godziwych w tak ściśle oznaczonej mierze, żeby czasem mogło być nieco za mało, ale nigdy za wiele. Krasz. A. U. w jedzeniu, w picu. Zachować U. Był mąż pełny mądrości i umiarkowania. Skar. Wielkiego umiarkowania i miłosierdzia z innymi używał umiał. Skar. Ta zbyteczna... troskliwość przeszła nawet umiarkowania granice. Kołł. Człowiek nie cierpiący w niezum umiarkowania i wędzida. Śniad. Jak we wszystkim, tak w tym potrzebne U. Śniad. Wszystko to są przywary ludzi, którzy nie umiają trzymać ś. w szrankach umiarkowania i mądrości. Śniad. Ze światła rozumu wypływa U., które broni nas od zbytku i potrzeb umniejsza. L. 2. † U., lm. a *usposobienie właściwe każdemu człowiekowi, temperament, kompleksja, organizacja, × u d o l a, × u s i ł* (temperamentum): Różne są białołgłowskie umiarkowania ciała, co gdy lekarz rozumie, wszystkiemu wygodzi. Cz. (temperatury

temperamenta, kompleksje. L.). U., miarność przyrodzona. Ocz. U., fmierność przyrodzona. Slesz. U., rozmiarowanie. Czer.

2. Umiarkowanie przys. od Umiarkowany, w miarę: U. oszczędny. U. ciepły.

Umiarkowanie się, a ś., bhm., niek. Umiarkowanie czynność cz. Umiarkować ś

Umiarkowany, i, bhm., rz. od Umiarkowany, umiarkowanie: U. ruchu i spokój ducha. (Anonin, r. 1906).

Umiarkowany I. im. od Umiarkować. 2. pomierny, mierny, średni, w mierze będący: Klimat U. Ciepło umiarkowane. Żal w sercu, lecz U. Kras. Umiarkowane fundusze (= nie za duże, skromne). 3. powściągliwy, wstrzemięźliwy, stateczny, rozważny: U. w jedzeniu, w pieciu, w mowie.

Umiarkowane rośliny, bot. (homalieae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.

[Umiarli] p. Umrzęd.

Umiarowy, Umierny przym. od Umiar a) równomierny, symetryczny (symmetricus). b) mat. foremny: Wielokąt U. czyli foremny. Wielościan U. Figura umiarowa. Prawie matematyczna brylowatość umiarowych kształtów.

[Umiarty] p. Umarły.

Umiastowić, i, il zrobić miejskim: U. teatr. Umiastowienie, Urbanizacja czynność cz. Umiastowić.

Umiatacz, a, lm. e, † Umiatacz ten, co umiata, zamiatacz, obmiatacz L., Troc.

Umiataczka, i, lm. i forma ż. od Umiatacz. L., Troc.

Umiatać, a, al p. Umieść.

Umiatanie, a, bhm., czynność cz. Umiatać: Miotły ku umiataniu domów. brzożowe. Trzye.

× Umiacz, u, bhm., chem. tlenek ołowiu, tlenek ołowiu, gleyta (plumbum oxydatum s. Itargyrum).

× Umiadźnienie, a, bhm. odradzanie ś. naskórka (epidermis).

× Umiadźzać, a, al p. Umiadźżyć.

× Umiadźżanie, a, bhm., czynność cz. Umiadźżać: U., × miadźżenie, × miadźżowanie (chynificatio).

× Umiadźżenie, a, bhm., czynność cz. Umiadźżać.

× Umiadźżyć, y, yl, nied. × Umiadźżać fizj. wyrobić miążę pokarmową.

[Umią] p. Umieć.

Umiąć, umnie, umiał, nied. Umiąć mnać ugnięć; umiętosić, zmiąć, zgnięć. L.

[Umiecek, oka, lm. oki] patrochy z siana: Dajo krowie tego dnia U.

Umiecenie, a, bhm., Umiecenie czynność cz. Umieść. Troc.

Umiecenie, a, bhm., p. Umiecenie.

× Umiecony umieciony. Troc., L. Dom U., ochędożony. Rej.

Umieć, umiem, [umię, łmie, umieję]; umiesz, [umiesz]; umie, [wumieje]; umieją, [umią, umnią]; umiał, [umiał] t. co = potrafić, posiadać znajomość a. sztukę czego, być biegłym w czym, znać co: Umieć po włosku, t. j. mówić; hic vero: nie umiem łaciny, którąm słyszał a. czytał, subaudi na pamięć, albo nie umiem z pamięci mówić, choć wiem, bom słyszał. Kn. U. jest swego dowcipu twory wydawać bez podległości cudzym modelom i przepisom, ani oglądając ś. eoraz na mistrza. Pileh. Im więcej wiemy, tym mniej umiemy: im więcej nabieramy znajomości, a im mniej poznajemy ich między sobą stosunek, tym bardziej oddalamy ś. od prawdy. Stasz.

Nie nie U., a głupim być—rzecz bardzo sprosna. And. z Kobył. Jeśli umiesz czytać, azaż to nie rozkosz... czas sobie upatrzysz, nad książkami posiedzieć? Rej. A jakoć uczyć mają, nie umieją sami? Kochan. Wiem pewnie, iż dobrze lepiej, niż ja, wszystko umieją. Górń. Nauczylem ś., ezogom nie umiał. Skar. I trzech zliczyć nie umie. Kn. Nie podejmuj ś., czego nie umiesz. Kn. Nie sromota co U. Kn. Lepiej co U., niż wiele mieć. Kn. Kto nie umie, nie może, przyczyna za pasem. Fred. M. Wiele umie, kto nie umie nad potrzebę. Fred. M. Nie ten mądry co wiele umie, ale ten, co umie U., cokolwiek umie. Lubom. (=wie, co z tym zrobić). Daj, Boże, wszystko U., a nie wszystkiego używać. Rys. Czego nie umiesz, nie powładaj, żebyś umiał. B. B. Póty ś. człowiek uczyć ma. póki nie umie. Min. Kto przestaje na tym, co umie, wielki jest nieuk. Pileh. Co kto umie, z tym ś. stawi, przy słowiku i sroka piosnkami ś. bawi. Szymon. Umie pacierz z matką. Kn. (=umie niesamodzielnie, powtarzając za kim) Kto nie umie pacierza, niech na morzu płynie. Paszk. (=kiedy trwoaga, to do Boga). Umie to jak pacierz. Kn. (smarownie. L.). Ja to na pamięć umiem. L. Ja wszystkie nauki na pamięć umiem. Boh. Umieć na palcach pisma Woltera. L. Nie umiewa oracji. Groch. Umiesz jeść, nie umiesz robić. Kn. Pożłociatego, by też nie umiał i kozie ogona zawiązać, alieć go na urzędy sadzają, alieć go już z rady nie wyganiaj. Rej. Wiele umie, kto milczeć umie. L. Nie U. tańcować nie to nikomu nie wadzi, a przecie wstydy każdego, kto nie umie, kiedyby przed tym, kto umie, tańcować miał. Górń. Wielka różność U. samemu coś a U. tegoż nauczyć kogo. Fred. M. Trzeba U. żyć z ludźmi. L. Do mody stosować ś. należy, żeby uchołdzić za ludzi umiejących żyć. L. Co umiał i w czym była ta jego nauka? Kras. Król Wizimierz nie umiał pisać ani czytać. Kras. A widzaj na me oczy, jak drudzy tonęli, jam sobie myślił: oni płynąć nie umieli. Karp. Człowiek to tylko umie, co potrafi porównywać i stosować. Śniad. Po tym wyższego męża poznać można w tłumie, że on to tylko zawsze zwykły robić, co umie. Mick. Dziś nie umię wybrać. Słow. I ja umię tak cienko. Len. Bo przecie ja coś umię. Len. Lekeja była umiana. Korz. 2. potrafić, być zdolnym do czego, dokazać, zwołać, podwołać, zwoływać ś. na co, być w możności, pokazać swoją sztukę; ważyć, znaczyć z powodu swej umiejtności: Jeszcze podobno miała nadzieję Ewa, iż Abel ożyje, bo jeszcze nie wiedziała, co śmierć umie. Skar. Nie wiedzieliśmy, co to kacerstwo i co umie. Skar. (=na co je stać). U. Obertyna poznał Wołoszyn, co wolny Polak umie. Warg. Byś wiedział, co ta egzekucja warszawska umie, sanubys ś. jej lekka. Orzech. Takei umie nierozumyślna rada, za którą idzie niezgoda. Orzech. I ja też wiem, co sejmy umieją, przeto pojednałem ś. z wszystkimi sąsiady swami. Orzech. Chociażem tylko ogroda pilnował, wiem, co dwór umie, bom go też kosztował P. Koch. Przykład Solima jasnym dowodem, co umie nienawisć i zazdrość w sercach nieukróconych Kłok. Ty nie wiesz jeszcze, co umiem, jak ś. rozgniewam! L. Jeżeli raz cię jeszcze z Klarysą zobaczę, poznasz dopiero, co umiem. L. Pokazał (Augustyn św.), co młode lata, a co stare umieją. Skar. Ból milczeć nie umie. Kn. 3. † U. czym, z czym = wolać, czym, umieć obchodzić ś. z czym, być biegłym w czym: Zdzi-

wił ś. świat, jak jedna ręka umie tak dobrze buławą, jakoby nigdy pióra nie znała, umie tak dobrze piórem, jakoby nigdy buławą nie umiała. Birk. Pokaż, co umiesz z buławą przy szyku. Jabł. Miał z sobą tysiąc mężów, z których każdy umiał dobrze z łukiem. Leon. Trafił żołnierz na takiego, który tak umiał językiem, jak on mieczem. Skar. Każdą bronią umiał. Troc. 4. † U. na co, U. z kim, z czym = *znać ś. na czym, wiedzieć, jak ś. z czym obchodzić, jak sobie z kim, z czym poradzić, mieć sposób na kogo, na co*: Nie da sobie lekkości uczynić. Iż pilen swego, a umie na wykręty. Rej. Zygmunt August z cesarzem tureckim bardzo dobrze umiał i wiódł z nim przyjaźń aż do śmierci dobrą. Paszk. 5. † U. *wiedzieć, pojnować, poznać, rozumieć, dowiedzieć ś.*: Pan was rozproszył między pogany, żebyście wystawiali cuda Jego i kazali im U., że nie inszy Bóg krom Niego. Leop. U. = *domyślać ś.* B. Sz. 6. *znać co, znać ś. na czym*: Umie lekarską naukę. Troc. (= *posiada*). Bo hańby nie chce, a nie umiem trwogi. Krasin. [Nie umiem ziółka]. 7. [U.] *wiedzieć, być mądrym, biegłym, dowcipnym, domyślnym*: U. do czego = *wiedzieć coś szczególnego o czym*. Babki kradną casem cépek (w którym ś. dziecko urodzi), bo cosik umieją do niego. Siostra bardzo go kochała, a tak już umiała, że tylko zajrzała do swojej książeczki, to zaraz wiedziała, co ś. na drugi dzień ma stać].

[Umiejesz] p. Umieć.

[Umieję] p. Umieć.

Umiejętnie, × Umiejętno przys. od Umiejętny: U., geometryce, nie po rzemieślniczu. Sol. (= *uczenie, naukowo*).

[Umiejętnik, a, lm. cy] *artysta*.

× Umiejętno p. Umiejętny. L.

Umiejętność, i, × Umiejętność i. b. m. *znajomość, umienie, sekret, sztuka*: Do zdrowia potrzebna jest U. życia, abyś umiał ś. powściągać. Patr. U. natenczas bywa, gdy rzeczy przez swoje własne i najbliższe przyczyny poznawane bywają. Sak. 2. lm. i *nauka: gałąź wiedzy*. U., scientia. Tuch. Umiejętności ścisłe. Akademia umiejętności. U. walna, powszechna, U. wszystkiego, nauka walna, wszystkie w sobie zawierająca, *encyclopaedia*. Kn. Tak mówi prorok Izajasz: wynikiem różczka ze pnia Izajowego... i odpoczynie nad nim Duch Pański... duch umiejętności i bojaźni Pańskiej. Ubolewać nam należy, że mając wszelkiej umiejętności wiadomości, dzikość i grubiaństwo dawniejszych czasów panuje w nas. L. U. raczej, niż złoto obierajcie. Wuj. Dał ludziom U. Najwyższy, aby był uczczon w dziwach swoich. Wuj. Wargi kapłańskie będą strzec umiejętności. Wuj. U. nadyma, a miłość buduje. Wuj. Podział matematyki na elementarną i wyższą, wyciągnięty z głębokiej nad temi umiejętnościami uwagi. Śniad. Matematyka jest tylko sama prawdziwą umiejętnością, bo jest stolicą pewności, bo samowładnie panuje nad całą krainą poznania ludzkich. Śniad. Nie jest moją rzeczą mówić o wymowie: ta sztuka, nie jest umiejętnością, ale tajemnicą talentu. Śniad.

Umiejętny, × Umiejętny i. a. † Umiejętny *znający ś., uzdolniony, biegły, wprawny, zręczny, wykwalifikowany*: U. człowiek w prawie, w filozofii, w języku łacińskim. Troc. Umiejętniejsze koło siebie to sprawi staranie. Troc. Umiejętniejsze z sobą 700 mężów z mieczem umiejętnych. Bud. (= *obeznanych, umiających robić mieczem*). Rządy umiejętne. Wykręt U. 2. † U. czego = *światomy*:

Serce jego zdrady nieumiejętne. 3. *tyczący ś. umiejętności, naukowy*: Badania umiejętne. Śl. wil. Umiejętowić, i, ii, (fil. *Lokalizować*) *skupić w jednym miejscu, nie dopuścić do rozszerzenia ś., zlokalizować, ograniczyć do jednego miejsca*: U. pożar, chorobę, epidemję wojnę. Uczucia, nie dające ś. U. w ustroju cielesnym, działają bardziej ogólnie. Karł. Lek.: Zapalenie umiejscowione. Wysiłek opłucnej U., określony, ograniczony.

Umiejscowienie, a, b. m., (fil. *Lokalizacja*) czynność cz. Umiejscowić.

[Umieścić, a, al] p. Umieść.

[Umieścić, a, b. m.] czynność cz. Umieścić.

Umienienie, a, b. m., Umiećle czynność cz. Umieć.

† Umienić, i, ii, [Umienić] *umyślić, ułożyć w głowie, postanowić, przedsięwziąć, zamierzyć*. B. Sz. Rzymianie umienili do gruntu Kartaginę zburzyć. Biel. M. Książęta przedniejsi umienili ś. po Aleksandrze rozdzielić królestwo. Biel. M. Więcej jeszcze umienili czynić przeciw nim, niż ś. nadzie wali. Biel. M. Mahomet był umienić wszystkę Europę wziąć. Biel. M. [Ja sobie w tym klasztorze żyć umieniał].

Umienie, a, b. m., czynność cz. Umieć.

Umienienie, a, b. m., czynność cz. Umienić.

† Umiejętny p. Umiejętny: † U., znający język niemiecki, znośić ś. będzie Olgierd z cesarzem Karolem. Mor. T.

Umierać, a, al p. Umrzeć.

[Umierają] p. Umrzeć.

Umieranie, a, b. m., czynność cz. Umierać.

† Umiećnik, a, lm. *cy ten, co miarkuje kogo, co, powściągacz, uskramiacz*: U., *temperator, powściągacz, uskramiacz*. Mącz.

† Umiećność, i, b. m., p. i. Umiećkowanie. Głos. Poczestna U. (= *godziwe, przyzwoite umiećkowanie*).

Umiećny p. Umiećrowy. Głos.

1. Umiećzać, a, al p. Umiećzyć.

2. Umiećzać, a, al (Umieć-zać) p. Umiećzić. Troc.

1. Umiećzanie, a, b. m., czynność cz. Umiećzać.

2. Umiećzanie, a, b. m. (Umieć-zanie) czynność cz. Umiećzać.

[Umiećzchnąć się, nie ś., nał ś.] *zmierchnąć ś.* [Umiećzchnienie się, a ś., b. m.] czynność cz. Umiećzchnąć ś.

Umiećzienie, a, b. m., czynność cz. Umiećzyć: Biskupi mądrość chrześcijańską, naukę Ewangelji z umiećzieniem serca i umysłu swego złączyli. L. Umiećzić, i, ii (Umieć-zić), nied. Umiećzać co komu = *obumiećzić, obrzydzić*. Troc.

Umiećzienie, a, b. m. (Umieć-zienie), czynność cz. Umiećzić.

Umiećzwiąć, a, al p. Umiećzwiąć.

Umiećzwanie, a, b. m., czynność cz. Umiećzwiąć.

Umiećzwienie, a, b. m., czynność cz. Umiećzwiąć. Umiećzwiąć, i, ii, nied. Umiećzwiąć *wprawić, użyć mierzwę, ugnoić, nauwozem zasilić*: Jej łany tak były umiećzwione, tak obrabione, że prawie zawsze u niej rodziło. Rzew.

Umiećzyć, y, ii, nied. Umiećzać i. *ustalić po zmierzniu; rozdzielić mierząc, dokonać pomiaru*. Głos. Jurydykje powinny być dobrze umiećrzone. Mick. 2. *ubrać po zmierzniu, odmiećzyć, namiećzyć*: Umiećz mi z korzec żyta. Troc. 3. *mierzając, celując ubrafić; ugodzić, ustrzelić*: To wyrzekszy, wystrzelił oszczep i uderzył Parysa prawie na tarcz, kędy był umiećrzył. Kochan.

W ptaka z łuku strzała umierzył. Trzye. Jednym w ziemię, w grzbiecie drugim oszczepem umierzył. Zebr. Przen.: Aby adwersarzę kauzę swą złą i niesprawiedliwą obaczyć a z nami do zgody U. mogli. Teof. (= *trafić, dojść, przyjść*). 4. *upatrzeć mierząc; miarkując obrać*: Pop przy ołtarzu wprzód sobie umierzy miejsce rany u wołu, niżli go uderzy. Bardz. 5. *umiarkować; mierząc utrafić stosownie, przystosować, dobrać w miarę*: Maksymy moralne umierzone dobrze z pierwiastkową religją i zgodne z ustawami państwa. Mick. Cel komisji edukacyjnej jest zrównać i U. jak najlepsze edukacji krajowej sposoby. Mick. 6. *skrzywdzić na miarę, niedomierzyć, skrócić część przy mierzeniu a. nadmierzyć*. Śl. wil.

Umieszać, a, ał, nied. Umieszywać zmieszać, pomieszać dokładnie: Leżeli na kupie umieszani czarci. Przyb. Boki jej okrażają umieszani spoly Trojanie, Fenikowie i Julius wesoly. L. U. glinę z piaskiem = *urobić mieszaniam, przemieszać, wymieszać*. Sieczkę umieszywać. Haur. U. płyny = *skłócić, wymaćić*.

Umieszanie, a, blm., czynność cz. Umieszać; mieszanina.

Umieszczać, a, ał i U. ś. p. Umieścić.

Umieszczanie, a, blm., czynność cz. Umieszczać.

Umieszczanie się, a ś., blm., czynność cz. Umieszczać ś.

Umieszczenie, a i. blm., czynność cz. Umieścić: U. syna na stacji. U. artykułu w gazecie. U. pieniędzy (= *lokata*). 2. *lm. a, † Umieszczka* = a) *pomieszczenie, mieszkanie, lokal, lokum*: Trybunał zyskał przyzwoite dostojności U. Koź. b) *miejsce, posada, stanowisko, kondycja*: Znalazł przy dworze U., przyzwoite urodzeniu swemu. Stasz.

Umieszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Umieścić ś.

† Umieszczka, i, lm. i p. Umieszczenie. L.

× Umieszka, i, lm. i, mieszanina, uwikłanie, gmatwanina, powikłanie: Rodnych drzew niezliczone bujają rodzaje, każdy w dziwnej umieszce cień rozległy daje. Przyb.

† Umieszkać się, a ś., ał ś. ustalić ś. gdzie na mieszkaniu, zasiadzić ś., zadomowić ś. gdzie: Żeby odwołano posłów i rezydentów eudzoziemskich, którzy ś. u nas tak bardzo umieszkali. Pas.

† Umieszkanie się, a ś., blm., czynność cz. Umieszkać ś.

× Umieszywać, a, ał p. Umieszać.

× Umieszwanie, a, blm., czynność cz. Umieszwać.

Umieścić, i, il, nied. Umieszczać kogo, co = postawić, położyć w danym miejscu, pomieścić, ulokować; zapewnić, dać, wyrobić miejsce komu: O szczęśliwy gospodarz... u którego Jezus tego chorego umieścił. Wuj. Skoro go raz Pan umieścił, każdy sługa go pieścił. Kras. Dałem mu sto dukatów, aby je gdzie dobrze umieścił. L. (= *złożył, deponował*). U. kogo na stacji. Gdzie ja tyle gości umieszczę na noc? (= *podzięję*). Z drugiej strony przebywało kilka familij, każda w innym kącie umieszczona. Bał. U. co w rachunku, w aktach, w kontraktach i t. p. = *wciągnąć, zapisać do niego*. Ten wyrok marszałkowski pan pisarz umieścił w aktach. Mick. U. co w gazecie (= *ogłosić, wydrukować*). To doniesienie w gazecie swojej umieścisz. L. Gdzie ja to umieszczę? (= *podzięję, urażę*). U.

dziecko na mamkach, chorego w szpitalu (= *oddać na mamki, do szpitala*). Których los zbyt rozumnie umieścił na dole. Fred. A. (= *wyznaczył im miejsce, zapewnił stanowisko*). Umieszczony na urządzie, amployowany. L. U. ś. *zająć miejsce, pomieścić ś., ulokować ś.; podzielić ś.*: U. ś. u kogo, przy kim, za stołem. U. ś. na stacji, w gospodzie (= *stanąć*). Umieścił ś. czasowo w kancelarji rejenta (= *zaczepił ś.*). Dworzeństwo ustało; nie ma ś. gdzie szlachecki syn U. Kras.

Umieść, ecie, ółł, nied. Umiatać, † Umietać, [Umietać] i. uprzatnąć zamiataniem; oczyścić zamiataniem: Umieć dobrze w domu swoim, toż u drugiego śmieci ukazuj. Skar. Gdy każdy przed swym domem umiecie, wszystkie miasto chędogie będzie. Kn. Umieć izbę. Troc. Dom umiecony, ochędogony. Rej. Oto ja posła swojego śię przed tobą, który umiecie swoją drogę przed tobą. Farn. Umietać, purgare scopis. Nm. Siostrom potrzeby sprawiała, dom umietała, łoża stała, wodę do kuchni nosiła. Ż. E. Pomagała mrówkom budującym stolice i drogi umietała do mrowiska wiodące. Słow. 2. *wymieść*: Jak umiotti, nie nie zostało. Troc. Wszystko pobrał, do czysta, jak umiotti. Kn. Przen.: Otóż pohaniec ruskie umiotti włosci. Mias. (= *zrównał z ziemią, spustoszył, ogołocił*). Przen.: Dewotka cudzą stawę nabożnym językiem umieta. Nar. (= *pomiatła nią*). 3. [Umiatać] *zamiatać*: Urwijże se gałązkę a umiataj, umiataj po mateynym grobie.

Umietać, a, ał p. Umieść. Rej., Nm., Gwar.

Umietanie, a, blm., czynność cz. Umietać.

× Umieźgać się, a ś., ał ś. p. Umizgnąć ś. Kn., Troc.

× Umieźganie się, a ś., blm., czynność cz. Umieźgać ś.

[Umie] p. Umieć.

Umieć, a, blm., czynność cz. Umieć.

Umieźzynarodowić, i, il zrobić między narodowym: U. koleje żelazne w Mandzurji. U. telegrafy bez drutu.

Umieźzynarodowienie, a, blm., czynność cz. Umieźzynarodowić.

Umieźkzać, a, ał p. Umieźkzyć.

Umieźkzanie, a, blm., czynność cz. Umieźkzować.

Umieźkzanie, a, blm., czynność cz. Umieźkzować.

Umieźkzyć, y, yl, nied. Umieźkzać urobić, ugnieść na miękko, zmiękczyć, przemieźkzyć, rozmiękczyć: Wosk umieźkzony. Otw. Przen.: Racz w nas U. to zakamieniałe serce nasze. Rej. (= *zmiękczyć, wzruszyć, poruszyć, rozczulić*). Apjus umieźkzał lud uczta, dary i innemi łagodnościami. Biel. M. (= *ujmował, rozbrajał, zyskiwał, łagodził, jednał, zobowiązywał, podbił sobie*).

Umieźnić, i, il opatrzyć mięśniami: Krwiste i umieźnione ciało społeczne. Pł.

Umieźnienie, a, blm., czynność cz. Umieźnić.

† Umieźność, i, lm. i p. Umieźtność. Grabow.

× Umieźny p. Umieźtny. Słow.

Umilać, a, ał i U. ś. p. Umilić.

Umilanie, a, blm., czynność cz. Umilać.

Umilanie się, a ś, blm., czynność cz. Umilać ś.

Umilenie, a, blm., czynność cz. Umilić: Sprzeciwiają ś. w najmniejszej rzeczy, nawet wtenczas, kiedy zadość czynią naszemu żądaniu, nie dbając o umilenie swojej powolności. Wiszn.

× Umileniec, nca, lm. ncy, × Umilowaniec, ulubieniec, kochanek. Śl. wil.

Umilenie się, a ś., blm., czynność cz. Umilić ś.

Umilić, i, il, nied. Umilać zrobić miłym, miłszym, uprzyjemnić, uwdzięczyć, osłodzić, upięknąć: Nie

bardziej człowieka nie umila nad radość. Węg. Dzieci Menalka zdały ś. całe na to silić, aby resztę dni jego najwdzięczniej umilić. Cho. Przymknij ś. sporo, przyjemnym wdziękiem umilona Floro. L. Pierwiastki panujących radość i fawor U. powinna. Nar. Człowiek wielki, i żywotem i nauką umilony. Skar. W pierwszym zapędzie wzrok sobie umila piękny kształt... (= *milszym sobie wystawia, niżeli jest*). U. ś. stać ś. *milym, milszym, uprzyjemnić ś., uwdzięcznić ś., osłodzić ś., upięknąć ś.*: Twarzyczka jej ś. umila. L. Ustap, obłudo z umilonym czołem, coś to z postaci aniołem. Nar. Daje sam Bóg wiernym łaskę, aby mu byli umileni i wdzięczni. Skar. Bogu ś. co najlepiej upodobać i U. pragniem. Skar. Jeśli dla Pana eo pracy podejmiecie, słodkością ś. wam wielką ułaci i umili. Skar. Łańcuchy, które umiłonych dopinają duchów, *cupidos amantes*. Zebr. (miłą postacią zajętych, omamionych. L.).

Umilkać, a, ał p. Umilknąć.

Umilkanie, a, błm., czynność cz. Umilkać.

× **Umilkłość, i, błm., rz. od Umilkły.**

Umilkły który umilkł: U. (raucus). L.

Umilknąć, knie, knął a. kl, nied. Umilkać zamilkszy uciąć głos, zamilcznąć, zmilknąć; ucichnąć, uciszyc ś., uspokoić ś.: Mówca umilkł. Działa, dzwony umilkły. Burza umilkła. Umilkł pan Wapowski, chcąc sobie podobno odpozcąć. Gór. Gdy na to pospółstwo zawrzasnęło gwałtownie, powtóre rzekł: umilkniecie! Warg. Umilkł, jak słowik w św. Wit, w św. Jan kukulka. Pot. Umilkł wszystek lud chanański, wyginęli wszyscy. Leop. (zamilknął wszystek lud Leop.). Za Tyberjusz bogowie pogańscy umilkli. Skar. Prędkość mi nazbyt umilkła. Kochan. (= *zaniemówiła*). Teraz wszystko umilkło, szczerze pustki w domu. Kochan. (= *zamarło*). Umilkła ziemia przed oczyma Jego. Wuj. Umilkli wszyscy, usta zwrócili ciekawi. Dm. Umilkł (umilknął) na te słowa. Troc. Umilkli strzelcy, stali szczerwaczę zdziwieni mocą, czystością, dziwną harmoniją pieni. Mick. Przen.: *ustać, upaść, zamrzeć, wygasnąć*: Skoro nowina o wojnie zabrzmi, nauki umilkają. Mącz. Te rozruchy umilkły. Troc.

Umilknienie, a, błm., p. Umilknięcie. Troc., L.

Umilknięcie, a, błm., Umilknienie czynność cz. Umilknąć.

Umilować, uje, ował, nied. Umilowywać p. Ukochać: Zakon twój miłuje, ty też umiluj mię, Jowa. Kochan. Jeśli mię (Chrystusa) kto miłuje, i ociee mój umiluje go. Damb. Chrystus umilował nas dwojaką miłością, t. j. w ustawie wieczery i w odkupieniu. Damb. Nierówno więcej umilował nas, niżli my umiemy U. dziatki swe. Rej. Umilował ciebie P. Bóg przed stworzeniem świata, przy stworzeniu, przy odkupieniu i przy poświęceniu; nie będziesz chciał odmilować takiego miłośnika swego? Hrb. Tak Bóg umilował świat, iż dał syna swego. Białob. Byście miłowali jeden drugiego, jako umilował was. Bud. Wejrzawez na młodzieńca, umilował go. Sekl. (wziął miłość przeciwko niemu. Sekl.). Konstantyn bardzo ś. w swoim umiłowanym Carogrodzie kochał. Skar. Cudów owo przez Sobieskiego umiłowane wojsko dokazywało. Rol.

Umilowanie, a, błm., czynność cz. Umilować.

× **Umilowaniec, nca, lm. ncy p. Umillenec:** (Ferek) Ateny U. Ml.

† **Umilownik, a, lm. cy ten, co sobie kogo umilował, miłośnik, wielbiciel:** Mąż ten był U. miasta

i u wszystkich miał dobre słowo i dla onej zyczności nazywan był ojcem żydowski. B. B. (miłośnik B. G.). Ten ci jest on U. braciej, który wiele dobrego życzy ludowi. B. B.

Umilowywać, uje, ywał p. Umilować: Ich to staraniem wielu młodzieńców umilowywa kielich... i zielone pole stolika. Orzesz.

Umilowywanie, a, błm., czynność cz. Umilowywać.

† **Uminąć, nie, nął ominąć. Biel. M.**

† **Uminięcie, a, błm., czynność cz. Uminąć.**

[**Umioł, u, lm. y?**: Niema grochu, niema grochu, a jeno umioły.

Umitygować, uje, ował ułagodzić, uspokoić, udobruchać, uśmierzyć, powściągnąć, pohamować, utemperować: Księżna chorążyna ledwie go mogła U. prośbami. Krasz. U. ś. ułagodzić ś., uspokoić ś., uśmierzyć ś., powściągnąć ś., udobruchać ś., upamiętać ś., opamiętać ś., utemperować ś., pohamować ś., zreflektować ś.

Umitygowanie, a, błm., czynność cz. Umitygować.

Umitygowanie się, a ś., błm., czynność cz. Umitygować ś.

Umitrować, uje, ował, Umitrzyć uwieńczyć mitrą, ubrać w mitrę; zrobić księciem mitrowym.

Umitrowanie, a, błm., czynność cz. Umitrować.

Umitrzenie, a, błm., czynność cz. Umitrzyć.

Umitrzyć, y, ył p. Umitrować.

Umizg, u, lm. i, × Mizg, × Przymizg umizgnięcie ś., umizganie ś., mina słodka, zalotna, przymilenie ś. miłosne, wdzięcznienie ś., kares: Mówi żona z najmocniejszym umizgiem: ach, ginę za tobą, tyś jest moje kochanie jedyna. Zabł. Pełnym pieśczęt umizgiem tysiąc ust otwiera Flora, smaczno ssąc gąbki swojego Zefira. L. Już wianek ziemia weźmie na głowę zielony, różnobarwnej umizgiem ziótek przepleciony. L. Najmniejszej nie miała do umizgów skłonności. L. Patrz gibkość jej ciała i ten U. luby. L. Tobie U. do twarzy, we mnie wartby śmiechu. Zabł. Widzę, umizgi ma w głowie. L. (= *miłostki, amory*). Palić umizgi. L. (= *koperczaki; smalcik cholewki*). Dalejże w umizgi do niej. Po umizgach ś. włości. L. Zawiozę go do niej; dawne to były ich umizgi, ale ś. coś pokwasilo potem: nie wiem, jak są teraz. L. (= *zaloty, romanse*). Wychodzą za Wenerą Chychotki, lube Umizgi, powabne Uciechy. L.

× **Umizgacz, a, lm. e p. Umizgus:** Miałś wielo umizgaczów do siebie. L.

Umizgać się, a ś., ał ś. p. Umizgnąć ś.

Umizgalska, kiej, lm. kie forma ż. od **Umizgalski:** Nasze prababki były umizgalskie, a ich prawnuczki są kokietkami. L. Kokietki są to zalotne kobietki, czyli umizgalskie. L.

Umizgalski, ego, lm. sey p. Umizgus.

Umizgalstwo, a, błm. kokieteryja, zalotność, wdzięcznienie ś.: U. czyliż może zastąpić uczucie? L.

Umizganie się, a, błm., czynność cz. Umizgać ś.

× **Umizgant, a, lm. ci p. Umizgus:** Mąż sam uczył żonę, jak ma do umizganta pisać. L.

[**Umizgantka, i, lm. i**] forma ż. od **Umizgant:** Same elegantki, same umizgantki. Same umizgantki, same fanfaronki.

× **Umizgiwać się, uje ś., iwał ś. p. Umizgnąć ś.**

× **Umizgiwanie się, a ś., błm., czynność cz. Umizgiwać ś.**

Umizgliwy skłonny do umizgów, zalotny, pełen kokieteryji, kokietliwy.

Umizgnąć się, nie ś., nął ś., nied. Umizgnąć ś., † Mizgnąć ś., × Umizgnąć ś., × Umizgnąć ś. przymilić ś. uderzyć do kogo zalotnie, zalecać ś., mizdrzyć ś. wliczyć ś., nadszkakiwać, kokietować, absztyfikować ś.: Umizgnijmy ś. też i my; dajże mi ręczyny, niech cię w nią pocatuję. L. Już to jej przeznaczenie było całe życie kokietować; ona ś. i na tamtyu świecie umizgnąć zechce. L. Kosztuje wina i umizga ś. do butelki. L. Zastano umizgnającą ś. w zwierciadle. L. Wehodząc, mruka na nią; ona mu ś. umizgnie. L. Lew ś. k niemu przymyka, pięknie umizgnając, nie lęki ś., zdało mu ś., by też miał być zajęc. Rej. Umizgnąć ś., by ogrodny zajęc. Rys. Umizga ś., by czapła w kobielu. Rys. Brzykać to rzecz, kiedy ś. starzec do młodych umizga. Zabł. Wszedysz z inną w umowę, człowieku nieprawy, gdyś ś. do mnie umizgnął, chciałeś mej niestawy. Zabł. Przystań gorąco kochać dziewczoje, ale ś. tylko umizgnaj grzecznie. L. (= flirtuj) Ci gaszkowie, co ś. do pani umizgnają, są to gaszki nowomodne. L. Kobietki, choć udają gniew, jednak dla nich nie miłszego, jak kiedy chłopiec szeszerze ś. umizgnie. L.

Umizgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Umizgnąć ś.

Umizgus, a, Im. y, × Umizguś, Umizgalski, × Umizgant, × Umizgacz, × Mizguś ten, co ś. umizga, przypochlebca, zalotnik, amant; lizus, pieśczocho: U. chce od swej mamusi coś wyłudzić! To słowo: „adjutant” znaczy nakoszt drugiego męża, umizgusa. L. Znalazła sobie umizgusa i w nim ś. zakochała. L.

× Umizguś, a, Im. e p. Umizgus: Podczas mojej niebytności nie miała też tu ona do siebie jakiego słodysia, gaszka, umizgusa? L. Co mi za U. w takim wieku. L.

[Umiznienie się, a ś., blm.] czynność cz. **Umiznyć ś.**
[Umiznyć się, y ś., ył ś.] p. **Umiznyć ś.**

Umkliwie przys. od Umkliwy. L.

Umkliwy skory do umknięcia, do umykania, uchylenia, do cofnięcia ś., uchylenia ś.: umykający ś. prędko: Ty, Merkury, lipkie palce uczysz i ręce umkliwe. Klon. Oczki postrzegłem najmniej obojętne, umkliwe wargi zdały ś. być chętne. Książ.

† Umkły umknięty: Kij U. (czarowniczy). Żebr. (raptus, umknięty. L.).

Umknąć, nie, nął, nied. Umykać I. czego = usunąć, cofnąć, uchylić prędko: Mufty chce jakoby pocałować rękę cesarską, ale mu jej umknie cesarz. Star. Umknąłem ręki ródze, palmatee, subulzi. Kn. Słońce umyka jednym ziemiom światła swego, żeby drugim udzielić. Kłok. Dasz, otworzy-ć, lecz inak umknie-ć wnet i ucha. Zigr. Umykać głowy przed kulami. Troc. Umknięto im będą łaski, jako niewdzięcznym. Bals. Patrzą z brzegów za odal umkniętą zdobyczą. Przyb. Wprowadzić ś. na naszych pisarzach nie funduję, nie tak jednak od nich ręki umykam, żebym ich nie miał przywodzić całe. Nies. Przy powitaniu ręki mu umknął. Pas. A też Bóg nam umyka (pomocy), gdy mu żałujemy. Opal. I cóż byt znikły w pamięci wytkoczy? cóż go umknie z czasów kota? Fred. A. Bóg nie umyka nam chleba. Otw. S. Daj mi, dziewczę, geby, nie umykaj mi jej. Wstrzymał ś. kat, aby znakomitemu szlachcicowi satysfakcji łbów odlatujących widoku nie U. Tet. Umknij tego stołka, tej misy. Troc. (= posuń). Przen.: † U. komu stołka = *pozbawić go łaski,*

poniżyć go. Bóg umknie stołka podniostemu. Rej. Przen.: Król go praw surowości, temu nieszczęściu umknął. Troc. (= ochronił, wybrał, zachował od niego). 2. † U. *ująć, ubrać, odjąć, odtrącić, umniejszyć:* Targował ś. Abraham z Bogiem, umykając po dziesięciu, a P. Bóg i na dwudziestu już przestawał. Górn. Umknął mu zarobku, nadziei, zwycięstwa. Troc. 3. † U. *co komu = ukraść, ściagnąć, porwać, chapnąć, grypsnąć:* Rad umyka. Troc. Kto mój zegarek umknął? Troc. 4. *czego, U. ś. czego = ująć, umknąć czego, uchylić ś., wywinąć ś., wykręcić ś., uchronić ś. od czego:* Zgubno Europejczyk umknąłszy rozgromu. Mick. 5. a. × U. ś. *uciec, ująć, czmychnąć, zemknąć, drapać, ulotnić ś., przysnąć, pierzechnąć:* Umykajcie, wołał, z drogii straszyl kijmi i batogi. Węg. (= *usunąć ś., ustąpić*). Kulawy krzyknie: umknij w lewo! ślepy wprost i choć z kijem, uderzył łbem w drzewo. Kras. Właśnie jak z ognia, konie zaciągawszy, umknęli śpieszno. L. Umykaj! (posp. *zmiataj*). Słyszę męża! umykaj śpieszno. L. Umknę do ciebie przed ustanną troską. L. Podmiotczy pod zamek pochodnie, umkli nazad. Tw. (= *cofnęli ś. pośpieszenie*). Umykajmy co żywo. L. (= *zmiatajmy*). Trzeba nam zaraz z tego miasta umykać, bośmy tu już wiele figłów narobili. Boh. Bież za nim, niech ś. kryje, niech umyka rażno. Tremb. Rodzina i przyjaciele precz ode mnie umykają. Koeh. W. (= *stronią, odwracają ś.*). Jak szatan przed święconą wodą, tak przed nim umyka. L. Umknął stąd. Troc. U. ś. I. *usunąć ś., ustąpić, zejść z drogi, odejść, nasunąć ś., nastąpić ś., uchylić ś. na bok:* [Ady ja wam się umknę, żeli wam tu zawadzam]. Chciał Saul przebić Dawida oszepezem ku ścianie, ale ś. Dawid umknął przed obliczem Saula. Wuj. Harcownicy poczęli U. ś. ku niemu Przyb. Począłem powoli umykać ś. i uchadzać z onej sekretnej konwersacji. Boh. Umknij ś., bo od ciebie wino czuło niezmiernie. L. 2. *usunąć ś., obsunąć ś., ustąpić, uciec, wymknąć ś., wysłizgnąć ś.:* Kamyeczki ś. pod nogami umykają. Troc. Umyka ś. piasek, naciśniony nogą. Kn. Stańłem na brzegu wody, a com ś. chciał napić, to ś. woda umykała. Biel. M. Drabina ś. umknęła. Troc. Tantal ustawicznie pragnie, a zawżdy mu ś. woda umyka. Górn. U. ś., uciec przed kim. Błaż. Nikt ś. przed karaniem Pańskim nie umknie. Star. Tatarów rzuciło ś. na nich kilka tysięcy, aż musieli do zameczka U. ś. Bylem ś. jej tylko do domu umknęła. Fred. A. Widzę, że mi ś. umykasz, jak zajęc przed ogary. Falib. (= *wywijasz*). Umyka, umyka ś. przysięgi swojej. Troc. (= *uchyla ś., wygiwa ś., wykręca ś. od niej*). Przen.: Ten pokój między nami mało co ś. umyka od otwartej wojny. Kłok. (= *odstępuje, odstrzela ś., różni ś. od niej, ustępuje jej*). Łakomstwo niewiele ś. od szalbierstwa umyka. Troc. 3. p. **Umknąć** pod 4): Umykać ś. żadnemu niebezpieczeństwu nie chciał. Warg. Szukają lekarstwa, chcąc ś. U. śmierci doczesnej. Zarn. 4. × U. ś., p. **Umknąć** pod 5): Umknij mi ś. Troc. U. ś. przed nożem, przed kulą, przed nielaską, nieszczęściem. Troc. Igielka magnesowa od półnoey ś. umknęła. Troc. Umknął ś. okręt z oczu. Troc. Wojsko ś. stąd umknęło. Troc. W potyżecze ś. umyka. Troc.

Umknienie, a, blm, p. Umknięcie: U. stołu od ściany. Troc. U. okazji do zwycięstwa. Troc. U. przywileju, libertacji. Troc. (= *cofnąć, odebranie*).

Umknienie się, a s., blm., p. Umknięcie s.: U. s. komu z drogi. Troc. U. s. słońca od linii porównania dnia z nocą. Troc.

Umknięcie, a, blm., Umknienie czynność cz. Umknąć.

Umknięcie się, a s., blm., Umknienie s. czynność cz. Umknąć s.

Umkniony umknięty: Umknione zwycięstwo. Troc.

Umlecząć, a, al fizj. p. Umleczyć.

Umleczanie, a, blm., fizj., czynność cz. Umlecząć: U., × mleczenie, † sokoczynność (Ryszk.), wyrabianie mleczu (chylificatio).

Umleczenie, a, blm., czynność cz. Umleczyć.

Umleczyć, y, yl, nied. Umlecząć fizj. zamienić na mlecz, wyrobić mlecz.

Umleć, umiele, [umelę], umelić, [umiel], † umioł, † umiolla, † umiello, l. zemleć pewną ilość, namleć: U. korzec mąki. Ciągłe miele, nie nie umiele. U. tabaczki. 2. *mlejąc utrzeć:* Proch ten umiel na kamieniu marmurowym z wodą, jak farby tra. Sten. Potrzeba było mieszać umieloną korę z drzew słodszych lub słomę pokrajaną i wysuszoną mleć i na chleb wyrabiać. And.

Umłot, u, lm, y, [umłót] l. pojęcie umłoczenia: Gospodarz lubi gadać o użatku i umłocie, o sprzedaniu i spieniężeniu zboża. L. 2. *ilość zboża wymłoczonego, ziarno wymłoczone; wydajność ziarna z młoczonego zboża, omłot, wymłot, namłot:* Skapy, obfity U.

Umłotny, [Umłotny] p. Omłotny: Cieszyłem s. przynajmniej ozimną, alić s. dowiaduję z listów ekonomy, że i to nieumłotne, sama tylko słoma. Niem. Dziesięcina wzięła i umłotna. Boh.

[Umłoczenie, a, blm.] czynność cz. Umłoczyć.

[Umłoczyć, y, yl] (o zwierzętach) urodzić, ulegnąć.

Umłoczenie, a, blm., czynność cz. Umłocić.

Umłocić, i, il wymłocić pewną ilość, namłocić: U. trochę zboża.

[Umłót, otu, lm. oty] p. Umłot.

[Umłotny] p. Umłotny.

[Umnia] p. Umiać.

Umniczy przym. od Umnictwo: Trzy prawdy umnicze. Sł. wil.

Umniejszać, a, al i U. s. p. Umniejszyć.

Umniejszanie, a, blm., czynność cz. Umniejszać.

Umniejszanie się, a s., blm., czynność cz. Umniejszać s.

× **Umniejszyć, eje, al p. Umniejszyć:** Ilekroć gilotyna skinęła, tłum umniejszał głowę (= o głowę). Słow.

Umniejszenie, a, blm., czynność cz. Umniejszyć: Radził, aby król dla umniejszenia wojska zostać w obozie nie mogący, wyjechał na sejm do Polski. Alber. Niezgodnych w religji trwono umniejszeniem wolnego jej używania i ścisłym określeniem. Alber. Nieprzyjaciel czuł sam u siebie swe urwanie a U., wyrozumiewając też niezwycone być ludy, które s. na nogę Boga wszechmocnego spuszcza. Leop. (= uszczerbek, ubytek, osłabienie).

× **Umniejszenie, a, blm., czynność cz. Umniejszyć.**

Umniejszenie się, a s., blm., czynność cz. Umniejszyć s.

Umniejszyć, y, yl, nied. Umniejszać l. ująć z wielkości, zrobić mniejszym, umalić, zmniejszyć, pomniejszyć, uszczuplić, okroić, ograniczyć, zredukować: Umniejszono podatków, ogroda. Troc.

Wszyscy mu radzili, by nie dopuszczał swojej władzy umniejszać. Boh. Fredro tę szkodę bardzo umniejsza. Alber. (= przedstawia w mniejszych rozmiarach). Pokazał król to pisanie księciu, który s. z tych zarzutów częścią wymawiał, częścią one umniejszał. Alber. Przen.: Bolesław, danemi Ottonowi posiłkami w siłach umniejszony, szukał towarzystwa Pieczyngów. Nar. (= osłabiony, zwątlony). Bóg hojnie człowieka, mało go co od aniołów umniejszwszy, uczył. Żarn. 2. *przedstawić lekceważąco, poniżyć, zbagatelizować kogo, co; ująć znaczenia, ubliżyć komu, czemu; obniżyć czyje znaczenie:* Umniejszać słowy czego, udawać co lekko, słabo. Kn. Umniejszał słowy sposobność jego. Troc. U. s., × **Umniejszyć utracić na wielkości, stać s. mniejszym, zmaleć, zmniejszyć s., ograniczyć s., uszczuplić s., zredukować s.:** Niechaj s. umniejszaj twarde ciężar. Sf.

× **Umnik, a, lm. cy ten, który co dobrze umie, mistrz, majster, biegły, artysta.** Sł. wil.

[Umnirać, a, al] p. Umrzeć.

[Umniwanie, a, blm.] czynność cz. Umnirać.

Umniejszenie, a, blm., czynność cz. Umniejszyć.

Umniażyć, y, yl wymniażyć, wytrzebić, wykastrować, oczyścić, pozbawić zdolności zapładzania a. zapładzania s.: Samice wieprzów domowych można też U., aby tłustsze były. Sł. wil.

× **Umność, i, blm., rz. od Umny. L.**

† Umnożenie, a, blm., czynność cz. Umnożyć.

† Umnożenie się, a s., blm., czynność cz. Umnożyć s.

† Umnożyć, y, yl l. zmnożyć, pomnożyć, rozmnożyć, przysporzyć; spotęgować, powiększyć: Młode wychowanie roztropne siła potym obyczajów dobrych na starość każdemu U. może. Rej. Rozliczne nabożeństwa, procesje, ceremonje, wynikłe z świeżo umnożonej czci świętych patronów zakonu. Szaj. 2. *urodzić, spłodzić:* Był z Fauna i z Semeli umnożony Acis, erat creatus. Żebr. Tyś mój syn, jam cie dziś umnożył sobie. Kochan. Syn najmilszy, z twej krwi umnożony. Groch. U. s. *urosnąć w liczbę, zmnożyć s., rozmnożyć s.; spotęgować s., powiększyć s.:* Przez takie krwawe trudności umnożyły s. drogie twe wolności. Groch. Jako s. nie ma w tej społeczności ta społeczna miłość U., patrząc na miłe dziatki swoje? Rej. **Umny l. × U., przym. od Um. St. wil. 2. obdarzony umem, pojętny, rozgarnięty, zmyślny, przytomny.** Sł. wil. 3. [U.] rozumny, uczony.

Umocnicieł, a, lm. e ten, co umocnił a. umacnia.

Umocniciełka, i, lm. i forma z. od Umocnicieł.

Umocnić, i, il, nied. Umacniać, × Umocować uczynić mocnym, mocniejszym, wzmocnić, utwierdzić, ugruntować, utwalić, ukrzepić, pokrzepić, zahartować: U. fundament. Córke wziął za żonę, z ojcem przyjaźń umacniając. Skar. U. obóz, twierdzę (= obwarować, ufortyfikować). Chrystus cudami umacniać raczył w wierze zwolenniki. Błażob. Pan stał przy mnie i umocnił mię. Wuj. Tym swoją naukę umacniając. Skar. Którą naukę polał krwią swoją (św. Stanisław) i testamentem umocnił. Skar. Niech rekoma swemi, prawdę umacniając, podpisują. Skar. (= stwierdzając). Jesteśmy trzecią słabą, przywiązujemy s. do mocnego dębu, do łaski i pomocy Chrystusowej, która nas umocni i postawi na skale nogi nasze. Skar. Kiedy mię chciał w jakim utrapieniu U. i serca mi dodać, widzieć mi dawał swoje rany. Nuc. U. s. *stać s. mocnym, mocniejszym, wzmocnić s., utwierdzić s., utwalić s., ugruntować s., ukrzepić s., zahartować s.:* Mogli nieprzyjaciół wygubić, by s. byli sami między sobą zgodą

spólną umocnili. Skar. U. ś. w wierze, w przekonaniu.

Umocnienie, a, lm. a l. czynność cz. **Umocnić**: U. porządku społecznego. Jord. Przywilejów konfirmacje a. umocnienia. Herb. (= potwierdzenia). 2. *moc, siła; podpora, fundament, opora, podwalina*: Król mądry umocnieniem jest ludu swego. Skar. 3. [U.] *sklepienie*: Na wsparciu skały i ich umocnieniu z granitu, przyniesionego pracowitą ręką człowieka, światło dnia pełzło niepewnie. Żer.

Umocnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Umocnić** ś.

Umocować, uje, ował, nied. **Umocowywać** l. × U., i U. ś. p. **Umocnić**: Obuszek kamienny wiązanie z łyka plecione umocowywało. Krasz. 2. *obsadzić mocno, sztywno, żeby ś. nie chwiała, przymocować, przytwierdzić; przybić, przywiązać (i t. p.) na moc*: Co jest dobrze umocowano i ugruntowano, to ś. nie waha. Pilch. U. pręt w ścianie (= *wbić mocno*). U. kolumnę na podstawie. U. walizę z tyłu powozu. U. obręcz na kole. Dziecinne siodełko na sprężynach umocowywa ś. na ramieniu rowera. 3. kogo = *udzielić mu mocy, władzy, upelmocnić, uwierzytelnić, upoważnić*: U. kogo do działania w swoim imieniu.

Umocowanie, a l. blm., czynność cz. **Umocować**. 2. *pełnomocnictwo, plenipotencja*. 3. p. **Umocowanie** ś.: Z przewagą i umocowaniem chrześcijaństwa w Polsce prawo kanoniczne poczęło mieć najwyższą powagę. Wiszn.

Umocowany l. im. od **Umocować**. 2. U., ego rz. *pełnomocnik, plenipotent*: Kto nie chce osobiście, może czynić przez umocowanego od siebie z wyraźnym nadaniem mu swojej mocy i woli. Stasz. Stał przez umocowanego swojego. Troc. U. od króla, księcia. Troc. U. pana łowczego. Rzew.

Umocowywać, uje a. ywa, ywał i U. ś. p. **Umocować**.

Umocowywanie, a, blm., czynność cz. **Umocowywać**.

Umocowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Umocowywać** ś.

[**Umoczać**, a, ał] *zanurzać*: U. rękę w mące.

[**Umoczenie**, a, blm.] czynność cz. **Umoczać**.

Umoczenie, a, blm., czynność cz. **Umoczyć**.

Umoczony l. im. od **Umoczyć**. 2. *pijany, uchłany, użłopany*: Dopieroż bywa po kacie, kiedy pan jak bela U. Wad.

Umoczyć, y, ył, **Umaczać** l. *zanurzyć w płynie, zamoczyć*: U. eo w wodzie. Umoczył ręce Pigmalion w Sychea krwi Jabł. Walery po same uszy w błocie siepacza umacza. L. (= umurza). Umoczyła przed wojewodziną świeczkę, i gdy ta na nią spojrziała, spiekła raka. Jeż. Przen.: U. w czym rękę a. palec = *wziąć udział w podejrzanej robocie, nieczystej sprawie; skorzystać, pożywić ś. nieprawie*. A przysięgam Bogu, że on wie o tym i palec w to umoczył. Krasz. Umoczył palec w oleju (Prz.) = *uszczył coś z rozgrabianej w r. 1831 kasy skarbowej w Warszawie, mieszczącej ś. niegdyś w pałacu „Oleja”*. 2. [U.] *zmoczyć*: Deszczyk mię umoczył.

Umodelować, uje, ował *uformować, ukształtować, urobić na wzór modelu, zmodelować, wymodelować*: Powinniśmy być umodelowanym posągiem Ojczyzny. Słow. Jakby przez Fidjasza samego umodelowana głowa. Jeż.

Umodelowanie, a, blm., czynność cz. **Umodelować**.

Umoderować, uje, ował *uformować według jakiego wzoru, urobić, ułożyć w pewien sposób*:

Uniwersał, według myśli Potockiego umoderowany, jest zbyt czyny. Kal.

Umoderowanie, a, blm., czynność cz. **Umoderować**: U. kaptura warszawskiego. Biel. J. Uzbrojenie, umundurowanie i U. obowiązani byli żołnierze zaprowadzać z żółdu. Górs. (= *moderunek*).

Umodlenie, a, blm., czynność cz. **Umodlić**: Wiele może modlitwa macierzyńska do umodlenia Pana. Pim.

Umodlić, i, ił l. kogo = *ująć, ułagodzić modłami, wzruszyć modlitwą, ubłagać, uprosić*: Jehowa da ś. im U. i uleczy ich. Bud. 2. co = *modląc ś. uzyskać; ubłagać, użebrać, uprosić, wyprosić, wymodlić*: U. co od kogo.

Umodyfikować, uje, ował *zmodyfikować, ułagodzić, ukształtować na nowy sposób*: Wszczął ś. rozruch na pokojach prymasowskich; atoli ś. p. książę prymas to umodyfikował. Mat.

Umodyfikowanie, a, blm., czynność cz. **Umodyfikować**.

[**Umognąć się**, nie ś., nął ś.] *użalić ś.*

[**Umognięcie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Umognąć** ś.

Umokły który *umokł, przemokły, zmoczony*: Dzieciom dawał chleba białego, w mleku umokłego. Petr.

Umoknąć, knie, knął a. kł, nied. **Umakać** *przemoknąć, namoknąć, zmoknąć zupełnie*: U. na deszczu.

Umoknienie, a, blm., p. **Umoknięcie**.

Umoknięcie, a, blm., **Umoknienie** czynność cz. **Umoknąć**.

Umolestować, uje, ował kogo = *utrudzić molestowaniem*: Długimi prośbami jego umolestowany, rzekłem nakoniec, że pozwolę na niego, byle dotrzymał tak solennych sponcji. Mat.

Umolestowanie, a, blm., czynność cz. **Umolestować**.

× **Umolifikować**, uje, ował *ułagodzić, zmiekczyć, wyrównać*: Wojewoda brzeski, obawiając ś., abyśmy go nie umolifikowali i aby nie przywrócił *activitatem*, pośpieszył ś. z pożegnaniem sejmiku. Mat.

× **Umolifikowanie**, a, blm., czynność cz. **Umolifikować**: Gdy ś. uspokoiło, tedy zaczęliśmy około umolifikowania Towiańskiego chodzić. Mat. Zjechali ś. wszyscy do biskupa wileńskiego dla umolifikowania kontradykcji i protestacji deputatów. Mat.

[**Umolniak**, a, lm. i] *natręt*.

[**Umolny**] *natrętny*.

Umontować, uje, ował l. *uzbroić, wyekwipować, wystawić, wyszykować, postawić, wysztytować*: U. pułk, oddział. Miasta powystawiały rajtarje pięknie umontowane. Kaczk. Mam pułk cały wymustrowany, umontowany i taki, jakiego nie ma w całej konfederacji. Kaczk. Na małą chwilę wypoczął, ażeby ubrać i U. prawie drugie tyle ochotników. Kaczk. 2. *ustawić, złożyć machinę z części składowych, dla puszczania w ruch*.

Umontowanie, a, blm., czynność cz. **Umontować**, *montaż*.

Umor, [Umór], tylko w wyraż.: Na U., do umoru. × *Do upadłej, Do upadu, Na upad, † Do upaści, [Do upadzi] = na zabój, do upadłego, bez pamięci, bez upamiętania, na potęgę, do ostatniego, na śmierć, do zdechu, na gwałt; gm.: na całego, na kura, na grandę*: Chciom swoim dogadzając, na U. pill. Pilch. Przez wiele dni pije do umoru. Pilch. Na U. ś. ucyli. Petr. Płakali nad nim do umoru. Mias.

Zgnać na U. Skar. Będę ś. śmiać z niej na U. U. (= do rozpuku). Męstwo niezłomne, aż do umoru. Nar. Kijmi go na U. biją. Kłok. Kpić z kogo na U. Pracuje na U. Troc. Bronić kogo, czego do umoru. Troc. Grać w karty na U. Troc. Znajdzie ś. drugi, co piętnuje, co bije do umoru, co w tarasie zgnoi. Opal. Niżowcy poczęli pić na U. Sienk. [Zabić ś. do umoru] = *potłuc ś. na śmierć*. [Leży na U. i kee umierać] (= *uparcie*). [Umor, u, lm. y] *humor*: Umory gorące falami do głowy mi biją.

Umora, y, lm. y, Geofrea bot. (geoffraca) ros. z rodziny motylkowatych.

Umorelizować, uje, ował p. Umoralnić: Cheąc U. kniecą rzeszę, wypadalo pómród niej stanąc, oddziaływać na masy przykładem. Rol.

Umoralizowanie, a, blm., czynność cz. Umoralizować.

Umoralniać, a, al i U. ś. p. Umoralnić. Umoralniająco przys. od Umoralniającoy, *umoralniając, moralnie*: U. działać na umysły.

Umoralnianie, a, blm., czynność cz. Umoralniać.

Umoralnianie się, a ś., blm., czynność cz. Umoralniać ś.

Umoralnić, i, il, Umoralizować, nied. Umoralniać *zrobić moralnym*. U. ś. stać ś. moralnym.

Umoralnienie, a, blm., czynność cz. Umoralnić.

Umoralnienie się, a ś., blm., czynność cz. Umoralnić ś.

× **Umord, u, lm. y p. Umordowanie:** Mogę bez umordu ten ciężar dźwigać całą drogę. L.

Umordować, uje, ował mordując wycieńczyć, wyczerpać; zmordować, utrudzić, ufatygować: Daleko natura podczas za sobą zostawuje naukę spracowaną i umordowaną. Warg. [Tak umordowali one ize (zmęczyły te jeże bieganiami), tygo zająca, ze wwałił sie i musiał zdychać]. U. ś. *mordując ś. wycieńczyć ś., wyczerpać ś., zmordować ś., utrudzić ś., zmęczyć ś., ufatygować ś.*

Umordowanie, a, blm., × Umord i. czynność cz. Umordować. 2. p. Umordowanie ś.: Pamiętajcie na pracę naszą i U., gdyśmy we dnie i w nocy pracowali, byśmy którego z was nie obciążyli. Leop. Jeleń szuka zdroju w ciężkim umordowaniu. Ryb.

Umordowanie się, a ś., blm., niek. Umordowanie czynność cz. **Umordować ś.**

† **Umorek, rka, lm. rki człowiek zaważony morowym powietrzem?** Gdy ś. też już powietrze zajmuje, ten urząd, co doma zostawa, ma pilnować, aby od umorków nie łupiono. Ek.

[Umornica, y, lm. e] *sclerodermia*.

× **Umortyfikować, uje, ował usmiercić, ubić, umorzyć.**

× **Umortyfikowanie, a, blm., czynność cz. Umortyfikować.**

Umorusać, a, al, [Umrysać], (szczeg. na twarzy) zamorusać, usmolić, ubrudzić, pobrudzić. U. ś. zamorusać ś., usmolić ś., ubrudzić ś., pobrudzić ś.: Umorusany sadzami, zasiadł na pieńku i palił fajkę. Jun.

Umorusanie, a, blm., czynność cz. Umorusać.

Umorusanie się, a ś., blm., czynność cz. Umorusać ś.

† **Umorycz, y, lm. e zabójstwo w popędliwości, mord:** Z pracą wielką ledwo oderwie żołnierzy od bitwy i umoryczy. Chr.

Umorzenie, a, blm., czynność cz. Umorzyć: Drugi Adam stał ś. wszystkim kużywioniu, jak pierwszy był ku umorzeniu. Białob. Za zel-

żywość niech Jezus dziś bierze pokłon, za podeptanie i U. niech bierze majestat, państwo i królestwo. Skar. U. długu (= *amortyzacja*).

Umorzenie się, a ś., blm., czynność cz. Umorzyć ś.

Umorzyciel, a, lm. e ten, co umorzył a. co umarza: U., zabójca. L.

Umorzycielka, l, lm. i forma ż. od Umorzyciel.

Umorzyć, y, yl, nied. Umarzać i. † U. morząc usmiercić, zabić (szczeg. powolnie), zgładzić, stracić, zniekać na śmierć, zamordować, umęczyć: U., mortificare. Ps. flor. Mieczysław napojem trucizny umorzony miał być. Błaż. Lekarzów wiele umorzą chorego śmieie. Kn. Kazał go w więzieniu U. Troc. Od bicia umorzonemu potym siekierą ucięto głowę. Warg. Taki niechaj będzie śmiercią umorzono. Rej. Jaszczurki, wygryzając ś. z żywota macierzyńskiego, wychodząc na świat, matkę umarzają. Żarn. Umorzysz mię twoim częstowaniem, tą mową. Troc. Przen.: ogłosić za umarłego, usmiercić: Panią wojewodzinę podlaską umorzono, jednak znowu ożyła (list z Warszawy, r. 1673). 2. kogo głodem = *zamorzyć, zgładzić*: Kogo P. Bóg stworzył, tego nie umorzył. Górn. Flawjana, patriarchę carogrodzkiego... umorzyli. Skar. Ubóstwo mię ogarnie, głód i nędza mię umorzy. Skar. Nie umorzy P. Bóg głodem sprawiedliwego. Skar. Przez dwadzieścia dni głód go nie umorzył. Oss. Kazimierz W. umorzył głodem... za różne rozboje Maćka Borkowicza, wojewodę poznańskiego. Cz. 3. *zniszczyć, zniweczyć, wytracić, wygubić, siłumić, zgładzić, ugasić, znieść, zatuszować, zatrzeć, zagłuszyć*. Rej. Śmierć śmiercią umarza. Groch. Rozkoszom choroba tamą jest, jednakże ich eale nie umarza. Pilch. Powaga! Zygmunta I wieleśmy rzeczy, między królmi wielkiemi zaszyłych, często ucierali i umarziali. Jan. Lambert chciał milczeniem U. rozmowę niemilą. Krasz. Ile umorzysz głów sposobnych do przemysłania i rąk zdalnych do wynalazków pożytecznych. Sur. (= *zmarwniesz*). U. dług, podatek (= *darować komu, uważać go za niebyły*). 4. *usmierzyć, zdusić, siłumić, ujarzmić, ukrocić, uskromić*: Sykstus II w afektach żył zupełnie umorzony. Bach. Umorzył żądze przyrodzone, i już obrusy były poprzątnione. P. Koch. (= *uspokoił najdalszy ś.*). U. żądze, ehuici. Umarzać swoje ehuicości, domowe rozruchy, naukę jaką. Troc. U., ukrocić. Biel. M. U. ś. 1. głodem = *zamorzyć ś., zgładzić ś.*: Umarzać ś. głodem, zdychać. Kn. Chciałam ś. U. głodem, wreszcie dostałam jakiejś gorączki. Krasz. 2. [U. ś.] *odebrać sobie życie; umrzeć*: Robić sie mu nie chce, i musi sie zona chyba U., jak ino mąż jeseo pozycje dlugo. 3. [U. ś.] *zmęczyć ś., utrudzić ś., umordować ś.*: Śpiewajcie, dziewęgta, bo ja juz nie mogę, bom sie umorzyła.

Umoszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Umościć ś.

Umościć się, i ś., il ś. i. ułożyć ś. pokotem, plackiem, rozciągnąć ś., rozpostrzeć ś. na ziemi: Niechaj ś. tu jak pies umości. Słow. 2. *zostać usłanym, pokryć ś. czym, jak mostem*: Zaraz ś. brzeg Niemnowy trupami umości. Syrok.

Umotać, a, al, † Umatać i. motaniem uzyskać; namotać: U. przedziwo. 2. *motaniem uwieźć; ugmatować, uwikłać, uplątać, usidlić, zawikłać, upętać*: Każdy zwierz, co był poszczwany, został w sieć umotany. Mor. A. Ptak umotał głowę i skrzydła. Troc. Piękność przywoła gacha, młodość go umota, złoto zadzięrga węży słubne, zmacnia

enota. L. U. *ś. motając ś. uwięznąć; uwikłać ś., ugnatać ś., uplątać ś., usidlić ś., uwięznąć, zawikłać ś., uplątać ś.*: W sidłach, zrozumiałwszy ptak, że *ś.* umotał, trzepocze. Zebr. W nieprzebytej mucha pajęczynie umota *ś.*, obiesi i zginie. Susz. Umotał *ś.*, jak kto w zgrzebiach. Rej. W sieci, którą skrycie postawili, umotała *ś.* noga ich. B. B. Przen.: *wdać ś. w nieswoje rzeczy, skrupować ś., związać ś. czym.* Głupie *ś.* umotała ślubem niepozewziwym. Bardz. Powinności swoich zaniedbywał, miłośnią pći niewieściej umotany. Błaż. Mydli im rozum i wzrok na urzędach, że *ś.* w swych sami umotają błędach. Chr.

Umotanie, a, blm., czynność cz. **Umotać**.

Umotać się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Umotać ś.**

Umotwórstwo, a, blm. *twórczość umysłowa*: Dział 2-i księgi IX, pod ogólnym tytułem „Ludowe U.”, poświęcony jest wyłącznie ludoznawstwu. Jabł. J. A.

Umotywiać, uje, ował *uzasadnić, usprawiedliwić, wyjaśnić motywami*: U. wyrok, dane postąpienie. Był to niezym nieumotywowany od ruch ciała. Dąb.

Umotywanie, a, blm., czynność cz. **Umotywiać**: Wiek autora bez wątpienia przyczynia *ś.* wiele do umotywowania tej bojaźni.

Umowa, y, lm. y I. ugoda, kontrakt, układ, traktat, przymierze: Zawrzeć, zrobić, zerwać, rozwiązać umowę. Dotrzymać umowy. Cena od umowy. Według umowy. To zależy od umowy. Najemnik winien *ś.* we wszystkim zachować według umowy. Sz. Dobrowolna U. U. *conventio*, jest zgodzenie *ś.* dwóch lub kilku osób o uczynienie jakowej rzeczy na czasie i miejscu uzgodzonym. Ostr. Ugoda, U., wyrazy ogólne, oznaczające wszelkie czynności z wzajemnego stron zezwolenia zasze, z których wypływają prawa i obowiązki. Świt. Stała *ś.* (stałęta) U. Troc. Umowy małżeńskie. Troc. Nie miał umowy Jacek, jakobych nie miał Dębra kupić. (Rota z r. 1396). Jakobym ni jedne umowy z Przecławem nie miał. Uczyniwszy umowę z robotnikami... postął je do winnicy swojej. Wuj. Przynrzekł, że je miał wolno puseić według umowy. Wuj. Uczynił umowę: za trzydzieści pieniędzy sprzedał Pańską głowę. Klon. Małżeństwo jest wspólną umową. Kucz. 2. † U. *przymierze, zakon, testament*: Dwie świątości w nowej umowie postanowił Pan. K. G. Zdr. **Umówka**.

Umownie przys. od Umowny. Troc.

Umowny, Umówny I. przym. od **Umowa, umówiony**: U oltarza stała z zlocistemi rogi ofiara, U. ślub pełniąc przed bogi. Otw. (= *obiecany*). Nie będę cię stąd karał ani winił, żebyś mi ofiar umownych nie czynił. Kochan. U. sługa robotnik. L. Umowne pan odrzucił, że tylko wezwanemi są, nieumowne zaś wybranemi uczynił, choć oni troszynkę, a umówieni bardzo wiele robili. Sekl. Pora umowna. Brw. Ustawa o zobowiązaniach umownych. Spas. 2. † U. *rozmowny, przystępny, popularny, ludzki, łaskawy, wyrozumiały, użyty*. Fort. Wesołego, umownego... choroba w kąć ciemny płakać wpędziła. Ocz. Zebraniu ludzi ubogich staw *ś.* umownym. Leop. (okazuj *ś.* łaskawym. B. G.). Martynus papież, pyszny a nieumowny, o którym niemasz co pisać. Biel. M. Człowiek okrutny, nieumowny, przeto mu wielu nie sprzyjało. Biel. M. Słuchajcie, wy nocne cienie i nieumowne kamienie. Kochan.

× **Umowy** przym. od **Um**.

Umozajkować, uje, ował *ułożyć sposobem mozaiki, ubrać mozaiką; wylżyć, obłożyć, pokryć*

mozaiką, wymozajkować. Przen.: Krew z nosów ich nie płynęła, ale im twarze umozajkowała. Jeż. Umozajkują białemi plamami całą fasadę kościoła św. Marka. Gom.

Umozajkowanie, a, blm., czynność cz. **Umozajkować**.

Umozejście, a, blm. *postradanie rozumu, zmysłów, obłąkanie, warjacja*: Ktokolwiek ten urok czy U. masowe sprawi—byłby on—wykrztuśmy słowo-szarlatanem!! Mic.

Umozolenie, a, blm., czynność cz. **Umozolić**.

Umozolenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Umozolić ś.**

Umozolić, I, II *mozoląc utrudzić; namozolić, zmęczyć, umordować, ufatygować; mozołow, trudów nabawić*: Nie da Bóg, abym rączki córy dygnitarskiej widział umozolone w pracy gospodarskiej. Mick. U. *ś. mozołąc ś. utrudzić ś.; namozolić ś., umordować ś., ufatygować ś., zmęczyć ś., znużyć ś.*

Umożebniać, a, ał p. Umöhebnic.

Umöhebnianie, a, blm., czynność cz. **Umöhebniać**.

Umöhebnic, I, II, Umohliwić, nied. Umöhebniać, Umohliwiać *uczynić możebnym, możliwym, podobnym do zrobienia, urzeczywistnienia*: Powietrze umöhebnia życie organizmowi.

Umöhebnienie, a, blm., czynność cz. **Umöhebnic**.

Umohliwiać, a, ał p. Umöhebnic.

Umohliwianie, a, blm., czynność cz. **Umohliwiać**.

Umohliwić, I, II p. Umöhebnic.

Umohliwienie, a, blm., czynność cz. **Umohliwić, umöhebnienie**.

Umór p. Umor: Ze szczurami bij *ś.* na U. [Leży na U. i koe umierać].

Umówca, y, lm. y ten, co umawia; ten, co ś. umawia, kontrahent: U., jednacz, postanowiciel. Sł. wil.

Umówić, I, II, [Umawić], nied. Umawiać I. ustalić, ułożyć mówieniem; omówić, obgadać co, urządzić: Umówili z sobą tę sprawę. Troc. Tak umówiona sprawa. Troc. U. dzień z kim. Troc (= *oznaczyć*). Umówił z Świętosławem rok. Jan z Maciejem umawiał, eże... 2. † U. *namówić, ująć mówieniem*. Rej. 3. *ugodzić, zamówić, nająć*: U. sobie sługę, rzemieślnika. I. U. sobie sługę, rzemieślnika, sekretarza, mieszkanie. Troc. 4. † U. *zastrzec, zamówić z góry*: Młyną gdy nie ma swego, ludzi obracać do sąsiada, a sobie bez miary U. Ek. U. *ś. I. utrudzić ś. mówieniem, ugadać ś., nagadać ś.* L. Gwar. 2. z kim o co = *zmówić ś., rozmówić ś., porozumieć ś., ułożyć ś., namówić ś., naradzić ś., rokować, traktować, pertraktować*: Jakośm przy tym był, gdzie Sędziwoj umówił *ś.* (Roty pozn. 1386). Dwór wiedeński wyznaczył hrabiego St. Julien, aby, zjechawszy do Paryża, umawiał *ś.* o pokój. L. Zdania nasze jednakowe, jakbyśmy *ś.* umówili. Umówili *ś.* na jego zgubę. 3. † U. *ś.* za kim = *przemówić, wstawić ś., ująć ś., upomnieć ś.*: Gdy Mroczo z Łopuchowa zwałiej *ś.* za Piotrem umawiał, król go do więzienia wtrącić kazał. Nies. 4. † U. *ś.* do kogo = *usprawiedliwić ś. słownie, wymówić ś., uniewinnić ś. przed kim*. L. Grzeszny tak *ś.* umawia do P. Boga: wiem, miły Panie, dla czego to wszyscy cierpiemy. Hrb. Sama miejsce różność umówiła go. Smotr. 5. × U. *ś.* o co = *przymówić ś.*: Książę Czartoryjski, kawaler, mocno *ś.* umawiał o podstolstwo dla mnie brzeskie. Mat. 6. × *Umawiać ś.* = *przemawiać ś., sprzeczać ś., spierać ś., polemizować, rozprawiać, dysputować*:

Nie mogąc znieść obelgi, począłem ś. z nim mocno o to umawiać; od słowa do słowa, przyszło do szpady. Boh. (= użerać ś., ujadać ś.). Pięknie Augustyn św. umawia ś. z Donatysty: jeśli, powiada... Hrb.

Umówienie, a, blm., czynność cz. **Umówić**.

Umówienie się, a ś., blm., czynność cz. **Umówić** ś.

Umówiny, in, blp. 1. *akt umawiania ś., zawarcia umowy, układy*: Już jutro miały być U. Pot. 2. [U.] *oświadczenia; zaręczyny, zmówiny*.

Umówiony I. im. od **Umówić**: Karczmy stepowe służyły za miejsce spotkań umówionych. Jeż. Zesłi ś. jakby na umówionego (= jakby ś. namówili, zmówili). 2. p. **Umowny**.

Umówka, i, im. i p. **Umowa**; *spotkanie ś., wzięcie ś. na umówionego; rendez-vous*.

Umównie przys. od **Umowny**.

Umówny p. **Umowny**: Ani chcę więcej u niej, kiedy mi małżeństwo umówne pozwoli. P. Koch.

Umrażać, a, ał i U. ś. p. **Umrozić**.

Umrażanie, a, blm., czynność cz. **Umrażać**.

Umrażanie się, a ś., blm., czynność cz. **Umrażać** ś.

[Umre] p. **Umrzeć**,

Umrócenie, a, blm., czynność cz. **Umrócić**.

Umrócić, y, ył *objąć mrokiem, zamrozić, zamieć, zaciemnić, pomroczyć*.

× **Umrok**, u, im. i mrok, *zaciemnienie, pomrok*: Tak gruchła w pustogłuchym umroku kraina, jak gdy piorun zdaleka łoskotać zaczyna. Ś. wil.

Umrozić, i, ii, nied. **Umrażać** *przejąć mrozem, zamrozić, zmrozić, przemrozić*. U. ś. *uziębnąć, umarznąć, przemarznąć, zmarznąć, namrozić* ś.: Gdy ś. człowiek umrozi, tedy zbieleje i ezucie traci. Haur.

Umrożenie, a, blm., czynność cz. **Umrozić**.

Umrożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Umrozić** ś.

[Umrysać, a, ał] *umorusać, usmolić*: Kocięł garniec gani, a oba są umrysansi.

[Umrysanie, a, blm.] *czynność cz. Umrysać*.

Umrzeć, umrze, [umre], umarł, [umer], umarli, [umrzieli, umiarli], [umarwszy, [Umaró, Umrzój], nied. **Umierać**, [Umrierać], umiera, [umieraje], na co, × czym, z czego I. *przestać żyć, zejść ze świata, zemrzeć, skonać, dokonać życia a. żywota, skończyć życie, rozstać ś. z światem; pożegnać, opuścić świat; skończyć, zgusnąć; przenieść ś. na tamten świat, przenieść ś. do wieczności, wyzionąć ducha, †zdechnąć; żart.: kipnąć, klapnąć, wyciągnąć nogi, odwalić kitę, wyszczerzyć zęby, zarzwać brody, przenieść ś. na łono Abrahama, iść do Abrahama na piwo, przejechać ś. na tamten świat; (o dzieciach) powiększyć grono aniolków: Ty także na krzyżu musisz U., jakociośm ja umarł był. Kaz. Gnieź. Umarł, świat pożegnał. Skar. Umarł, na pokój poszedł. Skar. Umarł, dokonał. Skar. Umarł, przeniósł ś. na lepszy żywot, odszedł na lepszy żywot z tego świata. Birk. Umarł, przeniósł ś. do nieba, do ojców, rozstał ś. z światem, dał, położył duszę, rozdwoił ś. z ciałem, rozbratał ś. z ciałem, skończył. L. To jest dopiero prawe życie, kiedy kto sławnie umrze. Górń. Pięknie zszedł z świata i umarł śmiercią ludzi sprawiedliwych. Damb. Przyszła wieść, że Antjoch umarł. Leop. (że ś. pożegnał z żywem. Leop.). Prosiłem, by mnie nie kazał król odwieść do domu Jonaty, bym tam umarł. Leop. (bym tam zdechł. Leop.). Człowiek umiera, kiedy*

ś. dusza jego z ciałem dzieli. Karnk. U., przestać być tym, czym ś. pierwaj żyło. Otw. Kto umarł, ten żył kiedyś. Górń. Nie tak, jak zwykli umierać ludzie niekzemni, umarł Abner. Wuj. A widząc to lud, iż Aaron umarł, płakał nad nim trzydzieści dni po wszystkich familjach swoich. Wuj. Wołę U., niż Boga obrazić. Skar. Chrystus dlatego za wszystkie wedle ciała umarł, abyśmy też i my nie sobie ś. żyć uczyli. Skar. Musim U., uczmyz ś. dobrze umierać. Birk. Nie nowina była Żydom mordować proroki, i rzadki u nich swoją śmiercią umarł. Białob. Człowiek do śmierci czyzy ś., a głupim umiera. Prz. Jak umierać nie może, kto nie żył, tak też nikt żyć nie może, aby U. kiedy nie miał. Warg. Wołę raz U., niż codziennie umierać. Skar. Raz było U., nie co dzień umierać. Toł. Umrzyj, Montanie, umrzyj, już ci nieba przejrzały, że ci dziś umierać trzeba. Lubom. Nie będą mrzeć ojcowie za syny, ani synowie za oje, ale każdy w swym grzechu umrze. Leop. Wolał sam U., niż żeby miał widzieć żonę swą na marach. Petr. Nie to, komu żona umrze, ale kiedy sam, śmierci ś. równa. Rys. Bogu służąc, nikt nie umarł głodem. Chr. W niedowiarstwie umarł. Salin. (= umarł niedowiarakiem). Płacze, iż panną umiera. L. (= w panieństwie umiera). U. swoją a. naturalną śmiercią. Przyrodzoną, gwałtowną umarł śmiercią. Troc. Nie giną nigdy bronią sieczną ani palną, lecz starzy umierają śmiercią naturalną. Mick. U. śmiercią nienaturalną, gwałtowną (= został zabitym, zamordowanym a. zabić ś.). Młody może U., a stary musi. Rys. Z nieprzyjacielem U. nie żal. Rys. Jednego dnia umrzeta. Bud. Kto ś. rodzi, umierać musi. Koch. W. U. najlepiej, gdy ś. dobrze dzieje. Kn. Przen.: Jemu żyć, nie umierać (= dobrze mu na świecie, opływa we wszystko, ma święte życie, ptasiego mleka mu brak). Cnota ś. z człkiem rodzi, ale nie umiera. Pot. Światłość słoneczna codzién jakoby umiera, a nazajutrz jakoby z martwych wstaje. Karnk. Słodko za ojczyznę U. Kopez. Z nim żyć i umierać. Mick. Nie zawiodło przecucze żałoby! umarło z takiej, jak tamto, choroby. Słow. Wkońcu umarł nasz sąsiad. Syrok. U. na cholere, od ręki zabójcy (= zginać), od zagorzenia. Przen.: Miasta i wielkie państwa umierają. P. Koch. (= upadają, niszczeją). Przen.: Umiera ze strachu (= truchleje). Umierać z żądy. L. (= przepadać za czym). Z (od) głodu, żalu (głodem, żalem) U. Troc. Umiera od pragnienia, łakomstwa, od miłości, od zazdrości. Troc. (= usycha, schnie). [U. głodem]. Głodem U., z głodu U. L. Umieram z chęci widzenia go. Niem. Już umierała z niecierpliwości. L. Umierać ze śmiechu (= pękać ze śmiechu). Odraża kupców, bo zda ś. i na grosz umierać. Jabł. (= przepadać za groszem, dalby ś. zabić, powiesić za grosz). [Na słowie U.] = ślepo zawierzyć. Przen.: Umierać dla świata, światu i t. p. = wyrzekać ś., rzekać ś. światu, unikać go, rozbrat z nim czynić, zaprzec ś. go. Trzeba kochać i być kochanym, ażeby nie być umarłym wszystkim rozrywkom i uciechom. L. Przen.: Nie umierającym nigdy na potomne czasy przykładem. Troc. (= nie wygastym). 2. † U. na kogo = przejść na kogo z śmiercią właściciela, przypaść w drodze spadku: Tego dziecłęcia część nie ma U. na matkę, ale na Janowe dzieci. Ort. To imienie po tych dzieciach U. miało. Ort. (= przepaść, zostać bez dziecłcia). 3. (o pszczołach) paść, zdechnąć: Pszczoły teraz umierają. Troc. 4. (o roślinach) uschnąć,

zwiądnąć, zamrzeć, obumrzeć: Za którego śmiertelnym powiewem cyprys umiera, choć jest śmiertelci drzewem. Mick.

[Umrzeli] p. Umrzec.

[Umrzyć, y, ył] p. Umrzec.

[Umrzyk, a, lm. i] p. Umarły: O, ja ś. umrzyków nie boję, — ratował brawurą swój ambit. Brt.

[Umrzyty] p. Umarły.

[Umszczenie się, a ś., blm.] czynność cz. Umsścić ś.

Umszlakaj, y, lm. y blach. narzędzie do zawiązania w blasze kantów, w których ma być założony drut, obrzeżka.

[Umszyć, y, ył], †Umszyć utkać mehem: Dach pozawłóczył gontami, powałę poprawił i umszył szpary w ścianach, aby wiatr nie miał przystępu. Ork. Połóż na onych izbicach tarciami a. jakimi forsty, wyfugowawszy dobrze tarcieią i mehem umszywszy. Strum.

[Umscić się, i ś., il ś.] zemścić ś.

[Umudźgać, a, al, Umudźgać] zabrudzić.

[Umudźganie, a, blm.] czynność cz. Umudźgać.

[Umudźgać, a, al] p. Umudźgać.

[Umudźganie, a, blm.] czynność cz. Umudźgać.

[Umų, umų ś.] p. Umyć.

Umundurować, uje, ował l. ubrać w mundur; sprawić komu mundur: Z zapalem stawała armja, umundurowana w spodnieki na krajce, koszulki i boso. Bał. 2. [U.] przen. ubrać w wymagane, normalne szczegóły: Zaraz pojedziemy, jeno se kóniki umundurujemy.

Umundurowanie, a, blm. l. czynność cz. Umundurować. 2. mundur, garnitur mundurowy, uniform.

[Umurzać się, a ś., al ś., Umurdzić ś., Umurłać ś., Umurzać ś., Umurzyć ś.] usmolić ś., umorusać ś., powalać ś.: Stoi kowal umurdzany, gdyby świnia.

[Umurzanie się, a ś., blm.] czynność cz. Umurzać ś.

[Umurzenie się, a ś., blm.] czynność cz. Umurdzić ś.

[Umurzić się, i ś., il ś.] p. Umurzać ś.

[Umurlać się, a ś., al ś.] p. Umurzać ś.

[Umurlanie się, a ś., blm.] czynność cz. Umurłać ś.

[Umurować, uje, ował] ustawić murując; wymurować: Mularz piec umuruje.

[Umurowanie, a, blm.] czynność cz. Umurować.

[Umurzać, a, al (Umur-zać), Umurzyć] umorusać, usmolić, uwalać, uczernić: Chłopiec niewielki, oszarpany, umurzany płukał rondelki. Mick. Z umurzaną dźwiatwą chłopską już dowoli napięścił ś. Mick. [U. ś.] p. Umurzać ś.

[Umurzanie, a, blm. (Umur-zanie) czynność cz. Umurzać.

[Umurzanie się, a ś., blm.] (Umur-zanie ś.) czynność cz. Umurzać ś.

[Umurzenie, a, blm.] (Umur-zenie) czynność cz. Umurzyć.

[Umurzenie się, a ś., blm.] (Umur-zenie ś.) czynność cz. Umurzyć ś.

[Umurzyć, y, ył] (Umur-zyć) p. Umurzać: Umurzony, ubrudzony, brudny. Troc. Tak brudno umurzony, jak co w piecu lega. Ryb. [U. ś.] p. Umurzać ś.

Umuskać, szcze, skał, [Umuzgać, Umaskać] muskając ułożyć gładko, ugładzić, uklepać; posmarować: U. sobie włosy. U. farbą brwi.

Umuskanie, a, blm., czynność cz. Umuskać.

Umuslinować, uje, ował ubrać w muslin: Kłaniałeś ś. tam komuś, bodaj tej pięknej umuslinowanej pani. Orzesz.

Umuslinowanie, a, blm., czynność cz. Umuslinować.

[Umuzgać, a, al] p. Umuskać: Umuzgane wąsy czarne. Gemb.

[Umuzganie, a, blm.] czynność cz. Umuzgać.

Umuzłmanić, i, il zrobić muzłmaninem (np. przez obrzezanie). Jeż.

Umuzłmanienie, a, blm., czynność cz. Umuzłmanić.

Umuzykałnić, i, il muzykalnym uczynić: Pleyel swym powolno-popularnym stylem umuzykałnić cały świat chrześcijański. Goł.

Umuzykałnienie, a, blm. l. czynność cz. Umuzykałnić; Wadliwa akustyka, brak odpowiedniego pomieszczenia, brak orkiestry wytwarzały warunki, nie sprzyjające już w chwili obecnej umuzykałnieniu Warszawy. 2. wyrobienie muzykalne, zmysł muzykalny: Artysta posiada U. gruntowne.

× Umycczenie, a, blm., czynność cz. Umycczyć.

× Umycczyć, y, ył kogo = ubrać w myckę, włożyć mu myckę na głowę. Śl. wil.

† Umychác, a, lm. e p. Umywalnia. Mym.

† Umychadło, a, lm. a p. Umywalnia. Mym.

Umycie, a, blm., czynność cz. Umyć.

Umycie się, a ś., blm., czynność cz. Umyć ś.

Umyczka, i, lm. i pierwotny sposób zaślubiania dziewcząt przez ich porwanie.

Umyć, umyje, umył a. [umų], nied. Umywać

l. oczyścić przez mycie, onyc, obnyc, wymyc, zmyć: Żydzi, jeśliby ręku nie umyli, nie jedzą. Sekl. Ręka rękę umywa, noga wspiera nogi, przy wiernym przyjacielu żaden nie ubogi. Szymon. Patrzyłem na was, gdyście zabrakany ten kościół same rękami swemi, i ściany jego i obrazy umywały, i mało nie łzami swemi tło jego polewały. Skar. U. dziecko, twarz. U. garnek (= pomyl). U. podłogę, stół (= wyszorować). Lepiej nóż nie umyty schować, niż umyty stracić. Kn. (lepiej niechędogo rzecz zachować, niż chędogo stracić; lepiej świecy nie ucierać, niż ucierając ją zgasić. L.). Umyj sobie twarz, ręce. Troc. Umyłem dziecicęciu nogi. Troc. Burze umyją strumieniem płomieni zbrukane twarze zmarłych, drzemiących na sarkofagach. Wrocz. Przen.: oczyścić z zarzutu, uniewinnić: Usprawiedliwił go i umył prawie do czysta. Kaczk. Przen.: Poważny jest urząd duchownego, aby nie upornie i, jako mówią, z nie umytemi rękami wdać ś. weń kto miał. Skar. (= nieczystemi, z nieskalnemi; ktoś nieuczciwy). Przen.: U. ręce od czego = usunąć ś. od czego, nie chcieć wiedzieć o czym, nie mieszać ś. do czego, nie wziąć w czym udziału przezornie. Ręce od czego umywań na przykład Piłata, na znak niewinności, niedzielenia z drugim jakiego czynu. L. Rób sobie zatym, co chcesz, ale ja ś. więcej nie mieszam i umygam od wszystkiego ręce. Zabł. Nie chcę więcej sprawy mieć z wami, ręce od wszystkiego umygam. L. 2. [U.], umyć ś.: W tej ci mi wodziecze Maryja umyła. U. ś. oczyścić ś. przez mycie ś., obnycić ś., wynyćć ś.: Filozof, bo ponury, zapominający ś., nie uczesany i nie umyty. L. Przen.: U. ś. do tego trzeba; nie umywałś ś. do tego. (Kn.) = trzeba do tego przystępować z czystymi rękoma, trzeba ś. do tego przystosować z pjętyzmem. Przen.: Ani ś. umył, ani ś. umywał do kogo, do czego = nie może iść w porównanie z nim, nierzyćć ś. z nim, gdzie mu do niego! On ani ś. umył do tamtego. Książ.

Ani ś. umył gbur prosty do błazna. Książ. Mazepo przekłety, właśnie ś. umył do Anielki. L. Nimfy wiślane zbiegły ś. przypatrując tobie, lecz widząc ciebie, z wstydu ś. znużyły, dając znać, że ś. do niej nie umyły. Sph. Przen.: Na weselu tym Duńczykowie z posłem polskim o miejsce poswarek uczynili, ale przecię naszemu było miejsce dane, a Duńczykowie, umywszy ś., do gospody poszli jeść. Biel. M. (= jak zmyci, jak niepyszni, zjadłszy mydło, oblizawszy ś. smakiem).

Umykać, a, ał i U. ś. p. Umknąć.

Umykanie, a, bfm., czynność cz. Umykać.

Umykanie się, a ś., bfm., czynność cz. Umykać ś.: U. ś. przed kim. Troc.

† **Umylać, a, ał p. Umylić.**

† **Umylanie, a, bfm., czynność cz. Umylać.**

† **Umylenie, a, bfm., czynność cz. Umylić.**

† **Umylić, i, ił, nied. Umylać czego = uchybić czego przez pomyłkę, zobaczyć zmyliwszy ś.:** Potym z onych frasunków młodzieniec ubogi poszedł, głowę spuściwszy, i umylił drogi. Rej. Umylił drogi, prawdy. Troc.

[**Umys, u, lm. y**] p. **Umysł.**

Umysł, u, lm. y, [Umys] I. a. fil. × Intelpekt ognisko władz myślenia i pojmowania, głowa, rozum, duch: U. w pewnym ustanowieniu, duch. Pilch. U. jest gbiejszy, niżeli inna rzecz jaka. Pilch. U. człowieka jest panem wszystkich zmysłów i członków, tak iż gdzie i do czego ciągnie ś. U., tam ś. ciągną i wszystkie członki. Żarn. Na umyśle prawdziwe bogactwa zależą. Kochan. Wielkość umysłu na wzgardzeniu rzeczy doczesnych zależy. Kochan. Kto nie ma pierwej w umyśle swym gotowych nie lada-jakich rzeczy, temu słowa nie popłyną. Górn. U., od dusza pochodzące, daleko wyższego jest dostojenstwa, niżli ciało. Troc. U. ludzki karmi ś. nauką. Troc. U. uprzedzony. Troc. Niedobrze ś. ma na umyśle. Troc. Spoczniście, ojeze! was, widzę, Bóg dotknął na umyśle (= rozum *wam odjął*). Nazywamy umysłem, duszą władzę, która w nas czuje, która porusza naszą machiną organiczną, która tworzy wielorakie wyobrażenia. Kołł. Twórczość umysłu. Krytyka umysłu, jako czynnik analizy filozoficznej. Str. Trentowski odróżnia „zmysł“ i „rozum“, mające charakter empiryczny, od zdolności duchowych „umu“ i „umysłu“ i przeciwstawia im „mysł“, jako jednię wszystkich tych czynników, wyrażającą ś. w filozofji polskiej. Str. Libelt nazywa rozum Trentowskiego „przeobraźnią“, umysł—„wyobraźnią“, a myśl—„obraźnią“. Str. U. filozoficzny, t. j. zajmujący ś. rozwiązaniem zagadnień filozoficznych. Str. U. cheiwy panowania. U. ograniczony, nie rozwinięty należycie. Pomieszanie umysłu (alienatio mentis. s. v. asania). Pomieszanie umysłu ogólne (paranoia). Przytomność, bystrość umysłu (= spryt, dowcip, praesentia animi). Wziąłem to sobie mocno w U. rozpatrzyć ś. wprzód dobrze w ludziach, niż w związek z niem jakimś wnijsz towarzystwa. L. (mocno przedsięwziąłem. L.). U. wspaniały na krzywdy trwały. Kn. (= wspaniałomyślność). Wielką pomocą U. jest w złym razie dobry. L. (= dobra myśl, męstwo, odwaga, serce nietruwożliwe). Ostrzegam was, abyście wszyscy umysłu pełnego i odwagi byli. L. Mówię o tajemnicy Boskiej U. ustawa. Białob. (= pojęcie, rozum). Zwyczaj umysłu zadawniony, nalóg, humor. L. Wielką i dobrze uzbrojoną enotą sertonjańscy wodzowie w umyśle złością pałającym do Włoch lecieli. Siem. J. Tak pisze Syrach: Niemierne picie wina sprawuje przykry

U. z swarem i z krnąbrnością. Krń. Wszystkie umysły były poruszone, podzielone. Usposobienie, nastrój umysłów. Wzburzenie umysłów. Takiz to gniew i boskie zapala umysły? Dm. Serce uzacnie, U. podnieść. Lel. Wszystkie nauki doskonałą U. ludzki. Śniad. Nigdzie zapewne nie pokazuje ś. niedołężność ludzkiego umysłu, jak w religjach różnych pogańskich i dzikich narodów. Śniad. Trudno ciągnąć, kto nie ma umysłu do czego. Szymon. (= gdy mu to nie w głowie; gdy nie ma głowy, nabożeństwa, skłonności, chęci do tego). 2. [U.] **rozwaga, rozum:** A, mój Boże, co za U., com ś. dała marnie uwiesć. 3. a. × **Umyślenie to, co sobie umysłono, zamysł, zamiar, cel, intencja, pobudka, przedsięwzięcie, postanowienie.** Głos., Pat., Grabow., Rej. Dobrym umysłem dla narodu podjąłem to pracę, Górn. (= z dobrą myślą). Mniemano, że nieprzyjaźnym ku szlachcie jestem umysłem. Siem. J. (= z uprzedzeniem, z złym usposobieniem). Prawdę podczas może mówić choć złym umysłem a. cylem. Zigr. Tacy opiekunowie nie są opatrzycielmi dóbr sierocińskich, którzy mają U., aby więcej sobie sławy i pożytku, niż sierotom, nabywali. Groic. Trzeba, żeby on sam U. swój jemu oznajmił, o to ś. starał, prosił, przyczyny tego ukazawał, żeby mu tego dozwolił. Wys. Gdy napród były zaczęte obrazy, tedy nie były złym umysłem zaczęte. Gil. Nie dał ten dobrodziejstwa, który złym umysłem pomógł. Górn. Tym umysłem a. raczej tym szaleństwem wiedzeni, którego sami zabić nie mogli, sądowi tego do stracenia podali. Siem. J. Tak więc człowiek, który jest z natury kłamliwy, chociaż słówka farbuje, U. on fałszywy cukrując, przecię ś. fałsz za czasem odkrywa. Błaz. Wewnątrzny U. w masz karę ubrać. Troc. Ukazać im napród, że to jest U., staranie i przedsięwzięcie nasze. Niem. [Nie przyszłma tu z umysłu swojego, ale od panny młodej i od pana młodego]. **Z umysłu, † Na U.** przys. *umyślnie, z rozmysłem, rozmyślnie, namyślnie:* Niektóre rzeczy z umysłu, nie z niewiedomości opuścił. Nies. Cokolwiek czynili poście, rzekomo pokutując, to wszystko czynili nie z serca, ani z umysłu, ale tylko na potwarz, dla obyczaju i ludzi. Krń. Zwyczaj bywał u niektórych bartników... iż chodząc po puszczy, na U. szukali, i teraz szukają rojów pszczoł. Skr. Myślał o wszystkim z umysłu, byle odegnać to, co go najbardziej dotknęło. Ork. [Na U.] **na pewno.** 4. † **Umysły = przymioty duszy, jak przezorność, rozwaga, pojętność.** Otw. S.

Umyslowanie, a, bfm. myślenie, życie umysłowe, umysłowość: Piotr począł wgrzyzać ś. w zagmatwane sploty umyslowania polskiego. Żer.

Umysłowo przys. od Umysłowy; fil. Intelktualnie: Rozwinać kogo U. Pracować U. Chory U. = chory na umyśle, obłąkany, warjał (mente alienatus, mento captus). U. odcigzały = lepy na umyśle (hebes). Belgja w r. 1854 posiadała zakładów dla U. cierpiących 51. Rol. U., *theoretice*, z czytania można być wielkim medykem. Perz.

Umysłowo-sercowy *tyczący ś. umysłu a zarazem i serca:* Ocknął ś. po doznany wstrząśnieniu umysłowo-sercowym. Es.

Umysłowość, i, bfm. właścliwość, stan, twórczość umysłu; suma zdolności umysłowych, władz myślenia i zastanowienia ś. w pewnym człowieku a. społeczeństwie, inteligencja: Wpływ humanizmu włoskiego na nas, oddziaływanie jego na kierunki umysłowości naszej. Jest wielkiej wagi korzyścią

dla piszącego, aby czytelnik nie sądził o nim z ułamków jego istoty, ale poznał go we wszystkich gałęziach umysłowości jego. Krem. Oddawszy należny hold umysłowości i charakterowi sędziów koronnych, zaznacza, iż wskutek ustawicznego stykania ś. z przestępstwami taki sędzia staje ś. mimowoli pesymistą. U. jasna, prawdziwa, przystępna, mętna.

Umysłowy, †**Umyslny** i. przym. od **Umysł**, fil. intelektualny: Władze, zdolności umysłowe. Praca umysłowa (= nie fizyczna, duchowa). Zającie umysłowe. Rząd popierał takie zakłady, w których uczniowie otrzymywali ukształcenie nie umysłowe. Piet. Życie umysłowe (= duchowe). Lek. (mentalis): Choroba umysłowa (psychosis). Niedołęstwo umysłowe (wrodzone) (idiotismus). Nieudolność umysłowa (imbecillitas). Osłabienie umysłowe (debilitas mentis). Otepienie umysłowe a. umysłu (dementia). Otręwienie umysłowe a. umysłu (stupor). Rozstrój U. Tępota umysłowa (fatuitas s. hebetudo). Upadek U. Zniechęcenie umysłowe (dementia). 2. *nie zmysłowy, nie materialny, oderwany, abstrakcyjny, idealny*: Pojęcie umysłowe. Wyrast U., znaczący rzecz nie podpadającą pod umysł, np. Bóg, dusza. Kopez. Rzeczowniki zmysłowe i umysłowe. 3. × U. *teoretyczny, nie praktyczny*: Nauka umysłowa, która umysłem tylko poznawaną i pojmowaną bywa. Perz. (teorja. L.).

[**Umysł**, i, blm.] *rozważa, rozum*: A mój Boże, co za U., com ś. dała komu wieść.

× **Umyślać**, a, al p. **Umyślić**.

× **Umyślanie**, a, blm., czynność cz. **Umyślać**.

† **Umysle** p. **Umysłnie**. Post. pr.

[**Umyśleć**, i, al] i. *ponyśleć*: Tak sobie umyślał: Muse ją tego miecha dać przetrzepać. 2. p. **Umyślić**: Takem sobie umyślała i P. Bogu poślubiła. [U. ś.] *namyślić ś., zdecydować ś., postanowić*.

Umyślenie, a i. blm. = a) czynność cz. **Umyślić**. b) [U.] czynność cz. **Umyśleć**. 2 U. p. **Umysł**: Pokuta musi być z pewnym umyśleniem poprawy. Wuj. Używali wszystkich sposobów, aby tak przewidzieli swoje U. Żarn. Kiedy pan kogo przed swemi ludźmi z dobrym umyśleniem i radą osądzi ku śmierci... Ort. W czole błysnęło jakieś U. Gosz. (= myśli).

[**Umyślenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Umyśleć** ś.

Umyślić, i, il, [**Umyśleć**], nied. × **Umyślać**, × **Umyśliwać** i. *ulożyć sobie w myśli, postanowić, przedsięwziąć, zamyslić, zamierzyć, udecydować; uroić, uknuć, przemyśliwać*: U., intendere. Ps. flor., Błaż. Pierwej człowiek umyśli, przyzwoli i postanowi wewnętrznie, potem do wykonania przystępuje. Skar. Piła, siekiera i t. d. jest narzędzie, którego rzemieślnik używa, aby rzecz, którą umyśliwa zrobić, do skutku swego mógł przywieść. Sak. Omierznawszy sami sobie, umyślają ś. polepszyć. Wuj. Ilekroć człowiek ś. uzna a umyśli polepszenie żywota swego, tylekroć Bóg gotów nu wszystkie winy odpuścić. Rej. Umyślił jechać do Warszawy. Troc. Posłów od zagranicznych panów słuchać umyślono. Alber. Umyśliłam spisać dla ciebie niektóre rady i nauki. Hof. Była to panna, ku której ś. zwrócił i wziąć za żonę umyślał bez sromu. Pol. 2. [U.] *wybrać w myśli*: I umyślił se: dajcie mi takie skrypczki, jak zagram, to usłysz, toby tańcowało.

× **Umyśliwać**, a, al p. **Umyślić**.

× **Umyśliwanie**, a, blm., czynność cz. **Umyśliwać**.

Umysłnie i. przys. od **Umyslny**; † **Umysle**: Nie będe z tego kontent, co przypadkowo znajdę, ale U. szukać będe. Torz. Rzecz U. w tym celu wykonana (= *wyłącznie, specjalnie*). 2. [U., **Umysłnie**] *rzetelnie, uczciwie, naprawdę*: U. jegomości powiadam (= *pod słowem uczciwego człowieka*). Juze to U. (= *pewna*), co nasz pan nikiedy ś. nie sprzeciwi dziadusiowi

Umysłność, i, blm., rz. od **Umyslny**. L.

Umyslny, [**Umyslny**] i. † U. p. **Umysłowy**. Kwiat. Cnoty umysłne. mądrość, nauka, pamięć. Petr. Jedzenie ciała Chrystusowego figuralne, nie cielesne, ani ustne, lecz umysłne. Zigr. 2. z *umysłu czyniony, naumyslny, rozmyslny, nie mimowolny, premedytowany*: U. zabój. Troc. Do arfy zbliżysz nieumysłną rękę. Mick. (= *bezwiedny*). Umysłne łamanie kości (w celu wyprostowania ich) (osteoclasia). 3. *wyłączny, specjalny dla jakiego celu*: Środek U. przeciw czemu. 4. [U.] *właściwy, fachowy*: Jemu (posesorowi) juze nie tak w ład z chłopem, jakby U. prepinator. U., ego, lm. i rz. *postaniewicz wysłany w jakimś wyłącznym celu*: Niektórzy przysłali po to umysłnych aż o 50 mil do Warszawy. Świt. Przez umysłnego list odebrałem. L. Postać umysłnego. Troc. Na zdyszczanym koniu nadbiegł U. Krasz.

[**Umysłnie**] p. **Umysłnie**.

[**Umyslny**] p. **Umyslny**.

† **Umywacz**, a, lm. e. i. ten, co umywa. L. 2. † U., p. **Umywalnia**. Mym.

Umywaczka, i, lm. i forma ż. od **Umywacz**. L.

Umywać, a, al i U. ś. i. p. **Umyć**. 2. **Umywać** ś. = *pewna sztuka w grze w piłkę*. Goł.

× **Umywadliny**, in, blp. *pomyje z umycia*. Troc. U. rąk, *malluvas*; U. nóg, *pelluvas*. Kn.

× **Umywadnik**, a, lm. i p. **Umywalnia**. L., Troc.

† **Umywadło**, a, lm. a p. **Umywalnia**. Leop., Mym., Henr.

Umywałka, i, lm. i p. **Umywalnia**.

Umywalnia, i, lm. e. **Umywałka**, × **Umywalnica**

× **Umywadnik**. × **Umywalnik**, × **Umywadło**,

† **Umywacz**, † **Umychacz**, † **Umychadło** *sprzet z miedzią do umywania ś., ławaterze, miednica*; w Biblii: *wielkie naczynie w kształcie wanny*: Uczynisz umywalnią miedzianą z podstawkiem jej. Wuj. Umywalnią insi wannę wykładają. Bud. Uczynił Salomon 10 umywalnie. Bud. (abo umywał lub wanien. Bud.). U. z białem marmurowym. Szafka, stolik, krzeselka, U., wszystko to poszło w ręce handlarzy. 2. *izba do mycia ś.*: Oddzielne spalnie, jadalne izby, łazienki, umywalnie, czyli ławaterze. Goł. 3. *eukr. izba do mycia form*.

× **Umywalnica**, y, lm. e p. **Umywalnia**: Uczynił Salomon 10 umywalnie. Bud.

× **Umywalnik**, a, lm. i p. **Umywalnia**. L.

Umywalny *mogący być umywanym, mytym*. I.

Umywanie, a, blm., czynność cz. **Umywać**.

Umywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Umywać** ś.

[Un, una, uno] *on, ona, ono*.

[Un] p. **Hajno**: U! = oto tam. U., tam (pokazując coś). Un un = *tam daleko* (wskazując).

[**Unacenie**, a, blm.] czynność cz. **Unacyć**.

[**Unacyć**, y, ył] *mówią o człowieku, którego widzą, że coś robi, ale nie wiedzą, co robi*: Cóż un tam tak unacy? (= *majdruje, majstruje*).

Unaczyć, i, il anat. *opatrzeć naczyniami krwionośnymi*: Gruceol unaczyniony. Płuca są obficie unaczynione. Włosy i paznokcie nie są weale unaczynione. Nowotwory bywają unaczynione obficie lub skąpo.

Unaczynienie, a, bhm., czynność cz. **Unaczynić**. Anat.: *zaoopatrzanie w naczyńia krwionośne*: U. płuc, wątroby i t. p. (vascularisatio).

× **Unaglenie**, a, bhm., czynność cz. **Unaglić**.

× **Unaglić**, i, il kogo = *przynaglić*; *natrzeć na kogo, wziąć go w opałę, w obroty, osaczyć*: Gdy bratu unaglonemu szrodkiem nieprzyjaciół ratunku dodać siliuje, z konia spada. Błaż. (*laboranti fratri*. Krom.).

[**Unakwo**] *partykuła, często w mowie używana; stoi w związku z onaczyć = zwolekać, kapryścić, przeinaczać*.

Unaoocznić, a, ał i U. ś. p. **Unaoocznić**.

Unaoocznianie, a, bhm., czynność cz. **Unaoocznić**.

Unaoocznić się, a ś., bhm., czynność cz. **Unaoocznić** ś.

Unaoocznić, i, il, nied. **Unaoocznić uczynić** *nacocznym, pokazać jak na dłoni, uwidomić, uprzytomnić, uzmysłowić, uobecnić*: Sam brał do ręki zgrzebło, szczotkę, unaooczniając na przykładzie swe rozkazy. Grusz. U. ś. stać ś. *nacocznym, uwidocznnić ś., uprzytomnić ś., uobecnić ś.; wystąpić przed oczy, przed wyobraźnię w całej prawdzie, uzmysłowić ś.*

Unaoocznienie, a l. bhm., czynność cz. **Unaoocznić**. 2. lm. a *postać widoma, w której coś unaooczniłono*: U. ideału.

Unaoocznić się, a ś. l. bhm., czynność cz. **Unaoocznić** ś. 2. *postać widoma, w której ś. coś unaooczniło*: U. ideału.

Unarodowić, i, il l. *zrobić narodowym*: Piękniejsza jest powieść i bardziej unarodowiona o Wejdwucie i Brotenie. Lel. *Wszystcy o tym tylko myślą, żeby Anna oddaniem ręki swojej obecnemu królowi unarodowiła go niejako*. Bart. 2. *zrobić narodem*: U. kmiecy gmin. Sow. U. ś. stać ś. *narodowym; stać ś. narodem*: Mogą ś. Żydzi U.

Unarodowienie, a, bhm., czynność cz. **Unarodowić**: Przekształcenie i U. umiejętności. Pol. *Stale reformy w kierunku unarodowienia ziemi*.

Unarodowienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Unarodowić** ś.

Unarzać, a, ał l. × U. p. **Unurzać**. 2. [U.] *zanurzyć*.

Unarżanie, a, bhm., czynność cz. **Unarżać**.

Unarżanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Unarżać** ś.

Unaszać, a, ał i U. ś. p. **Unieść**.

Unaszanie, a, bhm., czynność cz. **Unasząć**.

Unaszanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Unasząć** ś.

Unaukować, i, il *zrobić naukowym, nadać charakter naukowy*.

Unaukowanie, a, bhm., czynność cz. **Unaukować**.

[**Unawić**, i, il] *zmęczyć* ś.

[**Unawienie**, a, bhm.] *czynność cz. Unawić*.

Uneja, i, lm. e *jednostka wag i monet, w różnych krajach i w różnych czasach, rozmaitego znaczenia i wartości przeważnie = 1/16 funta, dwuście*: U., waga, np. aptekarska; *dwunastu części funta, dwa łuty*. Ślesz. *Zwyczajnie rachują na funt sneji 16. Kras. U. ma w sobie ośm dragm. Spiez. U. jest dwunastą częścią funta aptekarskiego i mennicznego*.

Unejalny: *Litery unejalne = litery calowe, największy gatunek liter*. Pale.: *Pismo unejalne = rodzaj pisma dawnego: litery unejalne powstały z t. zw. kapitalnych przez zaokrąglenie ich kształtów* (literae uncialis).

Uncejowy *przym. od Uneja, ważący uncję*: *Ośmdziesiąt talarów uncejowych*. Nar.

Undacja, i, lm. e *ruch fal; ruch falowy serca*.

[**Underoficer**, a, lm. y, **Undrofcyra**] *podoficer*.

[**Undrofcyra**, y, lm. y] p. **Underoficer**: Ten

U. spał z jednym gemein-żołnirzą.

Undulacja, i, bhm., **Ondulacja** *poruszenie, falowanie światła, powietrza, głosu; wibracja w narzędziach muzycznych smyczkowych*.

Undulacyjny *przym. od Undulacja*: *Teoria undulacyjna = teoria falowa, według której światło i ciepło jest ruchem drgającym materji nieważkiej, zwanej eterem*. P. **Falowanie**.

[**Undy**] p. **Ongi**.

[**Undzie**, **Uńdzie**] *ujdzie*.

[**Unegda**] p. **Onegda**].

[**Unej**] *przys. oto tam*: *Fala U. poleciała* (od Suwałk).

Unerwienie, a, bhm., anat., p. **Innerwacja**: U. serca, żołądka, trzew, skóry.

Unerwiony *zaoopatrzony w nerwy*, (innervatus).

[**Unędzenie**, a, bhm.] *czynność cz. Unędzić*.

[**Unędzić**, i, il] *utrudzić*.

× **Unędzić**, i, il kogo = *przyprowadzić do nędzy*: U., *zniechęcić, nędzą największej nabawić*. L. *Mieć dostatki, a nie wspomóc nędznego, jest jedno, co bardziej go U. i dać mu przyczynę do rozpacz*. L.

× **Unędzienie**, a, bhm., czynność cz. **Unędzić**.

Ungarling, a, lm. i? *węgierska = kurta węgierska*: *Sami wszyscy w czerwonych ungarlingach ze srebrnymi potrzebami*. Ośw.

† **Ungielt**, u, bhm., gór., dawniej w Olkuszu, *wszelkie koszta potoczne, na utrzymanie kopalń tygodniowo wypłacane, prócz zapłaty górników*.

Ungwaryt, u, lm. y min. *jeden z krzemianów wodnych z grupy nontronitu, z gromady sylikoidów*.

Unicestwiać, a, ał i U. ś. p. **Unicestwić**.

Unicestwianie, a, bhm., czynność cz. **Unicestwiać**.

Unicestwianie się, a ś., bhm., czynność cz. **Unicestwiać** ś.

Unicestwić, i, il, nied. **Unicestwiać zamienić** *w nicestwo, obrócić wniwecz, zniweczyć, zniszczyć, znieść zupełnie; udaremnić, zwichnąć*: U. *szlachetno dążności*. Tak podanie mowi, nie mamy powodu, a co ważniejsza, uzasadnionej podstawy, aby unicestwiać. Dub. M. U. ś. *obrócić ś. w nicość, zniszczyć, zginąć; rozchwiać ś., udaremnić ś.*: *Jestem dla niej tym bożkiem, przed którym ona unicestwia ś. w zupełności*. Dąb.

Unicestwienie, a, bhm., czynność cz. **Unicestwić**.

Unicestwienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Unicestwić** ś.: *Jest nieraz rozkoszą U. ś. moralne*. Dąb.

Unicki, **Unjacki** *tyczący ś. unilów; tyczący ś. kościół unilów*: *Ludność unicka. Kościół, klasztor U.*

× **Unictwo**, a, bhm. *kościół unicki, wyznaczenie unickie*: *Naprężają wszelkie usiłowania dla zagładzenia różnicy pomiędzy katolicyzmem a unictwem*.

× **Unicykl**, u, lm. e *welocyped o jednym kole, monocykl*.

× **Uniebieśniać**, a, ał i × U. ś. p. **Uniebieścić**.

Uniebieśnianie, a, bhm., czynność cz. **Uniebieścić**.

× **Uniebieśnianie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Uniebieścić** ś.

× **Uniebiesnić**, i, ii, nied. **Uniebiesnić** uczynić *niebiańskim, pięknym jak niebo, jak niebianin*; *uanieścić*: Zachwytu rumianość lica uniebiesnia. Sł. wil. U. ś., *stać ś. pięknym jak niebo, jak niebianin*; *uanieścić ś.*: Podniesiony z upadku duch ś. uniebiesni. Sł. wil.

× **Uniebiesnienie**, a, blm. I. czynność cz. **Uniebiesnić**. 2. *stan tego, co zostało uniebiesnione a. co ś. uniebiesniło, niebiańskość.*

× **Uniebiesnienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Uniebiesnić** ś.

Uniedoleźniać, a, ał p. **Uniedoleźnić**.

Uniedoleźnianie, a, blm., czynność cz. **Uniedoleźniać**.

Uniedoleźnić, i, ii, nied. **Uniedoleźniać** uczynić *niedoleźnym, znieoleźnić*: Zbytek, idący za bogactwem, często uniedoleźnia, czyni nas niewolnikami ciała. Krasz. Pies miał napad wścieklizny, a w ruchach był uniedoleźniony. Dyg.

Uniedoleźnienie, a, blm., czynność cz. **Uniedoleźnić**.

Uniedostępniać, a, ał p. **Uniedostępnić**.

Uniedostępnianie, a, blm., czynność cz. **Uniedostępnić**.

Uniedostępnić, i, ii, nied. **Uniedostępniać** uczynić *niedostępnym*: Większą część tego trawnika uniedostępnił; opasawszy linami.

Uniedostępnienie, a, blm., czynność cz. **Uniedostępnić**.

Uniejednostajniać, a, ał p. **Uniejednostajnić**.

Uniejednostajnianie, a, blm., czynność cz. **Uniejednostajniać**.

Uniejednostajnić, i, ii, nied. **Uniejednostajniać** zrobić *niejednostajnym, pozbawić jednostajności*: U. pisownię.

Uniejednostajnienie, a, blm., czynność cz. **Uniejednostajnić**.

Uniemożliźbiać, a, ał p. **Uniemożliźnić**.

Uniemożliźbianie, a, blm., czynność cz. **Uniemożliźnić**.

Uniemożliźnić, i, ii, **Uniemożliźnić**, nied. **Uniemożliźniać**, **Uniemożliźniać** I. *zrobić niemożliwym, niemożliwym, uniepodobnić; sparaliżować co, nie dopuścić do czego*: Wisła kra płynie, uniemożliźniając przewóz. Nie potrzebowała udawać zmęczenia, uniemożliźniającego jej przymierzenie wolonu i wianka. Kow. Bezcelna śmiałość tej odpowiedzi uniemożliźniła dalsze działanie. Bał. 2. *zrobić niemożliwym, niemożliwym do zniesienia, nieznośnym, do niczego*: U. stan ekonomiczny.

Uniemożliźnienie, a, blm., czynność cz. **Uniemożliźnić**: Pracował nad uniemożliźnieniem wszelkiej naprawy dawnego związku niemieckiego.

Uniemożliźnianie, a, ał p. **Uniemożliźnić**.

Uniemożliźnianie, a, blm., czynność cz. **Uniemożliźnić**.

Uniemożliźnić, i, ii, p. **Uniemożliźnić**: Za konieczny warunek uważać należy, aby sama organizacja kredytu uniemożliźniła użycie sum pożyczkowych. Jeż. Teorja wypowiedziana uniemożliźniła wszelką z mojej strony obronę. Jeż. U. stan ekonomiczny.

Uniemożliźwienie, a, blm., czynność cz. **Uniemożliźnić**.

Uniepodobniać, a, ał p. **Uniepodobnić**.

Uniepodobnianie, a, blm., czynność cz. **Uniepodobnić**.

Uniepodobnić, i, ii, nied. **Uniepodobniać** I. *zrobić niepodobnym*. 2. p. **Uniemożliźnić**: Nieznajomość języka uniepodobnia wszelkie bliższe porozumienia. Kasz.

Uniepodobnienie, a, blm., czynność cz. **Uniepodobnić**.

Uniepokoić, i, ii, **Uniespokoić** *zaniepokoić, udreżyć niepokojem, nabawić niepokojem*.

Uniepokojenie, a, blm., czynność cz. **Uniepokoić**.

Unieprzemakalniać, a, ał p. **Unieprzemakalnić**.

Unieprzemakalnianie, a, blm., czynność cz. **Unieprzemakalniać**.

Unieprzemakalnić, i, ii, nied. **Unieprzemakalniać** *zrobić nieprzemakalnym*.

Unieprzemakalnienie, a, blm., czynność cz. **Unieprzemakalnić**.

Unieprzystępniać, a, ał p. **Unieprzystępnić**.

Unieprzystępnianie, a, blm., czynność cz. **Unieprzystępniać**.

Unieprzystępnić, i, ii, nied. **Unieprzystępniać** *zrobić nieprzystępnym*.

Unieprzystępnienie, a, blm., czynność cz. **Unieprzystępnić**.

Unieprzytomniać, a, ał p. **Unieprzytomnić**.

Unieprzytomnianie, a, blm., czynność cz. **Unieprzytomniać**.

Unieprzytomnić, i, ii, nied. **Unieprzytomniać** *zrobić nieprzytomnym*; Fizjognomja pana unieprzytomniła go prawie. Łoś. Opar krwi zranionego serca unieprzytomni mózg. Pszk. Strach śmiertelny unieprzytomni lice. Tet.

Unieprzytomnianie, a, blm., czynność cz. **Unieprzytomnić**.

Unieruchomiać, a, ał i U. ś. p. **Unieruchomić**.

Unieruchomianie, a, blm., czynność cz. **Unieruchomiać**.

Unieruchomianie się, a ś., blm., czynność cz. **Unieruchomiać** ś.

Unieruchomić, i, ii, nied. **Unieruchomiać** uczynić *nieruchomym, osadzić w miejscu, powstrzymać w biegu, ubezwładnić*: U. machinę. Strach go unieruchomił (= *przykuł go do miejsca*). Kowtwa unieruchomia okręt. U. koleje żelazne. Zbyt wysokie ceny biletów kolejowych unieruchomiają znaczny procent ludzi. Chir.: Opatrunek unieruchamiający kość złamaną. (= *ustalający*). U. ś., **Unieruchomić** *stać ś. nieruchomym, stracić ruch, ubezwładnić*: Przy końcu uczyły, jak wąż boa, unieruchomia ś. mużułmanin. Jeż.

Unieruchomić, eje, ał p. **Unieruchomić**: Unieruchomieli, patrząc ś. w oczy jeden drugiemu w milczeniu głuchym. Bał. (= *osłupieli, skamienieli, stanęli jak wryci*).

Unieruchomienie, a, blm. I. czynność cz. **Unieruchomić**. 2. czynność cz. **Unieruchomić**.

Unieruchomienie się, a ś., blm., czynność cz. **Unieruchomić** ś.

Uniesamowolnić, i, ii *zrobić niesamowolnym, wziąć pod kuratelę*: Rodzina i prawo uniesamowolnią go za rozrzutność. Pszk.

Uniesamowolnienie, a, blm., czynność cz. **Uniesamowolnić**.

Uniesienie, a I. blm., czynność cz. **Unieść**. 2. Im. a, **Uniesienie** ś. *wzbranie uczucia, wzruszenie, wzburzenie, stan podniecony, podniecenie, poryu, szal; zachwyty, zachwycenie, zapal, entuzjazm*: U. szlachetne, chwilowe. U. radości, gniewu, zemsty. Gruby cień nocy, promienie miesiąca wlewają w nasze serce słodkie uniesienia. Cho. Wiosna wzbudza tłum żywych radości uniesień. Fal. Na tym stopniu potęgi bez uniesień szlachetnych, bez czynów wspaniałomyślnych nie można być wielkim człowiekiem. Śniad. Cały naród z uniesieniem przyjął tę drogą pamiętkę sławy narodowej. Brodz. Boże mój, Boże, nie-

pojęty wiecznie, przebac mi, przebac uniesienia moje. Gor. W objęcia rzucić s. z uniesieniem. Rzew. Za moment Boskiego uniesienia, tego to wykradzenia s. na chwilkę za ziemską granicę, odbiera potym ciężkie na ziemi męki. Czt. Żałowałem nieraz tego, co s. w chwili takiego uniesienia wyrzuciło, ale to było po niewczasie. KK. Uniesienia namiętne młodzieńca. Krasin. Cóż to za piękny kościół! zawołałem w uniesieniu. Krasz. Dreszcz uniesienia przejmował tłum cały. Żer.

Uniesienie się, a s., blm., niek. Uniesienie czynność cz. Unieść s.

† **Uniesionka, i, lm. i kobieta porwana, uwieziona, wykradziona, X porwana k.** Bracia uniesionki onej, Menelausowej żony. Klon.

[Unieskorzenie, a, blm.] czynność cz. **Unieskorzyć.**

[Unieskorzyć, y, y] *opóźnić, nie pośpieszyć s.*

Uniespokoić, i, ii p. Uniepokoić.

Uniespokojenie, a, blm., czynność cz. Uniespokoić.

Uniesposobić, i, ii zrobić nieusposobionym, źle usposobić, zniechęcić: Wojna majątki spustoszyła, obce wojska uniesposobiła do dalszych ofiar. Koź.

Uniesposobienie, a, blm., czynność cz. Uniesposobić.

Unieszczęśliwić, a, ał p. Unieszczęśliwić.

Unieszczęśliwianie, a, blm., czynność cz. Unieszczęśliwić.

Unieszczęśliwić, i, ii, nied. Unieszczęśliwić, uczynić nieszczęśliwym: Starasz s., abyś unieszczęśliwiony szczęśliwił naród. Djar. gr. Ten unieszczęśliwiony obywatel wystawuje nam obraz nauki, jak szczęście wierzy. St. Aug. Tak unieszczęśliwiony, starałem s. o jedną łaskę, ale doświadczyłem, że obietnica głupiemu radość. L. Niesprawiedliwość tak go unieszczęśliwiła. L. Nie będę już długo żyła, żebym miała unieszczęśliwić s. dla żądania starca. Dumną była z nowego położenia i zarazem unieszczęśliwioną przez nie. Orzesz.

Unieszczęśliwienie, a, blm., czynność cz. Unieszczęśliwić: W czasie unieszczęśliwienia księcia kurlandzkiego. Vol.

Unieszkodliwić, a, ał p. Unieszkodliwić.

Unieszkodliwianie, a, blm., czynność cz. Unieszkodliwić.

Unieszkodliwić, i, ii, nied. Unieszkodliwić uczynić nieszkodliwym.

Unieszkodliwienie, a, blm., czynność cz. Unieszkodliwić.

Unieść, uniesie, unióst, nied. Unosić, [Unaszać] 1. *podnieść, wznieść, dźwignąć, ponieść w górę:* Unosić kogo za włosy, za łeb. Troc. Porwawszy zdobyć, orzeł unióst ją pod obłoki. Unióst przyłbiej i patrzył w jej zaplonioną twarz. Sienk. (= *uchylił*). Unieś sukni, bo s. uszargasz. (= *uwnij, ukasz*). Przen.: Unosi go górna fantazja. Troc. 2. *udźwignąć, uradzić, zdolnąć podnieść; utrzymać:* Most musi być mocny, gdy takową unosi machinę i ciężar. Dor. Uniesie rzeka zamarzła albo lód, uniesie wóz człowieka, *sustinet, fert*. Kn. Most taki wiele ludzi nie uniesie. Troc. Rzeka zamarzła artylerję uniosła. Troc. Wóz tak dobry z kilkadziesiąt cetnarów uniesie. Troc. Wór tak ciężki, że go U. nie mogą. Troc. Przen.: † U. = *przenieść, znieść, wytrzymać, ścierpieć:* Jeszcze mam wiele powiadać, ale teraz U. nie możecie. Wuj. Mdia pieć niewiasta jest, za czym idzie,

iz unosić ją trzeba, nie wynosić, ścierpieć jej, nie przymuszać gwałtem. Petr. 3. *ujść z kim, z czym, ponieść precz; przenieść, zanieść na inne miejsce:* Wróbelby unióst jego majątność. Kn. (muchaby z tym uleciała. L.). Przen.: Stała chwilkę, zapatrzona w bukiet, uniesiona chwilkami gdzieśindziej. Bał. 4. *ponieść, porwać z sobą, zagarnąć z sobą:* Unosi mię koń. Dor. Przyuczone Numidów konie między gęste krzewy unosiły. Pileh. Konie uniosły = *rozbrykały s.* Unosi mię woda. Kn. Wały go szczęśliwie aż do brzegu uniosły. Troc. Tkły s. po morzu okręty uniesione. Troc. Przen.: *porwać, owoładnąć, opanować, podnieść, uwieść, pobudzić, zapalić:* Unosi kogo namiętność. L. Ma głowę zapaloną, która go poniewolnie unosi. L. Dwaj Rzymianie, chciwością panowania uniesieni. L. Umysł mój gorący często mię dalej samego unosi. L. Nieszczęśliwe przyrodzenie zawsze go w gniew unosi. L. Uniesiony miłością, gniewem. Troc. Pycha, miłość go do tego uniosła. Troc. Wnet go dumka uniesie, wnet sercu koehać chee s. Syrok. 5. *ucieć z czym; niosąc uratować, ocalić kogo, co; wynieść z niebezpieczeństwa:* Każdego kłeska pospolita boli, bieży na domysł zatrzwożona tłuszcza, unosi życie, a wszystko opuszcza. Kras. Żaden zdrowia w całości nie unióst. Pileh. Z pośród nieprzyjaciół uniołem swe bogi. Dm. Ustąpił Małachowski z sali i łaskę marszałkowską unióst. Lel. 6. *porwać pokryjomu, ukraść, wynieść ukradkiem:* Odpycha złodzieja, unoszącego suknią Chloi. L. Złodactwo, uciekając, unioło zagrabione mienie mieszkańców. Unióst skarb wielki. Troc. A blazen skarby święte unioł bez braku. Słow. U. pannę, kobietę = *uwieść, porwać, wykraść, uprowadzić:* U. pannę, żonę czyją, uwieść. L. Ci, którzy cudze żony a. panny unasząją. Groć. Gdyby kto cudzą żonę a. pannę mocą wziął i unióst... Groć. Parys Helenę unióst od męża. Kochan. Unióst pannę. Troc. Unióst ją od męża. Troc. 7. *anat.:* Mięsień unoszący = *dźwigać* (levator). X Muskul unoszący kość językową do góry (Br.), mięsień ryłcowognykowy, ryłcowognykowy, † myszka ryłcowognykowa, ryłcowognykowa (Perz.), † mskul śpięzasto-widełkowy (Ryszk.), † myszka skazówkowa a. kończasta kości językowej. (Krup.), † mskul ryłcowo-hyoidny (Kamb.) (musculus stylohyoideus). † Pacierz unoszący. Z siedmiu szyjowych pacierzów pierwszy nazywa się unoszący. Perz. krąg szczytowy, † pierwszy kark, Obrotnik, (że się przezeń głowa na wtórym karku obraca. Urs.), X pierwszy pacierz, czyli dźwigać (Br.), Pierwszy krąg szyjny, zwany także dźwigaćcem (Gut.), † podpierać (Krup.). Atlas. X Wieszadło unoszące, wieszadłowe, wieszadło (ligamentum suspensorium). U. s. 1. *ucnieść s., podnieść s.; wspiąć s.:* Unióst s. na paleach, ażeby sięgnąć na półkę. 2. *wzniesić s., podnieść s., wzlęcić, wzbudzić s., wybudzić; zawisnąć, wisieć w powietrzu; hulać, krążyć na powietrzu:* Duch Boży unaszał s. nad wodami. Wuj. (t. j.: ruszał s. a. powiewał. Wuj.). Ptaki rozmaite unosiły s. nad ziemią. Hof. Miecz s. nad twoim unosi karkiem. Troc. Chmury gradowe s. unoszą. Troc. Przen.: Myśli Wschodu unosiły s. do Najwyższej Istoty. Lel. 3. *dać s. porwać, zagarnąć, ogarnąć, opanować; zapędzić s., uwieść s., zapalić s., zapalać, zawrzeć, poruszyć s., wzburzyć s.:* Bóg postanowił pasterzów ku doskonałemu świętych, abyśmy już nie byli małemi, chole-

biąc ś. i żebyśmy ś. nie dali unosić wszelakiemu wiatrowi nauki w złości ludzkiej. Leop. W pogonią ś. nasz uniośł ochotnik. Troc. (= zapędził ś.). Uniośł ś. zaciekiem, zapędem. Troc. Uniośtem ś. zaciekiem, zapędem, *productus studio et viribus ultra procurri*. Kn. W pierwszym ś. uniośł ogniu i z nim ś. powadził. Wyb. Przystań ś. unosić złością, gdzie nie nią wskórać nie można. L. By ś. serce twoje nie uniośło za gniewem. L. Chwałą ś. ludzką nie unosić. Kn. Nie unosiemy ś. płonnemi zapędami. Niem. Zapaleczywym unosić ś. gniewem. Niem. Choćby ś. i od prawdziwego rozumienia ten tak wielki mąż uniośł, to nie dziwna, gdyż człowiek. Smotr. Nie ś. ty nie unosić za światem tym nędzynom. Rej. Nie unieślił ś. jeszcze za temi zbytki. Rej. O myśli ludzkiej głupie to czynicie, że ś. za lada szczęściem unosić. P. Koch. Nie daj ś. unosić gniewowi, afektom. Troc. Unosić ś. pychę i szczęściem. Troc. Uniośł ś. dalej, niżli należało, w zarliwości swojej. Troc. (= zagalopował ś., przesadził). Daje ś. unosić. Troc. U. ś. ambicją, wspaniałomyślnością. 4. Unosić ś. nad kim, nad czym = *zachwycać ś., wyrażać swoje uniesienie, zachwyty, rozplýwać ś. nad kim, nad czym, rozwozić ś. w pochwałach, w uwielbieniu, wynosić kogo, co pod niebios, podziwiać kogo, co*. 5. [U. ś.] (o psie, o ptaku), *wybiec za trop, zmylić trop, goniąc zwierza*. 6. † U. ś. od czego = *zobaczyć, oddać ś.*: Już moeno staną przy Nim mamy, a nigdzie ś. nie unosić od nauki Jego. Rej. Uniesiony z miejsca bałwan. Troc.

Unieśmielać, a, ał p. Unieśmielić.

Unieśmielanie, a, blm., czynność cz. Unieśmielać.

Unieśmielenie, a, blm., czynność cz. Unieśmielić.

Unieśmielić, i, il, nied. Unieśmielać zrobić nieśmiałym, odebrać śmiałość: To mnie unieśmieliło do pisania; zacząłem czuć nieukontentowanie z moich drobnych i małych płodów. Koź.

Unieśmiertelnić, a, ał i U. ś. p. Unieśmiertelnić.

Unieśmiertelnianie, a, blm., czynność cz. Unieśmiertelnić.

Unieśmiertelnianie się, a ś., blm., czynność cz. Unieśmiertelnić.

Unieśmiertelniać, i, il, nied. Unieśmiertelnić kogo = zrobić nieśmiertelnym, obdarzyć nieśmiertelnością. Przen.: U. kogo, co = *zrobić sławnym na wieczne czasy, uwiecznić, uwiekopomnić, upamiętnić*; Heweliusz, aby pamiętkę króla Jana unieśmiertelił, nową konstelację Tarezą Sobieskiego nazywa. Karp. Przez wiersze swe imiona ich unieśmiertelnia. Przyb. U. ś. stać ś. *nieśmiertelnym; uwiekopomnić ś., wstawić ś., na wieczne czasy, upamiętnić ś.*: Gama unieśmiertelnia ś. odkryciem drogi do Indji Wschodnich przez cypel Dobrej Nadziei. Przyb.

Unieśmiertelnienie, a, blm., czynność cz. Unieśmiertelnić.

Unieśmiertelnienie się, a ś., blm., czynność cz. Unieśmiertelnić.

Unieżyteczniać, a, ał p. Unieżytecznić.

Unieżytecznianie, a, blm., czynność cz. Unieżyteczniać.

Unieżytecznić, i, il, nied. Unieżyteczniać zrobić nieżytecznym: U. most, tamę, groblę.

Unieżytecznienie, a, blm., czynność cz. Unieżytecznić.

Uniewalniać, a, ał p. Uniewolnić.

Uniewalnianie, a, blm., czynność cz. Uniewalniać.

Unieważniać, a, ał p. Unieważnić.

Unieważnianie, a, blm., czynność cz. Unieważniać.

Unieważnić, i, il, × Znieważnić, nied. Unieważniać, × Znieważniać zrobić nieważnym, znieść, skasować, odwołać, cofnąć: U. ślub małżeński. U. rozporządzenie, testament. Spisano ugodę o wspólne dochodzenie nawet i bronią, aby nieprawy wyrok sejmowy był unieważniony. Moracz.

Unieważnienie, a, blm., czynność cz. Unieważnić.

Uniewątpliwiac, a, ał p. Uniewątpliwic, Uniewątpliwianie, a, blm., czynność cz. Uniewątpliwic.

Uniewątpliwic, i, il, nied. Uniewątpliwiać uczynić niewątpliwym: Jedytnym dalszym życzeniem panów sejmowych zostało U. sobie zupełnie niszczenie osiągniętej fortuny. Szaj.

Uniewątpliwienie, a, blm., czynność cz. Uniewątpliwic.

× Uniewczasować, uje, ował utrudzić niewczasem, uniepokoić, przykrej niewygody nabawić: Najmniejsza muszka częstokroć największego człowieka uniewczasuje. Lubom.

× Uniewczasowanie, a, blm., czynność cz. Uniewczasować.

[Uniewidniać się, a ś., ał ś.] *uniewinniać ś.*

[Uniewidnianie się, a ś., blm.] *czynność cz. Uniewidniać ś.*

Uniewidomiać, a, ał i U. ś. p. Uniewidomić.

Uniewidomianie, a, blm., czynność cz. Uniewidomiać.

Uniewidomianie się, a ś., blm., czynność cz. Uniewidomiać ś.

Uniewidomić, i, il, nied. Uniewidomiać zrobić niewidomym, niewidocznym. U. ś. stać ś. *niewidomym, niewidocznym*: Ta poezja uniewidomia ś. za obrazem, jak Bóg ś. uniewidomia w stworzeniu. Spas.

Uniewidomienie, a, blm., czynność cz. Uniewidomić.

Uniewidomienie się, a ś., blm., czynność cz. Uniewidomić ś.

Uniewinniać, a, ał p. Uniewinnić.

Uniewinnianie, a, blm., czynność cz. Uniewinniać.

Uniewinnianie się, a ś., blm., czynność cz. Uniewinniać ś.

Uniewinnić, i, il, nied. Uniewinniać l. kogo = uznać za niewinnego, dowieść czyżej niewinności, usprawiedliwić, wyłomaczyć, obronić: U. kogo przed sądem. Wyrok uniewinniający lub po tępiający. Radziejowski został wyrokiem sejmowym z r. 1662 uniewinniony i wrócił do cześci i dóbr zabranych. Szaj. Zda ś. być przez uczynek sam uniewinniona. Przyb. Nie rozumiej, aby ta wymówka mogła cię w oczach ludu U. L. U. ś. *dowieść swojej niewinności, usprawiedliwić ś., wyłomaczyć ś., wymówić ś., nied. sumitować ś.*: U. ś. czym = *zastawić ś.; zastłonić ś., wykręcić ś., wykpić ś.* U. ś. przed sądem. Uniewinniać ś. niewiadomością, chorobą = *składać, zwałac (winę) na nią*.

Uniewinnienie, a, blm., czynność cz. Uniewinnić.

Uniewinnienie się, a ś., blm., czynność cz. Uniewinnić ś.

† Uniewolnienie, a, blm., czynność cz. Uniewolnić: Gdy od Boga wolna wola pochodzi, toż pewnie uniewolnienia i przymusu nie kocha. Koch. W.

† Uniewolnić, i, il kogo = zniewolnić, przyniewolnić, zmaglić, przynaglić, zmusić do czego, zadać

mu gwałt: WKMości, pana mego, wierny poddany i sługa uniewolony. Błaż. (obowiązany. L.).

Uniewolnić, i, ii, nied. **Uniewalniać** *skazać na niewolę; pozbawić wolności, zabrać do niewoli, ujarzmić.* Sl. wil.

Uniewolnienie, a, blm., czynność cz. **Uniewolnić.**
Uniewyrażniać, a, al p. **Uniewyrażnić.**

Uniewyrażnianie, a, blm., czynność cz. **Uniewyrażniać.**

Uniewyrażnić, i, ii, nied. **Uniewyrażniać** *uczynić niewyrażnym*: Tłum ludzi ma pozór ruchliwego mrowiska, którego pojedyncze postacie mają ś. i wzajem uniewyrażniają. Orzesz.

Uniezależniać, a, al i U. ś. p. **Uniezależnić.**
Uniezależnianie, a, blm., czynność cz. **Uniezależniać.**

Uniezależnianie się, a, ś., blm., czynność cz. **Uniezależniać ś.**

Uniezależnić, i, ii, nied. **Uniezależniać** *zrobić niezależnym, uwolnić, wyzwolić od zależności, oswobodzić*: U. państwo (= *zrobić samodzielnym*). U. swój pogląd. U. ś. *stać ś. niezależnym, uwolnić ś. od zależności, wyzwolić ś. z pod zależności, wybić ś. na wolność, oswobodzić ś.; nabrać samodzielności, pozbyć ś. niewolniczości, stać ś. oryginalnym*: W epice późniejszej Zorrilla uniezależnia ś. stopniowo, lecz związku z romantyzmem nigdy nie zrywa. Big.

Uniezależnienie, a, blm., czynność cz. **Uniezależnić.**

Uniezależnienie się, a, ś., blm., czynność cz. **Uniezależnić ś.**

Uniezdatniać, a, al p. **Uniezdatnić.**
Uniezdatnianie, a, blm., czynność cz. **Uniezdatniać.**

Uniezdatnić, i, ii, nied. **Uniezdatniać** *zrobić niezdatnym, uniezdatnić*: Nędzniku, uniezdatniłeś mię do walki. Mi.

Uniezdatnienie, a, blm., czynność cz. **Uniezdatnić.**

Uniezdolnić, i, ii, zrobić niezdołnym, uniezdatnić: Okręt celnymi strzałami przeciwnika został uniezdołniony do dalszej walki.

Uniezdołnienie, a, blm., czynność cz. **Uniezdołnić.**

Unifikacja, i, blm. l. *złanie w jedno, zjednoczenie, centralizacja; ujednostajnienie*: Dążą do unifikacji ludów, zamieszkujących ich państwo. 2. ekon.: U. długów państwowych = *zjednoczenie długów państwa, różnemi czasy i w różnych warunkach zaciąganych, w jedną masę, jednakowym warunkom poddaną, czemu towarzyszy wymiana dawnych papierów kredytowych na nowe*.

Unifikacyjny przym. od **Unifikacja**: Czosi stanowią waf ochronny przeciw unifikacyjnym dążnościom Niemiec.

Uniform, u, lm. y, [Uniforma] *ubranie według przepisanej formy, umundurowanie, mundur.*

[Uniforma, y, lm. y] p. **Uniform.**
Uniformista, y, lm. ści *jeden z ludzi pragnących jednakowego ukształtowania wszystkich państw i religji.*

Uniformować, uje, ował *ubrać w uniform, uszyftować według przepisanej formy*: Dragonja imci pana generała Kozłowskiego, uniformowana jeszcze na saski modelusz. Lżń.

Uniformowanie, a, blm., czynność cz. **Uniformować.**

Uniformowo przys. od **Uniformowy**: U. odzianny. Krasz.

Uniformowość, i, blm., rz. od **Uniformowy**, *jednostajność formy*: Kształty i rodzaje oręży

tych różniły ś. do nieskończoności; pod względem tym U. niepodobną była. Jez.

Uniformowy przym. od **Uniform, mundurowy**: Ubiór U.

Unikać, a, al p. **Unikać.**
Unikanie, a, blm., czynność cz. **Unikać.**

Unikat, u, lm. y *rzecz jedyna w swoim rodzaju, nadzwyczajna rzadkość, biały kruk; jedyny na świecie egzemplarz książki, monety, medalu i t. p.*

Unikzemniać, a, al p. **Unikzemnić.**

Unikzemnianie, a, blm., czynność cz. **Unikzemniać.**

Unikzemnić, i, ii, nied. **Unikzemniać** l. † U. *zniweczyć, unicestwić, znieść, unieważnić*: U. testament. Bobr. Senat mógł potwierdzić lub U. Bobr. 2. *zrobić nikczemnym, znikczemnić, upodlić*: Aljans z Polską, choć tak nieszczęśliwą i unikezemonioną, nie jest rzeczą obojętną. Kołł. Chciwość unikezemiła powszechną w narodzie czułość. Kołł. I w więzach unikezemiłającej niewoli... może człowiek, skoro silnie zechce, zostać więcej niejako, niż człowiekiem. Szan.

Unikzemnienie, a, blm., czynność cz. **Unikzemnić.**

Uniknąć, nie, nął, nied. **Unikać** l. × U., [**Uniknąć**] od kogo, od czego, przed kim, przed czym = *zbiec, uciec, unknąć, ujsć, usunąć ś.*: Unikać od tego, co jest z niebezpieczeństwem, jest człowieka rozumnego. L. Mijamy ś., jak gdybyśmy unikali od siebie. L. Józef unknął z Jezusem do Egiptu. Bals. (umknął. L.). Każde stworzenie przed zinnem unika. L. Henryk z Polski do Francji unknął. Nies. [Unikam przed ludźmi]. 2. = a) dok.: U. kogo, czego = *ujść; ustrzec ś., uchronić ś. przed kim, przed czym*: U. niebezpieczeństwa. U. śmierci. Unknął tego nieszczęścia. Troc. Nie mógł U. zazdrości swych współobywateli. Chciałby U. bitwy z całej duszy. Kras. b) nied.: Unikać kogo, czego = *strzec ś., chronić ś.; trzymać ś. zdaleka, stronić, być zdaleka od kogo, od czego, nie chcieć ś. natknąć na kogo, na co*: Unikaj złych, ale nie pokazuj nigdy, że ś. ich boisz. Stasz. Musiałbym unikać jej spotkania: nie mam serca patrzeć na nią. L. Człowiek roztropny unika interesów z panami. L. Unikajcie siędła mężczyzn, kobietki. Węg. Rozmów z nim unika. Węg. Unikać tych szumnych i dużo obiecujących wyrazów, które więcej pokazują śmiejszej chępliwości, niż gruntownego myślenia. Sniad. Starannie wszelkiego zajścia unikał. Korz. Unikaj okazji do grzechu, U. ciała, myta. Troc. 4. [U.] *ukończyć ś., skończyć ś.*: Powstanie już unikało.

Uniknienie, a, blm., p. **Uniknięcie**: Aby nam Bóg dał zachowania wiary, uniknienia myk. Kucz. Pod uniknieniem kary na upór nakazać. Troc. (= *pod karą nakazać*).

Uniknięcie, a, blm., **Uniknienie** czynność cz. **Uniknąć.**

Unilateralny kontrakt = *umowa jednostronna, która obowiązuje tylko jedną stronę.*

† **Uniosły** *unoszący ś., ekscentryczny, przesadzający.* L. Że ni a poezji ludzie uniosłemi a zapłotłemi rzeczami ś. nie bawią. Rej.

† **Uniosły się** *który ś. uniosł.* Błaż.

Unita, y, lm. ci, Unjata *człowiek kościoła obrządku greckiego, połączonego z kościołem rzymskokatolickim*: Nastąpiła r. 1595 unja części Greków z kościołem rzymskim i podział na unitów i nieunitów. Skrzet. O unitach i dyzunitach obacz kronikę Piaseckiego na stronie 138. Troc.

Unitarjanin, a, lm. anie p. Unitarjusz.

Unitarjusz, a, lm. e, Unitarjanin *członek sekcji uznającej Boga w jednej osobie, a więc nie uznający Trójcy św., socynjanin, antytrinitarjusz, arjanin*: Z poleceniem braciom unitarjuszom (tak siebie socynjanie nazywali), aby... Wiszn.

Unitarny I. a. Unitaryjny *tyczący s. unitarjuszów*: Dzisiejsi niedowiarkowie z wielką zaciętością bronią jeszcze unitarnej teorii. 2. chem. (w przeciwieństwie do dualistycznego) *uznający w związkach chemicznych jedność charakteru, nie dopuszczający uznawania w każdym z nich dwu przeciwnych części składowych, złączonych właśnie skutkiem antagonizmu*: Systemat U. Teoria unitarna. Wzór U.

Unitaryjny p. Unitarny: Canitz projektował uorganizować istniejącej kościół U. na podstawie wspólnego wyznania wiary. Lis. H.

Unitarysta, y, lm. ści *zwolennik unitaryzmu, teorii jedności, jednolitości w czym, odrzucający złożoność czego*: Przeciwno tej t. zw. teorii pieśni Homera wystąpili zwolennicy pierwotnej jedności (unitaryści).

Unitaryzm, u, blm. I. *wyznanie unitarjuszów, arjanizm, antytrinitaryzm, scynjanizm*: Ugrupował wokół siebie najgorliwszych wyznawców unitaryzmu. Rol. Wydawali uzone rozprawy o unitaryzmie. Rol. 2. *dążenie do jedności państwowej centralizacja (przeciwna federacji)*. 3. lek. *teoria jedności jałtu zarażającego, zwłaszcza w chorobach wenerycznych* (unitarjinus).

Unitka, i, lm. i *forma ż. od Unita; Unjatka.*

× **Uniwezczać, a, al p. Uniwezczyć.**

× **Uniwezczenie, a, blm.,** *czynność cz. Uniwezczać.*

× **Uniwezczyć, y, yl, nied.** × **Uniwezczać** *unieważnić, zmniejsić, skasować, wycofać, umarzyć*. Sl. wil. **Uniwerek, rka, lm. rki** *żart. (w gwarze studenckiej) uniwersytet. Ole.*

Uniwersal, u, lm. e *zeg. maszynka do wytłaczania otworów owalnych, tocząca w jedną i w drugą stronę.*

Uniwersalista, y, lm. ści *zwolennik uniwersalizmu.*

Uniwersalizacja, i, blm., p. **Uniwersalizowanie**: U. wiedzy.

Uniwersalizm, u, blm. I. *powszechność*: Głosi U. wolnej miłości. Zdziech. 2. *dążność umysłu do objęcia wszystkiego*. 3. *nauka o ogólnej łasce Bożej rozciągającej s. na wszystkich ludzi.*

Uniwersalizować, uje, ował *upowszechniać; rozprzestrzeniać, krzewić, rozgłaszać, szczepić wszędzie; popularyzować*. Sl. wil.

Uniwersalizowanie, a, blm., Uniwersalizacja *czynność cz. Uniwersalizować.*

Uniwersalnie przys. od **Uniwersalny**. L.

Uniwersalność, i, blm., rz. od **Uniwersalny**, *wszeczstronność.*

Uniwersalny I. *powszechny, ogólny, gienewalny*: W historii uniwersalnej. Czart. A. (= *światowej, wszechświatowej*). U. spadkobierca (= *główny*). U. plebs gorszy s. Rol. (= *pospólity*). Monarchja uniwersalna (= *objęmująca cały świat*). 2. *wszystko posiadający; uzdolniony pod każdym względem, wszechstronny, do wszystkiego służący, nadający s.*: Trzy sklepy uniwersalne, dostarczające kolonistom na kredyt żywności, odzieży, narzędzi potrzebnych. Siemir. Był z niego człowiek U.: znał s. na gospodarstwie, na interesach, nawet na obrazach i muzyce. Krasz. Chcemy być uniwersalnemi co do znajomości rzeczy i dlatego rzadko kiedy jesteśmy gruntnymi. Kołł.

Gienjusz U. *Wielki eliksir miał być uniwersalnym lekarstwem, panaceum życia. (= pomagającym w każdym przypadku).* Kątomiar U. a. ogólny. 3. fil.: *Ewolucjonizm U., p. Historyzm.*

Uniwersał, u, lm. y *odezwa do narodu, list powszechny, otwarty; okólnik, manifest, list królewski przelisejnowy do senatorów i zgromadzonej po województwach szlachty*. Kras. U. poborowy. Dnia 24 marca wydany był imieniem cesarskim U. Alber.

Uniwersytecki *przym. od Uniwersytet, akademicki*: Stopień U. Czasy uniwersyteckie (= *w których s. było na uniwersytecie*). Wspomnienia uniwersyteckie (= *studenckie*). **Po uniwersytecku** przys. *w sposób uniwersytecki*. Wykładat po uniwersytecku. Miasto uniwersyteckie (= *mające uniwersytet*).

Uniwersytet, u, lm. y *wszechnica, wszechnia, szkoła główna, akademia*: U. oksfordzki, warszawski, wileński, krakowski. Uczęszczać na U. Chodzić do uniwersytetu. Na uniwersytecie (a. w uniwersytecie) *wyglaszane są prelekcje*. Skończyć U. Profesor uniwersytetu. U. ludowy = *wykłady systematyczne popularne, usne a. listowne, obejmujące jaki odłam wiedzy, przeznaczone dla publiczności nie posiadającej wyższego wykształcenia.*

Uniwersytyzm, u, blm. sprawy uniwersyteckie, studja uniwersyteckie: Rozmłotowanie s. w tak zw. uniwersytyzmie, a zaniechanie rozwoju gospodarczego kraju.

Uniżać, a, al i U. s. p. Uniżyć.

Uniżanie, a, blm., *czynność cz. Uniżać.*

Uniżanie się, a s., blm., *czynność cz. Uniżać s.*

1. Uniżenie, a, blm., *czynność cz. Uniżyć.*

2. Uniżenie przys. od **Uniżony**; [**Uniżnie**]: U. prosię. Troc.

Uniżenie się, a s., blm., *czynność cz. Uniżyć s.*: Kato zachęcał ziomków do uniżenia s. zwycięzcy. Lel.

[**Uniżnie**] p. 2. **Uniżenie.**

† **Uniżność, i, blm., p. Uniżoność.** Glos.

Uniżoność, i, blm., † Uniżoność I. rz. od **Uniżony**.

2. fałszywość, udana pokora, układność. 3. × U. *hold, szacunek, uszanowanie, poważanie, czolobitność, atencja, submisja*: Przy najniższej s. piszę uniżoności. Troc. Brata jego odwidzam rano, a wacpanu po południu miałem złożyc U. moje. L. Tom ja z powinna uniżonością do waszej książęcej mości pisać umysłit. Skar. Pójde oddać U. moje godnej małżonce jego. Kras. Prosi, aby mógł pani swą U. złożyc. L. O których gdy kto wspomniał, pan sędzia skłaniał głowę z szyderską trochę uniżonością. Krasz.

Uniżony I. im. od **Uniżyć**. 2. *upokorzony, korny, pokorny, potulny, pełen szacunku, poważania; uprzejmy, nadśkakujący*: Zawždy był U. duch jego. Rej. Kto tu w najwyższy stopień wyniesiony, tym bardziej Bogu ma być U. Leszcz. Uniżonemi ezeząc ukłonami, witali Zbawiciela swego. Ody. U. wacpana (sługa). L. Najuniżniejszy sługa. Sługa U. (= *najniższy*) (formuła grzeczności w liście). 3. *udający pokorę, płaszczący s., układny*. 4. anat.: † *Myszka uniżona* (Perz.) = *mięsień prosty dolny oka* (musculus depressor oculi s. humilis).

Uniżyć, y, yl, nied. Uniżać I. *uchyliwszy zniżyć; obniżyć, ugiąć, spuścić na dół, schylić, skłonić*: Przez uszanowanie U. kazał przed nim topory i batożki. L. U. (zniżyć) żagle (żaglów) przy wiatrach burzliwych. Troc. 2. *przen. poniżyć, upokorzyć, upośledzić, zdegradować*: Jehowa uniża

i wywyższa. Bud. Uniżo (poniżyło) go to nieszczęście. Troc. 3. (o broni palnej) *wypalić zbyt nisko*: Działa... a. uniaż, a. przenoszą. Piotr. 4. [U. kogo] = *obwinać jego uszanowanie, jego ukłony*: Proszę mię U. mamie i żonie pańskiej. 5. myśl.: † U. ptaka = *ochudzić ptaka, ujmując mu żeru, kiedy zbyt to zatyje*. U. ś., [Umniżyć ś.] 1. *zniżyć ś., obniżyć ś., opuścić ś., ugiąć ś. ku dołowi, spuścić ś. na dół, sklonić ś.*: Pęd powietrza ciekł, jakoby ś. uniażał falisto ku ziemi. Tet. [Uniaż] sie, Wojtek, popod turnie, bo graniom nie pusca] (= *miej ś. ku dołowi, spuszczaś ś. na dół, schodź na dół*). Dzień ś. uniaż (= *kloni ś. ku końcowi, słońce ś. zniża, dzień ś. kończy*). 2. do kogo, do czego = *zejść do czyjego poziomu; nagiąć ś., zniżyć ś., zastosować ś. do niego*: U. ś. do czyich pojęć. † U. ś. do niższych i podlejszych rzeczy. Taki Pan chwalił wielkiej, uniażył ś. z wysoka; pałacu kosztownego żadnego nie miał zbudowanego, Pan wszego stworzenia. Psń. 3. *poklonić ś., uderzyć czołem, ukorzyć ś., schylić ś., sklonić ś.*: Jako ś. nie uniażać przed Bogiem? uchylamy ś. przed drzewem, które nam cień podaje, a przed Tobą jako ś. nie uniażać? Damb. Oto jest, najjaśniejszy panie, moja żona, która ci ś. pokornie do kolan uniaży. Słow. 4. *upokorzyć ś., spotulnieć, spuścić z tonu, poniżyć ś., spokornieć, skruszyć ś.*: Kto ś. uniaż przed najwyższym Bogiem, będzie podwyższon. Wad. 5. *poniżyć ś., ubliżyć sobie, zrobić sobie ujmę, ująć sobie, uwłaczać sobie*: Nie uniażysz ś., przestając z biednym (= *korona ci z głowy nie spadnie*).

Unja, i, lm. e i. *zjednoczenie, połączenie*: Na sejmie lubelskim r. 1569 skończyła ś. gruntownie U. a. zjednoczenie W. Ks. Litewskiego z Koroną polską. Stryjk. U. litewska. Troc. Nastąpiła r. 1595 U. części Greków z kościołem rzymskim. Skrzet. Odnowiona r. 1595 w Brześciu U. z Rzymem. Lel. U. kościołów: wschodniego z zachodnim r. 1439 we Florencji podpisana została. Lel. U., czyli zjednoczenie Rusi w wierze z Rzymianami. Stab. U. celna. 2. U. osobista = *zwizzek dwóch państw, mających rząd odrębny, lecz jednego monarchę*. 3. *kościół unicki, wyznanie unickie; ogół unitów*.

Unjacki p. Unieki. Troc. Jak ś. sprawują unjacy popi w Lublinie. Pim.

Unjonista, y, lm. śoi i. *zwolennik unji, utrzymanie związku, związkowiec*: Unjonieści, zwolennicy unji ziemieśnięczych. Wielkoprzemysłowi unjonieści. 2. (w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, podczas wojny domowej r. 1861—1864) *stronnik utrzymania jedności państwowej i wywołania niewolników*.

Unjonistowski przym. od Unjonista; Unjonistyczny: Partja unjonistowska.

Unjonistyczno-zachowawczy *tyczący ś. unjonistów-zachowawców*: Potężna opozycja unjonistyczno-zachowawcza.

Unjonistyczny p. Unjonistowski: Unjonistyczna izba lordów. Prasa unjonistyczna. Gabinet zachowawczy lub U.

Unjowany, Zunjowany *złączony unją, utworzony skutkiem unji; zespolony, zjednoczony*: Konstytucje sejmu obojga narodu unjowanego: polskiego i litewskiego. Vol. Artykuł konstytucji sejmu lubelskiego obojga Narodu unjowanego. T. K. Nie rozumiem, dlaczego unjowana Rzplta nie mogła być państwem wojowniczym? Fin.

Unjowy przym. od Unją. L. Na sejmie unjowym w Lublinie r. 1569. Św.

[Unk, a, lm. i] p. Hanek.

† Unkeja, i, lm. e *pomazanie*. Rozm.

× Unkoszt, u, lm. a *koszt, wydatek, ekspens*: Przedają wszystko na ofiacenie unkosztów poselstwa. Kłok. Wrócenie unkosztów prawnych. Vol. Towary za jakie pieniądze na miejscach swych, skąd idą, bywają nabywane i jaki U. w stawieniu ich na miejscu tu we Lwowie ordinarie tych kupców być może. Tks. Unkoszta. Troc.

[Uno] przys. *oto tam*: U. idzie zając.

Unobilitować, uje, ował *udarować szlachectwem, zrobić szlachcicem przez nobilitację*: Unobilitowano w Horodle bojarstwo ruskie.

Unobilitowanie, a, blm., czynność cz. Unobilitować.

[Unor, u, lm. y] p. Honor.

Unormalizować, uje, ował p. Unormować: Zajmowano ś. klasycznym językiem, t. j. czysto literackim, unormalizowanym przez gramatyków indyjskich. BdC.

Unormalizowanie, a, blm., czynność cz. Unormalizować.

Unormować, uje, ował, Unormalizować *ująć w normę, przyprowadzić do normy, uregulować, ułożyć do równowagi; ustalić według danej normy*: U. stosunki. Statuty niektóre przypadki omięły lub niesprawiedliwie unormowały. Miała zostać unormowaną kwestja przedstawień teatralnych. U. z czym, do czego, podług czego = *zastosować, ustosunkować, ustanowić stosownie do czego*. U. płacę podług pracy. U. ś. *przyjść do normy, uregulować ś., ustalić ś. według normy*: Z czasem ceny mieszkań ś. unormują z krzywdą dla lokatorów.

Unormowanie, a, blm., czynność cz. Unormować: U. stosunków.

Unormowanie się, a ś., blm., czynność cz. Unormować ś.

Unosiciel, a, lm. e i. *ten, co unosi*. Troc. U., uwodziciel, porywacz, np. kobiety. L. Unosicielew naszych zawsze obawiać ś. potrzeba. Niem. Parys, U. Heleny. L. 2. U. sokoła. L. (= *ten, co go wprawia do łowów*). 3. chir.: × U. *warg = rozwórka wargowa*.

Unosić, i, ii i U. ś. p. Unieść. 2. dok. = a) myśl.: U. ptaka = *noszeniem na ręku ułaskawić, oswoić, ugłaskać, ukrócić, przyzwyczaić do łowienia; przyzwyczaić do siedzenia na berle lub rękawicy*: Unoszony (ogłaskany) lew. Troc. Ptak U. Troc. Sokoła U., mówią myśliwi, a nie nauczyć łowić. Chm. B. Sokoły unoszą ś. na to, aby za odkryciem i pokazaniem im poruszonego ptaka za nim popędziły, uławiały i odebrać sobie pozwały; musi tedy być sokół oswojony do kaptura na głowę, do rzemienia i do dzwonek na nogi przyzwyczajony. Kluk. Krogulec może być unoszonym na kuropatwy, przepiórki. Kluk. Gdy już krogulec ukrotną a unoszą ś., tedy tylko raz przez dzień dawać im jeść. Trzye. Noś, aż je unosisz, a gdy je unosisz, uwab je takim sposobem, jako sokoły. Cyg. Nic mu innego nie można było dać, chyba psa osobliwego, sokoła unoszonego dobrze. Krasz. b) *przen.*: U. kogo = *ugłaskać, udobruchać, ułaskawić, ukrócić, ułagodzić, okiełznać, ułamować, uśmierzyć, powściągnąć, zmiekczyć*: Unosił tak szczęśliwie młodość pana, iż ani jedna zła pogłoska nie uderzyła w uszy ludzkie. Birk. Pisanie łaskawym U. chciał króla onego papież, ale natenczas nie w nim nie zbudował. Skar. Siła czas unosi. Troc. Unoszony umysł. Troc.

Unosidło, a, lm. a chir. przyrząd do utrzymania członków okaleczonych w zawieszaniu.

Unoszenie, a, blm. l. czynność cz. **Unosić**: Do unoszenia sokola podolskiego trzeba wielkiej cierpliwości, ile że hardy jest; unoszony, pracowity będzie i zdalny na gęsi dzikie. Kluk. Trudniejszy do unoszenia dziwak (= dziki jastrząb) a. złówek, który s. bujać i sobie nauczył gonić, aniżeli młodzik, w kojcu ochrostany jastrząb. Pot. 2. chir.: U. członka zranionego (elevatio). 3. myśl. *bieg dropia*.

Unoszenie się, a s., blm. l. czynność cz. **Unosić** s. 2. poł.: U. s. główki płodu (w macicy).

Unosnik, a, lm. i lek. (gin.), p. Kółko.

Unośny?: U. koń i dyszlowy. Gemb.

[**Uno wej**] p. **Onowej**.

[**Unowić**, i, il, **Znowić**] sę = *upatrzyć sobie co do kogo*: Unowićy se coś na mnie.

[**Unowienie**, a, blm.] czynność cz. **Unowić**.

Unowotnie się, i s., il s. *stać s. nowotnym*: Miłośierdzie jest to rzecz z pewnością nie nowa, a i ona s. temi czasy bardzo unowotniła.

Unowotnienie się, a s., blm., czynność cz. **Unowotnić** s.

Unowożytnić, i, il *zrobić nowożytnym*: U. metody rabunku wojennego.

Unowożytnienie, a, blm., czynność cz. **Unowożytnić**.

[**Unór**, oru, lm. ory] p. **Honor**.

† **Unskop**, oru, lm. ory p. **Huckop**.

Unszfajf, a, lm. y ślus. bok pudła zamkowego, ramka zamkowa.

[**Untarz**, a, lm. e] *oltarz*.

Unter-bohater, a, lm. rzy żart. *półbohater, bohater podrzędny*: Wchodziło jeszcze sześciu innych, których możnaby nazwać unter-bohaterami. Jeż.

Untereugwart, a, lm. ci?: Wydała s. tego naturalna przyczyna, bo pokazało s. z zeznań jednego untereugwarta od artylerji. Łoż.

Unterfleki, ów, blp., szew. = **Podfleki**.

[**Unterhaltunk**, u, lm. i] *zabawa, rozrywka*.

Unterlaga, i, lm. i kow. narzędzie kowalskie do obrabiania żelaza na okrągło.

Unterlejtant, a, lm. ci *podporucznik*.

[**Untr-nik**, a, lm. ki a. cy] *pomocnik w robocie na pa- czynnie, drugi dodatkowy robotnik*.

Unteroficer, a, lm. rzy. × **Unteroficer** *podoficer*.

Unteroficerski przym. od **Unteroficer**: Stopień U.

Unteroficerstwo, a, blm., × **Unteroficerstwo** *stopień podoficera*. L.

× **Unteroficer**, a, lm. rzy p. **Unteroficer**: U., namiestnik. Troc. **Unteroficera** delikatność brać nie pozwalala. T. K.

× **Unteroficerstwo**, a, blm. p. **Unteroficerstwo**: Po żołniersku, z trzeina na znak unteroficerstwa. L. Doznałem, jak jest szkodliwe nie iść przez żołnierskie od unteroficerstwa gradusy. Mat.

Untersztab, u, lm. y woj. *sztab podrzędniejszy, zależny od sztabu głównego*: Chorągiew od srogiej biedy ledwie pokryta, na półkopie szkap mizernych stoi, a ma sztab i U. cały. Łoż.

× **Untersztajgier**, a, lm. rzy gór. *podsztygar*: Rudnik każdy ma swego oficera, ober- i untersztajgierów, sychtmajstrów różnego stopnia. Ciec.

Unterzychować (Unter-zychować), uje, ował garb., p. **Podciągać**.

Unterzychowanie (Unter-zychownie), a, blm., czynność cz. **Unterzychować**.

[**Untorz**, a, lm. e] = **Oltarz**.

[**Unuca**, y, lm. e] p. **Onuczka**. Zdr. [**Unucka**].

[**Unucka**, i, lm. i] p. **Unuca**.

Unudzenie, a, blm. l. czynność cz. **Unudzić**. 2. *nuda*: Pozierać z unudzeniem. Wor.

Unudzenie się, a s., blm., czynność cz. **Unudzić** s.

Unudzić, i, il kogo = *znudzić, wynudzić, nanudzić*.

U. s. *znudzić s. dowdli, wynudzić s., nanudzić s.*: Na śmierć s. unudziłem. Krasz.

Unurzać, a, ał, nied. × **Unurzać** l. a. × **Unurzyć** *zanurzyć, pogrążyć, zatopić w płynie*: Pehnęli go w rzekę Cedrową, unurzali go i z głową. Pśń. 2. *zamurzać, uwalac, ubrukac, powalac, zagwazdac, upaprac, ubabrac*: Prawie unurzanego z błota wyrwa. Jabł. Łada kto nad Żydem s. napastwi, ubije, unurza. Pot. Bodaj, że pod Beresteczkiem widzieliśmy cię ostatni raz całego we krwi unurzanego. Sienk. (= *ubroczonego*). U. s. *zanurzać s., uwalac s., ubrukac s., upaprac s., ubabrac s., zagwazdac s.*

Unurzanie, a, blm., czynność cz. **Unurzać**.

Unurzanie się, a s., blm., czynność cz. **Unurzać** s.

× **Unurzenie**, a, blm., czynność cz. **Unurzyć**.

× **Unurzenie się**, a s., blm., czynność cz. **Unurzyć** s.

× **Unurzyć**, y, ył p. **Unurzać**: [Parobey dziewczkę zleją lub nawet unurzą w wodzie].

Unuzać, a, ał p. **Unużyć**.

Unużanie, a, blm., czynność cz. **Unużać**.

Unużenie, a, blm. l. czynność cz. **Unużyć**. 2. *stan osoby unużonej, znużenie, ociężałość*: U. po podróży.

Unużyć, y, ył, nied. **Unużać** *nabawić znużenia, utrudzić, znużyć, ufatygować, umordować, umęczyć*: Unużać przeciwną stronę. Sł. wil.

[**Unycarz**, a, lm. e] *szmaciarz, gałganiarz*.

[**Unycka**, i, lm. i] = **Onuczka**.

[**Undzie**, **Undzie**] l. *ujdzie*. 2. p. **Unść**.

[**Unść**, **uńdzie**, **uszedł**] *ucieć, zniknąć*. Pe.

Uobecniać, a, ał p. **Uobecnić**.

Uobecnianie, a, blm., czynność cz. **Uobecniać**.

Uobecnić, i, il, nied. **Uobecniać** *uczynić obecnym, uprzytomnić, unacocnić, uwidocznic, przywieść na pamięć*.

Uobecnienie, a l. blm., czynność cz. **Uobecnić**.

2. *obraz czego, przedstawiający s. umysłowi, jakby sama rzecz była obecna*.

Uobjektywować, uje, ował *zrobić przedmiotem nazewnątrz nas leżącym, widowym, podpadającym obserwacji*.

Uobjektywowanie, a, blm., czynność cz. **Uobjektywować**: U. optyczne (t. j. pismo) myśli ludzkiej zrobiło ją przedmiotem krytyki i analizy. BdC.

× **Uoblapiać**, a, ał kogo *uściskać, wyściskać*. Bobr. Pokój s. z sprawiedliwością, z nieba przyszedzszy, uoblapiają. Ryb. Jakobym cię rad całowal, uoblapiał i piastował. Groeh.

× **Uoblapianie**, a, blm., czynność cz. **Uoblapiać**.

† **Uoblapić**, i, il p. **Uoblapiać**. L.

† **Uoblapienie**, a, blm., czynność cz. **Uoblapić**.

Uobojętniać, a, ał p. **Uobojętnić**.

Uobojętnianie, a, blm., czynność cz. **Uobojętniać**.

Uobojętnić, i, il, nied. **Uobojętniać** l. *zrobić obojętnym, zobojętnić*. 2. chem. *zneutralizować, osłabić moc czego*. Sł. wil.

Uobojętnienie, a, blm., czynność cz. **Uobojętnić**.

Uobrazować, uje, ował *przedstawić w obrazie, w pewnej formie, upostaciować, odmalować*: Uobrazowany pierwiastek zlego. Sł. wil.

Uobrazowanie, a, blm., czynność cz. **Uobrazować**.

Uobszerniać, a, ał p. **Uobszernić**.
Uobszernianie, a, btm., czynność cz. **Uobszerniać**.

Uobszernić, i, ii, nied. **Uobszerniać zrobić** obszernym, *obszerniejszym*: Sposprzeżenia ś. uobszerniają, męźnieja.

Uobszernienie, a, btm., czynność cz. **Uobszernić**.

Uobyczaić, i, ii, nied. **Uobyczając uczynić** obyczajnym, towarzyskim, okrzesać, ucivilizować. U. ś. stać ś. obyczajnym, nabyć cnót, przymiotów, potrzebnych do życia towarzyskiego, okrzesać ś., oglądzić ś., ucivilizować ś., otrzeć ś. między ludźmi: Krzemieńczanów koledzy w szkole podchorążych nazywali paniezami dla ich manier więcej uobyczajonych. And.

Uobyczając, a, ał i U. ś. p. **Uobyczaić**.

Uobyczajanie, a, btm., czynność cz. **Uobyczając**.

Uobyczajanie się, a, ś., btm., czynność cz. **Uobyczając** ś.

Uobyczajenie, a, btm. I. czynność cz. **Uobyczaić**. 2. stopień uzdolnienia ś. do życia towarzyskiego, towarzyskość, wyrobienie towarzyskie, oglada towarzyska: Stan moralny miejscowej ludności, U. i stosunki społeczne zostawiają wiele do życzenia.

Uobyczajenie się, a, ś., btm., czynność cz. **Uobyczaić** ś.

Uobywatelenie, a, btm., czynność cz. **Uobywatelić**: Usiłowania obywatelskie gwoli oświecenia i uobywatelenia klas niższych. Stasz. Stara ś., aby począć żyć, uspokoić wprzód moralnym znaturalizowaniem, uobywateleniem. Krasz. U. Żydów, chłopów.

Uobywatelić, i, ii, **Uobywatelić wzbudzić** poczucie ducha obywatelskiego, zrobić obywatelem, czynnym członkiem społeczeństwa, uspołecnić, ucivilizować: Stowarzyszenie, mające za zadanie U. Żydów. Praca nad ludem, aby go U. U. chłopów. Ole. Pokażę ci jednych od Meockiego jeziora, drugich z Brytanji przybyłych, przyswojonych, uobywatelonych. Krasz.

Uobywatelić, i, ii p. **Uobywatelić**: Przywódecy ruchu mieli ustawicznie na ustach frazes: U. chłopu. Lis. H.

Uobywatelnienie, a, btm., czynność cz. **Uobywatelić**: Kwestja moralnego uobywatelnienia ludu. [Uocharużenie, a, btm.] czynność cz. **Uocharużyć**.

[Uocharużyć, y, yi] ogarnąć, wyświeżyć, wystroić, wyelegantować.

Uodparniać, a, ał p. **Uodpornić**: Ona (kobieta) je (dusze dzieci) uodparnia, ona daje im męstwo do walki za ideały, ona przyszłe zwycięstwo. Sienk.

Uodparnianie, a, btm., czynność cz. **Uodparniać**.

Uodporniać, a, ał p. **Uodpornić**.

Uodpornianie, a, btm., czynność cz. **Uodporniać**.

Uodpornić, i, ii, nied. **Uodporniać**, **Uodparniać** zrobić odpornym na co, zabezpieczyć wobec wpływów zewnętrznych, od wrażliwości na zakażenie ś. (immunisare): Surowica zawierająca jednostki uodporniające organizm przeciw błonicy. Antytoksyna uodparnia organizm. U. osoby z otoczenia chorego. U. organizm na zmiany powietrza (=zahartować).

Uodpornienie, a, btm., czynność cz. **Uodpornić**: Szczepienie krowianki jest uodpornieniem przeciw zarażeniu się ospą prawdziwą.

Uogólniać, a, ał p. **Uogólnić**.

Uogólnianie, a, btm., czynność cz. **Uogólniać**.
Uogólnianie się, a, ś., btm., czynność cz. **Uogólniać** ś.

Uogólnić, i, ii, nied. **Uogólniać** co=zebrać szczegóły w ogół, wyciągnąć ze szczegółów wnioszek ogólny, wystawić w ogólnym wyrazie, zrobić syntezę czego; przedstawić w ogólnych zarysach; rozciągnąć na ogół=upowszechnić: Aby ś. z dziećmi obchodzić według ich wieku, U. im to, co ś. do nauki podaje, a nie podawać im tylko to, co by pojąć mogły. Węg. U. ś. stać ś. ogólnym.

Uogólnienie, a I. btm., czynność cz. **Uogólnić**.

2. Im. a opis, określenie w wyrazach ogólnych; wniosek, wyciągnięty ze szczegółów, kwintesencja, ogólny wyraz czego: Zakres pojęcia rozszerza ś. przez zmniejszenie jego treści, t. j. przez usunięcie jednej lub kilku jego cech; pojęcie szczegółowe staje ś. wskutek tego coraz ogólniejszym. Czynność ta nazywa ś. abstrakcją, oderwaniem (pewnych cech), uogólnieniem. Str. Wniosek dedukcyjny przedstawia pochod myśl od ogółu do szczegółu; indukcyjny zaś od szczegółu do ogółu; tamten jest w istocie swej uszczegółowieniem, ten zaś uogólnieniem. Str. Indukcja polega głównie na uogólnieniu szczegółowych danych (generalisatio). Str. Nieprawidłowe, dowolne lub fikcyjne U. (fieta universalitas). Str. U. indukcyjne. Str.

Uogólnienie się, a, ś., btm. I. czynność cz. **Uogólnić** ś. Patol.: U. ś. choroby (generalisatio). U. ś. mięsaka (sarcomatosis), raka (carcinomatosis), gruźlicy (tuberculosis generalis).

[Uojrzec, eje, ał] = 2. **Dojrzec**: Zboże uojrzało.

[Uojrzanie, a, btm.] czynność cz. **Uojrzec**.

[Uojze] = **Hojze** ino.

Uolbrzymiać, a, ał p. **Uolbrzymić**.

Uolbrzymianie, a, btm., czynność cz. **Uolbrzymiać**.

Uolbrzymić, i, ii, nied. **Uolbrzymiać uczynić** olbrzymim; spotęgować, wzmocnić nadzwyczajnie: Drobne, mało znaczące objawy swojego czasu uolbrzymiał. Chm. Obaj żyli wyobraźnią więcej, niż rzeczywistością, obaj uolbrzymiali swoje pragnienia i swoje cierpienia. Chm. Strach uolbrzymił się przeciwnika. Od.

Uolbrzymienie, a, btm., czynność cz. **Uolbrzymiać**.

[Uorać, rze, rał] ukończyć oranie pewnej części pola: Uorał już zagon.

[Uoranie, a, btm.] czynność cz. **Uorać**.

Uoręźnić, i, ii **zopatrzeć w oręź**, uzbroić.

Uoręźnienie, a, btm., czynność cz. **Uoręźnić**: Dziś moc ucielesniona, ruch, pęd, wir, ton, władza, nakaz, U. pańskich technów. Krasin.

Uorganizować, uje, ował I. **organizując ułożyć**, urządzić według porządku organicznego: Nie mógł szal nie objąć młodej i niezbyt starannie uorganizowanej głowy. And. 2. **organizując utworzyć**; uformować, złożyć, zawiązać, zorganizować, ukonstytuować, utworzyć, ustanowić: U. komisję, straż ochotniczą, pomoc dla powodźian. 3. **Uorganizowany**=posiadający narzędzia do życia konieczne (organisatus). U. ś. zawiązać ś. w organizm, zawiązać ś., uformować ś., utworzyć ś., ukonstytuować ś., zorganizować ś.: Uorganizowała ś. banda opryszków.

Uorganizowanie, a, btm., czynność cz. **Uorganizować**.

Uorganizowanie się, a, ś., btm., czynność cz. **Uorganizować** ś.

Uoryginalniać, a, ał i U. s. p. **Uoryginalnić**.
Uoryginalnianie, a, blm., czynność cz. **Uoryginalniać**.

Uoryginalnianie się, a s., blm., czynność cz. **Uoryginalniać** s.

Uoryginalnić, i, ii, nied. **Uoryginalniać** uczynić oryginalnym U. s. stać s. oryginalnym.

Uoryginalnienie, a, blm., czynność cz. **Uoryginalnić**.

Uoryginalnienie się, a s., blm., czynność cz. **Uoryginalnić** s.: U. s. zupełnie już własnej strony tego talentu. Nowin.

Uosabiać, a, ał p. **Uosobić**.

Uosabianie, a, blm., czynność cz. **Uosabiać**: Od uosabiań słonecznych oddziela s. słońce. Brk.

Uosobiać, a, ał p. **Uosobić**.

Uosobianie, a, blm., czynność cz. **Uosobiać**.

Uosobić, i, ii, × **Uosobistnić**, nied. **Uosobiać**, **Uosabiać**, × **Uosobistniać** I. przedstawić, wyobrazić w postaci osoby, nadać postać osoby: Rafael w swej Madonnie uosobił miłość macierzyńską. Język uosobiał, w duchy przeistaczał siły działające, ruch, zdarzenia, przymioty. Lel. Mity pierwotne... niby uosobiają bogów. Krem. 2. być wyobrażeniem pewnych przymiotów pod postacią osoby, reprezentować sobą: Spotyka ludzi, których jedynym zadaniem życia jest uosabiać rafinowanie cywilizacji. Górs. K. M.

Uosobienie, a i blm., czynność cz. **Uosobić**. 2. a. **Personifikacja** ret. sposób przedstawienia rzeczy martwych, pojęć oderwanych w postaci osoby. 3. wyobrażenie s., odbicie s. w danej osobie pewnych własności duchowych, wcielenie ich: Panna Stefanja jest uosobieniem słodyczy i skromności anielskiej. Wilcz. (= uosobiona, istna, wcielona, chodząca słodycz i skromność, obraz, typ słodczy skromności). **Uosobiony** I. im. od **Uosobić**. 2. wcielony, istny, chodzący: Lękam s. tej kobiety: to uosobione samolubstwo. Krasz. (= obraz, typ samolubstwa).

× **Uosobistniać**, a, ał p. **Uosobić**.

× **Uosobistnianie**, a, blm., czynność cz. **Uosobistniać**.

× **Uosobistnić**, i, ii p. **Uosobić**.

× **Uosobistnienie**, a, blm., czynność cz. **Uosobistnić**: Nie wiem, dlaczego Kozaków wystawiają jako U. rabunku. Fred. A.

Uosobniać, a, ał p. **Uosobnić**.

Uosobnianie, a, blm., czynność cz. **Uosobniać**.

Uosobnić, i, ii, nied. **Uosobniać** uczynić osobnym, odosobnić, izolować, wyodrębnić: Na pierwszy literacki wieczór przeznaczają trzy uosobnione francuskie romanse płci żeńskiej. Wilk. Zdobyć Kowna uosobniało walkę dwóch epok ludzkości. Stađn.

Uosobnienie, a, blm., czynność cz. **Uosobnić**.

× **Uosobnikować**, uje, owal przedstawić w postaci osobnika, uindywidualizować.

× **Uosobnikowanie**, a, blm., czynność cz. **Uosobnikować**.

Uozdabiać, a, ał i U. s. p. **Uozdobić**.

Uozdabianie, a, blm., czynność cz. **Uozdabiać**.

Uozdabianie się, a s., blm., czynność cz. **Uozdabiać** s.

Uozdobić, i, ii, nied. **Uozdabiać** przyozdobić suto: Zamek kiedyś przez biskupów uozdobiony. Św. U. s. przyozdobić s. suto: Bóstwo niewidzialne uozdabia i uzaenia s. świątynią. Lib.

Uozdobienie, {a, blm., czynność cz. **Uozdobić**.

Uozdobienie się, a s., czynność cz. **Uozdobić** s.

[Up] w. uf: Stań od dziadek przy stole: U., U., U., trzęsie s., ledwie stoi.

[Upaciać, a, ał, Upaćkać] *uwałać, upaprać, ubabrać,*

[Upacianie, a, blm.] czynność cz. **Upaciać**.

Upacyfikować, uje, owal *uspokoić, uśmierzyć, wroczyć, poskromić, pohamować*: **Upacyfikował** burzliwe głowy. Pol.

Upacyfikowanie, a, blm., czynność cz. **Upacyfikować**: Był czas do upacyfikowania narodu. Mor. T.

Upacykować, uje, owal *źle, nieumiejętnie umalować twarz, np. szminkami*. U. s. *źle, nieumiejętnie umalować sobie twarz, np. szminkami*.

Upacykowanie, a, blm., czynność cz. **Upacykować**.

Upacykowanie się, a s., blm., czynność cz. **Upacykować** s.

Upacz, y, lm. e, niek. **Uboocz spadek gór ku północy a. ku północo-wschodowi, przydatny tylko na las a. na pastwisko**. St. wil.

[Upaćkać, a, ał] p. **Upaciać**.

[Upaćkanie, a, blm.] czynność cz. **Upaćkać**.

× **Upad**, u, lm. y i p. **Upadek**. Pat., Wen., Kaz. 1555, Sekl., Rej., Grabow., S. Par., Orzech., Napom., Pot. Moi synowie przez U. domu pobici. Biel. M. (= przez obalenie s., przez runięcie, zapadnięcie s.). Pan skarże dom większy upady, a dom mniejszy zrysowaniem. Leop. Jego upadu szumem zatruwają narody. Farn. Jakby to był ciężki U. z króla zostać niewolnikiem. Pilch. Ciężki narodu żydowskiego U. Wiśn. Stał s. wielki U. a porażka w ludu izraelskim. Leop. (upadek Leop.). O ty, co przez mój U. chcesz piąć w górę nogi! Min. U. wisi nad grzesznymi, U. nieuchroniony. Kochan. Zgwałciciele zakonu plagami zasłużonemi poginęli i inszych w ich kłamstwie dufających w toż z sobą zatracenie i straszliwy U. przywiedli. Wiśn. Wielu ich ze złości to czynią, aby przywiedli ku upadu, komu go zyczą, a tracą ludzi swym kłamem. L. Nie nawróconemu Chrystus na U. jest położon. Białob. (na szkodę, na potępienie jego. L.). Bóg napełni upady, implebit ruinas. Wr. (upadliny, rozwaliny, L.). Miasto prześladowania upadów a. występów bliźniego, pracujmyż, abymy je zleczyć mogli. L. Zbiegłego zloczyncę skazą na U., mówiąc: upadł w swej rzeczy. Groic. Jeśli obwiniony z trzecim przywołaniem nie przyjdzie, tedy go sędzia, jako zwyciężonego, ma na U. skazać. Sz. Rzecz zastawiona na U., czyli pod przypadkiem, gdy na terminie wykupiona nie jest, utracą s. Ostr. Rzecz w zastawie do czasu pewnego, a nie na U., gdyby jej pozwany okupił nie chciał, tedy urząd pozwoli tę rzecz sprzedać. Stł. Zguba lub ocalenie młodzieży, podnios lub U. nauk o jedną tylko przedzieloną są linją. Cz. Wieszezkowie wykładali, że to dziecię miało U. ojezyźnie przynieść. Kochan. Tąstowa, królu, tobie i ojezyźnie U. opowiadają. Kochan. W U. leci. Troc. (= dąży do ruiny, stacza s. w przepaść). W samym upadzie widać było archanioła. Dm. [Biedak czuje w sobie U. sił, cierpi widać ciężko i dawa folgę shokom]. Dyg. Do upadu, Na upad przys., p. Umor: Cymberki, gdy im mężów pobito, same s. potem z Marjuszem do upadu siekły. Stryk. Nadzieja w Bogu, że syn będzie ojca przykłady na U. konał bojem ustawicznym. Koch. W. [Pracować do upadu].

2. **spadek, pochylność**: U. nie przechodzi zbyt cześnie 45° do poziomu. Gieol., gór. **pochylenie warstwy, żyły do poziomu; kąt, pod którym warstwa, żyła jest pochylona ku poziomowi**: W kierunku

upadu pokładu. Warstwa idzie na U., czyli z upadem. Łab. Ku upadowi, na upadzie—mówi ś. o pochylonej warstwie. Łab. U. żyły.

Upadabniać, a, ał i U. ś. p. Upodobnić.

Upadabnianie, a, blm., czynność cz. Upadabniać.

Upadabnianie się, a ś., blm., czynność cz. Upadabniać ś.

Upadać, a, ał i †U. ś. p. Upaść.

Upadanie, a, blm., czynność cz. Upadać: U. podle w złej doli hańbą jest: stań śmiało w przygodzie. Karp. U. wody, opadanie wylewków, *reflusus maris*. Kn. Morskie burzenie, przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie i U. Kn.

†Upadanie się, a ś., blm., czynność cz. Upadać ś.

Upadek, dku, lm. dki, ×Upad, †Upaść, †Upadzenie i. upadnięcie, upadnienie: Umarł od upadku (upadnienia). Troc. U. z pierwszego piętra na bruk. Nieszczęśliwy, fatalny U. U. cięższy pod ciężarem. Bardz. Dom chylił się ku upadkowi. Podźwignął z upadku. Zabezpieczył od upadku. 2. U. czego = *pogorszenie ś. stanu czego, zanikanie, podupadnięcie, zubożenie, spasowanie, zbiednienie, zmarnienie:* O upadku przemysłu i miast w Polsce. U. nauk. U. zdrowia (= *nadwężenie*). Właściwie o rzeczach moralnych mówi ś. U. U. handlu grozi ruiną państwu handlowemu. Brodz. Czuję U. sił. (= *ubywanie, zanik, utratę*). Przen.: *potknięcie ś., powinięcie ś. nogi, poszkapienie ś., wykroczenie, przestępstwo, występki, grzech:* Pierwszy U. w raju. Troc. Wiem, że i U. w wielkim zamiarze nie jest bez chwały. L. Odsuście drugim, aby i wam Ociec niebieski odpuścił obiedliwości wasze. Sekl. (upadki albo występy. Sekl.). U. kobiety. 3. *ruina, klęska, niepowodzenie, nieszczęście:* Stał ś. wielki upad w ludu izraelskim. Leop. (upadek. Leop.). Cudzym upadkiem tak, jak własnym szczęściem i pożytkiem, ś. cieszą. Warg. Nie śmieję ś., dziadku, z cudzego upadku. Prz. U. Napoleona. W pierwszych miesiącach po upadku powstania wychodźcy nasi doznawali wśród Niemców nader przyjaznego przyjęcia. Chm. Upadku bliżki. Troc. Gałja, na wiele panów roztargniona, wiele upadków cierpiała. Skar. Znaczny U. w fortunie ponieśli (= *uszczerbek, stratę, szwank, szkodę*). W tych wysokie szczęście, w owych U. baczymy. Troc. 4. U. w sprawie = *przepadnięcie, przepadek, utrata, przegrana, fjasko:* Prawo 1726 r. U. w sprawie, w której fabrykacja ś. okazała, naznaczyło. Cz. **Upadkowy i. przym. od Upadek. 2. gór., p. Upadowy.**

Upadłać, a, ał p. Upodlić.

Upadłanie, a, blm., czynność cz. Upadłać.

Upadłanie się, a ś., blm., czynność cz. Upadłać ś.

†Upadłejszy, najupadłejszy st. w. i st. n. od Upadły (p. Upadły).

†Upadliny, in, blm. i. p. Upadliśko: Wszystkie rzeczy nasze, w którychśmy ś. kochali, obrócili ś. w U. Leop. (w pustki. B. G.). 2. *trup, zwłoki, padlina:* Zmazali dom Pański królowie wszeteczeństw swemi i upadlinami i wyżynami swemi. Wuj. Niech oddała wszeteczeństwa swe i U. królów swych. Wuj. (trupów. B. G.).

Upadliśko, a, lm. a, †Upadliny zwalisko, zwaliska, rozwaliny, ruina, ruiny: Szybko szukał miejsca w upadliśkach przegniłej starej budy strażniczej. Krasz.

Upadłościowy przym. od Upadłość: Syndyk U. Postępowanie upadłościowe. Wydział U. w sądzie handlowym. Projekt ustawy upadłościowej.

Upadłość, i, lm. i han. bankructwo, niewypłacalność kupca, stwierdzona sądownie: Ogłosić, zawiesić, odwołać U. Masa upadłości. U. banku.

Upadły, [Upadniony] i. który upadł: Widzimy dziś króla niebios upadłego u nóg podłych ludzi, umywając je. Wuj. Do nóg U. L. Podnieść upadłego. Troc. Żaden tak U. nie jest, któryby za łaską Bożą powstać nie mógł. Wuj. Dejotar dom wasz U. i zarzucony z ciemności na światło wprowadził. Siem. J. Ani ręką ani nogami władnąć nie mógł, jeszcze do tego na oczy U. był. Stab. (= *kaleka*). Upadłego serea człowiek. Troc. Na nadziei U. Nagur. Nadętości w szczęściu, a w nieszczęściu upadłej myśli. Troc. Twoją uciechę jest potrzebnych ratować, upadłych podnosić. Petr. Jezus żadnego i najupadłego nie wypełniał od siebie. Wuj. Bóg może uczynić zawždy miłosierdzie swoje nad najupadłym stworzeniem swoim. Rej. Nigdy żaden najupadlejszy nie był opuszczon. Rej. Upadłe, które ś. Chrystusa w mękach zaprzęży. Skar. Upadłe odlecenie (= *zlecenie*), *caducum legatum*. Tuch. Kupiec U. = *bankrutowany, niewypłacalny, zrujnowany*. Kobieta upadła = *która straciła niewinność w stanie niezamężnym, uwiedziona*. 2. myśl.: Zając U. = *wytropiony, wysłedzony*. Troc. **Do upadłego, × Do upadłej przys., p. Umor:** Pracuje do upadłego. Bronił ś. do upadłego. × Do upadłej ś. bronil. Troc. Żeby ś. w szykach nie odstępując, do upadłej bronili, łańcuchami samych siebie powiązali. Nar. Bronić go będą do upadłej Lach. Prześladują go do upadłej. L. Pić, tańczyć do upadłego. Ze łzami błagał, aby ś. bronili do upadłego. Mick.

†Upadnąć, nie, nął, [Upadnąć] p. Upaść: Upadamy przed nogi Jego z prośbami. Rej. Upadacie na kolana swe. Rej. [Trzeba mamusi do nóg U.].

×Upadnienie, a, blm., p. Upadnięcie. Głos. Ma tę bliźnę od upadnienia. Troc. U., ustąpienie ziemi, tła. Troc. U. monety, ceny, powagi. Troc. Apopleksja jest nagłe U. bez mowy. Urząd. Po upadnięciu, opadnięciu Wisły. Troc. Lekarstwo na U. a. sił ustanie. Troc. U. na umyśle. Troc. (= *podupadnięcie*).

†Upadnienie się, a ś., blm., p. Upadnięcie ś.. Upadnięcie, a, blm., Upadnienie czynność cz. Upaść i Upadnąć.

†Upadnięcie się, a ś., blm., †Upadnienie czynność cz. Upaść ś.

[Upadniony] p. Upadły.

[Upadować, uje, ował] p. Upaść.

[Upadowanie, a, blm.] czynność cz. Upadować.

Upadowy, Upadkowy gór.: Chodnik U. a. *opadający* = *pochyły, ze spadkiem*: Chodnik U. a. opadający jest to pochylnia, w pędzeniu z gór ku upadowi pokładu rozpoczęta (w Wieliczce: chodnik lozungowy). Łab.

[Upadywać, uje, ywał] p. Upaść: Jak tylko pan w te progi wstępuje, zaraz Kasia do nóg upaduje. Kolb.

[Upadywanie, a, blm.] czynność cz. Upadywać.

†Upadzenie, a, lm. a p. Upadek: U., ruina Ps. flor.

[Upadź, i, blm.] p. Umor: Pracować do upadzi.

Upajać, a, ał i U. ś. p. Upoić.

Upajająco przys. od Upajający: Haszysz działa U. Słowa jej łechtały jego słuch U., rozkosznie.

Upajający 1. im. od **Upajać**. 2. p. **Upojny**: Lampy, ukryte wśród krzewów, rozlewały światło łagodne, upajające. Rog.

Upajanie, a, btm., czynność cz. **Upajać**.

Upajanie się, a ś., btm., czynność cz. **Upajać** ś. [**Upajdować**, **uje**, **owal**, **Upajtaszyć**] *ukrajać sobie pajdę chleba*.

[**Upajdowanie**, a, btm.] czynność cz. **Upajdować**.

[**Upajtaszenie**, a, btm.] czynność cz. **Upajtaszyć**.

[**Upajtaszyć**, y, ył] p. **Upajdować**.

Upakować, **uje**, **owal** *pakując ułożył; ułożył w paki, skrzynie i t. p.*: U. towary, książki, Już ułożono wszystko i upakowano do naszego wyjazdu. L. Najwyższe dobro leży w dobrze upakowanym złocie kufurze. L. (= *wypakowanym*). Poszedł do pokoju, gdzie stał jego kuferek, upakowany do podróży. Bał. U. ś. *upakować swoje rzeczy*: U. ś. do drogi. Nim ś. namyśli i upakuje, my i dzieci nasze pomieramy. Krasz.

Upakowanie, a, btm., czynność cz. **Upakować**.

Upakowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Upakować** ś.

Upalać, a, ał i U. ś. p. **Upalić**.

Upalanie, a, btm., czynność cz. **Upalać**: U. ciał kopalnych, *ustulatio*. Krum. Miski do upalania służące, *palinae ustulatoriae*. Krum.

Upalenie się a ś., btm., czynność cz. **Upalać** ś.

Upalantować, **uje**, **owal** *upalić, machnąć, sformować*: Sześć mil tam i drugie tyle nazad upalantował piechotę. Krasz.

Upalantowanie, a, btm., czynność cz. **Upalantować**.

Upalać, a, ał *uzębiać, zazębiać*.

Upalcanie, a, btm., czynność cz. **Upalcać**.

Upalenie, a 1. btm. = a) czynność cz. **Upalić**: U. żelaza. b) p. **Upalenie** ś.: U. (upalenie ś.) na słońcu. Troc. Częścią z upalenia, częścią z drogi bardzo zgrzany, w rzekę skoczył Aleksander. Warg. Południowi ludzie skłonniejsi do złości dla upalenia krwi. Petr. Okrutniejsi z wielkiego upalenia krwi. Petr. 2. † U., *zapał, żar, gorąco, skwar, spieka, gorącość, upał, spiekota, ogień, rozpalenie, zapalenie*: Tego roku dżdżu z nieba nie mieli, a role od upalenia spustoszone były. Birk. Przez czyscowe upalenia, które znoszą przewinięcia. Pśń. Częstokroć w ciężkie utrapienia i pokusy a upalenia cielesne dla niepotrzebnych ślubów wpadają. Żarn. (w *zapały*. L.). [Teraz doznał ochłody w czyscowym upaleniu]. Kon.

Upalenie się, a ś., btm., niek. **Upalenie** czynność cz. **Upalić** ś.

Upalić, i, ii, nied. **Upalać** 1. *ukrócić, umniejszyć paleniem, przypalić od końca, od brzegu, nadpalić*: Upalać czego, jak świecy, włosów, *adurere, urendo diminuire*. Kn. Djonizy tak wyśwyczył córki, że mu brodę i włosy łupinami włoskich orzechów upalały. Warg. Bodi rozjuzszone zwierzę prętem upalonym. U. balki, drewna, świece. Troc. Upalił sobie włosów. Troc. (= *przysmalił sobie*). 2. *czego = narobić przez palenie*: U. kawy. [Upalciez z wianka popiołu]. 3. *ugrzać do czerwoności a. do białości, rozpalić silnie, rozżarzyć*: Piec na chleb upalony. Skar. (= *napalony*). [Upał żelazny pręt do cyrwności]. Plaga upalona, *zona torrida*. Petr. 4. *zrobić ogorzałym, opalić, spiec*: Słońce mu twarz upaliło. Smaczny zimnej wody kusz słońcem upalonym. Zbyl. 5. *przen.*: *uznoić, udrczyć, umęczyć, ugnąbić, znękać, znędzić, strawić*: Ochłodzi ten świat upalony. K. G. Ciężką upalony chorobą,

dni swoje młode skończył. Wóje. Duch cierpiący i upalony uwalnia ś. z ciała. Słow. 6. *posp. przejść, zrobić co szybko, dziarsko, machnąć upalantować*: U. mię. Śł. wil. U. kawał drogi. Śł. wil. 7. *apt. wystawić na działanie gorąca silnego, uprzyżyć, ususzyć, upiec*: Kasztany upalone (fructus hippocastani tosti). U. ś. 1. *spalić ś. od końca, od brzegu, nadpalić ś., osmalić ś.*: Knot, lont ś. upalił. Włosy mu ś. upaliły. W pewnym miasteczku pokazywano nieśmiertelną gromnicę, nazwaną tak, że ś. nigdy nie upalała. Oss. 2. *spalić ś. do szczytu, zgorzeć, wypalić ś.* Śł. wil. Upalił ś. na węgiel. 3. *rozpalić ś. silnie, do czerwoności a. do białości, rozżarzyć ś., nagrzać ś.* 4. *opalić ś., ogorzeć, spalić ś., spiec ś., upiec ś.*: Upalam ś. u ognia, na słońcu. Kn. Upalony na słońcu, *exustus in sole*. Kn.

Upalikować, **uje**, **owal** *ustawić = obstawić, ogrodzić palikami*. Śł. wil.

Upalikowanie, a, btm., czynność cz. **Upalikować**.

Upalisadować, **uje**, **owal** *ustawić, ubrać, ubezpieczyć palisadami, zaopatrzyć w palisady*. Śł. wil.

Upalisadowanie, a, btm., czynność cz. **Upalisadować**.

Upalny *przym.* od **Upał**, *gorący, znajny, skwarny*: Zeschła wśród upalnej suszy lodyga. Syrok. Południa nasze upalne i chmurne. Orzesz. Dzień był pogodny, a nie upalny. Bał. Chcieli skorzystać z dni majowych, jeszcze nie upalnych, żeby zgromadzić liczne towarzystwo. Kow. Nareszcie przyszedł, południem U. słonecznych skwarów ów dzień. Wysp.

Upalować, **uje**, **owal** 1. [U. konie] = *wwiązać u pala*. 2. fl.: U. tratwę = *umocować do pala przy brzegu rzeki*.

Upalowanie, a, btm., czynność cz. **Upalować**. **Upał**, u, lm. y *gorąco wielkie, żar słoneczny, żnój, spieka, spiekota, skwar*: Nastąpiły upały. U. słoneczny dogrzewa. Troc. U. letni. Nieznośny U. Wybrał ś. w sam U. Bieżymy z bojaźnią więcej w noey, niżeli we dnie, tak dla upałów, jako dla pogoni. Skar. Wielkie słoneczne upały. Skar. W U. słoneczny cheć zażył kąpiele. Koch. W. U. ś. chłodem, deszcz suszą przepłata. Krasz. Wiecie, jak w U. boso leczę przez pustynie, podobny córce piasku, blyszczącej gadzinie. Mick. Przen.: *opały, ogień, zapał*. Z dziwną sławą w upałach Marsowych stawał. Nies. Rycerskiej odwagi w natarczywych wojennych upałach wiele razy doświadczony. Nies. Wpośród nieprzyjacielskich upałów. Troc. (= *obrotów*). Przen.: Pierwszej młodości niedość upały natury hamował. Sienk. (= *namiętności*).

Upamiętać, a, ał, nied. **Upamiętywać** kogo = *przypieść do zastanowienia ś., opamiętania ś., zreflektować, umiłygować, ustaltować; nawrócić*: Wiedząc jego przeciwnie zamysły, starał ś., aby go upamiętał. Warg. Wtym jeden pan króla upamiętywał, mówiąc: nie czyn tego, czym sam sobie więcej zaskodzisz. Skar. Dowcipy ludzi młodych w zuchwalstwie upamiętywając, wielkich obywatelów z nich uczynił. Warg. (= *miarując, powściągając*). Milszeniem najrozumniej mógł ich U., gdyby co jeszcze ich U. mogło. Kajs. U. ś. *zastanowić ś. nad sobą, wejść w siebie, opamiętać ś., ustaltować ś., zreflektować ś., umiłygować ś.; nawrócić ś.*: Aczkolwiek wiele wiechrzył Zbigniew, jednak tego długo przeglądał Bolesław, chcąc, aby ś. upamiętał. Biel. M. Słowami tak mocnymi skruszony, od kacerstwa onego ś

upamiętał. Skar. Ojeze, odpuść im, bowiem co działają, nie wiedzą, zaśię wzdę upamiętają ś. Odym. Folguje nam Pan, abyśmy ś. upamiętali; ale jeśli ś. kto nie obaczy, ciężej karan będzie. Baz. Nigdy ś. w grzechach nie upamiętamy. Troc. A iż ś. U. nie chcą, karać ich musi. Boh. Upominałem króla, aby ś. upamiętał. Niem. Upamiętamy ś. zatym, gdy U. ś. jest w naszej moey. Niem. Upamiętaj ś. wzdę a obacz ś. Baz.

× **Upamiętały p. Upamiętany:** Pokucie i żywotowi chrześcijańskiemu upamiętałemu nieprzyjacielem są. Białob.

Upamiętanie, a, blm. I. czynność cz. Upamiętać.
2. p. **Upamiętanie ś.:** Daj im U., a wszystkim nam ducha pokory i posłuszeństwa. Skar. Jan św. pokutę i U. Żydom opowiadał. Białob. Dla upamiętania Żydów Chrystus Pan przywraca oczy ślepo narodzonemu. Kajś. Boże, daj im U. Skar. Prosiła za niego P. Boga z pilnością, aby mu dał U. Skar. U. i nawrócenie złych na drogę sprawiedliwości, do bojaźni Bożej i pokuty prawdziwej. Skar. U., respiscencia. Kn. Daj, Boże, w czas U. Paszk. Pogrzebka to ludziom na U. Troc. Całować bez upamiętania zaczął. Tet. 3. [U.] rozum, rozważa: Kochałem bez upamiętania.

Upamiętanie się, a ś., blm., niek. Upamiętanie: zastanowienie, refleksja, rozważa, poprawa.

Upamiętany, Upamiętały który ś. upamiętał, ustawkowany, umitygowany; nawrócony; który ś. chętnie upamiętywa, dający ś. upamiętać: U. grzesznik. Troc.

Upamiętniać, a, ał i U. ś. p. Upamiętnić.

Upamiętnianie, a, blm., czynność cz. Upamiętniać.

Upamiętnianie się, a ś., blm., czynność cz. Upamiętniać ś.

Upamiętnić, i, il, nied. Upamiętniać uczynić pamiętnym, utwalić w pamięci, zaznaczyć, odznaczyć, wstawić, wstecznić: Rok 1382 śmierć Ludwika i rozterki nastąpione upamiętniły. Błaż. Rok 1812 upamiętniła wojna Napoleona. U. ś. stać ś. pamiętnym, utwalić ś. w pamięci, zaznaczyć ś., odznaczyć ś., wstawić ś., wwiecznić ś., zostać w pamięci, dać ś. we znaki: Rok 1831 upamiętnił ś. w Polsce. Suworow upamiętnił ś. rzezią Pragi.

Upamiętnienie, a, blm., czynność cz. Upamiętnić.

Upamiętnienie się, a ś., blm., czynność cz. Upamiętnić ś.

Upamiętywać, a, ał p. Upamiętać.

Upamiętywać się, a ś., ał ś. p. Upamiętać.

Upamiętywanie, a, blm., czynność cz. Upamiętywać.

Upamiętywanie się, a ś., blm., czynność cz. Upamiętywać ś.

Upancerzenie, a I. blm., czynność cz. Upancerzyć. 2. ogół przedmiotów służących do opancerzenia, rynsztunek, zbroja.

Upancerzyć, y, yl uzbroić pancernem; poet. zakuć w stal, w żelazo: Żelazem upancerzeni. Groch. Bez odwołki już ninie upancerzon stanę. Ryd.

Upaństwawiać, a, ał p. Upaństwować.

Upaństwawianie, a, blm., czynność cz. Upaństwawiać: Epoka upaństwawiania wszystkiego. Zaczął przeprowadzać w najszerszym zakresie politykę upaństwawiania dróg żelaznych.

Upaństwować, i, il, Upaństwować, × **Upaństwować** ująć w formę państwa, zrobić państwem: Narodowości upaństwione jedne tylko mogą być chrześcijańskimi. Krasin.

Upaństwienie, a, blm., czynność cz. Upaństwować.

× **Upaństwować, uje, ował p. Upaństwować.**

× **Upaństwowanie, a, blm., czynność cz. Upaństwować.**

Upaństwować, i, il, nied. Upaństwawiać zrobić państwowym: U. kolej żelazną, szkołę. Należałoby, według żądania doktora Schollmeyera, U. zawód lekarski. 2. p. **Upaństwować:** Wartość historyczna Rzpltej polskiej, jej fizjognomja wśród rzeszy upaństwawionych narodów europejskich. Jeż.

Upaństwawienie, a, blm., czynność cz. Upaństwawiać.

Uparać, a, ał p. Uprócić.

Uparanie, a, blm., czynność cz. Uparać.

1. **Uparcie, a, blm., czynność cz. Uprzeć.**

2. **Uparcie,** × **Uparto** przys. od **Uparty.**

Uparcie się, a ś., blm., czynność cz. Uprzeć ś.

Uparciuch, a, lm. y, † Upornik, [Uperciuch],

Uparty, [Uperty] człowiek uparty. Zdr. Uparciuszek.

Uparciucha, y, lm. y forma ż. od **Uparciuch;**

× **Upornica,** × **Uporniczka.**

Uparciuszek, szka, lm. szki p. Uparciuch: Oj,

ty uparciuszkul! Las.

[**Uparlenie, a, blm.**] czynność cz. **Uparlić.**

[**Uparlić, i, il**] *gęsto* uśiać.

Uparować, uje, ował, Uparzyć gorz. *ugotować* za pomocą pary, *ugotować na parze.*

Uparowanie, a, blm., czynność cz. Uparować.

Uparto p. 2. Uparcie. Troc.

Upartość, i, blm., rz. od Uparty, uporność, uporniczość; upór. Troc. L. [Męstwo, chytryść i U., fife i wykrety, jesz Kaszubie do dzys po nim (po księciu Światopełku) mają w spadku wzdę. Derd. Ino jedna wola rządzi z upartością w parze. Ork. U. serca, a nie więcej? Ork. Dziwna U. w tych małych stworzeniach—zaciętość wielka. Ork.]

Uparty, [Uperty] I. im. od **Uprzeć.** 2. a. **Uporny, Uporczywy, † Uporczysty, [Uporliwy]** pełen uporu, nieustępnny, zacięty, ocięty, krnąbrny, upierający ś. przy swoim: U. jak kozioł. A to kozioł U! (= uparciuch). Człek entliwy jest stałym, człek próżny uporny. Niem. Rozumu jej nie nauczysz, bo uparta jak bies. L. Na upartego kij. Prz. Przen.: Choroba uparta = uporczywa, nie dająca ś. usunąć, niezwalczona, silnie zakorzeniona. Bitwa uparta = uporczywa, zacięta, zacięta, wytrwała, zawzięta, zażarta, Chart czujny, w ślad gońca U. Otw. (= uporzynwie nacierający). Na upartego przys. = od biedy, w ostatnim razie, uparszy ś. W maju na upartego można strzelić do rogacza dla kuchni. Pol.

1. **Uparzenie, a, blm., czynność cz. I. Uparzyć:** Gorące nader słońca U. Fur

2. **Uparzenie, a, blm., czynność cz. 2. Uparzyć.**

1. **Uparzyć, y, yl** sparzyć, dokuczyć żarem. L.

2. **Uparzyć, y, yl** ująć w parę, skojarzyć w parę: U., rozsadzić, przeplatać, *distinguere.* Macz.

Upas, u, lm. y bot. p. **Zatrzwacz.**

Upasać, a, ał i U. ś. p. I. Upasać.

Upasanie, a, blm., czynność cz. Upasać.

Upasanie się, a ś., blm., czynność cz. Upasać ś.

Upasienie, a, blm., Upaszenie czynność cz. I. **Upasać.**

Upasienie się, a ś., blm., Upaszenie ś. czynność cz. **Upasać ś.**

[**Upaskudzenie, a, blm.**] czynność cz. **Upaskudzić.**

[**Upaskudzić, i, il**] *uwaluć, murzać:* Takie to było powalane, upaskudzone.

[Upasować, uje, ował] *umyślić, baczyć*.
 [Upasowanie, a, blm.] *czyaność cz. Upasować*.
 Upasowy przym. od Upas. Bot.: Upasowe drzewo, p. Zatruwacz.

Upaszenie, a, blm., p. Upasienie. Sł. wil.
 Upaszenie się, a ś., blm., p. Upasienie ś.
 [Upaś, się, si] p. l. Upaść.

1. Upaś, się, si, [Upaś], nied. *Upasać pasąc uchować; utuczyć, ukarmić, wypaść*: U. wieprza. Na tustej glebie upasiona, a demoralizacją Targowicką nasiąknięta szlachta nie naśladowała Wielkopolan. T. K. Tyle mułów upasa ś. na krytyckich prerjach różnych stolic. Mic.

2. Upaś, upadnie, upadł, †Upadnąć, [Upadnąć], nied. Upadać, †Upadywać, [Upadować] I. *paść, przewrócić ś., przewalić ś., obalić ś., powalić ś., gruchnąć, łomotnąć, buchnąć, runąć, rymnąć, gm. złożyć ś.*: Lepiej raz U., niżli wisieć bez ustan-ku. Pot. Jakżeś na ziemię upadł, czyś ś. nie stłukł? L. Ptak, na dwu drzewach chcąc się, na ziemię upada. Kn. (= spada, złuta). Upadła mi książka na ziemię. Troc. Łzy mu z twarzy upadają. Troc. U. na twarz, na głowę. Troc. U. kłeska, trupem. Troc. Upada mi co na ziemię = upuszczone co na ziemię, wypada mi z rąk, upada mi z rąk na ziemię. Kn. Przen.: Berło ich królewskie z narodu ich miało U. Rej. (= *wypaść z ich rąk; mieli je stracić*). U. na kogo. Troc. Upadam na drugich, *supercorruo*. Kn. Nieobacznie upadła nań z nieba światłość wielka. Rej. (= *uderzyła nań*). Przen.: Zdrada rzadko chybia, żeby nie miała U. na samego zdrając. Ustrz. (= *dotknąć go, spaść nań*). Upadać pod ciężarem = *uginąć ś., utykać*. Pod przeważającym niesięższć ciężarem już mi trzeba U. koniecznie. Bog. Woj. Upadać na nogi = *napadać, kuleć, chromać, utykać*: Upadać na nogę, nachromować. L. Bywa też czasem koń upadający na nogę jedną. Trzye. Koń nachyla, uważa, upada na pośladek. Kn. Koń ten na pośladek, na prawą nogę upada. Troc. U. przed kim na kolana, do nóg komu = *paść, hrymnąć, rzucić ś. na kolana, ugiąć, zgiąć kolana, rzucić ś. do nóg*. Tedy upadł Abraham na oblicze swe. B. B. (stary zwyczaj kłaniania. B. B.). Ciałem P. Bogu upadamy i przykłękamy. Skar. Gorzko płacze, trwożę sobą, upadam, Boże, przed Tobą. Groch. Powinien za każdym Alkoranu rozdziałem siedmkroć na kolana U. i pokłoniwszy ś. do ziemi czołem, ziemię całować. Star. Na ziemię często upadają, całując ją. Paszk. Kazał synom dla większego poruszenia u nóg cesarskich U. Biel. M. Upadł mi do nóg, ja jemu, i tak kłęcząc, musiałem jeszcze kielich jeden sprzedać. Kras. Państwo młode upadło do nóg rodzicom, prosząc o błogosławieństwo. Kras. Upadł przed królem. Troc. Upadam do nóg = *padam do nóg, ścielę ś. do stóp*. Ustne oświadczenie grzeczności, komplement przychodzącego lub odchodzącego lub dziękującego za co: Upadam do nóg, schylam ś. do nóg, do stóp; nogi lub stopy śiskam, całuję. L. Wyrażenie komplementu ludzi grzecznych: całuję nogi, upadam do stóp, unizam ś. pod stopy, ścielę ś. pod nogi. L. Wię upadam do nóg pana mego. — Najniższy sługa (= *zegnam pana mego*). Przen.: U. moralnie = *ulec słabości natury, charakteru swego, zgrzeszyć, zblądzić, pobłądzić, poszkąpić ś., potknąć ś.*: I enotliwy po siedm kroć na dzień upadnie. Nar. Każdy mądry znacznie ma U. Rys. Upadł nędzny człowiek z powinności swojej. Rej. (wypadł. L., *wykroczył*). Upadła (o kobiecie) = *straciła niewinność* (p. Upadły). Upada białogłowa, upadła.

która bez małżeństwa panieństwo utraciła, abo brzemienia abo płodu nabyła. Kn. Siostra twoja upadła przez krewkość, trzebaż ją tak surowie i okrutnie karać? L. Marejon jedną pannę zwiódł i z nią upadł. Skar. 2. (o budowli) *zawalić ś., runąć, osunąć ś.*: Upada, co ś. na monej skale nie buduje. Skar. Budowanie sławne Soecyna upada. Salin. Jam rozumiał, że już świat upada. L. 3. *nie utrzymać ś.; przepaść, spelnąć na niczym, wziąć w łeb, nie udać ś.*: Sprawa nasza cała upadła, zginęliśmy. L. Takie sprawy U. mają. Troc. Patronowi gdy nie zapłacisz, bez skrupułu interesowi da U. L. Boję ś., żeby nam nie przyszło na całej sprawie U. Pileh. (= *przegrać, stracić, doznać niepowodzenia*). Twoja odpowiedź upada w dowodzie. Zigr. Ta pierwsza rzecz podania adwersarskiego upada i w niwecz ś. obraca. Salin. Wniosek jego, z którym wystąpił na zebraniu, upadł (= *nie przeszedł, nie został przyjęty*). Licytacja upadła (= *nie doszła do skutku*). Dobra mężobójcy upadają, a dzieciom zabitego należą. Troc. (= *przepadają, są konfiskowane*). Widoki, nadzieje lepszej przyszłości upadły (= *rozwały ś.*). 4. *opaść, osięść, ochłapnąć, obniżić ś., opuścić ś., zapaść ś.*: Upada morze, rzeka, opada, ustają wełny, *deturget*. Kn. Upada co na dół w mokrych rzeczach. Kn. (= *idzie na dno*). Fuz na dół, na dno upadnie. Troc. Puchlina upada. Troc. (= *opada, tęchnie*). Upada cena. Kn. (= *spada, idzie na dół, obniża ś., maleje*). Upadło zboże. Troc. Upadły obee pieniądze. Troc. Upadła powaga jego. Troc. [Pszczoły upadły] = *wymarły, zginęły, osypały ś.* 5. *przen. zmarnieć, zniszczyć, doznać niepowodzenia, spodlec, spasować, zachwiać ś., osłabnąć, zwątleć, znikczemnieć, przeminąć, zniknąć, zginąć, zaniknąć, szwankować, stracić, ustać, podupaść*: Z powodzenia dobrego można U., a z niesięższćcia powstać. Lach. Za Boską sprawą tyranów gwałtowne państwa upadają, a siły ich, by snadź i największe były, w mgieniu oka wątleją. Baz. Wiele królestw upadło już przed oczyma naszymi. Rej. Rzplta bez rady i rozsadku panujących upada a niszejeje. Baz. Władza duchowna za takim odstępników postępkim upadywa i ginie. Smotr. Dobra w niwecz idą i intraty upadają. Kras. Familją swoją bardzo upadłą zastała. Birk. W bitwie, gdzie obaczył swoich upadających i słabiejących, zaraz ratunek im podesłał. Stryk. Tuż już nadzieja nasza wątleć i do szczętu upadać musi. Salin. (= *ustawać, wygasać, gasnąć*). Do upadłego, X Do upadłej, p. Upadły. Kupiec upadł = *ogłosił upadłość, zawiesił wypłaty, zbankrutował*. Przen.: Upadać na czym = *tracić co, szwankować, podupaść, słabieć, niedomagać na czym*: Na wszystkich upada siłach na tę przeraźliwą nowinę. L. Stroskany niepomyślnościami, upadał na siłach i na umyśle, aż też kresu życia domierzył. Nar. (= *spadał z sił*). Abyś na umyśle twym nie upadł i nie osłabiał. Pileh. Byś na sercu nie upadł. Pileh. (= *nie stracił serca*). Upadło im zatym serce, tak że tył podali. Warg. (= *opuściło, odstąpiło ich*). Upada mu serce, otucha, nadzieja. Troc. Upadł w nadziei swojej. Troc. Szczęście pobliża, nie podnoś ś.; szczęście ś. przeciwi, nie upadaj. Kn. (= *nie rozpaczaj, nie desperuj, nie trać otuchy, nadziei*). Dusza nie powinna w pomyślności do rozpusty przychodzić, ani w przeciwności upadać. L. U. na ducha. P. Upadły. 6. X U. w co = *popaść w co, podpaść pod co, podlec czemu*: U. w egzekucją, w karę. Troc. Upadać w błędy.

Troc. Niech pod miecz upadają. Troc. 7. × U. szybko przebiec, ujechać; ulecieć, machnąć, upalić, upalantować: Upadły kilkanaście mil na koniu, tańcował całą noc. L. Ukradkiem wywinąwszy ś., we 24 godziny 60 mil wielkich upada. Błaz. 8. gór.: Upadająca warstwa, żyła = *nachylona na 45° do 75°*. Łab. 9. myśl.: U. kamieniem, p. myśl. Dym.: Trąby myśliwych zagrały na: „upadł”. Chodź.

† Upaść, i, bhm., p. Upadek: W upaści. Ps. flor. Naprawienia naszych upaści. Wu. (szkód, obalin, rozwalin, uszczerbków. L.). Do upaści przys., p. Umor: Chce ś. być do upaści i umierać. Pot.

[Upaśny] karmny: Wól U.

Upatnować, uje, ował kogo = *ukwalifikować, udarować go patentem*: Upatnowany rzemieślnik. Upatnowanie, a, bhm., czynność cz. Upatnować.

Upaterek, rka, lm. rki bot. p. Sadzic.

× Upatrować, uje, ował p. Upatrzeć. Błaz.

× Upatrowanie, a, bhm., czynność cz. Upatrować.

Upatry, ów, bhp. i. [U.] przyjazd rodziców panny na oględziny gospodarstwa młodzieńca. 2. myśl. *upatrywanie, wyszukiwanie śladów zwierzyzny.*

Upatrywać, uje, ywał p. Upatrzeć.

Upatrywanie, a, bhm., czynność cz. Upatrywać: Nie jest tu zamiar na osoby którekolwiek upatrywania winy. L.

Upatrzenie, a, bhm., czynność cz. Upatrzać.

Upatrzyć, y, ał p. Upatrzeć: Nie U. w śladzie różnicy od starego. Sienk.

Upatrzenie, a, bhm., czynność cz. Upatrzyć a. Upatrzyć: Maksymilian, sędzia bractwowski, z sejmu r. 1647, komisarz na U. fundacji Karmelitów. Nies.

Upatrzoney im. od Upatrzeć. Grać na upatrzoney = *na pewno*. Polować na upatrzonego = *na zwierza, którego legowisko odkryto*. Trąbienie na upatrzonego pospolite jest a wszystkim wiadome. Ostror. Przen.: Polować na upatrzonego = *śledzić, podpatrywać kogo, mając pewne dane, poszlaki*.

Upatrzeć, y, ył, Upatrzyć, nied. Upatrywać, † Upatrować, [Upatrować] i. dopatrzeć ś., *rozpoznać oczyma, zauważyć, rozróżnić wzrokiem, dojrzeć, dostrzec, ujrzeć, postrzec, zoczyć; odszukać, znaleźć wypatrując*: Gdzieś Bóg już będzie rączył obrócić ku tobie oko miłosierdzia swego, upatry cię między największymi tłuszcami. Rej. Zagląda z bojaźnią, upatruje z drżeniem księżniczki; nie był jej w namocie. Stasz. Ciebie upatruję, słucham, wołam ciebie. Stasz. Upatrywałem cię pilnie: mam ci dobrą nowinę powiedzieć. Węg. Ten zwierzy niesyty wnetże upatrywać będzie, by z strażnicy wysokiej, gdzieby który co najbliższy i najprędzszy był obłóć. Jan. To tam, to sam swego upatruje zbiega. P. Koch. Zbyszy starego konia, chodził po jarmarku, upatrując innego. Błot. Jak tygrys, upatrywszy łanie, przyceja ś. na ziemi. Dm. Długo będzie podstrzegał, tak pilnie będzie upatrował, aż ś. wszystkiego dowie. Górń. (= *śledzić*). Takie więc szczęście lwice szalonej czyha w jaskini nieupatrzonej. Kochan. (= *skrytej, niepostrzeżonej*). Kochan. U. wyjścia z położenia tego nie umiał. Rzew. Trzeba poczekać do wieczora, bo teraz nas ludzie patrzają. Chl. Gdyby ta skrzynka doszła Szujskiego, nie wytrzymałby upatrować, co w niej było zawartego. Alber. Musi przyjsć — myślała, upatrując go powszędzy. Dyg. U. kogo

na czym = *patrząc ujęć, przydyhać, zdybać, złapać; upilnować, podpatrzeć*. U. sobie co do kogo, co w kim = *uroić sobie co w kim, dopatrzeć ś. gwałtem; uprzedzić ś. do niego, powziąć anse do niego*: Cóżes, waepani, upatryła do mojej córki? L. (= *co ci ś. w niej uwidziało, przywidziało? czegoś ś. jej czepiła? czegoś ś. do niej przyczepiła?*). Przen.: *brać na uwagę, mieć na względzie, uwzględnić, widzieć, rozróżniać co; doszukiwać ś. czego, liczyć ś. z czym*: Nie kto, lecz co mówi, ma być upatrywano, *attendendum est*. Zigr. Upatrować dostatków, urodzenia. Troc. Upatrować dobro pospolite. Troc. W morzu upatrują dwie przedniejsze własności: słoność i farbę. Łęcz. Upatruje szczęście swoje w otrzymaniu ręki tej panny. 2. *obrać, znaleźć, wynaleźć, wybrać, wyszukać wypatrując; wypatrzeć*: Czas do każdej rzeczy upatruj. Kn. Upatrył pogodę. Kn. Pobrał w upatrzonym czasie znaczniejsze zamki. Nar. Nigdy nie trzeba dni upatrywać, czy dobre, czy złe; im kto snadniej w nie wierzy, tym ś. bardziej omyla. L. (= *zabobonie przebierać w dniach*). Upatrył sobie tę wieś do kupienia, to drzewo do spuszczenia. Troc. U. czas. Troc. U. kogo, co w jakim celu. Upatrył go sobie na zięcia. Kto może, dobrze uczyni, kiedy upatry sobie miejsce, gdzie po śmierci leżeć będzie. Hof. U. dogodną porę. Lizander upatrył chwilę, w której napadł na ateńską przy ujściu rzeczki Egos stojącą flotę. Lel. Przen.: *rozpatrzywszy ś. ustalić, udecydować*: Był od króla posłany sekretarz królewski, mający w zleceniu U., jakimby sposobem akta dawne z domem austriackim mogły być odnowione. Alber. 3. Upatrywać = *rozpatrywać, przepatrywać, przegłądać, oglądać, uważać, obserwować, rozważać*: Upatruje idące do domu swe trzody, czy wszystkie, czy syte, czy niema w nich szkody. Bach. Upatrować co rozumem, baczeniem. Troc. Zakrywszy oczy, w duchu upatruj, jako Go okrutnie uderzyli na drzewo. Bz. Same obrazy kończą w sobie cześć, ile w sobie upatrują ś., *in se considerantur*. Zigr. 4. *przewidzieć co, spodziewać ś. czego, być przygotowanym na co, zabiegać czemu; przepowiedzieć, wywróżyć co*: Czasu pokoju upatrują wojnę i mężnie raczej wojska miewają, niż zbrojne. Star. Każdy człowiek ma w sobie ducha wieszczego, bo każdy ma rozum przysłe rzeczy upatrujący i o nich sądzący. Boh. Rzeczy zdaleka upatrować mądrego własność jest człowieka. Pot. Lepiej dziś upatrować, niżli jutro żałować. Kn. Przed czasem słusna rzeczy swoje upatrować; upuściwszy, nie rękło już zguby żałować. Błaz. Nazbyt daleko upatrujesz rzeczy. Lubom. (= *bierziesz rzeczy; zbyt daleko sigasz*). Upatrować po gwiazdach przysła pogodę. Troc. (= *wróżyć*). Upatrył po miesiącu przysze deszcze. Troc. Tegom tylko upatrował. Troc. (= *oczekiwał*). 5. myśl.: U. zająca = *odkryć jego legowisko; dojrzeć, zauważyć go w kotlinie*.

† Upawać, a, ał p. Upoić. Ps. flor.

† Upawanie, a, bhm., czynność cz. Upawać.

Upawęzić, i, il kogo = *uzbroić pawężą, zaopatryć w pawęż.*

Upawężenie, a, bhm., czynność cz. Upawęzić.

Upchać, a, ał, Upchnąć, nied. Upchać i. *usuwać, umknąć dalej pchaniem, popchnąć dalej*: Upchał wózek na 20 kroków i staął. Naskoczyła owa linja, ogała swoich i horę upchnęła. Moracz. (= *zepchnęła*). U. do pewnego kresu = *dopchać, zapchać*: Upchał kłode do rogu ulicy.

Przen.: Upchnąć roboty = *zepchnąć, zbyć część jej, popchnąć jej nieco naprzód*. Upchnął kawał drogi. Śl. wil. (= *zepchnął, zostawił za sobą, upalił, machnął, upalantował, sforsował*). 2. Upchać czym, co = *upakować szczelnie, napchać, nabić, wypchać*: U. siennik słomą. Ziółtek i kropli i różnych medykamentów upchała puderko całe. Krasz. U. szpary = *popychać, utkać, pozatykać, poutykać, pozapychać, uszczelnić*. 3. *wepchnąć, wgnieść, wiloczyć*. Włos z krwią spiekły w rany upycha. Koch. W. 4. [Upychać] *wierać, gnieść*: Szyjąc koszulę, nie należy wężła robić w nici, boby umarłego upychał. Przen.: Prosi, by jej objawiła, co ją tak upycha. *quidquid dolet*. Zebra. (= *co jej dolega, dokucza, co ją boli*). 5. [U.] *robić ś. przez pchanie*: Skarbnik oparł ś. plecami o przodek i pcha, aż upchał 20 siągów.

Upchanie, a, blm., czynność cz. Upchać.

Upchnąć, nie, nał p. Upchać.

Upchnięcie, a, blm., czynność cz. Upchnąć.

Upiekłować, uje, ował *uprawić pekłując, zapiekłować*: U. szynkę, mięso surowe.

Upiekłowanie, a, blm., czynność cz. Upiekłować.

† Upiełnie przys. od Upiełny. L.

Upiełnoletniać, a, ał i U. ś. p. Upiełnoletnić.

Upiełnoletnianie, a, blm., czynność cz. Upiełnoletniać.

Upiełnoletnianie się, a ś., blm., czynność cz. Upiełnoletniać ś.

Upiełnoletnić, i, il, nied. *Upiełnoletniać zrobić piełnoletnim, uznać za piełnoletniego*: Dziecko mieszczkańskie upiełnoletniano w wiekach średnich zwykle już w cztertnastym roku życia. Dał mi słowo honoru, że ją do roku upiełnoletni. Rog. U. ś. *stać ś. piełnoletnim, dojść do piełnoletności*. Przen.: *dojrzeć, rozwinąć ś. zupełnie*: Naród upiełnoletnił ś.

Upiełnoletnienie, a, blm., czynność cz. Upiełnoletnić.

Upiełnoletnienie się, a ś., blm., czynność cz. Upiełnoletnić ś.

Upiełnomocniać, a, ał p. Upiełnomocnić.

Upiełnomocnianie, a, blm., czynność cz. Upiełnomocniać.

Upiełnomocnić, i, il, nied. *Upiełnomocniać dać komu piełnomocnictwo, umocować kogo*: Upiełnomocniony rządea. Cyw.

Upiełnomocnienie, a, blm., czynność cz. Upiełnomocnić.

† Upiełny *zupiełny, całkowity*: Pomnieć masz, abyś w krótkości słów upiełną a moeną wiarę pokładał w modlitwach swoich. Rej. (= *nieograniczoną*).

Upelzać, a, ał p. Upelznać.

Upelzanie, a, blm., czynność cz. Upelzać.

Upelznać, nie, nał, nied. *Upelzać i. pelzając ująć, zrobić, uczolgać ś.*: Złót w godzinę w swym chodzie ponury ledwo upelznie 3 piędzi. Kniaż. Upelzał kawał drogi. 2. † U. *pośliznąć ś.*

Upelznienie, a, blm., p. Upelznięcie; U., lapsus. Ps. flor.

Upelznięcie, a, blm., Upelznienie czynność cz. Upelznać.

Upelpląć się, a ś., ał ś. *upaprać ś., ubabrać ś., uwalać ś., unurzać ś., zagwazdać ś., uszargać ś.*

Upeplanie się, a ś., blm., czynność cz. Upepląć ś.

[Uperciuch, a, lm. y] p. Uparciuch.

Uperfumować, uje, ował *złać, napuścić perfumami, wyperfumować*: Ponowie strojni, ukameryzowani, uperfumowani. Krasz. Chustę uper-

fumowałem. L. U. ś. *złać ubranie na sobie a. włosy swoje perfumami, wyperfumować ś.*

Uperfumowanie, a, blm., czynność cz. Uperfumować.

Uperfumowanie się, a ś., blm., czynność cz. Uperfumować ś.

Uperlać, a, ał p. Uperlić.

Uperlanie, a, blm., czynność cz. Uperlać.

Uperlenie, a, blm., czynność cz. Uperlić.

Uperlić, i, il, nied. *Uperlać, usiać, usypać, usadzić, obsypać, wysadzić perlami, operlić*: Liść rosą uperlony.

[Uperty] p. Uparty.

[Uper się] p. Uprzeć ś.

× Upersonifikować, uje, ował *uosobić*: Ocheiałem ś. poetyezynie wyrazić i upersonifikowałem jego stałe szczęście. Korz.

× Upersonifikowanie, a, blm., czynność cz. Upersonifikować.

Upewniać, a, ał i U. ś. p. Upewnić.

Upewnianie, a, blm., czynność cz. Upewniać.

Upewnianie się, a ś., blm., czynność cz. Upewniać ś.

Upewniciel, a, lm. e *ten, co upewnia a. upewnił*.

Upewnicielka, i, lm. i forma ż. od Upewniciel.

Upewnić, i, il, nied. *Upewniać i. zrobić pewnym, zapewnić, ubezpieczyć*: Ma tej to matce i dzieciom ich idące imienie U. na swym stojącym imieniu. Ort. Stojące imienie ich nie trzeba opiekadnikowi ich U., bo stojące imienie samo ś. upewni. Ort. 2. † U. kogo = *zapewnić go sobie*: Upewniłem był tegoż P. za świadka z strony naszej do inkwizycji. Mat. 3. kogo w czym a. o czym = *zapewnić, utwierdzić w przekonaniu, uspokoić co do czego*: Upewniam cię, że tak jest wistocie (= *rzeczę ci*). Upewniam was o tym. Mick. U. ś. *zapewnić ś., utwierdzić ś. w przekonaniu, przekonać ś., nabrać przekonania, uspokoić ś., ubezpieczyć ś.*: U. ś. o wierności slugi. U. ś. co do spodziewanych zysków. Gdy już w wierze swej uścieion a upewnion będziesz... Rej. Nie masz mocnej i upewnionej duszy; wahanie ś. twoje nieszczęście naprowadza nasze. L. (= *ustalonej, zdecydowanej*). Jakby od jej (twarzy Chrystusa) widoku natchnienie i siłę biorąc, całe już upewnionym głosem mówiła. Orzesz. Muszę ś. U., czym dobrze drzwi zamkną!

Upewnienie, a i. blm., czynność cz. Upewnić. 2. lm. a *słowa upewnijające, uspakajające*: Pomimo upewnień, obawiam ś....

Upewnienie się, a ś., blm., czynność cz. Upewnić ś.

× Upęd, u, lm. y *pd, szybki bieg, upływ, przemijanie*: U. czasu. Śl. wil.

Upędzac, a, ał i U. ś. p. Upędzić.

Upędzanie, a, blm., czynność cz. Upędzac.

Upędzanie się, a ś., blm., czynność cz. Upędzacz ś.

Upędzenie, a, blm., czynność cz. Upędzić.

Upędzić, i, il, nied. *Upędzac, † Upędzac i. usunąć pędzeniem, odpędzić, popędzić precz, ugnąć, przepędzić*: Nasi Tatarzy, grube barbarzy, i insze tłumia a upędzają. Glicz. Wtedy, gdy innych zdali ś. upędzac, sami upędzani byli. Pileh. Złodziej upędził krowę (= *pędząc uprowadził*). Przen.: *Wiatry upędzają = gonić po świecie, strzelać bąki*. Tylko wiatry upędzał, kaduk wie, gdzie chodził, panienki oszukiwał, mgzlatki rozwoził. Zabł. 2. przen.: U. co a. czego = *pospieszyć ś. z czym, podpędzić, upchnąć naprzód, zepchnąć, machnąć śpiesznie część*: U. roboty,

Śl. wil. 3. *zrobić, przebyć pędzeniem, ugnąć, ubiec, ulecieć, upalić, machnąć*: U. milę. Śl. wil. **Upędząć** *ś.* za kim, za czym = *uganiać ś.*, *ubiegać ś.*, *latać za kim, za czym, polować na kogo, na co, zabiegać o kogo, o co*: Dragut upędział *ś.* za zwierzem. Niem. Myśliwy szczeniuk, gdy *ś.* szczekać na jelenią skórę wprawi w dworzce, upędza *ś.* w kniei. L. Za bogactwy *ś.* upędzają. L. Rzeczywiste upuszczamy dobra, abyśmy *ś.* za próżnym cieniem upędzali. L. Metafizyka za słowy *ś.* upędza do utraty rozumu. L. (= *sili ś.*, *na słowa, na subtelności*).

Upętać, a, at I. *wikłać w pęta, spętać, usidlić*. Przen.: *zaplątać, wplątać, zawiłkac, umotać, opętać, obalać kogo w co, skrepować go*: Sprawami tego świata srodze uwikłani a złotemi łańcuchami upętani (= *związani*). Żarn. 2. gm. *uźebrać, uprosić* (jałmużny). U. *ś.* *zaplątać ś.*, *w pęta, usidlić ś.*, *wpaść w sidła, wwikłać ś.*, *wplątać ś.*, *wdać ś.*, *zaplątać ś.* w co; *związać ś.*, *skrepować ś.*, *spętać ś.* *czym*.

Upętanie, a, bfm., czynność cz. **Upętać**.

Upętanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Upętać ś.**
Upiastować, uje, owal *piastując uchować*. Przen.: Sławy nieśmiertelną upiastuje go. Jag. (= *pieczolowicie utrzymać; upieścić, ukołysze*). Niechaj to każdy u siebie pilnie upiastuje, jak wiele pożytecznych, przygodnych, tudzież znacznie zawołanych pożytków ma w sobie nauka. Glicz. (= *troskliwie rozważać w sercu, w duszy*).

Upiastowanie, a, bfm., czynność cz. **Upiastować**: Pradkowie zarobili sobie na znaczenie i sławę, którą im do upiastowania przekazali. Koź.

Upiąć, upnie, upiał, nied. Upinać I. *ułożyć, udra-pować przypinając, spinając; opiąć*: U. suknię, włosy, portjerę. 2. *spinając uformować, zrobić*: Robię też czasem i groźbę, kiedy trzeba sobie nowomodny kornet U., i dziergam też czasem. L. Modnie upięte kornety. L.

Upicie, a, bfm., czynność cz. **Upić**.

Upicie się, a ś., bfm., czynność cz. **Upić ś.**

Upić, upije, upił, nied. Upijać I. *czego = pić trochę z wierzchu, nadpić, odpić*: Upij herbaty, bo ci *ś.* z szklanki wylewa. 2. [U.] *napić ś.* *dowoli, uraczyć ś. picciem*: Nie użyłyście, nie upiłyście u matusi rozkoszy. Niema ci to, jako panu: użyje, upije, usiedzi sie. 3. [U. kogo] = *upić, spoić*: Poczęstował tego brata, aż go na połowę upił. U. *ś.* I. *odurzyć ś. trunkiem, spić ś.*; żart. *zdzić ś.*, *urznąć ś.*, *ululać ś.*, *udziudzić ś.*, *uraczyć ś.*, *skrochmalic ś.*, *zalać sobie głowę, palkę*; gm.: *uszmirować ś.*; pog. *uchlać ś.*, *schlać ś.*, *użłopać ś.*, *skuć ś.*: Upił *ś.* jak bela, jak sztok, jak cztery dziewczki. Pije do upadłego; upiwszy *ś.*, kłótni szuka. L. Strudzony w ucieczce upił *ś.* miodem i zasnął na becze. Kras. Noe, gdy wino pierwszy raz tak pił, jak wodę zwykłą, nieostrożnie *ś.* upił. Skar. Pradziadowie nasi upijali *ś.* piwem a. miodem, my szampańskim a. węgierskim winem. L. Bogdaj ów czas szczęśliwy nigdy był nie mijał, kiedy *ś.* król ze trzema stanami upijał. Kras. Upił *ś.* jak bestja. Boh. Pij, nie wyj, a gdy *ś.* upijesz, pójdz spać, to zdrowia i wezasa zażyjesz. Jabł. Upiłeś *ś.*, prześpij *ś.* Kn. Nie upijaj *ś.*, nie będziec głowa bolała. L. A przetoż ty nie upijaj się (w te dni bachusowe) dla wywetowania oczekiwanego postu. Krń. Chłop *ś.* ten upijał. Troc. (= *pił, był pijakiem*). Klin klinem wybić: upił *ś.* wezora, jeśli głowa faluje, pij znowu, będziesz zdrów. Bies. Przez jeden

dzień trzykroć *ś.* upija. Paszk. Z nóg *ś.* upijać. Trzt. (= *tak że z nóg zetnie, że nie można ustać na nogach*). Ja tak mniemam, iż upitym lepiej leżeć, niż zabitym. Kochan. Przen.: U. *ś.* na co = *napróżno spodziewać ś. czego; liczyć, ubezpieczać ś. na co; obiecywać sobie co przedwczesnie*: Na to *ś.* jako żywy nie upijaj mylnie, *neve tuum fallax animum fiducia tangat*. Żebr. *Imbiberat illum ad conditiones suas perducere*, upił *ś.* był na to. Kn. Upił *ś.* na to (spodziewa *ś.* tego). Troc. Przen.: *upoić ś.*, *opoić ś.*, *rozmarzyć ś.*, *odurzyć ś.*, *zachwycić ś.*, *oszołomonić ś.*: Mądry *ś.* nie upija szczęściem. Opal. Król próżna chwałą zwycięstw kiedy *ś.* upije, tak ruinę swojemu, jak cudzemu szyje. Jabł. Upity nadzieją. Bals. Nadzieją *ś.* słabą bezmiernie upiwszy... Li. Tą *ś.* upił nadzieją, szczęściem. Troc. W tej *ś.* upił nadziei. Troc. Tak *ś.* ludzie teraz tym mniemaniem upili, żeby jedno kto na cokolwiek zachorzał, natychmiast gośćcem one bóle krzczą. Syl. (= *zasłąpili ś.*). Poeta niegodny podsłuchał i upił *ś.* rozmową. Krasz. 2. [U. *ś.*] *napić ś.*, *opić ś.*: Upiułeś sie octu, wina.

Upiec, cze, ki, [upiók], nied. Upiekać I. *piekąc zrobić; przyrządzić, doprowadzić do żądanego stanu pieczeniem*: U. chleb. Upiecz tę kuropatwę, te kołaczce. Troc. Nie przyleci do gęby gołąb upieczony. Kołak. Przen.: Wej, jakiego raczka upiekał. L. (= *spiekał; zarumieniał ś.*). Przen.: Świeżo upieczony = *tylko co zrobiony, wykonany, kreowany*: Świeżo upieczony doktor. Spieszyl właśnie do redakcji z feljtonem, który w noey upiekił. Gom. 2. przen.: *dopieć, zapieć, sparzyć, dokuczyć, dać ś. we znaki, ukąsić, ubość, ukłóć*: Licho wie, co go upiekiło, i wyrwał *ś.*, znikł. Krasz. U. *ś.* *zrobić ś.* *przez pieczenie; ulec działaniu ognia, żaru, spiec ś.*: Ciasto, gdy *ś.* w piecu nie dopiekiło, wsadzić go znowu, aż *ś.* dobrze upiecze. Syr. Dałby *ś.* zań U. Kn. (= *skoczyłby zań w ogień*). Przen.: Upiekiło mu *ś.* = *uszło mu na sucho, uszło mu bezkarnie, udało mu ś.*: I upiekiło *ś.* łowcyceowi, choć na moście był odciał rękę szlachcicowi. Pol. Dostał tylko kilka suchych razów po udach, i na tym mu *ś.* upiekiło. Kaczk. Chłopak, ucieszony, że mu *ś.* tak upiekiło, pocałował go w rękę. Bał. Upieka mu *ś.* to do czasu.

Upieczenie, a, bfm., czynność cz. **Upiec**.

Upieczentę się, a ś., bfm., czynność cz. **Upiec ś.**

× **Upiek, u, bfm.** *upieczenie, pieczenie, wypiek, pieczyste*: Pieczenie u rzeźnika, mięso zdatne na U. Mag.

Upiekanie, a, bfm., czynność cz. **Upiekać**.

Upiekanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Upiekać ś.**

[Upielgrzymować, uje, owal] *zrobić, wskórać przez pielgrzymowanie*: Coś ty bez rok upielgrzymował?

[Upielgrzymowanie, a, bfm.] czynność cz. **Upielgrzymować**.

Upienić, i, it *okryć pianą, zapienić, spienić*: Koń upieniony. Koń dzielny... rzucea wodze i munsztuk upieniony głodze. Pot. Stał upieniony, srodze zająszony, trudno psa tego męźności wysłać. Lubom.

Upienienie, a, bfm., czynność cz. **Upienić**.

Upierać, a, at I. U. *ś.* p. **Uprzeć**.

Upieranie, a, bfm., czynność cz. **Upierać**.

Upieranie się, a ś., bfm., czynność cz. **Upierać ś.**

Upierszcienie, i, it, Upierszcieniować *ubrać, ustroić w pierścienie*: Upierszcieniowa raczka.

Upierścienienie, a, blm., czynność cz. Upierścienić.

Upierścieniować, uje, ował p. Upierścienić: Nóżki upierścieniowane, różowe. Krasz.

Upierścieniowanie, a, blm., czynność cz. Upierścieniować.

× Upierwostniać, a, ał p. Upierwotnić.

× Upierwostnianie, a, blm., (Sł. wil.) czynność cz. Upierwostniać.

× Upierwostnić, i, il p. Upierwotnić.

× Upierwostnienie, a, blm., czynność cz. Upierwostnić.

× Upierwotniać, a, ał p. Upierwotnić.

× Upierwotnianie, a, blm. (Sł. wil.), czynność cz. Upierwotniać.

× Upierwotnić, i, il, × Upierwostnić, nied. Upierwotniać, × Upierwostniać chem. rozłożyć na pierwiastki; wydzielić jaki pierwiastek.

× Upierwotnienie, a, blm., czynność cz. Upierwotnić.

Upierzać, a, ał i U. ś. p. Upierzyć.

Upierzanie, a, blm., czynność cz. Upierzać.

Upierzanie się, a ś., blm., czynność cz. Upierzać ś.

Upierzenie, a l. blm., czynność cz. Upierzyć: Był to czas podlotów, czyli raczej już upierzenia gniazd odnowionych. Pol. 2. pierze, pióra na ptaku, pokrycie z piór: Paw ma piękne U.

Upierzenie się, a ś., blm., czynność cz. Upierzyć ś.

× Upierzyc, y, Im. e p. Upierzyc: Hekate, U., czyli strzyga, matkom nieprzyjaźna, dzieci morząca, dusząca. Chm. B. Wczasie powietrza 1770 r. żywą upierzycę na Ukrainie spalono. Cz.

Upierzyc, y, ył, nied. Upierzać l. pierzem, piórami opatrzyć, okryć; opierzyć: Ptactwo upierzone. Otw. Nie wprzód przyrodzenie bystre orły skrzydłami upierzy, aż im wiek szybowne loty siłami pomierzy. L. Bystremi barkami upierzy loty, nieścigłemi obroty biegną nam lata, zmykają momenta. Nar. Na głowę wziął szyszak upierzony. Otw. (= zdobny w pióra). U. szatę, upuszyć. Kn. Upierzyl szatę. Troc. Przen.: Snieg dla jednej upierzonej dumy wstał w ojezyźnie tak nawalne szumy. Tw. (= napuszonej, nadętej, unoszącej ś.). Przez bunt janczarskie, złotem upierzone, na wezirstwo postąpił. Birk. (= podsycone, poduszczone, zagrzane). Przen.: U. żółwia trudno. Troc. (= uskrzydlić) - 2. [U. śmigi] = rozpiąć płótno na skrzydłach wiatraka. 3. usłać pierzem: U. gniazdo. U. ś. l. obłęd pierzem, zapierzyć ś.: Głowa upierzona. Ubranie upierzone. Skubiąc pierze, upierzyła ś. 2. upierzyć suknie na sobie; ubrać, ustroić je piórami: Upierzyć szatę, upuszyć, U. ś. Kn.

Upieszczenie, a, blm., czynność cz. Upieścić.

Ratuj głowę chłodnym upieszчением dłoni. Brt.

Upieścić, i, il l. uchować pieszcząc: Ukazuje ś: postać matki, która upieściła jego dzieciństwo.

Orzesz, 2. ulagodzić, ukoić pieszczotami: Chciał na sobie wymóc, żeby ś. do niej zbliżyć, uspokoić ją, U. Krasz.

Upięcie, a l. blm., czynność cz. Upiąć. 2. Im. a układ włosów, popodpinanych efektownie szpilkami; draperja u sukni kobiecej, portjer, firanek i t. p.

Upięknić, a, ał p. Upięknąć.

Upięknianie, a, blm., czynność cz. Upięknąć. Przez niedobre naszladowanie, przez upięknianie. Kopez.

Upięknąć, a, ał, nied. Upięknąć l. zrobić pięknym, umilić, uprzyjemnić: Cnota upięknia najniższe

w życiu położenie. Cho. Cerera złotemi włosy upiękniona. Dm. W domu, którym jej moją upięknit szwedrotą, kupowała miłosnych zdartą ze mnie kwotą. Tremb. Akeja upięknia mowę. Kopez. Łacińskie abecadło Gotowie upiękniając, na pozór trudniejszym zrobili. Kopez. Przyjemna okolica, upiękniona widokiem Puław i Janowca. Św. Patrzyłam w jego twarz upięknioną. Korz. 2. p. Upiększyć.

Upięknienie, a l. blm., czynność cz. Upięknąć. 2. Im. a to, co zrobiono, aby upięknit, ozdoba. 3. p. Upiększenie: Napisła dzieło o ogrodach, którym Polki oswoiła z wdziękami natury i ze sztuką jej upięknienia. Koż.

× Upiękrzać, a, ał p. Upiększyć.

× Upiękrzanie, a, blm., czynność cz. Upiękrzać, upiększanie.

× Upiękrzenie, a, blm., czynność cz. Upiękrzyć.

× Upiękrzyć, y, ył p. Upiększyć. Troc.

Upiększacz, a, Im. e ten, co upiększa

Upiększać, a, ał p. Upiększyć.

Upiększanie, a, blm., czynność cz. Upiększać.

Upiększenie, a l. blm., czynność cz. Upiększyć:

Chciałbym wiedzieć kilka terminów doktorskich dla upiększenia dyskursu. L. 2. to, w co upiększo: ozdoba, strój, piększydło, dekoracja.

Upiększyciel, a, Im. e ten, co upiększa a. co upiększył: Porzucicie pióra, wy upiększyciele życia. Żbrz.

Upiększyć, y, ył, × Upiękrzyć, nied. Upiększać- × Upiękrzać l. uczynić piękniejszym, ustroić, ukra, sić, ozdobić, przyozdobić, przybrać, ubrać, upstrzyć, ulekorować; p. Upięknąć. Upiększyła a przybrała

głowę swoją Jezabel. Leop. Miasto upiększone flagami. Upiększać mowę, opowiadanie. Jedna pani strojna, przybrana i upiększona. Skar. Panny, upiększawszy ś., do lożnicy królewskiej uchodziły. Leop. Drzewo rozkoszne, kwiatów ozdobą, liściea przykryciem i owoców dostatkiem upiększone, bieży wzgórze. Birk.

Upiętrzać, a, ał p. Upiętrzyć.

Upiętrzanie, a, blm., czynność cz. Upiętrzać.

Upiętrzenie, a, blm., czynność cz. Upiętrzyć.

Upiętrzyć, y, ył, nied. Upiętrzać piętrząc ustawic piramidalnie, spiętrzyć, nastroszyć: Za królem i książętami udali ś. posłowie, aby zasiąść przy upiętrzonem cukrami stole weselnym. Szaj.

Upijać, a, ał i U. ś. p. Upić.

Upijanie, a, blm., czynność cz. Upijać.

Upijanie się, a ś., blm., czynność cz. Upijać ś.

[Upilać, a, ał] podpatrzyć, dopilnować.

[Upilanie, a, blm.] czynność cz. Upilać.

Upilnować, uje, ował pilnując uchronić; pilnując zdyhać; uczatować, ustrzec, upatrzyć; pilnując spostrzec, zauważyć: Niemasz takiej straży, by U. miała, gdy kto na co waży. Koehan. Kto myśli, iż można U. kobietę, do warjatów go oddać. L. Nie upilnujesz worka przed złodziejem. Prz. Nic nie połóż, niczego nie upilnujesz przed nim. Klątwy jej to sprawiły i rymy uzone i z gwiazd upilnowanych znaki wyciśnione. P. Koch. Chytry Argilan, zachadzając z strony, nieostroznego jakoś upilnował. P. Koch. U. ś. pilnując ś. uchronić ś; ustrzec ś; czuwając ujęć: U. ś. przed złodziejem.

Upilnowanie, a, blm., czynność cz. Upilnować.

Upilnowanie się, a ś., blm., czynność cz. Upilnować ś.

Upilnować, uje, ował, nied. Upilnować l. uciąć piłą, odpilnować, wrzezać: Gdyby kość weale już

przeprzechniała była, lepiejby takowy członek U. Perz. Żart.: Nie mogłem U. i garsteczki kłosów. Krasz. 2. *spiłować, przypiłować pilnikiem*: U. łebek od gwoźdźcia.

Upiłowanie, a, blm., czynność cz. **Upiłować**.

Upiłowywać, uje, ywał p. Upiłować.

Upiłowywanie, a, blm., czynność cz. **Upiłowywać**,

Upinaczka, i, lm. i *pomocnica krawcowej, służąca do upinania sukien*.

Upinać, a, ał p. Upiąć.

Upinanie, a, blm., czynność cz. **Upinać**.

Upior, a, lm. y p. **Upiór**. Zdr. **Upiorzysko**.

Upiorka, i, lm. i p. **Upiorzyca**: Te upiorki miały zasłonę na czole i brodzie. Słow.

Upiornica, y, lm. e p. **Upiorzyca**: Jak zakłęta U. Słow.

Upiornie przys. od Upiorny: Nieraz twarz mu bladeła U. Gliń. O Pani, co w U. czarnym cieniu straszysz wszelkie jestestwo. Przybysz.

Upiornik, a, lm. i p. **Upiór**: Miał na czole, zdaje ś., jakąś gwiazdę upiornika. Słow.

Upiorny, Upiorowy przym. od **Upiór**: Nie, to nie ludzie z ciał i z krwi być muszą, lecz jacyś pewnie upiorni ryceerze. Słow. Upiorne święto. Słow. Był U. Zag. Lecz i ten koniec nawet pełen wdzięku wobec ohdy upiornego bytu, jak widmo z światów dobyte rozdźwięku. Asn. Chodź ze mną... między skowane w łańcuchach upiory, pomiędzy również upiornych siepaczy. Asn. Nie wiem, skąd ta upiorna odwaga. Kon. O, znam upiorne straszidła! Wysp. To piekiel upiorne moce. Wysp. Upiorni gladjatorzy Cezara. Wysp. Znikło upiorne widziadło. Przybysz. Rozwarł swoje ramiona i cheiwie ssał oczyma U. cud. Przybysz. Upiorne dusze obległy rozdroża. Kasp.

Upiorobójstwo, a, lm. a *zabójstwo upiora, upiorów; łepienie upiorów*: Przysłał im braciszka prostego, ale w upiorobójstwie biegłego. Boh.

Upiorowy p. Upiorny: Upiorowe wzięła lica. Krasin.

Upiorzyca, y, lm. e, × **Uplerzyca, Upiorka**, forma ż. od **Upiór; Upiornica, strzyga**: Straszliwa U. wstała. Słow. Otom ujrzał upiorzycę ojezystą. Wysp.

Upiorzysko, a, lm. a p. **Upiór a. Upior**: Upiorzysków tam podobno całe regimenty. Siank.

Upiór, ora, lm. ory, **Upior, Upiornik, †Lupirz, †kopl, Wampir, †Wampir** i. według gminu zabobonnego, *trup chodzący po nocy i wysysający krew z śpiących ludzi, martwiec*: Upiory, według mniemania, trupy z trumna powstające, na domy nachodzące, ludzi duszące, krew wysysające, na ołtarze łażące, je krwawiące, świece łańcące. Boh. Upiory żywe mają mieć z umarłymi schadunki. Perz. (= *strzygi*). Bojażn z grobów wyprowadza upiory. Stasz. Czerwony jak U. (= *jak ciwik, jak burak, jak krew*). Upiory (upiornowie) ś. zjawili. Troc. U., podług podania ludu, obdarzony dwoistym życiem; pierwsze utraciwszy, drugiego w nocej porze używa, niepokoi i szkodę sprawia, bądź to w rzeczach domowych, bądź w świętych. Goł. Przyszła słabość; aż mędrzec, co firmament mierzył, nie tylko w P. Boga, i w upiory wierzył. Kras. Przyleciał pod figurę, co jej wzgórek znany, bo pod nią już od dawna U. pochowany. Malez. W tym zniknął U. z tamtego świata. Syrok. (= *cień Brochowca*). Czy waszmość wierzyś w strachy i nocne upiory? Syrok. 2. [U.] zool. p. **Wampir**: U., największy ten w ro-

dzaju nietoperzów gatunek, mieszka w Indjach Wschodnich. Jund. Zgr. **Upiorzysko**.

[**Upitolenie**, a, blm.] czynność cz. **Upitolić**.

[**Upitolić**, i, il] p. **Upitrasić**.

Upitrasić, i, il, [**Upitolić**] *ugotować, usmażyć, przyrządzić coś do jedzenia skąpem i brodkami a sztucznie*: Upitrasil koguta napręde. Zer.

Upitraszenie, a, blm., czynność cz. **Upitrasić**.

Upity i. im. od **Upió**: U., upojony. Troc. 2. im. od **Upió** ś., *pijany, spity*. U. nadzieją. Bals.

Upiżmować, uje, ował uperfumować piżmem, natrzeć piżmem, zrobić pachnącym od piżma: Mnie miękkie ciało upiżmują wonie. Chr. Upiżmowany podczaszy, *capillis unctis*. L.

Upiżmowanie, a, blm., czynność cz. **Upiżmować**.

Uplacować, uje, ował, Uplasować, umieścić, usadowić, ulokować. U. ś. *umieścić ś., usadowić ś., ulokować ś.*: Gdy ś. członkowie uplacują w miejskich, powiatowych i gubernjalnych radach, oraz w radzie stanu, sami przestaną dbać o Towarzystwo rolnicze. Spas.

Uplacowanie, a i. blm., czynność cz. **Uplacować**. 2. *miejsce, przytułek, posada; plac dany czemu*. Śl. wil.

Uplanować, uje, ował, × Uplantować co = *ułożyć plan czego, ukartować, uroić, ułożyć, usnuć, obmyślić, uknuć, uprojektować*: Uplanowany został zupełny pogrom stronnictwa radykalnego. Odegranie z otoczeniem swoim bardzo dowcipnie uplanowanej komedji.

Uplanowanie, a, blm., czynność cz. **Uplanować**.

Uplantować, uje, ował i. *plantując urównać, splantować, zniwelować, zrównać, wyrównać*: U. grunt. 2. × p. **Uplanować**: Już przy tym traktaście uplantował sobie dokładnie nagrodę swej straty. L.

Uplantowanie, a, blm., czynność cz. **Uplantować**.

Uplasować, uje, ował i U. ś. p. **Uplacować**: Salviani mógłby ś. U. w teatrze. Krasz.

Uplasowanie, a, blm., czynność cz. **Uplasować**.

Uplasowanie się, a ś., blm., czynność cz. Uplasować ś.: Siadaj; woda kolońska ci pomoże, mówiła, kładąc ręce na jego ramionach i zlekka zmuszając do uplasowania ś. ponownego na poduszcze. Es.

Uplastyczniać, a, ał p. Uplastycznić.

Uplastycznianie, a, blm., czynność cz. **Uplastyczniać**.

Uplastycznic, i, il, nied. Uplastyczniać *przedstawić zapomocą sztuki plastycznej, zrobić plastycznym, wuyppuklic, wyrazić w namacalnych, widomych kształtach; uwydatnić, przedstawić wyraziście, dotykalnie*: U. myśl. Uplastycznic go Sudermann przez skombinowane oświetlenie artystmu i etyki. Zapatrywania religijne Graby są tylko wypowiedziane, a nieuplastycznione. Ohm. Gazeta Rzemieślnicza tekst uplastycznia dość staraniami drzeworytami. U. ś. *stać ś. plastycznym, uwydatnić ś., wuyppuklic ś., wyrazić ś. w namacalnych, widomych kształtach*: Powoli uwydatniały ś. i uplastyczniały rysy tej twarzy. Orzesz.

Uplastycznienie, a, blm., czynność cz. **Uplastycznic**: Autor trafnie uchwycił ten charakter i oddał artyście do uplastycznienia. Krzem.

Uplastycznienie się, a ś., blm., czynność cz. Uplastycznic ś.

Uplatać, a, ał p. Upleść.

Uplatanie, a, blm., czynność cz. **Uplatać**,

[**Uplatwić się, i ś., il ś.**] *zmęczyć ś.*

[**Uplatwienie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Uplatwić ś.**

Uplatać, ta a. cze, tał, nied. **Uplątywać** zaplątawszy *więzić*; *upleść*, *usidlić*, *upętać*, *uwikłać*, *ugmatować*, *umotać*: Całkiem jedynie kłótni prawnych patrzają, i tylko szukają wykretów, którymby innych uplatali. Zam. J. Uplątawszy rozkoszami swemi swawola Anibala, dała go w ręce wojsku rzymskiemu. Warg. Nie lubią prawdy uplątane pychą i miękkością serca. Nar. Przekonane złoczyństwem sumnienie uplatało mu język. Nar. (Drzewa) łamały ś. z przeraźliwym trzaskiem i konające czoła uplątywały w ramionach towarzyszy. Orzesz. Przedzierał ś... stopy w cier-niste wikliny uplątując. Orzesz. U. ś. *zaplątawszy ś. więzić*; *upleść ś.*, *upętać ś.*, *usidlić ś.*, *ugmatować ś.*, *umotać ś.*, *uwikłać ś.*; przen.: *wdać ś. w nieswoje*, *w kłopotliwe rzeczy*, *sprawy*.

Uplatanie, a, btm., czynność cz. **Uplątać**.
Uplatanie się, a ś., btm., czynność cz. **Uplątać** ś.

Uplątywać, uje, ywał i U. ś. p. **Uplątać**.
Uplątywanie, a, btm., czynność cz. **Uplątywać**.
Uplątywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Uplątywać** ś.

Uplecenie, a, btm., × **Uplecenie** czynność cz. **Upleść**.

Uplecenie się, a ś., btm., × **Uplecenie** ś. czynność cz. **Upleść** ś.

× **Uplecenie**, a, btm., p. **Uplecenie**.
× **Uplecenie się**, a ś., btm., p. **Uplecenie** ś.
Upleć, **upiele**, **upęł** a. **upęł** a. † **upiół** *opleć* *pełną ilość*; *ukończyć pienie*: Upęł dwa zagony buraków.

× **Upleć**, i, Im. e I. *uplecenie*, *uplot*: W siedliskach muz nie niema prócz ostu i trawy na U. ucozonego wieńca próznej sławy. Zabł. 2. *rzecz plectem zrobiona*, *splot*, *plecionka*, *uplot*. Sł. wil. 3. *kosz z ziemią*, *otaczający drzewka okopane*, *przypsa*. Sł. wil.

Upleniac, a, ał p. **Uplenić**.

Uplenianie, a, btm., czynność cz. **Upleniac**.

† **Uplenić**, i, il, nied. † **Upleniac** *wypleniająco* *uszczerpić*, *umniejszyć*; *wytrzebić*, *wytepić*, *wygubić*, *wykorzenieć*, *zniszczyć w części*; *umniejszyć liczbę*, *ująć*, *przerzedzić*, *osłabić*: W Portugalji inkwizycja tak uplenia ludu, że większa część ziemi odłogiem leży. Kłok. Wojny i z obu stron za-boje siła ludu upleniły. Tw. Zbytkiem i złotem pełni są uplenia. Chr. Srogie zwierzęta pożrą dzieci wasze i uplenia was. B. B. Kąkol ten gdy ś. upleni, nie będzie nowego. Teof. Którzy pełni są krwi, nie mają przystępować do używania tej wody, azby pierwiej uplenili po małej części onej to pełności. Syk. Nie jej nie mogło miłość z serca wykorzenieć, a. jej ulżyć, a. jej U. P. Koch. Zdrój kastalski kryształowy swój krasy uplenił, glans wód jego marmurowy w kał ś. szpetny odmienił. Li. Uplenić ojezystej substancji, nieprzyjaciół ojezyny. Troc.

Uplenienie, a, btm., czynność cz. **Uplenić**: Ciąła mają zlemi wilgotnościami zapługawione, a na to ani żadnego uplenia przedtem nie czynili, ani lekarstwami usmierającemi tych wilgotności nie pomiarkowali. Syk.

Upleść, **uplecie**, **upłótt**, nied. **Uplatać** I. *pleceniem* *urobić*, *uformować*; *zrobić coś plecioneo*, *wwić*, *spleść*: Uplotła mu z swoich włosów pierścionek. Zigr. Żołnierze, upłotszy koronę z cier-nia, włożyli na głowę Jego. Wuj. Przen.: *uroić*, *ubrać*, *uklecić*, *umyślić*, *wymyślić*, *usunąć*: U. bajkę. Nową jakąś wiareg sobie upletli z rozmaitych i z starych i z nowych. Hrb. 2. *upleść*: Uplatom

ciebie do wianka. Mick. Między lilji kreggi uplotłem wstążek rój. Mick. Niech czasem działki z pobliskiego siola... ojezyste w wianek uplatają ziola. Mick. 3. *opleść*, *przepleść*: Człowiekowi dojrzałego wieku nie przystoi uwieńczyć i uplatać mowę swą kwiecień. Pileh. 4. i U. ś. p. **Uplątać**: Ciało obieją i uplata duszę nasze. Wuj. Pokusami szatańskimi upleceni. Zigr. Rzecz, która bez rozumu sprawowana będzie, uplecie ś. jak kot w zgrzebiach na grzędzie. Rej. Upletli ś. a uwikłali w błędnym mniemaniu. Skar. Sam zdrajca ś. upłótt w sidle. Ryb. Żli ś. sami uplatają w siatkach własnej swej chytrności. Ryb. Upłótt ś. człowiek zdradliwy w swoich ręk własnych czynie. Kochan. Sprawami ziemskimi tak ś. upletli, że o niebie ani myślą. Wuj. W tak ciężkim przewinieniu po wszystkie czasy zawždy U. ś. i zamotać musimy. Rej. Tak trudna a upleciona, sprawa. Groic. (= *zawiła*, *złożona*, *scomplicowana*). W trudnym a ciężkim prawie upleciony, przyszedł, aby ś. za jego pomocą wyplótt. Kosz.

[**Uplegnąć się**, **nie** ś., **nał** ś.] *zalgąszy* ś. *urodzić* ś.: Kurczęg ś. upległo. Nie wiadomo, skąd ś. to takie upległo. Sienk.

[**Uplegnięcie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Uplegnąć** ś.

Uplot, u, Im. y I. btm. *uplecenie*, *uplatanie*. 2. *coś uplecioneo*, *wianek*, *wieniec*, *girlanda*, *równianka*; *coś oplatającego co dokola*: Laurze, coś ozdobił bogi zazdrośnym uplotem. L. U. tej szczęśliwej korony z rozlicznych kwiatów spojony. Książ. Przen.: Ledwo z uplotów srogich dał mi ś. wyprawić. Żebr. (= *więzów*, *pęł*, *sideł*, *matni*). 2. *warkocz*, *kosa*; *splot*: Rumak z złotemi uploty. Stasz. [Gdzieś działa pozłociste uploty?]. Wójc. [Ty warkoeku mój złoty, z wodą popłyną twoje uploty]. 3. *rzecz powstała z splecenia* ś. *z sobą wielu rzeczy*, *splot*, *kład*, *węzeł*: Kto jej powiedział, że U. tych dwóch sprzeciwieństw stworzy nieprzeparty urok tajemniczości i zagadki. Orzesz. Tęsknim za takim żywiołow uplotem. Lange.

Uploteczka, i, Im. I p. **Uplotka**. Troc. Już uploteczki w niwecz i paski złożone. Kochan. [Juz to prec, moja Maryś, juz to prec, uplotecki do skrzynecki! wzięś cepiec!]

Uplotka, i, Im. i I. *plecionka*. Troc. 2. × U. *warkocz*. Troc. 3. [U.] *wstążeczka wplątana w warkocz*. 4. *Taenia*, U., sznur u czepów około głowy, czepiec ściągający. Mącz. W prostej uplotece stanąwszy przy wodzie, przyglądały ś. dziewczki swoje urodzie. Zabł. Zdr. **Uploteczka**.

Uplucie, a, btm., czynność cz. **Upluć**.

Upluć, uje, ul, **Uplwać**, nied. **Uplwać** *plując* *uwalac*; *opluc* *obficie*. L.

Uplunąć, **nie**, **nał** *plunąwszy uwalac*. L.

Uplunięcie, a, btm., czynność cz. **Uplunąć**.

Upluskać, a, ał *pluskiem uszarzac*; *uchlapac*, *zastazyć*, *ubryzgać*, *opryskac*, *uchlastac*. U. ś. *uszarzac* ś., *uchlapac* ś., *ubryzgać* ś., *opryskac* ś., *uchlastac* ś.: Gniewliwy będzie łajal dżdżowi, błotu, kiedy ś. upluska; a co deszcz a. błoto krzywo? a czemuś ś. nie podkasał? Rej.

Upluskanie, a, btm., czynność cz. **Upluskać**.

Upluskanie się, a ś., btm., czynność cz. **Upluskać** ś.

Uplwać, a, ał p. **Upluć**.

Uplwanie, a, btm., czynność cz. **Uplwać**.

Uplwać, a, ał p. **Upluć**. Sekl. Weźrzy na oblicze pomazańca twego, jenci przez nas nieczystymi

ślinami upłwan. Op. Jezus był purpurą odziany, upłwan, upolieczkowany. Groch.

Uplwanie, a, bfm., czynność cz. Uplwać.

Uplwać, a, ał p. Uplacić.

Uplacanie, a, bfm., czynność cz. Uplacać.

Uplacenie, a, bfm., czynność cz. Uplacić.

Uplacić, i, il, nied. Uplacać i. umorzyć część należności przez jej zapłacenie, spłacić w części: Uplacił połowę długu. Uplaca ratami tygodniowymi (= spłaca). 2. [U.] *znaczyć co, mieć wartość:* Twe gadki nie nie uplacą.

Upladniać, a, ał p. Uplodnić.

Upladnianie, a, bfm., czynność cz. Upladniać.

Upladzać, a, ał p. Uplodzić.

Upladzanie, a, bfm., czynność cz. Upladzać.

Uplakać, cze, kał i. płaczem umordować, sforować; spłakać: U. oczy. Troc. Piękna była, choć oczy upłakata. Pot. 2. [U.] *zrosić, zlać łzami:* Wianku mój ruciany, od kraju do kraju łzami upłakany. 3. [U. eo] = *uzyskać płaczem, wypłakać:* U śmierci nie nie uplacies. Tet. U. ś. i. *napłakać ś. dowoli, wypłakać ś., umordować ś. płaczem, spłakać ś.:* Pyta ś.: dlaczego oczy upłakane? Auszp. Na twarzy wszystkich upłakany. P. Koch. Krewnych upłakana kupa trzeźwi, trze, kadzi niepotrzebnie trupa. Pot. Tu, rzewno upłakana wdowa z sierotami, tu stań. Zbył. Błada, jako ehusta, na żalostnej twarzy upłakana. P. Koch. Upłakałem ś., *plorando fessus sum.* Kn. 2. × U. ś. *rozplakać ś. rzewnie, zalać ś. łzami, wybuchnąć płaczem:* Kilka dni temu upłakata ś., że przypadkiem muchę starta. L.

Uplakanie, a, bfm., czynność cz. Uplakać.

Uplakanie się, a ś., bfm., czynność cz. Uplakać ś.
[Uplakiwać, uje, iwa!] *popłakiwać; płacząc urzewniać sobie:* Chłop jedzie z ogoru, upłakuje sobie.

[Uplakiwanie, a, bfm.] *czynność cz. Uplakiwać.*

Uplaszac, a, ał p. Uplaszyc.

Uplaszanie, a, bfm., czynność cz. Uplaszac.

Uplaszczac, a, ał p. Uplaszczyc.

Uplaszczanie, a, bfm., czynność cz. Uplaszczac.

Uplaszczenie, a, bfm., czynność cz. Uplaszczyc.

Uplaszczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Uplaszczyc ś.

Uplaszczyc, y, yl, nied. Uplaszczac ugniesc, uronac na plask, zrobic zupełnie plaskim, splaszczyc. U. ś. *umiżyć ś., ulac, ustąpić komu:* Wszystko ci ś. uplaszczy. Hul.

Uplaw, u, lm. y i. uplynienie, wyciek, wyplyw, + wytok. 2. p. **Opław:** Lekarstwo przeciw upławom nasienia męskiego we śnie. Slesz. 3. [Uplawy czerwone] *metrorrhagia.* 4. fizj., p. **Miesiączka.** 3. lek. = a): Białe upławy, † białopłynienie (leucorrhoea) b) [Czerwone upławy] *krwawienie z części rodnych niewiast.* c) × Uplawy położne, p. **Odchód.**

† **Uplawiac, a, ał p. Uplawic.**

† **Uplawianie, a, bfm., czynność cz. Uplawiac.**

† **Uplawica, y, bfm. biegunka:** Wówczas najwięcej w Słowiańszczyźnie chorowano na biegunkę, którą upławicą zwano. Wiszn.

† **Uplawic, i, il, nied. Uplawiac co = wypuscic plyn z czego, dac mu uplynac; utoczyc z czego ciec:** U. łąkę. Bok Chrystusów włócznią upławiony. Mias.

† **Uplawienie, a, bfm., czynność cz. Uplawic.**

Uplawny cierpiący upławy, oplawny: Niewiasta upławna.

[Uplaz, u, lm. y, Uplaza] i. *równina między skałami:* Bielity ś. dookoła upłazy. Tet. Te kwiaty po upłazach zbierał. Brt. Uplazy = *skały podobne do tarasów, mające między sobą równiny.* Stasz., Pol, Gosz. *Gazdowstwo jego to były te góry, ten smrekowy las, ta woda a kosodrzewina po upłazach.* Tet. 2. *miejsce porosłe trawą na wierchach.* 3. *miejsce po bokach gór, bujnie porosłe trawą:* Poglądały na nią ciekawe, szybkie kozice, w olbrzymich susach uciekające, gdy juchasi z owcami podwyższali ś. na upłazach. Tet. 4. *góra mająca jeden bok pochylły, jak równia pochyla.* Zsz. 5. *pochyłość w górach trawą porosła, bez drzew i krzaków.* Zdr. Uplazek.

[Uplaza, y, lm. y] p. **Uplaz:** Wyszedłem na najpierwszą Krywanu upłazę. Stasz.

[Uplazek, zku, lm. zki] p. **Uplaz:** Hale zamieniają ś. w turnie, mehem i liszajcami porosłe, z zielonemi wysepkami traw polnych, tak zw. upłazkami. Tet.

[Uplazisto] przys. od **Uplazisty:** U. legły wielkie alpejskie pasze, halami zwane.

[Uplazisty] *podobny do upłazu, do upłazów; pełen upłazów.*

† **Uploch, a, lm. y człowiek spłoszony skąd:** Jeszcze ś. on uraził, posępiwszy skronie, łbem kiwnie i od stołu jako U. wionie. Pot.

Uplodniać, a, ał p. Uplodnić.

Uplodnianie, a, bfm., czynność cz. Uplodniać.

Uplodnić, i, il, Uplodzić, nied. Upladniać, Upladzać nabawić płodu, zrobić płodnym; użyźnić, zapłodnić: U. kur szesnaście jeden kogut będzie w stanie. Tom. Kwiaty w roślinach upładniają i usposabiają zarodek do rodzenia ziarka. L. Pylek kwiatów, drobny bardzo proszek, czyli mąka w główkach przecią zawarta, przez słupki upładniająca zarodek. L.

Uplodnienie, a, bfm., czynność cz. Uplodnić.

Uplodzenie, a, bfm., czynność cz. Uplodzić.

Uplodzić, i, il, nied. Upladzać i. spłodzić, zrodzić: Przen.: To zbytym dowierzeniem upłodził wiek przeszły. Kras. (= *uroził, ubrdał*). Podobne teorie o formach, o ubiorach istot, których czczy teoretycy nie upłodził, są tylko przechwankami... Mick. 2. p. **Uplodnić:** Deszcze mogą zwilżoną ziemię upładzać. Przyb.

Uploszenie, a, bfm., czynność cz. Uploszyc.

Uploszyc, y, yl, nied. Uplaszac ploszac upedzic, zmusic do ucieczki; sploszyc, przeploszyc, wystraszyc: Uploszysz przez niedbałość wdzięcznego gościa. Rej. Nie upłozysz o niczym ten marny świat zdrajny. Rej.

× **Upłodzić, i, il i. upelznac, ulezc.** L. 2. *pełzając dopędzić, dognać.* St. wil. Przen.: Strzeż ś., niech cię zdrajna nie upłodzi rozmowa. Mor. A. (= *nie dojdzie, nie osiągnie*).

× **Upłozienie, a, bfm., czynność cz. Upłodzić.**

Upłynac, nie, nał, nied. Uplywac i. poplynac *przez, odplynac w dal; plynac ujsc, uciec, splynac:* Tam tureckich galer 30 zginęło, a 70 do Turek nazad upłynęło. Paszk. Trudno to gonić, co z wodą upłynie. Rej. Okręt na ucieczce szczęśliwie upłynął. Troc. Krew upływa (= *ucho dzi*). Z pełnego, mówią, serca i do warg upływa. Szymon. Wzgórek panuje nad tą okolicą, trzema szlakami rzek przerznięty, z których dwie z dwóch stron przeciwnych ku niemu dążą, a trzecia szerszym i wspanialszym nurtem odeń upływa. Chodź. Przen.: *ubiec, ujsc, minac, przemincac, zejsc, przejsc:* Czas upływa, a my ś. tu bawimy. L. (= *ucieka*). Co godzinka upłynio, to już nie nasza. Rej. Jak

ta woda za wodą upływa, tak lata nasze. Szymon. Pokolenia upływają jak fale bystrej rzeki. Trzeba ś. uczęć, upłynął wiek złoty. Kras. Upłynię godziną, a już krokiem bliżej śmierć ś. do nas przysunie. Wor. Niechaj na słowach droga chwila nie upływa. Dm. Upłynął rok pamiętny nadzwyczajnymi wypadkami. Śniad. On wojuje, rok upłynął. Mick. Wiele odtąd upłynęło czasu. Szuj. Upływają lata. Troc. Lata upływają, a z laty mijają wieki. Świt. Trzy prawie części wieku mego upłynęły. L. Po tej rozmowie już dwa miesiące upłynęły. L. Termin przed miesiącem już upłynął. L. Późno postrzegł, że z czasem upłynęła rada. Pot. (= *uleciała, wywietrzała*). Przen.: Mieczysław namawiał Helenę, aby mu i z synem państwo opuściła, ukazując, że tym nie upłynęłoby nie synowi jej, gdyż, niżby dorósł, onby już tak zaszył w lata umrzeć mógł. Biel. M. (= *nie ubyłoby; niestraciłoby nic na tym*). 2. *upłynąć przeżyć, zrobić*: U. wiorstę.

Upłynienie, a, btm., p. **Upłynięcie**: Po niejakiem czasie upłynieniu dowody wdzięczności odbierali ci, co dobrodziejstwa nie spodziewali ś. Alber. Po upłynieniu większej części zimy łagodniejsze czasy nastawały. Alber. Po upłynieniu kilku miesięcy już był prawą ręką regenta. Rzew.

Upłynięcie, a, btm., **Upłynienie** czynność cz. **Upłynąć**.

[Upłynięty] p. **Upłyniony**.

Upłyniony, [Upłynięty] *który upłynął*.

× **Upłynność**, i, btm., rz. od **Upłynny**: U. czasu powinna nam być bodźcem, abyśmy go na pożytek obracali. Pilch.

× **Upłynny ulotny, przemijający, niestały, nietrwały, niestateczny**: Ach, jak uplynnie. Postumie, płochym nam lata ubiegają pędem. Koryt. Chwała urody uplynną jest i krótka, enota wiecznotrwała. Pilch. Jak krótkie, jak uplynnie było to dla mnie uszczęśliwienie! L. Omyłnie i uplynnie radości świata tego. Birk. Bieg życia U. Min. Coraz uplynną przyniosła godzina. Bobr.

† **Uplykskać**, a, ał p. **Uplyksnąć**: Niechże ś. bestjom ugłaskany m tyko szezęki przegłodzone uplykskają krwawą jaką tuczą, wnet ich do pierwszej zjadłości wróci chuci. Chr.

† **Uplyskanie**, a, btm., czynność cz. **Uplykskać**. **Upływ**, u, lm. y l. *upływanie, upłynięcie; odpływ, ujęcie płynu, wyciek, wypływ, cieczenie*: U. krwi. Przypływ i U. morza. U. prądu. 2. przen. *przejście, mnięćcie; ekspiracja*: Po upływie pewnego czasu, roku, terminu. Z upływem czasu zmienić ś. stan rzeczy.

Uplywać, a, ał p. **Uplynąć**.

Uplywanie, a, btm., czynność cz. **Uplywać**.

Upocenie, a, btm. l. czynność cz. **Upocić**: Cnoty przez prace ciężkie, z upoceniem ciała swego szukano. 2. p. **Upocenie** ś.

Upocenie się, a ś., btm., niek. **Upocenie** czynność cz. **Upocić** ś.

× **Upochlebić**, i, il, nied. **Upochlebiać** *ująć, podziwiać, polecać pochlebstwami*: Ambicja sąsiadów, upochlebiona dobra własnego chęcią, knuje mu zgubę. Mik.

× **Upochlebianie**, a, btm., czynność cz. **Upochlebić**.

Upocić, i, il *uznać do potu, spocić, oblać, okryć potem*: Praca upociła go. Spracowanemu to czolo pieszczone lekko ocierać będą upocone. Lubom. U. ś. *uznać ś. do potu, spocić ś., oblać ś. potem*.

× **Upocząć**, cznie, czął, × **Upocznać**, nied. × **Upoczywać** *użyć wczasu, wypocząć*. L.

Upoczoiwiać, a, ał p. **Upoczoiwić**.

Upoczoiwianie, a, btm., czynność cz. **Upoczoiwiać**.

Upoczoiwić, i, il, nied. **Upoczoiwiać** *uczynić pocziwym*: Gdy gardzi nawet, upoczoiwia wzorem. Lsk.

Upoczoiwienie, a, btm., czynność cz. **Upoczoiwić**.

× **Upoczęcle**, a, btm., czynność cz. **Upocząć**.

× **Upocznać**, nie, nał p. **Upocząć**. L.

× **Upocznienie**, a, btm., czynność cz. **Upocznać**: Szczęśliwy, czy ś. z kózkami wlokę na niwy, czy wstecz powracam dla upocznienia. Zabł.

× **Upoddanniać**, a, ał p. **Upoddannić**.

× **Upoddannianie**, a, btm., czynność cz. **Upoddanniać**.

Upoddannić, i, il, × **Upoddannić**, nied. × **Upoddanniać**, × **Upoddanniać** *uczynić poddannym*: Sam sobie dał odpowiedź praktyczną, biorąc takową z punktu religijnego. upoddanniającego żonę. Jez.

× **Upoddannienie**, a, btm., czynność cz. **Upoddannić**.

× **Upoddanniać**, a, ał p. **Upoddannić**.

× **Upoddannianie**, a, btm., czynność cz. **Upoddanniać**.

× **Upoddannić** p. **Upoddannić**.

× **Upoddannienie**, a, btm., czynność cz. **Upoddannić**.

Upodlać, a, ał p. **Upodlić**.

Upodlanie, a, btm., czynność cz. **Upodlać**.

Upodlanie się, a ś., btm., czynność cz. **Upodlać** ś.

Upodlenie, a l. btm., czynność cz. **Upodlić**.

Pogarda ku niewiastom i ich U... Mick. Cisnął ś. do arystokracji i wpływowych urzędników z natręctwem prawie bezczelnym, z pokorą aż do upodlenia posuniętą. Krasz. 2, lm. a p. **Upodlenie** ś.; *stan upodlonego, podłość, nieczemność, upadek moralny*: Bo własne tylko U. ducha ugina wolnych szyję do łańcucha. Mick. Nikt nie chce żyć w niedostatku, nędzy i upodleniu. Sur.

Upodlenie się, a ś., btm., niek. **Upodlenie** czynność cz. **Upodlić** ś.

Upodlić, i, il, nied. **Upodlać**, × **Upadlać** l. × U. *zrobić marnym, uposledzić*: Nasze krescencje i intraty zniżą ś. i upodlą. T. K. 2. *zrobić podłym, uniznić podle, poniżyć, wyzuć z godności, ambicji; znieczemnić*: Niewola upadła. Nie upodlajcie duszy waszej przez zręczną chytryść. L. Nie mniej szkodliwa jest być upodlonym, jak zbyt upoważnionym. Pilch. Często kto ś. raz upodlonym zobaczył, stracił śmiałość zwrócenia ś. na drogę enoty. L. U. ś. l. [U. ś.] *stracić na wartości, spaść w cenie, zmarnieć, zejść na psy, zmizernieć*: Oj, już cię, siwce, nie chce, boś już upodlony; oj, twoja głowa siwa, da mój wianek zielony. 2. *stać ś. podłym, spodlić ś., spodleć, znieczemnieć, wyzuć ś. z godności, ambicji, upaćć nisko, poniżyć ś.*: Rozumiesz, że dla kilku bzdurnych dukatów upadlać ś. miałbym? L.

Upodniebiennić, i, il jęz.: U. *dźwięk = zrobić podniebiennym, zniekczzyć, spalatalizować*.

Upodniebiennienie, a, btm., czynność cz. **Upodniebiennić**.

Upodnioślenie, a, btm., czynność cz. **Upodnioślić**.

Upodnioślić, i, il *zrobić podniosłym*: Wszystko, co sam odezuł, wziął z serca każdego ze swych rówieśników, sam tylko upodnioślił i upiększył. Spas.

[Upodoba, y, lm. y] p. **Upodobanie**: Pan młody szukał, upatrywał panny do swej upodoby. Wracali już bez nikajkiego porządku całą drogą, gdzie komu było do upodoby. Reym.

Upodobać, a, ał, nied. Upodobywać kogo, co; kogo, co sobie; sobie w kim, w czym = *zagustować w kim, w czym, zasmakować w czym, ulubić, ukochać, umiłować, polubić, pokochać*: Każdemu wiele miło, co sobie upodobał. Górń. Upodobanych sobie książąt za panów obierali. Błaż. Charjon upodobał dziewicę. Chr. Czy upodobałeś sobie tę pannę a. wdowę? Pim. (= *czy upadła ci w oko?*). Ten jest syn mój miły, w którymem upodobał sobie. Wuj. Musiałeś U. sobie, U. te enoty, te księgi. Troc. Kolejeja kijów, lubo samemu właścicielowi nader upodobanych, wszakże przeznaczonych szczególnie na podarunki dla przyjaciół. Chodź. Może i ona jego upodobała, więc tym bardziej brzydzi ś. starym szambelanem. Chodź. Cały szereg towarzyszących im uczt, zabaw, im kosztowniejszych, tym powabniejszych i upodobańszych. Koź. Upodobani pisarze. Syrok. (= *ulubieni*). U. ś. komu = *przypaść mu do gustu, do smaku, spodobać ś., stać mu ś. miłym, upaść mu w oko*: Na swą stronę zaciągać i, kędy im ś. jeno upodobywało, nawodzić ich poczęli. Błaż. Przez wolną elekcją obraliśmy upodobanego niebu. Koch. W. Książę hetman ile możności chciał ś. w domu swoim gościom, książętom Czartoryskim, U. Mat. (= *dać ś. polubić, stać ś. miłym*). Czyń, jak ś. upodoba. Troc. (= *jak ci ś. spodoba*). Nie upodobałem ś. tam, i mnie ś. tamtejsze porządki nie upodobały. Orzesz.

Upodobanie, a, ×Upodób l. blm., czynność cz. **Upodobać, 2. lm. a = a)** *gust, smak, skłonność, zamilowanie, ociąg, chęć, manja, słabość, predylekcja, żyłka do czego, przyjemność, satysfakcja*: U. w czym, do czego. W czym kto ma U., do tego ś. bierze ochotnie. L. (chęć słodzi pracę. L.). Upodobania w enocie. L. Ja mam do tych sprzętów U., ja ś. bez nich nie obejść. L. Wielkie U. w tym miał, gdy jakie świętych przykłady i powieści słyszał albo czytał. Skar. Nie każde U. w książkach, chociaż najlepszych, jest dowodem uczonego. Włod. Największe jego U. było w okazłości i klejnotach. Kras. Przypatrywał ś. igrzyskom, nie żeby miał w tym U., ale żeby pokazał, iż dobrą ochotą gospodarza nie wzgardza. Kras. Każdy w podobnym sobie ma U. Kras. Osoby, z upodobania trudniące ś. naukami. Bent. Co prędzej do szachów go ciągnął, w tej grze bowiem Czarniecki miał U. Syn. Mimo to U. w akcie abdykacji Byron odtąd stał ś. jeszcze większym napoleonistą. Spas. Dziwne U. l b) *wola, życzenie, chęć, widzimisię, postanowienie*: Postąpisz według swego upodobania (= *jak ci ś. spodoba, jak zechcesz*). U., *beneplicitum, libitum*. Kn. Naucz mię czynić upodobania Twego. Bud. (wola Twoja. B. G.). Grzechy mi odpuszcz, a uczynisz U. Twoje ze mną. Skar. Lekkość do sprawowała, iż ś. w momencie upodobania odmieniały. Boh. (zdania. L.). 3. [U., **Upodobienstwo**] blm. *miłość*: Pragnie rybka wody, ptásek polówianá, tak já tyz dziewechny do upodobania. Pódźze, Jasiu, do mnie na U. Kochałem, kochanie, przez U., oj, musiałem przestać przez ludzkie gadanie. 4. lek.: U. szczególnie (praedilectio): Nowotwory pewne posiadają U. szczególnie do rozwijania ś. w gruczolach.

× **Upodobaniec, nca, lm. ncy ten, którego upodobano, ulubieniec, wybraniec. L.**

Upodobanie się, a ś., blm., czynność cz. Upodobać ś.: U. ś. sobie. Kn.

Upodobanka, i, lm. i forma ż. od **Upodobaniec**: Liczne towarzystwo upodobane Ludwika XIV. † **Upodobić, a, ał i † U. ś. p. Upodobić**: Dusza nasza P. Bogu ś. upodobia. Sak.

† **Upodobianie, a, blm., czynność cz. Upodobić, † Upodobianie się, a ś., blm., czynność cz. Upodobić ś.:**

[**Upodobienstwo, a, blm.**] p. **Upodobanie.**

Upodobniać, a, ał i U. ś. p. Upodobnić.

Upodobnianie, a, blm., czynność cz. Upodobniać. Upodobnianie się, a ś., blm., czynność cz. Upodobniać ś.

Upodobnić, i, il, × Upodobić, nied. Upodobniać, Upadabniać, † Upodobić komu, czemu, a. do kogo, do czego = uczynić podobnym; dopatrzeć ś. podobienstwa, przystosować, przyrównać, porównać: Namiętność upodobnia człowieka zwierzęciu. Uporu do stałości U. nie można. U. ś. *stać ś. podobnym; nabrać podobienstwa, zbliżyć ś. podobienstwem do kogo, do czego*: Cera jego twarzy upodobniła ś. z pyłem, który w porach suszy zawisa nad ulicami i osiada na domach. Orzesz. (= *zrównała ś. podobienstwem*).

[**Upodobnie**] *podobna*: Nie U. tego zrobić.

Upodobnienie, a, blm. i. czynność cz. Upodobnić. 2. jęz. asymilacja.

Upodobnienie się, a ś., blm., czynność cz. Upodobnić ś.

[**Upodobność, i, blm.**] *podobienstwo, możność, sposób*: Nie U. jechać dalej.

× **Upodobywać, uje, ywał i × U. ś. p. Upodobać.**

× **Upodobywanie, a, blm., czynność cz. Upodobywać.**

× **Upodobywanie się, a ś., blm., czynność cz. Upodobywać ś.**

× **Upodób, obu, lm. oby p. Upodobanie**: Bo wiele naówczas niewiast miało większe upodoby. Krasz.

Upodrzędniać, a, ał p. Upodrzędnić.

Upodrzędzanie, a, blm., czynność cz. Upodrzędniać.

Upodrzędnic, i, il, nied. Upodrzędniać uczynić podrzędnym, postponować: Nie trzeba upodrzędniać sztucznie jednego pierwiastku względem drugiego. Spas.

Upodrzędzenie, a, blm., czynność cz. Upodrzędnic: Nie doszło do rozgraniczenia władz, czyli do upodrzędzenia zarządu wojskowego cywilnemu. Spas.

Upodstawnic, i, il uczynić podstawnym, uzasadnic: U. nadzieje. Wiele rzeczy U. nie umiemy. Zap.

Upodstawnienie, a, blm., czynność cz. Upodstawnic.

Upodwładniać, a, ał p. Upodwładnic.

Upodwładnianie, a, blm., czynność cz. Upodwładniać.

Upodwładnic, i, il, nied. Upodwładniać uczynić podwładnym, poddać pod władzę; podbić pod swoją władzę: U. ciało duchowi.

Upodwładnienie, a, blm., czynność cz. Upodwładnic.

Upoetyzować, uje, ował uczynić poetycznym, uidealnie poetycznie: Wpatrując ś. w jej twarz jeszcze piękną, a teraz rozpaczą i zwątpieniem dziwnie upoetyzowaną. Krasz. U. czyn, bohatera.

Upoetyzowanie, a, lm. a czynność cz. **Upoetyzować:** O ile w dwóch upoetyzowaniach Pio-

tra W. każdy z poetów przejął ś. myślami drugiego. Spas. (= obrazach poetycznych).

† Upogadzać, a, ał p. Upogodzić.

† Upogadzanie, a, blm., czynność cz. Upogadzać.

† Upogodzenie, a, blm., czynność cz. Upogodzić.

† Upogodzić, i, il, nied. † Upogadzać uczynić pogodnym, wypogodzić, uspokoić, uśmierzyć, ulagodzić: Bóg serca różną pogładził, aż zgodził, i srogie wichry sam On upogodził. Mias. Przen.: rozchmurzyć, ukoić, ulagodzić, rozpromienić, rozjaśnić, napełnić błogością, rozradować: Modlitwa upogadza serca nasze. Wuj.

Upoić, a, lm. s ten, co upaja a. co upoił. Bobr.

Upoić, i, lm. i forma ż. od Upoić. Bobr.

Upoić, i, il, nied. Upajać, † Upawać odurzyć trunkiem, spoić: Wino rzadkie i subtelne nie bardzo zapala ani upaja. Trzye. Wina ani żadnej rzeczy, która upaja, pić nie będzie. Rej. Trunek upajający człowieka jest płynem, który, złączony z krążącą w żyłach naszych cieczą, nową w nerwach sprawuje drażliwość. L. Kto upaja, upojon będzie. Bud. Upoił kobietę gorzałką. Troc. Przen.: upoić, zachwycić, rozmarzyć, oszłomonić, zaślepić: U. szczęściem, rozkoszą, nadzieją, szalem. Co więcej nad radość upaja? Len. Upojona pocałunkiem, raz jeszcze zapełgała wątlm istnieniem życia i zgasta, jak spalona doszczętnie pochodnia. Dan. Spozstrzegła jego czoło białe, przesłizane i w mię nazwała je za poetą „upojonym myślami“. Żer. U. ś. odurzyć ś. trunkiem, upić ś., spić ś., spoić ś.; gm. uchlać ś., użłopać ś., schlać ś.; żart. ululać ś., udziudzić ś., ukrochmalić ś., strącić ś.: Z ferezji szpencer takemu wykroił, że ś. dzisiaj z radości jak bela upoił. Fred. A.

Upojedynkować, uje, ował uczynić pojedynczym, uindywidualizować, wyodrębnić. U. ś. stać ś. pojedynczym, uindywidualizować ś., wyodrębnić ś.: Jako w ludziach upojedynkował ś. duch głosem, tak w narodach upojedynkował ś. językiem. Lib.

Upojedynkowanie, a, blm., czynność cz. Upojedynkować.

Upojedynkowanie się, a ś., blm., czynność cz. Upojedynkować ś.

Upojenie, a i. blm., × Upoj czynność cz. Upoić. 2. lm. a stan człowieka upojonego; szal, odurzenie, rozmarzenie, zaślepienie, zachwył: Słodkie minionych dni U., znów mię otacza obraz twój? Śl. wil. 3. lek. odurzenie, zawrót głowy, oszłomienie, śpiączka (carosis).

Upojeniec, ńca, lm. ńcy człowiek upojony, szaleniec: Instykty wschodniego upojenia. Bht.

Upojenie się, a ś., blm., czynność cz. Upoić ś.

Upojność, i, blm., rz. od Upojny: Czego szukasz? upojności życia? Upajaj ś.!

Upojny, Upajający odurzający: Zapachy upojne jodeł. Gliń. Wiem, żeś upojna i jasna, słodka. Dan. Te słodkie dziewy, te śpiewy upojne. Psm. A rzeką płynie czar U. Wysp. (Małżeństwo) przeobraziło ś. w kwiatną bramę, wiodącą w upojne tajnie edenu. Wb.

Upokarzać, a, ał p. Upokorzyć.

Upokarzająco przys. od Upokarzający: A! tak tu nudno, tak smutno, tak U. Krasz.

Upokarzanie, a, blm., czynność cz. Upokarzać.

Upokarzanie się, a ś., blm., czynność cz. Upokarzać ś.

† Upokoić, i, il i. udarować pokojem, spokojnością, uhezpieczyć pokojem: Upokoił was Bóg

wokoło, dawszy do ręki waszej obywatele ziemi. Bud. (dał wam odpocznienie. B. G.). 2. dać pokój, zostawić w pokaju, nie niepokoić: Upokoił już Jehowa bracią naszą. Bud. (odpocznym im dał. B. B.). Prosiła, aby męża chorego upokoił i do swego każdy złożenia poszli. Paszk. †U. ś. i. uspokoić ś., ustatkować ś.: Nie ich nie naprawily euda Chrystusowe, i owszem, nie upokoił ś. Żarn. Serwusz upominał lud pospolity, prosząc, aby ś. tego dnia upokoił. Biel. M. Nie drzewiej ostygnie a. ś. upokoi na piersiach, aż z niemi porówna w uczynkach zacnych. Biel. M. 2. użyć wczasu, odpocząć, wytchnąć, wypocząć: Po tak wielkich pracach nie dasz-li mu ś. U. P. Wuj. Aleksander, gdy ś. mało U. cheiał, miednicę podstawił, a w ręce, którą z łóżka wywieszał, piłkę srebrną, miewał, iż kiedy zasypiał, miał, ona piłka z ręki na onę miednicę wypadła, tak iż ś. zawsze od dźwięku onego ocucić ze snu musiał. Kasz. Gdy ś. wszyscy upokoił ci, którzy mię cieszyli, abym ś. uspokoiła, wstałam w noc i uciekłam. Leop. (= gdy ś. uciszyl, gdy posnęli).

Upokojenie, a, blm., czynność cz. Upokoić: U. morskie. Białob. (= cisza morska). Błogostawieństwo i U. wielkie unosiło ś. nad krajem. Sienk.

Upokojenie się, a ś., blm., † Upokój czynność cz. Upokoić ś.

Upokornić, i, il i U. ś. p. Upokorzyć: Upokornij ś. i uniz przed Ojcem niebieskim. Krasin.

Upokornienie, a, blm., czynność cz. Upokornić.

Upokornienie się, a ś., blm., czynność cz. Upokornić ś.

Upokorzenie, a i. blm., czynność cz. Upokorzyć. 2. postępek; słowa upokarzające kogo, położenie upokarzające go, ujma, wstyd: To dla mnie U.

Upokorzenie się, a ś., blm., czynność cz. Upokorzyć ś.

Upokorzyć, y, ył, Upokornić, nied. Upokarzać

1. zrobić pokornym, przywieść do subordynacji, skruszyć, uskromić, zniżyć rogów, uśmierzyć: U. buntownika. Upokorzył psychę jego. Troc. 2. za-wstydzić, zażenować kogo, zaimponować komu, utrzeć nosa: U. kogo swoją wspaniałomyślnością, wyższością. Upokarzające warunki pokoju. Wobec wszystkich tak był upokorzony haniebnie. Bał. Wspierał ich pieniądze i to w sposób tak nie upokarzający i delikatny. Bał. Któż kobieta nie przecierpi raczej, niż zechce podejść pod warunki tak upokarzające? Kasz. U. ś. i. stać ś. pokornym, spokornieć, sputulnieć, ukorzyć ś., skruszyć ś., unizyć ś.: U. ś. przed majestatem. Chrystus upokorzył ś. i stał ś. posłusznym aż do śmierci krzyżowej. Salin. 2. ująć, ubliżyć, uwłaczać sobie, poniżyć ś., narazić ś. na wstyd: Postępkiem tym upokarzasz ś.

Upokostować, uje, ował, × Upokościć umazać, unalować, powlec co pokostem.

Upokostowanie, a, blm., czynność cz. Upokostować.

× Upokoszczenie, a, blm., czynność cz. Upokościć.

× Upokościć, i, il p. Upokostować. Przen.: Niepodobna, aby dyskurs zmuszony i upokoszony miał w umyśle nasze wpoić zdania rezolutne. L. (upstrzony. L).

† Upokój, oju, lm. oje p Upokojenie ś.: Oto teraz opóźnił ś. dzień, noeuj, oto U. dnia. Bud. (= schylek).

Upolerować, uje, ował polerowaniem ugładzić; wypolerować, odpolerować, ugłansować, wygładzić. Przen.: nadać polor, ugładzić, okrzesać: U. młodzieńca.

Upolerowanie, a, blm., czynność cz. **Upolerować**.

× **Upolicenie**, a, blm., czynność cz. **Upolić**.

× **Upolić**, i, *il* **ogłodzić** 'cokolwiek, okrzesać, uczyliżować. St. wil.

Upolować, uje, ował *ując* *polując*; *ubić* na *polowaniu*, *przynieść* z *polowania*: U. zwierzynę. Koń jego... obławowany był dzikim ptastwem, upolowanym na błotach. Sts. Żart.: Mama wyswata ci bogatego kawalera, którego papa upoluje w czasie jednej ze swych myśliwskich wypraw. Orzesz. (= *upatrzywszy zjedną, skaptuje*). Przen.: *ując*, *złotybać*, *przydybać*, *wysledzić*, *upilnować*: U. złodzieja.

Upolowanie, a, blm., czynność cz. **Upolować**.

Uposzczenie, a, blm., czynność cz. **Uposzczyć**.

Uposzczyć, y, *yl* **wrobić** na *sposób polski*, **naadać** *cechę polskości*, **zrobić** *polskim*, **spolszczyć**: Chciał ducha U. Wor.

[**Upołyczenie**, a, blm.] czynność cz. **Upołyczyć**.

[**Upołyczyć**, y, *yl*] **wyszyć**, **wyhaftować**?: Dwie koszule lniane, jedna perkalowa, suto upołyczona na ramionach, na rękawach, na kołnierzu i na piersi. Jeż.

Upomadować, uje, ował *usmarować*, *umaścić* *pomadą*: U. włosy. U. *ś.* *upomadować* *sobie włosy*.

Upomadowanie, a, blm., czynność cz. **Upomadować**.

Upomadowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Upomadować** *ś.*

Upominacz, a, lm. e l. *ten*, *co upomina*, *mentor*: Nie słuhałem upominacza mego, mniemając, iż nie mego zbawienia, ale pociechy swej szukał. Skar. Szczerą upominacza wzgardził przestroga. Otw. Gdy enotę zamituje, nie będzie potrzebował upominacza, któryby za każdą razą mówił i ostrzegał. Pilch. U. do robienia. Otw. 2. × U. *ten*, *co* *ś.* *upomina*: U., pożyczalnik przykrzący *ś.* dłużnikowi. Kn.

Upominać, a, *al* i U. *ś.* p. **Upomnieć**.

Upominająco przys. w *sposób upominający*, *upominając*: Odezwała *ś.* do niej U. Jeż.

Upominalnie przys. od **Upominalny** L.

Upominalny l. *tyczący* *ś.* *upominania*, *ostrzegawczy*. List U. Skar., Troc. Gdzieby komu od biskupów krzywda *ś.* działa, a oniby za upomnieniem od urzędu ziemskiego przez list U. stronie usprawiedliwie *ś.* nie chcieli, tedy do nas pozywani będą. Stl. Gdyby *ś.* to uspokoić nie mogło, a przysłoby do listów upominalnych albo i do pozwów, tedy... Stl. Upominalne przestrogi. Pilch. Czy wystarczą listy upominalne Rady? Magdeburgi nasze ich *ś.* nie boją, a władzę wojskową miałyby one wiązać? Kal. 2. × U. *żałobny*, *rozpamiętywaniu poświęcony*?: W wigilją Zielonych Świątek, w Zapusty przed Wielkim postem, na Wszystkich Świętych i w wielkanocną sobotę, wedle nich upominalną. Goł.

Upominanie, a, lm. a czynność cz. **Upominać**: Więcej waży U. u roztrąpnego, niżli sto plag u głupiego. Wuj. Wielką ma moc U. z miłości pochodzące. Skar.

Upominanie się, a *ś.*, lm. a *ś.* czynność cz. **Upominać** *ś.*: U. *ś.* krzywdy, dtugu. Troc. Ogołociono wówczas pałace i kościoły z wielu pięknych obrazów, których część wskutek energicznych upominań *ś.* następnie zwrócono. Gom. U. *ś.*, reklamacja.

Upomineczek, czku, lm. czki p. **Upominek**: Przyjmij za upomineczki lilijowe te kwiateczki.

Groch. Przyjąć będziesz raczył mały, lecz z wielkiego serca i o nielekkiej rzeczy ten U. Bz. Ja chętnie ten U.. świętne noszenie, złoty łańcuszek dają dziecięciu. Groch.

Upominek, nku, lm. nki l. † U. *upomnienie*, *zwrócenie uwagi*, *przestroga*: Największy U., iżbyś waszność oglądał jeszcze prace swoje. (List Płazy do Kromera). 2. † U. *przypomnienie*, *wspomnienie*, *napomknienie*, *wzmianka*: O, jako nieszczęśliwi ludzie, którzy sobie na jasne przyścisła Pana naszego upominki oczy zasłaniają. Żarn. Tośmy powiedzieli krótko na U. tych, którzy czytają. Leop. Między wszystkimi upominki, któreś tu słyżał, i toć jeszcze Pan przypominać raczył. Rej. 3. † Upominki = *wypominki*, *przypominki*, *polecenie dusz zmarłych modłom wiernych*: Posłał Mendog do siostry żony swojej, aby przyjechała odprawować ostateczne upominki siostrze swojej przy pogrzebie. Stryjk. (= *oddać ostatnią przysługę*, *posługę*). 4. *dar na pamiątkę dany*, *zadatek pamięci*, *przyjaźni*; *podarunek*, *prezent*: U. jest to datek, tym końcem dany, aby biorący go przypominał często dającego. Brodz. Ten U. po sobie (Jan Tarnowski) Polakom zostawił. Orzech. (= *pamiątkę*). P. Jezus krzyż im za U. dał. Skar. Brali upominki i dary i psowali sprawiadliwość za oną ślepotą, którą dary czynią. Skar. Posłał mu cesarz upominki: złotą kadzielnicę z drogiemi perłami i parę złotych lichtarzów, aby przy tym ofary czynią, P. Boga zań prosili. Skar. Posłał mu za U. jastrzębia. Skar. Upominki jej od pana młodego oddano. Biel. M. Na wejźrzenie upominków surowość sultańska odpada. Klok. Gdy jeno akt jaki solenny mieć chcemy, to każemy sobie mieszkańcom upominki przynosić: rzeźnikom mięsa, karczmarzom piwa, szynkarzom wina dawać, Żydom futra, Włochom materje darować. Star. Melony, że u nas rzadkie, z Węgier, z Morawy, z Wołoch bywają przywożone upominkami. Syr. (= *w podarunku*). Szczodroblliwość albo upominki oblubienicy jest dar, który oblubieniec oblubienicy albo także ona jemu daje. Sz. U. małżeński. Troc. Miejsca, cudami wstawione, obchodził często peregrynacją, poszanowaniem i upominkiem. Nies. (= *wotami*, *ofiarami*). W upominku co wziąć. Troc. U. komu czym uczynić. Troc. Przy męskiej piersi, piersi, gdzie żelazo lśniło, od lubej w miłym dany upominku, skłaniał *ś.* bukiet z róży i barwinku. Słow. Przyjmuję oba dary—piękny U. dobra szabla, a jeszcze lepszy koń murzynek. Słow. Cudzoziemcom zdrowie niesie w upominku. Mick. (= *ofierze*). W dzień Kupala nasze córki, gdy pobiegną na pagórki, zniosą tobie w upominku wianki z ruty i barwinku. Zal. Zdr. **Upomineczek**.

† **Upominkować**, uje, ował kogo = *obdarzyć upominkiem*, *obdarowywać*, *darzyć*: Przy chrzcie po królewsku go upominkował, wiążąc mu starostwo jakie dobre. Star. Tak je Bachus upominkował, że cokolwiek od nich dotknięte było, we zboża *ś.* i w soki przemieniło winne. Otw. Gdy najwięcej całuje, gdy raczy i upominkuje, namyślnie zmierza do twego upadku. Dar. J. U. kogo czym. Troc.

† **Upominkowanie**, a, blm., czynność cz. **Upominkować**.

Upominkowy przym. od **Upominek**, *pamiątkowy*: W szkatułce miał piżma, 'iściki miłosne, pierścionki upominkowe, snopki włosów, dane w zakład przyjaźni. L.

† **Upominać, a, ał p. Upomnieć:** Przystąpiwszy do niego, upominał go, mówiąc. Rej.

† **Upomiananie, a, btm., czynność cz. Upomionać.**

† **Upomionąć, nie, nął p. Upomnieć:** U., wspomnienie = upomnieć, wspomnieć. B. Sz.

† **Upomionienie, a, btm., czynność cz. Upomionać.**

Upomnieć, i, ał, [upomnął], † Upomionać, nied. Upominać, † Upomionać I. † U. wspomnieć, wzmiankować, nadmienić, napomknąć. 2. napomnieć, zwrócić uwagę, zmonitować, strofować: Upominać kogo o co, w czym. L. *Cóż, azasmy o tym wszystkim nie wiemy, ażbyś nas upominał?* Jan. O co Tymoteusza Paweł św. upomina, to do wszystkich mówi. Karnk. Pan jeden radny jego upominał go jednego czasu z pijaństwa zbytniego. Wer. (= *strofował go*). Upomniony od żony swojej, powściągnął łupiestwo państw swoich. Kosz. Zdawna przez rozliczne pisma upomnienion (l) z powinności swojej. Rej. Gdy upominał, nie obraził, ale rzeczy samej nieprzystojność rozwoził. Skar. Upominał (Upominał ś.) dłużnika o dług. Troc. List upominający (= *upominający*). 3. † U. *zachęcić, pobudzić, wezwać do czego, nawoływać:* W tym pienu upomina prorok lud ku chwale Bożej. Wr. Krzyk upominających ku bitwie, wrzask przyrukających ku uciekaniu. Leop. U. ś. I. a. [Upominać ś.] czego, o co = *przypomniawszy zażądać; dopomnieć ś., domagać ś.:* Dziś pożyczyci kto, a jutro ś. upomina. Wuj. Kto bierze, co twoje jest, nie upominaj ś. Wuj. Paweł św. nie zaniechał U. ś. o prawa i przywileje swoje. Jel. Niepłatne wojsko upominało ś. o swą należność. Lel. Kto przypomina, ten ś. upomina. Górń. Mniejszej mu rzeczy odmówiono, a on ś. większej upomina. Kn. Już mnie wtenczas ni ocz nie proś, ale mi ś. upominaj jakiego własnego długu a zapłaty swej. Rej. Z dobrego dłużnika zrobisz złego, nie upominając ś. abo gdy ś. nie upominasz. Kn. Dają ś. upominać, a płacić nie żądają. Troc. 2. za kim, o co = *ująć ś., wstawić ś., stanąć po jego stronie, w jego obronie:* U. ś. za pokrzywdzonym. U. ś. o krzywdę sieroty. Upomnę ś. tej krzywdy od ciebie. Troc. Mój pan upomni ś. obelgi, jeśli mię jaka spotka. Troc.

Upomnienie, a I. btm., czynność cz. Upomnieć. 2. Im. a napomnienie, przestroga, monit, wymówka, uwaga = zwrócenie komu uwagi, przypomnienie mu obowiązku, nagana: Dać komu U. Bieda mnie skutecznie nad wszystkie upomnienia nauczyła rozum. Boh.

Upomnienie się, a ś., btm., czynność cz. Upomnieć ś.

[Upoplać, a, ał] **powałać.**

[Upoplanie, a, btm.] **czynność cz. Upoplać.**

Upór, u, Im. y p. Upór: U. nieprzyjaciel jest mądrości, który wywodom lepszym nie ustępuje; a choć widzi, że go rozumem przemagają, jednak swego zdania puścić nie chce. Skar. U. żelazny prawie. Birk. U. taki, który ś. ku rzeczy dobrej sięga, mamy zwać stałością. Górń. U. prawdą ś. z błędu i z nałogu zbic nie daje. Żarn. Ledwie mu palcem prawdy nie ukazesz, a on przedsię U. dzierży. Rej. Gdzieby U. był, żeby synowie i na słowa nie dbali, nie wadzi do grozy przydać też powrozy. Żarn. Ślepy U. Warg. Żydowski U. Fatib. Lekarstwa na U. niemasz. Żegl. Na U. = upornie, uparcie, z uporem. Kn. † **Upora, y, Im. y p. Upór. Pat. U., temeritas. Mącz. Prawie co chcą, to na nas przewodzą**

uporą. Biel. M. Jedynie z uporą, aby swe prze-wiedli. Gostk.

Uporać, a, ał puścić = przepuścić, przepuścić, strwożyć, zmarnować, przeszczać: Co ojciec uskładał, to synak uporał. Pol. U. ś. z kim, z czym = *dać sobie radę, skończyć, załatwić ś., ułatwić ś., przyjsć do ładu:* Za ledwie ś. z jednym uporał, już drugie wyrasta z pod ziemi. Gom.

Uporanie, a, btm., czynność cz. Uporać.

Uporanie się, a ś., btm., czynność cz. Uporać ś.

† **Uporczysty p. Uporczywy. L.**

† **Uporczyście przys. od Uporczysty, uporczywie:** Tego tylko odpraszam, co ciężą żądną iście, lecz kaźnią; za dar na kaźń ważysz U. Żebr.

Uporczywie przys. od Uporczywy, uparcie: U. ś. do klasztoru napiera. L.

Uporczywość, i, btm., rz. od Uporczywy, upartość: Żonę przez długi czas upominał, lecz gdy jej uporczywość w złej woli doznał, rozwód z nią uczynił. Skar.

Uporczywy p. Uparty: Jeśli kto stateczny i nieodmienny jest w postępowaniu swoim, za uporczywego go mają. L. Uporczywa praca wszystko przełomie. Pileh. (= *wytrwała, usilna*). Trudy uporczywe. L. Uporczywa choroba.

Uporka, i, Im. i zastawka, podchodząca pod tryb koła zębatego celem zastawienia go, wstrzymania jego obrotu. Małyszcz.

[Uporliwość, i, btm.] **rz. od Uporliwy, upór.**

[Uporliwy] **p. Uparty.**

× **Upornica, y, Im. e forma ż. od Upornik. L. Zdr. × Uporniczka.**

× **Uporniczka, i, Im. i p. Upornica. L., Troc.**

Upornie przys. od Uporny, uparcie. Napom. Tedy on senat U. prosił cesarza, aby przez posły swe pisał. Ż. E. (= *usilnie, natarczywie*). [Pytali ś. U.: „Na co? po co?]. Ork. U., na upor. Troc.

† **Upornik, a, Im. cy p. Uparciuch. Troc. Wnet** potym do niego znou postali oni upornicy. Rej. **Uporniuchny** piesz. od **Uporny:** Kupidynek włoski ma kędzierzawe i pogląda śmiele, twarzyczka uporniuchna, i wstyd niewiele. Szymon. Uporniuchnaś jest kobiecym narowem. Zabł.

Uporność, i, btm., rz. od Uporny, upór: Wszysey go żądali z wielką ochotnością, rzadcy go poznali swoją upornością. Wiszn.

Uporny I. p. Uparty: Nie jest żadne zwierzę tak uporne, waśniwe, jako białe głowy. Rej. Przeciwo niewiernym a upornym Żydom, którzy Mesjasza prawdziwego, Jezusa Chrystusa odrzucają. Krń. Uporni, na co ś. zapala, od tego przestać nie umieją. Żarn. Witold wyprawił ś. przeciw Tatarom nad wolą króla, który tego bronil; ale był w tym U. Biel. M. Uporne palmy. Pot. (dobywające ś. z pod zawał. L.). Uporne, nietopniste ziemie, *terrae refractariae*, które same przez ś. ani największemu ogniewi nie ustępują. Krum. (= *ogniotwórcze*). Siła ciął uporna, *vis inertiae*. Hube. Koń U. Troc. Choroba uporna. Troc. 2. mł. *zaczepiający, zatrzymujący:* Trzpio-nok U., p. Trzpio-nok. Żąb U. = *tryb na kole zębatym*.

Uporządkować, uje, ował, nied. Uporządkowy-wać przyprowadzić do porządku, ułożyć systema-tycznie, zaprowadzić ład, ułożyć, sprzątnąć, wy-porządzić, oporządzić, porobić porządki: U. książ-ki. W Polsce daleko prędzej, niż gdzieindziej na Półnoey, chciano poznać i U. język. Cz. U. mieszkanie, miasto. U. w kufrze. Uporządko-wane w myśli mieć wyobrażenia. Gol. Armja ś.

uporządkuje i wzmoeni. Kaczk. Wszystko to własnymi rękoma uporządkowywała. Krasz. U ubranie na sobie (= *poprawić*).

Uporządkowanie, a, bfm., czynność cz. **Uporządkować**: Przez zbytnią chciwość uporządkowania swojej dziecizy ciemieżył poddanych robotami w budowaniu miast i zamków. Nar.

Uporządkowywać, a, al p. **Uporządkować**.

Uporządkowywanie, a, bfm., czynność cz. **Uporządkowywać**.

† **Uporzeczenie**, a, bfm., czynność cz. **Uporzeczyć**.

† **Uporzeczyć**, y, ył *okazywać upór, upierać się, trwać w uporze*: Nieumiejętni swoim głupstwem uczą konia U. Dor.

× **Upozadzenie**, a, lm. a p. **Łozysko**. Łab.

Upoznać, a, al p. **Upoznać**.

Upoznać, a, bfm., czynność cz. **Upoznać**.

Upoznać, a l. bfm., czynność cz. **Upoznać**: Akt uposażenia (praw.). 2. lm. a *dotacja, nadanie, fundusz stały; utrzymanie, dochód z posady, pensja*: Syn ma już piękne U. Księga uposażeń djecezi krakowskiej („Liber beneficiorum“ Długosza).

Upoznać, a, lm. e ten, *co uposaża a. uposażył*: Jagiełło, U. akademji krakowskiej.

Upoznać, i, lm. i forma ż. od **Upoznać**.

Upoznać, y, ył, nied. **Upoznać** l. **udarować** *posagiem, wyposażyć, wianować*: Dwie z córek w domy ucześciwe wydał i uposażył. Kras. Upoznaczona kobieta. Warg. 2. *ustalić byt, zapewnić utrzymanie, zagospodarować na swoim, wyposażyć*: U. dzieci. 3. *nadać, obdarzyć stałym funduszem, udarować, zapewnić egzystencję, wyposażyć*: Księżę bogato tę kaplicę uposażył. Bart. U. szpital, klasztor. Jadwiga uposażyła akademję krakowską. Przen: *obdarzyć, udarować, opatrzyć, wzbogacić*: Wdzięki, któremi ją natura tak hojnie uposażyła. Czyżby ziemia, tak szczerze uposażona od Boga, miała zostać długo pustkowiem? Szaj.

Upoznać, uje, ował, nied. **Upoznać** l. **udarować** *posagiem, wyposażyć, wianować*: Placów upoznaczonych liczy się w Berlinie 43. Krasz. 2. *zamienić w posąg*: Prostota obyczaju upoznacza ludowe wdzięki. Krasz.

Upoznać, a, bfm., czynność cz. **Upoznać**.

Upoznać, uje, ywał p. **Upoznać**.

Upoznać, a, bfm., czynność cz. **Upoznać**.

Upoznać, uje, ował *upoznać posesją, udarować własnością*: Podczas wyborów rajców w Krakowie podejmował się upoznaczony także stolnik na jakiś czas zaszczytu radziecstwa krajowego. Szaj.

Upoznać, a, bfm., czynność cz. **Upoznać**.

Upoznać, a, al p. **Upoznać**.

Upoznać, a, bfm., czynność cz. **Upoznać**. **Upoznać**, i, il, nied. **Upoznać** *uczynić posępnym, zachmurzyć*: Promień wydatnym cieniem upoznacza lica. Kart.

Upoznać, a, bfm., czynność cz. **Upoznać**.

† **Upoznać**, a, al *usłuchać?, posłuchać?*: Synowie Izraelscy nie upoznawali jego przez nędzenie ducha. B. Sz.

† **Upoznać**, a, bfm., czynność cz. **Upoznać**.

Upoznać, a, bfm., czynność cz. **Upoznać**. **Upoznać** się, a s., bfm., czynność cz. **Upoznać** się.

Upoznać, y, ył *ubroczyć posoką, uwalać kwią, ujęszyć, ukrwawić, zakrwawić*: Upoznaczony, ukrwawiony. Macz. U. s. *ubroczyć się posoką, uwalać się kwią, ukrwawić się, ujęszyć się*: Nim się Mars objętny, we krwi upoznaczy. Pot. Dopieroż gdy się upoznaczy, tym śmieiej nieprzyjacielowi zajrzał w oczy. Pot.

Upoznać, a, bfm., czynność cz. **Upoznać**: U. materiałów w języku. Czart. A.

× **Upoznać**, i, il *uczynić pospolitym, spopolitować*. Troc.

× **Upoznać**, a, al i × U. s. p. **Upoznać**. Sł. wil.

× **Upoznać**, a, bfm., czynność cz. **Upoznać**: U. utwarzanie, ukształtowanie, nadanie postaci a. kształtu (*formatio, morphogenesis*).

× **Upoznać** się, a s., bfm., czynność cz. **Upoznać** się.

× **Upoznać**, i, il i × U. s. p. **Upoznać**. Sł. wil., Lib.

× **Upoznać**, a, bfm. l. czynność cz. **Upoznać**. 2. p. **Upoznać** się: U., posiadanie postaci, kształtu, ustroju. Hist.: U., utkanie (*formatio*).

Upoznać się, a s., bfm., niek. **Upoznać** czynność cz. **Upoznać** się.

× **Upoznać** posiadający postać pewną, określoną. Hist.: Tkanka łączna upoznaczona (tela conjunctiva formata).

Upoznać, uje, ował, × **Upoznać**, nied. × **Upoznać** *nadać postać, złożyć w postać, ukształtować, ukształcić, uformować; ująć, wcielić w formę, sprowadzić do stałych form*: Po oceanie pływają olbrzymie kry najrozmaitszej upoznawane. Sł. wil. Fantazja upoznawiała nieskończoność w najrozmaitszy sposób. Sł. wil. U. s. *przybrać postać, ukazać się w pewnej postaci, ułożyć się w postać, ukształtować się, skryzalizować się w pewnej formie*: Najpiękniejsze idee upoznawają się w kościół i państwo.

Upoznać, a i. bfm., czynność cz. **Upoznać**. 2. lm. a to, *co otrzymało postać, kształt, formę*: Obszary upoznawiań duchowych. Sł. wil. (= *objawów, przejawów*).

Upoznać się, a s., bfm., czynność cz. **Upoznać** się.

[**Upoznać**, a, al] p. **Upoznać**.

[**Upoznać**, a, bfm.] czynność cz. **Upoznać**.

[**Upoznać**, a, bfm.] czynność cz. **Upoznać**.

[**Upoznać**, i, il, **Upoznać**] *posłać, ułożyć postać*: Matka se upoznaciła. Tet. Upoznacił mi mehu pod głowę.

Upoznać, a, al p. **Upoznać**.

Upoznać, a, bfm., czynność cz. **Upoznać**.

Upoznać, a, bfm. l. czynność cz. **Upoznać**. 2. stan upoznzonego.

Upoznać, i, il, nied. **Upoznać** l. × U. *zakasować, wyprzedzić, zostawić w tyle*: U. s. rotmistrz kompanji nie da. Pot. Nie może się serce moje upoznać, chce najzwazsze Trojany do boju upoznać. Dm. Upoznada mię (idzie za mną). Troc. Nie daje się w tym nikomu U. Troc. Upoznacił go w podarunku. Troc. 2. × U. kogo, co = *poniżyć, spoznać, lekceważyć kogo, co, ująć, uwłaczać mu, odmówić mu należnych względów*: Synowcowie Popiela, gryząc się, że człowieka prostego, onych upoznaciwszy, panowaniem uczezono, posłuszeństwa Piastowi oddawać nie chcieli. Błaż. 3. kogo, co = *ukrzywdzić przy podziale, odmówić, ująć, poskąpić komu czego, po-*

stąpić z kim, z czym po macoszemu: Kto upośledzony (!) od natury, niech ś. workiem uładnia. L. Gdy w jednym kogo upośledzi natura, drugiemu ma za to sowiecie nagradza. Dudz. Upośledziło Łokietka przyrodzenie w okazałym wzroście, lecz nagrodziło dzielnym umysłem. Nar. Wszystkie żywy, stanawszy (przy stworzeniu świata) w swej porze, w żywą rzecz były upośledzone. Odym. Natura go w wzroście, w oczach, w dowcipie upośledziła. Troc. (= nie dopisała mu). Upośledzony w dowcipie, w urodzie. Troc. Upośledzony będąc w łasce pańskiej. Troc. Upośledzony na umyśle (= dotknięty; niespełna rozumu). Upośledzony na nogi (= kaleka, niedołężny, defektowny na nogi). Piękna jest szeroka Litwa nasza! nie upośledził ją Bóg od innych krajów. Chodź. Hieronim, najmniej piękny z braci i upośledzony w mowie, nie sadił ś. nigdy na długie opowiadania. And.

Upośrednić, i, il zrobić pośrednim, uczynić niebezpośrednim.

Upośrednienie, a, bfm., czynność cz. Upośrednić.

Upotęźniać, a, af nied. p. Upotęźnić.

Upotęźnianie, a, bfm., czynność cz. Upotęźniać.

Upotęźnić, i, il. nied. Upotęźniać uczynić potężnym: Głos ś. upotęźni i euda uiseci. Syrok. (= spotężnieje). Wzmóc duszę, U., zlewając z inną duszą w doskonale spoistą całość. Pszk.

Upotęźnienie, a, bfm., czynność cz. Upotęźnić.

[Upotrzebiać, a, af] p. Upotrzebić.

[Upotrzebienie, a, bfm.] czynność cz. Upotrzebiać.

[Upotrzebić, i, il, nied. Upotrzebiać] użyć; spotrzebować: Lud litewski płasy łączy ze śpiewem, nie upotrzebując przytym żadnych sztucznych tańców. Niewiele palę: zaledwie pięć papierosów upotrzebiam.

[Upotrzebienie, a, bfm.] czynność cz. Upotrzebić.

† **Upotulać się, a ś., af ś. p. Upotulić ś.**

† **Upotulanie się, a ś., bfm., czynność cz. Upotulać ś.**

† **Upotulenie się, a ś., bfm., czynność cz. Upotulić ś.**

† **Upotulić się, i ś., il ś., nied. † Upotulać ś. zrobić ś. potulnym, upokorzyć ś., ukorzyć ś.:** Upotulają ś. pysznym, ukarząją zufałym. Sekl.

† **Upotulność, i, bfm. potulność, uległość, pokora:** Cichość a U. Pana Chrystusowa. Sekl.

† **Upoważanie, a poważanie, cześć, szacunek:** Dla którego pan kanclerz okazuje tak wysokie U. Niem.

Upoważniać, a, af p. Upoważnić.

Upoważnianie, a, bfm., czynność cz. Upoważniać.

Upoważniciele, a, lm. e ten, co upoważnia, mocodawca: Papież Urban V, jako najwyższy zwierzchnik wszystkich zakładów duchownych, a tym samym konieczny U. wszystkich akademji średniego wieku. Szaj.

Upoważnicielka, i, lm. i forma ż. od Upoważniciele.

Upoważnić, i, il, nied. Upoważniać i. × U. kogo, co = zrobić poważnym, nadać powagę, dodać powagi, × autoryzować: Nie mniej szkodliwe jest być upodlonym, jak zbyt upoważnionym. Pilch. Tyś upoważnił cześć w Pańskich świątyniach. Jak. W. Księga ta upoważniona najdosłowniejszym imieniem Króla i Pana mego Pilch. (= zaszczycona). Dziś zdrada tysięcy sideł prostym sercem stawia, dziś zwyczaj upoważnia

najgłupsze bezprawia. Cho. 2. × U. otoczyć powagą, uprawnici, usprawiedliwić, usankcjonować, tłumaczyć: Publiczny szacunek upoważnia mój wybór. Niem. 3. kogo = upelnomocnić, umocować, dać mu plenipotencję: Upoważniać kogo plenipotencją do jakiej rzeczy. Vol. U. kogo do działania w swoim imieniu, do odebrania pieniędzy. Upoważnił mię do udzielenia bratu mojemu treści naszej rozmowy. Czart. A. Upoważniał i prosił przyjaciół, ażeby wymyślali dlań trudy i męczarnie dla doświadczenia w nich siły i wytrwałości jego. Od. Przen.: dać powód, ośmielić, uzuchwalić, zrobić pochopnym: Co cię upoważnia do tych żartów? Nie upoważniał cię do tej poufałości. Jeżeli ma jakieś nadzieję, nie może mi wynowić bym go do nich czymkolwiek upoważnił. Rzew

Upoważnienie, a i. bfm., czynność cz. Upoważnić. 2. lm. a słowa, dowód upoważniający; pełnomocnictwo, plenipotencja: Dać U. na piśmie.

Upoważniony, onego, lm. nieni i. im. od Upoważnić. 2. niek. rz. = ten, co otrzymał upoważnienie, pełnomocnik, plenipotent.

Upowicie, a i. bfm., czynność cz. Upowić. 2. to, w co spowito, powicie, powijaki, pieluszki. Sł. wil.

Upowić, upowije, upowił, Upowinać, nied. Upowijać powić, obwinąć w pieluchy, spowić: U. dziecko. Przen.: owinąć, otulić, ogarnąć, otoczyć: Gdy noc ziemię w czarne upowije szmaty, wyjeżdża nam przyświecać miesiąc srebrnoszaty. Zabł. Niewymowny upowijał go czar—uczucie szczęścia. Głiń. Ohmury ją upowijają i niosą dalej a dalej. Krasz.

× **Upowierzenie, a, bfm., czynność cz. Upowierzyć.**

× **Upowierzyc, y, ył do wierzenia podobnym wystawić, uprawdopodobnić. L.**

Upowietrzenie, a, lm. a stan powietrza, atmosfery. Sł. wil.

Upowijać, a, af p. Upowić.

Upowijanie, a, bfm., czynność cz. Upowijać.

Upowinać, nie, nał p. Upowić.

Upowinięcie, a, bfm., czynność cz. Upowinać.

Upowodować, uje, ował usprawiedliwić powodami, uzasadnić, umotywić.

Upowodowanie, a, bfm., czynność cz. Upowodować: Sprawozdanie nie różniło ś. od naszego w niczym innym, tylko w upowodowaniu zdarzeń. Jeż.

Upowodowany im. od Upowodować, mający dostateczną przyczynę, powód, pobudkę; powodowany, spowodowany, upoważniony, usprawiedliwiony czyn.

Upowszechniacz, a, lm. e ten, co upowszechnia, krzewiciel, propagator, rozprzestrzeniciel, popularyzator: Fałszywy apryjoryzm umiejętnościę pozyskał w belletrystach i poetach upowszechniaczy. Szaj.

Upowszechniać, a, af i U. ś. p. Upowszechnić.

Upowszechnianie, a, bfm., czynność cz. Upowszechniać.

Upowszechnianie się, a ś., bfm., czynność cz. Upowszechniać ś.

Upowszechnić, i, il, nied. Upowszechniać i. × U. uogólnić: U., nowy wyraz: rzeczy szczególne zamknąć w jednym powszechnym wyrazie. Kopez. 2. zrobić powszechnym, rozpowszechnić, spopularyzować, rozkrzewić, rozprzestrzenić, wprowadzić w zwyczaj, propagować: Wynałazki elektryczne dzisiejszych fizyków pracami daleko rozległej rozciągniętości i upowszechnione zostały. Sch. Nie potrzeba,

aby szlachta traciła swoje swobody, ale potrzeba, aby swoje prawa upowszechniła. Stasz. U. *ś. stać ś. powszechnym, rozpowszechnić ś., spopularyzować ś., rozprzestrzenić ś., rozkrzewić ś., wejść w zwyczaj, utrzeć ś., przyjąć ś., rozzejść ś.:* Zwyczaj, moda, zdanie upowszechniły ś. Upowszechniła ś. zabawa. Chodź. (= stała ś. ogólną, ogarnęła wszystkich). Oskłodzą niejedną chwilę życia wśród nie upowszechnionego za ich czasów, a dziś pełnowładnie panującego egoizmu. And. Upowszechnienie, a, blm., czynność cz. Upowszechnić: Rzadki dar upowszechnienia myśli. Stasz.

Upowszechnienie się, a ś., blm., czynność cz. Upowszechnić ś.

Upowszedniać, a, ał p. Upowszednić.

Upowszednianie, a, blm., czynność cz. Upowszedniać.

Upowszednić, i, ii, nied. Upowszedniać uczynić pouszednim, spopolitować, pozbawić wroku.

Upowszednienie, a, blm., czynność cz. Upowszednić: Błażowski, słusznie czując potrzebę upowszednienia historii własnego kraju, wziął na siebie pracę wytlumaczenia Kromera na polszycy język. Czart. A.

Upoziomować, uje, ował i. powierzchnię = uczynić ją poziomą, horyzontalną. 2. ustawić poziomo: U. stolik mierniczy.

Upoziomowanie, a, blm., czynność cz. Upoziomować.

× Upozornić, i, ii uczynić pozornym, okazałym; nadać czemu piękny pozór, korzystny wygląd; ubarwić, ukraścić, upiększyć. Sł. wil.

× Upozornienie, a, blm., czynność cz. Upozornić.

Upozorować, uje, ował, nied. Upozorowywać co = uczynić pozór czego, udać co; nadać czemu pozór czego, zamaskować co pozorem czego: U. opuszczenie obowiązku chorobą. Upozorowywał wiarą w dzieciństwo dawniejsze postępowani swoje względem królowy. Bart. Najem ten jest upozorowanym handlem niewolników. Sł. wil. Wyjazd jej upozorowanym został tym, czym ś. pozoruje ^{9/10} kroków fałszywych. Jeż. U. ś. usprawiedliwić ś., wykręcić ś. pozorami: W liście do ojca musiał ś. U. dla samej przyzwyczajności. Dyg.

Upozorowanie, a, blm., czynność cz. Upozorować.

Upozorowanie się, a ś., blm., czynność cz. Upozorować ś.

Upozorowywać, uje, ywał i U. ś. p. Upozorować.

Upozorowywanie, a, blm., czynność cz. Upozorowywać.

Upozorowywanie się, a ś. blm., czynność cz. Upozorowywać ś.

Upozować, uje, ował nadać pewną pozę, ułożyć, ustawić, usadzić w pewnej pozie: U. kogo do zdjęcia fotografii. U. ś. przybrać pewną pozę, ustawić ś., usiąść w pewnej pozie: Upozował ś. w trzeciej pozycji i podpisał bok. Bał. Stał on najbliżej Bolskiej, z głową pochyloną, doskonale upozowany na pełnego powagi, przejętego smutkiem, współczującego przyjaciela. Gom.

Upozowanie, a, blm., czynność cz. Upozować. Upozowanie się, a ś., blm., czynność cz. Upozować ś.

Upożyteczniać, a, ał p. Upożytecznić.

Upożytecznianie, a, blm., czynność cz. Upożyteczniać.

Upożytecznić, i, ii, nied. Upożyteczniać uczynić pożytecznym: Wychowanie odpowiednie naukę umiła i upożytecznia. Jeż.

Upożytecznienie, a, blm., czynność cz. Upożytecznić.

× Upój, oju, lm. oje upojenie, stan upojonego: Piwo to pierwej, niż nam drożdże jego pić przyjdzie, do dna piekielnego na U. ojcowie niezgody wylali, a między sobą miłość i zgodę koronowali. Smotr.

Upór, oru, lm. ory, Upor, † Upora, [Upórność] uparcie ś., upieranie ś., upartość, uporność, krnąbrność: Słupy U. Nieprzeparty U. Na U. niema lekarstwa. Prz. Przelamać, przeprzeć, przewyciężyć czyj U. Trwać w uporze. Zacięty w uporze. Rozum przepiesz, ale uporu bezrozumnego nigdy. Skar. Mocno każdy z nich w swym uporze stoi, aby swoje przewiodł. Skar. Tak trwał w uporze, iż ś. jako kamień najtwardszy serce jego użyć nie dało. Skar. Wiem, że nie uporem, ale ś. rozumem rządziś. Boh. Małe złego początki wzrastają z uporu. Kras. U. kamienny. Krasin.

[Upórność, i, blm.] p. Upór.

Upracować, uje, ował i. umordować, utrudzić pracą, napracować, spracować, sforsować pracą: Ręce pracowane. Ręce katów swoich pracował. Warg. 2. † U. umordować, utrudzić, uciążliwie, sforsować, ufatygować, wysilić, zmęczyć: Upracowaliście Jehowę słowy waszemi. Bud. 3. [U.] co = uzyskać pracą, zapracować, zarobić: Coś sobie pracował, to jest twoje. U. ś. i. umordować ś., utrudzić ś., wysilić ś., sforsować ś. pracą, spracować ś., napracować ś. 2. † U. umordować ś., zmordować ś., zmęczyć ś., utrudzić ś., sforsować ś., ufatygować ś., sfatygować ś., wysilić ś., zmęczyć ś.: Kto ś. pusi na okrutne burzki morskie, jeśli tam nie zginie, tedy ś. wody opije, nagrażnie, upracuje. Rej. Upracowałem ś. w piaczu a w narzekaniu moim. Rej. Ustaną pacholeta i upracują ś. Bud. Upracował ś. w gorącości swojej. Rej. Jużem ś. pracował nad temi wymysły twojami. Rej. Upracowany trudem. Otw. Jezus, pracowany z drogi, siedział nad studnią. Sekl. Król Kazimierz, bieganiami, wrzaskiem pracowany, padł, aż go żołnierz jeden do taboru przyniósł. Błaż.

Upracowanie, a, blm. i. czynność cz. Upracować. 2. p. Upracowanie się; stan pracowanego, trud, zmóg, fatyga: Po wielkim pracowaniu przyszedł do pięknej, woniącej łązki, w której one wszystkie prace i trudy z siebie nadobnie wypościł. Rej.

Upracowanie się, a ś., bIm., niek. Upracowanie czynność cz. Upracować ś.

Uprać, upiorę, upierze, uprał i. praniem uczynić czystym; wyprać: U. koszulę. Upiierz mi kożuch, a welny nie umaczaj. Rys. (= zrobić coś niemożliwego). 2. [U.] sprać, zbić, wybić kogo.

† Upragły spragniony, trawiony pragnieniem: Kto doda górnych upragłym napojów? was, dżdżyste prosimy obłoki, spuściecie nam wdzięczną rosę bez odwłoki. Ody. Od języka dwa wstają pławy: jednym w żołądek noszą potrawy, upraglą drugim wątrobę chłodzą. Mias.

Upragnąć, nie, nat i. † U. uczuć pragnienie: Strudzona upragnęła. Żebr. Upragnął z gorącości, a i jeść mu ś. chciało. Rej. 2. przen.: U. czego = powziąć wielką chęć do czego, zapragnąć, zażądać, zażęsknić do czego, utknąć, pożywać: U. nauki, sławy. Przen.: To człowiek dostatni, pieniądze nie upragnie (= ma ich dosyć).

Upragnienie, a, blm. 1. rz. od **Upragnąć**. 2. *chciwe pożądanie czego, żądza, chęć nieprzeparta, chciwość, ułasknienie*: Wyczekiwać z upragnieniem. Wiele jeszcze pozostało dla szukających z gorącą żądzą i upragnieniem. Chodź.

Upragniony 1. im. od **Upragnąć**, *spragniony*. Przen.: *łakomy, łaknący, nienasycony, chciwy, żądny, pożądliwy, pożądający, ułaskniony*: Namietny ma zawsze serce upragnione. Jestem wiele U. widzenia osoby jego. L. Jak szczęśliwi są ludzie nauk upragnieni! L. Kto namietności nie mnie poskramiać w sobie, ma zawsze serce upragnione. L. 2. *pożądany, z ułasknieniem oczekiwany*: Piję zdrowie upragnionego w domu tym gościa. L.

Upraktyczniać, a, ał p. **Upraktycznić**.

Upraktycznianie, a, blm., czynność cz. **Upraktyczniać**.

Upraktycznić, i, il, nied. **Upraktyczniać** *uczynić praktycznym*: Kjellen upraktycznia zasadę narodowości, uzgadnia ją z realnymi warunkami rozwoju państw.

Upraktycznienie, a, blm., czynność cz. **Upraktycznić**.

Upranie, a, blm., czynność cz. **Uprać**.

Upraszać, a, ał p. **Uprosić**.

Upraszenie, a, blm., czynność cz. **Upraszać**: Skarb koronny przez zbytne U. dóbr stołu naszego bardzo wyniszczony jest. Vol.

Upraszczać, a, ał i U. s. p. **Uprościć**.

Upraszczenie, a, blm., czynność cz. **Upraszczać**.

Upraszczenie się, a s., blm., czynność cz. **Upraszczać** s.

Uprawa, y, lm. y 1. *uprawianie, uprawienie, przyrządzenie, kultura*: U. roli (= ulepszenie, użyczenie). U. ziemi przez gnoje. Kluk. U. winie. U. ogrodowizn (= hodowanie, hodowla, pielęgnowanie, plantacja). U. ogrodna. Troc. U. mięsa (= przyrządzenie: peklowanie, solenie, marynowanie). Od dobrej uprawy szynki zależy ich dobroć po uwędzeniu. U. kapusty. Etat uprawy szlacheznej, p. Etat. 2. *doskonalenie, kształcenie, rozwój, kultura*: U. umysłu. Troc. U. nauk, sztuk. Znajomość czytania i pisanie... pierwsze narzędzia moralnej i umysłowej uprawy. Szan. 2. gór.: U. kopalni = *pedzenie jej w głąb, pogłębianie jej*. Łab.

Uprawca, y, lm. y, **Uprawiać** *ten, co uprawia, hodowca, plantator*: U. w polu zmordowany. Kniaź. Ogród przez owoc i kwiecie cieszy swego uprawcę i zimie. L. Umiejętność uprawcy potrafi drzewo krzywe sprostować. L.

Uprawczyna, y, lm. y forma ż. od **Uprawca**: Pomona, najpilniejsza ogrodów U. i osadzielka. Otw.

Uprawdopodobniać, a, ał p. **Uprawdopodobnić**. **Uprawdopodobnianie**, a, blm., czynność cz. **Uprawdopodobniać**.

Uprawdopodobnić, i, il, nied. **Uprawdopodobniać** *uczynić prawdopodobnym, nadać pozór prawdy*: Możemy, jeżeli nie dowieść tego, to przynajmniej U. Te wywody twierdzenie nasze w wysokim stopniu uprawdopodobniają. Bale.

Uprawdopodobnienie, a, blm., czynność cz. **Uprawdopodobnić**.

Uprawdzać, a, ał p. **Uprawdzić**.

Uprawdzanie, a, blm., czynność cz. **Uprawdzać**.

Uprawdzenie, a, blm., czynność cz. **Uprawdzić**.

Uprawdzić, i, il, nied. **Uprawdzać** *sprawdzić, ziścić, urzeczywistnić*: Powieść ślusarza nie dokończona zaczęła mi s. uprawdzać, uprzytomniać. Żm.

Uprawiać, a, lm. e p. **Uprawca**: Przedano nas na niewolników uprawiaczom trzeiny cukrowej. L. (= plantatorom). Pracowici rzemieślnicy i uprawiacze lnu i konopi zaczynają być w mniejszym u Greko-Rusycyżków obrzydzeniu. Cz. (= hodowcy). Zasluga uprawiaczy i kształcicieli języka narodowego. Lib. Przypatrzmy s. nieco bliżej tym uprawiaczom duchownictwa. Kor.

Uprawiać, a, ał p. **Uprawić**.

Uprawialność, i, blm., gór.: U. kopalni, u prawnia kopalni = *pedzenie chudników, wyrobisk podziemnych kopalni*. Łab. Stan uprawialności kopalni. Łab.

Uprawianie, a, blm., czynność cz. **Uprawiać**.

Uprawić, i, il, nied. **Uprawiać**, † **Uprawować** 1. *przyprawianiem, przyrządzaniem doprowadzić do żądanego stanu*; Uprawiać rolę, wskopywać, orać, gnoić, zasiewać; przyrządzać do niesienia pożytków. L. Uprawiać ziemię, albowiem orać jest Bogu służyć. Stasz. Marchew potrzebuje ziemi tłustej a dobrze uprawionej. Trzyce. Ziemia, gdyby była należycie uprawiona, żywiłaby sto razy więcej ludzi, jak ich żywi. L. U. grunt pod zasiew. Uprawieś dla niej ziemię. Kochan. Upraw ziemię serca twego. Skar. Szlachcicowi nie wstyd uprawiać ojczyście zagony. Tw. Cóż po tym, że będziemy wiedzieć, ile mamy i wszereż i wzdłuż pola, jeżeli nie będziemy go dobrze uprawiać? Kras. Zaczął uprawiać rolę. Kras. Niech ziemię uprawują, niech kraju bronią. Kras. Z wolkim on w pokoju uprawia nam błonie. Brodz. Sam swą rolę, odpasawszy szablę, uprawiał. Krasz. Łany zawsze wybornie uprawiane. And. Przen.: U. grunt do czego = *przygotować grunt do przeprowadzenia czego, do zaszczeptenia czego*. U. mięso (= *przyprawić, unazdżyć celem przechowania: nasolić, zapieklować, zamarynować*). U. kapustę na zimę (= *ukwasić*). U. glinę (= *urobić, umieścić, ugnieść na ciasto*). *Macerare lutum*, ugnieść, uszłapać, U. glinę. Mącz. Uprawiać warzywa (= *hodować, plantować*). Przen.: Uprawiać co = *pracować na niwie, na polu czego; zajmować s. czym, oddawać s., poświęcać s. czemu*: U. nauki, sztuki. U. sport. Żart.; U. plotkarstwo. 2. † Uprawiać w czym = *ćwiczyć, doskonalić*: W zakonie duszę swoją ćwiczeniem pilnym pilnie uprawował. Ryb.

Uprawidłowy, i, il *zrobić prawidłowym*: U. ruchy maszyny.

Uprawidłowienie, a, blm., czynność cz. **Uprawidłowić**: Obmyślenie środków ku uprawidłowieniu i ożywieniu działalności centralnych archiwów.

Uprawienie, a, blm., czynność cz. **Uprawić**.

† **Uprawizna**, y, lm. y p. **Prawizna**: Uczynić uprawizną. Podać coś (żyto) w czyją uprawizną. Nie obręczyć za nijedną uprawizną.

Uprawniać, a, ał p. **Uprawnić**.

Uprawnianie, a, blm., czynność cz. **Uprawniać**.

Uprawnić, i, il, nied. **Uprawniać** *uczynić prawnym, nadać cechy prawności, ulegalizować*: Statut wiślicki 1424 r. wyraźnie uprawnia egzystencją świętej inkwizycji. Cz. Gdyby testament był utworzony w przytomności świadków, wtedy potwierdzenie panującego ma dzieło całe ubez-

pieczyć i U. Cz. Przywileje nieprawne przez najwyższą władzę zostały uprawnione. Cz. Jak bękartów uprawniano i czy nastąpione później małżeństwo uprawnia? Cz. Zebrzydowski, aby uprawnić rokosz przeciwko Zygmuntovi III, zmyslił przez swe narzędzia rokosz Gliniański za Ludwika. Cz. Widzę, co za uciski nie uprawnione od tego tronu wychodzą. Kacz. (=nieprawne, nielegalne). Najmajątniejsi wierzyciele posiadali dokumenty najlepiej uprawnione. Orzesz.

Uprawnienie, a, bhm., czynność cz. **Uprawnić**.

Uprawny I. *służący pod uprawę, uprawiany* zwykle: Grunt U. 2. *uprawniony*: Pole uprawne.

Uprawomocnić, I, II co = *nadać czemu moc prawa*: Wydał wniosek zniesienia niewolnictwa, izba zaś dekret ten uprawomocniła. U. *ś. stać ś. prawomocnym, nabrać mocy prawa*: Wyrok *ś. uprawomocnił* (= *stać ś. wykonalnym w imię prawa*).

Uprawomocnienie, a, bhm., czynność cz. **Uprawomocnić**: U. wszelkiego nabytku. Bliż.

Uprawomocnienie się, a *ś.*, bhm., czynność cz. **Uprawomocnić** *ś.*: Po uprawomocnieniu *ś.* wyroku dziecko otrzymywać będzie nowe świadectwo swego urodzenia.

† **Uprawować**, uje, ował p. **Uprawić**. Błaż., Ryb.

† **Uprawowanie**, a, bhm., czynność cz. **Uprawować**.

Uprażenie, a, bhm., czynność cz. **Uprażyć**.

Uprażyć, y, ył, **Uprzążyć** I. *prażąc doprowadzić do pożądanego stanu*: Mąki U. i aby *ś.* równo uprażyła, razy kilka przemieszała. L. U. sól na patelni do nasolenia ryb. U. groch, migdały. L. U. kaszę pod blachą, pod pokrywą. Przen.: Słóicem uprażona kraina. Leszcz. S. 2. × U. mleko = *ugotować, uwarzyć*.

[**Uprociwić się**, I *ś.*, II *ś.*] p. **Doprocziwić**.

[**Uprociwienie się**, a *ś.*, bhm.] czynność cz. **Uprociwić** *ś.*

Uprojektować, uje, ował *projektując ułożyć; uplanować, ukartować, uknuć, usnuć, umyślić, zamierzyć*: Udało *ś.* jej uprojektowane swatostwo. And.

Uprojektowanie, a, bhm., czynność cz. **Uprojektować**.

Upromienić, i, II, nied. **Upromieniać** *otoczyć promieniami, opromienić*: Gdy swojej światłości pełność sam przyceienisz, a chmurą jak obręczą głowę upromienisz... Przyb.

Upromienienie, a, bhm., czynność cz. **Upromienić**.

Uproporcjonować, uje, ował *zrobić proporcjonalnym, pomiernym z czym, ustosunkować, przystosować do czego*: U. lazaret do liczby głów w obozie. L. Zapas drzewa na magazyny łatwo może być uproporcjonowany. Jak. J. Wyznaczenie komisje, żeby uproporcjonowały według miejsca i gruntu czynsze. T. K.

Uproporcjonowanie, a, bhm., czynność cz. **Uproporcjonować**: U. wyprawy potrzebnej do obłężenia. Jak. J.

Uprosić, a, Im. e ten, co *uprosił a. co uprosi*. Troc.

Uprosić, i, II, nied. **Upraszać** I. co = *uzyskać, uskórzać proszeniem, wyprosić, użytebrać, wyżebrać, prośbę*: Podezsa bawienia *ś.* z niemi sułtana siła na nim upraszają te białogłowy. Star. Królewska ręka dała, *ś.* język ks. Skargi uprosił. Birk. Jaropek ustawicznie o to Boga prosił, aby takąż śmiercią umarł, jaką pradiadowie jego byli zamordowani, co i uprosił. Stryjk. Iż z wielką wiarą, z wielkim ufaniem prosił, haeno uprosił. Skar. Lepiej U., niż ukraść. Kn. Upro-

szono już przezeń pisanstwo nowogrodzkie do stało *ś.* komu innemu. Szaj. Ks. Dominik mocno był rozżalony na króla, nie otrzymawszy odeń gorąco upraszanego starostwa. Szaj. Niewiele dziś dziaduś uprosił (= *uzbierał prosząc*). 2. kogo = *ująć, zjednać, zobowiązać prośbami*: Panowie onę niewiastę udarowali, uprosili, iż wypuścić dobrowolnie z wzystkiego syna cesarskiego. Wer. Ten marjasza nieodstępny przyjaciel tak *ś.* umiał ułożyć pięknie, że go do kart ledwie U. mogli. L. (Skotnicki) obaczył Pukarzewskiego podpiłego i uprosił go do swojej gospody (= *zaprosił*). Uproście Jana, niechaj zacznie swaty. Brodz. Nikt go na polowanie U. nie może. Mick. Uproszę ks. defnitora, niech bakałarzyć nad tobą pocznie. Syrok. 3. **Upraszać** = *prosić usilnie, dopraszać* *ś.*: Upraszam siedzieć. Fred. A. Upraszam o głos! Upraszam łaski państwa. U. *ś.* *proszeniem uzyskać pozwolenie dla siebie*: Rodzice wielce mię miłują; na tę drogę z tobą, wiem pewnie, że *ś.* nie uproszę. Skar. [Nie popłynął do Gdańska: uprosił *ś.*, że ma gody]. Wójce. [Uprosił sie i drugij warcie, puściła go].

Uprostować, uje, ował *uczynić prostym, naprostować, sprostować, wyprostować, wyregulować*: Przen.: Oświecony naukami rozum a uprostowane szlachetnemi obyczajami serce. L.

Uprostowanie, a, bhm., czynność cz. **Uprostować**.

Uproszczenie, a I. bhm., czynność cz. **Uprościć**. 2. *to, co zrobiono, aby uprościć*.

Uproszczenie się, a *ś.*, bhm., czynność cz. **Uprościć** *ś.*

Uproszczenie, a, bhm., czynność cz. **Uprosić**: Takowy król, jak nasz, z uproszenia panuje. Pot.

Uproszczenie się, a *ś.*, bhm., czynność cz. **Uprosić** *ś.*

Uprościć, I, II, nied. **Upraszczać** *zrobić prostym, prostszym; uczynić mniej złożonym, ułatwić*: U. zadanie. U. ułamek (= *skrócić*). U. *ś.* I. *stać ś. prostym, prostszym, mniej złożonym, ułatwić* *ś.*: Rachunki przez to upraszczają *ś.* 2. † U. *ś.* *ułatwić* *ś.*, *uporać* *ś.*, *podoląć*: Widziało *ś.* to na oko, że U. *ś.* trudno. Mask.

Uprowadzać, a, ał p. **Uprowadzić**.

Uprowadzanie, a, bhm., czynność cz. **Uprowadzać**.

Uprowadzenie, a, bhm., czynność cz. **Uprowadzić**: Pamiętne U. wojska z cieśni Bukowińskiej. Jabł.

Uprowadzić, i, II, nied. **Uprowadzać** *uwieść, poprowadzić precz, odprowadzić skąd, ująć z kim, z czym; ukraść prowadząc; wyprowadzić, wywieść, wyrwać z niebezpieczeństwa*: Matka uchodzi przed nieprzyjaciółmi i córkę za sobą uprowadza. L. Złodziej konie uprowadził. Odwiąż konie, lub jeśli chcesz, ty doładź broni, ty bij, ja nie zapomnę U. koni. Dm. Helenę do swojej ziemi uprowadził. Dm. Powiedz, jacy zbrodniarze uprowadzili cię od nas? Błot. Konon z bitwy przy Egos uprowadził był niedobitki ateńskie do Cypru. Lel. Wpadysz między działa, jeśli ich nie można U., starać *ś.* trzeba przynajmniej uwieść wyszory. Chrzan. Cóż za opaczne przeobrażenie losu czekało uprowadzone przez pogan roje dzieci i niewiast! Szaj.

Uprowidować, uje, ował I. *zaopatrzyć w prowizję, w prowiant, w artykuły potrzebne do życia*: Fregata uprowidowana na 6 miesięcy. Papr. 2.

opatrzyć, zaopatrzyć, udarować, wyekwipować, uposażyć: Uprowidował celę we wszelkie wygody. Chodź. Opatrzność hojnie go uprowidowała. Zawczasu przed św. Janem uprowidowałem ś. we wszystko. Krasz. Cekhaus suto w broń wszelką uprowidowany. Rol.

Uprowidowanie, a, btm., czynność cz. **Uprowidować**.

Uprowjantować, uje, ował **uprowidować** w **prowjant**: Na zimę ś. okopali i uprowjantowali. Rozm. um. Pol. Chleb i wino, to potrzebniejsze, niż bielizna; jakżeś mi ś. przednio uprowjantowała! L.

Uprowjantowanie, a, btm., czynność cz. **Uprowjantować**.

Uprócie, a, btm., czynność cz. **Uprócić**.

Upróć, **uporze** a. **upróje**, **upról**, **Upruć**, nied. **Upa- rad** i. **nadpróć**; **prójąc** **ując** część; **spróć** do pewnego **kresu**: Upróćem już połowę. Tak go boli, jakby po żyłe uparał. Pot. 2. **ukłóć**, **uhość** Sł. wil. U. bagnetem.

Uprószenie, a, btm., czynność cz. **Uprószyć**.

Uprószyć, y, ył **uwalac** **prochem**, **zaprószyć** **całkiem**, **poprószyć**, **zakurzyć**: Tak ś. uczernił, uprószył a umazał, iż ledwo znać, co jest w onym tak marnym więzieniu swoim. Rej.

† **Upróżniać**, a, ał i † U. ś. p. **Upróżnić**.

† **Upróżnianie**, a, btm., czynność cz. **Upróżniać**.

† **Upróżnianie się**, a ś., btm., czynność cz. **Upróżniać** ś.

† **Upróżnić**, i, ił, nied. † **Upróżniać** eo, czego = **opróżnić**, **wypróżnić**, **wyładować** w części; **ując** **zawartości**, **uczepać**: Złorzecz mi, jak chcesz; aza upróznisz swoje myśli, która pełna złości jest, a ulżyj jej nieco temi słowy? L. U. ś. i. **stać** ś. **próżnym** **czego**, **wyżyć** ś. **czego**, **pozbyć** ś., **pozbawić** ś., **zbyć**, **postradać** **czego**: Upróżniliście ś. od Chrystusa, z łaskiście wypadli. Bud. (pozbawiliście ś. Chrystusa. B. G.). 2. **zostać** **uprzątniętym**, **usuniętym**, **oddalić** ś., **usunąć** ś.: Upróżniła ś. zawada krzyża. Bud. (zniszczone jest zgorzenie krzyżowe. B. G.; sprzątająca ta zawada. L.).

† **Upróżnienie**, a, btm., czynność cz. **Upróżnić**.

† **Upróżnienie się**, a ś., btm., czynność cz. **Upróżnić** ś.

Uprucie, a, btm., czynność cz. **Upruć**.

Upruć, uje, ul p. **Upróć**.

[**Upruzenie**, a, btm.] czynność cz. **Upruzyc**.

[**Upruzyc**, y, ył] **licho** **usmażyć**.

[**Uprychcenie**, a, btm.] czynność cz. **Uprychcić**.

[**Uprychcić**, i, ił, **Uprylić**] **ugotować** **niedbale**.

[**Upryczenie**, a, btm.] czynność cz. **Upryczyć**.

[**Upryczyć**, y, ył] **usmażyć**, **ugotować** **niedbale**: Upryczysz kaszy ze szperką.

Uprywatniać, a, ał i U. ś. p. **Uprywatnić**.

Uprywatnianie, a, btm., czynność cz. **Uprywatniać**.

Uprywatnianie się, a ś., btm., czynność cz. **Uprywatniać** ś.: Naprzód uzupełnimy historję uprywatniania ś. gruntów nad Orzycem. Krzyw.

Uprywatnić, i, ił, nied. **Uprywatniać** **uczynić** **prywatnym**: Te terytorja są uprywatnioną forpocztą najazdu państwowego. U. ś. **stać** ś. **prywatnym**.

Uprywatnienie, a, btm., czynność cz. **Uprywatnić**: Dążności religijne, dochodzące do uprywatnienia religji.

Uprywatnienie się, a ś., btm., czynność cz. **Uprywatnić** ś.

Uprząc, **ęże**, **ęgi** **sprząszy** **uwikłać**: Bobyście nas uprzagli w aljans, a potem Bóg wie w co. St. Aug.

Uprząść, **uprzędzie**, **uprządł**, nied. × **Uprządać** i. **przedzeniem** **wrobić**, **uformować**; **przędąc** **ukończyć**: Dziewka pasmo już uprzędła. Troc. Przen.: Dowody te z piasku uprzędzone. Zigr. (= *blache, znikome, nic nie znaczące*). Z długich robót swych nie nie uprzędą. Chr. (= *nie wskórają, nie osiągną*). Przeczucie na swym warsztacie twórczej wyobraźni uprzędza kształty swoje. Sł. wil. Przen.: U. sobie eo w głowie = *uroić, ubrać, usnuć, umyślić, ukartować, uplanować, ułożyć*. Hist. uc. Onę rzecz chwalebą takem sobie w głowie uprządł i uformował, iż potem, gdym ją ujrział, daleko mi ś. podłejszą zdała, niżem mniemał. Górn. Uprzędli sobie zyski w głowie. Klon. On to gdy uprzędzie, myśli o tym, skąd począć i do tej machiny przyszł budyńku. Tw. Szatań uprządł i wymyślił takowy swój kościół. Wiśn. Bacząc, że krótko ś. miał na stolicy osiedzieć, to uprządł sobie w tajemnicy, żeby ś. w skarby fundował. Tw. W głupiej swojej to uprządł głowie. Troc. Prózne sobie nieboga chimery uprzędła. Tremb. Uprządł sobie w głowie to a. owo, wziął sobie w rozum, pojał to bardzo, chwycił ś. tego, *mixtobarbari dicunt*, apreendował to, et *contra*: nie apreendował on tego, nie pojał, nie ważył sobie tego, puścił to lekko abo mimo ś. Kn. (= *dopuszcil, przypuszcil sobie do głowcy, przejął ś. tym*). Przen.: † U. postawę = *ustroić, przybrać, zrobić, ułożyć*: Umiała dworować, U. postawę, ustrzępić mowę. Pileh. Powagę stroi, uprządł sobie postawę, stąpa jak z tablatury. Kn. Jaką chce, taką sobie postawę uprzędzie. Klon. Umie U. tak smutną postawę, umie tak wdychać, płakać, iż tym zwyciężyłby najokrutniejsze serce. Górn. Przen.: Śpiewał li—Syren, płakał li—Niobe, podobny tak głos uprządł więc on sobie. Mias.

Uprzątać a, lm. e, × **Uprzątać** **ten**, **co** **uprzęta**. L.

Uprzątać, a, ał p. **Uprzątnąć**.

Uprzątanie, a, btm., czynność cz. **Uprzątać**.

Uprzątnąć, **tnie**, **tnął** a. × **ti**, nied. **Uprzątać**, **Uprzątywać** i. **sprzątajac** **ułożyć**, **poprzętnąć**, **uprzędkować**: Zabiwszy syna, uprzętnął dom na bezecne gody. Pileh. Uprzątnij izbę, księgi. Troc. Chciałam uprzętać. L. Przen.: Aleyd z monstrów uprzętnił ziemię. Jabł. (= *wymiotł, usunął, opróżnił*). Uprzątnął rynki, domy, kościoły, że mało a. razej nie w mieście niewiast nie zostało. P. Koch. 2. eo skąd = *sprzątnąć, usunąć*: U. kamienie z pola. Kn. U. kamienie z roli. Troc. Uprzątnione na tę kupę porzuć kamienie. Troc. (= *posprzątańe*). Przen.: Tamujące uprzętnij pilnie przeszkody. Hul. Uprzątywając te przeszkody, niemało utrudnisz ś. Sak. Uprzątnął te trudności, te zawady. Troc. Potężną ręką uprzętnął dolegliwości nasze. Koch. W. (= *oddalać*). Któż miał U. jego nieszczęście, jeżeli nie ta, która była jego przyczyną. Węg. Chce, by i z nieszczęściem swoim krzywdę onę U. Warg. Wszystkie z mórz uprzętnął rozboje. P. Koeh. (= *zniósł*). Uprzątnij w sereu te myśli nieprzystojne. Troc. (= *wyruguj*). Żart.: Konifury łyżką stołową uprzęta. Wilk. (= *sprząta, zmiata, zjada*). Przen.: U. kogo = *sprzątnąć, zgładzić, usunąć ze świata*: Na Lindenera skarżyły choroby, że przezeń rzedzse po ementarzach groby; więc przewód lekarza, śhierc, uprzętnę, rzecz, a zaś ich biały czaheł dość oblecze. Mias. Uprętnął głównego nieprzyjaciela. Troc. 3. × U. *zalać*, *ułożyć, usunąć, zalać*: Sejm już niedaleki, na którym wszystkie te rzeczy U. ś. mogą. Biel. J. Spór

z cesarzem rychło po sejmie był uprzątńiony. Alber. (= *umorzony*).

Uprzątńienie, a, blm., p. Uprzątńicie: Dla uprzątńienia tej zawady wynalazł był sposób Zamojski. Alber. Na osobności namawiał go do uprzątńienia tego króla. Alber.

Uprzątńicie, a, blm., Uprzątńienie czynność cz. Uprzątńać.

Uprząż, ęzy, ż. a. [ęża m.], lm. e l. przybory na konie, zakładane na nie przy zaprzęganii: U. krakowska (p. Krakowski). Na całym prawie powozie i uprzężu ani jednej nitki, ani jednego guzika nie było świetlistego. Łoż. 2. *konie w zaprzęgu*. 3. (u kmieci) *konie i bydło robocze, sprzężaj:* Dzień roboczy z uprzężą (= z koniem a. wołami). 4. *hut. para walców, trójka walców w jednych sztedrach osadzona*. Łab.

[**Uprzeciwnić się, i ś., il ś., Uprociwić ś.**] *uwziąć ś., aby coś zrobić (ubrew słabości ludzkiej i lenistwu przyrodzonemu) dokładnie i z wytrwałością.*

[**Uprzeclwnienie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Uprzeclwnić ś.**

1. **Uprzęd, uparł, [uper], uprze, [Uparć], nied. Upierać oprzeć końcem, natężając przytym, zeprzeć. U. ś. l. oprzeć ś. z natężeniem, zaprzeć ś., wesprzeć ś., aby ś. nie osunąć, aby ś. nie ruszyć z miejsca:** Uparł ś. nogami w strzemiona. 2. *uwziąć ś., zaciąć ś., zawziąć ś., obstaować przy swoim, usadzić ś., żart. stanąć sztorcem:* Rozsądny ani ś. w przywiązaniu do dawnych zwyczajów nie uprze, ani ś. nowością nie uniesie. L. Ociecie mój jak ś. uprze, nieczym go odwieść nie można. L. Człowiek zły na co ś. uprze, by też najgorzej było, raczej da gardło, niżby miał tego poniechać. L. Uparł ś. na to. Troc. Uparł ś. przy swoim zdaniu (= *nie chce od niego odstąpić*).

2. **Uprzęd, uprzeje a. upre, uprzal l. przejąc ugotować ś. St. wil. 2. przejąc zepsuć ś.; zeprzeć:** W piwowarstwie wiele znaczy, aby słody dobrze uprzyły. Haur.

Uprzedać, a, al, nied. Uprzedawać czego = sprzedają umniejszyć, sprzeclać część, rozprzedać w części: Po części dóbr jego uprzedał. Warg. Po jarmarku handlarze urzędowi zeznać mają, wiele każdego towaru uprzedałi. Vol. Rzeczy takich uprzędajemy, bez których cudzoziemcy obejść ś. nie mogą. Gostk. U. też nie wadzi, i dobrym ludziom darmo udzielić może. Ek.

Uprzedanie, a, blm., czynność cz. Uprzedać.

Uprzedawać, aje, awał p. Uprzedać.

Uprzedawanie, a, blm., czynność cz. Uprzedawać: Częstkowym uprzędawaniem wyrosłych gajów podwoić dochody. Sur.

Uprzedaż, y, lm. e uprzędanie, uprzędawanie, sprzedaż części z całości: Można było wyrobić ś. z długu czy to przez sprzedaż lub U. części lasu, czy też nawet przez użycie na ten cel wysokich dochodów. Kłob.

Uprzedmiotować, uje, ował p. Uprzedmiotować: Nie waha ś. wmawiać w czytelnika, jakobym ja uprzędmiotował w znaczeniu transcendentálnym znaczenie materji. Mahr.

Uprzedmiotowanie, a, blm., czynność cz. Uprzedmiotować: U. zjawisk umysłowych.

Uprzedmiotować, a, al p. Uprzedmiotować.

Uprzedmiotowanie, a, blm., Objektywizacja fil., czynność cz. Uprzedmiotować.

Uprzedmiotować, i, il, Uprzedmiotować, nied. Uprzedmiotować, fil. uczynić przedmiotem, o b j e k t y w i z o w a ć.

Uprzedmiotowanie, a, blm., czynność cz. Uprzedmiotować.

Uprzedni, Uprzedzający który uprzędził, poprzedzający, poprzedni: Przyczyną śmierci było poderżnięcie gardła i uprzędnie ubezprzytomnienie dwoma uderzeniami. Lek.: Szczepienie uprzędnie = *pierwotne, przeszczepienie*.

Uprzednio przys. od Uprzedni, uprzędzając, poprzednio, przedtym, uprzęd, uprzędą, zgóry.

Uprzedzacz, a, lm. e p. Uprzedziciel.

Uprzedzać, a, al i U. ś. p. Uprzedzić.

Uprzedzająco przys. od Uprzedzający: Hrabia okazywał ś. dla żony zawsze U. grzecznym i rycerskim. Rog.

Uprzedzający l. im. od Uprzedzać. 2. p. Uprzedni. Pat. 3. p. Uprzejmy. 3. lek.: Tor gąrczki U. (typus febris anteponeus s. anticiptans).

Uprzedzanie, a, blm., czynność cz. Uprzedzać: U. do brania części jakiego działu. Troc.

Uprzedzanie się, a ś., blm., czynność cz. Uprzedzać ś.

Uprzedzenie, a l. blm., czynność cz. Uprzedzić.

2. p. **Uprzedzenie ś.;** *mylne a niezasadnione zdanie, zasłabienie, przesąd, zabobon; stronność, niechęć, przywoidzenie, widzimisię:* Uległem uprzędzeniu i panującej w owym czasie opinji. Zam. Od fanatycznego uprzędzenia daleki jestem. Kras. Płochę U. Kras. Dość tego niechaj będzie na zbiecie reszty, jeżeli gdzie jest, nierozumnego uprzędzenia. Kras. W. Pani masz przeciwko niemu jakoweś U. Kras. Pod jarzmem najgrubszego uprzędzenia stękać. Węg. Ludzie w swoich zastarzanych uprzędzeniach i nałogach nie tak ś. lękają dowodów i przekonania, jak szyderstwa i wstydu. Śniad. U. ich od siideł uprzędzenia i błędu. Śniad. Kto myśleć sam przez siebie i otrząsnąć ś. z kajdan uprzędzenia i przesądu nie umie, tego zdanie żadnej u mnie nie ma ceny. Śniad. J. Ma szlachetną odwagę walczyć z uprzędzeniami i złą wolą swych złomków. Piet. Masz przeciwko niemu (a. doń) jakoweś U. Krasin. 3. (względem siebie) *zarozumiałość, przewumpcja, przewencja:* Nic tak nie jest przeszkodą do zdrowego sądzenia o rzeczach, jak U. umyśl, czyli przewencja. L. 4. U. sądu = *wskazówka dlań, prejudykat:* U. sądu, dekretu, sędziemu danie pochopu, przykładu, *praejudicium*. Kn.

Uprzedzenie się, a ś., blm., niek. Uprzedzenie czynność cz. Uprzedzić ś.

Uprzedziciel, a, lm. e, Uprzedzacz ten, co uprzędza a. uprzędził; poprzednik: U., *antecessor, praecursor*. Mącz. Św. Jan, poseł i U. Chrystusowy. Wuj. (Fijołku), kwiatków najpierwszy uprzędzicielu. Gawiń. Św. Jan, U. Pana. Pol.

Uprzedzić, i, il, nied. Uprzedzać l. wyjść naprzód, pójść przodem, być na przodzie, poprzedzić: Wsadziwszy Mardocheusza Aman na koń, uprzędzał i wołał: oto jedzie... Wuj. Uprzedziły książęta, zjednoczywszy ś. z temi, co śpiewali wpośrodku młodych bebenniczek. Leop. (przedziły książęta. Leop.). Lekkie chorągwie wojsko uprzędziały. Troc. W uprzędzającym to znajdziesz rozdziałe. Troc. (= *uprzędnim*). Przen.: U. sądem, sędziemu pochop dać, przykład, sposób postępowania w sprawie jakiej, *praejudicare*. Kn. To, co miało być potym, U. wołała. Koehan. Wielką sławę uprzędziały wielkie trudy i roboty. Birk. Mówią, że czasem razum uprzędza lata. Kras. W kim przymioty uprzędzają wiek, tam młodość jest zaletą. Stasz. Uprzedzać fakta = *przesądzać, przed czasem robić wnioski* (*przed*

siecią ryby łowić“). Uprzedzać czyje chęci=*wpierw im zadosyć uczynić, aniżeli zostaną objawione*. Człowiek uprzedzający = *uprzejmy, ugrzeczniomy*. Przen.: Nie może rzecz stworzona U. stwórcy swego. B. B. (= *być pierwszą przed nim, mieć pierwszeństwo, trzymać prym*). 2. co złego = *zapobiec czemu, nie dopuścić do czego*: Uprzedzam lekarstwy chorobę, wrpód biorę lekarstwa. Kn. Lepiej U. winę, niż popełnić karę. L. 3. *wyprzedzić, ubiec, prześcignąć, wyścignąć*: Drugi zwolennik uprzedził biegiem Piotra i przyszedł pierwszej do grobu. Leop. Rozumnego jest rozumem uprzedzać naturę. L. Uprzedzam kogo do czego, ubiegam miejsce albo co innego. Kn. Co ma czas przynieść, uprzedź go ty raczej. Kochan. Uprzedzała mądrość lata. Skar. Wielekroć postrzegał, iż go uprzedzono nawet w tym, co rozkazać miał. Kras. Uprzedził mię do tego urzędu. Troc. Nie dał nikomu U. do tego. Troc. Uprzedziłeś mię w przyjaznej usłudze. Troc. Zważaj, czy cię z ukłonem, z rozmową uprzedzą. Mick. Jeżeli w potrzebę przyjaciela wchodzisz i prośbę jego uprzedzasz, dar twój podwójnej ceny nabiera. Kras. A. Przen.: U. kogo w czym = *przewyższyc, zakasować, przejść*: Na wysokie ś. stolice kasali, i jeden drugiego dostojnością uprzedzać chcieli. Żarn. W rozumie cię uprzedza. Troc. W sztukach go uprzedza. Troc. Uprzedza cię w tej sposobności. Troc. 4. kogo przeciw komu, do kogo, do czego = *zrazić, źle usposobić, zniechęcić niesłusznie*: U. czyje zdanie, nie dopuścić mu na własne oczy widzieć, nabawić go przesądów. L. 5. kogo = *zawczasu przestrzec, zgóry mu co zapowiedzieć*: Uprzedzam cię, że na drugi raz kara cię nie minie. U. ś. do kogo, do czego, względem kogo, względem czego = *zrazić ś., zniechęcić ś. niesłusznie, upatrzeć sobie co do niego*: Uprzedzasz ś. tylko niepotrzebnie, bo go wszyscy znają jako weale dobrego człowieka.

Upierzony I. im. od **Upierzć**: U. w tym będąc. Troc. 2. *tyczący ś. człowieka uprzedzonego względem kogo, względem czego, pełen uprzedzenia*: Uprzędzone zdanie, rozsądek, umysł. Troc. U. zdaniem, sądem, rozsądkiem, mniemaniem. Troc. Na bok odłożywszy narodowe uprzedzone zdania, przeniósł wojnę do kraju nieprzyjacielskiego. Alber.

Upierznie przys. od **Upierzmy**: Przyszedszy do niego, U. go prosili. Sekl. Wszystko wedle świętej sprawiedliwości idzie, gdzie ś. każdy wedle niej U. miarkuje. Kosz. Z serca, U. was kocham. L. Krasna na łakomych U. ś. gniewał. Wer. Słoność i gorzkość wody U. jest przeciwna drzewiu. Trzye. Baczyć potrzeba, aby powietrze nie było wilgotne U. Trzye. (= *przejmująco, przenikliwie*). Wojnę bowiem bez Boga zaczynać swawolnie co jest, jedno U. zginąć dobrowolnie (= *wprost, poprostu, oczywiście, niechybnie*). Ludzie U. z sobą, nie za tarczą żyli. Troc. U. zapłakać. Troc. U. życzyć, prosić, służyć, kochać. Troc. Musiałem nawzajem ścisnąć go U. Mick. Tytuł dawany senatorom przez króla: Wielmożny, U. nam miły. Żyg. (= *uprzejmość Wasza*. Nar). Do obywatelów wileńskich: U. wiernym nam miłym łaskę naszą królewską... Dub.

× **Upierzmo** (jako orzeczenie) *upierzme*: Już tu niema czego ś. lękać, wszystko ci tu U. Jabł.

Upierzmość, i, lm. i rz. od **Upierzmy**: Daj Boże, by te niezgody upadły i ona staropolska U. i cnota kwitnęła. Skar. Takie ś. lichwy zagęściły, takie potwarze i nieuprzejmości w sprawach

wszystkich i prawach, iż trudno poznać, jeśli to Boga znają. Skar. Wielka była U. tego spowiednika, który na osobę królewską nie nie baczył, ale wolnego języka na lekarstwo jego grzechów użył. Skar. Bok Jego serce mi otworzone ukazuje i U. i miłość ku mnie z niego patrzy. Skar. Z samej uprzejmości braterskiej pracę mu swoją... na wszystkie posługi, jako niewolnikiem ś. jego stając, oddał. Skar. U. rzeczona od przejmowania chęcią swą. Petr. Piotr był wielkiej uprzejmości ku P. Jezusowi. Odm. Stateczna przyjaźń swoje ma uprzejmości. Troc. Ma dziwne zalecenia ś. każdemu uprzejmości. Troc. Niechaj Bóg tę U. waspanu nagrodi. Troc. Wielkie między nimi są sere i woli uprzejmości. Troc. Afektu mojego U. Troc. U. moje waspanu ofiaruję. Troc. Wylane serce i uprzejme chwytą ś. sposobów uprzejmości, które najlepsze być mniama do oznaczenia czułości swojej. Kras. Pisać trzeba do wyższych z uszanowaniem, do równych z względem, do niższych z uprzejmością. Kras. Zawstyżiła mię U. przyjaciela, uprzedzającą żądanie moje. Kras. Stąd łaska i uprzejmości u owej hardzej jejmości. Gasz. 2. Wasza U. = tytuł dawany senatorom przez króla. Wzięliśmy od Uprzejmości Waszej pisanie z obozu... Nar. Jan król do senatorów: Donoszę Waszej Uprzejmości, aby U. Wasza o należytych środkach zamyśliła. Swad.

Uprzejmy, †**Uprzemy**, †**Upierzmy**, [**Upierzmy**] I. × U. *szczery, otwarty, serdeczny, wylany, życzliwy, przyjazny, oddany, przychylny, wdzięczny*: U., szczerze i serdecznie przychylny, życzliwy, sprzyjający. L. Job był człowiek U. B. B. (rozumie ś. szczerzy cały, a który nie myśli w sercu nie innego, jeno to, co jest w uszach. B. B.). Rzadka jest cnota wierność uprzejma nad cudzym. Skar. Ty bądź uprzejmym P. Bogu twemu. B. B. (szczerze oddanym. L.). Często ten spowiednik królowi zle jego sprawy na oczy wymiatał, wszelako go król czeił, jako człowieka uprzejmego, który mu prawdę mówił. Skar. (otwartego i sprzyjającego. L.). Świeca cię twego jest oko; a tak, będzie li oko twoje uprzejme, wszystko ciało twoje będzie świetne. Leop. (szczere. B. G.). U. mój przyjaciel. Troc. Sercem uprzejmym tego ci życzę. Troc. Uprzejma usługa, życzliwość. Troc. Uprzejme żarty. Troc. Uprzejma zazdrość. Troc. Żołnierza męznego, ćwiczonego, gotowego i sobie uprzejmego zawsze będziesz miał. Grab. P. Zbyteczne oświadczenia i ceremonje nie są oznaczeniem uprzejmej chęci. Kras. 2. *ugrzechniomy, ujmujący, grzeczny, uprzedzający*: U. dla gości. 3. × Muszka uprzejma = *przylepiona na środku policzka*.

† **Uprzemy** p. **Uprzejmy**: Czego ja uprzejmym sercem panu życzę...

Uprzemysłowiad, a, al p. **Uprzemysłowić**.

Uprzemysłowianie, a, blm., czynność cz. **Uprzemysłowiad**.

Uprzemysłowić, i, il, nied. **Uprzemysłowiad** *uczynić przemysłowym*: U. kraj, prowincję.

Uprzemysłowienie, a, blm., czynność cz. **Uprzemysłowić**.

1. **Uprzenie**, a, blm., czynność cz. 1. **Uprzeć**.

2. **Uprzenie**, a, blm., czynność cz. 2. **Uprzeć**.

† **Uprzespieczać**, a, al = **Ubezpieczać**.

† **Uprzespieczać się**, a ś., al ś. = **Ubezpieczać się**.

† **Uprzespieczanie**, a, blm., czynność cz. **Uprzespieczać**.

† **Uprzespieczanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Uprzespieczać się**.

† Uprzespiczenie, a, bfm., czynność cz. Uprzespiczyć. Pow. o pap. Urb.

† Uprzespiczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Uprzespiczyć ś.

† Uprzespiczyć, y, ył = Ubezpieczyć.

† Uprzespiczyć się, y ś., ył ś. = Ubezpieczyć ś.
Uprzeźrenić, i, ii zrobić co przestronnym, przestronniejszym, rozprzeźrenić, rozszerzyć, powiększyć: Uprzeźrenił sobie jaskinią, urównał... Klon.

Uprzeźrenienie, a, bfm., czynność cz. Uprzeźrenić.

[Uprzeźpieczać, a, ał] = Ubezpieczać.

[Uprzeźpieczać się, a ś., ał ś.] = Ubezpieczać ś.

[Uprzeźpieczanie, a, bfm.] czynność cz. Uprzeźpieczać.

[Uprzeźpieczanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Uprzeźpieczać ś.

[Uprzeźpieczenie, a, bfm.] czynność cz. Uprzeźpieczyć.

[Uprzeźpieczenie się, a ś., bfm.] czynność cz. Uprzeźpieczyć ś.

Uprzeźroczyć, a, ał p. Uprzeźroczyć ś.
Uprzeźroczenie, a, bfm., czynność cz. Uprzeźroczyć.

Uprzeźroczenie, a, bfm., czynność cz. Uprzeźroczyć.
Uprzeźroczenie: Wielka tualeta dekolowana, polegająca na uprzeźroczeniu wdzięków niewieści jak największym. Jez.

Uprzeźroczyć, i, ii, nied. Uprzeźroczyć a zrobić przezroczyście.

× Uprzędzać, a, ał p. Uprząść.

× Uprzędzanie, a, bfm., czynność cz. Uprzędzać.

× Uprzętać, a, lm. e p. Uprzątać. Bobr.

Uprzętanie, a, bfm., czynność cz. Uprząć.

Uprzętnia, i, lm. e komora, skład do przechowywania uprzęży.

Uprzętny przym. od Uprząć.

Uprzychynić, i, ii uzasadnić przyczyną, uzasadnić, umotywoować.

Uprzychynienie, a, bfm., czynność cz. Uprzychynić: Objawy zarodkowe, rozmaite przeżytki, krzyżowanie ś. różnych czynników, a zwłaszcza tradycji i uprzychynienia fizjologiczno-psychologicznego ze stanowiska danej epoki — wszystko to są pojęcia nowe. BdC.

Uprzydatnić, a, ał p. Uprzydatnić.

Uprzydatnianie, a, bfm., czynność cz. Uprzydatnić.

Uprzydatnić, i, ii, nied. Uprzydatnić zrobić przydatnym, użytecznym.

Uprzydatnienie, a, bfm., czynność cz. Uprzydatnić.

Uprzyjemnić, a, ał p. Uprzyjemnić.

Uprzyjemnianie, a, bfm., czynność cz. Uprzyjemnić.

Uprzyjemnić, i, ii, nied. Uprzyjemnić uczynić przyjemnym, unieść, osłodzić: U. sobie czas, życie, pobyt gdzie. Cnoty towarzyskie uprzyjemniają życie tych wszystkich, co nas otaczają. L. Ani Zamojskiego zasługi, ani zgon chwalebny Zótkiewskiego nie mogły U. narodowi władzy hetmańskiej dożywniej. Cz. Uprzyjemniony arendarz pośpieszył dla wypełnienia rozkazu. Byk.

Uprzyjemnienie, a l. bfm., czynność cz. Uprzyjemnić. 2. przyjemność, osłoda, rozrywka. Sił. wil.

† Uprzymy p. Uprzymy. Orzech.

× Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzymy p. Uprzymy: Zakończą prace swych bieg najuprzykliwszy. Przyb.

Uprzytomnić, i, il, nied. Uprzytomnić, Uprzytomniać uczynić przytomnym, uobecnić, unaozczyć, przywieść na pamięć.

Uprzytomnienie, a, bfm., czynność cz. Uprzytomnić.

Uprzywilejować, uje, ował i. udarować przywilejem, wyróżnić, odznaczyć przywilejami: Za uprzywilejowanego nie ma być rozumian, jeno ten, który przywileju dowodzi: bo z przyrodzenia żaden uprzywilejowany być nie może. Sz. Wolność polska była wolnością uprzywilejowaną. Ust. (szlachecka, na przywilejach szlachty zasadzona. L.). Stany uprzywilejowane. Nawet siły niebieskie zgotują pomstę owym nie uprzywilejowanym, na nich uprzywilejowanych podnoszącym rękę. Rol. Miejsce uprzywilejowane cudami. Miejsce uprzywilejowane dla kogo (= ulubione). Spowiednik uprzywilejowany (u katolików) = mający moc rozgrzeszania bardzo ciężkich przestępstw. Przen.: Człowiek uprzywilejowany od natury = *hojniej od innych udarowany pod jakimkolwiek względem*. Rochoa św. i Sebastjana mają za patronów od morowego powietrza uprzywilejowanych. Haur. (= *szczególniejszych*). Godziny meki Pańskiej sprawami uprzywilejowane. Hrb. Ołtarz uprzywilejowany = *do którego przywiązane są szczególniejsze łaski, odpusty dla wiernych*. 2. *ubezpieczyć przywilejem, zapewnić dyplomatycznie:* Stołpiński książę pod władzą króla Władysława statecznie zostawał poprzysięgi i uprzywilejował. Błaż. Pewną liczbę zboża dla kościoła nadał i uprzywilejował. Skar.

Uprzywilejowanie, a, bfm., czynność cz. Uprzywilejować: U. stanów. Proch.

Uprzywilejowaniec, ńca, lm. ńcy człowiek uprzywilejowany: Ależ tu nie idzie o tych kilkunastu uprzywilejowańców. Stw.

Upsnąć się, nie ś., naś ś., opsnąć ś., obsnąć ś., posłizgnąć ś., potknąć ś.: Jeśli ś. upsniesz, pewnie cię nachylem, snadź i rozkwilem Klon. Pachotek, supy misę niosąc, upsnął ś. i stłukł ją w skorupy. Iz. [Ziemia upsnęta z wilgoci] = *usunięta, obsunięta*. Przen.: *potknąć ś. = palnąć głupstwo, poszkapić ś., pokpić sprawę, podwicić głowę*. Kwiat. Trzeba nam przykładem przodków iść, a w czym oni upsnęli ś., pilnie wystrzegać. Star.

Upsnąć się, a ś., bfm., czynność cz. Upsnąć ś.

Upstrzenie, a, bfm., czynność cz. Upstrzyć.

Upstrzyć, y, ył, nied. Upstrzywać i. usiać pstrocinami, popstrzyć, zapstrzyć, zrobić pstrym, popryskać, nakropić, umalować na pstro, ubrać pstro: Twarze upstrzone były muszkami Błot. Muchy upstrzyły firanki. Gardzi złotem upstrzonymi dywdykami. L. Ludzie wychodzą, upstrzywszy ś. jako dzieciątowie. Gil. Stoły złotolite, kością słonową misternie upstrzone. Odim. Jedna nad drugą ubrańszy i upstrzeńszy ubiór mieć usiłuje. Żarn. Wychodzi usłoczony, wielką odmianą upstrzony. Zigr. Na przydrożnej ławce siedzi chłopak, czeladnik od malarza pokojowego, cały upstrzony farbami. Witk. Nawet mech najmniejszy skał tych nie upstrzył. Kasp. Nie obwieszał ś. sposobem węgierskim łańcuszkami i kutasami, ani upstrzywał wstążeczkami i piórkami. Jeż. Przen.: *upozorować, ozdobić, upiększyć, przybrać, ubrać; urozmaicić, przepleść* czym: Niesłuszność tym okrutniejsza, im więcej upstrzona pozorem należytości. L. Inne ustępy upstrzone są niepotrzebnymi reminiscencjami literatury i dziejów starożytnych. Szaj. Opowiadanie upstrzone doweipami. Styl upstrzony.

Upstrzywać, a, ał p. Upstrzyć.

Upstrzywanie, a, bfm., czynność cz. Upstrzywać.

× **Upuczenie, a, bfm., czynność cz. Upuczyć.**
× **Upuczenie, eje, ał napecznić, wzdąć ś., nabrzmić nieco, popełnić, połuścić, obrzmić.** Śl. wil.

× **Upuczenie, a, bfm., czynność cz. Upuczenie.**

× **Upuczyć, y, ył** uczynić nabrzmiętym, ilustym; *wzdąć, rozsadzić, rozpeczyć, rozdać.*

Upudrować, uje, ował, × Upudrzyć, usypać, obsypać, ubielić pudrem: U. sobie włosy, twarz.

Upudrowanie, a, bfm., czynność cz. Upudrować.

× **Upudzenie, a, bfm., czynność cz. Upudrzyć.**

× **Upudrzyć, y, ył p. Upudrować.**

Upukłować, uje, ował ułożyć w pukle: Młodzieniec osobliwszej urody, w peruce upukłowanej a spadającej na ramiona. Krasz.

Upukłowanie, a, bfm., czynność cz. Upukłować.

Upulchniać, a, ał p. Upulchnić.

Upulchnianie, a, bfm., czynność cz. Upulchniać.

Upulchnić, i, il, nied. Upulchniać uczynić pulchnym, spulchnić, nastroszyć: Ziemię tę do możności przerobić i U. należy. L. (= *wskopać, wzruszyć*).

Upulchnienie, a, bfm., czynność cz. Upulchnić.

Upurpurować, uje, ował, Upurpurowić, Upurpurzyć odziać w purpurę; umalować na purpurowo; oblać purpurą, zacerwienić, zarumienić: Wdzięcznie na twarzy upurpurowana. Auszp.

Upurpurowanie, a, bfm., czynność cz. Upurpurować.

Upurpurowić, i, il p. Upurpurować: Migają tylko (wśród ulicy, oświetlonej purpurowym ogniem) upurpurowione, staniające ś. ludzkie ciała. Grł.

Upurpurowienie, a, bfm., czynność cz. Upurpurowić.

Upurpurzenie, a, bfm., czynność cz. Upurpurzyć.

Upurpurzyć, y, ył p. Upurpurować.

Upust, u, lm. y i. opuszczenie, ustępstwo z ceny: Ceny umiarkowane, w czerwcu 18% upustu. Udzielał (Ks. Czartoryski) łatwo bonifikacji i upustów z czynszu w razach kłesk. Dęb. L. Nałożono dwa miliony guldenów kontrybucji; miasto zapłaciło miljon, wysłało do Paryża deputację z prośbą o U., drugiego. 2. a. × **Odpust** rodzaj kanału ujściowego z stawidłem, do wypuszczenia wody, spust, śluza: szluza, × szluz: Do zatrzymania wody w stawie a. wypuszczenia jej są upusty. Kluk. Upusty bywają z dylów dębowych, sosnowych. Kluk. Gdy staw powodzią gwałtowną nabrzmieje a na warowne nie trafi upusty, żaden jej wyuzdanej nie wstrzyma rozpusty. Tw. U., miejsce najniższe, w którym wypuszcza ś. wodę ze stawu: U. śluzowy, przewalowy, gruntoowy. Młyn nawet nie turkotał, a tylko zimne szklivo wody przejrzystej, puszczonej na U., dzwoniło bałkotliwie. Reym. [U. a. Spust jałowy] = *upust, przez który woda idzie nie na koło młyńskie*. Przen.: *zrój, źródło, strumień, potok:* Przerwały ś. źródła przepaści, i upusty niebieskie otworzone są, Wuj. Otwarł Bóg upusty głównej swej skarbnicy, poruszył wody, gromy, lyskawice. Groch. (otworzył) przetehliny niebieskie. Leop. Bóg kazał ś. otworzyć kataraktom, czyli upustom niebieskim. L. Przepaść przepaści wzywa w huczeniu przedehlin (abo upustów) Twoich. Leop. Na tę pompę niebardzo pogodnym patrzało Niebo okiem, gdy walnym upustem deszcz lało. Min. Przen.: *uj-*

ście; *wylot*: Niech płynie rozkosz na wszystkie upusty. Hul. Wyżłobiony przez Hirscha szeroki U. odciągniętych fachowców Żydów, którzy im dotąd bróździli. Oblakana krew wydarła ś. ze swych upustów i niestrudzonemi ciosami gruchotała serce. Żer. Żalom swic'm dać U. Chl. Dała U. żalom swoim i turbacjom. Reym. 3. [U.] *spadnięcie śniegu*: Aż do pierwszego upustu. 4. chir.: U. krwi = *puszczenie krwi, nacięcie żyły* (venaesectio). 5. fl. *ustawienie tratw z dwóch stron na rzece, aby przez to zwięzając koryto, spotęgować bieg wody w miejscu płytkim*. 6. lek.: †.U., *jątrznik, wrzód szluczny* (fonticulus s. apertura): U., fontanela, mały wrzodek, który ś. z pewnych przyczyn, i to na pewnych tylko ciałach miejscach, z umysłu zwykły robić. Perz.

Upustnik, a, lm. i *sączek, dren*.
Upustować, uje, owa! *odsączać, drenować*.
Upustowanie, a, blm., czynność cz. **Upustować**.
Upustowy l. przym. od **Upust**: Kanał U., p. Kanał. Jaz U. (= *jaz z stawidłami*). 2. apt.: Naczynie upustowe a. spustowe.

Upuszczać, a, a! p. **Upuścić**.
Upuszczanie, a, blm., czynność cz. **Upuszczać**.
Upuszczenie, a, blm., czynność cz. **Upuścić**: U. zegarka z ręki. Troc. U. znowne. Troc. (= *malwersacja adwokatów: opuszczenie terminu sprawy*).

Upuszenie, a, blm., czynność cz. **Upuszyć**.
Upuszyć, y, y! *upierzyć puchem*. U. ubranie = *zapiertzyć; wytrzeć ś. w pierzu, obłędzić pierzem*. Kn.

Upuścić, i, i!, nied. **Upuszczać** l. *uronić, nie dotrzymać, dać sobie z rąk upaść; wypuścić z rąk; uwolnić*: Upuszczam co na ziemię, *idem cum wypada mi z rąk, upadło mi co z rąk na ziemię*. Kn. Upuścił z rąk cugle, więźnia, ptaka. Troc. Upuścił szklankę na ziemię. Troc. U. wróbla samemu kotowi. Książ. Upuściliście ptaszka. Jabł. (= *wyśliznął ś. wam, wymknął ś.*). Pomału chodzą ci, co potrawy jakie przyprawne niosą, gdy ś. boją, by czego nie upuścili albo nie rozlali. Kosz. Zdało ś., że z oczu łez coś upuściła.

P. Koch. U. = *nie utrzymać kabu, popuścić, nie strzymać*: Zły to ptak, co upuszcza, co swe gniazdo plugawi. Rys. Przen.: *opuścić, zaniechać, zaniechać, nie dopilnować czego, nie skorzystać z czego*: Co masz, nie upuszczaj. Kn. (= *trzymaj, coś uchwycił*). Jednoś upuścił, drugiegoś nie dostał. Kn. (= *kto dwu zająców goni, żadnego nie uchwyci*). Miawszy w ręku, upuścił. Kn. Już to zginione, co raz upuszczone. L. U. pogodę. Wen. (= *nie skorzystać ze sposobności*). Piękną upuścił okazję. Troc. Upuszczać sprawę, utracać sprawę u sądu. Kn. (= *dać jej upaść*). Mikołaj upuścił swe prawo i stracił swą rzecz naprzeciwno mnie. Ort. Rzadko ś. okazja znowu pojawi, gdy ją nieroztropnie kto raz z rąk upuści. L. 2. część *wypuścić, spuścić, utoczyć*; U. wodę ze stawu.

3. *puścić na dół, spuścić, opuścić, sklonić ku dółowi*: Na perskie wezwławia upuściwszy skronie. Mick. 4. **Upuszczać** co z targu, upuszczać z sumy, z karania (Kn.) (= *opuścić, spuścić, pofolgować, darować, ustąpić*). W traktowaniu czasem dobrze umyślnie wysoko zacenić, aby lekko upuszczając, na tym, czego potrzeba, rzecz stanęła. Lubom. Upuszczam komu z sumy, z długu, ukarania. Troc. Upuścił talar w targu. Troc. Przen.: **Upuszczać**, **spuszczając**, lżej, wolniej postępować w czym, *remittere contentionem*. Kn. Nie z dumy swojej nie upuścił. Troc. (= *nie spuścić*). Upuszcza mróz. Troc. (= *puszcza, wolnieje, folguje*). 5. **opuścić, odstąpić, porzucić**: Cnych Padniewskich szczęście, raz do rąk swych wzięw-

szy, nigdy nie upuściło. Warg. 6. lek.: **Upuszczać** krwi = *puszczać krew komu* (venam secare).
[Upuskać, a, a!] *ucalował*: Upuskął oba leca.
[Upuskanie, a, blm.] czynność cz. **Upuskać**.

Upychać, a, a! p. **Upchać**.
Upychadło, a, lm. a *narzędzie do upychania*.
Den.: U. służące do upychania plomb w zębach. U. ręczne. U. do ortęci.

Upychanie, a, blm., czynność cz. **Upychać**.
Upylenie, a, blm., czynność cz. **Upylić**.
Upylić, i, i! *okryć pyłem, zapylić, zakurzyć; wytrzeć, powycierać, wytarzać w kurzu*. Krasz.

[Upypać się, a ś., a! ś.] *uwalcać ś., upaprać ś., ubabrać ś., upaćkać ś.*
[Upypanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Upypać ś.**

[Upyrlenie, a, blm.] czynność cz. **Upyrlić**.
[Upyrlić, i, i!] p. **Uprychcić**.

[Upysklić, a, a!] *umazać*: Plugawy, maściami upyskany będąc. Ocz.

[Upyskanie, a, blm.] czynność cz. **Upysklić**.
Upysznić, i, i! *zrobić pysznym, wspaniałszym*: Tym urzędzeniem myślił U. śliczną galę. Książ. **Upysznienie**, a, blm., czynność cz. **Upysznić**.

[Upytać, a, a!] *uprosić; ugodzić, umówić*: Teraz ludzi nie upytasz darmo do roboty, ba, kiebyś każdemu płacił, i to jeszcze słono, do tego prób, obłapiaj, kłaniaj ś. niziutko. Ork. Musiał se poganiacza U. do wiesny, albo służącego utrzymywać, jak padło. Ork. Jagnieszka wszędy idzie do roboty, gdzie jej upytają a proszą ją chętnie. Ork. Nie upytasz jej żadną miarą, taka uparta. Ork. Psa nie upytasz, coby nam dopomógł. Ork. To, coś ty bez dwa roku ode mnie ani U., ani za złoto kupić nie zdołał, to on ode mnie dobrowolnie dostał. Tet. Jamiola święty Stanisław upytał. Tet.

[Upytanie, a, blm.] czynność cz. **Upytać**, *prośba*: Ociec mu tyz pozwolił na to polowanie za wielkim upytaniem.

× **Ur, u**, blm., chem. p. **Uran**.
[Ur]: Przy grze w biczki rozdający biczki mówi: ur, pur, nadziewajko.

Ura! Urra! w., p. **Hura**: Zewsząd straszny wrzask: U! Mick. Jezus, Maryja! naprzód, hop, hop, ura! Słow. U! U! patrz, blisko reduty, już w rowy wałą ś. Mick.

Urabiać, a, a! p. **Urobić**.
Urabianie, a, blm., czynność cz. **Urabiać**: Znamiona pisarskie po słowach kładą ś. na znak rozmaitego przestanku z różnym głosu urabianiem. Kopez. Fil.: U. wyobrażeń, pojęć, sądów, określeń, wniosków. Str.

Urabianie się, a ś., blm., czynność cz. **Urabiać ś.**
Uraczać, a, a! i U. ś. p. **Uraczyć**.

Uraczanie, a, blm., czynność cz. **Uraczać**.
Uraczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Uraczać ś.**

Uraczenie, a, blm., czynność cz. **Uraczyć**: Częstokroć, miasto uraczenia gościa, to ś. jakich nabawiają kłótni. Haur. Porównano ich godnością i uraczeniem. Troc. Podskarbi królewski na U. wesela królewskiego postany był. Błaz. (*ad cohonestandas nuptias*. Krom.). Na Pietrze za łaską i uraczeniem Pańskim fundowany jest kościół. Hrb. (= *za łaskawym zezwoleniem, za zgodą, za przychyleniem ś.*).

Uraczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Uraczyć ś.**

Uraczyć, y, y!, nied. **Uraczać** l. kogo = *być komu rad u siebie, uczcić przyjęciem, uczęstować, ugościć, utraktować, ufetować, podjąć gościnnie*:

Kazimierz od Podolanów z niezmierną radością przyjęty i hojnie uraczony był. Błaż. Król w Malborku mistrza pruskiego z kilkoma komendantów, do siebie przygoszczonych, dobrotliwie przyjął i uraczył. Błaż. Tak go na weselu uraczył, że do domu biedak trafił nie mógł (= *spoil go*). Ir.: U. kogo = *dogodzić, dosolić, dojąć mu, poczęstować, utraktować go*: A to go uraczył! popamięta go. [Serce mi ś. kraje, cierpliwość nie staje, także uraczył]. 2. × U. kogo czym = *udarować, obdarzyć łaskawie, zaszczycić, ozdobić czym; użyzyć mu czego*: Kusit ś. odmieni ich stan a uczeić je i uraczył swobodami miasta aleksandryjskiego. Leop. Kobieta wszystkimi od natury urazona darami. Węg. Kapitułą wielkimi łaskami uraczył Birk. Łaski, któremi nas Bóg przy chrzcie uraczył. Hrb. Przyjaciół swoich bogato uraczył. Pileh. Takową chwałą tam jest urazono. o jakiej myślę niepodobna drugiej. Odm. Niech świeżym jego zwłoki uraczają chłodem, grób jego drzew wyniosłych otoczą obwodem. Cho. Studenci uraczeni rekreacją. Koź. 3. †U. kogo = *uczeić, zaszczycić, uhonorować*: U. zebranie twoją obecnością. U. ś. *być sobie rad, uczęstować ś., ugościć ś., utraktować ś., ufetować ś., dogodzić sobie jedzeniem, picciem*: Ucieszy ś. i uraczy. Groch. Mniej skromnie pijąc, uraczyłem ś. naleźycie. L. (= *upilem ś.*). Winem ś. uraczył i na bankiecie nogi skaleczył. Siem. J. Każda rozkosz to w sobie ma, że ludzie napoty szalone ku sobie zapala, a gdy ś. już w niej uracza, od nich zasię ucieka. Kosz.

Urada, y, lm. y f. × U. to, co uradzono, powzięta rada, postanowienie, decyzja, orzeczenie, uchwała, zamysł, wyrok: Urad swoich i ustaw dawnych odmienić nie chce Jowisz ani może. Otw. Urady swoje przywodzą do skutku. L. Dydo obwieszczona była o boskiej uradzie. Koch. J. Wieczna U., *fatalis lex*. Zebr. (= *owieczny wyrok*). Wiecznych urad wiedzieć dawała skrytości, *fatorem arcana canebat*. Zebr. 2. [U.] *rada, narada*: Sprowadzać i ból okropny, i urade, co s tom matkom teraz zrobimy. U. szła, wino, piwo i gorzalka spawiedliwie potokami ś. lały. Tet. 3. [Nie U. co zrobić] = *niepodobna, nie można, nie sposób*: Cofnąć ś. nie U., bo ciżba. Ork.

Uradlenie, a, blm., czynność cz. **Uradlić**.

Uradlić, i, if *upchnąć roboty radlenia*: Tym sposobem może pan mieć wyobrazenie, ile jeden człowiek może zorać, U. lub zżać. Rost.

[**Uradnik**, a, lm. cy] *starszy strażnik ziemski nad peonijm, okręgiem w Rosji; podoficer u Kozaków*: Nazwa U., czyli urzędnik, była już powszechna. Bobrow.

Uradować, uje, ował, × **Zradować** kogo = *sprawić mu radość; rozradować, ucieszyć, ukontentować, uweselić, uszczęśliwić*: U. kogo nowiną. U. ś. *wnieść ś. radością, rozradować ś., ucieszyć ś., ukontentować ś., uweselić ś.*: Król bardzo uradował ś. z tego. Wuj. Uradowałem ś. przyjemnym tym widokiem. Kras. Niezmiernie był uradowany z tej grzeźności. L. Rychte obranie młodzieńca kierownikiem sejmowym przyniosło posłom powinszowanie uradowanego dobrym początkiem króla. Szaj.

Uradowanie, a, blm. f. czynność cz. **Uradować**. 2. p. **Uradowanie** ś.; *wniesienie radosne, radość, uciecha, wesolost, weselo, ukontentowanie, szczęście, wywołane czym*.

Uradowanie się, a ś., blm., niek. **Uradowanie** czynność cz. **Uradować** ś.

1. × **Uradzać**, a, ał i. × U. p. **Uradzić**. Troc. 2. [U.] *radzić, obradować, rajcować; mówić*: Pijcie do mnie, Macieju!... nie pora teraz U. Reym. Piekąc z mąki kołacze z serem, uradzały. Tet. Poczęli chętnie z sobą U. Sienk. Pójdźmy do alkierza o zastawie U. Sienk. U. do kogo.

2. × **Uradzać**, a, ał i × U. ś. p. **Urodzić**. Troc.

Uradzanie, a, blm., czynność cz. **Uradzać**.

× **Uradzanie**, a, blm., czynność cz. × **Uradzać**.

× **Uradzanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Uradzać** ś.

Uradzenie, a, blm., czynność cz. **Uradzić**: U., postanowienie. S. Par.

Uradzić, i, if, nied. × **Uradzać** i. *radząc ustalić, uchwalić, postanowić, zdecydować, umyślić, ułożyć, uplanować*: Rzeczy w senacie uradzone, postanowione, osądzone urzędy do skutku przywodzą. Petr. Próżno ś. na polu wadzisz, jeśli doma nie uradzisz. Rej. W oćmie pod cudzy dom ś. podkopywa, co w dzień uradził, w noey wykonywa. Chr. Postanowienie zdawna uradzone. Rej (= *zapalę*). Coście tam na wiecu uradzili? Co uradzono, to wykonano. Uradzono tę sprawę, wojsko, obronę. Troc. Czegóż złośliwy dowcip nie uradzi, gdy ś. na zgubę niewinnych usadzi! Nar. Co przedniejszych w Rzpltej uradziłeś wyciąć. Siem. J. Uradziliśmy z żoną wydać córkę za mał. 2. [U.] *umyślić; mówić, rozmawiać*. 3. *poradzić, radzić, podać, dać radę, sprostac, dokazac; udźwignac, zdolac uniesc, podnieśc*: Tego i koñ nie uradzi. Porwać ś. na niego nie miał kto, matkaby nie uradzili. Kon. Taż ciężki chłop przecie, a pan Wawrzon mógł go U. Zap. [U. ś.] *naradzic ś.; poradzić sobie, dać sobie radę*.

Uragan, u, lm. y p. **Huragan**: Beduinie opętany, gdzie lecis? tam uragany. Mick. U., z afrykańskich pierwszy wicherzyieli. Mick.

Uraganny przym. od **Uragan**; × **Urahanny**.

× **Urahanny** p. **Uraganny** Przen.: Dziesiątki całe groźnych kroci wstały gotowe na rzeź urahanną. Słow. (= *navalną, nieokielznaną, straszliwą, gwałtowną, przejmującą grozą*).

Uralit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z rodziny amfibolu, kryształ w postaci augitu, występujący w tak zw. porfirze augitowym*.

Uralortyt, u, lm. y min. *jeden z okazów ortytu*. [Urament, u, lm. y] i. *przysięga*: Pod uramentem to zrób. 2. Bez uramentu = *bez miary*.

Uran, u, blm. f. astr. *jedna z planet pierwszego rzędu*. 2. a. × **Ur** chem. *pierwiastek metaliczny z rodziny chromowej, U*.

Uranawy, × **Urawy** *zawierający w sobie uran*: Tlenek U.

Uraniaki, ów min. *gromada minerałów*. Łab.

Uraniać, a, ał p. **Uronić**.

Uranian, u, blm., chem. *sól kwasu uranowego*.

Uranianie, a, blm., czynność cz. **Uraniać**.

Uraniczny *niebieski, niebiański*: Kult Zeusa podnosi ś. do uranicznego. Brk.

× **Uranic**, i, if *lekko zranic, drasnac, skaleczyć, obrazić*: Gdy człeka uranią a. ukrwawią. Ort.

× **Uranienie**, a, blm., czynność cz. **Uranic**: Ciężkie U. Ort.

Uranin, u, lm. y min., p. **Uranit**.

Uranit, u, lm., y, **Uranin** min. *minerał z grupy szpinelu, zawierający w sobie uran, blendą smolista, pechblendą, nasturan*.

Uranizm, u, blm., lek. *popęd płciowy opaczny u mężczyzny, pederastja (uranismus).*

Uranny i. p. **Uranyowy**. 2. kwas U., chem. = związek ze wodem idealnym $H_2 U O_4$, na wzór kwasu chromnego tworzący sole, od kilku swoich częste-czek skondensowanych pochodzące.

Uranocyryt, u, lm. y min. *minerał z gromady saletrowców, jeden z fosforanów wodnych, $Ba(UO_2)_2 P_2 O_8 + 8 H_2 O$.*

Uranofan, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu wodorokrzmianów, z grupy nontronitu, wodny, krystaliczny (rombowy) krzemi-an uranu i wapnia, $CaO \cdot 2 U O_3 \cdot 2 Si O_2 + 6 H_2 O$.*

× **Uranograficzny** przym. od **Uranografja**: Karta uranograficzna.

× **Uranografja**, i, blm. *opisanie nieba, znajomość gwiazdozbiorów.*

Uranolatrja, i, blm. *czczenie nieba i gwiazd jako bóstw.*

Uranolit, u, lm. y astr., p. **Aerolit**.

Uranologja, i, blm. *nauka o niebie.*

Uranometrja, i, blm. *pomiary nieba i sporządzenie map nieba.*

Uranopilit, u, lm. y min. *minerał z gromady tlenków, z rzędu ochry, żółta ochra uranu, $8 U O_3 \cdot CaO \cdot 2 S O_3 + 25 H_2 O$.*

Uranoplastyka, i, lm. i chir. *plastyka podniebienia, wytworzenie sztuczne podniebienia za pomocą zabiegu chirurgicznego (uranoplastica).*

Uranorafja, i, lm. e chir. *zszycie podniebienia miękkiego (uranorrhaphia).*

Uranosferyt, u, lm. y min. *minerał z gromady tlenków, z rzędu ochry, $Bi_2 O_3 \cdot 2 U O_2 \cdot 3 H_2 O$.*

Uranoskop, u, lm. y *teleskop.*

Uranoskopja, i, blm., p. **Kosmologja**.

Uranospinit, u, lm. y min. *minerał z gromady saletrowców, z rzędu arsenianów, jeden z arsenianów wodnych, $Ca(UO_3)_2 As_2 O_8 + 8 H_2 O$.*

Uranotalit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu węglanów, $2 Ca CO_3 \cdot U(CO_3)_2 \cdot 10 H_2 O$.*

Uranotyl, u, lm. e min. *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu wodorokrzmianów, z grupy nontronitu.*

Uranowy przym. od **Uran**: Szkło uranowe. **Uranowa okra** = tlenik uranu, $U_2 O_2$. Łab.

[**Urany**] p. **Kartofel**.

Uranyl, u, blm., chem. **Uroil**, **Chlorek uranylu** a. **uroilu dwutlenek uranu**.

Uranylowy przym. od **Uranyl**; **Uroilowy** chem. = **wodorotlenek, azotan uranylowy, wodnik, azotan uroilowy**. Sole uranylowe a. uroilowe: **Chlorek, siarek U**.

Urao, nieod., min. *węglan sody w masach ziarnistych*. Łab.

Urari chem., p. **Kurara**.

Urastać, a, ał p. **Urość**.

Urastanie, a, blm., *czynność cz. Urastać*: Znikła gdzieś ta rzeźkość rytmiczna z przed niedawna, to U. w lekkości radosnej. Brt.

× **Uraszcząć**, a, ał p. **Urościć**.

× **Uraszczanie**, a, blm., *czynność cz. Uraszcząć*.

Uratować, uje, ował **wyratować, ocalić, wybawić; wyrwać, wydzwigać z niebezpieczeństwa**: U. dom, mienie z pożaru, tonący okręt, tkniętego apopleksją. Cieszcie ś.: już są uratowani. L. Starajcie ś. U. tę przynajmniej własność, która nam ś. została, t. j. mowę narodową. Koł. U. ś. ocaleć, ocalić ś., **wyratować ś., wybawić ś., wyjść z niebezpieczeństwa, ująć cało**.

Uratowanie, a, blm., *czynność cz. Uratować. Uratowanie się, a ś., blm., czynność cz. Uratować ś.*

× **Urawy** p. **Uranyowy**.

Uraz, u a. a, lm. y, † **Uraza** i. *obrażenie ciała; raz, cios, uszkodzenie, rana, skaza*: Rzucił nań oszczep bez urazu. Koch. J. Dawid uchylił ś. Saulowi. a włóczęnia bez urazu utknęła w ścienie. Leop. Przeszedł te ognie bez urazu ciała, nie czuł prawie, żeby go paliły. P. Koch. Zraniony tak sobie myślał: oto mię U. spotkał, skądem ś. nie spodziewał. Jabł. U. kijowy, uderzenie, raz. Zwr. M. U. na grzbiecie końskim od siodła, sadno. Trzye. (= *obtarcie*). Nikt nie jest tak bojący ś. urazu i potknięcia, któryby ś. i w tym, w czym ś. najbardziej chroni, nie potknął. Pilech. Maść od urazu. Troc. Kamień urazu, potknięcia = *kamień obrazy*. Chrystus ś. stał kamieniem urazu tym, którzy ś.: urażają o słowo. Wuj. Przen.: Bez swego urazu = bez swego uszczerbku. Kłos. 2. † U. to, o co ś. urażają, potrącają, usterk, zapora, szkopuł, zawada. B. Sz. Nie będziesz łajał głuchemu, ani przed ślepym połóżysz urazu. Leop. (nie kładź zawady. B. G.). Dary fortuny siדם są i urazem. Pilech. 3. [U.] *zapalenie oczu*. 4. [U.] *ułamność, kalectwo ciała, defekt; przepuklina, kiła, ruptura*. 5. *nadwężenie krzyża z dźwignia, zerwanie ś., podwignięcie ś.*: U., poruszenie krzyża z dźwignia ciężaru. Dudz. (zerwanie ś. czym. L.). 6. † U. p. **Uraza**. Otw. S. Drugi U był, że sejmu uprosi nie mogli. Biel. J. U. nie-dbalstwa nie jest cielesny, ale duchowny. Smotr. Niemasz krzywdy ani tak wielkiego urazu, żeby was pojednać nie można. Pot. Myśli on coś, z wiecznym co urazem byłoby wstydu i niewinnej szaty. Tw. Tak ma dotkliwe serce, że U. najmniejszy mu żywe rytraty czyni w myśli. Min.

Uraza, y, lm. y, † **Uraz** i. † U., p. **Uraz**: U., zabójstwo. B. Sz. 2. to, *czym ś. kto uraził, obraził a. obrazić może, obraza, obelga, zniewaga, krzywda*: Im miłszy kto uraził, tym cięższa U. Mor. A. Nikt nie śmie dla urazy prawdy mówić. Pot. Uraz swoich już nie pamięta. Węg. U., urażenie królewskiego majestatu, królewskiej dostojności. Troc. Znieść cierpliwie urazę. Przebaczenie uraz. Głęboko w sercu zachować urazę. Przyjął od nich to miłe, darując im wszelką urazę. Skar. Było wtenczas wielu, którzy swe tylko urazy mieli na celu, Tremb. 3. *pretensja, żal, niechęć, chrapka, ansa*: Skoro rodzica dojdiesz obecności, tam lepiej twoje urazy opowiesz. Ustrz. Mam urazę do niego o zniewagę mojej córki. L. Prawda urazę i nienawiść rodzi. Koch. W. My, pod nowoprzymiernym którzy żyjem kluczem, takie krzywdy i swoje urazy poruczem. Pot. Zły do' urazy bierze przestrożę, dobry do poprawy. Fred. M. Miał Bolesław zadawnione do Włodzimierza urazy, że ojeu jego niektóre zamki poodbierał. Nar. Wymówili sobie oko w oko wszelkie urazy. Boh. Wszyscy ku sądziemu mieli swe urazy. Mick.

Urazić, a, lm. e *ten, co uraził*. L., Troc.

Urazić, i, il, nied. **Urazić** i. × U. *obrazić, skaleczyć, uszkodzić, zranić*: Gdy wójt fordruje o głowę a. o ciężkie rany a. o którąkoli bez-prawną rzecz sirotną, co ś. stało niewieście, stowie aż jej męża urażą a. zabiją a. dzieciom oca... Ort. U., elidere. Ps. flor. 2. *traćić w bolące miejsce, dotknąć boleśnie; dotknąćwszy zadać ból, podrażnić; obrazić*: Z wrzodem obchodzą ś. jak z jajkiem, aby go nie U. Nie uraziwszy, nie

uleczyć rany. Fred. M. Żelazo z ogniem, chociaż urażają, miłe są, kiedy jednak zdrowie dają. Lubom. U. komu wrzód. Troc. Uraziłem sam siebie. Troc. Jak mię uraża, jak mię boli ta rana. Lubom. (= *uwierza*). Co więc musi a. rękę wyciskać i dłabiąc urażać. Ocz. Ciasne buty urażają = *uwierają, trą, cisną, uciskają, gniotą, ugniatają, piją*. Przen.: U. kogo = *dotknąć nie-miłe czują miłość własną, obrazić go, trafić go w sedno, dotknąć boleśnie, ubość, ukłóć, rozgniewać*: Prawda pospolicie uraża. Boh. (= *w oczy kole*). Uraził go twój list. Troc. U. majestat, czyj honor. Troc. Ta nauka, tak gruba, uraża rozum by najmniejszy. Troc. Oświadczyć to drugim, iż nas urażają, są to prawie toż samo. eo ieh U. L. Skoro kogo urażą, zaraz nienawidzą. Pot. Nie zawsze mamy ku tym nienawisć, którzy nas urazili, ale tych zawsze nienawidzimy, których my sami urażiliśmy. L. (= *nam ś. narazili—którym my sami naraziliśmy ś.*). Gdy kogo ciężko urażysz, od siebie odrąbisz. Chm. B. Moskale bardziej ś. urażają o krzywdę imienia carskiego, niżeli imienia Boskiego. Pas. 3. [U.] *skrzywdzić, uwieść*: U. dziewczynę. U. ś. I. *dotknąć ś., trącić ś., uderzyć ś. w bolące miejsce, podrażnić ś. w nie, obrazić ś.*: Urażać ś. w co. Kn. Uraził ś. w palec o góźdz. Troc. Uraził ś. w ranę, w wrzód. Przen.: *obrazić ś., rozgniewać ś., powziąć urazę, anę do kogo, zadąsać ś., nadąsać ś.*: U. ś. czym. Troc. U. ś. na kogo o co. A Pawlik jak ś. nie urazi a porwie topór. Chl. 2. × U. ś. *podźwignąć ś., nadwerżyć ś., przelamać ś., przerwać ś.*: Dźwigałem, żem ś. uraził. Troc.

† Urazielnik, a, lm. cy zabójca. B. Sz.

× Urazitelność, i, blm., rz. od Urazitelny. L., Troc.

× Urazitelny p. Urażliwy. L. U., łatwo podlegający urazowi, urażny (vulnerabilis).

Urazowy, Uraźny i, przym. od Uraz: [Urazowe drzewo a. miętka = *mięta pieprzowa*. Urazowa maść = *emplastrum fuscum*]. 2. chir. przyranny (traumaticus).

Urażliwie przys. od Urażliwy: Turcy nie umieją o chrześcijanach, tylko U. mówić. Kłok.

Urażliwość, i, blm. i. rz. od Urażliwy; Uraźność, × Urazitelność, × Opiierzchliwość. Troc. 2. chir. ranliwość (vulnerabilitas).

Urażliwy, Uraźny, [Uraźni], Urazitelny, × Opiierzchliwy i. którego łatwo urazić, drażliwy, niedotykany, przeczulony, zbyt wrażliwy, zbyt delikatny: Ludziom delikatnym, urażliwym i czujnym wolniejsze przykładają wezykatorja. Krup. 2. † U. urażający, raziący: Oczy blaskiem urażliwym psują. P. Koch. Przen.: *wywołujący urazę, obraźliwy, ubliżający, kolący, uszczypliwy*: [Słowo urażliwe]. 3. chir. ranliwy (vulnerabilis).

[Uraźni] p. Uraźny: Kamień U.

[Uraźnik, a, lm. i] roś. *achillea ptarmica*.

Uraźność, i, blm. i. p. Urażliwość. 2. chir. ranliwość, urażliwość, × urazitelność (vulnerabilitas).

Uraźny i. p. Urazowy. 2. [U.] *mający przepuklinę*. 3. *naderwany (przez podźwignięcie ś.)*: Żywokost urażnym jest doświadczonym ratunkiem. Syr. 4. p. Urażliwy: [W gęślach strony to takie urażne brzydy, bodać eo im chybi]. 5. apt.: Kamień U. a. krwawy, p. apt. Kamień: [Kamień U., gatunek rudy żelaznej czerwony, ciężki; utarty na proszek używany na lekarstwo]. U. kamień w gorzałce utarty pija na podźwignanie ś., zerwanie ś., na uraz. L. Pątnięć za przedawanie kamieni urażnych poświęconych (racych oczu) i palm jero-

zolimskich skazują do kuny. Wiszn. 6. lek. (traumaticus): Gorączka urażna = *przyranna, z ran pochodząca* (febris traumatica).

Urażać, a, ał i U. ś. p. Urazić.

Urażający i. im. od Urażać. 2. † U. zabójca. B. Sz.

Urażanie, a, blm., czynność cz. Urażać.

Urażanie się, a ś., blm., czynność cz. Urażać ś.

Urażenie, a, blm., czynność cz. Urazić, uraz.

Urażenie się, a ś., blm., czynność cz. Urazić ś.

Urąb, ębu, lm. ęby her. urąb: Przez wyraz „wręby”, czyli „uręby”, niezle. oddane zostały. Bobrow.

Urąbać, bie, bał, × Urąbić i. *rabaniem uciąć*.

2. *narąbać w pewnej ilości*: U. drzewa.

Urąbanie, a, blm., czynność cz. Urąbać.

Urąbek, bka, lm. bki zool. p. Trójbocze.

× Urąbić, i, il p. Urąbają: Zrąb był urąbiony z dębu. Pol. (= *uciosany, wyciosany*).

× Urąbienie, a, blm., czynność cz. Urąbić.

× Urąg, u, lm. i p. Urągowisko: Przechodzi orszak, na cię wzrok miecie, ściska ją z urągiem plece. L. Rzecz powszechnego urągu warta. Kół. Szatani piekło swe krwawym oplwał urągiem. Sf.

† Urągacz, a, lm. e, † Uręgacz ten, co urąga: Waruj ś. towarzystwa graczów, urągaczów. Bud. B.

Urągać, a, ał [Rągać] i. i U. ś., jednot. × Urągnąć *naigrwać ś., natrzącać ś., namiewać ś., szydzić, przekpiwać, kpić*: U. ś. z czego. Błaż. U. ś. komu, z kogo. Troc. Każdy ją urąga. Troc. Kto urąga, mniej enoty ma. Rys. Pócz ś. korzye tej łakomej rzeszy. urągnie prędzej, niżeli pocieszysz. Kniaź. Traci enota swą dzielność bez winnej nagrody, urąga kłam bezczelny na jej płacz i szkody. Nar. I łotowie Jezusa urągali, którzy byli z nim ukrzyżowani. Sekl. Kto czyni krzywdę ubogiego, urąga Stworzyciela jego. Wuj. Porzucił żonę, gdy mu bracia urągali, iż nie według swego stanu ś. ożenił. Biel. M. Urągał mi tym i szczyptał mię słowy, powiadając, że jakoby... Baz. Jako św. Joba przegurzali królowie, także też temu urągali rodzice i krewni jego. Leop. Urągały ś. nam obee miasta. Warg. Zazdrośni, jako fortunnemu zazdroszczą, tak w nieszcześcieu ponizonemu urągają ś. Lubom. Nie urągaj ś. z nędznego. Kn. Jak z Joba urągali ś. królowie, tak i z Tobjasza ś. śmieli powinowaci i krewni. Skar. Póki jeszcze szaleństwo twoje nam ś. U. będzie? Siem. J. Barbara z groźb ś. moich urąga bezkarnie. Fel. Mój naród związany cała Europa wlece, nad nim ś. urąga. Mick. Cała ta awantura zostawiła mi tylko gorycz w sercu i niepewność, czy ś. nie urągano ze mnie. Słow. Przeszedłem ś. na twój gładką twarz zapartecz i ludzkiej piękności U. Słow. Urągali im, było to bowiem we zwyczaju. Jeż. Przen.: *Postępek ten urąga sprawiedliwości (= jest jej zachwałym zaprzeczeniem)*. Szczyt tej wieży urąga burzom i nawalnicom (= *nie bój ś. ich, zachwale nudałstawić im czoła, kpić sobie z nich*). 2. *posp. zlorzeczyc, wymyślać, nie dać dobrego słowa, wygadynować, burczeć, mamrotać, mruzczeć pod nosem, szemrać, oburzać ś.*: Nie dość, że źle zrobił, jeszcze urąga. U. sobie (= *krzywdować sobie*). Nie urągaj sobie, tylko rób swoje. 3. [U. ś.] *obrażać ś., przedko o byle co*, [Urągadło, a, lm. a] *przezawisko, wymysł*.

Urągająco przys. *w sposób urągający, urągliwie, urągając*: Mówmy w progę, rzekł U., nie miałbym gdzie tak dostojnego przyjąć gościa. Krasz.

Uraganie, a, i. blm., czynność cz. **Uragać** a. **Uragać s.**: Uragania, fuków, łajania tysiącami. Troc. Ej, pókiż tych uragań, kiedy ran nie leczysz? po co je jatrzysz, po co na nowo kaleczysz? Zabł. Pod poniżającym jęczy uraganem. L. 2. p. **Uragowisko**: Milczał na U. Kozaków. Rzew.

Uraganie się, a s., lm. a s. p. **Uraganie**.

Uragliwie przys. od **Uragliwy**: On też, nie ustępując im niezłękniomy, tak samo s. w nich U. wpatrywał. Krasz.

Uragliwość, i, blm., rz. od **Uragliwy**.

Uragliwy i. skłonny do uragania, pełen uragań, szyderczy: Nie może s. utrzymać cierpliwość na żart U. L. Kompanki uragliwie z twojego szydzić będą poniżenia. L. Uragliwie chychy. Przyb. 2. [U.] obraźliwy.

Uragowisko, a, lm. a, [Ragowisko], × **Urag**, **Uraganie** naigrzanie s., szyderstwo, pośmiewisko, kpiny, drwiny: Wystawił s. na U. Cudak! ludzom tylko na U. Na U. królem go nazwali.

† **Urapny** † **Urepy** piękny, urodziwy, ładny, przystojny, gładki, nadobny. Ps. flor.

Urban, a i. × U., lm. owie mieszczanin: Członkowie towarzystwa Szubrawców dzielili s. na urbanów i rustykanów. Ohm. 2. lm. y zł. pozór, fałsz. Na U. = pod pozorem; pod fałszywym nazwiskiem.

Urbanit, u, lm. y min. minerał z gromady sylikatydów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z rodziny piroksenu.

Urbanizacja, i, blm., p. Umiałowanie.

Urbarjalny przym. od **Urbarja**: Zawieszono patent U. Kal.

Urbarjum w Ip. nieod., lm. a, ów spis powinności gruntowych poddanych względem pana w czasie pańszczyzny w Anglii; powinność zapisana w takim spisie: Potrzeba ciężarów ulżyć, U. zawiesić. Kal.

[**Urban**, a, lm. y] naczynie, garnek niekształtny.

[**Urc**(yk), a, lm. i] = **Orczyk**.

[**Urda**, y, lm. y, **Hurda**, **Horda**, **Wurda**] i. zetyca lepsza, zebrana w kotle z wierzchu. 2. Po roztarciu nasion olejnych konopi, maku i t. p. w makutrze masa rozpuszcza s. wodą ciepłą, skąd powstaje mleczanka (emulsja), która, prefermentowawszy, daje osad, nazywający s. urdą (wurdą), używany w poście do nadziewania pierogów; farsz z makuha konopnego. 3. lura, złe mleko, piwo, wódka, sikacz.

[**Urdu**, **urdu**] odgłos taczek jadących: Jadzie po bruku, a te taczi tak U., U. kole ściany.

[**Urdzenie się**, a s., blm.] czynność cz. **Urdzić s.**

[**Urdzić się**, i s., it s., **Hurdzić s.**, **Wurdzić s.**] krzepnąć, ścinać s., zsiadać s.: Mleko s. urdzi. S. K.

[**Urdzik**, a, lm. i] roś. *soldanella*: Więc były tam habry górskie, urdziki, jaskry i z nad potoków kaczence. Mie.

Urealizować, uje, ował, **Urealnić**, nied. **Urealniać** zrealizować, zisścić, urzeczywistnić. Tren.

Urealizowanie, a, blm., czynność cz. **Urealizować**: Prześliczna to i niemal zupełnie nowa idea, lecz, niestety, niepodobna do urealizowania.

Urealniać, a, at p. **Urealizować**.

Urealnianie, a, blm., czynność cz. **Urealniać**.

Urealnić, i, it p. **Urealizować**.

Urealnienie, a, blm., czynność cz. **Urealnić**.

[**Uredzenie**, a, blm.] czynność cz. **Uredzić**.

[**Uredzić**, i, it] p. **Uradzić**.

† **Uregalizować**, uje, ował **udarować**, obdarzyć: Bogatemi uregalizowany podarunkami. Nies.

† **Uregalizowanie**, a, blm., czynność cz. **Uregalizować**.

† **Uregiestrować**, uje, ował, † **Urejestrować** porządnie ułożyć, uszykować jakby w rejestrze, przyprowadzić do ładu, uporządkować, uregulować: Przeczeże powoli tu nie uregustrujesz tych mylnych spraw twoich? Rej.

† **Uregiestrowanie**, a, blm., czynność cz. **Uregiestrować**.

Uregulować, uje, ował **przyprawać do porządku**, ustaltować, uporządkować, urządzić według normy, wyregulować, zregulować, sprostować: Większość byłych włościan prywatnych posiada rozrzucone, nie uregulowane działy. U. hypotekę, ulicę. U. zegar = **naregulować**, **zregulować**, **narychtować**, **nastawić na właściwą godzinę**. U. interesa = **złatwić**, **ułatwić**, **zaspokoić**, **skończyć**. U. rachunek (= **zapłacić**, **zaspokoić**, **złatwić**; **uścić s.**).

Uregulowanie, a, blm., czynność cz. **Uregulować**.

† **Urejestrować**, uje, ował p. **Uregiestrować**.

† **Urejestrowanie**, a, blm., czynność cz. **Urejestrować**.

× **Uremiczny** i. przym. od **Uremja**, **mocznicy**, **mocznicy**. 2. **cierpiący na mocnicę** (uraemicus).

! **Uremja**, i, blm., lek., p. **Mocznica**: U., skaza moczoza krwi.

Ureografia, i, blm., lek. opisanie moczu, nauka o moczu (ureographia).

× **Uret**, u, lm. y bot., p. **Urzet**. Troc.

Uretan, u, lm. y chem.: Uretany = estry kwasu karbamidowego.

× **Uretralga**, i, lm. e lek. rwa cewki moczowej (urethralgia).

Uretrometr, u, lm. y chir. przyrząd do oznaczania rozciągliwości cewki moczowej (urethrometrum).

Uretroskop, u, lm. y chir. wziernik do badania cewki moczowej (urethroscopium).

Uretroskopia, i, lm. e chir. badanie cewki moczowej za pomocą wziernika (uretroskopu), wziernikowanie cewki moczowej (urethroscopia).

Uretrotom, u, lm. y chir. narzędzie do wykonywania nacięcia cewki moczowej wewnętrznej (urethrotomus).

Uretrotomia, i, lm. e chir. nacięcie a. przecięcie cewki moczowej. (urethrotomia).

Urewiec, wca, blm., **Urywiec** i. chem. tlenek cynkowy, tlenek cynku, kwiat cynkowy, × **niedokwas** (zincum oxydatum s. flores zinci s. nihilum album). 2. hut. dymny żuzel w kominach pieców hutniczych. L.

Uręczać, a, at p. **Uręczyć**.

Uręczanie, a, blm., czynność cz. **Uręczać**.

Uręczenie, a, blm., czynność cz. **Uręczyć**: U. stawania przed sądem. Bobr.

Uręczyć, y, yt, nied. **Uręczać** i. **ręczyć** **upewnić**; **ubezpieczyć**, **zabezpieczyć**, **zaręczyć**, **zapewnić**, **upewnić** Ks. Ł. Gdyby uręczył a. obiecał komu zapłatę na dobrach swoich. Groic. Bogowie uręczający co wyrokiem. Bobr. Za Jagiellonów, lubo toż samo uręczone bywało, zjawiały s. wszakże utyskiwania, że cudzoziemiec miał sobie do urzędów drogę otwartą. Bobr. A uręczam że z apostolskim mgstwem na wszystko s. porwem. Ohl. Uręczam pana, że s. zrobi. Rodz. To wiem i słowem uręczam i przysięgą U. mógłbym. Tet. 2. [U. kogo] = **zapewnić**, **zaręczyć** za kim.

† **Uręgacz**, a, lm. e p. **Urągacz**. Biel. M.

Urękawiczenie, a, blm., czynność cz. **Urękawiczyć**.

Urękawiczować, uje, ował p. **Urękawiczyć**: Nieposzlakowanie ubrany i urękawiczowany,

z laseczką w rękę zjawił ś. piękny, interesujący Bolek wśród dawnych znajomych. Krasz.

Urękawiczkowanie, a, bfm., czynność cz. **Urękawiczkować**.

! **Urękawicznąć**, i, il p. **Urękawiczyć**: U. rękę. Czec.

! **Urękawicznienie**, a, bfm., czynność cz. **Urękawicznąć**.

Urękawiczyć, y, yf, ! **Urękawicznąć**, **Urękawiczkować** *ubrać w rękawiczki*: Niechno człowiek ś. pokaże niedbale utrzwiczony i źle urękawiczony. Mick.

Urękojmiąć, a, ał p. **Urękojmić**.

Urękojmianie, a, bfm., czynność cz. **Urękojmiąć**.

Urękojmić, i, il, nied. **Urękojmiąć** *upewnić, ubezpieczyć rękojmią*: Traktaty swoje i układy urękojmią zapomocą zajmowania silnych pozejeji na wybrzeżu. Jeż.

Urękojmienie, a, bfm., czynność cz. **Urękojmić**.

† **Urępność**, i, bfm., rz. od **Urępny**. Brk., Kśr. U. czyni często z mężczyznomi niewieście serce. Glog.

† **Urępny** p. **Urępny**. Kśr.

[**Urfajga**, i, lm. i] **policzek**: Dał ji urfajgą.

[**Urgać**, a, ał rozk. **urgaj**, **urgiej**] **gruchać**: Gołabeczek urga.

[**Urganie**, a, bfm.] czynność cz. **Urgać**.

† **Urgieltnik**, a, lm. cy = **Jurgieltnik**: Nie jest żadnym urgieltnikiem żadnego pana. Paw.

[**Urgiens**, u, lm. i] **przynaglenie, naleganie, domaganie ś.**, **nastawanie, ekscytacja**: Nadchodzą ciągłe urgiensy, żeby pogrzeb odbył beż żadnej zwłoki. Szujski uważał za stosowne zakończyć tę przemowę urgiensem do wydziału krajowego. Biel. P. U. ten prawdopodobnie poskutkował. Czerm.

[**Urgować**, uje, ował] **przyśpieszać, naglić, kłaść nacisk na co, przynaglać, nalegać, żądać natarczywie, upominać ś. o co**: U. zaległe koszta.

[**Urgowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Urgować**.

Urojanka, i, lm. i **perła urjańska**.

Urojantówka, i, lm. i **gatunek gruszeki**. Troc.

Urjel, a, bfm., bibl. **anioł opiekun świata, według Żydów i wielu chrześcijan**.

[**Urkieta**, y, lm. y] **łańcuszek od zegarka, dziewczka zegarkowa**.

× **Urlab**, u, lm. y p. **Urlop**. Troc.

× **Urlaub**, u, lm. y p. **Urlop**: Prosiłem o U.. dał mi go książę. Bukar.

× **Urloop**, u, lm. y p. **Urlop**: Niecierpliwie oczekuje urlaupu, by opuścić to miejsce. Rol.

[**Urle**, a, lm. a] **pańnik mokry i las**.

× **Urloh**, u, lm. y p. **Urlop**. L.

Urlop, u, lm. y, × **Urlab**, × **Urlaub**, × **Urloop**, × **Urlob**, [Orlop, Orlap] i. **zwolnienie, urzędnika a. żołnierza na pewien czas od obowiązków**: Otrzymał U. U. mi już wyszedł. Żołnierze z rejmętów idą na wsie za urlopami. Perz. Wyjechał za urlopem. 2. **przebywanie zdala od obowiązków za urlopem**: Być na urlopie. I na urlopie nie dam wam próżnować. Fred. A. Wyjechał na U.

[**Urlopek**, pku, lm. pki, **Ulopek**] **ulepek**.

Urlopnik, a, lm. cy, **Urlopowany**, [Orlopnik] **żołnierz wysłużony na urlopie**. Nar.

Urlopować, uje, ował i. **dawać urlop, uwalniać na urlop**. 2. **przebywać na urlopie**: Ja se urlopuję — odparł żołnierz z uśmiechem. Krasz.

Urlopowanie, a, bfm., czynność cz. **Urlopować**.

Urlopowany, ego, lm. i rz., p. **Urlopnik**: Za ordynansem do marszu komendanci korpusów ściągną urlopowanych. So.

Urna, y, lm. y i. **naczynie u starożytnych do przechowywania popiołów nieboszczyców, popielnica**. 2. **naczynie u starożytnych do zbierania łez, wylanych po nieboszczycu, łzawnica**. 3. **wazon kształtu takiej urny — na pomnikach, grobowcach i t. p.** 4. **wazon, naczynie do składania kartek a. galeł przy głosowaniu**. Przen.: U. wyborcza = **wybory**. Wyjść z urny = **zostać wybranym**. Wśród tej walki wychodzą z urny jako postowie przeważnie tak zwani niezależni.

[**Urnica**, y, lm. e] **ugór**.

Urning, a, lm. i a. **owie lek. mężczyzna o pędzie płciowym opaczny, oddający ś. samcołóstwu**, × **samcołożnik, chłopcołożnik, pederasta** (paedicator).

[**Urnoga**, i, lm. i] **gałąź**: Ułamał sobie z wierzby urnogę.

Urnowy przym. od **Urna**. Bobr. **Dzban U. Słow.**

† **Urobek**, bku, lm. bkl i. × **U. zarobek, dorobek**: Ma li a. może li sobie wziąć zysk a. U. za swój trud. Ort. Nasze pismem nadzieje i smutne nagrobki, gdzie twych czynów, twej stawy miały być urobki. Pot. (= *owoce*). Gdy wie, iż tą pracą wiele sobie zarobić a tym urobkiem tyle troje ugonić może, bardzo rad będzie pracował. Rej. Człowiek z urobku swego ś. raduje. Kochan. Kmieciewi, który ugoru przede żniwy nie porze i sprawować nie pocznie, tedy mu urzędnik U. ma hamować. Ek. Łostrostwo niszczy U. Żer. 2. **gór. ilość ciała kopalnego, wydobyta przez górnika**: U. dzienny, nocny = **przez szczytę dzienną lub nocną otrzymany**.

Urobić, i, il, nied. **Urabiać** i. **utworzyć; robieniem uformować, ukształtować, wyrobić**: Urobił mu tarczę dziwnym rysowaniem ozdobioną. Otw. Mur około zamku urobiony z śpiży. P. Koch. Sen, różgę uspiącą Stygową mocą urobiwszy, na ciemiona mu przyłożył. Koch. J. Zaślubienie to urobiłoby z dwóch krajów jedno mocarstwo. Stasz. Oż myślisz U. nowego? Bardz. Łacniej rzecz U., niż zepsowaną naprawić. Lubom. Urobił szatę, dom, pierścień. Troc. Czyliście taką wolność i porządne prawa dlatego urobili? Zbył. (= *ustanowił, opracował*). U. gline (= *ugnieść, uprawić, umiesić*). Będzie chleba na czym U. Grab. P. U. bałwana z śniegu, garnek z gliny (= *ulepić*). Widzę modny na wierzchu jej głowy partyr, sudanno na róg i szlak pofałdowany i pokawałkowany i urobiony. L. Głos przed temiz przestankami tak ś. urabia, iż raz jest niby przecięty bez spuszczenia lub podniesienia, drugi raz jest niby zawieszony z podniesieniem go trochę a. z spuszczeniem mniejszym lub większym a. z zupełnym spuszczeniem. Kopez. (= *moduluje ś.*). Język polski głównie ś. urobił i urosł na łacińskim. Wit. Zjawa była wytryskiem rozproszonego światła, z którego co chwila urabiał się zarys ludzkiej postaci. Reym. Niepodobna było dojrzeć rysów (twarzy zjawy), bo to chwilkowe skupienie światła, ten brzask rażący, z jakiego się urabiała, mieszały się ustawicznie. Reym. Fil.: **Urabiać** wyobrażenia, pojęcia, sądy, określenia, wnioski. Str. Przen.: **ukształcić, ułożyć, usposobić, wyrobić**: Wiele godnych ludzi urobił. Troc. Urobił go do enoty. Troc. 2. [U.] **zrobić, uczynić**: Piwnice mu urobił. Ja urobie, co chce. U. komu krzywdę. Przyznaj mi się, coś urobił? Łunę (pożar) urobili rozłokom, co całe niebo spłonęło. Tet. 3. **uzyskać robieniem, przysporzyć pracą, przyrobić, zarobić, dorobić**: Leniwy sługa, mając funt sobie powierzony, nie nie urobił. Wuj. Ten, co wziął pięć grzywien, robił niemi tak, iż zyskał niemi

drugą pięć, a ten, co był wziął dwie, urobił drugą dwie. Leop. Kruszec urobiony w kopalni = *wydobyty przez górników*. 4. *robieniem zniszczyć, zedrzeć*: Choćbyś sobie ręce po łokcie urobiła, nie podolasz. **U. ś. l. utrudzić ś., umordować ś. = zmordować ś. robieniem, spracować ś.**: Wół stary, urobwszy ś., przyszedł do domu. Jabł. 2. × **U. ś. ufajdać ś., uwałać ś., zwałać ś.**: Dziecko ś. urobiło.

Urobienie, a, bfm., czynność cz. Urobić.

Urobienie się, a ś., bfm., czynność cz. Urobić ś. Urobilina, y, bfm., chem. barwnik żółciowy w moczu (urobilinum).

Urobilinurja, i, bfm., lek. wydzielenie w moczu urobiliny w nadmiarze (urobilinuria).

× **Urobny latwy do urobienia**: Ruda jest nieurobna, gdy górnicy niewiele jej na dzień mogą wydobyć. Os. J.

× **Urochmanić, i, il, [Urochmanić] obłaskawić, oswoić; ulagodzić, ugłaskać**: U. zwierzę. **U. ś. oswoić ś., pozbyć ś. dzikości**: Spodziewasz ś., żeć ś. zaraz urochmani Hipolit? Mor. A.

× **Urochmanienie, a, bfm., czynność cz. Urochmanić.**

× **Urochmanienie się, a ś., bfm., czynność cz. Urochmanić ś.**

Urochrom, u, lm. y chem. barwnik moczowy.

× **Urocie, a, lm. a p. Uroczyisko.**

[**Uroczek, czku, lm. czki**] p. **Urok**: W czystej myśli i zdaniu piękny nie uroczkiem, nie żartuj, że cię kto tam muz nazywa oczkiem. Ejs. (= na psa urok).

Uroczenie, a, bfm., czynność cz. Uroczyć: U. ludzi, zwierząt. Chwytający za serec naiwny czar jej obejsiecia, U. bezwiedne, prostota... szybko rozbroili panią Izabelę. Dan.

× **Uroczenie przys. Odroczy**: Pamiętki ich U. celebrowane były. Smotr. Prowadzą je na pogrzeb i U. pałą. Zebr.

Urocznik, a, lm. i, Pępek, Pępownica, Pępowiec bot. (umbilicus) roś. z rodziny gruboszowatych. Gatunek: U. zwisły a. Rzasa wietrzna (u. pendulinus.)

Uroczy i. p. Uroczy: I skarżą ś., mój Boże! że mam oczy uroczone... Może prawda, a może... ale cóż ja z tym pocznę? Len. Agra!u! owos pędził obłąkany po kamienistych puszczołach i uroczną pieśnią zaklął gwiazdy. Mic. O mało że nie upadłem... przed uroczną mocą. Kasp. 2. × **U., p. Uroczyści. L. 3. † U. coroczny, doroczny**: Zwyczajne i uroczone ofiary. Warg. U. płat, annualis pensio. Tuch.

Uroczo przys. Odroczy: Wyglądała U.

Uroczy, × Uroczy i. i [Uroklivy] zdolny urzekać, urzekający, czarujący, szkodzący spojrzeniem, rzucający wrok: Urocze oczy, (gm. złe). 2. **pełen wroku, zachwycający, cudny, czarowny, czarujący, rozkoszny, wdzięczny, słodki, powalny; wspaniały**: Gdy na mię rzucisz twój wzrok U., kraw w moich żyłach gwałtowniej bieży. Cho. Mały tak był piękny, jak twe lube oczy, tak swobodny, tak miły, jak twój śmiech U. Cho. A przytym uśmiech jakowyś U. zwrócił na siebie wędrownika oczy. Brodz. Te wstęgi, te kraty urocze, złote, srebrne, niestety, więc to była słoma! Mick. Miłość od nieba, niby pas U., ku chmurnej ziemi tęczą ś. roztoczy i całą ludzkosć w swym Bogu pojedna. Zal. Ocu blask U. Zal. Dźwięk tęskny, U. Słow. Urocze Helwecji wdziękki, Krasin. W izbie brudnej, pełnej woni nie uroczej. Jeż.

Uroczyciel, a, lm. e ten, co urzeka, a. co uroczył. L.

Uroczyć, y, ył i. rzucić wrok, urzekać czarować, 2. zachwycać, czarować, obławiać: Mój ton mój sposób myślenia nie uroczył nikogo. L. 3. + **U. przepowiadać**: Król i Królowa jemu miłość i łaskę uroczyła. Ort.

Uroczyń, u, lm. y, Skrętnica, Skrzętnica bot. (plumiera) roś. z rodziny toinowatych.

Uroczyisko, a, lm. a, Uroczyssze, × Urocie i. starożytny, z czasów pogańskich nasyp ziemny w postaci mogiły a. okopu, kopiec, kurhan; miejsce graniczne. Troc. 2. miejsce odłupne, tajemnicze: Uroczysska nazywają ś. miejsca zaniedbane przez niedostatek ludzi a. przez przeszkodę przyrodzenia. Jez. Dom jego stoi na wielkim uroczyssku: Berlin... tam chowano władyków, kapłanów i wodzów Słowiańszczyzny. Sts. Zwiwna woń twych włosów zlewała ś. zwolna z uroczysskami morza, kędy ś. święte cuda spełniały. Przybysz. Najada, zbudziwszy ś. gdzieś w górskim uroczyssku, huknęła: „kocham!” Brt. Przynosiło mu echo raz po raz własny śmiech. niby złościł we pohukiwanie gnomów w górskim uroczyssku. Brt. W kwiecieistym szczęścia uroczyssku dzięki o ciebie wiodłem bój. Sf. Nazwy uroczyssk: Wilezy dół, Kaczyńiec, Zimna woda... 3. [U.] **miejsceowość nie zamieszкана, nosząca jakie odzielne charakterystyczne miasto, np. Zielona dąbrowa, Zimna krynica, Głęboki rów i t. p.** 4. **pewna część gruntu a. gruntów kilku posiadaczy w jednym miejscu, nosząca pewną nazwę**: W uroczyssku Klin, Kotokalinki morgów tyle a tyle. St. wil. 5. [U.] **miejsce w polu, składające ś. z gruntu i łąk, dawniej zarosłe lasem.** 6. bart. **okrąg bartniczy** Kozłów. 7. **leśna część lasu, odzielona od innych części naturalnymi granicami, jak oto: wzgórzami, strumykami, łąkami, drogami i t. p. a. też różniąc ś. drzewostanem.**

Uroczyściowiy przym. Od Uroczyństwo: Komitet U.

Uroczyństwo, i i. bfm., rz. od Uroczysty: Prace szkolne zamykać z równą uroczyństwo. Śniad. 2. **lm. i święto doroczne, dzień uroczysty**: U. B. Narodzenia, św. Stanisława. Obchodzić U. U. kościelna (= odpust). 3. **święto uroczyssze, obchód uroczyssy, akt uroczyssy, festi**: Ta U. ciągnie z pogaństwa początek. Mick. U. oprócz święta oznacza dzień obchodów narodowych, obrząd jakikolwiek, z niejaka odprawiony okazałością. Brodz. Tylko na wielkie uroczyssości nakładał szaty kosztowne. Sienk. (= od wielkiego dzwonu). Rzadka U. U. dnia narodzenia twojego. Troc. Uroczyssości koronacyjne. U. założenia kamienia węgielnego, otwarcia roku szkolnego. Uroczyssości weselne (= gody). U. dworska (= gala, galówka). Narody greckie zamiłowano w igrzyskach, świętach i uroczyssościach. Śniad. Przy dzisiejszej uroczyssości. Wor.

Uroczyssy, × Uroczy, † Uroczywisty i. solenny, święteczny, pompalyczny, wystawny, wspaniały: Święto uroczyssy. Troc. Już wchodził U. dzień N. Panny Kwietnej. Mick. Dzień U. narodzenia jego. Troc. Uroczyssy nabożeństwo. Uroczyssy przyjęcie, posłuchanie. Obchód, wjazd U. 2. **ważny, namaszczony**: Nastroj U. Mina uroczyssy. Słowo moje jest uroczyssy, nie mogą go nie dotrzymać. Węg. Uroczyssy zapewnienia (= solenne).

Uroczyssze, a, lm. a p. Uroczyssko: U., miejsce naznaczone. Mosk. Około Kamieńca, Kijowa, Białej Cerkwi, kędy mogiły i uroczyssza onych pierwszych i cnotliwych miłośników ojczyzny. Palib. Nasi Wołodara porazili i uciekającego na uroczyssu Wysokim pojмали. Stryjk. Drowla-

nie, widząc Ihora w małej drużynie, uderzyli nań na uroczyscu. Stryjk Miedzcy uroczyszczami zboże ozime i jare zaruni ś. po ujazdach, obchodach i pocznie śpiesznie śmigac ku stońcu. Dyg. (= częściami lasu, oddzielonemi od reszty rola uprawna).

Uroczyscie przys. od Uroczysty: U., solenniter, Zigr. Przynrzekam U. (= solennie). Ten dzien U. obchodzony bywa. Troc.

Uroczysciejszy uroczystszy: Przyszlo do uroczysciejszych traktatow. Boh.

† **Uroczywisty p. Uroczysty. L.**

× **Urod, u, lm. y p. Uród. l.**

Uroda, y, lm. y l. † U., [U.] urodzaj, urodzajność, zyzność: W tej ziemi grunt jest dobrej urody. Biel. M. Ziemia wyda urodę swą. Leop. (urodzaj swój. Leop.). [Będzie U. na jarzyny. Urody = urodzaje]. 2. × **U. wzrost, postawa, dorodność, kształt ciała, okazała budowa ciała:** Był urodą niewielki. Rej. Król Stefan był pan wysokiej urody i krasny dosyć. Biel. M. W kraju tym tak żony, jako i mężowie urody mieli wielkie a suche. Władysław III był pięknej urody. Wirt. Kapitan mierzy tasną urodę Bartosza. L. Nie trzeba męża mierzać po urodzie. L. (w korzec chłopca nie mierzą. L.). Niektóre wyspy są puste od ludzi dla potwór, które mają straszliwe urody. Biel. M. (są strasznej wielkości. L.). Ukazał z długiej jamy łeb wielkiej urody modry wąż. Otw. (ogromny łeb. L.). [Dziewica ogromnej urody]. Garnek krzywy, taka już jego U. (= niezdarzony). Wzgórek był zielony, pochyłej urody. Mick. 3. a. [**Urodzia**] urodziwość, piękność, przystojność, krasa, gładkość, dorodność: U. w ogólnym znaczeniu bierze ś. często za piękność. L. Cudności albo urody konia i proporeji jego opisać nie potrzeba, bo ta jest w oczach ludzkich. Haur. U. bez przyjemności nie pociąganie wiele gości. Kn. U. często szkodliwa. Kn. U. rzadka bez wady, rzadko enotliwa. Kn. U. rzadko ś. cało dochowa; U. rzecz nietrwala. Kn. U. wielki orator, wielki mocarz. Kn. Urody dość, a serca mało. Kn. [Choć nie mam urody, lecz jestem poczciwa]. Znaczej urody i urodzenia człowiek. Troc. Urodą swoją go nieco sidlił poczęła. Troc. Koń okazał w urodzie wyższej ceny, niżli najlepszy niedorostek. Troc. U. psa, ptaka łowczego. Troc. W nocy gdy, we dnie głody, kto ś. żeni z urody. Troc. Przen.: Brać a. dawać na urodę = *bezpłatnie, w padarunku a. na kredyt, na kredkę, na borg*: [Na urodę = na borg, na kredyt, czyli na wiarę w moje gładkie lice i mój ród poczciwy. Lejeje na urodę... dług zapłacę]. Przen.: *osoba urodziwa, piękność, ślicznotka*: Od urody do urody leca złej cheiwi swobody. L. U. bez kwie wygra i nago zwycięży. Troc. [Jasio piękny, Jasio U. Nie pomoże mydło, woda, kiedy człowiek nie U. Zdradzili dziewczynę, zdradzili urodę]. 4. † U. p. **Uród:** Dni nowych urodów. Leop. (nowych urod. Leop.).

Urodlin, u, lm. y, Jagodlina bot. (asimina) roś. z rodziny flaszowcowatych.

[**Urodliwka, i, lm. i**] srom niewieści, organ płciowy żeński.

† **Urodliwy, [Urodliwy] l. p. Urodziwy:** Sześćsiłwszej, śliczniejszej i urodliwszej nie wiemy. Groch. Izabela, Zygmunta córa urodliwa, obyeczajna. Biel. M. Dziewka dziwnie urodliwa, *pulcherrima*. Żebr. Koloman był nieurodliwy, maluczki, rozoki, twarzy dołkowatej. Biel. M. Piwo hamburskie pleć tak mężczyznom, jak i biało-

głowom urodliwą czyni. Syr. [Cym nie urodliwa? cy mi co jakiego?]. 2. [U.] p. **Urodzajny:** Drzewo urodliwe. Metryka urodliwa. 3. [U.] *urodzony, rodem skąd:* Já jest U. z Gałęzowa. 4. [U.] *szczerzy, prawdziwy, prawy, rodowity:* U. katolik, Polak.

[**Urodność, i, blm.**] rz. od **Urodny, uroda:** Tak utrafnie każdemu to słowo przypochlebne powiadała, urodnością ś. wszystkim miłiła, że nie jeden z parobków chodził za nią tęskliwemi oczyma. Reym. (= *wdziękiem*).

Urodny l. p. Urodziwy: Któraż urodna, by nie była pyszna? Jabł. Wyrosła, zdrowa, pracowna, urodna. Brodz. W sadzie w płota urodna i młoda stała kobieta. Kon. Jeszcze ś. urodniejszą wydała w tym przybraniu. Reym. W urodnym ciełe enoty niewiele. Prz. Wystrzyżony do czysta, wygolony, przystrojony weselnie, U. był, jak mało który. Reym. Dobrze źre a wysypia ś., to nie ma urodną być? Reym. Druchny oteczyły ją wiankiem, a tak strojne i urodne wszystkie, że kwiaty to były. Reym. Kłęby dziewczęcych ciał urodnych. Wysp. Butny jak książę udzielne. U. jak bożek słowiański. Tet. [U., kieby drag, ocki jak u śledzia. Urodne ziemniaki]. 2. × **U. urodzony.** Widzicie tę postać z mętów kotta już napóć urodną? Słow.

Urodzaj, u, a w lm. Urodzaje; Uród, Urod l. to, co ś. urodziło, plon z pól, ogrodów, sadów, mniej lub więcej obfita krescencja, zbiory, sprzęt, żniwo: Urodzaje ogrodowe pulne. Troc. U. corocznie tyle wynosi. Troc. U. wina, oliwek, jabłek. Troc. Zboże, wino to własnego mojego urodzaju. Troc. Ziemia wyda urodę swą. Leop. (U. swój. Leop.). Tego ani burzliwe morze frasuje, ani ciężki grad, ani zło urodzaje. Kochan. I przyszedł U. siedmi lat. Wuj. Nigdyby żniwo i U. hojny tak miły i wdzięczny nie był, gdyby praca około roli nie uprzędziła. Skar. Na mały U. co po wielkim gumnio? Pot. U sąsiadów dość był mierny U., choć grunt jednaki. Kras. Daj nam U. złoty. Karp. Pszenica jest właściwym polskim urodzajem. Stasz. Ciebie lud zowie dołąd rokiem urodzaju. Mick. U. nadzwyczajny, kop jak gwiazd. Krasz. Przen.: Z owocu ust mężczyzny będzie napełnion żywot jego i użytki ust jego nasycą go. Leop. (urodzaje ust jego. Leop., plody. L.). 2. *obfity plon, obrodzenie ś.:* U. na kartofle, na owoce.

Urodzajnie przys. od Urodzajny: Zasobnie tu teraz, U., ludno od pracującej czeladzi. Orzesz.

Urodzajność, i, blm., rz. od Urodzajny: U. gleby.

Urodzajny przym. od Urodzaj; [Urodliwy] l. obficie rodzący, zyzny, obradzający, płodny: Urodzajna ziemia jest ta, w której po większej części pożyteczne rośliny roś i dojrzewać mogą. Kluk. U. rok. L. Role, które są na sptawisku, bardzo bywają urodzajne. Haur. 2. *Drzewo urodzajne = rodzajne, rodzące owoce, owocowe:* Bóg pozwolił mu (Adamowi), aby z każdego drzewa urodzajnego mógł owoców zażywać. Stef. 3. [U.]: *Metryka urodliwa a. urodzajna = metryka urodzenia, metryka.* 4. × **U. służący do rodzenia, rodny:** Członek U. Troc. Miejsce urodzajne. Troc.

Urodzenie, a, lm. a l. czynność cz. Urodzić. 2. p. Urodzenie ś. = a) narodzenie, urodziny, narodziny: Jeden jest sposób urodzenia, a tysiąc zginienia. Rys. Od urodzenia (narodzenia) jego trzeci rok. Troc. Słepy od urodzenia. b) *ród, pochodzenie, rodzina, dom, gniazdo, stan:* Głupi ten, co ś. wstydzi swego urodzenia. L. Często-kroć ludzie, których nazywamy bez urodzenia,

ratowali ojczyznę. L. (nie familjanci, przec. wysokiego urodzenia, pan z panów. L.). Człowiek urodzenia (rodu) wysokiego. Troc. Akt urodzenia = *metryka*.

Urodzeniec, *ńca*, Im. *ńcy tuziemiec, tubylec, krajowiec, rodak*: Urzędy dawać tylko powinniśmy rodzicom starożytnym i urodzeńcom W. Ks. Litewskiego. Stl.

Urodzenie się, a *ś*, blm., czynność cz. **Urodzić** *ś*.

† **Urodzeńszy** *przedniejszy, szlachetniejszy*. B. Sz. [**Urodzia**, i, Im. e] p. **Uroda**.

Urodzić, i, ii, nied. × **Uradzać** i. *zrodzić, porodzić, narodzić, wydać na świat*, (o kobiecie) *powić*: To jest doświadczona, iż nie urodzi gowa sokola, sikora słowika, jastrząb gołębia. Żarn. Patrząc ludzie na taką miłość tych przyjaciół, mówili: jakoby ich jedna matka urodziła. Skar. Został, jak go matka urodziła (= *naguteńki*). 2. *zarodzić, wydać plon, owoc, obrodzić*: Insze grunta trzydzieste owoce oddają, drugie we dwoje więcej uradzają. Groch. 3. *przen. spłodzić, stworzyć, dokazać, uczynić, umyślić, ułożyć, wydać*: Dotąd powcip Europy nie podobnego nie urodził. Nieraz myślisz, że zdanie urodziłeś z siebie. Mick. U. *ś*. i. *zostać urodzonym, przyjść na świat, narodzić* *ś*.: U. *ś*. z kogo. Urodził *ś*, ożenił *ś*, żył i umarł. L. Co *ś*. nie urodzi, tego nie chrzcza. Pim. Co *ś*. urodziło, umrzeć musi. Kn. Urodził *ś*. z Marji Panny. Jeszcze *ś*. ten nie urodził, takoby wszystkim dogodził. Prz. Co *ś*. urodzi łyse, łyse zginie. Jabł. (= *nie poprawisz go*). Urodziłeś *ś*. dumnym, upartym i słabym razem. Niem. Darmo tym być, do czego kto *ś*. nie urodził. Kras. Cokolwiek przedsięweźmie, nie potrzeba mu ni sznaka, ni chwytac, samo przychodzi snadnie i tak miło, że *ś*. zda, jakoby *ś*. to urodziło. Opal. Urodził *ś*. myśliwcem, żołnierzem, do malarstwa. Troc. (= *przyniósł z sobą na świat zdolności do...*, *ma wrodzone zdolności do*)... Pan Jędrzej, dziedzic majątku Ciężkoglowy, urodził *ś*. na artystę. Co pocznem? co? za nami śmierć głucha, przed nami nie urodzonego coś, jakoby nicestwo. Krasin. Mówi powłosku, jakby *ś*. Wiochem urodził. Troc. (= *jak rodowity Włoch*). Jakbym *ś*. znowu urodził. Troc. (= *jakbym *ś*. na nowo, dopiero co urodził, jakbym *ś*. na świat narodził = czuję *ś*. odrodzonym*). × U. *ś*. w kogo = *urodzić *ś*, wdać *ś*. w kogo, być podobnym do kogo*. Ulubienica tatusia, jedyne dziecko podobne do niego; wszyscy inni w matkę *ś*. urodzili. Kos. Przen.: *uroić *ś*, uląc *ś*, wyląc *ś*, utroić *ś*, ubrdać *ś*, przywidzieć *ś*, uwidzieć *ś**: At! urodziło mu *ś*. coś w głowie. Człowiek dobrze urodzony = *dobrego rodu*. Szlachcie dobrze urodzony. L. Człowiek dobrze urodzony, a nierozsądny i głupi zakała jest krwi swojej. Kras. Dobrze urodzony. Troc. Zaenie urodzony. Troc. Każdy szlachciec był dobrze urodzony. Lel. Urodzony ze krwi szlacheckiej. Troc. × **Urodzony**, † **Urodzonosć** = *tytuł dobrze urodzonych*. Pomniejszym kasztelanom tytuł „urodzony“ pozwalają. Nies. (= *jakby wielmożny*). Urodzony, szlachetny, nobilissimus. B. Sz. Urodzony Jan Dębóróg, Syrok. Urodzonemu N. N. przywilej dano. Troc. 2. *zarodzić *ś*; urosć, wzęść jako plon, owoc; obrodzić*: Urodzi *ś*. tu tyle, uradza *ś*. tyle, daje ta rola tyle z takiego zasiewku, wyniesie tyle urodzaj, *redil*. Kn. Urodzą *ś*. z tej roli dwieście korcy, z takiego zasiewu (taki zasiewek da, wyniesie) trzysta korcy. Troc.

Urodziło *ś*. z tego sadu sto korców jabłek. Troc. Drugie pole średnie, na które *ś*. wysiewa na zimę korcy 130, uradza *ś*. wedle roku kasul 400, niegdy 450 kasul, niegdy 500. Wej.

Urodziny p. **Urodzinowy**.

Urodzinowy, **Urodziny** przym. od **Urodziny**: Obiad U. Podarunek U. Życzenie urodzinowe.

Urodziny, in, blp. *dzień obchodu urodzenia *ś*, rocznica urodzenia *ś**: Dzień urodzin. Obchodzie U. Wyprawie U. (= *uczta z powodu urodzin*). W dzień urodzin podstoliny mąż jej był nadzwyczajnie ustrojony. Kras.

Urodziwie przys. od **Urodziny**. Troc.

Urodziwość, i, blm., rz. od **Urodziny**, *wroda*. L. **Urodziwy**, † **Urodliwy**, [**Urodliwy**], † **Urodny** i. I. † U. *wysoki, wzrostu wysokiego, rosły, okazały, wybujały*: Saul był bardzo U., tak iż nad lud wszystek ramionami był wyższy. Skar. Artysta ten, chłop jak dąb, a choć był chłopem tak urodziwym, wolał przecie muzykę *ś*. bawić, niż zbijać. Bud. B. 2. *pięknie urosły, dorodny, pięknie zbudowany, kształtny, piękny, przystojny, gładki, wdzięczny, nadobny, udatny*: U., który z wysoką i okazałą postacią łączy oraz proporcjonalny kształt ciała. L. Ukazali *ś*. dwaj młodzieńcy przy nim, w moc urodziwi, w sławie dobrzy, ozdobni w ubierze. Leop. Urodziwa Hanno. Kochan. Urodziwa i śliczności pełna twarz krwią *ś*. zalała. Skar. Zszedł ów kwiat młodości, U., w ośmnastu leciach młodzieniec. Skar. Urodziwe kobiety. Niem. Młodzian U. Kras. Urodziwa panna. Troc. Koń U. Troc. Czarta bój z urodziwym nieba księżciem. Sow. 3. × U. *przen. wielki, wzniosły, podniosły, szlachetny*: Myśl urodziwa. Troc. Sereś urodziwa. Troc.

† **Urodzonosć**, i, Im. i, × **Urodzony** *tytuł dawany komu z powodu dobrego urodzenia*: Bo miałei też pan dudek zawdy przodka pstrego, a wždy nadobnie śmierdzi U. jego. Rej.

Uroerytryna, y, blm.. chem. *barwnik czerwony moczu* (uroerithrinum).

Uroić, i, ii *rojąc ułożyć; uhrdać, uprznać w głowie, utroić, zmyślić, wymyślić, uląc, usnuć, ubzdurzyć*: Nie każdemu to przystoi, co sobie we łbie uroi. Nar. Urrojony w głowie król. Troc. Gospodarz Ustronia doznał nieurojonych zawodów. Rol. U. *ś*. i. *zaroić *ś**: Aż brzękło gwarem po owym pokładzie, jak kiedy pszczoły uroją *ś*. w sadzie. Kon. 2. *ubrdac *ś*, uląc *ś*, usnuć *ś*, utroić *ś*; przywidzieć *ś*; strzelić, przyjść do głowy, przysnąć *ś*, uwidzieć *ś**: Uroiło mu *ś*. coś w głowie. L. Nie mogę rozłączyć *ś*. z tą młodą panną, której *ś*. uroiło mnie pokochać. Błot.

Uroil, u, blm., chem. p. **Uranyl**.

Uroilowy chem., przym. od **Uroil**, *uranylowy*.

Urojenie, a i, blm., czynność cz. **Uroić**. 2. Im. a. × **Uroj** = a) *złudzenie, przywidzenie, mrzonka, utopja, omamienie, fikcja, imaginacja, majaczenie, brednia, banialuki, wymysł; błędne pojęcie, zdanie; balamuctwo*: Te urojenia rozlały *ś*. po tłumie uczonych. Śniad. Myślą błędną, czyli urojeniem, nazywamy tę, która co do treści swej nie odpowiada rzeczywistości. Kras. A. Uwodzić urojeniom on *ś*. nie dał. Nie wedle urojenia swego własnego *ś*, ale wedle powszechnego uczonych mniemania. Włod. Trwoni *ś*. czas zaprzętanem głowy urojeniami obcemi nauce. Śniad. Te urojenia rozlały *ś*. po tłumie uczonych. Śniad. b) lek. *obłąd, obłąkanie, manja* (monomania, delirium, fectio). U. stała, idea stała a. uporczywa (= *świeć w głowie*). U. wielkości.

Urojeniec, *ńca*, lm. *ńcy* lek. *podlegający urojeniom, fiksat, dotknięty objędem, manjak* (monomaniacus).

Urojenie się, a *ś*, bfm., czynność cz. **Uroid** *ś*. **Urojony** I. im. od **Uroid**. 2. fl.: **Obraz U.**, p. fl. **Obraz**. 3. mat.: **Pierwiastek U.**

Urok, *u*, lm. I. *urzeczenie, oczarowanie, czary*: Rzucił na kogo U. [Dostać uroku. Dostał mi *ś*. U. Dziecko z oczami urzekliwymi na kogo spojrzy, tego uroki weźmą]. Wierzą, że niektórych ludzi oczy tak są złe, iż spojrzenie ich na człowieka sprawia boleści wewnętrzne, i to zwano urokiem. Gac. **Zadać**, **zdzjąć**, **odezynieć**, **zażegnać** U. U. częściej na dzieci ma padać, niżli na dorosłe. Troc. Zdejnowały uroki stare baby dziecku. Kras. O urokach i zażegnaniu. Perz. Łuka rzucił U. na cały mój majątek. Wirt. Domyślam *ś*.: to będą uroki, zapewne cię która złym okiem baba na czezo zajrzała ponura. Zabł. Są uroki, które z oczu zarażają, jak bazyliuszki, i są oczy, które w *ś*. niemce biorą. Skar. Przez sny napomniony, chciał do czasu córkę mieć dla uroku złym oczom ukrytą. Pot. Matka do wódek, i swą ręką omdlałego ściera na uroki. Pot. Urokiem zazdrościwego oka podlega. Kłok. Stawiają w Persji figury trzech doktorów przede drzwiami, aby goście na nich patrząc, wszystek jad i uroki wypuścili. Kłok. Przen.: U. omylności zaćmiewa dobre rzeczy, a niestawiczość żądliwości przewraca zmysł bez złości. Leop. (= *zasłепienie? oklepienie?*). Przen.: *czar, wróżenie czarujące, wdzięk, powab, zachwyć, słodycz, rozkosz*: Być, zostawać pod urokiem. Sprawić U. Napełnić urokiem. Nieznany U. Co za U. kiedy otworzysz twe piękne usta na uśmiechnienie. Cho. Słowik, miłosnym tknięty urokiem, piosnecki nucił nad czystym stokiem. Zabł. Wszystko to wywierało U., któremu oprócz *ś*. nie było podobna. Czart. A. Okazać całą sztukę sprawionego uroku. Śniad. Pani wiesz, ile uroku ma obcowanie z nią. Rzew. I koń rzeżki żadnym *ś*. urokiem nie miesza. Malcz. Cacko, za którym żądza cheiwi goni, straciło U., gdy je mamy w dłoni. Mick. Boskiego wdziękem twoim przydając uroku. Mick. Więć było po uroku, po czarach, po dziwie. Mick. W miłości cudnym uroku ścisłali *ś*. Zal. Był pewien U. w tej prostocie. Krasz. Kto jej powiedział, że upłót tych dwóch sprzeciwieństw stworzy nieprzeparty U. tajemniczości i zagadki. Orzesz. 2. *U. orzeczenie, wyrok, uchwała, postanowienie, dekret, przeznaczenie*: U. (uchwałę) uczynili. Troc. Czy już dusza jest urokiem nieba niedostępna? L. 3. *U. przepowiednia, znak, zła godzina, prognostyk, omen*: Z nieszczęsnym urokiem w rozmowę *ś*. wdawszy, *malo ominę*. Żebr. Ba! bo ktobądź, nie uroku, z jaśnie panem w szranki stanie, tego wcześniej w nos coś łechee. Fred. A. (= *na psa urok*). 4. *U. przekleństwo, wymysł, złorzeczenie, połażanka*: Wszystkie uroki (przekleństwa) na niego wypuścił. Troc. 5. [U.] *procent, odsetek, prowizja*: U. wynikał po większej części z opłat sądowych. Lel. W sądach świeckich wymagana jest obecność duchownego, aby obliczał uroki do skarbu książęcego wchodzące. Lel.

Uroklina, *y*, lm. *y* bot. (lagerstroemia) *roś z rodziny krzewnicowatych*.

[**Uroklivy**] *urzekający, rzucający urok, uroczy*, *uroczy*: Nie tknął go zysek U. Ejs. Blask fortuny uroklivym zazdrości podległy oczom. Nar. Oczy uroklive. Rodz. Jej złe, uroklive oczy to nie fakt, ale tylko pani przypuszczenia! Reyn.

Urolit, *u*, lm. *y* *kamień moczowy* (choroba). **Urologja**, *i*, bfm., lek. *nauka o mocz* (urologia).

Urometr, *u*, lm. *y* lek. *narzędzie do mierzenia mocz*, *moczomierz* (urometrum).

Uron, *u*, lm. *y* *uronienie, utrata, strata, uszkodzenie, szkoda, uszczerbek*: Ty z ciepła dusze ciągniesz bez uronu i ziemi wnetrze siemiennie warzysz. L. Przen.: Cokolwiek uronem płodnym na świat okaże ciąż istotnych brzemię, za Twym to wszystko darem rozpościera ziemię. Książ. (= *uronieniem, spuszczeniem, zesłaniem na świat*).

Uroniać, *a*, *ał* p. **Uronić**.

Uronianie, *a*, bfm., czynność cz. **Uroniać**. **Uronić**, *i*, *ii*, nied. *Uroniać*, *Uroniać* I. *wpuścić; dać wypaść, wylecieć; utracić, zgubić*: I ptak tam lećąc pióro uroni. Rej. Ptak uronia pióra. Troc. Koń zęby, jeleni rogi uronia. Troc. (= *rzucić*). Koni uroniliśmy po trosze przez bitwy i słoty jesienne. Pas. Nie mało ludzi w tej potyczce uronił. Troc. Buntownik będzie musiał z tej pychy i pierza U, skoro króla zobaczy. Tw. (= *spuścić*). Wielką część dnia gnuśnym spaniem marnotrawnie uroniasz. Błaż. Czym wielomówstwem uroniać drogie momenta czasu. Djar. gr. Jednego z całego dyskursu nie uroniła słowa. Węg. Wielkie miał Pompej majątności, lecz więcej uronił, niżli schował. Bardz. Do twojej łaski ustawnie wzdycham, uronił tę znanej ducha pokorze. Książ. (= *udzielić, nie żalić, nie ścapić jej*). Zebrane tam było, co ziemia schronić może w łonie swym najskrytszego, i słońce U. z prześwytnych swych promieni. Tw. Nikt żył nie uronił. Skarb. Mało po nim życia nie uroniła, tak go kochała. Krasz. Nie nie uronił z rezerwy listów zastawnych. Jord. Trzymaj dobrze, żebyś czego po drodze nie uronił. 2. *poł. poronić*, (o zwierzętach) *porzucić, rzucić* (abortare): Uroniła (poroniła) w trzecim miesiącu. Troc.

Uronienie, *a*, bfm., czynność cz. **Uronić**.

Uronka, *i*, lm. *i*, **Woszczek** bot. (ceratochilus) *roś*.

Urorubina, *y*, bfm., chem. *barwnik czerwony mocz* (urorubinum).

Urosić, *i*, *ii* I. *umoczyć, uszargać rosą, zwilżyć na rosie, zrosić*: Urosiła sobie spódnicę na łące. Oczy łzami uroszone. Min. Wonią uroszone miała po barkach włosy rozpuszczone. Min. Pot mu urosił czoło. Tet. (= *wystąpił kropkami na czoło*). To z pewnością wasze wieńce, uroszone łzami wieczora, dają takie wonie? Słow. U. *ś*. *uwalac* *ś*. *uszargać* *ś*. *umoczyć* *ś*. *na rosie*: Urosiła *ś*. do pasa na łące. Roszenie lnu: po wyciągnięciu go z wody rozściela *ś*. na łące skoszonej rzędamy jak najcieńiej aby *ś*. wyblichował, czyli urosił. Przędz.

Uroskop, *u*, lm. *y* lek. *przyrząd do badania mocz*, *moczomierz* (uroscopium).

Uroskopja, *i*, bfm., lek. *badanie mocz*.

Urosły ten, *co urosł*.

Urosnąć, *śnie*, *snął* a. *sił* p. **Urosć**.

Urost, *u*, lm. *y* I. *urośnięcie, dorosnięcie, dojście do zupełnego wzrostu, wzrost zupełny*. Sł. wil. 2. *wielki wzrost, wysokość; wielkość, wyniosłość*: Bóg do posług swoich używał nie tego świata zacnych osób rodem, naukami, urostem, ale prostych ludzi. Gil.

I. *Urosztować*, *uje*, *ował* *ustawić rusztowanie, ustawić co jak rusztowanie, spiętrzyć*. Przen.:

Doweip autora przez subtelne spoje i wiązania tak dzieło całe urosztował, iż nic wymknąć bez ruiny całego gmachu nie można. Pileh. (ubudował, urobił. L., powiązał).

2. † **Urosztować, uje, ował zarobić rusztem, zakralować**; przen.: *usnuć, zasnuć*: Pająk siateczki swoje na onę ścianę zapuścił i dziurę onę urosztował. Skar.

1. † **Urosztowanie, a, blm., czynność cz. 1. † Urosztować.**

2. † **Urosztowanie, a, blm., czynność cz. 2. † Urosztować.**

Uroszczenie, a 1. blm., czynność cz. Urosić. 2. lm. a prawo do czego, pretensja.

Uroszenie, a, blm., czynność cz. Urosić.

Uroszenie się, a ś., blm., czynność cz. Urosić ś.

Urosić, i, il, nied. × Uraszczać 1. wywołać uros-

nięcie, przyczynić ś. do porostu, pobudzić do wzrastania, wyhodować, wyrosić: Olejek ten, na parzywą głowę pomazany, włosy uraszcza i parchów nie dopuszcza. Sien. Przen.: Cerkiew wschodnia sama przez lat tysięcy po same czasy tej dzisiejszej schizmy urosiła to rozróżnienie.

Smotr. (= *wyrobiła, wypięlegnowała, wyhodowała, uchowała; pielęgnując dala ś. mu rozrosnąć, spotęgować*). Przen.: Nie tylko dzięki, nie tylko

jedności godni są, ale koron uroszczonych za swoje mżne odwagi i dzieła. Chr. (= *zapracowanych, zarobionych, zastużonych*).

Kiedy kto do rzeczy szczególne ma prawo, wtedy rzeczą przypadłą a. uroszczoną zowie ś. Cyw. 2. cz. ni.

spiętrzyć ś., wzbić ś., urosnąć, utworzyć ś., powstać, wymiknąć: Pod mgłą z kurzawy srogiej uroszczonej pierzechną. Ch. Nie chciałeś z naszych

piersi uroszczonych budować mostu. Tw. 3. sobie co = *uroić, utroić, wymyślić, utworzyć, umówić*

w siebie, wyimaginować sobie, ubrać: Urosiłszy

sobie z twarzy i śmiechu cudzego niejakiś zelżywość, na niewinnych ś. gniewa. Pileh.

Bardziej w nas gniew rozjątrząją uroszczone w umyśle urazy, niżeli rzeczywiście i istotne.

Pileh. Za lada uroszczoną w głowie chimera

jużci do rozvodu. L. Urosił sobie koronę.

Troc. Urosił sobie też pretensją. Troc. Urosił

sobie pretensje do granic wsi pańskiej. 4. [U.]

wymyślić coś nieprawdźliwego, zmyślić, puścić plotkę. 5. † U. pole = *uzysznic, ugnoić, utuczyć:* Porazone

buntownicy pole uroszcza plugawemi ścierwy. Tw. Poruszyłyby was do litości uroszczone

ciałami pobitych pułków kannańskie niwy. L.

† **Urosicie p. Urosić.**

† **Uroszczenie, a, blm., czynność cz. Urosić. Mącz.**

Urosić, śnie a. † ście, osł a. osł, Urosnąć, nied.

Urastać 1. wyrosć, wzrosć do normy, dorosnąć: Człowiek

dotąd roście, aż urosicie i więcej już rość

nie będzie. Glicz. Gorczyce urasta drzewo takie,

że też ptacy powietrzną przylatują i mieszkają

na gałęziach jego. Leop. Urosły. L. (= *który*

urość). Z tego Marjusza tak małego on Marjusz

uroś, który Afrykę podbił. Warg. Jeszcze nie

uroś, a już tak duży. Troc. Przen.: *powiększyć ś.,*

rozrosnąć ś., zwiększyć ś., pójść w górę, podnieść

ś., wyrosnąć, wybywać, narosnąć, przyrosnąć: Babka

w donicze urosła. Z jego odezwaniania ś. urosła

cała bajka. Iż pieniądze tych długo nie brał,

tedy i sumy kapitałnej i interesu urosło było

do 30000. Warg. Jeden grosz w banku złożony,

za kilka wieków może U. w miliony. Miek.

W kościele szmer najmniejszy urasta do roz-

głosu, i wszyscy spoglądają. Dyg. (= *potęguje ś.*).

Słońce zaś urastało wciąż. Reym. (= *przybywało*

go wciąż). Za królami i ludnością odpływać zaczęło i światło z pod Waweln ku okolicom Wisły

środkowej, do nowej, na Mazowszu urastającej

stolicy. Dub. M. Przen.: *wzbić ś., wynieść ś., pod-*

nieść ś., wznieść ś., wspiąć ś.: Łatwiej jest burz-

liwym ludziom nie dopuścić U., niż kiedy już

wielkimi urosła, chceć im dopiero rogów ucie-

rać. Górn. Pochlebee, matacze, inni źli ludzie,

którzy niecotą U. chcą. Górn. Na trudach

naszyc w potęgę urasta. Miek. Naprzód kano-

nikiem krakowskim, potem biskupem laodyckim,

sufraganem krakowskim urosł. Nies. (= *wywyż-*

szyl ś.). Urosło prędko pod tak roztopnym

panowaniem to państwo. Troc. U. w pychę. Na

puszkowach miasta wyludnionego wytworzył ś.

wprędee ugór, na którym już myśl wyższa

z trudnością urastała. Dub. M. 2. z czego =

związać ś., powstać, wymiknąć, uszcząć ś., utwo-

rzyć ś., wyrosnąć: Patrzyła, co to był za zgiełk,

a co z tego U. miało. Skar. Nie wiem, jaka

kratochwila waszmościom z rozprawy mojej U.

może. Górn. Zapomnieli, co by im z tej wiary

ich U. mogło. Rej. (= *przyjść*). Z wolności urosicie

niewola. Wad. W tym na rzymskie państwo

oburzyły ś. narody, i wojna trudna z niemi urosła.

Skar. Urosł stąd i ten pożytek. Troc. Chwała,

która ci stąd urosła. Troc. Skąd godło nasze

urasta. Syrok. (= *bierze ś.*).

× **Urosłina, y, lm. y to, cokolwiek z ziemi urosło,**

bylina, roślinna: Węgliście żyły biorą swój po-

czątek z pierwiastkowych ziemi urosłin. Stasz.

Urosnienie, a, blm., p. Urosnięcie. Troc.

Urosnięcie, a, blm., Urosnienie, † Uroszczenie

czynność cz. Urosnąć.

[**Urosniony**] **dorożnik:** Chłop U. na gębie.

Urotropina, y, blm., lek. środek chemiczny dzia-

lający na pęcherz moczowy (urotropinum).

† **Urowieś, a, lm. e p. Urowis:** Nie spuszcza

syna z ostrości ojcowskiej, pieniądze nie dawaj,

nie cheesz li mieć z niego na potym urowiesia.

Opal.

Urozkoszować, uje, ował unieść, przejąć roz-

koszą. U. ś. unieść ś. rozkoszą, przejąć ś. roz-

koszą: Rozbawiony i urozkoszowany pan Woj-

ciech. Ole.

Urozkoszowanie, a, blm. 1. czynność cz. Uroz-

koszować: U mnie ta zmysłowość jest poprostu

pasją urozkoszowania moich pięciu zmysłów. Ole.

2. p. **Urozkoszowanie ś.**

Urozkoszowanie się, a ś., niek. Urozkoszo-

wanie czynność cz. Urozkoszować ś.

Urozmaicać, a, ał i U. ś. p. Urozmaić.

Urozmaicanie, a, blm., czynność cz. Uroz-

maicać.

Urozmaicanie się, a ś., blm., czynność cz. Uroz-

maicać ś.

Urozmaicenie, a, 1. blm., czynność cz. Uroz-

maić. 2. lm. a to, co urozmaica; rozmaitość,

brak monotoności.

Urozmaicenie się, a ś., blm., czynność cz. Uroz-

maić ś.

Urozmaić, i, il, nied. Urozmaicać robić roz-

maitym, niejednostajnym, różnorodnym, pozbawić

monotoności: Znów przejeżdżaliśmy piękną

a urozmaiconą okolicą. Orzesz. U. sobie czas.

U. ś. *stać ś. rozmaitym, pełnym rozmaitości, pozbij*

ś. monotoności.

† **Urozumieć, e, ał ująć rozumem, zrozumieć,**

pojąć: U., *intelligere*. Ps. flor.

† **Urozumienie, a, blm., czynność cz. Urozumieć.**

Urozumienie, eje, ał stać ś. rozumnym, zrozumieć,

zmańdrzeć.

Urozumnienie, a, bhm., czynność cz. **Urozumnieć**: Czy kobiety zdolne są do podniesienia s. na wyższy stopień umoralnienia i urozumnienia? Orzesz.

† **Uród**, odu, lm. ody, † **Uroda** I. urodzenie s., narodzenie s., urodziny: Wszystkie ofiary pierwszego urodu kapłanom będą przysłażali. Leop. 2. a. w lm. † **Urody**, [Uród] urodzaj, to, co s. urodziło a. co s. urodzi, plód, plon, zbiór, produkt ziemny, sprzęt: Urody. B. Sz. Jako z gumien pierwsze urody oddziałać będziesz, tak i z pokarmów dacie pierwoćiny Panu. Leop. Dni nowych urodów. Leop. (nowych urod. Leop.). Ziemia judzka dawała użytki a urody swoje. Leop.

× **Urój**, oju, lm. oje p. **Urojenie**: To są poety uraje. Przyb.

Urównać, a, al, nied. **Urównywać** ubić, ugłaskać, do równości, wyrównać, ułożyć równo: U. grunt (= zniwelować). U. włosy, fałdy.

Urównanie, a, bhm., czynność cz. **Urównać**.

Urównoważenie, a, bhm., czynność cz. **Urównoważyć**.

Urównoważyć, y, yl zrobić równoważnym, ułożyć do równowagi, ujednolicić co do wagi, ważności, ilości: Stosunek antyków do okazów renesansa nie jest mniej urównoważony, aniżeli w najświetniejszych galerjach świata.

Urównywać, a, al p. **Urównać**.

Urównywanie, a, bhm., czynność cz. **Urównywać**.

Uróżować, uje, ował i U. s. p. **Uróżować**: Chodziła wystrojona niezmiernie, uróżowana, wybielona. Krasz. Osiadł na oazie morgów, rubli, brylantów i uróżowanych sześćdziesięciu wiosen p. Saby. Orzesz.

Uróżowanie, a, bhm., czynność cz. **Uróżować**.

Uróżowanie się, a s., bhm., czynność cz. **Uróżować** s.

Urra! p. Ura!: My krzyknęli: urra! Słow.

× **Ursulka**, I, lm. i p. **Urszulanka**. Troc.

Urszulanka, i, lm. i, × **Urszulinka**, × **Urszulka**,

× **Ursulka zakonnica** zakonu reguły św. Augustyna, zajmującego s. pielęgnowaniem chorych i wychowaniem dziewcząt. **Urszulanki** zakon Urszulanek.

Urszulka, i lm. i p. **Urszulanka**.

× **Urszulinka**, i, lm. i p. **Urszulanka**.

Urt, a, lm. y p. **Urt**: U., czwarta część talaria. Sum. Dwa to kosztuje urty. Troc. U. złotniczy, éwierc czerwonego złotego. Kn. U. złotników czerwony złoty waży cztery urty. Troc. Przen.: Urtami rzęcać, porzygać s. Troc. Womitował, rzęcał urtami. Ern.

× **Urt**, u, lm. y p. I. **Hurt**.

[Urt, y, lm. y] zagroda w polu na owce.

Urtęcać, a, al p. **Amalgamować**.

Urtęcanie, a, bhm., czynność cz. **Urtęcać**.

[Urtować, uje, ował, **Hurtować**, **Ortować**, **Kosarować**, **Stadlic**] pasć owce na łące dla poprawy roli.

[Urtowanie, a, bhm.] czynność cz. **Urtować**.

[Urtówka, i, bhm.] = **Hurtówka**.

Urtykacja, i, lm. e I. **chłosta** pokrzywami, używana jako lek do znieczulenia a. na niedowładność członków ciała. 2. lek. pokrzywka przewlekła (urticatio).

× **Uruchawić**, i, il p. **Uruchomić**. Cały lud uruchawiawszy, zamienił go w wojsko. Bart.

× **Uruchawienie**, a, bhm., czynność cz. **Uruchawić**.

Uruchomić, i, il, × **Uruchawić** uczynić ruchomym; puścić, uprowadzić w ruch; zmobilizować, postawić na stopie czynnej: U. machinę. U. wojsko

(= postawić na stopie wojennej). U. kapitały (= puścić w ruch). Chir.: U. staw stężony.

Uruchomienie, a, bhm., czynność cz. **Uruchomić**: U. wojska (= mobilizacja, stan czynny, pogotowie wojenne). Chir.: U. stawu stężatego (arthritis).

Urumieniać, a, al p. **Urumienić**.

Urumienianie, a, bhm., czynność cz. **Urumieniać**. **Urumienić**, i, il, nied. **Urumieniać** I. uczynić rumianym, zarumienić, zaczerwienić: Trud urumienił jej wdzięki. U. pieczeń (= przyrumienić). 2. umalować na czerwono, urużować: Taka więć, kiedy twarz urumieniała, na świat wychodzi żona Trytonowa. P. Koch.

Urumienienie, a, bhm., czynność cz. **Urumienić**.

Urumować, uje, ował uczynić rum, usunąć zawady, uprzętnąć, utonować, utworzyć: Wyrównajcie drogę, urumujecie ją, zbieracie każdą zawadę z drogi. B. B. Żelazem sobie U. wrota a. do śmierci a. do żywota. Tw. U. s. usunąć s., usiąpć z drogi, przestać zauważać: Za Iwą sprawą dobrze będzie, błąd s. urumuje wszędzie. K. G.

Urumowanie, a, bhm., czynność cz. **Urumować**.

Urumowanie się, a s., bhm., czynność cz. **Urumować** s.

Urunić, i, il okryć runią, uzielenić, zazielenić. U. s., **Urunieć** okryć s. runią, uzielenić s., zazielenić s.: Najpiękniej urunione posiewy wyprzały pod śniegiem. And.

Urunieć, eje, al p. **Urunić**: Siał kmiotek sądziwy i szczerym sercem odmawiał pacierze: „niech urunieje, niech bujny wzrost bierze!“ Bóg rzucił k niwom miłosierne oko, i zaruniałą usiana polanka krzewistą runią. Syrok.

1. **Urunienie**, a, bhm., czynność cz. **Urunić**.

2. **Urunienie**, a, bhm., czynność cz. **Urunieć**.

Urukować, uje, ował włosy, wasy = ułożyć, ufrizować rurkami, to jest żelazkiem gorącym.

Urukowanie, a, bhm., czynność cz. **Urukować**.

Urusyt, u, lm. y min. jeden z siarczanów żelaza, syderonat tryt, $2Na_2O \cdot Fe_2O_3 \cdot 4SO_4 + 7H_2O$.

[Uruszenie się, a s., bhm.] czynność cz. **Uruszyć** s.

[Uruszyć się, y s., yl s.] zruszyć s., oberwać s. ciężarem, podźwignąć s.: Nie dźwigaj, bo s. uruszysz.

Urużować, uje, ował, **Urużować** umalować rużem, uczerwienić, urumienić: U. sobie twarz. U. s. umalować s. rużem, umalować sobie twarz rużem, uczerwienić s., urumienić s.

Urużowanie, a, bhm., czynność cz. **Urużować**.

Urużowanie się, a s., bhm., czynność cz. **Urużować** s.

Urwa, y, lm. y I. p. **Urwisko**: U., miejsce, skąd s. ziemia urwała, przerwa, przepaść. Kn. Wierzeh góry urwę mający. Troc. U., sztuka ziemi, skały, od przerwy albo urwy stojącej odpada. L. Ogromna skały U., strącona z góry wierzchu runie z gromem do dołu. Stasz. U., sztuka ziemi od góry stojącej upadła. Troc. 2. † U. zalebki, bitwa, targnienie s., szarpanina, mocowanie s.: O urwach: tak s. na s. hultaje srodze powasnili, czyliż już cyrulika sobie zamówili? Koch. W. 3. [U.] oszust, człowiek lubiący cyganić. 4. × **Na urwę**, × **Na urwisz**, **Urywcozo**, × **Urywcoze**, **Urywkowo**, [Urwantami], † **W dorwy**, † **W dorwyki** przys. hyle co urwać, zarwać; dorywcozo, wrypkie, wrywkami, dopatkiem: Robić nie ehea, jeno lekko a. na urwę, by s. radzi żywili bez pracy. Haur. Na urwę tylko pracuje. Troc.

Urwać, urwę, [urwią], **urwie**, **urwą**, [urwią], **urwał**, nied. **Urywać** I. rwaniem odjąć; oderwać,

zerwać, oberwać, uszarpnąć, uszczknąć: Urywać jabłko, kwiatek, uszczykać. L. Urwę ja świeżą różę, kiedy s. dostała, którą mogła zwiędnąć gdzieś s. przestała. P. Koch. U. kwiatek, gruszkę z drzewa. Troc. Urwała owoc, zjadła sama i mężowi dała. Hof. Głowę jednemu urywa. P. Koch. Urwij gołębiowi główkę. Troc. Trzy palce u prawej ręki kartacz mu urwał. Rzew. Przen.: Nie da sobie rękawa U. Prz. (= nie da sobie krzywdy zrobić). Przen.: zarwać, chapnąć, skubnąć, pociągnąć, wyrwać, wytrzasnąć, grypsnąć, chwytnąć: Każdy chce co U. Kn. Pomerąską ziemię Krzyżacy raczej nam urwali, aniżeli wyrwali. Błaż. Ten urwie, ten uchwyci, ten wykpi. Rzew. [Tu urwij, tu daj] = tu pożycz, tam płac. 2. rwaniem ująć; uszarpnąć, nie dodać, zatrzymać część, potrącić, okroić: Kupeżącym zawsze nowa szkoda zysk urywa. Min. Targuje s. trocha: tam urwie, tam pomniejszy. L. Trzeba było szalbierować, urywać, kręcić, żeby s. pan nie postrzegł. L. Niewiele wam urywa pieniędzy. Troc. Urwał mu talar od zapłaty. Troc. U. komu gruntu, roli. Troc. W pracach około rządzenia państwem urywał sobie czasu i święte księgi czytał. Skar. (= odkradał sobie). Każdy zakonnik urywał od gęby, aby tylko nakarmił ubożego. Boh. (= ujmował, odejmuwał sobie). Im sobie hojniej człek urywa z chęci, tym więcej darów z Boskiej dłoni dopnie. Nar. (= skąpi). Urywać nieprzyjaciela, niespodzianie go uszkodzić. L. Rusacy częstemi wycieczkami z zamku Polaków około szturm zabawionych urywali. Stryjk. I tu nie byli od pogaństwa wolnemi, coraz napadani z ślepych chachmęci, milczkiem urywani. Tw. Bieżał za niemi i ich szeregów urywał. Warg. Przypada z tytu i urywa pozadnych pułków. Błaż. Znienagła trza było urywać tego wielkiego nieprzyjaciela. Baz. Wszędzie go urywano. Leop. 3. [U.] kogo = oszukać. 4. przerwać, uciąć, przestać nagle, nie dokończyć, umilknąć, zatrzymać s. nagle: Mówca urwał nagle. Żal jej głos urywa. Przyb. Słychać było jakiś niby szelest, jakiś suchy, urywany stukot. Las. 5. uciąć, wyciąć, zdzielić, trzasnąć, kropnąć, strzelić, rąbnąć, gruchnąć, łupnąć, skrobnąć, palnąć, trzepnąć, zwalić: U. kogo w łeb, uderzyć, zadać mu cios. L. Wymknął s., lecz ona go w łeb urwała tyłem. Pot. Samego przez łeb urwie wiosłem przewoźnika. Bardz. Urwał go w łeb, w rękę. Troc. U. s. l. rwać s. upaść, oddzielić s., oderwać s., zerwać s.: Sznur s. urwał, i wiszący spadł. Urwał s. od szubienicy. Gałąź s. urwała. Jąbym s. im urwał był z powroza, tak mnie gnało. Rom. Ziemia s. urwała (= zarwała s., oberwała s., usunęła s.). Brzeg rzeki urwał s. Przen.: U. s. dokąd = wyrwawszy s. udać s.; wyrwać s., wylecieć: Wołowie nie mogą s. przed nędzami trudnościami i do kościoła U. Żurn. Przen.: przerwać s., ustać nagle, ucichnąć, umilknąć: Rozmowa s. urwała. Jakoś s. urwała plebanowi kazanie, tak iż odechciało mu s. dalej w pamięci grzebać. L. (= wyczerpało s.). W tym miejscu tekst zabytku urywa s. Przen.: Urwało s. mu = ustalo jego powodzenie, nie dopisuje mu już, opuściło go. 2. przerwać s., rozzerwać s., zerwać s., nie trzymać s. już kupy: Nić s. urwała. Przen.: Znam te sposoby, ale s. nakoniec urywają. L. (nie trzymają s., pękają. L.). 3. × U. s. urazić s., przerwać s., zerwać s. dźwignieniem, podźwignąć s.: Pomurne ziele urwanym abo przerwanym pomoćne. Syr. 4. [U. s.] zginać: Azebym (choćby) s. urwała, będę z kumem gałała.

Urwanie, a, blm. f. czynność cz. **Urwać**: Nieprzyjaciel, sam u siebie swe U. i umniejszenie uważając, miał tych za niezwycięzonych, którzy s. na wszechmoenego Boga spuszczają. Leop. (osłabienie swoje, straty swoje. L.). 2. p. **Urwanie s.**: Uraz a. U. Sien. Wino szalwajowe leczy krwią pwanie, kaszel, U. Sien.

Urwaniec, ńca f. lm. y ten, co s. urwał; ten, co s. urwał z szubienicy, ledwo jej uszedł, obieć, szubienicznik: Powrócił do lasa niedźwiedź, jak U. z łańcucha swego mistrza chłopca. L. Antychryst nie za następcę apostołskiego, ale za urwanca niech będzie mian. Zigr. Jesliby kto za pieniądze na stolicy Piotrowej był posadzony, ten urwaniec niech będzie zwan. Zigr. (= odszczepieńcem). 2. [U., lm. ńce] roś. przetacznik (veronica).

Urwanie się, a s., blm., niek. **Urwanie** czynność cz. **Urwać s.**

[**Urwant**]: Urwantami, p. **Urwa**: Koło każę dać, bom zobaczył, że stare, urwantami poprawione, na boku leżało. Krasz.

Urwański f. zbójcki, rozbójniczy: Książ Polską najedźdzał łupieżnym urwańskim obyczajem. Stryjk. Urwańska ulica = gdzie napadają i obdzierają. 2. [Urwańska ulica] = dom pełen zgiełku, meladu, gdzie każdy rwie, co może, melad: Taki nieporządek, jak na urwańskiej ulicy. Prawdziwa urwańska ulica!

[**Urwar, u**, lm. y] opłata za używanie hali. **Urwięta, y**, lm. owie p. **Urwipoleć**: Jan nazywa ją latawcem, urwięta. Zap.

Urwipoleć, ńca, lm. ńcie, × **Oberwipola**, [Porwipoleć, Porwipoleć, Urwytel, Urwipoda], **Urwięta, Urwis, × Urwisz, × Urwis, × Urwiszubleńca, † Urowieś łobuz, nicpoń, wisus, próżniak, rozpustnik, szkodnik, ladaco; urwaniec, bisurman, zbereźnik, hullaj**: Ten matacz, U., który mnie ożenienia z Anielką pozbawił. L. Oj był to U. Zabł. Z domu wygnali, żem leń. U. Sf.

Urwis, a, lm. y p. **Urwipoleć**. Zdr. **Urwisek**. **Urwisek, ska**, lm. skowie p. **Urwis**: Alboż można kiedy skończyć z tym urwiskiem! L.

Urwisko, a, lm. a, **Urwa f. miejsce, skąd s. ziemia lub skała urwała, miejsce oberwania s. góry, skały, brzegu morza lub rzeki; zarwa, oichkań, przepaść, rozpadlina**: Pięknie stąd patrzeć na grzbiety skał wysokich i przykre urwiska. Pot. A to co? wiszą skały nieprzebyte, ogromne lochy i przykre urwiska. Książ. Ty wierzysz w piekło i nie wahałeś s. dla mnie stanąć nad urwiskiem, w którym ono gore. Krasz. Pod urwiskiem góry. Troc. 2. skała pionowo oberwana lub nauisła; bryła ziemi lub skały odpadłej: Śmierć człowieka, urwiskiem góry przywalonego. Pilch. Potok szumi po urwiskach.

Urwisostwo, a, blm. charakter urwisia, urwisowanie s., łobuzostwo, ulicznikostwo: Jak tu poczynać sobie z urwisostwem niektórych tematów?

Urwisować, uje, ował, U. s. postępować, żyć jak urwis, łobuzować s., bisurmanić s.: Chłopiec jej, synalek już spory, urwisował między chłopcy. Krasz.

Urwisowanie, a, blm., czynność cz. **Urwisować**. **Urwisowanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Urwisować s.**

Urwisowato przys. od **Urwisowaty**. **Urwisowaty** zakrawający na urwisia: Dobry, słyse, chłopiec, ale U., i za dziewczętami gotów czy w ogień, czy w wodę. Krasz.

Urwisowski przym. od **Urwis, łobuzowski, ulicznikowski, hullajski**.

Urwisowsko przys. od **Urwisowski**: Z wesołością studencką opowiadał matuli, jak to ś. U. i po młodemu żyło w tym mieście. Krasz.

Urwisto, Urwście przys. od **Urwisty**. L.

Urwisty pełen urwisik, przepaścisty, stromy, spadzisty, przycierzy: Droga urwista. Brzeg U. Szedłem przez najurwiszysze i najszalejsze drogi. Tet.

× **Urwisz**, a, lm. e l. p. **Urwipoleć**: Noc głucho, śpię przecięż, lecz nie śpią urwisze. Zabł. To jakiś U. od psiarni krzyżackiej. Miek. To urwisze trzynastej próby. Kacz. 2. × **Na U.** przys., p. **Urwa**: Na doświadczeniach im nie schodzi; w rzeczy samej, patrzaj tylko na U. L. Paniecze na U. tylko dybią u kobiety. L. (= *aby ś. dorwać*). Kobiety powinny przed chłopey uciekać, bo ichmość tylko na U. L.

Urwiszubienica, y, hn. owie p. **Urwipoleć**.

× **Urwis**, a, lm. e p. **Urwipoleć**: Szczęśliwy wiercipięta, dworaczek obrotny, choć kosterka, choć pijak, choć U. istotny. Zabł.

Urwisicie p. **Urwisto**, *urywanym sposobem, urywkowo, urywając*: Rozpoczął świętować U. i krótko. Syrok.

[**Urwis**, o, lm. oty] p. **Smrodzieniec**.

† **Urwizywot**, a, lm. y *szubienica*: Leczyż zażył i panów w polu kto marsowym, kiedyby ich, z Warszawą wzięwszy i z Krakowem, zaniósł pod U. a. gdzie szlak złoty; byliżby tam dragoni, byliżby piechoty! Pot.

[**Urwytel**, tła, lm. tle] p. **Urwipoleć**: Pieniądze z podobnemi sobie urwytlami przetrawił.

Urycerzenie, a, btm., czynność cz. **Urycerzyć**.

Urycerzyć, y, ył *pasować na rycerza, zrobić szlachcicem*: Chłop urycerzony.

† **Urychlenie**, a, btm., [**Urychlenie**] czynność cz. **Urychlić**.

† **Urychlenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Urychlić ś.**

Urychlić, i, il I. † U., U. ś. *pokwapić ś., pospieszyć*: Do grobu iść urychliłi pierwej, niż stróż wstali. Groch. Urychlona śmierć. Groch. (= *przedwczesna*). Zaeni ludzie dobrze urychliłi, jak do zasług, tak i do nagród Warg. Moe Boską po tym eudu do nieba wznosili; urychliłi zaś nazbyt, prędko zapomnieli dobroci Jego. Kochan. (Kwapiąc ś., na eud zapomnieli. Karp.). Urychliłes do portu, poszedłes przede mną. Groch. 2. [U.] *uprzędzić, ubiec, wyprzedzić, wyścignąć, prześcignąć*.

[**Urychtować**, uje, ował, **Uryktować**] *urządzić, pręczyrdzić*: U. komu kąpiel.

[**Urychtowanie**, a, btm.] czynność cz. **Urychtować**.

Urycie, a, btm., czynność cz. **Uryć**.

[**Urycie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Uryć ś.**

Uryć, uryje, urył I. *ukopać*. 2. *ryciem urobić, uformować; wyrzeźbić*: Z złotej miednicy kazał uczynić obraz Boga uryty. Petr. [U. ś.] *upić ś.*

× **Uryn**, u, btm., chem., p. **Mocznik**.

Uryna, y, btm., fizj., p. **Mocz**: U. jest humor ekskrementyczny, który musi być z ciała dla swojej naturalnej ostrości wyprowadzony. Krup. Dwa kanały moczowe od nerek uryng macharzyną wyprowadzają. Krup. Nauka o poznanianiu uryny, t. j. moczu zdrowego, jako i chorego człowieka. Spicz. Lekarstwo tym, którzy po trosze a często puszczaają z wielką boleścią uryng. Spicz. Zachorzał na kamień i zatrzymanie uryny. Wys. Uryng puszczać a. odlewać. Troc. Uryny obłoczek powierzchni. Troc. Uryny obłoczek przy dnie pływający. Troc. Zdr. **Urynka**.

Urynalik, a, lm. i p. **Urynał**.

Urynał, a, lm. y I. *naczywie do oddania w nie uryny, nocnik*, † *szczepak*, żart. *filizanka*: Niech będzie i ze złota U., przecię go na stole nie postawia, ale tam przy łóżku gdzie nisko, bo U., choć złoty. Opal. Z pyska mu śmierdzi, jak z urynała. Jabł. 2. *naczenie szklane, służące lekarzom dawnym do badania moczu (urinal)*: Naczenie, w którym uryng zostawiają, ma być ze szkła jasnego, nie grubego, na dnie szerokie, a ku wierzehu wąskie, jako jest U., t. j. lekarska śklenica. Spicz. Zdr. **Urynalik**.

Urynnny p. Urynowy: U. obłoczek, przy dnie pływający. Kn. U. obłoczek. Troc.

Urynować, uje, ował; fizj. *odławać a. puszczać moc, moczyc, mokrzyć, szczuć, robić z wodą (meiare)*; żart. *odlewać ś.; dziec. ślusiać, robić psipsi*: Hej! jogabal w urynał z perłowej maciey urynował. Kosz.

Urynowanie, a, btm., czynność cz. **Urynować**.

Urynowy, **Urynnny** I. przym. od **Uryna**, *moczowy*: Kanał, kwas U. 2. embr.: † *Żyła urynowa*, p. **Moczownik**.

[**Urypać**, pie, pał] *rypać ubiec; sforsować machnąć*: Urypaliśmy kawał drogi.

[**Urypanie**, a, btm.] czynność cz. **Urypać**.

Urysować się, uje ś., ował ś. *pokryć ś. rysami, porysować ś., zrysować ś.*: Skóra na policzkach urysowała ś. zmarszczkami. Zm.

Urysowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Urysować ś.**

Urytmować, uje, ował *wydatnić w rytmach (rymach), wjać w rymy, wyśpiewać*: Owa elektryzująca, tętnem serc polskich urytmowana pieśń nasza. Lżń.

Urytmowanie, a, btm., czynność cz. **Urytmować**. **Uryw**, u, lm. y I. *urywanie, odrywanie*. 2. *rzech urwana, oderwana*. S. K.

Urywać, a, ał i U. ś. p. **Urwać**.

† **Urywadło**, a, lm. a knotowe = *szczytce do objaśniania świec*. Mym., Mur.

1. **Urywanie**, a, btm., czynność cz. **Urywać**.

2. **Urywanie** przys. *w sposób urywany*: Zaczętem ś. śmiać sam z siebie nerwowo, U., boleśnie. Dąb.

Urywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Urywać ś.**

* **Urywcoza**: × **Urywcoż**, × **W urywcoż** p. **Urywco**: Czeż z ludem lekim Szląsk w urywcoż plondrując, co prędej do domu ustąpił. Błaż. **Urywcoż** czytać, pisać. Troc.

× **Urywcoze** p. **Urywcozo**. Troc.

† **Urywcozem** p. **Urywcozo**: Szczytkiem, urywcozem, tu i owdzie. Mienit. (= *na wyrywki*).

Urywcozo, × **Urywcoze**, × **W urywcoż**, † **Urywcozem**, × **Na urwę**, × **Na urwisz**, **Urywkiem**, **Urywkami**, **Urywkowo**, † **W dorywki**, † **W dorwy** przys. *dopadkiem, dorywcozo, worywkami, na urwisz, nie ciągle; chapanina, nagle napadające, by coś urwać*: U. tylko i dla zabawki tym ś. zajmują. L.

× **Urywcozy** p. **Urywkowy**: Tu już nie urywcozym bojem, ale wstępny czynić przyszło. Papr. U. wiedąc żywot o kobylki zdoju, ani chcą, ani mogą posiedzieć w pokoju. Pot.

Urywek, wka, a. wku lm. wki, × **Urywka** I. *urwanie, urywanie, uchyczenie*: Na utarczkaach a. na urywkach ś. potykali. Mącz. Urywkami, Na urywkę, p. **Urywcozo**, Napadali tylko urywkami na nas bez wydawania walnej bitwy. Nar. 2. *to, co urwano, co uzyskano rwaniem, obrywka, zysk przy padkowy, akcydens*; żart. *oberchapka, co w łupę upadnie*: Sarmat żył urywkami, nie zarobną

włoką. Ejs. Izali łupić lupu ty idziesz? izali dla urwania urywku zebrałeś zgrumowanie twoje! Bud. Przekłada stale zyski nad przemijające urywki. Sur. 3. *ułamek, okruch, część, kawałek czego, fragment, szczątek; wyjątek z czego*: Obrywki, urywki ziół, wierzchołki, kwiatki oberwane. Kn. Spuszczą na was U. kamienia z muru wysokiego. Rej. (= *urwę, bryłę, odlam*). Ziemia krakowska, Chrobacją dawniej zwana, jest urywkiem morawskiego królestwa. L. (= *szczątkiem, pozostałością*). U. biczu kręconego w Krakowie. Dm. Dziejów zboru tego nie mamy spisanych, urywki tylko stąd i zowad zbieramy. Skar. U. poematu, księgi. Urywki z Pisma św.

Urywiec, wca, blm., p. **Urewiec**.

× **Urywka**, i, lm. i p. **Urywek**: U. wojenna, utarczka, nagła napaść. L. Na urywkę p. **Urywcz**. Sprawił Bolesław lud swój, wszakże nie-przyjaciele nie wierzyl, aby im bitwę miał dać, i rozumieli, że to tylko na urywkę, jako i pierwszej wielokroć czynił. Biel. M.

Urywkowo, przys. od **Urywkowy**; p. **Urywcz**. **Urywkowość** i, blm., rz. od **Urywkowy**: Cenne światło pod tym względem rzucają księgi bartne ostrołęckie, mimo urywkowości pozosta-wionych szczątków. Krzyw.

Urywkowy, × **Urywcz** *nie ciągly, urywany, ucin-kowy, ulamkowy, oderwany; w pewnych prze-rwach dokonywany, dorywczy, dopadkowy; pod-jazdowy*: Myśli, doniesienia urywkowe. Zobaczmy, czy z doniesień urywkowych (w rotach przy-siąg) nie dadzą ś. wyprowadzić ogólniejsze wnioski. HR. Z początku jedzono, rozmawiając urywkowemi zdaniami. Las. Styl U. Męza uszczę-sliwienie nie na urywkowej w jednej i drugiej zasadza ś. rozryweć, ale na dobranej sereu żonie. L. Po niedługim przez urywkowe w tajników wypadu naszych szarpaniu prosił o pokój. Nar.

† **Urzasnąć się**, śnie ś., snął ś., [Uzasnąć ś.] *uleknąć ś., zatrwożyć ś., przerazić ś.* B. Sz. Urzasz-szy ś. B. Sz.

† **Urzaswszy się** p. **Urzasnąć ś.** B. Sz.

† **Urzasnienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Urzas-nąć ś.**

† **Urzazać**, a, ai, nied. [Urzażować] *urzażać, urznąć, uciąć*: Przyszli są aż do padółu gron-nego (vallis botri) i oglądali ziemię. B. Sz. A szedwszy aż do potoka gronnego, urzażali latorośl s gronem swym. B. Sz.

† **Urzażanie**, a, blm., czynność cz. **Urzażać**. Bud.

[Urzażować, uje, ował] p. **Urzażać**.

[Urzażowanie, a, blm.] czynność cz. **Urzażować**.

Urząd, ędu, lm. ędy i. † U., [U., **Obrząd**] *urządzenie, rządzenie, porządek, postanowienie, wyrok*: Postęпки sprawiedliwe i mądry U. Boga. Skar. Już teraz widzę Boskie urzędy (a. obrzędy) (= *palec Boży*). Nie patrz lizka rumianego, ale urzędu (stątku) domowego. Pśń. (Brk.). 2. a. † **Wurząd obowiązek, powinność, sprawa, funkcja, czynność właściwa komu**. Glos., Napom., Wen., Orzech. U. jakikolwiek, kto ma na sobie co czynić, funkeja, powinność. Kn. Urzędowi użyć = *zrobić swoje, wypełnić obowiązki*. Rej. Pełnić U. A jednak nie opuściła ani urzędu w kościele śpiewania. Ż. E. Odpoczn, a ja innym siostram U. twój polecę. Ż. E. Nie będę leżała, aż tydzień urzędu mego wypełnię. Ż. E. Rady jest U. porządku w mieście doglądać. Troc. Ma U. na sobie to mówić, to czynić. Troc. Przen.: † U. *przeznaczenie, zadanie, funkcja*: Nerki w ciele

mają U. wyciągnąć wilgotność wodną z jelit. Żołądków U. jest trawić pokarm mocą ciepła przyrodzonego. Noga nie sama dla siebie U. swój sprawuje, ale dla całego ciała. Karnk. 3. *obowiązek publiczny, rządowy, urzędowanie, stanowisko urzędnika, posada rządowa a. społeczna*: Bias dobrze mówił, iż U. pokazuje człowieka. Górn. Was P. Bóg podniósł na wysokie urzędy nie dla was, abyscie swoich pożytków pilnowali, ale dla ludu, który wam P. Bóg powierzył. Skar. Kto w domowych rzeczach nieostrożny jest, i na kościelnym urzędzie zatrzymać dobrego porządku nie będzie mógł. Skar. Na urzędy wielka pilność być ma, aby je ludzie enotliwi osiadali. Skar. Na wielkim urzędzie posadził go P. Bóg. Skar. Pismo św. urzędy czei i czei każę. Skar. Nie zowią ś. urzędy chrześcijańskie panowaniem, ale służbą i usługowaniem. Skar. Kto kupuje U., sprzedaje sprawiedliwość. Klon. Nie U. męża, ale mąż U. zdobić ma. Kn. Serec dobre, a głowa bez rozsądku nie potrafi dobrze sprawować urzędu. Jez. U. publiczny. Pną ś. na urzędy. Prywatny i na urzędzie obywatel sumiennosci trzymać ś. powinni. L. Dostać urzędu. L. Sprawować, piastować, objąć, złożyć U. Obrać, powołać kogo na U. Powierzyć komu U. U. płatny, honorowy. I urzędów mamy do-syć (w naszym rodzie), ale cóż ś. z nich wy-nosić, kiedy wszystko powiatowe? Syrok. Zło-żyć, usunąć kogo z urzędu. Nie godzi ś. jednemu mieć dwojaki U. Zigr. Jaki taki U. lepszy, niż prosta służba. Rys. Co U., to obrywka; dobrze mieć wiele urzędów, tytułów, przezwisk. Kn. U. kupiony niedobry. Kn. Urzędy i godności szczę-scie rozdaje bez różności. Kn. Król polski roz-daje urzędy. Troc. U. ziemski, grodzki, miejski, nadworny. Troc. U. wojewody, podskarbiego, marszałka, starosty, podkomorzego, żupnika, celnika. U. mieć na sobie, sprawować, pia-stować. Kn. Chart bez ogona jest jak szlachcie bez urzędu. Mick. Podasz mu kubek podług twego urzędu. HJ. Zimny z urzędu. Mick. Z wie-ku mu i z urzędu ten zaszczyt należy. Mick. Sędzia, obrońca z urzędu = *wyznaczony przez rząd, rządowy, nie obieralny*. Zbrodniarza bronił adwo-kat z urzędu. Bronisz mię, jak z urzędu. Fred. A. 4. *instytucja rządowa, jeden ze szczebli rządu, mający zakreślona sobie sferę działania i obowią-zek służenia ogółowi, magistratura, władza, urząd, biuro, kancelaria*: Chcesz ś. nie bać urzędu, czyn, co jest dobrego. Wuj. U. urzędowi wierzy. Rys. Listy do urzędu dane. Troc. Zapozwać do urzędu. Troc. U. w Rzpłtej, w mieście po-spolity. Troc. U. wysyłkowy a. ekspedycyjny, przesyłek pośpiesznych na kolei żelaznej. U. le-karski, U. zdrowia. U. gminny, powiatowy, cel-ny (= *komora celna*). U. starszych cechu rzemieś-niczego. U. konsumpcyjny, tabaczny. U. loterji a. loteryjny. U. sądowy = *sąd*: Tu U., kiedyby cheiał, doszedłby wnet prawdy. Górn. Gospo-dyńi za niezapłacenie groziła nam urzędem, że nas chciała dać wsadzić. Warg. 5. *przedstawi-cielstwo takiego urzędu, ogół urzędników danego zarządu, ciało urzędnicze*: Rozkazał to U., staw ś. przed urzędem. Kn. Aby U. nie był z tych, którzy byli zabijacze, łupieżce, których Homer zowie pożeracami ludzkimi. Kosz. Tedy szłał U. z sługami i przywiódł je bez wszelkiego gwałtu. Leop. Urzędowi mają moc prawa stanowić dla pożytku Rzpłtej. Groic. Gdy wyszedł z na-wy, konsulowie, urzędy wszelkie, wszystkie senat, pospółstwo rzymskie przeciwko niemu wyszło.

Warg. Pospólstwo U. Nowej Pragi wyzabięło. Błaż. U. a. urzędniki obierać, obierać na U. Kn. Kazimierz ruskie książęta przy właściźnie zostawił, przedniejsze jednak zamki urzędem polskim osadził. Błaż. (komendę polską. L.). [Poszli tam ludzie z urzędem, otworzyli zamek] (= z władzą). 6. gór.: † Trójurząd, tak ś. zwały razem władze w kopalniach soli krakowskich, a mianowicie: podkomorzy krakowski, jako sędzia kopalni, żupnik, jako zarządca dochodów i wydatków (administrator lub dzierżawca żupy), i bachmistrze (górmistrze), zawiadujący robotami w Wieliczce i Bochni. Łab. 7. Na urzęd przys. = a) starannie, dokładnie, z szczególną pilnością, sadząc ś., gruntośnie, porządnie, masowo, mocno; nie fabrycznie, ale na specjalne zamówienie: Zaszpunktować to miejsce i zakładować na U. Jak. J. (= na głucho, na mur, na moc). Na U. tam kapłiec zmurowali. Star. Na U. robić, na zamówienie, według umowy. Ust. cen. Buty zrobione na U. (= nie na sklep, nie na handel). b) † Na U., [Na U.] umyślnie, namyślnie, jak na złość: Przede drzwiami nogami szastając, aby ocknął, na U. on Irzak uczylni, aby nie od budzących, ale od szumiejących ocknął. Leop. Błażnaś sobie tak ze mnie stroiła i jak na U. za nos mię wodziła. Lubom. Uczynił to jak na U. Troc. [Na U. pódę do miasta] (= otóż właśnie). c) † Na U. jak najbardziej, ze wszystkich sił, wszelkimi siłami, siłąc ś., co żywo, sadząc ś., gwałtem, za wszelką cenę: Wszelkimi sposobami, na U. wieżę tę obalić usiłowali. Koch. J. d) × Na U. nadzwyczaj, nadzwyczajnie, nuder, dziwnie, niezwykle, na podziwo, co ś. zowie: Osm kont na U. cudnych, Biel. J. Słowem, zrobim na U. wielkie polowanie. Mick. e) × Na U. ile wlezie, co ś. zmieścić, na potęgę, gm. na grandę: Jam z niego zawsze na U. szydziła. Lubom. Skoro wyszedł, na U. drwiła sobie z niego. L. Będą ś. z niego na U. śmieli. L. Na U. urągają wszyscy związanemu. Koch. J. (= jeden przez drugiego). f) [Na U.] zupełnie, ze wszystkim, całkiem, kompletnie: Na U. nie mam co wstawić. Zdr. Urzędnik.

[Urządek, dku, lm. dki] obrządek, porządek: Pustelnik w kościółku sam U. prowadzi; księdzka nie było.

Urządzać, a, ał i U. ś. p. Urzędzić.

Urządzanie, a, bfm., czynność cz. Urządzać.

Urządzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Urządzać ś.

Urządzenie, a l. bfm., czynność cz. Urzędzić: U. sług. Troc. 2. lm. a to, co zrobiono, aby urzędzić; porządek, organizacja, układ porządný, regulamin, ustawa urządzająca: U. państwowe = machina państwowa. Sprawujący obowiązki wyręczyiciela w urzędzeniach cywilnych. Koż. O urzędzeniu kupiectwa. Według urzędzenia tegojechać musiał. Troc. Wszystkie urzędzenie na świecie z woli Bożej pochodzi, a nie zmienić go człowiekowi grzesznemu. Reym. U. teatralne. 3. ogół sprzętów, statków, umebłowania; porządki, rekwiizyty: Wpakował wiele pieniędzy w U. lokalu, domu. U. szkolne. Jest do sprzedania U. sklepowe (= rygały sklepowe).

Urządzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Urzędzić ś.

Urzędziciel, a, lm. e ten, co urzędził, co urzędza: Jan z Damaszką, pierwszy na Wschodzie U. teologii chrześcijańskiej podług form perypatetyzmu. Szan. (= zaprowadziciel).

Urzędzicielka, i, lm. i forma ż. od Urzędziciel.

Urzędzić, i, il, nied. Urządzać l. rządzić uszykować, ustanowić; uporządkować w całość, ze względu na całość; uregulować, ukonstytuować: U. dom (= zagospodarować). U. kraj. U. wydatki swoje. Filozofja duszę kształci, życie urzędza. Pilech. Dni i lata swoje w złotej urzędza swobodzie. Troc. (= rozporządza niemi, rządzi ś. w nich). Urzędził odjazd, wszystkie potrzeby do odjazdu. Troc. Nowo uposażone i urzędzone mieszczanstwo rozkwitało coraz szerszym, coraz bogatszym handlem. Szaj. Chcę mu ten folwarczek trochę U., sądzą, że wkrótce go zainstalujemy. Krasz. Są tacy, którzy twierdzą, że w naturze wszystko jest urzędzone beznagannie. Święt. U. kogo = urzędzić mu mieszkanie, siedzibę, majątek ziemski, zagospodarować go. Urzędził syna na nowym gospodarstwie, na nowym mieszkaniu. Zart.: U. kogo = postawić go w niewygodnym, w fałszywym położeniu, przysłużyć mu ś., wykierować, wyszykować, ubrać, wystrychnąć go, dogodzić mu, uszlachcić go, wziąć go na kawal: A tom go urzędził! (= narobił mu). I znów jeden z „rycerzy przemysłu” urzędził kilku kupców. Poczekaj, ja ciebie urzędzę! Dar. 2. utworzyć rządzić, wyszykować, skonstruować, zbudować, wystawić: U. most na rzece (= dać). U. przejście. U. zamknięcie przy czym. U. bramę tryumfalną, ołtarz pod gołym niebem (= ubrać, ustroić). U. siedzenia dla publiczności. 3. przedsięwziąć, odbyć, zrobić, ułożyć, uplanować, zorganizować: U. wyieczkę dokąd. Urzędziłem sobie dzisiaj dłuższą przechadzkę. U. zabawę (= wydać). Urzędza u siebie przyjęcia czwartkowe (= ustanawia). U. majówkę. U. komu niespodziankę, owację (= zgotować). U. komu figla, kawal (= spłatać, wyrzędzić). Posp.: U. drapaką, nogę = drapnąć, uciec, czmychnąć, posp. dać nura: Zeby nie pan, tobym stąd na noc taką nogę urzędził, żebym ś. nie oparł, aż... Przybor. 4. † U., [U.] ugodzić, umówić, zgodzić, nająć, zainstalować: U. sobie sługę, najając; umówiwszy, do służby przyjąć. L. Najemnik a urzędzony pastucha, gdyby wilk werwał ś. w trzodę, nieieka, nie ś. zastawić nie chce. Glicz. U. sobie sługę na rok. Troc. [Urzędził go za owczarka. Ksiądz urzędził gospodynię]. U. ś. l. urzędzić swoje mieszkanie, swoją posiadłość, swoje położenie, interesa: Jużem ś. urzędził w nowej siedzibie. Kraj urzędził ś. po zaburzeniach (= załatwiewszy ś., uspokoiwszy ś., wrócił do zwykłego trybu życia). U. ś. w mieszkaniu = zagospodarować ś., umebłować ś., poustawiać sprzęty, uporządkować swoje mieszkanie. Zart.: narobić sobie kłopotu, dogodzić sobie, wystrychnąć ś., wykierować ś., wyszykować ś., zrobić sobie bal. 2. † U. ś., [U. ś.] ugodzić ś., umówić ś., zgodzić ś., nająć ś., przystać do służby, przyjąć służbę, zainstalować ś. u pana: Gdy chłop różny przyjdzie do miasta, a nie urzędzi ś., mają nim robić około grobli a. przekopów. Tarn. J. Urzędził ś. za strazydło na igrzysko, najął ś. do tego. Kn. [Za tem chodze, żebym sie urzędziul] (= żebym znalazł służbę).

Urzec, cze, kl, [Urzeknąć], × Zrzec, × Zarzec, [Uroczyć], nied. Urzekać l. zadać urok, oczarować: Gdy człeka urania a. ukrwawia, co nie jest urzeczony a. zarzeczony, a jest pełnego prawa. Ort. Nie wiem, czyje urzeka jagnięta mi oko. Nagur. Która mię Eryktu wiedma urokami a. Sagane swemi urzeka rytunami. Kulig. Ale czegoż chce od nas ten dziwotwór babi: czy nas urzeka, czy nas swoim ślepiem wabi? Tremb.

Kamień kapłuni urzeczony rozwiązuje. Sien. (= *odczynia ich urok*). Otóż ja zdrów i spokojny, nie urzekając, a któż wie, czy tak byłoby, gdybym ś. ożenił? Chodź. (= *na psa urok*). Przekłeta baba urzekła mi syna. Chodź. A! czy djabeł nam w oczy zajrzał? czy jaka baba urzekła? Wilk. Siedział biedny zając, płasząc ś. pod kamieniem... okiem czerwonym spotkał myśliwów wejrzenie, i jakby urzeczony, czując przeznaczenie, ze strachu od ich oczu nie mógł zwrócić oka. Miek. Ej!... ja cię urzekę. Słow. Rozbierz ś., nie wstydz ś., nikt cię nie urzeknie. [Bom bardzo urodna, toby mie ludzie urzekli. Musiałem se zawiązać głowę, zeby mi ich (złotyeh włosów) kto nie urzek. Nie dziwuj sie (a. nie patrz na mnie), bo mie urzeces. Ludzie mają takie oczy, co jak spojrzę, to urzece]. 2. przén. *oczarować, olnić, zachwycić*: Jej urzekająca osoba była zbiorem powabów. L. (= *czarowna, czarująca*). Znalazł ją śliczną, urzekającą. L. × U. ś. *umówić ś., zmówić ś., spiknąć ś., usadzić ś., sprzyścić ś., spaćnąć ś., wziąć ś.*: Wszystko ś. urzekło na moją zgubę. Słow.

Urzecz, a, lm. a miejsce u rzeki, wybrzeża rzeki, porzecz, nadrzecz, obszar obejmowany i zamulany przez wylew rzeki: Na urzeczach łąki bywają żyzne.

Urzeczzenie, a, bfm., [Urzek] czynność cz. Urzec: *Fascinatio*, U. Dor. Dzieci zieleń urzeczniakiem okładają—zachowawa je od złego urzeczzenia bab i od innych strachów. Spiez. Ziele to zachowuje od złego urzeczzenia. Sien. (od czarownego urzekania. Pileh.). U., słabość bezwiedna wskutek uroku.

Urzeczywistniać, a, ał i U. ś. p. Urzeczywistnić.

Urzeczywistnianie, a, bfm., czynność cz. Urzeczywistniać.

Urzeczywistnianie się, a ś., bfm., czynność cz. Urzeczywistniać ś.

Urzeczywistnić, i, il, × Urzeczywiścić, × Zreczywistnić, nied. Urzeczywistniać, × Urzeczywiszczać sprawić, że coś będzie rzeczywistym, ziścić, przeprowadzić w rzeczywistości, wprowadzić w czyn, uskutecznić, spełnić, wykonać: U. ideał, projekt. Każde dzieło urzeczywistnione objawia tylko nowy rozpad z ideałem. Kl. U. ś. *przejsć w dziedzinę rzeczywistości, przejść do skutku, ziścić ś., spełnić ś., uskutecznić ś.*: Myśl jego urzeczywistniła ś. w praktyce.

Urzeczywistnienie, a, l. bfm., czynność cz. Urzeczywistnić. 2. lm. a a. Urzeczywistnienie ś. postać rzeczy urzeczywistnionej: U. ideału (= *wcielenie*).

Urzeczywistnienie się, a ś. l. bfm., czynność cz. Urzeczywistnić ś. 2. lm. a ś. p. Urzeczywistnienie.

× Urzeczywiszczać, a, ał i U. ś. p. Urzeczywistnić.

× Urzeczywiszczenie, a, bfm., czynność cz. Urzeczywiszczać.

× Urzeczywiszczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Urzeczywiszczać ś.

× Urzeczywiszczenie, a, bfm., czynność cz. Urzeczywiścić.

× Urzeczywiszczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Urzeczywiścić ś.

× Urzeczywiścić, i, il i × U. ś. p. Urzeczywistnić. Sl. wil.

[Urzec, y, ał] (Ur-zeć) p. Ujrzed.

[Urzednik, a, lm. cy] p. Urzędnik.

[Urzek, u, bfm.] p. **Urzeczzenie**: Od bólu głowy liżą czoło językiem, dodając pewne słowa; tak leczą od urzeku. Brk.

Urzekacz, a, lm. e ten, co urzeka, czarodziej, czarownik. Kn., Troc.

Urzekać, a, ał i. i × U. ś. p. Urzec. 2. [U.] narzekać, utyskiwać, wyrzekać: U. na kogo, na co.

Urzekanie, a, bfm., czynność cz. Urzekać.

× Urzekanie się, a ś., bfm., czynność cz. Urzekać ś.

Urzekla, i, lm. e bot. (gorteria) roś.

[Urzekliwy], × **Uroczny zdolny urzekać, uroczy**: Urokliwe oczy; na kogo spojrzę, tego uroki wezmą.

[Urzeknąć, nie, nął] p. **Urzec.**

[Urzeknienie, a, bfm., Urzeknięcie] czynność cz. **Urzeknąć.**

[Urzeknięcie, a, bfm.] p. **Urzeknienie.**

× Urzeknienie się, a ś., bfm., czynność cz. Urzeknąć ś.

[Urzeniały] *dojrzały, dostały*. Mrong.

[Urzenie, a, bfm.] (Ur-zenie) czynność cz. **Urzed.**

[Urzennik, a, lm. cy] p. **Urzednik**: Wynosta ś. dosię tych pogadałek! U. jezdem, za spokojnościom stojący! Las.

[Urzeszać, a, ał] p. **Urzeszyć.**

[Urzeszanie, a, bfm.] czynność cz. **Urzeszać.**

[Urzeszenie, a, bfm.] czynność cz. **Urzeszyć.**

[Urzeszyć, y, yl, nied. Urzeszać] *wiązać, przywiązać*: Na łańcuchu urzeszony.

Urzet, u, lm. y, × Uret bot. (isatis) roś. z rodziny krzyżowych. Gatunek: U. farbierski, posp. Siniło, Farbiernik, Farbownik, Czerwieniec (i. tinctoria).

× Urzetelniać, a, ał i U. ś. p. Urzetelnić.

× Urzetelnianie, a, bfm., czynność cz. Urzetelniać.

× Urzetelnianie się, a ś., bfm., czynność cz. Urzetelniać ś.

× Urzetelnić, i, il, nied. × Urzetelniać i. uścić, ziścić rzetelnie, urzeczywistnić; usprawiedliwić oczekiwania, dotrzymać czego rzetelnie, sprawdzić, nie zawieść: Tak kroki moje kierować będę, iżbym te chlubne pochwały urzetelniał skutkiem. L. 2. *sprawdzić, stwierdzić, skontrolować*: Sąd rachunki opiekuna powinien przejrzeć i urzetelnić. Cyw. × U. ś. *uścić ś. rzetelnie, okazać ś. rzetelnym, wywiązać ś. z czego rzetelnie, dotrzymać zobowiązania, stawić ś. na słowie*: Stara ś. U. w oddaniu. L. Obiecać, a nie U. ś. jest to jedno, co skłamać. L. Urzetelniam ś. waapanu w przyrzeczeniu moim. L.

× Urzetelnienie, a, bfm., czynność cz. Urzetelnić.

Urzetelnienie się, a ś., bfm., czynność cz. Urzetelnić ś.

[Urzewniać, a, ał, U. ś.] *biadać, biadować, narzekać, skarżyć ś., wyrzekać rzewnie, rozwodzić żale, użalać ś.*: Zaczęta płakać i U. sobie. Może ś. odmieni, nie urzewniaj. Urzewnia nad sobą. Kon.

[Urzewnianie, a, bfm.] czynność cz. **Urzewniać.**

[Urzewnianie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Urzewniać ś.**

[Urzezać, ze, zał] l. i +U., [U. ś.], +U. ś. p. **Urznąć**: Kapłan obiatnik urzezał jałowkę czerwoną, dotknął językiem jej krwi ciepłej. Dyg. 2. [U.] *pociąć na sieczkę*: U. snopek. U. ś. *umniszyć ś., wytrzebić ś., wykastrować ś.*: Są niektórzy rzezańcy, co sami z dobrowolnej ś. chęci urzeżali i tak beżeński żywot obrali. Odym.

Urzezanie, a, bfm., czynność cz. **Urzezac**: Rzezimieszek bywa urzezaniem ucha karana. Herb.

† **Urzezanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Urzezac** ś.

Urzeźbić, i, ii *rzeźbiąc urobić, uformować*; *urzeźbić*: U. posąg.

Urzeźbienie, a l. bfm., czynność cz. **Urzeźbić**, 2. Im. a *kształt, postać tego, co zostało urzeźbione*. Przen.: Ileżto wdzięków w urzeźbieniu każdego palca tej ślizej rączki. Śl. wil. (= *utożczeniu, wykończeniu*).

[**Urzeźniać**, a, ał] p. **Użeźniać**.

[**Urzeźnianie**, a, bfm.] czynność cz. **Urzeźniać**.

† **Urzeźniczenie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Urzeźniczyć** ś.

† **Urzeźniczyć się**, y ś., ył ś. *zarazić się*: Dla Boga, niewiasta, choć młoda, kiedy ś. urzeźniczy, jako wiele rzezy zarazi. Op.

Urzędnictwo, a, bfm. *hierarchja urzędnicza; stan i obowiązki ciała urzędniczego, biurokracja*: U., aedilitas. Mur. Formalizm jest klęską urzędnictwa. Wiem, że poparcia tam nie znajdzie, i że go U. wygrzyzie.

Urzędniczek, czka. Im. czkowie, **Urzędniczę**, **Urzędniczyn** *urzędnik małego znaczenia*: Ażaż nie lepiej ś. z żonką, z urzędniczkim (ekonomem), a chociaż i z panem wójtem nadobnie namówię? Rej. Był to drobny U. Prus. Z lewej strony stoją czynownicy, czyli urzędnicy i urzędniczki. Mick.

Urzędniczenie, a, bfm., czynność cz. **Urzędniczyć**.

Urzędniczę, ęcia, Im. ęta I. *dziecko urzędnika*: Na wsi urzędnik, urzędniczka, urzędniczęta, gumienicy, pacholiej dra nędznego chłopca. L. 2. w Im. *drobni urzędnicy, urzędniczki*.

Urzędniczka, i, Im. i I. *kobieta, sprawująca urząd, oficjalistka*: U. folwarkowa. L. Ani na dziewczki, ani na same urzędniczki można ś. spuszczać, żeby krowom czego nie wyrządziły. Haur.

Urzędniczy przym. od **Urzędnik**; **Urzędnikowski**: Kto ma o kilka mil od swojej rezydencji wioskę na urzędniczym dozorze... Haur.

Urzędniczyć, y, ył p. **Urzędować**. Śl. wil.

Urzędniczyna, y, Im. y p. **Urzędniczek**: Jakiś tam urzędniczyn! 2000 złp. rocznie! Rod. Dziś zaraz zrobiłbym podanie i zostałbym jakimś urzędniczyną. Prus.

× **Urzędnie** przys. od **Urzędny**. Hist. w Lan. Wdzierają ś. na urząd kasnodziejski, nie będąc U. posłani. Wuj. Ustawy U. zamknięte od wszystkich zachowane być mają. Petr. Gdzieby kto, do sądu przyszedzsy, U. dóbr chciał dochodzić... Sz. U. o szkodę i krzywdę czynić. Gil. U., urzędownie. Troc. Na ucztę duchowną tu stałmy poważnie, serdecznie, U., bo w służbie tu stajem. Pol. (= *urzędownie, urzędowo, z urzędu*).

Urzędnik, a, Im. cy, † **Urzędownik**, [**Urzennik**, **Urzenik**, **Urzednik**] I. *człowiek piastujący urząd*: Urzędniki często odmieniać dobrze. Kn. Urzędniki często odmieniać niedobrze. Kn. Części urzędnicy szkodzą wszyscy. Rys. Urzędnicy ziemscy potem następują. Troc. U. krzesłowy, sądowy, miejski. Troc. U. zdrowia = *lekarz wojskowy, bataljonowy lub pułkowy, w wojsku Księstwa Warszawskiego*. U. stanu cywilnego = *prowadzący kancelaryę parafjalną (dla Żydów: urzędnik policyjny prowadzący księgi ludności)*. U. do szczególnych zleceń (a. poruczeń). Urzędnicy górnieży w Olkuszu w dawnych czasach: żup-

nik, podżupnik, olbornik, vice-olbornik, pisarz olbory, ważnik, probierz. Łab. Idą marszałki, damy, urzędniki. Mick. 2. × U. *członek zarządu gospodarczego w majątku ziemskim, oficjalista: włodarz, ekonom, pisarz, rządcą*. Biel. M. Postanowił Farao urzędników onych robót a ciężkich nalegaczów ludu. Leop. (przystawów, poborców. Leop.). U. we wsi folwarkowy. L. U. jest, którego gospodarz wysadza nad insze sługi do rozkazowania potrzebnej roboty, do doglądania pożytków a przestrzegania szkody. Petr. Dojrzyć, żeby dworka i U. ukazał panu pożytek z wszelkiego przypłodka. Zaw. Kiedy chłop uczy rozumu urzędnika, gotowe ma nad nim panowanie. Haur. U. a. włodarz. Zaw. U., włodarz ma być dworu bardzo pilen, rano wstawać, wszystko opatrzyć. Ek. U. we wsi. Troc. U. ma tak przyczyniać, rolę przykopać (z pod lasu), jeśliż kędy jest gnój wozie, a ma rządnie rolę i gnoje sprawować. Gost. Barci aby też (U.) przyczyniał. Gost. Ma zawždy ludzie (robotników) liezyć albo namiestnik urzędników, gdy na robotę wychodzą, aby wiedział, wiele ich w tygodniu nie robiło, i mają ś. z sobą zawsze w sobotę rachować. Gost. U. ma to wszystko opatrzyć, dziury w izbach, błony, piece, aby dymem nie ciekły. Gost.

Urzędnikowski p. **Urzędniczy**: Mundur U. W jego twarzy, ruchach, głosie zatarły ś. prawie doścześnie ślady kancelaryjnej, urzędnikowskiej przeszłości. Gom.

× **Urzędnikowy** *należący do urzędnika*: Urzędnikowego gospodarstwa grunt, dobrze rolę uprawwszy, zasiać w słuszny czas. Ek.

† **Urzędny** p. **Urzędowy**: Urzędnie wkupienie wedle prawa, przy obliczeniu świadków, mancupium. Mącz. Nie prywatnym sposobem, ale urzędnym. Birk.

Urzędomanja, i, bfm., **Urzędonamiętnostka** *manja zostania urzędnikiem, uganianie ś. za urzędami*: U. była zawsze słabością Polaków. Rzew.

Urzędonamiętnostka, i, bfm., p. **Urzędomanja**: Nie pochodził to nieco z tej urzędonamiętnostki, tyle zawsze burmistrzującej w naszych sercach? Krasin.

Urzędować, uje, ował, **Urzędniczyć**, × **Urzędzić** *być urzędnikiem, zostawać na urzędzie, piastować urząd, pełnić obowiązki urzędnika*: U., urzędownikiem być, *res domesticus dispensare*. Mącz. Glaukus, choć wśród bogów celnie urzęduje, pocieszyć ś. nie może, bardzo zasmucony stratą Seylli. Przyb. Jakbyś nie wiedział, że ja u niego kasztelanem byłem, a Oswald też mu urzędował. Krasz.

Urzędowanie, a l. bfm., czynność cz. **Urzędować**: Obrani komisarze zaczną U. swoje zaraz po wykonanej przysiędze. S. Grodz. 2. Im. a *posada urzędowa, urząd*: Brat jest w urzędowaniu. Wkrótce na swe U. powróci. Koź.

Urzędowie p. **Urzędowo**: Te grunta z kilku pokoleń dzierżą U. Syrok.

Urzędowiec, wca, Im. wcy *wzowlennik interesów urzędowych, stronnik rządu*: Urzędowcy berlińscy zwiastowali już o zamiarze cesarza odwiedzenia Anglii.

† **Urzędowniczy** p. **Urzędowy**: Który odprawuje urząd pański i inszy U., niechaj... P. Chel.

Urzędownie przys. od **Urzędowy**, **urzędowo**, × **urzędnie**: Przyrzekł mu U. bezpieczeństwo. Pileh. Nie godzić ś. jechać na wojnę, która nie jest U. od najwyższej władzy postanowiona. Star.

Urzędowość, i, blm., rz. od **Urzędowy**; **Urzędowość**.

Urzędowy p. **Urzędowy**: Urzędowe kupno, świadectwo, publiczne. Kn., Troc. Urzędowną czego dostać mocą. Troc. Urzędowna osoba. Troc.

Urzędowo przys. od **Urzędowy**; **Urzędownie**, † **Urzędnie**, z *urzędli*, na mocy urzędu.

Urzędowość, i, blm., rz. od **Urzędowy**; **Urzędowość**.

Urzędowy, † **Urzędny**, **Urzędowny**, † **Urzędowniczy** i. przym. od **Urząd**, *rzędowy*, *oficjalny*, *nie prywatny*: Akt U. Figura U. (= *urzędnik*). Cicho. Grzela, kiej urzędowa osoba powiada. Reym. U. sługa. Troc. Obowiązki urzędowe (= *służbowe*). Ogłoszenia, wiadomości, doniesienia urzędowe, Forma, formalność urzędowa. Styl U. Organ (= *gazeta*) U. Cennik U. (= *potwierdzony przez rząd*). Przen.: Mina urzędowa (= *sztynna, wymuszona*). Przen.: *konieczny, zwykły w danym razie, nieodłączny, nieodzowny*: Miłostki z urzędowym wdychaniem. Minisz. Robota urzędowa (= *wykonana na urząd, dokładna, porządna*). Meble urzędowej roboty. 2. Kamerton U., p. Kamerton.

Urzędówka, i, lm. i l. *gazeta urzędowa*. 2. *sprawa, obrona prowadzona z urzędu*: Mam za kilka minut urzędówkę o zabójstwo. Prus.

× **Urządzenie**, a, blm., czynność cz. **Urzędzić**.

× **Urzędzić**, i, il p. **Urzędować**: Tak są miałkiego dowiecipu, że zawsze błędzą, kiedy gdzie U. mają. Bud. B.

Urzędzik, u, lm. i, **Urzędzina** *mały, drobny, nędzny urząd*. St. wil.

Urzędzina, y, lm. y p. **Urzędzik**. St. wil. Zdr. **Urzędzinka**.

Urzędzinka, i, lm. i p. **Urzędzina**. St. wil.

Urzęsić, i, il *uzbroić, opatrzyć rzesami*: Pływki osiadają na kamieniu, uczepiając się swym urzęsionym końcem.

Urzęsienie, a, blm., czynność cz. **Urzęsić**.

[**Urzieć**, i, al i U. ś.] (*Ur-zieć*) p. **Ujrzeć**.

[**Urziąć**, nie, nął i U. ś.] p. **Urznąć**.

[**Urziąć**, a, blm.] czynność cz. **Urziąć**.

[**Urziąć**, a, blm.] czynność cz. **Urziąć**.

Urznąć, nie, nął, † **Urzesać**, [Uznąć, Urzinać, Urznić, Urzesać], † **Urzesać**, nied. **Urzynać**, [Urzazować] i. *rznięciem ująć, oddzielić, odłączyć, odjąć; uciąć, ukroić, ustrzyc*: Ręce sehnęły, gdy kto w gajach choćby tylko rószezkę urzynał. Sekl. Złodziej ten ma być karan na skórze i na włosiech, t. j. ma być śmigan u prągi i ucho mu mają U. Sz. Zakazano było, aby mu języka nie urzniono. Baz. Urznięto bluźnierce język. Troc. Urzynał sobie paznokcie. Troc. U. kawał mięsa. U. sznura. U. nogę (= *amputować*). Przen.: U. komu poły. (St. wil.) = *okroić jego dochody, zasoby*. U. piłą = *upilać* 2. × U. *zarznąć, zaciąć, skaleczyć* L. 3. *wyrznąć, wyciąć, rąbnąć, uderzyć, trzasnąć, lupnąć, skrobnąć, trzepnąć, kropnąć, zwalić, chlastnąć, zdzielić, ściągnąć, strzelić, buchnąć, chrosnąć, chlapanąć, gwizdnąć, gruchnąć, pulnąć, machnąć, łomotnąć, huknąć*: Łbem w scianę urzynał. Fred. A. Kulakiem urzynał w stół. Fred. A. U. kogo w pysk. Aż bulknęło, jak go urzynał w krzyże. Fred. A. 4. [U.] *rzucić, cisnąć*: Urzynał to o ziem. 5. [U., **Wyrznąć**] = *wywałaszyć ogiera*. 6. przen. *zacząć co z zacięciem, uciąć*: Panie Pasek, każ U. polskiego muzyce Słow. Obie nogi podniósł w górę, potym nagle spuścił w dół; takiego urzynał szczupaka, tak potężnie, tak

sprężysto na pół łokcia wypiął brzuch, że jak z siódła wyrzucony, o trzy kroki prawie padł. Fred. A. (= *dał*). Djabeł aż w piekło urzynał drapak. Moraw. (= *dał, urządził*). Głowę zwiłsił na piersi i urzynał śpika na dobre. Jord. Urzniemy partyjkę szachów. Prus. U. ś. 1. *zarznąć ś., zaciąć ś., skaleczyć ś.*: Patrz, jakoś ś. głęboko urzynał, nieboże. Zigr. Swym nożem urzyna ś. Jabł. 2. *rznięciem oddzielić ś., odłączyć ś.; uciąć ś., oderznąć ś., odciąć ś.*: Wleż, urznij ś. w tym koszu, a wiele dobrego, złota, srebra mieć będziesz, stawę wieczną z tego. Chłop mu ś. dał namówić i prosił drugiego, by go wzniósłszy ku górze, dał noża ostrego: urzynał ś. z prędką, upadł do onego błota, skarby mu ś. umknęły, została sromota. Papr. 3. *umniszyć ś., wytrzebić ś., wykastrować ś.* 4. *wyrznąć ś., wyciąć ś. i t. d.* (p. wyż. pod 3). 5. gm. *wpić ś., skuć ś., schlać ś., spić ś.*: Selim, tyś już urznięty! Sienk.

× **Urznienie**, a, blm., p. **Urznięcie**. Troc.

× **Urznienie się**, a ś., blm., p. **Urznięcie** ś.

Urznienie, a, blm., × **Urznienie** czynność cz. **Urznąć**.

Urznienie się, a ś., blm., × **Urznienie** ś. czynność cz. **Urznąć** ś.

× **Urzniony** *urznięty*. Troc.

[**Urznić**, nie, nyl] p. **Urznąć**.

× **Urzucać**, a, al p. **Urzucić**.

× **Urzucanie**, a, blm., czynność cz. **Urzucać**.

× **Urzucenie**, a, blm., czynność cz. **Urzucić**.

× **Urzuoić**, i, il, nied. × **Urzucać** i. a. × **Uolsnąć** *rzuciwszy utrafić; ugodzić, ubić, osiągnąć*: Urzuoił obie esy. Troc. Już miał przegrać, jeśli by zezów nie urzucił. Skar. Urzucił dziewięć kręglów. Troc. (= *zbił*). Los urzucony. Lubom. Urzucił ptaka. Troc. In ludis: Ucisnąć es, zez, U. L. 2. †: Idą sporem i noclegami, urzucając niemało koni. Niem.

Urzynać, a, al i U. ś. p. **Urznąć**.

Urzynanie, a, blm., czynność cz. **Urzynać**.

Urzynanie się, a ś., blm., czynność cz. **Urzynać** ś.

[**Urzma**, y, lm. y, **Rzma**, **Rzma**] *pagórek, wzgórek*.

† **Usadka**, i, lm. i, † **Usadzka** *zasadzka, zacczajenie* ś.: Posadzisz lud na usadce z drugiej strony miasta; szli tędy na usadkę. B. B. A gospodarz, wzięwszy siatkę, idzie mrokiem na usadkę. Kochan.

Usadowiać, a, al i U. ś. p. **Usadowić**.

Usadowianie, a, blm., czynność cz. **Usadowiać**.

Usadowianie się, a ś., blm., czynność cz. **Usadowiać** ś.

Usadowić, i, il, † **Zasadowić**, nied. **Usadowiać** i. *usadzić wygodnie, umieścić na siedzeniu*: U. kogo za stołem, 2. *obsadzić, osadzić, osiedlić*. U. ś. 1. *usiąć wygodnie, zasiąść, rozsiąść* ś., *ulokować* ś. *wygodnie na siedzeniu*: Ziola te przyłóż na stolec ciepło, abo usadów ś. na tym; pomaga ku stolemwi przyrodzonemu. Sien. Usadowiała ś. przed zwierciadłem, stroiła minki. Jeż. U. ś. na wozie. 2. *osiąść, zająć posiadę, ustalić* ś. *na miejscu, osiedlić* ś.

Usadowienie, a i. blm., czynność cz. **Usadowić**. 2. a. **Leżysko** woj. *zakop zrobiony na wierzchołku stoku lub innego jakiego dzieła, opanowanego przez nieprzyjaciela*. St. wil.

Usadowienie się, a ś., blm. i. czynność cz. **Usadowić** ś.: Od początku usadowienia ś. na tej ziemi sarmackiego rodu. Koź. 2. patol. *umiejscowienie* ś., np. *wypociny w oplotnej, w stawie* (localisatio).

Usadzać, a, ał p. Usadzić.
Usadzanie, a, błm., czynność cz. Usadzać.
Usadzanie się, a ś., błm., czynność cz. Usadzać ś.

Usadzanka, i, łm. i usadzanie uczniów według wzrostu lub stopni za naukę.

Usadzenie, a, błm., czynność cz. Usadzić: U. krzesła. Troc. (= *ustawienie, umieszczenie, rozmieszczenie*). U. drzew. Troc. Piękne słów U. łatwość pojąć. Górn. One w przyrodzeniu porządne od Boga U. i na wszem zgodne i doskonałe postanowienie. Żarn. (= *rozkład*).

Usadzenie się, a ś., błm., czynność cz. Usadzić ś.: U. ś. na co. Troc.

Usadzić, i, ił, nied. Usadzać i. posadzić, aby ś. trzymało o swojej mocy, usadowić, ustawić: Usadź (postaw, posadź) to na ziemi. Troc. U. dziecko w kolebce. 2. *posadziwszy upozować, ułożyć:* U. kogo do fotografii. Przen.: *nastroić, usposobić; sprawić, że ś. na co uweźmie, uprze:* Wymowa potrzebuje głosu dobrze usadzonego. Górn. Częstokroć szkodliwość nie idzie z serea na to usadzonego, ale wstyd do niej pędzi. Górn. Miękkimi słowy począł z niemi i tem ich jeszcze na hardość usadził. Dar. 3. *sadząc utworzyć, uformować; nasadzić:* U. kleksa, pisząc. Usadził kupę, wypróżniając ś. (posp. *uwałił*). U. winnicę, ogród (= *posadzić, zasadzić*), (= *założyć, zaprowadzić*). Ten, co usadzi winnicę i uszczepi drzewo, powinien używać owocu z niego. Kłok. U. ogród, winnicę, osadzić. L. U. winnicę. Troc. 4. *posadzać, rozmieścić sadząc w pewnym porządku na siedzeniach:* U. uczniów w klasie podług wzrostu, podług postępów. Przen.: Ludzkość i senatorska powaga mądre w Maciejowski były złożone i usadzone, że rozeznac żaden nie mógł, co czemu panowało. Górn. (= *ułożone, zestawione, ustosowane, ustosunkowane*). Pięknie usadza perjody. Troc. (= *układa, rozstawia, rozmieszcza, szykuje*). 5. czym = *usadzić, wysadzić, usiadć, nabieć:* Zbroje usadzone drogiami kamieniami. Troc. Przen.: Mądrością dobrze był usadził obyczaj i obyczajni mądrość ozdobił. Górn. W polerowne mowa usadzona perjody. Troc. (= *ubrana, przyozdobiona*). 6. [U.] kogo = a) *upokorzyć; dokuczyć;* b) *zniszczyć;* c) *pobić i przyprowadzić chorobę.* U. ś. I. *usadowić ś., rozsiąść ś., zasiąść; poustawić w pewnym porządku:* Usadzili ś. po starszeństwie. Reym. 2. [U. ś.] *osiąść, zsiąść ś., opaść:* Złoto ś. osadza (gdę je zsypują). 3. przen.: U. ś. na co = *uwozić ś., zawziąć ś., uprzeć ś.; nastawać, dybać, czyhać:* Kto ś. na co usadzi, dokaże. Kn. Wszystko pochlebna dziewczyna sprawi, na co ś. tylko usadzi. Hul. Gdę ś. nieszczęście na kogo usadzi, tysiączne przeciwności ze wszech mtar gromadzi. Karp. Nie wiem, za co ś. na me życie usadził. Boh. Michał, usadzonym być na zdrowie swoje króla porozumiawszy, do Wołoch zjechał. Błaż. (*insidiari capiti suo regem*. Krom.). U. ś., *sudzić ś., napinać ś.* na co. Troc. Był pewny, iż na życie ś. jego usadził. Alber. Przeciwnicy grozili niebezpieczeństwem, gdyby ś. usadzone mianować Austryjaka. Alber. 4. [U. ś.] *trafić na czas:* Mój pradziad, usadziwszy ś. dobrze, wlaź na oborę i słyszał bydłąt rozmowę; ja też chciałem nieraz bytło podsłuchać, alem ś. zawsze widać spóźnił.

[Usadzisty] przysadzisty, krępy.

Usadzka, i, łm. i p. Usadka: Stanie na kogo, siła tajemna, U., *insidias*. Mącz. W szranki

walnej bitwy nie wstępował, lecz nieprzyjaciół z usadzek gromił. Błaż.

[Usadzba, y, łm. y] *osada, gospodarstwo, sadyba, obejście:* Usadźbę i wszystko na swoje imię przepisał. Orzesz.

Usajdaczenie, a, błm., czynność cz. Usajdaczyć.
Usajdaczyć, y, ył ubrać, uzbroić w sąjdać: Co ta Wenus znaczy? i czemu jej ś. to tak chłopię usajdaczy? Pot. Choć ei ś. on w rzeczy usajdaczy, z łuku pewnie strzeli, woła, krzyczy, szwatrze. Pot.

Usak, a, łm. i p. Uszak.
Usaletrzeć, a, ał p. Usaletrzyć.
Usaletrzenie, a, błm., czynność cz. Usaletrzyć.
Usaletrzyć, y, ył, nied. Usaletrzać zamienić (np. *amorjak, moczniak*) *na kwasy azotne, ewentualnie na jego sole, czyli saletrzany, nitryfikować.*

Usalonować, uje, ował wrobić na sposób salonowy: Matka skłoniła Julję do zagrania Chopina. Niestety! był to Chopin pensjonarski, usalonowany. Krasz.

Usalonowanie, a, błm., czynność cz. Usalonować.
× Usamczenie, a, błm., czynność cz. Usamczyć.
× Usamczyć, y, ył zrobić (samice) sumcem, nadać moc zapładniania.

Usamodzielniać, a, ał i U. ś. p. Usamodzielnić.
Usamodzielnianie, a, błm., czynność cz. Usamodzielniać.

Usamodzielnianie się, a ś., błm., czynność cz. Usamodzielniać ś.

Usamodzielnic, i, ił, Usamoistnić, nied. Usamodzielniać, Usamoistniać zrobić samodzielnym, uczynić zdolnym do samodzielności, uniezależnić: U. kraj. Nie potrafił rozgraniczyć i U. tych dwóch prądów. BdC. U. ś. *stać ś., zrobić ś., samodzielnym.*

Usamodzielnienie, a, błm., czynność cz. Usamodzielnic: U. kraju. U. człowieka pod względem praktycznym. BdC.

Usamoistniać, a, ał i U. ś. p. Usamodzielnic.
Usamoistnianie, a, błm., czynność cz. Usamoistniać.

Usamoistnianie się, a ś., błm., czynność cz. Usamoistniać ś.

Usamoistnić, i, ił i U. ś. p. Usamodzielnic: Od uosabiań słonecznych oddziela ś. słońce, rysy ich ludzkie skupiają ś. i usamoistniają w Apollinie. Brk.

Usamoistnienie, a, błm., czynność cz. Usamoistnić: To stronictwo dąży do usamoistnienia Węgier cełnego.

Usamoistnienie się, a ś., błm., czynność cz. Usamoistnić ś.

Usamolubiać, a, ał p. Usamolubić.
Usamolubianie, a, błm., czynność cz. Usamolubiać.

Usamolubić, i, ił, nied. Usamolubiać: Dłoń przyjaźni wywlekła go siłą z pośrodką załem usamolubionych ludzi. Krasz.

Usamolubienie, a, błm., czynność cz. Usamolubić.

Usamowiedniać, a, ał p. Usamowiednic.
Usamowiednic, i, ił, nied. Usamowiedniać łl. zrobić samowiednym: Stan psychiczny, postępek usamowiedniony.

Usamowiednienie, a, błm., czynność cz. Usamowiednic.

Usamowolniać, a, ał p. Usamowolnić.

Usamowolnienie, a, bfm., czynność cz. Usamowolnić.

Usamowolnić, i, il, nied. Usamowolnić uczynić samowolnym, uwolnić z pod zależności, opieki, poddaństwa, wyzwolić: Prawo to, usamowolniającego murzyna, wywłaszczało właściciela. Kasz. Obywatela z własnej inicjatywy usamowolniali właścicieli i nadawali im tytułem własności ziemię, U. syna nieletniego.

Usamowolnienie, a, bfm. I. czynność cz. Usamowolnić. 2. akt prawny, wypuszczający nieletniego z pod władzy ojca a. opieki.

Usamokjonować, uje, ował uprawomocnić, potwierdzić, zatwierdzić: Aktu tego nie usamokjonowali w żadnej jurysdykcji. Rol. Sprzeciwiali się wprowadzeniu nowych ksiąg elementarnych, przez komisję edukacyjną usamokjonowanych. Rol.

Usamokjonowanie, a, bfm., czynność cz. Usamokjonować: Nastąpiła żądoba, uregulowanie interesów, U. testamentu zmarłej, a tymczasem namietności grały. Rol.

[Usar, a, lm. y] p. I. Huzar.

Usarka, i, lm. i = Huzarka.

× Usarska, kiej, bfm. *szluba wojskowa w huzarach:* Usarską służbę. Troc.

× Usarski przym. od Usar, huzarski: Po usarsku przys. jak usarz: Hieronim z Sapieha, hetmanem, po usarsku służył. Nies. Ci, co po usarsku służą, powinni na koń wsiadać do potrzeby z kopją, we zbroi, w zarękwach, w szyzaku, z krótką rusznicą, z koneerzem a. z pałaszem. Vol.

Usarz, a, lm. e = woj. Huzar. Pot., Troc. U. polski z kopją. Susz. Usarszów, czasem kopijnikami zwanych. Bobrow.

Usatysfakcjonować, uje, ował kogo sprawić komu satysfakcję, zadowolić; ukontentować; zaspokoić: Ojciec chciał ze swej kieszeni U. szlachcica. Bukar. Ziemianie udekorowani, metropolita usatysfakcjonowany, a grosza zawsze potrzeba. Rol. U. ś. *zrobić sobie satysfakcję, zadowolić ś., zaspokoić ś., ukontentować ś.:* Obełtałem ultaja i tyłem ś. jeno usatysfakcjonował. Reym.

Usatysfakcjonowanie, a, bfm., czynność cz. Usatysfakcjonować.

Usatysfakcjonowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Usatysfakcjonować ś.

Usączenie, a, bfm., czynność cz. Usączyć.

Usączenie się, a ś., bfm., czynność cz. Usączyć ś.

Usączyć, y, yl *sącząc ulać; ucedzić, nasączyć:* Z lewej ręki krwi usącz. Mick. Na stół miodu złotego usączyłam ze dzbana. Len. U. ś. *sącząc ś. uciec; nasączyć ś.*

[Usądzenie, a, bfm.] czynność cz. Usądzić.

[Usądzić, i, il] I. *rozsządzić:* Sądzą i U. nie mogą. 2. *umyślić:* Złeśmy sobie usądziłi, żeśmy siostrycekę se spalili.

Uscenizować, uje, ował, Uscenować I. przystosować do warunków sceny, zrobić odpowiednim do wystawienia na scenie: U. tragedję, poemat dramatyczny, fantazją dramatyczną. Nagan. Zdarzenie już opisane powtórnie przedstawia w formie uscenizowanej. Gad. 2. *teatr. ułożyć sytuację w sztuce teatralnej, obratć do niej dekoracje, meble i inne rekwizyty.*

Uscenizowanie, a, bfm., czynność cz. Uscenizować: Próby uscenizowania dwóch innych poematów dramatycznych Tennysona: „Czary“ i „Królowej Marji“ nie wypadły świetnie. Nagan.

Uscenować, uje, ował p. Uscenizować: Artyściecznie uscenowano zwłaszcza rozwiązanie sejmiku tyrolskiego.

Uscenowanie, a, bfm., czynność cz. Uscenować.

Uschłość, i, bfm., rz. od Uschły: Na U. członków od uranienia albo od urażenia maść dobra. Spiez.

Uschły który uschł: W krążgankach leżała moc wielka niemocy, chromych i uschłych. Sokl. A oto człowiek mający uschłą rękę. Wuj. Uschła ręka. Troc. Uschł drzewo. Troc. Uschłemu drzewu trudno ś. odmłodzić. Nar.

Uschnąć, uschnie, uschnął a. uschł, × Usechnąć, [Usknąć, Usuchnąć], nied. Usychać I. stać ś. suchym, wyschnąć, utracić wilgotność, soki pożywe, uwieźdnąć, zawiędnąć: U., przez zbytnią suchość ustać, zwiędnąć. L. Niejeden szczep zielony w starym pniu usycha. Zabł. Każde ciało uschnie jak siano a jako kwiat, jeno słowo Pańskie będzie trwało na wieki. Rej. (jak trawa na pokryciu usycha. Skar.). Drzewo uschło, gdy pocznie przeklinać. Kn. (= uszy wieźdnąć, gdy pocznie przeklinać). Gardło mi już od gadania uschło. L. Usychać z choroby, wysychać, schnąć na ciełe. L. (= niknąć w oczach). Oto figa, którą przeklął, uschła. Wuj. Ręka prawa jego była uschła. Wuj. Usycham z pragnienia. Moje dzieciętko najmniejsze żyło i kwiatkiem nie chciało usychać. Słow. (= umierać). Staruszka uschła jak szczapa. Chleb usechł (= szczytował, zeschł ś., stwardniał). Bielizna już uschła (= wyschła). Usechnąć trawy i róże uwieźdnąć. Mick. Przen.: Usychać z żądz = *schnąć, umierać, przepadać, nędzić, mdleć za czym, być trawionym, żądzą, taknąć, pragnąć czego bardzo:* Usychać z żądz, schnąć, umierać z żądz, żądać bardzo, zdychać na co, ginąć za czym, przepadać. L. Usycham w pragnieniu, żebym ś. z ojcami waszemi złączył na zawsze. L. Każdy płacze jak dziecko, jak wdowa usycha, podie skargi rozwodzi, do swoich ścian wzdycha. Dm. Żebym ojca, do którego wzdycham, znalazł i swą ojczyznę, do której usycham. Jabł. Jakże to trudno, przykro i nudno ukrywać miłość, a nią ś. palić; możnaż usychać, płakać i wzdychać, a wystrzegać ś. jawnie uzalić. Zabł. Często, gdzie ś. wzrok syci, tam serec usycha. Jabł. Jak trawa uschło serec me bez ciebie. Karp. Usychać z miłości, z tęsknoty. Usycham z żalu, omdlenia, tęsknoty. Słow. Czemu za weześnie wiedznie i usycha? Zal. 2. [U.] *obeschnąć, wyschnąć:* Ojciec kazał córkom sie pomyć i powiedział: ohtórej głowa uschnie wprzód z wody, to ta pojedzie z nim.

Uschnienie, a, bfm., p. Uschnięcie: U. jest z jakimiś oziębieniem, jako więć widzimy drzewa a. ludzie od starości schnące. Syk. Rozdział o suchotach a. razej uschnieniu, *de marcure.* Syk. U. rzęwa. Troc. U. ręki. Troc.

Uschnięcie, a, bfm., Uschnienie czynność cz. Uschnąć.

× Usech, u, bfm. I. *usychanie, uschnięcie:* U. wylewów morskich. Nar. 2 lek. *schmienie, uwiad* (tabes marasmus).

× Usechnąć, nie, nął] p. Uschnąć.

× Usechnięcie, a, bfm., czynność cz. Usechnąć, uschnięcie.

Usejmikować, uje, ował uradzić na sejmiku.

Usejmikowanie, a, bfm., czynność cz. Usejmikować.

Usejmować, uje, ował uradzić na sejmie: Postaremu nic dobrego nie usejmowano. Pas.

Usejmowanie, a, bfm., czynność cz. **Usejmować**.
Usenatorować, uje, ował *udarować godnością senatora*: Duchowieństwo łacińskie świetne, bogate, usenatorowane, patrzyło na swoich ruskich braci oczami przywileju. Bart.

Usenatorowanie, a, bfm., czynność cz. **Usenatorować**.

[**Useptać się**, a s., ał s.] *umówić s. szeptem*: W drodze useptałimy się z jednym wojakiem, co me wiódł, juści zesenterowaliśmy oba. Żer.

[**Useptanie się**, a s., bfm.] czynność cz. **Useptać s.**

Usiać, usieje, usiał, nied. **Usiewać** i. *obsiać, gęsto zasiać*: Dwór naprawił, grunt usiał. Syrok. Durniami byli, pozwalając Dzielskiemu U. grunt i kosić łąki. Orzesz. 2. *przen. pokryć czym rozrzuconym, odkryć pewną przestrzeń rozsiewszy po niej co, upstrzyć*: Niebo usiane gwiazdami. Okolice Barcelony usiane są najrozkoszniejszymi willami. Odłamy lodu gdy słońce świeciło, usiewały rzekę okruciami złota i tęcz. Orzesz. Trawę rzadko usiewały cząbry. Orzesz. Dachy i wieże kociołów usiane były tysiącami ciekawych. Sienk.

[**Usiada**, y, bfm.] *spokój*.

Usiadać, a, ał p. **Usiąść**. [U. s.] *zsiadać s., ścinać s., krzepnąć*: Kwaśne mleko s. usiada.

Usiadanie, a, bfm., czynność cz. **Usiadać**.

[**Usiadanie się**, a s., bfm.] czynność cz. **Usiadać s.**

[**Usiadka**, i, lm. i] i. *kucki, kucnięcie, cupnięcie; stolec, wychodek*. Pójść na usiadkę (= na przechód). Siedzi na usiadce. Srać na usiadkę. 2. † U. *siadanie pospołu, posiedzenie, kompanja*: Ile czas pozwoli w nocne usiadki, zadawają sobie gadki. Koch. W. (= *posiedzenia*).

Usiadkowy przym. od **Usiadka**: Otwór U. w wychodku.

[**Usiadnąć**, nie, nął] p. **Usiąść**.

[**Usiadnięcie**, a, bfm.] czynność cz. **Usiadnąć**.

[**Usiadować**, uje, ował] p. **Usiadywać**: Polece a bede usiadował, żeby mnie góniła.

[**Usiadowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Usiadować**.

× **Usiadywać**, uje, ywał, [Usiadować] *siadać wielokrotnie, przysiadac*: Ptaszki, umczywszy s., usiadują na gałązce i poczynają śpiewać. Kaczk.

× **Usiadywanie**, a, bfm., czynność cz. **Usiadywać**.

Usianie, a, bfm., czynność cz. **Usiać**.

Usiarczenie, a, bfm., czynność cz. **Usiarczyć**.

Usiarczyć, y, ył, **Usiarkować** i. *przyprawić siarką*. L. *Sulphuratus*, usiarczony, siarką uczyniony. Mącz. 2. chem. *z siarką połączyć jakikolwiek ciało; siarką zastąpić jakikolwiek pierwiastek, a szczególniej wodor w związkach organicznych*.

Usiarkować, uje, ował p. **Usiarczyć**.

Usiarkowanie, a, bfm., czynność cz. **Usiarkować**.

Usiąść, ądzle a. × **ędzie**, × **Usieś**, nied. **Usiadać** i. a. [**Usiadnąć**, **Usiednąć**, **Usiednąć**, **Usadnąć** se, **Usiąść** s.] *siąść, zająć miejsce na siedzeniu, spocząć, zasiąść*: Usiądz wedle mnie, Teresiu. L. (= *siadać*). Usiądz, ja ci dyktować będę. L. Usiądz na krześle. Troc. Pomiędzy uschłemi łodygami łopuchów i ostów usiadła. Orzesz. A kiedy teraz samotny usiadam... Kon. [Usiadła sie na kamażek, włosy rozczesuje. Usiedź sobie (= *siąść*), dzieweczko, ugrzej s.]. Przen.: Każdy na swoim stanowisku usiadł. Warg. (= *zajmuje je*). Każdy wysoko usiędzie,

kiedy wola Twoja będzie. Herb. (= *znajdzie s. na wysokim stanowisku*). Przen.: × U. komu na gardle, na karku, na szyję = *podbić go sobie, pokonać go, zdusić*: Ja stąd nie jadę i bie s. z nim będę tak długo, aż mu na gardle usiędę. P. Koch. Ktoby mi chciał go wyrzeć, trzeba pierwej, aby na karku moim usiadł. Boh. Nie tylko papież anatemata przeciw królowi wydawał, ale też prawie na gardle usiadł. Zigr. Przen.: Jerozolima na dwóch górach leży, które usiadły właśnie przeciw sobie. P. Koch. (= *rozsiadły s., rozpostarły s., leżą*). Przen.: Bolesław, dosyć mając, że okrutniki ruskie zawściągnął, też i sam z pokojem usiadł. Błaż. (= *zabastował, dał za wygrane, uspokoił s.*). Bym s. za światem uganiał, i ten terazniejszy wiek umiłowiał, na tym byłbym usiadł, i tam proporce moje w próżności szerszej, niż tu, rozpościerałbym. Smotr. (= *poprzestał; tymby s. zadowolil*). Przen.: Niż Aleksander świat posiadał, jakie wojny, jakie odmiany na świecie były, aż sam usiadł. Podw. (= *osiadł na miełźnie, upadł, spasował, ułknął, poszkanił s.*). Usiadł na liczbie. Rej. (= *ułknął, poplątał s., zahaczył s., nie może s. wyliczyć*). 2. [**Usiądz!**] = *siedź cicho! cicho bądź!* 3. † U. *usiąść, usadomić s., osiedlić s., zamieszkać, zadomowić s.*: Opuściwszy nas, usiadłeś na tym miejscu. Leop. (usadziłeś s. na tym miejscu. Leop.). Usiadł w Niemcezech. Troc. Przen.: W sercu jej miłość usiadła. Jag. (= *zaległa, zrodziła s., zjawiła s., zagościła*). Przen.: × Dobrze usiadło to fałszywe niemieństwo. Troc. (= *zakorzeniło s., ustaliło s., ugruntowało s.*). 4. × U. na czym, × U. s. = *usadzić s., usiązić s., zauziąć s., uprzeć s.*: Czart od początku świata na tym rzemioście usiadł, aby nas odwoził od prawdy. Rej. Zdaje s. zresztą, mnie podpólił trochę. — A fe! kiedy s. usiedli mnie spoić. Krasz. 5. [U.] *usiąść*: Mazur na konia siadał, a U. nie mógł. 6. [U.] *położyć s., leć*: U. w grobie.

Usidlać, a, ał i U. s. p. **Usidlić**.

Usidlanie, a, bfm., czynność cz. **Usidlać**.

Usidlanie się, a s., bfm., czynność cz. **Usidlać s.**

Usidlenie, a l. bfm., czynność cz. **Usidlić**: Spóśb na U. ludzi prostych. Kłok. 2. † U., lm. a *sidła*: Który pożywał chleba mego, podniósł na mię U. Skar.

Usidlenie się, a s., bfm., czynność cz. **Usidlić s.**

Usidlić, i, ii, **Usidlać**, nied. **Usidlać**, † **Usidlać** *uchwycić, uwięzić w sidła*: Ptasznik ujrzał grzywacza i chciał go U. Jabł. Na lekkich szoszkach ciągnąc poły chciwe pęty usidla kwicoły. L. Przen.: *upłatać, opętać, uwikłać, ugmatwać, obalamucić, oplatać; pozbadnąć, usidlać, opanować, zawojować*: Zdradliwą radą usidlonego przestrzegala i oczy mu otwierała. Skar. Usidliła go rozmaitą mową i łagodnością ust przyciągnęła go. Wuj. Wprzód opowiem, jak mnie usidlił nieprzyjaciel stary. Drużb. Od nieprawości usidloni. Troc. U. s. *upaść w sidła, uwięznąć w sidłach, w matni*: Ptak s. usidlił. Przen.: *uwikłać s., upłatać s., oplatać s., zaplątać s., obalamucić s.; związać s., skrepować s., wdać s. niepotrzebnie w co, zlapać s., załapać s.*: Sam s. swemi wykrety usidla. Pileb. W miłości usidłone serce. L. Daleś s. już we wszystkim U. Sienk. (= *pozbadnąć, osidlać, zawojować, opanować, zahukać*).

Usidlać, a, ał i U. s. p. **Usidlić**.

Usidlanie, a, bfm., czynność cz. **Usidlać**.

Usidlanie się, a s., bfm., czynność cz. **Usidlać s.**

† **Usidławać**, a, ał i **U. s. p. Usidlić**: Szatan rozmaitemi sztukami zawadza i nielada rozum ludzi często do upadku usidława. Gil.

† **Usidławanie**, a, blm., czynność cz. **Usidławać**.

† **Usidławanie się**, a s., blm., czynność cz. **Usidławać s.**

Usiec, **usieczce**, **usiekl**, nied. **Usiekać** l. *uciąć, urąbać siekierą, toporem, szablą, odciąć, odrąbać, skosić, ściąć*: U. komu głowę. Sl. wil. 2. kogo = *ubić bronią sieczną, zarąbać; zranić, porąbać, poranić, skiereszować, rozplatać, poćwiertować*: Gdzie szatan poi, niejednego sobie nacechuje: temu nie dostawa pałca, tego usieczono, trzeciemu nogę ugolono. Gil. O zdrójcy! myślałem, że Ketting na śmierć usieczon. Sienk. Groził, śmiejąc s., że usieczce, gdybym ją rozamorował. Sienk. Chwała Bogu, że całkiem mnie nie usiekli. Sienk. Niech mię usieką, jeśli wiedział. Sienk. Toż on na oczach całego wojska usiekl pod Zbarażem Burlaja. Sienk. Żart.: Nie to mi rycerz, co wino usieczce, a przed nieprzyjacielem ojezyny ucieczce. Pileh. (= *co winu nie daruje*). Przen.: Synowie moi, jaszczureczemu przejrzawszy plemieniu, żywot mój zaraziłewi żądły usiekają. Smotr. (= *żgają, przeszycają, koka, prują*). 3. *nasiec w pewnej ilości, ukosić*: U. trawy.

Usieczenie, a, blm., czynność cz. **Usiec**: Początek herbu Jelita dla wielkiego usieczenia Szarego, w którym król na placu bitwy trzy drzewa przytomione widział. Papr.

† **Usiedlić**, i, ił *założyć, zbudować, ugruntować*: U., aedificare. Ps. flor. Bo usiedli Gospodzin Syjon i widzian będzie we sławie swojej. Ps. flor. [U. s.] *usłać gniazdo, usięć na gnieździe*.

[**Usiednąć**, nie, dnal] p. **Usiąść**.

[**Usiednięcie**, a, blm.] czynność cz. **Usiednąć**.

Usiedzenie, a, blm., czynność cz. **Usiedzieć**.

Usiedzenie się, a s., blm., czynność cz. **Usiedzieć s.**

Usiedzieć, i, ał l. *siedząc utrzymać s.; wytrzymać na miejscu, wysiedzieć, dosiedzieć*: Nigdzie nie usiedzi (= *nie zagrzeże miejsca*). Nie usiedzi na miejscu, nie usiedzi spokojnie (= *ciągle s. kręci, wierci*). Kiedy wojna, nie usiedzi w domu. Znajdzim odważnych w boju nie mogących U. bez drugiego, nie dbających na śmierć. L. Nie mogę U. w swym własnym domu. L. Prawdziwie, już nie mogłem w ojezynie U. Niem. (= *wybyć*). 2. *siedząc ujęć niebezpieczeństwa, ochronić s., ucałać, ocałać, uchować s. od zagłady*: Deukaljon z Pirrą gwałtownym wodom, o których wiedzieli, w okęcie usiedzieli. Klon. 3. *siedząc ulowić, siedzeniem do czekać s. i uchwycić*: Chcesz li go (cietrzewia) dostać, uczynj sobie budkę dobrą, a tam go usiedzisz, jedno trzeba rano zaś. Cyg. 4. [U.] p. niż.: Nima ci to, nima, jako panu w piekle: użyje, upije, usiedzi se w piekle. U. s., [**Usiedzieć**] *nasiedzieć s. dowloli, do uprzykrzenia, waczyć s. siedzeniem, wysiedzieć s.*: Usiedziałem s. Kn. Ależ mnie w domu własnym U. s. trudno. Fred. A.

Usiekać, a, ał l. dok.: U. co = *siekaniem podrobić, zsiekać, posiekać*: U. mięso. 2. nied. [U.] *siekać, kosić*: Trawa rośnie, kto ją bedzie U. ? 3. nied. p. **Usiec**.

Usiekanie, a, blm., czynność cz. **Usiekać**.

Usiepać, a a. pie, ał i **U. s. = Posiepać**. Sl. wil.

Usiepanie, a, blm., czynność cz. **Usiepać**.

Usiepanie się, a s., blm., czynność cz. **Usiepać s.**

× **Usieś**, **usiałt**, **usiędzie** p. **Usiąść**.

Usiew, u, lm. y *usianie, obsiew, obsiewek, obsiewka, obsianie, obsiewanie*.

Usiewać, a, ał p. **Usiać**.

Usiewanie, a, blm., czynność cz. **Usiewać**.

Usikać, a, ał, **Usiknąć**, częstot. † **Usikiwać** *posikać, zaszczać*: U. spodnio. U. s. dok. i † nied. *uszczać s., posikać s., poszczać s., zeszcząć s., złać s.*: Lekarstwo tym, którzy s. usikają w pościeli. Spiecz. Kiedy s. dzieci usikają, dać im mysz zjesć warzoną. Sien. Postawne zielom dzieciom mokrzącym i usikującym s. w pościeli użyteczne. Syr.

Usikanie, a, blm., czynność cz. **Usikać**.

Usikanie się, a s., blm., czynność cz. **Usikać s.**

† **Usikiwać**, uje, iwał i † **U. s. p. Usikać**.

† **Usikiwanie**, a, blm., czynność cz. **Usikiwać**.

† **Usikiwanie się**, a s., blm., czynność cz. **Usikiwać s.**

Usiknąć się, nie s., **nał s.**, p. **Usikać s. L.**

Usiknięcie się, a s., blm., czynność cz. **Usiknąć s.**

× **Usiać**, a, ał i × **U. s. p. Usilić**.

× **Usilanie**, a, blm., czynność cz. **Usilać**.

× **Usilanie się**, a s., blm., czynność cz. **Usilać s.**

† **Usilca**, y, lm. y *ten, co usila, gwałcił*: Leci z wozem U., raptor. Żebr.

† **Usile**, a, lm. a p. **Usilenie s.** Ps. flor., B. Sz.

Usilenie, a, lm. a p. **Usilenie s.**: Do naśladowania w doskonałościach na wieleż to usileń zdobywać s. trzeba. Czart. A.

× **Usilenie się**, a s., lm. a s., niek. **Usilenie**; † **Usile** czynność cz. **Usilić s.**; *wysilek, usilność, trud, praca*.

† **Usilić**, i, ił, nied. **Usilać** l. † **U.**, † **Osilić** *zadać gwałt, zgwałcić, zniewolić; mocno nalegać*: U. dziewczynę. Który kole dziewięć gwałtem usilił, żywot jego bądź na miłości tak osilonęj dziewczki i przyjaciół jej. Św. z Woc. 2. † **U.** na co = *wysilić s.*: Lecz to me staranie, co usilam na nie: abym s. tym zdał... Gawid. 3. *zasilić, spolegować, wzmocnić*: Przemoc, dostatkami usiloną, odważyła s. targnąć na pogńębienie równości. Krasz.

Usilnie l. przys. od **Usilny**: U. o to proszę. Troc. U. mię o to proszę, pilnie, wielce a pokornie, ustawicznymi prośbami. Smotr. Usilniej pracować będę, o to s. postaram. Troc. 2. [U.] ? Powieź mi, panienko, słóweczko U., cy mie kochas, cy nie?

Usilność, i, blm., rz. od **Usilny**; *usilowanie, wysilek*: U. w wymaganiu, w żądaniu, w pracy. Szcześnie i enota U. swoją połączyły. Nar. Żadna U. nie mogłaby powiększyć męstwa. Rzew. † **U.**, zakusy. Psn. Bogactwa i dostatki, podając sposoby, ujmują zapalu do pracy i usilności. Śniad. Żebyście wyszli na takich ludzi, potrzeba ze strony waszej pracy i usilności. Śniad. Drugie próznowanie więcej sprawi, niż inszych U. Lubom.

Usilny, [**Usilowny**], † **Usilowny** l. *pilny, staranny, wytrwały, natężony, silny, natarczywy, nieugięty, wytrwały*: Usilna prośba. Usilne żądanie. Na to wyszły usilne moje starania. Troc. Ci z usilnym pragnieniem chwytają sobie życzą pienia, w których przepłatasz użytek słodyczą. Tremb. (= *gorącym*). Wszystkie siły człowieka ani s. wzmacniają, ani rozszerzają, tylko pracą i usilnym ich ćwiczeniem. Śniad. Bogdajby te owoce waszych znojów i usilnej pracy ściągały dla was wszystkie błogosławieństwa życia, jako nagrody pożytecznie przepędzonej młodości. Śniad.

2. × U. *nagłący, gwałtowny, natarczywy*: Usilna go ścisnęła potrzeba. Troc.

× **Usilstwo**, a, lm. a, † **Osilstwo** *przemoc, gwałt, zwałcenie, zniewolenie*: Uczynić komu U. Jakby wiedzieć miała o córki swej usilstwie, włos darła czochrany. Żebr. (Jeśli) dziewczca albo niewiasta o niej jakim usilstwem obwini kogo potwarzliwie... Św. z Woc. Żaden aby nie śmiał dzieci, żon ich mordować i usilstwa im jakie czynić i w więzieniu a. w niewolą brać. Niem.

× **Usił**, u, lm. y i. a. **Usilek** *natężenie sił, usiłowanie, wysilenie, wysilek, usilność, staranie, zabieg*: Srogo nas martwiły długie oczekiwania i próżne usiły. Przyb. [On kaśle bez U.] (= z *wysiłkiem*). 2. p. **Temperament**.

× **Usilek**, lku, lm. lki p. **Usił**: Długimi usiłki dokazał swego. L. Widząc nieskuteczne usiłki swoje w dopięciu straconych praw, sami ś. onych rzekli. Nar. Wyprawili Krzyżacy posły do papieża, którzyby usiłkom naszych przeszkadzali. Błaż. Zginałem! sama pomoc Twa, o Boże, wszystkie usiłki nieprzyjaćielź zmoże. Koch. W. Próżny U. kniaź. Ostatni to był U. Chodkiewicz. Nar. Brał za zniewagę ten ciemny U. Nar.

Usiłować, uje, ował i. *starać ś. usilnie, siłić ś., wysilać ś., dokładać wszelkimi starań; próbować, kusić ś. uporczywie*: U. co zrobić. U. co robić.

× **Wszystek** lud, który był z Joabem, usiłował obalić mury. Wnj. Im bardziej postąpić usiłował, tym mniej z miejsca postępował Skar. Usiłujcie, abyście przez dobre uczynki wezwanie wasze pewne uczynili. Leop. (do tego ś. pniście. Leop.). Usadził na to serce swoje za Danielem, aby go wyswobodził, i usiłował aż do zachodu słońca, aby go wyrwał. Leop. Żeby takim zbyt-kiem zabięło ś., usiłowilem (l), ile ze mnie być mogło, abym przez tę książkę lud oświecił. Sak. Usiłował w tym długo. Troc. Zgon wraca je do nikczemności, z której ś. niesłusznie wydobyć usiłowały. Dm. Która niby usiłowała uciekać. Krasz. Tajemnica usiłowana najtrudniejszą bywa do utrzymania. Jez. Usiłowane zabójstwo. Usiłowana kradzież. 2. † U. *przeciw czemu = stawiać czoło czemu, walczyć z czym, mocować ś., borykać ś. z czym*: Nie zastawiaj ś. obliczu mocnego, ani usiłuj przeciwko bystrości rzeki. Leop. (ani siłuj przeciwko bystrości rzeki. Leop.). 3. × U., × U. ś. o co = *dobijać ś., kusić ś., ubiegać ś., zabiegać, starać ś., konkurować*: U. o sławę, o cnotę nie dbać. Okol. Usiłuje o ten urząd. Troc. Darmo ś. usiłuje. Troc. (= *trudzi ś., siłi ś.*). U., laborare. Ps. flor. Nikt Cezarowi nie zgani, że ś. o Aleksandra W. usiłował cnoty. Troc. 4. † U. na kogo = *nastawać, powstawać, sarkać, obruszyć ś.*: Król buntownikom wszystkim odpuścił, skąd rycerstwo bardzo nań usiłowało, mówiące: nie trzeba na walkę miłościwego. Paszk.

Usiłowanie, a i. blm., czynność cz. **Usiłować**: Będę krzyczęć dla usiłowania mocnych okrutników. Leop. U. przeciw komu. Troc. 2. lm. a, † **Usił**, × **Usilek** *usilne staranie, usilność, wysilek, dążność, zabieg; uporczywa próba, uporczywe kuszenie ś.*: U., labor. Ps. flor. Gotował ś. wszystkim usiłowaniem jeszcze raz pokusić fortuny swojej. Troc. Wszystkie jego usiłowania speliły na niczym.

† **Usiłowanie** przys. od **Usiłowany**, *usilnie*: U., pracowicie, ze wszystką pilnością i mocą. Mącz.

× **Usiłowanie** się, a ś., blm., czynność cz. **Usiłować** ś.

† **Usiłowny** i. p. **Usilny**: *Eniza opera*, usiłowna i pracowita robota. Mącz. 2. [U.] *pracowity, staranny*: On ta je chłop U.

[**Usina**, y, lm. y] *czola*. Mrong. (= *lysina*?).

[**Usiodłać**, a, al] *osiodłać*.

[**Usiodlanie**, a, blm.,] *czynność cz. Usiodłać*.

[**Usiślać**, a, al] *usypiać*.

[**Usipianie**, a, blm.] *czynność cz. Usiślać*.

Usisko, a, lm. a p. **Ucho**: Wilezysko ś. ożeniło, usiska opuściło, ahu! ahu! ahu!

Usiwieć, i, il *zrobić siwym, pokryć, przyproszyć siwizną*: Spójrzyj na usiwioną cierniami głowę. Wor.

Usiwienie, a, blm., *czynność cz. Usiwieć*.

Uskakiwać, uje, iwał i † U. ś. p. **Uskoczyć**.

Uskakiwanie, a, blm., *czynność cz. Uskakiwać.*

† **Uskakować**, uje, ował, [Uskakować] p. **Uskoczyć**: Młokos ten nie umie chyba uciekać a przed guzem U. Rej. U., skokiem pomykać. Błaż. [Ino mi to przeszkadzało, zech musiał co chwila U.]. Ork.

† **Uskakowanie**, a, blm., *czynność cz. Uskakować.*

[**Uskamlać**, ie, ia] *skamlać wyszkać; użebrać*.

[**Uskamlanie**, a, blm.] *czynność cz. Uskamlać*.

Uskarbić, i, il i. *skarbiąc uzbierać*. 2. *zjełnać jako skarb, zaskarbić*: Czestemi jałmużnami niebo sobie uskarbiła. Nies.

Uskarbienie, a, blm., *czynność cz. Uskarbić*.

Uskarzać się, a ś., al ś. p. **Uskarżyć** ś.

Uskarżanie się, a ś. i. blm., *czynność cz.*

Uskarżać ś. 2. lm. a ś. *skarga, żale, lamenty*.

Uskarżenie się, a ś. i. blm., *czynność cz. Uskarżyć ś. 2. *skarga, żale, lamenty*. Sł. wil.*

× **Uskarżliwy** *skłonny do ciągłego uskarżania ś., uskarżający ś. często* L, Troc.

× **Uskarżyć** się, y ś., yl ś., [Uskarżyć ś.], *nied.*

Uskarżać ś. na co, na kogo, o co, † *czego* [czego], przed kim = *poskarżyć ś., użalić ś.; utyskiwać, użalać ś., żalić ś., skarżyć ś., skwierczeć, wywodzić skargi, rozwozić a. wywozić żale, narzekać, wy-*

rzekać, biadować, krzywdować sobie: Uskarżać ś.

na kogo przed kim = *skarżyć ś., żalić ś.* Kn.

Uskarżyć ś., *styskować, skwierczeć, żałować ś.*

na tego, co mi niepraw, przed nimże. Kn. Jedno

ś. swej krzywdy P. Bogu uskarża. Kaz. 1555.

Uskarżał ś. u króla (przed królem) na niego o ten

gwałt. Troc. Nie masz ś. na co uskarżać. L.

Uskarża ś. na ból w nodze, na brak snu. [Idź

do najstarszego, uskarże ś. tego].

Uskapiać, a, al p. **Uskapić**.

Uskapienie, a, blm., *czynność cz. Uskapiać.*

Uskapić, i, il, *nied. Uskapiać* i. *ująć przez*

skapstwo, urwać, uszczunąć, umniejszyć, poskapić:

Ja, lubo zaszczyt mógłbym mieć zwycięstwa

cały, dziś jednak chcę sam sobie U. tej chwały.

Min. Wiek mu sił uskapił. 2. *uzyskać, uciulać,*

uzbierać skapiąc: Rad, że talar uskapił. Troc.

× U. ś. *zejść na czym, zabrać, zabrać, prze-*

brać ś.: Póki w ostatnim telu ś. nie uskapię,

mej niewinności póty nie odstąpię. Chr. Prędzaj

ś. cudzoziemcom, niżli Polakowi, uskapi wymowy.

Troc.

Uskapienie, a, blm., *czynność cz. Uskapić.*

[**Uskibić**, i, il] *zalożyć żelaza orne na pląg bosy*.

[**Uskibienie**, a, blm.] *czynność cz. Uskibić*.

× **Uskiplić**, i, al *skipiawszy uciec, wyciec*.

× **Uskiplenie**, a, blm., *czynność cz. Uskiplić:*

Warzyć kura w wodzie bez uskiplienia. Sien.

Usklepiać, a, al p. **Usklepić**.

Usklepienie, a, blm., *czynność cz. Usklepić.*

Usklepić, i, ii, nied. Usklepiać sklepiąc, urobić, uformować, zasklepić; sklepiąc wybudować; uklecić, ulepić: On głosi, jak pszczołka sześciogram usklepia. L. Bez podpór nie usklepisz gmachu. Kamienie niższe nie mogły gmach U. bez zawornika. Zabł. Świątnicę sobie wdzięczności usklepił. Jak. W.

Usklepienie, a, b/m., czynność cz. Usklepić.
[Uskład, u, lm. y] kupa czego, np gnoju.
[Uskłada, y, b/m.]: A ja sobie z góry jadę, trzaski zbieram na uskładę (=na wóz kładę).
Uskładać, a, ai zbierać, zebrac, złożyć, naszkładać, zgromadzić, nagromadzić; zaoszczędzić: Co ojeiec uskładał, to synek uporał. Pol. Pierwsza rublówka uskładana z rubli. Kos. [Służył 25 lat, uskładał se pieniądze trzy grose]. U. ś. **uzbierać ś., nagromadzić ś. przez składanie, uciulać ś.:** Uskładało ś. trochę grosza.

Uskładanie, a, b/m., czynność cz. Uskładać.
Uskładanie się, a ś., b/m., czynność cz. Uskładać ś.

Uskładnić, i, ii, zrobić złożonym, skomplikować.
Uskładnienie, a, b/m., czynność cz. Uskładnić: U. czynności. Karł.

[Usknać, nie, na] p. **Uschnąć.**
[Uskniecie, a, b/m.] czynność cz. **Usknać.**
Uskoczenie, a, b/m., czynność cz. Uskoczyć.
† Uskoczenie się, a ś., b/m., czynność cz. Uskoczyć ś.

Uskoczy przym. od **Uskok**: Wuk flotyli uskoczył hetmanil. Jeż. Czajki uskocze. Jeż.

Uskoczyć, y, yi, nied. Uskakiwać, † Uskakovać: 1. a. † U. ś. *skoczywszy umknąć ś., odskoczyć w bok, usunąć ś. w skok:* U. ś. Błaż. Wziąć konia na wodze chciała, ale ś. uskoczył. P. Koch. Uskoczywszy na bok, uchroniłem ś. Nagur. Tnie w kark, w tym Hussein na stronę uskoczy. Kras. Gdzie święcona kropła padnie, czarty oparzone uskakują na stronę. Oss. Sam z oną chorągwią uskoczyłem im ś. z traktu. Pas. Wśród wymierzonego cięcia wspiął ś. na palec, uskoczył nieco a potem ciął silnie. Wóje. Myślał U. w bok i towarzysza ś. pozbyć. Kras. Natarł, a po chwili uskoczył w bok. Sienk. Niedźwiedz machał mocnymi ramionami, ryczał i sapiał, ale zrzeczne wilki uskakiwały w bok. Tet. Przen.: Gdy miał w drodze jechać, polecił żonę przyjacielowi, aby mu nie uskoczyła z małżeństwa. Jabł. (=nie wykroczyła, nie wystąpiła; nie przeniewierzyła ś.). 2. **uciec, ująć, zbiec, schronić ś.:** Ze strachu do ciemnych lochów ręczo uskoczyła. Otw. Wynurzony z państwa Roman na Podole uskoczył. Błaż. Uskoczył do klasztoru. Troc. 3. przeni.: U. czemu, czego = **umknąć, ująć, uchronić ś., wykipić ś., wykręcić ś.:** Ochrcił ś. Mindak, chcąc tym sposobem upadkowi, od Krzyżaków następującemu, U. Błaż. Żaden mocarz mocy Boskiej nie uskoczy. L. Jeśli winowajcy kary uskoczą, czego ś. na resztę doczekamy? Pileh. Uskoczył razu. Troc.

Uskok I. u, lm. I. = a) uskoczenie, umknienie, ucieczka, ujęcie: Wszystko żywym pierzeha uskokiem. Książ. b) [U.] *lot derkacza, * przepiórki a. kuropatwy.* c) *gic. = a) zapadnięcie ś. warstw wzdłuż pewnej linii pęknięcia, tak iż te same warstwy leżą po jednej stronie tej linii wyżej, niż po drugiej.* β) *poziome przesunięcie ś. warstw wzdłuż pewnej linii pęknięcia.* U. *poziomy.* 2. a, lm. i *jeden z wychodźców serbskich, którzy w XV wieku przenieśli ś. do Węgier i odznaczali ś. w walkach z Turkami:* Są to ludzie, ci uskoki, jakoby nasi

niżowi kozaey, co nad morzem mieszkają i Turkom szkody częste działają. Biel. J. Uskoki narody błakające ś. albańskie i krajów okolicznych, osiadłe w Kroaeji. Dyk.
Uskokowy przym. od **Uskok**. Min.: Szczelina uskokowa.

[Uskołudzać, a, ai, Uskołutać] *uskładać, ułubudzać, uciulać, uzbierać.* Pe.
[Uskołudzanie, a, b/m.] czynność cz. **Uskołudzać.**

[Uskołutać, a, ai] p. **Uskołudzać.**
[Uskołutanie, a, b/m.] czynność cz. **Uskołutać,** † **Uskowany** *uszkowaty, podługowaty?* L. Weź szatwi listu wazkiego a. uskowanego. Syr.
Uskramiacz, a, lm. e, Uskromiciel *ten, co uskramia, pogromca: Temperator, U., powściągacz. Mącz.*

Uskramiac, a, ai i U. ś. p. Uskromić.
Uskramianie, a, b/m., czynność cz. Uskramiać.
Uskramianie się, a ś., b/m., czynność cz. Uskramiać ś.

Uskrobać, bie, bał I. skrobiąc ująć: U. chleba. 2. **naskrobać:** U. kartofli. Przen.: Być może, że sobie te dostatki już w tej wojnie uskrobał. Kacz. (= *uciulał, ułubudzał, uzbierał*). 2. † U. *drapnąć, uciec, zemknąć, ująć tajemnie, umknąć, ukradkiem, uskoczyć, wymknąć ś.:* Ocheiał U. ścieżką nieznaną i skrytą. Pot. Myślał on, jak najswobodniej U. z krzyżem. Pot. Bici haniebnie, do zamku ledwo uskrobali. Tw. Łasica, chcąc od śmierci U. złapaną, prosi człeka, by życiem była darowana. Min. Sam stary z Kijaszkim uskrobał. Grab. Za pasem śmierć każdemu, a wielki i mały jej nie uskrobie. Iz.

Uskrobanie, a, b/m., czynność cz. Uskrobać.
Uskromiciel, a, lm. e p. Uskramiacz: Koń nie ugłaskany uskromiciela zrzuca i onemu otrząsa ś. L.

Uskromić, i, ii, † Uskramnić, [Uskromić, Uskromić], † Uskronić, nied. Uskramiać, † Uskromniać I. uczynić skromnym, skromniejszym, poskromić, ukroczyć, usmierzyć, powściągnąć, utemperować, umiarygować, pomiarkować, ująć w karby, okiełznać, uciszyć, uspokoić, dać naukę na drugi raz, przyprowadzić do porządku: Panna Eufraksja onę opętana uskromiła. Ż. E. Uskrom a ochelznej język twój. Wr. Rozumem młodość trzeba uskramiać, nie siłą. Min. Sposób, którym ta jego zuchwała myśl mogłaby być uskromiona. Lat. Człowiek nie może razem wszystkiego w sobie U. Rej. Chcąc pychę U. Koehan. I konia młodego nauczysz, i zwierza dzikiego uskromisz. Skar. (= *ugłaskasz, ulagodzisz, oswoisz, oblaskawisz*). Harde srogocią U., a dobre łaskawością pociągnąć umiał. Skar. Kto tak jadowitego lwa i wilka, który ś. ludzką krwią karmi, uskromi? Skar. Karanie jednego uskromi dziesiątego. Kn. Senat, do którego należało gwałty takowe U., nie śmiał tym zapędem sprzeciwiać ś. Alber. Bojaźń i pierzehlwość mieszkańców U. potrafili. Alber. Nieprzyjaciół uskromionych drażnić niebezpiecznie. Krasz. Zaciekłości swojei nie uskromią, póki Trojan do syta nie zgnębią w pogromie. Ryd. [Powiedział, że on tych wielkoludów uskromi]. U. pragnienie, ból (= *ukoić; ugasić pragnienie*). † **Piecie** uskramia łączność. 2. † U. kogo = *uspokoić, usunąć czuje skrupuły, oddalić obawę:* Józef umyślił Marji, pódem obciążonej, odbieść, alić Bóg Józefa trwożliwego uskromił, a co ś. działa, doskonale jemu oznajmił. Żarn. 3. [U.] *uskąpić, ująć sobie.* U. ś., **Uskromnieć I. stać ś,**

skromnym, skromniejszym; poskromić ś., ukrócić ś., usmierzyć ś., powściągnąć ś., utemperować ś., umiarkować ś., umiędzywać ś., uciszyć ś., uspokoić ś., spotulnieć, opamiętać ś., ustatkować ś., upamiętać ś.: A że był dobry pacholek i pobił ich, wszystko ś. to uskromiło. Mat. 2. [U. ś.] uporać ś., uspokoić ś., zalać ś. z czym. 3. [U. ś.] skończyć ś.: Niechże nam ś. otwierają szeroko wrota, aby nam ś. uskromiła w polu robota. 4. [U. ś.] zjeść z mięsem, nie zachować postu, złamać post, stręfść ś.

Uskromienie, a, blm. I. czynność cz. **Uskromić**: Post jest powściągnięcie pożądnych ludzi od wszelakiego zbytku i rozkoszy cielesnej i U. a utraipienie ciała naszego. Zigr. Odprawił posła z odpowiedzią, iż U. kozaków do niego nie należy. Alber. 2. [U.] *ulga w boleści*: Modlitwa o U. Żebyś mi dał, Boże, z tej główki U.

Uskromienie się, a ś., blm., czynność cz. **Uskromić** ś.

† **Uskromniać**, a, ał i U. ś. p. **Uskromić**.

† **Uskromnianie**, a, blm., czynność cz. **Uskromniać**.

[**Uskromnianie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Uskromniać** ś.

Uskromnić, i, il i U. ś. p. **Uskromić**: Minki nawet dziewcząt uskromnione z przesadą wyrażały przymus, a nie ochotę. Chodź.

[**Uskromnie**] *spokojnie*: Żyli sobie U.

Uskromnieć, eje, ał p. **Uskromić**.

Uskromnienie, a, blm. I. czynność cz. **Uskromnić**. 2. [U.] czynność cz. **Uskromnieć**.

Uskromnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Uskromnić** ś.

† **Uskronić**, i, il i † U. ś. p. **Uskromić**: Złego języka żadną nauką nie uskronisz. L.

† **Uskronienie**, a, blm., czynność cz. **Uskronić**.

† **Uskronienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Uskronić** ś.

[**Uskrować się**, a ś., ał ś.] *ustatkować ś., uspokoić ś.*

[**Uskrowanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Uskrować** ś.

[**Uskrómić**, i, il] p. **Uskromić**. Pe.

[**Uskrómienie**, a, blm.] czynność cz. **Uskrómić**, *uskromienie*.

Uskrzydlać, a, ał i U. ś. p. **Uskrzydlić**.

Uskrzydlenie, a, blm., czynność cz. **Uskrzydlać**.

Uskrzydlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Uskrzydlać** ś.

Uskrzydlenie, a, blm., czynność cz. **Uskrzydlić**.

Uskrzydlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Uskrzydlić** ś.

Uskrzydlić, i, il, nied. **Uskrzydlać** *opatrzyć w skrzydła, upierzyć*: On, oczy wzniośszy, widział, że stał wszędy lotnych rycerzów zastęp uskrzydłony. P. Koch. To miejsce jej zajęło uczucie tego strachu, co ludzi uskrzydla. Jez.

Przywołała sobie do wyobraźni moment ów, w którym młody Chmielnicki, uskrzydłony niejako na koniu, przedstawił ś. jej w świetności rycerskiej całej. Jez. Prawa polityczne uskrzydliły mu ramiona. Db. U. ś. *przyprawić sobie skrzydła; dostać skrzydeł; zerwać ś. do lotu, zaczynać szybować*: Niech was to nie stracha, niech oczu nie mydli, że ś. poganin upstrzy, uzłoci, uskrzydli. Pot. Zdawało ś., jakby uskrzydliłi ś., i spadłszy z pod obłoków, sypują ponad samą ziemią. Wino lało ś. strumieniem, rumienili ś. twarze, uskrzydlały ś. fantazje. Reym.

× **Uskrzynąć**, nie, ał, × **Uskrzynąć** *przyskrzynąć* *uszkodzić; uszczytać, uszczknąć, ucisnąć*:

Oślica przycisnęła ś. do ściany i uskrzynęła a obraziła w nogę Balaama. Leop. Kogo raz uskrzyną drzwi, palca drugi raz między nie nie kładzie. Pot. U. ś. I. *samemu sobie uszczknąć palec i t. d., przyskrzynąć* *go*: U. ś. w palec, uszczknąć ś. L. Uskrzyniesz ś. w palec. Troc. Nie wtykaj palca między drzwi, bo się uskrzyniesz. 2. *upaść w trudne położenie, narazić ś. na szkodę, stracić; sparzyć ś., zawieść ś. boleśnie*: U. ś., uszkodzić ś., szkodę wziąć. L. W jednej nas części Galja uszkodzi, drugiej ś. przyszło w Hiszpanji U. Chr. Ze pewnie zginą i między szkopułami temi ś. U., biedna Moskwa tuszyła. Tw. Okręt ś. uskrzynął między skopułami. Troc. Drugi miłostek nie zaniecha, aż ś. uskrzynie. Troc. 3. *obrazić ś.*: Nie na zawdy, ino na dziś, bo przyjdą niemieckie poteneje, co ś. nie wdają w konfidencje i może ś. nie uskrzynią. Deo.

× **Uskrzynienie**, a, blm, p. **Uskrzynięcie**.

× **Uskrzynienie się**, a ś., blm., p. **Uskrzynięcie** ś.

× **Uskrzynięcie**, a, blm., × **Uskrzynienie** czynność cz. **Uskrzynąć**.

× **Uskrzynięcie się**, a ś., blm., × **Uskrzynienie** ś., niek. **Uskrzynięcie**, czynność cz. **Uskrzynąć** ś.

× **Uskrzynąć**, nie, ał i × U. ś. p. **Uskrzynąć**. Sł. wil.

× **Uskrzypnienie**, a, blm., p. **Uskrzypnięcie**.

× **Uskrzypnienie się**, a ś., blm., p. **Uskrzypnięcie** ś.

× **Uskrzypnięcie**, a, blm., × **Uskrzypnienie** czynność cz. **Uskrzypnąć**.

× **Uskrzypnięcie się**, a ś., blm., × **Uskrzypnienie** ś. czynność cz. **Uskrzypnąć** ś.

Uskubać, hie, hał, jednol. **Uskubnąć** I. *naskubać pewną ilość*: U. trochę szarpi. 2. *skubiąc, skubnąć* *urwać*. Przen.: Radbym, aby mu można U. kawałeczek gruntu, a przez to mój ogródek przysporzyć. L. 3. kogo = *uszczytać, uszczypnąć*: Wójt przechylił ś.... i uskubnął ją w bok. Reym. Przen.: *ująć trochę komu, nie dopłacić, nie dodać, ukrzywdzić o pewną część; skubnąć, zarwać go, urwać mu*. † **Uskubać** ś. *ustroić* ś. Rej.

Uskubanie, a, blm., czynność cz. **Uskubać**.

† **Uskubanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Uskubać** ś.

Uskubnąć, nie, ał p. **Uskubać**.

Uskubnięcie, a, blm., czynność cz. **Uskubnąć**.

Uskuteczniacz, a, lm. e ten, co *uskutecznia*. L.

Uskuteczniać, a, ał p. **Uskutecznić**.

Uskutecznianie, a, blm., czynność cz. **Uskuteczniać**.

Uskutecznianie się, a ś., blm., czynność cz. **Uskuteczniać** ś.

Uskutecznić, i, il, × **Uskutkować**, nied. **Uskuteczniać** *doprowadzić do skutku, ziszczyć, wykonać, wypełnić, spełnić, urzeczywistnić, dokonać, dokazać*: Najłatwiejsza rzecz poradzić, ale U. to sztuka! L. Tak świętego i prawie Boskiego dzieła inaczey U. nie zdołał, tylko ofiarą siebie samego. Kołł. Nie uskutecznione pragnienie. Rol. (= *nie zaspokojone*). U. ś. *przyjść do skutku, spełnić ś., urzeczywistnić ś., ziszczyć ś., wykonać ś.*

Uskutecznienie, a, blm., czynność cz. **Uskutecznić**: Dokonanie, U., uskutkowanie, uiszczenie. L.

Uskutecznienie się, a ś., blm., czynność cz. **Uskutecznić** ś.

× **Uskutkować**, uje, ował i U. ś. p. **Uskutecznić**: Dzieło uwolnienia rolników bez przyzwolitego przygotowania nie może być uskutkowane. T. K.

× **Uskutkowanie**, a, bfm., czynność cz. **Uskutkować**: Dokonanie, uskutecznienie, U., uiszczanie. L. Komisji tej wcale brakuje czasu do uskutkowania czynności. T. K.

Uskwarzać, a, ał i U. ś. p. **Uskwarzyć**.
Uskwarzanie, a, bfm., czynność cz. **Uskwarzać**.
Uskwarzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Uskwarzać** ś.

Uskwarzenie, a, bfm., czynność cz. **Uskwarzyć**.
Uskwarzenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Uskwarzyć** ś.

Uskwarzyć, y, ył, nied. **Uskwarzać** I. *skwarząc usmażyć na skwarki; zeskwarzyć, wytopić (tłuszcz) na ogniu*: U. kawał stoniny, tak ją wytopię, aby ś. tłustość zupełnie rozpuściła, a mięso i włókna obróciły w skwarki. L. 2. × U. *utłuszczyć, wyświechtać*: Faunie! przed roku każdego poczęciem tłustym ci ołtarz uskwaram koźlęciem. Nar. U. ś. *skwarząc ś usmażyć ś.; zeskwarzyć ś., wytopić ś. na ogniu na skwarki*.

× **Uskwierać**, a, ał kogo *daskwieraniem ucisnąć, przynębić*. Troc.

× **Uskwieranie**, a, bfm., czynność cz. **Uskwierać**.
[**Uskwirkać**, a, ał] *uprosić*.

[**Uskwirkanie**, a, bfm.] *czynność cz. Uskwirkać*.

Usłać, uścielać, **usłać**, [Uścielić], nied. **Uścielać**, **Uścielać** I. *zasłać, wysłać, pokryć czym rozpościerając*: U. pokój dywanami, drogę kwieciami. U. drogę, wały, mosty, ścieżkę z krzaków. Troc. Wsie popiołem, a drogi trupami usłał. Wor. Pole trupem pogańskim szeroko usłane. Pot. 2. *ścielać ułożyć, uformować; posłać*: U. łóżko na dzień. 3. *przen.*: U. drogę do czego i t. p. = *utorować, przygotować, urumować*: Usłał sobie tym zwycięstwem drogę do korony. Troc. Usłał mu materją do tego. Troc. I tak ś. droga do pokoju usłata. Troc.

Usłanie, a, bfm., czynność cz. **Usłać**.

[**Usławetnić**, i, il] *zaliczyć do stanu mieszczańskiego*: Przeor klasztoru postanowił U. swych dworzan, uwolnić od pańszczyzny i wolność im udzielić.

[**Usławetnienie**, a, bfm.] *czynność cz. Usławetnić*.

† **Usławić**, i, il *zrobić sławnym, usławić, rozstawić, okryć chwałą, uwielbić*: Oierpimy z Chrystusem, abyśmy z Nim i usławieni byli. Bud.

† **Usławienie**, a, bfm., czynność cz. **Usławić**.

Usłoić, i, il *słojami ułożyć, uwarstwować*.

Usłojenie, a I. bfm., czynność cz. **Usłoić**. 2. Im. a *sposób ułożenia w słoje, uwarstwienie*.

Usłoneczniać, a, ał p. **Usłonecznić**.

Usłonecznianie, a, bfm., czynność cz. **Usłoneczniać**.

Usłonecznić, i, il, nied. **Usłoneczniać** *oblać światłem, błaskiem słonecznym*: Usłonecznione morze.

Usłonecznienie, a, bfm., czynność cz. **Usłonecznić**.

† **Usłonić**, i, il *zastaniając uchronić; ukryć, skryć*: U. kogo przed nieprzyjacielem. U. ś. *zastaniając ś. uchronić ś.; ukryć ś., skryć ś., ująć przed czym okiem, omylić czynność czyją*: Nasi, Brodnicę tajemnie w nocy pokuszając ucieczkę, U. ś. przedsię nie mogli i odgromienie ponieśli. Błaż. (non latuerunt. Krom.).

† **Usłonienie**, a, bfm., czynność cz. **Usłonić**.

† **Usłonienie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Usłonić** ś.

× **Usłonny** przym. od **Usłoń**: *Wystawa usłonna a. Spust U. = pochyłość góry ku wschodowi, południowi lub zachodowi*. Śł. wil.

Usłoń, i, Im. e *strona południowa, czyli od południa, wzgórza lub góry, lasem okryta*: Na usłoni wegietacja roślin o kilka tygodni wcześniej. Śł. wil.

Usłownić, i, il *oblec w słowo, uczynić słownym, wydatnić, wyrazić w słowie*: Tego rodzaju gienjusze w dziele czysto artystycznym myśli swoich bez znacznej rezyty U. nie zdolają. Ant.

Usłownienie, a, bfm., czynność cz. **Usłownić**.

Usłuchać, a, ał, † **Usłuchnąć**, [Usłuchnąć, Usuchnąć, Usugnąć], nied. **Usłuchiwać**, † **Usłuchować**, † **Usłuchować** a. U. ś. kogo, czego = *okazać ś. posłusznym, dać posłuch czyjej radzie, czyjemu napomnieniu, posłuchać kogo, czego*: Strofuj grzesznika łaskawie; jeśli cię usłucha, zyskaś duszę jego. Sekl. Nieźle czasem U., kiedy sługa radzi. Pot.

Herod wiele rzeczy czynił, usłuchując św. Jana, a z chucią go słuchał. Leop. Usłuchnąwszy Izidy, Teletuza córkę przed ojcem ukryła. Otw. Kto zbawion chce być, usłuchnie Boga z nieba wołającego Zarn. Boskiego głosu usłuchną obłoki i obleją ziemię hojnych dżdżów potoki. Chr. Już Panu wdy kiedy uwierzmy, a wołającego usłuchnijmy i do Niego ś. obróćmy. Zarn. Jeśli usłuchają a strzec będą, wypełnią dni swoje w dobrach; a jeśli nie usłuchają, będą zniszczeni. Wuj. (jeśli posłusznymi będą. B. G.). W przegodach człowiecze serce usłuchawa Boga kołającego. Skar. Nie obejrzy ś. nazad, wołaj, nie usłuchnie, jeśli, ruszywszy sądła, pies ucieka z kuchni. Pot. Insza wystuchać, insza U. Fred. M. Usłuchał matki swojej. Troc. O, ja za głupi ciebie U. Troc. [Usłuchnij mnie starego]. Ork. 2. *wysłuchać, przychylić ś. do czyjej prośby, do czyjego życzenia, żądania, napomnienia*: Bóg usłuchał twoje prośby. L.

Usłuchanie, a, bfm., czynność cz. **Usłuchać**.

Usłuchanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Usłuchać** ś.

Usłuchany, [Usłuchliwy] *posłuszny, powolny; uległy*: Był U. i pokorny, wszystko wykonywał, cokolwiek mu rozkazano. Skarb. A to bachor nieusłuchany!

† **Usłuchawać**, a, ał p. **Usłuchać**.

† **Usłuchawanie**, a, bfm., czynność cz. **Usłuchawać**.

Usłuchiwać, a, ał i U. ś. p. **Usłuchać**.

Usłuchiwanie, a, bfm., czynność cz. **Usłuchiwać**.

Usłuchiwanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Usłuchiwać** ś.

[**Usłuchiwość**, i, bfm.] rz. od **Usłuchiwy**, *posłuszeństwo, uległość, powolność*.

[**Usłuchiwy**] p. **Usłuchany**: Ino rodowych mało, a statecznych, a usłuchiowych, coby umieli szanować wolę starszych. Ork. Mnie P. Bóg opatrzył dzieckiem usłuchiowym. Ork.

Usłuchnąć, nie, nął p. **Usłuchać**.

Usłuchnienie, a, bfm., czynność cz. **Usłuchnąć**.

Usługa, i, Im. i I. *posługa, obsługa, usługiwanie; posługiwanie, służba niestala*: Chodzić na usługi. Dać komu człowieka do usług a. do usługi. Człowiek, którego mi ojciec przydał do usług. L. Kto dwom panom służy, z usługą ś. rozdwoi. L. Sług dużo, a usługi mało. Fred. A. Do usług go moich zażywam. Troc. Na usług Rzpłtej powinien chorągiew stawić. Troc. Chłopiec do usług. Komplement: Do usług Pańskich a. Do usług (= *sługa pana dobrodzieja*). Jak ś. masz? — Do usług pańskich. 2. *przen., zb., bfm. służba, służący, obsługa*: Nie mógł o tak ranne odwieziny posądzać nikogo innego, jak usługę

hotelową. Krasz. 3. przystuga, uczynność, grzeczność wyświadczona komu: Chcę ją s., nie datkiem mierzą usługi. L. Zrobić, wyświadczyć komu usługę. Wszelką komu świadczyć usługę. Troc. 4. zasługa: On mnie radą do usług publicznych sposobił. Miek. Okazał usługi krajowi, nauce (=przyczynić s. do ich dobra).

× Usługacz, a, lm. e ten, co usługuje, posługacz, sługa, służący. Otw. S. Numa areykapłanów, wieszczbiarżów, saljów i inszych według kapłan-skiej dostojności usługaczów postanowił. Fal.

Usługiwać, uje, iwał, × Usługować 1. posługiwać, trudnić s. usługą, być na usługi, służyć: U. w pokoju, w kuchni, u stołu. Pan idzie, on przy nim; gdy pan ebery, on usługuje, zabiega, nie śpi. Górń. Sam sobie usługuje. Troc. Usługować komu. Troc. Gdy cię zimnica o łóżko uderzy, będziesz miał, żeby ci kto usługował, gdy pieniądze są. L. Pałasz, kochasz, wiernie usługujesz. Lubom. [Usługować do mszy]. Język powinien usługować myśleniu. Śniad. Ossoliński usługował w tej plugawej chorobie. Boh. 2. † U. być posłusznym, słuchać: Usługować prawu. L.

Usługiwanie, a, blm., czynność cz. Usługiwać. [Usługowacz, a, lm. e] posługacz.

× Usługować, uje, ował p. Usługiwać.

× Usługowanie, a, blm., czynność cz. Usługować.

[Usługoweczka, i, lm. i] służka, pomocnica.

[Usłużehnica, y, lm. e] p. Służebnica.

Usłużenie, a 1. blm., czynność cz. Usłużyć: Od służących ściśle usłużenia wyciągamy. Kras. 2. × U. usługa, posługa, obsłużenie: Bez domu, pieniędzy i usłużenia. Kras. U. armaty. Jak. J. Narzędzia armatne: sznufle, szeczotki i inne sztuki, potrzebne do usłużenia armat. Jak. J.

Usłużnie przys. od Usłużny.

Usłużnik, a, lm. cy człowiek usłużny, służalec: Djabli tu mają swoich usłużników. Ork. Oni mają swoich usłużników, co im szepeją do ucha dzień i noc. Ork.

[Usłużniś, sta, lm. sie] piesz. od Usłużnik: Przez parobków kijami kazał zatłuc usłużniśia. Sf.

Usłużność, i, blm., rz. od Usłużny: Przymnażać powszechnego dobra ludziom przez szczodroliwość, U. i grzeczność. L. Podnosić w sobie ducha obywatelskiego, wrazać sobie skuteczną Rzpłtej U. mamy za najcenniejszą powinność. Djar. gr. Nie dostanie s. urząd ten tylko osobie doświadczonej w zaufaniu i usłużności. L. Uwzględniając mieszczan naszych, w Sączu mieszkających, wieloraką U. postanowiliśmy. Zał. S.

Usłużnowścibski usłużny i wścibski zarazem: Bądź zdrów U., biedny głupcze, wziąłem cię za coś lepszego. Spas.

Usłużny 1. chętny, skory do usług, uczynny, po-chopny do przysłużenia s.: U. kolega. Wszędzie enotliwego i ojezycznie usłużnego obywatela pamięć zostawił. Djar. gr. Pała chęcią być usłużnym ojezycznie. L. Gliński, U. Moskwie, wszystkich sił przykładał, aby jej ufność pozyskać. Kpet. 2. † U. oddający usługę; skuteczny, podatny, przydatny, dobry, odpowiedni, jedyny do czego: Wory wełniane od razów nieprzyja-cielskich dla zasłony bywają najusłużniejsze. Jak. J. 3. † U. posłuszny, powolny, stosujący s. do wymagań czyich: Kto pilnie strzeże praw, a enocie U., taki często nic nie ma i prosi jałmużny. L.

Usłużony obsłużony: Usłużonym być dobrze, źle = posługę mieć dobrą, złą. L. Ten, co ser-cem rozkazuje, najlepiej jest usłużonym. L. Wolę

być źle usłużoną, a mieć sługi: zawsze wesoła. L. Chcę być usłużonym z dobrego serca; sługa, którego tylko bojaźń kary wzrusza, dobrego pana nie godzien. Kras. Tak był dobrze usłużo-nym, że go uprzedzano w tym nawet, co roz-kazać miał. Kras.

× Usłużyciel, a, lm. e ten, co usługuje a. usłu-żył: Tam Mojżesz, rozdzieliciel wody, a tu Gabryjel, U. euda. Pim.

Usłużyć, y, ył 1. posłużyć, spełnić usługę, obsłu-żyć kogo: Ruszże s.! usłuż panu! 2. okazać, wy-swiadczyć usługę, przysłużyć s., przydąć s. komu w potrzebie, okazać s. pożytecznym, uczynnym, zro-bić grzeczność, wygodzić, pomóc: Usłużę ci w tej sprawie. Troc. Bardzo dobrze udatęś s. do mnie, chętnie ci usłużę. L.

Usłyszeć, y, ał rozróżnić słuchem, posłyszeć, do-słyszeć; dowiedzieć s. słuchając; zasłyszeć: Naraz usłyszeliśmy strzały (= doszły nas). Od kogoś usłyszał tę plotkę? Usłyszwa pierwej, Nika-norze, od niego, co to powiedziec chce nam tako-wego. Lubom. Kto mi mówi, co chce, usłysz, czego nie chce. Kn. Jeśli rzeczesz źle, usłyszysz jeszcze gorzej. Kn. Usłyszał burę od ojca (= otrzy-mał; miał co słuchać odeń). Usłyszał słowa prawdy.

Usłyszenie, a, blm., czynność cz. Usłyszeć: Miechowjusz opisuje r. 1205 pierwsze objaśnienie i U. imienia litewskiego. Stryjk.

Usmalać, a, ał i U. s. p. Usmolić.

Usmalanie, a, blm., czynność cz. Usmalać.

Usmalanie się, a s., blm., czynność cz. Usma-lać s.

Usmarkać, ka w. cze, kał uwałać smarkami, zasmarkać. U. s. uwalać s. smarkami, zasmar-kać s. Kn.

Usmarkanie, a, blm., czynność cz. Usmarkać. Usmarkanie się, a s., blm., czynność cz. Usmar-kać s.

Usmarować, uje, ował 1. umazać smarując: Ściany plecione na podobieństwo płotów i usma-rowane gliną. 2. [U.] natrzeć: U. ciało w miejscu bolącym.

Usmarowanie, a, blm., czynność cz. Usmarować.

[Usmątrać, a, ał] p. Usmektać.

[Usmątranie, a, blm.] czynność cz. Usmątrać.

Usmażenie, a, blm., czynność cz. Usmażyć.

Usmażyć, y, ył 1. smażeniem doprowadzić do pożądanego stanu: U. kotlet. 2. czego = nasma-żyć: U. pączków.

[Usmekotać, a, ał] p. Usmektać.

[Usmekotanie, a, blm.] czynność cz. Usmekotać.

[Usmektać, keze a. kee, ktał, Usmekotać, Usmą-trać] ubrudzić, uprudzić, uświechtac, uwałać: Stała, gniotąc jagody, jesień usmektana. Żebr.

[Usmektanie, a, blm.] czynność cz. Usmektać.

† Usmęcać, a, ał p. Usmęcić.

† Usmęcanie, a, blm., czynność cz. Usmęcać.

† Usmęcenie, a, blm., czynność cz. Usmęcić.

† Usmęcić, i, il, nied. Usmęcać zasmuć: Goś-cia nie usmęcaj ani gnębi: goście wy też byli w ejijskiej ziemi.

[Usmędzać się, a s., ał s.] p. Usmędzić s.

[Usmędzanie się, a s., blm.] czynność cz. Usmę-dzać s.

[Usmędzenie się, a s., blm.] czynność cz. Usmę-dzić s.

[Usmędzić się, i s., il s., nied. Usmędzać s.] zaczął zięć, oczwiał zięć, zagorzeć.

Usmolenie, a, blm., czynność cz. Usmolić.

Usmolenie się, a s., blm., czynność cz. Usmo-lić s.

Usmolić, i, ił, nied. Usmalać l. *umazać smołą, wylać smołą, nasmolić*: A w ciągłych bokach usmolone łódzie wnet ś. na morskiej obaczyły wodzie. Chr. Morska winna zawierucha, gdy nam okrętu fala nadwreży, nim nowe ławy wstawią, nim usmoła. Pot. U., nasmolić beezkę. Troc. 2. **uwalać, zasmolić, posmolić, ubrudzić, umorusać ś., ubrudzić ś., uczynić ś.**: Usmolony chłopek drukarski znosił mu mokre jeszcze płachty papieru. Gom. Koło smoły usmoli ś. Prz. (miejsce psuje człowieka). 2. [U. ś.] **upić ś.**
 † **Usmuknąć, nie, nął umuskać, ugładzić, ulizac**: Uczesane włosy, usmuknione, *capillus compositus* Mącz.

† **Usmuknienie, a, blm., p. Usmuknięcie.**
 † **Usmuknięcie, a, blm., Usmuknienie** czynność cz. **Usmuknąć.**

[**Usmykać, a, ał**] *włóczyć rozerwać, roztergać*: Przywiązano ich do końskich ogonów i usmykano na śmierć.

[**Usmykanie, a, blm.**] czynność cz. **Usmykać.**
 [**Usmyrlenie, a, blm.**] czynność cz. **Usmyrlić.**
 [**Usmyrlić, i, ił**] *ugotować niedbale*

† **Usnacht, a, lm. y p. Hausknecht**: Stróż domowy, U., sergieł. Kn. Jakoby nie hajduki lub podłe usnachty, ale co najprzedniejszej naścinali szlachty. Pot.

Usnadniać, a, ał p. Usnadnić.
Usnadnianie, a, blm., czynność cz. Usnadniać.
Usnadnić, i, ił, nied. Usnadniać *uczynić snadnym, snadniejszym, ułatwić, uprzystępnić.*

Usnadnienie, a, blm., czynność cz. Usnadnić: Wydanie elementarnych książek i nabycia ich U. wielką pomocą do wskrzeszenia nauk. Skrzet.

Usnąć, usnie, usnął, nied. Usypiać, [Usypiać] l. *zasnąć na dobre, zapasć w sen*: Usypiam, poczytam spać. Mącz. Usnął tak twardo, choć ś. był nie strudził, żeby go były ani trzaskawice, ani grom, ani piorun nie obudził. P. Koch. Gdy całe nie może U. w nocy stary, o, jakie mu na myśli roją ś. poczwary. L. Oczy mu ś. zlepiają, usypia biedne dziecię. L. Usnij, dziecię, usnij, moje, uspokój członeczki swoje. Grochł. Dam mu, aż usnie. Kn. (= *uspię go, nie obudzi ś. więcej*). Twardo usnął. Troc. Dziecię usnęło. Troc. Dzieciwica blada na kamiennym progu usnęła — może usnęła na wieki. Słow. Przen.: Nieraz już na spojrzenie piękności sprawiedliwość usnęła. L. (= *zamknęła, zmrużyła oczy, przez szpary patrzyła, umilkła, zaślepiła*). Przen.: (o rzeczach) *umilknąć, zamilknąć, przycichnąć*: Uciehł, usnął dzwon zamkowy. Mick. Przen.: I tajemnica usnęła w topieli. Mick. (= *utonąła, zamarta, została pogrzebaną*). 2. przen. *umrzeć, skonać, zakończyć życie*: Staruszka usnęła jak kureczka (= *miała lekką śmierć, nie wiadomo kiedy umarta*). 3. (o rybach) *przestać żyć*: Szczupak usnął. Troc. 4. [U.] (o zwierzętach) *zdechnąć*: Jaskółka, żaba usnęła.

Usnować, uje, ował, Usnuć l. *smując utworzyć, urobić, uformować*. Przen.: Można przewidywać, przenikać usnowaną tajemnie znowę. Boh. M. (= *uknutą, ukartowaną, uplanowaną*). Przen.: Odstrychnąwszy skrzydła, twarz natychmiast prawą Ceiksową usnował z wyraźną postawą. Zebr. (= *przybrał*). 2. *upętać, upłatać, uwikłać, ugmatwać*: Samaż załoga obłęzenie skraca, Domiejsza, usnowawszy w tyka, da Cezarowi i bramy odmyka. Chr.

Usnowanie, a, blm., czynność cz. Usnować.
Usno *nied., han. termin wypłaty wekslu, zwyczajem ustalony.*

Usoweksel, slu, lm. sie han. weksel płatny w terminie ustalonym zwyczajowo.

× **Usowitować, uje, ował** *zrobić sowitym, pomnożyć, spotęgować, podwoić*: Abyś swój błąd usowitował jego błędem, głupie słowa z niego przywodziś, Smotr.

× **Usowitowanie, a, blm., czynność cz. Usowitować.**

† **Uspadać się, a ś., ał ś. popękać, popsuć ś.** Rej.

† **Uspadanie się, a ś., blm., czynność cz. Uspadać ś.**

Uspakajać, a, ał i U. ś. p. Uspokoić.
Uspakajanie, a, blm., czynność cz. Uspakajać.
Uspakajanie się, a ś., blm., czynność cz. Uspakajac ś.

† **Uspanina, y, lm. y, † Huspenina** *rodzaj galarety*: Rej wymienia: uspaniny, cenadry. Brk.

[**Usparcie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Usprześć ś.**

Uspasabiać, a, ał i U. ś. p. Usposobić.
Uspasabianie, a, blm., czynność cz. Uspasabiać.

Uspasabianie się, a ś., blm., czynność cz. Uspasabiać ś.

Uspaszabianie, a, blm., czynność cz. Uspaszabiać.

Uspaszabianie się, a ś., blm., czynność cz. Uspaszabiać ś.

Uspaszabianie, a, blm., czynność cz. Uspaszabiać.

Uspaszabianie się, a ś., blm., czynność cz. Uspaszabiać ś.

Uspaszabianie, a, blm., czynność cz. Uspaszabiać.

Uspaszabianie się, a ś., blm., czynność cz. Uspaszabiać ś.

Uspaszabianie, a, blm., czynność cz. Uspaszabiać.

[**Uspisko, a, lm. a]** p. **Uspisko**: Co ś. do nich nazywało do Sikory z pod uspiska. Tet.

× **Uspławić, i, ił p. Uspławnić.**

× **Uspławienie, a, blm., czynność cz. Uspławić**: Obliczenie kosztów usplawienia Dniestru zmienna ś. z każdą niemal wiosną. Roł.

Uspławniać, a, ał p. Uspławnić.
Uspławnianie, a, blm., czynność cz. Uspławniać.
Uspławnić, i, ił, × Uspławić, nied. Uspławniać, uczynić spławnym: Budowali drogi, usplawniali rzeki. Orzesz. Uspławniać drogi wodne.

Uspławnienie, a, blm., czynność cz. Uspławnić.

Uspokajać, a, ał p. Uspokoić.
Uspokajająco przys. *w sposób uspokajający, uspokajając, kojąco, łagodząco*: Jednostajny szmer tego cichego śpiewu działał na duszę jego U. Bał.

Uspokajanie, a, lm. a i czynność cz. **Uspokajać**: Odpowiedź dozwalała tyle zapewnień, tyle zaręczeń, uspokajań, ile potrzeba. Kal.

Uspokajanie się, a ś., blm., czynność cz. Uspokajać ś.

Uspokoiciel, a, lm. e ten, co uspakaja a. uspokoił. Troc. Moskale, dziwni uspokoiicielowie Rzpłtej. Kpet.

Uspokoicielka, i, lm. i forma ż. od **Uspokoiciel.**

Uspokoić, i, H, nied. Uspakajać, Uspokajać, [Uspokojac], × Uspokoiwać l. *uciszyć, przywrócić spokój*: U. gwar, krzyki, U. wrzawę domową. Troc. 2. *uskromić, powściągnąć, pomiarłkować, utemperować, umitygować, zreflektować, uhamować, okiełznać, przyprowadzić (kogo) do porządku; ukoić, ulagodzić, utulić, ugłaskać, ukolysać, udobruchać,*

zazęgnąć: U. umysły, rozruchy, bunt. A wtym mię sen zmorzył, gniew uspokoił, nadzieję umorzył. Kochan. Wielec mądrego pana i mistrza mamy, który umie... rozproszone do kupy zbierać... i wszystkie rozruchy uspokajać. Skar. Kraj uspokoił, miecza nie dobywając. Skar. Na szalejące morze gdy oliwę wylejesz, prędko je uspokoiś. Birk. W sercu mam ustawną trwożę, ani strapiionych myśli U. mogę. Szymon. Uspokajał gniewy morskie. Groch. Ta opinja Arystotelesa jest wiary godna, gdyż ś. nie znajdzie lepsza, aniż żeby miała uspokajać rozum. Łęcz. (= *zadławać, zaspokajając go, zadłosyć mu czynić*). Chrześcijańskie spory uspokoiwane nie bywały, tylko przez sobory. Smotr. U. siebie a. zamieszanie myśli, obruszenie. L. Jak ś. to więc stało, uspokój mię. L. (= *usuń moje obawy, zaspokój moją ciekawość*). Najmłodszy sennie, czasu pożero, ty uspokajasz burzliwe umysłu nawały. L. Uśnij, dziecie, uśnij, moje, uspokój członeczki swoje. Groch. (= *daj im wypocząć, wywczasować ś.*). U. myśl od zabaw niepotrzebnych. Troc. Redagował swój komunikat z zamiarem uspakajającym. Przen.: Zapalili parę stodół, kilku też lyczków uspokoił. — Jakto uspokoił? — Kto weźmie szablę po łbie, ten spokojny, jak trusia. — Dla Boga! toż to zabójstwo! Sienk. 3. *ukoić, zaspokoić, zasycić, ugasić*: U. głód, pragnienie, żądze. 4. *zaspokoić, zolatwić, zalać, wyrównać, zapłacić*: Wszystko to uspokoiwszy, z wielkim ś. tryumfem i sławą zwycięstwa do Rzymu wracał. Skar. Po obiedzie interesa publiczne, ekonomiczne uspokajał. Nies. Siostrzeniec swoje uspokoiwszy, całą fortunę zapisał bratu. Nies. Za Birze, które trzymał Gąsiewski, miał go Bogusław U. Kalic. 5. apt.: Leki, środki uspakajające (remedia s. medicamenta sedativa). U. ś. 1. *stać ś. spokojnym, ucichnąć, uciszyć ś., umilknąć*: Wszystko ś. w przyrodzie uspokoiło. Krzyki, hałasy uspokoiły ś. (= *ustaly*). Dziecko nareszcie uspokoiło ś. Burza, wiatr uspokoiły ś. 2. *odzyskać spokój, zbyć niepokój, nabrać otuchy, ochłonąć ze strachu, z niepewności*: Powstali wszyscy sąsiedzi moi, aby mię cieszyli, i uspokoiłem ś. Wuj. Uspokojony o nietykalność senatorskiej godności. Kaczk. Gdy przeszło niepewne położenie, gdy minęła groza, uspokoiłem ś. 3. *upamiętać ś., ustatkować ś., utemperować ś., umiłygować ś., powściągnąć ś., pohamować ś., opamiętać ś., przyjąć do równowagi, wyszumieć ś.*: Nigdy ś. tu na ziemi żądze nasze nie napełnią ani uspokoją. Skar. (= *nie zaspokoją, nie nasycą, nie zadowolą ś.*). Serce nasze żadną ś. rzeczą stworzoną nie uspokoi ani napełni, jedno samym P. Bogiem. Skar. Hulał bez upamiętania, wreszcie ś. uspokoił. Wzburzone namiętności uspokoiły ś. 4. *ułatwić ś., zalać ś., obrządzić ś., uwolnić ś. od zatrudnień, interesów, kłopotów*: Niechno ja ś. tylko uspokoję z robotami, to zajmę ś. tą sprawą.

× **Uspokoiwać, a, ał i U. ś. p. Uspokoić. L.**

× **Uspokoiwanie, a, blm., czynność cz. Uspokoiwać.**

× **Uspokoiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Uspokoiwać ś.**

[**Uspokojac, a, ał i U. ś.] p. Uspokoić.**

[**Uspokojanie, a, blm.] czynność cz. Uspokojac.**

[**Uspokojanie się, a ś., blm.] czynność cz. Uspokojac ś.**

Uspokojenie, a, lm. a, × Uspokój czynność cz. **Uspokoić**: Nie może być żadne U. w kościach moich, gdyż ustawicznie przed sobą widzę grze-

chy swoje. Rej. Komisarz na U. granie o! Szluzka. Nies.

Uspokojenie się, a ś., blm., czynność cz. Uspokoić ś.

× **Uspokój, oju, blm., p. Uspokojenie, pokój** Witaj, święty uspokoiu, co ś. w sercu zdawną marzył Syrok.

Uspolenie, a, blm., czynność cz. Uspolnić.

Uspolnienie się, a ś., blm., czynność cz. Uspolnić ś.

Uspolnić, i, il i U. ś. p. Zespolic: Było naturze roztropnej miło wszystkich U. wórzód siebie ludzi. L.

Uspoleczniać, a, ał i U. ś. p. Uspolecznic.

Uspolecznianie, a, blm., czynność cz. Uspoleczniać.

Uspolecznianie się, a ś., blm., czynność cz. Uspoleczniać ś.

Uspolecznic, i, il, nied. Uspoleczniać I. zespolic *wzajemnie, uspolić, połączyć pospołu, zjednoczyć*: Przykłady honoru uspoleniac z umysłami dzielniejszymi. Zabł. (= *wiązać, kujarzyć*). 2. *związać w społeczeństwo, połączyć węzłami społecznymi, towarzyskimi; uobczyać, ucywilizować, zrobić odpowiednim, możliwym dla społeczeństwa, przykroić do potrzeb społeczeństwa, nagiąć do jego wymagań*: Przez całe życie ta składowa część uspolenionej istoty ludzkiej, która budzi skrupuły i walki, była w niej nieobecna. Orzesz. Istoty uspolenione. Karł. U. ś. 1. *zespolic ś. wzajemnie, uspolić ś., połączyć ś. pospołu, zjednoczyć ś., skujarzyć ś., związać ś.* 2. *związać ś. w społeczeństwo, połączyć ś., węzłami społecznymi, towarzyskimi; uobczyać ś., ucywilizować ś., stać ś. odpowiednim, możliwym dla społeczeństwa, nagiąć ś. do jego wymagań.*

Uspolecznienie, a, blm. I. czynność cz. Uspolecznic: Trzeba tej żądzy czynu przeciwstawić rozumną myśl uspolenienia. Db. 2. p. **Uspolecznienie ś.** 3. *stan tego, co zostało uspolenione; towarzyskość, cywilizacja.*

Uspolecznienie się, a ś., blm., niek. Uspolecznienie czynność cz. **Uspolecznic ś.**

Usposabiać, a, ał i U. ś. p. Usposobić.

Usposabianie, a, blm., czynność cz. Usposabiać.

Usposabianie się, a ś., blm., czynność cz. Usposabiać ś.

Usposobić, i, il, nied. Usposabiać, Uspasabiać I. kogo do czego = *zrobić sposobnym, przysposobić, uzdolnić, przygotować, wyćwiczyć, udoskonalić, ukwalifikować*: Kiedy kto dobrym wychowaniem a ćwiczeniem jest usposobion. Glicz. U. kogo do stanu duchownego. U. kogo na śmierć = *dysponować*. 2. kogo, co do czego = *nastroić, wywołać pewien stan duszy, wpłynąć na kogo w pewien sposób, predysponować go*: U. kogo do płaczu. Tak mi tym jednym słowem serce usposobił... Malez 3. *uprowidować, zaopatrzyć*. Gwar. Przyrzekł dom jej urządzić i U. w to wszystko, co w nim brakowało. Kaczk. 4. patol.: *Przyczyna usposabiająca (do zachorowania) (causa praedisponens)*. U. ś. *przysposobić ś., przygotować ś., uzdolnić ś., wyćwiczyć ś., wyrobić ś.*: Ożłówek usposabia ś. do społeczeństwa przez edukacją. Mik.

Usposobienie, a I. blm., czynność cz. Usposobić: U. musztardy, ewikły, ogórków, czyli korniszonów. Goł. U. Proсны do żeglugi i splawu. Sur. 2. lm. a = a) *pewien stan duszy, humor*: Nie mam dziś usposobienia do żartów. Nie jestem w usposobieniu śmiać ś. Zależy to od usposobienia. Rzewne U. Takie już moje U. (= *natura*). Ożło-

wiek eichego, łagodnego usposobienia. Różnica usposobień. Ponure, zgryźliwe U. Puławy pierwszy pod wszystkimi względami dały do tego popędu i od materialnej pomyślności przeprowadziły ten kraj do moralnego usposobienia. Koź. b) \times U. *dar, talent, zdolność przyrodzona a. nabyta, biegłość, wprawa*: Człowiek bez żadnego usposobienia. Sł. wil. c) *skłonność, popęd, słabość, żyłka, pociąg*: U. do rozmyślań. d) *udola, temperament* (temperamentum). e) patol. *skłonność do zachorowania* (praedispositio). U. nagminne a. pospólne (constitutio epidemica).

Usposobienie się, a ś., blm., czynność cz. Usposobić ś.

[Uspozierać, a, al] *spoglądać, rozejrzeć ś.*

[Uspozleranie, a, blm.] *czynność cz. Uspozierać.*

Uspółrzędnić, i, il fil., Koordynować zrobić współrzędnym.

Uspółrzędnienie, a, blm., fil. Koordynacja czynność cz. Uspółrzędnić.

Usprawiedliwiać, a, al i U. ś. p. Usprawiedliwić.

Usprawiedliwianie, a, lm. a i. czynność cz. Usprawiedliwiać. 2. p. Usprawiedliwienie ś. Większość rządowi zyczliwa słuchoa usprawiedliwian gabinetu pobłażliwie.

Usprawiedliwianie się, a ś., blm., niek. Usprawiedliwienie czynność cz. Usprawiedliwiać ś.

Usprawiedliwiciel, a, lm. e, \times Osprawiedliwiciel ten, co usprawiedliwiał a. co usprawiedliwił: Wiara mamy w Jezusie Chrystusie, usprawiedliwicielu, poświęcicielu i samym wykładowcu Pisma. Baz. Chrystus naszym jest odkupicielem, usprawiedliwicielem. Rej.

Usprawiedliwicielka, i, lm. i forma ż. od Usprawiedliwiciel; \times Osprawiedliwicielka.

Usprawiedliwić, i, il, \times Osprawiedliwić, nied. Usprawiedliwiać, \times Osprawiedliwiać i. uznać za sprawiedliwego, zaliczyć w poczet sprawiedliwych: Bóg usprawiedliwił enotliwego. 2. *uwiernić, oczyścić z zarzutów, wytlómaczyć, obronić:* U. kogo przed kim a. w czyich oczach. U. kogo z czego a. względem czego. Nie przybyłem w powodu choroby, miej mię za usprawiedliwionego. 3. *poprzeć dowodami, udowodnić, umotywić, objaśnić, uzasadnić, poprzeć:* U. co przykładem, cytata. 4. *zacić, stwierdzić, nie zawieść, nie omylić:* Rezultat usprawiedliwił ich postępowanie. U. czyje zaufanie. U. ś. *dowieść swej niewinności, oczyścić ś. z zarzutów, wytlómaczyć ś., obronić ś., wymówić ś.*

Usprawiedliwienie, a i. blm., czynność cz. Usprawiedliwić: Zajmował ś. nauką o usprawiedliwieniu przez wiarę. Wiszn. 2. *to, co przytoczono, aby usprawiedliwić, dowód, argument, motyw, obrona:* Oto całe jego U.

Usprawiedliwienie się, a ś., blm., czynność cz. Usprawiedliwić ś.

[Usprześć się, usprzeć ś., uspart ś.] *wesprzeć ś.:* Dzieweczyna pod nim ś. usiłowała; Trejne podała jej rękę: usprzyjeie ś.; Marja dłoń Trejny ujęła. Zap.

\times **Usprzęcenie, a, blm., czynność cz. Usprzęcić.**
 \times **Usprzęcić, i, il ustawić, ubrać sprzętami, umebłować:** U. pokój.

[Uspy] *usypiska gór.*

[Uspynić, i, il] *zaczepić ś. o co, zatrzymać ś.*

[Uspynienie, a, blm.] *czynność cz. Uspynić.*

Usrać, a, al sraćc uwalcać; osrać, ufajdać, zasrać, zafajdać: Błazen senatorskiego domaga ś.

stołku, jakbyś czapkę powiesił na usranym kołku. Pot. U. portki. U. ś. *pusrać ś., popuścić, zesrać ś., sfajlać ś., zerznąć ś., skantować ś., spaskudzić ś.:* U. ś. ze strachu. „Usram ś., nie dam ś.“ (= *nie dam ś. do upadłego*). Czy to nowina U. ś. od strachu. Pot.

Usranie, a, blm., czynność cz. Usrać.

Usranie się, a ś., blm., czynność cz. Usrać ś.

Usrany i. im. od Usrać. 2. [Usranej maści]= wziętej budowy, niekły, słaby.

Usrebrzenie, a, blm., czynność cz. Usrebrzyć.

Usrebrzyć, y, ył pokryć srebrem, posrebrzyć: Choćbyś i grosz usrebrzył, jest jakowa panna, co sama przez ś. kania, z farbiczka Dyjanna. Jag. Przen.: *nadać połysk srebra.* Włos usrebrzony. Fala usrebrzona.

[Usru] *dopełniacz bez mianownika:* Jeśd do usru = *jeśd, aż ś. usra, spaskudzi; obezreć ś.*

Ussać, ussie, ussał ubrać, ująć ssaniem, wysssać część. L.

Ussanie, a, blm., czynność cz. Ussać.

Usta, ust, blp., [Wusta] i. anat. = a) otwór na twarzy, prowadzący do przewodu pokarmowego, u człowieka i u zwierząt ssących zamknięty przez wargi, gęba, czeluść ust; pog. i u zwierząt pysk, morda (os): Plastr miodu póki w usciech, póty stódka. Rej. W usciech to trzymaj lekarstwo. Troc. Płókać U. Nie wezmę do ust (= *nie skosztuję*). Nie dzisiaj w ustach nie miałem (= *nie jeszcze nie jadłem*). Niosąc łyżkę do ust, obława ś. Słuchać mu z ust. U. cuchnące. Troc. Nabrał wody w U. b) *same wargi zamykające otwór ustny; piesz, buzia, buziak; pog. japa, pysk, morda:* Poprzeczny otwór między nosem i podbródkiem nazywa ś. os, t. j. gęba, a podniesione nieco w górę brzezi *labia*, t. j. U. Wei. U. jako koralowe. Groch. U. ma tylko człowiek; nadto są siedliskiem łagodnych i pięknych uzcuc, są wdziękiem młodości, wesołości i niewinności. Brodz. Dzieli ś. z synem, od ust sobie odejmuje. Ustom swoim odejmuje, dzieląc ś. z niem. Nuc. Śmiech mu zamarał na ustach. Zawisł jej na ustach. Pocałował w U. U. jej stódką skromnością wabiły w uśmiechu. Kras. Różane U. otworzyła. Anszp. Zamknąć, otworzyć U. U. uchylone, rozchylone. U. spieczone, spragnione. Przen.: *narząd mowy, język, mowa:* Tobie z ust, a jemu mimo uszu szust! Prz. Co w usciech, to i w sercu. Żegl. Co często jest na myśli, toż i w usciech bywa. Szymon. On w usciech co innego ma, inaczej myśli. Min. Nieraz co innego życzymy sobie usy, a co innego sercem żądamy. Pilch. Ojczyzna w usciech, a w sercu żądło u obudnika. Koch. W. Wierne i niewierne U. Rej. U. *plugawe* (= *plugawomówne*). Co mu do ust padnie, wszystko płocho bredzi, celem jego gryźć króów, śmiech budzi w gwiedzi. Dm. (= *co mu ślina przyniesie*). Ty, co mną U. wymywaś, słuchaj! Leop. (= *co mną U., zgły wycierasz sobie, co mię szarpiesz, szkalujesz*). Zatkąć komu U. Bóg mówił przez U. proroków. Rej. Położył słowa swoje w usciech jego. Rej. (= *w mowie jego*). Własne U. moje uczynią ci wierne wyznanie. L. Z ust do ust wieść ś. rozchodzi. L. Podawano sobie nowinę z ust do ust. Słyszałem to z własnych ust jego (= *od niego właśnie*). Dzisiaj w usciech jestes Europy, a jutro pośmiewiskiem. Koch. W. (= *głośnym, sławym jesteś*). Z ust mi to właśnie wyjąłeś (= *i ja właśnie tylko co miałem to samo powiedzieć*). Wymknęło, wyrwało mi ś. z ust nie-

potrzebne słowo. Ogrodź cierniem uszy twoje, nie słuchaj języka złośliwego, a ustom twoim uczyni drzwi i zamki. Wuj. Co im ślina do ust przyniosła, pisali. Stryk. U. to mówią, czego w sereu pełno. Skar. Słowa mu, jako z rzeki woda, z ust jego płynęły. Skar. W kilku, które przemówił, słowach odzywało ś. sereu przez U. Kras. Już ś. zamknęły U., z których stodka wychodziła mowa. Głch. W ustach Panny Najświętszej imię wpół wymówione zostało. Mick. Odzywało ś. sereu przez U. Krasin. † Usty do ust mówić = w oczy Usty do ust mówić mu będą. Bud. (twarzą w twarz, oblicze w oblicze. L.). Usty do ust mówił Bóg do Mojżesza. Leop. U. z nim w U. mówił, a nie w figurach ani pod zakryciem, ale jawnie Pana widział. Skar. (= wręcz, wprost). c) U. maciczne, uście, † uście maciczne (Perz.), † zatwora (Spiez., Sien.) (os uteri s. os tincae), × pyszeczka lina (os tincae). † U. żołądka (Kirch.) = wpust żołądka (cardia). P. **Odźwiernik. 2.** patol.: U. małe (mierostomia). Ust brak (astomia). Zapalenie ust (stomatitis). Wrzodzenie ust (stomacace). Zgorzelina ust, p. **Dzięgną. Zdr. Ustka, Usteczka, [Justeczka].**

Ustabilizować, uje, ował kogo, prow. = zatwierdzić na posadzie etatowej.

Ustabilizowanie, a, blm., czynność cz. Ustabilizować.

Ustać, nied. Ustawać A) ustanie, ustał I. [U.] stanąć, zatrzymać ś., postać: Ustała chwile, nie wiedząc, gdzie iść. Ork. **2. urwać ś. w swym trawaniu, przebrać ś., nie stać więcej, wyjść, wyczerpać ś., skończyć ś., przerwać ś. naraz, przestać, zatrzymać ś. bezpowrotnie:** Nigdy ś. żaden występki tam nie kończył, kędy początek wziął, ani na tym przestawa, od którego wprzód wyszedł. Warg. Roku 1321 jednowładztwo kijowskie, gdy Giedymin Kijów opanował, ustało. Stryk. Z laty wszystko ustaje. Kn. (= przechodzi). Nic z tego nie niszczyje, co ś. z oczu zmyka, i do wszystkorodnej natury skrytym nurtem powraca; ustaje to. ale nie ginie. Pilch. Ból za czasem ustaje. Kn. Ta wrzawa, ta wojna ustała. Troc. Ustawa pobożność, dobry porządek. Troc. Kiedy żywotne ustawać będą siły. Troc. Ustał wiatr, gniew, śnieg. Troc. Deszcz, grad, grzmot ustały. Kras. (= uciichły, uspokoiły ś.). Nie ustaje wiatr, deszcz, śnieg = jak idzie, tak idzie. Kn. (= wieje, pada bez ustanku). Pociąg ustaje (= przystaje, zwalnia biegu, staje). Ustał w rzeźwości, w pracowitości swojej. Troc. (= opuścić ś.). Ustaje w siłach. Troc. (= wzięje, opada na siłach, spada z sił). Siły jego ustawały. Troc. W niedzielę wszystkie roboty ustają. Wirt. Ustała pora światłości przyjemna, zagasła zorza, i noc zaszła ciemna. Kras. Już dzień ustawał, a pomroczne cienie nieznanym wstępem ziemię okrywały. Kras. (= chylił ś. ku końcowi). Z roztrpnością ś. rządząc, lubo wszystkim dawa, w komorze i w oborze nie mu nie ustawa. Nar. Febra ustała (= wygasła). Na Kazimierzu W. ustał dom Piastów. Królowie, prócz Sparty i Cyreny, wszędzie ustali. Lel. Ustała wszędzie w rzpltych greckich władza królewska. Lel. Tak ustał, jak więc małe światło ustaje, kiedy mu wosku a. tłustości nie staje. P. Koch. (= zgasł, umarł). Kiedy ustają cnoty w jakim narodzie, ustaje i męstwo. Hof. Ustawy prochy, ołowie i inne potrzebne do obrony amunicje. Nar. (= kończyły ś., wychodziły, wyczerpywały ś., przebiegają ś., ich) **3. [U.] przestać, zaprzestać:**

Panowie Opolscy, póki wolno było bić, to bili a jak ustało być wolno, to bić ustali. Tet. U. grać. Otrzyście lzy, ustajecie żalosci. Ustał już być paniczem, tylo panem ostał. Człowięk nigdy w trudzie nie ustaje. Kl. Nigdy nie ustawał koebać Danuśki. Sienk. **4. utrudzić ś., umęczyć ś., umordować ś., ufatygować ś., opaść z sił, wyczerpać ś., wysilić ś., zwątlęć, uznoić ś., wycieńczyć ś., osłabnąć:** Koń, gdy mu nie dajesz jeść, prędko ustawa. Petr. Chudy koń rychło ustanie. Trzyc. Jeden z wielbłądów, czyli z ciężaru, czyli od słońca, zgoła ustał całe. Jabł. Wojsko w Antjochu głodem i tęsknotą ustawało. Skar. Najmocniejszy byk z laty w mocy swej ustaje, i z dzielnego ś. konia szpetne szkapsko staje. Koryt. Dla wzmacniającej ś. febry na siłach ustawać począł. Skar. Chory, idąc, ustał i dalej iść nie mógł. Skar. Ustały oczy nasze i patrzeć nie mogą dla wylania łez wielkich. Skar. Jużem ustał, wzdychając do Ciebie, mój Boże. Kochan. (zmordowałem ś. Karp.). Jeśli zwyciężeni utrapieniem ustana i tył podadzą, tedy szkodę wezmą, i wniwecz robota ich pójdzie; ale jeśli zetrwają w ogniu prześladowania, zbawieni będą. Baz. Moona prawica jego, która łuk ciągnie, a strzały jego ostre, któremi strzela, nie staną. Wuj. O tym wszystkie rozumy, aez były Duchem św. napełnione, ustały. Rej. Bóg tam zwyczaj poczynać, gdzie ludzie ustana. Pot. Wśród gwaru najsiłniejszy głos ustawać zaczęnie. Dm. (= ginąć). Fraszkać to, rzece, tak ładnie i ja napiszę, a gdy przyjdzie do rzeczy, ustanie. Koryt. (= ani rusz). Nie ustawał w ludziach swawolnych ganić złych obyczajów. Star. Nie ustawał w czynieniu dobrodziejstw. Górń. Czemu ustajesz? nie przystoi mówzi stronić od znoju. Pilch. Nie ustawał w gorliwości. Gęba im nie ustaje, a lada co zawsze plotą. Hrb. (= nie zamknie ś.). Aez z przyrodzenia miałyby wymowę, przecię, iż ś. onej między ludźmi nie przyłożył używać, nieraz potknie ś., ustanie, zmyli, splecie, tak, iż gdy będzie co mówił, jakoby trzy po trzy bajął. Glicz. Nie śpiesz ś., bo ustaniesz. Kras. Koń ustał. Troc. Ale tu nam konie ustały. Jun. Ustał w tej pracy od starości. Troc. Nie ustał, ale tylko przestał. Troc. Już mi nogi ustają, Wirt. (= nie dopisują, odmawiają posłuszeństwa, mdleją). [Do cna ustałem]. **5. [U.] dojrzeć. B) ustoi, ustał × Ustoić I. utrzymać ś. na nogach; stanąć o swojej mocy:** Takem słaby, że ledwie na nogach ustoję; niech ś. oprę na tobie, daj mi rękę swoją. Zabł. Ustań, to cię mamusia uczesze (= stań uparszy ś. nogami; nie kurcz, nie podwijaj nóg, stań prosto). Pijak ś. a. po ulicach wala, a. w domu na nogach U, nie może. L. [Jeżeli ten stary spać będzie na moim łożu, bodajże on nie ustał, bodaj poszedł na mary]. **2. przen.: U., U. ś. stojąc ucalec; ostać ś., dostać, wystać:** [Nie ustało sie też nie przed szczurami w komórce]. **3. † U., [U.] stanąć, zatrzymać ś.:** Ustały wody Jordanowe przed archą przymierza. Leop. (rozstąpiły ś. B. G.). (= powstrzymały ś., stanęły jak mur). [Ustała i stoi, ani gęby nie otworzy] (= stanęła jak śkup). [Ustała chwile, nie wiedząc, gdzie iść]. Ork. (= postać, poczękała). **4. [U.] wstać. 5. † U. rok = stawić ś., stanąć na termin:** Mimo umowę przyjdę (= przyszedzsy) do sądu, ustał niewierny rok. U. prawy rok na kogo. † U. roku = nie stanąć na termin. Sł. wil. U. roku, na rok nie stanąć. Troc. Ustał roku = astitit termino. Tuch. Ustał trzy sądy = continuavit tria iudicia. Tuch. **6. [U.] za kogo, za co = stanąć, wystarczyć, obstać;**

zastąpić kogo, co: Janásek za regiment wojska ustoi. **U. s. 1. nastać s., wystać s. do uprzykrzenia utrudzić s. staniem:** Ustałem s. Kn. Ustojałem s., ale darmo. Troc. 2. p. wyż. pod 2). 3. (o płynach) przez stanie sklarować s.; opaść na dno, zebrać s. na spodzie: Oliwa mętna aby s. ustała i wyjaśniła s. Slesz. Ta, co s. gęściej była na spodzie ustała, niedojedzoną juclą oczy mu zalała. Ot w. Na dnie zgręży s. ustały. Daj s. tej ustoi wodzie. Troc. Ten napój s. ustoi. Troc. Wino nowe, przyjaciel nowy niechaj s. ustoi i starzeje, abyś je smaczno pił. Kosz. (= odstoi, wystoi s.). Natura człowieka zawždy s. burzy, jako moszcz, aż gdy s. ustoi, to też jeno lagier, co s. niczemu dobremu nie godzi, na dnie zostanie. Rej. Przen.: **ustadkować s., umiarkować s., uskromić s., uspokoić s., zrównoważyć s., utemperować s., upamiętać s., opamiętać s., umitygować s.:** Ustoi s., jak młode piwo za czasem. Rys. Niechaj nie zaraz młodego syna dają do służby, alizby s. godził i ustał. Glicz. 4. [U. s.] (np. o mleku) **zsiąść s., ściąć s., skrzepnąć:** Smietana s. ustała (= zebrała s. na wierzchu). 5. † U. s., [U. s.] **dojrzeć, dostać s., wystać s.:** Rośliny te dotąd kwitnieją a. żrzenieją, aż s. ustawją. Glicz. [Już s. ustała na polu pszenica, czemu jej nie zniecie?]. Wójc.

† **Ustadkować, uje, ował:** On to uczył mnie paść bydła. Bud. (właściwiej ustadkował mię uprawił mię w obchodzenie s. z stadami. Bud.).
† **Ustadkowanie, a, bfm., czynność cz. Ustadkować.**

[**Ustajać, a, a]** stanąć.

[**Ustajanie, a, bfm.,** czynność cz. **Ustajać.**

× **Ustajny p. Ustanny.**

Ustakratniać, a, a] p. **Ustokrotnić:** Tam ustakratnia ludzi potęga widowni jawnej życia. Brt.
Ustakratnianie, a, bfm., czynność cz. **Ustakratniać.**

Ustalacz, a, Im. e, Ustalciciel 1, ten, co ustala a. ustalił. 2. okul.: U. oka. = narzędzie służące do unieruchomienia gałki ocznej, × utwierdzadło oczne, loftalmostat.

Ustałać, a, a] i **U. s. p. Ustalić.**

Ustalanie, a, bfm., czynność cz. **Ustałać.**

Ustalanie się, a s., bfm., czynność cz. **Ustałać s.**

Ustalenie, a, bfm. 1. czynność cz. Ustalić: Celem postanowienia tego było U. szczerzej przyjaźni między niemi. L. 2. chir. **unieruchomienie zapomocą opatrunku** (immobilisatio, fixatio, consolidatio).

Ustalenie się, a s., bfm., czynność cz. **Ustalić s.**

Ustalciciel, a, Im. e p. Ustalacz: Fryderyk August, U. Królewskiego Towarzystwa przyjaciół nauk w Warszawie. Pot. S. Chlubiąć s. takim ustalicielem, możemy mu dać piękniejszy dowód wdzięczności naszej? Pot. S. Imię ustaliciela stanie s. dla ustalonych ozdoba. Pot. S.

Ustalcicielka, i, Im. i forma ż. od **Ustalciciel.**

1. Ustalić, 1, H, nied. Ustalać 1. pozbawić chwijejności, unieruchomić: U. wydmy piaszczyste. Jord. **2. uczynić stałym, ciągłym, niezmiennym, niewzruszonym; zapewnić:** U. władzę, panowanie, pisownię, opinię, zasady, prawidła. Pragniemy U. rząd a oddalić bezkrólewie. L. Ustalona męska stateczność. Lubom. Ustala nasze władze Bóg. Przyb. Jesteś tak ustalonego uporu, że nikomu nie uwierzysz. Zebr. Ja je wkorzenie i ustalać. Skar. Sława ustalona. Byt ustalony (= zapewniony). 3.

udecydować w ostatecznej formie, określić stanowczo, ująć w ścisłe granice: U. kierunek toru kolejowego (= wytknąć ostatecznie). 4. co = wymiar-kowawszy zaznaczyć, skonstruować co, stwierdzić, wykazać stanowczo istnienie czego, dowieść czego jasno: W całej tej sprawie ustalono zią wole mniemanego opiekuna. Lekarz ustalił zakażenie. Ustalono fakt zabójstwa. 5. chir.: Opatrunek ustalający a. unieruchamiający. Cewnik ustalony. **U. s. 1. stać s. stałym, przybrać pewne stałe formy:** Język s. ustala. 2. **utrzcć s., upowszechnić s., przyjąć s.:** Ustaliło s. przekonanie (a. zdanie), że...

2. Ustalić, i, it, Obstalić, Ustalować, nied. Ustalać nastalić, stałą zaprawić, powlec stałą: U. żelaza płuzne. Miecz ustalony wziął w ręce. Kraj. Przebił dziewięćsiła mieczem ustalonym. Kraj. Hektor w lwim ręk obracał ustalony w pierwszym oręż szyku. Mias. U. siekiere, ostrze siekiery żelaznej stałą zahartować. Ust. cen. **Obstalić (ustalił) nóż. Troc. Przen.:** Już s. lodem Wisła teraz ustali. Tw. (= pokryje s. panczerem lodowym). Przen.: **uhartować, zatwardzić, zakamienić, zahartować, utwierdzić, umocnić:** Lekką jak liść koronę żelazo ustali. Słow.

Ustały 1. × U., p. Ustanny. 2. który s. ustał, klarowny, czysty: Wino ustałe. 3. † U., [U.] **utrudzony, zmęczony, znużony, wyczerpany:** Tyś ustałych moc i siła. Pśń. z wieku XV. (u Wiszn.). Jastrząb paskudny, co bije z góry na ustałego ptaszka. Reym.

† **Ustan, u, bfm., † Przeciwność instantia. Tuch. Ustanawiać, a, a]** i [U. s.] p. **Ustanowić. Ustanawianie, a, bfm.,** czynność cz. **Ustanawiać. [Ustanawianie się, a s., bfm.]** czynność cz. **Ustanawiać s.**

[**Ustanąć, nie, nął]** 1. **stanąć:** Na marmurze kazał ji pan U. Ustanęli do bitwy za płotem (= ustawili s.). **Ustanny]** na podwórzu. **Ustańma** my tu pod tym chojakiem; i stanęli. 2. **ustać, utrudzić s., znużyć s., wysilić s., wyczerpać s.:** Czy ci wołki ustały, czy sam nie możesz (orać)? Ustanę robić.

Ustanek, nku, Im nki 1. [U.] ustanie, przesianek, przystanek: Zdawało s., że ustanku niema i nie będzie tej strasznej procesji ludzkiej. Ork. Co nazywamy ustankiem życia i śmiercią... Sł. wil. 2. **Bez ustanku = bez przestanku, bezustannie, nieustannie, wciąż, ciągle, bez przerwy:** Dlaczegoż roztargniony wdycham bez ustanku? Mick. Na baranka bez ustanku woła: baś, baś. Mój baranku. Mick. Przykro mi, że bez ustanku wiatr mną jak piórkiem pomiata. Mick. Czasem też od przysłowia, które bez ustanku powtarzał, nazywano go: **Panie Mopanku. Mick. Słudzy bez ustanku strzelał z dolnych pięt, a ja i pan z ganku. Mick. Gonił jabym bez ustanku, żeby nie konie; ale, z mordowane na szczę, ledwie dyszą. Jun. Tak do noy od poranku miały przyść bez ustanku. Tremb. Ludziom sypią szczodre nieba mnogie dary bez ustanku. 2. kuch.:** Babka bez ustanku = babka z bardzo gęstego ciasta.

Ustanie, a, bfm. 1. czynność cz. Ustać: Po ustaniu biegu, wojny, gniewu, choroby. Troc. U. roku, niestanie u prawa. Troc. 2. **fiz.:** U. czynności (cessatio functionis). U. miesiączki (suppressio mensus). U. miesiączki w okresie przekwitania (menopausis s. cessatio mensus). U. ruchu robaczkowego jelit (aperistalticee). U. tętna (cessatio pulsus).

Ustanie się, a s., bfm., czynność cz. **Ustać s.**

× **Ustanny**, × **Ustaly**, × **Ustajny**, [**Ustoiony**, **Ustóny**, **Ustany**] i. *który ustał, przeszły, miniony*.
 2. *stracony, przepadły*: U. rok. Troc. 3. *ustawiczny, ciągły, bezustanny*: Czemuż życia chwile pędzi w ustannej trwodze, dzikich urojeniach? Niem.

× **Ustanowa**, y, lm. y *ustanowienie, postanowienie urzędowe, ustawa; statut*. Nie spuszczają nigdy z pamięci pierwotnego ustanowy naszej zamiaru. Stasz.

Ustanowca, y, lm. y p. **Ustanowiciel**. Wor.

Ustanowiciel, a, lm. e, **Ustanowca** ten, co *ustanawia a. ustanowił, ustanodawca*: Bóg najwyższy praw ludzkich U. Stasz. Kazimierz był ustanowicielem prawa polskiego. L. Nadawcy i ustanowiciele praw polskich. L.

Ustanowicielka, i, lm. i forma ż. od **Ustanowiciel**.

Ustanowić, i, ii, nied. **Ustanawiać** i. × **U.**, [U.] *zastanowić, zatrzymać, wstrzymać, powstrzymać, powściągnąć, zahamować*. B. Sz. Swoje Dedal na skrzydeł parze ustanowił ciało i na powietrzu zawiść, zachynawszy śmiało. Zebr.: (*ubrawit corpus, unosił, wznosił*. L.). Serce ludzkie jest nakształt wielkiego dzwonu, który rozkołysany U. trudno. L. U. okręt na kotwicach. Troc. (= *utwierdzić*). [W zamawianiu na ból głowy: zebys po ni nie chodził, ji krwi nie brodził; niech cię sam P. Jezus ustanowi. Nie mógł nijakim światem U. też. Ork.]. 2. × **U.** *zamiaryć, powziąć zamiar, zdecydować ś., postanowić*: Ustanowiłem (postanowiłem) jechać. Troc. Ustanowił, że tego nie wypełni. Troc. 3. a. † **Ustawić** *złożyć, ufundować, zaprowadzić; udecydować, uchwalić, postanowić, ułożyć, urządzić, ustalić*: Trzeba U. propinacją L. August II ustanowił order Białego Orła. Troc. 4. kogo czym = *mianować, obsadzić kogo na stanowisku, zrobić*: U. kogo przelożonym. W powołanej sprawie ustanawia ś. ktoś z adwokatów obrońcą pozwanego. Kraus. (= *wyznacza ś. na obrońcę prawnego*). 5. *ustalić, skonsultować, określić, udecydować, wymiarkowawszy zaznaczyć; oznaczyć*: U. istotę przestępstwa. 6. *uporządkować, przyprowadzić do ładu, uszykować, uregulować*: U. wojsko do sprawy. Troc. [U. ś.] i. *zatrzymać ś., ustać, stanąć; wstrzymać ś., powstrzymać ś., powściągnąć ś., pohamować ś., ustatkować ś., umitygować ś., utemperować ś., upamiętać ś., opamiętać ś.*: Wicher ustanowił ś. Hanuś, dziecino moja, ustanów ś. w żalu i nie płacz. Ork. Łez niedużo było i wnet ś. ustanowiły. Ork. Łzy gwałtem cisnęły ś. do ócz; tak ich było pełno, że ś. U. nie mogły. Ork. Moja zona ustanowiła sie przecie ju roz (= już raz). 2. *ustalić sobie los, urządzić ś. u siebie, zagospodarować ś.*: Syn ś. ustanowił. Wóje. 3. *wrócić do porządku, do normy, ułożyć ś., uregulować ś.*: [W jedny wsi strasne potopy, bagna; nie moze nik tego U; jak djabeł kogo tam utopi, dopiero sie wysyko ustanowi].

Ustanowienie, a i. b.m., czynność cz. **Ustanowić**: Od ustanowienia Polski. Troc. 2. lm. a = u) † **U.**, p. **Ustawa**. b) *zakład, fundacja, instytucja*: Przypatrz ś. dobrze osobliwym ustanowieniom tej społeczności. Pozna wielki bank krajowy, administruje skarbu, mienney... stan rękodziel, handlu, ustanowien miłosiernych (= zakładów dobroczynnych) i edukacyjnych. Koł. Jedynie użyteczność daje miejsce ludziom między ludźmi trwałość ustanowieniom. Cz. Trzeba było w reformie te święte i zbawienne ustanowienia podnieść i zachować. Śniad.

Ustanowienie się, a ś., b.m., czynność cz. **Ustanowić** ś.

[**Ustány**] *dojrzały, dostaly*.

[**Ustanyli**] p. **Ustanać**.

[**Ustańma**] p. **Ustanać**.

[**Ustarać**, a, al] *stroskować, zmęczyć troską*: Głowiczke sobie ustarała w smutku o ciebie; oczka sobie wyplakala — wszystko dla ciebie (?).

[**Ustaranie**, a, b.m.] *czynność cz. Ustarać*.

† **Ustarzać**, a, al p. **Ustarzyć**.

† **Ustarzanie**, a, b.m., *czynność cz. Ustarzać*.

† **Ustarzenie**, a, b.m., *czynność cz. Ustarzyć*.

† **Ustarzyć**, y, yi, nied. **Ustarzać** *umocnić, utwierdzić, pokrzepić, zasilić*: Dobrze jest łaską Boską U. serce. Gil. Bóg utwierdza, cieszy, ustarcza duchem swoim świętym. Gil.

× **Ustasz**, a, lm. owie *powstaniec, insurgent*: Oni byli ustaszami, czyli powstańcami. Spas.

Ustateczniać, a, al i **U. ś.** p. **Ustatecznić**.

Ustatecznianie, a, b.m., *czynność cz. Ustateczniać*.

Ustatecznianie się, a ś., b.m., *czynność cz. Ustateczniać ś.*

Ustatecznić, i, ii, **Ustatkować**, nied. **Ustateczniać** *uczynić statecznym, ustalić, uregulować porządnie, ujednostajnić, uprawić w pewien porządek, unormować, urownoważyc*: Ustatecznione wyrazy. Kluk. U., *ustatkować*, do stateczności; czyli statku, stałości wkładać kogo. L. Powabem ustateczniony żołnierz po różnych odłogach świata tłucze ś. Błaż. (us'alony. L.). Kobieta mężczyznę uzupełnia, nadaje mu akcent i powagę, ustatecznia go. Jeż.

Ustatecznienie, a, b.m., *czynność cz. Ustatecznić*.

Ustatecznienie się, a ś., b.m., *czynność cz. Ustatecznić ś.*

Ustatkować, uje, ował p. **Ustatecznić**: Pręt ten ma być tak ustatkowany w jednym z swoich punktów, iżby nie mógł powziąć innego ruchu. Jak. J. Ruchadło tak U., żeby przebiegało rozległości umiarkowane podług pewnych warunków. Jak. J. Dopiero za Ludwika XV we Francji ustatkowano częste odmiiany w proporcjach armat. Jak. J. U. ś. i. *uregulować ś., ułożyć ś., udecydować ś., unormować ś.*: [Ale ś. tak ustatkowało, nikogo nie zgubie!] (= *udało ś. tak zrobić, że nie potrzeba było nikogo gubić*). 2. *przyjść do stateczności, do statku, utemperować ś., upamiętać ś., opamiętać ś., umitygować ś., zastanowić ś., uspokoić ś., stać ś. statecznym*: Niezadługo trzeba mu ś. będzie U. L. Powiniemy tedy U. ś. przecie. L. Ustatkuje ś., zobaczysz. L. Mógł powierzyć dozór nad gospodarką komuś z takich, coby ś. tu U. chcieli, a ręk za co zaciepić nie mieli. Jeż.

Ustatkowanie, a, b.m., *czynność cz. Ustatkować*.

Ustatkowanie się, a ś., b.m. *czynność cz. Ustatkować ś.*

Ustaw, u, lm. y *opisanie porządku nabożeństwa i obrządków w kościele wschodnim, liturgia, agianda, rytuał*: Opisanie porządków i zwyczajów nabożeństwa po słowiańsku nazywa ś. U. Pim. Słusznie tedy ustawu cerkiewnego słuchać i zachowywać. Pim: Uwagi te z cerkiewnych służebników i trebników, t. j. mszałów i agiend i ustawów, także z skrybentów są wybrane. Sak.

Ustawa, y, lm. y i. † **U.** *ustawienie, ułożenie, układ, postawa, kolej, położenie, pozycja*: Trzech

najmocniejszych siły nie starczały majtków, żeby rudel w ustawie pewnej utrzymali. Przyb. Poruszała Kazimierza niezmierna ona szczęścia braterskiego odmiana i niestateczna rzeczy ludzkich U. Błaż. Pochlebstwem utargowana łaska trwałej i gruntownej nie zwykła mieć ustawy. Błaż. 2. a. † **Ustanowienie statutu, prawo kardynalne, konstytucja**: Każde państwo ma pewne i nieodmienne rządu swego ustawy. Kłok. Na dniu 3 maja 1791 r. podany projekt pod tytułem ustawy rządowej. Ust. Ustawy na sejmie czynione. Herb. (= *uchwały, postanowienia*). Przewodawca może ustawę odmienić. Cyw. Przen.: *nakaz, rozkaz, rozporządzenie*: Kiedy Bóg ustawę dał wodom, aby nie wylewały z brzegów swoich? Leop. Władza duchowna, płynąca z wiary, z ustawy Boskiej, ciągle odzywała ś. z Gniezna. Gom. 3. *prawo specjalne, ordynacja, statut, konstytucja*: Ustawami i mżami miasta stoją, nie murami. Kn. U. stowarzyszenia, szkolna. U. zakonu, bractwa (= *regula*). U. zakonna. Białob. Ustawy ludzkie i zakonne. Rej. Ustawy albo *constitutiones apostolicae*. Skar. U. kościelna = *kanony*. Żadne prawa ani ustawy nie są ważne, jedno na które postowie ziemscy pozwolą. Baz. Koncylium Trydenckiego nowo skończonemu wyrokowi i ustawy. Sien. Ustawy zakonu Mojżeszowego jedne należały do ceremonji, drugie do prawa i sądów, trzecie do obyczajów. Wuj. Złe sprawy rodzą dobre ustawy. Kn. Gdzież takie ustawy, gdzieby ś. zdrożności i złe nie zakradło? Kras. U. osobna, prywatna, przywilej. Troc. U. cechowa. Duch dawnej ustawy. Rzew. U. cywilna, karna. Bobr. Ustawy bez wykonania nie nie są i bez karania. Kn. U. z kim zawarta = *układ, ugoda, umowa*: Hunjad pojmany za pewnymi ustawami wypuszczony był. Błaż. (*certo pacto*. Krom.). 4. × U. *sankcja, część prawa przepisyjąca karę dla gwałtcących je*: Dzielnosć praw zawisła szczególnie od ich ustawy, która jest pieczęcią niby ich powagi. Kn. 5. † U. *taksa, cennik*. Herb. U. żywności. Troc. Ustawę kupcom czynić. Troc. Sprzedawać według ustawy marszałkowskiej. Troc. Wojewoda kupcom i rzemieślnikom ustawę czynić ma. Troc. Ustawy, z której miary nie przyjmować. Troc. 6. × U. *recepta*: Przepisać choremu ustawę. Troc. 7. × U. *fil.*, p. *Konstytucja*. Zdr. Ustawka.

Ustawać, a, aje a. † ał i U. ś. p. Ustać.

Ustawianie, a, blm., czynność cz. Ustawać.

Ustawianie się, a ś., blm., czynność cz. Ustawać ś.

Ustawca, y, lm. y, Ustawiciel ten, co ustawia, konstytuuje, urządza, organizator, ustanowiciel, ustawodawca, założyciel: Solon i Likurg, sławni ustawie praw. Baz. Pan jest sędzia nasz. Pan jest U. praw naszych. B. B. Ustawy daje takie, jakie winien dać U. prawa. Otw. U. zakonu; *legislator* Wr. Ustawcą chrztu świętego Pan nasz J. Chrystus. Lat. Mojżesz, U. zakonu staro. Odym.

Ustawiacz, a, lm. s ten, co ustawia: U. wagonów. Rozporządzenie, izby dyżury zwrotnicznych, ustawiaczy pociągów i spinaczy wagonów były urządzane na trzy zmiany. U. machinerji, składowca, ślusarz ustawiający. Łab. (= *monter*).

Ustawiać, a, ał p. Ustawić.

Ustawianie, a, blm., czynność cz. Ustawiać.

Ustawianie się, a ś., blm., czynność cz. Ustawiać ś.

Ustawiciel, a, lm. e p. Ustawca: *Lator legis*, U. zakonu. Mącz. (= *prawodawca, legislator*). Zygmunt August przez wezwanie Litwy i Prus do Królestwa zjednał sobie miano ustawiciela prawa publicznego. Bart. U. pociągów. U. zwrotnic centralnych.

† **Ustawictwo, a, blm. 1. stabilitas**. Ps. flor. U. = *moc*. Bud. U., *potestas*. Wuj. 2. *jurysdykcja, autonomia polityczna*. B. Sz.

† **Ustawiczen p. Ustawiczny. B. Sz.**

Ustawicznie przys. od Ustawiczny; Ustawnie, × Ustawno: U. ś. stroił a obłoczył w rozliczne odzienie. Rej. U. przeciwko nam szorują grotty i pancerce swoje. Rej. Ustawicznieby brał. Kn. U. pyta niestwornie. Kn. U. haru, haru. Kn. U. biorąc, i największego ubędzie. Kn. U. do bębna tęsknił, siedząc w szkole. Mick.

Ustawiczność, i, blm., rz. od Ustawiczny: U., stałość, wytrwałość. B. Sz. U. wszelka ciężka. Kn. (odpoczynek prac potrzebny. L.). U. i rzeczy miłe hydzi. Kn. (= *jednostajność, monotoność*). Ustawicznością rzeczy powszednieją. Fred. M. U., nieustanna praca, wytrwanie, wytrwałość, stałość, stateczność. L. U. w wierze. Bez ustawiczności nauka żadna nie może być zachowana. Bud. B. Przez niejakoże usiłowania i U. leczemy te choroby szczęśliwie. L. U. wiele może i sam gwałt często przemoże. Kn. (często kąpiąc miękką wodą najtwardszy kamień wygłoda. L.). U. wiele może i wszystkie trudności przemoże. Troc. Nie odpoczywająca w pracy U. Troc. U. wojny. Troc.

Ustawiczny, † Ustawiczen, † Ustawny i. ciągły, niestanny, nieprzerwany, nieustający: Gdzie śnieg ustawno leży, tam też musi być zimno ustawiczne. Trzye. Wiatry częścią są ustawiczne i pewne, częścią niestateczne i różne, albowiem niektóre wieją przez wszystkie rok, drugie zaś panują przez ćwierć roku. Ł. Miejsce ustawicznymi błocki obwarowane. Warg. (ciągłymi, wciąż idącymi, lub nie wysychającymi nigdy. L.). Ustawiczną pracą zemdleni. Kochan. Ustawiczna tam chwala Boża w ustach sług jego brzmiała. Skar. Ustawiczna praca. Troc. 2. † U. *staty*. Otw. S., Pat. Czemu król, pan twój, nie ma posła ustawicznego u cesarza? Biel. J. Żołnierz U., *ordinarius*, na pogranicznych niebezpiecznych bardzo potrzebny; posilkowy tylko na zawołanie niech będzie gotów. Star. (= *regularny*). † Ustawicznemu być z kim = *być z kim w ustawicznych stosunkach, przestawać z kim*. Pasm. 3. *ciągłe powtarzający ś., powtarzający ś., częstotliwie ciągly*: U. gość, który raz po raz przyjeżdża, a ciągły gość byłby ten, który nigdy nie odjeżdża. Kras. A. Ruch ziemi, bieg rzeki jest ciągły, nie zas U. Kras. A. Między pysznymi swary ustawiczne. Skar. Ustawiczne choroby. Troc. Ustawiczne zmiany, deszcze. 4. † U. *wytrwały, stały w czym, stateczny, pilny, gorliwy, niezmordowany*: Solon, jako był U. i pracowity, dał znać w wierszu swoim. Warg. Na modlitwach tak był U., iż... Warg. 5. lek.: Gorączka ciągła a. ustawiczna (*febris continua*).

Ustawić, i, li, nied. Ustawiać, † Ustawować i. postawić w pewien sposób; postawić uważnie, aby stało, trzymało ś. o swojej mocy: U. kamień, słup prosto. Troc. U. stolik mierniczy. U. milerz = *ulożyć szczyapy dla utworzenia milerza*. U. kogo do fotografii = *upoznać w stojącej postawie*. 2. *postawiać w pewnym porządku, rozstawiać, uszykować*: Justyna i Bazyli stołki i stoliki ustawia. L. Smały. Merjon tylnie

ustawia orszaki Dm. Gwardja szwedzka, wyciąwszy ustawioną tam część piechoty łanowej, wzięta tył obozowi. Szaj. Ustawiali ś. na drabinach. Krasz. 3. *stawiając urobić, uformować; wystawić, wznieść naprędce, złożyć, zestawić, uklecić*: U. piramidę z kart. U. rusztowanie. U. most tymczasowy, przenośny. 4. † U., p. **Ustanowić**. Głos., Pat., And. z Kobyl., Biel. M., Kłos. I ustawił jest ono Jakóbowi w kazię. Ps. flor. Ustawiamy, aby sędzia i podsądek na ciężdanie nie wiancej niżli dwu czeladzinu służebnikiem posyłał. Św. z Woc. Król ustawił taką ustawę. Hist. rzym. Ustawisz mię w głowę pogańską. Ps. flor. (constitues me in caput gentium). Ustawa jest ustawiona. Hist. rzym. A aczkolwiek na takowe ludzi prawa nasze żadnego karania nie ustawiły, ale przędzi na złodzieje, na mężobójce i na insze złoczyńce srogie kaźni uchwalono. Baz. Prawo ustawił. Rej. Izby go ustawił nad ziemią egipską, któryby ustawił starosty. HJ. Wiedz, izci nie przez słuszej przyczyny mnie ten ciężki post ustawiła. Ż. E. A dali na rolę figulowaną, jako ustawił Bóg. Op. Władystaw Jakuba z Kobylan hetmanem ustawił. Stryjk. Iżes ty powinien tak rozumieć, jako kościół a starszy tobie ustawił i rozkazują. Rej. Czechowie posłali do Władystawa, aby im za pana ustawił brata swego Kazimierza. Stryjk. Bóże, Tyś ustawił człowieka nad uczynkami rąk swoich. Wr. Założył kościół, a ośm przebendarzów przy nim ustawił. Biel. M. Ustawują sobie prawa, jakie chcą, a które postanowią, dzierżą. Górn. Roku 1347 na sejmie wiślickim ustawił Kazimierz prawa w Polsce, któremi ś. jeszcze i dziś sądzimy. Biel. M. Przodki za swoim nęstwem wielkie państwa brali i bogatym książętom prawa ustawiali. Kochan. Ustawiliśmy, iż gdyby kto trzy razy miał być w sądzie uskarżon, takowy ma być niesławnym. Tarn. J. „Ustawujemy“ od tego słowa prawie każde prawo pocyna ś. w Statucie litewskim. L. Nasi starsi tak ustawił. Rej. Ustawił Pan wieczera świętą i kazał nam ją mieć w pamięci. K. G. Ustawiony Sakrament pod oboją postacią. Wuj. Ustawić świętą. Hrb. Paciorki sobie ustawione szmaragd. Rej. Dziecię, jeśli bliższe było dziecinstwa, niżli lat ustawionych, t. j. 14 lat, nie ma być karane na gardle. Magd. Ustawiamy, aby za każde drzewo owocne alibo jabłeczne porąbione... Św. z Woc. U. (stanowić) komu prawo. Troc. Król po wszym państwie wszędy dań i pobory ustawował nowe. P. Koch. Ustawił kupeom towary, żywności, taką rzecz. Troc. (= *utaksować, wyznaczyć cenę z urzędu*). 5. tech.: U. w kapslach, p. **Kapslować**.

Ustawienie, a l. btm., czynność cz. **Ustawić**. 2. lm. a = a) † U. *układ, rozkład, rozłożenie*: Składność i U. członków człowieczych. b) † U., p. **Ustawa**: U., testamentum. Ps. flor. U. o jedzenie i picie. Ort. Podług przerweczonego ustawienia prawa. Ort. Wszyski ustawienia i statuta układają rzeccam a dziejam przydającym, nie przeminęłym, chcemy, aby nasza ustawienia wszystka. Św. z Woc. Chcąc, aby tato ustawienia były chowany, jako naszego gniewu chcą a żądają ś. **wiarować**.

Ustawienie się, a ś. l. btm., czynność cz. **Ustawić** ś. 2. lm. a ś. = a) fizj.: U. ś. do siebie (*adductio*). U. ś. od siebie (*abductio*). b) pot.: U. ś. płodu (*positio foetus*). U. ś. główki płodu w macicy (= *położenie, pozycja*). U. ś. kleszczowe.

Ustawka, i, lm. i p. **Ustawa**: Leda wiatrek, lęda zagrożona U. odwodzi nas od przedsięwzięcia. Rej.

Ustawnia, i, lm. e zwrotnie centralna, kol. = *przyrząd zabezpieczający wyjazd pociągów na stację zapomocą systematycznego ustawiania zwrotnic, kierowanych z jednego miejsca*.

Ustawnica, y, lm. e rzem. *waga wodna, grunt-waga, bróchwaga, szynwaga*

Ustawniczy i. *tyczący ś. ustawiania*: Ustawnicze (a. kierownicze) śruby w narzędziach matematycznych, w machinach służą do zbliżania lub rozsuwania przedmiotów, np. wałców w wałowniach, aby blasze lub żelazu z pomiędzy tychże wychodzącemu nadać żadaną grubość. Łab. Klin U. do przyeiskania lub rozluźniania wałców, działający na wierzech sztendrów wałowniczych. Łab. 2. *tyczący ś. ustaw.* **ustawowy**: Prawo zwyczajowe i ustawnicze w Polsee.

Ustawnie. † **Ustawno** przys. od **Ustawny**, *ustawicznie*. Troc. Szła do tego lasu, U. oglądając ś. za siebie. L. Wierz mi, strzec ś. swych własnych, U. ś. biedzić męką jest dla mnie. Niem. Błądziłby dziejopis, któryby mnóstwem rozwickłych uwag i maksym napychał U. dzieło swoje. Czart. A. Dusza małżonka... U. wskrzesza ś. i kona. Wysp. Po zgonie twym U. zalewam ś. płaczem. Ryd.

× **Ustawnik**, a, lm. cy p. **Ustawodawca**: Kiedy ty, premudry ustawniku, zakonnikom, którzy prawidło cerkiewne a. *choras canonias* zawsze odprowadzają, czas ukazesz wolny? Pim.

† **Ustawno** p. **Ustawnie**. Kaz. 1555, Orzech. Gdzie śnieg U. leży, tam też musi być zimno ustawiczne. Trzye.

Ustawność, i, btm., rz. od **Ustawny**.

Ustawny i. p. **Ustawiczny**: Ja nędznik w sercu mam ustawną twogę, ani strapionych myśli uspokoić mogę. Szymon. Więc co tam spokojnego, gdzie burza ustawna? Sęp. Żyję tym życiem niustawnych tragedji drobnoustrojów. Wysp. Dusza małżonka niewolona przez twój U. żal i płacze. Wysp. Chłopi od wiatru ustawnego postrachane włosy mieli. Tet. 2. (o pokoju, mieszkaniu) *ławy, zręczny do ustawienia = urządzania, umeblowania*. 3. Pismo ustawne = o literach prostopadłych, starannie wykończonych: Pismo cerkiewne i cywilne dzieli ś. na ustawne i półustawne. Wiszn. 4. lek.: † **Gorączka ustawna**, p. **Gorączka**.

Ustawodawca, y, lm. y, × **Ustawotwornik**,

× **Ustawnik** *ustanowiciel ustawy, ustaw, praw, prawodawca*: Prawo mocy nie miało nawet względem samego ustawodawcy. Nagur.

Ustawodawczo przys. od **Ustawodawcy**: Przedlitawja ważną tę reformę załatwiła U.

Ustawodawczy przym. od **Ustawodawca**, *mający moc nadawać ustawy, prawa, prawodawczy*: Władza, moc ustawodawcza.

Ustawodawczyni, i, lm. e forma z. od **Ustawodawca**.

Ustawodawstwo, a, btm. *prawodawstwo*.

† **Ustawować**, uje, ował i U. ś. p. **Ustawić**.

† **Ustawowanie**, a, btm., czynność cz. **Ustawować**.

† **Ustawowanie się**, a, ś., btm., czynność cz. **Ustawować** ś.

Ustawowo przym. od **Ustawowy**, *drogą ustawy, ustawodawczo*: Zatrudnienie kobiet w przemyśle górniczym ma być U. wzbronione. To zniewoczyło U. utrzymywaną w swojej mocy równoprawność obu kruszców. Twierdzenie, jakoby

w prawie polskim nie było U. unormowana rzeczą, że poradnie placę chłopi. Bale.

Ustawowy przym. od **Ustawa**: Starają się o wybór kandydata, któryby odpowiadał wszystkim ustawowym wymaganiom. Żądamy ustawowej ochrony praw narodowości.

× **Ustap, u**, Im. y p. **Ustępn**. Troc. Zlekka ustępuje, gotów z nieprzyjacielem czynić i na ustąpie. Birk. Kazimierz odrzucił brackie ustąpie, łupiestwa i okrucieństwa. Biel. M. U., *episode*. Gol. Zwady, swary w sądzie; woźny woła, wrzeszczy: na U.!

Ustąpicielel, a, Im. e ten, co ustępuje a. ustąpicil. L.

Ustąpicielelka, i, Im. i forma ż. od **Ustąpicielel**. L.

Ustąpić, i, il, †Ustąpić, nied. **Ustępować** I. [U.] *stąpić, stąpnąć*: Gdziekolwiek ustąpie krokiem, ciebie tylko widzę. 2. a. U. ś. = a) *usunąć ś. z drogi, odsunąć ś., odejść na bok, ująć skąd, oddalić ś. na stronę, zrobić miejsce*: Ostatni raz ci mówię: ustąp z oczu moich. L. (= *zejdź*). Ustąp stąd, bo cię niebezpiecznie tu spotka. Boh. Jezus w lud ustąpił. Sełl. (wyklnął ś. tłuszcza. Sełl.). Oba do Boskich widzeń na górę ustąpili. Przyb. Ustąpisz z włóści drogo zapłaconych, ustąpisz z dworów i gmachów złoconych; wszyscy przyszyli namiestnik osiedzie. L. (= *opuszczisz je; wyniesiesz ś. na tamten świat*). U. z drogi, U. na stronę. Troc. Ustąp dla miłości z tronu. Tel. Przen.: Ból, zapal ustąpił = *przeszedł, odszedł, minął, znikł*. Krosty, plamy ustąpiły = *zeszły, znikły*. Trudność ustąpi, gdy chcę przystąpi. Żegl. [Idzie wianek .. ustąpcie ś., ludzie; niech ón nie ma cizby]. b) U. komu = *oddać mu swoje miejsce, puścić go na swoje miejsce, zrobić mu miejsce, rum, usunąć ś. mu*: Aby miał zginąć, nie chce U. nikomu. Kochan. Dekret od wieku napisany fata. ustępną drugim, sam zażywszy światła. Kras. Głupim U., a ich postępkami ś. nie obrażać mądrego rzecz jest. Skar. Kiedy zima nadchodzić ma, tedy nie zrazu gwałtem przypadnie, ale zniegała biedzi ś. z latem, aż jej lato ustąpić musi, a zima ono miejsce zastępuje, aż je onoż lato z miejsca wyprze. Podw. Niech ustąpi ciemność dniowi. Groch. Ustąp panu. Troc. Wara, ustąp, ustąp ś. na stronę, na bok! Kn. Wóz próżny nałożonemu i lżejszy cięższemu, także pieszy jeźdnemu, a jezdny wozowi U. powinien. Sz. Hej! hej! ustąp ś.! Fred. A. Przen.: Ustępować komu w czym = *nie dorównywać mu, nie sprostać mu, nie móc ś. z nim równać, iść w porównanie, dawać mu pierwszeństwo przed sobą*: Nie ustąpisz w tej mierze nikomu. Kochan. Rozumniej-zemu ustępujmy, głupiemu wybaezajmy. Pilch. Mądry głupiemu ustąpi. Prz. Ustąp lepszemu. Kn. Dom zawsze ustępować powinien krajowi. Niem. Tu płynne patoki himeckim nie ustąpią. W tym mędrszemu U. (U. placu, przodek dać) trzeba. Troc. c) *cofnąć ś., wycofać ś., oddalić ś., odejść, usunąć ś.*: Ustępować nazad, cofać ś., w zad iść, wsteczyc. L. Gdy nasi gotowi byli potkać ś. z niemi, Wołoszy zaczęli ustępować i zasia następować kunsztownie. Biel. M. Ustąpił z Polski do Niemiec. Kazano Józefowi: uciekaj do Egiptu! a to czemu? czy nie mógł gdzieindziej U.? Damb. Nieprzyjacieł jeszcze z tych krajów nie ustępował. Troc. Konsul, senat, wszystkie rząd i mnóstwo obywateli przed Cezarem z Rzymu ustępują. Lel. Część kozaczyzny do Moskwy ustąpiła. Lel. Rój gachów rozmaitego kroju, przez nieprzeborną kniahinę znęcony, już prawie nie ustępował ś. z domu. Kacz. Ustępuje

morze, odchodzi. Kn. (= *odpływa*). Wylew zmniejsza ś., woda ustępuje (= *opada*). 3. (o belce, ścianie i t. p.) *wyjscie ze swego położenia, wyjscie ś., osunąć ś., wypaczyć ś., usunąć ś., obwieścić ś.*: Ustępuje balka, strop, deska = *ugina* ś. Kn. Ustępuje balka, ściana, ziemia. Troc. Wyspa ta ma taką ziemię, która idącemu ustępuje jak piasek. Łęrz. (= *ucieka, ujmuje* ś.). Igielka magnesowa często od północy ustępuje. Troc. (= *skłania* ś., *odchyła* ś., *zbacza*). Przen.: *zobaczyć, odstąpić, wykroczyć*: Cośmy trochę z rzeczy ustąpili, wróćmy ś. zasia na drogę do niej. Glicz. Przen.: *wykroczyć, zobaczyć, zgrzeszyć*. Kaz. 1555. U drogi, prawdy, powinności, trybu = *wykroczyć, odbłąkać* ś. L. Ustąpił drogi, prawdy, powinności. Troc. Ustąpił z kolei, z drogi. Troc. Żony z powinności małżeńskiej ustępować zaczęły. Bals. Żono, jeśli byś ustąpiła od męża swego, przyjdą na cię te przekiętwa. Leop. (= *sprzeniewierzyła* ś. mu, *zdradziła go*). 4. † *Mnie od łez, com wylewał, ustąpiła mowa (Jabl.) = odeszła, opuściła mnie, ustala mi, straciłem ją*. 5. U. komu swego, prawa swego = *odstąpić; wyrzucić ś. z niego na rzecz czyją; przekazać, puścić, oddać mu; przelać, scedować na niego*: Puszczam majątność komu, ustępuje majątności. Kn. U Izraelitów, kiedy jeden drugiemu swego prawa ustępował, zzuwał trzewik swój i dawał go tamtemu. Wuj. Lepiej swego podczas U. Kn. A to jakiś pocziwy człowiek, kiedy sam, czego dostąpić nie może, to drugiemu ustępuje. L. Ustąp mi syna na rok przynajmniej jeden, a godniejszym go ciebie uczynię. L. (= *puwierz, oddaj*). U. komu domu, prawa swego. Troc. Czyż to prawda, mopan-ku, że pan grosza skąpisz na proces i ten zamek Soplicom ustąpisz? Mick. Ustępuję komu placu na wojnie, uciekam z placu. Kn. (= *porzucam go dla niego*). Nie czujaj ś. po sitach, ustępuje mu placu i idzie do dworu na skargę. L. Puszczam eug, ustępnę placu komu, *imperium alicui submitto*. Kn. Zwyczaj przyrodoznie nie chce nigdy placu ustąpić. Rej. 6. z ceny = *spuścić, opuścić; zrobić ustępowo*: Może cokolwiek U. z tego, co zacenila. L. Czasem lepiej nieco z swego U., niż więcej pożądać, niżeli należy. Kras. Bogato zacenił, ale wiele ustąpił. Troc. Nie ustąpił i grosza w cenie. Troc.

Ustąpienie, a, bIm., czynność cz. **Ustąpić, ustępowo**: Insza U., a insza ucieczka. Fred. M. U. balki, ugięcie. Kn. U. balki, muru, ziemi. Troc. Powodowi U. nakazano. Troc. O U. proszę. Troc. U. z drogi, od przedsięwzięcia. Troc. U. z placu, z pola, z szyku. Troc. U. komu majątności, prawa, długu. Troc. Po ustąpieniu nieprzyjaciela z państwa, z fortce. Troc. (= *po wycofaniu* ś.). Zburzone przez Tatarów po ich ustąpieniu zajęte znowu przez Erdziwiłta. Mick.

Ustąpienie się, a ś., bIm., czynność cz. **Ustąpić** ś.

Usteczka, czek, bIp. p. **Ustka**: Czeka Cię Twój pokarmeczek, przyjmij go do swych usteczek. Groch. Jakie ładne ślepięta, co za U. maluskie! L. Pocałowała w usteczek korale. Słow.

† **Ustęgnić, i, il udeptać, uszłapać, stratawać, zdeptać, wydeptać**: Jak koźli, ustęgnili pole. Wad. Jako owce, pupiół ustęgnili. Wad.

† **Ustęgnienie, a**, bIm., czynność cz. **Ustęgnić**. [Ustęgować, uje, owa] *nastawać*. Por. **Ustęgować**.

[Ustęgowanie, a, bIm.] czynność cz. **Ustęgować**. **Usterk, u**, Im. i p. **Usterka**: Hardość, gdy znajduje U. i zaczyna upadać, nie opiera ś., aż na

dnie podłego uniżenia. Mik. Prowadził go drogą, nie narażając na żaden U. Kłok. Wstyd mu przypomnieć dzieła swe waleczne, skoro ś. jednym usterkiem skaleczył. Chr. U. jaki przeciw sprawiedliwości i rozumowi. Kłok. Użycie cudzoziemskiego sposobu mówienia, nienaturalne lub przesadne wyrażenie, słaby rym, zbieg niewiele brzmiących, nie są to ani błędy, ani omyłki, ale tylko omyłki. Kras. A. U. ten jednak nie razi zbyt wiele, gdyż czar krajobrazu wiejskiego... pochlania uwagę czytelnika całkowicie. Chm. Wstyd mu przypomnieć dzieła swe waleczne, skoro ś. jednym usterkiem, skaleczył. Chr. Z twarzy każdego zgadł, jaki kto U. cierpi, jaki szwank na duszy. Min. Tenci jest U. pospolity teraźniejszym językom. Kopcz.

Usterka, i, lm. i, **Usterk**, × **Ustyrk**, × **Usztyrk** 1. to, o co ś. *potykają*, *zawada*, *szkopuł*: U. na drodze. 2. *potknięcie ś.*, *zawadzenie ś.*, *poszturgnięcie ś.* o co. 3. przen. *małe mimowolne wykroczenie*, *przeoczenie*, *omyłka*, *uchylenie*, *niedopatrznie ś.*, *poszkapienie ś.*, *niedostatek*: Są to drobne usterki, godne przebaczenia. U. w mowie. 4. † U. *szkoda*, *szwank*, *zło*: Cierpi U. na duszy.

× **Usterkać się**, a ś., ał ś. p. **Usterknać ś.**
× **Usterkanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Usterkać ś.**

× **Usterkliwie**, przys. od **Usterkliwy**. L.
× **Usterkliwy**, × **Ustyrkliwy** *często potykający ś.*, *niedołężny*: Koń potkliwy. U. Bobr. **Usterkliwą** starość wspierają kije. Koryt. Szłocha w ustroju sownicze za usterkliwe przeszłe niegdyś życie. L.

Usterknać się, nie ś., nął ś., × **Ustyrknać ś.**, † **Styrknać** nied. **Usterkać ś.** † **Styrkać** i. *potknąć ś.*, *utknąć*, *poszkapić ś.*: Koń na czterech nogach, a usterka ś. Rys. 2. *zapłacić*, *przyplacić*, *przyścić*, *odpowiedzieć*, *odpokutować*.

× **Usterknienie się**, a ś., blm., p. **Usterkniecie ś.**
× **Usterkniecie się**, a ś., × **Usterknienie ś.** czynność cz. **Usterknać ś.**

[**Usterować się**, *uje ś.*, *owal ś.*] *uspokoić ś.*
[**Usterowanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Usterować ś.**

Ustęp, u, lm. y, † **Ustap** i. × U. *ustąpienie*, *usunięcie ś.*, *odwrót*, *odalenie ś.*, *cofnięcie ś.*: U. z teatrum dworu tego. Troc. U. z tego świata. Troc. Cezar Arjowista do ustępu ze Ren zniewolił. Lel. Oślabiona Polska przez U. narodu kochańskiego, przez U. socynjanów i wielu protestantów. Lel. Po moim z Wilna ustępie kurs historii powszechnej wykładal zastępca Ignacy Onaciewicz. Lel. U. morza (= *odpływ*). O przystępie i ustępie morza (= *o przypływie i odpływie morza*). U., *odchylenie ś.* na bok, na stronę. L. U. igiełki magnesowej od północy. Troc. (= *zbożenie*). 2. † U. *wykroczenie*, *zdróżność*, *występek*, *przestępstwo*, *uchylenie prawu*, *powinności*: Ustępy od przykazań Bożych. K. G. 3. *epizod*, *składowa część z okrągłona w sobie*, *okres*; *zwrot*, *doła*, *pora*, *fazja*, *stadjum*: Ustępy z Pana Tadeusza, z Pisma św. (= *ułamki*, *wyjątki*). Patrzyli na cały ten U. jego zachowania. Rzew. W ustępach krwawych rozpasanego żywota. Rzew. U. muzyczny. Trybunał koniecznie podczas jednego ustępu powinien był sprawę osądzić. Koź. (= *wcześci posiedzenia od jednej do drugiej pauzy*). 4. *odstęp*: Pisać od ustępu = *od nowego wiersza*: Pisać ś. początkowa głoska od ustępu, *a capite*. Kopcz. 5. *miejsce*, *dokąd ustępują*, *ubocze*, *bok*, *strona*: Na U.! = *ustąp się! na bok! z drogi!*

Na U., mospanie! L. Na U. wszystkim nienależnym kazał. Pilch. Ziemstwa lubelskie i sierażki posiadały przywilej nie wychodzić na U. i być przytomni naradom i wyrokowaniu. Koź. Proszę na ustęp, wnijdźmy gdziekolwiek. Krasz. Przen: Tam rozum „a U. idzie, gdzie namiętność przystęp najdzie. Pilch. 6. *wygódka*, *wychodek*, *kłoała*, *przewet*, *kłozet*, *tranzet*: Iść do ustępu = *na przechód*. 7. *wbrzeże*, *buchta*, *zatoka*: Wysep w ustępie morskim Kampańskim. Otw. 8. [U.] *choroba pięty wskutek mocnego nastąpienia*, *uderzenia o kamień*, *powstająca u ludzi chodzących boso*. 9. anat.: × U. = *zachylek* (recessus). 10. gór. = a) *przedział*, *odstęp od jednego schodu*, *czyli ławy okopanej do drugiego*; *odległość od jednego pojęcia*, *do drugiego i t. d.* Łab. b) *występ*, *dróżka*: U. (berma) na spadku w robotach odkrytych. Łab. c) *Burty*, *ustępy*, *nierówności w spagu*, a nawet i w stropie, *powstające po wyrąbaniu soli w przodku*, *czyli w ścianie*, *gdy tenże spąg lub strop nie są solą*, *ale pionną skałą*. Łab. 11. kol.: U. *rogatki*, U. *przejazdu* = *miejsce dla wozów w obrębie zamkniętej rogatki*. 12. praw.: U. *podług wyrażenia koronnego*, a *podług lińskiego namowa*, *jest czas*, w którym sąd w sprawie namyśla ś., *jaki wyrok dawać*. Ostr. Strony w czasie namowy sędziów, u nas *deliberacją* lub *ustępem* zwanej, z izby *ustąpić* muszą. Ostr. *Wózny ogłusza U.* 13. woj.: U. *wał* = *dróżka*, *ścieżka wzdłuż wału*, *berma*. Troc. Zdr. **Ustępek**.

Ustępczo przys. od **Ustępczy**.
Ustępczość, i, blm., rz. od **Ustępczy**.
Ustępczy, **Ustępliwy**, **Ustępny** *łatwo ustępujący*, *uległy*, *zgodny*, *nie uparty*.

× **Ustępek**, pku, lm. pki i. p. **Ustępać**: U. *stojąc od równika*, *declinato*. Hrb. Człowiek grzechu a ustępkowi swego, do którego skłonny jest, *uznać nie chce*. Żarn. *Pieniędmu Judaszowi jego U.* a *cheiwość łakomą nagrodzono*. Żarn. 2. [U.] *grymsik w piecu góralskim w mijscu, w którym ś. piec zwięża*. 3. bud. *miejsce*, *gdzie ś. węższy mur zaczyna*. L. U. w murowaniu, *omissio ordinis laterum in muro exstruendo*. Kn.

† **Ustępić**, i, ii i † U. ś. p. **Ustąpić**. Rej.
† **Ustępienie**, a, blm., czynność cz. **Ustępić**.
† **Ustępienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ustępić ś.**

Ustępliwie przys. od **Ustępliwy**.
Ustępliwość, i, blm., rz. od **Ustępliwy**: Stało ś. *rzeczą konieczną*, *żeby sobie tutejszy dwór zjednał u pruskiego skoremu przyjacielskimi oświadczeniami zasługę dobrowolnej ustępliwości*.

Ustępliwy p. **Ustępczy**.
Ustępnie przys. od **Ustępny**, *ustępliwie*, *ustępczo*: A *wszakóż jednak przedsię na swej rzeczy nieustępnie a upornie stoją*. Hrb.

Ustępny i. × U. p. **Ustępowy**: Tu dopuściliśmy ś. *sobie wybiegań ustępnych*, *natrącających o początkowych dziejach Piastowskich*. Lel. (= *ubocznych*, *epizodycznych*). 2. † U. *łatwo ustępujący ś.*, *giętki*, *elastyczny*: Chciała go chwycić; próżno ś. kusila, bo tym tylko ustępne powietrze miesila. Otw. 3. p. **Ustępczy**.

Ustępować, *uje*, *owal* i U. ś. p. **Ustąpić**.
Ustępowanie, a, blm. i. czynność cz. **Ustępować**. U. w zad. Troc. U. *morskie*. Troc. (= *odpływ*). **Następowanie** i U. *morza*. *Morskie U.*, *odchodzenie*. Kn. 2. lek.: U. *choroby* (decrementum morbi). U. *gorączki* (cessatio febris).

Ustępowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ustępować ś.**

Ustępowy, × **Ustępny** przym. od **Ustęp**: a) Sala ustępowa. Dwie wielkie izby ustępowe. Koź. b) *ułoczny, epizodyczny*: Uwaga ustępowa. c) *wychodkowy, kloaczny, przewotowy*: Dół U. Miejsce ustępowe (= *ustęp, kloaka, przewet, tranzet*). Wyżewy ustępowe. Zaduch U. Kamienicznik przeobraża miejsce ustępowe i dół kloaczny na mieszkanie dla ludzi.

Ustępstwo, a, lm. a *ustąpienie, zniżka, ofiara z własnych wymagań na rzecz czyją, zrzeczenie ś. czego na rzecz czyją*: Wymódz na kim U. U. z sumy = *potrącenie na rzecz wypłacającego*. U. z ceny = *rabat, procent* Sprzedaż z ustępowstwem 20% z ceny katalogowej.

Ustka, ustek, bhp., p. **Usta**: Ilekroć dasz ustek swoich, tylekroć użyjęz moich. Groch. Dziecko piersi matki ustkami porwał. Skar.

Ustnie przys. od **Ustny**: Porozumieć ś. z kim U., piśmiennie.

Ustnik, a, lm. i muz. p. **Munsztuk**: U. tuby. **Ustny**, ! **Ustowy** I. przym. od **Usta**: Mowa ustna. Zlecenie ustne. Egzamina ustne i piśmienne. Modlitwa ustna. Odpowiedz ustna. Niechaj będzie sprawiedliwość nie tylko ustna, ale i uczynkowa. Wr. (= *nie tylko w słowach; nie tylko słowna*). Każde źle używanie języka grzechem jest ustnym. Hrb. Ustne lekarstwo. Troc. Ustna rozmowa. Troc. 2. anat.: Jama ustna (= *gęba*) (cavum oris). Szpara ustna, ustowa (Bie.) (rima oris). Kąty ustne (anguli oris). 3. bakt.: Lasecznik U. (bacillus buccalis). 4. bot.: List U., p. bot. List. 5. chir.: Wziernik U. (do badania jamy ustnej) (stomatoscopium). 6. lek.: † Gnilizna ustna, p. **Gnilęc**. 7. patol.: Łuszczyca jamy ustnej (leucoplaxia oris). 8. [U.] *pełnoletni*.

× **Ustobrodowy** anat.: Dolek U. (pod wargą dolną) (Bie.), bródka bródkowowa rógowa (sulcus mentolabialis).

[**Ustochoać się**, a ś., ał ś.] *przestać płakać, ochłonać z żalu*.

[**Ustochanie się**, a ś., bhm.] *czynność cz. Ustochoać ś.*

[**Ustochlenie**, a, bhm.] *czynność cz. Ustochlić.*

[**Ustochlić**, i, ii] *uspokoić*: Tak się skrzycoł, że ledwie go ustochliła.

Ustogować, uje, ował, Ustożyć ułożyć w stóg: U. siano.

Ustogowanie, a, bhm., *czynność cz. Ustogować.*

Ustoiny, in, bhp. *opad, osad, grzyzy, fusy, mety opadłe, drożdże, to, co w płynach osadza ś. na dnie naczyń* (sedimentum s. crassamen): U., to, co ś. ustojalo. Troc. *Ciecza ta czy ś. na dnie usiadła i jakowej maści bywają U. na spodzie? Perz. Kruszce i największa część rudy jest ustoinami a. przepaleniem pierwszych materji wszkłomiennych, *sediment*. Stasz. Różne ustoiny wód z czasem ułożyły te warstwy, z których składają ś. pagórki. Stasz. Opój puhary wysusza i same U. wysysa. Pileh. (drożdże L.) Czy sam oszczałek wieku ustoinami lub drożdżami nazwać można? Pileh.

[**Ustojec**, i, ał i U. ś.] p. **Ustać**. Troc. Konie nie ustojeli (na miejscu).

[**Ustojenie**, a, bhm.] *czynność cz. Ustojec.*

[**Ustojenie się**, a ś., bhm.] *czynność cz. Ustojec ś.*

× **Ustojony** p. **Ustały**: U. odlej napój. Troc. Orszak ustojonej (statecznej) i grzeecznej młodzi. Troc.

Ustokrotnić, i, ii, nied. **Ustakratniać pomnożyć stokrotnie**, *sto razy powiększyć*.

Ustokrotnienie, a, bhm., *czynność cz. Ustokrotnić*: Szamotoanie ś. rozpaczliwe w tym ustokrotnieniu sił kobiety w chwili nagłej. Brt.

Ustołecznanie, a, bhm., *czynność cz. Ustołecznić*.

Ustołecznić, i, ii, nied. **Ustołecznić zrobić stołecznym**.

Ustołecznienie, a, bhm., *czynność cz. Ustołecznić*: Idziemy za Wejnerem, który datę ustolecznienia Warszawy przeniósł na rok 1598. Gom.

Ustonogie skorupiaki, zool. **dział skorupiaków** (stomapoda).

Ustopniować, uje, ował I. *ułożyć, uporządkować podług stopni, ustosunkować*: U. godności, urzędy. 2. *udarować stopniem, wynieść na stopień godności*: Oprócz akademików świeżo wyzwolonych i ustopniowanych, zaproszeni byli niektórzy profesorowie. Krasz.

Ustopniowanie, a, lm. a *czynność cz. Ustopniować, gradacja*: Zastosowanie całego szeregu bodźców, wzrastających drogą nieznaczących, prawie niedostrzegalnych ustopniowań.

Ustosować, uje, ował i **U. ś** p. **Ustosunkować**: Rozkład gałęzi kandelabrycznie ustosowany. Ludzie radniej prawom będą posłuszni, gdy je do słuszności ustosowane być ujrzą. Baz.

Ustosowanie, a, bhm., *czynność cz. Ustosować.*

Ustosowanie się, a ś., bhm., *czynność cz. Ustosować ś.*

Ustosunkować, uje, ował, Ustosować umiarkować w odpowiednim stosunku; ułożyć, urządzić w stosunku do czego, przystosować, zastosować, ująć w pewien stosunek ze względu na co, uczynić stosownym: U. zapłatę do pracy. U. wymagania z możliwością. U. ś. *ułożyć ś. w pewien stosunek, przystosować ś., zastosować ś., stać ś. stosownym*.

Ustosunkowanie, a, bhm., *czynność cz. Ustosunkować: U. form legięznego poglądu na przedmiot. Str.*

Ustosunkowanie się, a ś., bhm., *czynność cz. Ustosunkować ś.*: U. ś. potęg. Wobec takiego ustosunkowania ś. kto wie, czy przemysłowi rolnemu nie wypadnie z czasem urosć do wielkich rozmiarów.

Ustosunkowany i. im. od **Ustosunkować**. 2. *mający wiele stosunków*: Któżby znowu miał niechęć do młodej i tak ustosunkowanej dziewczyny? Prus.

[**Ustowy** p. **Ustny**. Bie., Krs., Sł. wil. U. klej. Łs. (= *mundklej, mondklej, mąklej, mundlejm*),

[**Ustożenie**, a, bhm., *czynność cz. Ustożyć*.

Ustożyć, y, yl p. **Ustogować**: Kopy siana ściągnąć i U.

[**Ustóny**] p. **Ustały**.

Ustrachnąć się, nie ś., nął ś. ulęknąć ś., przestraszyć ś. Kaczk.

Ustrachnienie się, a ś., bhm., *czynność cz. Ustrachnąć ś.*

Ustrajać, a, ał p. **Ustroić**.

Ustrajanie, a, bhm., *czynność cz. Ustrajać*.

Ustrajanie się, a ś., bhm., *czynność cz. Ustrajać ś.*

Ustraszenie, a, bhm., *czynność cz. Ustraszyć*.

Ustraszenie się, a ś., bhm., *czynność cz. Ustraszyć ś.*

Ustraszyć, y, yl, nabawić strachu, zastraszyć, postraszyć, przestraszyć, nastraszyć, wystraszyć, przerazić. Otw. S. Lada co was ustraszy, jak bęben zająca. Opal. Ustraszywszy niejakiegoś Pietrasza, komendanta, do poddania ś. przy-

musił. Sw. U. *ś. przestraszyć ś., przelęknąć ś., zastraszyć ś., przerazić ś., ulęknąć ś., zleknąć ś., struchleć, ubać ś.*: Czemu *ś.* też nie ustraszysz tych srogich a straszliwych pomst? R+j. Odprawił zatem posta z odpowiedzią, iż groźbami nie da *ś.* ich U. Alber.

Ustroić, i, II, nied. Ustrajać I. ubrać, przybrać, wystroić, wystrychnąć, wysztafrować, przyozdobić, udekorować: Ustroića córke. U. domy dywanami, ołtarz kwiatami. U. opowiadania wiadomości (=*okrasić*). 2. × U. *udać, przybrać na ś., zmyślić, nastroić, ułożyć podług czego, natrobić* czym: Podobieństwo ubioru i postawy ustroiwszy sobie, za komendatora elbląskiego udał *ś.* Błaż. Ustroiwszy zmyślone niedbalstwo, aż do murów przytknął *ś.* nieprzyjacielowi dopuścił Błaż. 3. [U.] = a) *strojąc utworzyć, urobić, uformować:* Chłopcy ustroją niedźwiedzia, t. j. owina kogoś w grochowiny. b) *urządzić, przyrzędzić, przygotować:* U. kąpiel. Niezadługo ustroiła śniadanie, i zasiedli wszyscy troje Ork. Tak P. Bóg ustroił to dawno. Krasz. U. *ś. I. ubrać ś. strojuić, wystroić ś., udekorować ś.:* Może i nie miał w co lepszego U. *ś.* Chodź. Pomiedzy tak kosztowne ustrojonemi zaletami nie pytaj o dobrą żonę. Szaj. 2. U. *ś. uformować ś., ułożyć ś. na wzór czego.*

Ustrojenie, a, blm., czynność cz. Ustroić.

Ustrojenie się, a ś., blm., czynność cz. Ustroić ś.

Ustrojność, i, blm., p. Ustrojowość.

× **Ustrojny p. Ustrojowy.**

Ustrojowość, i, blm., rz. od Ustrojowy; Ustrojność posiadanie ustroju, organizacja (organisatio): U. tkanek ciała. Istoty żyjące, posiadające widoczną U. (organizację).

Ustrojowy, × Ustrojny przym. od **Ustrój, organiczny (organicus).** Istota ustrojowa (p. Istota pod 3). Białko ustrojowe.

[**Ustromić, i, II**] komu co = *wepchnąć komu co.*

[**Ustromienia, a, blm.**] czynność cz. **Ustromić.**

× **Ustronek, nku, lm. nki p. Ustronie:** Trochę na ustronku stali. L. Dziejomówny U. Wor.

Ustronie, a, lm. a, Ustrój, × Ustronek, × Odstronie I. ubocze, miejsce ustronne, pobocz, bok, strona, osobność, ustęp; miejsce odległe, kąć zapadły, partykularz, zacisze: Nie mogę *ś.* odważyć na osobność z wacpanem; to widzenie *ś.* ze mną na ustroniu nadto byłoby podejrzane. L. (= *w cztery oczy*). Trochę na ustroniu stali. L. Miłe, lubo U. Mało tędy ludzi przechodzi, dom nasz jest na ustroniu. L. Obywatel dobrze myślący, choć w ciemnym ustroniu, usłużniejszy jest krajowi, jak najwyższy urzędnik źle myślący. L. Z ustronia na drogę nabieźmy, a *diverticulo*. Błaż. Smer strumyków, kwilenie ptaszek, gajów echa, są to lubo ustronia, jest to bytność cicha, gdzie swe amant tym koi kłopoty, że wzdycha. Zabł. Tego roku z ustronia pokój miała Polska, w domu zaś kłótnie były. Błaż. (*pux foris fuit*. Krom). (= *z zewnątrz, po stronach, z zagranicy, z sąsiedztwa*). Trzymać *ś.* na ustroniu. Rzew. Podoba *ś.* dalekie od miasta U. Fred. A. Stanąć na ustroniu (t. j. na słupie, na którym wrota *ś.* obracają). Wójc. 2. [Być na ustroniu] = *być za domem*.

Ustronie przys. od Ustronny: Nie zabiegła mi, lecz U. stała. Przyb.

Ustronny I. na ustroniu będący, uboczny, poboczny, boczny: Droga ustronna. Ustronną bramą tył mu zasłi. P. Koch. Przebrawszy *ś.*, pojechali, najustronniejszej trzymając *ś.* drogi. P. Koch. 2.

odosobniony, zaciszny, zapadły, odległy; samotny, osamotniony, odludny, pustelniczy: Miejsce ustronne. Cnotą swoją zalecił cień ustronnego życia. Oss. (= *prywatnego*). Życie spokojne, ustronne. L. 3. *postronny, poboczny, uboczny, z zewnątrz pochodzący:* Nie szukaj wiadomości ustronnych o mnie; własne usta moje uczynią ci wierne wyznanie. Jam sądziła, że cię miłość jaka ustronna więzi. L. 4. × U. *niedostępny, zawily, oderwany:* Unikaj od ustronnej i zakrętej filozofji. Pilch. 5. [U. bok] *ustronie:* Poszli na U. bok i tam *ś.* usadzili.

Ustron, i, lm. e p. Ustronie: Obrabam domek i grobowiec w cichej ustroni. Mick. Nie wyganiaj mię przebóg! z jednej ustroni. Mick. W oczystej ustroni two lata jak woda przepłynęła. Len. Świger Pańscy w rajskiej ustroni gwarzą ze sobą w cieniu jabłoni. Len.

Ustrój, oju, lm. oje I. budowa organiczna, organizacja, organizm, urządzenie, układ, machina, mechanizm, system, systemat: U. państwowo, nerwowy. U. społeczeństwa. 2. *budowa stworzeń żywych, zwierząt i roślin, × żywotwór, organizm.* 3. *biol., p. Istota.* 4. *bot. i lek.:* × Nizki U., p. *Lasecznik.* 5. *bud., mech. powiązanie z sobą różnych części w budowli lub machinie, konstrukcja, zestrój, układ, budowa:* U. dachu, mostu, młyna. 6. *fil.:* Oznaczenie każdemu przedmiotowi oraz każdej prawdzie szczegółowej odpowiedniego miejsca w całości naukowej...doprowadza do t. zw. porządku czyli ustroju systematycznego i stanowi formę całokształtu naukowego. Str.

Ustrugać, ga a. zo, gał, × Ustrużyć I. struganiem utworzyć, uformować; wystrugać: U. lalkę z drewna. Wolę urzantówkę naturalną, niż z drzewa ustruganą, choć jak najpiękniej pokoszoną. Rej. Ku czemu jest pożyteczny ryty obraz, który ustruże rzemieślnik jego? B.B. Gumience masz mieć pięknie ustrugane... to dlatego, że lepiej czyż spada na gołe gumience. Cyg. 2. *strugając ując z grubości, scieńczyć; zestrugać.* St. wil. [Ja ci ustrugę łyżka]. Kos.

Ustruganie, a, blm., czynność cz. Ustrugać.

[**Ustrugę**] p. **Ustrugać.**

[**Ustrulgać się, a ś., at ś.**] *utrudzić ś., ufatygować ś., namęczyć ś.:* Ustrulgałem *ś.* przez dzień przy koniach.

[**Ustrulganie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Ustrulgać ś.**

× **Ustruzenie, a, blm., czynność cz. Ustrużyć.**

× **Ustrużyć, y, ył p. Ustrugać. L.**

[**Ustrychnąć się, nie ś., nał ś., Ustryszyć ś.**] *przyczepić ś., czepić ś., uwiesić ś.*

[**Ustrychnienie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Ustrychnąć ś.**

[**Ustryszenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Ustryszyć ś.**

[**Ustryszyć się, y ś., ył ś.**] p. **Ustrychnąć ś.**

Ustrzał, u, lm. y I. ustrzelenie, uбиcie z broni palnej, zastrzelenie. St. wil. 2. *chir.:* U. *zanokcica, zastrzał (panaritium).* 3. *lek.:* × U. *postrzał, ↑ wąsad, ból w lędźwiach, ↑ lędźwi bolenie (lumbago).*

Ustrzałowy przym. od **Ustrzał:** Wrzód U.

× **Ustrząć, eże, ał. ustrzegać, nied. Ustrzegać utkwic, uwięznąć, ubić ś.:** Coś w myśli ustrzegło. Słow. Topór, świszcząc w powietrzu i przewracając koźły, dzwoni jak kosa. ustrzeganie w drzewie, które za cel służy. Pol. Nie wyświeca przyczyn i ich nie okazuje, ustrzega na

drobnostkach, rozwijania ś. wypadków nie objaśniając. Wiszu. Kopja zwiechnęła ś. i ustrzegła w boku jego wierzchowca. Krech.

Ustrzec, że, gł strzegąc uchronić, uchwycić, ocalić; upilnować: Jeśli Jehowa nie ustrzeże miasta, próżno nie śpi stróż. Bud. Bronili miasta, ale go przecie źle ustrzegli, bo Turek go wziął łątwie. Pot. Kogo Bóg chce U., tonąc nie utonie. Pot. Co ś. wielom podoba, trudno sam ustrzeżesz. Min. Darma ś., widzę, biedny człowiek sili U., co mu los w każdej knuje chwili. Nar. Która go przed sobą nosząc, nie ustrzeże. Rys. Niech cię Bóg strzeże i ustrzeże. Krasin. Trudno młodej dzieweczynie U. U. ś. strzegąc ś. uchronić ś., ująć, ocalić, uniknąć: Trudno ś. domowego U. złodzieja. Biel. M. Smierci nikt ś. nie ustrzeże. Trudno ś. U. błęd, przeoczenia. Nie ustrzegł ś. zdrady jego. Troc.

[Ustrzech, a, lm. y, Ustrzecha, Obdasznica, Ubdasznica] dach wystający nad ścianą, okap, obdach: Ustąpił pod U., aby go deszcz nie opadał.

[Ustrzecha, y, lm. y] p. Ustrzech.

× **Ustrzegły ten, co ś. ustrzegł; ocalaly wskutek ostrożności.**

Ustrzelacz, a, lm. e, Ustrzeliciel ten, co ustrzela a. co ustrzelił. L.

Ustrzelać, a, af p. Ustrzelić.

Ustrzelanie, a, blm., czynność cz. Ustrzelać.

Ustrzelenie, a, blm., czynność cz. Ustrzelić.

Ustrzeliciel, a, lm. e p. Ustrzelacz. l.

Ustrzelić, i, it, nied. Ustrzelać, Ustrzeliwać strzelawszy, strzelając ubić; zastrzelić; pustrzelić, dosięgnąć strzałem: Ustrzelona ręka. Troc. Długo ś. bronil i o trzysta ieh ustrzelił. Skar. Lwa albo innego zwierza pierwszy albo przynajmniej nie poslední ustrzeliwał. Pileh. Zdaleka nasi z kusz, a z łuków Tatarowie ustrzeliwali ś. Błaż. (= ostrzeliwali ś). Natura żywiołowa nie hamująca ś. nigdy, żeby kogos nie U. Mie. Przen: U. baka = *palnąć, strzelić; palnąć głupstwo.*

Ustrzeliwać, a, af p. Ustrzelić.

Ustrzeliwanie, a, blm., czynność cz. Ustrzeliwać: W tymże ustrzeliwaniu wojewodę zabito. Błaż. (= ostrzeliwaniu).

Ustrzeżenie, a, blm., czynność cz. Ustrzec.

Ustrzeżenie się, a ś., blm., czynność cz. Ustrzec ś.: Te występki najczęściej karać potrzeba, w których ś. ustrzeżeniu najwięcej doznajemy trudności. Siem. J.

× **Ustrzegać, a, af p. Ustrząc.**

× **Ustrzeganie, a, blm., czynność cz. Ustrzegać.**

× **Ustrzegnąć, nie, nał p. Ustrząc.**

× **Ustrzegnięcie, a, blm., czynność cz. Ustrzegnąć.**

Ustrzępić, i, it, †Ustrzmić l. strzępiastym uczynić, nustrzępić: Bram haftowany, pięknie ustrzępiony. Rej. 2. *ustroid, utrefić, ufiokować, upstrzyć:* Ustrzępiła ś., ubiór obejrzała, twarz wyciągnęła. Zebr. Uprząś postawę, U. i ustroid mowę. Pileh. Wesole konie, w rzędy, kity, w forgi ustrzępione, z wiatrami mieszają swe gorgi. Pot.

Ustrzępienie, a, blm., czynność cz. Ustrzępić.

× **Ustrzępienie, a, blm., czynność cz. Ustrząc.**

† **Ustrzmić, i, it p. Ustrzępić:** Kobiety, skoro włosy po ezole ustrzmią i pokręca, w ten swój na dożywotne więzienie dół nęca. Pot.

† **Ustrzmienie, a, blm., czynność cz. Ustrzmić.**

× **Ustrzyc, yże, ygl, Ustrzynać, nied. Ustrzynać uciąć nożycami, ostrzyc, obciąć:** Ustrzygł, by płóciennik, wiek mój niedojrzały. Groch. Je-

śliby kto komu członek umyślnie uciął a. ustrzygnął, traci połowę dóbr. Sz. Niech ten siekaczem ustrzyga macie, komu dać raczy fortuna winnice. L. Ustrzygł sobie włosy. Troc. (=ostrzygł, spuścił). Zeno na mękach język sobie ustrzygnął, Falareuszowi między oczy pluął. Kosz. (= ugrzył, zębami uciął). Ustrzygam knot, ucieram świecę. Kn.

× **Ustrzygać, a, af p. Ustrzyc.**

Ustrzyganie, a, blm., czynność cz. Ustrzygać: Nożyczki ku ustrzyganiu ogarków. Leop. (ku ucieraniu ogarków. Leop.).

Ustrzygnąć, nie, nał p. Ustrzyc.

Ustrzygnięcie, a, blm., czynność cz. Ustrzygnąć. [Ustrzykać, a, af] **udoić z wymienia:** Tego mléka ustrzykał trochę do flasecki.

[Ustrzykanie, a, blm.] **czynność cz. Ustrzykać.**

Ustrzyżenie, a, blm., czynność cz. Ustrzyc.

Ustrzyżki, ów, Ustrzyżyny, blp. części ustrzyżone, ściniki, obciniki, okrawki, skrawki: U. papierowe. Nożyczki do lichtarza i w czym U. będą gaszone, niech będą ze złota. Wuj.

Ustrzyżyny, yn, blp. p. Ustrzyżki: U. knota, świec. Kn., Troc. Zmieć te U. papierowe. Troc.

[Ustworzenie, a, blm.] **czynność cz. Ustworzyć.**

[Ustworzyć, y, yf] **p. Utworzyć.**

Ustygmazyzować, uje, owal nacechować stygmatem: Stał ś. Kiebek częścią zbiorowej potęgi, która zdołała U. sehyłkową dębę. Piąt.

Ustygmazyzowanie, a, blm., czynność cz. Ustygmazyzować.

[Ustygować, uje, owal] **l. p. Instygować. 2. źle o kim mówić. 3. doskwierać, dokuzać. 4. robić (komu) wymówki, napadać, narzekać (na kogo).**

[Ustygowanie, a, blm.] **czynność cz. Ustygować.**

× **Ustyrk, u, lm i p. Usterka:** Ledwie w tym ustyrku nie upadłem. Troc. Przyszł o ustyrki. Troc. Narzącać kogo na U. Troc.

× **Ustyrkać się, a ś., af ś. p. Usterknać ś.**

× **Ustyrkanie się, a ś., blm., czynność cz. Ustyrkać ś.**

× **Ustyrkliwy p. Usterkliwy. L. Koń U. Troc.** Tak szczęście pokazało ustyrkliwej i niestatecznej swojej fantazji wizerunek. Troc.

× **Ustyrknać się, nie ś., nał ś. p. Usterknać ś.:** Trudno ś. w długiej nie U. drodze. Dm. Źle ś. djabeł ustyrknać, gdy z trzeciego stropu aż do piekielnego przeleciał ukropu. Pot. Tobie nie daruję, aleć mi i on ustyrknie ś. Pot. (=zapłaci, przyplaci, odpokutuje, przypieczętuje).

× **Ustyrknienie, a, blm., p. Ustyrknienie ś.**

× **Ustyrknienie się, a ś., blm., × Ustyrknienie czynność cz. Ustyrknać ś.**

Usubtelnić, i, it zrobić subtelnym: Ażeby oszlifować i U. swoje wewnętrzne bogactwa, trzeba żyć na świecie, nie na puszczy. Orzesz. Spotkanie ś. dwu takich istot w najwyższym stopniu usubtelnionych zdarza ś. bardzo rzadko. Orzesz.

Usubtelnienie, a, blm., czynność cz. Usubtelnić.

[Usuchnąć, nie, nał] **l. p. Usuchnąć. 2. p. Usłuchać.**

[Usuchnięcie, a, blm.] **czynność cz. Usuchnąć.**

× **Usuć, usuje, usul l. p. Usypać:** Usul wał, górę, zboże. Troc. Usuta z głów nieprzyjacielskich góra. Troc. Ludzie miłosierni grób dla niej usuli. Wójc. 2. [U.] *napełnić czym syplikm:* Ojea nima, usul miechy, wzion do mlyna.

[Usugnać, nie, nał] **p. Usłuchać.**

[Usugnienie, a, blm.] **czynność cz. Usugnać.**

× **Usuknić, i, it p. Uszacić. L.**

× **Usuknienie**, a, blm., czynność cz. **Usuknić**.
 [Usulać, a, ał] *gnieść, wałkować*: U. ciasto.
 [Usulanie, a, blm.] czynność cz. **Usulać**.
Usunąć, nie, nął, nied. **Usuwać** l. *sunąć uprząt-
 nąć; sprzątnąć, oddalić*: Usunąć nogę, rękę = *węz
 ją precz, posunąć na bok*. Przen.: U. obraz z wy-
 stawy. U. przyczyny złego. U. znak, płot z da-
 nego miejsca. U. kamień z drogi. Cezar, mając
 ś. z Rzymu oddalić, chciał U. główne zawady
 zamachom swoim. Lel. Przen.: U. kogo z urzędu,
 z posady, ze stanowiska = *oddalić, wywalić, rele-
 gować; złożyć z urzędu, z posady*. W Polsce
 stan szlachecki umiał U. wszystkie inne od oby-
 watełstwa. Lel. W miejscu odosobnionym i od
 wioski usunionym. Korz. 2. [U. dziecko] *zas-
 kodzić mu na zdrowiu przez złe jego wzięcie na
 ręce, tak że mu zajdzie jakoby żebro na żebro*.
 U. ś. l. *posunąć ś. w bok, umknąć ś., odsunąć ś.,
 cofnąć ś.*: Gdziebym ś. nie usuwał nikomu do
 zgonu. Karp. Kleodem z miejsca mu ś. usunął.
 Oss. Panowie przychodzą, usuńmy ś. l. 2. *ob-
 sunąć ś., osiąść, zapuścić ś., wyjść ze swego miejsca,
 ustąpić ś.*: Ziemia ś. z pod nóg usuwa. Przen.:
 Ziemia usuwała im ś. z pod nóg: zamiast da-
 wnych przyjaciół, spotykali wszędy wrogów.
 Sienk. 3. *ustąpić, uchylić ś., wycofać ś.*: Niechaj
 ś. jedna usunie kolumna, gmach cały runie;
 ja ś. usunę. Słow. U. ś. ze stanowiska. U. ś.
 od spraw publicznych. Hetman usunął ś. do
 Węgier. Lel. Czy byłby ś. miłości usunął, czy
 zbliżył, jak tylko nie podzielał, byłby ją unióżł.
 Fred. A. Usunęliście ś. wacpaństwo od kom-
 panji L. (= *stronicie, boczyćcie ś.*). 4. [U. ś.] *wy-
 mknąć ś.*: Przemysłeli, jakby ś. z niewoli U. 5.
 [U. ś.] (o dzieciach) *coś złego sobie zrobić, za-
 skodzić sobie na zdrowiu* (p. **Uchynąć ś.**). Chcąc
 poznać, czy dziecko jest usunięte, naciągają je
 w ten sposób, że zbliżają trzy razy zgięty łokieć
 ręki prawej do lewego kolana, i ręki lewej do
 kolana prawego.
Usunienie, a, blm., p. **Usunięcie**.
Usunienie się, a ś., blm., p. **Usunięcie ś.**
Usunięcie, a, blm., **Usunienie** czynność cz.
Usunąć: Gdy dziecko wziąć w rękę nieostrożnie,
 to mu ś. coś stanie, co nazywają usunie-
 niem; wtedy dziecko krzyczy i nie chce ssać.
Usunięcie się, a ś., blm., **Usunienie ś.** czyn-
 ność cz. **Usunąć ś.**
 × **Ususzać**, a, ał i U. ś. p. **Ususzyć**.
 × **Ususzanie**, a, blm., czynność cz. **Ususzać**.
 × **Ususzanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Usu-
 szać ś.**
Ususzenie, a, blm., czynność cz. **Ususzyć**.
 [Ususzeniec, nca, lm. nce] *mozdł, kłopot su-
 szący głowę*: Kto ma krosieńca, ten ma usu-
 szenia. Prz.
Ususzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Usu-
 sząć ś.**
Ususzka, l, lm. i, han. *ubytok na wadze towaru
 przez wyschnięcie*.
Ususzyć, y, ył, nied. × **Ususzać** l. *wysuszyć,
 zasuszyć, przesuszyć, dać uschnąć*: Słońce ususza
 ziola, pozbawione wilgotności, niedobrze wkorze-
 nione i niedosyć mające. Wuł. Zamiast upiec,
 ususzył pieczeń jak wiór. U. kwiatek do albumu.
 2. [U.] *stronwaldzić śmierć z suchot* (np. o czarow-
 nicy): Czarownica ususzyła owcę. 3. [U.] *osuszyć*:
 U. oczy (od łez). U. ś. *wysuszyć ś., uschnąć*:
 Jak ś. ususzy, to ś. wykruszy.
Usuw, u, lm. y hut., p. **Chłodnik**.
Usuwać, a, lm. e ten, który co usuwa: U.
 wszelkich przeszkód.

Usuwać, a, ał i U. ś. p. **Usunąć**.
 × **Usuwadło**, a, lm. a chir., p. **Meningoflaks**.
Usuwalność, i, blm., rz. od **Usuwalny**: Gło-
 sował przeciw usuwalności sędziów.
Usuwalny którego można usunąć: Sędzią U.
Usuwanie, a, blm., czynność cz. **Usuwać**: U.
 włosów = *wyrzycanie, wyskubywanie; pozbawianie
 kogo, czego włosów* (depilatio s. epilatio).
Usuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Usu-
 wać ś.**
Usuwisko, a, lm. a, **Usunięcie** inż. *miejsce,
 gdzie wierzchni pokład ziemi lub skała zesuwą ś.
 po spodniej pochylonej warstwie*.
 [Uswijać, a, ał] *uwinać, zwinąć, zawinać*: Ja
 to naloż uswijane w kłębko w kosodrzewinie.
 Tet.
 [Uswijanie, a, blm.] czynność cz. **Uswijać**.
Uswobadniać, a, ał p. **Uswobodnić**.
Uswobadnianie, a, blm., czynność cz. **Uswo-
 badniać**.
Uswobodnić, i, il, nied. **Uswobadniać** *ularować
 swobodę, uczynić swobodnym, uwolnić, oswobodzić,
 uwswobodzić*: Szeroka i uswobadniająca idea
 kosmopolityzmu. Orzesz.
Uswobodnienie, a, blm., czynność cz. **Uswó-
 bodnić**.
Usycenie, a, blm., czynność cz. **Usycić**.
Usychać, a, ał p. **Uschnąć**.
Usychanie, a, blm., czynność cz. **Usychać**.
Usycić, i, il *miodem syconym nasycić*: Mahomet
 napuszczał w zdroje niektóre miodu i usycił je.
 Biel. M.
Usymbolizować, uje, ował *przedstawić w sym-
 bolu, wyrazić symbolem*.
Usymbolizowanie, a, blm., czynność cz. **Usym-
 bolizować**.
 × **Usymlifikować**, uje, ował *uprościć*: Była to
 orkiestra usymlifikowana, pierwotna, niece-
 remonjalna. Krasz. × U. ś. *uprościć ś.*
 × **Usymlifikowanie**, a, blm., czynność cz. **Usym-
 plifikować**.
 × **Usymlifikowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Usy-
 mplifikować ś.**
Usynowić, i, il l. *przyjąć, przybrać, przyspo-
 sobić za syna, adoptować*. Krasz. 2. *przybrać za
 synową*.
Usynowienie, a, blm., czynność cz. **Usynowić**,
 Pożądał panny Karoliny za synową, nie wątpiąc
 że U. jej nastąpi prędzej, później. Jeż.
Usyp, u, lm. y l. × U. *usypianie*: Pomocowali
 obrony usypem nowych szafców. Nar. 2. *stos
 usypany, nasyp, kopiec, wzgórek, mogiła, kurhan*:
 Nie zamykano wówczas krajów, i te tylko zda-
 wały ś. być usypy graniczne, które z ginących
 za ojezyzną ziemiaków świadeczne ich męstwa
 wzniosły mogiły. Cz. Po rogach znać jeszcze
 było jakby czterech baszt usypy. Krasz. 3. *niej-
 sce, w którym ś. ziemia osypała, wyrywa*: Grobla
 w niektórych miejscach pedna usypów. Roz-
 szerzenie kredytu na złoto w usypach wydoby-
 wane. 4. *gór. oberwanie ś. ścian otworu kopalni*.
 5. *min., gór. jeden z pokładów piasku kwarcowego,
 gruzu i kwarcowych okrągłości, na których często
 znajdują ś. ziarna szlachetnych metalów i drogich
 kamieni*.
Usypać, pie, pał, Usuć, nied. **Usypywać**, × **Usy-
 pować** l. *ubrać sypiąc, odsypać część; ująć czego
 sypki jo*: Który chłop w młynie usypie zboża,
 jak złodziej bywa karana. Haur. Usyp z tego
 woru z kilka garey. Troc. 2. *sypaniem utworzyć,
 urobić, uformować*: U. mogiłę, wał. Góra, kupa

usypana. Troc. Po tamtej stronie rzeki bronily przystępu do niej usypane jakotako warownie. Szaj. 3. *posypać, wysypać, usiać*: U. drogę piaskiem. Pola ukochane, buketami brzoź i sosen na pagórkach usypane. Orzesz. U. ś. 1. *rozsy-pać ś., wysypać ś. w części*. Optywająca miarka, tak iż ś. będzie i usypowało z tych kosztów twoich. Rej. Usypane zboże. Troc. 2. (o ziemi, murze i t. p.) *osypać ś., zwałić ś., obsunąć ś., usunąć ś., ustąpić ś., osiąść ś., rozleść ś., zarwać ś.*

Usypanie, a, blm., × Usyp czynność cz. **Usypać**: U. z kupy, z woru. Troc. U. kopy, góry. Troc. **Usypianie się, a ś., blm., czynność cz. Usypać ś.** **Usypiacz, a, lm. e, Uspiciel ten, co usypia kogo**: U. dam w salonach. U. zwierząt = *gładzący je w sposób łagodny*.

Usypiać, a, al. p. Uśnąć. 2. p. Uśpić. **Usypiająco przys. w sposób usypiający, usypiając**: To działało U. na zdrowy rozsądek. Kow.

Usypiający I. im. od Usypiać. 2. lek.: Środki usypiające a. n a s e n n e (remedia s. medicamenta narcotica s. somnifera).

Usypianie, a, blm., czynność cz. Usypiać. [**Usypić, I, II**] p. **Uśpić.** [**Usypienie, a, blm.**] czynność cz. **Usypić.** **Usypisko, a, lm. a. [Uspisko] I. miejsce, gdzie ś. wał, grobla i t. p. obsypały; usyp, wyrwa. 2. p. Piarg**: Stał z brzegu, na kraju usypiska. Matl. Olbrzymie U. głazów. Tet. Przeskoczył rzekę i długim usypiskiem głazów wklinił ś. w tę resztę łąk po drugiej stronie. Brt.

Usypnia, i, lm. e skład napływowość ciał kopalnych, prawie na powierzchni natrafianych, z s e p, z s y p o w i s k o. Łab. Usypnie złotych piasków. Łab.

× **Usypować, uje, ował i × U. ś. p. Usypać.** × **Usypowanie, a, blm., czynność cz. Usypować.** × **Usypowanie się, a ś., blm., czynność cz. Usypować ś.**

Usypywać, uje, ywał i U. ś. I. p. Usypać. 2. [U.] lać, wylewać: U. płyn. **Usypywanie, a, blm., czynność cz. Usypywać.** **Usypywanie się, a ś., blm., czynność cz. Usypywać ś.**

Usystematyzować, uje, ował, Usystemizować ując w system; ułożyć, uporządkować, uorganizować systematycznie: Koniecznym było całą tę sprawę bardziej U. Okol. Filozofja, według ich zdania, jest jakąś poezją myśli, usystematyzowaną mniej lub więcej zręcznie. Str. U. ś. *ułożyć ś. w system, uporządkować ś., uorganizować ś. systematycznie*: Niebezpieczeństwo pewnych doktryn uwydatni ś. teraz bardziej, ale i obrona przeciwnym usystematyzuje ś.

Usystematyzowanie, a, blm., czynność cz. Usystematyzować.

Usystematyzowanie się, a ś., blm., czynność cz. Usystematyzować ś.

Usystemizować, uje, ował i U. ś. p. Usystematyzować: Usystemizowany nierozum. Szuj.

Usystemizowanie, a, blm., czynność cz. Usystemizować.

Usystemizowanie się, a ś., blm., czynność cz. Usystemizować ś.

Uszablenc, a, blm., czynność cz. Uszablenc.

Uszablenc się, a ś., blm., czynność cz. Uszablencić ś.

Uszablencić, I, II uzbroić w szablę: Przeciw myślom praktycznym broniliby teży ministery uszablone. Słow. U. ś. *uzbroić ś. w szablę*.

Uszacenie, a, blm., czynność cz. Uszacić.

Uszacić, I, II, × Usuknić ubrać w szaty, przydziać: *Vestitissimus*, bardzo dobrze odziany, uszacowany. Mącz.

Uszachrować, uje, ował szachrując uzyskać, wskórać.

Uszachrowanie, a, blm., czynność cz. Uszachrować.

Uszak, a, lm. I. I. [Uszaki] czopy, haki u drzwi, zawiasy. 2. prow. rama drzwi, okien; odrzwia, futryna: Uszaki drzwi w budowie bywają dębowe, sosnowe. Kluk. Jedli, pili lub, wsparci na okien uszakach, rozprawiali o flintach, chartach i szarakach. Mick. Jak ś. razem uparł we rzwiach rękami, to aż uszaki wzruszał. Chodź. W mgnieniu oka wyparte z uszaków i pobite (okno) otworzyło wolny przestwór. Chodź. 3. *gatunek gwoździa, bank nagiel. 4. bot. (auricularia) roś. z gromady grzybów, z rodziny pleśniakowatych. Gatunek: U. judaszowy a. Judaszowe ucho, kisielec (a. Judae s. tremella auricula). 5. zool. (megalotis), zwierzę drapieżne z rodziny psów.*

Uszakowy przym. od Uszak.

Uszalony opętany szaleń, oszalały, szalony, zwariowany, wściekły: Zbrodnia uszalona. Wor.

Uszamerować, uje, ował, × Uszamerzować ubrać, ugarnirować, ubramować szamerunkiem: 15 liberji, 2 kamerdynerów i 2 strzelców, wszyscy bogato uszamerowani. Karp.

Uszamerowanie, a, blm., czynność cz. Uszamerować.

× **Uszamerzować, uje, ował p. Uszamerować**: U. suknię.

Uszamerzowanie, a, blm., czynność cz. Uszamerzować.

Uszamotać, cze a. os, tał szamocąc umordować, utrudzić; uszarpać, wyłarmosić, skolatać. Przen. : udrgczyć, zgnękać: Tak nagłym obrotem fortuny obrotem uszamotany. Pot.

Uszamotanie, a, blm., czynność cz. Uszamotać.

Uszanek, nka, lm. nki zool. (lagotis) zwierzę ssące szczurowate.

Uszanować, uje, ował I. † U. uczcić, zaszczyścić: Mężnego żołnierza złotym naramiennikiem uszanował. Warg. Łaskę królewską dziękowaniem uniożnym uszanowawszy, wymówił ś. i nie przyjął tego dygnitarstwa. Warg. 2. *przez szacunek nie naruszyć, nie zmieważyć; okazać wzgląd na kogo, na co, uczcić, poszanować, oszczerzić*: U. wolę nieboszczyka, siwe włosy. I wróg uszanował świętość. Nie warto mu nic sprawić, bo nie uszanuje. Nie uszanuje grosza. Nic nie umiłowales i nic nie uszanowales wysoko. Orzesz: Nic z liściastego narodu nie uszanował topór drapieżny. Prus.

Uszanowanie, a, blm., I. czynność cz. Uszanować. 2. wysokie poważanie, szacunek, atencja, cześć, zachowanie, uwielbienie, hołd, submisja, czolobitność: Wiek sędziwy zawsze winno sobie U. odbierać. Kras. Złożyć, okazać, oświadczyć U. Być z winnym uszanowaniem. Pełen uszanowania. Najgłębsze U. Pisać trzeba do wyższych z uszanowaniem, do równych ze względem, do niższych z uprzejmością. Kras. Przejęty uszanowaniem. Zostają z głębokim a. najgłębszym uszanowaniem.

Uszańcować, uje, ował, nied. Uszańcowywać umocnić szanem, oszańcować, okopać. Troc. U. ś. umocnić ś. w pozycji szanem, oszańcować ś., okopać ś.

Uszańcowanie, a, blm., czynność cz. **Uszańcować**

Uszańcowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Uszańcować ś.**

Uszańcowywać, uje, ywał p. **Uszańcować.**

Uszańcowywanie, a, blm., czynność cz. **Uszańcowywać.**

Uszańcowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Uszańcowywać ś.**

× **Uszapoklakować, uje, ował ubrać w szapoklak.** U. ś. **ubrać ś. w szapoklak:** Kobiety zachwycaty ś. tym uszapoklakowanym Apouinem Haj.

× **Uszapoklakowanie, a, blm., czynność cz. Uszapoklakować.**

× **Uszapoklakowanie się, a ś., blm., czynność cz. Uszapoklakować ś.**

Uszargać, a, ał, [Usárgać] uwalac u dołu, zachłapać błotem, zasargać, posargać, ubłocić, zabłocić, pobłocić, zachlastać: U. suknie, spodnie.

Przen.: Głowy U. nie potrafiłsz winem, ni z kołem godownieczym tańczyć koło dzbana. Zabł. (= zalać, odurzyć). Przen.: **obdłużyć, zasargać:** U. majątek. U. ś. I. **zachłapać ś. błotem u dołu, zasargać ś., ubłocić ś., zabłocić ś., uchlastać ś.** Przen.: **zasargać ś., zallużyć ś., obdłużyć ś.:** W Warszawie ś. uszargał, z Dubna jak zmyty czystym powrócił. L.

Uszarganie, a, blm., czynność cz. Uszargać.

Uszarganie się, a ś., blm., czynność cz. Uszargać ś.

† **Uszarłacenie, a, blm., czynność cz. Uszarłacić.**

† **Uszarłacenie się, a ś., blm., czynność cz. Uszarłacić ś.**

† **Uszarłacić, i, il i †U. ś. p. Uszkarłacić:** Mężowie waleczni uszarłacili ś. Bud. W szarłat przyobleczony, uszarłacony. Mącz.

Uszarpać, pie, pał, nied. Uszarpywać I. a. Uszarpnąć szarpnąwszy urwać: Uszarpnij szmat płótna. Troc. Uszarpniona sztuka sukna. Troc. 2. kogo, p. **Uszamotać.**

Uszarpanie, a, blm., czynność cz. Uszarpać.

Uszarpanie się, a ś., blm., czynność cz. Uszarpać ś.

Uszarpnąć, nie, nął p. Uszarpać.

Uszarpienie, a, blm., p. Uszarpięcie.

Uszarpięcie, a, blm., Uszarpienie czynność cz. Uszarpnąć.

Uszarpy, ów, blp. sztuki uszarpane, szmaty, kawalki, płaty.

Uszarzenie, a, blm., czynność cz. Uszarzyć.

Uszarzyć, y, ył uczynić szarym, przen. pouurym, smutnym, zachmurzyć, zasepić. St. wil.

Uszasty p. Uszysty.

Uszatek, tku, lm. fki I. naczynie uszate: Uszaty statek, U. *alicubi vocatur.* Kn. Kiedy byka na ofiarę zarzezę, krwi nie rozlewają na ziemię, ale wypuszczają w U. Stryjk. 2. p. **Węborek.** St. wil.

Uszatka, i, lm. I zool. gatunek sowy: Sowa leśniczka, puchaczek syczek a. U. leśna (scops zorea s. strix scops). Sumiń.

Uszatkować, uje, ował pokrajać drohno, np. kapustę, od ręki lub na szatkownicy: Kapusniak z słodkiej kapusty uszatkowanej, kwasem nalanej lub skwaszonej. Goł. Rozpowszechnionym pokarmem, oprócz ziemniaków, jest kapusta, którą kieszę uszatkowaną i gotują z grochem, fasolą lub ziemniakami. Siark.

Uszatkowanie, a, blm., czynność cz. Uszatkować.

Uszaty I. Uszysty: Zajęc, człowiek U. Troc. U. ogar. Troc. Sowa uszata. 2. **mający klapki na uszy.** Czapka uszata. 3. **mający ucho, rekojęść.** Naczynie uszate. Troc. 4. anat.: †U. p. **Uszny.**

† **Uszcie, a, lm. a uścić:** U. krwie. Ocz. (= *upływ*).

[**Uszczaby, ów, blp., Ochmiaty**] *plewy z prosa.*

Uszczać, y, ał oszczać, zaszczać, poszczać, usi-kać. U. ś. **oszczać ś., zaszczać ś., poszczać ś., usi-kać ś., posikać ś.**

Uszczanie, a, blm., czynność cz. Uszczać.

Uszczanie się, a ś., blm., czynność cz. Uszczać ś.

[**Uszczebrzuszenie, a, blm.**] *czynność cz. Uszczebrzuszyc.*

[**Uszczebrzuszyc, y, ył**] *śle, niedbale zrobic; spartolić, sfuzerować.*

Uszczególniac, a, ał p. Uszczególnić.

Uszczególnianie, a, blm., czynność cz. Uszczególniac.

Uszczególnić, i, il. Uszczególnić, nied. Uszczególniac zrobic szczególowym, sprowadzić do szczególu, pozbiwić charakteru ogólnego: Uszczególniac, symplifikować. L. Warunek ten uszczególnia niezmiernie zrównanie i sposób rozwiązywania onego przywiązuje tylko do przypadku, zawartego w zrównaniach. Śniad.

Uszczególnienie, a, blm., czynność cz. Uszczególnić.

Uszczególnić, i, il p. Uszczególnić.

Uszczególnienie, a, blm., czynność cz. Uszczególnić.

Uszczególnić, i, il, nied. Uszczególniac zrobic szczelnym, zamknąć szczelnie, utkać dychtownie, udychtować.

Uszczelnienie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczelnianie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczelnienie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczelnienie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczelnienie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczelnienie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczelnienie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczelnienie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczelnienie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczelnienie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczelnienie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczelnienie, a, blm., czynność cz. Uszczelnić.

Uszczerbek, bku, 1m bkl, **Uszozerb**, × **Uszczerbina** l. a. × **Uszczerbstwo** *szczerba, szczerbina, miejsce wyszczerbione*: U. (szczerbina) w szpadzie. Troc. 2. przen. *szkoda, krzywda, strata, ujma, umniejszenie, nadwergzenie*: Z uszczerbkiem zdrowia własnego ratować bliźniego. Skar. U. w zdrowiu. Koch. W. Naukę Chrystusa uznawamy bez przysad, przypadków, uszczerbków i odmian. Wiśn. (w nienaruszonej całości swojej. L.). Szlachcie może przyjmować miejskie, sprawować rzemiosła, handel, urzędy municypalne bez uszczerbku szlachectwa. Ust. Z uszczerbkiem dochodów starościńskich. Vol. U. odniósł. Troc. Z niejakim moim ś. to dzieje uszczerbkiem. Troc. 3. chir. *utrata tkanki wskutek skaleczenia lub sprawy chorobnej*. 4. lek. U. zdrowia = *utrata a. uszkodzenie zdrowia* (detrimentum valetudinis).

Uszczerbiać, a, ał i U. ś. p. **Uszczerbić**. **Uszczerbianie**, a, blm., czynność cz. **Uszczerbiać**.

Uszczerbianie się, a ś., blm., czynność cz. **Uszczerbiać** ś.

Uszczerbić, i, ił, nied. **Uszczerbiać** l. *szczerbin nabawić, uczynić szczerbatym, wyszczerbić, utracić, nadłtuc, wylamać*: Uszczerbiać garka. Kn. Uszczerbił noża. Troc. 2. przen. *zrobić uszczerbek, nabawić szkody, przynieść ujme, uszkodzić, ukrzywdzić, naruszyć, nadwergzyć, ująć, nadszarpnąć, uszczuplić*: Sława, jeśli najmniej w czym uszczerbiona, już ś. nigdy nie poprawi. Górn. Czas i uszczerbia i stokrotnie płaci. L. (= *czas traci, czas płaci*). Twoja enota nie mniej chwalebna, gdy cię szczęście obdarzy, jako gdy przygoda przykurezy lub uszczerbi. Pileh. Aeneasz Sylwusz miał pilniej rzeczy i czasów stosowanie upatrować, jeśli wiary U. pismu swemu nie chciał. Błaż. U. komu majątności, sławy, dochodów. Troc. Podskarbieh władzy ustanowiona przez Augusta II kamera nie miała uszczerbiać. Bobrow. Wojny z Dyjonizjuszem starym w niczym nie uszczerbiły wielkości Kartagi. Lel. U. ś. l. *wyszczerbić ś., utracić ś., nadłtuc ś.* 2. przen.: *ponieść uszczerbek, stracić, uszkodzić ś., nadwergzyć ś., uszczuplić ś., stracić*: Złe to lekarstwo, gdzie ś. uszczerbia natura. Min. Chciał Zygmunt, jeśli ś. co przeszłych czasów niedbalstwem w Rzpltej uszczerbiło, aby ś. to pokojem nadgrodziło. Stryjk.

Uszczerbienie, a l. blm., czynność cz. **Uszczerbić**: Zgodzili ś. wszyscy na tamte żołnierze i starszego ieh, bez uszczerbienia urzędu hetmańskiego. Biel. J. Szkoda jest U. a. ujęcie majątności. 2. × p. **Uszczerbek**: Wszystko okrom krwi waszej uszczerbienia sprawie. Baz.

Uszczerbienie się, a ś., blm., czynność cz. **Uszczerbić** ś.

× **Uszczerbina**, y, 1m. y p. **Uszczerbek**.

× **Uszczerbnik**, a, 1m. cy ten, co *uszczerbia, uwłacza, szkodnik, krzywdziciel*: To są waszej sławy uszczerbnicy. Stasz.

× **Uszozerbstwo**, a, 1m. a p. **Uszczerbek**: Ród główny z głównym rodem, lecz jednego względem drugiego U. tylko zbrzeźnemi szerzy ś. kroki. Stasz.

† **Uszczęściacić**, a, ał p. **Uszczęśliwić**.

† **Uszczęścianie**, a, blm., czynność cz. **Uszczęściacić**.

† **Uszczęścić**, i, ił p. **Uszczęśliwić**. Małżeństwo, którym być uszczęściana miała. Otw. Wstąpieniem na tron uszczęściony. Skar.

Uszczęśliwacz, a, 1m. o ten, co *uszczęśliwia*: Napiętnował ubieganie ś. uszczęśliwaczy ludu o względy wyborców.

Uszczęśliwiać, a, ał p. **Uszczęśliwić**.

Uszczęśliwiająco przys. *w sposób uszczęśliwiający, uszczęśliwiający*: Działać U. na umysły.

Uszczęśliwianie, a, blm., czynność cz. **Uszczęśliwiać**.

Uszczęśliwić, i, ił, † **Uszczęścić**, nied. **Uszczęśliwiać**, † **Uszczęściacić** kogo = *udać szczęściem, uczynić szczęśliwym; uradować, rozradować, ucieszyć, pocieszyć, ukontentować*: Sam był szczęśliwym i drugich uszczęśliwiał. Wraea, uszczęśliwiony. Jestem uszczęśliwiony twoim przybyciem. Rząd dobry może jedynie U. naród. L. Ten mi wielkim, kto umie U. ludzi. Nar. Żaden z każdej strony nie uszczęśliwiony. Min. Trzy rzeczy człowieka uszczęśliwiają: nauka, enota i zdrowie. L. Dzień drogi uszczęśliwiający poddanych, weselący bogi. Tom. Uszczęśliwiłeś mię, progi moje twoją bytnością. Troc. Bóg jego uszczęśliwi potomstwo. Troc. Uszczęśliwiony kunsztmistrz całował na kolanach rąbek u szaty hospodarskiej. Szaj.

Uszczęśliwienie, a, blm. l. czynność cz. **Uszczęśliwić**. 2. *stan uszczęśliwionego, szczęście, szczęśliwość, błogość, uniesienie radome*: Do niewielkiej liczby kobiet, które Opatrzność nadarza niekiedy mężczyznom, aby były uszczęśliwieniem domu, do którego wchodzi. Korz.

Uszczęknąć, nie, nał, **Uszczyknąć**, **Uszczypnąć**, **Uszczytać**. [**Uszczypić**]. nied. **Uszczykać**, **Uszczykiwać**, × **Uszczypować** l. *uszczytać, uszkubać, skubnąć*: Uszczyknął go w bok. Troc. 2. *uciąć, ugryźć, ukłóć, żgnąć*: Uszczyknął mię robak, waż, gadzina. Kn. Pszczoła, gadzina go uszczyknęła. Troc. Uszczyknął mię komor. Troc. Uszczyknęła mię pszczoła. Dudz. Uszczyka mię pszczoła. Tot. Przen.: *uszczypnąć, ukłóć, ubość kogo; docić, dogryźć komu*: W trefnowaniu nie zawadzi, chociaż też trochę uszczykniesz, bo bez tego tak ś. zda, jakoby rzezenie nie miało smaku. Górn. Stilonpa Epikur w piśmie swoim niemało uszczyknął. Pileh. Temi słowy uszczyknął tu Arystyp onego człowieka, który tak sobie ważył syna nauczzonego, jako niewolnika chłopca. Glicz. 3. *szczypiąc urwać, paznokciem uszczypnąć; zerwać, uskubać, skubnąć*: Gdy chce różany U. kwiatuszek, zadraśnie pulchny cierniem paluszek. Kniaż. Kiedy już ma U. tę różę, niespodzianie w rękę ś. zakole. Pot. Zefirków córy, srebrne lilije, szkarłatne różę, dajcie ś. U., niech z was uwiję dar Filorecie w kraśne kędziory. Nar. Uszczyknąć kwiatek. Troc. Białego powoju kwiatek uszczyknąłem. Słow. Przen.: *urwać, zerwać, uszarpnąć, uskubać, chwycić, porwać*: Uszczyknęli Tatarów! Jechy turecy! Bóg dał wiktoryją — powtarzali jedni. Sienk. Tu i owdzie uszczyknął cały podjazd. Sienk. Czyniełi to z zawziętości wierze, by czeł Najsw. Pannie U. Sienk. (= *ująć, ubliżyć, uwłaczać, zrobić uszczerbek*). U. ś. *ukłóć ś.; uskrzybnąć ś.*: Uszczykniesz ś. tu w palec. Troc. (= *przytniesz sobie palec*). U. ś. w palec, uskrzybnąć. Kn.

Uszczyknienie, a, blm., p. **Uszczyknąć**.

Uszczyknienie się, a ś., blm., **Uszczyknąć** ś. **Uszczykniecie**, a, blm., **Uszczyknienie** czynność cz. **Uszczyknąć**.

Uszczykniecie się, a ś., blm., **Uszczyknienie** ś. czynność cz. **Uszczyknąć** ś.

[**Uszczołby**, ów, blp.] *skały dziwaczne w Karpatach*.

Uszczucie, a, bhm., czynność cz. **Uszczuć**.
Uszczuć, uje, uł, **Uszczwać** *ugonić, złapać za pomocą psów poszczujących*: Uszczułem sześć zajęcy pojedynczą suką. Mick.

Uszczuplać, a, ał i U. ś. p. **Uszczuplić**.
Uszczuplanie, a, bhm., czynność cz. **Uszczuplać**.
Uszczuplanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uszczuplać** ś.

Uszczuplenie, a, bhm., czynność cz. **Uszczuplić**: Do uszczuplenia nadętej potęgi Stieichowej kto nad Zbigniewa sposobniejszy? Błaż.

Uszczuplenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uszczuplić** ś.

Uszczuplić, i, il, nied. **Uszczuplać** co, czego = *zrobić szczuplejszym, uskaścić, umniejszyć, pomniejszyć, ująć czego*: U. komu pensje, dochody (= obciąć, okroić). Wielka liczba czerwonych złotych, wadze uszczuplonych. Lubi Moskwa państwo swoje rozszerzać, ale nie uszczuplać. Kpet. Wielka w takiej dobie szcudroblliwość komu dać, uszczupliwszy sobie. Tw. U. wojsko, miast w państwie. Troc. Drogich uszczuplił godzin dla tej pracy Troc. Ledwo mu z uszczuplonym ostatkiem na okręty umknąć przyszło. Troc. Z uszczuploną siłą do stanowczej zmuszony był bitwy. Szaj. Austria z natury rzeczy najmniej miała interesu, aby Polski U. Kal. U. ś. *stać ś. szczuplejszym, zmaleć, zmniejszyć ś., umniejszyć ś.*: Coraz więcej uszczuplająca ś. garstka dawnych weteranów.

Uszczwać, a, ał p. **Uszczuć**: Zająca U., ugonić, nie: zająca złapać, mówi ś. Chm. B.

Uszczwanie, a, bhm., czynność cz. **Uszczwać**.
Uszczykać, a, ał i U. ś. p. **Uszczyknąć**.
Uszczykanie, a, bhm., czynność cz. **Uszczykać**.
Uszczykanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uszczykać** ś.

Uszczykiwać, uje, iwał i U. ś. p. **Uszczyknąć**.
Uszczykiwanie, a, bhm. l. czynność cz. **Uszczykiwać**. 2. ogr. *używanie pędów miękkich*.

Uszczykiwanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uszczykiwać** ś.

Uszczyknąć, nie, nął i U. ś. p. **Uszczyknąć**.
Uszczyknięcie, a, bhm., czynność cz. **Uszczyknąć**.
Uszczyknięcie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uszczyknąć** ś.

Uszczytać, pie, pał l. a. **Uszczytnąć**, nied. × **Uszczytować** p. **Uszczyknąć**: Uszczytnąć kogo, szczypiąc go bólu nabawić. L. Uszczytnął mię w policzek. Troc. Umysł satyryczny nigdy ś. lepiej nie ucieszy, jak kiedy kogo dotkliwie uszczytnie. L. Jeśli mię kiedy złośliwy język czyj uszczytnie... L. Pisze pięknie, ale to wszystko aby kogoś opisać, aby kogoś uszczytnął. L. Tak odpowiedział, przymówką oną jego uszczytniony. P. Koeh. Zadawali im, jakoby uszczytując, że... Jan. Uszczytał kwiatek. Troc. 2. [U.] *ukupać, urządzić*: Ani mi kto dREW przynieść, ani gnatków (= drzazg, łuczyna) U. Ork.

Uszczypanie, a, bhm., czynność cz. **Uszczytać**.
Uszczypek, pku, lm. pki l. to, co uszczypano, co ś. *uszczypano, ukłpek, drzazga, szczypta; ulamek, szczytek, fragment*: U., co ś. uszczytnęło. Troc. Z drugiego wieku tylko odrobion ś. trochę i uszczypków znajduje i pism starych. Skar. Fortuna upadki nam chętnie robi, pomyslnie uciechy uszczypkem dawa. Warg. 2. † U. *uszczerbek, użma, szkoda, krzywda*: W pocie czola szukać chleba swego sprawiedliwie, pobożnie, cnotliwie, bez uszczytku, bez łupiestwa a bez krzywdy bliźniego. Rej. Dogodzi ś. temu nie tylko bez

uszczytku prawa pospalitego, ale i bez nakładu koronnego. Wer. 3. a. **Uszczyпка** *słowo uszczypliwie, przymówka, przycinek, przygryzka, traf*: Wasze uszczyпки i dotkliwe mowy do tego mię przymusiły. Chr. Żarty mają być tak umiarkowane, żeby nie czynić przykrości i uszczytku nikomu. Petr. Kiedy białogłowa z uszczypkem co rzecze, a mężczyzna jej z sznupką odpowie, żaden mu tego za złe mieć nie może. Górń. Za królami chodzi zazdrość, obmówki, uszczyпки. Petr. Na pana samego uszczyпки swawolnie czasem miota i żartowne sznypki. Toł. Uszczyпки mu zadawali. Kosz. Ktoby słudze, co złodzieja pojma, przymówił jaki U., takiego samego, co przymówi, czynimy bezeenym. Tarn. J. Na takie uszczyпки gniewem poruszony... Pot. Niech nam zagrają dudy, precz zazdrość i uszczyпки! mogą li być i skrzyпки. Pot. Nie nie dbając na wielkich ludzi, taż herezją zatwardziałych, poszepty, bał i z urąganiem uszczyпки, do owczarni Chrystusowej wrócił ś. heroicznie. Nies.

[**Uszczyścić**, i, il] p. **Uszczyknąć**.
 [**Uszczypienie**, a, bhm.] czynność cz. **Uszczypić**.
Uszczyпка, i, lm. i p. **Uszczypek**. Troc. Uszczypek, U., przymówka, przycinek, sznypka. L.

Uszczypliwie przys. od **Uszczypliwy**. L. **Uszczypliwy** U. mówi, obraźliwie żartuje, przycina, szczypie. Kn.

Uszczypliwość, i, bhm., rz. od **Uszczypliwy**. Kn., Troc.

Uszczypliwy, † **Uszczyorny** *skłonny do uszczypania, dotkliwy, kostyiczny, złośliwy, satyryczny, zjadliwy*: Zwykł obracać i miętkę pachniącą w pokrzywę. Paszk. U. uszczypliwie mówi, obraźliwie żartuje, przycina, szczypie. Kn. Upominał go nie po jednokrotnie cesarz, aby U. swój język na wodzy trzymał. Piteh. Skarga aby nie była uszczypliwa a sławy ujmująca. Sz. Flaejus podniósł i wydał na kolegum witemberskie U. a potworny spiszek. Biel. M. Uszczypliwe słowo, uszczypliwa mowa, uszczypek, sznupka, przytyk, przycinek. L. U. język. Koehan. Nie używał przeciw mnie uszczypliwej mowy. Koehan. Przeciwno nam samym uszczypliwe miota słowa. L. Kto kiedy od niego uszczypliwe słyszał słowo? Górń. Żeby w czynieniu dobrodziejstwa przymówka albo jakie uszczypliwe nie było słowo. Górń. Przymówki i uszczypliwe słowa cierpiał. Skar. Gdy go kto obraźliwą i uszczypliwą mową strofował, mleżał. Skar. Który językiem uszczypliwym zwykli ś. na dobre rzeczy targać. Paszk. Wiele mu grubijaństw i uszczypliwych słów powiedział. L. Uszczypliwe błyskotki do weipu. Śniad. Żart U. Górń. Satyra uszczypliwa.

Uszczytnąć, nie, nął i U. ś. p. **Uszczyknąć**.
 † **Uszczytnie** przys. od **Uszczytny**. L.

Uszczytnięcie, a, bhm., czynność cz. **Uszczytnąć**.
Uszczytnięcie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uszczytnąć** ś.

† **Uszczyorny** p. **Uszczypliwy**: Skąd mamy naruszone o sobie mniemanie i o sławie sarmackiej uszczyorne szemranie? Stryjk.

× **Uszczytować**, uje, ował p. **Uszczytać**.

× **Uszczytowanie**, a, bhm., czynność cz. **Uszczytować**.

Uszek, szka, lm. szki bot. p. **Następka**.
 † **Uszematować**, uje, ował *ująć w szemat; ułożyć, uporządkować podług szematów*: Księgi uszematowane.

Uszematowanie, a, btm., czynność cz. **Uszematować**.

Uszeregować, uje, ował *ustawić, uszykować w szeregi, szeregować; uporządkować, ugrupować*: U. wojsko. Pójdziemy w ślad za Hektorem uszeregowani. Ml. U. przysławia. **U. ś.** *ustawić ś., uporządkować ś. w szeregi*: Uszeregowali ś. równoległe do drogi, którą postać miała przechodzić. Jez.

Uszeregowanie, a, btm., czynność cz. **Uszeregować**.

Uszeregowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Uszeregować ś.**

[Uszewka, i, Im. i] *karczek u koszuli.*

Uszewronować, uje, ował *udekorować szewronem, szewronami*: U. żołnierza.

Uszewronowanie, a, btm., czynność cz. **Uszewronować**.

Uszę, ęcia, Im. ęta *piesz. od Ucho*: I jedna dziewczica będzie, jedna, ale zato pycha, tylko to nie dla twoich dziewiętych usz. Lbń.

Uszka, i, Im. i *łyżeczka uszna do czyszczenia przewodu słuchowego zwrotnego (auriscalpium)*. U., naczynie do uszu chędożenia i leczenia. Włód. U. lekarska, rurka uszna. Kn.

Uszkadzać, a, ał i U. ś. p. **Uszkodzić**.

Uszkadzanie, a, btm., czynność cz. **Uszkadzać**.

Uszkadzanie się, a ś., btm., czynność cz. **Uszkadzać ś.**

Uszkaradzenie, a, btm., czynność cz. **Uszkaradzić**.

Uszkaradzić, i, il *uczynić szkaradnym, oszkaradzić, zesześcić, osześcić*: Turpificatus, uszkaradzony, zeszepecony. Mącz.

Uszkarłacenie, a, btm., czynność cz. **Uszkarłacić**.

Uszkarłacenie się, a ś., btm., czynność cz. **Uszkarłacić ś.**

Uszkarłacić, i, il, X **Uszkarłacić** *upurpurować, poulec szkarłatem, urumienić, zaczerwienić; ubrać w szkarłat = strój szkarłatny*: Flora ogród krasnym kwiatem hojnie uszkarłaci. L. U. ś. *upurpurować ś., okryć ś., oblać ś. szkarłatem; zarumienić ś., zaczerwienić ś., sponować; ubrać ś. w szkarłat = w strój szkarłatny.*

Uszko, a, Im. a a. X i I. p. **Ucho**: Rumak na dźwięk trąb uszkiem strzyże, grzebie ziemię. Nar. Bonończyk z chętniej pana zmyka pokarm dłoni, uszkami strzyże i ogonkiem dzwoni. L. Ładne uszki. Troc. Coś mu dzwoni nad główką, więc nadstawia swe U. L. Złotniczenku, zrób mi kubek: zamiast uszka ptasi dzióbek. Len. U. do nakręcania zegarka. U. w rurze, przez które w łożu drót przechodzi. Troc. U. iglane. Prot. U. u trzewika. Troc. Uszka, kółka do pasów u broni. U. do zamykania drzwi = *skobel, klubka*. 2. [U.] *kokarda na strojniku* (ubiór na głowę) *panny młodej*. 3. anat. *płatki ucha, łałka ucha, łzawszniczka* (Krup.) *miękisz ucha* (Ryszk.) (Iolus auris). Uszka serca a. sercowe, łuszy serca (Kirch.) (auriculae cordis). 4. bot.: U. a. Mysie U., p. **Jastrzębiec**. U. niedźwiedzie, p. **Tlinogorzla**. U. zajęcze, p. **Przewiercień**. 5. kuch. *małeńkie pierożki, zawijane w kształcie uszek*: Barszcz z uszkami. Były uszka w zupie i sztufada, przysmaki, które od królowej Bony nam zostały. Hof.

Uszkodzenie, a I. btm., czynność cz. **Uszkodzić**. 2. Im. a = a) *miejscę uszkodzone, defekt, szczerba, uszczerbek, feler*: Ponaprawiać uszkodzenia. U., szkoda, uszczerbienie, uszczerbek, strata, utrata,

niepożytek. L. Gdy Bolesław z Rusi zdobywszy peten nazad odwrócił, rychło takż niepożytek od Rusaków, uszkodzenia swego wetujących, na swych dzierżawach odniósł. Błaz. b) lek.: U. ciałaśne (laesio corporis) = *okaleczenie, zadanie kalectwa*.

Uszkodzenie się, a ś., btm., czynność cz. **Uszkodzić ś.**

Uszkodziciel, a, Im. e ten, co *uszkadza a. uszkodził; szkodnik, psotnik*: Przeciwi uszkodzicielowi majątku podług praw postąpiono. Cyw.

Uszkodzić, i, il, nied. **Uszkadzać** I. co = *nadpsuć, nadwerężyć, naruszyć, uszczerbić*: W okolicach tych mrozy często ś. bardzo późno przytrafiają i a. uszkadzają, a. niszczą wszystko. L. Uszkodzony okręt (= który poniósł szkodę). Książka uszkodzona, obraz uszkodzony (= defektywny). Towar uszkodzony (= z felerem). Bronia, których ostrze nie uszkadza ciała. Miek. 2. kogo = *nabawić szkodę, poturbować; urwać go, zaszkodzić mu*: Nie uszkodził Turków i Tatarów. Troc. Drugich namawiają na tę rzecz, która je kiedy uszkodził. Białob. Uszkadzam, uwiekam komu czei a. czego inszego, *abrodo*. Mącz. Uszkodzeni nieprzyjaciele do obozu wrócieli. Warg. Co pomoże człowiekowi, chociażby świat wszystek zyskał, a duszęby swoje uszkodził? Bud. Uszkodzony zwierzę w szkodzie weźmie, jeżeli będzie chciał. Sz. Radują ś. męża, widząc Hektora, że nie uszkodzony wyszedł z dłoni Ajaksa. Ml. (= *cały, nie naruszony*). Były punkta mniej więcej uszkadzające Komisję Edukacyjną. U. ś. I. *nadpsuć ś., nadwerężyć ś., ulec szkodzie, zaszkodzić sobie, ponieść szkodę*: Sprofanowany wstyd ś. nie nagrodzi, ktokolwiek ś. w nim aby raz uszkodzi. Chr. 2. *narazić ś. na szkodę, zrobić sobie uszczerbek, szkodować, ponieść stratę*: Ot, masz na piwo.—Na co ś. pan dobrodziej masz dla mnie uszkadzać? L.

Uszkowato przys. od **Uszkowaty**.

Uszkowaty *podobny do uszka*: Mniejsza a. uszkowata szafwja. Syr. Liś U. Sł. wil.

Uszkowy I. przym. od **Uszko**. 2. anat.: **Palec U.** = *pięty, mały palec ręki*, palec uszny, łmieżiny palec (Urs.), łmieżynny. L. (digitus minimus s. auricularis). Nerw U. (nervus auricularis). Tętnica i żyła uszkowa (arteria et vena auricularis)

Uszlachcać, a, ał i U. ś. p. **Uszlachcić**.

Uszlachcanie, a, btm., czynność cz. **Uszlachcać**.

Uszlachcanie się, a ś., btm., czynność cz. **Uszlachcać ś.**

Uszlachcenie, a, btm., czynność cz. **Uszlachcić**: Nobilitacja jest U. nie będącego szlachcicem. Cz. **Uszlachcenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Uszlachcić ś.**

Uszlachcić, i, il, X **Oszlachcić**, X **Oślachcić**, **Poszlachcić**, X **Posłachcić**, nied. **Uszlachcać**, X **Osłachcać**, ł **Oszlachcić**, X **Oślachcić** I. *zrobić szlachcicem, umobilitować*: Chrobry po tej bitwie szlachtg ubogacił, prostego też rodu żołnierzy uszlachcił. Stryjk. Radzę więc, aby chłopów starym obyczajem U. Miek. 2. X U. p. **Uszlachcić**: Człowiek uszlachcony jest darem rozumu. Petr. Ludzi przyrodzoną śmiałością uszlachconych bardzo miłował. Stryjk. Niech będą uszlachceni ozdoba sowiata, lepiej, niż oszpaceni hańbą nieodmytą. Szymon. Nie uszlachcają nas przestworne domu ściany gęstemi przodków usłane portretami. Pilech. Tak wielu znakomitych enót uszlachcaasz zbiorem ród twój. Zabł. U. ś. I. p. **Uszlachcić** ś.: Rodem Homera siedm miast

U. ś. chciało. Dm. 2. zart., p. Ubrać ś. 3. [U. ś., Uszlapać ś., Uszładrać ś., Uszładrować ś.] uchlatać ś., uszargać ś., zasargać ś.: Ale ś. pani uszlachciła... doczyścić ś. nie będzie można. Zap.

× Uszlachetniacz, a, lm. o ten, co uszlachetnia; roślina mająca być zaszczipioną na innej dla jej uszlachetnienia.

Uszlachetniać, a, ał i U. ś. p. Uszlachetnić. Uszlachetniająco przys.: w sposób uszlachetniający, uszlachetniając: Taka drobna istota daje jakiś cel w życiu i przez to samo działa U. Jun. Uszlachetnianie, a, blm., czynność cz. Uszlachetniać.

Uszlachetnianie się, a ś., blm., czynność cz. Uszlachetniać ś.

Uszlachetnić, i, ii, Oszlachetnić, × Uślachetnić, Uszlachcić, nied. Uszlachetniać, × Uślachetniać, Oszlachetniać, Uszlachcać i. uczynić szlachetnym, uczcić, dodać godności, wywyższyć, podnieść: Cnota uszlachetnia człowieka. Domy zaszczycone i uszlachetnione tyłu dostojęstw. L. Pragnął U. pozostać dni panowania swego. Ust. 2. ogr. zrobić szlachetnym, szlachetniejszym przez szczepienie lub oczkowanie dziczków U. ś. stać ś. szlachetniejszym, wyszlachetnić, uczcić ś., nabrać godności, podnieść ś.

Uszlachetnienie, a, blm. i. czynność cz. Uszlachetnić: Dzięki sprawcom uszlachetnienia w części plemienia ludzkiego. 2. szlachetność, zacność, godność moralna nadana a. nabyta.

Uszlachetnienie się, a ś., blm., czynność cz. Uszlachetnić ś.

[Uszlakcenie się, a ś., blm.] czynność cz. Uszlakcić ś.

[Uszlakcić się, i ś., ii ś.] opić ś.
[Uszlapać się, pie ś., pał ś.] p. Uszlachcić.
[Uszłapanie się, a ś., blm.] czynność cz. Uszłapać ś.

[Uszładrać się, a ś., ał ś.] i zmoknąć, przemoknąć na deszczu. 2. p. Uszlachcić.

[Uszładranie się, a ś., blm.] czynność cz. Uszładrać ś.

Uszładrować się, uje ś., ował ś.] p. Uszlachcić.
[Uszładrowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Uszładrować ś.

[Uszłapać, pie, pał] udeptać: U. ścieżkę.
[Uszłapanie, a, blm.] czynność cz. Uszłapać.

Uszły ubiegły, przeszły, upłyniony: Nie miałeś stać na rozstaniu, siekąc uszłych jego. Bud. (tych, co uchodzili od nieprzyjaciół. Bud.). Majątek z zatopu U. Stasz. Zastali ją uszłą z domu od męża dla rozmowy z amantem. L. Pozostałe szczątki uszłych wieków. Krasin.

Uszmelcować, uje, ował co = dać szmelc na czym, powlec szmelcem: U. zbroję.

Uszmelcowanie, a, blm., czynność cz. Uszmelcować.

[Uszmierować się, uje ś., ował ś.] p. Uszmierować ś.

[Uszmierowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Uszmierować ś.

Uszminować, uje, ował teatr. umalować (twarz) farbami ustemi, czyli szminkami, dla odpowiedniego wyglądu podczas występu na scenie.

Uszminowanie, a, blm., czynność cz. Uszminować.

[Uszmirować się, uje ś., ował ś., Uszmirować ś.] upić ś.

[Uszmirowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Uszmirować ś.

[Uszmoła, y, lm. y] rękawica wełniana, naszyta na dłoni skórą.

Uszniak, a, lm. i naczynie z uchem: Szedł teraz, trzymając w obu rękach rozruchanik, U., dębniakiem wypełniony Sienk. Podniósł U. do góry i zintonował Sienk.

Usznica, y, lm. e. i. bot. = a) p. Lepnica. b) (radula) rośl. z gromady wątrobowców, z rodziny usznicowatych. 2. lek.: × U.. choroba uszna zapalna (panotitis).

Usznicowaty i. podobny do usznicy. 2. Usznicowate (rośliny) bot. rodzina roślin (platyphylleae).

× Usznicstwo, a, blm. nauka o chorobach usznych leczenie chorób usznych, otjatrja (otiatrja). S. K.

× Uszniczy przym. od Usznicstwo: × Lekarz U., lekarz uszny (otiatros). S. K.

† Usznik, a, lm. i mały palec u ręki. Tuch.

Usznitować, uje, ował rzeź., p. Uszaytować.
Usznitowanie, a, blm., czynność cz. Usznitować.
Usznskroniowy nerw, anat. (nervus auriculotemporalis).

Usznurować, uje, ował i. osznurować, pozwiązywać sznurami, zesznurować, zusznurować: U. łomok. 2. przen.: ułożyć nienaturalnie, przymuszenie, nastroić: Gdy u dworu przechodzi rada około czego, tedy przewrotni pochleby naperzą brwi a postawę usznurową. Kosz. Przen.: skrzepować, ubczwładnić, wziąć w krygi: Drugi, prawdziwym usznurowany, da ś. najwierniej ująć w przepisane formy. And. Książę zmęczony i znudzony towarzystwem usznurowanym w etykię. Chem. 3. tap. zmocować sprężyny w meblu sznurkami na pewnej wysokości w wnętrzu wystłania.

Usznurowanie, a, blm., czynność cz. Usznurować.

Uszny i. przym. od Ucho: U. ból. Troc. Spowiedź uszna. Baz. (× douszna, × zauszna). 2. a. !Uchowy, †Uszaty (Kirch.) anat. (auricularis s. oticus): Błądnik U., †zakręt (Kirch.), zawiłanie, †skręt (Perz.), labirynt ucha (labyrinthus). Chrząstka uszna (cartilago auris). Grobelka uszna, p. Grobelka. Koncha uszna a. uchowa = zewnętrzna muszlowata część ucha. Małżowina a. muszla uszna, p. Małżowina. Palec U. a. mały = †uszniak, piąty a. mały (digitus minimus s. auricularis). Przewód U. zewnętrzny (meatus acusticus externus). Skrawek U. (tragus). Woszczek U. (i fizj.), woskowiny, †woskówki, wosk U., †U. gnój, × tłuszc uszowy (ceramen). Zwój U. (ganglion oticum). 3. lek. (w medycynie sądowej): Próba uszna. Ból U. (otalgia). Grzybiec uszna (otomycosis). Krwawica uszna (otorrhagia). Ropotok U. (otorrhea). Śluzoropotok U. (otoblenorrhoea). Zapalenie uszne (otitis). Zawrót U. (vertigo ab aure laesa). Lekarz U. a. × uszniczy (otiatros). Cewnik U. (catheter).

Usznytować, uje, ował, Usznitować rzeź. urznąć, uciąć, ukrajać.

Usznytowanie, a, blm., czynność cz. Usznytować.

Uszorować, uje, ował szorując umyć do czysta, wyszorować: U. stół, podłogę.

Uszorowanie, a, blm., czynność cz. Uszorować.
!Uszowy p. Uszny.

[Uszpárować, uje, ował, Uszporować, Uszperać, Uszpyrać, Uształcać] szparując zbierać; uciulać, zbierać, zaoszczędzić: Kiedyś miała uszparowane 300 koron, ale jeden facet wszystko od niej wycyganil i poszedł w świat. Bran.

[Uszpárowanie, a, bfm.] czynność cz. Uszpárować.

[Uszperać, a, ał] p. Uszpárować: A cóż to jejność nie pracowałaś tak dobrze, jak on, na te parę grajcarów, coście sobie uszperali? Bał.

[Uszperanie, a, bfm.] czynność cz. Uszperać.

[Uszpilenie się, a s., bfm.] czynność cz. Uszpilić s.

[Uszpilić się, i s., il s.] *upiąć s., pozapinać s., ubrać s.:* Nim s. baba uspiłi, chłop zajdzie pół mili.

[Uzspórować, uje, ował] p. Uszpárować.

[Uzspórowanie, a, bfm.] czynność cz. Uzspórować.

[Uzspyrać, a, ał] p. Uszpárować.

[Uzspyranie, a, bfm.] czynność cz. Uzspyrać.

[Uzszalczać, a, ał] p. Uszpárować.

[Uzszalczanie, a, bfm.] czynność cz. Uzszalczać.

† Usztepować, uje, ował *uszyć byle jak:* Z kijałki uszyć albo U. jako kabat. Ocz.

† Usztepowanie, a, bfm., czynność cz. Usztepować.

Usztyftować, uje, ował *wyekszipować, uformować, wystawić (pułk, wojsko):* Dragonja mirowska, czyli gwardja konna koronna, najlepiej może usztyftowaną była Łoź.

Usztyftowanie, a, bfm., czynność cz. Usztyftować: Zawsze jeszcze rozprawił p. podkomorzy z królem Augustem o usztyftowaniu drugiego pułku husarzy. Szaj.

Usztyk, u, lm. i rzeź., p. Szponder.

× Usztyrk, u, lm. i p. Usterka: Kiedy wiele słów jednosylabnych obok z sobą s. kładą, niegładko i, jak mówią, z usztyrkiem tłumaczymy s., tak że ciąg mowy zdaje s. rwać ustawicznie. Karp. (= jak po grudzie).

Usztywniać, a, ał p. Usztywnić.

Usztywniak, a, lm. i rzem. *gatunek młota:* Młot U. (Spannhammer).

Usztywnianie, a, bfm., czynność cz. Ustywniać.

Usztywnić, i, il, nied. Usztywniać *uczynić sztywnym:* U. gors u koszuli męskiej.

Usztywnienie, a, bfm., czynność cz. Usztywnić.

Uszychtować, uje, ował i. *ulożyć w szychty:* U. deski. 2 × U. uszykować, *ulożyć co warstwami rzędem, ugarnirować:* Pióra woskiem spina i tak uszychtowanych lekkucho przygina na wzór ptastwa prawego. Zebr. I skromniejszy ubiór podobać s. może, drugiego czepeczek z brameczką uszychtuje. Goł.

Uszychtowanie, a, bfm., czynność cz. Uszychtować.

Uszycie, a, bfm., czynność cz. Uszyć.

Uszyć, yje, ył *szyciem utworzyć, zrobić, wykonać:* Szata prawie na jej wzrost uszyta była. Skar. U. koszulę, buty. Przen.: Ród sobie uszy i nazwisko uszył. Śl. wil. (= *podszyl s. pod nie, zmyslił je*). Przen.: U. komu buty = przysłużyć mu s.; *zdykskredytować go, przedstawić w niekorzystnym świetle, uprzędzić doń drugich, zaszkodzić mu intrzygując.* Wiem ja, gdzie waści za to uszyję boby L.

Uszydzać się, a s., ał s. *szydzić, pokpiwać, przedrwiwać, sobie; natrzasać s., nasmiewać s., uragać:* Intryganci uszydzali s., mrugając na siebie. Krasz.

Uszydzanie się, a s., bfm., czynność cz. Uszydzać s.

Uszyjek, jka, lm. jki *ujście szyjowate, koniec wąwozu:* Na wązkim wkrótce uszyjku, gdzie jałowce tylko rosły, gdzie kóz tylko bity ślad, stał cześniak konno sam jeden. Fred. A.

Uszykować, uje, ował i. *ustawić w szyku, sprawić; rozmiścić, rozlokować, urządzić zgodnie z celem, rozłożyć porządnie:* Czasem miejsce nie pozwala rozprawy uszykowanego wojska. Jak J. Przyszła do uszykowanych na prawym skrzydle chorągwi marszałka wielkiego koronnego. Szaj. U. wielowyrz podług potęg ubywających. Bóg krąg miesięczny zbudował i planety uszykował. Groch. 2. [U.] *przyszykować, naszykować, przygotować, narychtować:* Noelig uszykuje. Kupiec uszykował sobie miech. 3. [U.] *ubrać, ustroić:* Matka uszykowała syna do kościola. U. s. i. *stanąć w szyku, ustawić s. porządnie, w pogotowiu, zgodnie z celem.* 2. [U. s.] *przyszykować s., przygotować s. do drogi, wyszykować s.:* Uszykowała się, wzięna bielizny trochę.

Uszykowanie, a, bfm, czynność cz. Uszykować. Uszykowanie się, a s., bfm., czynność cz. Uszykować s.

[Uszyna, y, lm. y] *czoło.*

Uszysko, a, lm. a p. Ucho: A teraz, jak wilk jaki, przytulił uszyska. Syrok.

Uszysty, Uszasty, Uszały, Uchaty *mający wielkie uszy.* Mur.

[Uś] w. I. Przeskokiła przez nio i pejdziła: U., zabko, bede ci w kumy. 2. Uś, uś, us, uś = *okrzyki hab, gdy tańczą „powolnego“.*

[Uścibić, i, il] *ucziuć, zbierać:* Jeszcze s. coś niecoś grosza uściibi. Reym.

[Uścibienie, a, bfm.] czynność cz. Uścibić.

[Uścibnąć, nie, nął] *udziabnąć, utupać:* Hanka uścibnęła drzazeg z jakiejś deski. Reym.

[Uścibnięcie, a, bfm.] czynność cz. Uścibnąć.

Uście, a, lm. a i. × U., p. Ujście: U., odpływ. Ocz. U. rzeki. L., Troc. [U. rzeki. U. = otwór pieca]. U. u dzbana, u konwie. Troc. U. góry Etny. Troc. Gardła U. Troc. 2. anat., p. anat. Ujście. Marszczki uścia maciecznego, p. Mięsko. † U. żołądka. p. Odźwiernik.

Uścielać, a, ał p. Ustać: [Kasia łożo uściela. Uścielałje stoły, ławy, idzie do was gość taskawy].

Uścielanie, a, bfm., czynność cz. Uścielać.

Uścielenie, a, bfm., czynność cz. Uścielić.

[Uścielić, i, il] p. Ustać: Chees li ładnom zonke mieć, trza ji dobrze dawać jeść, U. ji miękutko. Tam, kędy dróżka uścielona, tam moja matka położona. Spieszyl każdy nowy gospodar U. sobie nowe gniazdo nad bezednia. Szaj. Kiedy samaś uścielila s., pomyslałam sobie. Kacz.

Uścielać, a, ał p. Ustać: Opary osiadały w dolinach i uścielały s., jak zrzucono zastony. Krasz.

Uścielanie, a, bfm., czynność cz. Uścielać.

[Uścielka, i, lm. i] *słona na postanie, na wiechcie w butach, wyscielka:* Wyściela sobie w wilgę B. Narodzenia uścielkami słomianami buty, na N. Rok przewraca te uścielki od pigły do palców. Goł.

× Uścięgać, a, ał p. Uścięgnąć.

× Uścięgnąć, nie, nął, nied. Uścięgać *ściągnąć, spiąć, usznurować, skrepować:* Smukłą pierś sznurowaniem uścięgnęła. Tw. On jej zawoje uścięga pieszczone, ona w nim oczy trzymia utopione. Tw. Białogłowy kształtnie uścięgniome w tafty zielone. Tw.

Uścięgnięcie, a, bfm., czynność cz. Uścięgnąć.

[Uściąg, u, lm. i] *wyściąg:* Na uściąg.

Uściąg się, a s., ał s. *wyściąg s., prześcigać s., współubiegać s., współzawoźniczyć z sobą, ubiegać s.:* Uściągają s. nawzajem, wyciskali na

słabych monarchach przywileje na miasteczko. Sur.

Uściganie się, a s., blm., czynność cz. Uści-gać s.

× **Uścignąć, nie, nął** l. kogo = *wycignąć, doścignąć, dopędzić, dognąć*: Echion w zawód nie uścigniony, cursu invictus. Zebr. 2. U. co zrobić = *zdzążyć, zdołać*: Sam pobiegł do stajni i ledwo uścignie masztalerz dać konia. Pol.

× **Uścignięcie, a, blm., Uścignienie** czynność cz. **Uścignąć.**

Uścín, u, lm. y bot. (dombeya) ros. z rodziny zatwarowatych.

Uścisk, u, lm. i uściśnienie, uściskanie; uściś-nienie s., uściśkanie s., objęcie, przytulenie do piersi: U. dłoni. Spoczęł w długim uścisku. Filon, połóż mi twą rękę na głowie, Klitus niech piersi pilnuje, może s. waszym uściskiem pozdrowię, może mi boleść sfolguje. Karp. U. za U. oddał i przyjaźni przyrzeka. Przyb. Słuchając słowikowych trel, zdrzymali s. i w słodkich uściskach zasnęli. Przyb.

Uściskać, a, ał i U. s. p. Uścisnąć.
Uściskanie, a, blm., czynność cz. Uściskać.
Uściskanie się, a s., blm., czynność cz. Uścis-kać s.

Uścisnąć, śnie, snął l. ścisnąć: Niechże cię uściśnę, odnowmy dawne przyjaźni związki. Boh. Tego pana jak ojca uściśnij za nóżki. Wyb. Pozwól U. dłonie, ucałować nogę. Miek. 2. i **Uściskać, nied. × Uściskać przytulić do piersi, × obłapić, naściskać s. dowoli:** Uściskał serdecznie swego przyjaciela, mówiące: bądź zdrów. L. Niech cię uściskam. Uściśnij go ode mnie. Tym więcej bardziej dotknięty, wzajemnie go uściś-kające — nie mówmy, rzekł, o tym, co s. stało. Chodź. U. s. l. za ręce = *ścisnąć sobie nawzajem ręce*. 2. *paść sobie nawzajem w objęcia, przytulić s. nawzajem do piersi, naściskać s. dowoli:* Uściskajmy s. i zacznijmy dawną przyjaźń pro-wadzić. L. Ach, witaj, już dawno nie uściśnaliśmy s. z sobą wzajemnie. L.

[**Uściślać się, a s., ał s.] skąpić, (ściskać s.).**
[**Uściślanie się, a s., blm.] czynność cz. Uściś-lać s.**

Uściślenie, a, blm., czynność cz. Uściślić.
Uściślić, i, il uczynić ścisłym: I marzył im nie było wolno o nadawaniu temu wyrazowi takiego uściśłonego i pogłębionego znaczenia. Bog.

Uściśnienie, a, Uściśnięcie l. blm., czynność cz. **Uściśnąć:** U. dłoni. 2. a. U. s. *uścisk, objęcia:* W długim niemym uściśnieniu pozostali chwilę. Bądź zdrowa, przyjm to U. w znak wdzięczności mojej. L.

Uściśnienie się, a s., blm., Uściśnięcie s., niek. Uściśnienie, Uściśnięcie czynność cz. **Uściśnąć s. Uściśnięcie, a, lm. a p. Uściśnienie.**
[**Uściślać, a, ał**] *uciślać, zbierać pieniądze, ułabudać.*

[**Uściułanie, a, blm.] czynność cz. Uściułać.**
[**Uściwość, i, blm.] rz. od Uściwy, uczciwość, Uściwy** *uczciwy.*
† **Uśc, u, dzicie, uszedł ujęć, uniknąć:** U. mordu, śmierci.

× **Uśklnić, i, il zrobić lśniącym, wyglansować, wypolerować.** L. U. s., stać s. lśniącym, nabrać glansu, polor, polysku: U. s. i ukłarować do oka. L.
× **Uśklnienie, a, blm., czynność cz. Uśklnić.**

× **Uśklnienie się, a s., blm., czynność cz. Uśklnić s.**

× **Uślachcać, a, ał i × U. s. p. Uśzlachcić.**
× **Uślachcanie, a, blm., czynność cz. Uślachcać.**
× **Uślachcanie się, a s., blm., czynność cz. Uślachcać s.**

× **Uślachcenie, a, blm., czynność cz. Uślachcić.**
× **Uślachcenie się, a s., blm., czynność cz. Uślachcić s.**

× **Uślachcić, i, il i × U. s. p. Uśzlachcić.**
× **Uślachetniać, a, ał i × U. s. p. Uśzla-chetnić.**

× **Uślachetnianie, a, blm., czynność cz. Uśla-chetniać.**

× **Uślachetnianie się, a s., blm., czynność cz. Uślachetniać s.**

× **Uślachetnić, i, il i × U. s. p. Uśzlachetnić.**
× **Uślachetnienie, a, blm., czynność cz. Uśla-chetnić.**

× **Uślachetnienie się, a s., blm., czynność cz. Uślachetnić s.**

[**Uśląknąć, nie, nął**] *schudnąć, zestabnąć; zmarnieć, zginać:* Jak to człowieka bida do onacy, to spadnie z nóg, uśląknie. Wróbel ze zimna uśląknie. [U. s.] *zmęczyć s.*

[**Uśląknięcie, a, blm.] czynność cz. Uśląknąć.**
[**Uśląknięcie się, a s., blm.] czynność cz. Uśląk-nąć s.**

[**Uślepiiony**] *byle jak, niedokładnie zrobiony; spartolony, sfuszerowany:* To ino uślepione, to nie robota, ba, ślepotą.

[**Uślepnąć, nie, nął**] l. *oślepnąć, zaniewidzieć.*
2. *ślepiąc ujrzeć.*

[**Uślepięcie, a, blm.] czynność cz. Uślepnąć.**
[**Uśleptać, a, ał**] *ciężko zapracować.*

[**Uśleptanie, a, blm.] czynność cz. Uśleptać.**
Uślinić, i, il, uwałać śliną, oślinić, zmoczyć śliną, zaślinić, poślinić: Kieł uślinił, jak zwierz dziwoki. Mias. U. s. *uwałać s. własną śliną, poślinić s., zaślinić s.:* Pacierz trzepioce, uśliniwszy s., bez wszelkiej uwagi. Opal.

Uślinienie, a, blm., czynność cz. Uślinić: Zły duch porywa go i roztrąca z uślinieniem. Wuj.

Uślinienie się, a s., blm., czynność cz. Uślinić s.
[**Uśliptany**] *zaplakany.*

Uślizgać się, a s., ał s. p. Uśliznąć s.
Uślizganie się, a s., blm., czynność cz. Uśliz-gać s.

Uślizgnąć się, nie s., nął s. p. Uśliznąć s.
Uślizgnięcie się, a s., blm., p. Uślizgnięcie s.
Uślizgnięcie się, a s., blm., Uślizgnięcie s. czynność cz. **Uślizgnąć s.**

Uśliznąć się, nie s., nął s., Uślizgnąć s., nied. Uślizgać s. obśliznąć s., zeszliznąć s., pośliznąć s., usunąć s., zemknąć s., opsnąć s.: Skacze z rąf na rąf, w tym noga mu s. uślizga, pogrąża go woda. Stasz. (= *podwija s.*). Przen.: *potknąć s., poszkapać, palnąć głupstwo, strzelić baka, pokpić sprawę:* Często człowiek s. w rozumie swym uśliznie. Pot. Gdzie s. zaś kto uśliznie z sprawiedliwej drogi. Gosk. Postrzegsz, że s. uśliznęła na takim gruncie, jakim jest polityka. Korz.

Uśliznięcie się, a s., blm., czynność cz. Uśliznąć s.

[**Uśmierlenie, a, blm.] czynność cz. Uśmerlić.**
[**Uśmierlić, i, il**] *ugotować, usmażyć, upitrasić, uprzyczyć.*

Uśmiać się, eje s., ał s. l. naśmiać s. dowoli, ubawić s.: Narobi s. trochę hałasu, ale s. zato uśmiejemy dowoli. L. 2. [U. s.] *uśmiechnąć s.:*

Ani pocałować, ani mi ś. U. do niego (do męża starego).

Uśmianie się, a ś., blm., czynność cz. **Uśmiać ś.**
Uśmiech, u, lm. y **śmiech przelotny, uśmiechnięcie ś.**: Z uśmiechem i łagodnością jej to powiedział, Kłok. Skacząc na łono z radosnym pośpiechem, bawiły płochą mową i wdzięcznym uśmiechem. Nar. Usta jej słodką skromnością wabiły w uśmiechu. Kras. Już na licach skonał wszelki uśmiechu powab. Głch. Rzekła, wskazując kwiaty z uśmiechem: jak pięknie jestem przybrana. Zan. Po jagodach U. lata, ale w oczach łza niedoli. Mick. Był to U. jawowy Mick. Rzekł z gorzkim uśmiechem. Mick. A przytym U. jakowś uroczy zwrócił na siebie wędrownika oczy. Brodz. Kilka razy widzieli łzy w jego oczach, ale nikt nigdy nie dostrzegł uśmiechu na jego twarzy. Krasin. U. jakoby dobroci na ustach, a grom, zda ś. wyskoczy ze skroni. Krasin. Pusty U. zarzył ś. na jego ustach. Przen.: *przeblysł, pobłysk, przejaw, objaw*: U. szczęścia, fortuny.

Uśmiechać się, a ś., ał ś. p. **Uśmiechnąć ś.**
 † **Uśmiechanie**, a, lm. a **uśmiech**: Gry, uśmiechania niech z raju płyną. Jag.
Uśmiechanie się, a ś., blm., czynność cz. **Uśmiechać ś.**

Uśmiechliwie przys. od **Uśmiechliwy**: Jasno i U. przed moim okiem obrazy ś. snuty. Przyb.
Uśmiechliwość, i, blm., rz. od **Uśmiechliwy**. L.
Uśmiechliwy, × **Uśmiechły uśmiechający ś.**, *uśmiechnięty, śmiejący ś., wesoły, pogodny, łagodny*: Witał uśmiechliwą jutrzeńkę. Przyb. Odtąd niech mi już każda godzina upływa uwieczniona wdziękami, każda uśmiechliwa. Przyb.

× **Uśmiechły p. Uśmiechliwy**: Róża ś. od ust Zefira w inną stronę skłania i wnet uśmiechała wraca do ich całowania. Cho.

Uśmiechnąć się, nie ś., nął ś., nied. **Uśmiechać ś.** l. *ułożyć twarz do cichego i łagodnego śmiechu; zaśmiać ś., roześmiać ś. łagodnie*: Szalony śmieje ś. głosem, ale człowiek mądry pocichu ś. uśmiecha. Bud. Niech tylko złoto zoczy, zaraz ś. uśmiecha. L. (= *umizga ś. do niego*). Pewnie oszust, co ś. rad uśmiechliwa. Jabl. Z żartem na to odpowiedział, uśmiechając ś. Troc. Uśmiechnął ś. na to. Troc. Uśmiechnął ś., znać zezwala. Kn. U. ś. ironicznie, gorzko, z politowaniem. Uśmiechać ś. komu, śmiać ś. spolem a. też śmiechem poświadczać. Kn. Nie był pewien, żeby nawet Szezerba nie uśmiechnął ś. z tej cichej, niewinnej miłości izraelskiego dziewczęcia. Krasz. Przen.: I smerem liści z mojej duszy ś. uśmiecha. Mick. (= *wdzięczy ś.*). 2. przen., częś. nied., komu = *przedstawić ś. ponętnie, zachęcać, nęcić, wabić, wzhudzać pożądlivość, smakować, pachnąć*: Uśmiechało ś. jej owo grafstwo. Krasz. Opieka nad tą panną samą jedną z ojcem chorym uśmiechała mu ś. Krasz. Przen.: *błysnąć, zająśnić*: Szczęście mu ś. uśmiechnęło. Nadzieja mu ś. uśmiecha (= *teছে go*).

Uśmiechnienie, a, lm. a **uśmiech**: Niebym nie żądał, tylko bym przez twych pięknych oczu słodkie U. zyskał nieocenione twoje potwierdzenie. Cho.

Uśmiechnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Uśmiechnąć ś. uśmiech**.

Uśmiechnięty, **Uśmiechniony śmiejący ś.**, z **uśmiechem na twarzy**: Szła za nią z twarzyczką rozpromienioną, uśmiechniętą. Bał.

Uśmiechniony p. Uśmiechnięty. Wor. Starsza niewiasta z zagasiemi oczyma, uśmiechniona

łagodnie. Krasz. Wróżka uśmiechniona z serca wyznania dobywa. Kon.

Uśmiechowo - miłosny miłośnie uśmiechnięty: **Uśmiechowo - miłosne spojrzenie**. Jeż. **Uśmiechowy** przym. od **Uśmiech**: Pewne wygłębienie mięskulów uśmiechowych.

Uśmiercać, a, ał p. **Uśmiercić**.
Uśmiercanie, a, blm., czynność cz. **Uśmiercać**.
Uśmiercenie, a, blm., czynność cz. **Uśmiercić**.
Uśmiercić, i, il, nied. **Uśmiercać l. przyprowadzić kogo o śmierć, zadać mu śmierć, zgładzić, zabić**: Wiadomość ta żalosa mało mię natychmiast nie uśmierciła. L. Cyt! bo cię chyba uśmiercę. Przysięgi na sakrament, że lisa spatrzy i uśmierci. Dyg. Przen.: Nie ustąpił, aż sen uśmiercił myśli. Ork. 2. *puścić pogłoskę o czyjej śmierci, zrobić nieboszczykiem, umorzyć*: Ledwo zachorował, już go uśmiercił. 3. den.: U. miazgę zęba = *zabić, zatruć nerw zębowy*.

Uśmiertelniać, i, il **uczynić śmiertelnym**. L.
Uśmiertelnienie, a, blm., czynność cz. **Uśmiertelniać**: U. wszelkiego stworzenia. Przyb.

Uśmierzać, a, ał i U. ś. p. **Uśmierzyć**.
Uśmierzająco przys. w sposób uśmierzający, *uśmierzając, kojąco, uspokajająco, łagodząco*: To wpływa U. na stosunki międzynarodowe.

Uśmierzający l. im. od Uśmierzać. 2. apt.: Lek uśmierzające (remedia s. medicamenta palliativa). Maść uśmierzająca (unguentum leniens). Woda uśmierzająca (aqua sedativa). [Uśmierzające ziele] = *ros. używana przeciw bólom głowy*.

Uśmierzanie, a, blm. l. czynność cz. **Uśmierzać**. 2. lek. = a) *kojenie, łagodzenie cierpień* (sedatio). b) *leczenie uśmierzające, kojące, łagodzące* (curatio palliativa).

Uśmierzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Uśmierzać ś.**

Uśmierzenie, a, blm., czynność cz. **Uśmierzyć**.
Uśmierzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Uśmierzyć ś.**

Uśmierzyciel, a, lm. o ten, co uśmierza a. uśmierzył. L.

Uśmierzycielka, i, lm. i forma ż. od **Uśmierzyciel**. Mąż.

Uśmierzyć, y, ył, † **Uśmirzyć**, [Uśmirzyć], nied.

Uśmierzać, † **Uśmirzać** *uszkodzić, poszkodzić, ukrócić, powściągnąć, uhamować, utemperować, uciszyć, uspokoić, umiarkować, ukoić, ulagodzić, ulobruchać*: U. humiliare. Ps. flor. Uśmierzon być. Ps. flor. Iżby uśmierzyły boleśe ojcową. HJ. Bóg słowem dziwy uśmierzał. Leop. (dziwy krocił. Leop.). U. wściekłość, gniewliwość, popędliwość czyją. U. gorączkę. U. podrażnione nerwy. Łagodne słowa uśmierzają każdą popędliwość. Rej. Odpowiedź łagodna uśmierza gniew. Wuj. Maść, która boleśe uśmierza. Syr. Aczkolwiek zabijający morderz człowieka... miałby główną śmiercią być święty, ale my ostrośe tę uśmierzając... Swł. Uśmierz tę wrzawę. Troc. U. bunt, powstanie. Juljusz Cezar po dwakroć potężnie powstających Gallów uśmierzył. Lel. U. głód, pragnienie (= *ugasić pragnienie*). U. ś. l. *uszkodzić ś., poszkodzić ś., ukrócić ś., powściągnąć ś., uhamować ś., utemperować ś., uciszyć ś., uspokoić ś., umitygować ś., ustaikować ś., ukoić ś., umiarkować ś., ulagodzić ś., ulobruchać ś.*: Gorączka chorego ś. uśmierzyła. Krasz. Ale nagle ulewa poczęła ś. uśmierzać. Tet. Achiwy poehutnywali sobą, iż ś. w zapaleczywej zawisici swej wspinały Pelida uśmierzy. Ryd. 2. [U. ś.] = a) *uspokoić ś.* b) *zasnąć*.

Uśmieszek, szku, lm. szki p. **Uśmiech**: U., wdzięczny, naiwny, figlarny, filuterny uśmiech. Z ustami jej, zdawało ś., że zrosł ś. na wielki półsmętny U. ironiczny. Orzesz.

Uśmieszenie, a, blm., czynność cz. **Uśmieszyć**. **Uśmieszę**, ęcia, lm. ęta piesz. od **Uśmiech**: Mówi redaktor ozdoby szepem wśród zgnyłych uśmieszat. Zer.

Uśmieszyć, y, ył *uczynić śmieszny, ośmieszyć*: Ludzie wiedzieli, gdy miał usta otworzyć, że ich uśmiesz y wydrwi. Krasz.

× **Uśmigac**, a, ał *śmigając uchlastać; uchlostać, wysmagać, odwizczyć, wybałożyć, wyłoić*.

× **Uśmiganie**, a, blm., czynność cz. **Uśmigac**.

† **Uśmirzac**, a, ał i †U. ś. p. **Uśmirzyć**. Hon.

† **Uśmirzanie**, a, blm. czynność cz. **Uśmirzac**.

† **Uśmirzanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Uśmirzac** ś.

† **Uśmirzenie**, a, blm., czynność cz. **Uśmirzyć**.

† **Uśmirzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Uśmirzyć** ś.

† **Uśmirzyć**, y, ył i †U. ś. p. **Uśmirzyć**.

Uśniedzenie, a, blm., czynność cz. **Uśniedzić**.

Uśniedzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Uśniedzić** ś.

Uśniedzić, i, il *pokryć śnieżką*: Bóg złoty wiek uśniedził miedzianym pokostem. Min. U. ś. *zaśniedzić; okryć ś. śnieżką, zająć śnieżką*.

Uśnienie, a, blm., p. **Uśnieć**: Ofiara za U. jego obehodzona nie była. Smotr. (msza zaduszna. L.).

Uśniezać, a, ał p. **Uśnieżyć**.

Uśnieżanie, a, blm., czynność cz. **Uśnieżać**.

Uśnieżenie, a, blm., czynność cz. **Uśnieżyć**.

Uśnieżyć, y, ył, nied. **Uśnieżać** *pokryć śniegiem*; przen. *okryć śnieżną białością, ubielić*: Wierzchołki gór wicznie uśnieżone. Uśnieżone kiści nie poruszały ś. najmniejszym ruchem. Sienk. Łabędź rozwinię uśnieżony żagiel steru. Słow.

Uśnięcie, a, blm., **Uśnienie** czynność cz. **Uśnąć**.

Uśnięty, **Uśpiony** *który usnął, śpiący*: Sługa przy uśniętym panu czuwa. Słow.

[**Uśperlać**, a, ał] ś. p. **Uśparować**.

[**Uśperianie**, a, blm.] czynność cz. **Uśperlać**.

Uśpian, u, lm. y bot. (hydnocarpus) *rosł. z rodziny arnotowatych*.

Uśpicieł, a, lm. e, **Usypiacz** *ten, co usypia a. co uspił*. L.

Uśpicielka, i, lm. i forma ż. od **Uśpicieł**: Noe, U. frasunków. Otw.

Uśpić, i, il, nied. **Usypiać** *i. sprawić, żeby kto zasnął; ukoiysać, ugadać do snu*: Przychodź, senku, przychodź rączy, przyjdź, senku usypiający. Groch. Wino U. umie, kto je sporą czaszą pije. Górń. Wdzięcznym wnet byłem snem mile uśpiony. Lubom. Piastunka dziecię uśpiła. Troc. Pieszonym kwileniem ptak usypia oczy. Hul. Przen.: *ukoić, uśmierzyć, znieczulić, uspokoić, ulagodzić, uciszyć, uskromić*: U. ból, troski, niepokój. Serce mi żarły troski nieuspione. Kochan. Noe, miasto tego, coby przykre kłopoty ukoiysać i U. miała, to one rozpościera. Pilch. Przykre kłopoty trudem zwyciężony i troskę uśpił, która go trapiła. Kochan. Uśpił żal na łonie przyjaźni. Rzew. (= *ukoiysać*). Przen.: U. czyją czujność = *oszkacać, zwieść, omylić*. Rostropność uśpiona. Boh. 2. × U. kogo = *zabić, uśmiercić*: Uśpił go tym kijem. Troc. U. kogo, zabić. Kn. 3. lek. *wywołać sen sztuczny za pomocą środków nasennych a. przez poddawanie, wstawianie, (zahipnotyzować) (sopire)*.

[**Uśpiech**, u, lm. y] *wynik, rezultat*: Pszczoły podłe, słabe co do liczby i zapasów, z małym uśpiechem w robocie.

Uśpieć, eje, ał *l. uskroć, poradzić, podolać, zdołać*: Djabeł nie uśpieje, by dobrze wszystkie swoje mocarstwa dźwignął. Smotr. 2. *zdążyć szczęśliwie, potrafić nadążyć*: Liś nie uśpieje opaść z drzewa. Przez jedną noc taki kawał pracy uśpieli. Stał ś. rozruch w izbie, i Rejtan uśpiął podać broń wujowi swemu. Kotb. (= *udało mu ś. podać*).

Uśpienie, a l. blm., czynność cz. **Uśpić**. 2. lm. *a stan osoby uśpionej, sen*: U. magnetyczne. Słuchał go w takim samym uśpieniu ducha, jak niegdyś. Kaczk. Niech mu na oczy w cichym uśpieniu przychodzą mężę w stalnym odzieniu. Len. 3. †U. *uśnićcie, zaśnięcie*: Nie boję ś. uśpienia snem ku wieczności. Ryb.

[**Uśpienie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Uśpić** ś.

Uśpieszac, a, ał p. **Uśpieszyć**.

Uśpieszanie, a, blm., czynność cz. **Uśpieszać**.

Uśpieszenie, a, blm., czynność cz. **Uśpieszyć**.

Uśpieszyć, y, ył, nied. **Uśpieszać** i. †U. kogo =

uprzędzić, wyprzędzić, ubiec, przesćgnąć, przegonić: Kto kogo wprzód uśpieszy, niech ś. wygraną nie cieszy. Dzw. 2. *uśpieć, zdążyć, nadążyć*: Lecz nim dopadli, Panas uśpieszył wpaść wewnątrz. Krasz. Piękna co ś. zowie kobieta... nieszczęśliwa z mężem, którąś wpan nie uśpieszył mu odmówić, nasz marszałkowiez ją zacałi. Krasz. Nie uśpieszysz, nie dostaniesz — ta reguła płaci. Kon. (= *nie zdążysz na czas*), 3. †U. *pośpieszyć, podążyć*: Tak tedy w Kamieńcu wycieńczona siła, którą podeprzeć pogaństwo uśpiesza. Grab.

Uśpiony i. im. od **Uśpić**. 2. p. **Uśnięty**: Rozległ ś. stukot butów, a następnie chrapanie czterech uśpionych braci. Sienk. Świat był cichy i U. tak głęboko, że śniegi zdawały ś. spać w zielonej topieli księżycowego światła. Sienk. 3. ogr.: *Oczko uśpione*, p. ogr. *Oczko*.

[**Uśpiwrzód**, odu, lm. ody] bot. l. p. **Przestęp**. 2. = **Tojeść**.

Uśpizenie, a, blm., czynność cz. **Uśpizyc**.

Uśpizyc, y, ył *pokryć śpiżem*: Hełm uśpizony. Ml.

Uśredniojęzykowiec, i, il spółgłoskę = *zmiękczyć*. Szb.

Uśredniojęzykowiec, a, blm., czynność cz. **Uśredniojęzykowiec**.

[**Uśturać**, a, ał] *zeszyć*.

[**Uśturanie**, a, blm.] czynność cz. **Uśturać**.

[**Uśtylać**, a, ał] *uszyć niedbale*.

[**Uśtylanie**, a, blm.] czynność cz. **Uśtylać**.

[**Uśtyrować się**, uje ś., ował ś.] *uspokoić ś.*: Stasiek! uśtyruj się (= *ustatkuj ś.*). Juzem się to roboto uśtyrowała (= *uspokoiła ś., załatwiła ś. z nią*).

[**Uśtyrowanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Uśtyrować** ś.

Uświadamiać, a, ał i U. ś. p. **Uświadomić**.

Uświadamianie, a, blm., czynność cz. **Uświadamiać**.

Uświadamianie się, a ś., blm., czynność cz. **Uświadamiać** ś.

[**Uświadczenie**, a, blm.] czynność cz. **Uświadczyć**.

[**Uświacenie**, a, blm.] czynność cz. **Uświacyć**.

[**Uświacyć**, y, ył] p. **Uświadczyć**.

[**Uświadczyć**, y, ył, **Uświacyć**, **Uświarczyć**] i.

uświadczyć: Bóg zapłać panu za wszystko dobre, co mi uświadczył. 2. a [**Uświecić**] spo-

tkać, napotkać, znaleźć, zobaczyć, ujrzeć: Powietrze tam zdrowe; nigdy szkodliwego gadu nie uświadczysz. Pot. Tam błota nie uświadczy. (= nie poświęci). O trzy mile zarobku nie uświadczysz. Kon. Życia tam nijakiego; twarożku nie uświadczysz, kaszki krakowskiej nie ujrzysz, śmietany nie uwidzisz! Kon. Kto sie boi?—zawołali gromadnie od stołu; takiego tu nie uświadczy! my wszyscy za wami. Ork. Cięgiem on ś. włożył; uświadczył się go i w Pańszczyce i w Gąsienięwych Stawach. Tet.

Uświadomić, i, il, nied. Uświadamiać kogo = uczynić świadomym, wtajemniczyć, objaśnić go, doprowadzić go do pojmowania, do zrozumienia, do świadomości o czym: Uczucie które staramy ś. U. i w świadomości zatrzymać. Karł. U. sobie konieczność związku celnego. (= przyjdź do jego poznania, przeświadczyć ś. o jego konieczności, przedstawić ją sobie w całej pełni). U. ś.: 1. dojść do świadomości, do poznania; przekonać ś., przeświadczyć ś. o czym, przejrzeć na oczy: Młodzieniec już uświadomiony (= który poznał już tajemnice życia, stosunki płciowe, który stracił niewinność). 2. stać ś. świadomym dla kogo, przedstawić mu ś. świadomie: To poczucie uświadamia ś. w formie odrębnej, specjalnej, umiejscowionej sensacji (= daje znać o sobie, odzywa ś.). Wyobrażenia żywo uświadomione lub bardzo blizkie uświadomienia. Wtedy uświadomił ś. w jej duszy pogląd demokratyczny, którego miała zostać jedną z najwymowniejszych przedstawicielek. Chm.

Uświadomienie, a, blm. l. czynność cz. Uświadomić. 2. p. Uświadomienie ś.: Gwiazda jakiegoś wielkiego uświadomienia zabłysła nad rolą i siolęm. Db.

Uświadomienie się, a, blm., niek. Uświadomienie l. czynność cz. Uświadomić ś. 2. stan tego, co ś. uświadomił, świadomość.

[Uświarczenie, a, blm.] czynność cz. Uświarczyć. [Uświarczyć, y, yl] p. Uświadczyć.

Uświatowić, i, il kogo = zrobić światowym, powierzone wykształconym, otrzeć między ludźmi, oglądać, okrzesać, wypolerować. St. wil.

Uświatowienie, a, blm., czynność cz. Uświatowić.

Uświątobliwić, a, al p. Uświątobliwić.

Uświątobliwić, i, il, nied. Uświątobliwić l. uczynić uświątobliwym. 2. a. Uświątobliwić, nied. Uświątobliwić uświecić = znać za świętego, kanonizować: U. Stanisława Szczepanowskiego Pol. Jest Jacek Polak czczony, choć nie jest jeszcze uświątobliwiony. Pol.

Uświątobliwienie, a, blm., czynność cz. Uświątobliwić: Postęp pracy około własnego uświątobliwienia. Grzechem powinniśmy ś. brzydzić, a o U. swoje usilnie ś. starać. Solar.

[Uświeccenie, a, blm.] czynność cz. Uświecić.

Uświecczenie, a, blm., czynność cz. Uświecczyć: Na pierwszym planie stoi tu U. szkoły i oddzielenie państwa od kościoła.

Uświecczyć, y, yl zrobić świeckim, sekularyzować.

[Uświechtać, a, al, Uświegotać, Uświgotać, Uświegonić] ubrudzić, uwalcać, zawałcać, czym tłustym, wyświechtać. [U. ś.] ubrudzić ś., uwalcać ś., zawałcać ś. czym tłustym, wyświechtać ś.

[Uświechtanie, a, blm.] czynność cz. Uświechtać.

[Uświechtanie się, a, ś., blm.] czynność cz. Uświechtać ś.

[Uświecić, i, il] p. Uświadczyć: Taka młoda tego baba, a dzieciaka ani uświeci! Kon. W naszym dworze baby nie uświeci. Sienk. (= ze świecą nie znajdzie).

[Uświegonić się, i, il, il ś.] p. Uświechtać ś. [Uświegonienie się, a, ś., blm.] czynność cz. Uświegonić ś.

[Uświegotać, a, al] uwalcać czym tłustym: Uświegotane ręce. [U. ś.] p. Uświechtać ś.

[Uświegotanie, a, blm.] czynność cz. Uświegotać.

[Uświegotanie się, a, ś., blm., czynność cz. Uświegotać ś.

[Uświergnąć, gnie, gnął a. gł. Uświergnąć, Uświerknąć, Uświerknąć] l. zmarnować. 2. umrzeć; zdechnąć.

[Uświergnięcie, a, blm.] czynność cz. Uświergnąć.

[Uświerknąć, nie, nął] p. Uświergnąć: (O ciężko rannym) Toś toto do figury nie dojedzie i uświerknie. Zer.

[Uświerknięcie, a, blm.] czynność cz. Uświerknąć.

Uświetniać, a, al i U. ś. p. Uświetnić. Uświetnianie, a, blm., czynność cz. Uświetniać. Uświetnianie się, a, ś., blm., czynność cz. Uświetniać ś.

Uświetnić, i, il, nied. Uświetniać uczynić świętym, zamienić; okryć blaskiem, chwale, uwspianiać, zaszczycić: U. imię, ród, widok. Odbyło ś. weselo ulubieńca królewskiego, uświetnione obecnością i darem króla. Szaj. U. ś. stać ś. świętym, okryć ś. świętnością.

Uświetnienie, a, blm., czynność cz. Uświetnić.

Uświetnienie się, a, ś., blm., czynność cz. Uświetnić ś.: Przedstawia dążenie koronacyjne Witolda jako cel zabiegów ówczesnych książąt w celu uświetnienia ś. Proch.

Uświecać, a, al p. Uświecić.

Uświecanie, a, blm., czynność cz. Uświecać.

Uświeccenie, a, blm., czynność cz. Uświecić.

Uświecić, i, il, nied. Uświecać l. uczynić jakby świętym, nadać powagę, uczcić: Złoto na wszystko: na to, co wiara, co uświeca enota, targa ś. śmiało burzy i obala. Wyb. Skutkiem świętości Sakramentu jest łaska Boża, przez którą ś. miłość małżeńska uświeca. Kras. A. (= nabiera świętości). Nie mam nic drogiego, eoby przynieść ci na dary, czym U. pamiętnie imieniny. L. Jest to sprawa ludzkiego rodzaju; uświeccie w poszrodku waszego narodu wiekopomnym znamię. Stasz. Twojej to pięknej ręki nam potrzeba, niech drogi podpis to dzieło uświeci. Książ. Jakich natehnień i ducha potrzeba, aby mistrz sztukę uświecił, a sztuka aby mistrza podniosła do nieba. Od. Klejnot uświecony zawartą w nim relikwją. Szaj. Lecz oto jej kat staje ś. jej całopalnej ofiary uświeconym kapłanem. Brt. Cel uświeca środki (= usprawia dliwia). 2. ustalić jak należy świętość: Dziesięciny stały ś. wiekami uświeconą stanu duchownego własnością. L. Wiekami uświecone przywłaszczenia.

Uświątobliwić, a, al p. Uświątobliwić.

Uświątobliwienie, a, blm., czynność cz. Uświątobliwić.

Uświątobliwić, i, il p. Uświątobliwić.

Uświątobliwienie, a, blm., czynność cz. Uświątobliwić.

[Uświgotać się, a, ś., al ś.] p. Uświechtać ś.

[Uświgotanie się, a, ś., blm.] czynność cz. Uświgotać ś.

[Uświnić, i, il] ubrudzić, uświecić, ubrudzić, uwalać, zapaskudzić.

[Uświnienie, a, blm.] czynność cz. Uświnić.

[Uświrgnąć, gnie, gnał a. g] p. Uświergnąć.

[Uświrgnięcie, a, blm.] czynność cz. Uświrgnąć.

[Uświrknąć, knie, knął a. k] p. Uświerknąć.

[Uświrknięcie, a, blm.] czynność cz. Uświrknąć.

† Uświt, u, lm. y *świt*: Na uświcie. B. Sz. (= o świcie).

Utaborować, uje, ował *umocnić taborem, otaborować*. L. U. *ś. umocnić swoje stanowisko, swój obóz taborem*: Czestnik litewski, objąwszy komendę, umyślił *ś.* pod Stelcem U. Mat.

Utaborowanie, a, blm., czynność cz. Utaborować.

Utaborowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Utaborować *ś.*

[Utachnąć, nie, nął, Utapnąć] *ulożyć ś., opaść, utęchnąć*: Jedz wolno, to ci *ś.* utachnie jedzenie.

[Utachnięcie, a, blm.] czynność cz. Utachnąć.

Utaczać, a, ał l. nied., p. Utoczyć. 2. dok. *nataczać dowoli, utarzać, ukulać*: Pulpety U. w mące.

Utaczanie, a, blm., czynność cz. Utaczać.

Utaić, i, il, nied. × Utaiwać l. *ujając ukryć, skryć*: U. grzech na spowiedzi. Kupcy opowiedzieć *ś.* na fordańie powinni, nie utaiwając towarów swoich. Vol. Prawdy nigdy długo U. nie można. L. Szydła w worze nie utaisz. Boh. 2. *ugotować w malej ilości wody, w parze, wytaić*: U. kaszy, ryżu. 3. lek.: Oblęd utajony, p. Obląd.

U. *ś. ukryć ś., skryć ś., schować ś., przyczać ś.*; nied. *czyhać, czatować*: Utaiwali *ś.* za górą. Leop. (= *zasadzali ś.*). Utajone w człowieku talenta nie czynią pożytku. L. Za węglem *ś.*, cicho stojąc, utaiwa. P. Koch. Przed wzrokiem dzieci nie *ś.* nie utai. Rzew. U. *ś.* to przede mną nie może. Rzew. Nie mogła *ś.* dłużej U. śmierć Magnusa. Alber. Utajony w N. Sakramencie. Lampę, którą zawsze przed Utajonym pod osobami chleba Bogiem gorzała. Nies. My, jak w obłoku utajeni, posuwaliśmy *ś.* po wodzie spokojnie i cicho. Chodź. Złe utajone gorsze jest, niż to, które *ś.* zna. Krasz.

× Utaiwać, a, ał i × U. *ś.* p. Utaić.

× Utaiwanie, a, blm., czynność cz. Utaiwać.

× Utaiwanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Utaiwać *ś.*

Utajemniczenie, a, blm., czynność cz. Utajemniczyć.

Utajemniczyć, y, ył *uczynić tajemniczym, otoczyć tajemnicą*: Oni tylko mieli prawo wchodzić do tego schronu szczęśliwości, utajemniczonego przez religję. Jeż.

Utajenie, a, blm., czynność cz. Utaić: List wywołał trudny do utajenia wyraz radości. Krasz. Co do potrzeby utajenia śmierci przed ludźmi... Jeż.

Utajenie się, a *ś.*, blm. l. czynność cz. Utaić *ś.* 2. lek.: U. *ś.* choroby = *okres wylegania ś. choroby* (stadium latentis morbi).

Utajma, y, lm. y bot. (mitella) *roś. z rodziny skabnicowatych*.

Utajony l. im. od Utaić, *ukryty, skryty, niewidomy, niewidoczny, niejawny*. 2. fil.: Jakości utajone p. Jakość. 3. fiz.: Ciepło utajone, p. Ciepło. 4. (latens, larvatus, oculus) = a) hist.: Komórka utajona. b) lek.: Przymiot U. (syphilis larvata). Rozbieżność (oczu) utajona (exophoria).

Zbieżność (oczu) utajona (esophoria). Żez U. (heterophoria). Zimnica utajona (febris intermittens larvata).

Utalentować, uje, ował l. *udarować talentem, talentami, uzdolnić*: Artysta, rzemieślnik utalentowany. Pięknym go Bóg utalentował rozumem. Bals. Człowiek niepoślednie utalentowany. L. Bóg tę duszę wszystkimi utalentował natury darami. Troc. Oświecone i utalentowane ubóstwo nauką nawet nie mogło *ś.* uchronić od poniżenia. Koź.

Utalentowanie, a, blm. l. czynność cz. Utalentować. 2. *talent, uzdolnienie, dar, biegłość, wprawa*.

Utamować, uje, ował *tamując utrzymać; poustrzymać, uhamować; zatamować*: Nie mógł krwi U.

Utamowanie, a, blm., czynność cz. Utamować.

[Utańcować, uje, ował] *zatańcować, zatańczyć*: A widzisz, jeszcze utañcuje! [U. *ś.*] *uraczyć ś. tańcem, natańcować ś. dowoli*.

[Utańcowanie, a, blm.] czynność cz. Utańcować.

[Utańcowanie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. Utańcować *ś.*

Utapiać, a, ał i U. *ś.* p. Utopić.

Utapienie, a, blm., czynność cz. Utapiać.

Utapienie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Utapiać *ś.* Utapirować, uje, ał *włosy* (u fryzjera) = *zebrać, nastroszyć grzebieniem, stapirować*: Utapirowane peruki. Reym.

Utapirowanie, a, blm., czynność cz. Utapirować.

[Utapiać, a, ał] *kilkakrotnie zanurzyć w wodę, pławić*. [U. *ś.*, Utopiać *ś.*, Potapiać *ś.*] *umaczać ś., zmoknąć*: Starsi *ś.* utopili, młodszy utaplali w wodzie. Świnie pasie..., utaplany, bo tam ciągle dęse leje.

[Utapienie, a, blm.] czynność cz. Utapiać.

[Utapienie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. Utapiać *ś.*

[Utapnąć, nie, nął] p. Utachnąć: Mówią także: utapnie, utachnie w garnku = *kiedy jedzenia w garnku ubędzie przez gotowanie ś.* (= *wygotuje ś.*)

[Utapienie, a, blm.] czynność cz. Utapnąć.

† Utarapać, a, ał *udręczyć, sturbiować tarapatami*. Korcz.

† Utarapanie, a, blm., czynność cz. Utarapać.

[U ta ra rum] *przyśpiew*.

Utarcie, a, blm., czynność cz. Utrzeć.

Utarcie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Utrzeć *ś.*

Utarczka, i, lm. i *podjazdowe i dorywcze starcie ś. z nieprzyjacielem, walka, potyczka, harc*: Bitwa *ś.* nie zaczęła, a utarczki tylko były. Skar. Roku 1065 Litwa pierwszą utarczkę do Rusi uczyniła. Stryjk. (= *wycieczkę, najazd*). Ostrogski, przebywszy Berezinę, stoczył z Moskwą utarczką bitwę po dwakroć, iż kilka ufów położył. Stryjk. Przy napawaniu koni utarczkę mieli. Warg. Nieprzyjaciele, rozumiejąc, że *ś.* to na dorywczych utarczkach skończyć miało, dawszy odpór, nie zapędzali *ś.* Nar. Lubo nie przyszło do powszechnej między wojskami bitwy, w szczególnych jednak utarczkach wielokrotnie pokonali zaufanego w sile i waleczności nieprzyjaciela. Kras. W utarczce nieprzyjaciela wiele ubito. Troc. U. z bykami w Hiszpanji. Troc. Z sąsiady swemi blizkimi, Tatarami przekopskiem, częstokroć utarczki czynią. W szczególnych utarczkach wielokrotnie pokonali nieprzyjaciela. Krasin. † Utarczki kozackie, p. Kozacki. × Gęsia wojna a. gęsia U. (= *wojna kokosza*). Troc. 2. przen. *sprzeczką, spór, starcie, przemówienie ś., kłótnia, zajście*: Miał z nią żywą utarczkę.

Utarczkowy, Utarczny przym. od Utarczka. L. Bobr.

Utarczny p. Utarczkowy: Zagony tatarskie koło Krasnegostawu przez dwanaście utarcznych bitew od Polaków były porażone. Stryjk.

[Utarc, utrże, utarł] p. Utrzęd.

Utargać, a, ał, Utargnąć, nied. † Utargawać targnąwszy a. targając urwać; uszarpnąć: Nie mogąc tego dowieść, aby koniowi ogon utargnął razem, po jednemu włosu targając, wszystek wyrwał, że nie nie zostało. L. [U. sierż. U. gruszki]. Przen.: Chrystus zakazał, abyś językiem nie ubliżał a nie utargawał bliźniemu swemu. L. (= nie ubliżał, nie ujmował, nie uwłaczał mu; nie szarpał jego sławy). † U. ś. na kogo = targnąć ś., porwać ś.: Język złościwy utargawał ś. na ludzi enotliwych sławę. L.

Utarganie, a, blm., czynność cz. Utargać.

† Utarganie się, a ś., blm., czynność cz. Utargać ś.

† Utargawać, a, ał i † U. ś. p. Utargać.

† Utargawanie, a, blm., czynność cz. Utargawać.

† Utargawanie się, a ś., blm., czynność cz. Utargawać ś.

Utargnąć, nie, ał i † U. ś. p. Utargać.

Utargnienie, a, blm., p. Utargnięcie.

† Utargnienie się, a ś., blm., p. Utargnięcie ś.

Utargnięcie, a, blm., Utargnienie czynność cz. Utargnąć.

† Utargnięcie się, a ś., † Utargnienie ś. czynność cz. Utargnąć ś.

Utargować, uje, ował, [Utarzyć] l. targując urwać z ceny; odtargować. Kn. Talar mu utargowałem. Troc. 2. zebrać ze sprzedaży; targując zebrać. Troc. Małom utargował. Kn. Już dziesięć talarów dziś utargowałem. Dał coś ludziskom U. Krasz. 3. przen.: U. eo = wymóc na kim, uprosić, wyprosić, wytargować, uskorać u kogo: Każdemu wiernemu łaeno u Boga zbawienie U. Rej.

Utargowanie, a, blm., czynność cz. Utargować.

[Utarknąć, knie, knął a. ki] uwieznąć, ugrzęznąć, utgnąć, utkwąć: Noga utarkła mu w błocie. Gnat utarknął psu w gardle (= stanął). Przen.: Książd utarkł w kazaniu (= zaciął ś., utknął).

[Utarknięcie, a, blm.] czynność cz. Utarknąć.

Utarzać, a, ał, tarzając uwalac, utarzać; powycierać, unurzać, pomacać: Gdy masz ryby smażyć, należy ś. wprzód je U. w mące, nim włożysz w masło roztopione; także robiąc różne ciasta, trzeba wprzód U. w mące; mięso niektóre utarżają w korzeniach tłuczonych. L. We krwi utarżają. Tw. U. ś. tarzając ś. uwalac ś.; powycierać ś., unurzać ś.

Utarżanie, a, blm., czynność cz. Utarzać.

Utarżanie się, a ś., blm., czynność cz. Utarzać ś.

[Utarżenie, a, blm.] czynność cz. Utarżyć.

[Utarzyć, y, ył] p. Utargować.

[Utasić się, i ś., ii ś.] uspokoić ś.

[Utaszanie się, a ś., blm.] czynność cz. Utasić ś.

† Utążenie, a, blm., czynność cz. Utążyć.

† Utążenie się, a ś., blm., czynność cz. Utążyć ś.

† Utążyć, y a. e, ył l. stęsknić ś., zmudzić ś.: Nie utęsknę ś., nie utążę nigdy ani w mieście, ani na wsi. Mącz. 2. zmudzić ś., uprzykrzyć ś., przejeść ś., obmierznąć, obrzydnąć: Jak ś. skoro utąże, wstęsknie, przemieni miejsce, ubi satietas coepit fieri. Mącz.

[Utchnąć, nie, nął] l. p. Utknąć. 2. stanąć: U. na łbie.

[Utchnięcie, a, blm.] czynność cz. Utchnąć.

Utembrować, uje, ował muz. umiarkować, ustosunkować pod względem tembru: Śpiewaczka wykazała pełen świeżości głos sopranowy, wybornie intonowany, srebrzyście utembrowany. Cms.

Utembrowanie, a, blm., czynność cz. Utembrować.

Utemperować, uje, ował l. × U. temperując utrafić według potrzeby: U. pióro. Troc. 2. umiarkować, ułagodzić, ułaskać, obłaskawić, powściągnąć, uhamować, umitygować, okiełznać, ukroczyć, uskromić: Natura ognista, namiętna, utemperowana praktyką spraw dyplomatycznych. Jeż. Widzisz asan, jakim go (konia) utemperował. Gliń. U. ś. umiarkować ś., pomiarkować ś., ustatkować ś., ułagodzić ś., ułaskać ś., powściągnąć ś., obłaskawić ś., uhamować ś., umitygować ś., okiełznać ś.

Utemperowanie, a, blm., czynność cz. Utemperować.

Utemperowanie się, a ś., blm., czynność cz. Utemperować ś.

Ustensylja, ów, blp. l. sprzęty i inne rzeczy konieczne w biurze, w kościele, kantorze, szkole i t. d., urządzenie, przybory, porządki: U. piśmiennic. Skarb. Zaopatrywał miejscową cerkiew w potrzebne U., t. j. księgi nabożne, obrazy, sprzęty, wino. Rol.

Uterać, a, ał, Utryać l. używaniem nadwąglić, zniszczyć; sterać, zużyć, wyszarzać, stargać, zmarnować: U. suknię. [Wraca z pustemi rękoma i z uteranyim zdrowiem]. Ork. [Przyszły psoty, utyrało ś. owieć pięć dwadzieścia]. 2. sterać, zmarnować, strwonić, utracić, puścić, przepuścić, przeputać: Jesliby mąż majątność swą utyrał a. ś. zadłużył... Sz. U. młode lata. U. czas (= strawić). 3. postradać niebacznie, utracić, stracić; pozbawić ś., ogolocić ś.: Ciężko U. koehanie. Zebra. Wenus swą kwapiwością enego Adonisa utyrała, Szymon. [U. ś.] utarzać ś.: Głupi namiętnie powalał ś., utyrał, zamacał we wodzie.

Uteranie, a, blm., czynność cz. Uterać.

[Uteranie się, a ś., blm.] czynność cz. Uterać ś.

× Uterfin, u, blm. sukno cienkie. Goł. (= utersin?). Uterfinu postaw. Ins. c. l.

× Uterfinowy przys. od Uterfin. Goł.

[Uterlać, a, ał, Utrylać] unurzać: U. kartofle w masle. [U. ś.] namęczyć ś., utrudzić ś., zmęczyć ś.: Trzeba ś. z tym szuflikiem codzień U.

[Uterlanie, a, blm.] czynność cz. Uterlać.

[Uterlanie się, a ś., blm.] czynność cz. Uterlać ś.

† Utersyn, u, blm. gatunek drogiego sukna. Brk. (= utersin?).

† Utesknić, i, ii i † U. ś. p. Utesknić: Uteskniło się już senatowi, dygnitarzom i urzędnikom koronnym takie swawoleństwo, okrucieństwo kryminalów niesłychanych. Zw.

† Utesknienie, a, blm., czynność cz. Utesknić.

† Utesknienie się, a ś., blm., czynność cz. Utesknić ś.

[Utetlać, a, ał] uwalac.

[Utetlanie, a, blm.] czynność cz. Utetlać.

Utęchły który utęchł. Troc.

Utechnąć, nie, nął a. chl l. stęchnąć, opaść, spłazszyć: ś., skłęsnąć, osiąść, ochlapnąć, zapasć, zniżyc ś. Jako kiedy kto ogień sosnowy zagasi, utęchnie płomień srogi, tylko ś. dym kwasu. Klon. Takie nastąpiło trzęsienie ziemi, że równe pola z górami były, a wierzchy gór utęchnęły. Skar. 2. × U. ucichnąć, wygasnąć, ustać: Patrz, jak wodne

wszędę uciechły rozruchy, kwoli tobie utęchły wkoło wietrzne dmuchy. Nagur. Utechnęto ekliwe pragnienie króla, zmorzone smacznie obyczajami Jadwigi. Błaż.

Utechnienie, a, bhm., czynność cz. **Utechnąć**: Po dostatecznym utechnieniu mgły nowe wojsko nieprzyjaciół zobaczyli. Błaż. Zaraz po utechnieniu morowego powietrza Litwa wpadła. Błaż.

Uteczenie, a, bhm., czynność cz. **Uteczyć**.

Uteczyć, y, ył *upiększyć jakby blaskiem tęczy*: Twarzy... ukwieconaj różanemi listkami ust, utezonej czarnemi gwiazdami oczu. Ole.

[**Utepa**, y, lm. y] 1. *bieda; kłopot*. 2. *strata, niedogodność*. 3. *nudzisz*: Oj, to U.

[**Utepnny**] *trudny, kłopotliwy, nudny*: Robota utepna (= *znuđna*),

Uteśkliwe przys. od **Uteśkliwy**: Duch pragnął uteśkliwej przemowy. Poręb.

Uteśkliwy 1. *skłonny do tęsknoty; uteśkniiony, tęskny, smutny, żalony*: Jej powrót rozwesela mój stan U. Przyb. 2. *nabawiający tęsknoty*.

Uteśkniać, a, ał i U. ś. p. **Uteśknić**.

Uteśknianie, a, bhm., czynność cz. **Uteśkniać**.

Uteśknianie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uteśkniać** ś.

Uteśknio, i, it, † **Uteśknioć**, nied. **Uteśkniać** kogo = *udręczyć tęsknotą, nabawić tęsknoty, znuđzić*: Nie lepiejże mi było zostać przy tym grobie a przy dobrodziejcu swym nie U. sobie? Groch. Wiedzieć, jak używać argumentów, żeby nie uteśkniać ludzi zawikłaniem w mowie. L. Monitor to jeszcze ma nad inne księgi, że rozciągniętością nie uteśknia. L. U. ś. *znuđzić ś., zateśknioć, stęsknioć ś.*: U. ś. po kim, *capere desiderium ex aliquo*. Kn.

Uteśknienie, a, bhm. 1. *czynność cz. Uteśknio*. 2. *teśkliwość, nuda, tęsknota, niecierpliwość, upragnienie*: Z uteśknieniem czekać, wyglądać czego. Z wielkim go czekamy, wyglądamy uteśknieniem. Troc.

Uteśknienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Uteśknioć** ś.

Uteśkniiony *udręczony tęsknotą, stęskniiony, tęskny, smutny*: Uteśkniionym ciębie sercem czekam. Troc. Góry uteśknione po starym ryecerzu. Słow. Przeność moją duszę uteśknioną do tych pagórków leśnych, do tych łąk zielonych. Mick. Umilkł i po chwili dopiero ozwał ś. uteśkniionym głosem. Sienk.

[**Utiu!**] w. *okrzyk odstrasający wilka, a także dla odpekania ś. od natreta*.

Utkać, a, ał, nied. **Utykać** 1. *upchać, zapchać, zatkać, zalażyć, uszczelnić*: Przyłóż bańkę alembikiem a dobrze utkaj, aby ś. nie wykurzało. Sien. W ulu rozpadliny woskiem zalepić abo czym czystym i suchym U. Haur. Utykać co mehem i t. d., obtykać. Kn. U. okręt. Utykać fugi mehem, wełną. Troc. Utykać, szczelnić, dychtować. Łab. [Okna wiechelem utkane (= *po-utykane, pozatykane*). 2. *tkaniem utworzyć, uformować*: U. dywan, płótno. 3. a. † **Utknąć** czym = *wysadzić, obsadzić, nabić, nasadzić, naszpikować*: Tabakiera utkana brylantami. Rol.

Utkanie, a 1. bhm., czynność cz. **Utkać**. 2. *tkanina, tkanka*. 3. *fizj. budowa, × upostacienie* (textura, fabrica): U. wątroby, płuc i t. p.

Utknąć, nie, nął, [Utohnąć], nied. **Utykać** 1. † U., p. **Utkać**: Utknij (zatknij) tę dziurę. Troc. Niebiosa gwiazdami utknione. Kulig. 2. p. **Utkwić**: Dawid uchylił ś. Saulowi, a włócznia bez urazu utknęła w ścianie. Leop. Utykać nożem, włócznią

w co, wsadzić tak, żeby tkwiało, wypchać, wkładać. L. Gwiazdy w niabo utknione. Podw. Saul spał, a oszczep jego utkniony był w ziemi u głowy jego. Bud. Drzewce swoje w bramie utknął. Skar. W ziemi utkali groty. Tw. Włócznia utknęła. Bardz. Utknie strzała w boku. Błaż. Przen.: Nadzieja w człowieku bardzo jest zdradliwa, ale która utkniona jest w Bogu, jest mocna. Birk. (= *zasadzona, ugruntowana*). 3. a. U. ś. *potknąć ś., usterknąć ś., poszturgnąć ś., potrącić ś., natknąć ś. na co zatrzymać ś.*: Takem utknął na dyłu, zem ś. aż potoczył. L. Utykaliśmy ś. w południe nie inac, jeno jak w omacku. B. B. Szkodaby ś., staruszk, do broni pomykać, próżna zwada, kto poeznie na trzewik utykać. Pot. (= *kuleć, upadać, chromać*). Nieprzyjaciele uciekali, utykając ś. na szyję nie w kupie. Leop. Utykam głową, gębą w ziemię, padam na gębę. Kn. Łacno było na pniaku jakim kark skrócić lub U. na łeb. Przybor. Utykaj na gębę! Jord. A najruchliwsi podróźnicy utknęli na miejscach, gdzie którego zachód słońca zaskoczył. Jord. Szedł powoli, bo łatwo było U. ś. na brzegu rzeki. Gliń. Chodził po tych kopcach dużych, utykając ś., jak po grobach starego ementarza. Ork. Przen.: Począł głowę obracać i oczyma na króla i na drugich przy nim utykać. Birk. (= *wlepić, zatapiać w nich wzrok*). Przen.: *zahaczyć ś., zaciąć ś., uwięznąć*: Wysłuchać przystoi męża, który wstał mówić; ani go wypada gruszyć, gdyż utknie. Ryd. Rzecz utknęła, i ani jęsz dalej. 4. gór. (o żyło) *skończyć ś. nagle lub zmienić kierunek, uciąć ś. Łab.*

Utknienie, a, bhm., p. **Utkniecie**.

Utknięcie, a, bhm., **Utknienie** czynność cz. **Utknąć**.

× **Utkniecie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Utknąć** ś.

Utkwiciel, a, lm. 8 ten, co *utkwili*.

Utkwicielka, i, lm. i forma ż. od **Utkwiciel**.

Utkwić, i, it, **Utknąć**, nied. **Utykać** 1. a. × **Zatkwić** wbić, *zasadzić, żeby tkwiło, zatknąć, wrazić, żeby sterczało*: Noszono utkwione na kopcach głowy. Nar. (= *natknięte, nasadzone*). W pierśiach utkwilił grot śmiertelny. Kras. Bo on nie pójdzie U. zwycięski krzyż w Jeruzalemie. Mick. Przen.: U. wzrok w kim, w czym (= *zapuścić, wlepić, zatopić*). I widział ją przed sobą, w niej utkwilił źrenice. Mick. Oczy trzymają utkwione w falbankach swoich sukien. Orzesz. 2. a. × **Zastrzęgnąć**, nied. × **Zastrzęgać** wbić ś., *uwięznąć, zawięznąć, wrazić ś.*: Śród piersi byka grot utkwilił cały. Od. Pociśk Andrasta utkwilił w Telemaka pały. Jabł. Utyka mocno w ziemię pociśk. Dm. Koś mu utkwilił w gardle (= *stanęła*). Przen.: U. w pamięci = *pozostać w pamięci, wrazić ś. w nią*. Dowód nie utkwi w miękkim mózgu jak gwóźdź w najtwardszej wodzie. Świąt.

Utkwienie, a, bhm., czynność cz. **Utkwić**.

Utleniać, a, lm. 8 chem. *przyrzęd do utleniania, oksydator*: U. sody

Utleniać, a, ał i U. ś. p. **Utlenio**.

Utleniająco przys. *w sposób utleniająco, utleniająco*: Każda barwa widma może działać i U. i odtleniająco.

Utleniecie, a, bhm., czynność cz. **Utlenio**.

Utleniecie się, a ś., bhm., czynność cz. **Utlenio** ś.

Utlenio, i, it, nied. **Utleniać** chem. † *ukwasieć, ukwasorodnić, × oksydować = z ilenem połączyć, spalić (w niektórych razach)*: W płucach

utlenia ś. krew. Karł. Apt.: Woda utleniona = *dwutlenek a. nadtlenek wodoru* (hydrogenium hyperoxydatum s. aqua hydrogenii hyperoxydati). U. ś. †ukwasie ś., †ukwasorodnie ś., zoksydować ś. = *połączyć ś. z tlenem, spalić ś.* (w niektórych razach).

Utlenie, a, blm., czynność cz. Utlilić.

Utlenie, a, blm., czynność cz. Utlenić.

Utlenie się, a ś., blm., czynność cz. Utlenić ś.

Utlenie się, a ś., blm., czynność cz. Utlilić ś.

Utlennik, a, lm. i środek utleniający.

Utlilić, i, il stlić w części; tłąc upalić, umniejszyć. Przen.: Szalona, awanturnicza przeszłość powinna by U. całego, obeszła i pozostawie jako obojętnego widza wpośród ogólnego ruchu. U. ś. *stlić ś. w części, tłąc ś. upalić ś.:* Knot ś. utlił.

Utlaczać, a, ał i U. ś. p. Utlaczyć.

Utlaczanie, a, blm., czynność cz. Utlaczać.

Utlaczanie się, a ś., blm., czynność cz. Utlaczać ś.

Utlaczenie, a, blm., czynność cz. Utlaczyć.

Utlaczenie się, a ś., blm., czynność cz. Utlaczyć ś.

Utlaczyć, y, yl, nied. Utlaczać i. tłoczyć wcisnąć; upakować; utłoczyć, wgnieść: U. pościel w łomok. Troc. Tu jest przybytek Marsa ukochany, tu ubroczona krwią utłacza stopy. Nar. 2. kogo = *utłoczyć udusić; zagnieść, zgnieść:* Utlaczono go w cizbie. Troc. Utloczyła matka dziecię leżące. Kn. U. ś. *tłocząc ś. udusić ś.; zgnąć w tłoku:* Do miasta ś. ciskając, dwa tysiące ś. ludzi utłoczyło. Skar.

[Utlóg, ogu, blm.] *odłóg, ugor:* Ziemia utłogiem leży.

Utluc, utlucze, utlukł, nied. Utlukać i. utłucić, obłuc, uszczerbić, wyszczerbić; tłuczeniem odjąć część, odłuc, odbić, urząbać, utłupać: Garnek utluczony (żart.: *ugryziony*). U. kawałek cukru, kamienia. Zamknij ś., a jeśli by kto chciał przyjść do ciebie, nos mu utlucz drzwiami. L. Młotem kolana i łokcie utlukają. Jeż. 2. *stłuc miałko, potłuc na proszek, na miazgę:* Pieprz miałko utluczony. Troc. U. cynamon. U. czego = *natluc w pewnej ilości:* U. cukru. 3. *tluczemem zabić; zatluc, ubić:* Zaoczęta, wołając i hucząc za nim, utlukli go. Zigr. Cicho, bachorzel bo cię chyba utlukę! Hej na sąd! U. go kamieniem! Uj. [Boda] cię choroba utlukła! (= *tluczyc, rzucając łobą ubiła cię*). 4. *zbijając uskładać, zbierać; nazbijać:* W kilka tygodni utlukł kilka tysięcy sasów. Kacz. U. ś. *tlukąc ś. umęczyć ś., znużyć ś.; skolatać ś.:* Utlukł ś. po wyboistej drodze. [Umęczony i utluczony po weselu] (= *rozbity*).

Utluczenie, a, blm., czynność cz. Utluc.

Utluczenie się, a ś., blm., czynność cz. Utluc ś.

Utlukać, a, ał i U. ś. p. Utluc.

Utlukanie, a, blm., czynność cz. Utlukać.

Utlukanie się, a ś., blm., czynność cz. Utlukać ś.

Utlumiać, a, ał p. Utlumić.

Utlumianie, a, blm., czynność cz. Utlumiać.

Utlumić, i, il, nied. Utlumiać i. stłumić, przytlumić, zdusić: U. rozruch. Nie nie trzeba zostawić w popiele, coby nie utlumione wybuchnąć miało. Lubom. Czart, cheąc U. wiarę świętą, posiał kłokol. Bals. Los utlumia sporki i między możnemi rozsądek czyni. Leop. U. ogień. Przen. Masz duszę dość słabą, kiedy miłości nie możesz w sobie U. Kacz. Utlumił w sobie radość.

Kacz. 2. [U.] *zgnębić, zmorzyć, przybić:* Była tak utlumiona i tak jakoś wybladła, jak gdyby ją w samej rzeczy zabijała trucizna. Kacz. Sen głowę utłumił. Wóje. Utlum heretyków.

Utlumienie, a, blm., czynność cz. Utlumić.

Utluszczać, a, ał i U. ś. p. Utluszczyć.

Utluszczenie, a, blm., czynność cz. Utluszczać.

Utluszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Utluszczać ś.

Utluszczenie, a, blm., czynność cz. Utluszczyć: Uprawa gruntów i U. ziemi obfitsze wydają korzyści. Kosz.

Utluszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Utluszczyć ś.

Utluszczyć, i, il, nied. Utluszczać umazać tłuszczeniem, zrobić tłustym, zaprawić tłustością; potłuszczyć, zatłuszczyć, uwalac tłustością, wyswiechtac, zaświechtac: Utluszcilem olejkim głowę moję. Wuj. Oto krwią piękną ziemia utluszczona konia i jeźdźca dzikiego wytłusza. Karp. Posiłkowała go w posłudze kucharka, dziwnie brudna i utluszczona. Krasz. Utluszczone palec obliżuje. L. U. ś. *umazać ś. tłuszczeniem, potłuszczyć ś., zatłuszczyć ś., uwalac ś. tłustością, wyswiechtac ś., zaświechtac ś.:* Aristokracja naprzód gryziona jest żabia, że ś. nadyma i zbyt ś. utlusza. Mick. (= *tyje*).

† **Utnić, i, il rozcieńczyć, rozrzedzić.** Ocz.

† **Utnienie, a, blm., czynność cz. Utnić.**

[Utohorować, uje, ował] *uciszyć.*

[Utohorowanie, a, blm.] *czynność cz. Utohorować.*

Utoczenie, a, blm., czynność cz. Utoczyć.

Utoczyć, y, yl, nied. Utoaczać i. (o piynie), ubrać tocząc, ulać; natoczyć, wytoczyć, spuścić, upuścić część, usączyć: U. wina z beczki. Sama wina utoczy w piwnicy. Li. Klucznik, ile octu utoczy na każdy dzień, tyle przylać powinien piwa, aby ś. ocet nie skażił. Haur. Klucznik, by ś. piwo nie psuło, powinien nie z każdej, tylko z jednej beczki utaczać. Haur. Tokaj z beczek zaraz U. do stągiew. Słow. Dobrzy żołnierze krwi U. za ojczyznę nie lekają ś. Star. (= *wylać, przelać, rozlać*). Nie utoczył-li krwi swej dla ojczyzny, najmniejszej wioski nie mógł trzymać królewskiego. Pot. Do świętego pokoju nie sucho przyjść i lekko, trzeba dużo, trzeba krwi U. Tw. 2. *toząc uformować; wytoczyć, odłoczyć:* U. walec z drzewa. Przen.: *wykończyć, dokończyć dokładnie, ulać, wyrzeźbić.* Rym gładko utoczony. L. Rączka utoczona (= *pełna, okrągła, jak ulana*). Z bukowego drzewa kufel utoczony, wszystek po wierzchu złotym woskiem pokoszczony. Otw. Męże z kości utoczone. Mias. Składną w utoczonym postać nosi stanie. Hul. 3. [U.] *utworzyć:* Mrówki utoczyły taką kupę dużą.

Utok, u, lm. i l. wał krosienny, na który płótno zwijają: U., wał krosienny. Troc. Kn. 2. *wątek tkaniny.* Goł. 3. † U. a. † **Utoka nieczka.** Ps. flor. 4. [U.]? Poza U. Jaworowej Doliny raczej trza było raki żelazne pod kapce przyprawiać, bo ś. ślizgały. Tet.

† **Utoka, i, lm. i p. Utok.** Ps. flor.

[Utolenie, a, blm. i U. ś.] *czynność cz. Utolilić i U. ś.*

[**Utolilić, i, il i U. ś.**] p. **Utolilić.** Pat. Mleko matki jest dziecku zdrowsze, przeto też rychlej ś. nim utoli. Spicz.

[**Utomio się, i ś., il ś.**] *znużyć ś., znużyć ś.:* Utomilwszy ś., zasnął.

[**Utomienie się, a ś., blm.**] *czynność cz. Utomić ś.*

[Utomigować się, uje ś., ował ś.] *umitygować ś., ustatkować ś.*

[Utomigowanie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Utomigować ś.**

Utonąć, utonie, [utojnie], utonął, [utonął], † Stonąć, [Utyńónć] l. *pogrążyć ś. w płyn, w wodę, zatonać w wodzie, utopić ś. mimowolnie*: Piotr, póki ma wcale wiare, chodzi po wodzie, jak po suszy; a gdy jej naruszył wątpliwością, poczyną tonąć, i utonąłby był, gdyby go Pan nie ratował. Sekl. Baby pławiono; prawdziwie czarownicy po wierzchu pływały i żadną miarą U. nie mogły. L. Co ma wisieć, nie utonie. Prz. Nie zawszeć to U., kiedy tkuka fale. Pot. Utonął w rzecze. Troc. Tak motyl piękny, gdy w bursztyn utonie, na wieki całą zachowuje postać. Mick. Przen.: Gdy kopyta utoną w piaszczyste potoki. Mick. Przen.: *przepadł, wsiąknąć*: Co jemu dasz, to z pewnością utonie. 2. *przen. zatopić ś., zakopać ś., wkopać ś., zagłębić ś., pogrążyć ś., zagrzebać ś. w czym, odlatć ś. czemu całkowicie*: Czyta wiele, utonął w księgach. Kn. Zamyślił ś., U. w czym. Kn. Utonął w brzuchu, obżarty, tylko jeść, pić, rosomak. Kn. Utonąłem w długach po uszy. Bies. U. w myślach. 3. [U.] *pogrążyć ś. w smutku*: Dopiro ci moji matki serce utonie, kiej ci będzie wyganiała ciotki i konie.

× **Utonęły, † Utoniony** który utonął, *zatopiony, utopiony*. Otw. S. W rzecze utonęłego do życia przyprowadził. Skar. Po utonęłym flisie towarzysze jego zwykli na brzegu rzeki stawiać krzyże. Syrok.

Utonienie, a, bfm., p. Utonięcie. Troc.

Utonięcie, a, lm. a, Utonienie czynność cz. **Utonąć.**

† **Utoniony p. Utonęły**: Aleybjad, w rozkoszach utoniony, za ćwiczeniem Sokrata do dobrego żywota wypłynął. Petr.

Utonować, uje, ował fot. nadać ton, koloryt *pożądany, utrafić pod względem tonu.*

Utonowanie, a, bfm., czynność cz. Utonować.

Utopek, pku, lm. pki hut. ubytek materiału *przy topieniu.*

Utopiczny p. Utopijny: Ot, co o nas myśli Europa, a nie o jakiejś tam utopiecznej interwencji, którą ś. tu ludzają.

Utopić, i, ii, nied. Utopiać l. czego = *stopić część czego, rozpuścić część; stopić pewną ilość, natopić*: U. masła. 2. *sprawić, aby utonął, poszedł na dno, zatopić*: Z uwiązana u szyi kotwicą U. go kazał. Skar. Na to ś. złość ich sili, żeby mię w żyłce wody utopili. Koch. W. Nienawidzi go, utopiliby go w żyłce wody, w napaństku. Kn. Utopiono czarownicę. Troc. Przen.: Przy łasce gospodarskiej utopię go w węgrzynie. Kaczk. (= *skąpić, opoję go w węgrzynie*). Przen.: Wszystkieście myśl w pieniądzech swoją utopili. Star. Utopił w tej nauce, w tej grze myśl i wzrok. Troc. Zamknij na zawsze usta, utop wszystko w tym srogim milczeniu. L. Sekret w sobie utopię, nikt ś. o nim nie dowie. L. (= *skłumie*). Przen.: *zaprzepaścić, wwięzić, wpakować na przepaść*: Utopił w tym przedsiębiorstwie cały swój majątek. Wszystek kapitał utopił w brzuchu (= *przejadł*). Utopić substancją w brzuchu. Troc. 3. [U.] *pogrążyć, zamurzyć, zapuścić, zamoczyć*: Utopił babę we wodę. 4. *przen. utkwic, pogrążyć, wrzucić, wbić, wsadzić, wpakować, wpełchnąć, zamurzyć, zatopić, zapuścić*: Domawiając, broń utapia w sobie. Lubom. Szezęście, zem szpady w nim nie utopił. L. Utopił

w nim żelazo aż do rękojeści. Skar. Ostre żelazo w pierścicach utopia. Skar. U. szpadę w kogo, szablę komu w głowie. Troc. Z żołnierów jeden, przyskoczywszy, włócznią utopił w prawym Pańskim boku. Odym. Lubobys mi chciała sztylet w gardle U., nadstawiam ci szyję. Bardz. Wziął trzy oszczepy i utopił je w sercu Absalonowym. Oto piersi moje! utop w nie miecze wszystkie. Fel. W kark niewierny święconym utopił żelazem. Malcz. Przen.: Widzisz, co ona ucierpiała, a chcesz nowy w jej sercu U. sztylet. L. Przen.: U. wzrok w kim, w czym = *wlepić oczy*. Wojska, jak wryte, oczy w niego utopili. Jabł. Wzrok trzyma w ziemi utopiony. P. Koch. Znieść zwycięzcy nie mogą, oczy w ziemię utopił. Tw. Oczy moje w twarz mu utopię. Hoł. Utopił w Tadeusza wzrok jak bazyliżek. Mick. U. ś. l. *ubyc przez topienie ś.*: Knot nie ucięty, duzo ś. świecy utopilo. 2. *odebrać sobie życie przez utopienie siebie; znaleźć śmierć w wodzie, w płynie, utonąć*: Utopił ś. z rozpacz. (Przemsza Biała) bez mostu potrzebnego trudna jest do przejazdu, dla czego i ludzi co rok kilkoro utapia ś. Sław. Przen.: U. ś. w maślanec = *dlugo nie przychodzić*: O dziecku nieprawym z niewiadomego ojca w Opoczyńskim mówią, że ów jego ojciec utopił ś. w maślanec. Przen.: O nic nie dba. w miłości cale utopiony. Mor. A. (= *pogrążony w niej, oddany jej*). Utopiony w naukach, w księgach (= *zakopany*), w rozkoszach, w nadętych różnemi nadziejami obietnicach. Troc. Przen.: *zapaść ś., zniknąć, przepadć*: Chorągiew w mgieniu oka zniknęła, bo jakby kto kamień w wodę wrzucił, w tłumie żołnierzy tureckich ś. utopila. Kaczk. Zapadła groźnie ciemna, w chmurach utopiona noc. Tet.

[**Utopiec, pca, lm. pcy, Utoplec**] *topielec*: A, utopcze pieroński! to górnik zachciało ci ś. za kmotra? Grusz.

Utopienie, a, bfm., czynność cz. Utopić!

Utopienie się, a ś., bfm., czynność cz. Utopić ś.

Utopijność, i, bfm., rz. od Utopijny, marzycielstwo, urojenie: Gdyby kto zarzucał jego teorji U., mistycyzm, fałsz, ... wszystko to dałoby ś. może zbić. Tarn.

Utopijny, Utopiczny przym. od **Utopja, niepraktyczny, niepodobny do urzeczywistnienia, niewykonalny, marzycielski, urojony**: Strona idei utopijna. Krasz. Teorja utopijna.

Utopiony l. im. od **Utopić. 2.** | Baba miała śmierć jedną zaduszoną, a drugą utopioną (najpierw ją zadusili, a potem utopili).

Utopista, y, lm. ści ten, co wierzy w utopje, marzyciel: Widział w nim szlachetnego utopistę, obudzającego współczucie. Rol.

Utopistka, i, lm. i forma ż. od **Utopista**: Była to U., kobieta z innego świata. Orzesz.

Utopistyczny przym. od **Utopista**: Jeno drobniuchna cząsteczka z temi utopistycznymi mrzonkami zwraca ś. ku Palestynie.

Utopja, i, lm. e rzecz urojona, niepodobna do urzeczywistnienia, marzenie, mrzonka; wymarzenie *sobie idealnej doskonałości i wzięcie jej za rzeczywistość.*

[**Utoplać się, a ś., at ś.**] p. **Utaplać ś.**

[**Utoplanie się, a ś., bfm.**] czynność cz. **Utoplać ś.**

[**Utoplec, eoa a. lca, lm. eoe a. lce**] *topieluc. [Utopiecowa, ej, lm. e]* *żona topielca, ukazująca ś. w postaci żaby.*

Utorować, uje, ował usłać, otworzyć drogę, udeplać, wyjeździć tor, utrzeć drogę: Będę ś.

trzymał starej drogi; lecz jeśli krótszą znajdę i równiejszą, tę sobie utoruję. Piloh. Dokądkolwiek iść podoba ś., zawsze mieczem nam drogę U. trzeba. L. Drogę sobie pałaszem U. Boh. Na tym świecie niemasz ścieżki, któraby od tysiąca ludzi przesda nami nie była utorowana. L. Dana pomoc przez Jonów Psammetichowi utorowała Grekom wstęp do Egiptu. Lel.

Utorowanie, a, blm., czynność cz. **Utorować**.

† **Utorowańszy** st. w. od *utorowany*: Tu ci ś. ukazuje jaśniejsza droga a U. gościniec ku Panu chwały. Rej.

Utoruować, uje, ował *umęczyć na torturach, zatortuować*.

Utoruowanie, a, blm., czynność cz. **Utoruować**.

[**Utorypać**, a, ał] *zabić*.

[**Utorypanie**, a, blm.] czynność cz. **Utorypać**.

× **Utosamiąć**, a, ał p. **Utozsamić**. St. wil.

× **Utosamianie**, a, blm., czynność cz. **Utosamiąć**.

× **Utosamić**, i, il p. **Utozsamić**. St. wil.

× **Utosamienie**, a, blm., czynność cz. **Utosamić**.

× **Utowarzyszać**, a, ał i × U. ś., p. **Utowarzyszyc**.

× **Utowarzyszanie**, a, blm., czynność cz. **Utowarzyszać**.

× **Utowarzyszanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Utowarzyszać ś.**

× **Utowarzyszenie**, a, blm., czynność cz. **Utowarzyszyc**.

× **Utowarzyszenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Utowarzyszyc ś.**

× **Utowarzyszyc**, y, ył, nied. **Utowarzyszać** z kim, z czym = *pójść ręką w rękę, podać sobie rękę, skojarzyć ś., połączyć ś.*: Dzielna a zdrowa działalność utorawsza ś. tu z gorącą wiarą w tryumf ideału.

Utozsamiąć, a, ał i U. ś. p. **Utozsamić**.

Utozsamianie, a, blm., czynność cz. **Utozsamiąć**.

Utozsamianie się, a ś., blm., czynność cz. **Utozsamiąć ś.**

Utozsamić, i, il, × **Utosamić**, nied. **Utozsamiąć**,

× **Utosamiąć** *zrobić tymże samym, takimże samym, zidentyfikować, upodobnić zupełnie; wziąć, poczytać za toż samo*: Uporu ze stałością U. nie można. Nie słuszną utozsamiąć narodowość z państwem. U. ś. *stać ś. tymże samym, takimże samym, zidentyfikować ś.; wziąć ś. za toż samo*: Trudno mu traktować przedmiot, z którymby nie utozsamiły ś. jego charakter i interes. Spas. Istnieje wielkie i straszne cierpienie, które tylko ten odczuwa, kto ś. utozsamił z całą ludzkością. Przybysz.

Utozsamienie, a, blm., czynność cz. **Utozsamić**.

Utozsamienie się, a ś., blm., czynność cz. **Utozsamić ś.**

Utracać, a, ał i [U. ś.] p. **Utracić**.

Utracanie, a, blm., czynność cz. **Utracać**.

[**Utracanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Utracać ś.**

Utracenie, a, blm., czynność cz. **Utracić**: Pod utraceniem czci i dóbr zakazano. Troc. (= *pod utratą, pod przepadkiem*).

[**Utracenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Utracić ś.**

Utracić, i, il, nied. **Utracać** kogo, co = *stracić, postradać, zostać pozbawionym kogo, czego*: U. rozum, pamięć, zmysły. Jeśli z chudobą enota nie utracona, i w chacie mieszka rozum. Tw. Zawsze część z siebie utracać zwykliśmy, gdy utracamy przyjaciela. L. Polacy utracili do

Szwedów więcej, jak 300 armat. Jak J. Uderzenie, sławę utracą do was. Warg. Jednoś utracił, drugiegoś nie dostał. Kn. Utracił przyjaciela, okazją, zwycięstwo, honor, życie, wzrok, sprawę sądową, nadzieję do korony. Troc. Niewiasta odzyskiwała zaletami umysłu utraconą powagę. Szaj. 2. [U. komu] = *narazić kogo na stratę*: U. dłużnikom. Troc. (= *stać ś. niewypłacalnym, zbankrutować*). [Chłopcy wianuszek dziewczynt utracili] (= *pozabawili ją wianuszką*). 3. *stracić, przepuścić, puścić, przepuć, zmarnować, zmarnotrwać, przeszastać*: Utraca, żalować tego będzie. Troc. Utraciwszy wiele ludzi w bitwie. Troc. Co krwawym potem ojcowie zbierają, synowie gnuśni marnie utracają. Koch. W. Marnie rzeczą swoje utracają. P. cheł. Utracać na czym, zbytnie wydawać na co. Kn. Utraca (zbytnie wydaje) na deliejach. Troc. 4. † U. sprawę = *przegrać*: Utracać sprawę u sądu, przegrawać. Dudz. Bo nie może drugi raz nikt o sprawę prawnie czynić, którą już raz utracił. Skr. Takowy, któryby ranił, sprawę swą utracą wiecznie do tego, którego ranił. Skar. 5. na czym = *stracić, ponieść stratę, szkodzić, być stratnym, nie wyjść na swoje*: Utracać na czym, nie brać słusznego, zwyczajnego zysku, dochodu. Kn. Utracił na towarze talar. Troc. 6. [U. kogo] = *stracić, zgubić, zabić, zamordować, zgładzić*: Cóż ja biedna uczyniła, swegom brata utraciła. Utraciłaś dzieciątko jak złoto. Wóje. (= *utopiłaś*). U. ś. 1. † U. ś. = *zginąć, przepaść, zmarnieć, zejść na niczym*: Staraj ś., niech ci darmo czas ś. nie utracą. Min. 2. [U: ś.] *zmarnować ś. wydatkami, szkodzić, ekspensować ś., zrujnować ś. na wydatki*: I on ś. nieboraczysko namęczył okrutnie, i my ś. utracili do ostatniej koszuli. Krasz. Ja ś. będę utraciał, a kto mi to wróci? Ork.

Utracusz, a, lm. e p. **Utratnik**: W porządnym rzeczach pospolitych utracuszom opiekunów z urzędu dawano. Star. Dał córkę za utracusza. Troc. Do stolicy ściągaly ś. zewsząd tłumy utracuszów. Lel.

Utracuszka, i, lm. i forma ż. od **Utracusz**, *utraticzna*. Troc.

Utracuszostwo, a, blm., **Utracuszostwo** *wad a utracusza, utratność, marnotrastwo, rozrzutność*: Nieboszezka nie lubiła ich za U. Krasz

Utracuszowski przym. od **Utracusz**: Poza plecami komisji ekonomicznej skarbu król na własną rękę prowadził zwykle swe utracuszowskie gospodarstwo. T. K.

Utracuszostwo, a, blm., p. **Utracuszostwo**.

[**Utraf**, u, lm. y] *traf, trafunek*: Jak do utrafu = *jak ś. trafi*.

Utrafiac, a, ał p. **Utrafić**.

Utrafianie, a, blm., czynność cz. **Utrafiac**.

Utrafić, i, il, † **Utrafić**, [Utrafić], nied. **Utrafiac** i. *umiarkowawszy względnie do celu trafić; nie chybić, ugodzić*: W środek tarczy utrafia, lecz jej nie przebija, znalazzsy odpór, dzida kończata ś. zwią. Dm. W biodro utrafia strzala, cierpi rycerz wiele, trzcina ś. przyłamuje, żelazo tkwi w ciele. Dm. Utrafił orła. Przen.: Trudno mu do gustu U. (= *trudno mu w sam raz dogodzić*). [Trzysta bab mu ś. mogło rzędem u szyi wieszać; ale jak na swoją utrafii, bądź zdrów!] Tet. (= *natrafii*). U. kogo w portrecie (= *uchwyć trafnie jego rysy, trafić w sedno jego podobieństwa*). (Wycinanki) z księdzem, z chorągwiemi, z obrazami... a tak wszystko utrafione i foremne, kieby żywe. Reym. [Utrafił na pęchta] (= *trafi-*

nie odgadł punkty). 2. † U., p. **Utrafić**: Utrafiła kędziory, gładzi twarz, przegląda ś. Klon.

Utrafienie, a, blm., czynność cz. **Utrafić**.

[Utrafienie] przys. od **Utrafny**: Józia tak U. kicała, stawiała słupka i wargami ruchała, niczym żywy zajac. Reym. Składnie jej to szło i tak U. każdemu to słowo przyprochlebne powiadała. Reym.

[Utrafny] *utrafony, trafny*.

Utraktamentować, uje, ował *uraczyć traktamentem, ugościć, ufetować, ucześnieć*: Wojsko nieboszczyka, suto utraktamentowane za duszę nieboszczyka. Rol.

Utraktamentowanie, a, blm., czynność cz. **Utraktamentować**.

Utraktować, uje, ował I. × U. *traktując ułożyć, udecydować*: Może ś. dadzą rzeczy U. Chodź. 2. *ucześnieć, uraczyć, ugościć, ufetować kogo*: Utraktuj wacpaństwo, jak tylko można będzie. L. Ir.: Jak zawołam ludzi, natychmiast cię tak utraktują, jak zasługujesz. L. (= *dogodzą ci, dadzą ci za swoje*).

Utraktowanie, a, blm., czynność cz. **Utraktować**.

Utrakwista, y, lm. ści p. **Kaliketyn**.

Utrakwistyczny I. przym. od **Utrakwista**. 2. *dwójaki, mieszany, dwujęzyczny*: Polacy i Cześci nie mają szkół na Szlązku, a istniejące nawet szkoły czeskie i polskie służą także celom germanizacyjnym, albowiem już w najniższych klasach zaczynają uczyć po niemiecku, w wyższych klasach jest nauka utrakwistyczna, w najwyższych zaś już wyłącznie niemiecka.

Utrakwizacja, i, blm. *zamiana instytucji, w której używano jednego tylko języka, na instytucję, w której porównano używane są dwa języki*.

Utrakwizm, u, blm. *system szkolny dwujęzyczny w niektórych krajach, gdzie są dwa języki krajowe*.

[Utrąpa, y, lm. y] *utrapienie, strapienie*.

Utrapiad, a, ał i U. ś. p. **Utrapić**.

Utrapienie, a, blm., czynność cz. **Utrapić**.

Utrapienie się, a ś., blm., czynność cz. **Utrapić** ś.

Utrapić, i, il, nied. **Utrapiać** *strapić, udęczyć, umartwić, sturbować, struć, zgryźć, sfrasować, zakłopotać, zambarasować*: Nie mówmy więcej o tym, widzę, że to wacpana cokolwiek utrapiło. L. Ona to, widzę, sroga i okrutna, co nas utrapia, megera wszem smutna. Jag. Ukrainę utrapił pokój niespokojny. Tremb. Ziab... trzody utrapia. Ml. U. ś. *natrapić ś., namartwić ś.; strapić ś., udęczyć ś., umartwić ś., struć ś., zgryźć ś., sfrasować ś., sturbować ś., zaniepokoić ś.*: [Tam się utrapił i usnuł].

Utrapienica, y, lm. e I. forma ż. od **Utrapieniec**: Tak obojętny dla kobiet człowiek, jak nasz Oleś, zapali ś. do tej utrapienicy. Krasz. 2. [U.] żart. *wółka, gorzałka*,

1. **Utrapienie**, a I. blm., czynność cz. **Utrapić**: Post, powściągnięcie porządných ludzi od rozkoszy cielesnej i uskromienie a U. ciała naszego. Zigr. (= *umartwienie*). 2. lm. a *stan utrapionego, strapienie, zgryzota, frasunek, kłopot, ambaras, troska, niepokój, krzyż Pański, udęczenie*: Utrapienemu nie przydaj utrapienia. Kn. Wierzmy, iż te utrapienia są kaźni Pańskie, któremi, jako sługi, karaui jesteśmy ku poprawie, a nie ku zatraceniu naszemu. Wuj. Na każdy czas miłuje, kto jest przyjacielem, a brat doznan bywa w utrapieniu. Wuj. Ze wszelkiego utrapienia wyrwałeś mię. Wuj. Bóg wszelkiej pociechy,

który nas cieszy we wszelakim utrapieniu naszym. Wuj. Bóg jeden jest wspomóżyciel w potrzebach i utrapieniu. Skar. To U. dopuścił na niego P. Bóg, aby potomni mieli wzór cierpliwości. Skar. Pozwala małe U. skargi, ale nieznośny żal zamyka wargi. Mor. A. Zesłany ku utrapieniu złośliwych. Zigr. Przen.: Ten dzieciak to moje U.! (= *źródło utrapienia*).

2. **Utrapienie** przys. od **Utrapiony**: U. nudzić ś. musisz. Krasz.

Utrapieniec, ńca, lm. ńcy I. *człowiek strapiony, nieszczęsny; nędzarz, nieszczęśliwiec, ofiara*: Tułacz, U., wygnaniec włóczę ś. z kraju do kraju. Stasz. Ambicja ukrywa przed hersztem tych wszystkich utrapieniów, których w nieszczęśliwej toni bunt własny pograżył. L. 2. *człowiek utrapiony, nieznośny dla drugich, natrętny, uprzykrzony, nabawiający drugich kłopotów, utrapienia, przekora*: Trzech utrapieniów rodzaju ludzkiego zamysł zgubić nas. Stasz. (= *plaga*). A nie pójdziesz ty spać, utrapieniecze! Sienk.

Utrapienie się, a ś., blm., czynność cz. **Utrapić** ś.

Utrapiony I. im. od **Utrapić**. 2. przym. *uprzykrzony, przykry, nieznośny, przekłety, dokuczliwy, trapiący, męczący, kłopotliwy, ambarasowany*: Ból U. U. nudziarz. Wszystko byłoby dobrze, gdyby nie ten U. nałóg (= *przekłety*). Los U. 2. [U.] *opętany od czarta*.

[Utrapiłwy] *wywołujący utrapienie, trapiący, frasobliwy, dokuczliwy, niepokojący*: Handlujący odgaduje te utrapiłwe myśli.

Utrata, y, lm. y I. *utrącenie, stracenie, strata*: Spokojność zamieszać radzi ludzie nie mający nie do utraty, ani do nabytku, a wszystko do do wygrania. L. Zdawna już nie mam nie ani do utraty, ani do nabytku. Pilech. Czy w zomdleniu wzroku utratę czują. Ryb. (= *zanik*). U. zdrowia, sprawy sądowej. Troc. (= *przegrana w sprawie sądowej*). Młode wino targa stare skórniki, zaczem i samo ś. wylewa i skórniki w utratę idą. Sekl. (= *wnieucz, na przepadłe*) (giną. Sekl.). U. czci, majątku. Pod utratą prawa. Troc. (= *pod przepadkiem prawa*). 2. *strata, szkoda, krzywda, uszczerbek*: Wielką utratę na tych pieniądzech ponoszę. Troc. 3. *marnotrawstwo, rozrzutność*: Cóż to po tej utracie? to ś. mogło sprzedać za niemało i rozdać ubogim. Leop. (eóż po tym marnowaniu, po tej rozrzutności. L.). Każdego gospodarza nierządnego, skłonnego do utraty. Sur. Teraz niemasz miary i niemasz ich wymysłów i utratom końca. Ciek. (= *zbytkom*). 4. [U.] *wydatek, koszt, ekspens*. [Byłeś u mnie na utracie] (= *traciłem na ciebie pieniądze*). 5. U. lek.: U. pamięci (amnesia). U. pamięci wstecz (amnesia retrograda). U. przytomności, zdolności do pracy. U. zdrowia = *zachorowanie, nabycie kalectwa*. U. życia. Zdr. [Utratenka].

[Utratenka, i, lm. i] p. **Utrata**: Koniu mój, da utratenko moja, oj, co ja ś. najezdził, da dzieweczyna nie moja.

Utratnica, y, lm. e forma ż. od **Utratnik**; **Utracjuszka**: Cudzołożnica i utratnice panieństwa. Skar. U. zdrowia ludzkiego, nieczystość. Skar.

† **Utratniczek**, czka, lm. czkowie p. **Utratnik**. Troc. Owi kompanikowie, utratniczkowie, których pohamować żadne prawa nie mogą. Birk.

Utratnie przys. od **Utratny**: Rządźcie ś. U. L.

Utratnik, a, lm. cy, **Utracjusz** *ten, co trwoni, marnotrawca, rozrzutnik*. Rej. Kn. U. jeden prosił cesarza, iżby zań popłacił długi: Górn. Utrat-

niki, podłużone ludzie herszt do siebie garnął. Petr. Krassowi skarby wielkie dały tryumf bogacza, aleć mu potem niedostatek inszy przyności, to jest utratnika. Warg. Szaleństwo sześć koni zaprzęgać, a dwa uciążnąć mogą, i chować te utratniki na stajni; choć ubogich te bestje we dnie i w nocy pożerają. Skar. (= *darmozjad*). Utratnik też majątności a na zbytnie kosztowne szaty wysadzający s. nie zaleci działkom swym mierności a skromnego życia. Baz. Zdr. † **Utratniś**, † **Utratniczek**.

† **Utratniś**, a, Im. e p. **Utratnik**: Tysiącami będzie zaprawiał półmiski U. polski, Apiejusz rzymski. Koch. W.

Utratność, i, blm., rz. od **Utratny**; *marnotrawstwo, rozrzutność, utracjuszostwo*: Z tym większą utratnością żyć poczęli, im więcej po rodzicach swych gotowizny w skarbie należeli. I.

Utratny i. *lekko myślący w wydatkach, marnotrawny, rozrzutny*: Nie tylko sobie ludzie utratni szkodliwi, ale i Rzpłtej bardzo wadzą. Kochan. Syn U. Troc. Aleksander król więcej za utratnego, niż za szezodrego był mian. Biel. M. Dobra cudzego cheiwy, własnego U. Pileh. Utratni są, którzy zawołane kolacje sprawują, krotchwilę, gry, łowy kosztowne czynią, zgola na te rzeczy utracając, z których żadna pamiątka. Bud. B. Towarzystwo z takiego przedsięwzięcia w utratne wpadło rachunki. Lel. 2. *podległy utracie, nie stały, znikomy, przemijający, nietwały, marny*: To co masz, utratne i krótkie są dobra. do onych wiecznych kwap s. Skar. Utracała na marności drodze olejki, teraz tę utratę nieutratną na Chrystusowa nogi obraca. Skar. (nie daremna, nie straconą. L.). Dodatek wtrącony, iż sama Rzpłta w stanie szlacheckim prawa dla narodu stanowić jest mocna, naruszają nieutratne każdego narodu samowładztwo. Ust. (= *niezbytnie, niezbędne*).

Utratować, uje, ował, † **Utratować** *tratując udeptać, ubić; tratując uśmiercić, stratować, rozdeptać*; U. błonie końmi. Wóz utratował dziecko (= *przejechał, rozjechał*).

Utratowanie, a, blm., czynność cz. **Utratować**. [Utraw, u, blm.] dawny podatek gminny. [Utrawa, y, lm. y] *strawa*; *strawne*: Na trzy sósłki na utrawę.

Utrącać, a, al p. **Utrącić**.

Utrącanie, a, blm., czynność cz. **Utrącać**.

Utrącanie, a i. blm., czynność cz. **Utrącić**. 2. [U.] *schnięcie dziecka w lędźwiach i nogach wskutek upadnięcia dziecka na pośladki*.

Utrącić, i, il, nied. **Utrącać** i. *trącawszy a. trącając uszkodzić; uszczerbić, wyszczerbić, oblić, nadlić*: Utrącił rękę posagowi. Troc. Nogi mu utraćili. L. U. zwierzęciu rogi. Troc. (= *strącić, zbić*). Przen.: *urwać, zawać, wjąć, uskubać*: W tej potyczce ludzi mu coś utracono. Troc. 2. [U.] *zabić*.

[Utrątek, tka, lm. tki] *sełk utracony od pnia*.

Utrecht, u, lm. y *tkanina mająca osnowę ze lnu lub konopi, a wątek z wełny, gatunek aksamitu, pluszu*: Meble utrechttem kryte. O fotelach, krytych czerwonym utrechttem, już wspomniałem. Sienk.

Utrechtowy przym. od **Utrecht**: Obicie utrechttove.

Utrafić, a, al i. p. **Utrafić**. 2. † U., [U.] i † U. s., [U. s.] p. **Utrafić**.

Utrafianie, a, blm., czynność cz. **Utrafić**.

Utrafianie się, a s., blm., czynność cz. **Utrafić s.**

Utrafić, i, il, nied. **Utrafić** i. a. † **Utrafić**, nied. † **Utrafić** *ułożyć w lędziory, ukędzierzawić, ufrizować*: U. włosy, płócienne rzeczy. Włosy utrefione rozpuścił. Górń. Czyżby natrętnie dłonie utrefionemi włosy okryły me skronie? L. Z utrefionemi i namaszezonemi włosami po mieście lata. Siem. J. Wychylała s. czasem utrefiona głowa kobieca. Orzesz. 2. p. **Utrafić**: [Weźryj na dół i utrefiaj na ten kempke, co tam leży między wodami. [Utrafił na swojom]. U. s. i. *utrefić sobie włosy, ukędzierzawić s., ufrizować s.* 2. [U. s.] *trafić s., zdarzyć s., przytrafić s.*: Tę muzyki to całke inne ludzie; som jest dziwtóre = niekótórzy) mądre, ale mało, a jak s. juz u trefi głupi, to cały djabeł. Tet.

Utrafienie, a, blm., czynność cz. **Utrafić**.

Utrafienie się, a s., blm., czynność cz. **Utrafić s.**

† **Utrektać**, ce, tał *udręczyć, skolatać*: Rzeczpospolita rzymska, wszelakimi kłopotami utrektana... Błaż. Wszelakimi kłopotami domowemi, równie jak i postronnemi utrektana. Błaż.

† **Utrektanie**, a, blm., czynność cz. **Utrektać**.

Utresować, uje, ował i. *tresując ułożyć*: U. psa, konia. 2. *ręć, ugładzić, ułożyć, urównać, wyprostować rekawiczkę po uszyściu*.

Utresowanie, a, blm., czynność cz. **Utresować**.

† **Utretować**, uje, ował p. **Utratować**: Płac utretowany wszędzie i rozbity wozami i kopyty. Otw. Błonie utretowane końmi. Żebr.

† **Utreutowanie**, a, blm., czynność cz. **Utretować**.

Utroczenie, a, blm., czynność cz. **Utroczyć**.

Utroczyć, y, ył *wieścić na trokach, wiażać*: Przy torbie utroczone 3 słomki świadczyły, że wracał z polowania. Kras.

Utroić, i, il *potroić*. Bobr. [U. s.] *uroić s., przywidzieć s., ubrać s., przyśnić s.*: Utroilo mu s. coś we łbie.

Utrojenie, a, blm., czynność cz. **Utroić**.

Utrojenie się, a s., blm., czynność cz. **Utroić s.**

† **Utropiony** *oburzony, upojony?*: I wzbudzon jest jakoby śpiący Gospodzin i jakoby mogący U. od wina, Ps. flor. (*crapulatus. Ps. flor.*).

× **Utroskać**, a, al, × **Utroskliwić**, nied. × **Utroskliwiać** *udręczyć troskami; straskać, utrapić, skłopotać, strapić, sfrasować*: To utroskało trzeecie pytanie Jezusowe Piotra wątpliwego. Ołym. Podparłem łokciem me utroskanę ciemię. Kulig. (= *skolatana głowę*). Żywot nasz utroskany. Ołym. Utroskana a prawie zginiona ojczyzna. Błaż. Chodkiewicz myślą utroskaną rozbięra. Pot.

× **Utroskanie**, a, blm., czynność cz. **Utroskać**.

× **Utroskliwiać**, a, al p. **Utroskliwić**.

× **Utroskliwanie**, a, blm., czynność cz. **Utroskliwiać**.

Utroskliwić, i, il, nied. **Utroskliwiać** i. p. **Utroskać**. 2. *uczynić troskliwym; podnieść czujność, buczność, zaradność*: W krytycznych tych kraju okolicznościach, naród utroskliwiających.

Utroskliwienie, a, blm., czynność cz. **Utroskliwiać**.

† **Utrónąć**, nie, nął p. **Utrunąć**. L.

† **Utrónienie**, a, blm., † **Utrunienie** czynność cz.

Utrónąć; *Evasio*, ucieczka, wymknienie, U. Mącz.

× **Utrud**, u, lm. y, [Utruda] *stan utrudzonego, utrudzenie, strudzenie, trud, mozół*: Już też po długim utrudzie i nam s. niebo uśmiecha. Książ. Przyjdzie zakończyć życie i życia utrudy. Przyb. Zmąć z krótkim głupstwem staranne utrudy, słodkoć na miejscu poszaleć trochę. Książ.

Utruda, y, lm. y I. [U.] p. Utrud. 2. a. Strzępiec bot. (tetracera) roś. z rodziny ukęślowatych.

Utrudniać, a, ał p. Utrudnić.

Utrudnianie, a, blm., czynność cz. Utrudniać.

Utrudnić, i, il I. i nied. Utrudniać co = uczynić trudnym, trudniejszym; powstrzymać; zatamować; skrepować, robić trudności, szczykany; stawiać przeszkody w czym, co do czego: U. postęp, zadanie. 2. [U.] zajmować ś., trudnić ś.

Utrudnienie, a I. blm., czynność cz. Utrudnić. 2, to, co robi co trudnym, trudniejszym; trudność, szczykana, przeszkoda, tama, zawada: Robi mu utrudnienia na każdym kroku (= stawia mu przeszkody). 3. lek.: U. mowy (barylalia). U. połykania (dysphagia). U. połykania kurezowe (dysphagia spastica s. oesophagismus). U. połykania porażne (dysphagia paralytica). U. połykania wskutek przebiegu nieprawidłowego tętnicy podobojczykowej prawej (dysphagia lusoria).

Utrudzać, a, ał i U. ś. p. Utrudzić.

Utrudzenie, a, blm., czynność cz. Utrudzać: Trwała ona w swym postanowieniu nieutrudzania króla nigdy żadną prośbą. Krasz.

Utrudzenie się, a ś., blm., czynność cz. Utrudzić ś.

Utrudzenie, a, blm. I. czynność cz. Utrudzić: Czyż bez utrudzenia chcesz przyjść do pociechy? Skar. Naganiał zbytnie U. rozwodów. Wiszn. (= utrudnienie). 2. p. Utrudzenie ś.; stan tego, co ś. utrudził: Godziny... wlekły ś. wolno, jak te dziady ślepe i kulawe, po srogich piaskach idące z utrudzeniem a w cichości. Reym.

Utrudzenie się, a ś., blm., niek. Utrudzenie czynność cz. Utrudzić ś.

Utrudzić, i, il, nied. Utrudzać umęczyć, strudzić, umordować, sfatygować, znużyć, spracować: Przeszedłem gościem w dom twój, a nie dałeś wody na moje utrudzone nogi. Ody. Wszelkie roboty ręczne ciężkie i utrudzające. L. Praca nieustanna, rozmaitemi utrudzającymi sposobami, przytłumia żywotność myśli. L. U. ś. strudzić ś., umęczyć ś., umordować ś., ufatygować ś., znużyć ś., spracować ś.: Żadnym rozkazem twym ś. nie utrudzę, będąc powolnym w najmniejszej usłudze. Min. Stałem utrudzony niezmiernie w owej sławnej Jeziernie. Kras. Pędzę, z utrudzonego nie zstępując konia. Tremb. Niemal ś. utrudziła nad tytachnem piędgdzy. Reym. Dziewkę ci przynajmę, byś ś. zbytnio nie utrudziła... obaczysz! Reym. Utrudzone bachmaty zwolniły kroku. Sienk. Utrudzona była wiece i rozgrzana. Reym.

† Utrunąć, a, ał p. Utrunąć.

† Utrunanie, a, blm., czynność cz. Utrunąć.

† Utrunąć, nie, nął, Utrónąć, nied. Utrunąć uciec, wymknąć ś.: Effugere, U., wymknąć ś. Mącz. Ewado, uciekam, ubiegam, utrunam. Mącz.

† Utrunienie, a, blm., czynność cz. Utrunąć: Effugium, U., ucieczenie. Mącz.

[Utrupić, i, il] trupem położyć, zabić, uśmiercić: Moja dziewucha, no! i utrupili ją. Prus.

[Utrupienie, a, blm.] czynność cz. Utrupić.

Utrwać, a, ał I. wytrwać, dotrwać, przetrwać, nie ustać; dotrzymać placu. 2. (o ezasie) upłynąć, ubiec, wytrwać, ujść, wyjść, minąć, przejść: Nie utrwał godziny, kiedy już było po wszystkim.

Utrwalać, a, lm. e I. ten, co utrwała. 2. farb. przyrząd do utrwalania.

Utrwalać, a, ał i U. ś. p. Utrwalić.

Utrwalanie, a, blm., czynność cz. Utrwalać.

Utrwalanie się, a ś., blm., czynność cz. Utrwalać ś.

Utrwalenie, a I. blm., czynność cz. Utrwalić: U., fixatio. Krum. Potrzeba nowej konstytucji do utrwalenia rządu naszego L. (= umocnienia, wzmocnienia, ugruntowania). 2. lm. a a. Fiksaż fot. kąpiel, w której zanurzają ś. platy a. odbitki na papierze, a która usuwa sole, nie rozłożone przez światło, i tym sposobem utrwała obraz.

Utrwalenie się, a ś., blm., czynność cz. Utrwalać ś.

Utrwalić, i, il, nied. Utrwalać uczynić trwałym, trwałszym; umocnić, ugruntować, ustalić, utwierdzić, ukerzepić, podtrzymać, spotęgować, wzmocnić: U. kolor. U. fotografię przeciw działaniu światła. Gły ś. do jakiego ciała drugie przyłącza, coby ogniewi bardziej odpierało, wtedy będzie utrwalonym, fixatum. Krum. U. nasyp. U. pokój. U. pamięć bohatera. U. co w pamięci potomnych. U. zasady. Są kwiaty, których ozdoba piękność utrwali. Zan. U. rysy czyje w obrazie (= uwiecznić). U. ś. stać ś. trwałym, trwałszym; ugruntować ś., umocnić ś., ustalić ś., utwierdzić ś.

Utrwanie, a, blm., czynność cz. Utrwać: Wszystko to zachęca nas do utrwania w ochotnie zaczętych biegu. L.

Utrwian, u, lm. y, Trwałokwiat bot. (mogliphanes) roś.

Utrwożenie, a, blm., czynność cz. Utrwożyć.

Utrwożenie się, a ś., blm., czynność cz. Utrwożyć ś.

Utrwożyć, y, ył strwożyć, ustraszyć, przejść trwożą. U. ś. strwożyć ś., zatrwożyć ś., ustraszyć ś., ułęgnać ś.: Teraz ś. już serce nie niezym nie utrwoży. Kon.

[Utrykować, uje, ował] I. usługiwać uadmiernie, nad siły. 2. pracować.

[Utrykowanie, a, blm.] czynność cz. Utrykować.

[Utrynkować, uje, ował] napoić: Dobre piwo mam, uczęstuję, utrynkuję.

[Utrynkowanie, a, blm.] czynność cz. Utrynkować.

Utrywjalnić, i, il uczynić trywjalnym.

Utrywjalnienie, a, blm., czynność cz. Utrywjalnić: Sztukał w tym utrywjalnienia sytuacji. Ole.

[Utrząsać, a, ał] I. Stworzył Bóg, jako mógł, utrząsał, jeny nie ugłaskał (a. upluskał, ale nie umuskał) (= człowiek nieokrzesany). 2. zachłastać, zaszargać.

[Utrząskanie, a, blm.] czynność cz. Utrząsać.

Utrząchnąć, chnie, chnął a. chl i U. ś. p. Utrząsnąć.

Utrząchnięcie, a, blm., czynność cz. Utrząchnąć.

Utrząchnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Utrząchnąć ś.

Utrząsnąć, śnie, snął a, sł, Utrząchnąć, Utrząść, nied. Utrząsać I. trząsnąć a. trząsając sprawić, aby upało, urwać trzęsieniem: Jedną gruszkę tylko utrząsnął. Troc. 2. natrząść w pewnej ilości: U. ćwierć owoców z drzewa. 3. trząsnąć a. trząsając sprawić, aby ś. uległo, opało, osiadło: U. kartofle w worze. 4. trząsać a. trząsnąć a. trząsnąć: Wóz, koń go utrząsnął. Troc. Nie godzi ś. dzieciga bardzo kolysać ani też bardzo utrząsać. Sien. Utrząsnionym i we wnętrzościach zerwanym ziele to bywa ratunkiem. Syr. U. ś. umordować ś., skolatać ś. trzęsieniem, strząść ś.; uszkodzić sobie zdrowie przez trzęsienie ś.: U. ś. conquassari motu. Kn. Utrząsił ś. na koniu. Troc.

U. ś. na bryczce. Utrząsnął ś. od spadnienia. Troc. [Jak chłopu brzuch boli, powiadają: on ś. utrząchnął]. 2. [U. ś.] (o dziecku) *zwichnąć krzyż*.

Utrząść, ęsie, ąsi i U. ś. p. Utrząsnąć.
Utrząśnienie, a, bhm. l. p. Utrząśnięcie. 2. p. Utrząśnięcie ś.

Utrząśnienie się, a ś., bhm., p. Utrząśnięcie ś.
Utrząśnięcie, a, bhm., Utrząśnienie, × Utrząśnienie l. czynność cz. Utrząsnąć. 2. p. Utrząśnięcie ś.

Utrząśnięcie się, a ś., bhm., Utrząśnienie ś., × Utrząśnienie ś., niek. Utrząśnięcie, Utrząśnienie, × Utrząśnienie czynność cz. Utrząsnąć ś.

Utrzebić, i, ii l. trzebiąc uciąć, poucinać. 2. *wytrzebić, umniejszyć, uwaluszyć*: Pojmawszy go przez zdradę, utrzebili. Błaż. Konie waśniwe, gdy je utrzebi, spokojniejsze bywają. Trzye. Wziawszy brzytwę, utrzebili go, i był rzezany i zaraz zleczonej i odtąd od pokusy wolny. Skar. U. ś. *wytrzebić ś., umniejszyć ś.*: Byli ludzie, co ś. utrzebili dla królestwa niebieskiego. Wuj.

Utrzebienie, a, bhm., czynność cz. Utrzebić.

Utrzebienie się, a ś., bhm., czynność cz. Utrzebić ś.

Utrzeć, utrę a. [utrem, utrzem], utarł a. [utrzył], [Utarć], nied. Ucierać l. *tarcie* *usunąć brud, wilgoć, wytrzeć, obtrzeć; zetrzeć*: Łzami umywała święte nogi Jego, a włosy swojemi uciarała je. Rej. Chłop co raz, kiedy jadł i pił, pięścią sobie gębę i nos uciarał. Haur. Niegodzienieś mu i trzewików U. Kn. Usta chustką utrzyj. L. Jeszcze sobie dobrze gęby nie utrze, a już wola: nalej drugą. Rej. Stół jeszcze nie utarty. Troc. Utrzyj łyż z twarzy. Troc. Utrzyj sobie nos. Troc. Ludzie płaczące często nos uciarać muszą dla łez w nozdrze wpływających przez punkta płaczliwe. Krup. Kto moeno i często nos uciara, krew wyciska. Smotr. Kaszlnął, nos utarł i zaczął przemowę. Kras. Nie ważył ś. ni nos U., ni kaszlał w jego przytomności. L. Choćby U. kto nie miał nosa, gdy ma pieniądze, grzeczny przecię z trzosa. Pot. Przen.: U. komu nosa = *ustromić go, przyjąć mu rogów, upokorzyć, nauczyć rozum, przyprowadzić do porządku, dać mu nauczkę*. Trafi na kamień, jako mówią, kosa, swój na swojego, co mu utrze nosa. Zegl. Zart.: Utrzyj nos świecy, utrzyj świecę. Troc. (= *utnij, urwij knot u świecy, objaśnij świecę*). Ucierać świecę, ustrzygać knot szczypcami. L. Knoty świecom uciarają. L. Udzielał szczypee ku uciaraniu kagańców i naczyń, w którym one utarte z kagańców ogarki miano gasić. Leop. Lepiej świecy nie uciarać, niż, uciarając ją, zgasić. Kn. (lepiej niechędogą rzecz schować, niż chędogą stracić: lepiej nóż nieumyty schować, niż umyty stracić. L.). 2. *trąc zebrać, wjąć; przytrzeć, upiłować, przepiłować, przyciąć*: Ucierać rogów bydłociu. L. U. wołowi rogów. Troc. Przen.: U. komu rogów = *znizżyć mu rogów, uszkromić, ukrócić go, upokorzyć jego butą, utrzyć mu nosa, obciąć mu skrzydła*: Zaledwie natenczas pysznej szlachcie rogi utarto. Pilch. Utarł rogów wiarołomnej Roksolanji. Koch. W. Amazonki wojować przestały, gdy im mężowie rogów utarli. Biel. M. Utarto mu rogów. Troc. Istny lotr, że mu żaden nie śmie U. buty i mniema, że są dla słabych pisane statuty. Nar. 3. *obtrzeć skaleczywszy; okaleczyć, obrazić, drasnąć, zadrasnąć, zadrapać, kontuzjować*: Rzucił pocisk; ten śmiertelnym Trojanina razem nie przenika, lecz mu ramię

uciera i w ziemi utyka. Dm. [Pościelecie pierzynę pod próg, coby sobie kochanków koń nie uciarał nóg]. 4. *zetrzeć na mialko, rozetrzeć; natrzeć w pewnej ilości*: Zaprawy do świeczek zapalniczych na tarticy U. aż do jednostajnego koloru. Jak. J. U. chrzan. U. tabaki. 5. *trąc ugładzić, urownać, zniwelować chropowatości, szorstkości pozdawić*: Gdy chłop skrudli, uważaj, czy dobrze utrze rolę, żeby żadnej na zagonie nie było gruzełki. Haur. Przen.: U. trudności i t. p. = *wyrownać, usunąć, wprzątnąć, umniejszyć, złagodzić*: Azali czas nie utrze tych trudności, które tej zwłoki przyczyną? L. Uciarać słowa, trudności, rzeczy. Troc. 6. *otrzeć, obtrzeć, wypolerować, ogładzić, okrzesać*: Osobne swe obyczaje za konwersacją, której rad nierad musiał używać, utarł. Papr. Nie wymaga bojaźni po swych sługach, uciera ich i karze słownym napomnieniem. Pilch. Nie bardzo ś. pyta, czy koł, który ja nosi, jest ujeżdżony, czy tylko utarty. Rzew. (= *otrząskany*). 7. *drogę = utorować, usłać, ubić, otworzyć*: Dobra sława uciera do wszystkiego drogę. Zabł. Utarta (torowana) droga. Troc. 8. *ustalić, przyjąć ogólnie, wprowadzić w zwyczaj, uświęcić zwyczajem, upowszechnić*: Utarte słowa, używaniem ogładzone. L. Dla zrozumiałości, ile można, trzeba używać słów utartych. Cyan. Gdzieby słowa polskiego nie było, nie ganię, kiedy z łacińskiego nawet języka weźmięsz, zwłaszcza jeśliby łatwe ku wyrozumieniu albo już nieco utarte słowo było. Górń. To słowo jest utarte, nieutarte. Troc. To bardzo utarta i pospolita była kościola wszystkiego wiara. Skar. Wyście od dawnej utartej wiary Chrystusowej odstąpili. Skar. Zwyczaj utarty. Pod kątem utartych zapatrywań i poglądów. Db. 9. *zalać, ubić, udecydować, umówić, ułożyć; traktować, układać ś., rokować, negocjować*: Powagą Zygmunta I wiele rzeczy między królmi wielkimi zaszył często ucierali i umarziali. Jan. Kilka dni między sobą rzeczy ucierali. Utarwszy z sobą niektóre różnice, obiecali przyjsć do koła przeciwnokwoacyjnego. Biel. J. Zbył. Gdy ś. ta rzecz między rozmaitemi w prawie nauczonymi uciarała, dni niemało upłynęło. Wys. Nie pierwsi miał głos, aż starsi od niego rzecz utarli, przez czas długi roztrząsając trudności. Nagur. Z utartymi punktami posłów na sejm walny wysyłają. Bobrow. (= *ustalonemi, udecydowanemi, gotowemi*). Z generału pruskiego już z utartymi punktami posłów na sejm posyłał. Nies. Zesłano komisarzów, aby pokój utarli. Troc. Artykuły pokoju są utarte. Troc. 10. [Ucierać] *prać*. U. ś. l. Ucierać ś. z kim = *ścierać ś., utarczkę z nim prowadzić, walczyć, harcować*: Znówu ś. trzeba będzie z Junoną uciarać, a i tak mi wyrzeca, że m Troję rad wspierać. Dm. Z ludami pośrodku Hiszpanji siedzącymi dłużej uciarać ś. była potrzeba. Lel. Przen.: *sprzeczać ś., użerać ś., klócić ś.*: Uciarać ś., umawiać za panem nie złąknę. L. Przez trzy dni uciarał ś. z rabinami, tłumacząc im proroków i pisma. Wor. Przen.: Rzeczy szwankowały: jedna drugim wadziła, że ś. uciarały twarde z miękkimi, lekkie z ciężarowatemi. Żebr. (= *nie zgadzają ś., klócić ś.*). 2. *otrzeć ś., okrzesać ś., wypolerować ś., otrząskać ś., ogładzić ś.*: Człowiek nie utarty, nie ulizany, nie ugłaskany, dziki. L. Otoczyło mię było nie utarte i trzyma na mnie swe pyski utwarte. Karp. (wiley srodzy. Kochan.) (= *nie ukrócone, nie okielżane*). 3. *utorować ś., ustalić ś., usłać ś.*: Dopiero pod koniec stycznia ś. drogi utarty. Kacz. 4. *ustalić*

ś., *przyjąć ś. ogólnie, upowszechnić ś., wejść w zwyczaj*: Utało ś. zdanie, mniemanie, przekonanie. Utarty tryb, zwyczaj.

× **Utrzewiczenie, a, btm., czynność cz. Utrzewiczyć.**

× **Utrzewiczyć, y, ył ubrać, obuć w trzewiki**: Niechno człowiek ś. pokaże niedbale utrzewiczony i źle urękawiczony. Mick. Jutro upudrowany, utrzewiczony, uczesany, dostatnio odziany, stapa z głową do góry. Sf.

† **Utrzeźwiad, a, al p. Utrzeźwić.**

† **Utrzeźwianie, a, btm., czynność cz. Utrzeźwiad.**

† **Utrzeźwić, i, il, nied. Utrzeźwiad trzeźwiąc uprzytomnić; otrzeźwić, wytrzeźwić**: Jako ciało eglebem bywa posilane, a wino roztrzeźwia serce; tak ci też ciało Krystusowe utrzeźwia duszę smętną. Baz.

Utrząsać, a, al i U. ś. p. Utrząsnąć.

Utrząsanie, a, btm., czynność cz. Utrząsać.

Utrząsanie się, a, ś., btm., czynność cz. Utrząsać ś.

Utrząśnienie, a, btm., czynność cz. Utrząśnić.

Utrząśnienie się, a, ś., btm., czynność cz. Utrząśnić ś.

× **Utrząśnienie, a, btm. i. p. Utrząśnienie. 2. p. Utrząśnienie ś.**: Febra taka bywa z utrząśnienia. Haur. Te bóle pochodzą z utrząśnienia i z oberwania. Troc. U. białogłowskie. Troc. U. maciey. Troc.

× **Utrząśnienie się, a, ś., btm., p. Utrząśnienie ś.**

[**Utrzymienie, a, btm.**] czynność cz. **Utrzymić.**

[**Utrzymić, i, il, Ućmielić**] *podćmielić sobie.*

[**Utrzydupski**] *pochebca, totumfacti, uslužniś.*

Utrzymać, a, al, nied. Utrzymywać, [Utrzymować]

i. trzymając nie upuścić; udźwignąć, uradzić, unieść: Utrzymuję kogo, co = *sum tenendo, sustinere possum.* Kn. Nie utrzymam, bo parzy! Weź ode mnie ten ciężar, bo go nie utrzymam, puszczać go. Nie bierz tego, bo nie utrzymasz. Te kolumny utrzymują budowlę (= *wsparają, podpierają, podtrzymują; na nich ona spoczywa*). Ta belka taki ciężar nie utrzyma. Troc. 2. *wstrzymać, zatrzymać, powściągnąć, zahamować*: Kto mocz utrzymywać nie może, ten... Perz. To mi dla niego sława, jeżeli moc swoją i władzę w granicach utrzyma. Pileh. Utrzymał konie rozpedzone. Troc. U. afekt, gniew swój. Troc. Nie nie przedsięwierz ostatecznie i nie wykonywaj, póki w sobie zapędu namiętności nie utrzymasz i nie uśmierzysz. Wiszn. 3. *zatrzymać, nie puścić od siebie*: Księża rozjechali ś., a ksiądz proboszcz utrzymał księdza plebana. Koss. Obowiązek urzędu przy sądach go utrzymywał. Siem. J. (= *zabawił*). [Mówiła, ze utrzyma chłopca z pługiem i stéry woły. Jak wilk przysed, pies chujtnął mu na kark i utrzymał go] (= *i osadził go w miejscu*). 4. *wyżywić, mieć na swoim koszcie, na swoim utrzymaniu, trzymać przy sobie*: U. rodzinę. Utrzymuje swoim kosztem młodszego brata. Żyje z nierządu jak ulicznica i utrzymywany jest przez kobiety. Bał. 5. *zachować, podtrzymać, zakonserwować*: Ojczyzną radą i odwagą swoją przy słowie i wolności utrzymał. L. Im jest licniejsza familja, tym trudniej U. w niej dobry porządek. L. Ta nadzieja utrzymuje nas jeszcze, L. (= *nie daje nam upaść; nią tylko żyjemy*). Czym prawa, państwo, całość, zdrowie swoje utrzymuje. Troc. Zamojski i Zborowscy na tronie polskim Stefana Batorego utrzymali. Stasz. Praca utrzymuje go przy zdrowiu. Utrzymywał si-

gurę ojca. Boh. (prowadził tęż figurę, żył tymże sposobem. L.). Dziś walka wasza na roli, w obrobie ziemi, którą wam U. wolno. Gliń. (= *nie wypuścić z rąk*). 6. **Utrzymywać = trzymać, mieć, prowadzić**: Utrzymywał sklep z pieczywem. Utrzymuje handel win, stancję dla uczeni, biuro stręczęń, hotel. Utrzymywać czyje interesa = *prowadzić je, trudnić ś., zarządzać niemi*. Interesa jej prawne utrzymuje i jest jej pełnomocnikiem. L. 7. **Utrzymywać = obstawać przy zdaniu, twierdzić, powiadać**: Utrzymywał, iż wszyscy autorowie komedji angielskich nie są godni i wody podać Moljerowi. L. Francją za najpierwszy w Europie naród utrzymywał. L. (= *miał, uważał, przeczytywał*). Utrzymywał bardzo uczenie konkluzje. Troc (= *podtrzymywał je*). Ten, co zaczął rozprawę, utrzymywał stronę króla walecznego, a drugi spokojnego. Troc. U. ś. i. *ostać ś. na danym miejscu, nie spaść z niego; ustać, stanąć o swojej mocy*: Linochód nie mógł ś. dłużej U. na linie. Utrzymywał ś. w równowadze. Nie mogła U. ś. na koniu. Już ledwie na nogach U. ś. mogę. L. 2. *zachować ś., wytrwać, podtrzymać ś., ostać ś., nie upaść*: Rzecz każda przez te same śródki ś. utrzymuje, przez które ś. nabywa. L. Nie utrzymał ś. Potocki w Podhajcach, ani Pułaski w Berdyczowie. Lel. U. ś. przy licytacji, na posiadzie, przy majątku. Wniosek utrzymał ś. (= *przeszedł, został przyjęty, uwzględniony*). Kandydat utrzymał ś. Utrzymał ś. przy swojej kandydaturze, przy swoim wniosku. 3. *wyżywić ś., wyżyć; zaspokoić, opędzić potrzeby życia, podtrzymać swoją egzystencję*: Skąd ś. możesz tak utrzymywać, jak cię widzę? L. Stroi ś., a intraty żadnej nie ma; nie wiem, z czego ś. utrzymuje? L. Utrzymuje ś. z pracy rąk, z handlu, z lekeji, z własnych funduszów. 4. *powstrzymać ś., powściągnąć ś., pohamować ś., pomiarkować ś., umiyyəować ś., utemperować ś.; wytrzymać, ścierpieć*: Nie mógł ś. U. od śmiechu, od płaczu, od łez. U. ś. w gniewie. Troc. [U. ś. od rozmawiania. Zeby się ino was utrzymał od piecia]. U. ś. dłużej nie mógł. Troc. (= *panować nad sobą*).

Utrzymać, i, btm. i. wstrzemięźliwość, powściągliwość, pomierność, pomiarkowanie, umiarkowanie. trzymanie ś. w granicach, oględność: U. w mocy bez granic dowodem największej mądrości. Nagur. Takowa skromność i U. w tak pięknym dowiepie. Nagur.

× **Utrzymać ten, co umie, co zdolny jest utrzymać (np. pieniążek), nierozrzutny, oszczędny, nie-utratny.**

Utrzymanek, nka, lm. nki, ten, co zostaje na utrzymaniu kobiety, kochanek, lalusz, cacusz.

Utrzymanie, a, btm. i. czynność cz. Utrzymać. Pójść na U. (= *zostać utrzymanką*). Być na utrzymaniu (o małżoncy). Żony nie uczą ś. dosyć sztuki utrzymania nas przez rozmaitość zabawy. L. 2. *środki do życia, koszt wyżywienia; sposób do życia, uposażenie, chleb, kawałek chleba, byt; życie, wikt, stół*: Nie ma na U. Ma piękne U. Posada z pensją i całodziennym utrzymaniem. 3. [U.] *dożywocie*. 4. *wstrzemięźliwość, powściągliwość, pomiarkowanie, panowanie nad sobą, pohamowanie*: Twoja przytomność wzmówiła we mnie skromność i U. Żabi.

Utrzymanie się, a, ś., btm., czynność cz. Utrzymać ś.

Utrzymanka, i, lm. i kobieta zostająca u mężczyny na utrzymaniu, małżonka.

[Utrzymować, uje, ował] I. i [U. ś.] p. Utrzymać. 2. mieć stosunek miłosny: Mozebyś kciał ś niom U.?

[Utrzymowanie, a, blm.] czynność cz. Utrzymować.

[Utrzymowanie się, a ś., blm., czynność cz. Utrzymować ś.]

Utrzymujący I. im. od Utrzymywać. 2. anat.: Muskul U. a. podnoszący jądra (Ryszk.), dźwignacz jądra, mięsień dźwigający jądro, dźwignacz jajek, zawieszacz jąder. (Dyk. M.), × muskul jądrowy, † kryjąca jądrowa myszka (Perz.), † błonka myszczasta (Krup.) (musculus cremaster). × Muskuly utrzymujące żebra (Br.), mięśnie pochylne (szyi), † muskuly nierównotrójkatne (Kam.), † muskuly nierównotrzygraniaste (Perz.), † muskuly nierówno trójścienne karkowe (Perz.), † myszki szyjne nierówno-trzyboczne a. trzykatowe (Krup.), † muskuly różnobożne (Ryszk.).

Utrzymywacz, a, lm. e ten, co utrzymuje.

Utrzymywać, uje, ywał i U. ś. p. Utrzymać.

Utrzymywanie, a, blm., czynność cz. Utrzymywać.

Utrzymywanie się, a ś., blm., czynność cz. Utrzymywać ś.]

[Utrzygnoga]: U. od piekła = przewzisko zlego człowieka.

[Utsnąć się, nie ś., nął ś.] p. Ucknąć.

[Utsnięcie się, a ś., blm.] czynność cz. Utsnąć ś.]

[Utsnościwość, i, blm.] p. Uczciwość.

× Utuczać, a, ał i U. ś. p. Utuczyć.

× Utuczanie, a, blm., czynność cz. Utuczać.

× Utuczanie się, a ś., blm., czynność cz. Utuczać ś.]

Utuczanie, a, blm., czynność cz. Utuczyć.

Utuczanie się, a ś., blm., czynność cz. Utuczyć ś.]

Utucznieć, eje, ał p. Utuczyć: Dusza, która dobrodziejczy, utucznieja, a kto kogo upaja, i sam takżej upojon będzie. Leop.

Utucznienie, a, blm., czynność cz. Utucznieć.

Utuczny możliwy do utuczenia. L.

Utuczyciel, a, lm. e ten, co utuczył a. co utuczy.

Utuczycielka, i, lm. i forma f. od Utuczyciel.

Utuczyć, y, ył, nied. × Utuczać wytuczyć, upaść, wypaść, spaść, ukarmić: U. wieprza, kapłona. Kury jak pędok U. Slesz. Żydzi do dni 12 dobrze zawsze utuczają gęś. Haur. Przen.: Kłeskami ład utuczył, rzeki krwią rozpał, zbójca w szkarłat ubrany, Filipowe plemię. Nar. (= utłuszył, użyzył). Głupstwo swoich czeiścielów utucza. Kras. Nie rad tego czynić, by sąsiedzkiej potęgi zbytino nie U. Sienk. (= nie pomnożyć, nie powiększyć, nie wzmocnić, nie spotęgować, nie podsyć). U. ś., Utucznieć wytuczyć ś., upaść ś., wypaść ś., spaść ś.: Abyseie ś. utuczylil z pierwoein wszystkich ofiar śniednych Izraela, ludu mego. Wuj. Przen.: Skanderbeg już ś. rozmaitym łupem natkał a prawie utuczylil. Baz. (= wzbogacił ś., spanoszył ś.).

Utulać, a, ał i U. ś. p. Utulić.

Utulanie, a, blm., czynność cz. Utulać: Zdawała ś. nie zważać na to, zajęta utulaniem dziecka. Prus.

Utulanie się, a ś., blm., czynność cz. Utulać ś.]

Utulenie, a, blm., czynność cz. Utulić: U. żalu, płaczu. Troc.

[Utulenie, a, blm.] czynność cz. [Utulić].

Utulenie się, a ś., blm., czynność cz. Utulić ś.]

Utulić, i, il, × Utolić, [Potulić], nied. Utulać I. tuląc uspokoić, ukoić, uciszyć, usmierzyć, utłagodzić: Utul go, niech tak nie kwili. Groch. Utul to dziecię. Troc. U. dziecko w płaczu. Pieściłabym jego włos i utulałabym jego oczy. Kńcz. Przen.: Jako płacz i żalność tę wielką U. Skar. Chcąc matczyne łzy U., sam płacząc. Skar. Utulił żal mój ciężki, łzy jego. Troc. Dziecko na łonie matki płacz swój najprędzej utula. Hof. Utulecie smutek i łzy wasze. Wor. Utul więc, piękna nimfo, ciężkie swoje żale. Niem. [Rozżaliło ś. moje serdenko, nie mogę go U.]. 2. tuląc ukryć, otulić, osłonić, spowić, objąć: Zrenicie Grecji mgła noey utula, a Mumjusz w piorun jej wierzy. Gliń. U. ś. I. ukoić ś., utłagodzić ś., uspokoić ś., uciszyć ś., usmierzyć ś., ustatkować ś. w żalu, we łzach, pocieszysz ś.: Da ci taką chłostę, iż ś. już nigdy U. nie będziesz mógł w narzekaniu swoim. Rej. Od żalu, od płaczu U. ś. nie mogę. Troc. Czarne jest oblicze moje, bo ś. nigdy od serdecznego bólu i krwawego płaczu U. nie może. Smotr. W domu, kiedy dziatki płaczą, nie pytamy ś. o tym, bo ś. rozkwilił i wnet ś. U. mogą. Damb. 2. okryć ś., opatulić ś., objąć ś.: Ledwie ś. dobrze utulił, nadeszło ku niemu ulicę od miasta innych dwóch panów. Kacz. 3. tuląc ś. ukryć ś.; przyczać ś., schować ś.: Karp ś. skrycie po wodzie utuli, a głowę na dno chytrotajny wpułi. Biel.

[Utulić, i, il] utaczać, utulać, utarzać: Jezusik utulił bryłkę ziemi i zrobił sikorkę.

† Utulnie przys. od Utulny.

† Utulność, i, blm., rz. od Utulny.

† Utulny I. którego można utulić. 2. potulny: U., mansuetus. Ps. dor.

[Utulać się, a ś., ał ś.] zmęczyć ś. drogą, sponiewierać ś., skolatać ś.: Byli strasnie utulani w drodze.

[Utulanie się, a ś., blm.] czynność cz. Utulać ś.]

† Utulek, lku, lm. lki przytułek, przytulisko, schronienie, kął spokojny: W nocnym utulku pójdę, może ujdę. Pot.

[Utumanieć, i, il] oszukać, otumanieć.

[Utumanienie, a, blm.] czynność cz. Utumanieć.

[Utupać się, a ś., ał ś.] utrudzić ś., ufatygować ś., zmżyć ś. krzątając ś.; nadreptać ś., zładzić ś., nakrzętać ś.: Stary ś. utupał przy gospodarstwie i chciałby odpocząć, a nie ma komu oddać. Krasz.

[Utuptanie się, a ś., blm.] czynność cz. Utupać ś.]

× Utuszenie, a, blm., czynność cz. Utuszyć.

× Utuszyć, y, ył udusić (pieczeń): By na czwartek tłusty U. pieczeń wołową. Syrok.

Utwar, u, lm. y, Powłoka, Kozi mlecz, Kozi mlecz bot. (chondrilla): roś. z rodziny złożonych. Gatunek: U. różgowa ty a. wysmukły (ch. juncea).

[Utwardny] uparty.

× Utwardzać, a, ał i × U. ś. p. Utwardzić.

× Utwardzanie, a, blm., czynność cz. Utwardzać.

× Utwardzanie się, a ś., blm. czynność cz. Utwardzać ś.]

× Utwardzenie, a, blm., czynność cz. Utwardzić.

× Utwardzenie się, a ś., blm., czynność cz. Utwardzić ś.]

× Utwardzić, i, il, nied. × Utwardzać uczynić twarzym, twardszym, zahartować. × U. ś. stać ś. twarzym, twardszym; stwardnąć, stwardnieć, zahartować ś.: Ten ś. utwardza jak stal. Przyb

Utwarzać, a, ał i U. ś. p. **Utworzyć**.

Utwarzanie, a, blm., czynność cz. **Utwarzać**.

Utwarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Utwarzać** ś.

× **Utwierdny** w twierdzę zamieniony, utortyfikowany, obwarowany, obronny: Władz z rodziną w U. swój dworzec zamkowy. Słow.

Utwardzać, a, ał i U. ś. p. **Utwardzić**. 2. [U.] *nazywać*: My po swojemu, a nie po pańsku utwierdzamy ziola.

Utwardzadło, a, lm. a chir. 1. narzędzie przytrzymujące, ustalające, unieruchamiające, ustalacz, × ustaliciel: U. a. przyciskadło języka. U. oczne. U. warg, unosiiciel warg, rozwórka wargowa. 2. narzędzie do trzymania igiel, imadło a. imadełko igielne a. × igłowe (acutenaculum). Por. **Ustalacz**.

Utwardzający I. im. od **Utwardzać**. 2. anat.; Mięsień U. podstawę strzemięcia (w uchu) (musculus fixator baseos stapedis).

Utwardzalnik, a, lm. i, **Bajca** ciało, które we wszelkiego rodzaju farbierniach do utwierdzania koloru ś. używa.

Utwardzanie, a, blm., czynność cz. **Utwardzać**.

Utwardzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Utwardzać** ś.

Utwardzenie, a, blm. 1. czynność cz. **Utwardzić**: U. fortecy, państwa, czerstwości. Troc. Po utwardzeniu tego prawa. Troc. Największą gorliwość względem jego ustanowienia, utwardzenia i skutków okazał. Dm. 2. † U. = a) granica ustalona, ściana graniczna: Niech będzie U. między wodami. Wuj. (rozciąg, wszystko to spatium od ziemi aż do nieba. Wuj.; rozpostarcie. B. G.). Niechaj ś. stanie U. między wodami a. niechaj dzieli wody od wód. Leop. b) sklepienie niebios, nieboskłon, firmament. Biel. M. Twierdzenie, U., twierdza niebieska. L. Uczynił tedy Bóg U., rozdzielił wody, które były pod utwardzeniem, od onych, które były nad utwardzeniem; nazwał tedy Bóg U. niebo. Leop. (niechaj ś. stanie twierdza... uczynił Bóg twierdzą i oddzielił wody, które były pod twierdzą, od onych, które były nad twierdzą; nazwał Bog twierdzą niebem. Leop.). Niechaj ś. staną światła na utwardzeniu nieba, aby świeciły na utwardzeniu nieba a oświecały ziemię. Leop. (na twierdzy nieba. Leop.).

Utwardzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Utwardzić** ś.

† **Utwardzefiszny** st. w. od *utwierdzony*: Mamy miłośę wspólną między sobą zachować, jeden drugiemu powolność skazując, U. mdlejszemu wyrozumiewając, nie wszystkiego do nich widząc. Żarn.

Utwardziciel, a, lm. e ten, co utwierdza a. utwierdził. Troc. U., *affirmator*. Kn.

Utwardzicielka, i, lm i forma ż. od **Utwardziciel**.

Utwardzić, i, ii, × **Otwierdzić**, † **Ućwierdzić**, nied. **Utwardzać**, × **Otwierdzać**, † **Ućwierdzać** I. umocnić, umocować, obsadzić silnie, stale w danym miejscu, przymocować, przytwierdzić: Na tym szan cu słabym utwierdziwszy nogę. Mick. U. znak nad sklepem, sztandar na szczytce. 2. umocnić, obwarować, ugruntować, ustalić, utwalić, upewnić, ubezpieczyć, podtrzymać, zahartować, wzmacnić: Owies naprawia i utwierdza rolę. Haur. Zamek obłany rzeką i mocno utwierdzony. Moracz. (= *ufortyfikowany*). U. fortecę, naukę, zdanie, państwo, ścianę podporami. Troc. Wierny jest

Bóg, który was utwierdzi i strzec będzie od złego. Wuj. Utwierdzą stolice królestwa jego nad Izraelem na wieki. Wuj. Bóg utwierdza, cieszy, ustareza duchem swoim. Gil. Niepodległość swą orężem utwierdzili. Nar. Oświecenie szkolne zaszczeplić i U. w nim powinno te zbawienne i szczęśliwe poruszenia. Śniad. (= *pogłębić*). Skłaniał umysły ziomek, ażeby stan, w którym zostawali, baczny rządem utwierdzili, a mieli zawsze obrócone oczy na Spartę. Kras. Król go utwierdził, aby ś. nie bał. Troc. U. kogo w jakim przekonaniu. U. kogo w intencji jakiej. L. Ja sama utwierdziłam ją w tym błędzie. L. 3. **zatwierdzić**, **potwierdzić**, **stwierdzić**, **usankcjonować**: Utwierdź umowę moję z wami. Leop. (ugwieszczę. Leop.). Pakój i przyjaźń U. Warg. Sejm utwierdził te uchwały. Troc. Utwierdzający, potwierdzający. L. 4. astr.: Gwiazda × utwierdzona. Fur. Troc. p. **Gwiazda** U. ś. 1. † U. ś. **stwardnąć**, **stwardnieć**, **zahartować** ś.: W piecu garncarskim garniec ś. utwierdza. Hrb. 2. **umocnić** ś.; **wzmocnić** ś., **ustalić** ś., **ugruntować** ś., **po-krzepić** ś., **utwalić** ś., **upewnić** ś.: U. ś. na tronie (= *ubezpieczyć* ś.). U. ś. w przekonaniu, w wierze. Dziecię rośło i utwierdzało ś. w duchu mądrości. Białob.

× **Utworek**, rku, lm. rki p. **Utwór**. Wor.

Utworowy I. przym. od **Utwór**. 2. lek.: Choroba utworowa a. rozwojowa. Wada utworowa a. rozwojowa.

× **Utworstwo**, a, blm. *twórczość*, *plodność umysłowa*; *zdolność*, *talent twórczy*. Śl. wil.

Utworzenie, a, blm., czynność cz. **Utworzyć**.

Utworzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Utworzyć** ś.

Utworzyciel, a, lm. e, **Utwórca** ten, co *utwarza a. utworzył*; *twórca*, *stwórca*, *stworzyciel*: Tak mówi Jehowa, uczyniciel twój i U. Bud. Sami ś. utworzyciele tego patentu przelekli zapaloną wojną i nienawiścią. Koź. (= *autorowie*).

Utworzycielka, i, lm. i forma ż. od **Utworzyciel**.

Utworzyć, y, yi, [Utworzyć], nied. **Utwarzać** I. *tworząc urobić*, *uformować*; *stworzyć*, *uczynić*, *wyprowadzić z niczego*: Wszyscy na świecie tej ziemi mieszkańcy z jednego ojca równo utworzeni, z tejże gliny ulepieni. Jak. J. [Ręko, coś mię utworzyła, zdajesz ś. być nader mściwa; com takiego wykroczyła, żem tak dotąd nie-szczęśliwa?]. Uchwyśmy ś. tego sposobu, który nam miłośę utworzy. L. (= *wynajdzie*; *nasunie*, *pada*). 2. *urobić*, *uformować*, *wyrobić*, *uksztaltować*: Hutarz dęciem szkło w rozmaite kształty utwarza. Pileh. 3. *ustanowić*, *uorganizować*, *zawiązać*, *zorganizować*, *złożyć*, *wytworzyć*, *zaprowadzić*, *uformować*, *ukonstytuować*: U. rząd, komisję (= *wy-sadzić*), spisek. U. prawo (= *wydać*). Siarka, zmieszana z rtęcią, utworzy cynober (= *wytworzy*, *wyda*). U. ś. *wytworzyć* ś., *powstać*, *zawiązać* ś., *uorganizować* ś., *zorganizować* ś., *uformować* ś., *zrobić* ś., *wyformować* ś.: Na gruzach Rzymu utworzyło ś. kilka państw. Utworzyła ś. spółka. Utworzył mi ś. wrzód (= *zabrał mi* ś.), guz na boku.

Utwór, oru, lm. ory I. blm. *utworzenie*: Kruche ludzkiego utworu dzieło. Przyb. Naród nagle wzbijający ś. do utworu dobrego rządu. L. Czy jego ten wiersz utworu? 2. *rzecz utworzona*, *twór*, *dzieło*, *plód*, *kreacja*: Cześć Zoroaster Boga w najpiękniejszym Jego utworze, w słofcu. Stasz. U. wyobraźni. Utwory poetyczne. U. muzyczny

(= kompozycja). U. natury. U. sztuki. 3. † U. budowa ciała, kompleksja, temperament: U., utworzenie ciała, temperamentum. Perz. Przyczyny paraliżu mogą też być z utworu, czyli z budowy ciała. Perz. Podobne utwory, czyli temperamenta. L. 4. geol., min., p. **Formacja**. 5. mat.: forma utworzona z pewnych elementów: U. liczbowy, analityczny, geometryczny. Zdr. × **Utworek**.

Utwórca, y, lm. y; **Utworzyciel** autor, twórca, wykonawca, utworu.

[**Utyciać**, a, a] *uwalac*.

[**Utycianie**, a, b] czynność cz. **Utyciać**.

Utycie, a, b]m., czynność cz. **Utyć**.

× **Utyczna linja**, woj. stała linja naturę lub odporów wojsk. Troc.

Utyć, **utyje**, **utyl**, × **Styc**, × **Otyć** *nabrać ciała, popelnieć, potluszczyć, upaść s., spaść s., wypaść s., stać s. utylm*, żart. *rozbuchac s., znokraglic s.*: Nierychło taki utyje, który z cudzej ręki żyje. Prz. Gołąbka ku przedawaniu dostatecznie karmić, aby utyli i pienie były. Trzyc. Chudy, gdy był grzesznikiem, utyl na pokucie. Kras. Przen.: *Cum potentiore non litiges*, bo na tym nie utyjesz. Rys. (= *nie wygrasz, nie wskórasz*). Byliśmy tu, byli, i wy tu będziecie, a nie utyjecie. Rys. (= *nie porośnięcie w pierze*). Rzecz szalona nadzieją s. karmić, gdyż nią nikt nie utyje. Jabł.

Utyk, u, lm. i gór. *nagły upad pokładu*. Łab.

Utykacz, a, lm. e i. ten, co utyka = zatyka, np. szpary: U., zatykacz, który z zgrzebi, z chust piłki czyni w łodzi do zatykania dziur, *stipator*. Mącz. Utykacze dziur okrętowych siedzą na spódzie dla zaprawienia dziur, gdzieby wybiły okręty nieprzyjacielskie. Papr. 2. ten, co *kuleje; kulas, koślawiec, kuternoga*. L.

[**Utykaczka**, i, lm. i] *utykanie, robota nudna, zrudna*.

Utykać, a, a] i. p. **Utkać**. 2. i [U. s.] p. **Utknąć**. 3. [U.] *obsciełac, obesać, otknąć co należyce*. 4. [U.] *wałęsać s.* 5. [U.] *chowac s.*: Ziola wodne, gdzie ryby utykają.

Utykanie, a, lm. a czynność cz. **Utykać**: Praca jest najpotężniejszy środek zaradczy przeciwko utykanom sumienia. Jez.

[**Utykanie się**, a s.] b]m., czynność cz. **Utykać s.**

Utyltarjanista, y, lm. ści p. **Utyltarysta**: Ideał utyltarjanistów: obojętne społeczeństwo, rażące ludzi bez zemsty i bez przebaczenia, jest to czysta mrzonka. Spas.

Utyltarjanistyczny przym. od **Utyltarjanista**: Krytyka ta, z Pisarewem na czele, w swej utyltarjanistycznej gorączce sprawowała s. jak konwent. Spas.

Utyltarjusz, a, lm. e p. **Utyltarysta**: Występował z kolei jako pobożny, niedowiarek... U., obrońca Lojoli, chwalcia reformy. Chm.

Utyltarnie przys. od **Utyltarny**: Utrzymanie mowy tronowej w stylu bezbarwnym było U. dla torystów obojętne.

Utyltarność, i, b]m., rz. od **Utyltarny**, *utyltaryzm*.

Utyltarny *kierujący s. pożytkiem materjalnym; pożyteczny materjalnie, zyskowy*: Nauczyła s. na świat i życie patrzeć z epikurejskiego i utyltarnego stanowiska; pan Anzelm za zasadę miał dobić s. mienia, a życia używać. Krasz. Posażne panny przydatne do celów utyltarnych. Orzesz.

Utyltarysta, y, lm. ści, **Utyltarzysta**, **Utyltarjanista**, **Utyltarjusz** *człowiek rządzący s. za-*

sadami utyltarnemi; wynawca utyltaryzmu: Szkoła utyltarystów. Karl.

Utyltaryzm, u, b]m. *system korzystnego użytkowania; teoria moralna i polityczna, opierająca s. na zasadach rozpowszechnienia pomiędzy największą liczbą ludności dobrobytu; kierunek w polityce poświęcający widoki ogólne i dalsze dla natychmiastowej korzyści*.

Utyltarzysta, y, lm. ści p. **Utyltarysta**: Nowi utyltarzysci oddawna już wyznają dogmat: licet, ergo decet. Spas.

Utyltacja, i, b]m. *użytkowanie, spożytkowanie, wyciąganie korzyści z tego, co dotąd było nieużyteczne*.

Utyltacyjny przym. od **Utyltacja**: Psy, łapanie w mieście, będą przetrzymywane w zakładzie utyltacyjnym.

[**Utynać**, nie, na] p. **Utonać**.

[**Utynięcie**, a, b]m.] czynność cz. **Utynać**.

Utyrać, a, a] i [U. s.] p. **Uterać**.

Utyranie, a, b]m., czynność cz. **Utyrać**.

[**Utyranie się**, a s., b]m.] czynność cz. **Utyrać s.**

× **Utysek**, u, lm. i l. *utykiwanie, żal, wyrzekanie, skarga*: Żałosny U. Przyb. Młdy, smutny, stary kaleka bez utysku końca czeka. Jak. W. 2. *ucisk, uciemiężenie, gnębienie*: Tych nędz, bied, utysków, niepokojów z szkodą dóbr naszych cierpiemy. Smotr.

Utyskiwać, uje a. × **iwa**, **iwał**, × **Utyskować**

l. *narzekać, wyrzekać, biadać, ubolewać, uskarżać s., krzywdować sobie, użalać s., żalić s., skwierczec*: Cierpliwie znoś, a nie utyskuj. L. My, służący, utyskujemy nad sobą, a niesłusznie. L. Ty pierwszy jesteś, który utyskujesz na smutek w szczęśliwej dolinie. Niem. Utyskiwano niezmiernie na przemoc Zamojskiego. Alber. Utyskują wszyscy, iż są opuszczeni, iż wolności ich są zhańbione. Alber. Czy z ziemi świętej wracasz, że tak utyskujesz? Malcz. Na nieszczęścia Zdzisław utyskiwa. Fred. A. Nikt jej nie widział utyskującej, chyba nad cudzym nieszczęściem. Krasz. Indyki szły, kwękając, utyskując, biadając, jakby na złe losy. Dyg. 2. *posp. żalownie szczełac; skomlać, skowyczać, [skuczeć]*: A mój pies, jeszcze na owych utyskując, poszedł za niemi sobie w las. Sł. wil.

Utyskiwanie, a, lm. a czynność cz. **Utyskiwać**: Znajdujemy jednak ślady utyskiwania na zaniedbywanie mów ojezystych. Czart. A.

Utyskliwie przys. od **Utyskliwy**. L.

Utyskliwy *skłonny do utyskiwań; który ciągle utyskuje, płaczliwy*: Umysł U. Troc.

× **Utyskować**, uje, **ował** p. **Utyskiwać**. Błaz., Troc.

× **Utyskowanie**, a, b]m., czynność cz. **Utyskować**. Troc.

[**Utytlać**, tle, tla] *uwalac*, *umurzac*: Utytłany w błocie. Tyla klacz, a świniąs, utytlesz s. zawdy, kiej ta maciora. Reym.

[**Utytłanie**, a, b]m.] czynność cz. **Utytlać**.

[**Utytlać**, a, a] i. p. **Utytlać**: Nad strażnikami co chwila trzęsły s. zacisnięte pięście, a gdzie-niegdzie już już i kij albo utytłana miatlica. Reym. Wylonił s. z zamieci utytłany w śniegu pośląg. Reym. (= *oblepiony*). Józio utytłany w śniegu. Reym. 2. *pognieść, zmiotosić*.

[**Utytłanie**, a, b]m.] czynność cz. **Utytlać**.

[**Utytlenie**, a, b]m.] czynność cz. **Utytlić**.

[**Utytlić**, i, i] *zle zrobić, spartolić, sfuszzerować*.

Utytułować, uje, **ował** *udarować tytułem, nadać tytuł, zaszczyścić godnością, zaszczytnym mianem*:

U. kogo księciem. Utytułowawszy ś. samowolnie grafem moszczeńskim, chciał jeszcze wyjść z tego wszystkiego czystym i niepokalanym republikaninem. Utytułowany klient. Orzesz. Afekty dla takich utytułowanych i milionowych panów, jak ty, bywają zwykle podejrzanego gatunku. Orzesz.

Utytułowanie, a, blm., czynność cz. Utytułować.

[Utywać, a, al] na kogo = *utyskiwać*; *dokuczać*.

[Utywanie, a, blm.] czynność cz. Utywać.

[Uwabić, i, il] 1. *skusić*. 2. *myśl. przyuczyc* (ptaka myśliwskiego) do rozpoznawania gwizdania pana; *przyzwycząić* ptaka myśliwskiego do powrotu na głos pana; *oswoić, obłaskawić*: Noś, aż je unosisz, a gdy je unosisz, uwab je takim sposobem, jako sokoły. Cyg. A gdy unosisz (dzierzbę), uwab co nalepiej, wprawże ją do wróbla, wyrzuć go jej raz albo kilka. Cyg. A gdy je (drzemliki) uwabisz, uczyni sobie lupież z zórawia. Cyg. Uwab je (sokoły) potym do ręki. Wójc. U. ś. *zostać zwabionym, znęconym*: Książd nad nim egzorczyzma odprawował, żeby sprosne duchy w niego nie wstąpiły, które mogły na bluźnierstwa ś. U. Sienk.

[Uwabienie, a, blm.] czynność cz. Uwabić.

[Uwabienie się, a ś., blm.] czynność cz. Uwabić ś.

Uwachlarzenie, a, blm., czynność cz. Uwachlarzyć.

Uwachlarzyć, y, yl *zaopatrzyć w wachlarz*: Moje ramiona dumne uwachlarzy i upiękni mię. Słow.

† **Uwad, u, lm. y** *kotwica*: Okręty z okrętami związane prowadzi i zapuszcza uwady, spina łańcuchami. Bardz. Więce rozrywa uwady, port sobie gotuje, w ciemku pociskami bitwę restauruje. Bardz.

[Uwada, y, lm. y] *zawada, przeszkoda; korzenie, gałęzie w wodzie lub na dnie wody*: Bez (= przez) uwady rwą ś. sieci.

[Uwadka, i, lm. i] *zwada*: Góral z Lachem, jako dzieci jednej matki, żyją z sobą bez uwadki.

[Uwadzenie, a, blm.] czynność cz. Uwadzić.

[Uwadzenie się, a ś., blm.] czynność cz. Uwadzić ś.

[Uwadzić, i, il] a. i. [Przywadzić] *zawadzić, zaczepić*: Jak wieloreb merdnie ogonem niespodzianie a. też uwadzi sobą budę, wszystko naraz zwali do wody. Uwadził ś. o dźwi. Pojadą orać małe działki... i uwadziły pierwszą skibę i wyorały złotą bryłę (= *zajęły*). Biegłam z Olimpu ehyza, na twoje zakłęcia złąkta; o olimpijskie dźwirza uwadziłam—ażem ukłękła. Wyp. Jabym tu nim wprzód rad U. Tet. 2. *zawadzić = wstąpić*: Wracając z niesporów, niejedem uwadzi po drodze o swych krewnych na śmigustrz. 3. *przy-mocować, przywiązać*.

Uwaga, i, i, blm. = a) *rozwaga, rozmyśl, namysł, atencja, bacność, oko = baczenie, posłuch*: Ta pilność, z którą dusza nie przestaje uważać obiektu dla poznania go dobrze, nazywa ś. U. L. Czynieć z uwagą jest obrócić myśl na sprawy swoje. Boh. U. w każdym dziele nigdy nie zawadzi. Kras. Pilną na to daje uwagę, gdzie ma żyć, z kim i czym ś. bawić. Pileh. Każdą rzecz wziąę na uwagę. L. Na uwagę wziąę własną swoją istność i z gruntu jej naturę poznawać. L. Upiwszy ś., uwagę stracił. Bals. Młody a jeszcze bez uwagi. Jabł. (= *bez zastanowienia, mierzotropy*). Pojęcie nasze, niezmy nie zatamowane, trzyma jak przykutą do pisma uwagę.

Śniad. Twojej to podaje uwadze. Troc. Są przedmioty, które nas tak mocno uderzają, iż wcale nie jest w mocy naszej oderwać od nich uwagę. Śniad. J. Co jest okręt bez styru, to człowiek bez uwagi. Pot. Robić bez uwagi, słuchać z uwagą. Braś co na uwagę (= *na rozum*). U. nie innego nie jest, jak przywiązanie władzy czucia do jednego przedmiotu. Śniad. J. Rozum potrzebuje zimnej do działania uwagi. Śniad. Czytaj z uwagą, zatrzymaj w pamięci i sercu tkliwą modlitwę. Śniad. Trzymać wyteżoną uwagę. Śniad. Obudzić, natężyć, zwrócić, zatrzymać na czym uwagę. Żal uwagi nie ma. Prz. Dawać na co uwagę. Mówca jedna sobie uwagę w słuchaniu, siebie poniżając, sędziów wychwalając. Siem. J. (= *łaskawe ucho, posłuch, zaciekwienie, zainteresowanie* ś.) Więce ja to sobie w nocy rozbieram z uwagą. Mick. b) *pamięć, upamiętanie, miara, pomiarkowanie, przytomność, baczenie*: Upiwszy ś., stracił uwagę. c) *wzgląd, widok*: Mieć co na uwadze. Z uwagi, że... (= *z racji*). 2. lm. i = a) *skutek uważania, postrzeżenie, spostrzeżenie, obserwacja; zdanie, mniemanie, sąd*: Uwagi nad życiem Jana Zamojskiego. Stasz. Tłumacz mi twoje zamysły, twoje obawy, twoje nadzieje, ja dam ci na wszystko moje uwagi. Stasz. Wyhodziły r. 1768 „Uwagi tygodniowe warszawskie“. Kras. Uwagi moralne. Troc. (= *refleksje*). b) *wymówka, przestroga, napomnienie, monit, moral*: Będzie mi tu uwagi robił! Robi mu uwagę żona. Mick. c) *dodatek, przypisek, adnotacja, dopełnienie, komentarz, postskryptum*: Podopiśywał swoje uwagi.

[Uwał, a, lm. e] *leniwiec, próżniak, niezgrabiasz, ociężalec, kłoda, kloc*.

Uwalać, a, al, zawałać, powalać, ubabrać, upaprać, umurzać, umazać ś., ubrudzić, zbrukać, wyświechtować: Znaleźli trupa we krwi uwalanego. Wuj. Chwytający z półmisków przez głowę moje włosy mi roztargali i suknią uwalali. Koss. Szedł ten nędzarz uwalany we własnej krwi, w czerwonej rudzie i czarnym błocie. Sienk. Przen.: Rzecz z uśmiechem, uwalany w gniewie. Pot. (= *pomieszany z gniewem*). U. ś. *zawałać ś., powalać ś., ubrukać ś., umurzać ś., upaprać ś., ubabrać ś., umazać ś.*

Uwalanie, a, blm., czynność cz. Uwalać.

Uwalanie się, a ś., blm., czynność cz. Uwalać ś.

Uwalcować, uje, ował uprasować, ubić walcem: U. szosę.

Uwalcowanie, a, blm., czynność cz. Uwalcować.

Uwalenie, a, blm., czynność cz. Uwalić.

Uwalenie się, a ś., blm., czynność cz. Uwalić ś.

Uwalić, i, il 1. [U.] *zwalić, buchnąć, grzmotnąć, pałnąć, zdziesiąć, bliąć*: Uwalił ten bestyją mocnie w pałkę. 2. U. sukno = *odbyć jego walenie, folowanie, ubić w foluszu*. 3. *waląc uformować; nawalić, usadzić, nasadzić, ustawić*: U. kupę. U. ś. 1. *rozwalić ś., rozciągnąć ś., rozłożyć ś., rozeprzeć ś., powalić ś., ukłaść ś.*: U. ś. na kanapie. Spł ś., uwalił ś. i spi. Uwalił ś. prawie na worach i jakby drzemał nieco ze znużenia. Rey. Trupem ś. tu uwale, a będą jadał, co mi ś. podoba. Żer. 2. [U. ś.] *waląc ś. ubić; odwalić ś.*: Góra sie wali, bedziema widzieli, jila sie uwali.

† **Uwalisty, † Uwalny** 1. *mocno walący, ciężki*. L. 2. *nawalny, silny, gwałtowny*: Wiatry z grzmotami i dżdżem uwalistym. Fur.

[Uwalka, i, lm. i] *walka*.

Uwalniacz, a, lm. e p. Uwalniciel. L.

Uwalniac, a, al i U. ś. p. Uwalnić.

Uwalnianie, a, blm., czynność cz. Uwalniać.
Uwalnianie się, a ś., blm., czynność cz. Uwalniać ś.

Uwalny I. p. Uwalisty: [Deszez U.] = nawalnica. 2. [U.] ociężały, ciężki, niezgrabny.

Uwalowatość, i, blm., rz. od Uwalowaty.
Uwalowaty statek; fl. ciężko idący, powolny w biegu.

[Uwał, a, lm. y] I. grad. 2. wieloryb.
Uwałaszenie, a, blm., czynność cz. Uwałaszyć: O uwałaszeniu żrzebceów. Dor.

Uwałaszyć, y, ył żrebea, konia = zrobić walcachem przez wytrzebienie; żart. (o człowieku), umiścić, wytrzebić, wykastrować: Uwałaszony, euviratus. Mącz. Słudzy trzebieni a. uwałaszeni. Kosz.

Uwałkować, uje, ował I. ugładzić walcując, rozplaszczyc, wygładzić: Troja z ziemią w równi stoi, jakby ją uwałkował. Li. [U.] umaglować. U. sobie koszulę. U. ś. wygładzić sobie twarz, zmarszczki: Która sobie czoło wyciąga, żeby za młodą uszła, ma płacić złotych 40, bo to młodzieńce zdradza, gdy ś. uwałkuje.

Uwałkowanie, a, blm., czynność cz. Uwałkować.
Uwałkowanie się, a ś., blm., czynność cz. Uwałkować ś.

[Uwałować, uje, ował] wałem urównać zoraną ziemię.

[Uwałowanie, a, blm.] czynność cz. Uwałować.
Uwapnić, i, il eukr., p. eukr. Przejaśnić.

Uwapnienie, a, blm., eukr., czynność cz. Uwapnić.

Uwarcie, a, blm., czynność cz. Uwrzeć.
Uwarć, uwrze, uwarł p. Uwrzeć.

Uwarkoczować, uje, ował ubrać, zaopatrzyć w warkocz, w warkocze: Pływające restauracje, które uwarkoczowanym światowcom zastępują nasze sale koncertowe. (o Chińczykach).

Uwarkoczowanie, a, blm., czynność cz. Uwarkoczować.

[Uwarlać, a, al] uwalac, zawalać.
[Uwarłanie, a, blm.] czynność cz. Uwarlać.

× Uwarmić, i, il żart.: Nie to nie znaczy, odpowiedział, bo Hohenzollerna trzeba U., t. j. osadzić na biskupstwie warmińskim. Kras.

× Uwarmienie, a, blm., czynność cz. Uwarmić.

× Uwarować, uje, ował, † Uwarować warując ustrzec, uchronić. L. Uwaruj nas, Boże, od złego. W czasie powszechnego pokoju Europy chcą znowu podnieść i stawa U. wszystkich zgwałconych narodów prawa i wolność. Stasz. U. ś. czego = ustrzec ś., uchronić ś., ująć, uniknąć czego. Kaz. 1555, Sekl., Km. U. ś. czego, uchodzić czego. Troc.

× Uwarowanie, a, blm., czynność cz. Uwarować.

× Uwarowanie się, a ś., blm., czynność cz. Uwarować ś.

Uwarowit, u, lm. y min. minerał z gromady sylkoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy granatu, Ca₂Cr₂Si₂O₁₂.

† Uwarowniejszy st. w. od Uwarowny: Żenić ś. godzi, aby człowiek był U. od grzechu cudzołóstwa. Gil.

× Uwarowniony warowny, ufortyfikowany, obronny, obwarowany. Sł. wil.

† Uwarowny, † Uwarowny bezpieczny, zabezpieczony, ubezpieczony, pewny. L.

Uwarstwić, i, il, × Uwarstwować I. ułożyć warstwami: Ekonomicznie i społecznie uwarstwiona całość Remb. Skały uwarstwione. 2. hist.: Nabłonek uwarstwiony (epithelium strati-

forme). U. ś. ułożyć ś. w warstwy; przen. podzielić ś. na stany, klasy.

Uwarstwienie, a, × Uwarstwowanie I. blm., czynność cz. Uwarstw. 2. lm. a = a) układ warstwami: U. geologiczne. Geologia, opierając ś. na znajdowaniu czaszek w pewnych określonych uwarstwieciach skorupy ziemskiej, dowiodła, że... Fm. b) gie.: U. proste = takie ułożenie ś. warstw wody w jeziorze, iż warstwy dolne są zimniejsze od górnych (przy temperaturach wyższych od 4° C). U. odwrotne = takie ułożenie ś. warstw wody w jeziorze, iż warstwy dolne są cieplejsze od górnych (przy temperaturach między +4° C. i 0° C). c) gór., p. Uławicenie. d) min.: U. równopostaciowe a. izomorficzne = zespolenie w jednym osobniku kilku gatunków lub odmian minerału, obdarzonych jednakowemi a. podobnemi postaciami krystalicznymi.

Uwarstwować, uje, ował i U. ś. p. Uwarstw. Uwarstwowanie, a, blm. I. czynność cz. Uwarstwować. 2. p. Uwarstwowanie ś. 3. gór., p. Uławicenie. Łab.

Uwarstwowanie się, a ś., blm., niek. Uwarstwowanie czynność cz. Uwarstwować ś.

† Uwartalczany podobny do wartalki, verticillatus. Mącz.

Uwarunkować, uje, ował, nied. Uwarunkowywać uzależnić od warunku a. warunków: U. swój przyjazd pogodą. To właśnie uwarunkowywało zawsze idące za tym powstania czy bunt. Spas.

Uwarunkowanie, a, blm., czynność cz. Uwarunkować.

Uwarunkowywać, uje, ywał p. Uwarunkować.
Uwarunkowywanie, a, blm., czynność cz. Uwarunkowywać.

Uwarzenie, a, blm., czynność cz. Uwarzyć.

Uwarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Uwarzyć ś.

Uwarzyć, y, ył ugotować, zwarzyć, zgotować: U. obiad. Przen.: Gotuje ś., jak w garnku.—No, to co? może mu koronę uwarzą. Krasz. Jakże kto uwarzy, lub zła, lub dobre, takie piwo pija, a czasem jeszcze i breczką ś. sparzy. L. (pij, coś nawarzył; jak sobie pościelisz, tak będziesz spał. L.). U. pewną ilość = nawarzyć, nagotować: U. kaszy. U. ś. ugotować ś., zwarzyć ś., zgotować ś.

[Uwarzysty, Owarzysty, Uwarzyty, Uwierzysty] łatwy do uwarzenia, prędko gotujący ś.: Groch U.

[Uwarzyty] p. Uwarzysty.

× Uważacz, a, lm. e, × Uważyciel ten, co uważa, postrzegacz, spostrzegacz, dostrzegacz, badacz, obserwator: Uważacze nasi nieporządek przyciganiają naturze, observateurs. Stasz.

Uważać, a, al I. p. Uważyć. 2. [U.] podejrzewać. 3. [U.] słuchać: Gosposiu! — Uważam ksiendza probosca.

Uważający I. im. od Uważać. 2. zważający na byle co, obrażający ś. o byle co, wazący każde słówko czyje, skrupulat, drobiazgowy, minucjarz, obraźliwy, urażliwy, drażliwy.

[Uważały] godny poważania, czcigodny: To żołnierz U., wszędzie stanie między pany.

Uważanie, a, blm. I. czynność cz. Uważać: Ptaki nważają, uważaniem rządzą lot, librant aves cursum in aère. Kn. 2. p. Uważenie: Wpode nich (państwa młodych) ze stron obu co najpierwsi po uważaniu, po majątku, po starzeństwie, aż do druchen i dzieci. Reym.

Uważanie się, a ś., blm., czynność cz. Uważać ś.

Uważenie, a, blm. I. czynność cz. Uważyć: Ta przyjaźń ich godna jest uważenia. Warg.

(= *uwagi, zastanowienia*). Podajemy pod U. wszystkich stanów proces ten skończony. Vol. Nie wszystko, co w baśniach, uważania jest godno. Górni. (= *uwagi*). Proszę o rozumne U. Troc. 2. [U., **Uważanie**] *poważanie, szacunek*: On i u członków żadnego uważenia nie ma. Orzesz. Uważania jego chciałem za tamtą grzankę, — warknął tonem usprawiedliwienia. Brt. **Uważenie się, a** s., btm., czynność cz. **Uważyć** s.

[**Uważliwy**] p. **Uważny**.

Uważnie przys. od **Uważny**: Kiedyż s., Tele-maku, U. nauczysz mówić i tych próżności gadania odczujesz? Jabł. Kto zawiadnął rodziną, ten rządził U., z łagodnością, słodyczą. Pol.

Uważność, i, btm., rz. od **Uważny**: Ostatek uważności poruczam to twojej, ja rzeczy nie zaniecham przedsięwziętej swojej. Rej.

Uważny I. *uwważający, pełen uwagi, baczny, oględny, przeczorny, ostrożny, roztropny, rozważny*: Człowiek U. Pot. U. w mowie, w postępowaniu. Gdy robiąc co nożem, okaleczysz s. lub s. stłuczesz, uważnym i ostrożnym jesteś na drugi raz. Kras. A. Wrodzona żywość, pomiarkowana w nim najuważniejszym rozsądkiem. L. Wiele już z dysunitów uważniejszych ubaczywałeś. Sak. Śpiewa sikora, na przyszłą nieuważna porę. Cho. (= *niepomna, nie troszcząca s. o nią*). Rażą, niekiedy pozornym blaskiem mniej uważne oczy, ale zgon wraca je do nikczemności. Dm. ! Zrobić kogo uważnym = *zwrócić komu uwagę*: Czynie pana uważnym. Zach. Muszę na samym wstępie zrobić czytelników uważnymi, że... Bał. 2. × U. *wymagający uwagi, namysłu*: Uważna sprawa. Otw. S. 3. † U. *godzien poważania, czcigodny, szanowny, godny*: Posłał od ichmości panów poruczników i uważniejszego towarzystwa. Okol. 4. × U. *ważny, godny uwagi, poważny*: Dla uważnych przyczyn hospodara wołoskiego za indygenę przyjmujemy. Vol. Uważnemi racjami to rozwoził ichmościom jegomość pan hetman polny. Okol. Wymawiał niebywanie Ossolińskiego w pokoju, że to było za radą jego z przyczyn uważnych. Nar.

† **Uważony** *wymagający uwagi, godny uwagi, ważny*: Niech nam niczego nie dostaje ku tej tak uważonej i uczonej rozmowie Orzech.

Uważować, uje, ował I. p. **Uważyć**. 2. [U.] *myśleć*.

Uważowanie, a, btm., czynność cz. **Uważować**. × **Uważyciel** p. **Uważacz**.

Uważyć, y, ył, nied. **Uważać**, † **Uważować**, [**Uważować**] I. *ugiąć, uchylić swą wagę, swym ciężarem, zważyć, przevažić*: Uważać co, unosić na dół ciężarem. Kn. Koń nachyla, uważa, upada na posładek, *totum corporis pondus in posteriores poplites recellit*. Kn. 2. † U. *ważąc umiarkować, utrafić*: Za młodu niech s. uczy konika osieś, drzeweczkiem poigrać, ręką uważać do pierścienka a. do czapecki pomierzyć. Rej. 3. *patrzeć pilnie, obserwować, baczyc, wziąć na uwagę, należyć uwagę, być uważnym; zauważyć, spostrzec, ujrzeć, zobaczyć, zaobserwować*: Jam nie mówił, alem wszystko uważał. L. Uważać na lekcji, w szkole. Trzeba uważać, kiedy kto mówi. Uważaj, co mówię. Nie uważa na to. Uważaj na niego, bo to człowiek niepewny (= *miej go na oku, nie spuszczaaj zeń oka, dawaj nań baczenie*). Co będziesz uważał na grupka! (= *ignoruj go*). Nie uważaj na nic (= *nie zważaj, nie oglądaj s.; nie pytaj, nie martw s. o nic; nie kępuj s. niczym*).

Zebych na nią nie uważował, tobych cię tak sprzął.. Ork. (= *nie miał względu, nie baczył, nie oglądał s.*). Nie uważał, więc upadł. Dwie części w dyskusji całej uważałem. Mick. Człowieka w nim uważam, a z tytułów sztydę. Fred. A. Porywa s. ze snu i przez okno krwawą łunę pożarów uważa. Mick. (= *obserwuje, widzi*). Uważać obroty ciał niebieskich. Przen.: *rozważyć, wziąć pod uwagę, wystawić sobie; zorjentować s., pomiarkować s., zmiarkować s., polapać s.*: Niżli co poczniesz knować w głowie swojej, uważ to pierwej, że Bóg świadkiem sprawy twojej. Kochan. Jął u siebie uważać zaeności wieku i starości swej godną. Wuj. Nie pytają s. ani uważają, kto mówi i czym dowodzi. Skar. Uważmy one słowa: Bóg niedaleko jest od każdego z nas. Skar. Uczyń wagę ustom swoim, to jest, abyś uważał, co wyrzec masz. Skar. Patrz pilnie i uważaj słowa św. Pawła. Skar. A tego nie uważasz, żeś ty od możnego Pana tak jest daleki, jak niebo od ziemi. Opal. Sam z sobą uważał, co s. dzieje. Warg. (= *zastanawiał s., rozmyślał*). Naprzd stawa obwinione na być uważwana. Groic. (= *uwzględniana, miana na względzie, należy s. z nią liczyć*). Drugie, ma być uważowane miejsce i t. d. Groic. Rzecz tę, o którą między nami idzie, nie z bliskości krwi, ale z cnot uważać przyjdzie. Otw. Bydłę żujące trawę... nie uważa, skąd ta pasza pochodzi. Koch. W. On twoje sprawy najmniejsze uważał. Karp. Uważ zasługi jego. Troc. U. co rozumem, prawdą, Troc. Jaka to była noc dla nas, kto s. chce domyślić, niech sobie uważy, że to było w pół grudnia. Boh. (= *wystawi*). U. u siebie, rozważyć. Orzech. Uważylem to u siebie. Troc. Uważać co z sobą. Troc. Niech pan senator uważy, iż mimo tajemnicy... Mick. Ja uważam tę rzecz z innego stanowiska (= *biore; zapatruję s.*). [Ale jak uważuję: wypelni s. dobro, to dla P. Boga chwala. Ork. (= *tak sobie rozumię, myślę, miarkuję*). Pozostaje jeszcze do użytku czas dłuższy, jak uważuję po sitach. Ork. Ale jo se i tak, wiecie, Jonie, uważujem. Tet. Radźcie a uważujcie dobrze. Ork. Ja uważuję: sto srebla, to już masz gardło niemałe. Ork. Uważyła se dobrze, w który to stronie. Znalaz i wążófsa, w którym to mieścu]. 4. co do kogo, × od kogo = *upatrzeć sobie, mieć, cierpieć co do niego*: Coś sobie do mnie za uraz uważył, byś mię tak lekce, Achillesie, ważył? Chr. Nie będziesz miał przyjaciela, gdy wszystko od niego uważasz. Fred. M. 5. Uważać za kogo, za co = *mieć, poczytywać, brać za kogo, za co*: Uważał to za zaszczyt, za ujmę, za hańbę dla siebie. Uważam go za człowieka rozsądnego, uczelewego. Uważał to za podstawę porządnego życia. Kaczk. 6. Uważa kto = *sądzi, mniema, jest zdania, zdaje mu s.*: Ja uważam, że tu trzeba szukać przyczyny w czym innym (= *podług mnie; według mego zdania, rozumienia; jak na mój rozum*). 7. [U. sobie] *umyślić*: Coś ty sobie uważyła, żeś tak zrobiła? Bratowe zawstydziły się, ale raz uważyły sobie i mówio... Ty kogo uważujesz, a sobie zakopujesz (= *myslisz o kim innym, troszczysz s.*). 8. † U. kogo = *okazać mu poważanie, uwenerować, uczcić, szanować, wyróżnić zaszczytnie, ocenić go gołnie; dodać mu powagi*: Uczęcił a uważył go król i wpisał między przedniejsze przyjaciół. Leop. Myślił go uczecił a U. wielmożnie. Leop. U. s. I. *uchylić s., ugiąć s., odwieść s. pod swym ciężarem, zważyć s., wyjść z równowagi, przechylić s.*: Nie uważający s. na żadną stronę ni na dół,

w jednej kłobie stojący, *aequilibris*. Kn. Ten bałwan ś. uważa na dół, idzie ciężarem. Troc. Nie uważa ś. to na żadną stronę. Troc. (= *nie kloni ś., nie chyli ś.*) 2. *ważąc ś. unieść ś., wspiąć ś.*: Orzeł ś. na powietrzu uważał Troc. Na paleach isć, uważawszy ś. isć, *gradu suspensio*. Mącz. 3. Uważać ś. za kogo, za co = *mieć ś., po czytywać ś.*: U. ś. za uczonago, za zgubionego, za pokrzywdzonego. Uważaj ś. niegodziwce, za spoliczkowanego! (= *niech ci ś. zdaje, żeś dostał policzek*).

× Uwątkować, uje, ował osadzić na pewnym wątku, usnuć z motywów.

× Uwątkowanie, a, blm., czynność cz. Uwątkować.

Uwdzięczać, a, ał p. Uwdzięczycyć.

Uwdzięczanie, a, blm., czynność cz. Uwdzięczać.

Uwdzięczenie, a l. blm., czynność cz. Uwdzięczycyć. 2. a. × Uwdzięk *to, co robi wdzięcznym, wdzięk, powab stuczny, ponęta, upiększenie, ozdoba*.

Uwdzięczycyć, y, ył, nied. Uwdzięczać uczynić wdzięcznym, powabnym, upiększyć, umilić, dodać wdzięku: Kwiatem swe czoło uwdzięczy. Błędne mniemanie, jakoby strój uwdzięczał twarz i onę miał odmladzać. L. Wesołą minę uwdzięczyli, chociaż na sereu i na duszy siedli. Przyb. Niech dni wiejskich swobodę uwdzięczą nauki. Fel. Sznuernie krasnych koralu uwdzięcza ś. szyja. Syrok.

× Uwdzięk, u, lm. † p. Uwdzięczenie: Wszystkie dary przyrodzenia na U. wyspy tej trwonione. Przyb.

[Uwedzgać, a, ał] kogo = *przyprawić o co złego, wykierować, urządzić, wyszykować, wystrychnąć*: Tak mnie uwedzgał, że zostałem bez chleba.

[Uwedzganie, a, blm.] czynność cz. Uwedzgać.

Uwenerować, uje, ował i. uczcić, uwielbić. Nies. 2. [U.] ugościć, uczcić, ufetować, uraczyć: Król ich przyjon do pałacu, uwenerował.

Uwenerowanie, a, blm., czynność cz. Uwenerować.

[Uwerpany] obszarpany?: Mam ta dwa galgany, trzeci U.

[Uwertać się, a ś., ał ś.] p. Uwyrtać ś.

[Uwertanie się, a ś., blm.] czynność cz. Uwertać ś.

Uwertura, y, lm. y muz. *utwór muzyczny, najczęściej poprzedzający operę i często na jej motywach oparty*: Panna Eugenia wielką uwerturę już odegrała. Wilk. Śpiew księży i dzwon żałobny to U. po komedji życia. Was.

Uwerturowy przym. od Uwertura.

Uweselać, a, ał i U. ś. p. Uweselić.

Uweselanie, a, blm., czynność cz. Uweselać. Uweselanie się, a ś., blm., czynność cz. Uweselać ś.

Uweselenie, a, blm. l. czynność cz. Uweselić. 2. *przyczyna wesołości; radość, ukontentowanie, weselo, rozkosz*: Ty jesteś U. izraelskie, tyś uczciwości ludu naszego. Leop.

Uweselenie się, a ś., blm., czynność cz. Uweselić ś.

Uweseliciel, a, lm. e ten; *co uwesela a. uweselił*. L.

Uweselicielka, i, lm. i forma ż. od Uweseliciel. Uweselić, i, il, † Uweselić, nied. Uweselać *napędzić weselom, uradować, ukontentować, udelektować, ucieszyć, ubawić, uszczęśliwić*: U, consolare. Ps. flor. Wszystkie rodzaje uweselających gędźców, piszczków, HJ. Ona, uweseliwszy ś., weszła do

wieczernika. HJ. Słońce wszystek świat uwesela. Petr. Ty uweselasz rary świt pozorny i mierzh wieczorny. Kochan. Dokańd, Ergaście, tak uweselon? Lubom. (= *rozpromieniony*). Im częściej o tym słyszemy, tym więcej nam ś. podoba, nas rozkoszuje i uwesela. Hrb. Uczęstujwa go a uweselmy ś. z nim. Skar. Króla uweselisz. Slenk. Ni ja kiedy co miał, ni ja kiedy co uweselił. Rodz. U. ś. *ucieszyć ś., uradować ś., ubawić ś., ukontentować ś.*

Uwewnętrznić się, i ś., il ś. *zamknąć ś. w sobie*: Stracił instynkty, uwewnętrznił ś., jest słabym, biernym, wstecz zapatrzonym, bez energii.

Uwewnętrznienie, a, blm. p. Uwewnętrznienie ś.

Uwewnętrznienie się, a ś., blm., Uwewnętrznienie czynność cz. Uwewnętrznić ś.

Uwędrować, uje, ował *wędrując ujęć, ujechać*: Uwędrowali półdziewiętej mil.

Uwędrowanie, a, blm., czynność cz. Uwędrować.

Uwędzenie, a, blm., czynność cz. Uwędzić.

Uwędzenie się, a ś., blm., czynność cz. Uwędzić ś.

Uwędzić, i, il *ususzyć w dymie; wędząc doprowadzić do pożądanego stanu; ukończyć wędzenie*. Półgąski uwędzone w kominie dymem jałowcowym. Mick. Żart: Różgami cię ociąć, a potem w kominie U. każę. L. Przen.: *uwędzić, wyniszczyć, zwątlić, osłabić, zmarnować*: Padnie ubóstwo na syny koronne, prędko ich szlachactwo uwędzi i jak marną skorupę o kamień roztrąci. Birk. U. ś. *wędząc ś. dojść do pożądanego stanu*.

Uwiał, eje, ał *wtając urobić, uformować; utworzyć z czego powiewnego, utworzyć przez powiew*: Ukrochałem cię za to, żeś duszą z światłości uwiana. Krasin. Jego luba z mgły uwiana. Słow. Twoje mogiły z piasku uwiane. Słow.

Uwiadamiac, a, ał i × U. ś. p. Uwiadomić.

Uwiadamanie, a, blm., czynność cz. Uwiadamiac.

× Uwiadamanie się, a ś., blm., czynność cz. Uwiadamiac ś.

Uwiadomiac, a, ał i × U. ś. p. Uwiadomić.

Uwiadomianie, a, blm., czynność cz. Uwiadomiac.

× Uwiadomianie się, a ś., lm., czynność cz. Uwiadomiac ś.

Uwiadomiciel, a, lm. e ten, *co uwiadomił a. co uwiadamia*. L.

Uwiadomicielka, i, lm. i forma ż. od Uwiadomiciel. L.

Uwiadomić, i, il, nied. Uwiadamiac, Uwiadomiac kogo = *udzielić wiadomości, poinformować, dać znać, zawiadomić, powiadomić; oznajmić, zwiastować komu co, donieść komu o czym*: Zaniedbywa wciąż Starowski uwiadamiac czytających o czasie. Czart. A. U. siostrę tą tajemnicą (o tej tajemnicy) proszę Troc. Zamysły, o których mię uwiadamasz, zadziwiają mię. L. Przypadki, trafiające ś. w chorobach, są oznakami uwiadamiających stan chorego. Perz. (= *ujawniającemu*). U. wprzód = *uprzedzić, przestrzec, ostrzec*. L. × U. ś. o czym *powziąć wiadomość, dowiedzieć ś.*

Uwiadomienie, a l. blm., czynność cz. Uwiadomić. 2. lm. a *wiadomość udzielona komu; słowa a. pismo uwiadamiające, doniesienie, informacja*: Grzeszy przez niedostateczność uwiadamiac. Czart. A. Moskal w radość opływający, iż tak przyjemne U. miał przynieść, dostał ś. do miasta. Alber.

× Uwiadomienie się, a ś., blm., czynność cz. Uwiadomić ś.

† Uwiarować, uje, ował i U. ś. p. Uwarować.
 † Uwiarowanie, a, bhm. f. czynność cz. Uwiarować: U., ustrzeżenie. Glicz. 2. p. Uwiarowanie ś.: Obaczysz Krzywousty, iż padł w sidła ruskie, przyzwawszy wojewody, począł z nim o onej zdradzie i uwiarowaniu jej rozmawiać. Stryjk. Małżeństwo zaletne dla uwiarowania nieczystoty. Wuj. Kilka książek sobie przynieść kazał dla uwiarowania tęsknoty. Wys. U. mąk piekielnych. Kucz.

† Uwiarowanie się, a ś., bhm., niek. † Uwiarowanie czynność cz. Uwiarować ś.

Uwiad, adu, a. edu, bhm., × Wiedzica, × Włotch zanik, zmarnienie: Groził mu (dębowi) U., gdyż dąb dorósł już do sufitu. Miejsce zaniedbane, ze znikającym z urzędu starodrzewiem. U. fizyczny i moralny. Orzesz. U. starezy, × byt. × zamor schyłkowy, zanik schyłkowy (marasmus senilis).

Uwiadowy przym. od Uwiad, zanikowy (maranticus).

Uwiad, u, lm. y to, czym co uwiązane, wiąz: Kręciła głową, starając ś. uwolnić od uwiązania. Ost.

Uwizać, że, zał, nied. Uwizywać, × Uwizywać f. przywizać u czego, do czego; dowizywać, nawizywać. Konie U. L. U. sznur do łańcucha. U. psa na łańcuchu. Nauczę ja was, jak macie odtąd uwizywać te psie sobaki, mucy i kondle. L. Szatan jest właśnie jak pies na łańcuchu uwizany. Damb. Snadniej ś. niewiżanemu wołowi obliznąć. Dek. Nie uwizuj dziecko nazbyt zmlodu kneficzaków, bryżyczków. Rej. U. bydło za nogę. Troc. I dotąd nosił wielki pęk kluczków za pasem, uwizany na taśmie ze srebrnym kutasem. Mick. Siedział przy niej jak uwizany. Bał. (= jak przykuty, kamieniem). Przen.: skrepować, opętać, związać, usidlić, uplątać, wplątać w co, zobowiązać czym: Uwizany miłością. P. Koch. Nikomu nie powiadał o tym, snać w przysiędze uwizany a. w obietnicy. Mick. 2. † Uwizywać w imieniu = wprowadzać urzędowo w posiadanie majątku, dokonywać intruzji, uwizywać: Wożny ma uwizywać w imieniu. Stl. U. ś. l. przywizać ś. u czego; przen. uwizować ś.; być dalszym ciągiem, iść w dalszym ciągu czego, zahaczyć ś., oprzeć ś. o co: Każda ustawa uwizuje ś. u pierwszego, surowego jeszcze związku towarzystwa. 2. † U. ś. ubrać ś., osznurować ś., poobwizywać ś.: Nie umie, jedno ś. w kabat U., kolet pięknie postawić. Rej.

[Uwizak, a, lm. i a. Uwizak, Uwizadło]: W cepie do młócenia ręcznego na końcu dzierzaka i bijaka są małe uszka rzemieńne, zwane uwizakami, połączone ogniwem, zwanym gązawką.

Uwizanie, a l. bhm., czynność cz. Uwizać. 2. a. Uwizak to, czym co uwizano, uwizak, smycza, pęta (łyka, powrósto, lina, łańcuch, sznurek i t. p.): Każde do miłości przymuszone serec jest jak brytan na uwizaniu. L. Zerwawszy U., bieży, piasek miece byk. Dm. Wielbłąd jeden za drugim idzie, będąc na uwizaniu. Troc. 3. [U., Wiazadło] żelazna część sochy, pod którą podsadza ś. dolny koniec rączki. 4. U. w majątność = urzędowe wprowadzenie w posiadanie, wwiązanie, intruzja: O wybiecie z dzierżenia na uwizaniu ma być rok zawity. Stl.

Uwizanie się, a ś., bhm., czynność cz. Uwizać ś.

[Uwizanka, i, lm. i] wstążka: U. do czepea.

Uwizak, zku, lm. zkl. f. p. Uwizanie: U., czym co uwizują, z jakiejkolwiek materji: łyko, lina, łańcuch, łyeczko, sznurek. Kn. łyko, łańcuch, sznurek a. inszy U. Troc. 2. × U. madła, śrubsztak. Troc.

[Uwiznąć, gnie, gnał a. gń] p. Uwiznąć: Konie uwiznęły. U. w błoście, w bagnie.

[Uwiznięcie, a, bhm.] czynność cz. Uwiznąć.

× Uwizły p. Uwizły: Szczypce do wyjmowania z gardła części uwizłych. Czer.

† Uwiznąć, źnie, znał a. zł p. Uwiznąć.

Uwizywać, uje, ywał i U. ś. p. Uwizać.

Uwizywanie, a, bhm., czynność cz. Uwizywać.

Uwizywanie się, a ś., bhm., czynność cz. Uwizywać ś.

× Uwizliwy uprzykrzony, natrętny, od którego trudno ś. odczepić, przyczepny: Izraelci mniej uwizliwymi byli dla szlachty. And.

× Uwiznięcie, a, bhm., czynność cz. Uwiznąć.

† Uwizczy list = przez który wprowadzają kogo urzędowo w posiadanie majątności: Urząd wwiązanie w imienie takiego dać ma, położwszy na liście uwizczym jeszcze tak wielki zakład, jako samej rzeczy skaże. Stl. Od listów uwizczych płacić mają po sześć groszy. Stl.

† Uwizhlenie, a, bhm., czynność cz. Uwizhlić.

† Uwizhlenie się, a ś., bhm., czynność cz. Uwizhlić ś.

† Uwizhlić, i, il i † U. ś. p. Uwizhlać. Orzech. Niech go zaćmią ciemności, aby go osiągnął mrok, aby był uwizhlon gorzkością. Leop.

† Uwizhlać się, a, al i † U. ś. p. Uwizhlać. Błaż.

Nam nie przystoi w tych subtelnościach obłudliwych ś. U. Ocz.

† Uwizhtanie, a, bhm., czynność cz. Uwizhlać.

† Uwizhtanie się, a ś., bhm., czynność cz. Uwizhlać ś.

Uwizie, a, bhm., czynność cz. Uwizć.

Uwizie się, a ś., bhm., czynność cz. Uwizć ś.

Uwizć, uwizje, uwiz i U. ś. p. Uwiznąć.

Uwidamiać, a, al i U. ś. p. Uwidoczniać.

Uwidamianie, a, bhm., czynność cz. Uwidamiać.

Uwidamianie się, a ś., bhm., czynność cz. Uwidamiać ś.

Uwidlenie, a, bhm., czynność cz. Uwidlić.

Uwidlić, i, il uzbroid w willy: Wmieszal ś. w uwidloną gromadę (ehłopów). Pszk.

Uwidoczniać, a, al i U. ś. p. Uwidoczniać.

Uwidocznianie, a, bhm., czynność cz. Uwidoczniać.

Uwidocznianie się, a ś., bhm., czynność cz. Uwidoczniać ś.

Uwidoczniać, i, il, Uwidomić, Uwidzialnić, nied.

Uwidoczniać, Uwidamiać, Uwidzialniać uczynić widocznym, widomym, widzialnym; wprowadzić na widok, na jaw, objawić, ujawić, unoczniać, uprzytomnić, uobecnić; przedstawić, okazać naocznie: Wszędzie Bóg uwidocznia Swą mądrość. Przepis Jego we wszelkiej rzeczywistości uwidoczni, udotykalni. Krasin. Pięknej Annie ta pasja głósna i umyślnie uwidoczniana nie przeskadzata weale wieść za sobą rojów wielbicieli. Krasz.

Uwidocznienie, a, bhm., czynność cz. Uwidoczniać.

Uwidocznienie się, a ś., bhm., czynność cz. Uwidoczniać ś.

Uwidomić, i, il i U. ś. p. Uwidoczniać.

Uwidomienie, a, lm. a czynność cz. Uwidomić:

Każdy, jak przepaść głęboka, zamiarów pełna gorących, przepaści i uwidomień. Słow.

Uwidomienie się, a ś., bhm., czynność cz. Uwidomić ś.

[Uwidować, uje, ował] *ujrzeć, zobaczyć, dostrzec* Pe.

[Uwidowanie, a, bfm.] czynność cz. **Uwidować.**

× **Uwidzać, a, ał i** × **U. s. p. Uwidzieć.**
 × **Uwidanie, a, bfm.,** czynność cz. **Uwidzać.**
 × **Uwidanie się, a s., bfm.,** czynność cz. **Uwidzać s.**

Uwidzenie, a, bfm. I. × **U.** czynność cz. **Uwidzieć:** Traktaty najświętsze podług uwidzenia odmieniają. Kołł. 2. p. **Uwidzenie s.:** [Do uwidzenia!] = *do widzenia, do zobaczenia.* Łop. 3. czynność cz. **Uwidzić.**

× **Uwidzenie się, a s., bfm.,** niek. **Uwidzenie** czynność cz. **Uwidzieć s.**

Uwidzialnić, i, il i U. s. p. Uwidocznic. Słow. Nie odłączaj s. od początku twego, uwidzialniony aniele! Krasin.

Uwidzialnienie, a, bfm., czynność cz. **Uwidzialnić.**

Uwidzialnienie się, a s., bfm., czynność cz. **Uwidzialnić s.**

Uwidzić, i, il p. Uwidzieć: Jak samego człowieka uwidzi, zaraz na zadnie tapy staje. Sienk.

Uwidzieć, i, ał i. × U., × Uwidzić, nied. × Uwidzać *ujrzeć, zobaczyć, spostrzec, zaobserwować:* W Monitorze uwidza gospodarz, jak s. ma obchodzić z poddaniami. L. Najpierwej na mnie natrze, gdy słabszą uwidzi. Przyb. Postanów stróża, który, co uwidzi, powie. Bud. Słyszac, usłyszycie, a nie wyrozumiecie, i widzac, uwidzicie, a nie wypatrzycie. Bud. Dusza człowieka ogarnia sobą świat cały, kaźden kamień i chmurę kaźdą, wszystko ano, co uwidzi i co poczuje. Reym. Ej! kieby jom jesea U! Tet. W biodrach s. ino kołysał, a po bokach drogi rozglądał, bo mu s. zdało, że Antka w ciźbie uwidział. Reym. 2. [U.] *upatrzyc sobie, dopatrzyc s., wymyslic sobie, uprzedit s.:* Uwidział sobie euda w tym junaku. Gdy sobie eo do kogo uwidzisz, nie pozostawisz na nim suchej nitki. Z przyczyn, które uwidziała sobie. 3. [U.] *sobie = upodobac sobie:* Kogo se uwidzę, radabym go miał. U. s. I. [U. s.] *zobaczyc s., spojkać s.:* Mam s. ta z kimś U. Tet. 2. *przywidzieć s., przysnić s., uroic s., utruic s., uiradac s., przyjsć do głowy:* Coś mu s. uwidziało. 3. × U. s. *uwidocznic s., ujawnic s., ukazać s., pokazac s., okazać s., wyjść na jaw, wyjaśnic s., wyswiellitć s.:* Długo, czy krótko, wszystko s. uwidzi, że wieczność nieencyh bez końca wyszydzi. Koss. 4. *spodobać s.:* [Muzyka jej bardzo s. uwidziała]. Robi, jak mu s. uwidzi (= *według widźmisię, jak mu fantazja podjektuje*).

Uwieczniać, a, ał i U. s. p. Uwiecznić.

Uwiecznianie, a, bfm., czynność cz. **Uwieczniać.**

Uwiecznianie się, a s., bfm., czynność cz. **Uwieczniać s.**

Uwieczniciele, a, lm. e ten, co uwiecznia a. uwiecznić.

Uwiecznić, i, il, × Zawiecznić, × Uwiekowiecznić, nied. Uwieczniać I. a. † Uwiekuiscić *uczynić wiecznym, nieustającym; utrwalić, ustalić:* Wygrana pod Poktawą uwieczniła panowanie Moskwy na północy. Kpet. 2. a. **Uwiekopomnić, nied. Uwiekopomniac** *uczynić sławnym na wieki, wstawić, uwieśmiertelnić, zrobić pamiętnym na wieki, upamiętnić:* Prawo 3 maja uwieczniło imię Polaków. L. U. s. I. *stać s. wiecznym, zrobić s. wiecznym, utrwalić s., ustalić s.:* Mamy s. uwieczniać, to już nie byle jak; sprawić hałas, to już duży. Weys. Zart.: *dać s. sportretować, fotografować s.:* Czy

obrazki te rzetelnie nazwać można podobiznami, nie wiem, gdyż s. nie uwieczniałem. 2. a. **Uwiekopomnić s. wstawić s. na wieki, upamiętnić s., uwieśmiertelnić s.**

Uwiecznienie, a, bfm., czynność cz. **Uwiecznić.**
Uwiecznienie się, a s., bfm., czynność cz. **Uwiecznić s.**

Uwiedzenie, a, bfm., czynność cz. **Uwieś.**

Uwiedzenie się, a s., bfm., czynność cz. **Uwieś s.**

Uwiekopomnić, i, il i U. s. p. Uwiecznić: Achilles i Ulises mieli Homera, który ich uwiekopomnił czynności. L.

Uwiekopomnienie, a, bfm., czynność cz. **Uwiekopomnić.**

Uwiekopomnienie się, bfm., czynność cz. **Uwiekopomnić s.**

× **Uwiekowiecznić, i, il i U. s. p. Uwiecznić, upamiętnić s. na wieczne wieki:** Bal zostałby uwiekowiecznionym w jego szpaltach. Jeż.

× **Uwiekowiecznienie, a, bfm.,** czynność cz. **Uwiekowiecznić.**

Uwiekowiecznienie się, a s., bfm., czynność cz. **Uwiekowiecznić s.**

† **Uwiekuiszczenie, a, bfm.,** czynność cz. **Uwiekuiszcic.**

† **Uwiekuiszczenie się, a s., bfm.,** czynność cz. **Uwiekuiszcic s.**

† **Uwiekuiscić, i, il i U. s. p. Uwiecznić:** Dział, jakokoli nie uwirdzony trzemi laty, uwiekuiszczon będzie. Mac. z Roz.

Uwielbiacz, a, lm. e, Uwielbiciel ten, co uwielbia, uwielbiciel, amator, czciciel, adorator, zwolennik: Nie jestem ja ślepym uwielbiaczem starożytności. Kras.

Uwielbiać, a, ał p. Uwielbić.

Uwielbianie, a, bfm., czynność cz. **Uwielbiać.**

Uwielbiciel, a, lm. e p. Uwielbiacz: Próznowanie jest rzeczą tak godną, słusznie tedy swoich znajduje uwielbicieli. L. Zrobiliśmy układ z uwielbicielem panny. Prus.

Uwielbicielek, i, lm. i forma ż. od **Uwielbiciel.**

Uwielbić, i, il, × Zwielbić, × Wywielbić, nied. Uwielbiać I. † U. otoczyc chwałą, uwielmożnić, wstawić, uczcić, udoskonalić, wznieść, wywyższyc: Uwielbia Bóg człowieka, *glorifycat hominem.* Kn. Bóg uwielbia wybranych. Troc Ciało uwielbione może na powietrzu chodzić i na obłokach i wiatrach latać. Skar. Ojczę, uwielb syna Twego, aby też i syn uwielbił Ciebie. B. B. Bóg przez ogień świat i ludzi odnowi, tak iż ziemia będzie jak kryształ przezroczysty, a ludzie wezmą uwielbione ciała. Biel. M. Uwielbił go honor kaznodziejski. Troc. 2. nied. *wielbić, ubóstwiać, kochać halwochwalczo, adorować, czcić, wynosić pod niebiosa:* Uwielbia ją. Słynie na całą Polskę nieśmiertelny Stefan Chmielcki, uwielbiony w pieśniach pogromca pogan. Szaj.

Uwielbienie, a, bfm. I. czynność cz. **Uwielbić.** 2. *ukołchanie, umiłowanie, cześć, głęboki szacunek, adoracja, miłość halwochwalcza:* Być dla kogo z uwielbieniem. U. większe jest, niż chwala, bo rzezczone jest od wielkiego chwaleńia, niby to pod niebiosa wystawienie. Petr. Ta pracowita robota Kołłataja godna jest uwielbienia i wdzięczności. Śniad.

† **Uwieliczenie, a, bfm.,** czynność cz. **Uwieliczyć.**

† **Uwieliczyć, y, yl, † Uwieliszyc** *wynwyższyc, wynieść, uwielmożyc:* U., *magnificare.* Ps. flor.

Uwielmożenie, a, bfm., czynność cz. **Uwielmożyc.**

Uwielmożenie się, a s., bfm., czynność cz. **Uwielmożyc s.**

Uwielmożniać, a, ał i U. s. p. **Uwielmożyć**.
Uwielmożnianie, a, blm., czynność cz. **Uwielmożnić**.
Uwielmożnianie się, a s., blm., czynność cz. **Uwielmożnić** s.
Uwielmożnić, i, il i U. s. p. **Uwielmożyć**.
Uwielmożnienie, a, blm., czynność cz. **Uwielmożnić**.
Uwielmożnienie się, a s., blm., czynność cz. **Uwielmożnić** s.
Uwielmożyć, y, ył, **Uwielmożnić** i. *zrobić kogo wielmożnym, wynieść, wzbogacić*: Elekeja królów zanadto uwielmożnił magnackie rodziny. Kal. A kiedy już tak P. Bóg człeka uwielmożył. Pot. 2, p. **Uwielbić**. 3. **udarować tytułem wielmożnego**: Nie jest on urzędnik żaden ani uwielmożniony. L. U. s. *stać s. wielmożnym, wynieść s., wywyższyc s., wzrosć w potęgę, znaczenie; spanoszyć s., wzbogacić s.*
Uwielokrotnić, i, il *pomnożyć wielokrotnie, powtórzyć wielokrotnie*.
Uwielokrotnienie, a, blm., czynność cz. **Uwielokrotnić**: Możliwość zabronienia, aby osoby do tego nie upoważnione pewien utwór ducha w całości lub znacznej części poddawały uwielokrotnieniu zapomocą druku, publicznych odczytów, koncertów...
Uwielostronniać, a, ał i U. s. p. **Uwielostronnić**.
Uwielostronnianie, a, blm., czynność cz. **Uwielostronnić**.
Uwielostronnianie się, a s., blm., czynność cz. **Uwielostronnić** s.
Uwielostronnić, i, il, nied. **Uwielostronniać** *uczynić wielostronnym*. U. s. *stać s. wielostronnym*: Przedstawienie natury rozwija s., uwielostronnia i umaenia. Brw.
Uwielostronnienie, a, blm., czynność cz. **Uwielostronnić**.
Uwielostronnienie się, a s., blm., czynność cz. **Uwielostronnić** s.
Uwieloszenie, a, blm., czynność cz. **Uwieloszyć**.
Uwieloszyć, y, ył p. **Uwieliczyc**: U., magnificare. Ps. flor.
Uwieńcować, uje, ował p. **Uwieńczyć**: Cierniem ostrym uwieńcowany.
Uwieńcowanie, a, blm., czynność cz. **Uwieńcować**.
Uwieńczać, a, ał i U. s. p. **Uwieńczyć**.
Uwieńczanie, a, blm., czynność cz. **Uwieńczać**: Po uwieńczaniu i ślubie. Stl.
Uwieńczanie się, a s., blm., czynność cz. **Uwieńczać** s.
Uwieńczenie, a, blm., czynność cz. **Uwieńczyć**: Po uwieńczeniu lat sześć jedną tylko córkę Elżbietę spłodził. Stéb.
Uwieńczenie się, a s., blm., czynność cz. **Uwieńczyć** s.
Uwieńczyć, y, ył, × **Wywieńczyć**, **Uwieńcować**, nied. **Uwieńczać**, × **Wywieńczać** i. *ubrać, ustroić w wieniec, otoczyć wieniec, ukoronować*: Uwieńczony laurem. Pileh. U. skronie laurem. Troc. Kto czerpa wodę, źródło zawsze uwieńczać powinien. L. Najgodniejszą koronę dziś uwieńczył Kraków. Fel. Przen.: *ożnaczyć*: Dzieło uwieńczone przez akademję. Poeta uwieńczony. Przen.: *okolić, otoczyć wdzięcznie, okrążyć*: Widać było zdaleka górę zamkową, uwieńczoną i wysmukłą wieżą kaplicy. Weys. Kurhanek spodem uwieńczony jak wianek. Mick. 2. *przen. spełnić, ziszcic, dokonać szczęśliwie, doprowadzić pomyślnie*

do skutku: Miłość nasza w tych dniach uwieńczona zostanie. L. Starania te zostały pomyślnym skutkiem uwieńczone (= *szczęśliwie zakończona*). 3. × U. i dok. × **Uwieńczać** *zaślubić, pojąć w małżeństwo*. U. s. *spełnić s., ziszcic s., dokonać s., dojść pomyślnie do skutku*.
Uwierać, a, ał i. p. **Uwrzęd**. 2. *uciskać, cisnąć, gnieść, pić, trzeć, dolegać*: But, pierścionek, odciśnięcie mię uwiera. Suknia pod pachami uwiera.
Uwieranie, a, blm., czynność cz. **Uwierać**.
Uwiercenie, a, blm., czynność cz. **Uwiercić**.
Uwiercenie się, a s., blm., czynność cz. **Uwiercić** s.
Uwiercić, i, il i. *wierząc utrzed*: U. mak w donicy. 2. *wierząc ulamać; wkręcić*: U. świder. 3. *wierząc wrobić, uformować; wywiercić, wyświdrować, wyborować*: U. dziurę. U. s. *przen. utkwic, wcisnąć s., wkręcić s., wswidrować s.*: Śmiech ten uwiercił mu s. głębiej w duszę, niż słowo Maryny. Krasz.
Uwierzać, a, ał] p. **Uwierzyć**.
Uwierzanie, a, blm.] czynność cz. **Uwierzać**.
Uwierzenie, a, blm., czynność cz. **Uwierzyć**: To nie do uwierzenia! (= *to rzecz niewiarogodna, niemożliwa, nieprawdopodobna*). Gdzie s. Odra w różne dzieli ramiona, stało na wyspie miasto Julin, czyli Jumin, Wolin, przestarzałej i świętej pamięci, nie do uwierzenia przestawny. Lel. (= *dziwnie, nad wyraz*).
× **Uwierzliwie** przys. od **Uwierzliwy**. L.
× **Uwierzliwość**, i, blm., rz. od **Uwierzliwy**: U. świadectw. Cyan.
× **Uwierzliwy** *możliwy do uwierzenia, wiarogodny, godny wiary, wiaropodobny*. L.
Uwierzyć, y, ył, nied. [**Uwierzać**] komu, czemu = *dać wiarę, zaufać, zawierzyć*: Nie uwierzę ja tobie, mój pokorny wilku. Rom. [Cysarz choć uwierzał ty babie, ale dręcy go prec sunnienie] (= *dowierzał*). Za gusła, za czary, którym aż nadto uwierzamy, palić dotąd nie przestajemy. Smol. U. w kogo, w co = *nawrócić s. doń, uznać za prawdziwego*: U. w Boga, w skuteczność środka. Kto łatwie uwierzy, wnet s. w łeb uderzy. Rys. Doniesienie o tym zwycięstwie pierwej oni do uszu, niż do serca przypuścili, jako rzecz większą i radośniejszą, niżliby inue dostatecznie U. mogli. Baz. [Wszystkie inue dziewczęta ja opuścił, a uwierzył w tobie] (= *złożył swą wiarę, zaufanie*).
Uwierzysty] p. **Uwiarzysty**.
Uwierzytelniać, a, ał p. **Uwierzytelnić**.
Uwierzytelnianie, a, blm., czynność cz. **Uwierzytelnić**.
Uwierzytelnić, i, il, nied. **Uwierzytelniać** i. *zrobić wierzytelnym, stwierdzić wierzytelność czyją*: Nie przytoczę dowodów, mających U. teozofję. Nagan. 2. U. *postać = zaopatrzyć go w listy wierzytelne, akredytować, umocować, upelnomocnić*: Polecił postom za granicą zapewnić rządu, przy których są uwierzytelnieni, że...
Uwierzytelnienie, a, blm., czynność cz. **Uwierzytelnić**.
Uwieselenie, a, blm., czynność cz. **Uwieselić**.
Uwieselenie się, a s., blm., czynność cz. **Uwieselić** s.
Uwieselić, i, il i × U. s. p. **Uwieselić**. Glos.
Uwiesić, i, il, nied. **Uwieszać**, × **Uwieszawać** *zawiesić u czego, powiesić, uczepić, przyczepić*: Procy i łuk nałożył na siebie, toporek u pasa uwieszał. Krasz. Tarcz zwykle miał uwieszoną tylko przy koniu i mało jej używał. Krasz.

Ziemia *ś.* rozdzwaniała życiem, kieby ten dzwon umary, gdy mu nowe serce uwiesza. Reym. U. *ś.* I. *powiesić ś.* u czego, *uczepić ś.*, *przyczepić ś.*, *przypiąć ś.* do czego, *zawisnąć*, *uwisnąć*, *zawiesić ś.*: Ulicznik uwiesił *ś.* u wozu. U szyi mu *ś.* uwiesiła. P. Kocu. Jął płakać, uwiesiwszy *ś.* u głowy jej. Rej. Uwieszawali *ś.* swym krewnym u szyi. Leop. Tatarowie przebywają wpraw bystre rzeki, uwiesiwszy *ś.* u końskiego ogona albo na brzemieniu jakim różg. Łęcz. 2. [U. *ś.*] *zaczepić ś.*, *zahaczyć ś.*, *zawadzić*: Cisnął ci je (ją) w Dónajec głębocki, a uwiesiół sie ji fartusek na kole.

Uwieszać, a, ał i U, *ś.* p. Uwiesić.

Uwieszanie, a, blm., czynność cz. Uwieszać.

Uwieszanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Uwieszać *ś.*

Uwieszenie, a, blm., czynność cz. Uwiesić.

Uwieszenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Uwiesić *ś.*

Uwiększać, a, ał p. Uwiększyć.

Uwiększanie, a, blm., czynność cz. Uwiększać.

Uwiększenie, a, blm., czynność cz. Uwiększyć: Zaludnić obywatelami gorliwemi o jej (= ojczyzny) sławę, o U. jej mocy wewnętrznej. Czart. A.

Uwiększyć, y, ył, nied. Uwiększać *powiększyć*, *pomnożyć*.

Uwieść, uwiedzie, uwiódł, nied. Uwodzić I. *uprowadzić*, *zabrawszy ujęć*, *porwać*, *wywieść*, *wyprowadzić*: Konie z łąki U. Troc. Uwiódł ją i skarb do Francji. Troc. Królestwo od następującej burze uwiódł *ś.* Troc. U. kogo z niebezpieczeństwa. Uwodzię gdzie wojsko, ustępuję gdzie z wojskiem. Kn. Gdzie czas po temu, wiesz, jak bitwę zwodzić, kiedy nierówno, jako lud uwodzić. Koehan. Nie uwiodeń tego wołu, nie uciągnę go z sobą. L. 2. kogo = *ująwszy zwieść*; *usidlić*, *omamić*, *unieść podstępnie*: Czy nie obłudne karesy mają mię uwodzić? L. Pochlebstwy prózne serce jej uwodzi. Niem. U. kogo obietnicami, podarunkami. Troc. To go uwiódło. Troc. [Ino mię Jantezka śpiewanie uwodzi]. 3. pannę, kobietę = *zbalumnić*, *zwieść*, *doprowadzić ją do stosunku cielesnego z sobą*: Parys uwiódł i uwiózł Menelajowi Helenę. Lel. Cnotliwą panienką U. Bog. Woj. Herod Antypas uwiódł bratu przyrodnemu żonę Herodjadę. Hoł. 4. [U.] *oszukać*, *wyprowadzić w pole*: Uwiedłam ich więcej, jak siedm, tyś mnie uwiódł sam jeden. 5. † U. w co = *wwieść*, *wprowadzić*, *wciągnąć w co*: Ale w inie rozliczne błędy ludzi wymyślonymi naukami swemi uwodzili. Rej. 6. [U.] *przyprawić o stratę*, *pozbawić*: Uwiódł nas o zielony wianek. 7. † U. komu czego, † U. kogo = *ująć*, *ubliżyć*, *uwłaczać*: U. komu czi, rzucić *ś.* komu na dobrą powieść, *eximere honoribus*. Mącz. U. kogo. Błaż. U. *ś.* I *zostać uwiedzionym*, *zwieść ś.*, *oszukać ś.*, *dać ś.* *unieść*, *dać ś.* *porwać*: Wrzaca jego młodość łatwo nam *ś.* da uwodzić. L. Dać *ś.* U. kłamstwu. L. Abyś *ś.* pochlebstwem nie uwiódł. Kolł. Nie datkiem *ś.* uwodzić, ale niewinności bronić trzeba. L. Tak *ś.* uwodził przyjaźnią, iż praw najwyraźniejszych odstępował. Alber. Nie uwiódł *ś.* jego pieniędzy. Troc. (= *nie skusił ś.*). Kto podejrziwszy, ten *ś.* uwodzi, a kto *ś.* uwodzi, nie może być mężny ani sprawiedliwy. Troc. Zadnemii obietnicami uwodzić *ś.* nie będą. Troc. Dał *ś.* tą nadzieją U. Troc. Oni mię do tej zbrodni przyprowadzili; uwiedli młodość moją. L. 2 † Uwodzić *ś.* czym = *wodzić ś.*, *nosić ś.*, *bić ś.* z czym, *gubić ś.* w czym: Piłat

tam i sam uwodził *ś.* myślami, nie wiedząc, co miał czynić. Ody m.

Uwieszenie, a, blm., czynność cz. Uwiesić.

× Uwieszenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Uwiesić *ś.*

[Uwieszisko, a, lm. a, Uwozisko] *usypisko*.

Uwieźć, ezie, óżł, nied. Uwozić kogo, co = *ujechać z kim*, z czym, *ujść zabrawszy z sobą na wóz*, na konia, na statek, *wywieźć*: Uwożę stąd najmilsze wspomnienia. Wiele otworzyście do swojego domu sprowadził, więcej kryjomo uwoził, *clam de medio removebat*. Kn. W żelaznej gniazdo obroży śmiały królewicowi perskiemu uwozi myśliwiec. Ustrz. Uwiózł skarb za granicę. Troc. Opuscił Polskę jedynie widokiem uwożonej z sobą pieczęci podkancelerskiej rozweselony. Szaj. Hiszem został potajemnie uwieziony. Szaj. 2. *uradzić wieść*, *mieć dosyć siły*, *aby uciągnąć wiozgo*: Nie uwożę tego ciężaru czterema końmi. Troc. [Každy dukat taki wielki, że go ani czterema końmi nie uwiezile] (= *nie ruszy z miejsca*, *nie pociągnie*). Uwiózł mniszkę z klasztoru i porzucił. Oss. Parys uwiódł i uwiózł Menelajowi Helenę. Lel. Jakiś nieznajomy porwał mię z sobą i uwiózł. Błot. U. *ś.* I. × U. *ś.* *ujechać*, *umknąć jazdą*: Ihor od Greków tak srogo był porażony, iż z wielkiej liczby okrętów jego mało *ś.* uwoziło. Stryjk. 2. [U. *ś.*] *usunąć ś.*, *obsunąć ś.*, *umknąć ś.*, *opsnąć ś.* Kochał szum piargów uwożących *ś.* mu z pod kierpców. Tet.

Uwiedłość, i, blm., rz. od Uwiędły, *zwiadłość*: Przedstawiała U. i słabość. Orzesz.

Uwiędły, Uwiędniały który uwiędł, *zwiędły*; *uschły*: Lekarze nie mu radzić nie mogli, a noga już prawie uwiędła zostawała. Oss.

Uwiędnąć, ędnie, ędnał a. gđł I. (o roślinie) *więdnąc uschnąć*; *zwiędnąć*: Niemasz tej róży, któraby nie uwiędła. 2. (o ciele) *uschnąć*: Noga uwiędła.

Uwiędniały p. Uwiędły: U. na lieu. Słow.

Uwiędnięcie, a, blm., czynność cz. Uwiędnąć.

† Uwieszać, że, zał i † U. *ś.* p. Uwijażać. Błaż.

[Uwijażać, a, lm. a] p. Uwijażak.

[Uwijażak, a, lm. i] p. Uwijażak.

† Uwierzanie, a, blm., czynność cz. Uwijażać.

† Uwierzanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Uwijażać *ś.*

[Uwijażnąć, nie, nał] p. Uwijażnąć: Mnie najlepiej uwijażło w pamięci jego pierwsze zetknięcie *ś.* z tym światem zepsutym, Kaczk. Jedna z największych zawad, o które zaczepić *ś.* musiał i U. wszelki postęp i rozwój ducha. Bał. Spotkał go wypadek przepukliny uwijażniętej. Zatem jazda! bo inaczej możnaby w drodze U. Las. Pięć uwijażła mu w kleszczach jakiejś dłoni. Tet.

[Uwijażnięcie, a, blm.] czynność cz. Uwijażnąć.

Uwijażiciel, a, lm. e ten, co kogo uwijażył: Młody Sienawski otrzymał wolność bezpłatnie, ponieważ jego U. Tukaj Bej podobnie bezpłatnie wypuszczonym został. Szaj.

Uwijażić, i, il, † Uwijażić, × Uwijażić I. × U. *uwijażać*: Uwijażył na powrozie od dzwonu tę głowę, któraby ze sławą mieczowi nieprzyjacielskiemu poddał. Nar. 2. a. × Uwijażić *uwikłać*, *umotać*, *opłatać*; *usidlić*, *zawikłać*, *zaplatać*, *skrepować*, *złapać*; *umieścić*, *wbić*, *wtłoczyć bez możności wydostania*: Ptaki lepem uwijażone na ziemię będą spadać. Trzyce. Uwijażył swój trzewik w błocie. L. Jadąc z ciężarem przez kałużę, uwijażył w niej i wóz i szkapę. L. Faja, uwijażywszy drzewo w tarczy

Skanderbegowej, tak go wielką mocą naległ, chcąc go z konia zbić, że *ś.* ono jego drzewo zламаło. Baz. (= *zatopiwszy, ubiwszy, utkwiowszy, pogrążywszy*). Klin klinem wytrącić usiłując, oba kliny uwiązili. Żarn. Mocne ostabienie na kilka dni uwięziło go w łóżku. Bał. (= *zatrzymało, przytrzymało*). Przen.: Nowo przybyłego cudzoziemca młodzika w jakiej kokięcie U., na to zręczny. L. Wdzięki moje muszą być bardzo powabne, kiedy tak pięknego uwięzili chłopca. L. (= *przykuły do siebie, zniewolili, oczarowały*). Przen.: *utopić, zaprzepścić*: Wielekroć pieniądze swe u złego dłużnika uwięził. Gór. U. gdzie kapitał. U. pieniądze. Troc. U. gdzie serce (= *zostawić, utopić*). 3. a. [Uwięźnić] *wtrącić do więzienia, osadzić w więzieniu*: Wielka różnica jest aresztować kogo, a U. Ostr. U. *ś.* skazał *ś.* na przymusowe pozostawienie gdzie; *uwięźnąć, zawięznąć, ugrzęznąć, ulgnąć, ulknąć, złapać ś., skrzepować ś., związać ś. z kim, z czym, usidlić ś., uwikłać ś., umotać ś., wdać ś. bez możności wycofania ś.*: Pożyczył przyjacielowi swego ubrania, a sam *ś.* uwięził w domu. Stanem pewnym żywota uplecie *ś.* pierwszej uwięzi, niż go może rozeznąć. Bud. B. Niemasz nic gorszego, jak U. *ś.* w kobiecie. L. (= *związać ś. z nią, splątać ś. z nią*). Stan małżeński bardzo niemły dla tych, którzy *ś.* w nim uwięzili. L.

Uwięzienie, a, blm., czynność cz. **Uwięzić**: Smutek mnie gnębi i tęsknota w tym uwięzieniu. Krech.

Uwięzienie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Uwięzić** *ś.*

Uwięziony i. im. od **Uwięzić**: Człowiek U. = *więzień*. 2. chir. *uwięzły* (incarceratus): Przepuklina uwięziona (hernia incarcerata).

Uwięzły, × **Uwiązły**, × **Uwięziony** który *uwiązł*. Troc. Uwiązł rzeź w gardle do żołądka potracić. Perz.

Uwiąznąć, ężnie, ężnął a. ażł, Uwiąznąć, [Uwiąznąć] i. *wcisnąć ś. i pozostać, uwiązić ś., utkwioć, zawięznąć, ulknąć, złapać ś.*: Kość mu w gardle uwiązła (= *staneła*). Rany, w których co uwiąznie czyli utrzyma, że tego wydobycie nie można, niebezpieczne bywają. Perz. Klin uwiązł w pniu. Strzała w ciełe uwiązła. Uwiązł w drzewach. Z konia zsiadając, w strzemienu uwiązł. Papr. (= *zaplątał ś., zawikłał ś., zacząpił ś., zahaczył ś., zapętał ś.*). Absalon w gęstym lesie za włosy na dębie uwiązł i sam *ś.* obiesił. Skar. W łapce, sidle U. L. Wpadła do sieci i uwiązła marnie. Książ. Strzeż *ś.*, żebyś nie uwiązł między cierniem bez nadziei wydobycia *ś.* L. Ustawy własna jest pajęczyna: przerwie zuchwalec, uwiąznie chudзина. Kn. Bąk *ś.* przebiję, a mucha uwiąznie. Falib. Bąk *ś.* przebił, mucha uwiąznie. Jak. W. Przen.: Gładam na to, żeby wam słowa moje uwiąznęły dobrze w pamięci. Kacz. (= *utkwili; ubili ś., wraziły ś. w pamięć*), 2. *ugręznąć, zapasać w gąszcz, ulknąć, utkwioć, ulgnąć, ulipnąć, udźgnąć*: Wóz, furman uwiązł (uwiąznął) w kałuży. Troc. Może gdzie nieboraczek utrafam uwiązł w błocie. L. Niejeden furman uwiązł na drodze od siebie płatnej. Kras. Przen.: U. w czym = *utonąć, pogrążyć ś., zabnąć, upaść, zapędzić ś. w co, oddać ś. czemu, wyłać ś. na co*: Kłó w tym grzechu uwiąznie, rzadko kiedy wyrnie. Birk. Uwiąznęłam na wielkim niejakim zabobonie. Zigr. Muszą w tej konsekwencji widomej, jakoby w samotówce jakiej, uwiąznąć. Orzech. Głupi na tych świeckich dobrach, jako ptacy na lepie, uwiąznę. Skar.

Uwiązywać, uję, ywał i U. ś. p. **Uwiązać**. **Uwiązywanie**, a, blm., czynność cz. **Uwiązywać**. **Uwiązywanie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Uwiązywać** *ś.*

Uwiąź, i, lm. e to, na czym *uwiązują, uwiązanie, więzy, pęto, smycz*: Pies na uwiązi. L. Małpa na uwiązi. L. Przen.: Nauczona smutnym doświadczeniem, trzymała Słowackiego na uwiązi. Chm.

× **Uwiąźbić**, i, ii i × **U. ś.** p. **Uwiązić**: Serce w miłości niewieściej uwiąźbione. Wu. (= *utopione, usidłone, uwikłane, uplątane, umotane, pogrążone*). Uwiąźbionego umysłu ustawiczna niewola. Fred. M.

× **Uwiąźbienie**, a, blm., czynność cz. **Uwiąźbić**. × **Uwiąźbienie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Uwiąźbić** *ś.*

[**Uwiąźnić**, i, ii] p. **Uwiązić**. Gwar. Troc. **Uwiąźnienie**, a, blm., p. **Uwiąźnienie**: O uwiąźnieniu czego w gardle. Perz.

[**Uwiąźnienie**, a, blm.] czynność cz. **Uwiąźnić**. **Uwiąźnienie**, a, lm. a, **Uwiąźnienie, Uwiąźnienie**, [**Uwiąźnienie**] i. czynność cz. **Uwiąźnąć**. 2. okul. U. tęczęwki (iridencleisis s. iridis). 3. patol. *zaciśnienie, unieruchomienie przez uisk* (incarceratio). U. przepukliny (incarceratio herniae). U. wewnętrzne (incarceratio interna). U. kałowe (i. stercoracea).

× **Uwiąźniony**: Jak kość uwiąźnioną w gardle wyciągnąć. Slesz.

Uwijać, a, al i U. *ś.* i. p. **Uwid**. 2. p. **Uwinać**.

Uwijanie, a, blm., czynność cz. **Uwijać**. **Uwijanie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Uwijać** *ś.*: U. *ś.* koło czego. Troc.

Uwijantes, nieod., [Uwijatyka] *uwijanie ś., krętania, bieganina, krzątanie ś., tartas, rejuwach, ruetes*: Będzie rewizja sanitarna, stróżę mają U.

[Uwijatyka, i, blm.]. **Uwijantes**: Ma być wiele gości, więc dziś wielka U. w domu. Już to sąsiad masz uwijatykę sam jeden w takich Stawach! Dyg.

× **Uwiklenie**, a, blm., czynność cz. **Uwiklić**.

× **Uwiklenie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Uwiklić** *ś.*

× **Uwiklić**, i, a, e, ii i × **U. ś.** p. **Uwikłać**: Już on tam tak zaplecie a uwikle myśl człowieka, iż *ś.* nie wywinie. Rej.

Uwikłać, a, al, × **Uwiklić**, † **Uwichlić** *uplątać, usidlić, umotać, zaplątać, zagmatwać, opanować, opętać, obalamucić*: Byśmy już więcej nie byli w królestwie szatańskim zamotanemi w kłanstwie, uwikłani w fałszu. Wiśn. Sprawami tego świata są srodze uwikłani a złotemi łańcuchami upętani. Żarn. Nie chciałabym, aby który z moich w nich jakim obyczajem uwikłan być miał. Wys. W krętej sieci miłości został uwikłany. P. Koch. Pająk muchę uwikłał. Troc. Uwikłała go w te sprawy. Troc. U. *ś.* *zawikłać ś., uplątać ś., usidlić ś., zagmatwać ś., umotać ś., uwiąznąć*: Uwiązł, uwikłał *ś.* w ciasną dziurę wpadł. Kn. Zwierz *ś.* w sieci uwikłał. Troc. Upletli *ś.* i uwikłali w błędnym mniemaniu. Skar. Uwikłał *ś.* w niepotrzebne nauki. Troc. (= *wdał ś.*). Nie uwikłaj *ś.* takimi sprawami. Troc. Uwikłany błędami, w rozkoszy, w obcych interesach. Troc. Syn wacpana uwikłał *ś.* zapewne w jaką rzecz. L. W życiu rozpustny i grzechami wielkimi uwikłany. Skar. Uwikłałem *ś.* uwiązłom, zamiłowałem *ś.* niewiasty. Kn.

Uwikłanie, a, blm., czynność cz. **Uwikłać**.

Uwikłanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Uwikłać** *ś.*

Uwikło, a, lm. a bot. (oedogonium) *rośl. z gromady wodorostów, z rodziny oedogoniaceae*.

Uwilgotniać, a, ał p. Uwilgotnić.
Uwilgotnianie, a, blm., czynność cz. **Uwilgotniać.**

Uwilgotnić, i, ii, Uwilżyć, nied. Uwilgotniać, Uwilżać uczynić wilgotnym, zwilgocić, zwilżyć, zmoczyć, odwilżyć: Woda łatwo ś. czepta innych ciał i stąd one uwilgotnia i mokre ni czyni. Kluk. Woda, ciała płynne, inne rzeczy uwilgotniającej. Kluk.

Uwilgotnienie, a, blm., czynność cz. **Uwilgotnić.**

Uwinać, nie, nął, Uwić, nied. Uwijać l. obwinać, owinąć, zawinać, otulić: Porodziła syna a uwi tego w pieluszki w żłób włożyła. Żarn. (= *powiniętego*). W liche szmatki leżysz uwiniiony. Groch. Najdziecie dzieciątko uwiniione w chusteczki. Rej. Uwin to w platek. Troc. Uwinął to w papier. Troc. Uwinięty, sprzątnięty, spakowany. Bobr. Ciało w płachtę uwiniione. Troc. Przen.: *upozorować, osłodzić, okrasić:* Kiedy onej prawdy nie dasz mówić sobie, jeżeli tak chcesz, me słowa uwinę. Jabł. Choćbyś w bawełny, choćbyś w jedwab uwijał, jam stąd hańby pałen. Pot. Jeśli masz prawdę jaką przelożyć, dobrze uczynisz, jeśli ją w bajkę uwiniiesz. L. W łakome słowa uwiniione przymierze. Troc. Uwijał te propozycje w przyjaźni i szczeroci pozory. Troc. 2. × U. co = *wywinąć, obrócić, wykręcić* czym: Szynekarka, grecką bindą przepasawszy czoło, krzepki bok przy cymbałach uwijała wokoło. L. 3. [U.] *zwinąć, skrócić:* Srebro uwiniione z Tarsys bywa przynoszone. Leop. O kwiecie różowy, tyś uwiniiony na panieńskie głowy. Wójc. 4. *wijąc urobić, uformować:* Kwiaty w równianeczkę uwi te. Birk. Uwijała wieniec, jakom przychodził. Troc. Uwinę wianek. Słow. Piękna pąpuga gniazdo uwiła. Rej. (= *zalożyła*). Tuś ś. urodził, ptaku, tuś uwił gniazdo. Nar. [Gdybym ja wiedziała, że pójdę za wdowca, uwiłabym wianek z suchego jałowca]. U. ś. l. *owinać ś., obwinać ś., otulić ś., okrećić ś.:* Tylko ś. w lekką jakąś taftę uwinęła. P. Koch. W płaszcz ś. uwinął. Troc. 2. *wywinąć ś., wykręcić ś., obrócić ś.:* Jagielko, niżli na dwór wyszedł, trzykroć ś. uwinął wkoło na jednej nodze, by go zły raz minął. Stryk. 3. *zawinać ś., zakrzętnąć ś., zwinąć ś., pośpieszyć:* Uwija ś. by złożyć w jarmark. Rys. Kiedy ja ś. uwijam jako jaki sługa. Kras. Olbracht w Krakowie berdyszem raniony, gdy ś. pijany uwijał po rynku Kras. Potrzeba, żebyś ś. na jednej nodze uwinęła, idź co prędzej i kup to. L. Trzeba ś. tu teraz uwijać obrotnie. L. Grzmot ś. po powietrzu uwija, góry grzmia, głos okrutny ś. o nie obija. Bardz. Tyś tam był między wozami, ja ś. uwijał między kulmi. L. Uwijać ś. z szablą, z szpadą. Troc. (= *wykręcać ś., harcować*). Dużo ś. na sejmie uwijano. Troc. (= *zabiegano*). Uwijali ś. około wesela, na weselu. Troc.

† **Uwinić, i, ii obwinić, oskarżyć:** Jesliby cię mógł uwinić a. jakiemu świeckiemu urzędowi podać. Rej.

Uwinienie, a, blm., p. Uwinięcie: Dziecię ma ś. u ojca, jak pączek w maśle: zawsze by w uwinieniu a subtelnym jakim ułożeniu leży. Glicz. (= *powiniciu*).

† **Uwinienie, a, blm.,** czynność cz. **Uwinić.**

Uwinięcie, a, Uwinienie l. blm., czynność cz. **Uwinać. 2. Im. a to, w co uwinięto, obwinięcie, powicie, obwołuta.**

Uwinięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Uwinać ś.**

Uwiniiony p. Uwity.

× **Uwinnie, przys. od Uwinny.**

Uwinność i, blm., rz. od Uwinny: Opatrzyła go była natura w U. Czart. A. Rzeźkość, U., zręczność. L.

Uwinny l. × U. zwinny, skrzętny, uwijający ś., feryczny: Tu rażny Delfin, tocząc z nozdrza piany, uwinnym styrem potrąca bałwany. Nar. Ujrzał już Rzym Ścyty uwinne z chybkim od Dunaju grotom. Nar. 2. [U.]: Groch aby był U. w gotowaniu = *żeby ś. prędko gotował.*

[**Uwincować się, uje ś., ował ś.,**] **upić ś.**

[**Uwincowanie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Uwincować ś.**

× **Uwiośniać, a, ał p. Uwiośnić.**

× **Uwiośnianie, a, blm.,** czynność cz. **Uwiośniać.**

× **Uwiośnić, i, ii, nied. Uwiośniać uczynić pięknym, wesółym jak wiosna, napęlić błogością, rozpromienić:** Łaska uwiośni twą duszę.

Uwiośnienie, a, blm., czynność cz. **Uwiośnić.**

Uwiśać, a, ał p. Uwiśnąć.

Uwisanie, a, blm., czynność cz. **Uwiśać.**

× **Uwisły który uwiśł, obwisły, opadły, ochlapły:** Ogar z uwisłemi uszyna. Troc.

Uwisnąć, śnie, szał a. sł, nied. Uwiśać l. uczepiuszy ś. zawisnąć, zawisnąć u czego, uwiesić ś.: To ci mu we włosach uwiśto pięciu hajduków. Uwiśała na jego ustach oczami. Brt. 2. *obwisnąć, opaść, zwisnąć, zwiesić ś., ochlapnąć:* Sabeleka błysła, juz ci Jasienkowi główecka uwiśa. 3. [U.] *zdrętwieć, osłabnąć:* Położ tatusiowi nogę na łóżku, bo tatusiowi bardzo uwisnie.

Uwiśnięcie, a, blm., czynność cz. **Uwisnąć.**

Uwity, Uwiniiony im. od Uwić (p. Uwinać).

Uwleć, uwleczę, uwłókić, nied. Uwlekać, Uwłóczyć l. kogo, co = *włokąc usunąć, powlec precz, wlokąc ująć z kim, z czym:* Uwłóczyć, detrahere. Ps. flor. Uwłóczyć, unosić kogo za łeb, za włosy, za nogi. Troc. Uwlekl ze sobą wodza. Jez. Dziękując, ledwie warg trochę uwleczę, niewdzięczność swoją bardziej tym pokazując, niż gdyby był milezać. Górn. (= *ledwie je trochę rusza. L.*). 2. *zdolać powlec, uciągnąć:* Nie mogłem tego kloca U. Kn. Nie uwłókił tej kłodziny. Troc. 3. † U., [U.] i dok. **Uwłóczyć** rolę = *ubronować, zbronować, pobronować:* Aby wiedział wszędy, wiele ma na dzień chłop zorać, także zaś przeorać i U. Ek. Uwłóczyć dobrze rolę. Troc. 4. † U., nied. **Uwłaczać** komu, czemu = *ująć, ubliżyć, uchybić, skrzywdzić moralnie, przyganić:* Uwlekli ziemi, którą byli oglądali przed Izraelitami, mówiąc: ziemia ta pożera obywatela swe. Wuj. W myśli twojej nie uwłaczał królowi... bo i ptacy powietrznym głos twój zaniosą. Wuj. Głodni pochlebce czei ni uwłaczali. Kochan. Język nieprzyjacielski nigdy nie uwleczę. Pot. Izby ś. przez ten proceder prawu ich nie uwłoczyło. Nies. U. komu sławy, wiary, nauki. Kn. Obietnice Boskie, choć ś. odwołaczają, przedsię nie uwłaczają. Gil. Najmniejszemu stanowi człowieka nigdy ujmować ani uwłaczać nie przystoi. Rej. Uwłaczać komu nauki, sposobności, honoru. Troc. Uwłacza prawej enocie, męstwu i zasłudza. Fel. Znaj, że mnie uwłaczają, uwłaczasz sam siebie. Fel.

Uwleczenie, a l. blm., czynność cz. **Uwlec. 2. † U., Im. a ujma, obelga, ublizzenie, przygana, nieślawa, dyshonor:** U., ujma. L.

Uwlekać, a, ał p. Uwleć.

Uwlekanie, a, blm., czynność cz. **Uwlekać.**

× **Uwłaczacz, a, Im. e p. Uwłóczyciel.**

Uwłaczający 1. im. od **Uwłaczać**. 2. obelżywy, *ubliżający, krzywdzący na sławie*: Rozsiewa uwłaczające wieści. Słowo uwłaczające.

Uwłaczanie, a, btm., czynność cz. **Uwłaczać**.

† **Uwładać**, a, ał p. **Uwładnić**: Prawo 1658 r. uwładało gród warszawski tąż samą powagą, która krakowskiemu służyła. Ostr.

† **Uwładanie**, a, btm., czynność cz. **Uwładać**: W niektórych sądach naszych dosyć jest oddać papiery do uwładania w czynieniu patrona. Ostr.

Uwładnić, i, il, † **Uwładać** uczynić władnym, udarować *władzą, umocować, upoważnić, upelnomocnić*.

Uwładnienie, a, btm., czynność cz. **Uwładnić**: Szczególniejsze U. w imię narodowego ducha. Stasz.

Uwłaszczać, a, ał p. **Uwłaszczyć**.

Uwłaszczenie, a, btm., czynność cz. **Uwłaszczać**.

Uwłaszczyć, y, ył, × **Uwłaszcić**, nied. **Uwłaszczać** 1. kogo = *nadać mu własność, uwolnić go od pańszczyzny, obdarować ziemią*: U. chłopca. 2. × U. *nadać własność* = *własność, przyrzadzić, usposobić, przygotować, przysposobić*: Trzeba nam nabyć w tym życiu nałogu enoty; stan szczęśliwości niebieskiej nie może poruszyć tych umysłów, które nie są tym sposobem uwłaszczone. L. Moc ducha bożego wszystko uwłaszcza. Przyb.

Uwłaszczenie, a, btm., czynność cz. **Uwłaszczyć**: U. włościan. Zdr. [**Uwłaszczenko**].

[**Uwłaszczenko**, a, btm.] p. **Uwłaszczenie**.

× **Uwłaszcić**, i, il p. **Uwłaszczyć**.

† **Uwłóctwo**, a, btm. *ujma sławy czyjej, uwłaczanie, obmówisko*. Głos. Od uwłóctwa uskrom język twój. Wr. Nie przyjął uwłóctwa przeciw bliźniemu, *opprobrium*. Wr. (nie cierpiąc uwłaczającego albo urągającego bliźniemu. Wr.).

† **Uwłócnik**, a, lm. cy p. **Uwłóczyciel**: U., podstępnik, zwodnik i t. d. Wuj.

† **Uwłóczny uwłóczony**: Ni Hektor U., ni Bajazet w klatce zelżywszym był widokiem. Tw.

× **Uwłóka**, i, lm. i **uwłaczanie**, *ujma, obelga, krzywdza, obraza, uszczerbek*: Ziemie ruskie i podolskie zostaną jak dotąd, w spokojnym posiadaniu korony, bez uwłoki praw Polskiej i Węgier. Stasn.

Uwłosić, i, il, **Uwłosić** *opatrzyć, pokryć włosami, porosnąć włosami*: Człowiek ten ciemniał w słócu wielką, bujnie uwłosioną głową. Mic. Łodyga uwłosiona. Jeszcze dalej na wschód roślina ta jest silnie uwłosiona.

Uwłosienie, a, i. btm., czynność cz. **Uwłosić**. 2. *włosy okrywające skórę*: Dane co do uwłosienia człowieka. Jakże odmiennie przedstawiają ś. nam zamieszkujące ludy co do wymiarów i proporcji ciała, kształtu głowy i twarzy, barwy skóry i uwłosienia. Fm.

Uwłóczenie, a, lm. a czynność cz. **Uwłóczyć**. **Uwłóczyciel**, a, lm. e, × **Uwłaczać**, † **Uwłócznik**, *ten, co uwłacza, obmówca*: *Detractor*, U., t. j. omówca, złorzecznik. Mącz.

Uwłóczyć, y, ył i. nied., p. **Uwłóć**. 2. dok. *na-włóczyć dowoli, naciągać*: Uwłóczyli za nogi trupa po drodze.

× **Uwłóknianie**, a, btm. *tworzenie ś. w ustroju tkanki włóknistej*.

Uwłóknienie, a, btm., hist., *stan włóknisty, składanie ś. z włókien*.

× **Uwod**, u, lm. y p. **Uwód**. St. wíl.

Uwodnić, i, il, **Hidratować**, **Hidratyzować** chem. *połączyć cokolwiek z elementami wody, t. j. z tlenem*

i wodorem, w tym samym stosunku wziętemi, w jakim wchodzi do składu wody.

Uwodnienie, a, btm. 1. a. **Hidratyzacja** czynność cz. **Uwodnić** 2. *zamiesienie, zamieszanie z wodą, np. mąki na ciasto*. Małyszcz.

Uwodny uwodzący, zwodny, zwodniczy, ułudny, bałamutny: Wodzis z pokuszenie miłość naszą, w uwodne powiódzsy sienie, sklepiska, skąd wyjścia niemasz. Wysp. U. wdzięk. Wb.

Uwodornić, i, il, **Hidrogenizować** chem. z wodorem *połączyć* (stosuje ś. szczególnie do związków organicznych, w których atomy węgla są związane więcej niż jedną jednostką powinowactwa: przez uwodornienie złączenia takie zamieniają ś. z potrójnych na podwójne, z podwójnych na pojedyncze): Węglowodory aromatyczne uwodornione czyli hidrogenizowane.

Uwodornienie, a, btm., czynność cz. **Uwodornić**. **Uwodzenie**, a, lm. a czynność cz. **Uwodzić**: W gorączce, w omamieniu zawołał głosem dzwięcznym, głosem uwodzeń. Krasin.

Uwodzenie się, a ś., btm., czynność cz. **Uwodzić** ś.

Uwodziciel, a, lm. e, × **Uwódca** *ten, co uwodzi; zwodziciel, bałamat*: U., który co a. kogo porwawszy, uwodzi. U. panien. U., który komu poddane i własne sługi, czyli niewolniki, uwodzi, zachowawa i zaprzęda. Mącz. U., ludokradca, × *ludokupiec nieuczciwy*. Kn. (= *handlarz niewolników*). Strzeż mi ś. waś, bo zaraz zostaniesz niewiernym, płochym uwodzicielem, jak wszyscy rotmistrze. Stow. Ty mniemany mój wybawco ze szpon uwodziciela, nie gniewaj ś. na oszalałą. Krasz.

Uwodzicielka, i, lm. i forma ż. od **Uwodziciel**: Podróżował po łądach i morzach z cudną uwodzicielką. Orzesz.

Uwodzicielski przym. od **Uwodziciel**.

Uwodzicielstwo, a, btm. *rola, postępowanie uwodziciela, bałamuctwo*: U. i wszelkie lubieżne rozpusty. Kaezk. Zapowiadają kary piekielne za opilstwo, kosterstwo, U. Kaezk.

Uwodzić, i, il i U. ś. p. **Uwieść**.

[**Uwodzie**, a, lm. a] *miejsce u wody, nadwodzie*. † **Uwodziwołek**, lka, lm. lkwie *złodziej kradnący bydło*: U., tak niektórzy zowią złodzieja, który bydło kradnie, *abigena, abactor*. Mącz.

× **Uwolniać**, a, ał i × U. ś. p. **Uwolnić**. Troc.

× **Uwolnianie**, a, btm., czynność cz. **Uwolniać**.

× **Uwolnianie się**, a ś., btm., czynność cz. **Uwolnić** ś.

Uwolnicieł, a, lm. e, **Uwalniacz** *ten, co uwalnia a. uwolnić, oswobodziciel, wyzwoliciel, wybawca*: Uwolnicieł swojego oczekiwają. Troc.

Uwolnicielka, i, lm. i forma ż. od **Uwolnicieł**: Wzywam cię, uwolnicielko od wszystkiego złego, śmierci. L.

Uwolnić, i, il, × **Owolnić**, nied. **Uwalniać**, × **Uwalniać**, × **Owalniać** 1. *uczynić wolnym, wyzwolić, wybawić, wyswobodzić, oswobodzić, udarować wolnością, puścić na wolność*: U. więźnia. Uwolnieni jeńcowie padli w uniesieniu wdzięczności do nóg admirałowi chrześcijańskiemu. Szaj. U. niewolnika = *usamowolnić, wyemancypować*. Proś ichmościów, żeby mnie od szubienicy uwolnili. Boh. Lepiej obwinionego U., niż niewinnego potępić. Ostr. U. kogo od podatków, z niewoli. Troc. Miasto od hebern i przeciągów uwolnione. Troc. 2. *zwolnić*: U. z danego słowa, uczni od lekcji. U. uczni na wakacje, żołnierzy na urlop (= *rozpuścić*). U. żołnierzy na urlop (= *urlopować*), U. kogo ze służby, z posady

(=zwołnić, wydać, relegować, usunąć, odprawić, dać dymisję, wygnąć, wypędzić). Uwolnij mię od tej przykrości (=oszczędź mi jej, nie narażaj na nią). Uwolnij mię od swojej obecności. 3. wolniejszym uczynić, rozluźnić, zluźnić, rozpuścić, zwołnić, popuścić, ulżyć: Uwalniać więzy, pęta, zwalniać, ułaniać, ulżywać. Kn. U. (popuścić) pęta. Troc. U. ś. l. wyzwolić ś., oswobodzić ś., wykpić ś., wykreścić ś.: U. ś. od kary, od podjęć. 2. U. ś. ze służby, od lekeji=zwołnić ś. U. ś. od kogo, od przykrości = pozbyć ś. ich. Teraz ci służę, jużem ś. uwolnił = ulatwił, złatwił, uspokoił z interesami, zajęciem.

Uwolnienie, a, btm., czynność cz. **Uwolnić**: U. ze służby=dymisja, relegacja, U. jeńca=wybawienie, emancypacja. U. synów, gdy ociec zrzeka ś. na osobę syna części lub całego dziedzictwa urzędownie. Ostr. (=usamowolnienie, majątkowe). U. od podatków, od służby wojskowej (=zwołnienie). U. niewolnika, u Rzymian za dopuszczeniem pana wpisania niewolnika w popisowe księgi; czasem list albo przypuszczenie do stołu pańskiego wolności nadawało mu przywilej. Ostr.

Uwolnienie, nca, lm. *ńcy* człowiek uwolniony, wyzwoleniec.

Uwolnienie się, a ś., btm., czynność cz. **Uwolnić** ś.

Uwonić, i, II nasycić wonią: Mydło olejkami rozmaitemi uwonione. Ślesz. Powietrze było uwonione kwiatem pomarańcz. Wirt. Oto niesiemy balsamy, wonności, U. strzępy. Wysp.

Uwonenie, a, btm., czynność cz. **Uwonić**.

Uwoskować, uje, ował, X **Uwoszczyć** natrzeć woskiem, wywoskować, powoskować; pokryć, poleć, pociągnąć, zaprawić woskiem: U. posadzkę. Cerosus, uwoskowany, uwoszczony. Mącz.

Uwoskowanie, a, btm., czynność cz. **Uwoskować**.

X **Uwoszczenie**, a, btm., czynność cz. **Uwoszczyć**.

X **Uwoszczyć**, y, ył p. **Uwoskować**: Cerosus, uwoskowany, uwoszczony. Mącz. Uwoszczywszy płótno, zawiń nogę, aby woda nie doszła. Comp. (napuściwszy woskiem, nawoszczywszy. L.). Na uwoszczonej dźdce skrzeczy, *cerata arundine*. Żebr. (woskiem sklejana, zlepiona duda. L.). Uwoszczone sukna. Smotr.

Uwozić, i, II i U. ś. p. **Uwieźć**.

[**Uwozisko**, a, lm. a] p. **Uwieziisko**.

Uwożenie, a, btm., czynność cz. **Uwozić**.

X **Uwożenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Uwozić** ś.

X **Uwód**, odu, lm. *ody*, X **Uwod** l. **uwiedzenie**, uprowadzenie; oszukanie, zwiedzenie; porwanie; prąd: U. dziewczyny: Wy, z uwodem miłości idąc z sobą w sworzę, słone życia ludzkiego osłodzię morze. Pot. 2. **uwiedzenie** ś., uprzedzenie, zaślepienie, stronność, omyłka, pomyłka, zawód: Ani mi zapierać ś. możesz, bo już dobrze i bez uwodu przeswiadczony jestem. L. 3. [U.] **otwór w jazie rybackim, gdzie zastawia ś. żak na ryby**. 4. [U.] **wywód, obrządek kościelny, gdy matka po raz pierwszy po pologu przychodzi do kościoła**.

X **Uwódca**, y, lm. y p. **Uwodziciel**: Byk, U. Europy. Przyb.

† **Uwój**, oju, lm. *oje* l. **coś uwitego, wiciem uformowanego; skręt, zwój, zwitek, splot**. Sł. wil. 2. a. **Wój** to, czym obwijają, np. wici, któremi oplatają kolki, robiąc płot.

[**Uwracać**, a, ał i U. ś.] p. **Uwrócić**.

[**Uwracanie**, a, btm.] czynność cz. **Uwracać**.

[**Uwracanie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Uwracać** ś.

[**Uwracie**, a, lm. a] p. **Uwrocie**.

[**Uwrażka**, i, lm. i, **Wróżka**] **rzemieńne wiązadło, na którym rzemień przymocowywa ś. do kierpca a. bicz do biczyska**.

Uwrażliwiać, a, ał p. **Uwrażliwić**.

Uwrażliwianie, a, btm., czynność cz. **Uwrażliwiać**.

Uwrażliwić, i, II, nied. **Uwrażliwiać** uczynić wrażliwym: U. oko.

Uwrażliwienie, a, btm., czynność cz. **Uwrażliwić**.

[**Uwrocie**, a, lm. a, **Uwracie**, **Uwroć**, **Uwróć**, **Uwrot**, **Uwrót**, **Nawrot**] l. X U. **miejsce za wrotami we wsi, od pola. 2. miejsce u wrót w zagrodzie włóściańskiej. 3. miejsce na skraju pola od drogi, gdzie oracz nawraca konie lub woły przy oraniu; miejsce, gdzie zawraca pług na końcu brzozy: Tworzyły ś. połyskliwe miedze, jakby polne szlaki, wygony i uwrocia między wiosnami rolami. Żer. 4. **zawrócenie pługa przy oraniu, obrót pługiem na końcu brzozy do drugiej. Troc.** W Podgórzu krakowskim rolę ugorowaną naprzód pokładają a. podkładają, potem odwracają a. uwracają, stąd uwrot, U., nakoniec orzą. L. 5. **szeroki zagon wprostek innych zagonów przy końcu tychże; nie doorany kawałek roli, na którym zawracają pługiem. 6. Uwrocie**=spodnia pochylność wzgórza, za którą bezpośrednio zaczyna ś. łąka lub bagno.**

[**Uwroć**, i, lm. e] p. **Uwrocie. Troc.**

[**Uwrot**, u, lm. y] l. p. **Uwrocie. Troc.** W Podgórzu krakowskim rolę ugorowaną naprzód pokładają a. podkładają, potem odwracają a. uwracają, skąd U., uwrocie, nakoniec orzą. L. **Przen: Jan, pole, niva, rola: Tu wędruje areywróg przez U. obszerny, leci przez długie pola. Przyb. Wśród drzew widać uwroty, kępy i manowce. Przyb. 2. † U. obrót, zwrot, skręt, zakręt: Koń i zwierz inszy, jeśli ś. nie skróci krzywogęby U. mu karęć przewróci. Biel. 3. **powrót: Brat jedzie na U. (=nazad, z powrotem)****

[**Uwrotać**, a, ał] **otukać (pęczak w stępie)**.

[**Uwrotanie**, a, btm.] czynność cz. **Uwrotać**.

† **Uwroz**, a, lm. y **powrós, sznur. Ps. flor.**

[**Uwrozie**, a, lm. a] **kawał nieuprawny wśród pól**.

[**Uwrócenie**, a, btm.] czynność cz. **Uwrócić**.

[**Uwrócić**, i, II, nied. **Uwracać**] **odwrócić, nawrócić, zawrócić. Pe.** W Podgórzu krakowskim rolę ugorowaną naprzód pokładają a. podkładają, potem odwracają a. uwracają, skąd uwrot, uwrocie, nakoniec orzą. L.

Uwrót, odu, lm. *oty*, **Uwrot** l. [U.] p. **Uwrocie. 2. bot. (fillaea) roś. z rodziny gruboszowatych.**

† **Uwrzały który uwrzał, ugotowany. Troc.** Kto karmi obietnicą, karmi on nadzieją; lepsze krupy uwrzałe, niżli te, co wrzają. Koch. W. Winem uwrzałych żył dżenie. Pileh. (=rozpalonych, zgorączkowanych).

X **Uwrzeć**, **uwrze**, **uwarł**, [Uwarć] l. **uchylić, nieco odewrzeć, otworzyć; odemknąć, przemknąć, odchylić: U. drzwi, okno. 2. nied. nie przystawać szczerźnie, odstawać po zamknięciu, nie donyknąć ś.: Wieko u kufra uwiera. L.**

† **Uwrzeć**, **uwrze** a. **uwrę**, **uwarł**, [Uwrzeć, Uwarć], nied. **Uwierać** **uwrząc ugotować ś.; ugotować ś.; uwarzyć ś.: To dobre wody, w których potrawy kuchenne prędko uwierają. Haur. Po: czekaj, aż uwrę. Kn. [A. groch trza długo gotować, coby uwrzał. Ork. Ziemiaki nieskoro**

uwrzeja]. 3. *wrząc użyć; wygotować s., wyparować*: Smelcują piwo, gdy go dobrze w kotle przewarzają, aż go czwarta część uwre. Haur. Uwiera polewki w gotowaniu. Obj.

Uwrzenie, a, blm., czynność cz. **Uwrzeć**.
Uwrzeszczyć się, y s., ał s. *utrudzić s., umęczyć s. wrzeszczeniem*: Człowiek s. ukrzyrzy, uwrzeszczy.

Uwrzeszczenie się, a s., blm., czynność cz. **Uwrzeszczyć s.**

Uwspanialenie, a, blm., czynność cz. **Uwspanialić**.

Uwspanialić, i, il *uczynić uwspaniałym, uwspaniałszym, uświetnić*: Tyś upoważnił częś w Pańskich świątyniach, dla dobra sierot uwspanialił mury. Jak W. Mogą potęgować w sobie pęd ku piekielności, czyli U. wolę życia. Mie.

× **Uwspoleczniać**, a, ał p. **Uwspolecznic**.
× **Uwspolecznianie**, a, blm., czynność cz. **Uwspoleczniać**.

× **Uwspolecznic**, i, il, nied. × **Uwspoleczniać** *uspolecznic* (p. *Uspolecznic*): Orfeusz, żadnej nie mając potęgi, uwspolecznił Trację. Zabł.

× **Uwspolecznienie**, a, blm., czynność cz. **Uwspolecznic**.

Uwstecznić, a, ał i U. s. p. **Uwstecznić**.

Uwstecznianie, a, blm., czynność cz. **Uwstecznić**.

Uwstecznianie się, a s., blm., czynność cz. **Uwstecznić s.**

Uwstecznić, i, il, nied. **Uwstecznić** *cofnąć wstecz, powrócić do tego, co było. U. s. cofnąć s. wstecz*: Polityka względem nas, bardziej uwstecznionych.

Uwstecznienie, a, blm., czynność cz. **Uwstecznić**: U. atawistyczne człowieka. Krajowi zagraża U. w zakresie życia ekonomicznego.

Uwstecznienie się, a s., blm., czynność cz. **Uwstecznić s.**

Uwstęzenie, a, blm., czynność cz. **Uwstężyć**.

Uwstężyć, y, yl *ustroić wstęgami*: Od głowy s. do stopy ustrzmi i wstężyć. Pot.

Uwstrętnić, i, il, nied. **Uwstrętniać** *uczynić wstrętnym, obrzydzić*: Lęk śmierci lub udręka myśli uwstrętniają łoża. Brt.

Uwstrętnienie, a, blm., czynność cz. **Uwstrętnić**.

Uwszechstronnić, i, il *uczynić wszechstronnym*.

Uwszechstronnienie, a, blm., czynność cz. **Uwszechstronnić**.

Uwydatnić, a, ał i U. s. p. **Uwydatnić**.

Uwydatniająco przys. *w sposób uwydatniający, uwydatniając, wydatnie*: Wyciągnął U. swą chudą szyję starego indyka. Zap.

Uwydatnianie, a, blm., czynność cz. **Uwydatnić**.

Uwydatnianie się, a s., blm., czynność cz. **Uwydatnić s.**

Uwydatnić, i, il, nied. **Uwydatniać** *uczynić wydatnym, przedstawić wyraziście, dotykalnie, uwyrażnić, uplastyczyć, uwyplikić, uprzytomnić, uobecnic wyraziście, odmalować dosadnie*: U. postać, wypadek, chwilę jaką w opisie, na obrazie. U. s. stać s. wydatnym, przedstawić s. wyraziście, dotykalnie; uwyrażnić s., uplastyczyć s., uwyplikić s., uprzytomnić s., uobecnic s., zarysować s., odznaczyć s., wystąpić, odbić s.: Na jasnym tle niebios uwydatniają s. odległe góry. W czasie ogólnego zepsucia pięknie uwydatnia s. szlachetna postać.

Uwydatnienie, a, blm., czynność cz. **Uwydatnić**.

Uwydatnienie się, a s., lm. a s. czynność cz. **Uwydatnić s.**: Uwydatnienia s. światła, które kolorami nazywamy.

Uwygodnić, a, ał p. **Uwygodnić**.

Uwygodnianie, a, blm., czynność cz. **Uwygodnić**.

Uwygodnić, i, il, nied. **Uwygodniać** *uczynić wygodnym, ułatwić, udogodzić*: Nauki ułatwiły, uwygodniły człowiekowi pielgrzymkę doczesną. Choin. Sztuka nie uczyniła nic, aby miejsce to przyozdobić i U. Orzesz.

Uwygodnienie, a, blm., czynność cz. **Uwygodnić**: To dowodzić mogło dostatku i starania s. o U. życia. Krasz.

Uwyłączać, a, ał i U. s. p. **Uwyłączać**.

Uwyłącznianie, a, blm., czynność cz. **Uwyłączać**.

Uwyłącznianie się, a s., blm., czynność cz. **Uwyłączać s.**

Uwyłączać s.: Dowodem doskonałości s. jest różniczkowanie s., U. s. (specjalizowanie) narządów. Masł.

Uwyłączać, i, il, nied. **Uwyłączać** *uczynić wyłącznym, specjalizować. U. s. stać s. wyłącznym, specjalizować s.*

Uwyłączenie, a, blm., czynność cz. **Uwyłączać**.

Uwyłączenie się, a s., blm., czynność cz. **Uwyłączać s.**

Uwypuklać, a, ał i U. s. p. **Uwypuklać**.

Uwypuklanie, a, blm., czynność cz. **Uwypuklać**.

Uwypuklanie się, a s., blm., czynność cz. **Uwypuklać s.**

Uwypuklenie, a, lm. a czynność cz. **Uwypuklać**: Uwypukleń poniżej podwyższonej damskiej odzieży. Tet.

Uwypuklenie się, a s., blm., czynność cz. **Uwypuklać s.**: Walka wewnętrzna malowała s. na jej twarzy przez U. s. zmarszczek na czole. Orzesz.

Uwypuklić, i, il, nied. **Uwypuklać** *1. zrobić wypukłym, wystającym; wydatnić, wydatć*: Sukienki ich wydatę były i uwypuklone. Orzesz. Zacierał ręce, krokiem sprężystym, z wyprostowanymi plecami po saloniku chodził i tylko polieczków, które w ostatnich latach obwisły, U. ani cery zóbkłej odświeżyły nawet radość już nie mogła. Orzesz. 2. p. **Uwydatnić**: Jaskrawo postać jej uwypukliła s. na tle wiejskiej ludności. Orzesz.

Uwypuklić s.: Ta masa uwypuklała s. na tle rozlanego zbliżka przed nami morza lasu. Orzesz.

Uwypuklorzeźbić, i, il *uczynić uwypuklorzeźbą*: Wie ona, że to ją uwypuklorzeźbi. Jeż. U. s. stać s. uwypuklorzeźbą: Bohaterka nasza uwypuklorzeźbiła s. Jeż.

Uwypuklorzeźbienie, a, blm., czynność cz. **Uwypuklorzeźbić**.

Uwypuklorzeźbienie się, a s., blm., czynność cz. **Uwypuklorzeźbić s.**

Uwyrażnić, a, ał i U. s. p. **Uwyrażnić**.

Uwyrażnianie, a, blm., czynność cz. **Uwyrażnić**.

Uwyrażnianie się, a s., blm., czynność cz. **Uwyrażnić s.**

Uwyrażniać s.

Uwyrażnić, i, il, nied. **Uwyrażniać** *uczynić wyraźnym, wydatnić, uwypuklić*: Nakreślił wizerunek kobiety polskiej, któryby... uwyrażnił jej rolę w historii... nie jest zadaniem łatwym. Gom. U. s. stać s. wyraźnym, wydatnić s., uwypuklić s.: Posiada opinię wcale nie dwuznaczną, bardzo smutnie uwyrażnioną. Orzesz.

Uwyrażnienie, a, blm., czynność cz. **Uwyrażnić**.

Uwyrażnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Uwyrażnić ś.**

[Uwyrtać się, a ś., ał ś., **Uwertać ś.**] *krzątać ś., uwiijać ś., zwiijać ś., kręcić ś., obracać ś. spieszenie.*

[Uwyrtanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Uwyrtać ś.**

[Uwyszać się, a ś., ał ś.] *podnosić ś., iść w kierunku ku górze: Unizaj ś., uwyszaj ś. (= schylać ś., podnosić ś.).*

[Uwyszanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Uwyszac ś.**

Uwzajemniać się, a ś., ał ś. p. Uwzajemnić ś.

Uwzajemnianie się, a ś., blm., czynność cz. Uwzajemnić ś.

Uwzajemnić się, i ś., il ś., nied. Uwzajemniać ś. wywzajemnić ś.; uzupełnić ś. nawzajem.

Uwzajemnienie się, a ś., blm., czynność cz. Uwzajemnić ś.: List przepelniony masą najwznieślejszych poglądów na naturę duchowego uwzajemnienia ś. mężczyzny i kobiety.

Uwzdychać się, a ś., ał ś. umordować ś. wzdychaniem, nawzdychać ś. dowoli: Ani ś. łazarz uwzdycha za strawą, ani szlachty wtedy nie będzie, ni chłopu. Kon.

Uwzdychanie się, a ś., blm., czynność cz. Uwzdychać ś.

Uwzględniać, a, ał p. Uwzględnić.

Uwzględnianie, a, blm., czynność cz. Uwzględnić.

Uwzględnić, i, il, nied. Uwzględnić I, co=a) wziąć na wagę, w rachubę; zważyć; liczyć ś., rachować ś. z czym, mieć na względzie; uwzględnić, na widoku; baczyć na co, nie zapomnieć o czym: Ogólne uznanie, które i rząd uwzględnił. Kacz. Chyba, że pan U. raczy szczerą wolę. Br. Sprawiedliwe i uzasadnione żądanie U. Jusz. Nauka muzyki, śpiewu uwzględniała głównie potrzeby kościoła. Pleb. U. trudności przeprawy. U. czyje położenie=wejść w nie, wystawić je sobie. Przy podziale funduszów wszystkie instytucje dobroczynne będą uwzględnione. Bał. b) co=wybaczyć, przebaczyć, okazać ś. pobłażliwym, mając co na względzie, okazać ś. uwzględnym, wyrozumiałym na co: U. czyją nieświadomość. 2. kogo = okazać wzgląd, otoczyć względami, wyróżnić: Nasze panie usadono na pierwszym miejscu—były one szczególnie adorowane i uwzględniane. Wilez.

Uwzględnienie, a I. blm., czynność cz. Uwzględnić. 2. niezapomnienie, niepominięcie czego, zastosowanie czego: Kadzie zaciernochłodzące znalazły obszerne U. 3. wzgląd, ulga, ułatwienie, udogodnienie, dogodność: Jako nowicjuszowi, robili wszelkie uwzględnienia.

Uwziąć się, uweźmie ś. a. [Uweźmie ś.], uwziął ś., [Uwziąść ś.], nied. Uwzinać ś. I. usadzić ś., zawziąć ś., uprzeć ś., zmówić ś., zaciąć ś., spiknąć ś.: Uwziął ś. robić mi na przekór. Jak ś. uweźmie na kogo, to mu nigdy nie da spokoju. Uwziął ś. na mnie wszystkie nieszczęścia (= sprzysięgły ś.). Uwziął ś. na to. Troc. Uwziąść ś. mię prześladować. Troc. Uwziął ś. na mnie. Troc. Dwaj możniejsi uwzięli ś. na biednego szlachcica. Pas. Bezbożnik, co ś. uwziął na zakony. Kras. Los uwziął ś. od samej kolebki mię nękać. Fel. Uwzięto ś. koniecznie, żeby mędroc tak wielkiej powagi i wziętości w dziedzinie niedowiarłów pomieścić. Śniad. Wszystek lud dorycki i grecki uwziął ś. na zgubę Aten. Lel. 2. [U. ś., nied. Uwzinać ś.] *domagać ś., napierać ś.:* Uwziął ś., co bych ś. nim jechał

do miasta. 3. [U. ś.] *uprzeć ś.:* Jak ś. uweźmie, katolicki nie weźmie. 4. [U. ś.] *zawziąć ś. na kogo, by mu czarami szkodzić.*

Uwziąść się, uweźmie ś. a. uweźmie ś., uwziął ś.] p. Uwziąć ś.

[Uwziątek, tku] I. blm. *uwzięcie ś., zawzięcie ś., żądza szkodenia, gniew, zemsta: Z uwziątku zrobił. Mam ja na niem U. (= chrapkę). Tego dnia był jakiś U. na Trykalskiego. Dyg. (= fatalizm). Na U. = na złość, na przekór, umyślnie, naumyślnie. 2. Im. tkł podłożona kość ludzka, kol-tun, paznokieć i t. p., jako czary na ludzką szkodę: Odczyniać uwziątki.*

[Uwziątka, i] I. blm. *upór, zaciętość, udry, zawziętość: Kiejbym poszło na uwziątkę, to chłopci mogliby zorać spory kęs tego pastewnika. Dyg. 2. Im. i człowiek zawzięty, zacięty.*

Uwzięcie, a, blm., p. Uwzięcie ś.

× **Uwzięcie, przys. od Uwzięty. Troc, L.**

Uwzięcie się, a ś., blm., Uwzięcie czynność cz. Uwziąć ś.

Uwziętość, i, blm., rz. od Uwzięty, uwzięcie: U., zawziętość krynabrna, ociętość, uporczywość. L. Koniecznie chciał swego dokazać z uwziętości. Haur.

Uwzięty zawzięty, zacięty, uparty: U., uporczywy, zawzięty. L.

Uwzinać się, a ś., ał ś. p. Uwziąć ś.: U. ś. na kogo. Chm.

Uwzinanie się, a ś., blm., czynność cz. Uwziąć ś.

Uwzorować, uje, ował upodobnić, utworzyć na wzór czego: Kresli nam swoją utopję, uwzorowaną naksztalt federacji szwajcarskiej.

Uwzorowanie, a, blm., czynność cz. Uwzorować.

[Uwżywka, i, Im. i] *gnójówka.*

[Uza] A U., *gesi!* = odpędzanie *gesi.*

Uzaciać, a, ał i U. ś. p. Uzacnić.

Uzacnianie, a, blm., czynność cz. Uzacniać.

Uzacnianie się, a ś., blm., czynność cz. Uzacniać ś.

Uzacnić, i, il, † Zzacnić, nied. Uzacniać, † Zzacniać uczynić zacnym, zacniejszym; uszlachetnić, podnieść, dodać godności, zaszczyt, ozdobić: Tylko enota U. może człowieka. L. Wszystko to ś. w niej znajduje, co może U. najpiękniejszą kobietę. L. Wysokością umysłu uzacnił karę wygnania. Nar. Uzacnił mię Pan sobą, nie gardząc osobą, On, co możnym słynie. Gęb. Dawny to i ludzkość uzacniający obyczaj. Czart. A. U. starość. Bobr. Serce U., umysł podnieść. Lel. Pracujecie na to, ażebyście wspierali, zdobili i uzacniali swój naród. Śniad. Berbec taki, choć wystrzyżony i w czerwonym kołnierzu, nie uzacnia sobą kraju. Dyg. U. ś. stać ś. zacnym, zacniejszym; uszlachetnić ś.: wyszlachetnić, nadrać godności, podnieść ś., ozdobić ś.: Ludzkością nie upadła ś., owszem uzacnia ś. władza. Dm. U. ś. w zawódzie publicznym. Rzew.

Uzacnienie, a, blm., czynność cz. Uzacnić: U. natury ludzkiej. Śniad.

Uzacnienie się, a ś., blm., czynność cz. Uzacnić ś.

× **Uzakonnąć, i, il ustanowić zakonem = prawem, przepisać: Tak Chrystus zwolennikom swoim pod dwiema osobami używać podał i nam nie inaczej używać uzakonnił. Smotr.**

× **Uzakonnienie, a, blm., czynność cz. Uzakonnąć.**

Uzależniać, a, ał p. Uzależnić.

Uzależnianie, a, blm., czynność cz. Uzależnić.

Uzależnić, i, il, nied. Uzależniać uczynić zależnym, zawiązać od kogo, od czego, uwarunkować czym: U. wybór konsula od woli dostojników krajowych.

Uzależnienie, a, blm., czynność cz. Uzależnić.

Uzamożnić, a, ał i U. s. p. Uzamożnić.

Uzamożnianie, a, blm., czynność cz. Uzamożnić.

Uzamożnianie się, a s., blm., czynność cz. Uzamożnić s.

Uzamożnić, i, il, nied. Uzamożniać uczynić zamożnym, ubogacić, wzbogacić: Ów Samborszczyzna uzamożniony wojewoda Spytko Melsztyński wziął następnie prawdziwe księstwo Podolskie. Szaj. Ten dokument uzamożniał każdego szlachcica. U. s. stać s. zamożnym, przyjąć do zamożności, wzbogacić s.

Uzamożnienie, a, blm., czynność cz. Uzamożnić.
Uzamożnienie się, a s., blm., czynność cz. Uzamożnić s.

† **Uzanka, i, Im. i ros. ożanka.** Cat.

Uzans, u, Im. e zwyczaj przyjęty, praktyka, uzus: W zestawieniu z zagranicznym (handlem), reformy i doskonalenie, poprawy ustrojów, zwyczajów i uzansów na różnych polach uważano projekt ten...

× **Uzapasić, i, il** zaopatrzyć w rzeczy potrzebne na zapas, uprowidować, zaprowidować: Przyjął kucharza Francuza, uzapasił piwnicę. Krasz. Uzapasił s. w piłę.

× **Uzapaszenie, a, blm., czynność cz. Uzapasić.**
[Uzar, a, Im. y] p. I. Huzar.

Uzasadniać, a, ał p. Uzasadnić.
Uzasadnianie, a, blm., czynność cz. Uzasadniać.

Uzasadnić, i, il, nied. Uzasadniać oprzeć na zasadzie; usprawiedliwić, umotywić, wyłomaczyć, dowieść czym; zasadzać, gruntuować na czym: Pretensja nieczym nie uzasadniona.

Uzasadnienie, a, blm., czynność cz. Uzasadnić.
Uzaszczytnić, i, il uczynić zaszczytnym, zaszczytnie: Herby heraldji zachodniej były uzaszczytnione i podniesione. Bobrow.

Uzaszczytnienie, a, blm., czynność cz. Uzaszczytnić.

[Uzab]: Do U. = do najwyższego stopnia: Obeźreć s. do U. (= do niemożliwości). Kłócić s., wadzić s. z kim do U. (= do upadłego, ząb za ząb).

[Uzberoząć, a, ał] uzbierać, nagromadzić, uciulać, ulubudzić.

[Uzberozanie, a, blm.] czynność cz. **Uzberoząć.**
Uzbierać, a, ał, nied. × Uzbierywać zebrać, nazbierać: U. owoców: U. grosza (= uskładać). U. materiałów do dzieła (= zgromadzić). Przeostań na uzbieranym już zapasie studjów dawniejszych. Szaj. U. wody pod rynną = ulapać, nalapać. U. s. nazbierać s., zebrać s.: Uzbierało s. tego dosyć. Przen.: Uzbierało s. roboty.

Uzbieranie, a, blm., czynność cz. Uzbierać.
Uzbieranie się, a s., blm., czynność cz. Uzbierać s.

× **Uzbierywać, a, ał i × U. s. p. Uzbierać.** Sł. wil.

× **Uzbierywanie, a, blm., czynność cz. Uzbierować.**

× **Uzbierywanie się, a s., blm., czynność cz. Uzbierować s.**

× **Uzbogacać, a, ał** ubogacić, wzbogacić: Bóg was łaskami swemi uzbogacał. Bals.

× **Uzbogacanie, a, blm., czynność cz. Uzbogacać.**

× **Uzbożać, a, ał p. Uzbożyć.**

× **Uzbożanie, a, blm., czynność cz. Uzbożać.**

× **Uzbożenie, a, blm., czynność cz. Uzbożyć.**

× **Uzbożyć, y, yt, nied. × Uzbożać** okryć zbrożem: Na uzbożonym naszym pół obszarze. Sł. wil.

Uzbrajać, a, ał i U. s. p. Uzbroić.

Uzbrajanie, a, Im. a czynność cz. **Uzbrajać:** Bronił Semkowych uzbrajał. Krasz.

Uzbrajanie się, a s., blm., czynność cz. Uzbrajać s.

Uzbroić, i, il, nied. Uzbrajać i. ubrać w zbroję; uoreżnić, zaopatrzyć w oręż: U. żołnierza, okręt. Troc. U. wojsko, flotę, kogo od stóp do głów. Co lepiej nad kosę uzbraja? Len. Przen.: U. oko szkiem (= zaopatrzyć). Ojciec i syn, uzbrojeni w kalosze, piechotą dążyli w ślad za powozem. Bał. (= zabezpieczeni). Przen.: Uzbrojony cierpliwością a. w cierpliwość (= umocniony nią). 2. fiz., mech. zaopatrzyć w armaturę: U. magnes, butelkę lejdejską, kocioł parowy. U. s. 1. przywodzić zbroję, zaopatrzyć s. w oręż: U. s. w pałasz. Przen.: zaopatrzyć s. w co, umocnić s. czym: Uzbrój s. stałością. Os. U. s. w męstwo, stałość, cierpliwość, odwagę. U. s. przeciw ponętom (= uodpornić s.). [Wszysty uzbrojoni]. 2. przen. dokonać przygotowań wojennych, przyszykować s. do wojny: Uzbrajać s. tajemnie, otwarcie. Sł. wil.

Uzbrojenie, a i. blm., czynność cz. **Uzbroić.**
2. Im. a = a) zbroja, oręż, rynsztunek; w Im. porządku orężne, rycerskie, wojenne. b) wszelkie przybory, należące do danego urządzenia lub machiny, kotła parowego i t. p., armatura. U. butelki lejdejskiej, magnesu.

Uzbrojenie się, a s., blm., czynność cz. Uzbroić s.
Uzbrojeniowy przym. od **Uzbrojenie:** Komisja uzbrojeniowa.

Uzda, y, Im. y, [Huzda, kuzda], Uzdziennica, [Uzdziennica] uprzęż na głowę konia do kierowania nim, ogłów, trzela, trzcelka; wędzidło, kielzno, × **kawecan:** Na konia, którego masz objeżdzać, naprzód uzdę wdziewaj. Trzyc. Pochętnać, kielznać, czyli wędzidła a. uzdy, munsztki kłaść na konie. L. Uzdę zdjąć, z uzdy puścić. Troc. U. prosta, kmiecia groszy 3. Tak. U. woźnicza, gończa. Tak. Uzdy są rozmaite: jedne proste, drugie krygowe. Trzyc. Żrzebiec, by na starość nie miotał, w uzdzie krygowej niech chodzi. Rej. Przen.: Bojaźń Boga jest uzdą, nas w dobrych drogach Pańskich sprawującą. Żarn. (= hamulcem, karbami, krygami, kleszczami). 2. przestrzeń między okiem i nasadą dzioba u ptaków. Zdr. **Uzdeczk**, **Uzdziotka, Uzdzienecka**].

× **Uzdabiać, a, ał** zdobiąc upięknąć: Natura w wodach, w powietrzu, wewnątrz i po wierzchu ziemi wszędzie nieustannie świat uzdabia. Stasz.

× **Uzdabianie, a, blm., czynność cz. Uzdabiać.**

× **Uzdacz, a, blm. e, × Obuzdac** ten, co wkłada uzdę, kielzno. L.

Uzdać, a, ał i. wkładać uzdę, kielzno, kielzać: U. konia. Przen.: powściągać, hamować, trzymać krótko, miarkować, mitygować, temperować, trzymać w karbach, w ryzach, w wodzy: Sily duszy naszej, tak gniewliwe, jako i pożądlive moeno uzdał. Nies. 2. przen. pobijać, opanowywać, ujarzmić; pozbadać, siadać, pętać: Uzdają jeńców i prowadzą ich w tryumfie. Żony uzdały mężów. † U. s. przen. sznurować s., podwiązywać s., krępować s., ściągac s., ścisnąć s., pętać s., krygować s.: Uzda s. panienka, a w onej tkanicy gładszą s. wydaje. Klon.

[**Uzdać się**, a. s., a] 1. *zdać s.*, *przydać s.* 2. *zdawać s.*: Zará i jej s. uzdało, że ni może być.
3. *udać s.*, *powieść s.* 4. *udać s.*, *podobać s.*

[**Uzdajac**, a, a] ? : Przeniósł on s. z afektami do Jadwisi, ku wiecznej pomście uzdajawszy piosenkę wysoce złośliwą. Tet.

[**Uzdajanie**, a, b] czynność cz. **Uzdajac**.

Uzdanie, a, b] m., czynność cz. **Uzdać**.

† **Uzdanie się**, a. s., b] m., czynność cz. † **Uzdać s.**

[**Uzdanie się**, a. s., b] m.] czynność cz. [**Uzdać s.**].

× **Uzdarz**, a, m. e. *ten, co robi uzdy*; rymarz. L.

Uzdatniać, a, a] p. **Uzdatnić**.

Uzdatnianie, a, b] m., czynność cz. **Uzdatniać**.

Uzdatnić, i, ii, nied. **Uzdatniać** kogo do czego = *uczynić zdatnym, zdolnym; uzdolnić, ukwalifikować, usposobić*.

Uzdatnienie, a, b] m. i. czynność cz. **Uzdatnić**.
2. *kwalifikacja tego, co s. uzdatnił, uzdolnienie*.

[**Uzdechnąć**, nie, na] *wyznać ducha, umrzeć*.

[**Uzdechnienie**, a, b] m.] p. **Uzdechnięcie**.

[**Uzdechnięcie**, a, b] m., **Uzdechnienie**] czynność cz. **Uzdechnąć**.

Uzdeczka, i, m. i i. p. **Uzda**; [**Uzdeczka**, **Huzdeczka**]. U. cygańska, p. **Cygański**. 2. hist.: U. wewnętrzna a. bródzowana (habenula interna s. sulcata). U. zewnętrzna a. dziurkowata (h. externa s. perforata) (obie w narzędzie Cortego w uchu). U. zwojowa (h. ganglionaris) (w zakończeniu nerwu słuchowego).

[**Uzdobierać się**, a. s., a] s.] *zebrać s.*, *wybrać s.*: Dopadliśmy do haf, uzdobierali się i posli na ten zbój. Żer. Kieby się łopi na to uzdobierali? Tet.

[**Uzdobieranie się**, a. s., b] m.] czynność cz. **Uzdobierać s.**

[**Uzdolenie**, a, b] m.] czynność cz. **Uzdolić**.

[**Uzdolić**, i, ii] *zdołać, wydołać*: Nie uzdolisz!

Uzdolniać, a, a] p. **Uzdolnić** *uczynić zdolnym, uzdatnić, ukwalifikować*.

Uzdolnianie, a, b] m., czynność cz. **Uzdolniać**.

Uzdolnić, i, ii, nied. **Uzdolniać** *uczynić zdolnym, uzdatnić, usposobić, ukwalifikować*.

Uzdolnienie, a. i. b] m., czynność cz. **Uzdolnić**.
2. m. a *zdolność, kwalifikacja tego, co s. uzdolnił, uzdatnienie*: Pewna liczba uzdolnień unieruchomia s.

Uzdolny *sprawny, dzielny, udolny*: Jak ciało czerstwe, tak również w wszystkich władze umysłowe dobrze uzdolne. Stasz.

Uzdowe, ego, b] m., rz. *oduzadne, trzlowe, podarek od nabywcy konia dla stajennego za przyprowadzenie konia*: Oddałbym i te U., aby ino nie sprzedawać tych konisków. Prus.

Uzdowy przym. od **Uzda**: Wędziło uzdowe = *trenzla*.

Uzdrowiacz, a, m. e, **Uzdrowiciel** *ten, co uzdrawia, lekarz (sanator)*: Na tego „uzdrowiacza“ powinnyby zwrócić swą uwagę władza powiatu, w którym oszust ten przemieszkuje. (= *znachora*).

Uzdrowiać, a, a] p. **Uzdrowić**.

Uzdrowiająco przys. *w sposób uzdrawiający, uzdrawiając*: Wizyta podziałała skutecznie i U. Spas.

Uzdrowiający i. im. od **Uzdrowiać**. 2. lek.: Leczenie uzdrawiające, zasadnicze, stanowcze (curatio radicalis).

Uzdrowianie, a, b] m., czynność cz. **Uzdrowiać**.

† **Uzdrowować**, uje, owa] p. **Uzdrowić**.

† **Uzdrowowanie**, a, b] m., czynność cz. **Uzdrowować**.

× **Uzdrolić**, i, ii *zlać zdrojem*: U. krwią ziemię. (= *ubroczyć*).

× **Uzdrojenie**, a, b] m., czynność cz. **Uzdroić**.

× **Uzdrowczy** i. *uzdrawiający*: 2. *tyczący s. uzdrawiska (sanatorium)*.

Uzdrowiciel, a, m. e. p. **Uzdrowiacz**.

Uzdrowicielka, i, m. i, forma ż. od **Uzdrowiciel**, *lekkarka (sanatrix)*.

Uzdrowić, i, ii, **Uzdrowić**, nied. **Uzdrowiać**,

† **Uzdrowować** i. *uczynić zdrowym, przyprowadzić do zdrowia; wrócić, przywrócić zdrowie, uleczyć, wy-*

leczyć, wykurować (sanare): Jenż sie slutuje

nade wszemi lichotami twemi, jenże uzdrawuje

wszecki niemocy twoje. Ps. flor. Lekarzu, uzdrów

samego siebie. B. B. Chory nie szuka lekarza

wymownego, ale uzdrawiającego. Pileh. Uzdrowił

tych, którzy chorowali. Sekl. Wiara twoja ciebie

uzdrowiła. Wuj. Przen.: *przyprowadzić do nale-*

żytego stanu: U. stosunki, finanse miasta, kraju.

2. † U. *udarować zdrowiem, uchować przy zdrowiu*:

Boże, je racz U., że tego pomścili. Tęcz.

Uzdrowieć, e] e, a] *ozdrowieć, powrócić do zdrowia,*

wyleczyć s., wygoić s. (sanari).

Uzdrowienie, a, m. a i. czynność cz. **Uzdrowić**.

Przy grobie św. Apolinarego cuda s. wielkie

i uzdrowienia dziła. Skar. 2. czynność cz.

Uzdrowieć. 3. przen. *uzdrowiciel a. uzdrowicielka*:

U. chorych, módl s. za nami.

Uzdrowienie, nca, m. y, **Uleczenie**, **Wyzdro-**

wienie, **Ozdrowienie** *człowiek powracający do*

zdrowia, reconvalescent (convalescens).

Uzdrowisko, a, m. a *zakład leczniczy*, × *lecz-*

niszko, × *leczyszko, sanatorium (sanatorium)*:

Wyspa stałaby s. ogólnym uzdrowiskiem tych

wyrzeży, tak zgubnych dla Europejczyków.

Rogoż.

† **Uzdrowitelny** i. *mogący być uzdrowionym*. 2.

zdrowie dający, uzdrawiający (sanans). L.

Uzdrowotniać, a, a] p. **Uzdrowotnić**.

Uzdrowotnianie, a, b] m., czynność cz. **Uzdre-**

wotniać: Przepisy o należytych uzdrowotnianiu

wagonów.

Uzdrowotnić, i, ii, nied. **Uzdrowotniać** *uczynić*

zdrowym, zabezpieczyć od chorób (tylko o miejsc-

owościach): U. miasto, okolice, zabudowania

fabryczne, zakłady przemysłowe i t. p. Zdołał

siecją kanałów osuszyć mokradła i siedliska

ludzkie U.

Uzdrowotnienie, a, b] m., czynność cz. **Uzdro-**

wotnić, asenizacja: Przedsięwzięł środki do możli-

wego uzdrowotnienia miejscowości. Przen.: U.

atmosfery moralnej. Społeczeństwo dążyć może

i powinno do złagodzenia cierpień jednostki

i uzdrowotnienia stosunków. Bl.

[**Uzdrzeć**, y, a] i U. s.] p. **Ujrzeć**.

[**Uzdrzenie**, a, b] m.] czynność cz. **Uzdrzeć**.

Uzewnętrzać, a, a] p. **Uzewnętrznąć**.

Uzewnętrzanie, a, b] m. i. czynność cz. **Uzewnę-**

trzać. 2. p. **Uzewnętrzanie s.**: Im uczucie jest

głębszym, tym mniej jest skłonne do uzewnę-

trzenia. Ken.

Uzewnętrzanie się, a. s., b] m., niek. **Uzewnę-**

trzanie czynność cz. **Uzewnętrzać s.**: Natury,

mało skłonne do uzewnętrzania s., czują naj-

głębiej. Ken.

Uzewnętrzeć, a, b] m., czynność cz. **Uzewnę-**

trzyć.

Uzewnętrzeć się, a. s., b] m., czynność cz.

Uzewnętrzyć s.

Uzewnętrznąć, a, a] i U. s. p. **Uzewnętrznąć**.

Uzewnętrzanie, a, b] m., czynność cz. **Uze-**

wnętrznąć.

Uzewnętrzanie się, a *ś.*, b*lm.*, czynność cz. Uzewnętrznić *ś.*

Uzewnętrznić, i, *il*, Urzewnętrzyć, nied. Uzewnętrzniac, Uzewnętrzać okazać, objawić, wyłać na zewnątrz; wywnętrzyć, wyjawić; uzmysłowić: Znachorstwo zachowało *ś.* do obecnej doby pośród nielicznych kolonistów, uzewnętrzniane symbolicznymi znakami. Rol. U. swe uczucie. U. ideał. U. *ś.* okazać *ś.*, objawić *ś.*, wyłać *ś.*, wyjść *ś.*, wystąpić na zewnątrz; wywnętrzyć *ś.*, wyjawić *ś.*

Uzewnętrzniecie, a i. b*lm.* = a) czynność cz. Uzewnętrznić. b) p. Uzewnętrzniecie *ś.* 2. *lm.* a forma, postać, kształt nadany, aby uzewnętrznici; wyraz, objaw, przejaw: U. myśli, uczucia.

Uzewnętrzniecie się, a *ś.* i. b*lm.*, niek. Uzewnętrzniecie czynność cz. Uzewnętrznić *ś.* 2. forma, postać, kształt przybrany, aby *ś.* uzewnętrznici; wyraz, objaw, przejaw: U. rozumu, ideału.

Uzewnętrzyć, y, *yl* i U. *ś.* p. Uzewnętrznić.

Uzębić, i, *il* zaopatrzyć, uzębioną w zęby: Paszcza ich dobrze, choć drobno uzębiona. Wał. Wieloryby uzębione (denticete).

Uzębienie, a i. b*lm.*, czynność cz. Uzębić. 2. anat. układ zębów w szczękach, narząd zębowy (dentatura). U. dwuszeregowy a. dwurzędowy, dwurzędowość zębów, dwurzędowość (diphyodontismus). U. jednoszeregowy (prawidłowy) (monophyodontismus). U. jednostajne, równozębność (homodontismus). U. mleczne (dentatura lactea s. decidua). U. stałe (d. perennis s. permanens). U. sztuczne (d. artificialis). U. ludzkości zwyrodnia *ś.* z postępem kultury. Ze względu na U. dzielą *ś.* na dwie grupy. Nus. 3. zool.: Wzór uzębienia, formuła zębna a. zębowa.

Uzgodniać, a, *al* p. Uzgodnić.

Uzgodnianie, a, b*lm.*, czynność cz. Uzgodniać. [Uzganiać, a, *al*, Uzganiać] zebrać, zgromadzić: Pieniądzy już mieli półtęgiartek uzganiane. [U. *ś.*] zebrać *ś.*, zgromadzić *ś.*: Uzganiała się pełna izba ludu.

[Uzganianie, a, b*lm.*] czynność cz. Uzganiać. [Uzganianie się, a *ś.*, b*lm.*] czynność cz. Uzganiać *ś.*

Uzganiać, a, *al*, [Uzgarnować] nazganiać w pewnej ilości.

Uzganianie, a, b*lm.*, czynność cz. Uzganiać. [Uzgarnować, uje, ował] p. Uzganiać: Aż pieniądze uzgarniają. Ork. Woleli mniej cetyny i ścieli U. Ork.

[Uzgarnowanie, a, b*lm.*] czynność cz. Uzgarnować.

Uzgodnić, i, *il*, nied. Uzgodniać uczynić zgodnym, z czym, przystosować do czego: U. rozporządzenie z najwyższym ukazem. U. opinie mocarstw. Działalność uzgodniono z warunkami miejscowości. Kjellen upraktycznia zasadę narodowości, uzgadnia ją z realnymi warunkami istnienia i rozwoju państw.

Uzgodnienie, a, b*lm.*, czynność cz. Uzgodnić.

Uzgon, u, b*lm.* uzbieranie *ś.*, zgromadzenie *ś.* po zegnaniu: Rozkazuje, aby żaden nie śmiał z rusznicy strzelać... jutro w ciągu, a od jutrzejszego nocegu do uzgonu pod zamek. Górs.

× Uziąć się, i *ś.*, *il* *ś.* p. Uziąjać *ś.*: Jakem spotniał, jakem *ś.* uziął. Ejs. I niedźwiedz także już *ś.* był uziął. Jabł. Uziąjone woły ledwo wlokły zwrócone lemiesz. L.

Uziąjać się, je *ś.*, jał *ś.*, × Uziąć *ś.* umęczyć *ś.*, umordować *ś.* ziajaniem, zziąjać *ś.*, ztyścić *ś.*, zaziąjać *ś.*, zadyszczyć *ś.*

Uziąjanie się, a *ś.*, b*lm.*, czynność cz. Uziąjać *ś.*. × Uziąjenie się, a *ś.*, b*lm.*, czynność cz. Uziąć *ś.*

× Uziąjony który *ś.* uziął, zziąjany, zdyszcany zalyzany, zmordowany: Wilk, gdy go szczywał łowiec, natrafivszy pasterza, prosił U., aby mu dał obrony. Min.

[Uziąbać, a, *al*] ziębić: Był mróz; wilka coś w ogon uziąba. Uziąba mię = zimno mi.

[Uziąbanie, a, b*lm.*] czynność cz. Uziąbać.

† Uziąbnać, bnie, *bl* p. Uziębnać. Rej.

† Uziąbnięcie, a, b*lm.*, czynność cz. Uziąbnać.

[Uzie] p. Huzia!: Uzie, psy!

Uzieleniać, a, *al* i U. *ś.* p. Uzielenić.

Uzielenianie, a, b*lm.*, czynność cz. Uzieleniać. Uzielenianie się, a *ś.*, b*lm.*, czynność cz. Uzieleniać *ś.*

Uzielenić, i, *il*, pied. Uzieleniać ubarwić na zielono, okryć zielonością, pozielenić, zazielenić, umaić: Błoto mech uzielenił. Przen.: I naszą dolę jeszcze nadziei listek uzieleni. U. *ś.* okryć *ś.* zieleńią, zazielenić *ś.*, pozielenić.

Uzielenienie, a, b*lm.*, czynność cz. Uzielenić.

Uzielenienie się, a *ś.*, b*lm.*, czynność cz. Uzielenić *ś.*

[Uziemcysty] przysadzisty: Nálepsy koń taki ujęty, na niewielgich nogach, ino bujny taki, U. [Uziemek, mka, *lm.* mki, Uzymk] i. dolna część drzewa. 2. dolna część koszułi.

Uziemszczać, a, *al* p. Uziemszczyć.

Uziemszczenie, a, b*lm.*, czynność cz. Uziemszczać.

Uziemszczenie, a, b*lm.*, czynność cz. Uziemszczyć.

Uziemszczyć, y, *yl*, nied. Uziemszczać uczynić ziemskim, poziomym: Mazur idealizuje kobietę, wale uziemszcza najczystsą, przerzeca ją z objęcia ludzi różnych, nieznaných. Orzesz.

† Uzierać, a, *al* p. Uźrzeć.

† Uzieranie, a, b*lm.*, czynność cz. Uzierać.

Uziębły który uziąbł, wyziębły, zziębły, zziębnięty, zmarznięty, przeziębnięty, naziębnięty, skostniały od zimna.

Uziębnać, ębnie, ębnał a. ąbł, † Uziębnać przeziębnać, naziębnać, wyziębnać, zziębnać, umarznąć, skostnieć od zimna: Z siatkami chodząc, uziębnawszy a ubłociwszy *ś.*, przyszedł zasię do domku swojego. Rej. Robiąc, uziębnie; jedząc, spoci *ś.* Kn. (=gorliwszy w jedzeniu, niż w robocie).

Uziębnięcie, a, b*lm.*, czynność cz. Uziębnać.

Uzłacać, a, *al* i U. *ś.* p. Uzłocić.

Uzłacanie, a, b*lm.*, czynność cz. Uzłacać. Uzłacanie się, a *ś.*, b*lm.*, czynność cz. Uzłacać *ś.*

† Uzłajnik, a, *lm.* i nazwa psa myśliwskiego z XVI wieku, ogar.

Uzłocenie, a, b*lm.*, czynność cz. Uzłocić.

Uzłocenie się, a *ś.*, b*lm.*, czynność cz. Uzłocić *ś.*

Uzłocić, i, *il*, nied. Uzłacać uczynić złocistym, powlec złotem, ozłocić, przłocić, wyzłocić; upiękaszć, ozdobić złotem: Arfę złotą król Dawid miał w polu czerwonym, Jozue trzy papugi w wieńcu uzłoconym. Klc. Słotce *ś.* nade mną wzniosło i koronę mi uzłociło. Tet. Przen.: Twą, wizerunku królewskiej dobroci, Zygmuncie, Polska pamięć niech uzłoci. Koch. W. Skoro *ś.* znouw jasny dzień odrodził światu, promieniami uzłacał wierzchy gór. Przen. ustroić w złoto, bogato, błyskotliwie, upstrzyć: Uzłocę cię, ubiorę w perły, w djamenty. Tet. U. *ś.* powlec *ś.*, okryć *ś.* złotem, ozłocić *ś.* Przen.: ustroić *ś.* w złoto, bogato, błyskotliwie.

skolliwie, upstrzyć ś.: Umknąć ś. każą enotliwej żenie, gdy przyjdzie użłocona ona pani, którą ś. sam Bóg brzydzi. Papr. Ty, pasterzu, wychodzisz użłoczony, tak wielką odmianą upstrzony, owce co jedzą? Zigr. Niechaj was to nie stracha, niech oczu nie mydli, że ś. poganin upstrzy, użłoci, uskrzydli. Pot.

Uzmysławiać, a, ał i U. ś. p. Uzmysłowić.
Uzmysławianie, a, blm., czynność cz. Uzmysławiać.

Uzmysławianie się, a ś., blm., czynność cz. Uzmysławiać ś.

Uzmysłowić, i, ił, nied. Uzmysławiać uczynić *zmysłowym, wystawić w postaci zmysłowej, ucieleśnić; wydatnić, uplastyczyć, uobecnąć, unaozcznić, uprzytomnić, udotykcalnić*: Niejeden posąg uzmysławia wiersz Homera lub początek dialogu Platona. Sztuka zdolna U. ideał artysty. Szukała ideału, ale znalazła, wnet go ściągała na ziemię, uzmysławiała. Orzesz. Materja uzmysławia ducha. Krem. Nie mówię tego, aby ubliżyć familijnym rysom księcia, ale aby U. czytelnikowi ten grymas, którym zwykł był wyrażać swoje zadowolenie. Bał. W jaki to sposób U. Jez. U. ś. stać ś. *zmysłowym, przybrać postać, kształty zmysłowe, ucieleśnić ś.; wydatnić ś., uplastyczyć ś., unaozcznić ś., udotykcalnić ś.*: Bóstwo niewidzialne uzmysławia ś., rozmnaża ś. przez fetysze. Lib.

Uzmysłowienie, a l. blm., czynność cz. Uzmysłowić. 2. p. Uzmysłowienie ś. 3. lm. a forma, kształt, postać nadana, aby uzmysłowić.

Uzmysłowienie się, a ś., blm., niek. Uzmysłowienie *czynność cz. Uzmysłowić ś.*: Forma, postać, imię, które pomysłowi służy za odzież, za odzież, za sposób uzmysłowienia ś. Tarn.

Uznać, a, ał, nied. Uznawać l. † U., [U.], † Uznawiać *rozeznac, rozpoznać, poznać, spstrzec, zauważyć. Pat., Glos. Uznany, poznany, znajomy, cognitus. Glos. [Ludzi jak mrowia, ale ani U. kogo z tak wysoka. Ork. Twarzy U. nie sposób było. Tet. Dopięzch uznała, że to mogiłka, żech te ludzkie kosteczki becała noc ciśla, dopięz zmówiłam za nich wieczny odpoczynek. Kon. Ociec gużarą uznał i za sena przyjon. Pe. Mało go U. = ledwo go poznać. Uznaj swój numer i swoje nazywanie. Czybym go otruc miał, kiem truciżny nie uznała? Wejźdrzała na niego i uznała go. Ona go uznała, że to był djabek. Uznaje go po capce. Uznaje, uznaje już pół godziny przesto, a ni moze U. Jak wy na ni co uznacie, to mi jo wy radzi dacie. Nie uznali nas zrazu, było ciemno. Sienk. 2. × U. zrozumieć, poznać, dowiedzieć ś., poznać ś., zamiarkować, pojąć. S. Par. Tedy pani Eufraksja, uznawszy, iż wielki smętek dla jej ś. stał między cesarzem i cesarżową... Ż. B. Jakom uznała od paniej opaciechy. Ż. E. Uznaję do siebie takowe szczęście. Troc. 3. × U. sprawę, sprzeczkę = rozpoznać, wyrozumiawszy rozsądzić, rozeznawszy zdecydować, orzec: Stryjowie Popiela ustawicznie przy boku książęcym bywali, sprawy i spory uznawali i rozsądźali. Błaż. Trybunał uznał. Troc. 4. poznawszy ustalić co, przeświadczywszy ś. zgodzić ś. na co, przyznać co, przyznać ś., poczuć ś. do czego, uwierzyć w rzecz poznaną: Niewinność waepanny uznano, przeto jesteś wolną. L. Ludzie poczciwi prędko uznają swe błędy. Dm. Uznał król błąd swój. Druzb. U. otrzymane obrodziejstwa. To, coś zrobił z nim, większą rzecz uznawam, niżeli zwycięstwo, cośmy otrzymali. Jabł. (deklarując za większą rzecz. L.). Uznałem wielką łaskę*

i Marcina Szyszkowskiego, biskupa krakowskiego, acz nie powinnego, przyjaciele jednak wielkiego ojcowskiego. Boh. Uznaję ten honor, tę łaskę. Troc. Matka dziecię uznała (= przyznała ś. do niego). Uznał swój zapis, swoją rękę. Troc. Byłaby w drodze szmaty posiekała wysłanników, uznanych zdradźcami. Moracz. O listach jednak zaraz im odpowiedzieć kazano, jeśliby uznawali być tych, którym je przypisywano. Alber. 5. kogo, co za kogo, za co = zgodzić ś. poczytywać, mieć za kogo, za co, przyznać: Uznano go za króla. Troc. Wojsko Juljana augustem w Galji uznało. Lel. Parlament króla za głowę kościoła anglikańskiego uznał. Lel. Ankiewicz odezwał ś., proponując, aby milczenie sejmujących U. za zgodę. Niem. 6. † U. przyznać, nie zaprzeczyć, nie zaprzec: Puzik uznał 20 grzywien na jego dziedzinie. Przed nami Stasiak uznał Kielcowi 6 grzywien, co za nie ręczył. 7. † U., [U.] *znać, doświadczyć, doznać*: Przykrości, których przy wychowaniu dzieciak rodzice uznawają. Żarn. Dziecię ma ś. u ojca by pączek w maśle: nie nie uciерpi, nie nie uzna, jedno zawsze by w uwienieniu a w subtelny jakim utożeniu leży. Glicz. [Kozuszątka nie uznał, z buźniczka łachman tylko. Kon.]. Serce moje większej nie uznało radości. Troc. U. ś. l. uznać siebie, poczuć ś., przyznać ś. do jakiej roli: Uznał ś. za zawinionym, obowiązany. Troc. Uznał ś. za pokrzywdzonego, za winnego (= uważa ś., poczytuje ś. za...) 2. *opamiętać ś., upamiętać ś., wejść w siebie, zastanowić ś., nawrócić ś.*: U. ś. z czego = upamiętać ś. w czym. Kaz. 1555. Owo ś. uznamy a k sobie przyjdziemy, biorąc te takowe rzeczy przed ś. Orzech. Gdy ś. szczęście obróci tyłem, uznawają ś. ludzie, błąd swój obaczują. Petr. Daje nam czas Bóg, abyśmy ś. uznali z upadków naszych. Rej. Ustawicznie Pan kółceze, abyście ś. obaczyli a dali miejsce słowu Jého. Rej. Jakiej radości używają anieli nad najmniejszym nędzniczkiem, który ś. jedno uzna w upadku swoim. Rej. Jeżeli do czterdziestu dni ś. nie uznają, wszyscy nagle od pomsty mej zaginać mają. Chrz. Jeżeli ś. nie uznacie, wszyscy tak zginiecie. B. B. (jeśli nie będziecie pokutowali. B. B.). Miły bracie, czasby ś. nam U. Rej. Prawdziwie ś. chciał U. i ku P. Bogu swemu nawrócić. Wiśn. Uznałeś ś. i nawróciłeś. Wiśn. W złościcach ś. uznawszy, uciekł ś. do Zbawiciela, aby ś. każdy człowiek uznał i żałował. Troc.

× **Uznalny** *mogący być poznany, łatwy do poznania*: U. z tej samej, którąś miał, postaci. Przyb.

† **Uznamięnać, a, ał p. Uznać**: Zaprawdę wszako oczyna twyma uznamięniasz i odpłatę grzesznych użrżysz. Ps. flor. U. zauważyć, considerare. B. Sz. A gdyż uznamięniamą, żośta naga, a wzięwszy liście fikowe, uczyniamą sobie wieniki. B. Sz.

† **Uznamięnanie, a, blm., czynność cz. Uznamięnać.**

Uznamięnować, uje, ował *znamięnując ustalić, zdecydować; wykląć, oznaczyć*: U. kierunek.

Uznamięnowanie, a, blm., czynność cz. Uznamięnować.

Uznanie, a, blm. l. czynność cz. Uznać. *Ocz., Skr. Glos. Błogostawiony P. Bóg, któryż cię, ku uznaniu prawdziwości przywiódł. Ż. E. Proste U. jest pierwszy akt rozumu, gdy rzecz poznawa, jakoby tylko na nią przatzał; bestje jakiegolwiek U. mają. Troc. U. błędu swojego, U. kogo za pana. Troc. U. ugody. Troc. Nieuznanie porządków świata. Kon. U. ugody. Troc. 2. † U.*

poznanie, władza poznania, pojęcie, pojętność: Rad to od ciebie słyszę, żeś Bóg dał U. tak wielkie, iżeś poznał fałsz i zdradę. Orzech. 3. *decyzja, orzeczenie, zdanie, sąd, rozsądzenie, rozpatrzenie, sposób widzenia, dyskreccja, wola*: Naostatek nasi przypuścić sprawę na U. pozwalali Litwie; zaczęła ona sobie cara uznawcą obierała. Błaż. Rzecz wszystką, o którą różnicę mamy, na twoje U. podaję. Skar. U. trybunałskie. Troc. Komisja dla uznania krzywd. Troc. Odesłano sprawę do uznania. Troc. Ugoda posłana do pryncypałów dla uznania. Troc. Strony na uznaniu i dekreście druidów przedstawiały. Zostawiam to twemu uznaniu a. do twego uznania. 3. *poznanie s. na kim, na czym, powaga, mór, znaczenie, szacunek, poważanie, wziętość*: Ciesz s. powszechnym uznaniem. Mieć U. u ludzi. 4. *p. Uznanie s.*: Tę porażką odwiedziony od pychy, jał k swemu uznaniu przychodzić, plagą Boską upewniony. Leop. U., upamiętanie, U. swoich grzechów. Kwiat.

Uznanie się, a s., blm., nied. Uznanie czynność cz. **Uznać s.**

Uznawacz, a, lm. e, Uznawca ten, co uznaje; rozczuwacz, sędzia polubowny, pośrednik, arbiter: Boże, który jesteś tajemnych rzeczy uznawaczem, który wiesz wszystko, Ty widzisz, że to świadectwo przeciw mnie fałszywe. Leop. (poznawaczem. Leop.).

Uznawać, a, ał i U. s. p. Uznać.

Uznawanie, a, blm., czynność cz. Uznawać.

Uznawanie się, a s., blm., czynność cz. Uznawać s.

Uznawca, y, lm. y p. Uznawacz: Bóg sam jest uznawcą serca. Leop. Mądry i dobry U. enoty. Warg. Wziął Katona z sobą za uznawcę, aby wedle zdania i rozsądku dobrego człeka, coby z tym działać, powiedział. Warg. Kazimierzowi za uznawcę rad młodych jego przydano Mielstżyńskiego. Błaż. (consiliorum juveniliū moderatorem. Krom.). Dobry U. to czasu, to miejsca, to ludzi tych, z którymi będzle, a nade wszystko, trudno kiedy ma w czym zbłądzić. Gór. U. liczby słuchać na rachunków. Petr. U. Boga. Troc. U. sporu, rozsądnik, sędzia. L. Przypuścili sprawę na uznanie; zaczęła strona jedna cara sobie uznawcą obierała. Błaż. Dzień naznaczony zawodom przychodzi, siadają wybrani uznawcy. Błaż. (delecti judices. Krom.). Ciebie s. niechaj, jako sędziego, uznawce boją. Bron. Mając między sobą takiego uznawcę prac naszych, wrychle będzim mieć i chlebobdawcę. Pot.

[**Uznać, nie, nał**] p. **Urznąć.**

[**Uznięcie, a, blm.**] czynność cz. **Uznać.**

Uznoić, i, il i, nabawić znoju, znojąc umordować, zmęczyć, utrudzić, strudzić, znużyć: Spracowany łowami, słonecem uznojony, szuka, gdzieby mógł spocząć Kupido znużony. Toł. 2. [U.] *spocić*. Zsz. Ma kosulkę uznojoną. Gosz; U. s. l. *nabawić s. znoju, umordować s., utrudzić s., strudzić s., spocić s., znużyć s.* Błaż. Rugier wszystkie uznojony. P. Koch. Czola wasze pożyteczną pracą uznojone i uwionczone, Djar. gr. Dźwigać dzielnie pastorał jest pięknym przymiotem, bronie trzody pracownym uznojony potem. L. Żołnierz bojem, pielgrzym wędrówką uznojony o folgę prosi. Nar. Konie teraz tak były chude i uznojone, że zaledwo dźwigać mogły jeźdźców. Chodź. Sokolik okopcony i uznojony stanął na progu izby. Dyg. Dziwny blask bił z jego twarzy, uznojonej pracą i wyteżeniem. Rol. 2. [U. s.] *spocić s.*

Uznojenie, a, blm., czynność cz. Uznoić.

Uznojenie się, a s., blm., czynność cz. Uznoić s.

× **Uznój, oju, blm. znój, trud, pot.** St. wil.

Uzolenie, a, blm., czynność cz. Uzolić.

[**Uzolić, i, il**] *splamić, zbrulzić*: U. twarz, koszulę.

[**Uzorgować, uje, ował**] 1. *uciulać, ulabudać*. 2. *utargować co z ceny.*

[**Uzorgowanie, a, blm.**] czynność cz. **Uzorgować.**

† **Uzrośnięcie, a, blm., czynność cz. Uzrość.**

† **Uzrość, uzrośnie, uzrosł uzrość, urość.** Rej.

[**Uzrzyć, y, ał i U. s.**] p. **Ujrzyć.**

[**Uzrzenie, a, blm.**] czynność cz. **Uzrzyć.**

[**Uzrzenie się, a s., blm.**] czynność cz. **Uzrzyć s.**

[**Uzszywać, a, ał**] *posztywać.*

[**Uzszywanie, a, blm.**] czynność cz. **Uzszywać.**

† **Uzualista, y, lm. owie p. Syrбак**: Wszysey uzualistowie, którzy w Warszawie przy najemnych okazjach i miejscach, jak oto na aktach weselnych, bankietach grawają. Z. A. U., miano to, o ile z przywileju erekcyjnego domyślić s. można, stał pochodzi, iż należący do tego bractwa raczej przez wprawę (usus) nabierali biegłości w muzyce, aniżeli przez naukę. Wej.

[**Uzuchlenie, a, blm.**] czynność cz. **Uzuchlić.**

[**Uzuchlić, i, il**] p. **Uzuchlić.**

Uzuchwalać, a, ał i U. s. p. Uzuchwalić.

Uzuchwalanie, a, blm., czynność cz. Uzuchwalać.

Uzuchwalanie się, a s., blm., czynność cz. Uzuchwalać s.

Uzuchwalenie, a, blm. l. czynność cz. Uzuchwalić.

2. p. **Uzuchwalenie s.**; *zuchwalność, zuchwalstwo*: Nie ścierpie takiego uzuchwalenia!

Uzuchwalenie się, a s., blm., niek. Uzuchwalenie czynność cz. **Uzuchwalić s.**

Uzuchwalić, i, il, nied. Uzuchwalać uczynić zuchwałym, dać powód do zuchwalności, zbyt ośmielić: Pobłażanie uzuchwala. Uzuchwalił s. do tego stopnia, że... (= *posunął s.*)

× **Uzufuktor, a, lm. rzy p. Użytkownik.**

× **Uzufuktuarjusz, a, lm. e p. Użytkownik**: Ordynat jest tylko uzufuktuarjuszem, nie mającym prawa istotą dóbr rozrządzać. Spas.

Uzupełniacz, a, lm. e ten, co uzupełnia: Źródło tego podania o Konradzie doznało u mnicha Grunassa najgłówniejszego uzupełniacza i pragmaty... Proch.

Uzupełniać, a, ał p. Uzupełnić.

Uzupełnianie, a, blm., czynność cz. Uzupełniać.

Uzupełnić, i, il, nied. Uzupełniać l. uczynić zupełnym, dodać dla zupełności, przyprowadzić do zupełności, dopełnić, dokompletować, udokładnić: U. braki (= *zapelnic*). Żaden bez uzupełnionego i stałego rządu szczyśliwym być nie może. L. (dokładnego. L.). Prawo to o sejmikach teraz U. należy. L. Nareszcie wyrzekł melancholijnie: Olimpja. — Księżniczka Olimpja Czetwertyska, uzupełniła pani Podhorska. Bał. 2. × U. *spełnić, wypełnić, uskutecznić, wykonać, dokonać*: Uzupełniam daną mi od województwa instrukcją. Djar. gr.

Uzupełnienie, a l. blm., czynność cz. Uzupełnić: Niedostawało kilka złotych do uzupełnienia kwoty 6000 złotych. Rzew. Nie wyjmując tych, którym do uzupełnienia odświętnego stroju brakowało butów. Zer. 2. Im. a *dodatek uzupełniający, dopełnienie, suplement.*

Uzurpacja, i, blm., p. Uzurpowa nie.

Uzurpacyjny przym. od **Uzurpacja, uzurpatorski**: Znakomitości posądzano wcześniej o zamiary uzurpacyjne. Krasz.

Uzurpator, a, lm. *owie przywłaszczyciel, nieprawy posiadacz*: U. władzy, tytułu.

Uzurpatorka; i, lm. i bfm., rz. od **Uzurpator**: Te reminiscencje wzbudzały we wszystkich miastach głęboką nienawiść przeciw feudalnej szlachcie, uzurpatorce ich dawnego pierwszeństwa w państwie rzymskim. Szaj.

Uzurpatorski przym. od **Uzurpator**; *uzurpacyjny*.

Uzurpować, uje, ował *zabierać, przywłaszczać, zagrabiać, posiadać nieprawnie*: U. władzę, tytuł. U nas używają one najgorszej sławy, i wątpię, ażeby ona uzurpowaną była. Krasz.

Uzurpowanie, a, bfm., **Uzurpacja** czynność cz. **Uzurpować**.

[**Uzwa**, y, lm. y, **Uzwa**, **Hużwa**] jedna z pętlę rzemiennych, zapinaczą których przymocowuje ś. chomąto do hotobli.

Uzwierzęcać, a, ał p. **Uzwierzęcić**.

Uzwierzęcanie, a, bfm., czynność cz. **Uzwierzęcać**.

Uzwierzęcenie, a, bfm., czynność cz. **Uzwierzęcać**.

Uzwierzęcić, i, il, nied. **Uzwierzęcać** l. *uczynić zwierzęciem*: Jest w nim coś, co go uzwierzęca i przystępiać ś. zdaje jego władze umysłowe. Koź. A. 2. fizj. (o ustroju) przyswoić sobie spżyte związki chemiczne (animalisare).

Uzwieźlać, a, ał p. **Uzwieźlić**.

Uzwieźlanie, a, bfm., czynność cz. **Uzwieźlać**.

Uzwieźlenie, a, bfm., czynność cz. **Uzwieźlić**.

Uzwieźlić, i, il, nied. **Uzwieźlać** *uczynić związłym*; *wyrazić związłe*: Kwijetyzm, — uzwieźlał to wszystko Wojciech Stanisławowicz lakoniczną abstrakcją. Brt.

[**Uzwodzenie**, a, bfm.] czynność cz. **Uzwodzić**.

[**Uzwodzić**, i, il] *nazwodzić, nawszukiwać*: Jeden tużin panien uzwodziłem cały.

Uzwolić, i, il *ułożyć w postać woju*.

Uzwojenie, a l. bfm., czynność cz. **Uzwolić**. 2. lm. a *postać rzeczy uzwojonej, zwój*. Elektrot.: Pręt twornikowy, gruby drut miedziany, sztywny, w rodzaju pręta, stanowiący część uzwojenia twornikowego.

[**Uzwolnienie**, a, bfm.] l. czynność cz. **Uzwolnić**: Pociśnienie da smutnemu, U. zawartemu, a zmęczonemu wieczny odpoczynek. Kon. 2. *zapłata starosty weselnego za wianek*.

Uzwolnienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Uzwolnić** ś.

[**Uzwolnić**, i, il, **Uzwolnić**] *wyzwolić, zwolnić, uwolnić*: Maciek został uwolniony od śmierci Koehanie gorzej, jak więzienie: z więzienia uwolną, z koehania nie zdoła. Wójc. Ociac mię uwolnić, więc chodzę za obowiązkiem. [U. ś.] *wyzwolić ś., uwolnić ś.; zwolnić ś. ze służby*.

[**Uzwolnić**, i, il i U. ś.] p. **Uzwolnić**: Będzies pokutowała, aże cie P. Bóg uwolnił. Jedziema z wojenki, cysarz nas uwolnił.

[**Uzwolnienie**, a, bfm.] czynność cz. **Uzwolnić**.

[**Uzwolnienie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Uzwolnić** ś.

[**Uzwyczałać**, i, il] *wzwyczaić, przyzwyczaić*. [U. ś.] *wzwyczaić ś., przyzwyczaić ś.*: Uzwyuczajony, włożony, nawykły. Bobr. Takeś ś. *uzwyuczaił do twogi?* Marc.

Uzwyczajenie, a, bfm., czynność cz. **Uzwyczałać**. Orzesz.

[**Uzwyczajenie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Uzwyczałać** ś.

[**Uzych**, a, lm. y, **Ugrzech**] *pus ziemi w oraniu pominięty*.

[**Uzymk**, a, lm. i] p. **Uziemek**.

Uzyskać, ska a. *szoze, skał*, nied. **Uzyskiwać**, × **Uzyskować** l. *osiągnąć jako zysk, w zysku; zyskać, pozyskać, otrzymać, dostać; zjednać, wyjednać, wyrobić sobie*: O ty, pomocna ręko, uszczesz zaletę, schronisz portugalskiego na twój brzeg poetę. Przyb. U. stopień naukowy, audjencje, przebaczenie czyje względy. U. wyrok na kogo. Na spódbliźnich uzyskuj tryumfalny wianek. Mick. Pozew przeciw starości, jako popieraczowi i wykonawcy uzyskanej przez Aksamanickiego banieji. Szaj. 2. [U.] *wskórać*: Byłech u tego kowala i nicech nie uzyskał. 3. [U. komu] = *udzielić komu, obdarzyć kogo*: Chwała Tobie, Boże, żeś my (=mi) tego uzyskał, czego mnie potrzeba.

Uzyskanie, a, bfm., czynność cz. **Uzyskać**.

Uzyskiwać, uje, iwał p. **Uzyskać**.

Uzyskiwanie, a, bfm., czynność cz. **Uzyskiwać**.

Uzyskować, uje, ował l. × U. p. **Uzyskać**. 2. [U.] *wyłudzić*: U. eo z kogo.

Uzyskowanie, a, bfm., czynność cz. **Uzyskować**.

[**Uzywać**, a, ał] *wżywać*: Niech ten pies-trup (stary konkurent) więcej nie kołace, .. niech nie sepee, .. niech nie używa: juz za niego musę iść, jego miłą musę być.

[**Używanie**, a, bfm.] czynność cz. **Używać**.

[**Uż**] *Uż ha! przywoływania psów*. 2. *Uż ha psa! okrzyk przy szczuciu psów*.

Uzdziennica, y, lm. e l. p. **Uzda**: Ogłów a. U. na być źrzebecowi na głowę wdzianna. Trzye. Wiedzie one zeczki swoje jednego za drugim, jak uździennicy do targu. Rej. Uździennicę włożył, zdjął. Troc. W brzęku jedwabnych uździennic koń rwie ś. pode mną dziki. Mic. 2. a. [**Uździennica**, **Juździennica**] *uzda bez wędzideł*. 3. *chir. opaska a. opatrunek na twarz (capistrum)*. Zdr. **Uździenniczko**, [**Uździennica**, **Uździenniczka**].

Uździenniczka, i, lm. i p. **Uździennica**.

Uździenniczny przym. od **Uździennica**: *Źrzebeca na powróż U: trzymać. Dor.*

[**Uździenne**, ego, bfm.] p. **Uzdowe**.

[**Uździennica**, y, lm. e] p. **Uździennica**.

[**Uździenniczka**, i, lm. i] p. **Uździennica**.

[**Uździenniczka**, i, lm. i] p. **Uździennica**.

[**Użganiać**, a, ał i U. ś.] p. **Użganiać**.

[**Użreć**, y, ał] p. **Ujrzyć**: Cobyeh też ano słonko jeszcze użrała. Kon. Baba jego smutek użrała. ospytuje sie, cegoby taki smutny być miał. Tet.

† **Użrzały** = **Dojrzały**. Troc.

† **Użrzeć**, y, ał, [**Użrzeć**] l. i † **U. ś.**, [U. ś.], nied. † **Uzierać** i † **Uzierać** ś. p. **Ujrzyć**. Glos. Kaz. 1555, Rej. Użrzawszy cuda i znamiona. (Op. Ista rzecz jest, że cielesne oczy Boga nie użrzą, Epist. Otworzywszy Noe dach korabia, wyglądnał i użrzał, iż osechł był wierzech ziemi. Leop. Użrzawszy znamiona, które uczynił Jezus, wierzyli weń. Wuj. W ciemnościach daleko coś światła użiera. Jabł. 2. † U., nied. **Użrzewać** *dojrzać stać ś. dojrzałym*. B. Sz.

† **Użrzennie**, a, bfm., czynność cz. **Użrznać**.

† **Użrzewać**, a, ał p. **Użreć**. Troc.

† **Użrzewanie**, a, bfm., czynność cz. **Użrzewać**.

[**Uż**] p. **Już**: Kiedse me upekli, to me uż i zjedzee! Tet.

Użaglenie, a, bfm., czynność cz. **Użaglić**.

Użaglić, i, il *zapatrzyć w żagiel, w żagle*: U. statek.

[**Użal**, u, lm. e] p. **Użalenie**.

Użalać się, a ś., ał ś. p. **Użalić** ś.

Użalanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Użalać** ś.

Użalenie, a, blm. I. *użalenie* s., *litość*, *politowanie*, *pożałowanie*, *współczucie*, *ubolewanie*, *kondolencja*: Nie innego nie jest miłosierdzie jedno serdeczne nad nędzą ludzką U., wzruszenie. Damb. Jest to przykrości niemałe użalenie, gdy nam kto nad nieszczęściem świadczy U. Szost. Użalenia godny, *miserabilis*; użalenia niegodny, *immiserabilis*. Kn. Proszę o U. chrześcijańskie. Troc. Wielkie pokazawał po sobie użalenia nad złą fortuną jego znaki Troc. Tknęty użaleniem nad opaczna szczęścia jego surowością. Troc. Nad grzeszniki (mamy mieć) U., abyśmy z niemi płakali. Sbar. 2. a. U. s., [Użał, Użałość] *skarga*, *potucha*: Poszedł do dobrodziejca po radę po użalenie s., to go ino skrzyczał. Reym. Przyszedł do ojca na U.

Użalenie się, a s., blm., niek. Użalenie czynność cz. Użalić s.

[Użałość, a, lm. a] p. Użalenie: Słyszac użałość, że wielu jest takich łakomców.

[Użalić, i, II] *pożałować*: Kasia Jasia użaliła.

Użalić się, i s., II s. I. nied. Użałać s., † Użałować s., [Użałować s.] *żalac* s. *zadowolnić* s.; *znaleźć ulgę* w narzekaniu, *poskarżyć* s.; nied. *skarżyć* s., *wyprosić żale*, *utyskiwać*, *biadać*, *biadować*, *krzywdować sobie*, *dać folgę żalom*, *narzekać*, *wyrzekać*, *urzewniać sobie*: Użalili s. nad nią tak poczeiwie, aż s. pobezczała. Reym. Nie mam nawet do kogo (a. przed kim) U. s. Nie użalisz s. w gorze na ubóstwo, niedole. Len. Użała s. na niewdzięczność syna. 2. kogo, czego a. nad kim, nad czym = *ulitować* s., *złitować* s., *zmiłować* s., *pożałować kogo*, *czego*: Lepiej s. U. ubogiego, niżli go gromić. Prz. Raczyleś s. U. mego udręczenia. Kochan. Raczcie s. mnie U. i dziś, wieczny Panie. Kochan. Użał s. mnie nędznicy, odmieniał myśli twoje, jeśli jeszcze u ciebie ważne prośby moje. Koch. J. Użał s. niezmiernego płaczu, żalu, boleści. Smotr. Uczmy s. stać, abyśmy s. użałowali bliźniego swego i wspomogli go. Wuj. Użałowac s. nad bliżnim. Wuj. Musiałem s. U. tej dziewczyny biednej. L. Wielkie lekarstwo nieszczęśliwemu politowanie serdeczne nad jego nędzą, i kto s. nad nim uprzejmie użali, ciężkości mu ujmie. Skar. Kto sam kiedy doznał złego, użali s. wnet nędznego. Kn. Spotkał konia, prosi, iżby s. użalił. Kras. Takich nieszczęść użalecie s. przecie. Dm. Okrutna chęć ją wzięta zagadać, zapytać, użalić s. nad nim. Reym. [Użaliło się mi was serce moje. Tet. Użaliło s. go Toporowi, i częstował je. Tet. Użaliło się mu go. Tet. (= *żał mu s. zrobiło*).

† **Użałobić się**, i s., II s. *ubrać s. w żalobę*, *przywdziać żalobę*: Zrzuciła z ramion szatę błyszczącą s. złotem i, użałobwszy s., grób postawiła matce. Otw.

† **Użałobienie się**, a s., blm., czynność cz. Użałobić s.

† **Użałowac się**, uje s., ował s., [Użałowac s.] p. Użalić s. Otw. S., Biel. M. [Użałuj s. dziecięcina].

Użałowanie się, a s., blm., czynność cz. Użałowac s.

[Użarcie, a, blm.] czynność cz. Użreć.

[Użarcie się, a s., blm., czynność cz. Użreć s.

Użarliwiać, a, al p. Użarliwić.

Użarliwianie, a, blm., czynność cz. Użarliwiać.

Użarliwić, i, II, nied. **Użarliwiać** *uczynić żarliwym*: Zawrzała wśród nich niebawem dysputa gwałtowna, użarliwiająca nagle niedbale przedtym słowa i ruchy. Brt.

Użarliwienie, a, blm., czynność cz. **Użarliwić**.

[Użasły] *przelekły*, *przestraszony*.

[Użasnąć się, śnie s., snąć s.] p. Urzasnąć s.

[Użasno] *straszno*, *strasznie*.

[Użaśnienie, a, blm.] p. Użaśnić s.

[Użaśnić, a, blm.] p. Użaśnić s.

[Użaśnić się, a s., blm., Użaśnić, Użaśnienie] czynność cz. Użasnąć s.

Użąć, użnie, użał, użęła a. [użena, Użnąć], nied.

Użynać, urznąć sierpem, zżąć, ściąć sierpem, nied. *pożynać*: Jeśli sierpem nie użnę, to kosą usiekę. Pot. Zasiawszy, chłop nie ma zasiewku użynać, aż będzie miał sprężaj. Haur. Jeden s. chlubi użętem kop wiele; drugi i nad to przyczyni wiele. Bratk. Nie nalazł tam w szerokie pola bogatszego, ktoby miał użynać więcej. Otw. Użęto zboże. Troc. Co on użnie, wróbel uniesie. Kn. Hiela fioletzki użyna na łące, Rozyna zrywa róże czerwono-gorące. Zim.

Użądlenie, a, blm., czynność cz. **Użądlić**.

[Użądlić, i, II] *ukłóć*, *uciąć żądlem*: A bodajes ty sam s., jak gadzina, użądlił. Kon.

[Użądzić, eje, al] *uaknąć*, *upragnąć*, *pożądać*: U. chleba. My użądziem mleka.

[Użądzenie, a, blm.] czynność cz. **Użądzić**.

Użątek,tku, lm. tkł, 1 Urzątek, Użętek, Użątko I. *zniwo* = *plon zżęty*, *zbiór*; *większa a. mniejsza ilość*, *okazująca s. przy żęciu*: Wiedzieć o nasieniu, o użątku i umłocie, o sprzedaniu i spieniężeniu. L. Przygotowanie ziemi dla pozyskania obfitych z niej użętków. Brz. Przychodzą, kiedy żywota użątko w stodołach, a ścierni i cierniowe krzaki na polach. Słow. Trzy stogi użątku, co pod strzechą zmiścić s. nie może. Mick. Powiehrem zaś unosi w górę nieraz cały U. z pól. Mic. Oczy zmęczone nakryte garsteczką piasku i kwiecica użątku. Kon.

Użątko, a, lm. a p. **Użątek**.

Użebrać, brze, brał I. *zebrać uzbierać*; *nażebrać*: Co użebrze, to i zje. 2. przen. *uzyskać*, *zembraniem*, *wyżebrać*, *uprosić*, *wyprosić*, *wymodlić co od kogo a. u kogo*: Jeśli sobie tego pokornymi prośbami swemi nie użebrzemy u niego... Rej.

Użebranie, a, blm., czynność cz. **Użebrać**.

× **Użeg, u**, lm. i *upał*, *skwar*, *spieka*, *spiekota*, *gorąco*: Użegi Syrjusza. Przyb. Ciała ochraniałi od ostrego powietrza, mrozu i użegu. Przyb.

× **Użegać, a, al** p. **Użegnąć**.

× **Użeganie, a, blm.**, czynność cz. **Użegać**.

× **Użegnąć, nie, nał**, × **Użgnąć**, nied. × **Użegać** *sparzyć*, *dopiec*, *przypiec*, *przy palić*: Pokrzywy go użgnęły. Dudz. Słońce użega. Pot. Przen.: Birena nowa miłość pali i użega. P. Koch. Pizander... w tarcz Menelaja... użgnął. Ml. Żal go użega. Dudz. (= *daskwiera*, *dokucza*, *dotęga*, *dojmuje*, *gryzie*, *trapi*). Ciche zefiry użegnione przez dzień kwiatki ochładzały. Przyb. Ale kto ogniem swym Argonta sięga, choć jego własny dosyć go użega. P. Koch.

× **Użegnienie, a, blm., p. Użegnęcie**.

Użegnęcie, a, blm., Użegnienie czynność cz. **Użegnąć**.

[Użekwiat, u, lm. y] *kwiecień*. Mrong.

Użerać, a, al i U. s. p. **Użreć**.

Użeranie, a, blm., czynność cz. **Użerać**.

Użeranie się, a s., blm., czynność cz. **Użerać s.**

[Użew, użwy, lm. żywy] *wić u pługa*. Zdr.

[Użewka].

[Użewka, i, lm. i] i. p. Użwa. 2. p. Użew. 3. *rzemyk*: Ciąg = łańcuch, sznur lub U., łącząca

plug z koleśnią. 4. *pęła, powróło z rózeg, z wici*: Z jednym na użewkę przeznaczonym dębczakiem. Rzucia sznurek z użewką, którego używano do noszenia drewek. Krasz.

[Użeżniać, a, ał, Urzeżniać] *drażnić* ś. z *kim*, *sprzeciwiać* ś.: Dzieci nie użeżniają, bo im ś. przykazuje, żeby ś. nie sprzeciwiały.

[Użeżnianie, a, bfm.] czynność cz. Użeżniać.

Użeże, a, bfm., czynność cz. Użać.

[Użeżek, tku, lm. tki] p. Użeżek. Troc.

[Użgać, a, ał] l. *uszyć*: U. koszulę. 2. *skłonić, napędzić, nagnać*: Za chłopami ino ocyma strzyla, a do roboty ani jej U.

[Użganie, a, bfm.] czynność cz. Użgać.

× Użgnąć, nie, nął p. Użegnać.

× Użgnienie, a, bfm., p. Użgnięcie.

× Użgnięcie, a, bfm., Użgnienie czynność cz.

Użgnąć.

Użłopać się, pie ś. a. × pa ś., ał ś. *napić* ś. do *zbytku, ożłopać* ś., *opić* ś., *uchlać* ś., *obimbać* ś.; p. *Upić* ś.: Zoneczka młodszych, gdy ś. maż użłopa, doбира gachów. Kniaż.

Użłopanie się, a ś., bfm., czynność cz. Użłopać ś.

[Użnać, nie, nął, neła a. nuła] p. Użać.

[Użo] *kuzia!*: Wyżół wyżo! A. Użo go!—wojaż, na psa, aby ś. rzucił na kogo.

[Użreć, użre a. użrze, użarł, nied. Użerać] = *ukąsić, ugryźć*: Gorzej byto, kieś zesłabił, a nie zdek, kie ci gicale w tej młace (błoto, bagnisko) pokręciło, abo gađ użarł. Zer. [U. ś.] l. *obeżreć* ś., *opchać* ś., *jedzeniem a. pićciem, przejeść* ś., *opakować* ś.; *uchlać* ś., *upić* ś., *użłopać* ś., *obimbać* ś.: Użarł ś. jak świnia. Troc. Kiedy ś. użrze, choruje. Troc. Użeram ś., bardzo ś. upijam. Kn. 2. szczeg. nied. *kłócić* ś., *zawzięcie, ząb za ząb, wjadać* ś.: Użerać ś. z kim.

[Użuchlenie, a, bfm.] czynność cz. Użuchlić.

[Użuchlić, i, il, Użuchlić] *bezzębniemi szczękami ugryźć kęs z trudem*.

[Użucholenie, a, bfm., czynność cz. Użucholić.

[Użucholić, i, il] *ukroić*.

[Użucie, a, bfm.] czynność cz. Użuć.

[Użuć, użuje, użu!] *żując urobić na papkę*.

[Użwa, y, lm. y] p. Użwa. Zdr. [Użewka].

Użwirować, uje, ował *usypać żywem*: U. ścieżki.

Użwirowanie, a, bfm., czynność cz. Użwirować.

Użycie, a l. bfm. czynność cz. Użyć: U. woli jest mu odjęte. Rzew. U. ziela tego na lekarstwo jest to: pała z niego popiół... Troc. Myślom oddałeś świata U. Mick. Obecny chwil lubych użyciem łącząc wszystko, (możnaby) żyć całym i zupełnym życiem. Mick. Sposób użycia leku. 2. lm. × a *użytek, praktyka, zastosowanie*: Przynętą hojnej pochwały trzymał wieszca tydzień cały do wiadomego użycia. Od. Pokaże ś., to w użyciu. Wiele rzeczy w człowieku nieużyte zamarza. Krasz. Łąka do wspólnych użyć. Uj. 3. *używianie, rozkosz, przyjemność, hulanka, birbanka, rozpusta*: Heine to postą życia i użycia. Gom. U. pochłania go zupełnie. 4. [U.] *pożywienie, jedzenie, posiłek*: Przekąski, jakie należą do rannego użycia.

× Użyciel, a, lm. e ten, co ma rzecz jaką w swoim używaniu, *użytkownik*: Starostwa staranności właściciela nie znają, bo tylko użycielów mieć mogą. Stasz.

× Użyciowić, i, il co = *naadać czemu życie, używając co, nadać czemu interes życiowy*.

× Użyciowienie, a, bfm., czynność cz. Użyciowić: Napróżno, dla ocalenia a. raczej uży-

ciowienia konstytucji, odwoływać ś. do woli narodu. Rzew.

Użyczać, a, ał i U. ś. p. Użyćczyć.

Użyczanie, a, bfm., czynność cz. Użyczać.

Użyczanie się, a ś., bfm., czynność cz. Użyczać ś.

† Użyczawać, a, ał i † U. ś. p. Użyćczyć.

† Użyczawanie, a, bfm., czynność cz. Użyczawać.

† Użyczawanie się, a ś., bfm., czynność cz. Użyczawać ś.

Użyczenie, a, bfm., czynność cz. Użyćczyć.

Użyczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Użyćczyć ś.

× Użyczka, i, lm. i *pożyczka*: Ociec zapłaci użyczkę, daną dla syna na zapłacenie sukni, chociażby mu ukradzioną była. Cyw.

× Użyczliwy, [Użyczny] *chętnie użyczający, użyty, hojny, życzliwy*: [Użyczliwa kobieta nie pożałuje nie biednemu].

[Użyczny] p. Użyćliwy.

Użyćczyć, y, ył, nied. Użyczać, † Użyczawać l. *pożyczyć, wygodzić; dać a. pozwolić wziąć na pewien czas*: Użyczona rzecz od pożyczonej tym ś. różni, iż jej używać nie możesz ani dłużej, ani inaczej, jeno tak, jakoć jej użyczone, inaczej musisz ją płacić; dalej powinienś tę rzecz wrócić, której ci użyczone, a nie inną podobną; nakoniec jeśli by kto rzecz użyczoną chował, jakoby mógł najlepiej, a stałaby ś. w niej jaka szkoda bez jego winy, nie powinien jej płacić. Sz. Użyczona rzecz, której komu na potrzebę jego użyczą. Sz. U., wygodzić—prawie jednoznacznie wyrażają danie i wzięcie rzeczy jakiej do czasowego użycia, z obowiązkiem oddania. Cyw. Szczególniej o rzeczach znikomych, które ś. podług miary, wagi, liczby dają i których użycie na spotrzebowaniu zależy, np. o winie, chlebie i t. d., danie wyraża ś. przez słowo U., wzięcie przez słowo zapożyczyć. Sz. Użycz (pożycz) mi tej księgi. Troc. [Gąsienicowa użyczyła sobie naszej putniczki]. 2. *udzielić czego życzliwie, łaskawie, zrobić uczestnikiem czego, nie poskąpić czego*: Jeśli mu Bóg zdrowia użycze, toć już ślubuje polepszyć żywota swego. Rej. Użycz pokoju nam i świętej zgody. Kochan. Jako daru swego Duch św. użycze. Skar. Jam tobie dał tak wiele, abys innym użyczał, a sobie tym zbawienie jednał. Skar. Prosił, aby mu trochę czasu do modlitwy użyczyli. Skar. (= *zostawili łaskawie*). Po stole dziękuje ś. Opatrzności Jego, iż użycza strawy stworzeniu swemu. Kras. Na to nam Bóg majątku użyczył, abysmy go używali z wygodą naszą. Kras. (abyśmy użyczali potrzeb ludziam ubogim, dając pokarm łaknącym, napój pragnącym. Kucz.). Użycz zdrowia i żynych lat, racz nam dać wiek spokojny. Pół. W złym razie ma ten pomoc, kto w dobrym użycza. Min. Użycz mi tej łaski, tej pomocy. Troc. Użyczyła mu zwierchność tego przywileju, tego prawa. Troc. Bóg mu swych darów obficie użycza. Kras. Użyczać ś. komu l. *udzielać* ś., *nie stronić od jego towarzystwa, brać udział w towarzystwie*: Nie była dziką jego enota: użyczał ś. towarzystwu i był miły w posiedzeniu przyjaciół. Kras. 2. × Użyczać ś. komu = *udzielać mu życzliwie swej pomocy, świadczyć mu, poświęcać* ś. mu, *staczać go życzliwością*: Miło mi było użyczać ś. jemu. L. 3. † Użyczać ś. komu = *odwdzięczać* ś., *wywdzięczać* ś., *odpłacać* ś.: Ten, którego uczą, ma ś. użyczawać użycielowi swojemu wszystkim dobrym. Gil.

Użyć, użyje a. † używie, użył, † Używił, nied. Używać I. [Użyć] cz. ni. *utrzymać s. przy życiu, wżyć*: Żebyś obaczyła moje dobra, żebyś potem nie gadała, że ni más z cego. U. 2. czego = *zrobić użytek z czego; zużyć, spotrzebować, wyszukać co; obrócić na swoją korzyść, zużytkować*: Moc i mądrość Boża umie i złego na dobre używać. Wuj. Pobożny pan wszystkiego na dobro poddanych swoich, nie na swoje używa. Skar. Złe użyli wolności swej. Skar. (= *skorzystał z niej*). Żadna rzecz tak dobra nie jest, którejby kto źle U. nie mógł. Kn. Nie dosyć na męstwo: trzeba, byś go dobrze użył. Wyb. (= *zastosował, spożytkował je*). Bogactwa są tylko wtenczas szacowne, kiedy ich podług woli używać można. L. Wszystkiego pomiernie, z rozmysłem używa. Rej. Łakomy tego chce, ... żeby miał co najwięcej, a tego nigdy i sam nie używał i drugiemu używać nie dał. Kochan. Temu bogatego imię będzie służył, który szczęścia swojego umie dobrze U. Kochan. (= *skorzystał z niego*). Na miejscu nie użytych lasów ciągną s. teraz wie bogate. Stasz. (= *nieużytecznych*). W domu ojcowskim wozów jedenaście stoi, równie pięknych i mocnych, zasłona pokrytych, jak z rąk sztukmistrza wyszły, jeszcze nie użytych. Dm. (= *ktoś nie był jeszcze w użyciu, nie tkniętych, nowutkach*). † Używać pszczoł = *otrzymywać, ciągnąć korzyści z pszczoł*. Skr. Na palto użyto sporo materiału. Deski użyto na mostek. Połowę gruntu użyto pod pszeniec. (= *zajęto*). Użyłem na to wiele pieniędzy. (= *wydałem, wyłożyłem, straciłem*). Na przejście użyję pół godziny. Gdy dobrze użyjesz nauki ci dane, już nagrodzonym za pracę, zostanie. Fred. A. Użyj do tego funt cukru (= *weź*). Dzień w ton sposób użyty spędza s., nie można powiedzié jednak, aby pozostawił po sobie niezatarte wrażenie. Weys. Zioła używane do gusłów. Mick. 3. *obrócić na swój użytek, zażywać czego, użytkować korzystając z czego, cieszyć s. czym, posiadać co*: Pospolita jest ludzi wada źle używać wszystkiego. L. Na to nam Bóg majątku użyczył, abymyś go używali bez zbytku, ale z wygodą naszą. Kras. Używaj wesół, czym cię Bóg chciał zdarzyć, próżna rzecz przysłać rzeczy w głowie marzyć. Nar. Cóż po pieniądzach, jeśli U. ich nie możesz? Min. Często ten, co robi, nie używie tego, ale swą pracą inszemu pożytek robi. Jabł. Używałem, nie mam; mam—użyję pieniędzy. L. Na przezornej mądrości u kogo nie zbywa, jeszcze ma używając, mając już używa. L. Acz nie wedle potrzeby zdrowia używam, tak przecie, iż chodzić mogę. Warg. (= *nie cieszę s. należyłym zdrowiem, nie dopisuje mi, nie służy mi zdrowie, nie mam zdrowia*). Jeden pańskiej posłuszny woli, drugi swej tylko używa. Szost. (= *nią s. tylko rządzi*). Nie godzi s. panom taniejących biesiad używać, aż Rzplta we wszystkim opatrzywszy. Kosz. U. świata, póki służą lata. L. Jakoż to żwawa z ciebie kobieta była, o jakżeś wtedy używała świata! L. Rzeczy z siebie najlepszej najgorzej U. można. Gol. U. wczasu. Używać dobrego imienia, sławy, wziętości u ludzi. Złożyć wizytę czei powszechnej używającemu Juljanowi Ursy nowi Niemcewiczowi. Chm. 4. sobie = *dogodzić sobie, uraczyć s., ufetować s., żyć dobrze, rozkosznie, kosztownie, bonować sobie, nie żałować sobie, hulac, bankietować, puszczać s.*: W domach pańskich mieszkając, rozkoszno używam. Jabł. Żyję swobodnie, używam rozkosznie, wszystkiego mi dostaje. Koch. W. Bogacz stroił s., używał, roz-

koszował. Wuj. Bogacz ten obłoczył s. w powłokę i bistor a używał na każdy dzień okazale. Leop. Król kazał gości, którzy s. byli zesłał na gody, przeciwko sobie sadowić i upominał ich, aby używając, pijąc i jedząc, dobrej myśli byli. Leop. Je sobie, pije i używa. L. (= *świadczy sobie godność*). Na weselum była, nicem nie użyła. Wójc. [Chodźmy jeno, a dopiero użyjemy!]. Używa, jak pies w studni. Prz. [Oni używają w tym dworze świata (= *mają wszystkiego dowoli*)]. 5. *zażyć, wziąć, przyjąć*: U. lekarstwa. L. Używam jodu, kapieli. Kiehamy w katarze dla wyrzucania ostrej klejkowatości z nosa, i dla tej to przyczyny tabaczi używać poczęto. Perz. Użyj tego lekarstwa. Troc. Tak Chrystus zwolennikom swoim po dwóch osobami używać podał i nam nie inaczej używać uzakonił. Smotr. Wina skromnie używał i dobrze wodą roztworzonego. Birk. U. kobiety = *odbyć z nią stosunek cielesny*. 6. † Używać, [Użyć] *jeść, pożywać, spożywać*: Dniów, które były przed potopem, używali i pili, ożeniali s. i za mąż dawali. Sekl. (jedli. Sekl.). Chleb z szrotowanego zboża, jakiego na wsi używają chłopci, zowią grysowy. Syr. Buhty chłopci masłem polewają i używają. Syr. Cóż za pożytek jest rolnictwa, gdy jego produktów nagromadzonych niema kto pożywać i używać? Swit. Używa w tym Eneas z Trojany pospołu mięsa i tłuste wnętrza z wyborowego wołu. Koch. J. Nie dałeś mi ani koźlecia, abym był z przyjaciółmi memi używał. Leop. Strojno chodzić, hojnie u stołu używać—to jego rzecz. Skar. Dziecię, gdy z cudzego a nie matki własnej pokarmu używa, społem też bierze w s. zwyczaj obyczajów cudzych. Glicz. Używać pokarmu, napoju. Troc. (= *jeść, pić*). [Użył strawy, śniadania]. 7. [U.] *najeść s.*: Tyla użytku mego: użyje, napije u tatusia mego. Nima ci to, jako panu w piekle: użyje, upije. 8. = a) *doznać, doświadczyć, zaznać, zażyć, przejść, przenieść, znieść, przeżyć, uciepieć*: Zawždy lepszej rozkoszy używa, co sobie w ciepłej izbie siedzi, niż ten, co po szelinie biega. Rej. Niżli do Polski przyjechał Ludwik, wielkiej trudności i szkód użyła Korona. Biel. M. Żadnej pracy nie używiemy, wykładając to miejsce pisma. Białob. Ci, co Bogu ufają, niech wesole używają. Kochan. Darmo pycha unosi ona pawia myśl jego, że też ani dobrej myśli, ani dobrych czasów U. nie może. Rej. Wolałabym była synaczka U. nie mieć, niżeli teraz z jego śmierci takiej boleści używać. Skar. Acz natenczas smutku używiacie, wkrótce rozraduje s. serce wasze. Wuj. U. wstydu, niepokoju, strachu (= *posp. najeść s.*). Gdy będziesz miłował bliźniego swojego, już żadnej zwady, już żadnego hadrunku, już żadnego kłopotu, sądu, trudności nie używiesz świata tego. Rej. Nie małom trudów użyła. Wójc. Nie użyje nic dobrego za mężem żona. Wójc. [Nie użyje rozkoszeńki u męża żona]. Wójc. b) † U. czego = *przeżyć co, przyjąć, odczuć, traktować co w pewien sposób, zachować s. w pewien sposób wobec czego*: Z żałością potem tego używał Leszek z Żyrą, iż odstąpili od Kazimierza, a przystali do warchoła, co nigdy nie umiał być z pokojem. Biel. M. Pokazując z siebie, iż śmierci Wojsikowej nie byli winni, z wielką tego żałością używali. Stryk. Z żalem tego używam. Wer. Powiadają, iż Skanderberg onego zwycięstwa z wielkim żalem używać miał. Baz. Któżby tego, słuchając, z płaczem nie używał! Koch. J. Acz niewinna była, z wielkim wstydem przymówek takowych użyła.

Papr. Z wielkim wstydem rodzice jej tego używali, bowiem o niej nie takiego pierwszej nie słychali. Kochan. Z gniewem tego używał, gdy kto jego miłośne uczynki wspominał. Biel. M. Król dał księciu znać, że tych jego praktyk z podziwem używa, i napominał go, aby do Prus nie jeździł, boby tego nie miał z pociechą U. Biel. M. I Rusacy z pociechą towarzystwa tatarskiego nie użyli. Papr. Nie z pociechą tego używasz, że Bóg cię zbawił dobrego sługi. Górń. Do ojca nakazano, aby syn do trzeciego dnia w klasztorze został, dając znać, iż tego z pociechą użyje. Skar. 9. = a) kogo, czego = *posil-kować ś.*, *posługiwać ś.* *czym*, *uciec ś.* *do czego*: Sokółta za herb używa. P. Koch. Wiesz, że mi nie zbywa na sercu, iż umiem U. pałasza. L. (= *obchodzić ś.*, *robić z niego użytek*, *władac*, *robić nim*). Prośb, gniewu, też nawetem, miękcząc go, używał, ale eóż, gdy na wszystko głuchym zawsze bywał. L. Już też nie wiem, co czynił, jakiego U. sposobu. L. Używane niegdys galery miały postać ogromnych łodzi. Szaj. Meble nowe i używane (= *stare*). Której prace a dowcipu nie używie, aby razu złego uszedł? Ocz. Do tego kresu zapaleczywość przyszedł, iż dom nadszedszy, gwałtowności użył. Alber. Czasem uczeni rozumu na złe używają. L. Cyrkla, wagi i miary do martwych użyj bryl. Mick. Używać kogo do czego, sprawować co przez kogo, zlecać mu to. Kn. Użyj go do (w tej sprawie) sprawy. Troc. U. kogo za narzędzie. Miał z nim nie tylko przyjaźń, ale też w domowych sprawach poufałe od nich był używany. Siem. J. Miasto prawej, lewej używa ręki. Troc. Używać częstka do postugi. Żelaza do tego użył. Troc. Często tego słowa, tego wyrazu używa. Troc. U. siły. U. podstęp (= *dopuszczać ś.*). Wszystkich sposobów używałem. Krasin. (= *brałem ś. na nie*). Używać cudzej firmy (= *pod-szywać ś. pod nią*). Kowal używa młota (= *robi nim*). Użyję wszelkich sił, starań (= *dolożę ich*). b) X U. czego = *powodować ś.*, *rzadzić ś.* *czym*, *skorzystać z czego*, *chwycić ś. czego*, *przywołać co na pomoc*, *uciec ś. do czego*; *mieć co*, *uzbroić ś. w co*: Użyj rady mojej a stań ś. Bogu wier-nym. Skar. (= *posłuchaj jej*). Abyśmy, ile możemy, ostrożności przeciwko prześladowaniu i wszelkiemu złemu używali a od oczu złoczyńców ochraniałi ś. Żarn. (= *przestrzegali*). Użyj nieco cierpliwości, za kwadrans ś. skończy. L. (= *miej*). Użyj nade mną litości. Kochan. Niezwykłej nad nami bryl łaski używasz, z nami był. Gd. (= *okazawszy nam ją*). Zdradyś użyła ze mną nad miarę. Zabł. I słudzy książąt używali okrucieństwa nad ludem. B. B. (= *dopuszczali ś.*). Posp.: U. kogo = *wziąć go*, *wziąć go na kawał*, *oszukiwać*, *wyprowadzić w pole*, *zwieść go*, *zadrwić z niego*, *naciągnąć go*. 10. *pokonać*, *zwalczyć*, *prze-móc*, *zwyciężyć*, *osłabić*, *pożyć*, *nadwerżyć*, *zwątlić*, *urwać*, *zarwać*, *posp. wziąć kogo*: Boju im nie stawili, ale czasu patrząc, i tu i owdzie niegdy ich używali. L. Guśty a. przełomcie krnąbrności jej srogości, a. użyjcie we mnie bólu zlej mi-łości. Zim. 11. *ukrócić*, *uskromić*, *poskromić*, *poruszyc*, *wruszyć*, *zniechęcić*, *ująć*, *skruszyć*, *ująć*, *skusić*, *uprosić*, *ubłagać*: Sposób ćwiczenia konia i jak go z pierwszego razu U. Haur. Tak trwał na uporze, iż ś. jako kamień najtwardszy serec jego U. nie dało. Skar. On ś. prośbą i pła-kaniem wszystkich nad sobą U. nie dał. Skar. Użyje i skąpego często okazja. Min. Tej po-czwary nie użyjesz darami. Brud. Odkładał pa-pież, ale ś. jednak U. dał. Skar. Pozwól, żebym

cię mógł przeciwko mej ojczyźnie U. i w nie-bezpiecznym razie jej usłużyć. Chr. Użyj go w tym, prosz go o to, namów go na to, otrzymaj to od niego. Kn. Chciał go wstrzymać od tego kroku, ale on nie dał ś. U. Kras. Przyłącza ś. do Krzyżaków Przemysław, prośbami ich na po-siłek użyty. Błaż. (= *evocatus*. Krom.). Przedaj djabla U. można, niż u tego kutwy co wyzbrać. Oss. Dała ś. nakoniec U., zaczęła służyć. Kras. 12. † Używać kogo o co = *nalegać*, *namawiać*, *ku-sić*, *naciągać*, *prosić*: Puścił ś. do Rzymu, jakoby pokutę czynić miał a papieża o rozgrzeszenie używać. Skar. Koloman Bolesława o wspólne używał namowy. Błaż. (a *Boleslaw colloquium petit*. Krom.). Bolesław Zbigniewa o pomoc uży-wał. Błaż. Papież listy Władysława używa, aby przedłużył Krzyżakom czasu do wypłacenia. Błaż. Król zgorszył ś. na nich, bo mu, gdy ich używał, na wojnę krzyżacką nie chcieli dać po-mocy. Teof. Panowie radni używali Mahometa pilnie prośbami, aby wykupił swych więźniów u Skanderbega. Baz. U. ś. 1. *zostać użytym*, *być w użyciu*, *mieć zastosowanie*, *brać ś.*: Wyraz ten (a. wyrazu tego) używa ś. w tym znaczeniu, w ten sposób. (= *używają*). Chininy używa ś. przeciw febrze. Tu przecinka ś. nie używa. (= *nie kładzie ś.*). Sody używa ś. do mydła, płótna na koszule. 2. *zostać skaptowanym*, *prze-kupionym*, *zostać narzędziem czym*, *oddać ś. na usługi*: Zdrajca dał ś. nieprzyjacielowi U. za pieniądze. Skar. 3. Używać ś. (o kobiecie) *od-dawać ś.*, *nierządowi*, *spółkować*, *oblapiać ś.*, *chędo-żyć ś.*, *gm. pierdolić ś.*, *żart. irzepać ś.*, *rypać ś.*, *rznać ś.*: Używa ś. z pierwszym lepszym.

[Użydowić, i, ii] rozbić, utłuc, zatluc, zamor-dować.

Użydowanie, a, btm., czynność cz. Użydowić.

Użylenie, a, btm., czynność cz. Użylić.

Użylić, i, ii, Użyłować *opatrzyć żyłami*: Któ-remi to żyłami i kości spojone są i stawy tak powiązane... że od głowy a od pacierzy w grzbie-cie początek biorąc, wszystko ciało użyliły a bardzo mocno ujęły. Ocz.

X Użylniać, a, alfjz. *kręć kłęczną przemieniać na żylną* (co ś. dzieje podczas jej obiegu).

X Użylnianie, a, btm., czynność cz. Użylniać.

Użytkować, uje, ował w żyłki zaopatrzyć, pokryć żyłkami: Użytkowane strzykielka.

Użytkowanie, a, btm., czynność cz. Użytkować: U. skrzydełek u owadów.

Użyłować, uje, ował p. Użylić: Obrazkami ziele to zowią dla śliczności, które tak pięknie użyłowane są z przyrodzenia, jak malowanie jakie a. kołtryny. Syr.

Użyłowanie, a, btm., czynność cz. Użyłować.

Użynać, a, al p. Użyć.

Uzynanie, a, btm., czynność cz. Użynać.

[Użyszczę, a, lm. a] 1. to, czym ś. spaja na splaw przygotowane drzewo. 2. powódz, którym wp. zapomocą drąga siano na wozie przyciskają.

X Użyt, u, lm. y użycie, używanie, użytkowanie, korzystanie z czego: Zarzucą mu zły U. bo-gactwa. Węg.

Użytecznie przys. od Użyteczny: Czas spędzony U. Użyteczniej jest mieć więcej kmieci, niżli pachotków. Petr.

Użytecznościowy przymiotnik od Użyteczność: Względy użytecznościowe.

Użyteczność, i, btm., rz. od Użyteczny: Zakład użyteczności publicznej.

Użyteczny przym. od Użytek; X Użytny przy-noszący użytek: a) mający być użytym, służący do użyt-

ku, przydatny: Zielsko nieużyteczne. Narzędzia, drzewo użyteczne. Złoto użyteczniejsze, niżli inne srebrne pieniądze. Troc. b) pomocny, uczynny, usłużny, potrzebny: Bogu być miłym i ludziom użytecznym. Krasz. Czuli obywatel stara się jak może być użytecznym ojczyźnie swojej. Kras. Reguła obyczajności ta u mnie najcenniejsza: być użytecznym. Kras. Gdybym miał śmiałość, byłbym użytecznym. Brodz. U. ludziom będzie. Troc. W czym ci mogę być użytecznym? c) pomocny, skuteczny zbawienny, dobry: Izop w apopleksji jest U. Syr. d) pożyteczny, niedaremny, owocny, korzystny: Użyteczne zajęcia. Rządy Fryderyka Wilhelma pozostawiły ślady użytecznej działalności. Gom. e) × U. powszechnie w użytku będący, rozpowszechniony, zwykły. Rozm. U., zwyczajny. Ku. f) kol.: Ciężar U. = ciężar netto.

Użytek, tku a. †tka, lm. tki 1. blm. *użycie, używanie, potrzeba*: Mieć co do własnego użytku. Obrócić co na swój, na domowy U. Na U. codzienny. Błaż. Część zboża zostawić na swój U., a resztę można sprzedać. Kluk. Każda ś. rzecz na jaki trafi U. Troc. Co nam służy do użytku. Wit. Drzewo na U. ciesielski. Książka do użytku młodzieży. Zrobić z czego dobry, zły U. Przen.: Zrobić z czego U. = skorzysnąć z otrzymanej wiadomości dla podjęcia kroków przeciw komu. Powiem ci coś poufnie, ale nie róbc z tego użytku. 2. *korzystać, zysk, pożytek, profit; przeznaczenie, cel*. Pat. Kto od wszystkich swe pisma czytane mieć życzy, niech ś. stara użytek łączyć do słodyczy. Dm. Co za U. z tego? Na jaki to U.? I enota enotą nie jest, gdy do użytku innych nie zmierza. Kras. †Mieć czego U. = *korzystać, ciągnąć zysk z czego*. †Tego użytku nie ma. Te nieszczęścia są związane z naszym użytkowaniem i dobrem. Troc. 3. †U. *dochód; zapłata, wynagrodzenie*: Pisaliście, pytając nas, co za U. mamy a. mają mieć przysiężnicy od tego urzędu. Ort. Za to mieli wziąć dwanaście grzywien użytku. Ort. Przynosi im to U. znaczny. Troc. 4. [U.] *używanie sobie*: Tyla użytku mego: użyje, upije u tatusia mego. 5. *użycie, używanie czasowe, korzystanie z czego, władanie czasowe, użytkowanie*: Będący tylko panem użytku nie ma *jus in re*, tylko *jus ad rem*, w drugiego dziedzictwie, *dominium utile*. Zam. 6. × Użytki ziemne = *plody ziemne, urodzaje, zbiory, plon*. B. Sz. Uczynił mi w mych użytkach szkody. Nie zostawił Wociechowi nijednych użytków. W rozmaite użytki zapasna i płodna. Toł. Zaprowadzę was do ziemi rodzajnej i dającej obfite użytki wina, chleba, winnic i oliwy, oleju i miodu. Leop. Winnicę najmie winogrodnikom, którzy mu będą dawać użytki czasów swoich. Leop. Ziemia judzka dawała użytki a urody swoje. Leop. Weźcie sobie czystych użytków ziemi w sedy wasze a donieście temu męzowi dary. Leop. Poddani nasi, którzy z własnymi użytkami na targi jadą, od poboru tego są wolni. Vol. Przen.: Z owocu ust męzczyzny będzie napełnion żywot jego, i użytki ust jego nasycą go. Leop. (urodzaje ust jego. Leop.). 7. [U., Użytkowy proszek] *pulsis vaccarum (dawany krowom dla poprawienia mleka)*

† Użyteczny, a, lm. cy ten, co używa czego; przyjmujący w siebie, pożywający co: Nie każdy przystępca i U. Sakramentu Pańskiego bierze sobie zbawienie. Zigr. (= uczestnik, komunikujący).

Użytkować, uje, owa! 1. z czego, × co = mieć w używaniu; używać, obracać na swą korzyść; ko-

rzyszać, ciągnąć korzyść z czego; wyszukiwać, ekspluatować co: Rzeczy do zgromadzenia należących nikt dla swego szczególnego zysku U. nie może. Cyw. U. z pastwiska dworskiego. 2. × U. być użytecznym, służyć do czego, przynosić pożytek: Publiczna ta publicznemu dobru użytkująca praca i usługa. Vol.

Użytkowanie, a, blm., czynność cz. Użytkować. Użytkowiec, wca, lm. wcy p. Użytkownik: Przyznać należy prawo i użytkowcom duchowym i gminom mającym dobra. Strzn.

Użytkownik, a, lm. cy, × Usufruktor, × Uzufruktor, × Uzufruktuarjusz ten, co użytkuje z czego: Zabezpieczenie praw Towarzystwa, jako użytkownika ustapionego mu placu. Zwolnienie użytkownika od złożenia poręki. A czy nie są winniejsi od naszych przodków z przed 250 laty dzisiejsi użytkownicy tego oręża (liberum veto)? Święt.

Użytkowy 1. przym. od Użytek, *służący do użytku, dający ś. użytkować, użytkowy*: Inwentarz roboczy i U. Jabcz. Bydło użytkowe a. robocze. Staw U. czyli główny. Ślós. Zwierzyna użytkowa racjonalnie hodowana jest poważnym źródłem dochodu. Może wyjść z czasem na bardzo dobrą użytkową sukę. 2. [U. proszek] p. Użytek.

† Użyteczny, i, blm., rz. od Użyty. Glos. Użyty 1. × U., p. Użyteczny. L. 2. [Zagnałeś nas tutaj, kiej niebo było użytna, wdzięczniejsza (użyte? łaskawe?)].

Użytość, i, blm., rz. od Użyty: U., *śnadność bycia użytym, uproszonym; dobre serce, miłosierdzie, litość*. L. U. jest świadczenie drugim, skłonność i dobra ich pragnąca U. L.

Użyty 1. im. od Użyć 2. przym. *dający ś. użyć = wzruszyć, zmiękczyć; powolny, uczynny, ludzki, życzliwy, litościwy, miękkki, chętny, skory do usług; łatwy, użyteczny*: Żalował króla, że tak był nazbyt miękkim i użytym Pot. Ty, Panie, dobry i U. i miłosierny. Bud. Użytego (powolnego) ma przyjaciela. Troc.

× Używ, u, blm., Używa *używanie, użycie, użytek*: Czego pragniesz do używu? Śł. wil.

× Używa, y, blm., p. Używ. Śł. wil. Używacz, a, lm. e ten, co używa, *lubiący używać, umiejący używać*: Z natury nie był wybitnym używaczem życia. Wsya.

Używać, a, al i U. ś. p. Użyć.

Używalność, i, blm., rz. od Używalny: Fizyczna przyczyna wartości rzeczy jest ich U. Strj. Prawo używalności pastwiska dworskiego (= *prawo używania*). Pozwól sobie rzec słowo, panie marszałku dobrodzieju, wszak U. za mną. Krasz.

Używalny 1. *możliwy do użycia, do używania*: Grzyb U. (= *jadalny, nieszkodliwy*). 2. *będący w użyciu, w obiegu*: Różnica grzywny używalnej i grzywny czystego srebra. Używalne pieniądze. Troc.

Używanie, a, lm. a 1. czynność cz. Używać: Rodzice dziątek niedorośliwych części mają w swoim używaniu i w posesji. P. cheł. Nie pyszn ś., bogu, nie masz nic swojego, w używanie-ć to dano od Stwórcy twojego. Bach. U., *usus fructus*, jest pożywanie cudzych dóbr. Groic. Szli na męczeństwo z radością, jako na wesele i U. jakie hojne. Skar. (= *bankiet, ucztę*). Trzeba, aby schadzki obiady nasze i społeczne u stołu używania uczeiwe rozmowy miały. Skar. W czasie używania kinkiny, a już przestawszy jej używać, znajdują ś. znaki potrzebne używania pur-

gansu. Krup. U. pszczół, obracanie na swój użytek pszczół. Skr. U. słów zarzuconych. Troc. U. dóbr swoich. Troc. U. pokarmu, napoju, lekarstwa. Troc. Ma U., ma być dobry. Troc. Przed nim stał jeszcze cały świat wrażeń, używań, prac, walk, namiętności, miłości. Kow. U. zła, nieporządne czego. Troc. 2. [U.] *jedzenie, pożywanie*: Uważają na przyzwoite zachowywanie ś. przy jedzeniu (używaniu). 3. *użytek, potrzeba, porządek, naczynie, sprzęt*: Wiąz służy do budowli i na różne w gospodarstwie używania daje ś. wyrobić. L. 4. × U. *zwyczaj*: Wiele słów staroświeckich jak z grobu powstanie, nowe zginą, kiedy tak zechce U., którego absolutność zazwyczaj swe dawa do kształtnego mówienia i sposób i prawa. Koryt.

Używanie się, a ś., blm., czynność cz. Używać ś.

Używantus, nieod., żart. *używanie sobie, uczta, biesiada, bankiet*. Sł. wil.

† **Używicenie, a, blm., czynność cz. Używić.**

† **Używić, i, il umazać, uwalac, polac, oblac, żywicac; napuscic, zaprawic żywicę.** Męc.

Używić, i, il i. żywicac utrzymac; wyżywić, przeżywić: U. kogo w czasie głodu. Fundusz mogący U. sto rąk przemysłnych. Sur. 2. † U., p. **Użyć, Ocz., Biel. M. U. ś. wyżywić ś., przeżywić ś., wyżyć, utrzymać ś.**: [Pany! W harende wzieli świat od P. Boga i nie dadzą ś. U. nikomu, kto im ś. nie okupi]. Ork. 3. [U.] *pożywić, ucześtować*: Sławetnego ojca i sławetną matkę używimy (na weselu). Kto umie łągać i pochlebiać, używi ś. snadno.

Używienie, a, blm., czynność cz. Używić.

Używienie się, a ś., blm., czynność cz. Używić ś.

Używka, i, lm. i I. użycie, używanie: Kółka osób, zebranych dla zabawy lub używki. 2. *do-datek do rzeczy spożywczych, czyniący je smaczniejszemi, jak: sól, korzenie różne, przyprawy i dodatki rozmaite do potraw, same przez ś. ani pożywne, ani do żywienia ś. konieczne. Do używek zalicza ś. także: tytoń, tabaka i napitki przeróżne*: Ma ona zawsze na podreću ziarna palonej kawy, które żuje: U. taka była w modzie u kobiet ówczesnych. Dyg. Przeżywamy dziś brak rozmaitych artykułów spożywczych i używek. Produkty, mające zastępować rzeczywiste pożywki i używki.

[**Używniać, a, ał**] kogo = *wypowiadać na kogo, co tylko żywnie, t. j. zgola do ust przyjdzie; łągać, uskarżać ś.*: Bardzo na ciebie używniał, żeś nie przyszedł.

[**Używnianie, a, blm.**] czynność cz. **Używniać. Używność, i, il uczynić żywotnym**: Cyfry przytoczone przez Gazetę, powinny myśl dobrą przypomnieć i U.

Używność, a, blm., czynność cz. Używność. Używniać, a, ał i U. ś. p. Używnić.

Użyźnianie, a, blm., czynność cz. Użyźniać. Użyźnianie się, a ś., blm., czynność cz. Użyźniać ś.

Użyźnić, i, il, × Zażyźnić, nied. Użyźniać uczynić żywnym, upłodnić: Zdroje użyźniają pola. Przyb. Słońce stworzone jest, aby całe przyrodzenie użyźniało. Kluk. Macha z oburącz motyka, aby użyźnić mać uporezywą. L. U. ś. stać ś. żywnym, płodnym. Przen.: Krwią naszą użyźniły ś. pustynie.

Użyźnienie, a, blm., czynność cz. Użyźnić. Użyźnienie się, a ś., blm., czynność cz. Użyźnić ś.

† **Użżony upalony, spalony.** B. Sz.

V. I. = u, zachowywane u nas niekiedy w pi-sowni wyrazów cudzoziemskich, jak: Vidal, Villiers i t. d. 2. † V = u, w. 3. rzymska cyfra 5; używa ś. u nas na oznaczenie klas, stuleci i in. 4. na monetach jest znakiem wybitcia ich w mieście Troyes. Sł. wil. 5. w skröceniach = a) albo, to jest, inaczej mówiąc, czyli (vel). b) wice: V. prezes, c) na nutach muz. = skrzypce (violino) a. głos (voce) oraz: verte (= otwór, przewrót karty).

Veto, Weto, nieod. „nie pozwalam“, formuła zrywająca sejm w daw. Polsce: Sieiński pierwszy dał przykład zerwania obrad użyciem bezprawnym veto. Mick. Przen.: Ja tu postawię swoje V.

Viertelnik, a, lm. cy rodzaj urzędnika policyjnego, dzielnicowy: Straże miejskie, Viertelnicy i dozorey. Krasz.

1. W litera oznaczająca spółgłoskę szczelinową wargowo-zębową, słabą, twardą: w-ar, w-orek, w-óz, w-yżyna. Dwójka: wi, w której i ma znaczenie tylko znaczka zmiękczenia dla w przed samogłoskami, wyraża miękkie w (w'): wi-ara, wi-az, wi-erzyć, wi-ór. Dopóki w nie stwardniało na końcu wyrazów, oznaczano je przez: w': krew', paw', staw' (rozk. od stawić). W staropolskiej nie ustalonej grafice dźwięk w oznaczano i przez v, u: vitargneze, volal, vesrzi, visoka, svego, moviez. Ps. flor. (= wytargnie = wyrwijcie, wołal, weźrzy, wysoka, swego, mówić); szauotl, sponecz. Kaz. Gnieź. (= zawiódł, spowiedź). I naodwrot, przez w oznaczano niekiedy samogłoskę u, jak np.: w-szima, w-slyzal ges. Ps. flor. (= uszyna, usłyszał jeś). Spółgłoska w pojawia się czasami w miejsce b, jak np. w: *balwierz* zamiast: *balbierz*, a szczeg. często w gwarach: *Balwina*, *potrzewny*, *wiskup*, zam.: *Balbina*, *potrzebny*, *biskup* (i naodwrot, na Kujawach mówią: *zbyczaj*, zam.: *zwyeczaj*). W wymawianiu przechodzi niek. w odpowiednie sobie mocne f: *kwiat*, *trawka*, *rów* (wymawia się: *kfiat*, *traftka*, *róf*). W starożytności zaznaczano to niekiedy i na piśmie, czego ślady pozostały nam dzisiaj: *krotofilid*, *ufalic* (Biel. M.), *ukfaśniec* (Sekl.), *Bogufał*, *ufać* (z: *krotochwilić*, *uchwalic*, *Boguchwał*, *upwał*).

2. W jako skrótowiec, oznacza: a) *Wielki*: W. Ks. L. = *Wielki książę litewski* a. *Wielkie księstwo litewskie*. Kazimierz W. = *Kazimierz Wielki*. H. W. K. = *Hetman wielki koronny*. b) *wasz*, *wasza*: W. K. M. = *Wasza Królewska Mość*. WM. a. WMC. = *waszność* WP., WCP. = *Waszność pan.* c) *wielmożny*: W. J. P. a. W. J. M. P. *Wielmożny jegomość pan.* J. W. = *Jasnie wielmożny*. JJWW. = *Jasnie wielmożni*. d) *wielebny*: W. O. = *Wielebny ojciec*. W. W. O. O. = *Wielebni ojcowie*. e) *wielce*: M. W. M. P. = *Mnie wielce miłościwy panie*. f) w geografjach, na busolach, wiatroskazach, znaczy: *wschód*: g) *wiek*, *stulecie*: W XVIII w. = *w osiemnastym wieku*. h) *wiersz a. werset*: Str. 15, w. 10 = *stromica piętnasta, wiersz dziesiąty*. Ew. św. Marka, r. 2, w. 8 = *Evangelija św. Marka, rozdział drugi, werset ósmy*. i) i w. in. = *i wiele innych*. j) p. w. = *patrz wyżej*. k) w niniejszym słowniku = *wykrzyknik*.

3. W przy. A) samodzielną, w miejscu przykrego dla wymawiania zbiegu spółgłosek: **We** (we dnie, we Lwowie, we mnie, we znaki, we dwoje,

we wrotach): 1) z przypadkiem 4-ym wyraża: a) *kierunek ku czemu, ku wnętrzu, ku środkowi, w głąb, do środka, do*: *Patrzy w dół, w górę, w tył (= ku)*. Wpadł zaraz w gęste lasy i skały okrutne, skąd patrzył w dal od ludzi w swym żalu na morze. Jabł. Poszedł w świat. L. Rzucił w wodę. Wysadził w powietrze. Nie mając w co brać onych świętych kości, w suknię je uwinęli. Skar. W boty a. w obuw nakładz ziela tego. Syr. Dzbaniem leje w ś., aż mu po uszach ciecze. Rej. Swarzyć ś. wy, a wilk w owce. Kn. (dom.: wpada, wrywa ś. L.). Iż to jest przeciw wielu pismom, żadną miarą to w mię nie chce. Biel. M. (= *pomieścić mi ś. w głowie, wejść do głowy*; nie chce mnie! ś. chwycić, nie podoba mi ś., nie przypadam na to. L.). W łeb, w pysk uderzyć. Troc. W twarz wiatr, słońce; w tył, w prawą, w lewą, w miąższ, w szerz, wzdłuż, w zad. L. W sedno, oblicze w oblicze, w brew, oko w oko. L. Szedł ukwapliwy w drogę. P. Koch. Grać w karty, w piłkę, w ślepą babkę. Miej serce i patrz w serce. Mick. Kupcze, jedź w miasto, ja do lasu muszę. Mick. Bieży w zamek. Mick. (= *do zamku, na zamek*). Dalejże w nogi! L. (ruszaj! L.; *weź nogi za pas!*). W dwunastu latach śmiejemy ś. z małżeństwa, a kiedy czas iść do kościoła, dopiero w płacz, chciałoby ś. na inny dzień odłożyć. L. (= *uderzamy w płacz*). Rozrzewniony tatulo dalejże je ścisnąć, dalej całować, dalej w ślepa babkę, dalej w mrućka. L. (= *do ślepej babki, do mrućka*). Uciekłem, jejmość w rządu, pełno w domu wrzawy, trzy sztafety w tygodniu poszły do Warszawy. Kras. (= *dalejże rządzić*). Doznawszy wszystkich przygód, któremi nas Bóg dotyka, przecię my w swą, przecię my co dzień to głębiej w las. Podw. (= *my uciąż swoje*). Vivat król nasz Stanisław August, niech żyje w jak najdłuższe lata! L. Koniecznie chcecie iść w miasto? Mick. Król, stojąc w oddali. Syrok. Niech więc dzieci i ojcowie idą w kościół. Mick. Jużel przecież bez winy w Sybir nie wyszła. Mick. Niósł w kibitkę na rękę. Mick. Z ogrodowej altany wojewoda zdyszany bieży w zamek. Mick. Schyliła ś. w jego objęcia. Mick. Niech zaciągnie ś. drugi w księdza Kiejstuta cugi. Mick. Na nowo usta w krwawą czaszkę broczy. Mick. Słowo stało ś. ciałem, ażeby na nowo ciało twoje, czlowieku, powróciło w słowo. Mick. Jeden grosz w banku złożony za kilka wieków może urosć

w miliony. Mick. Na trudach naszych w potęgę urasta. Mick. Co ci w palec? (wzięło, zrobiło ś.). [Poseł w miasto. Pojechał w Kraków. Wznieś ś. w gwiazdki. Co to ciało zdziałało, co ś. w piekło dostało? Abyś ś. w niebo dostali. Przyjón go we warsztat swój. Wsiad w karytę. Upadam na kolana, w modlitwę ś. gotuję. Nie rąbajcie me mnie. Uderzył ś. w stół (= o stół]. [W ciasne go w jasłki włożyła]. Pśń. Przen.: Wziętem ją w ryzę. L. Wezmę go w obroty (= wezmę ś. do niego, wezmęgo w swoje ręce, krótko). Dostał ś. w opaty. Po tylu ciężkich klęskach znów nauka poszła w las. Fred. A. Dzieci czasem udają ś. w ojca, w matkę a. też w kogo innego dalszego. Sak. W lata zaszył człowiek. Zigr. b) × W co = czym: W uszy swe to słyszysz. Rej (= na własne uszy). Myją ciało, w pachnące maszczą je oleje. Dm. (pachnącemi olejami. L.). W ten sposób mówił. Żąbk. (takim sposobem. L.). W te słowa przemówił. L. Chłop wołkam ustawicznie pracą nie folgował, k temu, klędy w nie robił, to ich jeszcze bijał. Papr. Gdzie są wody, które niegdyś czerpałem w niemowlęcę dłoń? Mick. Ozwijcie ś. w chór. Mick. Jeździ w cztery konie, w czwórke. [Za Jasieńkiem w sześciu koni gonią. W ślepe kunie je roztargać. W ojca konie przywioz. Jedzie w Żydów (= zaprząwszy Żydów). Śmiać ś. w całe garło]. Dzwonią we dwa dzwony. Zarosły w paproć. Mick. c) na: Chustkę we dwoje zwinąć. Syr. (sowicie. L.). (= w dwójnasób). W trąbkę zwinąć. L. W cienką piszczałkę Maro bukolika śpiewał Stryjk. (na cienkiej piszczałce. L.). Maro Eneidę w głośnie śpiewał struny. Stryjk. W znak padli. Warg. W głęb, †W głębsz, [W głębsz]. Złożą moje zwłoki choć na chwilę w sen głęboki. Mick. Obracać w popiół, w proch, w perzynę, w trzasko. L. Obracać w szderstwo. L. Skórniki w utratę idą. Sekl. [Wstawajże w równe nogi]. Gdybym ś. zmienił w wstęgę złocistą... w szatę mglistą... w wietrzyk skrzydlaty. Mick. [Sukniem dała w organy, a korale we dzwony]. Powróć z wojny w swat (= na ślub). Krzaki w ścieżki wycinać, a lasy w ulice. Kras. W czerńce go postrzygł. Stryjk. (= na czerńca). Pigmea, gdy z Junoną w szranki zaszedzsy, przegrała, szła w zórawia. Żebr. (= przemieniła ś. na zórawia). Z dobrego w lepsze albo z lepszego w gorsze. Sak. Potrawy nie zżute w sytość nie idą. Pilch. Jechać w nawiedzinę, w oględzinę, w swaty, w śpiegi, w zwiady. L. Król córki wasze brać będzie w aptekarki i w kucharki i w piekarki. Bud. Prosić kogo w kumy (= na kumę). Sumkę w płat komu dawać. Star. (na prowizją, na procent, lokować u kogo. L.). W trąbkę mosiężną uderzy. Mick. (= zatrąbi na niej). Tyś chciał bić w Lichtensteina? Sjenk. W żarty. Troc. d) na, do: Nazajutrz ze świtem gotują ś. w drogę. Stasz. Żebyś na czwartą godzinę z rana był gotów w podróz. L. Niodługo ś. w podróz niebieską wybierz L. (= na tamten świat). Po słowie córki u Giedymina Kazimierzowi w małżeński stan prosili. Stryjk. e) do, podług: W takt, w raz, w miarę. L. (= do taktu, podług miary). Beczka wileńska ma cztery korce krakowskie w strych. Cz. (= pod strych, równo z wierzchem; strychowane. L.). e) w co = co do czego, pod względem czego: W pieniądzu ubogi, w sumnienie dobre bogaty. Skar. Bogaty w pieniądzu, ale w rozum ubogi. Kasz. Nie nalazł tam w szerokie pola bogatszego, koby miał używać więcej.

Otw. Solon obaczył, iż Krezus pan jest w złoto i w skarby, ale nie w rozum. Glicz. Arnulf, człowiek w stan świecki i majątność wielki, ale w wierze większy. Skar. Roty jego w konia, w męża, w ochotę, w serce, w ryzstunek, we wszelki dostatek jak najlepiej przygotowane. Warg. Niechaj ś. w imię i skarby bogaci. Mick. Widok... w dzikosc okazały. Malcz. f) do: W mur strzelić. Troc. W zakon czerniecki go postrzygł. Stryjk. g) †W do, ku: W gniew kogo pobudzać. Żarn. Aby mi swoje dał w pomoc ryccze. Mick. (= ku pomocy, na pomoc). h) w co = czemu: Gdy on im co doniesie, wtedy jak w pismo, w Ewangielją wierzą. L. (jak najmocniej. L.). i) w kogo = wepół z kim, w kompanji z kim, w poczcie czym: Nie wypiliśmy we czterech jak 24 butelek wina. L. (= samo czwart). Nad brzegiem w kilku przyjaciół przechodził ś. Karp. Jechał tylko we trzydzieści koni Biel. M. (= z trzydziestu towarzyszącami koniami). W tysiąc człeka w pięćset. Kn. j) z: W nadzieję łaski, ufając łaseo. L. (= z nadzieją łaski). W rozum obrany. Prot. (= z rozumem). k) w co = podczas czego, czasu czego, w czasie czego; wkród czego, w trakcie czego, czym: W nocny nie jest tak widno, jak w dzień. L. O zimę we zniwa myśl troskliwa. L. Wyrok ten kazał wytrąbić w targi po miastach. P. Koch. Obóz ś. zapalił w gwałtowny wiatr. Stryjk. Wybrał ś. w podróz w niepogodę, w wieczer. Karano tego, który w powódź a. w ogień rzeczy cudze bierze. Sz. Teraz w to powietrze na wsi siedząc, posłałem do Krakowa na zwiady, coby ś. z powietrzem działo? Podw. W poniedziałek, we wtorek. W ten czas, w tym czasie. Troc. (= o tym czasie). W styczniu, w lutym. W lecie (= latem). W święta, w sam sejm przyjechał. Troc. W wieczerę przyszedł. Troc. W dzień świętego Michała. Troc. Kto z nas w młode lata nie działa rzeźwym ramieniem, taki zgubiony dla świata. Mick. W północ bywają pokusy. Troc. W północ w mieście głucho. Mick. (= o północy). W sam czas. Troc. W jednocześnie = jednocześnie. [Pośpiesz do mnie, mój najmilszy, w szczęśliwą drogę. Wójc. Pojanby Marysię w osiemnaście lat (= osiemnastoletnią). W każdy dzień. W drugi, w trzeci dzień (= na). W podniesienie klęknął. W jesionki = jesienią, pod jesień. We dwa dni potym (= po upływie dwóch dni). W godzinę po obiedzie. W krótkim czasie. Troc. Nie płacz brata: przyjedzie on we trzy lata. W niedługi czas króliewicz, będąc na łowach, zapędził ś. w bory]. W zły czas, w dobry czas. L. Lustracja dochodów koronnych w pięć a. w pięć lat zawsze ma być czyniona. Herb. (co pięć lat. L.). Pokój ten w dziesięć u w dziesięć lat nowemi przysięgami będzie ugrunтовan. Herb. W piątki częstował. L. (= co piątek). Dyskurs w obiady. Mick. Wieczer = w wieczer, wieczorem: Wieczer wszyskie tu ś. kładły wiankiem. Słow. l) jaki? jak?: Obicie w brety. Kras. (bretami. L.). Sprzączki w perelki a. w prązki. Os. J. (robione. L.). W paski, w kostki, w talarki. L. We czwał tu pędzi. L. (czwałem. L.). Blyszczę jak girlanda tkana w perły i drogic kamienie. Mick. (= perłami, drogiemi kamieniami). Materja w bukiety, w drobne kwiaty. Troc. W talarki, w siatkę pokrajać. Troc. W cyrkiel co uczynić. Kn. (= okrągło) (w koło, w krąg. L.). W leżączki, w stojączki, w rozmączki. L. (leżąc, stojąc, na stojączkę). W bród, w pław, w zawód, w doryweżą, w głos. L. (= brodząc,

plawiac ś., idąc w zawody, dorywczo, głośno, na głos). W pień wyciąć. L. We znaki ś. dawać. L. Ni w pięć, ni w dziewięć. L. Usiąść w kuciki (= kucnąwszy). Nie jest człowiek w człowieka. Wyb. (= jeden, jak i drugi, jeden w drugiego) (jeden nie równy drugiemu. L.). Kubek w kubek mój portret. L. (= takusienki, podobniusięki, wykapany). Kula w kulę też samo słyżałem od siostry. L. Chłop w chłop. L. Konie wyprawy, koń w koń okazałe, niosą na sobie chłop w chłop jeździe śmiała. Groch. Zadajesz mi kłamstwo w żywe oczy! Tremb. (w brew, śmiało. L.). Oko w oko spotkał ś. z nim. Wedwa rzędy. Wiązać w wiązki. Mick. Wiązanie drzewa w jaskółczy ogon (u cieśli). ł) [W co] = podług, według czego: Jam do cie chodził w kawalerski zwyczaj. m) [W] = po, do: Śnieg pada w kolano. Dół w kolano. n) o: Raz poszły w zakład powietrzne ptaki. Mick. o) [W co] = w czym: Zamek w cztery rogi podpalił (= z czterech rogów). Sza liseczka drogą, usiadła w kolej. Rozświeć ogień w okieneczko. Stań ino prosto we drzwi. To buło w lecie]. 2. z pp. 7-ym. = a) gdzie, wewnątrz, w głębi, w środku czego, wśród: Byłem we wsi. Troc. (= na). Byłem we Lwowie. Troc. Zaczekaj w stacji. L. Drzewko w gródce sadzone. Trzyc. W woreczku mu pieniędzy przyniósł. Star. Nie jesteśmy w domu naszym. Kras. (= u siebie). Ziele to rośnie w lasach, we krzacz. Syr. Mógłbyś być każde we mnie zliczyć kości. Wr. Wszeteczestwa patrzy i wszystek w nim jest. Górń. (= utonął w nim). U mnie wszystko w pieniądzech; ja gdy patrzę na nie, i za dobrą mi suknię, i za obiad stanie (= na pieniądzech zależy). Krezus wszystkim ś. kazał w złocie nosić. Glicz. Szuka jałmużny w odartym odzieniu. L. No, i cóż w tym złego? L. W nogach, w głowach łózka. W rogu, w kącie stacji. Gdzie są trębacze? niechaj o północy zjadą na miasto i, stanąwszy w rynku... trąbią. Mick. Nigdy on w ławkach podczas mszy nie siedzi. Mick. Chociażby w gościu poznano nieprzyjaciela, już osoba jego jest poświęcona. Mick. Już płynie w morzu koń mój. Mick. Wpółnoc w mieście głucho. Mick. (= na). Ufnosć w samej kładący odwadze. Mick. Ból w sercu, w licach bladeść, ogień miałem w oku. Mick. Pierwszy człowiek, co w Litwie chodził po francusku. Mick. (= na). O! niewiadoma ta boleść nikomu, jaka ś. w moim sercu dziś zamyka! Stow. Skonał w moim ojeowskim uścisku. Słow. W oczach ogień gorączki ś. pali. Słow. Gdzież jest? — w zamkowej kaplicy. Słow. Widzi w swych ręku cud oczywisty. Syrok. W waszej białej szacie groźne, a razem drogie mych mistrzów postacie! Syrok. [We dworze, we świecie, we młynie. Wybrałaś ci se we trzech sokolikach (= między trzema sokolikami). A skądżeś ty w takowym w kaptureczku czerwonym? Kolb. W ciasne go w jaski włożyła. Pśń. I Wielmożny Adam Zabiello, ul. Czysta № 4 — w miejsu. Przen: Jam w tym, tyś w tym, on w tym, iż to ś. nie dzieje, stal per me, per te etc., quo minus id fiat. Mącz. (ja mam rękę w tym, ode mnie zawisło. L.) (= moja w tym sprawa, moja w tym głowa, moja rzecz, od tego ja jestem). Żaden basza najuboższemu kmiotkowi krzywdy czynić nie może, bo szyja jego w tym. Star. (szyja jego w odpowiedzi, gardłem to pachnie, gardłowa sprawa. L.). Już ja w tym będę, żeby ci nie złego nie zrobiono (= już ja to biorę na siebie). Nie chciała królowa za Bogdana, wymawiając ś.

żałobą matki swej; ale to w tym było, że on chłop był sprosny. Biel. M. (tajemna przyczyna była. L.). Mam w tym przyczynę. L. (= po temu, co do tego, w tym względzie) Musi w tym być jakaś tajemnica. Kras. b) † W = na, przed: Ojca twojego jeszcze żywego w oczach mamy. Lat. W oczach ludzkich mieszkał, a nie w kącie, nie w ciemności. Górń. c) W czym = co do czego, pod względem czego: Chłubiłeś ś., że Menelaj tyle nie wart, co ty, ni w ręce, ni w męstwie, ni w sile. Dm. Balsam go rzymski ukrzepi w ohoocie. Mick. d) † W = do: Czuję ś. w czym. Pr. e) W czym = czym; jako co, w charakterze czego, za co, zamiast czego: W wienie, w posagu, w zapłacie, w zastawie co wziąć. L. Jam w mojej sumie tę majątność objął. Kras. (na rzecz mojej sumy. L.). Towar ten przyjmę w trzech rublach. Syna w zakładzie zostawił. Stryjk. (= na zakład). Postąpił mu część Podola w pewnej sumie pieniędzy, t. j. dwudziestu tysięcy kop. Stryjk. Obietnice jakieś bezskuteczne ma w zysku i zapłacie. L. Zdrowie niesiesz w upomniku. Mick. Otrzyma puhar w darze. Łady, którem w dziedzictwie osiągnął, Mick. f) † W czym, [W czym] = czego, o czym, z czym: Popiel, syn Leszka, pierwszy w tym imieniu. Paszk. [Pytają, zeli tu nima takiego prynea w imieniu takim a takim]. Ubranie w tym gusie. Wyrażenie w tym znaczeniu. Towar w tym gatunku. g) W czym = z czym, na czym: W cukrze, w miodzie, w occie co jeść, abo z cukrem, z miodem przyprawno. Kn. Karp w szarym sosie. Klops w śmietanie. Jaja w occie. Kurczę w potrawce. Nóżki w galarecie. h) W czym = czym, w postaci czego: Dukat w złocie. Sto złotych w srebrze, w banknotach. Postaj lej drogie upominki w sztach, w klejnotach i pieniądzech. Skar. W sztukach co. L. We złocie, we srebrze płacić = złotem, srebrem. L. Barbarzyńcy nastają w niezłęczonej sile. Malcz. W słupach ś. wzniosły muszki brzęczące. Ziel. i) na: Ruszając ś. ciągle w miejsu kroczy. Mick. Stoi w miejsu. Co podówczas w Litwie udzieli książęta o Witoldzie myśli. Mick. W końcu. W początku (= z). Jedno z najpiękniejszych miejsc w Litwie. Mick. Stan niewiast w Litwie. Mick. Dotąd zdradziecka radość w ustach ś. uśmiecha. Mick. Wykłada w uniwersytecie [Me ciało w marach leżeć będzie. W ławie se siedziała. W chomentowskim polu kwitnie kokocyna. Moje woły orzą w roli. Nie skaczcie, panienki, boście w tej drodze, by wam ś. nie przytrafiło, co mnie niebodze]. j) W czym = wobec czego, przy czym, wśród czego: W takim stanie rzeczy. W takich okolicznościach. k) w czym = w czasie, w ciągu, w trakcie czego, za czego, podczas czego, w co, o czym, czym: Myślałem o tym we dnie i w nocy. Falib. W nocy nie jest tak widno, jak w dzień. L. W ocemgnieniu. Ryb. W tej chwili = natychmiast. Zaczekaj, w punkcie powróć. L. (= za moment). W zimie, w lecie, abo zimie, lecie. Dudz. Stłumić co w zarodku. Kto w dzieściu leciech nie będzie nadobny, we dwudziestu gładki, w trzydziestu duży, we czterdziestu mądry, w pięćdziesiąt bogaty, w sześciu dziesiąt nabożny, tedy już do śmierci takim nie będzie. Rys. Jeszcze w wojnie... mam jakiś talencik do bicia. Mick. Do mego płóciennego dworu w tej kwarantannie wszedł anioł pomoru. Słow. W tym. Pociąg mknie w pełnym biegu (= całą siłą parą). W naszych czasach. Troc. [Nie uwierz, jak we wojnie jest. Przysed on

w nocy w dziesiątej godzinie. Południe pokazują ś. w lecie w ciepłych dniach. W trzecim dniu = *trzeciego dnia, na trzeci dzień*. W drugiej, w ty nocy. W trzech dniach wrychtował dom. Nie doceka mie sie we dwóch tygodniach. Najdalej w trzech dniach swinia zginie. Kazał z całego świata sprowadzić zające w osiemnastu godzinach. W godzinie te sześć sążni drzewa porabiał. W czym = *po upływie czego, w co*: W kilku dniach przysłała królowna. W kilku niedzielach przyjeżdża ten zbój. W parę dniach rodzice przyjechali. W danym roku] = *dany rok*: Parobek służy w trzecim roku. [W pięciu lat dwudziestu zeni ś.] = *w dwudziestym piątym roku życia*. [W leciech szesnastu dziewczeczka. Ona jest (a. ona chodzi) w ósmym miesiącu] = *ósmym miesiącu, jak jest brzemienia*. l) w czym = *jaki? jak?* W pieniądzech, popłaca, płaci. L. (= *jest popłatny, pokupny*). W humorze, w dobrym a. złym usposobieniu (= *wesoły, zły*). To dziś w modzie (= *modne*). Towar w cenie (= *cenny, drogi*). Człowiek w cenie, w powszechny poważaniu (= *ceniony, poważany*). Jest on w długach po uszy (= *obdłużony*). Kobieta w pretensjach, w pretensji (= *pełna pretensji*). Cnota w pogardzie. Stasz. (pogardzona. L.). W ryzie, w porządku. Trzymać kogo w rygorze. Pędzi życie w nędzy. L. (nędznie. L.). W słowie co obiecować, słowy tylko, słownie. L. (przeć: w rzeczy. L.). Szpagat sprzedają w kłóbkach. Zbliża ś. w podrygach, w podskokach (= *podrygując, podskakując*). Pędzi życie w zabawach (= *bawiąc ś.*). Jestem w kłopotcie (= *zakłopotany, mam kłopot*). Szaty w różnym noszę wzorze. Mick. W trun, ku lekarstwo dawać pite. L. Słuchajcie pilnie a ja w krótkim słowie wyjawię powód. Słow. (= *w krótkości, krótko*). W skróceniu, w streszczeniu (= *treściwie*). l) u: Różaniec w pasie i szablę u boku. Mick. W górze niebo, w dole woda. Pol. [Paliec w nogak]. m) [W] *ku, dla, do*: Nie mam w tobie miłości. Matuchno z Czestochów, bądź w pomocy. n) [W czym] = *czym, z czego*: Cieszył sie bardzo w ty kozie. B) przyi. nierozdzielny, łącząc ś. z czasownikami lub rzeczownikami, nadaje im znaczenie: a) kierunku ku wnętrzu, ku środkowi, w głąb, w wnętrzu, w środku, w głębi czego: wejść, włożyć, wstać, wtrącić, wbić; wtręć, wniosek, wkład. Niekiedy daje ś. w tym znaczeniu zastąpić przez przyimki: *do* (wmięsząc, czego — domieszać, wręczyć — doręczyć; wpakować (do kozy), wetknąć = zapakować, zatknąć. b) = *+* *wz*, przed spółgłoską mocną *ws*: wejść, wdrapać ś., wstać, włożyć, wbiec (z: wzejść, wzdrapać ś., wstać, włożyć, wzbieć). c) zamieniając czasowniki niedokonane na dokonane, odejmuje czasami słowom częstotliwym znaczenie powtarzania ś. czynności, zachowując zawsze wyżej wskazane odcienie znaczenia, np.: wciągnąć, wnieść [worki a. (jednorazowo) projekt].

1. [Wa] przyspiew: A wa, kotki dwa.

2. [Wa] *my obaj, my oboje*: Nie nie pokurali, choć wa sami pana upraszali. Wa oboje, Jasienuk, będziewa płakali. Wa sobie wysli.

3. [Wa] p. Wej.

× Waaghaus, u. lm. y p. Ważnica. Sł. wił.

Wab, bia a. biu, × ba, × bu, lm. bie, × by, Wabik l. + W., [Wab] *wabienie*: Ptasznik udaje głos ptaszy na pieszczalcę dla wabiu. Haur. [Kaczki biją ś. na wabia, lecące na strzał]. 2. *pieszczalka wabiąca ptaki*. L. 3. (mysl.) *śpiew myśliwski do wabienia ptastwa lub zwierza leśnego*;

ptak żywy lub wypchany, wystawiany, aby wabił inne ptaki: Ptasznik pierwsze ptaki żywo zachowyywa i na spary a. Je obraca na waby, aby drugie spadały na powaby. P. Koch. Masz mieć waby chowane bardzo łaskawe, rozpieszczone, to jest kaczki, które masz wypuszczać na onę sadzawkę, [żeby przywozily ptaki do onej sadzawki. Cyg. Ptaszek na głos wabia przylatuje. L. W sowi = *żywa sowa przywiązana nad budą ptasznika*. 4. [W.] *ten, co wabi, wabiciel*: W., tak mówią o skrzacie, istocie mitologicznej, gdyż ten może przynieść człowiekowi dostatki. 5. *powab, przynęta, ponęta, przyłuda*: Pieniądze, których obietnicą i wabem czart wojuje, są te sztańce... za którymi działa swe ma czart przeklęty. Birk. Patrz na waby łowca tego, jestli też w nich co skrytego. Dar. J. Rozkosz cielesna, jako W., inne złości do siebie ciągnie. Skar. Statut o nieimanu szlachcica prawie W, jeden jest złym ludziom ku pełnieniu zbrodni. Górn. (= *pokusa*). Swiata tego waby. Żarn. Jedne postrachem, drugie wabem i przyłudą nagrody od nieprzyjaciela oderwał. Pilch. Co ś. pięknych oczu tyczy, wiedz, że to główne są waby dziewicze. Żabł. Szedł puszczać gołębie na wabia. Bał. W sklepie za oknem ma takich gruszek tylko dwie na wabia. Przen.: W., wabia, wabik, człowiek wabny, powabny, powabnik. Kn.

[Wabca, y, lm. y] *wysłaniec zapraszający na wesele, družba*.

[Wabecadło, a, lm. a] *abecadło*.

[Wabia, i, blm.] *myśl. wabienie ś., nawoływanie ś.*: Ptactwo szuka sobie pary, a w miarę jak powódź opada, cieknie wrzawa i W. ptactwa. Pol.

Wabias! wabias! a. Wobiasz! wobiasz! *w. używany przez szczwających: co żywo tu! nużel! prędeż!* Przen.: W. do tej pełnej czary!

Wabiąco przys. *w sposób wabiący, wabiąc*: Te ogłoszenia W. przedstawiają najwyższą fruktyfikacją drobnych kapitałów (= *ponętnie*).

Wabiciel, a, lm. e, Wabiec, Wabik *ten, co wabi jakimkolwiek sposobem*. L.

Wabić, i, il, [Bawić] *przynęcać ptaki, zwierzyń odpowiednim głosem*: Ptaki wabi, gdy sobie ptasznik nakształ ich głos swój formuje. Kosz. W. ptaki pieszczalką, wabikiem. Troc. Wabił ptasznik tak dobrze, iż zwodził ptaszęta, szły na głos a. raczej na śmierz niebożęta. Kras. Czart podobny do ptasznika, co przepiórki wabi. Bals. W. wabikiem. Troc. Sokół dziki, póki go nie wywiczają odlatować i przylatować a. wabić. Sz. (polować na ptaszęta. L.). Kuropatwy po strzałach rozbijają ś., t. j. stado rozprasza ś., poczym rodzice wabia, wydając charakterystyczny głos (ciągocą). Ptaka ziarnem wabia, nie strzałą. Krasz. Przen.: Kokosz wabi, gdy kurczęta wodzi. Dudz. Iż ś. kurczętka zwabić nie dały, gdy je kokosz wabiła, gdy skrzydła swoje rozciągała, więc też teraz już skrzydła swoje ścisnęła. Żarn. Przen.: *nęcić, przynęcać, pociągać ku sobie, kusić, przyciągać ułudą, mamić*: Grzech jeden drugi wabi. Skar. (= *wywołuje*). Kupeząc wabił grosz groszem do domu. Star. (= *ściągał*). Nasz Jagiełło swoje Litwę do chrztu przywoził, a upominki do wiary wabił. Skar. (= *zachęcał*). Oto cię sam wabi swemi żrenieczkami. Groch. Niewola żelazna wygania; wabi złota wolność. Birk. (= *uśmiecha ś., pachnie, smakuje*). Złe jabłko niedośtałe, chociaż wabi oczy. Koch. W. Syreny pieszczonym głosem wabia do siebie. Opal.

Gdzie kunszt z gustem połączony wabi oko z każdej strony. Kras. Wiosna wabiła na wdzięczne łąki. Zan. (= zapraszała). Posag wabił i uroda. Mick. Szatan mnie tam wabił. Mick. × Muszka wabiąca = przylepiona na brodzie. Przen.: Odroważ wabił oskarżycieli swoich na ręce. Biel. M. (= wyzywał, zapraszał). Użyłem słów wabiących gniew i pojedynkę, abym poznał, czy wasze jest jednym z tych ludzi, który ś. w domu ojca szpiegowaniem trzusi i odejmuje pokój starca włosom siwym. Słow. (= wywołujących, wiódących za sobą). 2. myśl. nazywać, wołać (na zwierzę) mianem właściwym: Jak wabią tego psa? Sł. wil. W. ś. l. być wabionym, ulegać przynęcie, iść na wab: Nie każde ptastwo wabi ś. na głos. Kluk. 2. głosem przyzywać ś. nawzajem: Po niwach wabi ś. spłoszona przepiórka. Sł. wil. 3. (o zwierzęciu, żart. o człowieku) nazywać ś., mieć miano: Piesek wabiący ś. Gipsy. Żwała ś. Charena, czy też Harena; mniejsza jednak, jak ś. tam wabiła; grunt w tym, że sama była wabikiem. Jez. Jakże ś. wabi pan sąsiad? Dzięrz.

Wabidło, a, lm. a rzecz służąca do wabienia, wabik, wab: Nie macie tak mocnego lepu ni wabidła. L.

Wabiec, bca, lm. bce p. Wabiciel: Mógł odegrać mimowolnie rolę gołębia wabca. Jez.

Wabienie, a, lm. a czynność cz. Wabiec: Słuchaj, Aza! dosyć tych wabień i przyciągań. Krasz.

Wabienie się, a ś., blm., czynność cz. Wabiec ś.

Wabik, a, lm. i p. Wab: Ptasznik W. sobie robi z kości śrzedka nóżki od kury, nakształł piszczałki. Haur. Wab, W., piak, czyli ptasznik wabiący. L. Wabiki ptasznikowi potrzebne są ptaki wabiące głosem a. też tylko pokazaniem ś.; a. wabiki są też martwe wypychane ptaki. Kluk. Chcąc biedną ułowiec ptaszynę, stawia potrzask z wabikiem, w śrzedku zamkniętym. L. Żwała ś. Charena, czy też Harena, mniejsza o to, jak ś. tam wabiła, grunt w tym, że sama była wabikiem. Jez. 2. [W.] = a) prosiak wzięty na sanie w czasie polowania na wilki: (Myśl.) Polować na wilki wabikiem. b) [W., Korzeniak] ul próżny dla zwabienia pszczół leśnych. c) pieniądz mający przywabić dalsze pieniądze: To masz grejcar na wabika.

Wabikowy przym. od Wabik: Spojrzenie wabikowe, Ach niech, zginie, kto różdżki wymyślił lepowe lub znalazł na ptaszęta sztuki wabikowe. Toł. (ptasznicze, L.).

Wabnie przys. od Wabny.

Wabnik, a, lm. cy, wabiolel, [Wab], Wabik ten, co wabi.

Wabność, i, blm., rz. od Wabny: W jej spojrzeniu taka U. gorąca i przenikliwa. Żm. Miał w sobie niezmierną uprzejmość i ostrożną wprawdzie, niemniej jednak widoczną W. Orzesz.

Wabny i. wabiący, łakomy = pojętny, powabny, pociągający, przyciągający, czarujący: Wabne żrzenie Wenery. Nar. Wabna młodość. Kniaż. Cnotliwa i ze wsech miar wabna Juljana. L. Ni tak córka Feniksa rozpalila gładka, sławnego Radamanta i Minosa matka, ni dwie wabne Tebanki: Alkmene, Semele. Dm. W. zapach. Starb. Wabna (powabna) to do czytania księga. Troc. (= ciekawa, interesująca, zajmująca). 2. dający ś. wabić, łakomy na co, łatwowierny: W młodych latach nigdy nie był na te miłości U. Górni. W. był na te miłości, Troc.

[Waca, y, lm. e] nazwa boginki a. koszki, istoty mitologicznej.

Wacan, a, lm. owie p. Waszmóć (poufalsze od Asan, do niższych, z lekc.): Z wacana nigdy nie będzie. Krasz. Zrobiłbym to niemylnie, gdybym był wacanem. Fred. A. Zdejm W. strzelbę, spróbuj, czy zamek odskoczy. Słow.

Wacani, i, lm. e p. Wacpani.

† **Waceczek, czka, lm. czki p. Wacek:** Odejmie pan cõrom syjońskim plaszcze, tkaniee i waceczki. B. B.

Wacek, oka, lm. oki, [Wacek] torba, mieszek, woreczek na szyi zawieszony; kaleta, mantelzak, kiesa, nosigrosz, fpytel, żart. kabza; torba myśliwska: Z swego wacka go na wojnę wyprawił. Alb. (= swoim kosztem). W., worek, torba, mantelzak, woreczek skórzany na pieniądze, ściągany rzemykiem lub zameczkiem zamykany i z szyi zawieszany. L. Zbył w cõtbie piętnaście talerów i wacka połowicę. Papr. Pijanice nalewają sobie w szkopce i trzewiki, wybijają błony, czapek, mieszka, szubek, wacka ostradają. Gil. Gotowy wyrok, z wacka wyrwawszy, czytał. Biel. M. W wacku niemasz pieniędzy. Troc. Zrzucić co psu z wacka. Troc. Szelaga niemasz w wacku, a długów po uszy. Nar. Zdr. † **Waceczek.**

[Wach]. † **Wach, † Wah w:** W., hej, hejże, hola. Sł. wil. [Księżyc świeci, martwiec leci, prześcieradło W., W., W., panno, czy nie strach?]. He, he, he, W., co kazisz kościół Boży, he, he, he, otóż tobie. Op. Koń nie waży sobie okrzyku trąby, jako skoro ją usłyszy, rze: W.! Birk. W., który psujesz kościół Boży, a trzeciego dnia znów zbudujesz go. Żarn.

[Wacha, y, lm. y] i. a. × **Wachta straż, warta, szyltwoach:** Żołnierz na wasze. 2. a. lm. [Wachy] nocne czuwanie, na które każdy dom kolejno wysyła jednego człowieka. 3. skrzytnia na zboże.

! **Wachać, a, at i !W. ś. p. Wahać ś.:** Żbrawie dla słabości ciała, gdy ś. po powietrzu jak łódki wachają, od wiatru poruszone, w pazurach kamienie trzymają i tak ś. ratują w lataaniu swoim. Birk.

! **Wachadło, a, lm. a p. Wahadło.** Sł. wil.

! **Wachanie, a, blm., czynność cz. Wachać.**

! **Wachanie się, a ś., blm., czynność cz. Wachać ś.**

[Wacharz, a, lm. e] ten, co odbywa straż nocną. † **Wachawy niezdecydowany, opieszaly, wahaający** ś. Biel. M.

[Wachcõbra, y, lm. y] **odwach:** Żołnierza na wachcõbrę dają. Siedzi na wachcõbrze bardzo turbowany.

Wachel, chla, lm. chle i. a. Fachel, Wachlarz narzędzie z piór, skrzydło sztuczne do rozdymania ognia: Poddymać wachlem. Troc. 2. pow. jedno z dwu skrzydeł u pojazdów nad kołami, ochraniające przed błotem. 3. jedno z dwu skrzydełek (zwykle z desek), przytwierdzonych nazewnątrz, u boku łódki, dla nadania jej większej równowagi na wodzie.

Wachla, i, lm. e i. a. † Fakiel, [Fakla] pochodnia, głownia: Wachle smolane, laski sosnowe opasane knotami wygotowanymi w saletrze. Jak. J. Tu miłość wolno rzuca swe złociste strzały, tu roznieca swe wachle stałemi podpały. Przyb. Przybywaj, wachlo gorejąca, która wszystkie kąty oświecasz. L. 2. a. **Wafła** narzędzie kuchenne z lanego żelaza do wypieku ciast, zwanych także wachle, wafle. 3. cukier. p. Wafel.

Wachlarka, i, lm. i bot.: W. czarna (stilops aterrimus) owad z rzędu wachlarzoskrzydłych, szkodliwych dla pszczół, pieszczek.

Wachlarz, a, lm. e l. a. × **Wiejaczka**, † **Ogan-ka** narzędzie damskie rozkładane kołisto, do chłodzenia ś. przez wiewanie nim, wietrznik: Damy, wachlarzami powietrze poruszając, wiatr wzbudzają. Os. J. Już piżmo, już maskary, już chłodne wachlarze na pieszczone, niestetyż, wymyśla cie twarze. Pot. W. białołowski. Troc. Paw W. farb kwiecistych jak tęczę rozłożył. Przyb. Przen.: *skrzydła motyle*; Przen.: Wszystkie robaków, wszystkie owadów rodzaje: te zamiast skrzydeł chwieją motylne wachlarze. Przyb. Rozkłada ś. ogon komety smugami świetlnymi na noenym firmamencie, tworząc W., lub wedle ludowego określenia, różgę. 2. p. **Wachel**: Kuchenny W. Haur. Oparła ś. ramieniem o W. pojazdu. Żer. 3. [W.] *wachmistrz*. 5. a. ogon p a w i, *gatunek pasjansu*. 6. blach. zasłona z blachy, umieszczona nad rynną, aby woda w czasie ulewy nie przelewała ś. przez rynnę. 7. bud. okno wachlarzowate z kształtu. 8. gór. wiatrak rozpędzający gazy trujące w kopalniach. 9. piw. wiatraczek, przyrząd skrzydłowy do usuwania z chłodników pary. 10. tech. śmigło używane do chłodzenia zacierów chłodnym powietrzem. Zdr. **Wachlarzyk**.

× **Wachlarzato** przys. od **Wachlarzaty**. L.

× **Wachlarzaty** p. **Wachlarzowaty**: Zefiry roszą z skrzydeł wachlarzatyeh ronią. Przyb.

Wachlarzorogi, **Wachlarzorożny**, **Blaszkorogi**: Chrząszcze wachlarzorożne, zool. (lamellicornia) chrząszcze z końcówkami członkami różków listkowato spleaszczonemu.

Wachlarzorożny p. **Wachlarzorogi**.

Wachlarzokrzydły: Owady wachlarzokrzydłe, zool. (strepsiptera) grupa owadów.

Wachlarzowato przys. od **Wachlarzowaty**.

Wachlarzowaty, × **Wachlarzaty** podobny do wachlarza, kształtu wachlarza; promienisto sfalowany, rozchodzący ś.

Wachlarzowiec, wa, lm. wce, **Wachlarzowa palma**, **Niebochronka** bot. (corypha) roś. z rodziny palm.

Wachlarzowy l. przym. od **Wachlarz**. 2. bot. Palma wachlarzowa, p. **Wachlarzowiec** i **Karlatka**. 3. gie.: Układ W. = taki anizykalny układ warstw, przy którym, wskutek silnego ściśnienia u dołu, warstwy rozchodzą ś. ku górze niby śdźbła w silnie opasanym snopie. 4. piw.: Jęczmień W. = jęczmień piramidalny.

Wachlarzyk, a, lm. i p. **Wachlarz**: W. od słońca, dla ochłodzenia ś., a częściej do spędzania much. L.

Wachlarzyn, a, lm. y zool. (ptychoptera) owad dwuskrzydły długorogi.

Wachlować, uje, ował l. *wachlem poddymać*, Kn. 2. poruszać powietrze wachlarzem, chłodziąc. 3. przen. machać, wymachiwać, wiewać, powiewać, trzepotać, ruszać czym na powietrzu: Firanka oknem wywieszona, i wiatr nią wachluje. L. (= szamocze). Ptastwo szuka, kędyby uciec, wachlując skrzydłami. Bardz. Dedał po powietrzu skrzydły sztuczne wachluje. Żebr. Wiatr ehorągwi wachluje. 4. co = ochładzać poruszeniem wachlarza, owiewać czym: Szum skrzydeł, ptaka, powietrze wachlującego, słyhać. Gil. W. ramiona chusteczki. W. ś. chłodzić ś. powiewając czym około siebie, owiewać ś.: Przechodzi ś. hrabina i moeno ś. wachluje.

Wachlowanie, a, blm., czynność cz. **Wachlować**. **Wachlowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wachlować** ś.

Wachmajster, tra, lm. trowie p. **Wachmistrz**: W. żadnej szarży ś. nie dodrapał. Łoż.

Wachman, a, lm. owie *strażnik*: Gdy ś. ma lat 50 i jest ś. wachmanem, trudno marzyć o partji świetniejszej. Rog.

Wachmistrz, a, lm. e l. a. **Wachtmajster**, **Wachtmeijster**, **Wachmajster** starszy z podoficerów w szwadronie jazdy, zarządzający nim w nieobecności oficerów: W. ma dozór nad unteroficerami, giefrejterami, szeregowemi i niższym sztabem w ehorągwi. Kaw. Nar. 2. *komendant posterunku żandarmerji*.

Wachmistrzosi, **Wachmistrzowski** przym. od **Wachmistrz**.

Wachmistrzować, uje, ował *być wachmistrzem*: Waś, wojaku, widzę, wachmistrzujesz tu ujejmości. Byk.

Wachmistrzowanie, a, blm., czynność cz. **Wachmistrzować**.

Wachmistrzowski p. **Wachmistrzosi**.

Wachmistrzowy należący do wachmistrza.

[**Wachnąć**, nie, nął] *zgarnąć*: Pisarz piórem machnie, sto talarów wachnie.

[**Wachnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Wachnąć**.

Wacho, a, lm. y, **Wachon** myśl. *zając, szarak, kot*.

Wachon, a, lm. y p. **Wacho**.

1. [**Wachować**, uje, ował] *dziać, robić płótno*: Wachuje płótno.

2. [**Wachować**, uje, ował] *stróżować, strzec, pilnować*: Ja tam chodzował i wachował. W. domu.

1. [**Wachowanie**, a, blm.] czynność cz. 1. **Wachować**.

2. [**Wachowanie**, a, blm.] czynność cz. 2. **Wachować**.

Wachparada, y, lm. y, **Wachtparada** l. *parada wojskowa odbywająca ś. przy luzowaniu warty*. 2. *straż honorowa żołnierska, np. przy mieszkaniu dygnitarza wojskowego*. St. wil.

† **Wachta**, y, lm. y, [**Wachta**] p. **Wacha**: Tak każda, prowadząc tę traftę, trzyma swą wachtę. Klon. Potrzeba było noenych wachć używać braei na przemiany. Birk. W., straż. Troc.

× **Wachtarz**, a, lm. e *człowiek będący na straży, stróż, wartownik*: Jego cesarska wielmożność rozmaitemi urzędami: łóżniczych, odźwiernych i wachtarzów, obwarowana. Smotr.

† **Wachtel**, a, lm. e *przepiórka*: Legawym miana dają od ptaków, np. fazan, W., bekas, słonka. L.

[**Wachter**] *przyspiew*: Licher nachter W. euniher łup cup.

Wachtmajster, tra, lm. trowie p. **Wachmistrz**: Otdąd już będziosz wachtmajstrem, a wkrótce pomkniesz na oficera. Kaezk.

Wachtmeijster, tra, lm. trowie p. **Wachmistrz**: Do sztabu pułkowego należeli, oprócz pułkownika, W. ze służą... Górs.

Wachtować, uje, ował *pilnować, stróżować, wartować, czuwać, trzymać straż*: Żołnierz na wojnie śpi mało, w drodze zawsze, wachtuje często. Birk. Całą noc wachtowali. Km. [W. na kutrze w czasie połowu ryb].

Wachtowanie, a, blm., czynność cz. **Wachtować**.

Wachtparada, y, lm. y p. **Wachparada**: Tak ś. wystroiła, wyfryzowała, jak żołnierz na wachtparadę. L.

[**Wachy**] p. **Wacha**.

Waciarka, i, lm. i l. *fabrykantka waty*. 2. *żona waciarza*.

Waciarnia, i, lm. *e* *fabryka waty*.
Waciarski przym. od **Waciarz**.
Waciarstwo, a, blm. *rzemiosło waciarza*.
Waciarz, a, lm. *e* *fabrykant waty*.
Wacik, a, lm. i chir. *klebek waty, służący do wybiewania krwi i ropy*.

Wacikowy przym. od **Wacik**: *Pręcik W.* (= *pręcik watą na kołcu omotany*).

× **Wacim** p. **Wasześciów**.

× **Wackarz**, a, lm. *e* *ten, co robi wacki*. L.

Wackowy przym. od **Wacek**. L.

[**Wacówka**, i, lm. i] p. **Watówka**.

Wacpan, a, lm. *owie* i. p. **Waspan**: *W.*, skrót. *wepan*, tytułarne słowo wyższej rangi, niż *waszeć*. L. *Któż waśe jesteś? waśe?* — *Przepraszam, przepraszam; któż W. jesteś? L. 2.* [W.] *pan*: *A ja ciebie, W., nie chcę. Cóż tobie, wacpanie, do mojej głowy?*

Wacpani, i, lm. *e* forma *z.* od **Wacpan**; **Wacpani**, **Wasani**, **Wacani**, **Waspani**, **Aspani**, **Asani**, **Acani**.

Wacpaniny, **Wacpaniny** *tyczący s. wacpani*: *Jakże s. cieszę, że będę wacpaninym zięciem*. L.

Wacpanna, y, lm. *y* (o pannie) forma *z.* od **Wacpan**; **Wacpanna**, **Waspanna**, **Wacanna**, **Acanna**, **Aspanna**, **Wasćka**, **Aśćka**, **Wasindziejka**, **Asindźka**, **Asindziejka**, **Wasędziejka**, **Asędziejka**.

Wacpanowy, **Wacpanowy**, **Wacpański** *należący do wacpana*; *tyczący s. wacpana*: *Nie turbuj s., wszystko mi wróży, że wacpanową będzie*. L. *Znam pana wacpanowego. Starania wacpanowe*.

Wacpaństwo, a, blm., **Wacpaństwo** i. *z.* *wacpan z żoną*: *Wstąpię do wacpaństwa dobrodziejstwa i opowiem, co s. stało*. *Sienk. 2.* [W.] *państwo*.

[**Waczek**, *ozka*, lm. *czki*] i. p. **Wacek**. 2. *kawałek cukru zawinięty w szmatkę płócienną, wkładany dzieciom do ust jako pokarm*.

Wac, i, lm. *owie* p. **Waszmość**. *St. wil.*

Wacpan, a, lm. *owie* p. **Waspan**.

Wacpani, i, lm. *e* p. **Wacpani**.

Wacpaniny p. **Wacpaniny**: *Na wacpaninej gładkości już s. ten kawaler poznać musiał*. *Sienk.*

Wacpanna, y, lm. *y* p. **Wacpanna**.

Wacpanowy p. **Wacpanowy**: *Na nie tu moja chęć chociaż za wacpanową wdzięczną być muszę*. *Sienk.*

Wacpański p. **Wacpanowy**: *Wacpańskich wróżb, dalibóg, zgoła nie rozumiem*. *Sienk.*

Wacpaństwo, a, blm., p. **Wacpaństwo**.

Wad i. [**Wád**] p. **We wád**. 2. *min. wodnian tlenniku manganu, zwykle z żelazem lub krzemionką*. *Łab.*

Wada, y, lm. *y*, [**Wadność**] i. *przymiot ujemny, szkodzący wartości, doskonałości czyjej, przywara, niedostatek, niedoskonałość, ułomność, usterka; zбочenie, nienormalność, feler, defekt*: *Co w prywatnym człowieku małą w oczach ludzi jest przywarą, to w królach wielką wadą*. *Görn. Wytykać wady. Gadatliwość, zająkliwość, tchórzostwo, rozwlekłość w mowie są to wady. W. organiczna. Wady stylu. Wady ludzkie. To moja największa W., że tańczę bardzo rada. Kochan. Umieję swe wady cukrować słowy. Zwc. Przez niesposobną wymowę i przyrodzoną wadę języka potrzebował biskup namiestnika. Skar. Kto nie zna swej żadnej wady, niech s. powadzi z sąsiady. Kn. Jedna mała W. piękną rzecz oszpeci. Kn. Kto kogo miłuje, wad jego nie czuje. Kn. Przyrodzone cudze wady, kto mądry, znosi bez zwady. Kn. Dwie wadzie. Kosz.*

Snadniej jest wady upatrywać, niżeli bez wady działać. *Djar. gr. Każdy ma swoje, wady, na tym tylko sztuka, kto je zręcznie utai i widzów oszuka. Zabł. Nie mnie na cudze wady być boćcianem. Zabł. Nie na świecie bez wady, bez przygany. Kn. (= bez ale). Niemasz nic pod niebem tak doskonałego, coby w sobie jakowej nie miało wady. Nar. Nigdy s. z tej wady otrząsnąć nie mógł. Dm. Wadę ma w kroku. Troc. Cudzą wadę prędzej, niż swoje, widzimy. Troc. Wadę ma w rozumie. Troc. Ale miał wadę, bo któż jest bez wady? Mick. 2. [W.] *walzenie s., zwada, spór*. 3. *patol. (vitium) niedokładność, nieprawidłowość, stan nienależyty, anormalność*: *W. serca. W. zastawkowa, rozwojowa a. utworowa (= niewykształcenie, brak pierwotny). W. wrodzona. W. wzroku. W. organiczna. 4. wet.: W. zwrotowa Zdr. Wadka.**

[**Wadera**, y, lm. *y* i. *psisko, szczeg. suczysko*. 2. *myśl. wilczyca wodząca stado*: *Zawyły wilki poza płotem i za waderą rzuciły s. Pol.*

Wadjalny przym. od **Wadjum**: *Uiszczenie kar wadjalnych starościńskich*. *Kraus.*

Wadjum, *nieod.*, p. **Poręczno**.

Wadka, i, lm. i p. **Wada**. *Troc.*

Wadliwie przys. od **Wadliwy**.

Wadliwość, i, blm., *rz.* od **Wadliwy**: *Choroby skutkiem wadliwości w odżywianiu pomnożyły s. Niejedna W. zniknęłaby może z bruku, nie przesiąkniętego miazmatami.*

Wadliwy i. *mający skłonność, usposobienie do wad*; *ułomny, niedoskonały*: *Szlachetne i wadliwe strony człowieka (= słabe)*. 2. a. [**Wadny**] *wykazujący wadę a. wady, niewłaściwy, nieprawidłowy, nienormalny, błędny, niedoskonały*: *Wadliwa organizacja. Wadliwe odżywianie s. 3. patol. (vitiosus): Głos W., nieprzyjemny (paraphonia). Nerw W. Pisanie wadliwe (paraphrafiá).*

[**Wadność**, i, lm, i] p. **Wada**.

[**Wadny**] p. **Wadliwy**: *Tę jałowicę kupuję, jeżeli nie będzie wadna.*

[**Wadyjá**, i, lm. *e*] *wadjum*: *Dała na tę wadyjá stówkę.*

[**Wadyra**, y, lm. *y*] *człowiek pochopny do zwady, kłótnik, przekora, sekutnik, niespokojny duch*.

† **Wadzać**, a, ał i † **W.** s. p. **Wieść**.

† **Wadzanie**, a, blm., *czynność cz. Wadzać*.

† **Wadzanie się**, a s., blm., *czynność cz. Wadzać s.*

Wadzenie, a, blm., *czynność cz. Wadzić*.

Wadzenie się, a s., blm., *czynność cz. Wadzić s.*

Wadzić, i, il i. *waśnić, kłócić, swarzyć, różnić, rzucać kość niezgody, robić komeraże, nieporozumienia*: *Kozacy nas z Turkiem najwięcej wadzą. Biel. M. Lepiej złe pany W., niżli jednać. Jabł. W. inszych. Troc. 2. *zawadzać, przeszkadzać, szkodzić, wlażyć w drogę, stać na przeszkodzie*. *Kaz. 1555. W., nocere. Ps. flor. Kupił i dzierżał, a w tym jemu wadzą. Jako co dzierży Katerzyna, w tym jej Jasiek nie wadzi. W. przedać rolę. On woła, a przeciwny głuszy wicher słowa, huk morski wadzi, a posłuch, aby nie szła mowa. Żebr. Rzeczy szwankowały, jedna drugim wadziła, że s. ucierały twarde z miękkimi, lekkie z ciężarowatemi. Żebr. Błądzą, którzy powiadają, iż nauka wadzi do rycerskiego rzemiosła. Görn. Światowe rozkoszy najwięcej do zbawienia wadzą. Wuj. Stwórca tego nie potrzebuje, ale przecię wdzięcznym być nie wadzi. Koch. W. Ze Judasz mistrza przedał, to**

najmniej Piotrowi W. nie może ani św. Janowi. P. Koch. Wadzi letnia gorączka, a mgła zaś zaraża, wadzi mi chłód, a zimno aż kości przeraża. Prot. Co jej było potrzeba, to mu powiedziała, a co jej mogło W., o tym zamilczała. P. Koch. Wszystko-ó wadzi, by-ć na nos mucha padła. Kochan. Wszystko-ó wadziło. Troc. Paweł spokojny nie wadzi nikomu. Sprawa twoja nikomu nie wadzi. Jez. Nie wadziłoby tobie ustatkować ś. (=nie byłoby zbytecznym). 3. [W.] wolać; robić wymówki: W. na kogo. W. ś. I. sprzeciwać ś., waśnić ś., kłócić ś., spierać ś., certylować ś., handryczyć ś.: Wadzą ś. jeden z drugim o grunty, o domy, o majątności. Baz. Rad ś. wadził i na guz gonik. Glicz. Dwaj ś. wadzą, a trzeci do kalety. Żegl. Nu, nie wadziła ś.: doświadczyć ja tego, który jest potężniejszy, karku mocniejszego. Papr. Takie ś. sądy bez liku trafiają: jedni ś. wadzą, a drudzy zjadają. Jabł. Nie wadź ś. z człowiekiem możnym. Wuj. Trzy wilezki wadziły ś., który z nich piękniejszy. Kras. 2. [W. ś.] zawadzać ś., zaczepiać ś.: Wieża była tak wysoka, że ś. chumiry o nią wadziły.

Wafel, *fla*, *lm. flie*, **Wafia**, × **Wachla** a. *lm. Gofry* cukier. *zwyyczajna masa biskoptowa, rozcieńczona mlekiem i pieczona w żelazie na węglach, w formie cienkich plasterków.*

Wafia, *i*, *lm. e p.* **Wafel**.

Waflarz, *a*, *lm. e ten*, *co wypieka wafle.*

[**Wafenrok**, *a*, *lm. i*] *mundur.*

Waga, *i l. a.* w *lm. Wagi*, × **Szala**, × **Szalki** przyrząd do mierzenia ciężarów ciał, do porównywania ich ciężkości z jednostką ciężkości: Belka wagi (= drążek dwuramienny, wsparty na krańcach na graniastosłupa trójkątnego; zwanego nożem). Talerze wagi. W. czuła (=przechylająca ś. pod najmniejszym ciężarkiem nawet). W. o zawieszaniu dolnym. W. rzymska (=na której ciężek zawieszac można w różnych odległościach od punktu podpory i tym sposobem ważyć nim jednym różne ciężary). W. o nieruchomym gwiczeie, a przesuwany punkcie podpory = *bezmian, przernian*. Wagi pomostowe (=wagi dziesiętne z pomostem, do ważenia wielkich ciężarów). W. aptekarska (=ważca na gramy, uncje). Wagi centezymalne, setne = w których dany ciężar równowazy ś. setną częścią gwichtów. W. ciepłkowa = *bolometr*. W. dziesiętna, decymalna (p. Dziesiętny). W. handlowa (wielka). W. hydrostatyczna (p. Hydrostatyczny). W. magnetyczna = *magnetometr dwunilkowy, w którym (jak np. w zwykłej wadze) oś obrotu na położenie poziome*. W. mennicza, mincarska (Troc.) = *W. używana w mennicach do ważenia metalów oraz starych monet, wychodzących z użycia*. W. skazówkowa. Wagi sprężynowe = *urządzone jak dynamometr*. W. wodna. p. **Libela**. Przedawać co na wagę. Wagi będziesz mieć sprawiedliwe. B. Sz. Który uczynił wiatrom wagę i wody zawiesił pod miarą. Wuj. Kto zważył na wadze góry i pagórki na szalach? Wuj. W., silnia, niby szubienica mocna drowniana, na której wisi kibić żelazna z dwiema szalami, na ramionach tej kibiści zawieszono. Jak. J. Drąg, mający podstawę w samym środku, a ciężary równe na końcach, jest wagą. Sol. W hucie powinna być W. jedna większa, żeby można sto funtów razem na niej powżyć z dobrym bardzo bilansem; druga powinna być szala do ważenia drobniejszych materjałów na łuty. Torz. W. na drobne rzeczy, szale, ważka. L. Potrzeba te nowe grosze brać na wagę, aby ś. zaraz wydał, kto je pofałszował. Star. Pieczętujesz,

naznaczasz a złoto odważasz, także i srebro z wagi na wagę przekładasz. Prot. Pod wagą i miarą. Węg. (=ważąc, odważając). Natura pod wagę i strych słuszności ułożyła. Pileh. Wziąć co na wagę. Troc. Ważyć co na wadze. Troc. W. do ważenia wielkich ciężarów. Troc. W. na drobne rzeczy. Troc. Wydać czego pod wagę (=ściśle odważoną ilość). Przen.: Na wagę kłaść = *brać pod rozbiór, pod rozważę, rozważać*. Nazbyt cię popędliwość, panie mój, napada; kto z prawa sądzi, każdą rzecz na wagę kładą. Mor. A. Przen.: Sprzedawać co na wagę złota (=drożyć ś. z czym). Pieszczoła (kupiona) na na wagę duszy mojej. Mick. Przen.: *równowaga, szala, przelom, kryzys*: Teraz mój żywot już na wadze stoi zdrowia lub śmierci. Lubom. (=chwieżę ś., waha ś. między życiem i śmiercią). Przen.: *miara, norma, wymiar, zasada, wykładnik, rękomię*: Wagą szczęśliwości publicznej jest szczęśliwość rolnika. Stasz. 3. W. publiczna, urzędowa, rządowa, miejska = *miejsce, dom, gdzie ciężary urzędownie odważają, gdzie sprawdzają ciężkość rzeczy w handlu będących, ważnica*. L. (=× *waghaus*). W., budynek w Olkuszu, gdzie ważono ołów, glejgę, srebro. Łab. 4. **ważenie**: Nie oszukano mię, bom był sam przy wadze. Isé do wagi. Sprzedawać bez wagi (=na oko). Dobra, sprawiedliwa W. Oplata od wagi (=wagowe). Przen.: *Mowa jego cicha przy słów wadze*. Wysp. (=rozważę). W. **ważenie ś.**, **przeważanie**, **balans**, **wahanie ś.**, **przewaga**: W. równa, wagi równość, równowaga, równoważność. L. Gruntwaga służy do brania wagi lub ważenia, gdy ś. muruje lub buduje. Mag. Wątluchne dzieciątko, drżąc na mdłych czaszeczkach, z wagą ś. stawilo, czymkolwiek żyłkom pomagając. Żebr. (ważąc ś., przeważając ś., wahając, niekrzepko w kroku stojąc. L.). Przydać co dla wagi, albo namknąć, pomknąć dla wagi i. j. przeważenia jednej strony. Kn. W równej wadze trwała bitwa. Troc. Strachy, nadzieje w równej kładę wadze. Troc. (=w równym poziomie, na równi). † W. **handlu** = *bilans*: Rozumowanie ks. Strojnowskiego o wadze handlu, czyli bilansie handlowym narodu. T. K. 5. **ciężenie**, **ważenie ś.**, **parcie**, **przewalanie ś.**, **kierunek**, **skręcanie ku jakiej stronie**: Wisła wzięła całą potęgą swych wód wagę na Leniwkę. Pol. Człowiek zna ś. tu z wagą wody i kierunkiem wiatrów. Pol. (=z *prądem*). Horda zmiata... wzięła wagę ku oczakowskiemu stepom. Jez. Rzucił okiem wkoło siebie i odrazu poznał główną bitwę W. Dzierz (=punkt ciężkości). 6. [W. lasu] = *miejsca, przez które zwierz mu swój właściwy przebieg i na których zarządzający łowami stawia myśliwych*: Zostawił rozpoznanie wagi kniei strzelcom moim. Krasz. Gdzie stanowisko, na które zwierz będzie walił najbardziej? — Na skrzydle prawym, tam W. Jez. Tamtydy idzie W. lasu... ot co. Jez. 7. × W. **ciężek**, **gwicht**; **jednostka**, **według której ważyć**: W., gwicht, ołów, kamień albo inszu materja, którą na wagę albo na szalę kładą. L. Zygmunt August postanowił, żeby po wszystkiej Koronie jednostajna W. trzymana była. Skrzet. Porównanie miar i wag. Na większą wagę kupują, a na mniejszą sprzedają towary. L. Weź wagę luntową, cetnarową, ówieréfuntową. Troc. 8. **ciężar odważony**, **ilość odważona**, **ciężkość w stosunku do wielkości przedmiotu, do ilości rzeczy**: Które teraz pod tąż wagą przynieśliśmy. H. J. Ładunek wagi dwunastu pudów. Oszukać kupującego na wadze. Brakuje do wagi dwa łuty.

Dołożyć do wagi. To nie trzyma (nie ma swej) wagi. W. jakiej rzeczy, ciężar rzeczy jakiej odważony. L. Kiedy s. mówi, że to ciało waży 12 funtów, tym sposobem nie wyraża s. tylko W. tego ciała, a nie ważność tej materji, z której składane. Jak. J. Dobrą wagą to odważono. Troc. Weź pieprzu na wagę świerła funta. Troc. Pieniądze dobrej wagi. Troc. Funt dobrej wagi. Drzewa idzie więcej na wagę, niż żelaza. W. czysta, surowa, netto = czysta ilość odważona bez opakowania. W. brutto = W. czego z opakowaniem, z naczyniem. W. wozu a. ciężar martwy. 9. ciężkość, ciężar jakiej rzeczy: W. przyrodzona rzeczom, ciężar; ciężkość, jak: ma wagę ta rzecz, cięży mało, wiele ta rzecz L. Dla dobrej wagi trzciny bononiewskiej wiatr nie unosi. Kn. W., ciężar przyrodzony rzeczy. Troc. 10. przyn. ważność, znaczenie, cena, doniosłość, walor, powaga, poważanie, poszanowanie, zachowanie, szacunek, wzgląd, mir: Bawarja między stanami niemieckimi nie ma tej wagi, któraby s. w proporcji do rozległości jej krajów należała. Świt. U Turka w wadze za psa każdy chrześcijanin. Paszk. Dziś w lekkiej wadze a targu są nauczyciele. Glicz. Gdy w jednej wadze są niokeczemni z godnemi, mało ozdoby Rzpłtej przybywa. Bud. B. Mufty jest w wielkiej wadze u sutana. Star. Był dzielny i w wielkiej wadze u cesarza. Skar. W wielkiej czci a wadze u ludzi był. Kosz. Solon tych, którzy u tyranów nieco mogli a w wadze byli, liczmanom przyrównywał Kosz. Wincenty od mistrza pruskiego był dobrze udarowan i w wielkiej wadze mian. Biel. M. Z tym niech cię P. Bóg chowa nam na długie lata, w łasce swej, w czerstwej sile i w wadze u świata. Groeh. A wżdy to w lekkiej wadze u ciebie. Rej. Sam s. sobie w swojej nocioie podoba i rozumie s. być w wadze przed Bogiem. Wuj. Prośby i groźby Władysława żadnej wagi u książąt polskich nie miały. Błaż. (= nic nie znaczący). Proszę cię, Panie mój, posłuchaj mię, niech ma miejsce i wagę prośba moja przed oblicznością Twoją. Leop. Tylko przez wagę wchodzim w powagę. Lubom. Wagi żadnej nie ma. Troc. Jan III pokazał, jak wielką wagę pospolitym Europy sprawom Polska dać może. Troc. Nie był w wadze. Rej. Chcesz li być w wadze. Otw. S. W oczach s. moja W. chyli. Wysp. Wszędzie cnota jest w wielkiej wadze. Warg. Rzeczy mniejszej wagi. Krasin. Nie przywiązuję do tego wielkiej wagi. 11. rzecz ciężka, ciężar, balast: Z proe większych, ciężką wagą opatrzonych, nieprzyjaciela razili. Warg. W. za drzwiami, która jest zamyka. Troc. Tartarzy ciągną z wagą? — Z całym niewiaśc i dzieci taborem. Jeż. W. u zegarów. Kn., Troc. (= ciężar wiszący u zegara ściennego, stojącego, wieżowego). W. u kobylcy, żorawiów studziennych. Troc. 12. × *Pondus magnum auri*, spora, dobra W. abo sztuka; spuro, niemało złota, wielka moc. Kn. 13. † W. srebra = dwie grzywny: Świętopelk z dochodów ziemi pomorskiej tysiąc grzywnien abo 500 wag srebra do Leszka co rok wypłacał. Błaż. 14. W. miecha = drog do poruszania miecha kowalskiego. 15. × W. = belka, którą młyn zatrzymują: W., którą młyn zastanawiają. Troc. 16. [W.] = Sztelwaga. W. krawowska = W. u wozu do czwórki koni, z jednej sztuki gęta. W. zwyczajna, złożona z trzech sztuk: dwóch orczyków i wagi. W. u wozów. Troc. 17. [W.] *hudsonia* w Toruniu, gdzie s. odbywały posiedzenia magistratu. 18. [W.] lina. 19.

astr. jeden z gwiazdozbiorów zwierzyńcowych, na półkuli południowej nieba przypadający: W., znak niebieski jesienny. Pot. Znak Wagi znajduje s. obecnie w gwiazdozbiorze Panny. W., ósmy znak niebieski na zodiaku. Troc. 20. farb.: W. chlorowa = aerometr do oznaczania zawartości chloru w roztworach podchlorańcu wapna i sody. 21. gim. ćwiczenie gimnastyczne, polegające na utrzymaniu całego ciała w poziomym położeniu wlewy, gdy ręce trzymają trapez lub są oparte na poręczach. 22. piw. W. ustosunkowana do danej jednostki miary sypkiej, np. korca (posiadając próbę zboża, przy pomocy takiej wagi oznaczyć można ściśle, ile funtów waży korzec). 23. tkac.: Wagi spuścić = odwinąć ze szpulek osnowę. Zdr. Ważka. Wagabonda, y, lm. owie p. Wagus: Pan Jan wczoraj s. potrudził uwolnić mnie od tego wagabondy. Zap.

Wagabunda, y, lm. owie p. Wagus.

Wagabundować się, uje s., ował s. włóczyć s., wałęsać s.: Wagabundowałem s. po mieście. Tok.

Wagabundowanie się, a s., btm., czynność cz. Wagabundować s.

Wagabundzki przym. od Wagabunda, włóczęgowski: Chcesz poznać tej wagabundzkiej reszsy rys jeden jeszcze. Kawcz.

[Wagacyja, i, btm.] przymus, niewola: Albo to nam dzisiaj W. chodzić mu na robotę?

[Wagać, a, al] orać pierwszy raz pole.

[Wagan, a, lm. y] p. Wagon.

[Waganie, a, btm.] czynność cz. Wagać.

Wagant, a, lm. ci podróżny, wędrowiec: Pełne były wówczas Niemcy tych ubogich pątników, których wagantami zwano. Krasz. Przyjechał ze znacznym poczem, w którym było kilku kleryków wagantów. Sienk.

Wagarować, uje, ował p. Wagusować.

Wagarowanie, a, btm., czynność cz. Wagarować.

Wagary, ów, btp., uez. p. Wagus: Pięty s. krzaki jeżynowe, do których sztubaki aż z miasta ciągnęli na W. Isé na W. Chodźcie na W.

× Wagen, u, lm. y pojazd, wóz, wehikuł.

× Waghaus, u, lm. y p. Ważnica.

Wagienbelka, i, lm. i fortep. listwa przechodząca wzdłuż w środku ramy klawiaturowej, z powbijaniami w nią sztyftami, na których jak na osiach klawiają s. klawisze (ważka. s.).

† Wagienburg, a, lm. i tabór, obóz wozów: Zaledwo 4100 ludzi pod generałem Nowiekim pociągnęło pod Karczew ku wagienburgu swemu. T. K.

Wagienmajster, stra, lm. strowie p. Ważnik: Na wagienmajstra wyznaczono porucznika Małeckiego.

Wagienmistrz, a, lm. e p. Ważnik: Wyrzuceno kapelana, 6 hoboistów, wagienmistrza... Górs.

Wagif, u, lm. y min. jasno-niebieskie lub zielonawe naskorupienie kalaminu.

Wagmajster, tra, lm. trowie p. Ważnik.

Wagnerjana, ów, btp. kompozycje, dzieła i monografje, dotyczące Wagnera, jego utworów muzycznych, jego zasad.

Wagnerjanin, a, lm. anie, Wagnerzysta zwolennik wagnerjanizmu.

Wagnerjanizm, u, btm., Wagneryzm uwielbienie utworów dramatycznych i muzycznych Ryszarda Wagnera, twórcy t. zw. muzyki przyszłości; nadsładownictwo tegoż.

Wagnerka, i, lm. i dorożka elegancka, wynajmowana przez wykwiłtną publiczność: Gdy w wa-

gniece z dobrą miną, na „Krakowskim“ ś. ukazuje, piękne damy za mną giną. Rozbijałem ś. w wagnerce po Nowym Świecie. Bliz. Rozbijał bruk tylko w wagnerkach. Rpp.

Wagneryt, u, lm. y min. *minerał z gromady saletrowców, z rządu fosforanów, FMg₂PO₄*.

Wagneryzm, u, blm., p. **Wagnerjanizm**: W., muzyka przyszłości, pod tym tylko warunkiem chce ś. stać przyszłością muzyki, że ś. odzywać będzie z oddalenia wieków. Bog. W.

Wagnerzysta, y, lm. ści p. **Wagnerjanin**.

× **Wagociąg**, u, lm. i *linja prostopadła do pionu, pion*. Troc.

Wagomiar, u, lm. y p. **Kaliber**. † **Średnica** kuli lub działa, z której wymierzonej wnosi ś., wiele waży takowy pocisk, a. działa jak wiele funtowy pocisk nosi. Jak. J. Ulice prały straszliwe, kilkopudowego wagomiaru brandkugle, wyrzucające ogień przez trzy swoje oczy. Zer.

Wagomierstwo, a, blm. p. **Równoważnictwo**.

Wagomierzenie, a, blm., czynność cz. **Wagomierzyc**.

Wagomierzyc, y, ył *mierzeniem dochodzić wagomiaru*: W. jest to mierzyć średnicę pocisków, a z nich dochodzić wagi onychże. Jak. J. (kalibrować. L.).

Wagon, u, lm. y l. a. [**Wagan**] *wóz wielkich rozmiarów i właściwego kształtu na kolejach żelaznych parowych a. konnych*: W. towarowy, osobowy, restauracyjny. W.-cysterna. 2. gór. *wózek skrzynkowy angielski, sierzynka kilkocorcowa, na czterech kółkach żelaznych osadzona*. Łab. W. wytracany = wagon do wyrzucania z niego węgla. Łab. Zdr. **Wagonik**.

Wagoner, a, lm. rzy *furman wożący kołmi towaru i ludzi, furman fruchtowy*.

Wagonet, u, lm. y *mały wagon, wagonik używany do przewożenia różnych materiałów kolejowych*.

Wagonik, u, lm. l p. **Wagon**.

Wagonowo przys. od **Wagonowy**: Sprzedaż węgla W. (= na wagonu, wagonami). Większą ilość marchwi sprzedam W.

Wagonowy przym. od **Wagon**: Ładunek W. Remiza wagonowa. Puszcza nowe kółko dymu, które nie rozwiane w całości dolatuje do sufitu wagonowego. Kos. Gór.: Kłatka wagonowa, czyli kołyska do pochylniów samoruchowych. Łab.

× **Wagorównie** przys. od **Wagorówny**.

× **Wagorówność**, i, blm., rz. od **Wagorówny**: W., wagostrychowność, prostopadłość. L., Troc.

× **Wagorówny**, × **Wagostrychowny** *pazionny a. pionowy, według wagi ułożony, prostopadły, horyzontalny*. L., Troc.

× **Wagoruch**, u, lm. y *waga, ciężar wprawiający w ruch koła w zegarach ściennych; kółko, zastępujące wahadło w zegarkach kieszonekowych*: Dróćnik węzokręty znajduje ś. pod wagoruchem w zegarkach. Ifube.

× **Wagostrychownica**, y, lm. e *śródwaga*. Troc.

× **Wagostrychownie** przys. od **Wagostrychowny**, × **wagorównie**. Troc.

× **Wagostrychowność**, i, blm., rz. od **Wagostrychowny**, × **wagorówność**. W., prostopadłość. L. W., horyzontalność. Troc.

× **Wagostrychowny** p. **Wagorówny**: W., horyzontalny. Troc. W., prostopadły. L.

Wagować, uje, owal l. *robić rzadkie brózdki do ścieku wody na roli zasianej i pobronowanej*. Sł. wil. 2. × W., [W.] a. W. ś., **Wagusować** ś.:

Waguję ze szkół. Troc. Żaki wagujące ś. a po swej woli biegnące z miast i miasteczek rozkazujemy wypędzać. Herb. [W. = być leniwym. Nie nie robi ino waguje. W. ś. = waleśać ś. zamiast iść do szkoły]. [W. ś.] l. p. wyż. 2. [W. ś.] *wazyć ś., wahać ś., być niezdecydowanym, ociągając ś., namyślać ś.*: Dobrze chodzi bydlę, ale sie jesece o jedne rzec waguję... cy będzie dobrze do przychowku? Nie byłem tym sprzeeny, alem sie wagował z obietnicą. Waguję ś. i waguję, czy mówić królowi, co się stało, czy nie? Sienk. W. ś. nie było co, bo Kuba wartał i więcej. Reym. Chciało mu ś. przysiąść do Jagusi, ale ś. wagował, że to tak na oczach wszystkich nijako. Reym. 3. *obawiać ś., nie śmieć, nie wazyć ś., krepować ś., wstrzymywać ś., ceremonjować ś.*: Ciebie to sie juz będzie W. Kuźdy będzie się strzygł (strzegł) i wagował lalkami bawić. Sąsiedzi wagowali sie poradzić mu przeciw Sywee. Wagowali źle robić. Majątecku ni mom, ślacheic mnie nie weźmie; urody brakuje, chłop mi sie waguje. (= unika mnie).

Wagowanie, a, blm. czynność cz. **Wagować**.

Wagowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wagować** ś.

Wagowe, ego, blm., × **Ważno** rz. *opłata za wazenie, za przeważenie*.

Wagownia, i, lm. e p. **Ważnica**: Po dokonanym wazeniu otwierają ś. wrota wagowni, i wchodzą konie.

Wagowy l. × **Ważny** przym. od **Waga**; × **Ważczy**: Strzałka, szalka wagowa. Belka wagowa, na której końcach wiszą szale, środkiem zawieszona. Łab. Stup, pisarz W. 2. chem.: **Stosunek W.** = ilość na wagę, w jakiej dany pierwiastek łączy ś. z innymi, równoważnik. W., ego, lm. i rz. l. p. **Ważnik**. 2. gór. *oficjalista w Wicellicze regulujący wagi, sprawdzający wagi*. Łab.

Wagsztaf, u, blm., **Waksztaf** *gatunek tytoniu do fajki, dawniej w powoz. użytku*: Pan prefekt nalożył sobie fajkę wagsztafem, zapalił. Nalożyłem fajkę wagsztafu. Korz.

Wagus, a, lm. y l. a. lm. owie, **Wagusnik**, **Wagusiarz** *tulacz, powisnoga, włóczykiż, włóczęga, szczeg. uczeń waleśający ś. poza szkołą*: **Wagusowie** ze szkół wypędzani być mają. Herb. Któż ciebie wagusu słuchał w tej mierze będzie? Pim. 2. anat.: **nerw błędny** (p. **Błędny**). 3. w lm. a. **Wagary**, **Wagabonda**, **Wagabunda** *ucz. wagusowanie ś., włóczenie ś., włóczęga, tulanie ś., waleśanie ś. ucznia poza szkołą, wycieczka samowolna uczniów w godzinach lekcji szkolnych*: Iść, echodzić na wagusy (= wagusować ś.). Był w gimnazjum we wstępniarni, ale na wagusach więcej dni przepędził, niż w klasie. Kos.

Wagusiarz, a, lm. e p. **Wagus**: W. więc przychodził na tę pierwszą lekcję, ażeby ś. przedstawić jako obecny. Dyg. Czy wiecie, czy B. po pauzie szuka wagusiarzy? Dyg.

× **Wagusować**, uje, owal a. W. ś., **Wagarować** *ucz. waleśać ś., włóczyć ś., szczeg. włóczyć ś. uciekszy z lekcji, uciekać z lekcji, chodzić na wagusy*: Zbijał naprzód bąki, wagusował na wsi u pani hrabiny. Bog. W. W. ś., **włóczyć** ś., osobliwie za szkołą. L.

Wagusowanie, a, blm., czynność cz. **Wagusować**.

Wagusowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wagusować** ś., *wagusy* (p. **Wagus**).

Wagusnik, a, lm. cy p. **Wagus**. [**Waguzia**, **Waguziska**] *chwasi*.

[Waguziska] p. Waguzia.

[Wagzał, u, lm. y] p. Foksal.

† Wah p. Wach: Gdy usłyszysz trąbę, mówi: W.! Wuj.

Wahabita, y, lm. ci, Wehabita *członek sekty mahometańskiej Wahabitów w Arabji, częściowo tylko przyjmującej Koran.*

Wahacz, a, lm. e l. p. Balansjer. Łab. 2. p. Dźwignia.

Wahać, a, a!, Wachać, †Wahować, dok. ×Wahnąć machać, chwiać, kołysać, ruszać tam i nazad, kiwać, wiewać, chwiać, fajtać, bujać, chybotać: W. nogami. W. ś. l. chwiać ś., kołysać ś., ruszać ś. tam i nazad, kiwać ś., wiewać ś., chwiać ś., fajtać ś., bujać ś., chybotać ś.: Zórawie dla słabości ciała, gdy ś. po powietrzu jak łódki wachają od wiatru poruszone, w pazurach kamienie trzymają i tak ś. ratują w lataniu swoim. Birk. Nad hełmem jego dwa szariatne pióropusze ś. wachają. Stasz. Co jest dobrze umocowane, to ś. nie waha. Pilech. Na czarnym jego szyszaku czarna wahała ś. kita. Od. 2. przen. *ważyc ś., nie odważać ś., być niezdecydowanym, być w niepewności, namyślać ś., bić ś. z myślami, gubić ś. w wątpliwościach, nie wiedzieć, czego ś. trzymać: Wahał ś. między bojaźnią i nadzieją, oczekując tej chwili, która tę srogą rozwiązać miała niepewność. Ust. Któżby z nas, bracia, wahał ś. być zginąć? Zal.*

Wahadełko, a, lm. a f. p. Wahadło. 2. fiz.: W. elektryczne, p. Elektryczny.

Wahadlik, a, lm. i (hedysarum gyraus) *roś. z rodziny strąkowców: Mam tu na myśli interesujące i w podziw wprowadzające botaników ruchy wahadlika. Nus.*

Wahadło, a, lm. a l. [W.] ogon (w zagadce): Cztery tyki (nogi), dwa patyki (rogi), piąte za W. (ogon) (= wół). 2. fiz. ciężarek zawieszony na nitce, do stałego punktu przyczepionej, wachający ś. po wyrownadzeniu go z równowagi pod wpływem siły ciężkości i własnej bezwładności: W. balistyczne = ciężka bryła, zawieszona na osi poziomej, którą w ruch wahadłowy uprawia pocisk, wyrzucony z pobliskiego działa. W. kompensacyjne, p. Kompensacyjny. W. zegarowe = *perpendyкул*, × *pendul*. Zdr. Wahadélko.

Wahadłowość, i, blm., rz. od Wahadłowy. Przen.: *chwiejny, niestanowczy: Nie wiem, czy W. nerwowej natury Płozowskiego i w następach jego ś. nie odbije. Górs. K. M.*

Wahadłowy przym. od Wahadło, *na sposób wahadła odrywający ś.:* Ruch W. Wahadłowe wyładowanie elektryczne. Przen.: *chwiejny, niestanowczy, niezdecydowany: Niezgodne z sobą i wahadłowe natury. Górs. K. M.*

Wahajaco, Wahajaco ś. przys. z wahaniami, wachając ś., *chwiejnie: A ze sobą co myślisz zrobić?—spytał Leon.—Ze sobą?—odrzekł Emil W. Bał. Działał co najmniej miękko i W. Jaroch.*

Wahajaco się p. Wahajaco: Przebąknął naręście W. ś. i nieśmiało. Krasz.

Wahanie, a, lm. a l. czynność cz. Wahać. 2. p. Wahanie ś.: W., oscylacja. Środek wahań = punkt wahadła fizycznego oddległy od jego punktu zawieszenia o długość wahadła matematycznego (idealnego), złożonego z jednego tylko punktu ciężkiego, zawieszono na nitce, nie posiadającej żadnego ciężaru i nie giętkiej, z nim izochronicznego. Drganie, czyli W. strun instrumentu, na którym grają. Hube.

Wahanie się, a ś., lm. a ś. p. Wahanie. Przen.: *niepewność, chwiejność, wątpliwość, powątpiebanie, niezdecydowanie.*

× Wahaty, × Wahotliwy wachający ś., chwiejący ś., chwiejny, kołyszący ś., niepewny, niezdecydowany, nierozstrzygnięty, wątpliwy: Drży długo, jak trup blade, stawia krok W. Przyb.

× Wahnąć, nie, ną! i × W. ś. p. Wahać.

Wahniczy wahadłowy, oscylacyjny, falisty, ondulacyjny: Układ U. St. wil.

× Wahnienie, a, lm. a p. Wahnięcie.

× Wahnienie się, a ś., blm., czynność cz. Wahnąć ś.

Wahnięcie, a, lm. a, × Wahnienie i. czynność cz. Wahnąć. 2. p. Wahnięcie ś.: W. wahadła.

Wahnięcie się, a ś., × Wahnienie ś., niek. Wahnięcie, × Wahnienie czynność cz. Wahnąć ś.: Są karjery podobne do chodzenia na linie, gdzie lada krok, lada W. ś. ... Prus.

[Wahon, a, lm. y] *duża miska drewniana.*

× Wahotliwy p. Wahaty: Wielką kłęską obojętną i wahotliwą z obudwu stron bitwa. Błaż. (varians fortuna, Krom.).

× Wahowny łatwo wachający ś., chwiejący ś., chwiejny. St. wil.

[Wai, waja, waje, Wajny] wasz, wasza, wasze.

[Waja] p. Wai.

Wajalet, u, lm. y p. Wilajet: Oprócz tych dwóch wajaletów znajdował ś. jeszcze trzeci szmat kraju jakby bepański. Rol.

[Wajce, a, lm. a] p. Jaje: Mądrzejsze W., niż kura.

[Wajda, y, lm. owie] *naczelnik Cyganów: Cygan W., rozporajda.*

× Wajdaż, u, blm., chem. *machuga, potaż korytowy, nieczysty, handlowy węgiel potasu.*

Wajdelota, y, lm. ci *rodzaj niższego kapłana u poganańskich Litwinów, a zarazem śpiewaka, barda: Pieśń wajdeloty. Mick. Sereca kochanków łączą ś. znowu w pieśniach wajdeloty. Mick. Śmiertelne pieśni wajdeloci pieją. Mick. Krzyżacy... wywołali z kraju razem z Cyganami i Żydami wajdelotów, litewskich bardów. Mick. Stary W. zaczął śpiewać dzieje dawnych bohaterów. Mick.*

× Wajdelotenia, i, lm. e p. Wajdelotka.

Wajdelotka, i, lm. i, × Wajdelotenia, forma ż. od Wajdelota.

[Wajé] p. Wai.

[Wajeczny] *ważliwy jak jajko.*

[Wajeczyna, y, lm. y] p. Jajecznicza.

[Wajnkiper, pra, lm. owie] = Kiper.

× Wajnsztejn, u, blm., × Wajnsztyn, × Wajnsztyn, × Wajstin, × Wajstyn chem. (cremor tartari) *kamień winny, surowy winian kwaśny potasu, winnik.*

Wajnsztoczki, ów, blp. p. Wajnsztoki.

Wajnsztoki, ów, blp., ręk. *dwa waleczki w środku długości grubsze, do rozciągania rękawiczek, in. tornegany. Zdr. Wajnsztoczki.*

× Wajnsztyn, u, blm., p. Wajnsztejn: Z wina długo w beczkach stojącego osiada na bokach niejaki kamień twardy i lśniący, który sprzedają pod imieniem wajnsztynu. Kluk.

× Wajnsztynowy przym. od Wajnsztyn.

[Wajntarka, i, lm. i] *perlica.*

[Wajny] p. Wai.

Wajskneter, tra, lm. *trowie piek. zarabiacz ciasta pszennego.*

× Wajstin, u, blm., p. Wajnsztejn. Troc.

× Wajstyn, u, blm., p. Wajnsztejn: Wajstynem czyścić, przyprawić. Troc.

- × Wajstynowy przym. od Wajstyn. Troc.
- × Wajstyn, u, blm., p. Wajnsztejn.
- × Wajstynowy przym. od Wajstyn: W. olej.

Jak. J.

† Wajspień, a, blm. *opilki, trociny*: Scobs, W., opilki, trociny. Urs.

† Waju 2, 4 i 7-y pp. 1. podw. od Ty: Bieźcie ze dwa was do raju, a gdy puszcza obu waju... Groch. Po obu waju osierociałem jednego dnia. Bud. Kto ś. ze mną puści z waju do obozu? Leop. Jeden z waju. Troc.

[Wak, u, blm.] *wapno; wapno zarobione z piaskiem.*

Waka, i, blm. p. Szarowaka.

Wakacja, i, lm. e l. zwykle w lm. *doroczny okres czasu, w którym zawieszają ś. zajęcia, ferie*: Na wakacje studentów rozpuszczają. Troc. Na wakacje ze szkół do rodziców przyjechał. L. W szkołach plagi tylko zyskałem, a na wakacjach tyle drugie do domu od ojca. Kras. Jakto? więc jest w domu? czyżby był na wakacjach? Orzesz. Wakacje sądowe. Troc. Przen.: Wincenty sam nie pisze, bo zrobił sobie kompletne wakacje (= święto). 2. *zawakowanie, wakowanie, wakans, wakancja*: Pewne skrupuły materialne opóźniły małżeństwo i wakacją opactw. Czerm. Zdr. Wakacyjka.

Wakacjones ucz. *wakacje*, tylko w wyrażeniu: W. eras, na lizuchów czas. (= *czas porachunku z lizusami, którzy ś. w ciągu roku szkolnego dali we znaki*). Sprawie lizusowi W.

Wakacjować, uje, ował *spędzać wakacje, odpoczywać z powodu wakacji*: Oni teraz właśnie wakacują. Od.

Wakacjowanie, a, blm., czynność cz. Wakacjować.

[Wakacyja, i, lm. e] p. Akacja.

Wakacje p. Wakacja.

Wakacyjka, i, część. w lm. Wakacyjki p. Wakacja.

Wakacyjne, ego, blm. *pieniądze dane oficjalscie z powodu wakacji*.

Wakacyjny przym. od Wakacja: Podczas miesięcy wakacyjnych. Jakto? więc jest w domu; czyżby był na wakacjach? Ależ to nie wakacyjna pora. Orzesz.

× Wakancja, i, lm. e l. † W. *puszka*. Rej. 2. p. Wakacja: Wakanse lub wakacje = *czas sześciu tygodni wolny od sądów bartnych*. Skr. 3.

× W. p. Wakans: W., wakowanie, otworzenie ś. miejsca, urzędu jakiego. L. W. królewska, bezkrólestwo. Troc. 4. † W. *całkowity dochód ze starostwa a. królewskiego, pobierany na rzecz skarbu, w przerwie między śmiercią jednego dzierżyciela a objęciem dóbr przez drugiego*. Zdr. Wakacyjka.

× Wakacyjka, i, lm. i p. Wakancja: Dla utapienia lichiej wakacyjki. Troc.

Wakans, u, lm. e × Wakancja I. *posuda, urząd nie obsadzony urzędnikiem, wakujący*: Otworzył ś. W. Król na rozdawać wakanse. Troc. W. duchowny. Troc. Królowa W. jałmużnictwa komu innemu przeznaczyła. L. 2. p. Wakacja: Wakanse lub wakacje = *czas sześciu tygodni wolny od sądów bartnych*. Skr.

Wakansowy przym. od Wakans; × Wakantowy: Oddał do bezpłatnego użytku poddanych wszystkie łąny folwarczne i pola wakansowe. Chrzysz.

× Wakantowy p. Wakansowy: Za każdego brakującego giejmajna obowiązany był wnieść całą porcję do kasy wakantowej. Górs. Naczywał mieć zawsze atencją, aby żołąd w kasie

wakantowej był zatrzymany ofiarom, dopóki nie przysięgną. T. K.

! Wakarmować, uje, ował *hałasować, wrzeszczeć, robić zamieszanie*: Czego tak W.? Orzesz.

! Wakarmowanie, a, blm., czynność cz. Wakarmować.

Wakał, u, lm. y *druk, pusta kolumna na druziej stronie za głównym tytułem a. pomiędzy rozdziałami dzieła*.

Wakatówy druk, przym. od Wakał: Kolumna wakatówa (= *nie wypełniona szczerze drukiem*).

Wakayna, y, blm. *ospa sztuczna, dla uchronienia od naturalnej, ospa ochronna, krowianka*.

Wakycnacja, i, lm. e p. Wakycnowanie.

Wakycnalny *tyczący ś. wakycny a. wakycnacji*: Ziarnka suche zachowały siłę wakycnalną przez dość długi czas.

Wakycnować, uje, ował *zaszczepiać ospę sztuczną*. Wakycnowanie, a, blm., Wakycnacja czynność cz. Wakycnować.

Wakinjon, a, lm. y?: Oóż to? szulerzy jesteście my? wakinjony jakie? rozpuśtniki? Krasz.

Wakować być nie zajęтым, opróżnionym przez jednego, a nie zajęтым jeszcze przez drugiego: Urząd wakujący. Kiedy króle schodzili, a królestwo wakowało, panowie radni sejm obierania postawili. Herb. Wyrobie dla niego urząd wakujący. L. Wakuje ten urząd, województwo, biskupstwo, stolica. Troc. Po zejściu Klemensa IV stolica apostolska trzy lata dla niezgody kardynałów wakowała. Błaż. Spadek wakujący (= *którego ś. zrzeczono a. po który ś. nie zgłoszono*), Łóżko zastane i tapezanik wakujący. Krasz.

[Wakować, uje, ował] I. a. [Wakować] *tynkować*. 2. *watować*.

Wakowanie, a, blm., czynność cz. Wakować.

[Wakowanie, a, blm.] czynność cz. [Wakować].

Waksztaf, u, blm., Wagsztaf *gatunek tytoniu do fajki*: Nałożył sobie fajkę waksztafu. Korz. Zdr. Waksztafik.

Waksztafik, u, blm., p. Waksztaf: Przepyszna (pogoda), odrzekł pan Dezydery, pykając zwolna W. Rpp.

[Waksztat, u, lm. y] p. Warsztat.

Wakuf, u, lm. y *małytek ziemski, będący własnością duchowieństwa a. zakładu dobroczynnego w Turcji*.

Wakuizm, u, blm. *doktryna dawnych filozofów, przypuszczających bezwzględną próżnię w naturze*. Śl. wil.

Wakum kott.?: Wakumy miedziane.

Wakuola, i, lm. e l. *małeńka przestrzeń pusta między komórkami, składającymi organizm*. 2. *gorz. jedno z miejsc jaśniejszych w komórkach drożdżowych, zawierających w sobie sok komórkowy*. 3. *piw. płyn wypełniający protoplazmę, widziany jako punkt światły*.

[Wakusierka, i, lm. i] akuszerka.

Wakuum nieod., piw. *próżnia*.

1. [Wal]: Nie wiedziała, co robiła od żalu, zawiesiła swój wiłneczek na walu. (= *na wale!*). 2. [Wal, wal] *nawoływanie gości*: W., W., W., gąsecki moje! Pilu! pilu! W.! W.!

Wal, a, lm. e, Waleń *wieloryb*.

[Wala, i, lm. e] *walek płótna, sztuka płótna*.

Walacz, a, lm. e l. [W.] *próżniak, walkoń, zawalający kąty*: Ach, ty walaczu! miejsce tylko drugim zabierasz. 2. a. † *Walnik gór. robotnik w Wieliczce, balwany soli i heczki do podszycia odwalający*. Łab.

Walać, a, ał I. *taczać, kulać, walcować; obracać taczając*: To wszystko społem stłuczysz, a po kęsu ciepło biorąc, W. na kamieniu na świeczki. Spiecz. (wajając gnieść, utaczać, kształcić. L.). [Gęś biała po stole chlib wala] = *toczy po wyrobieniu ciasta, a przed usadzeniem do pieca*. 2. *tarzać, szarzać, wycierać; kalać, brudzić, brukać, folować, plamić, paćkać, babrać, paprać, mazać, nurzać*: Walał go w błocie, w kałuży. Troc. Wala suknię przy obiedzie. Ściana wala = *smoła, puszcza, obłazi*. 3. sukno = *folować, walcować; ubijać, aby było gęstsze i grubsze*: W foluszach sukno walają. Chm. B. 4. [W., **Burtać**] *walić, przewalać*: Jak urosło, za sobom góry walało = *wół, jak urosł, orał*. (Zagadka). W. ś. I. *tarzać ś., poniewierać ś., rozwalać ś., przewalać ś.*: W. ś. w popiele. Koch. W. Świnie, gdy pobiegają, rady ś. we błocie walają. Trzye. Pijak po ulicach ś. wala. L. Byłem wczoraj u jednej po obiedzie pani, aż ś. tam i sam ludzie walają pijani. Pot. Po twardej ziemi noe i dzień ś. walam. Druzb. Walał ś. po ziemi, w błocie. Troc. Dzik ś. wala. Troc. Walał ś., jako we błocie świnia. Rej. (O rzeczach) *leżeć porzuconym, poniewierać ś., wycierać ś.*: Sprząty walają ś. po podłodze Wajające ś. trupy wśród pola. Dm. 2. [Nie nie robił, ino ś. walał (= leżał)] *tarzać ś., szarzać ś., wycierać ś., kalać ś., brudzić ś., brukać ś., smolić ś., babrać ś., mazać ś., paprać ś., paćkać ś., plamić ś., folować ś.*: Walał ś. w krwi swojej. Troc.

Walać, u, bhm., min. *odmiana asfaltu*.

Walać! gm., tr. rozk. od walać = *I. wal, machaj, rypaj, ruszaj, śpiesz, leć, biegnij, idź*: Ruszaj mi zaraz... W., a żywo! Łęt. 2. w. dalej! nuże! marsz!

Walenie, a, bhm., czynność cz. **Walać**.

Walenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Walać** ś.: *Walania ś. miejsce*. Troc.

Walansjena, y, lm. y *koronka z Valenciennes we Francji*: W sukni obrzuczonej walansjenami. Gaw. Zdr. **Walansjenka**.

Walansjenka, i, lm. i p. **Walansjena**: Ciemnymi palcami dotknęła wyrurkowanych walansjenek. Zap.

[**Walanty zalanty**] *lampy = oczy kocie*. Zagadka: Huptas... zapalił pare W. zalanty = *zapalił kot parę lamp = otworzył oczy*.

† **Walać**, i, hlm. *pewna gra w jęjka*.

Walc, a, lm. e, [**Walec, Walcer**] *znany powszechnie niem. ecki taniec narodowy w tempie 2/4; muzyka do niego: W. na dwa a. na trzy pas*. Zdr. **Walczyk**.

Walcer, a I. [W., lm. y] p. **Walc**. 2. × W. *ten, co z upodobaniem i doskonale tańczy walca*. Zdr. [**Walcerek**].

[**Walcerek**, rka, lm. rki] p. **Walcer**.

Walchowitz, u, bhm., min. *jedna z żywic żółtych lub brunatnych, napotykanych najczęściej w węglu brunatnym, lecz także w glinie i marglu i nie różniących ś. zasadniczo od bursztynu, odmiana retynitu*.

Walcować, uje, ował I. *prasować, wygładzać walcem, paszczyć, ugniatać cylindrem, walcować*: W. rolę, blachę. Gazony strzyżone i walcowane. Krasz. Cyna walcowana, w cienkich blaszkach, cynfolja. Łab. W. żelazo, stal = *przepuszczać między walcami, ażeby jej nadać grubość, postać żądaną*. W. żelazo na blachy, sztaby, rełsy. 2. *tańczyć walca*: Mnie z nikim tak dobrze ś. nie walcuje, jak z panem. Bał.

Walcowanie, a, bhm., czynność cz. **Walcować**.

Walcowało przys. od **Walcować**. L.

Walcowatość, i, bhm., rz. od **Walcować**.

Walcowaty, **Walczasty**, **Walcowy** I. *podobny do walca, walcowaty, cylindryczny*: W roślinach są rurki walcowate, cylindrycz. L. Łodyga walcowata, teres. Powierzchnia-walcowata. Ciało walcowate. Jund. 2. anat.: Staw W. 3. bot.: Czosnek W., p. **Czosnek**.

Walcownia, i, lm. e I. *przyrząd do płaszczenia żelaza na blachy, składający ś. z szeregu podwójnych walców metalowych, obracających ś. w kierunkach sobie przeciwnych*. 2. *zakład, huta, warsztat, gdzie walcują żelazo na szyny, blachy, ciągnia*: Blachownia, fabryka blach. W. blachowa = *walcach gładkich, szerokich, do ciągnięcia blachy*. Łab.

Walcownica, y, lm. e druk. *walcownia satynówka; maszyna gładząca papier dla nadania mu połysku*.

[**Walcowniczek**, **czka**, lm. **czkowie**] p. **Walcownik**: Ja walcowniczek z Białogońskiej kuźni.

Walcowniczy *tyczący ś. walcownika, walcowania lub walcowni*: Walec walcownicze. Łab.

Walcownik, a, lm. oy *robotnik zajęty w walcowni*. Łab.

Walcowy I. *przym. od Walec, cylindryczny*: Młyn W. = *ścierający ziarno, farby, gips i t. p. między walcami*. Oś walcowa. 2. p. **Walcowaty**: Migdałki rozgrzewać w naczyniu walcowym, cylindrycznym. L. 3. *przym. od Walec = ianiec*: Takt W. 4. fiz.: Induktor W., p. **Induktor**. 5. mech.: Koła zębate proste, czyli walcowe, i kątowe, czyli stożkowe. Sztendry walcowe, a obok nich mniejsze sztendry, w których osadzone są koła zębate, ruch udzielające. Łab.

Walcówka, i, lm. i ogr. *narzędzie do walcowania roli, walec, cylinder*. Śl. wil.

Walczasto przys. od **Walczasty**, *walcowato*. L.

Walczasty p. **Walcowaty**: *Ciała walczaste, corpora cylindrica*. Śniad.

Walenie, a, bhm., czynność cz. **Walczyć**.

† **Waleczerz**, a, lm. e, † **Walecznik** *ten, co walczy, bojownik, rycerz, wojownik, szermierz, zapasnik*: Pośpieszają ś. do nas ci nocni waleczerze, niosąc już z sobą łańcuch wiązać ręce wasze. Baz.

Walczyć, y, ył I. z kim († kogo), *toczyć walkę, bojować, wojować, ścierać ś., potykać ś., mocować ś., borykać ś., pasować ś., bić ś.*: Nie lęka ś., ale mocnie i stale walczy. Ż. E. W dziwy mężnie walczył. *Walczy wódz z wodzem, a rycerz z rycerzem, puklerz szczęk daje, przytarty puklerzem, hartowne miecze łyskają i błyszczą, ciężciwy brzęczą, lotne strzały świszczą*. Kras. Przen.: W. z namiętnościami, z przeciwnościami, z losem, z niedostatkami (= *nie poddawać ś. im*). 2. *przen. użerać ś., żyć w niezgodzie, spierać ś., kłócić ś., certować ś., wadzić ś., przekomarzać ś., wańnić ś., toczyć wojnę*: Wiecznie ze sobą walczą. W. na języki, na pióra. Przen.: *przezczyć, stawać w sprzeczności, urągać, nie zgadzać ś., sprzeciwiać ś.*: To walczy z zdrowym rozsądkiem. Przen.: *współubiegać ś., emulować, konkurować, chodzić w zawody*: W. o palmę pierwszeństwa. Słonie z cieniem ustawicznie walczy. Birk. (= *kłóci ś.*). 3. † W. na kogo.] W. na kogo] = *nacierać, bić, uderzać*. Kaz. 1555. Wojny ustawicznie trwają między nimi; królik na królika walczy. Skar. Skanderbeg temi pobranami pieniądze długo może na Amurata W. Baz. Ja pójdę i będę walczył na tego Filistyńczyka. Leop. Często na mnie wal-

czyli od młodości mojej. Wr. [Pijeie, chociaż na mnie walcycie] (= *nastajecie na mnie, jesteście moimi przeciwnikami*). 4. anat.: † Myszki walczące (Perz.) = *mięśnie przeciwległe* (Ryszk.), † myszki przeciwniczy (Kamb.). Xprzeciwniki, *mięśnie przeciwnicze* (musculi antagonistae). X W. *ś. ścierać ś.*, *zwalczac ś.*: Słyszac, że dla Boga walczą ś. te kraje, zachwiał ś. młody łucznik w młodocianej wierze. Syr. Walczą ś. piórami. Troc. (= *polemizują z sobą*).

Walczyk, a, lm. i l. p. **Walec**: Walczyka pogwizdywał. Fred. A. 2. p. **Walec**: W kompasie magnesowym igielka środkiem swoim zasadzona jest na walcyku, na którym ma ruch zupełnie wolny. Jak. J. (na sztyfciku. L.).

Waldensowie, ów *sekcjarze zwolennicy nauki kupca Francuza Piotra Waldensa (w. XII), trzymający ś. ściśle Biblię, dotąd istniejący we Włoszech*.

Waldhar, u, blm. *trawa morska, trawa afrykańska, krajana i fryzowana, używana do wyściełania mebli*.

Waldharowy przym. od **Waldhar**: Materae W.

Waldhorn, u, lm. y l. p. **Waltornia**. 2. muz. *silny registr organowy*.

X **Waldhornista**, y, lm. *ści p. Waltornista*: Dwaj hoboisci, dwaj waldhorniści i dwaj fagociści. Myc.

Walec, lca, lm. lca l. *sztuka drzewa, kamienia, metalu i t. p., kształtu były matematycznej tej nazwy, cylinder, wał, walek*: Kiedy ś. ciężar poziennie ciągnie, dla ułatwienia mu biegu kładą pod niego walec. Rogal. Walce do przetoczenia z miejsca na miejsce bardzo ciężkiej rzeczy bywają dębowe, bukowe. Kluk. W. rolniczy, wał okrągły dębowy, mający dwa czopy, na których osadzony obraca ś.; do przygnięcia ziemi służy gładki, do rozwalania był osadzony gęstymi ostrymi żelazmi. Kluk. W. pierścieniowy (narzędzie rolnicze). W. prosty z drągami. Troc. Nawinac na W. W. walcowniczy. Łab. (w walcowni). Walce gładkie, t. j. bez wykrojów na powierzchnię, i z wykrojami. Łab. 2. fiz.: W. indukcyjny, p. **Indukcyjny**. 3. geol. (voluta) *mięczak brzuchopęty trąbikowy, z wójka*. Łab. 4. mat. = a) a. **Cylinder** *powierzchnia będąca miejscem prostych równoległych do prostej danej i przechodzących przez punkty krzywej danej*. b) *była ograniczona taką powierzchnią*: W. obrotowy, kołowy, prosty, eliptyczny, paraboliczny. 5. pusz. część zamka u broni palnej skalkowej: *umocowanie kurków*. Gemb. 6. ślus. *rygiel obracający ś. na nicie, przy kółkach sztajerskich*. 7. woj.: *Walce u sprzączki*. Gemb.

[**Walec**, lca, lm. lca] p. **Walc**.

Walecznica, y, lm. e forma ż. od **Walecznik**: W. amazońskiego rodu. Koch. J. W., bohaterzyca. L.

Walecznie przys. od **Waleczny**: Bić ś. W. Żadnej różnicy między winem białym a czerwonym nie czyni, ale W. łyka. [Walecniem podjad sobie].

† **Walecznik**, a, lm. cy, † **Walczerz** *mąż waleczny, wojownik znakomity, bohater, junak, zuch, chwyt, gracz*: Krystyn, wojewoda płocki, mąż serdeczny i W. ćwiczony. Błaż. Słaby a miły przeciwko tak srogiemu a mocnemu walecznikowi. Rej. Pan nasz nie jaki W. i okrutnik, ale król, rządca. Wuj. Upadł na twarz W. przed tym, którego prześladował. Żarn.

Waleczność, i, blm., rz. od **Waleczny**: Dokazywał cudów waleczności. Wszystkie męże przechodził walecznością swoją. Dm.

Waleczny l. † W. przym. od **Walka**, *wojenny, wojskowy, militarny*: Hetman nie ma nie opuścić, cobykolwiek wedle czasu w potrzebie, w sprawie walecznej uczynić należało. Tarn. J. Czasu walecznego. Wiele rzeczy walecznych mówił. Rej. 2. *mężny, dzielny, bitny, śmiały, odważny, junacki, dziarski, zachowaty w boju, chlubny*: W. naród. Troc. Na imię walecznego zasłużyć, potrzeba doświadczenia w bitwach dzielnością. Świt. 3. X W. *tegi, walny, graccki, doskonały, wyborny, paradny, osobliwy w swoim rodzaju*: Co za porównanie waleczne, proszę poduchać. L.

X **Waledykoja**, i, lm. e *pożegnanie, rozstanie ś., waleta*.

X **Waledykejny** przym. od **Waledykoja**, *pożegnałny*: Waledykejną poset miał audyjęją. Troc.

X **Waledykować**, uje, *ował żegnać ś., rozstawać ś. z kim, z czym*: Gdyby mu nie o samę Bożą chwałę szło, tedyby zaraz ojczyźnie waledykował. Kalic. (= *powiedział: bądź zdrowa*).

X **Waledykowanie**, a, blm., *czynność cz. Waledykować*.

Walenie, a, blm., *czynność cz. Walić*: W. muru, wałów. Troc. Polusz do walenia sukien. Troc. Polusz dla walenia sukien na potrzebę Oo. Bernardynów. Vol. Dawni przodkowie gniew nieprzyjaciółom wolności, ścian i wszystkiego ich mieszkania oświadczałi. Warg. Uderzyli w on dom, tedy ś. obalił; i było wielkie W. jego. Loop. (był wielki upadek jego B. G.). Tamże dopiero waleniu porażka była podobna. Warg.

Walenie się, a ś., blm., *czynność cz. Walić ś.
Walenrodować, uje, *ował nastalować Wallenroda (z utworu Mickiewicza), kierować ś. walenrodycznym w postępowaniu*: Zaraz poczną W., zamiast zajmować ś. swoją specjalnością. Spas.*

Walenrodowanie, a, blm., *czynność cz. Walenrodować*.

Walenrodyczność, i, blm., p. **Walenrodyzm**.

Walenrodyczny *tyczący ś. walenrodyzmu, nacechowany nim*: Bratanie ś. przeważnie na gruncie głównej, zaprzętającej Mickiewicza w tym czasie idei walenrodycznej. Spas.

Walenrodyzm, u, lm. y, **Walenrodyczność** *typ charakteru, w jakim Mickiewicz przedstawił swego bohatera w „Konradzie Wallenrodzie“; oddanie ś. na usługi wroga z zamiarem zgubienia go*: W. z jednego zrobił zdrajców sto tysięcy. Słow. Można ś. zgodzić lub nie w danych stosunkach na W., ale „Alpuhara“ musi porwać każdego. Żadnych nowych myśli, tylko powtórzone dawniejsze o szkodliwości spisków i walenrodyzmów. Chm. Pomijam okoliczności mniej ważne, nieuniknione wyrzut walenrodyzmu, wspomnienia o żalobie. Spas.

[**Walentowa choroba**, **Choroba św. Walentego**] *palaczka, wielka choroba, epilepsja*.

Walentynin, u, blm., *hut. tlenek antymonu*.

Walentynt, u, lm. y *min. minerał z gromady tlenków, z rzędu ochr, Sb₂O₃*.

Walentyjanin, a, lm. anie *zwolennik walentyjanizmu*.

Walentyjanizm, u, blm. *doktryna gnostyków, przypuszczająca istnienie dwóch światów: widzialnego i niewidzialnego*.

Walentyjanka, i, lm. i *zwolenniczka walentyjanizmu*.

[**Waleń**, a, lm. e] zool. *wieloryb*.

[Walerat, u, blm.] apt. *letaceum*.

Walerjana, y, lm. y, bot., p. Kozłek.

Walerjanian, u, lm. y prow. Kozłikan sól kwasu walerjanowego: W. amonu. W. żelaza. W. cynku (zineum valerianicum).

Walerjanowy, prow. Kozłkowy kwas, chem. kwas walerowy a. walerawy, jeden z izomerycznych kwasów $C_5H_{10}O_2$ z szeregu kwasu mrówkowego, znajdujący się w roślinie *valeriana officinalis* (kozłek).

Waleryt, u, lm. y min. odmiana bornitu, odznaczająca się niezwykłą miękkością.

[Walesiak, a, lm. i] polanka w lesie.

Walet, a, lm. y najniższa z figur w kartach, niżnik.

[Walet] bądź zdrów, żegnaj: Przedtem ja był serca twoego aniół kochany; teraz mi W. winiszjesz.

Waleta, y, lm. y pożegnanie, rozstanie się, rozbrat, rozłąka, waledykacja. Biel. M. Uciechom świata, które mię zdradzały, wypowiadał waletę, wszystkim próżnej chwale także rzekłem: walet. L. Na waletę chciał się z nim dowoli nacieszyć. Lubom. W. wioszeczonska. Żałosna W. z odjeżdżającym Janem Kazimierzem, Koch. W. W., wale, rozstanie. Troc. Zdaleka oddaj towarzystwu waletę. Zer.

[Wale—wale] p. Wal.

Walezjanin, a, lm. anie członek sekty arabskiej walezjanów, potępionej przez sobór nicejski. Sł. wil.

Walezjanka, i, lm. i forma ż. od Walezjanin.

Wali, nieod. gubernator prowincji tureckiej: Sprawy wlokły się leniwie przez cztery instancje: pierwszy były sądy kadi, drugą sąd główny w sandżaku, trzecią sąd W. przy wielkorządcy, czwarty sąd w Konstantynopolu. Spas.

[Wali] nawoływanie świąt: Mali mali, malućkie, wali wali, walućkie!

Walić, i, II l. p. Walać. 2. burzyć, zwałac, rozbić, rozwałac, wyrzucić, obalać: W. dom, mury, ściany. L. Działa mur, wał wałą. Troc. Wiatr, rzeka lasy wali, gwałtem porywa, niesie. Troc. W. państwa, miasta. Troc. W. drzewa i t. p., wyrzucić, obalać, ścinać. L. Ziemia drży, kiedy wałą w lesie surowe dęby twardoostą stałą. K. G. Topór w lesie wali buk smagły i rodne dęby. Mias. Ten buki twarde i jesiony ścina, ten wielkie sosny i jedliny wali. P. Koch. Śmierć, jak gbur kosą trawę, młodych, starych wali. Stryk. Koń, kłoty ostrogami, wali, łamie, psuje, cokolwiek mu zawadza i co go hamuje. P. Koch. Wałą ludzi pokotem. Pot. (= kładą, ścielą). Całeni zastępy męża nasze wali. Dm. 3. co na kogo == zwałac, wwałac, spychać, rzucić gwałtownie, sypać hurmem: Pojrzrzyj, Panie jak swe na mnie siły wałą nieprzyjaciele. Ryb. W. na poddanych podatki. Troc. W. na kupę, gwałtownie rzucić, sypać na kupę. L. Zenon wszystkie sprawy i zabawy gmatwa i wali na kupę, twierdząc, iż nie rzeczywistego niema. Pilch. W. co gulzie, na co=hojnie sypać, rzucić, wylewać. L. (= szafować, szastać). A w faraona, pomnisz, gdy s. był zapalił, jak na asa obrączkowe walił? Tremb. Wałą wszystko na grzbiet, na stroje, tak, że kilka wiosek przestroją. Pilch. (= pchają, łożą). Ukąsiwszy pióra, wali na papier najuroczystsza na nią cesją wszystkich dóbr. Oss. (= wylewa). Do zazdrości wacpani nie widzę przyczyny, nie racz, proszę, niestusznej W. na mnie winy. Tremb. Wał mu pałkę! (= jednostkę) (= krop,

łup, wsol, wrzep, machnij mu jedynkę za naukę). Wał mu piątkę na pokładankę! 3. rznąć, ciąć; rabać, mówić prosto z mostu: Wzieli się pod ręce i wałą sztajera. Spas. Jury W. (= kłamać; durzyć, oszukiwać kogo). 4. walić się, toczyć się, tarabanić się, prowadzić się, cisnąć się, tłoczyć się, pchać się, sunąć się ociężale, hurmem, ławą, gromadą, grzmieć: Otóż pan mój wali. L. (= nadjeżdża). Gdy gwiznę, wnet do mnie ptastwo kupami wali. Boh. Nie przez wały tylko, lecz brzmami wojska nasze wałą. Leszez. S. W., isć kupą, gromadnie. Więc za strzelby, do okien, aż tu tłum Moskali, krzycząc: ura! od bramy wali po tarasie. Mick. Wali z kopyta. Aż pod niebo dymy wałą. Kon. Śnieg wali. Dwór jakowys wali. Sienk. Król szwedzki woli ze mną pod Zamosć W., niż jego po Powiślu szukać Sienk. Z głośnym chlupotem walii zwichrzono strumienie. Mn. (= szorowały). 5. pędzić, biec, biegać: machać, rypać, ruszać, grzmieć, spieszyć, wyrwać: Wał po doktora! Wali do niego jak w dym. 6. a Walać sukno = zbijać, aby było grubsze, spiliśnić, folować, foluszować, walcować: W. sukno. Troc. W. s. l. p. Walać. 2. padać całym ciężarem, ogromem, obwalać się, zwałac się; rozwałac się, rozpadać się; być w ruinie, grozić zawaleniem: Mury około miast wałą się i wieże. Rej. Zamków nie naprawują, a dają się im W. Koehan. Każda tu radość jako kwiat usycha i jako trawa pod kosą się wali. Skar. Gdzie niegoda i rozdział, tam upadek królestwa, i dom się na dom wali. Skar. Niech się świat wali. Nue. Gnilki, co się wałą, zbudowane będą. Leop. Tam i sam niech się wali pałac rozrzucony, drzwi niech puszcza, niech będzie filar obalony. Bardz. Dom walący się. Pilch. Któżby patrzył bez trwogi, a tu się machina świata wali, powietrze z gwiazdami się chyli? Bardz. Dąb podcięty z ogromnym rumorem się wali. Tw. Obok jego trup się, gesty wali od razów nieprzyjacielskich. Tw. Waleli się (?) niekniemi, jak im podciął nogi, ceciderunt. Żebr. Dziwuje się rolniczek, gdy się w jarmie woly chodząc wałą i kładą na ziemi w bród polę. Żebr. Co powoli wraasta, to się spieszo wali. Pilch. (pędzsy upadek, niż powstanie. L.). (= rujnuje się). Many bażantarnią, a stodoły się wałą. Kras. Pod ich toprem dęby się walii. Niem. Dom, góra, ściana się wali. Proc. (= obsuwa się). Najlepsze zabudowania przez niedbalstwo wałą się. Lel. Opuszczony dom się wali. Zal. Wałą się dęby, całe wałą lasy. Moraw. I wali się głową ku kolanom. Tet. 3. walić, toczyć się, grzmieć, tarabanić się, prowadzić się, ruszać, sunąć ociężale; ciągnąć gromadą, hurmem, sypać się, ławą, cisnąć się, tłoczyć się, pchać się, grzmieć: Smok, nastrożywszy grzywy, wali się, po ziemi przesmykiem. Chr. Widzieliśmy zdaleka szczęś koni trochę lepszych, Ileżna czeladź dworska wydała, że się wali godność podkomorska. Węg. Do morza się wałą biegiem rozpędzonym rzeki. Otw. (= szorują). Wali się rzeka do morza. Troc. Wali się jaka gromada, sypie się, hurmem przychodzi. L. Wali się tłum z jam swoich łuską obwiedziony. Bardz. (confer mrowisko kipi, wre. L.). Pojrzzał potym po polach, ano się lud wali: starzy, młodzi, bogaci, wiecy też i mali. Rej. Już się ciekawsza, niżli nabożna, gromada wali w kościół i ławki najpierwsza zasiada. Węg. Walii się za postem kompanja, z wielu rycerzów ona asystencja. Ausp. Walii się nań, aby się go dotknęli ci, co jaką chorobę mieli. Leop. Ściął Aleyd Hydrze głowę, tysiąc

ś. w niej wali. Nar. (nagle wyrasta, wyskakuje, wyjawia ś. l.). Niedźwiedź ś. wali. Troc. Mrok, chmury ś. wałą. Troc. Wali ś., jako pan jaki. Troc. Nie tylko płaszczy, lecz całe cetnary wal na mnie. Druzb. Pieszko, konno, w pojazdach walły ś. hurmem. Kras. Jakże zmieniona, niepodobna woale do owych bystrych potoków alpejskich, co rycząc mętne wałą ś. po ścianie. Mick.

Walida, y, lm. y sultanka-matka, matka żyjąca panującego sultana w Turcji: Jedną tylko W. może lieżyć na to. Jeż. Wykierować ś. w tłumie takim na walidę, na matkę sultana jest to samo, co na loterji wyciągnąć los, wygrywający kwotę największą. Jeż.

Walidacja, i, lm. e uprawomocnienie, przyznanie, potwierdzenie, nadawanie czemu wartości.

Walidol, u, lm. e apt. związek mentolu z kwasem walerjanowym, zawierający 30% swobodnego mentolu, środek orzeźwiający, chłodzący: Zażywszy walidolu, prędko jęta przychodzi do stanu normalnego. Mic.

Walik, u, lm. l p. l. Wał: Baza zdobna walikami. [Jesce trawka na pokosie, już dziewcyzna dziecię niesie jesce trawka na waliku, już dziewcyzna w powojniku] (na kopce?).

× **Walina, y, lm. y gruz, rumowisko, rozwalina, zwalisko, w lm. ruiny:** Taż cię przywali W. samego. Lubom. Waliny, rozwaliny, ruiny. L. Kserksesa poraził a ojezyny waliny do ozdoby swej dawnej przywodził. Warg. Tak ich zwojował, że i same miast waliny porozwalał. Fal.

Walina, i, lm. i kam. przyrząd do znaczenia linji na okrągłej sztuce.

× **Walisa, a, lm. y p. Waliza. Troc.**

Waliserja, i, lm. e bot. roś. kwiatowa z rodziny jednoliściennych, nurzaniec śrubowy: Szli o zachodzie słońca, tak umiejającego chronić dęby, jodły i waliserje Turowego Rogu. Mic.

× **Walisto przys. od Walisty. L.**

× **Walisty l. łatwo walący ś., spadający nazad, obsuwający ś., potoczny:** Syzyf ustawicznie waliste dźwiga kamienie do góry. Patr. 2. (o drzewach) kręty, świdrowaty, wichrowaty, krzywy, powykrzywiany. St. wil.

[Waliz, a, lm. y] p. Waliza.

Waliza, y, lm. y, × Walis, × Waliz, × Walizon rodzaj kufra podróżnego, skórą a. płótnem powleczonego: Siedział na jakiejś niskiej walizie tuż koło jego łóżka. Kaczek. Waliza kareciana. Zdr. Walizka

Walizka, i, lm. i p. Waliza.

× **Walizon, a, lm. y p. Waliza. Troc.**

Walka, i, lm. i t. walczenie, bój, bitwa, wojna, starcie, potyczka, utarczka, pasowanie ś., borykanie ś., pojedynok: W. między czartem a między człowiekiem nigdy ustać nie może. Rej. Wystąpić do walki. Rozlałeś wiele krwi i walczyłeś wiele walek. Kto klęskę może, kto po bite głowy tej ciężkiej walki wypowiedzieć słowy? Kochan. Walki stroić (= staczać, prowadzić). W. bogactwa, W. skarby niszeży; uporny skacze, a niewinny piszeży. Rej. Próżna jest W. na polu, jeśli pierwej nie będzie rozmyślna a rozważne postanowienie w domu. Rej. W. uporna a niesprawiedliwa nigdy fortunna ni dobra nie bywa. Rej. Częste były walki w ziemi naszej. Wuj. W. Polaków z Tatarami. Toć jest boju i walki duchownej początek. Damb. Przywodził Atefhezyki do tego, aby walkę podnieśli przeciw Filipowi. L. Nigdy ś. najmędrszemu

W. nie poszczęści, gdzie przeciw argumentom szable a. pięści. L. Miłość w twym sercu walkę staczała daremną, wyrzekłeś ś. nadziei złączenia ś. ze mną. L. W. kogutów, byków. W. o byt. Tożyć walkę. W. na pięści, na noże. W. wewnętrzna. W. życia ze śmiercią. W. uczuć, namiętności. Widząc, że już koniec walki. Mick. (= waśni, kłótni, sprzeczki, sporu). W. na pióra (= polemika). W. o pierwszeństwo (= współubieganie ś., emulacja, konkurencja, zawody, zapasy). × Do walek. Mick. Długich z rozpaczą walek nie wytrzyma. Mick. W. kulturalna, kulturowa, p. Kulturkampf. 2. [W.] nastawanie, chęć szkodzenia, chrapka: Ma walkę na mnie. 3. biol. wzajemne współzawodnictwo roślin i zwierząt, dążących do ovladnięcia koniecznych do utrzymania życia warunków, których nie starcza dla wszystkich potrzebujących ich istot.

[Walka, i, lm. i] walek ze słomy maczanej w oliwie; glina roz mieszana ze słomą i zgoninami, używana do budowania chat włościańskich.

[Walkierz, a, lm. e, Walkierz] alkierz, izdełka sypialna.

Walkoklasowiec, wca, lm. wcy zwolennik walki klas społecznych: W. i socjalista.

[Walkować, uje, owal, Walkować] bieliznę = maglować.

[Walkowanie, a, blm.] czynność cz. Walkować. [Walkowany] komin = na drewnianej osnowie, przeplatany walkami słomy, maczanej w glinie.

Wallonea, i, blm. p. Waloneja.

Walmowy: W. dach = dach czterospadowy, ze spadkami i okapami na wszystkie cztery strony. Walmowe sklepienie = opierające ś. o wszystkie cztery ściany, pośrodku wznoszące ś. jako sklepienie krzyżowe.

Walnąć, nie, nął, nied. Walić l. zwalić, zadać raz, uderzyć, wyciąć, trzasnąć, gruchnąć, huknąć, trzepnąć, łupnąć, złoić, grzmotnąć, chłasnąć, palnąć, strzelić, łunąć, buchnąć, zdzielić, rąbnąć, ściagnąć, gwiznąć, gołnąć, chrosnąć, skrobnąć, uciąć, wyciąć, wyrznąć, urznąć, chlapanąć, kropnąć, łomotnąć, dzbeknąć, machnąć, nied. bić, palantować, okładać, tłuc, prać, prażyć, smagać, ćwiczyc: Nie załuj kija, wal dobrze. L. Walić młotem, w bęben. Walmy, walmy, co mocy. L. Jak wzięto walić w łapę odlewane pyty, aż spuchła. L. Na inszych bieży, bije, wali, siecze. P. Koch. Dzik, ucho-dzące kęsom ehciwym, wali krzywą szablą, kędy ś. nagodzi. Żebr. Do koszuli rozebrany, cepem snopy walił. Jeż. W. ś. uderzyć ś. o co, w co, wyciąć ś., wyrznąć ś., gruchnąć ś., huknąć ś., łupnąć ś., stuknąć, grzmotnąć ś., palnąć ś., buchnąć ś., rąbnąć ś., chrosnąć ś., łomotnąć ś., dzbeknąć ś., machnąć ś.: W. ś. tłem a. w łeb.

Walnica, y, lm. e l. [W.] belka, na której spoczywa i obraca ś. wał wiatraczny; belka w młynie, leżąca poprzecznie ponad walem. 2. hut. sztuka lana z surowizny, służąca za łożo spodnie do osadzania pamoi lub panewki, na której obraca ś. wał koła wodnego, maszyny parowej, walców i t. p. Łab. Walnice czopowe = panwie z surowizny lanej, w których pionowo obraca ś. czop wału żelazny lub surowiznowy, np. w kołowrotach, młynach i t. p. Łab.

Walnie l. przys. od Walny: Wojewoda wotłski nie śmiał ś. W. potykać z Olbrachtem. Biel. M. Aktor ten W. każdą gra rolę, z tą ś. dobrze popisze. L. Dobrze tak, W. L. W. mi ś. udaje. L. 2. [W.] wiele, dużo.

Walnięcie, a, blm., czynność cz. Walnąć.

Walnięcie się, a ś., bhm., czynność cz. **Walnąć** ś.

Walnik, a l. lm. i = a) \times W. *koło wodne podsielbierne*. Młyny wodne, które walnikami zowią, bywają na mocnych wodach, a w nich woda podchodzi. Soł. b) p. **Walecznik**. Troc. 2. † W., lm. cy p. **Walacz**.

Walny l. p. **Walowy**: Młynarze od kół walnych dawali od każdego koła po groszy 24. Paw. 2. *powszechny, ogólny, główny, wielki, pierwszorzędny, generalny*: Sejm W. Stł. Apelacja ma być na wielkie roki albo na sejm W. Tarn. J. Grono bogów do walnej rady zebrało ś. Przyb. Każdy powinien przyjść na procesję walną w dzień P. Marji. Bz. Kościół post W. złożył na czas wiosny, kiedy na nas takie odmiany powietrza, jakie zimie, nie napadają. Petr. Nauka walna, wszystkie zawierająca w sobie, a. też umiejętność walna, *encyclopaedia*. Kn. Puściłem ś. ścieżką, na walną babilońską drogę prowadzącą. L. (= na trakt, na gościniec). W. gościniec. Niem. Zapłaciwszy na Wiśle mostowe, na walnym trakcie szukałem noclegu. L. Przebiega kraj walnym gościniecem w powozie pocztowym. L. Bitwa walna. Biel. M. Gdy nieprzyjaciela prawie na głowę porażą, wtedy to walną bitwą zowią. Tarn. J. (= stanowczą). Skanderbeg walnego pojedynkowego zwycięstwa utrzymał. Baz. Walne posiedzenie. Gdy był szturm ostateczny, wielki, walny na dzień św. Wacława. Birk. Potkał ś. z nim wprzód porywczą, potem walną bitwą. Troc. Walne królestwa zamieszanie. Troc. W. sejm. Troc. Walne działo. Troc. Dział W. Śniad. Stoją mu otworem walne do tego pomocy. Śniad. Jasność jest najpierwszym i najwalniejszym przymiotem mowy. Śniad. Uszykowanie ciał niebieskich w tym porządku, jaki im przyrodzenie naznaczyło, jest jednym z walnych wynalazków Kopernika. Śniad. Chodkiewicz walne pod Kircholmem zwycięstwo odniósł. Lel. 3. *wyborny w swoim rodzaju, tegi, lepski, wymieniony, chwacki, dziarski, doskonały, przedni, gracki, dzielny, zuchowały*: W. chłopak. Hoduje walnych chłopców. Syrok. Bitwa tak była walna, że nieprzyjaciel tył podał. Warg. Wojska 14 tysięcy jeszcze to nie jest potęca walna. Jabł. Chciałem yć najwalniejszym tłumaczem, nie tylko sens, ale i słowa wyrażając. Kłok. W. bankiet. L. Sam byłem w kuchni, będziesz miał obiad W. Boh. Był obiad, podwieczorek, wieczera, t. W., pan starosta odprawił wjazd swój tryumfalny. Węg. W. był z niego gospodarz i dobrze ś. mający. L. Kurtka walna, zda mi ś. do pola i od słoty. L. Ożenie ś. dobrze najwalniejsza rada. L. W. sposób. L. 4. [W.] *mocny, mężny; duży, dość wielki; piękny, dobrze wyglądający; zdrowy; uprzejmy; szczodry*: W. chłopak, koń, stół. Walne żyto. On już dziś walniejszy (= zdrowszy). 5. † W. *nawalny, ulewny, gwałtowny*: W. deszcz, nimbus. Mym.

Waloneja, i. bhm., **Wallonea** *garbnik z żołędzi dębu w Azji Mniejszej rosnącego*.

[Walonki, ów] *buty wojłokowe*.

Waloński kościół = *francusko reformowany kościół w północnych prowincjach Holandji*.

Walor, u l. bhm. *cena, wartość*: W. monety, im dalej, tym większy ś. podnosi. Troc. (= kurs). 2. [W.] *moc, możność, siła zła lub dobra, prawo*: Strzygofn nie miał do niego waloru dojść. Kiej słoneczko straci nagle swój W. (jasność), zmrok ś. we dnie zrobi, to bardzo źle. Widzi ś., że każda

(bieda, nieszczęście ludzkie) ma W. zabić, a nie zabija. Jakaś moc musi być w tej świętej ziemi, co ma swój W.—Ma swój W.... juści, że musi mieć... ale wy nie dufajcie, że zrazu pomoże, bo to najgorszy z duchów, ten duch ziemny, popod sam wierzeh ziemi chodzi i czyha na człowieka; ale nie do każdego ma W.: jakeście nie bierzomwani, to ś. strzeżecie. Ork. 3. bhm., *przen. ważność, znaczenie, waga, wartość, popłatność, cena, cennosc; powaga, poważanie, szacunek, poszanowanie, zachowanie, wzgląd, uznanie, mir, wziętość, wzięcie*: To nie ma waloru (= nic nie warte). Rzeczy takie nie mają waloru u ludzi. Stracić W. 4. zwykle w lm. **Walory papiery wartościowe; obligacje, listy zastawne, kredytowe, weksle i t. p.**: Legat kwoty 20000 dolarów, ulokowanej w walorach procentowych. 5. [W.] *wygoda*.

[Walorek, rka, bhm.] *apt. cetaceum*.

[Walorkowy] *przym. od Walorek*: W. *wosk = cerat. cetacei*. Walorkowa maś = *unguentum cetacei*.

Walorny, Walorowy *przym. od Walor*: Przy sięga walorna. Pol. (= *ważna*). [W.] = *wiele wart, bardzo dobry, cenny, wartościowy*.

Walorowy l. p. **Walorny**. 2. *Papier W. = stemplowy*.

Walpurgin, u, lm. y *min. minerał z grupy saletrowców, jeden z arsenianów wodnych, 5 Bi₂O₃ · 3 H₂O · 2 As₂O₅ 12 H₂O*.

Walros, u, bhm., *tok. kość z zębów konia morskiego, używana w tokarstwie*.

Walrosowy *przym. od Walros*.

[Waltarnia, i, lm. e] p. **Waltornia**.

Walter, tra, lm. *try myśl, gatunek psa myśliwskiego*. Goł.

\times **Walterskotacja**, i, lm. e *zart. powieść na wzór powieści Walter Scotta*: Pierwsze polskie walterskotacje historyczne naśladowały mistrza (= Walter Skotta) o tyle, że...

Walterskotka, i, lm. i *zwolenniczka Walter Scotta*. Słow.

Walterskotysta, y, lm. *ści naśladowca a. zwolennik Walter Scotta*. Brw.

Walterskotyzm, u, bhm. *naśladowictwo Walter Scotta*: To usposobienie ogólne wiązało ś. z walterskotyzmem, z romantyzmem, zwrotem ku wiekom średnim. Spas. Fala walterskotyzmu polskiego. Brw.

\times **Waltorna**, y, lm. y p. **Waltornia**. Troc.

Waltornia, i, lm. e, \times **Waltorna**, \times **Waldhorn**, [Waltarnia] l. *instrument muz. dęty mosiężny, o bardzo różnych nastrojach i obszernej, ale głównie z naturalnych tonów złożonej skali*: Niedźwiedź ten wyuczony do waltorniów dobierał głosów, kiedy mruzczał. L. 2. *pewien głos w organach*. Mag. 3. [W.] *człowiek ociężały, leniwy*: Ranny?—Jeżeliś widziała, to czego pytasz, waltornio! rzekł poufale. Sienk. 4. \times W. *naczyńie do picia trunków*. Goł.

Waltorniany *przym. od Waltornia*: Nos jego wydawał odgłosy waltorniane. Jeż.

Waltornista, y, lm. *ści, \times Waldhornista* *muzyk, wirtuoz, grający na waltorni*: Coraz fałszywsze zadęcia waltornistów oznajmniają blizki koniec balu. Fred. A. Waltornieści odchodzą, powtarzając grany vivat. L.

Waltrop?; *Poodpinano gurty, macając i rewidując barani W. Krasz. K.*

Walucja, i, bhm. *ocenianie, oznaczanie wartości*.

Walucyjny przym. od **Walucja**; *pieniężny, wartosciowy*: Tabela walucyjna = wykaz nominalnej wartości różnych monet.

[**Waluckie!**] p. Wali.

[**Walus**, a, lm. y] p. Folusz.

[**Walusz**, a, lm. e] p. Folsz.

Waluta, y, lm. y han. 1. *wartość, stopa menicza wybitego pieniądza i jego rodzaj*: W. koronowa. Musi się do wista po dwa dudki wiecieńską walutą. Fred. A. W. pruska. W. miejscowa (krajowa), zagraniczna. W. metalowa (= brzęcząca moneta). W. papierowa (= banknoty). W. mieszana (= pieniądze papierowe oraz miedziane, srebrne, złote, niklowe). W. dowolna (= pieniądze różnej wartości). W. złota, srebrna. 2. *wartość obiegowa weksłu*. 3. *ekwiwalent wyrównujący kwocie, sumie, pobranej przez wydającego weksel*: Na wekslu: Walutę w gotowości, w towarach, w listach zastawnych odebrałem, otrzymałem.

Walutowy przym. od **Waluta**: Podczas obrad walutowych oświadczył Herold, że młodociesi nie mogą głosować za pożyczką regulacyjną.

† **Walwas**, u, lm. y *miara, obejmująca blisko korzec dzisiejszy*. Os. J.

† **Walwuta**, y, lm. y p. **Zatyczka** (w ciełe): W ciełe zatyczki a. walwuty, zapadki. Krup.

1. **Wał**, u, lm. y i. *nasyp, okop; woj. szaniec*: W. miejski, forteczny. Wały zamku. W. Trajana. Sypać wały. W. ochronny nad wodą (= grobla). Co ś. chlubisz w wałach! rozproził ś. W. twój. Leop. I. przyjdzie król półnoeny i usypie W. i wężmie miasta bardzo obronne. Wuj. Żadne nie są mocniejsze mury i wały u miasta, jako zgoda, jedność i miłość sąsiedzka jednego ku drugiemu. Skar. Nie wały ludzi, ale ludzie wałów bronie powinni. Fred. M. Wdzierać ś. na wały. Wałami miasto opasane. Troc. Na wałach dżkie porośnie ziele. Mick. Przen.: *przedmurze, tarcza, obrona*: Czemu nie własnymi piersiami sami sobie zaszczytem i wałem są sami? Tw. Matjasz Korwin wałem był. L. To miasto jest W. pograniczny i klucz do państwa. Troc. 2. W., środek góry długo ciągnący ś. Os. J. (= *grzbiet góry*). Przen.: *cokolwiek mającego postać grobli, ława czego*: W. siana (= pokosy zgrabione na jeden rząd). Władysław, w W. sprawiwszy swoich, nieprzyjaciół odgromił. Błaż. (= w *zwartą kolumnę*). Wały = *basy, pregi, smugi na ciełe*. Sprawie komu wały (= *wywalić go, dać mu baty, sprawić mu basarunek, łażnię, wygarbować mu skórę*). Jabym mu wały sprawił. Krasz. K. Wały śmiertelne = *duża chłosta w daw. szkołach pijarskich*. 3. *kloda obrobiona na okrągło a. na kańczasto, lub rzecz mająca jej postać*: Bary u niego tak szerokie, jak W. od krakowskiego dzwonu. Sienk. W., na którym osadza ś. koło. W. do nawijania na nim czerym przez obracanie go. Dywan zwinięty w W. (= w *dlugi i gruby rulon, zwój*). W., okrągła sztaba żelazna lub okrągłak drewniany, służący do obracania. 4. *bęben żelazny do ugniatania, prasowania, cylinder*: Świezo usypaną żwirem drogę ugniatają wałem. Zasiany len na roli cylindrem a. wałem, od ogrodników używanym, gładzą. Przędz. Wałem co wałkować, wyrównać. Troc. 5. [W.] *rów, dół*: Pomału, woźnico, pomału, żebyś nas nie wywaluś do wału. 6. anat.: Trzeci z prawdziwych pacieryów: oś a. W. (axis). Kirch. W. cewkowy pochwy (carina urethralis vaginae). W. trąbikowy w gardle a. warg a tylna ujścia gardłowego trąbki słuchowej (tones tubarius).

W. potyliczny (tones accipitalis). W. paznokciowy (vallum unguis). W. macieczny (tones uterinus). Wały pociowe = *duwa łukowate wznie-sienia symetryczne dookoła guzka pociowego i błony stokowej*. Brodawki otoczone wałem (= *obwód-ką wzniesioną*). 7. astr.: W., obrączkowy, góra obrączkowa na księżycu = *jeden z utworów geo-logicznych księżycy*. 8. mech. tram., *gruby wałec drewniany, żelazny, będący osią obrotu w machinach*: W. korbowy, p. **Kolano**. W. łamany koła wodnego, p. **Korba**. Wrzeciono, W., szpindel, mały W. pionowy, nie obracający ś., lecz na którym ś. obraca tulejka, obrączka i t. p., np. przy poskramiażu rozpędowym u machin. Łab. W., wałec drewniany lub żelazny, na którym osadzone są koła i inne ruchome części machin. Kram. W. w kołowrocie. [Studnia na W.] = *studnia z wałem, na który nawija ś. łań-cuch od spuszczanego wiadra*. W. tokarski. Troc. Stup okrągły, którego wierzch i spód są cyr-kuły równe, w polskim języku ma swoje imię własne: W. i wałek. Sol. U kowalów: W. miechowy, drzewo grube obrobione, z którego nogi wychodzą. Os. J. W. wiatrakowy, w głowie trzymający skrzydła. Troc. W., oś do której są przymocowane skrzydła wiatraka. W. u kół młyńskich, rumusowych. L. W. u młyna bywa sosnowy, dębowy. Kluk. W. paleczny w młynie, sztuka drzewa obrobiona w kilka kątów, z prze-chodzącymi przez oś jego piórami, czyli palcami, którymi podrywają ś. w górę stęporę. Jak. J. W. prasny a. szruba u prasy, Troc. W. u windy. Troc. 9. patol.: W. podniebienny u krzywiczy-nych (tonus palatinus). 10. szcnot. *duża szcnotka walcowata*. II. tkac. *wałec, na który nawijają płótna, przędzę, nawój, utok*: W. krosienny, na który płótno zwijają, utok. Troc. W. w warsztacie tkacza jest dwójaki: W. od piersi i W. od roboty. Mag. Nawój jest W. tkacki, na którym przędzę do wyrabiania nawijają. Pileh. Płótno mknie na W. Zebr. Przen.: W. płótna = *tyle, ile zwykle na W. nawijają, wałek płótna*. W. płótna, tak jak o suknie: *postaw sukna*. L. [W. sukna] = *zwój, postaw sukna*. 12. woj. *szaniec, okop*: W. rogaty. Troc. W. ponad mury mie-dzy basztami. Troc. W. niższy, podwale. Troc. Wału spadek. Troc. Po wału droga. Troc. Wału znać. Troc. (= *parapet, przedpiersień*). Zdr. **Wałek**, **Walik**.

2. **Wał**, u, lm. y, † **Weln** I. na wodzie = *bałwan, fala, ława, kłęb*. Gosł. Łódka Piotrowa jeszcze wały ma na ś., *adruc fluctuat*. Hrb. Prac od-wykłym na wały morskie nasiósć kazano i żagle rozwinąć. Zebr. (puścić na morze, *inire fretum*. L.). Ogromne wały wysokich będą obłoków się-gały. Kochan. Huczą srogie wały. Kochan. A oto wzruszenie wielkie stało ś. na morzu, tak iż ś. łódka wałami okrywała. Wuj. Aż póty przy-jdziesz, a dalej nie postąpisz i tu rozbijesz na-dęte wały twoje. Wuj. A haniebne wały liny porwały. Koch. W. W. tonącego popchnął ku brzo-gowi. Kras. A. A od brzegów bałtyckich wraca-jące wały szmerem mowy ojezystej w uszach mych szumiały. Kras. A. Okrutne wały on baćki jako piłę jaką przewracały. Zbyl. A. Wały ogrom-ne ś. piętrzą i po rowach brzeżnych przeszeją. Głb. Okręt po morskich ś. tłucze wałach. Troc. Przen.: Rzucany na wszystkie strony wałami zdań różnych, często sobie przeciwnych. L. Z śród-rostłych drzew dym czarnemi snuje ś. wałami. Cho. **Wałem** przys. = a) *czwałem, w cwał, fahując*: Wałem, cwałem jechać abo iść, *fluctuatum*. Kn. (nakształt

weln. J.). Wałem (cwałem) bieżać. Troc. b) *ławą*, *zwartym szeregiem*, *hurmem*: Co mówić o faktach, które zawsze wałem chodzą przy obieraniu, jako cień za ciałem? Pot. c) Wałem iść, szumno stąpać, suwając sobą, walić ś. dokąd. L. d) *pokosem*, *pokotem*, *plackiem*, *mostem*, *stosami*: Tam kraw wielką rozlewa, wszystko wałem pada. Bardz.

[**Wała**, y, lm. y] *wał*, *zwój*, *wałek*: Tkacz zrobił wałę płótna.

† **Wała**, y, blm. † **Fala chwała** (*gloria*): Słyszając to... iże wielkiej są wały, radowali ś. z tego Z. E.

Wałach, a, lm. y l. *samiec zwierząt jednokopytnych walazony*: W polskim kraju znajduje ś. koni, źrebiąt, klacz i wałachów 907222. Swit. Pięknego kupił wałacha. Troc. W. angielski. Troc. 2. (o mężczyźnie) *rzezaniec*, *trzebieńiec*, *kastrat*, *eunuch*, *eunuchus*, W., któremu męski członek urnięt jest. Mącz. Muzyka gra, śpiewają królewscy wałachy. Opal. 3. [W.] = a) *mieszkaniec górzystych okolic Cieszyna*. b) *juhas*. Zdr. **Wałaszek**.

Wałas, a, lm. y? : Ludzie ci pod imieniem gołotów, pacholków, obłomków, hultajów, wałasów nie należeli do włóścian rolników. Sur.

Wałaszek, szka l. lm. owie p. **Wałach**. 2. *pastuszek*. 3. lm. i *wałeczek*: W. syra.

Wałaszenie, a, blm., czynność cz. **Wałaszyć**.

[**Wałasza**, i, lm. i] l. *gatunek owcy*. 2. *siekierka*, *ciupaga*.

Wałaszy przym. od **Wałach**: Bękarci tak spryskowani są, jak wałasze nozdrza. Glicz.

Wałaszyć, y, yl l. ogiera = *robić wałuchem* = *kastrować*, *trzebić*, *czyścić*, *kleszczyć*, *muiszyć*, *rzezać*, *pokładać*: Jakim sposobem konie bezpiecznie W. Swit. 2. przen., pog.: W. męczyznę = *kastrować*, *muiszyć*, *rzezać*, *trzebić*, *robić eunuchem*.

[**Wałaszenie**, a, blm.] czynność cz. **Wałaszyć**.

[**Wałaszyć**, y, yl] *wymawiać i jak w*.

Wałeczek, ozka, lm. czki l. p. **Wałek**. 2. patol.: *Wałeczki moczowe = tworzy cylindryczne w moczu, wytwarzające ś. w kanalikach nerwowych i będące ich odlewami: Wałeczki krwawe, nabłonkowe, ziarniste, szkliste, woskowane*.

Wałeczkwato przys. od **Wałeczkwaty**: W. flejtszek zwinięty. Perz.

Wałeczkwaty, **Wałeczkowy** *mający kształt wałeczka*. L. Nasiona z zarodkiem wałeczkwatym. Rost.

Wałeczkowy l. przym. od **Wałeczek**. 2. p. **Wałeczkwaty**. 3. chir.: Szew W. (*sutura elevata* s. *pinnata*).

Wałecznik, a, lm. i, **Walnik**, *młyn wodny, którego koła zewnętrzne są pierzaste, opatrzone w skrzydła*: Młyn, którego koło zewnętrzne skrzydliste zowią W. Os. J.

Wałek, lka, lm. lki l. p. l. **Wał**: Siano zgrabiają w wałki. W. odarniowany. Sew. W., mały wał do toczenia towarów. L. *Palanga*, W., okrągłe drewno, które pod ciesi a. co takowego podkładają i na nim taczają. Mącz. W. do toczenia ciężarów. Troc. W., naczynie drewniane okrągłe, którym ciasta wałkują. L. Wałki ka-chenne do rozplaszczania ciasta. Kluk. W. do ciasta. W. pasztetny. Troc. W. u magłów. Kluk. Dawne księgi około wałków obwijano. Ody. W. do wałkowania, którym wałkują, równają co. Kn. Wałki u gospodyń do rozcierania maku. Kluk. (= *wiercimaki*). 2. [W.] przyrząd do *zawieszania ręcznika w izbie jadalnej i czeladnej*. 3.

rzecz skrócona w postać wałka, zwitek, obwarzanek, kielbasa: Wałki u kolan nosi. Troc. (= *pończochy z brzeza pozwijane, opadłe, fałdy u pończoch*). Wałkiem sobie szyję obwiązał. Troc. (= *grubym krawatem*) W. płótna (= *zwój płótna*). 4. *poduszka długa, okrągła, całą szerokość łóżka zajmująca*. Bukar. Wałki u otomany. 5. *wiązka fuszynowa napełniona wewnątrzwirem lub kamieniem*. 6. Nie utraktowane pijaki wyznaczali go często na W., t. j. do pompowania wody we wnętrzości ziemi. Ciec. 7. [W.] = a) W. drzewa: Drzewo dla stelmachów i kołodziejów ubija ś. w wałkach 3, 4 do 6 stóp długich w sążnie. b) *wyższa na karkach wołów leżąca belecza jurzma*. c) *kawałek deseczki malej do skręcania i wiązania sieci*. 8. anat.: W. cewkowy pochwy = *wał pochwy, wyniosłość grzebieniowata zmarszczek pochwowych przednich, obejmująca ujście zewnętrzne cewki*: Wałki jamiste prącia a. *łechtaczki*, p. anat. **Ciało**. 9. a. **Burgiel** zdń. *wałek gliny użyty na okładkę kafta*. 10. *wałec, cylinder*: W., bryła między dwoma kołami równymi i równoległymi zawarta.

[**Wałęga**, i, lm. i] *włózcęga*.

[**Wałęgać się**, a ś., al ś., **Wałękać ś.**, **Wałętać ś.**] p. **Wałęsać ś.**

[**Wałęganie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wałęgać ś.**

[**Wałękać się**, a ś., al ś.] p. **Wałęsać ś.**

[**Wałękanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wałękać ś.**

Wałęs, a, lm. y zool. (potamophilus) *krab*.

Wałęsa, y, lm. y *tułacz, włózcęga, walkoń, próżniak*,

Wałęsać się, a ś., al ś. [**Wałęgać ś.**, **Wałęgać ś.**, **Wałękać ś.**, **Wałętać ś.**] *włóczyć ś.*, *szwendać ś.*, *tułać ś.*, *biłkować ś.*, *biłkować, tazić bez celu*: Wilk wałęsa ś. po okolicy. Tatarowie na jednym miejscu długo nie mieszkają, ale ś. po polach wałęsając, mieszkania sobie odmieniają. Paszk. Samopas wałęsali ś., a gdzie je noc zagnał, tam swe sidła mieli. Pilch. Książę Władysław, w ubóstwie obłąkany tułacz i w niepełnym rozumie wałęsał ś. Błaż. Nigdy gościńcem nie idą, ale tam i sam po polach ś. wałęsają. Włod. Sam i tam od kraju do kraju ś. wałęsa. Troc. Pszczoły ś. niedaleko od ulów wałęsają. Troc. Wałęsa ś. po mieście, a wieczory przepędza nad brzegiem Wisły. Śniad. Przykre uczucia wałęsały ś. po duszy, jak ciemne chmurki po lazorowym niebie. Bał. Uzyskawszy pieniądze, wałęsała ś. po mieście aż do końca czasu biurowego — dla niewzbudzenia podejrzeń. Zer. Hale puste, ino ś. ta niedźwiedz kole schronisk wałęsa. Zer.

Wałęsanie się, a ś., blm., **Wałęsanka** czynność cz. **Wałęsać ś.**

Wałęsanka, i, lm. i p. **Wałęsanie ś.**: Wyśedłem na wałęsankę po uliczkach weneckich.

[**Wałętać się**, a ś., al ś.] p. **Wałęsać ś.**

[**Wałętanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wałętać ś.**

Wałka, i, lm. i, **Beben** garb. *kadź w ruch rotacyjny uprawniona dla rozmięczenia znajdujących ś. w niej skór*: W. młotowa, kurbel wałka.

[**Wałka**, i, lm. i] *kilka natadowanych wozów, powożonych przez paru transportujących woźniców*: Wałki czumackie, przenoszące złote ziarno (pszenicę) na brzeg morza Czarnego.

Wałkarczyk, a, lm. i *czeladnik wałkarski*. L., Troc.

Wałkarski przym. od **Wałkarz**. Min.: Ziemia wałkarska, folarska, suknowska (kaolin).

Wałkarz, a, lm. e ten, co bieli płótno, oczyszcza suknie, wali sukna, folusznik = pracz sukna, blecharz, pilśniarz, pracz: W., który bieli płótno, sukno a. też szaty chędoży, fullo. Mącz. W., pilśniarz, blecharz, fullo, Dar.

[**Wałkier**, a, lm. y] p. Alkierz.

[**Wałkierz**, a, lm. e] p. Walkierz.

Wałkomiar, u, lm. y narzędzie, służące do wymierzania promieni a. średnic ciał wałkowatych.

Wałkonió, i, il i. [W.] p. **Wałkować**. 2. × W. miąć, mięłosić, gnieść, terać. L. W. s. postępować jak, wałkoń, próżniaczyć ś., próżnować, włóczyć ś., wałęsać ś. bezczynnie: Psy powinny mieć także swoje wyznaczone ordynaryje, a to dlatego, aby ś. nigdzie indziej dla pożywienia wałkonioli (?); psują ś. bowiem dlatego psy. Haur. Jagnie, co ś. całe dnie wałkoni, to przepuszczacie. Reym.

Wałkonięcie, a, blm., czynność cz. **Wałkonić**.

Wałkonięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Wałkonić** ś.

Wałkoń, a, lm. e i. człowiek wałęsający ś., łazęga, włóczęga, włóczykij, powsinoga, wagabunda; leniwiec, leniuch, próżniak: Wiatry zerwały mu dach, ale wałkoniowi nie chciało ś. naprawić. Reym: 2. [W., **Wałkoń**] przewisko człowieka wałkoniącego, t. j. nie wymawiającego głoski ł.

Wałkować, uje, owa! i. **przeciągać wałkiem**, **wygładzać**, **rozplaszczać wałkiem**: Wałek drewniany, którym ciasto wałkują. L. W. ziemię (= wałcować), twarz (= gładzić, dla wyrównania zmarszczek). 2. a. [**Wałkować**] maglować wałkownicą: W. bielizną. 3. przen.: W. kogo = bić, grzmocić, palantować, walić, łoić, tatarować, prac, łomocić, łuc. W. ś. ł. związać ś.: Brud ś. pod palcami wałkuje. 2. przen. **wygładzać sobie zmarszczki na twarzy**: Treść ś. stara, wałkuje i stroi, jednak jej przecięć całe nie przystoi. Żegl. 3. [W., **Wałkonić**, **Wałkonić**, **Wałować**, **Podwałęczyć**] **nienależycie wymawiać głoskę ł**: W Skrzynicach wałkują, mówią: byuo (zam.: było). 4. [W., p. **Wakować**] 5. garb.: W. skórę = mięłczyć.

Wałkowanie, a, blm. i. czynność cz. **Wałkować**: Jedne ciasta bardzo rzadko rozczynniają ś., inne twarde do wałkowania. L. W. roli do siewu różnych nasion. Przędz. 2. [W., **Opalkowata mowa**] **podwałczenie**, **nienależyte wymawianie głoski ł**.

Wałkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wałkować** ś.

Wałkowato przys. od **Wałkowaty**. L.

Wałkowaty i. podobny do wałka, okrągłoduży, wałkowy: W., okrągłoduży. Kn. Drażek żelazny W. Hube. Łajno wałkowate (= balas). 2. [W.] nie wymawiający należycie głoski ł. [Wałkowata, **Opalkowata mowa**] = **podwałczenie**, **wałkowanie**, **nienależyte wymawianie głoski ł**. 3. anat. **wałkowaty**, **obły** (cylindricus, teres): Kości wałkowate, obłe a. długie, rurkowate (ossa cylindrica, longa). Mięśnie obłe a. wałkowate.

Wałkowiec, wca, lm. wce p. **Wałkowniak**: W., strug wycinany.

Wałkowniak, a, lm. i, **Wałkowiec** gatunek hebla, struga.

Wałkownica, y, lm. e i. prasa, stolnica wałkarska. L. 2. deska w karby nacinana, którą prze, ciągnając bieliznę, nawiniętą na wałek, maglują ją ma gło w nie a, magiel ręczny, pokojowy. 3. [W.] wałek do wałkowania ciasta.

Wałkownictwo, a, blm. rzemiosło wałkarza. Das.

Wałkowniczy tyżący ś. wałkownictwa a. wałkarza, wałkarski.

Wałkownik, a, lm. i i. [W.] *długi kij, którym ś. podiera wicinnik holujący, t. j. ciągnący wicinę*. 2. rzem.: Wiórnik W. = *gatunek hebla* (Stabhobel).

Wałkowo przym. od **Wałkowy**, **wałkowato**.

Wałkowy i. przym. od **Wałek**. 2. p. **Wałkowaty**: Moździerz bywają wałkowe, stożkowe. Sł. wil. 3. [Droga wałkowa] = *wykładana okrągłakami*. Pol. 4. anat.: × **Mięsień W.**, p. **Obły**.

[**Wałkoń**, a, lm. y] p. **Wałkoń**.

[**Wałkoń**, a, lm. e] p. **Wałkoń**.

[**Wałkonić**, i, il] p. **Wałkować**.

[**Wałkonięcie**, a, blm.] **czynność cz. Wałkonić**. × **Wałokop**, u, blm., × **Wałostaw**, × **Wałostawność** nauka, sztuka kopania i sypania wałów, fortyfikacja. Troc.

† **Wałolomie** przys. od **Wałolomny**.

† **Wałolomny** *burzący wały, rwący nasypy*: Broń wałolomna. L.

Wałomiar, u, lm. y woj. *wysokość prostopadła szczytu przedpiersienia dzieła jakiego względnie do płaszczyzny stycznej*.

× **Wałostaw**, u, blm., p. **Wałokop**. Troc.

× **Wałostawność**, i, blm., p. **Wałokop**. Troc.

[**Wałować**, uje, owa!] p. **Wałkować**. [W. ś.] *fałować*, *bałwanić* ś.: Woda ś. wałuje.

[**Wałowanie**, a, blm. i W. ś.] **czynność cz. Wałować** i [W. ś.].

Wałowitość, i, blm., rz. od **Wałowity**: Bolesław żartkość koni swych, a W. nieprzyjacielskich na pomocy miał. Błaż.

Wałowity i. *krępy, zsiadły, tułowisty, tęgi, tłusty, gruby, opasy, jak utoczony; ociężały, powolny, leniwy, ciężki, nieruchawy*: Wałowite konie pod sobą mieli Krzyżacy, dlategoż nie mogli w czas od brodu naszym zabieżeć. Błaż. (Koh) gniady, trochę młodszy i w ściernie lepiej ś. trzymający, W., mógł służyć jeszcze. Krasz. 2. × *mocny, krzepki, silny, potężny, tęgi, dzielny, mężny, bitny*. Wojsko wałowite.

Wałowy, **Walny** i. przym. od **Wał**, *okopowy, szancowy*: Wałowa ziemia, która szrodkiem pagórka, czyli wału, długo ciągnie ś. i koloru nie odmienia. Os. J. Korpus artylerji zorganizowano: oprócz wałowej (ciężkiej), utworzono połowę (lekką). Rol. Wieniec W. u Rzymian dawał ś. temu, który obóz nieprzyjacielski wziął. Warg. (vallis corona). 2. [W.] *gruby*: Płótno wałowe idzie na worki i płachty.

Wałujewit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylkoidów, z rzędu wodorokrzemianów, z grupy chłorytów, ksantofilit*.

Wałuszek, szka, lm. szki mul. *narzędzie drewniane, zheblowane na półokrągło, z rączką, używane do wygladzania tynku w miejscach owalnych*. [**Wałuszny**] zdalny.

† **Wałwula**, i, lm. e p. **Zatyczka**.

Wały, ów, blp., p. i. **Wał**.

[**Wałygać się**, a ś., a! ś.] p. **Wałęsać** ś.

[**Wałyganie się**, a ś., blm.] **czynność cz. Wałygać** ś.

† **Wąma** 3 i 6 pp. lpd. od **Wy**: Niech wąma da Jehowa, żebyście znalazły odpoczynienie. Bud. Powiem wąma. Żer.

× **Wamborek**, rka, lm. rki p. **Węborek**: *Haustrum*, machina do czerpania wody z kilku wiadr, dzbankami, wamborkami. Chm. B.

Wampir, a, lm. y, [**Upiór**] zool. (phyllostoma) *wielki nietoperz listkonosy, przeważnie karmiący ś. owocami*: W., upiór. Troc. Przen.: *lichwiarz, człowiek nietłosoście wyzyskujący drugich, wyzyskiwacz, jakby wysysający krew z drugich*.

[Wamps, a, lm. y, Węps, Wamsz] kaftan, kurтка.

[Wamsz, a, lm. e] p. Wamps.

† Wan p. Won. L.

Wanad, u, blm., chem. pierwiastek metaliczny z rodziny, w której prócz niego mieszczą s.: niob i tantal, V.

Wanadynian, u, lm. y min. jeden z minerałów, stanowiących jeden z rzędów, składających gromadę saletrowców.

Wanadynit, u, lm. y min. minerał z gromady saletrowców, z rzędu wanadynianów, ClPh₅ V₃ O₁₂: W., wanadan ołowiu. Łab.

[Wanaki, ów] kwiatki żółto kwitnące, hodowane przeważnie w ogródkach wiejskich.

[Wanata, y, lm. y, Wanatka] gatunek jabłek.

[Wanátka, i, lm. i] p. Wanata.

[Wanoka, i, lm. i] l. pluskwa. 2. Waneki = gatunek gruszek.

[Wanczes, a, lm. y] belka dębowa do stalku na użytek.

Wanczos, u, lm. y p. Wańczos: W. topolowy. Troc. Po Wiśle trafty płyną i z zbożem komiegi i ciosane wanczosi tuż pod same brzegi. Zbył. Od sta wanczosu groszy 24. Vol. Ogromne tutejsze puszcze, których proste jak trzciny, gładkie sosny masztowe wzrastały wieki, których dęby potężne wanczosów i klepek tak długo dostarczały do Gdańska. Krasz.

† Wanda, y, lm. y, × Wanda gór. w kopalni, boczna ściana wyrobu, z której sól wybrano. Łab. Firszy ś. porysowały, wandy ś. z wierzchu wielkie rwa. Paw.

[Wanda, y, lm. y, Wandyga] łono.

Wandal, a, lm. e, × Wandalista człowiek, pomiatający oświatą i jej płodami, burzący a. profanujący dzieła cywilizacji, barbarzyńc.

× Wandalista, y, lm. ści p. Wandał.

Wandalizm, u, blm., Wandalszczyzna dzikość, połączone z żądzą burzenia oświaty, płodów cywilizacji i sztuki, barbarzyństwo.

Wandalizować, uje, owal zachowywać s. jak wandal: Wypadli na florenkę wandalizującą piechotę.

Wandalizowanie, a, blm., czynność cz. Wandalizować.

Wandalski przym. od Wandal, dziki, barbarzyński, tchnący wandalizmem.

Wandalszczyzna, y, blm., p. Wandalizm.

Wandarm, u, lm. y l. wspornik ścienny. 2. [W.] rura gazowa od ściany na lampę.

† Wandel, dlu, lm. dle wina piętężna, kara piętężna, grzywna: Jeśli Żyd sędziemu swemu w winie piętężnej, którą W. zowią, będzie znalazł winien, kamień pieprzu niech sędziemu zapłaci. Herb.

[Wander, nied.] p. Wanderka: Isć, puścić s. na W. Pewnie na wieś poszedł na W. Ork.

[Wanderka, i, lm. i, Wandrunek, Wander, Wandranie] wędrowka: Weźmiemy se kosy na wanderkę kosić.

Wandloch, u, lm. y, Wantloch dziura w piecu hutniczym, przez którą ogień przechodzi: W., dziura z pieca hutnego, w oszow ogień przepuszczająca. Torz.

[Wandół, u, lm. y] p. Wądół: Przez tysiączne parowy, wąwozy i wandoły mknie.

[Wandranie, a, lm. a] p. Wanderka.

[Wandrować, uje, owal] p. Wędrować.

[Wandrowanie, a, blm.] czynność cz. Wandrować.

[Wandrowczyk, a, lm. i] p. Wędrowiec.

× Wandrowiec, wca, lm. wcy p. Wędrowiec: Tak północne wandrowców błędnych wiedzie zorz. Zabł.

[Wandrowny] p. Wędrowiec.

[Wandrunek, nku, lm. nki] p. Wanderka.

× Wandruł, u, lm. y gór., p. Kątownica.

Wandrutować uje, owal l. gór. dawać wewnątrz szybu przy ścianach, dla wzmocnienia wątlej oprawy, krokwie pionowe, rozparte przęzaczami. 2. objąć drzewem, tarciami, szalować. Łab.

Wandrutowanie, a, blm., czynność cz. Wandrutować.

× Wandszos, a, lm. y p. Wańczos. Klon.

[Wandyga, i, lm. i] f. p. Wanda. 2. części płciowe kobiece.

Wanga, i, lm. i l. sieś. = a) belka, na ukos leżąca. b) Wangi = bale, w których są schody osadzone, boki schodów. 2. fl. straż.: Odbywać wangę. 3. rzem.: Wangi imadła = szczęki, wargi imadła. Łab. 4. tok.: Wangi tokarni = koleje ławki łokarskiej, po których posuwa s. przesuwnica naprzeciw skrzynki z futrem; wózek z podstawką do noża. Łab.

[Wangielija, i, lm. e] = Ewangielja.

† Wangielik, a, lm. cy = Ewangielik. Pr.

[Wangielicki] = Ewangielicki.

Waniać, a, al l. p. Wonieć. 2. [W., Wankować] przewąchować, przepatrywać, przeglądać, myszkować, plondrować: Wania po kątach, szuka, czego nie zgubił.

Wanianie, a, blm., czynność cz. Waniać.

Waniek, nka, lm. nki l. × W. zepsute, zwiertzałe, spleśniałe wino; wiśsko. Kn., Troc. 2. † W. człowiek głupi, próżny. Sł. wil.

Wanienie, a, blm., czynność cz. Wanienie.

Wanienie, i, il w aniola przerobić, przeantelić: Dźwignął człowieka i znowu wanienił. Poręb.

[Wanietija, i, lm. e] p. Ewangielja.

[Wanielik, a, lm. cy] = Ewangielik.

[Wanielista, y, lm. ści] p. Ewangielista: Św. Łukás, W.

Wanienczka, i, lm. i p. Wanna.

Wanienka, i, lm. i l. p. Wanna: Udziałł wanienkę miedzianą. Leop. W. do plókania kieliszków. Troc. 2. [W., Waska] szaflik o jednym uchu. 3. fiz.: W. szymometryczna = naczynie do mierzenia fal wstrząśnienia. 4. gór., p. Rzapik. Łab. 5. kol. naczynie do ścięku oleju, do nycia powozów.

Wanienny, Wannowy przym. od Wanna. Troc. Kąpiel wanienna.

[Wanik, a, lm. i] kaftanik wełniany.

[Wanilija, i, lm. e] p. Ewangielja.

Wanilina, y, blm. chem. (vanillinum) związek ze składem C₈H₈(OH).(OCH₃)(CHO), łączący w sobie własności fenolu, estru i aldehydu, spotykany w wanilji i otrzymywany sztucznie.

Wanilinowy przym. od Wanilina: Kwas W. Alkohol W.

Wanilja, i, blm., Wanilla l. bot. (vanilla) rod. z rodziny storczykowatych. W., strąki waniljowe (fructus vanillae). 2. lek.: Zatrucie wanilją (vanillismus).

Waniljowy przym. od Wanilja, Wanilowy: Zapach, likier W. Strąki waniljowe a. wanilja (fructus vanillae). Ciastko waniljowe.

Waniljówka, i, blm. wódka waniljowa: Uspakajam s. tylko waniljówką; ta mi dobrze robi: zaraz zasypiam. Zap.

Wanilla, i, blm., p. Wanilja.

Wanilowy p. Waniljowy.

Wanista, y, lm. *ści* członek sekty, założonej w Nowej Anglii przez Henryka Wanego.

[Wanuga, i, lm. i, *Wolokita*] włóczęga, włóczyki, pousinoga, ladaco.

[Wanka, i, lm. i] wanienska do umywania naczynia.

[Wankować, uje, owa] *tluc* *ś.*, *hałasować*, *straszyć*, *przeszkadzać*, *markować*, *pokuiować*. Mrong. Wankuje w domu. Wankuje, *tlucze* *ś.* Troc.

[Wankowanie, a, blm.] czynność cz. Wankować.

† Wankus, a, lm. y *gór.* *kubel do wody*; *łopata do miotania wody w rytnę*. L., Troc, Łab.

Wanna, y, lm. y *l.* naczynie *bednarskie*, *metalowe*, *porcelanowe*, *marmurowe*, *kaflane*, *podłużne*, *nizkie*, *służące przedewszystkiem do kąpienia*: W. miedziana, Leop. Wehodząc do wanny, ma być kąpiel letnia. Comp. W. do kąpienia. Troc. 2. [W.] *balja*; *duży ceber*. 3. *przen.* *kąpiel całkowita*, *kąpanie* *ś.*: W., a. *jak zowią*, *łaźnia*. Syk. Na wilgotną wątrobę wanny pojące dobre są. Comp. Na tę chorobę wanny często zażywał. Haur. Brać wanny. Chodźcie do wanny. Sucha W., kąpiel parna, bierze *ś.* w izbach zapełnionych parą wody wrzącej. Dyk. M. *Przen.*: Sucha W. = a) *otworzenie komu żył w wannie*, *aby go krew uszła*: Wściekłego nie wyleczy, trzeba mu sprawić suchą wannę. b) *plagi*, *łaźnia*, *chłosta*, *cięgi*, *baty*, *basarunek*: W pokoju i wielkie kryminały sucha W. zmywa. L. 4. chem.:

† W. *pneumatyczna* = naczynie *równoległościenne*, *okrągłe*, *owalne* lub *innego kształtu*, *nad którym*, *wywrócone dnem do góry*, *ustawiają* *ś.* *eprowetki*, *cyliny* lub *kolby do zbierania gazów*. W. z mostkiem, z ławeczką = W. z *podstawką*, *zaopatrzoną w otwory*, *nad którymi stoją zbiorniki gazu*. W. wodna, rtęciowa. 5. *fl. wart.* *miejsce na rzece*, *prądem i wyspani ścieśnione*, *niebezpieczne dla przepływających*: Kiedy woda imo prąd nowy wart sobie czyni pod same ostrowy, waaną to ohrzei sternik. Klon. 6. *piw.*: W., wanienska drożdżowa = naczynie *bednarskie* *nizkie*, *szerokie*, *służące do przechowywania pod zimną wodą drożdży na matkę*. 7. a. *Kifas* *tech.* *wszelkiego rodzaju kondensator*, *mający zageszczać parę do stanu ciekłego*. Zdr. *Wanienka*, *Wanieneczka*.

[Wannielija, i, lm. e] p. Ewangielja.

[Wannielik, a, lm. cy] p. Ewangielik.

[Wano] skróc. *wej* — *ano*: W. *posed* do izby.

[Wanożenie, a, blm.] czynność cz. Wanożyć.

[Wanożyć, y, y] *tluc* *ś.*, *włóczyć* *ś.*: Strych (= dziad) przez całe życie wanoży po świecie.

† Wanszos, u, lm. y p. Wańczos. L.

[Wanta, y, lm. y] *kamień*; *glaz wielki*, *skala*: Tyn (= ten) odpod z turni, tego śnieg zabił, pojednego W. w łeb wyciena, co *ś.* ka u wirchu urwała, i po nim. Tet. Zagrzeb pieniądze do ziemi i jesce wantom przyłożył. Oddalił *ś.* Marduła i za wielką wantą *ś.* ukrył. Tet. Sabata mówi: Nimas grzeniejszego nocnika (wygodniejszego, milszego noclegu), jako w lesie kany pod smerekiem abo wantą. Nie jednego on strzelea z Luptowa abo z Orawy we wantak ostawiał. Tet.

Wantloch, u, lm. y p. Wandloch: W. *ś.* *znacznie dwa cale wyżej nad tygle*. Torz. Sklep spodni w piecu trzeba aby ku wantlochowi był wyższy, by ogień tamtędy wybuchający miał lepszy wylot. Torz.

† Wanton, u, lm. y *gatunek sieci na ryby*: W tamtej wodzie rybitw karpia wantonem poima. Tw.

[Wantuch, a, lm. y] p. Wantuch.

[Wantula, i, lm. e] *złom skał*; *miejsce zwałone kamieniami*, *zwałiska*, *nasyp z kamieni*.

[Wantura, y, lm. y] = Awantura.

Wanty, want fl. *dwie liny*, *wpoprzek statku przy burtach uwiązane*, *służące do umocowania masztu*.

× Wantor, a, lm. y p. Wątor. Troc.

× Wanus, a, lm. y *człowiek próżny*, *nadęty*, *zarozumialec*, *pyszalek*.

[Wanwelija, i, lm. e] = Ewangielja.

Wańczos, u, lm. y. Wanczos, Wączos, † Wanszos, × Wandszos, *drzewo z trzech stron obrobione*, *z czwartej korą pokryte*; *deska na klepkę*, *szzeg.* *do naczył bednarskich*, *wasilek* a. *wasilka*, *szujka*; *klepka*; *niek.* w lp. *zbior.* = *klepki*, *pewna ilość klepek*.

× Wańda, y, lm. y *gór.* p. Wanda. Łab.

[Wantryźnia, i, lm. e] *nierządnicza* (wyzwisko): *Nazwała mnie wantryźnią*.

Wantuch, u a. a, lm. y, [Wantuch] *l.* *paklak*, *grube płótno konopne*, *używane na wory i do opakowań*; *plachta*. 2. *wór z takiego płótna na chmiel*, *welnę i t. p.*: Brama musi być zatarasowana wantuchami Żer. (= worami z psakiem). 3. *przen.*, *żart.* *kaldun*, *brzuch*, *maciek*, *niecka*, *bęben*: Wszystkie dostatki w W. *welkał.* (= *przejadł*, *przepił*). 4. [W.] = a) *łakomiec*, *łakomczuch*, *wołoduch*, *nienasytek*. b) *człowiek ociężały*, *powolny*, *leniwy* (i *wyzwisko*).

Wap, u, blm., p. Wapen. Łab.

× Wap, pia, lm. pie p. Wap: *Kręci mi* *ś.*, *zwija mi* *ś.* *na wapiu*. Troc.

[Wapa, y, lm. y] *łapa*

Wapen, u, blm., Wapnian, Wap, *Kalc biały kruszcowy* *pierwiastek wapna*, (Ca. Łab.

† Wapenrok, a, lm. i *dawne wierzchnie ubranie*: *Owo wierzchnie płaszcze*, *czamlety*, *wapenroki*, *podbite futrem* i *nie podbite szuby*. St. wil.

Wapiarnia, i, lm. e p. Wapielnia. St. wil.

[Wapieli? Łapieli?] *przedko-li? czy przedko?*

Wapielnia, i, lm. e, Wapiarnia, Wapiarnia, Wapiennia, Wapiennica *zakład* *z piecami* *przełnemi do wypalania wapna*. Łab.

Wapielnik, a, lm. i, Wapiennik *piec* *do wypalania wapna*. Łab.

Wapielny *tyczący* *ś.* *wapielni*, *wapienny*: *Piec W.* Łab.

[Wapienica, y, lm. e] *lichy gatunek ziemi*, *zawierający dużą ilość skały wapiennej*.

Wapieniowy: *Brodawnica wapieniowa*, p. Brodawnica.

Wapienisty p. Wapnisty: *Zaczną* *ś.* *tworzyć w dolnych kończynach złogi wapieniste*. Paw.

Wapiennia, i, lm. e p. Wapielnia.

Wapiennica, y, lm. e p. Wapielnia. Troc. *Sprawił siedm cegielni a. wapiennie dla gotowania materji do kościoła*. Wuj.

Wapienniczy *przym.* od Wapiennik: *W.* *dwór. L.*

× Wapiennić, i, if p. Wapnić. St. wil.

Wapienniec, eje, al p. Wapniec.

Wapiennienie, a, blm. l. × W., *czynność cz.*

Wapiennić 2. *czynność cz.* Wapiennić.

Wapiennik, a l. im. i p. Wapielnik. Łab. 2. W., lm. cy *który wapno pali*, *calcarius*, *Mącz. 3.* min., p. Wapien.

Wapienno-gliniasty *min.*: *lł W.*, p. Glina.

Wapienno-piaszczysty *chem.* i *min.*: *Glina W.* *piaszczysta* p. Glina.

Wapiennosodowy *min.*: *Feldspat W.*, p. Oligoklas i Andezyn.

× **Wapieniec**, nca, lm. nce chem., p. **Wapniowiec**.

Wapienny i. przym. od **Wapno**: Wapienna skrzynia a. gruba, do rozczyniania a. moczenia. Kn. Ziemia wapienna ma drobne cząstki mączne i suche, stała ś. z skorup konch morskich. Kluk. Piec W. (=wapielnik). Kadź wapienna (=z wapnem) Wody wapienne a. alkaliczno-ziemne. Woda wapienna (aqua calcis v. calcaria). Mleko wapienne = wodotlenek wapienny rozmącony w wodzie. Buły wapienne w pokładach jurajskich. 2. lek.: Zaćma wapienna (cataracta calcaria). Złogi wapienne w ustroju ludzkim. 3. min.: Feldspat W. = **Anortyt**. Harmotom W. = **filipsyt**. Kamień W. = **Kalcyt**. Kantrynit W. = **minerał z gromady sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych**. Łupek W. **Malachit** W. = **malachit z domieszką gipsu i wapienia**. Martwica wapienna = **wapniaki porowate, gąbczaste**, **Mika** wapienna = **mika perłowa, margaryt, minerał z gromady sylikoidów, z rzędu wodorokrzemianów, z grupy chlorytu**. Płyty wapienne = **plyty rąbane w wapieniach gruboziarnistych, łupiących ś. Łab.** Saletra wapienna = **nitrokalcyt**. Skrzep W. krzywoskorupowy z żyły kruszen ołowianego. Spat W. p. **Kalcyt**. Tuf W. = **Kalcyt**. Uranit W. **minerał z gromady saletrowców, z rzędu fosforanów, autunit, Ca(VO₂)₂P₂O₅ + 8H₂O**.

Wapień, a, lm. e chem. i. a. × **Wap**, × **Wapen**, × **Wapnin**, prow. **Wapń** pierwiastek metaliczny, przedstawiciel rodziny, wapniowców, Ca. 2. a. **Wapiennik**, **Wapniak**, **Wapnoskał**, × **Kalc**, × **Kalcjum**: (calcium carbonicum nativum) min. = **Kalcyt**: W., węgiel wapienny rodzimy, kalcyt, kreda, marmur, spat wapienny, kamień wapienny.

[**Wapka**, i, lm. i, **Pies**] *małeńka deszczuleczka w skrzynce rzezalnej, przytwierdzona u przodu do grządkli, „co noga na nim siedzi, co się nogom spira na nim, to przyczynia siły” (siły).*

Wapieryt, u, lm. y min. *jednen z arsenianów wodnych, 2HCaAsO₄ + 7H₂O*.

Waplinek, nka, lm. nki bot. p. **kyszczycza**.

Wapniak, a, lm. i i. *jakko przechowywane w wapnie dla świeżości*. 2. min. *kamień, z którego ś. wypala wapno*; p. **Wapień**: W., *wapień zbity*. **Wapniaki** morskie, zoogeniczne (pochodzenia zwierzęcego), fitogeniczne (pochodzenia roślinnego), dolomityczne, krzemionkowe, marglowe, bitumiczne (smoliste). W. śmierdzący.

Wapnian, u, lm. y min., p. **Wapen**. Łab.

Wapniarka, i, lm. i i. *kopalnia wapna*. 2. *wóz, wagon do przewożenia wapna*. 3. [**Wapniarki**] *gatunek gryzbów*.

Wapniarnia, i, lm. e p. **Wapielnia**: Powietrze wrzało warem, tak jak piec wapniarni. Zag.

Wapniarz, a, lm. e *robotnik zajęty około wyrobu wapna*. Szuj.

Wapnica, y, lm. e i. *garb. ciecz wapienna*. W. *martwa* = *bardzo stara, która już straciła siłę napędzania skóry*. W. *napędzająca, świeża* = *mająca jeszcze tę siłę*. W. *zgniła* = *stara, w której skóry spadają (ściskają ś.) i w razie niełozoru gnć zaczynają*. 2. a. **Wapniówka** *mul. noczynie, skrzynia na wapno*.

Wapnic, i, il i. *pokrywać wapnem, bielić; kropić wapnem*. Troc. 2. *przemieniać w wapno, zwapniać*. 3. *czukr. oczyszczać sok z pomocą wapna przy saturacji*. 4. *garb. moczyc w wapnie (skórze)*. Skóra wapienna, p. **garb**. **Skóra**.

Wapniec, eje, ał, **Wapienniec** *zamieniać ś. w wapno*. L.

Wapnienie, a, blm. i. *czynność cz. Wapnic. 2. *czynność cz. Wapniec*: W. *zębów mlecznych, trwałych*.*

Wapniować, uje, ował *nawozić wapnem, zasilać pierwiastkami wapiennymi*: W. *grunt*.

Wapniowanie, a, blm., *czynność cz. Wapniować*.

Wapniowiec, wca, lm. wce, × **Wapieniec** *pierwiastek z rodziny naturalnej, do której oprócz przedstawiciela, wapnia, należą baryt i stront*.

Wapniowy przym. od **Wapień**. Apt.: **Węgiel** W. = **wapień**. **Chlorek** W. (calcium chloratum). **Siarkon** W. *palony* = **gips palony** (calcium sulfureum ustum). **Tlenek** W. a. **tlenek wapnia** = **wapno palone a. niegaszone a. żrące** (calcium oxydatum).

Wapniówka, i, lm. i p. **Wapnica**.

Wapnisko, a, lm. a p. **Wapno**.

Wapnisto przys. od **Wapnisty**. L.

Wapnisty, × **Wapienisty**, **Wapienny** *zawierający w sobie wapno, pełen wapna*: *Jak robić wapienistą wodę?* Haur. **Baryt** W. (=zawierający trochę siarczynu wapnia). **Gлина wapienista**. Łab.

Wapno, a, lm. a i. a. × **Kalk** chem. = a) W. *niegaszone* = *tlenek wapnia, CaO*. W. *gaszone* = *wodan wapnia, CaH₂O₂*; b) × **W. metaliczne** = *tlenek metalu wogóle*. 2. *bud., mul.*: W. = *kamień wapienny po wypaleniu*. W. *białe* = *czyste, bez piasku*. W. *bielarskie*. W. *chude* = *słabo hydrauliczne, zawierające obce części (glinę, magnezję, krzemionkę), których znaczniejsze ilości nadają mu własność twardnienia w wodzie*. W. *dwurazne*, p. **Dwurazny**. W. *gaszone a. lasowane* = *tlenek wapenu wodny*. Łab. W. *gryzące* = *wypalone, niegaszone, tlenek wapenu bezwodny*. Łab. W. *martwe* = *zwięztałe*. Łab. W. *odleżałe*. W. *pieniste a. wapienian*. W. *podwodne* = *hydrauliczne, chude, twardniejące w wodzie*. **Podcz**, W. *pospolite* = *białe, tłuste, nie twardniejące pod wodą*. **Podcz**, W. *przepalone*. W. *rozczynione* = *mleko wapienne*. W. *szare* = *mieszanka wapna białego lasowanego z piaskiem*. W. *tłuste* = *spójne, lecz powoli i tylko w suchym powietrzu twardniejące*. Łab. **Ciągnie** *wapno, u mularza, gdy narzucone na ścianę zaczyna schnąć, czyli tężeb*. **Mag.** W. *wodotrwałe* = *hydrauliczne*. Zgr. **Wapnisko**.

Wapnokrzep, u, blm., *min. kalcyt, tuf wapienny, martwica*.

Wapnopian, u, blm., *min. wapno pieniste, aragonit*.

Wapnoskał, u, lm. y min., p. **Wapień**. Stasz.

× **Wapnospat**, u, lm. y min., p. **Kalcyt**.

Wapnować, uje, ował i. *rolę, łaki* = *nawozić wapnem*. 2. *zaprawiać wapnem pszenicę zarażoną śmiecią, ażeby w niej zniszczyć śnieć*.

Wapnowanie, a, blm., *czynność cz. Wapnować*.

Wapń, a, lm. e chem., p. **Wapień**.

Wapor, u, lm. y i. *wyziw, wydech, para, pot*, w lm. *transpiracja*: W. *topieli onej waporów porannych zaledwie bliźsze krzewy i drzewa widziane były*. **Glin**. 2. × **Wapory** = *choroba osób zbyt pieszczonych, fumi, spazmy i t. p.*: **Wapory**, *choroba wyższej kondycji, która ś. nie nabywa, tylko w buduarach*. I. **Zdr. Waperek**.

Waperek, rku, lm. rki p. **Wapor**.

Waporymetr, u, lm. y fiz. *alcoholometr*. **Kram**.

Waporyzacja, i, lm. e p. **Waporyzowanie**.

Waporyzować, uje, ował *wydzielać wapory, parować*.

Waporyzowanie, a, blm., **Waporyzacja** *czynność cz. Waporyzować*.

War, u, lm. y i. *warzenie, gotowanie, warza*. L. 2. *to, co uwarzono; ilość piwa, wódki, miodu, cukru, soli i t. p., otrzymana z jednorazowego gotowania*: W. saletry, ług wyciągniony z ziemi saletrzanej, gotujący ś. w kotle, stąd po pierwszym wygotowaniu nazywa ś. pierwszego waru, po drugim — drugiego, a po trzecim — trzeciego. Jak J. W. piwa, miodu. Troc. Kilka warów piwa. Świt. Dość dREW do jednego waru. Kn. Troc. Mam trzy wary starego miodu. Kn., Troc. Z kościoła do karczmy idą, gdzie ś. na W. piwa zsypują. Stryjk. Cały drugi W. wódki zabierał dzierzawca. Zepsuł ś. cały W. mydła. W. soli. Łab. 3. *wrzątek, ukrop*: Sparzyć warem. Owe zioła zsiakawszy, masz warem polać, ale tak, żeby para nie wychodziła z naczynia. Spiecz. Zbladł, jakby go kto wrzącem zlał wary. Pot. [Polewka gotuje ś. na wodzie wrzącej (na W.)]. W. krwi nie hańbą, lecz śmiercią ochłodzę. Krasin. (=żar, ogień). Pchnął drzwi i wypadł z izby, jak z waru. Őrk. 4. [W.] *ogień*: Który wypije garniec wina warzonego prosto od waru? 5. [W.] *gorąco, upał, spieka, żar*. 6. [Wary] = *gorąco wewnętrzne, ognie, mory*: Wary na mnie biją; wary na niego uderzyły (oznaka wielkiego wzruszenia, uderzenia krwi i humorów do głowy, niepokoju). 7. [W.] *zacier, zator piwa lub wódki*: Kazał nam dać jegomość cały W. piwa. Glog. 8. *wrzawa, wrzask, gwar, hałas, zamęt, chaos*: W. myśli zhukanych. Słow. Głównym wrażeniem jest wrażenie natłoku i waru ludzkiego życia. Sienk. Wre mi w uszach kipiący W. zatorów. Przybysz. (= huk).

Wara! w. i. *wyrażający rozkaz niezbliżania ś., niedotykania ś., trzymania ś. zdaleka, niemieszania ś. do czego; zasię! precz! zdaleka! strzeż ś.!* *waruj ś.!* Drwię ja z wszystkich lekarzów, z ich rad, z ich skrybendy; niech chorych pilnują, a od zdrowych im W. Zabł. W., kocie, idzie o cię. Prz. (=psik!). Chłop, idąc drogą, woła: W! drewno wlecze bardzo sprośnie zmazane, błoto z niego ciecze; dworzaniń idzie krokiem, nie chce go ominąć; w tym mu musiał na szatę szachowaną linąć. Papr. Nie nawijaj ś., W! Kn. W! miał powiedzieć, nim uderzył. Bud. B. (=bacność!). Zawiedziesz ś., ej, W! Brud. Ostrzegam cię znowu, W! żebyś nie wydał przed żadnym mego urodzenia. Boh. W., nie wymawiaj ś. Boh. (=hola!). Znaku, żeś był człowiekiem, łotrze, nie zostawię, żebyś mi krokiem jednym nie ruszył ś., W! Zabł. W. wąsa! Pr. (=zdaleka od wąsa!). W. z dróg, pełnę cię! Troc (=na bok!). W., strzeż ś., jest tu ogień pod tą pokrywką. Troc. (=ostrożnie). W., by cię ode mnie co nie potkało! Troc. Branecki, pomieszany, tym tylko odpowiedział mu słowem: W! Niem. W., panie, od szkody! Mick. Ej, ty, ryży kudła, W. od źródła! Mick. Niech mi tu będzie cicho, i od szabli W! Pol. Lecz W. kwilić! Syrok. Ej, W., panie Pawle, wspominać twe przedki! Syrok. W. z gębą, nikomu ani słowa! Krasz. 2. [W.] *ostrożnie!*: W. W., warawija, bo tu będzie batalija; W., W., bom ś. upił, będę dobrze skórę łupić! 3. fl. *strzeż ś.!* *omijaj!*: W. prądu!, woła retman. 4. myśl. = l. Harap.

1. [Wara] *gałąź, tyczka zatknięta na rzece, na mielźnie, jako znak ostrzegawczy.*

2. [Wara, y, lm. y] *głos.*

3. [Wara, y, lm. y] *potrawa gotowana, warza.* [Waracat] *przysławie.*

[Warać, a, a!] *trwać*: Ale to długo nie warą. Az to warało trzy dni.

[Waranie, a, blm.] *czynność cz. Warać.*

Warant, a, lm. y p. Warrant: Udzielanie pożyczek na produkty i towary na podstawie listów składowych (warantów).

Warantowy przym. od Warant: Przedsiębiorstwo budowy bulwarów nad Wisłą, portu na tej rzece, oraz wielkich magazynów warantowych. System W. w handlu zbożowym.

[Warańcuch, a, lm. y] *ociąg roboczy.*

[Warawąs]: Ktoby nam przerwał ten pias, gól mu brodę, W.

[Warawija] p. Wara.

Warcab, a, lm. y, Arcab, Warcaba i. *kamień, bierka, pieszek, figura do grania na warcabnicy*: Warcaby stawiać. Troc. Warcaby do grania bywają gruszkowe, jabłunkowe. Kluk. 2. × W., w lm. Warcaby gra, polegająca na posuwaniu kamieni po warcabnicy: Warcabów gra. Troc. Gra w warcaby. Takim rozmyslną przystoi warcaba. Mick. Warcabę czułe ulubiły serca. Mick. Warcaby, niegdy moja zabawko ustawną. Mick. 3. [Warcaby, Arcaby] *ramy prostokątne, zwykle dębowe, które ś. wmurowują w ścianę dla umieszczenia później okien domu; futryny oliwne.*

Warcaba, y, lm. y p. Warcab.

Warcabista, y, lm. ści, Warcabnik *gracz w warcaby*: Widział naszego warcabistę, przygotowanego ś. do turnieju.

Warcabnica, y, lm. ę *Arcabnica* i. *tablica kwadratowa o 64 kwadracikach, naprzemian jasnych i ciemnych, po których posuwają ś. kamienie w grze w warcaby*: Dobry gracz, gdy mu kostka na warcabnicy źle stanie, dobrym daniem sobie pomoże. Górń. Tu stolików parę, niegdyś także malowanych, na jednym warcabnica, na drugim talja kart polskich. Chodź. 2. przen. a. *Szachownica przestrzeń, podzielona na symetryczne mniej więcej działki, półka, płoski*: W lipcu cała W. łąk i pół płowieje. Pol.

Warcabnik, a, lm. cy p. Warcabista. L.

Warcabny, Warcabowy i. przym. od Warcab. L. Turniej W. 2. ego, lm. i rz., † *Warcowny jeden z urzędników przy żupach solnych*: Urzędniczy żupni, pisarze, ważnikowie, warcabni, podwarcabni. Vol. W., *podsztygar, zastępca sztygara w Wieliczce.* Łab.

Warcaby, ów, blp., p. Warcab.

[Warcenie, a, blm.] *czynność cz. Warcieć.*

[Warcenie się, a ś., blm.] *czynność cz. Warcieć ś.*

Warch, u, lm. y i. † W., p. Wark: Mieli W. na nią. Leop. Skąd oni takim wreją na cię warchem? Pot. Rurałowi już było W. na chłopięta. Glicz. 2. † W., swary. H. Jana. 3. × Opoka, u kuźniaków W. Torz.

Warchlak, a, lm. i, Warchlę, (myśl.) *Warchol* *przesztoroczne prosię dzikiej świni, młody dzik.* Kluk. Szynka z warchlaka. Kras. A. Przen., żart.: Cożes ty sobie, warchlaku, myślał? Sienk.

Warchlę, ęcia, lm. ęta p. Warchlak: Samura wywiódła już 8 a. 10 morągich warchląt. Pol.

† *Warchliwy* p. *Warkliwy*: Narody słowiańskie skłonniejsze zawždy były do zwad i wojny za powodem i własnością niełaskawego nieba i warchliwego Saturnusa, któremu te krainy podlegały. Stryjk.

[Warchobezki, czek, blp.] p. Warchobki.

[Warchobki, bek, blp., Warchobezki] *manatki.*

Warcholenie, a, lm. a czynność cz. **Warcholić**: Mnie ś. zdaje, jak dziś stoją te warcholenia, że już za żadną cenę ich kupić nie można. Krasz.

Warcholenie się, a ś., blm., czynność cz. **Warcholić ś.**

Warcholić, i, il klócić ludzi, siać niezgodę, robić komeraże, zamieszanie, różnić, waśnić, sprawić warchol, wadzić, jurzyć, wichrzyć: Niechaj nikt kłamstwem swym między bracią chrześcijańską nie warcholi. Hrb. Tymczasem warcholił po całym obozie, rozsiewając pomiędzy towarzyszami myśl polączenia ś. z Tekelim. Kaczk. **W. ś. klócić ś., waśnić ś., wadzić ś., swarzyć ś., handryczyć ś., przekomarzać ś.:** Warcholący ś. poczynają wprzód mówić, potem przychodzą do wrzawy i wrzasku. Pileh. Nie zazynać burdy żadnej, ani ś. W. L. Pięścią ś. rozprawiać, swarzyć, W., gniewowi ciągle popuszczać. Pileh. Bolesław Kazimierzowi wszystkie, o którą ś. warcholili, dzierżawę postąpił. Błaż. Warcholę ś. z kim, wadzę ś. Troc. Z dziewcząby ś. giź tylko, a warcholił z babą. Nar. Nikt ś. z niemi o prawa posiadania nie warcholił. Rol.

Warcholny, Warcholski, Warchotliwy, Warchotny i. *skłonny do warcholu, klóćliwy, swarliwy, awanturniczy, niezgodny, burzliwy, niespokojny, sporny, zwadliwy:* W. nie ma czasu wesolego: zawżdy w kłopotcie plecie ś. myśl jego. Rej. Warcholne bydło. Rej. (=niesworne). 2. p. **Warkliwy.** 3. [W.] *wrzaskliwy, krzykliwy.*

Warcholski p. **Warcholny:** Warcholskiego ducha należało poskromić. Krasz.

Warcholstwo, a, lm. a p. Warchol: Nie mamy zamiaru pisać dziejów owych konspiracji - nie wesołe i nie ciekawe; W. główną ich podstawę stanowi. Rol.

Warchol, lm. y i, u = a) a. Warchoła, Warcholstwo *klótnia, zwada, spór, chryja, termedje, zamęt, komeraże, zamieszanie, niesworność, niepokój, galamacja:* Te ustawiczne swary i warchoły. Wuj. Czart zawsze niezgody i warchoły sieje. Wuj. Byleby warcholów nie wszczynali i wżajemnie ś. nie ujadali. Pileh. Warchoły, które ś. między bracią wszczynali, dziwną roztropnością swą przymierzał. Baz. Między Krzyżakami a Kazimierzem długie warchoły panowały. Błaż. Mniemamy, abyśmy tu rozkoszy używali, a my nędzy, kłopotu, warcholu używamy. Rej. Prawne warchoły. Pileh. Grób rotmistrzów, jakieś pole były źródłem wiecznej waśni, lecz o całym tym warchole kiedyż ojciec mię objaśni? Syrok. b) [W.] *wrzawa, krzyk.* 2. **a = a) a. (lm.) owie wichrzyciel, buntownik; człowiek swarliwy, burzliwy, niesworny, niespokojny duch: Odstąpili od enotliwego pana, a przystali do warchoła, co nie miał nigdy być z pokojem. Biel. M. Do niego zebrali ś. wszyscy warchołowie i czynili wielki mord. B. B. W., buntownik. Kn. *Rabulae forenses, t. j. warchoły.* Chm. B. (brzechajło. L.). b) [W.] *leniwy parobek.* c) myśl., p. **Warchlak.****

Warchoła, y, lm. y p. Warchol: Znowu ś. poczyniała W. Rol.

Warcholka, i, lm. i fryga, cyga, bąk, wartalka. Goł.

Warchołowato przys. od **Warchołowaty.**

Warchołowaty *przypominający warchoła:* Ja ich z dzieci znam; warchołowate plemię, choć serca poczciwe. Krasz.

† **Warchotliwy** p. **Warkliwy:** Pomorzanie sobie książę jedno potężne i warchotliwe za pana obrali. Błaż. Wilk W. Papr.

† **Warchotny** p. **Warkliwy:** Lepszy enotliwy a spokojny żywot, niżli W. a zewsząd zatrudniony. Rej.

[**Warchulec, lca, lm. lca**] *drzewo na burty pokładu okrętowego, z otworami do odpływu wody.* Mrong.

† **Warchwa, y, lm. y gór., p. Halda.**

[**Warcieć się, i ś., il ś.**] *opłacić ś., zasługiwać:* Nie warci ś. brać (=nie warto).

[**Warcieć, i, al**] p. **Wiercić.**

[**Warcien**] *wart:* Każden kultun W. dukata.

[**Warcieński**] *bardzo przedki.*

[**Warcieńko**] przys. od **Warcieński;** [**Warcieusko, Warcieutko**].

[**Warcieusko**] p. **Warcieusko.**

[**Warcieutko**] p. **Warcieusko.**

† **Warcłowac, uje, ował** gór., p. **Warsłowac.** Łab.

† **Warcłowanie, a, blm.,** czynność cz. **Warcłowac.**

Warcowny i. † **W., p. Warcabny.** Łab. 2. [W.] *kontroler sztygara, kierującego robotą na piętze kopalni.*

[**Warcula, i, lm. e**] i. a. [**Wartkula, Wartka kądziel**] *kołowrotek do przedzenia.* 2. *gadula, człowiek gadatliwy lub ruchliwy:* Nie leć, jak W., jeno posłuchaj.

Warczeć, y, al p. **Warknąć.**

Warczenie, a, blm., i, czynność cz. **Warczeć.** 2. *głos warczącego:* Dało ś. słyszeć W. W. klucza w zamku. Kaczk. W. machin przerywa mu sen. Bał. Huk kotłów i W. bębnow głośzyło kroki żołnierzy. Sienk.

Warczyć, y, yl p. **Warczeć.**

Warczywy p. **Warkliwy.**

[**Warda, y, lm. owie, Saja**] *człowiek, używający lewej ręki zamiast prawej, mańkut.*

[**Wardać się, a ś., al ś.**] *przewracać ś. po kątach, kolatać ś., poniewierać ś.;* *łazić:* Człowiek sie warda.

[**Wardanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Wardac ś.**

[**Wardakiem**] *lewą ręką.*

Wardawość, i, blm., rz. od Wardawy.

× **Wardawy** *człowiek = który używa lewej ręki zamiast prawej, mańkut.* Kn. (mańkaty. L.).

Wardąga, i, lm. i p. Wardęga: † W., *bydlę.* Ps. flor.

× **Wardcin, u, lm. y** *próbierz menniczny.*

× **Wardejnostwo, a,** blm. *próbierstwo:* Syn Friesego uczył ś. wardejnostwa. T. K. Wyprawiono trzech młodzieńców do akademji Szemnickiej dla uczenia ś. mineralogji, decymazji, mychty, wardejnostwa i podziemnego miernictwa. T. K.

Wardęga, i, lm. i, † Wardąga i. [W.], † W. *bydlę, bydlę robocze, pociągowe, dobytek.* B. Sz. W., *jumentum.* Ps. flor. 2. † W. *zagrodnik, (tć. hortulanus):* Ktorykole wardanzen wstanie ot pana swego niewczas, piącinaście groszy ma dać panu swemu. Mac. z Roż. 3. × W. *włóczęga, łazęga, powsinoga.* Troc. 4. [W., **Hardęga**] *rzczech kiepska, wymęczona, byle co.* 5. † W. *ocenienie, oszacowanie.*

[**Wardlac się, a ś., al ś.**] *wałęsać ś., włóczyć ś.*

[**Wardłanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Wardlac ś.**

Wardulacha, y, lm. y: Wiara w upiory powszechna na Wschodzie; Turcy zowią je W. Mick.

[**Wardzel, a, lm. e**] p. **Wardziel.**

[Wardziel, a, lm. e, Wardzel, Fordzel] część żarn, osadzona w wydrążeniu kamienia cięższego, nieruchomego (przez W. przechodzi wrzeczono aż do paprzycy); niewielki pieńek, osadzony w dolnym młyńskim kamieniu, w którym ogłobione jest wrzeczono.

[Warej!] przecł woni!: W. ode mnie!

Warek, u, lm. i bot. p. Morszczyn.

[Warennik, a, lm. i, Warenyk] ciasto z mąki gryczanej, twardo zamieszane, konopiami tłuczonymi i cebulą drobno usiekaną nadziane. Goł. Na warenyki lub hałuszki zabiegł. Byk.

[Warenyk, a, lm. i] p. Warennik.

[Wareńka, i, lm. i] koszyk pleciony z łyka.

[Warezać się, a ś., al ś., War-zać ś.] mieć ś. nieźle, trzymać ś. zdrowo.

[Warezanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Warezać ś.

† Warfa, y, lm. y p. Halda. Łab.

Warga, i, lm. i l. górny i dolny kurczliwy brzeg ust w postaci kłap odwiniętych nazewnątr: Usta człowieka ze dwóch warg złożone. L. W dworskiej chorobie wargi i dźiąsta wygniwiają. Comp. Już opadło ciało moje, skóra moja przyschnęła do kości moich, zostały tylko wargi przy zębich moich. Leop. Panie, otwórz wargi moje. Wuj. Gryź wargi. Min. Przygryzać, zaciskać wargi (= usta). Wargi z gniewu gryzie. Troc. Gdzież ów alabaster czoła? gdzie jagód róże? gdzie wargi jak korał rumiane? L. Mowa ś. rodzi w uśiech wargami naszymi. Gil. W wymówieniu b wargi obie pierwej stulić, potem rozwieść musi. Sak. Ten lud czei mię wargami, lecz serce ich daleko ś. odstrzela ode mnie. Sekl. (= ustami, słowami, słownie). Milezenie wszystkim wargi ścięna. Dm. (= mowę zamyka). Ukąsił ś. w wargę, gniewa ś., gniewny jest, ringitur. Mącz. Na te słowa z Minerwą Juno gryzły wargi, w obu piersiach przeciwko Troi złość zaciekla; siedzieli blisko siebie, Pallas nie nie rzekła. Dm. Wargi ósypanie. Troc. Wargom przyległy dołek. Troc. Górna i dolna W. W. zwierchna, wyższa. Troc. W. spodnia. Troc. Wargi końskie. Troc. Zakłęstem wargi. Kon. [Preparator se jeno wargami karkulują (= po cichu, w myśli rachuje)]. Przen.: [Wargę mieć za długą]=mieć pociąg do pijaństwa. 2. jedna z dwóch krawędzi bocznego otworu w fujarce, w który dmie grający. 3. krawędź, brzeg; Wargi jakiego nacynia. Troc. Pęknięcia ziemskiej skorupy musiały być połączone z pewnym ruchem uwolnionych od ciężaru warg ku górze. Nałk. 4. Wargi śrubsztaka=policzki, szczęki, wangi: Wargi śrubsztaka, policzki, wangi, dwie główne części śrubsztaka, stanowiące jego ujęcie, czyli pysk, t. j. obejmujące przedmiot obrabiany i szrubą ściśkane, aby takowy przytrzymał. Łab. Wargi śrubsztakowe. Troc. 5. zewnętrzny kant gwintu śruby: Wargi gwintów u śruby. Troc. 6. [W.] pola. 7. anat.= a) Wargi sromowe a. sromne większe i mniejsze (w częściach rodnych u kobiet) (labia pudendi majora et minora). † Wargi łonowe mniejsze a. nimfy. Krup. (= ! moczostrożki). † Wargi wodnociągne. Kost. † Wargi wodne. Perz. Wargi części pochwowej macicy a. wargi maciczne. b) W. głosowa (labium vocale) = ostra krawędź fałdy głosowej. 8. bart. pojedyncza rogowna blaszka, osłaniająca paszczę pszczoły od przodu. 9. bot.: W. górna i dolna = górny i dolny płatek korony roślin wargowych. [Krowie wargi] p. Poddąbek. [Kobyła W.] = grzyb biały, duży, sok ma gęsty i biały, niejadalny. 10. org. wyrżnięcie półokrągłe

w piszczałkach organowych, przy główce do grania, labja: W. dolna, górna (= brzeg dolny, górny tego wykroju). Il. patol.: Zajęcza W. (wada rozwojowa) (labium leporinum). Zajęcza W., gdy ś. dziecko na świat z wargą niby rozciętą urodzi, co ś. najczęstszą górnej wardze przytrafia. Perz. Zgorzel warg sromowych. Zrost warg. Wargi rany=brzezi rany.

Wargacz, a, lm. e l. [W., Wargaty] człowiek z obwisłymi a grubymi wargami: Na Podolu do dziś dnia krąży mnóstwo powiastek o Jazłowieckim, nazwanym od miążskich ust wargaczem. Darow. 2. bot. (platyhelium) roś.

Wargal, a, lm. e l. Wargale = kleszcze z wargą ruchomą, służące do silniejszego ujęcia jakiego wyrobu. 2. [W.] człowiek mający czymś odznaczające ś. wargi, wargaty.

Wargaty p. Wargowaty. [W., ego, lm. ci] rz., p. Wargacz. Troc., Gwar.

† Wargiel, u, lm. y, Wergiel l. kara pieniężna za skaleczenie, zranienie, zabicie przypadkowe człowieka lub bydłcia; odszkodowanie, indemnizacja, grzywno: W. czyni wolnym od uczynku, który kto z nieopatrzności uczyni. Sz. Wergiel. P. cheł. Jak są rozmaite rany, tak też rozmaite jest wina za nie zapisana i rozmaite stronie nagrodzenie, co zowią wargieltem. Groic. Zabicie głowy w majdeburkim prawie, płaca ma być całym wargieltem 20 złotych; ale według polskiego prawa, tedy w miastach znakomitszych za głowę 30 grzywien, w mniejszych 15, we wsi 10. Magd. Zapłacić W. za szkodę, za ranę, za zabicie z przypadku. Troc. Cały W. jest osmańście funtów a. grzywien. Troc. 2. pieniądze użyte na przekupienie kogo, łapowe, łapówka, kuhan. W., podkupowanie kogo. L.

[Wargoń, a, lm. e] człowiek mający duże wargi.

Wargowato przys. od Wargowaty. l.

Wargowaty, l. a. × Wargaty podobny do warg a. do wargi. 2. † W. mający duże wargi, odmigęba. Mur., Mym., Kn., Mącz. 3. (o drzewie) który przy odziomku nie jest okrągły, ale kałużasty i w części wyprukłe, od głównych korzeni pochodzące: Grab W. Śl. wil.

Wargowy l. przym. od Warga: Spółgłoski wargowe. Fujarka wargowa, p. Fujarka. 2. bot.: Wargowe (rośliny) (labiatae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwulicziennych. 3. org.: Piszczałka wargowa, labja l. a. = Fajarka wargowa. [Wargula, i, lm. e] l. kobieta z obwisłymi a. grubymi wargami, odmigęba. 2. przezwisko: Podhalskie dziewecki, hej, jako sarnecki, a z dołów wargule, tylko skrobać grule. Gosz. Powiedz mi, co ci ś. więcej zwidziało u tej warguli? Tet.

Warjacja, i, lm. e l. odmiana, przeróbka, rozmaitość, w lm. odmiany na rozmaity sposób: Zabiegając, aby ś. w rejestrach trybunałskich warjacje nie działy, mają być porządnie pisane i nie odmieniane. Vol. Co za szkody za warjacją pieniędzy idą. Sum. (= za zmianą, wymianą). W. pieśni na dzisiejsze nuty. 2. rzecz w postaci zmienionej, odmienniej, powstała wskutek zmiany, odmianki, warjant: Koniecznie potrzebne jest zebranie warjacji. Lel. (= odmianek jednego, tego samego dokumentu, materiału, zabytku historycznego). 2. × W. sprzeczność w zeznaniach sądowych: A tak przez te warjacje wdali ś. w kryminal. Troc. 3. astr. jedna z wielkich nierówności w biegu księżycy. 4. lek., p. Obłąd: W., szaleństwo, dzika durnowatość. Perz. Zdaje mi ś., że warjacja cierpisz. L. Zarywanie warjacji. L. Napada go

W. Przen.: *wybryk szalony, szaleństwo, dziwactwo, nierozsądek, głupota*; Niewiele miał rozumu, a i to, co mu zostało, wkrótce przez warjację utracił. Nar. Rzykować tu byłoby warjacja. 5. mat. (w nauce o połączeniach) odmiana danej mnogości n elementów, wziętych po n; takie zestawienie n elementów, wziętych z pomiędzy danych m elementów, że każde dwa takie zestawienia różnią s. a. tylko porządkiem ustawienia elementów, a. też mają przynajmniej po jednym elemencie różnym. W analizie wyższej: W. a. przemienność = przyrost nieskończonościkowy, jakiego doznaje wartość funkcji przy zmianie nieskończonościkowej zachodzących w niej parametrów: Warjacje całki określonej. Warjacje pierwsze, warjacje drugie. 6. muz. forma muzyczna, zasadzająca s. na przeobrażkach tego samego tematu, przeprowadzenie w rozmaity i coraz nowy sposób tej samej melodji.

Warjaki przym. od **Warjat**; przen. szalony, dziwacki, nierozważny, narwany: Warjackie postępowanie. W. pomysł. **Po warjaku** przys. warjacko, sposobem właściwym warjacji.

Warjako przys. od **Warjaki**, po **warjaku**. L. **Warjactwo**, [Waryjastwo] l. blm. warjacja, stan warjata, szaleństwo, szal, obłąkanie. 2. im. a. czyn warjacji, wybrzyk niedorzeczny, niedorzeczność, sus szalony, szaleństwo.

Warjacyjny przym. od **Warjacja**. Mat.: Rachunek W., czyli rachunek przemienności.

Warjant, u, lm. y, × **Warjanta**, y ten sam ustęp tekstu, ale mający pewne zmiany, dodatki a. opuszczenia; mały utwór poetyczny lub muzyczny z tematu nieco zmienionego, odmianka, odmiana, warjacja: W. z pieśni gminnej. Wszystkie dziewczątka tego wieku są trochę do siebie podobne, z matkami warjantami. Krasz.

× **Warjanta**, y, lm. y p. **Warjant**. Tarn. Zgadza się na to chętnie z Bielowskim, że W. petersburska in toto regno slavonico może być pierwotną i autentyczną. Mał.

Warjat, a, lm. ci, [Waryjaki] l. człowiek chory umysłowo, obłąkany, niespełna rozumu mający, bziki, fiksat, szaleniec: Dom warjatów = szpital obłąkanych. W., szaleniec, człowiek pomieszanych zmysłów, w głowę zaszył, skażonej głowy, nie wszystek doma, klepki brak, postrzelony, trzeba mu łeb do włosa ogolić, czarną kurę przyłożyć, krew z nosa puścić. L. Co za W.! już odszedł od rozumu; przestrzegam was, żebyście go czym prędzej między cztery mury zamknąć kazali, bo straszną już cierpi manją, a wkrótce oszaleć może. L. Pójdziemy do domu warjatów, tam zobaczymy szaleńców, którym zbyteczna zazdrość mózg popsuła. L. Dobrodzieju! od czegoż szpitale u katar? kiedy głupi, wsadźcie go tam jak warjata. Zabł. Oddać kogo do (domu) warjatów (= do czubków). 2. przen. *dziwak, fiksat, szaleniec, głupiec*; człowiek zwarjowany, nierozważny, niedowarzony, nierozsądny, postrzelony, narwany; zbytnik. Co ty wyprawiasz, warjacie! Nie bądźże warjatem! A to czysty W.! L. Gm.: Kiepski W. (przez wisko) = mniej poczytalny od warjata. 3. [Waryjaty] pieniądze. - 4. rzeż.: **Warjaty** p. rzeż. Kozak. 5. blm., zł. = a) *miód do picia*. Naley w dzban warjata, pij sama do siebie. Kolb. b) *popieros; filipus, fidybus*. Zdr. × **Warjatek**.

× **Warjatek**, tka, lm. tkowie p. **Warjat**.

Warjata, i, lm. i f. forma ż. od **Warjat**. 2 *pevien gatunek kartofli*.

† **Warjator**, a, lm. rzy *odmieniacz, fałszerz*; ten, co w złej myśli przerabia co, przekształca; falsyfikikator. L., St. wil.

Warjolit, u, lm. y, **Ospowiec** min. *feldspat niedość zbity, przątkowaty, gruczolkowaty*. Łzab.

Warjować, uje, **ował**, [Gwaryjować] l. *przerabiac, odmieniac, przekładać, rozmaicic*: Nie do rozkoszy on s. rodzi i te tęsknoty nuty, rzadko kiedy przez ciąg życia łyskawicą wesela warjowaną, zachowuje aż do deski grobowej. Dzier. Ież scen dziadów i bab kościelnych, organistów z plebanami, .. a wszystko to na nieskończono tony i pomysły warjowane. Rol. Chyba będziecie cara pieśnią bawić, warjowaną na dzisiejsze nuty. Mick. 2. cz. ni. *odchodzić od rozumu, od zmysłów; tracić rozum, szaleć, fiksować, rzucac s. w obłąkanie*: Z wstrząśnienia mózgu tak zaczął marzyć i warjować, że go aż związać musiano. Perz. Przen.: *nie posiadać s. z radości, z boleści; tracić głowę; dokazywać, być wesołym nad miarę a. rozpaczac, figlować, stwarzać figle, żartować*: Selim tymczasem warjował, śmiał s., dowcipkował. Sienk. W. za kim = *tracić głowę, przepadać, szaleć*. Warjuje za nią. Przen.: *postępować jak warjat, dziwaczyć, robić głupstwa, wybryki*: Dorwawszy s. majątku, warjuje na umór.

Warjowanie, a, blm., czynność cz. **Warjować**.

Wark, u, lm. i, × **Warch** l. *warknięcie, warczenie, burczenie, kruczenie*: W., warczenie. Troc. W chwilach złowrogiej ciszy słychać było W. kłębiącej s. w jej wnętrzościach ciemności. Dan. 2. × W., przen. *gniew, złość, chrapka, ansa, uraza*: Zdawna na sąsiada W. miał. Gór. W., warch, gniew. Glicz. Gorzej na s. warkiem. Teraz już s. otworzyście miecz na samę Rzpłta, na nasze masz W. kościoły. Nagur. Na nasze masz W. kościoły, na nasze domy, na nasze życia. Siem. J. 3. † W. *opoka, skała*, St. wil. 4. [W.] = a) *cech rzemieślniczy*. b) przym. *niedobry, dokuczliwy*.

[**Warka**, i, lm. i] *warzenie, gotowanie*.

Warkać, a, al p. **Warknąć**.

Warkanie, a, blm., czynność cz. **Warkać**.

Warkliwie przys. od **Warkliwy**: Dogadywał W. lud ponury. Brt.

Warkliwość, i, blm., rz. od **Warkliwy**: W., mruclliwość, kłótlliwość. L.

Warkliwy, † **Warchliwy**, **Warczywy**, **Warchotliwy**, **Warchotny**, **Warcholny** l. *warczący, wydający wark, mrucający*: Warkliwym czarnych chmur zawrotem trzaśnie zadżdżony Jowisz witym z ognia grottem. Nar. Co mi stąd idzie, że Jowisz ponury warkliwym codzien praży ogniem z chmury. Zabł. Pies W. 2. przen. *mrukliwy, gderliwy, swarliwy, zrzędnny, oburkliwy, opryskliwy*: Człowiek W. (= mruk).

Warknąć, nie, nął, nied. × **Warkać**, **Warczeć**, **Warczyć**, [Werceć, Wyrzeć, Wyrzyć] l. (o zwierzęciu) *wydać głos: wrr! wyrażając złość i wyszczerzając zęby; burknąć, zawarczeć, zamruczeć groźnie*: Pies warczy. Dudz. Pies warczy i kły wyszczerza. Troc. Pies warczy na dziada. Pies legł wpodłe, warkał i polizywał go po twarzy. Reym. Przen.: Duma obrażona warczała we mnie, jak pies rozdrażniony. Kacz. (= *burzyła s.*). Przen.: *jątrzyć, burzyć, jurzyć, bróździć, warcholić, siać niezgodę*: Cyrusowi s. wszystko jeno chciało walczyć, a między ludźmi, krwi ludzkiej pragnąc, warkać. Glicz. 2. a. nied. **Warkotać** (o człowieku) *fuknąć, ofuknąć s., oburknąć s., obruszyć s., srożyć s., szemrać, powstawać, mruceć, zrzędzić, gderać*: Zazdrośny zawsze warczy jako pies, radby wszystko pożarł. Rej. Zazdrość jest zwyczajną psiego: wnet będzie jeden warczał,

gdy głaszczą drugiego. Rej. A cóż wiele warezysz, kty wyszczersz? milezi Ern. Warezeli na to. Skar. Naprzeciwno Ewangeliji on warczy, przez co Boga bluźni. Smotr. Gdy będziecie jeden do drugiego warezeli. Jeż. 3. (o rzeczach) *zahuczeć, furknąć, zafurczeć, zaturkotać, zahurkotać, zadudnić, zatrajkotać, zaterkotać*: Grot wylata po grocie, warczy żyła tęga. Dm. Szczęka struna, łuk warknął, a strzała skrzydłata, okrutny cios niosąca, na Greki wylata. Dm. Ogień na kominie warczy. Bębny warezają. [A w Ojcowie warezają tartaki i młyny]. Ponad ich głowy warezają burza, łak wzmagający ś. jeszcze deszcz. Krasz. (= wyla). Warezają wozy, jadące drugą stroną jeziora. Krasz. Na zakończenie każdej Ewangeliji kotły warezają, jak grzmoty w chmurze. Bał. Prząś zaczęła nerwowo, że aż wrzeciono w palcach jej warezają. Sew. Młockarnia po całych dniach warczy. Jun. Jakby człowiek ś. znalazł w dużej fabryce między warezającymi maszynami, nieustannie biegnącymi pasami, które... Prus. Zegar zaczął warczyć i chrpać i powoli wydzwonił jedenastą. Prus. Obok na patelni warezają, skwarząc ś., kureząc i sycząc, jak dusze potępione, kawałki słoniny. Sienk. Przen.: Nie warcz mi nad głową. Troc (= nie brzęcz, nie trzeszcz). 4. Warezec w brzuchu = *burczeć, kruczeć, bulgotać*: W brzuchu warczy, kluka, kruczy. Dudz.

Warknięcie, a, blm., czynność cz. **Warknąć**.

[Warko] *prędko*.

Warkocz, a, lm. e l. *długi splot włosów, kosa*: Włosniaczki w Infanciech zawicia żadnego na głowie nie mają, ale splotszy W., wkolo głowy okręcają. Paszk. W. rozpuszczony, rozczesany. L. Jej W. pleciony. Kochan. W W. włosy powięzła. P. Koch. Wzławszy nożyceki, sama jej warkocze i głowę ostrzygła. Skar. Ja tymczasem ten W. będę rozplatała. Szymon. W. rozpuszczony, rozwity. Troc. Włosy w W. splecione. W misterne pierścień W. utrefiony. Nar. Czesze W. do ślubu. Troc. Muskając sploty swych złotych warkoczy. Mick. I z nieba aż do ziemi spuszcza (chmura) długie smugi, jak rozwite warkocze: to są deszcze strugi. Mick. Przen.: Brzozy rozczesują warkocze. Krasz. [Na W.] = *składka weselna na rzecz panny młodej przed rozplecinianiem*. Przen.: *kobieta, podwika, pleć piękna*: Taka siła w miłości, taka moc w warkoczu! Pot. Dziewczęcia gdy pilnuje, swych nie strzegę oczu, zostałem rymodziejem zgoła po warkoczu. Żim. (= po kądzieli). Przen.: W. słomiany = *plecionka ze słomy, używana do obijania drzwi i okien na zimę*. Przen.: *pasmo, promień*. Warkocze, czyli garście włókna lnianego lub konopnego. Przędz. 2. *górna część nasadu sochy; część sochy cienko zacięta, wchodząca w grządział*. 3. *gutunek pasjansu*. 4. astr.: W. Bereniki, Włosy Bereniki = *drobny gwiazdozbiór na półkuli północnej nieba, w pobliżu gwiazdozbioru Lwa*. W. komety = *długa świetlna smuga przy komicie, ogon, miotła komety*. 5. fl. = a) *część górna żagla związana lub ściągnięta w czub*. b) *skrzętka, pourósło z kilku wici*: Łapaj niemca za W. = *chwytaj za chlubę, do której przymocowany jest szryk a. niemiec* St. wil. 6. myśl. = a) *koniec tylnej struby w strzelby*. (St. wil.). b) *siempel*. 7. pusz. *zakończenie przedłużonej baszki*. Zdr. **Warkoczyk**, [Warkoczek].

[Warkoczek, ozka, lm. ozki] i. p. **Warkocz**. 2. Warkoczki Najśw. Panny, p. **Jablusko**.

Warkocznia, i, lm. e bot. p. **Warkocznica**.

Warkocznica, y, lm. e, **Warkocznia**, **Warkocznik**, **Warkoczowa** lilja, **Korona królewska** bot. (eucomis) *ros. z rodziny liljowatych*.

Warkocznik, a, lm. i bot. p. **Warkocznica**.

† **Warkoczowe** siostry = *jędze piekielne, Eumenides* (Eumenidy), *miasto warkoczów mające głowy węzłami porośle*. Otw.

Warkoczowy i. przym. od **Warkocz**. l. 2. ? *rokoko*: Na środku faejaty kościoła wznosi ś. dość wysoka wieża w stylu warkoczowym. Tet. 3. bot.: Lilja warkoczowa, p. **Warkocznica**.

Warkoczyk, a, lm. i l. p. **Warkocz**: Gruntuje, warkoczyku. Kolb. 2. bot.: Warkoczyki P. Marji = *ros. agrimonia eupatoria*.

Warkot, u, lm. y *warkotanie, warczenie, furkot, wark, turkot, hurgot*: A obudzili ś. wśród warkotu powozów. Krasz. Słychać było gwar, śmiechy i pobrzękiwania muzyki wśród szumu sądów i warkotu młyńskiego koła. Krasz. Rozległ ś. W. grotów. Sienk. Ze wszystkich balkonów lały ś. rozprysnięte strugi wody, kapało zewsząd, rynnny dudniały głucho i ustawicznie, jakby warkotem niezliczonych potoków. Sienk.

Warkotać, cze, tal p. **Warczeć**: Potok, wzbrawny w ulewie, szumiał, warkotał i bił ś. o skały. Syrok. W. przeciw komu, odwarkać, szemrać, *mussare*. Mącz.

Warkotanie, a, blm., czynność cz. **Warkotać**, *warkot*: W. proporców. Sienk.

[Warkotka, i, lm. i] *bak, cyga, fryga, wartalka* [Wariać się, a ś., at ś.] *walać ś., poniewierać ś., wólczyć ś.*

[Warianie się, a ś., blm.] czynność cz. **Wariać** ś.

Warmistrz, a, lm. e piw. *majster piwowarski*. [Warmóz, a, lm. y] i. p. **Faramuszka**. 2. p. **Warmuz**.

[Warmuszka, i, lm. i] p. **Faramuszka**.

[Warmuz, u, lm. y] l. a. [Warmuż] *jarmuż*: Warmuzu dwie zimne lżyki poknął. Tet. 2. p. **Faramuszka**. 3. a. [Warmóz] *wodzianka*: W., potrawa góralska: gotuje ś. siekaninę z różnego zielska, jako kminu, hodryku, ziomburu, łobody, scorbaku, młodego ostu i pokrzywę, a następnie zarabia ś. tę zieleninę garścią owsianej mąki a. miesza ze ziemniakami i osoloną podaje na stół. Ludzie to u nas dziwaśkie, i dziś jedzom nie z roskosy, ba z biedy; kie głód beł, warmuzem zylimy sytka, ino go nie kądzy solił.

[Warmuż, u, lm. ej] p. **Warmuz**.

[Warnächt, a, lm. y] *paśnik, miejsce i czas puszenia koni w nocy*.

Warnia, i, lm. e l. *górz. miejsce służące górnikom za schronienie przy zapalaniu strzału dla rozsadzenia skały w kopalni*. L., Łab. 2. piw. *warzelnia, zaciernia*.

Warnik, a, lm. i l. *eukr. aparat miedziany lub żelazny, używany w cukrowniach do gotowania w próżni soków cukrowych*: Obejrzyć mają dziś pp. cukrowniey warniki w fabryce Bormana i Szwedego. 2. piw. *panew, kocioł piwny*.

Warny przym. od **War**. l.

Waroljusza most = *X wzgórze pierścieniowate, X wyniesienie pierścieniowe* (Krup.), *most tyłomózgowia* (pons metencephali). P. **Most** Varola.

× **Warosz**, a, lm. e *mała warownia*. St. wil.

Warować, uje, ował l. co = *obwarowywać, umacniać, opatrywać dla obrony, zabezpieczać, fortyfikować*: Potym zaś baszty narozne warował. P. Koch. Gdy nasi obóz warowali, oni wypadli z lasu. Warg. Ku miastu ś. przy-

blizy, obóz warował. Warg. Kosmatemi kożuchy grzbiety swe warują. Paszk. Przen.: †Grzbiec opatrywać, W., uzbrajać = zabezpieczać s. od napadu z tylnej strony. 2. a. †Gwarować zapewniać, zabezpieczać, gwarantować: Wszelkich religij wolność podług ustaw krajowych warujemy. L. W. co komu. W. co sobie = zastrzegać, wymawiać. Waruję co sobie, gwaruję, ewikeję biorę od kogo, *caveo mihi*, wymawiam sobie. L. Waruję sobie co, gwaruję, ewikeję biorę. Troc. Warowano sobie w Polsce po Sasie króla Polaka na tronie osadzić. Lel. Hieronim warował sobie całość praw i posiadłości kościelnych. Alber. W. zapisem = zabezpieczyć, zastrzec. Skr. W. sobie dożywoicie. Rzew. × W. = ubezpieczać, osiekurować: W. okręt. 3. kogo, czego, †co = pilnować, strzec, bronić, chronić, ochraniać: Warują granic swoich albo lasy zapuszczając, albo mury stanowiąc, albo przekopy czyniąc, albo zamki i fortece stanowiąc. Star. Każdy powinien swój ogień tak W., jakoby s. szkoda nie stała. Sz. (= obchodzić s. z nim tak ostrożnie). Rycerze, łaską Boga warowani, tak wiele ziemi i morza przebyli. P. Koch. Moskale utrzymywali, iż W. ich posiadłości do nich nie należało. Alber. [Warujcie krów, gazdowie]. Waruj ognia! krzyczy straż nočna (= ostrożnie z ogniem!). 4. †W., [W.] cz. ni., †W. s., [W. s.], †Wiarować s. strzec s., wystrzegać s., chronić s., unikać, stronić, pilnować s. Rej. Waruj, waruj s., wara, by nie! L. Jeśli ci szczęście sprzyja, waruj s. nadymać. Min. Waruj, byś nie przykro nie mówił przeciw Jakubowi. Leop. Idź precz ode mnie a waruj uźrzeć więcej twarzy mej. Leop. Czegobys nie chciał, aby tobie czyniono, waruj, byś tego drugiemu nie czynił. Leop. Warujże zwięść myśli swych, strzeż s. źle niemi pokierować. Otw. S. W. s., strzec s. B. Sz., Kaz. 1555. Piasta dobry miłowali, źli s. warowali. Błaż. Waruj s. złego. Troc. Kto s. gniewu waruje. Troc. Waruje s. dobrze, aby go kijem nie trafiono. Troc. Wszelkich odszczepień od jednej całości warujemy s. Wit. [Starych ludzi szanuj, a młodych s. waruj. On s. zawdy W. musi. Tet. On s. dziewek warował trochę. Tet. Jak padnie, to im samym jescce byćki wywiędem; niek sa warujom, niek sa strzegom synkowie. Tet.]. Waruj s. Sienk. (= powstrzymuj s., stój). [Waruj s. waruj!] = ustąp s., idź precz! wynoś s., zabieraj s.!: Waruj s. stąd (= won!). 5. [W.] wartować, stróżować: Bo to jedną noc na deszczu i chłodzie warował jak ten pies przed jej chałupą! Reym. (= wystawał, wysiadywał, wy-czekiwał). [W.] = siedzieć cicho, spokojnie: Jak ja ci popłynę, warował nie będę. Sporo było ludzi: ci, których zboże s. mełło, warowali przy gankach. Reym. 6. [W.] cz. ni., wytrwać, upłynąć, przejść, ujsć: Nie warowało i pu. (= pół)-godziny, jak poszli. To nie będzie warowało i pięć minut. Nie warowało długo. 7. (o psie) leżeć na brzuchu, położyć mordę na wyciągniętych łapach przednich, myśl. (o wyzle) bobrować: Pies waruje, leżąc na brzuchu, pilnuje, upatruje. L. Pies legawy pewnym znakiem okazuje ptasznikowi, że s. przed nim w bliskości znajduje ptastwo; pospolicie s. potom kładzie i, jako mówią, waruje. Kluk. Szarmancka umiała służyć, tańcować, W., szczakać. L. Wie pies, co: waruj! Pot. (Każdy za swoje rzemiosło. L.). 8. fl. = a) W., wartować, zostać s. na warunek, zowie s., gdy inni flisi holują, a jeden a. dwóch zostaje s. na statku do lasek. Mag. b) (o prze-

wodniku statków lub tratow, który jedzie członkiem naprzód) kręcić podniesionym wiosłem w rękę z tej strony, którą płynąć nie można. W. s. l. obwarowywać s., umacniać s., zabezpieczać s., stawić warownie dla swej obrony, fortyfikować s.: Miasto s. waruje. Sł. wil. 2. p. wyż. pod 4).

Warowanie, a, btm., czynność cz. **Warować**: W. okrętów, *assurans*, kontrakt warowny między kupcem i warownikiem, najczęściej towarzystwem warującym, które, kilka od sta biorąc zysku, obowiązuje s. kupcowi nagrodzić wszystkie szkody, któreby okręt poniósł w żegludze. Wyrw.

Warowanie się, a s., btm., czynność cz. **Warować s.**

Warowienka, i, lm. i p. **Warownia**: Ryusztunek obleźniejszy, ściągnięty z multańskich warowienek po karłowickim przymierzu. Rol. Reszta wypoczywała w owych ufortyfikowanych naprędcie a niedawno powróconych warowienkach. Rol. Przecie w Złotonoszy jest stara W. Sienk.

× **Warowisko**, a, lm. a *miejsce warowne*. Sł. wil.

† **Warowity p. Warowny**: Rozumie być już bezpiecznym, uszedszy na miejsce jakie warowite. Star.

Warownia, i, lm. e l. *miejsce warowne, obronę; twierdza, fortyfikacja; forteca, cytadela*: A znów inni w stał zakuci, ze skrzydłami u ramion, z dzidami, przy których proporce burczą; każdy wygląda jak W. Jeż. 2. przen. to, co waruje = ochrania, broni: W. i okrętów i greckiej młodzieży, tak wielką dźwignion pracą, mur zwalony leży. Dm. Częste były zapasy o granicę swobód, ale nie o warownią i opiekę prawa. Cz. Stańgła przeciw tym ludzom W., uzbrojona całym arsenałem dowodów. Jun. Zdr. **Warowienka**.

Warownie przys. od Warowny: W., z warunkiem urzędowym, urzędownie. Kn., Skr. W., z warunkiem urzędowym. Troc. W. wieś kupił. Troc. Św. Katarzyna grzechów s. najwarowniej strzegła. Bals.

Warownik, a, lm. cy ten, co komu a. sobie od kogo co waruje; iściec, ewiktor, poręczyciel, ubezpieczyciel; sprzedawca, odpowiadający za sprzedane dobra: *Manceps*, W., który, przedawszy imienie, zapisuje s. pod pewnym zakładem warować, t. j. wyswiebodzić. Mącz. W. okrętów kupieckich. Wyrw. (= ten, co je ubezpiecza, asekuruje). W., iściec. Troc.

Warowność, i, btm., rz. od **Warowny**: Zewnątrz uderzał widok odstraszącej warowności. Szaj.

Warowny, † **Gwarowny**, † **Warowity** i. *obwarowany, obronny, opatrzony, ufortyfikowany, umocniony*: Warowne miasta, zamki. L. Warowne miasto. Troc. Przen.: Staniemy s. słowem warowni. Wyp. (= zbrojni, silni). Wiarą bądźcie warowni. Wyp. 2. × W. mocny i zabezpieczający, ochronny: Dwid i puklerzów warowna zapora. Sł. wil. 3. × W. warujący, zabezpieczający, gwarancyjny, gwarantujący, zastrzegający: W. między kupcem i warownikiem o zabezpieczenie okrętu. Wyrw. Konrad Łowicz przywilejem warownym wiecznie arcybiskupowi gnieźnieńskiemu darował. Błaż. Kontrakt, przywilej W. Warowne kupno. Troc. 4. × W. odpowiadający warunkom, wymaganiom, przepisom; konwencyjny, konwencjonalny; dobry, rzetelny: Towary zgnię i niewarunkowe za świeże i warowne udaje. Klon. Za Zygmunta monety s. było wiele niewarownej namnożyło. Stryjk. Jeśli Arabowie, na znak przysięgi szczerości chleb z solą jedząc, zmarszczą s., tedy coś myślą nie-

warownego. *Warg.* (= *nieuczciwego*). 5. × *W. haczny, ostrożny, rozważny, przeczorny.*

[*Warp, u, lm. y*] 1. *plótnisko* 2. w *lm. narypy, wały.*

× *Warpa, y, lm. y gór., p. Hałda.*

[*Warpać, a, ai*] *szyć źle, łutać.*

[*Warpanie, a, blm.*] czynność cz. *Warpać.*

[*Warpecht, u, lm. y*] *wypuszczenie w wieczyśćą dzierzawę.*

× *Warpia, i, lm. e gór. p. Hałda. Łab.*

× *Warpisko, a, lm. a gór., p. Hałda.*

[*Warpowy*] *plócienny, z samorodnego płótna, z samodziab.*

[*Warpny, ów, blp.*] *p. Warp.*

Warrant, u, lm. y, Warant 1. *świadelectwo wydane na złożony towar w składzie, na mocy którego właściciel może zaciągnąć pożyczkę* 2. *praw. nakaz: Przechytno jej W., nakazujący egzekucję.*

[*Warsal, a, lm. e*] *gzyms.*

[*Warsalka, i, lm. i*] *plaza pod podplawicą.*

[*Warslawiaki, ów, blp.*] *gatunek kartofli.*

† *Warsławać, uje, ował, † Warclować gór. odmienić, odnowić oprawę w szybie, wzmocnić rozporami cembrunek, czyli oprawę szybu, odmienić cembrę. Łab.*

† *Warslowanie, a, blm., czynność cz. Warsłować.*

× *Warst, u, lm. y p. Warstwa. Gonty w swoim warście rozłożone. Troc.*

× *Warsta, y, lm. y p. Warstwa. Gosł. W. czego, rząd czego, ordynek, szychta. L. Szychta w murowaniu, W. sadzonych cegieł. Mag. W. rudy kamiennej, plaskur. Os. J. Warsty w drzewach, pierścienie, znaki wewnątrz pod korą wkoło idące, po których lata drzewa miarkują. L. Drzewo ma warsty roczne, okrągłe, oddzielające ś. jedna od drugiej pęcherzykami. L. Położ warstę tłuściości, korzenia a. warstę mięsiwa. Troc. Warstami, rządami, szychtami, łą wami. L. Warstami układać. Troc. W. tego, W. owego, raz to, raz owo przekładając. L. Przen.: Tu w tej księdze będzie warstą tego, warstą owego. Gór. (= *przeplatane*).*

× *Warstacik, u, lm. i p. Warstaf. Sł. wil.*

× *Warstaf, u, lm. y p. Warsztat: O W. najtrudniej, co na nim sławę kuja. Rej. Dom jego szezodroblowości W. Warg. Wiadomo całemu światu, jakiego lis jest warstafu, jak ś. układa, jak liże. Książ. W. rzemieślniczy, szewski. Troc. W. tkacki. Zdr. × *Warstacik.**

× *Warstatniczka, i, lm. i forma ż. od Warstatnik; Warsztatniczka.*

× *Warstatnik, a, lm. cy p. Warsztatnik. Sł. wil.*

× *Warstatny p. Warsztatowy. Sł. wil.*

Warstatowy p. Warsztatowy. Sł. wil.

Warstatówka, i, lm. i p. Warsztatówka. Sł. wil.
† *Warstapel, pla, lm. ple gór. I. a. † Warsztampel: W. kolny = zap. kubetek tłokowy pompy, lub tłok pompy. Łab. Trzymać wody na W. Łab. 2. jedna z podpórek, czyli ramion ruchomych około osi w jednym końcu, gity drugi koniec ruchem tam i sam ciągnie sztangi wodociągowe; jedna z podpórek, czyli koziolków pod gibaczką pompową. Łab.*

Warstewka, i, lm. i p. Warstwa.

Warstewkowo przys. od *Warstewkowy.*

Warstewkowy, Warstewkowy złożony z warstewek, stojowaty, sładowaty.

Warstewkowy 1. przym. od *Warstewka. 2. p. Warstewkowy.*

Warstewiec, wca, lm. wce min. *wolastonit, minerał z gromady sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy piroksenu i amfibolu, Ca Si O₃.*

× *Warstowia, i, lm. e p. Warsztat (budynek). Przen.: Natura z snycerskiej warstowia, jak z arki Noego, wypuszcza ptaka w powietrze. Sł. wil.*

× *Warstowny p. Warstwowny. Sł. wil.*

Warstwa, y, lm. y, × Warsta, × Warsztwa, × Warszta, × Warst, [Warztwa, Warsta, Warzta, Waszta] 1. *pokład, stój, grzęd, plaster, szychta, flader: W., ułożenie porządne w jakimkolwiek kierunku, czyli to gatunków skał, czyli też ziem, kamieni lub kruszców, nawzajem i w niewielkiej odległości przedzielających ś.; stąd mówimy: W. skalista, kruszcowa, kamienista. L. W. piecu wapiennym wapno i materiał opalowy układają warstwami. W. miodu. Wierzenia zewnętrzna W. = powłoka, W. złota na guziku. W. masła na bułce. Przen.: W. społeczna = sfera, klasa, stan: Ludzie z niższej, z wyższej warstwy. Im z wyższej swych fortun spadnie warstwy, żadni ś. już nie dźwigniesz lekarstwy. L. (= *stopnia*). 2. w drzewie = stój, pierścień roczny. 3. [W.] = a) Zboże w stodołę leży na warstwie, tak samo siano w brogach. b) *pokład snopków zboża w stodołę. c) nie wyczyszczone zboże w ziarnie, leżące na boisku. d) zwrotka, strofa: Warstwę śpiewają, warstwę wesolek gra. e) przys. trochę, nieco: Warstwę gra, warstwę śpiewa. 4. anat.: W. laseczkowata a. przeikowata siatkówki oka, p. Laseczkowaty. 5. bot. pokład, układ tkanek jednych na drugich, stój (stratum, stratura). 6. bud. pokład, szychta cegły lub kamienia, w murowaniu: W. cegły płaska a. na płask. W. cegły rębowa a. na ręb. 7. gór. ciałopalne rozciągające ś. płasko pomiędzy pokładami ciał innych. Łab. W. stojąca = stroma warstwa lub żyła, od 75° do 90° pochylona, czyli prawie pionowa. Łab. Upadająca W lub żyła = nachylona na 45° do 75°. Łab. 8. hist.: W. rdzeniowa, czyli naczyniowa jajnika (zona vasculosa). W. ziarnista pęcherzyka jajkowego. W. zrogowaciła. W. rozrodeza naskórka. W. brodawkowata skóry. W. siatkowata nadnercza. W. kosowa jajnika. W. zarodkowa. Warstwy włókien mięsnych. W. kłębkowa nadnercza. W. pęczkowa nadnercza 9. min. bryła mineralna, ograniczona z wierzchu i ze spodu płaszczyznami równoległymi: Warstwy węgla kamiennego podredenowska i nadredenowska (= leżące pod redenowską i nad redenowską).**

Warstwiany p. Warstwowny: Górzystość warstwiana, z wielorakich warstw w różnych kierunkach ułożona. L.

Warstwować, uje, ował układać w warstwy, warstwami, szychtować, przekładać. *W. ś. układać ś. w warstwy, warstwami: Pokłady te mają wejście skał warstwujących ś.*

Warstwowanie, a, blm. i. czynność cz. Warstwować. 2. p. Warstwować ś. 3. sposób układania ś. warstw ciał kopalnych na sobie, uławnienie: Przemienne W. Łab.

Warstwowanie się, a, ś., blm., niek. Warstwowanie czynność cz. *Warstwować ś.*

Warstwowato przys. od *Warstwowaty.*

Warstwowatość, i, blm., rz. od Warstwowaty: W. skał.

Warstwowaty p. Warstwowny.

Warstwowny 1. przym. od *Warstwa; × Warstowny, Warstwiany, Warstwowaty* składający ś. z warstw, warstwę na warstwie mający, stojowaty, sładowaty: Pokład W. 2. geol.: Góry warstwowe lub drugorzędowe, przedwodowe (Stasz.).

Łab. Warstwowe utwory, warstwowe skały, osadowe pokłady, objęte przez Wenera pod skałami przechodowymi drugo-, trzecio- i czwartorzędowymi, ściśle zaś biorąc, same pokłady drugorzędowe. Łab. 3. lek. (stratificatus): Zaemia warstwowa.

Warstwożyła, y, lm. y, Żyłowarstwa gór. żyła w pewnej przestrzeni regularnie między warstwami skał otaczających ciągnąca s., jakby sama była warstwą, chociaż dalej te pokłady przecina i jest właściwie żyłą. Łab.

[Warsza, y, lm. e] p. Wiersza.

[Warszawa, y, lm. y] (w zagadce) klacz: Stery gule u rogule, u warsawy dwa (= cztery cycki u krowy, u klaczy dwa).

[Warszawiaki, ów, blp.] kartofle janki.

× **Warszawska choroba, p. Przymiot.**

Warszawożylna, y, blm. wszystko, co dotyczy Warszawy: Obawiam s., czy ta włoszczyzna nie zapowiada zwrotu do warszawożylny. Jell.

[Warsznąc, nie, ną] kisznąć, kwaśnieć.

[Warsznięcie, a, blm.] czynność cz. **Warsznąc.**

[Warszt, u, lm. y] strych: Kalenica a. kalonka, W. = szczyt w budynku.

Warszta, y, lm. y l. × W., p. Warstwa: Najmocniejsza będzie grobla, kiedy s. sypie warsztą ziemi i warsztą wapna, aż póki nie będzie miała na łokieć wysokości. Swit. Potrawę jaką robiąc z rozmaitym zaprawą, mieszasz onę, przekładając na warszty raz mięso lub jarzynę, znowu korzeniami przesypując. L. 2. anat.: † W., p. Błaszka.

Warsztacik, u, lm. i p. Warsztat: Naprawa warsztacików. Perz.

[Warsztak, u, lm. i] p. Warsztat.

† **Warsztampel, pla, lm. ple gór., p. Warstapel.**

Warsztat, u, lm. y, Warstat, [Waksztat] i. rodzaj stołu, przy którym pracuje rzemieślnik: W. krawiecki, szewski, kowalski, W. stolarski. Jak J. (= stolarnia), ślusarski (= ślusarnia), garncarski (= garncarnia), szewski (= szewcarnia). L. W. tokarski (= tokarnia). Wszystkie kunszta i rzemiosła potrzebują na różne swoje warsztaty jakiegoś zabudowania. Jak J. W każdym rzemiośle powinny być przy warsztacie dobre i sprawne naczynia. Haur. W. koszo-kopników, liczba koźłów umiarkowana do każdego gatunku wiązki. Jak J. W. śklarski w hucie. L. Ten piec huciłany tylko na sześć jest warsztatów, a mój piec na ośm. Torz. Co siedzą nad warsztatem, to oraczej pracy nie sposob..i. Jabł. Przen.: Co kolega (literat, uczonec) ma obecnie na warsztacie? (= jaką pracę rozpoczął? nad czym obecnie pracuje?). Przen.: Wiadomo całemu światu, jakiego lis jest warsztatu, jak s. układa, jak liże. Książ. (= jakiej książki, jakiego pokroju, gatunku). Do liczby światowych należą łakomec, lichwnicy i insi tego warsztatu ludzie. Żarn. 2. a. × **Warsztownia, × Warstownia** pomieszczenie, w którym pracuje rzemieślnik, zakład rzemieślniczy, pracownia rzemieślnicza: Warsztaty kolejowe. Warsztaty okrętowe (= doki). Założyc, prowadzić, zwinąć, rozszerzyć, powiększyć W. Filozofowie warsztatów nie mieli, przedsię w bogactwach i sławie słyngli. Rej. 3. (u wolnomularzy) **pewien oddział zgromadzenia:** Zgromadzenie Wielkiego Wschodu częścią władzy swojej przelewa na W. wielkich urzędników. W. znowu dzieli s. na departamenty. Smol. Zdr. **Warsztacik.**

× **Warsztatniczka, i, lm. i** forma ż. od **Warsztatnik;** Nie godzi s. w mamki brać głupich a.

też układnych, t. j. swowolnych, jak są szwaczki, praczki, haftarki, prządki i insze takowe warsztatniczki. Sien.

× **Warsztatnik, a, lm. cy, × Warstatnik** rzemieślnik, robotnik warsztatowy: Kolbert bardziej W., niż minister, więcej fabrykant, niż człowiek do rządów państwa wchodzący. Wyrw.

Warsztatny p. Warsztatowy: Warsztatne rzemiosło, *artificium mechanicum*. Mącz.

Warsztatowy, Warsztatny, przym. od Warsztat; Warstatowy, Warstatny, nie ręcznej roboty: Narzędzie warsztatowe. Warsztatowe pończochy, z warsztatu tkackiego, nie na drótach robione, lecz tkane. L.

Warsztatówka, i, lm. i, Warstatówka drzewo, które na warsztacie do ostrego kantu ma być obrobione, zdadne na belkę, murłat, krolkiew. Sł. wil.

× **Warsztownia, i, lm. e p. Warstat.**

1. Wart, a, o przym. (jako orzeczenie i tylko w 1 pp.) p. Warty: Zaniedbując starych przyjaciół dla znikomego blasku nowego szczęścia jest to dać poznać z siebie, że s. nie warto swego szczęścia. L. Ten koń W. sto talarów. Nie W., że żyje na świecie, że go święta ziemia nosi (= nie godzien). Adwokat? — ależ on nie W. papierów za adwokatem nosić. W. kary, nagrody. W. Pać pałaca, a pałac Pać. Prz. Dobry żart tyńta W. Prz. Nie W. złamanego szeląga, funta kłaków. Złoty pieniądz, choć mały, W. był dwa talary. Kras. To tyle warto, co bić s. za Wiedeń. Prz. Właśnież też W. za drości. Zabł. Domek wiele miły, W., by go lepsze rymy od mych uwieczniły. Tremb. Oh, oh! to djabła warto! L. [Powiedział ei trzeci, czwarty, żeście obie djabła warty. Oni są te godnosce wart (= pan jest W. tej godności). Jedzą placki, mięsiwo... kto czego W.].

2. Wart, u, lm. y fl. zakręt głównego nurtu rzeki (L.), prąd po linji krzywej; główny prąd rzeki; droga dla statków: Nurt krzywy i gościniec główny, gdzie ma iść szkuta i dubas warowny, wartem nazywa rotman. Klon. Służa zowie s. W. i sama głębizna Wisły a. jakiej rzeki. Haur. Płynąć wartem. Płynąć za wartem (= z wodą, po dole). Krwią nieprzyjaciół W. bystry starbował. Książ. Na dolnym biegu W. jego (Dniestr) jest ogolony z dopływów. Pol. [W., **Wartowa woda** = główny prąd samicy t. j. głównego koryta Wisły]. Na linji szerokości rzeki mogą być dwa i trzy warty. Znągła uczeni, że ich główny W. porywa. Zer. Przen.: *ścieżka, droga, szlak; sposób, wyjście, furka:* Prostym i nieśmiałym postom wszystkie warty pani praktyka ubiega. Orzech. W zupełnym poświęceniu s. był odrębny W., eoś w rodzaju rzeki w rzece. Zer. (= dążność, tendencja).

× **Wart, u, blm. wartość, cena, szacunek:** Uczynniejszy porównanie warty dóbr z długami, znajduje, iż jest z czego zapłacić. Węg.

[Warcej] p. **Warteej.**

Warta, y, lm. y l. straż wojskowa: W., straż większa lub mniejsza żołnierska, pilnujących miejsca od doby do doby. Jak J. Nie trzeba warty, nie trzeba sztyldwachu, byś był próżen zawsze strachu. Susz. Areszt mi dano, warty przy mnie osadzono. L. W. strasna z gołemi koła drzwi mieczami, piką gęstą opasan pałac, jak lasami. Jabł. Wartę komu dać, postać, przydać. Troc. Pod wartą siedzi. Troc. Pod wartę wziąć. Troc. W. nadechodzi. Iść na wartę. Stać na warcie. W. chorągwianna, oficerska, podoficerska, rogat-

kowa. Gemb. Czujne w bramach warty. P. Koch. Ekonom wpadł w rachunki, wzięto go pod wartę. Kras. Wejście mnogą wartą zabezpiecza. Słow. Zluzować warty. Sienk. Przen.: Donżuan stoi na warcie (= stoi wy czekując, wystaje, stoi do uprzykrzenia, gm. stoi na pikiecie). Wierzyciel stoi na warcie (= nad karkiem, na egzekucji). 2. [W.] zagradzanie drogi jadącym do służby za pomocą żerdzi lub długiego powróta, zwanego *slabantem*. 3. [Warty, blp.] strzelec leśny. 4. [W.] patka opalona, z gałką, przechodząca od soltysa po kolei do wszystkich gospodarzy, dla wartowania w nocy. 5. straż złożona z pszczoł, nie dopuszczająca żadnego przybysza obcego wewnątrz ula.

× **Warta warto**: To W. miliony. Chot.

Wartaczka, i, lm. i i. p. **Wartałka**: *Spondylus*, W. a. wartałka, jak niektórzy zowią, paciorek zwłaszcza, który niewiasty kładą na wrzeciono, aby lepiej wartało. Mącz. W., wartałka. Troc. 2. a. **Wartacznik** bot. (endoptera) roś. z rodziny *złożonych*.

Wartacznik, a, lm. i bot., p. **Wartaczka**.

× **Wartać**, a, ał p. **Wartować**: Bez ciekawości człowiek niczy nie wartał. Sep. Bodaj zem tego wartał. L. Ten będzie wartał całego narodu wdzięczności, kto... Koll. Wartałoby przejść ś. [Punt mięsa warta trzy szóstki. Panowie z miasta niewiele wartają, bo nogi cieniutkie, jak patyki, mają. Wartało czekać=*opłacało* ś., *nie żał było*].

† **Wartać**, a, ał i † **W.** ś. p. **Fertać**. Rej., Napom., Pot. W. wrzecionem. Kn. Wartam wrzecionem. Troc. Już w żyłach krwi mało ś. warta. Koch. W. Mało ś. tego gnoju po Polsce warta, względem jak tego wiele było, gdy na państwo nastąpił. Birk. Ludzi ród (mówi Deukaljon do Pirry) warta ś. między dwojkiem nami, *restat*. Zebr. Lud nasz wszystkie co przedniejszy poległ, i tylko ś. nas kęs jeszcze mały warta. Biel. M. *Spondylus*, wartaczka a. wartałka, jak niektórzy zowią, paciorek zwłaszcza, który niewiasty kładą na wrzeciono, aby lepiej wartało. Mącz.

† **Wartalec**, lca, lm. lcy *natręt*, *wiercipięta*, *kręcicki*, *wszędobylski*: W., *natręt* a. *wszędybył*, *ardelio*. Tuch.

[**Wartałny**] p. **Warty**.

Wartałka, i, lm. i, **Wartałka**, **Wartaczka** i. *krążek*, *wkładany na wrzeciono*, *aby ś. lepiej obracało*: *Spondylus*, wartaczka a. W., jak niektórzy zowią, paciorek zwłaszcza, który niewiasty kładą na wrzeciono, aby lepiej wartało. Mącz. 2. *frygga*, *cyga*, *bąk*, *krążek*, *krąglica* (zabawka dziecinna): Wartałki, któremi dzieci ś. zabawiają, kręty bieg przez zapęd, nadany od sznura lub od paleców, czas niejaki zachowują. Rogal. Przen.: Żona zła w domu jest wartałką, której brzęczenie śpiącemu chyba słyszeć ś. nie da. L.

× **Wartanie**, a, blm., czynność cz. **Wartać**.

† **Wartanie**, a, blm., czynność cz. † **Wartać**.

† **Wartanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wartać** ś.

[**Wartárz**, a, lm. e] p. **Wartownik**.

[**Wartoej**, **Warcej**] st. w. od **Wartko**, *szybciej*, *bystrzej*: Widział z góry, jak (roztołka) perlącą ś. pod słońce smugą snuje ś. pomiędzy skały, a napotkawszy większe głązy—zeskakuje. W. Ork.

† **Warterz**, a, lm. e p. **Wartownik**: Przez te dwa wojska trudno ś. inaczej przebić masz, jeźliże enota, rozum a bojażń Boża nie będą warterzami około ciebie. Rej. Tuż za swawolą warterzem biega niedostatek; ten, gdy ś. kto zatoczy, powali ostatek. Rej.

Wartki, [Wiertki] i. *kręcący ś.*, *obracający ś.*, *zartki*, *fertyczny*, *chybki*, *obrotny*, *zwinny*, *raźny*, *rzeźki*, *żwawy*, *rzutki*, *ruchliwy*, *prędki*, *szybki*, *bystry*, *rwący*, *rączy*, *niewstrzymany*, *żywy*, *szparki*, *lotny*, *poręczny*, *popędliwy*: Ani cyga tak chyża, ani wartka gałka. Pot. Majtek w żegludze (rzekę) wartkim porze wiosłem. Kras. Cienkim wartkie osnujesz jedwabiem wrzeciono. Koch. W. Wrzeciono wartkie uprządek, które ś. długo kręci, gdy nim parta. Mag. Tam między pniami W. struzek płynie. L. Wozów olimpijskich wartkie koło. Nar. Fregata lekka, wartka, obrotna. Pot. Wartkim piechurum nieprzyjaciela pokonanego na dobitkę dawali. Pileh. Po ziemi łanie i sarneczki wartkie. Klon. Dościęł go W. Ajaks. Nar. Chłopiec tak W., iż na końcu śpilki an gleza wywijać potrafi. L. Przyśpieszał wartkiego kroku. Ork. Zbyszko, jako jest W., nie słuchał tego spokojnie. Sienk. Przen.: Umysł W. = *obrotny*, *ruchliwy*, *rzutki*, *przedsiębiorczy*, *gorący*, *popędliwy*, *bystry*, *żywy*. 2. *przen. przebiegły*, *chytry*, *szczwany*, *podstępny*. Umysł zuchwały, W., niestały, każdą rzecz kształtnie barwie umiał. Pileh. Wartkim ś. w niebo aż umysłem wdzierają. Nar.

Wartko przys. od **Wartki**: Strzelali do siebie dosyć W. Warg. Sprawując cukier piżmowy, trzeba ś. W. mieć prędkim mieszaniam. Sien. [Trzeba to nie wiedzieć kogo, żeby mu odpowiedział W., co se myśli. Ork. Zbiegał W. w niżnie pola, mijając zagony wazkie. Ork. Oddychli w jeden moment i szli dalej W. Ork. Rósł W. i w oczach prawie. Ork. Inoby trza ten śnieg pouprzątować dolinami, ale to ś. W. zrobi, z wiesnom. Tet. Sprawiedliwości W. stanie ś. zadość. Sienk. Dawajcie kaszę! W! W! Sienk.]

† **Wartkonogi** *szybki*, *szybkonogi*, *szybko biegnący*, *wiatronogi*, *nieścigniony*, *bystry*: W. koń. Zebr.

Wartkopłynny *płynący wartko*, *potoczysty*: Wartkopłynna narracja. Brw.

Wartkość, i, blm., rz. od **Wartki**: W., obrotność. Troc. Ciała po zmartwychwstaniu będą miały największą chybkosć a. W., bo nie będą miały tego ciężaru, jako teraz, ale jak dusza będzie chciała, tak ciałem będzie ruszać. Karnk.

Wartkotłocznia, i, lm. e druk. *prasa pośpieszna*.

[**Wartkuła**, i, lm. e] p. **Warcula**.

[**Wartko**] p. **Warto**.

Wartman, a, lm. i p. **Retman**: W., rotman, który jedzie przed statkiem naładowanym, skazując, kędy ma płynąć. Dudz.

[**Wartnica**, y, lm. e] *kij*, *który nosi strażnik nocny*.

Wartnik, a, lm. cy p. **Wartownik**: Niech W. starego Kazimierza zawoła. Pol. Jak wziął śledzić a rozpytywać wartników, tak i odpytał nareszeie. Kaezk.

[**Wartno**] p. **Warto**.

[**Wartnoś**, ści, lm. ści] p. **Wartość**.

[**Wartnoś**, i, lm. i, **Wartnoś**] rz. od **Wartny**, *wartość*.

1. † **Wartny** przym. od **Warta**, *strażniczy*. St. wil.

2. † **Wartny** i. przym. od **Wart**, *wartem płynący*, *kręcący ś. w biegu*, *wartki*, *zartki*, *prędki*, *raźny*, *rączy*, *żwawy*, *prędki*, *szybki*, *bystry*, *rwący*, *niewstrzymany*, *żywy*, *szparki*: Rok za rokiem wartnym potokiem upływa zawsze w biedzie. Zabł. 2. × W. *przen. przebiegły*, *szczwany*, *chytry*, *podstępny*, *wykrotny*, *przewrotny*: Kreuza, człowiek W., wywartował Hrehora niejakięgo, metropolite. Smotr.

[Wartny] p. **Warty.**

Warto, [Wartto, Wartno] przys. *opłaci ś.*, *dobrze, trzeba, godzi ś.*, *przystoi, należy, nie szkodzi*: W. o tym pomyśleć. **Wartoby** ś. napić. Za tyle łaski warto być wdzięcznym.

Wartobel, bia, lm. *średni młot kowalski, gwóźdźiarski, kilka funtów ważący, z nosem uciążym*. Łab.

[Wartogłowa, y, lm. y, Wartogłowiec] *owca chora na kołowaciznę*.

Wartogłowiec, wca, lm. wcy i. p. **Wartogłów**: [W., człowiek, którego głowa jest tam i sam przedkoobrotna... szalony, plotka, łgarz, zdradny. †W., szaleniec]. 2. [W.] *kołowaty człowiek*. 3. [W.] p. **Wartogłowa**.

Wartogłowiec, eje, ał *dostawał zawrotu głowy, obłądę; kołowacić, szaleć*: W kanikule, gdy było wartogłowieje. Troc.

Wartoglowienie, a, blm., czynność cz. **Wartogłowić**.

Wartogłowność, i, blm., p. **Wartogłowstwo**.

Wartogłowny, i, blm., p. **Wartogłowy**: W. człowiek = z *przewróconą głową, wichrowaty, kołowaty, postrzelony, przewrotny, warcholny, narwany, kłóliwy, awanturniczy, burzliwy, niespokojny, zwadliwy, niezgodny, niespokojny*: Wartogłowne te łby ludzkie, w nich zawždy jak w kotle wre. Rej. Polikarp zwykł sobie zatulać uszy, gdy jakie błędy u ludzi wartogłownych słyszał. Baz. Przeszali nakoniec oni panowie wartogłowni więcej wicherzyć. Stryjk. Wpadli w pożądanie wartogłownego widzenia i godni stali ś. oszukania. Zigr.

× **Wartogłowość**, i, blm., p. **Wartogłowstwo**.

Wartogłowstwo, a, **Wartogłowność**, **Wartogłowość** i. blm. *zawrót głowy, kołowacizna, obłąd, szal, wariacja, fiksacja*. 2. lm. a *dziwactwo, postępowanie nierozumne, hałamućtwo, postępęk w zawrocie głowy spełniony, szaleństwo, głupstwo*: Brzydkie wartogłowstwa tureckiego dywanu. Zabł.

Wartogłowy p. **Wartogłowny**: Mózg W. Petr. Do oręza wartogłowe dnych pobudziły swe zgraie. Kniaź. Bachus W. Koehan. W. Mars. Tw. [Cy posalały te wartogłowe dziewiczy?]

Wartogłów i. owa, lm. owie, [Wartogłówek], **Wartogłowiec**, **Wartobel** *warchol, pustak, lekkoduch, półgłówek, narwaniec, postrzeleniec, roztrzępaniec, wichrowata głowa, świszczypałka, szaleniec, sowizdrzał, świstak, wietrznik*: Najgorsza, że zapomnieli wartogłowów huf, skąd wybiegli. Sf. Są tacy wartogłowowie, którzy, wjechawszy w dom uczeiwy, opiwszy ś., zwady zaczynają. Star. Gdzie większe zamieszania, jak gdzie wartogłowowie rządzą? Wuj. Ten młody W. omyli ś. w nadziejach. L. Ja tego nie tak wam, zacnym osobom, jako niektórym wartogłowom przypisuję. Baz. W., mózgowiec. L., Troc. Dzień igrzyskowy, jak wymiółł z miasta młode wartogłowy. Zal. 2. wet. *choroba mózgowa u koni, koler*: W. gwałtowny, szalony. W. spokojny = *głupowatość, ogłupienie*.

[Wartogłówek, wka, lm. wki] p. **Wartogłów**.

Wartobel, lba, lm. lbowie p. **Wartogłów**. Troc. **Wartobowie** heretycy post zarzucają. Białob. Nieprzyjacieli, któremu wartobu pośle bryłę złota, wnet wszystkie szyki wam popsuje. Pot.

Wartołka, i, lm. i p. **Wartałka**.

† **Wartoman**, a, lm. owie *strażnik, wartę sprawujący*. Km.

Wartościomierz, a, lm. e *miara wartości*: Typowy filister nie może, nie ma prawa oceniać

człowieka tego gatunku i tej miary, co Zbigniew, już dlatego, że nie rozumie go i nie posiada właściwego wartościomierza. Wb.

Wartościować, uje, ował co = *dochodzić wartości czego, oceniać co, ustalać wartość czego*.

Wartościowanie, a, lm. a *czynność cz. Wartościować*: Wartościowanie zjawisk społecznego, dokonywane ze stanowiska potrzeb poszczególnych jednostek. Szb. Nieuwzględnianie wartościowań wypływających z życia afektów. Czymże są bowiem hasła, wygłaszane przez stronnictwa polityczne, jak nie ocena, a więc pewnego rodzaju wartościowaniem panujących stosunków ekonomicznych, społecznych i politycznych? Szb.

Wartościowo przys. od **Wartościowy**, *pod względem wartości, co do wartości*: Te pokłady węgla należą W. do najlepszych gatunków w Galicji.

Wartościowość, i, blm. i. rz. od **Wartościowy**: W. organu byłaby równą zaru. 2. min., p. min. **Wartość**: Związków chloru możemy używać do oznaczenia wartościowości chemicznej minerałów. W. pierwiastków występujących pospolicie w minerałach. W. najwyższa, zmienna.

Wartościowy, × **Wartościowy** przym. od **Wartość** = a) *tyczący ś. wartości*: Towar pod względem wartościowym. b) *mający wartość, przedstawiający pewną wartość*: Kapitały na ten cel użyte mogą lepsze dać procenta, niżeli papiery wartościowe (= walory). Przedmiot W. (= *mający wartość gotówki*). c) *pelen wartości, cenny, kosztowny, szacowny*: Zabytki, materiały wartościowe. d) chem, min. *tyczący ś. własności atomów pierwiastków łączenia ś. z określoną ilością atomów wodoru*.

† **Wartościwy** p. **Wartościowy**: W., nie bez wartości. L.

Wartość, i i. blm. = a) rz. od **Warty**: W., ogół istotnych zalet, które przedmiotowi według najściślejszej słuszności wyższy lub niższy stopień szacunku nadają. Kras. A. W. materialna (= *szacunek, cena*). W. moralna. Długi przechodzą W. majątku. W. domu, obrazu. W. osobista (= *godność*). Dochodzić wartości ułamku. W. bezwzględna. W. dodatnia, ujemna, urojona. Kupujący brali zawsze za regułę ceny W. wewnętrznej. Nar. Żyjemy w tym wieku, kiedy opinja, do prawideł natury i rozumu zwrócona, ceni ludzi podług ich osobistej wartości. Dm. Znieważa zasługę, bo nie znając ś. na jej wartości, nie umie jej cenić. Sniad. Wszystkie rzeczy używalne i w zamianę iść mogące są od ludzi szacowane, czyli mają W. Strj. Nie ubiór ludzium wartości dodaje. L. Jaką to przedstawia W.? W. zasług. L. (= *doniosłość, ważność, waga, znaczenie*). Kto do zgonu nie znał niedoli, ten nie ma miary dla wartości życia, ten i o szczęściu wie niewiele. Dyg. b) a. **Wartościowość** chem. = *własność atomów pierwiastków łączenia ś. z określoną ilością atomów wodoru*. c) han.: W. handlowa, istotna, kursowa, lokacyjna, nominalna, rzeczowa, taryfowa, użytkowa, waluacyjna, wewnętrzna. d) muz.: W. nut = *ich wzajemny stosunek do siebie* (np.: cała nuta na dwie półnuty). 2. lm. i *wszelki przedmiot użyteczny, mogący ś. użyć w produkcji; wszystko, co może być żądane i placone; walor, papier, efekt wartościowy*.

i. **Wartować**, uje, ował, **Wartać** być wartym, *przedstawiać wartość czego, być w danej cenie*,

stać za co; zastępować na co, być godnym czego: Funt szterlingów złotych polskich 40 wartuje. Ostr. J. (= czyni, wynosi, znaczy). Koń wartujący sto rubli. [Chust nie wartuje rachować (= nie warto, nie opłacać s.). Nie fukaj, choćby i wartowało (= choćby i było czego)].

2. **Wartować, uje, owal** i. cz. ni. stać na warcie, trzymać wartę, straż trzymać, stróżować: Z stróżów jeden oborny, drugi na podwórku ma W. Haur. Gdy śpię, sztyldwach nade mną zbrojny nie wartuje. Bardz. Całą noc wartowaliśmy, nie prawie nie śpiąc. Warg. (= czuwaliliśmy). Miał Argus sto w głowie ok; dwie a dwie sypiały wprzejmy, straż inne wszystkie dzierżąc, wartowały. Zebr. Wartuje pies. Troc. Pomimo że sam jestem żywej temperatury, będąc umiał W., aż... Bał. 2. † W. kogo, co = pilnować, trzymać pod wartą, pod strażą: Ściśle wartują więźnia. Troc. Tak ściśle Turcy postów wartują w domu, jakoby więźniami byli. Kłok.

× **Wartować, uje, owal** i. p. **Wertować**: Kalka, że nie mógł w brewjarzu kart W., obracał je wargami i językiem. Birk. Niedźwiedź całą księgę nadaremnie wartuje łapą. Haur. W. w księgach dla czytania. L. Raz tę, drugi raz owę W. księgę. Pileh. Arkadiusz nie krakowską, ale watykańską i wiele innych bibliotek wartował. Pim. W rękę waszych greckie przednie wartujecie w nocy, wartujecie i we dnie. Koryt. Uczył s. i we dnie i w nocy W. mądre pisma. Dm Nie trzeba długo statuta przywilejów koronnych szukając W.: wejrzyj każdy w przywilej swój domowy, za którym wieś swą dzierzysz: najdziesz w nim, że ta wieś... przodkowi twemu od króla była dana. Orzech. Księgi położyl na stole, pocnie W., aż tu papier goły. Kochan. Wartuj stare herbarze i panegiryki. Nar. Dzieło, które nasz i przyszłe wieki będą z podziwieniem rozmyślać i W. Śniad. Z pilnością żywoty ludzi znakomitych wartuje. Czar. A. Przen.: Boże, Ty wartujesz serca. Bud. (doświadczasz. B. G.). 2. **penetrować, zwiedzać, zjeździć**: Świat wartował, aby wróciwszy z tym większą pochwałą ojezyźnie służyć mógł. Warg. × **W. s. zdarzać s., dziać s.**: Wartują s. co dzień nagłe między nami odmiany.

1. **Wartowanie, a, btm., czynność cz. 1. Wartować.**

2. **Wartowanie, a, btm., czynność cz. 2. Wartować.**

× **Wartowanie, a, btm., czynność cz. × Wartować**: W. w księgach. Troc.

× **Wartowanie się, a s., btm., czynność cz. Wartować s.**

Wartownia, i, lm. e budka dla warty, budka strażnicza, strażnica: Ujrzeliliśmy palisadę z ostrokołu, z bramą drewnianą; między palisadą i murem zamkowym W. drewniana, w murze zaś brama warowna. St. wil.

Wartownik, a, lm. cy i. a. × Wartnik, † Warterz, [Wartarz] ten, co stoi na warcie, stojka, sztyldwach, stróż: Zstąpił z nieba W, święty. Bud. (ten, co wartuje. Bud., stróż. B. G.). Fortuna jednego uczyniła pasterzem bydła, drugiego wartownikiem namiotu. Pileh. Strzegą mnie wartownicy. L. 2. [W.] stróż nocny, stojka. 3. × W. powinność kmieca, d a r e m s z e z y z n a. Goł.

[**Wartowny**] mający wartość, ceny: Złoto od krybra wartowniejsze.

1. **Wartowy** przym. od **Warta**, „Wego, lm. i sztyldwach. Gemb. Wartowi ichmość panowie ofi

cerowie regentów miejskich czasem za włosy brać pozwalają. Rol.

2. **Wartowy** przym. od **Wart. Fl.**: **Wartowa woda, p. Wartówka.**

Wartówka, Wartowa woda fl. **wart, nurt, główny kierunek, którym rzeka płynie**: Trzymaj s. wartówki — woła retman.

Warty, [Wartalny], (jako orzeczenie) **Wart wartujący, stojący za co, za wiele; znaczący, ważący tyle a tyle**: Dłoto niewiele warte do takiej roboty. Troc. (= na niewiele s., zda). Z Dziadów chcę zrobić jedyne dzieło moje warte czytania, jeśli Bóg dozwoli skończyć. Mick. (= godne). To tylko dzieło warte czegoś, z którego człowiek może poprawić s. i mądrości nauczyć. Mick.

Waruga, i, lm. i fl. pilnowanie statku, straż na nim przy laskach dla kierowania: **Warować a, zostać s. na warudze** zowie s., gdy inni holują, a jeden a. dwóch flisów zostaje na statku do lasek. Mag. Jeden flis przy sterniku na warudze zostaje, wołając na trylujących: holuj a. nie holuj! Haur. Kucharz, gdy na jeden tylko gotuje statek, niechaj warugi przy sterniku pilnuje, nie szepując flisa do trylu. Haur.

Warunczek, czku, lm. czki p. Warunek.

Warunek, Gwarunek, † Warunk 1. † **W. warowanie, strzeżenie czego, zabezpieczenie, ochrona, obrona**: Dał W. nogom od ustorku. Koch. W. 2. † **W. staranie, pilność, zabieg, gorliwość**: Miałem talentów sobie poruczonych pięć; jam zatym W. taki koło nich i staranie czynił, żem tyle drugie zysku przyczynił. Odm. 3. **pewność dobroci czego, gwarancja, stan należyty, dobroć; gawunek właściwy, normalny, rzetelny**: Gdyby s. towarów sprzedanych fałsz nalazł, a sprzedawcaby mówił, że za W. nie ślubował... Sz. 4. × **W. żołnierze strzegący warowni, załoga**; Miała forteca W. potężny z najwyborniejszych ludzi. Ustrz. Bolestaw z niewielkim orszakiem warunku w Kijowie na zimę został. Przydał warunku rotę. Nar. Krakowa dobywszy, warunkiem go osadził. Błaż. 5. **zastrożenie, kondycja; zawarowanie, wymówienie sobie, ograniczenie, ekscepcja, wyjątek**: Jej ku mnie z warunkami zda s. być kochanie. L. Uciążliwy, twardy W. W. kontraktowy. Troc. (=punkt, paragraf, artykuł). Warunki umowy. Spisać warunki kontraktu. Złamać W. Nie dotrzymał warunku. Stawiać, dyktować warunki (=wymagania, żądania). Położyć sobie co za W. Promocja z warunkiem. Zgodził s. z tym warunkiem (a. iz tym), że... Mądry nie uda s. do żadnej rzeczy bez pewnego warunku temi słowy: jeśli co z strony nie przyjdzie, coby przeszkodziło. Górn. W obietnicy jest W. zawždy, chociaż s. słowy nie wyraża, to jest: jeśli będę mógł. Górn. Wiadomości dane i prowadzące do znalezienia ilości, których szukamy, nazywają s. warunkami zadania. Ustrz. W. rozwiązalności równania algebrycznego. 6. **zasada, podstawa** w lm. dane, okoliczności: Warunki bytu, utrzymania, rozwoju. Niema po temu warunków. W podobnych warunkach. [No, toś nie powinien czekać takim warunkiem] (=w takim razie, takim sposobem). 7. fl. W skład sądów warunkowych wchodzi zawsze dwie części: 1) W. czyli poprzednik (conditio sive hypothetis, propositio antecedens); 2) skutek, czyli następnik... Str. 8. ryb. niedorośle ryby, narybek, który dzierzawca, wylawiając ryby w dzikich stawach, obowiązany jest zostawić: W. szczupaka, karpia. Szczupaki dzielone, jak inne większe ryby: na główne, pod-

główne, misowe, półmiskowe, drobniejsze, czyli zawiązki, warunki. Goł. Zdr. **Warunczek**.

† **Warunk**, u, lm. i p. **Warunek**. L.

Warunkować, uje, ował *dawać, przepisywać, dyktować warunki; uzależnić od czego, przypuszczać co pod pewnymi warunkami; zastrzegać s., opisywać s. W. s. dawać sobie nawzajem warunki; być nawzajem dla siebie warunkami; zależeć, zawiśnąć od siebie wzajemnie; gruntować s., polegać na czym; zależeć od czego: Pracą warunkuje s. dobrobyt. Wszystko to stanowi jeden wielki żywot narodu, gdzie wszystko nawzajem s. warunkuje i jest jednym wielkim organizmem. Sł. wil.*

Warunkowanie, a, bfm., czynność cz. **Warunkować**.

Warunkowanie się, a s., bfm., czynność cz. **Warunkować s.**

× **Warunkowny** p. **Warunkowy**. L.

Warunkowo przys. od **Warunkowy**: *Przystać, zgodzić s. na co W. Zapomoga W. zwrotna.*

Warunkowość, i, lm. i rz. od **Warunkowy**: *Filozofja weźmie s. do studjów nad samymi warunkowościami i skończonościami. Spas.*

Warunkowy, × **Warunkowny** przym. od **Warunek** = a) *tyczący s. warunku*: Kara warunkowa (= za niedotrzymanie warunku). b) *× odpowiadający warunkom, wymaganiom, przepisom; konwencyjny, konwencjonalny, dobry, rzetelny, × warowny*: Chleb niezdrowy i niewarunkowy (zły a. nie trzymający wagi). c) *zawierający w sobie warunek, zależny od warunku a. warunków; nie bezwzględny, nie stanowczy, nie kategoriyczny*: Zgoda warunkowa. Poddanie s. warunkowe. Wynik W. Promocja warunkowa (= z warunkiem złożenia po wakacjach egzaminu z jakiego przedmiotu). Gram.: Tryb W. (= tyczący, idealny, przypuszczający). Fil.: W. a. hipotetyczny sąd, wniosek.

Warunkowe, czyli hipotetyczne (judicia hypothetica) są takie sądy, w których oznaczony stosunek między orzeczeniem a podmiotem zależy od pewnego warunku. Str. Indukcja warunkowa. Str. Analogia warunkowa. Str. d) [W.] *zbrojny*: Walek je chłop W. Tyś jakisi dziś niewarunkowy. e) *tyczący s. warunku = zalogi*: Przez gwałty warunkowych ludzi w Gniewie nie mieli wolnego przepławu po Wiśle. Błaż.

[**Warwas**, u, lm. y] *hałas, stukot*.

Warwicyt, u, lm. y min. *minerał z gromady tlenków, z rzędu rud, ukazujący s. w pseudomorfach po kalcycie (złaje s. być mieszaniną manganitu i piroluzytu)*.

Warwikit, u, lm. y min. *minerał z gromady spinelowców, z rzędu boranów, boracyt zawierający tytan*.

[**Warwol**, u, bfm.] *tran rybi*.

Warycz, a, lm. e, † **Warzyc**, † **Warzysz** gór. *robotnik warzący solankę, czyli surowiec, t. j. otrzymujący z niej sól warzoną, tak zwaną warzonkę*. Łab.

[**Waryjać**, a, ał] *wyrabiać, wyprawiać*: Co s. ze mną waryja?

[**Waryjak**, a, lm. i] p. **Warjat**: *Cyscie wy sytką waryjoki, cy jo o rozum przisel? Tet.*

[**Waryjanie**, a, bfm.] *czynność cz. Waryjać*.

Warynas, u, bfm. *pewien gatunek tytanu do palenia*. Sł. wil.

Waryngtonit, u, lm. y min. *jeden z zasadowych siarczanów miedzi i ołowiu*.

Waryscyt, u, lm. y min. *jeden z fosforanów wodnych*.

Warza, y, lm. e, [Wára] l. a. × **Warzywo**, × **Warzyste** *coś uwarzonego, ugotowanego; prosta,*

ordynarna strawa: Gdy onej warzy skosztowali, zawołali: Śmierć w garncu! Leop. Uwarzył sobie Jakób potrawkę; rzekł Ezau: *daj mi tej warzy żółtej*. Leop. Dawano więźniowi na każdy dzień bochen chleba, krom warzy. Leop. Smaczne nam były w drodze żołnierskie warze. Pot. Jakiej też czasem ubóstwo zażywać musi warze! Haur. Bez przepiórek smaczna mu jest W. L. Wziąwszy Eufraksja miskę, włożyła w nią warzej i partekę chleba. Ż. E. Miska z warzą i skiba chleba. Ż. E. Chłop... kądziel przedzie, dzieci kotysze... a strzeże komina, żeby warza nie skipiała. Dyg. Siadł do miski, pogmerał jeno łyżką, jakby smaku nie miał do warzy. Dyg. Kto miał sól, to solił, a kto ni, to ni, dopiż kuleszę taką na wodzie warzyli, dopiż tę warzę jedli. Kon. Pojadła spiesznie, a pilnie baczyła, czy W. nie schodzi. Reym. Jakże darmo mi to dadzą warzę! Reym. Warzy też mam zadość. Bst. 2. *warzenie, gotowanie, war*: Piwo bez swej warzy szynkują. Wer.

× **Warzać**, a, ał i × **W. s.** p. **Warzyć**. Ocz., L. [**War-zać się**, a s., ał s.] p. **Warezać s.**: Jak s. też tam ma waspaniu (maż)? — ot warza s. jako tako.

× **Warzanie**, a, bfm., czynność cz. **Warzać**. **Warzanie się**, a s., bfm., czynność cz. **Warzać s.** [**War-zanie się**, a s., bfm.] *czynność cz. War-zać s.*

Warzachel, chwi, lm. chwie. [**Warzachel**, **Warzucha**, **Warzuchew**, **Warzocha**, **Warzcha**, **Warzchwa**, **Warzecha**, **Warzycha**, **Warzednia**] i. *wielka łyżka kuchenna, używana przy gotowaniu potraw: W. dziurkowata, durszlakowa (= × zulfan). W., łyżka wielka drewniana, której w kuchni używają lub do szumowania piany z rosółów i t. d., lub do wlewania w miarę zaprawy. L. 2. bot. = Chrzan. 3. hut. = W. do szumowania popiołów cynkowych z roztopionego cynku = łyżka dziurkowana surowiznowa. Łab. Zgr. [Warzeszyszkur]*.

[**Warzachel**, chwi, lm. chwie] p. **Warzachel**. [**Warzący**] *warzący s., gotujący s.*: Zbierały chmiel na piwo warzące.

[**Warzecha**, y, lm. y] p. **Warzachel**. Zdr. [**Warzeszka**]: *W banie przez lejek wysp prochu dwie warzesze. Sien. Zdr. [Warzeszka]*.

[**Warzednia**, i, lm. e] p. **Warzachel**.

Warzelnia, i, lm. e l. a. × **Korbarja**, × **Wieża**, × **Koktura** *miejsce, zakład, gdzie sól z wody słonej wywarzają. 2. cukr. izba, w której s. odbywa gotowanie soku. 3. piw. warnia, zaciernia, część składowa browaru, w której odbywa s. zacier i gotowanie brzezki*.

Warzelniany przym. od **Warzelnia**: *Panew warzelniany, kocień żelazny lub miedziany, płytki, szeroki, a długi, do warzenia i odparowywania solanki*. Łab.

Warzelnik, a, lm, cy l. a. **Gotowacz**, **Warycz** *eukr. ten, co prowadzi gotowanie soków. 2. piw. kollowy, pilnujący w browarze warzelni*.

Warzelny, × **Warzewny** *tyczący s. warzenia, służący do warzenia, gotowania: Trójnóg W. Mł. Groch polny W. Sól warzelna = warzonka, otrzymywana w postaci drobnych, niewykształconych kryształków, przez odparowanie na ogniu wody z solanek, czyli z źródeł słonych, po uprzednim onej stężeniu*. Łab.

Warzenie, a, bfm., czynność cz. **Warzyć**: *W., ebullition, zlotnienie a. zmniejszenie w parę jakiego płynu. L. W. soli. Troe.*

warzenie się, a ś., bhm., czynność cz. Warzyć ś. [Warzeszka, i, lm. i] p. Warzecha: Pianę zbieraj warzeszką. Trzye.

[Warzeszysko, a, lm. a] p. Warząchew.

× Warzewny p. Warzelny: Jarzyna warzewna. Troc. Ziola warzewne. Troc.

Warzęcha, y, lm, y I. p. Warząchew. 2. bot. p. Chrzan. 3. a. [kżyżczak, kżyżkowiec] zool. (platalea leucorodia) ptak brodzący 4. Warzęchy (lm.) (plataleinae) rodzina ptaków brodzących. Zdr. Warzęszka.

Warzęchowy I. przym. od Warzęcha. L. 2. [Warzęchowa okowita = spiritus cochlearius].

Warzęchwa, y, lm, y p. Warząchew. Syr.

Warzęszka, i, lm. i p. Warzęcha.

× Warznia, i, lm. e kuchnia.

[Warzniaczek, czka, lm. czki] p. Warznik.

[Warznica, y, lm. e] = Polewanica (nie: polewanica!).

[Warzniczek, czka, lm. czki] p. Warznik: Zastawiła przed mężem W. z kapustą. Dyg. Reiczka zwróciła teraz cały swój zapał ku kominowi i ku warzniczkom z wiecezrą. Dyg. Gęś tłusta i martwa spadła na ognisko, wywracając warzniczki z wiecezrą. Dyg. Sama poprzystawiała warzniczki do ognia, sposobila śniadanie. Dyg.

[Warznik, a, lm. i] garnek do gotowania a. na mleko. Zdr. [Warzniczek, Warzniaczek].

[Warzocha, y, lm. y] p. Warząchew. Zdr. [Warzoska].

Warzonka, i, lm. i I. sól z wody wywarzona: W. bocheńska, ciechoeińska. Sól warzelna, W. Łab. 2. [W.] wódka grzana z miodem i masłem, krupnik.

[Warzoska, i, lm. i] p. Warzocha.

[Warzować, uje, owal] = Spawać.

[Warzowanie, a, bhm.] czynność cz. Warzować.

[Warzta, y, lm. y] p. Warstwa.

Warzuoha, y, lm, y p. Warząchew.

[Warzuchew, chwi, lm. chwie] p. Warząchew.

† Warzyo, a, lm. e gór., p. Warycz: W owym porcie wiele urzędników: pisarzów, kopaczów, warzyców, kupeców i t. d. Haur.

[Warzyoha, y, lm. y] p. Warząchew.

Warzyotwo, a, lm. a gór. urząd nad warzycami, carbariatus. Łab.

Warzyć, y, yl, × Warzać I. poddawać wrzeniu, gotować: W kuchni zawsze pogotowiu mają być pasztety i mięsa tak warzone, jako i pieczone. Star. W. kaszę w wodzie. Troc. W. przy wolnym ogniu. Troc. Miód W., syeie. Haur. W. mleko = [parzyć]. Przytym weźmie kapłan łopatkę warzoną baranią i jeden placek przasny. Wuj. Synowie moi ogień rozkładali, żona z synaczkim przy piersiach warzyła. Słow. Wodę warzą panowie. Krasz. Nie zaraz po warzonym dawali, co piekli. Pot. (= nie zaraz po sztuce mięsa pieczone dawano) Czego nie W., tego i szkoda zarębować. Rys. (nie wydawaj nad potrzebę, nie szafuj L.). Ponawiać już wymienione zażalenia byłoby jedną W. wodę. Djar. gr. (dawną piosnkę śpiewać, zawsze jedno. L.). Piwo W. Ze siodu warzy ś. piwo. Klük. Ci, co piwo na wyszynk warzają, czopowego płacie mają. Vol. Jeśliby piwowar miał kocioł i warzył w nim piwo... Sz. Piwo warzone w marcu i w kwietniu daje ś. dłużej chować. L. Piwowarowie nieumiejętni zboża psują, piwa parzą, nie warzą. Syr. [W. strawę. W. czarownicę: po pasterec stawiano garnuszek z wodą na ogień, który niecono z drzewa, zbieranego co dzień po kawałku

od dnia św. Łucji; w garnku tym warzono powązkę, wierząc, że to czarownica ś. gotuje]. Przen.: gotować, przygotowywać, szykować, knuć, kartować, planować, układać, obmyślać: W. co na umyśle, knować co. L. To jedynie na umyśle W. począł, jakoby nieprzyjaciela mógł zdradą ułoić. Pilch. Lubo już nabyciem kredytu i potęgi dumnie zamysły warzył, nie miał jeszcze sposobności do ich wynurzenia. Nar. To w chytrym umyśle Soliman warzył, toż następcy jego knowali, volubat animo. Oss. 2. zwarzać, upaleć lub zimnem ścisnąć, świeżości pozbawiać, marszczyć: Słońce, mróz warzy roślinność. Przen.: Szalone dżdże nań uderzyły, i jeszcze większe burze wszystko niebo warzyło. Birk. (= zasepiało, kwasilo, zachmurzało; pogody, jasności pozbawiało). 3. w sobie = żywić, truć, dusić, tacić, ukrywać, chować, mieć co, pałać, wrzeć czym: W. gniew, nienawiść = w sercu ukrywać i chować. L. Głęboko zasadzony gniew w samym tylko sercu warzą. Pilch. Nienawiść jakąś warzyeie w sobie przeciw cesarzowi. Bals. Żal i strach w nim serce warzy. Mias. Ku nieprzyjacielowi nieukojoną zawziętość w sercu swoim warzy. Bals. Nienawiść w sercu warzący przedewko bliźniemu. Bals. Gniew w swoim sercu warzy. Troc. 4. [W.] wrzeć, gniewać ś., burzyć ś., obruszać ś., fukać, złościć ś.: Nigdy na kapiel (dla noworodka) nie warzy ś. woda, tylko g. grzeje, bo ludzie na takie dziecko W. będą. 5. gór.: W. sól = gotować solankę w panwiach celem odparowania wody i otrzymania soli skryształizowanej. 6. rzem. = Spawać. W. ś. I. gotować ś.: Piwo warzy ś. ze siodu. Przen.: Aż mi ś. w piersiach warzy, aż mi do bladej twarzy uderza krew gorąca. Syrok. (= wre, kipi, burzy ś.). Wacpani mózg czy ś. znowu warzy? cóż tam nowego uroiłaś sobie? L. (czy rodzi mózg? L.). 2. (o mleku) psuć ś. w gotowaniu przez ścinanie ś. części stałych. 3. zbijać ś., ścisnąć ś., zsiadać ś., skrupiać ś., kollaować ś., klebić ś.: Dym długo gromadzony warzy ś. i klebi. Mick.

Warzyste, ego, lm. e, [Warzyte] rz. potrawa warzona, warza. Ocz. W., warza. Kn.

Warzysty I. możliwy do warzenia, gotowania; gotowany. L. Więcej warzyste, niż pieczone rzeczy. Ocz. W., gotowany. And. z Kobyl. 2. [Piec W.] = piec do gotowania.

† Warzysz, a, lm. e p. Warycz: Resztę, mianowicie nakład na robotników, warzyszów, brał na siebie Trudiez. Paw.

[Warzyte, ego, lm. e] p. Warzyste: Jedna ryba będzie na pieczyte, druga na W.

Warzywko, a, lm. a I. p. Warzywo: Najslabsze ziółko, najmniejsze W. zawiera w swym kłębuszku ziarno przyszłego płodu. L. 2. [W.] p. Gryzyna.

[Warzywne, ego, bhm.]: Jeździć, chodzić po warzywnym = w jesieni, po wykopaniu warzyw kwestować dla siebie warzywo.

Warzynia, i, lm. e I. bułowla, piwnica do przechowywania warzywa. 2. a. Drzewo kapustne, Palma kapustna, Euterpe bot. (euterpe) roś. z rodziny palm.

Warzynictwo, a, bhm. uprawa warzyw, ogrodnictwo: Obeznanie młodzieży z sadownictwem, warzynictwem, kwiaciarstwem.

Warzywnicz przym. od Warzynnik: Sekeja warzywnicza towarzystwa ogrodniczego. Biuro będzie pośredniczyło w zakładaniu sadów owocowych, plantacji warzywniczych, parków, cieplarni i t. p.

Warzywnik, a l. Im. cy ten, co s. zajmuje uprawą warzyw, ogrodnik, żart. *badylarz*: Zjazd warzywników w Warszawie. 2. Im. i = a) część ogrodu, gdzie rośnie warzywo: Zabezpieczyć s. przez ogrodzenie warzywnika. Krez. b) a. Bielak zool. (pieris) motyl dzienny.

Warzywny przym. od **Warzywo**, jarzynowy, jarzynny: Ogród W. Vol.

Warzywo, a, Im. a l. × W. p. **Warza**: Spokojny siadł do stołu wiejskiego warzywa. Karp. Rozmaite W. z garnków wypełniło je (miski) po brzezi. Ork. 2. roślina, którą warzą na potrawę dla ludzi (*marchew, buraki, kapusta i t. d.*), jarzyna, legumina, ogrodowizna: Z warzywa pierwszego daje Bogu B. Sz. W. mówi s. o marchwi, pasternaku, rzepie, kapuście, które w ogrodach gospodarskich sieją lub sadzą, a w kuchni zawsze używają. L. Skrzęta żona zbierała W. i nabiał. Dm. W. ogrodne, polne. Troc. W. strączkowe. 3. [W.] rosół. 4. [W.] konfitury. Zdr. **Warzywko**.

Warzka, i, Im. i bot. największy płatek storczyka. Rost.

Wasal, a, Im. e × **Wassal**, × **Wazal** × **Wazal holdownik, dawnik, lennik, leman** (pan, podległy suwerenowi, w czasach feudalnych): Moźni książęta z wasalów drużyną. Mick. Pod dach gotycki ściąga na ucztę wasala. Mick. Oddział wasalów, co mu w dworcu służy, jak orszak i straż pójdzie za panem. Mick.

Wasalski przym. od **Wasal**: Stan szlachecki widział wzrastające swe swobody, z którymi ustać miała wasalska ku możnym panom, czyli senjorom, uległość. Lel.

Wasan, a, Im. owie l. p. **Waspan**: Rzekł książę: a, witam wasana Pol. W. tu sobie odpoczniej. Krasz. 2. [W.] tytuł używany między drobną szlachtą: Ja slyszal, że wasana Baśka kocha.

Wasani, i, Im. e, **Wacani** (o mężatce a. wdowie) forma ż. od **Wasan**: Ja wasani zawsze mówilem, że to s. na tym skończy. Krasz.

Wasanstwo, a, blm., zb. *wasanowie*; *wasan z wasania*; Przyszności W. sami, że w nieszczęściu lepsza pociecha, niż sława. Chodź. Patrzejcie W., jakie to domyślne stworzenia. Krasz.

Wasąg, u, Im. i, **Fasąg**, × **Wasung** l. *kosz wyściełający wnętrze wozu*: U nas z złotowierzy plotą wasągi. Kluk. Latorośli tego drzewa gibkie bywają, półkoszki do wasągów i kolas z niego robią. Haur. 2. *wierzch bryki ustawiony na osie*: Izaż u wozu między czterema koły piątą część wozu nie widzicie, wasąga, gdzie ludzie siadają i ciężary kładą, który W. na kołach polega i od nichże dźwigany bywa? Błaż. Onby chciał, żeby nie razem dom pański przybierać, ale po kawałku, żeby jednego roku pudło do karety, drugiego W. L. W., te rzeczy, które należą do wozu ponad kołami: drabiny, kosz, półkoszki. Ust. cen. 3. p. Litry. 4. *woz, bryka półkoszkami wysłana*: Na wasągu co wozic. Troc. Nieopodal klasztoru, niżej, czekał W. pana Zagłoby, a przy nich dwóch czeladzi. Sienk. Zdr. **Wasązek**.

Wasągowy, × **Wasężny** przym. od **Wasąg**: Wóz W. Jak. J.

Wasązek, żku, Im. żki p. **Wasąg**: *Petorytum*, wiszący wóz, kolebka, W. Mącz. Ciekła krew z rany jego do wasązka. Leop. (po wozie. Leop.).

Wasązkowy przym. od **Wasązek**: Wóz W.

× **Wasdziej**, a, Im. e p. **Wasędziej**.

[**Waseczka**, i, Im. i] p. **Waska**.

† **Waselbar**, a, Im. rzy gór. = **Oselbar**. Łab.

Waselina, y, blm., **Wazelina** chem. *masłowaty wysoko wrzący produkt dystalacji ropy naftowej, olejów z dystalacji węgla brunatnego, torfu i t. p.; tłuszcz otrzymany przy dystalacji ropy naftowej, używany do maści, do smarowania skóry lub metalowych części maszyny*.

Waselinowy przym. od **Waselina**. Zart: Pisując stylem waselinowym, odbierał każde zagadnienie z jego tajemniczej głębi. Mic. (= *wytwornym, eleganckim, jedwabnym, gładkim*).

× **Wasengować się**, uje s., ował s. *marszczyć s., chmurzyć s., krzywić s., kwasic s., odymać s., okazywać niezadowolnienie, dąsać s., gniewać s.*: Dam jej znać, że pan jedzie, boby potem gawędziła i wasengowała s., żem jej nie dał znać. L.

Wasengowanie się, a s., blm., czynność cz. **Wasengować s.**

† **Waserad**, u, Im. y, † **Kolusz koło wodne** przy hucie do miechów. Łab.

† **Waseradny** przym. od **Waserad**, kolny. Łab.

† **Wasernot**, u, Im. y *składka gwałków na spuszczenie, czyli odprowadzanie wód, robotom kopalnianym szkodliwych*. Łab.

Waserpolak, a, Im. cy ir. nazwa nadawana Polakom śląskim przez Niemców.

Waserwaga, i, Im. i = **Libela**.

Waserzupa, y, Im. y (**Waser-zupa**) *zupa z wody, zaprawionej mąką i okraszona mlekiem, wodzianka*. Zdr. **Waserzupka**,

Waserzupka, i, Im. i (**Waser-zupka**) p. **Waserzupa**: Spać pod pierzyną, jeść waserzupkę, mało co mięsa. Krasz.

Wasędziej, a, Im. e, **Wasindziej**, × **Wasdziej**, × **Asindziej**, × **Asyndziej**, × **Asifndzi**, × **Asyndzi**, × **Asdziej wacpan dobrodziej**.

× **Wasężny** p. **Wasągowy**: *Bigae*, kara, wóz, kolasa, u której dwa konie robią, W. wózek zowią drudzy. Mącz.

[**Wasie**, a, Im. a] *toń na jeziorze Ślesińskim*. Pc. W. małe, W. duże. Pc.

† **Wasielka**, i, Im. i p. **Wasilka**. Klon.

Wasilek, lka, Im. iki l. a. **Wasilka** bot. a) p. **Modrak**. b) p. **Bazylja**. 2. kuch. *przyprawa kuchenna*. Goł.

Wasilka, i, Im. i p. **Wasilek**.

Wasilek, lka, Im. iki, **Wasilka**, † **Wasielka** *deska dębowa na klepkę, wańczos*: W., deszczka do ścieńczenia, wanczos. L. Nie o wasilki, ziarno mlej na pleczy nad inne rzeczy. Klon. **Wasilków** od sta... Ins. c. l.

Wasilka, i, Im. i p. **Wasilek**: Od sta wasilek groszy 30. Vol. (towar leśny. L.).

Wasindziej, a, Im. e p. **Wasędziej**. L.

× **Wasisdas**, a, Im. y p. **Wasysdas**: Poodmykano w drzwiach naszych wasisdasy. Budz.

× **Wasistas**, a, Im. y p. **Wasysdas**. Sł. wil.

[**Waska**, i, Im. i] *naczynie drewniane z dwoma uszami do mycia naczyń kuchennych; szaflik, garniec gliniany; szaflik z uszkami*. Zdr. [**Waseczka**].

Waskellnit, u, Im. y min. odmiana plagioklastu.

× **Waski** przym. *wasz*, do was należący, wam zwyczajny, po waszemu uczyniony; jeden z was. L., Rej, Troc.

Waskulka, i, Im. i *banka, ampulka do przechowywania olejów św. l.*

Waspan, a, Im. owie l. **Wasan**, **Aspan**, **Wacpan** *waszność pan*: Dalibóg, W. wyglądasz na stracha. Mick. Czemu W. tak jesteś dziwacznie ubrany? Mick. [W., tytuł między drobną szlachtą używany. Przyszedł taki jeden waspan].

Waspani, i, Im. e (o mężatce a. wdowie) l. p. **Wacpani**. 2. [W.] = a) *tytuł mężatki u drobnej*,

szlachty: A W. matuleńka tego świadoma. Wóje. b) *kobieta z ludu ubierająca ś. z pańska, z waszecia*.

[Waspanin] mąż *waspani*: Jak ś. też tam ma W?

Waspanna, y, lm. y l. (o pannie) p. Waepanna.

2. [W.] *panna z drobnej szlachty*.

Waspanstwo, a, btm. l. a. Waepanstwo, Waepanstwo, Asanstwo l. zb. *waspan z żoną*. 2.

[W.] *państwo (pan z panią)*.

[Wastęgiel, gla, lm. gle] *stolik szewcki*.

× Wasung, a, lm. i p. Wasąg. Skarb.

Wasyndzka, i, lm. i forma ż. od Wasindziej;

× Asinidzka, × Asynicka.

[Wasyrman, a, lm. y]: Wasyrmanem straszą dzieci.

× Wasydas, a, lm. y, × Wasidas, × Wasistas *lufcik w oknie; otwór zamykany we drzwiach*.

Wasz, [Waszecki], × Waski l. = a) *do was należący*: W. ojciec. Oddam waszę księgę. Troc.

Waszego widziałem pana. Troc. Nie szukam waszego, ale was. Bud. (= *waszej własności*).

b) *wam oddany, solidaryzujący ś. z wami*: W. duszą i ciałem. Waszem, boginie, waszem. Li. (= *wasz jestem*).

c) *ulubiony, zachwalany przez was*: Wasza potrawa dzisiaj. Niech ś. schowa wasza zagranica przed pięknością naszej ojczyzny. 2.

niek. z uszanowaniem zam.: *twój*: Wasze zdrowie, sąsiedziel Wasze nieszczęście, kolego, bardzo mi smuci Wasza Mość, p. Waszmość.

Wasza Królewska Mość. 3. W. *żołnierz, stronnik, adherent*: Wasi przegrali. Troc. Wasi zostali pobici. Jeden z waszych biec musi za Olgierdem ku Rusi. Mick. 4. [W.] rz. W. mąż: W. to dobry chłop. [Wasza] rz. = a) *wasza żona*: Wasza ś. upija. b) *wasza miłość, wasze, waszmość, waszec, waś*.

Wasza, y, lm e *paka na wierzchu karety pocztowej*. Śl. wil.

[Wasz] p. Wasz.

Wasze tylko w pp. 5-ym, Waszec, Waś, × Wać, × Aści, Waszmość, Waćpan, Waspan, Aspan, Acan, Asan, Wacan *wasza miłość*: Upominek ten mały przyjm W. L. Nalej sobie W. L. Zrozumiałeś mię W., panie sąsiedzie? L. i W. junosza nieszeptny. Pol. Czy W. wierzysz w strachy, miłościwy księże? Syrok. Jakże ś. W. nazyzasz? Wóje.

Waszecz, a, ał komu = *mówić komu: waszec, tytułować go waszeczem*. L., Troc.

Waszeczanie, a, btm., czynność cz. Waszeczad. Waszeczcin p. Waszeczów: Waszeczina córka w ostatnich zbytkach. L. Ukróćeć ją waszeczciną swawolę. L. Z tych ludzi połowa będzie innej szkoły i smaku nie waszeczinego. Krasz.

Waszeczów, Waszeczcin, Waścin, × Wacin *należący do waszecz*; *tyczący ś. waszecz*: Gdzie sąsiad W., mój panie Tomaszu? Pol.

Waszec, a a. i, lm. *waszec* (Kopez., Troc, L.) p. Wasze a) *Dobry dzień, dzieci!* — Takoz i waszecz! L. Od wasci poszło do waszecz, od waszecz do waszmości. Kras. Powiedz mi W., mówiła szyprowi jejmość, co dalej ś. z waszeczciną stało? Oss. Posłę waszeczów do niego. Troc. Dałem waszeczom. Troc. Pójdę z waszeczami. Troc. Jest przy waszeczach. Troc. Wiadomo waszecz, za nieprawość ojeód pokutują dzieci. Syrok. Wchodzi zwinna gosposia, raczej jak wiatr leci, hoża, tłusta, fertyczna i nakształt waszecz. Moraw. (= *zakrawająca na mieszczkę, nie prosta wieśniaczka*). Po razu każdy z tych kmieciów śmignie bieżem grzbiet waszeczów. Gosz.

Z waszeczia: a) *mówić, ubierać ś. = z miejska, nie po chłopsku, pretensjonalnie*: Mieszczka mówiła z waszeczia: dam wam zań grosz. Pot. Mieszczki z waszeczia gadają = *używają* tego tytułarnego zaimka: *waszec*. L. Z waszeczia ubrana = *po miejsku, jak mieszczka, obywatelka* jakiego małego miasteczka. L. β) [Prosić z waszeczia] = *prosić bardzo uprzejmie* b) w połączeniu z pan, pani, panna — *nieod. Troc. Z W. dobrodzieja* (jabelnie o miłości tegi kaznodzieja. Wyb. Kłaniam ś. W. miłościwemu panu. L. Serce moje jest tron, na którym W. pannę jako *absolutem dominam* zasadzam. L.

[Waszecki] p. Wasz: Upadam pod waszeckie nogi.

† Waszeradny powróż, gór. = *łańcuch o 500 do 700 ogniwach żelaznych, do ciągnięcia woły w Olkusz*. Łab.

† Waszgi przys. *zawsze*. Ps. flor.

[Waszka, i, lm. i] *mała balijka z uszami*.

Waszmościat, a, ał, Waszmościć komu = *zwracając ś. doń, nazywać go waszmością*. Troc. Pan słudze nie mościwa, nie waszmościu. Kn.

Waszmościianie, a, btm., czynność cz. Waszmościad.

Waszmościianka, i, lm. i *waszmość panna, waszmość panienka*: Wyjdziemy razem, ja waszmościiankę odprowadzę, do drzwi wypuszczę. Jez.

Waszmościć, i, if p. Waszmościat. L. Waszmości, waszmości: *szeptu, szeptu, a dalej nie*. Kn.

Waszmościenie, a, btm., czynność cz. Waszmościć.

Waszmościin p. Waszmościiny.

Waszmościiny, Waszmościin, Waszmościowy przym. od Waszmość, *należący do waszmości*: Czy to waszmościine dobra? Pot. W waszmościinej fortunie ludzkie ły być muszą. Syrok. Łaska waszmościina. Syrok.

Waszmościowy p. Waszmościiny: Cóż dopiero taka cenzura kandydatów, która z ust waszmościowych wypłylnie. Sienk.

Waszmość, i, lm. *waszmość* (Kopez., Troc, L.) p. Wasze: Od waszeci poszło do waszmości, do waszmości pana; dalej nastał W. miłościwy pan; dalej: mój wielec miłościwy pan; dalej: wielmożny, jaśnie oświecony. Kras. W. też bardzo dziwny jesteś. Papr. W. mówicie. Troc. W. panom i pannom tę wiadomość daję. Troc. Widzi W., ja stary, mam narowy. Syrok. [Kłaniaję się waszmościowi]. W. w połączeniu z: pan, pani, panna to odmienia ś., to ś. nie odmienia. Troc.

Waszować, uje, ował *drzewo splecione z wody na łąd wyciągać*. Śl. wil.

Waszowanie, a, btm., czynność cz. Waszować. [Waszta, y, lm. y] p. Warstwa.

Waszyngtonit, u, lm. y min. *minerał przejściowy, należący do szeregu izomorficznego hematytu i ilmenitu*: W., tytanian żelaza. Łab.

Waszyngtonja, i, lm. e bot., p. Mamutowy.

× Waszyniec, nca, lm. *ńcy wasz, jeden z wszystkich*. Troc, Śl. wil.

[Waś, i, lm. e] p. Waś.

Waścin, Waściny, Waściów, Waściwy przym. od Waść; × Waszeczcin, × Wacin *należący do waści*: Ten W. postępek doniosę jegomości. L. Strzeleza spuścizna dziś ś. waścinyim rękom porucza. Syrok.

Waściny p. Waścin: Gdzie ś. panowie waścini znajdują? L. Pragnął owszem honor W. ocalić. Słow. Waścine gadanie jest tylko echem tego, co słyszałeś w szkole. Mick.

Waściów, p. Waściń: W. pacholek. Pol.

Waściwy p. Waściń: Rzplta na sejmie walnym nie zapomni waściwego postępku. Przybor.

Waść, i, lm. waść p. Wasze: Pan Wojciech mi przymówił: słyszysz W.? mi rzece.— Jaktó W. I nauczę cię rozumu, człowiecze. Kras. Stary Dęboróg modlił się za waści. Syrok. Panie Antoni, dziś W. u mnie na obiedzie. L. Kto W. jesteś?— W.? a waści djabli do tego?— Przepraszam, któż wacpan jesteś? L. O kogo ś. W. pytasz?— Co? W.? widzisz go! L. Słyszysz W., jeśli W. z człkiem mojej rangi nie umiesz przyzwocić gadać, to lepiej W. zrobisz, mileżeć. Czart. A. Ciszej waści, do ciebie to nie należy. L. Do smaku waści i mojej żonie, aby mnie nigdy w domu nie było. L.

Waśka, i, lm. i forma ż. od Waść; Aśka, Aśka.

† Waśliwie przys. od Waśliwy, waśniowie. L.

† Waśliwy p. Waśniwy: Waśliwa wojna. Bardz. [Waśnia, i, lm. e] p. Waśń.

Waśnicieł, a, lm. e ten, co waśni.

Waśniciełka, i, lm. i forma ż. od Waśnicieł.

Waśnić, i, ił różnić, wadzić, gniewać, klócić kogo z kim; robić waśnie, komeraże, siać niezgodę: Nie było ani rzeki, ani góry, którąby granicę swą miarkowali, co onych krwawym i długim bojem waśniło. Pileh. W. sobie kogo. Kn. (= narazać). W. sobie, na ś. kogo. W. ś. I. z kim = klócić ś., swarzyć ś., wadzić ś., sprzeczać ś., spierać ś., handryczyć ś., przekomarzać ś.: Oni bardzo ś. tym obrazili i nań bardzo waśnili i wiele srogości przeciwo niemu zmyśliłi. Baz. 2. × W. ś. na kogo = mieć do kogo urazę, anę; cierpieć coś doń, mieć na kogo chrapkę, mieć ku niemu niechęć, gniew, nienawiść.

Waśnienie, a, blm., czynność cz. Waśnić.

Waśnienie się, a ś., blm., czynność cz. Waśnić ś.

[Waśnik, a, lm. cy] ten, co ś. lubi waśnić, człowiek niezgodny, przekora, klótnik, sprzeczka, czupurny, zadziwora, uwanturnik.

† Waśniwie przys. od Waśniwy. L.

† Waśniwy, † Waśliwy I. skory do waśni, klótniwy, spreczny, swarliwy, gniewliwy, złośliwy, niespokojny, niezgodny: Waśniwych ś. strzeż. Troc. Babo niewstydliva! czemuż tak waśniwa? Petr. Poryżaliście jak waśniwe konie. B. B. Koń nie objeżdżony jest W. B. B. (= niesforny, narowisty). Swawola ludzka, ta waśniwa szkapa. Rej. Konie dla częstego potykania ś. w bitwie waśniwemi ś. stają. B. B. Między ptaki widamy różne natury: jeden W., drugi pokorny; jeden rychły, drugi leniwy. Rej. Nie jest żadne zwierzę tak uporne, waśniwe, jako biały głowy. Rej. 2. pełen waśni; z waśni pochodzący.

Waśń, i, lm. e. [Waś, Waśnia] i. † W. nieprzyjaźń, nienawiść, zapalczywość, niechęć, ansa, chrapka, złość, gniew, zawziętość: Justyna na Ambrozego dawną waśń w sercu taita. Skar. Herod miał W. na Jana św., iż go karał o żonę, kazał go wsadzić do więzienia. Rej. Jednego czasu wszystkie członki W. wzięły na żołądek. Petr. Jedni są, którzy na księżą i stan duchowny W. głęboką w sercu noszą. Skar. Paryzeuszowie mieli jakąś wrodzoną W. przeciwko Panu i często ś. z Nim ścierali. Damb. Panujący aby o miłość radniej, niż o W., u poddanych starał ś. Błaż. (metus. Krom.). 2. spór, zwadu, warchoł, nieporozumienie, różnica, komeraż, sprzeczka, klótnia, swar: W. z bojaźni a z gniewu

roście, która iż nie inaczej wzburza serca ludzkie, które opanuje, jedno jako odejście od rozumu, przeto nie może mieć towarzystwa z rozumem. Baz. Stąd W. poszła i swary. Kochan. Do tego domowe waśnie i niezgody przywodzą. Skar. Prapradziady mieli z sobą waśnie i wnućkom przekazali gniew. Syrok.

Wać, u, lm. y, Waff nowa jednostka efektu, potęgi, czyli sprawności siły, wynosząca 1/736 jednostki dawniejszej, czyli konia parowego: W jest też samo, co złożona jednostka elektryczna — woltamper. Kram. Tysiąc watów stanowi kilowat. Kram.

1. Wata, y, lm. y i. wyrób z bawełny czesanej i spłsnionej w arkusze, do podszycania ubrań, kolder i t. d., dla ciepła: Palto na wacie (= podobnie wata). W. funtowa, półfuntowa (= której arkusz waży funt, pół funta). Zatkané ucho wata. 2. wyrób podobny zewnętrznie do waty: W. z sierści wielbłądziej. W. ze skubanki jedwabnej. W. drzewna, gipsowa, węglowa. W. z puchu edredonowego. 3. chir.: W. opatrunkowa (gossypium) = wyrób z puchu ataczającego nasiona bawełny. W. higroskopijna (wsiąkliwa, wchłaniająca wodę). W. odłuszczona. W. karbolowa (nasycona kwasem karbolowym). Zdr. Wataka.

2. Wata, y, lm. y, [Kręcicha, Krancecha] I. wielki niewód morski, głównie na szczupaki, okonie, płotki, podobny do wegorzyńca, ale znacznie głębszy, wyciągany z morza zapomocą kołowrotów, urządzanych na dwóch łodziach. Pue. 2. [W.] gęsta siatka rybacka na dwu drążkach do łowienia drobnych ryb.

Wataga, i, lm. i, Wataha I. p. Retman. 2. W., Watażka] naczelnik opryszków, herszt zbójców. 3. [W.] gromada zbrojna, hufiec, czereda, kupa, tłum ludzi: Do cerkwi wszystka przypadzy W., ze czterech stron poczęła łamać oraz wali mury. Zim. Kiedy Zygmunt, król polski, bije Moskwę białą, poszedł w głąb Lisowski w ich ziemie watahą. Pot. Namnożyło ś. tych watah wszędy w krajach ruskich bardzo wiele, zwłaszcza od czasu wojen kozacko-polskich. Sienk. Przen.: Otóż i ichmość starzy z całą swoją watahą. L. (= otoczeniem, kompanją, orszakiem, asystą). Zdr. Watażka.

Wataha, y, lm. y p. Wataga.

Watahować, uje, ować, Watażyć być watahą, przewodniczyć watadze: Powstał tumult pod Derażnią weale imponujący, bo z 10000 czerni złożony; watahowali mu przybysze z Zaporozża. Rol.

Watahowanie, a, blm., czynność cz. Watahować

× Watanam, a, lm. i a. y. przelożony nad zgromadzeniem, przewodniczący zgromadzeniu. L.; zwierzchnik miejski. tywon: W., tywon, gograuius, pedaneus index. Tuch. Panowie człowieka jednego i wożnym i watanamem mieć chcą, co nie grzeczy. Petr. (urzędnik, który roboty pilnuje. L.). Burmistrze, wójt, watanamy mają mieć pieczę na to, żeby od nich nie chodził nikt na Niż. Vol. Wójtowie, watanami a. tywonowie przysięgać będą na sprawiedliwe oddanie poboru z domów i pługów. Vol.

[Wataszka, i, lm. i] p. Ciupaga: W., zowią ją także wachlarz. Gosz.

Watażenie, a, blm., czynność cz. Watażyć.

Watażka, i, lm. i. I. daw. kozak ukraiński, chodzący na wyprawy; przywódca drużyny wojskowej lub bandy rozbojniczej. 2. p. Wataga. 3. wójt wiejski u Iluców ruskich.

Watażkować, uje, ował być watażką, dowodzić watażą: Krzywonoś watażkujący szcuplej druzynie. Jeż.

Watażkowanie, a, bfm., czynność cz. Watażkować.

Watażyć, y, ył p. Watahować.

Waterklozet, u, lm. y, X Waterklozy (lm.) wychodek z przyrządem, wypuszczającym wodę, która unosi nieczystości.

X **Waterklozy, ów, bfp., p. Waterklozet. Sł. wil. Waterlinja, i, lm. e linja, do której statek przy pełnym ładunku pogrąża ś. w wodzie.**

Waterman, u, lm. y machina do wydrążania ziemi pod wodą. Sł. wil.

X **Waterpas, a, lm. y mier. przyrząd mierniczy, libela, waża wodna.**

Wata, i, lm. i l. p. Wata. 2. bot., a) = Osiekia b) = Błonica.

[**Watlarz, a, lm. e, Watrál**] kij zbojecki, opalony i nabijany gwoździemi; duży, ciężki kij.

Watman i. a, lm. owie p. Retman. L. 2. u, bfm.: Pewny gatunek sukna grubego w Moskwie W. zowią. Świt.

Watolina, y, lm. y tkanina z gęstej puszącej siatki: W. bawelniana, wełniana.

Watować, uje, ował podszycić, podbijać watą: W. palto, kaftan, koldrę. Surdut watowany a. watowy (= na wacie).

[**Watować, uje, ował**] na kim = *wetować na kim.*

Watowanie, a, bfm., czynność cz. Watować.

[**Watowanie, a, bfm.**] czynność cz. [**Watować**].
Watowy przym. od l. **Wata:** Surdut W. (= *watowany, na wacie, podbity watą*).

Watóweczka, i, lm. i p. Watówka.

Watówka, i, lm. i l. a. [Wacówka] spódnica podwatowana. Żart. surdut watowany: Stary pozostał sobie brudny, odarty w pantoflach i watówce. Krasz. 2. teatr.: **Watówki (lm.)** trykoty lub kaftan, wypchane watą lub wełną, używane przez niektórych aktorów dla nadania sobie pięknych kształtów. Zdr. **Watóweczka.**

Watra, y, lm. y l. ognisko, ogień, żarzewie, szczeg. na wolnym powietrzu, w szałasie lub zresztą na kominie. Gosz. W. resztą żaru przebłyska. Kon. Bekac kiwał nad watrą, co chwila wygarnował z popiołu żarzące ś. węgle. Ork. Grzmiały pistolety i strzelby, zapalono watrę, której ogień bił pod same wiechowce smreków. Tet. Iskry rozdmuchiwane wiatrem w spopielonej watrze. Ork. 2. popiół: a) po spaleniu drzew na karczunkach pozostały, pomieszany z ziemią i niezdatny na pożaż; popiół, okrywający przestrzeń wypaleniska leśnego; b) pomieszany z węglem a pozostały po spaleniu słomy.

[**Watrál, a, lm. e**] p. **Watlarz.**

[**Watrowe, ego, bfm.**] opłata od szałasów, postawionych na dworskiej hali.

† **Watrzeń, y, al gadać, szwargotać. Korez.**

† **Watrzenie, a, bfm., czynność cz. Watrzeń.**

[**Watrzniaček, czka, lm. czki**] p. **Watrzniák.**
[**Watrzniák, a, lm. i, Watrzniniák**] podpłomyk, placek owsiany, i. zw. moskal, przy watrze na węglach upieczony. Zdr. [**Watrzniaček**].

[**Watrzniniák, a, lm. i**] p. **Watrzniák.**

[**Watrzynsko, a, lm. a**] l. ognisko. 2. miejsce po wypalonym ognisku.

Watt, a, lm. y p. Wat.

Watykan, u, bfm. Przen: władza papieska, stolica apostołska: Gromy watykanu = bulle wyklinające a. znoszące co. W. oponuje.

Wawelit, u, lm. y min. mineral z gromady sale-trowców, z rzędu fosforanów wodnych, zawierają-cych glin, (HOAl)₂ P₂ O₈ + 5 H₂ O.

[**Wawer, wra, lm. wry**] p. **Chaber.**

[**Wawiorka, i, lm. i**] p. **Wiewiórka.**

[**Wawka, i, lm. i**] wrzodzik, krostka.

Wawrzyn, u, lm. y l. bot. = a) (laurus) Wawrzynowe drzewo, Laur, Laurowe drzewo, roś. z rodziny wawrzynowatych. W. z wycza jny (l. nobilis), Bobkiem a. Bobkowym drzewem zwany. b) W. dzięcielin, p. Kalina. W. kamforowy, p. Kamforowiec. 2. a. w lm. Wawrzyny przen. godło sławy, wieniec wawrzynowy, laurowy; laur, laury: Zbierać wawrzyny. Wieniec skronie wawrzynem. Zawsze z wawrzynów drzewo wolności wykwiła. Bogiń chóry, wawrzynem nosąc uwień-czoną głowę. L. Zdobią Pitjã tesalskie wawrzy-ny. Bardz.

Wawrzynek, nka, lm. nki l. [W.] poduszeczka, jasiak. 2. a. Dafna, Dafne bot. (daphne) roś. z rodziny tymialkowatych. Gatunki: W. wilcze łyko, Wilcze łyko większe (d. mezereum). W. główkowy a. Przeźlagwa, Górnik, Dą-brówka (d. cneorum).

Wawrzynkowane rośliny, bot. p. Tymialkowate. Wawrzynolistny: Wiśnia wawrzynolistna, bot. p. Wawrzynowisnia.

Wawrzynowaty bot. l. Kalina wawrzynowata, p. Kalina. 2. Wawrzynowate a. Laurowate rośliny, bot. (lauraceae) rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.

Wawrzynowisnia, i, lm. e, Wiśnia wawrzynolistna bot. (prunus a. cerasus laurocerasus) roś. z rodzaju śliwy.

Wawrzynowy l. przym. od Wawrzyn, laurowy: Gaik W. Lisé W. Wieniec W., p. Wawrzyn. 2. bot.: Wawrzynowe drzewo, p. Wawrzyn.

X **Waz, u, bfm., chem.: Jęd. Sniadecki tak nazwał pozornie odkryty przez siebie nowy pierwiastek chemiczny, co do którego przekonał ś. następnie, że ulegał złudzeniu.**

Waza, y, lm. y l. rodzaj ozdobnej misy głębokiej, z wyłętami bokami i zwężonymi brzegami, z pokrywą, do podawania zup, a niek. napojów (np. ponczu): Półmiski, wazy, talerze były z farfur zwyczajnych. Kras. W złotych wazach leje ś. ofiara. Jabł. Śladajecie, W. już na stole (= *podano już obiad*). 2. ilość mieszcząca ś. w wazie: W. ponczu, rosółu. 3. jakiekolwiek naczynie ozdobnie, artystycznie wyrobione, dżban do ofiar, do płynów, amfora, wazon: Wazy struskie. 4. [W.] szaflik. Zdr. **Wazka, Wazeczka.**

X **Wazal, a, lm. e p. Wasal.**

X **Wazał, a, lm. y p. Wasal: W., holdownik. Troc.**

Wazeczka, i, lm. i p. Waza.

Wazelina, y, bfm., p. Waselina.

Wazinieć, nca, lm. nce bot. (fulbaghia) roś.

Wazka, i, lm. i l. p. Waza. 2. [W.] p. Fasa.

Wazomotoryczne nerwy = naczynka nerwowe, rozszerzające lub zwężające przewody krwi.

Wazon, u, lm. y l. naczynie do napełniania ziemią i zasadzania w niej roślin, donica, ozdobna doniczka na kwiaty. 2. bud. naczynie toczone w rozmaitych kształtach, z metalu, kamienia, gliny pałonej, używane jako zdobna zewnętrzna budowli. 3. prow. urna wyborcza. Zdr. **Wazonik, [Wazonek].**

[**Wazonek, nka, lm. nki**] l. p. **Wazon. 2. kwiat rosnący w wazoniku, kwiat doniczkowy. 3. Wazoniki a. kwiatki = pewien rysunek na pisankach.**

Wazonik, u, lm. i p. **Wazon**.
Wazonowy przym. od **Wazon**, *doniczkowy*: Sofa, otoczona zielenią bluszczu i wazonowych roślin. Orzesz.

Wazowy przym. od **Waza**: Łyżka wazowa.

× **Ważać**, a, ai p. **Ważić**.

× **Ważanie**, a, btm., czynność cz. × **Ważać**.

× **Ważczy** p. **Wagowy**: Pisarz W. i komorzany. Dub. Prócz dwóch szafarzów do komórki, w Wilnie dwóch obierają do wagi, dwa są też klucze do słupa ważczego. Dub. Do słupa ważczego nie będą mogli przychodzić, aż wszyscy cztery. Dub.

Ważebnik niższy urzędnik górniczy, pilnujący wagi.

Ważenie, a, btm., czynność cz. **Ważyc**: Różne szalki do ważenia. Krum. W hucie niechaj będzie waga jedna większa, żeby można sto funtów razem na niej ważyć; drugie powinny być szale do ważenia drobniejszych materiałów na luty. Torz. W. gruntu, dochodzenie wyniosłości kraju jakiego względem powierzchni morza. Śniad. Iż niektórzy dla powietrza arendy swojej nie dotrzymali, tedy puszczamy to na W. i na wiarę podskarbiów, aby w tym szkody Rzpłtej i arendarsków ochronili. Vol.

Ważenie się, a ś., btm. i. czynność cz. **Ważyc** ś.: W. ś., odważenie ś. na co. And. z Kobyl. W. ś. czego. Troc. 2. astr. W. ś. księżycą = *libracja*. W. ś. księżycą, kołysanie i wahanie ś. osi księżycy. Śniad. W. ś. księżycą, *libratio lunae*, ruch mały, przez który plamy zdają ś. posuwać i cofać. Hube.

Ważka, i, lm. i i. a. w lm. **Ważki** p. **Waga**, szalki: W. aptekarska. W. do listów. W. dukatowa do złotych pieniędzy. Łab. **Ważyc** na wazce czerwone złote. Troc. **Ważki** na ramionach minuty zegarowej. Troc. W. probierska. Łab. Rzym złotem na wazkach odważają. Birk. **Ważki** szalone (= *bardzo czule*). W. Westphala = *W. metody hydrostatycznej, przeznaczona do oznaczania gęstości cieczy*. 2. a. Libela, Panna zool. (libelula) *prasiatnica ziemnowodna*.

1. **Ważki**, zek, btp., **Ważka**.

2. **Ważki ciężki**, mający swoją wagę: Minerale W. Roże pełne, ważkie, jak strumień włosów. Przybysz.

[**Ważki**, zek, btp., **Powódki**] *lejca*.

Ważko przys. od **Ważki**.

Ważkość, i, btm., rz. od 2. **Ważki**, ciężar: Po prawdzie było to legnięcie na piersiach ludzkich jakiejś ważkości. Orzesz.

× **Ważne**, ego, btm., p. **Wagowe**.

Ważnia, i, lm. e, **Ważnica**, **Wagownia**, × **Waghaus** *miejsce, budowla, gdzie ś. mieści waga skarbową, miejska, na której urzędnik sprawdza wagę kupowanych a. sprzedawanych przedmiotów; waga*. Troc. W., dom do ważenia publicznie wyznaczony. L.

Ważniczy *tyczący ś. ważnika a. ważenia*: Nauka ważnicza, nauka o ciężarach, *statica* L.

Ważnie przys. od **Ważny**.

Ważnik, a i. lm. cy, **Wagowy**, **Ważebnik**, **Wagmistrz**, **Wagmajster**, **Wagienmistrz**, **Wagienmajster** *dozorca wagi skarbowej, ten. co ś. trudni ważeniem*. Biel. M. W., ofcjalista żupniczy, dozorca wagi. Łab. **Ważnikowi** siedm groszy w Wieliczce i trzecią część ważnego. Herb. Były jeszcze rozchody na utrzymanie żupnika olkuskiego, podżupnika, ważnika i innych. Paw. Spiza wazyła 80 centnarów (podług auscugu ważnika

krakowskiego). Grab. Przen.: Wszystkie drogi człowiecze jawne są Bogu, duchów ważnikiem jest Pan. Leop. (= *rozznawca, sędzią*). 2. lm. i = a) [W.] *gwóźdź żelazny gruby, blisko nasadu dyszla, za który ś. waga zakłada*. b) org. *drzątek, który naciągnięty w jednym końcu, podnosi drugim swoim końcem spód mięcha przy kalikowaniu*.

× **Ważno** (jako orzeczenie) *waży co, ma wagę, znaczenie; jest prawomocne*: Niech W. będzie, *jus ratumque esto*. Kn. W. co przyjąć. Troc. W. co czynić. Troc. Nie W. to było. Troc. Niech W. będzie. Troc.

× **Ważnomyślny** *rozważny, rozważający, rozbiierający, roztrząsający myśli*: **Ważnomyślna** rada. Szymon.

Ważność, i, btm., rz. od **Ważny**: W., waga, ciężkość. L. W. jest ta siła, mocą której ciało dąży do upadku w kierunku linii pionowych. Jak J. W. przyrodzona, *gravitas specifica*, waga ciała wiadomej objętości. Jak J. W. monety, złota. Troc. W., wartość. Skr. Konie małe w ważności trzech grzywien. Ort. (= *wartości, w cenie*). W. rzeczy zapłacić. Troc. W. prawa, wyroku. L. (= *prawomocność*). Jeżeli zarówno licznika i mianownika ułamku przez jedną liczbę pomnożymy lub podzielimy, W. ś. jego nie odmieni. Łs. Był w wielkiej ważności i łasce u niego. Rej. (= *poważaniu, szacunku; zażywał powagi*). Masz pilnie tego przestrzegać, czymbyś sobie łaskę a W. u wszystkich mógł zjednać. Kosz. Mdlifa ś. W. sędziego. Św. z Woc. (= *powaga, autorytet*). Rzeczy ś. wielkie w państwach dzieją samą tą sprawą, która z dobrych nauk pochodzi. t. j. radą, ważnością. Kosz. (rozwaga, rozważnością. L.).

Ważny i. a. **Wagowy** przym. od **Waga**; × **Ważczy**: Języczek W., szale ważne. L. 2. a. **Ważki ciężki**, *nie lekkie*: Ciężki jest kamień, a W. piasek. Bud. Widzicie tę szablę, jaka ważna, która u niego jak piór latała w rękę. Birk. **Ważniejsze** i grubsze żywioły, ziemia i woda, najniżej osiadły. Otw. **Przycisnąwszy** całym ciężarem **ważnego** ciała swego **chwiejących** ś. dwóch sąsiadów swoich. Skarb. 3. *wagę należytą mający, ważący tyle, ile potrzeba*: W., doważny. L. **Przeważyc** muszę, bo mi ś. zdaje, że złotko nie ważne. L. W. dukat. Troc. **Zbierają** ważne i czyste ziarno w omłocie Boskich oczyszczeń. Asn. **Zebrałem** dukatów **ważnych** trzysta. Sienk. 4. *wielkiej wagi = znaczenia, znaczący, cenny, doniosły, poważny; pilny*: **Ważne** są u niego słowa moje. Troc. **Ważne** to są listy. Troc. W. w dziejach wypadek. W. dokument, interes. **Ważna** wiadomość, przyczyna, okoliczność. Mieli po sobie wywody wielkie i ważne, jako ś. onym zdalo; ale jako sama rzecz okazuje, niebardzo potężne. Kochan. Tom ja pisał na siostry miłej swej żądanie, które u mnie tak ważne, jako rozkazanie Kochan. Ku czemu droga tobie, królu, tym łatwiejsza, im rzecz, którą podajesz, sama jest ważniejsza. Kochan. Te rzeczy, nie mogą inaczej rzec, jedno, iż są wielkie a ważne. Górń. **Aż** dusza nie jest ważniejsza, niż pokarm? Wuj. Rzecz to jest wiele ważna. Nuc. **Ważne** odkrycie. **Ważne** rzeczy, mój bracie! wojna tuż nad nami! wojna o Polskę, bracie! będziem Polakami! Mick. **Wykrasć** ś. chciały niecierpliwie słowa, bo dusza była pełną **ważnych** myśli. Brodz. **Ważne** mi, **ważne** zwiastują ś. rzeczy! Brodz. **List** ma W. Mick. **Muszę** ciebie w bardzo **ważnej** rzeczy **radzić** ś. Mick. **Wiele** **waż-**

nych nie dotkną przyczyn moje usta. Fel. 5. † W. *poważany, szanowany, poważny, czcigodny*. Pot. W. u kogo, wagę, miejsce u niego mający, w szacunku u kogo zostający. L. Izażeście wy nie ważniejsi a nie płatniejsi u Boga, niżli ci wróblowie? Leop. Powiedział, że wszystkie te nauki umie, nadziejając s., żeby miał być tym ważniejszy u króla z tego. L. Łaty i radą W. Jabł. Starca tego wiele ważna była cera. Jag. 6. *dobry wobec prawa, wystarczający wobec prawa, prawomocny; autentyczny*. W., u prawa znaczący, nie odrzucony, przyjęty. L. Złudzone tak często kobiety rozumiały, że pismo od słów ważniejsze; ale i to przestaje być prawdą. L. Testament, cyrograf W. Troc.

Ważyc, y, y! I. co = *dochodzić wagi, ciężkości czego zapomocą wag*: W. pieprz, sól, mięso. W hucie niechaj będzie waga jedna większa, żeby można sto funtów razem na niej W. Torz. Z przodku handle odprawowały s. miedzią, srebrem, złotem ważonym, a nie cechowanym. Sum. W., *odważyć towar na wadze*. Troc. Przen.: Tłumacz jest ustawnie ważony z oryginalnym autorem. L. (= *porównywany, zestawiany*). Przen.: *rozważać, wyrozumiewać, oceniać, rozbiierać, roztrząsać, rozemnawać, trutynować, miarkować, uważać, brać na uwagę, na rozum*. Sekl. Człowiek rozumny, co łączy światło z przekonaniem, długo waży, niżli s. odezwie z swym zdaniem. Niem. Jak niegodne rzeczy ważyć w mym umyśle. Dm. Waż ścieżkę nogi twojej, a wszystkie drogi twoje niech s. stanowią. Bud. (umiarkuj. B. G.). W. każde słowo. Ja to dobrze ważyć, nim co działać naczę. Zap. Są masek twarzą młode, stare... lecz nie znać nigdy z takiej twarzy, co w myślach skrycie człowieka waży. Wysp. [W.] *uważać, zwracać uwagę, mieć wzgląd*: Moja matula na takiego wazy, co ma konie zdrowe i caluskie wozy. Wianecku, kotem nad moją twarzą, coś mi na nią chłopcy waży. Powoli inne maski wlażą; weszły, ruch każdy jego waży. Wysp. Przen.: *cenić, szacować, mieć sobie za co, robić sobie (z kogo, z czego) co* Wen. Lekko co W. L. Swym dostojnościom ufali, a inne sobie lekce ważyli Rej. [Letko W., puszczając co lekce]. Lekce ważyć zawziętość twoją, Kornwelu, umiem umierać. L. (= *gardzić nią, nie dbać, nie stoje o nią*). Teraz, gdy s. wzbił poganiń do góry, narody wszystkie waży jako muchy. Jabł. (= *uważa za muchy, traktuje*). Wszystko to za cyfrę waży. Wad. Marcellus przez swój umysł górny lekce ważył Juljuszem Cezarem. Nagur. Dobrą sławę więcej sobie ważymy, niż żywot. Górn. Byłoby pięknie, gdybym słowo więcej ważył, niż me dobro i honor domu mego. Boh. Kto pożytek sobie waży, a nie kładzie go pod nogi, już ten jest niewdzięcznikiem. Górn. Święta ta czyste serce ważyła nad złoto. Auszp. Zdrowia swego nie ważył dla dobra pospolitego. Lubom. Nie ważyli sobie żadnego strudzenia. Rej. (nie przykrzyli sobie. L.). Niedługo pokażę, jako sobie twój upominek waży. P. Koch. Nad tron, nad życie więcej wiarę moję waży. Fel. [Ważą mnie ludzie na dusiów kilka tysięcy] (= *oceniają*). Przen.: W. kogo = *poważać, mieć za co, szanować*: Zhardział Sieciech, tak iż nikogo sobie nie ważył. Biel. M. Nie gardź człowiekiem sprawiedliwym ubogim, ani sobie waż człowieka grzesznego bogatego. Wuj. Bardzo go król ważył i szacował. P. Koch. Chłop s. nadyma, nie waży godniejszych i nad s. lepszych. Stryjk. Litwa swego kirjekirjejo tak ważyli,

jak dziś u nas papieża. Stryjk. Dowodził poseł, iż cesarz w sprawach świeckich więcej ma być ważon, niż papież. Stryjk. Nie tylko go miłowali, ale go i wiele ważyli dla osobistej enoty a wielkiej nauki. Baz. Dla enót swych bardzo ważona i czerzona była. Skar. Syn Nabuchodonozora ważył króla żydowskiego i w poeziwości u siebie miał. Biel. M. Prokuratorów w wielkiej poeziwości mają, czezą, ważą, raczą, by więc pany kasztelany. Glicz. Ozeił ją, ważył ją, jako s. godziło W. w królewskim stanie urodzoną. P. Koch. Pobożny pan czeił i ważył obraz Boży. Żarn. Nad onę żadna s. nie znajdowała z niewiast, któreby bogi bardziej W. miała. P. Koch. (= *czcić*). Ważcie Pana, wierni, według powinności; niemasz niedostatku, gdzie Pan w ucziwości. Kochan. Cesarz Olhę w Konstantynopolu wielkim dostatkim czestował i ważył. Stryjk. (= *zaszczycał*). Pan baczny nie ma być skąpy, wszakoż na swym miejscu ma W. wiele za mało, a mało za wiele, bo kto małych rzeczy nie waży, znieagła upada. Haur. 2. przen.: *decydować, stanowić o czym, czym = władać, powodować, kierować czym według upodobania, rozporządzać s., rządzić czym*: Ważąca losami królestw Opatrzność. Nar. Grzegorz VII z Henrykiem IV poróżnieni losami koron ważyli. Nar. 3. *chwiać, ruszać, kołysać, wahać, szamotać, bujać, machać, kiwać, huśtać* czym: W. co, *librare, vibrare*, chwiać czym, robić, że s. co waha. L. Widzisz, jako ten nóżki waży białogrzywy Bucefał. Nar. Właśnie kiedy gromada do lasu więc wpadnie, waży żelazem drzewa na kupę szkaradnie. Zim. (= *podważa, ugina, aby s. powaliły, obala, przeważa, podsadza, chyli*). 4. na kogo, na co = *przeć, godzić, nastawać, dybać, czyhać, targać s., zamierzać s.*: Orłowie, konie, insi drapieżni ptacy na kury waży. Trzye. Na zająca ludzie i zwierzęta insze waży. Jabł. Kruk bardzo na dzięcioły waży. Glicz. Na sobola więcej waży, niż na tchórze, bo lepszą skórę ma. Rej. On to skrycie, tysiączne knując spiski, waży na me życie. Min. Dawno mężczyzny na poeziwość białogłów waży. Górn. Młodź turecka bardziej waży na chłopięta, niż na panny. Paszk. Na czystość niewinnych panienek waży. Petr. Jowisz bardzo ważył na Tetyń (= Tetydę), ale nie śmiał s. o nią kusić. Otw. (= *pałał ku niej żądzą, chucią*). Narcyz, widząc s. w wodzie, sam s. pragnie i na s. sam waży szalony. Otw. W niewieście ten upór panuje: na to waży, czego mąż której zakazuje. Papr. Zła fortuna na enotę ustawicznie waży. Pot. 5. na kogo = *wręć, cierpieć coś do niego, mieć do niego niechęć, urazę, anęg, mieć na niego chrapkę*: Ważę na kogo, wrę na kogo, mam na kogo chrap, serduszko, wăturbkę. Kn. (= *nam na wăturbce do niego*). Ważę (wrę) na niego. Troc. 6. *ryzykować, wystawiać na szach, narażać*: Ku potrzebie bywał, z swoim ludem gardło ważył. Biel. M. Żołnierze za pieniądze ważyli gardła, a czemu by dla miłości ojczyzny swej nie mieli W. ? Gil. Chytry graec kupę na sto złotych waży. Górn. (= *stawia odwagę*). Do ostatniej przywiedzion rozpaczy, ostatnie ważył, niech mu litość to wybaczy. Zabł. Ważono, miła żono. Rys. (= *alea iacta est, stało s., klamka zapadła*). W. za kogo gardło, zdrowie. Troc. (= *nudstawić gardła, zdrowia*). 7. na co = *decydować s. wydać, poświęcać, ryzykować, nie żałować, odżalować, żużyć*: Koszt na kościół św. Sofji tak wielki ważył, gdy go prawie z gruntu wynosił. Birk. Znaczne kosztą, które miasto około naprawy mostu waży.

Vol. Wszystkie teraz stany na obżarstwo i najo-
poje drogie, co jeno mają, waży. Star. Więcej
ważą na szaty kosztowne, niż konia. L. Nie waży
wiele na mało. Rys. (igły szukając, świecę spa-
lił. L.). Kto nie waży, nie ma nic. L. (kto
chce wygrać gąsiora, niech waży kaczora. L.).
Kto nie waży, ten nie ma. Kaczk. Ważywszy
na ryby, na pieprz nie W. Rys. 8. † W.,
p. niż. W. s.: Była gęś; tę jedyną stróża
kuczki mieli i tę zarznąć ważyli (= *parabant*)
dla niebieskich gości. Żebr. 9. *dochodzić poziomu*,
poziomować: W. w budowaniu, w murowaniu,
doświadczać gruntu, czyli co jest do wagi,
lub nie. Mag. Przen.: Tłumacz jest ustawnie
ważony z oryginalnym autorem. L. (= *porówny-
wany, zestawiany*): 10. cz. ni. = a) *mieć daną wagę*,
ciężkość: Kiedy ś. mówi, że to ciało waży 12
funtów, wyraża ś. wagę jego, a nie ważność
przyrodzona materji, z której ś. składa. Jak. J.
Głowa cukru waży cztery funty. Troc. b) *być*
ważkim, ważnym, ciężkim, ciągnąć ku dołowi: Mniej
od ziarna plewa waży marna, tudzież pogotowiu
pióro od ołowiu. Tusz. Czerwony złoty waży,
ważny jest. Troc. c) *wartac, wartować, kosztować*,
być w danej cenie, stać za co, mieć wartość czego,
znaczyć, wynosić, czynić ile: Jesliby rzecz kra-
dziona nie ważyła pięćdziesiąt złotych,
tedy złodziej niechaj będzie ochłostany. P. chel.
Każda cyfra po lewej stronie obok innej sto-
jąca waży dziesięć razy więcej od tej, która
po jej prawej stronie znajduje ś. Łs. d) *prze-
znaczyć, stanowić, przedstawiać wartość, wchodzić*
w grę, odgrywać rolę czyją, być ważnym, płacić,
popłacać, pomagać, mieć moc czego, obowiązujący;
równać ś. czemu, przedstawiać kogo, co: Dzieci
Morwena mieście teraz w straży, rzekł Fingal,
tego, co za tysiąc waży, tysiąc mocarom Swaran
w boju zdoła. Kras. Więcej żyjący komorek
waży, aniżeli lew zabity. Nar. Wielką ma moc
ludzką, wiele waży krwi społeczeństwo. Siem. J.
Gołe słowa nie nie waży. Zigr. Słowa jego wa-
żyły wiele. Niem. Cóż prawa waży, gdy złe
obyczaje? Min. (= *pomogą*). Przystęgi tyle waży,
ile nie są wymuszone. Nar. Dowiesz ś., co broń
waży króla gniewliwego. Bardz. (= *może*). Nie
krewnie zakłady, nie słusność nie ważyła. Tw.
Testament u Turków waży bardzo. Star. (= *święta*
rzecz). Głupstwa drukowane tam tylko waży,
gdzie ś. zakazują i palą. L. Fałszywe przy-
mienie nie nie waży u mnie. L. Do toczenia
wojny i rządów wojskowych powaga wiele waży.
Siem. J. Przysłowia: Oko pańskie konia tuczy,
gnój na rolę jest ślad pańskich stóp—dają znać,
że obecność pańska bardzo wiele waży ku dobrej
sprawie w każdej potrzebie. Kosz. Więcej w mę-
żnych sereach waży punkt honoru, niżeli życie.
Troc. Myśl waży u Boga, jak uczynek. Troc.
W prawie kościelnym to nie waży. Troc. Nie
waży to nie. Troc. Wszakże dla pana Czarnie-
ckiego tego rodzaju zajęcie nie nie ważyło. Syn.
Licus waży zbawcę frasnego albo szumnego.
Otw. (= *znaczy tyle, co...*; *wykłada ś., tłumaczy*
ś. przez...; *jest to samo, co...*). Hipolit, imię,
ważyło: koini stargany. Otw. Neos nowy, a Neo-
ptolemos—wojną waży. Otw. Olimp czasem waży
niebo. Otw. Chimera Grekom kozę waży. Otw.
Przepamiętałeś bliźniego twego pomocą i jałmuż-
ną ratować, co toż waży, jakobyś jego własne
wiązł. Żarn. W. ś. 1. *dochodzić na wadze ciężaru*
swego ciała. 2. *przeważać ś., przechylać ś. w jedną*
lub w obie strony, ciągnąć ku dołowi; przecząc ś.
ważać ś., kiwać ś.: Pierwej nogi w jaskinią

przed sobą puściła, potem ś. na ramionach za
niemi ważyła. P. Koch. (= *posp. wiodowała ś.*).
Wszystka rzesza sług umilkła, a gdy ś. ku
niemu zbliża, na palcach ważąc ś. chodzą.
Pileh. Cicho z swego pokoju sama tylko wy-
szła i, ważąc ś. pomatu, na to miejsce przyszła.
P. Koch. (= *wspinając ś. na palcach*). Upadnie
szafa, bo ś. już na bok waży (= *kłoni ś.*). Waży
ś. na stołku. Troc. (= *wozi ś., buja ś., kuśta ś.,*
kolysze ś.). Przen.: Waży ś. czyje losy (= *decydują*
ś.). Ważyła ś. długo bitwa, aż męstwo hetmana
przeważało. L. Ważyła ś. długo między Slo-
wianami a margrabią moc wojenna: udawało ś.
czasem Sasom, czasem Słowianom. Nar. Ważyła
ś. tam długo wątpliwa krwawego boju fortuna,
aż męstwo twoje przeważało chwijające ś. na
przemiany szale. Troc. Komuż waży ś. zwy-
cięstwo? Grs. (= *na czyją stronę ś. kłoni? komu ś.*
zapowiada?). Przen.: *ważać ś., zostawać w nie-
pewności, pasować ś., walczyć z sobą, nie móc ś.*
odważyć, zdecydować; bić ś. z myślami: Gdy ś.
z sobą tak waży i wątpliwie kryśli, pewny for-
tel nareszcie stanie mu na myśli. Książ. Długo
ś. ważył i mocował z sobą, jakowej naprzód
chwycił ś. miał drogi. Książ. Tydyd, w miejscu
stojąc, ważył ś. na dwoje: czyli wóz, w którym
były pyszne króla zbroje, unieść. Dm. Gdy ś.
tak Raguel ważył i żadnej odpowiedzi Tobja-
szowi nie dał, rzekł do niego anioł: nie obawiaj
ś. dać córkę za niego. Leop. Prosim cię, nie
racz ś. długo W. Ważyłem ś. długo, niżelim ś.
odważył pisać do waspana. Troc. Ważył ś.
wątpliwy między nadzieją i upadkiem. Troc.
Obaj idą w zawody, że starość ś. w nich po-
śród waży: u którego z nich więcej jej w twarzy.
Wysp. 3. W. ś. na skrzydłach = *bujać, unosić ś.,*
wieść w powietrzu, unaszać ś.: Waży ś. na skrzy-
dłach na powietrzu. P. Koch. Orzeł... nad głową
ś. waży. Kon. Waży ś. ptactwo. Siem. Jeno
skowronki śpiewały, ważąc ś. gdzieś niedoj-
rzane. Reym. Boćki ważyły ś. nad łęgami. Reym.
Rybitwy, jaskółki morskie i kuliki (w lipeu)
waży ś. nad wodami. Pol. Szpaki waży ś. czar-
nym obłokiem po całych godzinach nad pa-
stwiskiem... spadając tylko na chwilę na błonia.
Pol. Przen.: Nad głową... ciche sny ś. waży.
Kon. 4. a. † *Ważył poważać ś., odważać ś.,*
śnieć, porywać ś., na co, posuwać ś. do czego:
† W. ś. czego = *odważać ś. na co*. Orzech, Skr.
Ważyli ś. i groby umarłych otwierać. Birk. Nie-
zbożny człowiek, gdy już nie miał, ktoby ś. mu
opierał, a czego ś. nie ważył? Skar. Z tak
ludźmi godnemi równać ś. nie waży. Falib. Ni-
czego ś. nie waży, do czego go potajemna moc
Boża nie pobudzała. Birk. Bez rzecznika wolno
każdemu odpowiadać, jeśli ś. chce W. szkody,
która go stąd może potkać; jako jesliby co
złe rzekł, tego już wstęczyć nie może. Sz.
Ach, niech ś. tyła nie waży, żeby ś. przede mną
miał stawić! L. Tylko mi ś. waży przeciwici, to
zobaczysz, co z tego wyniknie. L. Kto ś. na co
nie waży, nie też nie zyskuje. L. (= *nie ryzy-
kuje*). Gwałt czynią i na nią do broni ś. waży,
savis parant incessere telis. Żebr. Nie waży ś. ta-
kiej rzeczy. Troc. Ważę ś. prosić waspana. Troc.
Ważył ś. zagrozić mu osobistą pomocą. Rzew.
Krzyknąłem wściekły: niech ś. nikt nie waży
(całować go)! porwałem trupa i rzuciłem straży.
Słow. Bohun jest człowiek szalony: gotów ś.
W. na wszystko. Siem.

Ważyniec, *hera*, *tm. her* ros.: *czosnek polny*
(*allium agreste*). Urzęd., Troc.

[Wąbierzek, rzka, lm. rzki, Czela, Serce, Ogarie, Gardło] jedna z dwóch lejkowatych siatek w środku żąka, zwrócona węższym otworem wewnątrz. Ślas.

[Wąch, u, lm. y] zapach.

[Wąchacz, a, lm. e] ten, co wacha, przewąchuje, śpieg.

Wachać, a, ał I. wciągać w nos zapach, dochodzić woni powonieniem, węchem; wietrzyć, nuć, waniać, × woneć, × pachać, pąszyc; poznawać co z zapachu, (o zwierzęciu) węszyć: W., zapach w ś. wciągać, powoniać. L. Kucharz wachająć ś. naje. Kn. Wacham, czy nie zgnito. 2. przén. *dociekać czego ostrożnie, zdaleka; dowiadywać ś. z boku, tropić, śledzić, śpiegować, przewąchiwać, przemacywać, węszyć, wietrzyć, miarkować, myszkować*: Wacha, czy nie nadybie czego. 2. przén.: W. kogo = wyrozumiewać: Chwycili ś. Turcy tego, nie wiedząc, że nas już Niemcy wachają. Dyak. W. ś. poznawać ś. węchem, obwąchiwać ś.: Czemu ś. psy pod ogonem wachają. Pot. Przen.: *zwąchiwać ś., porozumiewać ś.*: Już i z konfederatami ś. wachają. Sienk.

Wachanie, a, btm., czynność cz. Wachać.

Wachanie się, a ś., btm., czynność cz. Wachać ś.

† Wąchawiec, wca, lm. wcy, × Węchacz człowiek mający czuły, ostry węch; przén.: człowiek mający „psi węch“, „dobry nos“: Żydzi wachawcy poczują, kto ma co w skrzyni. Gostk.

Wachawy który rad wacha, pacha; który nosem wciąga: Wielkim szkapom wachawym—takim pokój dajmy. Biel. M. Przen.: Paniénki na cię nie łaskawe: powiadają, żeś nogieć W. Koehan. (= woniejący, śmierdzący?).

[Wąciór, a, lm. y] p. Więciierz. Zdr. [Wąciorek].

[Wąciorek, rka, lm. rki] p. Wąciór.

Wączenie, a, btm., czynność cz. Wączyć.

Wączos, u, lm. y, [Szpleta] p. Wańczos.

Wączyć, y, ył krac. przepłatać wątkiem osnowę, przerzucając czółenko z nicią przez fachę: W., u tkacza, przerzucać czółenko przez fachę w robocie. Mag.

† Wądka, i, lm. i, [W.] p. Węda. Troc. L., Gwar.

Wądolec, iea, lm. iea p. Wądół: Wypęływać z rowów, przepadłisk, wądoleców i jam. Kasp.

Wądolisto przys. od Wądolisty. L.

Wądolisty pełen wądolów. L.

Wądolnica, y, lm. e bot., p. Labiryntnica.

Wądolek, ika, lm. iki p. Wądół.

Wądół, ołu, lm. oły, × Wędół, [Wandał] i. dół wązki, parów, jar, wąwóz: Różgę tę wszystek las okrył i spotem między cieniami ciemnym zawarta wądolem. Koch. J. (convallis). Obierać W., któryby nazbyt niski nie był. Trzyc. Rowy i wądóły kopać. P. chel. Popasszy na płoninie, karawana wjechała w W. Jeż. 2. [W.] p. Parsk. 3. † W. gór. stół stolni, roznoś. Łab. Zdr. Wądolek. Zgr. Wądolec.

[Wągarda, y, lm. y] p. Wągroda.

† Wągiel, gla, lm. gie, [Wągiel] p. Węgiel: Kto nie pokazuje swej nauki, tak waży wiele, jako W., kiedy go zagrzebieśz w popiele. Pot. Jako te wągile na strony świata, tak od was nieg idzie moc i przerażenie! Tet. Zdr. † Wąglik.

Wągielnica, y, lm. e I. p. Węgielnica. 2. p. Węgielnik.

† Wągił, a, lm. e p. Węgiel. Otw. S. Czarny jak W. Kulig. Wrzody jak W. pałace. Ocz. W. zarzysły, ognisty, żywy. Troc. W. niez-

rzysły, bez ognia. Troc. W. kopany a. z kamienia palony. Troc. W. solny, węgiel drzewny solą przejęty, oskorupiony, z zapachem trnflowym, w soli znajduwany. Łab. Zdr. † Wąglik.

[Wągle, a, btm.] zb. węgle, węgiel.

† Wąglik, a, lm. i I. p. Wągiel i Wągił: Na wąglikach przygrzewali sobie strawę. Haur. W. do rysowania. Z rozmarynu malarze palą wągliki do rysowania. Syr. 2. a. Antraks, Karbunkuł, [Karbunek], † Karbunkulus lek. (anthrax, carbunculus simplex) głębokie ropne zapalenie skóry, zbiór czyraków: W., wrzód ognisty, karbunkuł. Syr. (iskrzyk. L.). Wrzody ogniste, które my wąglikiem, łacinnicy carbunculos mianują. Syr. Karbunkuł zowią wąglikiem, bo jest bardzo gorący, jak wągiel rozpalony. Sien. W. rzekomy a. łagodny, p. Czyrak. 3. † W. ptak ognik, zapalacz (spinthurnix). L., Troc.

Wąglikowy podobny do wąglika (anthracoides).

Wąglikowy przym. od Wąglik a) lek.: Wyraźnie występuje to w przykładzie zarodników wąglikowych. Wstrzykiwania krwi odfiltrowanej od bakterji wąglikowych. Ochor. Durzyca wąglikowa, p. Durzyca. b) wet.: Gorączka wąglikowa (febris anthracica s. carbunculosa). Róża wąglikowa (febris erysipelatoso maligna). Slinogorz W. u świni (angina carbunculosis).

[Wąglów, owa, lm. owy] zool., p. Krętopłóć.

[Wągnica, y, lm. e] mała rybka, kielbik.

Wągr, a, część. w lm. Wągry p. Węgiel: Wągry, ziarna drobne białe, które ś. w wieprzach czasem znajdują; takowe mięso nie jest smaczne i obrzydliwe czyni. L. Rzeźnicy, bijąc wieprze, kładą częstokroć głównią rozpaloną w pysk wieprzowi, chcąc przez to wygubić wągry. L.

Wągroda, y, lm. y I. [W.] ogród. 2. [W.,

Wągarda płot, miedza. 3. † W. miejsce ogrodzone; wygon, miejsce między płotami. Ks. Ł.

Wągrowacenie, a, btm., czynność cz. Wągrowacieć.

Wągrowacieć, eje, ał p. Węgrowacieć.

Wągrowatość, i, btm., rz. od Wągrowaty, węgrowatość. L.

Wągrowaty p. Węgrowaty: Wągrowata świnia. Troc.

Wągrzyca, y, btm., wet. choroba świni, powstająca skutkiem wniknięcia do całego organizmu zarodków tasiemca.

[Wąkiel, kła, lm. kie, Wąklica] garnek stary: Ma łeb, jak W.

[Wąklica, y, lm. e] I. drewniana dzieża średniej wielkości. 2. a. Wąklica, Wąklicha, Wąkiel stary, zwykle wyszczerbiony garnek, niezdatny już do gotowania, ale służący do wynoszenia popiołu i węgla: Wybijają półpoście wąklicą.

[Wąklicha, y, lm. y] p. Wąklica.

† Wąkop, u, lm. y] I. okop lub wał z ziemi, zastępujący miejsce płota. 2. wądół, wawóz: Matka ma trzymać (grunt) od Radomskiego gościńca do tegoż wąkopu u Paczyny. Gac.

[Wąkpie, a, lm. a] p. Wąpie.

† Wąkronić się, i ś., II ś. wlec ś. powoli, kroskać ś., pelzać, czolgać ś. Śl. wil.

† Wąkronienie się, a ś., btm., czynność cz. Wąkronić ś.

Wąkrota, y, lm. y, Pępownik, Pępownica bot. (hydrocotyle) roś. z rodziny baldaszkowych.

[Wąns, a, lm. y] brzeg włosiany sitta. Pe.

† Wąp, pia, † Wąpie wnątrze, wnątrzości, wnątroba, żółdek: Kręci mi ś. a. zwiąja mi ś. na wąpiu, gryzienie w żółdku mam, żółdka bolenie mam,

rupi mię co, źle mi jakoś; markotno mi, gniewam ś. Kn.

Wąpie, pia, Im. *pie* a. *pie* l. † W. *podgardle*. 2. † W. *brzuch*: Gdy ś. wątroba jątrzy, niestawiczny ból czlowieka dzierży; abowiem podczas popadnie, podczas też uciechnie, boku prawego W. napuchnie a twardnieje. Sien. W. w prawym boku W. twarde. Sien. Żółta niemoc, jeśli ś. po ugrazce pocznie, a miękkie będą wąpie, niebardzo szkodzi. Sien. 2. [W.]. **Wąpkie, Wąpie, Wszewąpie** a. w Im. **Wąpia, Wuntpia** wewnątrzności, *flaki, jelita, bebecchy; płuca*.

[**Wąpior**, a, Im. *y*] *poszwa, w której ś. znajdują płuca, usypka, na którą dopiero wciąga ś. powłoczkę*.

Wąs, a, Im. *y*, [wąsie], [Fus] l. *włosy rosnące u mężczyzn w jedną z dwóch stron pod nosem*; częś. w Im. **Wąsy** włosy rosnące u mężczyzn pod nosem w obie strony: Włosy wyrastające między nozdrzami i ustami zowią wąsy. Kluk. Wąsy wyrastają na powierzchni wardze. L. Około noszenia wąsów jest różność, bo je drudzy na dół głaszczą, a drudzy w górę jeżą. Góra. Zygmunt III wniósł podgoloną brodę i wąsy, które od niego szwedzkiem zwano Kras. Byłem już pod wąsem. L. (już mi wąsy zaczęły wyrastać, sypać ś. L.). W. mu ś. sypie. Troc. Żart.: Już mu ś. wąsy wyrzynają. Stangret z dużemi wąsami. L. Człowiek słuszny, t. j. z wielkim brzuchem i z dużemi wąsami. L. Synale, byle im ś. tylko W. zasiał pod nosem, rozumieją zaraz, że ojcowie tylko dla nich żyć powinni. L. Trzy lata przed wąsem, trzy lata z wąsem, trzy lata po wąsie. Rys. Wara od wąsa! Rys. (wyrwę ci brodę! L.). Broda do wąsa, swego sąsiada, tę wadę znajdowała, że przed nią wyssze miejsce bierze. Kochan. Pokręcać wąsa. Nie nie umie prócz kręcenia wąsów, poprawiania pasa. L. Wehodzi słuszny rodak, wąsy kręci, to gwizdże, to sieje rekoma. L. Cała jego zabawa pipkę palić, wąsy kręcić. L. Nie każdy kąsa, co wąsem trząsa. Kn. (= *gniew bezsilny*). Kaze eo sułtan, zaraz muszą słuchoać, zobaczy tam kto wąsami dmuchać. Paszk. Onej ś. niebodze (brodzie) więcej nie dostanie, jeno co z wąsa na nię mokrego ukanie. Kochan. Co z wąsa drugiego spadło, to on musi jeść. Kn. (= *ogryzki, niedojadki*). Co małopolskim kupcom spadnie z wąsa, to ś. Poznaczykom kontentować przyjdzie. Gostk. Wąsa był żółtawego. Troc. Gęba mu wąsem porosła. Troc. Wąsów na karę odżałować musi. Troc. W. polski. W. zawieszisty, dziarska mina diabła. Choć sam nie posiadał prócz kawałka roli, szabli i wielkich wąsów od ucha do ucha. Mick. W. sumiasty. W. jak u sapersa. Szlachta coś mruczy, najeża wąsa. Syrok. Zapuścić, zgolić wąsy. Zdawna to sobie na W. namotał. Kaczek. (= *zakarbował sobie w pamięci*). Na W. motał, choć wąsów nie miał. Krasz. Przyszyrzyce wąsy. Przygryza wąsa. 2. [Wąsy] *włosy*: Wąsy wytargane z korzeniami z brody. 3. przen.: W. u płomienia w lampie, u knota palącego ś. = *strzępek wystrzelający ponad cały równy płomień, wskutek czego lampa, knot kopci*. 4. przen.: Wąsy u wedy, kotwicy, strzały, u ankrzy = *żelaza rozchodzące ś. na boki (żelazca rozkraczone, każde w inną stronę. L.)*. Wąsy kotwiczne. Troc. Ugodził go żelazem, z którym nazad i częś. płuc wąsami wyrwał. Otw. Wąsy u ankrzy murowej, które zagięte do wmurowania lub do wbijania w drzewo. Mag. Wąsy u krzyża od pałasza są nad ławką. Mag. Wąsy u futryn ode drzwi lub okna,

końce wystaje do wmurowania. Mag. W. u obręczy = *koniec jej zacięty celem związania go z drugim końcem obręczy*. W. u obręczy jest zarzniecie, które utrzymuje obręcz w okregu. L. 5. [Wąsy] = a) *część wozu*: Wąsy drewniane idą od skrętu i wystają za tylną osią; do nich przyciągają ś. drabie. b) u wierzei, u bramy, *poprzeczne kawałki, równoległe do poręczy a zachaczające ś. o deski nawiażem*. c) *części paprzyczy zakute w kamień*. 6. bot.: Wąsy (cirrhi) *organy nitkowate, wyrastające na łodygach*: Wąsy są to niby jakie sznurki a. nitki kręcące ś., z różnych miejsc rośliny wyrastające; temi czepiają ś. poblizszych ciał, słabe łodygi do góry podnoszą ś. L. Wąsy u pszenicy = *ości*. 7. cukier.: X Wąsy neapolitańskie = *biszkopt podłużny, ku jednemu końcowi stopniowo cieńszy*. 8. cyk.: Wąsy = *male słupki w cyklach, przytwierdzone do przednich widelców, na których jeżdżąc może oprzeć nogi dla odpoczynku*. 9. druk.: W. a. Klamra = *znak pi-sarski, wygięty od środka długości symetrycznie ku obu końcom a zagarniający kilka wierszy, gdy chodzi o uniknięcie powtarzania tych samych wyrazów, do każdego wiersza zarówno należących* (j). 10. gór.: Wąsy = *końce krokwi, legarów, kup, czyli wciśosów, wchodzące w zacięciu w pobokach szybów, chodników, sztolni i w nich spoczywające*. Łab. 11. intr. roztrzępany szpagat lub taśma, *wystające po zeszytciu książki poza jej grzbiet i służące do przymocowania okładek*, s e y z u r a. 12. rzeź. *blona, żyła, zachodząca od giczała na mięso*. W. królewski = *część pieczeni zrazowej*. Chłopski W. = *część mięsa z wołu przy łajdowce, rzadszego, łykowatego, na rosół przez biednych branego*. 13. zool. *ciemki, obły wyrostek skóry przy otworze gębowym ryb*. Zdr. **Wąsik, [Wąsek]**. Zgr. **Wąsisko**.

† **Wąsac**, a, Im. *e* p. **Wąsat**: Gdy ś. zboże w małej słomie urodzi, niespore będzie żniwo; do wąsaca ludzi nachyli, że sobie aż często odpoczywać i prostować ś. muszą. Haur.

Wąsacz, a, Im. *e* l. p. **Wąsał**: Fe! odpowiedział W. Korzen. A co nowego? spytał W. Sienk. 2. wet., p. **Kłusak**; [*choroba bydłca, rodzaj paraliżu; choroba krów i koni*]. 3. zool.: Drop W., p. Drop.

[**Wąsaczka**, i, Im. *i*] p. **Wąsatka**.

Wąsał, a, Im. *e*, X **Wąsala, Wąsacz**, [Wąsiak] *mężczyzna z wielkimi wąsami*: Wąsał tak wzbił ś. w dumę łaskawym przyjęciem, że mu ś. uroilo zostać pańskim zięciem. Mick. Jak zaczęły tedy śpiewać wszyscy nie do rzeczy, siwobrode wąsale, takie pieśni tłuste. Mick. Rodzoniutki braciśzek owego wąsala żyje dotąd i z swoich bogactw ś. przechwała. Mick. 2. [W.] *niemoc w krzyżach*. 3. zool. (pogonias) *ptak dwuparzysto-palcowy*.

X **Wąsala**, i, Im. *owie* p. **Wąsał**.

† **Wąsał**, a, Im. *y*, [Wąsał] l. *patol. ból lędźwiowy*, † **wąsac**, *postrzał*, † **pakośniki**, X *rwa lędźwiowa*, † **krzyża** *bolenie (lumbago)*: Szałwia pakośnikom, to jest w krzyżach bołeniu a. wąsatom, jak prości mówią, jest lekarstwem. Syr. W. w krzyżach łupa. Syr. 2. wet.: W., *choroba końska, krzyżów bolenie; koń wąsatem zarażony zad powłóczy a. i stąpić zadniemi nogami nie może*. Lk. W. *właśnie jest krzyżów bolenie, co u ludzi sejatyką zowią*. Dor.

Wąsatek, tka, blm. *odmiana owsa, mającego kłosy z długimi ościami*.

Wąsatka, i, Im. *i* l. a. **Brodacz, Brodaczek**, [Trzoiniaczek] bot. = a) (pentastemon) *rośl. z rodziny trędownikowatych*. b) a. [**Wąsaczka**] *odmiana*

pszenicy zwyczajnej: Z pszenicy wąsatki karmia, iż jest w sobie ostra i ościasta, nie jest bydlu sprawna. Dor. W. jest w sobie ostra i ościasta. Troc. 2. zool. (panurus biarmicus) ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny sikor. Wąsatki (panurinae) rodzaj ptaszków wróblowatych sikorowatych.

1. Wąsaty, † Węsaty, [Wąsiaty] mający wąsy; mający wielkie, sute wąsy, wąsał: Twarz wąsata. Pełno tam sążnistych hajduków i wąsatych stangretów. L. Kłos pszenicy wąsatej. Rość.

2. Wąsaty tyzczący ś. choroby wąsata: Zażenia ś. wąsate. Dor.

Wąsawa, y, lm. y bot. (pharus) roś. z rodziny traw.

[Wąsąg, u, lm. i] rodzaj wąsągu zwyczajnego, lecz z sieci do łowienia ryb.

† Wąsaczyna, y, lm. y gór. chodnik zgnieciony z boków. Łab.

[Wąsek, ska, lm. ski] p. Wąs.

[Wąsewnica, y, lm. e] p. Wąsienica.

[Wąsg, a, lm. i] p. Wąz.

[Wąsiak, a, lm. i] p. Wąsał.

[Wąsianka, i, lm. i] p. Wąsionka.

[Wąsiaty] p. Wąsąty.

[Wąsie, i, bhp.] p. Wąs.

Wąsieł, a, lm. e i. [W.] = a) gąsienica. b) jakaś choroba, przekleństwo: Bodaj cię W. tracił. (może = Wąsacz?). 2. bot. (hugonia) roś. z rodziny wąsielowatych (hugoniaceae).

[Wąsielnica, y, lm. e] p. Wąsienica.

Wąsielowate rośliny, bot. (hngoniaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.

Wąsienica, y, lm. e, Wąsiennica, [Wąsielnica, Wóselnica, Wąsewnica], Wąsionka gąsienica: Drzewom bardzo szkodzą wąsienice a. liszki. Trzye. Trzeiczna na wąsienice a. liszki. Trzye. W. szczyplie, gryzie liście. Troc. Wąsienice wygubić. Troc.

Wąsieniczny przym. od Wąsienica, gąsieniczny. L.

Wąsiennica, y, lm. e p. Wąsienica. Ocz.

Wąsie, ęcia, lm. ęcia lichy, nędzny wąs: Opadną biednemu na dół te kasztanowate wąsięta, jak ś. o tym dowie. L. (= *zwiesi skrzydła, spuści z tonu*). Nie pomoże mizdrzenie wąsiąt, wyszczyptywanie siwych włosów, podczernianie zlekkabaczków. Zer. Uderzył ś. dłonią po młodych wąsiętach. Sienk.

Wąsik, a, lm. i p. Wąs: Runiał mi W. na kraśnej twarzy. Syrok.

Wąsina, y, lm. y m. lichy, niepozorny wąs.

Wąsionka, i, lm. i i. p. Wąsienica: Mrówki, po drzewie żażę, wszystkie wąsionki pojedzą. Trzye. Liszki, wąsionki, które ogrodne zioła, jako kapusty i gałęzie drzew jedzą. Mącz. 2. bud., p. Wąsowica. Podcz.

Wąsisko, a, lm. a p. Wąs: Opadłe wąsiska. L. Brody ich długie, kręcone wąsiska. Mick.

Wąsisty mający sute, okazałe wąsy: Brzuchaty i W. pan Jordan murom ś. o świcie przypatrywał począł. Tet.

× Wąsokrętny anat.: Tętnice wąsokrętne p. Kręty.

× Wąsokręty anat.: Tętnice wąsokręte p. Kręty.

Wąsonogi skorupiak, Wąsopław zool. mięczak należący do dwuskorupowych, czyli małżów (cirrhopoda).

Wąsopław, a, lm. y p. Wąsonogi.

Wąsowica, y, lm. e, Wąsionka ozdoba, zwykle rzeźbiona, która ś. składu z dwóch jakoby wąsów

czyli tasem, jak dwa S wywrócone i spódkami jednak o z sobą zetknięte. Podcz.

Wąsowiec, wca, lm. wce bot. p. Zeniszek.

Wąsoczyzna, y, lm. y gór. zwężenie chodnika lub sztolni wskutek parcia bocznego. Łab.

Wąscielina, y, lm. y bot. (westringia) roś. z rodziny wargowych.

× Wąt, u, lm. y p. Wątek. Sł. wil.

[Wączenie, a, bhm.] czynność cz. Wątozyć.

[Wątozyć, y, ył, Wuntoczyć, Wączyć] przewlekać wątek, czyli nić poprzeczną, przez postaw przy tkaniu płótna na krosnach domowych.

Wątek, tku, lm. tki, × Wąt l. a. [Wuntek]

przedza nawijana na cewki i w krosnach przewijana czyli przetykana wpoprzek osnowy czyli postawu; nić poprzeczna w każdej tkaninie, szus: Wątkiem zowią nici z kłębka na cewkę zwite, które pospolicie w czolnek wprawiwszy, przerzucając z tej i owej strony przez podłużną przedzę, mieszają postawę z tym wątkiem. Pilch. W. w ostrym czolniku śródkiem samym lata palców dziełem, a tego między postawami płocha karbowanemi potrąca zębami, *subtemen*. Żebr. W. u smuklerza jest nawinięty na wątniku do robienia taśmy. Mag. Tkacz, depeąc podnożki, do osnowy W. przydaje. Troc. Hanka narządzała pod oknem warsztat i przeciągała pączosny W. przez płochy. Reym. 2. *nić, pasmo, przedza, ciąg, bieg, tok*: Haniebną ucieczką życie, którego podobno W. wkrótce leda choroba przetnie, uniósł. Pilch. Leczże reszcie ich byłaby rzecz długiego wątku. Przyb. Kiedy ś. szczęścia W. raz zerwie, rwie ś. i dalej. Oss. Mądry na swym nie zawsze polega rozsądku, bo ś. i najmędrszemu czasem urwie wątku. Nar. (W utworach swoich) rozwijał W., z którego właśnie jego uczucia i dzieje ś. snuły. Chm. W. opowiadania. 3. *tworzywo, materiał, materja, potrzebny zapas, substancja*: W., *materja*, wszelaka rzecz, z której może co być, np.: Nie staje mi wątku do pisania t. j. nie mam co pisać, nie wiem, coby mi takowego pisać. Mącz. Gdy nam majątności na Rusi odebrano, nie stało wątku zarazem, czymby apetytowi naszemu dogodzić. Star. W., dostatek majątek, pieniądze, dzięgi, grosze. L. Wążyli ś. drudzy, aby im wątku stawało, i groby umarłych otwierać. Birk. Wątku na płacenie zółdu pieniężnym ludziom nie dostawało. Błaż. (*pecunia deerat*. Krom.). Gdy mu już wątku wojennego, t. j. płacy żołnierskiej nie dostawało, u Jagieła 10000 pożyczyl. Błaż. (*nervus belli*. Krom.). 4. *rzecz, treść, jądro, grunt, osnowa, gruntowność, nić przewodnia*: *Materia libri*, grunt, W. ksiąg, około której ś. rzecz plecie. Mącz. Cały W. tej sprawy. Nar. Próżno, jeżeli słów siła, a wątku mało, i jeżeli rzecz nie ma rozsądku. Opal. Więcej w nim postawy, niżli wątku. Troc. Wątku mało, postawy nazbyt. Troc. Słów siła, wątku mało. Troc. Spytał go, jeżeli znalazł W. w swoim dyskursie. Warg. Wywód ten niezły, ale zda mi ś., iż więcej w nim postawy, niż wątku. Górn. Jemu postawy, mnie dostanie wątku. Chr. 4. bud.: W. budowniczy = *materiał*, z którego budowla powstaje: *kamień, drzewo, kruszec*. Podcz.

Wątkowy przym. od Wątek: Nić wątkowa. Leop. (nić snowana. Leop.).

[Wątlaczek, czka, lm. czki] garnek słuczony.

Wątlak, a, lm. i człowiek wątły, słabizna, zdechłak, mizerota, chuchrak.

† Wątle p. Wąto: O sobie W. rozumie król, żeby ś. bez posiłków obojęś mógł. Jan.

Wątleć, eje, ał stawac ś. wåtlym, słabiec, słabnąć, opadać z sił, tracić energję, mdleć: Biją poty, duch wåtłaje. Koch. W. Za Boską sprawą tyranów gwałtowne państwa upadają, a siły ich, by snadź i największe były, w mgieniu oka wåtłaja, Baz. Słyszac Niemcy o wojskach Wandy, upadać serca im i W. poczęli. Błaz. Tuć już nadzieja nasza W. i doszczętu upadać musi. Salin.

Wåtlenie, a, blm. i. czynność cz. **Wåtlicć. 2.** czynność cz. **Wåtlić.**

† **Wåtlicca, y,** lm. e *kobieta zgrzybiała, baba.* Tuch.

Wåtlić, i, il i. *robić wåtlym, mdłym; nadwåtłac, osłabić, wysilać, nadworeźać:* W. siły czyje. Troc. Wåtli moję nadzieję. Troc. Łotrostwem swym wazyli ś. przyjaźń między dwoma państwami W. Alber. W takowym położeniu moralność osobista ś. wåtli. Rzew. A tej naszej przyjaźni w niezym nie wåtliły stosunki, jakie istnieją między rozkazującym panem a posłusznym sługą. Rzew. 2. [W.] *wåtlicć.*

Wåtlik, a, lm. i, *Maśiesz bot. (malaxis) ros. z rodziny storczykowatych* Gatunek: W. błotny (m. paludosa).

Wåtlikłosek, ska, lm. ski bot. (saururus) ros. z rodziny pieprzowatych.

Wåtliźna, y, blm. *wåtłość, słabizna, słabość:* Ten klucz dziwnie pasuje do serc kobiecych oraz do wåtliźny dusz męskich. Brt.

Wåtluchny bardzo wåtly, słabiuchny, słabiutki: Dziecko wåtlučne. Zebr. Przynieśli myrrhy na utwierdzenie wåtlučnego ciała dziecięcia. Wuj. Wåtlučnać pamięć. Gór.

Wåtło, † Wåtlic przys. od **Wåtly.** L., Troc.

Wåtłość, i, blm., rz. od **Wåtly:** Myśli te, które nas nad człowieczeństwo wynoszą, każą zapominać wåtłości rzeczy ludzkich. Góra. Mędrca nad W. człeka wynoszą i prawie ubóstwiają. Pilch. (= *nad niedołośćwo*). W. przyrodzenia, postępek wieków. naostatek śmierć czyni wszystkich sobie równymi. Baz. Tak wielka jest przyrodzenia ludzkiego W., iż prawdziwą sprzyjność dla leda przyczynki dopuszczamy sobie wydrzeć. Baz. W. zdrowia. W. tkanek.

Wåtłusz, a, lm. e zool. (gadus morrhua) *ryba bezierniowa gardłopietwa.*

Wåtłuszowate zool. *rodzina ryb członkopromiennych zamknięto-pęcherzowych.*

Wåtłuszowy przym. od **Wåtłusz:** W. olej, tran (= *łuszcze z wåtrobę dorsza i wåtłusza plamistego* (oleum jecoris aselli).

Wåtly mdły, słaby, beziślny, nie tęgi, nietrwaly, zwąłony, bezwładny, wycieńczony, słabowity, nie udolny, niedołączny: Wåtłie sukno. Troc. W. dom. Troc. Bardzoby teraz na wåtłej niei rzecz wisiła. Gór. Ja słaby.. słabego i wåtłego zdrowia. Skar. W. jak pajęczyna. Była bitwa sroga, aż wtym Goworka Słezacy pojмали, zaczym nasi już wåtłejši byli. ale ich noc ratowała. Biel. M. Wåtłego w wierze przyjmujeie. Leop. (= *chwicjnego, niestutecznego*). Wåtła nadzieja. L. Naczynie ze szkła wåtłego. Dar. J. (= *krucheego*). Mała jaskółka, wåtła ptaszyna. Kor. Wåtłie siły. Trocz. Tkanki wåtłie. Oba wåtłej postaci. Słow. (= *nikłej*).

Wåtlnik, a, lm. i *narzędzie sznuklerskie, patyczek do nawijania wåtku.* Mag.

Wåtok, a, lm. i inż. *kanal murowany, kanal wodny sztuczny.*

† **Wåtón, u,** częś. w lm. **Wåtóny, [Wåtón], Sto-proza** *dużu sieć nieruchoma potrójna:* Młodych

(gogołów) dostaniesz wåtónem a. stoprożą. Cyg. [Wåtóny = sieć z dużemi oczami, do 40 sążni długa, do zastawiania łatem, gdy wielka gorączka (upał) na ziola wodne, gdzie ryby utykają].

Wåtór, u a. w lm. **Wåtóry, × Wantór szpara w dolnym brzegu klepek, w którą ostry kant dna naczynia wchodzi:** Dać nowe wåtóry. Ta beczka ma jeszcze zdrowe wåtóry. Zgniłe wåtóry. Kufę Wåtórami nachylić. Troc. Nie wyrzucisz achteła, choć ma słaby W. Pot. Żart.: Hrabia na Wåtórach. Syr. (= *biedota, golec, mający tyle ziemi, ile zajmą wåtóry*). Comes de Wåtóry, gdzie jeden kmieć, a trzy dwory. Rys. 2. × W. *panion:* Owieczony naród mogulski przebywać najbystrzejsze rzeki na wåtórach skórzanych. Nar.

Wåtornik, a, lm. i I. [W.] *obżartuch. 2. bed. żelazko zębate w trzonku drewnianym, rodzaj hylbelka do wyrzynania wåtórów. 3. [W] zool. skorek (scolopendra).*

Wåtórowy przym. od **Wåtór:** Hebel W. Łab. **Wåtpiąco** przys. w sposób *wåtpiący, wåtpiąc:* Ruszył ramionami W. i rzekł... Bał.

Wåtpicieł, a, lm. e, × **Wåtpliwiec ten, co wåtpi, człowiek wåtpiący, powåtpiewający, sceptyc. L., Troc.**

Wåtpiciełka, i, lm. i forma ż. od **Wåtpicieł. L.**

Wåtpić, i, il, † Wåtpić, [Dwåtpić] o czym, † w czym, † czemu = *wahać ś. między pewnością a niepewnością, powåtpiewać, mieć wåtpliwosc, nie mieć zupełnej wiary, nie dowierzać, nie ufać; rozpaczac, desperowac:* W. połowica umiejętności. Kn. Siebie samego i wszystko, co miał, jemu nie wåtpił oddać. Birk. (= *nia wahał ś., nie namyslał ś.*). Nie chciał Ludwik potwierdzić pierwszej koronacji, powiadając, iż Polakom w pierwszej przysiędze jego W. nie trzeba. Biel. M. Wåtpi w ślubiech, w obietnicach jego. Rej. Jakoż to W. tym ślubom i tym świętym obietnicom Jego? Rej. W. nieco. Troc. Nic nie W. Troc. Wåtpię, bym to stawil Troc. [Nie płacz, dzieweżę, nie wåtpi sobie]. Kto, wåtpiąc, prosi, ten odmawiać uczy. Pot. Wåtpiącego łatwo nakierować. Kn. Wåtpi mojej przyjaźni. Troc. Nikt w tym W. niema, iż Chrystus jest Panem. Skar. W. o czyjej szczerości. Bardzo wåtpię.

[**Wåtpie, i, blp.] p. Wąp:** Zarazby kupił sobie tabaki... krzpekij ino, jazby we wåtpiach zawierciło. Reym. Obaj dośe złości mieli do siebie na wåtpiach. Reym. Zięciaszek go tak sprął kołkiem, że aż mu wåtpią odbił. Reym. Wszystkie jej przecie wåtpią wydziabnął z brzucha pieknie na wierzech. Brt.

Wåtpienie, a, blm., czynność cz. **Wåtpic:** Bez wåtpienia = *niewåtpliwie, z pewnością, naturalnie, ma ś. rozumieć, oczywiście, spodziewac ś., niezawodnie, niechylnie.* Bez wåtpienia winniśmy miłość P. Bogu. Kucz. (= *bez zastrzeżeń*). Wåtpienie droga do mądrości. Kn. W. rodzi pytanie. a to zaś rzeczy poznanie. Kn. W. czynić. Troc. (= *nasuwac wåtpliwosc*). Ta jedna okoliczność nie podpada wåtpieniu. Paw. (= *wåtpliwosci*). Dziaduno W. okazuje. Orzesz. (= *zwåtpienie*). Patol.: Obłąd wåtpienia.

Wåtpliwie przys. od **Wåtpliwý.**

Wåtpliwiec, wea, lm. wcy p. **Wåtpicieł. Wor.**

† **Wåtpliwó** (jako orzeczenie) *rzecz wåtpliwá:* W przyrodzeniu rzeczy wszystko jest W. Pilch.

Wåtpliwosc, i i. blm., rz. od **Wåtpliwý:** W. zdań ludzkich. 2. lm. i *rzecz wåtpliwá, niepewność, kwestija, znak zapytania = zagółka, pytanie, sek,*

klin: Trzynać ludzie na wątpliwości. Troc. W. nastęrczać ś., zachodzi, nasuwa ś. Mieć, rozstrzygnąć, usunąć W. Nie ulega, nie podlega wątpliwości. Aby to żadnej wątpliwości nie czyniło. Troc (= nie nasuwało, nie nastęrczało). Naturo! czyś ty jest ciało, czy przymiot ciała? W. niemala. Aladyn, wiedząc, że już Gofred następować i że pod miasto szedł bez wątpliwości. P. Koch. (= bez wątpienia). Wątpiwości jako śnieg stopniały. Asn. 3. × W.: gram.: Znak wątpiwości = znak zapytania.

Wątpiwy I. † W. *wątpiący, zwątpiały, pozostający w niepewności, niepewny, chwiejny, wahający ś., niezdęduwany, nieduwierający*: Wątpiwego łącno nakierować. Kn. Wątpiwego cię w tym widzę. Troc. 2. o którym wątpić można, niepewny, duwzaczny, niezdęduwany, niestanowczy, niekategoryczny, zagadkowy: Duch św. prawdę im w onej wątpiwej sprawie ukazał. Skar. Do nich ś. o radę w rzeczach wątpiwych uciekają. Baz. Doszedłem czasem wątpiwych imion książęcych, aczkolwiek mi to z wielką pracą przyszło. Stryjk. Dochodzim prawdy, jako możem, a wątpiwe rzeczy mamy za wątpiwe, a nie lada jako wierzym. Skar. Którzy sprawy nie tylko wątpiwe, ale i szęcherze dobre ganić umieją, a swoich poprawować nie chcą. Skar. Ludzie za najpewniejszy dowód rzeczy wątpiwej mają zmysły te nasze: oczy, uszy i t. p. Skar. Gdy ś. co trafi wątpiwego, czyń, co jest bezpieczniejszego. Kn. Skutek, rezultat W. Wątpiwe wiadomości. Edyp wątpiwe zagadki rozwiązuje, (= *zawile*). Bardz. Uczeń W. Bój W. Troc. W. i dwuwykładny. Troc. Wątpiwa bitwa. Warg. Kobieta wątpiwego prowadzenia (= *podejrzanego*). 3. bot.: Maczek W., p. Mak.

Wątra, y, lm. y, **Zdrzewio**, **Filodendron** bot. (philodendron) *ros. z rodziny obrazkowatych*.

Wątrawka, i, lm. i, **Ryjczek** bot. (sisyrinchium) *ros. z rodziny kosacowatych*.

Wątroba, a, lm. y] *wątroba, serce*.

Wątroba, y, lm. y, [Wątroba] I. anat. (hepar) *jeden z gruczołów brzusnych, na prawo od żołądka położony, służący do wydzielania żółci*: W., wewnątrz miększe, pulchne, w którym ś. mógło od krwi oddziela, na prawym boku pod żebrami. L. W. ma ważne zadanie w przerobce substancji azotowych i węglowodanów. Wątroby wnęka. Wątroby wrota. Pod jedną wątroba leżeli = *rodzeni bracia*. Odbieżeli mnie, którzy ze mną pod jedną wątroba leżeli. Cz. Miłujemy bracia, siostry, iż od jednego ojca i matki idziemy i pod jedną wątroba leżeli. Żarn. Przekleństwo gm.: Niech cię W. zabol! Przen.: Mieć na wątrobie = *gniewać ś., nie móc czego przenieść, strawić, darować, znieść; tać złość*. Ześmy dużo mieli na wątrobie, więc wstąpiłmy na wódeczkę. Zag. Pokumali ś. tak, iż z pod wątroby, co chciał, mu dobyć mógł Bobrek. Krasz. (= z pod serca). 2. *siedlisko gniewu, żółć*: Urazisz go—imeście ściślejsz z sobą żyli, całym żołądkiem k tobie ś. wzburzy z wątroba. Pot. 3. [W. ciężka = *wątroba*. W. letka = *pluca zwierzęce*. Lisia W. (hepar lupi)]. 4. [W.] *wątpności; pluca*. 5. apt., chem.: W. siarczana (hepar sulfuris) = *mieszanka siarczków potasu nieczysta (wielosiarzek potasu)*: Często siarki z solą alkaliczną na średnim ogniu nabiera koloru wątroby. Krum. W. siarczana żelazista (h. sulfuris martiale). 6. myśl.: Lekkiego zajęcia myśliwi zowią wątroba. Klon. 7. patol.: W. lukrowana. W. marska (cirrhosis hepatis). W. muszkatołowa (h. variegatum), p.

Muszkatołowy. W. przewężona. W. ruchoma (h. mobile). W. zastoinowa. Wątroby zapalenie (hepatitis). Wątroby stłuszczenie (h. adiposum). Spłócz mleko z wątroby, cheeszli ujść choroby. Rys. Zdr. **Wątróbka**.

[Wątróbka, i, lm. i] *ksiżka z wątroby*.

Wątróbiany I. **Wątróbny**, **Wątróbny**, **Wątróbiasty** przym. od **Wątróba**; **Wątróbkowy**: Plamy wątróbiane. Kolor W. Krum. Jaspis, granat W. 2. *chory na wątrobę, cierpki, zgryźliwy, kwaśny, niecierplivy, śledziennik*: Człowiek W.

Wątróbiasty p. **Wątróbny**: W., wątróbkowy, cisaawy, koloru wątróbianego. Mrong. Miał rękawiczki wątróbiastego koloru. Prus.

† **Wątróbne**, ego, blm., rz. *powinność dawania wątrób bydłych dla sokolów książęcych*: W., z przywileju r. 1264 kanonikom Bożęgo Grobu od Bolesława Wstydliwęgo powinność dawania wątrób bydłat dla sokolów książęcych. Cz.

Wątróbica, y, lm. e i. bot. = a) p. **Przylaszczka**. b) W. *źródłowa dawna nazwa wątróbowca: porostnica wielokształtna (marehantia polymorpha)*. 2. min. *cynober ze smolą ziemną i gliną, rtęć wątróbową*.

Wątróbnik, a, lm. i I. [W.] *połajanka*: Ty wątróbniku! 2. bot. = a) *dawniej zam. Wątróbica*. b) p. **Wierszotka**.

Wątróbnodwunastniczy anat.: Węzadło wątróbnodwunastnicze (ligamentum hepato-duodenale).

Wątróbny I. p. **Wątróbiany**: Wątróbna niemoe. Wątróbna ksiżka, kielbasa. Troc. Żyła wątróbna, p. **Królewski**. Żyła wątróbna wątróbę przechodzi, w niej ś. rozpierzcha, Spicz. Tętnice wątróbne. 2. bot.: Wątróbne ziele p. **Przylaszczka** i **Wierszotka**.

Wątróbonerkowy anat.: Węzadło wątróbonerkowe (ligamentum hepatico-renalę). MS.

Wątróbookręźnicowy anat.: Węzadło wątróbookręźnicowe (ligamentum hepatico-colicum). MS.

Wątróbowce bot. (hepaticae) *gromada roślin*.

Wątróbny I. p. **Wątróbiany**. 2. min.: *blendą wątróbową = blendą krystaliczną o budowie najczęściej ziarnistej, niek. cienkowłókniastej lub zbitej, dzielącą ś. na skorupę, o powierzchni nerkowej*. Pirył W. Pirył żelazny W. = *markasyt*. Rteć wątróbową, p. **Wątróbica**.

Wątróbożołądkowy anat.: Nerw W. (nervus hepatico-gastricus). MS.

Wątróbka, I, lm. i p. **Wątroba**: W. cieleęca. Troc. W. duszona. W. smażona, pieczona. Troc. † Wątróbkę mieć na eo, mieć eo na wątróbcę = *żyćć gniew przeciw komu, czemu, mieć chrap na kogo, na co, mieć ansę do kogo, do czego*. Błaż. Mam wątróbkę (chrap) na niego. Troc. W., chrap, serduszko. Kn.

Wątrznik, a, lm. i zool. (cucullanus elegans) *pasorzytny obleniec*.

[Wąwel, lm. wle] *opuchnięcie, tumor*: W. mu ś. zrobił na gardle.

[Wąwerek, rka, lm. rki] p. **Wębor** i **Szaflik**.

† **Wąwor**, a, lm. y p. **Węborek**. L.. Troc. Zdr. † **Wąworek**.

† **Wąworek**, rka, lm. rki p. **Wąwor**: Z wodą, z siekierkami, osękami, z wąworkami na ratunek domu od ognia przybiegli. Haur.

Wąwozisto przys. od **Wąwozisty**. L.

Wąwozisty *pelen wąwozów*: Droga wąwozista. Stryjk.

Wąwozowy przym. od **Wąwóz**: W wąwozowym szlaku. Słow.

Wąwóz, ozu, lm. ozy I. *wąskie przejście między górami a skalami, ciasna, głęboka droga, parów*:

W., którym ledwie dwóch ludzi obok siebie iść może. L. W., szyja w górach. Troc. Wąwozy kręte. Zim. W lesie, w wąwozie w nocy burza napadła. Kras. Wstań, niewolniku podły, powiedz: ten W. czy nie Termopile? Mick. 2. [W., Węwóz] droga połowi pod brzezek.

Wąż, u, lm. y p. Wiąz.

Wąza, y, lm. y, Wąż p. Wiąz: Miód ten lepszy, który sam, bez prasy z wazy wypłynie. Trzyc. Miód z wazą i pszczołami pogniótszy, wybiera z ulą. Trzyc. Zdrowe pszczoły są, kiedy robota ich, to jest W., równa jest i gładka. Trzyc.

[Wązel, zła, lm. zle] p. Węzeł.

[Wązu, u, lm. i, Wąsu, Wązga] poła.

[Wążawa, y, lm. y] coś wązkiego, wężyzna: Ta spódnica taka W.!

Wąziuchno przys. od Wąziuchny, † Wąziuczko, Wąziutko, Wąziuteńko, Wąziutenieczo.

Wąziuchny, † Wąziuczki, Wąziutki, Wąziuteńki, Wąziuteniecki bardzo, nadzwyczaj, zupełnie wązki: Weście do tej jamy wążiuchne było. Pileh.

† Wąziuczki p. Wąziuchny: Wąziuczka ścieżka. Rej.

† Wąziuczko p. Wąziuchno.

Wąziuteniecki p. Wąziuchny.

Wąziutenieczo p. Wąziuchno.

Wąziuteńki p. Wąziuchny.

Wąziuteńko p. Wąziuchno.

Wąziutki p. Wąziuchny.

Wąziutko p. Wąziuchno: Niebo mu ś. otwarło wprawdzie W., W., bo ciocia Klosia przechodziła w najważniejszej chwili. Kos.

Wązki, [Wązki, Wązki, Gwązki] nie szeroki; ciasny: Wziąwszy oręż, osiedli miejsca ciasne, gdzie jakoby wązkie ścieżki, przechody były w górach. Leop. (= zacieśnione). Matnia z przodku szeroka, a co dalej, tym węższa bywa. Trzyc. Klatka piersiowa wązka. Strumyk, szemrząc, płynie W. Druzb. Gdzie Wieprz (rzeka) płynie korytem wązkim i głębokim. Kras. Dla sławy Rzymu świat był jeszcze W. Nar. (= za mały). Suknia wązka (= ciasna, obcisła, opięta). Szyjka jak u osy wązka. Mick. (= cienka). † W. harus (p. Harus). W. pogład (= ciasny, ograniczony).

Wązko przys. od Wązki.

Wązkoczóły przys. mający wązkie czóło: Wązkoczóło twarz. Orzem.

Wązkogłowy antr. mający wązką głowę (leptocephalus, stenocephalus).

Wązkokolowy mający wązkie koła: Wagon W. Wązkolistny p. Wązkoliści: Mieszkańcy trudnili ś. zbieraniem wierzbowki wązkolistnej.

Wązkoliści, Wązkoliściowy, Wązkolistny mający wązkie liście: Wązkoliście wierzbowka (epilobium angustifolium). Jund.

Wązkoliściowy p. Wązkoliści: Barwica wązkoliściowa, bot., p. Barwica. Goryczka wązkoliściowa, p. Goryczka. Kosmatek W., p. Kosmatek.

Wązkonosy odznaczający ś. wązkim nosem, antr. leptorrhinus. Zool.: Mały wązkonos (catarrhinus).

Wązkoskrzelny mający wązkie skrzela. Zool.: Ryby wązkoskrzelne (lophobranchii).

Wązkoszasty odznaczający ś. wązką szyją: W. dzban. Sienk.

Wązkosć, i, blm., rz. od Wązki.

Wązkotorowy mający tor wązki: Kolej wązkotorowa.

Wązkotorówka, i, lm. i kolejka wązkotorowa: Mori przesiał ś. na wązkotorówkę. Dan.

Wązkowargi odznaczający ś. wązkimi wargami: Usta wązkowargie mu zadrgały. Tet.

[Wazor, a, lm. y] p. Ozór: Pasem owieczki pod borem, przyszło wilezysko z wazorem.

Wąż, węża, lm. węże i. zool. (serpens) zwierzę kregowe z gromady gadów: W. drzewny. W. Eskulapa (callopeltis Aesculapii) wąż niejadowity. W. gładki, miedzianka (coronella laevis). W. Kleopatry (naja haje) wąż jadowity. W. koralowy. Węże małe. W. morski a. wodny (hydrophis pelamis) wąż jadowity. Wąże piaskowe. Węże robakowate. W. wodny, zwyczajny a. Zaskrowiec (tropidonotus natrix) wąż niejadowity. W. stepowy (elaphis sauromates). Chytry jak W. (= jak lis). Kręci ś., wywija ś. jak W. (= jak piskorz). Gdzie W. głowę włoży, tam wszystek wlezie. Kn. (aby ogonek położyć—liszka prosi. L.). Wolę jawnego nieprzyjaciela, niż chytrego węża. Skar. Bądźcie chytremi jak wężowie. Wuj. Urządzili Turcy węża na swą głowę, wypuszczając księcia Koreckiego. Leszcz. S. Węża w zanadru chowasz abo pielęgnujesz, powszechna Greków i łacinników, a teraz wszystkich prawie narodów przypowieść, która podobno urosła z okazji wieśniaka, który napoty zmarłego węża w zanadru ogrzał i ożywił, a ten ożywiła swego jadowitym ukąszeniem zabił. Pileh. Węża wykarmić, złego obrodziejstwami obdarzyć, jest jedno. Pot. Pod kwiatem cudnym zimny W. Pot. (warał pod eukrem arsenik. L.). O, srogiz ś. to tam W. pod tą trawą tai, który kąsa po ciehu tam w tej marnej zgrai. Rej. Skoro to usłyszysz, zaraz wróży, że W. w trawie dyszy. Pot. Brzydził ś. nią jak wężem. P. Koch. Wdepczmy w ziemię te węże. Birk. Nie tak więc straszny bywa w trawie W. zakryty. Koch. W. Uciekaj od grzechu, jak od zjadłego węża. Kulig. Pokrytą z wierzechu przyjaźnią uczelwie go przyjął, a w sercu W. Stryjk. (= zawiść; gniew, chrap. L.). Niemasz nic tak złego, żeby ś. na dobre nie przydało; bywa z węża drjakiew. Fred. M. Węża ma w kieszeni. Troc (= skąpiec, kutwa, sknera). Węża ma w kalecie. Rys. Węża tam w nim zawiera, który broni pieniędzy. Bies. U skąpea goście, jak w izbie wężowie. Bratk. (tak im rad, jak kto wężom w izbie. L.). Zewsząd, jakby ś. jaskinie otwary, wylała ślepe jaszczurki nędz, gady okrutnych kław i węże zawiści. Ork. Wężem podłaził. Krasz. (= chyłkiem, ukradkiem). Opisać kogo jak węża = obwarować go umową jak najściśle, krępująco. Musiał regent nowonabywców poopisywać jak węże, bo to żartu w takim grubym interesie niema. Jun. Przen.: kształt kręty, zygakowaty: Strumyk wije ś. wężem. W. słoneczny, czyli odwrócone ś., jako symbol słońca. 2. zabawa dzieci, które, trzymając się za ręce i tworząc tym sposobem łańcuch, wykonywają ruchy odpowiednie. 3. ruwa gumowa a. skórzana, parczana do przemieszczania płynów, liszka, szlauch: W. do przelewania płynów. W. u sikawki. 4. astr. gwiazdozbiór po obu stronach równika obok drogi mleczej przypadający. W. wodny a. Hydra = gwiazdozbiór na półkuli południowej, w pobliżu równika położony, którego najjaśniejsza gwiazda nazywa ś. Alfard a. Serce Hydry. W. wodny mniejszy = inny gwiazdozbiór południowy, u nas niewidzialny (Hydrus). 5. chem. zabawka polegająca na tym, że siarkocyjanian (rodanek) rtęci zapalony wzdyma ś. i pozostawia popiół paręset razy przewyższający objętością sól użytą, a przytym mający pozór jakby poskręcanych splotów węzowych. 6. nar. nieprzerwana jazda za-

kosami, podczas której na końcu każdego zakosu wykonują s. zakręt. 7. woj.: W., dawny rodzaj armat bardzo długich i grubych, a wagomiaru do proporcji małego. Jak J. Całe węże 18-funtową kulę strzelającą; półwęże — dziewięciofuntową kulę. Jak J. Zdr. Wężyk.

Wbadać, a, ał p. Wbować.

Wbadanie, a, blm., czynność cz. Wbadać.

Wbecenie, a, blm., czynność cz. Wbecić.

[Wbecenie się, a s., blm.] czynność cz. **Wbecić s.**

[Wbecić, i, il] kogo, karc. = *przyprawić kogo o przegraną.* [W. s.] *przegrać, wpaść, narazić s. na płacenie betami za przegraną.*

† **Wbezpieczać, a, ał p. Ubezpieczyć.**

† **Wbezpieczanie, a, blm., czynność cz. Wbezpiecząć.**

† **Wbezpieczenie, a, blm., czynność cz. Wbezpieczyć.**

† **Wbezpieczyć, y, ył, nied. † Wbezpiecząć** *ubezpieczyć:* Wino, ty jednych poisz, drugich morzysz, tych wbezpieczasz, a tych trwożysz. Bratk.

Wbiele, a, blm. 1. czynność cz. Wbić. 2. lek. (engomphosis, engomphosis) = wklínowanie, zaklínowanie, wgwóźdzenie. Bd. Nabiecie a. W. Urs.

Wbiecie się, a s., blm., czynność cz. Wbić s.

Wbić, wbić, wbił, nied. Wbijać i, bijąc wpeździć, wrazić, wtłoczyć biciem; zabić: Wbiłem pal w ziemię. Troc. W. gwóździł w ścianę, cierń za paznokieć. [W.] = *głęboko zakopać:* W. co do torby, do woza. **Wbijać** co w beczi, wtłaczać, wpakować. L. (= *wcisnąć, wgniatać, wpychać*). W. pakul w ścianę. Strunami wszystkiemi zagzmiał i głosy zdusił, jakby wbił do ziemi. Mick. Zniszczylibyśmy dawno złe Dardanów plemię, i Pryjama wyniosło miasto wbił w ziemię. Dm. (= *z ziemią zrównali, pogrzebali w ziemi*). Zmituj s. nade mną, Boże lihościwy, bo mię prawie w ziemię wbił człowiek złośliwy. Kochan. (= *wtłoczył nogami*). Przen.: W. komu ewiek w głowę (Troc), ewieka a. klin (klina) w głowę = *zabić; nabawić kłopotu, wątpliwości. wpoić weń skrupuł, zaniepokoić, zaambarasować kogo, dać mu do myślenia:* Wbijać komu ewiek w głowę, zadawać mu trudności, kłopot. Kn. Przen.: W. komu w głowę, w pamięć, w uszy, W. co w kogo = *wdróżyć, wpaść, uszczepić, wrzucić:* Słuchaj, wbijcie w pamięć ten mój rozkaz drogi. Toł. Nie to chciał W. ludziom w głowę, co mówił, ale iżby co najwięcej o tym, kogo chwalił, rozumiano. Górn. Te słowa ojcowskie oni powtórzyli tak mi często, że mi aż do mózgu je wbił. Jabł. (= *łopatą kładli w głowę*). Wbij to sobie w głowę, że moim musisz być mężem. L. (= *pogódź s. z tą myślą*). Matka moja, gdy jeszcze był smarkaczem, zawsze mi to do głowy wbiła. Boh. Przyjacieli mój zawsze mnie to wbił, żeby... Boh. Co to za nowa nauka twoja, cudzego bowiem co wbijasz w uszy nasze! Bud. (= *kladziesz*). Będę wbił w ich młode głowy bojaźń Boską, miłość bliźniego. Wirt. 2. [Wbijać w pieniądze] = *podbijać cenę na licytacji, podkupować.* 3. na co = *biciem, uderzaniem nasadzić; nadziąć, nabić, zatknąć, osadzić, zabić:* W. skowkę na kij. Kazał męzobójcę na pal W. skar. Rozbójnik wieś zrabował; na pal wbity ginie. L. Turcy, jeżeli jaki bluźnierca znieważył proroka, obrezują go a. na pal wbijają. Świt. Nie zarazem męczennikiem ten jest, któremu gardło wezmą a. na pal wbijają, lecz

ci, którzy dlatego zabijani bywają, dlaczego męczennicy zabijani byli. Żarn. **Wbijać** na krzyż, krzyżować. Troc (= *przybijać do krzyża, rozpinąć na krzyżu*). 4. **× W.** do ładu, cz. ni. = *przybicić, zawinąć, złożyć s. do ładu:* Kupiec wbił do ładu i wysiadł w Utyca. L. 5. kogo, co w co = *wzbić, podnieść, wynieść:* Rzpłtą w rolnictwo, w mieszkańców, w obyczaje i dobry porządek wbiwszy, dosyć ważną być ukazał. Pilch. 6. † **W.** *przezmienić, przedzierzgnąć, przekształcić, przeobrazić, zakląć:* Antygone Juno wbiła w ptaka; mehem obrosła siwym, bocian z niej kłapający. Żebr. (*in volucrum verti*). W. s. 1. *wcisnąć s., wkręcić s., wśrubować s., wkraść s.:* Wbił s. natręt do domu. St. wil. 2. [W, s. na co] = *natknąć s., wpaść:* Po ciemku idąc, wbiłem s. na krzesło. 3. *wzbić s., podnieść s., wynieść s., wzmoć s., wzbogacić s. w co, unieść s., czym:* Gdy s. tym szczęściem serce w nim spieściło, w brzydką s. pychę wyniosło i wbiło. Wad. Młodzieży umysły nowoczesnymi honorami w pychę s. wbijają. Nar. Poczają wbiwać s. w najlepsze konie. Pol.

Wbiec, wbiegl, wbiegnie, Wbiegnąć, Wbieżeć, nied. Wbiegać, × Wbiegiwać i. biegnąc wpaść; wlecieć: Rozwarł konia i między nie wbieżał. Warg. Chcieli nieprzyjaciele w miasto gwałtem wbieżeć. Papr. (= *wedrzeć s., werwać s.*). **Wbiegiwać.** Dor. Wbiezawszy, oznajmiła, że Piotr stał przed wroty. Wuj. Wbieżał ryecz w złotą bramę lśniącą. P. Koch. Wiatrem nie pogodnym gwałtownym do portu Trypołu wbiegliśmy. Warg. (= *pedem wplynęliśmy*). Wbiegl do miasta. Troc. A trzoda za rzeczkę wbieży. Syrok. Przen.: Rola jego w moją wbiega. Troc (= *zachodzi, zagłębia s., wchodzi, wkacza, zapuszcza s., wciska s., wdzierza s.*). Przen.: W. na myśl = *wpaść:* Nie wbiegło Polakom na myśl z Wielunia żywności dostawać. Błaż. (*non veniebat in mentem*. Krom). (= *nie przyszło, nie przyszło do głowy*). Wbiegali na myśl jego naprzód Węgrowie. Błaż. 2. a. † **Wzbieć, † Wzbiegać** na górę = *wpaść, wskoczyć, skoczyć, wlecieć, wlecieć:* Wbieżał na górę oliwną z kwapliwością. Wys. Olimpia na wierzech skały skwapliwie wbieżała. P. Koch.

Wbieg, u, lm. i l. wbiegnięcie, wbieganie: Za każdym morza wbiegiem drzy szkielec pod brzegiem. Tet. 2. *miejsce, droga, którą co ubiega:* Wazki W. jeziora pomiędzy skały. Tet.

Wbiegać, a, ał p. Wbiec.

Wbieganie, a, lm. a czynność cz. Wbiegać: Trzeba być warjatką, ażeby gniewać s. na Martę, kiedy częstuje buljonem, na te wbiegania co pół godziny do mego pokoju. Prus.

[W biegi] przys. *uskok, pędem, w te pędy, wcołać.* On w biegi za nim.

× **Wbiegiwać, uje, iwał p. Wbiec.**

× **Wbiegwanie, a, blm., czynność cz. Wbiegiwać.**

Wbiegnąć, nie, nął p. Wbiec.

Wbiegnięcie, a, blm., czynność cz. Wbiegnąć.

[Wbierać a, ał i W. s.] p. **Wbierać.**

[Wbieranie, a, blm.] czynność cz. **Wbierać.**

[Wbieranie się, a s., blm.] czynność cz. **Wbierać s.**

Wbieżeć, y, ał p. Wbiec.

Wbieżenie, a, blm., czynność cz. Wbieżeć: Co to znaczy tu nagle syna W. ? L.

Wbieżny lek. (intercurrens) przebieżny, przy-padkowy, który s. przypłatał: Choroba wbieżna = *przyłączająca s. w przebiegu innej choroby (morbus, febris intercurrens).*

Wbijać, a, ał i W. s. p. **Wbić**.
Wbijanie, a, blm., czynność cz. **Wbijać**.
Wbijanie się, a s., blm., czynność cz. **Wbijać** s.
Wblysnąć, **śnie**, **snął** *blysnąwszy upaść, wędrzeć s., przeniknąć, dostać s.*: Wróg nie da s. tam (do więzienia) wleśnąć żadnej trosce rodziny, nie da słońcu W. jednym nawet promieniem. Moraw.
Wblyśnięcie, a, blm., czynność cz. **Wblysnąć**.
Wbodzenie, a, blm., czynność cz. **Wbość**.
 † **Wbolsłoneczny pas**, *gie. umiarkowany, strefa umiarkowana, leżąca między zwrótnikami i biegunami*. Hube.
 [W bosu] przys. *boso, na bosaka*: Chodził w bosu.
Wbość, **wbodzie**, **wbódl**, *nied. Wbadać bodąc wbić; rogami wepchnąć, wtłoczyć*. L.
Wbożenie się, a s., blm., czynność cz. **Wbożyć** s.
Wbożyć się, y s., yl s. *przejść s. boskością, nabyć cech boskości*: Choć s. sorañ najwewnętrzniejszej wboży, nie wyższe krzesło dzierży w budowie rajn. Poręb.
Wbrow, † **Wbrow** przys.-przyi. z pp. 3-cim l. × W. oko w oko. Gdy Tarnowski tak W. Moskwie stał. Pol. 2. × W. wprost, wręcz, prosto z mostu=*bez ogródki, obces, obcesowo*: Oświadczył mi W., że nadal słuchać mię nie myśli. Ryecz z miejsca W. ku wrogom ruszył. Pol. 3. na przekór, wprost przeciwnie: W. przyjętym zwyciężom. Postąpił W. mojej woli.
 † **Wbrodzenie**, a, blm., czynność cz. **Wbrodzić**.
 † **Wbrodzić**, i, il *brodząc wejść; webrnąć*: Niepotrzebne nowochrześciców w szatach s. wnurzenie a do wody W. Gil.
Wbrzeże, a, lm. a l. *część morza, wsunięta w ląd; zatoka, odnoga, buхта, golf, liman*. 2. † W. przylądek. Klon. 3. × W. p. **Wybrzeże**. 4. [W.] *brzeg wysoki na zakręcie rzeki, podmywany przez wodę, która tu płynie silniejszym prądem*.
Wbuchać, a, ał p. **Wbuchnąć**.
Wbuchanie, a, blm., czynność cz. **Wbuchać**.
Wbuchnąć, **nie**, **nał**, *nied. Wbuchać buchnąwszy upaść*: Potok ludu rzymskiego wbucha do bazyliki, hucząc. Krasiñ.
Wbuchnięcie, a, blm., czynność cz. **Wbuchnąć**.
Wbudować, **uje**, **ował** *budując wpuścić; wybudować wewnątrz czego*. L.
Wbudowanie, a, blm., czynność cz. **Wbudować**.
Wcale przys. l. † W. w całości, *bez szwanku, nienaruszenie*. Otw. S. Tu wszystko jest W., i nie Turcy nie ruszyli. Star. Kazał im ufać Bogu, obiecując, iż tym sposobem mieli być zdrowi i W. Birk. Owce uszły W. Błaż. Tylko prawo sobie zachowują W. do królestwa szwedzkiego, Piel. 2. a. [Wcałku] *zgoła, całkiem, zupełnie, zewszystkim, kompletnie, formalnie*: W. jestem twój sługa. Troc. W. bitwę przegrał. Troc. W. zadumany. Troc. W. inszy. Troc. Nie widać go W. W. pojąć nie mogę, co s. tu dzieje. L. (= w żaden sposób). W. nie. Troc. Ładny, W. kochać go muszę. L. W. zakochany. Troc. Dom W. obalony. Troc. W. nie! = *bynajmniej*. W. nie jest taki, jak s. zdaje. Troc. Wcaleby wielka szkoda nie była. Troc. [Powiedz mi stale, czy mnie kochasz, czy porzucisz W.? Wójc. (= na dobre). Głód i mróz też na nich wparły, aże ich W. pozarły. (= ze szczętem, do cna). Francuzów zbili W. Studnią kazał zamurować W. (= na glucho). Igo ociee W. zwojowany]. 3. [Na W.] = *na własność*: Dostałem chałupę na W. 4. [W.] z opuszczonym przymiotnikiem: Powierzehowność domu to W.

(piękna), ale wnętrze, broń Boże. (= to jeszcze). Sł. wil. 5. [W.] *bardzo*: Kochajmy s. W. 6. [W.] *dostatnio*: Żyli sobie W. 7. [W.] może.

[Wcałku] przys. l. *w całości*: Sto rubli W. Polyka gruszki W. 2. p. **Wcałe**: Moje nogi W. ścierpli. Samodziału latoś W. nie tknęła.

Wcałować, **uje**, **ował**, *nied. Wcałowywać całując wprowadzić, wrazić*: Wczoraj wcałowałam mi w duszę niebieskie rozkosze. Przybysz. Twoje spojrzenie wcałowało w serce moje upiorną (posępną) gadzinę tych gór, gdyby obezwładniająca trzeizną. Przybysz. W. s. *całując wpić s.*: Chwycił ją wpił i wcałowywał s. w jej usta. Perz. Pñs.

Wcałowanie, a, blm., czynność cz. **Wcałować**.
Wcałowanie się, a s., blm., czynność cz. **Wcałować** s.

Wcałowywać, **uje**, **ywał** i W. s. p. **Wcałować**.
Wcałowywanie, a, blm., czynność cz. **Wcałowywać**.

Wcałowywanie się, a s., blm., czynność cz. **Wcałowywać** s.

Wcedzać, a, ał p. **Wcedzić**.
Wcedzanie, a, blm., czynność cz. **Wcedzać**.
Wcedzenie, a, blm., czynność cz. **Wcedzić**.
Wcedzić, i, il, *nied. Wcedzać cedząc wpuścić w co, wsączyc*: Cyrulik olejki gorące w masę wcedzał. Pot.

† **Wchadzać**, a, ał, [Wchadzać] p. **Wejść**.
 † **Wchadzanie**, a, blm., [Wchadzanie] czynność cz. **Wchadzać**.

[Wchalenie, a, blm.] czynność cz. **Wchalić**.
 [Wchalić, i, il] = **Chwalić**.

× **Wcharczeć**, y, ał, × **Wcharknąć**, *nied. × Wcharkać charkając wciągnąć w siebie gębą, gardłem*: Wcharka morze i znów z lejeów pryska. Przyb.

× **Wcharczenie**, a, blm., czynność cz. **Wcharczeć**.

× **Wcharkać**, a, ał p. **Wcharczeć**. L.
 × **Wcharkanie**, a, blm., czynność cz. **Wcharkać**.
 × **Wcharknąć**, **nie**, **nał** p. **Wcharczeć**. L.
 × **Wcharknienie**, a, blm., p. **Wcharknięcie**.
 × **Wcharknięcie**, a, blm., **Wcharknienie** czynność cz. **Wcharknąć**.

† **Wchlebiać**, a, ał i † W. s. p. **Wchlebić**.
 † **Wchlebianie**, a, blm., czynność cz. **Wchlebiać**.
 † **Wchlebianie się**, a s., blm., czynność cz. **Wchlebiać** s.

† **Wchlebić**, i, il, *nied. Wchlebiać przemienić w chleb, zamknąć w chleb*. W. s. *przemienić s. w chleb, ukryć s. pod postacią chleba*: Prawdziwego Chrystusa z Sakramentu utraciwszy, jakiegoś wchlebonego sobie ulepili, powiadając, że jest w chlebie a. z chlebem, a. przy chlebie, a. pod chlebem, a. ze przecie chleb zostaje chlebem. Wuj.

† **Wchlebiecie**, a l. blm., czynność cz. **Wchlebić**.
 2. p. **Wchlebiecie** s.: Ó wchlebieciu a tajemiu ciała Pańskiego pod chlebem. Żarn.

† **Wchlebiecie się**, a s., blm., niek. † **Wchlebiecie** czynność cz. **Wchlebić** s.

Wchłaniać, a, ał i W. s. p. **Wchłonać**.
Wchłanianie, a, blm., czynność cz. **Wchłaniać**. Wrażenie doznane przy wchłanianiu. Karl. Rzplta posiadała wysoko rozwiniętą zdolność asymilowania, wchłaniania, przyswajania sobie narodowości. Rol. Fizj.: W. w żołądku (resorpcja, absorpcja).

× **Wchłodzenie**, a, blm., czynność cz. **Wchłodzić**.

× **Wchłodzić**, i, II *puścić w chłód; wsadzić, wypuścić w zimne miejsce*: W. butelkę wina w zimną wodę. L.

Wchłonać, nie, *nał*, nied. **Wchłaniać** I. *chłonać wciągnąć w siebie, pochłonać, strawić, zaabsorbować*: Mech zielony mógł sobie spokojnie wchłaniać mróz z lodowych tafli. Słońce wchłania ciepło. Słow. Część towarzystwa... powędrowała naprzód i wkrótce znikła, wchłonięta przez cienie wąwozu. Godl. Czulem, jak oczy twe głębiej i goręcej ś. w me serce wchłaniały. Przybysz. Jestem człowiek, który życie daleko silniej i wszechstronniej w siebie W. może, jak dziewczę. Przybysz. Długo patrzył po szerokim świecie, jakby chciał W. oczyma światło całej ziemi. Ork. A ta jej twarz na obrazie wchłonięta w siebie wszystko, com miał w piersiach. Brt. Społeczeństwo amerykańskie wchłonięło sporo wychowańców zakładu siostry Ireny (= wcieliło w siebie). 2. fizj.: *wessać, wsarknąć, przyjąć z powierzchni błon śluzowych a także skóry przez krążące w tkankach soki lub też przez krew materji płynnych a. w płynach jak najdelikatniej rozrobionych części stałych (np. pokarmu)*.

Wchłonięcie, a, blm., czynność cz. **Wchłoniąć**. **Wchłonka**, i, lm. i fliz. (endolympha) *ciecz błędnikowa wewnętrzna*. Krs.

Wchodne, ego, blm, teatr. *udział członków chóru lub baletu w przedstawieniach nie należących do ich obowiązków, za co pobierają osobne wynagrodzenie pieniężne, w rodzaju feu artystów*.

Wchodniczy przym. od **Wchodnik**.

× **Wchodnik**, a, lm *cy ten, co ma prawo wolnego wchodzenia, co ma wstęp np. do lasu*: Ktoby puszcza rozrobił, przejęł dawnych wchodników od barci, jezior, sianożęci odbijać nie ma; a oni też, chodząc do tych wchodów, zbożu szkody czynić nie mają. Stł.

Wchodny p. **Wchodowy**. L.

Wchodowe, ego, blm. *opłata za wejście, dochód od wejścia; opłacanie ś., łapówka za wpuszczenie*: Pełno było frymarczących Żydków z towarami, którzy naturalnie szwajcarowi W. opłacali. Krasz.

Wchodowy, **Wchodny** przym. od **Wchód**, *wejściowy*: Nad wchodowymi drzwiami. Korz.

Wchodzenie, a, blm., czynność cz. **Wchodzić**.

Wchodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wchodzić** ś.

Wchodzić, i, II p. **Wejść**. W. ś. dok. *wciągnąć ś., przywyknąć do chodzenia*. St. wil.

† **Wchodzień**, dnia, lm. *dnie ten, co wchodzi, przychodzi*. Ps. flor.

[**Wchodziny**, in, blp.] = **Inkurtowiny**.

× **Wchodzisty**, mający **wchód**, *wejście*. L.

Wchód, odu, lm. *ody* I. blm. *wchodzenie, wstęp, przystęp*: W. wolny do puszczy. Stb. W starym zakonie tym, które dziewczęta rodziły, do 80 dni wchodu do cerkwi broniono. Sak. 2. *miejsce, otwór, którydy wchodzi, drzwi, brama, furta, przedsiónek, wejście*. 3. × W. = *akt, odsłona, występ*: Balet, złożony z pięciu wchodów. Niem. 4. *leśn. prawo wchodzenia dokąd dla korzystania, oraz miejsce (szczeg. las), z którego, wszedłszy doń, korzystają*: Gdy kto chciał kogo z imienia, gruntów a. wchodów i pozytków wycisnąć. Stł. W. w puszczech. Troc. Wszystkie osadził wchody. Troc. Poddani Dymidowscy mieli tu swoje wchody, alias oteżyzny, t. j. spadkowo osiadali na niewielkich gruntach. Rol. 5. † W. *jutrznia w kościele wschodnim (część nabożeństwa)*: Na wchodzie a.

jutrzni z Ewangelją pieśń śpiewają. Pim. 6. anat. (aditus, introitus): W. do miednicy malej (apertura pelvis superior). W. do pochwy (introitus vaginae).

[**Wchrachnąć**, nie, *nał*] *połknąć żarłocznie*: Tyło go W., tak rozdziawiła (jędza) pysk.

[**Wohrachnięcie**, a, blm.] *czynność cz. Wchrachnąć*.

Wchudły który *wchudł*: Twarz głęboko wchudła. Mick.

Wchudnąć, *dnie*, *dł* *wkłęsnąć, wpaść, zapasć skutkiem schudnięcia*.

Wchudnięcie, a, blm., *czynność cz. Wchudnąć*.

Wchylenie, a, blm., *czynność cz. Wchylić*.

Wchylić, i, II *chylnąć wchłonać, wsadzić, wściбіć*: W. głowę do obszernej izby. Orzesz. Liście wchylone. St. wil.

[**Wchysnąć**, *śnie*, *snął*] *wskoczyć*: Furman wchysnął z dropiastym do stajni.

[**Wchysnięcie**, a, blm.] *czynność cz. Wchysnąć*.

Wciaś, u, lm y, × **Wciaś** gór. p. gór. **Kapa**. Łab. W., legar. Łab.

Wciać, *wetnie*, *wciał*, nied. **Weinać** I. *zaciąć w głąb; tnąc zrobić w czym zagłębienie; werznąć, wrzącać, wkarbować*: Języczkiem gorzej, niż mieczem, weinają. Rys. Szeleźnik ziele pręt ma bez gałęzi, liście bezogonowe, lancetowate, weinane. **Weinać**, wrzynać drzewo, tram jeden w drugi. Kn. (= *zaciąć, powiązać, wczepować*). W. znak w drzewo. Troc. **Weięty** herb w drzewo. Troc. Liś z brzegiem weinany (= *zazębionym*). Wzrost kobiet angielskich jest smagły, a strój wiejący. Świt. (= *do figury*). Suknie spadziste weinane. I. Przen.: *Talja wiećta = cienka wpasie*. 2. [W. *sochę*] = *zrobić sochę do orania*. 3. druk.: W. wiersz w kolumnie = *odsunąć od brzegu, od marginesu*. 4. gm., szczeg. nied., żart. *zjesć*.

Wciaąg, u, lm. i, **Wciaągarka** *dźwig, winda*.

[**Wciaąg**] p. **Wciaź**: W. śpiwa.

Wciaągacz, a, lm. e I. anat. (retractor) *mięsień wciaągający*: W. oka (r. oculi). 2. *bed. narzędzie bednarskie do wsadzania dna w wyrzniętej fudze beczki*.

Wciaągac, a, ał i W. ś. p. **Wciaągnać**.

Wciaągadlo, a, lm. a *cieś*, *koł*, *stol. narzędzie do wciaągania*: W. obrezowe.

Wciaąganie, a, blm., *czynność cz. Wciaągac*; W. w próżnię, aspiracja (aspiratio). W. pary w machinach parowych. Łab.

Wciaąganie się, a ś., blm., *czynność cz. Wciaągac* ś.

Wciaągarka, i, lm. i p. **Wciaąg**.

[**Wciaąg**] p. **Wciaź**.

† **Wciaągłiwy** *powściągłiwy, wściągłiwy, wstrzeźmiągłiwy, umiarkowany, pohamowany*: Zaden nie jest tak wciaągłiwego języka, któryby wždy nie miał jednego, któremuby wierzył tajemniey swej. L.

Wciaągnać, *gnie*, *gnął* a. *gł*, nied. **Wciaągac** I. *ciągnąć wprowadzić, wewlec; ściągnać ku środkowi*: Wciaągnij linę, czelka tego i w nawę. Troc. Zwierzęta te pazury W. umieją i dopiero je pokazą, kiedy drapać trzeba. L. (= *schować*). W. w siebie powietrze. Nie wysmarcze nosa, tylko w siebie wciaąga. Zasunął wpół powieki, wciaągął w głąb pół brzucha i do płuc wysłał z niego cały zapas ducha. Mick. Dziwno mi to, mój jegomość, żeście trafił, bo kto nie trafi, tego i bagno wciaągnie. Sienk. (= *pociągnie w siebie; ten utonie*). Wełna niektóre farby odrazu w ś.

bierze, a innych nie wciąga inaczej, chyba za wielokrotnym warzeniem. Pilch. (= *wchlania, przyjmuje*). Przen.: W. kogo w co = *wplątać, wmieścić, zamieszać*: Kto powoli wciąga, nie myśli potem prędko z rzezy wypuścić. Lubom. Wciągnął go w związek, w wojnę. Troc. W. kogo do spisku. Wciągnął do swych wyobrażeń nie tylko wszystkich katolików, ale nawet protestantów. Jed. (= *powciągnął*). W powiernictwo tego zamysłu został wciągnięty Abaza-basza. Szaj. Najchytrzejszym sposobem wciągniono ją w podejrzenie. L. (= *naraziło, wystawiono, podano*). Przen.: *wpisać, zaciągnąć*: W. kogo na listę, co do spisu, do księgi. 2. kogo w co = *wdrożyć, włożyć, wzywać, wprawić*. 3. do góry, na górę, na wierzch = *wwindować*. 4. *naciągnąć, wdziać, nadziać*: W. buty na nogi. To powiedziałszy, wciąga rycerskie pokrycie. Dm. 5. † *W. wciągnąć, powściągnąć, wstrzymać, powstrzymać, pohamować*: Jezeli prawem zwyciężony byłby tak mocny, żeby przez starostę jego upór nie mógł być wciągnięty... Herb. 6. cz. ni. *ciągnąć wejść, wkroczyć*: Gdy monarcha do jakiego miasta W. ma wolę, przesyła przed sobą posły, którzy przyjazd jego opowiadają. Żarn. 7. anat.: × *Naczynia wciągające, p. Limfatyczny. W. s. 1. usunąć s.*: Wciągnął s. cały we włączenie okna. Sienk. 2. *wplątać s., udać s., wmieścić s., zamieszać s.*: W. s. w zdanie czyje. Troc. W. s. w pracę jaką. Troc. (= *zaprząć s. do niej*). 3. *wdrożyć s., włożyć s., wzywać s., wprawić s., nawyknać, przyzwyczać s.*: Poddani z niedbałości wciągają s. w niejaką gnuśność i ciężkość. L. Łowami wciąga s. młodź do wielkich nie-wczasów. Warg. (= *zaprawia s.*). Wciągnął s. w czytanie, w pijatykę. Troc. 4. † *W. s. powściągnąć s., wściągnąć s., wstrzymać s., powstrzymać s., pohamować s.*: Wrzasko wciągasz s. powiedz mi, ale daleko cheiwszy powiedz mi, niż ja słyszeć. L. (= *ociągasz s.*).

Wciągnięcie, a, blm., p. **Wciągnięcie**. Ks L., Troc.

Wciągnięcie się, a s., blm., p. **Wciągnięcie s.**
Wciągnięcie, a, blm., **Wciągnięcie** l. czynność cz. **Wciągnąć**. 2. p. **Wciągnięcie s.**: W., zakłębienie, zapadnięcie, skurczenie s.

Wciągnięcie się, a s., blm., **Wciągnięcie s.**
niek. **Wciągnięcie**, **Wciągnięcie** czynność cz. **Wciągnąć s.**

× **Wciąs**, u, lm. y p. **Wciąs**. Si. wil.

Wciąż, [**Wciąg**, **Wciągle**, **Nawciąż**] przys. *ciągle, bez ustanku, bez przerwy, nieustannie, ustawicznie; ciągiem, pasmem, precz*: Wszystkim s. zdawało, że Wojski W. gra jeszcze. Mick. Sklepy W. mrowane.

[**Wciąbać**, a, ał i W. s.] p. **Wścibić**.

[**Wciąbak**, a, lm. i] *pierscionek*.

[**Wciąbanie**, a, blm.] czynność cz. **Wciąbać**.

[**Wciąbanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Wciąbać s.**

[**Wciąbiać**, a, ał i W. s.] p. **Wścibić**. Troc.

[**Wciąbianie**, a, blm.] czynność cz. **Wciąbiać**.

[**Wciąbianie się**, a s., blm.] czynność cz. **Wciąbiać s.**

[**Wciąbić**, i, il i W. s.] p. **Wścibić**.

[**Wciąbienie**, a, blm.] czynność cz. **Wciąbić**.

[**Wciąbienie się**, a s., blm.] czynność cz. **Wciąbić s.**

[**Wciąbitko**, a, lm. owie] *wścibiński, ciekawski*.

Wcicio, **wciece**, **wciekl**, nied. **Wciekać** *ciekąc wejść, dostać s. do środka, zakraść s., przeciec, wpłynąć*: Woda przez dziurę w izbie, pod balki wciekla. Troc.

Wcieczenie, a, blm., czynność cz. **Wciec**. Troc.

Wciekać, a, ał p. **Wciec**.

Wciekanie, a, blm., czynność cz. **Wciekać**.

† **Wciekliwość**, i, blm., p. **Wściekliwość**. Tuch.

† **Wciekły** p. **Wściekły**. W. pies. Mur.

Wciełać, a, ał i W. s. p. **Wcielić**.

Wcielanie, a, lm. a czynność cz. **Wciełać**:
W dziełach Mickiewicza przemaga siła wcielania i twierdzeń. Krasin.

Wcielanie się, a s., blm., czynność cz. **Wciełać s.**

Wcielenie, a, lm. a l. czynność cz. **Wcielić**.

2. p. **Wcielenie s.**: W. Boże. Troc. Ewangelją o wcieleniu Pana naszego. Ref. Jan św. pisząc o wcieleniu Syna Bożego a. o staniu s. ciałem, napisał tak: Bóg s. wcielił, a nie tak: natura Boska człowieczą na s. przyjęła. Salin. Sztuka jest metempsychozą: wielką wędrówką Ducha z materji do Boga przez przemiany coraz mniej zmysłowe i przez wcielenia coraz mniej cielesne. Kl. 3. *postać, w którą s. myśl jaka wciela, idea wcielona*: Homer to W. ludu.

Wcielenie się, a s., blm., niek. **Wcielenie** czynność cz. **Wcielić s.**

Wcielić, i, il, nied. **Wciełać** l. *spoić w jedno ciało, przyłączyć, zjednoczyć, zespolić, złąć w jedno*: Wielkie księstwo litewskie, wcieliwszy królestwu polskiemu, powtórnie wcielamy i prawie we wnętrzości kładziemy, przywłaszczamy, złączamy, przyłączamy, sprzymierzamy i na wieki przykładamy. Herb. W. kościołowi. L. W. do państwa krajną ościenną. Wtenczas przeszłość do życia mogliśmy W. Mick. Teraz dusza jam w moją ojczyznę wcielony. Mick. 2 *nadać ciało; nadać postać, kształt cielesny, uzmysłowić, upostaciować*: Myśli dobywam z siebie, wcielam w słowa. Mick. W. s. l. *zespolić s., złąć s., zjednoczyć s.*: I męki wciela s. w jedno serce twoje. Krasin. 2. *przybrać ciało, zespolić s. z ciałem, stać s. cielesnym*: Chrystus wcielił s. Słowo s. wcieliło abo człowiekiem stało. Białob. Marzę o tobie, nie wcielona serca mojego kochanko. Berw. Wzięły w ręce... bogi... treść żywota nie wcielona jeszcze w znikome formy śmierci i narodzin. Kon. 3. *przybrać postać, kształt; urzeczywistnić s., uzmysłowić s.*: Idea porządku społecznego wcieliła s. w ludzkości, i powstały narody. Wcielony = *istny, prawdziwy, chodzący, uosobiony*: Ten człowiek to W. djabeł! Matka jego — wcielona cnota. 4. × *W. s. wtajemniczyć s.*: Nie lubił wcielać s. ciekawie w cudze tajemnice. Bał. (= *wdzierać s.*).

† **Wciepiać**, a, ał i W. s. p. **Wścibić**. Kwiat.

† **Wciepianie**, a, blm., czynność cz. **Wciepiać**.
† **Wciepianie się**, a s., blm., czynność cz. **Wciepiać s.**

[**Wciepnąć**, pnie, pnał a. pl] *wrzucić*: W. w rzekę.

[**Wciepnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Wciepnąć**.

Wcierać, a, ał i W. s. p. **Wetrzeć**.

Wcieranie, a, lm. a l. czynność cz. **Wcierać**.

2. lek. (*frictio, infrictio, inaunctio*): Leczenie wcieraniem a. przez wcierania. Środki do wcierania. W. szaruchy a. szarej maści w skórę. Wcierania a. wcierki (szarej maści) = *fryk-cje, [fryki]*.

Wcieranie się, a s., blm., czynność cz. **Wcierać s.**

Wcierki, rek, blp., lek., p. **Wcieranie**.

[**Wcierkastki**] p. **Wściorastki**.

[**Wcierniasty**] p. **Wściorastki**.

Wcięcie, a l. btm., czynność cz. **Wciąć**. 2. Im. a *zagliębienie, cięciem zrobione, ząb, wręb, karb*: W. w bele. Przen.: *zwężenie, wglębienie*: W. w pasie, w talji, w figurze kobiety (= *stan wcięty*). W. w paltonie. 3. anat *wycięcie, wręb*, × *wyrznięcie*, † *ciosna*, † *nacięcie*, † *narżnięcie*, × *wycinek*, † *karb*, † *szczerebina* (incisura, incisio). W. kulszowe (i. ischiadica). W. szyjne mostka (i. jugularis sterni). W. zuchwy (i. mandibulae). W. łopatk (i. scapularis). W. pępkowe wątroby (incisura umbilicalis). W. międzypłatowe a. międzyżrzawowe płuca (i. interlobaris). W. sercowe płuca (i. cordiaca). W. tarczowe górne i dolne. W. pęcherzyka żółciowego. W. trzustki. W. dla żyły szyjnej (kości potylicznej, skroniowej) (i. jugularis). W. skrzydłaste, p. **kliniasto-skrzydłaste**. P. **Wycięcie**. 4. bud. *wstawienie jednego drzewa w drugie; zagliębienie cięciem zrobione, np. w belce, wycięcie, nacięcie*. 5. gór.: W. a. **Sznice**, w łam, początek wygrębiania w przodku, *zarzynając od góry, aby schodowo (czyli ustępami, schodami) od stropu wybrać caliznę łab.*

Wcięcie się, a s., btm., czynność cz. **Wciąć s.** **Wciętodzioby**, **Zęhdzioby** ptak, zool. (dentirostis) *ptak posiadający brzoży szczęki wyszczerbione z każdej strony wierzchołka.*

Wcinać, a, ał i **Wcinać s.** p. **Wciąć**.

Wcinanie, a, btm., czynność cz. **Wcinać**.

Wcinanie się, a s., btm., czynność cz. **Wcinać s.**

Wcinka, i, lm. i gór. *wcięcie* (p. **Wcięcie**): Na wcinkę prowadzić chochlik w pokładzie solnym płasko a poziomo ciągnącym s.

[**Wciorki**] p. **Wściornastki**: Przezeń majątność strawiona jest wciorka. Otw.

Wciornastek l. [W.] p. **Wściornastki**. Mik. z Wilk. Ujeżdżającego Władysława II weicornastka Polska wiecznym potępiła wygnaniem. Błaż. (*universa Polonia*). Synom Władysława weicornastka pomagaga Polska, wyjąwszy garstkę powinnych Sieciecha. Błaż. Przez Boga od wieku weicornastko s. stało. Gęb. Morzem było weicornastko. Zebr. A czy wam weicornastei rozdili moją gorszyé Elźbietę? L. Na weicornastkie strony, *partes in omnes*. Zebr. Weicornastkie wieki będą wspominały spraw twoich dzielność. Ryb. Po weicornastkie dni. Żarn. Z zamku weicornastey wystąpili. Błaż. (*omnes excesserunt*. Krom.). 2. zool. (thips) *owad prostoskrzydły*.

Wciornastki p. **Wściornastki**.

Wciornostek p. **Wściornastki**: Wciorności wam. Sienk. A hej! żeby cię wciorności! Sienk.

[**Wciorn...**] p. **Wściornastki**.

[**Wcip**, u, lm. y] *dowcip*.

Wcios, u, lm. y l. gór. p. **Wcias**. 2. stol.: W. krzyżowy = *platowanie drzewa na krzyż*.

† **Wcpiąć**, a, ał i † **W. s.** p. **Wścibić**: Nauka, aby s. sam żaden bez postania Bożego na urząd nie wciptał. Gil.

† **Wcpianie**, a, btm., czynność cz. **Wcpiąć**.

† **Wcpianie się**, a s., btm., czynność cz. **Wcpiąć s.**

Wcisnąć, a, ał i **W. s.** p. **Wcisnąć**.

Wciskanie, a, btm., czynność cz. **Wcisnąć**.

Wciskanie się, a s., btm., czynność cz. **Wcisnąć s.**

Wcisnąć, śnie, **śnął** a. [st], nied. **Wcisnąć** l. *włoczyć, wpełznąć, wpakować, wgnieść, wsadzić gwałtem w głąb czego, w ciasny otwór*: Wcisnął pościel w łomok. Troc. Stuchają, w okna głowami weisnieni. Wcisnął mu rulonik w rękę

(= *wetknął gwałtem, wścibił*). Większą część z (galla przepisał, odmieniając i weiskając wyrazy z żywota św. Stanisława. Lel. Różnice te stawałyby mi niejaki trudności, gdyby z żywociarza do kroniki miały być weiskane. Lel. Łzy wewnątrz weiskając, siedziała w salonie, oczekując przybycia tajemniczego oblubieńca. Byk. Leżąc na kanapie z głową weisniętą w poduszkę, rozmyślał spokojniej i trzeźwiej. Bał. Przen.: Weiskam oczy ciekawe w podwoje = *wlepiam, zatapiam*, (dok. *utopić*). 2. *cisnąć nasadzić na co, wtłoczyć, wpakować, nacisnąć, wbić, nabić*: Koronę weisniono Jezusowi na głowę nielutościwie. Jag. Z ciernia ostrego wieniec upłotszy, gwałtem na głowę Jemu weisnęli. Bz. Cheesz na moją głowę W. promienie i wieńce, Syrok. Weisnął czapkę na uszy. 3. *cisnąć do środka, wrzucić*: L. Weisnij kamień w dziurę. Troc. W. s. l. *dostać s. dokąd przez ciasny otwór a. wśród przeszkód, wkręcić s., przecisnąć s., przedostać s., wedrzeć s., wtłoczyć s., wpakować s.*: Powietrze usiłuje s. W. wszędzie. Świt. Przez koronkowe firanki i wielkie liście latanji weisnął s. tutaj światło dyskretne. Morz. Przen.: Wzrokiem weiskam s. do głębi (= *przenikam*). 2. przen. *wkręcić s., wścibić s., wkręcić s., wkręcić s., wedrzeć s.*: Przebiegły! wszędzie s. weisnie. W naszą ufnosć koniecznie s. weiska. Fred. A. 3. przen. *narzucić s., nastreczyć s., wleźć w ręce, nied. napruszać s.*: Samu mu s. sława i królestwo w ręce weisnęły. Pilch.

Wcisnienie, a, p. **Wcisnięcie**.

Wcisnienie się, a s. p. **Wcisnięcie s.**

Wcisnięcie, a, btm., **Wcisnienie** l. btm., czynność cz. **Wcisnąć**. 2. Im. a *wkleśłość od ciśnięcia, niejsce wgnieciono, wycisnięte; odciśnięcie*.

Wcisnięcie się, a s., btm., **Wcisnienie s.** czynność cz. **Wcisnąć s.**

Wcisnięty, **Wcisniony** im. od **Wcisnąć**.

Wcisniony p. **Wcisnięty**. Troc.

Wciub nieod., gm. p. **Wściub**.

[**Wciubać**, a, ał i **W. s.**] p. **Wścibić**.

[**Wciubanie**, a, btm.] czynność cz. **Wciubać**.

[**Wściubanie się**, a s., btm., czynność cz. **Wściubać s.**

[**Wciurko**] *co chwila, raz po raz, bezustannie*.

[**Wciurn...**] p. **Wściornastki**: A, bodajże cię weicorności, głucha psiałość. Dyg.

[**Wcoch**] p. **Wcochnąć s.**

[**Wcochnąć się**, nie s., **nał s.**] *cofnąć s., odsunąć s.*: Wcoch s. ode mnie! (= *odsun s.*)

[**Wcochnięcie się**, a s., btm.] czynność cz. **Wcochnąć s.**

Wcwał przys. *wskok, cwałem, klusem, prędko, pędem, w te pędy*: Wskok, krzyknął Podkomorzy, okulbaczę siwą, dobiec W. do mojego dworu! Mick.

[**Weyrlenie się**, a s., btm.] czynność cz. **Weyrlić s.**

[**Weyrlić się**, i s., **ii s.**] *wrębać s.*: Oni się weyrlili do pańskiego lasu.

Wczarować, uje, **owal** w siebie = *czarując wpoić, wszczepić w siebie*: Wczarował w siebie nienawiść dla świata. Garcz. Twoje ręce wczarowały w me myśli zwiędły smutek twego kraju cienia i śmierci. Przybysz.

Wczarowanie, a, btm., czynność cz. **Wczarować**.

l. **Wczas**, u, lm. y l. a. † **Wczesność**, † **Wczesność** *wygula, dogodność, udogodnienie, przyjemność*: Człowiek kiedyby s. z myślą, na niepotrzebne rzeczy nie unosił, a na równejby rzeczy

mógł przestać ku wezasowi, ku pokojowi swemu. Rej. Bydłęca mądrość jest, która ciała tylko pilnuje. Skar. Niewygoda czyni W. przyjemniejszym. Oss. Miasta dla wezasów ludzkich założono. Petr. W szaraju niewiasty mają wszelaki swój W. i dostatek. Star. Ci sprawują gody, usiłują, jakoby W. uczynili a ugodzili cudzej woli. Leop. Iż w Trypolu miałem siła znajomych, tak mi ś. zdało, jakobym do wezasu domowego ś. dostał. Warg. Powinność posła braciom służyć, nie folgując zdrowiu i wezasowi swojemu. Karnk. Wezasów żadnych, gdy tego było potrzeba, nigdy (Batory) nie przestrzegał. Wer. Znoj i zimno i prace i wszelkie wojenne niewczasw więcej, niżli drudzy, znoś. Baz. Wezasów zażywać. Troc. Ma W. swój i wygodę. Troc. × W. sobie czynić, na stolec iś, stolec mieć, wypróżnić ś. L. (= *użyć sobie*). 2. *spoczynek, spokój, odpoczynek, pokój, błoga bezczynność, świętowanie, wypoczynek, wytchnienie, luba swoboda*, żart. *laba*: W., wygodna, wygodne próżnowanie, wypoczynek. Otw. S. Kto chce zażyć wezasu, przykrego trzeba skosztować hałasu. Lubom. Jeśli rycerz zimno, głód cierpi, czemu i pan poseł wezasu nie poprzestanie dla posług braci swej milej? Karnk. Kazał mu król, aby sobie w domu uczynił W., wkrótce go mając odesłać do wojska. Zał. Ten, kto ma wilka i lisa sąsiada, nie zawsze z wezasem sypia i dojada. Jabł. Gdy takie rozruchy na Śląsku panowały, też ani Mała Polska wezasu nie zażywała. Błaż. Ujmując sobie wezasu, czujem. Groch. (= *śnu*). Nocy strawił więcej na modlitwie, niżeli na wezasie. Oss. Po wieczery poszliśmy do zwykłego wezasu. Zabł. Król, poszedszy do wezasu, przypomniał sobie... Pot. Z ran osłabiony, ma ś. na W. Pot. (= *ku spoczynkowi*). Zabierać ś. do wezasu. Rzew. Do wezasu ś. udać. Rzew. Udałem ś. do wezasu. Rzew. W. będę miał dostatni. Pot. Zażywasz wezasu, kiedy bracia płaczą. Kras. 3. *odpoczywanie, używanie wezasu*: Większy pożytek z mego wezasu, niżli z innych zakrętu i zabiegów, dla Rzpltej wyniknie. Pilch. 4. † W. *to, co zapewnia wygodę, dogodność, udogodnienie*: Każdy ogród ma w sobie pałacyk i altany i insze wezasy rozmaite. Star. Włosi mają cytryny, my mamy zboże, a tak każdy kraj ma swój W. Petr. Nie tak wiele sobie ważny wezasów, dostojności, rozkoszy tego świata, jak tamtego. Baz. Niech nam nie będą milsze wezasy, dobra i delieje doczesne, niżeli one wieczne. Damb. 5. † W., † *Wczesność stosowna pora, okazja, dogodna pora, sposobność*: W. będę miał w swym staraniu dostatni. Pot. Zdr. × *Wczasik*, × *Wczasiczek*.

2. *Wczas* przys. = a) a. *Zawczasu oporze właściwej, w właściwym czasie, wcześnie, rano; pierwiej, niż dogodna pora przemienie, nu czas, póki czas, w porę*: Nie W. powrócił. Boh. Nie W. dajesz chleba husto, kiedy w gębie zębów pusto. Kn. Sprawdziło ś., ale już po niewczasie. L. (= *za późno, po wszystkim*). Nie W. pożyczycie szabli, kiedy ś. już składać; nie W. szukać kulbaki, kiedy na koń wsiadać. Min. W. zabiegaj każdej rzeczy. Rej. W., rychło, przed czasem. Kn. Zawczasu o tym myśleć trzeba. Troc. [W. raniutko słońce wschodzi. Rano W. W. zima nastanie. Bardzo W. Nas nie puseał weas do dom. Pociężęś mię, moja matko, tak W. wydała? Weas do śniadania = *rodzaj powitania, gdy ś. kogo zastanie jedzącego śniadanie*]. Ir.: Rychło W. zjawiasz ś.! b) × W. *jak potrzeba, dogod-*

nie, w sam raz, prawie, akurat: W., tak W., wcześnie, miernie. Ku. W. mi trzewiki, trafiły mi ś. trzewiki równe na nogę. Kn. Gdy wilkowi powiązły kości w gardle, mówili wszyscy: W. to na twe żarłoctwo. Jabł. (= *dobrze mu tak, ma za swoje, zasłużył na to*). c) † W. *dostatecznie, należyście, w miarę*. And. z Kobył.

† *Wczasiczek*, czku, lm. czki p. I. *Wczas*: Rozkosz mu szeptee do ucha i domowy W. Opal. W. domowy. Troc.

Wczasik, u, lm. i p. I. *Wczas*. Troc., L.

[*Wczasno*] p. *Wczasnie*.

† *Wczesność*, i, blm., rz. od *Wczasny, wczesność*. Fort., H. Jana. Niech ś. chlubi z swemi fortelami i ziemi swej hojnością, ciepłem, wczesnościami. Stryjk. Powianisimy mieć baczność na dostojęstwo i na W. osoby każdego. Kosz. (= *na to, co mu ś. należy?*).

† *Wczasny*, [*Wczasny, Wczasny*] p. *Wczesny*: W. but na nogę, *aptus*. Mącz.

Wczasować, uje, ował kogo = *robić mu wezas*; *otaczać wygodami*: Takie djabel wygody, takie łoża ściele, żeby weczasował swoje świeckie kaczegole. Pot. W. ś. *używać wezasu, wygód, spoczywać, odpoczywać, spać, rozkoszować ś.*, żart. *labować, byczyć ś. = wylegniać ś., wypoczywać*: Przystań gadać, niech ś. wezasuje, i ty śpij. L. On ś. weczasuje i seree spoko. Wad.

Wczasowanie, a, blm., czynność cz. *Wczasować*: Za krótkie w zmysłach W. duszawy nędzna na na wieki biadowała. Wad. Straciwszy całą noc na dobrej myśli, tak długo weczasowaniem zabrnęli w południe, że mało co między godziną wstania a obiadu różności było. Lubom.

Wczasowanie się, a ś., blm., czynność cz. *Wczasować ś.*

† *Wczasowity* p. *Wczasowny*. Jeżow.

† *Wczasownik*, a, lm. *cy człowiek lubiący wezas*; *wygodnicki, wygodniś, rozkosznik, niewieściuch, piecuch*: Wierszyk ten chyba weczasownicy wymyśliłi: szpetnie staremu być żołnierzem. Birk.

Wczasowny I. a. † *Wczasowity* *tyczący ś. wezasu, pełen wezasów, przyjemny, wygodny, dogodny*: Złożywszy wszelkie weczasowne zabawy, śpieszył z ratunkiem do tak nagłej sprawy. Białob. Życie weczasowne. Otw. S. 2. W. (o człowieku) *zamożny, bogaty, mogący używać wezasów*: Człowiek W., moży, bogaty. Pot.

† *Wczasnie*, [*Wczasnie, Wczasno*] przys. od *Wczasny, wcześnie*. Rej., L., Gwar.

[*Wczasniutko*] *bardzo wcześnie, wczesniutko, wczesniuchno*.

† *Wczasny*, [*Wczasny*] p. *Wczesny*. Ocz.

[*W czem*?]: Nie frasuj ś., moja mileńko, w czym-em cię opuściła... Powiedzże mi, moja mileńko, w czym-emże ja pogardzony?

Wczep, u, lm. y stol. = stol. *Cynk*: W. kryty. W. półkryty. *Wczepy* proste.

Wczepiać się, a ś., ał ś. p. *Wczepić ś.*

Wczepianie się, a ś., blm., czynność cz. *Wczepiać ś.*

Wczepić się, i ś., il ś., nied. *Wczepiać ś. czepiwszy ś. wpić ś.*; *uczepić ś.*: Dogoniłem starego i wczepiłem mu ś. oburącz w ramiona. Brt. Tęsknota jak sęp spada i wczepia ś. w duszę ostremi pazurami boleści. Reym.

Wczepienie się, a ś., blm., czynność cz. *Wczepić ś.*

[*Wczera*] p. *Wczoraj*.

Wczesno p. *Wcześnie*: Ta chętką udawiania i uświetniania domów dość W. była z klejnotem

szlachetkim zaszczerpiona. Lel. Pociąg do zatrudnienia W. ś. pojawił w moich dziecinnych zabawach. Lel.

[Wczesno]: Od wczesna = od wczesnego czasu, od wczesnej doby, pory, oddawna: Ogromne miał doświadczenie w kradzieży, którego od wczesna i w długim życiu nabył. Tet.

† Wczesnociepły w miarę ciepły, letni: W., wolny, tepidus. Mącz.

Wczesnojesienny tyżący ś wczesnej jesieni: Wczesnojesienna pora. Rgw.

Wczesność, i, blm. i. rz. od Wczesny: Ulice nie były tak puste, jakby W. godziny kazata ś. spodziewać. Deo. 2. † W., p. Wczas: W budowaniu domu uważaj na zdrowie i W. mieszkających. Petr. Każdy na wczesności domowej przestaje. Biel. M. Odstap na czas swej wczesności. Pśń. Gołębie rady na słońce wychodzą, a gdy tę W. będą mieć, nie przeniosą ś. na inше miejsce. Trzye. Pokojowi swemu i wczesności zabiegając. Błaż. W., wywczas, odpoczynek. Orzech. Na jej rozkoszne członki nie było wczesności żadnej. Jabł. W., pogoda do czego, okazja, pora. L. Niektóre narody, acz same grubemi były, wszakże sąsiady nauczone miały, którym nie na wczesności i naukach do badania ś. o rzeczach nie schodziło. Błaż. Słowianie wczesnością żadną do nauk ówczesna nie okwitowali, ponieważ między grubemi narody osiedli i ustawiczne wojny toczyli. Błaż. W. najwięcej dokazuje. Fred. M. 3. × W. odpowiedniość, stosowność, dogodność, wygoda: Lech, W. ziemi naszej ulubiony, w niej osiadł. Błaż. W., przypadanie do czego, kiedy właśnie w czas, tak w czas, w miarę. L. W., mediocritas. Mącz. (mierność, raczej adaequalitas. L.). 4. [W.]?: Gdy ś. stamtąd (od ślubu w kościeła) powrócimy, W. sobie uczynimy, za łaskę waszą (rodziców) odwiedzając będziemy.

Wczesny, † Wczasny, [Wczasny, Wczasny] i. † W. na swój czas przypadający, we właściwym czasie dziejący ś., w porę skuteczniony, punktualny, akurálny, niespóźniony: Karanie ma być wczesne, t. j. swego czasu dane. Petr. Zapłata ma być wczesna, t. j. swego czasu dana. Petr. 2. × W. w sam raz, w samą porę przypadający, właśnie potrzebny, pożądany, na rękę komu będący: W., w stosownym czasie odbywający ś. Błaż. Nigdy mi ś. przyjeście tak wczesne nie zdarzyło żadnego człowieka. L. 3. × W. umiarkowany, pomierny, mierny, w miarę będący, stosowny, pasujący: W sukni wczesnej chodził: ani w ciasnej, ani w szerokiej. Kosz. W. but na nogę, aptus. Mącz. But do nogi twej zawsze W. rad kupujesz. Bach. *Mediocre ingenium*, tak W. do wicip. Mącz. W., mierny, średni, *mediocris*. Mącz. Uwarz to przy wczesnym (miernym) ogniu. Troc. (= wolnym). 4. † W. wygodny, dogodny, z wygodami połączony: Sposób życia W. i wygodny. Kłok. Budynek W. Pot. W budynkach naprzód ma być się widoczna, izby wesole, pokoje wczesne. Haur. Do najwcześniejszych gościa pokojów prowadzą. Pot. Zwyczajna ludziom z północy na południe, jako to z miejsc przykrych do wczesniejszych, prowadzić ś. Błaż. Wczesne wschody. Troc. Tak W. ogród, że ś. zdawa, iż samo przyrodzie go założyło. Troc. (= obiecujący, użyty w czasie). 5. zawczasu skuteczniający ś., zjawiający ś., t. j. pierwszej, niż nastąpi gwałtowna potrzeba a. sama pora, przedwczesny, skory, rychły, ranny: Wczesna rada najlepsza. L. Z wczesnego ś. owocu złe drzewo wydaje. L. Rannego

wstania, wczesnego zasiania, młodego ożenienia nikt nie żałował. Rys. W. obiad. Troc. Wczesna zima. Wyruszyliśmy w drogę wczesnym rankiem. Niech cię nadzieja za wczesna nie mam. Fred. A. Pokój dziewiczej duszy i wczesnej mogile (= przedwczesnej). Wczesna roślina = wczesnie dojrzewająca. Jęczmień W. Już bocian przyleciał do rodzinnej sosny i rozpiął skrzydła białe, W. sztandar wiosny. Mick.

Wczesniak, a, lm. i poł. plód przedwczesny, plód przed terminem urodzony, plód niedonoszony (foetus praematurus).

Wczesnie, Wczesno, [Wczesno, Wczasnie] przys. od Wczesny: W., *mediocriter*. Mącz. Wczesniej żyć będziesz, ni ś. na głąb morza puszczać zawsze, ni gdy cię... Min. (*lepiej żyć będziesz*. Kor., *najlepiej zrobisz*. Kor.). Co gorsza, im pieszczoniej, im tu kto żył wczesniej, tym z świata iść na mary przychodzi bolesniej. Pot. W. mi tu. Troc. W. mi tu siedzieć. Zaraz na początku choroby radź ś., bo lepiej W., jak po czasie. Perz. Jeszcze W.: dopiero piąta (= rano). Wstałem W. Przyjdź W. tu spać, pracować, tańcować. Troc. Za W., kwiatku, za W. Mick. Jem W. Mick.

× Wczesniejszość, i, blm., rz. od Wczesniejszy: A właśnie najczęściej ma taka W. rozstrzygać.

Wczesniuchno przys. od Wczesniuchny; Wczesniutko.

Wczesniuchny, Wczesniutki bardzo wczesny, zewszystkim wczesny: Kąpielczka letniuchna, jako trzeba, wczesniuchna. Groch.

Wczesniutki p. Wczesniuchny.

Wczesniutko p. Wczesniuchno.

[Wczesno] p. Wczesnie: To źrebę W. wyrosto.

× Wczłowieczać, a, al p. Wczłowieczyć.

× Wczłowieczanie, a, blm., czynność cz. Wczłowieczać.

× Wczłowieczenie, a, blm., czynność cz. Wczłowieczyć.

× Wczłowieczyć, y, yl, nied. × Wczłowieczać ucielić do ludzkości, podnieść do godności człowieka, nadać piżno człowieczeństwa: By W. w ludzkość lud, na to z Bożej ją opieki wybierały los i wieki. Sł. wil.

Wczółgać się, a ś., al ś., Wczółgnąć ś., nied. Wczółgiwać ś. czółgając ś. wsunąć ś., wejść; wpełznąć; wemknąć ś., wkraść ś. chyłkiem, ugramolić ś.: Dziecko wczółgało ś. pod stół. Robacy do żywego mięsa wczółgnęli ś. co najdalej. Birk. (wnęcili ś. L.). Wczółgnie ś. wewnątrz i powoli w kości panująca ślizkiej, ach, słabość starości. L. Zostaw drzwi otwarte; ja ś. tam wczółgam pomału, a potem wyskoczmy oknem. L.

Wczółganie się, a ś., blm., czynność cz. Wczółgać ś.

Wczółgiwać się, uje ś., iwał ś. p. Wczółgać ś. Wczółgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wczółgiwać ś.

Wczółgnąć się, nie ś., nął ś. p. Wczółgać ś. Wczółgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wczółgnąć ś.

Wczopować, uje, owal wprawić na czop, wpuścić w czop, w zacięcie: W. belkę = spoić ją z drugą na czop, czopem a. czopami; wciąć, wernąć. Sol.

Wczopowanie, a, blm., czynność cz. Wczopować. Wczora, Wczoraj, [Wczora, Wczoraj] i. przys. dzień temu, dzień przedtym, przed dzisiejszą nocą,

wczorajszego dnia: Co mnie W.. to tobie dziś, Bud. Siano rano posiecone. Kołak. Starszy dziś suche w stóg wrzucone. Kołak. Starszy dziś każdy, niż wczora. Górń. W. w wieczór. Troc. Od wczora. Troc. Wczora zdechło jagniąt kilkoro. Len. Za W., przed W. Troc. (= onegdaj). Nie będziesz taką panną, jaką byłaś wczoraj. Wójc. [Na samego Poklencza boga kłan, co haw wczora we wieczór z ludziami przyjdzie. Tet.]. 2. rz., zwykle nieod. *dzień wczorajszy*: W. minęło. Kiedy za dniem noc nie chodzi, ani jutro za wczorem. Li. Była pewność, że jutro tak będzie szczęśliwe, jak wczora i dzisiaj. Chodź. Zapomnieli fatalnego wieczora, na późno jutro nie bacząc. Byk. [Przed wczorem]. Przen. *przeszłość, dni ubiegłe*: Kocham jednak to W. moje. Krasz.

Wczorajszy, [Wczorański] który był wczoraj, przed dzisiejszą nocą wydarzony: Dzień W. Wczorajsza potrawa. Kn. Szuka wczorajszego dnia. Prz. (= sam nie wie, czego szuka). My ludzie wczorajsi i nie nauczeni, gdyż dni nasze jako cień na ziemi. Bud. Bo my wczorajsi, i jak znikłe cienie, tak dni ubiega naszych przedłużenie. Chr. Nasza znajomość nie jest, jak mówią, wczorajsza. Kras. (= jest dawna, nie od wczoraj s. datuje). Ja nie W. (= nie dzisiejszy; nie od wczoraj żyję, pożyłem już na świecie, jestem doświadczony. Jak s. masz po wczorajszym? (= po wczorajszej hulance i t. p.). Kiedy s. nazajutrz po upicciu zjeżdż, to s. jeden drugiego pyta, jakoby s. miał po wczorajszym. Damb. (po wczorajszej ochocie. L.). **Z wczorajsza** przys. z dnia wczorajszego, z wczoraj: Potrawa pozostała z wczorajsza.

[Wczorański] p. Wczorajszy.

[Wzórko] p. Wsiórko.

Wzucie się, a s., blm., czynność cz. Wzucę s.
Wzucę się, uje s., ul s., nied. Wzucować s.
wniknąć, zatopić s., wgłębić s. uczuciem w co; odzucić co: W. i wynislić s. w ducha starożytnych wieków. Im silniej s. wczuwała w jego ból, tym głębiej on wsikał w jej duszę. Dyg. Im bardziej wczuwała s. we wrażenia rozmowy z tym człowiekiem, tym trudniej było eokolwiek przypomnieć. Żer.

Wzucować się, a s., al s. p. Wzucę s.

Wzucowanie się, a s., blm., czynność cz. Wzucować s.

[W czwartynek] p. Czwartynek.

Wczwórnasób przys. p. Czwórnasób. Troc.

[Wczył, Wczyłka] teraz.

[Wczyłka] p. Wczył.

† **Wczyniać się, a s., al s., za kim = przyczyniać s., wstawiać s., przemawiać, wnosić instancję: W. s. za kim, zamawiać, personam alicujus dicendo tueri. Mącz.**

† **Wczynianie się, a s., blm., czynność cz. Wczyniać s.**

Wczytać się, a s., al s., nied. Wczytywać s.
w co = czytając wnikać, zatopić s. w czytaniu; rozczytać s.; czytać, dopóki s. nie rozpozna ducha autora: Ktokolwiek wczyta s. dobrze w to poema, znajdzie niejakie podobieństwo z Homerem. L. Ci, którzy w różnych autorów wczytali s. pisma, w oderwanych nawet dzieła częściach poznają autora. Pir.

Wczytanie się, a s., blm., czynność cz. Wczytać s.

Wczytywać się, uje s., ywał s. p. Wczytać s.
Wczytywanie się, a s., blm., czynność cz. Wczytywać s.

Wćwiczenie, a, blm., czynność cz. Wćwiczyć.
Wćwiczenie się, a s., blm., czynność cz. Wćwiczyc s.

Wćwiczyć, y, ył ćwicząc wdroyć, włożyć, wprawić, wciągnąć w co; wyćwiczyć w czym, wyuczyc czego: Król ten swój naród w wielkie męstwo wćwiczył. Papr. Ku wszelkiej pobożności wprawił i wćwiczył. Wuj. Przebrał z piechoty udatniejsze i tak ich wćwiczył, żeby i prędko bieżącym konnym i wracającym s. zdołać mogli. Warg. Adrjan rycerstwo swe pracą, rozkazowaniem i przykładem swym tak wćwiczył i postanowił, iż eokolwiek kiedy wyrzekł, to wszystko za prawo i za ustawę było miane. Kosz. (= tak wymustrował, w taką karność wprawił, tak karnym uczynił). **W. s. wprawić s., wdroyć s., włożyć s., wciągnąć s. ćwiczeniem; przywyknąć, nawiąknąć:** Wielom s. wćwiczył pod tym mistrzem, multum promovi. Mącz.

Wdać, wda, wdal, nied. Wdawać i. kogo, co w co = wciągnąć, wprowadzić, umieszczać, wplątać, zamieszać, zaplątać: W jakikolwiek stan W. żywot swój. Rej. (= pokwicić jakimkolwiek stanowi). Dla ciebie mając uciśnione serce kłopoty, nie chcę i ciebie W. w one. Jarg. (= narazić na nie, nabawić ich). Zakazał towerów, co w zbytki, w rozkosz, w miękkość zwykły ludzi wdawać. Jabł. (= wzwyczajać). Porównanie liścia z człowiekiem nieznacznie wdało mię w refleksje nad... L. (= wciągnęło, wprawiło). Medea córę Peliuszowe w tę nadzieję wdała, że w młodość trafi starość ojcowską przeczyni. Żebr. (= utwierdziła, upewniła w tej nadziei). W tęczy barw rozmaitych lub na tysiąc stawa, rozstępowanie samo oczy w myłkę wdawa, jedno prawica, jedno, co s. z sobą styka, ostateczne pokrajki różnica zamyka. Żebr. (= w błąd wprowadza). Anibal starał s., aby Fabjusza w podejrzenie do swych Rzymian mógł W. Warg. (= podać). Wdawam kogo w co, nabawiam kogo czego. Kn. Nie wdaj mię w to, nie chcę o tym wiedzieć. Kn. W. kogo w koszt = narazić go, wystawić go na koszt. Wierze mi, czyścieśmy wygrali, żeśmy w taki koszt próżny wielkie pany wdali; ziemianie ich w to wdali, mogę to rzec śmieje... Zbył. Wdałem mię w niebezpieczeństwo, w wielki kłopot. Troc. (= wprawiłem mię w kłopot, nabawiłem mię kłopotu). 2. † W. w niewolę = wtrącić, oddać do niewoli: Właśni mię byli bracia... w wieczną niewolę wdali. Rej. 3. † W. komu co = oddać komu w posiadanie: W. komu swą część na wieki. 4. † W. kogo w inszy kształt = przedzierzgnąć, przekształcić, przemienić, zmienić, przeobrazić, zakłóć: Perdyksa Pallas w ptaka wdała, avem reddidit. Żebr. Dafnisa nimfa wdała w kamień. Żebr. Lynka w ostrowidza wdała Ceres. Żebr. W ptaka go wdali: dał krzywy nos, dał szponie do pazurów krzywe. Żebr. **W. s. i. † W. s. w kogo, w co = udać s., uciec s., zwrócić s., uderzyć do kogo, do czego, schronić s. do kogo, do czego:** W domy s. wdano, subiere domos. Żebr. Nie bój s., sterniku, daj do Dyei; wdałem s. weń i oddań tu rządząz ofiary. Żebr. (*delatus in Diam*). Wenus, litując wnuczki nędznej, wdała s. w stryja, *patru blandita suo est*. Żebr. 2. × W. s. w co, do czego = wsiąpnąć w co, dokąd: W. s. w obóz. 3. w co = umieszczać s., wplątać s., zamieszać s., związać s., wtrącić s., wćwicić s., wgłądnąć (w cudze). W. s. z kim = zadać s., związać s., zbratać s., pokumać s., obcować, przestawać. Ten, który k stołu służy, nie ma s. wdawać w rzecz (= do rozmowy). Przysięgiem nie wdawać s. w interesa

wacpana, a już ś. znowu w intrygi wplątałem. L. Wreszeie, co mi ś. tam w cudze wdawać rachunki? L. Żebyś ś. z tą nie wdawał kobietą. L. (= *zadawał*). Gdybyś ś. miał tak głęboko z nią wdawać, uwiadomię ojea. L. Bardzo dobrze robiłaś, Tereso kochana, żeś ś. nie chciała wdawać z takim sowidrzalem. Niem. Ociec ma to ustawicznie na umyśle mieć, aby ś. syn nie ku leda jakiej białej głowie wdawał a nie z każdą towarzystwa a składu miał. Glicz. Niechaj swe czary mają czarownice, w te bałamuctwa my ś. nie wdawajmy; szabla rzecz nasza i tej ś. trzymajmy. P. Koch. Z możnemi ś. w żadną rzecz nie wdawała. Skar. Ani ś. z nim zaraz wdaje w rozmowę. Skar. Dał jasny przykład, aby drudzy nieopatrznie w tę ś. rzecz tak wielką nie wdawali. Skar. A tak nie wdawaj ś. w to, do czegoś nie. Post. pr. Muszę ja ś. W. w tę sprawę (= *zainteresować ś. nią, wtrącić ś. w nią, zainteresowywać*). Ja o przyszłości z niebem wdałem ś. w rozmowę. Mick. Wdał ś. w rozmowę z wielkim gienjuszem świata. Mick. Nie wdaję ś. w politykę, w intrygi (= *nie bawię ś. w politykę, w intrygi*). Wdał ś. w niepotrzebne hałas. Troc. 4. *przypłatać ś., rzucić ś., zalcraść ś.*: Odzwyczajając należy dzieci, aby w nosie palcami nie dłużyły, rozjątrzywszy bowiem miazdrę, W. ś. ogień może. L. (= *może nastąpić zapalenie*). Krosty mu ś. wdały (= *wystąpiły mu*). Jakiś ból wdał mu ś. w nogę. Zaraza wdała ś. do obozu (= *wdarła ś., przenikła, wkradła ś.*). Robaki wdały ś. w ser (= *zaległy ś., zagnieżdżyły ś., rzuciły ś. w nim*). Wdałby ci ś. ogień w tę kulawą nogę. Jeżeli mucha usiadzie wprzód na raku, a potem na wrzodzie, rak ś. weń wda niezawodnie. Djabeł może ś. W. w kogoś (= *wejść w niego, opętać go*). 5. *narazić ś., wystawić ś., podać ś. na co*: Wdawać ś. w niebezpieczeństwo, trudność, w zwadę, niesławę. L. Abyśmy ś. w jawne niebezpieczeństwa nie wdawali. Skar. Nie wdaj ś. w niebezpieczeństwo. Kn. W. ś. w trudność, w zwadę, niesławę. Troc. 6. W. ś. w sprawę sądową = *rozpocząć z kim proces, wstąpić z kim w proces*: Wdawać ś. w sprawę sądową, wstępować w prawo z kim, odpowiadać u sądu. Kn. Gdy kto przed sądem przeciw żądaniu uczyni odpowiedź, już ś. wdawa w prawo, *litem contestatur*, i już od tego sędziego wyjmować ś. nie może. Groic. (= *wplątać, zaangażuje ś. w proces*). Król do sądu postąpił i sądził, kto ś. wdał w sądy. Gór. 7. w co = *zupelnie ś. czym zajm., oddać ś. czemu całkowicie, zatopić ś., zagłębieć ś., pograżyć ś. w czym*: 8. † W. ś. w kogo, w co = *przełtzerzgnąć ś., przemienić ś., zmienić ś., zamienić ś., przeobrazić ś., przekształcić ś., przerzucić ś.*: Wdała ś. w babę Pallas, *anum simulat*. Żebr. Wdawa ś. w różne kształty Proteus. Żebr. W dusze nawy ś. wdały. Żebr. (= *przyjęły na siebie postać nawy*). 9. w kogo = *wrozić ś., stać ś. podłożny do kogo, zapatrzeć ś. na kogo*: Zbyt ma miękkie serce, właśnie ś. w swego nieboszczyka ojea wdała. L. Uważa więźnia sobie znajomego, ale myśli sobie: często ś. człek wda w człowieka. Pot. Tytus wdał ś. w Brutusa. L. Pospolicie mówią: w co ś. taki łotr wdał, bo rodzice poceźwi byli. Falib. [Są wypadki, że śmierć ś. wda w osobę znajomą = *pokaże ś. w jej postaci*].

Wdał = w dal: Wpadł w skały okrutne, skąd patrzył W. od ludzi w swym żalu na morze. Jabł. † **Wdały darobny, uradzowy, ładny**: Mówią, że okrutnie W. Sienk. Powieść o Walgierzem Wda-

łym Sienk. Był grabia możny, którego dla wielkiej urody zwano Walgierzem Wdałym Sienk.

Wdanie, a, blm., czynność cz. **Wdać**.

Wdanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdać** ś.: Za wdaniem ś. do obozu zarazy od miasta ustąpić musiał. Nar. Za wdaniem ś. cesarza jego mości pokój stanął. Troc. Tam (na komorze) za wdaniem ś. skuda rozprawimy ś. o odebranie posyłki. Krasin. W. ś. w prawo. Troc.

Wdarcie się, a ś., blm., czynność cz. **Wedrzeć** ś.: Wilcze W. ś. Szujskiego na państwo. L.

[**Wdarć się, wedrzeć ś., wdarł ś.**] p. **Wedrzeć** ś.

× **Wdartus**, a, lm. y p. **Wdzierca**: W., wdzierca, wtręt, właz, intruz. L. Od Boga danego Zbawiciela przyjąć nie chcieli i Ieda wdartusa i zwodziciela mieli przyjąć ku swemu zginieniu. Wiśn.

[**Wdalenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wdarczyć** ś.

[**Wdarczyć się**, y ś., ył ś.] komu = *upodobać ś. komu*.

Wdawać, aje a. † awa, awa i W. ś. p. **Wdać**.

Wdawanie, a, blm., czynność cz. **Wdawać**.

Wdawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdawać** ś.

Wdąć, wedmie, wdął, nied. **Wdymać** *wdmuchać, wdmuchnąć, dmuchając wepchnąć w co; wetchnąć*: Wdymam co w co. Kn. Wedmij w pęcherz wodę. Troc.

[**Wdąć**]: Idzie mu na W. = *ma korzyść, idzie mu sporo*.

[**W dązki**] p. **Dązki**.

[**Wdążny**] *korzystny*: Przeciwdążniejse mleko, jak kwaśnica (sok z beczki kapusty).

Wdech, u, lm. y *dech wciągnięty w płuca, wziętnie, wdychanie; lek. × wchnienie* (Czem.) (inspiratio): W. przerywany.

Wdechowy przym. od **Wdech**. Anat.: Mięśnie wdechowe (musculi inspiratorii).

Wdepnąć, nie, nął I. *nadepnąwszy wtłoczyć; wbić nogę*. 2. gm., żart. *wstąpić, wejść gdzie*: Idąc na przechadzkę, wdepnął do kolegi. Gdyby tak nie było, kto wie, czyby nie wdepnął? Sienk.

Wdepięcie, a, blm., czynność cz. **Wdepnąć**.

Wdeptać, cze a. ce, tał, nied. **Wdeptywać** I. *depcąc wbić, wtłoczyć, wgnieść*: Wdepczmy w ziemię te węże. Birk. Bydło żadne nie wdeptywa tu szczepów. Brud. (= *nie trątuje*). Przen: Wdeptałem nieprzyjaciół równie jak błoto uliczne. Koehan. (= *zdeptałem, sponiewierałem*). Wdeptali mię w ziemię ludzie nieżyczliwi. Koehan. 2. a. W. ś., **Wdepnąć** w co = *ulać, stąpając wleźć w co*: Wdeptał w glinę i roznosi ją po podłodze. 3. przen., żart. *zakochać ś., zdurzyć ś., wciągnąć w miłość*: Tu chodzi o grubszą rybkę, o paunę Łęską, w którą ten warjat wdeptał bez ratunku. Prus. Ten staruszek naprawdę wdeptał ś. po szyję. Prus.

Wdeptanie, a, blm., czynność cz. **Wdeptać**.

Wdeptanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdeptać** ś.

Wdeptywać, uje a. ywa, ywał i W. ś. p. **Wdeptać**.

Wdeptywanie, a, blm., czynność cz. **Wdeptywać**.

Wdeptywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdeptywać** ś.

[**Wderzać**, a, ał] p. **Wderzyć**.

[**Wderzanie**, a, blm.] czynność cz. **Wderzać**.

[**Wderzenie**, a, blm.] czynność cz. **Wderzyć**.

[Wderzyć, y, ył, nied. Wderzać] *uderzyć*: Już rekwizjalne z dział wderzały dzwony.

Wdęcie, a, bfm., czynność cz. **Wdąć**.

Wdławiąć, a, ał p. **Wdławić**.

Wdławianie, a, bfm., czynność cz. **Wdławiać**.

Wdławić, i, il, **Wduścić**, nied. **Wdławiąć**, **Wduścić** *wepchnąć, wcisnąć, wtłoczyć do gardła*: Muszę te słowa W. ci nazad w gardło. Słow. Wiedział, że każdy kęs będzie w siebie wdławił. Grb. Brutalnie mściwią pięść w gardziel mu wdławia. Sf.

Wdławienie, a, bfm., czynność cz. **Wdławić**.

Wdłuż, [W *dłużkę*, W *dłużki*] przys. - przy. z pp. 2-im = w kierunku długości, wzdłuż, podłuż, *wzdłuż*: W. rzeki. Troc. (= z biegiem rzeki). W. ulicy. Troc. W. murować. Troc. Stojeli W. Troc. Uważając Warszawę, ile dopiero ma być miastem, to jest mila wszcz i W., obwiedziona jest miastem przekopem, napełniona kamieniami, pałacami. Gom.

[W *dłużkę*] p. **Wdłuż**.

[W *dłużki*] p. **Wdłuż**: Na polu W. wtócić.

Wdmuchać, a, ał, **Wdmuchnąć**, nied. **Wdmuchiwać** *dmuchając, dmuchawszy wcisnąć, wtłoczyć; włąć*.

Wdmuchanie, a, bfm., czynność cz. **Wdmuchać**.

Wdmuchiwać, uje, iwał p. **Wdmuchać**.

Wdmuchiwanie, a, bfm., czynność cz. **Wdmuchiwać**. Lek. (insufflatio): W. proszków do krtani lub innych jam ciała w celach leczniczych, *insufflacja*.

Wdmuchnąć, nie, nał p. **Wdmuchać**.

Wdmuchnięcie, a, bfm., czynność cz. **Wdmuchnąć**.

× **Wdobre** przys. *w najlepsze, na dobre*: Król dobrodziej W. chrapie. Słow.

† **Wdochwatni** *dorywoczy, dopadkowy*: Wdochwatnia robota. Męcz.

Wdoić, i, il, nied. **Wdoiwać** *dojść wpuścić*: W. mleko w szkopek.

Wdoiwać, a, ał p. **Wdoić**.

Wdoiwanie, a, bfm., czynność cz. **Wdoiwać**.

Wdojenie, a, bfm., czynność cz. **Wdoić**.

† **Wdole**, a, Im. a *wpadlina, dolina*. B. Sz.

[W *dołki*, W *dązki* iść] *pasować ś., mocować ś., borykać ś.*: Pójdźmy w dołki.

[W *doma*] *doma, w domu*: Siedź W.

[W *dorywczą*] przys. *dorywczco, dorywkciem, dopadkiem*.

Wdowa, y, Im. y I. a. [Gdowa] *kobieta, którą mąż odumartł*: Niestety! wdowaciem jest. Leop. (= mąż mi umarł). U wdowy chleb gotowy, ale nie każdemu zdrowy. Rys. U wdowy chleb gotowy, ale wymowny. Głecz. Przen.: Jesteś wolną, jesteś wdową po wielkim człowieku (= straciłaś go, choć żyje; już nie twój, opuścił cię). Wdowy dla majetności pojmują. Bud. B. Zart. „Stomiana W.“ = *mężatka, której mąż nieobecny czasowo*. Przen.: W Polsce żadna wakanca nie jest długo wdową. Trzł. (= niedługo umknie). 2. zool., p. **Wdówka**: Do najpiękniejszych ptaków w tej części Afryki należą tak zwane przez misjonarzy wdowy. Sienk. Zdr. **Wdówka**, **Wdoweczka**, **Wdowunia**, **Wdówcia**, [Wdowula, Wdowienka, Wdowińka, Wdowuleńka, Wdowulinka, Wdowiczka, Wdowisia, Wdowusia, Wdowuś]. Zgr. **Wdowisko**.

[Wdowcowy] p. **Wdowczy**.

Wdowczy, [Wdowcowy] przym. od **Wdowiec**; [Gdowcowy]: Sam ręką wdowczą i osieroconą stos drew zapalił i z synem i z żoną, Mor A.

Wdowczyk, a, Im. i p. **Wdowiec**: Rada, że wdowa wdowczyka osiadła. Pol. Młody W., znając dobrze jego taktkę, trzymał ś. ciągle gospodarza domu. Rog. [Na Kralowej Hali złapali wdowczyka]. Tet.

Wdowienka, i, Im. i p. **Wdowa**: Kochana wdowienko, kiedyż zrobimy koniec? Zabł. Ciesz się wdowienkę po synie, Poręb.

Wdowi I. a. [Gdowi], × **Wdowieński**, **Wdowin**, × **Wdowski** przym. od **Wdowa**: W. stan. Wuj. Dar, który ś. żonie na przypadek owdowienia jej tytułem wsparcia przyrzeka, nazywa ś. dochodem wdowim. Cyw. Henryk zniósł podatki, które zwano dziewiezemi, wdowiem i inne. Biel. M. List W. = *przywilej królewski, udzielający wdowę od stawiania przed sądem przez rok od dnia śmierci męża*. Balc. Przez.: Serce wdowie = *osierocone przez ukochaną istotę*. Śl. wil. Grosz W. = *dar ubogiego skromny, ale z serca pochodzący*. 2. bot.: Kwiatek W., p. **Drjakiew**.

Wdowicze, ego, bfm., rz.: Twierdzili, jakoby *ius primae noctis* zmieniło ś. na opłatę, zwaną kunica, dziewieze, W.

Wdowiczka, i, Im. i p. **Wdowa**: Nie frasuj tej nędznej a mizernej wdowiczki. Rej.

Wdowie, ego, bfm., **Wdowine** *danina za Piastów, płucona przez wdowę, wychodząca powtórnie za mąż*: W., u Długosza *viduae*. Nar.

Wdowiec, wca, Im. wey I. a. [Gdowiec] *mężczyzna, którego żona odumartła*: W. z wdową rzadko dobrze z sobą Rys. Poszła za wdowca. 2. eukier.: Kawalerowie-wdowcy, p. **Kawaler**. Zdr. **Wdowczyk**, [Wdowyszek].

Wdowieć, eje, ał, [Gdowiec] *zostawać wdowcem a. wdową*.

Wdowienie, a, bfm., czynność cz. **Wdowieć**.

× **Wdowieński** p. **Wdowi**: Nie służy jej stan W. L. W. welon. Rzew.

Wdowienstwo, a, bfm., **Wdowstwo** *stan wdowca a. wdowy, sieroctwo po mężu a. po żonie*: Czym twe W. osłodzić? Twarzyzka jej wdowienstwo nie okazuje. L. Przez ten nieszczęśliwy stan wdowienstwa swego ani zdrowia mieć nie może. L. Wdowa nie traciła prawa dóbr posiadania, do jej wdowienstwa przywiązano. Cz.

× **Wdowin** p. **Wdowi**: Oczy wdowine. Wuj. Zabrali wolu wdowinego. Wuj.

Wdowina, y, Im. y z politowaniem, *biedna, nieszczęśliwa wdowca*: Biedna W. gramoli ś, jako może. Kaczk.

Wdowine, ego, bfm., **Wdowie**. Hel. Uchwały synodu zakazują wyraźnie pobierania dziewiczego i wdowinego.

[Wdowisia, i, Im. e] p. **Wdowa**.

Wdowisko, a, Im. a p. **Wdowa**: W. zmarzone, w której ustało ciepło przyrodzone.

× **Wdowożeń**, a, Im. e *tan, co ś. z wdową żeni a. ożenił*. Śl. wil. Wdowożeniowi: Wdowę żonę pojmujesz. Koch. W.

× **Wdowski** p. **Wdowi**: Z lakomstwa domy wdowskie pozerali. Żarn. Stan W. Troc.

† **Wdowstwo**, a, bfm., p. **Wdowienstwo**: Panielstwo, małżeństwo, W. Wuj. Zwlekła ś. (Judyla) z szat wdowstwa i oblokła ś. w szaty wesela na rozradowanie synów Izraelskich. Wuj.

Wdowuła, i, Im. e p. **Wdowa**: Cóż mówisz o mojej wdowuli? Zabł.

Wdowuleńka, i, Im. i p. **Wdowa**: W. żwawa. Zabł.

[Wdowulinka, i, Im. i] p. **Wdowa**.

Wdowunia, i, Im. e p. **Wdowa**: Kochana wdowunia. Zabł.

Wdowusia, i, lm. e p. **Wdowa**.
[**Wdowus**, i, lm. e] p. **Wdowa**.
[**Wdowyszek**, szka, lm. szki] p. **Wdowiec**.
Wdówcia, i, lm. e p. **Wdowa**.
Wdóweczka, i, lm. i p. **Wdowa**: Nadobna
W. L.

Wdówka, i, lm. i l. p. **Wdowa**: Słomiana W. =
męzka, której mąż jest chwilowo nieobecny. 2.
bot. (*viola tricolor*) roś. *fiołek trójkolorowy*. 3.
a. **Wdowa** zool. (vidua) ptak wróblowaty stożko-
dzioby z rodziny łuszczaków.

Wdrabiać, a, al p. **Wdrobić**.
Wdrabianie, a, blm., czynność cz. **Wdrabiać**.
Wdrapać się, pie ś., pał ś., nied. **Wdrapywać**
ś. **drapiąc ś. wejść**; **wspiąć ś.**: Na górę powoli
ś. **wdrapał**. Książ.

Wdrapanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdra-
pać** ś.

Wdrapywać się, uje ś., ywał ś. p. **Wdrapać** ś.
Wdrapywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdra-
pywać** ś.

Wdrażać, a, al i W. ś. p. **Wdrożyć**.
Wdrażanie, a, blm., czynność cz. **Wdrażać**.
Wdrażanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdra-
żać** ś.

Wdrażać, a, al i W. ś. p. **Wdrażyć**.
Wdrażanie, a, blm., czynność cz. **Wdrażać**.
Wdrażanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdra-
żać** ś.

Wdrażenie, a, blm., czynność cz. **Wdrażyć**.
Wdrażenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdra-
żyć** ś.

Wdrażyć, y, ył, †**Wdrożyć**, nied. **Wdrażać**,
† **Wdrażać** *drażąc wciągnąć, wkręcić; wkrubować,
wernąć*. W. ś. *wgłębić ś., wciągnąć ś., wkręcić ś.,
wkrubować ś.*: Dwie gwiazdy to dwa wściekle
ogniska, wdrażają ś. w niebo, gdyby dwa ol-
brzymie kratery. Przybysz.

Wdrobić, i, il, nied. **Wdrabiać** *drobiąc wpuścić;
wkruszyć*: Nalej na miseczkę rosolu i wdrób
chleba. Perz.

Wdrobienie, a, blm., czynność cz. **Wdrobić**.
Wdrożenie, a, blm., czynność cz. **Wdrożyć**.
Wdrożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdro-
żyć** ś.: Każde powołanie potrzebuje wdrożenia
ś. w przyjęte obowiązki. L.

Wdrożyć, y, ył, nied. **Wdrażać** i. *wprowadzić,
naprowadzić na pewne tory; naprowadzić, skiero-
wać, nakierować, sprowadzić na co, wciągnąć w co*:
Dyskurs nas wdrożył w rozmowę o sposobie
pisania listów. Kras. 2. proces, dochodzenie,
śledztwo = *zarządzić, wszcząć, wytoczyć z urzędu*:
Wdrożono proces o zamach stanu. Gdyby równo-
cześnie przeciw Ciapkiewiczom śledztwo o oszu-
stwo wdrożono. Rog. 3. † W., p. **Wdrażyć**. 4.
*włożyć, przyzwyczaić, wzywać, wćwiczyć, przy-
uczyć, zaprawić*: W. kogo do porządku. 5. *wmówić
drogą przekonywania, upoić, wszczepić, zaszczerpić,
wziąć*: Wdrażać w serce dzieci obyczaje i uczu-
cie. Węg. Powaga mówiącego, sposób opowia-
dania, wiek młody słuchających — wszystko to
wdraża w umysły niezgluzowaną impresją. Kras.
Ludzie o sobie wdrożyli mi zdanie: wszyscy są
obłudni. L. W. ś. l. *drodziej przywyknąć, assuescere
iuneri*. Kn. 2. p. **Wdrażyć**; *wziąć ś., wryć ś., wciągnąć
ś., wbić ś., przeniknąć, przedostać ś.*: Była kró-
lewska wieża z ogłosniami mury, gdzie był, jak
o tym sława, złotą lunią, złożył syn Latony,
stąd jej dźwięk w kamień ś. był wdrożył, *saxo
sonus ejus inhaesit*. Zebra. 3. do czego, w co =
przywyknąć, nawyknąć, włożyć ś., zaprawić ś., na-

*łamać ś. do czego; oswoić ś., otrząsać ś. z czym;
wprawić ś. w co*: Pomalą wdrożyłem ś. do tego
nowego sposobu życia. Kras.

+ **Wdrążenie**, a, blm., czynność cz. **Wdrążyć**.
† **Wdrążyć**, y, ył *wryć*. Pot.

Wdrzanka, i, lm. i bot. (*cissampelos*) roś. z ro-
dziny miesięcznikowatych.

Wdrzeskała, y, lm. y geol. (*rupellaria*) mała
bezglowa dwumuskulowa skamieniała. Łab.

× **Wdrzewić**, i, il *zmienić w drzewo; przemienić,
przekształcić, przedzierzgnąć, przerzucić*. × W. ś.
*zamienić ś. w drzewo; przemienić ś., przekształcić
ś., przerzucić ś., przedzierzgnąć ś.*: W róże ś.
same, jak *Dryjada*, wdrzewi. Słow.

Wdrzewienie, a, blm., czynność cz. **Wdrzewić**.
× **Wdrzewienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wdrzewi-
wić** ś.

[W dubelt, Na dubelt] *podwójnie, dubeltowo,
dwa razy, w dwójnasób*.

Wduchawiać, a, al p. **Wduchować**.
Wduchawianie, a, blm., czynność cz. **Wducha-
wiać**.

Wduchować, i, il, nied. **Wduchawiać** *wciąć
w sferę ducha*: Umie wduchawiać, że tak po-
wiem, nawet idee oderwane. Nowiś.

Wduchowanie, a, blm., czynność cz. **Wdu-
chowić**.

Wdugować, uje, ował gm., **Wdygować** *wciągnąć,
wzniesić z wysiłkiem, dźwignąć w górę, wwindować*.
W. ś. *wciągnąć ś., dźwignąć ś. w górę, wwin-
dować ś.*

Wdugowanie, a, blm., czynność cz. **Wdugować**.
Wdugowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdu-
gować** ś.

Wdumać się, a ś., al ś., **Wmyślić** ś., nied.
Wdumywać ś. *dumając wiknąć; zatopić ś., wgłę-
bić ś. myślą*: Wdumał ś. i wpatrzył w pola.
Słow. Siedział wdumany smutnie w siebie.
Krasz. Nie spotkasz tu zamyśloniej, wduma-
nej w siebie, spokojnej niewiasty. Krasz. Rzu-
ciła ś. na postanie, spała na rękach i wdumała
tak w siebie że Rusa próżno coś nad nią
poszeptawszy, odstąpiła. Krasz. Chłopiec wdu-
mywał ś. w nie (w słowa), wpajał. Krasz.

Wdumanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdu-
mać** ś.

Wdumywać się, a ś., al ś. p. **Wdumać** ś.
Wdumywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdu-
mywać** ś.

Wdusić, i, il, nied. **Wduszać** p. **Wdławić**:
wbić dusząc: Bierz, chamie, krzyknął do mnie,
rzucając dukata, bo ci w gardło go wduszę.
Kaczk.

Wduszać, a, al p. **Wdusić**.

Wduszanie, a, blm., czynność cz. **Wduszać**.

Wduszenie, a, blm., czynność cz. **Wdusić**.

W dwójnasób p. **Dwójnasób**.
[**Wdy**] l. a. [**Wdycki**] *zawsze, zawdy. 2. przecież,
wszakże*.

Wdychać, a, al p. **Wetchnąć**.

Wdychanie, a, lm. a l. czynność cz. **Wdychać**.
2. lek. *wdech, wetchnienie*, × *włchnienie* (*inspi-
ratio*) (*wziewanie* = *inhalatio*). Gruźlica z wdy-
chania, przez W. = *gruźlica inhalacyjna*. Wąglik
przez W. = *wąglik inhalacyjny*.

[**Wdycki**] p. **Wdy**.

Wdygować, uje, ował i W. ś. gm., p. **Wdu-
gować**.

Wdygowanie, a, blm., czynność cz. **Wdygować**.
Wdygowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wdy-
gować** ś.

Wdymać, a, ał p. Wdąć.
 Wdymanie, a, błm., czynność cz. Wdymać.
 [W dyrdy] p. Derdy.
 † Wdyszeć, y, ał p. Westchnąć: Rzucęć s. jak kot na myszy, aż twe sierce ciężko wdyszy. P. Sand.
 † Wdyszenie, a, błm., czynność cz. Wdyszeć.
 [Wdzek, u, lm. i] l. p. Wdzięk. 2. zdrowo! dobrze!: To mu W.!

Wdziać, eje, ał, † Wdziać, nied. Wdziewać, † Wdziewać l. włożyć, nadziać, przywdziać, oblec: W. suknię na siebie (= ubrać s. w nią, wziąć ją na siebie). Otóż jest mój płaszcz, wdziej waepan na siebie. L. Wdział dziś żalobę, zbroje. Troc. Przen.: Damy częstokroć na s. wdziejają roku jednego bogatej familji intratę. L. Przen.: Czarnownik kruka postać na s. wdziejawa. Przyb. (= bierze, przybiera). Wdziejają czapki na głowę. L. (= wkładają, kładą, wsadzają, nakładają). Porwał za kaptur i wdział go na siebie. Kras. Wdziej czapkę, szyszak. Troc. W. buty (= wzuć, obuć, włożyć, wciągnąć). Kazata mu na szyję powróz W. a po ziemi go włóczyć, aż umarł. Biel. M. (= włożyć, założyć, nałożyć, zawiesić). Zawiesiłem kołstki ku okrasie oblicza jej i zaponki wdziałem na ręce jej Leop. (wdziałem. Leop.). W. sobie okulary na nos. Troc. (= założyć, nałożyć, wsadzić, nasadzić). 2. wsunąć, wsadzić, wetknąć, wścisnąć; zatknąć, nasadzić, wbić, nadziać: Wdział pierścień na palec. Troc. Wdział na palec kochanków pierścienki. Chł. Ściałwszy go, wdział (wetknął) głowę na dziedę. Troc. [W. s.] odziać s., przydziać s., ubrać s.: Nie chodź, bo zimno, tobys umarła.—Ale ja sie dobrze wdziała. W. s. w co.
 † Wdziaływać, uje, ywał, Udziaływać przerywać, zagadywać, interpellare. B. Sz.
 † Wdziaływanie, a, błm., czynność cz. Wdziaływać.

Wdzianie, a, błm. l. czynność cz. Wdziać. 2. [W.] bielizna. Por. Obleczenie.
 [Wdzianie się, a s., błm.] czynność cz. Wdziać s.
 [Wdziar, u, lm. y]: Dziś wdziera s. już sosna w ślad brzozy na grzbiecie Beskidu, i nazwa tych brzozowych posiewów oznacza je najwłaściwiej, bo je w górach nazywają wdziarami. Pol.
 [Wdziasto, a, lm. a] p. Dziasto.
 [Wdziebnać, nie, nał, nied. Wdziebować] wciągnąć, wetknąć, wścisnąć, wdziać: Wdziebnie piestranek na rączkę.
 [Wdziebnięcie, a, błm.] czynność cz. Wdziebnać.
 [Wdziebować, uje, ował] p. Wdziebnać.
 [Wdziebowanie, a, błm.] czynność cz. Wdziebować.

† Wdziedzicować, uje, ował wprowadzić w dziedzictwo: Wdziedzicowan, infeodatus, investitus. Ort.
 † Wdziedzicowanie, a, błm., czynność cz. Wdziedzicować.

Wdziedziczenie się, a s., czynność cz. Wdziedziczyć s.
 Wdziedziożyć się, y s., ył s. wdrzeć s. w dziedzictwo; umocnić s., zagnieździć s., ustalić s., ugruntować s., zakorzenieć s., rozsiąść s. na stałe na stanowisku: Kardynał, biskup, prałaci, słyszmy, jako s. wdziedziczyli w kościeł Pański. Gil.
 Wdziałać się, a s., ał s. wchodzić, zagłębiać s. w co swoim działem: Panowie Łosiowie wdziałają s. w uroczysko Sowino. Krzyw.
 Wdzialanie się, a s., błm., czynność cz. Wdziałać s.
 † Wdzierać, a, ał i W. s. p. Wdrzeć s.

† Wdzieranie, a, błm., czynność cz. Wdzierać.
 Wdzieranie się, a s., błm., † Wdzierka czynność cz. Wdzierać s.
 Wdzierca, y, lm. y, × Wdartus ten, co s. gwałtem wdziera dokąd, co s. wtrąca w co, co przemocą opanowuywa co, wtręć, intruz, samozwaniec, uzurpator: Bolesław oczyścił miasta od uzurpacji czeskich i niemieckich wdzierców. Nar. Cesarz Henryk, zaspokoiwszy stolicę rzymską od wdzierców, posadził na niej Klemensa. Nar.
 Wdzierczy przym. od Wdzierca, samozwańczy, zaborczy. Wdziercze prawo = prawo kaduka, gwałt, przemoc. Pomeranja, Krzyżakom niestusznym prawem od margrabiów zaprzędana, potem od króla czeskiego takżmże wdzierczym prawem darowana. Nar.
 † Wdzierka, i, lm. i błm., p. Wdzieranie s.: W., ambitio. Żebr.
 Wdzierstwo, a, lm. a czyn wdzierczy, wdzieranie s., wdarcie s.
 † Wdzierzający powściągliwy, wstrzemięzliwy. Głos.
 † Wdzierzawać, a, ał wstrzymywać, hamować, powściągać, abstinere. Głos.
 † Wdzierzawanie, a, błm., czynność cz. Wdzierzawać.

Wdziewać, a, ał i [W. s.] p. Wdziać.
 Wdziewalny mogący być wdzianym, wdziewanym; do wdziewania służący. Troc. L.
 Wdziewanie, a, błm., czynność cz. Wdziewać.
 [Wdziewanie się, a s., błm.] czynność cz. Wdziewać s.
 Wdzięceć, eje, ał l. stawać s. wdzięcznym, 2. być wdzięcznym, promienieć wdziękiem, wdziękami. St. wll.

Wdzieczelina, y, lm. y bot. p. Dorodnia.
 Wdzięczen (jako orzeczenie) p. Wdzięczny: Kazimierz, będąc W. onej przyczynie, księstwo to sobie przyłączył. Papr. W. dobrodziejstwa tego będąc Troc. Król, W. pochwał dla siebie, zapiekł złoto we chlebie. Syrok.

Wdzięczenie, a, błm. l. czynność cz. Wdzięczyć. 2. p. Wdzięczenie s.: Niewiasta w czterdziestym roku tego wdzięczenia zaprzętać nie chce, co ją w dwudziestym zdobyła. L. (= kokieteryj). 3. czynność cz. Wdzięceć.

Wdzięczenie się, a s., błm., niek. Wdzięczenie czynność cz. Wdzięczyć s.
 † Wdzięczeństwo, a, błm., p. Wdzięczność. L. [Wdzięczki] p. Wdzięczny.

Wdzięcznica, y, lm. e p. Wdzięka. L.
 Wdzięcznie. × Wdzięczno, [Wziynienie] przys. od Wdzięczny: Bóg to nie W. przyjął od nich. Biel. M. Puścił s. do Prus, a tam od Krzyżaków W. był przyjęty. Biel. M. Do Polski ujechał, gdzie był W. od Bolesława przyjęty. Stryjk. W. tę łaskę przyjął. Troc. Wdzięczność spraw ludzkich jest przyjemność, mając nieiaki znak enoty i obyczajów; stąd mówiny: ta panna W. oczyma obraca, W. chodzi, W. mówi, śmieje s. Petr. W. to patrzyć, słuchać było. Troc. W. to pachnie. Troc. W. brzmieć. Troc. W. przyjmować = za wdzięczne przyjmować = miło przyjmować, z ukontentowaniem, z czuciem s. do wdzięczności. L.

Wdzięczniuchno przys. od Wdzięczniuchny; Wdzięczniutko, Wdzięczniusio.
 Wdzięczniuchny, Wdzięczniusi, Wdzięczniutki bardzo, nader, nadzwyczaj wdzięczny, miłuchny przez swoją wdzięczność: Twarz gładka, ramię cudne, stan wspaniały, nogi wdzięczniuchne. Petr.

Wdzięczniusi p. **Wdzięczniuchny**: Ta moja wdzięczniusia tak ładna. Jabł.

Wdzięczniusia p. **Wdzięczniuchno**.

Wdzięczniutki p. **Wdzięczniuchny**.

Wdzięczniutko, p. **Wdzięczniuchno**.

Wdzięczno (jako orzeczenie) *rzecz wdzięczna, wdzięczna jest*: Lży mu to W. było, by go chciała mieć za męża. H.J. Nawiedzeniem swym choremu W. uczynił. Jabł. (ukontentowanie mu sprawił, ucieszył go. L.). [Jak mi to jest przyjemno do serca, wdzięgno].

× **Wdzięcznoglósie**, a, blm., *wdzięczny głos, melodyjność głosu*.

Wdzięcznoglósie *mający głos miły, wdzięczny*.

× **Wdzięcznokrzyki**, † **Wdzięcznokrzykiwy** *mający głos donośny, ale harmonijny*. Zbył. W. łabędź. Biel.

† **Wdzięcznokrzykiwy** p. **Wdzięcznokrzyki**.

Wdzięcznomównie przys. od **Wdzięcznomówny**. L.

† **Wdzięcznomówność**, i, blm., rz. od **Wdzięcznomówny**, *miły sposób mówienia*. Troc. Na żartach i wdzięcznomówności jej nie schodziło. Pilch. W., suaviloquentia. Kn.

Wdzięcznomówny *miłe, słodko mówiący*. Kn., Troc.

× **Wdzięcznomruczny** *miłe mruczający, przyjemnie szemrzący*: W. strumyk. W. spad rzeki. Pilch.

Wdzięcznooki p. **Młodooki**. L.

× **Wdzięcznopamiętnie** przys. od **Wdzięcznopamiętny**. Troc.

× **Wdzięcznopamiętny** *pomny na otrzymane dobro, poczuwający ś. do wdzięczności; przechowujący we wdzięcznej pamięci, miłe wspominany*: Wdzięcznopamiętnym to przyjmuję sercem. Troc. Wdzięcznopamiętne czyny. Troc.

Wdzięcznoplunny *miłe płynący, przyjemne dla ucha spadki mający, potoczysy, gładki*: W. rym. Pilch.

× **Wdzięcznorymny** *obfity w miłe rymy, odznaczający ś. wdzięcznymi wierszami, pełen słodkich rymów*: W. Helikon. Węg.

Wdzięcznośpiewny *wdzięcznie, miłe, słodko śpiewający*. L.

Wdzięcznowonny *woń miłą wydający, słodko woniejący, pachnący*: Wdzięcznowonna róża. Koch. W.

× **Wdzięcznożółty** *mający barwę przyjemnie, pięknie żółtą*: Wdzięcznożółta kosa Niemek. Bardz.

Wdzięczność, i, blm., † **Wdzięczeństwo** *przym. od Wdzięczny; † Wdzięstwo, † Wdzięk*: a) Matka jest dobroć, córka W. rodzi, dobrać przodkuje, W. za nią chodzi. Bratk. Cznie W. Czynieć co przez W. Okazać W. Wymagać wdzięczności. Dewód wdzięczności. Dług wdzięczności. Niewygasta W. W. za dobrodziejstwa. Nabyć prawa do wdzięczności. Poczucić ś. do obowiązku wdzięczności. Z dobroci wypływa W., która słodko zajmuje serce przez wspomnianie dobrodziejstwa. L. Serce powinno być wymiarem wdzięczności. L. Mam ci wielką W. i zawsze o tobie pamiętać będę. L. Niekrzepnąca nigdy W. Nies. Zwykliśmy mówić: ten temu W. odniósł; odnosić bowiem jest to, coś winien, dobrowolnie przynosić, *ille illi gratiam retulit*; nie mówimy: W. wrócił, *gratiam reddidit*, wracają bowiem ci, u których ś. domagają. Pilch. Kto nie przestaje popierać jednego dobrodziejstwa drugim, ten i z najzapamiętalszego serca, jak z krzemienia ogień, W. wykrzesze. Górn. Aby to był znak jaki taki wdzięczności naszej. Wuj. Na

znak wdzięczności. Skar. Wspomniał mu Boskie dobrodziejstwa..., aby myśl jego tym więcej ku Bogu i nabożeństwu a wdzięczności wzruszył. Skar. Złota nie pragniesz, wdzięczności potrzeba. Koch. W. Dobrodziejstwo wdzięcznością ś. płaci. Kras. Należy ś. od tego zgromadzenia najżywsza W. zmarłemu księżciu. Dm. Wylany dla dobra społeczeńści pracuje, póki może, nie wymagając po nikim wdzięczności. Kołł. Wdzięcznością płacić będę. Troc. Taka to W. za dobrodziejstwo! Troc. Zwrócę, oddam z wdzięcznością (= z *podziękowaniem*). Ja wiem, zem jemu niepotrzebny na nie, lecz że on dobry, potrzebny, widzicie, a moja W. i ufność bez granic. Gor. W. ziomków. Zał. Mnie stały lzy w oczach, lzy wdzięczności dla ciebie. Krasin. b) W., przyjemność, słodkość, miłe, lube przymioty. L. Święte relikwie jałowcowy zapach wdzięcznością przechodziły. Zigr. W. głosu. Boh. Była w Bolesławie W. obyczajów, powagą pańską uniarłowana. Błaż. (*suavitas*. Krom.). W. spraw ludzkich jest przyjemność, mając niejaki znak enoty i obyczajów, stąd mówimy: ta panna wdzięcznie mówi, śmieje ś. Petr. Nie będziemy chwalić tej białej głowy królewskiej z urody i wdzięczności. Skar. (= z *wdzięków*). Ust mądrych słowa W. z siebie dają. Lubom. c) Był wielkiej u Boga i ludzi wdzięczności dla świętego żywota swego. Skar. (w wielkiej akceptacji, wziętości. L., *lasce*). W. moja z twego wrotu szczęśliwego. Mias. (= *ukontentowanie, rozradowanie, radość*). Olha kazała posłom łaźnią nagotować: oni będąc tej wdzięczności radzi, szli do łaźni. Stryjk. (= *grzechności, życzliwości, łaski, z tego względu, faworu*).

× **Wdzięcznusia**, i, lm. i *miła, śliczna kobiątka, cukiereczek, jagódka, różyczka, ślicznotka, lubcia*: Ta moja W. tak ładna. Jabł.

Wdzięczny, **Wdzięcen**, [**Wdzięczki**] i. *przejęty wdzięcznością, obowiązany, poczuwający ś. do wdzięczności, pomny na otrzymane dobro*: W., beneplacitus. Ps. flor. W., pełen wdzięki. Rej. † W. czego = W. za co. Dobrodziejstwa nie być wdzięcznym rzecz szkaradna jest. Górn. Bśmy jedno byli wdzięczni darów Jego. Kaz. 1555. W., kto nieco oddaje za ono, co wziął kiedyś, lub też za dobrodziejstwa powinien zostaje. Górn. Jeżeli bestje wdzięczne są dobrodziejstwa od ludzi, daleko większe staranie mieć powinni ludzie, aby ich byli wdzięcznymi. Białob. Krzyżacy, znając dobrodziejstwo przodków naszych, a nie będąc go wdzięczni, nas samych miasto pogan wojują. Biel. M. Wdzięcznych niewiele. Prz. (Troc.). Będę panu za to W. (= *obowiązany a. dam łapówkę, będę ś. znał na rzeczy*). W. mu Hagan dziesięć odłaisek ze swego przystań orszaku. Miek. Przen.: W. materiał, kolor = *dobrze noszący ś., trwały, praktyczny, oplacający ś.* 2. Pożyjeicie z nami, czym tu gospodarzy wdzięczna prac rola i dobry Bóg darzy. Brodz. *przyjemny, słodki, miły, luby, ujmujący, woczy, nadobny*: S. Par. Fraszki nieprzepłacone, wdzięczne fraszki moje. Koehan. Człowiek w dworstwie W., w żartach śmieszny, bez obrazy każdego. Górn. J. Wdzięczna swoboda. Otw. S. Uśmiech W. Węg. Miał Maciejowski twarz wdzięczną. Górn. Ogromnemi bębunami, krzykliwemi trąbami, wdzięcznemi lutniami, przyjemnemi cytrami chwalcie Pana. Ryb. Miejsze wdzięczne, towarzystwo miłe. Wuj. Zdobisz wdzięczne koło miesięczne. Koehan. Kwiat W. Tw. Za latem błotna jesień przychodzi, a za jesienią zaziębla a niewdzięcz-

na zima. Rej. Siedząc doma, przy swym progu, człowiek najwdzięczniejszy Bogu. Groch. Pści wdzięczna, stań s. uwielbienia godna. Kras. (= *pści piękna*). Wdzięcznie słowo ubłaga nieprzyjaciela. Wuj. (= *dobrze, łagodne, łaskawe, przychyłne*). Dwa razy to jest wdzięczne, kto daje prędko. Prot. 3. *któremu radzi, mały, pożądany, sympatyczny, upragniony, drogi*: Widząc, iż nie był wdzięcznym gościem u niego, puścił s. dalej. Biel. M. Przerębski, arcybiskup, bardzo był W. u ludzi. Górn. 4. × W. czego, czemu = *kontent z czego, rad czemu*. L. Kazimierz, wjeżdżając do Krakowa, widząc, iż są wdzięczni jego przyjechaniu wszyscy, dziękował im za to. Biel. M. Wodzi-li s. na wszem podług woli waszej, wdzięczniejszy tego i Bogu dziękujemy. Leop. Był Jetro wdzięczon tego wszystkiego, co Pan raczył uczynić ludowi izraelskiemu. Leop. (ucieszył s. Leop.). Gdy w Rusi nie stało potomstwa, Kazimierz, będąc wdzięczon owej przyezynie, księstwo to sobie przyłączył. Papr. Wdzięczna jest tego z nami ta Rzplta, gdy odważni rycerze zagranieźni do niej s. garną. Vol. †Przymować za wdzięczne, przyjmować wdzięcznie = *przyjmować miłe, z wdzięcznością, z radością, serdecznie, z ukontentowaniem*: Przymowali za wdzięczne wieczorzę ubogą. Koehan. Co od Boga, trzeba za wdzięczne przyjmować: lub On daje, lub bierze, za wszystko dziękować. Szymon. Proszę, za wdzięczne przyjmij dar ten mój maluczki. Biel. M. [Proszę tę moją lubą prośbę za wdzięczną przyjąć]. 5. † Wdzięczne czynić, mieć za wdzięczne = *uznać za dobre, za ważne, za prawomocne, aprobować*: W., *ratum, gratum facere, habere*. L. Dawne konstytucje we wszystkich ich cząstkach moeno, wdzięczne czynimy i potwierdzamy. Herb. Wszystkie przywileje chcemy umocnić, potwierdzić, całe i wdzięczne uczynić. Herb. Przy czym byli i na co zezwalałi i za wdzięczno to mieli najuczciwsi ojeowie... Herb. 6. [W.] *postuszny*.

Wdzięczyć, y, ył, robić wdzięcznym, dodawać wdzięku, uroku; umilać, piekasz, złobić, rozjaśniać: Onota wdzięczy, enota wienęzy. Kras. Radość uśmiechem oczy jej i wargi wdzięczyła. Przyb. Czysta miłość wdzięczyła pieszczon każdy wyraz jej głosu, każde warg ruszenie. Przyb. Łzami W. lice. L. W. s. *przymilać s., umizgać s., mizdrzyć s., lasić s., zalecać s., kokietować, robić słodką minkę, słodkie oczy; szczerzyć zęby*: Każdą jego troskę swoją pieszczotą, zowsząd nadskakując, zawsze s. wdzięczną, ugłaskała. Oss. Panicz, niły czuły, nie tak s. do mnie wdzięczy, jak do mej szkatuły. Tremb. A sercem przyciąga, a krasą s. wdzięczy. Kor. [Wdzięczyła s. z urodą]. Żart.: Wdzięczy s., jak pies do kija.

Wdzięk, u, lm. i, [Wdzek, Wdzięk], × Wdzięka l. † W. *dzięka, podziękowanie, dzięki, dziękczynność, dziękczynienie; wdzięczność, obowiązek za dobrodziejstwo*: Zatem bohater paphski słów godnych użyje, W. oddając Wenerze, *grates agens*. Żebr. Bierzesz dobrodziejstwo, miejże W., raduj s. z niego. Górn. 2. † W. *zawdzięczenie, nagroda, zapłata*: Ześmy tę rybtek samą ulowili, za długą tęskność odbierzemy wdzięki, Wad. To i co więcej mówił, ale na wiatr słowa leciały, i nie wdzięku nie odniosła mowa. Szymon (= *zostala bez skutku, pożytku; efektu*). 3. *zadowolnienie, ukontentowanie, radość, satysfakcja*: Szlachetny umysł nie znajduje wdzięku w swojej wielkości, lecz w dobrych czynów liku. Jak. W. 4. *powab, gratja,*

krasa, urok, słodycz, ponęta: W., *przymiot ciała; przyjemność rozumu i duszy; wdzięki wzrastają bez dołożenia s. naszego; przyjemności rodzi s. z ciągłego usiłowania w kształceniu umysłu; wdzięki są znikomą ozdobą, przyjemność do grobu zostaje. Swit. Ozdobna wdzięki wszystkimi. Przyb. Cheiał zerwać z krzaku raz Kupido ręką różę, co świeżo wzrok nęciła wdzięką. Min. Uprzejmość gospodarza, grzeczność gospodyni, wszystko to niewymowny dawało W. domowi. Kras. Wdzięką panięską przechodzi córki Cekropsowo. Bardz. W domu siedzi niewiasta przecudnego wdzięku. Dm. Rozmowa o stroju i wdzięku. L. Szezęśliwy, kto W. wraz z pożytkiem łączył. Kras. Piękność ustać musi, a enota, im dłużej trwa, tym żywszych wdzięków nabiera. Kras. Kiedy Halina słyzy taką mowę, rumianych wdzięków przybyło połowę. Brodz. Oboje, dziewczki i matrony wdzięki, na jednym lieu zespoliła cudnie. Miek. W. ożeniony ze smutkiem. Jeż. 5. anat.: Wdzięki licowe, p. **Dolek**.*

Wdzięka, i, lm. i l. † W., p. Wdzięk. 2. ozdoba, zaszczyt, chluba, chwala, gwiazda: Wdzięko Rzymu, obrońco senatu całego! Bardz. I ciebie, wdzięko rzymska, imię wielkiej sławy, Brute, cheą mieć spółnikiem tak szkaradnej sprawy! Bardz. O klejnocie, o dzięko domu upadłego. Bardz. O dzięko świata, słońce promieniste. Bardz. 3. Wdzięki, **Wdzięcznie boginie piękności u Rzymian, i a ski, g r a c j e L.**

Wdziękini, i, lm. e kobieta pełna wdzięku: Wstydzil s. świętych westchnień, co ronil ukradkiem wposród wesotych wdziękiń na dworze i w mieście. Syrok. Taką plebejuszowska W. dozwalała s. utrzymywać na skromniejszej stopie. Krasz.

Wdziękla, i, lm. e bot. p. Niemodźwiękla. Wdziękosława, y, lm. y, Głorjoza, Pysznowkiat, Pyszny kwiat, Piękna a. malabarska lilja bot. (gloriosa) *ros. z rodziny lijkowatych*.

Wdziobać się, bie s., bał s. dziobiąc dostać s. do srołka: Zdawało s., że mu na łeb spadnie: i w dziobie mu s. pomsta do samego mózgu. Ork. **Wdziobanie się, a s., blm., czynność cz. Wdziobać s.**

1. **We** przyi. p. W.

2. **We** l. zam. **Wej!** Wel glapa głąda durą = *oto wrona zagląda dziurą*. We-le, moja białka, tu som kruśniata. 2. **głos baranka**: Baranek wciąż s. skarży, jako dziecina: we! we! we! we! **Słow. 3. W. wiel = głos. naśladujący kwilenie psów goniących**: Na liszkę psi kwilą: a W. wiel a W. wiel! Laur. 4. [No we!] *no tak, no jakże*.

[We] *partykula dodatkowa u zachodnich Kaszubów*: W lese byli mordarze, ate oni we wzali jednokolą.

Weba, y, lm. y l. tkac. wyższy gatunek płótna lnianego. 2. całość tkaniny na jednym warsztacie wyrobionej, która po odcięciu z warsztatu dzieli s. na pojedyncze sztuki. Zdr. Webka.

Weber, a, lm. rzy tkacz.

Weberek, rka, lm. rki nożyk tkacza.

Weberka, i, lm. i forma ż. od Weber.

× **Weberkam, u, lm. y p. Płocha.**

Webka, i, lm. i p. Weba.

× **Webkam, u, lm. y p. Płocha.**

Webło, a, lm. a bot., p. Morszyna.

Webować, uje, ował druc. tkac siałkę metalową.

Webowanie, a, blm., czynność cz. Webować.

Webowy przym. od **Weba**: Koszula webowa. Gors W.

Webrać się, wbierteć s., webrał s., nied. Wbiertać s. 1. *wcisnąć s., dostać s., dobrać s., do środka czego*: Czasem i Moskal w ich hordę s. wbierte. Krasin. 2. [W. s.] *wprowadzić s. z rzeczami na mieszkanie, wnieść s., wprowadzić s.*

Webranie się, a s., blm., czynność cz. Webrać s.

Webrnąć, nie, nął, † Wbrodzić brnąć wejść, zapuścić s. w wodę; zabrnąć: Konie webrnęły w rzekę, w wodę. Troc. Webrnął do wody. Otw. Lud naglony z narzekaniem zbił s. w długi pas i webrnął w wodę. Chodź. Przen.: W. w biedę = pograżyć s. w niej. Webrnął w błędy, w długi. Troc. (= zabrnął).

Webrnięcie, a, blm., czynność cz. Webrnąć.

Webskit, u, lm. y min. mineral z gromady sylikodów, z rzędu wodorokrzemianów, H₂(Mg Fe)SiO₄ + 2H₂O.

Websterty, u, lm. y min. = Aluminic.

Webszul, a, lm. o, druc. szpulka tkacka do przerzucania wątku przy wyrobie tkanin drucianych.

Wech, u, lm. y bot., p. Szalej.

[Wecht, u, lm. y] sposób, w jaki nosi powóz: Bryczka ma lekki W.

† Wechtować, uje, ował p. Fechtować s.: Ośła szczęką Samson na Filistynów wechtuje. Koch. W. (= macha, wywija, szermuje).

† Wechtowanie, a, blm., czynność cz. Wechtować.

Wecować, uje, ował 1. toczyć, ostrzyć; pociągać (w obie strony): Ośła (= ośleka) nie siecze, lecz kosi wecuje. Kn. Wecuję co, wyostrzam. Troc. W. brzytew. Przen.: W. ozorem = chłastać. chłapać, machać językiem, szczekać, pyskować, obgadywać, czernić, szkulować. 2. † W. a. **Hecować, Ecować** ciężką grzywą wypalać na metalu znaki, figury, trawie. Sł. wil. 3. † W. **szlifować, polerować**: Siekiera w srebrze wecowana. Koch. J. (coelata., L.). 4. przen.: W. kogo = wziąć go na zęby, szamerować, nicować: W. kogo, szlufować, wziąć go na tarkę, na przetak. L. 5. [W.] **czyścić, pucować na glans**: W. buty. 6. [W.] **zajadać ze smakiem, pucować, pałaszować, ćwiczyć, repelować, zawiązać.**

Wecowanie, a, blm., czynność cz. Wecować.

† Weez = w co.

[Weczko] oto tak.

[We czworkę] p. Czwórka.

[We czwór] we czworo: Złożyć chustkę W.

× **Weczównasobnie p. Weczównasób. Troc.**

× **Weczównasobny poczwórny. Troc.**

× **Weczównasób, × Weczównasobnie w czwórnasób, cztery razy tyle. Troc.**

[Wecpić, i, il] wrzucić, wrazić: W. starego w kałużę.

[Wecpienie, a, blm.] czynność cz. Wecpić.

Weda, y, lm. y księga święta u Indusów: Dzieło to pierwszej świętości zowie s. W., to jest wiadomość a. słowo Boże objawione. Lel.

[Weda, y, lm. y, Wejda] pastwisko.

Wedantyczny przym. od Weda: Stara filozofja wedantyczna. Mat. I.

[Weder] lm. Wender.

Wedeta, y, lm. y p. Pikieta, podsłuch.

Wedi nieod. członka pewnej sekty mahometaskiej.

† Wedla, [Wedła] p. Wedle. S. Par. W. wielkości łodzi (= stosownie do...). W. rzeki iść. Troc. W. ciebie siedzę. Troc. W. tej konstytucji. Stl.

[Wedle], † Wedla, [Wele, Pele, Wele, Welo, Bezla, Wedla] przyi. z pp. 2-im l. a. [Według, Wedłuch] przy, podle, obok, u, koło, okolo, pod, tuż niedaleko czego: Wyciena go (kula) W. pasa. Kolb. Wiem ci ja drózkę W. kraju białego dunaju. Kolb. Osiadasz pierwsze W. Boga niejsce. Susz, Jakób W. miasta Porfirjonu obrał sobie pustynię Skar. W końcu roli siedziałem rano W. narożnej topoli. Zim. Dwaj mężowie w szacie kńiącej ukazali s. W. nich stojący. Odym. Znak jest literata, im cteniej W. niego. L. Bić groblę W. stawu. Jord. Chciał wracać, aby być pochowanym W. ojeów. Sienk. Kuso coś W. niego. Dzień W. (a. podle) dnia = dzień w dzień, dzień po dniu, co dzień. Wodę tę dzień W. dnia pić, nie jako niektórzy przerywają. Petr. 2. a. **Według, podług; stosownie, odpowiednio, w stosunku, względnie do czego, zgodnie z czym, w miarę czego**. W. stawu grobla. Prz. [Sam W. woli chodził] (= dobrowolnie). Słupy dwa długie W. głębokości rzeki w wodę wpuszczał. Warg. Ty, co pieszsz, rzecz sobie obierz W. siły i myśl długo, coby znieść barki potrafiły. Koryt. Czyj to chłopiec skrzydłasty, rumiany a biały, W. wzrostu ma łuczek, W. łuczka strzały! Pot. W. przyrodzenia. Górn. W. nadziei naszej, pocetych nam udzieliłsz. Skar. Skoro s. nam coćkolwiek nie W. myśli zykaue, zaraz wpadamy w gniew nieprzeblagany. Piłch. Zmituj s., Panie, W. miłosierdzia Twego. W. prawa (= w myśl prawa). Żyli W. Boga. Prot. (= po Bogu). Nie W. myśli. W. obliczeń, przypuszczzeń. W. wszelkiego prawdopodobieństwa. W. mego rozumienia. × W. czło wieka mówiąc. Wys. (= po ludzku). 3. [W. około] (pewnego czasu): W. półnoocy. 4. [W.] po, za: Oj, nocka, W. nocki, nie mogę jej przespać. 5. [W.] o, co do, co s. tyczy, względem: Przystedłem pomówić W. naszych interesów. 6. [W. czego?] = dlaczego?, z jakiej przyczyny? z powodu, przez kogo, przez co: W. ciebie jestem szczęśliwy (= dzięki tobie). Myślę W. jedzenia. (o jedzeniu). 7. [W.] wobec, po porównaniu z czym: Moja miłość nie zna granie, a W. niej wszystko za nie. Wóje.

† Wedlemysłny = Pomyślny pod 3.: Zdrowia długo dobrego z wedlemysłnemi od Boga pociechami życzy. Bz.

× **Wedlerozumny zgodny z rozumem, logiczny, rozsądny**: Postępek W.

× **Wedlewzorowo przys. od Wedlewzorowy. Sł. wil.**

× **Wedlewzorowość, i, blm., rz. od Wedlewzorowy. Sł. wil.**

× **Wedlewzorowy gram. odmieniający s. według wzoru, foremny, prawidłowy, regularny. Sł. wil.**

[Wedłuch] p. Wedle: Wyjął ziebro z boku jego (Jadama), postawił je W. jęgo, i stała s. zona jęgo. Wóje.

Według p. Wedle: W. lat siła ludzka idzie. Skar. W. sił i dostatku wszystko czyni. Opal. Był młodzieniec W. lat swolch uczony. Birk. W. stawu będzie grobla. Bud. B. Co będzie W. prawa, czynimy. Sz. (= zgodnie z prawem). W. prawa, woli mojej, powinności mojej, zdania mojego. Troc. W. mnie = W. mego zdania, jak na mnie. W. przemożenia mojego, W. sił moich. Troc.

† Wedrzyć, wedrzeć, wdarić, [Wdarć], nied. Wdzierać (= wezdrzeć), powściągnąć, powstrzymać, wstrzymać, unitygować, zreflektować, pomiarkować, utemperować: Mentor siwobrody bystrość mło-

dzienia natarczywają wdziara Pot. Duch nieczysty popada go i natychmiast krzyczy, a on go wdziara, aż ślini. Sekl. (szarpie. L.). W. ś. l. *przedzierając ś. wejść; wtargnąć, werwać ś., wcisnąć ś. gwałtem, wkraść ś., wlamac ś.*: Buntownicy wdarli ś. do Węgier do aradeńskiego hrabstwa, w którym wszystko pustoszyli. Swit. Gdzie ś. wedrą srodzy w stado wiley, kto nie mileczy? Mias. Myśl nie ma dosyć na zwierzejniejszą piękności, wdziara ś. gwałtem w tajemne skrytości. P. Koch. Jeśli chcesz, żeby żadne umartwienie nie wdarto ś. do serca, uzbrój one tuzinem kieliszków wina szampańskiego. L. Insinuo, wsobiam, włudzam, wdzieram, przylizuję, wkradam ś. w kogo. Mącz. W tym, co chropawo wdziara ś. w uszy, coś silnego upatrują. Pilch. Osmólski, słysząc, że ś. już zuchwali wdzierali do pokojów carowej, stanął w drzwiach. Niem. Cezar wdzierających ś. do Galji Helwetów nad Arar zbił. Lel. W Atenach po dwakroć wdziarał ś. do tyraństwa Pizystrat. Lel. Wdarta ś. do panowania familja Herodów. Hoł. Kiedy sam chcesz życie sobie odebrać, wdzierasz ś. w prawa cudze. Karp. Wdarta ś. woda przez mur do miasta. Troc. Wdziarał ś. do pokoju, ale go nie puszczono. Troc. Nieprzyjacieli wdali ś. do państwa. Troc. Niedowiarstwo wieku wdarto ś. i do nich. Rzew. Chciałem wdziarać ś. do tajemnie pańskich. Bał. [Lis wder sie w mech]. 2. na górę, do góry, na co = *wleźć, dostać ś. z trudnością, z wysiłkiem, wdrapać ś., wgramolić ś.*: Wdarem ś. na skałę pigkanej Kaljopy. Kochan. Trzeba ś. wdziarać po ślizkich opakach. Hoł. Przen.: Wedrze ś. na ten urząd, do tego beneficjum. Troc. Na wschodne cesarstwo mocą tyrańską, żadnego prawa nie mając, wdali ś. Kommenus. Skar.

We dwoje l. a. [We dwoj, We dwojgu] *wespol z kim drugim, w dwojkę*: Będziem młocić W. 2. na dwie części, podwójnie, dubeltowa: Złożył chustkę W. Troc. W. co przerznąć. Troc. (= na dwoje, przez pół).

[We dwojgu] p. **We dwoje**.

[We dwoj] p. **We dwoje**.

× **Wedwojnasób** w *dwójnasób*. Troc.

Wedyjski przym. od **Weda**: I indyjskiej mitologii dawny W. spokój domowy zakłócono. Brk. Roth, Kun, Maks Müller i inni wedyści nie podjezwali obrazów i stylu wedyjskich. Brk.

[**Wedzgać**, a, ał] *brudzić, powlekać czym brudnym a rzadkawym, mazać, walać, packać*.

[**Wedzganie**, a, blm.] *czynność cz. Wedzgać*.

× **Wedzwód**, odu, lm. ody, × **Wedzwód** *rodzaj wyrobu garniearskiego czarnego i błękitnego z wypukłymi białymi ozdobami*: Serwantki, na których pełno filizanek, różnej porcelany, wedzwodów, kryształów, szkła... Goł. Chociaż i wedzwody robiono i posażki en bisarie, spieniężenie jednak wyrobów nie robiło właścicielom dochodu. And.

× **Wega**, i, lm. i p. **Wyga**. Sł. wil.

Wegletacja, i, blm. l. *wegletowanie, życie roślinne, wzrost roślin*: Bujna W. wodorostów tworzy tu ruchome tamy. Przen.: *życie ludzkie, bierne, na podobieństwo roślin, nieczynne i bezużyteczne, złamana*: Rodzaj chwastu ludzkiego, podlewanego wodką, która te lichą wegletację utrzymywała. Gaw. 2. *roślinność, flora*: Bujna W. Jest tu W. prawie podzwrotnikowa. 3. W. metaliczna: Przy wprowadzaniu w roztwór soli metalicznej innego metalu dodatniego ten ostatni często podstawią ś. i wydziela na sobie samym maleńkie cząsteczki metalu soli, które tworzą

rozmaite figury, a które zowią wegletacją metaliczną.

Wegletacyjny przym. od **Wegletacja**: Ziemia jest potrzebną do utrzymania istności tak wegletacyjnej, jak i zwierzejcej. Uwierzył z pomocą siostry w wegletacyjną racjonalność konserwatyzmu. Nagan.

Wegletarjanin, a, lm. anie, **Wegletarjanista** p. **Jarosz**.

Wegletarjanizm, u, blm., p. **Jarstwo**.

Wegletarjanka, i, lm. i forma ż. od **Wegletarjanin**.

Wegletarjański przym. od **Wegletarjanin**: Towarzystwo wegletarjańskie w Berlinie. Zaklinam tych wszystkich, którzy kochają prawdę i enotę, woła Shelley, aby zrobili na sobie samych poważną próbę zastosowania systemu wegletarjańskiego. Zdziech.

Wegletatywność, i, blm. *siła roślinności*: W bliskości tej kobiety uderzyła w niego jakaś tryumfująca W. bujnego życia, jak w letnie południe. Brt.

Wegletatywny *roślinny*: Dusza wegletatywna roślin. Poręb.

Wegletować, uje, ował (o roślinach) *rosnąć, wzrastać, żyć; istnieć, żyjąc wskutek działania natury*. Przen. (o człowieku): *żyć życiem rośliny, żyć fizycznie, biernie; kołatać ś. na świecie, prowadzić życie złamane, żyć z dnia na dzień, bezymyślnie, apatycznie*: Niemasz już duszy we mnie, odtąd będę już tylko W. Kaezck. Wyrzec ś. wszystkiego i jak Santon w łachmanach W. na słońcu, to nie jest rozwiązanie zagadki, to wykret samolubny. Krasz. Pustka w duszy, przesył i nuda; nie żyła, ale wegletowała tylko. Bał. Przen.: *Wydawnictw nowych nie mamy, szczęśliwie jeszcze, że stare wegletują*. Krasz. (= *trzymają ś., „pędzą żywot suchotniczy”*).

Wegletowanie, a, blm., *czynność cz.* **Wegletować**: *Pojmował wszystko, a nie używał niczego i wybrał sobie z rodzajów życia najspokojniejsze, umysłowe* W. Krasz.

[**Wegkwir**, a, lm. owie] p. **Werkwirer**: Najstarszy czeladnik, Werkführer, nazwany przekręconym przez chłopców i młodszą czeladź wyrazem W. Korz.

Wegnać, *wegna a.* × **wżenie**, **Wgonić**, nied. **Wganiać** *wpędzić, zagnać, zapędzić do środka czego*: W. bydło w las, do obory. Jeśli kto świnię na żołądek do lasa wżenie... Herb. Spędziwszy z pola rotę, wegnał je za mury, wnet wieże ku szturmowi wywodzi do góry. Bardz. Alboć mię był djabeł wegnał? Rej. Wegnał wojsko w moczary. Choroba z przyczyny wegnanego świerzbu do wnętrza. Perz. Przen.: *Twarda wola wegnała w kluby wzruszenie*. Zer. (= *ujęła*). Już cię ogarnie straszliwa noc i między smutne cienie nieboszezyków błądych wżenie. Min. Nas skoro Parka wżenie, dokąd wpał Enej i Tul bogaty, jesteśmy proch i cienie. Książ. [Wżenę; mnie ta w kozuchu do wody nie wżenies] (= *nie oszukasz mnie*). Przen.: *przyprawić o co, nabawić czego: doprowadzić, przyprowadzić do czego, przyprawić o co, narazić na co*: [Miłość wżenie dziewczękę do grobu. W. w ziemię. Szatan do rozpaczny sumnienia strwożone wganiać zwykł. Żarn. Szkaradna rzecz lekarzowi nieumiejętnością swą chore truć a w śmierć wganiać. Kosz.

Wegnanie, a, blm., **Wgonienie** *czynność cz.* **Wegnać**.

× **Wegwejzer**, a, lm. y p. **Drogoskaz**.

Wehabita, y, lm. ci p. Wahabita.

× Wehemencja, i, bfm. *gwałtowność, natęrczywość, zapalczywość, wzburzenie, gniew*: Ten ostatni uniesiony był zwykłą sobie zbyteczną wehemencją. Kal.

Wehikuł, u, lm. y wóz, powóz; pojazd, bryczka, karetka, dorożka i t. p.: Nieliczona ilość ekwipaży, sanek i innego rodzaju wehikułów. Konsensa roczne będą wydawane tylko dla wehikułów, w kontrolujący ów przyrząd opatrzonych.

Wehmiczny żart. *smutny, melancholijny*: W usposobieniu umysłu wehmicznym Słow.

1. † Wej, [Wej, Wejk, Wejle, Wele, A wej, We, Wyj, Wejna, Wejno, Wejta, Wejtale, Weju, Wejsa, Wejzeno] l. w. *patrz! oto! o!*; *wejże, wejno, wejta, wejcież = patrzcie, patrzno, patrzcież, widzisz go*: W., jakżeś to z Homera tak wiele nachwytał! Min. W., jako to s. dziwiają tobie, by jakiemu zwierzowi. Bud. B. W.! coś czynią zwolennicy twój, co s. nie godzi. Leop. Piotr rzece: rabbi, W.! oto uszka figa, którąś przekłął. Sekl. W., patrz jeno, co przyniósł. L. W., jakie wykryły! Boh. W., jakiego rączka upiekła! L. W., W., jak jej to djabełnie pilno! L. Ba, W. !prawdaż? Brud. Wejno W., jaki to ten świat! L. Wejże, jaki to prorok! Rej. Wejże, wejże żołnierza! Alb. (= *patrzcie*). Wejże go. Ciek. (= *widzicie go!*). Wejże tego kosarza, jako chytrze z nami obchodzi s., tak długo tał s. z pieśniami! Szymon. Widziałeś Łazarza u wrót bogaczowych; wejże go już na łonie Abrahamowym. Wuj. (= *maszże go*). Wejcież, panowie, co to za zbytek! Trzt. O, wejcie-no ja! L. W., bawej! Troc. Jak s. to pan, W., będzie wstydział! Bliż. [W., wenowej!]. Ju se matnią pokazuje: wejle! wejle! wejle! Ale wejle! nową mucę oni mnie sprawili. Wejem ci dobrze zrobił, a ty mnie tera chcesz pożryć. 2. [W., Wyj] *słowo potwierdzające lub wydatniające; słowo oznaczające podziwienie*. Wej-cie razy = *otóż masz! patrzcie go!* W., wejcie, wejta! Wej-ze-no = *a oto!* Kupił sobie mucę lepszą, jak wejna = *niż W. ona, tamta*. I capka także W. to od miasta. Gdzie on leży?—A to to W. tam. A to W. i mego wzieni do wojska. Zełli nie mas swego noza, W.! na! leży mój! W! to mi tu miotłę będą przewracały te cioty, hę? Wejta żydów ja nauczył! Wej ta mam furmana! Wejta zamaunwszy okomon zargoece. Koeham Zofkę, boć W. żona. O mojej W. babie nie nie gwarzycie? Ja wejem cie obroniła. 3. *cząsteczka bez znaczenia*:—*iam,—ta*: Co mi W. za wojak, co siedzi za piecem! Ja W. tego nie widziałem, ale baby (= *co prawda*). 4. [Na wia W.] *prędzej!* (= *popędzanie jazdy*).

2. † Wej! *biada*: Wej, co s. mnie nędzemu też teraz przydało! Rej.

× Wejchbild, u, lm. y *okolica do prawa miejskiego a. do sądownictwa jakiego należąca, jurydyka*: Prawo miejskie, zapożyczone z wejchbildów niemieckich i Zwierciadła saskiego, w gruncie zostało niemieckim. Spas.

[Wejcie] p. l. Wej.

[Wejda, y, lm y] p. Weda.

Wejdałota, ty, lm. ci p. Wajdałota: Potężny krywe-krywjeito poza sobą miał lud wszystek, wejdałotów. Krasz.

× Wejdałotka, i, lm. i p. Wajdałotka: Miał poza sobą wejdałotów, jak wojsko, i wejdałotki. Krasz.

Wejdaż, u, lm. e p. Wajdaż, T. K.

[Wejem] p. l. Wej.

Wejgiełczyk, a, lm. cy, Wejgiełczyk *członek sekty chrześcijańskiej, założonej w Niemczech przez Wejgeł'u. St. wil.*

[Wejk] p. l. Wej.

[Wejle] p. l. Wej.

[Wejna] p. l. Wej.

[Wejno] p. l. Wej.

Wejrzeć, y, ał, × Weźrzeć † Wejźrzeć, [Weźrzeć, Weźreć, Weźdrzeć, Weźdrzeć, Weźdrzyć, Weźdreć, Wejźrzeć, Wejźdrzeć, Wejźrieć], nied: *Wzierać spojrzeć w co, zająrzeć do czego, wglądać*. Wejrzał w oczy tyranowi. Birk. Wejrzyj w niebo, wnet ci myśl przyjdzie, piękne niebo. Bals. Wejrzyj w s., patrz sam siebie, tknij siebie. Kn. (pomacaj. s. sam. L.; *wilkni*). Weźrzawszy w s., wstąpiwszy w s., obaczyłby nędznik straszna u siebie liczbę złości. Wiśn. Gdy wejrzysz w ludzkie sprawy jako we zwierciadło, poznasz, gdzie s. rumieni, a gdzieś też nabłądło. Rej. Dobrze w karty W. im trzeba. Gostk. (= *pilnować ich fortelów*). Nie spuszcza s. na nikogo tak ślepo, żebym sam nie miał we wszystko wejrzeć. Kras. (= *wejść, zainteresować s. wszystkim z bliska*). Sam wszystko rządzi i w każdą rzecz wejźrzy. Jabł. Komisarz, nie spuszcza s. na opowiadanie ekonomów, sam przez s. wejźrzeć ma we wszystko. Kras. To mniejsza, co gorzej, to to, iż pan w rząd nie wziera. Kras. Dwór wejrział w sprawę moję. L. Gienerał z innymi byli wystani, aby w rzecz tę pilnie wejrzeli i według swego zdania kary wyznaczili. Swit. Zasiadłszy na metropolitańskiej stolicy, w rzeczy duchowne wzierał. Steb. Bładzisz, boś nie weźrzał w głębokości morskie, jednoś tylko wierzech wody oglądał. Baz. Uczyniliście jezioro z stawu, a nie wejźrzeliście do onego, który ten staw był uczynił. Leop. (nie wglądneliście do onego. Leop.; nie mieliście względu na niego. L.). Bóg wejrział w zastępy ich. Leop. (zglądnał. Leop.). Wejrzyj w zwierciadło. Troc. W. w sprawę, w serce. Troc. Księżyce wzierał między płótna namiotu. Słow. 2. *pojrzeć, spojrzeć, rzucić okiem, zwrócić wzrok, podnieść oczy*: W. na kogo śmiele abo w oczy komu. Kn. Wejrzyj na niego śmiele, łaskawie. Troc. Nie śmiał na mnie W. od wstydu. Troc. Stwórca nie opuszcza swego stworzenia, wejry i na wacpaństwo L. Wejrział Pan na Aba i na ofary jego, ale na Kaina i na dary jego nie wejrział. Leop. (= *względnij je, przyjął je mile, łaskawie*).

Wejrzenie, a, lm. a l. czynność cz. Wejrzeć: U nas wejrzenia w sprawę niema w zwyczaju. Siem. J. Wejrzeniem abo patrzaniem na kogo zasnąć s. abo rozweselić. Kn. 2. *spojrzzenie, rzut oka, wzrok*: Jakim czołem znosisz poczeiwego człowieka wejrzenia? L. (= *wzrok*). Zdawało mi s., że mię różnił od innych, i że wejrzenia jego mówiły do mnie. L. Aby raz spojrzj na mnie, aby raz rzucił słodkie wejrzenia na wernego kochanka. L. Słężnych ocząt twych wejrzenia nieca w sercu mym zapały. L. Lepiej stracić cokolwiek na pierwszym wejrzeniu, niż wszystko, gdy nas ludzie lepiej poznają. Kras. Z pierwszego wejrzenia, z pierwszego rzutu oka. L. I nie wiem, co miłsze nad ludzkie W.? Len. Postać razić mogła ludzi na pierwsze W.; plaćcia za nią twarz o sumiastym wąsie. Krasz. 3. *wyras twarzy, mina; wygląd, pozór, powierzchność*: Co za srogość na jego czole, co za okrutno W.! L. Fryderyk arcybiskup był wzrostu wysokiego, wejrzenia wdzięcznego. Stryjk.

Miał ten święty W. wdzięczne, jakoby i z ciała jego jaka świątobliwość patrzyła. Skar. Piękna była na W. B. B. Przyszli do zajazdu dwaj ludzie niebardzo przyjemni na W. Jun. (= *na oko, na optykę*). 4. × W. *widok okolicy, miejscowości, krajobraz, panorama, perspektywa*: Zagrody twojej przeszedszy granice, przez piękne wejzenia powiększaj miejsce. Karp. (*les aspects. L.*). 5. fil.: × W., p. *Intuicja*. 6. lek. W., Wyglądanie (*aspectus, facies, habitus, visus*) *całokształt charakterystycznych cech zewnętrznych ciała, jako wyraz albo przepowiednia pewnych stanów chorobowych*: W. suchotnicze (i budowa suchotnicza) (*habitus phthisicus*). W. (a. budowa) apoplektyczne (*habitus apoplecticus*). W. żółtawe (*habitus sordidulus*). W. otętwiałe (*zot-zowaty*) (h. tufidus). W. przedśmiertne (*facies hippocratica*).

[Wejsa] p. I. Wej.

[Wejsed] p. Wejść.

Wejsygit, u, lm. y min. *ortoklaz*.

Wejsyt, u, lm. y min. *produkt przeobrażenia zbliżony do pinitu*.

[Wejsza] p. Wejść.

Wejście, Wnijscie, × Weście, † Weszcie I. bhm., czynność cz. **Wejść**: Napadłem ją na samym wejściu do szpaleru. L. W. wzbronione. W. od osoby dwa złote. Bilet wejścia. 2. *wchód, otwór, którędy wchodzi, brama, wrota, drzwi, furta; próg, wstęp, przystęp*: U wejścia stał sążnisty hajduk. W. mnogą wartą zabezpiecza. Słow. W. do zatoki. W. do kanału = *wpust*. 3. anat. (*aditus, introitus*): W. do głośni (a. *glottidis*). W. do krtani (a. *laryngis v. ad laryngem*). 4. chir.: Miejsce wejścia kuli = *wlot*. 5. gim.: W. brzuszne, p. **Zarzut**.

Wejściowy przym. od **Wejście**: Bilet W. Przed kilku laty rozkopano wielki niepokryty korytarz, bramę wejściową, podnoże kopuły. Weys.

[Wejsed] p. Wejść.

Wejść, wejździe, wszedł a. [wesed, wejsed, wnised, wejźła, Wejńś, Weś, Weńś], nied. **Wehodzić, † Wehadzać, [Wehadzać]** I. *idąc wsunąć s.; uład s. weonątrz czego, wstąpić, wkroczyć*: Cherebuni postawieni byli na miejscu naświetszym, gdzie sam tylko kapłan wehadzał. Żarn. Nie wie, którędy wszedł, muszę mu pokazać drzwi. L. (zrobie mu nogi. L.). Szawel burzył kościół, wehadzając w domy. Wuji (= *wtaragnąwszy; wdzierając s., wrywając s., wpadając*). Wnijdź do pokoju. Troc. Już wszedł do izby. Troc. Wejdę tu na chwile (= *wpadnę*). W. do nieba = *dostać s.* W. do władzy z podaniem, z przedstawieniem (= *wystąpić, zwrócić s.*). Przen.: Ten człowiek w tak pamiętnej chwili wszedł jej w oczy. Bał. (= *nawinął s. jej na oczy, nastreczył s. jej oczom*). W. komu w drogę = *przeszkodzić, zawadzać komu*. (Zemu ta śmierć tak zdradziecko, tak cicho weszła pod namiotu żagle? Słow. (= *wcisnęła s., wkrađa s., wemknęła s.*). Radość weszła pod strzechę (= *zawitała*). Woda weszła do piwnie (= *dostała s., wtargnęła, wdarła s.*). W. w posiadanie czego = *objąć co, zainstalować s. w roli właściciela*. Tam rzeka w morze wchodzi. Troc. (= *wpada*). Rola jego w las wchodzi. Troc. (= *zapuszcza s., zagłębia s., wrzyna s., wsuwa s., zachodzi*). Przyłudek wchodzi w morze. Głos dzielny wodza wskroś serca porusza, wchodzi w rycerzów dusze jego dusza. Kras. (= *wstępuje, udziela im s., przenika*). Klucz wchodzi w zamek, pałasz w pochwę (= *wsuwa*

s.; pasuje do...). Noga już mi weszła w but. W garniec wchodzi cztery kwarty (= *mieści s. w nim*). Już tu nie wigeej nie wejździe. [Tak go było, co jeno weszło w niego] (= *co s. zmieszcilo, co tylko wlało*). W dojrzałe wchodzi lata. Mick. (= *zachodzę, wstępuję, pogrążam s., posuwam s.*). [W. w zasób] = *dojść do zasobu (pieniędzy)*. W. w zwyczaj, w użyte, w modę, w mniemanie = *pójść; utrzeć s., ustalić s.* W. w tryb. Wchodzi to w zwyczaj, obyczaj. Troc. Weszło to w przysłowie. Troc. U grubego ludu wszedł był w mniemanie wielkie. Warg. (= *pozyskał je, zjednał je sobie*). Łatwie taki wchodzi w wzgardę. Hrb. [Weszłam w obmówisko]. 2. w co = *wład s. czynnie, zająć s., zainteresować s., zainteresować, wtargnąć s., wejrzeć w co*: Wejźdź w tę sprawę, nie daj krzywdzić sieroty. 3. *uwzględnić co, wziąć co na wagę, uprzytomnić sobie, wyrozumieć co, przedstawić sobie, wystawić sobie co*: W. w czyje położenie (= *postawić s. w czyim położeniu*). W. w pobudki czyjego postąpienia. 4. w co = *wejrzeć, wnikać w co, zgłębić, wyrozumieć, zbadać, wysłuchać, rozstrząsać co, zająć s. czym, rozpatrzyć s. w czym*: Nie chcę, aby dalej w tę sprawę wchodziło. Jabł. (= *wglądano, rozmyślano ją*). W. w siebie = *zastanowić s., pomyśleć nad sobą, opamiętać s.* 5. z kim w co = *wstąpić w co, związać s. czym, zawiązać co, przystąpić do czego, zawrzeć co, wład s. w co*: W. z kim w spółkę, w umowę, w układy. W tajemne wszedł rady. Troc. Wszedł z nim w dysputę. Troc. Wchodzi w wojnę z kim, w związek. Troc. Wchodzi w zdanie moje! Troc. (= *dzieli, podziela je ze mną*). Nie wchodzi z nikim w śluby. P. Koch. 6. *znaleść dla siebie miejsce, zostać wciągniętym, zaliczonym, policzonym do czego; zostać uwzględnionym w czym*: W poczet świętych wszedł. Groch. To nie wchodzi w rachubę. 7. w co = *należać do składu czego, mieścić s., znajdować s. w czym, zostać użytym do czego*: Dyptan wchodzi do plastrów, wchodzi też do tych lekarstw, które drjakwiami zowią. Syr. (Co tu wchodzi do tej mikstury? (= *jaki jest jej skład?*)). To ziele do tego lekarstwa weszło. Troc. Do tej sceny wchodzi: cześnik, Papkin, Dyndalski (= *występują w niej, biorą w niej udział*). Wchodzili do niego (do grona przyjaciół Mickiewicza): Odyniec, Ignacy Domejko i Stefan Garczyński. Chm. 8. p. **Wzejść**: W. na górę (= *wspiąć s., wstąpić, wnieść s., wdrapać s., dostać s.*). Jutro, jak dzień wnijdzie biały. Jabł. Patrz, weszła na mym oknie wędrowna roślina. Mick. Słońce weszło. Wszedł na etat (= *dostał s.*). Wszedł na posadę (= *dostał s.; dostał, objął ją*). 9. **Wehodzić s.** dok. *wdrożyć s. w chodzenie; przywyknąć, wciągnąć s. do chodzenia, nawyknać chodzić*: Nie lała koń był, kiedy s. wehodził. Alb.

[Wejta] p. I. Wej.

[Wejtale] p. I. Wej.

[Weju] p. I. Wej.

[Wejzeno] p. I. Wej.

[Wejzrok, u, lm. ij] p. Wzrok,

[Wejzrzed, y, al] p. Wejrzeć.

[Wejzdrzenie, a, bhm.] czynność cz. **Wejzdrzeć, wejzrenie**.

† **Wejźrzed, y, al** p. **Wejrzeć**. Błaż.

† **Wejźzrenie, a, bhm.**, czynność cz. **Wejźrzed**.

Wekier, u, lm. y zegar z przyrządem do budzenia, budzik, budzik, ekscytator, ekscytarz.

† **Wekiera, y, lm. y**, [Wekiera], **Wiekiera** kij z wielką gałką na końcu, maczuga: W. jest kij

krępy, niedługi, z gałką. Troc. Kij krępy, niedługi, z wielką gałką na końcu, W. po naszymu. Kłok. Sektowatą i żelaznami szpicami nabita podnosi wiekerę, która, do okrętowego podobna mostu, każdego powaleniem straszy. L.

[Wekrot, u, Im. y] p. Wykrot.

× **Weksa**, y, Im. y **dokuczanie, dopiekanie, zapiekanie, dogryzanie, dręczenie, udrczenie**: Przydana do zdzierstwa W. Nar. W szkołach dawnych W., chłosta, mus, dysgracja rząd tyranji założyły. L. Weksy tych, którzy uprzywilejowani do zabronienia, aby kupowano ten a. ów towar nie od innych, tylko od nich. L.

× **Weksacja**, i, Im. e p. **Weksowanie**: Do żadnych weksacji ani obowiązków pociąganym być może. Łoż.

Weksatyna, y, Im. y p. **Wyksatyna**.

Weksel l. slu, Im. sie, **Wekselbryf**, † **Wekselbryw** piśmienne zobowiązanie ś. wypłacenia osobie drugiej, lub na jej zlecenie osobie trzeciej, pewnej oznaczonej kwoty w oznaczonym czasie i miejscu, oblig: W. karta ręczna ku zaspokojeniu dłużnika na pewny czas lub za pokazaniem onejże. Ostr. Wydać W. Prima, secunda W. W. bankowy. W. na okaziciela, na czyje imię. W. ciągniony a. trasowany = na mocy którego jedna osoba zobowiązuje drugą do wypłacenia trzeciej (i t. d.) pewnej sumy pieniędzy. W. prosty a. solaweksel, suchy = który jest zobowiązaniem tylko między dwiema osobami. W. krótkoterminowy, długoterminowy. W. domicylowany = z wymienieniem miejsca zapłaty. Zapłacić W. Protestować W. Zawrzeć na kogo W. Troc. Wekslu jeszcze nie otrzymałem. Troc. Podrobić, sfałszować W. 2. wymiana, zmiana pieniędzy. L. 3. sla = a) (cieś.) kawał bierwiona, użyty do wzmocnienia belki: Brać na W., wekslować belki = nadpsute belki poprzecznymi kawałkami belek. czyli weksłów, wzmacniać. L. b) kol. przyrząd do skierowania szyn kolejowych na inny tor, zwrotnica: Zmienić, nastawić W. Zastawić ś. takimi ogólnikami, z których można było bezpiecznie, jak z weksła na kolei żelaznej, pojechać w prawo i w lewo. Krasz. Zdr. **Wekslik, Wexselek**.

Wekselbryf, u, Im. y p. **Weksel**.

† **Wekselbryw**, u, Im. y p. **Weksel**: W. to jest kartka kambjalna. Grod. W. na zordynowane pieniądze. Grod.

Wexselek, lka, Im. lki p. **Weksel**: Podpisywała wekselki. Bał. Oho! tatuś musiał jej już nieraz kazać takie wekselki podpisywać. Rog.

Wekselrad, u, Im. y zeg. kółko wekslowe między obsadą wskazówki minutowej a godzinowej.

Wekslarka, i, Im. l zana wekslarza.

Wekslarnia, i, Im. e kantor bankierski, kantor wymiany walorów, asygnat na gotówkę, pieniędzy jednego kraju na pieniądze drugiego kraju i t. p.

Wekslarski przym. od **Wekslarz**; × **Kambjerski**, × **Kambjalny**, † **Monetarski** bankierski.

Wekslarz, a, Im. e l. a. × **Kambjerz**, × **Kambjer**, × **Kambista**, × **Mincownik**, × **Mieñcarz**, **Monetarz**, † **Monetnik** han. ten, co ś. zajmuje wymianą walorów, asygnat na gotówkę, przekazami i t. p., bankier. 2. kol. ten, co nastawia weksle na kolejach żelaznych, zwrotniczcy.

Wekslarzowa, ej, Im. e żona wekslarza.

Wekslarzówna, y, Im. y córka wekslarza, bankierówna: Jakas W. a. piwowarnikówna, dobrze wychowana. Jeż.

Weksłować, uje, ował l. wymienić walory, asygnaty na gotówkę; zamienić jedne monety na drugie i t. p. 2. cieś. wzmacniać wekslem nadpsutą belkę. 3. gór. wymienić cembrzykę, czyli oprawę w kopalni Łab. 4. kol. nastawiać zwrotnicę szyny na właściwy tor dla pociągów.

Weksłowanie, a, blm., czynność cz. **Weksłować**.

Weksłowy l. cieś.: Belki wekslowe = leżące napoprzek od innych belek i w obu końcach w nie wczopowane. 2. han: przym. od **Weksel**: Prawo wekslowe. Otrzymałem wekslowym prawem dekrecik na pana z egzekucją. Kurs W. = cena podawana na giełdzie. Rynek W. = miejsce, gdzie skupują i sprzedają weksle. Kredyt W. = pieniądze pożyczone na dany weksel, lub weksel oddany w zastaw. Stempel W. (= marka na wekslu).

× **Weksować**, uje, ował **dręczyć, dokuczać, dopiekać, dogryzać, doskwierać**. Bardz. Ryczał, od czci i wiary weksując cały trybunał. Chodź. (= odsądzając).

× **Weksowanie**, a, Im. a, × **Weksacja** czynność cz. **Weksować**.

Wektor, a, Im. y mat. prosta o danej długości, danym kierunku i danym zwrocie: Wektory równe i nierówne. Wektory na płaszczyźnie, w przestrzeni.

Wektorjalny mat., p. **Wektorowy**: Rachunek W.

Wektorowy, **Wektorjalny** mat., przym. od **Wektor**: Iloczyn W. Mnożenie wektorowe. Rachunek W.

× **Wektura**, y, Im. y **odwóz, odwózka**: Na wekturę do skarbu pieniędzy naznaczono poborcom głównego 150 złotych. Paw.

[**Wel**, u, Im. e] **wał, fala, balwan wodny**.

[**Welacyje**, ów, blp., **Weląnoje**] **wybory**.

[**Weląncie**, ie, blp.] p. **Weląnoje**.

[**Weląnk**, u, Im. i] p. **Welunek**.

Welb-cwelb = **Halbecwelwe**.

Welba-cwelba p. **Halbecwelwe**.

Welchit, u, Im. y min. błyszcz antymonowo-miedziany.

Welcmaszyna, y, Im. y zeg. przyrząd do obrabiania ząbków.

Welcować, uje, ował zeg. nadawać ząbkom formę elipsy.

Welcowanie, a, blm., czynność cz. **Welcować**.

Weldzkie pokłady, geol. = leżące pod górutworem neokomskim, czyli spodnim kredowym, i do niego należące. Łab.

[**Wete**] l. p. **Wedle**: Chodziła już W. świni (= zajmowała ś. świniami). Rób W. niego, co más robić (= z nim). 2. **naokół, naokolo, kolo, dokoła**: Okręci warkocz W. ręki. Siedzą W. stołu. Były sapiska W. tego pałacu. 3. **czego = za czym, po czym, w co**: Roczek W. roczku pijesz, parobeczku. 4. **względem, wobec**: Wszystkie jej W. nas winy. 5. **z powodu, z przyczyny**: Chmura idzie, już się wraca W. wiatru.

[**Wete**] p. l. **Wej**.

[**We-le**] p. **We**.

[**Welekcycja**, i, Im. e] p. **Elekcja**.

× **Welenc**, u, Im. e, × **Welens** płaszczyk zwierzchnia sukna, noszona na wierzchu zbroi: Z welny czynią opończe, welence subteln. Paskz. I królewicz z bajki nie wyjdzie strojnziej na skinienie różdżki: nadział on W. z błękitnej kitajki. Deo.

× **Welens**, u, Im. y p. **Welenc**. Troc. Zatonął z wojskiem Faraon, pływały po morzu kołpaki, ferezje, welensy, lamparty, tygrysy. Opal. Od welensa prostego na pachotka, także od gdańskich welensów, olenderskich, ryńskich... Vol.

Weleryt, u, lm. y min. krzemocyrkonian jedno-skosny, żółty, $Na_5 Ca_{10} Nb_3 Zr_3 Si_{10} O_{42} F_2$;

Welf, a, lm. owie l. w wiekach średnich, członek stronnictwa nieprzyjacielskiego cesarzowi niemieckiemu. 2. stronnicy samodzielnosci byłego króla hanowerskiego.

[**Welfer**, fra, lm. fry, **Werfer**, **Werfel**] gatunek białego gołębia.

Welficki przym. od **Welf**. Przen.: Fundusz W. = fundusz pozostawiony po skonfiskowanych przez Prusaków dobrach króla hanowerskiego, fundusz gadzinowy.

Welgnąć, nie, nął, [Welnąć], † **Welnąć** l. ulgnąć, wdeptawszy wleźć, wdeptać w co grząskiego, uwięzić: W. w błoto. 2. † Przen.: W. komu w oczy = wleźć; nasunąć ś., nastrożyć ś., nawinąć ś. na oczy: Z fukiem pyta: czemu, z nich nieprzyjaciele taicy będąc, welgnęli w oczy tak śmieje? Tle.

Welgnięcie, a, blm., czynność cz. **Welgnąć**.

† **Weliki** p. **Wielki**. Pot.

Welin, u, lm. y l. skórka cieleca, wytwornie przyrządzona do pisania a. druku, delikatniejsza i piękniejsza od pergaminu. 2. a. **Papier welinowy** = papier biały, gładki, grubo, wytworny.

Wellingtonja, i, lm. e bot., p. **Mamutowy**.

Welinowy przym. od **Welin**: Papier W. (= welin). Przen.: wychuchany, wypieszczony, delikatny, papinkowaty: W. panicz czytał tylko francuskie romanse. Korz.

† **Welmi** p. **Wielmi**. Ps. flor.

[**Welna**, y, lm. y] p. **Welna**.

Welnąć, nie, nął l. p. **Welgnąć**. 2. [W.] zostawić ślad, odbić ś.: W. na kamieniu.

Welnięcie, a, blm., czynność cz. **Welnąć**.

Welocyped, u, lm. y, [Leciped, **Lucyper**] nazwa ogólna maszyn, do jazdy wierzchem służących i siłą ludzką poruszanych, cykl, kolowiec.

Welocypedowy przym. od **Welocyped**: Bieg W. Amator sportu welocypedowego.

Welocypedysta, y, lm. ści, **Welocypedzista** ten, co jeździ na welocypedzie, kolarz, kolownik, kolowiec, cyklista: W. francuski prześcignął w szybkości pościgi kolejowe

Welocypedystka, i, lm. i forma ż. od **Welocypedysta**; **Welocypedzistka**.

Welocypedzista, y, lm. ści p. **Welocypedysta**. **Welocypedzistka**, i, lm. i forma ż. od **Welocypedzista**; **Welocypedzistka**.

Welodrom, u, lm. y tor do ćwiczenia ś. w jeździe i do wyścigów na welocypedach, cyklodrom

Welon, u, lm. y l. a. × **Welum**, [Lewon] zastłona kobięca na twarz, kwef, podwika; zastłona zakonnica: Czarny W. przykrywał jej głowę. Niem. ślubny W. 2. kość. nakrycie kielicha przy mszy świętej z tegoż materiału i tegoż koloru, co ornat. Źdr. **Welonik**.

Welonik, u, lm. i p. **Welon**.

× **Welonka**, i, -lm. i p. **Waalka**.

[**Welować**, uje, ował] **obierać**, **wybiierać**.

[**Welowanie**, a, blm.] czynność cz. **Welować**.

Welum w lp. nieod., lm. **wela**, ów l. rodzaju ręcznika z delikatnej, najcz. przezroczystej tkaniny, używany przez księży przy nabożeństwach (do trzymania np. przez niego monstrancji); tuwalia, tuwalia, towalja, × wozduch, × wozduszek: Ztrudna ś. uchronić, aby jedna kropla nie ukanęła na W. a wozduch, który pod usta komunikantom trzymają. Sak. Kapłani cerkiewni, gdy chcą pokryć welami a wozduszkami kielich i patynę, nagrzewają te wozduszki około

kadzilnicy, ogarnawszy ją. Pim. Niemasz tego, aby wozduszki albo wela około kadzilnicy obwijało. Pim. W. szyty korunami. Kor. † **Wela** = welon. Biel. M. 2. × W., p. **Welon**. Hof.

[**Welunek**, nku, lm. nki, **Welunk**, **Weląnk**] wybór, wybory.

[**Welunk**, u, lm. i] p. **Welunek**.

Weluta, y, lm. y kuch. rodzaj przyprawy zapasowej, wyciąg z mięsa i z jarzyn.

Welutyna, y, blm. puder z bizmutu a. miki ryżowej: Arcydzieło, złożone z fal jedwabiu, obłoków welutyny, koronek i woni fijołków, a nazwane kobietą, może jechać na bal. Zap. Gruby pokład welutyny, pokrywający jej policzki. Zap.

Welwet, u, lm. y **aksamit** **pośledniego** gatunku, **półaksamit** z osnową **welnianą** a. **bawelnianą** a włoskami jedwabnymi: W. lub manszester największej zmianie w manufakturach podległy. T.K.

Welwetowy przym. od **Welwet**: Kapelusze W.

† **Wel**, u, lm. y p. **Weln**: Kserkses, gdy węż skakał na most, kazał morze bić. Biel. M.

[**Welenka**, i, lm. i] p. **Welna**: Wiele welenki na białej owieczce. Kolb.

[**Welet**, a, lm. y] **olbrzym**, **wielkolud**.

[**Welnąć**, nie, nął] **lyknąwszy** **wciągnąć** w siebie; **połknąć**. Troc.

Welnięcie, a, blm., czynność cz. **Welnąć**.

† **Welm**, u, lm. y p. **Weln**. Kaz. 1555, Tuch. **Charibdis**, W. morski, na którym ś. łódzie rozbijają. Mącz.

† **Welmisty** p. **Welnisty**. L.

† **Weln**, u, lm. y, † **Welm**, † **Wel**, † **Welna** **balwan** **morski**, **fala**, **wał** **wody**: Bóg wzburza morze, a szumieją głośno welny jego. Leop. Bóg rozkazuje morzu: pody chodź, a dalej nie postępuj welny twemi. Skar. Kazał Pan niepogodzie stanąć, i umilkły welny jej. Skar. Wiatry przeciwne mamy, welny biją, maszty łomią. Orzech. Ty ś. chwieszesz i kolysziesz, jak welny na wodzie. Wuj.

Welna, y, lm. y, [Welna, **Wielna**, **Welnianka**, **Wolna**, **Wiolna**, **Ziolna**] l. **miękki włos** **kręcony**, **znajdowany** **między** **szczeciną**, **schołzący** **przy** **czesaniu** **szczeciny**: W. nie co innego jest, jak pewny gatunek włosów krótkich, miękkich, kędzierzawych. Kluk. W. biała. W. jara (= W. z młodego barana). Koźlista W. L. (= szerchla). Gdzież na kozie W. L. (= sierść). Przen.: O kozią welnę ś. sprzezać. Zigr. (o rzecz bez fundamentu. L.). **Medei** **baran** **z** **złotą** **welną**. Biel. M. (= z złotym runem). On o to tylko dba, aby W. była, chociażby ś. owczarnia wiecznie obaliła. Rej. Święta to W., eo ś. nią baran uchroni. Szymon. Welną robić. Troc. W. surowa. Troc. W. nie ochędożona. Troc. Welny owczej sok a. plugastwo. Troc. Strzyć welnę. W. czesankowa. W. dwurośla, p. **Dwurośly**. Jarmark na welnę a. welniany. Wańtuchy z welną. Odłuszczać welnę. Czesać, gremplować welnę. Przen.: Więcej mu idzie o welnę, niż o owce. Biel. M. (nie o was, ale o wasze. L.). **Darł** **welnę** **z** **niego** **wedle** **myśli** **swojej**. Rej. (= skórę z niego zdzierał, skubał go, wyzyskiwał). **Żał** **z** **me** **welny** **ubogi** **nie** **miewa** **odzienia**? Km. W. lepszej welnie dziś **Dametas**. Ejs. (= porósł w pierze). Pewnie każdemu dziś zażrzy W. Wer. (= włosy mu staną na głowie, struchleje). 2. **tkanina** **welniana**: To W., nie płótno! 3. żart., ir. **szlachcic** **przybyły** **do** **Warszawy** **z** **welną** **na** **jarmark** **świętojański**, **welniarz**: Stolica chrześc. ich charakterystyczną nazwą welny, bo w porze

jarmarcznej pełno było wszędzie tych butnych, wesółych postaci; a wełnę tę strzye było łatwo. Morz. 4. W. sztuczna. W. drzewna = *delikatne wiórki, włókna drzewa*. W. sosnowa do opakowania towarów łatwo ulegających stłuczeniu. 5. bot.: W. **Wielniarka**, **Wielniak** = papie mech, perz, jako na ósie mniehu. Kn. 6. lek.: W. drzewna, drzewnikowa = *bardzo cienkie wiórki drzewne (włókna)*, używane, ze względu na swą wielką zdolność wysuszenia, do opatrywania ran, na opatrunki. 7. teatr *włókna rośliny indyjskiej, odpowiednio przygotowane do nalepiwania zarostów na twarzy, zastępujące włosy ludzkie, czyli tak zwana krepę lub krepinę*.
 † **Wetna**, y, lm. y p. **Wetn**. B. Sz. W., procella, fluctus. Ps. flor. Duch wełn, spiritus procellarum. Ps. flor. Tłumy ruszyły ś. nakształt wełn morskich. Sienk.

[**Wetniaczek**, czka, lm. czki] p. **Wetniak**.

[**Wetniak**, lm. i] l. a. [**Wetnianka**] = a) u, tkanina gruba z nici lnianych i *wetnianych*: W. jest z partu i wełny. Troc. b) a, spódnica z *wetniaku*: Kobiety noszą spódnice, zwane *wetniakiem*. Kolb. 2. *spódnica kamlotowa, wstęgą obszywana*. 3. *fartuch zimowy, in. płachta*. 4. **Wetniaki** = *tkanina z wełny na ubranie, s agatys*. 5. bot. = a) p. **Serecznik**. b) p. **Wetna**: Wyrastały pręty z ciemno-szarymi *wetniakami*. Zer. [**Wetniaczek**, **Wetniaszek**].

Wetnianka, i, lm. i l. p. **Wetniak**. 2. p. **Wetna**: Wiele tej *wetnianki* na białej owieczce? Łocyga kwiatki ma żółtawe, które gdy dojrzeją, w szare ś. *wetnianki* obracają. Syr. Bernardynek ma nasienie w główkach, w *wetniankach* leżące. Syr. 3. W., gatunek bedek. Jund. 4. a) a. **Wetnicza** bot. (eriophorum) *ros. z rodziny ciborowatych*. Gatunki: W. *jednokłosa* (e. *vaginatum*). W. *wązkoliściowa*, *Kucutka*, *Kucutka* (e. *angusifolium*). W. *wielokłosa*, *Kucutka* (e. *polystachion*). b) p. **Mleczaj**: Z drobnych zaś *krzewin* rośnie *łochinia*, *bruśnica*, *żurawina*, *bagno*, *modrzewnica*, W. i *rosiczki*. Mie.

Wetniany przym. od **Wetna** l. = a) z *wełny* zrobiony: Pończochy *wetniane* Żart. *Wieczorek W. = skromny, na który panie obowiązane są przychodzić w wetnianych tylko sukniach*. b) *od wełny, do wełny służący*: Wory *wetniane*, czyli do wełny. Jak J. (= *wetniczy*). c) *Jarmark W. = na wełnę*. Numera w hotelu w czasie jarmarku *wetnianego* były *pozajmowane*. Krasz. d) *wetniasty, podobny do wełny, falowaty, falowany*: *Obłoki* gdy są rzadkie i *zdadzą ś. niby wetniane*, *pogoda będzie*. Haur.

Wetniarka, i, lm. i forma ż. od **Wetniarz**: *Staruszka W. Ml.*

Wetniarski przym. od **Wetniarz**: *Jarmark W. Wetniarstwo*, a, blm. l. a. **Wetnictwo** zajęcie *wetniarza, przemysł wetniarski*. 2. *zwolennictwo noszenia białiny wetnianej a. bawetnianej*: Wielu lekarzy *radziło odzież płócienną zastąpić bawetnianą*, *nawet utworzyło ś. z tego powodu stronnictwo zwolenników wetniarstwa*.

Wetniarz, a, lm. e ten, co ś. *zajmuje przemysłem wetnianym, co ś. trudni sprzedażą wełny, wybijaniem jej i t. d.*: *Zosia zauważy, że W. idzie za nami, wówczas upuści chustkę*. Prus.

Wetniasty l. p. **Wetnisty** = a) W. *miejsce ludowego kozucha ze skóry wetnistej barana, włożył na żupan delję, podbijaną lisami*. Wóje. b) *Głowacz jest rodzajem ostn o pędach białowetniaszto-kutnerowatych*. Rost. 3. bot.: *Główka*

wetniaszta, p. **Bielicznik**. *Kłósówka wetniaszta*, p. **Kłósówka**. *Niesplik W.*, p. *Irga*.

Wetnica, y, lm. e l. bot., p. **Przelot i Wetnianka**. 2. zool., p. **Brudnica**.

Wetnictwo, a, blm., p. **Wetniarstwo**: *Młyny, jedwabnictwo, pszczelnictwo, W., leśnictwo*.

Wetnić, i, il, *marścić, strzępić, jeżyć, kotłować, kosmacić, klebić, balwanić, falować*: *Oczy odwracały ś. na morze, co swój włos, jak owca, wełni*. Słow. W. ś., [**Wetnować** ś.] *burzyć ś., marszczyć ś., strzępić ś., jeżyć ś., kosmacić ś., balwanić ś., falować, kotłować ś.*: *Za pagórkami wełniły ś. srebrne fale*. Pol. *Dym w górę szedł, wełniąc ś. po skrajach*. Kon. *Gór ś. wełni* *potok siwy*. Mie. *Mgła ś. wełni*. Głiń. (= *przewala* ś.).

Wetnienie, a, blm., *czynność cz. Wetnić*.

Wetnienie się, a ś., blm., *czynność cz. Wetnić* ś.

Wetnigłówka, i, lm. i bot. p. **Owetka**.

Wetnik, a, lm. i bot. p. **Serecznik**.

1. **Wetnisty** przys. od l. **Wetnisty**.

2. **Wetnisto** przys. od 2. **Wetnisty**: W. *strzępiony*. Kn., Troc. W. *szumieć*. L.

Wetnistowłosy *mający włosy wetniste, kędzierzawy*: *Niegdyś go w smutek pogrążyła wetnistowłosa piękność*. Kn.

1. **Wetnisty**, **Wetniasty** l. *okryty wełną, mający obfitość wełny na sobie*: *Grzbiety owiec wetniste* *głaskała*. Przyb. *Wetniste* *bydło, jako owce, lanicium*. Kn. *Bydło wetniste, owce i skopy*. Troc. *Wetnista* *łodyga, krótką, lecz kędzierzawą wełną pokryta*. Jund. 2. *podobny do wełny*: *Wetniste* *obłoki*. Orzesz.

2. **Wetnisty**, † **Wetnisty** *falisty, zbalwaniony, pełen fal, burzliwy*: *Jak niebezpieczna pływać po tym wetnistym morzu świata tego*. Wuj.

† **Wetny** przym. od **Wetn**: *Duch W.*, spiritus procellarum. Ps. flor.

† **Wetno** przys. *wetnisto, falowato*. Rej.

Wetnomierz, a, lm. e p. **Erjometr**.

× **Wetnobogaty** *bogaty w wełnę, mający wiele wełny, mający sutą wełnę*: *Wetnobogate* *owce*. Otw.

Wetnodajny *dający wełnę, przynoszący wełnę*: *Woły robocze, dojne krowy, wetnodajne* *owce*. **Wetnodrzew**, a, lm. y bot. p. **Serecznik**.

× **Wetnołomny** *łamiący wełnę = balwany, porzący fale*: W., *fluctitragus*. Kn.

× **Wetnonoszny** p. **Wetnonośny**: *Wetnonoszne* *trzody*. Otw.

× **Wetnonoszy** p. **Wetnonośny**: *Wetnonosze* *stada*. Otw.

× **Wetnonośny**, × **Wetnonoszny**, × **Wetnonoszy**, × **Wetnorodny** *noszący na sobie wełnę, na którym wełna wyrasta*: *Wetnonośne* *owce*. Nar.

× **Wetnorodny** p. **Wetnonośny**. Troc. *Wetnorodne* *bydło*. Otw.

[**Wetnować** się, uje ś., ował ś.] p. **Wetnić**.

[**Wetnowanie** się, a ś., blm.] *czynność cz. Wetnować* ś.

× **Wetnowładny** *Neptun = władający wełnami = balwanami, falami, pan morza*. L.

† **Wetp**, i, lm. ie p. **Felpa**: *Ten z wetpią, a ten zaś z kunami*. Zbył.

[**Wemborek**, rka, lm. rki] p. **Wębor**.

[**Wembrować**, uje, ował, **Wemrować**] *jęczeć*: *Co robi koń bronny? Stoi, pani, wemruje, swego pana żałuje*. Kolb.

[**Wembrowanie**, a, blm.] *czynność cz. Wembrować*.

† **Wemię**, enia, lm. ona p. **Wymię**. Mur.

Wemik, a, lm. i *pleciona taśma szmuklerska w oczka, ząbki i t. p.*: W., taśma u smuklerza rozmaita: w W., futrowana, w bugler, w wężyk, w oczka, w ząbki i t. d. Mag.

Wemknąć, nie, nął, [Wemsknąć], nied. **Wmykać** *wsunąć nieznacznie, welknąć, wścibić, wsadzić*: Naśmiałwszy ś. nam i naszym porządkom, wemkną nas w mieszek, jako czynią łątkom. Kochan. Rzekł fałszywy archanioł i jad złości wmyka w słabą a nieostrozną pierś swego współnika. Przyb. W. ś. I. *wsunąć ś. nieznacznie, wśliznąć ś., wkraść ś., wpełznąć ś.*: Gad ten z irzaskiem, gdy kogo zoczy, doskorupy ś. wmyka. Glicz. Światło do lochu ś. wmyka. Toł. Wychudła od głodu liszka wemknęła ś. ciasną dziurą do szpiżarni; gdy ś. objadła, nie mogła zaś nazad wyleżeć. Jabł. Ja ś. tu tylko tak wemknęła, matka o tym nie wie. L. Wemknąłem ś. szczęściem do niej. L. Zazdrość nakształt węza wmyka ś. w ludzkie serca. Jabł. Różne błędy ś. w tę księgę wemknęły. Troc (= *przekradły*). 2. [W. ś.] *dostać ś. potajemnie, znieścacka, dobrać ś.*: Czeładnik wemknął mu ś. do żony.

Wemknienie, a, blm., p. **Wemknięcie**. Troc. **Wemknienie się**, a ś., blm., p. **Wemknięcie się**. Troc.

Wemknięcie, a, blm., **Wemknienie**, a czynność cz. **Wemknąć**.

Wemknięcie się, a ś., blm., **Wemknienie się**, czynność cz. **Wemknąć ś.** Troc.

Wemknięty, Wemkniony im. od **Wemknąć**.

Wemkniony p. **Wemknięty**. Troc.

Wempel, pla, lm. ple fl. *bandera*.

† **Wempir**, a, lm. y *wampir, upiór*. Troc, L.

[**Wemrować, uje, ował**] p. **Wembrować**.

[**Wemrowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wemrować**.

[**Wemsknąć, nie, nął** i W. ś.] p. **Wemknąć**.

[**Wemsknięcie**, a, blm.] czynność cz. **Wemsknąć**.

[**Wemsknięcie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wemsknąć ś.**

Wen I. X W., p. **Won**: Józef pozostawił suknią w ręce jej i bieżał W.! Bud. Gdy już późno było, poszedł W. z miasta. Bud. Niechaj mi ten nie będzie przyjacięsem, niech ś. foruje W.! Wer. Sok ten robaki w uszu zabija i wyrzuca W. Sien. W. dalej—jest słowo pobudzających ś. współ do ścia śpiesznego w drogę. Błaż. Starsi przodkowie nasi miejscą odmieniali, gdy ś. mieli prowadzić, mówili: W. dalej! Klon. W. stąd, bo ci drogę pokażę! L. W. stąd, fora stąd. Troc. 2. [W., Wen] *zewnątrz*. W., na zewnątrz, na dwór, precz. Fort.

Wena, y, lm. y I. *żyła, prowadząca krew z jakiegokolwiek części ciała do serca*. 2. przen. *żyłka, zapal, duch, animusz, werwa, pociąg, fantazja, ożywienie*, gm. *sztos*: W. poetycka, duch poetycki. L. Któraż odwilży muza oschłą wenę, że mi wiersz z pióra tak gładki wypłynię, jak twój? Min. Stój, płocha muzo, nie, nie twej to robota weny wskrzeszać lubieżnym tanem cejskiej floty tony. Nar. Ja mu pijarską gramatykę prawię, bo wzrok łaskawy obudził mą wenę. Syrok. W. poetycka.

X **Wendycja**, i, blm. *handel*: Obywatele znajdowali trudność w wendycji. T. K.

Wender nieod. I. w., p. **Won**. 2. rz. nieod. [W., **Wader, Węder, Weder**] *wędrówka; droga, podróż*: Iść, jechać na W. Siada Kasia na wóz, na W. jechała. Kolb. Ociec odeszli na W. Znowuj ś. kajś na W. wyprowadzili. Karcz.

Wendeta, y, lm. y, † **Wędeta** I. *targ starzyzny, tandeta, targowisko*. Jeżow., Pot. Byłem na wen-

decie. Troc. Widziałem na wendecie czystych rzeczy siła. Alb. Wendetę trzymać. Kn. W. niewolników. Troc. Przen.: Urzędy i godności na pokupną wendetę brzydkiego targowiska wykładasz. Błaż. (= *kupczysz niemi, frymarczysz, szachrujesz*). 2. *rynek, targowisko*: Polska jest wendetą całego świata. Lekar. 3. *handel (handlowanie) starzyzną*: Wendetą ś. bawi, ś. żywi. Troc. Wendetą ś. bawić, wendetarzem być. Kn. 4. *zemsta krwawa u Korsykan*.

Wendetarka, i, lm. i forma ż. od **Wendetarz**. Troc, L.

Wendetarski przym. od **Wendetarz**, *tandeciarski*. Troc, L.

Wendetarz, a, lm. e I. *przekupień, handlarz starzyzny, tandeciarz*: Przekupnie, wendetarze, lóźni ludzie. Vol. O rysztunek wendetarza pyta. Alb. W. szat. Troc. 2. *antykwaryusz, starożytnik*: W. księżny (= *książkowy*). Troc.

Wendetny przym. od **Wendeta**, *tandetny*: Wendetne starzyzny. Haur, Troc.

[**Wędoł**, u, lm. y] p. **Wędoł**.

Wędowieszka, i, lm. I *posp.*, p. *Mędowieszka*.

Wenecki: Terpentyna wenecka. Djabeł W. (o osobie dziwacznie ubranej, dziwacznie wyglądającej), *culak, poczwara, djabelec*. Okno weneckie = *szerokie, więcej niż o dwóch skrzydłach*.

Wenera, y, blm. I. a. **Wenus** *miłość cielesna, stosunki płciowe, popęd płciowy*: Od Bachusa pierwszy zaraz stopień do Wenery zakazanej.

Warg. W tak podeszłym wieku jeszcze używał Wenery. Bud. B. Niech ś. strzeże pani Wenery,

kąpiąc ś. w wodzie. Syk. Wenery zbytek w samym małżeństwie szkodliwy. Troc. Zbytne używanie Wenery. Troc. Zbytkowanie Wenery kazi człowieka. Troc. 2. anat.: Góra Wenery, p.

Wzgórek. † **Podzoga** Wenery, p. **Łechtaczka**:

Ta część, obdarzona wytwornym uczuciem, jest głównym siedliskiem rozkoszy niewieściej pod-

czas zabawy miłosnej, a to wysłużyło jej nazwisko podzogi Wenery. Dyk. M. 3. astr. *jedna z planet głównych między Merkuriuszem a Ziemią,*

planeta widzialna jako gwiazda poranna i wieczorna, jutrzienka. 4. geol.: W., **Wenus, Wenerzytka, Wenuska** *małża bezgłowa dwumuskulowa skamieniata, znajduwana począwszy od utworów kredowych*. Łab. 5. lek., p. lek. **Przymiot**. Korona

Wenery, p. lek. Korona. 6. zool. p. **Krzywoszczok**.

Weneracja, i, blm., p. **Wenerowanie**: W przeciwnym razie będę zmuszony udać ś. do środków

prawnych; co by nie było dla mnie przyjemnym, jako dla zostającego w wysoką weneracją. Chodź.

Kto pochlebstwa i weneracją lubił, temu tak umiał dogodzić, iż lepiej nie było potrzeba.

Krasz.

X **Wenerja**, i, blm., p. **Przymiot**.

Wenerować, uje, ował, [**Weronować**] *czcić, poważyć, szanować*: Pozwalam i zgadzam ś. I nogi weneruję i błogosławię! Chodź. Wierzyła w niego

i wenerowała w nim gienjusz nieoceniony. Krnsz.

Wenerowanie, a, blm., **Weneracja** czynność cz. **Wenerować**.

Weneryczny przym. od **Wenerja**, *syfilityczny*: Choroba weneryczna. Człowiek W. = *chory na wenerję*, gm. *francowaty*. Lek.: Wrzód W. Choroba weneryczna, p. **Przymiot**.

Wenerzytka, i, lm. i p. **Wenera**. Łab.

Wenetka, i, lm. i *gatunek jabłoni*.

[**Wenigrat**, u, blm.] p. **Wenikrat**.

[**Wenik**, a, lm. i, **Węps**] *kwirka*.

[Wenikrat, u, blm., Wenigrat, Wynikrat, Win-
krat, Wenikrud, Wonikrat, Winikrot] *śpiew: l'enu
Creator.*

[Wenikrud, u, blm.] p. Wenikrat.

[Weno] p. Wej.

Wenta, y, lm y *sprzedaż w sklepie w asystencji
osób zaproszonych, z ustępliwością na cel dobroczynny;
sprzedaż, targ, bazar, kiermasz na cele dobroczyn-
ne: Urządzano wenty, teatra amatorskie, loterie,
bale, składki na ubogich. Bał. Sekretarz to-
warzystwa odczytał sprawozdanie z ostatniej
wenty, urządzanej na biednych. Bał.*

Wentować, uje, ował *asystować na wencie.*

Wentowanie, a, blm., czynność cz. Wentować.

Wentuń, nieod., karc. *rodzaj gry w karty: W.,
gra we francuskie karty na podobieństwo halbe-
welwe do dwudziestu jeden. Gol.*

Wentyl, a, lm. e l. *kłapa przykrywająca otwór
w kotle parowym, a także w instrumentach dętych,
zapomocą której można wydobyć tony chromatyczne,
zapornik, oddech, wietrznik, zapór,
przepustnik: W. pompowy. Łab. W. obro-
towy, krążek obrotowy z dziurami. Łab. W.
bezpieczeństwa = W. chroniący od wybuchu kotła
(p. Kłapa). 2. kłapa przy pomagaczu, wpusz-
czająca i zatrzymująca wiatr.*

Wentylacja, i, lm. e *przewietrzanie, odświeżanie
powietrza w miejscach zamkniętych: Żadnej wenty-
lacji, żadnego światła (w izbie nie było). Kon.*

Wentylacyjny I. przym. od Wentylacja: Otwór
W. 2. zdń.: Piec W. = urządzony w ten sposób,
że przy ogrzewaniu jednocześnie odświeża powietrze
w mieszkaniu.

Wentylator, a, lm. y i. *przyrząd służący do
utrzymywania wentylacji, czyli przewietrzania, naj-
częściej mały wiatraczek w oknie lub ścianie umiesz-
czony, przewietrznik. 2. miech, utrzymujący
prąd powietrza działaniem siły odśrodkowej (p.
Wiatraczek).*

Wentylować, uje, ował *przewietrzać, odświeżać
powietrze: Miejsce dobrze wentylowane. Rogoż.*

Wentylowanie, a, blm., czynność cz. Wentylo-
wać: System wentylowania domów.

Wenus, a, blm., p. Wenera: *Dzięgiel chęć do
Wenusu tłumi. Syr. Boże drzewko do Wenusu
potężnie pobudza. Syr. Dla miłości i Wenusu.
Syr. Pilnuj, by syn twój, umotany jedwabnym
Wenusiem, nie leda jaką niewiaścę porwał. Głiez.*

† Wenusek, ska, lm. ski *amerek. Rej.*

Wenuska, i, lm. i *głoz, p. Wenera.*

Wenusowy I. *miłosny, lubieżny, erotyczny, roman-
sowy: Wenusowe listy, wiersze. Troc. 2. anat.:
Wyniesienie pod brzuchem, u dorosłych kobiet
włosami pokryte, górką Wenusową zowią, mons
Veneris. Krup. 3. lek.: † Choroba wenusowa,
p. Przymiot.*

Weń skróc. z: w niego: *Kto W. tehań tego
ducha? Krasz.*

[Weń] p. Wen: *Odbierać ś. W. = odchodzić.*

[Weńś, weńdzie, wszedł] p. Wejść.

Wepchać, a, ał i W. ś. p. Wepchnąć: *W.,
configere. Ps. flor. Musiało nogi stulić pod się,
a ręce za pazuchy W. Tet. Pewnie też i ojciec
św. ja zna, bo gdzieby to ona ś. nie wepchała.
Kacz.*

Wepchanie, a, blm., czynność cz. Wepchać.

Wepchanie się, a ś., blm., czynność cz. We-
pchać ś.

Wepchnąć, nie, nał, [Wepknąć], Wepchać,
† Wpchać, nied. *Wpchnąć I. pchnąć wtrącić;
pchnąć w środek czego, wtrącić, wparować, weprzeć:
Postrzygł go i do klasztoru wepchnął. Skar. Karola*

W. syn, Ludwik mianowany, od synów swych
własnych był do więzienia wpcchany. Kulig. Idźże
do turmy, kędyś innych wpychał. L. Samego
niepocześnie wepchnął do ciemnicy. Groch. W.
komu sztylet w pierś (= wbić, wrazić, wsadzić
ukwić, zapuścić, utopić). Wyszło jelita do brzucha,
wpycha (= wcisła, włacza, pakuje, wgniała). Nie
wiesz, jakim ona sposobem mogła te listy W.
do mojej stanej? L. (= podtrząść). 2. *zapchać
na wyższe miejsce, posp. wdlugować, wwindować:*
Działa ledwie wepchano na górę. 3. *na co =
zatkanąć, nasadzić, wbić, nabić, wcisnąć, włoczyć.
W. ś. pchając ś., pchnąćszy ś. wejść, wcisnąć ś.,
włoczyć ś.*

Wepchnienie, a, blm., p. Wepchnięcie.

Wepchnienie się, a ś., blm., p. Wepchnięcie ś.

Wepchnięcie, a, blm., Wepchnienie czynność cz.
Wepchnąć.

Wepchnięcie się, a ś., blm., Wepchnienie ś.
czynność cz. Wepchnąć ś.

[Wepknąć, nie, nał i W. ś.] p. Wepchnąć.

[Wepknięcie, a, blm.] czynność cz. Wepknąć,
wepchnięcie.

[Wepknięcie się, a ś., blm.] czynność cz. We-
pknąć ś.

[Weprać, prze, prał i W. ś.] p. Weprzeć:
Weprały w chybę, co ino wlaźło. Ork. Weprała
ś. hałastra prosto do izby, gdzie Sobek spał.
Tet.

[Wepranie, a, blm.] czynność cz. Weprać.

[Wepranie się, a ś., blm.] czynność cz. We-
prać ś.

Weprzeć, weprze, wparł, [Weprać], nied. *Wpie-
rać I. prac, przypierając wcisnąć; wparować,
włoczyć, wepchnąć: Egipcu zelne wparł Bóg
panięta w głąb morza. Gęb. Natrafił nad brze-
giem Jordanowym wielki lud, który ciągnął na
pomoc buntownikom, i wparł je w rzekę. Leon.
2. przen. *wmówić gwałtem: Wiele było spraw
za Zygmunta Augusta, że wpierno długi, bio-
rące ś. do przysięgi i świadectw. Cz. [W.]
wpaść: Głód i mróz też na nich wparły, aże ich
wcale pozaryły. W. ś. I. wcisnąć ś., wparować ś.,
włoczyć ś., wepchnąć ś., wedrzeć ś.: W Wołoską
ziemię ś. wpierał królowi Matyjasz. Biel. M.
Trzy razy aż pode drzwi to chłopisko ś. wparło.
Mick. [A ten ino ręcami ś. weprze we drwa,
ze ta daleko po nie do lasu musiał, i ledwo ta
z biedą co nieco chwycił, bo leśny strasznie
uglądał. Kon. (= wpije ś.). 2. *uprzeć ś., oprzeć ś.
o co mocno: Wparł ś. nogami w ścianę. St. wil.
3. w kogo = przyznać ś. do kogo uparcie, naprzec
ś.; czepić ś. kogo, przyczepić ś. do kogo: Ten
człowiek ś. we mnie wpierał, że mnie zna. Boh.
Co za bieda dziś na mnie i wszysey ś. dziś we
mnie wpierają; czy namówieni? Boh.***

Wer, a, lm. y *łódź płytka, lekka, o zwężonych
obu końcach dla powiększenia jej szybkości: Do
drugiego biegu stanęły sześciowiosłowe wery.
Szym. A.*

1. [Wer! Wér! Wyr!] w. *okrzyk udający war-
czenie psa: Pśy na mnie warcały, ja też na nie:
wér, wér, wér.*

2. [Wer, a, lm. y] p. Wyrko.

† Wer, a, lm. y p. Wir: *Topnia przypiera
szczęścia szukać pomocy z wysokiego wera.
Bardz.*

[Wera] p. Wierę.

Weranda, y, lm. y. *Werenda, [Weręba] przy-
budówka przy domu w rodzaju altany otwartej na
zewnątrz, wystawa, zacięcie, podświetlenie. Zdr. We-
randka.*

Werandować, uje, ował przesiadywać, wylegiwać *ś. na werandzie*: Wzamian za to W. muszę bezczynnie. Włs. Szła w ustronniejszą część ogrodu, gdzie werandowała oznaczoną liczbę godzin. Dan. **Werandowanie, a**, błm., czynność cz. **Werandować**.

Weraskop, u, lm. y: Przyrząd fotograficzny, który inżynier Richard nazwał weraskopem.

Weratryna, y, błm., chem. alkaloid z ciemienika (*veratrum album*), $C_{23}H_{42}NO_2$.

× **Werbalista, y**, lm. *ści* człowiek poprzestający na tym, że dużo rozprawia, gaduła, gadulski.

× **Werbalizm, u**, błm. objaśnienie słowne, ustne; cześć rozprawianie, gadulstwo.

× **Werbalny słowny, dosłowny, literalny**.

Werbank, u, lm. i blach. stół warsztatowy blacharski.

× **Werbarz, a**, lm. e p. **Werbownik**, Troc. Werbarze wywodzie *ś. mają*, że są w służbie Rzpłtej. Vol.

[**Werbata, y**, lm. y] *herbata*.

[**Werbam** nieod., **Werbun, Werwun**] słowo honoru.

Werbel, bla, lm. *ble* l. muz. = a) *bęben wojskowy*. b) *tryl na bębnie, powstający z szybkich uderzeń kolejnych obu pateczek*: Dobosze biją werbla. Gemb. Z łoskotem runął W. dobosów. Żer. 2. *piw. przecik żelazny poprzeczny na łańcuchu, na którym zawieszają *ś. próżne beczki za szpuntowe łańcuchy**. Zdr. Werblik.

Werbena, y, lm. y bot., p. **Witułka**: W powietrzu odurzający zapach werbeny, mirtu i róż. Mie.

[**Werbenica, y**, lm. e] *nazwa naczynia (?)*: Osolité bundze i złożyć w éwiartówki i werbenice jako bryndzę. Pol.

Werblik, a, lm. i l. p. **Werbel**: W. *ś. wysunął z kółka, i pies uciekł z łańcuchem*. 2. [W.] *haczyk żelazny u wędzidla użdy*. 3. [W.] *drewniko na końcu lejca, zaczepiające *ś. za kantar**. 4. [W.] *mały łańcuszek u uździenicy z zatyczką na końcu*. 5. [W.] *koleczek do zapinania gaci*. 6. *pewna gra w karty*: Odbywała *ś. tam gra w karty w pikietę, preferansa, wista, a nawet w zaufanym kółku w werblika i sztosu*. Bał. 7. *mier. jedno z kółek łączących pojedyncze części łańcucha mierniczego*.

Werbować, uje, ował, [**Gierbować** l. *zaciągać do żołnierki obietnicą zysków, gaży, namową, a daniel i gwałtem chwytając*: **Werbowany** żołnierz. Troc. 2. *przen. kaptować, zjednywać*: W. sobie przyjaciół, zwolenników. [W. na pośnik] = zapraszać na wieczór wigilijną.

Werbowanie, a, błm., **Werbunek** czynność cz. **Werbować, zaciąg do wojsku**: W., rekrutowanie. Papr.

Werbowniczy *tyczący *ś. werbowania a. werbowników**: Oddział W. Werbownicza komenda. L.

Werbownik, a, lm. cy, **Werbunkarz**, × **Werbarz** *żołnierz, agent, werbujący ochotników do wojsku*: Pewnego wieczora dwóch ludzi mię obaliło, a potem kazali mi iść za sobą; byli to werbownicy. L.

Werbowny *z werbunku pochodzący, werbowany*: Werbowne chorągwie. Troc.

Werbret, u, lm. y l. kosz. *deska szeroka, mająca z dwóch stron dziury, w które zasadza *ś. wystające pod dno przęty koszyka w czasie jego plecienia, aby na tej desce stał koszyk sztywno, jak na warszłacie**. 2. *zeg. stół, warsztat zegarmistrza, jubilera, pieczętarza*.

[**Werbun**, nieod.] p. **Werbam**.

Werbunek, nku, lm. nkl p. **Werbowanie**: Przystań Jurku do werbunku.

Werbunkarz, a, lm. e p. **Werbownik**. Jeż. Ławiej było towarzyszem zabrać po kilku lub kilkunastu ludzi, aniżeli werbunkarzom regimentowym kompletować całe regimanta odrazu. Górs.

Werbunkowy *przym. od Werbunek*: Rozsyłając na wszystkie strony świata wiewi werbunkowe, nie przygotowali kraju na umieszczenie nawet setnej części przybyłych osadników. Kasz.

[**Werbun, a**, błm.] *rodzaj gry w piłkę*.

Wercet, a, lm. y *pułkiel z boku głowy, zaczesany i zakrecony*: Synowie z zaczesaniami wercetami i harcapani, upudrowani, poszli odwiedzić grafa. And.

[**Werch, u**, lm. y] p. **Wirch**. Pol.

[**Werchowiniec, ńca**, lm. *ńcy*] *góral*: Zarys etnograficzny Rusinów węgierskich, a przede wszystkim górali (werchowinców). Kop.

[**Werchownica, y**, lm. e] p. **Więcierz**.

† **Werchowny** *zwierzchni*: Piotra apostoła między apostołami nie według władzy jego większej, ale według porządku, werchownym i perwoprestolnym nazywają. Fund. Rуска cerkiew celebryje uroczystość werchownych apostołów Piotra i Pawła. Fund.

Werchowszczyzna, y, błm.: Podatki rozmaite noszą nazwy: kupsczczyzna, W. (od ogrodów. gumien, dworów miejskich), kwitkowa (od kupców wjeżdżających do miasta). Rol.

[**Werczan, a**, lm. y] *robotnik w werku t. j. w hucie, hutnik*.

[**Werczeć, y, ał**] p. **Warknać**.

[**Werczenie, a**, błm.] *czynność cz. Werczeć*.

× **Werda! Werdo!** *okrzyk, używany dawniej przez strażę, dla obudzenia czujności innych strażników*.

[**Werdać, a, ał**] = **Margać**: W. ogonem.

† **Werdan, a a. u**, lm. y = **Fordan**.

[**Werdanie, a**, błm.] *czynność cz. Werdac*.

Werdeba, y, lm. y *prow. hulanka, hulatyka, pijatyka, lampartka*: Poszli na werdebę.

Werdebnik, a, lm. cy *prow. człowiek uprawiający częste hulatyki, pijatyki, biorący udział w werdebach*.

× **Werdedragon, u**, lm. y *nazwa zielonego koloru sukna*.

Werdedragonowy *przym. od Werdedragon*: Wyjedzie w ciemnym wordedragonowym mundurze. Chodź.

[**Werdnia, i**, lm. e] *miejsce bagniste, darniną porośnięte*.

Werdo p. **Werda**: Gdy statki nocują, stróże, aby nie pozasypiali, odzywają *ś. do siebie*: W! Mag.

× **Werdunek, nku**, lm. nkl p. **Wiardunek**. L.

Werdykt, u, lm. y, × **Weredykt** *wyrok sądu przysięgłych, orzeczenie przysięgłych*: Izba gmin rozjęs *ś. będzie musiała, by usłyszeć W. wyborneów*.

Wereciany *przym. od Wereta*: Przyszedł na mszę studenką w werecianej ezamarce z podszewką jedwabną amarantową. Dzierz.

Werciarz, a, lm. e l. ten, *co chodzi w werecie, co nosi weretę, obdartus*. 2. W. lm. **Werciarze** = *wyrobnicy nadwiślańscy*.

Werecina, y, lm. y *plótno na werety*: Udecydowano, aby posprawić sobie suknie z prostej wereciny, krojem ezamarkowym. Dzierz.

[Wereda, y] f. blm. *brzydota, szkarada, szkaradzieństwo*. 2. lm. y a. [Weredniak] = a) *brzydactwo*. Na śpas koło młyńskie zahamował ręką... trzymi się i śmieje s. W. Tet. Powódź będzie sroższa, bo te weredy czują wodę. Tet. b) *niedołęga, gamajda*. c) *przekleństwo*.

[Werednie] przys. *brzydło, nieładnie, nieprzystojnie, nieprzyzwoicie*: Nie chodź do mnie we dnie, bo to tak W. Kop.

Weredycyzm, u, blm. *prawdomówność, charakter weredyka*: Bawiła go ta oryginalna obcesowość i ten W. dawnego kolegi. Gaw. Z właściwą sobie ciętością stylu i weredycyzmem, który rzuca prawdę, o resztę nie pyta, autor porusza dopiekającą dziś wszystkim sprawę węglową.

Weredyzka, i, lm. i forma z. od **Weredyk**: Na starość stawała s. nieco weredyzką. Dęb. L.

Weredyk, a, lm. cy *człowiek prawdę wszystkim w oczy mówiący, rzucający prawdę bez ogródki, bez ceremonii, prosto z mostu*: W. zawsze staje w przyjaźni ornacie. Fred. A. W. s. nie wzruszy. Fred. A. Uchodził za weredyka, a z ust jego słodkie słówko podwójną ma cenę. Krasz. Nie tylko W., ale i człowiek, który miał tyle krzywd ludzkich. Mie.

× **Weredykt**, u, lm. y p. **Werdykt**. St. wil.

[Werek, rka, lm. rki] p. **Wyрко**.

Werenda, y, lm. y p. **Weranda**: Stół zastawiony był pod werendą; świece objęte szklanymi kielichami... Sienk. Pałac sultana na dole i na pierwszym piętrze ma obszerne werendy. Sienk.

[Weres, u, lm. y, Werez] p. **Wrzos**.

[Weresiuk, a, lm. i] *człowiek ze wsi pochodzący, cham, prostak*.

[Wereszczaka, i, blm.] *świeża słonina, smażona z sosem, zaprawionym cebulą*.

× **Werezka**, i, lm. i *strzała z przyłamanym ostrzem, brzechwa*: Tak s. go imię, kiedy trafi w miejsce W., jak ta, co ma żelazce. L. Strzała, jeśli s. po ziemi czołga, jeśli łuk nietęgi, jeśli W., trudno jej niebieskie kręgi przesyć. Pot.

[Weret, u, lm. y] *sznurek, powrozek*.

[Wereta, y, lm. y] l. [W.] *plachta, rodzaj przesteradła z płótna grubego, zgrzebniny*: Tapezan zasłany słomą i pokryty wielką weretą płócienną. Dziern. 2. *prosta zwierzchnia odzież z grubego płótna u ludu*. 3. † W., [Fereta], Feret dawne pokrycie głowy u wdów. Zdr. [Weretka].

[Weretka, i, lm. i] p. **Wereta**: W. jakaś ciemna w paski obwijala ją i służyła w miejsce spódnicy. Korz. Dał w rękę weretkę do okrycia s. na przypadek deszczu. Korz.

[Werez, u, lm. y] p. **Wrzos**.

[Werezdzior, a, lm. y] *rodzaj obołki toczony na wódkę*.

[Werezka, i, lm. i, Wierezka] *więciecz pojedynczy z wiciny, często chmielem woprzek przepatany*.

[Weręba, y, lm. y] p. **Weranda**.

[Werfel, fia, lm. fie] l. p. **Welfer**. 2. *kosz kostka, w którą plecie s. koszyk*: Koszyk pleciony w werfie.

[Werfer, fra, lm. fry] p. **Welfer**.

Werflować, uje, ował *kosz. pleść koszyk w werfle, w kostki, w desen*.

Werflowanie, a, blm., *czynność cz. Werflować*.

† **Wergielt**, p. **Wargielt**.

[Werh, u, lm. y] p. **Wierzch**.

[Werhulec, lca, lm. lce] *Bale porządkowe grubsze nad 4 cale zowią s. werhulce*. Gwar.

Werhy, ów, blp., *gie. góry w oddzielnych garbach i wierzchach, na źródłowskich Sanu i Dniestru*.

Werk, u, lm. i *mechanizm, zbiór części stanowiących maszynę*: W. w zegarku.

Werkcajg, u, lm. i l. intr. *szafka, w której przechowują s. narzędzia introligatorskie*. 2. *ręk. ogół narzędzi rękawicznika*.

Werkcajgkasta, y, lm. y *rzem. szafka, skrzynia na narzędzia rzemieślnicze, przybornia*.

Werkfirer, a, lm. rzy, [Wegkwir] *majster fabryczny, kierownik warsztatu lub fabryki, werk-majster*.

Werkfirerowa, ej, lm. e *żona werkfirera*.

[Werki, ów, blp.] *zakłady fabryczne*: W. trze-nieckie.

Werkmajster, tra, lm. owie l. p. **Werkfirer**, *gospodarz warsztatowy*. 2. *piek.*: W. *piecowy do bułek = ten, co wsadza do pieca pieczywo, czuwa nad jego pieczeniem i wysadza je*.

Werkmajstrowa, ej, lm. e *żona werkmajstra*.

Werkmajstrowski *przym. od Werkmajster*.

[Werko, a, lm. a] p. **Wero**: *Urządzać werka do spania*. Dyg. Hale, kiej Kubie cosik jest, leży na werku i jęczy ino. Reym.

Werkować, uje, ował *piek. skręcać duże kawałki ciasta w czasie wygniatań w bryły kuliste*.

Werkowanie, a, blm., *czynność cz. Werkować*.

Werkosztul, a, lm. e *powr. warsztat maszynowy, na którym wybija s. taśma większych rozmiarów*.

Werihof *lek.*: Choroba Werlhofa = **Plamica**.

Werlit, u, lm. y *min. mineral z gromady lamprytów, z rzędu blyszczów telurowych; skała będąca mieszaniną djalagu i oliwinu*.

† **Werman**, a, lm. i *górz. p. Oberman*. Łab.

Wermikulit, u, lm. y *min. mineral z gromady sylkoidów, z rzędu wodorokrzemianów, z rodziny biotytu*.

Wermilon, u, blm., *chem. nazwa handlowa miadko rozdrobnionego cynobru*.

Wermiszel, szlu, blm. *drobny makaron fabryczny*.

Wermut, u, blm. *wino piołunkowe*: *Polykam zrana kieliszek dobrego wermutu*. Rzew.

Werneryt, u, lm. y *min. mineral stanowiący grupę w rodzinie piroksenu gromady sylkoidów, skapolit*: W., *prętowiec*, skapolit. Łab. *Gatunek Parantyn*.

Werniks, u, blm., *chem. lakier, roztwór żywicy w cieczy lotnej*: Z pod grubej warstwy werniku przeglądały mazaniny łatane, obcinane. Krasz. *Przen.*: *polor, oglada, pozór*: Z sumieniem starzym i zbrukanym miał W. cywilizacji. Krasz. *Ukształcenie za gęstym już werniksem przeciągnęło wyższe towarzystwo*. Fred. A.

Werniksować, uje, ował *powlekać werniksem, lakierować*: *Przywykli do białych rękawiczek i werniksowanych trzewików*. Krasz. *Przen.* *zatuszczać, plamić iluszczami, folować, szmelcować, świecić*: *Zyd w mocno zawerniksowanym żupanie*. Krasz.

Werniksowanie, a, blm., *czynność cz. Werniksować*.

Werniksowy *przym. od Werniks*.

Wernisaz, u, lm. e *wroczyście otwarcie wystawy (artystycznej)*: *Odbędzie s. W. pierwszej wystawy obrazów i rzeźb*.

Wernjer, a, lm. y *flz., p. Nonjusz*.

[Werno, a, lm. a] *łaziuwo, przyrząd żelazny do włożenia na drzewa dla wybierania miodu z barci*.

[Wero, a, lm. a] p. **Wyro**. Zdr. [Werko].

Weroliczny *lek.*: × *Choroba weroliczna, p. Przymiot*.

Weronika, i, lm. i l. blm. odbicie ś. twarzy *Chrystusa na chustce św. Weroniki*: Pozwolono jej przypatrzeć ś. zblizka wizerunkowi twarzy Chrystusa Pana, czyli tak zwanej weronice. Szaj. 2. lm. i bot. = **Przetacznik**.

[**Weronować**, uje, ował] p. **Wenerować**.

[**Weronowanie**, a, blm.] czynność cz. **Weronować**.

Weroński: Ziemia werońska = *gatunek glinki zielonej, która utarta i oczyszczona służy do malowania*. Łab.

Werp, a, lm. y fl. kolek pionowy na przodzie statku do wiązania liny zwanej stach, [pacholek, pecholk].

Werpnia, i, lm. e, **Słonia wesz** bot. (semecarpus) rośl. z rodziny *nanerczowatych*.

[**Wersa**, y, lm. y] *gatunek ryby płoci*.

× **Wersacja**, i, blm. obycie, *doświadczenie*: Na ten obiad był zaproszony ksiądz Konarski, Pijar, wielkiej w interesach i prawach polskich wersacji będący. Mat. Uczony i wielkiej wersacji człowiek. Mat.

Wersalczyk, a, lm. cy przen. *demagog*: Prośby i zakłęcia odbijały ś. jak groch od ściany od oporu i zaślepienia wersalczyków. Tarn.

Wersalik, a, lm. i a. (w lm.) **Wersalje**, **Wersał**, **Wersalowa** litera druk. *czcionka na dużą literę, zaczynająca pierwszy wiersz, rozdział; inicjał*: W., w drukarni litera wielka w każdym gatunku pisma. Mag.

Wersalje, ów, blp., p. **Wersalik**: Na samej karcie tytułowej czytamy ogromnymi wersaljami...

Wersał, u, lm. y p. **Wersalik**. Dudz.

Wersałowy przym. od **Wersał**: **Wersałowa** litera, p. **Wersalik**.

Wersał, a, lm. ci *bywalec, człowiek doświadczony*. L. W. doskonali w tym języku, w tej nauce. Troc. Był W. w historii świętej. Każek.

Wersatka, i, lm. i forma ż. od **Wersał**. Troc. Owe Warszawianki, które w sąsiedztwie naszym nazywają wersatki. L. Tysiąc o nas powieści szkodzących rozniosły te wersatki, które już z miłostek wyrosły. Tremb.

Werset, u, lm. y l. jedn. a. *kilka wierszy, stanowiących oddzielną całość w ustępie, a zwykle i myśl całkowitą*: Na wersety dziela ś. rozdziały w Piśmie św. Taki W. z księgi przypomniał sobie Mangro. Mie. Jakiś W. Nitzscheego. Mój tekst zawiera ś. w wersetach, wydobytych ze mnie samego. Zer. 2. muz. *przygrywka; przygrywka na organach wśród śpiewu*.

Wersetowy przym. od **Werset**: **Psalterz** Florjański pisany jest sposobem werseutowym.

[**Wersiedni**] p. **Weśredni**.

Wersja, i, lm. e i. *przekład, wykład, tłumaczenie*. Śl. wil. 2. *pewien sposób przedstawienia rzeczy, opowiadania, odmienna opowieść o tym samym fakcie, wieść*: Obie opowiadały, każda inaczej: wersje kucharki i Agatki, chociaż gozdzące ś. z sobą w głównych punktach, różniły ś. wielu szczegółami. Krasz. O chorym i stanie jego zdrowia krążą najrozmaitsze wersje.

Wersza, y, lm. y p. **Wiorsta**: W., mila włoska. Bud. B.

Werstowy przym. od **Wersta**, **wiorstowy**: Słupy tylko werstowe sterzały. Korz.

× **Werstwa**, y, lm. y p. **Wiorsta**: W. ruska, 80 na jeden gradus. Ohm. B.

Wersyfikacja, i, blm. i. *budowa wiersza; budowa utworu ze względu na układ wierszowy, wierszowanie*. 2. *zbiór prawideł takiej budowy*.

Wersyfikacyjny przym. od **Wersyfikacja**: **Skażówki wersyfikacyjne** Boileau. Ask.

Wersyfikator, a, lm. rzy ten, *co pisze wierszem, rymopis, wierszorób, wierszopis*.

[**Wersytet**, u, lm. y] *uniwersytet*: Z kolasy karetę zrobić, z akademji W. Glini.

[**Wersza**, y, lm. e] p. **Więsiersz**.

Werszek, szka, lm. szki ¹⁶ *arszyna*, = 1,75 cala.

† **Werszt**, u, lm. y p. **Wiorsta**: **Pięć wersztów** ś. w polskiej mili zamyka. Paszk.

[**Wert**] *warto*: To nie je W. dla pisma (= tego nie warto zapisywać).

[**Wertać**, a, a] l. *obrać, kręcić*. 2. *wracać*.

Wertaj, *dziewczyno, do domu*.

[**Wertanie**, a, blm.] *czynność cz. Wertać*.

Werteb, u, lm. y, p. **Wertep**: **Przewodnik** zdrajca naprowadził wojska nasze w tak przekłete wertebny. Tw. W., jar, parów, manowce. Pot. Wertebny, wertepy, miejsca kamieniste, przepaściste, gdzie jadąc łatwo ś. wyrwać, manowce kręte. Łab. Niedostępne wertebny, gdzie w ciemnym parowie jest wycieczka bezpieczna. Bardz.

Werteba, y, lm. y p. **Wertep**. Troc.

Wertebek, bku, lm. bki bud., p. **Manowczyk**. Pocz.

Wertebalny system = (*system nerwowy*) *wychodzący z mlecza pacierzowego*.

Wertel, a, blm., **Szyszka** tech. *zbiór kilku kręzków - z wyślubieniami na obwodach, jak u bloków, osadzonych na wspólnej osi obrotu i służących do zakładania sznura lub struny bez końca*: **Krążki** te, czyli W., osadzone są na głównym wałku, czyli szpindlu skrzynki tokarni. Łab.

Wertep, u, lm. y, **Werteb**, × **Wertepa**, × **Werteba** l. *manowiec z wybojami, droga ciężka do przebycia, przepaścista, kręta, szpadzista i t. p.*: Sunie ś. to wszystko po wertepach przez zarosła. Krasz. Jary, doliny i opoki płaczą ś. nieprzerwanym wertepem. Hoł. Po gałęziach, bezdrożach, wertepach kroki skracające wertepnice. Lel. (Lew) z wertepów gęstych wychodzą podkrada ś. Ml. Tylko włóczymy ś. ot po różnych krajach i wertepach, miast doma gospodarzyć po Bożemu. Sienk. Wskazał mi ręką jakieś wertepy pod szczytami. Zer. Przen.: Pierwszy ten krok fałszywy sprowadził życie jego na wertepy, z których już nigdy na prosty gościniec wydostać ś. nie mógł. Bał. (= bezdroża, manowce). 2. × W., **Wirydarz** *miejsce spacerowe, gajek pełen drożyn krętych, cienia i manowców; park*. Śl. wil. 3. [**Wertep**, **Wertepa**] *szopka, jaśotka*: Więć i teraz z tym wertepem na plecach, udając djaczka, dobrzem odegrał rolę. Słow. Wykleiłem sobie W. z papieru i będę chodził po domach, pokazując djabła i anioła. Słow.

[**Wertepa**, y, lm. y] p. **Wertep**.

Wertepnica, y, lm. e forma ż. od **Wertepnik**: Po gałęziach, bezdrożach, wertepach kroki skracające wertepnice. Lel.

Wertepnik, a, lm. i p. **Biędnica**.

Werterzysta, y, lm. ścl *naśladowca Wertera*: Ten serdeczny W. Karol już prawie co dnia wdychał u nas przy Jadwidze. Byk.

† **Wertesz**, u, lm. e (w dawnej Polsce) *rodzaj podatku przemysłowego*: Robotnicy płacą od waru za 6 dni 6 groszy, a za dni pięć 5 groszy i t. d.; opłatę tę zwano werteszem wielkim, W. zaś mały bywa dawan od każdego czerynu. Paw.

Wertować, uje, ował, × **Wertować** l. *przewracać w księdze karty*. L. 2. przen. *pilnie prze-*

glądać, przezierać, penetrować, studjować, zgłębiać: W. mądre pisma, biblioteki. W. historją narodu naszego. L. W. świat = zwiedzać, poznawać. W. serce = doświadczać, przenikać, wnikać w nie. 3. przetrząsać, rewidować, przeglądać: Tłumoki nasze wertowali.

Wertowanie, a, blm., czynność cz. **Wertować**. **Wertykalnie** przys. od **Wertykalny**.

Wertykalny I. = **Prostopadły**: Linja wertykalna. W. zegar, ścienny zegar. Troc. W. południowy, W. północny zegar. Troc. 2. astr., p. **Wierzchołkowy**.

Wertyt, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy andaluzytu.*

[**Weru**] p. **Wierę**.

Werunki, ów, blp., bot. (*vitex ohrysomallum*) ros. z rodzaju niepokalanek.

Werwa, y, blm. *zacięcie, życie, energia, entuzjazm, przejęcie ś., zapal., ożywienie*: Oddając ś. zwykłej sobie językowej werwie, prawa różna historie dawno minione. Orzesz. Tańczył, grał z życiem, z werwą.

Werwać się, werwie ś., werwał ś., nied. **Wrywać ś. wdrzeć ś., wtargnąć, upaść**: Werwą ś. między was wiley okrutni. Hrb. Tatarzyn, gdzie ś. werwie, tam niszczy i łupi. Żarn. Wrywał ś. Datan na urząd Aaronów, sobie nie zlecony. Klon. (= *wdzierał ś., chciał go sobie przywłaszczyc*). Gdyby wilk werwał ś. w trzodę między owce, najemnik ucieka, nie ś. zastawić nie chce. Glicz. W niebezpieczeństwie zostają skarby: zewsząd W. ś. do nich usiłują. Żarn. Werwała ś. między one żołnierze, bieżąc do kościoła. Wuj. Usłyszawszy wołanie u sądu, werwali ś. tyłem. Wuj. Wodą w okręciach wrywali ś. na wyspy, aby na nich szkodę czynili. Leon. (= *napadali*). Kędy ś. cielesność, to powietrze a zaraza narodu ludzkiego, werwie, już tam krzywdą panuje. Warg. Litwa w granice państwa ruskiego wrywał ś. poczęła. Papr. Żebym ś. nie zdał W. w cudze żniwa, przestanę na tym... Min. (= *wtrącić ś.*). Grzeszą przeciw uszanowaniu dla starszych, częstokroć im ś. w dyskurs wrywając. L. (= *wtrącając ś.*). Wielka swawola pokojem długim była ś. werwała. Otw.

Werwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Werwać ś.**

Werwena, y, lm. y ros. *werbena, witulka*: Lekka woń werweny i konwalji unosiła ś. w powietrzu. Zap.

Werwenowy przym. od **Werwena**: Perfumy piżmowe i werwenowe. Zap.

[**Werwun**] p. **Werbun**.

Weryfikacja, i, lm. e *sprawdzenie, sprawdzanie, kontrola, rewizja rachunków, czynności, stanu rzeczy i t. p.*: W. prawomocności wyborów w parlamencie.

Weryfikacyjny przym. od **Weryfikacja**: Komisja weryfikacyjna. Kilkanaście godzin trwała walka weryfikacyjna. Rol.

Weryfikator, a, lm. rzy *ten, co weryfikuje*.

Weryfikować, uje, ował *sprawdzać, rewidować, kontrolować, prostować; rozważać sprawdzając*: Kilka dni poświęciłem na obejrzenie osobliwości, aby później być już swobodniejszym i zwolna W. pierwsze wrażenia. Korz.

Weryfikowanie, a, blm., czynność cz. **Weryfikować**: Dochodzenie, W., wydzwignienie resztujących funduszów rozrywało uwagę komisji. Czart. A.

Werysta, y, lm. *śoi naturalista, realista w sztuce i w literaturze*: Przywódca szkoły werystów nie posiada dostatecznego dla sceny zasobu psychologii.

Werystyczny przym. od **Werysta**: Tutaj to przypada miejsce zwrotu werystycznego.

[**Weryta**] *ruchawka, pospolite ruszenie*. Gwar.

Weryzm, u, blm. *naturalizm, realizm w sztuce, w literaturze*: Nadszedł dla włoskiego piśmiennictwa nowożytnego zwrot ku weryzmowi.

[**Werzasc się, snie się**] *przestraszyć ś.*

[**Werzasły**] *przestraszony, przerażony*: Látá jak W. (= *jak oparzony*).

[**Werzasnięcie**, a, blm.] *przestach*: Z werzasnością = z *przestachu*.

[**Werzasnięcie się, a się**, blm.] *czynność cz. Werzasnąć się*.

[**Werzeszczenie**, a, blm.] *czynność cz. Werzeszczyć*.

[**Werzeszczyć, y, ył**] *krasć*.

Werznąć, nie, nął, nied. **Wrzynać narznąć, naciąć w głąb, wciąć, wkrajać, zarznąć w głąb, wkarbować; rznać zrobić zagłębienie w czym**: W. belkę do czopa. W. ś. rozrzynając co sobą wcisnąć ś.; wcisnąć ś., wpić ś., zagłębić ś., wejść, wdrzeć ś., wsunąć ś., zająć: Stal nie spocznie, głębiej ś. bystrym płytym wrzyna. Przyb. Morze wrzyna ś. w ląd. Więzy werznięty ś. im w ciało. [Kóło werzło ś. w ziemię].

Werznięcie, a I. blm., czynność cz. **Werznąć**: Odległość od werznięcia na czopy do tylnej linji ezpony. Jak. J. 2. *zagłębienie zrobione wyrznięciem, karba*.

Werznięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Werznąć ś.**: W. ś. wód w te wszystkie ziemie, które ocean oblewa. L.

Werznięty I. im. od **Werznąć**. 2. *mający na sobie werznięcie*. 3. *który ś. werznął*: Powróz w ciało werznięty.

× **Werzet**, u, lm. y *włosy wolno puszczone, nie splecione i nie ujęte w kosę ani w hacap*: Czupryna podgolona była w Warszawie nadzwyczajną rzadkością, a natomiast werzety, katogany... Rzew.

Wes, u, lm. y bot. = Szalej pod I.

[**Wesed**] p. **Wejść**.

Weselanin, a, lm. anie p. **Weselnik**: Motłoch pijany weselan przez miasto idzie, na Żydów kamieniami rzuca. Krech.

Wesele, a, lm. a, [**Wesiele, Weszele, Wasiele, Węsele, Węsiele, Wiesele, Wiesiele, Wieseli, Wiesieli, Wesolo, Wesole**], † **Weseli** I. *wesołość, radość, uciecha, rozradowanie, wielkie ukontentowanie, gm. frajda*: Mam z tego W. wielkie, zbytnie. Troc. Mądry w sobie prawdziwe W. znajdzie. Troc. Insze W. powierzchowne, insze prawdziwe. Troc. Tedy ś. napełniły weselem usta nasze, a język nasz radością. Wuj. Chwała niezbożnych krótka jest, a W. obłudnika jako mgnienie oka. Wuj. Ustało W. serca naszego, odmiennił ś. w żałobę taniec nasz. Wuj. W kuźde W. ludzkie nieco ś. zawždy smutku nabiera. Skar. Pragniem, abyśmy, na odmiang i powstanie grzeszników patrząc, z weselem umierali. Skar. Małe i krótkie było cierpienie nasze, a W. długie i wieczne. Skar. Napełniłś mię żalem i weselem; raduję ś., słysząc o tak znaczących posługach, a zasię żałuję tego, iż tak wielka cnota zaptaty nie miała. Orzech. Febus swą lutnią bogi cieszył i czynił W. Jowiszowi, gdy wściekle pobit dziewięciele. P. Koch. Wszysey

wierni tego z weselem używają. Wuj. Przyjdzie po tym weselu prędko ś. zasmucić. Pot. W. w płacz. Kn. Wszystkie uderza struny po kolei prócz jednej struny: prócz struny wesela. Mick. Po weselu bywa smutek. Prz. 2. † W. uczta, biesiada, bankiet, zabawa, festyn, bal: Gdy Przemysław zapustne szalone W. bezpiecznie odprawował, zamordowano go. Stryjk. Cesarz turecki prosił Zygmunta na wielkie W. do siebie, t. j. na obrzezanie dwu synów swoich. Biel. M. 3. uczta poślubna, swadźba, gody małżeńskie: Na weselu jestem u kogo. Troc. Starosta, zarządca wesela. Brodz. Nim zdobył pokazał, stary Budrys już kazał prosić gości na trzecie W. Mick. Sprawie W. W. grane, eiche. Nie rade kury na W., ale muszą. Prz. Srebrne, złote, brylantowe W. = gody w 25-, 50- i 75- letnią rocznicę ślubu. Przen. Wyprawił W. = ożenił ś. Grywa na skrzypcach po weselach. 4. [W.] ślub kościelny: Pod panowaniem litewskim, a potem polskim, przy zawieraniu małżeństwa między prawosławnymi rozróżniano dwa akty: jeden cywilny, t. j. ślub, drugi kościelny, czyli W. [Dwuobiadowe W.] = dwudniowe W. 5. [W. antyjskie] = chrzciny. 6. [Krakowskie W. = zabawa dziecięca. 7. [Hele pele na W.] p. Hejndry. 8. [Kościńskie W., Wołowe W.] zabawa doroczna wkośna pasterska. Zdr. Weseleczo, [Weseliczo, Weseleńko].

† Wesele p. Wesoło. S. Par. Wszyscy dworsko żartują. W. ś. śmieja. Kob.

Weseleczo, a, lm. a p. Wesele: Na swoim weseleczo wyskoczę sobie. L.

Weselenie, a, blm., czynność cz. Weselić.

Weselenie się, a ś., blm., czynność cz. Weselić ś.

Weseleńki prow., p. Wesoluchny: Ty taka ładna i weseleńka i żwawieńka. Orzesz.

Weseleńko prow., p. Wesoluchno.

[Weseleńko, a, lm. a] p. Wesele.

[Weseleczo, a, lm. a, Wiesielęczo] skromne, ubożuchne wesele.

† Weseli, a, lm. a p. Wesele. Sekl.

[Weseliczo, a, lm. a] p. Wesele.

Weselić, i, il, [Wieselić, Wesielić, Wesołowac] i. rozweselać, cieszyć, radować, uszczęśliwiać, czynić wesolym, bawić, dostawać humoru: Wcześniej nas weseli przyszłe szczęście. L. Wino weseli, pij, wielebny oje! Kras. 2. przen. nulać postać wesolą: Słońce weseli doliny. Śl. wil. W. ś. i. cieszyć ś., radować ś., kontentować ś., być radym, zadowolonym, wesolym, okazywać weselość, bawić ś.: W. ś., consolari. Ps. flor. Niema nie lepszego pod słońcem człowiekowi, jeno jeść a pić i W. ś. Bud. Z tego nabycia nie będzie ś. weselić i trzeci dziedzie. Rej. Niech ś. weselą izraelskie córki. Kochan. Weselcie ś. z weseląciami, płacząc z płaczącami. Wuj. Trzeba było używać i weselić ś. iż ten brat twój umarły był, a ożył. Wuj. Każdy jadł i pił bez bojaźni pod winoroślą albo figowym drzewem swoim. Skar. Na Boże Narodzenie weselą ś. aniołi. Kant. Nie masz ś. z tego W., iż ś. ludzka krew rozlała. Star. Stąd ś. weseli i raduj, iż ś. to z tobą nie stało, co na nieprzyjaciela widzisz. Star. Śmiechy, żarty, zabawki czule a niewinne niechaj liebę zbyt małą dni naszych przedziela, źli siłą ś. W., dobrzy ś. weselą. Kras. Waćpanna ś. będziesz W., skakać, radować. L. 2. × W. ś. czym = zożywać czego, cieszyć ś. czym, być uczestnikiem czego, posiadać co, korzystać z czego, szczyścić ś. czym: Szlachta weseli ś. z tej wol-

ności, że mogą urzędy dzierżeć. Baz. Biskup, opat i ksieni, którzy ś. z stanu rycerskiego weselą, gdy będą wybrani, pierwaj lenno od króla, a potem staranie duchowne od księcia przyjmować mają. Sz. Izby nauczyciele, studenci przy wszystkich przywilejach, wolnościach i swobodach, doktorom, lektorom i studentom, tam dla nauk mieszkającym, nadanych, zostali i z nich ś. weselili. Vol. 3. † W. ś. żenić ś., wesele obchodzić: Dziś Iksjonów syn Piryout weseli ś. Żebr.

Weselina, y, lm. y i. [W.]: O, wesele, W., uciescie się wszystkie, cała rodzina. 2. a. Patrotka bot. (graptophyllum) roś. z rodziny rozdzielnocwiatłych.

Weselisko, a, lm. a. [Wesielisko] rub. wesele: Pannie ś. oświadczył i na W. gotuje. Krasz. Pewnym był niemal weseliska w krótkich—jak ś. wyrażał—abengach. Jeź. Tej jesieni chce mieć W. Rodz.

[Weselni] p. Weselny.

[Weselnie, Weselno] jak na wesele, jak na weselu, wesolo: Hej, jak cudnie i W. na święciel Reym. Wystrzyżony, do czysta wygolony, przystrojony W., urodny był, jak mało który. Reym. Naród podnosił ś. raźniej i weselniej, skrzepiony dufnością w miłosierdzie Pańskie. Reym.

Weselnik, a, lm. cy a. [ki], × Weselanin, [Wiesielnik], × Weselny i. osoba, należąca do grona weselnego (pan młody, družba i t. d.); uczestnik wesela, gość weselny, godownik: Ciągnęli od domu do domu zapraszać weselników. Reym. Nim doszli, już ś. prawie cała wieś stłoczyła i okrażała weselników ciżbą, iż coraz wolniej szli. Reym. 2. † Weselnicy (lm.) państwo młodzi, oblubieńczy, nowożeńcy, młoda para: I sami weselnicy bogaci nie byli. Białob.

Weselno p. Weselnie: Nie W. družbiłem u połańca. Pol.

Weselność, i, blm., rz. od Weselny, wesele, weselość: Nosili po zamkach swą tajemniczą W., swą „wiedzę radosną“ Manicheje wrocławscy. Brt.

Weselny i. przym. od Wesele, [Wesielny, Weselni] godowy, swadzielny: Uczta weselna. Odzienie weselne. Sekl. Dzień W. przyszedł. L. Wesełna piosnka, *evithalanium*. L. Marzałek W. Jak śmiałaś śliczną dziewczkę od związków odebrać weselnych, wykrasć niewiastę, krewną bohaterów dzielnych! Dm. Toasty weselne. Wracają weselne orszaki, zagrali grajki, grzmiały liczne wystrzały. Słow. Weselni goście. Troc. [Dom W. = dom, w którym odbywa ś. wesele. W. ojciec, weselna matka. Panny weselne = druchny. Komedyjá weselna = rodzaj zabawy na weselu]. 2. [W.] zaproszony na wesele, biorący udział w weselu, należący do wesela: Sprawka to nieweselnych parobczaków. Jaki taki, choć i nie weselny, przystawał do nich, by ś. aby napatrzył i nasłuchać. Reym. 3. × W. ślubny: Dar W., który oblubienie oblubienicy daje. Sz. Pierścionek W. [Akt W.]. 4. wesoly, pełen wesela, pełen weselcem; rozweselający: Ona (pustynia) inaczej wydaje ś. tobie: może złocista, jasna i weselna? Słow. Szła bujno... weselna, niby ten kierz kwiatny i kieć słońce ciągnąca wszystkich oczy. Reym. Wino weselne. Ml. (= rozweselające). × W., ego, lm. i rz., p. Weselnik. Troc. [Weselni wpadną w ochotę. Przebierz ś. trzech weselnych za Żyda].

Weseluchno p. Wesoluchno.

Weseluchny p. Wesoluchny. L.

Weseluteńki p. **Wesoluchny**: Każda wkoło rzecz weseluteńka i pogodniejsza, niżli wiosenna jutrzienka. Przyb.

Weseluteńko p. **Wesoluchno**.

Weslutki p. **Wesoluchny**. L.

Wesolutko, p. **Wesoluchno**.

[**Wesiele**, a, lm. a] p. **Wesele**.

[**Wesielisko**, a, lm. a] p. **Weselisko**.

[**Wesielny**] p. **Weselny**: Acht W. = *akt ślubny*.
Panie ojczy W., pani matko wesielna.

[**Wesetyk**, a, lm. i] *nazwa żórawia*.

Wesja, i, lm. e *człowiek trzeciej kasty u Indusów, stworzonej jakoby z uda Brahmę*. Sł. wil.

[**Weskakiwać**, uje, iwa] p. **Wekoczyć**: Nie weskakuj, bo możesz nie wyuisć. Dyg.

[**Weskakiwanie**, a, blm.] czynność cz. **Weska-kiwać**.

1. **Wesłać**, **wesła**, **wesłał**, nied. **Wsyłać**, i **Wesłać** *posłać wewnątrz, do środka czegoś*. L.

2. **Wesłać**, **wścieła**, **wesłał**, nied. **Wściełać** *włożysz w co rozpostrzeć w środku*: W. trochę słomy w buty.

1. **Weslanie**, a, blm., czynność cz. 1. **Wesłać**.

2. **Weslanie**, a, blm., czynność cz. 2. **Wesłać**.

[**Wesołenki**] p. **Wesoluchny**: Świątek wesołenkich, miłenkich wieszując! Orzesz.

[**Wesołenko**] p. **Wesoluchno**.

Wesoluchno przys. od **Wesoluchny**; **Wesoluchno**, **Wesolutko**, **Weseluteńko**, **Wesoluteńko**, **Wesolutko**, *pro*. **Weselenko**.

Wesoluchny, **Wesoluchny**, **Wesolutki**, **Wesolutki**, **Wesoluteńki**, **Wesoluteńki**, *pro*. **Weselenki** *bardzo, szczerze wesoły; miłuchny, wdzięczny w swej wesołości*: **Wesoluchne** *dziecię*. **Wesoluchną** *miną* patrzy. L.

Wesoluteńki p. **Wesoluchny**.

Wesoluteńko p. **Wesoluchno**.

Wesolutki p. **Wesoluchny**.

Wesolutko p. **Wesoluchno**.

[**Wesołe**, a, lm. a] p. **Wesele**.

Wesołeczka, i, lm. i p. **Wesołka**: Jeszcze nie przybyła jaskółeczka, jak wiosenna W., sercom wszystkim miła. Pol.

Wesołek, ika, lm. ikowie i. a. [**Wesołowski**], † **Wiesiołek** *człowiek wesoły, rozwesalający innych, żartowniś, dowcipniś, trefniś, facecjonista, śmieszek*. Troc. W., żartowniś na dawnych weselach w Polsce z czasów jeszcze pogańskich przywoływany. Krasz. Jak wesołkowie monarchów, tak i trefniś ludowi mieli przywilej mówienia prawdy bezkarnie. Mat. I. 2. [W., **Wesołko**, **Wesołko**, **Wesołka**, **Wesołucha**, **Wesoluch**, **Wesołek**, **Wiesiołek**, **Wiesiołko**] *pierwszy grajek weselny, skrzypiek, skrzypiciel*: W., śpiewak, grajek, smyk. Got. 3. W., lm. ikl, **Wiesiołek** *bot.*, p. **Wierzhówka**.

Wesołka, i, lm. i forma z. od **Wesołek**. Zdr. **Wesołeczka**.

Wesołko, a i. lm. a p. [**Wesoło**]: Dziadus z wnuczka na jej wesołku po raz ostatni podskoczył. Moraw. 2. lm. ikowie p. **Wesołek**.

Wesołnista, i, lm. e *kobieta wesoła, żartobliwa, pobudzająca do wesołości*. Troc. L.

Wesoło przys. od **Wesoły**: W. tu jest. Troc. W. patrzyć, pokazywać na twarzy wesele. Troc., Kn. Każdy ś. cieszy, każdemu W. Auszp. Popłakaliśmy ś., ale jakoś na W. Krasz.

[**Wesoło**, a, lm. a] p. **Wesele**: Chodźcie na wesoła, po wesołach. Wielaz wesoł macie? Zdr. [**Wesołko**, **Wesołko**, **Wesołeczko**].

Wesołostka, i, lm. i *blaństka wesoła, facecja*: Zamitowanie do wesołostek niemoralnych nie wyjdzie na dobre obyczajom.

Wesołość, i, [**Wiesiołość**] i. blm., rz. od **Wesoły**; *radość, uszczęśliwienie, dobry humor, uciecha, wesele, ukontentowanie, zadowolenie*: Słodka W. w czystym tylko rada sercu przybywa a tam gniazdo zakłada. Nar. Śmiech jest jakaś W. Dudz. W. usposobienia, charakteru. Z tobą w dom mój W. wstępuje. Troc. W. dnia, pola, oczu, czoła, twarzy. Troc. W. toż jest, co ukontentowanie. Troc. Przejął wszystkich dreszczem i W. pomieszał przeczcieniem złowieszczym. Mick. W. umysłu = *pogoda*. W. jakiego miejsca (= *przyjemność*). L. W. Gailei tak wielka W. pół ś. ukazuje, że trudno opisać. Warg. Kto wesołości wziął dar od natury, może radośnie stódkie pienia nucić. Dm. W. malowała ś. na jego twarzy. Dm. Dawniej pomiędzy szlachtą z wesołości słynął. Mick. 2. *komiczna sensacja*: Niewczesne, niefortunne przemówienie posta wywołało W. wśród zgromadzonych. 3. × W. *zabawa, gody, uczta, biesiada, festyn*: Chłiżykwie proch dawno znali, lecz nie używali go, tylko w wesołociach. Przyb. 4. lek.: W. chorobliwa (*chaeromania*).

[**Wesołować**, uje, owa] i W. ś.] p. **Weselić**.

[**Wesołowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wesołować**.

[**Wesołowanie** się, a ś., blm.] czynność cz. **Wesołować** ś.

Wesołowski, ego, lm. sey rz., p. **Wesołek**.

[**Wesołuch**, a, lm. owie] p. **Wesołek**: Czasem aż struna pięknie wesołuchowi, co tak gracko wodzi po niej smyczkiem. Kolb.

[**Wesołucha**, y, lm. y]] p. **Wesołek**: To taka W. Zdr. [**Wesołuszka**].

[**Wesołuszka**, i, lm. i] p. **Wesołucha**: Pamiętaj, wesołuszko ustawiczny.

Wesoły, [**Wesioly**, **Wiesioly**, **Wasoly**, **Węsoły**], (jako orzeczenie) **Wesół**, [**Wąsół**] i. w *dobrym humorze, w dobrym usposobieniu będący, jowialny; pełen wesela, ukontentowany, nie smutny*: Humor mój jest W., śmieję ś. nieustannie, ale w pewnych okolicznościach ostrożna też jestem. L. Skłonnych do śmiechu wesołemi zowiemy. Dudz. Człowiek W. Wesołe towarzystwo, wesoła kompanja. Lecz to sobie wymawiam: tak bądźcie weseli, abyście przed oczyma zawady Boga mieli. Rej. Wesołe usposobienie. Jako po bystrej wodzie popłyniem z wesołym sercem. Skar. **Wesół**, gdy drudzy płaczą. Kn. **Wesół** pan, kiedy pijany. Wad. (stroi baba firleje, gdysobie w czubek naleje. L.). W., jakby królestwa niebieskiego dostąpił. L. **Wesołej** szlachty ozwały ś. tłumy, wesołym gwarem zagrzmiły komnaty. Słow. Goły, ale W., głupi, ale zdrów. Prz. Nie kaźden wesół, co śpiewa. Rys. Zawsze W. Troc. **Wesoła** tą myślą, poleciała do siostry. Bał. Rzędzian zabocony, zmęczony, wymizerowany, ale **wesół**. Sienk. Przen.: **Wesoła** pani = *kobieta lekkich obyczajów, dama z półswiatka, nierządnicą*: Jedną z wesołych pań, przebywającą w obozie, ściąć kazał, drugą wychłostać i, oberznąwszy nos i uszy, z obozu wypędzić. Górs. 2. *okazujący wesołość, nacechowany weselem, nie zasepiony, pogodny*: Z wesołą twarzą tak rzekł. Górn. Wy W. żywot wiedziecie, a śmierci ś. smutnej boicie. Skar. Przyjmij wesołym czołem robotę moję. Gostk. Raz wesoła, drugi raz smutną postać okazuje. Karp. Od tej twarzy weselsze będą grobowe cyprysy. Słow. 3. *uspasabiający do we-*

sołoci, sprawiający radość, wesele, przyjemny, miły, rozweselający; radosny, zabawny, ucieśny, krotokwilny, humorystyczny: Do wesołości zachęci wesołe miejsce, muzyka wesoła. Dudz. Kłasztor ten jest na pagórku wesołym. Warg. Wesoła nowina. Mieszkanie, pola wesołe. Troc. Dzień W. Troc. W. nam dziś dzień nastał, któremu z nas każdy żądał; tego dnia Chrystus zmartwychwstał. Pśń. Wesołego aleluja! (= wesołych świąt wielkanocnych). W. nam dzień nastał narodzenia Bożego. Op. Wsi wesoła, wsi spokojna! Kochan. Okolice wesoła. Domek W. (= wdzięczny). Pokój W. (= jasny). Wesoła kawa, p. I. Kawa. Piosnka wesoła. Djament, W. kamień szacowny. Rz. (= świętny). Paragonami z wano djamenty gruntu i szacowne, wesołe, dziś pięknej wody lub świętego blasku. Gd. Przen.: nawony sobie, zabawny = wyborny, dobry, doskonały sobie, (ir.) miły: W. pasażer, ani słowa! Wesoło-pieprzykowy dowcip. Od. Tęskne, tajoną namiętnością drzące tony łączyły ś. z wesoło-pustemi śmiechami kompanji, grającej w komersa. Orzesz. [W., ego, Im. eli] rz. = a) opryszek, zbój, rozbojnik, bandyta: Każdy prawie młodzieniec, gdy już lat męskich dochodzi, poczyna dzieje i idzie do wesołych. Skoczył w świat do wesołych, t. j. do zbójców. Pol. b) p. Wesołek. c) fl. kół retmański, t. j. przel, zatykany prostopadłe na dnie przez retmana, wskazujący tor dla statków lub tratw.

Wesoł p. Wesoły.

[Wesołeczka, a, Im. a] p. [Wesoło].

[Wesołka, i. Im. i p. Wesele. 2. Im. owie p. Wesołek.

[Wesołko, a. I. Im. a p. [Wesoło.] 2. Im. owie p. Wesołek. 3. O. W. ! = okrzyk weselny.

[Wespa, y, Im. y] p. Wyspa.

† Wespolek p. Wespól. Rei, Kaz. 1555, Km., Troc. Był też W. z tobą miał umrzeć, nie zaprę ś. ciebie. Żarn. Ciało z duszą W. wieczną zapłatę weźmie. Kucz. Do tego należy, aby ona czeladź i wszyscy domownicy W. żyli, a do każdej potrzeby albo roboty ku pożywieniu należącej spólnie sobie pomagali. Baz. Wszyscy ś. W., jak bracia, kochali. Kucz. Ty, będąc cesarzem i panem chrześcijańskim pierwszym, z Ojeem św. W. do zgody przywodził je (narody) masz. Biel. M. Gdy ś. W. schodzicie. Wuj. Był poczet osób W. jakoby. Wuj. (= zgromadzonych). Na sejmie W. z radami i w posty niniejsza ustawa uchwalona. Herb. Włodzimierz żon miał kilka W. Stryjk. (= jednocześnie).

† Wespoly p. Wespól. St. wil.

Wespól, † Wespolek, † Wspotek, † Wespoly przys. czasu a. miejsca, razem, spólnie, wspólnie, do wspólni, pospolu, jednocześnie, na raz: Grzeszność, męstwo, uroda rzadko W. chodzi. Pot. (= w parze). Pluton mieszka W. z okrutnymi bogi. Zbyl. (= na wspólnie). Z nami W. na nieprzyjaciół uderzył. Boh. (= ręka w rękę). Miłość W. boleje i W. stęka. Żarn. Kochali ś. W., jak bracia (= wzajemnie, nawzajem). Byłem W. z tobą. Troc. [Winszować wszystkim W. wraz] (= wogóle).

Wesprzeć, wesprze, wsparł, nied. Wspierać i. podeprzeć; zeprzeć, podtrzymać: Atlas wspiera niebo grzbiety swemi. Koch. J. Ręką swą umierającą wspierała. Odym. Wspieraj mnie: siły utracam i wszystkie zmysły. Bog. Woj. Wspieraj siłę moją osłabioną. Bog. Woj. Żebrał na kiju swą starość wspierający. Pilch. Wspierać dom, ścianę. Troc. Z modrzewiu jej (cerkwi)

ściany wsparte na podpory. Słow. Przen.: wspomóc, podpomóc, przyjąć z pomocą, pomóc, dopomóc, podźwignąć, poratować: W. ubogich, potrzebujących, nieszczęśliwych. Wspierać ciężką ludzkość. W. radą. Siedząc na Sjonie, oka swego z ciebie nie spuści a w twojej wesprze cię potrzebnie. Kochan. Ile majątny, uboższych wspieram. Kras. Do ciebie woła lud upokorzony, wesprzyj go, Panie, świętą ręką Twoją. Kras. Błagamyć, królu, niech nas dłoń twa wspiera. Niem. Jedni drugich niech wspierają, wspólnie ciężary dźwigają. Jak. W. Cicho ja pracom i cnotom będę poświęcać ś. cała, szyja odzienie sierotom, chorych, ubogich wspierała. Brodz. W. żebraka (= udzielić mu jałmużny). 2. kogo = naparszy osadzić w miejscu, wspiąć, wysadzić ku górze, powstrzymać, powściągnąć; odparować, odeprzeć, cofnąć: Kry wsparły jedna drugą. Wspierać nieprzyjaciela, trzymać go na sobie, wstręt mu czynić, obracać go w zad. L. Prawe skrzydło naszych wspiera i mieszać ś. poczęło (przemą et conturbare. Krom.), ale Bolesław wążlającym posiłku dodaje, zaczynam wojnę pokrzepia i wojsko nieprzyjacielskie przerywa, wspiera i w tył obraca. Błaż. Na przełom nieprzyjaciela wspiera, aż i łamie. Leszcz. S. Od konnego wsparci, do lasów uciekli. Warg. Litwa nie tylko nie wspiera, ale nie może wstrzymać siły takiej. Jabł. W. wodę = spiętrzyć w ścianę, powstrzymać. 3. podbić; wzdąć, rozeprzeć, rozsadzić: Kolki mię wsparły. Gazy mię wsparły. Straszny szum wspiera skupioną od wiatru sosnę wstrzęsioną. Dar. J. 4. † W. zwałczyć, zepchnąć z jakiego miejsca. Wen. W. ś. I. zeprzeć ś., podeprzeć ś., oprzeć ś.: W. ś. o co, X czego. Wspieram ś. łaską, łokciem. Troc. Na łokciu ś. wspierać. Troc. Wspierać ś. na stole, na kim. Troc. Wspierać ś. grzbietem o co. Troc. Sklepienieby upadło, gdyby ś. ceęły wzajemnie nie wspierały. Pilch. W. ucisku ciężko zranieni, ani uciekać, ani ś. ratować; już ś. na nogi wspierają, już z nóg ś. zwałają. Pilch. (= dźwigają). Wsparci na tarczach wojownicy stali. Niem. Stoją wpośród obozu, trzymając puklerze a długich ś. oszczepów wspierając. Koch. J. (= trzymając ś.). Fundament, nie mając ś. czego W., bez podpory leci. Żarn. Wsparci na okien uszakach, rozprawiali o fintach, chartach i szarakach. Miek. Konie, lubo zwyczajnie wilków, poczęły wspierać ś. bokami. Sienk. W. ś. pod boki (= ująć ś., podeprzeć ś.). Przen.: Sklepienie wspiera ś. na słupach (= leży, spoczywa, trzyma ś.). Balkon wspiera ś. na podporach. Przen.: wzajemnie ś. wspomóc, dopomóc sobie nawzajem; podźwignąć ś., pomóc sobie, poratować ś., poradzić sobie: Podawajcie sobie spólnie ręce i wspierajcie ś. we wszystkim. Wirt. Wspiera ś. powagą autora tak sławnego, radą, łaską swoją. Troc. Rzemieślnicy swym ś. rzemiosłem wspierają. Paszk. (= utrzymują ś.). Jak ryba rybą żywa, tak człowiek człowiekiem ma ś. wspierać. Glicz. 2. Wspierać ś. na kim, na czym, † czego, na kogo = polegać, gruntować ś., zasadzać ś., opierać ś. na czym, zawisnąć od czego; powoływać ś. na co, odwoływać ś. do kogo, do czego, ubezpieczać ś. na kim, na czym, spuszczać ś. na kogo: Na tobie ś. nadzieja moja wspiera cała. L. Darmo ś. na wielkości swej monarcha wspiera, jęczy jednak, z nudności ledwie nie umiera. Węg. Najświętsi ludzie nie tylko żeby ś. uczynków a zasług swoich wspierać mieli, ale tak ś. modlą: nie chodź, Panie, w sąd z sługami swemi. Żarn. (= szczyścić ś. niemi, wyjeżdżać z niemi). W tej

dolegliwości na mnie ś. wspierać (polegać) możesz. Troc. 3. przen.: † W. ś. = ulec naporowi, ugiąć ś., ustąpić, wstrzymać ś. w naporze, w zapędzie, stanąć, zachwiać ś.: Prawe skrzydło naszych wspierać i mieszać ś. poczęło (=premi et conturbati. Krom.), ale Bolesław wątlejącym pośliku dodaje. Błaz. 4. przen.: Wspierać ś. o co — trzymać ś. czego, obstawiać przy czym, stawiać ś. przy czym murem; stawiać opór, oprzeć ś., sprzeciwić ś. czemu, zaprotestować co: Rzucił ś. gwałtem na bliskość braci Władysław II; żaden ś. o to nie wsparł, tylko Wzesebor i Piotr Duńczyk. Biel. M. 5. poprzeczać ś., powadzić ś., spierać ś., pokłócić ś., przekomarzać ś., certować ś.: Powstają o tym gadania i poswarki, w których ś. wspierając, wywiadują, coby lepszego było, jeśli gdyby syna ociec do szkoły uczyć dał, czyli gdyby do rzemieślnika w rzemiosło przykazał. Glicz.

Wessać, ssie, ssał, × Wssać, nied. Wsysać i. ssąc wciągnąć w siebie; wsarknąć. 2. wsiać w siebie, wciągnąć, wchłonąć, zabsorbować. W. ś. wpić ś., wsiać w co: Rzeki wsysają ś. w ziemię. Przen.: wkorzenić ś., wcisnąć ś., wrzepić ś., wczuć ś.: Naród rzymski nie mógł we wnętrzości włoskiej ziemi wessanego pozbyć ś. Annibala. Fal.

Wessanie, a, bfm., czynność cz. Wessać.

Wessanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wessać ś.

West, u, lm. y fl., ryb., strona zachodnia; wiatr zachodni.

Westa, y, lm. y] I. a. Westka kamizelka: Z pruska miał czuby strojone, a westy z francuska. Pol. Kawalerki, kapoty, westy, mantolety. Łączn. W. huzarska, kamizelka. Gemb. 2. Za ubranie służy W., rodzaj żupana bez rękawów z połami, granatowa z amarantowemi wyszywaniem koło guzików; guziki są mosiężne małe — na jeden rząd. Malin. Zdr. **Westka, Westeczka, [Westuszka].**

Westaliczność, i, bfm., rz. od Westaliczny; Westalizm, Westalstwo.

Westalicznie przys. od Westaliczny: Ona wygląda dziś W. Brt.

Westaliczny przym. od Westalka, dziewiczy, niepokalany, czysty, niewinny.

Westalizm, u, bfm., p. Westaliczność: Nie wierzył w W. sztuki. Jeż.

Westalka, i, lm. i l. (u Rzymian) kapłanka bogini Westy, Przen.: dziewica niepokalanej czystości. 2. suknia kobieca, zbliżona krojem do tuniki, zwykle z białej krepy a. innej tkanki przezroczystej.

Westalstwo, a, bfm., p. Westaliczność: Młodzież, słuchająca wykładów jej o wyżynach sztuki... o westalstwie artystki. Jeż.

Westohnąć, tchnie, tchnął a. × tchł, † Wdyszeć; [Wzetchnąć, Wzdychnąć], nied. Wzdychać częstot. × Wzdychywać. I. odetchnąć głęboko; zipnąć, tchnąć: Jeszcze raz westchnął i skonał. 2. odetchnąć ciężko w smutku, udręczeniu, wzruszeniu, żądzy, stęknąć, jęknąć: Westchnął głęboko, ciężko, z głębi serca. Często wdycha, a rzadko kiedy ś. rozśmieję. Kochan. Aza z serca nie westchniesz? Kochan. Do Ciebie, Panie, wdycha serce moje. Kochan. (= zwraca ś. wzruszone). Westchnij do Boga (= wnieś duszę do Boga). Westchnął Tobiasz i począł ś. modlić z płaczem. Wuj. W niebo oczy podnosi i wdycha. Skar. Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy, ły wylewając, serdecznie wdychamy. Psn. Westchii wszyscy serdecznie, łyza nie opuściła nikomu

żałości. Bardz. Uważaj, jaką słodkość mają serca, co wzajem do siebie wdychają. Lubom. Westchnął zatym nieborak. Kras. Niejedna z Trojanek westchnie głębokimi jęki. Dm. Westchnęła na te ugryzki. Troc. Wzdycha nad tą stratą. Troc. U nóg kobiety pół roku wdychała i nie nie wskórać. L. (= starać ś. o jej miłość, palić ś. do niej). Westchnął głęboko, w oczach łyzy ś. zakręciły. Mick. Westchnąłem z głębi piersi. Słow. Kazał krzyż postawić, ukląkł i westchnął serdecznie do Boga. Pol. Chory wdycha na zdrowego. Pot. (= patrzeć na zdrowego, zazdrości mu). Nie brzydził ś. niewiastami, i owszem wdychywał do wielu. Sienk. [Westchnę P. Bogu]. 3. Wzdychać za kim, za czym = tęsknić, rwać ś., wyrzywać ś. do kogo, do czego, pożądać, pragnąć kogo, czego: Spoczniecie, do którego w niepomyślności wdychali, dostawszy go, sroższe i przykrzejsze im było. Pilech. Czujęm, nie opiszę mej wtenczas czułości, jesszczem nie kochał, ale wdychał do miłości. Szym.

Westchnienie, a, lm. a czynność cz. Westchnąć: Podczas w jednym westchnieniu, w jednym zapłonienu i niejakiej bojaźni więcej znać będzie miłości, niż w tysiącu słów gorących. Górn. Wzruszony jej westchnieniem. Szymon. Ostatnim z pod serca westchnieniem pożegnał miłą swą. Tw. Ratuj mnie choć jednym westchnieniem. Koch. W. Ciężkie W. Troc. Głębokie, czule, pobożne W. Życie dotąd w sercach, a wasze wspomnienia łyzy matki wyciskają i ojca westchnienia. Tremb. Zawsze mi ś. zdaje, że ktoś łyzy moje widzi i słyszy westchnienia Mick. Nawet twoje westchnienia, nawet ręki ścisnienia wojewoda już z góry zapłacił. Mick. Bym cię witał westchnieniem i pożegnał życzeniem dobrej nocy i długiej pieśczoły. Mick. Jedno W., z piersi tysiąca wydarte, głębokie i podziemne, jęknęło dokoła. Mick. Kto me westchnienia, kto me łyzy policzy? Mick. Łza za łyzą i z westchnieniem miesza ś. W. Mick. Nieboszyk prosi przechodnia o W. do Boga za jego duszę. Lek.: W. (gemitus, suspirium).

Westchnieniowy przym. od Westchnienie: Zwrotki pieśni tureckich wszystkie kończą ś. niezmiennie odzewem westchnieniowym: aman! aman! Jeż.

[Westeczka, i, lm. i] p. Westa.

× **Westjarnia, i, lm. e szatnia, garderoba:** W. w klasztorach. Troc. Nado była jeszcze oficyna warsztatowa, W., spiżarnia, magazyn różnych materiałów i sklep manufaktury bławatny. T. K.

Westka, i, lm. i p. Westa: Widziałem kilku włóścian z Kampanji rzymskiej w grubych płóciennych westkach, wchodzących do Sykstyńskiej kaplicy

[Westrzędny] p. Weśredni: W. żądziel (= brodkowy żagiel).

[Westrzeni] p. Weśredni: Westrzenia (= córka średnia).

[Westrzodek, dka, lm. i] p. Weśrodek: We westrzodku stoją.

[Westrzód] wśród, upokród: W. noey. W. morza.

[Westuszka, i, lm. i] p. Westa.

Westybul, u, lm. e sień wytwornie urządzona, prowadząca na schody frontowe: Z kolumnady wchodziło ś. do obszernego, imponującego westybulu. Rol.

Wesz, wszy, lm. wszy, [Wsza] I. zool. (pediculus) owad półpokrywy wszołaty: W. głowia, głowowa

a. nagłówna (p. capitis). W. szatna a. sukienka (p. vestimenti s. corporis). W. szatna a. sukienka (p. vestimenti s. corporis). W. morowa. W. lonowa = **Mędoweszka**. Wszy mu ś. zaległy. Bié wszy = **wiskać ś.** Wszy go oblaży. Gryzą, jedzą ich wszy. Dokuczają jej wszy. Cóż ma darmo-łęg, co na piecu dyszy?—jeno wszy we łbie, pod kołnierzem dyszy. Refj. Przez cały post św. Małgorzata nigdy ś. nie przewłóczyła, acz i innych czasów rzadko, i wszom ś. niebardzo sprzeciwiając. Zigr. (robaetwu ś. niebardzo sprzeciwiając. Skar.). Wyjechał, by W. na czolo. Rys. Trzyma ś., jak W. kozucha. Prz. Pyszni ś., jak W. na grzebieniu. Prz. Nie zdejmuj czapki, by ś. wszy nie rozlaży. Troc. Przen.: Wszy go zjedzą = **zmarnieje, bieda, niedza go strawi**. Przen.: Tym wszom tatarskim odjąć ś. nie mozem. Star. (= **psiarstwu, robaetwu nairętnemu**). Nie tylko człowiek, ale lodwie jest które zwierzę lub ptak, żeby wszom nie podlegał, atoli każde zwierzę ma sobie właściwy gatunek tego owadu. L. Ptasza W. W. żyjąca na psie (haematopinus piliferus). W. roślinna (aphis). W. żyjąca na świni. W. pszczela (braula coeca). 2. bot.: W. słońca, p. **Werpnia**. × W. świni, p. **Szczwol**. [Dziadowskie wszy] **nasiona rośliny z rodziny boragineae, czepiające ś. ubrania**. 3. hut.: W. hutnicza a. pchła hutnicza = **iskra rozpalonego żelaza, w czasie kucia wpadająca za kołnierz, za koszulę lub treпки hutnika, gdy sparzy ciało**. Łab. Zdr. **Weszka**.

[Weszak, a, lm. i] p. **Wszarz**.

† **Weszcie, a, lm. a p. Wejście**. Głos., Ocz. Jedno jest wszystkich W. do żywota i jednake zeszcie. Wuj.

† **Weszdy p. Wzdy**: W. chwala Jego w uszciech moieh. Ps. flor.

[Weszczle, a, lm. a] p. **Wesele**.

† **Weszgi p. Wzdy**. Ps. flor.

Weszajna, y, lm. y powr., sznur do bielizny, krecony z dwunastu nitok.

Weszka, i, lm. i l. p. Wesz. 2. gatunek parchu zwierząt: Jest też jeden parch, który nie zajmie całego psa, jeno ś. miejscami gryzie; zowią go weszka. Ostror. Zachorował mój wołek, W. go napadła. L. 3. bot. a) p. **Szajej**. b) = **Blekot** (aethusa cynapium).

† **Weście, a, lm. a p. Wejście**: Boją ś. weściami w dom umarłego pomazać. Wuj. Jedno jest W. wszystkim ku żywotowi i jednostajne zachodzenie. Leop. Będzie wam dane W. do wiecznego królestwa. Leop.

Weścić się, i ś., il ś. w co = **śnić w głębi ś., zatopić ś.**: Naród mój we swą ś. przeszłość weśnić. Wysp. Chciało mi ś. W. w jej sen. Dan.

Weśnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Weśnić ś.**

[**Weśredni, Wersiedni, Westrzędny, Westrzenni, Strzeni**], † **Weśrzędni średni, środkowy**: A to moje córki: Kunegunda najstarsza, Petronela weśrednia, Urszula najmłodsza. Wilk.

[**Weśrodek, dka, lm. dkl, Westrzodek, Weśród, Weśrodzik**] **środek**: Na weśrodku, Na weśród, Na weśrodku = **na środku, w środku**.

[**Weśrodzik, dźka, lm. dźki**] p. **Weśrodek**: Na weśrodku izby.

[**Weśród**] p. **Weśrodek**.

† **Weśrzędni p. Weśredni**: Żyła weśrednia (Perz.) = żyła pośrodkowa (vena mediana). Wedle żyty głównej jest mediana, od śródka wzwana, żyła serdeczna, bowiem jej puszczenie od ciężkości serdecznych wybawia. Sien.

[**We świat**] I. za mąż: Dziękuję za W. danie. 2. W. gadać = **bredzić w malignie**.

Wet I. u odwzajemnienie: W. za W. = **piękne za nadobne, oko za oko, zęb za zęb**; Mści ś. i, jako mówią, oddawać W. za W. Birk. Otóż W. za W. L. Tedy najlepiej W. za W. oddajem, gdy franta sztucznie podechodzimy wzajem. L. Zartuje ze mnie tak, jak ja z niego; chce widać W. za W. oddać. Stryjk. Jeżeli pan o jejności masz podejżnienie, jejność go ma o panu; we wszystkich rzeczach na świecie zawsze jest W. za W. L. W. im oddając, rzekł: gdzieście wy mnie nie odpowiedzieli, ja też wam nie odpowiem. Ody. W. za W., a darmo nie. Bud. B. Dobrze to staroświeckie niesie przysłowie: W. za W., darmo nie; ty ludzi obmawiasz, a ludzie ciebie wzajemnie. L. W. za W. nie godzi ś. oddawać pod prawem Chrystusowym. Petr. Sprawiedliwość nie jest zgola wetu za W. (*jus talionis, wetunku*) oddanie, ale wedle proporeji. Petr. W. oddać, odwetować. Pot. 2. **Wety, ów, blp. ostatnia potrawa przy obiedzie, deser**: Wety są końcem obiadowym. Haur. Ostatnią potrawę, jako są wszelkie potrawy, W. u dworu zowią. Wety dać na stół, t. j. różne owoce: jabłka, gruszki, orzechy, figi, daktyle, winogrona, melony, które naostatek dają. L. Podać co na wety. Dano wety. Troc. Wety cukrowe, owocowe, Troc. Podczas lepsze wety, niż obiad. Kn. Przen.: **zakonczenie, koniec**: Takie ma wety bankiet twój sowity: w krótkim weselu niespodziana zdrada. Pot. Gdy ś. najedli, obrusy zebrano, a potem na W. szachownię dano. Kochan. Por. **Wetem**.

Wetant, a, lm. ci przeciwnik, oponent, ten, co stawia weto: Jeżeli pluralitas wypadnie przeciw wetantowi, a takowy zgodzi ś. na nią, to już nikt tej nowej większości oponować nie może. Kis.

[**Wetchać, a, ał i W. ś.**] p. **Wetkać**.

[**Wetchanie, a, blm.**] czynność cz. **Wetchać**.

[**Wetchanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Wetchać ś.**

Wetchnąć, nie, nął, † Wtchnąć, nied. Wdychać I. ichnawszy wprowadzić w kogo, w co; wdać, wdmuchnąć: Uformował Bóg człowieka z mułu ziemi i wetchnął w oblicze Jego duch żywota. Leop. (natchnął. Leop.). Wszystkie te rzeczy są myślą artysty w postać tę wtchnięte. Orzesz. W. w kogo co = **natchnąć go czym**: Mądrość synom swoim żywot wdycha. Leop. 2. **wciagnąć powietrze, gaz, woń przez usta, nos w płuca; złapać, zacerpnąć powietrza, weschnąć**.

[**Wetchnąć, nie, nął i W. ś.**] p. **Wetkać**.

Wetchnienie, a, blm., † **Wtchnienie** czynność cz. **Wetchnąć**: W., wdychanie, wdech (inspiratio).

W. i odetchnienie jest istotne życie zwierząt. L.

[**Wetchnięcie, a, blm.**] czynność cz. [**Wetchnąć**].

[**Wetchnięcie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Wetchnąć ś.**

† **Wetem przys. na wety, na deser, na końcu**, Pot.

Wetenicy, ków, blp. wojsko niemieckie z jeńców słowiańskich, zaprowadzone przez Henryka Ptasznika: Historycy sztuki wojennej uważają weteników za pierwszy zaród wojska stałego w Europie.

Weteran, a, lm. i l. stary wysłużony żołnierz, wiarus: Takim ranom nie będąc przywykli, nie mogli jego weteranom wytrwać. Sar. W., podstarzały. Chm. B. Jak W. w służbę powołany.

Mick. Korpus weteranów. 2. przen. *mąż, który ś. zestarzał na usługach publicznych*: Zawstydzony byłem, żem dotąd nie oddał hołdu weteranowi sztuki, mającemu powszechny szacunek. Korz.

Weteranka, i, lm. i *kobieta zasłużona, wysłużona w jakim zawodzie*: Oświadczone, że królowa (Bona) mieć nie może w Polsce przy sobie, jak trzy Włoszki: jedną weterankę, a dwie panny. Goł. Była to poeciwa Mazurka, w kawiarni już W., mająca z górą 10 lat służby miejskiej. Krasz. W. zgromadzenia sióstr miłosierdzia. Ś. wil.

Weterański przym. od Weteran: Mundur W. Z cechami wszystkimi weterańskiego doświadczenia. Moracz. Żart.: *opłakany, nieszcześliwy, fatalny*: Taki to już mój los W.! odezwał ś. podsądny, gdy mu sędzia wyrok przeczytał.

× Weterunek, nku, lm. nkl myśl., p. Weterunek. Weterynarja, i, blm. i. *nauka leczenia zwierząt, konowalstwo*. 2. *posp.*, zb. *studenci szkoły weterynaryjnej*.

Weterynarski przym. od Weterynarz: Środki weterynarskie. Towarzystwo weterynarskie, mające dzielnego pomocnika w osobie swego prezesa. Tet.

Weterynaryjny przym. od Weterynarja: Instytut W.

Weterynarz, a, lm. e, [Weteryniarz] *lekarz zwierząt, konował*.

[Weteryniarz, a, lm. e] p. Weterynarz.

Wetkać, a, ał i W. ś. p. Wetknać: [Wielolud wetkał go w torbę. Wetkał głowę do kaplicy].

Wetkanie, a, blm., czynność cz. Wetkać.

Wetkanie się, a ś., blm., czynność cz. Wetkać ś. Wetknać, tknie, a. × *toż*, tknął a. [tkł, tk], [Wetchnąć], Wetkać, [Wetchać], nied. Wtykać i. *włożyć, wsadzić, wściłbić, wcisnąć, wrazić, wsunąć, wepchnąć, wszczepić, żeby tkwiło*: Wetknij tę słomę w wór. Troc. Jeśli ich kto przestrzeże, nie wetkną-li palca, nie uwierzą. Pot. (= *jeśli ś. dotykałnie nie przekonał*). Wetknęli mu w gębę fajkę. Oss. W. co komu w łapę (= *dać łapówkę*). Wetkną komu czerwoną złotą w rękę. Gostk. Wtykać w chorego potrawę. Troc. (= *wpychać, wmuszać*). Przen.: Kaifaszowi prorocstwo w gębę z nieba wetkane. Birk. (= *mimowolnie włożone*).

Waś tam swój nos wtykaś, gdzie ś. nie należy. L. (= *wtrącasz ś. w nieswoje rzeczy*). W koppi Galla wetknięte z żywociarza św. Stanisława ustępy są uderzające. Lel. Czeka, jak młody gawron, gębę rozziwiewszy, rychno-li mu co w nią wetkają. Rej. W. nic w ucho iglane. Troc. (= *navlec igłę*). Wszystkie chudobę swoją w te szkapy wetkał. Birk. (= *utopił w nich, wyłożył, wpakował w nie, stracił na nie*). Bogaetwa straconych od skarbu swego wetknawszy, tym bardziej tyrał. Zigr. (= *przelawszy, wcieliwszy*). × Do kaźni kogo W. = *wtrącić, opakować, zapakować, wsadzić*. Gdzieś wetknął rękawiczki, że ich znaleźć nie mogę? (= *zapodział, zadział, zaprzepacił, wsadził, wściłbił, włożył, schował*). 2. *zatkanąć, nasadzić, zasadzić, wrazić, utkwic, wbić, wszczepić*: Chorągwie wywieszono, na samym szczycie je wtykają. Star. Okrutny nieprzyjaciel dzieci małe na koły wtykał. Biel. M. 3. *robiąc tkaninę, wpleść między penowę jak watek a. między nit a watek*: Jeśli wetezsz siedm kędzierzy głowy mojej w płótno... do wału tkaczego. B. G. W. ś. *wcisnąć ś., wtłoczyć ś., wstrubować ś.*: Przez cały tłum wetkał ś. na sam front.

Wetknienie, a, blm., p. Wetknięcie. Troc. Wetknienie się, a ś., blm., p. Wetknięcie ś. Wetknięcie, a, blm., Wetknienie czynność cz. Wetknać.

Wetknięcie się, a ś., blm., Wetknienie ś. czynność cz. Wetknać ś.

Wetknięty, Wetknięty im. od Wetknać. Troc.

Wetknięty p. Wetknięty. Troc.

× Wetny, × Wetowny *mogący być powetowanym, nagrodzonym*.

Weto p. Veto.

1. Wetować, uje, ował i. *oddawać wet za wet, złym za dobre płacić, mścić ś. za co, wywdzięczać ś., owdzięczać ś., odpłacać, nie darować, nie puścić płazem czego*. Wen., Orzech. Równo za równo oddawać jest W. Petr. W. takiej krzywdy na nim będę. Troc. 2. *co a. czego = wynagradzać sobie a. komu szkodę, krzywdę, odbijać*. Otw. S. Dziś urzędy kupują, a co na nie wydadzą, tego potem z pilnością wetują. Bud. B. Próżno mię masz frasować: co zginęło, trudno tego W. Kochan. (= *odzyskać*). Obawiał ś. Władysław, aby wygnany Mieczysław, potęgą Węgrów zmocniony, ojczyzno królestwa W. nie chciał. Błaż. Złe dobrym ś. często wetuje. Kn. (= *wyrównywa ś., kompensuje ś.*; zle przy dobrym ujdzie, przy suchym i mokre zgorę. L.). Tej łaski wszelakim odwdziękiem W. będę. Troc. Wetują przesłą ścisłość rozpustą, gdy ś. widzą na swobodzie (= *wynagradzają sobie*). Wetował tym sposobem umknionego sobie obłowu. Troc. Wetując, poszła do Warszawy pobieżałem. Troc. (= *odrabiając, nadrabiając*). Wetuję tego, com omieszkał. Troc. W. szkody swojej. Troc. (= *nie darować*). Wetuj krzywdy twojej dobrodziejstwem. Karp. W. ś. *mścić ś. krzywdę, odpłacać ś., wywdzięczać ś., kwitować ś., rachować ś., wywzajemniać ś., rewanzować ś.*: Wetujcie ś., oddając wet poganom. Leop.

2. Wetować, uje, ował *mówić: weto! nie zgadzaj ś., sprzeciwiać ś., oponować, protestować*: Wetujący bywa zahakany. Kon. Wetowano nas niepomadu. Chodź. (= *zagłuszano nas swojemu: weto!*). Inne głosy odzywają ś., aby materje wetowane odraczać. Kis. (= *kwestjonowane*). Nie sejmik tu, więc i weto nie ma miejsca; kto chce W., niechajże idzie na armaty szwedzkie. Sienk.

1. Wetowanie, a, blm., × Wetunek, × Wetówka *czynność cz. 1. Wetować*.

2. Wetowanie, a, blm., czynność cz. 2. Wetować: Oto, na co wam wyszły wasze sejniki, wasze W., wasza swawola. Sienk.

Wetowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wetować ś.

× Wetowny p. Wetny. L.

× Wetówka, i, lm. i p. i. Wetowanie: Kulmi szturmuje w langbanie dopóty, póki grosza na wetówkę stanie. L. (= *na stawkę*).

Wetrojnasób przys., p. Trojnasób. Troc.

Wetrzec, wetrze, wtarł, [Wtarć], nied. Wcierać i. *trąc wprowadzić do środka: W. maś w ciało*. Przen.: × W. = *wysiłkiem wbić co komu, włożyć łopatą do głowy, wpoić, zaszczerpić*. Ś. wil. 2. × W. *wdrożyć, wzwyczaić, włożyć, przyuczyć, wciągnąć do czego, obznajmić, otrząskac z czym*. Ś. wil. × W. ś. *wdrożyć ś., wćwiczyć ś., obznajmić ś., otrząskac ś., obeznać ś., obyć ś., oswoić ś. z czym, włożyć ś., przywyczaić ś., przyuczyć, przyuczyć ś. do czego*: Gdy ś. już dzieci jako tako wetrą w nazwiska względów gramatycznych. Kopez. Reguła ta wtenczas dopiero zrozumiała będzie, gdy ś. już to wetrze w ro-

zumienie łaciny. Kopez. Cnot nasienia są tam i owdzie rozprószone, które nie wtarty jeszcze rozum nie może pościagać i potączyć. Pilch. (=nieuprawnny). Wiem, jakiej pełna twoja łbica szpili: w buncie to ufasz, coś w nie zdawna wtarty. L.

Wetula, i, lm. e myśl. młoda, jeszcze jałowa samica kozicy.

× Wetunek, nku, lm. nki p. Wetowanie, odwet, rewanz, kompensata: Prawo wetunku.

× Wetura, y, lm. y, gatunek powozu: Ogromny powóz, W., zaprzężona w trzy konie, zatrzymała ś. przed wrotami. Krasz.

× Weturya, a, lm. i woźnica najęty, dorozkarz: Rzucił swego weturya na drodze do Pizy. Krasz. Czy też urzeczywistnił ś. kiedy w życiu mój zamiar dojechania z Reggio weturyem do Neapolu. Lan.

Wety, ów p. Wet.

[We wód] w ład, składnie: Jakoś ci to W. nie idzie.

[Wewalenie, a, blm.] czynność cz. Wewalić.

[Wewalenie się, a ś., blm.] czynność cz. Wewalić ś.

[Wewalić, i, it i W. ś.] p. Wwalić: W. co w gębę (= włożyć, wysypać, wpakować; dać co do zjedzenia). Wewalił ji palec w brzuch. Jak wojsko sie do wsi wewali, to będzie bida.

Wewalił, u, lm. y min. szczawian wapnia, Ca C₂ O₄ + H₂ O.

[Wewarcie, a, blm.] czynność cz. Wewrzeć.

[Wewiać, eje, a] p. Wwiać: Wiatr w każdym dziurze wewieje.

[Wewianie, a, blm.] czynność cz. Wewiać.

[Wewieść, wewiedzie, wewiod] p. Wwieść: Powiedli go na dół po wązkiej schodach, wewiedli w ciemny korytarz. Tet.

[Wewięzowiny, in, blp.] zrękwowiny, zaręczyny.

[Wewinać, nie, ną] p. Wwinać: Wewinęta talary w to sukno.

[Wewinięcie, a, blm.] czynność cz. Wewinać.

[Wewiór, a, lm. y] p. Wewiór.

[Wewiórka, i, lm. i] p. Wewiórka.

Wewlec, ecze, ekl a. ókl, Wwlec, nied. Wewlekać, Wwłóczyć l. włókać wciągnąć; zaciągnąć, zawlec do środka: Wzięciem powrozy i wewleczem ich do rzeki. Leop. Rekin wewłóki go w morze. 2. × W. wprowadzić, zaprowadzić, wnieść: Nowiasty w Arabji tę próżność wwlókiły, iż w imię zawsze czystej Panny płacek niejaki ofiarują. Zigr. Nie jest tak niespośrogo, czego by djabeł do kościoła nie wewłókił. Żarn. Wwlókiło to pogaństwo w kościół zwyczaj bardzo brzydki. Zigr. 3. † W. wyprowadzić, wystawić, wytknąć: Antonius mniel od Piusa V, aby więcej hańby jemu i jego sukcesorom przed oczy nie wwlóczył, do Tybru wwlóczony. Zigr. 4. † W. ściągnąć, sprowadzić: Wielkiego Rzpltej zamieszania nie wewlekał. Błaż. (= nie przyniosła). Sami karanie na siebie wewlekli. Warg. Wiecznabyś nań nienawieść, wieczną zmażę wewłóki. Pot. 5. † W. co na kogo = zadać, przypisać, zarzucić komu co, pomówić, posądzić kogo o co: To prawda być nie może, co ty na niego wwlóczysz. Zigr. Potwarzą szli na niego, toż na niego wwlóczęc niewiernie, czego nie czynił. Zigr. 6. włókać wciągnąć na górę, na wierzech, wwindować, posp. wdugować: Nagą po stopniach kamiennych do karczmy wewłókił. Tet. W. ś. l. dowlęc ś., zawlec ś. w środek, wleźć z trudem: Ledwie ś. wewłókił do sieni. [Wewlek se

w żark] = wlaź do trumny. 2. włókać ś. wejść na wierzech, wwindować ś., posp. wdugować ś.: Sam ś. wewłóka na ten stromy szczyt. Kasp.

Wewleczenie, a, blm., czynność cz. Wewlec.

Wewleczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wewlec ś.

Wewlekać, a, ał i W. ś. p. Wewlec.

Wewlekanie, a, blm., czynność cz. Wewlekać.

Wewlekanie się, a ś., blm., czynność cz. Wewlekać ś.

[We włahy] pora, kiedy ś. spać kładą.

Wewnątrz, † Wnątrz, [We wnuku] l. a. × Do wewnątrz do wnętrza, w środek, do środka, w:

× Wejdz W. siebie (= wniknij, wejdz w siebie, zastanów ś. nad sobą). Weigamy powietrze W. = w siebie. Gdy ręka wywiechniona jest do W. obrócona, nakręcają ją do zewnątrz. Krup. Myszka czworograniasta do W. obracająca. Krup. Lubię patrzeć oczyma W. zwróconemi w świat, co ś. niezmierny sam w człowieku stwarza. Tet. Wiośl: Na W. = od środka rzeki. 2. we wnętrzu, w środku, w półrodku, w: W. domu. Bańka W. pusta. Wielu zdrowych na cerze, a słabych W. Boh. (= wewnętrznie, w sobie).

Wewnątrzcząsteczkowy odbywający ś. wewnątrz cząsteczek: Ruch W. Fm.

Wewnątrzkomórkowy anat. znajdujący ś. wewnątrz komórki (intercellularis).

Wewnątrznablonkowy, Śródablonkowy anat. znajdujący ś. wewnątrznablonka (intraepithelialis).

Wewnątrzpiersiowy anat. znajdujący ś. wewnątrz piersi (endothoracicus).

Wewnątrztorbielowy anat. mieszczący ś. wewnątrz torbieli (endocysticus).

Wewnętrze, a, lm. a, × Wewnętrznosc strona wewnętrzna, miejsce wewnętrzne, wnętrze, środek: Położcie w najgłębszych wewnętrza zakopaniach i w morzach, i w powietrzu, wynalazku umiejętności imię Polaka. Stasz.

! Wewnętrznianka, i, lm. i anat. błona wewnętrzna (tunica intima).

Wewnętrznie przys. od Wewnętrznosc: Jestem W. przekonany (= głęboko). Choć ś. serafin najwewnętrzniej wboży, nie wyższe krzesło dzierży w budowie raju. Poręb. Nie dość na tym być W. enotliwą: trzeba to umieć pokazać. L.

Wewnętrznosc-niemiecki nie przekraczający granic Niemiec, domowy dla Niemiec: Wewnętrznosc-niemiecka sprawa.

× Wewnętrznosc, i, lm. i rz. od Wewnętrznosc; p. Wewnętrze.

Wewnętrzny, Wnętrzny l. tyczący ś. wnętrza, znajdujący ś. a. odbywający ś. wewnątrz, środkowy: Wszelki ruch, któremu ciało stałe podlegać może, t. j. bieg, którym ś. odległości między cząstkami ciała zgoła nie odmienają, nazywa ś. biegiem spólnym, czyli zewnętrznym; przeciwny temu biegowi jest ruch wewnętrzny, gdy ś. odległości między cząstkami ciała jakiego odmienają. Hube. Taki ruch W. sprawujemy np. w wodzie stojącej, gdy ją laską mieszmamy. Hube. Minister spraw wewnętrznych = krajowych, domowych dla danego państwa. Wojna wewnętrzna = domowa. L. Wewnętrzne części oka. Organizacja wewnętrzna. Strona wewnętrzna. Handel W. (= wewnątrz, w granicach kraju odbywający ś., krajowy, miejscowy, swojski). Druzdy mieli siłę i wewnętrzne przekonanie. Sow. Choroby wewnętrzne. Lekarstwo do użytku wewnętrznego. Wewnętrzna wartosc pieniędzy. (= rzeczywista, istotna, prawdziwa, odpowiadająca wartosci metala,

użytego *nań, nie konwencyjna*). Wewnętrzna wartość człowieka (= *duchowa, moralna*). Żal W. = *serdeczny, głęboki, szczerzy, prawdziwy, rzetelny, istotny* × Przyjaciel W. Deptak W. = *pianowy*. Żab. Gorąco wewnętrzne kuli ziemskiej. Jezioro wewnętrzne, p. *Jezioro*. Łuk W. sklepienia = *wkleśły*. Żab. W zyciu wewnętrzo-politycznym Anglii budzi ś. szczególną potęgę. 2. anat. (*internus, interaneus*): † Muskul W. łądźwiowy, p. *Łędźwiowy*. W. zatok ucha, p. *Grobelka*. † Myszka wewnętrzna szczękowejzykowa (Perz.) = *mięsień bródkowagnykowy*. Nadkarcze wewnętrzne, Guzowatość potyliczna wewnętrzna, p. *Nadkarcze*. Wewnętrzna torebka mózgu (*capsula interna*). Wewnętrzna ciecz błędnikowa (*endolympha*). Wewnętrzna kość klinowa stępu (os. *entocuneiforme*). Ucho wewnętrzne. Błona wewnętrzna (*tunica intima*), † odziedzza wewnętrzna. Krs. Zapalenie błony wewnętrznej tętnicy (*endarteriitis*), żyły (*endophlebitis*). Wewnętrzna blaszka kosmówki (*endochorion*). Wewnętrzna blaszka zarodkowa (*endoderma*). 3. fecht.: Pchnięcie wewnętrzne = *pchnięcie w przeciwnika z lewej strony jego spady*. 4. nar.: Strona wewnętrzna = *zwrócona ku wzniesieniu*. Noga wewnętrzna. Narta wewnętrzna. Wewnętrzne kanty nart. 5. wióśl. od *bródka rzeki położony*.

[We wnuku] p. *Wewnatrz*.

[Wewrzeć, wrze, warł] *zamknąć, wetknąć, zapakować co naprędcę do łomoka*.

Wex... p. *Weks...*

Wey... p. *Wej...*

Wezbrać, wzbierze, wezbrał, † Wzbrać, nied. **Wzbierać** l. (o wodach) *przybrać, podnieść ś., wylać*: Jadąc na rzecę, która była wezbrała, nie śmiał ś. przez nią ważyć i nawrócił ku domu. Jabł. Uciekając, utonął w rzecę, bo była natenczas wezbrała. Stryjk. Wezbrany stopionemi śniegi, szumiący potok rwie skaliste brzegi. Kras. Ze dżdża i długiej rzeka niepogody wezbrała była i bystro bieżała. P. Koch. Nil corocznie tak wzbiera, że z łożysk swoich występuje. Kluk. Rzeczka wzbierać poczęła i, nabrawszy wiele wody, wylała. Skar. Przen.: Swoboda wezbrała i powoli wzrosła. Pilch. (= *przebrała miarę, wybujała, wzmogła ś., wyzudała ś., rozpasala ś., wygórowała*). Chorobę zasterała, wzebrana i powszechną trudno leczyć. Pilch. (= *rozwinęta, zaawansowana*). Długo samotnej, zamkniętej Pełpie wezbrała dusza weselem. Krasz. (= *pełniła ś., uniosła ś.*). 2. † W. kogo = *ociąć, obić, przetrzepać, oćwiczyć, osmagać*: Koszturkiem go po boku wezbrał. Trzt. Nocobład, gdy będzie czym twardym wezbrany, porzuci swoje wąłśanie ś. Perz. Kto miłuje syna swego, ustawicznie go biczem wzbiera. Wuj. Gdzieby synowie na słowa nie dbali, nie wadzi do grozy przydać też powrozy, bo mówi Salomon: wzbieraj boków jego, póki miod, bobys go potem rad karał, ale nie będziesz mógł. Żarn. Laską albo różgą złe dzieci wzbierając, czynią je dobre. Syr. Nie wadzi podczas dziecięcia W. a do nauki a łaciny onego przyznać. Glicz. Rodzicom nie godzi ś. dziećki swych karać a różdżką wzbierać, gdyby dziećki same dobre były. Glicz. W Turzech, kiedy kogo trzeba skarać, zaraz przy każdym kijmi wzbiorą, ile on plag każe dać. Star. Kiedy pan słusznie po chrzepczynie a. po grzbiecie wzbierze służącego, ma milczeć. Haur. Palicą kogo W. Mącz. Ordzie gdy wezbrano skóry, szuka gdzieindziej przeprawy i dziury. Jabł. Wojsko zbiera, by rząd-

nie wezbrał w skórę nieprzyjaciela i odniósł górę. Ryb. J. Przen.: Boreasz rzekł: moja rzecz moc, której ś. smutne chmury boją; tą śniegi mrozę, tą ziem gradem wzbieram. Żebr. (= *trzępię, siekę, tłuć ziemię*). † W. ś. dokąd = *zebrać ś., wybrać ś. w drogę, wyprawić ś., powstać dla zmiany miejsca*: Po śmierci męża wezbrała ś., aby szła do ojczyzny. Wuj. (wezbrała ś., chcąc wrócić do swej ojczyzny. Leop.). Zebrawszy wszystkie rzeczy swe, wezbrał ś. i jachał w dalekie krajiny. Leop. Chcąc cudze ziemie oglądać, wezbrał ś. do Włoch i do Sycylii. Jabł. Wnet ś. wezbrał do Niemiec, aby ś. mógł z bratem widzieć. Baz. Wezbrali ś. w drogę i przyjechali do Jeruzalem. Wuj. Gdy im ś. kraj nasz nie podobał, wezbrali ś. do włoskich krain. Biel. M. Objawione było Jakubowi od Boga, aby ś. wezbrał do swej ojczyzny. Biel. M. Wezbrawszy ś. z synowemi swemi, wróciła ś. z ziemi moabskiej. Wuj. Potym wezbrała ś. jest do dalszej Tebaidy. Ż. E. Wezbrałam ś. s nimi (*properavi cum eis*). Ż. E. Wezbrał ś. do dalekiej krajiny. Sekl. Wezbrała ś. Najśw. Panna do Helżbiety. Żarn. Kto chce dobrym łacinnikiem ostać, do kolegum a. do szkoły ma ś. W. Glicz. (= *udać ś.*).

Wezbranie, a, blm., czynność cz. **Wezbrać**: W. wód = *podniesienie ś. ich nad zwykły poziom, przybór, powódź, wylew*. Bystra rzeka, której zewsząd wysokie grobel tany z brzegów wylewać nie dopuszczają, jeżeli wód wyżsiej wezbraniem sobie uczyni, nieuhamowanym pędem łąki, pola, wsi zabiera i ponurza. L. Ogień niebieski strach czyni błyskaniem, ziemia złym głodem, a woda wezbraniem. Groch. W. kogo, kijowanie. Mącz.

Wezbranie się, a ś., blm., czynność cz. **Wezbrać** ś.

Wezdma, y, lm. y l. *miejsce nizkie, bagniste, okryte darnią, na którym w czasie wezbrania wody darnię wzdymają, czyli wznoszą*. Śl. wil. 2. *wzdęcie brzucha wskutek gazów*. Śl. wil.

Wezdmę p. **Wzdać**.

[Wezdręć, y, al] p. **Wejrzeć**.

[Wezdrzenie, a, blm.] czynność cz. **Wezdrzeć**, *wejrzenie*

× **Wezdręga**, i, blm., † **Wzdryg** *wzdrygnięcie ś., wstrząśnięcie ś., wstręt, dreszcz wskutek odrzazu, przykrości*: Nie chciał Maksymilian dosyć uczynić temu, co był obiecał; tedy bacząc, czego Rzpltej z tej wezdręgi obawiaćby ś. należy... Vol. Uraziwszy ś. oną wezdręgą, nad nadzieję ich uczynioną, nazad jechali. L.

† **Wezdręgnąć**, nie, nął i † W. ś. p. **Wzdrygnąć** ś.: Z przełknięcia ś. wezdręgnął i padł z krzesłem. Skar. Choćby ręka wezdręgnęła, odważnie wykonam: kościoty będę łupił, i od ognia sponą. Bardz. Jakoby w zimnej wodzie ochyniona, wezdręgnie ś. dziewczka. Tw. Będzie strach i drzenie wielkie na ziemi, i wezdręgną ś. ci, którzy ujrzą gniew on, a trzęsawica je popadnie. Leop. Nieustraszone serce jego ani ś. wezdręgnęło na wieści takie, ani ś. przełękło. Birk. On sam, choć sobie tuszy przy niewstydzie, wezdręgnie ś. dzieł swych, jak na orzech przyjdzie. Chr. Wezdręgnął ś. krąg świata. Żebr. Aby ziemia zaraz na pierwsze dotknięcie kropel krwi Pana Jezusowej, spadających z krzyża, wezdręgnęła ś. Węgrz. On nawet, spojrzawszy na ziemię, W. ś. musi nad woli twej czynem. Od.

† **Wezdręgnięcie**, a, blm., p. **Wezdręgnięcie**.

† **Wezdręgnięcie się**, a ś., blm., p. **Wezdręgnięcie** ś.

† Wezdrgnięcie, a, btm., † Wezdrgnięcie czynność cz. Wezdrznąć.

Wezdrgnięcie się, a s., btm., Wezdrgnięcie s. czynność cz. Wezdrznąć s.

† Wezdrwać, wezdrwie, wezdrwał wzerwać, zerwać. Wen.

† Wezdrwanie, a, btm., czynność cz. Wezdrwać.

† Wezdrzeć, wezdrze, wzdarł, [Wezdrzeć], nied. Wzdziarać l. *poddrzeć, wziężyć, zadrzeć, targnąć ku górze*: Wzdarło go djabelstwo i wdrapało. Sekl. Konie, grzywy i ogony wzdrszy, pierzeńną z wozem w on nurt. Pot. Cóż mi złe przygody wznawiać każesz i wzdziarać zastarzałe rany? Zebr. (=jatrzyć). 2. *wściagnąć, powściągnąć, wstrzymać, powstrzymać*: Katują, sieka, lubo ich hetman wzdziara i tając, groźby daronnie wywiera. Chr. 3. *wciągnąć, wcisnąć, wilożyć*: W pysznym ciebie złe twa dusza mieszka nieszczęśliwa, bo zdziara obraz Boski, a wzdziara na s. maszkarę szatańską. Poc.

[Wezdrzenie, a, btm.] czynność cz. Wezdrzyć.

[Wezdrzyć, y, y] p. Wejrzeć.

† Wezdrzeć, y, a], Wzdrygnąć s. Ps. flor. Wezdrżeli na to wszyscy. Zebr. Poruszyła s. i wzdrzała ziemia. Wr. Wezdrzyj ciężko ku takiej nowinie, jako gdy s. o zimną zrazu kto ochynie w rzecze wodę. Tw. Morze, pobaczywszy Boga, z ludem wezdrzało. K. G. Jeśli miła jestem tobie, wezdrzyj na moją rozpacz. L. Gdy Paweł rozprawił o sądzie przyszłym, wezdrzawszy, Feliks odpowiedział: idź! Leop.

† Wezdrzenie, a, btm., czynność cz. Wezdrzeć.

† Wezer, a, lm. owie p. Wezyr. Otw. S.

† Wezdy p. Wzdy. B. Sz.

† Wezgi p. Wzgi. Ps. flor.

× Wezgiab, ehl, lm. ebie *głebia*: Zakopał s. aż pod samą W. morza. Mie.

[Wezgiłoweczko, a, lm. a] p. Wezgiłowie: Pias-tują dzieciątko w małym wezgiłoweczku.

Wezgiłowie, a, lm. a, [Wezgiłowie, Wierzgiłowie] l. *poduszka, materacyk*: Na bogatych wezgiłowiach boginie siedziały. Przyb. Stołki a. ławki rzedem postawił, na każdą W. położywszy. L. Chory przemowę uczynił, na łożu s. na wezgiłowiu sparszy. Birk. Od wezgiłow aksamitnych, hatłasowych, złotogłowych ze srebrnymi gałkami, z kosztownymi kutasami niech płacą złotych 20, gdyż dobre zamiszowe a. skórzane. Lekar. W. pod kolana. Troc. W. do okna. Troc. 2. a. Wezgiłownik, Nasadnik bud. część muru, na której wspiera s. sklepienie. 3. stol. ściana łóżka, o którą opierają s. *poduszki*, haup. Zdr. Wezgiłowko, Wezgiłówek, [Wezgiłoweczko].

Wezgiłownik, a, lm. i p. Wezgiłowie.

Wezgiłówek, wka, lm. wki p. Wezgiłowie: Po dobaż s. wam łóżko i W. kamienny? Bals.

Wezgiłowko, a, lm. a p. Wezgiłowie: Siedział według zwyczaju tureckiego na ziemi na wezgiłowku. Star. W. nocey, W. wzięwszy, wyszedł. Skar. Przen.: W. podkładać = *pobłażać, pochlebiać, dogadać komu, pieścić s., ceckać s., ceremonjować s.* z nim: Chciał nas wywieczyć i pokory i bojaźni nauczyć, nie tylko aby miał położyć W. pod nasze ciało, na którymbyśmy smaczno spali, t. j. rozpieścić je abo dać jaką przyczynę do tego, abyśmy s. radowali w tych rzeczach, w których s. nie godzi. Baz. Kaznodzieja póki ludziom folguje, póki im wezgiłowka podkłada, póty słuchają go radzi. Wuj. Takich mistrzów chcemy, którzyby nam powiadali, co s. nam podoba, podkładając wezgiłowka pod łokty rąk

naszych. Wuj. Bóg kazał ludziom opowiadać, nie miękkie wezgiłowka pod ich łokcie stać, nie pobłażać, nie pochlebować. Żarn. Wezgiłowka podkładanie, niewstydlive pochlebstwo. Zigr.

Wezgiłowny przym. od Wezgiłowie: Wezgiłowna ława. Biel.

† Wezgić się, i s., II s. *gnać s. wzburzyć s. rozegzić s., rozjurzyć s., rozpaść s., roznamiętnić s., rozszaleć s.*: Trzoda wezgiłona. Tw.

† Wezgięcie się, a s., btm., czynność cz. Wezgić s.

† Wezkwietać, a, a] p. Wezkwisć. Ps. flor.

† Wezkwietanie, a, btm., czynność cz. Wezkwietać.

† Wezkwisć, tnie, tl, nied. † Wezkwietać *rozkwitnąć*. Ps. flor.

† Wezkwitnienie, a, btm., czynność cz. Wezkwisć.

[Wezmożenie się, a s., btm.] czynność cz. Wezmóc s.

[Wezmóc się, oze s., ógl s.] *wdać s.*: Gadać nie mogę, boby ci sie ogień wezmóg w tę chorą nogę.

[Weznak] przys., p. Wznak: Położyć s. W.

[Weznę, wezniesz i t. d. zam. *weznę, wezniesz i t. d.*

[Wezół, a, lm. y] p. Wezeł.

† Wezrok, u, lm. i p. Wzrok: Są niektóre jadowita rzeczy, które na W. są różne. L.

† Wezrzeć, y, a] p. Wejrzeć.

Wezrzeć się, wezrze s., wzrzał s. p. Wezreć s.

† Wezrzenie, a, btm., czynność cz. Wezrzeć. Orzech.

Wezuwina, y, btm. *barwnik anilinowy brunatny.*

Wezuwjan, u, lm. y, *Idokras* min. *minerał z grupy sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy epidotu, H₄Ca₁₂Al₆Si₁₀O₄₃.*

Wezwa, y, lm. y l. † W., p. Wezwanie. 2. woj. apel. Gemb.

Wezwać, wezwie a. †wzowie, wezwał, rozk. wezwij a. †wzów, nied. Wzywać l. *zawezwać do stawienia s., przyzwać, przywołać, zaprosić; zawołać*: Który człowiek weń wierzy, tenci będzie wezwan ku wiekuje światłości. Kaz. Gnieź. Wzów mi Eufraksiej. Ż. E. Wezwawszy matki jego. Ż. E. Kiedy czynisz obiad, nie wzywajże bogatych, ale wzów ubogich. Wuj. Gdy nas Bóg na swój sąd wzowie, radzić o sobie trudno będzie. Skar. Wzów robotników a zapłać każdemu zapłatę jego. Leop. Wzów mię do błogostawionych. Pśń. (= *przybierz mię do nich*). Gdy pieniądze najdzie, wzowie sąsiadek swoich, mówiąc im: radujcie s. ze mną! Rej. Boję s., żeby go interesa nie wzywały nagle do Portugalji. L. (= *nie wymagały jego przybycia do Portugalji, nie zmusiły go wyjechać do Portugalji, nie wymagały jego tam bytności*). Wzywać kogo na pomoc, na ratunek. Wzywać kogo w potrzebie. Mocni bogowie na ziemi i w niebie, was tylko samych wzywam w mej potrzebie. L. Wzywać imienia Pańskiego jest to nie tylko Chrystusa wznawać, ale też o Nim i o mocy Jego tak upewnionym być, żeby kto nie wąpił, we wszystkich potrzebach swoich do Niego s. uciekając. Smal. Którego potym z świętych Bożych na pomoc wzwiecie, gdy teraz sami siebie opuszczacie? Jan. Wzowiesz mię, a ja s. ozowę tobie. Leop. Boga wzywaj, a ręki przykładaj. Żegl. Nieszczęsna Boskiej wzywała pomocy. Słow. Ślachta oświadcza, iż s. zebrała według starych zwyczajów i praw koronnych porządnie, wezwawszy s. dla spólnych i pilnych

rozmów. Paw. W. doktora, księdza (=zażądać). W. kogo do sądu. W. kogo na świadka (=pościągnać). W. kogo na świadectwo = odwołać s. do jego świadectwa, powołać s. na jego świadectwo. 2. *wzbudzić kogo do czego, zażądać od kogo spełnienia czego, przystąpienia do czego*: Wzywali króla, aby wykonał przysięgę na konstytucję. Ust. Ten święty do pokuty ich wzywał, wołając: czyście pokutę, przybliżyło s. ku wam królestwo niebieskie. Damb. Marją wezwano do takiego życia. L. (=powołano). W. kogo na katedrę uniwersytecką, do zajęcia katedry uniwersyteckiej (=zaprosić, zaangażować). [Wezwalech tu was na naradę]. Ork. 3. × W. *zawołać, krzyknąć*: Jeś! jeś! po trzykroć zgodnym wezwali okrzykiem. Mick. 4. † W. komu imię, W. kogo imieniem = nadać imię, obracać imię, nazwać: Wezwał imię pirwородnemu. HJ. Narodziła s. im jest córka, i wezwała ją imieniem Eufraksja. Ż. E. W., nazwał. Pat., S. Par. Marja porodziła syna, któremu ty wezwiesz imię Jezus. Sekl. (=obierzesz). Wzowiesz imię Jego Jezus; On będzie wielkim i synem Najwyższego wezwan będzie. Białob. Porodziła syna, któremu Józef wezwał imię Jezus. Sekl. (i zdiał abo wezwał imię Jego. Sekl.). Oto Panna urodzi syna, którego wzowie imieniem: z nami Bóg. Farn. Rzekł: wzów imię jej: bez miłosierdzia! Leop.

Wezwanie, a, lm. a l. a. † **Wezwa** czynność cz. **Wezwać**. 2. *głos używający; odezwa piśmienna powołująca, awizacja*: Św. Piotr, gdy ujrzał żonę swą wiedzioną na śmierć, uweselił s. dla wezwania, propter vocationem. Zigr. Stawić s. na W. Rozestać wezwania. 3. × W. *powołanie, profesja, stan, zawód, do którego kto z natury czuje s. usposobiony*. Rej. Żaden z nas na swym wezwaniu nie przestaje. Orzech. Ociec aby syna swego ku czemu przywiódł, stan jaki a W. onemu zamierzył a założył. Glicz. W. i stan swój miałby postanowić. Glicz. 4. *nazwa, imię, tytuł*: Kościół pod wezwaniem św. Jana.

Wezwawoży zawierający wezwanie, wzywający: List W.

[**Wezwołenie**, a, blm.] czynność cz. **Wezwolić**. [**Wezwolić**, i, il]: Pielesz w polu lon. Dopiero me matolinka wezwoliła w niem. Gwar.

† **Wezwrócenie**, a, blm., czynność cz. **Wezwrócić**.

† **Wezwrócić**, i, il *wywrócić*: W., evertere. Ps. flor. Pochynion, wezwrócon jesm, bym spadł, a Gospodzin przyjął mnie. Ps. flor.

1. † **Wezwrzeć**, **wezwrze** a. **wezwre**, **wezwrzał**, † **Wezwrzeć**, † **Wezwracać**, nied. † **Wzwierać** (o płynię) *zagotowawszy s. podnieść s., wzburzyć s., zawrzeć, zagotować s., zabalwanic s.*: Wzwiera — mówią, gdy woda zaczyna s. burzyć w garnku. L. Miodek ten stawić na węgle, a gdy pocnie wzwierać, włożyły róży, a tak długo warzyć, aż on tak wywre. Trzye. Przystawić zaś do ognia, aż trochę wezwre. Spicz. Kładź go do wody, przystaw do ognia, aż wezwre, toż dopiero z niego gąszcz czyn. Spicz. Pędzi przez za rozstąpieniem s. ziemi wzwierające jeziora Palikowskie (*fermentia*). Zebr. (= *burzące s.*). Młody człowiek, gdy już w sobie siłę poczuje, a krew w nim wezwre, dziwnie wierzga. Gil. Co raz oczy w ezerwoność gniew wezwrzały wdawa, *fervens*. Zebr.

2. † **Wezwrzeć**, **wezwrze**, **wzwarł**, [**Wzward**], nied. **Wzwierać** *wzruszyć, wzbic, wzburzyć, wzdąć, zabalwanic*: Morze wiosły wzwarte, *admotum fretum remis*. Zebr.

1. † **Wezwrzenie**, a, blm., czynność cz. 1. **Wezwrzeć**: Sałata zapalenie i W. krwi chłodzi. Trzye.

2. † **Wezwrzenie**, a, blm., czynność cz. 2. **Wezwrzeć**.

[**Wezwyczaić**, i, il i W. s.] p. **Wzwyczaić**: Wezwyczajony do przyjęcia uszanowania oznak. Rzew. Najgorzej pierwszą biedę przeczekać, to się już do następnych człowiek wezwycza. Ork. W. s. najgorzy, potym to się już tak nie enie. Ork. Wezwyczał s. jedno do drugiego. Sienk.

[**Wezwyczajać**, a, ał i W. s.] p. **Wzwyczaić**. [**Wezwyczajanie**, a, blm.] czynność cz. **Wezwyczajać**.

[**Wezwyczajanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Wezwyczajać s.**

[**Wezwyczajenie**, a, blm., czynność cz. **Wezwyczaić**.

[**Wezwyczajenie się**, a s., blm.] czynność cz. **Wezwyczaić s.**

Wezykatorja, i, lm. e *plaster przygotowany z owadów t. zw. much hiszpańskich, naciągający bąble na ciele, używany jako środek leczniczy*.

Wezykatoryjny przym. od **Wezykatorja**.

× **Wezykatoryna**, y, blm., chem. p. **Kantarydyna**.

Wezyr, a, lm. owie, † **Wezer** *minister sułtana tureckiego, członek rady państwa (dywanu)*. Wielki W. = *pierwszy minister*. Pot.

Wezyrat, u, lm. y l. *urząd wezyra*. 2. *przeciąg czasu urzędowania wezyra*.

Wezyrować, uje, *owal być wezyrem, pełnić obowiązki wezyra*: Turek ten potym wezyrował w Chocimie. Rol.

Wezyrowanie, a, blm., czynność cz. **Wezyrować**.

Wezyrowski p. **Wezyrski**: Taką jest historia wezyrowskiego rubinu. Przyb.

Wezyrski, **Wezyrowski** przym. od **Wezyr**: Podskarbi W. Dyak. Znając odmienną faktej tureckich i łakomstwa wezyrskiego, determinował s. jakoś do Gdańska. Mat.

[**Weź go!**] p. **Huzia!**

[**Weźreć się**, **weźre s.**, **wźarł s.**] p. **Weźreć s.**

† **Weźrenie**, a, lm. a p. **Wejrenie**. Ps. flor., Rej, Orzech. Nie takiej żony na ziemi w weźreniu, w krasie... B. Sz. Józef był bardzo cudny a weźrenia milego. HJ.

† **Weźreć**, y, a, p. **Wejreć**: Weźrzy okiem miłosierdzia podług wolej Twej na mię Nawojkę, jakoś weźrzał na Marją Magdalenę. Naw.

† **Weźreć się**, **weźre s.**, **wźarł s.** p. **Weźreć s.**

† **Weźrenie**, a, blm., czynność cz. **Weźreć**.

[**Weźasnać się**, **śnie s.**, **snął s.**, **Werzasnonc se**] *przestraszyć s., przerazić s.*

[**Weźasnić się**, a s., blm.] czynność cz. **Weźasnać s.**; *przestraszyć, przerażenie*.

Weźreć się, **weźre s.**, **wźarł s.**, [**Weźreć s.**, **Weźreć s.**], † **Weźreć s.**, [**Wźarł s.**], nied. **Wźerać s.** l. *źrać wiłknąć; wgrzyźć s., wjeść s., wpić s.*: Kwas wźarł s. w drzewo. Brud wźarł s. w bieliznę. Więzy wźarły s. w ciało (= *werznięły s.*). Nowe zwątpienie wźarło s. w duszę książęcą. Sienk. Zima s. barowała z jesienią jako ten zwierz srogi i grodny, że niewiada było, kiej przepre i lutemi kłami weźre s. w świat. Reym. 2. † W. s. przen. *zgrzyźć s., strapić s., sfrasować s.*: żarciem dostać s. w głab, do środka: Wźarła s. bogini, *indignata dea est*. Zebr. (zgrzyła s. w sobie. L.).

[**Wębor**, a, lm. y] **Węborek**.

[**Węborek**, rka, lm. rki, **Wemborek**, **Wębor**, **Wębör**, **Wębork**, **Wębörk**, **Wąworek**, **Bemborek**],

× **Wodworek**, † **Wamborek**, † **Wawór I. ceberék**, *wiaderko z pałąkiem, do noszenia wody, mleka, uszatek*: Wemborek, naczynie bednarskiej roboty z pałąkiem na wierchu, służy do noszenia wody, mleka i t. d. Mag. *Haustrum*, machina do czepiania wody z kilku wiadrami, dzbankami, wamborkami. Chm. B. Z wodą, siekierkami, osøkami, z waworkami na ratunek domu od ognia przybiegli. Haur. W. studzienny. Troc. W., wodworek, wiadro zwykle skórzane do wody, mianowicie do gaszenia pożarów używano. Łab. 2. × **W. naczynie ozdobne, wazon, urna**. Podez. Zdr. [Węboryszek].

[**Wębork**, a, lm. i] p. **Węborek**.

Wębórnik, a, lm. cy *bednarz*: W. uciekł z miasta, poprostu dla mizerji, metu (z obawy) poboru. Paw.

[**Węboryszek**, szka, lm. szki] p. **Węborek**.

[**Wębórk**, orka, lm. orki] p. **Węborek**.

Węch, u, blm. l. *zmysł poznawania zapachu i przedmiotów wydających go* (olfactus, odoratus); u zwierząt: *pach, cuch, wiatr*. Myśl.: *Węchu ostrego, (canis) sagax*. Kn. (wiatr ma dobry. L.). Pies ma powonienie najlepsze, a zatył **W.** ostry. Troc. Wyżeł z górnym węchem = z dobrym węchem. Wyżeł po tropach węchem szlakuje. Troc. Węchem szukać, dochodzić czego, węszyć, pachać. Troc. (pachać, śledzić, tropić. L.). Samym węchem rozeznam Francuza od Polaka. L. (= *po zapachu, przez skórę*). Przen.: *przecucie, nos, przezorność*: Miałem **W.**, zem tam nie poszedł. Ten człowiek ma psi **W.**! 2. *wchanie*: Węchem wilk syt nie będzie. Kn. Doszedł tego węchem. Troc. Dźwięk za **W.**, jakie czestowanie, takie dziękowanie. Kn. 3. *zapach, odór, woń*: Sępowie za węchem trupów leżą. Troc. Pies tropi, idzie za węchem. Poznał go po węchu. 4. anat.: Siedlisko węchu jest w błonie śluzowej, wysięciatającej górna część nozdrzy. Mierzenie czułości węchu (olfactometria).

× **Węchacz**, a, lm. e ten, *co ma dobry, delikatny, ostry węch*. Kn., Troc.

× **Węchodym**, u, lm. y (w *Batrachomiomachji*) *przezwiśko myszy*.

Węchorz, a, lm. e, **Węchosz** *pies śledzący węchem; pies mający węch ostry*. Troc.

Węchosz, a, lm. e p. **Węchorz**: **W.**, pies mający węch ostry. Sł. wil.

Węchowy przym. od **Węch** l. anat.: Nerw **W.** (nervus olfactorius). Perz., Ryszk., woniąjący (Krup.). Błona węchowa. Nabłonek **W.** Pasma węchowe. Węchowe pole kory mózgowej. Narząd **W.** Opuszka węchowa (bulbus olfactorius). 2. patol.: Przeeczulica węchowa (hyperosmia). Zboczenie węchowe (parosmia).

[**Węcka**, i, lm. i] *brukiew suszona*.

[**Węczeć**, y, a] *wydawać dźwięk podobny do zgłoski: węg...*, *warczeć*: Kamień puszczony z bieżą węży w powietrzu. Kipiła mu krowa we wszystkich żyłach, iż wężały mięśnie. Grb.

[**Węczenie**, a, blm.] *czynność cz. Węczeć*.

Węda, y, lm. y l. a. p. **Wędka**: **W.** składa ś. z gibkiej i na końcu jak najcieńszej łaski, pospolicie leszczynowej, z nici kręconej z końskich włosów, do cienkiego końca łaski przypawionej; na końcu jest **W.** szczególniejsz tak zwana, t. j. haczyk żelazny. Kluk. Łowić na wędę. Kluk. Rybitw wędę zarzuć w rzeczno głębokości, aby sobie dostał ryb nędznik ku żywności; kładł na wędę robaczki, które gdy ujrzała, rzekła szuczka do lina: potrawię roz-

koszne, ale za to gardło dać robaczysko sponel Lin rzekł: spatrzam, jeśli smaczny; wnet połapał robaczka na wędzie onego, chciał nazad wykinąć, ale one różki trudno było wyrzucić i przegryzł powrózki. Papr. Nie okrywajcie karmią zdradliwą węd krzywych. Otw. Tak ten świat umie; łowi na groch wędą, na gołą wędę już ryby nie będą. Bratk. (ryby na lep, ptaki na wędę łapać = naopak wszystkim. L.). Jak wędą ryba, tak ś. człowiek rozkoszą łowi. Prot. Od wand na węgorez po groszy 8—12. Puc. Od wand na głady po groszy 5. Puc. Przen.: *Złotą wędą ryby łowić*. Pot. (dla małego pożytku wielki nakład czynić. Mącz.). Głupi, kto złotą wędą drobne rybki łowi; urwie ś., aż przepadło, co dał złotnikowi. Pot. Fortuna, na kogo względu będzie mieć, już złotemi łowić może wędę. Gawiń. Już ma złodzieja na wędzie. Pot. (= *już go łapał*). Nie mógł ś. już wydrzeć z wędę. Pot. Czyż już połknął? Już trudno zedrzeć ci ś. z wędę. Pot. (= *nie wymkniesz ś., nie wysłizniesz ś.*). Łotr ten konie na wędę łapał. Trzt. (= *zrecznie kradł*). Przen.: *przynęta, wabik, ułuda*: Wędą, jak widzę, łowią ludzi; wędą, potomne wieki, chwalić, mówią, będą. Bratk. Twarzy ludzkiej gładkość chytra **W.** oka. Susz. Sam strój turecki jest wędą, która pociąga do sekty mahometańskiej. Kluk. Złapać kogo na wędę = *usidlić go obietnicami*. Zapaść wędę = *zrobić krok, rozpocząć kroki celem skorzystania czego*: Wędę z konceptem zarzuć do wspańności pańskiej. Chodź. 2. † **W.** = *widły, fuscina*. B. Sz.

[**Wędak**, a, lm. i] *dżdżownik, glista ziemna, robak zwykle używany do nasadzania na haczyk wędkę*.

Wędczarz, a, lm. e p. **Wędkarz**.

[**Węder**] p. **Wender**.

Wędka, i, lm. i l. a. **Węda**, † **Wanda** *przyrząd rybacki do połowu ryb, składający ś. z haczyka, linki, wędziska i przynęty*: **W.** pływająca. **W.** denna. **W.** nocna. Zaczepiwszy w ostrym haczyku wędkę, wabi na zdradną cheiwe ryby wędkę. L. Ostra **W.** piekielna—łakomstwo. Falib. 2. a. *Nosówka wiośl. lina przyczepiona do nosa, do umocowania statku służąca*.

Wędkarz, a, lm. e, **Wędczarz** l. ten, *co robi wędkę*. 2. ten, *co łowi ryby na wędkę*: **W.** mało ryb ułowił. Ern.

Wędkować, uje, *owal łowić ryby na wędkę*.

Wędkowanie, a, blm., *czynność cz. Wędkować*.

[**Wędiarnia**, i, lm. e] *miejsce w sieni chaty, przeznaczone na wędzenie mięsa*.

Wędlina, y, lm. y, × **Więdlina**, † **Wędzina** *wędzony wyrób z mięsa, najcz. wieprzowego (szynka, serdelek, kiełbasa i t. d.)*, w lm. rozmaite gatunki tych wyrobów: Znalazłem już przygotowany likwor, masło młode, wędliny. Koss. W supie tej mają ś. znajdować rzeczy zucia potrzebujące, jak oto: grzanki chleba dobrze suszone, wędliny i t. d. L. Dla męczyzn wędliny leżą do wyboru: półgąski tłuste, kumpie, skrzydliki ozoru. Mick. Zdr. **Wędlinka**.

Wędliniarka, i, lm. l. l. forma ż. od **Wędliniarz**: Mówi do grubej wędliniarki, należącej do bractwa: „siostró”. Zap. 2. *żona wędliniarza*.

Wędliniarnia, i, lm. e *zakład wyrobu wędlin; sklep z wędlinami, masarnia*.

Wędlintarski przym. od **Wędliniarz**, *masarski*.

Wędliniarstwo, a, blm. *wyrób wędlin, handel wędlinami, masarstwo*.

Wędliniarz, a, Im. e *rzeźnik wyrabiający wędliny; ten, co trzyma sklep z wędlinami, masarz.*

Wędlinka, l, Im. i p. **Wędlinka**: Barszcz, grochówka z wędlinką (= *kawałkami wędliny*). Różne wędlinki i wszelkie do zakąsek służące specjaliki. Korz.

Wędliśko, a, Im. a p. **Wędziśko**. L.

Wędny przym. od **Węda**: Sznurek, haczyk W. Trzonek W., p. **Wędziśko**. Wędna nieć, W. sznurek, włos, bywa i łańcuch. Kn. Wędnym pokarmem nadożyć. Troc. (= *przynętą*).

× **Wędoł**, u, Im. y p. **Wądoł**: [Wędoły] = *miejsce, gdzie kopią doły na kartofle*. W. na kartofle (= *parsk*).

Wędowieszka, l, Im. i p. **Wędowieszka**.

[Wędowisko, a, Im. a] p. **Wędziśko**.

[Wędrka, i, Im. i] p. **Wędrówka**: Na tych wędrkach już wyżył pół duszy. Kon.

Wędrować, uje, ował, **Wędrować**, [Wędrowywać] l. *podróżować piechotą, chodzić po kraju a. po krajach, odbywać wycieczki, pielgrzymki, pielgrzymować; krażyć, włóczyć ś. po świecie; koczować, wojażować*: Kiedy, wędrując przez kraje cudze, Królowiec zwiedził. Mick. Czeladnik ma przynajmniej przez dwa lata po miastach naszych W. dla przejrzenia ś. w nauce swej. Zam. Nie rychno, Marychno, po śmierci W. Prz. (= *już za późno, już nie czas*). Turysci wędrują. Kiedyś był młody i ja też wędrowałem, nierazem próżnej włóczęgi żałowałem, nieraz sposobów i wątku nie stało. Kras. Do nas nazad wędrują. Comp. Jakobyś nie miał powodować tam, gdzie wszyscy wędrują; chciałyś w taniec poskakować, gdy drudzy w grób wskakują. Bals. Stary, osiemdziesięcioletni chłop, zwany Gackiem (nie-toperzem), że nocami wędrowywał wiele. Tet. W. do miejsc świętych (= *pątnikować, pielgrzymować*). Przen., żart.: *iść, dążyć, podążać*: Dokąd wędrujesz? Mucha po szybie wędruje (= *kroczy, jakoby z poważnym celem, maszeruje*). Wędruj sobie! = *idź precz! wygnaj ś.!* *uciekaj! poszedł woni zmykaj, umykaj!* Ptak wędrujący, p. **Wędrowny**. 2. anat.: Wędrujący (migrans, mobilis). Komórki wędrujące = *poruszające ś. w tkankach samodzielnie (np. białe ciułka krwi)*. 3. patol.: Wątroba ruchoma a. wędrująca (hepar mobilis s. migrans). Śledziona ruchoma a. wędrująca (splen s. lien mobilis). Nerka wędrująca a. ruchoma (ren migrans s. mobilis). Zapalenie płuc wędrująca (pneumonia migrans). Róża wędrująca.

Wędrowanie, a, bIm., czynność cz. **Wędrować**.

[Wędrowca, y, Im. y] p. **Wędrowiec**.

Wędrowczy l. p. **Wędrowny**: Zgubiły ś. w błędach wędrowce gromady. Przyb. Napastne owady rozbijają lotne kłęby wędrowczej gromady. God. 2. patol.: Obłąd W. (poriomania).

[Wędrowczyk, a, Im. cy] l. p. **Wędrowiec**. 2. rzemieślnik wędrujący.

† **Wędrowieszka**, l, Im. i p. **Wędowieszka**: W., mendowieszka. Troc.

Wędrowiec, wea, Im. woy, † **Wandrowiec**, **Wędrownik** l. a. [Wędrowczyk, Wandrowczyk, Wędrowca, Wędrowny, Wandrowny] *ten, co wędruje, podróżnik, podróżny, pątnik, pielgrzym, turysta, wojażer*: Czy to poseł z zachodu, czy jaki W.? Przyb. Ich opisanie wszędzie ma na sobie cechę prawdy, mało zwyczajnej innym wędrowcom. L. 2. W., *falco ardearius*, gatunek sokota, pochodzi z Norwegii. Kluk. Drozd W. *turdus migratorius*, kształtem podobny do kosa. Kluk.

Wędrownica, y, Im. e, **Wędrowniczka** forma ż. od **Wędrownik**: Obce i przechodnie wędrownice. Wor.

[Wędrowniczek, ozka, Im. ozki] p. **Wędrownik**: Idzie sierota W. Kon.

Wędrowniczka, i, Im. i p. **Wędrownica**: Leeci precz W. (gołąbka). Tremb.

Wędrowniczy przym. od **Wędrownik**; **Wędrowczy** l. *podróżny, pielgrzymi*. Kij W. L. Wtym ujrzał w płaszczu wędrowniczym idącego człowieka. Mic. 2. p. **Wędrowny**: Ptak W. L.

Wędrownik, a, Im. cy p. **Wędrowiec**: Wędrownicy francuscy nie zgadzają ś. w opisanu piramid egipskich. Wyrw. Nie przestają oni na wynajdywaniu momentów, uszyłek przed uwagą wędrowników. L. Stojący na pokładzie W. poogląda rzewnym okiem raz ostatni na rodzinną ziemię. Chodź. Zdr. **Wędrowniczek**.

Wędrowność, i, bIm., rz. od **Wędrowny**: W. pieśni. Słow.

Wędrowny l. *który wędruje, koczujący*: W. to człowiek. Troc. Lirnik, nauczyciel, kramarz W. Przen.: *zagraniczny, zamorski, przywoźny, naleciały*: Dobra traca na perfumy, klejnoty, na zbytek W. L. 2. p. **Wędrowniczy**: Z wędrownego to mam doświadczenia. Troc. 3. zool.: Ptak W. = *odlatujący na zimę do ciepłych krajów*, przelotny. Gołąb W. Szezur W. [W., ego, Im. i] rz., p. **Wędrowiec**.

[Wędrowywać, uje, ywał] p. **Wędrować**.

[Wędrowywanie, a, bIm.] czynność cz. **Wędrowywać**.

Wędrówka, i, Im. i l. a. **Wędrka** *wędrowanie, podróż, obchodzenie kraju a. krajów, zwiedzanie świata; długa, daleka wycieczka; peregrynacja, pielgrzymka, wojaż, tułaczka*: W. czeladnika. W. narodów w wiekach średnich. Żart.: W. narodów = *ogólna rumacja, przeprowadzka*. W. ptastwa = *odlot, przelot do cieplejszych krajów*. 2. gin.: W. jaja = *przejście jaja z jajnika do jajowodu po innej stronie*.

Wędrychota, y, Im. y bot. (allionia) *roś. z rodziny nocnicowatych*.

Wędzarnia, i, Im. e *izba do wędzenia ryb, mięsa*: Co tu dymu! jak w wędzarni. O zakładaniu wędzarni. Świt.

[Wędzarny]: Piec W. a. nalepa = *piec w sieni chałupy, na którym gotują w lecie*.

× **Wędzarsz**, a, Im. e *ten, co wędzi mięso, ryby* L. 1. **Wędzenie**, a, bIm., czynność cz. 1. **Wędzić**: W. śledzi. Troc.

2. **Wędzenie**, a, bIm., czynność cz. 2. **Wędzić**: W., wędą łowienie. Troc.

Wędzenie sę, a ś., bIm., czynność cz. **Wędzić** ś. [Wędzennik, a, Im. i] *wieprz uwędzony; kielbasy, szynki i t. p. z jednego wiepra*.

† **Wędzica**, y, Im. e *haczyk, widelki do ofiar*. B. Sz.

1. **Wędzić**, i, il l. *okurzać dymem, trzymać w dymie, aby wyszło i przeszło dymem*: W. mięso, ryby, w dymie suszyć, chudzić. L. W. na słońcu = *suszyć*. Wędzą w kominie, wprzód nasólwszy i korzeniami zaprawiwszy, np. szynki wieprzowe, wołowe, półgąski i t. d. L. Laponowie ryby suszą a. wędzą na wielkim mrozie. Biel. M. W. śledzie. Troc. Przen.: W. kogo = *węzić, trapić, męczyć, uciskać, tak że wyschnie, zwiędnie*: Jednych kijmi na bazar, jak bydło, pędzono, a drugich w więzieniu wędzono. Stryk. Jak ona mogła wybrać tego wędzonego piskorza? Krasz. (= *chuchraka, wymoczek*). W. ś. l. *zostawał*

w dymie dla przejęcia ś. nim i podeschnięcia, przechodzi dymem; schnąc na słońcu. Przen. (o człowieku): W. ś. na słońcu = piec ś., palic ś. aż do wycieńczenia, schudnięcia. 2. *wędzić*, *schnąć*, *więdnąć*, *niknąć*, *marnieć* z utrapienia, smutku, pracy: Zawsze ś. nad pisaniem wędzi. Pilek. Uważając moją nędzę, serce smutkiem wędzę i od zła umieram. Kulig. Gdyby cię porzucił, wędziłabyś ś. niepotrzebnie. L. W. ś. posty. Troc.

2. *Wędzić*, i, il I, *łowić* ryby wędą: W. ryby, wędą łowić, łapać. Troc.

Wędziłlarz, a, lm. e rzemieślnik robiący wędziła. L.

Wędzielko, a, lm. a I. p. *Wędziłło*. 2. anat. *falda błony śluzowej, zdwojenie skóry, ↑ ściegawka* (Girt.). W. języka (frenulum linguae). W. lechtaczka, napletka. W. pod językiem. Perz. × W., czyli taśma u główki członka męskiego. Perz. (związka). W. warg sromowych (f. labiorum pudendi). W. zestawki okrężnicy (f. valvulae coli s. valvulae ileocecalis). W. wargi (f. labii sup. et inf.) = *półksiężycowy tald, łączący wargi z dziąsłem*.

Wędziłlarz, a, lm. e rzemieślnik robiący wędziła. L.

† *Wędziłko*, a, lm. a p. *Wędziłło*: Już leda na wędziłdku, na powodzie chodzić musi. Rej. (już okrocony. L.).

Wędziłło, a, lm. a, † *Krygowe wędziłło*, × *Kryg* części munsztuka z żelaza, którą ś. kładzie koniowi w paszczę dla łatwiejszego kierowania: Wędziłła po większej części są złożone z gałek, knafli, z śliwek, z oliwek, z kotek, z kasztanów, z gruszek, z dzwonków i t. d. Dor. Wędziłła są całozupełne, żadnego we środku przechybania nie mające; drugie ze dwóch a. trzech części złożone. Dor. Koniom wędziłła do gęby kładziemy i wszystko ciało ich obracamy. Bud. Pochełznać = kietzna czyli wędziłła a. uzdy, munsztuki kładzie na konie. L. Konia nie sprawi lepszym złote W. Lubom. O srogieź to W. a munsztuk na tego twardestego osła naszego. Rej. Tak właśnie był, jak koń młody bez wędziłła. Falib. Przen.: *krygi, hamulec, ryzy, kleszcze, tuma, wodze, granice przyzwoite*: Takiego szczęścia używa i było, gdy kto swej woli da wolne W. Rej. Gdyby Bóg szatanowi wędziłła w paszczę nie wraził, pewnieby okrutnie burzył. Fur. W munsztuku a w wędziłło czeluści ich skrót, którzy ś. k. tobie nie przystępują. Leop. (ogłowią i uzdą czeluści ich zewrzyj. Leop.). Zrób sobie szalę na słowa a W. na język i nic nie mów, coby lepiej było zamileć. L. Sami zeznałyby to musieli, kiedy im nie włożono wędziłła na ich sumnienie. Baz. Przen.: Wędziłła na kogo gryźć = *ślinić ś. ze złości, srożyć ś. pienieć ś. z gniewu, siardzić ś.*: Już ś. gniewa, już gryzie na babę wędziłła. Pot. Zdr. *Wędzielko*, † *Wędziłko*.

Wędziłłowy przym. od *Wędziłło*. L.

[*Wędzka*, i, blm.] *potrawa z wędzonej marchwi*. Pe.

Wędzigrasz, a, lm. e *kutwa, sknera, liczygrasz, liczykrupa, skąpiec, smażyniechec, wędzikiszka*: Kutwów, sknerów, wędzigraszów przywary. L.

Wędzikiszka, i, lm. owie p. *Wędzigrasz*: Kto nie pił, nie częstował do upadłego w swym domu, tego nazywano francuzem, wędzikiszka, moderantem. Goł.

Wędzisko, a, lm. a, *Wędliisko*, [*Wędowisko*] *laska wędowa* (Kluk.), *kij do wędki*: W. leszczynowe, bambusowe, pieprzowe. Wędny sznur

na długim pręcie zawieszisz, który wędziskiem zowią. Trzyc. Ustawicznie ryby ławiał i wędami, drgające wędziskiem, wyprowadzał z wody. Otw. Wędziskiem biorąc ryby długim. Zebr.

Wędzisty pełen haczyków; *haczysty, podobny do wędki*. L.

Wędzonka, i, lm. i *wędzony brzeg* *przerastały polcia wieprzowego od strony mostka w całości a. kawałek jego*: Po miłej przejeździe z miłym towarzyszem smaczniejsza będzie W. a kasza, niżli gdybyś leżał za piecem, czekając, rychło ci przyniosą bijankę z marcepanem. Rej. W. nie ma wisieć w dymie, aż stwardnieje, lecz niech tam tylko uschnie. Kluk. Z częstego wędzonek używania krosty, wrzody przydają ś. Troc. Grochówka z wędzonką. Przen., żart. *człowiek zawiedły, chudy, wynędzniały*: Kłoby ś. był spodziewał, że W. taka ... tyf! i jeszcze mi za kark dołożył kulaka! Fred. A. 2. [W., *Wandzonka*] ryb. *mała, niewyrosta jeszcze flądra, suszona na słońcu*.

Węgarek, a, lm. y bud. I. w odrzwiach lub w ramach okiennych, jedna z dwu sztuk pionowo po bokach ościeży na progu stojących, drewnianych lub kamiennych, w których łowią haki, zawiasy, podwój: Djana (księżyc) kładzie cienie czarne drzew topolowych na biały marmur ścian pałacu i węgarek bronzem okute. Wysp. Ledwo przepadła u węgara, już nowa wchodzi znów maskara. Wysp. 2. p. *Przystawa*. Podcz. Zdr. *Węgarek*.

Węgarek, rka, lm. rki I. bud., p. *Węgarek*. 2. mul. *mały luft przy kuchniach angielskich do opadania sadzy*.

Węgiel, *węgiel*, lm. gte a. [węgłi] a. zb. w lp., r. ni. (to) [Węgle], † (to) *Wągla* a. *Węgiel*, 2. pp. *węgli* a. [wągłej], † *Wągł*, × *Wągłel*, [Wągłel, Wóngiel], † *Węglen*, † *Węglik*, † *Węglor* I. chem. *pierwiastek chemiczny niemetaliczny, jeden z najważniejszych w przyrodzie ziemskiej, wchodzący do składu wszystkich ciał organicznych, przedstawiciel rodziny, do której prócz niego należy krzem i kilka metali*, C. 2. *masa czarna, porowata lub zbita, niekryształiczna, pozostająca po niezupełnym spalaniu ciał organicznych, złożona z pierwiastku węgla, wodoru, tlenu, zwykłe i azotu, a często zawierająca części mineralne, jeżeli te były obecne w substancji organicznej*: Węgale naturalne: kamienny, brunatny. Węgale sztuczne: drzewny, zwierzęcy, kostny i t. d. Węgale chude, tłuste, smoliste, koksujące ś. W. blaszkowy, włóknisty. Węgale fryzowane, p. *Fryzowany*. W. brunatny, lignit o przełomie muszlowym i połyskującym = *gagas, gagat, czarny bursztyn*. W. kowalski. W. z drzewa wypalony jest ciało czarne, kruche, znaczenie lekkie, które z drzewa niedogorzałego pozostało ś. Os. J. W., ciało stałe, suche, kruche, pozostałe z rozbioru osobliwie roślin. Os. J. Z drzewa ogień wypala węgiel, a węgiel potem obracają ś. w popiół. Haur. Węgale palą ś. z dębiny, grabiny, buczyny, sośniny, olszyny. Kluk. Jedno drzewo na węgiel, a drugie na węgiły. Pot. Wągłel żarzysty. Lubom. W. żywy, żarzysty = *żarzenie*. W. skropiony wodą bardziej sparzy. Zim. (nie jatrzyć, nie drażnić, daj złemu pokój. L.). Węgale ogniste będzie spalone na głowie jego. B. B. Stali u węgla, bo było zimno, i grzali ś. Leop. (= u ognia, u ogniska). Doznał, co to jest wągł żarzysty na sukni trzymać. Skar. Znać jak wągł na czeluściach. Kn. (jak kredę na tynku, na gipsie, nic nie znać. L.). Przen.: *Napisać co węglem w piecu = nie-*

pamięci oddać. L. Zapisać co węglem w kominie. Wieczór on nieszczęśliwy godzin umaczania w Stygu i węglem czarnym napisania w piecu Mongiebelowiu. Tw. Nie taki szatan straszny, za jakiego słynie, jak go czasem malują węglem na kominie. Syrok. Czarny jak węgiel. Kulig. Kto nie pokazuje swej nauki, tak waży wiele, jako węgiel, kiedy go zagrzebiez w popiele. Pot. W., jak mówią, za skarb znalazłem. Min. Któż tu węgle gryzie? zda mi ś., że ci niebardzo smakuje chleb nauki. Tworz Spalił ś. na W. Siedzę, jak na rozżarzonych węglach (= jak na spilkach, jak na igłach, niecierpliwie ś. niepokojąc ś.). Skład węgla. Palić węglem. W. gruby, kostkowy. Zdr. Węgielek, Węglik, Węglek.

Węgielek, lka, lm. lki p. Węgiel: Rozdmuchać W.

Węgielkowy przym od Węgielek: Rysunek W. Węgielmus, u, lm. y p. Węgielnica.

Węgielna, ej, lm. e, Kapitałna woj. linja, która przedziela kąt broniony jakiegokolwiek dzieła fortifikacyjnego na dwie równe części.

Węgielnia, i, lm. e l. piec do wypalania węgla: W., piec węglarski. Kn. 2. p. Węglarnia. 3. a. Węglarnia hut. szopa, budynek przy hucie, gdzie składają ś. węgle. Łab.

Węgielnica, y, lm. e, Wągielnica, × Węgielmus rzem. kątnica, krzyżownica, kątownica, kątownik, ekier, ekierka, linjał o dwóch ramionach pod kątem prostym, służący do nakreślenia lub sprawdzenia kąta prostego, a także do kreślenia linii równoległych. W. z pionem = trójkąt prostokątny, równoramienny, z pionem z wierzchołką kąta prostego na nitce spuszczonej, służący do oznaczenia pionu i prostopadłości. W. z półkolem górnicza = gór. Półkole. W. ruchoma, p. Ukosnica. W. dwustronna (w kształcie litery T). W. przyłogowa = W. z brzegiem sterzącym u jednego z boków węgielnicy, do przykładania jej do kantu czego i suwania po nim. W., deska trzymająca węgiel prosty, potrzebna mularzom do zachowania winkła w muryaniu. Mag. Stolarz rozciągnął prawidło, wymierzył go węgielnicą i cyrkiem otoczył. Leop. W., węgielna miara, wedle której cieśle węgły stawiają, norma. Mącz. W. z bokami składanymi dla naznaczenia różnej ukośności. L. (= śmiga, zmiga). W., linjał złożony z dwóch ramion prostokątnych i prostopadłych jedno względem drugiego. Jak. J. Przen.: Trzeba mieć pewną węgielnicę, prosty sznur do sprostowania rzeczy. Petr. (= prawidło). 2. [W.] p. Węgiel. 3, woj.: W. zrobiona z łąt, przedstawiająca profil (przebieg) danego, umocnienia, w celu ułatwienia robotnikom zachowania wymiarów profilowych. Gemb.

1. Węgielnik, a, lm. i, zool., p. Kopciuszek.

2. Węgielnik, a, lm. i, Wągielnica l. p. Węgielnica. 2. † W., p. Węgiel: *Cardines limitum*, nasi węgielniki podobno zowią. Mącz. 2. Kopce na początku i na końcu granicy zowią ś. narożne a. węgielne, czyli narożniki, węgielniki. Zab. 3. woj. dzieło obronne narożne, a l t a n k a. Sł. wil.

† Węgielność, i, blm. miejsce załamania ś. linii obwodu, załom: W., miejsce, gdzie dukt swój kończą tak *angularitas*, jak *acialitas*. Zab.

1. Węgielny, Węglowy l. przym. od Węgiel, narożny, kątowy, winkłowy: Kamień W. Rej. Kopce narożne a. węgielne. Zab. Węgielna linja w kwadratach i innych wielościennych figurach jest

najdłuższa między przeciwnemi węglami. Troc. (=przekątna). Miara węgielna, węgielnica. Mącz. Przen.: W. kamień = *główna zasada*, *główny warunek*, *fundament*, *grunt*. 2. anat.: † Szew W. (sutura lambdaidea) wiąże kość głowy tylną z kością przodka głowy. Perz.

2. Węgielny p. Węglowy: Rynek W. (= gdzie węgle sprzedają).

Węgiel, gła, lm. gły l. anat.: W. sitowółzowy (angulus ethmolacrimalis). 2. bud. róg, narożnik, kant, winkiel: W., [Węgielnica] róg, krawędź pionowa zrębu, zamek na węgle zrębu; powstaje z połączenia jego wianków przez uczynione po końcach bierwion wręby i nacięcia. Podcz. W. ramowy, połączenie bierwion takie, jakie jest w ramach i daje zamek skończony. Podcz. W. w przycieś, kiedy końce połączonych bierwion równo ze ścianą są ucięte, jak jest w przyciesi a. podwalinie. Podcz. W. z ostatkiem, kiedy końce bierwion wystają po obu stronach węgla. Podcz. [Zrąb chaty jest składany na W., t. j. zakładają ś. końce bali jedne na drugie. Ściany składają ś. z drzewa zarzynanego na W.]. Ściany do czterech ś. węglów schodzą, t. j. na cztery granie mrowane. Warg. Jedne drzewa na węgle, a drugie na węgły. Pot. Gdzie leca podwałone węgły, umykaj pilnie głowy, by cie nie dosięgły. Pot. Dom, za wszystkie węgły ująwszy, rozerwał Samson bitny. Żarn. Budynek we trzy, we cztery węgły. Troc. Dwie stodoły węglami do drogi obrócone. Skar. (Boże), co ś. mściż nad ostatnim tego domu węglem, gdzie kto usy przysięga, sercem nieprzysięgłym. Pot. (=szczątkiem). Przen.: Mruk ze wsi Terla, od węgla do węgla zamieszkałej przez szlachtę, którzy też wszyscy zwą ś. Terlecey. Kaczek: (= od końca do końca, od kotka do kotka). Przen.: Trzy węgły domu trzyma żona, czwarty dopiero mąż. Pol. (=części). [Moja baba zawsze gada, że ona trzymá trzy węgły, a já jeden w gospodarstwie]. [Posła na W. = na swoją potrzebę]. Przen.: Węgły ojezyste = *ojczyzna*, *progi ojezyste*, *progi domowe*, *dom*, *ogusto domowe*, *pielesze domowe*: Opuszcili węgły ojezyste. Jan. [Węder, Róziuniu, węder od tatuniowych węgieł]. 3. a. † Augul = mat. Kąt: W. prosty. Troc. Węgła sinus. Troc. Węgły wiadome. Troc. W. naprzeciwno. Troc. Kłódka prosta o trzech węglach. Ust. cen. (=trójkątna).

Węgier, gra l. lm. grzy a. growie a. gry = a) *kramarz wędrowny*, *handlarz domokrajny* (*pierwotnie narodowości węgierskiej*): Obnosiciele, tak zwani węgry, obok rozlicznych towarów sprzedają również obrazy. Gac. b) *Żołnierze chorągwi marszałkowskiej*: węgry, kruki, kurpiki, tak zwani od złego obuwia. T. K. 2. blm. = a) *wino węgierskie*, *węgrzyn*, *ma dzia r*: Gdy ś. wkońcu do węgła dobierze starego, dopiero wszystka (szlachta) niby od miłości pała. Pol. Dziadek krzyczał na Stacha i o węgła wołał. Moraw. b) [W.] *rodzaj tańca we trzy pary*. 3. [W. a. w lm. Węgr a. [Swęgier] wrzód u bydła, w którym znajduje ś. robaczek przez gzi ki zalegniony. 4. [Węgry, Ospa] choroba zajęcy wskutek zbytniego ich szczwania podczas parkania ś.: *gruczołkowate wrzody*, *stwardniałe guzy i krosty na płucach*, *wątrobie*, *sercu*, *grzbiecie i t. d.* 5. Węgr, Wągr der. (eome-dones) *małe*, *wskutek zanieczyszczenia ciemne punkty na skórze*; *zatkane przez wydzielinę otwoły przewodów*, *wyprowadzających gruczołów łojowych*: Krosty na twarzy, węgry czerwone, jak z lica zganiané a twarz czyścić. Sles. *Picus morbus*,

krosty niejaki, które pospolicie na brodzie, na głowie i na innych miejscach, gdzie włosy są około zadku, rosną, węgry, podobno jak niektórzy zowią. Mącz. (p. Trądzik kropkowy). 6. blm., fl. *wiatr południowy, południowiec*: W. ś. urwał. 7. a. Wągr, Węgrowiec, Bąblowiec, Bąblak, Wodnica zool. (cysticeurus) młodociana pęcherzykowata forma tasieńców: Węgry są to białe bąbelki, mające swe siedlisko w mięsie wieprzowym, a będące formą przejściową solitera.

Węglerka, i, lm. i l. *gatunek wódki, zwanej in. wino węgierskie*. 2. *rodzaj kapelusza damskiego, zwanego inaczej batorówka, konstantynówka, tudor, garybaldka*: Krymki, węgierki, strój kobiecy. Haur. 3. *krótka szuba męska a. damska, ubierana pasmanterją, okładana barankami*: Opończę kmiecia porzucił, zamienił ją na węgierkę, we wszystkich aktach urzędowych czamarką polską przezwana. Rol. Delje, dołomany, kiereje, kożuchy, mentliki, torlopy, węgierki. Got. 4. † W. *obszycie, naszytie, taśma, pasmanterja*: Mantolety z węgierkami. Comp. 5. *gatunek szabli z Węgier*. 6. *gatunek fajki. drewnianej wysokiej, koblówka*. 7. w lm. *buciki damskie ozdobne z długimi cholewkami*. 8. a. w lm. [Węgierscaki] *gatunek jabłek*. 9. *gatunek śliwek z pestką płaską, zaostrzoną*. 10. [W.] *gwiazda wieczorna, planeta Wenus, gdy świeci wieczorem*. Il. bot. *odmiana drzewa i owoców sławy zwyczajnej (prunus domestica)*.

Węgierski l. *Piechota węgierska = gatunek wojska polskiego za Stefana Batorego, o odrębnej organizacji i podwójnej liczbie oficerów*. 2. [Książ W.] = *dyżurnicki*. 3. *gór.*: Pies W. = *wózek, skrzynka do przewozu rud chodnikowych, osadzona na kółkach pod skrzynią, z których dwa tylne większe, dwa przednie mniejsze, prawie pod środek skrzynki przypadające*. Łab.

Węgierskość, i, blm., rz. od Węgierski: *Drobna ilość obcych żywiołów nie rozumiała tej węgierskości huzarów i brała ją w znaczeniu odrębności ojezyznowej*. Jez.

Węgierszczyzna, y, blm., *Madziarszczyzna, Madjarszczyzna, Maglarszczyzna* *wszystko, co jest węgierskie (język, obyczaje, ubiór, i t. d.)*; *żywiol węgierski*. L.

Węglak, a, lm. i min. *gromada w mineralogji, obejmująca ciała palne, węglowe*. Łab. W. brunatny. W. czarny.

Węglan, u, lm. y l. chem. *sól nie istniejącego w stanie wolnym kwasu węglanego*. 2. min.: *Węglany = połączenia kwasu węglanego z zasadami, jeden z rzędu mineralów gromady sylikoidów: Węglany wodne, zasadowe, bezwodne*.

Węglanek, nku, lm. nki p. *Węglek*. Łab.

Węglany l. p. *Węglowy*: [Żelazko węglane do prasowania] = *rozgrzewane węglami*. Pył. W. 2. chem.: *Kwas W. = a) prow. kw. Węglowy = nie istniejący w stanie wolnym związek H_2CO_3 , od którego pochodzą sole są bardzo pospolitemi ciałami i w przyrodzie bardzo ważnymi. b) l W., Bezwodnik W. = dwutlenek węgla, CO_2* .

Węgłarka, i, lm. i l. *kobieta, wypalająca węgle; handlująca węglami*. Troc. 2. *żona węglarza*. 3. *stos drzewa, wypalającego ś. na węgle*: Dym z zatlonych węglarek. Pol. 4. *wagon na węgle kamienne*: Na węglarkach czernieją posępnne ciała wżrat. Sienk. 5. *wóć do rozwożenia węgla*.

Węgłarnia, i, lm. e l. a. *Węgielnia* *skład na węgle przy kuźniach, hutach i t. d.*: W. na węgle. Os. J. 2. *piec węglański; miejsce, gdzie palą węgle*.

Węglarski przym. od Węglarz: *Rzemiosło węglarski. Wóz W. Stos W. = milerz*.

Węglarstwo, a, blm. *rzemiosło węglarza*. L.

Węglarz, a, lm. e l. a. *Kurzacz robotnik trudniący ś. zwęglaniem drzewa*: Rychlej ś. ubruka każdy między węglarzami, niżli między haftarzami. Rej. 2. *ten, co handluje węglem, co utrzymuje skład węgla*: W. węglem przedawał osmolony. Skar. 3. a. *Wolny W. = karbonarjusz, karboner, członek związku patryjotycznego we Włoszech w r. 1820-ym*. 4. *zool. odmiana lisa z ogonem o końcu czarnym*.

Węglasto przys. od 2. Węglasty.

1. *Węglasty p. Węglowy*: *Zwolna przy ogniu węglastym ogrzewać*. Haur.

2. *Węglasty mający węgly, dużo węglów, kanciasty, graniasty*: W., *węgly mający, węglów pełny, graniasty*. Kn. 2. W., *węglów umiarkowanych, węgielnia* wymierzony. L. 3. anat.: † *Szew W. (sutura lambdaidea)*. Urs.

† *Węgle, a, zb. blp., p. Węgiel*. Ps. flor.

Węgleć, eje, ał, × *Węglińiec, Węglić ś. zmieniać ś. w węgiel, zwęglac ś.*: *Gorzały węglejące i popielejące*. Jez.

Węglel i. p. *Węgiel*. 2. a. *Węglanek; Węglik, Węgielek* chem. *związek jakiegokolwiek pierwiastku z węglem, w którym ten ostatni jest częścią składową bardziej elektrodjemną*.

Węglen, u, blm., *węgiel czysty, ciało proste, pierwiastek chemiczny (carbonum), C, zwany przez Śniadeckiego węglikiem, przez innych węglorodem lub węglenem*. Łab.

Węglenie, a, blm. l. *czynność cz. Węglęc. 2. czynność cz. Węglić; Karbonizacja*: *Ślepe W. (kiedy wszystkie otwory w stosie są pozatykane, aby ogień przytłumić)*.

Węglenie się, a ś., blm., *czynność cz. Węglić ś. [Węglent, a, lm. y] cztery deski w dachu szopy halnej, które odchyłac ś. dają do ladowania siana na górę*.

[Węglica, y, blm.] l. *naczyńie na węgle*: *Przed trumną w węgliej glinianej, co jej Kurpie używali do wykurzania pszczoł tili ś. węgle*. Ohl. (= w wąklicy) 2. *choroba pszenicy, śnieć*.

Węglić, i, il *zamieniać w węgiel, zwęglac. W. ś. p. Węgleć*: *Ze stosu, co plonie, węgli ś., rozżarza, buchnęły kłęby dymu. Syrok. Na kominie buchał ogień: na spodzie węgliły ś. nogi stołka. Dan.*

Węglik, a, lm. i p. *Węgiel*: *W. do rysowania. Oazy mu ś. świeciły jak węgliki*. Reym.

Węglikowiec, wca, lm. wce min. *antracyt*.

Węglisko, a, lm. a: *Węgliska, daruj mi pan za barbaryzm, są składami węgla czystego*. Choj.

Węglisty l. p. *Węglowy*. Troc. W., *z węgli pochodzący*. Błaż. *Na wolnym węglistym ogniu warzyć*. Syr. *Gaz wodorodny W., gas hydrogenium carbonatum, powstaje, ile razy gaz wodorodny czysty węgiel rozpuszcza*. Śniad. J. *Tworzy ś. kwas W. podczas spalania alkoholu*. L. 2. *czarny jak węgiel*. Kn.

× *Węglińiec, eje, ał p. Węgleć. L.*

× *Węglińienie, a, blm., czynność cz. Węglińiec*.

Węgliobłystk, u, lm. i, *Węglowiec, Węgliomien, min. antracyt, blenda węglowa*. Łab.

Węglodrzewny hut.: *Surowizna węglodrzewna = surowizna z wielkich pieców na węglu drzewnym ulących*. Łab.

Węglokamienny utwór, p. *Węglowy*. Łab.

Węgliomien, a, lm. e min. p. *Węgliobłystk*.

Węglonośny wydający węgiel, dostarczający węglą: Galicyjskie pokłady węglowe nie mogą iść w porównanie z obszarami węglonośnymi Królestwa i Śląska Pruskiego. Szaj. W.

Węglować, uje, ował zaopatrywać w węgle, poddawać węgli: W. elektrownię.

Węglowanie, a, blm., czynność cz. **Węglować**. **Węglowe, ego**, blm. **pieniądze**, wydawane urzędnikom, ofcjalistom na węgle.

Węglowiec, wca, lm. **wce** l. p. **Węgloblisk. 2.** **Węglowce** = jedna z gromad mineralów, połączenia węgla z wodorem lub wodorem i tlenem, a także wywodzące ś. z tych ostatnich związki pochodne.

Węglowisko, a, lm. **a** miejsce w lesie **a** w pobliżu jego, gdzie ilą **a** gdzie tło no węgle. Łab.

Węglowodan, u, lm. **y** chem. wodoru węgla, związek węgla, wodoru i tlenu, w którym dwa ostatnie znajdują ś. w takim samym stosunku ilościowym, w jakim tworzą wodę: Oprócz azotanów są także węglowodany, przyczyniające ś. do wytwarzania kwasu mlecznego.

Węglowodór, oru, blm., prow. **Węglek** wodu chem. związek węgla z wodorem **wogóle**: Chemja zna bardzo wiele węglowodorów, które mają swoje nazwy szczegółowe. † W. lekki p. **Metan**. † W. ciężki = **etylen**.

Węglowy, Węgielny, Węglany l. przym. od **Węgiel, Węglisty, Węglasty**: Warzyć na wolnym ogniu węglowym. Drzewo węglowe (= przysposobione na węgiel). Górnik W., p. **Górnik**. **Kopacz W.** **Miał W.** 2. **gieol.**: Gromada węglowa, utwór węglokamienny = jedna z gromad paleozoicznych utworu osadowego. Łab. 3. **gór.**: Sciana węglowa = masa węgla w poboku chodnika lub w filarze. 4. **min.**: Łupek W. = palny, bitumiczny **a** smolisty, łupek gliniawy bitumem przejęty Łab. **Piaskowiec W.** Łab. Pole węglowe = przestrzeń, na której rozpościera ś. pokład węgla. **Wapień W.**, czarny, fioletoowy i w innych kolorach. Łab.

Węglosz, a, lm. **e**, **Morskie jagódki** bot. (haloragis) roś. z rodziny węgloszowatych.

Węgloszowate rośliny, bot. (haloragidaceae) rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.

Węglowato przys. od **Węglowaty**.

Węglowaty l. podobny do węgla, do węglów, **kańciasty**. 2. **anat.**: Spojenie węglowate. **Kirch**.

Węglownik, a, lm. **i**, **Alagrek** bud. szlak ułożony niby ze wstążeczki jednostajnie pod kątami prostymi pozałamany: W. pojedynczy, podwójny. **Podez**.

Węglowo przys. od **Węglowy**. **Troc**.

Węglowy l. p. 2. **Węgielny**: **Kamień W.** **Wuj**. 2. **anat.**: Szew W. czaszki (sutura lambdaidea). **Wierchołek szwu węglowego**. **Wstawka węglowa** **a**. potyliczna (os epactale).

[**Węgor, a**, lm. **y**] p. **Piskorz**.

Węgorek, rka, lm. **rki** l. p. **Węgorz. 2. p.** **Kłajstrówka**.

[**Węgorzka, i**, lm. **i**] p. **Minóg**.

Węgornia, i, lm. **e** l. **skrzynia** w wodzie do przechowywania żywych węgorzy: W strumieniach, gdzie ś. obficie znajdują łososie, robią ś. na nie łososiarnie, jak na węgorze węgornie. **Kluk. 2.** [W.] przyrząd przy młynach, i upustach, podobny do chobotni, służący do łapania węgorzy.

Węgorz, a, lm. **e** zool., p. **Minóg**.

Węgorz p. Węgorzowy: W. jaz. L.

Węgorz, a, lm. **e** l. **gra** w domino bardzo hazardowna. 2. zool. = a) **a**. [**Wenhor, Uhor**] (anguilla

vulgaris) ryba członkopromienna, otwartopęcherzowa, niedopletwa, węgorzowata: Z rąk ś. wyszła, jak W. Jabł. (= jak piskorz). Nie mógł węgorza utrzymać w ręku. **Chr.** Jakbyś węgorza wpuścił w pól Wisły. **Por.** (= przepadł jak kamień w wodę). Nie mam nic, i chociażby mię obdzierano jak węgorza ze skóry, to i feniczka przy mej duszy nie znajda. **L.** Węgorze w zamęcie łowią. **Kn.** (= w odmgie dobrze ryby łowić, w zamieszaniu obłowić ś.). Pod te burze i gromy dobry połów na węgorze. **Birk.** Węgorze rzeczne, jezienne. **Troc.** Jeziorny W., **conger**. **Mur.** W. morski. **Troc.** W. elektryczny, p. **Stręta. 3.** zł. **pasek.** **Zdr.** **Węgorek, Węgorzyk**.

[**Węgorznica, y**, lm. **e**] **glista** błotna.

Węgorzny p. Węgorzowy: W. jaz. **Troc.** Węgorznie mięso, węgorzyna. **L.**

[**Węgorzowac, uje, ował, Wangorzowac**] **łowić** węgorze, mianowicie na jesieni.

[**Węgorzowanie, a**, blm.] czynność cz. **Węgorzowac**.

Węgorzowate zool. rodzina ryb członkopromiennych niedopletwych.

Węgorzowy, Węgorny, Węgorzny przym. od **Węgorz**: Mięso węgorzowe. Zupa węgorzowa.

Węgorzycza, y, lm. **e** **gatunek** małej rybki, podobnej do węgorza. **Troc.** Najbardziej lubi węgorz rybki, węgorzyce zwane. **Kluk. W.**, ślepicza (ammonoetes branchialis).

Węgorzyk, a, lm. **i** l. **bot.** (vibrio) roślina rozszczepkowa. 2. zool., p. **Węgorz**.

Węgorzyna, y, lm. **y** l. **mięso** z węgorza: Węgorznie mięso, **W. L. 2.** **skóra** z węgorza.

[**Węgorzyniec, ńca, ńce, Wangorzino, Bretlinznik**] ryb. niewód znacznej wielkości, o dwóch skrzydłach i matni, z bawelny sporządzony, do polowu bretlingów. **Śls.**

Węgorzyncowaty podobny do węgorzyńca: Każdy sotyś stradowy, który ma part w tych sieciach węgorzyncowatych, szóstą część dani wytrąca według przywileju. **Puc.**

[**Węgowac się, uje ś., ował ś.**] **paczyć ś.**, **kurczac ś.** **krzywić ś.** **od gorąca**: Skóra, deseczki węgują ś., skoro za przedko sehną.

[**Węgowanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Węgowac ś.**

Węgowacenie, a, blm., czynność cz. **Węgowacieć**.

Węgowacieć, eje, ał, Węgowacieć **stawac ś.** **węgowatym**, **dostawać węgrów**. **L.**

Węgowatość, i, blm., rz. od **Węgowaty**.

Węgowaty, Wągowaty, Węgrzysty l. **mający** węgrzy, **osypyany** węgrami: Lekarstwo świniom węgowatym. **Wolsz.** Węgowata świnia. **Troc. 2.** **podobny do węgrów**: Biały trad W. na lieu. **Lice** węgowate **a**. **sinoczerwone**. **Śien.**

Węgowiec, wca, lm. **wce** zool., p. **Węglar**.

Węgry, ów, blp., p. **Węgier**.

Węgrzyn, a, blm., p. **Węgier**: Dobrego węgrzyna (węgierskiego wina) zazywać. **Troc.** Bardziej o węgrzynie, niżli o ojczyźnie myśli. **Troc.** Wie on, gdzie W. stary, gdzie miodek słodki, gdzie piwo dobre, gdzie dobre wódki. **Zabł.** Wypiję sobie za zdrowie waepana starego węgrzyna. **L.** Z uciechy starego węgrzyna pociągnąć godzi ś. **L.** **Szampan, ren**, W. dodaje wesolej miny. **Nar.**

Węgrzynek, nka, lm. **nkowie** służący przy koniach; służący ubrany z węgierska. **Kacz.** Wioskę oddaje sąsiadowi i z węgrzykiem, stanowiącym cały jego poczet zbrojny, puszcza ś. w świat. **Rol.**

Węgrzynowy przym. od Węgrzyn = *wino węgierskie*.

Węgrzysty p. Węgrowaty: Biały trąd W. na lieu. Sien.

[Wębór, oru, lm. ory] p. Węborek. Pe.

[Węchnięcie, a, blm.] czynność cz. Węchność.

[Węchność, nie, nął] *śmierdzić, czuć nieprzyjemnie*. Pe.

[Węndrych, a, lm. y] *gruba lina do niewodu*. Pe.

[Węps, a, lm. y] p. Wenik.

† Węsaty, p. Wasaty. L.

[Węsele, a, lm. a] p. Wesele.

[Węsiele, a, lm. a] p. Wesele.

Węsik, a, lm. i p. Wąs. L., Troc.

Węszenie, a, blm., czynność cz. Węszyc.

Węszyc, y, yl = Wąchać: Żółty Kurta biegął, węsząc coś, czegoś szukając. Orzesz. Przen.: Na każdym kroku biurokracja niemiecka węszy demagogów.

[Węście, a, blm.] czynność cz. Węść.

[Węść, wejdzie, wszedł] p. Wejść.

† Wętpić, i, il p. Wątpić. Orzech. Będzicie li mieć wiarę a nie będziecie nie W., stanie ś. to wszystko. Leop. Możesz nie W. ni kęsa. Rozm. piel. W. w czym. Kaz. 1555.

† Wętpienie, a, blm., czynność cz. Wętpić.

[Wętroha, y, lm. y] p. Wątroha.

Wętu p. Krętu.

[Węwóz, ozu, lm. ozy] p. Wawóz.

[Węza, y, lm. y] p. Wiąz: W., susz z wosku, w którym pszczoły miód składają. Mrong.

Węzelnik, a, lm. i bot. (phaenocoma) roś. *miłowicznia*.

Węzeł, zła, lm. zły [Węzeł] i. *zgrubiałość w miejscu związania, sypel, zadzierzg*: W. na sznurku, na nitce. Węzły, pewne zawiązania sznurów a. lin, różne podług różnego rozmiaru, jak oto: W. niemiecki, kunsztmistrzowski, angielski, flisowski, prosty, tkacki, galarowy. Jak. J. W. zadzierzgniony. L. W. z zadzierzgiem. Troc. W. bez zadzierzgu. Troc. Zawiązać co na W. (= na zadzierzgu). W. rozdzierzgnąć, rozwiązać. Troc. W. u smuklerza jest kilkoraki, z prętów pleciony, jak oto: okrągły, turecki, rycerski, podługowaty i t. d. Mag. Nie, którą każdy urwia, sama często ś. w W. niestargany zwikle. Pot. Podesza droższy W., niż powróż. Kn. (przydatek podczas lepszy, niż datek. L.). Łatwo jej było mleko odjąć, we zbożu W. zawiązać, załom zrobić na chorobę i t. p. Krasz. Ktoś w życie zawiązał W. na chorobę, i cały zagon stał nieknięty, aż Jaruha go dopiero rozplatać mogła bez szkody. Krasz. Gordyjski W. Tw. Człowiek kłamlivy, jakoby ślizki a zwity wąż, w rozmaite ś. kręgi zwija i rozwija, splata ś. w one trudne a niewysnowane węzły Gordjuszowe i kręci ś. w ogniwa i przedziona rozmaite. Wer. (= *sploty, zwoje, kłęby*). Przen.: *związek, ogniwo, spójnia, łączuch*: Równość stanu i fortuny jest najścisłszy W. miłości. L. Węzły małżeńskie. Ten W. cały świat ściąga. Troc. 2. *trudność, sek, twardy orzech do zgryzienia, kwestja, trudne, zadanie, zagadka*: Aez to bardzo trudny W. na was. Rej. To jeszcze trudniejszy W. Rej. Trudny W. jest dwiema panom służyć: światu a Bogu. Rej. Puszczyć trudne te węzły, których wiele autorowie rozwiązać ś. nie podjęli. Petr. Jak tu postąpić? — to prawdziwy W. gordyjski! Słowa na wybór, i co słów, to węzłów. Jan. (*quot verba, tot pondera*, każde słowo ważne, pełne sensu głębokiego znaczenia, węzłowate. L.). Co rzekł, to krótko, to węzłem, nie powtarzając.

Jabl. (= *węzłowato*). W. rozplatać. Troc. Trudny to na mię W. Troc. Zakładam to naprzód za fundament, aby ś. ten W. dosyć trudny mógł rozwiązać. Troc. Przen.: W. dramatyczny = *zawikłanie akcji, intryga*: Piąty akt rozwiąże dramatyczny W. Gol. 3. Węzły, węzełki = *kluczki, kokardki, pętelki; gatunek dziergania*: Dzieci na palcach czynią węzły prętkie; są także u sudeł. Troc. 4. *peczek, wiązka; pęk, zwój, zawiniątko, toboł, tłumole, paka, paczka*: Wstaje z łózka, w W. swoje szaty wzbiera. P. Koch. Wożą towary kosztowne sztukami, węzłami. Gostk. Klucznik ma klucze mieć w kilku węzłach: osobno od domów gościnnych, osobno od piwnie. Haur. 5. X W. na imieniny, urodziny = *wiązanie, dar*: Projekt ten w dniu jutrzejszym narodzin JKMości zamieniwszy w prawo, oddamy go na W. JKMości. L. 6. anat.: † Węzły = *zwoje (ganglia)*. W nerwach znajdują ś. węzły. Krup. Węzły i zawięcia w nerwach. Krup. Zawięcia węzłowate stają ś. z węzłów nerwowych. Krup. W., *scirrus*, twarda i nieczuła nabrzmiałość, osobliwie w zawiązkach czyli gruczołach. Perz. W. rdzenia paciierzowego, p. *Opuszka*. W. krezek, p. *Krezka*. 7. astr.: Węzły = *punkta przecięcia ś. drogi danego ciała niebieskiego z ekliptyką; punkty, w którym to ciało niebieskie przechodzi na północ ekliptyki, nazywa ś. węzłem wstępującym, drugi zaś — węzłem zstępującym; linja oba te punkty łącząca jest linją węzłow. 8. bot. miejsce w łodydze, z którego wychodzi liść*. Rost. Wycze węzły = *Cyklamen*. Łodyga węzłista, kiedy ma na sobie węzły a. guzy. 9. bud.: W., pewny sposób wiązania prętów żelaznych; takie węzły według potrzeby robią ś. różne, i tak: jest W. krukowy, W. kleszczowy, a ten ze śrubą lub bez niej; W. zawiasowy i W. rozjętny. Podcz. 10. fiz.: Węzły fal stojących = fiz. *Falowanie*. 11. mor.: W. = *W*. na linie utrzymującej log, w odstępnie około 15 metrów od węzła sąsiedniego, co przedstawia $\frac{1}{120}$ mili morskiej; z ilości węzłów przesuwających ś. w ciągu minuty oznacza ś. szybkość okrętu. 12. muz.: Węzły akustyczne = *punkty, w których drgająca struna dzieli ś. na części osobno drgające, i w których lekko naciśnięta, wydaje przytłony, czyli alikwoty*. 13. zł. *klódka*: Urwał W. = *otworzyć klódkę*. Zdr. **Węzelek, [Węzolek]**.

Węzelek, lka, lm. lki i. p. Węzeł: Węzełków nawiązawszy, paciorki sobie ustawicznie szemrał. Rej. Węzełki, gatunek dziergania. L. W. wyszywany. Troc. Nigdy bez robienia węzełków lub pończoszek nie wychodzi. L. Węzełki i wykręcanie złota — roboty może bawiące, ale mniej zdadne. L. Na mało ś. pęczki węzełków przydadzą; piękność kobiecej ręki innym sposobem wydać ś. może. L. Dali mu chleba, aby jadł, ba, i część węzełka fig, także i dwa węzły rozynków. Leop. A komu na swym wążu W. zawiąże, ten zadrzy, choćby to był sam Radziwiłł książę. Mick. Zbierał i pewno zostawił niezgorszy W. Krasz. (= *zapasik, sobka*). Węzełki z rogów chustki porobione, w które ś. zawiąza różne rzeczy. [Składka weselna do węzełka. W., sypel, zawiniątko. W. trawy = *wiązka zawinięta w płachtę*]. 2. anat. W., grudka, guzek (nodulus). Gangljon, W. Proch. Nerwów kłębki, czyli węzełki. Ryszk.

Węzełkowato przys. od Węzełkowaty.

Węzełkowaty podobny do węzełka, do węzełków. Anat.: Szew W. (sutura nodosa). Szew W. zapuszczony.

Węzłowie, a, lm. a p. **Węzłowie**: Na perskie węzłowie upuściwszy skronie Mick.

Węzi i. [W.] p. **Wężowy**: Sejm W. Węzią trawa = nazwa rośliny: Krowy, jak ty trawy węzi zażyj, to wydają mleko z zapachem nieprzyjemnym. 2. zool., p. **Ważka**.

Wężyna, y, lm. y i. **miejsce wężkie, ciasne, ciemna, wężki przesmyk**: Będą umieli oni bronić tobie tych tam wężin sobie poruczonych, by też i ciady swemi mieli je zaparkanie. Górń. 2. anat. (isthmus) **zwężenie części stałej (w przeciwieństwie do „ciemni, ciemna, przesmyk”, które oznaczają zwężenie w przewodach, jak: cieśń gardła, cieśń tętnicy głównej, cieśń cewki moczowej)**: W. gruczołu tarczowego (isthmus glandulae thyroideae). W. gruczołu krokowego (i. prostatae).

Węzistręt, u, lm. y, **Wężowy korzeń bot.** (ophiorrhiza) roś.

Wężyna, y, btm. p. **Wężyna**: Nie starezy tego płótna, bo to W.

[**Węzik**] p. **Wązik**.

Wężlasto przys. od **Wężlasty, węzłowato**.

Wężlastość, i, btm., **wężlastość**.

Wężłowiec, wca, lm. wce zool. (polydesmus) zwierzę stawonogie należące do wjów tęporożnych.

× **Wężłowacie** p. **Wężłowato**. Troc.

Wężłować, uje, ował, **Węzlic wążoć wężły, syplac, zaulzierzac na węzł**. Przen.: **plytać, wkiłać, mieszać**. Troc. W., na sznurach szmuklerskich wiazać wężły ku ozdobie.

Wężłowanie, a, btm., czynność cz. **Wężłować**. Troc.

Wężłowato, × **Wężłowacie** przys. od **Wężłowaty**: Krótko a W. Kn. Bardzo króciuchnymi słowy ale W. wszystko wyłożył. Rej. Powiedział krótko W.

Wężłowatość, i, btm., rz. od **Wężłowaty**: W. mowy, języka. Troc. **Zażywać wężłowatości**. Troc.

Wężłowaty i. a. **Wężlasty, Wężlisty mający wężły, dużo węzłów, wielowężły, pełen węzłów, syplasty**: Siekl ich biczami wężłowatemi. Leop. Zawicia wężłowate stają ś. z węzłów nerwowych. Krup. Poniechajcie łowów i wężłowate siecie pozbierajcie. Otw. Lubszczyk ma pret wysoki a W. Spicz. (= kolankowaty). Ręce grube, o wężłowatych palcach. Orzesz. 2. przen. **krótki a znaczący, jedyny; w krótkich abecugach wyrażony, treściwy, zwięzły, lakoniczny, dosadny, ścisły**: Usłyszawszy tę tak wężłowatą odpowiedź, poszli Rej. Krótka rzecz, ale wężłowata. Rej. Bardzo wężłowatemi słowy rzecz wyrażają. Wuł. Co jest zbyt wężłowate a nie każdemu ku wyrozumieniu łatwe. Skar. Gospodarstwo — wężłowate słowo: nie wnet będzie, co rzeczesz, gotowo. Rys. 2. lek.: Gwiazda wężłowata, p. lek. **Gwiazda**.

Wężłowisko, a, lm. a gie. **węzł górski**: Węzłowiska Pokucia i Czarnej Góry. Pol.

Wężłowy i. przym. od **Węzł**: Stacja wężłowa kolei żelaznej = z której linje kolejowe rozbiegają ś. w różne strony. Postarano ś. o możliwie najdogodniejsze połączenie pociągów na stacjach wężłowych. Linja wężłowa, *curva nodata*. Śniad. (łącząca dwa punkta, w których droga księżycza przecina ekliptykę, czyli drogę ziemską. Śniad.). Miesiąc W., p. astr. **Miesiąc**.

[**Wężyna**, y, btm.] **benzyna**.

Wężlasto przys. od **Wężlasty**.

Wężlasty p. **Wężłowaty**: Książd Robak wszedł z wężlastym paskiem. Mick.

Wężlenie, a, btm., czynność cz. **Wężlic**.

Wężlica, y, lm. e i. bot. (baecomyces) roś. z rodziny porostów, z rodziny krążnicowatych. Gatunek:

W. różowa (b. roseus). 2. nar. **siatka ze sznurków, nakładana na narty w celu zapobieżenia cofaniu ś. ich wstecz przy wchodzeniu**.

Wężlic, i, il p. **Wężłowac**. Troc. Kiedym już miał na języku miłość, a ona na mnie spojrziała, uszanowanie wężliło mi język. Stasz.

Wężlisto przys. od **Wężlisty**.

Wężlisty p. **Wężłowaty**.

Wężar, u, lm. y?: Płyniesz wśród lasu — iskrząc srebrnym wężarem. Mic.

Wężaty mający węża; pelen węzłów: Nie strach cię siostr wężatych, *crinitae angue*. Żebr. **Wężate berło Merkurego**. L. **Wężate Merkuriusza berło**. Troc.

× **Wężenie**, a, btm., czynność cz. **Wężyc**.

× **Wężenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wężyc ś.**

Wężę, ęcia, lm. ęta **wąż niedawno urodzony, płód węża**.

Wężnica, y, lm. e, **Roślęza** bot. (*oscillaria* a. *oscillatoria*) roś. z gromady wodorostów, z klasy *sinic*, z rodziny *oscillariaceae*.

Wężochwalca, y, lm. y **balwochwalca oddający część boską wężom**. Paszk.

Wężogad, u, lm. y **wąż-potwór**: W kadzi płynąją gniazdem wężogady. Słow.

Wężogłów, owa, lm. owy **istota z głową węża**.

Wężogon, a, lm. y zool. (ophiura) **szkarłupień z gromady rozgwiazd**.

Wężojedz, a, lm. e p. **Wężojedzca**: W., wężojedzca, **człek wężę jedzący**. Troc.

Wężojedzca, y, lm. y, **Wężojedz ten, co wężę jada**. Troc.

Wężojedź, i, btm., zb. **ludzie jedzący wężę, wężojedzcy**. Kn.

Wężokij, a, lm. e, **Wężokręta** **laska Merkurego, okręcona wężami, wężokręta, wężokrętna**: W., Merkuriuszowa laska, wężami okręcona. Otw. Merkuriusza statua ma skrzydełka przy głowie, W. w ręce. L.

Wężokosa, Wężokręta, Wężokrętna, Wężokudła, Wężonośna, Wężostrojna, Wężowłosa, Wężownica przydomki jędzy, mającej wężę zamiast włosów: W. mać Pegaza, *crinita colubris*. Żebr.

Wężokręta, u, lm. y p. **Wężokij**: Merkuriusz nosi w rękę W., jako poseł bogów. Słonk. Nie wróci ś. do próżnej już postaci dusza, wygnana wężokrętem raz Merkuriusza. Min.

Wężokręta p. **Wężokosa**.

Wężokrętny i. p. **Wężykowaty**: **Wężokrętna laska Merkuriusza**. Otw. **Z wężokrętną ś. różgą Cylenczyk uwija**. Leszcz. S. Droga słońca na niebie wydaje ś. nakształt wężokrętnej. Hube. (*helix*). 2. **Wężokrętna** p. **Wężokosa**.

Wężokręty i. p. **Wężykowaty**: Drócił W. znajduje ś. pod wagnonem w zegarkach. Hube. **Blacha cienka kształtu wężokrętego**. Hube. 2. **Wężokręta cheiwość nienasycona, co zamiast źrenice szkło pomnożne na środku głowy wężokrętej nosi**. L.

Wężokudły i. **mający kudły zam. włosów**: **Wężokudle jędze**. L. 2. p. **Wężokosa**.

Wężolatawiec, wca, lm. wce **wąż latający (istota mityczna)**: Wiadomości o tym świecie fantastycznym, w którym wężolatawce porywają dziewczęta. Jeż.

Wężonośny i. **mający na sobie wężę, złożony z węzłów**: **Wężonośna grywa Meduzy**. Chr. 2. p. **Wężokosa**.

† **Wężonóg**, oga, lm. odzy a. **ogi istota mająca nogi jakby z węzłów**: Olbrzymi wężonodzy. Otw.

Węzoramienny mający ramiona z węzów: Zwy-
cięższy węzoramiennego potwora, przysiał go
Teridun. Mat. I.

† **Węzorodny**, † **Węzorody** rodzący węże, wy-
dający węże. Troc. Kadmejskie gaje węzorodne.
Bardz.

† **Węzorody** p. **Węzorodny**. Troc. Alekto węzo-
roda. Tw. Węzorode gorgony. Tw.

† **Węzorodca**, y, lm. y a. e p. **Węzoród:** Węzo-
rodzce, ludzie bajeczni, z węzowych, czyli smo-
czych zębów porodzeni. Otw.

† **Węzoród**, oda, lm. ody a. owie, † **Węzorodca**,
† **Węzowiec** człowiek bajeczny, jakoby z zębów
smoka a. węża urodzony: Co wam wiało w głowę,
dzielnii węzorodowie, narodzie Marsowy? Żebr.

† **Węzostap**, a, lm. owie potwór mający chód
krzywy, podobny do ruchów węża (nazwa dawana
olbrzymom, którzy chcieli strącić z nieba Jowisza):
Węzostapowie zuchwali, rąk setnie na niebo
jęte wysmakali. Żebr.

Węzostrojna p. **Węzokosa**: W. Megiera. Bardz.
Węzowato przys. od **Węzowaty**: W. wno-
sząca ś. u boku góry. Tomk.

Węzowaty l. p. **Wężykowaty**. 2. śrubowaty, spi-
ralny, ślimakowaty, kręcony: Bieg W., spiralis.
Rogal. 3. zool. podobny do węża: Rząd ryb
węzowatych.

Węzowidło, a, lm. a gieol. (ophiurella) szkar-
łupnia gwiazdowcowa, skamieniała, w pokładach
korabragu jurajskiego. Łab.

Węzować, uje, ował świdrować, nurtować jak
wąż: W górze niby iskry przewiewne, niby
perzyny, wyziewy, orkany! niby elektryczne węż-
ujące nurdy!

Węzowanie, a, blm., czynność cz. **Węzować**.

Węzowiec, wca, lm. wca l. † W., p. **Węzoród**:
Walkę okrutną węzowcom oddali, serpentigenis.
Żebr. 2. min., p. **Serpentyn**.

Węzowisko, a, lm. a gwiazdo węzów, rój, kłęb
węzów: Wszedłem na jakieś straszne W. Słow.
Obrońcy kopcami mrowisk, gniazdami os, szer-
szeniów, kłębami węzowisk. Mick. Przen.: Na
ohydne ementarze i uroczyska, pod ciemne lip
węzowiska wszedł pogrzeb wioszczany. Słow.
(= sploty, zwoje, kłęby, kołtuny, kręte kształty).
W gliniastych mułach i w traw węzowisku grzę-
nąc. Słow. Kosodrzewiny węzowiska poobszy-
wały gładne ławy. Kasp. Przedzierales ś. po-
przez splecione węzowiska ljanów i powojów.
Przybysz.

† **Węzowłosa** p. **Węzokosa**: W. Meduza. Bardz.
W. Gorgona, anguicomia. Żebr. Wzruszył ś. cały
Tartar, jęk wypuścił ostry, stękały rozkwilone
węzowłose siostry. L.

Węzownica, y, lm. e l. p. **Węzokosa**: A jedna
siedzi W. jędza i ciągle od ciał szatana od-
pędza. Słow. (Węże, plamiste jaszczury) we
świętą wodę sadzawki wstępione, jak węzow-
nicę wróżbe pośpione. Wysp. Widziadła...
potrzęsają włosów węzownią. Wysp. (= głową
węzowłosą). 2. chłodnica, część przyrządu
dystylacyjnego: rura skręcona, zamurzona w zimnej
wodzie, do chłodzenia i skraplania pary przez nią
przechodzącej. 3. gatunek armaty, serpentyna, kol-
ubryna. Łs., Troc. Armaty od 48, od 36, od 24,
od szesnastofuntowej kalibry nazywają węzow-
nicami. Papr. 4. bud. linia krzywa płaska, otwarta,
nieskończona, utworzona ruchem punktu, który,
obiegając około drugiego punktu, oddala ś. ciągle
w oznaczonym kierunku: Woluty sznyeerskie są
ornamenta kapitelów, jak oto: węzownice, tre-

fione włosy. Chm. B. 5. a. **Węzownik** chem. rura
zgięta spiralnie, używana w rozmaitych przyrządach
do chłodzenia lub ogrzewania pary. 6. lek. rurka
gumowa a. metalowa, zwinięta nakształt węża,
przez którą przepływa woda zimna lub ciepła—
przyrząd do ochładzania oddzielnych okolic ciała.
7. mat. pewna krzywa rzędu trzeciego: W. elip-
tyczna, hiperboliczna, paraboliczna. Zdr. **Węzow-
niczka**.

Węzownicowaty l. podobny do węzownicy, kręty,
spiralny. 2. anat.: Błaszka węzownicowata śli-
maka ucha (lavina spiralis cochleae). Pasma
węzownicowate dziurkowane przewodu słucho-
wego zewnętrznego. Organ W. Cortiego. Wy-
niosłość węzownicowata (prominentia spiralis).

Węzownik, a, lm. i l. astr. (ophineus) gwiazdo-
zbiór na półkuli południowej nieba, obok gwiazdo-
zbioru **Węża**. 2. bot. = a) p. **Rdest**. b) p. **Aronek**.
c) = **Tojeść** rozesłana. 3. min. = **Serpentyn**. Troc.
W., kamień węzowy, kolubra, na ranę od uką-
szenia węzowego przyłożony, jad wyciąża. Ład.
3. zool. (ophidium) ryba bezcierniowa.

[**Węzowski**] p. **Węzowy**: Smuszka węzowska =
skóra węża.

Węzowy l. a. **Węży**, [Węzi, **Węzowski**] przym. od
Wąż: Przodkowie nasi główkami węzowemi rzędy
do koni oprawiali, od których **Wężykowie** na-
zwani są. Lekar. Głowa węzowa. Stara skóra
węzowa = *wylina*. Przen.: Fortel W. Odym.
(= *chyttry*, *szatański*). Bieg W., p. **Wężykowaty**.
2. Kamień W., p. **Kobra**. 3. bot. = a) (ophioxylon).
Drzewo węzowe, **Jadploch** roś. b) Korzeń W.
Węzistręt (ophiorrhiza) roś. c) W. mord, p. **Węzy-
mord**. d) W. język = **Nasieźrał**. 4. der.: Skóra
węzowa (ichthyosis serpentina). 5. hut.: Przyrząd
W. = przyrząd ustawiony na wylocie wielkiego
pieca, kupałaka lub komina ogniska. Łab. 6. lek.:
Jad W. zatrucie jadem węzowym (ophidismus).

Węzożółd, u, lm. y bot., p. **Karmazyn**.
Węzówka, i, lm. i l. bot. = a) (agaricus lepidus)
grzyb z rodzaju bedłki. b) p. **Tygrzypląs**. 2.
zool. = a) (plotus) ptak wodny rudłonog. b) W.
gładka, **Miedzianka** (coronella austriaca) wąż
niejadowity.

Węzszy, st. w. od **Wążki**.
† **Węzutki** = **Wąziuchny**. L.
† **Węzutko** przys. od **Węzutki**, *wąziuchno*.
Węży l. p. **Węzowy**: Jędza włos W. najeżyła.
Bardz. Z wężym sykiem nad sercem ś. zwija
(wspomnienie) i szarpie żywą pierś i nie zabija.
Kon. 2. przen. *kręty*: Twarz, zsiadła zmarszcz-
ków linją wężą, zastygłych kraterów jest pawężą.
Wysp.

[**Wężyca**, y, lm. e] *wąż samica*.
Wężychwka, i, lm. i, **Wrzośnica** bot. (men-
ziesia) roś.

× **Wężyć**, y, yl *zwęzać*. Troc. W. ś. l. *zwęzać* ś.
O! czas cudotwórcy, jakże on szeroki niekiedy,
jak znowu często ścieśnia ś. i węży dla biednego
człowieka! Krasz. 2. p. **Wężykować**: Proporzec
węży ś. na maszcie i ku ojeżyźnie furkotał
wesolo. Pol.

Wężyglówka, i, lm. i bot. (cephalotus) roś. z ro-
dziny skalnicowatych.

Wężyk, a, lm. i l. p. **Wąż**: W., mały wąż.
Kn. 2. mały, młody wąż, węże. 3. kształt, bieg
kręty, świdrowaty, *gązdzak*: Strumyczek dzielił ś.
w wężyków tysiące. Węg. Rzeka ubiega wę-
żykiem przez zagrody. Stasz. Źródła tam sączą
wężykiem po rozkosznej dolinie. Stasz. Cephe
łąkę dokoła wodami oblewa, krętym drogi wę-

żykiem raptownie przerywa. Szym. Zbliżali ś. pod nas Turcy w swym wężyku. Jabł. Wężykiem isć. Troc. Wężykiem przeginając ś., lezie gąsienica. Troc. Wężykiem ś. potykać. Troc. Przeładowawszy winem głowę, wężykiem do łożka dążył. L. (= *taczając ś.*). 4. jub.: Wężyki = *male kolczyki w kształcie węża*. 5. myśl. *miano nadawane psom jamnikom*. 6. woj., p. Gzygzak: Wężyki komunikacyjne. Gemb.

Wężykować, uję, ował, Wężyć ś. biec, ciągnąć ś. wężykiem, wić ś. jak wąż: Patrz, jak pięknym korytem owa rzeka płynie, wężykując po całej zielonej dolinie. Przyb. Wężykującym błędem toły znajdowały. Przyb. Brzegiem gór wężykuje gościniec.

Wężykowanie, a, blm., czynność cz. Wężykować.
Wężykowało przys. od Wężykowały: Ścieżka nieprzebyta, W. zbiegająca ku łożyskowi (sic) starego Tyrasu. Rol.

Wężykowatość, i, blm., rz. od Wężykowały.
Wężykowały I. a. Wężowały, Wężykowy podobny z kształtu do węża w czasie jego czołgania ś., długi i powychylany w obie strony, świdrowaty; wijący ś., kręty, zawiły, esowaty, gzygzakowaty. Troc. Ophites, marmur koloru wężykowatego. Ład. Jordan rzeka częstokroć wężykowatym nurtem idzie. Warg. Słupy wężykowate. Star. Strumyk W. Filary wężykowate. Bieg W. Linja wężykowata = *jedna z figur, którą wykonywają żyźwiarze*. 2. anat. *krzywiy, zagięty, pokręcony, zatokowy (tortuosus, sinuosus, flexuosus)*. Blaszka wężykowata, p. anat. **Blaszka**. 3. der.: Łysina wężykowata (ophiasis) = *wypadanie włosów pod postacią pasm wężykowatych*.

Wężykowy I. przym. od Wężyk. 2. p. Wężykowaty: Wężykowaty, W., esowaty, esem idący, snujący ś. L. 3. anat.: X Spłot W., p. Falisty.
Wężymord, u, lm. y, Wężowy mord bot. (scorzonera) roś. z rodziny złożonych. Gatunki: W. pospolity a. dziki (s. humilis); W. ogrodowy, Cukrowy korzeń (s. hispanica) używa ś. na jarzynę pod nazwiskiem: Skorsoner, Salsefin, Czarnych a. owsianych korzonków, które to nazwy odnoszą ś. często i do samej rośliny.

Wężyna, y, lm. y p. Wężyzna: Wężyzny miejsce nie pozwoliły jej (jazdy francuskiej) rozwinąć. Lib.

Wężysko, a, lm. a I. zgr. od Wąż. 2. jaja gadów węzowatych, rodzaj ikry, nasienie ich: W., nasienie węże, jak ikra albo mlecz rybi, jajka węzowe. Kn., Dudz. 3. X W. sznur, *łańcuch mierniczy; przestrzeń, mająca wszcz i wzdłuż jedną długość tego sznura (10 pretów):* Sznur mierniczy zowią miernicy wężyskiem, i plac, który jest na takim sznurze, mający dziesięć pretów na dłuży i na szerzą, także zowią wężyskiem. Grz. Morg każdy jest na trzy wężyska. Grz. W. ma 10 pretów w dłuży i w szerzą a. sto pretów kwadratowych. Troc. Morg na trzy wężyska a. trzysta pretów kwadratowych. Troc. 4. [W.] = a) *powrót, na którym wiążą za nogę krowy lub świnię u pała na pastwisku*. b) *pięto na konia*.

Wężyzna, y, lm. y I. wężyzność: Morze Adryjatyckie nigdzie takiej nie przedstawia wężyzny, ażeby dwa onego wybrzeża jednym spojrzeniem ogarnąć ś. dąy. Jez. 2. a. **Wężyzna, Wężyzna.** [Wfalawa] *coś wężyznego:* Ta spódnicia to W.!

Wfalować się, uję ś., ował ś., nied. Wfalowywać ś. fiz. wcisnąć ś., wderzeć ś. falą w fale.

Wfalowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wfalować ś.

Wfalowywać się, uję ś., ywał ś. p. Wfalować ś. Wfalowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wfalowywać ś.: W. ś., przeciwfalowanie, interferencja. Przykłady podobnej interferencji, t. j. wfalowywania ś. zupełnie jednakowo ś. przytrafiają jak w falach głosowych, tak i w falach światła.

Wfrunąć, nie, nał, nied. Wfrunąć frunąć w co, w środek czego, wlecieć: W. do klatki.

Wfrunięcie, a, blm., czynność cz. Wfrunąć.

Wfrunąć, a, al p. Wfrunąć.

Wfrunanie, a, blm., czynność cz. Wfrunąć.

Wgadać, a, al, nied. Wgadadywać w kogo co = gadając wprzeć; umówić: Wgadała w nie uczucie, które i bez tego przyszłoby samo przez ś. Jez. W. ś. I. *gadając wcisnąć ś.; wniknąć gadaniem:* Przysiadi, a raczej przykucał przed panem von Hertensteinem i wgadywał ś. gorączkowo w jego sympatję. Brt. 2. *wpędzić ś. w co, nabawić ś. czego:* Baba historyczna wgadała ś. tymczasem w chrypkę i prawila coś o grzechu wojny. Brt.

Wgadanie się, a ś., blm., czynność cz. Wgadać ś.: No, dobrze! — szarpnął ś. Kunicki, rad, że mu ktoś dopomoże do wgadania ś. w przychylny dzisiejszego smutku. Brt. (= *wniknięcie zgadywaniem*).

Wgadywanie, a, blm., czynność cz. Wgadadywać: Dzięki wgadowaniu zapaliło ś. uczucie sposobem gorączkowym i gorzało płomieniem gwałtownym. Jez.

X **Wgadzić, i, il przemienić w gadzinę:** W ten gad chce wieczną istotę W. i weicić. Przyb.

X **Wgadzinienie, a, blm., czynność cz. Wgadzić.**

Wgająć, i, il, nied. Wgajać kogo = wprowadzić do gaju = gaj, t. j. wrąb, komu otworzyć dla użytkowania z lasu.

Wgajać, a, al p. Wgająć.

Wgajanie, a, blm., czynność cz. Wgajać.

Wgajenie, a, blm., czynność cz. Wgająć: Aby leśniczy z puszczy naszych drzewa każdemu za wgajaniem nie bronili. Vol.

Wganiać, a, al p. Wegnać: Wgoni kury do kurnika. Troc.

Wganianie, a, blm., czynność cz. Wganiać.

Wgapić się, i ś., il ś. gapiąc ś. wpatrzeć ś.: Stał z głebą lekko rozdziawioną, wgapiony w panę. Tet.

Wgapienie się, a ś., blm., czynność cz. Wgapić ś.

Wgarbić, i, il wkuścić, wtulić: Ostrą głowę w puszysty kołnierz wgarbił i zamarł nieruchomie. Brt.

Wgarbienie, a, blm., czynność cz. Wgarbić.

† **Wgardzenie, a, blm., czynność cz. Wgardzić.**

† **Wgardzić, i, il wgardzić, contemnero.** Pśń.

Wgarnąć, nie, nał, nied. Wgarniać, Wgarnywać, Wgartywać garnąc wsunąć w środek, wewnątrz czego, umieść: W. pieniądze do szuflady. Witold wgarnął w swoje granice księstwa sąsiednie (= *garnąc wcielił, zagarnął, zagrabiał, przywłaszczył sobie*). W. ś. *garnąc ś. wcisnąć ś., wtulić ś.:* Müller wgarniał ś., wtulał w jego ramiona. Brt.

Wgarniać, a, al p. Wgarnąć.

Wgarnianie, a, blm., czynność cz. Wgarniać.

Wgarnianie się, a ś., blm., czynność cz. Wgarniać ś.

Wgarnięcie, a, blm., czynność cz. Wgarnąć.

Wgarnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wgarnąć ś.

Wgarnywać, uje, ywał i W. s. p. Wgarnać.
Wgarnywanie, a, blm., czynność cz. Wgarnywać.

Wgarnywanie się, a s., blm., czynność cz. Wgarnywać s.

Wgartywać, uje, ywał i W. s. p. Wgarnać.
Wgartywanie, a, blm., czynność cz. Wgartywać.

Wgartywanie się, a s., blm., czynność cz. Wgartywać s.

× Wgaszcząć się, a s., ał s. p. Wgosić s.
× Wgaszczanie się, a s., blm., czynność cz. Wgaszcząć s.

Wgiąć, wegnie, wgiął, nied. Wginać *gięciem, ciśnieniem, bicciem zrobić wklęsłość w czym, wgiębić, wcisnąć, wgnięść*: W. blachę. Hut.: Kielnia formierska wgięta = *szneka*.

Wgięcie, a l. blm., czynność cz. Wgiąć. 2. lm. a *wklęsłość, zagłębienie, dół zrobiony przez wginanie*.

Wginać, a, ał p. Wgiąć.
Wginanie, a, blm., czynność cz. Wginać.

× Wgląd, edu, lm. edy fil. p. Intuicja.
Wglądacz, a, lm. e, Wzieracz *ten, co wgląda w co*.
Wglądać, a, ał i W. s. p. Wglądnać.

Wglądanie, a, blm., czynność cz. Wglądać.
× Wglądanie się, a s., blm., czynność cz. Wglądać s.

Wglądnać, nie, nał, × Wględnąć, nied. Wglądać *zaglądnać w środek, w głębi; wejrzeć, zapuścić wzrok*: [Niczego mi nie żał, jeno okieneczka, co ja przez nie wglądał, co robi dzieweczka]. Przen.: W. co = *wejrzeć, wnikać, wdać s., wejść w co, zainteresować s. czym, wziąć co w opiekę*. Przednią pilnością w sprawę wglądnąwszy, uczynił go wolnym. Warg. Dwór wglądnał w mą sprawę. W rzeź tę pilnie wglądnił i według swego rozumienia kary wyznaczyl (= *wniknęli; wyrozumieeli, rozpatrzyli, rozpoznali ją*). Wglądać w cudze sprawy = *wdawać s., mieszać s., wtrącać s., wkładać w nie nosa*. 2. na kogo = *wejrzeć, spojrzeć, pużyć*: Srogo na syna wglądając, w ta-tuskaś s., prawi, włągł Zebr. × W. s. wpatrzeć s., przypatrzeć s., przyjrzyć s., wlepić oczy, utopić w czym wzrok: Lecz gdzież są jeźdźcy? wglądam s. zdaleka: koni jest tysiąc, żadnego człowieka. St. wil. Marzyciel przystonił oczy, wglądając s. Mic.

Wglądnienie, a, blm., p. Wglądnięcie.
Wglądnięcie, a, blm., Wglądnienie czynność cz. Wglądnać.

× Wględnąć, nie, nał p. Wglądnać. St. wil.
× Wględnięcie, a, blm., czynność cz. Wględnąć.
Wględota, y, lm. y bot. (*callichroa*) *ros. z rodziny złożonych*.

Wglębiać, a, ał i W. s. p. Wglębić.
Wglębianie, a, blm., czynność cz. Wglębiać.
Wglębianie się, a s., blm., czynność cz. Wglębiać s.

Wglębić i W. s. p. Wglębić.
Wglębiak, a, lm. i *gatunek młota*.
Wglębianie, a, blm., czynność cz. Wglębiać.
Wglębianie się, a s., blm., czynność cz. Wglębiać s.

Wglębić, i, il, nied. Wglębiać l. *wpuścić, wcisnąć w głębi, zagłębnić*: Wązkie okna, wglębione w framugach. Krasz. Ruch ten nie marszczył wód i nie fryzował fal w pianiste frendzle, ale w nie wglębiał lub podnosił nad niemi leżące na nich mroki. Kon. 2. rzem.: Wglębiać = *nawiercać, gzyknować*. W. s. *zapuścić s., wcisnąć s. w głębi,*

zagłębnić s.: Podrażnił oczy, ale do serca s. nie wglębi. Przen.: *zagłębnić s., wnikać głęboko, zatopić s., wdumać s.*: Badał, wglębiał s., szukał. Wroc. Przen.: Będąc wglębieni w spisku, o wszystkim wiedzeli. Rzew. (= *wtajemniczeni, umieszani, zaangażowani głęboko*).

Wglębiecie, a l. blm., czynność cz. Wglębić. 2. lm. a = a) *wklęsłość, dół, wgięcie, zagłębienie, upadlina*: Wciągnął s. cały we W. okna. Sienk. b) anat. (*impressio*): W. sercowe wątroby (i. cordiaca hepatis) = *zakłębnięcie od odcisnięcia s. serca na wątrobę*. W. dla nerwu trójdzielnego (i. trigemini) na części skalistej kości skroniowej. W. jarzmowe na mózdzku, odpowiadające guzkowi jarzmowemu kości potylicznej (i. jugularis).

Wglębiecie się, a s., blm., czynność cz. Wglębić s.: Zamysleniu i wglębieniu s. temu wszystko ustąpi. L.

Wglębka, i, lm. i, Rykcaja, Meszek bot. (*riccia*) *ros. z gromady wątrobowców, z rzędu wglębek*.

Wglębny znajdujący s. w głębi ziemi, gruntowy, podziemny, zaskórny: Badanie wód wglębnych, gruntowych. Technikom, starającym s. o wynalezienie t. zw. wód wglębnych dla projektowanych wodociągów, powiodło s. wody takie odszukać.

Wglębiacz, a, lm. e chir. *narzędzie chirurgiczne (invaginatorium)*.

× Wglębić, i, il, nied. Wglębiać l. *wcisnąć, wgnięść, wtłoczyć, wdążyć, sprawić, że co wejdzie mocno w inną rzecz a. samo dostanie wklęsłości*. 2. chir.: Szew wglębiający. 3. patol. *wpochwić, upuklić*: Część wglębiona jelita (*intussusceptum*) = *ten odcinek jelita, który s. wsuwa do sąsiedniego*.

Wglębiecie, a, lm. a l. czynność cz. Wglębić. 2. patol.: W. jelita (*intussusceptio, invaginatio*) = *wtlaczanie s. dwóch sąsiednich odcinków jelita jednego w drugi*. Poehwa wglębiecie (*intussusceptionis*) = *odcinek jelita, do którego wsuwa s. odcinek sąsiedni*.

Wgnębiać, a, ał p. Wgnębić.
Wgnębianie, a, blm., czynność cz. Wgnębiać.
Wgnębić, a, il, nied. Wgnębiać *gnębiąc wprowadzić, wpędzić, wprowadzić w co*: Sposrżęgszy, że jej szczerose wgnębia znów Olę w jej nerwowe zatulenie, pocałowała ją na uspokojenie. Brt.

Wgnębiecie, a, blm., czynność cz. Wgnębić.
Wgnębiać, a, ał p. Wgnębić.

Wgniatanie, a, blm., czynność cz. Wgnębiać.
Wgniecenie, a, blm., czynność cz. Wgnieść: W. czaszki przez uszkodzenie.

Wgnieść, ecie, ół, nied. Wgnębiać l. *gniotąc wprowadzić w głębi, w środek czego; wcisnąć, wpechnąć, wtłoczyć, wbić do środka*: W. ser w ciasto. 2. wgiąć, *gnieceniem zrobić wklęsłość w czym, wgiąć*: W. blachę w środku. 3. *ciśnąc wsadzić na co; wbić, zabić = wtłoczyć, nabić, nasadzić*: Koronę z ciernia Jezusowi plotą, którą niemilosiernie na świętą skroń wgniotą. Pot.

Wgnieździć się, i s., il s., nied. Wgnieździć s. *gnieździć s. wcisnąć s., wnieść s., wkraść s.; założyć sobie w czym gniazdo, zagnieździć s. gdzie*. L. Przen.: W. s. do kogo = *wkwaterować s., zakwaterować s., wpakować mu s. na kark, rozlokować s. jak u siebie*. Przen.: Zastugiwać s. młodym paniezom, żeby za ich wpływem W. s. w wykwinne towarzystwa stoliej. Rzew. Wgnieździła s. wyniosłość w mojej duszy. Rzew.

Wgnieździć się, a s., ał s. p. Wgnieździć s.

Wgnieżdżanie się, a s., blm., czynność cz. **Wgnieżdżać** s.

Wgonić, i, il p. **Wegnać**: Wgoniony, wpędzony. Troc.

Wgonienie, a, blm., czynność cz. **Wgonić**.

Wgosczenie się, a s., blm., czynność cz. **Wgościć** s.

× **Wgościć się**, i s., il s., nied. **Wgaszczać** s. *wnęcić s., wdrzeć s., wcisnąć s. jako gość nieproszony, wkwaterować s., zakwaterować s. do kogo, wpakować mu s. na kark, rozłokować s. jak u siebie, rozgościć s.*: Oburzone żołnierstwo, nim otrzymało zaległość, wgaszczało s. po włościach królewskich i duchownych. St. wil.

× **Wgotować**, uje, ował, nied. **Wgotowywać** *gotując, warząc umniejszyć; wygotować*. St. wil.

× **Wgotowanie**, a, blm., czynność cz. **Wgotować**.

× **Wgotowywać**, uje, ywał p. **Wgotować**.

× **Wgotowywanie**, a, blm., czynność cz. **Wgotowywać**.

[**Wgóźdź**, wgoździa, lm. wgoździe] *gwóźdź*.

Wgrać, a, ał *grając wprowadzić*: Instrument muzyczny wykonał różne kompozycje, które przed laty pięciu na wystawie paryskiej wgrano do niego lub wspiewano.

Wgradzać, a, ał i W. s. p. **Wgrodzić**.

Wgradzanie, a, blm., czynność cz. **Wgradzać**.

Wgradzanie się, a s., blm., czynność cz. **Wgradzać** s.

[**Wgrajdać się**, a s., ał s.] p. **Wgramolić** s.

[**Wgrajdanie się**, a s.] blm., czynność cz. **Wgrajdać** s.

Wgramolenie się, a s., blm., czynność cz. **Wgramolić** s.

Wgramolić się, i s., il s., [**Wgrajdać** s.] *gramoląc s. wejść, dostać s. do środka; wgrzebać s., wtarabanić s., wpakować s., wleźć z trutnością*: Ledwie s. wgramolił do pokoju. W. s. na wyższe miejsce = *wrapać s., wgrzebać s., wwindować s., wdugować s., wdrzeć s.*: W. s. na szczyt.

Wgranie, a, blm., czynność cz. **Wgrać**.

Wgrzącać, a, ał i W. s. p. **Wgrzążyć**.

Wgrążanie, a, blm., czynność cz. **Wgrzącać**.

Wgrążanie się, a s., blm., czynność cz. **Wgrzącać** s.

Wgrążenie, a, blm., czynność cz. **Wgrzążyć**.

Wgrążenie się, a s., blm., czynność cz. **Wgrążyć** s.

Wgrążyć, y, yl, nied. **Wgrązać** *zapuścić w głąb, zanurzyć, zagłębić, pogrążyć, zagrążyć*: Zenon stał przy zasłonie, jakby wgrążony w dręczący i nieprawdopodobny sen. Reym. W. s. *wpaść w głąb, osiąść, wkleśnąć, zapaść s., pogrążyć s., zanurzyć s., zagrząznąć*: Terra desedit, ziemia upadła, wgrążyła s. Mącz.

Wgrozienie, a, blm., czynność cz. **Wgrodzić**. Troc.

Wgrozienie się, a s., blm., czynność cz. **Wgrodzić** s.

Wgrodzić, i, il, nied. **Wgradzać** *grodząc włączyć, ucielić; objąć ogrodzeniem*: Kościół w mur miejski wgrodzony. Troc. W. drzewko, rosnące na linji płotu. W. s. I. *stawiając ogrodzenie wdrzeć s. w cudze, zając część cudzego*: Wgrodził s. w cudze pole. Jabł. Płotem niesprawiedliwym w cudze s. wgradzają. Klon. Przen.: † W. s. *wdrzeć s., wbić s., zagłębić s., utkwic, wpić s., zanurzyć s., zapuścić s., wpakować s.*: Grot s. w płuca wgrodził. Zebr. Wgrodził go, gdzie s. wgrodził w ramię kark. Zebr.

× **Wgrozić**, i, il *groźbą wpoić, wmówić, wmuścić*: Wmówił, ba, wgroził. Gosik. × W. s. *prze-*

jąc groźbę, dać s. we znaki, stać s. groźnym, straszonym, wslawić s. okrucieństwem, przejąć strachem: Głód, plaga sroga już s. w nas wgroziła. K. G. Już s. sroga śmierć we wszystkie wgroziła, młodych i starych sobie nawaliła. K. G. Wszysey ei wojnami wgrozili s. L. Kto s. w kogo wgrozi, samem imieniem straszy. Fred. A.

× **Wgrożenie**, a, blm., czynność cz. **Wgrozić**.

× **Wgrożenie się**, a s., blm., czynność cz. **Wgrozić** s.

[**W grub**] *na grubość*.

Wgryzać się, a s., ał s. p. **Wgryźć** s.

Wgryzanie się, a s., blm., czynność cz. **Wgryzać** s.

Wgryzek, zka, lm. zki, **Wryjek** zool. (cureulio) *chrząszcz czterocłonkowy słonikowaty*.

Wgryzienie się, a s., blm., czynność cz. **Wgryźć** s.

Wgryźć się, zie s., zł s., nied. **Wgryzać** s. *przegryzając co dostać s. w głąb, do środka, wżreć s., wpić s., wjeść s.*: Dym wgrzyza s. w oczy. Ślady wgrzyzionych zębów. Przen.: *wkręcić s., wcisnąć s., wsrubować s., wkraść s., przedrzeć s.*: Ten uśmiech wgrzył mi s. w oczy, wsiąkł w duszę na zawsze. Brt. W czarne kłęby chmur wgrzyzał s. bezsilnym drżeniem słaby płomień latarni morskiej. Przybysz. Morze się wspina na niebo, wgrzyza się w jego głąb tysiącem purpurowych języków. Mętne światło niechętnie s. wgrzyza w mroczny cień. Przybysz.

[**Wgrzać** się, wgrzeje s., wgrzał s.] *spotnieć, zgrzać s.*

[**Wgrzanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Wgrzać** s.

Wgrząznąć, znie, znał a. zł p. **Wgrząznąć**.

Wgrzebać, bie, bał, **Wgrześć**, nied. **Wgrzebywać** *grzebiąc wsunąć w głąb, zagrzebać, zakopać, wkopać*. W. s. I. *zagrzebać s. w głąb, wkopać s.* 2. *wgramolić s., wleźć z trudem, wtarabanić s., wgrajdać s.*

Wgrzebanie, a, blm., czynność cz. **Wgrzebać**. **Wgrzebanie się**, a s., blm., czynność cz. **Wgrzebać** s.

Wgrzebywać, uje, ywał i W. s. p. **Wgrzebać**. **Wgrzebywanie**, a, blm., czynność cz. **Wgrzebywać**.

Wgrzebywanie się, a s., blm., czynność cz. **Wgrzebywać** s.

Wgrześć, ebie, ebi p. **Wgrzebać**. L.

Wgrzęzły *który wgrzązł, wkleśnięty, zapadły, pogrążony*: Granica dwóch posiadłości, opatrzona dwoma wielkimi omszonymi kamieniami, od wieków wgrzęzłemi w piaszczyste dno moczaru. Kraśz.

Wgrzęznąć, znie, znał a. zł, **Wgrząznąć** *grzęznąć wpaść; zagręznąć, wkleśnąć, zapaść, pogrążyć s., zanurzyć s.*: Oj! niemało prochu spsuto, kul i śrutu wgrzęzło w sośnie, by wystąpić dzisiaj suto. Syrok.

Wgrzęźnięcie, a, blm., czynność cz. **Wgrzęznąć**.

Wgwałdząć, a, ał p. **Wgwoździć**.

Wgwałdzanie, a, blm., czynność cz. **Wgwałdząć**.

Wgwoździć, i, il, nied. **Wgwałdząć** *wbić jak gwóźdź, zasadzić, wklinać*: Gdy koś jest niejako wgwoźdzona w odpowiedni dołek drugiej kości, jak ząb w szczękę. W. A.

Wgwoźdzenie, a, blm. I. czynność cz. **Wgwoździć**. 2. anat. *wklinowanie, zaklinowanie, † wobicie, † nabicie* (gomphosis). Bd.

Whip, nieod., kuch. *napój z białego wina z cukrem, cytryną i jajkami*.

Whisky nieod., p. **Wiski**: Prześlicznie powoził s. w W., po mistrzowsku. Kraśz. Julja moja

przebiegła nlice Warszawy z księciem J... w angielskim W. Krasz.

Whysować, uje, ował, Whyzować fl. *podnieść do góry, podciągnąć żagiel, reję, gły* ś. *hys zrywa.* Mag.

Whysowanie, a, blm., czynność cz. Whysować. Whyzować, uje, ował p. Whysować. L. Whyzowawszy reję w wierzech masztu do góry, chwytali rące wiatry w żagiel pełnosznurowy. Otw.

Whyzowanie, a, blm., czynność cz. Whyzować. [Wi!] I. a. [A wi! a wi!, Wi! Wi! wi!] A no wio, we, Wio ha wio, Wlo wišta, Wio, wio, yjo, Więj, wioj, wiele, wioj] *okrzyk przy popędzaniu koni.* 2. [Wi wih] *okrzyk przy kierowaniu koni na lewo.*

[Wiaczka, i, lm. i] *szufelka do wiania zboża.*
Wiad, eje, al p. Wionąć.

× **Wiad, a, blm. wiedza, wiedzenie, świadomość, przeświadczenie, doświadczenie:** Z wiadu = a posteriori.

[Wiada, y, lm. y] I. *wiadomość, wieść, zawiadomienie:* Idź, głosie, po rosie, daj dziewczynie wiadę, że... już do niej jadę. Wóje. Wyleć, ptaszku, z lasku, daj Teklusi wiadę. Dał wiadę swachowi, gdzie zbanek stoi. 2. a. [Wiado, Wiadu, Wieda]: Nie W. = *nie wiadomo:* Nie W., gdzie ś. obrócić, co począć.

[Wiadać się, a ś., al ś.] p. **Wiadować ś.**
[Wiadanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Wiadać ś.*

† **Wiadący wiedzący:** W., sciens. Ps. flor.
Wiadereczko, a, lm. a p. Wiadro: Wiaderko, W., urceolus. Mącz.

Wiaderko, a, lm. a p. Wiadro: Wiaderkami eigną wodę z studni. Sol. W., wiadereczko, urceolus. Mącz. Przy boku niosła W. śliczne. Birk. W. pożarne. Idzie w górę W., z boku woda ś. leje. Len.

[Wiado] p. **Wiada.**
† **Wiadoczen p. Wiadomy:** Ociece nie W., Kadma wyprawuje. Żebr.

† **Wiadoczny p. Wiadomy.** L.
† **Wiadom p. Wiadomy.** L. Wszem wobec i każdemu z osobną wiadomo czynimy. † **Po wiadomu przys. p. Wiadomie:** Prosto ś. do jego domu udałem, po wiadomu. Pot.

† **Wiadomca, y, lm. y, [Wiadomiec, Wiaduch],** † **Wiadomiec, † Wiaduk, ten, który co wie, znający co, świadomy czego, wtajemniczony w co, znałca, biegły w czym:** W. sere uprzedza pytania swoich uczniów. Farn. Niewiadomec prawa łatwo ucisnąć można. Ostr. Jehowa, W. sere, objawca skrytości. Farn. Serdecznych skrytości niepojęty wiadomec, Boże! Błaż.

Wiadomie przys. od Wiadomy, wiedząc o czym, rozmyślnie, świadomie, ze świadomością: Człowiek ten grzeszył W. Leop.

[Wiadomiec, mca, lm. mcy], † **Wiadomiec p. Wiadomca:** [On W. tej rzeczy, nie ja]. Ireneusz wszystkich nauk był wydorny W. Skar.

Wiadomo I. p. Wiadom: W. jest. Troc. W., wiadomo. Troc. 2. [W.] *czy ja wiem? rozumie ś., naturalnie:* Zalotna dziewczyna na zapytania młodego człowieka, spuszczaając oczy odpowiada: a juści, W. l... ale l... a no...

[Wiadomości, i, lm. i] p. **Wiadomość:** Dawam wam do wiadomości, że...

Wiadomostka, i, lm. i *blaha wiadomość, doniesienie o blahostce.*

Wiadomość, i, lm. i, [Wiadomości] I. wiedzenie, wiedza, świadomość, poznanie, nocja: Największa

W. jest świadkiem największej niewiadomości człowieka. Stasz. W. praw przeciwna ś. niewiadomości praw. Bals. Podać co do ogólnej wiadomości. Aby to wyznanie wiary co najrychlej ku wiadomości ludzkiej przyjsć mogło. Górs. J. Piszę, com widział a. czegom miał W. dostateczną. Górn. Z wiadomości swojej słabości. Troc. (= z przeświadczenia o niej). Żyje ten naród bez najmniejszej wiary chrześcijańskiej wiadomości. Troc. Stwierdził sobie W. ewienczeniem. Troc. Bez wiadomości mojej to uczynił. Troc. (= bez wiedzy, nie opowiedziawszy ś.). Bez jego wiadomości. Troc. Drzewo wiadomości złego i dobrego. Żeby ś. drzewa tego, które potym zwano wiadomości dobrego i złego, nie dotykali. Skar. Popelił to przez niewiadomość. Przyjąć co do wiadomości. 2. Im. i *wieść, nowina, zawiadomienie, doniesienie, ogłoszenie, informacja:* W. ciekawa, ważna, prawdziwa, fałszywa, pomysłna, niepomyślna, pewna, niepewna. Odebrać, otrzymać W. Doszła go W., że... Zasięgać wiadomości. Nie mam o nim żadnej wiadomości. Przyszła W., że pokój zawarty. Niem. Zbierać o kim wiadomości (= dane). Wiadomości polityczne. Słyszałem, żeś z za Niemna odebrał W. Mick. W. o życiu i pismach Skargi. Oczytany, ma wiele wiadomości (= *pojęć, szczegółów, prawd naukowych*). Wiadomości z nauk matematycznych. Chodzi po mieście i zbiera wiadomości (= *plotki*).

Wiadomy, † Wiadoczny, (jako orzeczenie): † **Wiadom, † Wiadoczen I. mający wiadomość, wiedzący, świadomy, znający, obcznany, wtajemniczony, poinformowany, powiadomiony:** † **Wdowa** wielu mężów wiadoma (= *która wielu mężów poznała*). W. świata, tej nauki. Troc. W. będąc miejscowości, postąpił ku drzewom. Skarb. Stanęret Augusta, W. zamiarów pana swego, stanął przed domem. Skarb. † **Po wiadomu przys. p. Wiadom:** Prosto ś. do jego domu udałem po wiadomu. Pot. 2. *o którym wiedzą, o którym wiadomo wszystkim, znany:* Wiadoma to każdemu rzecz. Troc. W. z miejsca pobytu. Z ilości wiadomych dochodzić niewiadomej (= *z danych*). Do wiadomego użytku. Trzymał wieszczą tydzień cały do wiadomego użycia. Od. Po wiadomej katastrofie Wołodkiewicza w Mińsku. Stać ś. wiadomym = *wstawić ś., zasłynąć, nabrać rozgłosu.*

[Wiadować się, uje ś., ował ś., Wiadać ś.] *przepytywać.*

[Wiadowanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Wiadować ś.*

Wiadro, a, lm. a, [Wiedro] I. naczynie bednarskiej roboty a. blaszane, kubel, uszałek, węborek: W. u studni. Oto narodowie są jak kropka w wiedrze. B. B. Nieczysta woda w wiedrze. Troc. Zaszła mu drogę baba z pustemi wiadrami. 2. *miara płynów rosyjska* = 12,2896 litra a. kwarty rosyjskiej. Łab. W. wina tego ma mieć 80 kwart. Vol. W. wielkie a. edymburskie ma garcy 26. Troc. W. małe a. morawskie trzyma garcy 20. Troc. Zdr. **Wiaderko, Wiadereczko.**

Wiadrowy I. przym. od Wiadro: Trzymając ś. powroza wiadrowego studniej. Ż. E. W. stół, wiadrowa szafa. Troc. W. rzemieślnik, bednarz. L. Dno wiadrowe. Troc. 2. *mieszczący w sobie wiadro:* Naczynie wiadrowe. Wiadrowa miara. Troc. W. statek. Troc.

[Wiadu] p. **Wiada.** Pe.

Wiaduch, a, Im. y I. † W. *demon, gienjusz*. Tuch. 2. [W.] p. **Wiadomca**.

† **Wiaduk, a**, Im. owie p. **Wiadomca**. Post. pr. Oto świadek mój w niebie, a W. mój na wysokościach. Skar. W., świadom czego, wersat. Troc.

Wiadukt, u, Im. y *most nie nad wodą, lecz nad bagnem, doliną, przepaścią lub jarem przeprowadzony*.

[Wiałki] p. **Wielki**.

Wiałnia, i, Im. e *maszyna rolnicza do wiania zboża, do oddzielania od niego lekkiej plewy, kurzu*.

Wian, a, Im. y I. [W.] p. **Wianek**. Niem. A. Niesiemy W. koło pańskich ścian. Na gwoździu wisiał W. zeschnięty od lat. Tet. 2. † W., p. **Wiano**. St. wil.

† **Wiancej więcej**: Pożyczacz albo iściec ma wziąć za szkodę tako wiele, ilko iściezny, a nie W. Mac. z Roż.

Wianeczek, czka, Im. czki p. **Wianek**: Nie skubać po głowie, poprawując forbotków, bryzyków a. wianeczków. Rej. Różane dają wianeczki. Groch. Przen.: W wianeczku umarła. Troc. (= w paniństwie). Rad pilnował wianeczków, a nie bronł. Krasz. (= dziewcząt).

Wianecznicza, y, Im. e I. forma ż. od **Wianecznik**. 2. bot., p. **Wianecznik**.

Wianecznik, a I. Im. cy *ten, co robi i sprzedaje wianki*: W., który wieniec czyni, *coronarius*. Mącz. 2. Im. i, **Wianecznicza**, **Gandazula** bot. (*hedychium*) roś. z rodziny *imbirowatych*.

Wianeczny I przym. od **Wianek**. Mącz. 2. bot.: W. ślaz = **Prawosłaz różowy**.

Wianek, nka, Im. nki, † **Wionek, Wieniec**, [Wian] I. *kółko plecione z kwiatów, krążek uwiązany z kwieciami, koronka*: *Panienska*, kiedy W. wije, część go jasnymi, część ciemnymi kwiatkami przepływać zwykła. Falib. Wiś wianki. Troc. W wianku chodzi różowym. Troc. A gaiki a wianki... jakie chcecie, równianki jak najpiękniej uplotę. Len. W. grochowy. Dostać W. grochowy = dostać odkosza. W., rodzaj wienca, wiechy, stawianej przez mularzy i cieślów na szczytce budowli, po wyprowadzeniu budowli pod dach a. po ukończeniu wiązania dachowego. Przen.: Tu ś. wszystkie kładły wiankiem. Słow. (= *dokoła, wokół*). Słońce błyszczy na wschodzie w chmur ognistych wianku. Mick. (= *kole, kregu, otoczeniu*). Ona mu daje z kosza maliny, a on jej kwiaty do wianka. Mick. Ślubny, ruciany W. Wiankami nakadził. L. Przen.: Jak wianki wił. Prz. = *śpiewający, bardzo łatwo, bez pracy*: Wszystko, by wianki wił, snadnie już więc takiemu przychodzi, bo to we wszystko ugodzi. Raj. Z nieprzyjacielem ś. potkać i gromić go, to mu w jego młodości było jako wianki wił. Biel. M. Niechże wam ten dzionek będzie jako wianek. L. (= *bez trudności, przykrości, jak najpomysłniej*). 2. Wianki = *zwyczaj uroczyściego puszczania wianków na wodę w wigilię św. Jana, dnia 23 czerwca*. 3. przem. *dziewictwo, paniństwo, cnota, dziewiczność, prawictwo, prawiczeństwo, czystość, niewinność dziewczęca*: *Panna bez wianka*, w czepku, *panna po połogu*. L. Stracił W. 4. † W. różany = *różaniec, koronka (komplet modlitwy i pacierzy do M. Boskiej)*: *Różaniec* zowie ś. korona albo W. Bz. Zupełny różany W. składa ś. z 150 Zdrowych Marji i z 15 pacierzy, rozdzielonych na dziesiątki. Bz. Poszłyby baby choć w odwieczery różanych wianków mówić pacierze. Zabł. Przen. Stałał mu za różany W. Rys. (dobry

czyn *stoi [za modlitwę. L.]*. W ten czas zamieszany stanąłby mi, *prawiła, za W. różany*. Pot. (= *za ratunek*). 5. W. obwarzanków, grzybów, cebuli, czosnku = *pewna ich ilość nanizanych na sznurki a. splecionych, szmurek*. 6. † W. *część dziedzictwa po mężu, ofiarowana wdowie przez jego spadkobierców*: Ta, która nie miała posagu lub wiana, otrzymywała po śmierci męża od sukcesorów jego W. (*erinile*). Spas. 7. [W.] = a) *różga weselna*. b) *przemowa, oracja, wygłaszana na weselu przez starszego drużbę przy wręczaniu pamięci młodej różgi weselnej*. 8. *wiecha, znak ze słomy na tyce, np. w miejscu, gdzie dobrze i swobodnie drzewo można spławić*. St. wil. 9. anat., p. **Blona**. 10. *cięż. ułożona na ziemi rama prostokątna z bierwion, z której wznosi ś. budowla drewniana*. II. gin.: W. *macieczny, krążek macieczny, kółko macieczne, podpóra macieczna, podpórka macieczna, uonośnik macieczny (pessarium) przyrząd utrzymujący zgiętą macię w położeniu prawidłowym lub przeszkadzający wypadnięciu pochwy i macicy*. Zdr. **Wianeczek, Wianuszek, Wianuszczyk, [Wianocek, Wianieniek, Wionenek, Wianenko, Wianulecek, Wioneczek, Wionus, Wianyszek, Wianusienek, Wionysiek, Wianusek, Wianyceck, Wianycyck]**.

[Wianieniek, nka, Im. nki] p. **Wianek**.

[Wianenko, a, Im. a] p. **Wianek**.

[Wianiasty] *posażny*: To se dziewczuchy szukał wianiastej. Karcz.

Wianie, a, blm., *czynność cz. Wiać*: Młynek do wiania zboża. Ohm. B.

[Wiankowe, ego, blm., **Wienćowe**] *poczęstunek dawany przez właściciela nowobudującego ś. domu cieślom, gdy na krokwiach wianek zawieszają*.

Wiankowy, Wianeczny przym. od **Wianek**: *Pieśni gaikowe, wiankowe, sobótkowe. Glog.*

× **Wianny p. Wianowy**: *Pani wianna. Troc. Dobra wianne. Troc.*

Wiano, a, Im. a, † **Wianowanie, † Wian, [Wiano, Wino]** I. † W. *okup paną młodego, dawany za żonę jej rodzicom a. jej samej*: O wienie, co człowiek zapisze swej żenie. Ort. U nas zapis od męża nazwano wianem, danie pieniędzy lub dóbr po żonie - *posagiem*. Cz. Wzięła, dostała, trzyma tę wieś wianem. Troc. Dziś W. jest tylko wyrazem poetycznym, pochodzi istotnie od wienca, jako nagroda za wieniec paniński. Brodz. W., właściwie zapis, uczyniony żonie przez męża w sumie równej posagowi, *przywianek*. Otw. S. W., dar, który mąż żonie względem jej posagu mianuje, *dotakium*. Sz. W., że poranu przez męża, póki z żoną do stołu nie siedzie, bywa dane. Sz. Za wiencem dają W. Zim. Według prawa pospolitego, mąż żonie czyni dar weselny, który czasem przed weselom darem, czasem szczodrobliwością oblubieniczą, czasem wianem zowią. Sz. Wdowa, jeśliby miała W. od męża oprawione (= zabezpieczone), mianowicie na dziedzictwie, drugi mąż oddalić nikogo z dziedzictwa nie może. Groic. Czytamy w statucie zapisanie wiana na trzeciej części majątku. L. Część dzielnicę w wienie dzierżała Jagnieszka po swym oćcu. 2. *posag, wniosek żony*: Dobry oćiec oćree, która ś. dopiero urodziła... W. już gotuje. Skar. Nie po wienie, gdy niecnota w żenie. Rys. Wnieś mężowi W. To ślub dla czystych dziewic; na dziewiczym wianie za każdym pocałunkiem jeden listek spada. Słow. 3. [W.] *suma posagowa, odbierana przez wdowę od rodziny męża*.

[Wianocek, cka, Im. cki] p. **Wianek**.

[Wianocha, y, lm. y] *krowa otrzymana na wiano.*
Wianorostka, l, lm. i bot. (loeflingia) *ros.*
[Wianoralski] jeneralski.
Wianotka, i, lm. i, **Rapunkul** bot. (fedia) *ros. z rodziny kozłkowatych.*

Wianować, uje, ował l. † W. *dawać podarunek żonie, czyli pannie po odebraniu jej wianka, czyli panieństwa:* Gdy kto będzie leżał z dziewicą nie zarękową, tedy, wianując, uwianuje ją sobie za żonę. Bud. (da jej wiano, weźmie ją za żonę. B. G.). Kiedy mąż po weselu umrze, nie wianowawszy żenie nie, co jej za wieniec dać mają? Tarn. J. Najmilsza żono moja, nie mam żadnych bogactw, abym cię zbogacił abo wianował obyczajem świata tego. Baz. 2. † W. *dawać, zapisywać wiano, wydzielać część mienia na rzecz żony:* Kiedy mąż mianowicie na którym imieniu żenie wianuje, tedy już onego imienia oddalić nie może, dokąd jej na innym imieniu oprawy nie uczyni. Sz. Gdyby mąż przed pewnemi ludźmi, przy ślubie będącemi, wianował żenie pewną sumę na dobrach swych... Sz. List wianowany = zapis wiana. Stl. Urząd na wianowanym imieniu nikomu odprawy nijakiej za występki męża czynić nie ma, okrom samej pani wianowanej przezwołania. Stl. Przy matce na jej imieniu własnym a. wianowanym mieszkał. Stl. 3. *posażyc, wyposażyć, dawać posag:* Córkę bogato wianował Bach. Olgierd wziął po żonie księstwo witebskie, a tak od Krewa aż do Juhry na księstwach udzielnych i wianowanych szeroko panował. Stryjk. Tak-li zdrowie zbawionej wianujesz? *hac vitam servatae dote rependis?* Zebr.

Wianowanie, a l. blm., czynność cz. Wianować.
 2. † W., p. **Wiano:** Nie potrzebując wielkiego wianowania. Leop.

Wianowłocznia, i, lm. e bot. (besleria) *ros. z rodziny ostrojowatych.*

Wianowłosta, y, lm. y, **Pawł ogon, Pawłogon** bot. (caesalpinia pulcherrima) *ros. z rodzaju brzołji.*

Wianowny p. Wianowy.

Wianowy, × Wianny, × Wienny przym. od **Wiano:** **Wianowny:** Kondycje wianowe. Troc.

[**Wianulecek, cka, lm. eki**] p. **Wianek.**

[**Wianusienek, nka, lm. nki**] p. **Wianek:** Zażądała Marysienka kalinowego wianusienka. Połuj.

Wianuszeczek, czka, lm. czki p. Wianek: Z twojej głowy W. odjęto. Kolb.

Wianuszek, szka, lm. szki p. Wianek: Ślicznym czoło twoje ozdobię wianuszkciem. L. Wianuszkcu malenki, ledwie rozkwitły. Fred. A. W różowych i liljowych wianuszkach na głowach. Sienk. Wianuszki grzybów lub krobie orzechów. Sienk.

[**Wiánycek, cka, lm. eki**] p. **Wianek.**

[**Wiánycyk, a, lm. i**] p. **Wianek.**

[**Wiányczek, szka, lm. szki**] p. **Wianek.**

Wiara, y, lm. y l. wierenie, przyjmowanie za prawdę: W. w co, W., zezwolenie na podanie, nie tak zasadzone na dowodach, jak na powadze przekładającego. Cyan. Rzeczem niepodobnym wiary nie daj. Skar. Nigdybym wcale przedtem nie dał wiary, do tej nieszczęścia że mogę przyjść miary. L. (= nie przypuszczał). W. w przyjaźni, w dobroć ludzi (= przeświadczenie o niej). Godzien wiary. Wiadomość godna wiary (= wiarogodna). Dać komu wiary. Troc. (= wierzyć mu). Niech będzie każdemu swoja W., pewnością to za świadectwem autora. Troc. Na cudzą wiary. Troc. (= na cudze zapewnienie, na

cudze słowo). Gdzie W. w twoją mądrość, książę profesorze? Syrok. Stracił wiarę w siebie (= zwątpił o sobie). W dobrej wierze, w zaufaniu, w rozumieniu, w mniemaniu. L. Pose-sor dobrej wiary, *bonae fidei*, który nie wie, że rzecz przez niego dzierzana cudza jest, skoro zaś pozwanym będzie o rzecz cudzą posiadaną, zaczyna być zlej wiary dziedzicem, *malae fidei*; właściwie zaś zła W. posesora będzie na ów czas, gdy a. nieprawej rzeczy nabywa a. od człowieka, od którego s. nie godziło. Ostr. (= wierenie z powodu niesławności). 2. *poddawanie rozumu pod powagę Boską, uznawanie za rzecz niezawodną tego, co Bóg objawił:* W., zezwolenie na to, co Bóg objawia, i dlatego, że Bóg objawia. Boh. W., dar Boski, który czyni, iż mocno zezwała na to wszystko, co Bóg objawił, i dlatego, iż Bóg objawił. Boh. Czego s. lękać się małej wiary ludzie, gdyżem ja jest z wami? Rej. (małowierni, małej ufności, słabego zaufania. L.). W. ta, którą mocno wierzymy, co nam jest od Boga podano. Karnk. W wierze nie trzeba s. dwornie pytać, ani żądać dowodów do uwierzenia. Karnk. Śmiertelnemi grzechami będąc obciążeni, jednak ową wiarą, którą umarłą nazywają, chcą s. w górę podnieść. Kucz. Nie żyją według wiary. Lach. Ku Chrystusowi ci wiary nie mają, co kościół Jego targają. Skar. Artykuł wiary. Boh. Rzeczy te, które są w artykułach wiary chrześcijańskiej zamknięte, każdy wierzyć powinien chrześcijanin. K. G. Widzisz, iż wiary wszędzie między ludźmi mało. Rej. Bracie, nie chcą s. z tobą w rzecz wdawać o wierze. Kochan. Nie sama W., ale i dobre uczynki są potrzebne. Wuj. W. bez uczynków martwa. Karnk. A zakwitnie W. i ukaże s. prawda, która przez tak wiele dni była bez pożytku. W. twoja ciebie uzdrowiła. Wuj. Taką filozofją apostoł potępia, która wiarę chrześcijańską wywrócić usiłuje. Wuj. W. jest słowem Boskim mocne przyzwolenie a pewnością, iż to, co Bóg mówi, prawda jest niepochybna. Skar. W. na samym s. Bogu wspiera, w którym człowiek wszystkę myśl i serce i nadzieję swoją nieomylną pokłada. Skar. Ci ludzie... Boską moc rozumem swoim mierzą i przeto nie tylko wiarę, ale i rozum tracą. Skar. Tak na niewidome rzeczy wiarę patrzył, jakoby je na oko widział. Skar. W. jest jako dusza i żywot i ustalenie tych rzeczy, które sam P. Bóg obiecał. Skar. W. dar jest niebieski od Boga. Skar. W. nasza na słowie s. Bożym wspiera. Skar. Z mlekiem wiarę i bojaźń Boską wyssał. Skar. One (działki) mają swoją wiarę, przez chrest od Ducha św. wianą i już na sercu mieszkającą, którą zowią *fidem habituałem*, to jest na duszy przypojoną. Skar. A cóżby to za W. była, gdyby wszystko odkryte zmysłom miała? Skar. Kłękawszy, dziękowała Bogu (Jadwiga św.), że takiego zrodziła, który godzien był za wiarę umrzeć. Opal. Niech nad rozumem żywa W. tryumfuje. Grot. W., nadzieja, miłość. Sen mara, Bóg W. Prz. Proś Boga z wiarą, nie nie wątpię. Z tych ksiąg starych wieje dawna W. silna. Krasz. Głęboka, ślepa, gorąca W. 3. *pewien sposób od-dawania czci Bogu, religja, wyznanie, obrządek, kościół, kult:* Przysłał na tę a. ową wiarę. Kn. W. chrześcijańska, żydowska, turecka. Troc. Przysłał na tę wiarę. Troc. Nauczaj wiary. Troc. Przyjmę wiarę katolicką. Rozmnożenie wiary świętej Chrystusowej. Białob. Jakiejżeś ty wiary człowiek? W. G. Której jesteś wiary?

Troc. Prawa W. (=prawowierność). Katolicka W. bardzo pilnie pokory i posłuszeństwa ku starszym naucza, ucznie swoje zowie synami posłuszeństwa. Skar. Starsza słucka fara, niż kalwińska W. Prz. Wszystkich ludzi na świecie powszechna przywara, że najlepsza, co ś. w niej porodził, W. Pot. Różni miał wiarę w mieście, bo obrzędy mniejsza i słabsza miała Chrystusowe, ale większa część zachowała błędy i Bogu zmierzłe sny Mahometowe. P. Koch. W. pogańska, bałwochwalska. Opowiadać, szerzyć wiarę. Zasady wiary. Człó złocitym przysionil turbanem i wiarę złotym księżycem naznaezyl. Słow. (Obrazek) darował Litwince, gdy ją do wiary nawracał Mick. Wyznanie wiary = *Skład Apostolski*. Przen.: Wyznanie wiary czyje = *opinja, przekonanie, zasady stanowiące czyj program*: Złożył swoje wyznanie wiary przed publicznością. Artykułem jego wiary było: wiele brać, mało dawać. 4. *przeświadczenie, przekonanie; postanowienie; przesąd, uprzedzenie, zabobon*: Obiecał z wielką wiarą, że miał o tym milczeć. L. O złych oczach i urzekaniu złym okiem powszechna jest W. między ludem. Mick. 5. *wiarogodność, kredyt, ważność, waga, powaga, zaufanie u ludzi*: Wiary go dzien, i prawda to, co mówi. Kn. Ten testament, dla lepszej wiary i wagi, ręką własną podpisuję. L. Wiarę psuć komu, kredyt psować. Kn. Wiarę komu psuć. Troc. W. przy pisarzu zostaje, *penes autorem fides est*. Błaz. Wiarę utracić. W. jak dusza: raz utracona—nie przywrócona. Kn. Kłamea nie ma u ludzi wiary. 6. *wierność, stałość, rzetelność, słowność*: W. święcka, stateczność chowania umów i tego wszystkiego, co ś. i postawiło z kim. Petr. W. rzadka rzecz, wiernego trudno znaleźć. Kn. Kto nie może dochować mym sekretom wiary, niech co chce będzie, u mnie nie jest bez przywary. Min. Lepsza W. doznana, niżli co ś. rodzi. Gawin. W. (ufność) dana wiarę (wierność) często naprawuje. Fred. M. Ktoby wiary nie dotrzymał a. nie dochował, ma być za człowieka niedobrej wiary a. kłamliwego poczytany. Kucz. Obiecujemy pod dobrą wiarą, okrom wszelkiej chytrności i zdrady. Herb. Więżnia na wiarę i do rękę jego oddali. Skar. (= *na jego słowo, zapewnienie*). Obywatelów brał na wiarę swoją. Warg. (= *na odpowiedzialność*). Palić, ścinać lud woli, niż przyjąć pod wiarę. Bardz. W rok tyko rachunek przegładał, na wiarę ś. zdając. Skar. Słubuję ci miłość, wiarę i uczciwość małżeńską. Ledwie go (króla Jagiełłę) strzymali ci, którzy mu wiarę dali. Prus. (= *byli jemu wiernymi*). Zaprzysiąc komu wiarę. Przyjąć co na wiarę drugich (= *na odpowiedzialność*). Wiarę komu zachować, złamać. Troc. Dochować wiary przyjacielowi. Złamać wiarę. Człowiek bez czci i wiary. Odsadzili go od czci i wiary. Żyć z kim na wiarę (= *bez ślubu małżeńskiego*). Na wiarę żyje. Tw. [Siedzi z nią na wiarę]. 7. blm., zb. *zespół ludzi wiernych wspólnemu hasłu*: Za orłem, W.! W. i wraz! dalej, chłopcy. Wóje. 8. [W.] *obyczaj*: Nasza W. birbantowa... kto z birbantem wiarę trzyma. 9. Psia W.! *przekleństwo* (= *psia para, psia jucha i t. p.*). 10. [Kobyłsko—skapa narowna, a koń... cy we wozie, cy we plugu, to jedna W. (= *można na nim polegać?* Gwar.)].

† Wiarac się, a ś., al ś. *zaklinać* ś. Psń.

† Wiaranie się, a ś., blm., czynność cz. Wiarac ś.

† Wiardunek, nku, lm. nki, [Wiardunek], † Wiardunk, × Werdunek, † Wierdunk, † Wierdung,

† Wiertel, † Wirtel, † Ferton l. a. † Czwartak *dawna moneta polska = czwarta część grzywny*. Biel. M. W., *apud nos non est genus monetae, sed numeri tantum, ut kopa, grzywna, półgrzywny i t. d.* Kn. Ferto jest czwarta część grzywny, dawniej ferdon, stąd weszło w Polszcze wierdunek, słowo podobne niemieckiemu dawnemu Vierdung. Cz. Wiardunek ma miar w sobie 12. Chm. B. Wiardunki, czyli wiertele, czwarta część grzywny. Nar. Wiardunki na pięć złotych szacują. Star. Wiardunki, a. fertones, czwarta część grzywny, 12 groszy praskich. Sum. (wedle konstytucji 1676, groszy 18. Ostr.). Za każdy występki na wiardunku niech będzie karany. Gostk. Wiardunk, podatek, czwarta część grzywny. Rej. Ma płacić grzywny i dwa wiardunki. Troc. 2. *tuzin, 12 sztuk*: Tuzin, tacher, W. *analogiam quandam ad assem habent*. Kn. Chłopi przez krzyże, wiardunki (tuziny), mędle i kopy rachują. Troc.

† Wiardunk, u, lm. i p. Wiardunek.

† Wiardunkowy, przym. od Wiardunek a. Wiardunk; † Wierdunkowy: Dziesięciny wiardunkowe. Gostk. Za czynsze i dziesięciny wiardunkowe wyciągają szerokie grosze praskie. Herb.

Wiarka, i, lm. i pog. *licha, fałszywa wiara*. Wen. Nie lada wiarę, ale wiarę mieć mamy. Wiśn. Odszczepienie w Piśmie ś. obierają, aby swe przeklęte wiarki utwierdzili. Wuj. Religją na tę lub owę wiarę urobić. Birk.

† Wiarko przys. *mocno, silnie, krzepko, tego*: Skoczy niedźwiedz na wieprza, przyczapi go W.; wieprz ś. porwał, wyrwał ś. żarko. Papr.

Wiarlina, y, lm. y bot. (milnea) *roś. z rodziny miedlinowatych*.

† Wiarliwie przys. od Wiarliwy. L.

† Wiarliwość, i, blm., rz. od Wiarliwy, *latwo-wierność*.

† Wiarliwy *latwo-wierny*: Ognie niestale, błyszczące po manowcach, rodzą błąd kłamek w wiarliwych wandrowcach. Zabł.

Wiarobronca, y, lm. y *obronca wiary*: Tego, który dla nas gotuje trucizny, wykrzykną wiarobronę. Wyb.

× Wiarodajnie przys. od Wiarodajny. L.

× Wiarodajny, × Wiarodatny *wiarę, ufność komu jednający, uwierzytelniający, wierzytelny, rekomendacyjny*: Listy wiarodajne. Nar. (kredenc, kredyt, kredencjalny list. L.).

× Wiarodatnie przys. od Wiarodatny. L.

× Wiarodatny p. Wiarodajny: Posłany tam z przydaniem listu wiarodatnego, aby Kozacy ufność mieli w tym wszystkim, cokolwiek im imieniem królewica opowie. Nar.

Wiarodawca, y, lm. y *dawca wiary, założyciel wiary, wyznania*: Ta serja mieści w ostatniej klasie wielkich wiarodawców, jak Mojżesz, wielkich filozofów, jak Sokrates i Kant. Spas.

Wiarogodnie przys. od Wiarogodny.

Wiarogodność, i, blm., rz. od Wiarogodny: W. dowodu poręczam. W. zeznania.

Wiarogodny, × Wiarygodny *zasługujący na wiarę, prawdziwy, pewny, autentyczny, wierzytelny*: Słyszałem to z ust wiarogodnych. Świadek W. Zeznanie wiarogodne. Jeżeli ś. w majątku sierocińskim handel jaki znajduje, sąd na złożonym sobie wiarogodnym rachunków podsumowaniu poprzestaje. Cyw. (= *rzetelny*).

[Wiarek, a, lm. i] p. Wiarownik.

Wiarolemca, y, lm. y, † Wiarolemca, × Wiarolemnik *ten, co łamie a. złamał zaprzysiężoną wiarę, zdrajca, odstępcza*: Broń ś., wiarolemco! L.

× **Wiaroleomnica**, y, lm. e forma ż. od **Wiaroleomnik**: W tym mroku również odbywają ś. miłosne schadzki przeróżnych wiaroleomników i wiaroleomnic.

Wiaroleomnie przys. od **Wiaroleomny**.

Wiaroleomnik, a, lm. cy p. **Wiaroleomca**: W tym mroku również odbywają ś. miłosne schadzki przeróżnych wiaroleomników i wiaroleomnic.

Wiaroleomność, i, blm., **Wiaroleomstwo** rz. od **Wiaroleomny**.

Wiaroleomny i. który łamie a. złamał wiarę, zdradny, zdradziecki, odstępczy, niewierny, sprzeniewierający ś.: Który ś. moim mianuje przyjacielem, W. L. Czynn W. Sł. wil. Powinnam nienawidzić tak wiaroleomnego. L. 2. × **W. gwałcący wiarę, sprzeciwiający ś. jej, zabobny**: Wierzy w strachy wiaroleomne. Wor.

Wiaroleomstwo, a, blm., p. **Wiaroleomność**: Wszystkie nadzieje swe na zbrodni i wiaroleomstwie osadził. Pilch. W. Iennika, żołnierza = *felonju*.

× **Wiaroodstępnik**, a, lm. cy, × **Wiarozmienny** człowiek = *ten, co odstąpił wiary, odszczepieniec, renegat, apostata, przekłóńczyk*: W., odpadlec, odszczepieniec od wiary, wiarozmienny renegat. L.

× **Wiaropodobnie**, × **Wiaropodobno** przys. od **Wiaropodobny**.

× **Wiaropodobno** p. **Wiaropodobnie**. L.

Wiaropodobność, i, blm., rz. od **Wiaropodobny**: Doniesienia te noszą na sobie cechę wiaropodobności. Czart. A.

× **Wiaropodobny** podobny do wiary, zasługujący na wiarę, prawdopodobny. L. Potrzeba było dostarczania wiaropodobnych wiadomości Czart. A.

[**Wiarować**, uje, ował] wierzyć, zawierzać, dać komu wiarę; żyć na wiarę: Nie wiarujcie mu.

† **Wiarować się**, uje ś., ował ś. p. **Warować** ś. B. Sz., Biel. M., Sekl., Schot., Górs. J., Glicz. Ocz., Kaz. 1555. Pot., And. z Kobyl. Co masz potym żałować, lepiej ś. tego W. Kn. Nie ś. strzec a W. nie chcą. Glicz. Wiarujcie ś. takowych i uciekajcie od nich, boć ci ludzie, dwornie badając ś. o Bogu, stracili Go. Gil. Z pilnością konieczną próżnej świeckiej chwały W. ś. masz. Wiśn. Trzymaj ś. dobrego, a wiaruj ś. złego. Wr. Grzechów ś. W. Karnk. Powinniście ś. bogactw nie mniej W., jako ś. kto boi ciernia dotknąć. Wuj.

[**Wiarowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wiarować**. † **Wiarowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wiarować** ś.

[**Wiarownica**, y, lm. e] i. a. [**Wiarówka**] kobieta żyjąca z mężczyzną na wiarę, t. j. bez ślubu. 2. *nałożnica*.

[**Wiarownik**, a, lm. cy, **Wiarok**, **Wiarus**, **Wiarusnik** *ten, co żyje z kobietą na wiarę, t. j. bez ślubu*.

Wiarowy przym. od **Wlara**.

† **Wiarozłomca**, y, lm. y p. **Wiaroleomca**: Jak przeciwno wiaroleomcy postępować. Sz.

Wiarozmienny p. **Wiaroodstępnik**: W. renegat. L.

Wiaroznawstwo, a, blm. *znawstwo wierzeń, zabobnów*: Treść zeszytu Wisły: W., dzieje cywilizacji i kultury, geografia, podróże.

[**Wiarówka**, i, lm. i] p. **Wiarownica**.

[**Wiaro**] = **Warto**.

[**Wiarowałoby**] *wartoby było*.

Wiarumia, i, lm. e (*ruellia*) roś. z rodziny rozdziewcowatych.

Wiarus, a, lm. y i. *stary a dziarski żołnierz*: Poznacie wiarusa. Mick. **Wiarusów** naszych śpiewki. Mick. 2. [W.] *wierny, dzielny człowiek*. 3. [W.] *patryjota*. 4. [W.] p. **Wiarownik**. 5. *żołdziej zawyrokovany*.

[**Wiarusnica**, y, lm. e] *kobieta lekkich obyczajów*.

[**Wiarusnik**, a, lm. cy] p. **Wiarownik**.

× **Wiarygodnie** przys. od **Wiarygodny**.

× **Wiarygodność**, i, blm., rz. od **Wiarygodny**, *wiarygodność*: Skontrolował rejestra, sprawdził ich W. Abg.

× **Wiarygodny** p. **Wiarogodny**.

Wiarzemlina, y, lm. y bot. (*petesia*) roś.

[**Wiasło**, a, lm. aj] *wieść, wiadomość*: Tak sobie (wilki) mówią: zjedźmy tego chłopca. Jak ten usłyszał takie W., zaczął umykać, aż mu w dupie trzasło.

† **Wlastonosz**, a, lm. e p. **Wieścinosz**: Niezbożni ci wlastonosze ewanilejskiej prawdy światłość marnemi płonnej powieści swej mgłami zaćmili. Smotr.

† **Wlastować**, uje, ował p. **Zwlastować**: Wlastuję tedy tobie, iż ci ma Pan zbudować dom. Leop. (opowiadam. Leop.; oznajmiłem ci, żeć Pan dom zbuduje. B. G.).

† **Wlastowanie**, a, blm., czynność cz. **Wlastować**.

Wlastun, a, lm. y bot. (*volkameria*) roś. z rodziny witułkowatych.

Wiata, y, lm. y i. *miejsce nakryte dachem, wspartym na słupach a. częścią na słupach, częścią na ścianach, powieć, powietka, portyk, szopa*. Podcz. 2. *chodnik kryty, deptak* (np. w miejscu kąpielowym) do spacerowania w czasie deszczu, skwaru. 3. a. **Halla**, **Podsienie** kol. *budowa z oszklonym pokryciem nad torami, w celu ochrony od słoty pasażerów wsiadających do wagonów lub wysiadających*: W. dworcowa odjazdowa, przyjazdowa.

[**Wiater**, tru, lm. try] p. **Wiatr**: Ten listek taki świeży żalu nie wyszepnie, gdy z rodzinnej gałązki W. go odetnie. Gosz.

Wiaterek, rku, lm. rki p. **Wiatr**: W. chłodny z kwiatkami igrał. Jun.

[**Wiaterk**, u, lm. i] p. **Wiatr**.

[**Wiateruszek**, szku, lm. szki] p. **Wiatr**. Pe.

Wiatr, u, lm. y, [**Wiater**, **Hiater**, **Wiatrz**, **Wietrz**, **Wiatra**] i. *powietrze pozostające w ruchu, prąd powietrza płynący od miejsca, gdzie panuje silniejsze ciśnienie atmosferyczne, do miejsca, gdzie ciśnienie to jest mniejsze*: Kierunek wiatru. W. północny płynie po samym południku od bieguna północnego. Śniad. (= *Boreas*). W. północno-wschodni, wschodni, południowo-wschodni, północno-północno-wschodni, wschodnio-południowo-wschodni. Wiatry pod względem siły bywają: W. słaby, umiarkowany, silny, burza, orkan. Brak wiatru = cisza. W. stateczny wieje w okolicach zwrotnikowych w stałym, niezmiennym kierunku. (= *pasaty, musony*). Wiatry zmienne, wiejące w różnych kierunkach w pasie umiarkowanym.

Wiatry obrotowe a. *wirowe* = *cyklony, antycyklony*. W. morski (= *wiejący od morza ku lądowi*), lądowy (= *od lądu ku morzu*). W. wilgotny, ciepły, zimny, mroźny. W. halny, halski p. **Halny**. W. fen, bora, samum, siroko. W. alizejski, wiejący statecznie przez rok cały w okolicach międzyzwrotnikowych, p a s a t. W. ptaszy = *W. wiosenny i południowy*. W. jest wzmieszanie powietrza, pochodzące z rozrzedzenia jego na jednym, a zgęstwienie na drugim miejscu. Boh. Wszystko jest przyczyną wiatru, co robi,

że powietrze traci swą równowagę. Kluk. W. jest ruch powietrza ku jednej horyzontu stronie. Wyrw. W. ma swój wolny bieg, wieje, gdzie chce, ale go nikt nie widzi, chociaż dźwięk jego słyszy. Damb. Cztery wiatry główne: wschodni, *eurus*, zachodni, *zephirus*, północny, *boreas*, południowy *auster*. Otw. Wiatrów dziedziny i imiona: *eurus*, schodzień (wschodzień. L.), *zephirus*, zachodnik, *boreas*, śródnoceń, *auster*, półdzeniec. Żebr. W. wschodni czyli wschodowy. L. W. wschodni płynie po płaszczynie pionowej do południka od wschodu, zachodni, jeżeli od zachodu. Śniad. W. powszechny, czyli handlowy, zajmuje bardzo rozległą przestrzeń ziemi. Śniad. Wiatry poboczne. W. wschodnemu poboczny ku południowi, *vulturinus*, południowoschodni; wschodnemu poboczny na północy, *caecias*, północnoschodni; W. zachodnemu poboczny ku południowi, *africanus*, południowozachodni; na północy, *corus*, północnozachodni; W. południowemu poboczny ku wschodowi, *euro-notus*, ku zachodowi, *altanus*; W. północnemu poboczny ku wschodowi, wschodopółnocny, *euro-aquilo*, ku zachodowi, *thrasicus*. Kn. W. wschodniopółnocny uderza między wschodem i północą na płaszczyznę południka pod kątem 45 stopni. W. wielki, szturm, wichra, nawał. L. W. śwista, świszczy, dmucha, dmie, szumi, wieje. Dudz. Ptaki pospolicie latają przeciwko wiatru. Kluk. (= *pod wiatr*; *wziatr*. L.). Z wiatrem, pod wiatrem, po wietrze, po wiatru. L. (= *w kierunku*, *dokąd wiatr wieje*). Z wiatru stanąć. Kn. (= *mając w tyle wiatr*, *od wiatru*. L.). Od wiatru, *wziatr*. Troc. Po wietrze stać, jechać, po wietrze biegać, *ferente vento*. Kn. Płynęliśmy pod wiatrem ku brzegom Salantu. Stasz. Po wietrze stojęć, żeglować, płynąć. Troc. Niebezpieczna, kiedy działa po wiatru, to jest z tego końca, z którego W. szedł, zapalają. Dek. Gdy W. nie służy, do wiosła. Prz. (Troc.). Po wietrze deszcz nastąpił. Troc. W. suchy. Troc. W. dżdżysty. Troc. Wiatrom otworzysty. Troc. (= *wystawiony na wiatr*). W. dobry, powiewny. Troc. W. zły, przeciwny. Troc. Wiatry coroczne. Troc. W. łagodny, wiatrek. Troc. W. z ziemi, z morza. Troc. (= *lądowy*, *morski*). Na W. psi szczekają. Troc. Lecą, jak W., zaraz czynią, co pan każe. Troc. (= *lotem ptaka*, *piurunem*, *pedem*, *jak strzala*). Lecą równo z piakiem, wiatrem. L. (= *na skrzydłach*, *w lot*). Wiatrów pobocznych jest dwadzieścia ośm, które najsmadniej na wieńcu wiatrowym obaczysz. Troc. W. wyje w kominie. Powstał, zerwał się, ustał, ucichł, zmienił się. W. Powiew, ciąg wiatru. Okręt miotany wiatrami. Kołysz się od wiatru. Z wiatrem przemienie pamiętka twoja. Rej. (= *jak dym*; *rozwieje się*). Bądź człowiekiem, a nie owym motylem, co leci, gdzie go W. poniesie. Rej. Jako na błędnym morzu, nie tam, gdzie chcemy, ale gdzie nas wiatry noszą, płynąć musimy. Kochan. Już były wiatry ucichły szalone. Kochan. Powstał W. burzliwy. Wuj. Trzcina chwiejąca się od wiatru. Wuj. Zimny W. z północy wiał, i ściał się lód z wody. Wuj. Jako śma od stońca i proch od wiatru, nieprzyjaciele się rozprószyli i uciekli. Skar. Nigdy się jako trzcina żadnym wiatrem nie zachwiał. Skar. Kto nieścegnione wiatrom przyprawuje skrzydła? Zim. Co z wiatrem przyszło, to z wiatrem uleci. Nar. Szum drzew słychać z daleka, wiatry je kołyszają. Kras. Gdy W. listkami kołysał powoli. Kras. A gdy wiatry świszczą, w ciemnościach postrzegł wilka po

oczach, co błyszczą. Kras. Gdy W. kołysał listkami powoli. Kras. Świsnęły wiatry. Mick. Chmura z gradem, jak balon, szybko z wiatrem leci. Mick. W. co dnia czesał jej długie włosy. Len. Dopóki W. nie zaczął pędzić chmur. Jun. W. unosił po świecie jak suchą tomakę. Rodz. Przen.: Biednemu zawsze W. w oczy. Prz. (= *na każdym kroku spotykają go przeciwności, niepowodzenia*). Dziś inne wiatry przeciwko mnie wieją. Kochan. (= *okoliczności, wpływy, prądy*). Jakowyżkolwiek W. na mnie powieje. Cz. Nie patrząc wiatru od siana, wziął się za rzecz trudną. Skar. (na okoliczności nie zważając. L.). Dada się uwodzić lada wiatrowi. Rej. Dali się unosić lada wiatrom. Rej. (= *zmienni jak chorągiewka*). Nie zawsze zły W. powiewa. Jag. Tu, kiedy na ojezygnę nowe wiatry wstały, łódź Rzpłtej w niezgodzie nurzały. Groch. (= *burze*). Wielkie te jego prace i koszty próżne wiatry rozniosły. Błaż. (= *rozwiały, w niwecz obróciły*). Z wiatrem leciały pokusy i zdrady ich wszystkie. Błaż. Pieniądże moje uleciały na cztery wiatry. L. Słowa latają z wiatrem, potpiąć nie mają nikogo. Tw. Te wiatrem szyte powieści ustać i wniwecz obrócić się muszą. Smotr. Słowo W., karta grunt. L. (= *rzecz nietrwała, ulotna*). Krzątania się jej z wiatrem pójda daremnie. L. (= *na marne*; *okażą się próżne, daremne*). Zapędy ich na W. poszły. Pilch. Wszystkie te wyprawy aby na W. poszły, aby niewielki pożytek uczyniły. Birk. To wszystko poszło na cztery wiatry. L. Na cztery wiatry tych wysyła, co mu tę radę dawali. L. (= *na zbity łeb*, *na złamanie karku*). Na W. słowa jego leciały. Szymon. (= *jak groch na ścianę*). Bez dowodów wszystkie twoje żalobliwe słowa na W. pójda. Groch. Ileż tu słów na W. powiedzianych. L. (= *jak do ściany*). Na W. mówisz. Rys. Komuż ja te słowa powiadam, do kogóż ja te słowa mówię? do żelaznej ściany a raczej na W. puszczam. Smotr. Trzeba się stosować do słuchaczów, kto nie chce na W. mówić. Bud. B. Ja w tej materji już więcej pisać nie myślę, i żal Boże tylu przestrog moich, różnemi czasy pisanych, bo te na W. poszły. L. Nie poszły słowa jego na W., ale dobrze w posłuch usiadły. Pilch. (= *bez śladu*, *bez korzyści*). Niechaj z wiatry nadaremnie idą słowa. Ustrz. Od obmowy hamuj język, bo i tajemna mowa nie pójdzie na W., to jest szkodzić ci może. Skar. Żem nie na W. regentem, każe ją wsadzić do turmy. Tremb. (= *nie na próżno*, *nie od parady*, *nie darmo*). Żaden u niego na W. nie służy: wszystkich opatrzył. Groch. (= *bez wynagrodzenia*). Może inni dłużnicy wieś pierwej rozbierają, niżeli ja, a możemy ja z kwitkiem na cztery wiatry poszedł. L. (= *przez w świat*, *gdzie mię oczy poniosą*). Twoje siły w W. pójda. Birk. Choć W. w kieszeni, mina jak u pana. Wójc. (= *puszki*). Moje trzy tysiące w W. się obróciły. L. W. próżne wiatry one ich siłki poszły. Błaż. Me wszystkie prociotwa na W. idą. Kochan. Wiatrem żyje. Troc. (= *ni tym, ni owym*, *nie wiadomo czym*). Kto się wiatrem karmi, nie utyje. Troc. Tużureczek wiatrem podszyty (= *ugdny, lichy, nie grząjący*). Kodra wiatrem podszyta (= *cienka, niedość ciepła*). W. gonil po świecie. Troc. (= *biegał bez celu*, *sam nie wiedząc po co*). W. W. czyje zamysły obróci. Troc. Wiatru pełna głowa. Troc. (= *pstro, zielono w głowie, fu bzdziw w głowie*). Szuka wiatru w polu (= *zaci, sam nie wiedząc czego, wąża się*, *chodzi bez celu, szuka wczorajszego*

dnia, zbija baki, szlifuje bruki). Szukaj teraz wiatru w polu! (= *znajdź, jeśliś mądry*). 2. *po-myślny wiatr*; przen. *szczegółowe okoliczności, sprzy-jający obrót rzeczy*: Na końcu marca czekali tylko na pierwszy W. do wyjścia pod żagle. Świt. Majtki mają ś. za zgubionych, gdy dwa algierskie kapry pochwyca im W. i z blizka ich górują. Świt. Przeciwny W. Zygmuncie! przy twoim grobie, gdy nam już W. nie po-wieje, składam niezdatną w tej dobie szablę, wesolność, nadzieję i tę lutnię biedną. Karp. 3. *powietrze*. And. z Kobył. Na tym nędznym morzu to pielgrzymowanie jest jako dym przy ogniu, gdy ś. troszkę świeci, a potem ś. jako mgła po wiatru rozleci. Rej. W. ciągnący = *przeciąg, przewiew, cug*. L. Wolność wiatru, przestwór. L. W. tylko sieki i machał po wietrze bez skutku, bo mu przeciwnik zaraz ubiegł na powietrze. P. Koch. Junacy w kącie szablą wiatry krają, pierzełliwość swoją hajdamaćkim strojem nad-stawiają. Pilch. Chce uderzyć Marcina, ten uchyla ś., on, machnąwszy kijem na W., upada. L. Na W. próżne eiskać razy. Troc. Szroda ptaka gonić po wietrze. Pot. Krzykiem żalonym na-pełniają W. Birk. Nie wychodzić na W., nie śmieć ś. z domu wychylić, *carere publico*. Mącz. (= *na dwór, na świat*). Nie życzyłam, ażeby kiedy na cię zły W. wionął. Tw. W. go zły nie dojdzie ni owienie, delikat, pieszczoch. Kn. Zimny i ciepły W. (dech) z jednym ust wy-puszczać. L. (= *dech, parę*). Strzelić na W. (= *dla postrachu tylko*). Wypuszczam na W. konia i nie szczedzę razów. Mick. Wygięty na-przód, na W. puścił wodze. Mick. [Wiatr tra-cił] = *zawiato, sparaliżowało*. 4. W. † *Wiatrunek* z żołądka, z żołądka = *gas*: Wiatru przyro-dzonego upuścić głośno = *piardnąć, skrzypanąć, trzasnąć*. L. Wiatry głośne, przez zadek wy-chodzące. Krup. Wiatru przyrodzonego upuścić cicho, bzdzić, kurzyć, zakurzyć. L. (= *puścić baka*). Dekotki wiatry zbyt nie rozpędzający. Ślesz. Cierpienie wiatrów. L. Wiatry zatrzymały ś. Wsparły, wzdęły go wiatry. Wiatry odchodzą. Troc. W. przyrodzony u człowieka, u bydłęcia. L. Upuszczenie wiatru. Troc. Wiatrów chory nie ma. Troc. (= *zaparkę ś. w nim wiatry*). Wiatry przez usta wychodzące (= *odbijanie ś., od-bekiwanie ś., przypominanie ś.*): W. odbijający ś. Troc. 5. [W.] *rodzaj tańca*. 6. cukier.: Wiatry hiszpańskie = *rodzaj bezy z dodaniem maki, posypanej po wierzchu migdałami posiekanymi*. 7. fl., ryb., p. *Garuga*: Pomorszczyzna, garuga u flisów, W. z boku, po którym jednakowo isć można, i wtenczas mówią: na garugę isć. Mag. W. zależnie od kierunku bywa: ost, west, nor-da, zyda. Śls. W. zależnie od siły: bryza, szturm, orkan. Śls. Dobry W. = *pomyślny*. Śls. Lichy W. = *przeciwny wiatr*. Śls. Bieżyć po wie-trze = *płynąć z wiatrem*. Śls. Bieżyć w pół wiatru = *płynąć pod W. boezny, gdy W. dmie wpoprzek drogi pod kątem prostym*. Śls. Bieżyć przy wietrze = *płynąć pod W.*, gdy W. wieje w kierunku ukośnym z przodu. Śls. 8. hut.: Zimny W. = *zadymianie pieców zimnym powietrzem*. Łab. 9. lek.: Wiatry, p. *Nadęcie*. 10. myśl. = a) *zapach właściwy danemu zwierzęciu, wiewiew zwierzęcia w powietrzu rozlany*: W., załatwiający zapach, węch. L. Pies goni za wiatrem, poszedł za wiatrem. [Pies goni wiatrem]. Wronę czuć wiatrem. [Boś tylko wiatrem naszedł po świe-cie (= *przyniosłeś z sobą zapach ze świata*)]. Przen.: Ten W. dobry, który mię zawiął; czy tylko jest

stały? L. Poszła za wiatrem Szwecja i próbowała połowu. Koch. W. Przen.: [On mu dał wiatru = *zawiadomił go cichaczem, ostrzegł, aby ś. miał na baczności*]. b) p. *Czuch*: Wyżeł z dobrym wiatrem. Poszła za wiatrem charcica, bo W. miała. L. W., który pies ma, węch, wonienie, nos. L. Aby pies W. zawsze żywy miał, często-kroć im ś. nozdrza natrą starym serem. Kluk. Łoś dla bardzo bystrego wiatru a. węchu trudny do nbicia. Kluk. Zdr. *Wiaterek, Wietrzyk, [Wia-terk, Witrzek, Wiatrek, Wiatreczek, Wiatruszek]*. Zgr. *Wiatrzysko, Wietrzysko*:

[Wiatra, y, lm. y] p. *Wiatr*.

[Wiatractwo, a, blm.] *lekko-myślność, pustota, narwanie*: Począł ś. wstydzić sam siebie, swo-jego wiatractwa. Ork.

Wiatraczek, czka, lm. czki l. p. *Wiatrak*: W. dziecinny do zabawki. 2. W. lampowy a. *Mo-tylek lampowy* = *przyrząd ruchomy w kształcie wiatraczka, płytki, ostrza z t. p., z blachy lub blyszczyku, zasadzony na szkle lampy, unoszący ś. nad jej płomieniem i regulujący ciąg powietrza w cylindrze, a przez to potęgujący jasność płomienia*. 3. *miech obrotowy, złożony z osi poziomej o kilku skrzydłach, obracających ś. w skrzyni walcowatej nakształt spłaszczonej retorty z sztyją: skrzydła chwytają powietrze otworami z boku przy osi, a wy-pędzają je sztyją*. Łab. 4. p. *Wentylator*: W izbach wilgotnych powietrze zle i gęste oczyścić i roz-rzedzić wiatraczkiem, przyrobionym do okien izby. L. 5. [Wiatraczki, Wietraczki] *pewien deseń na pisankach*. 6. fecht. *pewien fecht, pewna sztuczka szermierska*: Ja cię owym wiatraczkiem zażyję, który w Łabuniach jeszcze wykony-powałem. Sienk. 7. a. *Wiatrozmian gór. młyn-ek, przyrząd do tworzenia sztucznego ciągu, czyli przewiewu w kopalni: miech obrotowy, czyli skrzy-dła w przestrzeni cylindrowej, obracane korbą*. Łab. 8. *piw. wachlarz a. przyrząd skrzydłowy do usuwania pary z chłodników*.

Wiatraczka, i, lm. i bot. p. Oskrzydła.

Wiatraczkowy przym. od *Wiatraczek*: Winda wiatraczkowa.

Wiatraczny, Wiatrakowy przym. od *Wiatrak*: Wał W.

Wiatrak, a, lm. i, [Wietrak] i. młyn wietrzny, mielący zapomocą śmig, poruszanych wiatrem: W. holenderski, p. *Holender*. Wiatraki potrzebne są na miejscach, gdzie o wodę trudno. Sol. Przen.: *Wojować z wiatrakami* = *wojować z wła-snymi urojzeniami, naśladować Don Kiszota*. 2. *starego systemu fuzja wiatrówka*. Kotb. 3. *gatunek pasjansu*. 4. hut., p. hut. *Kamień*. Zdr. *Wiatraczek*.

[*Wiatrakowaty*] *spaczony, wichrowaty, pokrecony*: Deska wiatrakowata.

Wiatrakowy p. *Wiatraczny*: Winda wiatra-kowa. Sol. *Wiązanie wiatrakowe*. Troc. *Koło wiatrakowe*.

Wiatrawa, y, lm. y bot. (ventilago) roś. z roz-dziny szaklakowatych.

[*Wiatreczek, czka, lm. czki*] p. *Wiatr*: Miły W. Klon. Przyjemny W. Groch. (= *zefirek*).

× *Wiatrek, rka, lm. rki* p. *Wiatr*. Troc. Jeden W., jeden kubek wody może życie odjąć czło-wiekowi. Wuj. Lekki to człowiek: lada W. od-mienił go potrafi. L. Wiatr łagodny, W. Troc. (= *zefir, zefirek*).

† *Wiatrny* p. *Wietrzny*: W., pełen wiatrów, *ventosus*. Mur.

Wiatrobrzmiący *brzmiący, wyjący, świszczący jak wiatr*: Już wyciągał W. bardon. Słow.

Wiatrociąg, u, lm. i l. *przeciag, cug, przewiew, ciąg powietrza, prąd powietrza*. Sł. wil. 2. p. **Duchociąg**. 3. anat.: † W., p. **Krtań**. † **Wiatrociagu** członkowaty otwór, p. **Głośnica**. 4. hut. *rura wiatrowa, rozprawadająca wiatr do miecha od zbiornika wiatrowego i z tegoż do pieca aż do form*. Łab.

Wiatrociagowy l. przym. od **Wiatrociag**. 2. anat.: † **Głowa wiatrociagowa**, p. **Krtań**.

Wiatrodmuch, a, lm. y l. *pyszałek, nadęty?*: Wszędzie za onym marnym chodził wiatrodmuchem. Kon. 2. × W. *bak, wentylator*.

× **Wiatrokształtny**, × **Wiatrokształty** *podobny do wiatru przez swoją lekkość, powiewny, powietrzny, eteryczny*. L.

× **Wiatrokształty** p. **Wiatrokształtny**: **Wiatrokształtny** ciałem duszę przyodział. Przyb.

Wiatrolot, u, lm. y *szybki jak wiatr, biegnący z wiatrami w zawody*: Wilk W.

Wiatrolotny, p. **Wiatropędny**. Gosł.

Wiatroloty p. **Wiatropędny**: W. okręt. L.

Wiatrolow, u, lm. y, **Wywrot**, **Obalek**, **Obalka**, **Wykrot**, **Wykręt**, **Wywrot** *drzewo przez burzę złamane a wywrócone, łom drzewa, złom, × drzewo łom*.

Wiatrolów, owa, lm. owie p. **Wietrznik**. Sł. wil.

Wiatromiar, u, lm. y p. **Wiatromierz**.

Wiatromierz, a, lm. e l. a. **Wiatromiar**, **Anemometr** fiz. *przyrząd do mierzenia siły wiatru*. 2. org. *przyrząd wskazujący siłę natężenia powietrza, dążącego z miechów organu do piszczałek*. 3. hut. *narzędzie służące do mierzenia ilości wiatru, do pieca wchodzącego, czyli siły jego*. Łab.

Wiatronogi p. **Wiatropędny**: **Pierzchnie** jako przed wilkiem jeleni W. Kochan. Koń W. Mias. Zwierz W. Tw. Wałach W. Koeh. W. Przen.: **Trwoga wiatronoga**. Tw. (= *piezchliwa, płocha*). **Wiatronogich** czasów odmienność. Stryjk.

Wiatronośny *tak lekki, że go wiatr uniesie, lekki jak piórko*: **Wiatronośne** powietrze. L. Pojazd W. L.

Wiatronóg, oga, lm. ogi *istota wiatronoga, koń wiatronogi, rumak, pegaz*. Słow. *Rzące mnóstwo wiatronogów*. Tremb.

× **Wiatropęd** l. a, lm. y p. **Wietrznik**. Sł. wil. 2. u, lm. y (= a) = **Wentylator**. Sł. wil. b) *woj. narzędzie, którego s. używa do odnowienia powietrza w podkropowych galerjach i wszelkich podziemiach, nie mających własnego przeciągu*. Sł. wil.

Wiatropędny l. a. **Wiatropolotny**, **Wiatrolotny**, **Wiatroloty**, **Wiatronogi** *szybki jak wiatr, biegnący z wiatrem w zawody, chyży, rączy*: Byś s. strachem upierzył a wziął skok jeleni, wiatropędnych śmierć doścignie gołeni. Nar. *Roztaczaj płótna wiatropędne*. L. (= *popędzane wiatrem*). 2. *podający wiatry, spędzający gazy*: **Mięta**, **środek** W. i *popędzający trawienie*.

[**Wiatropłoch**, a, lm. y] p. **Wietrznik**.

× **Wiatropłodny** *wydający wiatr, wytwarzający wiatr*: W. miech. Dudz.

Wiatropolotny p. **Wiatropędny**: **Wiatropolotna** Iryda. Ml. **Wiatropolotne** rumaki. Ml.

Wiatroskaz, u, lm. y, **Anemoskop** fiz. *przyrząd do wskazywania kierunku wiatru, w najprostszym zatym urządzeniu zwykłego chorągiewka*.

Wiatrowaty (o drzewie) p. **Wichrowaty**.

Wiatrowisko, a, lm. a *miejsce, gdzie s. wiatry zbiegają, gdzie wiatry kotłują s., harcują*: Zdało s., że ta kurna zagroda stanęła na wiatrowisku, gdzie s. zbiegają z czterech stron świata zamiecie, chery, zawiewy i chachaiee. Żer.

[**Wiatrowka**, i, lm. i] *cegła niewypalana, suszona na wietrze i słońcu*.

Wiatrowładny *władający wiatrami*: Jak kiedy Trójzębego cheąc burzyś dziedzinę, W. z swych miechów poruszy dziedzinę. God.

Wiatrownica, y, lm. e, **Windłada** org. *skrzynia w organach, do której wchodzi powietrze z miechów, nim s. dostanie do otworów dudki*.

Wiatrowpust, u, lm. y hut. *skrzynia wiatrowa = przyrząd z kurkiem, zasuwą lub kluczem, blisko form wielkopieczowych umieszczony, do zamykania przepływu wiatru do dyszy lub wypuszczenia go*. Łab.

Wiatrowy l. a. **Wietrzny** przym. od **Wiatr**: **Wiatrowe** skrzydła. Leszcz. *Na cherubinie wiatrowemi skrzydły leciał ukarać lud sobie obrzydły*. Karp. *Przen.: W nogach wiatrowych swoich ufność swoją kładzie*. Birk. *Pobór W. ciężki, nieznośny, z niezgo. Kn. (= za ten wiatr, co wieje)*. 2. fl.: *Na szkucie lina wiatrowa zowie s. pierwsza od budy*. Mag. 3. gór. *przyrząd, w którym pęd wody, wypuszczony do rury i zamykającej klapy, wypycha powietrze i wpędza je do kopalni dla sprawienia przeciągu*. Łab. 4. hut.: **Kamienie wiatrowe**, czyli **formowe** (w oprawie wielkiego pieca), *na bocznicach skrzyniowych spoczywające, a mianowicie: podformowy i nadformowy, czyli skrzynkowy i nakładowy*. Łab. **Miarkowacz** W. a. **Regulator** W., p. **Wiatrozbior**. Łab. **Rura wiatrowa**, p. **Wiatrociąg**. Łab. **Skrzynia wiatrowa**, p. **Wiatrowpust**. Łab. 5. mor.: **Wieniec** W., × **gwiazda wiatrowa = podziałki w kształcie gwiazdy o 32 promieniach na kompasie, służące do oznaczenia kierunku wiatrów.**

Wiatrozbior, oru, lm. ory hut, **regulator wiatrowy**, **miarkowacz wiatrowy**: *Zanim wiatr wejdzie do pieca, dla ujednostajnienia przyływu jego do dyszy, przechodzi i zbiera s. w skrzyni obszernej, która a. jest kształtu niezmiennego, a. s. składa ze skrzyń na siebie zachodzących, stanowiąc W. ruchomy, czyli zmienny; a. wreszcie jest to skrzynia przewrócona i zanurzona w naczyniu z wodą, a powietrzem z miechów dopływającym unoszona*. Łab. **W. suchy**, **suchy ruchomy**, **wodny**. Łab.

Wiatrozmian, u, lm. y, **Wiatraczek** *przyrząd do utworzenia sztucznego przewiewu w kopalni: miech obrotowy, czyli skrzydła w przestrzeni cylindrowej, obracane korbą, młynek*. Łab.

× **Wiatrożył**, a, lm. y, × **Wiatrożyła** *kameleon: W., jaszczurka cudzoziemska, mieniająca barwę*. Kn. *Falszywie mniemają, że (W.) żyje powietrzem, dlatego że sobie igra otwartym pyszczkiem dla świeżej aury czerpania, chameleon*. L.

× **Wiatrożyła**, y, lm. y p. **Wiatrożył**. L.

Wiatrówka, i, lm. i l. *strzelba, z której pocisk wypycha zgęszczone powietrze*: W., *strzelba powietrzna*. Hube. *Przen.: On palił jak z wiatrówki*. L. (*wystrzelił bez uwagi, jak z kopyta odpowiedział* L.). 2. *zabawka dziecięca, pukawka*. 3. a. [**Fefermenc**] *wódka miętowa, miętówka*. 4. a. **Lutnia** gór. *rura drewniana w szybie, do sprawiania przewiewu powietrza do kopalni*. 5. *zł. ubiór letni*.

Wiatrunek, nku, lm. nki, **Wietrunek** l. † W., p. **Wiatr**: **Czarnucha** *pomaga przeciw boleniu żołądka, które bywa z wiatrunków zastanowionych*. Trzyc. *Anyż przeciw wiatrunkom żywotnym i niestrawności pomaga*. Trzyc. *Sermierstwo zbytne wilgoci trawi przez pot, przez wietrunek, który z ciała niewidomie w pracy jakiej wychodzi*.

Petr. 2. *transpiracja, wyziewy, poty*. 3. *delikatne części ciała kopalnego, wsiąkające około niego w ziemię, a przez nie i w powietrze*. Sł. wil. Kruszeo w ziemi okazują ś. przez swe znaki a. wie-trunki, rano z ziemi wychodzące. Biel. M. 4. [W.] = Odwiatr, przynęta.

[Wiatrz, tru, lm. try] p. Wiatr.

Wiatrzany p. Wiatrowy: Harfy śpiewały wia-trzane. Słow. W uschłym ziarnku ś. kiefek od-nowi w wiatrzanych prochach, pod rosą z wy-soka. Mir.

Wiatrzysko, a, lm. a p. Wiatr: W. ze śnież-zią nie ustawało. Krasz. Zaskoczyło nas suche W. Krasz.

[Wiatuch, a, lm. y] p. Kozielek: Z talek do- staje ś. przęda na W., a z niego na kłębek.

Wiatyk, u, lm. i p. Wjatyk. L.

[Wiazowica, y, lm. e] miara miodu na Polesiu, obejmująca 5 kwart. Krasz.

[Wiącel, cla, lm. cle] sieć w kształcie ostro- słupowego worka.

Więcha, y, lm. y p. Wiązka: W. grochowin. Sienk.

Wiąd, u, lm. y patol. (tabes) *wiednienie, schnię- cie, zanik ciała a. jego części, uwiąd*: W. rdze- nia (t. dorsalis v. dorsualis) = *przewlekła, zwykle postępująca choroba rdzenia kręgowego*: Nadzieja nie przyswieca żadnemu z chorych na W. rdze- nia. W. kuczowy rdzenia (tabes dorsalis spas- matica) = *przewlekłe porażenie rdzenia* (paralysis spinalis spastica). Chory na W. rdzenia (= ta- betyk).

† Wiądnać, nie, nat p. Wiądnać.

† Wiądnięcie, a, blm., czynność cz. Wiądnać.

Wiądowy patol., przym. od Wiąd (tabicus): W., dotknięty wiądem.

† Wiądro, a, lm. a, † Wiodro *posucha, upał, aestus*. B. Sz.

Wiąsło, a, lm. a *trzydzieści stoczków*. Sł. wil.

Wiąsł, i, lm. e, Salwinja, Dziurawka bot. (sal- vinia) *ros. z gromady paprotników, z rzędu dzie- rzęg, z rodziny wiąsłowatych*.

† Wiątechość, i, blm., p. Wiotchość.

† Wiątchy p. Wiotchy. L.

Wiąż l. ęzu, lm. ęzy, × Wiąza, × Więza = a) *część w lm. Więzy wiązanie, wiązka, rzecz do wiązania czego służąca: łyka, troki, pęta, powrozy, łańcuchy i t. p.*: Więzy, łyka, troki, łańcuch. Kn. Z więzów go wyzwole. Rzew. W nie- szczęśliwych zostaje więzach. Troc. Dla ciebie więzy, pęta nie zelżywe. Kras. Wiedział o sposobie rwania więzów; był silny. Mick. Przen.: *obowiązki, względy kępujące*: Póki go więzy prawa i respektów ścisają, trzymają. Troc. Przen.: *węzły, związki, ognia*: Więzy miłości. b) anat. † W., ob wiązka = *wiązadło* (ligamentum) a.: *ścięgno* (tendo). W. dwuna- stnico-nerkowy, p. Dwunastnico-nerkowy. W. dwunastnico-okreżniczy, p. Dwunastnico-okreż- niczy. W. grdyko-nagłośniowy, p. Grdyko-na- głośniowy. Więzy grdyko-nalewkowe a. tarcz- nalewkowe, p. Grdyko-nalewkowy. W. gnyko- tarczowy, p. Gnyko-tarczowy. W. guzo-krzyżowy a. kulszo-kuprowy, p. Guzo-krzyżowy. Więzy językonagłośniowe, × języko-nakrzywkowe, p. Języko-nagłośniowy. × Więzy krzyżo-biodrowe, p. Krzyżo-biodrowy. Więzy krzyżo-kulszowe, p. Krzyżo-kulszowy. Więzy krzyżowe. Wiąż krzyżo- ogonowy, p. Krzyżo-ogonowy. Więzy łokciowe a. † związki kubarkowe. c) bart.: W., Wąż woskowy, Wąza = *pierwsza pszczela budowa pla-*

strów w ulu, skarzyk; plaster w ulach pszczel- nych suchy, bez miodu: W., pierwsze wiązanie pszczelne w ulu, bartnicy skarzyk zowią, comosis. Mącz. d) bud.: Więzy ścienne = *warstwy kamienia twardego, składające osnowę ścian murowanych a. tylko grubsze ich i wydadne części*: Więzy pozi- ome = *warstwy poziome, tudzież wszelkie poziome, wydadne ze ścian pasy i kamienie, do przewiązania pionowych więzów służące*. Więzy pionowe = *wszél- kie w ścianach uwięzłe słupy, do podparcia lub związania poziomo więzów służące*. Podcz. Więzy poziome = *cokuley*. Więzy pionowe = *skarpy a. pilastry*. 2. ązu, lm. ązy, † ilm, † Ilma, † Ilmak bot. = a) (ulmus) *ros. z rodziny wiązowatych*. Gatunki: W. długoszypułkowy, niek. Brzost, [G a b, G a b i n a, K o p a k, K o p a c z y n a, L i m, L i m a k] (u. effusa). W. korkowaty, W. brzost, Brzost korkowy, [Brzóst] (u. suberosa). W. zwyczajny a. pospolity, niek. Brzost (u. campestris). b) W. samaryjski, p. Parczelina. × Wiązacz, a, lm. e, × Więzacz l. ten, co wiąże, związuje. 2. bud., p. Wiązar. Podcz.

Wiązać, ze, zał, † Więzać l. związując tworzyć, formować: Snopy wiązali na polu. B. Sz. W. kokardę. W. wiązki. Troc. W. snopy. Troc. W. sieci. W. wianek, bukiet. Troc. Przen.: Odcinają ś. mieczem i przymierza wiąza. Mick. (= zawiązują, zawierają). Byli oboźni wieley, którzy podczas wojny zakładali obozy, wiązali kosze. Kal. (= organizowali, zakładali). W., wę- zelki pleśń, dziać, damska robota. L. Helena w domu wiązała opong, w której bitwy obie wy- rażała. Kochan. W. koronki, sieć. Troc. [W.] = *robić na drutach, np. półczochy, rękawice*. 2. związować; przen. łączyć, spajać, kojarzyć, ze- stosowywać: W. koniec z końcem. Przen.: Ledwie mogą W. koniec z końcem (= *ledwie zdolam opędzić potrzeby; tylko że wystarczę na nie*). Naj- więcej teraz piszą *currenti calamo*, wiązana literą, dla większej prędkości. Haur. W muzyce fuza prosta ma w sobie raz wiązanych nut dwie. Mag. Fuza raz wiązana ma w sobie dwa razy wią- zanych dwie. Mag. W. drzewo, tramy w bu- dowaniu, *fibula conjungere* Kn. Narożniki w mu- rowaniu sporemi kamieniami W., żelaznemi utwierdzać ankrami. Haur. W. cęgł, w murowaniu sadzić ją tak, aby stosuga w sto- sugę wpadała. Mag. Mnie, księżę, stulą wiąż. Mick. W. słowa i t. d., podług miary składać, rymami pisać. L. Miedzy wolną a wiążaną mową ta jest różnica, że w mowie wiązanej musi ś. zachowywać przepisana miara, która ś. w wol- nej mowie nie zachowuje. Kopez. Zabawiam ś. w rym wiążaną mową. Groch. Ty, tylko zawsze smutne więząc tony, płaczesz Mística. L. Na przemiany w takt wiązały głosy. L. (podług taktu śpiewały. L.). Trzeba myśl więzać roz- tropnym baezieniem. Rej. (podać myśl roztropnej uwadze. L.). Artysta wiąże udatnie szczegóły w całość (= *składa, zespala, zlewa, jednoczy, kojarzy, skupia*). Litery w pisaniu pięknie wiąże. Troc. 3. owiązywać, obwiązywać, okręcać, kę- pować, ściagać więzami: W., związywać co, kogo powrozem, rzemieniem, łykiem, łańcuchem. L. Szawel poczynił wiele złego wiernym w Jeruza- lem i tu w Damaszku ma moe wiązać wszyst- kich, którzy wzywają imienia Pańskiego. Gil. Rzeczy takie obmyślała, kłóremiby mię, poj- mawszy, wiązać mógł. Jan. W. co w co, obwią- zywać czym. L. Mieszczanki Parnasu lutnie wiązały w kwiaty i lotne Pegaza karki. L. Kto ma ciężą (proces), tego nie wiąza. Prz. Przyjaźń

co mię słodkimi węzły z tobą wiąże. Kras. W. twój woli nie chcę. Mick. Przen.: *przekonywać, zwyciężać, konwincować*: Dowody mają być jasne, gruntowne, rozum wiążące. Nagur. W. kogo dowodami, argumentami. Troc. Przen.: *obowiązywać, krepować, niewolić*: Jeden drugiego ciężkimi zapisy W. i wklećć zwykł. Górn. Hersztowie miasta przysięgą między sobą wiązali. Warg. Decyzja królewska nie inaczej, jak podpisana przez jednego z ministrów, do posłuszeństwa W. będzie. L. Ściśta kogo W. obligacją, przysięgą. Troc. W. kogo do sekretu. Troc. Chleb najmocniej wiąże. Kn. (= *zjednywa, zniewała*). Których jednaki uczynek wiąże, za temi też jednaka wina idzie. Sz. (= *ciąży na nich, obciąża ich*). Przen.: Nie wiąż dla siebie świata. Mick. (= *nie zawiązuj go sobie*).

4. †W., †W. *Wiązywać* księgi = *zszywać, oprawiać*: Książeczki pięknie wiązane. Kosz. Napisał Baruch słowa Pańskie w wiązanych gołego papieru księgach. Leop. (na księgach zwiniomych. Leop.). W. księgi w pergamin. Troc.

5. × W. kogo na imieniu = *obdarowywać go darem imiennym*: Było sejmu obyczajem dobremi prawami W. króla imieniem ojczyzny. Ust. (ofiarować mu je na wiązanie w dzień imiennin. L.). Król był jego ojcem chrzestnym i po królewsku go upominkował przy chrzcie, wiążąc, mu starostwo bogate. Star. 6. †W. kogo w co = *wprowadzać kogo w posiadanie czego, wwiązywać kogo w posiadanie*. L. 7. *przywiazują, wwiązywać*: Stawia wozy, podjezdki do brzezińek wiążą. Przen.: W. kogo przy kim = *przywiazują do kogo*. L. Same w nim cnoty wiążą cię przy nim. L. Prosiła mnie nieboszczka, żebym ją wzięła mówiła w duchu; ale co to sobie na kark W. sierotę. Krasz. Oprócz obowiązku wiążała mnie do was miłość. Bał. (= *przykuwała mię do was*).

8. × W. *zawiazywać* ś, *tworzyć* *zawiazek*: Ziele poczyna w sobie na nasienie W. Troc. W. ś. I. *łączyć* ś, *czepiać* ś, *splatać* ś: Wino ś. z topolą wiąże. Troc. 2. *kleić* ś, *trzymać* ś. *kupy*; *udawać* ś: Nie wiążą ś. materję w tym liście. Troc. Co ś. nie wiąże, nie klei. L. Wyprawa nie wiążała ś. od początku, i korzyści niewielkie z niej płynęły. Rol. 3. z czym = *być w związku*, *zostawać w łączności*, *kojarzyć* ś, *łączyć* ś, *mieć związek*: Małżeństwo w katolickim kościele wiąże ś. z stanem kapłanów. Świt. W szeregu myśli ludzkich tak ś. wszystko wiąże i trzyma, jak w odwiecznych dziełach natury. Śniad. 4. z kim = *łączyć* ś, *wdawać* ś, *zadawać* ś, *bratać* ś, *kumać* ś, *obcować*, *przestawać*, *solidaryzować* ś, *żyć*, *zostawać w stosunkach*: Z sobą ś. znali i wiązali jeszcze od wojska i ostatniej wojny. Krasz. 5. z kim = *zobowiązują wobec kogo*, *zostawać ś. w zależności od niego*, *krepować* ś. *nim*: Nie wiążcie ś. nie służcie despotom, ale łączcie ś. służcie ojczyźnie. Stasz. Nie wiąż ś. z nikim, swobodnym bądź. Kn. W. ś. słowem. 6. *łączyć* ś, *spółkować*, *odbywać* *stosunek cielesny*: Wołki pierwszej, niżby ś. z krowami poczęły wiązać, dwa miesiące przedtym jęczmieniem dobrze wytuczyły. Syr. 7. przy kim = *wieszac* ś. *przy kim*, *lgnąć doń*, *trzymać* ś. *kogo stale*, *trwać* *przy kim*, *przystawać do kogo*: Fortuna nierada ś. statecznie wiąże przy jednym. Ustrz. (= *nie dopisuje jednemu*). Przy Nestorze ś. wiążał. Jabł. (= *dotrzymywał mu placu*). Wyznaję, żem zbłądził, do szlachty ś. wiążąc. Siem. J. Wiązali ś. do Szwedów (przy Szwedach). Troc. 8. *łączyć* ś. *powstawać*, *tworzyć* ś.; *zawiazywać* ś, *kojarzyć* ś,

składać ś, *organizować* ś, *formować* ś. z części: *skupiać* ś, *zgromadzać* ś, *zbierać* ś. w szyk, w całość: Ludzie Saladyna tak ś. łatwo wiążą z sobą, jako i uciekają. Ustrz. (tak łacono ś. uszykują, jak rozsypią. L.). Ze stów wiąże ś. pieśni budowa. Nuż ś. wiązać w konfederacje i bić ś. Kaczk. 9. (o roślinach) *związać* ś.; *zawiazując* ś. *formować* ś.: Wiąże ś. kwiat, owoc, kapusta = wyrasta w kłobuk, w głowę. L. Dąb ś. wiąże z żółgdi, z orzecha leszczyna, z ezasem z człeka mądrego wyrasta chłopeczyna. Min. Od rozsianych z kwiecica zwiędłego nasieni nocny płodek ś. wiąże, krzewi i zieleni. Przyb. (= *kiellicuje*). Z kwiatu owoc ś. wiąże. Zabł. Pilnować kwiecica trzeba, aby ś. na owoc wiążało. Troc. To drzewo na owoc ś. wiąże. Troc. Kapusta, owoc ś. wiąże. Troc. 10. × W. ś. *naginać* ś, *stosować* ś, *nałamywać* ś, *zastosowywać* ś.: Mądry wiąże ś. do niedoli prostych ludzi. Troc. Mówca W. ś. ma do afektu, miarkując, co bardziej poruszyć może. Troc. 11. myśl: W. ś. ze zwierzem = *czepić* ś. *go*, *wziąć* ś. *do niego*, *jąć* ś. *go*, *nacierać* *na niego*: Psi jakoś nieochotnie z niedźwiedziem ś. wiązali. Górn. Psy z niedźwiedziem ś. wiążą. Troc.

Wiązadełko, a, lm. a p. Wiązadło.

Wiązadło, a, lm. a, † **Wiązadło** I. to, co służy do *związywania*, jak: *porośnięte, tylko i t. p. W.* do trzewików = *tasiemka do sznurowania, sznurowadło*. Przen.: *więź, ogniuwo, spoiwo, łącznik, związek, spójnia*: Miłość przechodzi, mija, i potem tylko przyzwyczajenie jest wiązadłem między mężczyzną i kobietą. Siemk. 2. [W.] p. **Uwiązanie**. 3. anat.: Nazywamy wiązadłami wiązki włókien takie, jak w ścięgnach kości z sobą łączące. W. A. W. *torebkowate = ścięgnio kieszonkowe*. 4. ogr. *tylko lub wełna, użyte przy uszlachetnianiu drzew*. Zdr. **Wiązadełko**.

Wiązak, a, lm. i I. bud. *sztuka drzewa do kostki oprawna, służąca do wiązania krokwii, na ich podporę*. 2. [W.] *część cepa, gązwa, gązewka*: W cepie są dwa wiązaki, które łączą bijak z dzierżakiem.

[**Wiązałnik**, a, lm. cy] *parobek wiążący zboże w snopy*.

Wiązalkowy drut. = *drut przeznaczony do przywiązywania przewodników telegraficznych na izolatorach*.

Wiązaneeczka, i, lm. i p. **Wiązanka**: Wiązanka, W., *spoczek*. Mącz. [Wiązanecka siana].

Wiązanie, a, lm. a I. *czynność* cz. **Wiązać**: W. paku, towarów, snopów. Troc. Jak wyjeżdżać z kraju, gdy ś. tu mają zacząć owe śledztwa wojenne, areszta, wiązania, bicia! Kal. Sposób wiązania dachów w Niemczech zwyczajny godny jest, żeby był u nas wprowadzony. Świt. 2. *podarunek imiennowy, węzeł*: W., *podarunek*, którym go w imienniny wiążą. L. Nie obchodzi imienia wiązaniem i ucztą byłoby wykroczyć przeciw wspaniałości umysłu. Kras. 3. [W., **Wiązarek**] *podarek dla nowoochrzczonego dziecka, czasem zawiązywany w róg pieluszki lub koszulki*. 4. [W. drzew] = *obyczaj obwiązywania na św. Szczepana porośniętymi drzew w ogrodzie, aby obficie rodziły*. 5. [W. drzew oraz W. ławki] = *pewien obrzędek na Boże Narodzenie*. 6. [W.] *więzienie*: Dorotę do wiązania wsadził. 7. *książki = oprawa, okładki*: Klajstr z mąki rżanej bywa zrobiony od introligatorów do wiązania ksiąg. Syr. Bukowe drzewo godzi ś. na deszczki ku wiązaniu ksiąg. Trzye. W. *książki, oprawa*. L. 8. [W.] *wici spajające szczeble w bronie*. 9. × W. *wiązka, pęk, pęczek*:

Zniesiono wiele wiązań słomy i chróstu. Warg. 10. *wiązanka, girlanda, feston*: W. fruktów, kwiatów, feston. Chm. B. 11. × W. *wiązek, łączność, styczność*: Namieñości mają W. z apetytem materialnym. Troc. W. rzeczy jest sposobne, gdy eo za czym idzie. Troc. 12. × *Wiązania, przywiązania reguła* (Troc.) = *regula laichuchowa*. Reguła wiązania, *alligatiois*. Sol. 13. = *Intromisja*. 14. p. *Wiązanie* s. Chem.: *łączenie s. atomów jednostkami powinowactwa, wyrażonemi we wzorach budowy przez linijki*: W. pojedyncze, potrójne. 15. anat.: × W., *wiązadło, więzy* (ligamentum): Macieja fece czterema ligamentami, czyli wiązaniami, umocniona. Roz. *Wiązania* (ligamenta) znajdują s. w stawach kości, utrzymują związek i nie dopuszczają im łatwo ze stawu wyskakować. Kluk. *Wiązania, ligamenta*, są zebrania mocnych nitek do wzmocnienia niektórych części ciała, utrzymujące związek ich z sobą. Kluk. 16. a. *Więźba cieś.*: W. ciesielskie, wogóle łączenie końców sztuk dłuższych drzewa jakiegobądź wymiarów; *ciesielska robota w budynkach*. Łab. W. na prost = w jednej linji. Łab. W. na zakładkę, czyli na łapę, przez zacięcie i równe ściosanie końców. Łab. W. na skos, t. j. przez ukośne ścięcie. Łab. W. na czop (zwykle w wiązaniu kątowym) lub na tybel, t. j. na czop oddzielny, w obie sztuki wchodzący. Łab. W. w jaskółczy ogon, czyli głębokite wycięcia kątowe. Łab. *Wiązania* odrzwi w chodnikach i wieńców w szybach dają s. zwykle w orce lub w tak zwany zamek prosty, czyli na czop. Łab. W. dachu = *stolec dachowy* (Łab.), *klatka dachu, culagier*. W. dachowe, belkowanie, krokwy z sobą połączone. L. Dla niedbałości zgnije W., a dla leniwych ręk kapacę będzie do domu. Leop. Sposób budowania z gliny domów od pruskiego wiązania lepszy. Kluk. *Więźba, W.*, rusztowanie wszelkie, czyli łoże niejkie, na którym leży pokrycie dachu. Podez. W. dachowe, jako: krokwy, jętki i t. p. Podez. W. a. zrab w budowaniu. Troc. 17. ogr. *gałęzie stanowiące formę drzewa Karłowatego*.

Wiązanie się, a s., niek. *Wiązanie*, blm., czynność cz. *Wiązać s.*: W. s. niepotrzebnemi przyrządzeniami. W. s. owocu. Troc.

Wiązanka, i, lm. i, Wiązka, [Wiązek], × Wiązan, × Więż, × Wiązerek, [Wiózanka] 1. *peczek, pęk, snopek, snop*: W. słomy. L. W. rzodkiewek, szparagów. Troc. W. drewek. Troc. *Wiąsanek* wiązanie. Troc. W., *wiązaneczka, snopczek, mącz.* Kazał im wiązanek strzał łamać. Gostk. W. izopu. Rej. (wianek. L.). Porwała sto wiązanek rozyneków i dwieście brył figowych i wszystko na osy włożyła. Birk. Chłop idzie orać dwiema woły, przynieszy dwie wiązance siana im z stodoły. Papr. W. kwiatów = *równianka, wianek, bukiet*. Uwił wiązanek i szepcząc, wkłada Marji na skronie. Zal. Przen.: Ta garść młodzieży, którą związała przyjaźń, codzienne zbliżenie, jednoś myśli i nadziei, ta święta W. ludzi rozpręga s. na wieki wieków. Krasz. *Wiązankami, fasciatim*. Kn. 2. bot. (phacelia) roś. z rodziny *czerpatkowatych*. 3. bud. *złobina z gałązek z liśćmi i owocami, w jednym lub dwóch końcach zawieszisto przytwierdzona, używana w późniejszym stylu odrodzenia*. 4. fl. *bratwa, kołaczami, t. j. w kilkoro skręconą wicią, wiązana*. 5. zool. (desmodus) *nietoperz karmiący s. krwią człowieka, zwierząt*. Zdr. *Wiązaneczka*.

Wiązania, y, lm. y rzecz ladajako powiązana, *skleciona, sklejoną, licha wiązanka, zlepek*: Ry-

biński o gęślach swoich w dedykacji mówi: moja to, nie wiem jaka, W. L.

Wiązanny przym. od *Wiązanie*: Tyś (o Bogu) ogniw wszechstworzenia wiązanym łańcuchem. Krasin.

Wiązany 1. im. od *Wiązać*: Nuty raz wiązane. 2. Mowa wiązana = *rymy, wiersze*. 3. min.: *Kryształ W.* = *przedstawiający jakby tkaninę złożoną z drobnych igielek, kryształ siatkowy*.

× *Wiązan, i, lm. e p. Wiązanka*: W., *wiązka siana, słomy*. Rej. W., *wiązka drew*. Błaż. W. siana. Kn. [Narwać W. kwiatów].

Wiązar, u, lm. y, Wiązerek, Wiązacz bud. *wiązanie złożone z dwóch krokwi, w końcach jednej belki oprawionych, i wszystkich posilkujących je części*. Podez.

Wiązerek, rka, lm. rki 1. [W.] p. *Wiązanie*: Kuma też wiąże wstążeczką w róg poduszki dziecka talar i fenig, jako W. dla niego. W. chrzestny. Troc. 2. bud., p. *Wiązar*.

Wiązarka, i, lm. i, Skrzynia fl. 40—60 sztuk *klepek lub szczap*.

[*Wiązarko, a, lm. a*] *wiązanie, podarunek*.

Wiązarowy przym. od *Wiązar*: Belki *wiązarowe*.

Wiązeczka, i, lm. i p. Wiązka.

[*Wiązek, zka, lm. zki*] p. *Wiązka*: Przy *wiązku siana*.

† *Wiązić, i, il i* † W. s. p. *Więzić*.

† *Wiązienie, a, blm.*, czynność cz. *Wiązić*.

† *Wiązienie się, a s.*, blm., czynność cz. *Wiązić s.*

† *Wiązień, znia, lm. znie* p. *Więzień*.

Wiązik, a, lm. i l. p. Wiąz. 2. bot. p. *Trzast*.

Wiązka, i, lm. i l. p. Wiązanka: W. drzewa, szparagów. Kupuję drzewo na wiązki. *Wiązki* chrustowe, faszyny. Jak. J. Z włókien i ich *wiązek* (fasciculi) staje s. całe ciało roślin. L. W. papierów. L. (= *plika, zwój, zwitek, fascykul*). W. pilników, drutu. Łab. (= *bunt*. Łab.). 2. anat. (fasciculus) *peczek, pasmo*: × W. włókien mięsnych lub nerwowych. 3. fiz.: W. promieni światła = *snop, smuga, promień światła*. W. drutów = *druty umieszczone w cewach przyrządów elektrycznych, dla wzmocnienia ich działalności*. W. magnezowa, p. *Magnesowy*. 4. mat. zbiór prostych przestrzeni, przechodzących przez jeden punkt, zwany *podkładem* lub *środkiem wiązki*; *zbiór płaszczyzn, przechodzących przez jeden punkt, czyli podkład lub środek wiązki płaszczyzn*. Zdr. *Wiązeczka*. Zgr. *Wiącha*.

Wiązkoskrzelne ryby, zool. *dział ryb*.

[*Wiązkowiec, wca, lm. wce*] (himantia) *rodzaj grzyblika włóknistego*.

Wiązkowy 1. przym. od *Wiązka*: *Drzewo wiązkowe* (= *drwa, na wiązki sprzedawane*). Liś W. Pilnik W. a. *bunto wy* = *sprzedawany w wiążkach, słomą okręconych*. Łab. 2. inż.: *Kiszka wiązkowa, p. inż. Kiszka*.

[*Wiązły*]: *Wiązła rękajca = rękawica zrobiona na drutach*.

Wiąznać, znie, znał a. zł p. *Więznąć*.

Wiązowate rośliny, bot. (ulmaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*.

Wiązowiec, wca, lm. wce bot. p. *Obrostnica*.

Wiązowy, Wiązowy przym. od *Wiąz*: *Drzewo wiązowe* (= *więżina*). W. *gaik*. L. *Wiązowe* lyko. L.

[*Wiązy, ów, blp.*] *drzewo łączące w poprzecznym kierunku obie kopanice na wierzchu kopył*: W. są robione z młodego drzewa przez zagięcie

w obu końcach, dla zrobienia otworów potrzebnych do założenia na kopyta; inaczej zrobione nazywają ś. oklenie.

† **Wiąz**, ezi, lm. ezie = Uwięź. Skr.

† **Wiążbić**, i, il p. Więźbić.

† **Wiążbienie**, a, blm., czynność cz. **Wiążbić**.

Wiążnięcie, a, blm., czynność cz. **Wiążnąć**.

Wibracja, i, lm. e fiz., p. **Drganie**: W. struny za pociągnięciem smyczka, krtani przy wydawaniu głosu. Zatrzymała ś. nagle, jakby przerażona wibracją swych wyobrażeń, czy też jego zapatrzeniem ś. badawczym. Brt.

Wibracyjny przym. od **Wibracja**: Ruch W. (= wibracja, drganie).

Wibrator, a, lm. y przyrząd służący do wywoływania drgań, ulegający drganiom.

Wibrjon, a, lm. y bakterja formy pręcika kreconego, grajczarkowatego.

Wibrować, uje, ował i. ulegać wibracji, chwiać ś. nadzwyczaj szybko, drgać, drzeć, trząść ś., dygotać: Dłońmi do drzwi przylepiona, wibrowała cała niebezpieczeństwem chwili. Brt. 2. org.: Piszczalka wolno wibrująca = piszczalka języczkowa, grająca wskutek wibrowania języzeczka, nie uderzającego przy tym o brzegi otworu, na którym ś. znajduje.

Wibrowanie, a, blm., czynność cz. **Wibrować**.

Wibrysta, y, lm. ści malarz postępujący ś. wibryzmem: Trawa jak u naszego wibrysty malarza kochanego. Mie.

Wibrystyczny przym. od **Wibrysta**: Zabił ś. jako artysta, chorobliwą dążnością do wibrystycznych ekscentryczności. Gers.

Wibrizm, u, blm. sposób malowania polegający na nakładaniu grudek i prążków, aby światło, czepiając ś. wypukłości, drgało za każdym ruchem oczu widza: Zwolenników wibrizmu posiada i polskie malarstwo. Gers.

Wibudlak, a, lm. i bot. (nartynia) roś. z rodziny ostropowatych.

Wic, u, lm. e gm. żart, dowcip: Głupie wice z ulicy—oświadczył Izidor Maiblum, uśmiewszy ś. Tet.

[**Wic**] przys. zwykle, zazwyczaj: To W. tak bywało: sąsiad W. co wieczór przyszedł do nas.

Wice, nied. wyraz, dodany przed jakimkolwiek tytułem, znaczy: zastępca, pomocnik, pod: Wiceadmirał, wicekonsul, wicekanclerz.

Wicedyrektor, ra, lm. rowie a. rzy zastępca dyrektora.

Wicegospodarz, a, lm. e przyjaciel zaufany, wyrażający gospodarza w przyjmowaniu i bawiennu gości: Kilku przyjaciół i dworaków ministra, pełniących funkcje wice-gospodarzy. Krasz.

[**Wice ha!**] wołanie prosiąt. Por. 2. **Maluski**. **Wicehrabia**, ego a. i, lm. owie godność samodzielna, niższa od hrabiogo.

Wiceinstygator, ra, lm. rowie a. rzy pomocnik, zastępca instygatora, podprokurator: W. koronny. Troc. W. litewski. Troc.

Wicekanclerz, a, lm. e zastępca kanclerza.

Wicekomandjer, a, lm. owie, p. **Wicekomendant**: Mnie instruktorem i wicekomandjerem całego garnizonu lwowskiego nominował. Łoź.

Wicekomendant, a, lm. ci, **Wicekomandjer** zastępca, pomocnik komendanta. Troc. Wicekomendantem korpusu kadetów był Fryderyk Moczyński. Kraus.

Wicekról, a, lm. owie, × **Wicereg**, × **Wicerej** zastępca, namiestnik króla. Troc. W. Indji. W. Egiptu (= chedyw).

Wicekrólewski przym. od **Wicekról**: Wicekrólewskie prymasa rządu. Troc.

Wicekrólik, a, lm. owie żart, *wicekról maleńkiej krainy*: Trzej wicekrólikowie stali niemi. Krasz.

Wicelegat, a, lm. ci zastępca legata. Troc.

Wicemundur, u, lm. y mundur urzędniczy nie galowy, na codzień.

Wicemundurowy przym. od **Wicemundur**: Czy włożył W. frak z krzyżami, czy zostać w szlafroku? Krasz.

Wicenamiestnik, a, lm. cy zastępca namiestnika. Troc.

Wiceprezydent, a, lm. ci zastępca prezydenta. Troc.

Wiceprofos, a, lm. owie zastępca, pomocnik profosa: Profos z towarzyszem, czyli wiceprofosem, z dwoma sługami i czterema żołdakami. Górs.

Wiceprzeor, a, lm. owie zastępca, pomocnik przeora.

Wiceprzeorysza, y, lm. e forma ż. od **Wiceprzeor**. Krasin.

Wicereg, a, lm. owie p. **Wicekról**: Potomek domu namiestniczą godnością królów we trzech wiceregach wygórowanego. Krasz.

Wiceregencja, i, lm. e godność, urząd wiceregienta: Dałem wiceregencję studze memu Podlasianinowi. Mat. Najniższy stempel na regencje ziemskie i grodzkie wiceregencje. T. K.

Wiceregients, a, lm. owie zastępca regienta: W. seminarjum duchownego.

Wiceregient, a, lm. ci zastępca, pomocnik regienta: Chciałem mieć posłusznego i ode mnie całe dependującego wiceregienta. Mat. W. grodzki nurski. Troc.

× **Wicerej**, a, lm. e p. **Wicekról**. Troc.

Wicerektor, a, lm. owie zastępca, pomocnik rektora, prorektor: Piotr Skarga zostaje wicerektorem pięknie rozwijającej ś. szkoły w Wilnie. Mor. K.

Wicesejm, u, lm. y sejm niższej instancji, sejmik: Rada, mając władzę tłumaczenia praw, przywłaszcza sobie moc sejmową, że ten W. wkrótce sejm zastąpi. Kal.

× **Wicesgierencja**, i, lm. e godność, urząd wicesgierenta.

× **Wicesgierent**, a, lm. ci namiestnik królewski w księstwie Mazowieckim po przyłączeniu go do korony.

† **Wichbild**, u, blm. prawo municypalne, t. j. miastu pewnemu przysługujące.

Wicher, chru, lm. chry i. a. **Wichr**, **Wichura**, **Wichrzyca**, [**Wichur**] zawieja, zawierucha, silny wiatr kręcący ś. w kółko: Dzień mgły i wichru. Leop. (zawartki. Leop.). [W wichrze djabeł ś. kręci]. Jako plewy na ścieżce, które albo podepcą, albo je W. roznieście. Rej. Jako gwałtowny W. niezgoniony proch po powietrzu niesie. Kochan. Nadzieja niezbożnego jest jako perz, który wiatr porywa, i jako cienka piana, którą W. rozpedza. Wuj. Wiatr siałę będą, a W. poźną. Wuj. Jak liście w jesieni W. zwykł roznosić. Opal. Piec w hucie dobry, że ogień w nim wichrem ś. toczy. Torz. (= krząc). Kilka wicherów raz po raz prześwisnęło spodem. Mick. Nagle wichry zwały ś., porwały ś. w poły. Mick. Starły ś. w pedzie oba wojsk szyki, jak W. z wichrem. Zał. Ta boleśń stara, jak mroźny W. śród śniegów marca. Stark. Wichry, jak dzikie ptaszyska, przycichły, zmęczone hu-

lanką. Mn. Wicher przestrzenny je (duchy) rozmiata. Kon. Wicher je (duchy)... w gwiezdny zbija pył. Kon. Potym wicher jakiś przeleciał ją drżeniem. Kon. 2. [Zły W.] *trąba powietrzna na stepach*. Pol. 3. *wichrzenie, warchoł, niepokój, zamieszka, zamieszanie, zamęt, zaburzenie*: Wicher. Słow. A i te wichry poszły znów od Knity. Pol. Bo ani wichrów o władzę i wiare! Pol. Stał s. wyrazem tych wszystkich wichrów rokoszowych, które od lat tylu w umysłach i duszach szalały. Kreeh. 4. *człowiek niestępczy, pustak, pędziwiatr, wietrznik, postrzeleniec, sowizdrzał*: Setny to chłop, wszelako W. w afektach był i W. będzie. Sienk. 5. *promień włosów sterczący na czubku głowy, nie dający s. przyczesać, kogutek*: Głowa śpiezasta, wyłysiała, z wiehrem na wierzchu. Krasz. 6. a. *Odwrot, X Orle piórko miejsce na koniu, gdzie sierść odwraca s. w kierunku odwrotnym od ogólnego*. 7. *przen. koń mający taki odwrot w sierści*. 8. [W.] *przelkupień jarmaczny, Żyd sprzedający odzież na jarmarku*. 9. *leśn., p. Kuniec*: [W. a. kottun, czapka, kunica, galka z gałęzi na drzewie]. Zdr. *Wicherek*. Zgr. *Wichrzysko*.

Wicherek, rku, lm. rki p. **Wicher**: Z włosami ułożonymi w taki W., jakby mu dopiero wyjęto z nich rękę. Prus. Onaby za tę brzezinę ledwie 50 złotych była wzięta, bo tam niewielki był W. Pas.

[Wichlac se, a se, ał se] p. **Wichlić**.

[Wichlanie se, a se, blm.] czynność cz. **Wichlać se**.

[Wichlarstwo, a, lm. a] *krętaństwo, szachrajstwo*.

× **Wichlarz**, a, lm. e *przednia część cholewy, wyższa pod kolanem, niż tylna na łydce*. Głog.

Wichlenie, a, blm., czynność cz. **Wichlić**.

Wichlić, i, il p. **Wiklać**. Orzech. [Wichlic se, Wichlac se] *kręcić s., wiercić s., świdrować s.*

Wichlin, u, lm. y, **Zielonokwiat** bot. (chloranthus) *rośl. z rodziny wicklinowatych*.

Wichlinowate rośliny, bot. (chloranthaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*.

[Wichlacz, a, lm. e] *krętać, matacz, klanca, wichrzyciel*.

[Wichlać, a, ał] p. **Wiklać**.

[Wichlanie, a, blm.] czynność cz. **Wichlać**.

[Wichlenie, a, blm.] czynność cz. **Wichlić**.

[Wicholić, i, il] l. *miąć; walać*. 2. *kręcić, mamić*. [W. s., Wicholić s.] *klepać biedę, walczyć z trudnościami, biedować, dużo odmawiać sobie*: Człowiek s. wicholi a wicholi, a coraz to gorsze czasy.

Wicher, u, lm. y p. **Wicher**.

† **Wichrokrętny** *burzliwy, niespokojny*. Gosł. Na czele pospólstwa był człowiek wprawdzie nieznacny, lecz domyślny, W., *factiosus*. Błaż.

Wichrolotny *hystery, lotny, szybki jak wicher*: Wichrolotne rumaki unoszą w perlistym, rozszerebrzonym i iskrzącym rydwanie. Zdziech.

Wichronogi *szybkonogi*: Powstawszy, tak rókował Achil W. Ryd.

Wichropióry p. **Wichroskrzydły**: Stado ptaków wichropiórych. Orzesz.

Wichroskrzydły, **Wichropióry** *ze skrzydłami lotnemi jak wicher, szybkooskrzydły, szybkołotny, szybkoopióry*: W. ptak. Tet.

× **Wichroś**, a, lm. e p. **Wichrzyciel**: O wichrośiu mówią, że guza dostał. Koch. W.

Wichrować, uje, ował l. † W. p. **Wichrzyć**. 2. [W.] *warjować, kotłować s. w głowie*.

Wichrowanie, a, blm., czynność cz. **Wichrować**. **Wichrowato** przys. od **Wichrowaty**: **Wichrowaty** *mózg W. radzi, a wszystkich wadzi*. Stryjk. *Rumak przez pole sunie W. Deo*.

Wichrowatość, i, blm., rz. od **Wichrowaty**: W., *wareholowatość*. L. W., *czczość i jałowość* *niezuć*. Sienk.

Wichrowaty, × **Wichrzowaty**, † **Wichrowny**, † **Wichrzaty**, † **Wichrzasty**, † **Wichrzysty** l. *pelen wichrów, burzliwy, wzburzony, rozhuwany*: Jął dymać Eurus wichrzasty, eo z mocy. Zebr. *Ostre i wichrzyste skały*. Kołak. (wiehrom wystawione. L.). Po morzu wichrzatym. Klon. *Przed oczyma jego w sztabę bałwan wichrzaty uderzył*. Koch. J. 2. *przen. warcholny, warchotny, warcholliwy, burzliwy, postrzelony, narwany, niespokojny; przewrotny, przewrócony, krętacki, spaczony, wykrętny, szalbierski*: Duch W., *jak szkap wyuzdany, prostej drogi nie upatruje*. Koch. W. **Wichrowate** nauki. Rej. *Gdzie wichrowata myśl s. we łbie plecie, nie zelżywszego już niemasz na świecie*. Rej. *To w swych głowach wichrowatych uknuli*. Falib. *Nierozsądny koncept twojej wichrowatej głowy*. Pim. *Wykrętać z wichrowatą główką*. Rej. *Paweł lby wichrowne przeciw Bolesławowi wzburzył*. Błaż. W. *mózg wichrowato radzi, a wszystkich wadzi*. Stryjk. *Na podaniach apostołskich polegać, przysady i przymioty wichrowatych mózgow odrzuciwszy*. Teof. *Niespokojność człowieka wichrowatego*. Górń. *Nie mogąc łeb W. w pokoju wytrwać, nową wojnę poruszył*. Błaż. *Wnet na cię tak wichrowym językiem powstano, że też o mały włosk żagłów nie zdrapano*. Błaż. *Być może, iż mam usposobienie nieco wichrowate*. Sienk. 3. a. **Wiatrowaty** *spaczony, wypaczony, kręcący s. = powykręcany, skręcony, powyginany*: **Wichrowata** *belka, gdzie słój nie idzie prosto*. L. **Wichrowata** *tarcica, spaczona*. L. **Deka** *wichrowata*. *Drzwi wichrowate*. *Drzewo wichrowate = skręcane od wiatru, w którym słój idzie, jak gwint u śruby, waliste, wiatrowate*. 4. *Koń W. = mający wicher na sierści*. *Czupryna wichrowata*. *Swinia wichrowata = z szczecina w różne strony rosnącą*. 5. [W.] *kędzierzawy*: *Jestem jak uciszona woda stawu, w której odbiło s. niebo z jego wichrzatemi chmurami*. Żer.

Wichrowładny *władający wichrami*: W. *Pogwizd, bóg Słowian*. Wor.

† **Wichrownie** przys. od **Wichrowny**.

† **Wichrowny** p. **Wichrowaty**.

Wichrowo przys. od **Wichrowy**: *Te wstęgi biją s. W. i fale ich mącą s. jako zwycięskie sztandary*. Brt.

Wichrowy *przym. od Wicher*: *Prędkie duchy wichrowe, na Pańskie słowa gotowe*. Ryb. *Weiaż wichrowe śpiewają oddechy*. Krasiń. *Rozmawiały z morzem wichrowym szumem... Tet*. *Za nami dał nieprzeparty W. huragan*. Wysp.

Wichrza, y, lm. y bot. (*murraya*) *rośl. z rodziny rutowatych*.

† **Wichrzasto** przys. od **Wichrzasty**.

† **Wichrzasty** p. **Wichrowaty**. Troe.

† **Wichrzato** przys. od **Wichrzaty**.

† **Wichrzaty** p. **Wichrowaty**.

× **Wichrzec**, y, ał p. **Wichrzyć**.

Wichrzenie, a, blm., czynność cz. **Wichrzyć**: *Dobry piec w hucie okrągły, że ogień w nim wiehrem s. toczy, i tylko niektóre partykuły szyt wantlochtem wylatują, a reszta musi cyrkłować w piecu podczas tego wichrzenia, które sprawuje największą dzielność ognia*. Torz.

Wichrzenie się, a s., bhm., czynność cz. **Wichrzyć s.**

× **Wichrzowało** przys. od **Wichrzowały.**

× **Wichrzowały p. Wichrowaty.**

Wichrzyca, y, lm. e p. Wicher: Aż mię ta burza, jak W., wzięła i duchem zapaliła zgrozy. Słow. Abo tu wysep niedaleko ś. ściele, abo ś. nam tu W. zakurzy. Kon. Słyszę wściekłą wichrzącą skrzydeł tej pieśni. Przybysz. Wiosenne wichrzyce najpotężniejsze pnie tamią. Przybysz.

Wichrzyciel, a, lm. e, Wichrzyłeb, Wichura,
× **Wichroś, człowiek niespokojnego charakteru, burzliwy; niespokojny duch, warchoł, wartogłów, zawierucha, zawadźak, awanturnik, człowiek przewrotny.**

Wichrzycielka, i, lm. i forma ż. od **Wichrzyciel.**

Wichrzycielski przym. od **Wichrzyciel.**

Wichrzycielstwo, a, bhm. charakter, usposobienie wichrzyciela, postępowanie wichrzyciela, warcholstwo, warchoł: Po dniach naiwnego wichrzycielstwa. Jell.

Wichrzyć, y, ył, × Wichrzec, Wichrować i. szturmować, sprawić burzę, wiać gwałtownie, kotłować s.: Wiatr wichrzył przez całą noc, W. (wichrzec) przestało. Troc. Wiatr wichrzy w kominie. 2. przen. robić zaburzenie, burzyć s., jurzyć, warcholić, mącić, niepokoić, robić zamieszki: Wichrzyło w Gdańsku pospólstwo, mając powodem Marcina Kocho. Błaż. Pelagjus heretyk wichrował w Anglii. Stryjk. Poskrom wykrętne rozumu, nie daj słowom twym wichrować. K. G. Wichrować czym = burzyć co: Gdy który szlachcic wichruje swym stanem, możemy mu rzec: bodaj wisiął, amen! Rej. 3. *paczyć, kręcić, skręcać:* Gorąco wichrzy deski, drzwi. 4. a. **Strzelać myśl (o niedźwiedziu) miotać kamienie, drzewa. W. s. i. srożyć s. wichrem, niepokoić burzą, burzyć s., miotać s., szaleć, targać s.:** Zimowy ranek wichrzy s. i śnieży. Mick. Słyszę burzę, co... s. wichrzy. Kon. Nad morzem, co z niebem s. zlało, wichrzą s. potworne paprocie, liście palm, kielichy orchidei. Przybysz. Nigdy jeszcze nie wichrzyły s. taką burzą gwiazdy moje. Przybysz. Duch s. we mnie wichrzy, jak pył pustyni w zwiewną piramidę. Mfc. W Ignasiu poczęło W. s. wszystko, aż z chaosu porwała s. myśl. Dan. Przen.: Takie pytania wichrzyły s. w głowie Tatar. Sienk. 2. *miotać s. jak wicher, thuc s., kręcić s.:* Polacy wichrzą s. po świecie, jako śmiecie przed burzą. Słow. 3. *jężyć s., sterczeć niesforne:* Na wygolonej głowie wichrzył mu s. czarny niesforny czub. Sienk. 4. (o drzewie) *paczyć s., kręcić s. od gorąca.*

Wichrzyłeb, lba, lm. lbowie p. Wichrzyciel: Wichrzyłbowie są przewrotni wykrętacze, którzy zawsze w szereg prawdy zmyślonego fałszu szukać zwykli. Smotr.

Wichrzysko, a, lm. a p. Wicher: W. szalało po górze zamkowej. Przyb.

× **Wichrzysto** przys. od **Wichrzysty.**

× **Wichrzysty p. Wichrowaty:** Ostro i wichrzyste skały. Kotak. (wiatrom wystawione. L.). Kręcąc głównią, jak wichrzystym słońcem, sygną iskrami na straszylu. Deo. Wleciała do niego (do lasu) burza, straszna burza wichrzysta. Orzesz.

[**Wicht, u, bhm.] p. Wikt:** Mnie W. dochodzi legalnie. Jun.

× **Wichtarz, a, lm. e p. Wiecheć:** Jeśli on kiedy zdradzi, to ja tyle wart, co wichtarze u moich butów. Sienk.

[**Wichur, a, lm. y]** l. p. **Wicher:** W., huragan. W., kędzior włosów nie przyczesany. 2. zł. rubel. Naści, Szlaja, W.

Wichura, y, lm. y i. wicher, burza, zawierucha: Dni, w których ozywezym blaskiem plonęło to, wichurą dziś zgasszone, ognisko domowe. Kos. 2. zł. *góra, poddasze, strych.*

Wici p. i. Wić.

Wicie, a, bhm., czynność cz. i. Wić.

[**Wicie, a, lm. a]** l. **Szkoblica. 2. = [Podwój]. 3. = [Powój].**

Wicie się, a s., bhm., czynność cz. Wić s.: W. s. roślin.

Wicin, u, lm. y bot. (gmelina) *ros.*

Wicina, y, lm. y, † Wycina statek rzeczny, większy od berlinki, z dachem ruchomym i masztem, pływający po Niemnie: Szkuły w Litwie wicinami zowią. Paszk. W naczyniu wodnym, w okrętach i galerach i wicinach, ciągnął Oskold na Konstantynopol. Stryjk. Dla małej wody łódzie a. wiciny zawięzły. Stryjk. Z Litwy do Królewca aza mało towaru na wycinach przychodzi? Gostk. Jada, płyną telegami i wiciną. Pol. Pan na wiosnę szle Hrehora do Królewca na wiciny. Syrok.

[**Wicinnik, a, lm. cy]** *oryl, flis ciągnący statek pod wodę.*

Wicenny przym. od **Wicina:** Znał s. dobrze na handlu zbożowym, na wicinnym. Mick.

Wiciokrzew, u, lm. y i. bot. = a) a. Sucho-drzewka, Zimalza, Loncera, bł. Smrodzina (loncera) krzew z rodziny przewierceniowatych. Gatunki: W. okręgowy, Jerychońska róża, daw. Powojem wonnym a. Przewiercieniem z wany (l. perilymenum). W. przewiercień, Kozi liście, Kozi powój, Jerychońska rdza (l. caprifolium). W. zwyczajny a. pospolity, Zimalza, Wisienka, Suchodrzew, Suche drzewo, Suche drzewko, Smrodzina (l. xylostem). b) bł., zam. Kolcowój. c) bł., p. Kalina. 2. bud. rzeźba przedstawiająca kwiat tej rośliny, jako zdobina architektoniczna.

Wiciokrzewowy przym. od **Wiciokrzew. Bot.:** Rośliny wiciokrzewowe, p. **Przewierceniowate.**

[**Wiciowanie, a, bhm.] obrączki spajające os wozu z nasadem.**

Wiciowaty podobny do wici. Anat.: Spiot W. (plexus pampiniformis) = utworzony przez gałązki żyły nasiennej wewnętrznej w powrózku nasiennym. Nerwiak W. a. spłotowaty (neuroma plexiforme s. cirsoidum).

Wiciowiec, wca, lm. wce zool. jeden z pierwotniaków wymoczków, posiadający jedną lub dwie długie rzęsy (wici). (flagellata s. mastigophora).

Wiciowy przym. od **i. Wić:** Łodyga wiciowa na ziemi leży, lecz tylko w pewnych odległościach korzenie puszcza. Jund.

Wicynalny i. Droga wicynalna = poboczna, gminna, boczna, prowadząca do głównej. 2. Kolej wicynalna = droga żelazna poboczna, łącząca wsie, zakłady fabryczne, kopalnie i t. p., poboczna, lokalna. 3. min.: Ściana wicynalna kryształu = jedna z ścian kryształu, składających pod nieznanym nachyleniem ścianą obszerniejszą.

Wiczka, i, lm. i bot. p. **Wyka.**

[**Wiczos, u, lm. y]** *drożka we włosach, przedział między włosami na głowie.*

i. Wić, i, lm. i, × Wic i. a. Witka *pręcik smagły, gibki, łoża:* Dębowa W. uczyz robić, a brzozowa rozum dawa. Kn. Zagrać komu w dębową W. Troc.

(=osmagać, oćwiczyć go). W. cienka, którą co przywiązują. L. Latoroślami więzowemi, jakoby wiciami, może być wiązanie. Troc. Jarzma do sprzężenia wołów bywają lipowe, jesienowe, wici zaś dębowe, ezeremehowe. Kluk. Przen.: Kręcić wici = kręcić, wykrcić *ś. sianem, tumanić, zavracać głowę, balamucić*: Czasu rozmyślić nie da; trudno kręcić wici. Pot. Jeszcze mi będziesz kręcił wici, zaraz ja cię tu gadać nauczę! L. Póki stryj nie siedział w Warszawie, mogliśmy kręcić wici i mydlić mu oczy, ale teraz przyjechawszy, podowiaduje s. o wszystkim. L. Już to teraz zwyczajna W. pod pretekstem cnoty ludzi oszukiwać. Lubom. 2. w. lm., a. Listy królewskie na wojnę, że dawniej do wici przywiązane były i na wiciach je noszono, wiciami dziś jeszcze zowią. Biel. M. Wici, *restes, literae restium*, od wici, żerdzi, laski, na której ordynanse prezentowano, szedzone. Chm. B. Wici wojenne na pospolite ruszenie, *resty*. L. Przyszła W. od hetmana. Syrok. (=nakaz). Trojemi listy a. wiciami wojenna wyprawa bywa oznajmiona: w pierwszych i wtórych nakazuje gotowość, w trzecich oznajmuje czas i miejsce zjazdu. Baz. Roku 1374 wicie roznoszą od dworu do dworu dekret królewski. Stadn. Przen.: *wogóle znak optyczny, zawiadamiący okólnie*: Wici były ognie zapalone, któremi awiadamiali siebie naczelnicy o obrocie nieprzyjaciół, i te sznury, *restes*, w smole obwinięte, mogły służyć za dawane. Na koń siadali, skoro wici po kraju rozesełane były, to jest rozkaz, czyli zwinione pisno na soszkaach zawieszane, do boju powołujące. Lel. znaki; po obwieszczeniach na piśmie to imię zostało jak pamiętka dawnego zwyczaju. Cz. Wojna bez wici (Rys.) = *nagła, bez wypowiedzenia, bez przygotowania*. Każdy na wojnę woła, choć wici nie będzie; każdy rozpada, choć bez ostróg. Glicz. Czy to pożary wzniecone przez nieprzyjacieli? — Nie... to wici ogniste, to zapowiedź wojny. Krasz. To prawym, szlachetnym rycerzom przystoi: nie spuszczać *ś. na wici, stać gotowo w zbroi*. Stryjk. Przen.: Jest jeszcze nadzieja, jeszcze nie wyszły wici trzecie. Pot. (= *kłamka jeszcze nie zapadła*). Nie czekaj z tym nigdy trzecich wici. Rej. (=ostatniej chwili). Na W. mi przyszo, rozpaczam. Mącz. (=na koniec, do ostateczności). Już mu trzecie wici starość okazuje. Kołak. (= *już go dokonywa*). 3. [W.] *łańcuszek wiążący grądziel pluga z kółkami, pógma, grądziółka*. 4. bot.: W. winna, p. **Winorośl**. Wici (pampini) u rośliny = *wąsy*. W., pęd tylko łuskami okryty. Rost. 5. ogr. *gałązka winorośli*: W. owocująca = *rodząca tegoż lata*. W. zastępcza = *mająca rodzić za rok*. 6. zool. (flagellum): Wici = *rzęsy, np. u pierwotniaków wiciowców*: Bardzo długa rzęsa jest wicią.

2. **Wić, wiję a. [w]ięć, wiję, wił, Winąć, nied. Wijąć** l. co = *skręcać, kręcić, pleść, splatać*: Kupcie kwiateczki, wicie wianeczki. L. Wioleta wije bukiety z kwiatów. L. Matki nie innego córek swoich nie ucza, jeno W. wianków, siatki szyć. Gil. Wije, płotę wieniec, bukiet. Troc. Gdy lilija z pięknym kwiatem różowym w jeden wieniec wija. Kochan. Pasta bieluchna owieczki, wila różane wianeczki. Węg. Wij mu z róży, z ruty wieniec. Od. W. powróż, bicz. Przen.: Jakby wianki wił, p. **Wianek**. Przen.: Wily nasze zabawy rozkosz z przywiązaniem. L. (składały, tworzyły naszą zabawę. L.). Smok, już tu, już owdzie krocząc, różne wije kręgi, to w przód, to w tył *ś. cofa, unikając cięgi*. Toł. (= *zaczyna*;

wije ś., skręca ś. w kręgi). 2. [W.] *pleść*: Wija bajki na mnie. Sito nie ręcam wite. 3. **związać, motać**: W. nici, związać. Kn. Wije, zwiąm nici. Troc. Tęczę wziąć na wrzeczona i W. i W. i W. Słow. Przen.: Na swoje wijać motowidło = *na swój młyn wodę obracać, na swoje koła ciągnąć, sobie galić*. L. (= *do siebie ciągnąć, swój zysk mieć na myśli*). 4. **owijać, zawiązać, okręcać**: Mój podagryk w pierzynę nogi po kolana wije. Troc. 5. przen.: † *Wijać skąd = uchodzić, umykać, iść precz, wynosić ś., uciekać*: Kiedy nie będzie na tobie ubioru świetnie drogiego, wijaj, bracie, z dworu. Stryjk. (uwijaj *ś., umykaj, ustępuj! L.*). W. *ś. l. składać ś., pleść ś., brać obrót*: Jak *ś. mój los fatalnie wije*. L. 2. **kręcić ś., wykrcęcać ś., związać ś., śwadować ś., wierzcić ś., kłębić ś., przewalać ś., tarzać ś., wyginać ś., przyczyć ś.**: Wyka od wiązania, że *ś. wijać rada chwytą i wiąże do tych rzeczy, przy których rośnie*. Syr. Wino *ś. koło pała wije*. Troc. Chmury wiają *ś. w kłęby południowym wiewem*. Książ. W dzień dymy wily *ś. nad miastem nakształt chmur gestych i czarnych*. Sienk. Wije *ś. wąż, snuje ś., zwiąja ś.* Kn. Wije *ś. wąż po trawie*. Troc. Wił *ś. wąż w kręgi, w zatoki*. Troc. Wijąca *ś. łodyga, volubilis, słaba, sznurowato na wszelkie ś. podpory wije*. Jund. (= *pnie ś.*). Wijąca *ś. łodyga, która ś. o tyczkę okręca*. L. Zburzone morze wije *ś. w potężne góry, chcąc pochłonąć wszystko*. I. (= *balwani ś., piętzy ś.*). Szum i krzyk nieustanny wił *ś. w powietrzu*. Krasz. (= *rozlegał ś.*). Wić *ś. z bólu, w boleściach*. Oleńka! ty w tym domu od boleści *ś. wieszsz*. Sienk. W. *ś. = biec gzygzakiem, mknąć wężykowato*: Strumyczek wije *ś. po łące*. Opodał konni ciasną jamy szyją po krętej ścieżce na skały *ś. wija*. Mick. (= *pną ś. wężykowato*). Pola wily *ś. i wydłużały przy polach*. Reym. Szukał band chłopskich, które, o ile *ś. wily w okolicy, przed jego dragonami pierzechały*. Tet. (= *kręciły ś., uwijały ś., wałęsały ś., krążyły*). Przen.: Rozmaite *ś. powieszy wija, roznoszą, roztawiają, (afferuntur varii rumores)*. Mącz. (= *krążą, obiegają, kursują*). 3. Wije mi *ś. = płacze mi ś. na języku, kręci mi ś. na języku, miele mi ś.*: Prędko biegłem i zapomniałem; aha! już mi *ś. coś wije na pamięci*. Boh. (= *ochapia mi ś.*). W oczy tylko mąż pełen ducha spojrzął czyje, wnet z wejrzenia zgadł, co *ś. komu w myśli wije*. Min. (= *co mu ś. kręci po głowie, co ma na myśli, co mu przychodzi do głowy*). Wije mu *ś. to w głowie*. Troc. Wije mu *ś. filozofja w głowie, kiedy pijany*. Troc. (= *majaczy*). Amuratowi świeża Skanderbega porażka zawsze *ś. przed oczyma wila*. Baz. (= *stała mu przed oczami, na oczach, nie schodziła mu z myśli*). Przypomnienia wily mu *ś. błyskawicami szaleństwa, strachu, lęku straszliwego*. Reym. Jakaś melodja W. mu *ś. jęła w pamięci, że począł ją nucić zeicha*. Reym. (= *świtać*).

Wid, u, lm. y l. w wyraż.: Ni slychu, ni widu. (Kn.) = *ani widać, ani slychać, ani oko kogo, czego (= przepadł)*. Już od lat kopy o was ni widu, ni slychu. Mick. Na puszczy ich ani widu. Chl. 2. × W. *postać, wygląd, pozór, powierzchowność, kształt*: Królewska dziecina W. aniołowy swój powoli traci. Słow. 3. × W. p. **Widmo**: † *kazał ś. W.*: Piękność, W., córka Słowa. Słow. Panna, nie schodź mi od boku, bo mi widy jakieś w oku błyszczą. Słow. Na rąbku chmur zabłysnął nam Edena W. uroczy. Zag. (= *widok*,

obraz). Ten W. złości mgły mej pamięci. Słow. Lech stawał (= zjawiał ś.) niby W. legiendy; gdzie jeno spojrzą, Lecha widzą wszędy. Gliń. 4. [W.] widok, światło. 5. [W.] wzrok.

Widać, a, ał l. † W., [W.] p. Widzieć. Błaz., Kaz. 1555, Rej. Napom., Sekl. Nie widał konia w oczu (= nie widział na oczy). W kroplach wody, które okrągłe widzimy. And. z Kobyl. Niemców z nimi niemało, cośmy je widali w Inflancjach. Piel. Bardzo różne mały widzimy. Górń. Kto czego nie widał, dziwuje ś. Kn. Widamy, na co im takowi posługacze wychodzą. Falib. Onoć idzie on, co sny wida. B. B. Widamy, że ci, co ś. boją, blednieją, a ci, co ś. radują, rumiani bywają; oni ś. frasują, a tym dobra myśl rośnie. Baz. Widamy, na co im takie rzeczy wychodzą. Falib. Nowiną oną i rzeczą nigdy nie widaną przestraszeni byli. Warg. Wiele dziwów nigdy nie widzanych. P. Koch. Ludzie dziwne i nie widane. Skar. Cudo nie widane. Skar. Ester była nie widanej piękności. Skar. Srebra i złota mnóstwo nie widane, dostatków wszelkich zbory niesłychane. Opal. [A to kto widał, kieby tak dużo potrzebować gorzałki? Kaszubi apostołów widali]. 2. **Widać = można widać = można widzieć, daje ś. widzieć, jest widoczne, widnieje, okazuje ś.:** Strzały z obu stron tak gęste leciały, że nieba było nie W. przed niemi. P. Koch. Na tym drzewie owoc nie będzie, gdzie nie W. kwiatu. Wor. Sławnych Aten zaledwie W. dziś ruiny. Niem. Wieś W. już jak na dłoni. Na sto stają łunę od ognia W. było. Troc. Nie W. lasu. Troc. Popraw sobie suknię, bo ci spódnice z pod niej W. (= bo ci spódnica z pod sukni wyglądu). W. tezę, żrenicę, już promień wytrysnął. Mick. Przen. W. z tego, że nasze zamiary w łeb wzmą (= pokazuje ś., wynika, jasno jest). Nie W. kogo, czego = niema, nie zjawia ś., nie pokazuje ś., nie słychać go: Bije dwunasta, nie W. strachu; bije pierwsza, nie W. jeszcze. Oss. Im dłużej go nie W., tym bardziej go pragnę. L. Nie W. go jakoś. Ani widać, [ani widnąć]. Tylko co go nie W. = tylko co go patrzeć, lada chwila spodziewany. Co go nie W., co pies szczeknie. Kn. (= tylko patrzeć, jak ś. drzewi otworzą). Nie W., jak przyjdzie, wyszedł na ulicę. Jez. 3. przys. widocznie, snadź, pewnie, zapewne: Silyn w giestach i w języku, W. bywał na sejmiku. 4. [Nie widałeś, Nie widał-si] co ci po tym? lepiej nie, wolałbyś nie. 5. [Nie widałem] = nie chce mi ś., ani myślę. 6. [Nie widał] = nie powinien, tak nie powinien czegoś robić. † W. ś. p. **Widzieć ś.:** Gdy ś. z tobą rzadko wida. Otw. S.

[Widak, Widuk]: Mak W., Mak samosiejek, M. ciekun = drobny mak polny, mający makówki z otworami.

† **Widanie, a, blm., [Widanie]** czynność cz. **Widać.** Troc. Nieczęste W. — gotowe nieznanie. Rys. Prosiła, aby jej siostrę z sobą przywiózł, aby jej ś. widaniem ucieszyła. Otw. [Do widania!] = do widzenia!

† **Widanie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Widać ś.**

† **Widany widziany.** Hist. uc. Dziwne i mało widane rzeczy. Otw. S.

† **Widac p. Widzieć:** W., videns. Ps. flor.

[Widacny] p. **Widoczny.**

[Widok] l. a, blm., p. **Widok:** Trza było za wideka przyjść. Ork. 2. dku = a) pełnia księżycy.

b) w wyraz.: Ani go widku! = ani go widać, ani go oko.

× **Widelca, y, lm. e p. Widelec:** W. kuchenna. Troc.

[Widelce, y, blp.] p. **Widelec.**

Widelcowy przym. od **Widelec.**

Widelczyk, a, lm. i l. p. Widelec. 2. org. drawienko pod stożkiem, wychodzące kołcami na boki i mające w tych kołcach wciąga, aby ś. stożek wraz z widelczykiem swał po sztyftach, przypadających na brodek tych wcięć.

Widelec, lca, lm. lce l. w lm. [Widelce] małe widły. 2. a. [Bydelec, Widelica, Widelka] × Widelca, × Widelki narzędzie kuchenne lub stołowe, pomocne przy krajaniu, podnoszeniu, przenoszeniu krajanych potraw, grabki: Widelcami, któremi sobie dopiero zęby wykałali; tychże do rozbiierania używali. L. 3. sztuczka grających w piłkę: podbivszy piłkę dwoma rozwartem palcami, łapać ją (w grze „w Zydka“). Got. 4. część walcowatej formy V, pomiędzy ramionami której umieszczone są koła. 5. druk. rodzaj widełek, uprawiających w ruch cylinder na maszynie drukarskiej. Zdr. **Widelczyk.**

[Widelica, y, lm. e] p. **Widelec.**

Widelnica, y, lm. e zool. (perla) prasiatnica.

Widelny, Widlowy przym. od **Widły.**

Widelęk, lka, lm. lki, Widlak myśl. jeleni dwuletni, mający na każdym rogu po dwie gałęzie.

[Widelka, lek, blp.] = a) p. **Widelec.** b) miejsce poniżej krtani u osady szyi, gdzie dołek nad deską pierśową, a obojczyki tworzą rodzaj rozwartych wideł. c) kuropatwa, mająca tylko dwie skrajne sterówki, gdy tymczasem pozostałe wypadały skutkiem pierzenia ś. d) a. Kozia noga, Forkiet woj. podstawka, na której opierano muszkiet podczas strzelania: Muszkietierowie nosili forkiety, czyli W., dla oparcia broni podczas strzelania. Górs.

[Widelkawy] p. **Widelkowaty:** Grób ma widełkawe gałęzie.

Widelki, lek l. zdr. od Widły. 2. p. Widelec: Złotemi widełkami do ust pokarm kładli. Skar. 3. rososzka, w której osadzona jest os belki ruchomej w wadze. 4. W. strojowe, p. Kamerton. 5. W. podporowe, widły podporowe, u wierzchu rury pompowej przybite, między któremi porusza ś. gibaczka. Łab. 6. drzątek zakończony rosochato dwiema odnogami: Obalić linę, mówi sternik, kiedy w holowaniu linka ś. na chróście lub drzewie zawiesz, aby ją flis kozieją, t. j. widełkami, zrzucił. Mag. 7. [W.] kostka obojczykowa u ptastwa domowego. 8. [W.] linijka na 15 cali długa i na cal szeroka, rozwarta z jednego końca nakształ widełek, z przewleczonym rzymykiem ze sprzączką, służąca do umocowywania wyżłowi pyska pod dolną szczęką, aby przez to przy strychowaniu nos górno nosił. 9. [W.] choroba ściśnienia serca u dzieci. 10. anat.: † **Widelki = obojczyk:** Na dole szyi widzieć ś. dają dwie od wyższej środkowej części piersi do góry i na zewnątrz idące wyniosłości podłużne, które razem widełkami (forcula) nazywamy. Gut. W. (fauces), otchłań, część gęby, zaczynająca ś. przy języzku, szerząca ś. do pacierzów szyi. Krup. 8. gór.: W. wychytowe: służą do rozsuwania lub zsuwania sobaczek, czyli sprzegania za ich pomocą machin do ruchu obrotowego lub wstrzymania tego ruchu. Łab. 11. myśl., woj. p. **Widelka:** W., widły łoweze. Troc. 12. a. **Ekstraktor** pusz. mechanizm wyrzucający patrony wystrzelone.

×Widelkogardłowy anat.: Muskul W., p. Gnykogardzielowy.

Widelkowato przys. od **Widelkowaty**.

Widelkowaty, **Widłowaty**, **Widląty**, **Widlasty**, **Widlasty**, [**Widelkawy**] *podobny do widełek, rosochaty, rozszczepiony*: Zutyczka widelkowata, rozszczepiana, o dwóch nóżkach rozchodzących się po przejściu przez uszko, aby nie wypadła. Łab.

Widelko-barkowy, **Widelkowo-gardłowy** muskuł (musculus furco-brachialis s. deltoides).

Widelko-gardłowy muskuł, anat. 1. (musculus hyo-pharyngeus) = *mięsień gnykopółkowy*, × *mięsień zwieracz średni gardła* (p. Gnykogardzielowy). 2. p. **Widelko-barkowy**.

Widelkowy 1. przym. od **Widelki** lub **Widelka**. 2. anat.: Dołek W., × podgardle, × podgardłek, × dołek podgrdykowy (jugulum) = *dołek szyjny nadmostkowy*.

Widenda, y, lm. y, **Widymata**, **Widymacja**, **Widymus**, **Widymusz** 1. p. **Wiza**: W., podpis urzędowy, jako urząd skrypt pewny widział i uznał. L. Aresztuję cię, czekaj, zaraz ja tu będę z pacholkami, tylko wpróżd zapiszę widendę. Tremb. *Widendę* klasę = *widymować*. L. 2. *wypis z ksiąg urzędowych wieszonych do nich aktu, kopja urzędowa*: Z ksiąg, gdy kto wypisów a. widymusów jakich potrzebować będzie, pisarz wiernie wyda. Stl.

[**Widenska**, i, lm. i] dawniej pół centa austriackiego.

[**Widenska**, i, lm. i] *przezwiśko*: kobieta wysoka a szczupła.

Widerek, rku, lm. rki p. **Wyderok**. Moraw.

Widermach, u, lm. y 1. *zabudowanie z tyłu głównego budynku stojące*: Mieszka na widermachu.— *Jakto na widermachu?* No, to od tyłu, jeżeli pan wolisz, na piętrze. Bał. 2. *strych, poddasze, góra; facjatka*: Przeszedz ciemne podwórko, Jezuita po schodkach, prowadzących na W., dostał się na ganek pierwszego piętra. Bał. *Wieszac bieliznę na widermachu*. 3. *Na widermachu* = *naprzeciwko, naprzeciu, po drugiej stronie*: Mieszkać na widermachu. 4. [W.] *urwisko wzgórzyste*.

[**Widery**, ów, bhp.], tylko w wyraż.: *Na widerach* = *na widoku, w widocznym miejscu, na środku, na samym środku, na froncie*: Myszy wygryzły dziurę w palcie na widerach.

Wideta, y, lm. y *żołnierz konny, postawiony dla pilnowania ruchów nieprzyjacielskich, pikiet, placówka*

[**Widli**, bóm, bóm] *okrzyk radosny*.

Widka, i, lm. i *gorz. produkt pierwszej destylacji*.

[**Widła**, i, bhp.] p. **Widły**: *Pięła* s. ona (ubocz góry) bystro w górę wprost z między widli dwóch rozłok. Ork.

Widlasto przys. od **Widlasty**. L.

Widlątość, i, bhm., rz. od **Widląty**.

Widląty 1. p. **Widelkowaty**: *Pędy widłaka są widląto-gałęziste*. Rost. Jaskółka ma ogon W. 2. anat. (forcatu, dichotomus) *rosochaty*.

Widlica, y, lm. e l. × W. *szpilka podwójna do włosów*. 2. bot., p. **Sowicha**. 3. bud. miecz, mieczyk, rososzka, krzepica, *z dotu do góry ukośny zastrzał, podpierający i razem wiążący, i tym s. różni od zastrzału*. Podcz. *Capreolus, rososzka, widelki*, W. *Mącz* 4. stol. = **Szilc**.

Widlik, a, lm. i l. bot. (furecellaria) *ros. z gromady wodorostów, z klasy krasnorostów, z rodziny cryptonemaeae*. 2. zool. (smynthurus) *skoczogony owad*.

Widlisz, a, lm. e zool. (anopheles) *owad dwuskrzydły długorogi komarowaty*.

[**Widła**, del, bhp.] p. **Widły**.

[**Widła**, y, lm. y] p. **Placha**.

Widlaczek, czka, lm. ozki bot. p. **Widlak**.

Widlaczkowy przym. od **Widlaczek**; **Widlakowy**.

Widlak, a, lm i l. *łoś*: W. ruszył pędem napowrót. Pol. 2. a. **Widlaczek**, **Włóczęga**, **Psi kołtun**, **Niedźwiedzia łapa** bot. (lycopodium) *ros. z gromady paprotników, z rzędu widłaków*. Gatunki: W. *bezszypułkowy a. jałowcowy*, *Pazury błotne* (l. annotinum). W. *goździsty*, *Babimór*, [Morzybab, Morzybaba, Babka, Pas św. Jana, Kulibaba, Włóczęga, Czołga, Dzieraza, Opasidla, Pazury górkowej] (l. clavatum). W. *spłaszczoney*, *Zielonka*, *Wronik*, × *Zegleń*, × *Zegleń* (l. complanatum). W. *spławowy*, *błotny* (l. inundatum). W. *wroniec*, [Woroniec, Nietota, Swarzybaba, Kołtun] (l. selago). *Wizerunek bóstwa, cały w wieściach widłaków, stoi na podstawie granitowej*. Dyg. **Widlaki** (lycopodiaceae) *rośliny stanowiące rząd paprotników*. 3. myśl. = a) *Jeleń* [**Widlak**] p. **Widetek**. b) *rogacz, samiec sarny*. 4. woj.: W., *widląty zaszacne, klisz*. Troc.

Widlakowate rośliny, bot. (lycopodiaceae) *jedna z klas paprotników*.

Widlakowy 1. przym. od **Widlak**. 2. apt.: *Pył W.*, *zarodniki widłakowe* (lycopodium, semina lycopodii) = *żółty proszek do posypywania pigulek*. 3. bot.: *Rośliny widłakowe a. włóczkowe* (lycopodiaceae).

Widląty p. **Widelkowaty**: W., *rosochaty*. Troc.

Widląto przys. od **Widląty**.

Widlątość, i, bhm., rz. od **Widląty**: W. *palców u ręki*. Troc.

Widląty p. **Widelkowaty**.

Widlawa, y, lm. y, **Brzuchowiec** bot. (lisianthus) *ros. z rodziny goryczkowatych*.

Widłonogi: *Skorupiak W.*, zool. (copepoda).

Widłonosz, a l. bhm. *epitet Neptuna, trójzębnik*. 2. a. **Scigacz** zool. (tachydromyia) *owad dwuskrzydły krótkorogi*.

Widłowato przys. od **Widłowaty**: *Krzew o gałęziach W. rozgałęzionych*. Rost.

Widłowatość, i, bhm., rz. od **Widłowaty**.

Widłowaty 1. p. **Widelkowaty**. 2. anat. (forcatu, dichotomus) *rosochaty*. *Podział W.* (biforcatio) *rozdwojenie*.

Widlowy przym. od **Widły**: *Znak „nożyce” podobny do widłowego i prawdopodobnie krewniak jego*. Krzyw.

Widłoząb, ębu, lm. ęby bot. (dicranum) *ros. z gromady mchów liściastych, z rodziny potlunkowatych*.

Widłówka, i, lm. i myśl. *gatunek kuropatwy*.

Widły, del, × ów, † **Widła** 1. *narzędzie gospodarskie o dwóch a. trzech zębach*: W. do siana. Kluk. W. o dwóch końcach do zboża i siana; o trzech do gnoju. Kluk. W. hutnicze. W. *hucie W.*, instrument żelazny na drzewcu osadzony, na którym majstrowie z pieca wyjmują zepsute, a natomiast dobre i całe wystawiają tygle, tudzież garki ze śkiem wynoszą. Torz. Na W. *brać*. L. *Bonończyk w izbie, a kundel do psiarńi, śpilka w pułtynku, a W. w masztarni*. L. (= *każda rzecz na swoim miejscu*). *Neptuna trójzębne widła*. Chm. B. (= *trójząb*). W. *łowcze*. Troc. W. *myśliwskie* = *soszki* (*ki*), *rozłupany na końcu*) *do podpierania sieci*. W. *do garnków*

(= żelazne, z zakrzywionemi do środka końcami, do wyjmowania garnków z pieca). Przen.: Widłami mu w głowie ułożono. L. (= ma zanęt, chaos w głowie, brak mu piątej kleпки). Widłami pisano. Prz. (= na dwoje, rozmaitości być może, szeroko o tym pisano). Zanosi ś. na ślub i basta; czy po tym będą i chrzeiny, to jeszcze widłami pisano. Korz. (= na dwoje babka wróży). 2. W. u woza = holoble: W. u woza, dwa dyszle, między którymi ciągnie koń pojedynkowo. Jak. J. 3. rosocha, uformowana z dwóch odnóg drzewa; kąt z dwóch zlewających ś. rzek, rozchodzących ś. dróg, rozstaj, rozstaje, drogi rozstajne: Kowno leży w widłach rzek Wilji i Niemna. Papr. Pomknie ś. ku Sanowi, gdzie z Wisłą ś. łączy i w tych widłach okopie. Tw. Wielki monitorze, nie zboczy, wpadzy na rozdrożne widła, trzymając ś. twojego prawidła. L. (= manowce, wertepy). Przen., żart. obie nogi od kroku, formujące kształt wideł. 4. W. podporowe p. **Widelki**. Zdr. **Widelki**, [**Widolki**].

† **Widma**, y, lm. y p. **Wiedźma**. Troc. Powiadają, gdy ś. w nocy dały widzieć po świetle widmy jeżdżące, błakające ś., że to wojnę znaczą. Haur.

Widmo, a, lm. a l. **złudzenie wzroku lub wyobraźni: kształt znikomy, postać fantastyczna, widziadło, zjawienie, zjawisko, mara, cień, upiór, duch: Wzyssey**, gdyby na W. tyraństwa, spojrzeli na wolność. Stasz. Tknęta tym zjawieniem, jakby cudownym widmem, traći zmysły. Śniad. Jak W., staje przypominienie i budzi martwą przeszłość. Malez. Patrzaj, z chmur powodzi coraz więcej widm tych wseholdzi. Krasin. Budząc cię, widma spłoszyłem niesforne. Słow. Uciekło W. znikome. Moraw. I oni twego zleknią ś. widoku, spotkawszy W. brzydsze od upiorów. Mick. Zygmunta ujrzał W. Barbary. W. rotmistrza nigdy nas nie trwoży. Syrok. W. szczęścia. W. powietrzne, p. **Fatamorgana**. 2. fiz. (spectrum) obraz barwny powstający wskutek rozszczepienia ś. światła na barwy pojedyncze zapomocą pryzmatu. W. interferencyjne = otrzymane działaniem interferencji. W. ciągłe = wydławane przez ciała stałe i ciekłe rozżarzone, gazy i pary świecące. W. liniowe = złożone z pewnej liczby linii jasnych. W. słoneczne, widma gwiazd stałych. W. smugowe = poprzerzynane smugami. W. emisyjne. W. dyfrakcyjne p. **Dyfrakcyjny**.

× **Widmowidz**, a, lm. e chem. **spektroskop**.

Widmowo przys. od **Widmowy**: Czarny prom cicho, szybko, W. wszereż rzeki pomykał. Orzesz. Błask jej (gwiazdy) W. opurpurza sałę. Psm.

Widmowość, i, blm., rz. od **Widmowy**: Zdawał sobie sprawę z całej widmowości swego istnienia. Jell.

Widmowy przym. od **Widmo**: Prom i prowadzący go ludzie posiadali pozór W. Orzesz. Umiała zjawiać ś. i znikać szybko, w sposób nieledwie W. Orzesz. Zapaliwszy zielonawe światło, pod którym oblicza ludzi stały ś. widmowe. Kon. Syn marzeń... widmowym krokiem suwa ś. Kon. Widmowe barwy, linje, smugi. Rozbiór W. = analiza spektralna.

Widnawo przys. od **Widnawy**: W. już ś. zrobiło w pokoju. Kos.

Widnawy nieco **widny**, **szarawy**.

[**Widnąć**, nie, nał] **widac**: Nie było W. drzwi. Ani W., ani słychać.

× **Widnia**, i, lm. e l. **widownia**, scena: Czyn i siła jest w ludzkiej, pojedynczych osób działanie

z widni dziejów niknie. Lel. Ciągłość, wyginająca ś. w krzywizny, które oku w perspektywnej widni prezentują ś. w kształcie linii prostej. Jez. 2. fiz.: W. optyczna (camera lucida) = izba widna, przyrząd optyczny, złożony z pryzmatu szklanego, który wskutek całkowitego odbicia padających na ściany jego promieni wydaje obrazy przedmiotów zewnętrznych i służy do ich odrysowania.

Widnieć, eje, ał, † **Widoczyc** ś. dać ś. **widzieć**, być **widocznym**, **wydatniać** ś., **pojawiać** ś.: Na niebie widniała luna. Chl. Reszta ludu do kościola, już widniejącego w dali, pociągnęła piechotę. Krasz. Po niebie pędziły jasne stada chmur, ale w przerwach widniał błękit. Sienk. Nad zbitą masą głów widniał pomost. Sienk. Za bramą widniało małe kwadratowe podwórko. Orzesz. Widniał na bocię ślad. Żer. W postawach widniała służalczą cierpliwość. Żer.

Widnienie, a, blm., czynność cz. **Widnieć**.

[**Widnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Widnąć**.

Widniuchno przys. od **Widniuchny**; **Widniucht**, **Widniuteńko**, **Widniutenieczo**, **Widniusieńko**.

Widniuchny, **Widniutki**, **Widniuteńki**, **Widniutenieczi**, **Widniusieńki** zupełnie, ze wszystkim **widny**.

Widniusieńki p. **Widniuchny**.

Widniusieńko p. **Widniuchno**.

Widniutenieczi p. **Widniuchny**.

Widniutenieczo p. **Widniuchno**.

Widniuteńki p. **Widniuchny**.

Widniuteńko p. **Widniuchno**.

Widniutki p. **Widniuchny**.

Widniutko p. **Widniuchno**.

Widno l. przys. od **Widny**, **jasno**: Lampa W. ś. pali. W nocy nie jest tak W., jak w dzień. L. Baj sobie, bo ci W. Tremb. W. w izbie było. Troc. Już mi nie W., przynies świecę. Troc. W. ś. robi. 2. gw. [W.] **widac**, **widnieje**: Plac publiczny, na którym W. dom Barweleja. L. W białej zawiei i światła nie W. Syrok. [Jeno mu było W. skwireki w oczach. Choć anioł był, W. po nim, bueny, a i djabeł tyz nie staby. Tet. Odzienie miał dochodzone, sponiewierane, ale W. było fajne. Tet. 3. [W.] **widac**, **snadź**, **widocznie**: W., że gdzieindziej myśl, gdzieindziej dusza. Mick. Choć w ubranu pasterki, W., żeś królowa. Mick. To waćpan W. go nie znałeś? Krasz. Kiedy ci chcą pieniądze powierzyć, to W. mnszą mieć pewność. Rzew. Widno, że koń, z którego upadł, musiał go zawieść. Chl. [W., co je głupi]. Za widna = za widoku, póki jeszcze nie ciemno: Bóg dał, żem za widna minął Gniw miasteczko. Oss.

Widnokrag, equ a. ega, lm. egi, × **Widokrag**,

× **Widnokres**, × **Widokres**, **horyzont**, × **ziewiołkres** (p. Poziom): Zdaje ś. tykać brzegów widnokreaga. Mick. Więcej światła zasiega, niż jest w kole widnokreaga. Mick. Przen.: **widownia**, **teren**, **pole**, **arena**, **świat**: Zawsze na widnokreagu politycznym znajdują chmury. Przen.: **horyzont**, **świat**, **krajina**, **sfera**, **obszar**: Lekarz otwiera dla oczu ducha swojego inny, a prawnik inny W. Sł. wil.

Widnokres, u, lm. y p. **Widnokrag**: Wieżycie zarysowały ś. na widnokresie. Rzew.

Widnokreżnie przys. od **Widnokreżny**: Wszystko W. zagasa i kona. Krasin. (= jak okiem sięgnąć). Ow z góry zapewne strzec nas teraz będzie, a jest co strzec, bośmy w położeniu W. złym. Krasin.

Widnokreżny przym. od **Widnokrag**: Wszędzie wstyd i ból, widnokreżna podłość wszędzie. A to

morze dalej jakimże puklerzem jednym widnokreżnym ze srebra. Krasin.

Widność, i, blm., rz. od **Widny**, jasność. L. Słońce ś. nie pokazywało, ale mimo to dzień posiewał dziwnie przestępczną W. Reym.

Widny i. *jasny, w którym widzieć można, światły, pełen światła*: Wszedźszy w niewidne miejsce z bardzo widnego, nie jakmiarz nie widzi z początku, ale powoli poczyna tam lepiej widzieć. Krup. Jużci to dzień W. L. (= biały). Człowiek nie znajdzie ś. tak bezwstydnym, ażeby z jawnym grzechem miał iść na plac W. L. (= otwarty). Widne pokoje, schody. Troc. Noc będzie widna, droga niedaleka. Mick. Bracia! noc widna! niedaleka jazda! Słow. 2. *przystępny dla oka, dostrzegalny, widoczny, widzialny, widomy*: Zdala W. śpiczasty wierzch tykał obłoki. Przyb. Dom o tysiąc kroków W. jak na dłoni. Mick. Żeglarka... rzuciła w morze wstęgę, widną na falaeh. Kon. Szmata kraju leżał W. dla mego oka. Droga wcale nie widna z góry. Eww. Taki z niego pokażny, W. Eww. (= okazały). Wielbiąc wszechmoc Boga, któremu było widna moja droga. Rom. Ogarnęta oczyma drogę, zasypane domy, sady ledwie widne z pod śniegów i te szarzejące, nieskończone pola. Reym. Kółkoty zaczęły brać na wypródkę gdzieś po wsiach jeszcze nie widnych (w mroku nocey). Jął ś. ostrożnie przebiegać sadami ku gromadzie, nie W. od nikogo. Reym. Gdy ś. przyeiszło, coraz bliżej czerwieniły welniaki kobiet i widni byli pojedynczo. Reym. 3. myśl.: Widne pole = *ziemia, na której znać tropy*.

† **Widocz**, y, lm. o p. **Widok**: Kto ją widział, życzy ją mieć zawsze na widoczny. Przyb. Na Boskie stwórcze słowo pagórek zadrgnął, już ci kroczy i jak słoń, zrutehawiony, stawa na widoczny. Przyb.

Widoczek, czku, lm. czki p. **Widok**: Próbował zapomocą kalki odkopjować jaki piękny W. Bał.

† **Widoczenie**, a, blm., czynność cz. **Widoczyć**.
† **Widoczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Widoczyć się**.

Widocznie i. przys. od **Widoczny**. 2. *jak widać, snadź, zapewne, pewnie*: Nie przyszedł, bo W. zapomniał.

Widocznosc, i, blm., rz. od **Widoczny**.

Widoczny i. *widomy, widzialny, widny; będący na widoku*: Świat W., cokolwiek okiem naszym zobaczyć możemy. Śniad. Ma sklep w miejscu widocznym (= wpadającym w oko). Przen.: *biący w oczy, oczywisty, wyraźny, namacalny*: Ślad, znak W. Cecha widoczna. 2. † W. *widny, jasny, pełen widoku, światła, światły*: W budynkach ma być się widoczna, izby wesole, pokoje wczesne. Haur. 3. [W.] *pokażny, okazały*: Wstają rano, a tu okropny pałac ukazał ś., piękna kamienica widoczna. 4. woj.: *Widoczna obrona = linja stałej obrony*. Troc.

† **Widoczyć**, y, ył *robić widocznym, widnym, rozjaśniać, rozwidniać, uwidoczniać, wyprowadzać na widok*: Tam niebo jasne słońce bez końca widoczny. Pot. † W. ś. *stawać ś. widocznym, widnieć, rozwidniać ś., rozjaśniać ś., uwidoczniać ś., ukazywać ś. na jawie*: Cała noc mu zesła nie-spana, już ś. dzień widoczny. Pot. I przez błonie ś. zwykły ogień W. Pot.

Widok, u, lm. i, † **Widocz** i. a. [**Widok**] *miejsce widne, pora widna, jasność, światło, blask*: Chodź z robotą do widoku. Mało w tym mieszkaniu

widoku. [Wy se cytacie, a przecie wam już nie W.] (= nie widno). Za widoku, po widoku = *za widna, za światła, w dzień, za dnia, po dniu*. Trza było za widoku przyjsć. Ork. [Zaspał do widoku jasnego] (= do białego dnia). 2. *możność widzenia, patrzenia, wyglądania, prospekt; otwór, przez który można widzieć*: Mieszkanie z widokiem na ogród, od ulicy (= z oknami). 3. *miejsce dostępne dla oka, odkryte, otwarte, widoczne, wydatne; miejsce, gdzie ludzie widzą a mogą zobaczyć, front*: Umieścić co na widoku. Na W. co wynieść, położyć. Troc. Na W. wystawić. Troc. Na W. iść. Troc. Bezwstydnik, odbywa potrzebę na samym widoku (= na oczach wszystkich). Przen.: *jaw, światło dzienne, oblicze świata*. Co ten list zawierał, jeszcze nie wyszło na W. L. (= zostaje jeszcze tajemnicą). Dzieło to już wyszło na W. publiczny (= z druku, w świat). Przy wysokiej władzy wiek swój na widoku przepędzają. Pileh. (= na świeczniku). Na widoku czego = *w obliczu czego, naprzeciw czego, wprost czego, w oczach czego*: Krakus na widoku Krakowa za Wisłą ku górze Lasotyńie pogrzebiony jest. Błaż. Staje na widoku (= na oczach wszystkich). Przen.: *Mieć kogo, co na widoku = na oku, na względzie, na uwadze, na myśli, nie zapominać o nim, uwzględnić go, brać go w rachubę; liczyć ś., rachować ś. z nim*: Nie kłopotcz ś., będę cię miał na widoku. Przy obsadzeniu katedry miano na widoku dobro nauki. 4. skąd na co = *to, co ś. spostrzeża na rzut oka, z danego punktu widzenia, panorama, perspektywa*: Z okien swych mam piękny W. na okolicę. Wesole stąd na pola idą widoki. Troc. Ten ogród, budynek ma piękne widoki. Troc. Przen.: *nadzieja, perspektywa = szansa*. W. a. widoki, które kto ma dla siebie na przyszłość. L. Wniosek, kandydat ma widoki przejścia, powodzenia. Ma widoki bogatego ożenku. Przen.: *wyrachowanie, cel, plan, zamiar, zamiysł*: Pochlebiamu. bo ma w tym swoje widoki. Przen.: *rzut oka, pogląd*: Z tego wyszczególnienia taki wypad ogólny całego dzieła W. Sch. 5. *to, co widzimy, przestrzeń zapełniona szczegółami, widownia, obraz, krajobraz, pejzaż, lanszaft, sylwetka*: W. zamku, okolicy. Widoki Szwajcjarji. Piękniejszego nie masz widoku, jako... Troc. Kraj ten był widokiem dzieł Marsa zażartego. Troc. Hrabia lubił widoki niezwykłe i nowe, zwał je romansowemi. Mick. 6. *obraz, malowidło, rysunek, malowanka, ilustracja*: Książka z widokami. Po ścianach porozwieszano widoki. 7. † W. *widowisko, przedstawienie, scena, spektakl, igrzysko, heca, teatr*: W., igrzysko, widowisko, dziwowisko publiczne. L. Nero zakazał widoków szermierskich i bestjal-skich, na których ś. po kilka tysięcy ludzi drug-dy zabijało na uciechę ludowi patrzącemu. Skar. Męczenników na śmierć do teatrum abo na widoki prowadzono. Skar. Chociaż W. (spektakl, teatr) tak dzielnie ciekawość w nas budzi, długo prostota pierwszych nie znała go ludzi. Dm. Widoki a. widowiska krotofilne, publiczne. Troc. Wtenczas były gonitwy, widoki i igrzyska. Troc. 8. *obraz tego, co ś. nasunęło przed oczyma, postać, wygląd, fizjognomja, stan przedmiotu widzianego; scena; obecność, przytomność, zjawienie ś.*: Na sam W. podpisu tego serce mi biło. L. (= na samo spojrzenie, zoczenie. L.). W. nędzy go nie wzrusza. Na W. takiej niesprawiedliwości wszyscy ś. z miejsc przywali (= wobec takiej niesprawiedliwości). W. zewnętrzny. W. wewnętrzny budowli. Okropny W. przedstawił ś.

naszym oczom. 9. *widmo, przywidzenie, widzenie, widziadło*: Przez sen wewnętrzny, przez nocne widoki, gdy ś. zmysł na wczas łoży głęboki, objawiał mu Bóg... Chr. W. fałszywy, mara, obluda. Troc. 10. *znak, zjawisko, fenomen*: Widoki niebieskie, powietrzne, *phaenomena*. L. W. na niebie dziwny, straszny, *portentum*. L. Widoki niebieskie a. powietrzne. Troc. W. na niebie dziwny, straszny. Troc. [Wszystkie niebieskie widoki mają swój stosunek do ziemi i z nią ś. opisują]. 11. bot. = Mak ogrodowy. Zdr. *Widoczek*,

Widokowy przym. od *Widok*; *teatralny*: Szermierze na publicznych widokowych placach wysiekali ś. w oczach ludu rzymskiego. Nagur. Dla dowcipu powstały place widokowe, a szkoły dla rozumu. L. W koszt—abo na widoki pieniądze, abo zapłata kunsztarżom, skoczkom. Kn. W. koszt. Troc. Widokowe miejsce. Troc. Widokowa linja: linja, granica, kres, do którego wzrok sięga. Troc. Radził Ateńczykom widokowe pieniądze na wojsko obrócić. Nagur. × W., ego, lm. i rz. *przedsiębiorca urządzający widowiska, kierownik przedstawień*: W., igrzysk sprawca. Kn.

Widokówka, i, lm. i prow. *pocztówka z widokiem*.

× *Widokrag*, egu, lm. egi p. *Widnokrag*.

× *Widokres*, u, lm. y p. *Widnokrag*. Hube. W., horyzont. Rogal. Dla nich wstające słońce w różowej pościeli blaskiem złotych warkoczy W. weseli. Malcz.

× *Widokresny* przym. od *Widokres*, *horyzontalny*.

[*Widolki*, ów, blp.] p. *Widly*.

Widomie, *Widomo* przys. od *Widomy*: Wy trzodą moją będziecie W. rządzić, a ja zaś będę niewidomie. Ody. Bóg W. objawił ś. w tłumie. To ś. ... W. odkryła jasność na domie. Słow. Nasze siły zmniejszone W. Pot. (= *widocznie; w sposób widoczny, bijący w oczy; w oczach, dotkliwie, znacznie*).

Widomieć, eje, ał *widomym* ś. *stawać, uwidocznić* ś.: Wtedy ono trzecie zaczęte W. na ziemi. Krasin.

Widomienie, a, blm., czynność cz. *Widomieć*.

Widomo p. *Widomie*: Achil, który na bój srogi zdawna ś. nie kwapił, jawił ś. widomo. Ryd.

× *Widomość*, i, blm. i. rz. od *Widomy*, *widzialność*: Ognisty wóz, z nieba spadszy, Heljasza pochwycił i zaniósł z widomości ludzkiej, i dziś jeszcze nie wiemy, gdzie ś. podział. Rej. (= *z widoku, z oczu ludzkich*). By prząść Mu, jak nam uprządl, widomości szaty. Krasin. 2. *dowód widomy, w oczu bijący*. Duch wszechmocnego Boga wielką W. uczynił ukazania swego. Leop.

Widomy i. *którego można widzieć, widzialny, widoczny, zmysłowy, dotykalny*: Z rzeczy widomych możemy wiele niewidomych pojąć. Karnk. Widome rzeczy doczesne są, ale niewidome wieczne. Bud. Widome rzeczy człowiek okiem baczycy może albo innym zmysłem zwierchnym; niewidome tylko rozumem pojmujemy. Karnk. Papier jest głową widomą Kościoła. Duchu, światło Boże, gołąbko Syjonu, dziś chrześcijański świat, ziemne podnóże Twojego tronu, widomą oświeć postacią. Mick. Zgon nagły Augusta Bécu był widomą karą Bożą. Chm. 2. × W. *który widzi, widzący, mający wzrok, nie ślepy*: Dziesiątego roku Mieszko przejrzał; wnet matka dobrze widomego synaczka do ojca prowadzi. Błaż. Daj ślepy widomemu. Zwr. M. (opacznie temu, jak ś. zębrze; przen.: głupi, opłać ś. mędrszemu. L.).

† *Widosen*, sna, lm. *snowie ten, co miewa sny, co w nie wierzy, wyklada je*: Nie słuchajcie wieszczków i widosnów i wrózków. Wuj. Mówili bracia, widząc zdaleka Józefa: oto idzie W. Wuj. (mistrz snów. B. G.). Nie słuchasz słów fałszywego proroka a. widosna. Wuj. (snów wymyślacza, Wuj).

[*Widować*, uje, ował i W. ś.] p. *Widzieć*: Ludzie go nie widowali dawno. Tet. Ona widowała się często ze swoim mężem.

[*Widowanie*, a, blm.] czynność cz. *Widować*.

[*Widowanie się*, a ś., blm.] czynność cz. *Widować* ś.

Widowisko, a, lm. a i. × W. *widownia, teatr, miejsce, gdzie ś. co przed widzami odbywa*. Sł. wil. 2. *to, co ś. odbywa przed zgromadzonemi widzami, przed zbiegowiskiem patrzących, teatr, scena* = przedstawienie, spektakl, heca, turniej, walka zwierrzą i t. p.: Uczęszczać na widowiska. Nie rób ze siebie widowiska = *dziwowiska, pośmiewiska, uragowiska, nie afiszuj* ś. Widziałem zbożne W. i słyszałem słowa dzieci maleńkich. Psm. Tyśiączne tłumy cheiwie spoglądały na widowiska wspaniałych uroczystości ślubnych. Orzesz. 3. † W. *widziadło, widzenie, widok, obraz*: Na podobieństwo widowski oczom podległych kreślą sobie dawni filozofowie tych przed stworzeniem rzeczy wizerunek. Żebr. Częstośkroć brano W. jedno za samą rzeczywistość. Rogal.

Widowiskowy przym. od *Widowisko*: Błaga widowiskowa.

Widownia, i, lm. e i. *miejsce, gdzie ś. co odbywa przed widzami, scena, arena, szranki*: Sufit widowni teatralnej gustownie ozdobiono. Taką przygotował dla oczu widownię. Mick. (= *widowisko*). Przen.: *arena, teren, pole popisów, horyzont*: Wejść na widownię życia publicznego. W. świata, dziejów. Za Jagiellonów występuje na widownię inny gród żądny znaczenia: Wilno. Gom. 2. *miejsce dla widzów*: Paralelizm akcji na scenie i w widowni. Bog. W.

[*Widuk*, a, lm. i]: *Mak W. a. samosiejek, ciekun, patrucz* = *mak polny, mający makówki z otworami*.

Widun, a, lm. i *ten, któremu ś. co przywiduje, co miewa widzenie*: Budziłem ś. bez mocy, jak ukraińscy widuni, którzy ciągle widzą trupy. Słow.

Widunka, i, lm. i forma ż. od *Widun*: Podobnata do widunki. Słow.

[*Widuszczy*] *widzący*.

[*Widworot*, u, lm. y] *nazwa jakiejś rośliny*.

[*Widybuls*, u, lm. y] p. *Kinderbalsam*.

Widymata, y, lm. y p. *Widenda*.

Widymować, uje, ował *książkę widymatę, wizować, podcyfrować na dowód przepatrzenia pisma lub księgi handlowej*. Troc. *Widendę* książkę = W. L. Dokument ten nie istniał ofejalnie dla kancelarji królewskiej, nikt go tam nie widymował, ani zapewne nie widział. Koż. A.

Widymowanie, a, blm., czynność cz. *Widymować*.

Widymus, u, lm. y p. *Widenda*: Z ksiąg tych, gdy kto wypisów a. widymusów jakich potrzebować będzie, pisarz wiernie wyda. Stl.

Widymusz, u, lm. y p. *Widenda*. L., Troc.

[*Widyńlak*, u, lm. i, *Widzińlak*] *gatunek owsa*.

[*Widyń*, a, blm.]: *Chłop z Rogowa kupił krowe w Tyłowie, wiód ją wele Słuchanowa, zawiód ją przed W. i zabił ją* = *grzebień wyczesuje wesz z tyłu głowy koło ucha, którą zabiją ś. przed oczami*.

Widywać, uje, ywał i W. s. p. Widzieć.

Widywanie, a, btm., czynność cz. Widywać.

Widywanie się, a s., btm., czynność cz. Widywać s.

Widz, a, lm. owie a. e l. ten, co widzi, patrzy na co, człowiek obecny czemu dla widzenia, spektator: Widzowie teatralni. Leczni dokoła widze zgrupowani chcieli na nią wystrzelać oczyma. Książ. Wszyscy odeszli: widze i aktory. Mick. W., zb., btm. = *widzowie, galerja*: W szrankach na okrytych mnogim widzem błoniach. Przyb. Przez skromność skryła s. przed widzami. 2. *ten, co stwierdza naocznie, świadek*: Przed dwoma, trzema widzami pokazał s. Birk. Na osobności bez widza. Bals. Komuby na wojnie żywności nie dostawało, takowy z widzem hetmańskim ma jechać i wziąć z potrzebę żywności. Stl. Komuby dla niedostatku żywności widza potrzeba, tedy hetman winien będzie widzów przydawać na skupowanie żywności, a widzom jego za tę pracę nie nie ma być dawano; kto by na szkodę swoją brał widza, takowemu widzowi ma być dawano na miłą po groszu. Stl. 3. † W., *apparitor*. B. Sz. (?)

Widzenie, a, lm. a l. btm, czynność cz. Widzieć: Godzien widzenia (= *uwagi, zwiędzenia*). Znać kogo z widzenia. Nie był proszony na wesela, jedno na W. przyjechał. Paszk. (posp. na *gapia, przez ciekawość*). Przyjechałem do Krakowa dla widzenia mojej matki. L. Widzeniu a. patrzeniu służący. Troc. Doprosić s. nie można widzenia tego kowala, jakby jakiego senatora. L. (= *ujrzenia, zobaczenia*). Przen.: *zapatrywanie s., pogląd, zdanie, mniemanie, opinja, sąd, rozumienie, widzimi się*: Punkt widzenia (= *stanowisko zapatrującego s. na co w dany sposób*). Kąt widzenia (= *sposób zapatrywania s. na co względnie do czego*). Gdy mi każesz, abym ci odpowiedział, tak to podług mego widzenia powiem. Gór. (= *zapatrywania, zdania*) We dwu rzeczach, moim widzeniem, bardzo s. obłądził. Gór. Każdemu wolno powiedzieć W. swoje, co on rozumie. Groic. Pozwolono powiedzieć każdemu swe W., co s. komu zdało mówić. Biel. M. Uprnie stoi przy widzeniu swoim. Wuj. Hrabina po latach kilku niewiedzenia była tak dobrą, że mnie przyjęła. Drz. 2. p. **Widzenie s.:** Scisnienie ręki uspokajało i dodawało osnowy do marzeń na dwa lub trzy tygodnie niewiedzenia. Korz. Do widzenia, muszę iść. L. (= *do zobaczenia, do zobaczyska, do widzyska*). Bądź zdrowa, do widzenia, Bogu cię oddaję. Zabł. 3. *możność widzenia, patrzenia, wzrok, oczy*: Zeleuk sobie jedno, synowi drugie oko wytupił, obiema W. zostawił, a prawu dosyć uczynił. Warg. Najrozleglejszym i najdzielniejszym zmysłem człowieka jest W. Sniad. 4. *odwiedziny, nawiedzenie, wizyta, przyjęcie, spotkanie s.:* Ułatwie komu W. z kim. 5. *ogłędziny, wizja, zejście na grunt*: Komornik złoży stronom pewny dzień ku odprawowaniu widzenia. Vol. W., obejrzenie sądowne, naoczne przeświadczenie s. o rzeczy spornej przy śledztwie sądowym. Skr. Iść, jechać, brać świadków na W. Troc. 6. *widok, obraz*: Paść oczy widzeniem przyjemnych rzeczy. Troc. To W. (ten widok) wiele nas uweseliło. Troc. 7. *widmo, widziadło, zjawienie s., wizja, objawienie, jasnovidzenie*: Ono W. dziwne tak s. wykladać może. Skar. Strachowisko a. straszliwe W. Sekl. Jako opacicha W. miała o śmierci. Ż. E. Widzenia aniołów widziały. Rej. Jednego dnia opacicha widziała W. Ż. E. Dzisiaj dziewiąty

dzień jest, jakom to W. miała. Ż. E. Bóg do proroka mówił przez sen a. pokazał mu s. w widzeniu. Białob. Śnie mój, ba, nie sen, raczej cię widzeniem nazwę prorockim, Boskim obwieszczeniem. Lubom. Miał przez sen W., iż na jednej puszczy mieszkanie mu P. Bóg budował, a siedm go gwiazd do niego prowadziło. Skar. W. św. Pawła. Księgi widzeń proroka Nahuma. Prorocy nazywali s. *videntes*, a prococtwa widzeniem, *visiones*. Boh. We śnie widzenia s. rodzą fałszywe. P. Koch. Bóg mówił do niego w widzeniu nocnym. B. B. Kardynał, gdy mu s. w nocy św. Stanisław pokazał, natychmiast papieżowi W. swoje opowiada. Błaż. Wyjawil im wszystko to W., które miał nocy przeszłej. Ustr. We śnie miał W. Troc. Tu zaszła zmiana w scenach mego widzenia. Mick. 3. [W.] *upodobanie, miłość, sympatja*: Ono mi sie widzi, z widzenia jom wzion, dutków ni miała nijakik i gruntu nie. 9. fiz.: Kąt widzenia, p. Kąt. 10. okul. W. rzeczy w rozmiarach powiększonych, wielko widztwo (= *macropsia, visus amplificatus*). W. barwne (= *chromopsia, chromatopsia, visus coloratus*). W. rzeczy w postaci spazzonej (= *visus defiguratus, metamorphopsia*). W. połowicze (= *hemipsia, hemanopsia, visus dimidiatus*). W. rzeczy w rozmiarach zmniejszonych (= *micropsia, visus diminutus*). W. zdwojone (= *visus duplicatus*). W. jakby przez siatkę (= *visus reticulatus*). W. czerwono, w barwie czerwonej (= *erythrop-sia*), niebiesko (= *cyanopsia*), żółto (= *xantopsia*). W. odwrotne, przestrzenne, senne. Oś widzenia. Pole widzenia. Punkt widzenia (= *punctum visus*). Kąt widzenia, p. Kąt. W. zdwojone, p. **Dwojenie s.** W. dwuoczne a. obuoczne, p. **Dwuoczny**. **Widzenie się, a s., btm., niek. Widzenie, czynność cz. Widzieć s., spotkanie s., zejście s., zobaczenie s., wizyta, audjencia:** Do przedkiego widzenia s. Bliż. Nasze W. s. przez kratę więzienną niedługo trwało. Postanowienie jego niewiedzenia s. więcej z temi paniami nie wytrzymało próby. Bał. JW. generałowa z przyczyny niewiedzenia s. cierpi i wiele boleje. Rol.

† **Widzennik, a, lm. cy biegly, rzeczoznawca, dokonywający ogłędzin. Skr.** Jeśliby strona która lub obie tak uparte były, aby w uznaniu widzenników wiary dać nie chcieli, tedy widzennicy mają owo znamię dobrze wyciąć i potom go do sądu przynieść. Krzyw.

Widziadło, a, lm. a p. Widziadło: Zaiste wdzięczność to było W. w postaci wiejskiego dziewczęcia. Byk. To miłe W. wyróżniało s. od reszty orszaku we wszystkim. Byk.

Widziadłany p. Widziadłowy; Suną widziadłane korowody mar. Ryd. Widziadłane postaci, migające przed bezsensnym okiem ludzi rozteśk-nionych a samotnych. Dan.

Widziadło, a, lm. a l. † W., p. Widowisko; widok: Nie było żadnego, któryby na takie W. miał suchemi patrzeć oczyma. Birk. Komedje i inne widziadła. Petr. Lekarze pojrzenie na wody kładą między widziadła oczom zdrowe. Stroj. [Zetnij mię (mówi uwiedziona siostra) wśród białydnia, wszystkim panom na W. (= dla przykładu). 2. † W. *rzecz potworna, straszylło, potwór, dziwotwór, monstrum, karykatura*: Poprawianiem ustawnym uczynił z pięknej ma-larskiej sztuki niezgrabne W. Papr. Miasto kunsztu malarskiego szpetne wymalował W. Troc. 3. p. **Widmo:** Przyszłe przez sen ogłądał widziadła. Wad. Straszyl ich sen straszniemi wi-

dziadły. Birk. Kto na poły śpi, różne ś. onemu snują widziadła, a niekiedy we śnie samym śni ś. mu, że śpi. Pilch. Znikomym widziadłem oczu nasze ludzisz. Przyb. Ujrawszy go po morzu chodzącego, W. być mniemali. Sekl. O szezerch widziadłach i cudach powiadał, *monstra. Mącz.* Ono śliczne W. z oczu moich ś. wykradło. Koch. W. Nagle znikło to straszne W. Syrok. Gdzie przeszły stopy takiego widziadła, nieczym jest kłeska wioske a. grodów. Mick. On podobny do widziadła. Syrok. Ciągłe trapiły go przykre widziadła. Jun. Dzikie widziadła splatają ś. z jawą. Żer. (Widziadła) potrząsają włosów węzownicą. Wysp. Lęku W. cię goni. Wysp. Oto mi ś. widziadła jawią, których twarze są znajome pamięci. Wysp. Zdr. **Widziadelko.**

Widziadłowy, Widziadłany przym. od **Widziadło:** I piasek pustyni i glazy piramid i... stopy odłamów: wszystko jakieś widziadłowe, senne, jakby pozbawione brylowatości i ciężaru. Sienk.

× **Widzialnia, i, lm. e i. widok, jaki dekoracje na scenie wyrażają:** W. na teatrach, prospekt, widok, który dekoracje wyrażają. L. Scena pierwsza: W. okazuje ogród lorda. L. 2. p. **Widownia:** Usunął ś. z widzialni świata. Wor.

Widzialnie przys. od **Widzialny.**

Widzialność, i, blm., rz. od Widzialny. L.

Widzialny i, który może być widzialnym, widomy, widoczny: W Bogu wszystkie rzeczy są stworzone: widzialne i niewidzialne. Wuj. Głowy widzialnej w kościele Bożym nie uznawają. Damb. Głowa widzialna Kościoła (= *papież*). Świat W. = *zmysłowy, materialny, rzeczywisty.* Jakaś niewidzialna ręka pechała mię do tego (= *tajemnicza*). Nerw W. w oku. Kluk. (= *widzeniu służący, L., wrokowy*). Żart.: Czy pani wasza już widzialna? (= *czy ją już można widzieć, czy można ś. już z nią zobaczyć, czy już przyjmuje*).

Widzieć, widzę a. [widię], widzisz a. [dzisz, dzięjs, dziejst, dziejsz], widzi, [widzita, dzita], widzimy a. [widemy], widzicie a. [widcie, dzicie, cie], widzą a. [widzią, widzięją], widziałem a. [działem], widzieliśmy a. [widzieliśmy], rozk. [widź a. widz], widać a. †Widąc; †Widąc, [Widąc], częstot. Widywać a. [Widować] i. cz. ni. mieć wzrok, patrzeć: Któż bez języka mówić może, albo bez oczu W.? Smotr. Przez oko czulek, a nie przez ucho, widzi, przez ucho, a nie rękę, słyszy. Wiśn. Kto umarł, ten żył kiedyś; kto stracił oczy, ten widział przedtym. Górn. Oko nie tylko sobie widzi, ale też innym członkom ku potrzebie ich. Rej. Widziałem temi oczami, na te oczy. Dudz. Wolę widzieć, niż słyszeć. Kn. (pewniejsze oko, niż ucho; lepiej mierzyć, niż wterzyć. L.). Patrzyć nie jest to, co W., bo kto może patrzeć, a nie W., że złe oczy ma, albo daleko tego jest, na co patrzy, albo że to drobne. Kn. *Inde rarus est usus imperativi vidē, cuius locum rectius obtinet patz; quia patzrē exprimit actionem a nobis dependentem, W. vero effectum, qui non semper nostrae est potestatis* L. Zguby swej, widząc, nie widzą. Dar. J. Ślepy nie widzi, ale tylko patrzy. Troc. Wzrok ma dobry i widzi dobrze. Troc. W. oczyma. Troc. W. w (na) swoje oczy. Troc. Widziałem to na własne oczy. W. jak na dłoni. W. jak przez mgłę. Widzisz, jaki zuch! (= *patrzcie! nie bój ś.!*). Inni mają oczy widzące, mają. Reym. A widząc na me oczy, jak drudzy tonęli, jam sobie myślał: oni płyną nie umieli. Karp. Nie widzi na jedno

oko. [Widziecie, widziecie, co za dziwa!]. Przen.: Nie widzi dalej, jak koniec nosa. Prz. 2. *przejmować obraz czuj zapomocą wzroku, poznawać oczyma, nabierać wyobrażenia zapomocą wzroku, spostrzegać, dostrzegać, oglądać:* Dobrze to widział, choć było daleko. Troc. Gdy co widzimy, wyobraża ś. obraz na umyśle, tego species, a promienie idą do tylnej komórki mózgowej, stamtąd w mózg idą, klejąc ś. do niego. Troc. Było co W. (= *było na co patrzeć*). Gdy był srogi, widziałeś jawnie iskry w oczach jego. Orzech. Ani oko widziało, ani ucho słyszało, co Bóg zgotował tym, którzy Go miłują. Wuj. W Rzy nie być, a papieża nie widzieć. Prz. Słuchajcie, a nie zrozumiewajcie, widziecie widzenie, a nie poznawajcie. Leop. (baczenie widzenie. Leop.). Krupiński, doktor, często pisze: widź. L. Widzieli Chrystusa apostołowie, gdy nań oczyma swemi patrzali. Damb. Ten jest Bóg nasz, który był widziany na ziemi i z ludźmi obował. Gil. Dusze zesze z świata tego widzą Boga twarzą w twarz, jak widzą Go aniołowie. Smotr. Proroków zwano widzącymi, że Boga widzieli, którego drudzy nie widzieli. Leop. Niemasz żadnego stworzenia, któregoby Bóg nie widział: wszystko jest jawne oczom Jego. Gil. Widywałem ją często. L. Kto po świecie jeździ, widywa różne rzeczy. P. Koch. Jak cię widzą, tak cię piszą. Prz. Kto wiele widział, wiele wie. Oss. Mam oczy, widzę wdzięki jej. L. Mogą potem nie widzieć, co widzą dziś oczy. Tw. Tam wojnę obaczmy nową, niesłychaną, jakiej przodkowie nasi nie widywali. Birk. Jałmużnę nie dla miłosierdzia, jeno aby widzian był, daje. Falib. (dla popisu, dla pochwały, z próżności. L. (= *dla oka ludzkiego*). Chcąc, widząc, giną. Kn. (= *świadomie, dobrowolnie*). A kóżto widział dla Boga! Falib. Kto zaś widział zaczepiać człowieka nieznanego! L. Widzisz go! L. (= *patrzcie go!*) Do ciebie słuchać, nie radzić należy, widzisz go! Boh. Ciszej, widzisz go, jaki mi orator! L. Miło mi dawno nie widzianego zdrowo oglądać przyjaciela. L. Niech was już nigdy na mnie widzę oczy. L. Bóg widzi = *świadcze ś. Bogiem, Bóg mi świadkiem:* Bóg widzi, nie wiem, gdzie ś. podział. L. Bóg widzi, że ja o tym nie myślę, co mówię. L. Widziałem, jak go prowadzono (= *byłem świadkiem tego*). [Widz go!]. Cudze widzi pod lasem, a swego nie widzi pod nosem. Prz. Widziałyby to ślepy. Prz. (= *zabaczyłby*). Co oko widzi, to worek płaci. Prz. Kto widział tak jadać? Kras. = *кто слышал? czy to widziane (słyszane) rzeczy?* Dziś piękność twą w całej ozdobie widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie. Mick. W takim (ubraniu) Litwinka nigdy nie bywa od mężczyzn widziana. Mick. Próżniak, jakiego świat nie widział. Krasz. Kto mię widział od rana do nocey brew malować, włos trefić? Mick. (= *żebył malował — trefił*). Świat przybrał kształty Bogiem widziane. Słow. (= *przez Boga*). Widzieli ojce nasi pod Płowcami, a i my widzieliśmy pod Wilnem. Sienk. Widzi w niej całe swoje szczęście. (= *upatruje*). Przen.: [W. śklanego Boga] = *opie ś.* 3. × W. p. **Widąć:** Już nie W., jeszcze W., widno, widno, nie widno tu; już mi nie widno; już mi nie W. Kn. Z wody główkę W. było. Li. Od drzewa odkopać ziemi, aże korzeń będzie W. Trzyc. W. było gonitwy, igrzyska. Troc. Mrok padał; już niedobrze W. było. Troc. Jeszcze tu W., nie daj świecy. Troc. Już to W., że nie chceś. Troc. W. dotąd jeszcze w gajach nie-

mieckich rzymskie znaki. Niem. [Uzrała światło w lesie i postać, kaj W. było]. 4. × W. kogo = odwiedzić, nawiedzić, wizytować; widzieć ś., spotkać ś., zobaczyć ś. z kim. Pójde go W. (nawiedzić) w domu. Troc. 5. przen.: W. co do kogo, do siebie = W. w kim, w sobie, upatrywać; dopatrywać ś. w nim czego, uznawać co w nim, przypisywać, przyznawać mu co: Widzi to do ciebie każdy, żeś godna sieść między gwiazdy. Petr. Rzadko kto do siebie widzi jaką wadę. Bud. B. Ta choroba najniebezpieczniejsza, której chory nie widzi do siebie. L. Nie zło nie widząc do siebie, w innych wszystkie upatrują nałogi. L. Mamy miłość spólną między sobą zachować, jeden drugiemu powolność pokazując, utwierdzeńszy mdlejszym wyrozumiewając, nie wszystkiego do nich widząc. Żarn. Sam do siebie nie zło nie widzę. Troc. 6. przen. *postrzegac co oczyma duszy, wyobrażać sobie, markować, uważać, wnosić, wnioskować, przekonywać ś., domyślać ś.*: Faryzeuszowie rozumieli o sobie, że wszystkie rozumy na świecie pojedli i mieli być za najuczestniejszych widziani. Damb. (= *niłani; uchodzili*). [Co położą na ziemię, to za zrobione widzą]. Widział, że przyjdzie do wojny. Już oni tu zginą, widzę, w tej Warszawie. Ale zdrowieczko, widzę, dobre. Krasz. Jak widzę, toś ty był sprawcą wszystkiego. W. kogo dobrze, źle = być doń dobrze, źle uprzędzonym, usposobionym ku niemu, nieć o nim dobre, źle pojęcie. Źle dobrze go widzą u dworu (= *jest postawiony; ma dobrą, złą markę u dworu*). Źle jest widziany u władzy (= *położony*). Jest mile widziany w towarzystwach (= *pożądany, chętnie przyjmowany*). Widzą nas najdziwniejszych (Błaż.) = *widzą nas najdziwniejszemu*. 7. anat.: !Nerw widzący = *nerw wzrokowy (nervus opticus)*. Krup. W. ś. i. widzieć siebie: W. ś. w lustrze (= *swoją postać, swoje odbicie*). Widział ś. panem położenia. Czyż nie widzisz siebie w tym opisie? (= *czyż nie poznajesz, nie uznajesz, nie odgadujesz*). Rad ś. widzę u ciebie, gospodarzu miły, ale wypić tak wiele nie miał stąbej sły. Kochan. (= *znajduję ś., bywam*). Widzę ś. zdrażdzonym, oszukany. Da ś. to W. (= *zobaczymy; pokaże ś. to, wyjdzie to na jaw, nie ukryje ś.*). Dać ś. W. = *zjawić ś., pokazać ś., ukazać ś.* Dały ś. W. pokusy. Troc. Dał ś. W. obcy kuglarz. Troc. Krył ś. dotąd, teraz ś. znowu W. daje. Troc. 2. *widzieć jeden drugiego nawzajem, zobaczyć ś., zejść ś., spotkać ś.*: Pan Mazepski chce ś. z panem W. L. A rychło ś. będziemy widzieli? Nie będziemy ś. z sobą widywać więcej. L. Od dawnego czasu przestał bywać u mnie, dziś ś. ze mną chce W. L. Nie widziałem ś. z tobą w tym tygodniu. Troc. Przen.: Choć ś. z cnotą nie widział, nie zbywa na enocie, komu z łaski fortunny nie zbywa na zlocie. Nar. (= *nie miał nic wspólnego z cnotą*). Pewność ś. dawno z kijem nie widział (= *nie widziałeś go, nie byłeś bity*). Nie widział ś. jeszcze dziś z książką (= *nie miał jej w ręku*). 3. *przywidywać ś., snuć ś., roić ś., ukazywać ś., objawiać ś.*: Prawdali to, co we śnie widziało ś. tobie? Prot. 4. *zdawać ś., wydawać ś., przedstawiać ś.*: Pismo św. rzeczy tak nazywa, jakimi ś. widzą. Karnk. Widzi mi ś., że grzeczna. Troc. Te jabłka nie widzą ś. złe. Troc. Raczej im ś. bogami, a nie ludźmi widzieli. Troc. [Źleć ś. jest ludziami tako było widziało, jakoby ś. ono (niebo) na nie obalić było chciało. Kaz. Gnieź. Takie widział widzenie: widziało mi ś., że cztery macice wyrastały z jego

łoża. Widziało ś., że cały tydzień jeno o tym musi myśleć. Ork. Pograżonemu w łaskawe drzemanie widziało ś., że to jest pierwsza chwila po przybyciu do tego miasta. Żer. Ciężko mi ś. widział wiáneczek ruciany. Nie posed do tego pana, bo sie mu widział mały i słaby. Dziewka mu sie bardzo nieładna widziała. Widzi ś. = *zdaje ś.*: Dziwno mu sie widzi. Markotno mu sie to widzi. Ta droga mu sie strasznie długą widziała. Tak mu sie widzi, że ten pierścien ma znać. Mało mu sie widziało (= *zdawało mu ś. za mało*). Mnie jakoś widzi ś. rażno z jego mocią w gadce. Jeśli ci ś. mało widzi, dam ci źrebę]. 4. [W. ś.] *podobać ś., przypaść do gustu*: Jak ś. jedna nie widziała, to poczynął drugą, aż nareszcie natrafił na taką historijkę, co ś. przyjęła jako prawda i ostała w głowach. Ork. Widzioleś mi ś. bez ten hyr, co o tobie po świecie seł. Tet.

Widzimisie, nieod. 1. *sąd na mniemaniu własnym oparty, często mylny a za nieodwołalny podawany, przywidzenie, uprzedzenie, swoje widzenie rzeczy, kaprys*: Każdy tworzy historję wedle swego W. Krasz. Nie mogli jej naturalnych sposobień do swego W. nagiąć. Skiba. Wyniosły zbytne w swoją umiejętność dufa i prywatne swe W. gotów jest nad zdrowie najuczestniejszych z przychylny lekkiej przekładać. L. Co do tej trudności, za odpowiedź położę niektóre moje W. Os. J. Rozum niech będzie mistrzem, a nie W. Dm. Jak kto chce, niech każdy żyje podług swego W. L. (= *upodobania*). Nie upierał ś. przy swoim W. Szym. Będzie ś. to niejednemu zdawać jedynie dogodzeniem jakiegoś dziwaczego W. Lel.

Widzisko, a, lm. a p. **Widzysko**: Do widziska!—Do obaczyska! Sienk.

× **Widzowe**, ego, blm., rz. *opłata uiszczona widzowi (= schodzącemu na grunt, konstatującemu co), oględne*: Widzowego a. oględnego nie ma być więcej brano, jak podług tego opisu. Stl.

× **Widzownia**, i, lm. e *miejsce dla widzów w teatrze*.

Widzowy przym. od **Widz. L.**

Widzysko, a, blm., *Widzisko widzenie ś., zobaczenie ś., spotkanie ś.*: No, więc do widzyska!—Tak to odchodzisz? ani ś. pożegnasz nawet ze mną uczciwie? Bał.

Widź p. Widzieć: W człowieku W. brata. Fred. A.

[**Widźma**, y, lm. y] p. **Widźma**.

Wie! i. p. **Wio**. 2. [W. ha ha] *przyśpiewo*.

Wiec, u, lm. e, † **Wiece**, **Wiece** i. *narada, roki, zebranie starszyny w celu obradowania lub sądzenia: Wiece, colloquium*. Ort. Ze większe sądowe zgromadzenie, *placitum generale*, siedziało w okręgu, in *corona*, starzy Polacy nazwali to wieceami, sądami wiecewemi, od słowa wiece, okrąg znaczącego. Nar. Wiecea, czyli roki walne, *colloquia generalia*, był to najwyższy sąd, na którym król sprawy ostatecznie rozsądzał. Skrzet. Od sądu ziemskiego i grodzkiego na wiecea apelować wolno. Herb. W każdej ziemi na zwykłych miejscach co rok wiecea a. wielkie roki, mają być sądowne. Herb. Litwa wpadła do Polski, gdy Leszek w Krakowie wiecea sądził; porwał ś. tedy zaraz z szlachtą wszystką, która natenczas była na wieceach. Biel. M. Sejmiki a. wiece w Krakowie odprawował. Stryjk. Po śmierci księcia Hleba Poleczenie poczęli sobie po staremu wolno żyć i wieceami ś. rządzić, a pana

nad sobą nie mieli. Stryjk. Adamie, ty Boży kmiecu, ty siedzisz u Boga w wiecu. Bogar. (to jest w radzie. Skar.). Włóczęgę ś. po wiecach, biegnące za dworem, musi wszystko wysypać, by wiec miał i worem. Rej. Od Boskiego sądu pewnie na wiece, ni na sejm nie ruszysz. Rej. (= *apelować nie możesz*). Wszedł w nasze wiece i rozbił nasze wiece. Przb. Jakośmy przy tym byli i na wiecu siedzieli. Przb. Na pospolitym wiecu abo sejmie. St. wiśl. Kiedy przyjdą te wieca. Kochan. Gdy wieca a. rok wojewodze sązione będą. Troc. Wieca nie doszły. Troc. Oto z gwiazd korona na czasie nieślona, ludzkości to wieca! Krasin. Przen.: Rozgłośne chóry żabich wieców niosą jej swą pieśń. Mn. 2. *zebranie, zgromadzenie, narada, zjazd, sejm, mityng*: W. ziemian. W. starokatolików. Gmin ś. na wieca kupi. Lel. W., narada w obywatelskim kole. Lel. 3. [W.] *rzczech*: Mieli rzczech (= mowę, rozmowę) o Boskich wiecach (= *sprawach*). 4. [W.] *liczba*: Nas tu jest ogromna W. 5. bot. = *Szalej* jadowity.

† *Wieca*, y, lm. e *mowa*. Psń.

† *Wiece*, a, lm. a p. *Wiec*.

[*Wiecek*] przys. *więcej?*: Zono kochana, a czy to domecek? — Mężu kochany, P. Bóg mi dał W.

Wiech, u, lm. y l. p. *Wiecheć*: Chata nakryta prostą słomą wiechem. Słow. 2. bot., p. *Szalej*.

Wiecha, y, lm. y l. *pęczek chróstu, wiecheć słomy, wywieszony przed domem jako znak karczemny*: *Wieniec* na wino, W. na piwo, krzyż na miód wieszają. Pot. Djabeł wymyślił tak wiele szynków i wiech w letnikach świętych na wino. Star. (= *karczem*). Nie trzeba wiechy, kiedy dobre wino; bez tego znaku kupcy ś. nawina. Min. *Suspensa hederæ nihil opus est*, na sprzedajne dobre wino nie trzeba wiechy wystawiać; co dobrego przez ś., temu nie trzeba zaprawek przyprowadzić; enota i w ciemności świeci. Mącz. Broda jak W. Bud. B. Jedena z tych panów, siedzących pod wiechą w lesie, miał i duży gruntu kawał. Krasz. (= *trzymających karczmę*). Przen.: Ja ś. tego rycerza z pod wiechy nie boję. Łoż. (= *pijaka*). Przen.: Dość mi już wojny, bom ją wyrostkiem praktykować począł, a teraz mam już wiechy siwe. Sienk. (= *wąsiska*). Przecież te ogniste ślepie zmrużone pod wiechami brwi, nie dorosły pono jeszcze do błękitu. Brt. 2. przen. *karczma*: Zrana do kościoła, z południa do wiechy. Pot. Zwiędzi w Warszawie co przedniejsze wiechy. Pot. Żona z dziatkami doma głód mrze, a pan gospodarz pod wiechą wesół pije, gra, z kalety dobywa, póki mu czego staje. Dambr. Od wiechy do wiechy pije. Dudz. W. bez wina i piwa — tytuł bez rzeczy. Dudz. Gdzie gaj nirtów ś. uśmiecha, tam mu popas, tam mu W. Kon. 3. przen. *znak publicznie wywieszony*: Dawnoc tę na to piwo wiecheć wystawiono. Rej. Wszystkie niemal grzechy na wszystkich pałacach zawiesiły wiechy. Pot. (tam ś. gnieżdzą. L.; *godła, sztandary*). Wywiesili wiecheć na rozum. Górn. (udają mędrców, którzy sami jedni rozumem zaszczytenci. L.). Sprawiedliwość w Turczach jak pod wiechą sprzedają, targują ś. strony z sędzią o dekret. Kłok. (= *jak w kramie, jak na rynku*). Sprawiedliwość jak pod wiechą przedawają. Troc. [W., pomiotło na żerdzi, jako znak zakazu zbierania trawy, bo jest posiana konieczyna]. W., wiecheć słomy na żerdzi, jako znak ostrzegający, że przejazd, przejście jest w danym miejscu zabronione, niebez-

pieczne. 4. [W.] *kłos owsa*: Zesmykują nasiona z wiechy. 5. [W.] *wiązka, pęczek, snopek*: W. słomy. 6. [W.] *chuda a wysoka kobieta*. 7. bart. *gałązka kołca, zatykana w łarci pomiędzy światem a zatworem, dla wzbronienia przystępu żołnom i innym ptakom, oraz ochraniająca barć od stoty*. Sł. wil. 8. bot.: = a) *Mysza W. p. Myszoploch*. b) bot. *kwiatostan, w którym na osadce w znacznych odstępach stoją szypułki, rozchodzące ś. na wszystkie strony, od góry krótkie, ku dołowi coraz dłuższe i rozgałęzione*. Rost. 9. mier. *znak używany przy pomiarach, że rdż*. 10. myśl. = a) p. *Kądziel*. b) *zasłona, gaik, za którym ptasznik płaki łowi*: Jak łowiec za wiechą łowi chytro ptaków tak czart chrześcijan wszystkich sidli nieboraków. Wer. Był Witold od Krzyżaków wdzięcznie przjęty, bo ś. przezeń, jak za wiechą ptaki łowią, żmudzkiej ziemi dostać spodziewali. Stryjk. Przen.: Za wiechą upowieć dudka = *podjąć kogo podstępnie*. Rej. Kupiec mniema, iż dudka tak za wiechą łowi. Prot.

[*Wiechatek*, tka, lm. tki] p. *Wiecheć*: Na podwórzu grochowy W.

Wiechiasto przys. *do Wiechiasty*.

Wiechiasty podobny do wiechia: Oblicze przyozdobione parą wąsów wiechiastych. Jeż. (= *sumiastych*).

Wiecheć, chcia a. [kcia], lm. *chcie*, × *Wich-tarz* l. *garść słomy a. siana*: Gdy szyby nie masz, choć wiecheciem okno zatkaj. Fred. M. Poniezek leda wiecheciem zatkasz. Pot. Bies babą, jak starym wiecheciem, dziury zatyka. Comp. Tarł go wiecheciem, ziela rozmaitego. Jabł. Cnota, jeżeli nie wsparta bogactwem, prawie wiechia podłego nie warta. L. Stuga pełnić powinien pańskie rozkazanie, choć drugie, jak mówią, za W. nie stanie. Mor. Wiechia siana, słomy targanej. Troc. Przy wiechciu leży siekiera. Troc. W. piekarski do pieców. Troc. Piec wiecheciem wycierać. Troc. W., *garść słomy, którą kładą w buty dla ciepła*. Wiecheie mu z butów wylażą. A jak ci ja urznę krakowiaka z nogi, pójda wiecheie z butów, a trzaski z podłogi. Psń. Trzeć wiecheciem. Troc. Szorować garnek, stół wiecheciem z piaskiem, z gliną. Pomiata nim jak wiecheciem. Mnie, com to wszystko uczynił, W. ś. za to jdstał. Krasz. 2. [W.] *miotłka ze słomy*. 3. [W.] *kawał, szplachec*: W. mięsa. 4. [W.] *pog. (o człowieku) galgan, nicpoń, lalaco, wycieruch*. Zdr. *Wiechetek*, [*Wiechatek*], × *Wiechtek*, [*Wiechetko*].

Wiechetek, tka, lm. tki p. *Wiecheć*: W. siana. Biel. M. Lada odrobina, wiechetkiem słomy wykręca ś. od odpowiedzialności i powiedzą: pracujemy dla kraju. Bał.

[*Wiechetko*, a, lm. a] p. *Wiecheć*. Napoljon był chłopina nikię W., a tamten dragał ogromny. [*Wiechna*, y, lm. y] p. *Wiechna*.

[*Wiecholenie się*, a ś., blm.] *czynność cz. Wiecholić ś.*

[*Wiecholić się*, i ś., il ś.] p. *Wiecholić*.

Wiechotka, i, lm. i bot. (sarthra) *ros.*

Wiechotława, y, lm. y bot. (schleicheria) *ros. z rodziny zapianowatych*.

Wiechowato przys. *od Wiechowaty*: Łodyga W. rozgałęziona.

Wiechowaty podobny do wiechy. Bot.: Kłoc wiechowata, p. *Kłoc*. Lnianka wiechowata, p. *Ozędka*. Płomyk W., p. *Płomyk*.

Wiechowe, ego, blm. *pieniądze, dawane robotnikom przy ukończeniu roboty ciesielskiej około*

budowli, gdy na znak tego wystawią na szczycie wiechę.

Wiechowy przym. od **Wiecha**. Bot.: **Wiechowa trawa**, p. **Wyklina**.

[**Wiechrz**, u, lm. e] p. **Wierzch**.

× **Wiechtek**, tka, lm. tki p. **Wiecheć**: Jagiello w podnoszeniu Bożego Ciała cokolwiek około siebie znalazł blisko, zmiął i zwinął, opluwał, zarzucił, mówiąc, iż tak ś. rozumiem być nieczemnym prochem i wzgardzonym przed oblicznością Bożą, jako ten W., który zarzucam ode mnie. Biel. M.

× **Wiecnica**, y, lm. e p. **Ratusz**.

[**Wiecno**] *wiecznie, zawsze*: W tym moim serdęku W. załość będzie. Tet.

[**Wiecorek**, rka, lm. rki] *nieoperz*.

Wiecować, uje, ował, **Wiecować** *odprawiać wiec*, *wiece*: Wiecują jak dawniej i pędzić ś. nie dadzą jak trzody. Krasz. Walne zebranie wyborców miasta Poznania ściągnęło do 300 obywateli, chcących W.

Wiecowanie, a, bfm., czynność cz. **Wiecować**: Skończy ś. zapewne na wiecowaniu, wygadaniu i hałasach nieszkodliwych.

Wiecownik, a, lm. cy *uczestnik wiecu*: Przyszło do starcia między wiecownikami a policją.

Wiecowo przym. od **Wiecowy**: Politykować W.

Wiecowy przym. od **Wiec**; **Wiecowy**: Od wiecowego dekretu może każdy do króla apelować. Herb. Chłopi w dobrach łowieckich, należących do prymasa, mieli obyczajem starożytnym sądzięgo wiecowego aż do rozbioru Rzpltej. Glog.

Wiecze, a, lm. a p. **Wiec**: Wiecza te nie stanowiły systemu, nie były z prawa. Bart.

† **Wiecze**, a, bfm. *wieczność, nieśmiertelność*: Jesteś w wiecu, *aeternus es*. Żebr.

† **Wieczenie**, a, bfm., czynność cz. **Wieczyć**, *wiekowanie*.

[**Wieczerać**, a, ał] p. **Wieczerać**: W. wieczarówkę.

[**Wieczerać**, a, bfm.] *czynność cz. Wieczerać*.

Wieczernia, i, lm. e i. *nieszpór, nieszpory w kościele wschodnim*: Na wieczerni a. na nieszporze każdego dnia wiersze z psalmu 67-go śpiewają. Pim. Zaraz po liturgii nieszpór a. wieczernie, modlitwy, jako zowią, kolanopokłonne odprawują. Pim. Poczyna ksiądz wieczernią, to jest nieszpór wielkodzienny. Smotr. 2. † W., p. **Wieczera**. W Sparcie jednych wszyscy potraw używali w onych swoich spółnych kolacjach i wieczerniach. Petr.

Wieczernica, y, lm. e p. **Wieczernica**: W., gwiazda wieczorna, *hesperus*. Mącz.

Wieczernik, a, † **Wieczernik**, **Wieczerać**, **Wieczernik** i. = a) lm. i *jadalnica do wieczernia*: Ona panna, bieżawszy do wieczernika. HJ. W. w Jeruzalimie, dom wyniośły, gdzie jawne bywały wieczere. Ops. Wieczerniki, gdzie z sobą spółnie jadałi. Petr. On wam ukáže W. wielki usłany. Wuj. (sałę, wieczernik. Wuj.). My w wieczerniku, my z Panem w ogrodzie, z Matką pod krzyżem dusza nasza gości. Syrok. Postradał słodkiego widzenia przyjemnego Pana w wieczerniku Tomasz, bo ś. daleko od apostołskiego odstrzychnął orszaku. Poc. Bóg nawiedza. zgromadzone w wieczerniku uczniu. Poc. Zbuduje sobie dom szeroki i wieczerniki przestronne. Wuj. Wieczerniki matronalne i miesięcznice. Mic. Duch św., zstąpiwszy na apostołów i innych chrześcijan w wieczerniku, poświęcił ich. b) × W. *wieczera, kolacja*: Spożyli W. Krasz.

e) a. **Juljana** bot. (*hesperis*) *roś. z rodziny krzyżowych*. Gatunki: W. smutny a. ponury a. Fijołki nocne (*h. tristis*). W. zmienny a. damski (*h. matronalis*). 2. lm. cy in. **Marjanin**. **Stanisłaita**, **Pijar biały** *zakonnik zgromadzenia, ustanowionego przez Jana, a w zakonie Stanisława, Papczyńskiego, Polaka*.

× **Wieczerny** i. p. **Wieczorny**. 2. a. × **Wieczerny** przym. od **Wieczera**: Potrawom wieczernym żołądek dosyć uczynić nie może. Sak. Ostatki wieczerne, *reliquiae coenae*. Mącz.

[**Wieczarówka**, i, lm. i] p. **Wieczera**: **Wieczerać** wieczarówkę.

[**Wieczera**, a, lm. e] p. **Wieczór**: Pod W.

Wieczera, y, lm. e, × **Wieczernik**, † **Wieczernia**,

[**Wieczera**] i. *posiłek wieczorny, kolacja*: **Wieczera** z niemi działał. Op. Iż już był wieczór i w drogę ś. pusić nie mogli, nagotował dla nich wieczera i z niemi jedząc, dobrą im wolą w domu swym okazał. Skar. Szkodliwe jest czytanie dłuższe po wieczery, czyli po kolacji. Krup. W. hojna, noc niespokojna. Etn. W. skromna daje spokojne w nocy spanie. Kn. Kto nie szuka wieczery, tego W. nie szuka. Rys. (= *pieczone gołąbki nie wejdą same do gąbki, bez pracy nie będzie kolaczy*). W. cukrowa (p. **Cukrowy**). Po wieczery przyjdę. Troc. Na wieczera kogo zaprosić. Troc. 2. *wieczernianie, zebranie u wieczery*: Że tak wszyscy milczą, nazywał tę wieczera nie polską, lecz wilez. Mick. 3. W. Pańska = a) *obchód pamiątki wieczernia Chrystusa w grobie apostołów w Wielki czwartek*. Czwartkowa W., ostatnia W. b) niek. zam. *msza św.* c) a. Sakrament **Wieczery Pańskiej** = **Sakrament Ciała i Krwi Chrystusa, na ostatniej wieczery ustanowiony, przystępowanie do stołu Pańskiego (komunja)**: W. Pańska, świętość Ciała i Krwi Chrystusowej, że ją Chrystus na ostatniej wieczery postanowił. Karnk. Świętość wieczery Pańskiej. Troc. Sakrament przenaświętwszy wieczery Pańskiej. Troc. 4. [W.] p. **Wieczór**.

Wieczerać, a, ał, [**Wieczerać**] *jeść wieczera*, *być na wieczery*: Położył ś. król, nie wieczerawszy, i potraw przedź nie noszono. Wuj. Gdy wieczerałi, wziął Jezus chleb i błogosławił. Leop. W ten czas Emil wieczerał gościem na pewnym miejscu, z drugimi proszony. Górn. Lepiejby na dwa razy rozdzielić co dla tego, że nie masz W. abo śniadać, zjesz zaraz. Sekl. Jeśli masz W., tedy kolacją niech uczynią. Syk. Obiedwajcie, towarzysze moi! na polach elizejskich W. będziecie. Warg.

† **Wieczerać**, a, lm. a p. **Wieczernik**. B. Sz.

Wieczernianie, a, bfm., czynność cz. **Wieczerać**.

Wieczerać, eje, ał *zmiernać ś. pod wieczór*: Oczy w niebo wieczerające wlepił Jez.

Wieczernie, a, bfm., czynność cz. **Wieczerać**.

Wieczko, a, lm. a i. p. **Wieko**: Zawiaski u wieczka skrzynki. Pot. Wsypuje ś. ten proszek w puszkę cynową, mającą W. dziurkowane, i zapomocą jej potrząsa ś. plastr. L. Mam już koszyk, mam i W. L. Dał mi tabakierczkę i złota w niej po same W. L. 2. anat. = a) † W. = *nagłośnia*, × *nakrywka* (Perz.), *nakrywadełko* (Ryszk.), † *pokrywka* (Krup.), † *pastka* (Perz.), † *krtaniokrywka* (Czer.), † *panewka krztaniowa* (Girt.). b) W. w mózgu = *nakrywka* (operaculum).

Wieczkowy przym. od **Wieczko**, (anat.: *operaculum*).

[**Wiecznica**, y, lm. e] roś. *kozieparstwo* (anemone silvestris).

† **Wiecznić**, i, ił czynić wiecznym, uwieczniać, nieśmiertelnić, wskłaniać na wieki. L.

Wiecznie przys. od **Wieczny**: Na wieki W. Ryb. W. to samo! (= wciqż, bez końca). W. ta sama historia!

Wiecznieć, eje, ał stawać ś. wiecznym, zyskiwać wieczność, nieśmiertelnić ś.: **Wiecznieje**, kto wieczność czuł. Garcz.

× **Wieczniejszy** st. w. od **Wieczny**: W kochaniu wieczniejszym ś. stałem. Krasin. Nic nie zostawa nikomu wieczniejszego, jeno sława i cnota. Rej.

Wiecznienie, a, btm. l. czynność cz. **Wiecznić**, 3. czynność cz. **Wiecznieć**.

[**Wiecznik**, a, lm. cy] l. człowiek zda ś. nieśmiertelny na czyje utrapienie: Mojścia kasztelanowo, o! zgadłaś waćpani, że tu przyjdzie w miłości zapisać ś. W. Słow. 2. Właściciela ziemi nazywano w Polsce: *hueres, dominus, dziedzic, pan, posesor*, niekiedy IV. (Vol.) lub właśc. (Vol.). Głog. 3. bot. (= a) (*gouphrena*) roś. z rodziny *amarantowatych*. b) (*hoplothea*) roś.

† **Wieczno** na wieczne czasy, wieczyście: Kupił to W. Piotr.

Wiecznobrzmiący wiecznie, wciqż brzmiający, brzmiający do nieskończoności: Cały W. akord zbrojowego ludzkiego żywota. Orzesz.

× **Wiecznobytność**, i, btm., rz. od **Wiecznobytny**, L.

× **Wiecznobytny** p. **Wiekuiasty**, L.

† **Wiecznochmurny** wiecznie zachmurzony, zawsze ciemny: Wiele przodków naszych dziejów w wiecznochmurnych jaskiniach i ślepych przepaściach zginęło. Strzyk.

Wiecznociągły, **Wiecznociętkły**, **Wiecznoplłynny** nieprzerwany w czasie, wiecznie płynący = ciągnący ś.: **Wiecznociągła** osnowa nieśmiertelnego życia. Książ.

Wiecznociętkły p. **Wiecznociągły**, L.

Wiecznocierpiący wiecznie cierpiący. L.

Wiecznojędrny zawsze jędrny, nie przestający być jędrnym: **Wiecznojędrnych** oliw jagódki. Żebr.

× **Wiecznokwitły** wiecznie = zawsze kwitnący. L.

Wiecznolaty wieczne lata trwający: Cnota złych wać ś. nie boi, zawsze czerstwo, zielono wiecznolata stoi. Ryb. J.

Wiecznoloty wiecznie latający, wylatujący: W. słońca promień. L.

Wiecznonocny pogrążony w wiecznej nocy: **Wiecznonocene** mary. Wor.

Wiecznoplodnie przys. od **Wiecznoplodny**, L.

Wiecznoplodny wiecznie, zawsze płodny, nie ustający w płodności. L.

Wiecznoplłynny p. **Wiecznociągły**.

× **Wiecznopomny** p. **Wiekopomny**, L.

† **Wiecznopotomny** wiecznie, bez końca trwający w potomności: **Wiecznopotomnej** sławy i dłuższego żywota godzien Władysław. Błaż.

Wiecznorosnący który wiecznie rośnie, nie przestający rosnąć. L.

Wieczność, i l. btm. = a) rz. od **Wieczny**: W. Boga. b) był bez początku i końca, nieskończoność, wieczne czasy, wieki wieków: Przez ustawiczne dodawanie pewnej długości czasu tworzymy sobie wyobrażenie wieczności. Cyan. Obiecano Ulisesowi W., ale nie chciał przez niecnotę wieczności i nieśmiertelności dostawać. Petr. Człowiecze z ziemi uczyniony, oto ziemia twoja obraca ś. w W., skaza twoja w nieśmiertelność.

Skar. Ten, co takie pragnienie wieczności i żywota w serce ludzkie wlał... na innym świecie i na innych dobrach tę W. życia ukazał. Skar. Jako wielka różnica między czasem i wiecznością. Birk. Kiedy już nie o jeden rok, ale o całą W. chodzi. Wor. Tak upływa każde życie, póki nie utonie w oceanie wieczności. Flh. [Wesele na cztery niedziele, smutku i żalności na całe wieczności (lm.). Kościół, kadysz zostawiła swój wianek wiecznością (= gdzie wzięłaś ślub na zawsze, na wieczne czasy, na wiek wieków)]. e) *żywił wieczny, życie przyszłe, pozagrobowe, wiekuiastość*: **Przeniesie** ś. do wieczności. Myleć o wieczności. Szezęśliwa, nieszezęśliwa W. Lata mojej śmiertelności, mniej, niżli nie, ku wieczności. Kochan. Pójdzie człowiek do domu wieczności swojej. Wuj. Nam opowiedziana jest nadzieja wieczności. Wuj. Liczba dni ludzkich nie więcej sto lat, i te jako kropla wody do morza i jako ziarnko piasku przyrównane do wieczności. Skar. Oto już otwiera śmierć wrota wieczności. Krp. W. grzesznikowi straszna. Troc. Gdzie ś. doczesność kończy, a W. zaczyna. Miek. Żart.: Wszystko głupstwo przeciw wieczności (= niema ś. czego martwić, bo mogłoby być gorzej). 2. × W., lm. i **prawo wieczyste** (jus perpetuum), **prawo dziedziczne** (jus haereditarium); **dożywocie**: Zapisujemy sobie wieczności, które raczej króciuchną areną zwać możemy. Skar. W., **prawo wieczne**, posiadanie wieczyste. Skar. Ubezpieczyli tak potomki swoje, że mają W. albo dożywocie twoje. Star. Krzyżacy kupowali prawa i wieczności u tych książąt, którzy ku krajom polskim żadnego prawa nie mieli. Paszk. Rozdawano wieczności. Vol. Zapisy wieczności. Vol. **Wieczności** Bełskie. Vol. Kupić majątność na W. Troc. W. dzierżawy mający. Troc. **Wiecznością** czego nabywać = na wieczne czasy, na wieczną własność. L. Wolno takiemu gruntu wiecznością nabywać. Zam. Dzierżę imienia wiecznością. Tarn. J. W najpóźniejszym czasie w Polsce do rzeeczy na W. (jak mówią) kancelarja królewska używała częściej pergaminu, niż papieru. Cz.

Wiecznościepny wiecznie śpiewający: **Wiecznościepne** muzy. Zim.

Wiecznościety zawsze pełen świetności: W. gmach bogów. Nar.

× **Wiecznotoczysty** p. **Wiecznowrotny**, L.

Wiecznotrwający p. **Wiecznotrwały**: Krzesło wiecznotrwające. Ml.

Wiecznotrwalność, i, btm. l. rz. od **Wiecznotrwały**. 2. W. a. **Wiecznotrwanie** życie wieczne.

Wiecznotrwały, **Wiecznotrwający**, × **Wiekotrwały** wiecznie trwający, wiekuiasty, wieczysty, niepożyty: W. wieniec sławy. L. Chwała urody upłynna jest i krótka, cnota zawsze głośna i wiecznotrwała. Pilch. W. czyn. Koch. W.

Wiecznotrwanie, a, btm., p. **Wiecznotrwalność**: Już je (ciało) duch na W. rozpromienia. Słow.

× **Wiecznowierny** zawsze wierny, nigdy nie zdradzający. Nagur.

× **Wiecznowrotny**, × **Wiecznotoczysty** który ś. wiecznie toczy. L.

Wiecznozielony zawsze zielony: **Wiecznozielone** gałązki Ireny. Ryb. J.

Wiecznożyjący p. **Wiecznożywy**: W. bogowie. Ml.

Wiecznożywy, **Wiecznożyjący** zawsze żywy, nieśmiertelny: **Wiecznożywej** nieśmiertelności Feunks, P. Koch.

Wieczny *1. trwający wieki, nie mający końca, nieskończony, wiekiwisty, wiecznotrwały*: Życie wieczne. Szczęście wieczne. Nagroda, kara wieczna. *W. odpoczynek (a. odpoczywanie) rącz mu dać, Panie, a światłość wiekiusta niechaj mu świeci na wieki. Już, jako ś. stało, gdy ja widzę ciebie, niechaj będzie wieczna chwala P. Bogu w niebie. Rej. W niebie szczere rozkosze, a to do tego wieczne. Kochan. Nic wiecznego na świecie. Kochan. A mnodzy z tych, którzy śpią w prochu ziemi, ocają ś.:* jedni do żywota wiecznego, a drudzy na hańbę. Wuj. Poszła na pokój W. Skar. Co nieskończonego życie zupełność całą zamyka; co i przyszły czas ma i przeszłego mu nie nie upłynęło, to słusznie wiecznym ś. nazwać może. Bardz. *W. żywot nie tylko znaczy wiekiustotę żywota, ale też w tej wieczności żywota błogosławieństwo wieczne w niebie. Karnk. Nic nie zostawa nikomu wieczniejszego, jeno sława i enota. Rej. Ani życie jest ludziom, ani szczęście wieczne. Min. Nieboszczka matka moja, W. pokój duszy, najczęściej mi to powtarzała... Zabł. (= Panie, świeć nad jej duszą). Daj mu pokój W. L. Bóg sam jest W., bo jest bez początku i bez końca. Troc. Wieczne zbawienie, potępienie. Troc. Zamek, na którym brzmiało wesele, wieczna żałoba pokryje. Mick. Twoja cześć, chwala, nasz W. Panie, na wieczne czasy niech nie ustanie. Pśń. Zapewnienie wszystkim trwałego i, jak ś. wyrażano, wiecznego pokoju. Remb. Zainstalował ś. niby w wiecznym mieście. Rol. (= w Rzymie). Burze, wichry, grady i szron wieczne są we mnie, jak ży w opalu. Mic. [Syn np., chcąc oznajmić komu o śmierci ojca, mówi: pan mój ojciec kłania ś. waćpanu wiecznemi czasy]. 2. **Czynsz** W. Troc. (= *wieczysty*). Przen.: *który przetrwał wieki, nadzwyczaj trwały, niepożyty; nieśmiertelny, niezatarty, niewygasły, nieskończony*: To dom W. 1. Wieczna chwala, pamięć, wdzięczność. 3. *doczesny*: Na wieczne skazany więzienie. Troc. **Wieczną** ci przyrzekam miłość. Troc. 4. *przen. którego końca doczekać ś. nie można, nieustanny, ciągły, ustawiczny*: W. niepokój w domu. Wieczne swary, nieporozumienia, kłopoty, pretensje. 5. **Młynek** W., p. **Młynek**. 6. **Wieczna** materia = *gatunek tkaniny*. Troc. 7. † **biśt** W.?: Potrasz na Żyrosławiee (ma) list W. (= *dawód wieczystego, dziedzicznego posiadacza?*). 8. [**Wieczne** ziele] (= *sempervivum tectorum*) roś. *rojnik, grobowe ziele, gromotrzask, rozchodnik*.*

[**Wieczoreczek**, czku, lm. czki] p. **Wieczór**.

Wieczorek, rku, lm. rki *1. p. Wieczór*: [W. już był malutki = *już trochę zmierzchało*]. Przyjdę do ciebie wieczorkiem. 2. **wieczór** (*zabawa*) na małą skalę, *herbata tańcząca*: W. wstępny do balu, który miał po nim nastąpić. Kaczk. W. wełniany (= *na którym wykluczone stroje balowe pał*). 3. [W.] *nieopere*.

[**Wieczorka**, i, lm. i] *polowanie wieczorne*.

Wieczorkowy *1. przym. od Wieczorek*: Panie w strojach wieczorkowych, panowie w balowych. 2. [W.] p. **Wieczorny**: *Gwiazda wieczorkowa*.

Wieczornica, y, lm. e, **Wieczernica** *1. kobieta wiejska, która przyszła do drugiej chaty prząść swoją kądziel a. szyć przez wieczór; dziewczyna chodząca na wieczornice, co niezbyt dobrze ją zaleca*. 2. w lm. **Wieczornice** a. **Wieczorynka** *zebranie wieczorne młodzieży wieśniaczej w chacie jednego z sąsiadów, gdzie przędą, szyją, śpiewają, opowiadają baśnie, klechdy, zdarzenia, a niek.*

i uczują na wspólny koszt: **Wieczornice** tam odprawia u Halki. Kaczk. Tam ś. na huczne schodzą wieczornice rzeźcy parobey i hoże dziewice. Gosz. 3. p. **Wieczór**: Członkowie towarzystwa wieślarskiego urządzają dziś wieczornicę. 4. [W.] *śpiewanie pieśni pobożnych wieczorem w niedzielę pod figurami i kaplicami*. 5. † W., [W.] *gwiazda wieczorna, mrocznica*: W., gwiazda wieczorna, *hesperus*. Macz. 6. [W.] *sowa*.

Wieczornik, a, lm. i p. **Wieczernik**.

Wieczorny, **Wieczorowy** *przym. od Wieczór; † Wieczorny*: Dodatek (do gazety) W., wieczorowy. *Pieśń wieczorna*. Kazał im nieszpór a. wieczorną śpiewać. Stryjk. **Wieczorna** muzyka = *serenada*. L. **Wieczorna** pogoda, **wieczorne** powietrze w lecie. Troc. W. strach. L. Strój, chłód W. Pora, godzina wieczorna. **Gwiazda** wieczorna, **wieczornica**, p. **Gwiazda**. Przen.: *Już mi wieczorne lata nadchodzą*. Sienk. (= *schyłkowe, stare*).

Wieczorować, uje, **ował** *przepędzać wieczór, bawić wieczorem*: **Wieczoruję** zwykle w Warszawie, gdzie codziennie jest emigrancka partja wista. Koź. A.

Wieczorowanie, a, bfm., *czynność cz. Wieczorować*.

Wieczorowy p. **Wieczorny**: *Toalety, muzyka wieczorowa*. Wybierz sobie suknię, jaką zechcesz, byle tylko, naturalnie, nie z wieczorowych. Orzesz. Zaszło jako wieczorowa zorze. Kon. *Cichość wieczorowa* niosta skądś... słowa. Kon. [**Wieczorowego**] przys. = a) *Kogut pieje wieczorowego = pieje na północy, pieje na przedednie, pieje po pjanty raz na dzień, i zrobił się dzień*. b) *wieczorem, w wieczór*: Będę w domu wieczorowego.

[**Wieczorynek**, nku, lm. nki] *zabawa wieczorna*: Zachowuje ś. zwyczaj słowiański wyprawiania kądzielnie i wieczorynków gwarynych podczas dni zapustnych. W. = *zabawa młodego i jego ojca u swatów przed zwiadami*.

Wieczorynka, i, lm. i l. p. **Wieczór**. Miewał z niemi pogadanki i wieczorynki. Kaczk. 2. [W.] p. **Wieczornica**: **Wieczorynki** = *zebrania wieczorne z kądziela*. U nas i wieczorynki, z całej wsi chłopcy i dziewczki. Mick. We dworze na wieczorynkach, zabawach, ranych schadzkałach dworu o niezym innym nie mówiono. Krasz.

Wieczorze, a, lm. a p. **Wieczór**. Kiedy tęskne nadejdzie W. Uj. Gdy omrokiem émiło W., Damokles zaległ królewskie łożo. Uj.

Wieczować, uje, **ował** p. **Wiecować**: **Zbierali** ś. ci wieczujący w trzech miejscach. Bart.

Wieczowanie, a, bfm., *czynność cz. Wieczować*. **Wieczowy** *przym. od Wiecze, wiecowy*: Dzwon W. Bart.

Wieczór, oru a. ora lm. ory *1. a. [Wieczorza] poru dnia między zachodem słońca a nocą*: Ma ś. ku wieczorowi. Pod W. Nad wieczorem. **Wieczorem**. l W. = *wieczorem* (np. *Początek przedstawienia o godzinie ósmej W. Od wieczoraj W. pada śnieg. Przed kawiarniami też, rano i W. osób pełno. Krasz. W dzień pisał, W. gawędził przy herbacie. Big. Rano i W. prosi P. Boga, aby Ją od grzechu zachował. Orzesz. Zażywał lekarstwo rano i W. po łycze*). Lepszy czasem jeden W. bywa, niż dwa poranki. Rys. W. nadchodzi, ku wieczoru (ku wieczorowi) ś. ma, *alvesperascit*. Kn. *Pamiętam, pod wesoły W. w swoim domu wymknąłem przed pełnemi z izby po kryjomu. Pot. (pod dobrą myśl wieczorną. L.). Dobry W., przyjacielu. L. Czytuje wieczorami a. po*

wieczorach. Po robocie w W. placą. Hrb. Co w W. smakuje, to rano biesowi ś. godzi. Żegl. Ranki i wieczory we łzach go czekam i trwodze. Mick. Niech jeszeze z wieczora ostatnia spłynie na pieszczotach chwilka. Mick. Z wieczora na dżdzu stali dwaj młodzieńce. Mick. [Na W. = wieczorem. Od wiecóra = od południa do zmroku]. Szczodry W., p. **Szczodry**. Święty W. = *wigilja Bożego Narodzenia*. Kilkunastu podkomendnych zasiadło z pułkownikami do uczy świętego wieczoru. Rol. Pusty W. = *wieczór dnia zgonu czyjogo*. Schodzą ś. przyjaciela i krewni, nawet żebraey, by zmarłego oplakiwać w dzień jego zgonu, a zowie ś. to pusty W. Brk. Przen.: W. życia = *schylek życia, starość*. 2. a. **Wieczornica**, **Wieczorynka** *zabawa wieczorna, przyjęcie wieczorne z tańcami*: Jeden z prywatnych wieczorów. Mick. W. składkowy. Zaczął ją zapraszać na herbaty i wieczory muzykalne. Krasz. Mówią o jakimś balu, a przynajmniej wieczorze, który ma wydać wojewoda. Kaczk. W. tańcujący. Kaczk. Zaproszony byłem na W. w Tłusty ezwartek. Wilk. Zdr. **Wieczorek**, [**Wieczoreczek**].

† **Wieczyć**, y, lm. ył p. **Wiekować**: Jeden jest wszystkich Ociec rzeeczy, w całym świecie moc i rząd Jego wieczy. Bardz. W niebie sobie Stwórca wieczy. Bardz. Wieczę, wiecznie trwam. Troc.

† **Wieczyna**, y, blm. *wiekszość głosów*.

† **Wieczystość**, i, blm. f. rz. od **Wieczysty**. 2. [W.] *wieczność, wieczne czasy*.

Wieczysty i. a. **Wiekuisty** *wieczny, wiecznotrwały, nie do zniszczenia, niepożyty*: W. feniks, jedyny w swym rodzie. Hul. (= *nieśmiertelny*). Chwała twa, książę, wieczystsza od stali, twarde glazy moc wieków obali, wielkie twe imię muz grono dziejów już zapisały w swe księgi pamiętne. Bog. Woj. † **Wieczyste rucho** (P. Koch.) = *perpetuum mobile*. W. majątek, wieczyste dobra (= *diedziczne*). Mlynek W., p. **Mlynek**. 2. praw.: **Ciężary** wieczyste, p. **praw. Ciężar**. **Dzierżawa** wieczysta, p. **Dzierżawa**. Akt W. Zapis W. (= *raz na zawsze, na wieczne czasy*).

Wieczyście przys. od **Wieczysty**: W. poddany. Troc. (= *raz na zawsze*).

× **Więd**, i, lm. e p. i. **Więd**: Zapalcie wszystkie wieci. Garcz.

Wied, a, lm. y *duch wiedzący*: Ułomny duch mają Wiedę, tych gwiazd wruszyciela. Poręb. (Tak tłumaczę termin scholastyczny, „intelligenze, intelletti“. Poręb).

[**Wieda**, **Wiada**, **Wiadu**] *wiadomo*: Z dziecka upiora, jak W., po siedmiu latach robi ś. niewiada. Nie W., kiej.

[**Wiodać**, a, ał] p. **Wiedzieć**: Kiedy człowiek nie wie, kogo bić i gdzie bić. Gliń.

[**Wiedanie**, a, blm.] *czynność cz. Wiedać*.

[**Wiedęczyk**, a, lm. cy] i. *ksiądz, powstający przeciw zabobonom*.

Wiedeń, dnia, blm. i. Żart.: Jechać do Wiednia = *przysunąć ś. do widnia, do światła; przybliżyć ś. do okna*. 2. zł. *zakład karny*. 3. Tych, którzy byli na wyprawie wiedeńskiej, zwano wiedeńczykami. Kaczk.

[**Wiedeński**] i. W. kamyk = *cali causticum*. [Bułka wiedeńska] = *kajzerka*. Wiedeńskie piwo. p. **Piwo**. W. wapno = *calcaria viennensis*. 2. cukier.: **Pączki wiedeńskie** = *ciastka biszkoptowe w formie pączków, napełnione kremem i obtlane czekoladą*. 3. lek.: **Trunek W.**, p. **Trunek**.

[**Wiedereczko**, a, lm. a] p. **Wiedro**.

[**Wiederko**, a, lm. a] p. **Wiedro**.

[**Wiedlenie**, a, blm] *czynność cz. Wiedlić*.

[**Wiedlić**, i, il] *urządzać według*: Na święto Agnieszki wiedlą zynki.

Wiedma, y, lm. y p. **Wiedźma**: W., procekim duchem napełniona. Bardz. Na czarnoksięską moc ś. zdumiewajacie: uciekla W. i bez głowy żyje. Lubom. Widząc ją, rzekłbyś, że W., na Lyse góry wlecieć mająca, czarownicą ś. maścią wysmarowała. L. Ta W. i małżeństwa kradezyni mojego. Gawiń. W., latawica, *spectrum vespertinum*. Kn. (upiorzyca. L.). Z piekielnymi jędzami a. drapieźniami wiedmami godniście zjednoczenia, bo ś. nigdy nasycić nie możecie. Wiedmy ś. pytaj. Troc. W. daje ś. w nocy widzieć. Troc.

× **Wiedmi** p. **Wiedźmi**: Cyrcę mocą wiedniego dzieła towarzyszków Ulisa w wieprze przemieniła. Min.

Wiednie przym. od **Wiedny**, *świadomie*: Człowiek dąży do tego, by przemieniał ś. W. i wolno. Krasin. Postawiła, W. czy bezwiednie, trzy zasady. Szuj.

Wiedno wiadomo: Już nam W., już nam W. Krasin.

Wiedny *wiedzący o sobie, połączony z samowiedzą, świadomy siebie samego*: Duch o sobie W. Wiednym ducha grzech przeciwko duchowi dawanym nie jest. Krasin. Pała walterskotyzmu polskiego, czy wiednego, czy bezwiednego. Brw. [**Wiedro**, a, lm. a], † **Wiedro wiadro**: Otociem... jednym wiedrem nosiła wodę do kuchni, ale już od dzisiaj dnia dwiema wiadroma będę nosiła. Z. E. Zdr. [**Wiederko**, **Wiedereczko**].

× **Wiedz**, a, lm. *owie ten, co wie, widz, patrzacz, dozorca, doglądacz*. Kn. W., widz. Troc.

Wiedza, y, lm. e i. a. † **Wiedzba** *wiedzenie, wiadomość, świadomość, znajomość, nocja*: Okoliczność ta obchodzi wiedzę narodu. Koss. (jest wiedzy potrzebna. Perz.). Cokolwiek ziemia grzebie w ciemnym tonie, co mórz ogromnych i rzek pławią tonie, nie ś. przed waszą wiedzą nie ukryje. Nar. Ja sam zajmuję ś. wiedzą handlu, roli i wyższej ekonomiki; żona moja, życzylibym, żeby wiedziała o kuchni i spiżarni. L. (dozieraniam, dozorem. L.). Bez wiedzy mojej to uczynił. Troc. (= *nie opowiadawszy ś. mnie*) Coby ci W. faktów pomogła? Krasin. W. własnego bytu. Za wiedzą (a. z wiedzą) czyją. Ożenił ś. bez wiedzy rodziców. Mimo wiedzy (= *bezwiednie*). Bielecki zniknął, żadnej o nim wiedzy. Słow. [Bierz ś., duso, do spowiedzi, daj kapłanom do swej wiedzy]. 2. *zasób umysłowy, zdobyty nauką i doświadczeniem, ogół umiejętności ludzkich a. danego umysłu, nauka*: Rozprzestrzenienie granice wiedzy ludzkiej. W. pojedynczego człowieka (= *uczonność, erudycja*). W. moja tak daleko nie sięga. O źródle wiedzy tegoczesnej. Kras. A. W. naukowa, tym środkiem rozpowszechniana, szersze daleko objęła koła. Lib. Obok dążenia rozumu, szukającego światła... odzywa ś. ciągle głos duszy, nie dającej ś. zaspokoić samą wiedzą, wybiegającej ciągle poza zakres zdobyczy rozumowych, do źródła miłości i doskonałości moralnej. Sfa. Cóż pomogą społeczeństwu wszystkie skarby wiedzy bez moralności? Gdł. Miota ś. po falach niezgłębionej wiedzy. Syrok. Błogosławione wieki, które rozumieją, że wiedza świat ocali, gdy wszystkim zaświeci. Deo. 3. *nauka, umiejętność*: W. przyrodnicza. W. pań-

stwie wiedz równouprawnienie zapanowało na całej linii. Ant.

† **Wiedzba**, y, lm. y p. **Wiedza**: Sprawy Ruggierowe, których wiadoma była, jakoby z nauki i wiedzy ugadza. Jag.

1. **Wiedzenie**, a, blm., czynność cz. **Wiedzieć**.

2. † **Wiedzenie**, a, blm. 1. czynność cz. **Wiedzieć**. 2. † **W. wiadomość**, **wiedza**. Wen. Gdyby straż przednia ujrzała takich ludzi, ma dać W. do drugiej straży. Tarn. J. Z jej wiedzeniem. Z pana Maćkowym wiedzeniem. Jakom ja grobie przepokopie nie kazał księdzu opatowi ani moim wiedzeniem. Kkoś. Przywiódł na to cesarzową, iżeby krom wiedzenia cesarskiego raczyła pani Eufrajsja zań ić. Ż. E. Starosta nie śmie bez twojego wiedzenia ich (win) przeberować. Hist. rzym. 3. [„Przez moje W., przez rybki rządzenie to i to“]. (formuła czarodziejska).

Wiedzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wiedzieć** ś.

Wiedzieć, wie, wiedział, [Wiedać] 1. *być świadomym czego, mieć wiadomość czego; mieć pojęcie, wyobrażenie czego, zdawać sobie sprawę z czego*: Wiem, co ś. święci. Nie wie, co plecie. Nie wie o Bożym świecie (=nieprzytomny). Ani wiem, ani znam. Wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi. Prz. (=nie jest dla nich tajemnicą). Dobry gospodarz o najmniejszej rzeczy sam W. chce. Skar. To, co ś. wiedzieć może, nie tak wierzymy, jako raczej wiemy. Skar. My, gdy komu co dobrego uczynim, chcemy, aby o tym świat wiedział. Skar. Ale my pewnie wiedzmy, iż niemasz in-szej ewangelji. Wuj. Tak każdy wiedz, iż wszystkie kruszce, rudy, płoki mają swoją własność i okazują ś. przez swe znaki. Biel. M. Pijany, że o świecie nie wiedział. P. Koch. Król, wiedząc k sobie przyjad takich zaonych gości, rozkazał je bezpiecznie puścić. Kob. Lepiej W., niż mniemać. P. Koch. (lepsza pewność, niż domysł. L.). Gdyby i koszula moja o tym W. miała, pewniebym ją spalił. Stryjk. Wie P. Bóg, co czyni. Rys. Nie wie, którądy kozy gnano. Kn. Nie wiedzą nie o Bożym świecie. Nar. (=ciemni, jak tabaka w rogu). Pokażcie ś., dajcie o sobie W. Smotr. (=dajcie ś. poznać, dajcie znać życia, odezwińcie ś.). Pośpieszę dawać W. panu memu, że ś. tu znajdujesz. L. (=uwiadomić go, dać mu znać, donieść, zameldować mu). O niczym nie wiem, ja od tego ręce umyłam. L. Nie chcę o niczym W. (=słyszeć; umyjam ręce, usuwam ś. od wszystkiego). Nie spostrzegłem ś., aż za daniem W. przez moich ludzi, żeśmy już ujechali trzy mile. Koss. Ja ani o Warszawie, ani o świecie chcę W. Boh. Nie wiedziałem, na którym świecie i czy żyłem. Wyb. (=byłem nieprzytomny). Co wiesz, tak czyn, jakbyś nie wiedział. L. Wiedz, nie wiedząc. Kn. (=trzymaj język za zębami). Kto mówi, co wie, swych ś. wad dowie. Rys. Wiedzą to i baby w szpitalu. Kn. (=wiedzą i baby na treście, to nie nowina, królowa Bona umarła, wróble o tym na dachu gadają, jest to głośna tajemnica). Wiedzą, co o tym trzymasz. Troc. Wiedział o jego gniewie. Troc. Wiem, co uczynię. Troc. (=wpadam na pomysł). Ani wiem, co z nim czynić, począć. Troc. W. sobie o tym życie. Troc. Wiem nowinę. Troc. Wiedz to pewnie. Troc. Nie wiem tego. Troc. Nie wiedział o tym. Troc. Nie wiem, co uczynię; nie wiem, co począć. Troc. (=nie mogę ś. zdecydować). Kto wie, co siedzi za górą. Prz. (=kto domyśla ś., przewiduje, zgaduje). W. ś. o tym

nie pewnego nie może. Skar. Wiedząc, chcąc wiedząc ś. zgubił. Kn. (=samochcąc, dobrowolnie, świadomie). Wiedząc, nie nie opuściłam. Troc. Nie wiedząc, to uczyni. Troc. Wiedziatob to serce moje. Troc. (=przeczuwało, zgadywało). W. przed tym. Troc. (=z góry wiedzieć, przewidzieć, odgadnąć). Wiesz to Bóg. Troc. Nie wie, co to bieda, nieszczęście (=nie doznał, nie zaznał, nie doświadczył go, nie był w nim). Nie wie, co to szczęście (=nie zakosztował go). Nie nie wiem o tym (=nie słyszałem, nie mam pojęcia). Nie wiem, jak ś. to robi (=nie mam pojęcia, wyobrażenia; nie umiem tego robić). Kto wie? (=licho nie śpi, a może? a nuż?). Kto wie, czy to nie on? Ty wiesz jedno, a ja drugie (=nie jesteś wtajemniczony w to wszystko, co ja wiem). Bóg wie, Bóg to raczy W., jak ś. to skończy (=trudno, niepodobna odgadnąć, przewidzieć). Wiem, co to być nieszczęśliwym (=wyobrażam sobie, mam pojęcie, rozumiem, domyślam ś., czuję). Wiedz wiedząc = to wiedz wiedząc, toć powiadam, byś wiedział. Kn. Wie on, co mu smakuje. Kn. Wie on, gdzie co zdybać, oberwać. Kn. Wiem ja, czego on chce, na co godzi. Kn. (=domyślam ś.). Wie P. Bóg, co czyni. Rys. (=ma swój cel, swoje widoki, swoją przyczynę w tym, co robi). Aż dotąd za łaską Boską nie wiem, co to w kłatwie być. Koch. W. (=nie doznałem, nie doświadczyłem). „Wiem“ jest to hasło prostaka wiele o sobie trzymającego, „nie wiem“ jest głupiego; „wiem, że nie wiem“, człowieka jest mądrego. L. O ile wiem = o ile mi wiadomo, jeśli ś. nie myślę. Nie zna on słowa tego: „nie wiem“; we wszystkie ś. dyskursu miesza. Karp. Cyrus w wojsku swoim każdego nie tylko znał, ale i imię wiedział. Damb. (=pamiętał). Co jest między nami, nam W. o tym, tobie nie do tego. L. (=nam należy wiedzieć). Masz wacpan o tym W., iż już tu dawnego ekonoma niemasz. Kras. Trzeba W., że wtedy była zima (=wziąć pod uwagę, proszę nie zapominać, muszę dodać). Wie Niebu, co nam taić, a co nam obwieścić. Kras. Piękny młodzieńcze, nacoś mi powiedział to, o czym w Litwie nikt dotąd nie wiedział? Mick. Ach, nie wiem, co ś. ze mną stało! Słow. (=nie mogę ś. polapać, nie daję sobie sprawy). Wiedz, błaznie, i zapisz to sobie w głowie, że... Syrok. Zadowolenie, połączone z nie wiedzącą może o samej sobie czułością. Orzesz. [W. jedno] p. Jeden. [Nie wiedział za to (=o tym). Jedną chusteczkę tobym ci dała, gdybym prawe słówko z ciebie wiedziała] [Wiedzianno] = wiadomo: Czy on prędko wróci? A wiedzianno? Nie W., nie wiem, Bóg wie, licho wie = nie można W., trudno wiedzieć, niewiadomo, X co w i e d z i e ć: Dawne czepece można było nosić nie W. póki. L. Nie W., gdzie ś. podziada. Warg. Nie W. gdzie podział czapkę (=zapodział, zaprzepaścił gdzieś). Nie W. skąd wziąć pieniędzy na to wszystko. Nie W., dokąd ś. na świat udał. Troc. Nie W. kiedy to będzie. Troc. Przybyli tu deputowani nie W. z jakich powodów. L. Potajemna moc żalu go wzięła; oczy łzami nie W. za co mu począła zalewać. Jabł. Żołnierzy kilku nie W. kogo czekają. Warg. Nie W. komu teraz wierzyć. Kn. Rozkazał Potemkin wziąć koniecznie Izmailów, choćby kosztowało nie W. co. L. (=nie krępując ś. ceną). Dzieciom, kat wie, czym głowę zawrócić. L. Wiesz to Bóg, co z niego będzie. Troc. By nie wiem co, nie uczynię. Kn. (=za nic w świecie). By nie wiem komu, nie przepuszczę. Kn. Aby nie wiem jakie cnoty kto miał,

bez pokory nie nie są. B. B. Marne jest zbawienie człowieka, by nie wiem kto był; lepsza ufać w Bogu. Birk. (= *ktobykolewiek żywnie był*). Bym miał nie wiem jako drogi klejnot, i tenby darował. Groch. Prace te nie wiem jakiego olbrzyma z mordować mogły. Wys. (= *największego nawet*). Wielkie ich ufece około stanęły; uciekać trudno by nie wiem jakiemu zajęcowi. Birk. Żeby też nie wiem jakie wojsko było, możem ś. obrócić. Warg. Byś ś. ty nie wiem gdzie przed nami skrył, byś ś. nie wiem jako złutowania godnym pokazał, nie dokażesz, aby... Warg. Jeździł nie W. poco raz do Barcelony, dwa razy do Włoch. Nie W. kędys zniknął, jakbyś wpadł do wody. Mick. Nie W., czy z potrzeby, czy z upodobania, lubiał szczególnie wiedzieć świątynię dumania. Mick. Co W.? = *czy można wiedzieć?* Co W., jeśli przyjedzie? Troc. Co W., jakiego lekarstwa zażywał? Troc. [Tego nie W.] = *niewiadamo*. Krzyczy, nie W. czego (= *sam nie wie, czego*). W. co na kogo = wiadomym być czego nagannego, karygodnego w drugim. L. Narzekali na nie: niechaj to Pan wie na was, żeście nieprzyjaciółom prawie sami dodali niecze na nas. B. B. (niech weźrzy Pan na was. B. G.). Jan Hus odpowiedział: niechaj o tym wiedzą wszyscy, że ja ten umysł mam, że wołę umrzeć, niżlibym miał na ś. W. jeden błąd. Baz. (= *poczuwać ś. do jednego błędu*). [Zaden na mnie nie nie wie] = *nie może mi nic zarzucić, jestem bez zarzutu, nieposzlakowany; nie może powiedzieć*. Ty cyt i ja cyt, wiemy obie na ś. Opal. W. co do kogo, do siebie = *znac jak przyniot jego. znać go pod jakim względem*. Błaż. Obawiał ś. Witold, aby go Skirgajło kiedy nie zabił, bo to do niego wiedział, iż był języka i ręki do zwady prędkiej. Stryjk. W. do siebie = *wiedzieć o sobie co, poczuwać ś. do czego*: Że szpetna, do siebie wiedziała. Jabł. W., czuć ś., przez sumnienie ruszonym być. L. Wie pies, komu sadło zjadł. Kn. 2. W. kogo = *posiadać o nim wiadomość, wiedzieć o nim, znać go*: Ty tedy, co z nim na jedneje mieszkasz wyspie, powiedz teraz, czy go wiesz? L. (czy wiesz jego pomieszkanie. L.). Daleko mnie stąd do domu? — Któż cię wie, gdzie mieszkasz. L. Wie go kat, dokąd z tym zmierza. Paszk. Wie go kat, komu wierzyć. Burl. Bies go tam wie: zda ś., że pan, i zda ś., że nie pan. Boh. Rozkochał ś. w jednej jeźmości, wie go lieho, jakiego urodzenia. L. (= *nie wiadomo, trudno wiedzieć*). Naszej pani ś. zmarło... kto go wie, jak... pisarzowa mówiła, że usnęła jak mucha. Krasz. Lieho go wie, gdzie ś. podział. Bo wiem Witolda, że z wojskiem stoi, gotowy wstręty czynić mi po drodze. Mick. 3. znać: Urzędnicy wiedzą swe urzędy, a jeśli którym nie są wiadome, przez króla mają być nauczeni. Herb. Gdzie szły, dróg nie wiedzą. Mick. Wiesz ich początek? Mick. Wiem koniec pieśni. Mick. W Marjenburgu wiem ja loch podziemny. Mick. W. kogo kim = *wiedzieć, że ktoś jest kim*: Wiem ja kobietę, wiem go błaznem. Troc. Wiem go modnym. Troc. [Wiem ja od ognia = *znam lekarstwo przeciwko ogniowi*]. Za kilka lat nie będzie nikogo, coby jeszcze jaką starą gadkę wiedział. Nie zbierę wszystkich panów po nazywaniu, choć ś. wie każdego z personsy. Ten, co do tego wie = *co ś. zna na tym*. 4. [W.] umieć: W. grać. Wiedziałbym go sanować. Wiedziales mnie zdradzić, a teraz nie chcesz. Wiedz sie ś. niom zaabsornować = *umieć ś. z nią obchodzić*.

5. [W.] *myśleć, dbać, pamiętać, interesować ś., zajmować ś., opiekować ś.*: Ja se sierrotecka, wię Paniezus do mnie. Idzie do Franusia (dziewczyna uwiedziona), serce swoje chłodzi: wiedzże teraz o mnie! - Nie chce ja o tobie ani pomyśleć; wiedz sama o sobie. A ty dziewczyno, wiele o mnie wiesz: ja ei ś. kłaniam, a ty nie spojrzysz. W. ś. l. nieos. *być wiedzianym*: W. ś. o tym nie pewnego nie może. Skar. To ś. wie a.: ma ś. W. = *rozumieć ś., ma ś. rozumieć, naturalnie, oczywiście, a tak, nie inaczej, spodziewać ś., a jakże! a to dobre!* Wię to aktorka? — To ś. wie. Bał. W takich sprawach czekać nie wadzi. — Ma ś. W., odparł Slimak. Prus. 2. *wchodzić w siebie, zastanawiać ś. nad sobą*. Ciek. 3. kim, czym = *wiedzieć o sobie, że ś. jest kim, czym, czuć ś. kim, czym, uważać ś., mieć ś. za co*: Niech wie ś. Twjej woli cząstką na ziemi. Krasin. Tym, że jesteś, tym, że wiesz ś. duchem, już przysięgłeś na wierność. Krasin. 4. Na Litwie używają słowa tego w znaczeniu rosyjskim: *wiedat'sia* = *porozumiewać ś., rozprawiać ś., mieć do czynienia*, np.: Ja ś. w to nie wtrącam, wiedzcie ś. sobie sami. Karł. Naostatek czegoś. masz spodziewać, ty ś. wiedz, bo wiadome są dokończenia tyranów. Baz. Ale o tym niech ś. wiedzą ci, którzy tego są świadoms. Baz. W tymże znaczeniu i Słowacki w Balladynie (Karł.): Wiedz ś. z Bogiem, ale mi ś. wyłam z takiego ślubu. Słow. Ależ mnie w własnym domu W. ś. trudno. Fred. A.

× **Wiedzenie**, a l. blm., czynność cz. **Wiesz**. 2. † W. *miejsce, kędy wiedziono, przeprowadzono*: Wyjdz na koniec wiedzenia wody ze stawu. Śl. wil. (kanahu, przekopu. Śl. wil.).

Wiedzowy przym. od **Wiedza**: Instytueja wiedzowa.

Wiedźma, [Wiedma, Miedźwa], † **Widma** l. *wrózka, wieszczka; czarownica, ciota*: Nie wiem, co mię za W. osypała i lichem zdradnych słów oczarowała. Kochan. Strofoie, ludzie, by przy tej zaraźliwej woni nie pogrążyła w zgubnej was ta W. toni. Birk. [W., czarownica wszystko wiedząca lub widząca]. Wiedźmy latają na Łyse góry. 2. *latawica, upiórzyca, spectrum vesperinum*. Kn. Powiadają, gdy ś. w nocy dały widzieć po święcie widny jeżdzące, błakające ś., że to wojnę znaczyło. Haur. [W. *głodowica = istota mityczna, bardzo zarkoczna*]. Dziewki chude, w dzień przebywające w głębokich jaraeh i lasach, nocą wysysają krew z chłopów lub dziewczek. 3. *przen., pogar. kobieta stara odrażającej powierzchowności, złośliwa i szkodliwa, jędza, magiera, meglerna*: W. gotowa zaraz nową pracę zadać. Słow. Ty stara wiedzmo! 4. [W.] *zmora*.

[Wiedźmarować, uje, ował] *trudnić ś. czararni*. [Wiedźmarowanie, a, blm.] *czynność cz. Wiedźmarować*.

Wiedźmi, **Wiedźmowski** przym. od **Wiedźma**; × **Wiedmi**.

Wiedźmowski p. **Wiedźmi**: Mają nazbyt wiedźmowskie twarze. Jell.

[Wiew ha!] *okrzyk przy zabieganiu pędzącej w szkołę świni, a gdzie!*

[Wiej] p. **Wio!** W., W., wiele W.!

Wieja, i, lm. e, **Wiejba**, **Wiejadł**, † **Wija**, [Wija] *zawierucha, wichura, zadympka, kurzawa*: W. śnieżna (= *śnieżyca*). [Na wije = *na wiaty*; na lija = *na deszcz*]. Zdr. [Wiejka].

Wiejacz, a, lm. e *ten, co wieje, wywiewa złoże*. Kn., Troc.

Wiejaczka, i, lm. i, **Wiejatka**, [Wiejatka, **Wiejucha**], **Wiejadło**, † **Wiewidło** l. *szufelka ręczna do wiania zboża jedną ręką*, × *sierlęczka*, *siedleczka*: *Pala*, szufa a. W., łopata chlebowa. Mącz. Rozmiecą ziarna wiejaczka. Leop. (*sierlęczka*. Leop.). Na początku ewangelija, miasto siedleczki a. wiejaczki, plewę, odwiedzała, a pszenicę zostawiała. Żarn. **Wiejadło** na plewy. Skar. **Wiewidło** okazuje, gdzie pszenica, gdzie kłokol. Podw. 2. × W., p. **Wachlarz**.

Wiejadny p. **Wiejalny**.

Wiejadło, a, lm. a p. **Wiejaczka**.

Wiejalnia, i, lm. e = **Wialnia**.

Wiejalny, **Wiejadny** do wiania, wywiewania słuzący: Łopata wiejalna (p. **Wiejaczka**). Rozwiałem je łopatą wiejalną. Bud. Rozprószyć ją łopatą wiejadną. Wuj.

[**Wiejatek**, lka, lm. lki, **Liwiną**] *piękny gatunek wierzby, używanej na palny*.

[**Wiejatka**, i, lm. i] p. **Wiejaczka**.

× **Wiejanie**, a, btm. *wianie (zboża i t. p.)*. Troc.

Wiejarka, i, lm. i, **Wiarka młyńska**, **Wialnia**, *sortownik do młewa, działający zapomocą prądu powietrza*.

Wiejatka, i, lm. i p. **Wiejaczka**.

Wiejba, y, lm. y l. p. **Wiejba**: A wichry... gryzły mrozem coraz krzepiej, że już od tej wiejby pozamarzały rzeczki i strugi. Reym. 2. p. **Wyka**.

Wiejnik, a, lm. i część przyrządu w młocarni.

Wiejny *wietrzny, pełen zawieci, wiejący*: Zawieruchy żywe, z żywych ludzi wiejne. Krasin. Dzień był W. i bardzo przykry. Reym. W te wiejne i wrzaskliwe dni Lipce były jakby wymarłe. Reym.

[**Wiejka**, i, lm. i] *kobieta ze wsi, wieśniaczka*: Pani oddać większy hołd, niżli jakiej wiejsce.

Wiejki l. a. × **Wiejny**, *sielski, wioskowy*: Grunta wiejskie. Muzyka, zagroda wiejska (= *włościańska, chłopska*). Gospodarstwo wiejskie (= *rolne*). Obywatel W. (= *ziemski*). Lud, ubiór W. (= *wieśniaczy*). Kościół W. Posielnych a. wiejskich gruntów pewności. Sz. Wygodne, wolne i uciekliwe wiejskie życie. L. (= *siełankowe, zaściankowe, parafjańskie*). W. żywot wieś, wsią s. bawić, we wsi mieszkać, rusticari. Kn. W. żywot prowadzi. Troc. Słowa jego były proste i wiejskie. Skar. Zdrowe wiejskie powietrze. W. pasjans = *gatunek pasjansu*. 2. bot.: Pasternak W., p. **Karoda**. [W., ego, lm. scy] *człowiek ze wsi, wieśniak*: Mówili mu wiejscy, mówili mu dworscy]. **Po wiejsku**, **Wiejsko** przys. w sposób wiejski.

Wiejsko p. **Wiejki**: W. wychowana. Susz. Jak tu W.!

Wiejsko-gospodarczy *tyczący s. gospodarstwa wiejskiego*: Przywileje służbowe osób zarządzających szkołami niższymi wiejsko-gospodarczymi.

Wiejskość, i, btm., rz. od **Wiejki**. L.

Wiejczyzna, y, btm. *wszystko, co wiejskie*: *obyczaj, prostota, cisza, przyroda, mowa, ubiór i t. p.*: W., wszystko, co wsią oddaje. L. W., siełanka. Kniaż.

[**Wiejucha**, y, lm. y] p. **Wiejaczka**.

Wiek, u, lm. i l. *sto lat, stulecie*: W. sto lat w sobie zamyka. Salin. Trzeci W. abo sto lat po Chrystusie miało onego cudotwórcę Grzegorza. Skar. Już też stoletnich wieków prze-

minęło niemal czterdzieści, jako wasze stworzenie w pęczkach swoich istność otrzymało. Odim. Każdy moment bez ciebie jest wiekiem dla mnie. L. Żyjemy w wieku dwudziestym. Co powie prawy mdrzec, W. wielkowi poda. Kras. Na schyłku wieku szóstego ery chrześcijańskiej (po narodzeniu Chrystusa). Czterdzieści wieków patrzy na was ze szczytu piramid! Budowla ta przetrwa wieki (= *długie lata*). Stamtąd ja przed pół wiekiem, gdy był młodym człowiekiem, Laszkę sobie przywozłem za żonę. Mick. I nieśmiertelne pieśni za sobą uroni, z których wieki uplotą ozdobę twych skroni (= *potomność, przyszłe pokolenia, przyszłość*). Na języku kilkunastowiekowym, jak na warstwach ziemi, odróżniłby można cechę narodu w każdym wieku. Lib. 2. *długi przeciąg czasu, wyróżniający s. od innych czasów swym charakterem, a. czas, w którym kto żył, doba, czasy, okres, lata: okres czasu, pasmo lat*: Prezbiterowie a biskupi jedno byli w samym apostołskim kościele i w onym starożytnym w długi W. po nim idący. Zigr. A to s. musi sprawić nie w małym wieku. Bz. I u nas dziś ich wieków ludzie to działają, że własne przyjaciół o to zabijają. Papr. Tę część Zygmunta Tarnowskiemu wyrządził, której był za wieku królowania swego żadnemu hetmanowi nie wyrządził. Orzech. Był ozdoba swojego wieku. Czas na niej jakie cztery wieki rozdzielon jest, którym wedle różnych przysad nazwiska od złota, od srebra, od miedzi i żelaza są przydane. Otw. Najpierwi ludzie mieli W. złoty, po którym nastąpił W. srebrny i miedziany, nakoniec żelazny, na który my nieszczęśliwi natrafili. L. Minęły złote wieki i srebrne minęły i miedziane już swoje dokończenie wzięły, żelazne, ach, żelazne po nich nastąpiły. Błaż. Wieki starożytne, średnie, nowe a. nowożytne. Czasy one słusznie s. złotym wiekiem zwać mogły. Skar. W. Zygmuntoń słusznie jest nazwany złotym wiekiem w Polsce. L. W. nasz może s. nazwać wprowadzaniem dobrego do Polski gustu. L. W. dzisiejszy mdły lud daje. L. Każdy W. miał łotrów, a co my teraz mamy i Pawłów i Piotrów, miał Rzym swoje Werrosy, swoje Katyliny. Kras. Duch wieku. Chorozy wieku. W. odrodzenia. W. pary i elektryczności. W. będzie lepszy, kiedy lepsi ludzie. L. Dobrze to było niegdys, gdy prababki nasze wiedziały, kiedy było sżo z obór na paszę; inszy W., insze prawo. Kras. Dzisiaj W. nie taki, w jakim s. waepan urodził. Wyb. Zaćność domu i piękność, grzeczność, mądrość, enota za nie tych wieków waży bez ciężaru złota. L. W. bohaterski w Grecji. Kreśli nam szczęśliwe wieki patryarsze. Syrok. Stało s. to już za mojego wieku. W. Augusta. W. Ludwika XIV. Iść z postępem wieku. Mick. Był to jeden z tych rzadkich ludzi, którzy nie tylko sami s. wznoszą nad W. swój, ale tyle jeszcze mają w sobie siły i dzielności moralnej, że i W. swój podnieść do siebie potrafią. Mał. Masz takiego przyjaciela, jakiego wieki nasze nie widziały. Boh. 3. *wieczność, czasy wieczne, zawsze, nieskończoność, niepamiętne czasy*: Na wieki, po wszystkie wieki, na wieki wieków, † na wieki wiekom, na wieki wiecznie = *na zawsze, na amen*: W. cały jest tylko osnowa z nieskończonych momentów. L. W., który s. Bogu przypisuje, wszystkie wieki w sobie zamyka. Salin. Bóg już był, aniżeli było wszystko, tedy był przed wszystkim czasem i początkiem i był przed wieki i od wieku. Żarn,

Już po nas, przepadliśmy na wieki. L. (= ze szczętem, z kratesem, na śmierć, ze wszystkim, bezpowrotnie). W kraju tym na wieki został. L. (= raz na zawsze). Zapomniałem na wieki, co dalej następuje. L. Słońce po wszystkie wieki uciechać będzie świat. Ot w. Na wieki wiekom. Skar. Będę dobrostawił imieniu Pańskiemu wiecznie i na W. wieków. Leop. Nam, gdy raz młodość minie, już na wieki wiekom ginie. Kochan. Będziesz miał u mnie łaskę na wieki wieków. Boh. Byśmy żyli z Bogiem na W. wiecznie. K. G. Obiecując przestrzegać Twego na wieki wieczne zakonu świętego. Ryb. Sprawiedliwość Jego trwa na wieki od wieków. Wr. Umierać, wstawać W. wieków. Mick. [Na W., Na wieki, Na W. wieków]= *na zawsze, do śmierci*. Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus! — Na wieki wieków, amen! Dziewica błada na kamiennym progu usnęła, może usnęła na wieki. Słow. Od wieków = *od niepamiętnych czasów, odwiecznie, od dawien dawna, od początku świata, od pokonu świata*: Takowym cudom niebardzo ja wierzę, bo wiem, że bają od wieków poeci. L. Jakby wieki zakupił, tak daleko mierzy myślami. Pot. Wieki, jakieśmy ś. z sobą nie widzieli. L. (= *kość lat*). Nie mówił żaden początku wieka słodzemi słowy nad tego człowieka. Odym. (= *od początku świata, od stworzenia świata*). Świat nie jest od wieku. Troc. [Bóg Ojciec przed W. z siebie Syna rodzi]. 4. [Na wieki] *okropnie, niesłychanie*: Był to na W. skąpy człowiek. 5. *starość, lata, zgrzybiałość, podeszłość*: Jest to wdowiec w wieku. L. (= *lecinny, już w pewnych latach, podeszły*). W. go pochylał. W. mu dokuca. Na Ksanta i Taona idzie rycerz krwawy, zabił obu, ach, jakaż dla ojca tęsknica: W. go gniecie, a nie ma innego dziedzica. Dm. Sterany wiekiem. 6. *przeciąg czasu od urodzenia człowieka do śmierci a. do pewnego kresu, życie, żywot, lata, dni (przeżyte), przeciąg życia człowieka*: Najpiękniejsze lata swojego wieku strąwszy. L. Kwiat wieku swojego naukom poświęcił. L. W. człowieczy na świecie jest czas mijający. Kołak. Cnotą staropolską W. swój prowadził. Falib. Żaden nie może przed skończeniem wieku i ostatnim pogrzebem szczęśliwym być zwanym. Ot w. Chęć u was ostatek wieku mego, póki go stawa, strawić. Baz. O to proszę Pana swego, abych mieszkał w domu Jego, dając mu cześć, póki wieku dostawać będzie człowieku. Kochan. (życia. Karp.). Choć W. dają bogowie, niech więcej nie żyję, sam ś. zabiję. Bardz. Nie ożeniwszy ś. W. swój wszystek bez małżeństwa strawili. Warg. Nie zapomnę przez W. mój, zem tę widział głowę pływającą w krwi swojej. Jak. Starość jest dokonywanie wieku. Bud. B. Wiele możesz mieć lat wieku swojego? L. Zmarł w wieku lat 26. W., stan, pochodzenie zapisać. W. się, w kwiecie wieku. Mam żyć W. spokojny. a o Rzym toczą Gety i Dakowie wojny. Bardz. W. ludzik jest lat siedemdziesiąt. Kochan. Niebezpieczny jest W. tych, co światem władają, bo zawsze zdrady pełno wkłóli sobie mają. Paszk. W. gołębi nie dłuższy dziewięciu lat. Trzyc. Pełen wieku i sławy. Stryk. (Strus) Tam męstwa zażył Herkulesowego, zażywszy, koniec wziął wieku swojego. Kob. (= *zakończył życie*). Piękny W. sędziwy. W. konia, drzewa, skały. On jest w moim wieku, równy mi wiekiem, jednego ze mną wieku (= *mój rówieśnik, jednolatek*). 7. W. księżyc, rachuba dni od nowiu aż do nowiu tuż

następującego. Śniad. 8. *pewien okres życia ludzkiego, pewna doba, pora życia*: W. niemowlęcy, × niemownięcy. W. dziecinny, dziecięcy (infantia). W. dorastania. W. młodzieniaszkowy (adolescencia). W. młodzieńczy, W. młodości (juvenitus). W. podeszły (senectus decipiens). W. stary, starczy, zgrzybiały (aetas decrepita). Pierwszy W. niemowlęstwo, drugi dzieciństwo, trzeci młodzieństwo od 12 do 14 roku, czwarty od 14 do 18, z młodzieństwa k męstwu wychodzący; piąty W. męstwo, do czterdziestego; szósty starość. Kołak. Inny jest W. niemowlęcia, inny młodzieńca, a inny starca. Pilch. Jesteś w wiosnie młodości, w tym wieku szczęśliwym, co do wszystkiego zdalny, Kras. W. dojrzały. Troc. W. rozkwitły. Troc. Każdy W. ma goryczy, na swoje przywary: syn ś. męczył nad książką, stękał ociec stary. Kras. Od małego wieku... książkę, jak Tatar, żył o końskim mleku. Mick. W. dojrzałości pójciowej u roślin.

[Wiek-cha!]: Swinie mąkę zarły, on leżał na ziemi i wołał na swinie: żeby ją tak był zwyw, jagom już nieżywy, dąłby ją wam W.!

Wiekiera, y, lm. y l. P. Wiekiera: Uciakaj, Marku Antoni, nim cię W. dogoni. Rys. 2. zool. (mactra) małż bezgłowy dwumuskulowy. W. A. W., k. o. sz. Kluk.

Wiekio, a, lm. a l. *pokrywa, przykrywka, nakrywka, wierzchnia część, dekiel; wierzch, dopasowany do szczelnego nakrycia naczynia, zdejmowany a. na zawiasach*: W. trumny, skrzyni. Od wielkiej skrzyni wieków uchylił srebrzystych. Dm. Po roje pastecznik ma po drabinie z wiekiem łązić, żeby je spokojnie na W. wzięł. każdy rój osobno. Kąc. W. cylindra parowego, pokrywa, krag wierzchni, przez który środkiem przechodzi drąg tłokowy. Łab. Przen.: Jeszcze ś. dla mnie życia nie zamknęło W. Malec. 2. W. okładka u książki. Kras. 3. Wieka = *blachy, talerze, jako narzędzie muzyczne*: Jeden w bębnek uderzał, trzech brzękało janczarskimi wiekami. Oss. 4. † W. kosz. B. Sz. (cartallus). 5. *bud. wierzchnia tablica w głowicy ślupa każdego z pięciu porządków*. Podecz. Zdr. **Wieczko**.

× **Wiekodajny** *podawany z wieku do wieku, przechodzący z wieku na wiek*: Wiekodajna sława. Petr. (unieśmiertelniająca. L.).

× **Wiekokorzenny** *mający bardzo trwałe, odwieczne korzenie*: Wiekokorzenne modrzewy. Nar.

× **Wiekopomnia**, i, lm. e *pomnik, monument*. L.

Wiekopomnie przys. od **Wiekopomny**. Troc. Bądź z nią szczęśliwy, mężu, W. Drużb. Sobieski z sławą polską W. umiał unosić hardych hisurmanów skromnie. Koch. W.

Wiekopomność, i, blm, rz. od **Wiekopomny**. Troc. W., wieczna pamięć. L. Pragną po sobie zostawić pamiętkę, mając za cel W. L. Imię swe podać wiekopomności. L.

Wiekopomny, × **Wiecznopomny** i. *pamiętny na zawsze, pamiętny, nieśmiertelny (słowa), słynny, sławny, niepożytej sławy, niewygasły w pamięci*. Troc. Czyn W. Czasy wiekopomne. Koch. W. Witam cię, mistrzyni wiekopomnego Kopernika. Kołk. Dzieło wiekopomne. Wor. (= *pomnikowe, monumentalne*). Sławny w czasy wiekopomne. Mick. Wiekopomna Komisja Edukacyjna. Sk. 2. † W. *pamiętający przeszłe wieki*: Apollo W., prowadź pióro moje. Paszk.

× **Wiekorodnie** przys. od **Wiekorodny**. L.

Wiekorodny *rodzący wieki*. L. Daj, żeby dojrzał dnia wiekorodnego rym Petrycego. Petr.

× **Wiekotrwały** p. **Wieczotrwały**: **Wiekotrwałe** posągi. L.

Wiekować, uje, ował, † **Wieczyć** I. *żyć wieki, trwać, istnieć przez całą wieczność*: Nic na świecie nie wiekuje, wszystko ś. wnef obali. Li. Imię jego w sławie W. będzie. Troc. Niech wiekuje szczęśliwi i zdrowy. Kras. Nie pod jedną postacią nie może W. Kie. Nam nie W. w kozie. Rzew. Skąpi, jakby na świecie miał W. Boży duch wiekuje w mowie, z Boga chleb ś. zbożem zowie. Zal. 2. *trwać, żyć długo, przeżywać*: Jagiełło z trzecią żoną niedługo wiekował. Paszk. Henryk na czeskim państwie niedługo wiekował. Błaż. (= *popasał; cieszył ś. nim*). Miłość w młodych z początku bardzo ś. zajmuje, potem prędko ustaje, nierada wiekuje. Bardz. Nic w swej dobie nie wiekuje. Tremb. Niedługo takie wiekują wymysły. Koch. W. Zawsze pomierna rzecz dłużej wiekuje. Bardz. Przecie tam wiekował nie będą. Ork. 3. [W.] *żyć, istnieć*: Bodaj ciek ten nie żył, bodaj nie wiekował.

Wiekowanie, a, blm., czynność cz. **Wiekować**. **Wiekowidźczenia**, i, lm. e bot. (*candollea*) roś. z rodziny *uceśłowatych*.

† **Wiekowładca**, y, lm. y *władca wieków, czasów*. Grabow.

Wiekowo przys. od **Wiekowy**.

Wiekowość, i, blm., rz. od **Wiekowy**: Od tych warunków zależy samego organizmu trwałość i W. Spas.

I. **Wiekowy** I. przym. od **Wiek**: Dąb W. (= *stuletni*). Gdzie trupem gniją areydzieła męstwa, gdzie gruzem leżą wiekowe zwycięstwa. Wiekow ludzkie wołania, jak cienie, idą w otchłanie. Wysp. W. (o człowieku) = *niemłody, podeszły w lata, stary, sędziwy*: Dzielny był Mohort i silny i zdrowy, lecz, jak ś. zdało, był bardzo W. Pol. 2. *patol. starczy (senilis)*.

2. **Wiekowy** przym. od **Wiek**.

† **Wiekui**, ja, je *wieczny, wiekuisty*: A iż są dobrze czynili, poda (tych) Pan w żywot W., a którzy źle — w ogień W. Ps. flor. Jakośmy byli dziećmi między I. a B. i rozdzieliliśmy go wiekiem działem.

Wiekuiatka, i, lm. i, **Susz** bot. (*amanobium*) roś. z rodziny *złożonych*.

Wiekuiatość, i, blm., rz. od **Wiekuiasty**: W. żywota po śmierci. Karnk.

Wiekuiasty, † **Wiekui** (w języku religijnym) *który istnieje, trwa przez wieki, wieczny, nieśmiertelny, nieskończony, wieczysty, wieczotrwały*: Wszczęmocy Panie, W. Boże, kto ś. Twym sprawom wydziwować może? Kochan. W. ojców Bożel Wieczne odpoczywanie racz mu dać, Panie, a światłość wiekuiata niechaj mu świeci na wieki. Tu jawory, tu dęby stoją wiekuiaste. Szymon. Sądy wiekuiaste. Górn. (= *opatrzności; przedwieczne*). O, Boże W., świeć mi! Słow.

Wiekuiszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wiekuiszcic** ś.

Wiekuiszcic się, i ś., il ś. *trwać wiekuiszcic, staować ś. wiekuiszym*: Grali pieśń, w której nikt jeszcze nie pochwycił zwrotki, chyba tam, gdzie ś. rozkosz wiekuisci. Poręb.

Wiekuiscie przys. od **Wiekuiasty**.

[**Wiel**] p. **Wiele**.

[**Wielachny**] *wielki; dosyć duży; bardzo wielki*.

[**Wielakiedy**] *często*.

[**Wielateńki**] *ogromny*.

[**Wielasik**] *wieleś tam*.

† **Wielata**, y, lm. y = **Filata**. Troc.

Wielbiciel, a, lm. e *ten, co wielbi, uwielbiacz, czciciel, zwolennik, amator, adorator*: Między krytykami są i wielbiciele. W. talentu, muzyki. Był przez lat wiele wielbicielem i naśladowcą Mickiewicza. Chm. W. jej wdzięków (= *amant*).

Wielbicielka, i, lm. i forma ż. od **Wielbiciel**.

Wielbicielski przym. od **Wielbiciel**.

Wielbicielstwo, a, blm. *wielbienie, cześć*: Wśród plei pięknej W. nie wzrastało, lecz słabło. Jeż.

Wielbić, i, il I. *wielkim a, wielkością wyznawać, jako takiego wystawiać; uwielbiać, wynosić pod wielbiosa, cześć, chwalić, adorować, ubóstwiać, sławić*: Wielbi dusza moja Pana. Skar., Wuj. Wszelka dusza żywa imię święte Twoje W. będzie. Kochan. Będę Cię wielbił, mój Panie, póki mnie na świecie stanie. Kochan. Niech Rzym wielbi Scewolę, ja tego chwalić wolę. Koch. W. W. Boga miłego z darów Jego. Ż. E. I Boga z jej obcowania wielbiły. Ż. E. (= *za jej obcowanie*). Czulem niewypowiedzianą wewnętrzną słodycz, a łącząc rozrzewnienie moje z powszechnym przyrodzenia odgłosem, wielbiłem wszechmocność i dobroć Stwórcy wszech rzeczy. Kras. Wielbił ubóstwo, a kradł miljon y. Kras. Zagłębiając ś. w poznanie dzieł świata i stworzenia, uczyni ś. razem cześć i W. ich Twórcę. Sniad. Twoje miłe powaby wielbione są wszędzie. Szym. Wielbijmy Boga na wysokości. Troc. Wielbiłem wszechmocność i dobroć Stwórcy. Krasin. Przyrodzenie wielbię w pieśni, w przyrodzeniu wielkość Boga. Zal. W. dobroczyńcę.

Wielbienie, a, blm., czynność cz. **Wielbić**.

Wielbład, a, lm. y, **Wielbład**, † **Wielbrąd**, [Wielbład, Wielbład, Wielbrun, Wielgoń, Wielboń, Lejbrun] zool. (*camelus*) *zwierzę racicowe, bezrogie, należące do rodziny odrębnej*: W. jednogarbny = *dromader* (e. *dromedarius*). W. dwugarbny (e. *bactrianus*). W. garbaty. Mor. Pies szczeka, gęś kryra, wielbład rze. L. Wielbłady parskają. Mor. Wielbładow samice kotne. Leop. Na szkieletach wielbładow siedzą jeźdźców kości. Mick. Na polu słychać brzęk dzwonek wielbłada. Mick. Przy nim W. żuł resztę obroku. Mick. Wielbłady moje cicho ś. pokładły. Słow. Nie była to już twarz człowieka, lecz głowa mego starego wielbłada. Słow. Przen.: Faryzeuszowie wielbłada polykali, a komora przedzali. Żarn. (występków sobie pozwolili, a nad słabościami skrupulatni byli; małe grzechy gryzą, a wielkie całkiem polykają. L.). Ale wielokro niektórzy w tej władze (jak Pan Chrystus utyskuje), wielbrada polykając... L. Plotkaś, masz język długi: usłyszysz słowa, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłada zrobisz. L. Bogaczom zapamiętałym trudniej do Boga iść, niż wielbradowi przez igielną dziurę. Sekl.

Wielbładka, i, lm. i p. **Wielbładzica**.

Wielbładnik, a, lm. cy, **Wielbładnik**, **Wielbładziarz**, **Wielbładziarz** *ten, co dogląda wielbładow i prowadzi je w podróży*. L., Kn.

× **Wielbładokupiec**, pca, lm. pcy, **Wielbładokupiec** *handlarz wielbładow*.

Wielbładowy p. **Wielbładzi**.

Wielbładzi, **Wielbładzi**, **Wielbładzy**, **Wielbładzy**, **Wielbładowy**, **Wielbładowy**, **Wielbrądowy** *tyczący ś. wielbłada*: W Afryce ludzie żyją po większej części mlekiem wielbładzim. Łęcz. Szaty grube z wielbładowej sierci. Skar. (z sierci wielbładowej. Sekl. (z sierci wielbładowej. Białob.). Garby wielbładowe. Susz. Wielbłada przęda. Pot. Heljogabal zwykł jadać piętki nóg wielbładowych.

Kosz. Łuk krzywy, wielbłądzią krzywiący ś. szyją. Mick.

Wielbłądziarz, a, lm. e p. **Wielbłądnik**.

Wielbłądzica, y, lm. e, **Wielbłądzica**, **Wielbłądka**, **Wielbłądka samica** *wielbłądca*: Tratwą (moją bywał) grzbiet wielbłądki, a łódką siodło rumaka. Krasin. Lecę na mej wielbłądce. Mick. Nie zgonił mej wielbłądki bystry ich wódz stada. Mick.

Wielbłądzie, ęcia, lm. ęta, **Wielbłądzie młode** *wielbłądzie, płód wielbłądzi*: Tu i ówdzie widać W. małe, trzymające ś. przy dużej, poważnej a łagodnej wielbłądzicy.

Wielbłądzy p. **Wielbłądzi**.

Wielbład, a, lm. y p. **Wielbład**.

Wielbładka, i, lm. i p. **Wielbładzica**.

Wielbładnik, a, lm. cy p. **Wielbładnik**.

× **Wielbładorys**, a, lm. e (*camelopardalis*) *zwierzę zrodzone z wielbłądzicy i rysia*. Chm. B. Z wielbłądzicą gdy ś. łączy rys, to stąd pochodzą wielbładorysie. Haaur.

Wielbładowy p. **Wielbłądzi**.

Wielbłądziarz, a, lm. e p. **Wielbłądnik**.

Wielbłądzica, y, lm. e p. **Wielbłądzica**.

Wielbłądzy p. **Wielbłądzi**.

Wielbny *tyczący ś. wielbienia, wielbiający*: Ochoczy wielbnych melodji szła. Kasp.

× **Wielbok**, u, lm. i p. **Wielbok**. Troc.

× **Wielbokny** p. **Wielbocznny**. Troc.

[**Wielbon**, a, lm. y] p. **Wielkolud**.

[**Wielboń**, a, lm. e] p. **Wielbład**.

† **Wielbrąd**, a, lm. y p. **Wielbład**.

† **Wielbrądowy** p. **Wielbłądzi**.

[**Wielbrunt**, a, lm. y] p. **Wielbład**.

Wielece przys. l. a. † **Wiellice**, † **Wieldze**], † **Wielma**, † **Wielmi**], † **Wielmi**, † **Wielmie** *bardzo, nader, nadzwyczaj, niepomierne, niezmiernie, arcy-, prze-; posp. djablo, djabelnie, nie na żarty, kaducznie*: Panu ja W. a W. dziękuję. Kochan. Był to dobry wódz, ale złośliwy W. człowiek. Ustrz. Cobyśmy w nim tak niezbożnego W. znajdowali... Steb. (= *tak dalece*). W. sobie dobrze poradził. Ustrz. W. zabawna historia. W. stary był, mając lat 88. Skar. Po dość długiej, W. zabawnej, a więcej jeszcze kosztownej podróży stanąłem w Paryżu. Kras. W. sławny, przesławny. W. głupi (= *ciężko*). W. zuchwały (= *nieśluchanie*). Mnie W. miłośniwy panie i bracie! Nudna intytulacja: Mego W. mości pana. L. Króciej list napisać: à Monsieur, niżli: Wielmożnemu memu W. mości panu. Kras. Jaśnie oświeceni, jaśnie wielmożni, mnie wielece mości panowie bracia i dobrodziejse. Djar. gr. Do szlachcica bez urzędu: Memu W. jegomości panu i bratu. Kraj. M. 2. [W.] *bardzo*: W domu ni miała jem więcej tak W. co dać (= *tak dalece*). 3. [W.] *wiele*: Cóż ty masz kościółkowi służyć? nie przyjdzie ci W. z niego.

[**Wielchny**] l. p. **Wielki**: **Wielchná** studniá. Pc. 2. W. piec=*piec do pieczenia chleba*.

[**Wielczki**] p. **Wielki**: Ona nie wielczka.

[**Wieldzażny**], † **Wieldzażny** p. **Wielki**, *bardzo wielki, ogromny*: Dyj to szkoda wieldzażna—koń! Tet.

[**Wieldze**] p. **Wielce**. Karcz., Gwar.

[**Wieldzi**, ga, dzie] p. **Wielki**.

[**Wieldzijażny**] p. **Wielki**; *bardzo wielki, ogromny*.

Wiele l. st. w. **Więcej** przys. = a) *dużo, moc, siła, niemało; wielece, bardzo*: W. słuchaj, mało mów. Kn. Mówił krótko, ale W. wojował i W. prosił, gdy ręce okaleczone pokazywał. Birk.

Nie W. ufolgował zdrowia. Birk. Moda do dworu weszła pié jak najwięcej. Kras. Przeciw obłądliwościom kaecerskim, a najwięcej manichejskim. Białob. (= *a nade wszystko, a najwięcej, a szczególnie*). Dziś będziesz mi pościła i, co więcej, noc tę bez łózka przepędzisz, i co więcej... L. (= *i co gorsza, nadto, i to jeszcze*). Czym ś. więcej bawisz? zima precz poszła, pogoda nastaje, czemu świętego miasta nie wybawisz? P. Koch. (= *dlużej*). Co ś. raz podoba, więcej ś. nie podobać nie może. Sz. (= *i dalej podobać ś. musi*). Nigdy nie jest mało, gdy jest dosyć; a nigdy W. nie jest, gdy dosyć nie jest. Pilch. Nie tak W. patrz, ale jak dobrze. Kn. (= *ile*). W. dobrego nie nie cierpieć złego. Kn. W. to kosztuje, W. do tego trzeba. Kn. Więcej kowalów, niż złotników, gajdów, niż organistów. Kn. Więcej huku, niż puku. Kłok. Nie miał konnych pięćuset więcej. Warg. (= *nie więcej nad...*). Nad pięćdziesiąt koni więcej i jednym koniem nie miał. Górń. W. hałasu o nic. Prz. W. ten może, co musi. Prz. Był człowiek, co przez lat W. zebrany pieniądz o krwawym znoju przechował w garnku w popiele. Hoł. Nie W. to pomogło. W. czego, jak prochu. Kn. (sroka ze krza, o dwie w kierz. L.). Kiedy czego W. a często, tedy ś. prędko uprzykrzy. Rej. W. dnia, noey ubyłó. Troc. W. pisał. Troc. W. wie ucho nie pokryte. Troc. (= *dużo wie, kto słucha plotek*). W. kroć, W. razy. Troc. Tak W., tak siła chce. Troc. W. na tym, W. na tym należy. Troc. (= *bardzo*). O wiele = *znacznie, bez porównania, nierównie, daleko, dużo*: Już mu o W. lepiej. Towar ten o W. lepszy od tamtego. [W. było starości, a niewiele skutku]. Kon. b) za W., *zbyt W., za dużo, zanadto*: W. złego dwóch na jednego. Prz. W. to na cię. Kn. (ciężko to na cię, nie po twych plecach, nie zdołasz temu, nie pojmiesz; lub też: W. to na cię, zbytki to już, przeszkrobałeś, pozwoliłeś sobie dużo. L.). W. o sobie rozumie. Kn. (= *wysoko o sobie trzyma, zarozumiały*). c) W.?, *ile?, jak długo? w jakiej wielkości a. ilości?*: W. razy? W. bił zegar? Kn. W. ma pieniądze? Troc. W. to na nasze pieniądze wyniesie? W. to uczyni? Wieleż to kosztuje, stoi? Troc. W., razy był u ciebie? Troc. d) [Mało W.] *niewiele, mało*: Kopta, bo ziemniaków mało. W. Reym. 2. rz., 1 i 4 pp. **wiele**, 2 pp. **wielu** a. **wieła**, 6 pp. **wielu** a. **wieła** *rzecz wielka, liczna, wielka, liczba, mnogość, mnóstwo, siła, moc*: Wy, coście ze mną przez różne przygody tak W. (= *tylko*) świata przebyli. P. Koch. Wprawdzie więcej za Adherbalem poszło, ale zdutniejsi do boju za Jugurta. Pileh. Obrachują każdą rzecz od W. do mała, coby ona dzierżawa jego wystarczała. Paszk. Takci Panu mała bronić, jako wiela. Białob. Rzecz miłsza niewiele mieć w pokoju, aniżeli w ustawicznych hałasach największe dostatki. Kłok. Będziesz miał W., hojnie dawaj; jeśli mało będziesz miał, też mało z chusią udzielał. Leop. W. straciwszy, ostatek nie zarzucał. Kn. (po rozbięciu nawy deski nie puszczaj, po ogniu i popiół pozbieraj, pieniądze straciwszy mioszek schowaj. L.). W. nadziei wiela mała nie opuszczaj. Kn. Proś co najwięcej, a weźmij, co dadzą. Kn. Wielą większy. Troc. (= *o W.*). Wielą bogatszy ode mnie. Troc. Nie będzie W. (wielą) większy ode mnie. Troc. 3. osobowo-męś. **wiele** a. **wielu**; 2 pp. u. a. × a; 3 pp. u. a. × om; 4 pp. W., **wieła**, **wielu**; 6 pp. u. a. **oma** a. **a**, 7 pp. u. licz. nieokreślony = *liczny, mnogi*: Szkoda

wielom, pożytek kilkom. Gostk. Gdzie ich wielu rządzi, tam ś. często błądzi. Kn. Z wielu rąk większa pomoc. Fred. M. Wielu ich więcej przemoga. Kn. Spólnie lżej: więcej oczu więcej widzą. Fred. M. Wielom ś. jeden trudno oprze. Kn. Jeden wielom często zaskodzi. Kn. Jeden zły wielu dobrych zepsuje. Kn. Gdy ś. zbliżał Ossoliński, zajechał mu drogę marszałek z wielą dworzan i karet. Boh. W. ma gruntów, wsiów. Troc. Wielom ubogim daje. Troc. Z tak wielą ludźmi stanął. Troc. W wielu ludziach szczeroci niemasz. Troc. Jeden dobry stoi za wielu złych. Kn. Lepiej, iż cię jeden dobry chwali, niż wielu złych. Bud. B. Było cymbalistów wielu. Mick. Ze strun wiela buchnął dźwięk jakby cała janeczarska kapela. Mick. Wielu dzisiejszym wodzom do smaku przypadła. Mick. Czego szuka stworzenie od wieków tak wiela. Mick.

Wielebność, i, lm. i *honorowy tytuł duchownego*: W., magnificencia. Ps. flor. W., szlachetność. Glos. Wasza W.

Wielebny i. *godny uwielbienia, chwalebny, czcigodny, szanowny*: W. Władysław miał trapienia dosyć, gdy ś. z bratem rozstawał. Biel. M. Boga w Trójcy wielebnej wyznawać jednego. Groch. Starość wielebna. Birk. 2. *tytuł zakonnika*: Wielebni OO. Kapucyni. Staczał spory z wielebnemi magistrami, lektorami, doktorami. Syrok. Tytuł biskupa: *przewielebny* (= *wielebny*), *prymasa*: *najprzewielebniejszy*. 3. [W., **Wielewny**] *ksiądz, jęzomość*. 4. † W. *uroczysty*, Glos.

† **Wiedziesiąt** *wiele dziesiątków, wielokrot po dziesięć*: Szła genealogia Pańska przez W. osób, aż do króla Dawida. Podw.

† **Wielegi** p. **Wielgi**. Glos.

[**Wielgór**, a, lm. y] p. **Wielkolud**.

× **Wielejęzyczny** p. **Wielejęzyczny**: Wielejęzyczni częstokrot nie umieją żadnym językiem dobrze mówić. Kras.

Wielekrot, × **Wielokrot**, **Wielokrotnie**, × **Wielokrotnie** *wiele razy, po wiele razy, nie jeden raz, nieraz, często*: Marcell W. przepłaskał Hannibala. I nie leniwa jest przepisać W. Mick. W. przyjdę do niego, nie zastaję go w domu (= za każdym razem jak, wiele tylko razy, jak tylko). W. mnie zobaczy, ucieka.

× **Wielokrotnie** p. **Wielekrot**.

[**Wielomowca**, y, lm. e] *jakis zielony ptaszek*. [**Wielmożne**, ego, blm., **Wielmożne**, **Wiele możne**] *jałmużna*.

[**Wielmożny**] p. **Wielmożny**.

† **Wielenie**, a, blm., czynność cz. **Wielić**.

[**Wieleniowy**] p. **Jeleni**.

[**Wieleń**, a, lm. e] p. **Jeleń**: U wielenia różki.

× **Wieleraż**, u, lm. y p. **Wieloraż**: W. jest liczba, która wychodzi, gdy pytamy: wiele razy liczba mniejsza znajduje ś. w większej? Troc.

× **Wielerożki** *wiele lat mający, trwający, wieloletni*: W., wiele lat trwający Dudz.

[**Wielewny**] p. **Wielebny**.

Wiele złego, **Wiele złego** bot. p. Aron.

Wieleznacząco przys. od **Wieleznaczący**: W. głową kręcili. Rog.

Wieleznaczący *znucający, dający dużo do myślenia*: Dyrektor i jego żona zamienili z sobą kilka spojrzeń wieleznaczących. Rog.

[**Wielgachny**, **Wielgaśny**, **Wielgośny**, **Wielkosny**, **Wielguśny**, **Wielkuśny**, **Wielguserny**, **Wielkucny**, **Wielkuchny**] *bardzo wielki*: Takie kraje znał, przez takie wielgachne morza jechał, że aż dziw ogarniał słuchających pobożnie. Reym.

[**Wielganoc**, y, lm. e] p. **Wielkanoc**.

[**Wielganocnica**, y, lm. e] p. **Wielkanocnica**.

[**Wielgas**, a, lm. y, **Wielgoch**] *dragal, drab, człowiek a. zwierzę wielkie*: Zajrzałem temu wielgasowi (koniowi) w zęby, obejrzałem go dobrze. Jun.

[**Wielgaśny**] p. **Wielgachny**: Ma z nim ponoś zgłoby wielgaśnej. Karcz. Tak zajechali przed jakąś wielgaśną budowlę. St.

† **Wielgi**, [Wielgi] i. p. **Wielki**. Glos., Km. Niektórzy o niektóre nierządy a o wielgie dowinienia k naszemu sądu pozwani bywają. Św. z Woc. Gdy im powiedziano, że w Ziemi Obiecanej byli ludzie wieldzy i waleczni, a iż mieli miasto murowańsze, przelekli ś. Kaz. 1555. Wielgie dowinienia (erimina). Wieldzy stanowie od tego dzieciątka przychodzą. Rej. (= *wielcy ludzie*). Zacznych domów księżęta i wieldzy panowie. Kob. Tam przecie są i księża i wieldzy panowie, i sam starosta nawet siedzi. Ork. To mocarz W. i Ork. Wyszedł Niemiec z wielgim zyskiem, pogrzebli go z gołym pyskiem. Sienk. 2. [W. maj] = **Czerwiec**.

[**Wielgoch**, a, lm. y] p. **Wielgas**.

× **Wielgoczół**, oła, lm. oły p. **Wielkoczół**, Troc.

[**Wielgokwiat**, u, lm. y] p. **Wielkokwiat**, Troc.

[**Wielgolen**, lnu, blm.] p. **Kacap**.

[**Wielgoloza**, y, lm. y] *jedwabnica, gatunek gruszek*.

[**Wielgolud**, a, lm. y] p. **Wielkolud**.

† **Wielgonóg**, oga, lm. ogi *ten, co ma wielkie nogi, nogal*. Mym.

† **Wielgooczny** p. **Wielkooki**. Gosł.

[**Wielgoptak**, a, lm. i] *wielki ptak*: Rodzice spoglądali ze zdumieniem, ale nie bez miłości, na tego wielgoptaka. Dyg. Żyły na ziemi z niemi (z wielgoludami) i wielgozwierze i wielgoptaki. Dyg.

[**Wielgoryb**, a, lm. y] p. **Wieloryb**: Jak tędy raz święty jeden na okęcie płynął, to go ten W. żywcem połknął. Dyg. Wielgoryby turłają ś. na trawie, a dziwożony migają w potokach. Mic.

† **Wielgorządca**, y, lm. y p. **Wielkorządca**.

† **Wielgość**, i, blm., rz. od **Wielgi**, *wielkość*. Glos. Ta to imienia, którejkoli wielgości a. godności byłaby, przez przyjaciół obu stron mają być złożona a gotowemi pieniędzmi okupiona i zapłacona. Mac. z Roż.

[**Wielgośny**] p. **Wielgachny**.

× **Wielgouchy** p. **Wielkouchy**. Troc.

[**Wielgowoda**, y, lm. y] *ocean*: Gdzież mnie w te światy? w te wielgowody puszczać ś. Kon.

[**Wielgozęby**] p. **Wielkozęby**.

[**Wielgozwierz**, a, lm. e] p. **Wielkozwierz**: Żyły na ziemi z niemi (z wielgoludami) i wielgozwierze i wielgoptaki. Dyg.

[**Wielgoźnik**, a, lm. i] *bardzo wielki* (o owocu, zwierzęciu i t. d.).

[**Wielgós**, a, lm. y] p. **Wielkolud**.

[**Wielgus**, a, lm. y] p. **Wielkolud**.

[**Wielguserny**] p. **Wielgachny**.

Wielguszka, i, lm. i *myśl. kaczką dzika największa*.

[**Wielguśki**] p. **Wielki**.

[**Wielguśnica**, y, lm. e] *pog. dziewczka wysoka, dragal, gidja*.

[**Wielguśny**] p. **Wielgachny**.

[**Wielgi**] i. a. † **Wielki** p. **Wielki**: Słysałem nowinecke niebardzo wielę. 2. *jak wielki?*: Święty Wicie, zajrzyj, wiele ziarko w życie?

[**Wielibłąd**, a, lm. y] p. **Wielbłąd**.

Wielbrza, y, lm. e bot. (parkia) *roś. z rodziny czulkowatych.*

† **Wielce** p. **Wielce**. Głos., Sekl. W. i nie wymownie ś. jest zasmucona. Z. E.

Wielichota, y, lm. y, **Dwurząd** bot. (diplotaxis) *roś. z rodziny krzyżowych.*

[**Wielicz**, a, lm. e] *kamień duży, wystający, nad wodą.*

† **Wieliczać**, a, al i † **W.** ś. p. **Wieliczyć**. Ps. flor.

† **Wieliczanie**, a, blm., czynność cz. **Wieliczać**.
† **Wieliczanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wieliczać** ś.

† **Wieliczenie**, a, blm., czynność cz. **Wieliczyć**.
† **Wieliczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wieliczyć** ś.

× **Wieliczeństwo**, a, blm. I. tytuł monarszy (o cesarzu Rosji) *majestat, Najjaśniejszy Pan, Jego Cesarska Mość: Jego carskie W. Vol. 2. potęga, moc, wielkość: Moskwa na gruzach Polski utwierdziła swoje W. Kpet.*

Wieliczki I. × **W.** p. **Wieluczki**: Kupido, chłopięczko z łuczkiem niewieliczkie. Zim. 2. p. **Wielki**. L.

† **Wieliczyć**, y, ył, † **Wieliczać**, † **Wielikoczynić**, *wychwalać, sławić, wystawiać, wielbić, uwielbiać, wynosić; robić wielkim, wielmożnić: W., magnificare. Ps. flor. † W. ś. mieć ś. za wielkiego, chęcić ś., nadymać ś., puszyć ś., wynosić ś. = zadzierać nosa, bufonować, kokoszyc ś.: W. ś., magnificari. Ps. flor. Bardzo ś. sami między sobą rozkoszują i z tego wielczą, rozumując to, iż P. Bóg na nie raczy taskaw być Glicz.*

† **Wielić**, i, il *rozkazywać, nakazywać.*

[**Wielijazny**] *olbrzymi, potężny, ogromny.*

† **Wielikanoc**, y, lm. e p. **Wielkanoc**. Po Wielkiejnocy. Kaz. 1555.

† **Wieliki** p. **Wielki**. Ps. flor., Orzech., Pow. o pap. Urb.

† **Wielikoczynić**, i, il p. **Wieliczyć**: **W.**, magnificare. Ps. flor.

† **Wielikoczynienie**, a, blm., czynność cz. **Wielikoczynić**.

† **Wielikonocny** p. **Wielkanocny**. Kaz. 1555.

† **Wielikość**, i, blm., rz. od **Wieliki**, *wielkość*. Ps. flor., Głos.

Wieliszata, y, lm. y bot. (sancheria) *roś.*

Wieliperz, a, lm. e, **Piórolotek** zooI. (pteronorus) *owad łuskoskrzydły ze skupienia tej samej nazwy.*

Wielizdoba, y, lm. y, **Nadreszeczka** bot. (portlandia) *roś. z rodziny marzanowatych.*

Wielkanoc, y a. **wielkiejnocy**, **lm. wielkanoce**, **Wielka noc**, † **Wielikanoc**, [**Wielganoc**] I. *uroczystość u Izraelitów na pamiątkę wyjścia Żydów z Egiptu, pascha, święto przaśników a. przaśnie: Phazę, t. j. przewód a. wielką noc, niechaj sprawują synowie izraelscy. Leop. Dzień święty przaśnic zowią wielką nocą. Leop. Postać Ezechjasz do ludu izraelskiego i judzkiego, żeby uczynili przestęp a. wielką noc P. Bogu. Leop. Rzymki kałku wielkiej nocy. Zebr. Wielka noc żydowska. Troc. 2. uroczystość zmartwychwstania Pańskiego, święta wielkanocne, Wielka niedziela: Raz w rok około Wielkanocy. Prz. (= bardzo rzadko, ledwie raz na rok, jak spowiedź wielkanocna) Znanie jest niechlujstwo francuskiego wieśniaka, myjącego ś. raz na rok około Wielkanocy. Gdybyś waś do samej Wielkiej nocy gadał, nie to nie nada. L. (= do sądnego dnia).*

[**Wielkanocka**]: Już jedna nocka do Wielkanocka (= do *Wielkanocy*).

[**Wielkanocnica**, y, lm. e, **Wielganocnica**] *podarek wielkanocny.*

Wielkanocny przym. od **Wielkanoc**; × **Wielkonocny**, † **Wielikonocny**, [**Wielkanocny**], × **Wielkodzienny**: *Święcone wielkanocne. Jajko wielkanocne. Baranek W. Święta wielkanocne = Wielkanoc. Poniedziałek W. = drugi dzień Wielkiejnocy. Spowiedź wielkanocna. Zwyczaj wielkanocne.*

[**Wielkanocny**] p. **Wielkanocny**.

Wielki, † **Wieliki**, † **Wielgi**, † **Wielegi**, † **Wielki**, [**Wielgi**, **Jelki**, **Jelgi**, **Wielki**, **Wielchny**, **Wielczki**, **Wieluczki**, **Wieldzi**, **Wielżalny**, **Wielczyjazy**, **Wielkucarny**, **Wielguśki**] I. = a) *odznaczający ś. znacznymi rozmiarami, nie mały, duży, potężny, olbrzymi, kolosalny, niezmierny, ogromny: Wielkie domy za granicą. Pol. Cokolwiek z pośrodku blizkich rzeczy nad strych wychodzi, to na tym miejscu, gdzie wychodzi, wielkim jest Pileh. W. budynek = obszerny, przestronny. L. Bucisko wielkie. Wielka klatka, a ptaków mało; wielka stodoła, a zboża pusto. Kn. Większa komora, niż stodoła; większa przedmowa, niż księga. Kn. Wielkie ryby małe żrą. Kn. (= grube). Wielkie i szerokie rzeki. Łs. W. palec, p. Ksiuk. Syr. Wielkie drzewo. Kaz. 1555. W. handel = hurtowy, prowadzony na dużą skalę. Wielkie koło. Dom W. Troc. Głowa wielka. Troc. Oczy wielkie. Troc. Wól to większy. Troc. Wielkie litery (= sążniste, wolowe). Wstań a idź do Niniw, miasta wielkiego. Wuj. Kto to objąć rozumem może, jako ś. w maluczkim żółdciu tak W. dąb zamyka. Skar. Z wielkiej ohmury mały deszcz. Prz. W. obszar, b) *duży pod względem jednego z wymiarów: Człowiek W. = wysoki, rosty, wyniosły. Od składu ciała i od wzrostu wysokiego wielkim go nazywali. Błaż. Wielka gora. To dziecię jestei ono większe niżli ty, kiedy będziesz (wielki). Kaz. Gnieź. W. pospolicie nie do wicipny. Kn. (= dragal). W. (duży, rosty) to chłop. Troc. Mały wielkiego podczas przemoże. Kn. (chłopa w korzec nie mierzą. L.). Wielka przepaść (= głęboka). Wielka głębia. W. przedział, rów = szeroki. Przen.: Zrobił wielkie oczy na tę propozycję (= szeroko otworzył oczy; zdumiał, zdziwił ś., wytrzeszczył oczy). Wielka odległość (= długa, znaczna). W. pas ziemi. Wielka podróż (= daleka). Jak wielkiego potrzeba na to czasu? Wielka pauza. Wielka zwłoka, mitręga. Większy funt gdański od naszego. Troc. (= cięższy). c) *znaczny pod względem natężenia: W. głos (= silny, podniesiony, gromki, głośny, doniosły, donośny, grzmiący). W. hałas, huk. Większy huk, niż puk. Kn. Wielka siła (= nadzwyczajna, niezwykła, zdumiewająca, fenomenalna). Słuchał z wielką uwagą (= z pilną, natężoną, skupioną). W. głód, niedostatek, mróz, upał (= nieznośny, silny, dokuczliwy, ciężki, srogi, okrutny, dotkliwy, dolegliwy, doskwierający, haniebny, straszny). W. heretyk, bezbożnik, fanatyk, patryjota, gniew (= gorliwy, krańcowy, zagorzały, żarliwy, zajądły, zawiły, gwałtowny, niepołamowany, straszny, okrutny, zacięty, zapalony, namięty, zaślepiony). Nastąpił rok 1551, którego królowa Barbara umaria z wielkim królewskim żalem. Górn. (= serdecznym, głębokim, gorącym). Wielka przyjaźń. Wielkie przywiązanie. W. amator, zwolennik. Wielka pokora. W. żal, smutek. I chwalił synowie izraelscy ci, którzy należeni w Jeruzalemie,***

święto prześnieć za siedm dni w wielkiem wie-sielu, chwalać Pana po wszystkie dni, ale na-uczeni i kapłani w górze, jaż k ich urzędę przysłuchają B. Sz. W. rozgłos. Wielka to złość, nieprzyjaźń. Troc. † Dziwowanie wielkie. Zadam im wielkie smętki. P. Sand. Wielka cisza (= gro-bowa). Wielkie ciemności (= grube, nieprze-jrzane). Już czas W., abyśmy ś. nagotowali do wieczności. Fur. (= sam czas, naglący, najwyż-szy, pilny czas). W. pośpiech (= gorączkowy). d) *znaczny pod względem ilości, liczny, liczny, mnogi*: Wieli, multus. Urs. W., multus. Głos. Wielkie pieniądze, wiele pieniędzy. Kn. (= duże, grube, znaczne sumy). Przdano Kazimierzowi dla jeszcze niewielkich lat gubernatora Jas-zkona z Mielsztyna. Biel. M. (= dla małoletności). Dobywszy zamku, W. lud pobrano, skarbów i wszelkich rzeczy niemało dostano. Biel. M. Gdzie wielka gromada, tam łacna zwada. Kn. Gdzie wielki dochód, W. rozchód. Kn. (gdzie wiele chleba, hojność trzeba; masz dochody niemałe, miej serce wspaniałe. L.). Większy koszt, niż zysk. Kn. Większy dym, niż pie-czonka. L. Wojsko wielkie. Troc. Wielkie wy-datki, dochody, zbytki. Troc. Ma wielkie sto-sunki (= rozległe). e) *wybityny pod względem zna-czenia, wagi, wartości, świetności*: To W. doktor. L. (= znakomity, doskonały, sławny, biegły). Nie góre czapka na wielkim złodzieju. L. Małe zło-dziejki wieszac, a większe puszczać, małe zło-dzieje wielcy karzą. Kn. (= znacznych złodziei). (bąk ś. przebiję, a mucha uwieźnię. L.). Małe winy gryziemy, a wielkie całkiem polykamy. Kn. (= ciężkie). Być Bogiem błogosławionym nad wszystkie jest być Bogiem większym nad wszystkie. Salin. W. Boże! jaki cud, komuż jestem winien tak wielką hojność? L. (= mocny, wszechmocny, wszechmogący, święty, nieskończony). Patrzą: W. Boże! przede mną szczere pole. Rom. O Allah! Akbar Allah! jesteś W.! Słow. W. los (na loterji), wielka wygrana, (= głó-wna). † W. droga = droga publiczna, gościniec, szosa. Wielkie gupstwo (= kapitalne). To naj-większe gupstwo (= pierwsze). W. człowiek do małych interesów. Wielkie zdolności (= wy-bitne). W. talent (= świetny). Bądźmy małemi sami u siebie, abyśmy u P. Boga byli wielkimi. Skar. Nadęty pychą, zdałem ś. sobie być wiel-kim. Skar. Nie ten godzien pamięci, kto wiek przeżył długi, lecz kto życie wielkimi ozdobił zasługi. Nar. Wielkich obiedwie strony mają sędziów na to: zwycięskiej sprzyja niebo, zwy-ciężonej Kato. Dm. (= możnych). Odwaga wiodła do tak wielkich czynów. Os. Przechodzą męże w stalnym odzieniu, niewiasty święte w śnieżnej bielźnie, wszystko, co wielkie w jego ojczyźnie. Len. W. to był żołnierz. Troc. (= sławny, dzielny, bitny). Wielkie były zasługi jego. Troc. (= nie-pożyte). W. w rozum, w zasługi, w enoty czło-wiek. Troc. Wielka to dusza, wspaniałość. Troc. Wielkie ma serce. Troc. Ma wielkie czytanie. L. (= wielce ocytany). Wielka wprawa (= zna-komita). W. artysta, poeta. W. pan, wysokiego urodzenia, możny, znaczny. L. Wielka zabawa. W. oltarz. Pim. (= główny, pryncypalny. L.). Większe rzeczy minąwszy, o mniejsze ś. frasujesz, na śmierć idąc, na czasny trzewik utyskujesz. Kn. (= ważniejsze). Wielkie rzeczy pomatu rosną; wiel-kich rzeczy mało początki. Kn. Wielkie wy-borne rzeczy nietrwale. Kn. (wysokie rzeczy niebezpieczne. L.). Wielka rzecz ś. dzieje. Troc. (= domosła sprawa) Wielka rzecz, wielkie rze-

czy = nie żarty, nie frazka, nie bagatela, nie byle co, straszne rzeczy. Ir.: Wielkie rzeczy! (= no, i cóż tak wielkiego, i cóż takiego, no, i cóż ślad, no, i cóż z tego). Wielka rzecz, że mi zęby po-próchniały! L. Nabawiłeś doktora strachu, a jak on dostanie febrę?—Wielkie rzeczy! to ś. uleczy. L. Jestem milord Aresping. — Wielka parada (= wielkie rzeczy). Wielkie mi święto, że spór ś. toczy! śmieszne te sądy i trybunały. Syrok. Wielka mi sztuka! † To wielka, † to wielkie = to wielka rzecz, to ważna sprawa, okoliczność. Aż ono wielkie chromego leczyć, a to większe. zwierzeźnie królować, a pokorę zachować. Skar. Wielkie rzeczy najlepiej zamilkieniem ś. mówią. Skar. W. świat = wytworne sfery społeczeństwa i miejsce ich przebywania, szeroki świat, stolica, nie partykularz. Zaraz to sobie w myśli ułożyłem, iż ją przed wielkim światem (tak bowiem teraz z francuska stołeczne miasta zowią) oskarżę. Kras. W. świat Capowie. Lam. Wielka polityka (= wyższa, w wyższym stylu, wyższej skali, wyższego zakresu). Wielka myśl (= gienjalna, szczęśliwa, znakomita, wyborca). W. umysł. Wielkie poświęcenie (= wspaniałomyślne, szlachetne). W. fotr, złodziej, zbrodniarz, oszust (= wierutny, czelny, skończony, wyrafinowany, wytrawny, kompletny). W. nieuk, głupiec, gbur. Wielkie za-danie (= poważne, nie byle jakie, ważne, domosłe). Wielkie zwycięstwo, wielka narada, wyprawa, wielkie roki, W. kongres (= gieneralny, nadzwyczajny, walny). W. post (= czterdziestodniowy). Wielka zniewaga, W. grzech (= ciężki, śmier-telny). Wielka hańba (= sromotna). Wielkie niebezpieczeństwo (= groźne). Wielka parada, uroczystość, wielka msza, wielkie nabożeństwo (= uroczyste, świetne, paradne, wystawne). W. mundur (= galowy). Wielkie przyjęcie u dworu. Wielka noc, p. Wielkanoc. W. tydzień, nie-dziela wielka, wielkie dni przed świętem wiel-kanocnym. Skar. W. tydzień, niedziela męki Pańskiej. Troc. Wielka niedziela = pierwszy dzień świąt wielkanocnych. W. poniedziałek. Skar. W. czwartek. Bóg wszechmogący na każdy dzień wigilji wielkanocnej, t. j. w Wielką sobotę, ogień z nieba cudowny do grobu swego spuszczać raczy. Smotr. W sobotę Wielką ognia i wody naświecić, bydio tym kropić i wszystkie kąty w domu poczarować—to im rzecz pilna. Rej. 2. miano zdarzenia historycznego a. przydomek osoby, która ś. uświetliła w dziejach: Wielka wojna północna. Wielka rewolucja francuska. Ale-ksander W. Kazimierz W. Grzegorz W., pa-pież. W. Achilles, mur greckiego państwa. Biel. M. 3. W. kościół = nawa kościoła: Z pro-cesją na W. kościół, nawem zowiemy, salve re-gina śpiewano. Birk. 4. wyższego stopnia w kie-rarchji, arcy-: W. książę, wielkie księstwo. L. W. hetman, kanclerz koronny, Troc. Wielka buława, pieczęć. Troc. Marszałek W. (= nie nalwoorny). Hetman W. (nie polny. L.). W. inkwizytor, p. Inkwizytor. † W. rzadca (Troc, L.), p. Wielkorządca. 5. za wielki, zbyt wielki: W., większy, niż być powinien, wysilający, prze-sadzony, za mocny, za W., za długi i t. d. L. Jeśli gwałt uczują chodzeniem wielgim, odejdą mi jednego dnia wszystkie stada. Leop. Gno-jowie od wielkiego spania zgnuśniali. L. 6. anat.: Dolek W., p. Dolek. Dziura potyliczna wielka (foramen occipitale magnum). † Myszka okrągła wielka, † Muskut długo-okrągły a. okrągło-długi W., p. Obty. × Myszka wielka iktier (musculus gastrocnemius) = miesiąc brzuchoły tydki. Krup.

† Myszka wielka święto-łędziowa, p. Krzyżo-łędziowy. Spoidło wielkie, p. Spoidło. † Żyła wielka, p. anat. **Główny**. 7. astr.: Koła wielkie p. astr. **Koło**. 8. bot.: Dziewanna wielka, p. Dziewanna. Jaskier W., p. Jaskler. Kokornak W., p. Kokornak. Kozłek W., p. Kozłek. × Łuk polny W., p. **Hjacynt**. Narciszek W., p. **Hermjonka**. [Stokroć wielka], p. **Jastrun**. 9. gram. × Wielka liczba = *liczba mnoga*. 10. han.: Wielka księga = *księga główna*, do wpisywania z *dziennika wszystkich szczegółów handlu*. 11. hut.: Kleszcze wielkie dulowe w fryszere = *kleszcze do obracania dula lub wyciągania go z ogniska*. Łab. Piec W. = *piec kilkadziesiąt stóp wysoki, szybowy, do wytopiania surowiwni z rud żelaznych*. 12. kow.: Śrubornica wielka, p. **Gwintownica**. 13. lek.: Wielka choroba, p. **Padaczka**. [Wielkie krosty] ospa. Wielkie uciążenie, p. **Kordjaka**. 14. myśl.: Nor W., p. 2. **Nor**. Zwierz W. = *mocny*. 15. okul.: Wielkie oko, wole oko (buphtalmus s. megalophtalmus). 16. patol.: Wielka gorączka = *zgniała gorączka*. Wielkie uszy (macrotia). 16. zool.: Kania wielka, p. **Kania**. Kulig W., p. 1. **Kulig**. Nornica wielka, p. **Nornica**. [W., ego, blm.] rz. *polonez*: Tańcować, zagrać wielkiego. **Z większa, Z większego, Co z większa, Co z większego przys.** = *co z grubsza, jako tako, po lebkach; powierchownie, nie wchodząc w szczegól*: Lubom rzeczy gwałt przebaczył w pierwszym znany wieku, pomnié wzdam co z większego, *plura tamen memini*. Zebr. Co z większa dać dzieciom początki języka. L. Pierwsze w czytaniu co z większa uczniom dawszy początki, gramatykę im dyktował. L. Sprawy ruskie co z większa oporządźwisy, do Korezyna śpieszy **Kazimierz, utcumque**. Błaz.

† **Wielkierz**, a, lm. e, † **Wilkierz** l. *uchwała miejska, plebiscyt*. Biel. M. W., alias dicitur arbitrium, voluntas, consensus. Ort. W., *plebiscitum*, które sobie miasta czynią, na te (= na tych) ś. tylko ściągają, którzy nań przyzwalają. Magd. **Wielkierzem** to zowią, co lud popospolity z przyzwoleniem zwierzchności postanowi. Sz. Miasta osadzone na prawie magdeburkim miały wolność czynienia uchwał, wielkierzami od słowa niemieckiego Willkühr zwanych. Cz. **Wielkierze**, uchwały miejskie. Cz. W. dlatego tak jest rzezon, iż wiąże tylko tych, którzy nań zezwalają. Sz. Prawo chełmińskie przez konstytucje sejmowe, przez reskrypta królewskie, przez wielkierze, *plebiscyta*, czyli zgodnie uchwalone od samychże miast ustawy, różnych popraw doznały. Skrzet. W., ustawa popospolita, potwierdzona od zwierzchności. Troc. 2. bot. = a) p. **Kapusta**. b) (pieridium) *roś*.

Wielkierzowy przym. od **Wielkierz**; **Wilkierzowy**: Zwyczajem wielkierzowym. Sz.

† **Wielkirządca**, y, lm. y p. **Wielkorządca**: W. krakowski. Biel. M.

Wielkobańkowy patol.: Rzęzenie wielkobańkowe = *słyszalne w płucach podczas osłuchiwania jako szmer niby pękających bantek cieczy*.

× **Wielkobległość**, i, blm. *wielka biegłość, znakomita wprawa, wprawa daleko posunięta*: Nie w krasomówności a. w wielkobległości nauk, ale w prostocie serca ewangeliją wam opowiadam. Gil.

Wielkoboki mający wydlatne boki, boczasty.

[**Wielkobóber**, bru, lm. bry] *dób wielki*.

Wielkobramiasty mający wielką bramę, wielkie bramy, *tyczący ś. wielkiej bramy a. wielkich bram*: Iljon W. Ml.

× **Wielkobraz**, u, lm. y *wielki, wspaniały obraz, widok*: W. przeszłości. Si. wil.

Wielkobrody mający wielką brodę. L.

Wielkobrzuch, a, lm. y, **Wielkobrzuski**, rz. *człowiek z wielkim brzuchem, brzuchacz, brzuchal, fasa, beczka*.

Wielkobrzuski, ego, lm. scy p. **Wielkobrzuch**: Do Wielkobrzuskiego: Nie jesteś ty sam, tyś jeden, a brzuch drugi. Koeh. W.

[**Wielkocha**, y, lm. y] zool., p. **Krzyżówka**.

× **Wielkociały** mający wielkie ciało, wiele ciela, *korpulentny, dobrej tuszy*: W., *ciała wielkiego, cielisty*. L.

× **Wielkoczęstny** złożony z wielkich części. L.

× **Wielkoczonki** mający członki wielkie. L.

Wielkoczól, ola, lm. oły, × **Wielgoczól** *człowiek mający wielkie, wydlatne czoło*. L.

Wielkoczubaty mający wielki czub: *Achejanie wielkoczubaci*. Ml.

Wielkoczupryny mający wielką czuprynę: *Wielkoczupryni* Trakowie. Ml.

Wielkoczwartkowy *tyczący ś. Wielkiego czwartku*: Ceremonja wielkoczwartkowa. Ona jawna ceremonja i pokuta wielkoczwartkowa. Hrb.

× **Wielkoczynność**, i, lm. i *działność w rzeczach wielkich, działalność*: *Wielmożność jest W. przystojna*. Petr.

× **Wielkoczynny** *działny w wielkich sprawach*. L. *Umysł W. Troc*.

Wielkodumny l. *wielce dumny*: *Wielkodumna pani rzeczy ludzkich fortuna*. Nagur. 2. lek.: × **Obład** W., p. **Obład**.

Wielkodusznie przys. od **Wielkoduszny**: W. rzeźwił ś. w nieszezęściu, krew i życie drogo zwycięzcom oddawał. L.

Wielkoduszność, i, blm., rz. od **Wielkoduszny**: *Łatwo ś. wtedy bawić w W., kiedy los dumne zachcenia podeprze*. Asn. *Słuchano skwapliwie zaręczeń jego o prawości i wielkoduszności* Fr. **Wilhelma**. Kal.

Wielkoduszny *wspaniałomyślny, wzniosłą duszę mający*.

× **Wielkodzienny** p. **Wielkanocny**: *Sobota wielkodzienna = Wielka sobota*. Smotr.

Wielkodzioby mający wielki dziób. Zool.: *Rybolówka wielkodzioba*, p. **Rybitwa**.

Wielkofabryczny *tyczący ś. wielkiej fabryki lub wielkich fabryk*: *Dobroć wyrobów zapewni im powodzenie, dopóki produkcja wielkofabryczna nie rozpostrze swych skrzydeł szerokich*.

× **Wielkogęby** mający wielką gębę, *wielkie wargi; gębaty, gębiasty*. L., Troc.

Wielkogiermański *tyczący ś. wielkiej, szeroko zakreślonej Giermanji*: *Sasi nie chorowali jeszcze na wielkogiermańską jedność*. Krasz.

× **Wielkogłośny** *wielce głośny, rozgłośny, sławny, głośny = okrzyczany*.

× **Wielkogłowa**, y, lm. owie l. *ten, co ma wielką głowę, głowacz*. Mącz. 2. *człowiek dzielnej głowy, co ma tęgą głowę, lepski, człowiek z głową*.

Wielkogłowie, a, blm., **Wielkogłowość** l. anat. (macrocephalia, megalcephalia) *nadmierzona wielkość głowy w stosunku do reszty ciała*. 2. patol.: W. wskutek wodogłowia a. przerostu mózgu (cephalenes).

Wielkogłowość, i, blm., p. **Wielkogłowie**.

Wielkogłowy l. *mający wielką głowę*. L. 2. antr. (macrocephalus) *dolknęty wielkogłowiem*. 3. zool.: **Karaś** W., p. **Karaś**.

Wielkogłów, owa, lm. owy zool., p. **Kaszalot**.

Wielkogóra, y, lm. y *wielka góra*: Między wielkogóry szli. Zer.

Wielkogroch, u, lm. y p. Groch.

Wielkogrzywy mający wielką grzywę, grzywiasty. I.

Wielkohetmański *tyczący s. wielkiego hetmana*: Może i złocistą wielkohetmańską białawę widział oczyma duszy na niebie. Sienk.

Wielkoimienny noszący wielkie imię.

Wielkojaszczur, a, lm. y (megalosaurus) *gad jaszczurowaty dawnego świata, odznaczający s. swą wielkością, gdyż dochodzi od 15 do 20 metrów długości, skamieniały w utworach ikrówca jurajskiego*. Łab.

Wielkokłosy *mający wielkie kłosy, kłosisty*.

Wielkokniaziowski *tyczący s. wielkiego kniazia, wielkokiążący*: Były, mianowicie dla tronu wielkokniaziowskiego co do następstwa, prawidła następujące. Lel.

Wielkokomórkowy *odznaczający s. wielkimi komórkami* (macrocellularis).

Wielkokrężny *mający wielki krąg, obwód, składający s. z wielkich kół, otoczony wielkimi kręgami a. kołami*: I te białe ich szeregi (duchów) idą prosto w to wschodzące, wielkokrężne, złote słońce! Krasin.

Wielkokiążęcy I. *tyczący s. wielkich książąt, wielkiego księcia*: Tron W. Wielkokiążęca para.

Wielkokwiat, u, lm. y, [Wielgokwiat] bot. I. p. Otąg, Kaktus. 2. p. Szczodrzénica.

Wielkokwiatowy *mający wielki kwiat, tyczący s. wielkiego kwiatu*. 2. bot.: Dzwonek W., p. Dzwonek. Głównienka wielkokwiatowa, p. Głównienka. Kaktus W., p. Kaktus. Naręczy W., p. Naręczy.

Wielkolen, Inu, lm. Iny, [Wielgolen] bot., p. Len.

× **Wielkoletni**, × **Wieloletny** *pełnoletni, lata mający, nie małoletni*. L.

× **Wielkoletność**, i, blm. *pełnoletność, nie małoletność*. L.

Wielkolistny, Wielkolisty, Wielkolistowy *mający wielkie liście*: Korona wielkolistna.

Wielkolisty p. **Wielkolistny**. L.

Wielkolistowy I. p. **Wielkolistny**. 2. bot.: Lipa wielkolistowa, p. Lipa.

Wielkolud, a, lm. y, × **Wielolud**, [Wielgolud, Wielgór, Wielgós, Wielbon, Wielkusz, Wielgoch, Wielgus, Wielguśnik] I. *olbrzym, łstwolin, łstolimian, człowiek wielkiego wzrostu, kolos, dryblas, gilbas, drab, dragal, drabina, gidja*: W. jakiś wyzywał Rusinów na pojedynek: Rusin jeden zabił chlubnego olbrzyma. Nar. Tym wielkoludem próżnym gardzę, który, swojej szlachetności wynosząc natury, drzymie na łonie rozkoszy. L. 2. [W.] *wielki człowiek za rządów Boga Ojca*.

Wielkoludny *wielką ludność mający*: Poco unja w kilku prowincjach, kiedy być może w całym wielkoludnym imperjum? Bart.

Wielkolonny *odznaczający s. wielkim łonem*: Geja, wielkolonna ziemia. Morz.

Wielkoluski I. *odznaczający s. wielką łuską*. 2. zool.: Karp W., p. I. Karp.

† **Wielkomały** *mały ciałem, a wielki znaczeniem; pozornie mały, a w rzeczy samej wielki*: Boga wladogromego synu W. Groch.

Wielkomarszałkowski *tyczący s. wielkiego marszałka*: Laska wielkomarszałkowska.

† **Wielkomęski** *wielce męzny, dzielny, bitny, bohater*: Umysł W. Groch.

Wielkomiastowy, Wielkomiejski *tyczący s. wielkiego miasta; wielkowiastowy, światowy*: Myśl

jego gniewała s., że ją zmęczył zgiełk W. Słow. Matka kochała go tą miłością, jaką damy wielkomiastowe otaczać zwyki małpki, papugi, psieki i dzieci własne. Jez.

Wielkomiejski p. Wielkomiastowy: Na wielkomiejskich parkietach inne zwyczaje i prawa.

Wielkomieszczanin, a, lm. *anie mieszkaniec wielkiego miasta, obywatel wielkomiejski*: Cóż robić z modą, dla której małomieszczanie przepadają więcej jeszcze od wielkomieszczanów? Dzierz.

Wielkomieszczanka, i, lm. i forma ż. od **Wielkomieszczanin**.

Wielkomieszczanski *tyczący s. wielkomieszczan, wielkomiejski*: W kraju wielkomieszczanski najbliżej zdawałoby s. podrobić pod gotyk. Spas.

Wielkomistrzowski *tyczący s. wielkiego mistrza*: Godność wielkomistrzowska.

Wielkomocarstwowy *tyczący s. wielkiego mocarstwa*: Stanowisko wielkomocarstwowe państwa.

× **Wielkomocny** *odznaczający s. wielką mocą, wielce mocny, silny*. St. wil.

Wielkomorszoz, u, lm. e bot. (macroeystis) *roś. z gromady wodorostów, z rzędu ciemnic, z rodziny laminariace*.

Wielkomożny I. *wielką moc mający, potężny, wielce możny*: Nie znęcają s. nade mną, jak dawniej w anarchji polskiej, wielkomożni. Karp. Książę W. z krwi Jagiellów. Pol. Gdyby s. chłopci skrzyknęli a u boku majestatu wielkomożnego stanęli, W. król. Wiet. 2. [W.] *wielkomożny*: Ich miłość pán W. Dla pani wielkomożnej haftuje i wyszywa piknie. Mic.

† **Wielkomówność**, i, blm., rz. od **Wielkomówny**. L.

† **Wielkomówny** p. **Wielomówny**: Niech straci Pan każde usta zdradliwe i język W. Leop. (wielomówny. Leop.).

Wielkomysłnie przys. od **Wielkomysłny**. Troc.

Wielkomysłność, i, blm., rz. od **Wielkomysłny**. Troc. W., *wielkość duszy i sposobu myślenia*. L. Krzyżacy, niepodolaną wielkomysłnością nadymając s., najmniejszej słuszności zażyć nie chcieli. Błaż.

Wielkomysłny I. *wzniośle myślący, szlachetny, wspaniałomyślny, wielkoduszny*. Troc. W. Anglik. L. Bramy zamków pana krakowskiego stały zawsze otworem dla ubóstwa: ród to był hojny i W. Choin. 2. *zawierający w sobie myśl wielką, wzniosłą, szlachetną*: Wielkomysłna przestroga. Miek. 3. † W. *wiele o sobie myślący, dumny, hardy, zarozumiały*: Był tak W., iż nakoniec rozumiał, że wszystko po jego myśli dzieć s. miało. Papr.

× **Wielkomytny** *pobierający wielkie myto*. L.

Wielkoniemiecki *tyczący s. wielkich Niemiec, niemiecki w najrozleglejszym zakresie*: Stronictwo wielkoniemieckie.

× **Wielkonoc**, y, lm. e p. **Wielkonoc**. L.

× **Wielkonocny** *przym. od Wielkonoc; Wielkonocny*: Wilja wielkonocna, dzień przed Wielką nocą. Kucz. Niedziele wielkonocne, począwszy od Przewodnej. Groch. W. baranek. Troc. Wielkonocene nabożeństwo. Troc.

Wielkonogi *mający wielkie nogi*: Człowiek W. = nogal. Troc.

Wielkonosy *mający wielki nos*: Człowiek W. = nosacz, nosal. U Persów nos zawieszony był w wielkiej wadze, tak iż zawsze króla wielkonosiego sobie obierali. Sak.

Wielkoooczy p. **Wielkooki**: Wielkooacza sowa Km.

Wielkook, a, lm. i człowiek, zwierzę mające wielkie oczy.

Wielkooki, **Wielkococy**, † **Wielgooczny** ten, co ma wielkie oczy: Człowiek W. = okal. L. Przen.: Strach W. Groch., Wor., Zer.

Wielkoowocowy mający wielkie owoce, rodzący wielkie owoce: Dąb W. Truskawki wielkoowocowe. Bot.: Dynia wielkoowocowa, p. **Dynia**.

Wielkopalczasty mający wielkie palce: Blade, wielkopalczaste ręce z góry wpięły ś. w stół. Krasz.

Wielkopański właściwy wielkim panom, pański, magnacki, arystokratyczny: Wielkopańskie szaty. Jeżow.

Wielkopańskość, i, blm., rz. od **Wielkopański**; **Wielkopaństwo**: Zawstydział ś. siebie, a raczej swojej wielkopańskości, wobec kobiety siwej, prostą odzieżą okrytej. Jeż.

Wielkopaństwo, a, blm., p. **Wielkopańskość**: Wybornie odmalowana szlachta drobna z pretensjami do wielkopaństwa. Chm.

Wielkopaństwo właściwy wielkim państwom, pierwszorzędnym mocarstwom: Aspiracje do stanowiska wielkopaństwowego.

Wielkopiątkowy tycający ś. **Wielkiego piątku**: Kazanie wielkopiątkowe. Hrb. Ceremonje wielkopiątkowe. Msza wielkopiątkowa. Pim.

Wielkopieczowy tycający ś. **wielkiego pieca**. Hut.: Amiant W. = krzemian magnezji i glinki, biały, włóknisty, natrafiany w szczytach zaprawy po wyłamaniu. Łab. Ankry wielkopieczowe: wielki piec opasany bywa zewnątrz obręczami silnymi, na śruby wiązane lub na klamry, chwytające hakowało zakończone sztaby lub obręcze. Także ankrami zowią ś. przez ściany przechodzące przeciągi, t. j. sztaby zachodzące na blachy, lub końcami śrubowymi sterczące z blach do ścian przylegających i w kołcach tych brane na mutry. Łab. Cegła wyrabia ś. ze szlaku wielkopieczowej i wapiennych mieszanin. Gichta wielkopieczowa, gardziel = najwyższa część **wielkiego pieca**, a mianowicie szybu nabożowego, czyli miejsc, które naboże świeżo zasypane w tymże zajmują. Łab. Grzyb W., p. **Kadmja**. Hak W. Łab. Majster W. = majster piecowy, wykonywający zaprawę **wielkiego pieca** i umiejący piec prowadzić. Łab. Narzędzia wielkopieczowe. Łab. Odlew W., wprost z wielkiego pieca, czy to przy spuszcie, czy biorąc łyżkami z rzupia na ten cel urządzonego. Łab. Pochylnia wielkopieczowa = **gichtomost**.

Wielkopienny mający wielki pień: Pięcioletnie płonki morwy białej w koronkach wielkopiennych.

Wielkopolszczyzna, y, blm. stronnictwo wielkopolskie: Po upadku wielkopolszczyzny zniknęła dla Gaiezna wszelka nadzieja koronacyjnego przed Krakowem pierwszeństwa. Śl. wil.

Wielkopostny tycający ś. **Wielkiego postu**: Rozmyślania wielkopostne.

Wielkoprzemysłowy tycający ś. przemysłu wielkiego: Wielkoprzemysłowi unjoniści.

Wielkorada, y, lm. y rada państwa, senat, izba senatorska, rada najwyższa państwowa, zgromadzenie stanów obradujących: Potocki Michał umierał wtenczas, kiedy Hylzen wchodził do wielkorady. Bart.

Wielkoradca, y, lm. owie radca państwa, radca stanu, członek senatu, senator, członek rady państwa: Józef Hylzen, jako senator, był zapewne jednym z najmłodszych wielkoradców Rzpltej. Bart. Lubo W., trzymał zawsze Szafraniec ze szlachtą i miał u niej wielką miłość. Bart.

Wielkoręki mający wielką rękę a. wielkie ręce. Śl. wil.

× **Wielkorody** p. **Wielkorosły**: Dąb W. Karp. **Wielkorogi** mający wielkie rogi: Bobry tam były, jeleni pasł ś. W. Mic.

Wielkorolny tycający ś. **wielkiej roli**: Wielkorolni i małorolni włościanie (= mający wielkie obszary roli).

Wielkorosły, × **Wielkorody** wysoki, rosły, dorodny, wybijający, wielkiego wzrostu. L.

× **Wielkoróżany** tycający ś. **wielkiej róży**; wielki różany: Z wielkoróżanych drzew ogromne gaje. Słow.

Wielkoryb, a, lm. y (megalichtis) ryba należąca do żarłaczy. Łab.

Wielkorządca, y, lm. y i. a. **Wielkorządca**, † **Wielgorządca** przełożony nad prowincją, miastem a. zamkiem, gubernator, namiestnik: Józef, W. Egiptu. Syna do wielkorządcy miasta posłał. Alber. 2. [W.] ekonom.

Wielkorządczyna, y, lm. y, **Wielkorządczyni** i. żona wielkorządcy, gubernatorowa. 2. × W. kobieta, mająca powierzony sobie główny zarząd domu: Panowie do swoich interesów trzymają komisarzów, a damy wielkorządczyny, któreby ś. zatrudniały gospodarstwem. L. Jak komisarz kradnie pana, W. zawsze podskubuje swoją panią. L. Zony nie powinnyby płatnej klucznicy lub wielkorządczynie rządu domowego po wierzać. L.

Wielkorządczyni, i, lm. e p. **Wielkorządczyna**. Troc.

Wielkorządowy tycający ś. **wielkorządów**: Miano na uwadze łatwość utrzymania służby i czeladzi wielkorządowej. Paw.

Wielkorządy, ów, blp., p. **Wielkorządztwo**. L., Troc., Szuj. Wygnaniec wstąpił napowrót w progi stolicy swojej, oraz objął W. Litwy. Stąd.

Wielkorządztwo, a, blm. i. a. **Wielkorządy** urząd, władza wielkorządcy, najwyższe zwierzchnictwo nad częścią kraju, namiestnictwo: W., procuratio magna, honorum regiorum oeconomia. Błaż. 2. część kraju, prowincja, obwód pod władzą wielkorządcy, namiestnictwo.

Wielkoserbski tycający ś. **Serbji** w jak najszerszych granicach: Państwo wielkoserbskie. Tajne towarzystwo wielkoserbskie, rozgałęzione w Serbji i Czarnogórze. Spas.

Wielkosercy obdarzony wielkim sercem: wzniosłą duszą, szlachetny. L.

× **Wielkosilny**, × **Wielosilny** odznaczający ś. wielką siłą, wielce silny, krzepki, mocny. L. Człowiek W. = silacz, mocarz.

Wielkoskrzydły mający wielkie, szerokie skrzydła: Ow ptak W., zamiast mknąć nad światami, boleśnie trzepocze ś. i szamoce w miejscu. Jell. Przen.: Lot niebotyczny, W. Jell.

[**Wielkosny**] wielki, bardzo wielki, rosły, mocny, potężny, rozrosły, bujny: Wielkosne i w korzenie głębokie drzewa na wściekłości wiatrów niewruszone stoją. Wody wielkosne z wysokości gór na ziemie gwałtownie spadają. Wystaw na tratwie archę, t. j. chałupę wielkosną.

Wielkosobotni tycający ś. **Wielkiej soboty**: Na-bożeństwo wielkosobotnie.

Wielkostołeczny właściwy **wielkiej stolicy**: W. szych. Brt.

Wielkostrak, a, lm. i bot. (endoptera gigalobium) roś. z rodzaju wartaczki.

Wielkostylowy *tyczący ś. wielkiego stylu*: Nie wypowiada już tych wielkostylowych mów o polityce zewnętrznej, (= w *wielkim stylu*).

Wielkoszpon, a, lm. y geol. (megalonyx) *zwierzę dawnego świata, zbliżone do leniwców, z wielkim grubościastym ogonem, w pokładach podapenińskich, czyli pliocenowych trzeciorzędowych*. Łab.

Wielkość, i, lm. i, † **Wielki** *ok. 1. rz. od Wielki*: W. ciała jest rozłożenie jego, objął, wymiar, wolumen, t. j. miejsce, które zastępuje cała rozłożystość jego. Rogal. W. nie ma pewnej miary; porównanie tylko a. onę powiększa, a. zmniejsza. Pileh. Nadzwyczajna W. L. W., czyli rozległość, kraju jakiego. Świt. Gwiazdy pierwszej, drugiej wielkości i tak aż do dziesiątej wielkości. Boh. W. umysłu, wielkomyślność. L. W. drzewa, świata, łaski, miłości, dobrodziejstwa. Troc. W. grzechu, występku. Troc. Krzyżąc nieszczęśliwemu ojcu W. Boga. Słow. 2. † W. masa, wielka ilość jakich rzeczy, mnogość, mnóstwo. L. Akwitania dla wielkości a. gęstwy ludu trzecia część Galji. Warg. Lech z częścią wielkości ludzi z Boemji ruszył ku północy. Błaz. W. wielką, ludzi mając sądzić, nie uczyni temu dosyć. Górn. Gdzie dobre obyczaje, nie potrzebują wielkości sędziów. Górn. Wszystka W. ludzi modliła ś. tam. Rej. Lud ś. zbiegł w gromadnej wielkości. Odym. Pospólstwa pięci obojgi W. szła w żalobie. Zbyl. W., wielka ilość, mnóstwo. S. Par. W. (mnogość) ludzi przed pałacem stała. Troc. 3. *człowiek wielki, znakomitość*: Zimny miał pozór i zubożniały wyraz twarzy, jak ci, co ś. o wielkości świata ocierać zwykli. Krasz. 4. *dawny tytuł biskupów, przewielebność*: Przed tym biskupów zwano: Wasza W. Kraj. M. 5. lek.: *Obłęd wielkości, p. Obłęd*. 6. mat.: *Wielkości = elementy lub rzeczy, należące do jednej klasy elementów, z których każde dwa mogą być z sobą ilościowo porównywane na podstawie definicji danej klasy*: Wielkości równe i nierówne. W. większa i mniejsza. W. geometryczna. W. liezbowa. Rzeczą nauk matematycznych jest uwaga wielkości; wielkością zaś nazywamy to wszystko, cokolwiek powiększyć ś. lub zmniejszyć może. Cz. J.

× **Wielkośny wielki, wysoki, wyniosły**: Drzewo wielkośne, budynek W. Troc.

Wielkoświatowość, i, blm., rz. od **Wielkoświatowy**.

Wielkoświatowy *tyczący ś. wielkiego świata, wielkopański, arystokratyczny, dystyngowany*: Do naszych dam wielkoświatowych trzeba pukać po kilka razy, nim ś. można dopukać. Kaczk. Poznawały życie ze strony onego wielkoświatowej. Jez. Cała osoba jego zbliżyła ś. do kolorytu wielkoświatowego. Orasz. Język W. Żer.

Wielkotygodniowy *tyczący ś. Wielkiego tygodnia*: Grzegotka wielkotygodniowa. Chm. B.

Wielkouch, a, lm. y zool. (plecotus auritus) *gatunek nietoperza*.

Wielkouchy, × **Wielgouchy** *mający wielkie uszy, uszaty*. Kn., Troc.

† **Wielkoumny** *bardzo rozumny, mądry*. L.

Wielkousty p. **Dużousty**, **wielkogęby**.

× **Wielkowielniasty** *mający wielką, obfitą wełnę*. L.

Wielkowidztwo, a, blm., okul. = *widzenie przedmiotów w rozmiarach powiększonych* (macropsia, megalopsia, visus amplificatus).

Wielkowiedca, y, lm. y *możnowładca, potężny władca, potentat, mocarz*: Z twego serca zrzuć pychę wielkowiedców hardą. Syrok.

Wielkowladny p. **Wielowladny**.

Wielkowspaniały *wielce wspaniały, majestatyczny, imponujący*: Świeczniki dwa wielkowspaniałe w okręgach widzieć niebieskich stworzone: słońce światłością śliczną okazało, aby nade dniem było przełożone, i księżyc, aby nocne zgromadzenie rozpędzał cienie, świecąc na przemiany. Odym.

[**Wielkozębisty**] p. **Wielkozęby**.

Wielkozęby, [**Wielgozęby**, **Wielkozębisty**] *mający wielkie zęby, zębaty*. Troc. Człowiek W. = *zębacz, zębat*.

Wielkoziarnisty *mający wielkie ziarna, złożony z wielkich ziarn, gruboziarnisty*: Siemię lniane sycylijskie wielkoziarniste.

Wielkozwierz, a, lm. e geol. (megatherium) *zwierzę z rzędu bezzębnych, znalezione skamieniałe w Paragwaju; był to leniwiec olbrzymi, 14 stóp długi, 7 stóp wysoki*. Łab.

[**Wielkucarny**] p. **Wielki**.

[**Wielkuchny**] p. **Wielgachny**.

[**Wielkucny**] p. **Wielgachny**.

Wielkusz, a, lm. e p. **Wielkolud**: Nie boi ś. kurcusię rosteo wielkusza: i z niego krew pocieczy, i w nim jedna dusza. Koch. W.

[**Wielkuśny**] p. **Wielgachny**.

† **Wielmi**, [**Wielmi**] przys. p. **Wielce**. Ps. flor., B. Sz., Glos., Kwiat., Fort., Kaz. 1655, S. Par., Troc. Józef ciesielstwem ś. W. mądrze i roztropnie obchodził. Op. Płacze dziecię W. w ciastnych jaślicach położone. Op. Pani bardzo nabożna a Boga ś. W. bojąca. Ż. E. Była W. piękna, jako wierna ślacheianka. Ż. E. W. bogate one indyjskie królestwa. Leop. (przebogate, Leop.). W. ewieczny w sprawie, *consultissimus*. Mącz. Człowiek W. uczony. Birk. W. nabożny. Birk. On W. sławny kościół Djany w Efezie. Stryjk. Człowiek ten w rozmowach W. obłudny. Żim. Miasto to dawniej W. kwitnęło. Petr. Mąż wierny W. chwaleń będzie. Leop. Stuga niewierny będzie W. karany. Lach.

† **Wielmie** przys. p. **Wielce**.

× **Wielmistrz**, a, lm. e *wielki mistrz*: Homer, W. poezji. Sł. wil.

† **Wielmożstwo**, a, blm., p. **Wielmożność**. Ps. flor.

† **Wielmożstwo**, a, blm., p. **Wielmożność**. B. Sz.

× **Wielmocny** *wielce mocny, potężny, mocarny*: W tym stanie każda chwila terażniejszości ma już być wielką, świętą, wielmocną. Krasin.

[**Wielmościowy**] p. **Wielmożny**.

Wielmoża, y, lm. owie a. e p. **Wielmożę**: Czy zły, czy dobry, czy chłop, czy W., przyjmą go chętnie do swojej drużyny. Syrok. Wyobrazić sobie potrzeba tego wielmożę, magnata, górującego rodem i majątkiem, narażającego ś. na upokorzenia podobne. Jez. Daremniemi były wielmożów niektórych i króla samego namowy. Głiń. Wielmoże Polacy budowali ś. widokiem króla w kościele. Sienk. Oni, tak marni, porywają ś. na takich bogaczy i wielmożów. Grusz.

× **Wielmożca**, y, lm. e p. **Wielmożę**: Do poświęcenia duchownych ni cesarze, ni króle, ni książęta, ni żadni wielmożce należą. Smotr.

Wielmożenie, a, blm., czynność cz. **Wielmożyć**, *wielmożnienie*.

Wielmożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wielmożyć się**, *wielmożnienie ś.*

× **Wielmożenstwo**, a, blm., p. **Wielmożność**. Z całą wielmożenstwa monarszego wystawą:

Biskupi in partibus, sufragani, opaci, prałaci jaśnie W. uzyskiwali. St. wil.

Wielmożę, *ęcia*, *lm. ęta*, **Wielmoża**, **× Wielmożca**, *pog.* **× Wielmożnik** *człowiek zaszczycony tytułem wielmożnego, wielmożny pan, magnat, dygnitarz*: U nas szlachcie jasne W., rad, że mu herby dała ojczyzna... Syrok.

[**Wielmożne**, *ego*, *blm.*] **p. Wielmożne**: Wielmożnego dawać.

Wielmożnić, *i*, *il.* **Wielmożyć** *l.* kogo = *robić wielce możnym, czynić wielkim a możnym, wynosić, wywyższać, zaszczycać, otaczać chwałą, majestatem; nadawać tytuł wielmożnego, tytułować wielmożnym*: Gdy dobrze czynisz, mam cię pewnie za szlachcica; niech cię każdy wielmożni, niech jaśnie oświeca. Nar. On lichwiarz pokorny, unizony sługa—większy pan, niż jegomość, którego wielmożni. Kras. 2. **uzacniać, uszlachetniać, podnosić wartość**: Wielmożnili pracę swą znośzeniem ciężaru dnia i upału. Lach. Nie tak ś., nie tak dawni hetmani wielmoża, których pełno po dziś dzień w ręku ludzkich duki. Pot. (=wstawiają). 3. **wielbić, uwielbiać, czcić, adorować, wystawiać, wynosić, wychwalać, podziwiać**: Arabowie zaczęli W. dzieła Boskie. Lach. W. miłosierdzie Boskie, dzieła Boskie. 4. **dawać tytuł wielmożnego, robić wielmożnym**. **W. ś. l. a. Wielmożnic** *nabierać potęgi, siły, wielkości, wzrastać w potęgę, połączyć*: Tak znakomitemi pany tutejszy ś. monarcha wielmoży. Pot. 2. **rozpościerać ś., panoszyć ś., rozbijać ś., zadzierać nosa, nadymać ś., kokoszyć ś., puszyć ś., burnistrzować, dokazywać, przewodzić, gm. stawiać ś.**: Bóg rozkaże, aby ś. więcej pyszny nie wielmożył na ziemi. Koch. W.

† **Wielmożnie** *l.* **silnie, mocno, głęboko, potężnie, niewzruszenie, niezachwianie, statecznie**. Kaz. 1555. W. wierrysz, W. będziesz też uleczony. Białob. 2. **wspaniale, okazałe, wystawnie, pompatycznie, majestatycznie**: Król teraz zamek krakowski W. ozdabia i odnawia. Petr. 3. **hojnie, szczerze, wspaniałomyślnie, po pańsku, suto**: Wielmożnego jest w jakimkolwiek nakładzie W. czynić, to jest według tego, jak przystoi. Petr.

Wielmożnic, *eje*, *al* *l.* **p. Wielmożnić** *ś.* 2. **podnosić ś., uszlachetniać ś., uzacniać ś., stawać ś. szanownym, nabierać wspaniałości**: Nauka przyznała ś., wzrasta, wielmożnieje.

Wielmożnienie, *a*, *blm.* *l.* **czynność cz. Wielmożnić**. 2. **czynność cz. Wielmożnic**.

Wielmożnienie się, *a* *ś.*, *blm.*, **czynność cz. Wielmożnić** *ś.*

× Wielmożnik, *a*, *lm.* *cy* **p. Wielmożę**: Wzgardziwszy wielmożniki, z drobnymi przestawał. St. wil.

Wielmożność, *i*, *lu.* *i*, **× Wielmożństwo** *rz.* **od Wielmożny; †Wielmożstwo, †Wielmożstwo**: *a*) *moc, potęga, możność, władza; blask, chwala, aureola, gloria, wspaniałość, okazałość, pompa, świetność, parada, majestat*. Wen. Każdy uwielbiał wielmożności Boskie. Wuj. (wielkie sprawy Boże. B. G.). Ocuciwszy ś., ujrzeli onę W. P. Jezusa. Leop. Byli Mojżesz i Heljasz widzeni z Panem w wielmożności. Leop. Zawsze żył jako zakonnik; na dworze cesarskim W. go ona nie zmieniła. Skar. Henryka w Poznaniu z wielką ucziwością i z niewymowną wielmożnością przyjęto. Paszk. Kraków kamienie okazałością i wielmożnością niemieckim miastom ś. równa. Błaż. Nie chodziłem ja w wielmożnościach i dziwiech nad przystojność moję. Bud. (nie kuśtem ś. o rzeczy wielkie. B. G.). W. twoja urosła. Wuj.

Marek Porejusz Kato podniósł wyżej senatorską W. Warg. Popa Jana przywidli mahometanie do wielkiej nędzy, ale przedtym, póki jeszcze kwitnął, żył z taką wielmożnością, iż nie mawiał, tylko przez tłumacza, nie ukazywał ś., tylko na dni uroczyste. Łęcz. W. narodu tego stąd swój ma początek. Troc. W. Boska. Troc. Spoczął wielki w swej wielmożności. Dyg. b) **hojność, wspaniałomyślność, szcudroblawość**: Zbytek wielmożności jest rozrzutność, brak jej zmindactwo, sama jest mierność w uczynieniu wielkich nakładów na Rzplta. Petr. c) **tytuł wielmożnego pana**: Ale więcej proszę wielmożności twojej (cesarzu), aby raczył wspominać na rodzice moje. Ż. E. Chociaż i wielmożnemi nie można ich sprawiedliwie nazwać, dopominają ś. jednak jasnej wielmożności. L. Przyemi ś. czasem owa zbyt błyszcząca jaśnie oświeconości lub jaśnie W. Kras. Każdy wielmożności twojej to przyzca. Troc. Wasza W. będzie raczyła. Troc.

Wielmożny, **× Wielmożny**, [**Wielmożny**, **Jelmożny**, **Wielmościwy**] *l.* **wielce możny, potężny, przemożny, silny, zmuszający do poszanowania**. Kaz. 1555. Wielmożna ręka króla Stefana. Birk. Jest to wielmożniejszy znak gniew swój uskromić, aniż wielmożnym księstwom rozkazować. Birk. Wielmożnym opowiada dusza moja swego Stworzyciela. Groch. Dogadza swojej dumie, szukając stawy w tym, żeby go za wielmożnego miano. Gór. 2. **okazały, majestatyczny, pompatyczny, wystawny, pełen blasku, chwały, wspaniały**: Na wielkim urzędzie życia musi być wielmożne i okazałe. Petr. Dydona Kartago, miasto wielmożne, założyła. Stryjk. Wielmożne i dziwne to są rzeczy. Troc. 3.=a) (o osobach) **× W. hojny, szcudroblawy, wspaniałomyślny**: W. w wydatkach. b) (o rzeczach) **szcudry, hojny, drogi, kosztowny, drogocenny, cenny**: Uboży Fabrycusz wielmożnych podarków nie chciał brać od króla. Petr. 4. **tytuł, dawniej bardzo poważny, dziś spospolitowany (w listach np. używany do wszystkich bez wyjątku)**: Dziś tytuł wielmożnego każdemu urzędnikowi ś. daje. Kraj. M. Piasecki pisze, że tytuł wielmożnego od tronu nikomu z senatorów nie dawano, tylko samemu kasztelanowi krakowskiemu, później zaś tak wojewodom wszystkim, jako i kasztelanom krzesłowym. Nies. W. wojewoda krakowski. Vol. Tytuł wojewodów wszystkich i kasztelanów był: W., kasztelana zaś i wojewody wileńskiego: Jaśnie W. Skrzet. Wielmożni pp. senatorowie. Birk. Strykowski nie daje wojewodom innego tytułu, jak tylko W. L. W. hetman. Vol. Tytuł wielmożnego samym tylko służył senatorom; teraz dano im: jaśnie wielmożni, a wielmożnemi urzędników zaczęto nazywać. L. Wielmożnemu Jego Mości podkomorzemu, staroście, chorążemu, sędziemu, stolnikowi i t. d. Troc. Jaśnie W. Mości Dobrodzieju. Troc. JW. J. M. wojewoda poznański. Troc. Dziś każdemu dziedzicowi dóbr dają tytuł: Jaśnie W. L. (= jaśnie pan). Nie ma ś. szlachcianka tak ubierać, jak wielmożna pani. Petr. (jak hrabianka, wojewodzianka. L.). Biedna! jaśnie wielmożnej tytuł przybrać miała, a znów tylko wielmożną na lat 3 została. Mick. Żart. *nie byle jaki, nie zasługujący na lekceważenie, nie lada, wyśmienity, wspaniale wyglądający, pełny, smakowity*: Jajecznicza arey wielmożna, bo przystrojona wieńcami kielbasy.

Wielmożny, *y*, *yl* *l.* **W. ś.**, *p.* **Wielmożnić**.

[**Wielmożna**, *y*, *lm.* *y*] **p. Jalmożna**.

Wielo, *p.* **Wielu**.

× **Wielobarwnik**, a, blm., chem. barwnik szafrań.

Wielobarwność, i, blm. i. rz. od **Wielobarwny**: Oko nie może ś. naciążyć wielobarwnością przepysznych plam. Sienk. 2. fiz., p. Pleochroizm.

Wielobarwny, **Wielobarwy**, **Wielofarbny**, **Wielofarby**, × **Mnogobarwny**, × **Mnogobarwy** różnokolorowy, pstry, wielokolorowy: W. atlas. Pas W. Ml. Wielobarwne laki (= lakiery, wyroby lakierowane). Krem. Żer.

Wielobarwy p. **Wielobarwny**.

Wielobocznie przys. od **Wieloboczny**. L.

Wieloboczny, × **Wielbokny** więcej niż cztery boki mający (jest zarazem i wielokątny): Figura wieloboczna.

× **Wielobogi** p. **Wielobożny**: W. poganin. Ryb. J.

Wielobok, u, lm. i, × **Wielbok** mat. figura złożona z pewnej liczby prostych, z których żadne trzy nie spotykają ś. w jednym punkcie, a z których każda przecina ś. z sąsiednią w punkcie, zwanym wierzchołkiem: W. płaski, skośny, zamknięty, niezamknięty, zupełny.

× **Wielobożca**, y, lm. y, × **Wielobożnik**, † **Wielobożeńczyk**, × **Mnogobożnik** czciciel wielu bogów, politeista, balwochwalca, poganin. L.

† **Wielobożeńczyk**, a, lm. cy p. **Wielobożca**.

† **Wielobożeński** p. **Wielobożny**.

† **Wielobożeńskość**, i, blm., p. **Wielobóstwo**.

× **Wielobożnictwo**, a, blm., p. **Wielobóstwo**.

× **Wielobożniczy** I. przym. od **Wielobożnik**: Przesąd W. 2. † W., p. **Wielobożny**.

× **Wielobożnik**, a, lm. cy p. **Wielobożca**.

× **Wielobożność**, i, blm., p. **Wielobóstwo**. Zabor.

Wielobożny, × **Wielobogi**, † **Wielobożeński**, † **Wielobożniczy**, × **Mnogobożny** oddający cześć wielu bogom, politeistyczny, balwochwalczy, pogański, na cześć wielu bogów oparty: Wiara wielobożna.

Wielobóstwo, a, blm., × **Wielobożność**, × **Wielobożnictwo**, † **Wielobożeńskość**, × **Mnogobóstwo** oddawanie cześć wielu bogom, balwochwalstwo, politeizm, wiara pogańska, pogaństwo: Twoje świętych Bożych wzywaniu jest W., a ty poganin wielobożca. Smotr.

× **Wielobrzmienny** brzmiący wieloma dźwiękami. Śl. wil. Przen.: Struna wielobrzmienna narodu polskiego. Śl. wil.

[**Wieloch**, a, lm. y] i. człowiek bardzo wysoki, wielki. 2. gatunek lnu wysokiego.

[**Wielocha**, y, lm. y] krowa wysokiego wzrostu.

× **Wielochciwy**, × **Wielochętny** wielce chciwy, żądny, pożądlivy, łakomy: Nie patrz na niewiastę wielochciwą, abyś nie wpadł w sidła jej. Leop.

× **Wielochętny** p. **Wielochciwy**: Mądry nie puszcza cugłów wielochętnej woli. L.

× **Wielochwalstwo**, a, blm. chępliwość, przechwalanie ś., przechwałka. L.

Wieloczkonkowy złożony z wielu członków. Sport W.

Wieloczyn, u, lm. y = **Iloczyn**.

† **Wieloczynny** znany z wielu czynów: Jaśnie wielmożnych, znacznie wieloczynnych Radziwiłłów. Jag.

Wieloczynowy = **Iloczynowy**.

× **Wielodawca**, y, lm. y ten, co wiele daje, człowiek hojny, szczerobliwy: Bóg nagradza każdemu według jego czynności: małodawcy mało daje, a wielodawcy wiele daje. Gil.

× **Wielodzielnie** przys. od **Wielodzielny**, z rozdzieleniem na wiele części. Troc. W., plurifariam. Kn.

Wielodzielny I. rozdzielony na wiele części (p. **Wielodzielkowy**). Kn., Troc. Plecha wielodzielna. Rost. 2. anat. × **Muskuł** W. pacierzów. Muy. × **Muskuł** W. kości pacierzowej. Kamb. × **Muskuł** W. grzbietu. Bd. (musculus multifidus spinae), Myszka wieloraka kości grzbietowej. Krup. Wielodzielnym nazywa ś. mięsień, jeśli w jego przebiegu liczne żyły początkowe i przyczepowe nierozdzielnie ś. przeplatają. 3. bot.: Baldaszek tego ziela jest W. Jund. 4. gin.: Macica wielodzielna (uterus multifidus).

Wielodzienny, × **Mnogodzienny** wiele dni trwający: Ukończyli wielodziennie manewry.

Wielodzielny, × **Mnogodzielny** mający wiele dzieci: *Multiparae*, wielodzielne osoby (= obarczone dziećmi). Chm. B.

Wielodziury mający wiele dziur, otworów; podziurawiony: *Wielodziure surmy*, *multiforae*. Żebr.

Wielodźwięczny wydający wiele dźwięków: Morza wielodźwięczne. Gwar W. Marc.

Wielofarbny p. **Wielobarwny**.

Wielofarby p. **Wielobarwny**: **Wielofarba** tęczą. Otw. **Wielofarbe** kwiaty. Petr. W., wielobarwy. L.

Wielofrankowy wynoszący, kosztujący wiele franków: Papier W.

Wielogałęzi mający wiele gałęzi, gałęzisty, rozgałęziony. L.

Wielogębny, **Wielogęby** wiele gęb mający, stugębny.

Wielogęby p. **Wielogębny**: **Wielogęba** wieś. Zabł. (= przez wielu powtarzana).

Wielogłosy p. **Wielogłosny**: Echo wielogłose (= które powtarza głos po wiele razy).

Wielogłosny, **Wielogłosy**, × **Mnogogłosny** tygający ś. wielu głosów. Troc. Muzyka wielogłosna.

Wielogłówny p. **Wielogłowy**: W. potwór. L. Horacjusz pospółstwo zowie zwierzęciem wielogłównym. Petr. Rząd W. sam siebie ostabia. Nar. (= niejedynowładny).

Wielogłowy, **Wielogłowny**, × **Mnogogłowy** mający wiele głów, stugłowy. Troc. **Wielogłowa** Hydra. Koeh. W. **Wielogowa** Hydra za odcięciem jednej w dziesięć głów odrasta. L.

Wielogmachy złożony z wielu gmachów: W. labirynt. Otw.

Wielogminny tygający ś. wielu gmin: Sąd gminy jest w rzeczywistości W. Spas.

× **Wielogran**, u, lm. y **wielobok**, **wielokąt**.

× **Wielograni** p. **Wielogranny**. Troc.

Wielograniasty I. p. **Wielogranny**. 2. anat.: × **Kość** wielograniasta, p. **Kość**.

Wielogranny, × **Wielograny**, × **Wielograni**, **Wielograniasty** wielokątny, wieloboczny.

× **Wielograny** p. **Wielogranny**.

Wielogroch, u, lm. y bot. p. **Wielkogroch**: W., groch tyezny. Troc.

Wielogwiazd, u, lm. y zbiór wielu gwiazd, gwiazdozbiór, konstelacja z wielu gwiazd złożona.

Wielohak, a, lm. i narzędzie, używane w dawnych arsenałach polskich do sprawdzania wł. Gemb.

× **Wieloiłki** p. **Wieloraki**. Troc.

× **Wieloiasty** p. **Wieloraki**: W.? — Dwoisty. Wieloiaste połączenia kolorów.

Wieloiżbowy z wielu izb złożony: Stwierdzona w konstytucji z r. 1799 lichota wieloiżbowego systemu znalazła i w konstytucji cesarstwa zastosowanie. Remb. W. ustrój. Remb.

Wielojagodowy bot.: Języna wielojagodowa p. **Malina**.

Wielojaki p. **Wieloraki**. Kn.
 × **Wielojedca**, y, lm. y ten, co wiele je, żarłok, obżartuch, nienasytek, wołoduch, obetkało: Edones, wielojedcy. Chm. B.

Wielojęzyczność, i, blm., rz. od **Wielojęzyczny**: W. stanowi naturalnie przeszkodę we wspólności życia społecznego. Spas.

Wielojęzyczny, × **Wielejęzyczny**, **Wielojęzykowy**, × **Mnogojęzyczny** mówiący wielu językami: Tłum W. Natchnienie swoje ujawnił w dytyrambach wielojęzycznych. Kraus.

Wielojęzykowy p. **Wielojęzyczny**: Rosja, jako państwo wielojęzyczne. BdC. Zgiełk W., zagłuszający szum wiehru i rzeki. Orzesz.

Wielokąt, a, lm. y, × **Mnogokąt**, × **Wielowęgiel** × **Wielowęgielnia** l. mat.: figura złożona z pewnej liczby punktów, z których jedne trzy nie leżą na jednej prostej, i z prostych, które każdy z tych punktów łączy z punktem następnym: W. wypukły, wklęsły, foremny, nieforemny, wpisany w koło, opisany na kole, wpisany w stożkową, opisany na stożkowej. **Wielokąty** podobne. 2. f. z: W. sił = W., którego boki wyobrażają siły i ich wypadkową — uogólnienie twierdzenia o równoległoboku sił. P. **Równoległobok**.

Wielokątny, × **Mnogokątny** l. anat.: (multangulus): Kości wielokątne kosterskie (ossa cubica). Gut. Kości wielokątne. Girt. = kostki czterościenne. Krup. (ossa multangula). Kość wielokątna napięstka większa (os multangulum carpi majus). Kość wielokątna napięstka mniejsza (os multangulum minus). 2. a. **Wielokątowy** mat., przym. od **Wielokąt**: Figura wielokątna.

Wielokątowa p. **Wielokątny**: Liczby wielokątowe, czyli poligonalne.

Wielokłosisty mający kłosa, wydające z siebie inne kłosa: Pszenica wielokłosista. Syr.

Wielokolorowy p. **Wielobarwny**.

Wielokopytny, **Wielokopytowy**: Zwierzę wielokopytne = z trzema do pięciu kopyt.

Wielokopytowy p. **Wielokopytny**.

Wielokorytny mający wiele koryt: Rzeka wielokorytna = odnożysta. Włod.

Wielokrażek, żka, lm. żki mech, p. **Krażek**.

× **Wielokrewność**, i, blm., rz. od **Wielokrewny**; p. **Krwistość**.

× **Wielokrewny** p. **Krwisty**: W., koleryczny człowiek. Sien.

× **Wielokroć** p. **Wielekroć**: W. razy Marcell przepaszał Anibala. L.

Wielokropek, pka, lm. pki znak pisarski przestankowy, z kilku kropek po sobie następujących złożony; W. oznacza przerwanie mowy, dłuższe zawieszenie głosu, niedopowiedzenie myśli.

Wielokropkowy l. przym. od **Wielokropek**. 2. bot., p. **Źtwnica**.

Wielokrotna, ej, lm. e mat.: W. danej wielkości lub liczby = wielkość lub liczba, powstająca przez dodanie dwóch, trzech, czterech i t. d. wielkości lub liczb równych danej: Liczba 20 jest wielokrotną liczbą 5; długość obwodu trójkąta równobocznego jest wielokrotną długością jego podstawy. Wspólna W., najmniejsza wspólna wielokrotna dwóch lub więcej liczb.

Wielokrotnie przys. od **Wielokrotny**, **wielekrotny**.

Wielokrotność, i, blm., rz. od **Wielokrotny**.

Wielokrotny, × **Wieloraźny**, × **Mnogokrotny** l. powtarzający się, powtórzony a. powtarzany wiele razy, niejednokrotny, częsty: Dzieło wielokrotnych rozmyślań moich L. Ilość składana wielokrotna, *polynomialum*. Ustrz. Echo wielokrotne. 2.

astr.: Gwiazdy wielokrotne, p. **Gwiazda**. 3. Owoc W. = zbiór owoców powstałych z licznych słupków. Rost. 4. mat.: Liczba jedna nazywa się wielokrotną liczbą drugą, gdy druga, pewną liczbę razy wzięta, oddaje zupełnie liczbę pierwszą. Cz. J.

Wielokształt, u, lm. y kształt złożony z wielu kształtów: Mój wzrok w istocie spoistej zacień rozpoznawać W. jakiś. Poręb.

Wielokształtnie przys. od **Wielokształtny**. Troc. **Wielokształtność**, i, blm., rz. od **Wielokształtny**, *pleomorfizm*, *polimorfizm*.

Wielokształtny, × **Mnogokształtny** mający wiele różnych kształtów, występujący w wielu formach, postaciach. Troc.

Wielokwiatowy mający wiele kwiatów, złożony z wielu kwiatów. Bot.: Chaber W., p. **Chaber**. Kokoryczka wielokwiatowa, p. **Kokoryczka**. Konwalia wielokwiatowa, p. **Konwalia**.

Wieloletni, × **Wieloletny**, × **Mnogoletni**, **Wieloroczny** l. ciągnący się wiele lat, niemalo lat trwający: Wieloletnia praktyka pokazała, że... Już na dziesięć lat przed śmiercią Anny miał Oświecim wieloletnie w wojsku zasługi. Szaj. Żołnierz w wieloletnich zasługach. Szaj. 2. mający wiele lat, podeszły, stary, sędziwy, wiekowy. 3. × W. pełnoletni, doletni, dojrzali. Oyw.

× **Wieloletnie** przys. od **Wieloletni**, wieloletnie. Troc.

Wieloletniość, i, blm., rz. od **Wieloletni**; × **Wieloletność**: W. ta sięgała jeszcze czasów wojny chocimskiej. Szaj.

× **Wieloletność**, i, blm., rz. od **Wieloletni**; **Wieloletniość**; **pełnoletność**, **dojrzałość**: Sąd opiekuński może odwoływać uznanie wieloletniości na dłuższy czas. Oyw.

× **Wieloletny** p. **Wieloletni**. L.

Wielolicowy p. **Wielolicy**: Wymowa nabiera wielolicowego charakteru.

Wielolicy, **Wielolicowy**, **Mnogolicy** mający wiele lic, mający wiele postaci, rozmaicie wyglądający: Ow blask ogromny miał kształty wielolice. Poręb.

Wielolicznie przys. od **Wieloliczny**.

Wieloliczność, i, blm., rz. od **Wieloliczny**. W. ciemnych, a często i pijanych, losami Rzpltej będzie zarządzała. Kal.

Wieloliczny wielce liczny, złożony z wielkiej liczby, wielokrotny, mnogokrotny, mnogi. Troc. Już wieloliczne wyrzucił pociski. L. Wieloliczne przykłady dowodzą, że...

Wielolistny bot.: Czworolist W. p. **Czworolist**. **Wieloliścienny** mający wiele liści: Zarodek W. Rost.

[**Wielolud**, a, lm. y] p. **Wielkolud**.

Wielolatowy złożony z wielu lat, pokryty wielo latami.

[**Wielom tado!**] przysięgiew.

Wielomarkowy kosztujący wiele marek; obejmujący wiele warek: Papiery wielomarkowe.

+ **Wielomęki** tycający się wielu rozlicznych męk: Wielomękie piekło. Klon.

Wielomęstwo, a, blm., × **Wielomęzeństwo**, × **Wielomęście małżeństwo**, w którym żona z kilku mężami żyje, poliandryja. Ostr. Przen.: Zwierzęta pod względem stosunku płciowego żyją a. w jednożeństwie, a. w wielożeństwie, nigdy w wielomęściu. Sł. wil.

× **Wielomęście**, a, blm., p. **Wielomęstwo**.

× **Wielomężeństwo**, a, blm., p. **Wielomęstwo**.

Wielomian, u, lm. y, **Wielowyras** mat. wyrażenie algebraiczne z pewnej liczby wyrazów (*jednomianów*),

połączonych znakiem:—lub † (znakiem: mniej lub: więcej).

Wielomianowy przym. od **Wielmian**: Rozwinięcie wielomianowe.

Wielomiejscowy *tyczący ś. wielu miejsc*: Wielokrotne i wielomiejscowe powstawanie mowy ludzkiej. BdC.

Wielomierz, a, lm. e?: Zastosować W. do teorii Darwina.

Wielomiljonowy *składający ś. z wielu milionów*: Suma wielomiljonowa. Ludność wielomiljonowa.

Wielomilowy *tyczący ś. wielu mil*: Las W. Przestrzeń, odległość wielomilowa.

† **Wielomowca**, y, lm. y ten, co wiele mówi, mowca rozulekły i gadatliwy, gaduła, gadułka, gadateusz, gadatywus, świegot, papla: Prawdomowca, nie trzeba, aby był W. Rej. Gdy ś. zaś W., gęsty (= dzielny, tęg) rzecznik wzbudzi... Wen. W. każdy ma być u bacznych ludzi pojejrzany. Spos.

× **Wielomożny** p. **Wielmożny**.

† **Wielomówienie**, a, blm., p. **Wielomówność**.

Wielomównie przys. od **Wielomówny**. Troc. Zbyt długo i W. bóle moje objawiam. Krasz.

Wielomówność, i, blm., rz. od **Wielomówny**; **Wielomówstwo**, † **Wielomówienie**: W wielomówności nie będzie bez grzechu. Wuj. Opisuje Horacjusz jakiegos gwary, na którego napadł, uprzykrzoną i nieustanną W. L. Długą wielomównością ledwie co małego wyłożyć mogą; słów dosyć mają, rzeczy skąpo. Smal. W. i próżnomówność owych mistrzów, którzy wiele obiecują, a mało albo nie czynią. Syr. Z wielomówności już im słów i piersi brakło. Ust. Plutarcha książki jedno o słuchaniu, a drugie o wielomównieniu. Kosz. Wielomównostwa zażywać. Troc. O jakże miłsze jest daleko i pożyteczniejsze W. od czczego rozumowania. Czart. A. W wielomównostwie głupstwo ś. znajdzie. Wuj. Wielomównością grzeszą zwykle niewiasty i dzieci. Kras.

Wielomówny, × **Mnogomówny**, × **Wielestłowny**, × **Mnogostłowny** *pochopny do mówienia, wygadany, rezolutny, wyszczekany, gadatliwy, świegotliwy; mówiący rozlewle*: Słyszałem, iż ś. W. a chytry. JK. Nie bądź wielomównym w gromadzie starych. Wuj. Stary W. Kn. Pijany W. Kn. W. rzadko słowny. Kn. Pęd wielomównego języka. Hul. Niewiasta wielomówna. Kn. W. zawsze dworny. Kn. Kobieta, w gruncie dobra i zazwyczaj nie wielomówna, zatrzymać ś. nie umiała, gdy ś. rozgadała. Jeż. Wytrawny, spokojny mieszczanin, choć nie W., na wszystkie pytania mógł doskonale odpowiedzieć. Krasz.

Wielomówstwo, a, blm., p. **Wielomówność**.

Wielonasienny, **Wielonasionowy** bot. *tyczący ś. wielu nasion, zawierający wiele nasion*: Torebki dwukomorowe wielonasionowe.

Wielonasionowy p. **Wielonasienny**.

[**Wielonaście**]: **Wielonasee** razy = *wiele razy*.

Wielonogi, **Wielonożny**, × **Mnogonogi** *mający wiele nóg, o wielu nogach*. Troc. Stół W. Mick. Owad W. Czarne wielonożne cielsko poczęło dygotać. Prus.

Wielonożność, i, blm., rz. od **Wielonożny**.

Wielonożny p. **Wielonogi**.

Wielonóg, oga, lm. ogi 1. lek., p. Krakacica. 2. zool., p. **Krocionóg**.

Wieloooczny, **Wieloolki**, × **Mnogooczny** *mający wiele oczu a. ok, wielowęzły*. Troc. Wieloooczni cherubinowie. Skar. Wielooocze siódło. Wielo-

oczne sieci. L. Przen.: Strach W. Kulig. (a. wielooki). Trwoga wielooka. Tw.

Wieloooczy p. **Wieloooczny**.

Wielooogniskowość, i, blm., rz. od **Wielooogniskowy**. Lek.: W. (sprawy chorobowej) (eruptio multiplex).

Wielooogniskowy *tyczący ś. wielu ognisk*.

Wielookapowy dach, p. **Dach**.

Wielooki p. **Wieloooczny**: Ta matka wielooka i wieloręka, o sercu nieśmiertelnym, zatrzymuje tu jego stopy. Kasz.

Wielookny *mający wiele okien*: Wielookne śpi-chlerze. Klon.

Wielooosobowość, i, blm., rz. od **Wielooosobowy**: Z takiego pojmowania wielooosobowości jaźni wynika nowy świat odpowiedzialności. Żer.

Wielooosobowy *tyczący ś. wielu osób*.

Wielooowczy *tyczący ś. wielu owiec, mający wiele owiec*: W. Tyesta. Ml.

Wielopiętrowy *złożony z wielu pięter, wysoki na wiele pięter*: U stóp tego obelisku wzniosły ś. wielopiętrowe schody. Orzesz.

Wielopłatkowe, **Wolnopłatkowe**, **Dzielnopłatkowe** rośliny, bot. = *których korona ma płatki oddzielne, nie zrosłe*.

× **Wielopłodny**, × **Mnogopłodny** *wielce płodny, plewny, mnożny, rodzajny*. L.

Wielopłomienny *tyczący ś. wielu płomieni*: L. tartnie gazowe wielopłomienne.

Wielopłonka, i, lm. i bot. (sauvagesia) *rośl. z rodziny oldzianowatych*.

Wielopoty dach, p. **Dach**.

× **Wielopomny** *wiele i długo pamiętający*: Niech cię P. Bóg przez wiek W. chowa w łasce swej świętej. Prot.

Wielopostaciowość, i, blm., rz. od **Wielopostaciowy**, *pleomorfizm*.

Wielopostaciowy 1. *tyczący ś. wielu postaci, mający wiele postaci*. 2. bot. i lek.: Lasecznik W., p. Lasecznik. 3. min.: Minerale wielopostaciowe = *minerale różniące ś. postacią kryształów, a więc i budową wewnętrzną, tudzież zależnymi od niej własnościami fizycznymi, a jednak posiadające te same własności chemiczne*.

Wielopęcikowy *posiadający wiele pęcików*. Bot.: Gromada roślin wielopęcikowych (poliandria).

Wieloprzemysłny *wielce przemysłny*: W. Odysej. Ml.

Wielopszeniczny *obfitujący w pszenicę*: Wielopszeniczna Buprezja. Ml.

Wieloprzezorny *wielce przezorny*: Wieloprzezorna Atena. Ml.

[**Wielorak**, a, lm. i] *bajeczny rak olbrzymi*.

Wieloraki 1. a. × **Mnogoraki** *rozmaity w gatunkach, rozliczny, najrozmaitszy, różnorodny*: Wyrzaz „człowiek“ ma wielorakie znaczenie. Pilch. Liczby wielorakie. Kolory wielorakie w minerałach oraz tychże wzorzystość. Żab. 2. a. × **Wieloiasty**, × **Wieloiłki**, × **Wielojaki** *jak rozliczny? iloraki?* 3. anat.: × **Myszka wieloraka** *kości grzbietowej (musculus multifidus spinae)*. Krup. (p. **Wielodzielny**). 4. hist.: **Wielorakie barwienie** (skrawków mikroskopowych) = *barwienie różnorakie*.

Wielorako przys. od **Wieloraki**: W. ś. słowo „przyjaciel“ bierze. Pilch.

Wielorakość, i, blm., rz. od **Wieloraki**. Troc., L. **Wieloramienny**, **Mnogoramienny** *mający wiele ramion, arm, odnóg*: Świecznik W.

Wieloraz, u, lm. y, × **Wieleraz**, **iloraz** mat. liczba z dzielenia, wskazująca, ile razy dzielnik zawiera ś. w dzielnej.

Wielorazowy p. **Wielorazny**: Liczba wielorazowa.

× **Wielorazny** i. a. **Wielorazowy** przym. od **Wieloraz**, z wielu części złożony, skomplikowany: W. dom, multiplex. Żebr. W., multiplex. Urs. 2. × W. gram.: Liczba wielorazna = mnoga. Śl. wil.

[**Wieloreb**, a, lm. y] p. **Wieloryb**.

[**Wieloreba**, y, lm. y] p. **Wieloryba**.

Wieloręczność, i, blm., rz. od **Wieloręczny**: W. bóstw pogańskich. Śl. wil.

Wieloręczny, **Wieloręki** mający ręk wiele. Śl. wil. Ta matka wielooka i wieloręka, o sercu nieśmiertelnym, zatrzymuje tu jego stopy. Kasz.

[**Wielorga**]: Do W. ? — Do jednorga, do trojga, do czworga, do pięciorga.

Wielorocznie przys. od **Wieloroczny**. Troc.

× **Wieloroczny**, × **Wieloroki** i. wiele lat mający, wieloletni. Troc. 2. **iloroczny**? jak dużo lat mający? 3. **który** wiele lat przetrwa, trwały, wieczny, niepożyty: Skończyłem dzieło nad stal wielorokie. Petr.

Wielorodność, i, blm., rz. od **Wielorodny**.

× **Wielorodny**, × **Mnogorodny** żyzny, płodny, plenny, rodzajny, obfity: Tetys, wielorodna bogini wodna. Klon. Kwiatki wielorodne. Zim.

Wielorogi, × **Mnogorogi** mający wiele rogów.

× **Wieloroki** p. **Wieloroczny**.

Wieloródka, i, lm. i kobieta, która już kilka porodów odbyła (multipara).

Wieloryb, a, lm. y i. a. [**Wieloryb**, **Wieloreh**] zool. (cetacea) zwierzę ssące tylko z przednią parą kończyn. **Wieloryby** roślinożerne (sirenia). **Wieloryby** użebione (denticate). **Wieloryby** bezzębne (mysticete). W. grenlandzki (balaena mysticetus). 2. a. [**Wieloryba**] astr. gwiazdozbiór na półkuli południowej nieba, zawierający gwiazdę, dla osłabłej swej zmienności zwaną gwiazdą cudowną **wieloryba**.

[**Wieloryb**, i, lm. e] p. **Wieloryba**: Ta W. wypłynęła na wieżk.

[**Wieloryba**, y, lm. y] i. a. [**Wieloryb**, **Wieloreba**] i. wielka ryba bąteczna. 2. astr., p. **Wieloryb**: Cudowna W. (gwiazda) żywa zacieka wiła astronomów dawniejszych i nowszych. Kram.

Wielorybi, **Wielorybowy** przym. od **Wieloryb**. Troc. Róg W. = *fiszb*. W. plaster. Perz.

Wielorybię, **ęcia**, lm. eta **ptód** wielorybów, młodziutki **wieloryb**. Troc. L.

[**Wielorybina**, y, lm. e] **samica wieloryba**: A były ta (na weselu) starościne **wielorybine**. Kolb.

Wielorybiczny przym. od **Wielorybnik**: Okręt W. Przemysł W.

Wielorybnik, a i. lm. cy a. **Wielorybołów** ten, co ś. trudni połowem **wielorybów**. **Wielorybny** werbują wszelkiego rodzaju drapichróstów na swe statki. 2. lm. kl = a) **okręt**, używany do połowu **wielorybów**: Służył jako harpunnik na wielorybniku. Sienk. b) zool. (cyamus) skorupiak obunogi pasorzytny.

Wielorybołowny tyżący ś. **wielorybołowstwa**.

Wielorybowy i. p. **Wielorybi**. 2. zool.: Zwierzęta wielorybowe = dział zwierząt ssących (cetacea). Łab.

Wielorybołów i. owa, lm. owy p. **Wielorybnik**. Śl. wil. 2. owu, blm. **połów wielorybów**. L.

Wielorybołowstwo, a, blm. zatrudnienie **wielorybołów**, łowienie **wielorybów**.

× **Wielorządnie** przys. od **Wielorządny**.

× **Wielorządny** który ma rząd z wielu osób złożony, poliarchiczny, polikratyczny: W., od wielu rządzonej. L.

Wielorządztwo, a, blm., p. **Wielowladztwo**: W., rząd wielu. L.

Wielorzędny, **Wielorzędzisty** wiele rządów mający: **Wielorzędzisty** jęczmień. Syr.

Wielorzędzisty p. **Wielorzędny**.

Wielosetny wiele set zawierający w sobie, liczny, mnogi, krociowy: W. wiek. Książ.

Wielosettysięczny wynoszący wiele set tysięcy: Jest nad Tamiżą publiczność wielosettysięczna, znana jako the Exeter Hall public. Nagan.

† **Wielosforny** p. **Wielosorny**.

× **Wielosiek**, a, lm. i woj. *świder o wielu ostrzach do wiercenia dział*. Jak. J.

× **Wielosilny** p. **Wielosilny**. Troc. L.

Wielosił, u, lm. y, bot. 1. a. **Poziołek**, **Kozielek**, **Koziołek** (polemonium) roś. z rodziny **wielosilowatych**. Gatunek: W. błękitny (p. coeruleum). 2. p. **Stosil**.

Wielosiłowate, **Kozielekwate**, **Poziołkowate** rośliny, bot. (polemoniaceae) rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.

† **Wieloskarbny** bardzo obfity, niewyczerpany. Gośl.

Wieloskładny, **Wieloskładowy**, × **Mnogoskładny** z wielu części złożony, wielokrotnie złożony: Kluby wieloskładne. Jak. J. **Wieloskładowe** połączenia węgli. × **Wyraz wieloskładny** = **wielozgłoskowy**, **wielosylabowy**. Klecz. (p. **Wielosorny**).

Wieloskładowy p. **Wieloskładny**.

Wieloskorupowy okryty wieloma skorupami.

Wieloskrzydłowy p. **Wieloskrzydły**. Śl. wil.

Wieloskrzydły, **Wieloskrzydłowy** mający wiele skrzydeł. Śl. wil.

Wielosławny, × **Mnogosławny** wielce sławny, przesławny, wsławiony. L.

Wielosławność, i, blm., rz. od **Wielosławny**, **wielomówność**: Upragniona reforma wymagała ukrócenia **wielosławności** postów o czymkolwiek i kiedykolwiek. Szał.

Wielosławny p. **Wielomówny**: Koran stał ś. wielosławnym nonsensem.

Wielosłupkowy mający wiele słupków, tyżący ś. wielu słupków. Bot.: Rośliny wielosłupkowe (poligynia).

† **Wielospólność**, i, blm. **wieloleżństwo**, związek małżeński męzczyzny z kilku kobietami (polygynia).

Wielostoczny wiele stoków mający: W. Olimp. Ml.

Wielostronnie przys. od **Wielostronny**.

Wielostronność, i, blm., rz. od **Wielostronny**: W. poruszonych tematów. Ant.

Wielostronny, × **Mnogostronny** wykazujący wiele stron, względów, mogący być uważanym z rozmaitych stron, na wiele stron skierowany: Jest przedmiotem do rozmowy tak wielostronnym, że ś. nigdy nie może wyczerpać. Kacz. Pismo to odpowiadało wielostronnym wymogom ówczesnym. Wóje. Błagier, polegający na swych wielostronnych zdolnościach. Kasz.

Wielostrony p. **Wielostrunny**,

Wielostrunny, **Mnogostrunny**, † **Wielostruny**, **Wielostrony** (o instrumencie muz.) mający na sobie wiele strun: **Wielostronna** harfa. Kochan. **Wielostronna** lutnia. Groch. **Harfa wielostronna**. Poręb.

Wielostrzałowy tyżący ś. wielu strzałów, wielokrotnie strzelający: Armja uzbrojona w broń **wielostrzałową** (= *repetjerową*).

Wielosurowicówkowy patol.: Zapalenie wielosurowicówkowe (polyserositis) *jednoczesne lub kolejne zapalenie różnych błon surowiczych.*

† **Wielosworny**, † **Wielosforny** złożony harmonijnie z wielu części, składny, × wieloskładny. × wielozgodny: Firmament W. Koeh. W.

Wielosylabny p. Wielozgłoskowy. L. Wincenty zdobywa ś. na niewielosylabne leoniny rymowane, jakich w Mateuszu prawie niema. Lel.

Wielosylabowy p. Wielozgłoskowy.

× **Wieloszczepnie** przys. od **Wieloszczepny**. L. × **Wieloszczepny** rozszczepiany na wiele części, rozszczepiony wielokrotnie: W., multifidus. L.

Wieloszczytny, Wieloszczytowy zakończony wielu szczytami: Olimp W. Ml. Olimp wieloszczytowy. Ml.

Wieloszczytowy p. Wieloszczytny.

Wieloszarparowy zool.: Ryba wieloszarparowa = ryba z wielu ujściami skrzelowymi.

Wieloszpón, a, lm. y (polyplectron) ptak kuroważy.

Wieloscián, u, lm. y mat. *bryła ograniczona płaszczyznami*: Wielosciány foremne i nieforemne, wpisane w kulę, opisane za kulą, na walcu i t. d.

Wielosciénność, i, blm., rz. od **Wielosciénny**.

Wielosciénny, Wielosciánowy przym. od **Wieloscián**: Bryła wielosciénna. Kąt W. p. Kąt. Wielosciénna forteca. Troc. Wielosciénna figura, więcej niż cztery ściany zawierająca. Sol. Liczby wielosciánowe.

Wielosciówy przym. od **Wielosió**, *ilościowy*: Różnica tych usposobień względna jest naprzód wielosiówa, t. j. w jednym zwierzu jest wyższy, w drugim niższy stopień siły żywotnej. Śl. wil.

Wielosió, i l. *wielka ilość, mnogość, liczność, mnóstwo, znaczna liczba*: W. obywateli jest szczęściem kraju. L. W. przyjaciół. Troc. Gubernator tameczny wystarał ś. zaraz o gospodę, o którą dla wielosióci żołnierzy trudno pod ten czas było. Boh. W. i pogmatwanie szczegółów sprawy. Kor. [Kupił W. woiów]. 2. przén. × W. = ogół, publiczność; czytelnicy, widzowie, słuchacze: Tłumaczone całkowicie komedje rzadko ś. podobają, bo obce charaktery, wielosióci nie będąc znajome, dla niej smaczne być nie mogą. Czart. A. 3. × W., p. Ilość. Śl. wil. 4. gram.: † Liczba wielosióci, p. gram. Mnogi.

Wielosiórub, a, lm. y stol. szraubok, przyrząd stolarski: czworokątne ramy z 4 beleczek, używane do sklejanía szerokich płaszczyzn ze sobą lub forniarów z drzewem.

Wielotomowy złożony z wielu tomów: Powieść wielotomowa. Gad.

[**Wielotur**, a, lm. y] *ogromny tur*: Pojedziewa w cudze kraje, ułowiony wielotura.

× **Wielotyli**, × **Wielotyliki** ile razy większy lub mniejszy?: W., quolophus? L. W.? a.: wielotyliki? — Tyledwójny, tyletrójny, tylesetny a. dwójnasobny i t. d. Ku.

× **Wielotyliki** p. **Wielotyli**.

× **Wielotysiącletni** *istniejący liczne tysiące lat*: Pilnym badaniem miłośników natury wyprawione zostały z wielotysiącletniego grobu całe rody nieszcześliwych tworów skamieniałych. Śl. wil.

Wielotysięczny *wynoszący wiele tysięcy*: W górze mieścić ś. i przechadzać ś. mógł tłum W. Orzesz.

× **Wieloumiejętnie** przys. od **Wieloumiejętny**. Troc.

× **Wieloumiejętność**, i, blm., rz. od **Wieloumiejętny**. Troc. L.

× **Wieloumiejętny** *wiele umiejący, posiadający wielką wiedzę, wielce świątki*. Troc. L.

Wielousty z wielu ust wychodzący: Szelest jakby wieloustego szeptu ludzkiego. Zer.

× **Wielowart** *mający wielką wartość, cenny, drogocenny, nieoceniony, szacowny*. L.

× **Wieloważnie** przys. od **Wieloważny**. L.

× **Wieloważny**, × **Mnogoważny** l. *wiele ważący, ważki, ciężki*: Tamten orłem czy złotem pierś zawałał, ów krzesło wieloważnym napełnił kalduńcem. Nar. 2. *wielce ważny, przeważny, wielkiego znaczenia, znaczący, nieoceniony, szacowny*: Żeby ukarani byli i poprawili ś. w tak wieloważnej materji. L. Pan przemieni sprawy moje na wieloważne, panno, słowa twoje. Mias.

× **Wielowęgiel**, gła, lm. gly p. **Wielokąt**. L.

Wielowęzły *mający wiele węzłów, węzłowaty, węzlisty, syplasty*: Wielowęzłe siódło. Klón. (= *wielookie, wieloocze, wielooczne*).

Wielowieczny, Wielowiekowy *trwający, istniejący wiele wieków, mający wiele wieków, odwieczny*: Polański ludu!.. odkupiciel, Boży syn, upodobał on ciebie, mimo wielowiecznych win! Zal. Fundamenty wielowiecznego gmachu chrześcijaństwa. Lib. Przy wielowiecznym rozwoju nie wyczerpały ś. jeszcze wszystkie sposobności twórczenia zaraziłwych mikrobów. Jent.

Wielowiedztwo, a, blm. *obszerna wiedza, wielostronna umięjętność*: O tym wielowiedztwie naszym dałoby ś. bardzo wiele powiedzieć. Kaczk.

Wielowioskowy *tyczący ś. wielu wiosek; posiadający wiele wiosek*: Dochody wielowioskowe. Pan W.

Wielowiosłowy, Mnogowiosłowy *mający wiele wiosel*: Wielowiosłowe okręty. Ml. Łódź wielowiosłowa (p. **Wielowiosłówka**).

Wielowiosłówka, i, lm. i wiośl. *łódź, mieszcząca 4—12 wioślarzy*.

× **Wielowład**, a, lm. *owie możnowładca, arystokrata, wpływający przeważnie na rzędy kraju, oligarcha*: Płynie męstwa zdroj z ciebie, Kraku wieczny, żeś tron ojezyzny uczynił bezpieczny, od wielowładów bardzo rozstargniony i utrapiony. Petr. (= od 12 wojewodów).

Wielowładnie przys. od **Wielowładny**: Rządził Leszkiem Żyro W., jako opiekun. Nar. Niech rozrządza W. życiem i majątkiem moim. L. Bóg nas w ostatniej toni W. broni. L. (= *wszechmocnie*).

Wielowładność, i, blm., **Wielowładztwo** rz. od **Wielowładny**.

Wielowładny, † **Wielkowładny**, † **Wielowładny**, *wielką władzę mający, możnowładny, wielemożny, potężny, przemożny, silny, wszechwładny, wszechmocny*: Bóg skoro palcem wielowładnym kinie, w proch zniknąć przyjdzie światowej machinie. Chr. Wszystko może miłość wielowładna. L. Życzę, abys nad sobą był wielowładnym. Pileh. Aniołom dał moc wielowładną, do wszech spraw sposobną. Odim. Cesarz, W. monarcha. Błaż. Władysław miał wszystkie przymioty, które wielowładnym monarchom przystoją. Błaż. Teraz chcę śpiewać rym wielowładnemu w północnych krajach monarsze polskiemu. Groch. Wielowładna namiętność. Wiszn. Pod zastoną i obroną tak wielowładraj tarczy. Troc.

† **Wielowładny** p. **Wielowładny**. Km.

Wielowładztwo, a, blm. l. p. **Wielowładność**. 2. *wielorządztwo, poliarchja, polikracja*. Troc. L.

Wielowłos, u, lm. y bot., p. **Włosek**.
Wielowłosy, × **Mnogowłosy** mający wiele włosów, włosisty. L.

Wielowłokowy mający wiele włók; przedstawiający wiele włók obszar: Obywatel W. Gospodarstwo wielowłokowe.

× **Wielowóz**, ozu, lm. ozy p. **Omnibus**.

× **Wielowrót**, u, lm. y, × **Wielowrót**. Fiz. drganie, drzenie ciała, wibracja, oscylacja.

× **Wielowrotny** przym. od **Wielowrót**; × **Wielowrotny** drgający, oscylujący, chwiejący ś. w jedną i drugą stronę.

× **Wielowrót**, otu, lm. oty p. **Wielowrot**.

× **Wielowrotny** p. **Wielowrotny**.

× **Wielowtór**, a, lm. e? w wiele osób? z ilu osobami wespół?: **Wielowtór**ś, wiele masz z sobą? — **Samowtóry**, samotrzeci, samoczwart. Kn. **Wielowtórego** napastowali? Troc.

Wielowykładny który można rozmaicie wykladać = objaśniać, mogący mieć wiele znaczeń; przedstawiający wiele znaczeń: Wyraz *constitution* w traktatach z r. 1815 jest W. Spas.

Wielowymiarowy mający wiele wymiarów: Przestrzeń wielowymiarowa.

† **Wielowyobrazony** wielopostaciowy, rozmaity, *multiformis*. Glos.

Wielowyraz, u, lm. y mat. p. **Wielomian**.

Wielowyrostkowość, i, blm. własność puszczania wielu wyrostków: W. skorupiaków. St. wil.

Wielowysep, spu, lm. spy, × **Wielowysp**, × **Wielowyspie** gromada wysp, wysozbiór, archipelag.

× **Wielowysp**, u, lm. y p. **Wielowysep**.

× **Wielowyspie**, a, lm. a p. **Wielowysep**. St. wil.

Wielozasadowy kwas = którego cząsteczka zawiera więcej niż jeden atom wodoru.

Wieloząbkowy mający wiele ząbków: Liście zrastające ś. w wieloząbkowe okółki. Rost.

Wielozdroisty mający wiele źródeł, obfitujący w źródła: Wielozdroiste podgórze Idajskie. Ml.

Wielozgłoskowy, **Wielozylabowy**, **Wielozylabny** złożony z wielu zgłosek, sylab: Wyraz W. Echo wielozgłoskowe.

× **Wielozgodnie** przys. od **Wielozgodny**.

× **Wielozgodny** wielce zgodny, pełen subordynacji, harmonijny, karny, × **wielosworny**, × **wieloskładny**: Wielozgodne śpiewanie. Zabł.

Wieloznacząco przys. od **Wieloznaczący**.

Wieloznaczący wielce znaczący, pełen znaczenia, wiele mówiący, wiele dający do myślenia: Tu wieloznaczące spojrzenie rzucił na syna. Rog.

Wieloznacznik, a, lm. i **homonim**.

Wieloznacznosc, i, blm., rz. od **Wieloznacznicy**.

Wieloznacznicy, × **Mnogoznacznicy** mający wiele znaczeń, do którego więcej niż jedno znaczenie przywiązane. Troc. Wyraz W. = **homonim**. W. wyraz, który do znaczenia kilku różnych rzeczy użyty bywa, np. głowa na karku, głowa eukru, głowa senatu. Kopez.

Wielozwiasta, y, lm. y, bot. (*hernandia*) ros.

× **Wielozładnie** przys. od **Wielozładny**. L.

× **Wielozładny** wiele żądający, nienasycony, chciwy, lakorny, pożądliwy. Troc. Kto wielozładnej kalecie dogodzi? kto ją nasyci? Groch. Ludziom wielozładnym wiele niedostawa. Kochan.

Wielozłeniec, nca, lm. nce a. ncy, **Wielozłenica**, × **Wielozłon** mąż wielce jednocześnie żon. Kn.

Wielozłenny l. (o mężczyźnie) mający jednocześnie wiele żon; × (o kobiecie) wielu naraz mężom zaślubiona. St. wil. 2. bot.: Rośliny wielozłenne (*polygamae*), które mają na jedneje łodydze kwiaty dwupłciowe. L.

Wielozłenica, y, lm. y p. **Wielozłeniec**: Wypęda powtórnie swym zachowaniem ś. tego nędznika krzywoprzysięzę, wielozłenęcę. Prus.

Wielozłenicki tyczący ś. **wielozłenstwa**. Troc.

Wielozłenstwo, a, blm., × **Mnogożłenstwo** posiadanie jednocześnie kilku żon, poligamia: W. nieprawne, gdy kto razem wiele żon ma; lecz gdy kto dwie a. trzy żony jedną po śmierci drugiej pojmie, takie W. pozwolone jest. Petr.

× **Wielozłon**, a, lm. owie p. **Wielozłeniec**: Nowo-chrzestaniec, W., trójbożanin, obrzezaniec. Hrb.

Wielozłoty l. † W. *bardzo starożytny, owoieczny, wiekowy*: Wielozłotym czasem stał dąb utwierdzony. Zebr. 2. *wiele żytu (zboża) wydający*, mający St. wil.

† **Wielozłotny** wielu żywojący, dla wielu pożywienie wydający: Wielozłotna ziemia. Kochan. W., urodzajny. Żbyl.

× **Wielozłoty** wielką żywność sprawiający: Wielozłotna Cerero, zdarz, aby to było plenne zboże, aby ś. do gumna zwoziło. Szymon.

Wielu-, p. **Wielo-**.

Wielu p. **Wiele**.

[**Wielu**, a, lm. y] bot. = **Kaniana**.

Wielubia, i, lm. e bot. p. **Kamelja**.

[**Wieluczki**] wielki.

[**Wieluk**, a, lm. i] *piec do pieczenia*.

Wielukartkowy tyczący ś. **wielu kartek**, obejmujący wiele kartek: Historia literatury może korzystać z wielukartkowego dyskursu pewnej osoby... Szaj.

Wielutnia, i, lm. e bot. (*campynema*) ros. z rodziny *amarantowatych*.

Wieluwnica, y, lm. e bot. (*patagonula*) ros. z rodziny *ogórecznikowatych*.

[**Wielna**, y, lm. y] p. **Wielna**.

† **Wiem** sp. **bowiem**, **albowiem**, **bo**: W., enim. Ps. flor.

Wienek, nka, lm. nki i. † W. *pomiotło, miotelka*. Dudz. 2. [W.] p. **Wienik**.

[**Wieniaszek**, szka, lm. szki] *kwiatek*.

Wieniawa, y, lm. y, **Wielce** **lyko antylskie** bot. (*bontia*) ros. z rodziny *muchrawcowatych*.

× **Wienie**, a l. blm. *wiano; powiew*: Zefir, przez lekkie roznosząc ś. W. Szym. Pierwsze po zmierzchu chłodne wiatru W. Czart. A.

Wieniec, nca, lm. nce, [Wianiec, Winiec] i. *duży, okazały wianek*: I W. piękniejszy jest, kiedy przeplatany. Szymon. Na weselu W. pannie młodej oddawano. L. Wijeie wieniec laurowe. Troc. W. z ziół, z kwiatów. Troc. Stała pasterka i płotła W., i eo uplecie, to rozplecie. Mick. Komu ślubny splatasz W. z róż, lilji i tymianku? Mick. Przen.: *dziewictwo, panieństwo, czystość, prawiczeństwo, wianek*: Za wiancem dają wiano. Żim. Wdowa nie mająca posagu równą część ma z dziećmi, a wienca oplaconego już nie ma. Cz. Kiedy mąż po weselu umrze, nie wianowawszy żonie nic, co jej za W. dać mają. Tarn. W wienku umarła. Troc. W. straciła. Troc. Przen.: *Oddawanie wienca = jeden z zwyczajów, obrządków weselnych*: Miewał do wicip W. swój przed laty. Mias. (= *sadzono ś. na koncepcy z okoliczności oddania wienca*). Słomiany W. = *obelżywy symbol utraconego dziewictwa*. Munstzuluk mu obieca Merope za kosztą na W. ze słomy uwity. Pot. Nie ujdzie słomianego wienca. Pot. [W. biały] *czepiek*: Składka weselna na biały W. dla młoduchy. Grochowy W. = *symbol odprawy z kwitkiem, nieprzyjęcia, np. konkurenta*. Bardzo ś. boję, żebyś waepan z gro-

chowym wieńcem nie został ś. L. (= na koszu). Jak powróci, pójdzie z grochowym wieńcem. L. W. dożynkowy. Łato kłosiany W. na głowie nosi. Otw. Tobie kwoli lato w kłosianym wieńcu chodzi. Kochan. (= symbol urodzaju, żyźności). Ceres w kłosianym wieńcu. Pot. Kłosiany W. żyźność znaczy, tego więc używają żeney, zobrawszy ż pola. Petr. Dziś zakończywszy żniwo, gromada z wieńcem do mnie przyjdzie. Kras. 2. [W., **Wieńcowe, Wieńczyny, Wieńczowiny**] okrężne, dożynki. 3. [Wieńce] = wianki = zwyciężaj puszczania wianków nu wodę w wigilję św. Jana. 4. wianek, jako znak sprzedazy wina: W. na wino, wiechę na piwo, krzyż na miód wieszają. Pot. Gdzie wino dobre, wieszać nie potrzeba wieńca; gdzie panna gładka, rać nie po tym młodzieńca. Koch. W. (= cnota sama ś. chwali). 5. † Różowy W. = różaniec: Ratował ich i stawał im, jako mówicie, za różowy W., bo modlił, jako kwiatem najwonnejszym, ubłagał Boga. Birk. 6. W. honorowy = wawrzyny: W.oczesny postów, tryumfatorów. L. Laurowy W. Jabł. Wawrzynowy otaczał W. pisorymskie skronie. L. Tryumfów nie odprawowano bez wieńców wawrzynowych. Otw. W. pocieszny. Troc. Zwycięzca w wieńcu do miasta wjeżdżał. Troc. W. żołnierski a. wojenny u starych Rzymian. Troc. Zwycięski W. Troc. Odsieczny W. u Rzymian. Troc. (= dla tego, który pewne miejsce uwolnił od oblężenia). Towarzyski W. Troc. (= dla tego, który wybawił od śmierci obywatela rzymskiego). Murowy W. Troc. (= dla tego, który pierwszy uderł ś. na mury nieprzyjacielskie). Obzowy W. Troc. (= dla tego, który ś. pierwszy uderł na szanec nieprzyjacielskie). W. wałowy. L. Wodnej bitwy W. Troc. (= dla tego, który pierwszy przytrzymał okręt nieprzyjacielski). 7. równianka, feston, girlanda, wisior z kwiatów, z zieleni: Bluszc wieńcem ruiny stroi. 8. przen.: krąg, koło: Równinę wysokie bardzo góry otaczają jak W. dokoła. L. W wieńcu niemasz początku ani końca, jeno tam, gdzie go sobie kto naznaczy. Skar. Rozstawwszy naokoło hufce, wieńcem zamek opasał. Nar. Zewsząd mię wieńcem otoczył. Lubom. Głód był wielki, gdyż wieńcem obozy nasze nieprzyjaciel otoczył. Birk. Całemu rycerstwu w W. staną rozkazał. Niem. 9. poduszka w kształcie wieńca, t. j. z dziurą w środku: Poduszka dęta, zwykle wieńcem zwana. Fred. A. 10. W. koła u wozu = otok, obód, pierścień zewnętrzny, w który są wpuszczone sprychy. II. [W.] ryfa, obrączka żelazna, ściskająca piastę na końcach. 12. [W.] różga weselna. 13. [W.] weselna kokardka z wstążką: żółtej, czerwonej i jasnobłękitnej, przyczepiana do czapki. 14. [W.] różdżka dębowa z liśćmi, noszona po polowaniu przez strzelca przy kapeluszu lub czapce, gdy jelenia, odyńca lub guszca ubije. 15. × W. godzienny = tarcza zegarowa, cyferblat. Troc. 16. × W. wiatrowy = tablica okrągła z wyrysowaniem na niej kierunkami wiatrów. Troc. 17. anat.: W. promienisty, korona promienista (w mózgu) (corona radiata). W. tętnicy rdzenia (vasocorona). W. rzęskowy (w oku) (corona ciliaris). × W. żołędzi prącia = obwód żołędzi a. załupek (corona glandis). 18 astr., p. astr. Koło. 19. bud., p. Gzysm. Podcz. [W. = okap]. 20. ś. krążek, kółko: Flisi robia W. z chróstu, który kładzie ś. na dołki, kiedy pojedza wytrze burty. Mag. Wieńce wdziewają także flisi ze sznurów na sochę przy obcejach. Mag. 21. gór.: W. w szybie = rama czworokątna z drzewa krokwiowego stanowiąca oprawę szybu, utrzymująca moc

jego i kształt wewnętrzny, ochraniająca od ciśnienia bocznego ścian. Łab. 22. mech.: obwód koła zębatego. 23. myśl. rogi jelenia, konary, [oręże]: Jeleń W. składa = odrastają mu rogi. 24. patol. Głównka płodu stoi w wieńcu a. na przetrzięciu podczas porodu, kiedy największym swym obwodem stanie w szparze sromowej. 25. woj.: W. szturmowy = kieszka smolą obłana, ogniową zaprawą napelniona. Jak. J. W. koło gęby armaty = kraniec. L. Zdr. [Wieniuszek].

Wienik, a, lm. i l. p. **Wienek**. 2. a. **Wienek** miotelka z gałazek z liśćmi: Kawaler orderu Wienika. Mick.

[Wieniuszek, szka, lm. szki] p. **Wieniec**.

† **Wiennik, a**, lm. i, † **Winnik** przepaska. B. Sz.

× **Wienny** p. **Wianowy**. Klon. Bierzemy k naszej przysiędze, że pan Jakub zapowiedział w naszym prawie list wienny Margorzacin z Gory. K. pyzdr. Wienna pani, wdowa mająca na dobrach męża dożywnie użytkowanie. Zw. Kiedy kto chciał pani wiennej skazić jej wiano... Tyt. pr. magd. O pani wiennej. Tarn. Wienna pani, quae dotalitum exigendi jus habet ex bonis, quae a sponso dono conjugii accepit. Sarn. Gdy pani wienna, będąc wdową, idzie za innego męża, tedy bliższy onego imienia, które dzierżała w wienie, mogą ją pozwać do sądu ziemskiego. Tarn. Wdowa, mając wienią oprawę na dobrach męża swego, bliższa jest otrzymać wiano swe przed inszemi wszystkimi długi, które ś po namienieniu wiana stały. Sz. Kiedy mąż namieni wienią sumę żenie swej przed świadkami, tedy żona wiana swego przysięga dochodzić może. Sz. Wienna' posesja. Sz. Wiennie używanie dóbr. Sz. Wienna panna. Troc. Wienna pani. Troc.

× **Wienczerz, a**, lm. e p. **Więcierz**.

Wiencodawca, y, lm. y ten, co daje wieńiec, jako nagrodę. L.

× **Wienconoszec, szca**, lm. szczy p. **Wienconośca**. L.

× **Wienconoszenie, a**, blm. noszenie wieńca, korony. L.

Wienconośca, y, lm. y, × **Wienconoszec** ten, co został wwieńczony zaszczytnym wieńcem, laureat.

Wienconośny wieńcem chwały ozdobiony, ukoronowany; wwieńczony laurem, wiecnośca. L.

× **Wiencować, uje, ował** i × **W. ś.** p. **Wienczyć**.

× **Wiencowanie, a**, blm., czynność cz. **Wiencować**.

× **Wiencowanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Wiencować ś.**

[**Wieńcowe, ego**, blm.] l. a. [**Wieńczyny, blp.**] okrężne, dożynki. Glog. 2. pieniądze za wieńiec słubny, dawane przez pana młodego,

Wieńcowy l. a. × **Wieńczysty**, [**Wieńczowiy**] przym. od **Wieniec**: **Wieńcowe** a. wianeczne ziola. Kn. W. łubek. Troc. **Wieńcowe** kwiatki, ziola. Troc. Rozmarny wieńczysty, z którego wieńce wiją. Syr. Baehus bluszczem otoczony wieńczystym Ustrz. [W. płacek. Dziewczyzna wieńcowa = niosąca wieńce na dożynkach. Swacha wieńcowa = ze strony młodego]. 2. anat. (coronalis, coronarius) koronalny, × **koronowy** (Gut.), † **koronolog** i ty (Ryszk.), za toczony (Urs.). Szew W. czaszki a. szew poprzeczny przedni (sutura coronalis). Szew W. na czaszce głównej, stykający ś. ze szwem strzelistym. Perz. Tętnice wieńcowe serca (arteriae coronariae cordis). Żyła wieńcowa serca wielka (vena coronaria

cordis magna s. vena cardiaca). Naczynia wieńcowe serca. Więzadło wieńcowe wątroby (ligamentum coronarium hepatis). 3. gór.: Koło zębate wieńcowe = z zębami z boku na wieńcu, przostopadłe do płaszczyny koła. Łab. Oprawa wieńcowa (p. Wieniec). Łab.

[Wieńcula, i, lm. e] l. dziewczyna, która wyla wieniec na M. Boską Zielną. 2. nazwa krowy.

† Wieńczać, a, ał sobie żonę = odbywać formalności prawne przed ślubem, robić zrzekowiny, zaręczać ś. Ł.

† Wieńczalna żona = kobieta, zaręczona formalnie, uznana w prawie za przyszłą żonę: Ktoby dzieci nie z wieńczalną i nie ślubną żoną miał, chociażby je potomy pojął, bękartami mają być rozumiane. Stł.

† Wieńczenie, a, btm., czynność cz. Wieńczać; zaręczyny, zrzekowiny: Po wieńczeniu i ślubie. Stł.

[Wieńczareczka, i, lm. i] p. Wieńczarka.

Wieńczarka, i, lm. i forma ż. od Wieńczarz. Troc. Ziele zajęczy maczek służy ku wieńcom, jako też wieńczarki z niego czynią w Krakowie wieńce. Urzęd. Zdr. [Wieńczareczka].

Wieńczarz, a, lm. e ten, co robi i sprzedaje wieńce. Troc. L.

Wieńczelina, y, lm. y, Cudaczek bot. (mirbelia) roś. z rodziny motylkowatych.

Wieńczenie, a, btm., czynność cz. Wieńczyć.

Wieńczenie się, a, s., btm., czynność cz. Wieńczyć ś.

[Wieńczowiny, in, btp., Wieńczyny] wieniec, dożynki, okrężne.

[Wieniecowy] p. Wieniecowy.

[Wieńczyczne ziele] roś. *Sisymbrium sophia*.

Wieńczyć, y, ył, × Wieńcować kogo, co = otaczać, okalać, opasywać, ozdabiać wieńcem a. wieńcami; koronować: W. laurem. W. skronie kwiatami. Troc. Chyla czoła wieńczone w nieśmiertelne liście. Mick. Na ośta go wsadzili i jelitami wieńcowali, jak cesarza, żarty czyniąc. Skar. Cierniem lauru godną głowę wieńcujesz. Biała bogini różami wieńczona. Słow. [Jesce Kasieńka nie wieńcowana... trzeba Kasieńkę wieńcować] (piosnka przed ubieraniem do ślubu). Jasność, co twą skroń wieńczy. Przybysz. (= okala, otacza, okręga). Przen.: Pierścieniu, co masz W. palec pani wkoło. Hul. W. ś. l. wkładać sobie na głowę wieniec, ozdabiać ś. wieńcem. 2. być wieńczonym: Głowa ś. jego kwiatami wieńczy. Troc.

[Wieńczyny, yn, btp.] l. zrzekowiny, zaręczyny, zmówiny. Troc. W. a. zaloty. Gwar. 2. Obrzęd taki oddania i zabrania wieńca zowią wieńczynami. Gac. 3. wieczorna uroczystość splatania wieńców ślubnych. 4. ceremonia weselna w przeddzień ślubu. 5. zabawa drużek w wigilję wesela, podczas której tańczą po dwie, trzymając w ręku talerz wieńczony kwiatami. 6. p. Wieniec.

× Wieńczysty p. Wieniecowy.

[Wiepkarz, a, lm. e] trzebiiciel, misiarz.

Wieprz, a, lm. e, prow. Kaban świnia samiec trzebiony: Świnia samica, kierzno samiec cały, W. pokładany. Kluk. Prosięta przez trzebienie z kiernozów stają ś. wieprzami. Trzye. Koń spaśty, W. karmny. Troc. W. tuczony. Troc. Wieprzów karmienie. Troc. Pożytki z ukarmionych wieprzów: mięso, słonina, szynki, kiełbasy, kiszki, kompie, schaby. Ład. Leży on jak W. w karmniku. Rej. (= do niczego, tylko ś. tuczyć). Z żywego wieprza żadnej pan nie ma korzyści. L.

(bogacz i świnia po śmierci zwierzyzna. L.). August cesarz wolał u Heroda być wieprzem, niżli synem. Białob. Jak ludoga wieprze, imano pijanych po karczmach i ulicach. Tw. Wieprze, świnie, trzoda. L. (= trzoda chlewna, nierogacizna). W. dziki = Dzik. Zdr. Wieprzek.

Wieprzaczek, czka, lm. czki p. Wieprzak.

Wieprzak, a, lm. i, Wieprzek podchowane prosię, świniak: W. szpizarni jego ledwie chudą zobaczy z wieprzaka łopatkę. Ł. Jęczmień wieprze tuczy, prosięta też bez rzeźniania wieprzkami czyni. Syr. W. dziki, warchlak. Troc. W. dziki dwuroczny. Troc. Zdr. Wieprzaczek, Wieprzaszek.

Wieprzacz, a, lm. e, Wieprzownik, [Wieprznik] ten, co handluje wieprzami, świniarz, goniec. L.

Wieprzasty, Wieprzowaty, × Wieprzokształty mający cechy wieprza; podobny do wieprza.

Wieprzaszek, szka, lm. szki p. Wieprzak: Porcellus, prosiątko, W. Mącz.

Wieprzek, rzka, lm. rzki l. p. Wieprzak: Utczyć, ukarmić, upaść sobie wieprzka. Zabie wieprzka. Matka karmi poczeiwe wieprzki. Prus. Wieprzki kwiczały, jak gdyby nadechodźli koniec świata. Prus. 2. [Wieprzka gnać] = gra dziecina. 3. [Wieprzki] = agrest.

[Wieprzkowy] l. przym. od Wieprzek. 2. [Jeż W.] jeż jadalny.

[Wieprznik, a] l. btm. cy p. Wieprzacz: W. nie osiedlał ś. na dłużej, a tylko na czas potrzebny do skupienia i odtuczenia towaru. Byk. 2. porzeczka górna (ribes alpinum) krzew leśny, pospolity w okolicy Suwałk.

Wieprznikowa, ej, lm. e żona wieprznika.

Wieprznikówna, y, lm. y córka wieprznika: Zagraniczne kształcenie po kilku latach dokonało metamorfozy wieprznikównien na panny wielkiego świata. Byk.

Wieprzny bot.: Chleb W., p. Gdula.

Wieprzokształty p. Wieprzasty.

Wieprzowaty p. Wieprzasty.

Wieprzowina, y, btm. mięso z wieprza, świnina: I Żydz i Turcy niekiedy tak dobrze jedzą wieprzowinę, jakoby flis na szkucie. Haur. Cielęcina u nich tak jest tłusta, jak W. Świt. Zdr. Wieprzowinka.

Wieprzowinka, i, lm. i p. Wieprzowina: Kupisz nam dwa funty wieprzowinki z burakami i kiełbasy ze sosem kwaśnym. Bał.

Wieprzownik, a, lm. cy p. Wieprzacz. Nabywcami na większe partje świń są wędrowni wieprzownicy.

Wieprzowy l. przym. od Wieprz, świnia, świński: Mięso wieprzowe = wieprzowina, świnina. Kotlet W: Sadło wieprzowe (apt. adeps suillus). 2. bot.: Chleb W., p. Gdula.

[Wieprzucha, y, lm. y] p. Porzeczka.

× Wieprzyk, a, lm. i p. Wieprz. Stł. wil.

Wieprzynieć, ńca, lm. ńce l. chlew na wieprze, świnie, świnia, świniak, świnnik: W., świnnik. Troc. 2. bot. = a) a. Prosienicznik, Prosiennik, Prośniczka, Prośinka, Świnie ziele (hypochaeris) roś. z rodziny złożonych. Gatunki: W. gałęzisty a. korzenisty (h. radicata). W. gładki (h. glabra). b) p. Gorysz. c) p. Oleśnik.

[Wier, a, lm. y] p. Wiór. Zgr. [Wierzysko].

† Wiera, y, lm. y wiara. Glos.

† Wiera, [Wiera], † Wierę, Wiera tak, Wierześci, Zje wiera] przys. zaiste, zaprawdę, istotnie, prawdziwie, prawda, pewnie, ani chybi, tak jest, ależ istotnie. Mik. z Wilk., Pr. Boć nam barzo groźną gradem; a niechaj rychlej dowiera, wieręć po

stronach przymiera, trzeba teraz będzie księdza, zacząć jedna nastanie nędzia. Rej. Gdy ś. zachmura, iż ś. srogiego gromu nadziewamy, toż dopiero narzekamy, mówiąc, iż to już nie darmo, wierę będzie coś złego. Rej. Wysoki a wierę królewski duch był Leszka, który wolał monarchją, niż Goworka stracić. Błaż. Wierę odrzucać trudno tak grzeczne. Lubom. Lepiej miłości wierę nie próbować, niż, skosztowawszy, suszyć ś. i psować. Lubom. Wierę mi ś. też gra uprzykrzyła. Lubom. Młynarzu, są tu ryby? — Są, panie mój! — Wierę nie wiem, by były! — Wierę nie wiem, panie mój! Rys. (a biało? — biało; a czarno? — czarno. L.). W. tak. Troc. W. ci ta śmierć mre! Tet. A W. — mówili starsi, pewnikiem nauczył ś. tego obyczaju od zamorskich rycerzy. Sienk. (= nic innego, tylko...). Wierę jako wnet im pani weselisko wyprawi, Sienk.

[Wiera, y, lm. y] ryb. *sieć dodatkowa przy żaku oraz przy ryzie, zastawiana woprzek, skrzydło boczne. Śls.*

× Wierać, a, ał p. Wrzęd.

† Wierać się, a ś., ał ś. często powtarzać „wiera“ a. „wierę“, *zapewniać o prawdziwości tego, co ś. mówi. Troc. Nie wieraj ś., wierzęć. Mącz. Łakomy wiera ś. częstokroć a. przysięga. Hrb.*

× Wieranie, a, blm., czynność cz. Wierać.

† Wieranie się, a ś., blm., czynność cz. Wierać ś.

[Wierba, y, lm. y] p. Wierzba.

[Wierbina, y, lm. y] p. Wierzbina.

[Wierhować, uje, ował] p. Bierzmować.

[Wierbowanie, a, blm.] czynność cz. Wierhować.

Wierczar, a, lm. e, Wierciciel rzem. *ten, co wierci, świdruje.*

Wiercenie, a, blm. i. czynność cz. Wiercić a. Wiercić: Wierceniem głowy na co pozwalad. L. W. ziemi zapomocą szerokiego świdra, aby ś. przekonać o następstwie warstw lub wykryć użyteczne ciało kopalne w łonie ziemi, a. też źródła wody. Łab. 2. chir.: W., trepanatio, przedziurawienie czaszki świdrem. Perz. W. kości (trepanatio), operacja, polegająca na usunięciu zapomocą trepana lub dłuta kawałka kości, celem otwarcia jamy ciała, np. czaszki.

Wiercenie się, a ś., blm., czynność cz. Wiercić ś. i Wiercić ś.

[Wierch, u, lm. y] p. Wierzch. Zdr. [Wiersik, Wiersizek].

[Wierchni] p. Wierzchni.

[Wierchować, uje, ował, Wierchować] *górować: Podhalanki skalne wierchowały nad wszystkimi wysoką głową i jasnym licem. Tet. 2. nad kim = przewodzić.*

[Wierchowanie, a, blm.] czynność cz. Wierchować.

[Wierchowiec, wca, lm. wce] p. Wierzcholek: Tysiące gwiazd na wierchowcach i konarach świeciło. Tet. Zapalono watrę, której ogień bił pod same wierchowce smreków. Tet.

[Wierchowodka, i, lm. i] i. *pierwsza (fałszywa) woda przy kopaniu studni. 2. woda nad lodem. 3. lekiewicz, człowiek niestały, niepewnego charakteru.*

[Wierchowy] *zwierzchni, naczelný: W Sieczy była siedziba wojska zaporoskiego koszowego, wierchowego (od góry Dniepru), niżnego (poniżej rzeki).*

† Wierciadło, a, lm. a p. Zwierciadło. Kwiat. Wierciadła godne ciebie same nieba. P. Koch. Wierciany: † Czosnek W., p. Czosnek.

Wierciarnia, i, lm. e *machina do wiercenia działa. Gemb.*

† Wiercibisz, a, lm. e p. Wiercipięta: Mógłbyś ich proteuszami, chameleontami a. jakimi wiercibiszami nazwać, byś jedno jako mógł wyrazić ich taki niestatek. Birk.

[Wiercioha, y, lm. y] *donica.*

Wierciciel, a, lm. e p. Wierczar. L.

[Wiercicki, ego, lm. ccy] p. Wiercipięta.

Wiercić, i, II, × Wiercić, [Wiercić] i. *kręcić, np. świdrem, dziurawić; świdrować: Wiercić dziurę świdrem. Troc. W. szyb, studnię. W. ziemię dla badań geologicznych. W. w żelazie, W. żelazo = borować. Zart: W. palcem w nosie = dłubać, świdrować. To ciska zadem, to ogonem wierci. Pot. (= kręci, wywija, macha, obraca). Pięta wiercić. Troc. (= wykręcać; por. Wiercipięta). Chłop ręce łamie, próżno pięta wierci, myśli: ucieknę, ale znowu ręce: a któż przed smokiem skrzydlatym uciecze? Jabł. (= kręci ś., okazuje niespokojność, nie ustoi na miejscu, stoi jak na śpilkach). Drzy od strachu jeździć, co umie W. pięta, gdy nastąpią bale. Nar. Dworzani twój modny pięta, przed tobą i za tobą wierci. L. (= nadskakuje ci, szasa nogami, wiercipiętkuje). Przan.: Obmowcy sławę cudzą jako czerw wiercą i dziurawią. Birk. (= toczą, mciują). Złość, którąm broiła, summienie mi wierci. Papr. (= gryzie). Po całym domu zapachy szły smakowite, że niejednemu w nozdrzach wierciło. Reym. (= drażniło, lechało powonienie; kręciło). Sprośny smród zdaleka w nozdrzach człowiekowi wiercił. Sienk. 2. *wierceniem rozcierać; trzeć: W. mak. Ziola te pospołu w donicy wierć. Biel. M. W. ś. i. kręcić ś., obracać ś., wić ś., miotać ś.; wykręcać ś., okazywać niespokojność, nie móc usiedzieć, ustać na miejscu, świdrować ś.: Padnie, tocząc krew z siebie a krwawą kłusając ziemię w swej ś. własnej krwi wierci, umierając. Koch. J. (= tarza ś.). Straszno na tę twarz patrzeć, gdy one zapalone oczy we łbie W. ś. będą, jako u szalonego. Wer. (= latać, przewracać ś.). Wierzące ś. oczy, i tam i sam ś. miecące. Mącz. Wierci ś. na krześle, kiedy go matka czesze (= nie usiedzi spokojnie). Wierci ś., jak mucha w grochu. Troc. Wierzą mu ś. łyż z oczu. Rej. (= kręcą mu ś. w oczach, cisną mu ś. do oczu). Wierci ś. co przed oczami = snuje ś., miga ś., staje przed oczami, nie schodzi z oczu, cisnie ś. przed oczy). Nie dba on nic o enotę, nie lęka ś. śmierci, choć ś. ta ustawicznie przed oczyma wierci. Rej. Niech ś. wierci w boleściach, jak robak na śpilce. Bog. Woj. Wierci ś. w głowie = kręci ś., kołuje ś., zawraca ś., ścią ś., przewraca ś.: Dziwnie ś. wszystko wierci w tej tam głowie, poznać to z postawy, poznać i po mowie. Rej. Rozumu wszem nie staje, mózg ś. w głowach wierci. Zebr. 2. *krzątać ś., fertać ś., wotjać ś.: Lata z kąta do kąta, wierci ś. i kręci. Niem. Skrzętna ś. wierci gospodyni. Troc. Wierć ś., aby prędko było. Troc. (= śpiesz ś.). Kiedy już u nas gore, toż ś. dopiero wiercimy, mówiąc, iż to już nie darmo, wierę będzie coś złego. Rej. Gdy trzeba żołnierzom zapłacić, wszyscy ś. wiercimy, skądby kopy dostać. Star. (= mało ś. nie skręcimy). Wierciat ś. król czeski w ścisłości wielkiej dla rozruchów domowych. Błaż. (= nie mógł sobie miejsca znaleźć). Gdy słyszał to oskarżenie, zaczął ś. W. i do ludu odzywać. Biel. M. Wiercili ś. tu mądrzy, ni na haku. Wad. Myślą ś. tam i sam szybko wierci. Wad. (= miota ś.) Więć ś. wierzą, więć ś. skubią***

około rejestrów, nie wiedząc, jak mają co czynić. Glicz. Jak ma niebezpieczeństwa ujsć, umyślem ś. wierci. Glicz. (= *łamie sobie, suszy sobie głowę*). 3. [W. ś.] *tańczyć*: [Wierciół ś.].

Wiercidło, a, lm. a rzem. przyrząd ręczny, ułatwiający wiercenie świdrem, borem, działając obok nich: W. trybowe, smyczkowe.

× **Wierciół**, i, ał i × **W. ś.** p. **Wierciół**.

Wierciół, a, lm. e *przedni koniec grządzieli, opierający ś. na jarzmie*.

Wiercimak, a, lm. i l. a. **Wiercioch walek do rozcierania**, np. maku u donicy. Troc. Gdy jabłka uwrą, ugnieć czyściej warzęcą a. wiercimakiem. Sien. Żart.: Ciskałem wiercimakiem, strzelałem i z kuszy. Zwr. M. (= *palkami, kijami*). Przen. Gdzie donieca rządzi, tam W. błdzi. Lekar. (*kobieta-mężczyzna*). 2. [Już św. Jop w brzydkim błocie leży; żrą go robaki, jako wiercimaki] (?).

Wiercicki, ego, lm. cy p. **Wiercięta**.

Wierciiny, in, blp., **Wywiertki** rzem. *wióry odchodzące przy wierceniu*.

Wierciński, ego, lm. cy p. **Wiercięta**.

[**Wiercioch**, a l. lm. owie p. **Wiercięta**. 2. lm. y p. **Wiercimak**. Troc. L.

Wiercięta, y, lm. y, × **Wiercięta**, **Wiercięta**, † **Wierciproch**, × **Wiercibisz**, [Wiercioch], **Wiercicki**, **Wierciński** *człowiek, który nigdzie miejsca nie zagrzeje, świdrer, kręcicki, kręcpięta, trzpioł, wietrznik: uwiągający ś. bez celu, bez potrzeby; fircyk, nadskakujący, nadskakiwacz*: Pano wie młodzi, swawolni wierciętkowie smagli. Comp. Tłum ś. wołło uwiąg wierciętwo pustyeh. Węg. Co to za zbytek trzymać darmo stojów, wierciętwok, kręciwasów, darmo jedów, moczymordów. L. Dziwne na świecie widziałem odmiany: starzec poważny stawał ś. wiercięta... L. Nie słuchaj tego wierciętki. L. Tam znowu panienki i około nich w koper czakach rzeźwe wiercięty... Chodź. Tu Rejowi przyszło odmalować tego, co my zowie my wiercięta, a którego on zowie wierciprochem. Krasz. Wiercięty próżniackie precz udają, że i one rzekomo biorą udział w robocie poszukiwania środków do życia. Dyg.

× **Wiercięta**, l, lm. owie p. **Wiercięta**.

× **Wierciętkować**, uje, ował p. **Wierciętkować**.

× **Wierciętkowanie**, a, blm., czynność cz. **Wierciętkować**.

× **Wierciętkowski** p. **Wierciętkowski**.

× **Wierciętkować**, uje, ował, × **Wierciętkować** *być wiercięta, świdrować ś., kręcić ś., szastać ś., trzpiołać ś., uwiągać ś., fertać ś. bez potrzeby; nadskakiwać. L. Szyjąc mu buty, wierciętkuje. Kacz. Wierciętkuję komu. Troc.*

Wierciętkowanie, a, blm., czynność cz. **Wierciętkować**.

Wierciętkowski przym. od **Wiercięta**; × **Wierciętkowski**: Fizyka wierciętkowska. L.

Wierciętska, ej, lm. e forma ż. od **Wierciętski**.

Wierciętski, ego, lm. cy p. **Wiercięta**.

† **Wierciproch**, a, lm. owie p. **Wiercięta**.

Wierciśko, a, lm. a = **Centrombor**. Łab.

[**Wiercipa**, y, lm. y] *rzemyk lub szurek, przeciągnięty u drzwi do podnoszenia klamki*.

† **Wierdunek**, nku, lm. nki, [Wierdunek] = **Wiar-**

dunek. Rej. W., zb. *dwanaście groszy*. Klos.

† **Wierdung**, u, lm. i p. **Wiarunek**.

† **Wierdunk**, u, lm. i p. **Wiarunek**. Troc.

† **Wierdunkowy** przym. od **Wierdunek**.

[**Wieręka**, i, lm. i] p. **Wieręka**.

Wierę, † **W.** l. przys. = a) a. [W.] p. **Wiera**. Rej., Ciek., Błaż., Ocz., Rozm., Hist. w Lan., Fort., Pot. b) *tak! a więc tak! czy tak!* W! niecoto, teraz pochebujesz, teraz mię chytra wdzięcznym tytułujesz. Lubom. 2. † **W.**, sp. *nawet, chociaż, chociażby*: Łaska Boska pokutującym obiecana, by też W. mieli na sobie grzechy wszystkiego światła. Wu].

† **Wierhanki**, nek, blp. p. **Firanka**.

[**Wierk**, u, lm. i] p. **Wierzech**.

[**Wiermować**, uje, ował] p. **Bierzmować**.

[**Wiermowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wiermować**.

[**Wiernać** się, nie ś., nął ś.] *wrócić ś.*

× **Wierneozka**, i, lm. i p. **Wiernika**: Ciebicie to za wierneozkę do naszych spraw biera, czego nie dowodzi piękna Noc z Wenerą! Zabł.

Wiernek, nka, lm. owie l. × **W.** p. **Powiernik**. Troc. Był ten zuchwały koheanek najpoufalszym księżcia wiernikiem. Niem. Byłś wiernikiem trosk i ukontentowania mego. L. 2. [W.] *człowiek zaufany, któremu ś. powierza dopilnowanie sprawy, najczęściej handlowej, np. pilnujący miary zboża ze strony kupca*.

Wiernica, y, lm. e l. forma ż. od **Wiernik**; **Wiernika**: Medea ś. modli: Nocy! wierniko skrytości, i trójgłowa Hekato! Zebr. 2. bot. (eulidium) *roś. z rodziny krzyżowych*. Gatunek: W. syryjska, † **Róża jerychońska** (e. syriacum). Zdr. **Wiernisia**.

[**Wiernicek**, cka, lm. ckl] p. [Wiernik].

Wiernie, [Wierno] l. przys. od **Wierny**: Służyć komu W. Treść i układ zachowałem W. Mick. (= *dokładnie, ściśle*) 2. W. nam miły, tytuł archimandrycie od królów. Kpet.

[**Wiernić** się, a ś., blm.] czynność cz. **Wiernać** ś.

Wiernik, a l. × **W.**, lm. cy p. **Powiernik**: Zrobił go wszystkich tajemnych rad i spraw swoich wiernikiem. Strzyk. Strzeż ś. ofertowniczków, którzy ci ś. wiernikami czynią. Fred. M. 2. † **W.** *człowiek wierzący, wiare mający, wyznawca*: Na wyspie tej Mahometa mieszkali wierniki. Przyb. Cerkiewni wiernicy. Zim. Ci dzisiejsi wiernicy, którzy co dzień nową sobie wiarę stawiają. Skar. 3. bot. (trachymene) *roś*. Zdr. × **Wiernis**.

[**Wiernik**, a, lm. i, **Wiernik**, **Wiernicek**, **Wiernicek**, **Tocko**] l. *wypukło-wklęsłe naczynko, wkładające ś. podczas robienia masła na maśnice, aby ś. śmietana nie rozpryskiwała*. 2. *maglownica*.

× **Wiernisia**, i, lm. e p. **Wiernica**. Nikomu nie wolno było nawiedzać królowę, krom starej babie, poufałej matki wiernisi, która to miała w zleceniu, aby ją jak mogąc trafiła. L.

× **Wiernis**, a, lm. e p. **Wiernik**. L.

× **Wiernika**, i, lm. i p. **Wiernica**. Zdr. **Wierneozka**.

[**Wierno**] p. **Wiernie**.

× **Wiernozyczny** *sumiennie postępujący, szczerzy, dający dowody wierności*: Monarcha, acz potężny, nie nie ma, jeżeli serca wiernozycznego sobie nie ogarnie. L.

Wiernokonstytucyjny *trzymający ś. wiernie konstytucji, opierający ś. na jej paragrafach*: Kurja magnatów wiernokonstytucyjnych. Wiernokonstytucyjne stronnictwo. Spas. Żart.: *lojalny, ściśle pilnujący swych praw*: Miała już dwóch mężów, a zatem będzie mogła moim córkom w każdej okoliczności udzielić praktycznych i wiernokonstytucyjnych rad Fred. A.

Wiernopoddany wierny poddany, wiernie oddany, uległy tronowi: Jako dobry Rosjanin i W., objętym zarząd nad włościanami skarbowemi. Spas. **Wiernopoddanie** przys. od **Wiernopoddaniecy**. **Wiernopoddaniec**, i, blm., rz. od **Wiernopoddaniecy**: Król serdecznie podziękował za ten dowód wiernopoddanieckości.

Wiernopoddaniecy nacechowany wierną poddaniecnością: Adres W. Uczucia wiernopoddaniec. Oskarżano go poeciehu ocale nie wiernopoddaniec intrygi. Krasz. Rząd nie ufał ani trochę szlachcie, nie wierzył w jej uczucia wiernopoddaniec. Spas.

Wierność, i 1. blm. = a) rz. od Wierny: W., zachowywanie wiary, wiara. L. Jeżeli w jakiej sprawie sami przytomni być nie możemy, dopomagająca przyjaciół W. nas zastępuje. Siem. J. Słudzy powinni zalecać s. panom wiernością, pilnością, życzliwością. Skar. Przysięga wierności. Wyrw., Troc. Przysięga na W. W. małżeńska. W. poddanych. Czymże za W. nagrodzić? Mick. b) [W.] **zaufanie:** Wojtek przyszedł do strasznej wierności u Żyda. c) **kredyt:** Na W. robić. 2. × W., lm. i **tytuł dawany przez króla szlachcie lub duchownym:** Rozkazujemy przeto wiernościom waszym. Sob. Do dzierżawcy żup ruskich Ossolińskiego pisze Stefan Batory: Zechciej przeto W. Twa dać pilne baczenie, aby ta zwłoka krzywdy nam nie przyniosła. Paw. Wasza W., wielebność. L. Posyłamy do rąk wierności twej otwarty uniwersał albo paszport. Smotr. Wielebnemu Teodozemu Wasilewiczowi, archimandrycie stukciemu: Dano nam sprawę, że W. twoja ubogich poddanych ciemniejsz. Kpet.

Wiernuś, a, lm. e miano psa: W.! jakież wyborne to dla psa nazwanie!

Wierny, (jako orzeczenie:) † Wierzen i. wierzący, mający wiarę, prawowierny: Nazywamy wiernym, który w niczym nie wąpi. Karnk. Mufty osądził, że nie ten sam niewierny, ktoby janczara miał za prawowierne. Kłok. Białogłowy niewiernej a. heretyczki pojnować s. nie godzi. Sz. Ty jesteś heretyk niewierny. Rut. Gród zamkowy nowogrodzki ochraniaś z jego wiernym Judem. Mick. Wiernego ludu cicha pochwała. Len. 2. **nie zdradziecki, dotrzymujący wiary, nieodstępny, stateczny, stały, zaufany, pewny, szczerzy:** W urzędzie swoim wierzen być. Groic. Bóg wieczny, nieodmienny, W. Karnk. Wiernego trudno znaleźć. Kn. Nikt nie dufa zdrajcy, iż tym, którym wierzen być miał, wiarę zmienić. L. Jeśli masz sługę wiernego, niech ci będzie jako dusza twoja, jako brata, tak go szanuj. Wuj. Jeśli s. źle mylił na wiernym przyjacielu, od którego czekamy wszelkiej pomocy i pociechy, daleko po tysiąckroć gorzej mylić s. na tym, w którym wszystkę nadzieję pokładać mamy. Skar. Był mu bardzo W. aż do śmierci. Skar. Sługa ma być W., nie leniwy i nie pyszny. Rys. Zapłać, wiernego męża utraciła. Kras. W. towarzysz. Troc. Wierna miłość. Troc. W. i życzliwy poddany. Troc. Wierni sobie. Troc. W. przysiędze, danemu słowu. Razem stróż, sługa i przyjaciel W. Moraw. U wrót pies W. zawyje. Mick. W. mąż. Wierna żona. Podkomorzyna zdawała na niego coraz więcej, aż wkońcu oddała wszystko do wiernych rąk. Krasz. 3. † W. **rzetelny, prawdziwy, istny, rzeczywisty, istotny, zupełny.** Pow. o pap. Urb. Panna Eufrajsja jest ci wierną córką Antygonową.

Ż. E. Była wielmi piękna, jako wierna ślachcianka Z. Eufr. 4. **dokładny, ścisły, literalny, dosłowny, sumienny:** W. przekład, tłumacz. Wierne naśladownictwo. Wierne odbicie czego. Wierne na kopja. Był wiernym odbiaskiem swojego ojca. Rzew. 5. **wolny:** Znajdujemy też wiernych czyli wolnych kozaków na teatrze wojny. T. K. 6. **Pałce W. = złoty, pierścieniowy, czwarty pałec (Sien.), pałec serdeczny (Pot.). † Za wierne przys. zaprawdę, zaiste. Bogar. W., ego, lm. i człowiek wierzący:** Za dusze wiernych, zmarłych.

[**Wieroząb, a, lm. y] gatunek jesiotra.**

[**Wierówka, i, lm. i, Wirówka] sznur, postronek.**

[**Wiersiczek, czka, lm. czki] p. Wierch.**

[**Wiercik, a, lm. i] p. Wierch.**

[**Wiersolek, lka, lm. lki] p. Wiersz.**

Wiersz, a, lm. e i. szereg wyrazów lub liczb, wypełniający linję pisma: W. prosty w pisaniu: linja, rząd. L. W. liczy, rząd liczy, wypisany linją prostą od ręki do ręki. Sol. Przenosić pismo z wiersza do wiersza. Pisać w dalszym ciągu od nowego wiersza. Wypełnić (pismem) W. 2. **jedna z małych części, na które dzielią s. rozdziały Pisma św., werset:** Pierwsze wydanie Biblii Leopolda jest bez wierszów, w drugim są wiersze na brzegu znaczone. L. Ewangielja św. Jana rozdział I, w. 6. O tym Paweł św. w liście do Efezów, rozdziale siódmym, w dziesiątym wierszu, tak pisze. Troc. 3. **szereg zgłosek, idących po sobie w pewnym porządku, powiązanych z sobą rytmem i rymem a. tylko rytmem, odpowiadający drugiemu taktieniu szeregowi w mowie wiązanej:** W. biały a. miarowy (= bez rymu). W. męski (= kończący s. wyrazem jednozgłoskowym). W. żeński (= zakończony wyrazem wielozgłoskowym). W. alejski a. alkaiczny = wiersz jedenastozgłoskowy. W. homeryczny, p. **Homeryczny.** W. poetycki, jeden z tych, któremi co w wiązanej mowie opisują. L. Niedobra harmonja w poezji, kiedy sens wiersza w W. nie wypada, ale s. na początek następującego przenosi. Gol. Mówić, pisać wierszem, wierszami a. do wiersza (= do składu). Układać wiersze. Podać, pisać, przetłumaczyć co wierszem. Troc. W. z kadencjami, ryt. Troc. Wierszem i prostą mową. Troc. Wierszów pisanja nauka, wierszopisarstwo. Troc. Wierszów pisarz, wierszopis. Troc. List wierszem, prozą. 4. a. w lm. Wiersze = **utwór wierszowany, rymy, rytmy, poezja, utwór poetycki, mowa wiązana:** W. pochwalny, okolicznościowy. Składać, pisać wiersze. Nie wszystko to jest wierszem, co s. nim nazywa: są to rymy, są słowa, lecz na duchu zbywa. Dm. W naszym języku niemasz szczególnego nazwiska elegji, ale co do innych rodzajów poezji należy, to ogólnie wierszem zwiemy. Gol. Takie wiersze przedtem nie były słyszane, które mogą przy wdzięcznej lutni być śpiewane. Li. W. na zwycięstwo choceimskie, na śmierć żony swojej. Troc. Wiersze w wypisach = **dział poetyki wypisów. Zadawać uczeniu wiersze na pamięć (= deklamację).** Wydawać wiersze. Żart.: Z wierszów, jakom doświadczył, mam pożytek słaby, a chłopcy w wiersze (p. Wiersza) łowią i sowy i żaby. Koch. W. Przystojniejby mu rybne wiersze (p. Wiersza) składać, niż nad poetyckimi piórem wierszmi władać. Cz. Zdr. Wierszyk, [Wierszolek]. Zgr. Wierszysko, Wierszydło, × Wierszula.

Wiersza, y, lm. e i. a. Wirsza, [Warsza] rodzaj pułapki na ryby: szałka walcowata, stożkowata, z różeg wierzbowych upleciona, rodzaj wicięrzca; rodzaj kosza z witek łozowych, jako

samolówka na raki i ryby; także samolówka na ptaki. Błaż. [Wszystkie różgi zawierają czub wierszy i stał jej nazwa. Wkładanie mięsnej przynęty zowie s. strozeniem: posed strozyć wiersze na raki]. Z praćia a. z wielkiego sitowia czynią na ryby wiersze okrągłe. Trzye. Wiersze te mają podobieństwo do sieci; robią s. z cienkich, długich wierzbowych różg nakształt lejka. Kluk. Ryby w wierszą weszły. Troc. Wiersze i węgięrze pełne ryb były. Troc. Przen.: Jako w zlej wierszy a. nienasyconym ojezyczna Erebie, dotąd marnie przepada. Tw. (= w zlej toni, w matni, w sidlach). Spadł, jak żaba z wierszy, z swojej nadziei. Pot. (= stracił łaskę, wypadł z łaski, obliżał s. smakiem). Spadła z łaski królewny, jak żaba z wierszy. Pot. Odrzącił w zad nieprzyjaciela, jak żabę z wierszy. Jabł. 2. bot. (reaurmia) roś. z rodziny tamaryszkowatych. Zdr. Wierszka. Zgr. Wierszysko. [Wierszeczek, czka, lm. czki] p. Wierszek: Owieczki, nie przykryjcie mojego wierszeczka. Zsz.

[Wierszek, szka, lm. szki, Wierszyczek, Wierszyk, Wirszyk, Wirsek, Wierszolek, Wierszeczek, Wirsycek] *wierszek; wierzchołek, szczyt*: Piórecko wierskiem pozłoczone. W. (trzewika) mi sie podar. Bude wisiał, na wiersku jedlicki bude s. kołysał. Gosz.

[Wierszenie, a, blm.] czynność cz. Wierszyć.

Wierszka, i, lm. i p. Wiersza.

× Wiersznik, a, lm. i druk., p. Winkielak.

[Wiersznik, a, lm. i] p. Wierzchnik.

Wierszoklectwo, a, blm. *klecenie wierszy, zajęcie wierszoklety.*

Wierszoklet, a, lm. ci p. Wierszokleta: W., co wierszyska kleci, wierszorób. L. Może kto być bardzo dobrym wierszokletem (*versificator*), a złym wierszopisem. Kopez.

Wierszokleta, y, lm. ci, Wierszoklet, Wierszorób *ten, co liche wiersze składa, żart. rymarz*: Wierszokletą za grzechy podobno zostałem. Fel.

1. [Wierszolek, lka, lm. lki] p. Wierszek.

2. [Wierszolek, lka, lm. lki] p. Wiersz.

Wierszoman, a, lm. owie, × Metroman *ten, co ma manję układania wierszy.*

Wierszomanja, i, blm., × Metromanja *manja układania wierszy.*

Wierszopis, a, lm. owie, × Wierszopisca, Wierszotwórca *ten, co pisze wiersze, rymotwórca, rymopis, × rymodziej, × rymobaj*: Pomiędzy tyśiącem wierszopisów rzadki jest prawdziwy poeta. Gol. Wierszopisca sławny. Trzät. Dante, sławny ów włoski W., zaczął poema swoje od wiersza łacińskiego. Czart. A.

Wierszopisarka, i, lm. i forma ż. od Wierszopisarz; × Wierszopiska, × Wierszotwórka, × Wierszopiszyni, × Wierszyni: Wierszopiska męskiego umysłu. L.

Wierszopisarski przym. od Wierszopisarz; × Wierszopiski, × Wierszopisowski *rymotwórca; poetycki*: Talent W. Wspominają jego wierszopiskie wyzywania. Kras. Wierszopisowskie wyzywania Krasickiego. Sow.

Wierszopisarstwo, a, blm., × Wierszopistwo *sztuka pisania wierszy, zatrudnienie piszących wiersze, rymotwórstwo*: Nauka o wierszach, czyli o wiązanej mowie, wierszopistwo. Kopez.

× Wierszopisca, y, lm. y p. Wierszopis.

× Wierszopiska, i, lm. i p. Wierszopisarka. L.

× Wierszopiski p. Wierszopisarski.

× Wierszopisowski p. Wierszopisarski.

× Wierszopistwo, a, blm., p. Wierszopisarstwo.
× Wierszopiszyni, i, lm. e p. Wierszopisarka.
Troc.

Wierszorób, oba, lm. oby p. Wierszokleta. L.

Wierszotka, i, lm. i, Wątrobnik, Wątrobne ziele bot. (*erinus*) roś. z rodziny trędownikowatych.

Wierszotwórca, y, lm. y p. Wierszopis.

× Wierszotwórka, i, lm. i p. Wierszopiska. L.

Wierszować, uje, ował *pisac lwo mówic wierszem, do wiersza; układać wiersze, rymować*: Utwór wierszowany. Toast wierszowany. Gallus wierszuje i rymuje, do czego łacina łatwo mu s. podaje. Lel. Sam czytał pociechu owę wierszowaną wiosnę. Krasz.

Wierszowanie, a, blm., czynność cz. Wierszować: Powieś jego jest prozą, a nie poezją lub wierszowaniem. Lel.

× Wierszownia, i, lm. e druk. p. Winkielak.

Wierszownik, a, lm. i druk., p. Winkielak.

Wierszowny p. Wierszowy.

1. Wierszowy przym. od Wiersz; Wierszowny: Febus dał mi naukę, imię poety i wierszową sztukę. Li. Wierszowny, rymowny, co ku wierszowi należy, *metricus*. Mącz. Nie wierszowna mowa, *prosaica*. Mącz. (= nie wiązana, prozaiczna, wolna). „Przedświt“ jest pierwszym wierszowym poematem Krasieńskiego. Tarn. (= wierszowanym).

2. Wierszowy przym. od Wiersza: Wierszowe praćie. L.

× Wierszula, y, lm. y p. Wiersz: Idź ty, kieto, z twojemi wierszulami! Skarb.

[Wierszunek, nka, lm, nki] *oryl*.

[Wierszyczek, czka, lm. czki] p. Wierszek.

[Wierszyć, y, yl] 1. co = *układać na czym wiersz spadziśty, zakończac spadziśtym wierszem*: W. szopę, sterię. 2. *mieć pierwszeństwo przed kim, górować nad nim, przechodzić kogo*.

Wierszydło, a, lm. a p. Wiersz: Płochę nucił wierszydła. Zabł. Wierszydła klecié. L.

Wierszyk, a, lm. i p. Wiersz: Wierszyki ulotne. Wierszyków kleci po kopie w godzinę. Iż W. do pamiętnika.

[Wierszyk, a, lm. i] p. Wierszek.

Wierszyna, y, lm. y m. i ż. *słaby, liche wiersz*: Skleci gajda wierszyny. L.

[Wierszyna, y, lm. y] p. Wierzchołek.

× Wierszyni, i, lm. e p. Wierszopisarka. Troc.

1. Wierszysko, a, lm. a p. Wiersza.

2. Wierszysko, a, lm. a p. Wiersz.

[Wiertać, a, ał i W. s.] p. Wiercić: Idziniery to umieją W. nawet skały. Ork. Roztoki, wzmożnione przyplływem, poczynają W. ziemię, rujnować kamienie i sięgają niszczącemi ramiony w głąb między samorodne skały. Ork. Onże miał W. dziurę, dziurawić dom? Tet.

Wiertak, a, lm. i, Wiertło *rzem. świder korbowy, wszelki świder zasadzony na korbie łamanej, na wiertnik, krętak, bor, dryl*: W. smyczak, W. krętak = *szpicbor*. W. sednik = *centrumbor*.

[Wiertanie, a, blm.] czynność cz. Wiertać.

[Wiertanie się, a s., blm.] czynność cz. Wiertać s.

Wiertarka, i, lm. i p. Wiertarnia.

Wiertarnia, i, lm. e i. a. Wiertarka, Bormaszyna *maszyna do wiercenia dziur, przyrząd do mechanicznego poruszania świdra*: W. pionowa, podłużna, pozioma, słupowa, ścienna. 2. *miejsce, gdzie s. odbywa wiercenie*.

Wiertarski *tyczący s. wiercenia a. wiertarni*: Korba a. krąza wiertarska. Napierśnik W. Smyk W.

† **Wiertel**, a, lm. e, † **Wirtel** l. p. **Wiardunek**.
2. a. **Wiertel**, **Wirtel** ówiertnia, pewna miara na zboże: W. kaliski, mniejszy dwoma garnkami od korca krakowskiego lub ówiertni toruńskiej. Kn. W. poznański jeszcze mniejszy. Km. [W.] = ćwierć korca, ćwierć, ćwiartka; pół korca: Nie trzeba męza wiertelem mierzyć. Koch. W. (= chłop w korzec nie mierzą). 3. **kwartal miast**, **dzielnica**, **cyrul**: Był między innymi hetmanem wojsk miejskich nad wierteltem garnearskim. Rost. Zdr. [**Wiertelek**, **Wiertelik**].

[**Wiertelek**, lka, lm. lki] p. **Wiertel**.

[**Wiertelik**, a, lm. i] p. **Wiertel**.

× **Wiertelnik**, a, lm. cy **urzędnik miejski**, używany do schodzenia na grunt w charakterze biegłego. Sł. wil.

[**Wiertka**, i, lm. i] p. **Więcierz**.

[**Wiertki**] **zwinny**, **obrotny**, **fertyczny**: A stąd, wrzekomo nabierając powagi, wiertkami ruchami i szumną gadatliwością robił sobie rum między towarzyszymi. Chodź.

Wiertło, a, lm. a rzem., p. **Wiertak**: W. kręte, czopkowe, kołcowe.

[**Wiertnia**, i, lm. e] ? **ówiertnia** ? **wiertel**: Naści wiertnią owsa.

Wiertnica, y, lm. e, **Wrotek wiertniczy** tech. **korba**, **przrząd obracający wiertak**.

Wiertnictwo, a, blm., gór. nauka o wierceniu, **świdrowaniu pokładów ziemi**.

Wiertniczy **tyczący** ś. **wiercenia**: Z narzędzi wiertniczych (górnicych) gotowe krany, świdry, pompy wszelkiego rodzaju. Poszukiwania wiertnicze doprowadzono aż do głębokości 100, a nawet 200 metrów. Szaj. W. Profile wiertnicze. Szaj. W. Otwór W. Szaj. W.

Wiertnik, a l. [W., lm. i, **Retń**] **wiciokrzew**, **lonicera caprifolium**. 2. gór. ten, co prowadzi roboty wiertnicze.

† **Wierudny** p. **Wierutny**.

Wierusza, y, lm. e, **Wrzosowica** bot. (blaeria) roś. z rodziny wrzosowatych.

Wierutny, † **Wierudny**, † **Wirudny** l. (zwykle mówiąc o złej stronie czyjej) **istny**, **czysty**, **jawny**, **istotny**, **prawdziwy**, **kompletny**, **formalny**, **zdeklarowany**, **skończony**, **straszny** = w najwyższym stopniu: Nędza wierutna była za panowania Heljogabala. Gostk. Ten jasnie pan hrabia W. hołysz. L. W. łotr, kłameca, oszust. W. łotr, złodziej, nierządnik, hultaj. Troc. Wierutna to złość. Troc. Wierutna to marność. Troc. Łotry wierutne, których sprawiedliwie już dawno należało powieszać. L. *Ipsissimus nebulo*, **wierudny** łotr. Mącz. **Wirudną** **prawdę** mówisz, *ipsissimum veritatem*. Mącz. *Ipsissimus*, **wirudny**, **prawdziwy**, **prawdziwie** ten. Mącz. Zdaje on ś. być ze zdrady i niecnot uczynion, jakby go ze wszystkich niecnot ulepił, **wierudna** **niecnota**. Mącz. (= **chodząca**, **wcielona**). **Najwierutniejszy** fałsz, a przynajmniej w lieźbie przesada. Sow. 2. × W. **fatalny**, **nieszczęśliwy**, **dziwny**: A cóż to za W. przypadek! L.

† **Wierzać**, a, ał, [**Wierzać**] (dziś używa ś. tylko w trybie rozk.) p. **Wierzyć**.

† **Wierzaja**, i, lm. e p. **Wierzeja**. B. Sz.

† **Wierzanie**, a, blm., czynność cz. **Wierzać**.

Wierzący l. im. od **Wierzyć**. 2. † W. **któremu** **można wierzyć**, **wiarogodny**, **wierzytelny**: W., *credibilis*. Ps. flor. List W. Rej. (= **pasport**). Przyszliśmy przed majestat twój wielki z listem wierzącym. Pos. pr. A niżli wyjedziesz, nie zapominaj listu wierzącego. P. Koch. Beljal wtóry króć przy-

szedł przed nasz majestat z listy wierzącemi, to jest z prokuracją. Pos. pr.

Wierzba, y, lm. y, [**Wierba**], **Jawina**, **Kałużnica**, [**Wiwa**, **Liw**, **Liwina**], **Rokicina**, [**Rokicelna**], **Wierzbin** bot. (*salix*) **drzewo** lub **krzew** z rodziny **kołkowych**. Gatunki: W. **długolisciowa**, **witkowa**, **Witwa**, **Witwina**, **Młokicina**, **Koźlina** (*s. viminalis*). W. **glejowa** (*s. limosa*). W. **iwa**, **Wierzbołoz**, W. **palmowa** (= **używana na palmę**) (*s. caprea*). W. **koszykarska**. W. **krucha**, **Kruchowierzb** (*s. fragilis*). W. **laurowa** **pięciopęcikowa**, **Łozlua** (*s. pentandra*). W. **plącząca** (*s. babylonica*). W. **pospolita** a. **srebrna** (*s. alba*). W. **purpurowa**, **Wikle** (*s. purpurea*). W. **rozmarynowa**, **Rokicina** [**Kałużnica**, **Rokita**, **Iwina**, **Wierzbołoz**, **Blindzia**] (*s. rosmarinifolia*). W. **włoska** (*agnus castus*). W. **włoska** bywa w ogrodach u nas, **Troc**. W. **złota**, **złotowierzb**. [**Wotowierzb**, **Wotocha**, **Złotocha**]. **Zakochał** ś., jak **djabel** w suchej wierzbie. Prz. **Obiecywał** komu **gruszki** na wierzbie. Prz. (= **łudzić go obietnicami**). On cię uwodzi i obiecuje **gruszki** na wierzbie. Boh. Na wierzbie upatrywał **gruszki**. Pot. (= **zawiodł** ś. w nadziei). **Żart.**, gm. **kredyt**: **Uciął** wierzbę = **skredytować**. Zdr. **Wierzbka**, **Wierzbiątko**, [**Wierzbeczka**, **Wierzbička**]. Zgr. **Wierzbisko**.

[**Wierzbak**, a, lm. i] **owies rychlik**.

Wierzbo, y, lm. e l. **łyżeczka** z **kory wierzbowej**, **wiązowej**. Sł. wil. 2. † W. **miara długości** = 15 **łokciom**. Zabor.

[**Wierzbeczka**, i, lm. i] p. **Wierzba**: Wyrosły ci tam **wierzbeczki**. Kolb.

Wierzbiątko, a, lm. a p. **Wierzba**. Słow.

[**Wierzbička**, i, lm. i] p. **Wierzba**.

Wierzbienica, y, lm. e bot. p. **Krwawnica**.

Wierzbieniec, **ńca**, lm. **ńce** p. **Wierzbin**. Rost.

Wierzbin, y, blm., [**Wierbina**] l. p. **Wierzba**: W. **kałużę**, **wierzbinę** **ściągwszy**, **wpoprzek** **włóżyć**. Haur. 2. **drzewo z wierzby**: **Korytko** z **wierzby**. 3. a. **Wierzbnik**, **Wierzbiniec**, **Wierzbiniec** **gaik wierzbowy**, **zarosła wierzbowe**. Ūrs. W **wierzbinie** ś. **przechodzi**. Troc. **Obsadzić** **brzegi** **wikliną** i **wierzbnikami**. Pol. 4. [**Świńska W.**], **wilżyna**, **urwioł**, **smrodzieniec** (*ononis arvensis*) roś. Zdr. **Wierzbinka**.

Wierzbiniec, **ńca**, lm. **ńce** p. **Wierzbin**.

Wierzbinowy **przym.** od **Wierzbin**, **wierzbowy**: **Ujrzał** między **przejrzystą**, **bo** **pozbawioną** już **liści**, **wierzbinową** **gestwą** **połyskującą** **broń**. **Sienk**. Z **wierzbinowych** **krzów** **zagrzmiała** **muszkietowa** **palba**. **Sienk**.

Wierzbisko, a, lm. a p. **Wierzba**.

Wierzbka, i, lm. i p. **Wierzba**.

Wierzblin, u, lm. y bot. (*tristantia*) roś. z rodziny **mirtowatych**.

Wierzbnik, a, lm. i p. **Wierzbin**.

Wierzbnny l. [W.] p. **Wierzbowy**. 2. **Wierzbin** **niedziela** = **Palmowa**, **Kwietnia niedziela**, **ostatnia niedziela Wielkiego postu**.

Wierzbołoz, y, lm. y bot., p. **Wierzba**.

Wierzbowate **rośliny** bot. (*salicaceae*) **rodzina** **przyrodzona** **roślin** **kwiatowych** **dwuliściennych**

× **Wierzbowny** p. **Wierzbowy**. Troc.

Wierzbowy, × **Wierzbowny**, [**Wierzbny**] l. **przym.** od **Wierzba**: **Las W.** **Drzewo** **wierzbowe** = **wierzbin**. **Gaik W.** = **wierzbnik**, **wierzbiniec**, **wierzbin**. **Dobry** **szczep** w **pnik** **W.** **kiedy** **wszczepiają**, **owoc** **gorzki** **bywa**. **Falib**. [**Wierzbow** **niedziela**].

Sak. (= *Wierzba*, *Palmowa*, *Kwietnia*). Żal mi słońca w zachodzie, kiedy świeci na wodzie, i fujarki wierzbowej. Len. Przen.: Ludzie wierzbowego serca = *bardzo skłonni do miłości, kochliwi*. Wierzba jest jak przylepka ziemi; dlatego o nieporządny kochaniu mówią, że to są ludzie wierzbowego serca. Haur. Teraz tacy tylko otrzymują nagrody, którzy mają grzbiet W., łatwo ś. gnący. Sienk. 2. [W. ojciec = *który cudze dziecko za swoje przyjmuje, przybrany ojciec*.

Wierzbówka, i, lm. i l. bot. (= a) a. **Jednotup** (*epilobium*) rośl. z rodziny *wiesiolkowatych*. Gatunki: W. kłosowa, **Blagacz**, bł. **Wesołek**, **Wiesiołek** (e. *spicatum* a. *angustifolium*). W. błotna (e. *palustre*). b) p. **Salata**. c) p. **Krwawnica**. 2. [W.] zool. = **Strzebla**.

Wierzbówkowe rośliny, bot. p. **Wiesiolkowate**. **Wierzch**, u, lm. y, [Wiechrz, Wierzk, Wierzk, Wirzk, Wierch, Wierk, Wierk, Wirch, Wirch, Wirk, Wirh, Wirz, Wiesz, Wyrch, Werch, Werh], † **Zwierzch**, † **Zwierzik** i. *miejsce przeciwne spodowi, strona wierzchnia, góra; powierzchnia*: Zawsze mocny na wierzchu, a słaby na spodzie. Bies. Na wierzchu morawskie, a pod nim ś. gdzieś skryły wzory złotoskawkie. Jag. To spodem, co było na wierzchu. Wad. Wychodzi oliwa na W. L. Czekam na ów dzień, w którym ś. prawda na W. dobyć, a ciemność fałszu rozpedzić ma. Świt. Im bardziej wiara potłumiona bywa a uciśniona, tym więcej ś. na W. dobywa, tym wolniejsza i swobodniejsza bywa. Wiśn. Gniew, im nierychlej na W. wychodzi, na ten czas bardziej szerzy ś. i szkodzi. Lubom. Niemasz nie tak skrytego, coby ś. zlekka na W. nie wydało. Birk. Lekarstwo to purguje dołem i wierzchem. Syr. Skóra bzowa, od dołu skrobana, wierzchem czyli ustami purguje, zasię gdy na dół skrobiesz, spodkiem zaś czyści. Trzye. Dedałus przyprawił sobie skrzydła i wyleciał wierzchem precz. Biel. M. (= *przez powietrze*). Płatnął go z wierzchu przez łeb. Listek pływa po wierzchu wody. Na wierzchu oliwa pływa. Troc. Na wierzchu w skrzyni leży. Troc. Na wierzchu, na W. kłaść. Troc. [On zawdy swoje musi mieć na wierzchu. Ork. (= *musi być jego prawda, słuszność*). Na W. = *na wierzchu*: [Siedzi na W. pieca]. [Młoda matka nie powinna pod konin podchodzić, żeby jej bies wierzchem (przez konin) nie porwał]. Przen.: *góra, przewaga, pierwszeństwo, prym*: W tym pochodnia słoneczna W. bierze, i nimfa czeka w złotym już ubierze. Min. (= *południe ś. zbliżało*). Złotogłówni na spodku panowie, a nad niemi W. mają dziś marni szarkowie. Jag. (= *górują, imponują im, przewodzą nad niemi*). Przen.: Nie miałbyś moey przeciwko mnie, Jezus mówi Piłatowi, być nie była dana z wierzchu. Wuj. (= *z góry, z nieba, od Boga*). 2. *wierzchnia część czego, strona zewnętrzna*: W. i spodek śklanki, tarczy. Troc. W. futra = *poszycie, pokrycie*. Dać nowy W. do futra. W. głowy sobie przegolił. Rej. W. parasola = *poszycie, tkanina rozpięta na prętach*. W. skórkii futrzanej = *grzbiet*. W., *strona prawa, licowa strona np. tkaniny*. Wierzchy do butów = *przyszyw*. Cały rok jedną jeździłem kareta, co tylko W. kazałem odnowić, a spód dać inшы. L. (= *pułdo karety*). Zawieszasz zasłonę na słupach, które mają wierzchy złote. Leop. = *makowice* (Leop.), *górne końce*. Woda przelewa ś. przez W. naczynia (= *przez wręby, krawędź, brzeg*). Mam przez W. głowy roboty i troski. Krasz. [Doś już tych gądek, bo sie już bez wierzk przesypują]. [Górna poszwa po-

duszki zwie ś. wierzchem, spodnia — *wsypem*]. 3. *pokrywa, wieko, nakrywa, czapka, dekiel*: Alem. bik miedziany z wierzchem i dwiema rurkami. L. W. kuira, pudła. W. czapki. Gem. W. maż. nicy. 4. W. nasypu = *korona nasypu*. 5. [W. domu] = *wyższe piętro, góra; strzecha, poddasze* [Posyła mnie z wierzchu na dół. Pán z wyrechu = *z pierwszego piętra*. Nosim obiad na wyrech. Na wirchu = *na strychu*]. 6. *wierzchołek, czub, czubek, szczyt, szpic, cypel górny*: W. wyniesiony drzewa, góry, domu = *szczyt*. L. Zbudujmy sobie miasto i wieżę, którejby W. dosięgał do nieba. Wuj. Jako W. góry szara mgła odzieje. Kochan. W Natolji, jakoby deskami położył, płaskie idą wierzchy nad domami. Paszk. (= *dachy*). Na najwyższym wierzchu skały widać było mury zamku. P. Koch. Cedr pod niebo ś. dumny wierzchem wspina. Nar. Szumiące lasów wierzchy. Mol. Każda dolina, każdy W. twej skały jakże pamiętne. Mick. Skał to był W. przepaścisty. Wysp. Pogoń po wierzchach rozbrzmiewa. Kon. Wierchy niech będą za drużby i druchny. Kon. [Samym wirchem pudzie. Gosz. Idą ci owieczki z wierzka do uboczki. Na samym wirchu na jabłonce. Siejmy ziarniaki i powiedz, co będziesz miał: ey wierchy, ey spodek?]. 7. *góra, czub, nasypka, naddatek*: Zboża mierzyc mają równo, bez żadnego wierzchu, t. j. pod strych. Hrb. (= *nie czubato, nie kopiasto*). Wierzchem mierzyc. Troc. Z wierzchem namierzyc. Kn. Napelniwszy kielich z wierzchem, wypalił go gładko duszkiem. L. Z wierzchem każe nalać piwa. Biel. Będą zboża twoje hojnie napelzone i wina w prasach twoich z wierzchem natłoczone. Prot. Bez wierzchu (góry) miara. Troc. 8. *powierzchność, powierzchnia, strona zewnętrzna*: Patr. na W., jakim kto wewnątrz. Fred. M. (= *jak cię widzą, tak cię piszą*). Na każdy rok strój nowy, więc to pokazuje z wierzchu szata, co ś. w nim też statku znajduje. Zbyl. Zda-ć ś. to z wierzchu miło, wszakże wewnątrz jad wielki. Petr. Czynili wszystko z rozkazania Bożego, które nie w uszu ich z wierzchu brzmiało, ale wewnątrz, w sercach i umysłach ich. Żarn. Ludzie go w sercu i z wierzchu bardzo poważali. Skar. Imieniem i z wierzchu poganin, ale sercem chrześcijanin. Skar. Na wierzchu katolik, a wewnątrz heretyk. Skar. Drugi po wierzchu tylko uważa, a inny głębiej sięga. L. (= *powierzchnownie, piąte przez dziesiąte, po lebkach*). Na którym pływał (Noe) czasu zlej przygody po wierzchu wody. Kochan. Jak morze wszystko na W. wyrzuca. Rys. To jabłko z wierzchu ś. zda świeże. Troc. (= *na pozor, na oko, na optykę, z pozor, na wygląd, z wyglądu*). Okręty W. morza okryły. Troc. Znać co po wierzchu (= *nie gruntownie*). Krosty siarką wypędzić na W. (= *na skórę*). 9. (= a) *jazda konna, jazda na koniu*: Wierzchem jechać = *na koniu*. L. Do wierzchu koń = *wierzchowiec*. L. Do wierzchu a. pod kulbakę zażywają ś. konie dla wojska, na polowanie i t. d. Kluk. Koń pod W. zgodny. L. Wierzchem jechać. Troc. Na krokodylach wierzchem jeździł. Oss. (= *na oklep*). b) *przen. koń wierzchowy, wierzchowiec*: Ale co przedziej jechać tam wypada, bo pan Kulcsza wierzchy już rozstawił, i co dwie mile koń na krosach czeka. Pol. Jakież wierzchy wymykają z lasku; Mohort ś. spojrzął, a tu jedzie ksiądz na czyle młodzieży. Pol. 10. anat.: W. stropu komory czwartej mózgu (*fastigium*). 11. gór.: *Ocios* W., p. *Nadcios*. 12. mech.: W. sztendra = *wierzchnia*

część klatki sztendrowej, która ś. zdejmuje przy zasadaniu walców, a po założeniu panewek górnych nasadza i przymocowywa. Łab.

[Wierzhenek, nka, lm. nki] l. a. [Wierzhonek, Wierzhonek, Wierzholek, Wierzhonka, Wierzhonik, Wierzhoniczek, Wierzyk] wierzhnia część kierzni do robienia masła, na pół łokcia długa, mająca wewnątrz dno z dziurą, przez którą przechodzi kij od tłuczka. 2. wierzh, wieczko, nakrywka od pudelka.

Wierzhni, [Wierzhny, Wierzhni] l. znajdujący ś. na wierzchu, okrywający inne: Odzież wierzhnia. 2. znajdujący ś. w części górnej, wyższy nad inne, zwierzhni, górny: W. pokład. Szczęka wierzhnia. Wierzhnia rura pompy. Łab. (= przy której jest rura odpływowa, l. j. rynna. Łab. 3. zewnętrzny, prawy, lewy: Wierzhnia strona sukna. Wierzhnia spadzistość przedpiersienia. Gemb. 4. † W. najwyższy, naczelny, najstarszy, zwierzhni, zwierzhniczy, przelożony: W. hetman. Klon. 5. geol.: W., czyli płocenyowy, p. Utwór. Wierzhnie ikrowce, białe jurajskie wapienie, piaskowce wapińskie i wapień koralowy. Łab. W. węgiel kamienny. Łab. 6. gorz. i piw.: Drożdże wierzhnie, p. Drożdże. 7. gór.: Odbudowa wierzhnia i głębsza kopalni. Łab. Kamień W., p. Nadkładowy. Ocios W. p. Nadcios. Szyb W. 7. hut.: Szyb W. wielkopłocowy = wierzhnia część wielkiego pieca, gdzie ś. odbywa mocne pranie rud od góry pod wylotem, a niżej nadtapianie onych. Łab.

[Wierzhnia, i, lm. e] kapelusz grzyba.

Wierzhniactwo, a, blm., patol. (epispadiasis, epispadias, anaspadiasis) wrodzona wada (rozwojowa), polegająca na tym, że ujście cewki moczowej otwiera ś. na grzbiecie prącia (fissura urethrae superior).

Wierzhniak, a, i, [W., lm. i] kamień wierzhni w młynie. 2. lm. cy patol. (epispadiacus, anaspadiacus, epispadiacus, anaspadiacus) człowiek dotknięty wierzhniactwem.

Wierzhnica, y, lm. e i. × W. wierzhnia część czego, góra: W. domu, powyższe piętro. L. W. łaźni = wyższa część, wyższa izba a. wyższy łaźnia. L. Mózg by w łaźni na wierzhnie leży, i rozum go po chwili w tym znoju odbieży. Mias. 2. × W. wyższa, górna półka w szafie. Troc. 3. × W. wysokość, wyżyna: Patrzył Bóg na to z gwiazdzistej wierzhnie. Nar. 4. wierzholek, szczyt: Przebiegałem wszcz. skalne wierzhnie, a za mną ostry wiatr ten hały, dują. Wysp. 5. [W.] p. Wierzhenek. 6. gór. = a) wierzhnia część przodka, czyli ortu, przodkowa część sztolni, która konieczne musiała być wyższa od reszty, gdyż z niej był spadek i spływ wód ku wyrobionej części. Łab. b) ruda wierzhnia niedojrzała, czyli uboga.

[Wierzhniczek, czka, lm. czki] p. Wierzhenek

Wierzhnik, a, l. lm. i = a) krządek do przykrywania naczyń. b) p. Wierzhenek. c) a. [Wierzhnik] otwór w stolowaniu chuty kurnej do wypuszczania dymu, oraz deska zakrywająca ten otwór. 2. lm. cy zł. sędzia.

† Wierzhność, i, blm. powierzhnia: Bieg, który kometa ma na wierzhności. Lat.

Wierzhny i. [W.] p. Wierzhni: Dwa kamienie młyńskie: W. i spodny. 2. anat.: × W. grzbietowy (dorsalis): Więzadło przydłoiłka wierzhne wspólne = więzadło napiętkowe wspólne (ligamentum dorsale carpi commune).

[Wierzhogłowie, a, lm. a, Wierzhgłowie] wierzh głowy, ciemię.

[Wierzholec, lca, lm. lca] p. Wierzholek.

[Wierzholisko, a, lm. a] p. Wierzhol.

Wierzholnik, a, lm. i bot. (pileanthus) ros. z rodziny mirtowatych.

× Wierzhol, a, lm. y p. Wierzholek: Więc wtenczas wierzholy go pierworodnych bywały tylko gdzieniegdzie wyspami. Stasz. Cały wsłuchany w pograwające wierzholem (drzew w lesie) organy. Kon. Na której lony gorzały zachodnie, z wierzholów sosen zatlwszy pochodnie. Kon. Wichura sypała piaskiem i nieśła gałęzie, wiory, snopki z dachów, czasem i wierzhól pomniejszy Reym. Zgr. [Wierzholisko].

[Wierzholecek, cka, lm. cki] p. Wierzholek.

Wierzholek, lka, lm. lki, × Wierzhól, [Wierzhól, Wierzholec, Wierzhsek], † Zwierzh, † Zwierzk i. koniec górny, najwyższa część czego, szczyt, czubek, wierzh, szpic: W. wieży. × W. głowy (= czubek). Zrywać wierzholki traw. Śl. wil. W. drzewa = [Wierzhowina, Wierzhowie, Wierzhowiec, Wierszyna]. W. uciąg. Troc. W. drzew gibki. Kn. Po wierzholkach drzew puchacz huezą. Krasiń. W. góry. Z samego wierzholka cięższy bywa spadek. L. Gór okolicznych odbija wierzholki. Miek. W. przedpiersienia fortyfikacji. Gemb. W. owoców albo raczej pucek, pępek. Kn. W. (pucek) jabłka. Troc. W. u grochu, u wielogrochu, *oscillum lupini*. Kn. Przen.: Pycha z niebios wierzholów zepchnęła szatana. Przyb. (= wyżyn). Śpiewam Jana Zamojskiego, enoty jego i dzielności wierzholki zbierając, a w zamieceniu ludzkim tonąc mu nie dając. Groch. Stosunki z różnorodnymi wierzholkami społecznymi. Orzesz. 2. [W.] p. Wierzhenek. 3. anat. szczyt, koniec (apex, vertex, summitas): W. gruczołu krokowego (apex prostatae). W. a. guzek małżowiny ucha (apex auriculae s. tuberculum auriculae). W. główki, strzałki (apex capituli, fibulae). W. słupa tylnego substancji szarej rdzenia (apex columnae posterioris). W. języka (apex linguae). W. nosa (a. nasi) (= czubek, koniec). W. rzepki (a. patellae). 4. apt.: Wierzholki gałązek (summitates). 5. fl. i ryb. grzbiet naspy piaszczystej, niewidzialnej wśród rzeki, z wody wystający. Słepy W., p. Słepy. 6. mat. punkt przecięcia boków trójkąta, wielokąta, krzywcegi wielościanu: Wierzholki elipsy = punkty przecięcia osi wielkiej i malej z elipsą. Zdr. [Wierzholecek, Wierzholeczek].

Wierzholekowy i. przym. od Wierzholek, szczytowy: Pączek W. = znajdujący ś. na wierzholku pędu. Rost. Drzewo wierzholekowe, wierzholki. Łab. 2. a. Wertykalny astr.: Koło wierzholekowe = koło pionowe, koło wielkie sfery niebieskiej, przechodzące przez zenit i nadyr danego punktu na ziemi, do poziomu prostopadłe: Zawieśmy kamień na nici, tę nie wystawmy sobie przedłużoną w górę i wskroś przez ziemię aż do nieba, będziemy mieli punkt nasz W., zenith. L. Linja wierzholekowa = linja pionowa, przechodząca przez zenit i nadyr danego miejsca, linja prostopadła do powierzhni wody w spokoju będącej. Linja wierzholekowa, *verticalis*. L. Wierzholekowa jodła = z wyniosłym wierzholkiem. Kn. (= wybujała).

Wierzholódka, i, lm. i ryb. ryba trzymająca ś. powierzhni wody: Niektóre ryby bardziej ś. trzymają wierzchu wód, stąd wiele ryb, nie mających u nas własnego imienia, nazywamy wierzholódkami, właściwiej zaś to imię służy gatunkom *cyprinus aphya*, Kluk.

[Wierzholyszek, szka, lm. szki] głowa, główka: Kup czepyszek na mój złoty W.

[Wierzhonek, nka, lm. nkl] p. Wierzhenek. Wierzhować, uje, ował co = robić wierzh na czym, zakończyć co z wierzchu: Wierzhujecie już stóg siana.

Wierzhowanie, a l. blm., czynność cz. Wierzhować. 2. [W., lm. a] *kalenica*: Rząd snopków na wierzchowaniu w postawie stojącej ustawionych nazywa ś. wróblem.

Wierzhowato przys. od Wierzhowaty, *czubato*: Czego rozpaczać? pełno u nas wszystkiego, owszem W. Pot. *Oppleo*, zewsząd a. z wierzhem napelniam, W. czynię. *Mącz*.

Wierzhowaty z *wierzhem namierzonyj, czubaty, kopiasty, suty*: Ile było strychowanych koreów zboża, tyle będzie wierzhowatych siodu, bo miara na siodzie przyrasta. Kluk. Da nam miarę dobrą i natłoczoną i wierzhowatą. Wuj. (potrząsoną i wierzhowatą. Leop.; opływającą. Leop.; wierzhowatą i natłoczoną, tak iż będzie; opływała. Rej.).

Wierzhowczyk, a, lm. i p. Wierzhowiec: Siwy wypasiony W. miał fantazji wiele. Krasz. Wierzhowie, a, lm. a l. a. [Wierzhowina, Wierzhowisko] = a) p. Wierzholek. b) a. † Wierzhowisko, *Wyżnia rzeki = górny bieg rzek, wód*; kraj do źródła wód, rzeki przybliżony, Pol. Łab. 2. blm., zb., *zbiór wierzholeków drzew*: Miasta te opuszczone będą jak pozostawiony chróst i W. Bud. (rószczi. B. G.). 3. a. w lm. Wierzhewiny *wierzhcy roślin, lodgyi, badyle, nać*. Sł. wil.

Wierzhowiec, wca, lm. wee l. *koń pod wierzh, wierzhowy, do jazdy wierzhem, pod kulbakę*: Dosiąść wierzhowca. 2. [W.] p. Wierzholek: Wiatr, chylac wierzhowca drzew igłowych, pędził Tet. Zdr. Wierzhowczyk.

Wierzhowieniec, tca, lm. *ney mieszkawiec Beskidu koło źródeł Sanu i Dniestru*. Pol.

Wierzhowina, y, lm. y l. [W.] p. Wierzholek. 2. p. Wierzhowisko. 3. p. Wierzhowie. 4. najpłytsza część stawu: Po św. Bartłomieju ryby na dno zmykają, a przeto na wierzhowinie rzadko one zobaczysz. Haur.

Wierzhowisko, a, lm. a, Wierzhowina l. *górną część drzewa od wierzholeka, zwykłe sękata, gałęzista, sercowata*: Wierzhowina, część drzewa wierzholekowa, nad inne bardziej gałęzista Podcz. Kuropatwa górą nie lata, ni gniazda w wierzhowiskach, ni w gałęziu nie plata. Żebr. Do schylnych gwałtem wierzhowisk od drzew przywiązana, od nich puszczonych rozerwana jest. Birk. W lasach pniów wysokich i wierzhowiskach zostawiać nie mają. Zaw. Wyższych wierzhowiska są zupełnie odarte. Stasz. 2. † W., p. Wierzhowie. Troc. 3. † W. morza = *brzeg, uważany za górny*: Początek tej ziemi od wierzhowiska morza najstojniejszego. Leop. 4. [W.] pog. *łeb ludzki, głowa*: Maciek był zawdy gotów publicznie chwycić drugiego za ozedle czy za W., rznać o ziem albo w gębę trzasnąć. Dyg.

† Wierzhowladny posiadający władzę zwierzchnią, najwyzszy, wszczowladny: Wierzhowladna moc, ręka. Troc.

[Wierzhowo] na koniu, na konia, jucznie: Używa koni, ładując W. po koreu.

Wierzhowy przym. od Wierzh, *górnny, wierzhni, wierzholekowy, szczytowy*: Część wierzhowa i spodnia. Wierzhowa jodła, wierzholekowa, *supernas abies*. Kn. W. koń (Troc), p. Wierzhowiec: Wierzhowym koniom podkowy lekkie ś. dają. Kluk.

[Wierzhól, oła, lm. oły] p. Wierzholek.

Wierzhówka, i, lm. i l. *klacz pod wierzh, wierzhowa, do jazdy komej*. Dyg. Siadł na wierzhówkę, co przestała wierzcć ogonem, i ruszył za przewodnikiem. Wójc. Raz zachciało ś. improwizowanej wierzhówce wleźć w sadzawkę. Bliż. Już mam wierzhówkę doskonale ujeżdżoną. Es. 2. *rodzaj ryby, gatunek płoci*. 3. bot., p. Krwawnica.

[Wierzhuczek, czka, lm. czki] p. Wierzholek: W. gruszki.

[Wierzhcnynek, nka, lm. nkl] p. Wierzhenek. [Wierzeja, i, lm. e, Wierzej, Pierzeja, Pierzaja], † Wierzaja l. *jedno z dwuch skrzydeł wrót, urotnica, podwój*: W., porta. Ps. flor. Jak owee z wiosny, gdy lecaż za trykiem przez wązki wierzej, a wszystkie chcą razem. Kon. 2. Wierzeje (lm.) a. [Dwierzeje, Hierzeje, Jerzeje] *wrota stodoły o dwu wierzejach*: *Valvae*, wrota, drzwi, brama u dwu skrzydłach, pierzeje albo wierzeje wspołem ś. schodzące. Mącz. Przyprawił wierzeje złote przed modlitewnikiem. Bud. (prze-grozdzenie. B. G.). Dotąd w chłopskiej mowie: W. u stodoły = brama u stodoły. Wirt. Ten śmiech z pod piwnicznych wierzei grobów dochodzi. Brt 3. *podwój, węgar wielkiego rozmiaru, np. we wrotach gumienych, którego długi koniec wkopuje ś. w ziemię, wielki uszak*. Sł. wil.

[Wierzeje, i, blp.] p. Wierzeja. Wierzejny l. przym. od Wierzeja. 2. × W. *stojący otworem, przystępny dla wszystkich*. Sł. wil. 1. † Wierzen p. Wierny.

2. † Wierzen, rzna, lm. rzny × *palec wierny, czwarty palec u ręki* (p. anat. Serdeczny). Tsch.

Wierzenie, a l. blm., czynność cz. Wierzyć: Zosi ani przez myśl przejdzie możliwość niewierzenia. Dąb. 2. lm. a *przesąd, przekonanie, pojęcie, wyobrażenie, zabobon, uprzedzenie*: Wierzenia ludowe, dziecięce. Wierzenia ludzi pierwotnych.

Wierzeniowy przym. od Wierzenie: Zamiaś "logiczne" (wierzenowe) walki możnaby powiedzieć "teleologiczne" (celowe). Fm.

[Wierzenko, a, lm. a]?: Wyrośnie zo mnie chojenko, będą mnie płakać dziewięćka; -- W., będą mnie płakać chłopięćka.

Wierzgać, a, al i † W. ś. p. Wierzgnąć. [Wierzgała, y, lm. y] *tkacz robiący płótno*.

Wierzganie, a, blm., czynność cz. Wierzgać; *narów konia wierzgliewo, wierzgliewość*: Wierzgania zadem odcyzysz konia, każąc pieszemu po zadnich goleniach prętem dobrze konia nawiedzać tyle, ile razów wierzgnie. Dor.

† Wierzganie się, a ś., blm., czynność cz. Wierzgać ś.

Wierzgliewie przys. od Wierzgliewy. L. Wierzgliewość, i, blm., rz. od Wierzgliewy: W., *nalóg wierzgania*. L.

Wierzgliewy *skłonny do wierzgania, często wierzający, przyzwyczajony do rzucania nogami, brykliwość*: Wierzgliewo miał konia. Przyb. Józ-dziec uczyniłby konia lęklwym i wierzglwym, gdyby go pochlebny raz pogłaskiwaniem po skórze nie lechcił. Pilch. Przen.: *nieposłuszny, krnąbrny, buntowniczy, zuchwały, stawiający ś. hardo*.

[Wierzglowie, a, lm. a] l. a. [Węzglowie, Węzglowie] p. Węzglowie. 2. p. Wierzhogłowie.

Wierzgnąć, nie, nał, [Wirzgnąć, Firzgnąć], nied. Wierzgać, [Pierzgać, Wirgać, Firgać, Wyzgać, Dzwiergać, Dzwignać] *rzucić zadem, uderzyć zadniemi nogami (jak koń, muł, wół kopnąć kopytami)*.

lignąc: Wierzgania zadem odcyzysz konia, każąc pieszemu po zadnich goleniach prętem dobrze konia nawiedzać tyle, ile razów wierzgnie. Dor. Ludzie wpadają, łapać pomagają, mój koń jak da drapak, wierzgnął nogą chłopaka. L. Na konia dzielnego, chociaż w prostym siedle, wolałby każdy ku potrzebie wsięść, niż na owego upstrzonego, co s. wspina, wierzga a ogonem harcuje. Rej. Przen.: Trudno wołowi przeciwko ościeniowi wierzgać. Leop. (= *głową muru nie przebijesz*). Koń wierzgnie i chlusiwie wilka. Troc. Koń krowę wierzgnął. Troc. Uderzenie od konia wierzgającego. Troc. 2. częs. nied., przen. *brykać, uszuwalać s., buntować s., stawiać s. hardo, powstawać, obruszać s.*: Nie wierzgaj, na śmierć pamiętny, gdy ci wiatr powiewa chętny. Nar. Wynowce w Atenach nie byli wodzami pospółstwa wierzgającego. Petr. Zwyrzałbym, większymi dostatkami obłożony, i jako szkapą zbytym wytuczony obrokiem, wierzgałbym przeciw zakonowi. Koch. W. Roztuczeni dobrodziejstwem Bożym, poczęli wierzgać w jarzmie żywota pobożnego. Bz. Chlebem gnuśne pospółstwo panowie trzymają; o głódzie przeciw władzy częstokroć wierzgają. Błaż. Olbracht z Władysławem uczynili konfederacją między sobą tajemną, gdzieby z nich któremu poddani wierzgać mieli, żeby sobie wzajemnie pomagać. Biel. M. Królowi temu wszystkie zgoda wierzgnęły były co przedniejsze domy. P. Koch. Kto sługę rozkosznie chowa, dozna go prędko przeciw sobie wierzgającym. Petr. Pod pozorem ostrej cnoty, wierzgali na rząd i wszelką zwierzchność. Nar. Synaczek wierzga. Troc. Idomen pozwolił Kreteńczykom obyczaje odmienić i zdrowym Minosa prawom W. Jabł. (= *postępować wbrew prawom, zakpić z nich, pomiać za niemi*). † W. s. *wyurócić s., przewrócić s., obalić s.*: Wielkie to państwo wierzgnie s. na nice. Chr.

Wierzgnięcie, a, blm., p. **Wierzgnięcie**. Troc.

† **Wierzgnięcie się**, a s., blm., p. **Wierzgnięcie s.**
Wierzgnięcie, a, blm., **Wierzgnięcie** czynność cz. **Wierzgnąć**.

† **Wierzgnięcie się**, a s., blm., † **Wierzgnięcie s.** czynność cz. **Wierzgnąć s.**

[**Wierzgulica**, y, lm. e] *jaskółka wodna*.

[**Wierzk**, u, lm. i] *p. Wierzech*.

Wierzkowisko, a, lm. a bot. = **Pomórnik** (ar-nica).

[**Wierzmować**, uje, owa] p. **Bierzmować**.

[**Wierzmowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wierzmować**.

[**Wierzonej**] przys. *wierniej, pilniej*.

† **Wierzony** l. *łatwy do uwierzenia, prawdopodobny, podobny do wiary*: Tyran ten był niesłychanej i mało wierzonej srogości. P. Koch. Tę nadzieję, choć ode mnie mniej wierzoną, chcąc ubezpieczyć, byłem znowu u kasztelana krakowskiego, dziękując za jego intercesję. Mat. 2. z *wiarą przyjęty, miany, poczytywany, wzięty*: W. za kogo, za co. Wydaj, Jowiszu, znak, za którymbyś był własnym synem twym wierzonym. Otw.

Wierzyciel, a, lm. e ten, *co pożycza komu, kredytor*: W., słowo to Polakom niebardzo zwyyczajne, przeto kredytora także dłużnikiem, to jest, któremu dłužno, mianują. Rej. Zła to polityka kryć s. przed swemi wierzycielami. L. W. hipoteczny. Stradowali go wierzyciele.

Wierzycielka, l, lm. i forma ż. od **Wierzyciel**.

Wierzycielowy, **Wierzycielski** przym. od **Wierzyciel**: Dłużnik w niebytności wierzycielowej może pieniądze u sędziego zostawić. Sz.

Wierzycielski p. **Wierzycielowy**. Sł. wil.

Wierzyć, y, yi, † **Wierzać** (dziś tylko w trybie rozk.), [**Wierzać**, **Wierzać**] l. *przyjmować za prawdę, być przekonanym o prawdziwości, nie wątpić, uznawać*: Ten wierzy, który pewien czego jest i wątpliwości żadnej nie ma. Kucz. Wierz, kto chcesz, *fides penes autorem*. Kn. Coby ludzie radzi widzieli, to wierzą. Warg. Wierzą, czemu radzi. Pot. Wierzę, że to tak będzie. Troc. (= *jestem mocno przekonany*). [Nie wierze ci tego. Panowie, tego nie wiercie]. W. w sny, w przepowiednie. Czy waszność wierzysz w strachy i nocne upiory? Syrok. Pani Zdzisławowa musiała udawać ślepa i niewierząca, aby jej nie potępiać. Krasz. Ja wolę s. przespać, niż noc przetańcować. — **Wierzę!** (= *zgadzam s. z tym! myślę! rozumiem!*). 2. *nieć za prawdę, co Bóg objawił, nieć wiarę; być religijnym*: Nie to jest W. — *mniemać a. rozumieć, ale mocno i bez wątpliwości przyzwalać na wszystko, co Bóg objawił*. Karnk. W. w kogo, w co, † kogo, † co, † to czym. W. Bogu jest W. prawdziwie być słowa, które mówi; W. Boga jest W., iż On jest Bogiem; W. weń jest miłować. Onego. Zigr. (W. Boga = *wyznawać Go*). Nie mówimy: Wierzę w Kościół św., bo tylko w samego Boga wierzymy; ale mówimy: wierzę św. Kościół, to jest, że Kościół jest jeden. Karnk. Pannę Marją za matkę Chrystusową wierzę, a nadto najbłogosławiejszą między niewiastami Onę być dzieczę. Baz. Herecy, którzy ciał zmartwychwstania nie wierzą, nie mają zatym W., aby kiedy i dusze zmarłych ich koronowane być miały. Smotr. (= *nie uznają*). Nie W., żyć bez wiary. L. Nie wierząc Jego zmartwychwstaniu. Kaz. 1555. Ani wierzy w Jego zmartwychwstanie. Kaz. 1555. Ani wierzy o Jego zmartwychwstaniu. Kaz. 1555. Skład Apostolski, *symbolum Apostolicum*, inaczej: Wierzę w Boga, od pierwszych słów zwane. Karnk. (credo). Wierzę temu, jak Bogu, jest to artykuł wiary. Kn. Gdy im co człowiek słuszny, t. j. z wielkim brzuchem i długimi wąsami, doniesie, wtedy jak w Pismo św., jak w ewangeliją wierzą. L. Gwałtu! ratujcie! kto w Boga wierzy. L. (= *dlaczego Boga przez miłość Boską kto żyje!*). † **Wierzyć** (= *wierzyć*) w to, człowieku zbożny. Bogar. Wierzę w Bóg. Troc. [W. Bóg. W. w Bóg]. Przen.: Wierzy w swego synalca jak w Boga (= *nie poza nim nie widzi, zaślepiony w nim*). On tylko w swój brzuch i gardło wierzy. 3. jak = *wyznawać jaką wiarę, być wyznawcą jakiej religji, trzymać s. jakiego wyznania*: W. po katolicku, po lutersku, po kalwińsku = *wyznawać wiarę katolicką i t. d.* L. Trojdenowicz, osiągnąwszy Podole, chcąc s. przypodobać nowym poddanym, wierzył po greckorusku. Nar. 4. komu, czemu = *dowierzać, dawać wiarę, ufać, być pewnym kogo, czego; spuszczać s. liczyć na kogo, na co, być pewnym o kogo, o co; ubezpieczać s., pokładać nadzieję w kim, w czym*: Wierzę mu na słowo. Jedni w konie i szable, drudzy w nogi wierzą. Pot. Chociaż nas Turków niewiernemi nazywacie, wierzymy jednak w cnotę i rzetelność, a wy w chciwość, szalbierstwo i wykryty. L. Fortunie W. nie trzeba. Jak jakiemu przecherze, nie mu nie wierzą. Kob. Jak ci wierzą, tak ci namierzą. Troc. Kto nikomu nie wierzył, nikt temu nie wierzy. Kras. List wierzący p. **Wierzący**. Nie wiadomo, komu teraz W. Wierz (a. wierzą) mi, że tak będzie

najlepiej (= *daj ś. przekonać*). Wierzy w jej cnotę, jak w ewangelię. Nie wierz pieszczonemu wilkowi. W. w przyszłe powodzenie (= *spodziewać ś. go, liczyć na nie napewno*). W., co kto mówi (= *dawać posłuch*). 5. × W. komu czego = *dawać na kredyt, powierzać, pożyczać, kredytować*. Sekl., Pot. Ci, co pożyczają a innym wierzą, gdy im nie płacą a nie iszczą, tedy już nikomu potym nie wierzą. L. W. komu pieniędzy. Troc.

[Wierzyk, a, lm. i] p. Wierzchenek.

[Wierzyko, a, lm. a] p. Wier.

[Wierzyko, a, lm. a] p. Wiórzysko: Czembrowinę na wierzyku cięsać. Troc. Pod wierzykiem legą ś. węże. Troc.

× Wierzysty *godny wiary, wiarogodny*: × *uwierzył w y*, × *wiaropodobny*: Ażebym tym szczęśliwszy był i W. ten traktat. Vol.

Wierzytelność, i l. blm., rz. od Wierzytelny. 2. *pretensja pieniężna, należność wskutek pożyczania, dania na wiarę*: Wierzytelności hipoteczne.

Wierzytelny 1. *wiarogodny, autentyczny, rzetelny, zgodny z oryginałem, prawdziwy, niepodrobiony*: Kopja wierzytelna. 2. List W. (część. w lm.: Listy wierzytelne) = *wiarodajny, kredencjalny, udzielany posłowi akredytowanemu przy obcym dworze (upoważniający do pełnienia obowiązków na mocy zaufania dającego)*: Listy wierzytelne cesarzowi w ręce oddać. Alber.

[Wierzciadło, a, lm. a] p. Zwierciadło.

[Wiesoki] p. Wiejski.

† Wiesole przys., p. Wesole. Glos.

[Wiesole, a, lm. e], † Wiesele p. Wesele: W., gaudium, Glos.

Wieselenie, a, blm., czynność cz. Wieselić.

Wieselenie się, a ś., blm., czynność cz. Wieselić ś.

[Wieseli, a, lm. a] p. Wesele.

[Wieselić, i, il i W. ś.], † Wieselić i † W. ś. p. Weselić. Glos.

[Wieselnić] *weselej*.

[Wieselko, a, lm. a] *łopatka do wygarniania węgla*.

[Wiesenny] *przym. od Wiesień, jesienny*. St. wil

[Wiesień, i, lm. e] *jesień*.

Wiesiad, a, al i W. ś. p. Wieszać.

× Wiesiadło, a, lm. a p. Wieszadło. Troc. St. wil.

× Wiesianie, a, blm., czynność cz. Wiesiad.

× Wiesianie się, a ś., blm., czynność cz. Wiesiad ś.

† Wiesić, i, il i † W. ś. p. Wieszać.

[Wiesiele], a, lm. a, † Wiesiele, p. Wesele: Boć paniami stoi W. Pśń. I chwalili synowie Izraelscy ci, którzy należeni w Jeruzalemie, święto prześnić za siedm dni w wielkiem wiesielu, chwalać Pana po wszytki dni, ale naucozeni i kapłani w gędzbie, jaż k ich urzędu przysłuchała. B. Sz.

† Wiesiele przys. od Wiesioły, *wesoło*: Śpiewajmy pieśń nową W., boć w niej dobrego wiele. Brk.

[Wiesieli, a, lm. a] p. Wesele.

[Wiesielica, y, lm. e] *szubienica?*: W. na bramie pozostała samotna. Jeż.

† Wiesielić, i, il i † W. ś. p. Weselić: 2. W. kogo = wielbić. Wiesiel ś., polska Korono, że masz takiego patrona. Pśń.

[Wiesielnik, a, lm. cy a. ki] p. Weselnik.

† Wiesielny p. Wiosenny. Troc. Otw. S.

† Wiesień, i, lm. e p. Wiosna.

† Wiesioł *wesół*. B. Sz.

[Wiesioła, y, lm. y] *nazwa krowy*.

Wiesiołek, lka i. lm. lkwie p. Wesolek. 2. lm. i bot. = a) a. Marszawa (oenothera) *roś. z rodziny wiesiołkowatych*. Gatunek: W. dwuletni. Bulwa, niek. Nocna świeca (o. biennis). b) p. Wierzbówka.

Wiesiołko, a, lm. owie p. Wesolek.

Wiesiołkowane a. Wierzbówkowe rośliny, bot. (onagraceae a. oenotheraeae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwulicziennych*.

[Wiesioły] p. Wesoły.

Wiesionka, i, lm. i *gieol. (lingula) małża ramionopława, w utworach: sylurskim, dewońskim, a nawet jeszcze węglowym, napotykana skamieniała*. Łab.

[Wieska, i, lm. i] p. Wioska.

[Wieski] p. Wiejski.

[Wiesło, a, lm. a] p. Wiosło.

[Wiesna, y, lm. y] p. Wiosna.

[Wiesnuszka, i, lm. i] *dziecko przy piersi*.

† Wiesoly = Wesoły. Glos.

Wieszacz, a, lm. e *ten, co wieszca*: Murawjew W.

Wieszac, a, al, × Wiesiac, † Wiesić, † Wiesiac i. *ucześcić, aby wisiało, uwieszac, zawieszac*: W. bielzną na poddaszu. W. obrazy na ścianach. Gdy krzyż Jackowi nie mógł służyć ku ozdobie, niech służy ku pamięci: wieszam go na grobie. Mick. Przen.: Psy na kim W. = *przedstawiać go w najgorszym świetle, czernić go, nie zostawić na nim suchej nitki*. W. kogo = *karac śmiercią powrozwą, obwieszac, tracić go na szubienicy*: Gdy w niedzielę jednego wieszano, prosił biskup, aby na inszy czas to karanie odwleki; lecz oni, tego nie słuchając, obiesili go. Skar. Kiedy złodzieja wieszają, radby, żeby z nim wszystkich powieszono. Rys. Djogienes, postrzegszy zgraie ceklarzów, prowadzących chudobę jakąś na śmierć powrozwą, powiedział: małych tylko złodziejów wieszają, wielkim ś. kłaniają. Pilch. Pytał pies pasterza: czemu mię wieszisz? azaż ci wilk nie więcej krzyw? Rej. Dla wiary ich przesładują: pałą, wieszają, ścinają. Wu]. Spiegów wieszają na pierwszej lepszej gałęzi, latarni. O małą rzecz u nas wieszają. Górn. We Włoszech o kradzież nie zawżdy wieszają, dają więc drugie na galery Górn. Ceklarze piekarza idą wiesić. Rej. Nie żartuj drugi raz, i to foza stara złodzieja wiesić, niech cię nie gorszy ma wiara. Pot. To nie fraszka łotrów wieszac. Mick. Przen.: Na murawie usiadłszy zielonej, wieszam oko nad owym spokojnym jeziorem. Przyb. (= *zatrzymuję nad nim, wlepiam w nie, trzymam je uryte*). O Boże, komuż już będę ufała więcej na świecie, gdzie będę wieszala moje nadzieje? Lubom. (= *gdzie będę zasadzała, opierała*). 2. † W. kogo = *trzymać kogo w zawieszeniu, w niepewności, w rezerwie, karmić nadzieją, obietnicami, trzymać na słowie*: Długo Witold Czechów na rzeczy wieszal, ukazując im nadzieje niejaka. Błaż. 3. *robić, żeby zwisało, zawisło, sklepić, zasklepić*: Kto podkop robi, gdzie piasek wybiera, ziemię nad sobą wszędzie wieszają i podpiera. Koch. W. ś. i. *zawieszac ś., uwieszac ś., czepiac ś., aby wisieć, zawisac, zawisnąć*: W. ś. komu na szyi. W. ś. = *wieszac siebie, zadawać sobie śmierć przez powieszenie*: Masz-li ś. W., to na słusznym drzewie. Pot. Po wierzchoch gór przykrych wieszają ś. kozy. Karp. Na przykrych skale wieszają ś. kozy między suchymi wieszary i łoży. L. Po górach ś. wieszając, wejścia do kraju bronit. Skar. (= *pnąc ś.*). Mgły jesienne wieszają ś. po borze. Już ś. do okrętu nieprzy-

jacieli wieszali. Troc. Wieszali ś. do Szwedów. Troc. Przen.: Myśl posepna wiesz ś. u twego czola (= *czepia ś. go, osiada na nim, zalega je*). Na tym ś. myśl jego wiesz. Troc. (= *zatrzymuje ś., zastanawia ś.*). Przen.: Abyśmy ś. nie na ludziach wieszali, ani u nich pomocy szukali. Żarn. (= *polegali, ubezpieczali ś.; spuszczała ś., liczyli, oglądali ś. na nich*). 2. † W. ś. przy kim = *wisiec; trzymać ś., pilnować ś., nie odstępować go, nie puszczać ś. go*: Obywateliw dobrych mała rzesa Jeszcze przy swoim monarsze ś. wiesz. Kras. Jeszcze ś. drudzy przy Dymitrze wieszali. Tw. Noene chmury głupstwa, które ś. przy młodzi wieszają, doświadczenie rozbiła. Birk. 3. *unosic ś., bujać, krząć, wisiec nad czym, ważyć ś. nad czym*: W. ś. na powietrzu, na skrzydłach. L. Skrzydły ś. nad wodami W. wam zachciało. Otw. Plugawi po polach sepi ś. wieszają. Tw. Na niebie chmury ś. wieszają. Troc. Przen.: W. ś. nad kim = *wisiec mu nad karkiem, zagrażać mu, nie puszczać ś. go, na gardle mu siedzieć*: Zawsze ś. nad nami. orda wiesz. Jabł. Gdy nasi w góry wchodzili, wieszali ś. wszędzie nad niemi Czechowię, żeby ich gdzie w ciasnym miejscu użyć. Biel. M. Kozacy ś. nad niemi wieszali. Papr. Nieprzyjaciel ś. codzień nad obozem naszym wiesz. Troc. Po brzegach przed portem ś. okręty wieszaly nieprzyjacielskie. Troc. (= *czyhały*) 4. na palcach = *unosic ś., ważyć ś., wspinać ś., przeżyć ś.*: Dybie pawim sposobem, na palcach ś. wiesz. Klon. 5. † W. ś. rozmyślając (L.) = *wahać ś., ważyć ś., zostawać w niepewności, bić ś. z myślami, walczyć z sobą*: Długo ś. w wątpliwej nadziei wiesz. Stryjk. (= *tużił ś.*). Toś są ci letni w wierze, co ś. wieszają w wątpliwościach. Rej. Wej, jako ś. wieszasz na własnych zmysłach, coraz to ś. mieszasz. Lubom.

Wieszadko, *ika*, lm. *ika* p. Wieszadlo.

Wieszadlo, a, lm. a, × Wieszadlo, × Wisiadło, l. a. [Wieszak] rzecz, przyrząd do wieszania na nim, *kolki*: W. stojące = *sragi, szaragi, szragany*. W. ściennie. 2. to, co ś. zawiesz, *ozdóbka wisząca np. przy odzieniu, bombeleki, brólok, dzyn-dzyk i t. p.*: Z wieszadłem klejnotów do fram-bugi drogiej Bela wnosili. Przyb. 3. × W., Wieszalnik *wahadło, perpendykuł*: W. prosto, *pendulum simplex*. L. 4. p. Wieszak. 5. *temblak*. Sl. wil. 6. [W.] *drabina, jako półka*. 7. lek. *suspensorjum*: W. a. wiązadło wieszadłowe. W. jajnika (ligamentum suspensorium ovarii). W. lechtaczki (ligamentum suspensorium clitoris). W. prącia (ligamentum susp. penis). Zdr. Wieszadko.

Wieszadłowy przym. od Wieszadlo (lek. suspensorius). Więzadło wieszadłowe a. wieszadlo (ligamentum suspensorium). Więzadła wieszadłowe przepony (ligamenta suspensoria diaphragmatis). Więzadła wieszadłowe prącia (ligamenta suspensoria penis). Więzadło wieszadłowe jajnika (l. susp. ovarii). Mięsień W. dwunastnicy (musculus suspensorius duodeni). Wiąz W. wątroby (lig. suspensorium hepatis) = *więzadło sierpowate wątroby*.

Wieszak, a, lm. i l. Wieszadlo *pęta u ubrania w tyle kołnierza do wieszania go, kraw.:* ofenkiel: W. urwał ś. Przyszyć W. 2. [W.] p. Wieszadlo. 3. *hak lub kolek pojedynczy, wbity w słup lub w ścianę, do wieszania sukien, kapeluszy*. 4. W. u zawiasy = *krucik, hak zawiasy*. 5. bud. *wspornik stropowy*.

Wieszalnik, a, lm. i p. Wieszadlo.

Wieszanie, a, blm., czynność cz. Wieszad. Wieszanie się, a ś., blm., czynność cz. Wieszad ś.

Wieszar, a, lm. y bud. *szczególny wiązar, w którym belka zawieszona jest na krokwiach zapomocy stojców a. kleszczy*. Podcz. W., wiązanie kratowe, utrzymujące z góry. Łab. Zdr. Wieszarek.

Wieszarek, rka, lm. rki p. Wieszar. Podcz., Łab.

[Wieszoki] p. Wiejski.

Wieszcz, a, lm. e l. *człowiek natchniony, przepowiadający przyszłość; poeta gienjalny; śpiewak, lirnik, geślarz jasnowidzący*: W. z Czarnolasu. Prawdziwy W. narodowy Woroniecz. Brzmiał na strunach wieszczów żal. Krasin. Śpiewają wieszcz, tańczy dziewię grono. Mick. W. Grażyny, najpierwszy w naszych wieszczów kole, w ojców Dominikanów wychował ś. szkole. Syrok. Niedawnośmy jeszcze nadnewskie pobratymce czytawali wieszcz. Syrok. Z tego gniazda wyleciał W. który na długie wieki utrwali imię Krasin'skich. Rol. 2. [W.] *człowiek, który po śmierci ma zostać upiorem, człowiek w czepku ś. rodzący*. Wieźba, tak zwana czapka, z którą ś. niekiedy dziecko rodzi; nazywa ś. ono wieszczem, a gdy ma dwa zęby, jest upiorem.

† Wieszcz, y, lm. e p. Wieszczbiarka: Chory ten bab nie wyzierał ani wieszcz przeklętych. Birk. Królowa ta, że była wielkiego uczenia w greckim piśmie. stał była wezwana wieszczą a. prorokinią. Biel. M.

† Wieszczarz, a, lm. e p. Wieszczarz: *Rumigerus, W.*, który ś. nowinami pęta. Mącz.

Wieszczba, y, lm. y, × Wieścba, † Wiedzba, × Wieszczenie l. *odkrycie przyszłości postanowionej przez niebo, zapowiedź rzeczy przyszłych z pewnych znaków, przepowiednia, proroctwo, horoskop*: Takie wieszczby z gwiazd sam P. Bóg potępia w Piśmie św. Wuj. Nie jest ta nauka dana na wieszczby i domyślanie ś. rzeczy przyszłych i tajemnych. Skar. Przez 12 seppów Romulusowych Varro pisze wieźdźbę, iż miał stać Rzym w pokoju do 1200 lat. Biel. M. Prorokują wam widzenia fałszne i wieźdźbę błażeństwa. B. B. W. przyszłego szczęścia. Rzew. W. ta jest dla mnie przyjazna. Rzew. Wieszczbę nosisz na sobie. Rzew. Rozmaite były wieszczby Rzymian, jak oto: z ptaków, z trzew bydlęcych, z nieba a. powietrza. Pileh. Z kubka tego wieźdźbę zwyki czynić król. Leop. (wróżyć zwyki. Leop.). Sam ten szyszak wieszczbę rozwiązuje. Wor. Czy słyszeliście? W. o Konradzie. Mick. Myliło czasem przecucie, i zawodziły wieszczby. Krasz. 2. p. Wieszczbiarstwo: W. z nieba, z powietrza. Troc. W. z bydlęcych trzew. Troc. W., wieszczenie z ptaków, ptaszowieszczenie. Troc. W. powszechnie *divinatio*, z ptaków *augurium*, z bydlęcych trzew *haruspitium*. Troc. Chodził, aby wieszczby patrzył. B. Sz. 3. [W., Wieźba] *czapka, czeppek, z którym ś. dziecko rodzi*.

† Wieszczbarz, a, lm. e p. Wieszczbiarz: W., praktykarz, *auruspex*. Tuch.

Wieszczbiarka, l, lm. i, Wieszczka, † Wieszcz, × Wieszczycza *wróźbiarka, wróżka, mądra baba; czarownica, czarodziejka, guślarka, wiedźma, zna-chorka*: Niema tam wieź nadbrzeźnych, — wieszczbiarek wylądów. Tet.

Wieszczbiarnia, i, lm. e, × Wieszczonica *miejsce, gdzie ogłaszano wieszczby, wyroczenia*: W., miejsce wieszczenia, *mantum, auguraculum*. Kn.

Wieszczbiarski przymiotnik od Wieszczbiarz; × Wieszczkowski: Grzech W. Żebr. Różga wieszcz-

biarska, *virga divinatoria*, zmyślnym i fałszywym jest prorokiem. Kluk.

Wieszczbiarstwo, a, lm. a, × **Wieszcziarstwo**, † **Wieżdzbiarstwo**, **Wieszczba**, × **Wieszcba**, † **Wieżdzba** l. blm. *sztuka przepowiadania przyszłości z pewnych oznak zewnętrznych, wróżbiarstwo, znakhorstwo, zatrudnienie wieszczbiarów*: Tatarowie wieźdzbiarstwem i wrózkami na wojnach bawią się. Błaż. Z którego wieźdzbę czyni. HJ. Nie wiasta ta miała w sobie ducha wieźdzby. Leop. (= *ducha wieszczego*). Przez wieźdzbę wieździał, kiedy miał porazić a. stracić bitwę rzymski wódz. Biel. M. 2. *sztuczka wieszczbiarza, sposób uróżnienia, wróżba, przepowiednia*. Wywieszony w naukach gwiazdarskich i w wieźdzbiarstwach i w snów wykładach. Stryjk.

Wieszczbiarz, a, lm. e, † **Wieszczbarz**, × **Wieszcblarz**, † **Wieszcziarz**, † **Wieżdzbiarz**, **Wieszczek**, † **Wieszcznik ten**, *co przepowiada przyszłość z pewnych znaków zewnętrznych, wróżek, wróżbita; czarownik, czarodziej, guślarz, znachor*: Cyvero był też augurem u Rzymian, to jest wieszczkiem. Stryjk. Numa Pompiljusz wieźdzbiarzów postanowił. Fał. Nie jadaj z człowiekiem zazdrościwym, bo [nakształt wróżka i wieszczka domniemawa się, czego nie wie. Leop. (nakształt wróżka i gadacza. Leop.). Wieszczkowie i wróżbiarze z ptaszyc lotów i wnętrzości bydląt wróżyli. Bardz. Sztuczny wieźdzbiarz czasu Echon przyszłego. Żebr. Pięć rodzajów wieszczb i wieszczbiarzów wylicza Wirgiljusz. Pileh. Domysł wieszcziarzów nieraz się już sprawdził. Wyrw. Wieszczek z ciebie dobry. Kn. (zgadłeś, mądry za wróżka stoi, mądry bez wróżka zgadnie. L). Wszyzkie czarodzieje, co się wieszczki czynią, powiadają, jakoby znali przyszłość z gwiazd. L. Wieszczków u nas niemasz, coby naukę tę umieli; chyba z niektórych ptaków a. bestji przyrodzonych skłonności a. pogodzie, niepogodzie cokolwiek postrzegania a. podania, ale grubo, gospodarze przepowiadają. L. Wrózkowie u nas są, ale grubi i głupi, i grzeszą tym się bawiący. Kn. Wieszczka się radzić, się pytać. Troc. W. z niebieskich widoków. Troc.

† **Wieszczbię**, i, il *zajmować się wieszczbiarstwem, wieszczyć, wróżyć, przepowiadać*.

† **Wieszczbienie**, a, blm., *czynność cz. Wieszczbię*.

× **Wieszczbierca**, y, lm. y *ten, co wieszczbę, przepowiednię przyjmuje z wiary*. St. wil.

Wieszczek, ozka, lm. owie l. p. **Wieszczbiarz**. Troc. Rano posłał do wszystkich mędrców i wieszczków. HJ. 2. † **W. osoba wiedząca, świadoma czego**: Boże, Ty wiesz, przedwieczny wieszczku, zem od pokoju nigdy nie stronił. Błaż. 3. zool. (fregilus) *ptak wróblowaty z rodziny wron*.

× **Wieszczonica**, y, lm. e p. **Wieszczbiarnia**. Troc. L.

Wieszczenie, a l. blm. = a) *czynność cz. Wieszczyć*. b) × **W.** *czynność cz. Wieszcić*. 2. × **W.** lm. a p. **Wieszczba**.

Wieszczka, i, lm. i l. forma ż. od **Wieszcz**. 2. p. **Wieszczbiarka**: [Gdy jaka rzecz zginie, Mazur udaje się do wieszczki, t. j. kobiety, która wróżyć potrafi].

× **Wieszczkowski** przym. od **Wieszczek**, *wróżbiarski*.

Wieszczkowy, × **Wieszczkowski** przym. od **Wieszczek**: *Obraz Agamemnona wieszczkowe* (Kal-

chanta) *przyjaciół i braterskie łyzy ukazał; plac ojcowski zakrył malarz*. Warg.

† **Wieszcznik**, a, lm. cy p. **Wieszczbiarz**: *Nie będzie czarownik ani guśnik u ciebie, ani któryby wieszczników pytał*. B. Sz.

Wieszczno przys. od **Wieszcz**, *proroczo*: *Słowa te wymawiane były z powagą wielką, jakby natchnione*. W. Krasz.

Wieszczostwo, a, blm. *charakter, talent, posłannictwo wieszcz*: *Poemat, któremu równego pod względem wieszczostwa żadna nie posiada literatura*. Ken.

† **Wieszczować**, uje, ował p. **Wróżyć**: *Wróżyli i wieszczowali*. Bud. *Ten to jest kubek, którym pan mój wieszczuje*. Bud.

† **Wieszczowanie**, a, blm., *czynność cz. Wieszczować*.

Wieszczowy *należący do wieszcz*. St. wil.

[**Wieszczur**, a, lm. y] *jaszczur*.

[**Wieszczurka**, i, lm. i] p. **Jaszczurka**. Zgr. [**Wieszczurzyca**].

[**Wieszczurzyca**, y, lm. e] p. **Wieszczurka**.

Wieszczy l. przym. od **Wieszcz**; [**Wieszki**], **Wieszczbiarski**, † **Wieżdzbiłwy**: *Sybylle były wieszczce białogłowy*. Otw. *Każdy człowiek ma w sobie ducha wieszczego, bo każdy ma rozum, przyszłe rzeczy upatrujący i o nich sądzący*. Boh. (= *proroczego, jasnowidzącego*). *Kruki wieszczce*. Mor. *Nie wierzyć wieszczym snom*. L. *Wieszczego jest coś w człowieku*. Troc. *Kukułko, ptaszę wieszczę! Wieszczę natchnienie*. *Struny wieszczce*. Rym. W. 2. min.: *Kamień W.*, p. *Kamień*. [W., ego, lm. owie], † **W. rz. upiór**; *czarnoksiężnik*: W., *duch człowieka, który urodził się z zębami, wychodzi z grobu i wieszczy, a jak daleko słychać jego krzyki, tak daleko ludzie umierać muszą*. *Trzy bajki kaszubskie, wiernie spisane przez Biskupskiego, „O wieszczycach, czyli upiorach“*. W., *czarnoksiężnik*. B. Sz.

× **Wieszczycza**, y, lm. e l. **Wieszczbiarka**: *W. powiedziała o sobie, jako wiele rzeczy wiedziała*. Jabł. 2. *latawica, upiórzyca, zmora, mara*: W., *latawica, incubus, duszenie nocne*. Kn. *Uczyli się wieszczycę i zmyślnym tonem pożegnała boginią*. Pot. W. *go spłota*. Troc. 3. [W.] *boginka, mamuna, djablica*. 4. [W.] *kołtun*. 5. zool. (neuronka) *owad siatkoskrzydły, faldoskrzydły*.

Wieszczyczyn l. przym. od **Wieszczycza**. 2. [**Wieszczyczne oparzenie**] = *choroba dzieci*. 3. [**Wieszczyczne ziele**] *nazwa rośliny*.

Wieszczyć, y, ył p. **Wróżyć**: *Wieszczę z ptaków*. Troc. W. z trzew. Troc. *Rzymianie z lotu, z pastwy i śpiewania ptaszego wieszczyli*. Warg. *Na ptakach wieszczyli*. Warg. *Nie każdy ptak wieszczy*. Kn. *Hucząc smutnie, wieszczy*. *Każdy leniwy wieszczy*. Rys. *Deszcz granitowy wieszczy kłęski*. Kon. H. *znowu poczynała W. Kor*. *Pewnie przylata z pola bitew, okarmiony ciałami poległych i żyży nam wieszczy*. Dyg. *Duchy złowrogie wieszczą nieszczęście, zgubę niezawodną, rzucając przekleństwo, urągają, zlorzezę*. Dyg. *Wieszczył on nieraz o tych wiekach przyszłych*. Spas.

Wieszczyniec, Ńca, lm. Ńce bot. p. **Przekwiał**.

[**Wieszka**, i, lm. i] *górną część pieca kaflowego*.

† **Wieszka**, i, lm. i zdr. od **Wiecha**.

[**Wieszki**] p. **Wieszczy**.

Wieś, wsi, lm. wsi a. **wsie** i. *osada rolnicza, z pewnej liczby chat złożona, sióło*: *Gdyby W. miastem była, miałaby burmistrza i wójta z radą, nie robiłaby na pańskie, domby siedział podle*

domu; ale gdyż tego wszystkiego nie masz, tedy to nie miasto, ale pewna W. jest. Hrb. Wsi spokojna, wsi wesola, którzy głos twej chwale zdoła? Kochan. Ta rzeka wsi tamecznej imię swoje dała. Kochan. Ani na wsi, ani w wieście nie trzeba wierzyć niewieście. Kochan. Kupił św. Stanisław W. Piotrowin. Skar. Od miasta do miasta, od wsi do wsi chodził, ludziom dobrze czyniąc. Skar. Ode wsi do wsi. Kupiłbym W., ale pieniądze gdzieś. Rys. Co W., to insza pieśń. Prz. Wziąłem po niej w posagu cztery wsi dziedziczne. Kras. Wałęsa ś. po wsi. Wsi swobodna, szczęśliwa, kto ciebie ś. ima; niekształtne twoje zyski, prawda, ale trwałe. Kras. (= *życie wiejskie, gospodarstwo wiejskie*). Wymurował pałac we wsi i musiał go ze wsią sprzedać, bo pałac W. zjadł. Kras. Na wsi, we wsi, po wsi. Kn. Oddalił ś. na W. L. Wsią ś. bawię, na wsi mieszkam, wiejski żywot wiodę, *rusticor*. Kn. W. targowa. Sz. W. kościelna (= *w której jest kościół*). W. szlachecka (= *do szlachty należąca, zaścianek*). Zastawię, prześlulę W. Powrót z Warszawy na W. Karp. Obiega Litwy wsi, zamki i miasta. Mick. A stary kościół z wysokimi szczytami nad wsią panuje, hipami okryty. Brodz. Wyjechać na W. Osiąść na wsi (= *na roli*). Wsie królewskie. Troc. Wsiów ma wiele. Troc. To ś. po kilka wsiów pali. Sienk. [Na W., na wsi] = *zewnątrz chaty wiejskiej, na dwór, na dworze, na pole*: Wzięta kobiałkę i posłała na W. [Wyjść na W.] = *wyjść na przedział*. Przen.: Znać jeszcze W. na niej (= *obyczaj wiejskie, wieśniactwo, parafjańszczyznę*). Przen.: Cała W. wyległa (= *luźność wsi*). Przen.: Każde z innej wsi. Prz. (= *jedno od Sasa, drugie od lasa*). Zdr. Wioska, Wiosieczka.

† **Wieśba**, y, Im. y *wieszanie, wieszanie ś., obwieszenie, powieszenie ś.*: Płacze, krzyczy silnie, przyczyny ś. wieśby pyta pilnie, *laquei causam*. Zebr.

Wiesciarz, a, Im. e, † **Wieszczarz**, † **Wieścinosz**, † **Wiastonosz** ten, co roznosi wieści, *nowinkarz, nowiniarz*: Rumigerus, wieszczarz, który ś. nowinami pęta. Mącz. Trzeba nam dobrych śpiewów, nie wieścinoszów. Petr. (co z słyszenia tylko, nie z własnego widzenia donoszą. L.).

× **Wieścić**, i, il I. *przynosić wieść, obwieszczać, uwiadamić, zawiadamiać, głosić, zwiastować, donosić*: Radosny gończe, co wiosnę wieści. Przybysz. 2. p. **Wróżyć**: W Turowym Rogu wieści on zawsze zimę. Mic.

† **Wieścinosz**, a, Im. e p. **Wiesciarz**.

× **Wieściuch**, a, Im. y pog. ten, co ś. wieściami, *pogłoskami, ich roznoszeniem, rozsiewaniem zatrudnia, plotkarz, papla*. Śl. wil.

I. **Wieść**, i, Im. i I. *pogłoska, fama, wiadomość niepewna, plotka*: W. latać zaczęła, że arcybiskup zabity. Birk. (= *gruchnęła, rozeszła ś.*). Fałsz nas mamieć nie może, nie jako W. plecie, lecz jak widzimy, tak sądzim o świecie. L. W. którą wszyscy głoszą, nie może być zgola fałszywa. Ząbk. Sama W. o jego przybliżeniu ś. impet nieprzyjaciół odparła. Siem. J. W. niepewna z tretu. L. Wieści brukowe, uliczne. Wieści chodzą, krążą. Rozsiewać, roznosić wieści. I dziś jeszcze nie wiedzieć, skąd ta W. przyszła była. Orzech. Jako dziwna, tak też i prawdziwe wieści. Kochan. W., nad którą tak prędko żadne zte nie wzrasta. Dm. Jak W. gminna głosi. Mick. Ta W. chodzi po ludziach.

Troc. Różne wieści (= *wersje*). Dawno już wieści głuche biegały o wojnie. Mick. Poprzedzony głuchą wieścią między ludem. Mick. Z żalu, jak W. niesie, obwiesił ś. w blizkim lesie. Gosz. Szerzyć wieści. 2. *wiadomość, wiedza, nowina, uprzedzenie, doniesienie*: Mam o tym W. Odm. Tę W. (wiadomość) miałem. Troc. Przykra W. o tej pannie posłała między ludzie. Troc. Doszła nas W. o jej śmierci. Kras. W. niepocieszna o nasze uszy ś. obita. Boh. Zginie, kto światu nosi wieści z nieba. Krasin. Smutna, pocieszające wieści. Wieści z pola bitwy. Wieści z stron rodzinnych. Bez wieści = a) *niespodziewanie, niespodziewanie, ni stąd ni zowąd, znienacka, nagle, niepostrzeżenie*: Nieprzyjaciół przyszedł bez wieści na nas, *ex improviso*. Mącz. Połowcy bez wieści przyszli pod Kijów i mało go nie wzięli. Biel. M. Dzień potkania obrał mglisty, aby na nich bez wieści mógł wierzyć. Stryjk. Śmierć bez wieści porazi. Gd. Śmierć nie każdemu ze wszystkim złym przychodzi, ale tylko tym, na których bez wieści, niewiadomie, prędko a nad nadzieję przyszła. Kosz. Bez wieści przygody przypadają. Rys. b) *bez śladu, jak kamień w wodę*: Przepadł bez wieści. I znowu lat trzy przeszło bez śladu, bez wieści. Mick.

2. **Wieść**, *wiedzie, wiedziemy a. [wiedemy], wiodą a. [wiedą], [wiedzoną] wiedziona, częstot. Wodzieć, † Wadzać prowadzić; podtrzymywać w drodze; przewodniczyć w drodze, ukazywać drogę*: Po sześciu dniach pojął z sobą Jezus Piotra, Jakuba i Jana i wiodł ich na górę wysoką. Leop. (wziął Leop.). W. hufce do zwycięstwa. Idźmy, gdzie nas Bóg wiedzie. Kochan. Wodzieć kogo = *prowadzać, oprowadzać, ciągnąć go*: Wodź go po domu, ukaż mu gmachy. Kn. Myszął na paskach nie potrzeba wodzieć: umiały one biegać, a nie tylko chodzić. Jabł. Trudno tego wodzieć, co nie może chodzić. Rys. (a.: co sam nie chce chodzić. Kn.). Słepo go chłopczyk wodzi. L. Tyś w bujne pasze, tyś go do strumienia wadzał. Zebr. Koi słabego człowieka, nie on konia wodzi. Pot. Z nim ś. za ręce wadzał. Ryb. (prowadzili ś. z sobą za rękę. L.). Więć go w środek wiodą, podają krzesło. cymbały przynoszą. Mick. Dalej ją wiodą pod obie ręce, jak pannę młodą. Len. Przen.: Nie tedy go wiodli (Prz.) = *nie tedy droga, tak nie uchodzi, tak nie idzie, nie tak być powinno, nie tak jest, jak ś. zdawało*: Nie tedy go wiodli! i powoli na tropy ojcowskie nachodzi. Pol. Rej. wodzieć = *przewodniczyć, dyrygować; burmistrzować, przewodzić, rządzić ś. jak szara gęś*: Rej. wodzieć w tańcu = *przodkować; prowadzić taniec*. Może ostatni, co tak poloneza wodzi. Mick. Wodzi go jak niemowlę na paskach. L. Przen.: Wodzieć kogo na pasku = *zbyt troskliwie czuwać nad czyjmi krokami, nie dopuszczając go do samodzielności*. Niedźwiedzia, gdy przemożesz, za nos wodzieć możesz. Kn. Przen.: Za nos kogo wodzieć (Boh) = *trzymać go za nos; powodować pzdabszy go, zawojowawszy go, kolki mu strugać na głowie, robić z nim, co ś. podoba*: Nie dasz przyrodzeniu swemu swowolnemu na siebie przewieść a. jako niedźwiednikowi za nos ś. wodzieć. Wer. Gdy Chojeckiemu ucięto nos, tym ś. cieszył, że go już więcej żona za nos wodzieć nie będzie. Trzt. Stójcie-no, dobrodziejki, hol nie dam ja ś. tobie za nos wodzieć. L. Mniemasz, że oni mnie za nos będą wodzili? Boh. Za kaletę kogo wodzieć, oszukiwać w pieniądzech, *folitum ducitare*. Kn. (= *naciągać go na pieniądze, wyzyskiwać go, ssać go, eksploatować, skubać, podbierać go, ko-*

rzystając z jego powolności) Jak owieczka, miał być wiedzion na zabicie. Rej. (= *ciągniony, prowadzony gwałtem, wleczony*). Już go wiedli na śmierć, na szafot Łódź ma swego rządziela, który ją, maszt wystawiwszy, na nim zagłę roztoczywszy, szczęśliwemi wiatry prostą drogą do portu wiedzie. Żarn. (= *prowadzi, kieruje, steruje*). Promień wodzący, *radius vector*, jest linja, prowadzona od śródzka słońca lub planety jakiegokolwiek głównej, np. ziemi, do śródzka planety obiegającej około słońca lub planety głównej. Hube. W. chorego, konia, damę za rękę. Troc. Konstantyn z Jerzym Radziwiłłem spólnie można wojska litewskie wadzali. Kochan. (= *przewodniczyli, hetmanili im, dowodzili niemi*). [Chytrze, nim ś. górale, wiedzeni przez Sobka, zgromadza, poczynać trzeba była]. Tet. Przen.: Dokąd ta droga wiedzie? (= *biegnie, snuje ś.*, *prowadzi, idzie, dąży, kieruje ś.*, *ciągnie ś.*). Sejeżka, wiedząca za górę, jest przykra. Miek. Ślad wiódł przez pola (= *przechodził*). Ta droga do miasta wiedzie. Troc. Ku puszczy wiodą wilcze ślady. Rom. Przen.: W. kogo do czego = *popychać, ciągnąć; naprowadzać na co, pobudzać*: Do kosztów na budynki niepotrzebnie mię wiedli. Jabł. Człowiek rozumie, iż to uczeiwe, do czego chciwość go wiedzie. Karnk. Zawsze do buntowania rzeczy wiódł. (= *na to ciągnął; zmierzał, miał na celu*). Niech rodzice pamiętają, na eoby dzieci W. za ich młodych a nieujrzałych lat mieli. Glicz. (= *kierować, promować, kształcić, wychowywać*). Nie wódz nas na pokuszenie. Sekl. (nie przywódcz na pokusy. Sekl.). Nie wódz mię na pokuszenia, ojców moich wielki Boże. Fred. A. Nieznaczenie go do tego (na to) wiódł. Troc. Przen.: W. do czego, W. za sobą = *narażać, wystawiać na co; być powodem czego, sprowadzać co; prowadzić, pociągać za sobą*: Wszystkie nagłe odmiany w państwach zabójstwa, spustoszenia i inne rozmaite klęski za sobą wiodą. Pilch. Takie życie do ubóstwa, do piekła wiedzie. Troc. Wodzieć oczyma = *obracać, toczyć*. Wodzieć ręką po czym = *pociągać, przeciągać*. Przen.: Wodzieć kogo od Annasza do Kafasza = *odsyłać go od jednego do drugiego, od jednej do drugiej instancji, zwałkując sprawę*. 2. † W. świadki = *stawić świadki*: Ów, co miał krzywdę, prawdziwe świadki wiódł; a ów, co urąbał, wiódł fałszywe. Górn. Kto chce W. świadki, ma je pozwać i stronę, przeciw której świadki wiedzie, aby tego przysłuchała. Groic. 3. † W. kogo na przysięgę (Groic.) = *pociągać go do przysięgi*. 4. ród, pokrewieństwo = *wywozić, wyprowadzać; wywozić ś. od przodków*: Jędrzej Zamojski wiódł ród swój od wielkiego Zamojskiego hetmana. L. Otton cesarz wiódł z Bolesławem bliskość krwi od ojca idącej. Błaż. (= *łączyła go bliskość krwi*). Wiódł swój ród, początek narodu tego od trojańskiego oblężenia. Troc. Plebejów, co z wioski ród wiodą. Syrok. (= *pochodzą*). 5. przen.: W. wodę, mur, rów, kanał, szlak, linję i t. p. = *prowadzić, wyprowadzać, ciągnąć, przeprowadzać*: Dwie przepokoy wiódł. Warg. Wiódł poprzek rów. Warg. (= *bił*). Nie chciał walu około miasta W. Warg. (= *sytać w pewnym kierunku*). W. mur wódz, w górę. Troc. W. rów, wał, wodę. Troc. 6. przen. *pedzić, prowadzić, ciągnąć, utrzymywać, podtrzymywać, toczyć*: Daj W. żywot bez przygany, czysty a niepokalany. Groch. Z głodu już ledwie swoje wiodą życie. L. Wołę umrzeć, niżli tak gorzkie W. życie. L. W. żywot. Troc. Wiodłem swój żywot tak skromnie, że ledwie kto wiedział o mnie. Kochan. Więcej

anielski, aniżeli ludzki żywot na ziemi wiódł. Skar. Taki sposób żywota wiodła aż do ostatniego końca. Wys. Daj. Boże, iżby wszyscy szczęśliwy żywot W. mogli. Baz. W domu wiódł czas spokojny. Ustrz. (= *przepędzał*). Wielką z niemi przyjaźń wiódł. Skar. Wielką przyjaźń i towarzystwo z sobą wiedli Witold z Jagiełłem. Biel. M. (= *mieli*). Z tym ucemym wiele książąt i królów towarzystwo wiodło. Kosz. W. dysputę. W. nieprzyjaźni spór, kłótnią, prawo, wojnę, turnieje. L. (= *odbywać turnieje*). Wielkie nieprzyjaźni wiódł z bratem młodszym. Birk. Wiodłam wielką burdę z siostrą swą. Farn. On wielki hetman niebieski dla ciebie ustawicznie burdę wiedzie z okrutnemi nieprzyjaciół twemi. Rej. W. spór z kim. Troc. Spór W., sprzeczać ś. Kn. Lepiej latać dołem, niż z tak odmiennym przekór W. żywołem. L. Siadajmy bliżej i wiedzmy spór dalej. Gliń. W. układy (= *prowadzić, toczyć*). W. pompę = *prowadzić dom na wielką skalę*. Orzech. Przed królem prawo W. Sz. (= *proces prowadzić, toczyć*). W. prawo z kim = *prawować ś.*, *prowadzić proces z kim*. Skr. W. proces, prawo o co z kim. Troc. Wojnę W., wojnę toczyć; walczyć. Kn. O zacość między sobą przez lat wiele turnieje wiedli. Warg. Ojcowie nasi straszne wiedli boje. Książ. (= *stacali*). Wiedli rozmowy o rzeczach poważnych. L. [Pan z Dzięwą gadkę wiódł]. Wiedzie kupiectwo, rzemiosło, handel. Troc. (= *prowadzi; zajmuje ś.*, *trudni ś. nim, oddaje ś. mu*). 7. † Koszt W. = *pojmować koszt ciągle,łożyć, wydatkować na co*. On nieborak, co pożywał, co koszt wiódł, to wszystko wniwecz. Górn. Nie według mieszka koszt wiedzie. Kn. 8. † W. co na kogo = *zadawać, zarzucać mu co*: W. co na kogo = *zadawać mu co sromotnego*. L. Ktoby na kogo co niesprawiedliwie w tych rzeczach wiódł, karan być ma. Stl. W. ś. l. † W. ś. *prowadzić ś.*, *iść precz, ruszać won, wynosić ś.*: Gdy z gniewem kogo odprawujemy, mówimy: *wał, wiedz ś.* *precz, porywaj eugle*. Macz. (won, ruszaj. L.). I no ci ś. wiedli na świat, kogo potrzeba gnała, drugie zaś po chałupach siedzieli. Reym. 2. Wodzieć ś. z myślą = *pasować ś.*, *bić ś.*, *walczyć z sobą, nosić ś. z myślą, wahać ś.*: Roztargniony, z myślami ś. wodzi. Pot. Musieliśmy ś. w tym wywodzie książąt litewskich długo z myślą wodzie i mózgiem kręcić. Stryk. Z któregooby wzdam lasa nasad był takowy, dawno ś. z myślą wodzę. Żebr. 3. *powodzić ś.*, *iść źle lub dobrze, pomyslnie, szczęście ś.*, *darzyć ś.*, *udawać ś.*: Dujesz ś., jako ś. im wodzi. Leop. Wszystkie rzeczy na świecie przygodnie ś. wiodą a idą. L. Przyjacielu, jak ci ś. wiedzie? L. Jak ś. wacpanu wiedzie? Troc. Wcale mi ś. nie wiedzie. L. Rzeczy ś. nie wiodą podług myśli. L. (= *nie składają ś.*). Rzeczy ś. nam wiodą wymienienie. L. Wszystko podług mojej wiedzie ś. myśli. L. Jeśli ś. sami i synowie wasi dobrze macie, a wodzi-li ś. wam wedle woli waszej, Bogu dziękujemy. Leop. Hejże haj! dobra nasza! wiedzie nam ś. wymienienie. Czart. A. Nie wiodło ś. nigdy takim na świecie, co opuścili służbę Bożą. Kłok. Kiedy ś. już W. zacnie, wciąż ś. już wiedzie. Oss. Dobrze to, komu ś. konie wiodą i żony. Rys. Oby ś. wszystkim współobywatelom na wzym dobrze wodziło. Baz. Zostańże z Bogiem, niechaj ci ś. wodzi wszystko po myśli; i szczęście, i zdrowie. P. Koch. Niech odprawią modły, by ś. szczęścia królowi i Polakom wiodły. Wyb. Złe, dobrze ś. wiodą sprawy jego. Troc. Co i komu ś. wiedzie? — Szczęście szczęśliwemu,

bogatemu pieniądze, dzieci ubogiemu. Pol. Wiodły mu ś, pszczoły. Pol. Wiedzie mu ś, jak Cyganowi rola. Prz. 4. [W. ś.] *zadawać ś., wdać ś., mieć stosunek: Z kim ś. wiedla?*

× **Wieścoba**, y, lm. y p. **Wieszczbiarstwo**.

× **Wieszcziarstwo**, a, lm. a p. **Wieszczbiarstwo**.

† **Wieszcziarz**, a, lm. e p. **Wieszczbiarz**. Tuch.

[**Wiesle**, a, lm. a, **Na wiesle**] *część lasu*.

[**Wieslisko**, a, lm. a] *łopata da usadzania chleba do pieca*.

× **Wiesniacki** p. **Wiesniaczy**. Po **wiesniaku** przys. *jak wiesniak, wiesniaczo*: Po **wiesniaku** przebrany. Karp.

Wiesniactwo, a, blm. l. p. **Wieszczyzna**: Zaużona tygodniowym **wiesniactwem**, zastawiwszy dwie wsi, odjechała do miasta. Kras. (= *życiem wiejskim*). Nie zrażaj ś. grubością i **wiesniactwem** i nieumiejętnością chłopstwa. Pir. To pachnie **wiesniactwem** i chudobą. Pilch. 2. zb. *wiesniacy, kmiecie, lud wiejski, chłopstwo, gmin*. L. W. okoliczne, uzbrojone kosami i pikami, przybyło w pomoc linowemu wojsku. Lel.

× **Wiesniacz** st. w. od **Wiesniaczo**: Jeszcze W. wyglądał, gdy włożył kozuch.

Wiesniaczek, czka, lm. czkowie p. **Wiesniak**. S. Par. Sierniężkę **wiesniaczka** prostego bierze. Mor. Z leke.: Wystawiam sobie, jak ten dobry W. wyda ś. przy tobie. Fred. A.

Wiesniaczka, i, lm. i l. forma ż. od **Wiesniak**; [**Wiesnianka**]. 2. [**Jaskółka W.**] = *jaskółka dymówka*.

Wiesniaczo przys. od **Wiesniaczy**, *po wiesniaku*. **Wiesniaczność**, i, blm., rz. od **Wiesniaczy**; **Wiesność**, *wieszczyzna*: Zwadliwa, szorstka, prostacza W. wydaje nam ś. główną cechą zewnętrznego oblicza ówczesnej Polski. Szaj. Naród tchnął jeszcze poniekąd rubaszną **wiesniacznością**. Szaj.

Wiesniaczy, **Wiesniacki** przym. od **Wiesniak**; † **Wiesny kmiecy, włościański, chłopski, rolniczy, ziemski**: Proste mieszkanie, **wiesniacza** sklecone ręką. Pilch. Strój W. Błyskawice oblały ciemne kąty **wiesniacze**. Len. Księgi o rzeczach **wiesniackich**. Bud. (*de agricultura*). Lepsze małe, lecz pewne **wiesniackie** korzyści. Kras. **Wiesny** obchód i sprawa rolna potrzebuje czerstwych osadników. Trzye. Cóż to oni zamkowi nad **wiesniami** mają? Rej. August którymi ś. potrawami nakarmił, nie powiadam, byś go sobie, jakoby **wiesnego** jakiego ojca czeladnego, leke nie ważył. Kosz. Gdy **wiesny** pies do miasta przyszedł, tedy miejsce poczęli go gonić. Jabł. **Po wiesniaczemu** przys. *jak wiesniak, wiesniaczo, po wiejsku*: Czei was i kocha tak po **wiesniaczemu**, bez obłudy i frantostwa. Krasz.

Wiesniaczysko, a, lm. a, m. i ni. l. p. **Wiesniak**. 2. *wiesniak godny politowania*: W. stan-gret zapomni choćby i na wjazd starosty uczubić konie. Oss.

Wiesniak, a, lm. cy, † **Wiesnica mieszkaniec wsi włościanin, kmieć, chłop, rolnik, ziemianin, sielanin**: W., nazwisko najpowszechniejsze człowieka mieszkającego na wsi i bawiącego ś. uprawą roli. Nar. Do klasy **wiesniaków** należą ci wszyscy, którzy, nie będąc szlachtą, w jakiegokolwiek natury dobrach **wiejskich** rolnicze zabawy sprawują, a razem do pańszczyzny lub czynszów a. innych powinności ku dziedzicom są obowiązani; w pracach naszych nazywają ś.: **wiesniakami, villani, kmieciami, cmetones, rolnikami, coloni, aratores, poddanemi, subditi**, chłopami. Skrzet. Przodkowie ich **wiesniacy** byli. Sar. W. jaki w chałupie

swej i ze sprzętem swym żyje. Skar. Lepszy prostaczek W., który z pokorą Bogu służy, niżli pyszny i nadęty doktor. Groch. Niech twoi **wiesniacy** rozrywkami napełniają dni wolne od pracy. Fel. Czyliż **wiesniacy** zyszcą z tą szczęśliwą zmianą tyle tylko, że pana innego dostaną? Miek. Przen.; *człowiek, noszący cechy mieszkańca wsi, rubaszny, prostak, naiwny, parafjanin, prowincjusz, nieobeznany z wielkim światem, żart. prowincjał*: W. ogorzały. Zdr. **Wiesniaczek**. Zgr. **Wiesniaczysko**.

Wiesniakować, uje, ował *być wiesniakiem, pędzić życie wiesniacze*: Pozostałe dwie książki przyjmij, jaśnie wielmożny panie, jako pług wolnej myśli i tej swawoli, którą, **wiesniakując** ze mną po Ukrainie, cenisz i bawisz ś. Hul.

Wiesniakowanie, a, blm., czynność cz. **Wiesniakować**.

[**Wiesnianka**, i, lm. i] l. p. **Wiesniaczka**. 2. a. [**Wiesnianka**] *pieśń wiosenna*.

[**Wiesniany**] p. **Wiosenny**: **Wiesniana** pszenica.

Wiesnica, y, lm. e l. † W. p. **Wiesniak**: Rzadko pewnie W., *rusticus*, został wojewodą, wodzem. Lel. W. naradach wspólnych **wiesniace** mogli mieć przewagę. Lel. Zmyślny W., omijając zakaz łowienia w łódce, płynął na środek jeziora i dawnym słowiańskim obyczajem, leżąc na wodzie, zapuszczał niewód. Szaj. 2. [W.], † W. *wieś, osada*. B. Sz. Wśród pokrzyków uciechy, potrząsów wyskocznym, przyspiali z Babą do swej **wiesnicy** na Bugaju. Dyg. 3. [W.] *ulica od dworu na wieś wodząca*. 4. [**Wiesniace**] p. **Wiesnik**: Przez otwarte w pole **wiesniace**, w których siedziała mała dziewczynka, wszedł w dziedziniec. Krasz.

† **Wiesnić**, i, il *robić ś. wiejskim, prostaczym*. Hist. w Lan.

† **Wiesnienie**, a, blm., czynność cz. **Wiesnić**. [**Wiesnik**, a, lm. i, **Wiesniace** (lm.)] *wrota prowadzące do wsi*.

[**Wiesniówka**, i, lm. i] *pryszcz*.

Wiesny l. przym. od **Wies**; **Wioskowy**, [**Wsiowy, Wioski**] *wiejski*. Rej, Ort. Baby **wiesne** stają przed rozmaitemi budami. Kacz. Pies W. Obchód W. 2. p. **Wiesniaczy**.

Wietać, a, ał *głos właścicy ziębie wydawać*.

Wietanie, a, blm., czynność cz. **Wietać**.

[**Wietczenie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Wietczyć ś., wietek*.

[**Wietczyć się**, y ś., ył ś.] (o księżycu) *tracić światło częściowo przed nowem*.

[**Wietek**, tka, lm. tki] l. *ostatnia ćwierć miesiąca księżycowego, ostatnia kwadra, wietczenie ś.*: Nów—pierwszy tydzień (miesiąca księżycowego); ku pełni—drugi tydzień; po pełni—trzeci tydzień; na wietku miesiąc—ostatni tydzień. Gwia. Iy na wietku miesiąca niebo czarne zasłazy. Tet. Księżyc—W. swe światło wtraca. Zer. 2. nów: Na wietku żayć lekarstwo.

[**Wietew**, twi, lm. twie] l. *witka, wić*. 2. a.

[**Wietla**, **Wietlo**] *gałąź*.

[**Wietka**, i, lm i] *dwuch ludzi z trójką zaprzęzonych koni w saniach, do wożenia drzewa towarowego na bindugę*.

[**Wietki**] p. **Wiotki**.

[**Wietla**, y, lm. y] p. **Wietew**.

[**Wietlo**, a, lm. a] p. **Wietew**.

† **Wietnąć**, nie, nął p. **Wiednąć**. L.

× **Wietnica**, y, lm. e p. **Ratusz**; *izba zgramadzeń*: Gdy Jezusa przywiedli do Piłata, sami weszli do wietnice na izbę sądową. Op.

† **Wietnięcie**, a, b.m., czynność cz. **Wietnąć**. [Wietracki] p. **Wiatraczek**. [Wietrak, a, lm. i.] p. **Wiatrak**. **Wietrunek**, nku, lm. nki l. p. **Wiatrunek**. 2. † **W.**, p. **Wiatr**. Biel. M. **Wietrzany** l, p. **Wietrzny**: Brzoza w harfy wietrzane szeleści. Kon. 2. gie.: Ablacja wietrzana = deflacja.

Wietrzeć, eje, ał l. *tracić pewne lotniejsze części wskutek działania powietrza i ciepła, a przez to tracić na zapachu i świeżości*: By zapachy pomady prędko nie wietrzały. Niem. (=nie ulatniały ś.). Serów w ciepłe nie mieć, aby z nich tłustość nie wychodziła, a przez toby gorzkniały i wietrzały. Haur. Piwo wietrzeje (=traci kwas węglowy pod wpływem powietrza i ciepła). Trunek nie zakorkowany w flasce wietrzeje. 2. przęn. *ulatąć z wiatrem, lecić jak wiatr, ulatniać ś.*: Śmieją ś., biegną, wietrzeją. Słow. 3. min. (o minerałach, skałach) *rozkładać ś. pod wpływem działania chemicznego powietrza i wilgoci i tracić przytym łatwiej rozpuszczalne cząstki*.

Wietrzenie, a, b.m. l. czynność cz. **Wietrzeć**. 2. czynność cz. **Wietrzyć**: W. po kuchniach. Troc. W. rudy (=przygotowywanie zapomocą działania powietrza).

Wietrzenie się, a ś., b.m., czynność cz. **Wietrzyć** ś.

Wietrznia, i, lm. e *miejsce przewiewne pod dachem a. inne, wystawione na ciąg powietrza i przeznaczone do suszenia siodu, tytmium, krochmalu i t. p., suszarnia*: W. siodu (piw.) przewiewnia, szwelka (poddasze przewiewne).

Wietrznioc, y, lm. e l. forma ż. od **Wietrznik**: Szalbirki, wietrznioc. L. Poco żałujesz dzięki wietrzniocy, która cię zwabia w te knieje? Mick. Daj pokój mi, dziewczę! daj pokój, wietrznioc! Kor. 2. [W., **Wietrzyca**] *jedna z istot mitycznych*: Zna lud ruski wietrznioków, czyli wietrznioc. Lel. 3. **Wietrznioc** = *krosty ospy wietrznej*. L. 4. bot. = a) p. **Sasanka**. b) p. **Przylaszczka**. c) [W.] p. **Kozi parstwo**.

Wiet. znie przys. od **Wietrzny**; *jak wietrznik, w sposób właściwy wietrznikom, pusto, lekkomyślnie, trzpiotowato, plocho*. L.

Wietrznik, a l. lm. i = a) *otwór do przepuszczania wiatru, luft, wentyl, wiatraczek, wiatropęd, powietrzociąg*: Wietrzniki, wilgociągi a. lufty, otwory nakształt małych kominów na dachach stodoł. Świt. W piecu śklarskim powinny być dwa wietrzniki i lufloszek. Torz. W górnictwie W., worek długi, wąski, którym do dołu świeże powietrze wchodzi. Os. J. W. u miecha = *otwór z kłopot, którym powietrze do miecha wchodzi, zamykający ś. szczelnie, gdy z miecha wiatr jest wypychany*. Łab. W., *kociel powietrzny* = *naczynie szklane szeroko otwarte, używane do zbierania gazów i do innych doświadczeń fizycznych, dzwon klosz*. b) a. **Powietrznik** *chorągiewka jakiegokolwiek kształtu, umieszczana na dachu dla wskazywania kierunku wiatru*: W., chorągiewka, osóbka, kogutek na wierzchu domu, wieży i t. d. za wiatrem ś. obracające. L. (=kurek na kościele). Za wiatrem idą wietrzniki. Prz., Troc. Przen.: W., lm. cy, **Wiatrogłów**, × **Wiatropęd**, [**Wiatropłoch**] *człowiek niestateczny, plochy, lekkoduch, pędziwiatr, trzpiot, fircyk, narwaniec, postrzeleniec, pustak, świszczypałka, niestatek*: Bądź wietrznikiem, na wielkim kto chce znać świecie. Zabł. No, przecież ś. nie stało wielkie zło

nikomu, tylko przywileju wietrznika naduży: Słow. Przen., żart.: Nie areybiegłym Dedal ziemieślnikiem, a syn też jego plochym był wietrznikiem. Książ. (= *latającym po powietrzu*). 2. *wachlarz*. 3. † **W. żagiel**. Łop. 4. *nos!*: (o liście): Od wietrznioka do końca kity 1½ łokcia. Jord. 5. [W.] *część dachu*: Zawiązuje ś. dach złożony z kozłów (krokwi) i z ryszpy (belki wpodłuż), w końcach wietrznikami przepasanym. (Por. **Zawietrznik**, **Zawietrznica**). 6. a. **Mikotajek** bot. (eryngium) *rośl. z rodziny baldaszkowych*. Gatunki: W. całoliściowy a. szerokolściowy, **Boży dar** (e. planum). W. polny, **Latawiec** (e. campestre). 7. a. **Oddzielniec** mł. *przyrząd do usuwania ze zboża lżejszych zanieczyszczeń, jak oto: kurzu, słomek, plew i t. d.* 8. węgl.: **Wietrzniki** w milerzu = *oddech, przewiewy w milerzu, do przeciągu wiatru i równego zwęglania ś. drzewa*.

Wietrznikostwo, a l. b.m. *charakter, postępowanie wietrzników, trzpiotowatość, lekkomyślność, plochość, niestatek, pustota*. 2. lm. a *postępek, objaw cechujący wietrznika, czyn lekkomyślny, plochy*. L.

Wietrznikowy przym. od **Wietrznik**: *Kłapa wietrznikowa*. Łab. (= *zamykająca otwór wentyla*).

Wietrzno przys. od **Wietrzny**: *Ciemno*, W., ponuro. Mick. W duszy było mi szeroko, W., wolno. Pol.

Wietrzność, i, lm. l. *charakter właściwy powietrzu, jak: rozprężliwość, własność nadymiania i t. p.*: W owoc daje ś. czuć W. niejaka, jak i w liściu wilgotność. Trzye. 2. rz. od **Wietrzny**: *Wstrzymana W. wiatronoga*. Słow. *Wabi ona i nęci ku sobie tą właśnie wietrznością i żywością swoją*. Trejtj. 3. *mnogosc, zbytke wiatrow, powietrza w jakimkolwiek miejscu zamkniętym; zaparcie ś., wsparcie ś. gazow*: W. w cieie = *wzdęcie, odęcie, rozpęczenie, rozdęcie*: *Tatarskie ziele W. w cieie rozpędza*. Syr. (= *wiatry, gazy*). Chleb z świeżego zboża wietrzności w cieie mnoży. Syr.

Wietrzny l. a. **Wiatrowy**, † **Wiatrny** przym. od **Wiatr**: *Orzeł różnie wśród wietrznego wiruje powiatu*. Przyb. W., *nawietrzny, powietrzny*. L. *Jakaś jest moc od zwierzejnej natury i wietrznej na te nizkości ziemskie*. Lat. [Wietrzna ptaszyna. *Staną ja ś. wietrznym gołębiem*]. *Wir W. (in. mlynek)*. W. młyn. Sol. (= *wiatrak*). † **Młyn W.** a. *wodociąg W.*, p. **Młyn**. *Młyn W. zysk przynosi, gdy ś. daje, nawa portu za wiatrem powiewnym dostaje*. L. *Wietrzna strzelba*. (Chm. B.) = *wiatrówka*. *Wszelki owoc jest wietrznej natury a nadymającej*. Trzye. (= *wiatry w żywocie płodzącej*). *Ochwat W.*, *choroba końska z nagłego pod wiatr pędzenia*. Lk. *Piece wietrzne*. Krum. *Zima była tak wietrzna, iż od pięćdziesięciu lat takiej nie było*. *Warg. (= pełna wiatrow, wietrzysta, w której wiatry grasowały)*. *Na wietrzne miejsce wystawić, zawiesić*. Troc. (= *przewiewne*). **Wietrzne organy**. Troc. (= *pneumatyczne, grające przy pomocy wiatru*). **Wietrznościężna** teraz *pogodna*. Troc. (= *wietrzna w połączeniu ze śniegiem*). 2. przęn. *znikomy, czczy, marny, przelotny, nietrwały, niestały, przemijający*: **Wietrzna sława**. Baz. *Kobietol puchu marny, ty wietrzna istotol Mick*. *Jeśli kto, to ona zasługiwała na to imię wietrznej istoty*. Krasz. **Wietrzne widziadło**. 3. przęn. *lekkomyślny, niestateczny, plochy, pusty, narwany, roztrzępany, postrzelony, trzpiotowaty, lekkomyślny*: W., *lekki, niespokojny, wiatry pędzący*. L. 4. anat.: † **Kiszka wietrz-**

na, p. Jelito. †Naczynia wietrzne, p. Oskrzele. 1.5. bot.: Wietrzna rząsa, p. Urocznik. 6. lek. Puchlina wietrzna, wielkie rozciągnięcie brzucha nakształt bębna. Krup. Zaraza wietrzna, czyli nadęcie brzucha. Wolsz. Ospa wietrzna, wietrznice, ospica, ospówka (varicella). 7. myśl: Pies W. = mający dobry węch, dobrze węszyć, czujny: Pies W., który czuch ma doskonalszy i używa go wiatrem. Ostror. W. wyżeł. Cyg. Pies W., co za wiatrem goni. Troc.

Wietrzno - p. Wietrzny.

[Wietrzyca, y, lm. e] p. Wietrznica. Gdy wiatr kręci wokół kurzem po drodze, to W. leci.

Wietrzyć, y, ył i. przewietrzać, wywietrzać, od świeżać na powietrzu, trzymać na wietrze: W., przewietrzać, wywietrzać, ventilare. Kn. W. stodołę. Troc. W. pościel. 2. węchem dochodzić, szukać, czuć, śledzić; węszyć, pachać, paszyć: Wietrzy ślad, gdy zdaleka odyńca poczuje, wznosi trąbę, łasi ś., łożysko śladuje cichym nosem, gdy blisko o zwierzu potuszy, kark wyciąga i z miejsca pana znakiem ruszy. Bardz. Nakształt ogara wietrzy nosem, skąd zaleci go para. L. Ów natręt wietrzy tylko po kuchniach, gdzie ś. kurzy z garców. Opal. Pies wietrzy po ziemi. Troc. Wietrzy ślad. Troc. Pies ślady pana wietrzy i poznaje. Jund. Jaka noc, cicoiu! rzekła Halszka, wietrząc głośno bogate zapachy parku i łąk. Weys. (= wciągając nosem). Gdybyś syna miał, któryby bardzo wietrzył pleć niewieścią, żebyś go w stadło małżeńskie wprawił. Głiez. (= któremuś kobiety pachniały, smakowały). W. ś. być wystawionym na działanie wiatru, przewietrzać ś., przebywać na wolnym powietrzu: Gdy niepogoda, nie wietrz ś. [Skarby ukryte w ziemi wietrzą ś. od czasu do czasu; po każdym takim wietrzeniu jeden pieniążek zostaje na powierzchni].

Wietrzyk, u, lm. i i. p. Wiatr: Wietrzyku, co tu sobie lekko polatujesz, jedno ziółka kołysziesz, a drugie całujesz. Nar. W., co ś. z trawą pieści. Kras. Znakiem elektryczności jest także W., który ś. przy ciele elektrycznym czuć daje. Os. J. Fawor gminu W. Tw. Łagodny W. rajskiej dąbrowy rozwiął mu brodę na dwie połowy. Len. Ranny W. przewiewa. Len. Dla mnie W. wieje. Len. 2. lek. p. Mrowie.

Wietrzykręt, a, lm. y kręcący wiry w powietrzu. Ryd. (o djable sprawiającym wiry powietrzne).

Wietrzysko, a, lm. a, m. i ni., p. Wiatr: Nie W. go zmiotło, ale ręka ludzi. Krasiń.

Wietrzysto przys. od Wietrzysty. L.

Wietrzysty pełen wiatru, wietrzny, przewiewny: Morza wietrzyste. Otw. W., wiatru dość mający. Troc.

Wietszeć, eje, ał p. Wiotszeć.

Wietszenie, a, bfm., czynność cz. Wiotszeć, wiotszenie.

Wietszy st. w. od Wiotchy: Dusza ludzka lotniejsza i wietsza. Uj.

[Wietwla, i, lm. e] gałąź.

Wiew, u, lm. y i. ciąg powietrza, przewiew, deicie, podmuch, pęd, prąd, strumień wiatru, powiew: Idź, gdzie cię wiatry wiewem noszą błogim, póki nie sprzyja, idź pomyślnie z biegiem. Książ. Chmury wija ś. w kłęby południowym wiewem. Książ. Z dołu nie tak wielką mają wiatrów wiewy. Pilch. Limba zwalona wiewem burzy. Kasp. Przedziwna cisza... Ni wiew nie zawionie. Kasp. W bliskości tej kobiety uderzył w niego wiew świeżyny, jak od owoców. Brt.

Przen.: Stworzeuny W. słycać w dole, w górze. Krasiń. Musi dotrwać i pokazać, że nie jest słomianym chłopem, ale opartym na wszystkich, na wszelki W. Ork. Szelest, szmer i zapach kobiet wiewem sły na widownię. Brt. Muzyka rozpylała się rosą srebrzystych dźwięków, wiewem melodji stódkiej. Reym. 2. powiewanie, furkotanie, wiewanie ś., trzepotanie ś., szamotanie ś., chwianie ś. od wiatru: W. chorągwi. Przyb.

[Wiewacz, a, lm. e] ten, co wieje zboże.

Wiewać, a, ał i W. ś. p. Wionąć.

Wiewanie, a, bfm., czynność cz. Wiewać: Zwolna tak pułki wyciągały z zamku, żegnane chust wiewaniem, czapkami, cichymi głosy. Krasz.

Wiewanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wiewać ś.

† **Wiewidło**, a, lm. a p. Wiejaczka: W. okazuje, gdzie pszenica, gdzie kąkol. Podw.

[Wiewielga, i, lm. i, Wiewilga, Wiewielga, Wywielga, Wywilga] wilga (ptak). Grj.

[Wiewilga, i, lm. i] p. Wiewielga.

† **Wiewiór**, [Wewiór] i. a, lm. y p. Wiewiórka. L. 2. u, lm. y lek. rzeźączka, tryper (gonorrhoea, blennorrhoea). W. cewki moczowej (urethritis gonorrhoeica). W. oka (ophthalmia gonorrhoeica).

Wiewióra, y, lm. y i. p. Wiewiórka. 2. [W.] kobieta z włosami czerwonorudem: Żydówka W. **Wiewiórczę**, ęcia, lm. ęta młoda wiewiórka: Młode wiewiórczeta wychylają główki z gniazda. Pol.

Wiewiórczy przym. od Wiewiórka: Izraelita chudy, wysoki, z włosom wiewiórczym. Wilk.

Wiewióreczka, i, lm. i p. Wiewiórka: Śliczne dziewczątko, gdyby W. L.

Wiewiórecznik, a, lm. i zool. (cladobates) zwierzę ssące owadożerne.

Wiewiórka, i, lm. i, [Wewiórka, Wiewiórzycia] zool. (sciurus vulgaris) zwierzę szczerowate z szerokim czolem i długim, puszystym ogonem: Zimowe futro wiewiórek powszechnie jest znane pod nazwą popielic a. biel W. pryska (= wydaje głos sobie właściwy). Zwinną jak W. (= jak fryga). Przen.: Mała W. kręciła ś. niespokojnie na kanapie. Bał. (= kobiątka, dziewczyna zwinna, żywa). Zdr. Wiewióreczka. Zgr. Wiewióra, Wiewiórzysko.

† **Wiewiórowy** przym. od Wiewiór. Lek.: Zapalenie wiewiórowe a. tryprowe spojówki (oka) u niemowląt (ophthlmo-blennorrhoea Infantium). Dwoinki wiewiórowe a. gonokoki (gonococcus) = bakterje wywołujące trypra.

[Wiewiórzycia, y, lm. e] p. Wiewiórka.

Wiewiórzysko, a, lm. a p. Wiewiórka.

[Wiewk, u, lm. i] gatunek wierzby.

Wiewnie przys. od Wiewny: Zatrzepotały ś. pod bladym czola wspomnienia W. skrzydłami motyla. Grb.

Wiewny przym. od Wiew, powiewny: Jak biały zagiel z mętnej fali, podobnie cicha, wiewna, biała człowicza postać wypływała. Uj. Jak mgła na wonnej wisząca roślinie, tak wiewna z ramion jej spływała szata. Moraw. Las spowity w blade-błękitne wiewne fale. Kasp.

[Wieza, y, lm. y] = Wiąz: Kołysecka z wiewy.

Wieżenie, a, bfm., czynność cz. Wieżóć.

Wieżenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wieżóć ś.

[Wieżioro, a, lm. a] p. Jezioro.

Wieżóć, wiożę a. [wiewę], wiożę a. [wiewą], wiożł, częstot. Wozic i. prowadzić kogo, co wozem, koniem, statkiem i t. d.: Krotochwilny w drodze towarzyszy stoi sam za wozbę, jakoby cię nieśł

a. wioził, gdyż czas z takowym wdzięcznie zjedzie. L. Pewnie z Niemiec, mój synu, wieziesz kubał bursztynu? Mick. W. co na rynek, na sprzedaż. W. przez rzekę, przez granicę (= przewozić, przeprowadzić). Wozic = obwozić, wieść z miejsca na miejsce, wioząc ciągnąć z sobą. 2. (o zwierzętach pociągowych, o sile pociągowej) ciągnąć, nieść, unosić: Jedną białogłową, którąby mało zniósł, sześć koni wiozą. Falib, Z jednej go strony końska, z drugiej kurza łapka wiozła. Mick. Ten koń dobrze wiezie. Żart: Żyda wozic = drzeć, kiwać s. siedząc. Wozic nogami = djabła wozic = bujać, kołysać, majtać, fajtać no gami. 3. być woźnicą; powozić, furmanić: Wozic, furmani. Kn. Chciał stangret pojeździć z konia. — Niech on mię z koźła wozic. L. W. s. 1. samemu sobie powozić; jechać. Wioził s. do kościoła przez Wisłę. Warg. On sam w ten czas jest sternikiem, kiedy s. Cezar wozic po morzu. Star. Wozic s. z kim, z czym = obwozić go, jeździć z nim, ciągnąć s., kręcić s. z nim: Wozic s., słyszę, po całej parafii z córnią, bardzo już chcącą za mał. Sł. wil. 2. bujać s., hustać s., kiwać s., kołysać s. na siedzeniu: Wozic s. na bujanym krześle. Osieł z wilkiem pospołu drzewo przecierali, ale wilk na odspodku tak s. tylko wozic. Papr. 3. † Wieź s. przez = idź precz! won! wynoś s.! posp.: odjeżdżaj stąd! Facesse hinc, wieź s. precz, porywaj s. stąd. Macz.

† Wieźdźba, y, lm. y p. Wieszozba.

† Wieźdźbiarski p. Wieszczbiarski.

† Wieźdźbiarstwo, a, lm. a p. Wieszczbiarstwo.

† Wieźdźbiarz, a, lm. e p. Wieszczbiarz.

† Wieźdźbiły p. Wieszczy: Z wieźdźbiłych gwiazd ludziom przestrzeżenie. Stryjk.

[Wieź, a, lm. e] zool. p. Jeź.

Wieża, y, lm. e l. wysmukła, ponad zwykle budynki wystylizowana budowla, najczęściej jako przybudówka nad gmachem: W. kościelna (= dzwonnica). W. ratuszowa. W. zegarowa (= wieża z zegarem). Wysoki, jak marjacka W. Prz. W. szeroka, przysadzista = baszta. W. morska = latarnia morska. W. strażnicza = strażnica. Myśla W. na jeziorze Gopie. W. Cydonji z wieży wysokiej a. strażnicy, która jest nad morzem, oznajmiono, że idą dwie galery. Warg. W. jasnogórska. Z marjenburskiej wieży zadzwoniono. Mick. W. straża ogniowej = czatownia. W. urzędzeniu wodociągowym: W. ciśnien = wieża z rezerwoarem, umieszczonym na takiej wysokości, aby poziom wody znajdującej s. w nim leżał znacznie wyżej od najwyższych domów na mieście. Przen.: W. Babel = chaos, zamęt, rozgardjasz. W. ruchoma wojenna = beluarda. U dawnych wieże ruchome do dobywania murów. Papr. Wysoką wieżę (wieżę) wystawiono. Troc. Wież (wieżów) kilka. Troc. W. litanji epitety M. Boskiej: Wieżo Dawidowa, wieżo z kości słoniowej. Dano kurrowi grzędę, a on wieży chce. Bud. B. (= daj kurrowi grzędę, a on powie: jeszcze wyżej będę). Wieży pragnie kur, dostawczy grzędę. Pot. 2. baszta, dom z wieżą, sienią i izbą, jako bezpieczne schowanie: Za instancją postów sieradzkich pozwalamy w grodzie Piotrkowskim wieżę szlachecką, na której budowanie pozwalają po groszy 6 z łanu. Vol. (do składu ksiąg ziemskich. L.). Podobnie Litwinom pozwolono baszty a. wieżę z sienią i izbą w zamku Wileńskim dla chowania ksiąg ziemskich. Vol. 3. [W.] wogóle coś wysokiego. 4. więzienie, turma, sztok: O onego, co w wieży a. w łanuchu siedzi, starają s., by

go uwolnić. Rej. Redde, quod debes, a. idź do wieży. Rys. Siedzi w wieży. Troc. Głównik wysiedział wieżę. Troc. Skazano mu wieżę. Troc. Wieżę osiodłać = dostać s. do więzienia. 5. kara wieży, siedzenie w wieży za karę: Kara wieży dwójaka jest: cywilna i kryminalna; pierwsza jest zamknięcie w więzieniu uczciwym, oświeconym, żadnej przykrości nie zadającym, górna wieża; dolna a. kryminalna na łokci 12 głęboka być powinna. Ostr. Wiesz już o egzekucji ostatniego sądu, iż tam tego żadną wieżę ani winą nie zapłacisz. Rej. Smierć moja u sądu oczyma świecić; dopieroż o basarunki nigdym s. nie zgadzał, anim za jawne zbrodnie nie zjedynał wieży. Koch. W. 6. jedna z figur w szuchach, słoń, rock. 7. korona w kształcie wieży murowanej zębatej. Sł. wil. 8. W. babilońska = zabawa towarzyska starszych dzieci i młodzieży płci obojej. Goł. 9. gór. obudowanie dość wysokie nad paniami w warzelniach soli. Łab. Czerpają s. wody z studzien surowie wiadrami skórzanemi, a wiane do ryn płyną do gmachów solowarnych, wieżami nazwanymi. Nar. W. gichtowa = budowla tejże wysokości, co wielki piec, mieszcząca w sobie przyrząd do wciągania nabołów, t. j. węgla, rudy, roztopu. Łab. W. huskowa = warzelnia z cehrynem, czyli cerunem, gdzie warzą sól w huskach, czyli małych głowach. Łab. W. świdrowa = rusztowanie mieszczące koźły do wyciągania przedłużnic z otworu świdrowego, celem czyszczenia go z ukruszonych skał, glin, ziem i t. p. Łab. 10. hut.: W. gichtowa = budowla tejże wysokości, co wielki piec, obejmująca przyrząd do wciągania nabołów, t. j. węgla, rudy, roztopu. Łab. Zdr. Wieżka, Wieżyczka. Zgr. Wieżycza.

Wieżato przys. od Wieżaty; Wieżysto, w kształcie wieży; z wieżami: Ognisty bałwan W. wysoki. Przyb.

Wieżaty, Wieżysty l. mający kształt wieży, wieżowy, strzelisty, spiętrzony, pętrzący s., sterczący, wyskakujący ku górze: Pagórek W. Bałwany wieżate biją o niewzruszone skały. L. W. tkankę wieżystą ustrojona. 2. mający wiele wież, opatrzone wieżami: Miasta wieżate, z fortecami gęstemi. Tw. Antenna wieżata. Koch. J. Cybele w mieście swym wieżatym nad swym kochankiem lamentuje Atym, Tw. Matka bogów Cybele do Midy wieżatej na frygijskiej przejeżdża karocy bogatej. Tw. 3. mający na głowie wieżę = koronę wieżową.

[Wieżba, y, lm. y] p. Wieszozba: W., tak zwana czapka, z którą niekiedy dziecko s. rodzi.

Wieżka, i, lm. i p. Wieża. L.

† Wieżny, ego, lm. i rz. ten, co ma straż nad wieżą (= więzieniem). Rej.

× Wieżocielski (o człowiku) ogromnego wzrostu, kolosalnej budowy, gmach, olbrzym, wielkolud, kolos: W. Goljat. L.

× Wieżonośny stoł = noszący na sobie ruchomą wieżę wojenną. Koch. W.

Wieżokręt, a, lm. y (turritella) mięczak brzochopełny skretowy, napotykaný już w utworach kretowych. Łab.

Wieżowy l. przym. od Wieża; podobny do wieży, wieżaty, wieżysty: Zegar, stróż W. Korona wieżowa. 2. bud.: Igła wieżowa, p. Igła. W., ego, lm. i strażak straża ogniowej, czuwający nad miastem z wieży.

Wieżycza, y, lm. e l. p. Wieża. 2. wspaniała, okazała, imponująca wieża: Wzedł do tarasu i do wieżycy i siedział tam przez niemały czas.

B. B. Przy uściu rzeki Wilny Giedymin zamek z wyniosłymi wieżycami wybudował i od rzeki Wilnem nazwał. Stryk. Marjackie dwie wieżycyce wystrzeliły w górę.

Wieżycowy przym. od **Wieżycza**: Świątynia wieżycowa. Sł. wil. (= w kształcie wieżycy zbudowana).

Wieżyczka, i, lm. i l. p. **Wieża**: Świątynia gotycka z mnóstwem wysmukłych wieżyczek. Na co dziś działka gęste po miejscach pewniejszych i wieżyczki dla straży w górach wynioślejszych? Star. 2. a. **Wieżyczki**, **Wieżynka** (turrifis) roś. z rodziny krzyżowych. 3. bud.: W., **zdobina w stylach średniowiecznych**, mianowicie w budowlach gotyckich, pinakiel, pinakl. 4. geol. (turrillites) **mięczak brzuchopęzły skrętowy w utworze piaskowca zielonego, w gromadzie kredy i opoki**. Łab.

Wieżyczkowy przym. od **Wieżyczka**.

Wieżynka, i, lm. i bot. p. **Wieżyczka**.

Wieżysto przys. od **Wieżysty**, **wieżzato**. Troc.

Wieżysty p. **Wieżaty**: **Wieżysta**, **turrita**. Żebr.

Więc l. sp. = a) a. † **Więcody**, [**Więc-cieć**] *tedy, przeto, zatył, a zatył, stąd, dlatego, to*: Smutno w domu, a W. na świat. **Widzę**, **kręto**, a W. w nogi! **Cóż W.?** Tak W. W. *tedy*. **Glicz** W. ten? W. też nie pójdę. Troc. **Wszemu** czas ma być słuszenie upatrowan: **kiedy orać**, W. orać; **kiedy plesać**, W. plesać; **kiedy ś. bić**, W. ś. bić. Rej. **Małżeństwo** jest wspólną umową, i stąd W. pochodzi, iż dwie osoby na to zezwolić powinny. Kucz. A W. nuż tak mam chodzić, spuściwszy oczy! **Wuj**. W. tak, W. to, W. ten, W. nie był, W. nie pójdę, *ergo, igitur, itaque, proinde*. Kn. **Przyjźdź** W. do mnie, **przyjdziesz** W., **przyjdzicie** W. Kn. W. ś. **wierca**, W. ś. **skubią** około **regiestrów**, nie wiedząc, jak mają co czynić. **Glicz**. W. cię tu nie związać? Kn. W. to nieprawda? Troc. W. tak zrobić trzeba. Troc. W. nie tańcujmy. Troc. (=no to). W. i to trzeba upatrować. Troc. W. zostają waspana najniższym sługą. Troc. W. usiądź. Troc. W. powiedz. Troc. W. to nie płaci. Troc. b) † W. *dalej, następnie, potym*: W. krewne panny, W. starsze urzędy niech staną przy tobie. W. i to trzeba upatrować, *jam et illud considerandum est*. Kn. **Klorynda** go wrpzdó witała, W. drudzy panowie, W. dwór i królowsey ludzie. P. Koch. 2. przys. = a) [W.], † W. p. **Więccej**: W., **więcej**, **ultra**. B. Sz. **Nocka** już nie wróci W. *Potym* W. nie gadała. Ten, który rad w nocy miłuje, jest fałszywy jak najwięc. b) [W.] **otóż** (na początku opowiadania): **Razu** jednego, czasu dawniejszego, W. miał jeden król trzech synów. c) [W., **Więcokaj**] *dawniej, przedtym*: Byłaby **bójka** za las, za pastwisko, jak to i W. bywało. 3. *zresztą, wreszcie, niechby, choćby, najwięcej, najwyżej*: **Dosyć** ci jest mieć jedną suknię szarą, a. W. dwie. **Glicz**.

[**Więc-cieć**] p. **Więc**: Tylko mnie zaprowadź pod figurę. W. on jego zaprowadził.

† **Więcody** p. **Więc**. **Glicz**.

Więc, p. **Więc**.

Więc, † **Więc**, [**Więc**, **Więc**, **Wice**, **Więc**, **Więc**, **Więcyl**, **Więcyl**, **Wincyl**] przys. l. p. **Wiele**: Ma W. pieniędzy, niż ty. W. dwudziestu lat. W. godziny przetrzymano nas. Od. Był w pokoju dwiennacie lecie. Nie wziął więc, jeno trzy kopy żrzebia. Siła masz pieniędzy, on W. rozumu. Troc. **Najwięcej** on daje. Troc. 2. *w wyższym stopniu, bardziej, prędzej, raczej*: **Chory**

W. zasługuje na litość, niż biedny. To nie złość, ale W. nierozsądek. !W. piękna = *piękniejsza*. Izbychom my więc ubostwo miłowali, niż tego świata bogactwo. Kaz. **Gnieź**. To mu najwięcej zaszkodziło (= *głównie*). 3. *odtąd, nadal, dłużej, w przyszłości, na przyszłość, już, wcale*: Nie chodź tam W. **Dobranoc!** już W. dzisiaj nie będziemy bawili. **Dogonię** ja moją zębę i nie puszcze W. l. **Brodz**. Już nas żaden nie nie rozłączy W. **Niemasz** w chłopcach W. **enoty**. **Czasy** **Samka** **Zborowskiego** przeszły, nie miały wrócić W. **Sienk**. 4. *nadto, prócz tego, powtóre*: **Co** W. powiem. **Jest** to **enota**, **co** W. powiem, **obowiązek**. **Cóż** mi W. zrobicie? 5. [W.] *już, wcale*. 6. [W.] *częściej*. 7. **mat. plus**, **znak**: +

Więcierz, a, lm. e p. **Więcierz**.

[**Więciar**, rka, lm. rki] p. **Więcior**.

Więcierz, a, lm. e, † **Więcierz**, † **Więcierz** l. ś. [**Węcior**, **Wersza**, **Rzęcierz**, **Wierszka**, **Werchowica**, **Wiertka**, **Kłobuk**] *stożkowaty lub walcowaty kosz z wikliny lub sieci do połowu ryb w jeziorach i rzekach*, **zak**: **Więcierze** na ryby mają skrzydła długie, matnią z przodu szeroka, a co dalej, tym węższą, obciążkami rozpiętą, na końcu związaną; w gardle tej matni bywa z tejże sieci dziura niewielka, w matnią wpuszczona i rozpięta, którą zowią **sercem**. **Trzyce**. **Rybak** **chytre** **zastawia** w jeziorach **więcierze**. **Dm**. **Wziąwszy** **więcierze**, **idziem** ku **zatoce**, **patrzeć**, **gdzie** **hula** **płatka**, **gdzie** **szczupak** **pluchocze**. **Syrok**. **Może** mu **Jezus** **sieci** **odbiera** i **sam** **założy** **wielkie** **więcierze**. **Len**. **Więcierze** **rozstawia**. **Troc**. **Przen**: **Wszystko** ś. **zostaje** w **śmierci** **więcierzu**. **Pot**. (= *w matni*). 2. † W. na ptaki = **klatka**. **Ejs**. **Na** **śniegu** **tamże** **dostaniesz** **ich** (**kuropatw**) i **więcierzem** i **brożkiem**. **Cyg**. **Zdr**. **Więcierz**, **Więcior**, **Więcior**.

Więcierzowy przym. od **Więcierz**.

Więcierz, a, lm. i p. **Więcierz**.

Więcior, rka, lm. rki p. **Więcierz**.

Więcior, i, lm. i p. **Więcierz**.

† **Więc**, † **Więc**, † **Więc**, † **Więc** p. **Więc**.

B. Sz., **Głos**. **Ani** **sędzia** **Jemu** **tego** **dłużnika** **w** **więcszej** **sumie** **nad** **istne** **pieniądze** **potępić** **będzie** **śmiać**. **Mać**. **z** **Roż**. **To** **dzieci** **jestei** **ono** **więcsze**, **niżli** **ty** **kiedy** **będziesz** (**wielki**). **Kaz**. **Gnieź**.

[**Więc**] p. **Więc**.

[**Więc**] p. **Więc**.

[**Więcyl**] p. **Więc**.

† **Więc** p. **Więc**. **Głos**.

[**Więc**, i, blm., **Zawiędka**] *brukiew suszona na nitkach*.

× **Więc**, y, lm. y p. **Więc**.

Więc, i, lm. i bot. (*smithia*) roś.

[**Więc**, y, blm. **Więc**] *rzepa a brukiew, krajana w plasterki i suszona na zimę*.

× **Więc** l. **Więc**, **Więc**. 2. (o mięsie) **Więc**: **Szafarz** ma na **rejestrze** **mięsa** **Więc**, **ślone**, **szoldry**, **kielbasy**. **Ocz**. **Więc** **mięso**, **Więc** (**?**). **L**. **Od** **jesiotra** **Więc** **po** **groszu**. **Vol**. **Więc** **ozorki**. **Gostk**.

Więc, **jedn**, **jedn** a. **gd**, † **Więc**, † **Więc**, × **Więc** **tracić** **na** **żywności**, **jedn** i **świeżości**, **obumierać**, **mdleć**, **wątleć**, **warzyć** ś.: W., **świeżość** **swoją** **utraciwszy**, **marszczyć** i **ślabieć**. **L**. **Wody** ś. **scinały**, **kwiatki** **Więc**, **liścia** **zółkniały**. **L**. **Więc** (**Więc**) **kwiatek** **od** **upału**. **Troc**. **Jako** **różyczka** **przy** **cedrze** **Więc**. **Słow**. **Ciało** **czyje** **Więc**, **schnie**. **L**. **Dzieci**

takie schną i więdnieją, ni trawa. Kłok. Więdnieć nad czytaniem lub pisaniem ksiąg. L. (= *ślęczeć, dulczed aż do zmierznienia, wyniszczenia, wędzić ś.*). Przen.: Bluzni, aż uszy więdną słuchąc (= *schną; zgroza słuchad*). Przen.: *niszczyć, marnieć*: Uroda jako polna trawa więdnieję. Skar. Młodość jako siano więdnie. Rej. Więdy kwitnące dawniej wdzięki. Błot. Fantazyjki więdniejącej piękności. Krasz. Przen.: *gmuśnić, gnić, kisać*: Dokądże W. będziecie lenistwem, a nie idziecie, abyście osiedli ziemię? Leop. Nieprzyjaciele zawždy nas w bojaźni trzymają, aby męstwo nasze nie więdnęło. Baz. I odtąd duch zacznie W. twój. Krasin.

× Więdnieć, eje, ał p. Więdnąć.

Więdnienie, a, blm. czynność cz. **Więdnieć**; **Więdnienie**: W., uschnięcie owocu, połączone ze zmarszczeniem skóry. Jank. Dziedziczne W. lub suchoty. Perz. Suchoty a. W., kiedy ś. ciało nie tuży, a zawždy z niego co odchodzi, a nie przybywa, stąd zbytnia szcurość a marskość przychodzi. Spicz. Rozkład chorób i W. jest w tobie. Brt.

Więdnienie, a, blm., **Więdnienie** czynność cz. **Więdnąć**.

× Więdzica, y, blm., lek., p. Uwiad.

† Więdzina, y, lm. y = Wędlina.

[Więhura, y, lm. y] wiatr mroźny.

Więszceć, eje, ał, †Więszceć stawac ś. więszym, powiększac ś., zwiekszacz ś., rozrastać ś., rozszerzac ś.: W wiosnie dzień z umniejszeniem nocy roście i więszsze. Zebr. Rodzą ś., rosna i w latarni błyskach idą więszszejące długim korytarzem. Słow.

Więszczenie, a, blm. i. czynność cz. **Więszceć**. 2. czynność cz. **Więszczyć**.

Więszczolizność, i, blm., p. **Więszczość**.

Więszczość, i l. blm., rz. od **Więszczy**: W. dzierżaw zdolniejszemi czyniła do piastowania monarchji synów Kazimierza, nizeli linją wielkopolską. Nar. 2. a. × **Więszczolizność ilość, liczba, przewyższająca pozostałą część ogółu**: Wybrany (a. przeszedł) więszczością głosów. Mniejszość powinna ustąpić więszczości. W. sił, budynku. Troc. Zagadnienie o największościach i najmniejszościach, *de maximis et minimis*. Jak. J. Jednomyslnością lub więszczoliznością stanowione prawa. L. Wszystko więszczością głosów udecydowane być powinno. L. Zasada każdego rządowego społeczeństwa, iż W. mniejszą liczbę wiązać powinna. L. W prostej więszczości uważa ś. tylko większa liczba kresek, jakakolwiek ona jest; w zupełnej zaś więszczości trzeba, aby jedna przynajmniej kreska była nad połowę wotujących. L.

Więszczy, †Więszczy, †Więszczy, †Więszczy, †Więszczy, [Więszczy, Więszczy] l. st. w. od **Więszczy**. 2. anat.: Kółko tętnicze większe tęczówki, p. **Krąg**. †Muskul W. grzbietu, p. **Krzyżo-łędziwiowy**. Mięsień obły W., p. **Obły**. Wyrostek W. kości udowej. Wargi sromowe większe a. skrzydła większe (labia vulvae majora). Krup. Wargi sromne (sromowe) większe (labia pudendi majora). 3. bot.: Dłoń Chrystusa większa, p. **Koślazeć** Jarzmianka większa p. **Jarzmianka**. Jezierza większa, p. **Jezierza**. †Kiwior W., p. **Kiwior**. Kleśnica większa, p. **Kleśnica**. Krzyżownica większa, p. **Krzyżownica**. Nareyz W., p. **Ajaks**. 4. zool.: Koszatka większa, p. **Koszatka**, Tryton W., p. **Tryton**.

[Więszczy] p. **Więcej**.

Więszczyć, y, yl, †Więszczyć robić więszczym, powiększac, zwiekszacz, rozszerzac, pomnaczać, potęgować: Gdyby Rzymu nie więszczył pogrom święta, dotądby ś. w nim lśniły słomiane chałupy. Hul. W. majątek. W. w sobie łaskę Bożą. Wdzięczność więszczy jeszcze miłość moją. Łaskę Bożą człowiek sobie mnożyć i więszczyć, malic i mniejszyć może, a w Bogu równa ku wszystkim miłość poruszona być nie może. Smotr. Przen.: *podnosić, wywyższac, dodawać znacności, wartości, znaczenia*. Niecnota podli, enota ludzi więszczy. L.

Więszcza, y, lm. e bot. (gerardia) roś.

† **Więszczy p. Więszczy**: A gdyby ty rzeczy za więsze pieniądze przedał, niżli jemu dłužno, ma to onemu, co jest nazbyt, wrócić. Dzik. Wiele szkód i niepożytki ciężkie... są poszły i więsze potym mogłyby być, by wczas nie było opatrzone. Dzik. A przestępcy tej to ustawy... winę siedmnaściecia albo więszą winę... zapłacić będą powinni. Dzik.

[Więsznianka, i, lm. i] p. **Więsznianka**.

× **Więszki p. Wiotchy**.

† **Więszceć, eje, ał p. Więszceć**. Troc.

† **Więszczenie, a**, blm. i. czynność cz. **Więszceć**. 2. czynność cz. **Więszczyć**. Który był pobudzeniem więszszej nieprzyjaźni HJ. Od nauki nie może być wymyślone więszsze dobrodziejstwo. Biel. M. Już niemal więszą Szwajcar odważony połowić swej drabiny przechodził. P. Koch.

† **Więszczy, [Więszczy] p. Więszczy**. Rej, Błaz.

† **Więszczyć, y, yl p. Więszczyć**.

Więz, u, lm. y l. p. **Więz**. 2. p. **Wiąz**. 3. anat.: † W. p. **Kompleksja**: Budowa ciała, skład, układ, ustrój anatomiczny ciała, więza, W., konstytueja (fabrica).

× **Więza, y, lm. y p. Więz**: Z lodowej więzy więznia wyprowadzi. Druzb.

† **Więzacz, a**, lm. e p. **Więzacz**: Ksiąg W., co więze księgi. Lop. (= *introligator*).

† **Więzać, że, zał i †W. ś. p. Więzać**. Nie więzż mu nazbyt z miodu knefliczków, brzyżyczeków, pstrych sukienek jako prosięciu. Rej. [Kum dla dziecka więze talara w róg poduszki] (= *zawiazuje*).

† **Więzadło, a**, lm. a p. **Wiązadło**. Anat.: W., † **wiąz** (Perz.), † **wiązki** (Syr.). † **wiązanie** (Kluk), † **obwiązki** (Mich.), taśmy (Wei.), ścięgna (Krup.). **Więzadła maciczne, p. Maciczny**. Najbliższa przyczyna wypadnięcia macicy jest owisłość ścięgu macicznych (wiązadeł). Kost. Nauka o więzadłach (syndesmologia). W. biodrowoudowe. W. gardłowe środkowe. **Więzadła gardłowe boczne, W. głosowe, W. guziczne, W. goleniowopiętowe, W. gnykonagłośniowe, gnykonakrywkowe, p. Gnykonagłośniowy, Więzadła krtani, W. kruczoobojczykowe, W. krzyżowobiodrowe, W. krzyżowokulszowe, W. łonowopęcherzowe środkowe, Więzadła łonowopęcherzowe boczne, Więzadła macicznokrzyżowe, Więzadła macicznopęcherzowe, W. obte wątroby, W. obte (macicy) (ligamentum teres), Więzadła obrączkowe tahawicy, W. pachwinowe, Więzadła pępkowe boczne, W. rzekome, Więzadła sierpowate wątroby, Więzadła szerokie (macicy) (ligamenta lata), Więzadła trąbkowogardłowe, W. wieszadłowe a. wieszadłowowieńcowe wątroby (ligamentum coronarium hepatis), W. wątroбноżółdkowodwunastnicze (sieć mniejsza) (lig. hepatogastro-duodenale s. amentum minus).**

Więzadłowy przym. od **Więzadło**. Anat.: W., † więzowy (ligamentosus). Przyrząd (nastrój) W. a. więzowy. Narząd W. Przyrządzenie więzadłowe. Bd. Mięsień więzadłowodłowy a. więzowopółkowy (musculus syndesmopharyngeus), Bd.

† **Więzanie**, a, btm., czynność cz. **Więzać**.

† **Więzanie się**, a s., btm., czynność cz. **Więzać s.**
[**Więznąc, nie, nął**] l. p. **Więznąc**: Strzała uderzyła w helm, więznąc w nim. Przyb. Więznęło mu wszystko w gardle i w piersi. Tet. 2. **ciężć**: Idę, a trudem nogi więznę. Wysp. Więznę mi ręce w ruchu zeszywniałe. Wysp. Trumna im więznęnie w ramionach. Wysp.

[**Więzniecie**, a, btm.] czynność cz. **Więznąc**.
Więzia, i, lm. e p. **Więż**.

Więzićiel, a, lm. e ten, co więzi. Wor. Wirnym musiał być mój Rycerz, a więzićielem Król Wężów. Mic.

Więzić, i, il, † **Więzić** l. × W. *więzać, więzany robotę wykonywać, węzłki robić, pleść*. L. Sieci W., dźiać, *texere*. Mącz. *Reticulatus*, więziony, nakształł sieci uczyniony. Mącz. Lanificium, wełniana robota, bądź tkana, bądź też więziona, jako kobierce. Mącz. Niech i on z tobą siada w klasztorze, niech ci służy, córeczko, niech więzi, niech szyje. Wyb. 2. a. × **Więźnić** *więzać, kępować, związywać, przytrzymywać; wkładać więzy, kajdany, trzymać w więzach, pętać*: Wróg swe zagony dalej zapuszcza, morduje, łupi, więzi, bezeześci. Syrok. Wieniec więzi rozwiane włosy. Przen.: Miłość więzi. Troc. 3. *trzymać w więzieniu, w więzach, w niewoli*: Więzicie nas, na koła rozciągacie, z urzędów rugujeście, z cechów oddalacie. Smotr. Barbarosa Sobiesławem, którego nie mały czas więził, stolicę czeską osadził. Błaż. Kto mi s. nie podoba, niech dobra jego zabrane będą i osoba uwięziona; a kto mocniejszy a mnie wierny, zabierać może wszystko słabszemu i W. go. Niem. Przen.: Rwał waga i rozdzierał pasa, a wszystko więził w sobie. Słow. (= *duśił, truł w sobie*). Sama nigdzie nie bywa i córkę przy sobie więzi (= *trzyma jakby na uwięzi*). Więzi pieniądze w szkatule (= *ściśka, dusi, trzyma nieprodukcyjnie*). Wóz i konie więzi w błocie. W. s. *więznąc, grzęznąc, płatać s., wikłać s.*: Konie Turkom między kamieniami i gęstym chróstem s. wiązili. Baz.

[**Więzieli**, i, lm. e] p. **Więzienie**: Siedział na więzieli.

× **Więzienniarstwo**, a, btm., p. **Więziennictwo**: Poświęcający s. więzienniarstwu ochotnicy, osoby przyratne, Spas.

Więzienie, a l. btm., p. **Więzienie**: W. kogo, trzymanie w więzach, zatrzymanie gdzie niewolne a. przynajmniej nieswobodne. Kn. Chee mię pono w łańcuchu dotrzymać, jako ultaja, i dać na W. P. Koch. Do więzienia (na W.) dać, wziąć kogo. Troc. Sam jest przyczyną więzienia swojego. Troc. 2. lm. a, [(ten) **Więzień**, (ta) **Więzień**, **Więzieli**, **Więzieli**] *miejsce, gdzie kogo więzi, kryminal*: W., budowanie samo, albo miejsce, gdzie trzymają więźnie, taras, kłóza, wieża, ciemnica, kłoda. Kn. Zakrąta, grzymka, szatława, izdebka, ciemnica, W. Świt. Turma i W. jedno miały znaczenie. Cz. Idź tedy i w ciemnym więzieniu czekaj śmierci okrutnej. Boh. Taras, kłuz, wieża, gąsior i innych więzienieów gatunki. Troc. Siedzi w więzieniu. Troc. Trzymają go w więzieniu. Troc. Zjechał z więzienia.

Troc. Wsadzić, wtrącić, wpakować kogo do więzienia. Oddać kogo do więzienia. Uciec z więzienia. Skazany na W. Uwolnić kogo z więzienia. Swobodne W. Troc. (= *areszt domowy*). Być na swobodnym więzieniu. Troc. Wieczne W. Troc. (= *dożywotnie więzienie*). Zdać kogo na wieczne W. Troc. Zdr. **Więzionko**.

Więzienie się, a s., btm., czynność cz. **Więzić s.**, *więzienie s.*

Więziennictwo, a, btm., × **Więzienniarstwo** *sprawy więzienne*: Każdy im składać egzaminy z więziennictwa, psychologii i psychiatrii. Spas. Kobieta w więziennictwie. Studjował teoretycznie W. w Niemczech i w Ameryce. Delegacja do jednego z więzień w Niemczech, celem gruntowniejszego wykształcenia się w więziennictwie.

Więziennicze przys. od **Więzienny**: Dziedzinnie gospodarski W. wyglądał. Krasz.

Więzienny przym. od **Więzienie**: Krata, cela więzienna. Więziennie drzwi. L.

Więzień, żnia l. lm. owie, † **Więzień**, *ten, którego trzymają w więzieniu, aresztant*: Dał Józefa do ciemnice, gdzie więźniów królewskich strzeżono. Wuł. W tym ktoś z za muru krzyknął: więźnie, kto jesteście? Mick. W. stanu. W. polityczny. W. Czylionu. Mick. W. wojenny = *niewolnik, jeńiec, braniec*. Więźniów wielką liczbę nabrał i wielkie zwycięstwo otrzymał. Orzech. Lot, synowiec Abrahama, więźniem u poganów był. Orzech. Więć przed hetmański namiot więźnie przywodził. Kochan. Powstań, Panie, a wyzwól smutne więźnie swoje. Kochan. Nie tylko go nie wiązał, ale innych więźniów w opiekę jego poruczył. Skar. Syn Tarkwinjusza pytał, co miał uczynić z więźniami Gabinioów, którzy byli w bitwie pojmani? L. Wypuszczeni więźniowie. Troc. Trzymać więźnie (więźniów) na więzieniu. Troc. 2. [W., i, lm. e ż.] p. **Więzienie**: Sądząją Pietra do wielkiej więzienia.

Więzina, y l. btm., zb. *gromada wiązów = drzew wiązowych*. 2. *drzewo wiązowe, drewno wiązu*.

[**Więziny**, in, btp.] = **Wiązanie** pod 3. **Więzą** mu, kładą (dziecku) za te krajke. W.

[**Więzieli**, a, lm. e] p. **Więzienie**. Pe.

Więzionko, a, lm. a p. **Więzienie**: Cmentarz Bożego Ciała na Kazimierzu zachował do dziś dnia dwa takie (pokutnicze) więzionka.

× **Więzisto** przys. od **Więzisty**.

× **Więzisty**, † **Więzibity** *związły, treściwy, lakoniczny, krótki węzłowaty, ściśły, konsekwentny, pełen logicznego związku*: Mowa niewięzista = *gadanina czeza, bez związku, nie trzymająca s. kupy, nie klejąca s. Jejuna oratio*, niewięzista rzecz. Mącz. (nietreściwa, czeza. L.). *Abrupta oratio*, rozstrzelana mowa, która niewięzista a. niewięzbita jest, gdzie s. jedno nie trzyma drugiego. Mącz. (niezwiązła, nie wywiązuje s., nie klei. L.).

Więzławka, i, lm. i bot. (hermannia) *roś. z rodziny zlatowarowatych*.

Więznąć, **ężnie**, **ązi**, **Więznąć**, [**Więznąc**] *ułgnawszy w czym nie móc s. wydstać; lgnąć, grzęznąć, tkwić*; przen. *więzić s., sidlić s., wikłać s., pętać s., płatać s., gmatwać s., łwicić s., łapać s.*: Toczy s. brzuchal i więźnie we drzwiach. Frasnowi, ale nie ściśnieni, więznący, ale nie uwięznący. Bud. W. na lepie, przyklepieniem być zatrzymanym, lgnąć. L. Bąk s. przebił, mucha więźnie. Jak W. Głupi na tych świeckich dobrać, jako ptacy na lepie, więzną. Skar. Ptacy na lepie, dziatki na opiece wiązna. Falib. (że z opieki wychodzą. L.). Jako mucha na paję-

czynnie, tak na onym jego fałszu więzli. Skar. Węzli w ćmie głębokiej (=byli pograżeni, brnęli, tonęli). Sto razy zapuszczałem ś. wyznać jej moją miłość, zawsze słowa więzli mi w ustach. Stasz. (=nie mogły mi przejść przez gardło, zamierały mi na ustach, urywały ś.; zacinalem ś.).

Więzokrzew, u, lm. y bot. p. Tawuła.

Więzowy i. p. **Więzowy**. 2. *tyczący ś. więzów* = *pęt a. więzadeł*. L.

Więzrost, u, lm. y anat. (syndesmosis) *spojenie więziste, zrost zwieżisty*.

Więzołód, u, lm. y bot. p. **Dąb**: W. samiec, dąb skamiały. Troc. W. samica, korkodąb. Troc. Jako W.: jeden rodzi, drugi nie rodzi.

Więzołódowy przym. od **Więzołód**: Balka więzołódowa. Troc. W. gaj. Troc.

[**Więzówki**, ek, bhp.] = **Wiązkowiec**.

Więzy, ów, bhp., p. **Wiąz**.

Więź, i, lm. e, **Więza**, **Więzia** i. p. **Wiązanka**: W. siana. Książ. [W., ilość zawiązanego zboża w snopku, wiązka zboża. Snopy małej, dobrej więzy]. Zaczęła cieniować na atlasie Wypysznych kwiatów. Orzesz. 2. **Więzy**, tyka, troki, łańcuch. Kn. (=pęta, powrozy i t. p.). Wyrwał mię z więzy djabełskiej. Wad. Przen.: *płatnina, spłot, gmatwanina, gęstwa, gęstwin*: Ptastwo w okropnych drzew pleciach i więzach nie ważyło ś. padać na gałęziach. Jabł. Przen.: *spójnia, łącznik, łączność, związek, ogniwo*: W ogólności W. rodzinna była niezmiernie silną. Kacz. Świat stoi tą wielką więzią miłości, która go czyni całym i jednym. Krasz. 3. × W. **więzienie**. Troc. 4. drzewna = *odrosła i gałązki brzozy, leszczyzny, ligustru, świdźny, łoży, używane w niektórych okolicach do wiązania snopków w polu*. Śl. wil. 5. anat., p. **Konstytucja**: Przykra wielkość tego tworu słonia, a bez więzy, bez pozoru. Jak. W. Chcę, aby dworzaniu miał dobre postanowienie w ciele a członki udatne, tak iżby z jego więzy znać siłę, znać chybkosć było. Gór. W., która jest górą stopy, nazywa ś. grzbietem stopy. Perz. Spojenie kości postępkowych z kośćciami więzy, czyli śródka stopy. Perz. † **Więzia** (metatarsus) *śródstopie*. Perz.

Więzba, y, lm. y i. bud. p. **Wiązanie**: W., dzieło wzajemnego połączenia z sobą części budowl. W., rusztowanie wszelkie, czyli łożo niejaki, na którym leży pokrycie dachu. Podcz. 2. nar. *część składowa narty, zapomocą której przytwierdza ś. nartę do nogi*: W. Zdarskiego a. liljenfeldzka, in. Matterhoru, cała metalowa, z dwoma rzemieniami. W. Müllera z metalową sprężyną i rzemieniami. W. gurtowa z napiętkiem gurtowym a. ze skóry i dwoma rzemieniami. W. trzciniowa (norweska) z jednym lub dwoma rzemieniami. W. Huitfelda—cała z rzemieni. W. Japońska, składająca ś. z jednego rzemienia. W. „Austria” lekka, sprężynowa.

† **Więźbić**, i, il, † **Wiąźbić** i. *wiązać, związywać, łączyć, spajać*. Śl. wil. 2. p. **Więzić**: [Nie słuchałam matki, ni perswady brata; teraz muszę W. swoje młode lata]. 3. *przen. zajmować, przywiązywać ku sobie, zniewałac, pociągac, kaptować, czarować, sidlić*: Wszelaka rzecz, która poczciwa jest, przy bacznym bystrości rozumu więźbi a bawi. Kosz. 4. † W., p. W. ś. Nade wszystko tym sprawiedliwość potrzebna jest, którzy około spraw jakich stanowiąc, z tym zabawiają a więźbią. Kosz. Tu-ć w świętościach zbawienia więźbić nie trzeba. K. G. (gmerać, zatopić ś. L.). W. ś. i. a. † **Więźbić** *wiązać ś.*

wplątywać ś., wdawać ś. bez możności wycofania ś., więznac, zatapiać ś., brnąć, pograżać ś.: Na tym ś. większa część ludzi bawi, więźbi, haeret. Mącz. *Hypothesis*, powód, więzienie a materja, około której rzecz ś. więźbi. Mącz. (= na której zawisa, obraca ś. toczy ś., krąży a.: utknęła, zahaczyła ś. o nią, stanęła na niej. 2. *około czego, przy czym = trudzić ś., zajmować ś., parac ś., zabawiac ś. czym, grzebac ś., gmerać ś., zatapiać ś. w czym, ślęzcac, dulczed nad czym*: Przy dochodzeniu prawdy więźbi ś. a bawi. Bud. B. Co jest panom najprzystojniejszego, to jest przy sprawach ś. pospolitych W. a bawić. Kosz. † **Więzbie**, a i. bhm., czynność cz. **Więźbić**. 2. *lm. a łącznik, ogniwo, to, co łączy, np. wyraz, łączący dwa wyobrażenia w zdaniu i t. p.* Śl. wil. *Hypothesis*, powód, W. a materja, około której ś. rzecz więźbi. Mącz. (toczy ś., lub też zahaczyła ś. L.).

† **Więzbie** się, a ś., bhm., czynność cz. **Więźbić** ś.

† **Więzbity** p. **Więzisty**.

× **Więźnić**, i, il p. **Więzić**: W. pojmańca, okręt. Troc. W. kogo o dług. Troc.

× **Więźnienie**, a, bhm., czynność cz. **Więźnić**: W. kogo o dług, o potwarz. Troc.

Więźnlecie, a, bhm., czynność cz. **Więźnac**.

Więźniowy przym. od **Więźni**: W. stróż. L.

† **Więza**, pęta. Orzech.

Więzenie, a, bhm., czynność cz. **Więzić**.

Więzenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Więzić** ś.

Wig, a, lm. owle *członek partji liberalnej, postępowej w Anglii, przeciwnik torysów, partji arystokratyczno-konserwatywnej*.

† **Wigano**, a, lm. a suknia dworsku za Stan. Augusta ze stanem pod samemi piersiami, *fałdzista*.

Wigiemeser, a, lm. y noż. *nóż o wielu ostrzach, służący rzeźnikom do siekania (przez wazenie, kołysanie nim)*.

Wigilancja, i, bhm. *czuwanie, czujność, ostrożność, staranność*: Wałęsały ś. te luźne kupy najbardziej po lewej stronie Bugu, wigilancją swą zwracając głównie ku Białej. Krasz. K.

Wigilijny przym. od **Wigilja**; **Wilijny**; Przyszędł nareszcie wieczór W. Sienk. Opłatek W. Wierczera, wigilijna.

Wigilja, i, lm. e, **Wilja**, [**Willia**] i. *dzień poprzed świętem, często łączony z postem, przedświęcie*: W., niespanie abo czucie; że chrześcijanie zwyczajnie dzień przed uroczystością jaką znacniejszą na bezśnie i modlitwie pędzili; stąd dni przed świętami znacniejszymi zowią ś. i dziś wigilje, zwyczajnie są i z postem. Cer. „Czućcie a módlcie ś., abyście nie weszli w pokusy”—na te słowa tak ks. Wujek w wykładzie tego rozdziału mówi: stąd ci poszły wigilje, t. j. czujności i nocowania na modlitwach, które były w pierwszym kościele zwyczajne wszystkim chrześcijanom na każde uroczyste święto. Pir. Z postem jeść w wigilja. L. Dzis W. z postem. W. do M. Boskiej. Kto kocha Maryję, ten pości wigilję. Pśń. W. Wielkanocy = *Wielka sobota*. 2. *przeddzień Bożego Narodzenia, wigilja Bożego Narodzenia*: W wilją Bożego Narodzenia. Troc. 3. *wieczera w wigilję Bożego Narodzenia*: Jeść wigilję w kółku rodzinnym, podzieliwszy ś. opłatkami. Być u kogo na wigilji. 4. *dzień poprzedzający inny dzień; przeddzień, przedjutrze*: W wigilję odjazdu. Niejeden w wigilją ślubu powiada, że ś. będzie żenił, a w sam dzień ślubu

ucieka. L. W wilję śmierci szczęście go potkało: starostą, burmistrzem został. Kn. 5. w lm. *nabożeństwo żakobne, egzektuje*: Wilje za umarłych zadusne godziny, żałtarz zaduszny, psalterz zaduszny. L. Umrze, wnet pośią dzwonić, potem psalterz, więc wilje, *Salve* śpiewać, z krzyżem prowadzić, potem zadusne msze, ofiary, konduktu czynić, stypę uczynić. Gil. 6. *część nocy, straż*: Żydzi dzielili noc, jak Rzymianie, na cztery wigilje: zmierzeh, północ, kuropanie i ranek. Kajs.

Wigizm, u, blm. *charakter, przekonania, dążności wigów*: W. istnieje w dziejowej tradycji niektórych wielkich rodów magnackich. Nagan.

Wigonowy przym. od **Wigoń**: Frak ciemny W. Niem.

Wigonja, i, lm. e zool. (auchenia wieunna) *zwierzę racicowe, bezrogię, z rodziny wielbłądów*.

Wigoń, u, blm. *miękką wełnistą sierść wigonji, używana na tkaniny, kapelusze; kosmata tkanina z tej sierści*.

Wigor, u, blm. *krzepkość, siła, moc, treść, dzielność, rzekomość*: Bez hartu enoty, bez zgody wigoru stoi cień próżny pospolitej rzeczy. Nar. Ani zgadną ludzie ślepi, że w tym chlebie, co ich krzepi, W. z pierśi rodziciela. Syrok. Substancję cielesną pokrzepić nie raz jeden potrzeba będzie i umysłowi wigoru dodać, co już jest rzeczą soku winnego. Gliń.

Wigowski przym. od **Wig**: Sympatje dla Prus i Rosji, a niechęć dla Burbonów znaleźć ś. dawaly jedynie w obozie wigowskim. Ask.

Wigust, u, lm. y bot. (chorizema) *roś. z rodziny motylkowatych*.

Wigwam, u, lm. y *namiot, chata Indian Północnej Ameryki, okryta skórą bawołą*: Dwa razy do roku Indianie opuszczali swe wigwamy.

[Wi-ha-ha] *nawoływanie koni*.

Wija, i, lm. e i. p. **Wieja**: W., miocielnica, zawierucha w zimie, kurzawa z śniegu, gradu, deszczu, z wiatrem choć w lecie. L. 2. [W.] *wiatr*.

† **Wija w dależe!** Nu, W. do szarszunów! Tw.

Wijaczek, czka, lm. czki p. **Wijak**.

[Wijaczka, i, lm. i] *szufła do wiania zboża*.

Wijać, a, ał i [W. s. p. 2. **Wić**: [Panienki siadały, wianeczki wijały].

† **Wijadł**, i, lm. e p. **Wieja**: Tempestat, powietrze, niepogoda, pochwiściel, W. Mącz. Wielka niepogoda i sroga W. powstała, powietrze takie, że jeden drugiego widzieć nie mógł. Papr.

† **Wijadł**, a, lm. y p. **Wieja**: Kurzy ś., W. jest. Kn. W., miocielnica, kurzawa, zawierucha. Troc.

Wijadło, a, lm. a, [Wirek], **Wijak** *narzędzie do zwijania motków nici, które ś. na nie wkładają i razem z nim obracają, gdy nie skręca ś. np. na cewkę*. Troc. W., kołowrotek, zwijadło. Biel. M. W., przyrząd na osi do zwijania przędziwa. W., kołowrotek do nici. Troc. Rhombus, W., kołowrot, też kłęb. Mącz. Do przędziwa na wsi mają miód miadlicę, cierlię, kądziel, przęślię, motowidło, W., potok, kijankę. Haur. Przen.: Obrótne fortuny W. Pot. (= *koło*).

Wijadukt, u, lm. y p. **Wjadukt**.

[Wijak, a, lm. i] i. p. **Wijadło**: W. składa ś. z wijaka właściwego, koziołka i stępora. 2. *waleczek używanych do zwijania nici na kłębek*. Zdr. **Wijazek**.

[Wijateka, i, lm. i] p. **Wijatyka**.

[**Wijatka, tek, Zwijatka**] *przyrząd do zwijania przędzy, złożony z dwóch drewieńek na krzyż złożonych*.

[**Wijaty**]: *Dałeś ty mnie do klasztoru na W. być (= na życie)*.

Wijatyk, u, lm. i p. **Wjatyk**.

[**Wijatyka**, i, lm. i, **Wijatka**] *zawieja*.

[**Wijatykum**, nieod.] *zasiek pieniężny, wypłacany w drodze wędrownemu drukarzowi przez miejscowe drukarnie*.

[**Wijąg**, a, lm. i] u *Kaszubów gatunek wierzby o szerokich, miękkich liściach, rosnący jako krzak na mokrych miejscach*.

[**Wijęc**, ów, blp.] *część pługa drewniana: drag, dyszel ruchomy, jako przedłużenie klucza*.

Wije, **Krocionóżki** zool. (myriapoda) *gromada zwierząt stawonogich. Gatunki: W. ostrorożne (chilopoda) W. tęporożne (chilognatha)*.

[**Wije**, ów, blp.] *dyszle od pługa, na dwie lub trzy pary koni*.

[**Wijelk**, a, lm. i] *gatunek wierzby*.

[**Wijka**, i, lm. i] p. **Wyka**.

Wijnik, a, lm. i bot. p. **Powojnik**.

[**Wijórek**, rka, lm. rki] p. **Jurek**.

[**Wijórkować**, uje, ował] p. **Jurkować**.

[**Wijórkowanie**, a, blm.] *czynność cz. Wijórkować*.

[**Wijun**, a, lm. y], † **Jun i. minóg** *strumieniowy 2. piskorz*.

[**Wijurkowany**, **Jurkowany**] *snop = zwiazany z pomocą wijórka, który w tym razie zaostrzony jest w jednym końcu*.

[**Wik**, u, lm. i] *ryb. zatoka (mianowicie zatoka Pucka, zwana również Małym morzem)*.

Wika, i, lm. i bot. p. **Wyka**.

[**Wikareus**, a, lm. y] p. **Wikarjusz**.

Wikarja, i, lm. e i. *namiestniczka, zastępczyni na urzędzie duchownym w zakonach panieńskich. L. W. przeorysya. 2. p. Wikarjatka. L. 3. a. Wikarjat urząd, posada wikarego*.

Wikarjat, u, lm. y p. **Wikarja**.

Wikarjatka, i, lm. i, **Wikarja**, [**Wikaryjka**, **Wikarjówka**] *mieszkanie, dom wikarjusza, wikarjuszów*

[**Wikarjówka**, i, lm. i] p. **Wikarjatka**.

Wikarjusz, a, lm. e, **Wikary**, [**Wikareus**] i. *namiestnik, zastępca, pomocnik na urzędzie duchownym; pomocnik proboszcza: W. parafjalny. W. apostołski = dostojnik duchowny z pełnomocnictwem od papieża. 2. † W. wogóle: zastępca, namiestnik. St. wil.*

Wikary, ego, lm. owie p. **Wikarjusz**: *Ksiądz W. Węg. [Księżę wikaryje]. Opiekunowie są wikarjami a namiestnikami samego Pana Boga. Groic. Mamy to od onego wikarego a namiestnika Pańskiego Ducha świętego. Wuj. Wielki W. (biskupi W.). Troc.*

[**Wikaryjka**, i, lm. i] p. **Wikarjatka**: *Ksiądz z wikaryjki od P. Marji*.

Wikiel, kła, lm. kle druc., p. **Nawijka**.

Wiking, a, lm. owie *dowódcą rozbojników morskich skandynawskich, łupieżących na początku wieków średnich, zdobywających obszerne kraje i zakładających tam królestwa oddzielne: Spotykamy raz po raz; piratów, wikingów, normanów, t. j. wszelkiego kształtu korsarzów. Szaj.*

Wikingowy przym. od **Wiking**: *Gunnar i Sygurd w wikingowych stoleh wyprawach zawadzili o Islandję. Bog. W.*

[**Wikiszać się**, a ś., ał ś.] i. *wyleść z choroby ciężkiej, wylizac ś. 2. przen. wyjść cało z trudnych interesów, kłopotów*.

[Wikiszanie się, a s., bhm.] czynność cz. Wikl-szać s.

Wikła, i. a. w lm. **Wikle** *zarosł zawila, trudna do przebycia, gąszcz*: Po wikłach, wężozach go wodził. Śl. wil. [W wikłach rokićiny]. L. Zabnął w wikle i rokićiny. Żer. Po karczach, po wikłach, wężozach go wodził. Zim. 2. [W.] *wiązadło z gałęzi, np. dwu kółków w płocie*: Dawniej świeżom wikłom wiązały góralki „wiązkę” na głowie. 3. w przędzalniach, *zwoje bawełny w prze-robie będącej*. 4. Wikle (lm.) bot., p. **Wierzba**: [Wikle = wierzbiny].

[Wiklak, a, lm. i] *pręt wikłowy*.

[Wikle, i, bhp.] p. **Wikła**.

Wikleństa, y, lm. *śel wyznawca wikleńizmu*.

Wikleńizm, u, bhm. *doktryna religijna Anglika Wiklefa*.

Wiklenie, a, bhm., czynność cz. **Wiklić**, *wikłanie*.

Wiklenie się, a s., bhm., czynność cz. **Wiklić** s., *wikłanie s.*

Wikler, u, bhm., kosz. *wierzchnia gładka powłoka naturalnej trzciny, służąca po zdjęciu np. do wyplatania krzesel*.

Wiklić, i, II i W. s. p. **Wikłać**.

Wiklina, y, lm. y i. p. **Wyklina**. 2. [W.] *rokićina*: Śludzy klasztorni nieśli kosze z wikliny, a w nich łągiewki z winem. Sienk.

Wiklinowy i. przym. od **Wiklina**: Służba wy-dobywała z wiklinowych koszów wino i przy-smaki. Sienk. 2. inż.: Kiszka wiklinowa, p. inż. **Kiszka**.

Wikło, a, lm. a *wijąca s. roślina dzika, chwast, krzew dziki a czepający s.* L. Loch z rokitą z wiklem zagęszczony, *virgis ac vimine densus*. Był rów głęboki, gdzie dżdżowe s. zbierały po-toki, na jego dnie zbyteń s. skochały gibkie wikła, *vimina*. Żebr.

Wikłowy przym. od **Wikła** a. **Wikło**: Pleciak W. wygradza każdy zakątek. Żer.

[**Wikłówka**, i, lm. i, **Byziówka**] *nierządnicą ostatniego rzędu, tłuk, szychtówka*.

Wikłacz, a, lm. e i. ten, *co wikła, krętacz, ma-tacz*. 2. W. dziergacz, zool. (plocens) *ptak wórblo-waty stożkodzioby z rodziny tej samej nazwy*.

Wikłać, la a. le, tał, †**Wichlać**, **Wiklić**, †**Wyklić**, †**Wichlić**, [**Wichlać**, **Kiklać**] *plątać, targać, gmat-wać, syplać, pętać*: W. niei Gorzej wikle skrzy-dła, jeżeli s. ptak ciska, wpadźszy w siła. Pot. Przen.: *kręcić, tumanić, krzyżować, macić, mataczyć, bałamucić, zaciemniać, ćmić, zawracać głowę*. Błaż. Odpowiedział Bóg: Któż to jest, który wichle wyroki słowami niewyuczonemi? Leop. W. po-jęcia, wyobrażenia, interes. Przen.: W. kogo = *siłlić, wplątywać, mieszać, wciągać w co nie-korzystnego, wprowadzać w ambaras, kłopot, posp. robić mu kram*: Ten sowiźrał zawsze wyjść musi na swoje: tu cię ściska, tu cię wikle. L. Nie nie trzeba zaniedbywać, coby mogło W. starego pana. L. Przen.: *obowiązywać, krepować, obwarowywać, ograniczać*: Dałby Bóg, iżby kupu-jący i sprzedający nie mieli tej potrzeby jeden drugiego ciężkimi zapisy wiązać i W., lecz wiara sama żeby słowa strzegła. Gór. W. s. 1. *plątać s., targać s., gmatwać s., pętać s., syplać s.*: Nie! s. wikłają. Ptaszkowie, im więcej w laszcz-ki lepem nasmarowane skrzydełkami biją, tym s. więcej wikłają. Birk. (= *siłlić s.*) Zwierz, im s. bardziej w sieci miota, tym s. w nią bardziej pląta i wikli. Pileh. Są jako sieci na ptaki, w których s. hardzi i uporni wichlą. Skar. Przen.: Sprawy s. wikłają (= *komplikuja*). Ileż

to w słabszych więzach serc możnych s. wikła! Niem. Wikła s. w swych zeznaniach. Przen.: *wplątywać s., wdawać s. niepotrzebnie, mieszać s., angażować s., wtrącać s., wiązać s., parać s., zaj-mować s. czym, więznąć w czym, siłlić s., narażać s. na kłopot, ambaras, leść w błoto = wystawiać s. na nieprzyjemności, robić sobie kram*: Poco ma s. W. w me losy niewinna istota? (= *dzielić je ze mną*). Żaden, służąc żołnierską Bogu, nie wikle s. sprawami świeckimi, bo s. Bogu oddał. Zigr. 2. przen.: Wikle mi s. po głowie, na pamięci, na języku = *plączę mi s., kręci mi s., ochapia mi s.*: Wikle mi s., wije mi s., mietle mi s. Kn. Długo mi s. wikłał, na końcu mi języka już był, *in summis labris mihi erat*. Kn. Bałamut ten długo mi s. wikłał; teraz wiem, kim jest. Troc.

Wiklak, a, lm. i bot. (elaterium) *roś. z rodziny dyniowatych*.

Wikłanie, a, lm. a czynność cz. **Wikłać**: Miecz-nik, skołatany owemi wikłaniami do ostatniego, postanowił rzucić te troski o ziemię. Kaczk.

Wikłanie się, a s., bhm., czynność cz. **Wikłać** s.

Wiklanina, y, lm. y *ciągłe, zmudne wikłanie lub wikłanie s., gmatwanina, platanina, krętanina, zamęt, zamieszanie; mataczyny*: Szatańskiej wikłaniny wyliczać szkoda i czasu trawie. Gil. Chociaż ksią-żęta krakowscy zwierzechności żadnej nad książąt innych dzierżawami nie zażywali, jednak, aby historia w porządku swym tym mniej wikłaniny miała, tożem i onych w poczet monarchów pol-skich policzył. Błaż. Padnie na nieprzyjacioly okrutna bojaźń i W. Błaż.

Wikławiec, wca, lm. wce zool. (cerceroleptes) *zwierzę ssące drapieżne z rodziny niedźwiedzi*.

Wikomt, a, lm. owie *wicehrabia*: W., namiestnik grafa. Troc.

Wikotek, tka, lm. tki bot. (royena) *roś. z ro-dziny hebankowatych*.

[**Wikremąda**] *przekleństwo*.

[**Wiks**, u, lm. y, **Wiksa**, **Wiksacz**] *szuwaks, czernidło do butów, błyszcz*.

[**Wiksa**, y; lm. y] p. **Wiks**: Nie chodź bez wodę, ani bez rosę, byby s. glacie zgubił, W. by spadła, i miałbyś buty blade.

[**Wiksacz**, a, lm. e] p. **Wiks**.

[**Wikse**] p. **Wista**.

[**Wikswać**, **uje**, **ował**, **Fiksować**] i. *szuwaksować, czernić, szwarcować, czyścić obuwie*. 2. *wycierać, trzeć, żeby s. aż świeciło, pucować, glansować*: W. kociel piaskiem (= *szorować*). W. podłogę szczołką (= *szczołkować, froterować, woskować*).

Wikswanie, a, bhm., czynność cz. **Wikswać**.

Wikswa, y, lm. y bot., p. **Turzyca**.

Wikt, u, bhm., [**Wicht**, **Hów**] i. *stół = życie = całodzienne utrzymanie, strawa codzienna, żywność, ordynarja, chleb, pożywienie*: Dawał W. i odzienie podupadłym familjom. Skar. Dzieci wasze ko-pami pomieszczał w konwikcie na swym koszc-ie, odzieży i wikcie. Mick. Żart.: Ożenił s. dla wktu i opierunku. 2. [W.] *strawne*.

Wiktoria, i, lm. e i. † W. *zwycięstwo, wygrana*. Pot. Uścisnął nas obu i winszował wiktorki. Chodź. [Na wiktoryją strzelili]. 2. a. *Nędzak tkanina bawełniana, cieńsza od perkalu, półhatyst*. 3. kuch. *rodzaj sosu na sposób angielski przy-rządzonego*. 4. pow. *powóz z budą i koźlem, umoco-wanym na żelaznych sztycach*.

× **Wiktoryzować**, **uje**, **ował** *tryumfować*: Wojsko litewskie, potencją szwedzką, wiktoryzującą nad siłami Piotra, przymuszono, w komendzie Sapięhy, hetmana wielkiego, zostawało. Mat. Ty więc, starosto, wiktoryzujesz teraz najpiękniej. Chodź.

× Wiktoryzowanie, a, blm., czynność cz. Wiktoryzować.

× Wiktować, uje, ował, [Wiktować] utrzymywał na samym stole, dawał życie, stołować, karmić, żywić: Oświadczył, iż sam swoich gości W. będzie. Chodź. (= podejmować), W. ś. karmić ś., żywić ś., jeść; stołować ś.: Pacjent niechaj ś. szczupło wiktuje. Perz. (= odżywiać).

Wiktwowanie, a, blm., czynność cz. Wiktwować. [Wiktwualja, i, lma. e] p. Wiktwuały: Wysyła ksiądz księdza z dwoma fornalkami z wiktwualją, ze żerem do klasztoru.

Wiktwuały, ów, blp., [Wiktwualja l.m.] artykuły żywności, artykuły spożywcze, zapasy żywności, prowiant: Sklepił z wiktwuałami.

× Wilać, a, al i. [W.] (o psie, kocie i t. d.) machać, merdać, kręcić, fajtać, wachlować, ruszać, kiwać ogonem. 2. p. Wilować. [W. ś.] snuć ś. jak mgła. Pot., Zm.

Wilajet, u, l.m. y, × Walajet prowincja, namiestnictwo w Turcji.

[Wilanie, a, blm.] czynność cz. Wilać.

[Wilanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wilać ś.

Wilarsyt, u, l.m. y min. kryształy oliwiny wierztrale i zawierające wodę, pochodzące z Traverselli.

Wilbanek, nka, l.m. nki i. garn. lawka, na której zagnięta ś. glinę do wyrobów garncarskich. 2. zdń. lawa służąca za warsztat, na którym ś. wyrabia kafe.

[Wilce, a, l.m. a] różga weselna.

[Wilcosek, ska, l.m. ski] p. Wilk.

[Wilcz, a, l.m. e] porost na dębach, używany do farbowania wełny.

Wilczak, a, l.m. i. p. Wilk: W. ś. pochwycił i zaskomlał, na liściach jest krew. Krasz. 2. zęb u konia, odpowiadający zębowi mądrości u ludzi, który należy wybijać u młodych źrebaków, gdyż kaleczy im język.

Wilczar, a, l.m. y koń szybki w biegu, doganiający wilka.

Wilczarz, a, l.m. e myśl. pies zaprawny do polowania na wilki, biorący wilki: Wzrostem i siłą przenosił (chart) wilczarzy. Pol. Dałem mu złotą kieszę, klacz białą, smycz chartów wilczarzy i trzech senatorów polskich. Jeż.

[Wilczaszek, szka, l.m. szki] p. Wilk.

[Wilczaszka, i, l.m. i] p. Wilczyca.

Wilczato przys. od Wilczaty. L.

Wilczaty podobny do wilka, szczeg. sierścią, maścią, szary, bury: Klacz wilczata. Ramus color, ciemnożółta maść, wilczata a. podpałata. Mącz. Rotmistrzowi konia postrzelono tureckiego wilczatego. Papr. × Z wilczata przys. zakrawając na wilczaty: Koń srokaty z wilczata. Troc. Koń, grubo-plateki żmudzin W... sam wybierał sobie drogę śród zarośli. Rysz.

Wilczątko, a, l.m. a p. Wilczę. L.

† Wilczę przys. jak wilk, po wilczemu. Troc.

[Wilczec, czca, l.m. czce] myśl. sieć na zające. Cyg.

Wilczeń, eje, al stawac ś. wilczym: Oczy Zaremby poczęły wileczeń. Tet.

Wilczek, czka, l.m. czki i. p. Wilk: Pastuch parę wilczków znalazł i zaniósł je do kuczki swojej i kozie rozkazał je karmić, ponieważ wilczyca w lesie została. Birk. Z czasem wilczki małe stały ś. wilki doskonałe. Jak W. W. chowany stał ś. grzeczny, bezpieczny. Urosną wilczkowi zęby. Rys. (dać ś. we znaki. L.). Mów ty wilczkowi pacierz, a W. do lasa. Opal. (= natura wilka ciągnie do lasu). Wilczka zaniechaj

oudzego Ópal. Ujrzawszy leda wilczka, trwoża ś. Rej. Dekret uczynię takowy, coby został i W. przy owieczce zdrowy. Paszk. (= i wilk syt, i baran cały). Przen., o człowieku: Nie lada-jako nas ci wilczkowie wspierali obławem swym. Birk. (= plondrowniki, lupieżcy, rabusie). Otóż wilczki niewinne: nie zrobili nic złego. L. (= owieczki, baranki niewinne). 2. miano psa. Kn. W. rączy z Cyprem, swoim bratem. Otw. (gończe psy. L.). 3. koń wilczaty: Zsiadł ostrożnie ze swego wilczka przed gankiem. Kaczk. 4. pewna gra towarzyska: Mamusiu! ja zagram jeszcze w wilczka z panem Czesławem. Rog. St. 5. Wilczki = haczyki po obu stronach komina, do wspierania na nich różnia przy obracaniu go z pieczystym. 6. [W.] nazwa małutkiej rybki, mającej po obu stronach i na grzbiecie po jednym sterczącym kolcu. St. wil. 7. [W.] belka z rozdwojonymi końcami, spoczywająca na sochach. 8. bud.: W. a. grzbiet = wierzchnia pozioma krawędź dachu, gdzie ś. schodzą razem obydwie strony jego. Podcz. 9. bot., p. Kaniańka. 10. ogr. pęd boczny przedwczesny u winorośli.

Wilczenie, a, blm., czynność cz. Wileczeń.

Wileczeniec, ńca, l.m. ńce leśn., p. Kuniec.

Wileczę, ęcia, l.m. ęta szczenię wilków: Nalazszy pasterz W., przyniósł je do domu i wychował między szczeniętą. Jabł. W., dorosławszy, społu z psami wilka goniło. Jabł. Zdr. Wilczątko.

Wilczodół, otu, l.m. otu p. Wilczy.

Wilczojagoda, y, l.m. y bot., p. Pokrzyk.

Wilczołyko, a, l.m. a bot., p. Wilczy.

Wilczołykowe rośliny, bot. = Tymiałkowate.

Wilczomlecz, a, l.m. e, Wilczy mlecz, Psi mlecz, [Suoze mleko, Kocie mleko, Gapie mleko], Ostromlecz, bł. Mlecz, Euforbja bot. (euphorbia) roś. z rodziny wilczomleczowatych. Gatunki: W. lancetowaty a. zwycajny, Mleczek, Psie mleko, Choinka, Sosnka (e. esula). W. okrągłoliściowy, bł. Sporysz mleczny (e. peplus). W. piłkowany, Romanek mały a. obrotny, niek. Kółka (e. helioscopia). W. szczupłoliściowy a. wązkoliściowy, × Sosnka, × Kołowrót mniejszy, posp. Roman, Romanowe ziele (e. eyparyssias). W. szerokoliściowy, posp. Czartowe mleko (e. platyphyllos).

Wilczomleczowate a. Ostromleczowate a. Euforbjowe rośliny bot., (euphorbiaceae) rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.

Wilczomor, u, l.m. y bot., p. Tojad.

Wilczook, a, l.m. i kamień drogi (lycophthalmus). Kn., Troc.

Wilczooki mający oczy podobne do wilczych. Kn., Troc.

Wilczopieprz, u, l.m. e roś.: Wilczy pieprz (p. Czworolist).

Wilczura, y, l.m. y i. burka ze skór wilczych, sierścią na zewnątrz odwróconych; szuba, podobna futrem wilczym: Ogromna jego W. zajmowała całe prawie miejsce. Jord. Wilczury nie wszystkie były z wilków; mniejsi nosili je z kryżaków, marmurków, baranków czarnych i siwych... Bywały jeszcze wilczury z białych baranków, gronostajami podszytych. Goł. 2. skóra wilcza pod nogi a. jako fartuch u powozu. 3. wogóle: futro wilcze. 4. [W.] wilczyca.

Wilczy i. przym. od Wilk: Tak mu ta rozmowa smakuje, jak kozie W. głos, kiedy gdzie niedaleko wyje za płotem. Rej. W. ogon (= myśl.: kądziel, polano, wiecha). Oczy wilecze mamiaj

człowieka, że nawet zawołać nie może, kiedy go wprzód wilk postrzeże, bo go przez to samo oczami omami. Lubom. (= ozonnie). Gdy ś. dziecku zęby klucie nie chcą, dają mu W. ząb do gryzienia. Perz. *Crepundia*, małych dzieciąt upominki, któremi dzieci bywają utulone, jako są wileze zęby, korale, obrazki. Mącz. Pismo to zapalczyste nie piórem, ale zębem wileczym pisane. Żebr. (= *zgrzybliwie, złośliwie, pełne ostrej żółci*). Ku puszczy wiodą wileze ślady. Roman. W. łowiec. Troc. Wileze łowy. Troc. Przen.: Mordem Żydzi dychają, pokaż im ząb W.; czemuż Mojżesz o pomstę prosi, Jezus mileczy? Pot. (= *staw im ś. mężnie, upokórz ich*). Krzywoustego młodego. Pomorzanie lękać ś. zaczęli i synem wileczym nazywali. Nar. (śmiałym, natarczymym. L.). Ma minę wileczą, musiał ś. gdzie w lesie wyłać. L. (łośną, dziką, niedźwiedzią. L.). Ma coś straszego w sobie, a pewnie musi mieć wileze włosy między oczyma. Rej. Gdzie nie staje wileczej skóry, tam lisiej nadstawić. L. W. głód, wileza choroba, gdy kto zre wiele, a nie może ś. najeść. Kn. (= *psi, szalony, wściekły; woliłogłód*). W. apetyt (= *żarłoczny*). Jedna franca wileza, co za gardło chwytą; druga pyszna, co na czoło wpada; trzecia sprośna, co indziej ś. wjada. Trzt. Wileczym okiem na mnie patrzy. L. (= *nieowistym, dziwnym, srogim, jakby mię chciał rozszarpać*). Trudno jest i w człowieku poznać zamysł W., póki, knując zasadzkę, chytry zdrajca mileczy; ale skoro ś. wygada, sam w dół, który kopał, wpada. L. (zamysł gwałtowny, ehoiwy, srogi. L.). Ma jakieś szczęście wileze. Zabł. (wiodą mu ś. gwałty, bezprawia. L.). Wileczym zawodna myśl nas wiedzie gościńcem. Nar. (= *przez gwałty, bezprawia*). Wileczym prawem czynić, nasi mawiają o tych, co wydzieraniem, jakoby wilecy, żywi. Baz. (= *prawem kaduka*). Wileze prawo: skąd wziął, stąd wziął, by jeno było, ba, wierę i z ołtarza. Birk. Łakomiec zawsze myśli, jakimby kształtem kogo z pieńdzy wyzuć, nie dbając o to, jeśli to dobrym prawem a. wileczym będzie, choć gwałtem, choć potajemnie. Wer. Kto swego nadtracił, wnet spokojnego najdzie, wileczym prawem obwinuje, aby jedno zaszczepić. Gil. Barany, na stacji wydarto, albo prawem wileczym wytargowane, będzie przedawał. Birk. (rabieżą wydarto. L.). Zawsze ś. kłamek swym kłamstwem pobije; kto wilk, niech lepiej wileczym prawem żyje. L. (otwartym gwałtem. L.). Dostać co wileczym prawem = *zagrabić, złupić, zrabować, ukraść*. Wileza pokora, łasi ś., a źle myśli. Ku. (= *nieszczera, obłudna, nietrwala*). My mamy wierzyć tak zdradzieckiemu nieprzyjacielowi i przykładać uszy i serca swe do ich wileczej pokory? Paszk. Popie oczy, wileze gardło, co zobaczy, toby żarło. Prz. (o łakomym, cholwym). 2. W. rynek = *łaka wśród lasów*. Łab. 3. [Wileze mięso] = *rodzaj narosli u ludzi*. 4. [Wileza kość] = *narosł twarzą u ludzi*. 5. [Wileza pogoda] = *powietrze mgliste późną jesienią, ułatwiający wilkom zbliżanie ś. do zabudowań i napad na trzodę*. 6. [W. ząb = *stalka do polerowania, polorownik*. Łab. 7. [Wileza gwiazda] = *gwiazda wieczorna*. 8. [Wileca poroda a. Wilece porone] *przekleństwo*. 9. apt.: [Wileza gardziel a. wileza krew] (hepar lupi) *nazwa aptekarska*. 10. bot.: Wileze bobki a. W. bób wzniesiony, p. Jeżogłówka. W. groch, W. groszek = a) p. Lucerna. b) p. kubin. c) p. Traganek. Wileza jagoda, p. Czworolist. Wileze

jagody, p. Pokrzyk. Wileza knieć a. Wilezy kniat = *kacznice błotny* (*caltha palustris*), roś. [W. kołtun] = *roślina zielona, kolczasta, wijąca ś. nieraz na parę łokci po ziemi*. Wilezy korneń = *tojad żółty* (*aconitum lycoctonum*), roś. [Wileze łapy a. Widtak, Babimor] (*lycopodium*). Wileze łyko = *Wilezołyko* = a) p. Wawrzynek. b) Wileze łyko antylskie, p. Wieniawa. Wilezy mak, p. Mak. Wilezy mlecz, p. Wilezomlecz. Wileze mleko (*euphorbia chamaesyce*) roś. z rodzaju *wilezomleczca*. Wilezy ogon, † W. ogan = a) a. Wileza ogań, *nazwa rośliny: krwawica pospolita* (*lythrum salicaria*); b) p. Tojeść. [Wileze pazury]. p. Widlak. Wilezy pieprz = a) p. Czworolist; b) *wawrzynek główkowy* (*daphne eueorum*) c) (*passerina thymelaea*) roś. z rodzaju *wrzosówki*. Wileza stopa = a) p. Karhieniec. b) p. Przyłasczka. Wileze wino (*vitis vulpina*) roś. z rodzaju *winorośli*. W. ząb. *brodawnik mleczowaty* (*leontodon taraxacum*). II. chir.: Wileza paszcza (*faux lupina, uranoschisis, uranoschisma, palatoschisis, palatum fissum*) = *rozszczerzenie całkowite podniebienia*. W. ząb zwykły podle trzonowych zębów koniowi wyrastać. Lk. 12. cukier: W. ząb *gatunek ciastka*. 13. min.: Piana wileza = *minerał: wolframit, wolfram*. 14. myśl: W. dół = a) *dół, jako samolówka na wilki, wilkowańia*; b) p. myśl. Ogród. W. słup = *słup wkopany w ziemię, rozszczerpiony od góry, z przynętą tutaj umieszczoną, jako samolówka na wilki*. 15. patol.: W. głód (*bulimia, lycorexia, limosis, polyorexica, hyperorexica*). 16. woj.: W. dół = *dół lejkowy, z wbitym w środku kołem ostro zakończonym u góry, jako samolówka dla wroga*. Wileze doły, p. woj. Dół.

[Wilezyba, y, lm. y] p. Kulczyba.

Wilezybób, obu, lm. oby bot. p. Jeżogłówka.

Wilezyca, y, lm. e [Wilezyca] *samica wilka*: W. raz na rok ś. szczeni. L. W. szczenna. Dudz. W. pytała ś. wilka, jeśliby dziecinom przyziłość co. Jabł. Bezpieczno z wilkiem chodzi po lesie W. P. Koch. Pastuch wileczęta kowie kazał karmić, ponieważ W., mać ich, kędys w lesie została. Birk. Na podróżnych W. ś. rzucea. L. Przen. (o kobiecie): *jaszczurka, żmija, jedza, piekielnica, wiedźma*: Wilezyco zjadliwa! L. Zdr. [Wilezaszka].

Wilezygłęd, u, lm. y, Krzywoszy] bot. (*lycopsis*) roś. z rodziny *ogórecznikowatych*.

Wileczyn, u, lm. y bot. I. bł. p. kubin. 2. p. Wzdętka.

Wileczyzna, y, lm. y I. mięso wilecze. 2. bot. p. Szaklak i Wilczyzna.

Wileczyniec, ńca, lm. ńce *miejsce wśród lasu, zwarte i podszyte, gdzie ś. wilki szczeni i przebywają*. St. wil.

Wilezypieprz, u, lm. e bot. p. Czworolist.

Wileczysko, a, lm. a m. i. ni. p. Wilk: W. ś. ożeniło, usieka opuściło.

× Wildamor, u, lm. y *narzędzie muzyczne, zwykle o 7 strunach, rodzaj wjoli*: Rznął on zawieszisto na wildamorze. Chodź.

× Wildgarn, a, lm. y myśl. *sieć łowiecka na losie, jelenie*. Goł.

Wilec, lca, lm. lca bot. I. Lejkowój, Lejek, Powój lejkowy (*ipomoea*) roś. z rodziny *powojowatych*. Gatunki: W. kartoflowy, p. Patat. W. turbitowy, Turbit (i. turpethum). 2. p. Powój. 3. p. Rdest.

[Wileca, y, lm. e] p. Wilica.

WilegATURA, y, lm. y *letni pobyt na wsi dla odpoczynku; letnie mieszkanie, letnisko; wywczas na*

świeżym wiejskim powietrzu: Warszawianie podczas ubiegłego lata dość licznie korzystali z wilegatury na Saskiej Kępie.

Wilegaturowy przym. od **Wilegatura**: Ruch W. Warszawian.

[Wileja, i, lm. e] p. Willa: Budujemy wileją.

[Wilek, lka, lm. lki] p. Wilk.

Wilemit, u, lm. y min. *mineral z gromady sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy oliwinu, Zn₂SiO₄.*

[Wilenie się, a, s., blm.] czynność cz. **Wilić** s. [Wileń, a, lm. e] zool. p. Jelen.

Wilga, i, lm. i, **Wywielga**, [Wywiołga, Wiwielga, Wiewielga, Wiewilga, Wywilga], **Boguwola**, **Złotnia**, **Zofia** zool. (oriolus galbula) ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny tej samej nazwy.

× **Wilgi** p. **Wilgotny**. Troc. Śnieg W. Gość. Woda wilga a mokra, ogień suchy a ciepły, przeco przyjsć z sobą w jedno nie mogą. Orzech. Od srebrnej rosy ziemia wilga rozplecie śliczne swoje włosy. Tw. Noc s. na wilgich rosą skrzydłach wiesz. Nar. Runo wilgie i suche ufnosci znak Gideonowej. Mias. Łzy wylewał, jak jakie zdroje, z wilgich żrzenie suchych. Kulig. Rzęsiście z oczu wilgich lać ży muszę. Kulig.

Wilgnąć, **gnie**, **gnął** a. **gł** p. **Wilgotnieć**: Ziola wilgły od rosy; czas już był wieczorny. Pot. [Aby sól nie wilgła]. Żrzenie jej wilgły, tracąc zwykły blask dumy. Ostr. S.

Wilgnieć, **eje**, **ał** p. **Wilgotnieć**. Troc.

Wilgnienie, a, blm., czynność cz. **Wilgnieć**.

Wilgnięcie, a, blm., czynność cz. **Wilgnąć**.

Wilgno przys. od **Wilgny**, *wilgotno*.

Wilgny p. **Wilgotny**. Troc. Zejdź w zimny, W. loch kościelny. Mic. Przez moczar W. wiedzie tama. Mic. Pod stopą wilgne błoto. Wysp. Po rosie, co hal miękki aksamit w wilgną bielostania. Kasp. W głębokich uroczyskach..., w wilgnej cieni, której nigdy jeszcze blask dnia nie skalał. Przybysz.

Wilgocenie, a, blm., czynność cz. **Wilgocić**.

Wilgociąg, u, lm. i **otwór w dachu w kształcie kominka, dla przewiewu i wyprowadzenia wilgoci, wietrznik, wentyl, wentylator, luft**. St. wil.

Wilgocić, i, il, **Wilzyć** robić wilgotnym, zwilżać, odwilżać, moczyć, flazyć, rosić: W. tusz językiem. W. mieszkanie = *zapuszczać, zaprowadzać w nim wilgoc*. Niszczą ją na jesień bydłeta, bo deszcze ich wilgocą. Wolsz.

× **Wilgocien** p. **Wilgotny**. Troc.

Wilgociomiar, u, lm. y = **Higrometr**.

Wilgociomierstwo, a, blm., fiz. *oznaczanie ilości wody, zawartej w powietrzu, higrometria*.

Wilgociomierz, a, lm. e p. **Higrometr**.

Wilgocioskaz, u, lm. y fiz., p. **Higroskop**.

Wilgoc, i, lm. i, **Wilgotność**, † **Wilgoc**, † **Wilkość**, † **Wilgotna**, † **Wilgot**, † **Wilż**, † **Wilża** i. *woda w stanie subtelnej pary, przenikająca ciała, czyniąca je mniej a więcej mokreimi; przymiot tego, co jest wilgotnym: W. powietrza, W. w powietrzu = † mięgość, † migość. W. powietrza bezwzględna = ilość pary wodnej zawarta w danej objętości powietrza. W. powietrza względna = stosunek ilości (a. prężności) pary wodnej w powietrzu zawartej do tej ilości (a. prężności), jakaby w tejże temperaturze do nasycenia powietrza wystarczała. W. w mieszkaniu. W. występuje na murach (= potnieją mury). W. księgom i owocom bardzo szkodliwa. Troc. Iż maciej i wilgoci nie miało ziarno, uwiedło. Żarn. 2. † W. ciecz, płyn: Przyczyna śmierci jego by-*

ła, że s. niektóre wilgoci z krwią po mózgu rozlały. Świt. 3. † W. *temperament, usposobienie, humor, flegma*: Wilgoci, wilgotności w ciałach organicznych, humory, np. (L.): Ciało organiczne z tych s. czterech wilgotności rodzić musi, t. j. ze krwi, z kolery, flegmy a melankolji. Rej. 4. † W. *miejsce wilgotne*.

† **Wilgoc**, i, lm. i p. **Wilgoc**: Z wilgocią mierzoną oraz niewytrwany mróz i plusk z sobą na przemiany świat mieszały. Tw. Ruta wilgoci dżdżowej nie lubi. Trzyc. Łajna, gdy W. jaką mają, rychłej s. rozpuszczą i zagnoją, z którego zmięczenia wychadza na wierzech wilgota na wzraz potu Trzyc. Szreniawa W. swą rozlewa w Koronie i ojczyste brzegi przyodziewa. Paszk. (= *wody swojej*). Ciało ludzkie złożone z wilgoci czterech: ciepła, zimna, mokra, sucha. Petr. Ciało dobrze umiarkowane w wilgościach swoich niewiele potrzebuje do zachowania zdrowia. Petr. Ziele wylup wywodzi melankolją, t. j. czarne wilgoci. Urzęd.

† **Wilgot**, u, lm. y p. **Wilgoc**: Paszą s. pszczoły wzywianym z kwiatów wilgotem. Przyb.

† **Wilgota**, y, lm. y p. **Wilgoc**: Łajna, gdy wilgoc jaką mają, rychłej s. rozpuszczą i zagnoją, z którego zmięczenia wychadza na wierzech W. na wzraz potu. Trzyc. (= *wyziew*). Młode ludzkie potrzebują wilgoty do rośnienia. Sak.

Wilgotnawo przys. od **Wilgotnawy**.

[**Wilgotnawy**] *neco wilgotny*: Powietrze było wilgotnawe, przejmujące. Reym.

× **Wilgotnać**, **nie**, **nał** p. **Wilgotnieć**.

Wilgotnie przys. od **Wilgotny**.

Wilgotnieć, **eje**, **ał**, **Wilgotnieć**, **Wilżec**, **Wilgnąć**, × **Wilgotnać** *przechodzić wilgocią, stawac s. wilgotnym, zamiękać*: Na te rzeczy, które ustawicznie w ręku plastują, pleśń s. nie miecie; a których nie ruszają, te wilgotnieją, pleśniejają i psują s. Górn. Obficie lanemi łzami wilgotniała. Otw. (= *zalewata s.*).

Wilgotnienie, a, blm., czynność cz. **Wilgotnieć**.

× **Wilgotnięcie**, a, blm., czynność cz. **Wilgotnać**.

Wilgotno (jako orzeczenie) *cokolwiek mokro, mokrawo*: W. na dworze (= *wilgoc, dżdżysto, odwilż, ślota, flaga, błoto, szaruga*). W., odwilgło na deszcz albo po deszczu. Kn. Wczoraj W. było. Troc.

Wilgotność, i, lm. i i. blm., rz. od **Wilgotny**: W. wody, mokrej rzeczy. Troc. 2. p. **Wilgoc**: Płonki od wilgotności rosta. Troc. W., parę wydają, wypuszczam, *vaporo*. Kn. Wilgotności wychodzenie, wydawanie, *evaporatio*. Kn. W. z oczu płynącą chustką nie krochmaloną ocierać. Syr. I w owocu daje s. czuć wietrzność niejaka, jak i w liściu W. Trzyc. Bóg kwiatki wilgotnościami ich przyrodzonomi chędoży i farbuje dziwnymi przyprawami ich. Rej. Dodajcie oczom płaczków mym, Heljady i sporych wilgotności swych Plejady. Zbyl. W. klejowata. Troc. Wilgoci, wilgotności w ciałach organicznych, humory, np. (L.): ciało człowieka z tych s. czterech wilgotności rodzić musi, t. j. ze krwi, kolery, flegmy a melankolji. Rej. W człowieczym ciełe póki wilgotności mają swą przyzwoitą miarę, póty zdrowie człowieka kwitnie. Górn. I w ciałach zbytke wilgotności nie jest życiem i wzrostem, ale zarażliwą puchliną. Pileh. Wilgotności w ciełe ludzkim psujące s. powietrze sprawują. Wezuv. W. albo wodnistość w ciełe ludzkim biała, jedna z czterech przednich. Kn. Czterech jest przednich wilgotności w ciełe:

krw. żółt. melankolja i flegma. Troc. To jest W. a. wodnistość biała. Troc. W. żywotna. Troc. Wilgotności jakiej w ciele ludzkim zbyt. Troc.

Wilgotny, × **Wilgocien** (jako orzeczenie), **Wilgny**, † **Wilgi**, † **Wilki**, † **Mięgotny** nie ze wszystkim suchy, cokolwiek mokry, mokrawy, przejęty wilgocią, płynem jakimkolwiek, zwilgotniały, zawilgocony, namiękły: *Udus*, mokry, wilki, W. Mącz. Wilgotne wiatry. Trzyc. Zatył W. Auster bieżą z tejże strony. Mor. Wilgotne więzienie. Wilgotna piwnica. Papier W. Seiśnij wilgotne chmury świętą ręką swoją, a one suchą ziemię i drzewa napoją. Kochan. A będzie dusza ich jako ogród W., i nie będą już więcej łaknąć. Wuj. Mieszkanie wilgotne, w ziemię wkleśte. Koss. Szyby wilgotne. Oddychać parą zimną i wilgotną. Mick. Zrenica wilgotna = *zawa*, *zawilgawiona*, *zroszona łzą*. 2. fiz.: Powietrze wilgotne = *gdy względna jego wilgotność jest ułamkiem blizkim jedności, czyli gdy powietrze jest blizkie swego stanu nasycenia*. 3. patol.: Rzęzenie wilgotne. Wyprysk W. Zgorzel wilgotna. × **Wilgotowy** lek.: Patologja wilgotowa = *humoralna*.

[**Wilja**, i, Im. e] p. **Wigilja**.

[**Wilica**, y, Im. e, **Wileca**] *piłnik*.

× **Wilić**, i, il p. **Wilować**.

[**Wilić się**, i ś., il ś.] *chylić ś.?*: Widzi matulinka, Anusia ś. wili (chyli, chwijeje ś.), pyta jej ś.: coż ci to, córusin, coś smutna stała?

Wilijny przym. od **Wilja**, *wigilijny*.

Wilin przym. od **Wila**: I wasz zapewne chłopiec pod wiliną pójdzie opiekę? Jez. Zanocował u stóp garbu, który służył za pjeostał niejako dla dzielnicy wilinej. Jez.

Wilja, i, Im. e p. **Wigilja**.

Wiljamsyt, u, Im. y min. *serpentyń jabłkowozielony*.

[**Wiljun**, a, Im. y, **Gwiazdor**]: W., chłopcy pozbierani, chodzący w wilję Bożego Narodzenia po dwu lub po trzech od domu do domu z różgą, każący mówić dzieciom pacierz i rozdający im pierniki i orzechy.

Wilk, a, Im. i, [Wetk, Wołk] I. zool. (lupus) *zwierzę drapieżne z rodziny psów*: Wilka dzikim psem zowią, bowiem jemu postacią i wyciem podobien. Spicz. W. łapiowca. Gawin. Nigdy, srogimi brzucha zmężony przemory, nie wlaź W. krwawozerca do mojej obory. Nar. W. bury. L. Jeśli nie W. szary, to pies a. kot bury. Oss. (jeśli nie to, co mówią, to przecieź coś; jeśli nie tyle, przynajmniej ile tyle. L.). W. wyt. Mor. W. z wilki wyje. Kosz. (kto z kim przestaje, takim ś. staje. L.). Wilki dołem łowią. Trzyc. (= *zapomocą wilczych dołów*). Nosił W., ponieśli i wilka. Prz. W. nosi, a potem go też poniosą. Rej. Tak długo W. nosi, aż też samego niekiedy poniosą. Jabł. (= *nie ujdzie zasłużonej kary*). Nosił W., nosił razy kilka; przyszedł czas, ponieśli wilka. Kacz. Aby ś. wdy nie wyrwał leda jako W. z sieci. Rej. Nie żyć wilków spuszczać z dołu. Pot. W. w jednym dole W. z kozą zgodnie siedzieć będą. Zaw. I. (wileza pokora. L.). Milują ś., jak W. i baran. L. Kto kiedy widział kompanję baranów z wilkami? Birk? Każdy W., kędy może, biedną owcę tłoczy. Paszk. W. i baranek, zdjęci pragnieniem, nad jednym jakoś stanęli strumieniem. Książ. Nie idzie wilkowi o wodę, ale o niezgodę. Smotr. Łacno W. znajdzie do barana winę. Pot. Dwaj sporni wiley o ś. ś. nie kuszą,

owieczki nędzno—te wełnę dać muszą. Rej. (gdy panowie wojują, na poddanych włosy trzeszczą. L.). Nie żadać owca od wilka ratunku. Bratk. Odjął wilkowi owce, a sam je pojadł. Biel. M. (ratunek zdradziecki. L.). Nie chciał W., a pies wziął. Brat. (*incidit in Scyllam, qui wult vitare Charybdim*. L.). Dał ś. namówić Attyla, że ś. zwrócił od Rzymu; ale nie chciał W., a pies wziął: Wandalitowie, przyciagnawszy do Rzymu, z gruntu go wyrócili. Paszk. Uchodząc przed wilkiem, trafił na niedźwiedzia. Rys. (= *z deszczu pod rynnę*). Powiadają, że W. pierwszym swoim widzeniem człowieka ozionie, że czasem i ratunku głosem wołać nie może. Haur. W., gdzie ukasić nie może, tam ozinie. Zigr. Wiley cię pierwej ujrzeli, t. j. ochrapiałeś a. oniemiałeś, lupi te videre priores. Mącz. Skarżysz ś., że cię wilkom ktoś wezora pić musiał, który cię W. chrzypotą o włos nie zadusił; ale ś. darmo skarżysz: wszak to pospolita wilkowi, że za gardło każde bydłę chwytą. Koch. W. I. liczone W. bierze. Rys. Mów, wilku, pacierz, a W. woli kozią macierz. Wuj. W. do swej natury powraca. Jabł. Po staremu W. do natury wraca. Pot. Natura ciągnie wilka do lasu. Pot. Nakarm ty wilka, niech popuści pasa, a wilka ciągnie natura do lasa. Bratk. Zawsze do lasa tężą W. chowany. Pot. W. szkodny i napaściwy chowany, przyjaciel jednany, Żyd chrześciany—niepewni. Troc. W. chowany, przyjaciel jednany, Żyd chrzestony—niepewny. Kn. Choćbyś aptekę na zaprawę obrócił, z wilka nie uczynisz daniela. Fred. M. Z wilka chowanego mała pociecha. Kluk. Trudno z wilka uczynić barana. Rej. Trudno wilkiem orać. Falib. Trudno wilkami orać. Stryjk. Wilkiem orać ostatnia, *stultum in vitis canibus venari*, Żegl. Zachciały wilkiem orać, natura go skrycie do lasu ciągnie, mierząc źle złubione życie. Iz. Wilkowi owę porzuceno Rys. (zamknąć wilka do owczarni, wilka do obory wpuścić, kozłowi ogród oddać, kozła ogrodnikiem uczynić. L.). W. leżąc nie tyje. Rej. Przez posły W. nie tyje. Prz. (= *samemu trzeba robić, cudze ręce lekcie*). Trzeba po wielu, rzekszy wprzód po baranie. Pot. (*audiatu et altera pars*. L.). Krzyczą na nas, jak na wilków. Boh. O wilku mowa, a W. tuż. Prz. O wilku gadka, a W. w sieci. Troc. Stroni od niego, jako W. od sieci. Troc. Wilka szezuł. Troc. Co W. załapi, trudno wydzierać. Troc. Wiley go zjedli. Troc. Najpierwszy wstręt od złego słyszy dziecko w przegrózkach wilka, że je zje,—drabia, że zabije,—czarownicy, że weźmie,—upiora, że zadusi. L. W. nocy nie wychodzi, bo cię W. zje, dziad weźmie. L. Zły to rok, powiadają, gdy W. wilka kąsa. Nar. W Anglii wilków niemasz. Troc. Do nieba skargi przychodzą z wioski, że wiley krówki z przed chaty biorą. Len. Nie wymieniano też wyrazu „W.“, a choć o nim mówiono, zastępował go „zwierz“. Gac. 2. przen. Nie wywołuj wilka z lasa. Trzyc. (= *nie budź licha, kłoty śp.*). Jedno mię wacpanna drażnisz, a cheesz wywołać wilka z lasa. Górn. Nie potrzebać, grając, nieszczęścia przyzywać, a wilka z lasa wywoływać: samoć ś. nieszczęście nas pospolicie rado dzierży. Kosz. Zapaleczywość ku grze zmysły pomiesza, i jako mówią, rada wilka z lasu wywoływa, gniew i poswarki pobudza. Kosz. I W. syt, i owca cała. Rys. (= *obu stro-nom dogodźono*). Pomiarkowanie to z taką uwagą ma być, aby i W. syt był, i owca cała; aby żołnierz miał swoją sustentacją i poddany

ochronę. Opal. W. syt, owca do domu powróciła cała. Drużb. Za uszy wilka trzymać, t. j. nie wiedzieć, czego s. jąc: ani mię tam, ani mię sam, *tenero auribus lupum*. Mącz. Ma co, boi s. stracić, wraz dotrzymać tuszy, wilka niestetyż wszysej trzymamy za uszy. Pot. Człowiek człowiekowi Bogiem, człowiek człowiekowi wilkiem. Pot. Heroda, jako okrutnika wielkiego i wilka na ludzką naród, Bóg słusznie karał. Skar. O królach i o panach mówią, by o wilku. L. (= *okrucieństwa im zadają*). Biskup ten owce wierne karmil, a wilki arjańskie płoszył. Skar. (= *nieszwojnych, dzikich odszczepieńców*). Nie trzeba nikogo z postawy ani z odzienia szacować, gdyż często pod owczą barwą tają s. wilej drapieżni. Jabł. W. mu za uchem wyje. Prz. (= *przerazony, wystraszony*). Djabeł raz barankiem, drugi raz wilkiem. Białob. Tak srodze nas piekielny W. (szatan) ozinał, iż choć widzimy samotówki jego, dobrowlnie jednak za nim bieżemy. Żarn. Giedymin widział przez sen w jednym wilku żelaznym ryczącym sto wilków wyjących; kapłan pogański sen wyłożył, iż W. żelazny ryczący znaczy zamiast mocne, wielkie, a wilcy w nim wyjące znamionują wielkość ludu w mieście, i z tej przyczyny radził, aby tam miasto Wilno założyli. Paszk. Jakby mu o żelaznym wilku bąjał = nie rozumie, nie dba. Kn. Niej rozumie, jakobyś mu o żelaznym wilku bąjał. Bud. B. Jemu gadać o tym toż samo, jak o wilku żelaznym, on tego nie pojmie. L. Wszystko to ma za marę, jakoby mu o wilku żelaznym kto bąjał. Pot. Próżna moja do nich przemowa, jakby o wilku żelaznym bajano. Wad. Przyjedzie kto, już z nim trwaj, choć szalony, głupi, choć o żelaznym wilku jedno żeb nabaje. Rej. (baśni, głupstwa, sny. L.). Znać wilka, choć w baraniej skórze. Troc. Gospodarzom jakoś wilkiem z oczu patrzy, może i źli ludzie. Sienk. (= *niedobrze, podejrzanie, zbrojem, złowrogo*). Przen.: *człowiek doświadczony, stary wyjadacz, cwik*. Trzymał kanelerza w szaohu przez swoich wilków woteżyńskich, całe stronictwo dworskie na sejmikach. Bart. W. morski = *stary, doświadczony, typowy kapitan okrętu*. Mina wilka morskiego: ryże włosy, ryże faworyty, wysoki, barczasty. Ęs. 3. a. w lm.: Wilki = *skóra wilka, futro wilca, wilczura*. Km. Zaraz tak na grzbiet kładzie i koleżan ze strzały, na szerokich ramionach wisi mu W. biały. Dm. Szuba wilkami podszyta. Troc. Pan Mohort polowca i niejednemu wilki darował. Pol. 4. W. i gąski = *zabawa dzieci, które przedstawiają gąski, a najstarsze z nich przedstawia matkę lub brytana, który przed wilkiem gąsek broni*. Goł. [W. i psy] gra dziecięca. 5. [Oprawdanie wilka] obrzęd kołdowy. 6. [W.] sztywność karku i w krzyżu od zaziębienia s., *postrzał*: Chto ma wilka, nie może się obezdrzeć za siebie, lecz muszy się cały obrocić. 7. × W. murzyński albo W. mieszaniec. *hyaena*. Kn. (= *hjena*). 8. W. wodny, szczupak, dla żarłoczności. L. W. w wodzie, W. na ziemi, wszędzie czyni szkody: jeden drzewa tnie, drugi ryby, trzeci trzody. Min. W. morski, szczuka, z tej ryby gatunek stokfiśzu robią, *merlangus*. Krup. 9. W. u świecy = *część kłota oddzielająca s. na bok i topiąca świecę*, × *złodziej*, × *traciaknot*, × *traciłój*. W. u świecy, złodziej, kawałek kłota z boku palącego s., świecę trawiącego, *traciaknot*, *traciłój*. L. 10. W. morski = *rekin*. Troc. 11. [W.] rak toczący drzewo (choroba): W. s. w drzewie niby wrzodem czarnawo w kupie wikle i wiąże. Troc. 12. *choroba końska, parch*. Dor.

13. *dyba, kłoda do skuwania rąk i nóg*. Sł. wil. 14. *po spolita nazwa nasion, czepiających s. człowieka i zwierząt dla rozniesienia ich po świecie i zapładniania tym sposobem sobie podobnych*. Sł. wil. 15. [W.] *nasienie rzepieju, czyli lopianu, czepiające s. mocno odzieży, grzywu i ogonów zwierząt*. 16. *punkt podejrzany, nieczysty, pułapka, kruczek, wybieg w sprawie jakiej*: Nikt doskonałej od niego nie zna wszystkich wilków w interesach. Krasz. 17. [Kapusta wilków dostała a. zwilezyła s.] = *za bujno wyrosła więc jej główki rozpadają s.* 18. [W.] *sek, smolny w belce lub desce, świeca*. W. = *stary sek we wnętrzu sosny zarosnięty i na dół zwrócony*. 19. [W.] *rysa w drzewie, zalina żywicy*. 20. [W.] *parobek nie wкупiony do chłopów robotników*. 21. [W.] *młody wyzwolony parobek*. 22. [W.] *próżniak*: Wilkiem pędzić = *próżnować*. Wilka dusi = *nie przybył na lekuję do szkoły*. 23. † Wilki = *żeleźce, rodzaj haka żelaznego*: Muszkiety, wilki, kusze od nich odebrali. Km. 24. *podstawka żelazna, używana w kuchniach, na której układają drwa, wspierają rozeń*: Wilki, naczynie żelazne, używane w kuchniach, na nich kładą drwa i rożny na hakach wspierają s., także są przy kominkach. L. *Perramentum camini*, W. żelazny kominny. Mącz. W piecach postawi s. też W. kamienny, aby s. wiązka drewek wygodnie palić mogła. Kluk. W. kuchenny żelazny. Troc. Wilki kuchenne. 25. Wilki, wilezki = *haki u pionowych boków ramy konina, do wspierania na nich rożna z pieczystym*. 26. *dwie deski zbite w rybnę, którą s. przykrywa z wierzchu strop dachu gontowego*. 27. [W.] *wieniec z 12 osobno poskręcanych garści przedźy lnianej*: Wilki rozwinięte układają s. w kądziel. 28. [Wilka ołupić] = *zwrot, gdy s. wóz ze snopami przewróci*: Dlaczego waszych ludzi z pola nie widać? — Bo ołupili wilka. 29. † W. *okręt w flocie Zygmunta III-go*. Zbył. 30. w grze w warcaby: *mając jeden warcab tak nim posuwać, aby s. nie dać osaczyć czterem piezskom*. Goł. 31. *astr. gwiazdozbiór na półkuli południowej nieba, u nas niewidzialny*. 32. bart.: Wilki = *pszczoly rabusie, napastnice, zjedhuice*. 33. bot., p. *Uczep, Zaraza, Wyka*. 34. chem., p. *Dul*. 35. chem. i hut., p. 2. *Lupa*. 36. ł: W. na szkucie = *belka od pobitki, która wzdłuż przez środek idzie*. Mag. W. w wodzie = *drzewo pogniłe*. Kiedy już prąd pogrąźnie opily i bez gałazek leży jak ognily, wilkiem to zowia. Klon. W. jest prąd na dzie bez gałazi ognily. Troc. [W. a. prąd] = *drzewo leśne zatopione w korycie rzeki*. 37. hut. *stężała w piecu bryła żelaza, wyciekłego z tygla*: W hućie W. w piecu, gdy kamienie, z których dają zaprawę, pękają, więc pomiędzy szpary upływa żelazo, tężeje, i wielka bryła z niego robi s.; a też gdy, chędoząc zaprawę, zostawia w niej sztukę żelaza surowego stężalego. Os. J. Czasem w piecu do topienia pokazują s. żelaza stopionego kawały stężale, nazwane wilki. Os. J. W., p. 2. *Lupa* i *Zamróż*. 38. kuch.: W. kuchenny, p. *Obłożyny*. 39. leśn. *narosł. korzeniasta na kłocu drzewa, dająca słój jak korzenie popłataney*. 40. min. *kobalt*: W. kruszcowy, minera nakształt galmaney, tylko że jadowita i inne kruszce wyjadająca; z niej farby błękitne robią, *cobaltum*. Krup. 41. myśl.: W. samiec = *dziki pies, lupur, lupur, baszur*. W. samica = *wilczyca, maciora, wadera*. Młode wileze = *wileczę, szoczenie*. Łeb wilka = *latarnia*. Oczy wilka = *lampy, kagańce*. Ogon wilka = *polano, wiecha, kądziel*. Gromada wilków = *chmara*. Gromada wilków, biegających za ciekającą s.

wilezycą = ruja. W. porywający ś. na konie = kobyłak, kobyłarz. W. zgłodniały = zbój. Zęby wilka = kłańce. Szczekanie zębami wilka = kłańcanie. Głos wilka = wycie, trąbienie. W. wynosi = zajada. W. cupie = obces ś. rzuca. W. pokazuje ś. w nocy = zaświeca. W. chodzi gromadnie = korowodzi. Zaczaja ś. podstrzelony = zaumiera. W. po strzale zaraz pada = bębni. 42. ogr. młody pęd, czyli gałązka prosta i długa z pod starej kory, na drzewie wyrastająca i szkodliwa dla drzewa, bękart: Stolo, wilki, niepożyteczne gałęzie a odnóżki, ode pnia ś. puszczające. Mącz. Trzeba pilnie uważać, aby ś. odmłodzi, które wilki a. bękartami zowią, ze pnia a. od korzenia nie puszczały. Trzyce. Z pieńków szepcyonych wyrastające wilki, t. j. dzikie różeczki, obrzynać należy. Kluk. Około szepców w sadzie wilki obrzezać. Haur. W. drzewny, jeśli wcześniej obcięty, nie będzie przeskadzał owocom. Bals. Wilki na drzewach obcinają. Bud. B. W. Wine drzewko chędogo obcinają, aby nie dziczało od wilków. Bud. B. Abyś nie dopuszczał wyrastać na drzewie a. pod drzewem z korzenia latoroślom, które zowią wilki a. bękarty. Trzyce. W. każdy świeżo zrżyna ręka ogrodnika, bo wyroszysy, wilgoć już z szepcu w siebie łyka. Nagł. Pomona sierpem krzywym częścią wilków zrżyna i różgi strychuje rozlazłe, pręt częścią szpuntuje w krój zaskórny. Żebr. 43. org.: W. w organach = odzywianie ś. ciągle piszczałki jakiej, przez którą wiatr ś. dostaje. 44. patol., p. Tóceń. W., wrzód ciała trawiający. Sien. (= liszaj). W. wrzodowy a. we wrzędzie ś. rodzący. Kn. Ziele to wrzód na goleni, którego wilkiem zowią, wyjada i trawi. Syr. W. nogach W. u ludzi robak pewny nakształt ścierwu dla boleści ciała aby nie trapił, dają też co inszego jeść, a gdyby robak ten zdechł, człowiekby na życiu szwankował. Haur. W., robak w wrzędzie ś. rodzący. Troc. W. w nogach przydaje ś. pewnym ludziom. Troc. 45. szkl.: † W., p. szkl. Kąt: Wielki kąt, bład, usterka w robocie majstersztyku szklarzkiego, inaczej zwana wilkiem, ugrzechą. Wej. 46. tkac. nazwa rozmaitych machin, używanych w przędzalniach do czyszczenia przędziwa: W. trzepacz = machina do usuwania kolek z wełny. W. mieszak = mochina do wstępnej przeróbki przędziwa i jednoczesnego mieszania kilku jego gatunków. W. nakrapiacz. W. szarpacz = machina do czyszczenia i rozluźniania wełny. Zdr. Wilczek, [Wilczaszek, Wilcosek]. Zgr. Wilczysko.

† Wilki p. Wilgotny: Mokry, W., wilgotny. Mącz. Ziele barszcz jest ciepłe i wilkie w pierwszym stopniu. Spiez.

† Wilkierz, a, lm. e i. p. Wielkierz. 2. gór. walne zebranie gwareckie: Górniey zwolywali wilkierze, t. j. walne zebrania. Buk.

† Wilkoksztaltny podobny z postaci do wilka. L. † Wilkoley p. Wilkołakowy. Troc.

Wilkołak, a, lm. i, × Wilkołap, × Wilkołek człowiek, który jakoby przemieniał ś. a. był zaklęty w wilka, rzucającego ś. na ludzi: W. dzieci nabawia trwogi, wiele i starych bab, że jest, mniema, ma on być ślepy, mieć wielkie rogi, ja to wiem tylko, że głowy nie ma. L. Przen., żart.: Wstydam ś., niezbedny wilkołaku, swego tak jurnego kłamstwa. Pim. Większego wilkołaka na Niemców niemasz na całym Mazowszu. Sienk.

Wilkołakowy, × Wilkołkowy, × Wilkoley ty-czący s. wilkołaka.

× Wilkołap, a, lm. y p. Wilkołak: Zabiteś wilkołapa. Krasin.

† Wilkołaza, y, blm. i. wilczy głód, choroba, znamionująca ś. gwałtownym obżarstwem, przemór. St. wil. 2. choroba, w której chory wyobraza sobie, że jest wilkiem, i gryzie dzieci śmiertelnie. Troc.

× Wilkołek, lka, lm. lki p. Wilkołak. Głos., Wóje. Wilkołkami mianowano ludzi, o których mniemano, że ś. na pewny czas przemienili w wilki, a potem zaś wilezją postawę porzuciwszy, ludźmi ś. znowu stawali; ale to szalbierski wymysł; doświadczali tego ludzie ostrożni. Otw. Do księcia przyprowadzono wilkołaka mniemano, który powiadał, iż zwykł dwa razy na rok w wilka ś. przedzierać: raz w dzień Bożego Narodzenia, drugi raz w dzień św. Jana Chrzciciela; ksiązę kazał go mieć pod pilną strażą, lecz on mniemany W. bynajmniej nie uciekł ś. w słowie swoim. Boh. Bajeczne powieści o samojednikach, o wilkołkach i tym podobnych dziworodach, równie ciału, jak i umysłowi dziecięcia szkodzą. L. O wilkołku różne są i próżne powieści, jakby ludzie ś. mieli w postać wilezją obrócić. Haur. Umknij ś. żywo czarnej godzinie, truchleją twe przyjaciółki, nie tak centaury ni Cyroe świnie, jako im straszne wilkołki. Kniaź. W. jest człowiek, który ś. samemu sobie w wilka obrócony zdaje. Troc.

× Wilkołkowy p. Wilkołakowy.

× Wilkołowiec, wca, lm. wcy ten, co łowi wilki. L.

Wilkom, u, lm. y i. † W., przywitanie, powitanie. 2. × W., Wilkom puhar, z którego pito na powitanie kogo u siebie: Pić W. = pić witać, pić na przywitaniu. Skarżysz ś., że cię W. ktoś wezora pić musiał, który cię wilk chrypotał o włos nie zadusił; ale ś. dobrze skarżysz: wszak to pospolita wilkowi, że za gardło każde bydlę chwytą Koch. W. W., witannik, zardrowiec, puhar, z którego ś. pije na powitanie. Oss. Złoty W. przed cię kładą, jad weń lejąc kryjomie. Brud. 3. olbrzymi puhar, z którego na gospodzie pijał wyzwalający ś. na czeladnika, wstępując do grona czeladzi. 4. p. 2. Kurowy.

Wilkomord, u, lm. y bot., p. Tojad.

† Wilkość, i, lm. i rz. od Wilki, p. Wilgoć. Kaz. 1555, Pat., And. z Kobył. Główna W. Słown., Mym.

† Wilkotność, i, blm., p. Wilgoć: Główna W. Mur.

Wilkować, uje, ował i. przędz.: W. przędziwo = poddać działaniu „wilków“. 2. [W.] próżnować. Wilkowanie, a, blm. czynność cz. Wilkować. Wilkowato przys. od Wilkowaty.

Wilkowaty podobny do wilka, wileczaty, mający coś z natury wilka: okrutny, żarłoczny i t. p.: Wrzody ciała wyjadające, t. j. wilki a. wilkowane. Syr.

Wilkownia, i, lm. e i. myśl. dół, wyłożony gładko drzewem i przykryty zlekką, w który wpadają wilki łowiąc ś.; wilezy dół. 2. oddział przędzalni, w którym poddają przędziwo działaniu „wilków“.

[Wilkowy], a, lm. e] człowiek nasladujący wycie wilka: Wezwano na łowy mnogą czeladź: psarów, wilkowyjów, naroczników niewolnych. Dyg.

× Wilkożęby mający wileze a. jak u wilka zęby: Bohatyr z Szomla W. Groch.

Wilku, u, lm. y p. Wilkom: Wilkomy szklane. Brk.

Willia, i, lm. e, [Wileja] lekki ozdobny dom za miastem a. na prowincji na letnie mieszkanie.

Willarsja, i, lm. e bot. = Kaplina.

× Willikator, a, lm. owie założyciel nowej osady: Stary ojciec Stos, wspólny z bratem i jakim takim włóczęgą, przyjmującym u nich obowiązki willikatora, czyli założyciela nowej osady, przywłaszczyl sobie ziemi, ile sam chciał. Szaj.

× Wilnit, u, lm. y min., p. Wolastonit.

Wilsonit, u, lm. y odmiana wernerytu.

† Wilz, y, lm. e p. Wilgoć: Wilgoć, W., miejsce wilgotne. L. W którąkolwiek zaś stronę skin Boga ich ruszy, szybko postować zwykły po wilzy i suszy. Przyb.

† Wilża, y, lm. e p. Wilgoć. L.

Wilzeć, eje, ał p. Wilgotnieć. Troc., L.

Wilżenie, a, blm. l. czynność cz. Wilzeć. 2. czynność cz. Wilżyć.

Wilżyć, y, yl p. Wilgocić.

Wilżyna, y, lm. y, Wilczyna, † Lubeżna, † Lubeszne, Lubeżna, [Wilżyna] bot. (ononis) ros. z rodziny motylkowatych. Gatunki: W, bezbronna a. polna (o. hirena a. arvensis). W. cieniasta, Iglieca (o. spinosa).

[Wil, a, lm. owie] l. = a) p. Kwik: Gdy drzewo palące ś. na nalepie smętnie piszczy, powiada chłop, że to W. ś. żali. Mát. Wyszczera za zęby, jak W. Chudy jak W. b) widmo pod postacią gronostaja lub łasicy, wyszczerzające zęby; strasznydo w postaci pily. 2. = a) × W., × Wilży, Wilość blażenstwo, głupstwo, szaleństwo; głupi, szalony postępek: Wilży, szaleństwo. Troc. Wilży robić, szaleć. Dudz. Wilży robić. Troc. b) [Próżne wilży] = głupstwa bez sensu, bzdurstwa, androny: Mówić próżne wilży.

× Wila, y, lm. y blażen, głupiec, szaleniec, szalawila, narwaniec, postrzeleniec, pustogłów, sowiedrzal, człowiek nierównego usposobienia, gotowy do niespodziewanych wybrzyków, szusów. Orzech., Biel. M., Pr. Wyliczy wszystkich, których zabiera: młodych i starych, mądrych i wil. P. Sand. Stał ś. jako blażno jaki, bo ś. z niego naśmiewali, jako z jakiego wilży. Op. Kto sobie wspomni na ojezyznę miła, a nie strzeże jej, mógłbym go zwał wilż. Rej. Miłość mi dawno radziła, lecz ja, jako prawy W., nie chciałem słuchać jej rady. Kochan. W., głupi, szalony. Kn. (komu ś. w głowie wije, wikle, kręci, widłami w głowie jego ułożono, postrzelony. L.). Przyszedł jeden W. w Nowe lato do biskupa takomego, prosząc, aby mu dał złoty za kołędę; ten mu rzekł, iż szkoda złotego blażnowi; potem on rzekł: więc mi daj grosz; rzekł biskup: a coś mi zrobił? zاتم W.: dajże mi pieniądz; rzekł biskup: sromota biskupowi pieniądz dać; tedy blażen: dajże mi, księżu miłościwy, swoje pożegnanie za kołędę. Jabł. In cantico vulgari antiquissimo de opulone evangelico habes: O bogacz, wilo, dawać przez Bóg było, pókić ś. godziło. Kn. O bogacz, wilo. Troc. Strzeż ś. tego, ty wszeteczny wilo, być ś. też od panien tych nie przygodziło, z którymi to swój żywot tak trawisz wszetecznie, aby cię nie zawiodły, nie zgubiły wiecznie. Papr. W. w odzieniu strojnym i wielkiej wadze u pana, iż blażnował. Jabł. Komu W. mił, nigdy mądry nie był. Rys.

× Wilać, a, ał p. Wilować. × W. ś., kręcić ś., włóczyć ś., szwendać ś., wataśać ś.: Wilaś ś., jak szatan, za tyłem wojska. Słow. Wilk, od W. ś., włóczyć ś. Krasz.

× Wilanie, a, blm., czynność cz. Wilać.

× Wilanie się, a ś., blm., czynność cz. Wilać ś.

[Wilopach, a, lm. y] roztrzepaniec.

× Wilość, i, lm. i p. Wil.

× Wilować, uje, ował, × Wilać, × Wilać. × Wilość l. szaleć, warjować, tracić głowę, odchodzić od rozumu, blażnować, robić z siebie blażna. Pot. W., wilży robić, szaleć. Dudz. Kogóż pomniacie, coby kiedy tak wilżował znaczo? Zebr. Kto ś. żaby rozmiłuje, tak dla niej, jak dla Djany wilżuje. Mącz. Albo z nas szydzisz, albo sam wilżujesz. Kochan. Wilżuję, szaleję. Troc. 2. kręcić, tumanic, balamucic, wykpiwać ś., wykręcać ś., zwracać głowę: Nigdzie nie zakazał Pan w kościele przełożenstwa, jak to nowa ewangelija wilżuje. Skar. Egzaminujcie go z tych kwestji zobaczycie, jak będzie wiłał. Zebr.

× Wilowanie, a, blm., czynność cz. Wilować.

Wiluit, u, lm. y min. dobrze wykształcone kryształki wezuwaju, znajdujące ś. nad rzeką Wilujem w Syberji.

[Wilży] p. Wil.

[Wilżyna, y, lm. y] = Wilżyna.

[Wimię, enia, lm. ona] imię.

[Win, u, lm. y] powinność?: Oddałem mu cyns i W.

Wina, y, lm. y l. odpowiedzialność za wykroczenie, winność czyja, grzech; przewinienie, zawinienie, wykroczenie dowiedzione komu a. do którego ś. kto poczuwa, sprawka czyja: W., przewinienie, przyznana komu przyczyna złego. L. Za grzechem idzie W. a. zmaza na duszy. Karnk. Tam zaraz przypisują winę, gdzie nie towarzyszyło szczęście. Ust. Próżno ten drugiego karze, kogo takaż W. maże. Zigr. Opuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom. Czuć swoją winę. Poczować ś. do winy. Przyznawać ś. do winy. Pokutować za czyje winy. Nie moja w tym W. Składać, zwałać na kogo winę. Myśmy ś. zwykli wymawiać a. na innych winę składać. Skar. Przed oczy Twoje, Panie, winy nasze składamy. Pśń. Żadnej winy znaleźć w nim nie mogli. Skar. Gniew i winę odpuścić nieprzyjacielowi. Tarn. Nie w używaniu rzeczy wszelakich W. bywa najdowana, ale w zbytku. Zarn. Moja to będzie W. Kn. (= biorę to na siebie). Przed przekonaniem o winę wskazywać kary nie przystoi. L. Dwakroć grzeszy, ktokolwiek winy ś. nie wstydzi. Min. Pytał ś. Pilat: w czymże dawacie winę człowiekowi temu? Zarn. (= w czym go winujecie? co mu zarzucacie?). O tymesmy przystawom winę słusznie dali. Piel. Zamordowanie Sochy Mroczkowi przypisywano, i przetoż przyjaciele nieboszczykowi dali mu winę o to. Biel. M. Któż jest bez winy? (= bez przysług, zarzutu, skazy, plamy, bez ale). Wynajdują do mnie winy, choćem im nie dał przyczyny. Ryb. Prześladują mię, choć do mnie winy nie mają. Ryb. W. nie była ze mnie: czyniłam, com mogła. Węg. Łacno wilk znajdzie do barana winę. Pot. Prawa są równie jako pajęczyna: bąk ś. przebiją, a na muchę W. Żegl. † Założyć winę na kogo o eo = obwinic kogo o co. Ja żadnej w nim winy nie znajduję. Wuj. Przyznać ś. do winy. Nie twoja W., żeś głupich natworzył. Krasin. My na was nieobecnych całą winę zwalim. Miek. Wielkie winy, ależ, Panie, większe Twoje zmitowanie. Zal. Gdzie W., tam i kara. Krasz. Znaleźć do kogo winę (= powód do kary). 2. przyczyna = przyczynienie ś. = sprawa; powód, okazja; pobudka; winowajca, sprawa czego złego; skutek, wynik, następstwo czego złego: Jest to W. złego wychowania. To nie z mojej winy. On winą

wszystkiego. 3. † *W. strona ujemna, wada, niedostatek, przywara, brak, feler*: Ta jest W. serowi, gdy suchy będzie albo dziurkowany, co ś. stąd stawa, gdy twaróg będzie niedobrze wyciśniony. Trzye. 4. † *W. kara pieniężna, grzywna, grzywny*: To właśnie karaniem zowią, kiedy kogo na ciele a. na członku kara; ale kiedy na pieniądzech, winą zowią. Sz. Między wargieltem, nagrodą a winą zachodzi różność: winę dają sędziemu, jako temu, który na miejscu Bożym siedzi, dlatego iż przeciw bliźniemu nad przykazanie Pańskie wystąpił. Sz. Winę biorę z kogo = skazuję na karę pieniężną. Dudz. Gdy pozwany na roku pierwszym nie stanie, ma być w winie niestanej przekazan. Tarn. J. Sędziemu winę czterech szelągów dobrej monety odłoży. P. cheł. Wygra wierzyciel, tedy dłużnik onego dnia powinien i pieniądze aktorowi oddać, i sędziego winę odłożyć. P. cheł. Apalacji gdy kto nie wygra, sędziemu winę, a onemu, który uznał wyrok, nagrodę przepada i nakłady odłożyć powinien. P. cheł. Wiesz już o egzekucji sądu ostatniego, i tam tego żadną winą ani więżą nie zapłacić. Rej. (= *nie okupisz ś. pieniążmi*). Szlachta zakazała chłopom pod wielkimi winami w mieście piwa pijać. Star. Ma jemu zapłacić winę tak, jako jego gardło płaci. Ort. Dopuszczone winy = *kary wykonane* (commissae poenae). Słuszną winą ma być karana. Stat. w. Wziął winy. Swych win stradze. Winę włożyć na ziemię = *nałożyć karę na kraj*. Na sejmikach powiatowych pod winą czterdziestu grzywien bywać mają. Vol. Czynsze odbierano przed św. Marcinem, a kto nie oddał zaraz, nakładano winę. Rost. W. dworna = *W. należna dworowi*. Z którego boru W. dworna i sądowa mogła i miała być płacona. Skr. W. główna, p. Główny. W. języczna, p. Języczny.

† **Winarz**, a, lm. e p. **Winiarz**. Mur. Ogrodnik, W., ten, któren sad utrzymuje, *arborator*. Mącz. *Pampinatur*, W., co opatruje winnice i sady. Mącz.

Winać, nie, **nać** i **W. ś.** p. 2. **Wić**: [Chodzi konik, nóżką wić]. W tej skorupie blaszanej wróble jak w dziurawym garnku gniazda winęły. Słow. Nie kwiatów strzec mi teraz, nie tęczę W., ani słowiki uczyć piosenek. Słow. Żadać piękną jaką pracę: *W. tęczę kolorową* a. budować pałace. Słow. **W. ś.** *wić ś.*, *smuć ś.*, *rozwijad ś.*, *toczyć ś.*, *postępować*: Zbrodnia winie ś. ogniwami. Słow. Wszystko tam ś. winęło jak z płatka. Kacz. Pożarny dym w kłębach ś. winie. Wysp.

[**Winać**, nie, **nać**] być winnym, dłużnym: Ostatek mu W. dwie sótki.

Winbajtel, tła, lm. tła *eukier, ciastko parzone, przelozone kremem, w formie bulki zwyczajnej*.

[**Winc**, a, lm. e] *wieniec*.

[**Wincek**, cka, lm. cki] *piec żelazny*.

Wincer, a, lm. owie p. **Winogrodnik**.

Wincerski przym. od **Wincer**, *winogrodniczy*.

Wincerstwo, a, bfm. *zajęcie, rzemiosło, sztuka wincerska, winogrodnicstwo*.

Winciarz, a, lm. e, **Wincista** *ten, co biegle gra w winta a. co lubi grać weń*: Znany w klubie koniarzy i winciarzy, dobrotliwie - grzeczny. Mie. Wyjątek z pamiętników winciarza. Dyg.

Wincista, y, lm. ści p. **Winciarz**.

[**Wincyl**] p. **Więcej**.

[**Wincyrz**, a, lm. e, **Mincyrz**] *przezmiem, gatunek wagi*.

† **Winczować**, uje, ował p. **Winczować**. Km. Tegoż winczujemy życzliwie. Papr. Jeśli mu uszy zdrowia winczujesz... Bz. Panom wszego dobrego i szczęśliwego panowania z umysłu a życzliwie sprza i winczuję. Glicz. Gdy przyjaciela żona była zległa, szedł do niego nawiedzać a W. sześcińiedziałce z tego, co jej Pan Bóg dał. Glicz.

† **Winczowanie**, a, bfm., czynność cz. **Winczować**: Muzy rozkoszne niech opowiadają W. me od bogów życzliwych godzin szczęśliwych. Kraj.

† **Winczowne**, ego, bfm.: W., podarunek wzmagającemu z choroby. L.

† **Winczownik**, a, lm. cy p. **Winczownik**.

† **Winczowny** p. **Winczowny**. L.

Winda, y, lm. y *I. wszelka machina do podnoszenia w górę ciężarów, dźwigacz, dźwig, dźwigownica, wieciąg, wieciagarka, podnośnica, żóraw, lewar*: W. ręczna, wodna a. hydrauliczna, konna. W. do podnoszenia kamieni, worków w młynie. W. wiatrakowa. Troc. W. prosto stojąca. Troc. W. poprzeczna a. leżąca, *succula*. Kn. W. poprzeczna a. leżąca. Troc. W. wozowa. Troc. W. śrubowa, w której śruba, w szten-drze obracana, służy do podnoszenia ciężarów. Łab. W., kołowrót pionowy. Łab. W., silnia do dźwigania wielkich ciężarów. Jak. J. Windy do windowania w górę bywają dębowe, sosnowe. Kluk. W. składa ś. z koła, przez które przechodzi prostopadle walec, końcami swemi wspierający ś. na dwóch podporach. Jak. J. W. jest na pliechie, którą sztak od masztu windują. Mag. W. klub wiele mająca, *polispastos*. Kn. W. do bicia palów w wodzie. Sol. (= *kafar, baba, baran*). W. prosto stojąca, *kafar*. Kn. 2. *klatka*, w której podnoszą ludzi na piętra: Mieszkanie z windą. 3. *powr. rodzaj olbrzymiej szpulki, na którą nawija ś. szpagal w czasie jego robienia*. 4. *woj*: W. w artylerji, pewna silnia, złożona z śruby i obęgów, przy pomocy której wydobywa ś. z bomb zapalniki. Jak. J.

[**Winda**] *w. dulej że, marsz!* A kto nam dokuczał, W. z nim do góry].

Windarz, a, lm. e *ten, co pracuje przy windzie, co winduje*: W., *kafarnik*. L. W., co windami robi. Troc.

Windbejm, u, lm. y *sztuka drzewa dębowego, zdalna na windę do stawiania masztu*. Sł. wil.

Windfang, u, lm. i *zeg. kółko skrzydlaste, wiatraczek do wstrzymywania w biegu maszynyerji*.

Windhorst, a, lm. y *rodzaj kapelusza damskiego*.

Windkloc, a, lm. e *org. bal, na którym są ustawione piszczałki i przez który otworami przechodzi do nich wiatr*. Zdr. **Windklocek**.

Windklocek, cka, lm. cki *org., p. Windkloc*.

Windlada, y, lm. y *org. p. Wiatrownica*. Zdr. **Windladka**.

Windladka, i, lm. i, *org., p. Windlada*.

[**Windlocha**, y, bfm.] p. **Więdocha**.

× **Windodrag**, a a. u, lm. i *pion*: Wahadła zawsze są pionowe, czyli prostopadłe do windodragu. Hube.

Windować, uje, ował *I. wciągać, dźwigać, podnosić windą*: Ciężary do góry W. Sol. Mężczyzny są zabawni z okrętów W. i do sklepów obszernych swe towary składać. Jabł. Ciężar niezwykły z fatygą winduje. Druzb. Przen. żart. *dźwigać, wosić z trudem, wysiłkiem, wciągać, dźwigać*: We dwóch windowali opoja na sehody. Przen. żart. *podnosić, wynosić gwałtem*:

Obraz to życia ludowego, które nie wiedzieć poco i naco entuzjaści windują na wyżyny idealne. 2. † W. *wbijac kafarem*. W. ś. *wznosić ś. na sznurze, zapomocą windy*. Przen. żart. *piąć ś., wchodzić z trudem, dźwigać ś. w górę, gramolić ś., wdrapywać ś., dugować ś.*: Windował ś. na czarne, brudne chodki. Haj. Kilka wozów obładowanych winduje ś. drogą. Greg.

Windowanie, a, blm., czynność cz. **Windować**. **Windowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Windować** ś.

Windowy przym. od **Winda**: W. walec. Troc. Wał W. Kn. Lina windowa, p. **Windówka**. W. góźdz a. hak u liny. Troc. Windowe wręby a. zawiasy, gdzie bieguny chodzą. Troc. Czóp W. Troc. Windowe drągi. Kn.

Windówka, i, lm. i lina windowa, powróż, przechodzący przez windę w czasie dźwigania ciężaru: Lina W., *cable de chevre*, powinna mieć 18 sążni długości, w każdym żebrze po 18 nitok, waży 112 funtów. Jak. J.

Winduga, i, blm. i. [W.] *winda, windowanie*. L. 2. p. **Binduga**: Gdzie ś. od dawnych czasów nad brzegami rzek spławnych znajdują windugi i składy, tam właściciel gruntu nie może bronić nikomu składu drzewa i zwózki zboża. Zam. Towary, któremi okręty w porcie Rygi, lub na stanowisku, lub windudze ładować ś. miały. Djar. gr.

× **Windyczka**, i, lm. i p. **Winiówka**. Troc.

Windykacja, i, lm. e i. *odzyskanie drogą sądową, wydostanie z cudzych rąk, żądanie zwrotu*: Przyjmiesz na siebie windykację z pod zastawy folwarków. Chodź. 2. × W. *odszkodowanie, wyrównanie, ołwet*: Naoczny Dittmar ściśle tę windykację za uwięzienie córki Bolesława przywiązują do merseburckiego pokoju. Lel.

Windykata, y, lm. y *rzeczą odzyskana przez windykację*: Stempkowski przyjmował od szlach ty owe niedobory, tak zwane windykaty, i za pośrednictwem króla wydostawał je bardzo szczęśliwie. Rol.

Windykator, a, lm. rzy *ten, co windykuje*: Bójmy ś., abysmy nie byli przymuszeni oddać windykatorowi naszemu części kraju za podjętą i daną pomoc. Kal.

Windykować, uje, ował *odzyskiwać własność drogą prawną; dochodzić, domagać ś. prawnie własności; wydostawać z czyich rąk*: W. swoją należność. Mówiłeś mi pan, że potrafiłbyś je W. i zastawników z kwitkiem posłać. Chodź. Podwojewódzi Potocki ludzi swoich z kordygardy z wielką trudnością i prośbami ledwie windykował. Rol.

Windykowanie, a, blm., czynność cz. **Windykować**.

Wineczko, a, lm. a p. **Wino**: Lekkim wineczkiem będę cię czestował. L.

Winegręt, u, lm. y *śos z octu, oliwy, soli i t. d.* [Winek, nku, lm. nki] *harwinek?*

Winerka, i, lm. i *kielbaska odpasowana, kielbaska wiedeńska*.

Wineta, y, lm. y, **Winieta** druk. *rysunek ozdabiający kartki w książce, papier do pisania, okładkę książki, kajetu i t. p.* Zdr. **Winetka**.

Winetka, i, lm. i p. **Wineta**. [Winiaczek, czka, lm. czki] *wianuszek, równianka, bukiecik*: Uwić W.

Winian, u, lm. y chem. *sól kwasu winnego*: W., sól powstająca z kwasu winnego i zasady

solnej. Fon. W. potażu. W. potażu i antymonu.

Winianka, i, lm. i *zupa z winem*.

[Winiar, a, lm. y] p. **Winiarz**.

Winiarczyk, a, lm. i *czeladnik winiarski*. Troc.

Winiarka, i, lm. i forma ż. od **Winiarz**.

Winiarnia, i, lm. e i. a. × **Winnica piwnica**, *sklep do przechowywania wina*. 2. *handel, gdzie sprzedają wino pijącym na miejscu*: Winiarnie krakowskie. W. Fukiera, Hawelki. 3. † W., [Winnica] *gorzelnia*. L., Pol. 4. *szklarnia do hodowli wina*.

Winiarniany przym. od **Winiarnia**: Winiarniane piosenki. Gom.

Winiarski przym. od **Winiarz**. Kn., Troc.

Winiarstwo, a, blm., **Winogrodnictwo** i. *rzemiosło winiarza, chodzenie około wina, handlowanie winem*. L. 2. *nauka utrzymywania winnicy, winogrodnictwo*. L.

Winiarz, a, lm. e i. = a) a. † **Winarz** *ten, co winem handluje, co utrzymuje winiarnię*: W., Węgrzyn, który winami handluje. Jabł. Wina kwaśne osładzają nieconotliwi winiarze srebrną pianą. Krup. b) a. **Winogrodnik**, × **Winnicznik** *ten, co chodzi około winnicy, co hoduje winograd, właściciel winnicy*. Kaz. 1555. 2. [W., Winnik] *gorzelany*.

† **Winica**, y, lm. e p. **Winnica**. Kaz. 1555.

Winić, i, ił, **Winować** kogo i. *winę mu zadawać, przypisywać; uznawać za winnego, obwiniac, oskarżać go*: Nie winują go jeszcze, a już ś. wymawia. Kn. (sam ś. wydaje, sumnienie niespokojne. L.). Ja go tam nawet nie winuję (= mam go za *wytlomaczonego*). Jeśliś sam nie bez winy, nie winuj drugiego. Min. Winowano mię w tym. Troc. 2., † W. kogo = *skazywać na karę pieniężną, nakładać na kogo grzywny, obkładać grzywnami*: Ponieważ karanie tylko na ciełe bywa, a szaleni na ciełe nie cierpią, przeto nie karani, ale tylko winowani bywają. Sz. 3. [W. komu za co] = *wynagradzać go za swoją winę, płacić odszkodowanie*: Winiłek w Krakowie dziewczęciu za wianek. W. ś. *oskarżać ś., obwiniac siebie, wyznawać swoją winę, uznawać swoją winę, robić sobie wyrzut*: Któż jest na świecie, aby ś. winował? każdy niewinnym zda ś. człowiek sobie. Jabł.

Winien, winna, winno p. **Winny**.

Winienie, a, blm., czynność cz. **Winić**.

Winienie się, a ś., blm., czynność cz. **Winić** ś.

[Winienko, a, lm, ka] p. **Wino**.

Winieta, y, lm. y, druk. p. **Wineta**. Zdr. **Winietka**.

Winietka, i, lm. i p. **Winieta**.

[Winiokrot, u, blm.] = **Wenikrat**.

Winil, u, blm., chem. p. **Etenil**.

[Winió, a, lm. a] p. **Wino**.

[Winiorka, i, lm. i] p. **Winiówka**.

[Winiórka, i, lm. i] p. **Winiówka**.

Winiówka, i, lm. i i. a. [Winiówka, Winiorka, Winiórka] *beczka od wina*. L., Troc. 2. *polewka winna*: Winiówkę jak gotować. Haur. 3. a. **Winniczka**, **Windyczka** bot. *odmiana drzewa i owoców gruszy zwyczajnej (pirus communis)*.

Winkiel, kła, lm. kle i. *kąt, węgiel*: W., *angulus internus*, kąt między ścianami. Sol. 2. *kąt prosty między ścianami, linjami*. 3. a. **Winkielak**, **Węgielnica**, × **Węgielmus**, *narzędzie do wynajdywania takiego kąta, kątownik*. 4. intr. *linijka zalamana pod kątem prostym, do przyrzyniania papieru, tektury*. Z **winkla** (cieś.) przys. = *nie pod kątem prostym, krzywo*. Zdr. **Winkielek**.

Winkielaczek, czka, lm. czki p. Winkielak.
Winkieladwokat, a, lm. ci, Winkielkonsulent żart. pokątny doradca.

Winkielak, a, lm. i l. p. Węgielnica. Łab. 2. czeion. rodzaj liny drewnianej z wyłobieniem na cały szereg ustawionych obok siebie czeionek. 3. a. kątnik, przekątnik, × wiersznik, × wierszownica, × wierszownia, wierszownik druk. rodzaj wążkiej, podłużnej szkatułki metalowej, w której brak jednego z podłużnych boków i przykrywkę i w której zecer umieszcza czcionki, składane w wyrazy: W. zecerski do składania pisma, ze śrubką do zamykania wiersza. Mag. Zecer, trzymając W. w ręku, układa na nim zwykle 10 wierszy czeionek. 4. org. narożnik drewniany w kształcie trójkąta, jednym rogami kiwający ś. na czopie, a dwoma innymi łączący części legatary. Zdr. **Winkielaczek.**

Winkielkonsulent, a, lm. ci p. Winkieladwokat: Takich winkielkonsulentów mamy tu w Warszawie wielką ilość. Korz.

Winkielmas, u, lm. y p. Węgielnica.
Winkielajz, y, lm. y, Winkielajza blach., ślus. narożnik do mierzenia kątów prostych, kątów w k. **Winkielajza, y, lm. y p. Winkielajz.**

Winkielek, lka, lm. lki p. Winkiel.
Winklowy l. przym. od Winkiel, kątowy, narożny: W. słup telegraficzny (= stojący na zakręcie drogi, szosy). 2. stol.: Robotą winklową = robotą mebli o linjach prostych, schodzących ś. z sobą pod kątami, w przeciwstawieniu do roboty krzywej.

Winko, a, lm. a l. p. Wino: Winka ś. napię nie wadzi. Troc. Domek miłuchny, fajerwerki kosztowne, kucharz dobry, W. stare i wyśmienite. L. Jakże słodkie i łagodne, W. chłodne! L. 2. **wino w małej ilości:** W. emetykowe, p. Emetykowy. 3. **liche wino, cienkusz, lura.** Troc.

Winkowato przys. od Winkowaty.
Winkowatość, i, blm., rz. od Winkowaty: Białe czereśnie mają troszeczkę winkowatości.
Winkowaty mający smak winny, słodko-kwas-kowy: Jabłko winkowate.

[Winkrat, u, blm.] p. Wenikrat: Tobie, wuju, W. graja, moja mamę w grób wstawiają. Kolb.
 × **Winkulować, uje, ował związywać?**
 × **Winkulowanie, a, blm., czynność cz. Winkulować:** Dział III o wypuszczeniu, losowaniu, winkulowaniu papierów.

[Winieczko, a, lm. a] p. Winno.
Winnica, y, lm. e, †Winica l. a. Winnik, Wino-grad, †Winohrad, Winogród sad winny, miejsce zasadzone winoroślami: W., miejsce, grunt winniczny. Kn. W. winnicy robić. Troc. Winnicę opatrować, sprawiać. Troc. Przen.: W. Pańska, Chrystusowa, (kośc.) = **Kościół, jako zgromadzenie wiernych.** Pracować w winnicy Pańskiej (= dla sprawy Chrystusa). 2. **rozrosły krzew winny, gromada macie winnych.** Kn. W. a. gromada macie winnych rosnących. Troc. W. młoda, nie obraża, podwiązana. Troc. Winnicę usadzić. Troc. 3. p. **Winiarnia.** L. 4. [W.] **gorzelnia.** Pol. Zdr. **Winniczka.**

× **Winnictwo, a, blm., tech. gorzelnictwo.**
Winniczka, i, lm. i l. p. Winnica. 2. **Winniczki, Windyczki** gatunek jabłek smaku winkowatego. Kn. 3. [W.] **porzeczka skalna** (ribes petraeum): Witata ś. z winniczkami zstępującymi ku morzu ze słonecznych stoków górskich. Żer.

× **Winnicznik, a, lm. ey p. Winiarz.**
Winniczny l. przym. od Winnica: Winniczne iście. Mącz. W. grunt. Troc. Winniczne roszy.

Troc. W. robak, robak winnicę psujący. Troc. 2. bot.: W. czosnek = *czosnek por dziki* (allium ampeloprasum).

1. **Winnik, a, lm. i l. p. Winnica.** 2. [W., lm. cy] **gorzelany, gorzelnik.** 3. **dawna nazwa października, w którym wino zbierano.** St. wil. 4. [Winniki] **gatunek jabłek.** 5. bot., p. **Winobluszcz.** 6 p. min. **Kamień.**

2. **Winnik, a, lm. i, †Wiennik, [Wienik] miotełka z gałązek brzozywych z liśćmi, do smagania ciała w łaźni, × chwostak, × chróstak łaźiebny, × churstak:** W. w Litwie, chwostak w łaźni. Kn. (miotełka w łaźni do chędożenia ciała, in. chrustak łaźiebny. L.). Rusacy, gdy porazili Litwinów, winniki, którymi naród litewski zwykł w łaźniach pot wychwostywać, na znak hołdu składać mu nakazali. Błaż. (miotły, wiechy. L.). Łowią ptaków przy świecy, czynniejszy jakoby W. sterujący na żerdzi, i onym ptaki na ziemię strącają. Trzyc. *Perizoma*, gacie, fartuch, też W., którym ś. zastąpić można. Mącz. Pierwsi rodzice, gdy poznali ś. być nagimi, nawiazali liścia figowego a poczynili sobie winniki. Wer. (W łaźni) ten puszcza bańki, a ów zasię siecze ś. winnikiem. Górn. Winnikiem ś. siecze. Troc. Mogłoby na W. chróstu nie żalować. Troc. Winnika (chwostaka) w Litwie zażywają Troc.

[Winnik, a, lm. ey] p. **Winowajca.**
 † **Winnik, a, lm. i p. Wiennik.** Leop.
Winnikowy przym. od Winnik: Winnikowa sól. L. (p. Winnik pod 6.).

Winnisty zawierający w sobie wino; pełen wina: Winny, pełen winnego soku, W. L.

[Winno, a, lm. a], † **Winno p. Wino:** W. mieszane z wodą. Mur. Zdr. **Winieczko.**

× **Winnolistny mający wiele liścia winnego.** Troc.
 † **Winnosć, i l. blm. obowiązek oddania, dług, × dłużność.** Rozm. Różna jest W. pieniędzy a dobrodziejstwa. Kn. Troc. W. komu czego, obowiązek oddania. Troc. 2. † W., lm. i p. **Wina.** Skr., Błaż. Ja najmniejszej winności w tym człowieku nie znajduję. Koch. W. Choćby też i co za winnością cierpieli, niktby nie był, ktoby ś. o to gniewać miał. Kosz. Tak mówiąc, oczy w niebo i serce wznosiła, a za swoje winności Bogu ś. modliła. Km. Pan z miłosierdzia swego wielkie winności jego odpuścić raczył. Rej. Ilekroć umyślisz polepszenie żywota swego, tylekroć gotów ci Pan wszystkie winności twoje odpuścić. Rej. Z przyczyny eudzej, nie z jago winności stało ś. to. P. Koch. Poseł nasz krom żadnej winności był zatrzymany w Wiedniu. Papr. Zebrali ś. przeciwko mnie oprócz przestępstwa mego i oprócz winności mojej. B. B. Wiadomoś, że bez winności cierpię takie doległości. Kochan. Jan św. bez żadnej winności był wsadzon do więzienia od Heroda. Białob. Poczęcie Boskie było bez obraźliwości panieństwa, bez winności rodziców. Białob.

1. **Winny, (jako orzeczenie) Winien l. a. † Winowaty, [Winowaty] na którym ciąży wina, który zawinił, odpowiedzialny za co:** Kto ś. nie chce prawa bać, nie bądź winien. Rej. Jeśliś co tedy winien, to i oni winni. Kochan. Lepiej, iż dziesięć winnych ujdzie kaźni za swe występki, niżby jeden niewinny miał być skarany. Górn. A ktoby wykroczył z tego a. którą z tych rzeczy zgwałcił, winien będzie. Wuj. Dla jednego winnego niewinnym źle ś. dźiać nie ma. Skar. Piłat umył ręce, mówiąc: jam tej krwi nie winien. Skar.

Jakoby to już zbrodnia nie była, której wielkość ludzi winna. Górń. (którą wielu ludzi popełnia; gdzie wielu grzeszy, tam nikt karany nie będzie; gdzie grzeszących wiele, trudno karać śmieć. L.). Ja ś. z tego winien dawam, a żałuję w prochu i popiele. B. B. (= *wyznać winę*). Byliśmy winni, mówi Bolesław, Bogu i Izasławowi, byśmy go w tej przygodzie jego ratować nie mieli. Biel. M. Niechaj będę grzechu winien na wszelki czas. HJ. Winien tego występku. Troc. Karano winnych, niewinnych puszczano. Troc. Jarosław, nie czując ś. w niczym stryjowi swojemu winnym, słowy pokornemi go ubłagał. Stryjk. Cóż mi, niestetyż, Amaryla była winna, niewinna iżem ja zdradziła? Lubom. Winien w czym, winien czego, winien sobie, winieniem sobie. Kn. Tyś to temu winna, że zginął kotek. L. Nigdy grzechu śmiertelnego winien nie zostałeś. Wrs. Winniejszy pierwiej do sądu, pierwiej skarży. Kn. (bij, płacz, uciekaj a świadek. L.). Prawa ś. W. boi, nie-szczęścia niewinny. Min. Lepiej winnemu przepuścić, niż niewinnego karać. Kn. Winien mu, jak baran wilkowi. Kn. Sam duch każdy winien jest smutku, który go ucieka. Słow. Przebacz mi, jam winna. Mick. Kto temu winien? Mick. Winni będziecie całego mojego żywota zatraceniu i sponiewieraniu. Krasz. 2. W. czego = *sprawcą, przyczyną jest czego, podlega karze z powodu czego, odpowiedzialny za co*: Winna śmierci! Słow. 3. W. czego = *podpadający pod co, zasługujący na co*: Winna sądu! — Pociąć ją na ćwierci! Słow. Przen.: *podległy, uległy czemu, podpadający pod co*: Co z Boga ma, wieczno jest i nie winno skazie, ni płomieniem pożyte. Żebr. (*expers atque immune necis*). Owa ktokolwiek czło winien w ziemię, da chwałę Panu, po nim jego plemię. Kochan. 4. *powinien, obowiązany*: Biskup rzymski winien s. starać, aby wszędzie ewanielda opowiadana była. Łęcz. Panowie winni byli pozwalać im tak żyć, jakoby ś. im podobało. Łęcz. Strona, która krzywdę ma, winna patrzeć na karanie swego przeciwnika i na nagrodę, która ś. jej zostać ma. Skar. (= *należy ś., aby patrzyła. L.*). Nie były winne do ceremonii obrzezania inne narody, które ze krwi Abrahamowej nie szły. Skar. (= *zmuszone*). Rada winnaby być dla waści rozkazem. Rzew. Winien cześć męstwo teni, co zwycięża. Winna rzecz, winno ś. = *śluszną, obowiązkiem jest, powinno ś., należy, godzi ś., przystoi, wypada, konieczna jest, konieczne jest*: Dwie siły winny być zgodne. Sienk. Byleśmy roztropnie czynili, co ś. winno czynić. Skar. Krew ś. wylewa tych, dla których winna rzecz była krew swą wytoczyć. Górń. 5. *powinny, należy, należyty, stosowny, przystojny, ślusny, obowiązkowy, przystoity, godny*: Złóżyć cześć winną ojcu i panu. Z winnym to oddam odwdziękiem. Troc. Pozostaję z winnym szacunkiem. Odebrał winną zapłatę. 6. *dłużny, mający obowiązek zwrotienia, który nie zwrócił długu*: Winienesz mi talar, resztę, księgę. Troc. Com ci winien? Troc. (= *co ci ś. ode mnie należy? ile ci winieniem zapłacić?*). Może chcesz przyjąć ode mnie te karty tych ludzi, którzy mi są winni i pewni? Boh. Dusił go, mówiąc: oddaj, coś winien. Wuj. Był winien pewną sumę pieniędzy. Kochan. Przen.: Bogu ducha winien (= *zupełnie niewinny, o niczym nie wiedzący*). Zwyciężeni przez prosta, Bogu ducha winną dziewczynę. Krasz. Bogu duszę winien. Krasz. Pan wszystkim winien, wszystkim w odpowiedzi; dlaczego

winien? - bo najwyżej siedzi. Kras. Przen.: Winnym być komu za co = *zawdzięczać mu co, od niego mieć co*: Wszystkos winien twym przodkom, będąc nizezemiem: potomni nie nie będą winni ci pewnikiem. Min. Cały ciąg tego dzieła jest składem tych wynalazków wiekowi naszemu winnych. Sch. Publicznie oświadczamy, ozym staraniem, czym radom podanie i prowadzenie tego dzieła są winni. Pir. Tej ś. opiece powodzenie robót naszych winno. Pir. Najwięcej ś. Cyceronowi wykształcenie i zbogacenie języka łacińskiego winno. L. Różna to być komu winnym pieniędzy, a dobrodziejstwa. Troc. Winieniem mu tej łaski, tego dobrodziejstwa. Troc. Winieniem wszystko tobie, wielebny ojeze, bo bez twojej łaski mój brzuch był eczy, a głowa próżna. Rzew. Winien to powadze i zręczności wuja. Rzew. 7. *należący ś., będący długiem, należny*: Winnych ci nie zapłacę pieniędzy. aż... Troc.

2. **Winny** l. przym. od **Wino**: Owoc winnego drzewa są jagody, z których soku wyciśnionego bywa wino, drogie picie. Trzyc. W. krzak, którego nie okopasz, nie oprawisz, na zimę nie zakryjesz, nie dać tak słodkiego grona. Falib. (bez prace nie będą kołacze. L.). W. krzew, winna łoża, winna macica = *winorośl*. Macica winna. Trzyc. Winna różga, która owoc wydaje, winorośl. L. Rozmaite są octy, najlepszy W., a im też wino najlepsze, tym ocet mocniejszy. Urzęd. A jakiego octu: czy piwnego, czy winnego? L. W. szynkarz, winiarz. L. W. dom a. piwny. Mur. (= *winarnia*). Polewka winna. W. list, pampinus, folium vitis. Mur. Gospodarz o tym tylko myślał, aby zbył tym lepiej swój zły trunek. W. L. W. statek = konew, flaszka. L. Wiesiołku korzeń jest winnego zapachu. Syr. Smak W. Zatarci, wynikające z klauzuli winnej traktatu handlowego, t. j. dotyczącej przewozu wina z Włoch do Austrii. [Poszła Kasinka na trawę do winnego ogrodu] (= *do winnicy*). W., pięt winnego soku, winnisty. L. W., maści winnej. Kn. (w kartach). Króle winne, czerwiene, żółte, dzwonkowe. Kras. 2. † W. ten, co wino pija. Rej. 3. bot.: Winna palma, p. **Winodań**. Winna wic, winna macica, p. **Winorośl**. 4. chem.: W. a. **Winowy kwas** = kwas dwuoksybursztynowy, kwas oksyjabłkowy, $C_2H_2(OH)_2(CO_2H)_2$ = *kwas dość rozpowszechniony w roślinach, lecz najobfitszy w jagodzie winnej*. 5. min. *odznaczający ś. barwą bladą-żółtą, wpadającą w czerwonawą*: W. topaz saski, fluoryt. Kamień W., p. **Kamień i Kremotartar**. Kryształ W., p. **Kryształ**. Rubin W. p. **Balas**. Łab.

Wino, a. lm. a. [Winno] l. p. **Winorośl**: Po polsku i drzewo i owoc jego winem zowiemy. Sekl. W. jest drzewo niewysokie, krzywe, chropawe a sękowate, gałązki ma krzewiste, które trzeba obrzynać, bez podpierania i przywiązywania same stać nie mogą. Trzyc. Altana winem obrośnięta. W. w ogrodzie służy do okrycia altan, ulie; zażywają ś. jego jagody. Kluk. Nie masz jagód na winie. Bud. 2. *jagody winorośli, winogrono, winogrona, grona wiszące na krzewie winnym*: W. wiszące na maciorach, *winum pendens*. Kn. O winie sandomirskim. Haur. Grono wina. Troc. W. niedożrzałe. Troc. W. wiszące na maciach. Troc. W. bałańskie, tureckie. W. kuracyjno. Wina zbieranie = *winobranie*. W. zbierać, obierać. Troc. 3. *sok wyłoczony z winogron i poddany fermentacji*: Z winnych

jagód soku wyciśniętego bywa W., drogie picie. Trzyc. W. napój, W. pite. L. W. jest likwor, z jagód winnych wyprasowany, przez przezroczysty, głowę zawracający i upajający przemieniony. Krup. Sok ś. winogron kiszony winem nazywa. Krum. Gdy ś. moszcz wyrobi, zowie ś. winem. Kluk. W. młode, teraz tłoczony = *moszcz*. L. Młode, niewytrawne W. L. Jakoby młodym winem opojeni, coby mówili, sami nie wiedzieli. Odym. W. słodkie, gęstawe, z dojrzałych doskonale jagód, mastkie W., którym zaprawiają ś. cienkie, maślaz, maślaz, maślacz. L. Wino reńskie. W. węgierskie (= *węgrzyn, węgier*). W. burgundzkie (= *burgund*). W. szampańskie (= *szampań*). Jeden pan miewał w piwnicy trojaki W.: jedno W. gustowne, drugie mierne, trzecie stolowe a. podłe, które dawał podług powołania i godności gości. Trzt. Wina, jakie tylko kraje mogły mieć najkosztowniejsze, były wylowane na pysznych bankietach. L. W. słabe tytułują stolowym. Haur. W. poślednie a. z wycięzonym polanych wodą. Kn. (= *ciencusz, lura*). W. spleśniałe, wywietrzałe, waniek. L. W. bez tłoczenia z jagód ciekące, treść, samotreść. L. (= *samotok*). W. jasne, klarowne (= *klaret*). W. przyprawne, hipokras. Troc. W. przyprawne z miodem = *winomiód, hipokras*. Wina zaprawne. Comp. Wołowi choćbyś wina nalał, pewnie in leda kałuże będzie wody wolał. Rej. (dobra kozie brzoza, dobra psu mucha, Matjaszowi płotka. L.). Prawdę częstokroć pijak wyszedł, i stąd przysłowie: prawda w winie siedzi. Kras. (*in uno veritas, vino wynurzy, co ś. wewnątrz burzy*. L.). Pijany winem. L. Masz tymczasem za W. L. (= *na piwo, na piwek, tryngiel*). Zasiadają na winie i bawią ś. kubków wytrząsaniem (= *w winiarni*). Żart.: Gęsie W. = a) woda, b) *winno sfabrykowane z cukru i okowity, czerwono zabarwione*. Zaproszono go na rok na suchary i W. galilejskie. L. (= *wtrącono go do więzienia o chlebie i wodzie*). W. honoru, podarunek w winie, w dawnych wolnych miastach znakiem przejeżdżającym oddawać ś. zwykły. L. Przysłało miasto Gdańsk przejeżdżającemu posłowi naszemu W. honoru w dwunastu dzbanach. L. W. kościelne, mszalne. Komunja pod postacią chleba i wina (= *pod dwiema postaciami*). W. nie kościelne, którego ś. nie godziło u pogan do ofiar używać, *vinum aspondum*. Kn. W. święcone, W., które w dzień św. Jana Ewangelisty ksiądz przy ołtarzu daje pić parafjanom z kielicha na pamiątkę, iż kiedyś św. Janowi trunek jadowity nie szkodził. Cer. W. święcimy w dzień św. Jana na pamiątkę onego, który św. Jan pił, jadowitego trunku. Hrb. W. od ukąszenia jadowitego, *theriacus vitis vinum*. Kn. W. wytrawne, łagodne, musujące. W. bukietowe (= *bukietem, pachnące*). W. to traci myszkę. W. wystałe. W. mirrowe = *gatunek wina, dawanego skazanym na śmierć* (np. Chrystusowi). W. kwaskowate, nakwasniałe, łagodne, mocne, tegie. Troc. A nam wina przynoście: z wina dobra myśl roście. Troc. W. główne, wyborne, przednie. Troc. W. średnie, podgłówne. Troc. W. główne, podgłówne, połowiczne. Goł. W. dwuroczne, trzyletnie. Troc. W. wystałe. W. mieszanne, rozтворzone. Troc. W. gotowane z korzeniami (= *gliwajm*). W. warzone, podwarzone. Troc. W. do chowania. Troc. Polewka z wina. Czerwone W. Troc. W. nie zlewane, nie przetaczane, na drożdżach, na lagrze. Troc. W.

czarne = W. mocno czerwone. W. endeberskie = *gatunek wina węgierskiego*. W. muszkatelowe, p. **Muszkateła**. Za Zygmunta Augusta w jednym tylko domu w Krakowie W. szynkowano, teraz niemal w każdym, w klasztorach, u plebanów i u samych panów. Star. W. lecznicze = *lekami, zaprawne*. W. purgujące. Troc. W. rabarbarowe 4. *napój tłoczony z innych owoców i fermentowany*: W. inszych rzeczy, oprócz jagód winnych. Kn. W. niewłaśne, z owoc, z rozenków robione. Troc. W. z jabłek jabłeczniakiem ś. nazywa. Troc. W. z porzeczek, z agrestu, z jabłek, z gruszek, z malin, malinik, gruszczyk, jabłeczniak. L. W. z wision = *wisniak*. 5. bot.: Wileze W. (*vitis vulpina*) *ros. z rodzaju winorośli*. 6. kar. *jedna z dwóch czarnych maści karcianych w kształcie listka czarnego, pik: W. ś. święci*. Troc. Zdr. **Winko, Wineczko**. Zgr. **Wińsko**. [Wino, a, Im. a] p. **Wiano**: W., wiano, posąg, wyprawa. Nie biez dziwki bachorzanki, toć jej posag ino, i za całe Mazurecka da ci piasek W. Wójc.

Winobluszcz, u, Im. e, Winnik bot. (*cissus*) *ros. z rodziny winoroślowatych*.

× **Winobójca, y, Im. y ten, co ś. trudni wytłaczaniem soku z winogron**: Tracki W. ostrą sobie golenie kosą podciął. Nar.

Winobranie, a, Im. a l. a. † Winozbiór *zbiór winogron, zbieranie jagód winnych*: Pan sam zaczyna doroczne W. Zim. W. odbywać, wino, czyli winogrona, grona zbierać. L. 2. *czas, w którym zbierają winogrona*.

Winobraniec, ńca, Im. ńcy *zbieracz winnych jagód w czasie winobrania*: W., *windemiator*. L. Pan moszczem czestuje nowym winobranie. Zim.

Winobranka, i, Im. i forma ż. od **Winobraniec**: W., *windematrix*. L.

× **Winocedziele, a, Im. e ten, co cedzi sok winny**. L.

[**Winocha, y, Im. y**] *nazwa krowy czerwonej*.

[**Winochodziec, ńca, Im. ńce**] = **Jednochodnik**: W., koń mający chód szczególny, t. j. stawiający krok zawsze nogami prawymi, a potem lewymi. Gwar. Jabym wziął po dwa ogiery i po dwa winochodźce. Jeż.

× **Winochrońca, y, Im. y stróż wina, stróż winniczny**. L.

† **Winochwałstwo, a, blm.** (*inolatria*) *bałwochwalcze oddawanie czci winu w sakramencie ołtarza*: Takim sposobem *ariolatram et inolatram*, ehlebochwałstwo i W., popełniają. Sak.

Winociąg, u, Im. i urządzenie, zapomocą którego pompują wino z piwnicy do naczyn: Winociągi, z piwnie wprost prowadzące do srebrnej baryły ogromnej na kołach. Krasz.

× **Winoczerpacz, a, Im. e ten, co wino czerpie**. L.

Winodajność, i, blm., rz. od Winodajny.

Winodajny l. *który wydaje wino, rodzący wino, z którego otrzymują wino*. 2. bot.: Igliszca winodajna, p. Igliszca.

Winodań, i, Im. e, Winna palma bot. (*borassus*) *ros. z rodziny palm*.

Winodawca, y, Im. y ten, co daje, stawia na stół wino, częstuje winem: Z lampeczką podkomorzego idę za moim winodawcą. Krasz. Pan Czarnkowski, podskarbi koronny, W. i ehlebowdawca nasz. Bart.

× **Winoduch, u, blm. wyskok winny**.

† **Winogard, a, Im. owie, † Winomiot** *ten, co gardzi winem, pomiata nim, nie pija go*: W., co wina nie pije. Dudz. W., co winem gardzi, wino

odmiataje, czyli odrzuca. L. Winogardowie, którzy z przyrodzenia, a namyślnie nie piją wina *abstemii*, którzy gardzą winem. Petr.

Winogorz, a, lm. e *pragnienie wina, pociąg do wina*. L.

Winogóra, y, lm. y *wyżyna wystawiona na południe i okryta winoroślą, winnica*.

Winograd l. u, lm. y, †**Winohrad** ogród winny, sad winny, winnica: Wielka rozkosz jest mieć winogrady wina rozmaitego. Trzye. Ziemia płodną macieć krzewi w winogradach. L. Latorośl w winogradzie. Koch. W. Pomiędzy wysokie i gęste winogrady, jakie są w cudzych krajach, jak krzaki, jak sady, skrył ś. jeleń przede psami. Jak. W. 2. [W.] *wino, jako winorośl, owoc i napój*: Ciecce W. po jaworu. Posprzedaj winogrady, a mnie wykup od ty zdrady. 3. bot., p. **Winorośl**: Pod skrętami dzikiego winogrodu. Sienk. Smyrga, jak w winogradzie szpak. Sienk.

Winogradnik, a, lm. ey p. **Winogrodnik**: Gdzie W. nowy plot sprawił i rzędem smagle szcepę postawił. Mias.

Winogradny p. **Winogrodny**: Winogradne sady. Ml.

× **Winogran**, u a. a, lm. y p. **Winogrono**: Kwaśny, niedostały W. L. [Gdy dęszcz w św. Urbana, mały profit z winograna].

[**Winogranie**, a, lm. a] p. **Winogrono**: W tomasoskim dworze, oj, dużo winogrania.

† **Winograno**, a, lm. a p. **Winogrono**: Sok ś. winogran kiszony winem nazywa. Krum.

Winogrodnictwo, a, blm., p. **Winiarstwo**. L.

Winogrodniczka, i, lm. i forma ż. od **Winogrodnik**.

Winogrodniczy *tyczący ś. winogrodnika a. winogrodniczeki, do nich należący, winiarski*. L.

Winogrodnik, a, lm. cy, **Winogradnik**, **Winiarz**, † **Winarz**, **Wincer**, **Winnicznik** *hodowca winnych latorośli*. Troc. L.

Winogrodny l. a. **Winogrodzki** *przym. od Winogrod*; **Winogrodny**, *winniczny*. 2. p. **Winogrodniczy**. W. nóż. L.

Winogrodzki p. **Winogrodny**.

Winogron, u, lm. y p. **Winogrono**.

Winogroniak, u, lm. i *kuch. gatunek miodu do picia*.

Winogronny p. **Winogronowy**.

Winogrono, a a. w lm. **Winogrona**; † **Winograno**, **Winogron**, × **Winogran**, [**Winogranie**] *grono winne, pewna liczba jagód winnych, połączonych w jeden pęk, w jedną kłę*.

Winogronowy, **Winogronny** l. *przym. od Winogrono*: Leczenie winogronowe. 2. anat: † **Błona winogronna**, **Skórka winogronowa**, p. **Jagodówka**. **Błona winogronowa**, p. **Naczyniówka**. **Błona w oku**, winogronową nazwana, jest bardzo czujliwa. **Krup** † **Tkanica** lub **pletnia winogronna** lub **winoliścia** (Perz) = *splot wiciowaty* (plexus pampiniformis).

Winogród, odu a. oda, lm. ody l. p. **Winnica**. 2. [W.] *sad owocowy*: Chodźce, dziewcyne, do winogroda, narwiemy jabłek, narwiemy krusek. † **Winohrad**, u, lm. y p. **Winnica**: Na przygórkach wszędzie winohrady. Koch. W.

Winokłoc, i, lm. e *winoroślka półdrzewna*. Sł. wil.

Winokształty *mający kształt wina, podobny do wina*. L.

[**Winokur**, a, lm. owie, **Winnik**, **Winiarz**] *gorzelany*.

[**Winokurnia**, i, lm. e] *gorzelnia*: Żył wygodnie, niedaleko mając majątność, winokurnie i fabrykę papieru. Ochoc.

Winolatorośl, i, lm. e *jednoroczna gałąź winorośli, winoroślka, winorośl*. Sł. wil.

Winolej, a, lm. e l. ten, który nalewa wina: W., *nalewacz wina*. L. (np. *czesnik, podczaszty*). 2. *naczynie do nalewania wina*: W., *vas ad vinum fundendum*. L.

Winolistny, **Winoliści**, **Winolisty** l. *pelen winnych liści*. L. 2. *mający podobieństwo do winnych liści*. 3. anat., p. **Winogronowy**.

Winolisty p. **Winolistny**.

Winoliści p. **Winolistny**.

Winometr, u, lm. y p. **Winomierz**.

× **Winomierca**, y, lm. y ten, co wina mierzy. L.

Winomierz, a, lm. e, **Winometr** *narzędzie do dochodzenia ilości alkoholu w winie*. Sł. wil.

† **Winomiot**, a, lm. owie p. **Winogard**: W., który wina nierad pije. Petr.

Winomiód, odu, lm. ody *napój z wina i miodu, hipokras, miód w winie rozpuszczony*: Wziąć macy pszennej a z miodem albo z winomiodem zacynić i tym twarz mazać. Syr.

† **Winomnożca**, y, lm. y ten, co wina rozmnaża, *rozkrzewiciel wina*: W. Saturnus. Koch. J.

† **Winonosz**, a, lm. e p. **Winonośca**.

† **Winonośca**, y, lm. y, † **Winonosz** ten, co wina nosi: **Winonosz**, W., *vinifer*. L.

Winonośny *noszący wina, grona*. L.

Winopijas, a, lm. owie p. **Winopijca**: **Bachusa** winopijaszem i słodkiej należą jagody, krzykaczem i wrzeszczem nazywają. Otw.

Winopijca, y, lm. y, † **Winopijca**, **Winopój**, **Winopijas** ten, co ś. winem zapija, *co lubi pić dużo wina*, † **winożłop**, † **winożerca**, † **winożarłok**: Przyjemniejszy człowiek na uczcie nie W. L.

† **Winopijca**, y, lm. y p. **Winopijca**: Biskup ma być bez przygany, nie W., nie coby bijał kogo, ale żeby był skromny. L.

Winopój, oja, lm. oje p. **Winopijca**. L.

× **Winoprzodawca**, y, lm. y ten, co sprzedaje wina, *winiarz*. L.

Winorodny p. **Winodajny**: Państwa winorodnej Panonji. Koch. W. W Węgrzech winorodnych. Troc. Tysiące oczu męzów patrzyło ku winorodnej ziemi Niższych Tatr. Tet.

× **Winoroślka**, i, lm. i p. **Winorośl**.

Winorośl, i, lm. e, **Winorośla**, **Winograd**, **Wić winna**, **Wino**, × **Winoroślka** bot. (vitis) *ros. z rodziny winowiciowatych*: W., latorośl winna, różga winna, która owoc wydaje. Troc. W., latorośl winna, która owoc wydaje. Dudz. Są na winoroślach jagody szerczące ś. Otw. W W. głowę stroi, *vite caput tegitur*. Zebr. Miejsca liściem winorośli kryte. Otw. Gatunki: W. pietruszkoliściejowa (v. laciniosa). W. wilecze wina (v. vulpina). W. zwyczajna, **Winna macica** (v. vinifera).

Winorośla, i, lm. e p. **Winorośl**.

Winoroślowate rośliny, bot. p. **Winowiciowate**. † **Winosiarczany kwas** chem. *kwas etylosiarczany, siarczan kwaśny etylu*, H (C₂H₅) SO₄.

Winosłoc, y, lm. e, **Cukrowa palma** bot. (arenga a. gomutus) *ros. z rodziny palm*.

Winotłocznia, i, lm. e *fabryka wina*

Winotrysk, u, lm. i *fontanna z wina*: Dla ludu pieczono woły i urządzano winotryski. Krasz. Przen., żart.: *strzykanie w ciełe od nadużycia wina, podagra*: Lubo W., czyli szanowna podagra, po

palcach tylko łechce, to przecież sprawia cierpienie srogie. Wilk.

× **Winotyczny** *tyczący ś. tyk winnych*: Gajek W. (= *pełen tyk winnych*). Troc.

† **Winowaciec**, *śca a. toa*, lm. *ścy a. tcy p.* **Winowajca**. Słown. Ort. Ani W., ani rękojmia ma za to cierpieć.

Winować, *uje, owal i W. ś. p.* **Winó**. Biel. M. W. kogo na czym = *zarzut komu czynić z czego*: Tego ni na czym W. nie mogą. Rej. [W.] = *obwiniać, oskarżać, czynić komu wymówki, zarzuty*.

† **Winowaćca**, y, lm. y p. **Winowajca**. (Modlitwy z r. 1475).

Winowajca, y, lm. y, † **Winowaciec**, † **Winowaćca**, † **Winowódzca**, [Winnik] l. *człowiek obarczony winą, ten, co przewinił, przestępca, grzesznik, człowiek odpowiedzialny za co, sprawca, przyczyna, autor*: Musi niewinny przegrać przed sądem winowajcy. L. I odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom. Wuj. Uciekł do onego kościoła Delfu, skąd niesłychana rzecz była wydawać winowajce. Sar. Oczyszcza względ nieprawy jawne winowajce. Kras. Kryminalny sąd, który dekreta śmierci na winowajców ferować ma władzę. Kras. Często zbrodnia uchodzi winowajcy płazem. Min. Któżkolwiek winowajcą, zbrodnia zawsze czarna. Zabł. I dziejopis i komedjant nie jest winowajcą tego, co oznacza. 2. † **W. dłużnik**, *który czego pożyczyl*: Ten, który pieniądze pożyczyl, pozwał o to swego winowajcę. Herb. W., dłużnik. Troc.

Winowajczo przys. od **Winowajczy**: Spojrzała nań W., ale jasnymi oczyma. Dan. (= *poczuwając ś. do winy*).

Winowajczy przym. od **Winowajca**, *przestępczy, grzeszny*: Nie ustało to nawet z wygaśnięciem pokolenia winowajczego. Szaj.

Winowajczyna, y, lm. y p. **Winowajczyni**. **Winowajczyni**, i, lm. e, **Winowajczyna** forma ż. od **Winowajca**: Będąc winowajczyną, nie wartano go zgola. Przyb. Winowajczynę udrczęz ręką moją. Bardz.

Winowanie, a, blm., czynność cz. **Winować**. **Winowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Winować ś.**

† **Winował p. Winowaty**.
† **Winowatość**, i, blm., rz. od **Winowaty**. L.
† **Winowaty**, [Winowaty], (jako orzeczenie) † **Winował p. l. Winny**. Ks. L. Dwa morgi na zimę, a trzeci morg wieśnie wykopać będzie winowat każdego roku i wzorać. Mac. z Roż. Ja największy z grzeszników winowatych gminu. Kulig. Odpuść winy, serca nasze niech do odpuszczenia zawsze skłonne będą winowatym. K. G. (= *naszym winowajcom*). O długi i o insze krzywdy z temi winowatemi wieśniakami u panów ich sprawiedliwości dochodzić trzeba. Stł. Nie winowat trzynaście grzywien. Nie winowat w tych 30 złotych. Nie płaci bogaty, płaci W. Rys. Winowat, W., winion. Troc. [Ja nie W. Ork. (Jastrzab) rozlał krew winowatą i dumny, spokojny... powrócił na swoje siodło. Dyg. Odpuszcza sobie, co tam jeden drugiemu W. Reym. Cok ci winowata, iześ mi carta miłować kazała? Tet.]

Winowiciowate a. Winoroślowate rośliny, bot. (ampelidaceae a. vitaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*.

† **Winowódzca**, y, lm. y p. **Winowajca**. L. Gdyby nie był do innego stanu żywota powołany, rozu-

niałby ś. być winowódzcą, jeśliby na te uwagi, które mu przekładano, względu mieć nie chciał. Wys.

Winowstręt, u, blm. *wstręt do wina, wstręt do pijatyki*.

Winowy p. 2. Winny.
Winowylanie, a, lm. a *ofiara Bogu przez wylanie wina na ołtarzu*: (Bogów) winowylaniem człowiek w moey przejednać, jak skoro zgrzeszy. Ml.

† **Winozbiór**, oru, lm. *ory p.* **Winobranie**: Posiadł kwiecistą kępe, sławną winozbiorem. Przyb. (= *obfitym zbiorem wina*).

Winoziele, a, lm. a bot. = **Wierzbówka** kłosa. Syr.

Winożarłok, a, lm. i p. **Winopijca**: Człowiek obżerca i W. Wuj.

† **Winożerca**, y, lm. y p. **Winopijca**: Euryloch W., *nimii vini*. Żebr.

† **Winożłop**, a, lm. *owie p.* **Winopijca**: Cóż z tego? czyli przez twój kałdun sto beczek, czy też tysiąc przelejesz. W. jesteś. Pilech.

[**Winówka**, i, lm. i] l. a. [**Winiówka**] *beczka od wina*. Troc. Gruby, jak dobra W. Kaczk. 2. *beczulka po winogronach*. 3. *beczulka jako miara*: W. jabłek, gruszek.

Winsłowy anat.: Dziura winsłowa, p. anat. **Dziura**.

† **Winsz**, u, lm. e *winszowanie, życzenie, powinszowanie, gratulacja*. Pot.

Winszować, *uje, owal*, † **Winczować** komu i, *zyczyć, składać życzenia*. Post. pr. *Opto*, żądam, wolę, życzę, sprzymam, też winszuję, mówią niektórzy z niemieckiego słowa. Macz. I zesli ś. do nich, szczęścia winszując. Wuj. Przeto, żeś mi nie winszował szczęśliwej nocy, nie uznały snu miłego moje biedne oczy. Zim. Zamykając list, winszował mu wszego dobrego dotąd, ażeby ś. w królestwie Bożym ujrzeli. Baz. Winszował wszystkiego dobrego odchodzącym. Birk. Winszują szczęśliwego powodzenia na ten rok nowy. Falib. Noe Chamowi nie zlorzezył, tylko potomkom jego winszował, aby byli zawždy pod posuszeństwem Semowym. Biel. M. W. komu biskupstwa, starostwa, świąt, szczęścia. Troc. Winszowana dobra śmierć. Kon. [Winszuję ci dobrze wszystko na tym świecie. Szczęście, zdrowie, pokój winszujemy wam. Dzień dobry W. Winszujemy wieczora dobrego. Przedtym ja był serca twego anioł kochany, teraz mi walet winszujesz. (= *życzysz, żebym odszedł*)]. 2. [W. sobie] = *życzyć sobie, chcieć, pragnąć, obiecować sobie*: Nie dostaniesz tej dzieweczki, jak se winszujesz. Paclnie nam i flasa druga, a my se winsujemy, ze i trzecią wypijemy. 3. *okazywać komu radość z powodu tego, co go spotkało, podzielać czyje uszczęśliwienie, gratulować tego*: Winną nagrodę niechaj dziedziczy, kto umiał enotę dochować; tego ci z serca uprzejmie życzy, wolałbym jednak W. L. (= *z odebranej już nagrody radość swoją ci wymurzać, niż dopiero ci tej nagrody życzyć*). Posłał W. Dawidowi, iż zbił nieprzyjaciela. Bud. Rok ś. skończył, W. tej pory należy. Kras. Biegają dziatki po Nowym Lećia, i przyjaciele dają sobie Nowe Lato, a zwłaszcza panowie sługom, bogaci ubogim, winszując sobie na Nowy Rok wszego dobra. Hrb. Kilkanaście winszujących listów odebrałem. L. (= *z powinszowaniem*). Winszowali mu takiego syna. Winszuj, panie Pietrze, żeś ś. już ożenił. Kras. Winszowałem gustownego wyboru i, jak

mi ś. zdawało, niezbyt drogiego kupna. Kras. 4. † W. *sprzycić, dopisywać, świadczyć*: Na pierwszym wstępie niezłe winszowała mu fortuna. Błaż. 5. † W. *życzyć = radzić przyjąć; ofiarowywać, proponować, dawać przez życzliwość*: Wiele z między Małopolanów Władysławowi królestwa winszowało. Błaż. 6. † W. *kogo = ślub mu dawać, łączyć związkiem małżeńskim*: Jagiello wziął w małżeństwo czwartą żonę, siostry Witoldowej córkę, których Maciej, biskup wileński, winszował. Stryjk.

Winszowanie, a l. blm., czynność cz. Winszować.
2. × W., lm. a *powinszowanie, życzenia, gratulacja: Eulogia, benedictio, pożegnanie, życzenie, W. też mówią niektórzy. Mąż. Chamów naród nigdy z poddaństwa nie wyszedł przez złe W. ojeowskie. Biel. M. Rok ś. skończył, winszować tej pory należy.*—Komu?—Wszystkim; niech Jędrzej z winszowaniem bieży. Kras.

× **Winszowne, ego, blm. podarunek, składany przy powinszowaniu.** Sł. wil. W. dla solenizanta = *wiązanie.*

× **Winszownik, a, lm. cy p. Życzennik.** Sł. wil. **Winszowny, † Winczowny** *tyczący ś. winszowania*: Jadwigę Bodzenta arcybiskup pomazuje z winszownemi wszystkich przygłoskami. Błaż.

Wint, a, blm. rodzaj gry w karty: Tymczasem można zrobić partyjkę winta. Gaw. Partyjka winta. Kon.

Wintować, uje, ował grać, grywać w winta.

Wintowanie, a, blm., czynność cz. Wintować.

Wintowy przym. od **Wint:** Partyjka wintowa.

× **Wintówka, i, lm. i = Gwintówka:** Z takich sybirskich instrumentów, zwanych wintówkami, strzelają tu Baszkierowie do grubego zwierzka i ptaka.

Winujący l. im. od **Winować.** 2. [W.] *dręczący, robiący wyrzuty, przyniatający:* Franek aż lekceją stapał, że ś. pozylł winującej myśli, która mu każde ciężce smreka odbijała w mózgu. Ork.

Wínsko, a, lm. a p. Wino: Chlipnij tego wińsku: za gorzałkę ono nie obstoi, ale zawsze człowieka coniebadź otrzeźwi. Żer.

[**Wio! Wio! Wio! Yjo! W! Wie! Wiele!**] w. l. *wolanie na konie, aby ruszyły a. prędzej szły:* W! krzyknął, i ruszyliśmy. Fred. A. W tym po błocie: W! W! nadsunęła ś. landara. Krasz. 2. *przen. dalejże! hejże! marsz!* Siada czempredziej na kozieł i W. na miasto. Złapał stępora i W. za nią! Siadł na konia i W! Dopiero W. uciekł im. Marysia W. do złotnika! Kot W. za drzewo! (= *chlust! smyk! siust!*).

Wioch, u, lm. y bot., p. Szalej.

Wiochelnia, i, lm. e, Lilja kudłata bot. (lanaria) roś.

Wiochna, y, lm. y, [Wiochna] l. kobieta, szczeg. dziewczyna wiejska a. mająca powab właściwy wieśniaczkom, typ dorodnej wieśniaczki: Ci dojrzałe zboża żną, owi w snopy wiążą, a wiochny im, śpiewając, jako mogą, dają. Gawin. 2. [W.] *myśl. kuna leśna z białą plamą pod gardłem.*

[**Wiochnianka, i, lm. i] wieśniaczka.**

Wiodro, a, lm. a l. † W., p. Władro. B. Sz. 2. [W., **Wiodro]** *popoda, stan powietrza:* Milkie W. = odwilż. W. Dobre lub złe W. W. dobre do łowienia. Na zymku, kiej ciepło, W. aż graj (= *powietrze drga*).

[**Wio ha sd siebie]** *okrzyk przy kierowaniu koni na prawo.*

Wiokac, a, al p. Wioknac.

Wiokanie, a, blm., czynność cz. Wiokac, powtarzane wołanie: wio!

Wioknac, nie, ną, Wiuknac, nied. Wiokac, Wiukac *zawolać na konie; wio:* Abramko wiokał, popędział, emokał. Krasz.

Wioknięcie, a, blm., czynność cz. Wioknąć.

Wiola, i, lm. e, Wjola muz. l. *instrument smyczkowy o niskim brzmieniu, większy trochę od altówki, mający, oprócz zwykłych siedmiu strun, 7 strun metalowych pod podstawkiem, służących jedynie do odbrzmiewania:* Rznie na wioli. Troc. Tu gra na wioli, ukradzonej z nieba, zły duch. Mic. Ryknął basem, jaki jest w ogromnej wioli. L. 2. a. **Szpie gamba** org. *głos organu bardzo łagodny, umieszczony w trzecim manuale, a pochodzący z piszczałki 16,8 a. 4 stopy długiej:* W. de gamba, głos pewny w organach. Mag.

Wiolacja, i, lm. e p. Wiolencja.

Wiolencja, i, lm. e, Wiolacja *gwalt, przemoc, krzywda wyrządzona przez nadużycie siły:* Drzwi kościelne zamknięto przed Budoksją, a ona nie śmiała czynić wiolencji kościołowi, musiała ś. z smotą wrócić. Skar. To guzem pachnie, mospanie! to W.! Chodź. O wiolencji nie myślałbym, gdyby dziewczka serea ku mnie nie miała. Gliń. Poczyniono różnym osobom wiolencje. Kraus.

× **Wiolentować, uje, ował, Wjolentować** *dopuszczać ś. wiolencji, gwałcić, nadużywać:* Nie przyszedłem woli wielmożnej aczanny dobrodziejki W. Słow.

× **Wiolentowanie, a, blm., czynność cz. Wiolentować.**

Wiolin, u, lm. y, Wjolin *wyższa, prawa połowa klawiatury, obejmująca cztery oktawy.*

Wiolina, y, lm. y kam. przyrząd do borowania *dziur zapomocą smyka.*

Wiolinista, y, lm. ści, Wjolinista, Wiolonista, Wjolonista *skrzypek.*

Wiolinowy przym. od **Wiolin:** W. klucz, muz. = znak na pięciolinii nut, wskazujący brzmienia odpowiadające wiolinowi, klucz skrzypcowy.

Wiolista, y, lm. ści, Wjolista, Wiolonista, Wjolonista muz. *muzyk grający na wioli.*

Wiolistka, i, lm. i forma ż. od **Wiolista;** **Wjolistka, Wiolonistka, Wjolonistka.**

Wiolka, i, lm. i *flaszka baniasta, przysadzista, z długą szyjką, nie pękająca w ogniu:* W oszklonych szafach pod ścianami widniały retorty, rurki, epruwetki, wiolki, flaszki, flaszeczki. Grusz.,

Wiolonbas, u, lm. y, Wjolonbas org. *głos organu pedalowy, pochodzący z piszczałki szesnastostopowej.*

Wiolonczela, i, lm. e, Wjolonczela muz. l. *instrument smyczkowy o czterech strunach strojonych, mogący jednak z pomocą stażoletów dojść aż do krańców skali skrzypcowej.* 2. org. *głos pedalowy organu, pochodzący z piszczałki osmiestopowej.*

Wiolonczelista, y, lm. ści, Wjolonczelista *muzyk grający na wiolonczeli.*

Wiolonczelistka, i, lm. i forma ż. od **Wiolonczelista;** **Wjolonczelistka.**

Wiolonista, y, lm. ści, Wjolonista p. **Wiolonista.**

Wiolonistka, i, lm. i, Wjolonistka p. **Wiolistka:** Znana W. Teresina Tua zdecydowała ś. pierwszy raz po ślubie wystąpić publicznie.

[**Wiolna, y, lm. y]** p. **Wielna.**

[**Wion, a, lm. y]** l. = **Wijun.** 2. = **Wianek.**

Wionac, onie a. † enie, oną, [Wiunac], × Wionnac, nied. Wiac, Wiewac, [Wiuwac] l. *buchnąć*

wskutek podmuchu, zawiąć, powiać, zadąć, dmuchnąć, zerwać ś.: Wiatr wieje, dmie. Dudz. Bóg wypuści słowo swe i roztopi lody; wienie wiatr Jęgo, i pocięka wody. Leop. I spadł deszcz, i przyszyły rzeki, i wiady wiatry i uderzyły na on dom, i nie upadł, bo był na opoce ugruntowany. Wuj. Wionął wiatr Twój, i okryło je morze. Wuj. Wiatry wieją. Klon. Tam jasne słońca nigdy nie dojdą promienie, zgniłe dusi powietrze, a wiatr ani wienie. Szym. Trzeinę wiatry nachylają w stronę, gdzie wioną. Ody. Patrząc, skąd wiatr wieje, tedy cię deszcz nie zleje. Rys. Wiatr zewsząd wieje. Troc. (= *za latuje, zawiewa, ciągnie*). Wieje (dom.: wiatr, powietrze) = *wiatr jest, ciągnie, przeciąg jest*. Niechaj powietrze izbę przewiewa, aby tylko na chorego nie wiało. Perz. Czuję, ranny wietrzyk wieje. Mick. Przen.: Czyli tak z twojej gęby zawidy zimno i ciepło wieje? Tworz. (= *czy zawsze gotówś mówić: tak i nie?*). Gdzie wiatr wienie, tam ś. ludzie nachylają. Wuj. (za wiatrem ludzie, za szczęściem i ludz. L.). Dziś inne wiatry przeciwko mnie wieją. Kochan. (= *biją; inne na mnie zwróciły ś. moce, prądy*). Przen.: Patrzeć, skąd wiatr wieje = *namyślać ś., ku której stronie byłoby korzystniej przechylić ś.* Z tych ksiąg starych wieje jeszcze dawna obyczaju i myśli prostota, wiara silna i woń własna nasza. Krasz. (= *czuć je*). Wieje z ordęzia tego przedewszystkim gorące pragnienie pokoju (= *wyziera, daje ś. poznać, przebieja ś., manifestuje ś.; świadczy ono o pragnieniu pokoju*). Od tego człowieka chłód wieje (= *jest on zimny, obojętny, bez serca*). Przen.: Smaki stoniny przysmażonej wiały po drogach, aż w nozdrzach wiereło. Reym. (= *unosily ś., rozchodzily ś., pachniały, woniały, czuć je było*). Przen.: I z trąb znana piosenka ku niebu wionęła, marsz tryumfalny: „Jeszcze Polska nie zginęła!“ Mick. (= *buchnęła, strzeliła, wzbila ś., wzleciała*). Mgły ś. zakolebały zagnała, wzdęły ś. i kieby dymy kadzielne, wionęły sinym przedziwem ku niebu Reym. (= *wzniosły ś., uleciały, wzleciały, wzbity ś.*). Z grobów wieją modły, jęki (= *dotują, dochodzą, wnoszą ś.*). 2. a. nied. **Wiewać** ś. poruszyć ś., zachwiać ś. za wiatrem, zaszamotać ś., furknąć, powiać, zatrzepotać ś., wić ś., wężyc ś.: Niechaj ś. włosy za wiatrami całe wiewają. Bardz. Gałązki wrzuczone z wiatrów ś. wiewają. Bardz. (= *chwieją ś., bujają ś., kołyszą ś., uginają ś.*). Już chorągiew biała z wieży wiała. Troc. Na nich herbowne wieją sztandary. Od. Płomień wiał po ulicach (= *smuł ś., wił ś., sunął*). Świętnie chorągwie w oczu ś. wiewały. Tw. (= *powiewały*). Jak obłoczek biały, cienki, jeszcze wieją ich sukienki. Przed namiotem wiała chorągiewka. Ino furkot szedł od kapot, welniaków, chustek, wiewających po izbie niby te ptaki barwiste. Reym. 3. Wionąć *pierzchnąć, ulecieć, ulotnić ś., uciec, fruwać, pofruwać, zemknąć, czmychnąć, zerwać ś. z wiatrem, drapnąć, zniknąć, rozwiać ś.*: Ustąpił, umknął, precz wionął. Nagur. Już leżą lotne strzały i łuk złotorogi, przed którym nieraz wionął jelen wiatronogi. Nar. Mężnym naszym uporem nieprzyjaciele wioną pogromieni. Tw. Ledwie dwa dni minęły, jak ów sługa wionął. Pot. Precz zbrodnia, precz wionęły okropne poczwy. L. Kiedy w winie język tonie, wnet ode mnie troska wionie. L. Wewnętrzne niesnaski, ta nieprzyjaćiel naszych nadzieja, wionęła na głos ojczyzny w niebezpieczeństwie. L. Wionęła zewsząd wierność i poprzysiężonych obowiązku pamięć. Nar. Nie z wiatrem wionęły

klątwy Jakuba, arcybiskupa. Błaż. (= *nie przeszły bez śladu, nie były bezskuteczne*). I wionęła ogrodem przez płotki, przez kwiaty. Mick. Na brzeżeczku stała, w choineczkę wiała; odprowadź mię, suchaj, bo się będę bała. Zsz. 4. czym = *powiać, machnąć, potrząsnąć, poruszyć, zatrzepotać, trzepnąć, zawałać, wachlować, wymachiwać, wywijać*: Dla regularniejszego palenia ś. knotków wiej papierem zwolna. Perz. (= *dymaj*) Ptak, skrzydłami wiewając, powietrze rozbija. Wad. [Zawojem wieje. Wieje tom chustętkom. Rąbeckiem wieje]. 5. Wionąć kogo = *znieść, sprzątnąć, strącić*: On jeszcze króla z tronu wionie, Pot. 6. Wiać zboże = *podrzucić je w górę, aby wiatr oddzielił od niego plewy, opałać zboże*: W., wywiewać zboże na bojowisku, opałać zboże. Kn. [Wioniek, nka, lm. nki] p. **Wianek**. Troc. Niechże wam ten dzłonek będzie jako W. L. (= *bez trudności, przykrości, jak najpomysłniejszy*). W. ma na głowie z cyrwonego polnego maku. Tet. Zdr. [Wionieniek, Wionus, Wionysek].

[Wionieniek, aka, lm. nki] p. **Wionek**.

Wionienie, a, blm., p. **Wionięcie**.

Wionięcie, a, blm., **Wionienie**, × **Wienienie** czynność cz. **Wionąć**.

[Wionus, a, lm. e] p. **Wionek**.

[Wionysek, ska, lm. ski] p. **Wionek**.

× **Wior**, a, lm. y p. **Wiór**: Gdzie drwa rąbią, zazwyczaj wiory padają. L. Gdzie drwa rąbią, tam leżą i wiory. Zabł. W cudzym domu drwa rąbią, a u nas wiory leżą. Rys. (= *za cudze grzechy pokutujemy; sąsiedzka trwoga twoja przestoga*). Nie jest co wziąć we dwa wiory. L. (= *odrobina, nic*). Niektórych pisma mają tylko na czele wystawne imię; wreszcie jakbyś grzył wiory: wszystko czeze i martwe. Pilech. Suchy jak W. L. (= *jak szczapa*). Zdr. × **Wiorek**, × **Wioreczek**.

× **Wioreczek**, czka, lm. czki p. **Wiór**.

× **Wiorek**, rka, lm. rki p. **Wiór**.

× **Wiorowato** przys. od **Wiorowaty**, *wiórkowato*. L.

× **Wiorowaty** p. **Wiórkowaty**. L.

[Wionąć, nie, nął] *ulotnić ś., przepaść*.

Wionnica, y, lm. e rzem. *gatunek hebla* (Hobelbank).

[Wionięcie, a, blm.] czynność cz. **Wionąć**.

Wionnik, a, lm. i rzem. *strug, hebel*. Gatunki.: **W. bocznik** (Wandhobel). **W. dwójnik** (Doppelhobel). **W. kątnik** (Gesimshobel). **W. krojnik** (Kehlhobel). **W. krawędźnik** (Falzhobel). **W. odsadnik** (Wanghobel). **W. ogładnik** (Putzhobel). **W. otocznic** (Rundhobel). **W. płatkownik** (Platbankhobel). **W. spojownik** (Fughobel). **W. spuszcz** (Langhobel). **W. ukośnik** (Schiefhobel). **W. wałkownik** (Stabhobel). **W. watornik** (Kimmhobel). **W. wpustnik** (Nuthobel). **W. wyciętnik** (Streichhobel). **W. wygiętnik** (Stemhobel). **W. wygładnik** (Baubankhobel). **W. wypustnik** (Federhobel). **W. wyrównik** (Schlichthobel). **W. zasuwnik** (Grathobel). **W. zdobnik** (Karniesshobel). **W. zdiernik** (Schrotthobel). **W. zębacz** (Zahnhobel). **W. żłobnik** (Hohlkehlhobel).

Wionnikowy przym. od **Wionnik**: **Wionnikowe** żelazka.

× **Wiorowato** przys. od **Wiorowaty**, *wiórowato*.

× **Wiorowaty** p. **Wiórowaty**.

Wiorowy przym. od **Wior**, *wiórowy*.

Wiorsta, y, lm. y, **Wersta**, × **Werst**, × **Werszt**, × **Werstwa**, [Wiorstwa] *miara długości = 1064,5*

metrom, siódma część mili: (Czatyrdah) daje ś. widzieć zdaleka niemal na 200 wiorst. Mick.

Wiorstowe, ego, blm. l. *placa dodatkowa maszynistów i konduktorów na drodze żelaznej w stosunku do liczby wiorst, przez nich przejechanych.* 2. *dodatkowe wynagrodzenie urzędników państwowych w stosunku do liczby wiorst, przebytych przez nich w interesie służbowym.*

Wiorstowy przym. od **Wiorsta**: Słup W. Kamienie wiorstowe na wiosie.

[**Wiorstwa, y**, lm. y] p. **Wiorsta**.

× **Wiorzysko, a**, lm. a l, p. **Wiórzysko**. L. 2. *miejsce, gdzie pełno wiórów, kupa wiórów.*

Wioseczka, i, lm. i p. **Wioska**.

Wioseczko, a, lm. a p. **Wiosło**: Nie możemy wioseczkiem zgruntować. Kolb.

Wioselko, a, lm. a p. **Wiosło**: Z tą wodą ten giej rozcierać rękami lub wioselkami; rozłarszy, włac wody i skłócić do igruntu. Torz. Przen.: Kreslił na piasku wioselkiem pasterskim imię koehanki. L. (huletką, iaską pasterską. L.).

Wiosenczany p. **Wiosenkowy**: Zaducha i chłód W. Krasz.

Wiosenka, i, lm. i p. **Wiosna**.

Wiosenkowy, Wiosenczany przym. od **Wiosenka**: Powiewaj, wietrze W.!

Wiosenno przym. od **Wiosenny**; **Wiosnianno**. Przen.: *jak na wiosnę, młodo, zielono, rześwo, lekko i t. p.*: W. w duszy.

Wiosenność, i, blm., rz. od **Wiosenny**: Owa pora i tobie niegdyś wiosennością ś. przymilała. Krasin. Przen.: W. uczuć.

Wiosenny, † Wiosienny, † Wiosienny, Wiosnianny, [Wiosnianny], × Wiosnowy, × Wiosniowy l. przym. od **Wiosna**: Kwiaty wiosenne. Deszcz W. Słonko wiosenne. Przen.: Człowiek już nie wiosennej młodości, ale jeszcze wcale niestary. Kacz. (= *nie pierwszej młodości*). 2. [Najśw. Panna Wiosenna] = *Zwiastowanie M. B.* 3. astr.: Punkt W., porównanie dnia z nocą wiosenne (p. Równonocny). 4. bot.: Drzewigroszek W., Głodek W., p. **Drzewigroszek, Głodek**. 5. lek.: Gorączka wiosenna.

† **Wiosienny** p. **Wiosenny**.

Wioska, i, lm. i, [**Wieska**] l, p. **Wies**: Dosyć jednej bez długu szlachciewi wioski: taki nie wie, co pozew, co kłopot, co troski. Pot. Owe wioski, co z memi graniczą. Kras. Jedna W. do śmierci, jeden dom wygodny. Karp. A cała W., jako ogród długi, w sadach kwitnących niskie strzechy kryje, z których dym kręty ku niebu ś. wije. Brodz. Z wiosek zbiegły ś. tłumy wieśniacze. Mick. Plebejów, co z wioski ród wiodą. Syrok. To ś. ludzie zbiegali, z całej wioski lecieli. Len. Do Nieba skargi przychodzą z wioski, że wiley krówki z przed chaty biorą. Len. Wracaj, jeżeli nie cheesz, by twoje wioski na ciebie płakały. Rol. 2. † W. *wieśniaczka, kmiotka, chłopka, kobieta a. dziewczyna wiejska*: Jeśliby człowiek ławicy godny kmiotównę a. wioskę pojął, dzieci nie matce, ale ojcu równe będą. Sz.

Wioskowy l. a. **Wioszczany** przym. od **Wioska**: Ulica wioskowa. Szlachcie W. (= *mający wioskę*). 2. p. **Wiojski**: Przybył kupiec w wioskowe zacisz. Syrok. Lirnik W.

Wiosłato przys. od **Wiosłaty**. L.

Wiosłaty podobny do **wiosła, łopaciasty**: Gęś ma nogi wiosłate. (= *gęś wiosłonoga*). Łabędź z łączastym karkiem skrył pod skrzydła białe i wiozł dumnie wiosłatą nogą plemię matę. Przyb.

Wiosło, a, lm. a, [**Wiosło**] l. *drag łopatkowato zakończony, do popychania i kierowania statków, czółen, tratw na wodzie*: W. zowie ś. tylko u krypy lub czółna, u statków bowiem nazywają pojazdy. Mag. Robić, przerabiać wiosłami (= *wiosłować*). Robili wio-łami, by ś. mogli przybić do brzegu, ale nie mogli. Leop. Gdy ś. burliwość morskie uspokoiły, wiosłami pośpieszyć kazał. Warg. Słowacy dobrzy są do morskich zabaw, i niemasz lepszych ludzi do wiosel. Kn. (= *do wiosłowania*). Czoiłnik długim wiosłem przewoźnik kieruje. Bardz. Gdy wiatr nie służy, do wiosel. Kn. Często, kto, z domu jadąc, robił wiosłem, wraca ś. szczęściem i sławą porośłym. Pot. Ty zawsze swego stanu pomiernie używaj a bez wiosła na wodę bezpiecznie nie pływaj. Rej. Wiosła łopata, którą w wodę wypuszczają, *palmula*. Mącz. Wiosła szerza a. pióro. Troc. Wiosła rękojeść. Troc. Wiosłów dozorca. Troc. [Wiosłami cisnąć a. pociskać. W. składa ś. z gryfu i pióra]. 2. *przedmiot podobny do wiosła*: W. w browarze, do mieszania masy zaciernej (= *rodzaj wielkiej kopyści*). Mąkę rżaną sypią w półachtelek i wiosłem powiercianym, nalawszy wody wrzącej, mieszają. Syr. W. kuchenne do mieszania w wielkich garnkach, w kotlach. [W., łopata do wsadzania w piec chleba, chlebnica]. Wiosła piekarskie do wsadzania chleba. Troc. Skrzydła nakształt młynskich wiosel. Mick. (= *skrzydeł, śmig*). 3. [W.] *łopata do wkładania drzewa do gruby*. 4. [W.] *bosak, osęka*. 5. myśl. *noga dzikiej kaczk*. Zdr. **Wioselko, [Wiosółko]**.

× **Wiosłotłotnie** przys. od **Wiosłotłoty**. Troc.

× **Wiosłotłoty** p. **Wiosłotłoty**.

Wiosłonogi, × Wiosłotłoty, † Wiosłoruszny *mający nogi wiosłate, łopaciaste, pletwonogi*. Kn. Gęś wiosłonoga. Zool.: Wiosłonogie (stegonopodes) rodzina ptaków pletwonogich.

× **Wiosłorusznie** przys. od **Wiosłoruszny**. Troc.

× **Wiosłoruszny** p. **Wiosłonogi**. Troc. L.

Wiosłować, uje, owal l. *robić, przerabiać wiosłami dla posucania, kierowania statku na wodzie*. Przen.: Biegną kogutki ezubate... wiosłując skrzydłami. Mick. (= *machając, wiewając, powiewając, chwiejąc, wymachując, furkocząc*). 2. myśl. *plywać* (o ptakach wodnych).

Wiosłowanie, a, blm., czynność cz. **Wiosłować**.

Wiosłowy, Wiosłany przym. od **Wiosło**: Rękojeść wiosłowa. Szerza wiosłowa = *łopata, pióro*. Wiosłowe powrozy, wici w nawie. L. W. goźdź. L. Statek W. W. rudelnik, W. niewolnik. Troc. W., ego rz. *ten, co robi wiosłem, wiosłarz*. L. Wiosłowych rządea. Troc. Wiosłowych ławy. Troc.

* **Wiosłówka, i**, lm. i w wyrazach złożonych: czterowiosłówka, sześciowiosłówka i t. d. = *łódź czterowiosłowa, sześciowiosłowa i t. d.*

Wiosna, y, lm. y, [**Wiesna**], † **Wiesień** l. *pora roku między zimą a latem, od porównania wiosennego do przesilenia letniego*: Na wiosnę słońce przechodzi trzy znamiona niebieskie: skopa, byka i bliźniąt. Sien. W. wszystkie rzeczy odnawia, bo od gorącości a wilgoci czasu ziemia ś. otwarza. Sien. W. nadchodzi, świat w rozliczne krasy stroją zielone pola, łąki, lasy. L. W., nastawszy, ziemię ogrzewszy, ziola i drzewa rozliczne zazieleniwszy i kwiatki rozliczne umalowawszy, lato za sobą przywodzi, które wszystkich rzeczy, co W. zaczęła, dokona. Rej. Słężna macierzy kwieciea woniącego, wiosno, młodości czasu dorocznego. Lubom. Tobie kwoli W. rozliczne kwiatki rodzi.

Kochan. W. bywa wesoła, trzy miesiące niesie: marca, kwietnia, maja pięknie w polach, w lesie. Jeżow. Teraz młodzieucha W., różaną łożnicę otworzywszy, umywa rosą białe lice; bierze na ś. rozlicznym kwieciami sute szaty, przyodziewa odarty świat w różne bławaty: co dzień odmienia nowym krojem szyte stroje, chłodniki ptastwu robi, gotuje pokoje, które grudzień z wrodzonej odarł był okrasą, wesołą barwą przyodziewa lasy, pola i łąki gołe, obłyśiałe góry okrywa trefonami misternie kędziory; wszystkim świat szpalerami objaja, po prostu, nie żałuje dla ludzkich oczu z pracą kosztu. Zim. Pierzeha przed wiosną zima szronista, W. przed latem uchodzi, ucieka lato, gdy jesień śwista, nad nią znów zima przewodzi. L. O wiosno! kto cię widział wtenczas w naszym kraju, pamiętna wiosno wojny, wiosno urodzaju! O wiosno, kto cię widział, jak byłaś kwitnąca zbozami i trawami a ludźmi błyszcząca! Mick. Kiedy pierwszy raz bydło wygnano na wiosnę... Mick. Z wiosną a. z nastąpieniem wiosny. Z wiosny = na jej początku. 2. przen. *młodość, młodzieńcza doba życia ludzkiego, kwiat a. rozkwit wieku, zaranie życia*: Pierwsze 20 lat jest wiosną życia, drugie 20 latem. L. W pożądanej wieku wiosnie z nami wszystko wdzięcznie rośnie. Kras. 3. *rok życia młodzieńczego, pięknie zapowiadającego ś*: Przybył i Józio, dwudziestą miał wiosnę. Mick. Monarchini, która ledwie dziś wiosnę dwudziestą dolicza. Mick. Dziewiątnastą przeżywszy wiosnę, umarłam. Mick. 4. [W.] *roboty wiosenne w polu*: My już po wieśnię (= pokończyliśmy roboty w polu). 5. [W.] *przednówek, niedostatek zwykle na wiosnę przypadający*. Zdr. **Wiosenka**.

Wiosnować, uje, ował l. gdzie = *przepędzać gdzie wiosnę, być przez wiosnę*. Troc. 2. kogo, eo = *przechowywać, trzymać przez wiosnę*. 3. X W. przen. *być w wiosnie życia, kwitnąć, rozkwitać*: Przen.: Wiosnuję, wiosnę odprawuję, kwitnę. L. Nauki wiosnują. L. (= kwitną, rozkwitają). 4. (o ptastwie, szczeg. domowym) *łączyć ś., parzyć ś. na wiosnę*. [Kura będzie ś. nieś, bo wiosnowała]. W. ś. *odmładzać ś., odradzać ś., odnawiać ś.*: Las już zielony raz na raz ś. wiosnuje Ś. wil.

Wiosnowanie, a, blm., czynność cz. Wiosnować.
Wiosnowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wiosnować ś.

[Wiosnowaty, Zwiosnowaty] wól = *wól mdlejący w robocie na wiosnę*.

X **Wiosnowy p. Wiosenny**: Dni wiosnowe. Słow.

Wiosnówka, i, lm. i bot. p. Głodek i Pieprzyc.

[Wiosółko, a, lm. a] p. **Wiosło**.

[Wiościejka, i, lm. i] zdr. od p. l. **Wież**.

[Wiośtka, i, lm. i] p. l. **Wież**.

Wiosolin, u, lm. y, Libercja bot. (libertia) ros. z rodziny kosaćcowatych.

Wioszczany p. Wioskowy: Ach, i wioszczaną ulicą leci rycerz. Słow. List wasz o wioszczanym waszym położeniu mocno mię zasmucił. Słow.

Wioszczyna, y, lm. y, Wioszczyna, Wsina licha, nędzna, niewielka wioska: Na starość siedzi w swojej wioszczynie i nad płochociami młodości swojej ubolewa. L. Wioszczyny o dziesięciu domkach. L.

Wiosłany p. Wiosłowy: Niechby kto potrafił wystawić flotylę wiosłaną, któraby mogła wytrzymać morze. Kal.

Wiosłarka, i l. lm. i forma ż. od Wiosłarz. 2. blm. gatunek wódki.

Wiosłarski przym. od Wiosłarz lub Wiosłarka: Przystań W. Towarzystwo wiosłarskie. Klub W. **Wiosłarstwo, a, blm. sport wiosłarski.**

Wiosłarz, a, lm. e l. ten, co wiosłuje na statku: W., wiosłowy, pławca, wiosłem robiący, robotnik w nawie, na morzu, rudelnik, powoźnik. L. 2. *członek towarzystwa, mającego za cel uprawiać sport wodny, ćwiczenie ś. w jeżdżeniu czołbami i odpowiednio zabawę*.

Wiosniak, a, lm. cy ten, co ś. rodzi na wiosnę: Wiosniacy posiadają możność wcześniej i do syta zapoznać ś. ze świeżym a łagodnym powietrzem.

Wiosnianka, i, lm. i nazwa utworu lirycznego, w którym występują uczucia młodej niewiasty, wprowadzona przez J. B. Zaleskiego; śpiew wiosenny, piosenka wiosenna, [haika].

Wiosniano przys. od Wiosniary, wiosenno.

Wiosniary p. Wiosenny: Z pierwszym prymkiem stołca wiosnianego. Dzierz. Przen.: *młodzieńczy, młodociany*. Żegnaj więc, miedzo, lat mych wiosnianych kolebko! Mick.

X **Wiosniowy p. Wiosenny**. Troc.

X **Wiotch, u, blm., lek., p. Uwład**.

X **Wiotcho przys. od Wiotchy; † Wiotcho.**

X **Wiotchosć, i l. blm., rz. od Wiotchy; † Wiotchosć. 2. † W., lm. i rzecz wiotcha, galgan, łach**: Przyodziewali ś. w wiotchosci. Leop.

X **Wiotchy l. a. † Wiotchy nie tęg, nie jedrny, wątki, niemocny z powodu długiego używania, zużyty, mdły, stypany, nadgniły, rozłazący ś., strupieszasty, zmurszały, zleżały**. Rej. W., stary, dawny. B. Sz. Wiotche galgany. Dali starą suknię za wiotchą, więc cóż wygrali? Skar. Kamieniem z muru rozbił murowemu baranowi głowę, albowiem żelazo już stare było, zardzewiało i powrozy też wiotche. Leou. Przen.: Przyjdzie na gnuśnego mizerja nieczysta. — W. niedostatek. Klon. (= galganiasty, obdarty). 2. [W.] p. **Wiotki**. Pot. Lekszy jesteś od wiotchej trzciny. L. W. śnieg. Troc. (= pulchny, sypleki, luźny, nastroszony). Te moje wiotche muły niechaj wezmą sobie, kiedy już od was będę pochowany w grobie. Pudł. Wiotche ściany. Tw. Gospodarz wiotche strzechy poszywa. Pot. Rzecz, sama wiotcha, w skutku swym niszczeje. Koch. W. Nie nie wezmę do grobu oprócz wiotchej szaty. Kulig. Wiotche i zalezałe sukno. Troc. Wiotcha szata. Troc. W. trzewik. Troc.

[Wiotch, tchu, lm. tchy] p. **Wiotek**.

[Wiotek, tku, lm. tki, Wiotch] *pierwsza i ostatnia kwadra księżycy*.

† **Wiotesz, y, lm. e starzyzna, łachman, łachmany, rzęchy, galgan, wiechec, tadrach, sukna znoszona i t. p.** W., starzyzna. Troc. Starzyzna, W., na cóż ś. przygodziła? Ern. Przen.: Zrzucmy starą W., odnowmy ś., wszystkie myśli, słowa i uczynki. Groch. (= obleczmy ś. w nową skórę, złożmy starego Adama = poprawmy ś.). Zdr. **Wioteszka**.

† **Wioteszek, szka, lm. szkowie obdartus, oberwus, oberwaniec, tadrach**, Rej.

Wioteszka, i, lm. i p. Wiotesz. Troc. Pan, pochodzwszy przez dzień w szacie, już wioteszką zowie suknię, choć nową, a już nie bekieszką. Klon. Patrz, iżby ś. koszt (na stroje) z czynszem wżdy pospołu zgodził, byś potym, dodzierając wioteszek, nie chodził. Rej.

X **Wiotesznik, a, lm. cy naprawiacz starych rzeczy, łaciarn, łatacz, partacz, kupczący starzyzną, tandeciarz, galganiarz, szatornik**: W., rzemieślnik około starzyzny. L. W., partacz. Troc.

† **Wiotka**, i, lm. i: *Tunicas duas, alias wiothkhe*. Gwar.

Wiotki, [Wiotchy, Wietki], × **Więtki** i. *giętki*, *slaby, chwiejny, miły, sflaczały, słakowaty, nie sztywiny, nie tęgi; powiewny, nietruwały, lekkie*: Bylinka drobna, wiotka. Pot. Tonący s. ratując chwytą wiotkiej trzciny. L. Bielizna wiotka (=nie krochmalna). Zefir igra z szaty wiotkiami. Za tą zasłoną lekką, wiotką, purpurową ona śpi snem różowa, eicha. Słow. Kibić wiotka, ruchy zrzęce i niewymuszone. Jord. (= *gibka, elastyczna*). Z falami czas uchodził, chwile s. traćły, jak te obłoczki wiotkie. Ork.

Wiotkość, i, blm., rz. od **Wiotki**. Anat.: W., flacciditas.

Wiotszeć, oje, ał, **Wietszeć** i. *stawać s. wiotchym, wutłec z starości, niszczyć przez używanie, szarzać s., tyrać s., wycierać s., marnieć, zużywać s., murszeć, tracić na świężości*. Na ciele Pańskim szata z ramion do kostek spływała, którą Mu jeszcze dziecięciu własnymi ena Rodzicielka rękoma utkała; ta nie dawnością lat ni używaniem wiotszała, rosnąc przez wszystkie wieki na Nim. Ody. Co-é wietszeje i co s. starzeje, toć już blisko skazienia jest. Leop. Szaty wiotszeją. Troc. Śnieg wiotszeje. Troc. (= *marnieje, nieknie*). Przen.: Synagoga wiotszała, a błądzić i ślepnąć poczęła, lepszemu testamentowi ustępując. Skar. (= *przeżywała s., traciła żywotność*). 2. min. (o minerałach) *tracąc wodę na suchym powietrzu, pokrywać s. powłoką mętną i nieprzezroczystą, a następnie przeistaczać s. w masę luźnie spojony lub wreszcie rozspływać s. w proszek*.

Wiotszenie, a, blm. i. czynność cz. **Wiotszeć**. 2. **Wiotszyć**.

Wiotszyć, y, ył *robić wiotchym, wutłic, zużywać, tyrać, szarzać, niszczyć*. L.

× **Wiozba**, y, lm. y p. **Wozba**. L.

× **Wiozba**, y, lm. y p. **Wozba**.

Wiór, a, lm. y a. [a], × **Wior**, × **Wióra**, [Wier] i. *cienka drzazga, wychodząca z pod hebla, heblowina, strużyna; odpadek od rąbania, strugania; drzazga, ostrużyna, oskrobina, w lm. ostrużki*: Wióry od wiercenia = wierciny. Wióry drzewne, żelazne. [Pozostałe trzaski i wióra z trumny porzucają blisko drogi]. Rwali z takim pędem, że aż wióry śnieżne, wyrpane kopytami ze zmarzłej drogi, warczały w powietrzu jak kamienie. Sienk. (= *platy*). Mięso jak W. (= *bez treści, nie soczyste, suche*). Gdzie drzewo rąbia, tam wióry leżą. Prz. Przen.: I wróbel śmielszy na swoich wiórach (= *śmieciach, na swoim gnieździe, u siebie*). Jakby wióry gryźł. Prz. (= *niesmaczno, przykro, czczo, żalowo, nieprzyjemnie*). Nie jest co wziąć we dwa wióry. Troc. (= *drobnostka, nic*). Przen., *człowiek wyschły, wysuszony, szczapa, suchar, chudziina, skóra i kości*. 2. garb.: Wióry ze skóry przy struganiu jej, drapowiny, szpony. 3. lek.: × W. krzyżowy, p. lek. **Krzyżowy**. 4. piw. *trzaska, błonka, zwykle z drzewa laskowego lub bukowego a. aluminiowa, służąca do klarowania piwa przez osadzanie s. części drożdżowych na wiórach*. 5. zł.: Wióry = *pościel*. Zdr. **Wiórek**. Zgr. **Wiórzysko**.

× **Wióra**, y, lm. y p. **Wiór**: Zwłoki Twardowskiego znikły; w miejsce wiór, na których leżały, kwitły fioletki. Siem. [Trzasek takich i wiór palić nie wolno].

Wiórek, rka, lm. rki i. p. **Wiór**. 2. [Wiórki] *materiał używany do farbowania jaj na czerwono (= czerwone płatki cebuli)*. 3. apt., p. **Drewko**. 4.

blp. = a) *eukier*, p. **Affonsy**: *Ciastka deserowe badjanki, wiórki, gofry*. Zap. b) *kuch. ciasteczka w kształcie wiórów*: *Wiórki migdałowe*.

Wiórkarka, i, lm. i rzem. *machina heblująca, hebel mechaniczny, struglarka, wiórownica, strugarka*.

Wiórkowato przys. od **Wiórkowaty**.

Wiórkowaty *podobny do wiórka, do wiórków*.

Wiórnica, y, lm. e, × **Wiornica** rzem. *gatunek struga, hebla* (Hobelbank).

Wiórnik, a, lm. i, × **Wiornik** rzem. *strug drobnowiórowy*: W. pociągnik (Zughobel). W. wybiornik (Grundhobel).

Wiórnikowy przym. od **Wiórnik**; × **Wiornikowy**: *Żelazko wiórnikowe*.

Wiórować, uje, ował, **Wiórzyć** i. *heblować*. 2. a. **Bianżerować** garb. *ścinać z skóry mizdrę płytką stalową*. 3. a. **Krejzować** piwo, piw. = *oczyszczać piwo przez trzymanie go na wiórach bukowych, na których osiadają drobne drożdże*.

Wiórowanie, a, blm., *czynność cz. Wiórować*.

Wiórowato przys. od **Wiórowaty**.

Wiórowaty i. a. × **Wiorowaty** *podobny do wióra, do wiórów*. 2. chir.: *Opaska wiórowata, wiór (dolabra, fascia spiralis) = bandaż nałożony wężownicowato, którego pojedyncze obwoje pokrywają s. częściowo*.

Wiórowiny, in, blp. *odpadki przy wiórowaniu, wióry, heblowiny*; garb. *bianżerowiny*.

Wiórownia, i, lm. e, **Kreisz tuba** piw. *oddział w browarze, w którym odbywa s. oczyszczanie piwa przez dodatek młodego piwa i odstanie w beczkach, wypełnionych wiórami bukowymi*.

Wiórownik, a, lm. i, **Bianżerajz** garb. *płytką stalową do zrzynania mizdry ze skóry*.

Wiórowogipsowy opatrunek, chir. *złożony z wiórów drzewnych i gipsu*.

Wiórowy przym. od **Wiór**. × **Wiorowy**: *Hebel W. Łab. (= wiórnik, strużnik Łab.)*. Piw.: *Smak W.*, p. *piw. Smak*.

Wiórze, a, blm., *czynność cz. Wiórzyć*.

Wiórzyć, y, ył p. **Wiórować**.

Wiórzysko, a, lm. a m. i ni. i. p. **Wiór**. 2. [W., **Wiórzysko**, **Wierzysko**] *kupa wiórów; miejsce, gdzie drwa rąbią, [kolnia, drewnutnia]*. 3.?: *Woda zaskórna w ziemi, czyli ciekłość, płynąca przez pas bursztynowy, zmieszana z wiórzyskiem od pasa. St. wil. (pod Brant)*.

† **Wippa**, y, lm. y *gatunek maszyny wojennej*: Oprócz moździerzy i żelaznych działek, z którymi, jak z tajemniczymi narzędziami, kryli s. Krzyżacy, widać było w podwórzach ogromne blejdomy, wippy do rzucania kamieni, balisty na kołach, liburny, drabiny i haki. Krasz.

Wir, u, lm. y l. a. † **Wer**, **Wirownica**, † **Wirt**, † **Wyrt** *ruch obrotowy, jaki często przybiera woda lub powietrze, odmęt*. W. atmosferyczny = *cyklon*. W. pierścieniowy = *wir, którego obraz dają kółka dymu, wyrzuwające s. niekiedy z ust palących tytoń*: Onych fałszywych cudotwórców pożarł W. a. zakręt wód. Birk. W. kołokrętny. Ryb. Kto po morzu żegluję, obawia s. wkołokrętnych wirów, na które jeśli by łódka trafiła, koniecznieby potarta być musiała. Żarn. Litwa w ciemnej nocy w Wisłę wjachali, ale chybiwszy brodu, wielu ich na żarliwych wirach poginęło. Stryjk. Z pomiędzy sławniejszych wirów morskich są Seylla i Charybda w Sycylii. Hube. Przez Syrtys, przez wiry przeszedszy srogie Charybdy i Scilli, utonął. Pot. Śpi w najglówniejszym gnuśności interesie, śpi żeglarz, okręt choć szturm na W. niesie. I. Na

morskich okręt giną w wirach. Troc. Przen.: Nie-wierna duszo, czegoś mnie wiodła w takie wirów nawałności? Kulig. Wiry ptaków nad jednym kołując miejscem. Sienk. 2. przen. zamęt, odmęt, zamieszanie, wrzenie, chaos, gwar, wrzawa, zgiełk, ruch, gdzie wszystko ś. uwiija, kręci bez końca: Chcę odurzyć ś., upię tym wirum obrazów. Sł. wil. (= kalejdoskopem). W. tańca, świata, zabaw. Grzech, w który wepchniętą jesteś, jak żołnier w W. bojowiska. Kon. 3. włosy zwierzęcia, rozchodzące ś. z wspólnego środka łukowatemi promieniami. 4. włosy kręcące ś. na czole końskim, kępka włosów na czole końskim. L. Wiry na czele znakiem są dobrego konia. Dor. Wiry wielką do-brod w koniu znamionują. Lk. 5. [W.] = Wi-jadło. 6. anat.: W. serca (vertex cordis) = za-wiły układ włókien mięsnych u koniuszka serca. 7. tyż. sposób ślizgania ś. w kółko, nasladujący wir. 8. myśl. skóra z włosom na czole zebra. Zdr. Wirek.

[Wir, wir!] wołanie na psy.

[Wira, y, lm. y] polajanka: Ty wiro!

[Wiraszka, i, lm. i] wiersza, samolówka na ryby: W. do łowienia ryb jest robiona z chróstu na drobne ryby; ma w jednym końcu otwór, który nazywają serce. Mag.

Wiraż, u, lm. e fot. plyn, nadający ton, kolor fotografom.

[Wirba, y, lm. y] wierzba.

[Wirbel, bla, lm. ble] miara ciał sypkich, ćwierć = ćwierć korca.

[Wirbowy] wierzbowy: Piskoj, piskoj (na pisz-czałce wierzbowej), juz ci dusza dziurami wirbo-wemi wylazi. Tet.

† Wircausz, u, lm. e gościnny dom, karczma, austerja, Tuch.

[Wirch, u, lm. y], † Wirch p. Wierzch: W. głowy. W., werch, tak zowią w Karpatach sterzące wierzchołki gór. Łab.

[Wirchoł, a, lm. y] trzpiot, balamut; trzpiotka, balamutka.

[Wirchowaty] czubaty, kopiasty: Wirtelik W.

[Wirchowiec, wca, lm. wce] wierzchołek drzewa.

[Wirchowy] przym. od Wirch: Orel to W. ptak. On je W. chłop (= obeznany z wirchami).

Wirczyk, a, lm. i zool. (vorticella) wymoczek osadzony na kurczliwej nóżce.

Wirek, rka, lm. rki i. Wir. 2. [W.] p. Wijak.

3. zool. (turbellarium) robak płaziniac na po-wierzchni skóry urzęsiony, swobodnie w wodzie żyjący.

[Wireż, y, lm. e] wiersza. Pc. Zdr. [Wireżka, Wireżuchna].

[Wireżka, i, lm. i] p. Wireż. Pc.

[Wireżuchna, y, lm. y] p. Wireż.

[Wirf, u, lm. y] = Wierzch.

[Wirgać, a, a] i. p. Wierzgnąć. 2. koziołkować, wywracać koziołki.

[Wirganie, a, blm.] czynność cz. Wirgać.

Wirginijski zool.: Stowik W., p. zool. Kar-dynał.

Wirginja, i l. blm. jeden z tańszych gatunków cygar a. tytmu do fajki, za czasów monopolu w Kongresówce używany: Palit ze stambulki gelb-wirginja z drajkoeniszkiem mieszaną. Wilk. Za-palił cygaro W. i lekko a delikatnie pobiegł do kaplicy. Rog. 2. [W.] p. Kolcowój: Bramę poobsadzano wirginja, wijęciami ś. roślinami. Krasz.

Wirgiński cierzń, bot. p. Kolcowój.

[Wirgnąć, nle, ną] p. Wierzgnąć.

[Wirgnięcie, a, blm.] czynność cz. Wirgnąć.

[Wirguleza, y, lm. y] bot. nazwa odmiany drzewa i owoców gruszy zwyczajnej.

[Wirh, u, lm. y] p. Wierzch.

[Wirhować, uje, owal] i. broń, dokazywać: To obieś! Myślał, co se tu będzie wirhował. Tet.

2. p. Wierchowac.

[Wirhowanie, a, blm.] czynność cz. Wirhować.

Wirial, u, blm., fiz., mat. wyrażenie matematyczne, dające miarę siły żywej, czyli energii cynetycznej, w danym układzie zawartej, silnik

[Wirk, u, lm. i] p. Wierzch.

† Wirletka, i, lm. i = Firlotka. Łop.

Wirnica, y, lm. e mech., p. Turbina.

[Wirniczek, czka, lm. czki] p. 2. [Wirnik].

1. [Wirnik, a, lm. y] powiernik: Kniaziowsey wirnicy wyrokowali stosownie do przemian, za-chodzących tak w postępie prawnym, jako i w przepisach karnych. Lel.

2. [Wirnik, a, lm. i] p. [Wiernik]. Zdr. [Wir-niczek].

[Wirność, i, blm] zwierchność, władza.

[Wirny] znaczny, starszy: Wójt we wsi nad wszystkich chłopów najwirniejszy.

Wirować, uje, owal i. kręcić ś. w kółko, odby-wać ruch wirowy, obracać ś. około swej osi. wier-cić ś., kołować ś., krążyć: Woda wiruje (= kłębi-ć.). Planeta wiruje w przestrzeni. Widać wśród ścian obślizgłych mgłą wirujące jezioro. Mic.

Stoliki (magiecznie) wirujące. Przen.: uwiąć ś., krzątać ś., lawirować, krążyć. Tu szatan różnie wśród wietrznego wiruje powiatu. Przyb. 2. [W. po wsi] = błękać ś.

Wirowanie, a, blm., czynność cz. Wirować: Wy-łącznie do wirowania lub cudownego pisania przeznaczone stoliki. Kor.

Wirowato przys. od Wirowaty: Euryp teraz ś. W. toczy. Bardz.

Wirowaty i. podobny do wiru, kręcący ś., krę-cący, kręty, świdrowaty, gzygzakowaty, wężykowaty: Rzeka Niger w Afryce ma bieg W. Łęcz. 2. pełen wirów: Wirowate Seyle. Troc. W. i złotem mętny Hermus. Otw. Don, wirowata rzeka, bystro po-tokami z gór Ryfejskich ścieka. Przyb. Róg jak wieher wirowatym dechem niesie w puszczy muzykę i podwaja echem. Mick. 2. anat.: Naczy-nia wirowate, wirowe, zakręcane (vasa vortico-sa) żyły drobne w naczyńcu oka.

Wirownia, i, lm. e cukr. izba, w której stoją wirowki, czyli odśrodkowce.

Wirownica, y, lm. e p. Wir: Krążąc w wiotkiej wirownicy światel, grali pieśń swoją. Poręb.

Wirowy i. przym. od Wir, obrotowy, kręcący, kołowy: Tańce wirowe: wale, polka. Ruch W. ziemi = obrót jej naokoło osi. Ruch ziemi W. i postępowy. Ruch W., gdy ciało jakie kręci ś. około pewnej linii stałej. Śniad. Obrót planet około swych osi a. bieg W. Śniad. Koło wirowe, p. Wirówka. Łab. Atom W. = hipotetyczne wiry pierścieniowe, mające tworzyć atomy materji. 2. anat.: Naczynia wirowe, p. Wirowaty.

[Wirozab, ęba, lm. ęby] = Karpiofos.

Wirówka, i, lm. i l. p. Turbina. 2. przyrząd działający na zasadzie siły odśrodkowej, służący do oddzielania pewnych substancji, np. do odłuszczenia mleka, do odwadniania masy papierowej, do suszenia bielizny i t. p., odśrodkowiec, odśrodkownik, centryfuga.

[Wirówka, i, lm. i] p. Wierówka: Wisiały dwa młotki drewniane, złęczone wirówką. Pol.

[Wirsk, u, lm. i] = Wierzch: Na wirsku skały Mic.

Wirsza, y, lm. e p. **Wiersza**.
 [Wirszy] *wiersza*: A ten pirszy pisze W.
 × **Wirszyk**, a, lm. i *wierszyk*. Psń.
 † **Wirt**, u, lm. y l. p. **Wir**: 2. *atmosfera*: Każdą z osobna planetę otacza W. podobnej materji, która ją obraca około osi własnej i razem sama z nią będąc zawarta w wirze słonecznym, około słońca obraca ś. Boh.
Wirtel, a, lm. e p. **Wiertel**. Zdr. **Wirtelek**.
Wirtelek, lka, lm. iki p. **Wirtel**. Krzyw.
Wirtualność, i, blm., rz. od **Wirtualny**, *własność*, *moc*: W. przekonania.
Wirtualny *potencjalny*: Wirtualna prędkość teoretyczna = obliczona bez uwzględnienia oporów, tarcia, trowdowiska i t. p., w odróżnieniu od prędkości rzeczywistej.
Wirtuoz, a, lm. owie muz. *biegły wykonawca na jakimkolwiek instrumencie, po mistrzowsku wykonywający utwory muzyczne*. Przen.: *biegły w czym, czyniący co dla popisu*: Nieraz mi tę sprawiedliwość oddawano, że jak W. umiem rozmowę poprowadzić. Krasz. Doszli oni szczęśliwie, że na punkcie sofizmów są wirtuozami. (= *mistrzami*).
Wirtuozja, i, blm., **Wirtuozostwo**, **Wirtuozowstwo** *biegłość, uprawa, uzdobwienie, mistrzostwo*: W. tych naturalistów (Cyganów), którzy częstokroć jednej nuty nie umiają przeczytać, dochodzi wysokiego stopnia. Pol. Słuchacze unoszą ś. nad fantazją i wirtuozją mistrza. Żel.
Wirtuozka, i, lm. i forma ż. od **Wirtuoz**: Z panny, co mogłaby być dobrą garderobianą, zrobiti niby wirtuozkę. Krasz. Ledwie poznać mogłem wirtuozkę w bosonogiej istocie. Krasz.
Wirtuozostwo, a, blm., p. **Wirtuozja**: Po tej epoce nastąpiła doba wirtuozostwa. Rozpieszczona, wychwalona, ze swym wirtuozostwem na fortepianie, niebardzo jej ś. podobała. Krasz.
Wirtuozowski, **Wirtuozowy** przym. od **Wirtuoz**, od *wirtuozowstwa*: Talent W. Jedna z najjaśniejszych gwiazd wirtuozowskich zabłysła na estradzie.
Wirtuozowstwo, a, blm., p **Wirtuozja**.
Wirtuozowy p. **Wirtuozowski**: Temperament W.
Wirydarski przym. od **Wirydarz**: Wirydarskie ehłodniki robić. Kn. Wirydarskie płody. L. Wirydarskie rzemiosło. Troc. (= *wirydarstwo*).
Wirydarstwo, a, blm. *sztuka ogrodnicza w zakresie urządzania wirydarzów*. Troc, L.
Wirydarz, a, lm. e l. × W. *miejsce odkryte zielenością; gaik; lasek; ogród ozdobny; część ogrodu pokryta murawą, zasadzona drzewami, krzewami, kwiatami, poprzerzynana drożynami, a nie przeznaczona pod uprawę ogrodową, zieleniec; ogród wśród murów klasztornych, korytarzami ołoczony*, W., ogródek. Rej. W., ogród. Zim. Wirydarze z łańskiejszej rzeczy od zieleności tak zwane, a to są ogródki małe, w których ziółka a. drzewa, chociaż też i oboje rosną wsadzone, aby zielenością swoją ludziom czyniły lubość i rozkosz. Sien. Pałace buduje, altany wymyśla, wirydarze zakłada. Petr. Miejsce wirydarzami i ogrodami zasadzone, tak że wszystko gajowi podobne było. Ops. Świat jest wirydarzem, a człowiek kwiatem. Troc. Oczy wyszły z wirydarza. Słow. Chee mi ś. popolować w twoim wirydarzu. Chodź. W., dzika promenada, gaik pełen drożyn krętych i manowców. Pódeż. (= *park*). Przen.: Prędzej niebotyczne cedry zajadłym zębem czas skosi, aniżeli rozkwitła w serdecznych wirydarzach przyjaźń jakiegokolwiek podpadnie alteracji. Żer. 2. *plac publiczny w mieście, urządzony na ogródek, skwer, plant*. Zdr. **Wirydarzyk**.

× **Wirydarznik**, a, lm. cy *ogrodnik, zajmujący ś. utrzymaniem wirydarza*: W., ogrodnik płonek sadowy. Kn.

Wirydarzyk, a, lm. i p. **Wirydarz**. Troc. W ogrodzie może być uczynion rozkoszny W., t. j. siadanie pańskie osobne. Trzye.

Wirylista, y, lm. *ści członek sejmii zasiadający nie z wyboru, lecz wskutek zajmowanego stanowiska, z mocy statutu krajowego*.

Wirynie przys. od **Wiryny**: Głosowanie nie odbywało ś. stanami, lecz W., czyli że wszyscy członkowie sejmikujaący cieszyli ś. prawami równego głosu. Remb.

Wirynność, i, blm., rz. od **Wiryny**: W. obrad. **Wiryny** (o głosie obradujących, o obradach) *osobisty, osobny, oddzielny, nie stanowy*: Do osiągnięcia zgody powszechnej dopomagało głosowanie wirylne, a nie stanowe. Remb.

[Wirz, u, lm. e] p. **Wierzch**.
 [Wirzać, a, a] p. **Wierzyć**.

[Wirzanie, a, blm.] czynność cz. **Wirzać**.

Wirzasty *pełen wirów*: Skamander W. Ml.

† **Wirzba**, y, lm. y p. **Wierzba**. Łop.

† **Wirzba**, y, lm. e, × **Wierzba pas**: W., zona (snure). Ps. flor.

† **Wirzech**, u, lm. y *wierzch*. Głos., HJ.

† **Wirzchni** p. **Wierzchni**: W., altissimus. Ps. flor. W, górny, niebieski. Psń.

† **Wirzchność**, i, blm., p. **Wierzchność**. Rej.

[Wirzcholecek, cka, lm. oki] *wierzcholeczek*.

[Wirzchować, uje, owal] *górować, wypływać pod wierzch wody*: Ryby wirzchujom.

[Wirzchowanie, a, blm.] czynność cz. **Wirzchować**.

† **Wirzenie**, a, blm., czynność cz. **Wirzyć**.

† **Wirzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wirzyć** ś.

[Wirzk, u, lm. i] p. **Wierzch**.

[Wirzol, u, lm. y] = **Wierzoł**. Pe.

Wirzyć, y, ył *kręcić jak wir, obracać, wiercić, robić wirowatym, kłębić, kotłować*: Eurypus wody wirzy, kręące ś. niestale; siedmkroć nurty połyka, siedmkroć wraca całe. Bardz. W. ś. wirować, kręcić ś. ruchem wirowym, wykręcać ś., obracać ś., burzyć ś. w wiry, kłębić ś., kotłować ś., urzeć: W eubojskiej skonałej krainie, gdzie morze wirzy ś. bez miary. Bardz.

Wis, u, lm. y, **Wiszar**: Jest tu folwarczek... a nawet co nieużytki, łachy, to za trzeinę i za W. chłopi złotem zapłacą. St.

Wisa, y, lm. y l. [W. p. **Wisior**]: W. wisi, choda (= *świnia*) chodzi; W. spadał, choda zjadł (= *gruszka z drzewa spadła*). 2. × W., p. **Wole**.

Wisać, a, a] p. **Wisieć**. Napom. Owoce palmowego drzewa nie wisa z swego drzewa na szypułkach tak, jako wisają owoce inszych drzew, ale ma stolce niejaki, jakoby główki makowe, które naprzód wynikają na gałązki. Trzye. Skóra odwieszista wołom pod szyją wisa, *palearia*. Volek. (łatok bydłocy. Das.).

Wisanie, a, blm., czynność cz. **Wisać**.

† **Wisawis**, u, lm. y *rodzaj pajazdu*: Karyjolki, wiski, karety i długie, dziwaczne wisawisy. Reym.

[Wisadelecko, a, lm. a] *zwierciadelko*.

Wiseczek, czka, p. **Wist**, *wisćik*: Na wiseczka ś. do przyjaciela wybierał. Krasz. Schodziło ś. mniejsze kółko poułających przyjaciół domu na małego wiseczka. Krasz.

[Wisetka, i, lm. i] *źródło*: W okolicy Święto-krzyskiej źródło nazywają wisetką.

[Wisęga, i, lm. i] p. **Wisus**.

× **Wisiałek**, a, lm. a p. **Wisiałko**: Żyrandolki z kryształowemi wisiałkami dla świec Ochoe.

Wisiałko, a, lm. a f. × **W.** = **Wieszadło**. Troc. 2. p. **Wisior**: Jaskrawo wyszywane i wystrzygane misternie wisiałki spadały po obu stronach. Krasz. Zdr. × **Wisiałek**.

[**Wisiałek**, lka, lm iki] p. **Wisior**: Wisi W. (= jabłko w zagadce).

× **Wisiec**, śca, lm. ścy p. **Wisus**. Troc. Ociece był i cnotliwy, pobożny i dobry, a tyś W. niegodzien postać i w kościele. Opal. Co zle z młodu, na starość W. Trzt. Co po tych, proszę, zbiorach, co po pełnych złotem skrzyniach żelaznych, które w sklepach stoją, kiedy potomek W., który ma zażywać tego wszystkiego? Opal.

Wisiec, i, ał, **Wisac**, [Isiec] l, **pozostawać w zawieszaniu, dyndać, zwieszać ś.**, **zwisac**: Widziałem Absalona wiszącego na dębie. Leop. U kołka. (na kołku) wisi. Troc. **Wisiał** za nogi. Troc. Wisi na krzyżu Pan, stwórcą nieba. Pśn. Karoca na pasach wisząca. Troc. Sciskam go i całuję, u szyi mu wiszę. Jabł. Tak mówił, wisząc u szyi synowskiej. Groch. Zegar wiszący. Sprawa ta wisiała przez nikogo nie popierana na wokandzie lubelskiej. Kraus. Ta sprawa już wisi u sądu. Troc. (= wisi na wokandzie a. jest już w sądzie, czekając na wyrok). Komu zawsze nad szyją wisi miecz goły, nie uczynią mu smaku przyprawne stoły. Kochan. Zdrowie jego, nam ś. zdało, że na cienkiej już nitce wisiał. Lubom. (= było na włosku). Przen.: Przypiacisz sownie zgwalczonego słowa: kara Boska wisi nad tobą. Oss. Już miecz nad głową wisiał. Troc. Lepiej raz upaść, niż W. nad domem. Pot. (= lepiej raz umrzeć, niż długo konać). Życie wisi już na włosku (= ledwie tleje). Na jednym włosku nad przepaścią wisicie, a wy śpicie i drzymiecie. Wor. W. na szubienicy = stracić życie na powrozie, umrzeć, skończyć (życie) na szubienicy, ponieść karę śmierci przez powieszenie; żart. dyndać: Będziesz li kradł, to pewnie W. Rej. Niejeden wisi, chociaż nie nie ukradł. Pot. Tyje jest cnotliwym, ile być trzeba, żeby nie W. L. Tak W. o wołu, jak i o barana. Pot. (= kradzież zawsze kradzieżą). Ktoby ukradł, jabym W. miał. L. (= kował zawinił, ślusarza powiesili; sprawa jak w Osieku). Co ma W., nie utonie. Prz. (= co komu przeznaczone, to go nie minie). Maml W., wołę na dobrym powrozie, na zielonym drzewie. Kn. (= słodź sobie złe rzeczy). Chybaby tyka poszły, konopie grad potłukł, a przez szubienicę woda ciekła, tedyby nie wisiał. Rys. (= obieś wierutny, lotr skończony). Maml W., to za obie nogi. Oss. (= ma-li być kwaśno, niech będzie ocet). Niechaj gdzieindziej wisi. Rej. (wypuścić złodzieja, darować mu, puścić go w świat. L.). Niech tam wisi, gdzie zgrzeszył. Mor. A. 2. **bujac**, **unosić ś.**, **ważyć ś.**, **trzymać ś.**, **tkwić na powietrzu**, **umuszać ś.**: Wisi zastęp skrzydlaty na wietrznej przestrzeni, emiąc groty złotolite słonecznych promieni. Książ. Pszczoła, wyleciawszy wzgórze, wisiała. Skar. Jastrząb, pod jasnymi wiszącymi błękity, trzepie skrzydłem, jak motyl na szpilce przybity. Miek. Niebo wisiało wysoko, niby ta modrawa płachta. Reym. Przen.: **ważyć ś.**, **wahać ś.**, **utrzymywać ś.** w równowadze, **chwiać ś.**: Tak bitwa trwała, a strachy włożone na równej wadze w nadzieję wisiały. P. Koch. Wątpliwi, między trwogą i nadzieją wiszą. Dm. Przen.: **być niezdecydowanym**, **nie móc ś. odważyć**, **walczyć z sobą**: Wiszę, wątpię, wąt-

liwy jestem, rozwodzę ś. myślą, zastanawiam ś. L. **Suspensus**, wisi na swym umyśle, troszczy ś. i nie wie, co z sobą ma począć. Mącz. (ani mię tam, ani mię sam. L.). Długo wisiał (wazył ś.), nim to uczynił. Troc. 3. przen.: **Wisi sprawa = ciągnąć ś.**, **jeszcze ś. nie skończyła**, **nie urwała ś.**, **wlecie ś.**, **jeszcze nie zdecydowana**, **nie zamknięta**, **stoi otworem**: Czeski język obfitszy, niż nasz być może, ale o piękność, jeszcze to niechaj wisi na wyroku. Górn. (= jeszcze szeroko o tym Dawid pisał, to jeszcze kwestja). Wisi to na wyroku. Troc. 4. [W.] **trwać**, **zostawać po dawnemu**, **nie postępować**, **stać w miejscu**, **wlec ś.**: I tak wisiało, że Sywka trzymał prepinaacją i dar chłopów. W. gdzie, wisząc ś. gdzie, ciągle czas łóżyć, życie pędzić koło czego, chwytac ś. czego, **czepiac ś.**, **Ignąć. L.** W masce obłudy ten wisi przy dworze, gładko ś. wijąc w ówczonym pozorze. Książ. Wisi niejeden w szkołach przez lat kilkanaście; wychodzi z nich, ten tylko pożytek odniósł, że urosł jak drąg. L. (= siedzi). Wisi jeszcze na posadzce = **jeszcze ś. trzyma**, **jest jeszcze cierpiący**, **kolacze ś. jeszcze**. 5. [W.] **bez potrzeby gdzie siedzieć**, **próżnując**. 6. [W. u kogo] = **być mu dłużnym pieniądze**. 7. **chylić ś.**, **być schyłym**, **nachylonym**, **stercedź nad czym**, **kłonić ś. ku upadkowi**, **grozić runięciem**, **tylko dyszeć**, **zwisac**: Wisi ściana, wyraz mularski, gdy jest od góry nachylona. Mag. (= tylko co ma runąć, ledwie ś. trzyma, ledwie dyszy). Nad miasteczkiem góra wisiała. Troc. (= sterczała, jakby zatrzymana w upadku). Wisiała tam nad morzem blisko wielka skała, część jej spodkiem flagami wygodana była. Otw. Ot tu krzemieni wisi goły. Bardz. Przen.: **zagrazać**, **być tuż**, **siedzieć komu na karku**: Nad miastem nieszcześnie wisi straszliwe. Boh. (= zawisło, gotuje ś., zbiera ś.). Wiszą nad Azją dwaj królowie, wam i przyjacielom waszym nieprzyjaźni, **iminent**. Siem. J. Najmniejszy huczek trwogę w obozie sprawował: rozumieł każdego momentu, że im nieprzyjaciele nad głową wiszą. Kłok. Rozumieli, że im nieprzyjaciele nad karkami wisieli. Troc. (= następowali na nich). 8. † **W.** od kogo, z kogo, od czego, na czym = **zawisnąć**, **zależeć**: Mniej mi ś. będzie zdało przykre, gdy usłyszę z ust Siwona mój wyrok, od którego wiszę. Min. Dziecię, gdy prawie z ojca, z matki wisi, to, co na ojcu i na matce ujrzy, tego ś. też będzie napierało. Glicz. Wszystkie moja nadzieja w tobie jednym wisi, **in te uno sita est**. Mącz. (= na tobie jednym polega, w tobie jednym jest złożona, w tobie jednym ją pokładam). Na ostatniej chwili wieczność wisi. Troc. Na tym szczęście nasze, życie nasze wisiało. Troc. 9. anat.: **Brodawka wisząca**, p. **Brodawka**. Guz wiszący (pendulus) (= obwisły, zwisły). 10. bud. Trzpień wiszący, p. bud. **Iglia**. 11. gór.: **Sito wiszące = osadowe**, **wanienka**, **spore wiatro lub szalik**, **mający w dnie sito**; **napełnia ś. rudą i zawurza zapomocą gibaczki w przycierze**, **czyli wołkujnym naczyniu z wodą**; **tym sposobem ruda ś. opłókuje**. Łab.

[**Wisielak**, a, lm. i] f. p. **Wisielec**. 2. **ten**, **co ś. sam powiesił**: Koło mogiły wisielaka straszy. Zap.

Wisielczuk, a, lm. i **syn wisielca**: Teraz ten Grześ nie da mi spokoju, jeno woła na mnie: wisielczuku! wisielczuku! Chł. Ten szubrawiec, zboreźnik, W. zaczął mi pleść ni to, i owo. Es.

Wisielczy l. **przym.** od **Wisielec**: Wzgórza sławne swą mogiłą wisielezją. Zap. 2. anat.: **Brózda wisieleza** (Strangfurchę, Strangrinne).

Wisielec, loca, lm. locy I. a. [Wisieluch] trup człowieka powieszzonego, ciało mężczyzny, wiszące na stryczku, powrozie, szubienicy. 2. a. † Wisioł, Wisus, × Wisiec, × Wisiuga człowiek nic dobrego, wart wisieć, lotr, szubienicznik, obiesz: Filut, W., na co patrzeć zgroza, wstęgi nosi na szyi, co warta powroza. Kras. Drwię z ciebie, wisielcze! L. Waćpan temu wisielecowi tak znaczną sumę chciałeś zapisać. L. Wszędy leżało pełno, jako cielców, porzezanych eiał ludzkich od owych wisielców (Tatarów). Zim. Wisieleca karać. Troc. 3. [W.] pętelka przy kołnierzu do wieszania ubrania na kołku, wieszak, wieszadło.

Wisielica, y, lm. e forma ż. od Wisielec: O swojej żonce wisielicy od dnia jej pogrzebu ani razu przed nikim nie wspomniał. Orzesz.

Wisielny wart wieszania, szubienicy.

[Wisieluch, a, lm. y] I. p. Wisielec: [Ty wisieluchu ukrotny!]. 2. p. Wisior. Wisi W. (= ser). 3. cebrzyk z wysokiemi uszami i poręczą.

Wisieneczka, i, lm. i p. Wiśnia.

Wisienka, i, lm. i l. p. Wiśnia: W. mała, jako na Podolu. Kn. 2. bot., p. Wiciokrzew.

Wisiennik, a, lm. i miejsce zasadzone wiśniami, ogród wiśniowy. L.

Wisienny p. Wiśniowy. L.

[Wisimierek, rka, lm. rki] miara wisząca, wiadro, wgborek.

† Wisioł, a, lm. owie p. Wisielec. Tuch.

Wisior, u a. a, lm. y I. a. Wisiadło, [Wisa, Wisiałek, Wisieluch] wogóle coś wiszącego, bombelek, dzwondzik, chwaścik, kutasik, brelok i t. d.: Dobył liczniemi wisiorami obciążonego zegarka. Kaczk. 2. wiszanica z liści, kwiatów, owoców, pereł, a nawet narzędzi, ryb, zwierząt i t. p., jako ozdoba architektoniczna, feston, binda: Włosy złocistemi wisiorami spadające na czoło i oczy. Orzesz. (= puklami, lokami). 3. a. Przydenek bud. część, wisząca u spodu zwornika, jako jego przedłużenie, ozdobnie rzeźbiona, u sklepień gotyckich późniejszych. Zdr. Wisiorek, Wisioreczek.

[Wisioreczek, czka, lm. czki] p. Wisior.

Wisiorek, rka, lm. rki l. p. Wisior: Oczy jak dwa szafiry błyszcząły z poza przysłaniających je złotych wisiorów. Orzesz. 2. [Wisiorki] p. Bislorka.

× Wisiuga, i, lm. i p. Wisielec: Ten to W. nazywa ś. Jan. L.

Wisk I. a, blm., p. Wist: Do grającego w wiska, który czeka na swego kompana. Mick. I jemu grać w wiska! Fred. A. Dalej nieco na lewo stolik, gdzie grają w wiska. Mick. 2. a. × Wizg. [W., u] kwik; pisk, wiszczenie, okrzyk przeraźliwy, skomlenie, rżenie naksztalt kwiczenia: Ruch bydląt, W. koni. Ciżba moskiewska wrzeszczała dziko, W. ten mięszał ś. dziwnie z pieśnią uroczystą. Krasz. Gdzieś w dali odpowiadały mu wiski tatarskie. Krasz. Dziec oblegająca wydała W. mściwy i zajadły. Krasz. Czasem dwu ś. ich uganiało z oszczepy, podrzucali je w górę i łapali, wiskiem dzikim napełniając powietrze. Krasz.

1. Wiskać, ska a. szcze, skał Iskać, † Hiskać, [Wyiskać] wybierać, bić komu a. z czego uszy: On sobie wiszcze brodę, ni kawka na niepogodę. Pot. [W. kudłaty łeb wilka. Zaczęła dziadka W. Wiszcze sobie w rękawicy. On każe ji w swoji głowie W. W. po głowie. Chłopczy portki wiszcza. Będzie w piekle czarownicom wiskał czarne koty]. Przen., żart.: bić, porządzać, macać: Wiskał już Niemców, niech

jeszcze powiska, a że od tego wiskania parę łbów pęknie, to mu jeno sława z tego urosnie. Sienk. W. ś. I. wiskać siebie, wybierać sobie z włośów, odzienia uszy, bić na sobie uszy: Jedną i to złą mając koszulę na plecu, ustawicznie ś. wiszcząc, siedziała na plec. Pot. Kazał sie żonie W. w głowie. 2. [W. ś.] spółkować z kobietą. 2. Wiskać, szcze, skał p. Wiszczed.

[Wiskalica, y, lm. e, Wiskulica] dziewczyna, służąca.

1. Wiskanie, a, blm., czynność cz. 1. Wiskać.

2. Wiskanie, a, blm., czynność cz. 2. Wiskać. Owey niemocy znaki są: częste płakanie, W. Spicz.

Wiskanie się, a ś., blm., czynność cz. Wiskać ś.

Wiski nieod. I. rodzaj lekkiego powozu, karykiel: Prześlicznie powoził ś. w W., po mistrzowsku. Krasz. 2. angielska wódka z jęczmienia a. kukurydzy.

[Wiskont, a, lm. y] biskup.

Wiskować, uje, ował p. Wistować: U Wąsowicza co trzeci dzień wiskuje. Koź. A.

Wiskowanie, a, blm., czynność cz. Wiskować.

Wiskowy przym. od Wisk, wistowy: Stolik W. Skarb.

[Wiskulica, y, lm. e] p. Wiskalica.

[Wiskup, a, lm. i] p. I. Biskup.

[Wisła, y, lm. y] l. wielka woda: Kasia wleci w tę wisłę, w ten dunaj. Kolb. 2. wszelki wylew wód na wiosnę. 3. zł. dzień: Szulnął aż nad wisłę = powrócił aż nade dniem.

× Wismond, u, blm., p. Wismut.

× Wismut, u, blm., × Wizmut, × Wismond bizmut. L.

[Wisnąć, śnie, snął a. s!] I. dmuchnąć, powiać. 2. wisnąć.

[Wisny] wiotki: Zmizerniał, ma takie ciałko wisne.

Wist, a, blm., Wisk I. gra w karty w 4 osoby: Nie znano za mnie, co W. Niem. 2. W. preferans = preferans z prawidłami wista. 3. w preferansie, zobowiązanie ś. do wzięcia oznaczonej liczby lew. 4. wyrażenie, znaczące: pomagam, t. j.: podejmuję ś. grać przeciw osobie, która deklarowała grę. Pik zwyczajnie! — Wist! odpowiedział proboszcz. Sienk. 5. gracz, który zadeklarował wista. 6. ucz. zaciągający ś. w kilku jednym papierosem. Zdr. Wiścik.

[Wista! Wista! Wista!] l. wykrzyk przy poganianiu wołów = na lewo: W. wołki! Wójce. 2. a. Wikse! Wiksobie! także wołanie na konie.

[Wistać, a, a!] wymiotować, rzygać.

[Wistanie, a, blm.] czynność cz. Wistać.

Wistarja, i, lm. e jakaś roślina: Tu i owdzie zatrzymywała ją prześlizna wistarja, wiosenna краса południa, błękitnemi sploty przesypująca się z wyżyny nagich murów na drogi bite. Żer.

× **Wisternia**, i, lm. e skarbiec: Trzypiętrową wisternię, czyli skarbiec, zdobyły także małowidła.

Wistoczenie, a, blm., czynność cz. Wistoczyć.

Wistoczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wistoczyć ś.

Wistoczyć, y, ył wcielić w istotę, zespolic z istotą: Powszechna moc i wola tak są każdemu narodowi wistoczone, iż wyzucł ś. z nich żaden naród nie ma władzy. Stasz. W. ś. wcielić ś. w istotę, zespolic ś. z istotą.

Wistować, uje, ował, Wiskować I. grać w wista. 2. (w preferansie) pomagać ćwikującemu, t. j.

podejmować *ś.* grać przeciw osobie, która deklarowała grę; grać przeciw graczowi, który wziął taljon: W preferansie obaj wistujący wpaść mogą. Skiba. 3. w preferansie. zobowiązać *ś.* do wzięcia oznaczonej liczby lew. 4. ucz. zaciągać *ś.* w kilku jednym papierosem.

Wistowanie, a, b/m. czynność cz. **Wistować**.

Wistowy przym. od **Wist**: Wistowe kombinacje.

Wisus, a, l/m. y *urwis*, lampart, nie dobrego, nicpoń, hullaj, łobuz; człowiek, chłopak rozpuszczony: Jak *ś.* masz, oszuście, mataczu, wisusie? L. To W. chłopak! Zdr. Wisusek. Zgr. Wisusisko.

Wisusek, ska, l/m. ski p. **Wisus**.

Wisusisko, a, l/m. a m. i ni. p. **Wisus**: Zbałamuciła mi go, urwała *ś.* W. i poleciał za nią do Dreżdna. Krasz.

Wisusować, uje, ował p. **Wisusować** *ś.*: Józiek wisusował cały Boży dzień. Krasz.

Wisusować się, uje *ś.*, ował *ś.*, **Wisusować** okazywać *ś.* wisusem, łobuzować *ś.*, lotrować *ś.*, puszczać *ś.*, bałamucić, broić, hullać *ś.*, wałęsać *ś.*

Wisusowanie, a, b/m., czynność cz. **Wisusować**.

Wisusowanie się, a *ś.*, b/m., czynność cz. **Wisusować** *ś.*

Wisusowato przys. od **Wisusowaty**.

Wisusowaty zakrawający na wisusa: Chłopiec młody, bogaty, W., ale toby *ś.* utemperowało. Krasz. Znał jego wisusowatą naturę, by *ś.* dziwił spóźnieniu. Krasz.

Wisusowski przym. od **Wisus**, *hultajski*, *łobuzowski*.

Wisusowstwo, a l. b/m. *właściwość*, *cechy wisusa*. 2. a. **Wisusowanie** *ś.*, **Wisusowanie** pędzenie życia w sposób właściwy *wisusom*. 3. *sztuczka*, *sprawka wisusa*, *wisusom właściwa*, *hultajstwo*, *łobuzowstwo*.

Wisuz, u, l/m. e l. p. **Wiszar**: W., wikla, wikle, zarośl, zielsko czepne. Pot. Izali urośnie sitowie oprócz wilgotności albo W. bez wód? Leop. Jałowe role, kiedy *ś.* tylko wisze krzewią a kąkole. Nar. Uciekła w niedostępne wisze i rogoże. Tw. Blokauz jeden wyrzucił z ziemi, a chróstem go i różno wiszami tak nastrożył, jakoby *ś.* lasem Turkom zdał przydrożnym. Tw. Chwyta *ś.* tonący brzytwy, chwyta wiszu, choć go W. nie dotrzyma, brzytwa zarznie. Pot. Tonąc, łapamy *ś.* wiszu. Wuj. Tonący łada *ś.* wiszu chwyta, gdy mu gruntowniejszej podpory zdrowiu jego nie zostawa. Satin. W., wiszar, wiszące nad czym urwisko. L. Płyniem i wnet my cypel okropny ujrzeli, o którym my z wyznania olbrzyma słyszeli, a okrążywszy ów W. groźny bezprzygodnie, zaczęliśmy szczęśliwie łączyć morza wschodnie. Przyb. Pod skałą schronił *ś.* wiszącą i jej W. w śnie okropnym spadającą marzy. Przyb. 2. [W., Wis = a) a. Rogoża, łabuzia] *sitowie*. b) *tatarak*. c) *łaka mokra*, *sitowiana*: Wisowata łąka—siano złe, na takich wisach kłoby siana kupił. 3. × W. *wisior*, to, co *wisi*: Chudoba *ś.* w przepysznych złotogłowach pisze, głupcom *ś.* filozofskie z brody biała wisze. Nar.

[Wisza, a, l/m. e] p. **Wisior**.

Wiszadło, a, l/m. a p. **Wisior**: Żyrandole, obwieszane kryształowemi wiszadłami. Orzesz.

Wiszałka, i, l/m. i p. **Wisior**: Na szyi mnóstwo złotych krzyżyków, medali i innych wiszałek. And.

[Wiszałki, łek, b/p.] *zwrotki*, *strofki wierszowe*.

Wiszar, u, l/m. y, **Wisz**, **Wis** i. *wikla*, *wikle*, *zarośl*, *zielsko czepne*, *zachwaszczone*. L. Nie patrzy, gdzie W., gdzie droga. Chr. Przed wilkiem ukrył *ś.* w nadblotne wiszary. Nagur. Ukryty w tym wiszarze. Chr. Wiszary wszędzie koło wojska pali. Susz. Dzięk laurenkim wiszarem i łozowym wytuczony chróstem. L. Tu *ś.* paść lepiej, aniżeli suchy W. ogryzać na opoce głuchej. L. Przen.: Choćbyś miał najlepsze z przyrodzenia dary, jeśliś nie pilny, zarosną wiszary. L. (= *zdżiczają*). Teraz odkryte bagniska i trzęsawy, które porasta szorstki W. i bobownik. Krasz.

Wiszarowy przym. od **Wiszar**; **Wiszarowy**.

Wiszczeń, y, ał, **Wiskać** *wydawać wiske*, *kwiścić*, *piszczeń*, *skrzeczeń*, *skomleć*, *jęczuć*: Koń wiszczy, zrywa *ś.*, szarpie. Wiszczy małpa uwiązana. L.

Wiszczenie, a, l/m. a czynność cz. **Wiszczeń**, *wiske*.

Wiszelina, y, l/m. y bot (rhypsalis) *rośl. z rodziny opuncjowatych*.

[Wiszka, i, l/m. i] *wiecha*, *drzątek postawiony w polu*, *z pękiem słomy*.

[Wisznia, i, l/m. e] p. **Wiśnia**: Dojrzałej wiszni. Kon.

[Wiszniak, a, l/m. i] p. **Wiśniak**.

Wisznica, y, l/m. e *skrzydło*, *polowa wrot*, *zbitych ze szczebli*; w l/m. **Wisznice**, *nie wrotła ze szczebli*: Płot oblamany przepuszczał idących i jadących, gdy obok wrosło w piasek wisznice, jakby na szyderstwo, stały zamknięte, choć już w nich i jednego szczebla nie było. Krasz. Wystawiałem sobie, nigdy daleko za wisznice wjeżdżać nie wychodząc, ze wszystkich wsi i dwory były zupełnie do naszego podobne. Krasz.

[Wisznice, a, b/m.] *drzewo wiśniowe*.

[Wiszniowy] przym. od **Wisznia**, *wiszniowy*: Sady wiszniowe. Kon.

Wiszogron, u, l/m. y bot. (unona) *rośl. z rodziny flaszowcowatych*.

[Wiszonek, nka, l/m. nki, Wiszonk] *zięba*.

[Wiszonk, a, l/m. i] p. **Wiszonek**.

× **Wiszoprost**, u, l/m. y *linja prostopadła*, *pion*, *prostopadła*. Troc, Dudz.

Wiszor, u, l/m. y i. *szczołka do wycierania armaty po wystrzale*. Jak. J. W., wyciór. St. wil. 2. × W., p. **Wiszorek**.

Wiszorek, rka, l/m. rki, **Fiszorek**, × **Wiszor** *waleczek ostro zakończony z rchy lub bibłki, do rozprowadzania cieni na rysunku ołówkowym lub kredkowym*.

Wiszorowy przym. od **Wiszor**.

Wiszowato przys. od **Wiszowaty**.

Wiszowaty 1. *podobny do wiszu*. 2. *pełen wiszu*: Siano grube, wiszowate. Haur. Wiszowata łąka. 3. [Grunt W.] = *mokry*, *nieurodzajny*, *od spodu marglisty*. Łab.

Wiszowy przym. od **Wisz**; **Wiszarowy**: Chlebem mi bagno, i trunkiem mi woda, wiszowe wasy i trzeiniiana broda. Tw.

Wisztok, a, l/m. i *złodziej niedoskonały*.

[Wiszynek, nka, l/m. nki] = **Wierzchenek**.

[Wisciadło, a, l/m. a] p. **Zwierciadło**.

Wiścierz, a, l/m. e *zwolennik gry w wista*: Formują *ś.* grupy wiścierz, djabełkowiczów, przycięciół kieliszka, i nikt nie myśli, dlaczego przycięciół. Krasz.

Wiścik, a, l/m. i p. **Wist**: Myśmy tu sobie zwykli wieczorami grywać małego wiścika. Krasz. Obiad, dzięki wiścikowi, przeciągnął *ś.* do północy. Rog.

Wiścikowy przym. od Wiścik: Wiścikowe kombinacje. Jeż.

Wiślanika, i, lm. i l. bot., p. Wiśnia. 2. ogr. owoc tej rośliny.

Wiślany zool.: Karp W. p. l. Karp.

Wiślibób, obu, lm. oby, Bób drzewny bot. (conarus) ros.

[Wiśliczak, a, lm. i] nazwa pewnego tańca.

Wiślignatka, i, lm. i zool. (leucospis) owad błonkoskrzydły pasorzytyny.

Wiślikrasa, y, lm. y bot. (astrapaea) ros. z rodziny zatwarowatych.

Wiślin, u, lm. y bot. = Maścierz.

Wiślisko, a, lm. a stare, poprzednie łóżyko Wisły: Na stare łoża rzeki, czyli na tak zwane wiśliska. Pol.

Wiśnia, i, lm. e, [Wisznia], Wiśnia słodka, Wiślanika, X Wiśń bot. = a) (prunus cerasus a. cerasus vulgaris) drzewo z rodziny migdałowatych. Gatunki: [Judaszowe wiśnie] p. Pocałunek. W. krzaczysta, p. Krzaczysty. W. krzewinkowa, p. Krzewinkowy. W. kwaśna a. ptasia, p. Słwa: W. pachnąca, gorzka, p. Słwa. W. wawrzynolistna. b) W. w pęcherzach, żydowska W., wiśnie psie, p. Miechunek. c) W. żydowska, p. Wzdętka. d) W. psia, p. Pokrzyk. W., patrz, jako wszczępiona i w pionkę twardą zatkniona, prędko ś. w niebo porywa. Dar. J. Niedobra rzecz jest słudze z panem jadać wiśnie: pan dojrzale wybierze, słudze kwaśne ciśnie. Min. Sadzą ogórki, gdy W. kwitnie. Zaw. Przen.: Na wiśniach jej ust zamigotał uśmiech. Sow. (= koralach, karminie jej ust). Zdr. Wisienka, X Wiśnka, Wiśnieczka.

Wiśniaczek, czku, lm. czki p. Wiśniak.

Wiśniak. l. u, lm. i, [Wisznik], † Kierstrank, † Kierstrąg, † Kiersztrang, † Kierstrang, † Kiersztrank, † Kiersztrank, † Kiestrzanek, † Kiestrzank, † Kiejstrank, † Kielstrank a) napój z wisien, wino wiśniowe. b) miód z sokiem wiśniowym ugotowany. 2. a, lm. l, Wiśniuch kość maści wiśniowo-gniadej. Zdr. Wiśniaczek.

Wiśniakowy przym. od Wiśniak.

Wiśnianka, i, lm. i zupa wiśniowa: Wiśnianka, śliwianka, ugotowane owoce, przetarte i za prawne śmietaną. Goł.

[Wiśniany] p. Wiśniowy: W. sad.

Wiśniasty, [Wiśniaty] podobny z powierzchowności, z koloru do wiśni jagody, wiśniowy: W. a. wiśniowy kamień, crocallis gumma. L. W. kamień. Troc.

[Wiśniato] przys. od Wiśniaty: Goździk kwitnie W.

[Wiśniaty] p. Wiśniasty.

[Wiśnięcie, a, bfm.] czynność cz. Wisnąć.

Wiśnina, y, bfm., nazwa, dawana drzewu a. krzewowi wiśni.

Wiśniobranie, a, bfm. zbiór, zbieranie wisien.

[Wiśniocha, y, lm. y, Wiśniucha, Wiśniula, Wiśniora] krowa czerwonej maści.

[Wiśniójad, a, lm. y] zool. p. Klęsk.

[Wiśniół, a, lm. e] nazwa wolu.

[Wiśniora, y, lm. y] p. Wiśniocha.

[Wiśniorz, a, lm. e] wół czerwonej maści.

Wiśniowo- p. Wiśniowy.

Wiśniowy przys. od Wiśniowy: Na W. = na kolor wiśniowy: Pomalować na W.

Wiśniowść, i, bfm. odznaczanie ś. kolorem wiśniowym.

Wiśniowy, [Wiśniany] l. z drzewa wiśni, z wiśnią: Drzewo wiśniowe. Troc. Cybuch W. Laska

wiśniowa. 2. z jagód wisien: Sok W. Wiśniowa gorzałka. Troc. (= wiśniówka). 3. koloru dojrziałych jagód wiśni: ciemno-czerwony, wpadający w czarny: Kaftan W. Wiśniowa farba. Troc. Serce odmalowałem w kolorze wiśniowo-cynamonowym. Wilk. Smuga morza odbijała od wiśniowo-czerwonego wybrzeża. Weys. 4. tyżący ś. drzew wiśni: Sadek W. 5. [Matka Boska Wiśniowa] uroczystość 2 lipca, Nawiedzenie N. M. Panny. Wiśniówka, i, lm. i l. wódka wiśniowa; nalewka na wiśnie. 2. p. Kirszwaser. 3. (u mularzy) cegła czerwona.

Wiśniuch, a, lm. y p. Wiśniak.

[Wiśniucha, y, lm. y] p. Wiśniocha.

[Wiśniula, i, lm. e] p. Wiśniocha.

X Wiśnka, i, lm. i p. Wiśnienka. L.

[Wiśny] l. giętki, gibki: Pręt wierzby W. Krzyż macie W., jak jaki młodzian. Droga (po bagnie) była ciężka i niebezpieczna; szli jakby po wiśnych rzemieniach, pękając co parę kroków. Reym. 2. Drzewo wiśne = drzewo mocne. 3. Ciasto wiśne = ciasto geste.

X Wiśń, i, lm. e p. Wiśnia. Troc. L.

[Wiśta!] p. Wista: Hetta! W.! wołał na ciotki. Sew.

[Wiśtado!] nawoływanie na konie.

[Wiśtaka, i, lm. i] chustańka.

[Wiśtia!] p. Wista.

X Wita, y, lm. y zgr. od l. Wić.

Witacz, a, lm. e l. X W., X Witajnik ten, co wita. 2. [W., Witunek, Hitac] powitanie: Bądźcie zdrowi wszyscy razem! — Dziękuję za witać (a. za witunek).

Witać, a, al l. spotykać a. przyjmować, okazując swoje uczucia, usposobienie, pozdrawiać: W. gościa. W. gospodarza. W. znajomego. W. kogo z przyjazdu. W. serdecznie. W. ukłonem, uścisłkiem. Ciepłe lato witają głosnemi pieśniami. Kochan. Każdego z radością wita. Birk. Ten jest obyczaj stary nowe pany W. z dary. Groch. Żaden cię z twej przyjaźni nie zechce i W. Jag. Wypada gospodarz: Mego kochanego dobrodzieja witam! ach, jak mi ś. masz! L. Gość, gość luby, mojego witam dobrodzieja! Zabł. A! jegomość pana Anzelma, mojego dobrodzieja (dom.; witam)! cieszę ś. niewypowiedzianie z przybycia waćpana. Zabł. Witam cię, o zaena tyłu ludzi, tyłu mędrców i bohaterów szkoła! Kołł. Wojciech jadem zaprawny, co go wewnątrz miesiąc, zdradnie wita, pozdrawia, całuje i pieści. Kras. Witam kogo, rękę mu podając. Kras. Witam kogo, rękę mu podając. Ku. Z winszowną radością witają sułtana. Przyb. Moskwin, wchodząc do domu Bożego, wita tamtych, głową tylko kiwając, a nigdy ś. nie kłaniając nikomu. Łęoz. Nazajutrz po ślubie miałem go W. kosmato. L. (według zwyczaju: nie gołą ręką, ale przez połę, mówiąc: kosmato, bogato!). W. kogo wesołym okiem. Troc. W. pożądane nadzieje. Troc. (= miłe przyjmować). Bym cię witał westchnieniem. Miek. Chlebem cię i solą witamy, panie. Słow. Z inną cię twarzą w czas szczęśliwy witał. Słow. Przen.: Chytrze w głębokich przepaściach zakryta skała, z śmiertelnym co dekretem wita. Lubom. (= czyha), 2. być witany, pozdrawianym, przybywać pożądanie, być: A witajże nam waćpan! L. Ot, Corysko, witaj ukochana Corysko, witaj pożądana! Lubom. Witaj mi, niedzo ojczysta! (= witam cię). Witaj, kraino mlekiem płynąca i miodem. Tremb. Witaj, Królowo Nieba! Pśń. (= Salve Regina). [Witajcie

pięknio do izby (= *pozwólcie, raczcie wejść*). Witajcie do nas]. 3. W. kogo kim, W. kogo w kim = *przyjmować kogo jako kogo, uznawać kogo w przybijającym; winszować komu nowego zaszczytu, stanowiska, gratulować go z tego powodu*: W. kogo, przywitać kogo biskupem, starostą. L. Wojsko, wsadziwszy go na tarczę, za króla witało. Skar. Ujrzawszy dorodnego młodzieńca, zbiegła ku niemu, witając w nim rada pana i męża. Wóje. 4. X Witaj mi to! = *bodaj to! to mi to! niema jak! niech żyje! wiwat!*: Witaj mi to = *dobry to zysk, obrywka, dochód, dobra to grzanka. Dudz. Witaj kaczka, nie brodząc. Pot. Witaj mi to z nikim ś. nie pozywać, nie prawować. Górn. (= święte życie). Witaj mi to złoto i sobole i rysie i marmurki, które teraz oddajemy. Birk. W. ś. witać siebie nawzajem, witać jeden drugiego: Jak ś. witała rodzina złączone, jedno drugiemu oddając do łona, jakie pytania, dzięki, odpowiedzi... tego wam, moi mili towarzysze, tak jakbym żądał, nigdy nie opiszę. Brodz. Już był w ogródku, już witał ś. z gaską. Miek. Psy ś. witają (= wachają ś., zapoznają ś.). Przen.: Jużem ś. z szóstym lat pożegnął krzyżykiem, a z siódmym W. zaczynam. L.*

[Witák, a, Im. i] p. Pletniak.

Witalista, y, Im. ś. *ś. zwolennik, wyznawca witalizmu*: Przecież witalizm jest udowodnioną prawdą naukową, bo sam Bunge jest witalistą. Mahr. **Witalistyczny** przym. od **Witalista**: Nauka witalistyczna porzuconą została przez nowszą wiedzę. Nus.

Witalizm, u, bIm. *dawniejsza teoria, objaśniająca procesy życiowe zapomocą istnienia odrębnej siły życiowej; żywotność, odporność na wpływy szkodliwe*: Teoria witalizmu wytłumaczyła istnienie organizmu. Dąb.

Witalny ś. *ściągający ś. do witania, powitalny*: Puhar W. L. (= *witanik, wilkom*). Mowa witalna. Troc. Pokój W. Troc. (= *pokój przyjęć, pokój recepcyjny*).

X **Witalny** życiowy.

X **Witana**, ej, Im. e p. **Witanie**: Oberwawszy przez łeb, nazad ś. cofali po takiej witanej. Jabł. Wołać do Boga pomsty nie przestaną, żeby ich słuszną uskromił witaną. Chr. (= *słuszną karą*).

Witane, ego, bIm. *danina kmieca dla dworu, składana na przywitanie dziedzica, dziedziczki. Goł.*

Witanie, a I. bIm., czynność cz. **Witać**. 2. a X **Witana** *pozdrawienie, powitanie, przywitanie, spotkanie*: Krótkie były sędziego z synowcem witania. Miek. † W. antelskie = *Pozdrawienie Antelskie, Zdrowaś Marja, Ave*: Gabryjela W. u Panny. L.

Witanie się, a ś., bIm., czynność cz. **Witać** ś. X **Witannik**, a, Im. i *puhar powitalny, wilkom*. **Witarnia**, i, Im. e *gatunek bardzo smacznych gruszek jesiennych, zielonych, kształtem zbliżonych do sapieżanek*.

Witeczka, i, Im. i I. p. **Wić**: Witki, witeczki u latorośli winnych, u korbasów, u chmielu. Kn. Witeczki na drzewie winnym kształt powrozów mają. L. Przy stopkach, na których liście chmielne wisi, witeczki wychodzą, któremi ś. chwytą, czego dosięć może. Syr. 2. X **Witeczki** (Im.), p. **Zarnowiec**.

Witecznik, a, Im. i, **Złotorógz**, **Złotoróg** bot. (*bosia*) *roś. z rodziny amarantowatych*.

† **Witeczny**, † **Wyteczny** *zwycięski*: Ofiarować będziemy zupełne ofiary i też witeczne. Leop.

Ofiarę witeczną. Leop. (zwyężną. Leop.). Zapalne, witeczne, chlebowe i spokojne ofiary. Leop. X **Witek**, kta, Im. tkI p. **Witka**: Z wtkiem po lesie chodzi. Zap.

Witernik, a, Im. i *jedna z postaci mitycznych*: Zna lud ruski witerników, czyli wietrznicie. Leł.

Witerunek, nku, Im. nki, [**Wiatrunek**] p. **Odwiatr**: W., czyli przywiatr. Glog. Zadać W. = *skusić (zwierza) przynęta*. Glog. Przen.: Wiedział, na jaki W. Kiesel da ś. skusić. Kor. **Witerunkować**, uje, ował myśl. *skusić przynętą, zadać witerunek*. Glog.

Witerunkowanie, a, bIm., czynność cz. **Witerunkować**.

Witeryt, u, Im. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu węglanów bezwodnych, BaCO₃*.

† **Witez**, a Im. y a. owie p. **Witeż**: Trojański W., heros. Żebr. Rzecze wielki książ do swoich siepaczków: o mężni moi witezy, wpadnijcie jeszcze do tego więzienia. Paszk. Z pierwszym brązgiem słońca idą w drogę witezy. Żebr. Meleagier i z nim witezowie grzeczni chucią sławy wzgrzali ś. Żebr. Ir.: Witezy, co sobie natykali wiech na rozum. Zbyl. (= *kit, pióropuszków na głowę, szermierze słowa*).

Witeziowo przys. od **Witeziowy**: Można było ś. przyjrzeć tym rysom, dźwigającym na sobie wieki, a tak W. młodym. Mic.

Witeziowy przym. od **Witeż**: Wieszczyby witeziowe.

† **Witeż**, a I. Im. e a. owie, † **Witeż dzielnicy** rycerz, zuch, bohater, junak, zwycięzca, mołojec. 2. Im. e, **Rycerze** zool. (equites) *rodzina motyliów dziennych*.

Withamit, u, Im. y min. *odmiana epidoty*.

Witka, i, Im. i, X **Witek** I. p. I. **Wić**: Z młodu jako wtkę, krzywo a. proście, postawisz, ta już wige tak do starości roście. Rej. Musi sobie trochę przez wtki przepacerować, bo go już skóra coś śwędzi. L. (= *przez różgi*). Gdzienigdzie wśród czarnych witek gałęzi (drzew) płał ś. liść. Pńs. W. uwita z czego, wić. Kn. (por. *Plecionka*). 2. *wąs u rośliny, okręcający ś. około przedmiotów, np. u chmielu, winorośli*: Witki, witeczki u latorośli winnych, u korbasów, u chmielu. Kn. (kędziorki jak wasy zakręcane, któremi ś. pnie po drzewie, po chróście. L.). 3. [**W.**] *bi-czyzsko*. 4. [**W.**] *gałzka*. 5. [**W.** za ciałem] = *gałzka na końcu zapleciona w kółko, stawiana pod oknem domu, w którym jest nieboszczyk*. 6. *kółko, obrączka skręcona z gałzki*: W., w którą uty kają czym ostrym, *circulus vimineus plexus*. Kn. 7. *rodzaj gry z wiechem z wici*. L. 8. [**W.**] *kółko metalowe, przyczępione jako ozdoba do uprzęży końskiej; kółko metalowe; pierścionek*. 9. [**W.**, **Zwirka**] *obrączka żelazna na rozworze w miejscu, gdzie ta łączy ś. z krzeczpinami*. 10. [**W.** i *odwianka*] = *okucie zeonqtrz piasty*. 11. *gorz. dystylat (wódka), otrzymany po jednorazowym odpędze*. 12. *lut.*: W. żelazna = *pręcik żelazny cienki do skuwania snopków z sztab żelaznych lub pęków blachy*. Kab. 13. *kosz. łożdga wierzby odarta z kory, wysuszona, którą ś. moczy przed plecieniem z niej koszyka*. Zdr. **Witeczka**.

Witkowaty I. anat.: *Tętnice wtkowate, p. Kręty*. 2. bot.: *Wierzba wtkowata, p. Wierzba*.

Witlinek, nka, Im. nki zool. (*gadus merlangus*) *ryba bezcierniowa, gardłopletwa*.

Witneit, u, Im. y min. *odmiana nikielinu, Cu, As*.

† **Witpacher**, u, bIm. *gatunek kosztownego wina zagranicznego*: Lać w gardło one soki, one wit

pachery, one rozekery, one rywufy, małmazje, muszkatefy, a jakoż tu chłop zgorzeć nie ma? Rej.

[Witr-] p. Jutr-.

Witraż, u, lm. e *malowidło na szybie wypalane; malowidło na błonie przezroczyściej, naklejanej na szybie*: Majster szklarski z Krakowa wystawił trzy prześliczne witraże z figurami, wypalane w ogniu.

Witrażować, uje, ował *mienić ś. różnemi barwami*: Ta Polska krwawa, bolejąca może nam ś. mieni, może witrażuje w oczach w gloryjetęce naszego umiłowania, ale... Chmł.

Witrażowanie, a, blm., *czynność cz. Witrażować*.

Witrażowy przym. od **Witraż**: Okno witrażowe. Szybki witrażowe znikają na mgnienia w rozpryskach oślepiających blasków i wynurzały ś. bledsze, podobne do witrażowych postaci. Reym.

Witrażysta, y, lm. *ści malarz witraży*. Piąt.

Witriol, u, lm. e, *posp. Witryolej, Wytrysolej* chem. 1. *kwac siarczany*. 2. *Koperwas*: W. niebieski a. miedziiany, p. **Niebieski**.

Witrioliczny *którego główną składową częścią jest witrjol*: Olej W. Krum.

Witriolować, uje, ował *zapraviał witrjolem*: Poncz i grok witrjolanym zapraviają arakiem. Wilk.

Witriolowaty *podobny do witrjolu*.

Witriolowy przym. od **Witriol**. Mrong.

[Witro, a, lm. a] p. Jutro.

[Witrych, u, lm. y] p. Wytrych.

Witryfikacja, i, lm. e *zeszklenie, przeistoczenie ś. w szkło pod wpływem gorąca*

† **Witrykusz**, a, lm. e p. **Wytrykus**.

Witrymetr, u, lm. y *przyrząd do mierzenia załamania ś. promieni światła w szklach, używanych do narzędzi optycznych*.

Witryna, y, lm. y *rodzaj szafki oszklonej, właściwego kształtu, w której wystawiają ś. przedmioty do oglądania*.

[Witryniarz, a, lm. e] = **Weterynarz**.

[Witryolej, u, lm. e] p. **Witriol**.

[Witrlenka, i, lm. i] p. **Jutrzenka**.

[Witraszys] p. **Jutrzejisy**.

[Witrznia, i, lm. e] p. **Jutrznia**.

Wituch, a, lm. y 1. † **W.** *plachta, używana do brania zboża do rozsiewania, rodzaj rańtucha*: Na targ kmiotek idzie, żeby kupić lub **W.** pszenny, a. pas rzemienny. Koch. **W.** 2. [**W.**] a. w lm. [**Wituchy, Wituszki**] *mały, prosty przyrząd, służący do zwijania przędzy z talki na kłębek, zwiądadło*. (p. **Wijak, Wijadło**). 3. [**W.**] *kłębek nici*. 4. [**W.**] *dawny taniec podlaski, przez jedną parę tańczony, dziś tylko dzieci ś. bawią „kręcąc ś. w witucha”*. Zdr. **Wituszek**.

Witułka, i, lm. i, **Werbena, Koszysko, Koszyczko, Koszyszko, Koszyczysko, Koszyszczko, Zeleźnik, [Macalnica]** bot. (verbena) *roś z rodziny witułkowatych*. Gatunek: **W.** *zwyczajna a. lekarska, Koszyk lekarski, Koszyczki Najświętszej Panny Marji, Koszyczki Najświętszej Panienci, Koszyczko, niek. Gołębic zieleń zwana (v. officinalis)*.

Witukowate a. **Koszyszczonate** rośliny, bot. (verbenaeeae) *rodzina przyrodzona roślin dwuliściennej*.

[Witunek, nku, lm. nki] p. **Witacz**.

[Wituszek, szka, lm. szki] p. **Wituch**.

[Wituszki] p. **Wituch**.

Witwa, y, lm. y bot., p. **Wierzba**.

Witwina, y, lm. y p. **Wierzba**: **W.**, *koźlina, młokiecina, chróscina, złotowierzbie podobna liściem, prącia drobniejszego, cudnego, gibkiego, do koszyków, półkoszyków i t. d., roście przy wodach, na piaszczystych wylewkach*. Kn. **W.**, *rodzaj łoży, z której koszyki plotą*. Dudz.

Wity 1. im. od **Wić**: *Wieniec z kwiatów wite*. Troc. 2. ryb.: **W.** *niewód = niewód kręcony, ciągniemy zapomocą kołowrotów*. Ślas.

Witychenit, u, lm. y min. *jedna z siarkosoli miedzi, Cu₃BiS₃*.

Witycyzna, y, blm., apt. *alkaloid otrzymywany z roś.: niepokalanek (vite agnus castus)*.

Wiu! 1. p. **Wio!** **Furman** raz uwiąż z wozem w strasznym błocie; łatwo pomyśleć o jego kłopotcie: biez, ani wiu! nie mu nie pomaga, dzwigac i wrzeszczać już prawie nie zмага. Jabł. 2. [**Wiu, wiu, wiu**] *nasładowanie głosu bębna*.

[**Wiuczeń**, y, a], **Wuczeń**] 1. *brzmień (o skrzypcach, strunach)*: Skrzypki wiuczą. 2. *wydobywać dźwięk z bębna, posuwając po nim poślinionym pierwszym palcem w kierunku paznokcia*: Bęben wiuczy.

[**Wiuczenie**, a, blm.] *czynność cz. Wiuczeń*.

[**Wiuha**, y, lm. y *zamięć, zadymka, zawieja*: Niech cię tam słońca wiezie i **W.** krzyknął. **Krasz**. Między jedną a drugą wiuha, co ś. uciszyło, to ludzie spoglądali ku niebu. **Krasz**.

[**Wiuha, Wiha, Wišta**] *wołanie na konie*.

[**Wiuk, wiuk**] *szur, szur*: Wysed sobie Maciek drogą, żona za nim wiuk wiuk nogą.

Wiukać, a, a] p. **Wioknąć**.

Wiukanie, a, blm., *czynność cz. Wiukać*.

Wioknąć, nie, na] p. **Wioknąć**: **Wszedł na kozioł i wioknął na konie**. **Krasz**.

Wiuknięcie, a, blm., *czynność cz. Wioknąć*.

[**Wiun**, a, lm. y] = **Piskorz**: *Od trośla wiunów*. Vol.

[**Wiunąć**, nie, na] p. **Wionąć**.

[**Wiuneczek**, cka, lm. oki] p. **Wlanek**.

[**Wiunięcie**, a, blm.] *czynność cz. Wionąć*.

[**Wiunowy**] przym. od **Wiun**; **Wjunowy**.

[**Wiuwać**, a, a] p. **Wionąć**.

[**Wiuwanie**, a, blm.] *czynność cz. Wiuwać*.

[**Wiwa**, y, lm. y] p. **Iwa**.

Wiwandjerka, i, lm. i *sprzedajca wiktuały w obozie, markietanka*.

Wiwant p. **Wiwat**.

Wiwarjum, w lp. nieod., lm. a, *ów także skrzynka do hodowli zwierząt łądowych, jak akwarjum — dla zwierząt wodnych*.

Wiwat! [**Biwat!** **Bywat!**], a gdy ś. stosuje do pewnej liczby: **Wiwant!** w, używa ś. też i rzeczownie: **W.**, u, lm. y 1. *niech żyje! niech ś. święci! niech ś, święcą! niech kwitnie!* **W.** król nasz **Stanisław August**, niech żyje w jak najdłuższe lata! **L. W.** pan! niech wiekuje szczęśliwy i zdrowy. **Kras.** **Wiwaty** szły ciągiem porządnym. Pierwszy **W.** za zdrowie króla Jegości, potem **prymasa**, potem **królowej Jejności**, a nakoniec po piątej szklanicy wypitej wnoszono koehajmy ś, **W.** bez przestanku, który, dniem okrzykniony, brzmiał aż do poranku. **Mick.** **W.** sejm. **W.** naród, **W.** wszystkie stany! **Mick.** **Wiwant** kropiciele! **Mick.** **Wystrelisz na W.** **Gdy przyszła pora wiwatów... (= toastów)**. **Dał** rubla do wiwatu (kiedy pito zdrowie państwa młodych na weselu). (**Kiehajcemu**). **W!** = *na zdrowie! zdrowia! sto lat zdrowia!* 2. **bravo!** *wyborne!* **górk!** **Piękna** robota, **W.** **majster!**

Wiwatny p. Wiwatowy: Tysiące powinszowań i wiwatnych wrzasków. Mick.

Wiwatować, uje, ował wznosić wiwaty, toastować: Wiwatowała także i na cześć wszystkich przewodników. Pomyslałem: kiedy tam wiwatują, to już musiał i chan osobą swoją stanąć. Sienk.

Wiwatowanie, a, lm. a czynność cz. **Wiwatować:** Na ów widok powstawały nowe krzyki, nowe wiwatowania. Sienk.

Wiwatowy, Wiwatny przym. od **Wiwat**, \dagger z a. zdrowny: Kielichy wiwatowe na stole stawiono. L.

Wiwatówka, i, lm. i armatka strzelająca na wiwat: Wiwatówki ustawione na okopach zamkowych.

Wiwicie? Na to będzie bardzo łatwa odpowiedź: w Galicji każdy choćby taki fujarkiewicz od „wiwociów“ lub brykacz, ślepy Mazur z hanelowym językiem, każdy przychodzi na świat z osobnym zmysłem — „dejezszprecherskim“, który mu dozwala po paru latach wojańskiego zawodu, czy tam woznieńskiego, wcale biegle władać mową Szyllera. Ew.

Wiwenda, y, bfm. i. \times **W.** *przeżycie, utrzymanie:* Chłop wszystko wywlece na arendę, co miał mieć przez cały rok na swoją wiwendę. Comp. 2. *żywność, zapasy żywności:* Muszę mieć przecie wiwendę podróżną. Deo. Wozy z wiwendą już nadejścięły. Deo. (= z prowiantem). Czy aby wiwendy jest dosyć? Sienk.

\times **Wiwer, a, lm. rzy** *sybaryta:* Był wtedy dobrze już podtasiuląłem grubasem i od nas wszystkich cięższym wiwerem. Orzesz.

Wiwia... p. Wiwja....

[**Wiwica, y, lm. e**] p. **Zywica.**

[**Wiwielga, i, lm. i**] p. **Wilga.**

Wiwifikacja, i, bfm. *ożywienie, nadanie życia, odżywienie, wlanie życia napowrót.*

[**Wi wih!**] nawoływanie na konie, aby szły na lewo.

Wiwisekcja, i, lm. e *krajanie żywych zwierząt dla doświadczeń fizjologicznych.*

Wiwisekcyjny przym. od **Wiwisekcja:** Profesor wykonywał doświadczenia wiwisekcyjne na małpie.

Wiwisekować, uje, ował *dokonywać wiwisekcji:* Nie będę ś. uczył, jak student na trupie, praw do wolności, wiwisekując mój naród.

Wiwisekowanie, a, bfm., czynność cz. **Wiwisekować.**

Wiwisektor, a, lm. owie ten, *co wykonywa wiwisekcje:* Zabierz ś. do wynalezienia sposobu, żeby rok przyszedł nie był dla rolników tym, czym jest dla zwierzęcia nóż wiwisektora.

Wiwisepultura, y, lm. y *pogrzebanie człowieka żywcem.*

Wiwianit, u, lm. y, Wiwianit *min. minerał z grupy saletrowców, z rzędu fosforanów wodnych, Fe₂P₂O₈ + 8H₂O, w mulic y t.*

Wiz, a, lm. y, Wyz, Biefuga *zool. (acipenser huso) ryba kostoluska, jestotrowata.*

Wiza, y, lm. y, Widenda, Widymacja, Widymata, Widymus, Widymusz *urzędowe stwierdzenie podpisem, zaświadczeniem, że ś. widziało: W. pasportowa, na pasporcie. Dać pasport do wizen. Zapłacić za wize.*

Wizawi i. *przys. naprzeciw, naprzeciwko.* Mieszkać W. (= drzwi we drzwi). Stanąć W. kogo (= tworzyć w twarz). Idzie W. mnie (= i prosto ku mnie). 2. rz. nieod. (w tańcu) *osoba lub para,*

tańcząca po przeciwnej stronie, nawprost kogo: Czy masz W. do kontredansa? Moje W. nie uważa. 3. rz. nieod. *sąsiedztwo z przeciwka.*

Wizawiwka, i, lm. i *gatunek powozi: Rozległ ś. przed pałacem turkot, i z pięknej wizawiwki wysiadł imci pan Szaluta. Przybor.*

[**Wizer, a, lm. y**] *ryb. znak na morzu, wskazujący miejsce, gdzie ś. sieć znajduje, ułatwiający jej odszukanie.* Ślas.

Wizerek, rka, lm. rki p. Celik.

[**Wizerować, uje, ował**] *obserwować?:* Stoł césarz wizeruje, wiele wojska potrzebuje.

Wizerowanie, a, lm. a i. [W.] *czynność cz. Wizerować. 2. \dagger W., p. Wizerunek:* Nie tu tak dalece nie żądam, jako gdyby to moje W. co najbieglejsi ludzie czytali. Baz. Majętność bogatego jest zamkiem mocy jego i jako mur podniesiony w wizerowaniu jego. Bud.

Wizerunek, nku, lm. nki, [Wizerunek], \dagger Wizerunk, \dagger Wizerowanie, \dagger Wizerunek, \dagger Wizerunk i. *obraz, wyobrażenie odbicie ś., podobizna, podobieństwo, portret, konterfekt, rysy czyje: Pisanie jest wyobrażenie mowy, które zostaje, chociaż już człowiek wypowiedział, jakoby wizerunkiem tego, co ś. rzekło. Gór. Z powszechnego wzoru, który był pierwaj na niebie, wieczny budowca uczynił skazitelny światła W. Oss. Imaginor, W. sobie czynię. Urs. Życie człowieka znachodzi prawdziwy swój W. w roku: pierwsze 20 lat jest wiosną, drugie latem, trzecie jesienią, starość zimą. L. Żywy rodzica w mówiącym sami widzieć mniemali W. Nar. Nie poznali samych siebie, ujrzawszy W. swój. Pilch. Świat ziemski jest wizerunkiem świata górnego i niebieskiego. Troc. W. rzeczy, który w sobie przyjmujemy. Troc. (= pojęcie). Łokietek Mazury wizerunkiem własnego niebezpieczeństwa do posyłania posiłków ustraszyc zamyślił. Błaż. (= widokiem). Wizerunki królów polskich. 2. *piwowóz, wzór, typ, model, ideał, zwierciadło:* Skarga W. kaznodziel, z którego wzór radzi brali ci, których Bóg na ambony powoływał. Birk. Wizerunkiem i zwierciadłem wszystkim politycznym narodom jest Wenecja. Star. O, enoty wizerunku! Bardz. (= wcielenie, uosobienie cnoty, chodząca cnota).*

Według wizerunku odmalowany obraz. Troc. Na W. żywego obrazu. Troc. Wizerunki rzeczy u Platona, ideas. Petr. Co ideał Platon znał, to my zowiem wizerunkiem, postacią, formą, wyobrażaniem i powszechność. Petr. Powiada Platon, że Bóg na te powszechności, jako na wizerunki, patrząc, wszystkie rzeczy stwarza. Petr. Na podobieństwo widowisk oczom podległych, kreślą sobie dawni filozofowie tych przed stworzeniem rzeczy wizerunków. L. Bóg wszystko z szczerzej dobroci stworzył, dlatego też na kształt i W., który był w Boskiej mądrości, nas stworzył. Karnk. 3. *plan, zarys, rysunek, projekt, abrys:* W. do budynku mu podali, ażeby sam roboty dopilnował. Star. 4. *dowód, świadectwo, pamiątka czego, pomnik, próbka, przykład:* Książęta polsey wiele wizerunków pospolitych panowania swego w Wrocławiu wystawili. Błaż. 5. *odpis, wypis, wyciąg, kopja:* Świadczy przywileju Jagiellowego W., z samego właśnie przywileju wypisany, że zamek ten Witoldowi daruje. Błaż. (*exemplum diplomatis ex ipso exemplari descriptum:* Krom.). 6. [W.] *dziwolak niepodobny do człowieka.*

\dagger **Wizerunk, u, lm. i p. Wizerunek:** Wy, senatorowie, W. Rzpltej na sobie nosicie. Błaż. W. własny (= właściwy) żywota człowieka poezci-

wego. Rej. Polaków nie tylko skromność Bolesława, ale też W. wyborny enoty jego niejedną, za żywota ojcowskiego wydany, dobrą napełnił otuchą. Błaz. (*specimen*. L.). W., wygląd. Ocz.

Wizerunkowy przym. od Wizerunek. L., Troc.

Wizeryn, u, lm. y min. *dawna niewłaściwa nazwa złotych lub brunatnych kryształów anatazu.*

Wizeryt, u, lm. y min. *wodny węgiel manganu.*
× Wizzg, u, lm. i p. **Wisk**: Konie chwyciły ś. za grzywę i wizgiem zwierzęym wtórowały ludzkemu. Krasz. Z bokówki słychać było lubieżne wizgi (dziewczą). Reym.

[**Wizina**, y, lm. y] p. **Wyżyna**.

Wizja, i, lm. e l. p. **Widzenie**: W tej chorobie sen miewa przerwany, wizji raczej, niżli snów straszliwych pełny. Ocz. Czarnoksiężnik wizje w kole miewa. Troc. Długi szereg utworów, zwanych wizjami, otwiera drugą część ewangelji apokryficznej, przypisywanej św. Nikodemowi. Mat. I. Większość wizji posiadała charakter dydaktyczny lub też polemizno-satyryczny. Mat. I. 2. *ogledziny urzędowe, skonstatowanie, ocena na miejscu, zejście na grunt, np. dla oceny szkód i t. p.*: W jakim przypadku ma być pozwolona dylacja wizji. Vol. Jechać na wizję. Troc. Skazanie wizji. Troc. Sąd wizji. Troc. Sąd nakazał wizję sądową miejsca spornego. 3. *protokół, spisany na gruncie przy takiej czynności*: Komornik wizję składa. Troc.

Wizjer, a, m. y l. *spuszczona zasłona u hełmu.* Sł. wil. 2. fot. p. **Ikonometr**. 3. a. **Wizyr** puszc. *przyrząd do celowania na odległość.*

Wizjonarjusz, a, lm. e p. **Wizjoner**.

× **Wizjonarstwo**, a, blm., p. **Wizjonerstwo**.

Wizjonarz, a, lm. e p. **Wizjoner**: Dowiedział ś., iż jest magnetystą, wizjonarzem. Kor.

Wizjoner, a, lm. rzy, **Wizjonarz**, **Wizjonarjusz** ten, co miewa wizje: W chwilach wolnych od romantyzmu i pozytywizmu bywa wizjonerem, tylko nie potrafi być człowiekiem. Bog. W.

Wizjonerstwo, a, blm., × **Wizjonarstwo własność miewania wizji, właściwość tych, którym ś. zdaje, że widzą coś nadnaturalnego, przywidzenie.**
× Wizmut, u, blm., p. **Bizmut**. Kluk.

Wizorjum, w lp. nieod., lm. a, **ów cel, punkt obserwacyjny**.

Wizować, uje, ował I. a. **Awizować, kłaść wizę na czynie, stwierdzać podpisem, że ś. widziało** przedstawiać do wizy: W. pasport. 2. I W. *celować, mierzyć, obserwować*: Wizuje przedmiot i otrzymuje jego fotografię.

Wizowanie, a, blm., czynność cz. **Wizować**.

Wizówka, i, lm. l *luka, przez którą można zobaczyć*: Jeden flisak skończył do wizówki przerzedzonej między drzewami i dającej widok w głąb kraju, na przypuszczalną drogę, wypatrywał długo. Weyś.

Wizyjny przym. od Wiza: Pańskie rzeczy, czuję to, muszą być wprost wizyjne. Brt.

Wizykatorja, i, blm., bl. p. **Wezykatorja**.

1. **Wizyr**, a, lm. y p. **Wizjer**.

2. **Wizyr**, a, lm. owie p. **Wezyr**.

Wizyt, u, lm. y fot.: **Wielki W.** = *czwierć platy fotograficznej wymiaru 9×12 centymetrów.*

Wizyta, y, lm. y, [**Fizeta**] I. *odwiedziny, odwiedzenie, nawiedzenie kogo przez grzeczność, troskliwość, dla zadosyćczynienia wymaganiom konwensu.* Pot. Ja mam jeszcze oddać dwie wizyty przed objadem. L. Całe życie swoje trawi na oddawaniu wizyt. L. Uczynię, jak gdybym mu chciał oddać wizytę, a dojdę, co ś. to święci. L.

To już i po wizycie. L. **Wizyt** nie odbiera, ani ich daje, ponieważ ją tu mają za księżniczkę obcą. Swit. Składać, oddawać, odbierać wizyty. Pójść do kogo, być u kogo z wizytą. Ir.: *najście*: W. złodzieja, wierzyciela, komornika. W. doktora (= *odwiedzenie chorego; przyjęcie chorego; porada lekarska*). Ile płacisz swemu doktorowi za wizytę? 2. a. **Wizja ogledziny**. *urzędowe zejście na grunt dla przekonania ś. o stanie czego, lustracja, rewizja*: W. kanoniczna, pasterska, biskupia, dziekańska. 3. *inwentarz gruntów, budowl, funduszy, sprzętów kościelnych i t. d., sporządzony w czasie wizyty zwierzchności duchownej.* 4. [W.] *rodzaj daniny*: W. 1721 r. nazywa ś. sep mesznym, missalia. Gac. Zdr. **Wizytka**.

Wizytacja, i, lm. e p. **Wizytowanie**: W., doglądanie z urzędu. Troc. W. klasztorów (= *urzędowe zwiedzanie, lustracja*). W. towarów na ele. Troc. (= *rewizja*).

Wizytacyjny przym. od **Wizytacja**: **Sprawozdanie wizytacyjne**.

Wizytant, a, lm. ci ten, co składa wizyty: A to papieros jeszcze po tym wizytancie wierecięciem. Zap.

Wizytator, a, lm. rzy I. ten, co dokonywa z urzędu wizytacji; *urzędnik, którego obowiązkiem jest wizytować*: W. szkół, zakonów. Mowa jegomości pana Wybickiego, wizytatora akademii wileńskiej. L. 2. † W. celny = *strażnik komory celnej, celnik*. L. W.. *strażnik celny*. Troc.

Wizytatorka, i, lm. i forma ż. od **Wizytator**.

Wizyterka, i, lm. i *okienko w drzwiach więzienia, w Austrii*: Francuskie przekleństwo Artura ogłoszone przez wizyterkę bez skutku. Lam.

Wizytka, i, lm. i l. p. **Wizyta**. 2. *zakonnica reguły Nawiedzenia N. M. Panny, Nawiedzanka*. 3. w lm. *kościół a. klasztor tych zakonnic*: Zakon Wizytek. 4. [W.] *letni, wolny kaftanik dziewczęcy*.

Wizytkowski przym. od **Wizytki**: **Dom W. kościół W.**

Wizytyn p. **Wizytowy**: **Wizytyna karetka**. L.

Wizytować, uje, ował, [**Wizytyrować**] I. *kogo = składać mu wizytę a. wizyty, odwiedzać*: Gdybyś chciał wszystkie swoje znajome W., wieleby czasu zabrało. L. 2. cz. ni. *chodzić w odwiedziny, z wizytą a. z wizytymi; nawiedzać*: Gdy panna starościanka gdzie jechała W., z czułością macierzyńską zęgnęła ś. z dwoma szpicami i śpiącym mopssem. Wóje. 3. *kogo, co = dokonywać wizyty urzędowej dla sprawdzenia stanu rzeczy, zwiedzać, lustrować*: W. szkoły, kościoły. W. klasztor. Troc. *Wizytuję, objeżdżam, doglądam z urzędu poddanych*. Kn. 4. × W. *rewidować, przeszukiwać, przeglądać, przetrząsać*: W. towary na ele. Troc.

Wizytowanie, a, blm., czynność cz. **Wizytować**. **Wizytowy**, **Wizytyn** I. przym. od **Wizyta**: **Bilet W.** Strój W. **Kostjum W.** **Mysł.**, żart.: **Karta W.**, p. **myśl**. **Karta**. 2. fot.: **Bilet W.** = *format fotografii rozmiarów 9×12 centymetrów.*

[**Wizytyrować, uje, ował**] p. **Wizytować**.

[**Wizytyrowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wizytyrować**.

Wizytyw-ront ront kontrolujący: W. o godzinie pierwszej rano zwiedza warty. (r. 1816). Gemb.

† **Wjachać, wjedzie, wjechał**, [**Wjechać**] p. **Wjechać**.

† **Wjachanie**, a, blm., czynność cz. **Wjechać**.

† **Wjać, wjedzie, wjął** p. **Wjechać**. Pśñ.

Wjadać się, a ś., ał p. **Wjeść ś.**

Wjadanie się, a s., bhm., czynność cz. **Wjadać** s. **Wjadukt**, u, lm. y, **Wjadukt** most na arkadach zbudowany nie nad wodą, nad wądolem, bagnem i t. p.

† **Wjanie**, a, bhm., czynność cz. **Wjać**. **Wjarzmiac**, a, al p. **Wjarzmić**. L. **Wjarzmianie**, a, bhm., czynność cz. **Wjarzmiac**. **Wjarzmić**, i, il, nied. **Wjarzmiac** wprzác w jarzmo, włożyć w jarzmo: W twoe stódkie szlije cała natura chętną wjarzmią szyje. L.

Wjarzmienie, a, bhm., czynność cz. **Wjarzmić**. [W jasionki] przys. *jesienią, pod jesień*. **Wjatyk**, a, bhm. **Wjatyk** l. × W. *nadrożne, strawne; pieniądże, wyprawa na drogę*: W., nadrożne. Troc. 2. *Sakrament Ciała i Krwi, udzielany konającemu*: Przybył ksiądz z wija tykiem (= z Panem Jezusem, z Panem Bogiem). 3. *książka z modlitwami, jakie ksiądz odmawia przy konających*.

Wjatykum, nied., druk. *zapomoga podróżnemu towarzyszeni drukarskiemu*.

Wjawić się, a s., al s. p. **Wjawió** s. **Wjawianie się**, a s., bhm., czynność cz. **Wjawić** s.

Wjawić się, i s., al s., **Wjawiac** s. *zjawić* s. w czym: Chciałem podpatrzyć, jako s. sprzymierza figura z kręgiem i jak s. weń wjawia. Poręb.

Wjawienie się, a s., bhm., czynność cz. **Wjawić** s.

Wjazd, u, lm. y l. *pojęcie wjeżdżania, wjechania, jazda do środka*: Mieliśmy tam W. wolny, ale wyjazd niewolny. Petr. W. tryumfalny. Przy wjeździe do miasta. W. wojewody s. odprawił. Troc. W. Jerzego Ossolińskiego do Rzymu. W. górników do kopalni (= *spuszczanie s.*). 2. *miejsce, którego s. wjeżdża dokąd, zajazd, podjazd*: Pyszne na Kapitol wjazdy. L. W. pałacu tego wązki, ciasny. Troc. [We wjazdzie]. 3. † W. *najazd, zajazd, wtargnięcie, napad*: Z zebraniem lotrowstwem czynił wjazdy do postronnych królestw. Biel. M.

Wjazdowy, **Wjezdny** przym. od **Wjazd**: Szyb W. Łab. (= *którym górniczy spuszczają s. do kopalni*). Sztolnia wjazdowa.

[Wjeć] przys. = [Wic]. **Wjechać**, **wjedzie**, **wjechał**, [Wjechać], † **Wjechać**, † **Wjać**, nied. **Wjeżdżać** l. *jadąc dostać s. do środka; jadąc zapuścić s. w co, odbyć, odprawić wjazd, wkroczyć koniami a. konno*: W. do miasta. Troc. W. w bramę. Troc. Królowie z głosem trąby krzykliwej do miast wjeżdżają, przez co oczy ludzkie ku przypatrywaniu s. chwale swej obracają. Żarn. W. w rękę, w las, między płoty. Niech bisurmańca kława twa pograża, niech na nim dzielna szabla polska wjedzie. Jabł. Gierwazy do gumna na ich karkach wjechał. Mick. (= *jak na koniach*). Stątek wjechał do portu (= *wpłynął, przybił, zawinął, przybił*). Okręt w port wjechał. Troc. W. dokąd na łyżwach, na tyku = *wsunąć s.* W. do kopalni (= *spuścić s.*). W. pługiem w cudzy grunt = *zajechać, zapędzić s., worać s.* [W. do klasy na zajacu. na indyku i t. p.] = *dostać promocję niezastużenie, przeleść piecem do wyższej klasy*. Przen.: Cóż to twemu panu wjechało w głowę? L. (= *zajechało, wlaźło, przyszło do głowy*). Miłość wjechała w serce jej. L. (= *wkradła s.*). 2. *posp. najechać, zrobić zajazd, wtargnąć, wpaść, napaść konno*: Wjeżdżać w majątność cudzą. Kn. Przen.: *upakować s., wsunąć s., wleźć, zapędzić s.*: Wje-

chałeś z pismem na margines. Dyszel wjechał w płot (= *wbił s.*). 3. *jadąc wydstać s., zajechać na wierzch, na powierzchnię czego, wyjechać, × wjechać*: W. na górę. Wjechałszy na gościniec. Wóz wjechał na dziecko (= *najechał*).

Wjechanie, a, bhm., czynność cz. **Wjechać**. [W jednak, w jedno] *zawsze, za każdym razem*. [Wjednisko] *zawsze, wciąż*: Jechali W. galopem.

[W jedno] p. **W jednak**. **Wjedenie się**, a s., bhm., czynność cz. **Wjesó** s. [Wjeleń, a, lm. e] = **Jelen**.

Wjesó się, **wje** s., **wjadł** s., nied. **Wjadać** s. *wdać s., zapuścić s., wcisnąć s., wpić s., wkorzenieć s., wnikać*: Tak głęboko wjadła s. niemczyzna, że odrazu wyprowadziła s. nie dała. Górs.

Wjezdny l. p. **Wjazdowy**: **Wjezdna** wlokła s. pompa. Troc. **Wrota wjezdne**. **Brama wjezdna**. **Kamienica wjezdna**. L. (= *z bramą wjazdową, do której można wjechać*). 2. × **Dom W.** = *zajezdny, gościnny, gospoda, oberża, austerja, karczma*. **Wjezdna karczma**, L. **Karczmy** po gościniech wjezdne i pokątne po wsiach. Vol. Przen.: **A któż mych grzechów liczby może być wiadomym?** owo prawiem był różnych grzechów wjezdny domem. Kulig. (= *domem zajezdny*). 3. **gór.**: **Góra wjezdna**, p. **gór.** **Góra** pod 3. **Łab**.

[Wjeż, a, lm. e] = **Jeż**. † **Wjechać**, a, al i W. s. p. **Wjechać**. † **Wjeżanie**, a, bhm., czynność cz. **Wjechać**. † **Wjeżanie się**, a s., bhm., czynność cz. **Wjechać** s.

Wjeżdżać, a a. [wjeżdżaje], al l. p. **Wjechać**. 2. *myśl. (o jamniku) wlażyć do nory*.

Wjeżdżanie, a, bhm. l. czynność cz. **Wjeżdżać**. 2. *myśl. włożenie jamników do nor borsuczycich lub lisich*.

† **Wjeżenie**, a, bhm., czynność cz. **Wjechać**. † **Wjeżenie się**, a s., bhm., czynność cz. **Wjechać** s.

† **Wjechać**, y, ył, nied. † **Wjechać** i † **W.** s. p. **Wjechać**: **Dzik**, postrzegszy jej, ostro wjechał ości. Tw. (= *najeży szczecinę*).

[Wjigo, a, lm. a] p. l. **Jugo**. [Wjila, y, lm. y, Wjia] = **Wierzba**. [Wjia, y, lm. y] = **Wjila**. × **Wjolenoja**, i, lm. e p. **Wiolenoja**. **Wjolentować**, uje, ował p. **Wiolentować**. **Wjolentowanie**, a, bhm., czynność cz. **Wjolentować**.

Wjolin, u, bhm., muz. p. **Wiolin**. **Wjolinowy** p. **Wiolinowy**. **Wjolinista**, y, lm. ści p. **Wiolinista**. **Wjolinistka**, i, lm. i forma ż. od **Wjolinista**. **Wjolista**, y, lm. ści p. **Wiolista**. **Wjolonbas**, u, bhm., org., p. **Wiolonbas**. **Wjolonczela**, i, lm. e p. **Wiolonczela**. **Wjolonczelista**, y, lm. ści p. **Wiolonczelista**. **Wjolonczelistka**, i, lm. i forma ż. od **Wjolonczelista**.

Wjolonista, y, lm. ści p. **Wiolinista**. **Wjuczenie**, a, bhm., czynność cz. **Wjuczyć**. **Wjuczenie się**, a s., bhm., czynność cz. **Wjuczyć** s.

Wjuczny = **Juczny**: **Nadjechał**, prowadząc za sobą wjucznego konia. Sienk. Dwóch ludzi weźmie konie wjuczne i wyjedzie natychmiast z miasta ku Dębowej. Sienk.

Wjuczyć, y, ył p. **Juczyć**. [Wjuki, ów, bhp.] p. **Juki**: **Żołnierze** bez rozkazu ładowali W. i siodłali konie.

Wjun, a, lm. y p. **Piskorz**: Nawet i płyt musi jak *W.* s. wywijać. Chodź.
Wjunowy przym. od **Wjun**.
[W]iż, a, lm. e] p. **Jeż**.
Wkamienieć, i, II **zakląć**, *zawrzeć w kamień*: Grobowiec smutkiem wkamienionym gada. Wysp.
Wkamienienie, a, blm., czynność cz. **Wkamienieć**.
Wkamiennik, a, lm. i zool. (*lithophagus*) *małża bezgłowa jednomuskulowa*. Łab.
Wkamować, uje, ował cież, **wpuścić**, **wprawić**, *wpasować jedną sztukę drzewa zaciętą w drugą, wyźłobioną odpowiednio*. Łab.
Wkamowanie, a, blm., czynność cz. **Wkamować**.
† Wkapać, nie, nął p. **Wkapanąć**: *W.* co w co, wkropiać, Tróć.
† Wkanięcie, a, blm., czynność cz. **Wkapać**.
Wkapać, pie, pał p. **Wkapanąć**.
Wkapanie, a, blm., czynność cz. **Wkapać**.
Wkapanąć, nie, nął, **† Wkapanąć**, **Wkapać**, nied.
Wkapywać I. **kropłą wpaść w co; kapiąc wciąć w co, dokąd**. L. 2. **kropłą, kropłami wpuścić; wkropić, wcedzić**.
Wkapanięcie, a, blm., czynność cz. **Wkapanąć**.
Wkapywać, uje, ywał p. **Wkapanąć**.
Wkapywanie, a, blm., czynność cz. **Wkapywać**.
[Wkarabkać się, a s., ał s.] wdrapać s., wgramolić s., wtąrahanieć s.: Tak mię nogi bolą, że s. ledwo na schody wkarabkałem. Wał. Dziecko na stół s. wkarabkało. Wał.
Wkarbować, uje, ował *karbując (=narzynając) werznąć, wciąć, wcisnąć*: W bukowe a. w drzewo jaworowe kochane imię nożem wkarbowała. P. Koch. Płocha tkacza z wkarbowanymi zębami. Żebr.
Wkarbowanie, a, blm., czynność cz. **Wkarbować**.
Wkarmić, i, II *myśl. oznajomić ptaka myśliwskiego z widokiem przedmiotów, z którymi ciągle ma mieć do czynienia, oraz zaprawić go do zwierzy, którą ma łowić, a to przez dawanie ptakowi pokarmu jedynie wtenczas, gdy siądzie na pomieszczeniach przedmiotach, jak oto: na berle, na sieci, pomiędzy psami, na ptaku wypchanym i t. d.*: A tak karmi je (drzemliki) na głowie żórawia (wypchanego), przywleczując im po kęsu mięsa, także je wkarmisz dobrze, albo też i na żywym żórawiu je karm... A gdy je wkarmisz, jedź w pole. Cyg. Wprawże ją (dzierzbę) do wróbla, wyrzuć go jej raz albo kilka, także ją wkarmisz; a gdy ją wkarmisz, tedy ją będziesz wróble uganiał. Cyg.
Wkarmienie, a, blm., czynność cz. **Wkarmić**.
[Wkasać, a, ał] *zakasawszy włożyć*: Spodnie wkasane w buty.
[Wkasanie, a, blm.] czynność cz. Wkasać.
Wkasać się, a s., ał s. p. Wkasić s.
Wkasanie się, a s., blm., czynność cz. Wkasić s.
[Wkazka, i, lm. i] instalacja.
Wkąs, wkęsu, lm. ęsy I. *wdarcie s. przez ukąszenie, wżarcie s.* Przen.: Powrót nastrzępił te wybrzeża mnóstwem wyskoków i wkęsów. Jeż. (= wyrw) 2. *oskoma, skoma, drętwienie, cierpnięcie zębów od kwasu*.
Wkidać, a, ał I. p. **Wkinać**. 2. **[W.] wepchnąć**. **[W. s.] wepchnąć s.**
Wkidanie, a, blm., czynność cz. **Wkidać**.
[Wkidanie się, a s. blm., czynność cz. Wkidać s.
[Wkiedy, Wkiedyż, Wkiejże, Wkiej] kiedy, kiedyż.

[Wkij] p. **Wkiedy**.
[Wkiejże] p. **Wkiedy**.
Wkieleznać, znie, znał *wściągnąć s., wpełznąć*: Jak wto wkieleźnie do kaluze. Tet.
Wkieleźnięcie, a, blm.] czynność cz. **Wkieleznać**.
Wkierować, uje, ował *kierując wprowadzić*.
Wkierowanie, a, blm., czynność cz. **Wkierować**.
[Wkiesik] kiedyś.
Wkinać, nie, nął **[wkinice = wrzucenie]**, **Wkidać** *urzucić, wmiotać*. **[W. s.] wcisnąć s., dostać s., wemknąć s.**: Gdzie Żyd łeb wsadzi, tam s. djabel wkinie. Prz.
[Wkinięcie, a, blm.] czynność cz. Wkinać.
[Wkinięcie się, a s., blm.] czynność cz. Wkiniąć s.
Wkląć, weklinie, wklął *zakląć w co*: On pierwszy ujął, streścił i wklął to w posąg. Tet. A cały wszechświat, w me serce wkwany, zawisł wraz ze mną, w mękę moją wklęty. Sf. Olbrzymy, — całe nie duchy wklęte w trupach. Wysp.
Wkląkać, a, ał i **W. s. p. Wklęsnąć**.
Wkląkanie, a, blm., czynność cz. **Wkląkać**.
Wkląkanie się, a s., blm., czynność cz. Wkląkać s.
Wkląknąć, nie, nął i **W. s. p. Wklęsnąć**.
Wkląknienie, a, blm., p. **Wkląknięcie**.
Wkląknienie się, a s., blm., p. Wkląknięcie s.
Wkląknięcie, a, blm., **Wkląknienie** czynność cz. **Wkląknąć**.
Wkląknięty p. **Wklęsły**.
× Wkląsły p. **Wklęsły**: Ziemia jest wkląsła pod biegunami. Stasz.
Wkleić, i, II, nied. **Wklejać** *wprowadziwszy w srodek, przylepić; przylepić w środku czego, wprawić, wstawić, wsadzić na klej, wlepić*: W. kartę. Przen.: Wkleiła twarz w okno i patrzy niespokojna. Krasz. (= *wcisnęła*).
Wklejać, a, ał p. **Wkleić**.
Wklejanie, a, blm., czynność cz. **Wklejać**.
Wklejenie, a, blm., czynność cz. **Wkleić**.
Wklektać, a, ał *klektając umówić, wprzeć*; *wklepać*: W. komu co w głowę.
Wklektanie, a, blm., czynność cz. **Wklektać**.
Wklepać, pie, pał, nied. **Wklepywać** *klepiąc wbić do środka, wkuć*. **† Przen.**: *wprowadzić, wprawić*: Ów ieh w to podejrzenie do niego wklepał. Kosz. (= *umówił, wpoił w niego, nabił mu głowę podejrzeniem*). W. jak w chorego jajko. Prz. **W. s. I. † W. s. pomylić s. co do osoby, wziąć inną za tę, o której s. myśli**. Sł. wil. 2. *udać s., wplątać s., uwikłać s., wleźć*: Stach wklepał s. w grubą awanturę. Prus. 3. **[W. s.] zakochać s., niestosownie**.
Wklepak, a, lm. i rzem. *gatunek młotka do wklepywania* (Treibhammer).
Wklepanie, a, blm., czynność cz. **Wklepać**.
Wklepanie się, a s., blm., czynność cz. Wklepać s.
Wklepywać, uje, ywał i **W. s. p. Wklepać**.
Wklepywanie, a, blm., czynność cz. **Wklepywać**.
Wklepywanie się, a s., blm., czynność cz. Wklepywać s.
Wkleszczać, a, ał p. **Wkleszczyć**.
Wkleszczanie, a, blm., czynność cz. **Wkleszczać**.
Wkleszczenie, a, blm., czynność cz. **Wkleszczyć**.
Wkleszczyć, y, ył, nied. **Wkleszczać** *wpić, wpoić, wrzepić, zapuścić w co jak kleszcze, wsadzić, zasadzić, utkwić, zatopić, wbić, zagłębić*: Gdy mierzzonego smoka orzeł zoczy, siódła go i, by gębą

Wkladca, y, lm. y l. a. Wkladnik ten, co wnosi pieniadze, co je wplaca. 2. wlasciciel wklatu pienieznego do ogolnych sum przedsiwborstwa, udzialowiec.

Wkladka, i, lm. i a. Wklad l. kwota, jaka ktos obowiazuje s. wkładać w pewnych ratach, wniosek, składka: Gdzie s. tylko ma zawiązać jakie towarzystwo dobroczynności, zapisuje s. na członka, wkładkę płaci. Wilez. Wkładki były stosunkowo niewielkie, ale znaczna liczba członków weszła do stowarzyszenia, więc miało ono spory fundusz na swoje cele. Bał. 2. kwota unoszona dla uskładania sobie, wniosek, wpłata: Same wkładki w kasach oszczędności reprezentują sumę dwóch miliardów reńskich. Smarz.

Wkladnik, a, lm. cy p. Wkladca: Bardzo znaczna liczba wkładników cofa z kas oszczędności swoje wkłady.

Wkladowo-pożyczkowa kasa = kasa przyjmująca wkłady na oprocentowanie i udzielająca pożyczek: Ogólne zebranie roczne członków kasy wkładowo-pożyczkowej dla emerytów warszawskich.

Wkladowo-zapomogowa kasa = przyjmująca wkłady i dająca zapomogi.

Wkladowy przym. od Wklad: Kapitał W.

Wklócie, a, lm. a, Wklucie czynność cz. Wklóć. Chir.: Miejsce wklócia i wyklócia igły.

Wklóć, wkole, wklóć, Wkluć nakłówać wsadzić: W. igłą.

Wklucie, a, lm. a p. Wklócie: W każde W. igły w koszulinkę prośbę korną klade. Lbñ.

Wkluć, uje, uj p. Wklóć.

Wkochać się, a s., ał s. w kogo, w co = zakochać s. w kim, w czym, pograżyć s. w nim miłością: Stałem s. martwym na wszystkie odmiany i jakoś wkochałem s. w moje boleści. Moraw. Wkochał s. w nią dzisiejszy kierownik młodych Tamulów. Mic.

Wkochanie się, a s., blm., czynność cz. Wkochać s.

[Wkole] *koło, około:* Tam trza było W. dzieci pielegnować.

Wkoleić, i, ii wprowadzić w koleję, w tryb, wdrożić. W. s. wejść w koleję, w tryb, wdrożić s.

[W kolej]: Piętrze, Pawle, powiedzże jej, niech pokutuje rok W. (może ma to znaczyć, że dusza ma pokutować, t. j. cierpieć męki w piekle co drugi rok?). Gwar.

Wkolejenie, a, blm., czynność cz. Wkoleić. Temu szło o odpowiednie ożenienie syna, o W. go w życie powszednie. Rol.

Wkolejenie się, a s., blm., czynność cz. Wkoleić s.

[Wkolusienko, Wkolusinko, Wkoluško, Wkolutko] piesz. *wkolo.*

[Wkolusinko] p. Wkolusienko.

[Wkoluško] p. Wkolusienko.

[Wkolutko] p. Wkolusienko.

Wkolatać, a, ał kolącąc wbić.

Wkolatanie, a, blm., czynność cz. Wkolatać.

Wkolo, [Wkoo, Wkuł], Wkolo przys. - przy. z 2 pp. *wokół, naokoło, naokół, wkrąg, dokoła, dookoła:* W. go mokrym ramieniem obwodzi (rzeka). Sł. wil.

× **Wkolocienny** który krąży, kołuje, płynie *wkolo, oblewa naokół:* Wkolocienna wilgotność, *circumfluit humor*. Zebr. (krążący, kołujący L.).

Wkolocienny (o mieszkańcu podbiegunowego pasa ziemi, gdy w ciągu kilku miesięcy ma dzień) którego cień krąży *wkolo* jego własnej osoby).

× **Wkolokrętny** który kręci s. *wkolo, wirujący:* Żeglujący na morzu obawia s. wkolokrętnych wirów. Żarn.

Wkolookapowy dach, p. Dach.

× **Wkolowrot, u, lm. y, Wkolowrót obrót** *wkolo, obrót wirowy, bieg* *wkolo, wykręcanie s.:* Dwudziesta czwarta część wkolowrotu ziemi jest godzina. Zebr.

× **Wkolowrotnie przys. od Wkolowrotny. L.**

× **Wkolowrotny, × Wkolowrótny obracający s.** *wkolo, wirujący, wirowy, kręcący s. dokoła, obrotowy:* W. bieg nieba. Zebr.

× **Wkolowrót, otu, lm. oty p. Wkolowrot. Sł. wil.**

× **Wkolowrótnie przys. od Wkolowrótny. L.**

× **Wkolowrótny p. Wkolowrotny. Sł. wil.**

Wkolyśać, sze, sał *kolysaniem* uprawić w ruch: Muzyka kazała (tancerzowi) zatrzymać w pół ujętą tancerkę w oczekiwaniu taktu, by mocnym zwrotem stopy W. ją miękko w rytmy walcowe. Brt.

Wkolyśanie, a, blm., czynność cz. Wkolyśać.

[Wkoo] p. **Wkolo.**

Wkopać, pie, pał, nied. Wkopywać l. *kopiąc wbić, wpuścić, zasadzić, szczeg. w ziemię; zakopać:* W. pał. W. w ziemię trup (= zakopać, zagrzebać, pogrzebać, pochować), słup, drzewo. Troc. W. roślinę, drzewko = zasadzić, posadzić. Gospodarz zasadził winnicę i wkopał w niej prasę. Leop. Kiedy, skok robiąc, wpadł w bezkę wkopaną, gdzie wodę zbierano. Mick. W. s. *wkopać siebie, kopiąc wglębić s., wcisnąć s., wgrzebać s., zakopać s., zagrzebać s.:* Lis wkopany próżno od najmężniejszego chartów oszczekany. Tw. On, który s. już głęboko wkopał w twoje góry i siebie samej ledwie nie obłupił z skóry. Biel. M. Przen.: *zakopać s., zagłębić s., zatopić s., zagrzebać s., pogrzyżyć s.:* Studując długo, wkopał s. w swój przedmiot (= zgrunował go).

Wkopanie, a, blm., czynność cz. Wkopać: W. czego w ziemię. Kn.

Wkopanie się, a s., blm., czynność cz. Wkopać s. [Wkopienie, a, blm.] czynność cz. **Wkopić.**

[Wkopcić, i, ii]: Nie proszę o owcę, bo ją pod kożuch nie wkopęc.

Wkopywać, uje, ywał i W. s. p. Wkopać.

Wkopywanie, a, blm., czynność cz. Wkopywać.

Wkopywanie się, a s., blm., czynność cz. Wkopywać s.

Wkorzeniacz, a, lm. e, Wkorzeniciel ten, co wkorzenia a. wkorzenił. L.

Wkorzeniac, a, ał i W. s. p. Wkorzenie.

Wkorzenianie, a, blm., czynność cz. Wkorzeniać.

Wkorzenianie się, a s., blm., czynność cz. Wkorzeniać s.

Wkorzeniciel, a, lm. e p. Wkorzeniacz. L.

Wkorzenicielka, i, lm. i forma ż. od **Wkorzeniciel.**

Wkorzenie, i, ii, nied. Wkorzeniać w korzeń *zapuścić (L.), posadzić tak, żeby korzenie poszły w głąb i rozrosły s.* Wen. Przen.: zakorzenie, wrazić, wpoić, wdrożić, wszczepić, ugruntować: Nie W. słów kazania Bożego w serca lub wkorzeniwszy je, potem dla różnych pokus tłumią w sobie. Lach. Kalendarz nowy nigdy nie był wkorzeniony na Rusi. Rzew. W. zasady. W. s. l. *zapuścić w głąb korzenie i rozszerzyć je, zakorzenie s.* 2. *przen. ugruntować s., umocnić s., wrosnąć, utwierdzić s., przyjąć s., zakorzenie s., wżyć s.:* Nie wszystko, co wszczepiłeś, przyjmie

a wkorzeni s. Leop. On już bardzo s. był wkorzenił i mocno stan swój upewnił. L. (= zagospodarował s. na dobre, ustalił s., zagnieździł s.). Turcy, im dalej, tym s. więcej w węgierską koronę wkorzonił. Biel. M. (= zapuszczali s., zagłębiali s.). Paweł jakby był wkorzoniony w Żytomierzu. Rzew. Narody, nie wkorzoniłone siłami żywymi w ojezyste... pola, wznosicie w błękit... nadziei... kielichy. Kon.

Wkorzenie, a, bhm., czynność cz. **Wkorznić**. **Wkorzenie się**, a s., bhm., czynność cz. **Wkorznić s.**

Wkosić się, i s., il s., nied. **Wkasać s.** *kosząc wedrzeć s., werznąć s. w grunt:* Bydło mu zabierał, w łąki s. wkasał. Krasz.

Wkoszenie się, a s., bhm., czynność cz. **Wkosić s.**

Wkować, a, ał p. **Wkuć**: W. komu ręce, nogi. Troc. Przen.: A cały wszechświat, w me serce wkowany, zawisł wraz ze mną, w mękę moją wkłęty. Sf.

Wkowanie, a, bhm., czynność cz. **Wkować**.

Wkowywać, a, ał p. **Wkuć**.

Wkowywanie, a, bhm., czynność cz. **Wkowywać**.

× **Wkówka**, i, lm. i l. *skówka rubita na co:* W., skówka na pochwie. 2. ♀: *kufka, mala kufa:* Na sądzie (ostatecznym) pijanicy będzie ta wymówka: odpusć, Panie, bom ci ja jest sieradzka W. Koch. W. (czy nie kufa, kufka? L.).

[**Wkracować**, uje, ował] p. **Wkroczyć**.

[**Wkracowanie**, a, bhm.] czynność cz. **Wkracować**.

Wkraczać, a, ał p. **Wkroczyć**.

Wkracanie, a, lm. a czynność cz. **Wkraczać**: Jak te wkraczania sfer niższych i obrony wyrobiły z czasem osobny rodzaj dyplomacji, polityki, taktyki. Jez.

[**Wkraczować**, uje, ował] p. **Wkroczyć**.

[**Wkraczowanie**, a, bhm.] czynność cz. **Wkraczować**.

Wkradać, a, ał i W. s. p. **Wkraść**.

Wkradanie, a, bhm., czynność cz. **Wkradać**.

Wkradanie się, a s., bhm., czynność cz. **Wkradać s.**: W. s. w kogo (= insynuacja). Troc. W. s. w urząd—ehytre, zdradliwe, nieważne dostanie urzędu. Troc.

Wkradca, y, lm. y, **Wkradca ten, co coś wkrada a, co sam s. wkrada:** W., wkradający s. gdzie. L. W. towarów przemyconych. L. (= przemytnik, szwarcownik).

Wkradza, y, lm. y p. **Wkradca**. Sł. wil.

Wkradzenie, a, bhm., czynność cz. **Wkraść**.

Wkradzenie się, a s., bhm., czynność cz. **Wkraść s.**

Wkrajac, e, ał, **Wkroić**, nied. **Wkrawać** l. co = wciąć, werznąć ku środkowi. 2. co, czego = pokrajawszy wrzucić, upuścić: W. cebuli do sosu. W. marchew w rosół. W. s. werznąć s., wedrzeć s., wtargnąć: Uchwały burzące tak głęboko wkrwały s. w konstytucję. Kal. Fała w parów s. wkrawa. Kon.

Wkrajanie, a, bhm., czynność cz. **Wkrajac**.

Wkrajanie się, a s., bhm. czynność cz. **Wkrajac s.**

[W kraju] *na brzegu, z brzegu:* Chustecka sie W. ozerwała.

Wkrapiać, a, ał p. **Wkropić**.

Wkrapianie, a, bhm., czynność cz. **Wkrapiać**.

Wkrapiałość, a, lm. e *rurka szklana, na jednym końcu cienko wyciągnięta, na drugim opatrzona balonikiem gumowym, do wkrapiania cieczy służąca.*

Wkraplać, a, ał p. **Wkropić**.

Wkrapianie, a, bhm., czynność cz. **Wkraplać**.

Wkraść, **wkradnie**, **wkraudł** *wprowadzić wkradkiem, kradzionym sposobem, przemyścić, przeszwarcować:* W. towar, kontrabandę do kraju, do miasta. W. s. l. *wkradkiem, złodziejskim sposobem wejść gdzie, dostać s.; przekraść s., przemyścić s., przeszwarcować s., wsrubować s.:* Wkradam s. do miasta. Kn. W. s. do obozu nieprzyjacielskiego. Wkraudł s. złodziej do pokoju. Troc. Złodzieje do skarb wkradli s. Kras. Straszliwa żmija wkradła s. do sadu. Miek. Przen.: Nad Soplicowem słońce weszło i już padło na strzechy i przez szpary w stodołę s. wkradło. Miek. (= wdarto s., przedarto s., wcisnęło s.). Przen.: *wngić s., wkręcić s., wcisnąć s., włudzić s., wsrubować s., zakaść s.:* Wkradać s. do familji albo w familją. Kn. Wkradam s. w kogo, zakradam s. Kn. Wkradał s. w niego, pochlebniejszy, w łaskę królewską. Troc. Wkradał s. w urząd. Troc. *Insinu*, wsobiam, włudzam, wdzieram, przylizuję, wkradam s. w kogo. Mącz. Euzebjusz, do Konstantyna przez siostrę jego wkradając s., włożył na Atanazjusza potwarz. Skar. Wkraudł s. Absalon w łaskę ludu izraelskiego. Bud. Brał towarzystwo z niemi i do opata w przyjaźń s. wkradał. Skar. Zwolnia będziesz s. wkradał do starszka w łaski. L. Zawisza, wkradszy s. w kredyt u Elżbiety, kanclerzem został. Nar. Jednym Narcyz pojrzaniem do serca s. wkradał, jako chętał, tak młodzieńcy i pannami władał. Zim. Ani mnie wiele zachodów kosztowało W. s. w serce. Oss. Niech s. umizga do panny Karoliny, może przy mojej pomocy wkradnie s. w serduzko jej. L. Przen.: *pojawić s., pokazać s., zająć nieznacznie, zakaść s., wcisnąć s.:* Wkradła s. nienawisć tych panów nieukróconych. Troc. Herezja s. wkrada. Troc. Wkradły s. powoli zbytki i nierządy. Opal. Wkradła s. tu pomylka. Wkrada s. zazdrość, wkrada niechęć wszędzie. Kras.

Wkrawać, a, ał i W. s. p. **Wkrajac**.

Wkrawanie, a, bhm., czynność cz. **Wkrawać**.

Wkrawanie się, a s., bhm., czynność cz. **Wkrawać s.**

× **Wkręcać**, a, ał i × W. s. p. **Wkręcić**.

× **Wkręcanie**, a, bhm., czynność cz. **Wkręcać**.

× **Wkręcanie się**, a s., bhm., czynność cz. **Wkręcać s.**

Wkręga, [Wkuł] przys. *wokrąg, naokoło, naokół, wokół, dokoła:* Bóg przeinaaczał kształty W. widziane. Wyp.

[**Wkręzać**, a, ał] p. **Wkrążyć**.

Wkrężanie, a, bhm., czynność cz. **Wkręzać**.

Wkrężanie się, a s., bhm., czynność cz. **Wkręzać s.**

Wkrężenie, a, bhm., czynność cz. **Wkrążyć**.

Wkrężenie się, a s., bhm., czynność cz. **Wkrążyć s.**

[**Wkrążyć**, y, ył, nied. **Wkręzać**] *wkrajac co tularkami do jałta, np. cebule, marchew, kielbase. W. s. wkręcić s., wsrubować s., wsrubować s., wcisnąć s.:* Woda wybucha wściekłym giejzerem, to znowu wkręza s. w otchłanne leje, zwała s. w jakieś straszne, otchłanne przepaście. Przybysz. Otchłanie ciemności głębiej s. jeszcze wkręzały. Przybysz.

Wkręcać, a, lm. e l. *przyrzód do wkręcania.*

2. × W. anat., p. anat. **Nawrotny**.

Wkręcać, a, ał i W. s. p. **Wkręcić**.

Wkręcanie, a, bhm. l. czynność cz. **Wkręcać**. 2. lek.: † W. (Bd.), † skręcanie ręki naprzód

(Gut.) (pronatio) *nawracanie, zwracanie na wewnątrz.*

Wkrećcie się, a ś., btm., czynność cz. **Wkrećać ś.**

Wkrećcie, a, btm., czynność cz. **Wkrećć.**

Wkrećcie się, a ś., btm., czynność cz. **Wkrećć ś.**

Wkrećć, i, ii, nied. Wkrećać, × Wkręcać 1. *krećąc wsadzić, wcisnąć; wstrubować, wświdrować*: W. grajcarek, śrubę. W. świder. Przen.: W. kogo dokąd = *zabiegając umieścić, ulokować, wstrubować*: W. kogo do biura, na posadę. Przen.: *wprowadzić ukradkiem, wcisnąć, przeszarżować, wstrubować*: Wkrećę cię i bez biletu wejścia. 2. [W.] *wrzucić, wcisnąć, wepchnąć*: To cię wkrećę do studni. 3. anat.: † **Muskuł wkrecający** rękę naprzód czyli wewnątrz. (Bd.), † **Muskuł obracający wewnątrz** (Kamb.), † **Myszka do wewnątrz obracająca** (Krup.). × **Skręcać** (Krup.). **W. ś. I. wcisnąć ś., włoczyć ś., przedostać ś., wświdrować ś., wstrubować ś., przez ciążę.** Chociaż łośk w kościele, wkrećić ś. jednak aż przed sam ołtarz. Tylko nie tak gwałtownie, bo mu ś. w tę perukę wkrećę. L. (= *wpiąć, wzepię*). Odważy, ś. nawet postąpić i zajrzeć w kosodrzewinę, w którą ś. wkrecała ścieżka. Tet. 2. *dostać ś. dokąd złą, niewłaściwą drogą, wcisnąć ś., wstrubować ś., wkrasć ś., zakrasć ś.*: Wkrećić ś. do mnie pod imieniem sługi. L. Już ja ś. na wesele wkrećę. Młodzik jakiś podczas twej niebytności wkrećić ś. do twojej Anusi. L. Szatan do raję ś. wkrećić. Przyb. Ludomir wkreca ś. zrzęcznie w łaskę pana Jowińskiego. Fred. A. Zamierzyl sobie W. ś. do magnatów i wisieć przy nich. Błot. Wszędzie go pełno, wszędzie ś. wkrećić. Wkrećić ś. bez biletu na przedstawienie.

Wkręćak, a, lm. i, Szramcyjer, Szraubcyjer, Szraubencyjer rzem. *narzędzie do wkrećania i wykrećania śrub, klucz śrubowy.*

Wkręćka, i, lm. i stol. = Holośruba.

Wkroczenie, a, btm., czynność cz. Wkroczyć: W. nieprzyjacielskie. Troc. (= *napad, najazd, najście, inwazja*). W. w dyskurs, w materję. Troc. (= *wdanie ś., umieszczenie ś.*). W. w występek, w wojnę przeciwko ojezyźnie. Troc.

Wkroczny I. tyczyć ś. wkroczenia. 2. patol.: Choroby wkroczone, inwazyjne = *choroby wywołane wkroczeniem do ustroju wyższych pasożytów* (= *robaków, wnetrzaków, grzyblka promieniowego i t. d.*).

Wkroczyć, y, yi, nied. Wkrocać, [Wkroczować, Wkracować] *kroczyć wejść; wstępować*: Wszystkiego doświadczać pierwiej, niżli w bitwę W. Jabł. Nieprzyjaciel wkroczył w granicę, w państwo. Troc. (= *wtargnął*). Annibal z Hiezpanji przez Galję wkroczył na ziemię rzymskie. Lel. Orszak wkroczył w bramy miasta. Ty drżysz? nikt nie wkroczy: wszyscy za królem ciągną do zamku; my sami. Słow. Już szereg jegrów na pokrzywę wkracza. Mick. (= *wdziera ś.*). Goście wkraczają oto do komnaty. Zal. Wkroczył do pokoju człowiek. Żer. [Jak pierwszy krok na kierchówek wkroczyysz] (= *zrobisz, postawisz*). Przen.: Już po zgonie ojca wkroczył p. Antoni w związek małżeński z Leonorą Bierzyńską. Rol. Prze.: To już wkracza w dziedzinę filozofji (= *zarzuca filozofji*). Nie zda mi ś., abym miał głębiej w to wkraczać. Górn. (= *wdawać ś., zapuszczać ś., zagłębiać ś., unikać*). Żona nie powinna W. w dyskurs, któryby wydał kłótnie małżeństwa. L. Wkroczywszy w dyskurs, dalej rzecz prowadził. Troc. W. w występek. Troc.

Łatwo ś. zapomina błędów dzieci, kiedy w powinność swoją wkraczają. L. (= *wracając do swej powinności, kiedy ś. nawracając*). Miałby ś. ku Panu wrócić i, złości swojej, w enotliwe strzemię W. Sekł.

Wkroć, i, ii p. Wkrajać.

Wkrojenie, a, btm., czynność cz. Wkroć.

Wkropić, i, ii, Wkropić, nied. Wkrapiać, Wkrapiać kropiąc upuścić; kropkami wprowadzić, wkapać. × Przen.: Bogowie nieśmiertelni wkropili duszę do ciała ludzkich. Bud. B. Potym ś. z gęstwy głos żałobny ruszył i zmieszanego coś z strachu i żalości wkropił mu w serce. P. Koch.

Wkropienie, a, btm., czynność cz. Wkropić.

Wkropienie, a, btm., czynność cz. Wkropić: W., wprowadzenie kropkami lekarstwa do jam ciała.

Wkropić, i, ii p. Wkropić.

Wkrój, oju, lm. oje I. wkrójenie, wcięcie. 2. miejsce wkrójone, wcięte, wrąg.

[**Wkróska, i, lm. i**] *ustążka, tasienka, lamówka?* Ja tobie za te łaskę kupie wkróske na zapaska. **Wkrótce, [W krótkości]** przys. *w krótkim czasie po czym, niedługo, niezadługo, niebawem, zaraz.*

[**W krótkości**] p. **Wkrótce.**

Wkruszać, a, ai p. Wkruszyć.

Wkruszenie, a, btm., czynność cz. Wkruszać.

Wkruszenie, a, btm., czynność cz. Wkruszyć.

Wkruszyć, y, yi, nied. Wkruszać co = *krusząc upuścić; wdrobić*: Chleb wkruszony w mięsny rosół łyżnym jest posiłkiem. L. W. czego = *nakruszyć, nadrobić w pewnej ilości*: W. bułki w rosół. W., wdrobić. Troc.

Wkryształać, a, ai p. Wkryształić.

Wkryształanie, a, btm., czynność cz. Wkrysz. tałać.

Wkryształenie, a, btm., czynność cz. Wkrysz. tałać.

Wkryształić, i, ii, nied. Wkryształać *wprawić, wcisnąć jako kryształ*: Małe jej okienko w głębokiej nży rzucalo wzrok wprost na biel lodowca, wkryształoną jakby w rozwarty błękit nieba. Brt.

× **Wkrzewiać, a, ai i × W. ś. p. Wkrzewić.**

× **Wkrzewianie, a, btm., czynność cz. Wkrzewiać.**

× **Wkrzewianie się, a ś., btm., czynność cz. Wkrzewiać ś.**

× **Wkrzewić, i, ii, nied. Wkrzewiać** *krzewiąc wkorzenieć; zakrzewić, zakorzenieć*. L. W. ś. *krzewiać ś. wkorzenieć ś., wrosnąć; zakrzewić ś., zakorzenieć ś.*: Długim wiekiem wkrzewiony na kaukaskiej górze dąb ś. wali.

Wkrzyczeń, y, ai krzycząc *wcisnąć, wprowadzić wewnątrz*: Wkrzyczał mu kapitan do ucha. Żer.

Wkrzyczenie, a, btm., czynność cz. Wkrzyczeń.

Wkrzywać, a, ai i W. ś. p. Wkrzywić.

Wkrzywianie, a, btm., czynność cz. Wkrzywać.

Wkrzywianie się, a ś., btm., czynność cz. Wkrzywać ś.

Wkrzywić, i, ii, nied. Wkrzywać *zakrzywić, zagiąć, włoczyć do środka, wgiąć, wkuć*. W. ś. *zakrzywić ś., wcisnąć ś., zagiąć ś. do środka, wgiąć ś., wkuć ś.* Śł. wil.

Wkrzywienie, a, btm., czynność cz. Wkrzywić.

Wkrzywienie się, a ś., btm., czynność cz. Wkrzywić ś.

[**Wkrzyż, Na wkrzyż**] przys. *na krzyż.*

† **Wkrzyżować, uje, ował wbić na krzyż, ukrzyżować**: Ninie Ji śmieli W.

† **Wkrzyżowanie, a, btm., czynność cz. Wkrzyżować.**

Wkszałcać się, a ś., ał ś. p. Wkszałcić ś.
Wkszałcanie się, a ś., blm., czynność cz.
Wkszałcać ś.
Wkszałcanie się, a ś., blm., czynność cz.
Wkszałcić ś.
Wkszałcić się, i ś., il ś., nied. Wkszałcać ś.
wcielić ś. w kształt czego, przyjąć na ś. kształt czego; przemienić ś., przeobrazić ś., przedzierzgnąć ś. w co: Te (duchy), gdy ś. w myśli ludzkie wkszałcają... Słow.
Wkszałt przys. nakształt, w kształcie, na podobieństwo: Ukazał na niej bliźnię W. swastyki.
Mie.

Wkuć, a, blm., czynność cz. Wkuć.
Wkuć się, a ś., blm., czynność cz. Wkuć ś.
[W kucki, W kuczki] kuczność: Siedzieć W.
[W kuczki] p. W kucki.
Wkuć, uje, ul, Wkować, nied. Wkuwać, Wkuwywać kując wbić, wtlóczyć. Wit w ponurym milczeniu siedział jak wkuły. Krasz. (= jak przybity). Miecznik stał, jak wkuły do ziemi. Krasz. (= jak wryty). **W ś. kuciem dostać ś., wędzić ś., włamać ś.:** Gdy ś. wkułi głębiej i ostonili deskami, już mieli schronienie i prowadzili robotę dalej. Górs.

Wkulać, a, ał i W. ś. p. Wkulić.
Wkulanie, a, blm., czynność cz. Wkulać.
Wkulanie się, a ś, blm., czynność cz. Wkulać ś.
Wkulenie, a, blm., czynność cz. Wkulić.
Wkulenie się, a ś., blm., czynność cz. Wkulić ś.
Wkulić, i, il, nied. Wkulać wtulić, wciągnąć, schować, wcisnąć, skulić, zgiąć do środka, wkrzywić: W. głowę w ramiona, w poduszkę, ogon pod siebie. **W. ś. wtulić ś., wcisnąć ś., schować ś.:** Rozpostarta w fotelu (kobieta) wkułiła ś. w siebie, jak gdyby chcąc ś. oprzeć wstrząsającym ją dreszczem. Łuk w ręce ujął i w gęstwinę ś. wkułił. Tet.

[Wkułnąć, nie, nął] wtoczyć: W. kulę do wody, kłode w dół.

[Wkułnięcie, a, blm.] czynność cz. Wkułnąć.
[Wkuł] p. Wkrąg.

Wkup, u, lm. y, Wkupno w kupienie, w kupienie ś.: Stanąwszy oblicznie przed wszystką bracią, W. cały doskonały, dostateczny odprawił, jak należy. Suk.

Wkupić, i, il, nied. Wkupować kogo za opłatą wpiśać, wprowadzić do stowarzyszenia, bractwa, cechu, na urząd i t. p. Przen.: Rad byłby kosztem choćby największym W. syna do prasy, literatury, zasługi publicznej i t. d. Orzesz. **W. ś. zapisać ś. do jakiej korporacji, płacąc ustanowioną cenę:** W. ś. do cechu = *splacić ś. na czeladnika, na majstra.* Wyzwolenie musi W. ś. do czeladzi. [Młoda mężatka obowiązana jest dać babom kwartę wódki, żeby ś. do nich wkupiła. W. ś. do szpitala]. Chęć wiedzieć, jaką ceną w złości ś. wkupli. Bardz. (za co ś. do spółnictwa zbrodni przedali. L.). Wkułił ś. w rade, do prawa tego, do wrębnego. Troc.

[W kupie] przys. razem, łącznie, jednakowo, zároveň: Byli oba w kupie takie zabobonniki, chłórných na świecie gorszych być nie może.

Wkupienie, a, blm., czynność cz. Wkupić.
Wkupienie się, a ś., blm., czynność cz. Wkupić ś.

[Wkupiny, in, blp.] ukt, obrządek w kupienia ś.: Gdy ocepioną wprowadzą do komory, tańczą z nią mężatki na przywitanie, czyli W.

**Wkupne, ego, blm. opłata, wnoszona przez wku-
 mującego kogo a. przez wku-
 mującego ś. (jak wpiś-
 owie, wstępne):** W., opłata pieniężna, którą raz tylko dziedzicowi lasu bartnik składa, a to za pozwolenie wyrobienia barei, jako wynagrodzenie za użycie drzewa na bare. Śl. wil. [Prządki w domach, gdzie praśe wieczorami miały... częstowały gospodarza domu wódką, co nazywało ś. wku-
 pnym. Zabawa w śróde Wstępną, gdy tańczącym przygrywa muzyka na strunach konopnych, nazywa ś. wku-
 pnym na konopie. W. do bab = poczęstunek popielcowy, sprawiany przez młode mężatki lub ich mężów starszym kobietom.
Wkupno, a, blm., p. Wkup: Starac ś. o W. Śl. wil.

**× Wkupność, i, blm. charakter, przywilej tego, co ś. wku-
 pił a. co został wku-
 piony; prawo na-
 byte przez złożenie wku-
 pnego: Za wku-
 pnością
 wejść do dziedzictwa. Kosz.
Wkupny przym. od Wkup. Troc. Wkupne urzędy. L.
Wkupować, uje, ował i W. ś. p. Wkupić.
Wkupowanie, a, blm., czynność cz. Wkupować.
**Wkupowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wku-
 pować ś.**
Wkuły, Wkuwany im. od Wkuć.
Wkuwać, a, ał p. Wkuć.
Wkuwanie, a, blm., czynność cz. Wkuwać.
× Wkwasić, i, il, nied. × Wkwasać włożyć, aby kisiło, zakwasić. L.
× Wkwasać, a, ał p. Wkwasić.
**× Wkwaszanie, a, blm., czynność cz. Wkwa-
 szać.**
× Wkwaszanie, a, blm., czynność cz. Wkwasić.
Wkwaterować, uje, ował zainstalować na kwaterze, wprowadzić na kwaterę: W. żołnierzy. (= *ustawić na kwaterę*). **W. ś. wprowadzić ś. na kwaterę, stanąć gdzie kwaterą a. na kwaterze.** Przen.: *zakuwaterować ś., wprowadzić ś., upakować ś., utarabanić ś.; wejść, aby ś. usadowić:* W. za stół. Wkwaterował ś. do mnie na noc, choć nieproszony. Stara ekonomowa wkwaterowała ś. do alkierza heroicznie. Krasz. K.
**Wkwaterowanie, a, blm., czynność cz. Wkwa-
 terować.**
Wkwaterowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wkwaterować ś.
Wkwiecać się, a ś., ał ś. p. Wkwiecić ś.
**Wkwiecanie się, a ś., blm., czynność cz. Wkwie-
 cać ś.**
**Wkwiecenie się, a ś., blm., czynność cz. Wkwie-
 cić ś.**
Wkwiecić się, i ś., il ś., nied. Wkwiecać ś.
upaść, zagłębić ś. pomiędzy kwiaty: Jako rój pszczołny raz po raz ś. wkwieci i znów polata nad pąkiem, tak hufiec między piękne liście wpadał i wlewał. Poręb.
Wlać, eje, ał, † Wlić, nied. Wlewać i. co w co, do czego = lejąc wpuścić; nalać: W. lekarstwo koniowi w pysk. Wlane wypil wino. Troc. Wlał w siebie całą kwartę = *wypil, wychlał, wyzłopał, wysuszył, wydusił.* Kazawszy sobie podać jakieś straszne kieliszko, wlewa do niego całą butelkę. L. Wleł piwo w tę szklanke. Troc. Przen.: Znać po nim było, że już nad miarę wlał był więcej w głowę. L. W. czego = *nalać.* W. jeszcze więcej = *przylać, dolać.* Przen.: *wpoić, wszczepić, wzbudzić, stworzyć co w kim, w czym, natłoczyć kogo, co czym:* Boże zastępów, wlej i utrzymaj ducha jedności w narodzie. L. Dusza człowiekowi jest dana z stolicy niebieskiej a jest wlana w ciało jego prawie z ręki Boga Ojca niebieskiego. Rej. Posiada rozum wlany i nabyty. Nar.**

(= przyrodzony). Wszyscy uczeni ludzie wychwalają sztukę, przez którą Ezop wlewał słuchaczom naukę. Jak. W. Zły owoc znak złego drzewa, złote s. matki w córkę wlewa. Zabł. (= przechodzi; udziela jej s.). Piękno, które wiał w ten marmur, myśl, którą nim wyraził, Bóg wie ile lat będzie s. odzyskać z tego posągu. Bał. Bóg wiał w człowieka duszę rozumną i nieśmiertelną. Jeł. 2. przn.: W. na kogo = złać, przelać, przekazać, złać, scedować, odstąpić mu: [zaak chciał błogosławieństwo Boskie, które miał od ojca, na syna swego W. Skar. Wlewam na kogo prawo, albo dług = spuszczam komu dług swój. Kn. Wlewać królestwo, prawo, dług na kogo. Troc. Po chrzcie wlaną na duszę łaskę Bożą przyjął. Skar. Jako mię posłał Ociec i jakowa jest mi moc według człowieczeństwa dana, tak też posyłam ja was, i takowa władza ode mnie na was będzie wlana. Ody. Jest to na woli księdza wielkiego litewskiego W. na Polskę prawa wszystkie swoje dziedziczne, które, jako pan własny i dziedziczny, na Litwie ma. Orzech. Słodycz, dobre skłonności natura w nią wiała. Niem. W. w serce czyste należytą uniżoność i pobożność. Troc. Bóg dobrą w niego wiał duszę. Troc. Wlana od Boga nauka, mądrość. Troc. Te i tym podobne rozmowy wlewały w duszę moją najwyższe przywiązanie do kochanego dziadka. Chodź. Wlewać w serce balsam pociechy. 3. [W.] ucz.: W. uczniowi dwójce, pałę = wsolić, wlepić, wrzepić, palnąć, wysypać (= dać mu zły stopień). W. s. 1. lejąc s. dostać s. w łożek; wpłynąć, wciec, wylać s. do wnętrza: Woda z kapelusza wiała mi s. za kołnierz. Przn.: wpaść, wdrzeć s.: Przez tę bramę mogła s. W. do obozu jazda polska. Sienk. Przn.: Tak było poniekąd z Litwą i Rusią, gdy s. te kraje wlewały w Polskę. Lel. (= wcielały s.; zlewały s. z nią). 2. przn.: W. na kogo = przelać s., przejść z kogo, udzielić s. komu: Złość matki w córkę s. wlewa. 3. (o płynie) zmieścić s., pomieścić s., wejść, móc być objętym: Wleje s. w to naczynie tyle a. i więcej. Kn. Przn.: † Wlewać s. = zawierać, nieścić s.: Nie zawsze człowiek, co s. w kogo wlewa, zgadnie. Pot. (= co s. w kim kryje). Nie można z ubioru sądzić, co s. w człowieka wlewa. Gór. Znam ja ciebie dobrze, wiem, co s. w cie wlewa. Opal.

Wlanie, a l. btm., czynność cz. Włać. 2. † W., lm. a. przelew, cesja, przekaz, wlewek. Sł. wil.

Wlanie się, a s., btm., czynność cz. Wlać s.

Wlań, a, lm. e zool. (pelagia) = Krążkopław.

Wlatać, a, ał p. Wlecieć.

Wlatanie, a, btm., czynność cz. Wlatać.

Wlatywać, uje, ywał p. Wlecieć.

Wlatywanie, a, btm., czynność cz. Wlatywać.

Wlawiec, wca, lm. wce min. mineral z gromady sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy leucytu, leucyt.

[**Wlazienie**, a, btm.] czynność cz. Wlaźć, wleziennie.

× **Wlazło**, a, lm. owie p. Wlaz. Troc. Natręt a. W., wszędybył. Fred. M.

× **Wlazły który wlaźł**: Dziurą W. do owczarni wilk. Smotr. Nie o człowieka mu chodziło, ale o wlaźłego kotka, do którego nie było komu wtórować. Krasz.

[**Wlazować**, uje, owal] p. Wleźć: Wlazuj, Ulka, na wóz. Wlazuje (= wlaź).

[**Wlazowanie**, a, btm.] czynność cz. Wlazować.

[**Wlaźć**, wlaźcie, wlaź] p. Wleźć: W. na drzewo. Co jej w rękę wlaźcie.

Wlec, wlece, wleki, a. włóki, [Wlio], częstot. inied. **Włóczyć** l. ciągnąć po ziemi, sunąć: Uziąjane woły ledwo wlokły zwrócone lemiesz. L. (= ciągnęły za sobą). Onych 23 na jednym łańcuchu uwiązanych wleczono, nie wiedziono, bo i chodzić dla ran i zgnitych członków nie mogli. Skar. Gość wdzięczniejszy, co sam z chuci przyjdzie do kogo, niż ów, co go wloką, a on s. wydziera a prawie gwałtem ukazuje onę niechęć swoją. Rej. (= gwałtem wiodą, spraszają). Chrześcijan gwałtem do bałwochwaltstwa włóczono. Skar. (= napedzano, muszano, zniewalano, przynaglano). Włóczyć albo wlokę kogo za nogi, za rękę: koń go włóczy, zwłókt. Kn. Trzykroć około murów Hektora nędznego Achilles kołmi włóczył. Koch. J. Niech go przywiąż do ogona końskiego i niech włóczą, póki nie umrze. Swit. Włókt nieprzyjacieli panny za warkocze. P. Koch. Włóczyć szatę. Kn. (zamiatam ziemię. L.). Ci, którzy dziś ogony na trzy łokcie wleką. Pot. Cóż to, proszę, za rozum, sarmackie matrony, rogi na głowach stawiać, a włóczyć ogony! Łączn. Włóczący szatę po ziemi. Kn. Trzeba hultać i torbę włóczyć bez żadnego zapasu. L. (= włóczyć s., chodzić z torbą po probie). Włóczyć nogi = ciągnąć, powłóczyć, stamać, suwać: Włóczy nogi, ledwo iść, noga za nogą. L. Chory, który nogi włóczył, tylko s. po udach starbocąc, uleczył. Skar. Ledwie mogąc przestąpić przez prógi, pomału chore włóki za sobą nogi. P. Koch. Marnotrawnego syna ujrzał idącego i ledwie z głodu nogi włóczącego. Ody. Ledwie nogi za sobą, chociaż młody, wlece. Druzb. Babsko ledwo nogi za kijem wlekło. Oss. Dla podagry ledwie nogi wlece. Dm. Przn.: W. dni swoje = pęzić nudnie, apatycznie, kolatać s. na świecie, węgietować: Nie żyję, ale dni mizern wlekę. Trzye. We łzach gorzkich i boleśce młode wlokę życie. Od. Włóczyć kogo po siadach = ciągnąć, prowadzić, wodzić. Przn.: Ten gwałtowny stąp rzeczy, wlokący za sobą spustoszenie i ucisk. Śniad. (= pociągający, sprowadzający, prowadzący, powodujący). 2. wywłóczyć, wynosić, wyprowadzić, nieść co dokąd: Niewiasta wlece wszystko z domu na gorzałkę, jakby do kramnicy. Comp. 3. a. [Włóczy] pole = bronować: Włóczę, nakrywam ziemię broną. lro. Mącz. W. rolą. Troc. [Zaprząg konia do takiego włóka i wlece. Na dolinie zboże wymokło, bo sie go ta nie wlekło]. 4. Włókiem włóczyć = łowić ryby: Którzy jeziora mają w czyjej puszczy, gdy przyjadą w zimie jezior swych włóczyć... Stl. 5. Włóczyć kogo albo co, W. kogo albo co, trzymać długo, trzymać na rzeczy, odkładać, odwlekać. L. (= trzymać w zawieszaniu, zwlekać z decyzją) W. s. 1. ciągnąć s., sunąć s., pęzić, snuć s.: Włóczy s. co po ziemi, np. szata. Kn. Jeden z nich długą szatę nosi, aż s. włóczy; drugi kuso, że trzeba krwę wstydliwę oczy. L. Szata mu s. po ziemi włóczyła. Troc. Włóczy s. wąż po trawie. Troc. Rzeka w poblizsze morze wlece s. swemi wędami. Otw. Płomień s. ku górze ciągnie, kiedy do niego dobrych drow przykładają, ale jeśliże mu mokrych przyłożą, tedy s. już wlece po ziemi z dymem pospołu. Rej. (= rozściela s., ciągnie s., snuje s., stania s.). Tuman włóczy s. nad polanami. Prus. Gdy s. dymy po domie włóczą. Troc. Aby s. wino nie wlokło. Slesz. (= aby s. nicią nie ciągnęło. L.). [Niosąc mleko, nie trzeba go rozlewać po drodze, boby s. mleko od tej krowy wlekło. Mleko zaczarowane wlece s. lub prędko siada. Po brzuchu żem. sie wilk]. Po dołkach siwiały wody i wlekły s. polnemi

drożynami, kiej to szkliwo roztopione. Reym. Mężczyznom tym ś. od brwi do brwi włosy wleka. Syr. (= rozciągają, sięgają). Przen.: Mało on dba, kiedy mu ś. sprawa wlece. Falib. (= nie urywa ś., kiedy jej starcza, nie wychodzi mu). Skępiec acz marnie tu używie światła, wzdry mu ś. wlece strawica na lafa, hojny, do czasu, jako pan, używa, a czasem i pod ławą bywa. Rej. 2. posuwać ś. leniwie naprzód, leźć, szłapać ś., iść a. jechać powoli, ospale, ciągnąć leniwie: Sroga wielkość tego pogaństwa zewsząd tam wlece ś. Star. Z Wołoczyna do Warszawy 25 mil pięć lub sześć dni wlekiśmy ś. Niem. W. ś. noga za nogą. Wlece ś. jak smoła (= żółwym krokiem). Przen.: A lubo ś. o kulach kaźń powolna wlece, przecież rzadko złoczyzny człek od niej uciecze. Przen.: Rozmyślał godziny w ciszy leniwie ś. włoką. Mick. Wlece ś. co, np. sprawa, skrzypi sprawa, skrzypiąc idą rzeczy, nieochotnie, nierzesko, leniwie, słabo, oziębłe, niesmarownie. Kn. (= postępuje leniwo, ciągnie ś. bez końca, przedłuża ś.). Gdzie mus popycha, tam ś. wszystkim opieszale wlece. Pilch. 3. ciągnąć ś. długim pasmem, rozpościerać ś., rozciągać ś. wzdłuż, iść: Ten las wlece ś. miłg. Droga ta wlece ś. bez końca. 4. Włóczyć ś., [Włóczyć ś.] = lazić bez celu, wałęsać ś., tulać ś., wieść życie włóczęgi, błądzić szwendac ś.: Włóczył ś. z miejsca na miejsce. Skar. Bez domu, bez ojczyzny włóczę ś. jako wygnaniec. Skar. Włóczy ś., by Cygan po świecie. Rys. Włóczyłem ś. cały dzień. Pot. Próżnom ś. jak Żyd włóczył przez rozległe kraje. Tremb. Nie włóczył ś. po terminach, jako z wilkiem po kołędzie. Rej. Kto ś. po świecie włóczy, wiele ś. rzeczy nauczy. Nar. Włóczył ś. z niewiastą. Kn. Komu w domu dobrze, niech ś. po świecie nie włóczy. Oss. Polacy ledwie nie wszyscy po cudzych krajach włóczą ś. Stasz.

† Wlec, wlegnie, wległ, nied. † Wlegać spuścić ś., zdać ś. zupełnie na kogo, na co, polec, zaufać: Do Zygmunta margrabi wiele Polaków ś. obrażiło, że w Domaratę starostę tylko samego był wległ, a o inne wszystkie nie dbał. Biel. M.

Wlecie, a, blm., czynność cz. Wlecieć.

Wlecieć, i, wlecie, a. [wlecie], wleciał, nied. Wlatać, Wlatywać i. wfrunąć, lećąc wpaść: Wleciał wróbel do izby. Troc. Kuropatwy wleciały. Troc. Kanarek ten mi nieraz chytuchno wlatywał, gdym mu, głowę odkrywszy, drogę pokazywał. Toł. Leniwy chce, aby mu pieczone gołąbie do gęby wlatowały. Birk. Nie wystawił sobie, że mu pieczone gołąb sam do gęby wleci, przeto szczerze gotował ś. do pracy. Oss. Przen.: Widzisz, gadaliśmy z nim teraz o złodzieju, i jemu to imię naprzód do uszu, potem z uszu do głowy, a z głowy do gęby wleciało. Boh. (= na język mu ś. nawinęło). Coś mi wleciało w oko (= dostało ś. do oka). Coś mi wleciało w tchawicę, i zakrzusiłem ś. 2. przen. wbiec, wpaść: Wleciał jak bomba do pokoju. 3. runąć, wpaść, spaść: W. w przepaść. Monstrum przekłęte, żebyś wleciała w przepaści piekielne L. 4. pod co = podlecieć: Wleciał pod most. 5. † W. ku górze, p. Wzlecieć: Tak wleciał wysoko, że okiem próżno go było dojrzeć. P. Koch. Chociaż panna nie ma nic, będzie ś. wspinająca i żeby co najwyżej na grządkę wleciała. Rej. Przen.: Na wysoką wleciał godność. Troc. (= wyniósł ś., wspiął ś., wystrzeżił).

Wlecie, a, blm., czynność cz. Wlec.

Wlecie się, a ś., blm., czynność cz. Wlec ś.

† Wlegać, a, al p. † Wlec.

† Wleganie, a, blm., czynność cz. Wlegać.

× Wlegować, uje, ował wciągnąć legalnie, wpiąć urządowo: Ale to musi pisarz w księgi W. Chł.

× Wlegowanie, a, blm., czynność cz. Wlegować. [Więk, Wliik] zgoła nic, zupełnie nic: W. nie mam.

Wlepiać, a, al i W. ś. p. Wlepić.

Wlepianie, a, blm., czynność cz. Wlepiać.

Wlepianie się, a ś., blm., czynność cz. Wlepić ś.

Wlepić, i, it, nied. Wlepić i. wsadzić, wprawić co na lep, na klej, wkleić, przykleić w środku czego: Obrazek w książkę wlepiwszy. Troc. Wlep tę karteczkę. Troc. 2. przen. wsolić, wrzucić: Kazał mu za to sto kańczuków W. w gąsiorze. L. Nauczyciel wlepił mu pałkę (= żelność) ze sprawowania. Dworskie pacholę rzucił kamień i wlepił siniec na czoło. Syrok. 3. wsadzić, zatopić, zapuścić, wrzucić, wpić, wpoić, zagłębić, utkwic, zasadzić, wcisnąć, wpać, wpać, wwieźć: Ciało jego zęby wlepił, wfigis. Zigr. W. w ciało zęby, szpony. A oczy wszystkich w bożnicy były weń wlepione. Wuj. Jam, w nią oczy wlepiwszy, czekał wyroków szczęścia lub nieszczęścia mojego. Kras. Wszysey w twarz króla oczy wlepili, czekając z jego ust wyroku swojego wesela lub smutku. Stasz. Wlepił oczy w posty, przypatrując ś. gościom ich. Birk. Oblewa ś. wstydem, mieszając ś., iż wszyscy przechodzący nań oczy wlepiają. Nar. Rycarz ten nie śmiał wejrzeć nań lekliwy, ale wzrok w ziemię wlepił zamyślony. P. Koch. (= wbił). Długo w milczeniu miał weń oczy wlepione. Niem. W oblubienię wzrok trzymał wlepiony. Niem. Dziecki, skupiwszy ś. okolo starca, oczy w niego wlepiły. Wirt. Oslupiałeś mi coś, waszność, w ziemię wlepił oko, pomysł, jeszcze czas cofnąć tych szaleńców obu. Słow. 4. wpoić, wrzucić, wdrożyć, wbić, wlać, wszczepić, zaszczerpić: Natura sama jakoś nam wlepiła wrodzoną miłość i tak przysodziła te, w których ś. kto urodził, żywił. Lubom. Przyśnił mu ś. skarb i tak go sobie wlepił w głowę, że we dnie i w nocy ni o czym innym nie myślał. Kłok. (= nabił sobie nim głowę). Są niektóre rzeczy, których skoro ś. nauczy człowiek, zaraz ś. wlepią (= utkwia, przymją ś., przystaną, zostaną). W. ś. i. wcisnąć ś. i przyklej; wkleić ś., przykleić ś. w środku czego, wlepnąć, być wlepionym. 2. przen. zatopić ś., przylgnąć, zaślepić ś., oddać ś., przywiązać ś., wdać ś.: Łakomi, kiedy wlepiają ś. w szkatułę całym sercem, za nie mają swoje zdrowie i życie, nie tylko cudze. L. Szalona miłość, w kogo ś. wlepi, a. ochroni, a. oslepi. L. [Miłość gdy ś. w kogo wlepi...]. Dusza ś. jego w myślach wlepiła. Troc. (= przejęła ś. niemi). 3. przen. przylgnąć, przyjąć ś., wdrożyć ś., wpoić ś., wrzucić ś., wbić ś., utkwic, przystać, przywrzeć, przykleić ś., wpoić ś., czepić ś.: Wlepiły nam ś. w pamięć styczne słowa, nizielimy je wymawiać umieli. L. (= zostawały w pamięci). Aby ś. nam ta święta rada twoja wlepiła w te nieobaczne serca nasze. Rej. Nic ś. do serca ludzkiego marniej nie wlepi, jako to, do czego kto za młodo przywyknął. Baz. Przen.: Gdyby nie wiem jaką była, człekby ś. w nią żaden tak, jak ty, nie wlepił. Krasz. (= nie utonął, zahurzył ś., zakochał ś. w niej, oddał ś. jej). Gdym ś. wlepił w te anielskie wdzięki. Pol. (= wpatrywał ś., wlepiony oczy).

Wlepianie, a, blm., czynność cz. Wlepić.

Wlepienie się, a ś., blm., czynność cz. Wlepić ś.

Wlepka, i, lm. I kol. karteczka ze zmianą wydrukowana, służąca do zalepienia treści pierwotnej (np. na rozkładzie jazdy).

× Wlepty który wlepił, wlepiony: Oczy w słup na ich okręt długo wlepie stały. Jabł.

Wlepnać, nie, nął wcisnąćszy ś. przylepić ś.; przylec, przylgnąć wewnątrz czego, przystać, przywrzeć w środku czego, wkleić ś. Przen.: zwrócić ś. ku czemu pilnie, oddać ś. czemu, zatopić ś., zagłębić ś. w czym, przejść ś. czym, przywiązać ś., przylgnąć do czego.

Wlepnięcie, a, blm., czynność cz. Wlepnać.

[Wlepny] przylegający łatwo: W. kij. Wlepna ręka.

[W lepsze] przys. w najlepsze, na dobre: Pan prepinator bonował W., jakby sam pan nieboszczyk.

Wlećce przys. lekko, z łatwością, łatwo: Spodziewał ś. wypoczętymi końmi W. dociągnąć na noc do domu. Krasz.

[Wlecie] p. Wlecieć.

× Wlew, u, lm. y, × Wlewek i. wlewanie a. wlewanie ś. czego w co; miejsce, gdzie ś. co wlewa, wpływ, spust, wylot, ujście: W. rzeki do morza. 2. W. morza = odpływ, opadanie: Kolejne wlewy i wylewy morza. Oss. 3. otwór w zbiorniku, którym ś. wlewa wodę. 4. hut., p. Lej.

Wlewać, a, ał i W. ś. p. Wlać.

Wlewanie, a, blm. i. czynność cz. Wlewać: W. wina w kieliszek. Troc. W. prawa twojego na kogo. Troc. 2. lek.: W. podskórne = wprowadzenie większej ilości płynu do tkanki podskórnej w celach leczniczych (hypodermoclysis). W. do jelit (enteroclysis).

Wlewanie się, a ś., blm., czynność cz. Wlewać ś.

Wlewek, wku, lm. wki i. × W., p. Wlew: Białogród miasto przy wlewkach Niestru rzeki, w morze Czarne wpadającej, zbudowane. Błaz. (= przy ujściu). 2. przen. wpływ, oddziaływanie: Pod jakim ja to wlewkiem urodził ś. planety. Nagł. (= wpływem). 3. przen. spadek, spuścizna, dziedzictwo; atawizm: Spada przymiot ojezysty przez W. na syny, a jeśli nie przez jedno, to przez drugie czynny. Książ. 4. dokument, wyrażający przekazanie praw komu; przelew, przekaz, cesja, transfuzja: Sumę tę jemu, albo komuś on jej W. uczynił, zapewniamy. Vol. Aby żaden nie ważył ś. pretensji jakich od zagranicznych nabywać, sub nullitate takowych wlewków lub pretensji. Vol. Wlewkiem nabyte prawo. Troc. W. sukcesji, na siebie spadkę na osobę księcia uczynił. Karp. 5. gis. = a) forma do odlewania z metalów, ajngus. b) zbyteczna część odlewu, wypełniająca lej formy, którą to część odrzyna ś.

Wlewkowy przym. od Wlewek. L.

Wlezenie, a, blm., czynność cz. Wleźć.

Wleźć, wleze a. [wlezić, wlaź, wleje = wleże, [wlaź, wliże], nied. Wlaź i. leząc. Łażąc dostać ś., wejść, wsunąć ś., wemknąć ś., wcisnąć ś., wgramolić ś., wpakować ś., wtarabanić ś., wpelznąć ś.: Chuda myszka do skrzyni wązka szparką wlaźła. L. Nigdy, srogimi brzucha zmęczony przemory, nie wlaź wilk do mojej obory. Nar. (=nie ukradł ś.). Wlażę. Zwr. M. Kto wszędy lata i wszędzie łązi, i tam też trafi, gdzie ś. obrazi. Książ. Łacno W., trudno wleźć. Kn. Wlaźł złodziej w dom po dachu, aby co ukradł. L. (= ukradł ś., zakradł ś.). Gdyśmy w ten kąt wleźli, dzikiśmy

naród wielce znaleźli. Jabł. (= zapędzili ś., znaleźli, zabłądzili; gdyśmy ś. w nim znaleźli). Wlaźby i w ogień, żeby go nie znano, i w ziemię, by go tylko nie widziano. P. Koch. (= schowałby ś., skryłby ś.). Gdy ołów chce ś. skosztować ze złotem, złoto: wleżwa w ogień co prędzej, a czyż ze mną o to. Papr. (= poddamy ś. próbie ogniowej). Przen.: Pieniądz same w garść czasem wlażę. Pilch. (= nastreczają ś.). W. komu w oczy (= nawinąć ś., napatoczyć mu ś.). Siedząc lat kilka w Warszawie, wlaż w długi aż po szyję. L. (= webrnął, zahrnął, wplątał ś., wkopał ś., ugrzązł w długach). Ja dziś tańcować nie mogę, bo mi coś w nogę wlażło. (= wdało ś., zrobiło ś.). [Zniewiarzowi wlaży ochwat w lewą rękę. Kurez wlażł mi w nogę. Ból wlażł mi w bok. Oczy mu wlaży w głowę, jako śledziowi. Troc. (= wpały, zapadły). Klin, gwóźdź wlażł (= wszedł, pogrążył ś., utkwił). Drzazga mu wlażła za paznokcie. Co ci znowu w głowę wlażło? L. (= wjechało, zajechało, przyszło do głowy; co ci ś. ubrało, przywidziało, przysniło ś.; masz muchy). Przedtym był miły i pokorny, a teraz jakieś państwo wlażło mu w głowę. Boh. (= zachorował na pana). Jak jej też co w głowę wlezie, to jej żadnym sposobem wyperswadować nie można. L. Amurat gdy ś. dowiedział, że ś. nań chrześcijaństwo tuje, wlażło mu to w łeb bardzo. Biel. M. (= zaniepokoiło go). W. komu w drogę = wejść; stanąć mu na przeszkodzie, wpoprzek, posp. wejść mu w paradę. (nied.) bródzidź mu. 2. [W.] wejść: W. do chałupy, do kościoła, do pałacu. Przyjeżdżają ojcowie. Wlaż do drzwi i mówią: Pochwalony! 3. [W.] wstać: Ona wysła z domu Bozego, wlażła do sąsiada. Wleście tu do mnie, jak pudziecie nazad. Prosiła mnie, żebym do niej wlaż. 4. [W.] przeniknąć: Staraj ś., aby słowo twe pożytkiem w chłopa wlażło. 5. w co, na co = móc wleźć; wejść, zmieścić ś., pomieścić ś.: Choć but trochę ciasny, ale mi jakos noga wlażła. W tę beczkę wlezie 20 garnicy. Jakby pole obsiał żytem, toby wlażło 15 korycoków. Przen.: Żadnym mi sposobem Alwar do głowy nie chciał W. Kras. (= nie mogłem go objąć, pojąć, spamiętać). Co wlezie a. prow.: Co ś. wlezie = co ś. zmieści, ile sił starczy, ile tylko można, ile ś. da: Bij, ile wlezie. Mogła na nią wymyślać co wlażło, bo Magda głucha była. Jun. (= ile chciała, dowoli). Będę chwalił, co wlezie. Zag. Pana Franciszka chwalono, co ś. wlażło. Dzierz. Bijemy ś., co ś. wlezie. Gaw. 6. leząc trafić na co nogą; nastąpić, wdeptać: W. w błoto. Wlażł w łajno. W. w sidła. Przen.: W. w sidła = wplątał ś., zaplątał ś., zlapał ś., zalał ś., paść ofiarą swej nieostrożności 7. na co = leząc dostać ś. na wierzch, na górę, wyleźć, wspiąć ś., wdrapać ś., wgramolić ś., wwindować ś., wpakować ś., wtarabanić ś.: W. na drzewo, otrząść drugiemu gruszki. Po spuszczonej ode mnie drabinie wlażł do mnie na ganek P. Koch. Gotowym na wieżę W. i przez trąbę wrzeszczeć po mieście. L. Wlażł na gruszkę, trząstł pietruszkę. Prz. (= ni to, ni owo; ni w pięć, ni w dziewięć; bzdurstwa). Dziecię, kiedy na łąwę a. na stół wlezie i spadnie, dwoje szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i ociec różgą obje. Żarn. Wleż na to drzewo. Troc. W. na dach. Troc. [Wlaż na strych]. Kon. [Coś mi na oczy wlaży] = zachodzi. Przen.: Na tę kamienicę już wlażło kilkanaście tysięcy pożyczonych. Boh. (= już jest obciążona tytuł zapisanymi na nią długami). Wlażł mu na hipotekę (= obciążył mu

hipotekę swoim długiem). Władł mu na pensję (= *położył mu areszt na pensji na rzecz swojej należności*).

× Włęgnać się, ęgnię ś., ęgnął ś. a. agł ś. wrozić ś., wdać ś.: W takas ś. wlagi. Sł. wil.

× Włęgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Włęgnać ś.

[Wlic, wlezc, włóki i W. ś.] p. Wlec.

† Wlicie, a, blm., czynność cz. Wlic.

Wliozać, a, ał i W. ś. p. Wliczyć.

Wliczania, a, blm., czynność cz. Wliozać.

Wliczanie się, a ś., blm., czynność cz. Wliczać ś.

Wliczenie, a, blm., czynność cz. Wliczyć.

Wliczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wliczyć ś.

Wliczyć, y, ył, nied. Wliozać wciągnąć w liczbę, zaliczyć, policzyć w co, wrachować, doliczyć, dodać, włączyć, dołączyć, przyłączyć: Racz nas w spolek swych wiernych W. K. G. Wliczywszy w to stratę czasu, w zysku otrzymamy zero. (= uwzględniwszy nadto). Za cóż cię wliczać między wrogi? (= mieszać cię z niemi). Na mary mię osądzono, gdy w ludzi poczet wliczono. Dar. J. Nas przegrana wliczy między buntownicy. L. W. ś. wliczyć siebie, zaliczyć ś., włączyć ś. w liczbę, w poczet, wrachować ś.: Jedzmy i pijmy, tak ś. do głupieh i szczęśliwych wliczym. Krasin.

† Wlic, wleje, il p. Wlać: Tyś zaiste Bóg skryty, w święte, czyste ciało wliły. (Pśú z w. XV).

[Wlik] p. Wlek.

Wliśnik, a, lm. i bot. l. p. Kozibród. 2. p. Kłosica.

Wlizać się, że ś., zał ś., Wliźnąć ś., Wliścić ś., nied Wliżywać ś. przez luzosostwo wkraść ś. w łaski, włascić ś., pochlebając zjednać sobie czyją przychylnosc, zaufanie. L.

Wlizanie się, a ś., blm., czynność cz. Wlizać ś.

Wliźnąć się, źnie ś., znał ś. p. Wlizać ś. L.

Wliznięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wliźnąć ś.

Wliżywać się, uje ś., ywał ś. p. Wlizać ś.

Wliżywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wliżywać ś.

1. Wlot, u, lm. y l. wlecenie, wlatanie: Wciąż na wylocie, czyli na wlocie w chorobę jaką. Krasin. 2. miejsce wlecenia, wlatania, wpust: Wloty blazane do worków kwestarskich. W. postrzału (chir.) = miejsce wejścia pocisku na powierzchni ciała.

Wlot, W lot przys. p. Lot; jak na skrzydłach, pędem, w te pędy, duchem, piorunem, na jednej nodzie, w mgnieniu oka, na poczekaui. Troc. W. powróce. W. będzie wszystko gotowe.

Wlubić się, i ś., il ś. l. polubić mocno, ukochać, zagustować, zasmakować w czym, wciągnąć ś. w co z lubością: Raz poznawszy korzyści, które nauki płódzą, raz wluwbiwszy ś. w ieh przyjemności... Sł. wil. Dziwne, że to on, co śmiechu nie znosił, tak ś. wluubił w te drgania jakichś dziwnych tonów. Ork. 2. wkraść ś. komu w serce, w łaski, stać ś. komu lubym, podobać ś., dać ś. polubić: Snać mu wluubiłem ś. mówieniem swoim. Poręb.

Wlubienie się, a ś., blm., czynność cz. Wlubić ś.

[Wlukcie] prędko.

Wlulenie się, a ś., blm., czynność cz. Wlulić ś.

× Wlulić się, i ś., il ś. wkraść ś., zakraść ś., włudzić ś., wcisnąć ś., wkrubować ś., wemknąć ś.

do serca: Już ś. on w poufałość dobrodziejee wluili. Tremb. Żonę do piersi skoro swych przytuli Pompejusz, zaraz duch ś. w członki wluili Chr. (= wstąpi; rozedzie ś., rozleje ś. po nich).

Wlutować, uje, ował lutowaniem uprawić; przylutować w środku czego.

Wlutowanie, a, blm., czynność cz. Wlutować.

× Włacha, y, lm. y uście, dział rzeki. Sł. wil. (= łacha?).

[Wlacuchy, ów, blp.] p. Włok.

[Wład] zręcznie, latwo: Jemu juze nie tak w ład z chłopem.

[Włada, y, blm.] l. p. Władza: Nijakiej władzy w ręcak nie miałek. Odesła go W. i spad. 2. moc, siła: Stępi ś. to złe, kij mu ś. na drzazgi ostrzepie, straci władę i pójdzie se w djas. Żer. Włada na cie przyjdzie, telo co kazdej biedzie do gardła skoecs... a zdusis Żer.

† Władacz, a, lm. e p. Władca: Eol, W. wiatrów. Otw.

Władać, a, ał, † Włodać, Władnąć, † Włodnąć, † Włość l. czym = mieć władzę w czym, móc ruszać czym podług swej woli, używać czego dowolnie: Tak chorobami był połomany, że ani ręka, ani nogami W. nie mógł. Steb. Człowiek, odjętą mając władzę w rękę, nie włada mocą i siłą swoją. L. O małym przeszłej zimy nie skościł i rękoma od mrozu zmartwialemi już władnąć nie mogłem. L. Stoń swoją trąbą tak włada, jak człowiek swą ręką nie może. Haur. (= tak nią macha). Utrzymać tez nie może, ściśkał tylko Mentora, bo uszy nie władał. Jabł. (= nie mógł mówić). Ręką i nogą władnąć nie mógł. Górn. Długo na łóżku leżała, prawie żadnym członkiem nie władnąc. Skar. W niemocy, gdy sami sobą niewładniem. Skar. (= nie możemy ś. ruszyć). W. ręką, palcem. Troc. Dobrze W. językiem. Troc. Przen.: W. językiem francuskim, angielskim = mówić niemi, posiadać, znać je. Tak Śniadecki władał polską mową, jak włada swemi instrumentami wielki muzyk.

Wit. W. piórem = umieć ś. wypisać, znać sztukę pisarską. W. bronią = robić z niej użytek, robić nią, postugiwać ś. nią. Zbierał ludzi młodych, którzy mogli iść na wojnę i władnąć włócznią i tarczą. Leop. W. szablą (= składać ś., szermować). 2. sobą = być odadzonym ruchem dowolnym, ruszać ś.: „Trzeba ś. kochać“, wszystko ci gada, co tylko żyje, co sobą włada. Karp. W. sobą = panować nad sobą, rządzić ś. swą wolą: Dał Bóg człowiekowi duszę nieśmiertelną, rozumną, sobą władnącą, wolną sobie. Skar. Tak stworzył duchy, żeby wolnie władły. Przyb. Nie chciałbym berła, bym swą nie miał W. wolą. Min. (= bym nie miał być panem swojej woli). Kto chce powoli zostać samego siebie panem i W. sobą. Nuc. 3. kim, czym = kierować, powodować, sterować, rozporządzać, zarządzać, dyrygować, dowodzić, komenderować: Piątym pułkiem władał sam Henryk Brodaty, a tam stanął główny mąż jego ludzi. Biał. Władną ludy królowia, co ś. bać ieh trzeba; samemż królmi władnie Jowisz, rządcą nieba. L. Ona jak co dobrego królestwy władała. Wład. Ja swoją przekładam małą wyspę Itaki, którą z dziadów władam. Jabł. (= której jestem panem, którą posiadam, dziedziczę, rozporządzam). Rzymianie wszystkim władną. Kn. Wszystkim władnę sam, in unius potestate et moderatione vertuntur omnia. Kn. Nie mów, że los wszystkim władnie: ty sam szczęścia nie chcesz. Karp. Mądrze włada poddanemi. Troc. Wszystkim sam włada. Troc. (= wszystko ma w swoich rękę). Bóg panem świata

i sam wszystkim włada. Kochan. Któż niebem i sercem ludzkim władcze? jedno Bóg. Skar. Powiedz, kto jesteś, ty, co sercy władasz? Kras. Bóg tylko sumnieniami ludzkimi włada. Boże, co tak mdłym piórem, jak groźną władasz stałą... Pot. Dzisiaj tak dobrze czasem władałem, żem czas mojej dokończył roboty. Troc. Takbym podróżą moją władać chciał, aby... Troc. (= *pokierować*). Burza tak wielka była, że żeglarza zwyczajnym sposobem okrętami rządzić i W. nie mogli. Warg. (= *sterować*). [Czym chudoła nasza włada, tośmy dali na ofiary]. (= *co mamy, co posiadamy, czym rozporządzamy, co jest w naszym rozporządzeniu, na co nas stać*). Sejanus przez czas niejaki wszystkim władał u Tyberjusa. Pilch. (= *wszystko miał w swoich rękach, wszystkim zawiadywał, trząsł*). Patrzaj, jako nieczenna dziewczka rozkazuje a włada wielkim królem. Rej. (= *przewodzi nad nim, powoduje nim, robi z nim, co chce, opanowała, zawojowała, pozbadała, osiodłała go*). Niech nas sen ogarnie władczy. Wysp. (= *przemózny*). Dzisiaj on władcze starym niebem i zgrzybiałą ziemią, ale są przestwory... Krasin. 4. a. W. komu, czemu, nad kim, nad czym = *być władcą, panować, królować, rozkazywać*: Władam, panuję, rozkazuję, rządę. Kn. Brat na brata powstaje, sąsiad na sąsiada; płazem idą bezprawia, bo rząd słabo włada. Śwr. (= *nie jest sprężysty, stanowczy, silny*). Ale równa jest wielkość, czy to światu włada, czy... Mick. Nie mogą W. narodowi. Słow. Nasz dumny Stefan do czegoż on zmierza? śmiałżeby W. jak niemieckie księżę? Słow.

Władanie, a, btm. 1. czynność cz. **Władać**: W. ręką, nogą. W. krajem. 2. p. **Władza**: Boże władania wielkiego. Groch. Bogowie, w których rękę dni moich W., rozum mi odjąć mogą, ale nie kochanie. Szymon. (= *państwo nad moim życiem, los życia mego*). Pozostawać w czym władaniu.

Władarka, i, lm. i forma ż. od **Władarz**, *władczyni*: Bogini, władarko jezior. Koch. J. Fortuno, ludzkiej władarko doli, której ramię dzielne waży gwoli kolejaj ich losy śmiertelne. Nar. Piękna władarko sereca mego. L.

† **Władarz**, a, lm. e p. **Władca**: Władarze Pańscy (= *duchowni*) patrzą na to jedynie, czyś. kto rzymskich dekretów trzyma. Rej. Wnet ich zobaczysz pysznego władarza. Przyb. Polacy żyli w gminowładztwie pod zwierzchnictwem żupanów i władarzy. Wiszn.

Władca, y, lm. y, **Władca**, † **Włajca**, † **Władarz**, † **Władacz**, † **Władnik** *ten*, co czym włada, *mający władzę nad czym, rządca, pan zwierzchni, panujący, monarcha*: Jowiszu, niebios władco nieskończonej mocy. Dm. W. nieba i ziemi. W. kraju. O władco świata, wiekuisty Boże!

Władczy przym. od **Władca**: Zwrócenie Mołdawji i Wołoszczyzny do dworu władczezo, do Porty. Budz.

Władczyni, i, lm. e forma ż. od **Władca**; † **Władarka**, × **Władzicielka**.

Władnąć, nie, nął p. **Władać**.

Władnictwo, a, btm., p. **Władztwo**: Umysł jego, mniemanym światu władnictwem napojony. Nar. × **Władniczy** przym. od **Władnik**, *zwierzchniczy*. L.

Władnie przys. od **Władny**. L.

Władnienie, a, btm., p. **Władnicie**. Troc.

Władnicie, a, btm., **Władnienie** czynność cz. **Władnąć**.

† **Władnik**, a, lm. cy p. **Władca**: Przybliżająś. w kilku członach z poselstwem od władnika kraju monbańskiego. Przyb. Daje mu pełną władzę z tytułem cesarza, z powagą nad innemi kraju władnikami. Przyb. Faryzeuszowie są władnicy zakonu i obrządków jego. Białob.

× **Władność**, i, btm., rz. od **Władny**; p. **Władza**: Żadnej władności w rękach nie miał. Baz. Kto w domu przedniejszy jest a nad czeladzią ma W. a. panowanie, tego zowią gospodarzem. Baz. Miasto to było pod władnością państwa weneckiego. Baz. Można zwyciężyć tam, gdzie walczą i zwyciężają nieczce, których nie udźwignie żadna człowiecza W., ani zręczność żadna człowiecza nie dopomoże. Wysp.

Władny, × **Włodny** 1. a. † **Włastelski** *mający władzę, moc, władający, panujący*: Parki, życia mego władne szafarki. Nar. Pobory swoje bierze Nędza, całemu władna pokoleniu. Wysp. Stońce brało we władną i słodką moc panowanie nad światem. Reym. 2. *mocen, upelnomocniony, umocowany, kompetentny, upoważniony, mający udzieloną sobie władzę, będący w stanie, w możności co zrobić*: Nie jestem W. zrobić ci tego ułatwienia. Nie wątpiła, że jest władna otrzymać od tego ducha... znak pewny. Dan. 3. *silny, mogący wiele, możny, potężny, mocny*: Przy Szamotulskim najwładniejszy regiment w wojsku od króla podany zostawał. Błaż. (= *summa in exercitu secundum regem potestas erat*. Krom.). Powinowactwo żadne, bliskość żadna w twej uszczypliwej mowie nie jest władna. Kochan. (= *nic nie znaczący, nic nie pomoże*). I nawet w berle władnym miał kłatwę niemocy. St. Przynajmniej pragnęła zyskać poparcie na tym polu władnego korepetytora. Dyg. (= *mogącego wiele zrobić*). Powstrzymała rękę swego władnego małżonka. Sienk. Zwycięskie duchy, przyzywam was władnym znakiem. Wysp. Układem swych pełnych kształtów władna, zmysłami ciecha, spoczywa niedbałym giestem wyniosłości cielesnej, jak rzymska matrona. Brt.

× **Władobronny** *władający bronią, orężem*: Władobronna Pallas. Pot. Mawors W. Pot.

× **Władodawca**, y, lm. y p. **Władzodawca**: *Primi motores, władodawcy* (o gwiazdach). Żebr. × **Władogromnie** przys. od **Władogromny**. Troc., L.

× **Władogromność**, i, btm., rz. od **Władogromny**. Troc.

× **Władogromny**, × **Władogromy** *władający gromami = piorunami, gromowładny*. L., Troc. W. Jowisz piorunami bije. Kulig.

× **Władogromy** p. **Władogromny**: Bóg W. Kochan. Jowiszu W. Min.

× **Władogroźnie** przys. od **Władogroźny**. L.

† **Władogroźny** *przerazający potęgą, wzniciający postrach, groźny, straszliwy*: Zycze, żeby imię samo królewskie nieprzyjacielom straszliwe i władogroźne było. Paszk.

† **Władolódca**, y, lm. y *ten*, co *włada lodzią, sternik*: Przewoźnicy, władolódcy. Petr.

† **Władotwórcza**, y, lm. y *wszechmocny twórca i władca*: Najwyższy W. Dor.

Władować, uje, ował *ładując włożyć; wpakować, wdlugować, wwindować*: Co największe działa W. na wozy. Jak. J. Przen: Zachorujesz, władowawszy w siebie tak wielką porcję.

Władowanie, a, btm., czynność cz. **Władować**: Sposób władowania bez windy armaty ciężkiej na łoża. Jak. J.

Władcycki, Władyczyn, Władyczy przym. od **Władyka**. Troc. Dobra władcyckie. Vol. Władycza cześć. Sienk.

Władcyctwo, a l. blm. *biskupstwo w kościele greckim, urząd władcyki*. 2. Im. a *obwód, podległy władzy władcyki, eparchja, djeczeja w kościele greckim*: Dobrom kościelnym i władcyctwom cerkwi greckiej zwykły s. dzieć najazdy, zwłaszcza podczas śmierci władcyków. Vol. Te przepisy we władcyctwach, monasterach, cerkwiach pilnie zachowywane być mają. Smotr. Metropolicie kijowskiemu zawsze W. połockie podlegało. Rut.

Władcyzny p. Władcyki. L.

Władcyzy p. Władcyki: Dobra władcyze i cerkiewne. Vol. Katedralne władcyze cerkwie. Sak. Włodzimierz Monomach zbudował w Smoleńsku cerkiew władcyzą św. Bogorodzice. Stryjk. Wróciwszy s. hurmem wielkim do dwora władcyzego, wszystko splondrowali. Birk. Syn W. Krasz. Zwycięstwo ubogich kozuchów władcyczych i panoszych nad złotogłowy pańskimi. Krasz.

Władcyzyn należący do władcyki: Sprzęty władcyzynie rozszarpali i spiżarnie. Birk. Wręczył pisanie władcyzynie hetmanowi. Rol.

Władcyzyna, y, blm. *opłata, danina na rzecz władcyki*: Głównym źródłem utrzymania wyższej hierarchji była tak zwana W., którą biskup czy metropolita pobierał sposobem patryjarchalnym. Spas.

× **Władcyk, a**, Im. **owie p. Władcyka**: W., biskup ruski, grecki. Troc.

Władcyka, i, Im. **i, × Władcyk, × Władcyka i. władca, pan, zwierzchnik; ten, co włada czym, nad czym; panujący**: W. i ten, który nie jest episkopem, nazywać s. może, bo W. nie inszego nie znaczy, jako władca a. pan, a tym i świecki być może, bo s. tym tytułowali i serbscy, gdy s. despotami nazywali, a słowo despota po polsku znaczy pan, po słowiańsku W. Pim. Były klasy wyższe i niższe, noszące nazwiska panów, lechitów, władcyków; władcyki to los w lechitów podnosił, ówdzie w kmiecie spychał. Lel. Drobnii posiadacze tylko, *milites gregarii*, władcyki. Lel. Gdy obaczył ten rząd zmartwiałych do znaku ludzi, zdawało mu s., że widzi oto na jawie zaśniętych ojców narodu, władcyków, o których dawne gwarzą opowieści. Ork. 2. *biskup obrządku greckiego*: W., biskup ruski, grecki. Troc. W., nazwisko, z słowiańskiego od władzy biorące etymologią, właściwe biskupom obrządku greckiego. Kras. Włodimirz metropolitę w Kijowie, arcybiskupa w Nowogrodzie, a w innych miastach władcyki, od patryjarchy konstantynopolskiego poświęcone, osadził. Błaż. Jan Szujski na koniu, a z drugiej strony władcyka miasta, obrazy święte stawiając, mieszkańców uspokoić potrafił. Alber.

Władza, y, Im. e, † **Władność, † Włostność i. a. Władanie, [Włada] możność władania, poruszania członkami ciała, moc, siła w członkach ciała**: W., moc władania członkami ciała. L. Władzy w sobie nie czują, ómi mi s. w oczach. L. (= *siły mię odstępują, słabo mi*). Słabość całego ciała taka, iż chory swoją władzą ruszyć s. nie może. Krup. (= *o swojej sile, o swojej mocy*). Paraliżem zarazona władzę do członków swych wzięła. Birk. (= *odzyskała w nich władzę*). Tak chory, że w członkach nie ma władzy żadnej. Troc. Utracić, odzyskać władzę w ciele. 2. *możność, moc, pełnomocnictwo, prawo*: W. odpuszczania grzechów. (= *przywilej*). Cóż jest naszej władzy, aby s. stać miało

tak, jako sami chcemy? Opal. Otrzymał od króla władzę rozstrzygania sporów. 3. W. umysłowa, W. umysłu, duszy (facultas, potentia) = *zdolność, siła, potęga umysłowa, czynnik umożliwiający umysłowi, duszy działanie, objawianie s. stosowne*: Rozum, pamięć, wola są to władze umysłowe. Zaburzenia ze strony władz umysłowych. Rozdział władz dusznych. Petr. Ma przytępione władze umysłowe. 4. *wplyw, powaga, przewaga, moc nad kim, nad czym, panowanie*: W. rodzicielska. Tyle władzy nie ma nad sobą, Troc. Taka była przesądów ówczesnych W. Mick. Jeszcześ mi nie wyrósł z pod władzy ojcowskiej. Pol. W. moralna. 5. a. **Władztwo prawo władania, rządzenia, możność rozporządzania s., rządy, zwierzchnictwo, urząd**: Semomysław po zejściu ojcowskim władzą korony polskiej przyjmuje. Paszk. Duchownej władzy i jurysdykcji zażywają nad wszystkimi patryjarchami, sądzą ich, karzą, suspendują, wyłącza. Smotr. Prawo, które mamy na inne osoby i ich dzieła, nazywa s. władzą. L. W. jest prawem lub wolnością użycia mocy i siły. Świt. Trzy władze rząd nasz składają: W. prawodawcza, W. wykonawcza i W. sądownicza. Kons. Kto ma pieniądze, ten ma wszystko w rękę: jego W., jego są prawa i urzędy. Kochan. Dana wam jest W. od Pana i moc od Najwyższego, który pytać s. będzie o uczynkach waszych i myśli waszych badać s. będzie. Wuj. Kiedy śmierć władzę swą rozciągnie. Gor. Ma władzę nad dobrami swojemi, nad temi ludźmi, nad tym krajem. Troc. Wojsko mu pod władzą oddano wojenną. Troc. W. żywota i śmierci nad kim. Troc. W. centralna, autonomiczna, krajowa, miejscowa. W. wojskowa, prawodawcza, wykonawcza, policyjna, sądowa, duchowna, szkolna. W. nieograniczona. Rozciągać nad czym władzę. Mieć władzę. Zostawać pod czyją władzą. Skutki wielkiej władzy nad światem wybadać. Mick. 6. *instytucja rządząca, zwierzchność, rząd, urząd, dykasterja*: Udać s. ze skargą do właściwej władzy. Władzy tartaki wciąż kraj pijują. Krasin. Zakład ten z rozporządzenia władzy został zamknięty. Chlebem gnuśne pospólstwo panowie trzymają, o głodzie przeciw władzy częstokroć wierzgają. Bardz. Przedstawiciel władzy. W. duchowna nie pozwoliła na to. 7. *przedstawiciel rządu, naczelnik urzędu*: Władze krajowe były obecne tej uroczystości. Zeszły na grunt władze sądowe. Wybory do władz towarzystwa kredytowego (= *do grona urzędników naczelnych*). 8. kość: Władze = *wyższa klasa aniołów, moce, mocarstwa*. L. 9. mech. *wszelka rzecz, która swoją siłę wywiera na inne rzeczy*.

Władzca, y, Im. y p. **Władca**.

× **Władzioielka, i**, Im. i p. **Władzoyni**: Bywał zdrowa, władzioielko umysłu i serca mego. L.

Władzodawca, y, Im. y, × **Władzodawca ten, co nadaje komu władzę, mocodawca, prawodawca**: Czy i kiedy substytut był odpowiedzialnym pierwiastkowemu władzodawcy, prawa nasze o tym nie stanowią. Wóje.

Władztwo, a, blm., p. **Władza**: Wojenne wyprawy niezawsze utwierdzają W. białych. Sienk. W. rzymskie. Sienk. W. kłęse, co tknęła me W. Sf. (= *potęgę*). Przen.: Pod bacznym władztwem Jakóba pozostawały spojrzzenia. Rzew.

[**Właga, i**, blm.] *wilgoć*.

[**Włahy**] l. *pory dnia*. 2. We włahy = *pora, kiedy s. spać kładą*.

† **Włajca, y**, Im. y p. **Władca**. L., Grabow.

Włamać, u, lm. y gór. p. **Nadsiewłamać**. Łab.
Włamać, włamić, włamał, † **Włomić**, nied. **Włamiwać**, † **Włamować** i. *wepchnąwszy złamać, zalać do środka*. 2. prz. kogo w co = *nagiąć, włożyć do czego, w co, nalać, wdrożyć, wprawić, przyzwyczać, wciągnąć, łamiąc przeszkody*: W. dziecię w gramatykę, w nabożeństwo. W. ś. i. *łamiąc zawadę dostać ś. do środka, wdrzeć ś., werwać, wtargnąć łamiąc zapórę*: Złodziej włamał ś. do mieszkania, w dom. 2. prz. *nagiąć ś., nalać ś. do czego; włożyć ś., wdrożyć ś., wprawić ś., przyzwyczać ś., wciągnąć ś., w co łamiąc przeszkody*: Papuga nieprędko ś. w mówienie W. mogła. Bud. B.

Włamanie, a, blm i. czynność cz. **Włamać**. 2. p. **Włamanie** ś.: Kradzież z włamaniem. 3. p. **Nadsiewłamać**. Łab.

Włamanie się, a ś., blm., niek. **Włamanie** czynność cz. **Włamać** ś.: Kradzież z włamaniem ś.; kradzież bez włamania ś. Zam.

† **Włamować**, uje, ował i † **W.** ś. p. **Włamać**: W. kogo w co, wierać go, z trudnością wciągać, wprawić. L. W. dziecię w gramatykę, często nauczać i przypominać mu naukę gramatyki, *inculcare*. Mącz. Ustawicznie ś. w co W. a w obyczaj sobie przywozić. Baz.

† **Włamowanie**, a, blm., czynność cz. **Włamować**. † **Włamowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Włamować** ś.

Włamywacz, a, lm. e *złodziej dostający ś. do wnętrza przez włamanie* ś.

Włamywać, uje, ywał i **W.** ś. p. **Włamać**.

Włamywanie, a, blm., czynność cz. **Włamywać**. **Włamywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Włamywać** ś.

Własić się, i ś., il ś. p. **Włazić** ś.: **Włostowicki**, wielką sobie dufność u Jaropełka zbudowawszy, rychło do serdecznej przyjaźni i obcowania własił ś. Błaż. (*insinuavit se*. Krom.). Toć te jadowite smocze ogony, które, własiwszy ś. w serca ludzkie, wywijają. Teof.

[**Własno**] p. **Własnie**.

× **Własnochętnie** przys. od **Własnochętny**.

× **Własnochętny** *własną chęcią powodowany, dobrowolny, nie przymuszony*. Sł. wil.

× **Własnodzielnie** przys. od **Własnodzielny**.

× **Własnodzielność**, i, blm., rz. od **Własnodzielny**. Sł. wil.

× **Własnodzielny** p. **Samodzielny**. Sł. wil.

Własnojęzyczny *tyczący ś. własnego języka*: Były hiszpańskie własnojęzyczne napisy na pieniądzach, mieszające ś. z greckimi i fenickimi. Lel.

× **Własnomiętność**, i, blm. *żądza posiadania czego na wyłączną swoją własność, prywatą; czyn, fakt, nacechowany taką żądzą*. Troc. W., u zakonników proprjetarstwo. L. W., prywatą, u zakonników wada. Kn.

× **Własnomiętny** *nacechowany własnomiętnością* (u zakonników proprjetarski). L., Troc.

Własnonarodowy *tyczący ś. własnego narodu*: Doczekaliśmy ś. własnonarodowego rządu. Rzew. **Własnooczny** przys. od **Własnooczny**: Spiewacy widzieli zwykle W. opiewane przez siebie bitwy (= *na własne oczy*).

Własnooczność, i, blm., rz. od **Własnooczny**. **Własnooczny** *tyczący ś. własnych oczu*: **Własnooczne** świadectwo.

Własnoręcznie przys. od **Własnoręczny**.

Własnoręczność, i, blm., rz. od **Własnoręczny**: **Zaświadczyć** W. podpisu (= *tożsamość, autentyczność*).

Własnoręczny, **Własnoręki** *napisany, zrobiony własną ręką danej osoby*: Podpis W. W., czyli własnej ręki zapis, cyrograf. L. Listy niewłasnoręczne pisane były z polecenia. Nr.

Własnoręki p. **Własnoręczny**. L.

× **Własnorodnie** przys. od **Własnorodny**.

× **Własnorodność**, i, blm., rz. od **Własnorodny**: W., oryginalność a. rzecz sama z siebie wysnuta i początek z siebie biorąca. Czart. A.

× **Własnorodny** *sam z siebie wysnuty, samorodny, oryginalny*. L.

Własnostronny *tyczący ś. własnej strony*: Czas pamiętny zobopólną niechęcią, wynikającą z przywiązania do własnostronnych wyobrażeń. Bart.

Własnościowy przym. od **Własność**: Stosunki własnościowe ulegają bezustannej zmianie. Gram.: **Dopełniacz** W. (= *wyrażający własność, genitivus qualitatis*).

Własność, i, lm. i, † **Włostność**, † **Włosność**,

× **Właść** i. a. **Właściwość** = a) × **W.**, blm., rz. od **Własny**, *swoistość, prawdziwość*: Roku 1523 tak była sroga zima w Prusiech, iż i lasy poschły, tak iż za wiele lat do pierwszej ozdoby i własności przyjść nie mogła. Stryjk. (= *stanu własnego*). W., właściwość, prawdziwość. Ciek. W. (sens własny) słowa. Troc. (= *nie przenośne znaczenie*). b) *cecha istotna, wyłączny, indywidualny przymiot jakiej rzeczy, jakość, przywilej, przyrodzenie, natura czego*: **Własnościami** ciał w ogólności są: rozciągliwość, podzielnosc, nieprzenikliwość, ciężkość gatunkowa i t. d. **Własnością** magnesu jest, że przyciąga żelazo, **własnością** gazu, że jest lżejszy od powietrza. (= *to ma szczególne w sobie*). Wszędzie i na każdym miejscu być i wszystkie kąty nieba i ziemi napełniać — to samego Boga W. jest. Skar. Każdy z nich zosobna innej własności i mocy jest. Syr. Cokolwiek w ciałach upatrujemy stałego i jednostajnego, to nazywamy ich własnościami. Rogal. Bóg jest wieczny, i wieczność jest W., która doskonale istocie Jego należy. Kłok. **Zajadłość** **własnością** jest podłych bestji. Pileh. W. każdej rzeczy, siła, moc, *vicinum est* przymiot. Kn. Pośrednika jest W. obudwu stron uczestnikiem być natury, *proprium est*. Zigr. Bestje nie rozumem, ale tylko własnością natury rządzić ś. zwykły. Falib. (instynktem. L.). Dobroć i łaskawość są najpierwszemi własnościami bóstwa: przez nie człowiek zbliża ś. do natury niebian. Śniad. Każdy język ma swoje rodowite własności, pochodzące z charakteru i ze skłonności ludu nim mówiącego, które ś. w język innego, całkiem różnego ludu ani przelać, ani zasześcić nie dają. Śniad. (= *idjmaty, idjotyzm*). W. języka. Troc. Grecy w składaniu słów szli za naturalną własnością swej mowy. Śniad. Który z nich zgodniejszy... z własnością języka. Śniad. Zgłębiać gienjusz i przyrodzone własności naszego (języka). Śniad. To ziele różne ma własności. Troc. 2. a. × **Własnictwo**, † **Władza** *wyłączne prawo do jakiej rzeczy, należenie rzeczy wyłącznie do jednej osoby a tym samym nienależenie jej do nikogo innego, posiadanie*: **Prawo**, które mamy na rzeczy, do nas należące, nazywa ś. W. a. posesja. L. W. jest prawo do jakiej rzeczy, która, będąc własną jednego człowieka, tym samym do drugiego nie należy. L. W. majątności, sposób nabywania albo trzymania majątności przez właścicielkę. Posiadać co prawem własności. Uregulować (po kupieniu majątku) tytuł własności. Nie może ś. stać przedmiotem własności to, co

ma wolę. Rozbójnikowi przyznał kto prawo własności na rzeczy, które on gwałtem zabiera? 3. a. **× Właszczyzna**, † **Własczizna** rzecz *prawnie i wyłącznie do kogo należąca, majątność, mienie, majątek, dobro* czyje: W. nieruchoma = *posiadłość, posesja, dziedzictwo*: Wszystko, co komu przynależy, wszelki jego majątek, wszelkie jego prawa zowią ś. własnością. Cyw. Własnością zowią ś. dobra a. grunt. w lenno nie przyjęty, ale dziedzicznym spadkiem, bez wszelakiego czynszu a. obowiązku na potomki przypadły. Sz. W., grunt własny, dom własny, majątność, np.: Każdego mieszkańca W. otoczona jest rowem, drzewami wysadzonym. L. Kto W. swoją ma, temu nie trzeba komorą mieszkać. Ern. (= *kto ma dom swój, własną posesję*). Własnością co posiadać lub własnością do kogo należeć = jako W., jako właścizna. L. Fortece z amunicją w nich ś. znajdującą własnością samemu cesarzowi turekiemu należą. Kłok. W koszuli z ognia uciekasz, cieszysz ś. ze swoją W., t. j. duszę i ciało wyniosł. L. Kapusta, gęsi, kaczki i kury to W. żołnierza. Zwr. M. (= *bierze jak swoje*). Posiadanie rzeczy jakiej od człowieka jemu tylko jedynie należącej ś. zowiemy własnością jego. Strj. Te dobra mojej ś., własności przywróciły. Troc. Szanowali W. naszą, bo wiadano, że wybrzeże stary dziedzic z grobu strzeże. Syrok. W. ziemka, osobista, prywatna, publiczna, rządowa, wspólna, literacka, artystyczna. Moja, cudza W. Szanować cudzą W. Zagarnąć, przywłaszczyć sobie cudzą W. Przeszedł do własności, a swoiż go nie przyjęli. Wuj. Czy obszerna, czy szczupła W. gruntowa zawsze przywiązują stałe człowieka do ziemi i robi, że tak powiem, gniazdo dla jego pokoleń. Kołł. W rozpoczętych robotach o odzyskanie mej własności nie byłam natrętnym. Kołł. Nie odzyskałem dotąd mojej własności. Kołł. Oddaję komu kamienicę na W. Troc.

Własnoustny *powiedziany własnymi usty, osobliście zakomunikowany (nie przez posta a. list)*. Sł. wil.

Własnowolnie przys. od **Własnowolny**: Uczynił to W.

Własnowolność, i, blm., rz. od **Własnowolny**: Zjednoczenie językowe czyniło tym większe postępy, im więcej w nim było własnowolności i swobody. Spas.

Własnowolny z *własnej woli pochodzący, samowolny, nie wymuszony, nie wymuszony*: Dwa razy tron polski opustoszał nie z dzieła śmierci, lecz wskutek własnowolnego wyrzeczenia ś. korony przez monarchów. Czerm.

Własny, † **Wlastny**, † **Wlosny** l. a. † **Właściwy**, [Właściwy, Włosny, Włosni, Właściwy], † **Włościnny**, *należący jedynie tylko do danej osoby, nie cudzy, będący czym z prawa własności, swój*: Czas wymierzony skoro który z moich domowników odśluży, pewien jest do śmierci własnego kawałka chleba. L. Nie ratować bliźniego jałmużną tak waży, jakobyś jego wia ne wziął. Żarn. (= *jego własność*). Własne, właściwe, własna to tego człowieka. Troc. Oddać komu co za własne. Troc. Własne to moje. Troc. Co własnego, zawsze jest mniej miłe. L. (co cudze, lepsze; u sąsiada krowy dojniejsze. L.). Rzecz nie kupiona przez handel, nie zawojowana przez wojnę, nie złapana, lecz własna, pochodząca od ojca. Poc. (= *dziedziczna, dziedzictwem spadła, spadkowa*). Dom W. Widziałem na własne oczy. To własna moja rzecz. Troc. Jego własnym mieczem go

zabił. Troc. (= *nie czyim*). Własna ręka czyja a. pismo. Troc. Własnej ręki zapis, podpis. Troc. 2. *ściągający ś. do danej osoby, do danego przedmiotu, właściwy komu, czemu, swój odrębny, swoisty, osobisty* czyj: O załości przodków twych milczę: mam własne twoje ozdoby, któremi podziwienie wszystkich za sobą pociągniesz. Petr. O zabójstwie w własnej obronie popelnionym. Zam. Własne upodobanie. Niech ś. jej wszystko wiedzie według własnej woli. L. (= *po myślnie*). To własna jego wola. Troc. Z mojej własnej woli ś. to działa. Troc. Wyrób W. Własne zdanie, swoje przekonanie, nie potakujące. L. (= *samodzielne, niepodległe*). Miłość własna = *samolubstwo, egoizm* Miłość własna, miłość siebie samego, swojej osoby. L. Miłość własna szeptem każdemu: dbaj o dobro swoje. Karp. Krzywda własna = *sobie samemu* wyrządzona, od siebie samego poniesiona. L. Nigdy własna krzywda za mała ś. nie widzi. Pileh. Każdy tylko uważa własne księski swoje. Bardz. (= *swoją prywatną, osobistą szkodę*). Własna krew, nie może ś. właśnie własną krwią nazywać kogo inszego, tylko tego, z którego właśnie jest wyłana. Salin. Przen.: Lwom nawet ani wilkom nie jest to zwyczajem pastwić ś. nad własną krwią, nad własnym rodzajem. L. (= *nad istotami połączonymi związkami krwi*). W. ojciec (własna matka i t. d.) = *rodzony*: Gospodarz miał dziewczkę, tylko jedno dziecko; djabeł ś. jej zaleca, ociec nie od tego, matka jej przygłaskuje, podle niego sadza, jak własnemu synowi na wszystkim ugadza. Papr. Znasz tego opiekuna?— Jak własną matkę! L. (= *jak własną kieszeń, jak własny palec*). W. jego brat. Troc. Własna córka ją zdradziła. W. język = *rodowity, ojczysty, swój, macierzyński, swojski, macierzysty, rodzimy, przyrodzony*. Młodzieniec, zapomniawszy własnego języka, obcy nawet źle mówi. Niem. W. swój kraj = *kraj rodzinny, ojczysty, ojczyzna*. Po skończonych naukach moich w własnym kraju wysłał mię ojciec na lat kilka za granicę. Koss. 3. † **W. właściwy, prawdziwy, rzetelny, trafny, szczery, istotny, rzeczywisty, należyty**: Wizerunk W. żywota człowieka poeziewego. Rej. Wolimy być własnymi katolickimi Rzymianami, niżli jakimiś niedoszłymi unitami. Sak. Amurat był przyzwan na pomoc od jednego niewłasnego cesarza greckiego Katakuzena przeciw własnemu dziedzicowi cesarstwa Paleologowi. Stryjk. (= *prawemu, legalnemu, prawowitemu*). Uczynili królową naszą niewłasną a niedobrego łoża królową. Baz. Przen. *istny, całkiem podobny do kogo, do czego, drugi, czysty, wykpany, prawdziwy, kompletny, zupełny*: Tak go twarz, wzrostem, tak mową trafiła, tak go dobrze postawą wszystką wyraziła, że z niej był W. Atlant stary. P. Koch. Mars W. z niego, kiedy zbrojny bije, -Kupido, kiedy piękną twarz odkryje. P. Koch. Nie potrzeba przed temi kapłanami nosić żadnej świecy: jasnymi są, jako skoro tam usiądą; własne jutrzeńki, cień od nich bije na wiele państw. Birk. Tym grzechom kto na karki nastąpi, W. będzie tryumfator u mnie. Birk. Śmierć W. złodziej: dybie nakształt łośtryka. Brud. Bitli, siekli, mordowali, srodzy katowie, własni zbrojcowie. Jag. Trudno mu dać rady; djabeł to W. i w pustkach zwadę znajdzie. Birk. Płuton na hebanowym siedział tronie straszny, sam był błądy, oczy miał ostre, djabeł W. Jabł. 4. *właściwy, należyty, odpowiedni, stosowny, przyzwyczajony*: Jako jest własne dzieło słońca

oświecać i zagrzewać... Ml. duch. † W. danemu krajowi = *właściwy*; w nim jedynie spotykany, do niego przywiązany: Feniks tylko ś. rodzi w szczęśliwej Arabji i tej krainie samej jest W. Otw. 5. × Sąd W. (= *właściwy dla kogo, któremu kto podlega, do którego należy, kompetentny dla niego, forum proprium*). L. Akta własne, akta tej ziemi lub tego powiatu, gdzie dobra leżą, o które ś. czyni. Ostr. Spowiadać ś. i komunikować we własnej parafji a. w innej za pozwoleniem własnego pasterza. 6. anat.: Wędzidła własne kości (ligamenta propria ossum). 7. gram.: Imię własne = nazwa służąca jednemu przedmiotowi jedynie, jednej istocie wyłącznie, dla wyróżnienia ich z pomiędzy innych podobnych: Imiona własne piszą ś. przez dużą literę (np. *Wisła, Polska, Jagiełło, Giewont, Tatry, Częstochowa, Stanisław*).

† Włastelski p. Władny. L.

† Włastelsko przys. od Włastelski: Pan W. rozkazuje. Smotr.

† Włastny p. Własny: Własne miejsce.

† Właszenie, a, blm., czynność cz. Właszyć a. Właścić.

† Właszyć, y, ył, † Właścić l. *przywłaszczad, przyswajad sobie, zagrabiać, zagarniać*: Tytuł sobie królewski śmie ten szalbiarz W. Pot. Hemus i Rodope ludzie przedtym byli, co bogów przynajwiększych część sobie właszczyli. Pot. Żony mężom przybierać a. żonom mężę, ktokowiek sobie właszczy, u mnie jest tyranem. Pot. Nie chcę sobie tej pochwały W. Pot. (= *nie przyznaję ś do niej, nie roszczę pretensji*). 2. *opano- wywać, zajmować na własność; anektować, obejmować w posiadanie*: W. sobie na odległych wodach panowanie. 3. *zdobywać sobie na własność drogą prawną*. Śl. wil.

× Właszczyzna, y, lm. y p. Własność.

Właszenie się, a ś., blm., czynność cz. Właścić ś.

Właściciel, a, lm. e, × Właśnik, † Włodzi ten, co jest panem czego, posiadacz, posesor: W. statku, domu. Przywłaszczyciele ziemi monopolizują władzę polityczną i odsuwają od niej niewłaścicieli. W. domu = *obywatel, gospodarz, posp. kamienicznik*.

Właścicielka, i, lm. i forma ż. od Właściciel: Rzeczy tych nie jestes właścicielką. Przyb.

Właścicielski przym. od Właściciel. L. Ława właścicielska. Kor.

× Właścicielstwo, a, blm. l. *posiadanie na własność; prawo, rola właściciela; posesorstwo*: Zakon nie rości sobie prawa właścicielstwa do ziemi Dobrzyńskiej. W. było warunkowe. 2. zb. *ogół właścicieli, właściciele*: Rząd, karząc ekonomicznie W. polskie in corpore, położył krzyżyk na robotach agrarnych Wielopolskiego. Spas.

† Właścić, i, il p. Właszczyć: Szatan sobie zechce bóstwo W. oczywiście. Przyb. Przez śmiałe okretów naszych kierowanie właściimy sobie na odległych morzach panowanie. Przyb.

Właściwie przys. l. *właściwym sposobem, w znaczeniu właściwym; właśnie jak potrzeba, jak należy, nieprzenośnie*: Słowo to użytym jest W. 2. *przeciwie, na prawdę, doprawdy, prawdę powiędziawszy, rzeczywistcie, co prawda, na dobrą sprawę, Bogiem a prawdą, istotnie; ści-śle, ściśle, lepiej*: Ja tu W. nie widzę nic złego. W. tak ś. robić nie powinno. W. powiędziawszy, to... Należy mu to W. Troc.

Właściwka, i, lm. i anat. błona właściwa (tunica propria). Krs.

Właściwość, i l. blm., rz. od Właściwy: W zapytania. 2. lm. i = a) p. Własność: Każdy język ma swoją W. Kras. W. monarchy jest dobrze rządzić. Zabł. (istota. L.). Jaka W., piękność, wyborność w wyrażeniach. Nagur. (= *trafność, dosadność*). W., przymiot lub zbiór przymiotów wyłącznie komu własny. L. Właściwości natury ludzkiej. Właściwości języka. b) [W.] *należność, dług*: Preparator na połowę wsi załaz na swoją W. (= *urościł pretensji o należność*).

Właściwy, † Włościwy l. p. Własny: W., wyłącznie własny. L. 2. *istotny, rzeczywisty; ściśle związany z czym, odpowiedni, stosowny*: Wyraz W. jest wyraz wzięty w tym znaczeniu, które miał najpierwsze; wzięty zaś w innym znaczeniu nazywa ś. przenośny czyli pożyczany; i tak, wyraz „głowa“, wzięty za część ciała, jest wyraz W., wzięty zaś za rozum, za początek — jest wyraz przenośny. Kopez. Znaczenie właściwe nazywa ś. to, które wyrazowi nadane było, przenośne — które od jednej rzeczy do drugiej było przeniesione. Kopez. Wspaniałość umysłu jest właściwą bohaterom cnotą. Troc. Własne, właściwe i prawne wypowiedzenie wojny. Troc. Twoje właściwe bliźniego szarpać honor. Troc. Aleksander Puszkina z właściwym sobie talentem napisał powieść. Mick. Właściwym strażnikiem nieba, podług mitologii wschodniej, jest Rama. Mick. Właściwa uroczyście zaczęła ś. dopiero nazajutrz (= *sama*). Anglja właściwa (= *bez Szkocji i Irlandji*). Słup W. (= *nie piedestał a. kapitel*). Powiem o tym we właściwym miejscu (= *w swoim, odpowiednim, stosownym*). Dobraś niewłaściwych wyrazów do oddania swej myśli (= *nie trafnych, nie ściśle odpowiadających celowi, nie dosadnych, nie stosownych*). Urząd dla kogo W. Zapoznać kogo do właściwego sądu, forum. Zastosować do przestępy W. paragraf prawa. [Ta wieś była mojego dziada, potym wojea właściwą. Pan ma swoją właściwą wieś]. Dzieścęcina właściwa = *naturalna, w naturze uiszczana*. Szarowaka właściwa. Łab. 3. anat.: Mięsień prostujący palca piątego W. (musculus extensor digiti quinti proprius). Mięsień prostujący palca wskazującego W. (musculus extensor indicis proprius). Węzadło jajnika właściwe (ligamentum ovarii proprium). Żołądek W., p. Faldzisty. Staw W. (= *prawdziwy*). × Pochwęka jądra właściwa (Girt.) = *osoczka pochwowa jądra właściwa* (tunica vaginalis propria testis). Skóra właściwa (eorium). Błona, osłona właściwa (tunica propria). Śródjelcicie właściwe, p. Krezka. Dłoń właściwa, p. Dłoń. 4. bot.: Daktylowiec W., p. Daktylowiec. Dereń W., p. Dereń. Grzyb W., p. Grzyb. Jodła właściwa, p. Jodła. Karczoch W., p. Karczoch. Kokos W., p. Kokos. Malina właściwa, p. Malina. 5. chem.: Koperwas W., p. Niebieski. 6. fiz.: Ciepło właściwe, p. Ciepłojemność. Cieżar W., p. Cieżar. 7. lek.: Błona doczesna właściwa, p. Doczesny. Prosówka właściwa, p. Krosta. 8. fizj.: Ciepło właściwe, p. l. Ciepło. 9. mech.: Koło wodne pionowe, czyli właściwe, poziome, czyli turbina. 10. min.: Kaolin W. (*odmiana kaolinu*). Koperwas W. Korund W., p. Korund. 11. patol.: Choroby właściwe porom roku (sezonowe). 12. zool.: Bekas W., p. l. Dubett. Karp W., p. l. Karp. Owad W., p. Owad.

† Właścizna, y, lm. y, [Właścizna] p. Własność: W., majątność, dziedzictwo. L. Już to rok nieurodzajny, kiedy ś. chłopu na jego właściźnie nie urodzi zboże. Haur. Co ś. odmienić może,

nie miej za właścizną; Min. Nadzieja właścizną jest człowieka. L. Na swęj właściznie, *privatim*. Mącz. (= *na swoim zagonie, na swoich śnieciach*). Goljat piekielny od początku świata twojej właścizny dziedzinie najgrawał. Bz. Trzymać co przez właścizną. Troc. W. to twoja. Troc.

× Włację, i, Im. e i. × W., p. Własność: Dzię w zgliszczu spalone, martwe, puste moje włację. Sf. 2. × W. *władza, władztwo, władanie, moc, przez którą ś. panuje*: Męski hart, niewieścia krasa w archanioła tutaj włacji. Zal. Jeżeli grasz po polsku, a młynek w twej włacji, możesz damy wygodnie bronić od napaści. Mick. 3. *państwo, kraj podległy czużej władzy, posiadłość*: Na Lidzkie państwo, do twojej należące włacji. Mick. 4. † W. *wieś, siolo, włóść, posiadłość ziemska*: Mnogie włacji wzdłuż Wisły, będące niedgdy własnoscia szlachetnej braci klejnotu Starzy. Sł. wil.

[Własliwie] przys. od Własliwy, *własliwie*.

[Własliwość, i, Im. i] *własność, mienie*.

[Własliwy] p. Własny: Na łące latał jego W. tego pana koń. Uznała, że to jest własiwa ta korona, co królewiczowi w ręce jom oddała (= *własciwa, ta sama*)

† Własnictwo, a, blm., p. Własność: W., prawo własności. L.

Własnie, [Włosnie, łasnje, Asnie], † Włostnie, † Włosnie. I. † W., p. Własciwie: Własna krew nie może ś. W. własną kwią nazywać kogo innego, tylko tego, z którego W. jest wylana. Salin. W. powiedział. Troc. (= *trafnie, dobrze*). Należy mu to W. Troc. Jezus często figurycznie, t. j. niewłaśnie mówił. 2. *akurat, mianowicie*: Kiedy przyszła wiadomość, że pokój zawarty, ja W. u marszałka grałem wtenczas w karty. Niem. Hrabia chciał zamku, W. i sędziemu przyszła też chętka. Mick. Idzie W., trzeba tu sztuką zajęć na jegomości, bo inaczej nie przyzna ś. do niego. L. (= *jak na zawołanie*; por.: O wilku mowa, a wilk tuż). Tak też jest W. (= *kubek w kubek*). Ir.: W. też trafiła, jak kulą w płot! L. W. też w naszej mocy jest ludzimi dogodzić! L. (= *jakby to miało być w naszej mocy*). A to W. pięknie! czy ja miałem być stróżem jej pańienstwa? L. (= *a to sobie dobre*). Chcą, żeby ś. nie gniewać, a one W. jak na złość robią. L. Chciałeś tak, chciałeś, W. ci tak przystoi, dobrze ci tak. L. (= *pij piwo, któregoś nawarzył*). W. też ona za ciebie pójdzie! piękny specjał. L. W. w czerstwym wieku, przy tak wielkiej sile, zachećtałeś, by o śmierci myślił, o mogile? Min. i sędziemu przyszła też chętka. Mick. W. na niego czekamy. W. tak. Troc. Brak mu W. tego, czego ś. najbardziej po nim spodziewano. Taki, tak W., jak... (= *zupełnie, całkiem, takutenki*). W.. W. wezas. Troc. (= *jak na to*): † W. st. w. Własniej = *ściśle porównawszy, własciwiej, raczej, więcej, bardziej, znacznie*. Rej. I oź, proszę, własniej należy takiemu pańiecin? Jeszcze własniej, stary jest jak wór boleści. Sł. wil. 3. ir.: W. a. W. też = *niby to, jakby to, gdyby: a juści! zapewne! a zaraz! a jakże! ale! pewno! bo i pewno! bo i nie co!* W. ja też jestem w nien, że on źle zrobił! W. też w naszej mocy jest ludzimi dogodzić! W. też! myślałem cię nawet posłuchać. 4. *rozumie ś., a juści, naturalnie, spodziewać ś., nie inaczej, tak jest*: Trzeba ś. go strzec, bo może nam zaszkodzić. — Własnie!

† Własniej p. Własnie.

† Własniejszy *własciwszy*. And. z Kobyli.

× Własnik, a, Im. cy p. Właściciel: Byli oni właścnikami tej darowizny. Przyb. Każdy W. statku lub łodzi, tym kanałem pławionych, płaci po złotych 8. Vol. Komisanci odpowiadać z osób i majątków swoich właścnikom rzeczy powinni. Zam. Szyprowie są w odpowiedzi właścnikom za rzeczy na swój statek przyjęte. Zam.

[Własniwie] *własniwie; zwłaszcza*.

Włatać, a, al *wsadzić kawałek jako łątę, wszyć łątę, wsztukować*. L. Są miejsca, które w złych tych rękopismach wlataniami lub wkręconiami ś. być okazują. Lel.

Włatanie, a, blm., czynność cz. Włatać.

Wławiać, a, al i W. ś. p. Włović.

Wławianie, a, blm, czynność cz. Wławiać.

Wławianie się, a ś., blm., czynność cz. Wławiać ś.

Właz. I. a, Im. y a. owie = a) a. × Właza, × Włazło, co ś. *wdarł na jakiś urząd, na jakie miejsce drogą nie całkiem prawą, wdzierca, intruz, uzurpator*: W., wtęgi, wtęgieci, który na jaki urząd wszedł przez gwałt a. sposobem nieprawym, intruz. L. Samosłaniec oni, wtęgi i włazy, nie wchodzą drzwiami, ale włazą inędą do owczarni Boskiej. Skar. Ci nowowiernicy dzisiejsi, samosłaniec i włazowie, którzy bez porządnego powołania na urzędy kościelne sami ś. wdzierają. Wuj. Szlachcie nowy W., który szlachectwo kupił. Kn. b) *ten, co wchodzi nieproszony, wtęgi, natręci, gość nieproszony, utrapieniec, wścibski*. 2. u, Im. y = a) a. *łaz otwór roboczy (np. wejście do kopalni dla górników); stosownie urządzone wejście uliczne do kanału*. b) a. *Manloch otwór w pokrywie parnika, zamykany na śrubę*.

× Właza, y i. Im. y a. owie p. Właz: W., proheres, qui putat se heredem esse. Tuch. Włazowie, intruzy. Tuch. Ten król polski, któryby nie był od arcybiskupa koronowanym, nie byłby polskim królem, ale włazą jakim. Orzech. 2. Im. y?: Urząd obecny nakazał, aby Frązek te pszczoły puścić jegomości księdzu plebanowi za darowniczą Jana, a za tę włazę, którą niesłusznie wziął od tych pszczoł, zgodzić ś. o to ma z jegomością; tak urząd nakazuje. Gac.

Włazić, i, il p. Włazić.

[Właziny, in, blp.] *przenosiny do nowego domu*.

× Włazisko, a, Im. a *niewsze, którędy ś. włazi, przelaz*. I.

Włazenie, a, blm., czynność cz. Włazić.

Włazać, a, al p. Włazyć.

Właczanie, a, blm., czynność cz. Właczać.

Właczenie, a, blm., czynność cz. Włazyć.

Włacznie przys. (*inclusive*), *właczając, licząc w to i ostatnią datę, cyfrę, inkluzywe*: Wystawa potrafa do dnia piętnastego lipca W. Do pięćdziesiątego roku życia W.

Włazyć, y, ył, nied. Włazać *wkluczyć, wliczyć, łącząc wcielić; dołączyć, załączyć, wciągnąć*: Wszystkich jeńców właczył do swych szyków. Chr. Tyś nas włazył w św. Kościół. K. G. Kędy dobra nauka jest i prawdziwa wiara, tam nie mogą być winowani ci, którzy ją przyjąją; już takowi nie są odszczepieńcami, ale włączonymi i nawróconymi do prawdy. Żarn.

Włoco, włoc, blp. *gatunek wielkich, mocnych san do wożenia ciężarów*. Troc. L.

Włoch, a, Im. y zł. *gospodarz*.

Włochacinki, nek, blp., p. Włochaciny: W. na drzewiech i ziołach, *fibræ Volek. Fibrae in foliis*, koniuszeczki i W. Mącz. Ziarno podpiera ś. w ziemi włochacinkami korzonków swoich. Bud. B.

Włochaciny, in, bhp. zbiór włosów, pierza kosmykowatego, i t. p., robiących rzecz jaką kosmatą, kosmaciny, posp. mychurki: W., kosmaciny. Kn., Troc.

Włochaacz, a, lm. e] i. bot. = kochynia. 2-mysł. = Nledźwiedź: Byli w głębinie boru, wśród moczarów, w której przedzej włochaacza, niż człowieka napotkać było można. Krasz.

Włochatka, i, lm. i zool. sowa włochata (ulula dasypus).

Włochato przys. od **Włochaty**: W. to ziele rośnie. Troc.

Włochatonogi mający nogi włochate: Włochaty, W. gołąb. Troc. Przy kokosze jarzębatej podryguje kur włochaty. L. (włochatonogi L.).

Włochaty, [Włosiaty] i. pokryty włochacynami, kosmaty, kudłaty: Kto W., ten bogaty. Prz. W., włochatonogi gołąb. Troc. Tygrys przygnął swe owce z capy włochatemi. Nagur. Ah, kokoszka jarzębata, kokoszka moja włochata. Książ. Przy kokosze jarzębatej podryguje kur W. L. Włochate gołębie, pewny gatunek. Haur. W. ptak. Troc. 2. zool.: Sowa włochata, włochatka (ulula dasypus).

[Włochinia, i, lm. e] p. kochynia.

Włochniak, a, lm. i zfi. parobek.

[Włochynia, i, lm. e] p. kochynia.

† **Włoczba**, y, lm. y gór. skrzynka, wóz bez kółek, do wleczenia na nim rudy. Łab.

Włoczek, czka i. lm. czki p. **Włok**: W., sieć nakształt kacacza, na długiej tyczce umocowana, którą przykładają do dziupli w drzewie i t. p., skąd wystraszony ptak uciekając wpada we W. Dostaniesz ich (dzięcioły) też i włoczkiem. Cyg. W. ma mieć żołnierz. Biel. M. 2. lm. owie ten, co włoczy rolę: W., bronownik, bronujący. Kn. W., który włoczy rolę. L.

[Włoczenie, a, bfm.] czynność cz. **Włoczyć**.

[Włoczka, i, lm. i] p. Włoczka.

[Włoczyć, y, yf] p. Włoczyć.

Włoczysko, a, lm. a, **Włoki** dwa drążki w kącie spojone, używane do wleczenia sochy w pole.

Włóć, i, lm. e i. [W.] pojedyncze kłosa niedokoszone, pozostawione wśród rzyska. 2. bot. = a) (paspalum) roś. z rodziny traw. b) W. prosiara, p. Nawłóć.

† **Włodać**, a, ał p. **Włodać**: W., regere. Ps. flor.

† **Włodanie**, a, bfm., czynność cz. **Włodać**.

Włodarczyk, a, lm. i p. **Włodarz**.

Włodarka, i, lm. i i. † **Wł.** † **Włodarka** władczyni, pani, panująca: Błogostawionaś Ty między niewiastami, przueniekalańska Włodarko. Pim. Matko, Panno, Włodarko! Pim. 2. p. **Włodarzowa**. Troc. L. 3. [W.] zool., p. **Rudzik**.

Włodarski przym. od **Włodarz**: W. urząd, włodarskie urzędowanie (= włodarstwo). L.

Włodarstwo, a, bfm. i. **władza, zwierzchnictwo, panowanie, rządy**: Poświęćcie Bogu narody i wszystkie ziemie włodarstwa Jego. Leop. (władzy Jego. Leop.; władania, panowania Jego. L.). 2. urząd, **władza włodarza, włodarzanie**: Włodarzu, oddaj liczbę włodarstwa twego, abowiem już więcej nie będziesz mógł władać. Skar.

Włodarz, a, lm. e, **Włodarz** i. † **W. władca, panujący, pan, zwierzchnik**: Który przystaje a przyzwala karaniu, ten jest włodarzem serca swego. Leop. (panem serca swego. Leop.). Włodarzem ś. samego siebie nazywać pokora święta nie dopuszcza. Pim. W., *wlodarius*, był pierwotnie nazwą urzędnika w rodzaju namiestnika książęcego w danym miejszu. Glog. Janko, *wlodarius*

poznaniensis. 2. a. [Włodarz, Włodarz] rządcą w posiadłości ziemskiej; karbowy, gumieny; † *knied* wybrany przez dziedzica do dozorowania wszelkich robót rolniczych na folwarku: *Villicus*. W., włodek. Mącz. Gdy ś. potem dla swej niewierności W. od dworu onego oddalił, pan jego chwalił przemysł, szafarza tegoż nieprawości, nie że z dóbr jego chytrze sobie galił i że go na nich długi czas szkodował, lecz iż roztropnie nędzę swą ratował. Odym. Lepszy mądry złodziej, niż głupi W. Rys. Żle ś. dzieje z panem, którego W. uczy. Kluk. (przepłacić tej nauki L.). Urzędnik nie ma więcej robót żadnego dnia rozkazować, niżli ma włodarzów, bo ich nie będzie kto dojrzyć, chyba przy panie, aby to sługami opatrzyć mógł, wolnego czasu, kiedy służy po temu. Gost. 3. *wójt wiejski*: W., *villieus*. Ort. W., wójt wiejski L. Apud *vladarium scultetum edictum citatorium proponetur*. Vol. We wsiach na prawie polskim przed nastaniem pańszczyzny W. był wsi naczelnikiem i pełnił obowiązki sądowe i administracyjne; gdy te obowiązki przeszły na pana, czyli dziedzica, W. został urzędnikiem dworu. Gac. Zdr. **Włodarczyk**, † **Włodek**. Zgr. [Włodarczysko].

Włodarzenie, a, bfm., czynność cz. **Włodarzycy**; *włodarstwo*.

Włodarzowa, ej, lm. e, **Włodarka** kobieta trudniąca ś. włodarstwem; *żona włodarza*. L.

Włodarzować, uje, ował, **Włodarzyć**, † **Włodać** być włodarzem, *pełnić jego obowiązki*: Wolałbym W., niż tu być królem. Pot.

Włodarzowanie, a, bfm., czynność cz. **Włodarzować**.

Włodarżowna, y, lm. y córka włodarza.

Włodarzyć, y, yf p. **Włodarzować**. Troc. Brahma w krainie Życia rozkazał W. dobremu Wisznu, a w krainie Śmierci mądrému Szwiwe. Sienk. Ogromna była ta kraina, w której włodarzył Wisznu. Sienk.

† **Włodek**, dka, lm. dkowie p. **Włodarz**: *Villicus*, włodarz, W. Mącz.

† **Włodkowa**, ej, lm. e i. forma ż. od **Włodek**: *Włodarzowa*, W., *villica*. Mącz. 2. *żona włodka, włodarzowa*.

† **Włodnąć**, nie, nał p. **Władać**. Glos.

† **Włodnięcie**, a, bfm., czynność cz. **Włodnąć**.

× **Włodny** p. **Władny**: Niebem włodne kochanie. Poręb.

† **Włodować**, uje, ował p. **Władać**. Biel. M.

† **Włodowanie**, a, bfm., czynność cz. **Włodować**.

Włodycki, **Włodyczy** przym. od **Włodyka**; † **Włodziczcy**: A moja włodycka i rycerska cześć. Sienk.

Włodyczka, i, lm. owie, p. **Włodyka**: Dziedzice Bogdańca nie byle włodyczkowie. Sienk.

Włodyczy p. **Włodycki**: Przysięgłem na włodyczą cześć. Sienk. W. ród. Sienk.

Włodyka, i, lm. i a. owie p. **Władka**: Oleksy jest ubogi W., ale nie klejnotnik (miles). W., szlachcic drugiego rzędu na Mazowszu, świrczałka, skartabel. Sł. wil. Włodyki mieli mniejszą karę zagłówną, aniżeli szlachta. Balc. Włoczną ślepy W. bok otworzył jego. (= rycerz). Później w kraju już osiadłym ze szlachtą i włodykami nie szło też łatwo. Sienk. Dwa miejscowi włodykowie. Sienk. Śmierć w bitwie... włodyce, stary li, czy młody, to nawet chwalebna jest. Sienk. Zdr. **Włodyczka**.

† **Włodz**, a, lm. owie p. **Właściciel**: W., posesor. Ort.

† **Włodza**, y, blm., p. **Własność**: W., possessio. Ort.

† **Włodziozy p. Włodycki**: W., ex stirpe militali. Ort. Wtedy musiało powstać prawo włodzięze, o którym jeszcze w statucie wiślickim wzmiankę znajdujemy. Wiszn.

Włogaczna, y, blm., wet., p. **Łogawizna**: W. u koni toż, co u ludzi podagra, gdy koń, cokolwiek postoi, na zadnie nogi nachramuje, aż ś. w biegu zagrzeje. Kluk.

Włogaty p. **Łogawy**.

Włogawy, [Ogawy] p. **Łogawy**. Żart.: [Dziewczyzna łogawa] = *kulawa*.

Włok, u, lm. i l. a. [Włók] = a) Sieć, którą na stawie a. na małym jeziorze łowią ryby, zowią włokiem. Trzye. W., sieć rybacka podłużna, z matnią lub bez. U nas mały niewód nazywają włokiem; słuszniej przecież ta sieć włokiem, nazwana być powinna, którą Niemcy Wurfgaru nazywają; sieć niemała, w kręgiel robiona. Kluk. Podobne jest królestwo niebieskie włokowi zapuszczonego w morze, który wszelakie rzeczy bierze. B. B. Ryba do włoku wpadła. Troc. [W. sieć na ryby, 10 sążni długa, ze skrzydłami], b) [Włók] *kawał drzewa rusochaty, na którym ściągają duże kamienie z pola*. c) [Włoki] *dwie drążki, tworzące kąt nieco mniejszy od prostego, na których woły ciągną położoną sochę na pole i do domu*. 2. [W.] *brona*. 3. [W.] *sznury przy rozjazdach na ptactwo*. 4. [W.] *sznur do ściągania całkowitemi kopicami siana z łąki do sterty*. 5. [W.] *rodzaj skrzyni z desek, bez dna, o jednym ramieniu poprzecznym i dwu podłużnych, cingnionej przez woły lub konie dla zgartowania błota z dziedzińca lub ulicy*. 6. [W.] *potrawa z liści lebiody*. 7. myśl. *sieć na grubego zwierza*. Zdr. **Włoczek**.

Włoka, i, lm. i l. × **W.**, p. **Włoka**: W., czyli trzydzieści morgów. Łs. Gdy wyciągniesz sznurów trzydzieści wzdłuż, a trzy poprzek, uczyni morgów 30 a. W. jedna. Cz. W. roli w Mazowszu, w Litwie ma morgów 30, przętów kwadratowych 900 a. 9 wężyk a. sznurów, *grepsio*. Kn. W. jest pruska miara, przeto ją też zowią chełmińską. Grz. W. mazowiecka mniejsza, niż łan, więcej niż czwartą częścią. Kn. Łan, czyli trzy włoki. Łs. Łan i W. nieczym ś. od siebie nie różnią, tylko nazwiskiem, i co w niektórych stronach u nas nazywają włoką, to inni nazywają łanem. L. W. tym ś. różniła od łanu, że W. od rolniczego włóczenia, różni ś. od sadyby niezarobionej pola. Cz. Włoki były zarobne pole, łany zaś do zarobienia były przeznaczone. Cz. W. a. włoki—naczynie do pługa, gdzie kółek nie używają. Kn. (saneczki pod pług. L.). W. jakiś niepewny, pijak, zwadca, wszetecznik. Pot. Czymem ja dzisiaj? jednym włoką i jednym pielgrzymem. Pot. Czy ś. ten W. do niej doprawdy przycepił? Tremb. 2. † **W. uszczerbek, szkoda**: *Zaczym zjechańce zeladzi, pomorzenie koni i wszystkiego wniwecz obrócenie pochodzi, bo i w Wolnikach takież mi był włoki przypisał pan poręcznik, których in rerum natura nie było*. Kraus. W., *contumelia*. Ort. 3. *leśn. sztuka drzewa od osmiu do dziewięciu stóp długa, od przodu zakrzywiona w kształcie nosa od sanek, z tyłu jak szufla żłobkowato wyrobiona, do której grubszy koniec drzewa spuszczanego przymocowują i zaprzężeni od przodu wołami wywożą z lasu na drogę, s my k. Sl. wil.*

[Włoki, ów, blp.] p. **Włok**.

Włokicina, y, lm. y p. **Włokicina**.

Włokietą, y, lm. y i owie p. **Włókita**.

Włókita, y, lm. y i owie p. **Włókita**: Uprzykrzyło im ś. tęskliwe żeglowanie i W. Stryjk. Przodkowie moi, w ustawicznych bywając włokitach, w sahadaku wozili kancelarją. Dub. M. Kto niesprawiedliwie sad ruszył i ku włokicie niewinnie przyprowadził, ma winę zapłacić. Stl. (= *ku zwołoc, nitredze*). Włokitowie mają żywot pański i cygański: pański, że nie nie robią; cygański, że ś. włóczą po świecie. Trzt. Przyszędł też szatan, którego Pan spyta: A tyś skąd przyszędł, piekielny W.? Chr.

Włokitnia, i, lm. e p. **Włokitnia**.

Włokitno, a, lm. a bot., p. **Orzesznica**.

Włokowe, ego, blm. *opłata od przeprowadzania włoków*: Włokowego, kopytkowego na przewozach nie będzie wolno brać nikomu, tylko kozakom. Jez.

Włom, u, lm. y *miejsce włamane do wnętrza, przez które włamano ś. l.*

× **Włomić**, i, il i × **W. ś. p. Włamać**: Numa lud rzymski w nabożeństwo włomił, *sacrificos docuit ritus*. Żebr. Dziewiątego dnia obegnania włomiono ś. w miasto. Bud. Publicznie dysputując, w prawo ś. tym lepiej włomił. Papr.

× **Włomienie**, a, blm., czynność cz. **Włomić**.

× **Włomienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Włomić ś.**

Włonny lek. *wewnętrzny, we wnętrzu powstający* (endogenus): Rozplem W. komórek (endogenesis). Choroby włonne, wewnętrzne = *kontagijne* (gdyż tutaj zarazek chorobotwórczy, w przeciwstawieniu do chorób miazmatycznych, powstaje i rozwija ś. wewnątrz organizmu). Zarodniki włonne a. wewnętrzne, *wewnątrzkomórkowe*.

[**Włoruca**, y, lm. y] *nazwa krowy*.

Włos, a, lm y, [Włosie] *i. nitkowaty, rogowy utwór naskórka, pokrywający powierzchnię skóry człowieka i zwierząt*: *Pili*, włosy znajdują ś. pospolicie w wszystkich miejscach ciała, a osobliwie na głowie, gdzie najdłuższe; są to okrągłe, długie i lochowate części, które ś. korzenia w skórze. Kirch. Włosy są to cienkie i delikatne nitki, które w skórze mają swoje korzenie. Wei. Włosy są to małe rurki, w skórze korzenie mające, na dwa gatunki: długie i krótkie, ś. dzielące. Krup. Włosy na głowie (*capillitium, caesaries*). Włosy na brwiach. Włosy nozdrzy (*vibrissae*). Włosy przewodu usznego, włosy uszne (*hirci, tragi-pili*). Włosy na brwiach, włosy w nozdrzach, włosy w łonie nisko. Kn. Włosy pachy (*hirci, glandebalae*). Włosy wyrwym maścią, żywicą, kleszczykami. Kn. Włosów wyrwaniu służąca maść (*dropax*). Kn. Korzeń włosa. Brodawka włosa. Powłoczka, rdzeń, łodyga, cebulka, mieszek włosa. Włosy głowę zdobia, choć ś. niepotrzebne zdadzą. Skar. Konstantynus cesarz posłał do Benedykta runo a. włosy pierwsze synów swoich na znak, iż jego oni synowie za ojca biorą, którego upominania słuchać będą winni. Pim. Wstawiały na nim włosy. Orzech. Włosy ś. na głowie wszystkim z strachu jeża. Stryjk. Rwałem włosy na głowie mojej i brodzie. Wuj. Rozczochrane włosy. Skar. Kędzierzawe włosy. Duchowni przez ostrzyżenie włosów P. Bogu poświęceni bywają; strzygą włosy na podobieństwo korony, a im na wyższy stopień godności wstępują, tym więcej włosów ucinąć powinni. Kucz. Strzygą Absalon włosy raz w rok, bo mu ciężały. Leop. U kogo długie włosy, tam niewiele rozumu. Sak. Białe głowy dlatego włosów

długie mają, że u nich krótki rozum. Sak. U niewiasty długie włosy, ale krótki rozum. Żegl. Włosy długie, rozum krótki mamy, w ważne rzeczy próżno ś. wdawamy. Biel. M. Włosy mi wypadają. Troc. Wyjmij ten W. Troc. Włosy gęste, kędzierzawe, kręcone, skręcone w kłęb. Troc. Kędzierzawe włosy—wichrowate myśli. Rys. Włosówki są kleszczki do wrywania włosów. Troc. Włosy własne, nieprzyprawne. Troc. Włosy przyprawne. Troc. (= *peruka*). Włosy wypuszczam. (= *zapuszczam włosy*). Włosami obrastam. Troc. (= *włosieje*). Czesać, zwijać, fryzować, tapirować, trefić włosy. Najady z Dryjadami chodziły po tobie w parcie, W. rozczochrany puściwszy po sobie. Żebr. (na znak żałoby). Wdowy po śmierci męża rwą włosy, szlochają, czynią wotum z żadnym już nigdy nie przestawać mężczyzną. L. Złodziej na skórze i na włosach bywa karan, t. j. u prągi różgami weźmie chłostę, a włosy mu na wierzchu głowy w czuprynę zawiążą; bo wtenczas, gdy to prawo stanowiono, Saksonowie długie włosy nosili, przeto złoczyńcom włosy na wierzchu głowy wiazano i golono dlatego, aby ich ludzie znali; ale iż dziś krótkie włosy noszą, tedy miasto włosów ucho złodziejowi urzynają, aby go znano. Sz. Potrzeba wacpanu łeb co do wosa ogolić, czarną kurę przyłożyć i krew z nosa puścić. L. (zwarjowałeś, oszalałeś, do czubków z tobą. L.). Za włosy targać, rwać. L. Za włosy ciągnąć. Ten człowiek, co mi włosy na głowie układał, musi często swoją żonę za głowę targać, bo i mnie ciągnął jak konia za grzywę. L. Kiedy ś. panowie wadzą, na poddanych włosy trzeszczą. Prz. Włosów na głowie noszenie, strzyżenia kształt. Kn. Włosy mają być niezbyt długie, nie mają czoła zakrywać, nie mają po ramionach trzpiotać, ale coby je mógł słusznie nazwać strzyżenicami a włosami męskiem. L. Zbierać włosy u fryzjera, przycinać, czyli przystryżać włosy. Mag. Zebrać, ściąć, obciąć, ostrzyć, spuścić włosy. Skrócić włosy. Włosy w górę przypiąć grzebieniem. L. Włosy albo warkocz skręcony w kłęb, czubaty. L. W. siwy (= *siwizna*). W. kruczy, hebanowy, blond, szatyn, rudy. W. litewskiego ludu biały a. płow. Miek. Pukle, zwoje, sploty, pierścienie włosów. Wyrwał jej cały promień włosów. Żył jak żołnierz w trudach krwawych aż do sędziwego wosłu tego, w którym go śmierć zastała. Birk. Kiedy mi na dłoni włosy urosną. Kn. (= *nigdy*). Prędzej mi na dłoni włosy urosną, niż ś. to stanie. W. jej po ramionach płyną bursztynowy. Tw. W. na ramiona spadał. Słow. Głowy ludzkie rozumem, nie włosami stoją. Bez woli Boskiej nie spadnie W. z głowy. Wad. Ani mu W. z głowy nie spadnie. Świt. Bez Twojej woli i W. spaść z naszej głowy nie gotowy. K.G. Bóg nas prowadził, tak że nam i W. z głowy nie spadł. Warg. (= *bez najmniejszej szkody*). Zadnego z was W. z głowy nie spadnie. Wuj. I W. ci z głowy nie spadnie. Niem. Pan Bóg mię uchował, zem między dwoma wadzęciami ś. włosów nie postradał. Boh. Ej ej ej, umieram! włosy mi wstają na głowie. L. Przebóg! serce we mnie bije, włosy na głowie powstały, już od strachu ledwo żyję i drzę, jakby listek, cały. L. Podniósł ś. na głowie nieśmiertelnej włosy, wstrząsł ś. Olimp, i całe zadrzały niebiosy. Dm. Wpadł nagle w trwogę i wielkie zdumienie; W. mu na głowie powstał jakby żywy. Hoł. [Zaden zły W. z ciebie nie spadnie]. W. gęsty.

Kn. (= *kudły, kudłasty, kudłaty*). Ze króla wpróż otruła, potem udusiła, kryminałów jak włosów na głowie nosiła. Jabł. (= *bez liczyby, co niemiara!*). Więcej ma długów, niż włosów na głowie. Min. Długów jak włosów na łbie. Opal. Winien, i z włosy winien duszę i z ciałem. Mącz. (= *po uszy w długach*). A innych mordów pamięć nie opowie, może tak wiele, jak włosów na głowie. Hoł. Strzelec go z topieliska wyciągnął za włosy. Syrok. Przen.: Jemu ś. tak dobrze udało stracony już interes za włosy pochwyć. Krasz. Wszystkie nasze lzy wzięła na włosy. Słow. Przen.: W. = *rzecz cienka, wątko, słaba, niska*. Tak miernie bili z procy, że też i W. nie chybili. Leop. Boski wyrok nie chybi i włosom. Zabł. (= *ani na W., ani na jotę*). Nigdy sprawiedliwości nie odstąpił włosom. Pot. Nie masz mieć tu co na pieczy, bo W. trzyma ludzkie rzeczy. Km. (= *na włosku, na pajęczynie ś. trzymają*). Żeby wiedział, na jakim teraz jego zdrowie włosie. Pot. Nie godzi ś. rozpaczać weale o swym losie: fortuna może błysnąć, choć życie na włosie. L. O W., o mały W. = *tylko co nie, tylko że nie, o mały figiel*: Królestwa swego nieraz o W. nie zgubił. Birk. O W. zem w państwa czarne Prozerpiny nie wszedł. Li. O W. mały żale go i lzy gorzkie nie zalały. Lubom. Jagiełło na polowaniu o mały W. w krzyżackie zasadzki nie wpadł. Błaż. (*parum abfuit, quin*. Krom.: *mało brakowało do tego, żeby.*). Pomorzanie zamek santecki o mały W. nie objęli. Błaż. (*pene*. Krom.). Dałem ja jemu! o małuteńki W. żonę jego wdową nie uczyniłem. L. O W. tego nie dostawałem, ażeby w domu był zamordowany własnym. Siem. J. O W. dziada nie przyjechał. Węg. 2. na zwierzętach, na skórkach, na futrach = *sierść*. Wywróconym włosom do góry kozuch. L. Pod W. gaskać, czesać. L. W. sztywny = *szczecina*. Przen.: [Pod W. przejechać = *wybić kogo*]. Długi W. ogona, grzywy końskiej = *włosień*. Meble wyściełane włosom. 3. na suknie = *część welny ścieląca ś. po wierzchu sukna i nadająca mu połysk, barwa*. 4. Dziury w nogach zowią włosami. Haur. 5. astr.: Włosy Bereniki, p. Warkocz. 6. bot. (*pilus*) *miękkki wyrostek pędu*. Rost. Złote włosy (polytum) roś. [Matki Bożej włosy] *jakaś roślina*. [Włosy Panny Marji] p. *Koniczyna*. 7. patol.: Włosów brak wrodzony (atrichia). Włosów porost nadmierny (hypertrichosis). Włosów porost staby (hypotrichosis). Rozdwajanie włosów. Włosów lezienie czym leczyć. Sien. Włosów upadanie na głowie (alopecia). Włosów usuwanie, wrywanie (epilatio). 8. szczot.: W. kałankowy, p. *Kalanek*. 9. zeg. *sprężyna w zegurku, cieniućku jak włosok*. Zdr. **Włosok, Włoseczek, [Włosik, Włoseniek]**. Zgr. **Włosisko**.

† **Włosak**, a, lm. i *człowiek porośły włosami, mający długie włosy*. Biel. M.

Włosaty p. **Włosisty**. L.

Włoseczek, czka, lm. czki p. **Włos**: Złotu podobne włoseczki. Groch.

Włosok, ska, lm. ski i. p. **Włos**: Niewiasta, gdy włoski utrefi, twarz potarbuje, zdaje ś. coś gładkiego. Petr. Ani włoska u niego siwego. Lubom. I W. mu z głowy nie spadnie. Troc. Nie dałbym za to jednego włoska. Mącz. (= *ani krzty, złamanego szeląga*). Ja go za jeden W. sobie nie ważę. Birk. Jak prawda? gdyby też na W. chybiła, to... Zabł. Wnet na cię tak wichrownym językiem powstanie, że też o mały W... Błaż. Na włosku, słabo, niewarownie. Kn. (na

nici, na pajęczynie. L.). Wszystko wisi na włosku, Samsona są włosy świadkiem, w których zawisła moc i szczęścia losy. Min. Życie tylko na włosku wisi. Perz. Wisieć na jednym włosku. Lach. Na cienkim włosku duch został wiszący. Bardz. Mój żywot na włosku ś. dzierży, *in dubio est*. Mącz. *Pendet spe extrema vita ejus*, na włosku ś. dzierży żywot jego. Mącz. *Profligata valetudo*, zdrowie zeszło, które ś. na włosku dzierży. Mącz. Na włosku tylko wisi. Troc. Życie twe na włosku. Hoł. Podbija Cesar państwo rzymskie, a nie raz na włosku wisi jego zawieszono. Lel. 2. anat.: Włoski węchowe. 3. bot.: Włoski, Niekropień, Wielowłos, Złotowłos (*adanthum*) roś. z *gromady paprotników*, z rzędu *paproci*. Gatunek: Włoski murowe a. K a p i l o r e k, K a p i l o r k a, Włoski Matki Bożej, Włoski Panny Marji, † C z y r w o n e włoski, † M a t k i B o ż e j włoski, p. C z y r w o n y.

Włosianka, i, lm. i spódnica z włosienicy, noszona dla utrzymania sztywności sukni.

× Włosiany p. Włosiany: Pierścień włosianego naramiennika. Krasiń,

Włosiany, × Włosiany, [Włosieny] przym. od Włos: W., z włosia. Kn. Sita włosiane. L. Deki włosiane. Troc. Wstążka włosiana. Troc.

Włosiasto przys. od Włosiasty. L.

Włosiasty podobny do włosów. Kn., Troc.

[Włosiaty] p. Włochaty.

Włosie, e, bfm., zb. [Włosie] i. włos zwierzęcy do jakiegoż użytku: Deka z włosia. Troc. Sito z włosia końskiego do przesiewania mąki. L. Meble wypchane włosiem (= włosami). 2. p. Włosień. 3. [W] p. Włos: Tego będę kochać, co ma jasne W.

Włosieć, eje, ał dostawać włosów, porastać włosami: Włosieję, włosami obrastam, wypuszczam włosy. Troc.

Włosienica, y, lm e i, Włosienica i. a. Włosieniec, † Włosień tkanina z włosia; koszula żalobna a. pokutna, zrobiona z takiej tkaniny. Troc. Achab ś. obłąkł we włosienice i pościł, a spał w worze. Leop. 2. [W.] trawa: *sesleria disticha*. 3. a. Włosnik zool. (filaria) *obleniec pasorczytny*.

Włosieniczny przym. od Włosienica; Włosieniczny, Włosieńcowy.

Włosienie, a, bfm., czynność cz. Włosieć.

[Włosienie, a, bfm.] włosy krowy, sierść krowy.

† Włosieniec, nca, lm. nce p. Włosienica: Obłączył ś. w W. Leop. Wziął Pan na ś. człowieczeństwo, jakoby W. Wr.

Włosienkowato przys. od Włosienkowaty.

Włosienkowaty i. jakby z włosków złożony, włoskowaty: Ziele wieżyczki koronki drobne ma włosienkowate, właśnie jak u babki. Syr. Koper pospolity ma listki drobne, podzielone, prawie włosienkowate, baldaszki obszerne. Jund. 2. p. Włoskowaty.

Włosiennica, y, lm. e i. p. Włosienica: Na rozpieczoną swą skórę czasem włosienicę biorę. Groch. 2. [W.] rana z zapalenia gruczołów skórnych na nogach, trudna do zagojenia, leczona zielcem krwawnikiem. 3. [Włosienicę] robaki podobne do grubych włosów, przelysujące w ranach zastarzałych i zaniedbanych, tworzące ś. jakoby z włosów welny owczej, które przypadkowo mogą ś. dostać do tychże z welnianych skarpetek lub onuczek.

Włosieniczny p. Włosieniczny. L.

[Włosieny] p. Włosiany: Jemu najmilej na tej gałęzi, gdzie jego gniazdko wisi włosienne. Uj.

Włosień, a a. (ż.) i, lm. e i. włos gruby, długi i mocny, jak np. w ognie końskim: Mniejbyś jeszcze lękać ś. mógł miecza na cienkim włosieniu nad głową uwiązanego, niżeli chłopu głupiego, który daleko cięższy rozum ma, niżeli on Damoklesów W. Star. Ostatni ratunek konia spleczonego zawleczenie włosienia i tak długo niewyjmowanie, aż sam wygnije, i rana ś. wyczyści. Lk. Z pomykania włosienia w zawłóce bywa boleś koniowi. Trzye. Na czołach frenle z włosieni końskiej. Jeż. 2. a. Włosie sznuręk a. plecionka z takich włosów: Włosie, W. u wedy, wędna nié. L. Na szczukę trzeba na łańcuszku wedy; W. i konop zębem utnie wszędy. Biel. 3. † W. p. Włosienica: Rozdarzył odzienie, obłąkł ś. w W. i płakał syna swego przez długi czas. Leop. We włosieniu i popiele pokutę stroili. Leop. Oblokwszy W., płakał syna swego. HJ. Ostrą W. nosi na ciełe. Syrok. 4. [W., Włosiń] trawa twarda, rosnąca na brzegach bagien. 5. bot. = Rześl. 6. zool. p. Trychina.

Włosieńcowy przym. od Włosieniec, włosieniczny.

Włosieć, ecia, lm. eia lichey, mizerny, nikły włos: Nie zrzuciła ona jeszcze tych włosiat, z którymi na świat przyszła. Jeż. Daj łapiny do pocałowania i złoty obłoczek włosiat. Lbń. Kazał zwołać działki .. przyzywał po kolei i gładząc włosięta, mówił... Las.

Włosik, a, lm. i i. [W.] p. Włos. 2. pendzel włosiany.

Włosisko, a, lm. a m. i ni., p. Włos. Przen.: Zima pełna włosisków śniegowych. Ryb. J. (= klaczków).

Włosiasto przys. od Włosiasty. L.

Włosiastoś, i, bfm., rz. od Włosiasty: W., mnogość włosów. L.

Włosiasty, Włosaty i. mający wiele włosów, obrośły długiemi gęstemi włosami, kudłaty: Niech włosistym o tysych koncepta ś. roją, głowy ludzkie rozumem, nie włosami stoją. Żegl. W., włosów pełny. Troc. Włosiasta łodyga, długiemi, delikatnemi włosami zrzadka powleczone. Jund. (pilosus). Pędy o łodygach włosistych. Rost. 2. anat.: Język W. (pilosus, capillosus). 3. bot.: Mecz W. (polytrichum) roś.: plosnik. 4. min.: Atun W. a. pierzasty siarczan glinki żelazisty, manganowy, miedziowy. Łab. Miedź czerwona włosista = kupryt. Nikiel W. = mileryt. Sól włosista = jeden z siarczanów glinowych, keramohalit *Glockera, Al₂(SO₄)₃ + 18 H₂O*.

Włoski i. Makaron, salceson W. Dach W. = płaski. Goł. Orzechy włoskie. × Godzina włoska = liczona od zachodu słońca, od godziny szóstej po południu: Król (Zygmunt August) wstaje w listopadzie o jedenastej włoskiej, czyli o piątej rano. Rug. Styl W. = gotycki a. romański ze zmianami, którym uległ we Włoszech. Szkud W., p. Korona pod 17. 2. bot.: Bez W., p. Lilak. Bób W., p. Kolcowój. My pospolicie ziola cudzoziemskie włoskiemi zwiemy. Syr. Ogrody ku ozdobie sporządzone włoskieni zowią. L. Czarnuszka włoska, p. Czarnuszka. Dzięgiel W., p. Lubczyk. Groch W., p. I. Cieciorka i Fasola. Iglica włoska, p. Myszpłoch. Jeżówka włoska, p. Jeżówka. Kalina włoska, p. Berberys. Kaniańska włoska, p. Kaniańska. Kapusta włoska, p. Kapusta. [Kartofel W.] = słonecznik bulwowy. Kłokocina a. Kłokoczyna włoska, p. Kłokocina. Kopnie włoskie, p. Rącznik. Koper a. Kopr W., p. Fankiel. Lubezna a. Lubiezna włoska, p. Lu-

biezna. 3. druk.: Pismo włoskie = czcionki cieniowane w grubości na opak w porównaniu ze zwykłym pismem. **4. han.:** Buchalterja włoska = prowadzenie ksiąg handlowych połwojne, t. j. z zapisywaniem każdej pozycji dwa razy: u dłużnika i u wierzyciela. **5. karc.:** Rachunek W. = pewien sposób oznaczania wygranej w wiście. **6. lek.;** Łamanie włoskie = wyprymiot (syflis). **7. min.:** Ziemia włoska a. sjeńska = gatunek okry żelaznej. Łab. **8. tap.:** Roleta, portjera włoska = formująca kilka prostopadłych rzędów festonów. **9. zool.;** Pszczoła włoska, p. **Pszczola.** Po włosku przys. na sposób włoski: Mówić po włosku. Musieli jeść, jak ś. to w owym czasie mówiło, po włosku, t. j. bez soli. Paw.

Włoskowatość, i, blm., Kapilarność fiz. ogół zjawisk, polegających na przyleganiu cieczy do ciał stałych, co ś. najwyraźniej objawia w wązkich, niby włoskowatych rurkach.

Włoskowaty, Włosowaty Kapilarny i. bardzo cienki, jak włos: Rurki włoskowate. Rurki wodne w roślinach są cieniučne, włoskowate, capillares. L. **2. anat.:** Naczynia włoskowate a. włosowate, kapilarne (vasa capillaria). Naczyniówka włoskowata (membrana choriocapillaris). Kanalki łączące żyły z tętnicami otrzymały dla nadzwyczajnej delikatności swojej nazwisko naczyni włoskowatych. W. A.

Włoskowcowy przym. od **Włoskowiec.** Bakt.: Gryzbieca włoskowcowa (mycosis leptothrica).

Włoskowiec, wca, lm. wce bakt. (leptothrix), długi, nitkowaty gatunek bakterji: W. jamy ustnej (leptothrix bucalis) żyje w śluzie i w spróchniałych zębach.

Włoskowy i. przym. od **Włosek:** Cyrkiel W. = do zataczania drobnych kótek. **2.** mier.: Krzyż W., p. mier. Krzyż.

† **Włosność, i, lm. i p. Własność.** B. Sz.

1. † Włosny p. Własny. B. Sz., Głos. Działki od każdej niemocy bywały uzdrowiony i brały je matki włosne zdrowe. Ż. E.

2. † Włosny wójt = włosciowy; wójt gminy. Mosk.

3. † Włosny p. Włosowy. Kn. Włosna niemoc, gdy kto z trafunku wypił włos. Syr.

Włosogłówka, i, lm. i, Włosogłów, Cianka (trichocephalus) owleniec pasorzytaty, rodzaj robaków nitkowatych, czyli nicieni, żyjących w kiszce człowieka: Włosogłówka ludzka (trichocephalus dispar).

× **Włosokrasy mający piękne włosy na głowie:** Czyż kto włosokrasę Apolla ustroi? Hul.

Włosopad, u, blm., patol. lezienie, wypadanie włosów na głowie (alopecia).

Włosowaty p. Włoskowaty.

Włosowy, † Włosny przym. od **Włos** (pillaris, capillaris): Brodawka włosowa. Zarodek, zawiązek W. (pulpka pilarum). Torebki włosowe (mieszki). Niemoc włosowa. Mól W. L. Kleszczyki włosowe, p. **Włosówki.** Higrometr W., p. **Higrometr.**

Włosówki, wek, blp. kleszczyki balwoierskie do wyrzynania włosów. Kn., Troc.

† **Włostnie p. Włostni.** Głos.

† **Włostność, i, lm. i l. p. Włostność.** Głos. **2.** p. **Władza.** Głos.

Włostolin, u, lm. y bot. (poivre) roś.

[**Włoszczyna, y, lm. y]** łupina zeionętrzna na orzechu kaskowym.

Włoszczyna, y, blm. i. wszystko, co włoskie: język, obyczaj, strój i t. d.: Mówić zia włosz-

czyzną. Niem. Noci wytartej włoszczyzny trele, których zapomniał dziad przy kościele. Zabł. **2. ogrodowizna, jarzyny delikatne, pierwotnie z Włoch** pochodzące (kapusta włoska, kalafjory, selery, pory, pietruszka i t. p.): Rosół, dobrze nagotowany włoszczyzną. Co tylko można było mieć rodzajów w najwyborniejszych gatunkach jarzyn rzadszych, które włoszczyzną zowiemy, wszystkie tam ś. znajdowały. Kras. Przez rośliny warzywne rozumieją ś. wszystkie ogrodowiny, które przydatne są do użycia stołowego; te dwojako uważać ś. mają: a. jako krajowe, które warzywem, a. cudzoziemskie, które włoszczyzną nazywamy. Stm.

Włoszeć, eje, ał stawac ś. Włochem, przybierac strój, obyczaje, mowę, przekonania włoskie i t. p. L.

Włoszenie, a, blm. i. czynność cz. Włoszeć. 2. czynność cz. **Włoszyć.**

Włoszyć, y, ył kogo przerabiać na **Włocha, robić Włochem.**

Włoszianin, a, lm. anie i. kmieć, wieśniak, rolnik, ziemianin, chłop, gospodarz wiejski. 2. [W.] gospodarz wiejski, mający mniej niż pół wólki.

Włoszianka, i, lm. i l. forma ż. od Włoszianin. 2. [W.] półmorgowa osada z chałupą.

Włoszianofliski sprzyjający włoszianom: Redakeji nie podobały ś. wygłoszone przez obrońców sądów gminnych włoszianofliskie pobudki. Spas. Instytucje włoszianofliskie. Spas.

Włoszianofilstwo, a, blm. sprzyjanie włoszianom: Pierwszy dodatni rezultat jazdy objawił ś. zgodnie z jego włoszianofilstwem. Spas.

Włoszianśki przym. od **Włoszianin, ziemiański, kmiecy, wiejski, chłopski, rolniczy:** Kobiety włoszianśkie. Perz. Choroba ta nie włoszianśka w rzędzie opisanych dla włoszian chorób miejsca by mieć nie powinna. Perz. Grunta włoszianśkie. Bank, komisarz W.

Włoszianstwo, a, blm., zb. włoszianie, chłopstwo: Przez drzwi komnaty tłoczył ś. jał lud mnogi—szlachta, mieszczaństwo i W. Jez.

† **Włoscinny p. Własny.** Nam.

Włosć, i, lm. i, [Włosć] i. † W. własność, posiadłość, dziedzictwo, posesja: Tego, co w swej mądrości stawił niebieskie włosci, chwalcie. Ryb. Bóg Izraela obrał przed inszemi i uczynił go włoscią swą na ziemi. Koehan. **2.** [W.] posiadłość ziemska, chociaż mała, do jednego właściciela lub dzierżawcy należąca. **3. klucz wsi = dobra z wielu wsi wraz z wieśnikami złożone, majątek ziemski:** W. klucz. Troc. Insza wioska, insza całe włosci: insza kmieć jeden, insza dwieście a. trzysta. Opal. Jeśli, W. uwalniając, zostaniesz uboższy, to, Tadeuszu, będziesz sereu memu droższy. Mick. **4. przen. ludzie z włosci, włoszianie.** **5. niwoy, łany, pola, błonia:** Śliczne włosci Frankonji, kędy ś. więcej wina rodzi, niż mleka. Birk. Słyszę to od ludzi wiary godnych na ukrainach polskich, także wołyńskich włosciach i podolskich. Lat. **6. prowincja, kraina, państwo, kraj:** Kartagińska W. Rej. Tatarzyn. po włosciach naszych mory rozpościera. Przen.: **kraina, dziedzina, świat, sfera, zakres:** Kochaj ideału święte włosci. Krasin.

† **Włosć, włodzi, włodi p. Władac.** B. Sz.

[**Włosni]** p. **Własny:** To je jego W. brat (= rodzony).

Włosnica, y, lm. e i. bot. (setaria) roś. z rodziny traw. **2. wet. (trichinosis choroba, spowodowana przez trychini wskutek usadowienia ś. ich z początku w kanale pokarmowym, następnie zaś w mięśniach.** **3. zool. p. Trychyna.**

† Włosnie p. Własnie. Głos.

Włosniec, *ńca*, *im. ńce* bot. p. **Wywłócznik**, **Włosnik**, a, *lm. i l. pędzel z włosów*. 2. bot. = a) Włosniki = *delikatne nitki, zapomocą których korzenie wciągają z gleby wodę i rozpuszczone w niej cząstki ziemne*. Rost. b) *bl. p. Rzęśl*. c) p. **Kryn**. 3. a. **Włosienica** zool. (pilaria) *oblenieć pasorzytny*.

Włosnitka, *l*, *lm. i bot. (trichostema) roś.*
Włowić, *i, II*, *nied. Wławiąć*, kogo, *co = łowić wegnąć, wciągnąć ponętą, upędzić do miejsca, gdzie zostanie złowionym*. **W.** *ś. przen. włudzić ś., wnąć ś., wkraść ś., wkręcić ś., wcisnąć ś., zakraść ś., wkrubować ś., dostać ś. podstępnie dokąd: Temi bajkami do serca jej ś. włowił*. Pot.

Włowienie, a, *blm.*, *czynność cz. Włowić*.
Włowienie się, a *ś.*, *blm.*, *czynność cz. Włowić ś.*

Włożenie, a, *blm. l. czynność cz. Włożyć*. 2. p. **Włożenie ś.**: [To niech będzie na W. naszym ludziom] (= *na przyzuczenie, uprawę, przyzwyczajenie*).

Włożenie się, a *ś.*, *blm.*, *niek. Włożenie czynność cz. Włożyć ś.*: *Wkładanie ś., W. ś. przyczynianie ś., przyczyna, wstawianie*. L. (= *wstawienictwo, orędownictwo, instancja*). Uwolniony za włożeniem ś. przyjaciół Troc.

Włożyciel, a, *lm. e ten, co włożył a. co wkłada: W.*, *wkładacz*. L.

Włożycielka, *i*, *lm. i forma ż. od Włożyciel*.
Włożyć, *y, ył*, *nied. Wkładać l. złożyć, położyć w środku czego, wsadzić, wetknąć, wsunąć, wrzucić, wsłabić, wemknąć: W.* *suknie w kufer a. do kufra, towar w beczkę lub do beczki*. L. *Nie wziął nigdy supliki od poddanych, kiedy w nią co złota albo srebra włożono*. Star. *Naści, bracie! włoż te pieniądze do kieszeni*. L. (= *schowaj*). *Włożywszy ręce w zanadra, chodź*. Kn. *Włóż rękę w zanadrze*. Troc. *W. pieniądze, zegarek do kieszeni*. Troc. *W. palec w gębę*. W. *miecz do pochwy*. W. *sol do potrawy (= wsypać)*. W. *rybę w wodę (= wpuścić)*. Przen.: *Nauka potrzebuje pamięci, aby to, czegośby ś. kto uczył pilnie, w pamięć włożył*. Glicz. (= *wbił, wrzucił; utwierdził, zatrzymał w pamięci*). *Uczył mi tę łaskę, żebyś to jedno włożył w ucho faraonowi*. Leop. (*wspomnił*. Leop. *doniósł mu*). *Postrzegłem, że coś starościance w ucho włożył*. L. (= *szepnął*). *Zwierz mi ś., matko, myśli, włoż je w uszy moje*. Bardz. *W. komu co do ucha*. Troc. *Posłowie nasi z wielką zabiegali pilnością o to, żeby króla szwedzkiego w przymierze W. Bart. (= wciągnąć)*. *Wkładam w list*. Kn. (*przyłączam do listu lub też wciagam w sam list*. L.; *włączam, załączam do listu*). *Włóż tę nowinę w twój list, w twoją mowę*. Troc. *Włóż brata do tego regiestru*. Bardz. (= *wciągnij, wpisz, zaciągnij, zapisz*). *Miedzy wiersze swoje włożył materje prostą mową pisane*. Troc. (= *włączył, umieścił*). *Ja to między bajki włożę*. *Włożyłem w to niemało pieniędzy (= wpakowałem; włożyłem na to, utopiłem)*. W. *co w rachunek*. Troc. *Włożmy osadę do tego miasta*. Troc. (= *wstawmy, wkwaterujemy, zaciągniemy załogę, garnizon*). 2. [W.] *co komu = wlepić, wsłocić, przyłożyć: Ociec mi pogroził, a jam ś. ulękał, by mi co nie włożył (= nie obił mię kijem)*. 3. [W.] *wstawić, wnieść: Włożył trugłę do pokoja*. 4. *kogo w co = wdrożyć, wprawić, zaprawić, zwyczaić, przyzwyczaić, nałożyć, wciągnąć, wczwycić do czego, przyzuczyć do czego: Wkładają krogulce do polowu ptaków mniejszych*.

L. *Włożony, węcwicyony, wuczony, wciągniony, wtarty, wprawny*. L. *Twardym jesteśmy rodem i włożeni w pracę*. Otw. *Spiewano miłym i włożonym głosem nabożeństwo o Trójcy Przenajświętszej*. Koss. (= *harmonijnym, zgodnym, składnym*). *Wkładać (nakładać) kogo w co*. Troc. *Młodego żrebeca wkłada do biegu nauka*. Dm. (= *tresuje*). *W niewłożonych do karności chorągwiach poposłitego ruszenia nie widać było żadnej ochoty*. Szaj. 5. *× W. powagę swoją, prośbę za kogo (Troc) = wstawić ś., wnieść instancję, orędownać, prosić za kogo, ująć ś. za kim*. 6. *na kogo, na co = nałożyć, wsadzić, nasadzić, wdziać, nadziać, wciągnąć, naciągnąć, wsunąć, nasunąć, wczuć: Czapkę na głowę W. Tw.* *Wkładam czapkę, kapelusz komu na głowę*. Tak to właśnie zdobi, jako kiedy kto cudzą suknią i kosztowną na ś. włoży. Falib. (= *wźmie, w nią ś. ubierze, oblecze, wdziewie ją*). *Opak kozuch włożył, na zadobracając, co być na przodku miało*. Skar. *Buty ciasne, nie mogę ich W. na pogi*. W. *czystą koszulę (= oblec)*. W. *pierścień na palec*. Troc. *W. ciężar na ramię*. Troc. (= *wziąć, zarzucić*). *W. łańcuch na szyję (= wziąć, założyć, zawiesić, wsadzić)*. *Włożono łańcuch złoty na szyję jego*. Wuj. *W. okulary na nos (= zasadzić)*. [Jeleń wkłada rogi] = *dostaje rogów*. Przen.: *Zdejmiesz z siebie grzech przekłęcia, a włożysz na siebie paciuch i wieczne błogosławieństwo*. Rej. (= *wźmiesz, przymiesz, otrzymasz*). *Na wszystkie szczęśliwie chrzest święty włożył i lud do poznania Syna Bożego przywiódł*. Skar. (= *udzielił im chrztu*). *Skanderbega te książęta wystawili, prawo swe nań włożywszy, lud swój mu polecili*. Baz. (= *zdawszy, przelawszy, przekazawszy, scedowawszy; ustąpiwszy mu prawa*). *Na nas, abyśmy ich tam dostali, włożyce*. Otw. (= *włożycie obowiązek; zobowiązacie nas, nam to zostawicie, zlecicie, polecicie, przekazecie*). *Spór włożył na rozsądek wodzów wojskowych*. Otw. (= *zdał na rozsądzenie*). *Włożyli na rozsądek popólstwa, kto ma być hetmanem*. Warg. *Boгу przywłaszczając a na Niego wkładać, czego On nie rozkazał, jest grzechem*. Gil. (na Niego złożyć, Jemu przypisać. L.). *Rozdarszy gęby swe, kapłani różne potwarze na Pana wkładali*. Odym. (= *rzucali*). *Któż to na mnie włożył taką potwarz? L.* *Euzebjusz do Konstantyna, przez siostrę jego wkradając ś., włożył na Atanazjusza potwarz*. Skar. *To na mnie obowiązek wkłada*. Troc. (= *zobowiązuje mię, obarcza mię obowiązkiem*). [W. państwo na kogo] (= *powierzyć mu je*). [W. na kogo gadki] = *obgadać, omówić, oczernić go*. W. *na kogo karę, podatki*. Troc. (= *nałożyć nań, obłożyć, obarczyć, obciążyć go karą, podatkiem*). *× Ludzie, żądzom folgując, niespołeczniście a niepospolite imię kamieniom i drzewom wkładali*. Leop. (= *nadawali, dawali*). W. *co na kogo = złożyć, zwałić; wprzeć, wdmówić co w kogo: Swoje nieenoty na mię wkłada*. Troc. 7. † W. *apelację = wnieść, założyć, zaniesć: Donatyści włożyli apelację od senatu do cesarza*. Skar. **W. ś. t.** w co, do czego = *wdrożyć ś., wprawić ś., wciągnąć ś., zwyczaić ś., przyzuczyć ś., zaprawić ś., nałożyć ś., przyzwyczaić ś., przywczwycić, nawyknać, wuczycić ś.*: *Kosztujesz stódkich owoców poprawy, kiedy ś. rzeczywiście poprawiasz i do statku wkładasz*. Pilch. *Do czegoś ś. młódz w takich szkołach wkłada? (= w czym ś. ćwiczysz?)*. *Nie siłą, spadkiem częstym kropla kamień droży, człek ś. staje uczonym, gdy ś. czytać włoży*. Min. (= *gdy ś. wciągnie*

w ciągle czytanie). Darmo mię kto cieszyć ma: oczów nie osuszę, jużem ś. w ten płacz włoży. i dziś płakać muszę. Groch. (= otrząskalem ś. z nim, spowszedniał mi). Wkładać ś. do prawa. Rzew. Polować, do kieliszka ś. wkładać, w karty grywać — to całą panieżyw sztuką. Wilk. Nie wiem, co ś. pan Grzempieliński tak teraz w to jadło włożył. Bliź. W. ś. w kupiectwo. Troc. 2. × W. ś. = wdać ś., wmieścić ś., zainteresować ś., zająć ś., wejść w czyje położenie; przy czynić ś., ująć ś., orędownać, wnieść instancję, wsta- wić ś.: Przyjęli tę rzecz na ś. abo włożyli ś. w tę rzecz, intercessunt. Męż. Żołnierze, iż ś. bardzo kochali patrzeć na taką śmiałość w tak młodych leciech, włożyli ś. prośbami i otrzymali, że mu to było przepuszczono. Wys. (= wplynęli). (instancją za nim uczynili. L.). Wojewoda stał do Olbrachta, o pokój prosząc, także do Władysława, aby ś. w to włożył do brata, żeby go zaniechał. Biel. M. Papież wszędzie ś. o cesarza i jego zwierzchność wkładali i zastawiali. Skar. Włóż ś., o sama (Bogarodzieco), włóż, prosimy, za to, by po tych wiechraach nastąpiło lato. Mias. Chrystus za nas ś. wkłada, jako pośrednik. Skar. Nie módl ś. za tym ludem, ani ś. wkładaj za nie, ani ś. za niemi przyczyniaj. B. B. Proszę, abyś ś. do tego włożył. Troc. Włożył ś. król za niego do ojca świętego. Troc. [W. ś. do czego = wdać ś., wmieścić ś.].

Włóczak, a, lm. i rzem. *gwóźdź fabryczny z drutu, druciak*.

Włóżba, y, lm. y gór. *wózek bez kółek do ciągnięcia w nim rudy*.

Włóczębne, ego, bfm., rz. 1. † W. *dar za włóczenie, t. j. bronowanie*: Mają dawać z tychże gruntów na Wielkanoc włóczębnego po dwa grosza litewski e. Wer. 2. [W., Wołoczebne] = a) *zwyczaj parobków w drugi i trzeci dzień Wielkanocy chodzenia gromadą od wsi do wsi w celu niedopuszczenia do swojej wsi takiejże gromady*. b) [W.] *podarunek za orację na Wielkanoc: Młodzieź chodzi ze święconą wodą i pieśniami po włóczębnym*. Teraz dostają tylko kraszony jaję, co ś. zowie włóczębnym. Prosić włóczębnego.

Włóczębnik, a, lm. cy] *ten, który z innymi w nocy pierwszego dnia Wielkanocy chodzi, czyli włóczy ś. od chaty do chaty, śpiewając pod oknami pieśni wielkanocne, za co otrzymuje włóczębne*. Śt. wil.

Włóczęk, czka, lm. czkowie, **Włóczęk** 1. a. × **Włóczyhrona**, m., **Włócznik** *ten, co kieruje bydłem przy włóczeniu brony po roli, ten, co rolę włóczy, bronuje, bronownik*. L. 2. *ten, co włóczy siecią po wodzie dla połowu*. Po zwierciadle portu nie szybowaty łodzie włóczęków ni rybaków. Pol. 3. *fis, fisać splawiający drzewo po Wiśle*. Goł. Niedgdyś nazwa włóczęka służyła sicia- rzom (siecierzom?), t. j. rybakom wyrabiającym sieć i włóki do łowienia ryb. 4. [W., bfm.] *nazwa tańca*: W. mijany. 5. [Dach słomą kryty na grzbiecie, zwanym kalenicą, dźwiga grubą warstwę perzu, umocowanego drewnianymi włóczkami, w celu zabezpieczenia chaty od zaciekania].

Włóczenie, a, bfm. 1. czynność cz. **Włóczyć**: Polacy rohatyny na prawym boku konia wspiera- li, jeden koniec dosięgał ziemi, drugi był wsparty na łąku u siodła; od włóczenia po ziemi nazwano tedy rohatyny włóczniami. Cz. 2. a. **Włóczęka bronowanie pola zoranego**: W., bronowanie. Troc.

Włóczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Włóczyć** ś.

† **Włóczenia**, y, lm. y p. **Włóczęga**. Tw.

Włóčenka, i, lm. i p. **Włócznia**: Co wygra Afer gnuśny z trzeźnianą włóczenką, co Egip- czyk uczyni z kijem a ościenką. Stryjk. W., przez służbę przepadzszy, króla raniła. Skar. Rze- zali ś. ofiarownicy nożmi i włóczenkami. Wuj.

Włóczeń, cznia, lm. cznie: W., ryba, ma pysk jak włócznia ostry, nim okręt wiereł. Sien. (= miecznik).

Włóczęga, i l. lm. i, **Włóčenja**, † **Włókieta**, † **Włó- kita**, **Włóczęgostwo**, **Włóczęgowstwo** *włóčenje ś., chodzenie a, jeżdżenie w różne strony bez właściwego celu, waleśanie ś., tulanie ś., koczowanie, tulaczka, tulactwo, wagusostwo, wagusy, błkanie ś., ła- żenie*: Z włóczęgi swojej truciżn heretyckich nanosili. Birk. Żołnierz swobodną włóczęgą zgnuś- niął. Nar. Część Gotów po różnych w Sarmacji włóczęgach w Dacji osiadła. Nar. Bakałarz się oduczy do panien włóczęgi. Mor. A. Po takich pracach i włóczęgach. Troc. 2. lm. **owie**, **Włó- kita**, **Włóczykij**, **Włóczokij**, **Włóka** m. i ż. *osoba włóczępa ś., nie mająca stałego miejsca pobytu i za- jęcia, na włóczęgostwie życie trawiąca, tulacz, wagus, powsinoga, obieżyświat, łużęga*: W., hul- taj, biegun. Kn. Włóczęgowie, łążekowie, kraczo- chowie, *cosillires*. Kn. Włóczęgowie, hultaje, Petr. Ktokolwiek osiadłości prawnej nie ma, w domu rodziców nie zostaje, ani rzemiosła nie sprawuje, ani rocznie lub przynajmniej miesięcz- nie nie służy, takowego za włóczęgę i luźnego deklarujemy. Zam. Zawszad opuszczony, włó- częgą tylko jestem. L. Biegun ten grecki i brzydki W. nieprzyjaźnym się wnet orężem sięga. Chr. Włóczędze chleba na kiju tylko dawać trzeba. Troc. Chciałem ludzi kochać, jak braeci; umieram wrogiem, stary W. Śt. wil. 3. W. lm. i bot., p. **Burak** i **Widlak**.

[**Włóczęgać się**, a ś., ał ś.] p. **Włóczyć**.

[**Włóczęganie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Włó- częgać** ś.

Włóczęgostwo, a, lm. a p. **Włóczęga**.

Włóczęgowe rośliny, bot., p. **Widłakowe**: Roś- liny włóczęgowe skamieniałe w utworze węgło- wym (Lepidodendron). Łab.

Włóczęgowski właściwy włóczęgom, tyżący ś. ich, *wagusowski, tulaczy, tulacki, koczowniczy*: Postanowili sprawę swą wzmocnić żywiołami rewolucyjnymi, włóczęgowskimi.

Włóczęgowstwo, a, lm. a p. **Włóczęga**.

Włóczęka, i, lm. i 1. *włóčenje broną, bronowanie; czas bronowania*. 2. *wolno kręcona przędza z delikatnej wełny, farbowana w różne kolory i służąca np. do wyszywania wzorów*: Pas z włóczki. Kras. Obicie w brety: jeden atlasowy płomienisty, drugi szyty włóczęką nakształ kobierców. Kras. Czyż potrzeba dla ku- reneji do aksamitu abo do jedwabiu przysadać włóczki? L. Od niej, igieł, włóczki, wstąg jak wiele ś. cła płaci. Vol. 3 *pismo drobne, którego litery ciągną ś. jednym pasmem, łańcuszek*: Włócz- ką pisać, literami ciągłymi abo jednym ciągiem, jako prędko piszący. Dudz. W., pismo drobne, zwięzie. L. 4. *wada wina, kiedy, stawszy ś. lip- kim, ciągnie ś. jak nić*: W. w winie, wada w winie, gdy ś. jak nić ciągnie lub wlece. Biel. M. Sposób na mętne wino i na włóczękę, aby W. upadła na dół. Slesz. Gdy też zaprawę wle- jesz w wino, W. i pleśń na lagier upadnie. Haur. Te rzeczy wino czyszcza i chowają. od

pleśni, włóczki i stęchliny, gdy w wino będą wpuszczone. Trzyc. Wino, gdy ś. obraca we włóczkę a. w pleśń sęd zarazą, zwłaszcza będzieiła zatkany. Trzyc. 5. [W., Flis] *fisactwo*. 6. [Włóczki] *sznury u lejc.* 7. [Włóczki] *gatunek kartofli*. 8. bot., p. *Widłak*.

Włóczkowato przys. od **Włóczkowaty**. L.

Włóczkowaty (o winie) *mający włóczkę, ciągnący ś.*: Wino włóczkowate. Syr., Rej. (włóckę ś., włóczką zarazoną. L.).

Włóczkowy przym. od **Włóczka**: Robota włóczkowa (= *wyszywanie włóczką, robienie z włóczki szydelkiem*): Obicie włóczkową robotą w kostkę. Kras. Ornat bogaty, na którym ta historia włóczkową wyszyta robotą. Chm. B. Włóczkowej = wyszywanej roboty wynalazek. Chm. B. Wszywanie włóczkowe. Troc. Sznurek W. Troc. Tasiemka włóczkowa. Troc. Mitynki włóczkowe. Szalik W. Żart.: Trudnić ś. włóczkową robotą = *włóczyć ś., waleśać ś.* Czy kuzynek lubi włóczkową robotę?—Pasjami.—Bardzo wierzę, bo ciągle ś. włóczysz. Kstr. W. charakter. Troc. Włóczkowe pismo. Troc.

Włócznia, i, lm. e i. a. × *Włóczń gatunek rohatynny, dzidy, lancy, kopji z długim drzewcem i rękojścią, pika*: Prócz kuszy rohatynę nasi mieli, którą uwiązawszy u lęku, przy koniu włóczyli i przetoż ją włócznią zwali Biel. M. Bielski utrzymuje, że Polacy używali pierwej rohatyn, które na prawym boku konia wspierali; jeden koniec dosięgał ziemi, drugi był wsparty na lęku u siodła, a od włóczenia po ziemi nazwano je włóczniami. Cz. Orężie azyjskie są włócznie długie, grotami z obu stron okowane, które my zwiemy rohatynami. Łęcz. Udarował Otto cesarz Bolesława włócznią św. Maurycego, którą i po dziś dzień w kościele zamku krakowskiego, na miejscu, gdzie biskup siada, widzimy. Błaż. Pięć włóczeń. Troc. Włócznie gołe bez grotu, z grottem. Troc. Włócznia zabity. Troc. Przen.: Złotemi włóczniami wnet zwyciężysz. Kn. (= *przekupstwem*). 2. p. bot., *Paprotka*. Zdr. *Włócenka*. Zgr. *Włóczniko*.

Włóczniarz, a, lm. e *rzemieślnik robiący włócznie*.

Włócznik, a i. lm. cy = a) p. **Włóczek**. L. b) *żołnierz uzbrojony włócznią*: Napełnił las cały strzelcami i włócznikami. Aber. 2. lm. i zool., p. *Ostropysk* (Por. *Włóczeń*).

Włóczniciskacz, a, lm. e *żołnierz ciskający włócznią, włócznik*: W. Muljon. Ml.

Włóczniowy przym. od **Włócznia**: W. dzierzak, włóczniowe drzewo, trzonek. L. Grot W. Troc.

Włócznisko, a, lm. a i. p. **Włócznia**. 2. *drzewce, dzierzak od włóczni*. L., Troc.

Włóczny i, *tyczący ś. włóczenia*: Prawa zadnia noga (konia) zwie ś. włóczną, bo około niej ciągnie ś. włócznia. Pol. Koń czarny, jak kruk, ze strzałką na czole i białą pęciną u nogi włócznej, zarżał lekko na widok swego pana. Sienk. 2. p. **Włóczękowski**. L. 3. p. **Włóckowy**: Piotr Talczewski wykonał sprawę włóczną, t. j. pomiar kraju. Mor. T. Wojsko z wyprawy włócznej. Troc. (= *lanowej*). L. 4. *tyczący ś. włóczni*: Piechoła włóczna. Vol. 5. rzem. *drućiany*: Sprawdzian W. (Drathleere). Szczypce włóczne (Drathzange, Beisszange).

Włóczń, i, lm. e p. **Włócznia**: A ku obronie tej ziemi W., którą walczył Mauryey. Len.

[**Włóczokij**], a, lm. e] p. **Włóczęga**.

Włóczybrona, y, lm. owie p. **Włóczek**: Poczawszy od staruszka włóczybrony wołka, aż do pstręgo, co matki pierś smokce, koziołka. Ejs

Włóczyć, y, ył i W. ś. p. **Wleo**.

Włóczydło, a, lm. a i. × W. *narzędzie do włóczenia, zapomocą którego włóczą*. L. 2. a. *Trebula czepiąca* bot. (canalis) roś. z rodziny *bal-daszkowych*.

[**Włóczyk**, a, lm. i] W zagadce: Widzisz ty hań włócyga? (= *wilka*).

Włóczykij, a, lm. e p. **Włóczęga**: Nocą obdarli mnie włóczykije pijane, lotry i opryszki.. Sf. [**Włóczylas**, a, lm. owie] *włóczący ś. po lesie*: Ty włóczylasie! Ryd. (do „działka leśnego“).

[**Włódarzysko**, a, lm. owie] p. **Włodarz**.

Włók i, u, lm. i p. **Włok**. 2. [W. a, lm. i] = a) *kawał drzewa rosochaty, około trzech łokci długi, na którym ściągają duże kamienie z pola.* b) *brona drewniana*: Łuka, schowaj plug i włóka.

c) [**Włóki**, **Włocuchy**, **Gnatki**, **Lga**] *tylna część sani chłopskich*. d) [**Włóki**] p. **Lga**. e) a. [**Włóki** *pastwiska*: U włóku, do włóku. f) p. **Włóczysko**.

g) p. **Włóczęga**: W. pozabawiony ogniska ten, kto cieszy ś. waśnią domową. Ml. Gderata na one włóki Jakóba z żoną po noey. Karcz. 3. *druk*.

Włóka, i, lm. i, × **Włoka** i, *mara powierzchni = 30 morgom. 300 × 30 prętów* (licząc pręt po 7,5 łokcia warszawskiego). W. dawana kolonistom osiadłym za Zygmunta II-go = *huba*. 2. [W. **Włóczydło**] *dwa kije złożone w węgielnice, na które kładzie ś. plug po robocie w polu, włóckę go do domu*. 3. [W.] m. *człowiek włóczący ś., włóczykij, włóczęga, łazęga, powsinoga*. 4. [W.] *kobieta, dziewczka rozwiązła, duk; dzieuczyna lubiąca chodzić po jarmarkach, po karczmach*.

[**Włóki**, **ów**, **blp.**] p. **Włok**.

Włókicina, y, lm. y, **Włókicina** bot. *wierzba długobłociowa a. wilkowata* (salix viminialis)

Włókienko, a, lm. a i. p. **Włókno**: *Pająk przędzie, oj, przędzie swoje szare* W. Len. 2. *hist.* (fibrilla): W. nerwowe pierwotne. W. osiowe (Axencylinder). W. mięsne.

Włókienkowaty *mający postać włókienka*: Kłęczca, przyrośnięte do ziemi włókienkowatemi korzeniami Rost.

Włókienkowy przym. od **Włókienko**. Fizj.: *Drganie włókienkowe mięśni*.

Włókienny, **Włókiiany**, **Włócnowy** przym. od **Włókno**.

† **Włókieta**, y, lm. y p. **Włóczęga**: Śmierć raczej, niżeli tę zbrodnią, woli, woli po świecie włókieta. Pot.

Włókieta, y, lm. y p. **Włóczęga**.

Włókitnia, i, lm. e, **Włókitnia** bot. (decumaria) roś. z rodziny *skalnicowatych*.

Włókitno, a, lm. a, **Włókitno** bot., p. **Orzesznica**.

Włóklia, y, lm. e bot. (fenillea) roś. z rodziny *dyniowatych*.

Włókiak, a, lm. i, [**Fibromat** chir. (fibroma) *nowotwór złożony ze zwyczajnej tkanki łącznej, posiadającej zwykle substancję międzykomórkową włóknistą*: W. naczyniasty. W. torbielowy. W. miękki (f. molluscum) = *nowotwór skórny*.

Włókiakochrzęstniak, a, lm. i, **Włókiakomięśniak**, **Włókiakonerwiak** chir. *nowotwory, złożone z włókien tkanki łącznej chrzęstnej, mięsnej lub nerwowej*.

Włókiakomięsak, a, lm. i chir. (fibrosareoma) *nowotwór, złożony z tkanki łącznej i z nowotworu złośliwego, zwanego mięsakiem*.

Włókniakomięśnik, a, lm. i chir. p. **Włókniaochrzęstniak**.

Włókniaokerwiak, a, lm. i chir. p. **Włókniaochrzęstniak**.

Włóknisto przym. od **Włóknisty**. L.

Włóknisty p. **Włóknisty**. L.

Włóknica, y, lm. e bot. p. **Rzęsa**.

Włóknik, a, lm. i l. W. zwierzęcy, p. **Fibryn**. W. mięśni = *miozyna*. 2. a. **Włóknina** (fibrinum, \times fibrina) *ciało białkowane, wydzielające ś. ze świeżo wypuszczonej krwi wskutek jej krzepnięcia, tworzące skrzep krwi pod postacią gęstej siatki włóknien*. Nadmiar włóknika (hyperinosis). Niedostatek włóknika (hypinosis). 3. W. drzewny, roślinny = **Celuloza**. 4. bot. = a) (lasiopetalum) *rośl. z rodziny zatwarowatych*. b) p. **Przypołudnik**.

Włóknikorodny fizj., p. **Nawłókniający**: Substancja włóknikorodna = ciało białkowane, znajdujące ś. w osoczu krwi i odgrywające ważną rolę w jej krzepnięciu.

Włóknikotwórczy fizj., p. **Nawłókniający**.

Włóknikowo-rozny *tyczący ś. włóknika, a zarazem i ropy*: Wysięki surowicze i włóknikowo-rozne, Ochor.

Włóknikowy (fibrinosis) przym. od **Włóknik**: Zaczyn W. Pat.: Wysięk W. Włóknikowe, ogniskowe zapalenie ust a. afy.

\times **Włóknina**, y, lm. y p. **Włóknik**.

1. **Włóknisto-**, używa ś. tylko przed przymiotnikiem dla oznaczenia, że przedmiot łączy ś. z przymiotami włókna.

2. **Włóknisto** przys. od **Włóknisty**. L.

Włóknistość, i, blm., rz. od **Włóknisty**; \times **Włóknosć**.

Włóknisty, **Włóknisty** 1. *pełen włókien, mający wiele włókien, z włókien złożony*: Korzeń W., cały z delikatnych fiber złożony. Jund. Tkanka włóknista. Złam, oddam żelaza: żylasty, W., blaszkowy, ziarnisty, stalisty. 2. anat.: Błona włóknista, p. **Błona**. Chrzastka włóknista (cartilago fibrosa). 3. hist. (fibrosus). Tkanka łączna, na włóknista. Błona włóknista (włóknówka), a dziedzka włóknista. Krs.). 4. min.: Cyniak W., kornwali. Łab. Gips W. o połysku jedwabistym tworzy żyłki i sznury w marglu i glinie bardzo wielu miejscowości. Hematyt W. Kalcyt W., tworzący żyłę w wapieniu muszlowym. Kwaro W. tworzy płytki równoległo-włókniste lub precikowate. Limonit W. Węgiel W., szarawo-czarny, nieco smolący. \times Zeolit W., p. **Natrolit**. Żelaziak brunatny W. Żelaziak czerwony W. (krwawnica). Żelazo włókniste (= *limonit*). 5. patol.: Rak W. (carcinoma scirrhus, scirrhus). Gruczolak W. (fibroadenoma). Zmiana włóknista. Zwrodnienie włókniste (fibrosis). Zwrodnienie włókniste ogólne (fibrosis bromatosis).

Włókno, a, lm. a (fibra, filamentum) *cienkie włóskowate nitki, łyeczka, na które dzieli ś. mięszk ciała*: W. jest najprostszym elementem części organicznych. Śniad. J. W., wszystko, co ś. niciami ciągnie, włóczka, przędza. L. W. na lnie, konopiach, ziołach, drzewach, łyeczko cienkie, żyłki, nitki. L. Przy czesaniu lnę wiele pączesi i pazdzierz, a włókna mniej odchodzi. Troc. W. na ziołach, drzewach a. łyeczko cienkie. Troc. W. a. nitki w ciele ludzkim. Troc. W., długie, grubościennie komórki, ściśle z sobą spojone, nadające moc lodydze roślinnej. W., *fibra*, składa ś. z najdrobniejszych cząstek ziemnych, spojonych klejem roślinnym. L. Włókna na korzeniu, fi-

brillae, sprawują istotną wciągających naczyń powinność. Jund. Zdzbia Iniane w wodzie tak długo moczyć, aż ś. zagniją, iżby skora, czyli łyka jego, a. jak drudzy zowią, włókna, od drzenia odewstały. Trzyce. Rozebrać na włókna. L. Włókna roślinne, skelet roślinny. Śniad. J. Jedna W. (przędziwo) podaje, a druga ścięgi rachuje. Troc. Włókna mięsne. W ciele zwierzęcym myszki dwa włókna gatunki składają, z których pierwszy czerwony miękki, do poruszenia łącny, mięsiem niteczkami zwany bywa. Krup. Włókna *in cute, carne, intestinis, visceribus, rectae, transversae et obliquae, motui servientes*. Kn. Włókna mięsne w poprzek prążkowe (fibrae musculares transversaliter striatae). Włókna mięsne gładkie (fibrae musculares laeves), czyli komórki mięsne. Włókna nerwowe poziome kory mózgowej. W. osiowe (Axencylinder). Włókna nerwowe są przedłużeniem jednej z wypustek komórki nerwowej a. włókna osiowego. W. nerwowe bezrdzenne Remaka. W. nerwowe rdzenne. W. kratkowe (w wątrobie). W. sprężyste (w tkance łącznej). W. zębiny. W. wężowe (fila olfactoria). Pająk z siebie wywodzi W. Troc. (= *pajęczyne*). Pająk uczy prząść, rodząc z siebie W. Klon. W. latające, babie lato, świętomarcieńskie lato. L. Zdr. **Włókienko**.

Włóknorość, u, lm. y bot. f. p. **Brodaczka**. 2. p. **Meszka**.

\times **Włóknosć**, i, blm., p. **Włóknistość**. Śł. wil.

Włóknotwórczy: Komórki włóknotwórcze = komórki wytwarzające tkankę łączną, zwłaszcza tkankę nerwową.

Włóknowato przys. od **Włóknowaty**.

Włóknowatość, i, blm., rz. od **Włóknowaty**.

Włóknowaty podobny do włókna; *długi, cienki, mocny, jedrny, jak włókno, mocny w stosunku do grubości*.

Włóknowy p. **Włókienny**. L.

Włóknówka, i, lm. i (tunica fibrosa) *błona włóknista*. Krs.

Włókowy, **Włóczny** przym. od **Włóka**.

[**Włoseczkiem** płakać] *płakać serdecznie, ciurkiem*.

[**Włósie**, a, blm.] p. **Włosie**.

[**Włosienny**] p. **Włosienny**.

Włudzać, a, ał i W. ś. p. **Włudzić**.

Włudzanie, a, blm., czynność cz. **Włudzać**.

Włudzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Włudzać** ś.

Włudzenie, a, blm., czynność cz. **Włudzić**.

Włudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Włudzić** ś.

Włudzić, i, II, nied. **Włudzać** l. kogo = *łudząc wprowadzić, wciągnąć; zwabić, znieść dokąd*: Gdy naszych w las włudzili za sobą, powalili wszystkie las na nich. Biel. M. 2. co = *wmówić nieznanie, obłudnie, umant, wpoić, wzniecić, wzbudzić, insynuować, wprowadzić, podsumać, poddać nieznanie w sposób ponętny*: Cheieli to w ludzi W., iż ten zwyczaj miał być od apostołów. Gil. Włudzam co w kogo, jako w chorego potrawę, trunku, ricinum wmawiam. Kn. Włudzał to zdanie w serce jego. Troc. Nauczytel zwyczajem naprzd ma W. w ucznia enoty. Górn. Chociaż fortelów wszystkich używała, nie mogła nigdy miłości weń W. P. Koch. W ludzi miłosć często obłudą włudzają. P. Koch. 3. co na co = *zwabić, znieść, przywabić, przynęcić, ściągnąć nieznanie, sprosić*: Od niespokojnej sen ucieka noey, nie mogą ludzie W. go na oczy. P. Koch.

Czekałem czegoś, jak ten, co po nocy był niewiedzący eudną marą senną i pragnie ją znowu W. na oczy. Poręb. W. *ś.* wmanić *ś.*, wnećić *ś.*, wkrasć *ś.*, zakrasć *ś.*, wcisnąć *ś.*, wśrubować *ś.*, wemknąć *ś.*, wulić *ś.*: *Insinuo*, wsobiam, włudząm, wdzieram, przyliżuje, wkradam *ś.* w kogo. Mącz. Włudzić *ś.*, wkrasć *ś.* w łaskę. Dudz. W sławę *ś.* włudzać. Trzt. Pochlebne słówka bogini w serce *ś.* jego włudzały. Troc.

† Włus, a, lm. y p. Ulus: Tatarom czynił rozmaite szkody, skazując na ich włusy Kozakom przywody. Paszk.

† Włusanin, a, lm. anie p. Ulusanin: Powiedział im, gdzie Tatarzy zagony puszczały, gdzie kosze swe mieli, gdzie i nad którą rzeką włusanie siedzieli. Paszk.

† Wmaczać, a, al p. Wmoczyć.

† Wmaczanie, a, blm., czynność cz. Wmaczać.

× Wmagać się, a *ś.*, p. Wmóc *ś.*

× Wmaganie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wmagać *ś.*

Wmanić, i, il i W. *ś.* p. Włudzić.

Wmanienie, a, blm., czynność cz. Wmanić.

Wmanienie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wmanić *ś.*

Wmarzać, a, al, (Wmar-zać) p. Wmarznąć.

Wmarzanie, a, blm. (Wmar-zanie), czynność cz. Wmarzać.

Wmarzanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wmarzać *ś.*

Wmarzenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wmarzyć *ś.*

Wmarzyć się, y *ś.*, yl *ś.*, nied. Wmarzać *ś.* w co = marząc wdumać *ś.*, zagłębić *ś.*, pogrążyć *ś.* w marzeniach: Zaleski wmarzył *ś.* w czasy dawniejsze, w wiek XVI. Sow. Poeta wmarzył *ś.* w świat pieśni swojej. Sow. Nie mi nie dozwolono odgadnąć, niczym *ś.* W. w świat. Krasz. Nocami spać nie mógł i wmarzał *ś.* w chaotyczne błąkanie swej myśli. Ole.

Wmaszerować, uje, ował *maszerując* wstąpić, wkroczyć marszem.

Wmaszerowanie, a, blm., czynność cz. Wmaszerować.

× Wmatać, a, al p. Wmotać.

× Wmatanie, a, blm., czynność cz. Wmatać.

Wmatywać, uje, ywał p. Wmotać.

Wmatywanie, a, blm., czynność cz. Wmatywać.

Wmawiać, a, al i † W. *ś.*, [W. *ś.*] p. Wmówić.

Wmawianie, a, lm. a l. czynność cz. Wmawiać.

2. W. (suggestio) = poddawanie myśli osobie pogrążonej w hipnozie. W. w siebie (auto-suggestio). W. psychiczne (suggestio mentalis). W. słowne (s. verbalis).

Wmawianie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wmawiać *ś.*

Wmazać, że, zał, nied. Wmazywać mażąc wprowadzić do środka, wsmarować, wetrzeć: W. maść.

Wmazanie, a, blm., czynność cz. Wmazać.

Wmazywać, uje, ywał p. Wmazać.

Wmazywanie, a, blm., czynność cz. Wmazywać.

Wmiast, † Wmiasto zamiast, w miejsce: W. odpowiedzi, począł *ś.* rozglądać naokół. Brt.

† Wmiasto p. Wmiast: Przyimicie ją i obraniajcie, a bądźcie jej W. ojca i matki. Z. E.

Wmiatać, a, al i † W. *ś.* p. Wmieść.

Wmiatanie, a, blm., czynność cz. Wmiatać.

† Wmiatanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wmiatać *ś.*

Wmiecenie, a, blm., × Wmiecenie czynność cz. Wmieść.

Wmiecenie się, a *ś.*, blm., × Wmiecenie *ś.* czynność cz. Wmieść *ś.*

× Wmiecenie, a, blm., p. Wmiecenie. St. wil.

× Wmiecenie się, a *ś.*, blm., p. Wmiecenie *ś.*

Wmierzenie, a, blm., czynność cz. Wmierzyć.

Wmierzić, i, il mierzwiąc wpuścić; z mierzwą włożyć; włożyć w mierzwę. L.

Wmierzwanie, a, blm., czynność cz. Wmierzić.

Wmierzyć, y, yl mierząc wysypać, wlać, włożyć; namierzyć w co. L.

Wmieść, i, il mieścić wgniść, wbić; miętosząc usunąć, wcisnąć w co a. na co: Otartą znużoną czoło, czapkę głębiej wmieścił. Malecz. Schwycił za czapkę, wmieścił ją na głowę. Jeż. A potem go ogolił, głowę mu pod pachę wmieściwszy. Tet.

Wmieścić, a, al, nied. × Wmieczywać l. mieszać wprowadzić w co: W. czego = namieszać.

W. czego do czego = przymieszać, domieszać, rozbelać co z czym. 2. przén.: W. kogo w co a. do czego = zrobić współnikiem jakiej sprawy, zamieszać, wciągnąć, wplatać, zaplatać, wwikłać, skaptować do udziału: W. kogo do spisku. W. *ś.*

l. zamieszać *ś.* w tłum, zniknąć w ciżbie, wcisnąć *ś.*, wtłoczyć *ś.*: Wmieścił *ś.* w ludzie. Troc. 2. wdać *ś.*, wtroczyć *ś.*, wplatać *ś.* w co, wziąć udział w czym: W. do rozmowy, w kłótnię. Wmieścił *ś.* w tę sprawę. Troc. 3. W. *ś.* zostać gdzie. (posp., żart. wsiąknąć), zadomowić *ś.*, zagnieździć *ś.*, wżyć *ś.*, usadowić *ś.*: Wmieścił *ś.* w tym domu, w tym mieście. Troc.

Wmieścić się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wmieścić *ś.*

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

Wmieścić, a, al i W. *ś.* p. Wmieścić.

nied. × Wmiotywać, × Wmiotywać *wrzucić, porzucić, cisnąć w co*: Niektóre z ludu pobit i w studnię wmiotał Leop. † W. ś., † Wmiotac ś., nied. † Wmiotywać ś., † Wmiotywać ś. l. *werwać ś., wcisnąć ś., wderzeć ś., narzucić ś., wkręcić ś., wkrubować ś.*: Na urząd kaznodziejski sami ś. wdzierają, sami ś. wmiotują, bez porządnego powoływania. Wuj. Kto nie drzwiami, ale dziurą wchodzi, kto ś. sam wmiotuje, nie czekając, aby go wpuszczono... Wuj. Nie bądźmy tak wszechczczeni, abyśmy ś. chcieli wmiotac w urząd kapłański, jakobyśmy Pismo lepiej rozumieli. Wuj. Skoro domowitowie twoi, urzędu zaniechawszy swego, wmiotują ś. w drugi urząd... Orzech. 2. † W. *wtrącić ś., wdać ś., wderzeć ś., wmięszac ś.*: My, w nauce gwiazdycznej nieco rozumiejący, w lekarskie nauki niejako ś. wmiotamy. Spiez. (= *wkraczamy; zarywamy ich*). Wmiotam ś. w. *Wyuj*. Nie bądźmy tak wszechczczeni, abyśmy ś. chcieli wmiotac w rzecz mówiącemu. B. B. (= *nie wścibiaj swoich trzech groszy, nie brózdź*).

× Wmiotywać, uje, ywał i W. ś. p. Wmieść.

× Wmiotywanie, a, bfm., czynność cz. Wmiotywać.

Wmieścić, i, ił *mięsząc wciągnąć*: Fale wmieściły w swoje głębiny lewe skrzydło aeroplanu. Zer.

[W mięsz] przys. *wewnątrz, w głąb, w środek*. Mrong.

[W mig] p. Mig.

Wmiotować się, uje ś., ował ś. p. Wkochać ś.: Obejmował wzrokiem swoich wierzehowców... patrzył i wmiotowywał ś. Tet.

Wmiotowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wmiotować ś.

Wmiotowywać się, uje ś., ywał ś. p. Wkochać ś.

Wmiotowywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wmiotowywać ś.

† Wminac, a, al *rozważać, obliczać*: W., reputare. Ps. flor.

† Wminanie, a, bfm., czynność cz. Wminac.

× Wmiotacz, a, lm. e ten, *co wmiotał a miota w co*. L.

Wmiotac, a, al i † W. ś. p. Wmieść.

Wmiotanie, a, bfm., czynność cz. Wmiotac.

† Wmiotanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wmiotac ś.

× Wmiotywać, uje, ywał i † W. ś. p. Wmieść.

× Wmiotywanie, a, bfm., czynność cz. Wmiotywać.

† Wmiotywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wmiotywać ś.

[Wmitwać się, a ś., al ś.] *zaplątać ś., zamgmatwać ś.*: Wiatr ś. wmitwiał między turnie i wyje.

[Wmitwanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Wmitwać ś.

† Wmnożenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wmnożyć ś.

† Wmnożyć się, y ś., ył ś. *popasć, wpaść w wielką liczbę, webrnąć, zabrnąć*: On wmnożył ś. w grzech cielesny.

† Wmoczenie, a, bfm., czynność cz. Wmoczyć.

† Wmoczyć, y, ył, *Wmaczać wpuścić w płyn dla zmoczenia a. namoczenia, zamoczyć, umoczyć, zamaczać, umaczać, namoczyć, nalać płynem*: Skórki cytrynowe wmoż w ostry ług, daj im moknąć przez dziewięć dni, aż z gorzkości wysłodną.

Sien. *Imbuere*, W., w farbę włożyć. Mącz. Grzanka, wmożona w ocet, ma być u ust chorego trzymana. Spiez.

Wmodlenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wmodlić ś.

Wmodlić się, i ś., ił ś. l. *wgłębić ś., wniknąć modlitwą; zatopić ś. modlitwą*: U góry nad dziećmiem kłęczące w obłokach anioły, wmodlone i wpatrzone w dziecię. Krasz. 2. *modląc ś., blagając dostać ś. dokąd; wejść, wkręcić ś., wymodliwszy pozwolenie, wprosić ś.*: W. ś., wprosić ś. Mącz.

Wmontować, uje, ował *montując uprawić*: Krany w rury wmontowane.

Wmontowanie, a, bfm., czynność cz. Wmontować.

Wmotac, a, al, × Wmatać, nied. Wmatywać *matając wplatać; zanotać, omotać; wwikłać, wwikłać, wpleść w co*. L.

Wmotanie, a, bfm., czynność cz. Wmotac.

Wmóc się, wmoże ś., wmołg ś., nied. Wmagać ś. *gwałtem wcisnąć ś., natarczym domaganiem ś. wderzeć ś., wkrubować ś.*: Chce Jezus, aby ś. nikt na urząd duchowny nie wmoż ani cisnął, ażby był postan. Skar.

× Wmowa, y, lm. y p. Wmówienie. L.

Wmówić, i, ił, nied. Wmawiac *co w kogo = usposobić kogo do wierzenia czemu, wprzeć co w kogo mówieniem*: Tego w ludzi W. nie mogli. Kochan. Każdy rad pochlebstwa słucha, które kładzie i wmawia w ludzi, co ś. w nich nie znajduje. Skar. Radbym bardzo wmożił w naszą szlachtę, aby mieli święte i dobre zabawy nad historjami, nad księgami prawnymi i nabożnymi. Skar. Nikt w nikogo tego nie wmożi, żeby mu ś. to podobano, czego Pan Bóg do serca nie poda. Osg. Mojej siostrze wmożili powołanie do zakonu. Rzew. Wmożi w nas, co chcą, doktorowie. Pot. Niechaj to wmożi w kogo chcą innego, trudno oszukać już doświadczonego. Lubom. Wmawia we mnie to, o czym mi ś. ani śniło. L. Wmawiam co w kogo, do czego ś. nie zna. Kn. Wmawia w mię szaleństwo = czyni mię szalonym. Kn. Wmożili weń, że jest wielkim (= *zrobił go wielkim*). W. w kogo chorobę. Choroba wmawiana (lek.) (morbus imputatus). Wmożił w niego tę naukę. Troc. (= *wpoić, wszczepił mówieniem*). Wmawia w drugich, czego sam nie czuje. Kras. Trzeba Polakom oczy pozalepieć i uszy pozatykać, żeby im W. podobne mniemanie. Śniad. Niemcy to samo robią, choć nam co innego chcą W. Śniad. Chcesz, aby czełek był dobry, wmawiaj w niego, że dobry. Lel. Wmożi w ciebie, żeś wielki, gdyś mały; żeś waleczny, gdy mdlejesz. Krasin. Wmawia jak w chorego jajko. Prz. Wmawia w kogo co złego = *zadawać mu, wpierać, pomawiać go o co*. × W. ś. l. do kogo = *wprosić ś., zaprosić ś.; wkręcić ś. przy-mawiając ś.; zamówić ś.*: Co to za gość idzie do ciebie a jako ś. tam dobrowolnie wmawia do przybytku twego? Rej. Do jawnogrzesznych Jezus w dom ich wszedł; do Zacheusza mytnika sam ś. w dom jego wmożił. Skar. 2. do czego = *nastręczyć ś., narzucić ś., ofiarować ś., oświadczyć ś. z gotowością spełnienia czego*: Archambrot sam ś. wmożił do onej postugi, ale król nadto go szanował, żeby go tak wystawić. Pot.

Wmówienie, a, bfm., czynność cz. Wmówić.

Wmówienie się, a ś., bfm., czynność cz. Wmówić ś.

Wmullenie, a, bfm., czynność cz. Wmulić.

Wmulenie się, a s., blm., czynność cz. **Wmulić s.**
Wmulić, i, *il zagłębić, zaryć, wetknąć, wścibić, pograżzyć, skryć w mul:* Karp ci s. skryje, po wodzie utuli, a głowę na dno chytrotajny wmuli. Biel. W. s. *zagłębić s., zaryć s., pograżzyć s., skryć s. w mule.*

Wmurować, uje, ował, nied. **Wmurowywać**
wprawić murując; obsadzić, wpasować, otaczając murem. W. belkę, tablicę, futro. W. sztabę. Torz.

Wmurowanie, a, blm., czynność cz. **Wmurować:**
 Wąsy u ankry murowej, zagięte do wmurowania lub do wbijania w drzewo. Mag.

Wmurowywać, uje, ywał p. **Wmurować.**

Wmurowywanie, a, blm., czynność cz. **Wmurowywać.**

Wmusić, i, il, nied. **Wmuszać** l. × W. kogo *gwałtem wciągnąć, wmuszać do udziału, przynaglić, wymusić na kim wdanie s.: przymusić, zmusić:* Jakichbyś s. tylko chwycił spraw, do nich bogi wmuszę, mówi czarownik. Bardz. Lub s. mógł spodzierać uścia, padł w bitwie zabity, cheiwy śmierci wmuszonym męstwem znamienitej. Bardz. 2. co w kogo = *przymusić kogo do przyjęcia, uniewolnić, wepchnąć, wcisnąć weń gwałtem:* Nie mam apetytu, tylko wmuszam w siebie jedzenie. Ma szczególniejszą jakąś pasję kielichy we mnie wmuszać. Sienk.

× **Wmuskać**, ska a. *szcze, skał muskaniem wetrzeć w co a. natrzeć po czym, wsmarować w co, rozmazać po czym:* Siarka żywa, na pochodnię wmuskana, płomienia zarywa. Otw.

Wmuskanie, a, blm., czynność cz. **Wmuskać.**

Wmuszać, a, ał p. **Wmusić.**

Wmuszanie, a, blm., czynność cz. **Wmuszać.**

Wmuszenie, a, blm., czynność cz. **Wmusić.**

Wmycać, a, ał p. **Wmycić.**

Wmykanie, a, blm., czynność cz. **Wmycać.**

Wmyczenie, a, blm., czynność cz. **Wmycić.**

Wmycić, i, il, nied. **Wmycać** *przemyciszły wprowadzić; wcisnąć, wkręcić, wkręcić chylkiem, podstępnie. ukradkiem:* Na podkancelerstwo wmycony. Moracz. Pisma te, rozrucane po kraju, wmycane na dwór, wychodziły od Lubomirskiego. Moracz.

Wmydlenie, a, blm., czynność cz. **Wmydlić.**

Wmydlić, i, il *mydląc wetrzeć.*

Wmykać, a, ał l. i W. s. p. **Wemknąć:** Zaraza wemknęta s. potajemnie do wielu naszych prowincji. Siem. J. W rękawy od koszuli wiatr s. wmyka. Tet. 2. [W.] *wsuwać, wsadzać:* Kacka dzika chłab do pieca wmyka.

Wmykanie, a, blm., czynność cz. **Wmykać.**

Wmykanie się, a s., blm., czynność cz. **Wmykać s.**

Wmyślać się, a s., ał s. p. **Wmyślić s.**

Wmyślanie się, a s., blm., czynność cz. **Wmyślać s.:** Właściwe Byronowi W. s. w uczucie zbrodniarza. Spas.

Wmyślenie się, a s., blm., czynność cz. **Wmyślić s.:** Mickiewicz zalecał W. s. w pieśni ludów słowiańskich. Chm.

Wmyślić się, i s., il s., nied. **Wmyślać s.** *uniknąć myśla, wdumać s., uglebić s. myślać:* Wmyśliwszy s. nieco w tę epokę, można wystawić sobie, jakie walki wewnętrzne musiały staczać te dusze. A tak wielką pychę miała i świętość wmyśloną w niebiosy, że zatrzymała s. dłoń podniesioną. Słow. Są one (słowa) niewątpliwie wruszające dla każdego, kto s. wmyślił w sytuację. Chm. Wmyśliwszy

się w zdarzenia życia i utwory Grochowskiego, dał nam... barwny zarys jego charakteru. Chm. Nie ma czasu często wmyślać s. w stan swego serca. Zap. Wmyślił s. w rzeczy nazbyt wzburzające. Brt. Po nocach wmyślając s. w to, co s. z nim dzieć może, Ewa doszła do przedziwnych jasnowidzeń. Żer. Wmyślił s., pani złoto-włosa, w to słowo *pirata*, zbój morski! Żer.

[**Wnadzenie się**, a s., blm.] czynność cz. **Wnadzić s.**

[**Wnadzić się**, i s., il s., **Zanadzić s.**] *wnąćcić s.*

[**W nagodki**] *rzadko.*

[**W nągu**] p. **Nągo:** W. po świecie chodzi (zagadka o serze).

Wnarodować, a, ał i W. s. p. **Wnarodować.**

Wnarodowanie, a, blm., czynność cz. **Wnarodować.**

Wnarodowanie się, a s., blm., czynność cz. **Wnarodować s.**

Wnarodować, i, il, nied. **Wnarodować** l. kogo = *wcielić w naród (przez wszczępienie obyczajów, dźżeń i t. d. narodowych), zrobić członkiem narodu, narodowcem, znaturalizować:* Słaba jest budowa nie oparta na wkorzenionych fundamentach; nowa, od razu wnarodowiona, będzie trwalszą z uczuciem zgodniejszą. Śl. wil. 2. co = *zaszczepić na gruncie narodowym, w narodzie; uczynić narodowym, wkorzenieć w naród.* W. s. l. (o osobach) *żyć s. z narodem, wcielić s. w masę narodu, znaturalizować s. 2. (o rzeczach) przyjęć s. na gruncie narodowym, stać s. narodowym, wkorzenieć s. w życie narodowe.*

Wnarodowanie, a, blm., czynność cz. **Wnarodować.**

Wnarodowanie się, a s., blm., czynność cz. **Wnarodować s.**

† **Wnarzać**, a, ał p. **Wnurzyć.**

† **Wnarzanie**, a, blm., czynność cz. **Wnarzać.**

Wnaszać, a, ał i W. s. p. **Wnosić.**

Wnaszanie, a, blm., czynność cz. **Wnaszać.**

Wnaszanie się, a s., blm., czynność cz. **Wnaszać s.**

[**W nazarcki**] *ukradkiem:* Nie chodź ino w nazarcki, ale idź śmiało.

[**W nazorki**] *przys śledząc pilnie; baczenie:* Ją za nią w nazorki patrze, dzie idzie.

[**Wnázory**] *przys. w ślad, w te pędy:* Ona posła, a ón za nią w názory.

† **Wnącać**, a, ał i † W. s. p. **Wnęcić.**

† **Wnącanie**, a, blm., czynność cz. **Wnącać.**

† **Wnącanie się**, a s., blm., czynność cz. **Wnącać s.**

† **Wnącenie**, a, blm., czynność cz. **Wnącić.**

† **Wnącenie się**, a s., blm., czynność cz. **Wnącić s.**

† **Wnącić**, i, il i † W. s. p. **Wnęcić:** W mą część nie wnącaj. Zebr.

† **Wnątrz**, [**Wwnątrz**] l. przys., p. **Wwnątrz.** Glos., Troc. Gdy s. człowiek zapali W. a. mu też gorąco od ciepła zewnętrznego. And. z Kobyl. Będą s. radować tak W., patrząc na oblicze bóstwa, jak zewnątrz, patrząc na uwielbione człowieczeństwo twoje. Wr. Miecz zewnątrz, a mór i głód W. Bud. Boli serce mężnych najmilsze czekanie, ognie W. piersi ochotne paliły. P. Koch. Moene wino służy tym, w których grube a surowe wilgoty W. zebrane panują. Trzyc. W. piersi mściwa złość wre, gorze, pali. Wysp. [**Na W. = wewnątrz:** Patraź na W. siebie = *zagłębiał s. w siebie*]. Lecz nie mniej i W. domu był dla niego drogi. Moraw. 2. a.

lm. e p. **Wnętrze**: Ale ołtarz ten nie był cały, ale W. próżny z desk, a nątrz dziurawy. B. Sz. We śnie ciepło zbiega ś do W. i potrawy lepiej trawi. Sok. Oddalać pragnienie, t. j. schnienia wnętrza. And. z Kobyl. 3. a. [Wnętrz] *wnętrznosci, żółtek*: Serce położone między wnętrzem, nad błoną, która dzieli wnętrze. L. Pszeniczne ciasto czyni zatykanie we wnętrzu i w żyłach. Trzyc. Bóg w naszym wnętrzu widzi doskonałe. Przyb. Bóg chce zły kąkol z twego wykorzenie wnętrza. Przyb. Ta krowa ma wrzody na wnętrzu. W. mię boli (= *brzuch*). Wódka W. ściągnie.

[Wnętrza, y, b] p. **Wnętrze**.

Wnętrze, a, lm. a l. † W., [W.] p. **Wnętrze**: Potwarz nieuje W. z fundamentu. Pot. [W., żółdek; wnętrznosci; brzuch. W. mię boli. Wódka W. ściągnie. Tak mię przygniót kolanamy, że mało ze mię W. nie wylazło]. 2. [Wnętrza] *piersi kobiece*. 3. [W.] *serce, sumienie, dusza*: Zażyć we W. Czyści są na wnętrzu. We wnętrzu ich nie powstała myśl.

[Wnęciuchno] p. **Wnęć**.

[Wnęciuchny, Wnedziuski, Wnedziutki, Hnedziutki] *szybki, natychmiastowy, niezwoloczny, prędziuchny*.

† **Wnęciuczko** p. **Wnęć**: Jezus, zasmuciwszy wierne swoje, W. je cieszy. Dambr.

[Wnedziuski] p. **Wnęciuchny**.

[Wnedziutki] p. **Wnęciuchny**.

[Wnence] *wewnątrz*.

[Wnenter, tra, lm. try] p. **Wnęter**.

Wnęć, † **Wnętki**, × **Wnętek**, † **Wnęteż**, † **Wnęć**, † **Chnęć**, [Hnęć, Hnętki, Hnęćka, Hnęćda, Fnęć], † **Hnęć**, † **Hnęćki**, † **Hnęćeczki**, † **Hnęćeczki**, † **Wnęciuczko**, [Wnęciuchno, Hnedziusienko, Wnętereki, Wnętesicki, Wnęteszki, Wnęteszko, Wnęćko] l. przys. *zaraz, niebawem, natychmiast, w ten moment, niedługo, niezadługo, wkrótce, niezwolocznie, w tej chwili, prędko*: Leda krzywda u nich tak poważna, iż W. panczerze szorują, arkabuzy szrobują. Rej. Kiedy dzieci płaczą, nie pytamy ś. o tym, bo ś. W. rozkwilią i W. ś. utulić mogą. Dambr. Tak piękna pogoda nam ś. W. nie poda. L. (= *nie zaraz ś. zdarzy*). Po onej gorzkiej noey wnetże rano zasię znowu zeszi ś. Zydowie. Wuj. Patrzaj na tę krew, która mnie na mary wneteczki wprawi, z którą W. wypłynie dusza. Lubom. W. mówi, a niesporo mu. Kn. (= *a nie klei mu ś.; ni w pięć, ni w dziewięć; wyrzwa ś.; jak Filip z konopi*). 2. sp. **Wnęć**—**wnęć**, **wnęć**—**już**, **tuż**=*jużto*—*jużto*, **to**—**to**, **raz**—**to** znowu *zaraz*.

† **Wneteczki** p. **Wnęć**: Wyjdz, wołam cię W. Lubom. Patrzaj na tę krew, która mię na mary W. wprawi, z którą wnet wypłynie dusza. Lubom.

× **Wnetek** p. **Wnęć**: W. ksiądz przybędzie.

[Wneterecki] p. **Wnęć**.

[Wnetesicki] p. **Wnęć**.

[Wneteszki] p. **Wnęć**.

1. [Wnętki, Wnęciuchny] *natychmiastowy, niezwoloczny, szybki, rychły, prędki, skory; zwawy, żywy, rączy, fertyczny, zwinny*: Śmiejemy teraz wyglądać wnetkiego dopięcia dawnych życzeń i celów swego przedsięwzięcia. Przyb. Dobrze, że ś. nie zasłaniała rękami (kiedy ją uderzano szabłą), jak to młode kobiety najczęściej, wnetkie w ruchu. Brt.

2. [Wnętki], † **Wnętki**, p. **Wnęć**. Pat. Ledwo to wyrzekł, aż W. wysłuchan był od ojca swego. Wuj. Poczujesz W. moje siły. Lubom. Zerwał

ś., ale W. usiadł. Ork. Ale W. postąpiła na przód. Ork. Ale zawrócił W. i złożył siekiere. Ork. Radabyś ty wiedzieć mnie tu W. Ork.

[Wnetko] p. **Wnęć**.

† **Wnetze** p. **Wnęć**.

Wnęcać, a, ał i W. ś. p. **Wnęcić**.

Wnęcanie, a, b]m., czynność cz. **Wnęcać**.

Wnęcanie się, a ś., b]m., czynność cz. **Wnęcać** ś.

Wnęcenie, a, b]m., czynność cz. **Wnęcić**.

Wnęcenie się, a ś., b]m., czynność cz. **Wnęcić** ś.

Wnęcić, i, il, † **Wnęcić**, nied. **Wnęcać**, † **Wnęcać** *nęcać wciągnąć; wważyć*: Bardziej dopieczę ci do żywa kompanja, którą zły los wneći w twe obcowanie. Poręb. W. ś., [Wnęcić ś.] *wemknąć ś., wejść za ponętą; przynoknąć ulegając ponęce; znieć ś., znarowić ś.; zbalamucić ś. do bywania gdzie*: Trzeba lisowi pozwolić kilka razy na upodobanym miejscu dostatecznie ś. ukontentować, a poznawszy, że ś. już dobrze wnecił, postawić żelaza. Kluk. Żóraw z wroną wnecił ś. raz do jednej roli, i ziarna wyrwali zasiane do woli. Min. Węglarzowi w lesie zubr do budki ś. wnecił i chleb mu często zjadał. Biel. M. Kiedy ś. wilk wneći w owoce, tedy wszystkie rozprószy. Stryk. Niechby tylko kto mi ś. wnecił, ach, przesadziłbym go przez kij. L. Tak wnećili ś. w indulty, iż miasto 40 dni, 40 godzin nie poszezą. Pim. (= *zbalamucili ś. na nich*). Gdy ś. przeszłość w duszę wneći, lśni czarownym w niej obliczem Krasin. Ty ś. nie wnećisz pod klasztorne szczyty, ja ś. do was na gościnę wnećę. Syrok.

† **Wnęczek**, czka, lm. czkowie p. **Wnęć**.

† **Wnęczę**, cia, lm. eta p. **Wnuczę**: **Wnęczęta**. Skar.

† **Wnęczka**, i, lm. i l. a. [Wnęczka] p. **Wnęka** W., córka mego syna a. dziewczki. Groie. † W. wnuczka. Troc. 2. † W. *córka brata, bratanka synowica*: Heraklusz własną synowicę abo wneczękę za żonę wziął Skar.

Wnęć, u, lm. i p. **Wnęka**. Łab. W. kroku śrubby, wkleśłość powierzełni śrubby między wyskokami. Łab.

† **Wnęć**, a, lm. owie l. a. [Wnęć] p. **Wnęć** B. Sz., Pot. **Wnęćkowie**... na dwoję tylko majątność między ś. dziel. Tyt. pr. magd. † W., wnuk. Troc. Stał baea, Janów W., jak buk pomiędzy gromadą. Tet. W., syn mego syna a. dziewczki. Groie. Stary ociec, będzieli opiekunem, winien liczbę czynić matce wnećków swoich rok do roku. Groie. Jakób, W. Abrahamów. Skar. Krakus, W. Czecha, ksiądzcia czeskiego. Paszk. O Czechu i Lechu, żeby synami abo wnećkami Jawana być mieli, to rozumienie bez wszelkiego świadectwa dawnych pisarzów wydane jest. Błaż. 2. † **Rodzonych braci i sióstr dzieci**, t. j. synowców i siostrzeńców, też wnećkami zowią. Sz. Zdr. † **Wnęczek**, [Wnęczek].

Wnęka, i, lm. i l. a. **Wnęć** *wkleśłość, zagłębienie*:

A na wżórzcu stała jodła, strzaskany mając czub, jak maszt wśród burzy, i bursztynowych życie pełne wnećki, i grube smolne, z pnia sterzące sęki. Kon. Jego język wryty dołem we wnećkę skały. Brt. 2. W. w murze = *nisza, nysza, framuga*. Wtulałem ś. we wnećki. Żer. Natknąłem ś. na skarpy ścian, na wnećkę jakąś. Glin. W., koszyk, kaszeton sklepieniu pomiędzy jego więzami. Podcz. W. okienna. W. w ścianie do postawienia figur, wazonów. W. u mularza,

głębokości naokoło filunka. Mag. 3. [W.] *otwór zamiast okna, opatrzonej drewnianą kratą.* 4 anat. (hilum, hilus): W. wątroby a. wrota wątroby (soleus transversus, porta hepatis). W. jajnika (h. ovarii). W. nadnercza (h. glandulae Supra-renalalis). W. nerki (h. renatis). W. płuc (h. pulmonis v. porta pulmonis).

† Wnęka, i, lm. i, [Wnęka] p. Wnuka. B. Sz. Zdr. † Wnęczka, [Wnęczka].

[Wnękać, a, a] l. *namawiać, przymuszać, nie-wolić, szczeg. do jedzenia.* 2. *wpędzać, wypychać.*

[Wnękanie, a, blm.] czynność cz. Wnękać.

Wnękliwy?: Z wneklivszego ducha północnych ludów Grecji zstąpił na pogodne bogi Hellady ten smęt mistyczny. Brt.

Wnękowato przys. od Wnękowaty.

Wnękowatość, i, blm., rz. od Wnękowaty.

Wnękowaty podobny do wneki, wleklesty.

Wnękowy przym. od Wnęka. Anat.: Głośnia wnekowa p. Głośnia.

× Wnęty, u, lm. y p. Wnęta: Siepażce rzym-scy wszystko czynić byli gotowi, zwłaszcza dla nagród i swobody wnetu. Chr.

× Wnęta, y, lm. y l. × W., × Wnęty, † Wnęte to, co wneca, nęci; nęta, ponęta, wab', wabik, po-ciąg, pokusa: W., nęta, ponęta. L. Ptaszek, kiedy owo w ziarnie na wnecie bierze, więzienie gotowe. Wad. Podatł im dobre wnety, chcąc ich ku sobie pociągnąć. Skar. Od złego towarzystwa uciekaj a wszystkie pogody i wnety do grzechu odetnij. Skar. 2. [W.] *sido na krzaku konopi, mające naturalną postać pojedynczego „kaliwa” konopi, rosnącego gałęzisto w miejscach odkrytych.*

Wnęter, tra, lm. try, [Wnęter] l. a. [Wnętrzniak], Wnętr, † Wnętrz, † Wynętrz *ciłowiek, samiec, mający jedno jądro w mosznie, a drugie skryte w brzuchu.* 2. [W.] *ten, co ś. gdzieś wneci:* Są takie wnetry, co wypatrzą, jak nikogo niema doma, i śliwy obedną.

Wnętlivość, i, blm., rz. od Wnętlivy.

Wnętlivy *przenikliwy, badawczy:* Wnętliva cieka-wość. Pot. A. Śmiały, W., żywoty talent Reymonta, talent bez przesądów, że tak po-wiem, stworzony jest, jakby ś. zdawało, na to, ażeby dostrzeć i wyciągnąć na światło dzienne nasze domorośle okazy Rastignac'ów. Pot. A.

Wnęte, ego, bim., p. Wnęta: W. do pasieki rozmaite pasiecznicy miewają: nie tylko co pszczoły przywabiają, ale też do zdrowia im służące. Kąc.

× Wnętność, i, blm., rz. od Wnętny.

× Wnętny który wneca, nęcący, ponętny, po-ciągający, lakomy, powabny. L.

Wnętr, a, lm. y p. Wnęter: W., uwłaszony, wałach, eviratus, Mącz. *Spado,* bez członka męskiego, W., nieduż a. wałach, rzezaniec. Mącz. W., niedobrze czyszczony koń, ewik o kogutaeh. Dudz. Wałach, u nas W., ogier, któremu muda nie urnięto, lecz wnetrznie wkręcone. L. W. (patol.) (cryptorchis) nie mający jednego lub obu jąder w mosznie wskutek niezestąpienia lub nie-zupełnego ich zstąpienia do worka.

Wnętrawiec, wca, lm. wce zool., p. Oblica.

[Wnętrnoście, i, blp.] p. Wnętrznosc.

Wnętrostwo, a, blm., l. Kryptorchizm lek. (cryp-torchismus, cryptorchidismus, retentio testis, cryptorchia) *wada rozwojowa, polegająca na niezestąpieniu a. niezupełnym zstąpieniu jądra do moszny, czyli na pozostaniu jego w jamie brzusznej.*

Wnętrz, a, lm. e p. Wnętrze. Troc. L. 2. † W., p. Wnęter: Wargiełt dorosłego wnętrza a. kier-noza pięć szelągów. Sz.

× Wnętrzać, a, a] *spajac wewnetrznie, grun-tonowie, wcielac, zespalac:* Edykta, które Litwę jednym pociągiem pióra do Polski przyłączały, przywłaszczają, wnetrzały, wcielają. Stادن.

× Wnętrzanie, a, blm., czynność cz. Wnętrzać.

Wnętrze, a, lm. a, × Wnętrze, × Wnętrze, † Wnętrz, [Wnętrz, Wnuk, Wnuka], × Wnętrznosc, × We-wnętrznosc, [Nutro] l. *część, strona wewnetrzna czego, to, co jest przeciwne zewnetrzności, brodek; widok wewnetrzny, obszar wewnetrzny:* W. świą-tyni. Lekarstwo to wywodzi chorobę wnętrza na zewnetrz. W. czegokolwiek. *oppositum* powierzchowności. Kn. W. domu, wewnetrzna część domu. L. W. Giljaszu niemal samej szcudroblivosti W. było. Warg. (jądro, treść. L.). W. naczyńia jakiego, pękatosc dzbana, flaszki. L. W. abo brzuch, pęka-tosc, opukałosc dzbana, flaszki i inszych statków, miara wnetrzna abo plac, w który ś. może co wlać, wysypać. Kn. (wewnetrzna objętość. L.). Wilgotne wiatry, wilgoeci ciała zamieszawszy, wywoda je ze wnętrza na wierzech. Trzye. W. ziemi = głąb ziemi z ciałami kopalnymi, które zawiera. Łab. 2. [W.] *wnetrzności, jelita, brzuch, lędkwia, żołądek:* Wnętrz, W., wewnetrzna część ciała zwierzęcego, W. zwierzące, wnetrzności zwierzące. L. (posp. *flaki, bebecy, patrochy*). W. bydłce. Ot. Gryzą mię wnętrza moje, gdy ś. o to staram, jakobym mógł pojać ścieżkę Naj-wyższego. Leop. (trapią mię lędkwie Leop.; serce mię boli. L.). 3. [W.] *serce, sumienie, dusza:* Po wnętrzu mię gryzie.

[Wnętrze, rzka, lm. rzki, Wnętrze] *poszew po-duszki, powłoczka.*

[Wnętrze, a, lm. i] p. Wnętrze.

× Wnętrznia, i, lm. e *treść wewnetrzna czego, siła działająca wewnetrz* (jak np. *przyciąganie*).

Wnętrzniak, a, lm. i l. p. Wnętrze. 2. [W.] *rohak kiszkowy.* 3. biol. *pasorzyt wnetrzny, t. j. żyjący wewnetrz swego gospodarza.*

† Wnętrze przys. od Wnętrzny. Glos. L. W., w sercu i w myśli swej usiłował powinności dosyć uczynić. Wiśn. Tak'go W. umiłowal, że niemal każdego dnia do niego pisywał. Warg. (= *serdecznie, szczerze, gorąco, rzewnie*).

Wnętrzniak, a, lm. i bot. (endocarpon) *roś. z gromady porostów, z rodziny wnetrzniakowatych. Wnetrzniakowate bot. rodzina przyrodzona roślin z gromady porostów, (endocarpeae).*

[Wnętrznoscia, i, blp.] p. Wnętrznosc.

Wnętrznosc, i, lm. i l. p. Wnętrze: W., część czegokolwiek wewnetrzna, wszystko, co ś. wnetrz znajduje (przeciwne zewnetrzności, powierzchownosc. L.). W., wnetrzności, serce. L. Upadła u nóg Pana, placzliwie w sercu swoim narzekając a wylewając prawie one łzy swoje ze wnetrzności swoich. Rej. W potrzebie przyszło swych wnetrzności poruszyć i u samych siebie tylko szukać ratunku. Tw. Jesteś dosyć zimny, twardy i bez wnetrzności człowiek, któryby za-bronił płakać na to, co mu dolega? L. Izali nas przeklinasz, gdzie one wnetrzności miło-sierdzia Twego? Skar. (= *głębokości duszy*). Bóg widzi serca i wnetrzności ludzkie. Wuj. (= *skry-tości, tajemnice, tajniki duszy*). Wnetrzności czło-wieka świadek jest Bóg i serca jego prawdziwy wypatrzyciel a słuchacz języka jego. Leop. (nerek jego świadom. Leop.). 2. Wnetrzności, [Wnętrznoscie, Wnetrzności, [Wnonce, Wnuki]. † Wnętrz, [Wnętrz], † Wnętrze, [Wnętrze], † Wnętrze, [Wnętrze] anat. *trzewa, jelita, posp. kiszki, flaki, bebecy, lędkwia* (interanea, intestina): Wnetrzności górne w piersiach (exta). *Viscera,* wnetrzności dolne, czyli

trzewa. Kn. Wnętrznosci brzuszne (posp. *kiszki, jelita, flaki, bebechy, wapie*). Wnętrznosci miednicze, \dagger *miedniczne*. Nauka o przymiotach wnętrznosci, *splanchnologia*, jest częścią anatomji, która w powszechnosci o miękkich częściach, a w szczególności o wnętrznosciach nas wiadomia. Perz. Z rozprótego brzucha wyszły mu na wierzech wnętrznosci.

Wnętrzny 1. \times W., p. **Wewnętrzny**. Głos., Pat., Wen. Stała ś. żalobliwa wnętrzna wojna w Niemczech. Lat. Brat ś. z bratem zabije, W. ś. bój zjawi. Bardz. Niech sami wiodą W. bój Rzymianie. Bardz. Nacóż gwałtem nie chcących w wnętrzne wprawiać boje? Bardz. Wnętrzne mieszkanie, lekarstwo, ukontentowanie. Troc. Część wnętrzna. Troc. Zamojski otworzył sobie drogę do wnętrznym Moskwy krajów. Alber. Wychodzi na świat Balladyna z arjostycznym uśmiechem na twarzy, obdarzona wnętrzną siłą urągania ś. z tłumu ludzkiego. Słow. Odkrywamy najwnętrznieszczą przyczynę długotrwałości tych instytucji Szuj. Ta skrytość, milezącość i wnętrzna srogość miła nikomu być nie mogła. Orzesz. Znać po niej było, że wnętrzną modlitwę odmawia. Orzesz. Tego ś. dowiedział od Fawonjusza, wnętrznego przyjaciela swego. Warg. (= *serdecznego, szczerego*). 2. [Ściany, oddzielające się od izby i komory, nazywają się ścianami wnętrznymi]. 3. anat.: \times Wnętrzne żyły głowy. Wnętrzne części płciowe. 4. biol.: W. epasorzyt (*endoparasitus*). W. rozplem (*endogenesis*). 5. patol.: Gorączka wnętrzna, p. **Gorączka**. \dagger Kiła wnętrzna = *rzeżączka, tryper* (*gonorrhoea*). Takim sposobem wszak wnętrzną kiłę, którą łacińskim wyrazem zowią *gonorrhoea foetida s. virulenta*, nie tylko świeżą, ale i najdawniejszą wyleczysz. Słesz. Wnętrzną kiłę, biegunki, ropę fistuły zastanowi. Ocz.

Wniańczenie, a, blm., czynność cz. **Wniańczyć**. **Wniańczyć**, y, ył *wniańczać wdrowżyć, przyzwyczaić do czego*: W malcu tym budzić rozkosz nie posługa... ja go wniańczę w ostre bole i w niedole. Magn.

[W niczem] *bez wartości*: Jestem w niczem u niego = *ma mnie za nic*.

Wnicznik, a, lm. cy p. **Klusownik**: Stary Mathieu, W., albo jak mówią także w Białowieży—klusownik, prowadził nas sobie tylko znanymi ścieżkami. Sienk. I wnicznicy, i myśliwi, i pszczołowody, i bobrownicy zbierali ś. teraz po znaczniejszych osadach. Sienk.

\dagger **Wnió**, wnidzie, wszedł = **Wejść**. Orzech. Jeśli wnió do sługi twego. H.J., Kaz. 1555. Bo mogła się za mię panna Eufraksja i wiele pracowała moglitwami swemi, iżbych ja też zaśluzła wnió do pałacu onego. Ż. E.

Wnieobrany umozony do nieba, wniebowzięty: Teresa wydawała ś. wnieobrana. Orzesz. Chcesz znać dzieje tych dwojga wnieobranych? oto są one. Orzesz.

Wniebogłosy krzyczeń, wołać = *co sił, gwałtownie*.

Wniebogłosny głośny gwałtownie; *krzykliwy, krzyżący co sił*: Snuły ś. w dymach te straszne ezerwieńca, rozkrzyżowaniem rąk swoich krzyżące i wniebogłosne. Kon.

\times **Wniebojrzal**, a, lm. y *ryba morska, niebuwid* (*uranoscopus*). Troc.

\dagger **Wniebomkły mknący, spieszący do nieba**: Cnoty drogę wniebomkli starcy przed laty deptali. Ryb. J.

Wnieboporwanie, a, lm. a *porwanie w niebo*: Wszystką siłą ducha w niebo porywałem ich, a przynajmniej pragnąłem ich wnieboporwania. Krasin.

Wnieborosły rosnący, wznoszący ś. ku niebu: I mogiłę wnieborosłą sypie lud jutrzeny. Uj. \dagger **Wniebownieśny wniesiony do nieba**: Romulus i Remus, rzymskiej wilezycy bliznowie, iż byli wniebownieśni, twierdzą postowie. L.

Wniebowstąpić, i, il, nied. **Wniebowstępować** *wstąpić, wejść do nieba*: Wszak, jak Chrystus wniebowzięty, wniebowstąpił w raj miłości. Krasin. Ah! stóp dwoje tylko, jak dwie gołębie śnieżne, wniebowstępujące. Krasin.

Wniebowstąpienie, a, lm. a i. czynność cz. **Wniebowstąpić 2.** a. \dagger **Wniebowstąpienie wstąpienie Chrystusa do nieba po zmartwychwstaniu**; *doroczna uroczystość chrześcijańska na pamiątkę tego faktu*: W. Pańskie. Troc. Cerkiew woznesieńska, t. j. Wniebowstąpienia Pańskiego. Steb. Św. Łukasz dostatecznie opisał historją wniebowstąpienia Chrystusowego w Dziejach apostołskich. Karnk. Tajemnice wiary początek mają od wcielenia Chrystusa, kończą ś. na wniebowstąpieniu. Karnk. Hymn wniebowstąpienia zewsząd ś. odzywa. Krasin.

Wniebowstępną tyżący ś. wniebowstąpienia: I macza w światów wschodzących jutrzence odkrzyżowane, wniebowstępnę ręce. Krasin. W. hymn. Słow. Gołębie śnieżne, wniebowstępnę. Krasin. Młodszemu pokoleniu marzyły ś. brylantowe słońca i wloty fantazji wniebowstępnę. Chm. Wniebowstępnę skrzydła. Tet. Ponad wierzchem Synaj, wniebowstępnę góry. Tet.

Wniebowstępować, uję, owal p. Wniebowstąpić. **Wniebowstępowanie**, a, blm., czynność cz. **Wniebowstępować**.

\times **Wniebowzbić**, a, blm. *wzbicie ś. w niebo*; *wyniosłość niebotyczna*: Dąb wyniosły, dumny wniebowzbić. Berw.

Wniebowzięcie, a, blm. i. *wzięcie, przyjęcie do nieba*: Czekamy wniebowzięcia, aż nasze źrenice grubszą, aniżeli przedtem, pokryją ś. nocą. Śk. wil. Przen.: *uszcześliwienie, błogość, wniesienie radosne, zachwył*: Choć ci serce w proch ś. skruszy, ty uczujesz W. w każdym bólu twojej duszy. Krasin. Drzewa jabłoni, osypane białym i różowym kwieciami, kąpią ś. w słonecznym wniebowzięciu. Mic. 2. *wzięcie, odejście N. M. Panny do nieba*; *uroczystość na pamiątkę tego zdarzenia*, posp. *Matka Boska Zielna*: U narodu węgierskiego część Najśw. Panny tak jest wzięta, iż dzień wniebowzięcia Jej swym językiem dniem Pani swej zowią. Skar.

Wniebowzięty wzięty do nieba. Przen.: *promieniejący chwałą, zachwytem jakby już nie z tej ziemi, niebiański*: Na błękitnym nie przestrzeni cała srebrna, wniebowzięta. Krasin. Oparta o fortepjan, stała wniebowzięta. Sew.

Wniesienie, a i. blm., czynność cz. **Wnieść**: Administracja polityczno-ekonomiczna pilnie przestrzegala, by za niewniesienie opłaty nie doiskano włościanina Rol. 2. \times W., lm. a *wniosek. posag, wiano*: Gdyby żona, wiedząc o pokrewieństwie, za mąż szła, W. swoje traci. Cz.

Wniesienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wnieść ś.**

Wnieść, wniesie, wniósł, nied. **Wnosić**, \times **Wnasać** i. *przynieść do środka, do wnętrza, przynieść z kim, czym, niosąc wprowadzić*: Wnieś to do izby. Troc. W. stół do pokoju (= *przyniosszy ustawić*). Wnieśli go na rękach do sali obrad. Przen.: *Łaskawość, do któregośkolwiek domu*

wnijdzie, zawsze weń z sobą pokój i szczęście wniesie. Pilch. (= wprowadzić, sprowadzić, przynieść). W. pieniądze = upłacić, zainkasować, uiścić. Wniósł te pieniądze do skarbu królewskiego. Troc. (oddał, wpłynęły od niego. L.). Ta majątność wnosi 1000 talarów. Troc. (= przynosi, zapewnia, czyni, daje dochodu). Obszerne włości do mojej wniosła familii. Troc. (= wcieliła, przyniosła w posagu). W. co mężowi w posagu. W kraju, co mu go wniosła wyposażna żona. Przyb. Myśmy nic na ten świat nie wniesi, bez pochyby też nie wyniesie nie możemy. Leop. (= przyszli z niczym, nie mieliśmy nic przychodzić). W. posag, pieniądze na czyj majątek (= zapisać, zabezpieczyć, zhipotekować, wpisać, wciągnąć na hipotekę, wejść mu z posagiem, z pieniędzmi na hipotekę). W. na dobra swoje sumę pod ewikcję Troc. (= wciągnąć, wstawić, wrachować, wliczyć, wpisać, zapisać, zaciągnąć, zarejestrować). Nieprzyjaciel ten sam wojny spokojnym ludziom wnosi. Zigr. (= przynosi z sobą, sprowadza). Wniósł pokój w dom pychy. Mick. (= sprowadził, zwiastował, zapewnił swoim przyhyciem). Manipulacja ta wnosi nam zamęt w rachunki (= wywołuje, sprowadza). Wnoszę zwyczaj, wprowadzam. Kn. (= zaprowadzam). Czemu też kto nie wniósł owego obyczaju do nas, który jest we Włoszech, iż szlachta wynajduje na biesiedzie gry rozmaite? Gór. 2. co = wystąpić z czym, przedstawić, podać co: Na sprzeczkach ów dzień minął; nazajutrz inne odwołki wnosił. Skar. W. skargę, podanie, prośbę (= zanieść). Wnosić, podawać do rozważenia, przekładać, przedstawiać. Wniosę ten projekt na posiedzeniu (= poruszę). Panowie! wnoszę, ażeby zaległości darować (= proponuję). Pitt oznajmił, iż jutro miał W. rzecz o dochodach księcia de Jork. L. Prawa niezbożne, od niektórych Machjalelem podsztyły, wnoszone były na sejmy. Birk. Ja z miejsca mago wnoszę, żeby tego pozbyć się ciężaru. Tremb. (= projektuję, stawiam wniosek). Trasybul konstytucją jedną wniósł takową, aby rzeczy przeszłych więcej nigdy nikt nie wspominał. Warg. 3. za kim instancję, przyczynę, prośbę = zanieść; przyczynić się, za kim, orędownic: Mam honor W. za nim do W. Pana moją niegodną instancję. L. 4. z czego = wywnioskować, zrobić wniosek, domyślić się, zauważyć, zmiarkować, wywróżyć: Wnosić jest wywodzić podanie za prawdziwe mocą podania już uznanego. Cyan. Z uwag dotąd uczynionych W. można, primo... Os. J. (= wypada, wynika, idzie za tym). Wiesz, co się działo, wnieś stąd o przyszłości. L. (= wywróżyś, domniemasz się). Z poznaków na chorym wnosi sobie lekarz o rodzaju choroby. Perz. Z każdego słówka wnosi sobie przymówki. Boh. (= upatruje w nim, wyciąga z niego; wszystko sobie źle tłumaczy, na złą stronę bierze). Wnosić jedno z drugiego = wprowadzać, wywodzić. 5. † W. co na kogo = włożyć, rzucić, rozciągnąć: Jagielło wszystkie swoje państwa przyłączył do Królestwa Polskiego, przekleństwo srogie na tego każdego wnoszący, kto by kiedy przyczyną był rozerwania tego związku. Biel. M. 6. toast = wzniesić: „Wnoszę ludu zdrowie!” rzekł Dąbrowski. Mick. (= proponuję). 7. anat.: × Naczynia wnoszące, wprowadzające = naczynia doprowadzające (vasa inferentia). Naczynia wnoszące, wprowadzające gruczołów limfatycznych (vasa inferentia glandularum lymphaticarum). MS. W. się wprowadzić się, sprowadzić się, wnieść się, na mieszkaniu ze swemi rzeczami, wkwaterować się.

Wniewalać, a, ał p. Wniewolić.
Wniewalanie, a, blm., czynność cz. Wniewalać.
Wniewolenie, a, blm., czynność cz. Wniewolić.
Wniewolić, i, il, nied. Wniewalać przyniewolić,
przymusić kogo do przyjęcia, wmusić, wciągnąć, wepchnąć gwałtem: Nie wniewalaj i nie przymuszaj chorego, aby jadł. Perz. [Kumoter go wniewolił, że wypił kielisek wódki].
Wnijsć, a, lm. a p. Wejście: Będę miał czas wnijsć sam w siebie i myślenia o wdzięczności, którą ci winienem. L. Dzieło z epoki tak obfite w wypadki mogłoby się było stać snadnie wartym wnijsć w porównanie z wzorowemi w tym rodzaju pismami. Czart. A.

Wnijsć, wnijszcie a. [wnidzie], wszedł a. [wnisedł] p. Wejść: Proszę na ustęp, wnijszmy gdziekolwiek. Krasz.

Wnik, a a. u lm. i, czasny kanalik, szczelina, mały przewód, którym coś tylko wnikać = wcisnąć się może, cieńszina, przesmyk. Przen.: Gust w człowięce serce wessie się przez kryjome wniki. Pot. 2. a. † **Wnitek, † Nik** *Delikatna siatka do łapania ptaków, sidło; przen.:* pęta, więzy, matnia, łapka, pułapka, potrzask; zasadzka: Miał obłów z napiętego wniku. P. Koch. Choć w złotym wniku, coż ptaszczu po tym, jeśli on więzien za tęskliwym drotom? L. (choć w złotej klatce. L.). Sieci swe zdradliwe stawiają na cnotliwe, mówiąc: dobrze patrzy, kto ten W. upatrzy. P. Koch. Wpadł w miłości wniki. Min. (= pęta, więzy, kajdany). On przyczyną wszystkiego, a ja wpadnę w wniki. Pot. (= w matnię). Sama sprawiedliwa za tobą przyczyna pobije ich, i jako wiotcha pajęczyna wniki się rozsypią, które dotąd knują. Tw. (= dolki kopia). Wileze wniki = wileze doły. Złapany we W. wilk. Sienk. Mięso, które myśliwy składa we wniku. Żer. Pokopać wniki. Troc. Już go ma w wniku zwierzęcem. Troc. Duch się na powietrze wybił, zbywszy wniki ciała. Min. [W. (myśl.) = samolówka na zwierzęta, ce wka]. Myśliwiec ku wnikom zwierza napędza. Troc. Pomylił im te wniki naroszone. Troc. Uszedł szczęśliwie tych wników. Troc. Wojska swe utulił nieprzyjacieli, czym następujące na się nasze ułowie i zawrzesł w gotowych myśli wnikach. Tw. (= zasadzki). Hetmana samego wpraw w napięte wniki. P. Koch. A ponieważ najzłośliwsze miano zamiary i najszkodliwsze zasadzano wniki, przeto najogólniej przeciw tym zamysłom przedsięwzięto w całym narodzi ostrożności. Stasz.

Wnikać, a, ał p. Wnikać.

Wnikająco, Wnikliwie przys. w sposób wnikający, wnikająco, przenikliwie: Głos jej zadrażał tak srebrzyście, tak jakoś do duszy W., że starzec do żywego uczuł się tkniętym. Jeż.

Wnikanie, a, blm., czynność cz. Wnikać. Fiz. *endosmosa* (endosmosis, × esothesis).

Wnikliwie p. Wnikać: Nie widział jej oczu, bo je zmrok osłonił, a chciał w nie spojrzeć głęboko, W. Ork. Mówił cicho, W. Rgw.

Wnikliwy wnikający, przenikliwy, przejmujący: W. głos. Kon. Ładny ma głos: dzwięczny i W. Lbn. Rzekła ciszej, niemal szeptem, dziwne wnikliwym w otaczającym nocnej ciszy. Ostr. S. Mówił z wolna swoim brzmiałym, wnikliwym, umyślnie jakby przyciszonym głosem. Kon. Głos królowej Zofji był cichy, ale zarazem dziwnie W. Ostr. S. Obracanie się w sferze dobrze ułożonych manekinów... przytumiła żywość wrodzonej jej wnikliwej inteligencji. Dan.

Wnikły który wnikił: Z pod lochów w głąb wnikił tu głowę dżigam. Zebr.

Wniknąć, knie, knął, knęła a. kła, nied. Wnikać i, wcisnąćszy ś. zniknąć; zapasć ś. Lochy w głąb wnikięły. Kół nie wnikał w ciało należyście. Tet. (=nie wszedł, nie wcisnął ś., nie wemknął ś.). W. (o płynie)=wciec, przedostać ś., przesiąknąć, przesączyc ś., uciec, przecieć. 2. przen. zagłębić ś.; zgłębić, dotrzeć do gruntu, sięgnąć aż do samej treści czego, przejąć ś. czym, zgruntować co: Twój głos wnikał do serca i za duszę chwycił Mick. W. w myśl autora, w pobudki czyje (=wrozumieć je).

Wniknięcie, a, blm., p. Wniknięcie.

Wniknięcie, a, blm., Wniknięcie czynność cz. **Wnikać:** Pan Frenkiel, traktujący tego Boekli-nowskiego dziwotwora z głębokim wniknięciem w intencję poety. Bog. W.

× **Wnikomy zgrabny jak wnik, zdradziecki, chwyt-ny, chwytki:** Zakładają rozjazdy wnikome na kwiczoły łakome. Petr. (pomkie, szybko ś. zamykające, chwatkie, chwytne; jeśli nie „wnikowe“, od wnika. L.).

Wnikomy przym. od **Wnik. L.**

† **Wnimać, a, ał uważać; porażać; domyślać ś., domniemywać ś.:** Wnimał jsem, suspicatus sum. Ps. flor.

† **Wnimanie, a, blm., czynność cz. Wnimać.**

Wniosek, sku, lm. ski i. unoszenie, wniesienie; to, co wniesiono, wkład, wkładka, składka, udział: Pesezola komórki swe hojnie opatrzyła słodkich miódów wnioskiem. Przyb. Towarzystwo zbankrutowało, mój W. także przepadł. 2. *posag, wiano:* Może być dobrą żoną i matką przy znacznym wniosku. L. 3. *przełożenie, propozycja, projekt, przedstawienie, wystąpienie (z kwestją), myśl poddana rozważce:* W. jego przeszedł, utrzymał ś. W. upadł. Przyjął W. 4. *konkluzja, wynik, wywód, kwintesencja, sens moralny z czego:* Wobec tego wszystkiego przychodzi do wniosku, że... (=do przekonania; utwierdzam ś. w myśli, widzę, poznaję, niarkuję, domyślam ś., odgaduję, wnioskuje): Wnioski z uwag dotąd uczynionych. Os. J. Prokurator odczytał swoje wnioski. 5. † *W. następstwo, wypadek, skutek, wynik:* Trzeba we wszystkich rzeczach radzić ś. rozsądku, nim ś. uczynią, ażeby wnioski przewidzieć. L. 6. fl.: Hipotetyczny sąd, W., p. **Warunkowy.** W. eliptyczny, p. **Eliptyczny.** 7. mat. *następstwo wypływające z jednego lub wielu podał.* W., carollarium L. 8. praw.: W. dylatoryjny = W. o przewłokę sprawę.

Wnioskodawca, y, lm. y ten, co występuje z wnioskiem: Trzeba, ciągnął dalej W., pokazać ludziom palcem niebo, aby stracili z oczów ziemię. Bał.

Wnioskodawczyni, i, lm. e forma ż. od Wniosko-kawca.

Wnioskować, uje, ował z czego =wyprowadzać, robić wniosek; przychodzić do wniosku, wnosić; wróżyć, rokować, domyślać ś., niarkować, uważać, widzieć, domniemywać ś., sądzić z czego: W. o przyszłości. Fizjonomje, z których W. można, że nie nie umieją. Bał. Można wiele W., a mało a. nie nie dowodzić. Śniać. W. znaczy czynić wniosek, t. j. z rzeczy dowiedzionej wyprowadzać zdanie, które z niej logicznie wypływa i samo ś. nastreżca; a. też z jednego faktu szczegółowego o drugim tego samego rodzaju. Kras. A.

Wnioskowanie, a, blm., czynność cz. Wniosko-wać.

Wnioskowy przym. od **Wniosek:** Sprawa nie jest wnioskową, objaśnia prezydujący. Kraus.

[**Wniseń**] p. **Wejść.**

× **Wniście, a, lm. a =Wejście:** Podchodzę ku altance, jakiś szmer u wniścia. Mick. To rumienieć żyjący, jak zorzy W. Mick. Błędny przechodniom zdają ś. u wniścia lasy ze srebra, a z kryształu liścia. Mick.

× **Wniś, wnidzie, wniszedł =Wejść:** Tym na laufigielt, nim do okrętu wnida, dwadzieścia tysięcy i z utratą na pieniędzach, na których ś. połowica traci. Bob. Krzyż w złoto oprawiony zdobi królów korony, a w duszę W. nie może. Mick.

† **Wnitek, tku, lm. tkł p. Wnik:** W wnitaech, którem sam upiółt, uwiąziłem skrzydła i dobro-wolnie wpadłem w zdradne śmierci skrzydła. Koch. W.

† **Wniwco, [W niwco] p. Wniwecz:** Zdało ś., jak gdyby to, co dotąd chwalebnie ś. stało, W. poszło Tw. W., ni w co. Troc. [W. ś. obraca].

† **Wniwecz** przys. *w żalnej bynajmniej rzeczy, w niczym zgoda:* W., ni w czym. Troc.

Wniwecz, †Wniwco, [W niwco] przys. w nicosć, do szcztu, do cna, całkiem, zupełnie: Wszystko W. poszło (= dymem, na wiatr, na marne; spełzło na niczym, rozwiato ś., rozchwiało ś.). Obrócił W. = *znieweczyc.* To rzekł, a mowom jego bogowie nie dali isć W. Szymon. Głosom ojców i proście płacziwej nie dał isć W. król świata wszystkiego. Odym. Krzyżacy od Władysława na W. wybici. Błaż. (=co do nogi).

[**Wnonce, ów, blp.] p. Wnętrznosci.**

† **Wnorzenie, a, blm., czynność cz. Wnorzyć.**

† **Wnorzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wno-zyć ś.**

† **Wnęczę, ecia, lm. ečia p. Wnuczę:** Wnęczęta Skar.

† **Wnorzyć, y, yl i †W. ś. p. Wnorzyć.** Głos W. ś. pograżyć ś. popaść ś., dopuścić ś. czego. Pow. o pap. Urb.

Wnosiciel, a, lm. e ten, co wnosi a. wnosi; Herbów zda ś. być wnosicielem Lech. Chm. B. (=wprowadzicielem, ustanowicielem).

Wnosicielka, i, lm. i forma ż. od Wnosiciel.

Wnosić, i, il i W. ś. p. Wnieść.
Wnosiny, in, blp. czynność i czas wprowadzenia ś., wniesienia ś. do nowego mieszkania, oraz uczta z tego powodu, inkrutowiny, wprowadziny.

Wnoszenie, a, blm., czynność cz. Wnosić: W., czynienie z czego wniosków, konkludowanie. L. Nie wszystkie umysły do wnoszenia jednego z drugiego są sposobne. Alb.

Wnoszenie się, a ś., blm., czynność cz. Wno-sić ś.

Wnotować, uje, ował, nied. Wnotowywać notując wciągnąć; *wpisać jako notatę, zanotować, wnieść między notaty. L.*

Wnotowanie, a, blm., czynność cz. Wnotować.
Wnotowywać, uje, ywał p. Wnotować. L.

Wnotowywanie, a, blm., czynność cz. Wnotowy-wać.

[**Wnorz, a, lm. e] p. Orczyk.**

† **Wnu, †Z wnu przys. zewanątrz. B. Sz.**

Wnuczátko, a, lm. a p. Wnuczę: Ano wnu-czátka za niemi, przed oczyma skaczące, biegają. Rej.

Wnuczek, czka, lm. czkowie p. Wnuł.

Wnuczę, ecia, lm. ecia, †Wnęczę *dziecie* (chłop-czyk a. dziewczynka) *syna a. córki:* Dziaduś opowiada, a wnuczęta zasmuchane dumają. Krasz. Zdr. **Wnuczátko.**

Wnuczka, i, lm. i p. **Wnuka**: Przemysław pojął Lukierkę, córkę Mikołaja Serbskiego a wnuczkę szczebińskiego księcia Barwina od córki. Biel. M. Wkrótce ś. będziesz wnuczkami cieszyć; o, jaka to radość będzie, kiedy już to słodkie imię babki nosić zaczniesz! L. W., wnuczka. Troc. W. brata, siostry. Troc. Zdr. **Wnusia**.

Wnuczkowa, ej, lm. e żona wnuczka.

Wnuczkówna, y, lm. y córka wnuczka lub wnuczki: Jest to wyrok, czyli wyrzeczenie dwóch siostr wnuczkównien, jak ś. wyraża dokument. Wybr.

Wnuczy, Wnukowy, × **Wnukowski** przym. od **Wnuk**.

Wnuk, a, lm. i l. a. owie, † **Wnęk**, [Gnuk, Nuk] = a) syn córki a. syna: Władysław Łokietek był wnukiem Konrada Mazowieckiego, prawnukiem Kazimierza Sprawiedliwego, a praprawnukiem Bolesława Krzywoustego. Jeżow. Może to prapradziady mieli z sobą waśnie i wnukom przekazali gniew. Syrok. b) † W. synowiec a. siostrzeniec. c) przén. potomek, następcą: Żydowscy wnukowie Tatarowie. Birk. Wnuki, zb. = potomność, przyszła generacja, przyszłe pokolenia. 2. [W., Wnuka] wnętrze, środek: We wnuku kłuje. Kwas z wnuka = ropa z wnętrza. Drzewo we wnuku spróchniało. Coś mu ś. stało na wnuku. Tet. Z nuka a. z wnuka = ze środka, z wnętrza, a nie „z pola“. [W., Wnuki] p. Wnętrznosci: Boli me godnie we wnukach. Złe mu na wnukach. Kiebyście mi krapkę kwaśnicy dali, bo mie jaze pali na wnuku. Tet. Zdr. **Wnuczek**, **Wnuś**, **Wnuśio**.

Wnuka, i, lm. i l. a. † **Wnęka**, † **Wnęczka**, **Wnuczka**, [Gnuczka] = a) córka syna a. córki. b) † W. synowica a. siostrzenica. 2. [W.] p. Wnuk: We wnuku domu. 3. [W., Wnuku] przys. *wewnątrz*, w środku: Wewnątrz mię paliło, a W. zimno było. Chleb wypieczony W. Coś mie boli W. **Wnukobójca**, y, lm. y **zabójca wnuka**: Wnukowy zabójca, W. L.

× **Wnukowski** p. **Wnuczy**: Wnukowska miłość. L.

Wnukowy p. **Wnuczy**: Wnukowa żona. Otw. W. zabójca, wnukobójca. L.

[Wnuku] p. **Wnuka**.

Wnurzać, a, al i W. ś. p. **Wnurzyć**.

Wnurzanie, a, bhm., czynność cz. **Wnurzać**.

Wnurzanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wnurzać ś.**

Wnurzenie, a, bhm., czynność cz. **Wnurzyć**.

Wnurzenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wnurzyć ś.**

Wnurzyć, y, ył, † **Wnurzyć**, nied. **Wnurzać**, † **Wnurzać** l. *zanurzyć, pograć, zatopić: wpuścić, włożyć, szceg. w płyn: Tingo, wmaczam, wnarzam, w farby wkładam. Macz. W kocioł łeb wnurzył. Rej. W zdradzieckie mu oczy palce mężnie wraża i one z powiek łupi i ręce wnarza, immergit. Żebr. Przen.: W. wzrok = zatopić, utopić, wlepić, zapuścić, utkwić. W. głowę = spuścić, zucić, opuścić. Wnurzywszy w ziemię twarz, pała Progne, swojemu niesilna gniewowi, dejecto in humum vultu. Żebr. Chodzi, spuściwszy oczy a wnurzywszy łeb w ziemię, jako zło dziej. Wuj. Wnurzonym czołem w ziemię patrzeć. Kulig. Wnurzywszy łeb w ziemię, myśleć. Rej. Wnurz oczy w nich! Krasin. Oczy gęboko wnurzone w kość otaczającą. Kras. Ja jednak nie zaniedbam, co mi JKMość zlecił tylokrotnie wnurzać. Kraus. W. ś. *wgłębić ś., za-**

nurzyć ś., zapuścić ś., pograć ś.: Kalwakata wnurzyła ś. w las, przecięty błotami i strumykami. Rodz.

Wnusia, i, lm. e p. **Wnuka**: Babunia słucha, przygląda ś. wnusi i tylko od czasu do czasu poskarży ś. Kos.

Wnuśio, a, lm. owie p. **Wnuk**.

Wnuś, a, lm. e p. **Wnuk**.

[Wnutra] = **Wewnątrz**.

Wnyk, a, lm. i l. *pełnica z drutu, z włosia a. ze sznurka, zastawiana przez złodziei zwierzyni.* 2. w lm. *plagi, razy, cęgi*: Dostać, oberwać, sprawić wnyki. 3. [Wnyki] *narowy, złe przyzwyczajenia, upartość, fumi*: To tylko psie wnyki. Ksn.

Woal, a a. u, lm. e l. *długa zasłona na twarz u kapelusza damskiego, z przejrzystej tkaniny: Za trumną sła czarnym woalem osłonią kobieta.* Krasz. 2. fot., p. **Szajler**.

Woalka, i, lm. i, × **Welonka** *przezroczysta zasłona na twarz, nakładana przez kobiety wraz z kapeluszem, kwef*: Twarz przysłaniała grubą woalką. Zach.

Woalować, uje, **ował** *twarz = zasłaniać woalem.*

Woalowanie, a, bhm., czynność cz. **Woalować**.

[W oba razy] *średnio, dość dobrze.*

× **Wobces**, × **Wobses**, × **Obsesem** p. **Obcesowo**. Troc.

[**Wobdzarty, Wodzarty**] i. *obdarty*. 2. *oderwany, abstrakcyjny*.

Wobec i. † **Wobec** p. **Obec**. Napom. 2. a.

× **Wobec** w *obecności, w obliczu* czym, *przed kim, przed czym*: Prześięgam W. Boga. Zeznał W. świadków. Obrął mi sie jeden miły przyjaciel, któremu ja W. ołtarz rękę podała. 3. W. *czego = z powodu czego, ze względu na co*: W. braku pieniędzy musiał zanlechać tego zamiaru.

[**Wobezdrzec**, y, al] *obejrzed*.

[**Wobezdrzenie**, a, bhm.] *czynność cz. Wobezdrzec*.

[**W obiady**] *pora obiadowa, w obiad, około ósmej zrana.*

Wobiasz w., p. **Wabiasz**: W., W., świat okrzykiem woła, W., W. do tej pełnej czary. Bratk.

[**Wobić**, i, il] *wabić*: Wobi go ku sobie. Tet.

[**Wobienie**, a, bhm.] *czynność cz. Wobić*.

[**Wobnoc**] przys. *przez noc, na noc*: W. kogo zatrzymać (= dać mu nocleg, przenocować go).

[**W obławę**]: W. Wielkopolsce orzą rolę a. w zagon, a. w skład, a. w obławę, t. j. w coraz szersze kółko bez robienia bródz.

† **W obłudny** p. **Obłudny**.

[**Wobraz**, u, lm. y] *obraz*.

[**Wobrzut**, u, bhm.] = **Brzad**.

× **Wobses** p. **Obcesowo**. Troc.

[**Wobuńca**, y, lm. e] *plachta z cienkiego płótna.*

[**Wocet**, ctu, lm. ctu] *ocet*.

Wocheinit, u, lm. y min. *minerał z gromady tlenków, z rzędu tlenków szklistych, boksyt, bauksyt*.

† **Wochlon**, u, lm. y *placa tygodniowa rzemieślnika, robotnika w fabryce*. Klon., Mrong. Za uproszeniem magistra swego i płacaniem wochlonu towarzysza na miejscu zostawać ma. Hft. (Nie ma) od magistra swego swawolnie odchodzić pod winą 12 u wochlonów, do skrzynki cechowej należących. Ma ćwierć roku na insze miejsce wędrować, pod przepadkiem wochlonu za niedziel sześć. Hft. Przen.: O jaki W. ś. przypawi, *quod pretium speret*. Żebr. (= nagrodę, zapłatę).

[Wochy, ów, bhp.] p. Koziar.

[Woclec, ćca, lm. ćcowie] p. Ojciec.

[Wocimieniu] p. Woczyminiu.

!Wocyferacja, i, lm. e krzyk, wrzask: Nie nie pomogły wocyferacje dwóch zgodnych braci. Korz.

!Wocyferować, uje, ował krzyczeć, wrzeszczeć: Zaostrzało ś. nóż i stawiało gilotyngę rękami markizów i baronów, paliło pergaminy i wocyferowało o równości pod prawem natury. Chm.

!Wocyferowanie, a, bhm., czynność cz. Wocyferować.

[W ocym Boga] przys. *prędko, w mig, w te pędy, w lot, duchem*: W. zaleciał na Bystre.

[Wocyminiu] p. Woczyminiu.

[Woczymieniu] p. Woczymieniu.

[Weczyminiu, Wocimieniu, Woczymieniu, Wocyminiu] w mgnieniu oka.

× Wod, u, bhm., p. Wodor. Łab.

[Wod] przyi. od: W. tamtego czasu.

Woda, y, lm. y, [Uoda] i. chem. *tlenek wodoru*, H_2O : W. słodka (= nie morska), W. morska, słona. W. twarda (= z rozpuszczonymi w niej ciałami stałymi a szczeg. wapnem). W. miękka (= bez tych domieszek). W. deszczowa (= deszczówka). W. źródłowa, źródłana, atmosferyczna. W. dystylowana. W., jeden z niemianych czterech elementów. Kluk. W., żywiol. Kn. W., żywiol ciekły, jasny, przezroczysty. L. W., ciało z drobnych cząstek skupione płynne, uwilgotniające, przezroczyste, przez, zimno ś. otężające. Kluk. W. morska, rzeczna, jeziorna, studzienna, zdrojowa. Karnk. Różności niemasz między dżdżystą, rzeczną, źródelną, jeziorną i morską wodą, jeno nazwiska są różne; ale sama istność i przyrodzenie jedna jest. W. walek. Syk. W. burezy, szumi. Dudz. W. wolna, ani zimna, ani gorąca, ani też ciepła, ale tak umiarkowana, że nie w onej wodzie zbytnie nie czuć. Syk. W. pod śniegiem. L. Mleko zsiadłe podeszło wodą (= *serwatka*). Mleko chrzczone: sama W. (= *lura, cienkusz*). W. wrząca (= *ukrop*). Znikł, jak kamień w wodę. Prz. (= *bez wieści, bez śladu, jak kamfora.*) Biedna, opuszczona, nie ma jej kto szklanki wody podać. Radby go w tyżec wody utopił. Prz. (= *zije nieważnością ku niemu*). Sposób dochowiania drzewa pod wodą, gdzie ś. budują statki a okręty. Jak. J. W. święcona, czyli W. pewnym obrządkiem kościelnym pobłogosławiona, trojaka: W. szczególniej rzeczona święcona, do pokropienia, święci ś. wrzuconą solą święconą; chrzcielna do chrztu, zmieszana z olejami świętymi; W. poświęcona do święcenia kościołów i ołtarzów, zaprawna winem, solą, popiołem. Cer. Nowochrześc. Tatory, Żydy, gdy ś. do wody świętej i do kościoła prosili, prowadził. Birk. (= *do chrztu*). Nie chce znać ani postu, ani mszy, ani pacierza (a do zimnej wody ręki nie włoży. L. (= *nie tyka ś. święconej wody, aby ś. przezegnać nią*). Trzeba ś. skąpać w tej misie, a to jest W. święcona. Mick. Boi ś. jak djabł święconej wody. Prz. Przen.: *czcra, bezbarwna gadanina, rozmowanie falowe*. W. ś. burzy, wzdyma. Mick. Poleszuk, jak ryba, nie zatoni w wodzie. Syrok. Do wody z gębą. Kn. (= *dla ciebie dobra woda, gęsie wino*). Posty dawne pustelników o korzonkach, ziołach i wodzie. Kras. Ryba W., chleb trawa, mięso potrawa. Sak. (ryby wodniste. L.). Wody wiele, a ryb mało, mówi pospolite przysłowie. Pir. (= *więcej huku, niż puku, wątku mało*). Wodę do morza wozic. Rys. (= *drzewa do lasu*). Na

obmycie go wodyby nie stało. Skar. (wierutny zbrodzień, na zię wylany. L.). Córka hetmańska skoczyła na mury, a za nią wszyscy, jako wodą linał. Rej. (= *hurmem*). Na szkucie: lać wodę z zyty, szuflą wylewać, co jest powinnością zawodowych. Mag. W wodzie ognia szukać. Smotr. (sprzeczności połączyć. L.). Jako W. z kaczk. Rys. (*płynię, cieknie z niego, zmokł, przemokł do suchej nitki, jak flis, jak sztok*). W. do umywania rąk. Troc. W. zimna, ciepła, letnia a. wolna. Troc. Skazano go na areszt, na karę o chlebie i wodzie. W. smrodliwa w okęcie. Troc. W. stojąca. Troc. W. bieżąca, [W. idąca] = *rzeka*. W. żywa, ciekąca. Troc. Wody prowadzenie. Troc. Spuścić wodę z łąk. Czernpać, nosić wodę. Wodę czerpać przetakiem. Troc. (= *próżna, daremna robota*) Wodę warzyć, W. będzie. Prz. Targować ś. z nim, wodę warzyć darmo. Krasz. Nie pragnie, kto wody pić nie chce. Troc. Każdy dmie na wodę, gdy go ukrop sparzy. Troc. (= *któ ś. na gorąco sparzy, na zimno dmucha*). Jakby go zimną wodą oblał; jakby go oparzył. Troc. Gdy weszła, porwałem ś. ku niej żywo, i nagle—jakby mię kto wodą oblał. Sienk. (= *ostudził mię z zapalu, rozczarował mię*). Krew nie W. Prz. (= *człowiek jest krewki*). [W. gojąca, żywiąca, mocna, żywa, ożywca, młoda] = *woda cudowna, przywracająca siłę*, W. higroskopieczna, p. Higroskopieczny. W. kowalska a. stalowana, p. Kowalski. [Będzie mu szczęście szło jako W. W. cembrowa = *woda z potoku Cedron w Kalwarji Zebrzydowskiej*. Z kamyżków, przyniesionych z wody cembrowej z Kalwaryjskiego odpustu, są te na bołeczki najlepsze, które kształtem przypominają krzyżyk. 2. *woda w pewnej ilości, zawarta w czym, wypełniająca co, zbiornisko wody, naczynie z wodą, ocean, morze, jezioro, rzeka, strumień, struga, kałuża, fala, nurt*: W. dzieli ś. na ocean, morza, zatoki a. odnogi morskie, cieśniny a. przesmyki morskie, rzeki, rzeczki, strumienie, jeziora, bagna i t. d. Wyrw. Czyż znów Hydra skryta ś. pod wody? Bardz. (= *na dno*). Kto pływać nie umie, nie puszczaj ś. na wodę. Falib. (nie porywaj ś. do tego, co nie twoja rzecz. L.). Uczony żeglarz dziesiątej ś. wody lęka, bo ta największa bywa. Birk. Po wodzie, z wodą = *z biegiem, z prądem wody*. Przeciw wodzie, pod wodę, wzwode = *w górę wody*. Pale wbił pochył, że jakoby szły po wodzie. Warg. Z wodą muszę, bo trudno płynąć przeciw wodzie. Pot. Stabsi, traktując z mocniejszymi, ukazują ś. im w przyjaźni i wszystko dobrowolnie przyjmują, aby ś. nie wydało, że muszą, jest to iść po wodzie. Lubom. Płynąć przeciw wodzie, prawda, że ciężko, ale gdy meta żegluga tak płynąć każe, wzmagać ś. w siłę należy i raczej poddać ś. pracy i niebezpieczeństwu, niżeli iść z wodą tam, gdzie nie należy. J. Teraz, gdy ciężka nas przygoda bodzie, trudno już mamy pływać przeciw wodzie. Chr. Napawasz je mętną wodą sprośnych wymysłów a. marnych przykładów swych. Rej. Na swoje koła wodę obracać. Rej. (= *sobie galić, o sobie tylko myśleć*). Każdy młynarz na swoje koła wodę prowadzi. Rys. Każdy z możniejszych, o ojczystą szkodę nie dbając, na prywatne koło ciągnie wodę. Pot. Zwiierz, szczerząc zęby na jagnię młode, baranie! mów, macisz mi wodę! Kuiaż. Nie o wodę ć wilkowi idzie. Kn. W mętnej wodzie ryby łowią. Prz. (= *korzystając z zamętu, zabiegają o swoją korzyść*). W mętniej wodzie prędzej ś. piskorze łowią. Jan. W mętniej wodzie nikt ś. nie przejrzy. Pot. Niech

to będzie, jak gdyby kamień w wodę wpuścił. L. (= niech to będzie tajemnicą raz na zawsze). Chcąc skarać raka, w wodę go wrzucił. L. (= do-godził mu, zamiast go ukarać). Wodę do morza wozie. Rys. (= drzewa do lasu). Temu ładnemu chłopcu Alonzon i wody podać wart nie będzie. L. (= ani ś. umywał do niego). Wszysey autorowie komedji angielskich nie są godni i wody podać Moljerowi. L. Dobra W. na dachu, kiedy sąsiad gore, bo gdy ś. domu zajmie, już rady niespore. Raj. (W. do gaszenia, stągiew, kufa z wodą pod dachem. L.). Siedzi do szyje, do brzucha w wodzie. Troc. Na wodzie miasto. Troc. Pałaca na wodzie. W takiej wodzie takie ryby łowią. Troc. Cicha W. (wodeczka) brzegi podmywa. Troc. (= wilk w owczej skórce, człowiek zciha chęć, który pozoruje trzech zliczyć nie umie). [W. brzegi rwie] = mocniej (w ten sposób określa ś. siła uderzenia pyta w grze). Wyjrzał Noe z arki, azali wody nie opadły. W. duża = o wysokim poziomie. Mała W. = płytka, o niskim poziomie. W. zbiera, przybiera, opada, spada. W. łąki zalała. W. wystąpiła z brzegów. Wypompować wodę. Dzika W., p. Dziki. pod 10. Wody Atlantyku. To państwa niebo włoskie... wszak to jak zamarzyła W: czyż nie piękniejsze stokroć wiatr i niepogoda? Mick. Przyszła do ognia i wodą z potoku, śmiejąc ś., lekko trysnęła na braci. Słow. W. ś. burzy i wzdyma, burzy ś., wzdyma i wre aż do dna. Mick. Poranek lekki, rzeźwy, a W. tak cicha, fala, falę ugania i naprzód popycha. Syrok. Wtedy mi starzec siwy, jakby duch z nad wody, objaśnia tajemnice i cuda przyrody. Syrok. Dobra, łagodna, wyrozumiała, nikomu wody nie zamęciła. Jeż. Widząc konieczność stanowczego kroku, puścił ś. na bystrą wodę. Grudz. (= od-ważał ś. na krok ryzykowny). Niejeden orkan przebył na chińskich i japońskich wodach. Krasz. Przen.: × Gorąca woda, × gorąca kasza = czło-wiek popędliwy, gorączka, w gorącej wodzie ką-pany. 3. dopływ wody: Postanowił miastu odjąć wodę. Warg. Dopłata do komornego za wodę. Zamknięto mu wodę, bo zalegał w opłatach za nią. 4. przen.: [Dziadowska W.] p. Morze. Masz tobie! zamiast siana, dziadowska W. Korz. (= duża przestrzeń głębokich piasków). 5. uryna, moc, posp. szczyzny, gm. siki: Odlewać a. puszczać wodę. Troc. Iść z wodą na dwór. Perz. Nie uczcił ostarza: blisko niego na wzgardę wodę puszczał. Skar. Chce mi ś. z wodą (= chce mi ś. szczać). 6. [W.] wódka, gorzałka: Gorzka W. (= wódka). Złota W. = wódka gdańska (= gold-wasser). Pół kieliszka złotej wody wypić musialem dla pozyskania lepszego oka. Krasz. Za-den biały nie poważyl ś. sprzedać swoim bra-ciom czerwonym wody ognistej. 7. roztwór wodny, spirytusowy, woda nasycona czym; apt.: W. chlorowa, wapienna, amonjakalna. Wody ga-zowe. W. sodowa. W. chloroformowa nasycona (aqua chloroformii). W. fenolo-wapienna (aqua calcis phenolica). W. grynspanowa, p. Gryn-spanowy. W. karbolowa, p. Karbolowy. W. krezolowa (liquor kresoli saponati). W. kró-lewska, p. Królewski. W. królewska jest po-łączeniem kwasu saletrowego z kwasem solnym i służy do rozpuszczania złota i platyny. W. pachnąca = wódka, rodzaj perfum. Wody, jak np. z kwiatów pachnących, przepędzają ś. przez alembiki. Kluk. W. kolońska a. [kolęca] (aqua coloniensis) W. liljowa (= otrzymana przez desty-lację kwiatów lilji z wodą, zaprawioną nieznaną

ilością wysoką). W. utleniona (hydrogenium hyper-oxidatum), H_2O_2 . [W. dniewrowa] = solutio zinci sulfurici. [Ezdronńska W.] = collyrium e zinco sulfurico. [[Halięka W.] = collyrium zinci sulfurici [Czarcia woda] p. Czarczi. [Murawlowa W.] = spiritus formicarum (= spirytus mrówczany). [Djamentowa W.] = benzyna W. Javelle, Labarraquea. 8. W. drogich kamieni = blask, połysk, ogień bijący od nich i stanowiący o ich mniejszej lub większej wartości: Brylant pierw-szej a. czystej wody. Bierze koleczyki i ogląda: co za wielkość i ogień, ach, jak cudna W.! Niem. Przen.: Rzecz pierwszej wody = pierw-szego gatunku, stopnia: Ma to być talent pierw-szej wody, jak brylant. Krasz. To waść gracz pierwszej wody! Sienk. Torsy czystej wody. 9. chem.: W. konstytucyjna, p. Konstytucyjny. 10. cukr.: W. warzelna = wypar skroplony. II. fizj., lek.: † W. lipka, p. Limfa. Krew ma także w sobie wodę przezroczystą, lympham. L. 12. fl. podróż wodna: Nie pierwsza W. = nie pierwsza podróż flisa. [Wynagrodzić za trzy wody] = za trzy przeprawy promem. Biedny fryc, dla któ-rego „pierwsza W.“, bo mu grożą strachami, smokami. Pol. To już nie pierwsza jego W. Pol. Gruba W. = głęboka, wysoka. Cicha, wolna W. = wolno płynąca. 13. gór.: Denna W. = która wy-wytryskuje od spodu pokładu w kopalni i zatapia roboty podziemne. Łab. W. dzienna = która z deszczów i roztopów przesiąka. Łab. (= nie zaskórna, nie denna. Łab.). † Gościnna W. (w kopalniach olkuskich) = W., która chodnikiem z obcej ko-palni przepuszczana była do sztolni najbliższej, w celu osuszenia tamtej. Łab. Zaskórna W. = podziemna, nie z dna, lecz głównie z poboku szybu lub studni dobywająca ś., sącznica (w Olkuszu). Łab. 14. kość: W. gregorjańska, p. Gregorjań-ski. 15. kraw. pewien rodzaj obszycia w fałdki, nasładujące fałę na wodzie: Mam żurnale, damy jakąś wodę... ogarnirujemy. Wilcz. Gorsy z wodą (u koszul męskich). 16. lek.: [Czarna W., Ośna], × Czarna katarakta, Jasna śle-pota (amaurosis) = porażenie nerwu wzrokowego. W. gorzka, p. min. Woda. 17. min.: Wody mine-ralne = wody dobywające ś. z ziemi niezwykle obci-żone częściami lotnymi, ziemnymi i solnymi, wskutek czego obdarzone są własnościami leczniczymi: Wody mineralne naturalne, sztuczne. W. le-karska natury kruszczone w ś. nabięra, przez które w górach idzie. Troc. Wody teplickie. Troc. W. szeszawnicka, ciechocińska, marjen-badzka (posp. marjenbad). Wody słone a. so-lanki = wody, w których przeważa Na Cl. Wody gorzkie = w których występuje w większej ilości $MgSO_4$. Wody z wydzielającym ś. gazowym CO_2 i pieniające ś. przytym = szesza w y. Wody siarczane = wody z wydzielającym ś. siarkowodorem. Wody solne = wody ze znaczną zawartością NaCl, KCl. Wody alkaliczne (ługowe) = obfitujące w Na_2CO_3 , K_2CO_3 . Wody ziemno-alkaliczne = zawierające większą ilość Ca CO_3 , Mg CO_3 . Wody siarczane = zawierające wiele Na_2SO_4 , K_2SO_4 . Wody glauberskie (Na_2SO_4), gorzkie (Mg SO_4), żelaziste (Fe CO_3), krzemionkowe (Si O_2). Wody słabe a. cieplice, z niewielką zawartością części stałych. W. karlsbadzka (posp. karlsbad). W. krystalizacji = W. zawarta w związkach krystalicz-nych w określonych uprawdzie stosunkach, ale nie stanowiąca ich istotnej części składowej. Wody lecz-nicze. Wody = wody mineralne a. miejsce, gdzie ś. one znajdują, źródło mineralne, zdrojowisko; instytut wód mineralnych, ogród, gdzie piją wody: Pię

wody. Jużem po wodach (= jużem je wypit). Jeździć do wód. Bawić u wód. Przebywać na wodach. Zejdziemy ś. dziś rano na wodach. Na wodach grywa orkiestra. 18. myśl. [W.] mieniąca ś. barwa włosa zwierząt drapieżnych. 19. piew.: W. zalewowa = wymoczyny. 20. poł.: W. płodowa a. × opłodnia. Wód płodowych nadmiar (hydramnion). Wód płodowych odpływ. Wody fałszywe = płyn znajdujący ś. czasem między pierwszą a drugą błoną płodową (liquor amnii spurius). Wody prawdziwe (liquor amnii). × Błona wód, czyli błona kozia (amnios) (Girt.) = błona owodna, owodnia. Surowica, czyli krwawa W. Perz. 21. ryb. [Na wodę] = na połów ryb: Sama nie wiem, gdzie siedział, czy na wodę (rybki) pojechał. 22. szew.: W. kwaśna p. Kwaśny. Zdr. [Wodeczka, Wódeczka, Wodka, Woduleczka, Wodziczka, Wodzina, Wodzisia].

Wodacz, a, lm. e zool. (cyphomyia) owad dwuskrzydły krótkorogi, muchowaty.

Wodan, u, lm. y, **Wodzan**, prow. **Wodnik**, × **Hidrat** chem. 1. związek pierwiastku lub rodnika z hydroksem, KOH. W. potasu = C_2, IF_2, OH × W. etylu czyli alkohol etylowy. 2. W. węgla, prow. wodnik węglowy, !węglowodan = związek węgla z tlenem i wodorem, w którym dwa ostatnie pierwiastki są między sobą w takim stosunku ilościowym, jak w wodzie.

[**Wodchtanie**, a] l. lm. e bród, mielizna. 2. czysćciec.

[**Wodeczka**, i, lm. i] p. **Woda**. Troc.

Wodewil, u, lm. e l. piosenka okolicznościowa na zakrój ludowy, wesola a uszczypliwa. 2. niewielka sztuczka dramatyczna, komedia, farsa, krotkoczwila, przeplatana śpiewkami, z muzyką. 3. nazwa teatryku, gdzie grywają takie sztuki.

Wodewilista, y, lm. ści aktor występujący w wodewilach.

Wodewilistka, i, lm. i forma ż. od **Wodewilista**.

Wodewilowy przym. od **Wodewil**: Wodewilowe zacięcie.

[**Wodka**, i, lm. i] p. **Woda**.

† **Wodlisko**, a, lm. a woda zbytuczna, zawadzająca: W gruntach pomienionych i tego upatrować, aby jakie poniki wodliska nie były dla piwnie zalewania. Haur.

Wodmoryn, u, lm. y, **Wodomorzec** min. akwamaryn, odmiana berylu koloru niebiesko-zielonego lub wody morskiej.

Wodmucha, u, lm. y, trąba wodna = przyrzęd, w którym woda, spadając rurą i zamykając klapy, wypędza spadem swym powietrze, to zaś, wchodząc oddzielną rurą, działa jako miech. Łab. Wodmucha, maszyny, któremi sprowadzają wiatr samą wodą. Os. J.

† **Wodnato** przys. od **Wodnaty**, wodnisto. L.

† **Wodnatosc**, i, blm., rz. od **Wodnaty**, wodnistość. L.

† **Wodnaty** p. **Wodnisty**. L.

Wodniacki przym. od **Wodniak**: Domek W. **Wodniak**, a i. [W., lm. cy] = a) a. [Wodny] każdy zarobkujący na wodzie i z wodą obyty (żeglarz, rybak, przewoźnik i t. p.); powoźnik szyprowa na stłakach wiślanych. b) dawny mieszkaniec powiatu praskiego pod Warszawą, mieszkający w własnym domku drewnianym, wodnik. 2. lm. i = a) p. **Galąz**. b) chir. (hydrocele) guz powstający wskutek nagromadzenia ś. wśródtkanek, w odcinku przewodów i t. d. W. pochwy jądrowej (h. tunicae propriae testis) = nagromadzenie ś. cieczy surowiczej w części niezarośniętej

wyrostka pochwowego jądra. W. powrózka nasiennego wrodzony (hydrocele funiculi spermatici congenita s. h. spermatica). W. warg sromowych większych (h. feminae). W. worka przepuklinowego (h. hermialis). W. moszny. e) bot., p. **Rospława**.

Wodnian żelaza: Rudy żelazne, czyli żelaziaki, będące wodnianem tlenika żelaza, są: żelaziak brunatny, żelaziak grochowcowy i ruda łączna. Łab.

Wodnianowate (najadea) rośliny jednoliścienne, znajdujące w stanie skamieniałym.

Wodnianowy: Krwawnica wodnianowa = tlenik żelaza wodny, ciemna krwawnica. Łab.

Wodniarka, i, lm. i culr. naczynie, w którym ś. zbiera woda powstała z pary.

Wodnica, y, lm. e l. boginka wodna, rusalka. 2. [W.] p. **Przegon**. 3. bot., p. **Jeziarka**, **Rzepa** i **Wrzecznik**. 4. lek. = a) wodnistosc, rozwodnienie krwi, × wodnoocielnosc = nienormalne powiększenie ś. zawartości wody krwi, która jednocześnie biedniejszą ś. staje w części stałe i w białko. b) puchlina wodna, obrzęknięcie: Wodnicę i inne puchnienie jak leczyć. Sien. Wódka z orzechów włoskich nie tylko od powietrza broni, ale też wodnicę nowe i stare rozpędza. Sien. (wodne nabrzmałości. L.). Brzozowy sok leczy wodnicę, kruszy kamień. Kluk. 5. ogr.: Wodnicą nazywają ogrodnicy, kiedy ś. skóra, drzewa dobrowolnie pęka, i soki wypływają. Kluk. 6. zool., p. **Węgiel**.

Wodnicowate bot. rodzina roślin jednoliściennych wodnych.

Wodnictwo, a, blm., **Wodniczostwo** obowiązek, urząd a. rzemiosło wodnika, wodniczego: W., wodniczy urząd, aquaria provincia. Kn. (pur. Rurmistrzostwo. L.). Tygodnik „W. rolne“, poświęcony sprawom hodowli ryb, meljoracjom rolnym i t. d.

Wodniczka, i, lm. i l. hist., p. **Jameczka**. 2. zool. (calamodyta aquatica) piaszek wróblowaty pokrzewkowaty, żelodzioby.

Wodniczny przym. od **Wodnica**; cierpiący na wodną puchlinę (hydraemias).

Wodniczostwo, a, blm., p. **Wodnictwo**.

Wodniczy, **Wodniczny** przym. od **Wodnik**. Troc. W., ego, lm. owie rz., **Wodolejca ten**, którego obowiązkiem jest starać ś. o wodę, i dostarczać jej np. miastu; (dawniej w niekt. miastach) wóźnik właściwy, rurmistrz; (dziś): woziwoda, nosiwoda, wodonosz, wodnik. Sł. wil.

Wodniczyn p. **Wodniczy**. Troc.

Wodnić, i, il napelnić wodą, czynić wodnistym, rozwadniać.

Wodnieć, eje, a! l. przechodzić wodą, stawać ś. wodnistym: Mleko od tego wodnieje. Troc. 2. † W. (o rzece) wzbierać, przybierać, podnosić ś. wzięmac ś.

Wodnienie, a, blm. l. czynność cz. **Wodnić**. 2. czynność cz. **Wodnieć**.

Wodnik, a, lm. i a. cy l. p. **Wodniak**: Wodnikiem go tam zowią, że mieszka przy wodzie. Kochan. 2. bóstwo wodne, duch wodny: [W Drwęcy mieszkają wodniki, które co rok porywają przynajmniej jednego z kąpiących ś.]. Z głębin topieli straszne wodniki, lby wynurzywszy, wzrok toczą dziki. Zm. 3. p. **Wodniczy**: W., ten, co ś. o wodę stara, wodniczy. Kn. 4. ten, co leczy wodą, hydrjater. Sł. wil. 5. astr. (aquarius) jeden z gwiazdozbiorów zwierzęcowych, na półkuli południowej nieba położony: W. na niebie. Kochan. Znak Wodnika znajduje ś. w gwiazdo-

zbiorze Koziorożca. 6. chem. *wodan*, *wodzian*: W. jest połączeniem chemicznym jakiegokolwiek kwasu lub niedokwasu z wodą. Fon. 7. zool. = a) a. [Chróściel burego pióra] (*rallus aquaticus*) ptak podkaszły kurodzioży z rodziny derkaczy. b) (*colymbetes*) chrząszcz pięcioczonkowy z rodziny pływaków.

Wodniście przys. od **Wodnisty**. L. W. co czynić. Troc.

Wodniście, i, blm., † **Wodnatość** *przymiot tego, co jest wodniste; woda sprawiająca ten przymiot, obfitość wody w czym, wodność*: W. krwi (*hydraemia*). Złym przymiotem krwi jest, kiedy W. jest bardzo obfita, a część czerwona zsiadła w bardzo małej ilości. Dyk. M. Pragnie (*ehory*), póki z żył choroby przyczyna precz nie ustąpi i z chorego ciała W. biała. Li.

Wodnisty, † **Wodnaty**, [Wodnity] i. *mający w swym składzie wiele wody, w którym woda góruje nad innymi częściami, rozcieńczony*: Dzieciom trzeba dawać W. pokarm, iż stoł oraz za picie. Petr. Ryby wodniste są, według dawnej powieści: ryba woda, chleb trawa, mięso potrawa. Sak. Ciecz wodnista oka. Mleko wodniste. Atrament W. Wodnista gruszka. Troc. W. wiatr wieje. Troc. Wodnista chmura. Troc. (=pełna wody). Wymioty wodniste. 2. *odznaczający ś. kolorem wody*: W. kolor. Troc. Wodnista kitajka, wstęga. Troc. 3. anat.: Błona wodnista (*amnios*) = *blona owodna, owodnia*. † **Żyły wodniste**, p. **Limfatyczny**. Żyły wodniste, które wodniste humory prowadzą, *vasa lymphatica*. Kirch. 4. a. **Wodny** chem.: Związek chemiczny W. = *do którego wchodzi woda*: Krzemian W., tlenik W. Łab. Antymon W. = *wodnian antymonu*, $Sb_2 O_3 HO$. Łab. 5. min.: Piryt W., biały = *odmiana markasytu*.

† **Wodniściejszy** st. w. od **Wodnisty**: Humor po bokach pniaka pływający jest lekszy, więc W. Krup. Wodniściejsza i subtelniejsza humoru część w oku, wciągnięta w żyły prosta bywa. Krup.

[Wodnity] p. **Wodnisty**.

× **Wodnościagny** anat.: Wargi małe, czyli wodnościagne a. nimfy.

† **Wodnościelność**, i, blm., *wodna puchlina, wodnica*. Sien.

† **Wodnościelny** *mający wodną puchlinę, dotknięty wodnicą*: Człowiek opuchły, wodnisty, albo W. Sekl. To ziele wodnościelnym a ociekłym dusznością odejmuje Spiez. To ziele w picu miernie dane wodnościelnym ludziom sprawuje, iż z niemcem niemiec odchodzi. Spiez.

× **Wodnościenie**, i a. ów, blp. *akwatynta*. St. wil.

Wodnokrewność, i, blm., rz. od **Wodnokrewny**: W., flegmatyczność temperamentu. L. W. miejsce swe ma w płucach, przyrodzenie jej jest zimne i wilkie. Sien. Zła niemiec pochodzi ze złej kolery a z wodnokrewności. Sien.

Wodnokrewny *flegmatyczny, ociężały, powolny, rozlazły, nie krwisty*: Wodnokrewni a starzy są zimnego przyrodzenia. Sien. W. zimie dobrze ś. mają koleryczni, ale wodnokrewni gorzej. Sien. Tego czasu lepiej ś. mają wodnokrewni ludzie, ale gorzej koleryczni. Spiez.

Wodnolity poet. *ulany z wody, wodny*: Więc syrenie na wodnolitym przysięgniesz kobiercu? Nagi. (na wodnistym, z wód ustalnym. L.)

Wodorosi, i, lm. e, **Wodorosi**, **Wodorosiłka**, **Wodorosiłka** *gałązka dzika, prosta, wyrastająca z pnia, ramion i odnog drzewa bez poprzedniego okazania ś. oczka i nie na właściwym miejscu*. St. wil. (Por. Wilk).

Wodorosiłka, i, lm. i p. **Wodorosi**. St. wil.

Wodność, i, blm., rz. od **Wodny**, *wodniście, soczystość, wilgoć, nasycenie wodą, wilgotność*: Woda sama z siebie żadnej ruszającej rzeczy nie tuczy, tylko iż ona wodnością i rozpylaniem pokarm rozwodnia. Trzyc. Owoc potrzebuje palenia słonecznego, któreby w nim przepiekało a trawiło zbytną jego W. Trzyc. Ziele sporzysz ma w sobie W., jest zimnego przyrodzenia i wilgotnego w drugim stopniu. Spiez. Skoczek ziele ma listki pełne wilgotności mlecznej. Spiez. Kamforę z octem pić abo z wodnością wina nieźrzałego. Spiez. (= z sokiem).

Wodnoworzysto przys. od **Wodnoworzysty**. L. W. materją czynić. Troc.

Wodnoworzysty (o barwie) *mający wygląd pomarszczonych fał wodnych, morowy*. W., *undulatus*. Kn.

Wodnoziemny, **Wodoziemny**, **Wodnoziemski** *ziemnowodny, i na ziemi i w wodzie ś. znajdujący lub żyjący, amphibius*. L. Wodnoziemne, ziemnowodne zwierzę. Kn. Bóbr, zwierzę wodnoziemne. Haur. Zwierzęta wodnoziemne. Chm. B. Krokodyl, zwierzę W., na czterech chodzący i pływający nogach, Chm. B. Są zwierzęta wodne, są zwierzęta ziemskie, i są nakoniec wodnoziemne, czyli wodnoziemskie. Jeżow. Wodnoziemne zwierzę. Troc.

Wodnoziemski p. **Wodnoziemny**.

Wodny i. *przym. od Woda*: Cła mostowego a. wodnego kto by nie oddał, we czwornasób to nagrodi. Sz. Woda družbacka, rozlana po polach, kamienieje, a z niej murowane domy obywatele wodne zowią. Petr. W., dla wody uczyniony, statek, dzban. Troc. Wodne, w wodzie mieszkające zwierzę. Troc. Wodne, w wodzie rosnące ziele, drzewo. Troc. W. żołnierz. Troc. (= *marynarz*). Lud W., wojsko wodne, morskie, okrętowe. L. (= *marynarze*). Podłuż Buga z wodnym i lądowym ludem ciągnąc, spustoszył Podlesie z Mazowszem. Nar. Pułki nasze, czyniąc przeprawę, były nagabane od Filipowych wojsk wodnych. Nagur. Siły lądowe i wodne. Bitwa wodna, okrętowa. Kn. Wodne armaty europejskich państw zapędzone do Indji na zawojowanie kraju. Nar. (floty wojenne. L.). Naczenie wodne (= *od wody*). Komora wodna. Mieszkanie W. (= *mieszkający nad wodą, wodniak*). Statek W. Młyn W. (= *poruszany wodą*). Młyn są wodne, wietrzne (wiatraki), końskie i żarna. Kluk. W., dla wody uczyniony. Kn. Grobla, tama wodna. Wodne farby (= *z wodą, nie z olejem rozarte*). Wodna farba malerska. Troc. Wodna (modrobłada) farba. Troc. Woda grynszpanowa, inaczej zwana kolor W., iż służy na mapie do oznaczania wód, jak oto: rzek, kanałów, stawów i t. d. Sniad. W. = *hidrauliczny*: Skrzynia wodna, w którą z rurmusu woda ciecze, rurmusowa skrzynia. L. Wodna czasza, rurna czasza. L. Wodna skrzynia, wodna czasza, wodne organy. Troc. Roztwór W. = *roztwór ciała w wodzie*. Kąpiel wodna = *zanurzenie w wodzie i gotowanie w wodzie*. Łab. Machina wodna = *wodociągowa, do podnoszenia wody z głębokości, czyli pompowania*. Łab. Waga W., p. **Libela**. Strucla wodna (= *postna, bez przypraw*). Komunikacja lądowa i wodna. Hamulec W. [Wodne jaja = *wodniste, tak że ś. z nich leje*. W. duch a. topielec = *duch siedzący w wodzie i pokazujący ś. temu, kogo chce utopić*]. W. dekret nie dlatego, żeby przez wodę prawdę uznawać miano, ale raczej stąd, iż wszyscy, tak winni, jako i niewinni, tę wodę przysięgi pić muszą, nie ina-

czej jako też Żydzii wszysey, winni i niewinni, musieli onę wodę pić, do której cielec on ze złota ulany prowadzon był; z tej tedy przyczyny przysięgę wodnym dekretem zowią, iż nie inaczej, jedno jako woda z jednego na drugiego ciecze. Sz. 2. Papier W. = *wyrobiony bez użycia kleju, nieklejowy, wsiąkliwy (jak np. bibuła)*. 3. Znaki wodne na papierze = *przeroczystsze, niż sam papier, desenie, liczby, litery, widoczne przy rozpatrywaniu pod światło, a powstałe wskutek odpowiednich nierówności sita, którym czerpią papkę papierową dla odcedzenia od niej wody*: Papier stemplowy, blankiety wekslowe i banknoty, listy zastawne muszą mieć znaki wodne. 4. anat.: † Błona wewnętrzna a. wodna, (amnios). Adam. Ciecz wodna w oku = *ciecz szklana w oku, wilgoć wodna (humor aqueus oculi)*. Kluk. Część wodna krwi (serum sanguinis). Sniad. J. Wargi wodne (Perz.), wargi łonowe a. sromne mniejsze, × nimfy, † nymfy (nymphae). 5. bot.: Wodna bakła, p. Żabniec. W. bób, p. Nurzybób. Wodna cykuta, p. Szalej. Wodne gwiazdki, p. Rzęśl. W. jaskier, p. Jaskier. W. jawor, p. Wodoklon. W. kasztan, W. orzech, p. Kotewka. [W. konicz] *jakas o długich liściach roślina, dająca gorzki odwar*. Kopr koński a. W., p. Gałucha. Kotwiczki wodne a. Kotewki wodne, Kasztan, Orzech W., p. Kotwiczka [Krosta wodna] p. Krosta. Kuklik W., p. Kuklik. Lilja wodna, p. Grzybień. Marchewka wodna, p. Grązel. Mięta wodna, p. Mięta. Wodne nici, p. Zielenica. Orzech W. a) p. Buzdyganek; b) p. Kotewka. [Pałka wodna] *ros. rogoża szeroko- i wązkolistna (typha latifolia)*. W. pieprz, p. Rdest. Pióro wodne, p. Osoka. Wodna piszczałka, p. Szalej. Wodne proso, p. Brodobrzanka. W. rdest, p. Wrzecznik. Wodna rzepa, p. Wodnica. Wodna rzeżucha, p. Rukiew. Wodna strzałka, p. Uszyca. Wodna wesz = Szalej jadowity. 6. chem.: † Reszta wodna, p. Hidroksyl. Roztwór W. (p. Roztwór). 7. fiz.: Gaz W., p. Gaz. Kalorymetr W. Koło wodne. Sruba wodna, p. fiz. Sruba. 8. gór.: Góra wodna (w Wielieźce) = *szyb do wyciągania wody służący* Łab. † Hasplarz W., p. Hasplarz. † Hutman W. = *dozorca szybu, którym wodę ściągano*. Łab. † Narażacz W., p. Narażacz. Szyb W. = *w którym stają pompy do wody lub którym beczkami wodę wyciągają*. Łab. Trąba wodna, p. Wodmuch. Łab. 9. hut.: Forma wodna = *okrążana dla chłodzenia wodą zimną*. Łab. Wiatrozbior W. = *równoległościenny lub cylindrowy, jak kaul przewrócona, i w kadzi też zanurzony*. Łab. Koryto wodne (przy wielkim piecu, fryszere, pudlingu i t. d.) = *służące do chłodzenia narzędzi, czyli drągów wielkopiecowych, fryszerskich, pudlarskich, przez zanurzenie w wodzie, także do hartowania żelaza i t. p.* Łab. 10. mech.: Koło wodne, p. mech. Koło. Koło wodne pionowe, czyli właściwe, poziome, czyli turbina. Koło wodne wirowe, wirówka, turbina = *koło wołne na wale pionowym, około swej osi obracające się, czyli wirujące*. Łab. Tłocznia wodna = *prasa hydrauliczna, wywierająca zapomocą pompki wodnej ciśnienie na blat ruchomy równoległe do innego blatu, w jednych sztendrach z nim osadzoneg.* Łab. II met.: Meteory wodne, p. Meteor. 12. min.: Borany wodne. Krople wodne = *topazy bezbarwne*. Opal W. = *oko świata, przez zanurzenie w wodzie nabywający tęczowania i przejrzystości*, hydrofan. Łab. Siarczany wodne (w gromadzie gipsowców), salinowe, pospolite w pokładach soli ka-

miennej. Szafir W., p. Kordjeryt. Szkło wodne (kali silicum solubile) = *lakier ogniotrwały (62 części krzemu, 26 potażu, 12 wody)*. Łab. Węgłany wodne = *rząd mineralów w gromadzie spinelowców*. 13. muz.: Organy wodne = *dziś zarzucony instrument, niegdys znany w Rzymie za Nerona*. 14. myśl. [W. wół] *bak (piak)*. 15. patol.: Rak W., p. Rak. I. Noma. Wodna przepuklina (hydrocele). Wodna puchlina (hidrops). Kuracja wodna. Torbiel wodna pod oponą twardą (hydrocephalus pachymeningiticus partialis). 16. zool. Kokoszka wodna, p. Kokoszka. [Koza wodna] *łątka (owad)*. Kurka wodna, p. Kurka. Szezur W., p. Nornica. Wąż W., p. Wąż. Żaba wodna; p. Żaba. W., ego. Im. i rz. I. † W. ten, *co wodę pije*. Rej. 2. [W., Wodniak] *pomocnik szypra na statkach wiślanych*. 3. gór. (w Wielieźce) *robotnik wyciągający wodę szymbem, (w Olkuszu oselbar)*. Łab. 5. hut. a. *stawidłowy robotnik w pudlarni lub walcowni, który pilnuje koła wodnego i puszcza wodę na koło, gdy trzeba, aby młot lub walce działały; w przeciwnym razie stawidło zastawia*. Łab.

× Wodobromian, u, Im. y, Wodochloran, × Wodocyjanian, × Wodojodan i t. p. = bromowodan, chlorowodan, cyjanowodan, jodowodan i t. p., — *związki ciał różnych, a zwłaszcza zasad amonjakalnych i wogóle zasad organicznych z bromowodorem, chlorowodorem, cyjanowodorem, jodowodorem i t. p.*

× Wodochloran, u, Im. y p. Wodobromian.

Wodochłonnik, a, Im. i farb. *środek przyciągający wilgoć powietrza*.

Wodochłonny *latwo przyciągający wilgoć, chłonący wodę*: Salmiak W.

Wodochodny p. Wodopławny.

[Wodochryszcze, a, Im. a] *święcenie wody na Trzech Króli, Jordan: Na W., przy święceniu Jordanu chłopstwo, z bronią w ręku uszykowane, dawało ognia*. Kal.

Wodochwyt, u, Im. y *rodzaj łyżki (= rury zamkniętej kłapami), spuszczałcej się w otwór świdrowy dla wydobycia stamtąd solanki w celu wyprobowania jej składu i wydajności*. Łab.

Wodociąg, u, Im. i l. a. † Wodomiec, † Wodomycza, † Wodomozza, [Wodostrych], × Wodowéd ciąg, *ciągnięcie wody dokąd, bieg szlucznie urządzony, ściek, spław, odpływ*: Wodociągowi pęchochu kosztując, wody ściekania na dół próbuj, wody prowadzenie wymierzam, *libro aquam*. Kn. Wody poehopu *probowanie wodociągu ściekania doświadczenie, libratio*. Kn. 2. *przyrząd, dostarczający skąd wody zapomocą rur, kanałów, rowów; akwedukt, wodowód, pompa*: Stawne wodociągi rzymskie. W. do ściągnięcia wody. Troc. W. uliczny, mieszkaniowy. Zaprowadzić w mieszkaniu W. i zlew. 3. *machina hydrauliczna*: Wodociągiem wodę wyganiać. Troc. 4. † W. wietrzny, p. Młyn. 5. anat.: (aquaeductus): W. ślimaka. W. przedionka. × W. Fallopusza (Gut.), wodospław Fallopusza (Ryszk.), ściek Fallopusza (Perz.) = *kanal nerwu twarżowego*. W. mózgu (aquaeductus cerebri s. Sylvii) = *połączenie między trzecią a czwartą komorą mózgową*.

× Wodociągłość, i, blm = *Hidraulika* Rogal.

Wodociągowy i. przym. od Wodociąg: Rura, woda wodociągowa. Kanał K. Kran W. Biuro kanalizacyjne i wodociągowe. W sprawie odkażania rur wodociągowych i wody zapomocą chloru. 2. gór.: Machina wodociągowa bezpo-

średnia = z łokiem bezpośrednio działającym w szyb-
bie, nad którym jest ustawiona. Łab.

Wodocięz, y, lm. e, **Wodocięk ściek**, tok, spław, spadek, odpływ, kanał, którym ś. woda toczy: A stamtąd kręto na południe idzie granica do wodocięczy. Chodź.

Wodocięk, u, lm. i l. p. **Wodocięz**: W., cięk, czyli ściek wody, tok, którym woda ś. toczy, kanał, którym idzie. Kluk. 2.]W.] odnoga rzeczna.

× **Wodocyjanian, u**, lm. y p. **Wodobromian**.

Wododrzew, u, lm. y bot. (tetracera potatoria) roś. z rodzaju utrudy.

Wododział, u, lm. y gie., p. gie. **Dział**: Plastiką odwzorowana Polska z jej właściwym ukształtowaniem powierzchni, wododziałami, fauną, florą, etnografią i t. d. (= basenami wodnymi). Najważniejszą rzeką w wododziale między średnim biegiem Dniepru a takimże przepływem Bohu jest Roś. Chm.

[**Wododzielna skrzynia**] ślepa studnia, rurmusowa skrzynia (Blindborn). Mrong.

! **Wodocielność, i**, blm., p. **Ciałowodniłość**.

Wodogłowie, a, blm., patol. (hydrocephalus) nadmierne zebranie ś. cieczy wodnej w jamie czaszki: W. zewnętrzne, wewnętrzne. W. rzekome (hydrocephaloid). W. gruzlicze ostre. W. niegruzlicze. W. wrodzone, nabyte, przewlekłe.

Wodogłowy cierpiący na wodogłowie (hydrocephalicus).

× **Wodogonny** (o rzece) szumny, pędem płynący, bystry, rwący: Wodogonna rzeka. Otw.

[**Wodogrzmot, u**, lm. y] p. **Wodospad**: Wodogrzmoty Mickiewicza w Zakopanym.

× **Wodojodan, u**, lm. y p. **Wodobromian**.

Wodoklon, u, lm. y, **Wodny jawor** bot. (platanus) roś. z rodziny jaworowatych.

Wodokroczy, y, lm. e bot. (hydrophyllax) roś.

× **Wodokropany** epitet, dawany św. Janowi = Chrzciciel (skrapiający, polewający wodą). Ryb. J.

Wodoląg, a, lm. i zool. (stratiomys) owad dwuskrzydły krótkorogi.

Wodoleczenie, a, blm., p. **Wodolecznictwo**: Księdza Kneippa W. w stosunku do hidroterapii fizjologicznie uzasadnionej.

Wodolecznica, y, lm. e zakład wodoleczniczy, hidropatyczny.

Wodolecznictwo, a, blm., **Wodoleczenie** p. **Hidroterapia**.

Wodoleczniczy przym. od **Wodolecznica**, **hidropatyczny** (hydrotherapeuticus). Zakład W. (= wodolecznica). Urządzenie zakładu wodoleczniczego metodą Kneippa.

× **Wodolej, a**, lm. e l. ten, co fałszuje, chrzeci, rozcięcha trunki. Troc. 2. p. **Wodnik**. 3. gór. (w Wieliczce 1518) = lejący solankę ze źródła lub od szybu do karbarji, czyli, warzelni. Łab.

Wodolejca, y, lm. y p. **Wodnik**: O barwierzcu niebieski, W. sławny, tobie nie jest tajemny mój z brodą swar dawny. Kochan.

[**Wodolocie, a**, lm. a] długa i wielka ulewa, potop.

Wodolist, u, lm. y bot., p. **Oskrzydła**.

× **Wodoluby lubiący wodę**: Wodoluba topol. Zabł. Wodolube nimfy, colentes undas. Zebr.

Wodolaz, a, lm. y myśl. wyżeł ponter do polowania na błotach i jeziorach.

† **Wodomocza, y**, lm. e p. **Wodomiec**. Sł. wil. (Por. **Wodociąg**).

Wodomiar, u, lm. y, **Wodowaga** l. mierzenie, wymiar spadku wody, pochyłości miejsca, po któ-

rym ś. toczy, w stosunku do linii poziomej. L. 2. a. **Wodomierz** narzędzie, używane do wymierzania ilości przepływającej wody, do mierzenia jej ruchu, hydrometr.

Wodomiarowy przym. od **Wodomiar**: Stacja wodomiarowa. Kontroler W.

† **Wodomiec, mca**, lm. mce, † **Wodomocza**, † **Wodomycza wodocięk, rów, brzoza, do ścieku wody, rynsztok; wodociąg; koryto rzeki**: Jeśli ziemia będzie mokra, wprzód rowami ją, wodomecami, wygonami według spadku miejsca wysuszyć. Haur. (Por. **Wodociąg**).

Wodomierz, a, lm. e p. **Wodomiar**. Łab. W każdym oddziale straży znajduje ś. W. Chełm.

Wodomineralny *tyczący ś. wód mineralnych*: Wracają ze wszystkich stron po wodomineralnych kuracjach. Mań.

× **Wodomnogi** p. **Wodopelny**: W. Borystenes. Zim.

Wodomorzec, rca, lm. rce p. **Wodmoryn**. Łab.

† **Wodomycza, y**, lm. e p. **Wodomiec**: Nad tą idąc strugą, ani jej ustępując, jako swoją długą popłynię wodomyczą. Tw.

Wodomyj, u, lm. e, [Wypłócz] l. *rów, wymyty przez wodę deszczową, wyrwa, wodocięk*: Powóz zataczał ś. i co chwila przechylał w wodomyje. Krasz. Wody Liniuchy są stepowe i biorą w wodomyjach jarów lub stawów początek. Pol. Poniżej wpada rzeczą N. z wodomyjami NN. Pol. Snał ś. gościniec, poprzerzynany wybitymi przez deszcze wodomyjami. Krasz. 2. *wyrwa, początek jaru*: Wodomyje, czyli wyrwy, które są początkiem jarów i w jary częstokroć przechodzą. Pol.

Wodoneraze, a, blm., patol. *hydronephrosis*.

[**Wodonica, y**, lm. e] *rów na polu, którym wody ściekają*.

[**Wodonoeh, a**, lm. y] p. **Nosiwoda**.

× **Wodonosiciel, a**, lm. e p. **Nosiwoda**: Pоставowił ich Jezue wodonosicielmi zborowii ołtarzowi. Bud.

× **Wodonosicielka, i**, lm. i forma ż. od **Wodonosiciel**.

× **Wodonosz, a**, lm. e] p. **Nosiwoda**.

× **Wodonoszca, y**, lm. y p. **Nosiwoda**.

× **Wodonośca, y**, lm. y p. **Nosiwoda**.

× **Wodonur, a**, lm. y żaba.

[**Wodończa, y**, lm. e] *wyrwa wodna w polu*.

Wodoocze, a, lm. a patol. (hydrophthalmus) *puchlina gałki ocznej, powiększenie ś. gałki ocznej wskutek nadmiernego nagromadzenia ś. w niej cieczy wodnej*.

† **Wodopad, u**, lm. y p. **Wodospad**. L.

† **Wodopelny, Wodomnogi obfitujący w wodę, mający wiele wody, pełen wody**: Wodopelne rzeki. Otw.

Wodopęd, u, lm. y pęd wody, prąd: Regulacja Wisły, przy krętych i nadzwyczaj zmiennym wodopędzie.

Wodopędny apt. (hydragogus) *pędzący wodę z organizmu, moczopędny a. napotny, przeczyszczający*: Środki wodopędne (hydragoga se. remedia) = Środki ściągające wodę, środki wzmagające wydzielenie ś. wody z organizmu.

Wodopępcze, a, lm. a patol. (hydromphalus) *puchlina pępką, wzniesienie pępka przez ciecz wodną w przebiegu puchliny brzusznej*.

× **Wodopij, a**, lm. owie, × **Wodopój**, † **Wódka**, ten, co tylko wodę pija, co nie używa trunków, † bez winie: Nie mogą ś. podobać rymy, które piszą wodopijowie. L. Wodopijowie psują często wesoły humor dobrej kompanji. L.

† **Wodopławny**, **Wodopływy**, **Wodochodny** który płynie po wodzie, wodny; żeglarski, spławny; Wodopławne okręty. Groch., Troc. Jeżdżą z towary swemi okręty wodopławniemi. Groch. Nawy wodopławne. Pot. Wodopławne sztuki. Zbyl. Wodopławne zwierzęta. Ótw (= *plywające*).

† **Wodopływy p. Wodopławny**: Wodopływa ryba. Biel.

Wodopowietrzny działający zapomocą wody i powietrza: Machina wodopowietrzna = pompa zwyczajna do podnoszenia płynów. Świt.

Wodopój l. × **W.**, oja, lm. oje p. **Wodopij. 2.** oju, lm. oje = a) *miejsce, gdzie poją zwierzęta domowe, bydło*; Zbyszko nadchodził od wodopaju. Sienk. Tupot i ryki pędzonego do wodopaju inwentarza słychać było. Reym. b) *pojenie zwierząt domowych, bydła*.

Wodopójka, i, lm. i zool. (hydrachna) roztocz wodny.

Wodor, u, blm., p. **Wodór.**

Woderek, rku, lm. rki chem. 1. związek pierwiastku z wodorem, w którym wodór stanowi część bardziej elektroodjemną: **W.** miedzi. 2. w dawniejszej terminologii chemji organicznej, bardzo wiele ciał, uważanych za związki rodników z wodorem, przedewszystkim więc znaczna liczba węglowodorów: **W.** etylu = etan: **W.** metylu, p. **Me-tan**. **W.** fenilu = benzol; a nadto aldehydy: **W.** acetylu = aldehyd octowy i t. p.

Wodorniaki, ów gromada w mineralogji Beudaut (hydrogeides).

× **Wodorodek, dku**, lm. dki: **W.** jest połączeniem wodoru z innym jakim ciałem prostym. Fon.

Wodorodny, Wodorodowy przym. od **Wodoród**: Gaz **W.** Śniad. J.

Wodorodowy p. Wodorodny.

Wodorokrzemiany min. rząd mineralów z gromady sylkoidów.

Wodorost, u, lm. y bot. (alga) porost wodny, roś. wodna z gromady skrytopłciowych: Morszczyzny, wodorosty morskie. Łab. Wodorosty koralowate a. krasnorostowe, p. **Krasnorosty**.

Wodorosi, i, lm. e p. **Wodnorosi**. Sł. wil.

Wodorosińska, i, lm. i p. **Wodnorosi**. Sł. wil.

Wodorotlen, u, blm., chem., p. **Hidroksyl**.

× **Wodoród, odu**, blm., p. **Wodór**.

× **Wodosiarczan, u**, blm.: **W.**, sól złożona z kwasu wodosiarczanego i niedokwasu. Fon.

× **Wodosinian, u**, blm.: **W.**, sól złożona z kwasu wodosinowego i zasady solnej. Fon.

Wodoskaz, u, lm. y p. **Wodowskaz**. Pol.

Wodoskażny przym. od **Wodoskaz**: Kurek **W.** = osadzony w wysokości, do której stan wody w kotle może dochodzić. Wodoskażna rurka = rodzaj spółkującej rurki przy kottach parowych, pokazującej wysokość wody, czyli wodostan w kotle. Łab.

× **Wodoskok, u**, lm. i l. p. **Wodotrysk**: **W.**, fontana, z której woda skacze. L. Fontany, wodostoki. Kluk. 2. p. **Wodospad**: I nagle, jak **W.**, rycerze zajadli z błyszcącym szumem z góry na dolinę wpadli. Malez. (tak w wydaniu „Marji” — w innych przekrecono na *Wodostok*).

× **Wodosolan, u**, blm., **Wodochloran**: **W.** jest połączenie kwasu wodosolnego z niedokwasem. Fon.

Wodosówka, i, lm. i zool., p. **Chróścik**.

Wodospad, u, lm. y, † **Wodopad**, × **Wodoskok** nagły spadek wody z miejsca wysokiego wprost na niskie, katarakta, kaskada: **W.**, spadek wody przez progi przelewającej ś. Łab. **W.** Niagara.

Wodospadowy przym. od **Wodospad**: Woda wodospadowa.

× **Wodosplaw, u**, lm. y p. **Wodociąg**.

Wodospływ, u, lm. y *spłynięcie ś.*, *spływanie ś. wód*

Wodostan, u, lm. y *stan wody w rzece, jeziorze, w wodozbiorniku, stawie pod względem wysokości, mniej lub więcej wysoki jej poziom*: Sprawa o zatopienie łąk przez samowolne podniesienie wodostanu przy młyńnie.

[**Wodospust, u**, lm. y] rowek, fosa, przegon do spuszczenia wody deszczowej z pola, łąki i t. p.: Czyni uwagę, że źle gospodarzy, że wodospustów na łące niewiele. Syrok.

[**Wodostrych, u**, lm. y] p. **Wodociąg**.

Wodoszumny w którym woda szumi. Troc. **W.** strumyk. Dudz.

Wodościek, u, lm. lrymna, rynsztok, kanał, rów, służący do odprowadzenia wody, którym woda ścieka.

Wodościsk, u, lm. i ml. woda wpadająca na koło i uderzająca łopatkę.

Wodoświnka, i, lm. i p. **Kapibara**.

Wodotok, u, lm. i, **Nawodnica** budowa, zapomocą której sprowadza ś. woda z miejsca wyższego na niższe. Podez.

Wodotrwały: Wapno wodotrwałe = hydrauliczne, cement wodotrwały. Łab.

Wodotrysk, u, lm. i, × **Wodoskok**, † **Strzykawa** ciągły wypływ wody, wytrysk jej w górę, szceg. sztucznie urządzonej, fontana, fontanna: Hassan młodzieniec na te wodotryski oglądał, siedząc obok odaliski. Mick. (Dym) w górze jak **W.** pryskał. Mick. **W.** artezyjski = studnia artezyjska (p. **Artezyjski**). **Wodotryski** świetlne = wodotryski oświetlane światłem elektrycznym tak, że czynią wrażenie wytrysków ognistych.

Wodowaga, i, lm. i p. **Wodomiar**. Zdr. **Wodoważka**.

Wodoważka, i, lm. i p. **Wodowaga**.

× **Wodoważnia, i**, blm. = **Hidrostatyka**. Rogal.

× **Wodowładny władający wodą**: Ryby ogon **W.** Klon.

× **Wodowód, odu**, lm. ody p. **Wodociąg**. L.

× **Wodowódca, y**, lm. y, × **Wodowódzca ten**, co nadaje kierunek wodzie, co sprowadza wodę, urządza wodociągi, rurmistrz, kanalizator. L.

× **Wodowódzca, y**, lm. y p. **Wodowódca**. Sł. wil.

Wodowództwo, a, blm. sztuka rozprowadzania wody wodociągami. L.

Wodowpust, u, lm. y inż. jeden z otworów w zastawach wodnych.

× **Wodowóz, oza**, lm. ozy p. **Woziwoda**. L.

Wodowskaz, u, lm. y, **Wodoskaz l.** lata drewniana z podziałami miary długości, przytwierdzona pionowo w brzegu rzeki, na wbitym słupie lub na filarze mostu, dla wskazywania zmian wysokości wody w rzece. 2. rurka szklana, jako przyrząd, wskazujący ilość wody w kottach parowych.

Wodowstręt, u, blm. l. wstręt do wody, jako oznaka wściekłości, hydrofobia; wściekliwość: **W.**, wstręt do wody wskutek obawy gwałtownych skurczów gardła, które powstają u dotkniętych wściekłością podczas każdej próby połykania, a niekiedy już na sam widok wody. 2. żart. *pijaństwo*.

Wodozbiór, oru, lm. ory l. zbiór wody, zebranie wód, wielka ich ilość, zebrana w danym miejscu. 2. to, w czym woda zebrana ś. a. w co ją zebrano, basen, cysterna i t. p., zbiornik wody, rezerwoar: Wynajęcie od magistratu wodozbiórów po dawnych wodociągach.

Wodozlanie, a, lm. a *zlanie wodą*: Święte zaczęto paierać, wotywy, wodozlania, opiókanie Boże. Słow. (= *ablucje*).

Wodożeglowny, **Wodożeglówy** *żeglujący po wodzie*: Wodożeglowne okręty. Ml.

Wodożeglówy p. **Wodożeglowny**: Wodożeglowne okręty. Ml.

Wodozółw, ia, lm. ie zool. p. **Zółw**.

Wodór, oru, blm., **Wodor**, × **Wodoród**, prow.

Wód chem. *pierwiastek poza wszelkimi klasyfikacjami stojący, typ pierwiastków chemicznych i jednostka najważniejszych ich własności*, H.

Wodówkowy poł.: × Ciecz wodówkowa, woda opłodowa, płodowa, potok, × opłodnia, +likwor wodnisty, +likwor błony owczej (liquor amnii).

[**Woduleczka**, i, lm. i] p. **Woda**.

Wodunka, i, lm. i l. anat. *małe twory pęcherzykowe*: W. Morgana a. przydatek jądra i najdrza (hydatis Morgagni). 2. wet., p. **Kolowaczina**.

Wodunkowy (hydaticus) przym. od **Wodunka**: Drzenie wodunkowe.

Wodwardyt, u, lm y min. *minerał z gromady gipsowców, jeden z zasadowych siarczanów miedzi i ołowiu*.

× **Wodworek**, rka, lm. rkl p. **Węborek**.

[**Wodwórecko**, a, lm. a] *drzewiczki?*: Przyjechał w podwórecko i zapukał w W.

[**Wodyga**, i, lm. i] *wojczyca* (Por. Wadera).

[**Wodyra**, y, lm. y] *wilk przewodniczący stada*.

Wodza, y, częś. w lm. **Wodze** t. *jeden z dwóch długich rzemieni a. postronków u uździa, zachodzący aż na kłeb konia, leje, cugiel, Rej, Kwiat*. Konie rzędziny wodzami, ludzi mądreymi mowami. Kn. Żartkim ciałem śpieszy Faeton na lotny wóz, tym ś. cieszy, że wodze pozwolone wzięł już do swej ręki. Otw. Na wodzy trzymać, mieć. Troc. Puścić, popuścić wodze. Troc. Przen.: Gdy z gniewem kogo odprawujemy, mówimy: *vale*, wieć ś. precz, wynoś ś. precz, porwij wodze! Mącz. (= *bierz nogi za pas*). Przen.: *hamulec, ryza, kłuba, należyte granice, karb*; *karność, subordynacja, dyscyplina, posłuszeństwo, uległość, zależność: Regere disciplina*, na wodzy trzymać, t. j. nie dać swywoi górę wzięć, karność mieć. Mącz. Puszczać wodze wzgardzie. Rzew. Trzymaj ten zbląkany i tak wyuzdany język na wodzy. Lubom. Upominał go, aby uszczypliwy swój język na wodzy trzymał. Pilch. Puszczałem te rzeczy, z których trudnoby tak łatwo wybrnąć, bym wodze językowi puścił. Birk. (gdymyś ś. rozgadał, językowi folgował, gdymyś ś. rozpisał. L.). Nie tylko nie umniejsza gniewu, ale puściwszy mu obie wodze, omdlała. Gór. (całkiem mu ś. oddawszy. L.). Często z brzegów wylewa, kto długie wodze miewa. Rys. Wielka jest umiejętnościę potrafić młódz na wodzy trzymać. Pilch. (w karności trzymać. L.). Oto trzymał barbarzyńskie narody i inne nieprzyjaciele na wodzy. Łęcz. (wstrzymywał ich zapędy. L.). Tym sposobem nieprzyjacieli ojezynie szkodliwy mogłyby być pohamowane i Kozacy na wodzy by były mogli zatrzymane. Falib. Rozstawił pułki, aby wszystkie ką oceanowi przyległy na wodzy miały. Warg. [Wzięł babę więcej na wodze] (= *krócej*). 2. *dowództwo, wodzostwo, naczelnictwo, przewodnictwo, komenda, przewód*: Pod wodzą Kościuski. Opiszę, jak srodzy żołnierze twoi krawe znieśli boje ładem czy wodą za twej wielkiej wodzy. Kochan. (te duce. Ł.). Litwa za wodzą książąt swoich Prusy zniszczyła. Nar. 3. mech.: *Wodze równoległoś-*

ciowe = *przewodniki zakreślające łuki przy ruchu równoległościowym, w końcu balansjera maszyny parowej zawieszono, i które przez to utrzymują równoległość biegu drągów tłokowych*, Łab.

[**Wodzacz**, a, lm. e] *człowiek prowadzący woły przy oraniu i chodzący po lewej stronie wołów*.

[**Wodzarty**] p. **Wobdzarty**.

Wodze p. **Wodza**.

Wodzelina, y, lm. y bot. (*mitchella*) roś. z rodziny marzanowatych.

Wodzenie, a, blm. l. czynność cz. **Wodzić**: W. na paskach dziecko niedobry jest zwyczaj. L. 2. [Grzyb na W.] = *boletus cervinus*.

Wodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wodzić** ś.

Wodzian, u, lm. y chem., p. **Wodan**.

Wodziana, y, lm. y bot. = *Jezierska*.

Wodzianka, i, lm. i l. a. [*Smelka*] *waserzupka, potrawa z chleba, wdrobionego w gotowaną wodę z okrasą, kapłon, farmuszką, gramatką*: Opędzano dzień wodzianką, kartofelkami, kaszami, herbatą. Bał. [W., woda ciepła zagotowana z pietruszką lub grzybem i zaprawiona odrobiną masta]. 2. w lm. *choroba drzew: pędy na pniach, wyrostki, gałęzie wodne*. (p. **Wilki**, **Wodnorosł**). 3. [W.] *gatunek sliw, lubaszka*.

Wodzianowate rośliny, bot., = *Jeziersowate*.

Wodzianka, i, lm. i forma ż. od **Wodziarz**: Na stacji tak ś. wydarłam, nawet na wodziarkę nie puścił do porządnego państwa. Zap. Z lewego i prawego jej boku klekotały różne konewki na lipowych sądach, które od ustawicznego tarcia o kark i ramiona wodziarki błyszczały jak polerowane. Kon.

[**Wodziarz**, a, lm. e] = *Nosiwoda*.

Wodziciel, a, lm. e p. **Wódz**, L., Śl. wil.

Wodzicielka, i, lm. i forma ż. od **Wodziciel**: *Beatrycze, luba W. Poręb*.

[**Wodziczka**, i, lm. i] p. **Woda**.

Wodziczyn, u, lm. y bot. (*helonias*) roś. z rodziny lilijowatych.

Wodzie, i, il i W. ś. p. **Więść**.

[**Wodzie się**, i ś., il ś.] l. *wieść z kim spór, wodzić ś., spierać ś., przekomarzać ś.*: I tak po całych dniach ś. z sobą wodzili. Krasz. 2. *uczawać popęd płociwy* (o krowach i innych zwierzętach). 3. *kręcić ś., chodzić, asystować, uwijać ś., zacharować*: Jessem nie urosła, koło mnie się wodzą. 4. *dziać ś., robić ś.*: Boże, co ś. wodził coś do komórki wchodzi.

Wodźdło, a, lm. a tech. *przyrząd wodzący, suwający*: W. równoległe i suwakowe (Führung).

Wodźdłowy przym. od **Wodźdło**: Trzon W. (Führungstange).

Wodzień, dnia, lm. dnia zool. (*orethra*) *owad dwuskrzydły długorogi*.

[**Wodzięta**, at] p. **Wojewodzięta**: *Musisz, Doroto mogą być; będą ci służyć książęta i wojewodzięta* W.

[**Wodzijas**, a, lm. e, **Wodzik**] *grzyb na lachanie, grzyb na wodzie, łachajek, łachawiec, łachajnik* (*boletus cervinus*).

Wodzik, a, lm. i l. [W.] p. **Wodzijas**. 2. kott.: *Wiertak W. = czopnik* (Zapfenbohr).

Wodzikowy przym. od **Wodzik**: Zbierek W. (Zapfenfräser).

[**Wodzina**, y, lm. y] p. **Woda**.

Wodzirej, a, lm. e ten, co rej wodzi w tańcu, który prowadzi taniec, przodownik.

[**Wodzisia**, i, lm. e] p. **Woda**.

Wodzisko, a, lm. a p. **Woda**. *Pije, chlodzi zimne W.*

Wodzisty I. [Weź te trzy flasecki: jedno wodzista, drugą ognistą, trzecią z górami; ciśnie też jedno flasecke (w ucieczce przed djablicą) to sie zrobisz wody. 2. anat.: Ciecz wodzista w oku, p. Ciecz.

[Wodźwoda, y, lm. owie] wojewoda?: W. cie nie weźmie, choćbyś go chciała.

† Wodzka, i, lm. i, Wodzka; sznur, za który ująwszy, prowadzą; w lm. troki, pęta, łyka, więzy. L. Pan Bóg kościół swój przyoblekł w zasługę Syna swego, ranami jako puntałami, Jego łańcuchami jako treperelami, Jego wodzkami na rękach jako manelami ochędożył. Gil.

× Wodzostwo, a, lm. a, Wodzostwo, Wodzostwo stanowisko, rola, obowiązki wodza, dowództwo, komenda, przewodnictwo, naczelnictwo: Gdy jeden nad nim duch W. straci... Słow.

Wodzowa, ej, lm. e żona wodza. Troc.

Wodzować, uje, ował komu, czemu = być wodzem, dowodzić, przewodzić, komenderować, przewodniczyć, kierować jako wódz, hetmanić: Brandt lewemu skrzydłu i Finczykom wodzował. Nar.

Wodzowanie, a, blm., czynność cz. Wodzować.

Wodzostwo, a, lm. a p. Wodzostwo: Dać mu naczelne W. Miek. Ze świecącej groźnie pośród ciemnych zbroi postaci Jeremiego bije moc wodzostwa i zwycięstwa. Klej. Objawszy naczelne W. nad całym wojskiem koronnym, miał najwięcej władzy do obrania hospodara. Szaj.

Wodzowy należący do wodza. Troc.

[Wogard, u, lm. y] ogród.

[Wogardnica, y, lm. e] ogrodzenie koło izby.

[Wogień, gnia, lm. gnie, Wogień] ogień: Podkówecki dajta wognia. Wóje.

[Wogin, gnia, lm. gnie] p. Wogień.

[Wogniszczka, i, lm. i] kwiat, z którego pach zlatuje; gdy nań dmuchnąć.

Wog. le p. Ogól: W. mówiąc... Wszystkie W. zakupił. Wszystkim W. zapowiedział (= bez wyjątku).

[Wogzał, u, lm. e, Wogzał, Wagzał, Ogrzał],

× Wokshał fokszał, dworzec kolejowy, bankhof.

[Wogzał, u, lm. y] p. Wogzał.

[Wohinie, in, blp., Wohynie] odmiana czarnych jagód leśnych,

[Wohynie, yn, blp.] p. Wohinie.

Woj p. Wój.

[Woj, i, lm. e] sznur. Zdr. [Wojka].

Wojacki, Wojaczy przym. od Wojak; [Wojacki] żołnierski; junacki, bitny, dziarski, zuchowaty: Postawa wojacka. Była już w nim dusza wojacka. Dzierz. Pieśni wojackie. Wojackiej bosej nogi nie ostał w polu obcym ślad. Żer. Każdy przechodzi na świat z osobnym zmysłem „dajczszprecherskim“, który mu pozwala po paru latach wojańskiego zawodu, czy tam woźnińskiego, weale nieźle władać mową Szyllera. Eww.

Wojactwo, a, blm., zb. wojacy, rycerstwo. Wor.

[Wojaczek, czka, lm. czkowie] p. Wojak.

Wojaczenie, a, blm., czynność cz. Wojaczyć.

Wojaczka I. blm. rzemiosło wojaka, zawód wojskowy, służba żołnierska, żołnierka, żołnierstwo, wojskowość i jej trudy, toczenie wojny: Nie mógł siedzieć spokojnie, bo go djabło do wojaczki parło. Dzierz. Na wojaczkę wyjechał. Kolb. 2. [W., lm. i] = a) Tulaczka wojenna. b) a. [Wojaneczka] żona wojaka, żołnierka. c) wojna.

Wojaczy p. Wojacki: Młoda krew w nim wojacza zawrzała. Krasz. Chyba w sobie wojaczkiej krwi nie mają. Krasz.

Wojaczyć, y, yl być wojakiem, służyć wojskowo. Za młodem wojaczył i za pany tarcze nosił: Krasz

Wojak, ka, lm. cy, × Wojec, × Wojanin, × Wojennik, † Wojen, × Wojarz I. ten, co duzo wojował, człowiek zaprawny w boju, wojnie oddany, wojownik, żołnierz bitny: Stary W. = wiarus. Dwadzieścia tysięcy wojaków z łukiem a. z maczugą w rękę. Stasz. Z pod Saragosa W. stęskniony wraca. Chęć. 2. [W.] żołnierz: Zagadł językiem łamanym nieco, co zdradzało w nim wysłużonego wojaka a. urlopnika Dzierz. Zadzwończy konie kopytami, a wojaacy ostrogami. Pśń. 3. dzielny żołnierz w podniosłym znaczeniu, rycerz, bohater, walecznik, mąż znakomity na polu wojennym: Król W. Zdr. [Wojaczek].

× Wojan, a, lm. y p. Wojak: Tego monarchę najwięcej czezą, który jest największym i najszczęśliwszym wojanem. Stasz.

[Wojaneczka, i, lm. i] p. Wojaczka.

× Wojanin, a, lm. anie p. Wojak: Splondrowawszy Mazowsze, puścili ś. do domu Rusacy z Litwą i Tatarami; na wiosnę przyszli ci wojanie znowu do Mazowsza, ale gdy nie mieli co brać, puścili ś. do Łowicza. Biel. M.

[Wojanski] p. Wojeaski: Mundur W. Strawa wojańska.

× Wojarz, a, lm. e p. Wojak Nieszczęsnym dla rodzaju ludzkiego losem król W. mi więcej wielbicieli, niżeli król dozny. Stasz.

[Wojarzenie, a, blm.] czynność cz. Wojarzyć.

[Wojarzyć, y, yl] prowadzić awanturnicze życie.

[Wojaż, ziu, lm. zie] p. Wojaż: Wrócił z wojażu.

Wojaż, u, lm. e, [Wojaż, Bojaż] podróż, wędrownika, peregrynacja: W. nazywają zwiedzanie obcych krajów. Jeżow. Lecz gdy szósty krzyżyk poczuł na barkach, zaniechał wojażów. Chodź. Zdr. Wojażyk.

Wojażer, a i. lm. owie ten, co wojażuje, podróżnik, wędrownik, turysta. L. 2. blm. zabawa towarzyska dorosłej młodzieży.

Wojażerka, i, lm. i forma ż. od Wojażer.

Wojażować, uje, ował odbywać w jaże, podróżować, wędrować, peregrynować: Nie dość W., znać cudze narody, trzeba też znać kraj własny i swoich rodaków. Wyb.

Wojażowanie, a, blm., czynność cz. Wojażować.

Wojażyk, u, lm. i p. Wojaż: Niemasz nad W., rozerwie ś. trocha. Syrok.

[Wojc, a, lm. owie] = Ojciec.

[Wojciana, i, lm. i] p. Wójtówna.

[Wojciec, jca, lm. jce] p. Ojciec.

[Wojciech, a, lm. y] I. wilk. 2. leszcz trący ś. w kwietniu. 3. fl.: ksiądz W. = bocian. Klon. Książd W. kroczy nad zabińcem. Troc.

† Wojdlok, u, lm. i p. Wójlok. Cóż będziemy czynić, księżo i ciebie W. doleże, kiedy nie dadzą wytykać? Rej.

Wojdówka, i, lm. i?: Laski wojdówki. Rol.

[Wojc, ów, blp.] I. a. [Wójc] dyszał: Socha składa ś. z długiego drąga brzoźowego, zwanego W. Po lewej stronie wójęw przytwierdza ś. polycia. 2. widły w sosze, na które ś. nabija sosniki.

Wojec, jca, lm. jcy p. Wojak: A molojec każdy W., rażany. Pol.

[Wojeczny] przym. od Wojec, wojacki, rycerski, junacki.

Wojek, jka, lm. jki pasemko, jeden z sznurków, z których skręca ś. powróz, żeberko powrozowe: Lina ze trzech wójęw kręcana. Troc.

[Wojemski] *wojskowy*.

† **Wojen, jna**, lm. *nowie* l. p. **Wojak**: Król W. jest to człowiek, którego bogowie rozgniewani za grzechy na ich ześlą zdrowie. Jabł. Kredytu król W. nie znajduje, gdy W. bez mądrości. Jabł. Kwiat sarmackiej młodzie, który stary on W. Kazanowski wodzi. Pot.

[Wojenczka, czka, lm. czki] p. **Wojna**: Jedzie bracišek z wojenczki. Kolb.

Wojenka, i, lm. l. p. **Wojna**: Gadał o starej wojence. Pol. Pilnował Mikołaja Sienkowskiego, bo mu ś. śmiała W. Krasz.

Wojenne, ego, blm. *po bór lanowy czyli poradnie*: Zapiski sądowe odróżniają lanowe od wojennego i mówią zawsze o uiszczaniu pierwszego na rzecz króla, a drugiego na rzecz pana. Balc. Oż kmiecie dawali wojennego z takiej samej ilości gruntu po groszy 12. Paw.

† **Wojennia**, i, lm. e *podatek na wojnę*. Sł. wil.

† **Wojennicy** przym. od **Wojennik**, *wojowniczy*; *rycerski, bohaterki, wojenny, wojacki, wojaczy*: Wojennicza biegłość, nauka. Troc.

Wojennie, **Wojenno** przym. od **Wojenny**; † **Wojeński** z bronią w ręku, z *wojskiem, zbrojno, militarnie; według obyczaju, jaki ś. zachowuje w czasie wojny: walecznie, bitnie, wojowniczo, po rycersku, po bohaterku, jak na dzielnego żołnierza* przystało: Nie pójdziesz przez moje ziemie, abo więc W. a zbrojno ś. z tobą potkam. Leop. *Militarier*, walecznie, po żołniersku, po wojeńsku. Mącz. W. uszykowane wojsko. Troc. Trały na szczycie bramy grały W., tryumfująco, rozgłośnie. Orzesz. August miał rzucić okolicę Sandomierza, tyle ważną dla siebie w obecnej chwili politycznie i W. Jaroch.

Wojennik, a, lm. cy a. *owie* p. **Wojak**. Rej., Troc. Dawni oni wojennikowie (wojennicy) Żółkiewscy, Wiśniowiccy, Konicopolscy. Tw. Anibal, ćwiczony ów i biegły W. Tal. W. wielki, padł budzyński basza. Paszk. Trybem wielkiego w świecie wojennika, w sławę, w tryumfy nieśmiertelne żyzny. Jabł. Kto z królów pożądańszy: czy niezwyżejony i W.? czyli też nie znający wojny? Jabł. On (św. Jerzy) strzeże wojennika od przygody. Sienk.

Wojenno- p. **Wojenny**.

Wojenno p. Wojennie: Ziemianin, rycerz majątniejszy, W. służył. Krasz.

Wojenność, i, blm. *sposób postępowania, jak w czasie wojny; duch wojenny, wojowniczy, naprężenie militarne*: W., wojenny tryb, wojenny duch i t. d. L. Uderzała mianowicie teraźniejsza niewojenność Polaków. Szaj.

Wojenny, † **Wojeński**, [Wojemski] przym. od **Wojna**; [Wojemski] *wojskowy, militarny*: Kancelarja wojenna. L. Biuro wojenne. L. Wojenna potęga, gotowość Rzpłtej do wytrzymania wojny wszelakiej bez ucieku i zamieszania podanych. Star. Do hergwetu abo rzeeczy wojennych należy pościel wojenna, t. j. łózko z poduszką, dwa przescieradła. Sz. Bolesław podniósł wojnę na Rusaków i rozesał wojenne listy, aby ś. ściągał do Ropezyc. Biel. M. (= *zapowiadające wojnę*). Aby rzecz pospolita w całości a w znacności sobie przystojnej zawždy zostawała, trzech rzeeczy do tego trzeba, to jest: uczciwych obyczajów abo zwyczajów, srogości sądu, a biegłości w rzeczach wojennych. Baz. Europa codziennie wojenniejszą ś. staje. L. (gotowszą, wprawieniejszą w wojnę. L.). Z gminem niewojennym, który ś. był zbieżał do zamku dla

strachu, na wojnę wyszedł. Birk. (= *nie żołnierskim*). W., bitny, waleczny, wojną tehnący. L. W. i uczony. Zegl. (= *wojowniczy, bitny, waleczny, mężny, chrobry, rycerski*). × Gospodarstwo wojenne, p. **Gospodarstwo**. Sąd W. Okręt W. Stan W. Chirurgja wojenna, polowa. W sprawach nie wojennych nawyki był ufać opatowi. Krasz. Plac W. = *plac broni, pole marsowe*. Wojenno-morska strategika. Sprawę jego jako dezertera i zbrodniarza rozpatrywał sąd wojenno-polowy, w kamienieckiej fortecy zasiadający. Rol.

Wojeński p. **Wojenny**. B. Sz. **Po wojeńsku** po *żołniersku*: [Podbił buty ćwiekami po wojeńsku].

Wojeńszczyzna, y, blm., **Wojenne**: Wspominają zapiski t. zw. wojeńszczyznę, czyli wojenne na rzecz pana, celem ulżenia mu ciężaru, służby wojennej. Balc.

[**Wojerz**, a, lm. e] p. **Wojak**: Żołnierze, wielec wojrze.

Wojewoda, y, lm. *owie* l. *wódz, dowódca wojska, hetman, który czasem miał i władzę cywilną*; (w daw. Polsce) *senator starszy od kasztelana, zwierzchnik województwa i wojenny dowódca pospolitego ruszenia ze swego obwodu*: W., palatyn. Troc. W. od słów: bój wodzę. Kn. **Wojewody** imię, jakoby wojny wodza i wojska. Błaż. Abimelech i W. jego. Bud. (niektórzy tłumaczyli „hetman“, ale iż to cudzoziemskie słowo, woleliśmy własne, bo W. właśnie ten jest, który woje abo wojska wodzi. Bud.). Panowanie dwunastu wojewod w Polsce. Błaż. W. niby od wojsk wodzenia: każdy powinien swoje województwo przywozić i z urzędu swego hetmanie mu; prócz tego W. każdy w swoim województwie na sejmikach prezyduje, sądy odprawuje, takse towarom naznacza, wagi i miary ordynuje. Nies. W. każdy jest pan przełożony, najpierwszy w porządku senatorów świeckich, sprawa i hetman generalny rycerstwa swojego województwa. Paszk. Wyjawszy województwo krakowskie, wszędzie W. dygnitarstwem i zwierzchnością swą kasztelana przechodzi. Paszk. Wyraz ten W. nie toż samo przedmym znaczyl, co palatyn, chociaż nazwiska te już za jedno biorą; palatyn był cywilnym urzędnikiem, W. wojskowym, acz często w jednejsie osobie łączyl ś. obadwa. Skrzet. Przy głodzie przykrzy ś. wojewodzie, a przy chlebie chce mi ś. i ciebie Prz. Szlachcie na zagrodzie rówien wojewodzie. Prz. Kasztelan krakowski, pierwszy świecki senator, a W. krakowski drugi. Troc. Po biskupach następują wojewodowie. Troc. Z ogrodowej altany W. zdyszany bieży w zamek. Mick. W. Wiśniezu na zamku gości huk; znać jakąś ucztę wyprawia jaśnie wielmożny W. Jakieś mataczyny W. stroi. Malez. Trocki W. Syrok. 2. dawniej *władca Wołoszczyzny, holdujący już to Polsce, już to Turcji, i zwierzchnik Siedmiogrodu, zależny od Turcji*. 3. [W.] *sędzia*: Tenutajusz mógł sobie ustanowić osobnego sędziego, czy wojewodę do zastępstwa. Balc. 4. *zł. rębacz*.

Wojewodować, uje, **owal**, **Wojewodzić** *być wojewodą, przastować godność wojewody*.

Wojewodowanie, a, blm., *czynność ex*. **Wojewodować**: Prosty zbójca śnił dzięki projekta o wojewodowaniu w Kijowszczyźnie. Rol.

Wojewodzan, a, lm. *anie mieszkaniec województwa*: W poufałości niniejszą odezwę moję wyrazam do WPana i wszystkich wojewodzanów.

St. Aug. Zostałem ś. ja dopiero poznawający ś. z wojewodzanami. Rodz.

× Wojewodzanka, i, lm. i p. Wojewodzianka. Troc. Szlachcianka chce być kasztelaną wojewodzanką. Biel. M.

Wojewodzenie, a, btm., czynność cz. Wojewodzie.

† Wojewodzi p. Wojewodziński.

Wojewodzianka, i, lm. i, × Wojewodzanka córka wojewody.

Wojewodziątko, a, lm. a p. Wojewodzie.

Wojewodzie, a, lm. e, [Wojewodzin] syn wojewody. Troc. Szafrancy! wojewodzie! na Wołyń z województwem waszym, na Wołyń. Kacz. Zdr. Wojewodzieczek.

Wojewodzicowa, ej, lm. e żona wojewodzica.

Wojewodzicówna, y, lm. y córka wojewodzica.

Wojewodzieczek, czka, lm. czkowie p. Wojewodzie: Jużbym cię i powiózł, mój wojewodzieczku. Kreeh.

Wojewodzie, i, il p. Wojewodować: Nie da jej truny ni purpury wojewodzica Milańczykom Zmija. Poręb.

Wojewodzie, ęcia, lm. ęta dziecię wojewody: [Służyć ci, św. Doroto, będą panięta, panięta wojewodziejąta]. Zdr Wojewodziejątko.

† Wojewodzin p. Wojewodzi: Nie był W. człowiek.

[Wojewodzin, a, lm. y] p. Wojewodzie: A toć to i twój syn jaki W., i tyści synowa nie wojewodzianka.

Wojewodzina, y, lm. y żona wojewody. Troc. Mieszczki biorą na siebie ubiór szlachecki, szlachcianki strój wojewodziny. Petr.

Wojewodziny p. Wojewodziński: Dostojeństwo wojewodzina tego wymagała. Jag. Ustawiliśmy, iżby rada miejska wszystkie ustawy wojewodzine trzymała. Tarn J.

Wojewodziński, Wojewodziny, † Wojewodzi, × Wojewodzy przym. od Wojewoda: Wojewodzianka i starościńska jurysdykcja. Vol. Wojewodzianka trąbka bawola. Syrok. W. syn. Sienk.

Wojewodzinstwo, a, btm., p. Wojewodztwo: Dzieje nie dostarczają przykładu, iżby rusticus a. originarius wojewodzinstwa lub podczaszostwa dopiął. Lel.

× Wojewodzy p. Wojewodziński: Jurysdykcja wojewoda. Vol. Urząd W. Troc. Wieca wojewodze. Troc.

Wojewódzki przym. od Województwo: Szkoły wojewódzkie. L. Komisje wojewódzkie. Miasto wojewódzkie. Po wojewódzku przys. jak wojewoda: Po wojewódzku dwór trzyma. Troc. Po wojewódzku (po pańsku) częstuje. Troc.

Województwo, a, lm. a i. a. Wojewodzinstwo urząd, władza, dostojęństwo wojewody: Ci, którzy w rzeczach rycerskich są biegli, niech województwy bywają uczczeni, bo oni wedle naszych obyczajów są wodzami na wojnie, każdy swego powiatu. Baz. 2. prowincja (niek. księstwo), złożona z pewnej liczby powiatów i zostająca pod zwierzchnictwem wojewody: Województwa własne są księstwa tak względem szerokości ziemi, jako wielości szlachty i obywatelów w każdym województwie mieszkających. Paszk. Każde W. jest jak księstwo jakie wielkie, bo i wiele jest takich, które swoich własnych książąt miały; stąd statut litewski książętami wojewodów zowie. Nies. Polska była podzielona na województwa. W. kaliskie i podlaskie. Zboża, które na każdy rok dawano na W. moje, nie domagałem ś. bo

był bardzo zubożał lud. Leop. 3. przen. mieszkańcy takiej prowincji: W. całe ściągnąć przez listy. 4. btm., zb. wojewoda z żoną: W. przyjechali. L.

[Wojka, i, lm. i] p. Woja: I schowane miała na dnie skrzyni pięć wojek koral. Tet.

× Wojłak, u, lm. i p. Wojłok: W., podkład, potnik, pilśń pod siodło Troc.

Wojłok, u, lm. i, × Wojłak, × Wojłuk, † Wojłok pilśń, twarda wełna, zbity na rodzaj bardzo grubego sukna; filc gruby, ordynarny: W., podkładka pod siodło z pilśnią. Rej. Pierwej częściej bywały siodła z wojłakami. Star. Wojłoki z końskim potem. Bies. Ojcowie nasi na wojłokach sypiali, opończą ś. przykrywszy na zbroi. Star.

Wojłokowy przys. od Wojłok: Chodnik W.

× Wojłuk, u, lm. i p. Wojłok: W., po tatarsku materja gruba wełniana, którą podkładają pod kulbakę. Czart. A.

Wojna, y, lm. y i. wojowanie, akcja nieprzyjacielska, kampanja zbrojna, kroki nieprzyjacielskie: Wypowiedzieć, wydać, prowadzić, toczyć wojnę. Gotować ś. do wojny. W. trojańska, siedmioletnia. Wojny krzyżowe. W. trzydziestoletnia. Tę niewątpliwą wielkiej wojny pochodnią co najprędzej zgasił. Kochan. Dobrą wojną pokoju szukają Skar. Wojnę pobożną śpiewam i hetmana, który Grób Pański święty wyswobodził. P. Koch. W domowa, gdy który naród sam przeciw sobie walczy. Mącz. W. wewnętrzna, domowa. L. W głowie rozbiegając los wojny niepewny. Koch. W. W. dlatego bywa czyniona, aby ludzie za pokojem siedzieć mogli i od pogranicznych przeganabanta zadnego nie ponosili. Star. W., którą sami przeciwko pogranicznemu za przyczyną słuszną ponosimy, zowie ś. *bellum offensivum* (zaczepna), a tę, którą przeciwko nam podnoszą, *defensivum* (odporna). Star. W. odporna i zaczepna. Kołł. Wojny nikt podnosić nie może, jeno król i Rzplta, albo najwyższy pan w państwie swoim. Star. Machabeusz sierzdźście wojnę podniósł przeciwko nieprzyjacielom. Gil. Przyczyna wojny chciwość panowania. Warg. W. jest państw ciężką chorobą. Stasz. W pięciu miesiącach cała ta W. ukończona została. Nar. Zważać w pokoju potrzeba, co z wojny za korzyść. Min. Pierwej rozumem, toż wojną, jako mówią, mądry postępuje. Skar. Słodka tym W., którzy w niej nie bawili, *dulce bellum inexpertis*. Mącz. Dawna jest przypowieść, iż słodka jest W. tym, którzy nie wiedzą, co jest W. Żarn. Wielom szkodzić, nikomu nie być pożyteczną, tylko sobie, to wojnie jest ozdoba wieczną. Błaż. Płaczoroda W. Tw. Po nawałnościach radzi na spokojne morze patrzymy; po wojnie chutliwiej pokój przyjmujemy. Warg. Bożek wojny (= Mars). Jechać na wojnę. Boh. Putni bojarowie z gruntu wojnę służyli. Cz. Dokądże? — Na wojnę, na wojnę! a ty skąd? — Z wojny-ć. Kn. (wesolo jedzie, smutno wraca. L.). Konrad porażony aż do Mazowsza ucieka, bojąc ś. aby W. przegrana w moc go Leszkowi nie wparła. Błaż. (= bitwa przegrana). Z obudwu stron gdy ś. mężnie potkali, wątpliwa W. w zapalczywej bitwie kilka godzin trwała. Stryk. (= walka). Żaden ś. pan wojny nie nauczy z księgi. Mor. A. (= sztuki wojowania). Wojnę podnosić, wieść, wszczynać, opowiedzieć, wypowiedzieć, wznowić. Troc. Po wielu wojen domowych. Troc. Na wojnę ś. gotować. Troc. Znosi ś. na straszną wojnę. Troc. Natoczyła ś. W. Troc. Na

wojnie jest. Troc. (= *bierze udział w wojnie*), W. kokosza, × gęsia (= *gły za Zygmunta I szlachta, zwołana na wojnę przeciwko gospodarowi moldawskiemu, długo burzyła ś. i sejmikowała, a tymczasem czeladź łapała kury*). Jak po wojnie (= *puszki, ruina, zniszczenie*). W. tuż nad nami, W. o Polskę, bracie, będziemy Polakami. Mick. W. I Wll. nie było w Litwie kąta ziemi, gdzieby jej huk nie doszedł. Mick. [Z wojny]. Przen.: *spór, zwada, waśń, kłótnia, piekło, niepokój, bójka, awantura, walka; polemika*; O biedne, biedne mrowisko! zbiera wszystkie swoje siły, by wzajemnie siebie żreć; tymczasem, patrząc zdaleka na tę wojnę z wiatrakami, zaś miał ś. nasz wieczny wróg. Fred. A. Życie ludzkie jest W. Chr. Niedługo trwają ognie miłości bez wojny. Hul. Była ustawiczna W. między Roboam i Jeroboam przez wszystkie czas żywota jego. Leop. (burda. Leop.). Więcej szwanku bierze w piwnej wojnie przy kufiu, niż z Turkiem. Alb. (w pijanej sprawie. L.). Św. Paweł w Efezie z bestjami wojnę miał, t. j. lwom do jedzenia był porzucony. Skar. W. piśmienna. Cz. (= *szermierka*). 2. [W.] *szużba wojskowa*: Do wojny wpisany. Lepsza na wsi groch, kapusta, niż we wojnie kura tłusta. Będę w wojnie służył. 3. [W.] *gwar*: Orszak weselny ma coś dziarskiego, jakby rycerskiego lub żołnierskiego; wojskiem jest też niekiedy przezwany, a wrzawa weselna wojną. 4. *gra w karty we dwie osoby*. 5. [W.] *gra (rusińska)*. Zdr. *Wojenka, Wojeneczka*.

[Wojnica, y, blm.] *wojna; szużba wojskowa*: Posprzedaj kamienice, a mnie wykup od wojnice.

[Wojniczki, ek, blp.] *dwie żerdki po obu bokach zaprzęgniętego konia, wprawione zamiast dyszla do gnatka lub sani; dyszle u jednokonnego wozu*.

Wojnowładny władający łosem wojny. Leszcz. S.

[Wojny] *wojenny, wojskowy*: Powrócę z wojnych lat.

Wojować, uje, owal l. *wieść, toczyć, prowadzić wojnę, walczyć, bić ś.*: Król ten nie przestanie W., póki będzie żywy. Jabł. W. jest to jakoby kto złotą wędą ryby łowił. Kosz. (= *nie warta gra wieczki*). W. z kim, przeciw komu, o co. Ten hetman tam wojował na stronę cesarza. Jak długo wojujemy tę wojnę nieszczęśliwą. Troc. Przen.: *Kościeł wojujący = zgromadzenie wiernych żyjących i walczących ze złem. Kościeł wojujący, ecclesia militans, zgromadzenie wszystkich wiernych, którzy jeszcze żyją na ziemi, dlatego iż z nieprzyjaciołmi okrutnemi: z światem, ciałem i szatanem, ustawiczną wojnę wiedzie*. Kucz. 2. (jednorazowo) *bić ś., walczyć, ścierać ś., potykać ś., być w potrzebie, toczyć bój*: Całe trzy godziny wątpliwym zwycięstwem wojowano. Błaz. (pugnatum est. Krom.). Powtóre bitwę wznawiają i znowu jedną zupełną godzinę wojują. Błaz. Przen.: *awanturować ś., rozbić ś., toczyć spór, kłótnię, robić piekło, ścierać ś., wadzić ś., swarzyć ś., bić ś.*: Wiecznie wojuje z żoną. W której kobiety sercu kontusz z fraczkiem wojuje, tam zawsze przy fraczku pewniejsza wygrana. L. Kobiety zawsze z mężczyznami wojują, zawsze prawie ich woli sprzeciwiają ś. L. Łakomstwo bije na wolność, pycha z skromnością wojuje, gniew na łagodność powstaje, kłamstwo prawdy nie cierpi. L. (sprzeczne, niezgodne rzeczy. L.). 3. *dokazywać, broić, dopuszczać ś. ekscesów; pozwalać sobie, harcować, rozpasywać ś.*: Wiele miast i wsi popalili aż do Sochawy, do której gdy przystąpili, nie dobyli jej,

ale około jej wszędzie wojowali. (= *pusztoszyli, plondrowali, grasowali*). Coś po nocach u nas wojuje (= *przeszkadza, kołtaze ś., tłucze ś., psoci*). Przen.: *szastać, szafować lekkomyślnie, nieopatrznie, brykać*: Nie wojuj z pieniędzmi, bo ci zabraknie. W. językiem (= *chłastać, żart. ucewować*). Przen.: *drażnić ś., sprzeciwiać ś., figlować, swawolić, dokazywać, zaczynać; dokuczać komu*. Nie wojuj z kotem, bo cię udrapie. [Janek, uciek, nie wojuj!]. Nie wojuj z ogniem! (= *nie żartuj, z ogniem niema żartów*). W. kogo, co = *pusztoszyć, niszczyć, ciemiężyć, gnębić, plondrować, zawojuować, zwyciężać, podbijać, opanowywać, zdobywać*. Ołbrzymi brali przed się, aby niebo wojowali. Otw. Nieprzyjacieli z wielkim ludem tu przyjechał na zgubę naszą, i oto wojuje krainy nasze mieczem i ogniem. Biel. M. Roman sandomierską ziemię wojował, lecz Sandomierzanie także jego krainy pusztoszyli. Biel. M. Dziesięć lat Troja wojwana gardło dała. Bardz. Lepiej nieprzyjaciela głodem, niż orężem W. Papr. Ziemię moskiewską czatami naszymi wojując. Lubien. Słuszna tego W., co niesłusznie chce tryumfować. Troc. Jadźwingowie wojowani byli, Daniel korzyści z tego odnosił. Lel. Nie obaczycie więcej takiego mocarza, który bez miecza sercem narody wojował. Słow.

Wojowanie, a, blm., czynność cz. Wojować.

[Wojowisko, a, lm. a] *bojowisko, boisko, klepisko*.

Wojownica, y, lm. e l. forma. ż. od Wojownik: Amazonki, waleczne dziewice, jak hermodeńskie niegdyś wojownice. Przyb. 2. [W.] *wojna*: Brat przyjeżdża z wojownicy. Zdr. *Wojownicza*.

Wojownicza, i, lm. i p. Wojownica.

Wojowniczo przys. *od Wojownicy*: Głenerał Kościuszko bardziej skromnie, niżeli W. wyglądał. Rol. W. usposobiony.

Wojowniczność, i, blm., rz. od Wojownicy: Było jeszcze coś gorszego od wojowniczności w narodzie. Kal.

Wojowniczy skłonny, pochopny do wojny; właściwy wojownikom, wojacki, wojaczy; czupurny, burzliwy, awanturniczny, niespokojny, wyzywający: Duch, artykuł W. W. Duńczyk. L. Ten hetman nie-wojowniczego charakteru ustępował, dysymulując Czartoryskim. Spas.

Wojownik, a, lm. cy p. Wojak. Warg. W. oznacza człowieka, którego żywiołem jest wojna i który w wielu bitwach zwycięstwami ś. wstawił. Kras. A. Kiedy W. z pola schodzi. Troc. Jakoś poległ, mężny wojownik, któryś wybawiał lud twój. Skar. Mądry i ćwiczony W. Skar. Waparci na tarczach wojownicy stali. Niem. Okryte orły, zbroje wojowników czarną żalobą. Niem. Tysiące wojowników pokrywały pola. Sienk.

× *Wojowny wojowniczy, waleczny, uzdolniony do boju, bojowny, bitny*. Ciek. Maksymilian, wiedząc, że synowiec jego nie wojowny, obrał za cesarza mężnego Licyniusza. Skar.

Wojśilka, i, lm. i zool. (panorpa) owad siatkoskrzydły, gładkoskrzydły.

Wojska, iej, lm, ie żona wojskiego.

† *Wojska, i, lm. i p. Wojsko. Ort. Aleciem księżę wojski bożej, a niniećm przyszedł. B. Sz. Jozue, wstaw na dniu... wzdzie z starszemi na czoło wojski, a ogarnion sąc pomocą bojowników. B. Sz. Pospieszym się rano, wyszedł se mszą wojską mieśką. B. Sz. Bez posłuszeństwa w wojszczę żadnego ś. powodzenia nie spodziewają. Skar.*

Nie jeno tenże sam wojnę ze mną toczy, który już przeciwko mnie w wojszcze na placu stoi, ale i ten, który rzeczy mnie szkodliwe obmyśla. Jan. Miał Persa w wojszcze 700 stoniów. Skar. Nad falangę w macedońskim wojszcze nie silniejsze nie było. Warg. W wojszcze wielki porządek bywał za Mieleckiego. Papr. Ci, co przy wojszcze będą. Vol. W wojsce. Baz.

Wojski, ego, lm. scy rz., Wojskowy I. (w daw. Polsce) *urzędnik, czuwający nad porządkiem i bezpieczeństwem w województwie a. ziemi i zastępujący kasztelana, gdy szlachta wyruszyła na wojnę, opiekujący ś. jej pozostałymi w domu żonami:* W. większy a. ziemski. W. mniejszy a. zamkowy a. grodzki. Wojskich powinność była przestrzegać bezpieczeństwa w swoich ziemiach, skoro szlachta wyciągnie na pospolite ruszenie. Skrzet. Król Zygmunt August zniósł urząd wojskiego koronnego, litewskiego zostawił. Troc. Jan Kochanowski, książę poetów polskich, był wojskim sędziarskim. Troc. W., *tribunus militaris*, trzyma straż w zamku w czasie wojny, dlaczego od wypraw wolny. Lel. 2. † W. *gminny* = *trybun gminny u Rzymian: Placydus*, W. rzymski. Troc. 3. *urzędnik wojskowy, który po otrąbieniu wygłaszał rozkazy*. Troc.

† **Wojski** przym. *ściągnięty ś. do wojskiego, jemu należny: Tribunitia dignitas*, wojska dostojność. Mącz.

Wojsko, a, lm. a, [Wójsko], †Wojska I. *siła zbrojna kraju, armia: Służyć w wojsku. Pójść, wstąpić, zaciągnąć ś. do wojska.* W., *armia*, znaczy korpusy liczne, złożone z wielu żołnierzy pieszych i konnych, podzielone na regimenty, zostające pod jednym generałem, który ma pod sobą wielu oficerów; dzieli ś. na lądowe i wodne. Papr. W. wodne, armata, armada. Kn. (= *flota, marynarka*). Ja czternaście lat służyłem w wojsku, wiem, co to jest wojna. L. Dwie wojszcze. Kochan. Generał wojsk rosyjskich, a) nad wojskiem rosyjskim; b) w służbie rosyjskiej zostający. L. Insza jest W., a insza gromada. Fred. M. Prz. (= *wojsko stoi nie liczbą, lecz rządnością*). Do wojska brać, werbować. Przystać do wojska. Należć do wojska (= *być popisowym*). W. linjowe, kwarciane. W. cudzoziemskiego automentu. W. regularne. W. miejskie = *milicja*. W. nieregularne = *pospolite ruszenie*. Wojska lądowe i wodne. Chorąży wojsk polskich. Kapitan byłych wojsk polskich. Zbierać, gromadzić, szykować, sztyftować W. Mobilizacja wojsk. 2. † W. *wielki oddział siły zbrojnej, część całej armji, hufiec, korpus i t. d., zastęp wojska: Rozszykowano synów izraelskich na wojska i hufy*. Leop. (na ustępy. Leop.). Przen.: W. czego = *tlum, ciżba, gromada, rzesza, zastęp, tłuszcza, chmara, ćma, mnóstwo, falanga, kupa, rój, moc, siła*: Zgoła w obozie jest większe W. grzechów. niżeli ludzi. Bals. W. seraju jest W. dam najwyborniejszych. Kłok. Łatwiej głupiego przeprzeć, wodę z ogniem zgodzić, niż zrachować filuty; ciżba, W. spore. Kras.

Wojskować, uje, ował być wojskim: Bodajby W. z Kochanowskim, który miewał z urzędu strzec i pocieszać wdomu żony wojujących. Od.

Wojskowanie, a, blm., czynność cz. Wojskować: Jużby najlepiej Filipek W. mu w tych stronach odstąpił. Orzesz.

Wojskowicz, a, lm. owie syn wojskiego: Zastałem Wańkowicza, wojskowicza mińskiego, mającego już deklaracją od siostry mojej i od ojca mego. Mat.

Wojskowiczostwo, a, blm., zb. wojskowicz z żoną. Wojskowiczowa, ej, lm. e żona wojskowicza. Wojskowiczówna, y, lm. y córka wojskowicza.

Wojskowiec, wca, lm. wcy, Wojskowy ten, *co służy w wojsku, wojak, żołnierz: Pasem rycerskim Mars wojskowcom płaci, Juno złotem swych bogaci*. Koch. W.

Wojskowo przys. od **Wojskowy; Po wojskowemu, militarnie, jak w wojsku, po żołniersku:** Zająć kraj W. Służyć W. (= *w wojsku, jako wojskowy*). Trzy lata spędzone niewojskowo.

Wojskowość, i, blm. militaryzm, sztuka wojenna, wszystko, co cechuje wojsko: stan, organizacja, służba, zatrudnienie; żołnierka: Zna ś. na wojskowości. Według przepisów dzisiejszej wojskowości.

Wojskowy I. przym. od **Wojsko, militarny, żołnierski:** Mundur W. Na pogrzebie oddali mu honory wojskowe. Prawo, przepisy wojskowe (= *wojenne = surowe, nieuchronne*). Z garnizonom, z szwadronem i z tłumem jeźdźców niewojskowych wyszedł za bramę del Popolo. Drz. Pomoc wojskowa = *zbrojna*. Stopień, stan W. Karność wojskowa. Wojskowe skrzydła, potrzeby. Troc. Kaznodzieja W. Troc. Lekarz W. Sędzia W. Troc. (= *audytor*). **Po wojskowemu p. Wojskowo W., ego, lm. i p. Wojskowiec. L.** Żaden pułkownik, rotmistrz a. inny W. Troc. b) p. **Wojski:** Pan Łukasz, herbu Nowina, nosił skromny tytuł wojskowego grodzkiego latyczowskiego. Rol.

Wojskoznawczy *tyczący ś. znajomości wojskowości: Ścisłość wojskoznawcza. Żer.*

Wojszczanka, i, lm. i córka wojskiego.

Wojszczyce, a, lm. e I. syn wojskiego: Mowa JP. **wojszczyca** Kłokockiego. L. 2. W. *syn wojownika; młody wojownik, junak:* A on z niemi W. (Telemak) idzie. Jabl. (bohater młody. L.).

Wojszczycowstwo, a, blm., zb. wojszczyca z żoną.

Wojtek I. Dokoła W. Prz. (gdą kto jedno wótko prawi). Niech nam będzie W. Prz. (= *wszystko jedno, niech i tak będzie*). 2. [W., **Wójtek**] = a) *bocian: Bociek! W. I bocian, zaczęły woiąć na różne głosy chłopaki. Kon. b) podciech, gatunek grzyba.* 3. a. *Szwela leśn. belka, pień spuszczone i obrobiony zgruba na cztery kanty.* 4. zł. = a) *lichtarz. b) książę; miesiąc czasu.*

[**Wojtko, a, lm. i, Wojciech**] *wilk.*

Wojwoda, y, lm. owie I. p. Wojwoda. Syrok. Kmieci zrobili z wojwodów. Krasz. 2. [W.] *rodzaj dawnych urzędników wiejskich.*

Wokabularz, a, lm. e I. p. Wokabulista. 2. słowozbiór, słownik, leksykon: Słowa w wokabularzu, własności języka w mowniku ś. znajdują. Troc. W., *słownik obejmujący słowa same bez frazesów. L. Mylą ś. wokabularze i wykładacze słów łacińskich na polskie, którzy nam to słowo tak tłumaczą.* Syr.

Wokabulista, y, lm. ści, × Wokabularz autor wokabularza.

† **Wokabuł, u, lm. y p. Wokabuła, L.**

Wokabuła, y, lm. y, †Wakabuł *wyraz z wokabularza, wyraz cudzoziemski z przykładem na krajowy, do wyuczenia ś. na pamięć, słowko:* Uczyć ś. wokabuł (= *słówek*). Pospolite bakalarze piszą dzieciom wokabuły: dwa słowa po łacinie, a dwa po polsku. Gliż.

Wokacja, i, blm. powołanie, usposobienie, skłonność, pociąg, żyłka do czego (szczeg. do jakiego fachu): Poczujesz w sobie wokację. Chodź.

Wokacyjny przym. od **Wokacja, powołujący.**

× **Wokal, u, lm. e, ×Wokala, †Wokaliz** *samo- głoska. L.*

× Wokala, i, lm. e p. Wokaf. Troc.
 Wokalista, y, lm. ści, Wokalizator ten, co zna muzykę wokalną, śpiewak: Wokaliści i instrumentaliści.
 Wokalistka, i, lm. i forma ż. od Wokalista.
 † Wokalisz, a, lm. e p. Wokaf. Wokaliszami zowią oto ty: a, e, i, o, u, y. Sekl. A gdy to i trafi ś. między dwiema z wokaliszów... Sekl.
 Wokalizacja, i, lm. e przemiana w samogłoskę.
 Wokalizator, a, lm. rzy a. owie p. Wokalista: Obok wozu 40 slug, trębaczów i surmaczów 30, doboszów z bębнами 6, wokalizatorowie dobrani. Rol.

Wokalizatorka, i, lm. i forma ż. od Wokalizator.

Wokalizm, u, blm. charakter samogłoskowy a. pod względem samogłoskowym: O pisowni i wokalizmie zabytków języka polskiego w księgach sądowych. Każdy element morfologiczny ma W. stopnia „e“, stopnia „o“, albo stopnia bezsamogłoskowego. Bdc.

Wokalizować, uje, ował przemieniać w samogłoskę, nadawać charakter samogłoskowy.

Wokalizowanie, a, blm., czynność cz. Wokalizować.

Wokalizy, ów, blp. ćwiczenia do śpiewu bez tekstu, polegające na śpiewaniu jednej samogłoski.

Wokalnie przys. od Wokalny: Sam muzykalnie i W. wykształcony. Jż.

Wokalny głosowy. L. Muzyka wokalna = śpiew. Wokalna muzyka, granie z głosami Troc. Koncert wokalnie-instrumentalny, wokalnie-orkiestralny.

Wokanda, y, lm. y lista spraw przeznaczonych do sądenia; porządek przywołania spraw: W., rejestr wpisów u trybunału. S. Grodz. W., lista, podług której ś. przywołują sprawy. L. W., wzywanda. Troc. Sprawa wisi na wokandzie. Przen.: Zawsze miewał na wokandzie kilka papien. Krasz. (= napiętych; na widoku).

[Wokator, a, lm. y] ucz. pewna gra w piłkę.
 Wokelinit, u, lm. y min. mineral z gromady gipsowców, z rzędu chromianów, 2 (Pb, Cu) Cr O₄. (Pb, Cu)₂ P₂ O₈: W., chromian ołowiu i miedzi. Zab.

[Wokil, a, lm. ii] psuhat: Dwa razy jednak świstały za Czechem groty i gonil go krzyk: „Wokili!“ (Niemcy!); on zaś wołał umykać, niż wywodzić ś., kto jest. Sienk.

[Woklepáne, a, lm. e] oklepaniec, snop jeszcze niedokładnie omłócony.

[Wokno, a, lm. a] okno.
 [Woko, a, lm. woczy] oko.
 † Wokole p. Wokolu. Ps. flor.
 † Wokolu, † Wokole, † Wokrędze w okręgu, w okolicy. wokolo, wokól, dokola, naokół: W., in eireunitu. Ps. flor.

Wokolusienieczko p. Wokolo.
 Wokolusienko p. Wokolo: Nie nie widział oprócz dużej ciemności, co zaślała świat cały W. Kos.

[Wokoluško] p. Wokolo.
 Wokolutenko p. Wokolo.
 Wokolutka p. Wokolo.
 Wokolo, Wokól, Wkolo, [Wokólko], † Wokola, Wokole w krag, wokrag, dokola, naokolo, naokół. Zdr. Wokoluško, Wokolutko, Wokolusienko, Wokolusienieczko. Wokolutenko.

[Wokomon, a, lm. owie a. y] p. Ekonom.
 [Wokomonka, i, lm. i] i. żona wokomona, ekonomka. 2. klacz kupiona od ekonomia.

[Wokomonstwo, a, lm. a] posada, zajęcie ekonoma, ekonomstwo.

× Wokować, uje, ował powoływać, wzywać, zapraszać: Król nie wokował nikogo z cesarskiego wojska na radę wojenną. Dyak. Od świętej pamięci podskarbiego nadwornego litewskiego ojciec mój, jako człek mądry i najpoufalszy przyjaciół tego pana, był wokowany. Mat. Szałchetny Dekiert, prezydent Warszawy, był wokowany do najjaśniejszego paua. Kal.

× Wokowanie, a, blm., czynność cz. Wokować.
 Wokół p. Wokolo: Baczność dawała W. Karcz. (= na wszystkie strony). Ryk i wycie rozlegają ś. W. Sienk.

[Wokólko] p. Wokolo.
 Wokrag p. Wokolo. Wen.
 † Wokrędze p. Wokolu. Ps. flor.
 × Wokshal, u, lm. e p. Foksal.
 × Wokshalowy przym. od Wokshal, foksalowy.
 [Wokumon, a, lm. y] p. Ekonom.

[Wokumun, a, lm. owie a. y] p. Ekonom.
 [Woli Woll!]: Wola ś. na gęsi: W., W.! także: dziecka, dziecia! a gdy ś. je spędza: „a la la la!“ Dyg.

Wola, i, lm. e l. = a) siła ducha wyznaczająca cele i dążąca do ich przeprowadzenia; władza chcenia lub niechcenia: Gdzie W. nie przystąpi, tam grzechu niemasz. Wuj. Człowiek sam wola własną władnie, sam więc dobrym stawać ś. powinien. Skar. Mądrość świętych nie tylko rozum oświeca, ale i serce; a wola do dobrego zapala. Skar. Bez woli Boskiej i włos z głowy nie spadnie. Żegl. Moc, którą mamy rozrządzać wyobrażeniami naszymi, kierować ciałem naszym, zwiemy wola. Cyan. Bez woli nie będzie, gdyż nikt nie pocznie tego, czego nie chce, bez możności zaś W. jest nadaremna. Bardz. Chrystus z Ojcem jednie nie tylko woli, ale i natury. Wuj. W. jest siła duszna. Troc. Rozum ma wola rzadzić. Troc. Pełnić czyją wola. Troc. W., która podług poznania chce lub nie chce, odbiera lub odrzuca, może czynić lub nie czynić. Strj. Pierwszym przymiotem woli jest swoboda i wolność wyboru Śniad. Władza istot zwierzęcych, zapomocą której wykonywają poruszenia, ułożone w umyśle, nazywa ś. wola. Śniad. J. Wolna W. Taka jest W. króla. Silna W. O dobrą tylko błagamy Cię wole. Krasin. Być swojej woli. Troc. Nie wiem, gdzie tam lepiej komu; każdyć panem własnej woli. Wit. To człowiek słabego charakteru, nie ma własnej woli (= mocy charakteru, determinacji). b) W., własna wola, dobra wola, wolna wola, swoja wola = niezależność, brak rygoru, swawola, rozpusta, rozpasanie, wolne życie. Dla mnie wolno wierzyć, wolno nie wierzyć; wszak W. ludzka jest wolna. Boh. Bez praw i rządu, samopas i swej woli. Pilch. (= luzem). Rodzice taki owoce z synów swoich zbierać muszą, jakiego swym zbytnim dozwalaniem im swej woli nasadzili a naszczepili. Rej. Puszczają na wyuzdaną wola potomki swoje. Poc. Akt dobrej woli (praw.) (= dobrowolny). [Swa wola] = swawola, grzech, rozpusta, rozwiązłość: Ześ dlatego od siebie dziewczki wypuściła, żebyś śmiało z młodzieńcem swą wola pełniła. Nauczył ś. po zły woli chodziez = łajdaczyz ś. c) to, co kto chce: W. czasem bezśownie przez czynności oświadczoną bywa. Cyw. Bądź W. Twa, jako w niebie, tak i na ziemi, t. j.: daj, abysmy ś. wyrzeczszy własnej woli, Twej posłuszni byli. Kaz. G. Jeśli do spowiedzi przyjsz nie może, i kapłana

niema, wolą samą, gdy go pilnie szukał i mieć chciał, usprawiedliwiony. Star. Niech ś. dzieje W. Boża. Skar. Sprzeciwić ś. czyjej woli. Troc. Pełnić wola czytają. Troc. [Trzeba po nią sześcią koźmi posłać, dopiero ś. na nią wolę skłoni. Nigdyby mi nie dogodził mej woli (= *życzeniu, żądaniu, zachęcaniu, pragnieniu*). [Co W.? = *co wolisz?* A ty, wójtowa, co W.? czy ty popłyniesz, czy spłoniesz? Jaka twoja W.? (= *postanowienie?*). Uczynić wolę = *spełnić wolę, być posłusznym, powolnym*. Muszę jego żoną być, wolę jego uczynić. Tak mi ś. spodobało, taka moja w tym W. Tyś mi nie ku woli = *nie podobasz mi ś. (= nie do gustu)*. Daj ś. na wolę, kochanko, nie biorę cię na komorne, ino na rolę. Prosiła go matka, żeby ją oszczędzał (mąż) i dał jej wszystko na wolę, bo jeszcze dziewczęta młode i nie wie, jak co wzięść w rękę. Nie po mojej woli = *nie moja w tym wola, nie ode mnie to zależy, nie mogę*. Kasiu, nabierz, złota... Jasiu, nie po mojej woli: zabrała matula klucze od komory. Francuz chciał Gdańską dostać... przez cały dzień sturmowali... zretrowali w góry, nie dustawszy swojej woli (= *nie postawisz na swoim, nie dopiąwszy celu, nie zadowolony swego pragnienia*). W. Boska! (= *niech ś. dzieje, co Bóg da*: W. Boska! jakoś dojdziemy, choć ciemno]. d) *zamiar, zamiar, przedsięwzięcie, intencja*: To matkom wszystkim jak najusilniej zalecić mam wolę, aby dziatki swe własnymi pierśiami karmiły. L. W. jego jest jechać w drogę. Troc. Przy nim dłużej zostaje, niżem miał wolę. Górń. Mało na tym, że ma kto wolę, jeśli nie ma dobrej. Rys. Nie posądzam go o złą wolę. To nie zła W., ale lekkomyślność powodowała nim tutaj. e) *chęć, chętko, ochota, upodobanie, widzimisię, życzenie, skłonność, zachcianka, pragnienie, żądanie*: Dobra W. zawsze za uczynek stoi. Rej. W. stoi za uczynek. Kn. Już on tu nie ma swojej woli, raz dał słowo. Pilch. (= *poddał swoją wolę obowiązku*). To już jak W.: prowadź mnie! L. (= *jak ci ś. tylko podoba, jak tylko chcesz*). Będzie W., kieliszek wina. (= *jeśli łaska*). Z dobrej woli. Troc. (= *z własnej woli, dobrowolnie, nieprzymuszanie*). Wolna W., nieprzynukana W. Troc. Czy masz wolną i nieprzymuszoną wolę tę obecną tutaj Zofję za małżonkę sobie pojąć? Czy W. grać w karty a. iść na spacer? (= *czy chcesz...*). Którego dnia będzie W. wacpana. Troc. Alboż to nasza W., nasze chęć ma tym rozrządzać, co ś. tyczy dobra publicznego? L. [Do pana dziedzica sam wedle woli chodził na pogadankę]. Mimo woli = *miwoliwie*. Do woli = a) *do syta, ile wlezie*. By nie jeden miał tylko chleba do woli, ale i drudzy. Star. Długo siedzisz, jużes ś. do woli najadł, napit. Bardz. (= *po uszy*). Aby ś. do woli naszydził, uwiązał mu wiecheć słomy w tyle. Birk. Zmyślny, że go nie widzimy, do woli ś. naśmiejemy. L. Rozwiążciez mię jeno, mówi faun, pieśni będzie co W. Nagur. (= *co niemiara, bez liku, ile dusza zapagnie, tyle, ile zechcecie*). Naśpisz ś. czasu innego do woli. P. Koch. Zażyj twych uciech do woli Troc. Fukasz na mnie do woli, Troc. Jeść, pić, spać do woli. Troc. Będzie jeszcze czasu do woli i swy woli. Korz. [Z woli] = *według chęci*: Wydali mnie nie z moji woli. [Zeli twoja W. = *jeśli chcesz*. Kiebyście mieli wolę = *gdymyście chcieli*. Cyli pójdzies za Jasienka, cy twoja W.? Mieć wolę = *chcieć*. Komu ta mają wolę, to dadzom (= *komu im ś. spodoba*). A nie pójde za fornala, bo nie mam woli (= *przekonania*). Do ciebie woli

nie mam (= *sympatji*). Ja już wolę miała (wyjść za mąż), matka mi nie dała. Za szewca nie pójde, bo nie mam tej woli. Cy ma wolę iś do szkoły?]. Ku woli (gwoli) = *podług woli, upodobania, życzenia*: Aby z nauką swą Bogu a. ludziom k woli był. Glicz. [Tyś mi nie ku woli] = *nie przypadasz mi do gustu, nie podobasz mi ś.*]. Ku jego woli = *gwoli niego*. Po woli = a) *dobrowolnie, z własnej chęci, nie z musu*: Lepiej po woli, niż po niewoli. Kn. Z tego ś. trudno zdzierać, pocznijmy, co chcemy, jeśli po dobrej woli nie pójdzim, musimy. Groch. Zbiegał ś.; dobrze tak nań: kto nie chce po woli czynić, co nań przystoi, musi po niewoli. Szymon. b) *podług życzenia, podług myśli*: Masz świat po woli. Rej. (= *za sobą, po swojej stronie, nadsłakuje ci, dogadza ci*). Najślusniejszego ś. pokoju spodziewa, mając już nieprzyjaciela po woli. Biel. M. (= *powolnego, upokorzonego*). Uczynię i na wszystko dam ci ś. po woli. Koch. J. (= *powolnym ci będę*). Kto chce drugich mieć po woli, ma im też czynić gwoli. Kn. Koń potrzebuje munsztuka i wodze, aby go człowiek miał po woli w drodze. Kochan. [Po mojej woli] = *według mej chęci*: A czyli bedzies, czyli nie bedzies po moji woli chodzić. Ty mi suknie uszyjesz po mojej woli (= *według mojego gustu*). Synu, chodź po mojej woli. Poszła tedy za niego po woli matki. Dziwka mi ś. spodobała po mojej woli. Nie wezną owarca: nie po méj woli. Mieć kogo po swojej woli = *powodować kim, przewodzić nad nim*. Nie po mojej woli = *nie mogę*. Kogo nie boli, temu wszystko po woli. Reym. f) *chuć, żądza, namiętność, pożądlivość, popęd płciowy, żart*. Boża wola: Puszezają na wuzdzaną wolą potomki swoje. Poc. Umyślił swoje wuzdane wole do skutku przywieść. P. Koch. Miłość ta, Bożą wolą nazwana, z wolą ś. starszych godziła. 2. *wolność, swoboda, niezależność*: Chryzogonus wolą darowany. Kosz. Łupu, pry, z ciebie nie chęć; jedź w swą drogę, gdzieś ś. zda, do swych, puszczam cię na wolę. P. Koch. Zwierza puścić na wolę. L. Córko, ustrzeższy czystości w niewoli, teraz ją stracić chcesz, chcesz będąc na woli? P. Koch. Żal mi cię, prawi, i bym był na woli, wziąlbym cię z sobą, jako prosisz, w drogę. P. Koch. [Pan osadził chłopa na woli = *obdarzył go wolnością, zwolnił z poddaństwa*. Ja wolą swoją cenię, ja ś. nigdy nie ozanię]. O swobodę, wolę kozacką idzie mu przedewszystkim. Rol. 3. *zezwolenie, pozwolenie, przystanie, zgoda na co*: Bez woli bogów lekkie ś. nie chwieje powietrze, biedny ni wietrzyk zawieje. Lubom. Bez woli Boskiej i włos z głowy nie spadnie. Zegl. Nie uczynię tego bez woli ojcowskiej. Troc. (= *bez wiedzy ojca, bez opowiedzenia ś. ojcu*). [Dać komu na wolę] = *pozwolić komu na wszystko, na samowolę*. 4. a. † *Woleństwo wolne zdanie, wolny wybór, dyskrecja, obiór*: Pilat jednego z dwóch więźniów na wolę im daje, którego wolnym chcą mieć: jeśli Barabasz, czyli Chrystusa, tego Mesjasza. Groch. Ubiczowanego podał na wolę ich, a oni go ukrzyżowali. Skar. Kto może stan dzelwictwa uchwąć, niech chlowa; Jezus na wolę daje, nie przymusza, gdyż rzekł: możesz sprostać, podejmi ś., a nie możesz sprostać, daj pokój. Białob. Postu czas i sposób na wolę puszczoney. Zigr. (ich zdaniu zostawiony. L.). Była ta ustawa około picia, aby żadnego nie przymuszano, albowiem rozkazał król wszystkim sprawcom domu swego, aby każdemu czynili wolę. B. B. (jak sam sobie będzie życzył, żądał. L.). Dając to na

wolą swoją. Troc. 5. W. wyrażona = *rozporządzenie, nakaz; zrządzenie*: Tak mi się spodobało, moja w tym W. L. Do mojej woli stosować się musisz L. Gdzie nie można chcieć i nie chcieć, tam obca W. panuje L. Ja się zawsze zgadzam z wolą nieba i z wolą starszych. Mick. Po cudzej woli żyć, skakać. Kn. Po cudzej woli chodzić. Dudz. (= *tak tańczyć, jak zagraję*). Ostatnia W. = *testament*. Ostatniej woli umierającego rozporządzenie. Cyw. Jakże więc bywają tłumaczenia ostatniej woli. Troc. Przy ostatniej woli komu to zlecić. Troc. [Ja te wole mam ucie od kogo]. (= *rozkaz, pobudkę*. Gwar.). W. Boska = *zrządzenie Boskie*. 6. [Dla woli] = *przyczyn*: Utraciłam swój wianocek dla wacpana woli. 7. † W. *wesołość, dobra myśl, humor*: Gościu, przy stole moim chciej być dobrej woli, przed progiem wszystko zostaw, co cię kolwiek boli. Koch. W. 8. † W. [W.] *usposobienie względem kogo*: a) dobra W. = *życzliwość, uprzejmość, przychyłność, przyjaźń, chęć, serdeczność, sympatja; gościnność*: Na ziemi do bra W. Bożę przeciwko ludziom. Białob. Chwała Bogu na niebie, a na ziemi pokój ludziom dobrej woli. Aniołowie ludziom wolą Bożą dobru bliwą oznajmiali. Białob. Gdy im na gardło stał, myśleli mu też źle, a dobrej woli nań nie mogli być, naprawiali, aby go zabito. Glicz. Prosiły córki ojca, aby dobrą wolą ukazał pielgrzymowi w domu swym. Biel. M. (= *aby mu rad był*). Nagotował dla gości wieszczę, a z niemi jedząc, dobrą im wolą w domu ukazał, wedle zwyczaju swego ku podróżnym. Skar. (= *gościnność*). Lepiej być proszonym na jarzynę z dobrą wolą, niżli na tuste cięle z nienawiścią. Leop. O dobrych chleb, gdy jest z solą, dany gościom z dobrą wolą Koch. W. Chleb z solą, z dobrą wolą. Kn. I chleb smaczny z solą, kiedy z dobrą wolą. Nar. I cukier bez dobrej woli w piecu obróci. Ku. [Matka wychodzi do młodych z chlebem, z solą i dobrą wolą, i błogosławi ich. b) zła W. = *nieprzychylność, nieprzyjaźń, uprzedzenie, ansa, nielaska, uraza, niechęć, nienawiść*: Starosta wrocławski miał złą wolę na Sieciecha o to, iż go przyskarżał rad do pana. Biel. M. Nie miał nań żadnej złej woli z nienawiści. Leop. Gdy ojciec umarł, bali się bracia, aby Józef na nich złej woli nie był. B. B. Przeciwni mu bardzo był złej woli. Dm. Niedobrą wolę do nich wziął, (powziął niechęć). Otw. S. Apellacja ma być każdemu wolna, a dla niej sędzia i ławnicy na nikogo złej woli być nie mają. Sz. (= *patrzeć krzywym okiem*). Czy pan złej woli na mnie? Wyb. (= *markotny?; cierpi co do mnie?*). Zła W., niewola. Rys. (dobra chęć ułatwia trud. L.). Być złej woli na kogo. Troc. Nie ze złej woli. Troc. (= *nie z złego serca, nie z złej intencji, nie w złej myśli*). [On na mnie złej woli]. 9. Po woli = Powoli: Nie możemy nagle, ale możemy po woli. Dudz. Po woli a. po mału dalej zajdziesz. L. 10. [Po dobrej woli, z dobrowoli] *przyładkowo, przypadkiem, trafem, ni stąd ni zowąd, niewiadomo skąd*: Każda choroba w mniemaniu wieśniaka rozwija się przypadkowo, jak mówią, po dobrej woli, lub bywa zadana przez ludzi złych. II. W., uwolnienie gruntu, danego osadnikom w używanie, od dani i podatków. Rej. W., czas umówiony wolności od podatków, czynszów, pańszczyzn. L. W. znaczy wolność używania gruntów na pewny lat przeciąg, przez właściciela osad ubezpieczony. Cz. Przymnożenie ludności dzieje się przez kolonje, t. j. nadawanie nowych osiedli i woli. Chm. B. Z takowych

osiadłości, które już wolą wysiedziały, pobór ma być płacony. Vol. 12. a. *Wolnica, Wolność osada, kolonja, zwolniona na pewien czas od podatków, czynszów, pańszczyzn*. Błaż., Klon. Ktokolwiek na woli osiadł, a wysiedziawszy lata na wolność od roboty lub czynszu naznaczone, odszedł, powinien za wszystkie lata bez zapłaty wysiedziane zapłacić. Cz. Kiedy człowiek wolny przyszedł z którego pana i siadł na woli, a wysiedziawszy wolą, albo nie wysiedziawszy do końca, chciał przez się, tedy pierwaj ma zasłużyć panu tyle, ile ich na woli siedział, a nie robił. Srl. Polska byłaby daleko bogatsza, gdyby miała miast więcej, ale nie tak, żeby na wole królewskie poddani szlachcy uciekać mieli. Górń. Siła chudej szlachty, jeśli by nie chcieli na wolał osieść albo żeby im już wól nie stawało... Górń. Założył wolą a. osadę nową pustego kraju. Troc. W., dzierżawa kmiecia czasowa, od kilku do 30 lat, tak zwana, ponieważ wola pańska powierzała ziemię Lel. 13. patol.: *Wolna W.* (= *własność*). Brak woli p. *Bezwoła*. Rozstrój woli (dysbulia). Zbożenie woli (parabulia). Zdr. **Wólka*, [*Woliczka*].

Wolak, a, lm. i p. **Wole**. Sł. wil.

[**Wolak**, a, lm. i, **Wolcak**, **Wolaszek**] *młody wól, wolek*.

Wolancik, a, lm. i p. **Wolant**: Wskoczył do wolancika i pociągnął wraz z innemi na ucztę. Rol.

[**Wólando**, a, blm.] *nazwa potrawy: vol au vent*.

Wolanin, a, lm. *anie nowy osadnik, na woli, kolonista*. Troc. *Wolanie*, którzy osiedli wole, t. j. nowe osady. Dudz. *Wolanie*, mieszkańcy nowi na jakiej osadzie L.

Wolant, u, lm. y 1. *piłka właściwego kształtu (niby strzałeczka) z końci słonowej, drzewa, korka i t. p., z powtykaniami w nią piórkami, przez co po wyrzuceniu utrzymuje się pew. czas w powietrzu*: W., piłka pierzysta, niby strzałeczka, siatką się podobijająca, i gra w nią. L. 2. *rodzaj lekkiego powozika bez budy*: Kazdałm zaprac do lekkiego na dwie osoby wolantu. Sienk. 3. [W.] *rodzaj bryczki*: Włożyli trumne na W. 4. × W. *suknia lekka, powiewna, przejrzysta*: Słuszuaz żonczę się stroić w W. z wiatru szyty, by nagością świeciła przez obłok rąbkowy? Min. *Zonki krotofilne na swe adryjany, na wolanty, ażusty, saki i robrany wyciągnęły z śpichlerzów korce, z stołdół snopy*. L. 5. *fabiana; ubranie, obszyte fantazyjne z boku sukni damskiej*. Zdr. **Wolancik**.

Wolarczyk, a, lm. i p. **Wolarz**: Poganiają wolarczyki. Len.

[**Wolarek**, rka, lm. rki] i p. **Wolarz**. 2. *nazwa melodji bez słów, wygrywana przez pastuszków dla bydła; śpiew dla wolut*.

Wolarka, i, lm. i l. forma ż. od **Wolarz**: 2. *Samica (gołębia) wolata*. I., Sł. wil. 3. [W.] *zaprac zwykle z czterech wolut*. 4. zool., p. *Płiszka*.

Wolarnia, i, lm. e, **Wolownia**, [**Wolownik**] *stajnia dla wolut, karmnik do tuzenia wolut*. Swit.

Wolarz, a, lm. e l. a. **Wolownik** *ten, co dogląda wolut, co je pasie, wolutwiec; ten, co handluje wolutami*. L., Troc., Tet. 2. [W.] *oracz, rataj*. 3. *prow. drobny szlachetka na Ukrainie*. 4. a. *Gardłacz gatunek gołębia z wielkim wolem, gołąb wolaty*: Wolarze, gołębie mające tak wielkie wole, że gdy je nadną, staje się większe od samego gołębia. Kluk. 5. *astr. gwiazdozbiór na półkuli północnej nieba, zawierający jedną z najjaśniejszych gwiazd, zwaną Arktur*. Zdr. **Wolarek**, **Wolarczyk**, [**Wolarzyk**].

[Wolarzyk, a, lm. i] p. Wolarz.
Wolastonit, u, lm. y, \times Wilnit min. *mineral*
z gromady *sylikoidów*, z rzędu *krzemianów bez-*
wodnych, z grupy *piroksenu i amfibolu*, $Ca Si O_3$;
W., warstowiec, krzemian wapna Łab.

[Wolaszek, szka, lm. szki] p. Wól.
[Wolaś, a, lm. e] *ktokolwiek, kto zechce*: W.
to zrobi. W., wolaś-co=*byłoby co, cokolwiek, cobądź*.
Wolaś, a, lm. y *ten, co ma wole pod gardłem*.
Sł. wil.

Wolaty, [Wolowaty] *mający wole pod gardłem,*
odznaczający ś. wielkim wolem, gardłowy, gar-
dłowaty: W., wole pod gardłem mający, jak
wól, wieprz, człowiek. L. P. Gardłacz.

Wolawa, y, lm y bot. (bubroma) *roś. z rodziny*
lykoszowatych.

Wolawy p. Wolowy: Bokami na szyi są żyły
wolawe, *venae jugulares*. Perz. Upuścić krwi
z żył wolawych na karku. Perz.

Wolbrot, u, blm., p. Olbrot. Wej.
Wolcyn, u, lm. y min. *mineral* z gromady *lam-*
prytów, z rzędu *blendy*, $4 Zn S + Zn O$: W, tleno-
siarek cynku. Łab.

[Wolozak, a, lm. i] p. Wól.
Wole, a, lm. a, \dagger Wól \dagger Wul, \dagger Wola l. a. pod-
gardlica, (u ptaków, owadów, mięczaków)
rozszerzony przelyk, w którym pewien czas prze-
bywa połknięty pokarm: U ptaków ziarnami ży-
jących pokarm rozmięcza ś. wrzody w worku
gruczołowatym, wolem nazywanym. Podgar-
dlica. W. gołębie. L. W. u bydłęcia = *rumen*.
(ingluvies) *gardlo, podgardlek*. Kn. Ptaki mają
W., ową to nakształt skorzaną torebkę około
piersi, w której ziarna najpierwej odmięczone
bywają. Kluk. U ptaków gardzielem do wola
pokarm wchodzi, a z tego przez kanał pokar-
mowy do żołądka. L. 2. bart. *żołądek miodowy*
u pszczoly, napelniony miodem. 3. patol. (stru-
men) *powiększenie ś. całego gruczołu tarczowego*
a. oddzielnych części jego: W. u człowieka, skóra
pod gardłem wisząca, flak, skóra płaska wi-
sząca. Kn. Wola na szyi są niebolesne nabrzmia-
łości, na wierzchu szyi pod skórą osiadające,
znaczniejszej lub mniejszej wielkości. Perz. Pur-
chawka pod gardłem, brodawka, W. niekörtzy
zowią, struma. Macz. Woda družbacka pożytecz-
na jest na W. Petr. W. i gardła w Styryi
i Karyntji najwięcej ś. znajdują. Petr. W.,
skóra pod gardłem wisząca. Troc. Królowie
francuscy W. a. wul, t. j. gardziel długi urosły
a, gruczoł samym dotknięciem cudownym leczą
sposobem. Troc. W. torbielowe (struma cistica).
W. żyłakowe (s. *varicosa*). W. skrobiowate (s.
amyloidea). W. naczyniaste (s. *aneurysmatica*).
W. blednicze (s. *chlorotrea*). W. śródpiersiowe,
podmostkowe (s. *endothoracica*). W. włókniste
(s. *fibrosa*). W. przerostowe (s. *hyperplastica*).
W. skostniałe (s. *ossea*). W. zwapniałe (s. *pe-*
trosa). W. podmostkowe (s. *substernalis*). 4.
[W.] = a) *przednia część pługa*. b) \dagger : Wypalił
mu W. = *dokuczył mu*. Gwar.

[Wolec, lea a. leu, lm. lee] p. Wól: Prosimą
tyż na woleu, co wisi na kregoleu. Mienk, W.
nieoprzęgany. Młody W. szarpie ś. z początku,
rzuca tmem, wierzga, gdy go mucha ukąsi. Jun.
Żyli tam przed wiekami prostaczkowie spokojni,
żyźne skiby orali, tłuście wolee paśli, smaczne
miody syeili. Jun.

Woleć, i, ał, [Wollć] i. *jednego chceć raczej,*
niź drugiego, przekładać jedno nad drugie: Rów-
nie jakobyś kowie pięknie na lutni grał, a onaby

wolała, byś kapusty dał. Rej. Woleę, że ty
plączesz na mym grobie. Kochan. Nabożeństwo
starowiecznych chrześcijan wolało kościoly ubie-
rać i zdobić, niżli żony i córki. Skar. Woleę
cierniową z Chrystusem koronę nosić, niżli złotą
z królmi tego świata. Skar. Woleę umrzeć, niż
Boga obrazić. Skar. Co kogo boli, o tym mówić
woli. Prz. Miał jakiś niewdzięcznik pasorzyt
zjeść i wypić, wolałem ja. L. Wolał hultać,
niżli statkować. Troc. Woleę chleb, niżli mięso.
Troc. Stanęliśmy w Ryczywole, o którym za-
mleżać woleę. Kras. Woleę być lwem w nieszcze-
ściu, niż w szczęściu ślimakiem. Węg. Wolał
raczej być, niżli ś. na pozór tylko pokazać do-
brym. Pilech. Woleę prawdą obrazić, niż, po-
chlebstwem przypodobać ś. Pilech. Wolałbym
dźwigać więzy u brodacza Turka, niż żęby mi
tak marnie wędznąć miała córka. Malecz. Prow.,
w czasie terazniejszym trybu oznajmującego
i przeszłym trybu warunkowego: *lepiejby było*
gdyby, raczejby; lepiej: Co pan dziś taki cie-
kawcy? wolałbyś zwrócić swoją ciekawość do
swojej żony. Fred. A. Nie wysiadaj, wolisz ze
mną zostać. Fred. A. Ot, wolisz ś., kochasiu,
przebiegać, taki ślężny dzień. Dzierz. [Ino mnie
uszanuj, to ja bede W. Wolem ja wojaka.
Mój Jasienko inszej woli; niechaj woli, niechaj
raczy]. 2. *gustować więcej swoją ciekawość do*
drugim, piękniejszym, lepszym (i t p.) poczytywać:
Latem woleę wieś, niż miasto. Woleę ją w zwy-
kłym, codziennym stroju, niż wystrojoną z prze-
sada. 3. \times W. sobie = *być radym, sprzyjac,*
żyć więcej, niż innym, dogadzać, świadczyć
gotność, galić, świecić bakę: Każdy sobie woli.
Kn. (= *na swój mlyn wodę ciągnie*). 4. [W.] *chcieć*:
Ja ciebie nie woleę. Starago nie woleę.

Wolej *raczej, lepiej*: Wleę opowiem W. jego-
mości, ile wiem i pamiętam. Chodź. Wybrałbyś
piękny posag, niż te brednie W. Syrok. Mnich
znów kapłur nasuwa na ozy, bo W. nie widzieć
razu. Chodź. Proś W. Boga, aby ciebie i dzieci
twoje strzegł. Chodź. W. mi było zejść z tego
świata, niż tych czasów doczekać. Gaś. Wolej-
bym krewniaka jakiego choć z dalekości od-
szukał. Sienk. W. weź ją, jak dorośnie. Sienk.

Wolen p. Wolny.

[Wolendarz, a, lm. e] p. Wolentarz. Przy-
jechali wolendarze, zabrali nam gospodarze,
chałupa oknem uciekła = *rybacy złapali ryby,*
woda przez sieć uciekła.

Wolenie, a, blm., *czynność cz. Woleć*.

Wolentariusz, a, lm. e p. Wolontariusz: Za-
niemi przeciągnęło około tysiąca świeżych wolen-
tariuszów. Sienk.

Wolentarski *przym. od Wolentarz*: Przywódcy
rozmaitych watah wolentarskich i partji nie-
wiadomo czyich pokryli ś. w las. Sienk.

Wolentarz, a, lm. e l. p. Wolontariusz. Przen.:
W.—to jest w ciebie ludzkim afekt, który od
innych zmysłów żadnych nie przyjmuje ordy-
nansów. Pas. 2. *próżniak, zawaładroga*. Zdr. Wolen-
tarczyk.

Wolentarczyk, a, lm. i p. Wolentarz: O, to
krew! to żona dla żołnierza, to słuszny W.
Sienk.

Wolentaż, u, blm.: Iść na W. = *iść na ochot-*
nika, z własnej woli: Ludzie szli na W. po
większej części. Przybor.

\dagger Woleństwo, a, blm., p. Wola. B. Sz.
[Wole, ęcia, lm. ęta] *biedny, nieszczęśliwy wól*:
Nie rycie, woleta, pokarmię was jesse.

Wolf anat.: Ciało Wolfa p. Nerka.
Wolfachit, u, lm. y min. mineral z gromady lamprytów, z rzędu prytyloidów.

Wolfbergit, u, lm. y min. mineral z gromady lamprytów, z rzędu siarkosoli, jedna z siarkosoli miedzi, $Cu Pb S_2$.

Wolfram, u, blm., × Fungsten l. chem. pierwiastek metaliczny z rodziny chromowej, W. 2. mineral z gromady gipsowców, z rzędu wolframianów.

Wolframblejierz, a, lm. e min. mineral z gromady gipsowców, z rzędu wolframianów i molibdenianów, kruszec wolframowo-olowiany.

Wolframian, u, lm. y l. chom. sól kwosu wolframowego. 2. min.: Wolframiany = rząd minerałów gromady gipsowców.

Wolframit, u, lm. y min. mineral z gromady gipsowców, z rzędu wolframianów i molibdenianów, (Fe, Mn) WO_4 .

Wolframny, Wolframowy kwas chem. związek ze składem $H_2 WO_4$.

Wolframowo-olowiany kruszec, p. Wolframblejierz.

Wolframowy chem., przym. od Wolfram: Ochrana wolframowa = tynsty, WO_3 . 2. p. **Wolframny**: Bronzy wolframowe (rodz. barwnika mineralnego z metalicznym połyskiem).

Woli l. p. Wolicy: Ze skór wolicz na pierśiach trzymają puklerze. Dm. 2. bot.: Wole oczu | kaczeniec, ros. wiosenna z żółtym kwiatem. [Wole oko] p. **Filsz**. 3. gie.: Czasami na samym wierzchołku góry mały czarny i okrągły pokaze ś. obłok, który dla podobnego kształtu wolicz okiem nazwano. 4. okul.: Oko wole = wielkie oko (buphtalmus s. megalophthalmus). 5. patol.: Serce wole, obrzynie (cor bovinum s. taurinum s. hypertrophicum, bucordia) = serce dotknięte znacznym przerostem. Oko wole (buphtalmus) nadmierne powiększenie ś. gałki ocznej (p. Wodoocze). 6. zool.: [Wole oczko] = Strzyżyk.

[Woli] l. p. **Gwoli**: Trzymam psa woli nocy. 2. koło, obok.

[Woliczek, czka, lm. czki] p. **Wól.**

[Wolić, i, il] l. wybierać. 2. p. **Woleć.**

[Wolik, a, lm. i] p. **Wól**; młody wól, wolek, a. biedny, lichy, niewielki wól: W stajence lewdy para woliczków. Krasz. Przypędził ze sobą chudobkę, wolicz lub nawet szkapę. Byk. Ojciec własny ziemi kawał parą woliczków orał. Orzesz.

Wolina, y, lm. y m. biedny, nędzny wól.

Wolisko, a, lm. a p. Wól.

Woljera, y, lm. y ogrodzona klatka dla ochrony ptactwa, ptaszarnia: Ogrodzone klatki, czyli woljery, umieszczone w remizach lub na brzegach lasów, gdzie kuropatwy łatwo mogą znaleźć schronienie. Otwiera woljerę i wypuszcza stądko na wolność.

[Wolka, i, lm. i] zła wola, złość, ansa: Mają na mnie taką wolkę (= mają na wątróbce wobec nas).

Wolkamerja, i, lm. e bot. = Wiastun.

[Wolniak, a] l. lm. i kaftan wolny. 2. lm. cy gospodarz, na swojej siedzący hubie: Gospodarze, czyli kmięcie wolni, nazywają ś. wolniaki.

Wolnica, y, lm. e l. wolne targowisko, wolna sprzedaż w mieście osobom przybyłym, a nie wpisanym do cechu, a. tam, gdzie nikomu nie bruno: W. wolne targowisko na woły, mięso, chleb i t. d., jatki wolne. L. Cechy rzeźniczkie i piekarskie wolnicy dwa razy na tydzień względem dowozu przez obcych mięsiwa i chleba bronić

nie będą mogli. Zam. Kto w miejskie nie wpisany, temu nie wolno handłów prowadzić, oprócz jarmarków, podczas których i dla obcych W. być powinna. Rzeźnicy, którzy po targach jeżdżą, tamże akcyzę zapłacą. Vol. Rzeźnicy na wolnicach od podatków są wolni. Troc. 2. p. **Wola**: Mieszka na wolnicy. Troc. Za wodą sterczał nasyp kozacki, z poza którego bronili ś. tak rozpaczliwie Zaporozcy Łobody i Nalewajkowa W. Sienk. 3. [W.] *jatki miejskie*. 4. [W.] *piątek, wolna zbiórka drew, wolny wstęp do lasu*.

Wolnić, i, il l. zwalniać, folgować, popuszczać, mniej forsować, robić mniej szybkim, natężonym, powstrzymać: W. bieg. Dłużą żeglugę, wolnić zbyt śpieszne żagle. Przyb. 2. W. płyn = letnić, lecić, robić ciepłym, wolnym. L.

× **Wolnie p. Wolno**: W., *voluntarie*. Ps. flor. Choć ś. tu wolnie rodzimy, przedsię jednak do śmierci pod jarzmem chodzimy. Rej. W. mówi. Troc. On sługa siedzi sobie na stronie, nie wdawając ś. w żadne posłuszeństwo, w żadne poświęcenie, jedno tak W. patrzy obchodu a obęcia swego. Rej. (luźnie i swobodnie. L.). Tyła i tak wielkimi zabawami roztertargniony i odetchnąć W. nie może Siem. J. (= *lebo ma czas wolny odetchnąć*). Na początku kościoła apostołskiego żaden nie swego, ale wszystko W. wszystkie mieli. Skar. (= *do woli każdego*). Ja zaś chociażbym wszystko, co potrzeba, W. wyraził, nigdy ś. mowa moja podobnie tłumaczyć i rozgłosić nie mogła. Siem. J.

Wolnić, eje, ał stawac ś. wolnym, wolniejszym, folgować, folżyć: Fermentacja piwa z początku jest mocna i burzliwa, potem wolnieje i staje ś. nieznaczna. L. Czy już wolnieje płomień, czy jeszcze ś. sili. Mor? A. (= *opłonąć*). W jednej wodzie powróż ś. kurecy, a rzemień wolnieja. Fred. M. Znakomity talent wolnieje w natężeniu. Czart. A. Strony na skrzypcach wolnieja. Troc. Mróz wolnieje (= *puszcza, spada, słabnie*). Woda wolnieje (= *staje ś. wolną, ciepłą, letniejszą*). L. Przen.: (o obyczajach) *rozwalniać ś., rozluźniać ś., rozprzęgać ś., stawac ś. rozwiązywać*: Obyczaje wolnieja. Karność wolnieje. Zadychliwość raz wraz chwytala ś. bolących piersi, że musiała przystawać, W. i już szła ciężko. Reym.

Wolnienie, a, blm., czynność cz. Wolnieć.

Wolnik, a, lm. cy l. † W. człowiek zupełnie wolny, pan swojej woli (nie niewolnik), sobie pan; pan udzielny, suweren: Ze wszystkimi księżtą i wolnikami włoskimi. 2. [W.] *nowa osada wyzwolonych chłopów*. 3. [W.] *nowo wyzwolony przybysz włoszianin*: Słobodzianie, przybysze, wolnicy na prawie dzierżawców otrzymywali od księżt puszcze z obowiązkiem trzebień ich. Rol. W żadnym z powyższych inwentarzy nie są wspomniani ludzie przychoży, czyli wolnicy. Jabł. J. A. Dziedzice robili formalne zwoły przeciwko wolnikom. Jabł. J. A.

Wolniucho przys. od Wolniuchny; † Wolniuczko, [Wolniuško], Wolniusienko, Wolniutenko. Idzie W. (= *noga za nogą*). Bojaźliwe dziecko, zdążyć za matką nie mogąc, pociąga W. za suknię. Stasz.

Wolniuchność, i, blm., rz. od Wolniuchny; Wolniusienkość, Wolniutenkość. L. W. wody. Troc.

Wolniuchny, † Wolniuczki, Wolniusienki, × Wolniusienki, Wolniutenki, Wolniutki, [Wolniuski] l. bardzo, ze wszystkim wolny, nader słabo natężony: Piec na wolniuchnym ogniu. Przen.: Koral, jako

go wiatr najmniej obejdzie, kościeje lub wolniuchnym ziółkiem w wodzie wznijdzie Zebr. (= *mdłym, wątlym, miękkuchnym, delikatnym*). 2. *letni, bardzo mało ogrzany*: Woda wolniuchna.

† Wolniuczki p. Wolniuchy: Widział rzekę bieżącą cichą wodą i wolniuchnym szemraniem, póki nie było, coby jej bezpiecznemu biegowi szkodziło Otw.

† Wolniuczko p. Wolniuchno.
Wolniusienki p. Wolniuchny.
Wolniusienko p. Wolniuchno,
Wolniusienkosć i, bhm., p. Wolniuchnosć.
[Wolniuski] p. Wolniuchny.

[Wolniusko] p. Wolniuchno: W. prawili do pana. Rzekli panu W.

Wolniuteński p. Wolniuchny.
Wolniutetęko p. Wolniuchno.
Wolniutki p. Wolniuchny.

Wolniutko p. Wolniuchno: Odpocząwszy nieco, W. pojechał dalej.

[Wolnizna, y, bhm.] *stan wolny, wolność*: Wolnizną także zwali włoseianie zakordonowi były okrąg wolnego miasta Krakowa.

Wolno, × **Wolnie** l. (z cz. być) *niebronno, dozwolono, można, przystoi, godzi* ś.: Co jednemu W., to drugiemu zasie. W. karcznie wszystkie panowie. każdy mówi: W. mi tu za mój grosz. Falib. To temu W., a mnie nie? Jabł. Jeśli każdemu W. żyć, jak chce, na świecie, czemuż przynajmniej pisać nie W. przeciw? Nar. Nie, coć W., patrz, lecz co przystojno. Kn. Już tam upadek prędko i gotowy, gdzie grzeszyć W., gdzie nie karzą złosci. P. Koch. W. tobie mówić, a mnie czynić. Kn. (mów ty sobie, co chcesz, coć ś. podoba. L.). W. isć, W. nie chodzić każdemu, już to na waszej woli niechaj będzie. P. Koch. (= *do wyboru, podług upodobania*). Gdy widzi przelozony, że mu wolniej, niż komu in szemu, że niema, toby go skarał, tym on więcej ma sam siebie powściągać; a im większą od ludzi swobodność zna, tym on sam nad sobą sroższym być ma. Kosz. (= *ma większą wolność, więcej mu wchodzi, może sobie więcej pozwolić*). W. każdemu, jak kto chce. Troc. Wolnoć, Tomku, w swoim domku. Prz. W. do piekła, byś chciał o północy. Rys. Wolnoć jak dziecku dla swojej zabawki, dziś urodzone śniegiem straszyc kwiatki. Družb. Nie wiedzieli prostacy, że co mają nie W, to wielkim ś. godzi. Kras. W. szaleć młodzieży. Kras. A mnież sarkać na takie bezprawia nie W. P. Kras. 2. *swobodnie, wedle woli, bez nacisku obcej woli, luzem, nie krępując ś., niezależnie*: Żyć w ubóstwie, ale W. Puścić W. = *wolnić, wypuścić, udarować wolnością*: W. puścić, wolność darować więzi niowi, niewolnikowi, wolnym uczynić. L. (= *wyzwolić*). Na on dzień uroczysty zwykł starosta wypuszczać ludu W. jednego więźnia, którego by chcieli. Leop. W. ją puszczo. Troc. (= *samopas*). Wolniej teraz z sobą żyją. Troc. (= *niezależnie jeden od drugiego*) 3. *luźno, nieściśle, zlečka; rzadko, nie jędrnie, miętko*: W. co związać. W. ciasto zagnieść. Luk W., nie tego, słabo napięty. Troc. W tych trzewikach W. chodzić. Troc. (= *wygodnie; te trzewiki są obszarne, luźne*). W. tu chodzić. Troc. 4. *przen. wolnomysłnie, śmiało, otwarcie, bez ceremonji, nie krępując ś., nie zenując ś., poprostu*: Wszystko, co potrzeba, W. wyrząił 5 *bezwładnie, leniwie, luźnie*: Szarpnęła ś. Maryna, ale potym rękę w jego ręce W. zostawił. Tet. 6. *powoli, pomalu, bez pośpiechu, nie raptownie*,

leniwie, ociężale, nie ostro: Isć, jechać W. W. myśl, spieszo czyn. Złożył przy W. szumiącym strumieniu głowę strapioną. L. Tylko W! nie spiesz ś. (żart. Wolnego). Wiatr teraz wolniej wieje. Troc. 7. [W.] *ciepło, letnio*: W dwóch garkach gotują wodę; w jednym wrząco, w drugim W. 8. [Do wolna] = *dowoli*: Pojadł se do wolna. 9. Nie wolno = *gatunek pasjansu*.

× **Wolnohcąc** przys. z *własnej chęci, winy, samochcąc, dobrowolnie, własnowolnie*. L.

× **Wolnohcący** *samochcący, dobrowolny*: Ni krwią obywatelską twoje berko wrzące, które pokój i zgoda dają wolnohcące. Koryt.

× **Wolnohciepo** przys. od **Wolnohcieply**. L.

× **Wolnohcieply** *trochę tylko ogrzany, letni, wolny* = *umiarkowanie ciepły*. L. Wolnohciepla woda. Troc.

× **Wolnoczynnie** przys. od **Wolnoczynny**. L.

× **Wolnoczynny** *arbitralny, dowolny, nieustalony, czyniący ś. według woli, upodobania, umówiony, względny*: Sprawa enotliwa na północy jest występna na południu, stąd wnoszą, iż wyobrażenie enoty jest szczególnie, wolnoczynne. L. Znak naturalny, który z natury swej ma, iż znaczy rzecz jaką; W., który znaczy rzecz dlatego, iż jest na to obrany a. od Boga, a. od ludzi. Boh.

× **Wolnoduch**, a, lm, y *wolny, niezależny duch*: W Compiégne zbierało ś. wiele wolnoduchów.

Wolnodumca, y, lm, y *człowiek wolnomysłny, liberal*: Wolnodumcy włosej urządził demonstrację na cześć rewolucjonisty. Lektura nie dość zajmująca dla wolnodumcy. Mic.

Wolnodumstwo, a, bhm. *niezależny sposób myślenia, wolnomysłicielstwo, liberalizm*: Sama prasa zgromiłaby śmiałką i wydałaby żywcem rządowi za tak zwane W Spas.

Wolnohandlowcowy przym. od **Wolnohandlowiec**. **Wolnohandlowiec**, wca, lm. *wcy zwolennik wolnego handlu*: W Anglii toczyła ś. długa, zawzięta, a dla wolnohandlowców chlubna walka o zniesienie ceł zbożowych.

Wolnohandlowy *holdujący wolnemu handlowi, trzymający ś. zasady wolnego handlu*: Anglja nie tylko sama jest wolnohandlową, lecz i zmusiła Francję do wprowadzenia wolnego handlu w niektórych kolonjach. Knt.

Wolnokonserwatysta, y, lm. *ści umiarkowanie zachowawczy, zwolennik wolnokonserwatyzmu*.

Wolnokonserwatywny *umiarkowanie zachowawczy*: Dziennik W.

Wolnokonserwatyzm, u, bhm. *umiarkowana zachowawczosć*.

Wolnomównie przys. od **Wolnomówny**. L.

Wolnomówność, i, bhm., rz. od **Wolnomówny**: W., wolność języka. Ka.

Wolnomówny l. *który daje wolę językowi, rozpuszcza język, który gada co chce, któremu nie bronno gaduć*. L., Troc. 2. *prawiący o zamiłowaniu wolności, swobody, ale na gadanie kończący, przeciwny wolnomysłnemu*.

Wolnomularski *tyczący ś. wolnych mularzy a wolnomularstwa, masonski, frankmasonski, posp. farmazonski*.

Wolnomularstwo, a, bhm., × **Farmazonja**, **Masonja**, **Masonerja**, **Frankmasonja**, **Frankmasonerja**, **Franmasonerja**, **Franmasonja**, **Frankmasonstwo** *doktryna i stowarzyszenie tajemne, mające na celu „wymurowanie“ nowego porządku społecznego*.

× **Wolnomysleć**, śica, lm. *ślecy p. Wolnomysłiciel*: W., wolnowierca. L.

Wolnomyśliciel, a, lm. e, × **Wolnomyślec** *człowiek nie krepujący ś. dogmatami, libertyn, wolnowierca, niedowiarek*: Deista, W. w rzeczach religij. Małr. Salony paryskie były prawdziwą przystanią wolnomyślicieli. Zlb.

Wolnomyślicielstwo, a, blm., p. **Wolnomysłność**: Zараżona wolnomyślicielstwem Anglja.

Wolnomysłnie przys. od Wolnomysłny.

Wolnomysłność, i, blm., rz. od **Wolnomysłny**; **Wolnomyślicielstwo**, *libertynizm, libertyństwo*, × **wolnowierstwo**: W., myślenie wolne, *in bonam et malam partem*. L.

Wolnomysłny i. *mający myśl wolną, swobodną*, W., w myśleniu wolny, *in bonam et malam partem*. L. Stanąć przed urzędem trzeba, mając wolnomysłne głowy. Klon. 2. *oddany myśli wyzwolenia, wolności, liberalny*: W. członek parlamentu. 3. † W. *lekko myślący, lekko, swawolnie rzeczy traktujący*. Sł. wil.

Wolnonajemny służący, pełniący obowiązki na mocy wolnego najmu, nieetatowy: Służba ich jest wolnonajemna. Piet.

Wolnopalczasty zool. *mający palce wolne, t. j. bez połączenia płetwami*.

Wolnopłatkowe p. **Wielopłatkowe**.

Wolnopraktykujący lekarz, inżynier = *zajmujący ś. praktyką bez urzędowej służby*: Weterynarz W.

Wolnopromienny zool. *mający promienie płetwy wolne, bez łączącej je błony*.

× **Wolnorządny** p. **Samowładny**.

× **Wolnorządy**, ów, blp., × **Wolnorządztwo** = **Samowładztwo**. Troc.

× **Wolnorządca**, y, lm. y = **Samowładca**. Troc.

× **Wolnorządztwo**, a, blm., × **Wolnorządy** = **Samowładztwo**. Troc.

× **Wolnoschodzisto** przys. od **Wolnoschodzisty**. Troc.

× **Wolnoschodzistość**, i, blm., rz. od **Wolnoschodzisty**. Troc.

× **Wolnoschodzisty łagodnie spadzisty, pochylły, pochodzisty**. Troc. Miejsce wolnoschodziste.

Wolnościowy przym. od **Wolność**: Gromadami iść na hale, na te polany wolnościowe. Ork. Będziemy strzegli wolnościowych urządzeń naszej konstytucji. Otrzymańie pewnej miary praw wolnościowych. Srzn. Ukaz W. Czasy wolnościowe.

Wolność, i i. blm., rz. od **Wolny**: W. druku, sumienia. W. woli. Troc. (= *wolna wola*). W. od podatków. Kn. (= *zwolnienie, możność nieplacenia ich*). W., wyzwolenie od prawa, od sądu, egzemeja. Kn. Ktokolwiek na roli osiadł, a wysiedziawszy lata na W. od robocizny lub czynszu naznaczonego, odszedł... Cz. W. od pospolitego ruszenia. Troc. W. języka, wyprawność języka. L., Troc. (= *wytrawność, gadulstwo, chłastanie językiem*). W. obyczajów (= *wolne obyczaje, rozluźnienie, rozwiązłość obyczajów, rozpasanie, rozpusta*). W. żołądka = *wolny żołądek, rozwolnienie, laksza, purgans*: Acz mocniejsze medykamentu laksujące szkodzą, jednak W. stołców jest potrzebna chorującym na wątrobę. Krup. Teraz zbytnią mamy W. żołądka, po chwili katar... Pileh. W. żołądka. Orzesz. W. od bólu. Kn. W. od urzędu abo powinności, abo roboty powinnej, *vacatio*. Kn. (= *czas wolny, nie zajęty*). 2. *rządzenie ś. swoją wolą, dowolne rozporządzanie sobą, swoboda, niezależność, niepodległość*: W. jest władza czynić a. nie czynić podług nakłonienia ś. umysłu. Jan. W. jest żyć, jak kto chce, według Pana Boga i rozumu nie zawiedzionego

błędami żadnemi. Birk. W. jest żyć jako chceć bezpiecznie w swym domu, oprócz Boga, praw, sądu, nie podlec nikomu. Błaż. Tego wolnością nie mamy zwąć, iż kto podług swej woli żyje, ale to jest prawdziwa W. a swoboda żyć podług prawa. Górń. Niech każdy zdrowy rozumem W. i niewolność obaczy oboje. Bach. Temu największą sam Bóg W. nadał, który wolnym w niewoli i pętach być może. Jabł. Przy cnotcie W. dobra, oprócz cnoty swawola jest; pod prawem W. prawdziwa, bez sprawiedliwości niewola jest. Górń. W. zła. Kn. (= *swawola, samowola, rozpasanie*). Prawdziwa i pomiarkowana W. taka jest, kiedy ten, co mnie dziś sądził, jutro przede mną pozwany stanie. Górń. Starzy chrześcijanie, którzy za pogaństwa kupne niewolniki mieli, wszystkim W. dawali, jako braci w Chrystusie. Skar. Żaden ś. na taką i w takiej wolności nie urodził, żeby Pana Boga, króla, urzędów i praw słuchać nie miał. Skar. Złe użyli wolności swej: chcieli być Bogu równi. Skar. Co jest W. bez posłuszeństwa duchownego i świeckiego urzędu? Izali nie konie bystre bez woźnicy, łośka bez przwoźnika, dzieci głupie bez mistrza? Skar. Sami częstokroć nie wiemy, co czynić, gdy ś. koła rozbieżą, a W. wyuzdania w swawolą i szaleństwo pójdzie. Birk. Służba W. traci. Prz. Czapka u Rzymian była znakiem wolności, bez której niewolnicy chodzili. Warg. Położył życie za W. Troc. Z szwankiem, z ubliżeniem wolności ś. to dzieje. Troc. W. utracić. Troc. W. dobra, ucziwa. Troc. Pochwały godna W., gdy z brzegów nie wylewa, ale w swojej zostaje porze. Troc. W. darować niewolnikowi, więźniowi. Troc. Udarować kogo wolnością. Puścić kogo na W. Odzyskać W. Wyszedł na W. Troc. O W. sprawa, sąd. Troc. W. kraju, państwa = *samodzielność, niezawisłość, autonomia*. Pędzą nas do straty wolności naszej, jak pod sieć kuropatwy. Rej. Przystoi dobremu każdemu za W. pospolitą, za cześć narodu i za zdrowie króla swego wszystkie trudności podjąć, krew rozlać, nakoniec gardło dać swe. Orzech. W. obywatelska. Wolności obywatelskie = *przywileje, prerogatywy*. Wolności i swobody szlacheckie. Troc. Trzeba ś. obawiać, aby ta zbytnią W. nasza nam wielkiej niewoli nie przyniosła. Biel. M. Nie, niemasz dla cnotliwych piękniejszego zgonu, jak lec w obronie prawa, wolności i tronu. Nar. Głos wolny, W. ubezpieczający. Leszcz. W., równość, niepodległość. W. polityczna, wolne używanie praw obywatelskich. L. Lepsza mniej porządna W., niżli najdośćatniejsze samowładztwo. Troc. W. z urodzenia, z rodu. Kn. Zawsze z wawrzynów drzewo wolności wykwiła. Mick. O! gorzka wolność i chwila odlotu! jam do ciemnego już przywykł namiotu. Słow. [Ocz mi przyjdzie z mojej rumienności: nie mogę mieć pańskiej wolności] (= *swobody*). 3. *możność, prawo*: Kiedy pan wsi ... kmiotównę ucisnie gwałtem, ... rodzicy onej to gwałtownice (= *zgwaltconej*) odejść mają W. Św. z Woc. [Jabym nabrała, zebym W. miała, ale mi matula komorę zamknęła]. Mam W., dał mi W. odjechać do domu. Troc. 4. † Na W. zdać = *na wolę, zostawić do wyboru, do dyskreccji. na czyje uznanie*: To, co jest na W. zostawiono, tedy może być przyjmowane i nie przyjmowane dobrym sumieniem. Gil. Apostołowie na W. czas i sposób postu dali każdemu. Zigr. 5. *wolne używanie swej wolności, niekrepowanie ś., odwaga cywilna, wolno-*

myślność, wolnomówność: Biskup wolności swej przed cesarzem nigdy nie tracił, ale jego wolną mową nie ś. cesarz nie obraził. Skar. 6. p. **Wola**: W., miejsce wolne, wola, wolnica. L. Kto wpróżd osadził na wolności osła, niż do lemiesza wprężony i trzosta? Chr. Klucze cechom od wolności odejmowano. Smotr. (rzemieślnikom klucze od ich przywilejów i składek poddierano. Smotr.). Peddani, co na wolnościach mieszkają. Troc.

Wolnowierca, y, lm. **y** człowiek lekko traktujący dogmata wiary z jego rozumem niezgodne, *libertyny, niedowiarzek, wolnomysłiec*. L.

Wolnowierny nacechowany wolnowierstwem, *libertyński, wolnomysłny*.

Wolnowierstwo, a, blm. krytyczne zapatrywanie ś. na artykuły wiary, niepoddawanie ś. powadze dogmatów religijnych, *libertyństwa, niedowiarstwo*: W., przesadzanie wolnością myślenia w rzeczach wiary. L.

Wolnowładca, y, lm. **y** = **Samowładca**.

× **Wolnowładczyni, i**, lm. e forma ż. od **Wolnowładca**.

× **Wolnowładnie** przys. od **Wolnowładny**. Troc. L. × **Wolnowładność, i**, blm., × **Wolnowładztwo** rz. od **Wolnowładny, Wolnorządy**.

× **Wolnowładny** p. **Samowładny**: W., samowładny, wolny w władaniu. L.

× **Wolnowładny** p. **Samowładny**.

× **Wolnowładzca, y**, lm. **y** = **Samowładca**.

× **Wolnowładztwo, a**, blm., p. **Wolnowładność**. Troc.

× **Wolnusielki** p. **Wolnuchny**. Troc.

Wolny (jako orzeczenie) **Wolen i** mający wolność, korzystający z wolności, rządzący ś. swą wolą, *samowolny, swobodny, nie skrępowany, niezależny, niezawisły*: Na jedno wyjdzie powiedzieć: mam władzę obrania, a.: jestem W. L. Człowiek jest W. w sprawach swoich, od samej tylko woli swojej, jako od pewnego początku złych i dobrych uczynków, mając dependencję. Kfok. Wola nasza wolnaby nie była, gdyby w naszej mocy nie była, a iż w naszej mocy jest, przeto wolną jest. Skar. Dla mnie wolno wierzyć temu, wolno nie wierzyć: wszak wola ludzka jest wolna. Boh. Wolne są myśli ludzkie. Siem. J. Na wolnej jest woli naszej rzeczy doczesne opuszczać, a bo od przyszłych nieskończonych odpaść. Skar. Ten jest prawdziwie i jedynie W., który ani strachowi, ni złym jest powolny. Jabł. Kto żądcom nie jest, tylko swym bogom poddany a enocie, rozumowi, wolnym ma być miany. Jabł. Nie każdy wolen, który oków nie nosi. Bach. Jestem człek W., z miasteczka rodem, nikomu nie poddany. L. W. sobie człowiek, swobodny. Kn. Jako mamy przyczynę poddanych naszych w niewolnym a. raczej w niewolnym prawie utrzymać? L. Study nie wolni, ale rękomańcy, zamienieni być mogą, dlatego iż ś. z niewoli wyłomić nie mogą. Sz. Uczynić kogo wolnym, wolność darować więźniowi, niewolnikowi, wolno go puścić. Kn. Lud Nowego Testamentu jest W., bo przez Syna Bożego wyzwolony jest. Wiśn. Posół ma być wszędzie wolen. Biel. M. (= ma mu być wszędzie wolno, nie może być przytrzymanym). W wolnej Rzpłtej trzeba, aby był język W. Bud. B. (= nie tamowany, nie zabroniony, nie ograniczony). Wolnym językiem puścił ś. na cesarza o takie biskupom rozkazywania. Skar. (= nie krepując ś.; śmiałym, nie pardunującym). Biskup ten wolności swej pod cesarzem nigdy nie tracił, ale

jego wolną mową nie ś. cesarz nie obraził. Skar. Głos miał w kazaniu tak W., że nim władał, jak chciał (= *gietki, wyrobiony, posłuszny jego woli*). Głos W., wolność ubezpieczający. Leszcz. Obwiniony pozostaje na wolnej stopie. W. naród. Troc. W. z rodu. Troc. W. szlachcie, *baron*. Troc. Wolne miasto. Troc. (= *niezależne od żadnego państwa*). W. jarmark. Troc. (= *na którym nie pobierają opłat*). Port W. (= *porto franko*). Wolne dobra, wolna majątność. Troc. (= *nie uiszczające żadnych opłat*). Wolna droga = *publiczna, otwarta*. Ich nazywają uniwersały *liberi* czyli wolni w tym znaczeniu, iż czynszów nie płacili na rzecz dworu. Paw. Jesteś sam w sobie wolen, inszym nie holdujesz. Jeżow. Zostawić komu wolne ręce = *dać mu swobodę działania*. Wolna praktyka = *nie przez posadę, służbę wymagana*. W. słuchacz = *słuchający wykładów bez praw i obowiązków stalego studenta*. Sprzedaż z wolnej ręki (= *poza licytację*). Wolna głowa, wolna myśl. Troc. (= *nie przygnębiona, nie zaprzętnięta, lekka, niefrasobliwa*). Anglja nie tylko sama jest wolnohandlową, lecz i zmusiła Francję do wprowadzenia wolnego handlu w niektórych kolonjach. Knt. 2. *czasowy, niezajęty, niezatrudniony; który ś. już załatwił*: W., niezatrudniony, niezabawny, łacny, próżny. L. Witold we wszystkie czasy był tak dalece niewolny, że też i u obiadu sządził i posły odprawował. Błaż. Jeżeli będziesz miał godzinę czasu wolnego, to przyjdź do mnie. Czart. A. Wolniejszemi czasami zacząłem i innych pisarzy czytać. L. W. teraz jęgomość. Troc. Wolen jest od zabawy. Troc. [Jakem cię poznała, nie mogę być wolną, ani żyć bez ciebie, ani być spokojną] (= *nie mieć niezaprzętniętej głowy*). 3. *niezajęty, stojący pustkami, próżny, pusty, który można zająć; wakujący; otwarty*: Mieszkanie wolne. (= *nie wynajęte*). Pokój W. Dorozka wolna. Miejsce przy stole, w powozie, w teatrze wolne. Droga wolna (= *otwarta do przejścia, do przejazdu*). Gościniec W. Troc. 4. od czego, + czego = *wolniony od czego, próżen czego*: Opiętny od djaba W. Birk. Wolną od spraw wielkich głowę schraniaćby należało pod cienie ogrodowe. L. W. od niebezpieczeństw, bez pieczy, bezpieczny. Kn. Wolnemu trosk i ciężkiej prace ściele makowe sen materace. Zabł. W. był wtorek od grzotom i huku, lub w szyku przez dzień stały wojska obie. Jabł. Przypatrzenie mizernej ś. cerze człowieka tego, ludzie zakamiali: otom przywiódł wam napoty martwego, niemasz w nim członka od bicia wolnego. Ody. (= *bez bólu*). Wolnej niemasz bez długu wsi i majątności. Bardz. (= *czystej*). Temu, kto mi powierzył pieniędzy, tyle oddam, ilem wziął, a oddawszy, jużem W. Górn. (= *skwitowany*). Wolen od bojaźni, od kłopotu, od bólu. Troc. W. od rachunków, od liczby dawania. Troc. W. od gospody dworskiej. Troc. Wolen mieszczanin od podatków, chłop od pańszczyzny, od powinności jakiej. Troc. 5. *bezzenny; niezamężna, do wzięcia*: W. co do postanowienia, czyli małżeństwa, bezzenny, niezonaty. L. Jeśliśby mąż wolny z cudzą żoną sprawę miał, tedy cudze łożo nierządem cudzołożnym maże ś. Kucz. Gdy W. wolną zgwałcił... Sz. Będąc wolnym aż do tego czasu, wziął na starość jarmzo niewoli. L. (= *ożenił ś.*). 6. *do wyboru zostawiony, dowolny, dobrowolny*: Dają im to czasem w wolne używanie. Paszk. Panięstwo a żywot bezmęski a beżeniński jest W. a. żadnemu stanowi nie rozkazany od Boga ku chowaniu. Gil. Jezus wolną mękę przyjął dla zbawienia narodu ludzkiego.

Stryk. W. regiment, żołnierz. Troc. = *ochotniczy*. Wolna chorągiew. Troc. 7. *nie zabroniony, dozwolony, niebronny; bezpłatny*: Wstęp W. Bilet wolnej jazdy. Ir.: Wolne żarty! (= *chybà żartujesz! żartuj zdrów!*). Wolne ucho, łaskawe (= *zstępne, dające posłuch*). 8. W. list = *wolność zabezpieczający, żelazny; pasport, glej*: W. list, świadectwo podróznego. L. Listy u cesarza, *salvi conductus*, albo wolne listy wyprawili, aby niemi Husa do Konstaneji przyłudzili. Baz. Po 30 dniach, wolne listy otrzymawszy, rozeszli s., każdy w swą stronę s. udawszy. Paszk. W. list, pasport. Troc. 9. *luźny, obszerny, dostatni, przestronny, szeroki, nieciasny, swobodny*: Wolna ciężciwa. Troc. W., nietęgi luk. Troc. Wolne więzy. Troc. Suknia wolna (= *nie opięta*) Wolna gęba = *duża = krzykliwa, wygadana, wyparzona, wytrawna*. W. język, przestworna gęba, *soluta lingua*. Kn. Wolne powietrze = *otwarte, niezacienione, niezaduszone*. Wolnego zażywać powietrza. Troc. Wolne niebo. Troc. W. plac. Troc. (= *nie zabudowany*). Muzyka taka dęta dobrze s., osobliwie na wolnym powietrzu, wydaje. L. (= *pod gołym niebem*). Zapach ziół czujemy na wolnym powietrzu. L. Na wolnych i przewiewnych miejscach ożywiają nas i czerstwą wdzięczną kwiatów pary. Świt. Z ogrzewającego macierzyńskich wnętrzości powicia rozwiązanego owiało wolniejsze powietrza. Pilch. 10. *ślaby, nie gwałtowny, nie ostry, nie forsowny, nie tęgi, folgujący, łagodny, lekki, nie napięty*: Wprzód im według młodości luk W. dają; potem, gdy ich w czerstwości męźniejszych doznają, dają tęższy i dłuższy. Paszk. Żebym miał mówić, że ta dziewczyna nierządne prowadzi życie, byłoby za grubo, szukać trzeba wolniejszego wyrazu. L. (= *delikatniejszego, oględniejszego, łagodniejszego, grzeczniejszego*). Skóra łosia jest nad inne delikatniejsza, miękka i wolna. Haur. (= *nie śriska, rzadka, pulchna*). W. ogień. Wolnym ogniem był pieczony (= *powolnym, nie raptownym, nie gwałtownym*). Piec na wolnym ogniu. Bieg (i t. p.). W. = *powolny, leniwy, nie prędki*. W milę jedne rachujemy dwie godziny wolnego chodu. Biel. M. Książd Robak po dziedzińcu wolnym chodził krokiem, kończąc ranne pacierze, ale rzucił okiem na pana Tadeusza. Mick. Woda wolna = *letnia, ciepława*: Woda wolna, która ani jest zimna, ani gorąca, ani też ciepła, ale tak umiarkowana, że nie w onej wodzie zbytnie nie czuć. Syk. Zatyka s. dobrze fjola, stawia s. w wolnym cieple. Krup. (= *letnim*). Wolnej przynieś wody. Troc. Od wolnego coraz do twardszego postępować trzeba. Troc. Wolnym, nieprętkim szli krokiem. Troc. (= *noga za nogą*). W. mróz. Troc. Wolna zima. Troc. Wolna to była bitwa. Troc. 11. Wolna mowa (Troc.) = *nie wiązana, proza*. 12. Styl W. (Troc.) = *naturalny, nie nacągany, nie wymuszony, swobodny*. 13. anat.: Staw W. (orthrodia) (Girt.), przestronny staw płytki (Urs.), lekkie wpojenie (Perz.), stawoskład różnoległy (Ryszk.). Wolne żebra (costae fluctuantes). 14. chem. *nie zostający w związku chemicznym*: Tlen W. 15. ekon.: Dochód W. a. swobodny = *ta część dochodu czystego, która po zaspokojeniu potrzeb i utrzymania człowieka a. rodziny pozostaje do rozporządzenia dowolnego*. † Wolne dobro = *maństwo, feudum*. Tuch. 16. fl. i ryb.: Wolna woda, p. fl. i ryb. Cichy. 17. gim.: Wolne ruchy = *ćwiczenia gimnastyczne bez przyrządów*. 18. patol.: Wolna odprowadzalna przepuklina (hernia reponibilis s. libera). 17. teatr.: Wolna okolica = *dekoracja*

teatralna przedstawiająca polankę, wiejską okolicę i t. p. W., ego i. lm. i: W innym miejscu przez wolnych rozumieć należy mielci, którzy siedzą na woli świeżo osadzeni. Paw. 2. [W., lm. e] *polonez*: Potym starsi wiekiem gospodarze, dalej młodzież, muszą przetańczyć wolnego, czyli polskiego, mazura i krakowiaka, i to s. zowie taniec jeden. (10).

Wolnyn, u, lm. y min. *odmiana barytu*.

Wolontarjusz, a, lm. e, Wolontarjusz, Wolontarjusz, Wolontarz, X Wolonter, Wolontarz i. *ochotnik, żołnierz, który z własnej chęci wstąpił, do wojska*. 2. ten, co pracuje bez wynagrodzenia dla obznajmienia s. z zawodem.

Wolontarjuszowski przym. od Wolontarjusz; Wolontarski.

Wolontarski p. Wolontarjuszowski: Było kilka chorągwi wolontarskich, które wodził Muraszka. Wolontarz, a, lm. e p. Wolontarjusz: Wpływowi Tatarowie, jako wolontarze przy chorągwiach kozacko-tatarskich. Rol.

X Wolonter, a, lm. rzy p. Wolontarjusz: Przeprowadzili z sobą p pięciu, sześciu, dziesięciu, po dwóch i trzech, ile kto mógł, ludzi na dobrych koniach, zapisując s. w wolontery. Ochoc.

[Wolony, Wolóny] *wybrany*.

Wolowan, u, lm. y kuch. *rodzaj pasztetu z mięsą, obłożonego ciastem*.

Wolowanki, nek, blp. *rodzaj ciastek z kremem lub z konfiturami*

Wolowaty p. Wolaty: W., który purchawkę pod gardłem na szyi ma, *strumosus*. Mącz. P. Gardłacz.

Wolowy przym. od Wolo; Wolawy: Żyła wolowa.

[Wolóny] p. Wolony.

Wolt, u, lm. y fiz. *jednostka praktyczna siły elektro-wzbudzającej*: Jednostka złożona wolt-ampier toż samo, co wat.

Wolta, y, lm. y l. *szybki, zręczny obrót*. 2. Henryk tańcom oddawał s. namiętnie, a najwięcej, kiedy już cugle popuścił, sztuczny, z których jeden po francusku nazywał s. W. Bart. 3. fecht. = a) *posuwanie s. dokoła z przeciwnikiem w czasie walki*. b) p. Wywrotka. 4. kar. = a) *zręczne, niewidzialne przez przeciwnika przemycenie karty z wierzchu talii pod spód*. b) *rodzaj przegranej w grze, zwanej "ekarte"*. c) *wzięcie wszystkich lew w grze zwanej lombrem*. 5. koń. a) *zręczny zwrot konia na miejscu; bieg kręty koni wokoło*. W. mała = *okręcanie s. wokoło na koniu*. Gem. b) *fi-gura przy trenowaniu koni: szesnaście kroków, zrobionych przez konia wokoło*. 6. muz. raz: Pierwsza, druga W. oznacza pewien sposób powtórzenia całego ustępu.

Woltaiczny fiz., przym. od Wolt: Stos W. Konglomerat W. Indukcja woltaiczna, p. Indukcja.

Woltait, u, lm. y min. *jeden z siarazanów żelaza*.

Woltametr, u, lm. y *przyrząd służący do mierzenia siły, czyli natężenia prądu galwanicznego z rozkładu wody*.

Wolter, a, lm. y *fotel wygodny à la Voltaire, Wolterowski*: Były tam szezlongi, fotele, kozetki, woltery. Krasz.

Wolterjan, a, lm. anie p. Wolterjanin.

Wolterjanin, a, lm. anie, Wolterjan, Wolterjanista, Wolterzysta *zwolennik wolterjanizmu*: Poczawszy od owego kapitana, który powrócił z Francji zupełnym „niedowiarkiem Bożym“, spotykało s. wolterjanów mnóstwo. Krasz. Wśród współczesnych panów i paniczów, po większej części wolterjaninów (1).

Wolterjanista, y, lm. ści p. **Wolterjanin**: W. do szpiku kości. Dęb. L.

Wolterjanistka, i, lm. I forma ż. od **Wolterjanista**: Księżna nie była sawantką, filozofką, wolterjanistką. Dęb. L.

Wolterjanizm, u, blm. *przejęcie ś. duchem Woltera: wolnomysłność, sceptycyzm w rzeczach wiary; niereligijność, bezbożność, bezwyznaniowość, niedowiarstwo, ateizm, libertynizm*: W mieście wszystko, a nawet wiara, pochodzi od prawidła mody; na wsi toż samo małpiarstwo głupie doprowadza bardzo rozsądnych zresztą ludzi do powierchowego wolterjanizmu, który na ustach mają tylko. Krasz.

Wolterjański przym. od **Wolterjanizm**; **Wolterowski**: Ci biskupi obadwaj wolterjańscy. Bart.

Wolterowski I. p. **Wolterjański**. 2. p. **Wolter**: Rozparty w wolterowskim krześle, twardo zasnął. Fred. A. Dokoła kilka wygodnych foteli, tak zwanych wolterowskimi. Byk.

Wolteryzm, u, lm. y *frasz, rozmowa w duchu wolterjanizmu*: Rozmowę z babką moją o Litwie przenośli nad te modne wolteryzmy salonowe. And.

Wolterzysta, y, lm. ści p. **Wolterjanin**, zwolennik i naśladowca **Woltera**: Już to sam P. Bóg tak urządził, a wolterzyści napróżno przeciw temu występują. Pobyt długi w Francji uczynił go wolterzystą i niedowiarakiem. Chm.

Wolterzystka, i, lm. I forma ż. od **Wolterzysta**.

Woltmetr, u, lm. y p. **Galwanometr**.

Woltindukcja, i, blm., fiz., p. **Indukcja**.

Woltyż, u, część. w lm. **Woltyże** gim. różne sposoby wsiadań na konia, poręcze i rek.

Woltyżer, a, lm. owie I. *żołnierz lekko uzbrojony, aby mógł robić lekkie obroty*: W. w wojsku, gatunek żołnierzy lekkich L. W każdym pułku piechoty polskiej ostatnich czasów były trzy rodzaje żołnierzy: grenadierowie, fizyljerowie i woltyżerowie; ci ostatni wybierani z ludzi dobrego sprawowania, wytrwałych, odważnych i ruchliwych, choć szczerpłych i niskich, pełnili służbę wywiadowczą przedniej straży. Gemb. 2. ten, co umie zręcznie łoczyć koniem, co wyprawia zręczne sztuki przy pomocy konia nie osiodlanego. 3. skoczek na linie, linoścoczek, kuglarz, gimnastyk. 4. lm. y *kula krokietowa, która już skończyła grę, ale nie dobita do pikiety*.

Woltyżerka, i, lm. I. forma ż. od **Woltyżer**: Widok zdrowych i zręcznych woltyżerek. 2. p. **Woltyżerowanie**. 3. gim. *przerzucanie nóg z jednej barjerki na drugą, przy jednoczesnym trzymaniu ś. rękami za obie poręcze*.

Woltyżerować, uje, owa I. *lekko skakać, przeskakiwać, latać tu i owdzie, bujać tam i sam*: Biegaj, gdzie cię posyłam; ja po swojemu zaczę W. od domu do domu, od małej do wielkiej, od blondynki do brunetki. 2. *toczyć, robić zwroty koniem; wyprawiać sztuki na koniu nie osiodlanym*. 3. *skakać na linie, pokazywać na niej sztuki*.

Woltyżerowanie, a, blm., **Woltyżerka** czynność cz. **Woltyżerować**.

Wolumen, u, lm. y p. **Wolumin**.

Wolumenometr, u, lm. y *przyrząd do ocenienia objętości ciał dziurkowatych i sypkich zapomocą zanurzania ich w płynie i zmierzania objętości płynu nie wypchniętego, rodzaj areometru*.

Wolometr, u, lm. y *przyrząd do mierzenia objętości gazu, rodzaj areometru*.

Wolumin, u, lm. y, **Wolumen** I. *gruby tom, zeszyt papierów, wielka księga, foljał*: Oprawny ten

W., ozdobiony rysunkami w liczbie około pigulset. 2. *objętość*. 3. muz. *sila i objętość głosu*: Głos jej ani pod względem woluminu, ani pod względem ekspresji i dźwięku iść nie może z głosem Julii w porównaniu. Jeż.

Woluminarny przym. od **Wolumin**: Ależ to dzieło woluminarne; cóż to właściciel? Jeż.

Woluntarjusz, a, lm. e p. **Wolontarjusz**. Pot. Były tam poczty rozmaitych paniań i woluntarjuszów. Warg. Hetman wielki koronny z kwarcianym żołnierzem i woluntarjuszów licznymi pocztami pod Sarnowem podówczas obozem leżał. Boh.

Woluntarjuszowski przym. od **Woluntarjusz**; **Wolontarjuszowski**, **Woluntarski**, **Woluntarystyczny** *ochotniczy, dobrowolny*.

Woluntarski p. **Woluntarjuszowski**. Troc. Na woluntarską kureneją złota hamulec- wina w konstytucji wyrażona. Rz.

Woluntarystyczny p. **Woluntarjuszowski**: Szerzyć ś. zaczęła woluntarystyczna teoria Schopenhauera.

Woluntarz, a, lm. e p. **Wolontarjusz**. Troc.

Wolunter, a, lm. y p. **Wolontarjusz**: Raport obejmuje z kawalerji powiatowej ludzi 126... wolunterów ludzi 9. T. K.

Woluta, y, lm. y bud. *ślimakowata ozdoba kapietelu kolumny w stylu jońskim, podobna do wzaju pergaminu, spłaszczonego pośrodku, a zwiniętego w obu końcach*: W. jońska.

Wolwas, u, lm. y *króbka, opalka, kosz pleciony z lyka, wiciny, na prętach drewnianych, do noszenia węgli (w kuźni, w hucie)*.

Wołacz, a, lm. e I. ten, co woła. 2. gram. nazwa piątego przypadku, X przypadek wołających. Kn.

Wołać, a, aI I. *wydawać głos mocny dla wyrażenia myśli a. uczucia, podnosić głos, hukac, wykrzykiwać, krzyczeć*: W. dicitur de clamore humani vocali et significanti. Kn. Wołałem, prosząc o rachunek, ale przez długi czas żadnego dowołać ś. nie mogłem człowieka. Jam głos wołającego na puszczy. Wuj. Gwałtu W. Boh. Wesole po ulicach wołają: *vivat!* Troc. Nieprzystojna w radach W. Troc. Na Żyda (za Żydem) wołają. Troc. Mazury tylko wołali za Henrykiem. Krasz. W. przeciw temu gwałtowi będę. Troc. (= *krzyczeć, protestować*). [W. przez ludzi=mówią o chorobie, w której niby z chorego głos jakiś wychodzi; uważają to za znak, że zły duch w człowieku siedzi i woła lub odzywa ś.]. Wołam sobie jak orator albo kaznodzieja, krasnomowskie ś. ćwiczę. Kn. Wszystko, cokolwiek mówi, głosem wielkim woła. Protr W. do kogo = *zuracać ś., odzywać ś. głośno, zuracać, zanosić, wznosić głos*. Cały dzień wołam, Boże mój, do Ciebie, a Ty prób nie chcesz przyjąć mych do siebie. Kochan. Głos krwi brata twego woła do mnie z ziemi. Wuj. Nie chcesz, aby ścisk poddanych twoich wołał na cię do nieba, obchodźże ś. z niemi sprawiedliwie. Hrb. (= *skarżył ś., powstawał na cię*). Między wołającymi grzechami do nieba najpierw głos zabójezy ojczyzny klasz trzeba. L. Ucisnienia do nieba wołają. Troc. Do Ciebie, Panie, pokornie wołamy, lzy wylewając, serdecznie wzdychamy. Pśń. Goście wołają: *piwa! wódki!* Troc. Wołają: *jeść! pić!* przynieś im. Troc. Żart.: Buty pić wołają (= *śq dziurawe*). Przen.: Pamięć, jak przeszłości echo, woła do mnie. St. wil. 2. kogo dokąd = *przywoływać, przyzywać, używać, powoływać, żądać (przybycia)*: Przyzywam kogo,

wołam do nieba. Kn. Wołam kogo jeść. Kn. Wołają mię do nieba. Kn. Wołaj go na obiad. W miastach niewiaści niedługo zabawi w kościele: jakby jej kto wołał, bieży pilno do szynku. Comp. (= jakby ją co gnało, pędziło). Sam ś, znalazł nie wołany Seneka. Krasz. [Wołają Maryjanny do domu spać. Za mię wołała]. W końcu zimy do wojny czas wołał. Warg. (= naglił). 3. czego, co = żądać, domagać ś.: Głowa moją jakoś o nos jego otrąciłem ś, że zaraz chustki W. począł na otarcie krwi. L. Oto dla siebie niezbożnych na ziemi, ci, co od nich są w użyciu zgorzonymi, W. do Boga pomsty nie poprzestana, żeby ich słuszną uskromił witaną. Chr. Są grzechy niektóre do Boga w niebo o pomstę wołające. Skar. Grzechy wołające o pomstę do nieba (a.: do Boga) (= domagające ś., wzywające jej). Przen.: Nieprawidłowość wołająca o pomstę do Boga (= krzyżująca, oburzająca, przejmująca zgrozą). Krzychał na Stacha i o węgry. wołał. Moraw. Przen.: Gospodarz, woła o komorne, wierzyciel o pieniądzu (= upomina ś.; domaga ś. ich; stoi nad karkiem). Przen.: Idź, gdzie cię twoje przeznaczenie woła. Moraw. (= powołuje, wzywa). Pójźd, Miryłu, gdzie cię twe sprawy wołają. Lubom. (= czekają, wymagają twojej obecności). Nędza jego o miłosierdzie, o pomoc woła. Troc. Wojny wszyscy wołają. Dm. [Dzieci, z ojca chleba nie wołajcie. Ten jeste woła o srybne podkowy. Mógęś na mnie tego talara nie W. (= nie dopominać ś. oddania talara). Każda roślina we św. Jan woła o chrzest]. 4. [W.] głościć, ogłaszać: Juze go dwa razy wołali w kościele (= dwie zapowiedzi jego wyszły). Zapowiedzi dali W. 5. [W. na kogo]= krzyżować, wymyślać, łajać, besztać go. 6. na kogo = nukać, ponukiwać, znagać, naglić. popędzać go. przypominać mu: Sam zrobi, nie trzeba nań W. 7. na kogo, [kogo]= nazywać, mianować, tytułować. mówić mu zwracając ś. doń: Jać wytrwam, choć mię będą fraszkopisem W. Kochan. Jak cię wołają? Sienk. (= jak ś. nazywasz, jak twoje imię, jak ci na imię). Woła na mnie: ciociu! W. na kogo po imieniu. W. na psa: Zefir! (= wabić go: Zefir). [Wołają go Jasiek, piszą Gąsienica, nazywają Slimak (= ma na imię Jasiek, nazywa ś. Gąsienica, przezywają go Slimak). Wołają me Wojtek, pisem sie Topór, a nazywajom mnie „Do Chropka“. Sopy, gdzie było stoi, wołajom siatrami. Wołają na niego Waluś. Dziadusiem wołają na ojca]. 8. myśl. (o puha-czu) wydawać głos właściwy puha-czowi. W. ś. I. zwoływać ś., nawoływać ś., skrzykiwać ś.: Wołali ś. i kukali ptaszkowie, swatając, zapraszając ś., kłójąc. Krasz. 2. nazywać ś., mieć imię, mieć na imię: Syn mego rodzzonego woła ś. Zbyszko. Sienk.

Wołak, a, lm. i bot., p. Grzyb.

[Wołák, a, lm. i] byczek.

Wołanie, a i. btm., czynność cz Wołać: Wracanie wołaniem, *avocatio*, przed. przyzywanie, *accersitus*. Kn. Nie po tym wołaniu. Troc. 2. lm. a okrzyk, głos, hasło: U Turków W.: hu! znaczy: niech żyje! Kłok. Nalegali wielkimi wołaniami, żądając, aby Jezus był ukrzyżowan. Sekl. Usłysz W. nasze! Słysz W.! Wysłuchaj, Panie, modlitwy naszej.—A W. nasze niech do Ciebie przyjdzie.

Wołanie się, a ś., btm., czynność cz. Wołać ś. [Wołaszek, szka, lm. szki] p. Wól. [Wołaszynek, nka, lm. nkij] p. Wól.

Wołchonskoit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylkoidów, z rzędu wodorokrzemianów, z grupy nontromitu.*

Wołek, lka, lm. lki] I. [W.] p. Wól: Młody W. nierobotny. Jabł, Ktoby z młodych byczków chciał mieć wołki nierzezane, ten pierwej, niżliby ś. z krowami poczęty więzać, dwa miesiące przedtym jęczmieniem je dobrze wytnąć ma, tak ś. wołkami potym staną bez rzezania. Syr. Nie ma-li koni, wołki mu zajmują. Birk. Co wołków, jałowiczek, baranów ubóstwu pojemy! Falib. 2. zool.: W. zbożowy (calandra granaria) żuczek z rodziny ryjkowców; zagnieżdża ś. na śpichrzach i wydrża nasypane tam ziarno. Mole, co je wołkami zbożowemi mienia, niszczą zbiory. Tom. Wołki i myszy zboże stoczyły. Troc.

Wołkonskit, u, lm. y min. *krzemian chromo-żelazny glinki wodnisty, z wodnianem chromo-żelaznym glinki.* Łab.

[Wołna, y, lm. y] p. Welna.

[Wołniany] przym. od Wołna, *wołniany.*

[Wołocha, y, lm. y] p. Wołoszka.

[Wołochaty] *wołochaty, kosmaty, kudłaty:* Dery wołochate. Ml.

[Wołoczebne, ego, btm., Włóczębne, Wołosebne] I. *chođenje chłopców podczas kwiąt wielkanocnych ze śniewem pieśni Ateleuja lub Konopielka i zbierania jaj i pierogów na wspólną ucztę.* 2. *datek ofiarowany żakom chodzącym po wołoczebnym z oracjami, szopką, gwiazdą i t. p., zwykle składający ś. z jaj lub kawałka słoniny.*

[Wołoczewne, ego, btm.] *wykup, podarek wielkanocny.*

[Wołodar, a, lm. y]?: Na co W. mu odpowiedział, śmiejąc ś. i pomrukując. Krasz

[Wołoduch, a, lm. y] *obżartuch, żarłok, nienasytek, głodomór.*

x *Wołogłowy mający głowę wołową.* L.

[Wołoka, i, lm. i] *ziemia położona między dwiema rzekami, przez którą czasem statki wypadają przewrócić.*

[Wołokita, y, lm. y, Woniuga]=Włóczęga: Lada przybędą, W będzie nam z pod nosa brać gospodarskie córki. Krasz.

Wołopas, a, lm. y *ten, co pasie woły, wolarz, wołowiec.* Troc. Justyn, świniopas, W., cieśl śluga, nakoniec cesarz. Chm. B. Masztalerza albo wołopasa nie z posługi, którą sprawuje, ale z obyczajów szacować będą. Pileh.

[Wołosak, a, btm.] *fasola.*

[Wołosebne, ego, btm.] p. Wołoczebne.

[Wołosek, ska, lm. ski] p. Wól.

Wołosi, wołochów, btp. *lekka jazda wołoska, używana do podjazdów, niepokojena nieprzyjaciela, dostawiana języka, uzbrojona w łuki, pistolety i palasze.*

[Wołosynek, nka, lm. nkij] p. Wól.

[Wołocz, a, lm. e] *zap. wól.*

Wołoszczyzna, y, btm. *wszystko, co jest wołoskie: język, ubiór, obyczaje i t. d.*

Wołoszek, szka, lm. szki bot., p. Chaber.

[Wołoszka, i, lm. i] I. a. [Wołocha] *czamara, czamarka:* W. bajowa na żupanie. Rzew. A ja wezmę na siebie wołoszkę z perwistkami. Rzew. 2. p. bot. Modrak.

Wołoszyn, a, lm. y I. *koń z Wołoszczyzny:* Miałem wołoszyna kasztanowatego. Pas. 2. *dawna gra w karty, w rodzaju wista.* Zdr. Wołoszynek.

Wołoszynek, nka, lm. nki p. Wołoszyn: W. na którym przyjechałem. Sienk.

[Wołoszynka, i, lm. i] *ubiór kobiecy:* Sukienka W., długa za kolana, siwa, zapinana na haftki,

bez rozporka, w tyle marszczona, rękawy wązkie.

[**Wołos**, a, lm. e] p. **Wół**.

† **Wołosć**, i, lm. i p. **Włosć**: Połowcowie, nie przestając, wołosci ruskie plondrowali. Stryjk.

Wołosnik, a, lm. i bot. nazwa ludowa rośliny: turzycza drzączkowata (carex brizoides).

† **Wołosny** tyzczący s. wołosci = włosci: Ludzie wołosni = włoszczanie: Poddani nasi, mieszczenie, ludzie wołosni, sładzy. Stl.

Wołowacenie, a, bfm., czynność cz. **Wołowacied**. **Wołowacieć**, eje, ai stawac s. ociężałym, jak wół, gnuśnieć.

Wołowato przys. od **Wołowaty**: Miał szerokiego, grubokościstego konia, W. wyglądającego. Krasz.

Wołowatość, i, bfm., rz. od **Wołowaty**, L.

Wołowaty, † **Wołowity** ciężki, ociężały, powolny, niezgrabny, gnuśny jak wół, podobny do kłody, bałwanowaty, basalykowaty: Jak go dano do szkoły, tępy, W. i nierychły do pojęcia był. Petr. Gruby a W. lud. Szpiez.

† **Wołowiec**, wca, lm. wcy, [**Wołowiec**] p. **Wolarz**. Troc. Stan wołowców, co woły paszą. Petr. Wołowcy tamtędy ciężkie wozy pędzą. Tol. Przez wołowca w ewangeliji eo s. rozumieć ma, który kupił pięć jarzm wołów i chce ich spróbować? Wuj. Przez wołowce tu rozumieją s. ludzie pracami niepomiernymi i gospodarstwy wielkimi uwikłani. Żarn. Nicefora patriarchę, że z niskiego stanu był, wołowcem nazwano. Skar. Pisarz gorzelniany, 2 parobków od gorzelni, W. Gac.

Wołowik, u, lm. i bot., p. **Drzewigroszek**.

Wołowina, y i. bfm., † **Wołowizna** mięso z wołu a. krowy, mięso wołowe: W., wołowe mięso. Troc. 2. [W.] nędzny, lichy wół.

† **Wołowito** przys. od **Wołowity**, L.

† **Wołowity** p. **Wołowaty**: Konie wroniej maści bywają wołowici. Dor. Ktoś o Sokratesie pierwszy raz go widząc, powiedział, że człowiek W. Bud. B. Chtop W. z gnoju s. wychylił. Trzt.

† **Wołowizna**, y, bfm., p. **Wołowina**: W lecie zdrowsza jest jagnięcina, w zimie zaś zejdzie s. i W. Sak.

Wołownia, i, lm. e p. **Wołarnia**, Troc. W., wołarnia, wołowy chlew. L. Wołownią postawić ciepłą i suchą. Torz. Stare woły do wołowni na ukarmienie biorą. Haur. Utrzymuje s. inwentarz wygodnemi oborami, wołowniami, stajniami, zdrową paszą. L. [W. a. wołownik = obora na woły przy gorzelniach].

[**Wołowniczek**, czka, lm. czki]: Pliszka W., zool., p. Pliszka.

Wołownik, a i. lm. cy p. **Wolarz**. 2. [W., lm. i] p. **Wołarnia**. 3. bot., p. **Drzewigroszek**.

[**Wołowód**, odu, lm. ody] p. **Nalyhacz**.

× **Wołowski** p. **Wołowy**. Troc. (używane:) To dupa wołowska (a. wołowa) (p. Jałopa). **Po wołowski**. (Troc.) przys. jak wół, wołowato, po bydłocemu: Po wołowski, bovatim. Kn.

Wołowszczyzna, y, bfm. pobor od wołow: Pobory owe otrzymały nazwę od przedmiotu obciążonego, jak: rogowe, oczkowe, przylaz, W. Jabł. J. A.

Wołowcy, Woli, × **Wołowski**. i. przym. od **Wół**: Dobry kij dębowy, którymby można i wołowe kości połamać. Boh. Wołowa albo wola choroba, boa. Kn. Wołowa, czyli wola skóra. L. Na wołowejby skórze nie spisał tego, co tu s. działo (trzebaby wolovina o tym pisać. L.). Nie na papierze, ale, jak mówią, na wołowej skórze

historję pisać terazniejszych czasów odmiennych. Haur. Na wołowej skórze tegoż nie spisał, co djabliska ze mną wyrabiali. Oss. Mięso wołowe = wołowina. Pieczeń wołowa = wołowina duszona. Młyn W. = wołami obracany. Sol. Przen.: (o literach): wielki jak wół, sąznisty, toksioowy, wyraźny jak byk: Wołowemi literami wypisana na znaku firma. Wołownią utrzymać może, kto ma dostatek siana wołowego, a nie końskiego. Haur. W. bodziec = oścień. L. Chód W. = ociężały, powolny, ciężki, leniwy. Maże wołowe (= zaprzężone wołami). Gm.: Dupa wołowa a. wołowska, p. Dupa. 2. apt. Krew W. zasuszona, p. apt. Krew. 3. bot. W. język, p. Miodunka. Biały W. język, p. Język. Czerwony W. język, p. Czerwony. [Wołowe oczko] roś. zawilec. Wołowe oczy = nazwa ludowa rośliny: Brodawnik pospolity (leontodon taraxacum). Wołowe oko, p. Gwiazdeczka, Jastrun, Kolotocznik, Rumian. 4. bud.: Wołowe oczy, p. Jajownik: Echin, jajownik, wołowe oczy. 5. zool.: Wołowe oko, p. Strzyżyk.

Wołówka, i, bfm. nieustający targ na tandetę przy ul. Wołowej w Warszawie, który i po przeniesieniu w inne miejsce zachował tę nazwę: Kupić co na wołowce.

Wołyniak, a, lm. cy i. p. **Wołynianin**: Spotkali w drodze młodego Wołyniaka. Krasz. Polaków i Wołyniaków oddzielała od Tatarów bagnista dolina. Górs. 2. a. Doliniak, Spindzak tak nazywają Huculi mieszkańców Kraśnego Łuku około Zabiego.

Wołynianin, a, lm. anie, **Wołyniec**, **Wołyniak**, † **Wołhnyian**, **Wołhnyiec** mieszkaniec Wołhnia, rodem z Wołhnia.

Wołynianka, i, lm. i forma ż. od **Wołynianin**.

[**Wołynka**, i, lm. i] piszczałka; dudy. Goł. Kazał sobie grywać na skrzypcach i piszczałkach (wołynkach). Dar.

Woływać, uje, ywał p. **Wołać**: Bogowie... w odwiedziny... ją (ziemię) woływali. Kon.

Woływanie, a, bfm., czynność cz. **Woływać**.

Wombat, a, lm. y zwierzę workowate, roślinozerne, o niezgrabnej postaci, wielkości borsuka, żyjące w norach podziemnych w Australji.

× **Womit**, u, częś. w lm. **Womity** i. p. **Womitowanie**. Troc. W. czyniące lekarstwo. Troc. W., wyrzucanie przez usta tego, co w żołądku było. Cziah. Mniemałem, że mnie W. nadechodził, jakem to widział. Wys. Na zbytanie womity lekarstwo. Ślesz. W. komu uczynić, wzruszyć. Kn. Dać komu na womity. 2. p. **Womitywa**. 3. to, co womitując zrzucają, błociny, rzygowiny: Jako psi do womitu, tak s. do swej złości źli wracają. Skar.

× **Womitorjum**, w lp. nieod., lm. a, ów p. **Womitywa**.

Womitować, uje, ował, **Wymiotować**, **Womitować**, **Wontować**, **Nitować** [zwrać, oddawać, zrzucac, rzygać, żart.: rebelkować, przechodzić na inną wiarę, jechać do Rygi: Womituję, zwracam, zrzucam. Troc.

Womitowanie, a, bfm., czynność cz. **Womitować**; × **Womit**, **Womity**, **Wymioty**, [**Womity**, **Wonty**].

Womitowy i. tyzczący s. od wymiotów: W., womit czyniący. Troc. Lekarstwo womitowe, p. **Womitywa**. L. 2. bot.: Korzeń W., p. **Korzeń**.

Womity, ów, bfp., p. **Womit**.

Womitywa, y, lm. y, × **Womit**, × **Womitorjum** lekarstwo sprowadzające womity: W., womit. Troc. W., czyli lekarstwo womity sprawujące. Krup. Medykamenta z żołądka niezdrowe rzezy przez usta wypędzające zowiemy womitywami. Krup.

Won, [Wont!], † **Wan**, † **Wen**, † **Wender** i. w. *precz! fora! marsz! hejże dalej!* W. stąd, bo ci drogę pokażę. L. W. W. z domu, diablico. L. Co tu porabiasz? wszak tu moja sala; nie chce, abyś. w niej znajdowały kobiety; W. mi stąd! L. W. mi stąd zaraz! żebyście mi ś. na oczy nie pokazali! L. Jędo piekielna, W. mi z domu, ani mi ś. więcej pokazuj na oczy! L. W. mi bieda z mej chaty, na zawsze cię ś. pozbędę! L. 2. przys. *precz. hen, het; na zewnątrz, na wierzach*: Sok ten robaki w uszu zabija i wyrzuci W.

[**Won, Wona, Wono**] p. On.

[**Wondzie**] przys. *ondzie, tam.*

[**Wonegdy**] *wczoraj.*

† **Wonia**, i, lm. e, [**Wonia**] p. **Woń**. Głos. Nigdy pizma nie przypuszczam, gdyż żadna W. najlepszą jest wonią. Pilch. Z wyspy Kuby powiewa wdzięczna W., która pochodzi z mnóstwa drzew wonnych i kwiatków. Łęcz. Kadzielnicami wonią sobie czynić kazał Skar. Którzy ś. w aptece dłużej nieco bawią, wonią potym miejsca onego z sobą obnoszą. Pilch. Wonią wydawać. Troc. Likwory nie innego nie są, tylko gorzałka zaprawna cukrem albo woniami. L. Zdechliny złą wonią czynią. Bud. U zwierząt jest W. większa. Sak. Za najpewniejszy powód rzeczy wątpliwej mają zmysły, oczy, uszy, dotykania, smaki i wonią. Skar. Myli ś. oko, myli ś. ręka, myli ś. smak, myli ś. W. Skar.

[**Woniaczek, czka, lm. czki**] *kwiatek woniejący.*

[**Woniaczka**, i, lm. i, **Woniaczka**] *bukiet.*

Woniać, a, al i. [**Woniać**], † **Woniać** p. **Wonieć**: Kto w ręku swoich trzyma pomarańczę do obiadu, wonią ją mu od niej ręce do wieczora. Wuj. Bóg woni ofiary waszej bardzo rad W. będzie. Wuj. Perfumy, które woniami, zdrowiu nieraz szkodzą. Wuj. Człowiek, choć nie wonia, przecię żyć może. Sak. Wielu ludzi wina nie tylko pić, ale i W. z przyrodzenia nie mogą. Karnk. Król Kazimierz wina nie pijał i zapachu jego nie mógł W. Tworz. Do stołu ś. panów kwapiać cudzych potraw W. Skar. Nerwy woniąjąca, pierwsza para nerwów mózgu. Krup. 2. [W. tabakę] = *zazywać*.

Woniać, u, lm. y bot., p. **Kielichowiec**.

Woniałowate rośliny, bot. = **Kielichowcowate**.

Wonianie, a, bfm. i, czynność cz. **Woniać**. 2. *powonienie, zmysł powonienia*: W., powonianie, węch, zmysł. L. Oczom, smakowi, wonianiu, dotykanu prostym ś. chlebem ten sakrament widzi. Wuj.

Wonianka, i, lm. i i. *przedmiot, który dla woni przy sobie noszą*: W., rzecz, którą dla woni noszą, z czegołowiek. Kn. W. z ziół, kwiatków pachnących, równianka. Kn. 2. *naczyńko do rzeczy pachnących, flakonik, balsamka, balsamiczka; poduszeczka, materacyk napuszczony wonnościami*. 3. *każda rzecz wydająca woń z siebie*. Troc. Wonne rzeczy (p. Perfumy), wonie, wonianki. L.

[**Woniaćzka**, i, lm. i] p. **Woniaćzka**.

Wonić, i, il i. *czynić wonnym, napuszczać wonią, perfumować*: Szaty lniane W., nakładszy róży całkiem w skrzynie. Sien. 2. p. **Wonieć**: Ziemia kwitnie, woni, pieje, nosi wieniec z róż, rozrzewnienia leje do szczęśliwych dusz. Syrok. Różo nasza! gwiazdo nasza! abyś nam świeciła, woniała, promieniowała. Krasz. Wszystko kwitnie, wszystko woni. Zal. [Smierdzi robotka, a woni chlebiček. Kwiatła woniącego. Krople woniące = *spiritus odoratus s. fumalis*. 3. *wydziałać, roznosić woń*: Różo, gdzie wonisz teraz? Kon. Dwór

twój z wielkim drzewem lip, woniących słodka woń. Wysp.

Wonidło, a, lm. a *wonność, pachnidło, kadzidło* (adoramentum).

Wonieć, ejs, al, **Wonić**, † **Woniać**, † **Woniać** i. *szerzyć woń, wydawać zapach, być pachnącym, pachnąć*: Kwiaty woniejące. Wonna maść, im ją więcej rozcierasz, tym więcej wonieje Skar. Kocha ś. we włosiach w mirze pachnącej umaczanych, i w wieńcach z woniejących ziół powijanych. Otw. [W te lilia wonie kiedy ś. ozwinie]. Tet. Przen.: Kanony apostołskie wszystkie są apostołską nauką woniejące. Skar. (= *ichną* nią). 2. × W. co = *wciągać nosem woń czego, wciąchać*: Nozdrza mają, a nie wonieją. Skar.

Wonienie, a, bfm., † **Wonianie**, a, † **Wonianie** i. *czynność cz. Wonieć*. 2. *czynność cz. Wonić*. [**Wonikrat**, u, bfm.] p. **Wenikrat**.

Wonilan, a, lm. y, **Boswelja**, **Drzewo pachnące** bot. (boswellia) *rośl. z rodziny osoczynowatych*.

× **Woniłodajny**, **Woniłonośny** *wydający woń, wonny*: Fijotek W.

Woniłonośny p. **Woniłodajny**: Woniłonośne fljoki wzywają słodkie zapachy. L.

† **Woniłość**, i, lm. i p. **Woniłość**: Ani nardus swą woniością Maryję ś. równa. Mmc.

[**Woniór**, oru, bfm.] *odwaga, władza, moc*: Teraz już strzygów nie miał wlotu ucieknąć.

[**Woniła krakowska**] *rodzaj przekleństwa*.

[**Woniłowac**, uje, owa] p. **Womitowac**.

[**Woniłowanie**, a, bfm.] *czynność cz. Woniłowac*.

Wonitrawka, i, lm. i bot., p. **Tonka**.

[**Wonity**, ów, bfp.] p. **Womit**.

Woniuwka, i, lm. i bot. (moscharia) *rośl.*

Wonizdradka, i, lm. i bot. (hebenstreitia) *rośl. z rodziny niestatkowatych*.

[**Wonklica**, y, lm. e] = **Wąklica**: W., (garnek) „który sobie Żydówki podstawiają zimą pod ubranie dla ciepła“.

Wonnica, y, lm. e zool. (aromia moschata) *chrząszcz czterocłonkowy długorogi*.

Wonno przys. od **Wonny**: W. a głodno. Kn.

Wonnodymny z którego *dym jest wonny*: Indowie kadzidłem pyszni wonnymym. Stryjk.

× **Wonnokrężny** *okrążony wonnościami, wonnemi wieńcami*: Cóż mi po twojej, huczny Bachu, biesiadzie, gdy nie osiedzie róża przy winogradzie? a. po wieńcu, kiedy W. orszak w swym kole jasnej nie widzi księżny? Nar.

Wonnokrzewowe rośliny, bot., p. **Bożowonowate**.

Wonność, i l. bfm., rz. od **Wonny**: Wyszedł owoc mnóstwa niezmiernego, a kwiatki farby nieodmiennej i wonie wonności nieograniczonej. Leop. Jest też niektóre wino bardzo wonne, które swą wonnością ostrą a subtelną przenika w nosie skórę wonności aż do mózgu. Trzye. (= *powonienia*). Przen.: W. życia pobożnego. L. (= *ureola, powab, wdzięk*). Matka daje uśmiechy, „gaj wonności oddech. Len. 2. lm. i *woń; pachnidło, perfumy*: Namaścili ciało wonnościami. O, ukochaj na wieki te poranku wonności. Len.

[**Wonowej**] *patrz oto*: W., już ś. pobrali.

Wonny i. przym. od **Woń**, *wydający woń, woniejący, pachnący, aromatyczny*: Wonna maść, im ją więcej rozcierasz, tym więcej wonieje. Skar. Przyprawa mydła wonnego. Slesz. Z wyspy Kuby powiewa wdzięczna wonia, która pochodzi z mnóstwa drzew wonnych i kwiatków. Łęcz. Stawał im ten święty, jak mówią, za różany wieniec, bo modlitwy jako kwiatem najwonniej-

szym ubłagał Boga. Birk. Wonne rzeczy, perfumy. L. A wonne ziola perlową rosę strzęsły dziadkowi na nogi bosa. Len. Wonne powietrze odświeżyło zaduch biestadny. Krasz. Klon rozestany koroną na błękiecie, jak baldachim W. Tet. 2. † Kiełki morskie wonne, p. Kiełek. 3. bot.: W. fioletek, p. Fioletek. Konwałja wonna, p. Konwałja. Kosaciec W., p. Kosaciec. W. Koślazek, p. Koślazek. W. krzew, p. Bożowód. W. owies, p. Turówka. W. powój, p. Wiciokrzew Wonna trawa a. trawka = Tonka wonna. Wonna wyczka p. Lędzwan.

[Wont!] p. Won.

[Wontok, u, lm. i] *potok*: Mazurowie potok po swojemu nazywają wontokiem. Kaczek

[Wonton, a, lm. y, Wąton] *sied.* Pe. Zdr. [Wontonek, Wontonik, Wontonyszek]. Zgr. [Wontonisko].

[Wontonek, nka, lm. nki] p. Wonton. Pe.

[Wontonik, a, lm. i] p. Wonton. Pe.

[Wontonisko, a, lm. a] p. Wonton. Pe.

[Wontonnik, a, lm. cy] *zawodowiec od łapania ryb wontonem.* Pe.

[Wontonowy] *przym. od Wonton.* Pe.

[Wontonyszek, szka, lm. szki] p. Wonton. Pe.

Woni, i, lm. e, × Wonia I. *wonność, zapach, jakikolwiek wyziew uderzający powonienie*: Zakładzi na ółtarzu ku woni ełętniej Panu. B. Sz. Boże... abyśmy byli wonią dobrą każdemu i solą do smaku każdego. Skar. Od dobrego olejku woni odegnać nie możemy. Skar. Jako wiosna wonia, tak lato pożytki nie ogółem w jeden czas wydawają wszystkie. Zim. Biskup ten od zbytnej woni róży umarł. Biel. M. Bo na tych woniach myrrhy i bursztynu nie było modlitw tehlenia. Nosil przy sobie W. orzeźwiającą. Rzew. Ich liście i W. służą grzędom za obronę. Mick. Zrywa wianki i rzuca na kłęczących skronie i rozlewa jak z mszalne kadzielnicy wonie. Mick. Wieczór tehnie wonią i lubą i świeżą. Zal. Wyście dotąd były jak lilje Boże, co rosną, nie nie wiedząc o własnych barwach i woniach. Krasid. W. odrażająca = *smród, fetor, odor, cuch*. Cały dom gorzał; jego tylko komórka od zapachu i od woni dymowej była wolna. Birk. (= *swędu, czadu*). Przykra W. 2. [Wonie] = *kwiaty*.

Wonka, i, lm. i I. [W.] *bukiet*. 2. zool. (*sepsis*) *owal dwuskrzydły, krótkorogi, muchowaty*.

[Wontować, uje, owal] p. Womitować.

[Wontowanie, a, blm.] *czynność cz. Wontować.*

[Wonty, ów, blp.] p. Womit.

[Wopaczny] = *Opaczny*.

[Wopak] = *Opak*.

[Wopasować, uje, owal] *patrzeć uważnie, strzec* [Wopasowanie, a, blm.] *czynność cz. Wopasować.*

[Wopatrznik, a, lm. cy] *pasierb*.

[Wopol, u, blm.] *materiał palny*.

[Wor, a, lm. y, Stel, Stelinga, Oprótek, Popusta] *ryb. sznur, którym przytwierdzają sieci do zerdzi*.

[Woracz, a, lm. e a. owie] p. Oracz: Wora-czowie poorali. Zdr. Woraczek.

[Woraczek, czka, lm. czkowie] p. Oracz.

Worać, rze, rał, nied. Worywać I. *orzac wprawdzie w głąb, zaorać*: W. gnój w grunt. W. s. orzac wedrzeć s. w grunt ciałzy, przyrać sobie czść ciałzego. 2. [W.] p. Orać.

Woranie, a, blm., *czynność cz. Worać.*

Woranie się, a s. blm., *czynność cz. Worać s.*

[Worcek, cka, lm. eki] p. Wór: W. mąki weźnie, soli, albo i to nie. Tet. Syćkie łyż we W. pozbierał. Tet.

[Worczarz, a, lm. e] p. Woronosz.

Worczastry p. Workowaty i Workowy.

[Worczyzna, y, lm. y, Worzątko, Worczyisko] *lichy worek*.

[Worczyisko, a, lm. a] m. i ni., p. Worczyzna.

Woreczek, czka, lm. czki I. p. Wór: W. płócienny z piotunem kładą na to miejsce. Sien. Flaszki niosą w woreczkach złotem haftowanych. Star. W. z ziołmi. Troc. (dla chorego) = *materacyk*. W. żółciowy. Troc. Woreczki prochowe. Gemb. W. na pieniądże = *trzos, sakiewka, kaleta, kieska, wacek, miészek, kabza*. Został szeląg z drugiemu, w grosz s. porachował; przyszło więcej, W. coraz s. dał spory, aż nakoniec w woreczka zrobily s. wory. Kras. Woreczkiem tu pobrząknąć trzeba. L. 2. *podszycie w kapeluszu damskim*. 3. [Woreczki] *mankiety u koszuli*. 4. p. Kondom. 5. anat.: W. łożowy (*saccus lacrimalis*). W. błędnikowy (*sacculus labyrinthi*). † Moszny W., p. Moszna. 6. patol.: Zapalenie woreczka łożowego (*daeyocistitis*).

Woreczkarz, a, lm. e *złodziej okradający za pomocą podrzucania woreczka z pieniędzmi na drodze przed upatrzoną ofiarą*.

Woreczkowało przys. od Woreczkowaty.

Woreczkowaty I. *podobny do woreczka, torebkowi*. 2. anat.: × Gruczoly woreczkowate, p. Gruczol.

Woreczkowy I. *przym. od Woreczek*. 2. anat. (*saccularis*): Nerw W. (nerwu słuchowego).

Woreczniak, a, lm. i bot., p. Workowiec.

Worek, rka, lm. rki I. p. Wór: Naści ten W., w którym sto złotych. Prot. Judaszowi choćbyś dał i z workiem grosze, ciebie jeszcze przeda. Klon. Syn tylko worki zliczy, w rozumie nie dziedzicz. Rys. Chcąc naprawić stratę jego w karty, W. mój trzymałem mu długi czas otwarty. L. (= *sakiewka, trzos, kaleta, kiesę, wacek, kabzę*). W takiej okoliczności nie trzeba worku żałować. L. Karać na worku. L. (= *pieniężnie, grzywnami*). Krytyczne czasy na W. L. (= *trudno a grosz*). W. mąki, soli, zboża. Sprzedawać eo na worki. Przen.: Targować kota w worku (= *nie widząc towaru*). Wylazło sztydio z worka (= *wydało s.*; *wyszła oliwa na wierzch*). Kładliście zyski swe jak w W. dziurawy. Skar. Przen.: Dziurawy W. = *człowiek meoszczędny, nierządny, marnotrawca, rozrzutnik, utracuszy, człowiek, którego s. grosz nie trzyma*. W. siatkowy. Troc. W. do włosów. Troc. Małpy niektóre, susły, skrzeczki mają u pyska worki do zbierania i noszenia pokarmu. Jund. Worki pod oczami = *torhy, skóra obwisła pod oczami*. 2. anat. (*saccus, saeculus*): W. cieczy błędnikowej (*s. endolymphaticus*). W. jądrowy, p. Moszna. 3. fl. *mielizna piaskowa, przed którą jest głębia i wir*. 4. intr. przy oprawie książki, *płótko sklejone w rurkę, której jedna strona wzdłuż przykleja s. do okładki, druga do zeszytej książki*: Oprawiać książkę na W. 5. ryb. *matnia w rodzaju śpi-czastego worka w sieci, zwanej sakiem*. 6. wet.: W. podziobowy, podszczekowy. Worki podpyskowe (*thesauri*) u niektórych małp, susłów i skrzeczków. 7. zł. *flaszka*.

† Worf, u, lm. y *kuleczka, galeczka*. Mącz. W., galka. Troc.

[Worganista, y, lm. śol, Worganisty] *organista*.

[Worganisty, ego, lm. owie] p. Worganista.

Workowato przys. od **Workowaty**. L.

Workowaty 1. a. **Workowy**, **Worczysty** mający kształt worka, podobny do worka, torbiasty; uzdęty i obwisły: Napuchnięcie to bywa okrągłe i workowate. Wolsz. 2. mający w swym naturalnym składzie worki: Zwierzęta ssące workowate (marsupialia). Sł. wil., Łab. 3. anat., p. **Workowy**: Zachylek workowy a. uchylek W. torebki stawu promieniowo-łokciowego dalszego (recessus saciformis).

Workowe, ego, blm. ofiary, zbierane w czasie nabożeństwa po kościołach na jego potrzeby. Węj.

Workowiec, wca, a. w lm. **Workowce**, **Worczeniaki** bot. (ascomyces) rośliny stanowiące rząd grzybów właściwych.

[**Workowina**, y, lm. y, **Workowizna**] płótno na worki.

Workowisnia, i, lm. e bot. p. **Miechunek**.

[**Workowizna**, y, lm. y] p. **Workowina**.

Workowy 1. przym. od **Worek**: Przekupujący sędziego workowym i więźnia podpada karom. Ostr. Przen., żart.: Choroba workowa = brak pieniędzy, suchoty kieszeniowe, golizna. Dla uleczenia workowej choroby, żądam spokrewnięć z temi ludźmi. L. 2. a. **Workowaty**, **Worczysty** anat. (saciformis): Zachylek W. a. uchylek workowaty.

Workozarodnik, a, lm. i tech. grzyb drożdżowy.

Wormjusza kostki (ossa, ossicula intercalaria s. ossa Wormiana) = kostki samoistne, mieszczące się w szwach między kośćmi czaszki, † **Wstawki**, † **Klucze** czyli **Kluczki** czaszkowe (Dyk. M.), † **Kostki** trzygraniaste. (Krup., Perz.), † **Kostki** międzyszwowe (Perz.), † **Kości** trójkątne klinowe a. **Kości** Wormianiego (Gut.), **Wstawki** kostne (ossa triquetra. s. suturarum v. intercalaria s. Wormiana). Bez.

[**Worochobieć**, i, ii] *wabić, ściąć kogo.*

[**Worochobienie**, a, blm.] czynność cz. **Worochobieć**.

[**Woron**] p. **Worony**: Zarzyj, W. konieczku.

[**Woroniec**, nca, lm. nce] bot. p. **Widłak**.

† **Woronosz**, a, lm. e, [**Worczarz**] ten, co nosi wory. L.

[**Worony**, **Woron**] kary, czarny. Koń W. Wóje.

Worońcowy przym. od **Worontec**.

† **Woroszenie**, a, blm., czynność cz. **Woroszyć**.

† **Woroszyć**, y, yi *burzyć, niszczyć, obracać w pe-rzynie.*

[**Worować**, uje, ował] 1. *oddmuchiwać plewy workiem.* 2. *nakładać, rozsypywać w worki*: W. zboże.

[**Worowanie**, a, blm.] czynność cz. **Worować**.

† **Worowatka**, i, lm. i *gruba tkanina, jakiej się używa na wory, gunia, koc*: Układzysz się na łóżko swoje, nędzną worowatką a. kocem usłane, Bogu ducha oddał. Gil.

Worowato przys. od **Worowaty**.

Worowatość, i, blm., rz. od **Worowaty**.

Worowaty podobny do woru.

[**Worowiec**, wca, lm. wce]?: Zaprosomy na te żyjne koloce, okrągłe jak worowce.

[**Worowina**, y, lm. y] płótno z klaków tkane, używane na worki, wałtuch, paklak: Stołki jedne cyceem, drugie worowiną pokryte. Kaczak.

[**Worownia**, i, lm. e] wielka tłusta baba, waltorniu: A sie paś, worownio (o krowie).

Worowy przym. od **Wor**: Płótno worowe czyli zgrzebne. Przędz. Dziesięcina worowa, p. **Dziesięcina**.

[**Worożycha**, y, lm. y] *wróźbitka*: Worożychy wiktoria przepowiadały. Sienk.

† **Worstwa**, y, lm. y = **Warstwa**. L.

† **Worsz**, u?: Worszu od bierkowiska. Ins. e. l.

[**Worszta**, y, lm. y] *kiszka; salceson; kielbasa*.

[**Woryna**, y, lm. y] *drzewo lupane, z którego zrobiono plot*: Cofnęła kroku i, opierając czoło o chropowate woryny plotu, stała miledząca. Gliń.

[**Woryszek**, szka, lm. szki] p. **Wór**.

Worywać, a, ał i W. s. p. **Worać**,

Worywanie, a, blm., czynność cz. **Worywać**.

Worywanie się, a s., blm., czynność cz. **Worywać** s.

[**Worzatko**, a, lm. a] p. **Wór**.

[**Wos**, u, lm. y, **Woska**] osina.

† **Woserbar**, a, lm. rzy a. owie, † **Woserwar**,

† **Waselibar**, † **Waserliwar**, † **Oselbar** gór. *ciagarz wodę z kopalni szymbem wyciągający*. Łab.

† **Woserwar**, a, lm. rzy a. owie p. **Woserbar**. Łab.

[**Woselnica**, y, lm. e] *gąsienica*.

† **Wosgra**, y 1. blm., p. **Wozgrza**. 2. *niezręcznica, prostytutka, wszetecznicca, kurwa*: W., popasnica, zamtużka. Tuch.

[**Wosio**, a, lm. e] *bocian, bociak, wojtek*.

Wosk, u, lm. i l. chem. zbliżona składem do tłuszczów mieszanina estrów z kwasami tłuszczowymi: W. pszczeli składa się z palmitynianu melitylu, $C_{16}H_{31}(C_{30}H_{61})O_2$ i kwasu cerotynowego, $C_{27}H_{54}O_2$. W. ziemny czyli ozokieryt = mieszanina stałych i ciekłych węglowodorów nasyconych i innych. W. kopalny, bitum podobny do wosku. Łab. W. jarzący, W. biały a. wybielany. Kn. (cera alba). W. jary, sam przez się biały, nie blechowany. Troc. W. żółty, zwyczajny (cera flava). [W. ogrodowski] (cera arborea) = *masło ogrodowa, ogrodnicza*. W. do drzew. Troc. W. z smółką. Troc. Przyjmijcie pierwsze mej chęci ku sobie dowody, wszak i pszczołki pierwej W., niżli robią miody. Pot. Zgoniny a W. czarny, który zostaje przy ulach, gdy miód zbierają, zowią *propolium*. Urząd. W. służy do aptek, rękodzieli i na świecę. L. Z wosku stoczki, pochodnie i świece robią. L. Wosku od papieża żegnanego, który *agnus Dei* zowiem, jako wielkiej mocy ludzie doznawają w ogniach, w wodach i t. d. Skar. Kto księdzu służy, woskiem pachnie. Trzt. Paniienka, gdyby W. L. (= *miękkka, powolna*) Dopiero się ojeu lwem stawiła, jużci teraz jak W. topnieje i na wszystko pozwala. L. Raz mi się woskiem stawiasz, drugi raz głazem. Min. Jak W. człowiek, naciągniesz, gdzie chcesz. Kn. Poznać się W., dowiedzieć się, com ja za człowieka, *sentiet, qui vir sim*. Mącz. (dam mu się we znaki, poczuje się, przekona się, czy ja malowany. L.) Poznasz W. Rys. Przytań k niemu i ściąć go; znaję, co W. Stryk. Puś go do mnie, daj jeno pokój, niechaj przyjdzie, jakoby chciał rzec: trafi na W. Mącz. W. do pieczętowania. Szlachta sieradzka ma ten przywilej, żeby czerwonemu wosku do pieczętowania listów używali, gdyż przedtem tam żadnemu wolno nie było woskiem się czerwonem pieczętować, tylko panom wielkim a urzędnikom ziemskim. Paszk. W. czerwony. Troc. Żona moja od niespania i troski była jak bursztyn albo złote wiski. Słow. Żart.: Drzwi w domach moskiewskich bardzo niziuchne, że się musi bardzo nachylić kto tam rośli wchodzi, aby wosku głową ode drzwi nie odpiął. Paszk. (żaby głową w na-

dedrzwi nie uderzyć. L.). 2. zł. *złoto*. Zdr. †*Woszczek*.

[*Woska*, i, lm. i] l. p. *Wos*. 2. *topola*.

Woskarz, a, lm. e, *Woskownik* ten, co wyrabia świece i inne wyroby woskowe, oraz handlujący nimi: Cech woskarzy i piernikarzy.

Woskoboiny, in, bhp., bart. *wyłoczniny* pozostałe po wyrobieniu wosku.

Woskobjone, ego, bhm. *opłata za bicie wosku, opłata z woskobjni*. Rol.

Woskobjnia, i, lm. e p. *Woskownia*. Troc. W., robotnia woskowa, gdzie koło wosku robią. L. *Woskownia*, W., miejsce, gdzie wosk wybijają. Kn. Mieli tam swoje browary, winnice, stodołnie, woskobjnie. Wer.

Woskobjniowy przym. od *Woskobjnia*: Podlejczy wosk, który potrzebował oczyszczenia, nazywał s. *W*. Łoź.

Woskobójnia, i, lm. e p. *Woskownia*.

Woskოდzew, u, lm. y bot., p. *Woskopałm*.

Woskopałm, u, lm. y, *Woskopałma*, *Woskოდzew*, *Woskorodna palma* bot. (*ceroxyton*) roś. z rodziny *palm*.

Woskopałma, y, lm. y bot., p. *Woskopałm*.

Woskorodny l. *wydający wosk*. 2. bot.: *W*. krzew, p. *Woskownica*. 2. *Woskorodna palma*, p. *Woskopałm*.

Woskować, uje, ował i. a. *Woszczyć powlekać, nacierać, napuszczać woskiem*. Płótno woskowane. *W*. posadzkę (= *woskiem polerować*). *Woskuję*, *woszczę*. Troc. Papier woskowany. Igły z woskowanymi nićmi do zszywiania ran. Czer. 2. a. *Wiksować* garb. *nacierać skórę gotową mieszaniną toju, mydła i innych dodatków*.

Woskowanie, a, bhm., czynność cz. *Woskować*: Skóra bukatowa do woskowania. Wej.

Woskowato przys. od *Woskowaty*: *W*. farbujący farbierz, *cerinarius*. Kn. *W*. smakuje. Troc.

Woskowaty l. a. *Woszczysty*, *Woskowy* podobny w czymkolwiek do wosku (np. *żółty jak wosk*). *W*., *woszczysty*. Kn. 2. patol.: *Waleczek W*., p. *Waleczek*.

Woskowe, ego, bhm. *opłata od wosku, cło od wosku*. Troc.

Woskowiec, wca, lm. wce *plaster woskowy* (*ceratum*): *W*. wargowy (c. ad labia flavum). *W*. czerwony (c. ad labia rubrum). *W*. olbrotowy (c. cestacei). *W*. żółty (c. citrinum).

Woskowina, y, lm. y l. w lm., p. *Woszczyny*. 2. *Woskowina*, *Woszczek* (*cerumen*) *wydzielina gruczolów zewnętrznego przewodu słuchowego*, †*Woskówek* (Gut.). *Wosk usz n y* (Dyk. M.), *Tłuszcz uszowy* (Girt.). *Wilgoć gęsta* w uszach, dla podobieństwa do wosku, zowie s. *woskowinami*. Czer. 3. bart.: *Woskowiny*, p. *Łuskowiny*.

Woskowinowy przym. od *Woskowina*. Anat.: (*ceruminosus*, *ceruminalis*): *Czop W*. (*thrombus sebaceus*). Gruczolny woskowinowy, p. *Gruczol*. Krypty woskowinowe przewodu słuchowego zewnętrznego, kaletki woskowinowe.

Woskownia, i, lm. e, *Woskobójnia*, *Woskobjnia* *miejsce, gdzie wosk biją i w prasach wyciskają, oddzielając go od woszczyn; miejsce, gdzie chodzą koło wosku, biela go i t. p.*: *W*., woskobjnia, miejsce, gdzie wosk wybijają. Kn.

Woskownica, y, lm. e i. a. *Woskowniozka* forma ż. od *Woskownik*. 2. bart. *motylca*: *Motylca W*. 3. bot. = a) a. *Woskownik*, *Września* (*myrica*) roś. z rodziny *woskownicowatych*. Gatunki *W*..

woskowa, drzewo woskowe, *Woskorodny* krzew (m. *cerifera*). b) p. *Osmeal*.

Woskownicowate rośliny, bot. (*myricaceae*) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennech*.

Woskownictwo, a, bhm. *chodzenie koło wosku, zatrudnienie woskownika*. Ins. c. l.

Woskownicza, i, lm. i p. *Woskownica*.

Woskownik, a, lm. ey l. p. *Woskarz*. 2. bot., p. *Woskownica*.

Woskowy p. *Woszczysty*.

Woskowo- p. *Woskowy*.

Woskowo przys. od *Woskowy*.

Woskowy l. przym. od *Wosk*: *Materia woskową* jest pyłek kwiatowy, który pszczoły zbierają pyszczkami i nóżkami, a w kulkę zlepioną na tylnych nogach przynoszą do ula. L. Ozdrowieni wieszali nad grobem męczennika świętego woskowe oczy, ręk, nóg i członków innych obraży. Birk. (= z *wosku zrobione*). *Woskowa świeca*. Troc. Przy świecach i stoczkach woskowych pogrzeb im sprawowano. Pilech. *Światłość woskowa*. Rej. (= od *świec woskowych, jarzące światło*). *W*., miękki jak wosk. L. *Woskowej* kreatury śmiertelne jest do słońca przymknienie. *Lubom*. *Zwał* niegdy *Plato* młodych ludzi serca woskowe. Birk. *Mógł*żem lepszy uczynić wybór, jak biorąc tę niewinną i woskową duszę? L. *Oh*, tę jeszcze woskową umiem rzadzić duszę, do czego zechę, jednym słówkiem ją przymuszę. *Tremb*. *O*, któraż białościwa kiedy nie woskowa! *Tw*. (= *miękką, słabą, powolną*). *Woskowe* malowanie a. *malarstwo*. Troc. *Opal W*. (= *przypominający barwę żółtego wosku*). *Papier W*. (= *woskowany*). *Woskowo-błada* twarzązka. *Blask woskowo-perłowy* różnych gatunków grochu. *Wychudła*, *wybladła*, *woskowo-żółta niewiasta*. *Krasz*. *Twarz woskowo-żółta*. *Orzesz*. 2. p. *Woskowaty*: *Plaster W*. = *woskowiec* (*ceratum*). 3. bot.: *Woskowe drzewo*, p. *Woskownica*.

† *Wosków*ek, wka, lm. wki p. *Woskowina*.

Woskówka, i, lm. i l. bart. *część pierścienia brzusznoego u pszczoły*. 2. myśl. *foremka z wosku, mieszcząca w sobie strychninę*. 3. zool. (*ceroma*) *pokrycie nasady dzioba, miększe od pozostałej jego części, pospolicie nieco nabrznięte, niek. odmiennej barwy*.

Woskówkowy zool. *opatrzony woskówką*: *Dziób W*.

[*Wosła*, i, lm. e] *osełka*.

† *Wosławiany* *osławiany*. Głos.

[*Wosobno*] *osobno, oddzielnie*.

[*Wososz*, a, bhm.] *proso* (*triticum*).

[*Wospac*, *wosp*, *wospa*] *dziewczynę = wiewió*.

[*Wospan*, a, lm. owie] *waspan, wacpan, wasan*, *waszność pan*: *Witajcie, wospanowie!*

[*Wospana*] *brzemienia* (o kobiecie).

[*Wospodarz*, a, lm. e] *gospodarz*.

[*Wostrąg*, a, lm. i] = *Ostręga*.

[*Wostrejźnica*, y, lm. e] p. *Ostrężnica*.

[*Wostrzi*, a, lm. e] *ostrze, ostrz*.

[*Woszałec*, i, al] *oszukiwać* (?).

[*Woszalenie*, a, bhm.] *czynność cz. Woszalec*.

[*Woszalnali*] *pies = wściekły pies*.

Woszczanka, i, lm. i l. *płótno napuszczane woskiem, gatunek ceraty*. L. 2. *naczyńko ulepione z wosku*: *Olej* ten chowają w woszczankach, w bańkach z wosku ulepionych. Sak.

Woszczek, lm. czki l. † *W*., *woszczku* p. *Wosk*: *W*, *cerula*. *Mącz*. 2. *czku* p. *Woskowina*. 3. *czka* bot. (*ceratochilus*) roś.

Woszczel, a, lm. e zool. (flata limbata) owad półpokrywy owoszczowaty.

Woszenie, a, blm., czynność cz. **Woszczyć**, woskowanie.

Woszczkowy i, przym. od **Woszczek**. 2. anat. p. **Woskowinowy**: Gruczóły woszczkowe, p. Gruczół.

Woszczyca, y, lm. e bot. 1. (ammi visnago) roś. z rodzaju *aminku*. 2. p. **Jaskierek**.

Woszczyć, y, ył p. **Woskować**. Troc. Na woszczoną dudę skrzeszy, *cerata arundine*. Żebr.

Woszczyna, y, lm. y 1. **Woszczyny**=*woskowe komórki, w których pszczoły miód przerabiają* (L.), *plaster bez miodu: Miód z woszczynami, pszczeliny chleb (cerinthus)*. 2. [Woszczyny]=*wosk jeszcze nie przetopiony, ale oczyszczony z miodu*. 3. **Woszczyny, Woskowiny** części stałe pozostające przy cędzeniu i prasowaniu miodu, *łuskowiny*. 4. der.: **Woszczyny** = *parchy, strupień woszczynowaty (favus)*=choroba skórna, zwłaszcza skóry na głowie, wywołana przez grzybek *woszczynowy a. parchowy*.

Woszczyniak, a, lm. i zool.: *W. większy (galleria metonella) motyl drobny z rodziny otmacnic*.

Woszczynowaty podobny do woszczyny, do woszczyn: *Strupień W., woszczyny, parchy (p. Woszczyny)*.

Woszczynowy i, przym. od **Woszczyna**. 2. patol. (*favusus*): *Grzybek W. a. parchowy (achorion Schönleini)*.

Woszczysty i. a. Woskowy mający w sobie wiele wosku, *woskiem przejęty, napuszczony*. 2. p. **Woskowaty**. Kn. *W.*, jak *łuszcz* w uchu.

[**Woszczyna, y**, blm.] 1. *wosk w tym kształcie, w jakim z ula wyszedł*. 2. *pewien gatunek ziela aromatycznego, lubianego przez pszczoły, który ś. też kładzie w ulę Sł. wil.*

Woszerja, i, lm. e, **Zrostnica, Pomkliwo, Ukwitło** bot. (*vaucheria*) roś. z gromady wodorostów, z klasy zielenic, z rodziny *vaucheriaceae*.

[**Woś, a**, lm. e] 1. *piesz. wól. 2. wóbel*.

[**Wośliwy**] *własny (wośliwy)*.

Wota, ów p. **Wotum**.

Wotacja, i, lm. e p. **Wotowanie**.

Wotalny przym. od **Wotum**: Sprzęt ten uderzał kształty dziwaczne, które jakieś znaczenie wotalne mieć musiały. Krasz.

[**Wotazim, a**, lm. owie] *ooczym*.

Wotocha, y, lm. y bot., p. **Wierzba**.

Wotowierzba, y, lm. y bot., p. **Wierzba**.

[**Wotłok, a**, lm. i] *rżysko*.

[**Wotłuk, a**, lm. i] *miejscowość pusta*.

[**Wotmęt, u**, lm. y] *odmęt*.

[**Wotniąć**] *znouu*.

[**Wotnoga, i**, lm. i] *odnoga*.

[**Wotnund**] *otąd*.

Wotować, uje, owal i. ślubować, składać śluby: *W. w klasztorach, w zakonach. Troc. 2. obiecywać, przyrzekać uroczyście, ślubować: Waleczył, jak bohater nieznan, chociaż mu nie wotowano srebra. 3. dawać wotum = głosować, głos, kreskę, zdanie podawać przy głosowaniu, oświadczać ś. za kim, za czym a. przeciw niemu: Wotuję na kogo, wotum daję. Kn. Insza W., insza wojować. Fred. A. Król W. kazał Troc. Wotowali na niego, przeciw niemu. Troc. W. za kim. Troc. Przez dni potym kilka senatorowie wotowali. Alber.*

Wotowanie, a, blm., czynność cz. **Wotować**: Prosimy przystąpić do wotowania. Chodź.

Wotownik, a, lm. ey ten, co wotuje, 'głoszący: *W.*, wotujący za kim, *suffragator*. Kn.

Wotowny i. wotujący, kreskujący, głoszący, podający wotum. L. 2. p. **Wotowy**.

Wotowy, Wotowny przym. od **Wotum**, *wyborczy: Urna wotowa. Wotowa skrzynekczka, puszka na tabliczki, na kartki, gałki wotowe. Troc.*

[**Wotrok, a**, lm. i] *syn*.

Wotum, w lp. nieod., lm. a, ów 1. *głos, zdanie osoby wotującej*. Biel. M., Pot., Pr. Ktoby, będąc pytanym o *W.* abo zdanie, nie wiedział, co by za prawo było onej sprawy, to mu niechaj będzie wolno czasu pomknąć. *P. cheł. Sędziowie niechaj najpierwej tę sprawę swemi wotami osądzą, którą najpierwej do sądu wniesiono. P. cheł. Swoje mu dawali wota. Troc. Bez należytych wotów go ubrano. Troc. 2. znak, wyrażający to zdanie: kartka, gałka, tabliczka. 3. wyraz, oświadczenie, objaw: Udzielił rządowi *W.* zaufania. 4. ślub, obietnica, przyrzeczenie dane Bogu, świętym: *Wdowy po śmierci męża rwą włosy, szlochają, czynią *W.* z zadnym już nigdy nie przestawia mężczyzną. L. 5. a. Wotywa ofiara Bogu, dar ślubowany, składany w kościele a. przyrzeczony poprzednio w wypadku krytycznym; srebrne a. złote wyobrażenia tych członków ciała, które odegrały główną rolę w podobnych wypadkach, ofiarowane na ołtarz: Zawiesił na nim (obrazie Marji) *W.*, serce złotolite. Moraw.**

[**Wotus**] p. **Huciś**.

Wotywa, y, lm. y, [**Otywa, Otyba, Otyba**] 1. *msza odprawiana na czynną intencję; msza śpiewana i grana: Celebrował ksiądz opat wotywy de Spiritu Sancto. Troc. Kiedy na radę siedli po wotywie, po gorliwym skruszeni kazaniu. . Po wysłuchanej wotywie przez ofiejała i stosownym do materji kazaniu. L. Krocie mszy pozamawiał i 4 wotywy. Moraw. 2. p. **Wotum**: Pozabierał *Neron z kościoła wszystkie wotywy. Nar. Zdr. Wotywa.**

Wotywka p. **Wotywa**: *Wotywki na ołtarzach, żarzyczne obiecują. Bals. Ołtarzu święty, przyjmij serce moje za ubogą wotywkę. Bals. Wieszacie u cudownych obrazów wotywki. Bals.*

Wotywny *tyczący ś. wotywo, wotywy, ofiarowany jako wotum, ofiarowany w dotrzymaniu ślubu: Kościół W. Deo. Nie wdzięczniejszego. jak stojące tutaj w liczbie dwudziestu kilku wotywnie marmurowe posągi kobiece. Weys.*

Wowa, y, lm. y prow., dziec. 1. *wilk. 2. jakaś urojona postać, którą straszą dzieci: Nie idź do ciemnego pokoju, bo tam *W.* siedzi. Jak będziesz niegrzeczna, to przyjdzie *W.*, zabierze ciebie i zje.*

[**Wowoha, y**, blm.] *jakaś konstelacja, inaczej zwana: na niebie wóz.*

[**Wowies, wsa, lm. wsy**] p. **Owies**.

[**Wowrząd, odu, blm.**] = **Brząd**.

[**Wowrzut, u, blm.**] = **Brząd**.

[**Wozacka, i, lm. i**] *kolebka*.

[**Wozak, a, lm. i**] p. **Całkowy**: *W.*, chlupiec, który wywozi rudę lub węgiel pod wiatrę.

Wozarka, i, lm. i p. **Wozownia**.

[**Wozarnia, i, lm. e**] p. **Wozownia**.

† **Wozatarz, a**, lm. e *zaprzęg czterokonnny; wóz czterokonnny: W. także quadriga. B. Sz.*

† **Wozatyрка, i**, lm. i *kobieta-woźnica: Można te panie nazwać „wozatyрки djable“, ale zaptaci wam djabeł ten furlon. Brk.*

† **Wozduch i, u**, blm. *powietrze, atmosfera: Człowiek jednym z elementów, t. j. aere, wozduchem*

abo wiatrem żyje. Sak. 2. a, lm. y *welum kościelny*, tkanina używana przy obrzędach, tuwalnia; *reżniczek*: Z trudną s. uchronić, aby jaka kropła wina nie ukaślała na *welum* a. W., który pod usy komunikantom trzymają. Sak. Zdr. † **Wozduszek**.

† **Wozduszek**, szka, lm. szki p. **Wozduch**: Kapłani cerkiewni, gdy chcą pokryć welami a. wozduszkami kielich i patynę, nagrzewają te wozduszki około kadzilnicy, ogarnawszy ją. Pim. Niemasz tego, aby wozduszki abo *wela* około kadzilnicy obwijano. Pim

[**Wozgier**, gra, lm. gry] l. a. [**Wozgrzywiec**] *smarkacz*, *smark*, *smarkuł*. 2. w lm. *smarki konia nosatego*.

Wozgrza, y, lm. e, † **Wosgra** l. osoba *wozgrzywa*, której z nosa ciecze. St. wil. 2. patol. (flegma, pituita) *śluz zgęstniały i wyrodzony*, *flegma*, *śluz nosowy*, *smark*: Cztery są wilgoci: krew, żółć, flegma a. W. i żółć spalona. Dor.

[**Wozgrzywiec**, weca, lm. wcy] p. **Wozgier**.

Wozgrzywiec, eje, ał *stawac* ś. *wozgrzywym*.

Wozgrzywienie, a, bhm., czynność cz. **Wozgrzywiec**.

Wozgrzywość, i, bhm., patol. *zbytek wozgrzy*, *zbytek nagromadzenie śluzu w ciele*, *osobliwie w jelitach*, *zamulny śluzowy* (colluvies s. status pituitosus): Wino z szkamoniją czyści żywot z żółtkiny i wozgrzywości. Sien. Wino tak zaoprane wilgoci niższy a wozgrzywości nie dopuszcza zostać w żołądku, owo żadnej lipkości, z której ś. W. a. zatkanie niejakie mnoży. Sien. Ryby rodzą w człeku W. Sien. 2. a. × **Nosatość**, † **Nos**: W., choroba końska, parch, świerzb. Dor. Zowią nosem a. wozgrzywością, gdy koń bywa smarkaty, iż mu wycieka ustawicznie flegma nosem, jakoby woda. Trzye. Wozgrzywością zarazie. L.

Wozgrzywy patol. (pituitosus) *zaflegmiony*, *któremu z nosa ciecze wozgrza*, *smarkaty*; *cierpiący na wozgrzę*: Wozgrzywe owee, którym plugawość z nosa idzie. Sien. Koń W. = *nosaty*. 2. lek.: × **Dusznica** wozgrzywa, p. **Dusznica**. Suchoty wozgrzywe (phthisis pituitosa).

Woziciel, a, lm. e *ten, co wozi*, *woznica*: Przez lewar jeden W. może sam wóz naładowany podnieść. Rogal.

Wozio, i, il l. p. **Wież**: [**wozim** = *wozę*; **woziom** = *woz*; **woziony** = *wożony*]. 2. [W. maślankę] = *żąc zboże*, *kłęcząc*. W. ś. l. p. **Wież**. 2. [W. ś.] = *jeździć*, *chodzić*: Trzeba ś. było W. czterema końmi. Same my sie nóżki wożą.

× **Wozido**, a, lm. a *wehikul*, *wóz*: Bardzo drogo wynajęte wszelkiego rodzaju wozidla.

Woziebnny przym. od **Wozba**, *służący do wożenia*: W., wozieniu służący. Kn., Troc.

Wozik, a, lm. i p. **Wóz**: (Koni) pod W. niezgorszych. Krasz. Jak porwę gwintówkę z mojego wozika, poszedł, jakby go nigdy nie było. Kacz. [Mały chłopiec wozika miał].

[**Wozilo**, a, lm. owie] *ojciec chrestny pana młodego u ludu nad Berezyną* (dlatego że go wozilo do chrztu).

Wozina, y, lm. y m. i ż. *slaby*, *licky*, *biedny* wóz. L.

Wozisko, a, lm. a p. **Wóz**. Troc. L. A tam ze zbożem skrzipią woziska Syrok.

× **Woziwod**, a, lm. owie p. **Woziwoda**. Troc. L.

Woziwoda, y l. lm. owie, × **Woziwod**, × **Wodniczy**, × **Wodnik** *ten, co rozwozi wodę po miście*, *dostarcza jej do domów*, *fabryk*. 2. [W. lm.

y] *koń licky*, *wywłoka*, *szkapsko*: [On gu prosiul o woziwode, o takiego chudobę. Niejeden wygladał wkońcu niby stary, zmęczony koń W. Grudz.

Woziwodzin, przym. od **Woziwoda**, *należący do niego*. L.

† **Wozodawca**, y, lm. y *ten, co wóz daje* (np. Apollo Faetonowi). Zebr.

† **Wozodziej**, a, lm. e p. **Sztelmach**. St. wil.

[**Wozor**, a, lm. y] p. **Ozór**: Chart se lag kiela nogów pana i wozorem wylizował śmietane.

[**Wozowa**, ej, lm. e] *droga dla wozów*, *droga kołowa*; *jazda wozem*: Kto lubi wozow, a ja lubię sanne.

Wozowe, ego, bhm., **Wagonowe** kol. *opłata*: a) *obliczona za czas używania wozów na obcych kolejach*; b) a. **Obiegowe** a. **Przebiegowe**, *za przebieg*, *obieg wozów*; c) *za przetrzymanie a. grzywna za opóźnienie wozów*.

[**Wozowica**, y, lm. e] *zwożenie zboża z pola do stodoły lub gminu*: Odnoszono snopy w las, następnie z lasu snop po snopie przenoszono je na futór; W. odbywała ś. na plecach. Jeż.

Wozowne, ego, bhm. *opłata od wozów za stanie ich na rynku z produktami*. St. wil.

Wozownia, i, lm. e, **Wozówka**, **Wozarka**, [**Wozarnia**] *szopa*, *budowla*, *pomieszzczenie w domu na wozy*, *powozy*: W. na karety, wozy i t. d. Kluk. W. wagonowa (= *remiza*).

Wozownictwo, a, bhm. *wszelkie czynności odnoszące ś. do sporządzania wozów*, *rzemiosło wozownika*, *powoznictwo*.

Wozownik, a, lm. cy l. p. **Sztelmach**. L. 2. a. **Wozowy**, *zawiadowca wozowni*, *dogladający wozów*, *powozów*. 3. ir. *człowiek*, *jeżdżący wozem*, *kiedy wypadaloby mu jeździć konno*, *jak na żołniersa przystalo*: Z sławnej jazdy staliśmy ś. teraz wozownicy, poduszniczy, z łózkami ś. włócząc. Pileh.

Wozowny *tyczący ś. wozowni a. stania powozów*. **Wozowo** przys. od **Wozowy**: Przed południem już jęli ś. walić to konno, to W. z tej i z owej góry. Kacz. (= *wozami*, *na wozach*).

Wozowy przym. od **Wóz**: Kuźnia wozowa, przenośna, polowa. Łab. Konie wozowe. Birk. (= *pociągowe*, *pojazdowe*). Podróż wozowa = *kołowa*. Poczta konna i wozowa. S. Grodz. Ryby wozowe = *przywiezione wozem*. Od ryb wozowych świeżych, zamrożonych, ile beczek w wozie będzie, po groszy 15. Vol. Wozowe krzesło, *sella curulis*. Fal. Dyszel W. Troc. W. zad. Troc. W. żołnierz u starych Rzymian. Troc. W., ego, lm. i rz. = a) p. **Wozownik**. b) *dozorca taboru obozowego*; W., *dozorca zawiadujący pociągiem i wszystkimi wozami taborowymi w pochodzie*. Jak. J. W., w Wieliczce, *currualis*, *dozorujący wozów kupców zagranicznych przyjeżdżających*, *gdy im sól na wozy ładowano*. Łab. c) [W.] *ten, co jedzie wozem*: To samo za nim czynią inni jeźdźcy i wozowi.

[**Wozór**, a, lm. y] p. **Ozór**.

Wozówka, i, lm. i l. p. **Wozownia**. 2. *droga dogodna do jazdy wozem*, *do jazdy kołowej*: Sanna i W. 3. a. **Przejma** mul. *kombinacja kładzenia cegieł wpodłuż muru długością ich, dla przewiezania cegieł spodnich lub mających ś. z wierzchu kłaść szerokością*.

Wozba, y l. lm. y, × **Wiozba**, × **Wiozba** a. **Wózka**, × **Wojzba** *wożenie*, *przewóz*: W., *wożenie*. Troc. **Wóz** jest naczynie woźby nieme, *woznica* i konie żywe, a pan każe gdzie wieść. Petr.

Wozba *ś.* bawić i żyć = *wozić*, *furmanic.* L. W. zboża. Haur. (= *zwózka*, *zwożenie*, *sprzet*, *zbiór*). Przy wozbie pilnuj. aby chłop jakiego z wozu na stronę komu nie wyrzucił snopka. Haur. Zabawny w drodze towarzyszący stoi sam za wozbę, jakoby cię niosł albo wioził gdy czas z takowym wzięcznie jeździe. L. W. w łodzi, *navigium*. Mącz. W. abo puszczenie *ś.* na morze, *iter de mari*. Mącz. 2. X W., *lm.* owie p. **Woznica**: Na wsza niałym wozie jedzie Hersylja, rozsądny Brutus jest jej wozbą. Stasz. Faeton, wozu W. ojczystego. Żebr.

Wozbowe, *ego*, *blm.*, p. **Przewozowe**.

Wozownictwo, *a*, *blm.*, **Woziebnictwo** *kol. pojęcie wszystkiego*, *co* *ś.* *odnosi do wozby*.

† **Wozca**, *y*, *lm.* y p. **Woznica**: Faeton, wozu W. ojczystego. Żebr.

[**Wozdziewo!** *oto tutaj*.

[**Wozgać**, *a*, *al*] *smarkać*; *pluć gęstą flegmą*.

[**Wozganie**, *a*, *blm*] *czynność* *cz.* **Wozgać**.

Wozneński, **Woznieński**, **Woźni**, **Woznowski**, *przym.* od **Wozny**: Ja Protazy... *gienerał* niegdys trybunalski, *ulgo* wozny, wozneński obdukuje robię i wizję formalną. Mick. On, za krzesiem sędziego stojąc niewzruszenie, ciągnął woznieńskim głosem swoje oświadczenie. Mick.

Woźni p. **Wozneński**: W., woznemu służący, *praecônus*. Kn. X W., *ego*, *lm.* owie *rz.*, p. **Wozny**: Wozniowie mają nad przepis jnko pomilnego, tak inszych dochodów nie brać. Vol.

Wozniak, *a*, *lm.* i p. **Woznik**: Dzwonki u dyszla jęczały przeciągale tak, jak tylko dzwonki woźnych wozniaków jęczeć umieją. Zap.

Woznianka, *i*, *lm.* i córka *woźnego*: W. żytomierska. Korz.

Woznica, *y*, *lm.* e i. a. **Wozniczy**, † **Wozca**, X **Wozba**, **Woziciel** *ten, co woz*, *co powoz*, *furman*, *stangret*: Głupi W. na przednie koła patrzy, a na ostatnie *ś.* nie obróci. Żarn. I najmędrszy W., kiedy mdle konie, tedy w najmniejszym błotku po uszy utonie. Rej. W. upije *ś.* piwkiem i idzie spać. L. Wielka różnica od pana W. Bratk. Został woznicą przy królewskiej stajni. Syrok. *Przen.*: Roztropność jest woznicą enót innych. Skar. (= *przewodnikiem*). 2. [W.] *mały prostokątny otwór w powale izby piekarniej niedaleko wyjścia, służący do wypuszczania dymu na strych*. 3. *astr. a. Furman jeden z gwiazdozbiorów na północnej półkuli nieba, zawierający gwiazdę pierwszej wielkości, zwaną koza*: Na lewej stronie Bliźniąt przypatrzyć *ś.* Woznicę, który głowę swą trzyma przeciwko Helicy. Koehan. 4. *myśl*: W. psiarski, p. **Kotłowy**. *Zdr.* † **Wozniczka**, [Wozniczka, Wozniczek].

Woznictwo, *a*, *blm.* i. *zatrudnienie, rola wozniczy*, *stangrectwo*, *furmanstwo*. Troc. Nero zdawna miał chętkę do woz nietwa. Nar. 2. a. **Wozniczostwo** *urząd woznego*. 3. a. **Ciąg**, **Trakcja** *kol. wszystko, co* *ś.* *tyczy przewożenia pociągów, machin przewozu*. [Wozniczek, czka, *lm.* czkowie] p. **Woznica**.

Wozniczka, *i*, *lm.* owie p. **Woznica**: Wózek, na który wsiadłem, jest wieśniaczy, muły go ciągną. W. idzie z niemi bez obuwia. Piłch. Jak *ś.* ruszyć, gdy we łbie spadł z koźla W.? Nagł.

Wozniczostwo, *a*, *blm.*, p. **Woznictwo**.

Wozniczy *przym.* od **Woznica**: W., do woznice nalożący. Troc. W., *ego* *lm.* owie p. **Woznica**. Paw.

Woznieński p. **Wozneński**: Przypominał różne swoje dawniejsze woznieńskie przypadki. Mick.

Protazy pośpieszył włożyć swą woznieńską odzież Mick

Woznik, *a*, *lm.* i, **Wozniak** *i. koń od wozu, zaprzęgowy, koń pociągowy*: Między końmi różność jest, gdyż niektóre są wozniki, drugie zawodniki, jedne kmiece, drugie rajtarskie. Trzyc. Niemala była kurzawa tak od wozu, jako i od wozników. Jabł. Nie każe z wozu wyprzęgać wozników. Bardz. Piorun wozniki, króla Jagiełłę ciągnące, zabił. Blaż. Od wozników poszposnych złotych cztery, a osobno od forytarsza złotych dwa, gdy na sześciu koniach o jednym woznicy nie mogą jeździć. L. Lotne wozniki Feba. Ryb. J. Dzień *ś.* biały rodzi, już słońce na świat wozniki wywoździ. Bardz. Wół W. Chcęli woły mieć wozniki, tedy je zaprzęga w wóz próżny i jeżdzą po ulicy. Trzyc. Kolebką sześciu woznikami białemi wozie *ś.* kazał. Krasz. Wysilił *ś.* więc na poczet licznym i pięknie odziany, na konie cudne, na wozy i wozniki postrojone. Krasz. 2. *rumak*, *dzianet*, *wierzchowiec*: Wsiądziesz na wozniki hołdo wać świat. Groch.

Woznowski p. **Wozneński**: *Urząd* W. Stł.

Wozny, *ego*, *lm.* i, X **Woźni**, † **Boźny** *i. niższy ofcjalista sądowny, sługa sądowny*, † *gienerał*: W., miejski, wójtowski *sługa*. Sar. (podwojski. L.) W., *sługa* publiczny, używany do ogłoszenia decyzji sądowych, pokładania pozwów i relacji zeznawania. Kras. W., *sługa* publiczny, za królewskim autentykiem z kancelarji wydanym mianowany i przyśięgły do kładzenia pozwów, zeznawania relacji i t. d. Skrzet. W. miejski, ziemski, wojenny, *grodowy*. Troc. Dać pozew przez woznego. Troc. *Obwołanie*, *publikacja* przez woznego. Troc. W., *inaczej* *gienerał* zwany, jest *sługa* przysiężny sądu. Ostr. Woznym kogo obesać. Troc. Woznym mu być. Troc. Woznemu kazał wołać. H.J. Różni *ś.* W. powiatowy od woznego *gienerała*. Cz. Dochody woznym, *alias* *gienerałom*. Vol. Nigdzie tak wiele na sługach publicznych nie należy. jako wam Polakom na waszych woznych! temi świadczycie o najazd, temi o gwałt, temi i o inne rozliczne rzeczy. Górn. Wasi wozniowie jacy są? chłop prosty, który ani wie, co to uczciwość. Górn. W. trybunalski. Wręczył pozew przez woznego. Opatrzny W. Hrb. (tytuł. L.). 2. W. wojenny = *herold*: Jarosław, spustoszywszy Mazowsze, dla dania pozorowi sprawiedliwości gwałtom, wystąpił woznego, upominając *ś.* o oddanie zabranych przedkom swoim krajów. Nar. *Przen.*: Język nasz jest to ów pan W., co wszystko obwoływa: i zło, i dobre. Rej. 3. *niższy ofcjalista biurowy*.

[**Woze**, ów, *blp.*] *lejce postronkowe*.

[**Wożeg**, *a*, *lm.* i] *ożóg*.

[**Wożelek**, *lka*, *lm.* *lki*] *powróż*.

Wozenie, *a*, *blm.*, *czynność* *cz.* **Wozieć**.

Wozenie się, *a*, *ś.*, *blm.*, *czynność* *cz.* **Wozieć** *ś.*

[**Woznik**, *a*, *lm.* i] *garuczek*.

[**Wóbona**, *y*, *blm.*] *słonina posiekana*.

[**Wóczastko**, *a*, *lm.* a] *słiko z włósia*.

Wóda, *y*, *lm.* y p. **Wódka**: Stał Chrząst, ocierając rękawem głębę po świeżo wypitym kielichu wódy. Kon.

[**Wódca**, *y*, *lm.* y] p. **Wódz**: Kiedy huknęli piosenkę pochodu nowemu Wódey, co harcował z przodu. Gosz.

Wódczany *przym.* od **Wódka**, *gorzalczany*.

Wódczysko, *a*, *lm.* a p. **Wódka**: Żyd psawiana na każdej mieliznie, przy każdej słuzie wódczyskiem zalewa. Krasz.

Wódeczka, i, lm. i i. p. Wódka. 2. [W.] piesz. Woda: I skoczyła Kasiuchna do czystej wódeczki. Kolb.

Wódeczność, i, lm. i żart., p. Wódka.

Wódka, i, lm. i, [Odk], żart. Wódeczność i. *dystrykt otrzymany po dwukrotnym odpędzie, gorzałka*, żart. sznaps, krople długiego życia, zł. artykuła, artykuła, bryka, kirk: O wódkach, które z ziół wypalają. Urzęd. Aptekarze do lekarstwa poczęli wódkę pędzić. Perz. W. ze wszystkich owoców wyborna być może, a między temi najlepsza ze śliwek. Kluk. W., tak prosta, jak przepalana, palanka. L. Te trunki, które ojcowie nasi po prostu nazywali gorzałką, potem wódką, my teraz oehrzeliliśmy likworami. Kras. Przed tym W. była wódką, dziś jest likworem. L. [Przyjeżdżał do niej z wódką] = z oświadczykami. X W. kordybanowa, p. Kordybanowy. W. czysta, zwyczajna (żart. szpagatówka, z pod gwóźdź). Wódkę szynkować. Troc. Wódki różne palić. Troc. W. anyżkowa. W. słodka, gorzka. W. serdeczna. Troc. (= kordjał). W. gdańska (= gold-waser). Cmoknął: emok — i gdańskiej wódki wytoczył ze łba pół beezki. Mick. Gdzie idziesz? — Napiję ś. wódki. Kras. 2. woda a. wyskok za-prawny, jako pachnidło, środek leczniczy lub techniczny, woda, krople: W. kolońska. W. jaśminowa, różowa, konwajłowa. Troc. W. do płókania gardła, do nakrapiania. Troc. W. złoto z srebra zganiania. Troc. W. gryząca żelazo. Troc. 3. [W.] woda. 4. † W., lm. owie n. człowiek pijący tylko wodę, w odopój: *Hydropata*, który wodę pije, W. Mącz. Tego, który wina nie pije, niektórzy wódką zowią, *abstenius*. Mącz. Zdr. Wódeczka, Wódzia, Wódziunia. Zgr. Wódczysko.

Wódkomierz, a, lm. e przyrząd do mierzenia ilości czystego wysokołu w wódce, próbierz, próba.

Wódkopój, oja, lm. oje ten, co pija wódkę, człowiek trunkowy: Nie zje nas, gdyż nie jesteśmy jadalni, raczej sami mięsożerni, wódkopoje. Krasz.

Wódula, i, lm. e rub. wódka: Przed obiadem stukniemy wóduli. Syrok.

Wódz, wodza, lm. wodzowie a. odze, Wódca, Wódzca. [Wójca] i. ten, co prowadzi do czego, przewodnik, przewodca, przywódca, przewodyr; wskazówka: On ten urząd ma na sobie, iż jest wodzem do enót panu swemu. Górn. W. historyków i polityków. Troc. Hipokrates, W. medyków. Troc. Przypowieść: oko w miłości wodzem. Górn. Gallowie Merkurjusza nauk wynależą, być twierdzą, dróg i ścieżek wodzem twierdzą. Warg. Nikt ś. nie urodził wodzem, nikt nie został filozofem bez pracy. Troc. Któż wodzem cudów? Wysp. W. wojenny = ten, co wojsku przewodniczy, naczelnik wojsk a. ich części, komendant, dowódca. W. naczelny. Najwyższy wojska W. Troc. Któż tłumy pogan prowadzi do boju? jestże ich wodzem? baszą? atamanem? Słow. W. opryszków = herszt. W. ślepy nie dobry. Prz. 2. [W.] uzda, wodza.

Wódzca, y, lm. y p. Wódz. Wrony na wezwanie swego wódczy naprzód odpowiedziały wrzaskiem, ... potem porwały ś. Dyg. Wodzen proporea czarnego z puszczy nadprądniekiej, bożec leśny, nie mógł wydzierzeć natarcia. Dyg.

Wódzia, i, lm. e p. Wódka: Po szóstej butelece wódzki pić przestał.

Wódziunia, i, lm. e p. Wódka.

[Wódzka, i, lm. i] powróz słomiany, na którym prowadzi ś. bydłę; uzda; lejce (Por. Wodzka).

[Wództwo, a, lm. a] urząd wodza, naczelnictwo, dowództwo, komenda.

[Wógniszczce, a, lm. a] ognisko.

[Wógniszczka, i, lm. i] rzodkiewka.

1. Wój, woju, lm. woje i. a. [Wójka] zwitek nici zgrzebnych (konopnych), skręconych w kilka pasm, żebr o, dru t, z których skręcony jest powrót. 2. a. Uwój to, czym co owijają, oplatają, np. wici, któremi okręcają koły, grodząc płot. Śl. wil.

2. Wój i. woja, lm. woje, Wój wojak, rycerz, wojownik: Bolesław Chrobry z wojami swemi na Królewskiej Horze. Mic. 2. woju, lm. woje bój, bitwa, wojna, walka.

[Wój] = Wej: Oeogó mi ś oglądas: cylic pierzcioniecka, czyli W. wiánecka?

[Wójca, y, lm. y] p. Wódz.

[Wójci] p. Wójtowski: Zawiesi łańcuch W. na niej. Karoz.

[Wójcia, i, blm.] wójtowie: W. nie wydają pozwolenia na owe muzyki. Tak rządził i W. i mieszczenie w mieście. Pol.

[Wójcianka, i, lm. i] p. Wójtówna.

Wójcik, a, lm. i i. [W.] p. Wójt. 2. zool. (phylogenuste rufa) ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny gajówek.

[Wójcin] należący do wójta.

[Wójcina, y, lm. y] p. Wójtowa: Matką chrześną Witolda była toplawska W. Koncz.

[Wójka, i, lm. i] p. i. Wój.

[Wójsko, a, lm. a] p. Wojsko.

Wójtwo, a, lm. a urząd, godność wojskiego W. latyczowskie prowadziło go na sędziego ziemiańskiego. Rol.

Wójt, a, lm. owie a. ci, [Fojt, Fojt] i. daw. prezes rady miejskiej, najwyższy z urzędników miejskich, burmistrz, prezydent. X rychtarz: Wójt niewłaśnie zowią *advocatus*, bo to jest rzecznik albo obrońca, a W. *iudex seu praefectus iudicii*; przeto i w Niemczech, gdy wójtowie listy piszą, nie kładą *advocatus*, ale *iudex fatus civitatis*. Groie. W. zakupny, *advocatus feudatus*. Ort. W. niezakupny, *oppidalis comes*. Ort. W. zakupny, *advocatus feudalis*. Tuch. Dziedziczny W., *hereditarius*. Tuch. W. przysięgły, *advocatus iuratus*. Tuch. Sady w miastach składać ś. będą z wójta z radców obranego, z ławników... Ś. Grodz. Roku 1287 Bolesław Wstydlivy dał miastu Krakowskiemu niemieckie prawo i wójta w nim postanowił. Biel. M. Wszędy z kłopotem używa nędzny W. czasów swoich, a wódy mu to miło, iż go wójttem zowią. Rej. Pierwszy W., niż ławnik. Kn. W. królewski, miejski, wiejski. Troc. Idąc do wójta, oba s. bójta. Prz. Czyja sprawa? Wójta.—Kto sędzi?—Pan W. Prz. Chodź Kuba do wójta. Prz. (= chodź, bracie, na sprawę). Nie pójdziemy do wójta. Prz. (= nie będzie między nami sporu). 2. zwierzchnik gminy wybierany z grona właścicieli gruntów: Niewielka godność W. na wsi. Kn. Wolę być wójttem na wsi, niż ławnikiem w mieście. Kn. Jaki W. bywa, taka i gromada. Rej. (jaki pan, taki kram; jaki opat, takie mnichy. L.). Wie o tym W. i cała gromada. Prz. Kiedy ś. W. pracy ima, a gromada z wójttem trzyma, idzie wszystko dobrym torem. Kras. Człowieczek prosty, odprawivszy powinność swoje, siedzi sobie w pokoju i o wójta nie dba. Rej. Stary Szczepan, W. od wieka, był jedynym wójttem w świecie. Syrok. 3. *sołtys*, przelożony nad gromadą wiejską, sędzia wiejski z posród włościan wybrany. Śl. wil. 4. prow., daw. jeden z włościan poddanych, wybrany przez dziedzica, nie mający żadnej władzy sądowniczej, obo-

wiązany tylko do wypędzania na pańszczyznę, pilnowania robotników i zdawania o nich sprawy przed ekonomem. Sł. wil. 5. [W.] gumieny, karbowy, włodarz; wybierany dawniej z wioski gospodarz do gospodarowania na roli. 6. [W. od świni] = chłopak doglądający świń. 7. [W.] pewna gra dziecięca. Zdr. [Wójtek, Wójcik, Wójtecek].

[Wójtecek, cka, lm. cki] p. Wójt.

[Wójtek, tka, lm. tki] p. Wójt.

Wójtostwo, a, lm. a, **Wójtowstwo** l. urząd, godności wójta, Mącz. Królówi wolno dać plebejuszowi zasłużonemu dzierżawę lubo W. Troc. Starostwo oraz z wójtostwem trzymać prawa zakazują oprócz tych, które są do starostw przyłączone. Troc. 2. a. **Wójtownia** mieszkanie wójta. 3. a. **Wójtówka**, † **Adwokacja** posiadłość, nadana wójtowi.

Wójtowa, ej, lm. e, **Wójcina** żona wójta.

Wójtować, uje, ował l. być wójtem, sprawować urząd wójta: Niemiec najchętniej wójtował po miastach i miasteczkach. Szaj. Suhaj im wójtował. Ork. 2. [W.] dowodzić, rozprawić.

Wójtowanie, a, bIm., czynność cz. **Wójtować**. [Wójtowicz, a, lm. e, Wójtowiec] syn wójta: Ów Kostiuł Tyszwicz, wójtowieczem przez gmin nazywany, ściągawszy kupę hultajów, kozackim obyčajem zniszczył dwa ładne miasteczka. Rol.

[Wójtowiec, woa, lm. wcy] p. Wójtowicz.

× **Wójtownia**, i, lm. e p. **Wójtostwo**. Troc. L.

Wójtowski przym. od Wójt: Wójtowskie sądy. Przystaża wójtowska. Groic.

Wójtostwo, a, lm. a p. **Wójtostwo**: Do królewskich zaliczały się dzierżawy, wójtostwa, sołectwa, leśnictwa, lemaństwa. T. K.

Wójtowy, [Wójtów] należący do wójta, wójtowski: Chlubna myśl wójtowa. Syrok.

[Wójtów] p. Wójtowy.

Wójtówka, i, lm. i p. **Wójtostwo**.

Wójtówna, y, lm. y, **Wójcianka** córka wójta.

[Wól, a, lm. ej] p. Wole.

[Wóla, i, lm. ej] = Wola.

[Wólba, y, lm. y] wybór.

[Wóli] gwoli, dla: W. czego.

[Wólis]: Z W. tego = z powodu tego.

* **Wólka**, i, lm. i p. Wola.

† **Wólkan**, u, lm. y p. **Wulkan**.

† **Wóln**, a, o wolny, sposólny, idoneus. Glos.

Wól, wól a. [wóla], wólówi a. [wóloju], lm. woły l. zool. (bos) zwierzę ssące racicowe pochworogie, byk pokładany: W. zdalny do chodzenia w jarzmie i do robót rolniczych. L. Widział człowieka, o on dwiema wóloma orze L. † **Wziął** W. (= wólu) na drodze. † **Żałowało** W. † **Dwa** wóla. † **Tu** dwu wólu. W. tybetański = zwierzę z rodzaju wólu, jak W. kamieniarski, p. **Kamieniarski**. Nie mam wólu do pracy, bo go zjadł nieprzyjaciel. L. Wólowie moi i inne karmne a tużne rzeczy są pobite, i wszystko nagotowane, już przyjdzie na gody. Leop. Oj pracuje jak W. w jarzmie L. (= haruje, orze). Muszę dzień i noc pracować jak W. L. Ci od roku bezpiecznie dawno na to chrapią, wiedząc, iż mają wólu, który na nich orze. Rej. Przen.: Piotr i Paweł, pierwsza najmocniejsza para wólów, którzy twardą rolę sere zorali. Skar. Poczciwego, ćwiczonego, trzeźwego, rozważnego jako wólu do jarzma pociągnąć nie trzeba, bo ś. ku każdej potrzebie sam wprasać będzie. Rej. Choćby parę wólów założył, to i słowa względem tego z ust moich nie wyciągnie. L. Byś prowadził wólu za rogi, nie dopytasz ś.

sprawiedliwości drogiej. Falib. (by sprawa była najoczywistsza, w oczy bijąca. L.). Nie zażywaj konia, jak wólu. Fred. M. Ruskie przystowie: koń z koniem, W. z wolem; tu tibi sume parem L. Biada temu domowi, gdzie krowa dobdzie wólówi. Żegl. Żle, kędy krowa wólu przysiędze. Pot. Wólem ten koń śmierdzi, aż mię już ręcę bolą ciągnąć. Alb. (leniwa marcha, ledwo idzie. L.). **Polypus**, głupi jak W. Mącz. Cielęciem wyjechałszy, wolem zaś do domu wrócić. Glicz. Wzdy ś. nazad wracają całemi wólami, coście je wystali byli z domu cielętami. Star. [Nie pamięta W., gdy cielęciem był]. Prz. (o zarumialeu, który zdaje ś. nie pamiętać o swoim poprzednim mizernym stanie). Klękał przed wólem od wólu głupszy. Kochan. (bałwochwaleca głupszy od swego bałwana. L.). Chrapie, jakby wólu zarzynał. Wielkie historje wyrabia: płacze, jak W. ryczy. L. Na jednej łące, stara to przypowieść, W. trawy patrzy, a boćian żaby. L. (pszczoła z kwiatów miod wysysa, a osa jad; każdy po swojemu L.). Jak W. = duży, wielki, sążnisty. Już też dzień jak W., a ty śpisz jeszcze. L. Jest albowiem jak W. wyraźne prawo w kodeksie obywatelskim. Wilk. (= jak byk). W czwartym rozdziale jak wólem pisze o ziemskiej dawności. Syrok. (= wólowni. sążnistemi literami). Wóły podolskie. Troc. Jak W. = ociężały, leniwy, gnuśny, niezgrabny: Zdatny jak W. do karety. Prz. Nie tak, wola! Troc. W. z pozłacanemi rogami = nadęty, suchwały, nieokrzęsany dorobkiewicz. Wóły mu ś. kręcą = mało ś nie skręci. Wóły mu ś. kręcą z głodu. Z wstydni i gniewu kręcą mu ś. oba wóły. Pot. (= duże głupie oczy, ślepie; gały). 2. **podatek z wólu w dawnej Polsce za Piastów**. Sł. wil. 3. astr. p. astr. **Byk**: U nóg woźniczych uńrżysz pokłękłego wóla; jego znaki żywemu podobne są zgoła. Kochan. 4. myśl. [Wodny W.] = ptak bąk. Zdr. **Wółek**, [Woliik, Wolec, Wolaszek, Wolczak, Woliczek, Wolaszek, Wolasiek, Wołoszek, Wološek, Woloś, Wolosynek, Wolaszynek]. Zgr. Wołosko.

[Wóldarczak, a, lm. i] pochodzący od wóldarza. Pe.

[Wóldarczanka, i, lm. i] pochodząca od wóldarza. Pe.

[Wóldarka, i, lm. i] i. żona wóldarza. 2. p. Wóldarstwo. Pe.

[Wóldarz, a, lm. ej] p. Włodarz. Pe.

[Wóngiel, gla., lm. gie] p. Węgiel.

Wór, woru, lm. wory l. wólka torba, uszyta z płótna a. skóry, miech, sak: W. do zboża. W. na mąkę. U Rzymian ojcobójca w W. skórzany zaszyli. Siem. J. Chłop, gdy ś. dobrze mieć będzie, pan pożytkuje, że do dworu z worem nie przyjdzie. Leszcz. S. (= po zapomogę). Mączny W. L. Nie z jednego jadł mącznego wory. Alb. (= nie z jednego pieca, bywało, ówik, praktyk). Wory ziemne na ziemię albo na piasek powinny być z mocnego płótna szyte podwójnie. Jak. J. Wory ziemne, zwyczajne wory pawnych wymiarów, napelniające ś. ziemią i służące do zastłonięcia ś. żołnierzowi w różnych okazjach. Jak. J. W. tyle wart, ile w ś. bierze. Pilch. Ktoby gardził zgrzebnym surowym worem, w którymby było złoto? Gil. Łaeniej nauka jeden W., niżeli wiele. Jabł. Do kolan mu ś. worem rzuca. Jabł. (= plackiem). Włóczący ś. po wlecach, biegając za dworem, musi wszystko wysypać, by też miał i worem. Rej (= by

miął i korcami, krociami. L.). Ordynanse z nieba Polaków u nas jak z woru wysuły. Jabł. (= *liczenie, suto*). Prośby latają worem. Pot. (= *gesto, liczenie*). Wpadł na niedoszło okiem skarpy i wawozy, skądby ledwo kawałki jego wyniósł w worze. Pot. (= *rozszarpane zebrawszy do kupy*). Ciemno jak w worze. L. Jaśnieje niebo, co było jak w worze, zarumieniły na pogodę zorze. Chr. Nie zatai ś. nigdy szydło w worze. Rej. (prze-bije ś., przedrze, wyjdzie na wierzch. L.). Dwaj koči w jednym worze. Kn. Dwaj być nie mogą w jednym worze koči bez zwady; zawsze na ś. mrucają, zawsze sapią. Pot. (trudna zgoda ogień woda. L.). Kto lisa w worze kupuje, psa a kota znajduje. Kn. Nie wiem, kto z nas mędrszym: czy on, że sprzedał, czy my, żeśmy kota w worze zamiast rysia kupili. Smotr. Targował kota w worze. Boh. Próżność to śmiechu godna i gruba prostota chce przedać swoje błędy, jako w worze kota. Jeden taki, jak drugi: to W., to torba. L. (*idem per diversa*, nie kij, lecz pałka. L.). To W., to torba: jeden na drugiego gada, a jak w tym, tak i w owym śmiesz-na równie zwada. Zabł. Pludry jak wory. Zbył. (= *buchaste, szarawary*). W W. obleczony, t. j. w proste odzienie. Rej. (na znak żaloby, w suknie pokutne, żalobne). Z żoną Stanisław wychodzi z komory, wnosi do izby dwa pieniądze wory. Brodz. W worze złoczyńcę zatopić. Troc. W. furmański, torba. Troc. W. podróżny. Troc. Czekać z worem. Troc. (= *przyjąć dla zabrania czego*). Przen.: Worem zabić. Troc. (= *porwać podstępnie, przemycić*). Przen.: Dziurawy W., p. Dziurawy. Wору dziurawego nie napeł-nisz. Troc. W W. dziurawy sypliesz. Troc. 2. *ilość mieszcząca ś. w worze*: W. mąki, pie-niędzy. Żart.: Odebrałem od najpocziwszej Zuzi i W. wiadomostek warszawskich, i przy-jazne wyrazy. Koź. A. [Prosi pan młody na W. piwa, na piecywo chleba, na bębenek wódki]. 3. Wory węglowe a. węglarskie = *czarne plamy na niebie południowym*. Zdr. Worek, Woreczek, [Worek, Woryszek].

[Wórman, a, lm. i a. owie] p. Furman.

[Wósyca, y, lm. e] l. osina. 2. osa.

Wóczas przys. w owym czasie, naówczas, wtenczas, natenczas, wtedy, owego czasu, o tym czasie, pod ten czas: W. pomiędzy Niemcami był wajdelota litewski. Mick.

Wóz, wozu a. woza, lm. wozy l. sprzęt do jazdy, do wożenia, jakikolwiek wehikuł: Stelmach wozy robi. Kosz. W. dostatkowy, połowy. Jak. J. W. amunicyjny. W. gnojny. L. (= *gnojówka*). Na wozie (wozem) jechać. Troc. W. do jazdy, do biegu. Troc. W. do wożenia towarów, osób. Troc. W. we dwa konie, we trzy, we cztery konie. Troc. (= *W. parokonnny, trzykonnny, czterokonnny*). W. drabiniasty a. w drabinach. W. drabny. Troc. W. nakryty oponą, łubem. Troc. W. o dwu kołach, kara. Troc. W. o dwu kołach=*bida*. W. prosty do ciężarów wielkich. Troc. W. furmański. Troc. W. żołnierski, wojenny, staroświecki, kosami uzbrojony u starych Rzymian. Troc. W. zwycięski. Troc. W. tryum-falny (= *rydwan*). Przen.: Miała manję przy-kuwania do swego wozu wszystkich. Krasz. (= *do swojego rydwanu, zastępu asystujących jej wiel-bicieli, pocztu, do swojej osoby*). W. tam musi, gdzie konie ciągną, Troc. Bywać na wozie i pod wozem (= *doznawać w życiu rozmaitych, nie za-wsze dobrych przygód*). W. na pasach. Troc. W. resorowy. W. niesmarowny skrzypi. Troc.

W. skarbnny = *skarbnik, wóz podróżny z przy-kryciem, naładowany żywnością, obrokami i przy-borami podróżnymi, na którym jechał szalny a. pokojowiec*. [W. bosy]= *nie kuty*. [W. półtoracz-ny]= *półtora raza szerszy od zwyczajnego*. Gdzie promień dogrzał w snopach zbożu, noszą, a przed-ko do drabnego wozu, i głośny z nim wnet bież do stodół jedzie. Mias. W. publiczny przewożący towary i różne rzeczy. L. (*deligencja. L., dyli-zans, furgon*). W. do wożenia rzeczy, person, potrzeb, jako u nas kotszy pospolity we dwa, we cztery konie. Kn. Wsiedli potym na konie i na wozy panie, a porządnie pannę do Krakowa na zamek prowadzili. Paszk. (= *do pojazdu, do karet*). Zdradzony Enomausz łamie z wozu szyję. Tw. (= *wyleciawszy z pojazdu, kark złamał*). Bywa pod wozem, kto bywa na wozie. Boh. Żart.: Nie wszysecy na W., drudzy podle woza. Kn. (= *nie wszysecy za stół, nie wszysecy jednej rangi*). Masz W. i przewóz (= *dwie alternatywy, dwie rzeczy do wyboru*). W. dyszlowy. Potrzebny, jak piąte koło u wozu. Prz. (= *jak dziura w moście*). Baba z wozu, koniom lżej. Prz. Przyjdzie koza do woza. Prz. Co z woza spadło, to już przepadło. Prz. Kiedy W. posmarujesz, to jakbyś trzeciego konia przyprzął. Prz. Konie głupie, ale W. p.śpiesza. Kras. Wozy jadą drogą i W. znajomy na przedzie. Mick. Pieszko, wozem i karetą pełno ludzi na bazarze. Czarne wozy (= *karawany*) ciągle tam przez pryncypalną ulicę przejeżdżają. Słow. [Weselnicy dostają jadło na wozy] (= *na drogę*). W. kolejowy=*wagon*. W. parowy=*paro-woz, lokomotywa*. 2. *ilość mieszcząca ś. na wozie, fura*: W. żelaza ma snopów 2. Sol. W. rudy bierze 7 kiblów. Os. J. Lepszy W. szafranu, niżli W. siana. Rys. Kupił W. siana, drew. Troc. 3. [W.] *dwie belki w trawcu, spojone dwoma tak zw. progami na kółkach, na które kładzie ś. drzewo do pilwania*. 4. [„W. woza“] *pewna gra w karty*. [Gra w W.]. 5. astr., p. Niedźwiedzica: W. na niebie. L. *Septemtriones*, siedem gwiazd, które wozem niebieskim nasi zowią. Mącz. Wozy na niebie, trzy gwiazdy niesie dyszel, czterma pałają koła i t. d. Kochan. Gwiazdy, od Gre-ków niedźwiedzie zwane, Polacy zowią wozami niebieskimi. Otw. Niedźwiedzie wozem po naszymu zowią. Otw. 6. mul.: Kłaseć cegłą jedną wzdłuż, drugą na niej wpoprzek, a mówiąc po murarsku, jedną wozem, a drugą przez głowę. Podez. 7. myśl.: Psy idą wozem = *idą nie pomieszane*. Zdr. Wózek, Wozik, [Wozek, Wózik], Wózeczek. Zgr. Wozisko.

Wózeczek, czka, lm. czki p. Wóz.

Wózek, zka, lm. zki l. p. Wóz: W. dziecienny. W. pocztowy. W. jest to powóz bardzo dobry i bezpieczny; jabym do tej karety, w której to koziół na trzy łokcie i te przepłacone sprężyny, bał ś. wsiąść, a najbardziej że W jest powo-zem bardzo ekonomicznym; ja mam dziesięć wóz-ków za jedną angielską karetę. L. Jejmość za-pomniała o swym wózku, co to na zadniej kiel-ni imię i przewisiko żółtymi ewiekami wybite było, którym przedtem wygodnie jeździła. L. W Warszawie z wózków ś. nasławiają, chociaż te wózki więcej mają pieniędzy, niż giętkie re-sory. L. Komisarz nie powinien mieć więcej ekwipażu nad kołaskę i W. w kolascie cztery, w wózku koni dwa. Kras. Ode mnie wózkiem parokonnym wyjechał. M. Miłość wacpana i moja na jednym dziś odjechały wózkowi. L. (razem speł-ży, znikły, zagasły, zgasły. L.). Pradkowie nasi prawowali ś., na jednym wózku jeżdząc

i z jednej miski jedząc i ze dzbanka jednego pijąc, nierzkąc, żeby sobie mieli około prawa gardło pobierać. Sekl. Na jednym wózku obie strony do prawa. Kn. Na czym wózku jedziesz, tego piosnkę śpiewaj. Zabł. Przyjechał pan podczaszyc na francuskim wózku, pierwszy człowiek, co w Litwie chodził po francusku. Miek. Po drodze to W. podróżny zadudni, to bydlę ś. przemknę w rowu. Len. W. kolejowy mechaniczny = dreżyna. W. kolejowy pakunkowy a. tłumokowy = trójkoła, trójkółek. W. pomostowy a. suwany. Wagon, wózek skrzynkowy angielski, skrzynka kilkokorcowa na czterech kółkach żelaznych osadzona. Łab. 2. [W.] sanie porządniej, niż proste, zrobione, wybite lubem i t. p. (dla odróżnienia od sani pod ciężary). Sł. wil. 3. [W.] kołowrotek do przędzy: Przędzalny W. 4. U tartaku W. drzewa nadaje, przeto musi być tylko tak szeroki, żeby przez ramę pilną wolno przechodził. Os. J. 5. druk.: W. w prasie drukarskiej, na którym forma podejźdza pod tygiel. 6. gór., p. gór. Pies. Łab. 7. karc. dawna gra w karty, bicz. 8. mul.: W. szablonu = lata do spodu szablonu przybita, ułatwiająca przesuwanie szablonem na murze. 9. org. skrzynia suwana po gisludzie i wypuszczająca z siebie przez szparę roztopioną cynę, z której na gisludzie tworzy ś. blacha na piszczałki. 10. piw., p. Przewagowy. 11. w lm., powr. przyrząd do kręcenia powrozdów. 12. tok.: Żelazny a. mosiężny W. w tokarni = przyrząd zastępujący podstawkę w tokarni, ruchomy i przesuwający ś. w zasuwie z przodu ławy tokarnianej, służący do osadzania i posuwania noża, którym ś. toczy. Łab.

[Wózik, a, lm. i] p. Wóz.

× Wózka, i, lm. i p. Wózha. L.

[Wózki, ów, btp.] p. Wózek.

Wózkowy przym. od Wózek: Cewki wózkowe w pile. Sol. (w wózku tartaku). Cieśla W. Łab. Klatka szybowa, wózkowa, zjazdowa, szala szybowa = wiazanie składające ś. z dwóch den, czyli desek, w czterech rogach z sobą pretami pionowymi połączonych; taka klatka, czy to pojedyncza, t. j. o jednej desce, czyli szali, lub o kilku, zawieszona jest u liny lub łańcucha w szybie; na spońniej półce, czyli desce szalowej, jak na pomoście, stoją ludzie dla zjeżdżania do kopalni, lub wsuwają ś. nań wózki dobywalne, wrobkiem napełnione, do wyciągania, lub próżne—do spuszczenia. Łab. [W., ego lm. i] rz. ten, co rozwozi sól właściwemi wózkami w kopalni w Wieliczce.

× Wpad, u, lm. y wpadnięcie; napad, napaść w środek; wtargnięcie: Nagły uczynili W. nieprzyjaciela. P. Koch. Z jednej strony bagno ich zastania, broniąc przystępu i ludzkiego wpadu. Chr.

Wpadać, a, ał p. Wpaść.

Wpadanie, a, btm., czynność cz. Wpadać.

Wpadłość, i, l. btm., rz. od Wpadły: W. oczu. Troc. L. 2. lm. i miejsce wpadłe, wklęsłość, wklęsnięcie, wkląknienie, dół, zagłębienie.

Wpadły, Wpadnięty, [Wpadniony, Wpadzity] który wpadł, zapadły, wklęsnięty wklęsły, wkląkniony. Troc. Z chmurną twardą i z wpadłemi oczyma. Krasz. Brzuch W. (= wkulony). W. czworokąt, p. Wklęsły.

Wpadnienie, a, btm., p. Wpadnięcie. Troc. Obietnicami namówili do wpadnienia i plądrowania granic polskich. Boh.

Wpadnięcie, a, btm., Wpadnienie, † Wpaście czynność cz. Wpaść.

Wpadnięty p. Wpadły.

[Wpadować, uje, ował] p. Wpaść.

[Wpadowanie, a, btm.] czynność cz. Wpadować.

[Wpadunek, nku, lm. nki] złapanie ś., przy-padek.

[Wpadzity] p. Wpadły. Pc.

Wpajać, a, ał i W. ś. p. Wpoić.

Wpajanie, a, btm., czynność cz. Wpajać.

Wpajanie się, a, ś., btm., czynność cz. Wpajać ś.

Wpakować, uje, ował, nied. Wpakowywać i-pakując włożyć, umieścić w pace. Sł. wil. 2. zapakować, wsadzić, wbić, wcisnąć, wepchnąć, włoczyć, wcisnąć, wrazić, utopić, zagłębić: Wpakował pieniądze nazad do kieszeni. L. W. komu kulkę, sztylet w bok. Jużem niemało wpakował pieniędzy w ten interes. W. kogo w błoto = wpuścić, wparować, wepchnąć, zapędzić, wegnąć. W. kogo w grze w karty = zadać mu trudność, narazić go na położenie bez wyjścia, wbecić go. W. biłę do łuzu. W. kogo do kozy (= wtroczyć). Przen.: Pierwszy lepszy Rusin wpakowałby mnie potym do gazety. Rog. (= umieściłby mnie w gazecie, podałby mnie do gazety). W. uczniowi jedność z postępów w nauce, z lekcji (= dać, zapisać, wsolić, wrzepić). 3. na co, na wierzech = nasadzić, wcisnąć, włoczyć, wbić, wwindować, wdugować: W. czapkę na uszy. Wpakowałem naszego gdyracza na jego kobyłę. L. (= z mozołem wsadziłem). W. na ś. kozuch, buty i t. p. = wsadzić, włożyć z trudem, wciągnąć, naciągnąć, wzuć. 4. [W.] położyć: Chłop wpakuje mierzwę, podorze na jedną skibę po tygodniu zradli. W. ś. włoczyć ś., wepchnąć ś., wcisnąć ś., wtarałamić ś., wejść przemocą, wstrubować ś., wedrzeć ś.: W. ś. w sam środek tłumu. Zaziębił ś., krosty wię wpakowały mu ś. do środka. W. ś. za stół (= ugramolić ś., ukwaterować ś.). W. ś. komu na kark (= zwalić ś.).

Wpakowanie, a, btm., czynność cz. Wpakować.

Wpakowanie się, a, ś., btm., czynność cz. Wpakować ś.

Wpakowywać, uje, ywał i W. ś. p. Wpakować.

Wpakowywanie, a, btm., czynność cz. Wpakowywać.

Wpakowywanie się, a, ś., btm., czynność cz. Wpakowywać ś.

Wpalać, a, ał i W. ś. p. Wpalić.

Wpalać, a, btm., czynność cz. Wpalać.

Wpalać się, a, ś., btm., czynność cz. Wpalać ś.

Wpalenie, a, btm., czynność cz. Wpalić.

Wpalenie się, a, ś., btm., czynność cz. Wpalić ś.

Wpalić, i, il, nied. Wpalać paleniem wcisnąć, włoczyć co rozpalonego; wpiec. W. ś. l. paląc ś. wcisnąć ś., wpić ś. z zapalem, namiętnie: Falk czuł, jak ś. w niego wpałały żarzące, stęsknione oczy. Przybysz. Piers jej ś. w moją wpała, usta jej ś. w moje wpijały. Przybysz. 2. [W. ś.] zgrzać ś., spotnieć.

[Wparandzenie, a, btm.] czynność cz. Wparandzić.

[Wparandzić, i, il] włożyć. [W. ś.] wejść, włożyć, wpakować ś. (w błoto); nastąpić na co nieostroźnie, zuchwale.

Wparcie, a, btm., czynność cz. Weprzeć.

Wparcie się, a, ś., btm., czynność cz. Weprzeć ś.

[Wparć, weprze, wparł i W. ś.] p. Weprzeć.

Wparować, uje, ował weprzeć, włoczyć, wpuścić, wegnąć, wepchnąć, wcisnąć, wpakować; wbić, wrazić: Nasi państwo strwożone gromią, siekają,

biją, aż ich w obóz sam wparują. Tw. Wyszeli on na plac i bijąc s. meźnie, cesarską jazdę w obóz aż wparował. Chr. Wparował nieprzyjaciela w rowy. Troc. Obóz rozerwawszy a herszta samego stąd w miasto wparowawszy, wielką korzyść osiągli. Tw. Miecz w kieszki mu wparował, *dimisit*. Zebr. Grot mu w gardło wparował. Zebr. Przen.: Do powieści swojej w baki przygrawał, aby go w sen W., meźnie przypilając. Zebr. (=wprawić; *aby go uspić*).

Wparowanie, a, blm., czynność cz. **Wparować**. [W pas] w pasie, *upół*: Państwo młode, panom ojcom do nóg upadnijcie, swachny, młodzianów W. uściśnijcie.

Wpaść, a, ał i W. s. p. 2. **Wpaść**.

Wpasanie, a, blm., czynność cz. **Wpaść**.

Wpasanie się, a s., blm., czynność cz. **Wpaść** s.

Wpasienie, a, blm., p. **Wpaszenie**. Sł. wil.

Wpasienie się, a s., blm., p. **Wpaszenie** s. Sł. wil.

Wpaszenie, a, blm., **Wpasienie** czynność cz. 2. **Wpaść**. Sł. wil.

Wpaszenie się, a s., blm., **Wpasienie** s. czynność cz. **Wpaść** s.

†**Wpaście**, a, blm., p. **Wpadnięcie**: Przez te wszystkie czasy od wpaścia mego w to ciężkie infortunjum niewoli pogańskiej, nie mogłem być tak szczęśliwym, abym... Sap. J.

1. **Wpaść**, dnie, *df a*. [wpadnoł], **wpadłeś a**. [wpa-teś], nied. **Wpadać**, [wpadować] i. w co, do czego = a) (więcej) biernie) a) *uniknąwszy paść, znaleźć s. w czym padszy; wlecieć*: Wpadł w dół na szyję. Troc. W. w błoto po uszy, wlecieć. L. (=zapaść). I ty i on w dół wpadnieta. Zarn. Ptak wpadł w sidło zastawione. Troc. (=złapał s., *zaplątał s., uwiktał s.*). Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada. Prz. Skok robiąc, wpadł w beczkę wkopaną, gdzie wodę zbierano. Mick. β) = *zapaść, wkłaknąć, wklesnąć, zaryć s., pograżyć s., osiąść*: Chałupa w ziemię wpadła. Znaki suchoty, gdy oczy w dołki wpadają, nosa koniec cieńszeje. Krup. Przen.: W. w lata = *zająć, pograżyć s., posumać s., postąpić, zapędzić s.*: W lata wszyscy wpadamy, czas wątl i garnie to wszystko, naostatek, z czym sam ginie marne. W. w co, do czego = *przypaść ściśle*. L. Sznurówka w stan jak najładziej wpadła. L. W komedji żadna takowa scena nie powinna s. *znajować*, któraby s. nie ściągala i nie wpa-dała naturalnie do tego celu, który sobie za-łożyła. L. (= *nie stosowała s.; nie odpowiadała temu celowi*). Suknia wdzięcznie wpała w talji (= *przylega, jest wcięta, przystaje*). Wpadł mu katar na pierś, w gardło. Troc. (= *spadł mu na pierś*). Przen.: † Za taki występki stronie przeciwnej 49 kóp groszy, a urzędowi drugą czterdzieści kóp groszy wpała. Stl. (= *przypada, należy s. od niego*). Już teraz wpadnie nam w garść. Leon. (= *dostanie s., popadnie*). Właśnie mi wpał w ręce syn jego. L. (= *nawinął mi s., napatoczył mi s.*). W. komu w ręce, pod moc czyją. Troc. Wpadniesz mi raz. Troc. Wpadniesz mi raz = *zapłaćć to wszystko*. Troc. Jak ci ten papier wpał w ręce? - Znalazłem go na wschodach. L. Wpadać dokąd (o wodach) = *wlewać s., uchodzić; łącząc s. z czym*: Dunaj wpa-da do morza Czarnego sześciu ujściami, siódme w bagnach niknie. Nar. Rzeka w morze wpała. Troc. Przen.: Kolor ten wpała w zielony (= *prze-chodzi; dostaje zielonego odcienia*). Sukno to wpała

w granat. Przen.: Dawid przez zazdrość wpał był w niełaskę u Saula, tak iż dziwnymi kształty szukał żywota jego. Rej. (= *popadł*). Otóż, w jakie łaski wpał! L. Niewdzięcznik ten nazad wpał w łaski. L. W. w oczy = *węjsć, wleść, rzucić s.; uderzyć w oczy, nawinąć s., napatoczyć s. na oczy, podpaść pod oczy, nastręczyć s. oczom, zwrócić uwagę*: Cnota w pałacach królewskich im rzadziej przesiaduje, tym dziwniej w oczy wpała. Pilch. Rzadko kiedy okazji opuści, żeby co w oczy wpadającego na sobie nie miała. L. (= *rażącego oczy, zwracającego uwagę, krzyczącego*). Brunetka ta niezmiernie mu wpała w oczy. L. (= *zaproszyła mu oko, przypadała mu go gustu, spodobała s.; zajęła, zainteresowała go*). Teresa widziała s. wacpanu być bardzo piękną i jego-mości toż samo w oczy wpała. L. Ze djabły jej W. musiał ten jego-mość w oczy. L. Powiedziecie mi, młodzianie, czyli jaka z siostr moich w oczy wam nie wpała? Dm. Zaraz mi to w uwagę wpało. L. (= *zwróciło moją uwagę; uderzyło, zastanowiło mnie*). To, co do cnoty nas budzi, jednym uchem do głowy nam wpała, a drugim, jak drzwiami, wypada. Jabł. Ta melodja mile wpała w ucho. Wpadły Jezusowe słowa w głowę Piłatowi, i odtąd skłonił umysł swój do tego, żeby wypuścił Pana. Odm. (= *trafiły*). Mnie to W. w głowę nie może, abym inaczej wierzył, jako że... Gór. (= *nie może s. pomieścić, nie mieści s., nie mogą tego pojąć, zrozumieć, przechodzi to moje pojęcie*). Wpadło mu coś do głowy (= *przyszło, zajęchało, strzeliło mu do głowy*). Poznaj w tych słowach jego złoś ukrytą ładnie, zgubi nas bez pochyby, jak mu kaprys wpadnie. Min. W. w gniew, w wściek-łość, w chorobę = *popaść, zapaść*. Skoro s. nam co nie wedle myśli szykuje, zaraz wpałamy w gniew nieprzebiegany. Pilch. Jak maż jej w złość wpadnie, może s. z nią źle obejść. L. Wpadł w chorobę, w błędy. Troc. (= *uległ im; dostał choroby, popadł w błędy*). W. w suchoty. W taką wściekłość, w szaleństwo tak nie-wymówione wpał. P. Koch. W. w uniesienie, grzech, smutek. W. w śmieszność (= *wystawić s., narazić s. na śmieszność*). Wpadł w czarną melancholję. Jeł. Prawniki zaraz Adamowe wpa-ły w bałwochwalstwo. Wor. Wpadł nagle w trwogę i wielkie zdumienie. Hoł. Z roz-pędu i nieuwagi wpał na siebie (= *natknął s. na siebie, zetknął s. z sobą*). Przen.: W. na pomysł, na myśl szczęśliwą (= *przyszła mu przy-palkiem do głowy*). Wpadszy na tę myśl, chciał s. przeżegnać, ale ręką ruszyć nie mógł. Krasz. Odstąpiliśmy od materji, wpałiliśmy w różne pro-jekta, nie ustanowiliśmy, a zdrowiaśmy postra-dali. Kal. [Do głowy wpał] = *przypomina s.*: Onemu dopiero do głowy wpała, że ón swoje krowe sprze-dął. [Wpadło mu] = *zaciekawilo*: Zgodził się król na to, ale mu bardzo wpało, cem ón ta bedzie świecił. [W. do pologu a. slegnąć] = *zlec, rodzić*. b) (więcej czynnie) *rzucić s., wskoczyć, whiec, wlecieć*: Prędkim skokiem w głębokość Tybrową wpał. Warg. Marysia wpała ze świe-cą. L. (= *zjawia s. nagle z trzaskiem*). Z kuligiem wpał, postrójni w maski. L. Do pałacu wielkiego wpał on wieśniak młody. P. Koch. Przen.: × Od lat kilku wpała zazdrość między książęta głogowskie i wrocławskie. Nar. (= *pad-ła, wolała s., wkradła s., zakradła s., zapanowała*). Już mi na skroniach puch łabędzi siada, włos siwy gęsto między czarny wpała. L. (= *przebijają, udziera s.*). W. na górę. × W. komu w ptaki =

wleźć komu w drogę, w paradę. Jużem jedną kochankę dla niego porucił, a jeszcze mi wpada w ptaki L. (= *wrywa mi ś. w moje miłości*). Trzeba wam częściej tam zazierać, żeby nam kto nie wpadł w ptaki L. W. komu w mowę = *wtrącić ś., wnieść ś. do rozmowy, przerwać mu mowę*. Tego cierpieć nie mogą, kiedy mi kto w mowę wpada. L. 2. do kogo, dokąd = *wstąpić, zajrzeć na chwilę, wyrwać ś. mimochodem, przy okazji, zniecka*: Jutro wpadnę do ciebie na chwilkę. Wpadam do Sopliewa, jak w centrum polszczyzny. Mick. 3. *napaść, wehrzeć ś., werwać ś., wtargnąć*: Cygan, Wołoszyn wpada i przedki Tatarzyn, jak szarańcza, pustosząc. Star. Nieprzyjaciel wpadł w państwo. Troc. W. komu na kark (= *spaść, usiąść*). W. na kogo z wymyślaniami, z furją (= *napaść, powstać, powściąć*). 4. karc. nie wziąć zapowiedzianej liczby lew: W. bez jednej, bez dwóch = *być bez jednej, bez dwóch*: Znowu wpadłem! ależ to z waszmością niepodobna grać. Zach.

2. Wpaść, sie, si, nied. Wpasać *wzyczaić do paszenia ś., wtargnąć*: Cygan, Wołoszyn wpada i przedki Tatarzyn, jak szarańcza, pustosząc. Star. Nieprzyjaciel wpadł w państwo. Troc. W. komu na kark (= *spaść, usiąść*). W. na kogo z wymyślaniami, z furją (= *napaść, powstać, powściąć*). 4. karc. nie wziąć zapowiedzianej liczby lew: W. bez jednej, bez dwóch = *być bez jednej, bez dwóch*: Znowu wpadłem! ależ to z waszmością niepodobna grać. Zach.

× Wpatrować się, uje ś., owal ś. p. Wpatrzyć ś.: Pilnie ś. w człowieka wpatrował, którego twarz jeszcze pamiętał, ale imienia zapomniał. Troc.

× Wpatrowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wpatrować ś.

Wpatrywać się, uje ś., ywal ś. p. Wpatrzyć ś. Wpatrywanie się, a ś., btm., czynność cz. Wpatrywać ś.

† Wpatrzeć się, a ś., al ś. p. Wpatrzyć ś.

† Wpatrzanie się, a ś., btm., czynność cz. Wpatrzeć ś.

Wpatrzeć się, y ś., yl ś. p. Wpatrzyć ś.

Wpatrzanie się, a ś., btm., czynność cz. Wpatrzeć ś.

Wpatrzyć się, y ś., yl ś., Wpatrzeć ś., † Wpatrzeć ś., nied. Wpatrywać ś., × Wpatrować ś. l. *wlepić, utkwic oczy, zapuścić wzrok w co; przypatrzyć ś., przyjrzeć ś.*: Złoto pomaga na żółtaczkę, kiedy ś. w nie kto wpatruje. L. Prawnik ten nakształt pawia sam ś. wpatruje w siebie, sam zawsze wystawia. Tremb. O, z jakąż tkliwością wpatrują ś. w niego! Jel. W jej lica wpatrzony (= *zapatrzony*). Jabyś zaś jej nie znał? ale przechodząc niedobrze ś. w nią wpatrzyłem. L. Heweljusz Gdańszczanin, pierwszy astronom, który ś. dobrze w planetę księżycą wpatrzył. L. (= *rozczuł, rozpoznał ją*). Przen.: Ku Bogu myśl obróconą miej zawsze i weń wpatrzoną. Dar. J. (= *zatoniona; Nim zajęta*). Niech ś. w tych wielkich meżów obrazy wpatrują. Niem. (= *niech ś. na nie zapatrują*). Wpatruj ś. w żyjące przykłady ojców świętych. Jel. Wpatrz jeno ś. dobrze, a obaczysz inaczej. Fred. M. (= *rozważ, zważ, zastanów ś.*). 2. *oswoić ś., otrząsać ś.*

z widokiem czego: Z początku raził mię ten widok, lecz z czasem wpatrzyły ś. oczy. Pot.

† Wpadać, a, al i † W. ś. p. Wpędzić. Kaz. 1555.

† Wpędzanie, a, btm., czynność cz. Wpędzać.

† Wpędzanie się, a ś., btm., czynność cz. Wpędzać ś.

† Wpchać, a, al i † W. ś. p. Wepchnąć: Karola Wielkiego syn, Ludwik mianowany, od synów swych własnych był do więzienia wpchany. Kulig.

† Wpchanie, a, btm., czynność cz. Wpchać.

† Wpchanie się, a ś., btm., czynność cz. Wpchać ś.

Wpelać, a, al p. Wpelznąć.

Wpelzanie, a, btm., czynność cz. Wpelać.

Wpelznąć, znie, znił a. zt, nied. Wpelzać l. w co, dokąd = *pelznąć wsunąć ś.; wczolgać ś.; wemknąć ś., wejść cichaczem, wśliznąć ś., wkraść ś., wkręcić ś.* Przen.: Na werandę wpelznął złowrogi cień. Mn. Wpelzał w samą głęb szafirowych oczów, ocenionych czarnymi rzęsami. Reym. (= *wcisnął ś.*). 2. na co = *pelznąć wleźć; wczolgać ś., wgramolić ś., wdrapać ś.*

Wpełznięcie, a, btm., czynność cz. Wpelznąć.

[W pędy, W te pędy] pędem, co tchu, duchem, w cwał: Biec W.

Wpędzać, a, al p. Wpędzić.

Wpędzanie, a, btm., czynność cz. Wpędzać.

Wpędzanie się, a ś., btm., czynność cz. Wpędzać ś.

Wpędzenie, a, btm., czynność cz. Wpędzić.

Wpędzenie się, a ś., btm., czynność cz. Wpędzić ś.

Wpędzić, i, II, nied. Wpędzać, † Wpędzać l. w co a. do czego = *pędząc wprzód; wegnąć, zapędzić, zagnąć*: Wpędziłeś bydło do obory. Troc. Przen.: *doprowadzić do czego; napędzić na co, wpać, wepchnąć, wparować, wprzeć*. W. wroga w trzęsawiska. W. do matni. Mick. W. bilę do łuzi. Darnj to nieszczęśliwej, którą rozpacz w grób wpędzi. L. Ona wpędzi do grobu swego starego ojca. Błot. Przen.: *uprowadzić wewnątrz, dopuścić do środka*: Zle go leczyl i wpędził krosty wewnątrz. Przen.: Zawracał jej głowę, wpędził ją w lata i nie ożenił ś. Przen.: *wprawić, wprowadzić*: Cóż ci do tego, kto wpędził w ruchy świat. Wysp. Przen.: *sprawić, aby ś. kto zaawanturował, zagalopował, zapędzić w co, nabawić czego, doprowadzić do czego, wplątać, wciągnąć w co*: W. kogo w dług, w chorobę, ambarasy, tarapaty. Azali mnie ś. godzi dozwolić, aby kraj nasz W. w ostatnie niebezpieczeństwo? St. Ang. Wpędził go w kalkulację na złotych sto. L. 2. W. na wyższe miejsce = *pędząc wegnąć; zapędzić, zagnąć*. Przen.: *podbić*: W. towar w cenę. W. kogo na lietyacji. 3. *wcisnąć, wtłoczyć, wbić, wepchnąć, nasadzić*: W. obręcz na piastę. W. ś. l. *wpędzić siebie, wpędzić jeden drugiego, zapędzić ś., zagalopować ś.; zająć*: Tego dnia tyle tylko zyskali, że ś. wpędzili! w błota i gęstwiny. Krasz. Durzyła ś. w nim tyle czasu, wpędziła ś. w lata, i wszystko na niezym ś. skończyło. 2. przeni. W. ś. w co = *wpaść, przeniknąć, dostać ś., wcisnąć ś., wkraść ś., wsrubować ś.*: Chciałbym W. ś. w duszę. Garez.

Wpętać, a, al zaplątać w pęta, wwiązać, woi, kłać, wwikłać, usidlić. L.

Wpętanie, a, btm., czynność cz. Wpętać.

Wpiąć, wepnie, wpiął, nied. Wpinać *przyppiąć w środku, wetknąć ostrym końcem*: W. kwiat we włosy.

Wpicie, a, btm., czynność cz. **Wpić**.

Wpicie się, a s., btm., czynność cz. **Wpić s.**

Wpić, **wpije**, **wpił**, nied. **Wpijać** 1. *pijąc wciągając w siebie, wchłonać; wypić, wlać w siebie*. L. 2. *zapuścić, wsadzić, zasadzić, wrazić, wścibić, wrzepić, wbić, zagłębić, wnieść, utkwic, zatopić, utopić*: W. szpony w ciało. Żołnierz wpił pożądlive oczy w positek. Sienk. (= *wlepił*). W. s. 1. *włożył s. do picia jakiego napoju*. L. 2. *przeniknąć w głąb, wpoić s., wniknąć, wrosnąć, wcisnąć s., wrazić s., wezreć s., wejść s., wgrzyźć s., wernąć s.*: Trwa w enocie, której s. z młodu napije; z garnka zdawna wpitej woni nie zmyje. Stryk. Któż wymyje garnek, gdy s. weń co wpije? Jak. W. Pancerza, który mu s. w ciało wpił, odjął mu nie mogli. Skar. Wojną był ich żywot miły, ach, do sercaż im s. wpiły ciężkie, acz złote kajdany. Dar. J. Prosiła, aby jej ramiona wiązano powrozami, któreby s. w ciało wpiły. Skar. Rozkosz wpiła s. bardzo w myśli i w ciało tej kobiety. Skar. O sprośności grzechowa, takżeż s. wpiła w serce nasze. Poe. Wyrwij mi węza, co s. wpił do łona. Hoł. Powrozy tylko wpijąją s. we mnie. Od. Czudem, jak jej oczy wpijały s. bólem i niemocą w ciemną noc. Przybysz. Wciąż czudem oczy twe nieruchomie we mnie wpite z ciężkim milczeniem, co jak olbrzymia błyskawica po ścianach s. rozlewało. Przybysz. 3. W. s. szponami, pazurami = *uczepić s., wrzepić s., wbić s.* Przen.: *wniknąć, przeniknąć, zatopić s., zagłębić s.*: Bystra źrenica karnodziei wpiła s. w skrytą pierś Litwina. Choć s. oko me w twe oczy wpije, serce mi więcej z radości nie bije. L. Uczuciem, myślą i okiem wpił s. w błąd jej twarz. Sow. Ukłękła pod oknem, wpiła zacerwienione, rozpalone oczy w świt i modliła s. długo i gorąco. Reym. Oczy jej chełwie wpiły s. w mą duszę, pełne łęku i przestachu. Przybysz.

× **Wpiec**, **wpiecze**, **wpiekł** *piekąc umieścić w czym, wcisnąć; wpałić*. L.

Wpieczenie, a, btm., czynność cz. **Wpiec**.

× **Wpieczętować**, **uje**, **owal** *utłoczyć pieczęcią, wcisnąć co pieczętując*: W., pieczętując wraził. L.

× **Wpieczętowanie**, a, btm., czynność cz. **Wpieczętować**.

Wpiekłowzięcie, a, lm. a *wzięcie do piekieł*: Chciałbym po waszym zostać wpiekłowzięciu i żyć na ziemi. Krasin.

Wpierać, a, lm. e l. ten, co *wpiera*, 2. ten, co *wpiera s. w co*: W., impulsor. L.

Wpierać, a, ał i p. **Weprzeć**: Wpart w las nieprzyjaciela. Troc. W. co w co. Troc. Naród oczy wpierał w bór niedaleki, między drzewa przydrożne. Reym. 2. [W.] *wpierać s., omawiać uporczywie*: Matka zarzeka s., że jej na oczy nie widziała; swacha wpiera z swej strony. W. s. p. **Weprzeć**: Wpieram s. w co. Troc. Rdzawe jezere pługi jęły s. zwolna W. w ziemię. Reym.

Wpieranie, a, btm., czynność cz. **Wpierać**.

Wpieranie się, a s., btm., czynność cz. **Wpierać s.**

Wpierw, [Wpirw, Wpierwej, Wpirwój, Wplrwwj, Wpierwy, Wpirwy] *wprzód, dawniej, najpierw, naprzód, przedewszystkim, przedtym*: W. s. zastanów, zanim powiesz. W. bywało inaczej. Każdy inny wpierwy tu wrócił z wami list czytać. Sienk.

[Wpierwej] p. **Wpierw**: W., niż o pannę, o posag s. pyta. Czemużeście W. o tym nie powiedzieli?

[Wpierwy] p. **Wpierw**: Idźcie W. wy dwóch, bo będziecie nas wyciągać.

Wpierzienie, a, btm., czynność cz. **Wpierzyc**.

Wpierzienie się, a s., btm., czynność cz. **Wpierzyc s.**

Wpierzyc, y, ył *oblec w pierze, sprawić, że co obrosnie w pierze, opierzyc*: O, jakoż prędko głupia miłość wperzy, takóž ją często nadzieja zawodzi! Pot. † W. s. *wpić s., wpiąć s., czepić s.?*: Tu s. wszyscy weń wperzyli, czym kto mógł, tym go bili. Brk.

Wpieszczenie, a, btm., czynność cz. **Wpieszczać**.

Wpieszczenie się, a s., btm., czynność cz. **Wpieszczać s.**

Wpieszczenie, a, btm., czynność cz. **Wpieszcic**.

Wpieszczenie się, a s., btm., czynność cz. **Wpieszcic s.**

Wpieszcic, i, il, nied. **Wpieszczać** *wprowadzić, wpoić, zaszczepić pieszczałami*: Zdrój wszystkich uczuć, jakie wpieścili w nią rodzice. Dzierz. W. s. *wniknąć, unęcić s., wcisnąć s., wkraść s. pieszczałkami*: (Słowa pieśni) wpieszczały s. aksamitnie w rozkosznym polechtaniu niezrozumiałych słów włoskich. Brt. W salonie wpieszczał s. głos śpiewaka. Brt. Pięknem postaci póty w myśli s. wpieszcza, póki w piersi nie sięgnie. Brt.

Wpieśniony poet, który wszedł a. został wprowadzony *zapomocą pieśni, na skrzydłach pieśni*: Druga Cecylja św., wpieśniona w niebiosa.

Wpięcie, a, btm., czynność cz. **Wpiąć**.

Wpiętnować, **uje**, **owal** *piętnując wcisnąć, wrazić*. W. s. *piętnem s. wcisnąć, wrazić*: Tak mu s. wpiętnowała w pamięć, w serce, że może jej był winien, iż odrazu ucieć nie potrafił. Krasz.

Wpiętnowanie, a, btm., czynność cz. **Wpiętnować**.

Wpiętnowanie się, a s., btm., czynność cz. **Wpiętnować s.**

Wpijać, a, ał i W. s. p. **Wpił**.

Wpianie, a, btm., czynność cz. **Wpijać**.

Wpianie się, a s., btm., czynność cz. **Wpijać s.**

Wpikować, **uje**, **owal** *pikując wciągnąć*: Trzeba przypuścić podszewki, bo s. jej trochę wpikuje.

Wpikowanie, a, btm., czynność cz. **Wpikować**.

Wpiłować, **uje**, **owal** *piłując wetrzeć; piłując wprowadzić*. L.

Wpiłowanie, a, btm., czynność cz. **Wpiłować**.

Wpinać, a, ał i W. s. p. **Wpiąć**.

Wpinanie, a, btm., czynność cz. **Wpinać**.

Wpinanie się, a s., btm., czynność cz. **Wpinać s.**

[Wpirw] p. **Wpierw**: Koza tak powieda jak i W.

[Wpirwój] p. **Wpierw**: Naprostował go, jak W. stojał.

[Wpirwuj] p. **Wpierw**.

[Wpirwy] p. **Wpierw**.

Wpis, u, lm. y, [Wpisunek] l. *wpisywanie, wpiisanie, wciągnięcie do księgi, do spisu, zapis*: W. sprawy sądowej. Po wydaniu pozwu następował w procesie W., t. j. powód szedł do pisarza sądu i do rejestru spraw dyktował imię swoje, pozwanego i treść skargi, placąc pisarzowi 3 złp. (za Stan. Augusta). Głog. Po wydanych pozwach idzie W. sprawy, który w rejestrze przyzwioitym podług liczby umieszczony być powinien; W. takowy dzieje s. tylko z wyrażeniem imienia powoda, pozwanego i krótkim rzeczy nadmienieniem. Ostr. Jurydykceja ta sądzić s. ma aż do dokończenia rejestru wpisów. Zam. W. uczni do szkół. 2. w lm. **Wpisy**, ów *czynność, pora za-*

pisywania uczni do szkół: Wpisy rozpoczęły ś. już w szkołach. 3. a. **Wpisowe**, **×** **Wpisne**, blm. *opłata, przy zapisie wnoszona*. W. szkolny = *szkolne, opłata szkolna*: Wnieść, zapłacić W. za pierwsze półrocze. Uwolnić ucznia od wpisu. W. w kantorze. W. do cechu = *wkupne*. W. w kantorze stręczę = *kantorowe*. 4. to, co *wpisano, wciągnięto do księgi*. L. 5. praw., p. Inskrypcja.

Wpisać, sze, sał, nied. Wpisywać, † Wpisować *wciągnąć do spisu, wnieść do księgi, zapisać, zarejestrować, umieścić na liście*: W. co do rachunku. Wpisz w rejestr; żem wziął, żem dał. Troc. W. w rejestr zapłacone podatki, nowozaciętych żołnierzy. Troc. W. koło w figurach z prostych linii zowią to, kiedy je wsadzą wewnątrz tak, aby stron owej figury tykało. Grz. W. kogo do bractwa, do towarzystwa jakiego. (= *przyjąć*). Sumnienie jest pamiętne książki od natury każdemu dane, w które przeszłe sprawy wpisano, terazniejsze wpisują. Koch. W. W. ś. I. *zapisać a. dać zapisać swoje imię, swój aforyzm, swoją sprawę i t. d. w czym, zapisać ś.*: Wpisują ś., W. ś. dają. Kn. W. ś. do albumu, na listę członków, ofiarodawców. W. ś. do towarzystwa, bractwa, cechu = *wkupić ś.* (do bractwa a. w bractwo). Żart.: *wziąć udział, przyłączyć ś., przysiąść ś., ukupić ś., przysunąć ś.*: Pozwólcie, że i ja ś. do waszego kółka wpiszę. 2. *być wpisany, zapisać ś.*: Akt wpisuje ś. do księgi.

Wpisanie, a, blm., czynność cz. Wpisać; niek. zam.: Wpis.

Wpisanie się, a ś., blm., czynność cz. Wpisać ś. × Wpisne, ego, blm., p. Wpis. Troc. Pieniądze a. W. za wyciąganie podatków nie ma być brane, Herb.

× **Wpisny p. Wpisowy. L.**

Wpisowe, ego, blm., p. Wpis.

† Wpisować, uje, ywał i † W. ś. p. Wpisać: W sądzie bartnym mają być wszystkie rzeczy przy obliczeniach sądu wpisowane. Niesz. Sumnienie jest pamiętne książki, od natury każdemu dane, w które przeszłe sprawy wpisano, terazniejsze wpisują, przyszłe W. będą. Koch. W.

† Wpisowanie, a, blm., czynność cz. Wpisować.
† Wpisowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wpisować ś.

Wpisowy, × Wpisny przym. od **Wpis. L.**

[**Wpisunek, nku, lm. nki**] p. **Wpis**: W. do kobiecego cechu = *przyjęcie młodych do grona mężatek*.

Wpisywać, uje, ywał i W. ś. p. Wpisać.

Wpisywanie, a l. blm., czynność cz. Wpisywać: 2. **×** **W. lm. a, to, co wpisano, wpis**: Ze wiele wpisywać bardzo niewyraźny plan czynią, lepiej oznaczyć każdy regiment liezbami. Łs.

Wpisywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wpisywać ś.

Wpłatać, a, ał i W. ś. p. Wpłesć.

Wpłatanie, a, blm., czynność cz. Wpłatać.

Wpłatanie się, a ś., blm., czynność cz. Wpłatać ś.

[**Wpłatka, i, lm. I**] *tasiemka do wplecenia w warkocz*.

× **Wpłatywać, uje, ywał p. Wpłesć.**

× **Wpłatywanie, a, blm., czynność cz. Wpłatywać.**

Wpłatać, cze, tał, nied. Wpłatywać *plącąc wciągnąć co w brodku, zapłatać, wpleść, wmotać, wwikłać*: W., wmotać, wpleść w zadzierzg. L. W. nie w bawełnę, rękę we włosy. W. kogo

w sidła. W. złocezyńcę w koło = *wpleść, wciągnąć*. Przen.: W. kogo w co = *wmieszać, wciągnąć, zapłatać, zamieszać, wwiązać, wwikłać, zawikłać w co złego*: August II wpłatał Polskę w wojnę ze Szwedami. Wirt. Poddanko zuchwała, coś mego syna w miłość podejściem wpłatała. Pol. W. kogo do spisku. W. ś. *wwiązać w płatanie, zapłatać ś., wwikłać ś.*: Włosy wpłatały ś. w gałęzie dębu. Przen.: *udać ś., wmieszać ś., zapłatać ś., zamieszać ś., wwikłać ś., wwikłać ś., zawikłać ś., wwiązać ś.* Wpłatałem ś. na swoją biedę w tę sprawę, w kopoty, w nieswoje rzeczy. Ten gabinet sam dobrowolnie wpłatał ś. we własne sidła. Kołł. Chciałeś mi ulecieć, aż oto bardziej wpłatałeś ś. w me sieci. Wor. Wpłatała ś. pomimowolnie Rzplta w wojnę ze Szwecją. Niem.

Wpłatanie, a, blm., czynność cz. Wpłatać.

Wpłatanie się, a ś., blm., czynność cz. Wpłatać ś.

Wpłatywać, uje, ywał i W. ś. p. Wpłatać.

Wpłatywanie, a, blm., czynność cz. Wpłatywać.

Wpłatywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wpłatywać ś.

† Wpłaznąć się, ażnie ś., ażł ś. p. Wpłaznąć: Tyś ś. wpłazł pod swojej pasterki mieszkanie. Cho.

† Wpłaznięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wpłaznąć ś.

Wpłecenie, a, blm., Wpłecenie czynność cz. **Wpłesć:** Zbrodniarze ci w koło wpleceniem mają być karani. Sz.

Wpłecenie się, a ś., blm., Wpłecenie ś. czynność cz. **Wpłesć ś.**

Wpłecenie, a, blm., p. Wpłecenie. W. w koło. Troc.

Wpłecenie się, a ś., blm., p. Wpłecenie ś.

Wpłeszcz, a, lm. e p. Narzępek.

† Wpłeszczec, szcze, szczał *whić na płask, wgnieść, wklepać, przygnieść, przygiąć*. Przen.: Gdzie był przed potopem wiek dziecinny jeszcze, tam dziś zgrzybiała starość w ziemię człeka wpłeszczę. Pot.

† Wpłeszczenie, a, blm., czynność cz. Wpłeszczec.

Wpłesć, ecie, ótl, nied. Wpłatać, × Wpłatywać l. w co = *plotąc włączyć, wciągnąć; wwić, wwiązać*: W. sznurek w co. Troc. W. wstążkę w warkocz, kwiatek w bukiet. My, poeci, nogom (Merkurego) skrzydła dajem, gad wpłatamy (jędzom) w kosy Hul. Wpłatał w koło złocezyńcę. Kn. Ciało jego wpłatają do koła. Bardz. W. członki kołem łamane. Troc. Drudzy wiszą wpleceni między sprychy koła. Dm. Przen.: *usidlić, wciągnąć, wwięzić, skrepować*. Wszak was nie chciwość wpłata w swe sidła, lecz cnota, miłość jednoczy. Nar. (= *trzyma w nich*). Przez co te dwie rzeczy tak są w kupę wplecione, że trudno o jednej bez drugiej mówić. Troc. (= *zespólone, zbite, skojarzone, złane*). 2. gór.: Skład wpleciony a. piętrzony = *żyłki rudy, kruszcowej, w rozmaitych kierunkach przerzynające masę płonną i w niej krzyżujące* ś. Łab. W. ś. *wpłatać ś., zapłesć ś., wwić ś., wejść w skład plecionki, płatany, przepłesć co solą; nied. wwić ś., przewijać ś. między czym*: Sam sobie robi koło i sam ś. w nie wpłata. Mick. Przen.: *udać ś., zapuścić ś., zapędzić ś.*: Bóg stworzył człowieka prawego, a on sam wpłócił ś. w nieskończone gadanie. Leop. (udał ś. za rozmaitemi myślami. B. G.).

[Wpletać się, a s., ał s.] *wleźć, wsunąć s., wtoczyć s., wkroczyć, wejść*: Ledwo pan s. przez próg wpleta, jużci Kasia go czymprędzej wita. Kolb.

[Wpletanie się, a s., blm.] czynność cz. Wpletać s.

[Wpleznąć się, znie s., zi] *wpełznąć, wśliznąć s., wsunąć s.*: Ta zajęcyzna sie wplezła tam do wanny.

[Wpłenięcie się, a s., blm.] czynność cz. Wpłeniąć s.

Wplunąć, nie, naj, nied. Wpluwać w co = *plunąć* *trafić w środek czego*. L.

Wpluniecie, a, blm., czynność cz. Wplunąć.

Wpluwać, a, ał p. Wplunąć.

Wpluwanie, a, blm., czynność cz. Wpluwać.

Wplacać, a, ał p. Wplacić.

Wplacanie, a, blm., czynność cz. Wplacać.

Wplacenie, a, blm., czynność cz. Wplacić.

Wplacić, i, ii, nied. Wplacać *placąc wniesić*:

Kapitał wplacony, p. Kapitał: Kapitał zakładowy najprawdopodobniej w mniejszej tylko części znajdował s. istotnie wplacony w gotówce w kasach towarzystwa. Szaj. W. Osadnik $\frac{1}{4}$ część ceny kupna W. winien gotówką. Donim.

Wplakać się, czo s., kał s., *wejść, wniknąć* *zapomocą płaczu*: Jedno spojrzienie wplakało s. w mą duszę: spojrzenie, pełne łkającej tęsknoty. Przybysz.

Wplakanie się, a s., blm., czynność cz. Wplakać s.

Wplaszac, a, ał p. Wplaszyc.

Wplaszanie, a, blm., czynność cz. Wplaszac.

Wplata, y, lm. y l. *wplacenie, wniosek placącego*: Wymagana statutem W. 50% na pierwsze 500 akcji jest zabezpieczona. 2. han. *krótkoterminowe zobowiązanie sprzedającego na giełdzie, że w danej miejscowości wypłaci wskazanej osobie umówioną sumę*.

Wplaw przys., p. Pław.

Wpłoszenie, a, blm., czynność cz. Wpłoszyć.

Wpłoszyć, y, yl, nied. Wplaszac *plaszac wgnąć*. L.

Wplyn, u, lm. y bud. *warga górna trzonu kołumny, czyli wierzchni jej brzeg wklęsły wydajny*.

Wplynąć, nie, naj, nied. Wplywać l. *plynąć dostać s. w co; napłynąć, wciec, wlać s.*: Woda wpływa rurami do zbiornika. Rybki tam wpływały. Troc. W. do zatoki, do portu = *zawinąć, wejść statkiem*. O rzekach i t. p. *ujść, wejść, wpaść*. Wista za Gdańskiem w Bałtyckie wpływa morze. Troc. Przen.: *przeniknąć, dostać s., wejść*: Z miłością niebo w duszę wpływa. Przen.: Kto w szczęściu wpływa, mało dba o drugie. Rys. (= *opływa w szczęście*). Przez okno wpływało srebrne światło księżycy. Sienk. 2. przen. *wejść, być wniesionym*: Suma wpłynęła do kasy. 3. przen. *złożyć s. na co, wziąć udział, wejść jako część składowa*: W edukację młodzi wpływało po większej części formowanie ciała i zrzeczności. L. 4. W. na eo = *plynąć dostać s.; napłynąć, wciec, wlać s., zalać co sobą*: Woda wpłynęła na łękę. (= *wtarnęła, wdarła s.*). 5. na kogo (o osobach) *wywrzeć wpływ, użyć swej powagi, swego wpływu, kredytu, zmusić moralnie; nakłonić perswazją, przelożyć komu, usposobić kogo*: Wpłyni na niego, aby s. ustatkował. 6. na eo (o osobach, przedmiotach, wypadkach) *oddziaływać, podziaływać, wywrzeć działanie, skutek, mieć znaczenie dla kogo, dla czego*: Ta okoliczność wpłynęła

stanowczo na obrady. Nie wpływałem na tę decyzję.

Wplynienie, a, blm., p. Wplyniecie: W. Buga w Wisłę. Troc. W. i skutek gwiazd. Troc. (= *wplyw*).

Wplyniecie, a, blm., Wplynienie czynność cz. Wplynąć.

Wplyw, u, lm. y l. *wplyniecie, wplywanie*: W. wody (= *napływ*). Mieć, wywierać W. Zostawać pod wpływem. (= *działaniem, oddziaływaniem*). Zrobił to pod wpływem zazdrości (= *za podszeptem*). W. dobry i szlachetny. Krasin. Nie przejdzie to bez wpływu na jego zdrowie. (= *śladu, echa*). Obawiano s. pruskiego w polskie interesa wpływu. Ust. (= *interwencji*). Wiadomość ta wywarła dobry W. na jego zdrowie (= *skutek*). Przyszło to do skutku za jego wpływem (= *przyczynieniem s., wdaniem s., w mieszaniem s., sprawą, wstawieniem, wstawieniem s., udziałem*). W. systemu nerwowego na mięśnie. (= *zachowanie s., wobec...*). W. Opatrzności na losy narodów. Prawdziwa godność nauki wyciągać s. i cenieć powinna z wpływu, jaki wywiera na wydoskonalenie władz ludzkich, na wyrobienie prawdziwej dostojności człowieka. Sniad. W. nauk na szczęśliwość domową, na los społeczności ludzkiej i narodów. Sniad. Łatwo pojąć przyczynę tego potężnego wpływu, jaki mają wlecy pisarze na język. Sniad. Wpływu matek na syny najwięcej dowodzą życia znakomitych ludzi. Brodz. W. dobrych zasad. Brodz. To W. będzie miało na dalsze moje życie, W. dobry i szlachetny. Krasin. Za jego to stało s. wpływem. Mał. Jeżeli ubezpieczenie niefabryczne, opłacające premję niższą jest położone w takiej bliskości fabryki, opłacającej premję wyższą, że w razie pożaru fabryka może mu zagrozić, to takie ubezpieczenie Towarzystwa uważają jako zostające „pod wpływem“ fabryki; zależnie od stopnia tego zbliżenia rozróżnia s. W. całkowity, pół wpływu, ówieré wpływu i stosownie do tego reguluje s. opłata za ubezpieczenie. 2. to, co *wplynęło a. wpływa, przychód brutto*: W. kasowy. Jedno odbierało wpływy od placących, drugie oganiało ciasta od dzieciaków. Jord. 3. a. w lm. *Wplywy znaczenie, głos, zachowanie, powaga, przewaga, mir, wzięcie* (= *możność wywierania wpływu*). Chcąc mieć W., potrzeba s. podobać i otrzymać moc jakąś nad umysłem tych, którzy wiele mogą. Niem. Znam tam wiele osób, mam wpływy. Mick. Ma wielki W. u dworu. 4. fiz.: Elektryczność przez W., p. Elektryczność.

Wplywać, a, ał p. Wplynąć.

Wplywanie, a, blm., czynność cz. Wplywać.

Wplywowy mający wpływ a. *wplywy*: W komisji skarbu koronnego stał s. Czacki wkrótce najczynniejszym i najbardziej wpływowym jej członkiem. Gminy ich z kilkudziesięciu wcale nie wpływowych rodzin złożone. Rol. Byli zamozni, wpływowi. Sienk. Stanowisko wpływowe.

[W pobliżu] w pobliżu, obok.

Wpobok przys. *bokiem, z boku, obok*: Rozkazawszy jadącemu wpobok pacholce, by nie przesłaniał widoku, wesoło patrzyła na zaspy. Sienk.

Wpochwlic, i, ii p. Wgłobić: Wycięcie jelit w pochwionych.

Wpochwienie, a, blm. = Wgłobienie: W. jelita biodrowego.

[Wpodle] przys. *wedle, obok, w sąsiedztwie*: Z małej chatki, będącej W., wyszedł chromy

staruszek. Chodź. Juści, że na pierwszym miejscu państwo młodzi, a w podłe nich ze stron obu eo najpierwsi. Reym. Pies wylazł (z budy), przeciągał ś., ziewał, machał ogonem i przysiadł W. Reym. — Stał pod samym parkanem W. rozważanych mogiłek. Reym. [W. okna ligata]. Kon.

Wpodłuż przyj. - przys. w kierunku długości, wzdłuż: Żeby umarłą położyli w izbie nie W., ino wpoprzek.

Wpogotowiu przys., p. **Pogotowie**. Był już W. do wyruszenia. Krasz.

[Wpogónki] w *pogón*: Furman za nim W.

Wpoić, i, il, nied. **Wpajać**, × **Wpoiwać**, † **Wpojać** *wdrożyć, wbić do głowy, wszczepić, zaszczerpić, umówić, wrzucić co w umysł, natchnąć czym*: W. szlachetne uczucia w czyje serce (= *wyrobić je w nim*). **Wpoić** weń to przekonanie... Błędu tego uczą i w uczniów swych go wpoiują. Pim. Godna jest ta Ewangelija, abyśmy ją sobie dobrze w pamięć i w serca nasze wpoili. Żarn. Od wpojonego raz błędu żadnym sposobem odwieść ś. nie dają. Skar. **Wpajajmy** młodemu ludziom, żeby ś. starali poznać i zgłębić swój język. Śniad. **W. ś. I. † W. ś. wpoić ś.**: Ręka w kamieniu u ołtarza uwięzła i w kamień ś. wpoila. Skar. Plama ta w imieniu ludu tego osiadła i wpoila ś. Siem. J. 2. *wszczepić ś., wdrożyć ś., umocnić ś. w kim, ugruntować ś.*: Aby ś. do serca wpoila (ta nauka) i w pamięć mocno wbiła. Skar. Wszystko to nieznacznie wpaja ś. w umysły młode. Krasz. Moralne prawidła, jeżeli ś. nie wpoją w uczucie, zostaną w rozumie, a nie przejdą do serca. Śniad. Wpojone gwiazdy = *gwiazdy stałe*. Kwiat.

× **Wpoiwać**, a, al i × **W. ś. p. Wpoić**.

× **Wpoiwanie**, a, blm., czynność cz. **Wpoiwać**, *wpajanie*.

× **Wpoiwanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wpoiwać ś.**, *wpajanie ś.*

† **Wpojać**, a, al i **W. ś. p. Wpoić**: Wino wpoja ś. w członki i napełnia je.

† **Wpojanie**, a, blm., czynność cz. **Wpojać**.

† **Wpojanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wpojać ś.**

Wpojenie, a i, blm., czynność cz. **Wpoić**. 2. anat.: × **Głębokie W.** (Perz.), † **Staw głęboki** (Gut.), † **Staw oskład głębokoległy** (Ryszk.), × **złączenie głębokie** (Kirch.), † **Przestronny staw głęboki** (Urs.) = *staw panewkowy* (enarthrosis). † **Lekkie W.** (Perz.) = *staw wolny* (arthrodia).

Wpojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wpoić ś.** † **Wpojszród** p. **Wpośród**. Błaż.

[Wpoły] *wpół*, w *połowie*: Byłem W. przepasane. Wójc. (= *w pasie, w stame*).

Wpoprzec p. **Wpoprzek**.

Wpoprzek, **Wpoprzec** przys.-przyj. w kierunku przeciwnym długości, wszcz.

Wpoprzód *wprzód, naprzód, wpierv, najpierv*, *przedwyszakim*: Póty go (pasa) nie zdjąć, póki trzech takowych czubów W., rycerzy pobłwszy, z helmów niemieckich nie zedrą. Sienk. A zawsze stare w tył, a W. młode. Kon.

Wporęcz p. **Poręcz**: Wnijście główne w rozdaju wawozu, w którym kilku ludzi W. stanąć mogło. Krasz.

[Wpostrzód] p. **Pośród**.

[Wpostrzódek] p. **Wpośrodek**.

[Wpostrzódki] p. **Wpośrodek**.

[**Wpośrodek**, **Wpostrzódek**, **Wpostrzódki**] *środek*: Krzyż jeden na wpośrodku. Kon. Posadzili ją W. pomiędzy trupy.

Wpośród, † **Wpojszród** p. **Pośród**.

× **Wpośród**, † **Wpojszród** p. **Pośród**: W. tych słusznych niepokojów uchwalił rząd komisją. Czart. A.

[**Wpotyka**, i, Im. i] *hipoteka*: Na wpotyce.

† **Wpozywać**, a, al *pozapozycować*: Bliszbor nie wiedział, kiedy wpozywano s te dziedziny o młyn a o jezioro.

† **Wpozywanie**, a, blm., czynność cz. **Wpozywać**.

† **Wpóki** *dopóki, póki, dokąd*: Bohusz, W. był w kredycie, chciał być nad wszystkimi wyżej i absolutnie rządzący. Mat.

[**Wpókiż**] *dopókiż*: A W. to bedzies lezał?

Wpół... Wyrazy tak zaczynające ś. wyrażają połowiczność a. wogóle niezupełność przymiotu a. stanu przez nie wyrażonego, np.: W. pijany (= *podpiły, podchmielony*). W. senny. W. skrzepły. W. otwarty (= *uchylony, przemknęty*) i t. d.: czasteczka więc ta daje ś. zastąpić przez: *na pół, na połę, w połowie, przez pół, nieco, trochę*.

Wpół p. **Pół**: W. nieba (słońce) stanęło już w chmurze, kiedyśmy wyszli na małe podgórze. Kon. [Wpad w wode W. pas] (= *po pas, do pasa*).

Wpółbezwładny w *połowie* *bezwładny*: Opadła na poręcz fotelu całym ciężarem swego wpółbezwładnego ciała. Orzesz.

× **Wpółblonisty** p. **Półblonisty**.

Wpółboży *naupół Boży, prawie Boski*: Krążymy po otehtani spojrzeniem wpółbożym. Gosz.

Wpółchmurny w *połowie* *chmurny*: W. księżyc pozierał nieśmiało. Gosz.

Wpółchłopski w *połowie* *chłopski, naupół chłopski*: Tańczył z nią miecielęc, z wieśniaczej jeszcze, wpółchłopskiej młodości zapamiętaną. Orzesz.

Wpółcichy w *połowie* *cichy, naupół cichy*: Salony napełnione szelstem jedwabnych sukien i szmerem wpółcichych rozmów. Orzesz. (= *przytłumionych*).

Wpółciemno przys. od **Wpółciemny**.

Wpółciemny w *połowie* *ciemny, naupół ciemny* W. Salonik. Zap.

Wpółdarmo *naupół darmo, za połowę ceny*: Chcąc nawet W. sprzedać kawałek ziemi, nie znalazł weale kupea. Szaj.

Wpółdosłyszalnie przys. od **Wpółdosłyszalny**.

Wpółdosłyszalny *naupół słyszalny*: Wpółdosłyszalnym językiem przebaknął. Gosz.

Wpółdziecie, *ęcia, Im. wpółdzieci, Wpółdziecko* w *połowie* *jeszcze dziecię*: Weszło wpółdziecie pogłada po pustych balkonach, po oknach, na rogi ulie, na przechodniów. Krasz.

Wpółdziecięco przys. od **Wpółdziecięcy**.

Wpółdziecięcy, **Wpółdziecinny** przym. od **Wpółdziecie**: Z ust jej wpółdziecięcych jeszcze wymykały ś. co chwila pieszczotliwe słodkie wyrazy. Orzesz.

Wpółdziecinnie przys. od **Wpółdziecinny**.

Wpółdziecinny p. **Wpółdziecięcy**: Oprócz wpółdziecinnej chwilowej radości, nie doświadczył on żadnego uczucia. Orzesz.

Wpółdziecko, a, Im. **wpółdzieci** p. **Wpółdziecie**: Widziałam siebie dziewicą naiwną, wierzącą, wpółdzieckiem, ciekawym świata i jego radości. Orzesz. Widzieć można było w czystej i naiwnej piersi wpółdziecka kielkującą energiczną, upartą kobietkę. Orzesz.

Wpółdzielnokwiatowy bot.: Wpółdzielnokwiatowe = *gromada roślin* (monoecia).

Wpółfiglarnie przys. od **Wpółfiglarny**.
Wpółfiglarny w *połowie figlarny*, *nawpół figlarny*: Z ożywionej wiele minki Żanci i skoku wpółfiglarnego, wpółostrożnego wnosić można było, że... Orzesz.

Wpółgłośny w *połowie głośny*, *nawpół głośny*: A potem ś. zaczęły wpółgłośne rozmowy. Mick. Tylko szmer rozmowy wpółgłośnej ciekawe echo chwytalo.

Wpółironja, i, lm. e *nawpół ironja*: Zauważył właściwym sobie tonem wpółironji, wpółlekcważenia. Kow.

Wpółjesienny *nawpół jesienny*: Byli sami wobec piękności i eichego smętku wpółjesiennego już wieczoru. Orzesz.

Wpółkleszy *nawpół kleszy*, w *połowie kleszy*: Świecy nawet ludzie mieli wpółklesze postawy i objęcia. Krasz.

Wpółklus, a, blm. *klus połowiczny*, *nawpół kłus*: Popędzony ostel uciesznym wpółkłusem spieszyć ś. musi, gdyż kij... Nagł.

Wpółkryminalnie przys. od **Wpółkryminalny**: Był karany W., t. j. grzywnami i więz. dolną. Kit.

Wpółkryminalny *nawpół kryminalny*, w *połowie kryminalny*.

Wpółlekcważąco przys. od **Wpółlekcważący**.
Wpółlekcważący w *połowie lekcważący*, *nawpół lekcważący*, *prawie lekcważący*: Ton W.

Wpółlekcważenie, a, blm. *lekcważenie połowiczne*, *nawpół lekcważenie*: Zauważył właściwym sobie tonem wpółironji, wpółlekcważenia. Kow.

Wpółleżec, y, al *leżec w połowie*: W znekanej i mdlejącej postawie wpółleżała kobieta średniego wieku, wysoka i chuda. Orzesz.

Wpółleżenie, a, blm., czynność cz. **Wpółleżec**.

Wpółmartwy w *połowie martwy*, *nawpół martwy*: Żywa kośnica, wpółżywy, W. skurłat. L.

Wpółmarzący *nawpół marzący*, *niby marzący*: Po jej twarzy igrały jakieś wpółmarzące uśmieški. Orzesz.

Wpółmistrz, a, lm. e *nawpół mistrz*, *niby mistrz*: Lepiej mistrzów słuchać, niżeli wpółmistrzów. Petr.

[**Wpółnoc**, y, lm. e] *wpółnoc*: Pięknie z nią rozmawiał, do wpółnoce siadał. Jakże o wpółnoce, o pierwszej godzinie, a wstań, Magdalenko. Kolb.

Wpółobłąkany *nawpół obłąkany*, w *połowie obłąkany*: Umiera zgnębiona, wpółobłąkana, ale uczełwa. Chm.

Wpółodkryty w *połowie odkryty*: Rozbijają półnamiotu hetmańskiego, to jest wpółodkrytego. Mat.

Wpółodrętwienie, a, blm. *niezupełne odrętwienie*: Klimat otrzeźwi nas ze stanu wpółrozmarzenia, wpółodrętwienia. Es.

Wpółogłocoony *do połowy ogłocoony*, *nawpół goły*: Żołnierz W. ledwo ma jeden dzień spoczynku. Górs.

Wpółokryty *nawpół okryty*, w *połowie okryty*, *do połowy okryty*: Byszczący, długi smug, W. tumanami kurzawy. Jeż.

Wpółomdlały *nawpół omdlały*, w *połowie omdlały*, *prawie omdlały*: Król zmieszany podniósł ś. naprzód z siedzenia ruchem gwałtownym i upadł na nie W. Krasz.

Wpółostrożny *nawpół ostrożny*: Z ożywionej wiele minki Żanci i skoku wpółfiglarnego, wpółostrożnego wnieść można było, że... Orzesz.

Wpółoslepy *nawpół oslepy*, *prawie ślepy*:
Wpółoslepa strażnica na wschód patrzy. Kon.

Wpółoswiecon p. **Wpółoswiecony**: Ten pokój lampą W. cały. Krasin.

Wpółoswiecony, **Wpółoswiecon**, **Wpółoswiecony** w *połowie oswiecony*, *na wpół oswiecony*.

Wpółoswiecony p. **Wpółoswiecony**: Alkova taka eicha, wpółoswieconna, wpółciemna. Orzesz.

Wpółotwarty *do połowy otwarty*, *nie zeuszyskim otwarty*, *przeniknięty*: Przez wpółotwarte drzwi do sąsiedniej izby widać było lojówkę. Orzesz. Usteczka miała wpółotwarte. Jeż.

Wpółpijany *nawpół pijany*, *nie zeuszyskim pijany*: Grabarz W. Syrok. Cała gromada z mężczyzn wpółpijanych i rozszalałych... puściła ś. ku pustej izbie. Orzesz.

Wpółprzejrzysty *nawpół przejrzysty*, *niezupełnie przejrzysty*: Noc wpółprzejrzystą szatę rozciąga nad głuchej stolicy obszary. Mick.

Wpółprzyjaciel, a, lm. e *niezupełny przyjaciel*: Osiadł na zawsze przy moim dziadku wpółsługą, wpółprzyjacielem. Chodź.

Wpółprzymknięty w *połowie przymknięty*, *niezupełnie przymknięty*: Wpółprzymknięte jego oczy były zamglone. Rodz.

Wpółprzymrużony w *połowie przymrużony*, *niezupełnie przymrużony*: Oczy wpółprzymrużone. Kaczł.

Wpółprzytomnie przys. od **Wpółprzytomny**.
Wpółprzytomny *nawpół przytomny*, *niezupełnie przytomny*.

Wpółrozmarzenie, a, blm. *stan niezupełnego rozmarzenia*: Klimat otrzeźwi nas ze stanu wpółrozmarzenia, wpółodrętwienia. Es.

Wpółrozwalony *na połowę rozwalony*, w *połowie rozwalony*, *niezupełnie rozwalony*: Na starej, wpółrozwalonej baszcie pałacowej bociany zajęły gniazda swoje. Jun.

Wpółrzeczywisty *nawpół rzeczywisty*, w *połowie rzeczywisty*, *niezupełnie rzeczywisty*: Każdy z nich za sprawą bóstwa ukazywał ś. w jego postaci, wpółrzeczywistych marzeniach Prus.

Wpółsennie przys. od **Wpółsenny**: Wpół do pierwszej—odparł W., owijając ś. płaszczem.

Wpółsenny w *połowie śpiący*, *nawpół senny*: Duch W. zawisł na górach i ehmurach. Krasin. Wpółsenne pienia słowicze. Asn.

Wpółsklepiasty *nawpół sklepiasty*, w *połowie sklepiasty*: Na pustyni pod wpółsklepiastą, miasto dachu, mieszkał skał. Troc.

Wpółskostniały w *połowie skostniały*, *prawie skostniały*: Przeziębły, W., przysypany szronem. Mick.

Wpółskrzepły w *połowie skrzepły*, *nawpół skrzepły*: Na wpółskrzepłych matki konającej rękę wykonał przysięgę. L.

Wpółskurczony w *połowie skurczony*, *nawpół skurczony*: Jakaś ręka spadła rozwartemi a wpółskurczonemi palcami na jego twarz. Jeż.

Wpółsługa, i, lm. i *niezupełnie służa*, *nawpół służa*, *coś w rodzaju sługi*: Osiadł na zawsze przy moim dziadku wpółsługą, wpółprzyjacielem. Chodź.

Wpółspieczony *nawpół spieczony*, w *połowie spieczony*: Wpółspieczone ciało. Gosz.

Wpółślepo przys. od **Wpółślepy**: Kto uciech życia używać pragnie, musi przyjmować je naiwnie, W., bez drobnowidza, bez skalpelu. Orzesz.

Wpółślepy *nawpół ślepy*, *niezupełnie ślepy*, *nie-dowiedzający*.

Wpółśpiący, **Wpółspiony** *niezupełnie śpiący*, *nawpół senny*: Zbudzony napół, W., mówił dalej. Krasz.

† **Wpółsrzedni** *współśrodkowy, koncentryczny*: Jak on krążył? czy wysoko, czy nisko, czy wpółsrzednie koła, czy też zaśrzednie robił? Przyb. (skoncentrowane L.).

† **Wpółświęta** przys. *w połowie święta, wśród święta*: Gdy już było W., wszedł Jezus do kościoła. Wuj.

[**Wpółty**] p. Potąd.

[**Wpółtyk**] p. Potąd.

Wpółśmiechnięty, **Wpółśmiechniony** *nawpół* *uśmiechnięty*.

Wpółśmiechniony p. **Wpółśmiechnięty**: Tyle łagodności i promiennego uczucia było w jej zrumienionym, wpółśmiechnionym, wpół nieśmiałością oblanym licu Orzesz.

Wpółśpiony p. **Wpółśpiący**: Niegdyś stara piastunka lub piękna matka moja pochylały ś. nad wpółśpioną głową moją. Orzesz.

Wpółwychylony *nawpół* *wychylony, do połowy wychylony*: Mnóstwo osóbek postawionych rozmaicie i wpółwychylonych z gładkiej powierzchni bronzu. Jeź.

Wpółwykształcony *nawpół* *wykształcony, w połowie wykształcony, niedouczony*: Jestem uosobioną przeciwnością tej falangi wpółwykształconych ludzi. Dąbr.

Wpółwysnuty *do połowy wysnuty, nawpół wysnuty*: Jej wnętrzości ciężą wpółwysnute. Gosz.

Wpółzapisany *do połowy zapisany, w połowie zapisany*: Na biurku leżały papiery różnych kształtów, całkiem zapisane, wpółzapisane, złożone wkształt zeszytów. Orzesz.

Wpółzatarły *w połowie zatarty, do połowy zatarty, nawpół zatarty, niezupełnie zatarty*: Jakieś odległe złat młodzieńczych, wpółzatarłe wspomnienia. Jeź.

Wpółzemdlący *nawpół* *zemdlący*: Osunęła ś. na szeszałę wpółzemdła. Jeź.

Wpółzgorzały *w połowie zgorzały, do połowy zgorzały*: Siedział na złomkach wpółzgorzałej chaty. Gosz.

Wpółzmarzły *w połowie zmarzły, nawpół zmarzły*: Wojska nowego Aleksandra przelały ś. w serce północy i odpłynęły nazad wpółzmarzłe, wpół na duszy zrozupezone. Krasz.

Wpółzwiędły *nawpół* *zwiędły, w połowie zwiędły*: W. trawnik jest kobiercem... Gosz.

Wpółżołnierski *w połowie żołnierski, nawpół żołnierski*: Była to postać wzniosta, barczysta, silna, wpółżołnierska, nawpółszlachecka. Krasz.

Wpółżywy *nawpół* *żywy*: Żywa kosnica, W., wpółmartwy szkurłat L.

Wpracować, uje, ował, nied. **Wpracowywać** *włożyć, zwyczajnić, udroić do pracy; wyrobić w kim pracowitość, zrobić go pracowitym*: Jak młode psy pracowały coraz to dłużej, aż do pory przyjdą. Ostror. W. ś. *włożyć ś., zwyczajnić ś., udroić ś. w pracę; pracując uniknąć.*

Wpracowanie, a, blm., czynność cz. **Wpracować**.

Wpracowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wpracować** ś.: Jego krytyka zrodziła we mnie chęć pracowania ś. pomaleńku w jego filozofję. Spas.

Wpracowywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wpracować**.

Wpracowywanie, a, blm., czynność cz. **Wpracowywać**.

Wpracowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wpracowywać** ś.

Wprasować, uje, ował, nied. **Wprasowywać** *pracując wcisnąć, wgniść*: W. zbywający w da-

nym miejscu materiału sukni a. ażeby to miejsce było wkleśte.

Wprasowanie, a, blm., czynność cz. **Wprasować**.

Wprasowywać, uje, ywał p. **Wprasować**.

Wprasowywanie, a, blm., czynność cz. **Wprasowywać**,

Wpraszać, a, ał i W. ś. p. **Wprosić**.

× **Wpraszać**, a, ał p. **Wprosić** L.

Wpraszenie, a, blm., czynność cz. **Wpraszać**.

× **Wpraszenie**, a, blm., czynność cz. **Wpraszać**.

Wpraszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wpraszać** ś.

Wprawa, y, lm. y l, *wprawianie, uprawianie ś., ćwiczenie, ćwiczenie ś.*: W., wprawienie kogo w co ćwiczeniem, ćwiczenie, wkładanie w co, wciąganie, wciekanie. L. Demostenes własną niesposobność do wymowy wprawą i sztuką przewyciężył. Gol. 2. a. **Wprawność** *wydoskonalenie techniczne, biegłość, praktyka; latwość, biegłość, zręczność osiągnięta ćwiczeniem*: Na czym zawisła u Turków W. posłuszeństwa i werności przeciwko panu. Kłok. Nabył wprawę w wykonywaniu umiejętności, dzieł sztuki. 3. × W. *przywyczajanie, zwyczaj, nałóg, nawyk*: Ja już mam taką wprawę, że codziennie piję kawę. Jach.

4. *myśl, nauka dawana psom, koniom, tresura, ułożenie*: W. psów. Troc. Dobrą psu dać wprawę. Troc.

[**Wprawą**] *na prawo*: Wojsko W. wykręciło.

× **Wprawca**, y, lm. y *praktykant*.

[**Wprawdę**] *doprawdy, istotnie*.

Wprawdzie przys. *co prawda, rzeczywiście*: Wprawdzie nie było tak kształtnie i grzecznie, lecz żyli wesoło, żyli bezpiecznie. Kras.

Przebrakował wojsko, 700 motłochu do domu wrócił, a z garścią W. ludzi, ale dobrych ś. został. Biel. M.

Wprawiacz, a, lm. e, **Wprawiciel** *ten, co uprawia a. uprawia* L.

Wprawiaczka, i, lm. i *forma ż. od Wprawiacz; Wprawicielka*.

Wprawiać, a, ał i W. ś. p. **Wprowić**.

Wprawianie, a, blm., czynność cz. **Wprawiać**.

Wprawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Wprawiać** ś.

Wprawiciel, a, lm. e p. **Wprawiacz**. L.

Wprawicielka, i, lm. i p. **Wprawiaczka**.

Wprowić, i, il, nied. **Wprowiać**, × **Wprowować** L.

wsadzić należycie, utwierdzić w czym, wpuścić, wsta- wić, obsadzić: W. obraz w ramy, w suknią wiotczą nową łąkę. Troc. Żaden nie wprawuje łąki surowego sukna w wiotczą szatę. Wuj. W., oprawił kamień drogi. Troc. W. nóż w okładki, trzonek w młotek. Troc. W. członek wywiniony. Troc. (= *nastawić, wstawić*). Gdy kto rękę albo nogę wywinie, że mu z stawu swego wypadnie, tedy doktor, chcąc onę rękę albo nogę znowu w staw swój W., naciąga onę rękę albo nogę. Sak.

W. też kluby powinien ją naciągać i wprawiać. Sak. Zaczęłaś nadbutwiać okręt wręcz naprawiać, co z klub wyszło niedbalstwem endzym, nazad wprawiać. Szost. W. szybę w okno. W. komu zęby, oko. Wielką liczbę zamordowanych albo w niewolnicze pęta wprawionych widział. Alber. Przen.: Strach myślić, że chcieli tak brzydkią opinią w ludzi wprawować. Salin. (= *wprowić, wszczyć, umówić*). 2. × W. co w co = *wsadzić, włożyć, wrazić*: W. owoc w cukier. Troc. W. frakta w cukier, włożyć. L. Co ma czynić baba odbierająca, jeżliby ręki w nie-

wiastrę W. nie mogła. Spicz. 3. \times W. kogo w co lub gdzie = *wsadzić, wpędzić, wegnąć, wpakować, weprzeć, zagnać, zapędzić*: Umyślnie rzeczą tają, żeby wacpana mogła w sidła W. Boh. (= *wplątać, wmołać*). Czyhał hetman na to, żeby Tatarów mógł W. w jaki kąt ciasny. Papr. Jeśli aktor kogo do więzienia wprawi, a niewinnie, sam ma cierpieć. Sz. (= *wtrącić, wsadzić, wpakuje*). Jeśli chcesz mię przed czasem w grób W., przynajmniej szukaj sposobu, któryby mi przed śmiercią przyspieszył Boh. 4. *wprowadzić w co*: W. maszynę w ruch (= *puścić*). Przen.: Miłość własna dorównywa w nim miłości, jaką ma dla pieniędzy, a w sprawie matki pani oba te uczucia w grę są wprawione. Orzesz. Przen.: W. kogo w co = *wprowadzić; wywołać w kim co, nabawić go czego, przyprowadzić, przywieść go do czego, ściągnąć co na kogo, sprawić mu co*: Mój mię własny dostatek w ubóstwo wprawuje. Otw. Po-demknął pod mury tarany, wprawując obłąźników w potrzebę prozienia o pokój Nar. Ta wiadomość wprawi go w rozpacz, i odbierze mu życie. Stasz. Twe wyrazy w takie wprawiają mię pomieszanie, iż sam siebie poznać nie mogę. L. Strzec ś. takich rozrywek, które w smutek wprawują. L. Kłam pochlebców, którzy panów w to mniemanie o sobie wprawują. Gór. Wprawido mię to w zdumienie, w niemałą trwogę, w biedę. Troc. W. kogo w rozpacz, w podziw, w zachwyt, w podejrzenie. Chciała zasępionego hrabiego w lepszy humor W. Mick. 5. kogo w co a. do czego = *wdrożyć, włożyć, zaprawić, wzwycząć, wciągnąć, przyzwycząć*: Wprawiać kogo ćwiczeniem lub nauką wzwyczajając, wkładać, wciągać, wciierać, wtorować, wuczyć, biegłym uczynić. L. Rodzice mają to sobie pilnie uważać, w jakie ćwiczenie a w jakie sprawy działki swe wprawować mają. Rej. Biada kokoszy, na której jastrzębia wprawują. Opal. Tak łwica sroga Libijskiej pustyni dzieci, w których jeszcze zęby małe, małe paznogie, wywodzi z jaskini i wprawuje je w zwierzę okazałe. Kochan. (doskonali. L.). Gdy ś. wprawia w rzemiosło rycerskie. Gór. Jesteśmy by ogarzy, gdy na zwierzę wprawiają. Rej. Trzeba też dzieci wprawiać w czytanie nieczytelnych charakterów. Pir. Dzieci z maleństwa wprawiać w dobrą wymowę. Klecz. Nie bez przyczyny wprawiali młodzież do tej zabawy ojcowie nasi. Kras. Wprawiać do szczyryka pani mojej dziecie. Mick. 6. [W. było do obory lub konie, owce] = *wpuścić w szkodę, t. j. w cudze zboże lub łakę, skąd uszkodzowany zajął je do swojej obory*. 7. tkac.: W. robotę w nawoje (Otw.) = *przędę nabić na warsztatowe walki i rozciągnąć*. L. W. ś. 1. \times W. ś. w co = *nabawić ś., narazić ś. na co, zgotować sobie co, upaść w co*: Wprawił ś. w to nieszczęście przez swoje głupstwo. Troc. Boga takimi zbytki bardzo obrażamy, a sami w niepotrzebną szkodę ś. wprawiamy. Papr. 2. *wdrożyć ś., włożyć ś., zaprawić ś., przyzwycząć ś., wciągnąć ś., nabyć wprawę*: Będziesz ś. wprawował przy mnie w gospodarstwo, odrzuciwszy te fochy i twoje figlarstwo. Zwr. M. Niech ś. ręką do żelaza, do pióra, do pisania wprawi. Troc. 3. [W. ś.] = *nawyknąć, przyzwycząć ś., przywyknąć*: Wprawiłem sie, ze klnę.

Wprawienie, a, blm., czynność cz. **Wprawić**: Leczenie wybitego członka zawisło na wprawieniu onego w swój staw. Perz.

Wprawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wprawić** ś.

Wprawnie przys. od **Wprawny** pod. 2.

Wprawność, i, blm., rz. od **Wprawny**, **wprawa**: W., biegłość w czym, ćwiczeniem nabyta. L. Żeby nabyć przyzwyczajenia i wprawności do reguł, można zabawić ś. przykładami niżej położonemi. Jak. J.

Wprawny 1. *wprawiony, sztuczny, do wsadzania służący*: Żeby wprawne. 2. *mający wprawę, biegły, wyćwiczony, wytrawny*: Nałamuj ustawicznie w ten zwyczaj język, by był W., aby dawał chwałę Panu Bogu. Rej. W. i doskonały szermierz. Troc. Są talenta a. tepsze, a. nie tak wprawne, które muszą długo i na wszystkie strony tę samą myśl obracać, nim trafią na jej widok najprostszyszy. Śniad. W. do miecza. Mick. Do robienia ciężkim oszczepem wprawniejszy. Mick. W. kuglarz. Wprawna ręka (= *pewna siebie*). Wprawne oko. W. oburęcznie (ambidexter) = *jednakową wprawę w obu rękach mający*.

\times **Wprawować**, uje, ował i \times W. ś. p. **Wprawić**.

\times **Wprawowanie**, a, blm., czynność cz. **Wprawować**.

\times **Wprawowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wprawować** ś.: Znajdzie sposobność ten, co pisze, do wprawowania się w trafność i do odwykania od nałogu płytkich zdań. Czart. A.

Wprędcę przys., p. **Prędko**: [Gdzieżeś sie, Jasiu, zabawił, cy za panem dróżki W. nie odprawił? Suka kaś jakiegoś kija, ale nie mógł jsi sie najawić tak W. Już cię opuszczą W. twe miłe dziewczęta].

[**Wprędkości**] **prędko**: Odesłał ci je W. do rąk króla jegomości.

\times **Wpręzać**, a, ał p. **Wprężyć**.

Wprężanie, a, blm., czynność cz. **Wpręzać**.

Wprężenie, a, blm., czynność cz. **Wprężyć**.

\times **Wprężyć**, y, yl, nied. **Wprężyć** *prężąc wprawdzać, wcisnąć, wepchnąć, wścibić*. L.

Wpromienić się, i ś., il ś. w kogo, w co = *wniknąć, wcielić ś., wstąpić jak promień*: Jutro ten kociół tak ś. w nas wpromieni. Słow.

Wpromienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wpromienić** ś.

[**Wprosać**, a, ał i W. ś.] p. **Wprosić**: Lećcie noprędzaj do tyk, co sie ku mnie wprosałi. Tet.

[**Wprosanie**, a, blm.] czynność cz. **Wprosać**.

[**Wprosanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wprosać** ś.

Wprosić, i, il, nied. **Wpraszać**, [Wprosać] *prosząc wciągnąć; sprosić, zwerbować*: Ledwieśmy go do siebie wprosilili. W. ś. *prośbami uzyskać wpuszczenie dokąd, przyjęcie do jakiego grona, napraszać ś.*: Łotr na krzyżu do Chrystusa duchownego królestwa ś. wpraszał. Skar. Wprosił ś., iż w mniskie odzienie obleczone był. Skar. Do pracy nie trzeba go pociągać, bo ś. ku każdej potrzebie sam jeszcze wpraszać będzie. Rej. Poznawszy błąd swój, wpraszać ś. będzie nazad do serea jego. L. Nie tylko osobiście, ale i pisem wprasza ś. w twe ręce. L. Nie wprosisz ś. do niego. Troc. Pan nawet zakazał tam puszcząć i cyrulikowi przez odejść zalecić, ale ja ś. wprosiłem po ciemku. Kras. Przen.: Zboże płowieje, zaschnie, do gumna ś. wprasza. Pileh. Ten Boski owoc wabi oko, sam ś. wprasza. Przyb.

Wprost przys.-przi. p. **Prosty**: Moje okna są na W. waszych, okien. L. Insi po manowcach, po ścieżkach, ja W. L. (= *prostą drogą*). Odnosić W. lub ubocznie do... Rzew.

× **Wprostśloneczny** *wprost słońca, w pasie gorącym będący.*

Wprośzenie, a, blm., czynność cz. Wprosić.
Wprośzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wprosić ś.

Wprowadzać, a, ał i W. ś. p. Wprowadzić.
Wprowadzanie, a, blm., czynność cz. Wprowadzać.

Wprowadzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wprowadzać ś.

Wprowadzenie, a l. blm., czynność cz. Wprowadzić: Ustawy nie straciły na niewprowadzeniu do polityki tego drażniącego pierwiastku. Spas. *W. prącia (intromissio penis).* 2. × *W., lm. a to, co wprowadzono.* Śl. wil.

Wprowadzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wprowadzić ś.

Wprowadziciel, a, lm. e ten, co wprowadził lub co wprowadza. Troc. L. I szalona biskupowi myśl do głowy przyszła: oto Janosika odszukać i zeń wprowadziciela królewskiego do granic ziemi polskiej uczynić. Tet.

Wprowadzicielka, i, lm. i forma ż. od Wprowadziciel. Troc.

Wprowadzić, i, it, nied. Wprowadzać l. kogo = wejść prowadząc go, umieść: Wprowadzać, prowadząc stawić gdzie. L. *W. kogo do domu lub w dom.* L. Wprowadzony w tryumfie do Stambułu, pozyskał tam osobistą przychylność sultana Murada IV. Szaj. Przen.: *W. kogo w czyj dom, do czyjego domu = przyprowadzisz go z sobą, wyrobić mu bywanie.* Nie każdego człowieka wprowadzają do domu swego. Wuj. *W. wojsko do miasta, kogo do pokoju.* Wuj. *W. kogo na urząd, na urzędowanie = zainstalować go.* *W. kogo w posiadanie majątności (= wwiązać).* Przen.: Wprowadziliście mię w tę matnię, a sami ręce Pilata zmywacie. L. (= uplątaliście, wpędziliście). *W. kogo w błoto (= naprowadzić go na błoto).* Przen.: *W. kogo w błoto = uplątać go w brudy; narobić mu ambarasu, narobić kłopotu, nieprzyjemności.* 2. przn.: *W. kogo w co (w zły humor, w gniew i t. p.) = uprawić go w co, przyprowadzić, przywieść do czego, nabawić go czego, sprawić mu co: Chcesz mię w zły humor W. ? L. Gdy kto mówi z waćpanią, w gniew ją, widzę, wprowadza.* L. 3. *co w co, do czego = usunąć, włożyć ostrożnie, wsadzić, wpuścić:* *W. sondę do żołądka.* *W. chorobę do wnętrza = wpędzić, upakować, dopuścić, aby ś. dostała do wnętrza.* 4. *co = sprowadzisz wywieść, umieść; dostarczyć z zewnątrz:* *W. towar do kraju.* *W. co w granice danego miejsca ukradkiem = przemycić, przeszwarować.* 5. przn.: *zaprowadzić, umieść, upowszechnić, rozpowszechnić; puścić w kurs, w obieg:* Wprowadził ten zwyczaj, tę modę. Troc. Rzadko do skutku wprowadzim, choć co uradzim. Groch. (= przyprowadzić, przywieść, urzeczywistnić). 6. *na co, na wierzch = wwieść, wnieść, wwindować, wynieść:* *W. na górę.* 7. † *W. liczbę = pomnożyć ją przez drugą: W. liczbę jest ją multiplykować.* Sol. *W. ś. l. umieść ś. do mieszkania na stały pobyt, ukwaterować ś., zająć mieszkanie:* *W. ś. w nowe mieszkanie.* Troc. Wprowadził ś. do nas od kwartału nowy lokator. Przen.: Według Pytagoresa, dusze zwierząt po zabiciu ich wprowadzają ś. w ciała ludzkie, i dusze ludzkie w ciała zwierząt. Otw. (= przenoszą ś.). 2. × *W. ś. = zostać wprowadzonym, upowszechnić ś., przyjąć ś., wejść w zwyczaj:* Wprowadziła ś. ta moda, ten zwyczaj. Troc.

[Wprowadziny, in, blp.] *obrzęd wprowadzania ś. panny młodej do domu męża.*

Wprószenie, a, blm., czynność cz. Wprószyć: *W., zaproszenie (inspersio), wsypanie proszku, zasypanie proszkiem, np. oczu.*

Wprószenie się, a ś., blm., czynność cz. Wprószyć ś.

Wprószyć, y, ył, nied. × Wpraszać *prosząc wysypać; zaproszyć:* *Niemasz, co by w oko W. Kn. (= nic zgola).* Wszystko pobrał, nie zostawił, co by w oko W. Kn. *W. ś. prosząc ś. wpaść w co.*

[Wprykować, uje, owal] *wepchnąć, upakować.*
[Wprykanie, a, blm.] *czynność cz. Wprykanie.*

Wprząc, egnie, a, eże, agł i W. ś. p. Wprzęgnąć.
† **Wprzągać, a, ał i W. ś. p. Wprzęgnąć.**

† **Wprzaganie, a, blm., czynność cz. Wprzągać.**
† **Wprzaganie się, a ś., blm., czynność cz. Wprzągać ś.**

× **Wprzątać, a, ał p. Wprzątnąć.**

× **Wprzątanie, a, blm., czynność cz. Wprzątać.**

× **Wprzątnąć, nie, nał, nied. Wprzątać** *sprzątnąć w co; poprzątając włożyć, wtoczył i t. p.* Śl. wil.

× **Wprzątanie, a, blm., p. Wprzątanie.**

× **Wprzątanie, a, blm., × Wprzątanie** *czynność cz. Wprzątnąć.*

× **Wprzec, × Wprzek** *przys. naopak, przeciwnie, na przekór.* Wen. Mówił W. przekonaniu. Stasz. (= wbrew).

× **Wprzeszłośćwzięcie, a, blm. przeniesienie w czasy przeszłe, cofnięcie w przeszłość:** Miałam chwilę wprzeszłośćwzięcia, dzięki starożytnym pomnikom i rzeźbom. Haj.

Wprzęgać, a, ał i W. ś. p. Wprzęgnąć.

Wprzeganie, a, blm., czynność cz. Wprzęgać.
Wprzeganie się, a ś., blm., czynność cz. Wprzęgać ś.

† **Wprzęgły** *wprzężony, zaprzężony.*

Wprzęgnąć, nie, nał, Wprząc, nied. Wprzęgać, † **Wprzągać** *zaprząć w co, założyć:* *W. konie w wóz.* (= założyć). *Myszy w dyszelek wprzęgał.* L. *W. Bachowy wóz dwaj lampartowie wprzęgani bywali, którzy go wozili.* Otw. *Ona ś. porwie, przetrze oczęta, patrzy, już Tytan wprzęgał swe człapak. Zabł. (= już dniało).* Przen.: *zagnać, zapędzić do czego, zadać komu pracę, zadsadzić, zająć kogo do niej, włożyć nań ciężar, pracę:* Nawet diabła do roboty wprzęgnie. *Ustawy takie w niewolę nas wprzęgają.* L. *W. ś. zaprząć ś.; zabrać ś. na dobre do czego, przyjąć co na siebie, podjąć ś. czego:* *Nim ś. wprzężem w obowiązki, poznajmyż je.* Węg. *Za jego torem w trud sowy wprzęgajcie ś.* Bardz. *Wyrojone pszczoły powracają i znowu ś. w prace kwiatobierne wprzęgają.* Bardz. Przen.: × *W. ś. = uplątać ś., zaplątać ś., uwikłać ś., wdać ś., wleźć dobowolnie:* *Krzyżacy, uporczywie zatrzymując ziemię Michałowską, wprzęgli ś. w straszną wojnę z królami polskimi.* Nar. *W. małżeńskie jarzmo z nikim ś. nie wprzęgała.* Dm.

Wprzęgnięcie, a, blm., czynność cz. Wprzęgniąć.

Wprzęgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wprzęgniąć ś.

Wprzężenie, a, blm., czynność cz. Wprząc.

Wprzężenie się, a ś., blm., czynność cz. Wprząc ś.

[W przodek] *przed:* *Co W. księdza idzie? (= przed księdzem).*

[W przodku być] wyprzedzać innych.

Wprzód przys. I. a. p. [Wprzódzi, Przródzi, Przródziej, Przrodziej, Przrodzi, Przrodziu, Wprzódzi, Wprzódzie, Wprzódziej, Wprzódzej, Przródzy, Przródzi], † **Poprzód** *wpierzw, pierwej, naprzód, uprzędnio, dawniej, przedytm*: Namyśl ś. W. W. to zrób, a potem zobaczymy. L. Na kilka dni W. (= wcześniej). W. wchodzę. L. 2. **przed siebie**, *naprzód*: W. i wstecz = tam i nazad. W. i wstecz pracowicie krajaćy ziemię rolnik. L. 3. † W. na przedzie, na czele, na pierwszym miejscu, *przed*: Biskupi W. wszystkich senatorów świeckich w senacie siadają, bo przodkowie nasi duchowieństwo pierwszym miejscem uczeli. Str. 4. † Dać komu W. = dać ś. komu *uprzędnąć, prześcignąć, zakasować; ustąpić komu pierwszeństwa*: Nie dam ci W., nie ustąpię placu. Kn. Glosem wam nie damy W. i naukami Ot. Nie dam nikomu W., co ś. wojny tyczy. Alb. Swoją dzielnością nie dał W. nikomu. Groch. Zanością domu, w którymś ś. urodził, nie dasz W. nikomu. Paszk. Nie dbałam ja na wysokie panieo stany, nie dałam W. nad ostatnie i wielkie pany. Zim. (=nie przelożyłam). 5. [W.] *przed*: W. nas (= przed nami). 6. [W.] *przed, naprzód*: Já ta W. nie pódem.

× **Wprzód**, *odu*, blm., rz. *pierwszeństwo, przedek*. prym: Nie dam mu wprzodu. Troc.

[Wprzódziej] p. **Wprzód**.

[Wprzódzi] p. **Wprzód**: Obowiązek W. Bgsl.

[Wprzódziej] p. **Wprzód**.

[Wprzódziej] p. **Wprzód**.

† **Wprzodzanie**, a, blm. *wiedzenie wprzód, nim co nastąpi, przewidzenie*: W., wiadomość poprzedzająca, *wiedzenie wprzód, przewidzenie, przedznanie*. L. Najpierwej pokazać trzeba, iż nie nie przypada, coby nie było niechybnym, aby ś. pokazało, iż W. jest tej niechybności znakiem. Bardz. Chociażby żadnego nie było wprzodzania, musiałoby być niechybne rzeczy przypadania. Bardz.

[W przydumkę pić herbatę] = *pić herbatę bez cukru, myśląc tylko o cukrze*.

× **Wprzyszenie**, a, blm., czynność cz. **Wprzyszlić**.

× **Wprzyszlić**, i, il w *cielić, włączyć w przyszłość*: O! nas w tej chwili! W. przeszłość oto pora. Krasin.

× **Wprzysłanie** się, a ś., al ś. p. **Wprzysłanie** ś.

× **Wprzysłanie** się, a ś., blm., czynność cz. **Wprzysłanie** ś.

× **Wprzysłanie** się, i ś., il ś., nied. **Wprzysłanie** ś. w co = *uprzytomnić ś., uobecnić ś. w czym, wziąć w czym udział osobście*: Wznosili modlitwy, by ś. wprzysłaniem czy w sejmy, czy w bitwy. Krasin.

× **Wprzysłanie** się, a ś., blm., czynność cz. **Wprzysłanie** ś.

Wpuklenie, a, blm. I. czynność cz. **Wpuklić**. 2. lm. a. embr.: W., wgłobienie, wpochnienie (*in-vaginatio*) = *wytworzenie ś. listków zarodkowych wskutek zagłębienia ś. ściunki zarodka jamistego do wnętrza*.

Wpuklić, i, il *wgłębić, wsunąć, wgłobić, wpa-chnąć*.

Wpusz, u, lm, y I. *wpuszczanie, wpuszczenie*. 2. *miejsce wpuszczania kogo a. czego, otwór, rowek, szpara, fuga, kędy co wpuszczają*: W. kanałowy (= *ściek do wody u. właz dla ludzi*). 3. *część wystająca przedmiotu, która ś. zapuszcza w zagłę-*

bie nie innego przedmiotu, fuga; p. bud. **Pióro**: Jest rzeczą istotną, ażeby wpuszty na szpony w całej swojej powierzchni były doskonale równej głębokości. Jak J. W., żłobek, zakład, złożenie. 4. anat.: W. żołądka (*cordia*) = *przejęście przełyku do żołądka, ujście przełyku, otwór lewy żołądka*: *Transfuzja może być stosowaną przy zwężeniu wpusztu*. 5. bud.: W. *duszny*, p. 2. **Duszny**.

Wpuszak, a, lm. i rzem. *nóż do żłobienia; dłuto do robienia żłobków* (Nuthmeissel).

Wpuszarka, i, lm. i, **Wpuszczarka**, × **Dłótow-nica**, × **Nutmaszyna** rzem. *maszyna, przyrząd do robienia wpusztów, do żłobienia*.

Wpuszka, i, lm. i bud. *listwa, która sztorcem swych włókien wpuszcza ś. w nuty dwóch sztuk podłużnych, n. p. desek, dla związania ich*.

Wpuszne, ego, blm., rz. *opłata za wpuszczenie dokąd, żart. kopytkowe. Troc. Wpusznego płacić*. L.

Wpuszniak, a, lm. i rzem. *strug, nóż do robienia wpusztów*.

Wpusznica, y, m. e rzem. *pila do wyrzynania, do wrzynania żłobków*.

Wpusznik, a, lm. i cieś., stol. *strug, hebel do wyrabiania w drzewie wpusztu*: W. *podłogowy*.

Wpuszny, **Wpusztowy** przym. od **Wpusztu**. L.

Wpuszować, uje, ował rzem., p. **Nutować**.

Wpusztowanie, a, blm., czynność cz. **Wpuszować**.

Wpusztowy p. **Wpuszny**: *Szluzą wpusztowa. Zbierek W. (=nóż do robienia żłobków otocznych)*.

Anat. (*cordiacus*): *Część a. jama wpusztowa żołądka (pars cordiacae s. antrum cordiacum)*.

Wpuszpał, a, lm. e = **Szpuzpał**. Podcz., Łab.

Wpuszcz, a, lm. e, × **Zynkier** rzem. *narzędzie stalowe, podobne do wiertaka, lecz zakończone stożkiem karbowanym*.

Wpuszczać, a, al p. **Wpuścić**.

Wpuszczanie, a, blm., czynność cz. **Wpuszczać**.

Wpuszczarka, i, lm. i rzem. p. **Wpuszarka**.

Wpuszczenie, a, blm., czynność cz. **Wpuścić**: † W., *zapłodnienie. Głos.*

Wpuszczka, i, lm. i *wszywka, szlarka, rąbek*: Poszew na pierzynie także szyta i W. złota do tejże pościeli. Goł. **Wpuszczki** w *połach ołederskie. Goł.*

Wpuścić, i, il, rozk. **wpusć a.** [wpuś], nied.

Wpuszczać I. *nie zabronić wejść, dostać ś. dokąd; przepuścić*: Lepiej nie wpuszczać, niżeli wyganiać. Pilch. **Wpuścić** sługę do izby. Troc.

Warta go nie wpuścić. Troc. W. bydło w zboże, nawę w morze. Troc. W. kogo bez biletu wejścia. Przen.: Woda szła na okręty i wzgórze ś. darła, boki zątem puszczały, dziura ś. otwarła, woskowy zroniwszy dykt, lak śmiertelny wpuszcza, *praebēt vīam letalibus undis*. Zebr. Kopano ziemię, a potem w ten rów wodę wpuszczono. Boh.

Pan Bóg wpuścił na wielu miejscach odnogi morskie w środku ziemi. Łecz. Przen.: *puszczysz dać wejść, wpaść*: W. kroplę do płynu. W. lekarstwo w ucho.

W. nieco octu do szklanki (= *wlać*). Niech to będzie, jak gdyby kamień w wodę wpuścił. L. (= *wrzucił*).

2. **zapuścić, usunąć, wsadzić, zasadzić, wprowadzić, wbić, wprawić, wrazić, wełknąć, wsta-**

wić w głąb, wepchnąć, wścibić; wpić, wwieźć, zagłębić, zatopić, wrzepić, utkwic: Słupy dwa długie wedle głębokości rzeki w wodę wpuszczał.

Warg. Jeżeli palca mego tam, gdzie gwóździe były, nie wpuszczę a. reki mej w bok Jego, nie będę wierzył Odym. Czemu ty przywłaszczasz sobie miecz wazysz ś., których rozkazano raz

w pochwy W.? Zigr. (= schować). W. szpony. W. rękę w wodę (= zanurzyć). 3. [W.] pogrzebać, pochować: Jak mąż umar, to zone wpuszczali za mężem. 4. kraw. *wszyć, zaszyć głębiej, ująć wziąć wszy głębiej, zaciębnąć*: Trzeba W. szwu, bo rękaw jest za szeroki. 5. rzem., p. *Nutować*. W. ś. l. × W. ś. *zapuścić ś., wniknąć, zagłębić ś., zatopić ś.*: Wpuścił ś. w głębszą rzecz uwagę, w tę sprawę. Troc. 2. [W. ś.] Jak się ten tak wpuścił, to ten drugi uciek.

Wpychacz, a, lm. e ten, co *wpycha*.
Wpychać, a, ał i W. ś. p. **Wepchnąć**.
Wpychanie, a, blm., czynność cz. **Wpychać**.
Wpychanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wpychać** ś.

[Wpuś] p. **Wpuścić**.
[Wpyrtnąć, nie, nał] *wetknąć*: Wpyrtnął = *wetknął*.

[Wpyrtnięcie, a, blm.] czynność cz. **Wpyrtnąć**.
Wrabiać, a, ał p. **Wrobić**.
Wrabianie, a, blm., czynność cz. **Wrabiać**.
[Wrac, a, lm. e] *wracanie*: Gdy komu w grze chce ś. poprawić, mówią: wraców niema!
Wracać, a, ał i W. ś. p. **Wrócić**.
× **Wracalnie** przys. od **Wracalny**. L.
× **Wracalny** l. a. **Wrotny**, × **Wrotny**, **Wrotliwy**, × **Wrotliwy obracający ś.**, łatwy do obracania, wrotny, wrotliwy, potoczyły, kołujący ś., po obiegu wracający. 2. *dujący ś. powetować, naprawić, nagrozić, cofnąć, odrobić, powetowany, odwetowany, przywrotny*. Troc. L.

Wracanie, a, blm. l. czynność cz. **Wracać**. 2. *oddawanie, zrzucanie, zwracanie, wymioty, rzyganie*: Napiwszy ś. wody ciepłej, będzie W., które żołądek wypróżnia. Trzye. Wnet będziesz miał W. onemi nieczystościami, które są w żołądku. Sien. Ziele to brzydkość i zwiżanie na wnętrzu oddała i wracaniu pomaga. Syr. Przen.: Od wracania głowa boli, vomitu *caput fatigatur* = dłużnik wesoło bierze, smutno oddaje. Kn. 3. patol.: W. pokarmów = *niezwłoczne powracanie pokrzepionych potraw i napojów do ust bez właściwych ruchów wymiotnych*. W. krwi do naczyń podczas skurczu serca (regurgitatio), jako następstwo niedomykalności zastawek serca. Następstwa niedostateczności zastawki trójdzielnej polegają na wracaniu krwi do prawego przedsionka, na zastojach krwi i t. d.

Wracać się, a ś., blm., czynność cz. **Wracać** ś.

[Wracenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Wracać** ś.

Wrachować, uje, ował, nied. **Wrachowywać** *rachując włączyć; wliczyć; wciągnąć w rachunek, dorachować, doliczyć*: Mielśmy je zakłete, a Pan je wrachował między swoje święte. K. G. (= *policzyl, zaliczył*).

Wrachowanie, a, blm., czynność cz. **Wrachować**.

Wrachowywać, uje, ywał p. **Wrachować**.
Wrachowywanie, a, blm., czynność cz. **Wrachowywać**.

[Wrącić się, i ś., il ś.] p. **Wrócić**.
† **Wrąć**, a, ał p. **Wrzód**: **Wrącać**, skacze w piekło żywica. Brud. Smołą wrającą do murów przystępu bronili. Warg. W młodych Wenus bardzo wra. Glicz. Teraz walki wszędzie wrają. Glicz. Więć źródła one pięknie między drzewki wrają, a kamyczki, by złote, tam ś. w nich blyskają. Rej.

[W radość] *w nadatku, w dodatku, na dodatkę*: Rzekak dzisiaj kupił 30 wołów i jescce jednego wołu dostał W.

Wradać, a, ał i W. ś. p. **Wrodzić**.
× **Wradać**, a, ał p. **Wrądzić**.
Wrądzanie, a, blm., czynność cz. **Wradać**.
× **Wrądzanie**, a, blm., czynność cz. × **Wradać**.
Wrądzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wrądzanie** ś.

× **Wrądzanie**, a, blm., czynność cz. **Wrądzić**.
× **Wrądzić**, × **Wrącić**, nied. × **Wradać**, × **Wrącać** *wmówić radząc; nastęczyć, narzucić jaką myśl doradzając; wbić, wszczepić do przekonania*. Śl. wil.

× **Wrącić**, i, il p. **Wrądzić**.
× **Wrącać**, a, ał p. **Wrądzić**.
† **Wrącać**, e, ał p. **Wrzęd**. L.
× **Wrąkanie**, a, blm., czynność cz. × **Wrącać**.
† **Wrąkanie**, a, blm., czynność cz. † **Wrącać**.
× **Wrąkanie**, a, blm., czynność cz. **Wrącić**.
Wrak, a, lm. l. *kadłub okrętu; szczątki rozbitego okrętu*.

[**Wrąma**, y, lm. y] p. **Brama**.
† **Wrąmie**, a, blm., czynność cz. **Wrąć**.
Wrąkotek, tka, lm. tki bot. (myoschylos) *roś. z rodziny sandałowcowatych*.

[**Wrąny**] *wrony, czarny, kary*.
Wrąstać, a, ał p. **Wrąsnąć**.
Wrąstanie, a, blm., czynność cz. **Wrąstać**: W. paznogi (incarnatio unguis, onychocryptosis) = *gdy boczny brzeg paznogi wrąsta w skórę*. W. paznogi. Troc.

Wrąz, [**Wróz**] l. przyi.: W. z kim, z czym = *razem, wspólnie, pospołu, zarazem, jednocześnie z kim, z czym*: Poszedł W. ze mną. W. jestem i sługą i panem. Fred. A. Ty i gromada wrąbyścio poszli w głąbnie. Mick. Kto W. postrada i całe szczęście i wszystkie nadzieje. Mick. 2. [W.] przys. = a) *zaraz, niebawem, natychmiast, w tej chwili, niezwłocznie*: Kląnam wacpanu, W. powrócę. L. (= *za chwilkę*). Jak to być może? W. biegnę dowiedzieć ś. Boh. W. być nie możemy, ale za godzinę zejdziemy ś. u niej. L. Król radością uniesiony wrąz przyrzeka rękę córki. Wójc. [W. po przybyciu do Ameryki]. b) *razem, wspólnie, do wspólki*: Ozeńił się i gazdowali tyz ta W. c) *w sam raz, akurat, prawie*: Ni ja mały, ni ja duży, W. ci ja. Ten killszek na jednego W. d) *mimoto, i tak*: Piwa nam nie dali, z izby nas wygnali, a my W. wesołe! e) W. za W. = *jak równy z równym*: On chodzi W. za W. z leśnicem.

† **Wrąz**, u, lm. y l. *wrażenie, cios od pchnięcia czym ostrym, pchnięcie*. 2. *wrażliwość, zdolność otrzymywania wrażeń przez zmysły*. Śl. wil. 3. p. **Wrązenie**: Ludzie przychodzą na świat z nasieniem wszelkiego wrązu i pojęcia. L. **Wrązać**, W., czyli **wrażenie czynić**. L. **Wrązenie**, W., impresja. L.

[**Wrązica**, y, lm. e] *wścibski*: Wścibskiemu mówi ś.: cy wiés, co wrązicy zrobili? odpowiedź brzmi: nos mu do rzyci wsadzili.

Wrąziciel, a, lm. e ten, co *wraża a. wrąził*. Śl. wil.

Wrązicielka, i, lm. i forma ż. od **Wrąziciel**.

Wrązić, i, il, nied. **Wrązać** l. *wetknąć, wsadzić, wepchnąć, wścibić, wbić, zapuścić, zasadzić, wrzepić, upakować, wparować, wciągnąć, włożyć, włóczyć, zatopić, utopić*: W. jaką rzecz w co, wtykać. L. W zdradzieckie mu oczy palce mężnie wrąza, i one z powiek łupi, i ręce wnarza. Żebr. Po-

strzegł jednego Fingal z zwyciężonych, sam weń miecz wraził. Kras. Ja mu sam wrażeń miecz w serce zuchwale, wiem, że mi tego i drudzy pomogą. P. Koch. Oto stoja, niech przyjdzie który a zaostrzone żelazo w zemldone serce moje wrazi. Smotr. Pluton, co z mocy, w dno wodne chrośnawszy, berło wraził, *in gurgitis ima valido sceptrum lacerto condidit*. Zobr. W. gdzie rękę, wpuścić, włożyć. Kn. Nacóż to między drzewi i podwoje palec wrażeń? L. Może ci z gruntu przypisać, abo gotowy grosz za pazuchę W. Reym. Poprawił pasa, wraził węgielek w fajkę. Reym. Chłop fajki do ust nie wraził, tylko rękę zatrzymał. Tet. Wraził krój (pluga) błyszczący w rżysko. Reym. Jasiak nie jadł, tylko do torby chleb ze słoniną wraził. Tet. (= *schował*). Jescebyś bestyjom w rżyk kopnon, jakby go maścił, kiebys ino pięte wraził. Tet. Wraził rękę w kieszeń, palec w gębę. Troc. Wraził mu szpadę w serce, w złośliwe wnętrzości. Troc. [Patrz! przez dziure, có kluc sie wrażeń. Wrażeńa rękie do kieszeni. Nie wrażeń lba między drzewi]. Gdzieś u licha wraził książkę, że jej znaleźć nie mogę? (= *zadziął, zapodział, zawieruszył, zaprzepaścił*). Chciał lice swoje W. w serca nieczuło. Słow. Przen.: Są, którym ród królewski państwo wyposaża, są, którym ślepe szczęście berło w ręce wrażeń. (= *podaje, wciska*). Djabeł tego Focjusza na tę stolicę wraził. Skar. Gdzie bies nie może, tam babę wrazi. Comp. (= *pchnię*). Inaczej kazali Fotynianie, inaczej Sabeljanie, inaczej Arjanie; tak ś. długo mieszałi, aż Mahomet nastał, który trzecią drogę między nie chytrzejszą wraził. Baz. (= *utorował, rzucił*). Przen.: *wpoić, wszczepić, zaszczepić, wlać, wdróżyć*. Wrażeńie to sobie w pamięć, *mandate hoc memoriae*. Siem. J. (= *wbijcie sobie w pamięć, zapiszcie to sobie w głowie*). Chociaj rozumu kęś nauką wrażeń, ale złym wychowaniem wnet wszystko pokazisz. Rej. Takie nauki wrażeń w serce. Skar. Grzechy swoje żałośnie w piśmie swym oplakiwał i drugim do tego przykład dając, to najwięcej w serce wrażeń. Skar. Racze to, miły Panie, W. w serce sług Twoich. Cześć i bojaźń mi wrażeń Twa, ojeze, przytomność. Dm. Wrażeńa ćwiczący ś. godne pamięci Kwintyljana słowa. Nagur. Gdzieś są prawidła enoty, które w ciebie wrażeńa matka twoja! L. Tyś mi podle zawsze rady wrażeń a nizekzemnym pochlebstwem wadyś me pomnażał. L. (= *podawał, podawał, podsuwał, nasuwał, insynuował, dyktował*). Tak ja, i więcej, co mi żal wrażeń, wołałem. Hul. Wrażeń w serce tęsknotę. Rzew. W duszę jej wrażeńa ś. ta godzina z mocą, wiadoma, że nie zapomnisz jej nigdy. Tet. Ta smętna karykatura rodzimego pogńeblenia wrażeńa mu w mózg jakby brunatno-żółtą barwę rady. Brt. 2. × W. zrobić, sprawić, wywołać wrażeńie, uderzyć, oddziaływać. Kolory wdzięczną farb rozlicznych harmonją wrażeńa w imaginację. L. 3. na co = *nasadzić, wbić, wsadzić*: Notus, z boku przypadły, w wszystkim biegu okręć wrażeń na hak. Tw. [W. na palec pierścionek]. 4. [W.] wrzucić, rzucić; Młynarz Biedę chwycił, wraził ją do ziela. W. ś. 1. podziąć ś., umieścić ś., schronić ś., schować ś., uciec ś.: Nie wiem, gdzie ś. W. Wer. Tak ich dobrze z drugiej strony rzeki przestraszyli, że ś. nie wiedzieli, kędy od strachu W. Paszk. Tu ś. mażę, tu ś. wrażeń (= *tu swoją kreskę zmażę, tu ją wpiszę*). 2. wtrącić ś., wnieść ś., wdać ś., wściбіć ś., wdrzeć ś.: Żem myśl moją bezpiecznie otworzył a żem ś. tu wraził,

podobnom, co pilnego, w rozmowach przekaził. Rej. Nie wrażeńie ś. lekarzowi w jego kuracje, nie przyganiajcie mu w niczym; wszak on to musi lepiej rozumieć, jak wy. Perz. Jakby ś. pani dowiedziiała, dałabym ja sobie, nie, nie chcę ś. w to wrażeń. L. [Nie wrażeń sie, kie cie nie wołajom]. 3. wdróżyć ś., wbić ś., utkwic, utrwalic ś., wpić ś.: Forma rżądów w umyśle obywatelów wrażeń ś. zwykła. L. W. ś. w umysł, w pamięć. W bramie wrażeńa ś. twarz domowników. Sienk. Zdarzają ś. chwile, których najdrobniejsze i najsubtelniejsze szcegóły tak ś. wrażeńa w pamięć, że potym już ich nie zatrzcć nie zdoła. Godl. 4. [Wrażeń ś.] = *narzucać ś., następczać ś., napraszać ś.*: Já ci ś. ta nie wrażeńa.

[Wraźdłowaty] wścibski.

[Wrazować się, uje ś., owal ś.] wtrącić ś.

[Wrazowanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Wrazować ś.

Wrażliwie przys. od Wrażliwy.

Wrażliwość, i, bfm., rz. od Wrażliwy; Wrażliwość, × Wrażeńiowość.

Wrażliwy, Wrażliwy, × Wrażeńny, × Wrażeńiowy *czuły na wrażenia, łatwo je przyjmujący; czuły, ukiłowy, drażliwy*: W. na nędzę ludzką. Wrażliwa dusza. Umysł W.

Wraźnia, i, lm. e, Żółty korzeń bot. (*zantorrihiza*) roś.

[Wraźny] w sam raz nadarżający ś.; w sam raz przystający, pasujący, dopasowany.

× Wrażeń, u, lm. e p. Wrażeńie. Sl. wil.

Wrażeń, a, al i W. ś. p. Wrażeń.

Wrażeńność, i, bfm., rz. od Wrażeńy: Tego rodzaju W., która na harmonji barw, na ich sile, żywości i warunkach opierając ś., najżywiej oko i czucie patrzącego uderza. Gers.

Wrażeńy mogący ś. łatwo wrażeń.

Wrażeńie, a, bfm., czynność cz. Wrażeń.

Wrażeńie się, a ś., bfm., czynność cz. Wrażeń ś.

Wrażeńa, y, lm. y *nieprzyjaźń, nienawiść, walka*. Czy z niemi družbę wiodę, czy wrażeńbę? Krasz.

[Wrażeńować, uje, owal] ciągle krzyczeć, za najmniejszym powodem lając, kład, ujadac, użerać ś.

[Wrażeńowanie, a, bfm.] czynność cz. Wrażeńować.

Wrażeńie, a i. bfm., czynność cz. Wrażeń. 2. lm. a odbicie ś. w umyśle lub wyobraźni tego, co podziało na zmysły, uczucie, efekt, impresja.

W., wraz, impresja. L. Miłe, przyjemne, dodatnie, nieprzyjemne, ujemne W. Silne, głębokie W. Sprawić, wywołać, zrobić, wyrzecć na kim W. Doznać wrażeńia. Zostać pod wrażeńiem.

Pierwsze wrażeńia na umyśle dziecięcia są zawsze najtrwalsze. Karp. Wrażeńia zmysłów są żywsze i wyraźniejsze, niż wyobrażenia, które nam je przypominają i wystawiają. Śniad.

Dwa są początki poznawania ludzkiego: wrażeńia zmysłowe i działanie rozumu. Śniad. Człowiek imaginacją obdarzony nie jest niewolnikiem szczególnego jakiego wrażeńia. Śniad.

Uczyniły wtedy na umyśle mym tak głębokie W., że ani czas, ani późniejszych zdarzeń rozmaitości zatrzcć ich nie zdołały. Zm. Zabicie króla sprawiło największe W. na wszystkich lekających ś. dawnych w kraju zamieszkał. L.

Nie uczyniły mi wrażeńia te namowy. Koss. (= *nie wywarły na mnie wpływu, nie oddziaływały na mnie*).

Nieskończona mnogość przedmiotów różnie czyni wrażeńia na mych zmysłach. Przyb. Już nie pamiętam wrażeńia tej chwili. Słow. Oto cały obrazek, któremu równego nie znam: bo żaden

na mnie tak wielkiego nie zrobił wrażenia. Krasz. W. następcze. W. zmysłowe. W. słuchowe. W. bólu. Gra swoją zrobiła ogólne W. (= *sensację*). Wrażenia z podróży. Cheiwy wrażeń. Obrady te zrobiły na mnie W. jarmarku (= *złudzenie, miały pozór*). Miljon wrażeń dobrych, od których gorycz w sercach nie osiada. Sier. Pod wpływem przebytych wrażeń nie mogłem zasnąć (= *wzruszeń*). Zdr. Wrażenko.

Wrażenie się, a ś, btm., czynność cz. **Wrażić** ś.

Wrażeniowiec, wca, lm. wcy impresjonista: Cierpienie i refleksję dzisiejszych wrażeniowców i zarysy duszy przyszłych intelektualistów zakryte dzisiaj mgłą przyszłości, przez którą przedzierają ś do nas niepewne. Wrażeniowcem najczystszej wody był estetycznie wysoko wyrobiony Adam Chmielowski. Gers.

Wrażeniowo przys. od Wrażeniowy, pod wpływem wrażenia, co do wrażeń, pod względem wrażeń: Kiedy zapragną traktować naturę śmieiej, bardziej kolorystycznie i W. Górs. K. M.

× **Wrażeniowość, i**, btm., p. **Wrażliwość. Śl. wil.**

× **Wrażeniowy, × Wrażenny** l. przym. od **Wrażenie:** Kto nie widział za młodu czerwcowej noey w Dorpacie, może nie odczuć wrażeniowego sensu następującej anegdoty. Weys. 2. × W. p. **Wrażliwy. Śl. wil.**

× **Wrażenny, p. Wrażeniowy:** Była zbyt wrażliwą, abym tę metodę wychowania do niej zastosować była mogła. Wil. Zużytkowywanie wrażliwych stron objawów przyrody. Gers.

Wrażenko, a, lm. a p. Wrażenie: Czuję ś. wolną od wszelkiej blagi, udanych uczuć, skłamanych i umyślnie pozmienianych wrażeń. Zer.

Wrażliwie przys. od Wrażliwy: Przepyszna ta scena kończy ś. przepysznie i W.

Wrażliwiec, wca, lm. wcy człowiek wrażliwy: A sterem takich działań jest zawsze ten ogon wrażliwów, pociągniętych chwilą. Brt.

Wrażliwiec, eje, ał stawać ś. wrażliwym: Mam tak przezorne nerwy, że na smutek znieczulają ś, a na przyjemność wrażliwieją. Święt.

Wrażliwienie, a, btm., czynność cz. Wrażliwiec.

Wrażliwość, i, btm., rz. od Wrażliwy, czułość (sensibilitas, receptivitas), zdolność przyjmowania wrażeń zuciowych, zmysłowych: W. nadmierna. W. na poddawanie a. wznawianie (suggestibilitas). W. szczególna, idiosynkrazja (idiosyncrasia) = *usposobienie osobnicze do niezwykłego (przeważnie niepomiernie silnego) oddziaływania na pewne, same przez ś. mało znaczące podmioty*.

Wrażliwy, × Wrażeniowy, × Wrażenny l. łatwo ulegający wrażeniom; silnie odczuwający wrażenia, czuły, zuciowy, tkliwy (sensibilis): Umysł W. 2. × W. wywołujący silne wrażenie, sensoryjny: Wrażliwa suknia i poważna. Rzew. (= *krzyżca*).

Wrażnica, y, lm. e bot., p. Korzeń.

× **Wraży p. Wrog:** Nawet przeciwności wrażeń działały ku naszej korzyści. Faleń. Hej, harfiarze, syny wrażeń, z prochu wzniescie skroń. Uj. Jak wrócić, to ci wrażeń jego głowę na gościnie pod nogi kinę. Sienk. Nie byłoby trupem legło przez to Achajów tyłu pod wrażeń rękoma. Ryd.

Wrąb, ębu, lm. ęby, Wręb l. = a) czynność cz. **Wrąbać.** Przen.: Rzut jakiś straszny, pęd bezgraniczny, W. śmierci, huraganem niesiony — bój

zasłonił mu oczy. Tet. b) *wstęp do cudzego lasu celem rąbania drzewa dla siebie, prawo rąbania drzewa dla siebie w cudzym lesie:* Wolny W. W. mu w lesie na budynki, na opał dozwolono. Dudz. Przen.: Puści kochankę z troską, by gładszy gach do niej nie miał wrębu a. ktoś bogatszy. L. (= *wstępu, przystępu, by ś. nie wkraść do niej*). 2. *miejsce wrąbane, nacięcie, zacięcie, zaciós, karb:* W. uczyniwszy w dębinie głęboki. Bardz. Na końcu deszczki zacieszysz dwa wręby; pod każdą deszczką podprawisz dwa podstawki dla onych dwu wrębów. B. B. W. u strzały, u łuku. Troc. W. u strzały, u łuku, *crena*. Kn. Wręby u kusze do cigiwy. Troc. Windowe wręby (= *zęby*). Zważą go na wadze albo przemianem na wręby. Trzt. (= *na kresy, karby, oznaczające stopnie ciężkości na przemianie*). Przen.: *zrąb, brzeg, wybrzeże, krawędź, kant:* Po same wręby talerza, konewki, kielicha. Naród... ochotnie bódl miski czubate, ino tyżki skrzybotały o wręby. Reym. W. w kość czołną wżarty (= *wrażony*). Coraz dalej sięgały tęskliwe oczy, aż po owe wręby wsi i borów, nieodrżanych w zimowych mrokach. Reym. Duży stół nakryła cieniušką, białną płachtą, której wręby oblepiła szerokim pasem czerwonych wstrzyganek. Reym. W. ciężkiej korony. Wysp. Przen.: Król na czele ukazał z gniewu pomarszczone wręby. Kochan. (= *zmarzszczyki, fałdy*). Przen.: Mocnemi drągami podważają wręby, wierzby wzruszają i ogromne dęby. Dm. (= *nadrąbane drzewa*). 3. *część lasu przeznaczona na rąbanie, poręba:* Lasy powinny na części i roczne wręby być podzielone. Kluk. Wysła po sumie na maliny do wrębu. Ork. Leśny mu zajął owce z wrębu. Ork. Dopóki jeszcze maliny były we wrębie. Ork. 4. [Wręby] = *drewnisko karbowane, ćwierć łokcia długie, używane w celu zawiadomienia sąsiadów o śmierci; obrazek lub krzyżyk używany na tenże cel*. 5. *krąg wosku, łożu.* Skr. W. wosku, *massa cereae orbicularis*. Kn. Czy też różniacy dają magistratowi nad przywilój po jednemu kamieniu i czterech wrębach łożu. Wej. 6. bot. *odcinek, wycięcie liścia płytko naciętego*. Rost. 7. bud. = a) *zagłębienie w jednej potowie zamka (= miejsca połączenia dwóch sztuk drzewa), odpowiednie nacięciu w drugiej*. Podcz. b) = *Glif*. Podcz. W. krzyżowy. W. w jaskółczy ogon a. w kanię. 8. gór. = a) *nizkie zagłębienie, wcięte jak najdalej w węgiel, wyrobione przez wielu górników*. b) a. *gniazdo, zacięcie, wycięte miejsce w poboku szybu, chodnika, sztolni i t. d., aby krokiew do oprawy użyta, czy to legar, czy uciós, można w nim utwierdzone, stawiwały opór ciśnieniu*. Łab. Zdr. **Wrąbek, Wrąbka.**

Wrąbać, bie, bał, nied. Wrąbywać, Wrąbywać, × Wrębować rąbiąc wciósac; wciąć siekierą, toporem: W. belkę. W. ś. rąbiąc zrobić sobie otwór do wejścia w środek czego. W. ś. w cudzy las (= *rąbiąc drzewa wedrzeć ś.*). Wrąbał ś. w środek nieprzyjaciół (= *mieczem utorował sobie drogę*). Przen.: *wkraść ś., wciósnać ś.* W konsyderację zaś i afekt braterski kordem ś. potym wrąbał. Chodź. (= *swoją bitością zyskał sobie serce*). Ojciec wrębywał ś. w lasy Kociuby, syn zaś wrąbał ś. w serce dziewczyny. Rol

Wrąbanie, a, btm., czynność cz. Wrąbać.

Wrąbanie się, a ś, btm., czynność cz. **Wrąbać** ś.

Wrąbek, bku, lm. bki p. Wrąb. L.

Wrąbywać, uje, ywał i W. ś. p. Wrąbać.

Wrąbywanie, a, btm., czynność cz. Wrąbywać.

Wrąbywanie się, a s., btm., czynność cz. Wrąbywać s.

× Wrąco przys. od Wrący, wrząco. L.

× Wrącość, i, btm., rz. od Wrący.

Wrący p. Wrzący. L.

† Wrącz p. Wręcz: Porzuć ten kij, z którym s. naprzeciw mnie za sto mil wysadzasz, staw W., a doznasz, co ma prawda nad nieprawdą. Smotr.

Wrąg, egu, lm. egi, Wręga, [Kokora] sztuka drzewa dębowego w kształcie zgiętego kolana, używana na boki do staików i okrętów, gdzie łączy s. belek z krzywką: Część dłuższa wręgu zowie s. blat, krótsza karpa, W. krzyżak = W. o dwóch naprzeciwległych karpach, z którego po rozcięciu może być dwa wręgi.

Wrątek, tku, lm. tki p. Wrzątek: Do olejów przyrzucone wrątki, miały pójść na ofiarę. Słow. Wodę w W. zamienia. Słow.

Wrzątek, zka, lm. zki sztuka drzewa świerkowego, używana do budowy galarów.

[Wręcze, btp.] p. Wrak.

[Wręczk, a, lm. i] p. Wrek.

† Wręc, wre a. [wręje], wrął, [W.] p. Wręc: Kto karmi obietnicą, karmi on nadzieją; lepsze krupy uwrzale, niżli te, co wręja. Koch. W. Od niego s. dowiesz, co tam w tym garku pod pokrywką wre: jeśli piolun, jeśli szatwja. Rej. Co w kim wre, to na wierzechu skipi. Gil. I ubiór daje niepomalu znać, co w kim wre. Górń. Myśliwiec, pojrząwszy na psa, na ptaka, wnet wie, co w nim wre: jeśli rączy, jeśli łowny albo gniewliwy. Górń. Niegaszone wapno, gdy na nie wody nalejesz to wre i pryska. Damb. Każda bryłka ziemna lub kamienna, która, polawszy ją ostrym kwasem, wre i pęcherzyki rzuca, jest ziemia wapienna. Torz. Jak Pontus wiatry skołatany wre skrzypliwie, tak wieszeczka wzdycha na przemiany. Bardz. Wrą podków iskrobitnych pod bruku łoskoty, a tu krętych na osi kół sztabistych grzmoty. Ejs. Pałają i łyskają oczy, wre i burzy s. krew w sereu, a twarz całą oblewa niezwycają rumianością. Pilch. Krew we mnie wre za każdym spojrzeniem na tę niegodziwą. L. Wre człek od złości. L. Wre zemsta wszystkim w sereach, gniew im z oczu strzela. Dm. Miłość pod pokrywką wre. Zigr. Robota wre. Wrę na kogo = mam chrapkę, sierdę s. na niego. [Kamienie rozpalone w wodzie wręją. Woda, wręjąc w garku, skwiercy]. Wre mi w uszach kipiący war zatorów. Przybysz. (= huczy).

× Wrejestrować, uje, ował p. Wrejestrować: *Adscriptus*, przypisany a. wrejestrowany. Macz.

× Wrejestrowanie, a, btm., czynność cz. Wrejestrować.

× Wrejestrować, uje, ował, × Wrejestrować wciągnąć w rejestr, zarejestrować. L.

× Wrejestrowanie, a, btm., czynność cz. Wrejestrować.

[Wrek, u, lm. i] f. rzepa. 2. a. [Wruk, Wreczki (lm.), Wruczki (lm.), Wreche (lm.)], Kryczka brukiew, karpień. Zdr. [Wręczk].

[Wrekom] przys. rzekomo, wrzekomo, jakoby.

[Wremiennik, a, lm. i] spisane dzieje czasowe ruskie: Mnisi ruscy pisali latopisy i wremienniki, czyli dzieje czasowe krajowe. Lel. Wremienniki, t. j. kroniki, czyli latopisma, zajmowały s. jedynie ruskiemi dziejami. Lel.

[Wrępać, pie, pał, Wrępnąć, Wrzępnąć] wrzępić, wsolić: W., nabieć komu batem. Gwar.

[Wrępanie, a, btm.] czynność cz. Wrępać.

[Wrępić, i, ii] wrzępić.

[Wrępienie, a, btm.,] czynność cz. Wrępić.

[Wrępnąć, nie, nał] p. Wrępać.

[Wrępniecie, a, btm.] czynność cz. Wrępnąć.

Wręszcie, [Wręście] przys. *zresztą, nareszcie, nakoniec, koniec końców, ostatecznie, wkońcu*: Powiedz mi W., o co ci chodzi? Skończyły s. W. moje utrapienia. Radziłbym ci tak, a W. rób sobie, jak chcesz. Długo s. opierał, ale W. s. zgodził. W. niech i tak będzie.

[Wręszceć, y, ał] p. Wręszceć.

[Wręszczenie, a, btm.] czynność cz. Wręszceć.

[Wręście] p. Wręszcie.

Wręb, u, lm. y p. Wrąb.

Wrębiać, a, ał rzem. *zaciąsywać, kamować*.

Wrębianie, a, btm., czynność cz. Wrębiać.

Wrębne, ego, btm., rz. *opłata za prawo wrębu w lesie. L.*

Wrębny przym. od Wrąb. Astr.: Koła wrębne, p. Kolury. Bot.: Liście doniasto-wrębne. Rost.

× Wrębować, uje, ował i × W. s. p. Wrąbać.

× Wrębowanie, a, btm., czynność cz. Wrębować.

× Wrębowanie się, a s., btm., czynność cz. Wrębować s.

× Wrębywać, uje, ywał i × W. s. p. Wrąbać.

× Wrębywanie, a, btm., czynność cz. Wrębywać.

× Wrębywanie się, a s., btm., czynność cz. Wrębywać s.

Wręcz, † W. ręcz, † Wrącz, † Wręcz przys. 1. *zblizka, oko w oko, ręka w rękę*: Zaniechawszy pocisków, W. mieczami s. rozprawiają. Pilch. Wszyscy oni junacy W. s. biją szabłami. Bardz. W. ieh sieką palaszem, kołą rohatyną. Pot. W. go kamieniem uderzył. Troc. Jegry nie mogą strzelać, już walczą W., zblizka. Mick. Mówił z nim pierwej przez posły, potym W. Skar. (= *twarz w twarz, osobiście*). 2. *poprostu, wprost, ubrew, nie obwijając w bawelnę, bez ceremonji, bez ogródki, od ręki, wbród*: Najlepiej W. prawdę napisać. L. Odpowiedział nam W., iż prawa włóczęgów nie cierpią. Kras. W., zapytał. Jeż. 3. † W. na podorędziu, na dorędziu, pod ręką. L.

Wręczać, a, ał i W. s. p. Wręczyć.

Wręczanie, a, btm., czynność cz. Wręczać.

† Wręczanie się, a s., btm., czynność cz. Wręczać s.

Wręczenie, a, btm., czynność cz. Wręczyć.

† Wręczenie się, a s., btm., czynność cz. Wręczyć s.

Wręczny i. × W. przym. od Wręcz, wręcz, *zblizka, ręka w rękę odbywający s.*: Wręczna bitwa. L. 2. † W. doręczny, podręczny, będący na podorędziu. L. 3. † W. zwręczny, w czyje ręce do czasu oddany: Wręczna suma zakładowa. St. wil. 4. [W.] wręczny.

Wręczyciel, a, lm. e ten, co wręcza a. wręczył. L.

Wręczycielka, i, lm. i forma ż. od Wręczyciel. L.

Wręczyć, y, ył, nied. Wręczać i. *złożyć w ręce, oddać do rąk, podać, doręczyć*: W., list, podanie, pozew, dary. 2. † W. kogo = *udać*: Jako mię wręczył ku swemu zięciowi. Wręczył Michała do Tomy. Mikołaja wręczył w grzywne, a z tego nie wyprawił. Com był wręczył Chebdę przeciw Mikołajowi Pyszka nie wyprawił Ciszety o to, czso (= *co*) ji wręczył. Andrzej wręczył swego pana Andrzeja, będąc jego człowiekiem. Wichna wrę-

czyła Dobka swym mężem. †W. ś.?: W. ś., accomodare, fidejubere. Ort.

Wręg, u, lm. i l. Wręgi żelazne = żelazo kątowe modelowe, w narożnikach do kotłów parowych, do statków parowych, do gabar. Łab. 2. stol. = Felc pod l.

Wręga, i, lm. i l. = Węgielnica pod l. 2. p.
Wrąg: Wręgi, bale, które naksztalt żeber dno od statku składają. Mag. Wręgi u statków rzecznych bywają sosnowe. Kluk. Zyzu pilnie we dnie i w nocy doglądać, aby woda w wręgach nie zalewała. Haur. W głąb ku nurkom bieży W. rozbitej nawy. Słonk. 3. a. Harpa geol. mięczak brzuchopęszy trąbikowg w utworze eocenowym.

Wręcacz, a, lm. e stol. gatunek hebla (Felcubel).

Wręgonóg, oga, lm. ogi gatunek mięczaka.

Wręgowac, uje, ował rzem. robić wręgi, felce, felcowac.

Wręgowanie, a, blm., czynność cz. Wręgowac.
[Wri] wolny (frei): Jedno sztejno ma W. = jedną godzinę ma wolną.

[Wróbel, bla, lm. bie] p. Wróbel.

Wróbić, i, il, nied. Wrabiać uprawić przez wrobiecie: W. w późniejsze opuszczenie oczko.

Wróbiecie, a, blm., czynność cz. Wróbić.

† Wróbi, bla, lm. bie p. Wróbel. Ps. flor.

Wrócięża, y, lm. e bot. (melochia) ros. z rodziny zatwarowatych.

Wrocin, u, lm. y bot. (rupala) ros. z rodziny owelkowatych.

[Wrocin, im, blp.] bieguny.

Wroczenia, i, lm. e bot. (tournefortia) ros. z rodziny ogórecznikowatych.

[Wroda, y, lm. owie] p. Wrodniak.

[Wrodać, a, al] zauważać, postrzegać.

[Wrodanie, a, blm.] czynność cz. Wrodać.

[Wrodliwy] obrzydliwy, wstrętny, brzydzący ś. lub sprawiający obrzydzenie.

[Wrodniak, a, lm. i, Wrodniok, Wroda] brzydali, człowiek odrażający (pog. i piesz.).

[Wrodniok, a, lm. i] p. Wrodniak: To W. taki cunjny, jak pies. Tet.

Wrodny i. × W., p. Wrodzony: Ta samowładny bogom wrodna enota otworem trzymać skrzywdzonym łask wrota. L. 2. [W.] brzydki, nieprzyjemny.

Wrodzenie, a, blm., czynność cz. Wrodzić.

Wrodzenie się, a, ś., blm., czynność cz. Wrodzić ś.

Wrodzić, i, il, nied. Wradzać władc, wszczepić, nadać razem z urodzeniem: Natura sama wrodziła w nas, abyśmy przyjaciół miłowali. Petr. Natura wrodziła w nas przyjaźń. Petr. Senat odjął zdrowie Romulowi temu, który ducha wiecznego państwu rzymskiemu wrodził. Warg. (w polt, zaszczerpił. L.). Bóg człowiekowi wrodził towarzyskość. Troc. W. ś. l. począc ś. razem z urodzeniem, razem z człowiekiem przyjść na świat: Wradza ś. co = razem ś. z człowiekiem poczyną, np. czucie, śmiech wradza ś. człowiekowi. L. 2. w kogo = stać ś. podobnym z urodzenia, wdać ś. w kogo, zapatrzeć ś. na kogo, stać ś. nieodrodnym: Wrodził ś. w ojca. Troc. Teresa nie wrodziła ś. w matkę, dziwować ś. należy, że ś. tak od swojej odrodziła matki. L. Co w tym, to ś. w wacpana bardzo wrodził synaczek jego. L. Oboje tak w siebie ś. wrodziły, żebyś ich nie rozeznał. Otw. Już mię po wielkich polach biegać chęć zajmuje, w kłaczę ś. wszystka wradzam. Otw.

(= przemieniam ś., przeobrażam ś.). 3. [W. ś.] brzydzić ś. czym, mieć wstręt do czego. 4. w kogo = przyłgnąć, przystać doń, zrosnąć ś. z nim, stać ś. nieodstępnym, nieodłącznym, zakorzeni ć. stać ś. drugą jego naturą: Aza to podobna nagle z siebie to zewlec, czemu ś. kto przez długi czas zwyczai, co ś. w niego wrodziło i w nim zatwardziło? Hrb. Poczciwość, chęć do panowania w człowieka ś. wrodziła. Troc.

× **Wrodzoność, i, blm., rz. od Wrodzony, ogół** przymiotów wrodzonych, przyrodzenie czego, natura osoby. rzeczy; przyroda, natura: Nie można wrodzoności poprawić. Węg. Prostactwo eudem wrodzoności być sędzi takie kamienie, które jednak samej dziurkowatości przyznać powinniśmy. Rogal.

Wrodzony i. im. od Wrodzić. 2. a, †Wrodny razem z życiem dany, właściwy z przyrodzenia, nie nabyty, przyrodzony, naturalny: W. talent, pociąg. W. język. Troc. (= rodzimy, ojczyzny, macierzysty). Jak ogień z natury pali, tak jemu prawie wrodzone było miłosierdzie ku chorým. Skar. Jest tam u was obca krew, w której jest wrodzona wada. Orzech. Miłość wrodzona, którą ma każdy człowiek ku dziecięciu własnemu. Górn. Cnota jest piękna i wdzięczna i naturze naszej rozumnej wrodzona, milcząc sama do siebie ciągnie i za serec chwyta. Skar. Wrodzona do wszystkiego dobrego sposobność. Skar. Człowiek ma wrodzoną do towarzystwa skłonność. Skar. Ilew ś. wrodzonej srogości między ludźmi wychowany odczy. Skar. Sprawiedliwość jest mu wrodzona. Salin. Tak w naukach rozumowych, jak i w moralności niemasz żadnych początków wrodzonych. Oyan. Żadnych pojęć ani prawd wrodzonych umysłowi ludzkiemu nie znam. Śniad. W. popęd do tego, co najlepsze i najszlachetniejsze. Tarn. Lek.: Choroba wrodzona (morbus congenitus). Głupota wrodzona, p. Głupota.

Wrogi, × Wraży nieprzyjacielści, nieprzyjazny, działający na czyją szkodę, niezyczliwy, nienawistny: Stał pokój między wrogą bracią. Wrogi siły przyrody.

Wrogini, i, lm. e forma ż. od Wróg: Od paru tygodni mam gościa, wielkiego nieprzyjaciela samotności, którego na pastwę tej jego W. zostawiać nie mogę. Haj.

Wrogo przys. od Wrogi: W. usposobiony. Wita ich niechętnie, a nawet W.

× **Wrogostwo, a, blm., p. Wrogość.**

Wrogość, i, blm., rz. od Wrogi; Wrogostwo, Wrogowstwo. Jbł.

× **Wrogowstwo, a, blm., p. Wrogość:** Te ludy występowały z wrogowstwem dla siebie.

† **Wroki** dan; kara pieniężna. B. Sz.

Wrokita, y, lm. y bot. (mariscus) ros. z rodziny ciborowatych.

† **Wron, a, lm. y i. p. Wrona.** Otw. S. Małeńkie tylko dbają ojców dzieci, tylko to młody W. za wronem leci. Bratk. 2. [W.] samiec wrony.

l. Wrona, y, lm. y i. a. †Wron, Gapa, [Głapa, Wrona, Warna] zool. (corvus cornix) ptak wróblowaty z rodziny kruków: W. kraka, kracze. Dudz. Rzegocąca sroka, W. chrapliwa. Toł. Krucy, gawrony, wrony nieróżnie krakały. Mor. Głupstwo to, lecz cóż robić wlaszy między wrony, trzeba, mówi przysłowie, tak krakać, jak ony. Zabł. Pospolicie tak śpiewa, jak nawiąka W. Papr. (przyrodzenia nie odmiensz. L.). Szebiotliwa W. Otw. Ambrożego św. wroaę i bajobaśnią nazywali. Stryjk. I wrony nań kra-

czą. Rej. I W., nawet i ona, jak ehee, tak (mię, zająca) gania. Miek. Nie skłama długoletnia W., która jest o dżdżach wróżka doświadczona. Li. Ja, ona nieprzydybna, ona chytra W. Szymon. Wznosiłem ręce, żebrząc o ratunek nieba, aż tu przy mnie snują ś. nieprzydybne wrony. Ejs. Wrony chytre. Mor. (o chytrych mówią: wronami są karmieni. Kn. *a. szpakami*). Przechery wronami karmione. Klon. Każdy woli za jedną nogę dwie wronie ułapić. Pot. (= przy jednym ogniu dwie pieczenie upiec). Za jedną nogę wzięliście dwie wronie. Pot. Znać wronę w cudzym pierzu, choć je podskubuje. Paszk. Czego sam kto nie robi, darmo ś. z tym chlubi, z ową wroną, eo w cudza piórka ś. uszubi. Pot. Taey podskarbiowie dziś są białą wroną. Pot. (= białym krukiem, rzadkością, feniksem). Nie wroniem z ogona wypadł. — I ja-ć nie sroce. Kn. Wysoko on patrzy, wyżej, niżli W. leci. Krasz. Przen., m. i ż. *gap, gapa, gamoń, gawron, głupiec ciekawy*, [W. gierwiacka]. Przen.: *kleks, kawka, żyd w piśmie*. L. Pisząc, ośędóstwo zachować, bo jako kawa pismo szpeci na papierze, tak W. nie ozdobi tablicy kompasowej. Haur. 2. W. egipska, p. Egipski. 3. [W. morska] p. Mewa. [Wodna W.] rybitwa 4. fl., p. 2 Top. Zdr. Wronka, Wroneczka. Zgr. Wronisko.

2. Wrona, y, lm. y otwór, dziura: W. u beczki, dziura, którą ś. leje w beczkę. Kn. Bezczkę na wronę postawił. Dudz. Kiedy był w dobrej myśli, wzięwszy beczkę piwa na ramię, tańcował z nią, napił ś. wroną, ujawszy za kraje. Papr. W. w ulu. L. Zdr. Wronka.

Wroneczka, i, lm. i p. I. Wrona.

Wroni, [Wroni] i. a. †Wronowy przym. od Wrona: Wronie gniazdo. Wrony, gawrony, kruki, kawki, kraski, tych jest jeden, acz nieco różny pierzmi i głosami rodzaj, wszakże jednego wroniego wszystkie przyrodzenia, a gdzie gawrony leca, tam ś. też kawki, kruzy, wrony między nie mieszają. Stryjk. 2. [W.] p. Wrony: Siadam na konika wroniego. 3. bot.: Drzewo wroniego oka. Kulczyba wronie oko, p. Kulczyba. Wronie oko swojskie, p. Czworolist. Noga a. stopa wronia, p. Noga. Wronie masło a [Wronie sadło] p. Rozchodnik. 4. myśl.: Wronia budka = budka, z której ś. strzela do wron i drapieżnego ptastwa. 5. wet.: Wronia maść = gatunek maści dla zwierząt.

[Wroniak, a, lm. i] roś.: wronie oko.

Wroniara, y, lm. y bot. (gompholobium) roś.

Wroniasty i. podobny do wrony. 2. anat.: × Wyrostek W., p. Dziobiasty.

Wroniawość, i, blm., rz. od Wroniawy: Nigror, czarność, W. Mącz.

Wroniawy upadający we wrony, czarniawy siwawo-czarny. L., Sł. wil.

× Wronić, i, il robić wronym, czernić, przy-ciemniać: Już noc wierzechy gór wroni, i rosa łąki perłowe roni. Mias.

[Wroniec, nca, lm. nce] i. gawron? Gwar. 2. a. Wroniéc bot., p. Widłak. 3. zool., p. Czarnowron.

× Wronieć, eje, ał stawać ś. wronym, czernieć, ciemnieć.

× Wronienie, a, blm. i. czynność cz. Wronieć. 2. czynność cz. Wronieć.

[Wronie, ęcia, lm. ęta] mała wrona: Głupi! głupi! głupi! wrzeszczą za nim chłopcy, jak wronięta. Kon.

Wronik, a, lm. i bot., p. Widłak.

Wronilec, lca, lm. lce bot. (telephium) roś. z rodziny gruboszowatych.

× Wroniodzioby, × Wronodzióby anat.: Wystawa wroniodzioba, p. Kruczy.

Wronisko, a, lm. a p. I. Wrona: Wroniska łąpią kaczeńta i kureczęta i do swoich gniazd noszą. Rog.

[Wronisty i. [W.] p. Wrony: Poznała po konikach wronistych. Wóje. 2. × W., anat.: Wyrostek W., p. Dziobiasty.

1. Wronka, i, lm. i l. p. I. Wrona: Z za mgły słońce powstało, W. kracze na roli. Len. 2. napój z kawy, herbaty i śmietanki. 3. zool. (fregillus graeculus) ptak wróblowaty krukodzioby. Wronki (fregilinae) rodzaj ptaszków wróblowatych krukowatych.

2. Wronka, i, lm. i p. 2. Wrona.

× Wronodzióby anat., p. Wronodzioby.

× Wronopielato przys. od Wronopielaty. L.

× Wronopielaty siwo-ciemny; popielato-siwy, jak wrona: Ptak W. Kniaź.

Wroność, i, blm., rz. od Wrony. Sł. wil.

† Wronotrząpiot, a, lm. y ten, około którego trzepoczą ś. wrony, klując go: W. Prometheus uklwany żąda pokoju. Petr.

† Wronowy p. Wroni: Pan Bóg daje pokarm i pteńcom wronowym. Sak.

Wronóg, ugu, lm. ogi bot., p. Szalsza.

Wrony i. [W.] wroni, do gatunku wron należący: Wronie ptactwo kracze po powietrzu. Pol.

2. a. [Wroni, Wronisty] czarny, kary, ciemny (szczeg. o maści konia a. o nocy).

[Wroń, a, lm. e] koń wrony: Jedźże koniu-wroniu.

Wroncowy przym. od Wroniec: Wroncowe ziele = nazwa dawana roślinie widłak wroniec. Sł. wil.

Wronczyk, a, lm. i zool. (pyrrhocorax) ptak wróblowaty z rodziny kruków.

Wronskjan, u, lm. y mat. wyznacznik Wronskiego, utworzony z danych funkcji zmiennej niezależnej i z różnic lub pochodnych tej funkcji.

Wrosić, i, il wpuścić jakby kropkami rosy, wdroplić.

Wrosły, Wrosnięty, i Wrastany który wrosł: Będzie-li trąd na człowiecze W. w skórę, wyobejuje go kapłan, jako trędowatego. Leop. Czyje starsze i wroslejsze znamię w drzewie będzie, temu sąd barć skazać ma. Stl. Stał jak wryty, jak W. w ziemię. Krasz. Jak W., siedział na ławie. Krasz. Chir.: Paznokiec W. (unguis incarnatus).

Wrosnąć, śnie a. † oście, snął a. sł, Wrosło, i. rosnąć wglębić ś., wkorzenieć ś. w co, zarosnąć wewnątrz czego; przen. wbić ś., wkłęsnąć, wpić ś., zagłębić ś., zapasć, zaryć ś., pograćzyć ś., wcisnąć ś., wiloczyć ś.: Wrosł kamień w drzewo. Troc. Wrosło do dębu rogi jelenie. Syrok. Paznogcie mi wrastają. Troc. Wieniec cierniowy wrosł w naszą skórę. Uj. Wzrok, eo nigdy ś. nie zmyka, bo powieki wrosły w czoło. Chata w ziemię wrosła. Stali nieruchomi, że ś. zdało, jakby w ziemię wrosli. Kłok. (= jakby skamieniałi).

† Wrost, u, lm. y wzrost. Pat.

Wrostek, tka, lm. tki min. kryształ a. mineral wewnątrz kryształu, należącego do innego, niż on, gatunku mineralnego, a. mineral wrosły w skalę, inkluzja: W bazalcie znajdują ś. zawsze wrostki oliwinu.

Wrosić, ście, sł p. Wrosnąć.

Wrośla, i, lm. e bot.: Wrośle (oomycetes) = rodzina grzybów właściwych.

Wroślówate rośliny, bot. (perenosporacei) rodzina grzybów właściwych z rzędu wrośli.

Wrośniak, a, lm. i bot. (trametes) roś. z gromady grzybów, z rodziny żagwiowatych. Gatunek: *W. wonny* (*t. suaveolens*).

Wrośnienie, a, blm., p. Wrośnięcie. Troc.

Wrośnięcie, a, blm., Wrośnienie czynność cz. Wrośnąc.

Wrośnięty p. Wrośly.

† **Wrot, u, lm. y wrócenie, powrót:** My, kiedy gdzie szli przed nami, pójdziemy ludzie bez wrotu. Petr. Lata, kiedy raz upłyną, bez wrotu na wieczność giną. Petr. Czas nasz podobny jest cieniowi przemijającemu, a niemasz wrotu końca naszemu. Leop. Aza tuszy lekarz który chorobie, co na W. wtóry padnie? Mias. (= *na racydywę*). Król Melindy oświadcza, iż najżywiej żądał, by Luzów flotę w portach swych z wrotem oglądał. Przyb. (= *napowrót*).

Wrota, wrot, blp., [Wroty, Warta] l. wielkie drzwi w stodole, u wjazdu w podwórze, w stajni i t. p., brama, wierzże: W. już podróżnym otworzone były. Skar. Rad pan wszystkim w domu, W. jego nie były zamknięte nikomu. Kras. Wjeżdżamy już we W. Kras. W. od pola. Stare W. Syrok. Na walach dzikie porośnię ziele, u wrot pias wierny zawyje. Mick. × Za wrotyma. Słow. Przen.: *przystęp, dostęp, wolne wejście; furka, droga, ujście*: Wstyd, jak wyjdzie, nie trafi we W. Bardz. (= *nie wróci nazad*). Niebezpieczeństwo przede wroty. Falib. (= *tuż, nad karkiem*). Praca, frasunki, kłopoty zawsze są u spornego przed onego wroty. Prot. (= *nieodstępne*). [A we wroty kamień złoty (= *we wrotach*). Rozdział w głębi, jak W. Poszed przede wroty wyglądac za braćmi. Rośnie brzezińca prosto we wroty (= *wprost wrot*)]. Będzie i przed naszymi wrotami słońce. Żegl. (= *i do nas szczęście zawita*). Jeśli do końca Bóg zginąć nam nie przejrział, nie wszystkiego słońca odjął i je przed naszymi wrotami kiedyś wždy ustanowi... Tw. O chwalebna Maryja, Ty jeś uliczka rajska, Ty wrota niebieska. Naw. Nie chciał żyć ani uciec, choć miał W., padł i pokazał, jaka z musu cnota. Chr. (= *choć miał sposobność, drzwi do ucieczki otwarte*). Jutrzenka otworzyła W. dniowi. Rzew. Szablą W. czynić sobie do śmierci a. do żywota. Leszcz. S. (= *drogę, rum.*). Wielkie ś. W. wierze Chrystusowej do Persji otworzyły. Skar. Swywola wielkie W. wszystkim zbrodniom otworzyła. Birk. Kędy grzech bez karania, bez nagrody cnota, tam do wszelkiej swawoli otworzone W. Pot. Podaństwo umyślom ludu do wszelkiego wygórowania zamyka W. L. (= *drogę zagradsza, tamuje*). Jeśli to nie jest tak, niech Piotr św. W. nam niebieskie zamknie. Skar. (= *niech broni wejścia do nieba*). Szerokie W. do dworu, ale wązkie ze dworu. Rys. (= *łatwo wleźć, trudno wyleźć*). W. piekielne. Szerokie W. do piekła. Kn. (gościniec bity, ludny. L.). 2. zamknięcie u śluz dla przepuszczania statków na rzece lub kanale. 3. anat., p. Wnęka. 4. gie. wąwóz, jedyne przejście pomiędzy stromemi górami: W. kaspijskie, albańskie. W. narodów. 5. gór.: W. szybowe = wierzchnie zamknięcie szybu. Łab. 6. ryb. stała zagroda w wodzie, urządzona do połowu ryb, zwłaszcza łososi, ogródek. Zdr. Wrotka.

Wrotak, a, lm. i gatunek gwoździa, głowacz stolarski, 3 $\frac{1}{2}$ do 5 cali długi. Łab.

Wrotek, tka, lm. tki l. p. Korba. 2. zool., p. Robak.

Wrotka, i, lm. i l. (lm.) p. Wrota: [Wysła za wrotki]. 2. (lp.), p. Zwrotka: W., część pieśni, po grecku strofą nazwana, po polsku wrotką ś. zowie. Kopcz.

Wrotna, ej, lm. e p. Wrotniczka: Opacicha rzekła wrotnej: zwow mi Eufrakszej... a biożawszy W., wzjawiła to, co ś. stało, opacisz. Ż. E.

† **Wrotni, ego, lm. owie rz., p. Wrotny:** Wstąpiłby tam, lecz pierwej z wrotnim mówić trzeba.

Wrotnia, i, lm. e l. korba. 2. [W.] drzwi do stodoły. 3. biegun u drzwi: Drzwi do stodoły, wrota, bywają na wierzżach, t. j. drewnianych, w żelaznej kunie (obręczy) u góry, a na dole w stępcie obracających ś. biegunach, czyli wrotniach. 4. [Wrotnie, Wrotniel] (lm.) p. Gnojownica.

Wrotnica, y, lm. e jedno z dwóch skrzydeł wrot, wierzża. L.

Wrotnictwo, a, blm. urząd, obowiązek wrotnika, wrotnego. B. Sz. Urzędnicy ziemscy burgrabstw ś. bawić nie mogą; toż i co do wrotnictwa. Herb.

Wrotniczny przym. od Wrotnik. Troc, L.

[**Wrotnik, a, lm. cy, Wrotny**], † **Wrotni l. odzwierny, szwajcar, furcján:** Z wielką radością W. im otworzył. Krasz. 2. gór. ofcjalista przy salinie, dozorujący wrot szybowych.

Wrotność, i, blm., rz. od Wrotny: Cztery wiatry niebieskiej wrotności. Wad.

Wrotny l. a. † Wrotni, Wrotowy przym. od **Wrota:** Rzekł służebnicy wrotnej, by starcowi dała w dom przystęp. Odym. 2. a. **Wrotliwy, × Wrotliwy, × Wrotny p. Wracalny:** Piekło nie wrotne. Klon. (= *skąd niema powrotu*). Czyj rozum czasem wrotnym zegary porobił? Żim. (= *toczącym ś.*). Słońce gorolotne poprowadzi lata wrotne K.G. Stynąć będzie, dokąd wrotne lata trwać będą. Zbyl. Pijmy, póki nas znówu za wrotnym rokiem, takim, jak dzisiaj, nie zdarzą sokiem. L. Wszystko z czasem niewrotnym uplynie przepada, jako w znikomej piasek klepsydrze. L. Minęły chwile bujnej młodości, jak więc kwiat róży mija niewrotny. Zabł. Już wyszedł twój dekret niewrotny. Groch. 3. anat.: Żyła wrotna (vena portae) (Perz.), × żyła bramna (Perz.), × żyła donosząca (Ryszk.), × żyła donosza (Dyk. M.). Pień główny krwawej żyły drugi nazywa ś. wrotną żyłą, vena portae. Perz. 4. patol. Zakrzep żyły wrotnej (pylephlebitis). Rozszerzenie żyły wrotnej (pylephlebectasia). W., ego, lm. i rz., p. **Wrotnik. B. Sz., Troc, Łab.** Gospodarzowi trzeba odzwiernego a. wrotnego mięć. Petr. Puszcza je w wrota każdego, lecz wždy patrzye poceiowego; W., skryj w zanadra klucze, kiedy kto wszeteczny tłucze. Rej. Gdy szedł na pałac, żadnych trudności u wrotnych nie miał. Skar. Jest zwyczaj w zakoniu, że kiedy kto wychodzi z domu, upomina janitora, abo wrotnego, gdzie iść ma. Wys.

Wrotolot, u, lm. y bot. (gyrocarpus) roś.

† **Wrotosierć, i, lm. e:** W., rodzaj sarn, kóremu włos ku głowie roście. Km. *Oryx Plinii*, *W. dicit potest*. Kn. W. jest to zwierzę afryckie, które nad przyrodzenie innych zwierząt ma sierć ku głowie obroconą. Urs.

Wrotycz, u m. a. y ż. bot. l. (tanacetum) roś. z rodziny złożonych. Gatunki: *W. piwonja, Pinawja, Pinowja, Szałwja rzymska, [Kanufjer, Kanufjor, Kanuper, Marji*

miętka], †Karupiel, †Karupień, †Karupier (t. vulgare). 2. W. włoska, p. Radostka. 3. [W.] *marona*. Gwar.

Wrotyczowate bot. = **Sadźcowe**.

Wrotyczowy przym. od **Wrotycz**. L.

[**Wrotys**, a, lm. y ogrodowy] *ros*.

[**Wroz**] p. **Wrąz**: Wysyj (więcej) dwaście rakók, W. rahujący, w hereściek siedzioł. Tet.

Wrozić, i, il *łazić powozem na drzewo bartne*. Skr.

† **Wroźda**, y, lm. y, **Wroźda** *nieprzy jaźń, stosunek wrogi, zachodzący między zabójcą a mścicielem, rodem zabójcy a rodem zabitego*.

Wrozenie, a, btm., czynność cz. **Wrozić**.

Wroznik, a, lm. i bud. część trójkątna sklepienia kulistego, wchodząca klinowato między dwa dościenia.

Wroznikowy przym. od **Wroznik**: Trójkątne pola wroznikowe tego obramowania wypełniły przeszliczne w kompozycji, rysunku i kolorycie alegoryczne obrazy Siemiradzkiego. Tołw.

Wróbel, bia, lm. białe, [**Wrobel**] l. a. † **Wrobl**, † **Wróbl** zool. (*passer domesticus*) *ptak wróblowaty stożkodzioby z rodziny łuszczaków*: Kapłan kazał ofiarować dwa wróbła żywe. Leop. Wróble świerszczą na płocie. Pot. Wróble gdy ś. kupią, świergotają a kają s. na deszcz. Haur. W. świerkał. Mor. Pomną ją lokucją: W. dziw, dziw, dziwi, tak kwaczą kaczozy, będziem nieszczęśliwi. L. Chłopcę jęli ś. rurałowi przypatrować, a jakoby wróble około głowy, dziw, dziw, dziw dziwować. Glicz. Siedzi, by W. na stodoł. Alb. (o małym wysoko siedzącym, np. na rumaku zróstym. L.). Oskubuje ś., by wróble z ciernia. Falib. (przychodzi do siebie z mijającego strachu. L.). Haj z wróblami w trzcinę. Cz. (*fugas chru-stas* = za lada postrachem w chróst. L.). Z pustej stodoły sowa lub W. wyleci, lubi on gwarzyć, jak sroka, skakać, jak W. na nici. L. (niekształtnie, przesadnie, nie do twarzy. L.). Patrząc mu w oczy, trzyma go jak wróbla na nici. Pot. (*in suspensio*, w natężonym oczekiwaniu. L.). Sam pleban z wróblami niespory odprawia. Alb. (nie stać go na organistę, chuda fara, sam pleban dzwoni. L.). Jak wróble na sówkę, na mnie bija. Kn. (wszyscy na mnie krzyczą, powstają. L.). Gudzą pszenicę ogarnia, a jego wróble piją. Rys. (cudzego strzegąc, swego zaniedbuje. L.). Podstarościowie są to jak wróble na pańską pszenicę. L. (skubią panów. L.). Arwan кату jej piękność, posiałbym pszenicę wróblom, gdybym tak młodą wziął oblubienicę. Żabł. (przywabilibym gamratów. L.). Wróble na plevy łowić. Prz. (= *durzyć, tumanić kogo*). Starego wróbla na plevy nie złapie. Strach na wróble. Śpiewają o tym wróble na dachu (= *rzecz powszechnie wiadoma, królowa Bona umarła*). Lepszy W. w garści, niż kanarek na powietrzu. Fred. M. (o rzeczy niepewnej). A to prawdziwe straszdyło na wróble (= *czupradło, dziwoląg, cudak*). [W. halny, W. skalny] (*aceantor alpinus*). [W. leśny, Marcinek, Żydek] (*passer montanus*) *ptaszek wróblowaty z rodziny łuszczaków*. W. trze inny, p. **Potrzos**. 2. [W.] *rząd snopków na wierchowaniu w postawie stojącej ustawionych*: Wszystkie wróble zerwane są na dachu od wichru. Zdr. **Wróbelek**, **Wróblik**. Zgr. **Wróbliśko**.

[**Wróbelec**, loa, lm. lece] pog. **wróbel**: Ty wróbelecz, ty szatańcze!

Wróbelek, lka, lm. lki p. **Wróbel**: Żołnierze są to wróbelki na cudzą pszeniczkę. L. Tych

wróbelków krocie przestały ś. po żer zlatywać. Słow.

† **Wróbi**, a, lm. e p. **Wróbel**. Grabow., Troc. Narzeka smutno na gniaździe W. mały. Groch.

Wróblątko, a, lm a p. **Wróblę**: Moc Boża aż do wróblątek, co z gniazda spadają, rządzi wszystkim. Kołak. W. żadne kromia woli Jego na ziemię nie spadnie z gniazda swojego. K. G.

Wróblę, ecia, lm. eta *ptaskę wróblę*. Troc, L. Zdr. **Wróblątko**.

Wróbli l. a. **Wróblowy** przym. od **Wróbel**: Pierwszy rząd ptaków W. L. Przen.: Kawal-kator nie powinien być ciała wróblego (= *chudego, szczupłego*). 2. bot.: Wróble proso = a) = bot. **żwawica**; b) p. **Nawróć**.

Wróblica, y, lm. e *samica wróbla*. Troc, L., Gwar.

× **Wróblik**, a, lm. i l. p. **Wróbel**. Troc. Zali dwu wróbliku za pieniądz nie przedają? Sekl. O dwu wróblikach raczyłeś nam sam powiadać, gdy bywają na targ niesione, iż żaden nie zgienie bez woli twojej. Rej. Wróblika na dachu sadzasz, a pod stropami budynków gnieździć ś. jaskółce pozwoliles. Koch. W. Wróblikowie są pod opatrnością Boską. Baz. 2. bot., p. **Wrzósówka**.

Wróblisko m. a. n., a, lm. a p. **Wróbel**.

Wróblowaty podobny do wróbla. Zool.: Ptaki wróblowate (*passeres*).

Wróblowy p. **Wróbli**: Cnotki te mają enoty tak wiele, jak na wróblowej goleni mięsa. Glicz.

Wróblówka, i, lm. i l. [**Wróblówki**] *gatunek małych śliwek*. 2. p. **Wrzósówka**.

Wróbnia, i, lm. e p. **Gnojownica**.

Wrócenie, a, btm., czynność cz. **Wrócić**: Ani uczą ludzi restytucji i t. d., wrócenia cudzych rzeczy. Sak.

Wrócenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wrócić** ś.

Wrócić, i, il, nied. **Wracać** i. cz. czyn. = a) *co cudzego zwrócić, powrócić; odszkodować, powetować, nagrodzić*: Pietrasz wrócił listy biskupowi, jako mu ślubił. Rt. Wracam co komu, *in malam partem fere accipitur* = oddawać cudzą źle zatrzymane. Kn. Co niesłusznie komu wzięto, ty wróć. Hrb. Bydło kmieciom W. możemy, ale słochy i płacz ich kto im W. i nagrodzić może? Stryjk. Nie mówimy: ten temu wdzięczność wrócił, *gratiam reddidit*, wracają bowiem ci, którzy poniewolnie gdziekolwiek i przez innego oddają, lecz odnosić jest to, coś winien, dobrowolnie przynosić. Pileh. Wrócił mi majątek, z którego go wyzuto. Wrócił mi bezinteresownie straty, na które ś. naraził. Ty mi wróciłeś zdrowie, szczęście (= *przynorciłeś*). Za wrócone życie podziękować Bogu. Mick. Wróć mi serce, honor! Wracam ci twój towar, a zwróć mi moje pieniądze. Którym miał od ciebie datek, ten wracam dawcy szezodrobliwemu. Koch. W. (= *wy-wdzięcam ś., wyuzajemniam ś. zań, odpłacam go*). Co wróćę Jehowie za wszystkie dobrodziejstwa Jego? Bud. Wracaj Najwyższemu śluby twoje. Wr. (*reddo Altissimo vota tua*, spełń, wypełń. L., *uisć*) b) z żołądka = *zwrócić, oddać, zrzucić, zwymiotować, wyrzucić*: Wielką rozkoszą zepsowany żołądek ledwo co w ś. przyjmuje; wracają, aby jedli, a zasię jedzą, aby wracali. Kosz. Siedzi, rozwalił ś., pijany, wraca strawy z żołądka. Bardz. Fabrę cierpiący wracają wilgotnościami zielonemi a gorzkimi. W kilka dni po onym obiedzie wracać abo krztusić ś. musi, jakoby to dopiero teraz zjeść miał. Górna.

c) kogo = cofnąć z drogi, zwrócić, odwołać, zawrócić; odesłać nazad; zrobić, że ś. wróci: W. posłańca z drogi. Wrócono list z nad granicy. Wróci jego dobry Bóg do ojczyzny twojej. Bardz. Pan Jezus, zawoławszy na zmarłego młodzieńca, wskrzesił go i od śmierci do żywota wrócił. Dambr. (= przywrócił, powrócił). Wróciłeś mię do życia. Cho. (= powróciłeś mię do życia, wskrzesiłeś mię). Będą jeszcze dla Polski dni świetne wrócone, będą, byleby naród... Niem. Przen.: Słowa wyrzeczonego W. nie można. Kras. W strony ojczyste wróceni. Mick. Ten stan duszy, wracając go do wspomnień dzieciństwa, rodził tęsknotę za niemi. Krasz. (= przenosząc z powrotem, powrócić, stawić ś. nazad: Wychodzi z domu i wraca ś. nazad. L. Przysięga pijak: niech mię djabli porwą, jeżeli wróce więcej do szynkowni. L. (= jeżeli tam więcej postoi moja noga). I za trzy dni nie wróci ś. L. (= nie będzie z powrotem). Porządne położenie dobrodziejstwa, z ręki idąc, wraca ś. zaś, skąd wyszło. Górn. (= tam ś. nazad dostaje). Cośmy trochę z rzeczy ustapili, wróćmy ś. zaś na drogę: do niej. Górn. Lepiej ś. W., niż dalej w błąd iść. Kn. (= nawrócił ś., upamiętał ś.). By też natura wszystkę siłę swą na to obróciła, tedy nazad żeby ś. W. miało, a to, co ś. stało, żeby ś. nie stało, tego nie dowiedzie. Górn. Nie żałuj tego, co ś. W. nie może. Skar. (= odstąpić ś.). Kiedyż nam Pan Bóg W. z wędrówki dozwoli i znou dom zamieszkać na ojczystej roli? Mick. Przen.: W. do siebie, do zmysłów, do przytomności, do zdrowia = przyjąć; odzyskać je. Nakład wrócił ś. (= opłacił ś., pokrył ś., nagroził ś.). 3. anat.: †Nerw nazad ś. wracający, p. Dodatkowy.

Wróg, oga l. †W., a. ogu, lm. ogi = a) przeznaczenie, dola, los, fatum: Gdzie wróg nas wiecze, bezpieczna cnota może iść swobodnie. Chr. (ubi fata trahunt. L.). b) wróżba, przepowiednia złowroga, zły znak, groźny prognostyk, omen: Puhaez brzydki, W. ludziom nieszczęśliwym rzewny, dirum mortalius omen. Żebr. c) los przeciwny, nieszczęście, лихо, zła godzina; nieprzyjaciel ludzi, szatan, czart, zły duch, zło: W. przeciwny szczęściu zawsze ma dosyć mocy do pomieszania najniewinniejszych ogniw miłości. L. Miłość sama podczas ulegać musi potędze wrogu złośliwego. L. Nieznajomy W. jakiś miesza ludzkie rzeczy, nie mając ani dobrych, ani złych na pieczy. Koehan. Wnet fraszunek zazdrościwy jakiś W. przytoczy. Klon. Ci ludzie wysłani są nie z Boga, lecz z czarnozłego wroga. Zigr. Ten zwyczaj nie z Boga poszedł, ale z okrutnego dusz naszych wroga. Teof. W. niezbożny miesza ludzkie rzeczy. Groch. Który W. twemu zły szczęściu zaszkodził, kiedyś z żywota swej matki wychodził? Zim. (= zła godzina, zła gwiazda). 2. lm. gi, gowie a. dzy nieprzyjaciel zacięty, nieprzejednany: Stał ś. Pan jak W., gubiąc Izraela. Bud. Gdybym ci opowiedzieć mogła nasz los srogi, płakałyby nad nami nawet same wrogi. L. Dajesz ś. dwom zdrajcom i w zdradach znajomym dotąd tyranizować swym wrogom widomym. Jabł. Werres plundrował ratusze, kościoty i bogi, szlachetę, kupce, mieszczany, nawet i złe wrogi. Klon. Ludzie bez wiary, wrogi najchytrzejsze. Przyb. Urjel swego wroga, Rafał swego skrusza. Przyb. Często z wrogów uśpionych brać zdarza ś. łupy. Hul. Gdy wynidziesz przeciwko wrogom swym w bój. B. Sz. Żadny zły W. za-

szkodzić mu nie może. Op. Nigdy w mej chatce zły W. długo nie zabawił. Nar. Niemen rozdziela Litwinów od wrogów. Mick. Chrystus zabrania mścić ś. nawet i nad wrogiem. Mick. A wyrok o nim wyda W. potężny. Mick. Tego pamięć wiecznie droga, kto od strzały ginie wroga. Zal. Pokaż mi dziś człowieka, coby w imię Boga miecz zatrzymał nad głową, gdy ma w rękę wroga. Pol. My odwieczne dla siebie wrogi. Syrok. W. oświaty. W. kobiet. Jestem wrogiem wszelkich balów. 3. zb., blm. wrogowie, woj-sko nieprzyjacielskie: W imię Boga zwalczym wroga. Ziemia nasza bogata miała otwartą dla wroga i niewroga granicę. Rol. 3. †W. zabójca, morderca, mężobójca. B. Sz.

[Wróni] p. Wroni.

[Wrószczenie, a, blm.] czynność cz. Wrószczyć.

[Wrószczyć, y, ył]?: Sąsiedzi gadają i coś sobie wrószczą, że my ś. kochamy, tego nam zazdroszą.

Wrótką, i, lm. i. l. × W., p. Zwrotka. St. wil. 2. [W.] = a) male wrota w płocie. b)?: W tym pierścionku troje W.

[Wrótnia, i, lm. e] l. półwrocie, jedno skrzydło wrót: Jaka tu wielkość, jakie światło błyska, choć W. zda ś. tak cicha i niska. Boż. 2. w lm. wrota: Otworzyły ś. W. ogród, gdzie można płakać ze szczęścia. Zer. Rozwarte na ścieżaj. Zer. W. żywota dla tych sił, co wzajem zwalczają siebie. Kasp. Befel gwoździem do wrótni przybili. Kon. 3. [W.] = Gnojownia.

× Wrótność, i, blm., rz. od Wrótny; Wrotność. St. wil.

× Wrótny p. Wrotny. St. wil.

[Wrótnuchny, chen, blp.] piesz. od Wrota. Pe.

[Wrózka, i, lm. i, Uwrózka] rzemieńne wiązadło, na którym rzemieniu przymocowywa ś. do kyrpca a. bicz do biczyńska.

[Wróz, a, lm. e] l. wróżbita, wieszczek: Dalijze w łeb wróża, i karty mu potargali. 2. znachor: Każda wieś ma guślarza, inaczej nazwanego wróżem, lub kobietę wróżkę. Uważano go przeto za wróża pierwszorzędnego. Eww. Jam był oszalał, przez wróżę uuczczon. Wysp.

× Wróża, y, lm. e p. Wróżba: Idźże już, przeznaczonej stanie rycerski, gdzie cię prawo powołuje, idź dobrą wróżą z tym marszałkiem, któremu... Djar. gr.

Wróżba, y, lm. y, × Wróża, † Wróżka l. wróżenie, przepowiedane ze znaków, wieszczba: W. z klucza. L. W. ogniowa. L. Wróżby o blizkim upadku literatury i smaku w Polsce zdają ś. być bezzasadne. Mick. 2. [W.] wróżbiarstwo; znachorstwo. 3. to, co wróżą; to, co wróżę, przepowiednia, zapowiedź, prognostyk, omen: Gdy zając drogę przebieży, za nieszczęśliwą wróżbę czytują. Petr. Jaka W. miła. Mick. Myśl złą wróżbą więz zjęta. Od. Pełno wróżb złowrogich. Sienk. 4. rodzaj pasjansu. 5. lek.: × W. (prognosis, praesagium) rokowanie, przewidywanie przebiegu i ujścia choroby.

Wróżbiarka, i, lm. i p. Wieszczbiarka.

Wróżbiarski przym. od Wróżbiarz, wieszczbiarski.

Wróżbiarstwo, a, blm., × Wróżbitwa zajęcie wróżbiarza, wróżba, wróżenie, wieszczbiarstwo.

Wróżbiarz, a, lm. e p. Wróżbita: Wróżbiarze zdołają swe rzeczy słodkością wiadomości rzeczy przyszłych. Żebr.

× Wróżbit, a, lm. ci p. Wróżbita.

Wróżbita, y, lm. ci, × Wróżbit, Wróżbiarz, Wróżkarz, Wrózek, × Wróżnik ten, co ś. zajmuje wrózeniem, wieszczbiarz, wieszczek: Niechaj nie będzie czarownika u ciebie, ani wróżkarza, ani tego, który ś. czartów radzi, ani wróżbitów. Birk.

× Wróżbitwa, y, lm. y p. Wróżbiarstwo: Mądry Zygmunt August, w rozpuszcie pogrążony, zawierając wróżbitwie czy czarom, stosował ś. do zasad stanu. Śl. wil.

Wróżnocucie, a, blm. przecucie wieszcze, przedwidywanie, jasnowidzenie: Jej siły wewnętrzne z ślepych konieczności organicznego ładu wybijają ś. na zewnątrz jakąś potępieńczą władzą bolesnych odgadywań, przecucie, wróżnocucia. Brt.

Wróżbowy p. Wróżebny: Wam młodym to słowo wróżbowe ziści ś. Uj.

Wróżyco, Wrózkowy przym. od Wrózek a. od Wrózka, wieszczy, wieszczbiarski, proroczy: Cyceero bawił ś. prawem wróżyco. Bud. B.

× Wróżda, y, lm. y p. Wroźda: Wzmianka o wróżdzie i pokorze. Balc.

Wróżebny, Wróżbowy przym. od Wróżba, wieszczy, proroczy, wieszczbiarski: (Węże, płamiste jaszczury) we świętą wodę sadzawki wślepione, jak węzownice wróżebne, pośpione. Wysp.

Wróźka, žka, lm. owie p. Wróźbita. Troc, Pot. Na kształt wrózka i gadacza domniemawa ś., czego nie wie. Leop. (na kształt wieszczka. Leop.). W. trzewowy. L. W. ogniowy. L. Mądry za wrózka stoi. Kn.

Wrózenie, a, blm., czynność cz. Wróżyć.

Wrózka, i, lm. i l. ta, co wróży, wróźbiarka, wieszczbiarka; kabalarka: Młoda i piękna W. nie sztuką, ale wdziękami swemi tak mię zczarowała, że bez niej żyć nie mogę. L. Nie skłama nigdy długoletnia wrona, która jest o dżdżach W. doświadczona. Li. Głupi, kto wróźce wierzy. Troc. 2. [W.] znachorka. 3. + W., p. Wróźba. Rej. W. trafunkowa, godło, wróźba. L. Niech ś. bezbożni złych wróźek lękają, gdy wrony a. psi szczekają; gdy bieży z lasu na pole wilczyca, bądź i lisica. Petr. W. jest słowo a. zdarzenia, które co czynić a. nie czynić radzi. Petr. Przy poczuciu swoim wróźkę brał, co ś. z nim działa miało. Birk. Trzykroć w odwrot radziła W. zbitej nogi, trzykroć puhać tarkotem źle dał hasło srogi. Zebr. Porwał to sobie Paweł za znak i za pewną wróźkę zwycięstwa. Warg. Wróźki, dzieło Jana Kochanowskiego, rozmowa, w której ś. prorokuje, co ś. za naszych czasów poniekąd stało. Kras.

Wrózkowy p. Wróżyco. Kn.

× Wróżnik, a, lm. cy p. Wróżbita: Mówi ś. w kazaniach o sennikach, badaczach, wróżnikach. Brk.

Wróżyć, y, ył, × Wieszczować l. przepowiadać przyszłość ze znaków, wieszczyc, wieszczbę czynić: Z ptaszego lotu W. L. Ukradziono królowi kubek, z którego W. zwykł. Leop. (wieszczbę czynić, Leop.). W. z lotu ptaków, z kart. Na dwoje babka wróżyła. Prz. (= rozmaicie jeszcze być może). Na dwoje wrózka, ej, na dwoje wróżył Syrok. Jestem Cyganka, kto mnie chce użyć, umiem dokładnie wszystko mu W. L. 2. rokować. prorokować, obiecywać sobie, spodziewać ś. tużyć sobie, przeczuwać: Wierzę mi, nie po takim człowieku nie wrózę, który krzywdzi takiego, co ś. mścić nie może. Niem. Przen.: zapowiadać, oznaczać na przyszłość: Ta postać coś mi niedobrego wróży. Wszystko mi wróży blizką losów moich zmianę. Fel. Kometa czasem

wojny, czasem wróży kłótnie. Mick. Te ostatnie zaćmienia słońca i księżyca nie nam dobrego nie wrózą. Hoł. [Jeżeli pierwszy grzmot na wiosnę... wróży to gradem w lecie] 3. Niech wróży = nazwa gry.

[Wrr!]: A W., W. = drażnienie psów.

[Wruczek, czka, lm. czki] p. Kapusta.

[Wruczka, i, lm. i] p. Kapusta.

[Wruczki, ów, blp.] p. Wrek.

+ Wruczyć, m. ył p. Wręczyć. L.

[Wruk, a, lm. i] p. Kapusta.

[Wruka, i, lm. i] p. Kapusta.

Wrumować, uje, ował rumując wnieść; wprzątać. L.

Wrumowanie, a, blm., czynność cz. Wrumować.

[Wruna, y, lm. y] p. I. Wrona.

Wrunąć, nie, nął l. runąć w co; runąć wpaść; wwalić ś. 2. a. W. ś. przen. hurmem werwać ś., wtargnąć, wedrzeć ś. z hukiem, trzaskiem, zwoić dokąd: Margrabowie z wojskiem do Pomorza wrunęli. Błaż. (*ingressi sunt*. Krom.).

Wrunięcie, a, blm., czynność cz. Wrunąć.

Wrunięcie się, a, ś., blm., czynność cz. Wrunąć ś.

Wrycie, a, blm., czynność cz. Wryć.

Wrycie się, a, ś., blm., czynność cz. Wryć ś.

Wryć, wryje, wrył, nied. Wrywać ryjąc wgrzebać; wkopać. Przen.: Wszędy kołem zatoczy i na gołedzi koń dobrze okowany, mąż jak wryty siedzi. Stryjk. (= *ztywno, nieruchomie*). Stał wryty, jak żywy kamień. Skar. (= *skamieniał, zdumiony, osłupiał*). Jak wryty siedział, nie ruszając głowy. Wad. Prawie wrytym stanęła słupem. L. Przykry los enotę wzmacnia, a pomyślny łamie; kto w obiom trwa wryty, ten męża ma znamię. L. (= *niewzruszony, nieugięty*). Gdy pojmwac biskupa cheieli, tak im Bóg ręce i siły odjął, iż jak wryci stali. Skar. Wszysey stoją jak wryci, nikt ś. nie rusza, nikt nie przemówi słowa. Stasz. Stanąłem w miejscu jak wryty i utraciwszy zupełnie przytomność, przetrwałem w tym stanie nieczułości czas niemaly. Kras. (= *jak martwy, zdętwiał*). Nie wie, co z sobą czynić, stanął jak wryty. Nagur. Chory natenczas, jakby piorunem przesyty, nie wie, co wprzód, co potem rzeć ma, stoi jak wryty. L. (= *jak piorunem rażony*). Jam tu, niezwykłym podziwieniem wryty, czytywał piód twej muzy znakomity. L. (= *zjęty, zdumiał, zachwycony*). Oczy w co wryte. L. (= *wlepione, zatopione*). W. ś. zaryć ś. w głąb, wkopać ś.: Darmo złość pociski miota i ży pije: pęknie swym jadem i w ziemię ś. wryje. L.

Wryjek, jka, lm. jki zool. (eurculio) owad skrzydlaty, należący do gromady chrząszczowatych cztero-stawowych wryjkowatych. Śl. wil.

Wryjkowaty podobny do wryjka: Owady wryjkowate. Śl. wil.

Wrytnica, y, lm. e zool. (nais) robak należący do gromady pierścienic. Śl. wil.

Wrytoszczekie ryby, zool. (plectognathi) jeden z rzędów ryb. kościstych. Śl. wil.

1. Wrywać, a, ał i W. ś. p. Werwać.

2. Wrywać, a, ał i W. ś. p. Wryć.

1. Wrywanie, a, blm., czynność cz. 1. Wrywać.

2. Wrywanie, a, blm., czynność cz. 2. Wrywać.

1. Wrywanie się, a, ś., blm., czynność cz. 1. Wrywać ś.

2. Wrywanie się, a, ś., blm., czynność cz. 2. Wrywać ś.

× Wrzał, a, lm. e p. Wrzeszcz. L.

× Wrzala, i, lm. e m., p. **Wrzeszcz**. L.

Wrzask, u, lm. i **krzyk przeraźliwy, silny głos boleści, gwałtu, pisk**: Kozłą rzekło do wilka: nie wyudzisz tu nie, bo aczkolwiek W. kozi słyszę, ale skądubina wilka widzę. Jak. Teraz W., hałas, rwetes po wszystkich kątach. L. Nie jest tam W., tylko co szemranina głucha, jaka z morza pochodzi, kto zdaleka słucha. Żebr. Niech ustąpią zwycięskie królów rzymskich wrzaski. Hul. Trzask, iskry, świst z połyskiem, huk, wrzawa, jęki, rżenie, a zapyłona sława upiękna zniszczenie. Sł. wil. W. zajęczy.

Wrzaska, i, lm. i **miano suki-gończej**.

† **Wrzaskać**, a, ał p. **Wrzeszczyć**: Dziś nie mówi, ale wczora wrzaskał, nie inaczej, jak srogi piorun, gębą trzaskał. Papr. Wieprza też będzie słuchał, nie będzie-li W. Papr.

† **Wrzaskanie**, a, bfm., czynność cz. **Wrzaskać**.

Wrzaskliwie przys. od **Wrzaskliwy**. L.

Wrzaskliwość, i, bfm., rz. od **Wrzaskliwy**. L.

Wrzaskliwy, × **Wrzaśliwy** i. **pochopny do wrzasku, krzykliwy, hałaśliwy**: Ludzie swarliwi, rozjadli, wrzaskliwi, zawzięci, wydzławiający. Pilch. Niewiasta głupia i wrzaskliwa. Wuj. Niewiasta wrzaskliwa, przewrotna. Bud. (= **kłóliwa, swarliwa**). Plecie bez uwagi wszystko, co mu przyjdzie do głowy, a do tego W. L. Niewrzaskliwie te dzieci ani swarliwie, ani zwadliwe. Birk. 2. **pelen wrzasku, głośny, hałaśliwy**: Wjazd do dworu W., z dobozami, surmakami i śpiewakami. Nar. 3. **zmuszający do wrzasku**: Wrzaskliwa podagra. Ryb.

× **Wrzasknąć**, nie, nął p. **Wrzeszczęć**. L.

× **Wrzasknięcie**, a, bfm., czynność cz. **Wrzasknąć**.

× **Wrzaśliwie** przys. od **Wrzaśliwy, wrzaskliwie**. L.

× **Wrzaślliwość**, i, bfm., rz. od **Wrzaśliwy, wrzaskliwie**. L.

× **Wrzaśliwy** p. **Wrzaskliwy**. L.

Wrzaśnięcie, a, bfm., czynność cz. **Wrzaśniać**.

Wrzawa, y, lm. y i. **wrzenie hałaśliwe, krzyk pomieszanych głosów, tumult, burza wrzasków, zgiełk, gwałt, rumor, hałas, harmider, gwar**: Leczą już trąbi kotłów W., zgromadza zewsząd rycerzów. Niem. Wrząd wrzawy tylko ś. bić można i wadzić. Nagł. Chciał więcej mówić, ale wojsko w wrzawę poszło, płakali wszyscy do jednego. L. Robimy wiele wrzawy o jedno nie. Krasz. 2. **niepokój, tertes, rejwach, rozgardyjasz, zamieszanie, zamęt, wrzenie; szmer, szum, wzburzenie, rozruch**: Uciekłem: jejność w rządy, pełno wrzawy w domu. Kras. W. w rzezypospolitej. L. Zamiał rady, W. Kras. Unikanie wrzawy wielkiego świata. Od. W. morska. Kn. Febowych palców słodka W. Nar.

† **Wrzawić**, i, il, **robić wrzawę, hałasować**: Nie zakwilił dokoła głos czujnej ptaszyny, tylko głuchy szmer wrzawił przez śródek krainy. Przyb. Wnet od namiotów grono zobaczają idące gładkich niewiast, wrzawiających przez chichoty swoje. Przyb.

† **Wrzawienie**, a, bfm., czynność cz. **Wrzawić**.

Wrzawisko, a, lm. a **okropna wrzawa, niezmierny hałas**: Dzikich, pijanych nie słychał tam wrzawisk. Sł. wil.

Wrzawliwie, Wrzawliwo przys. od **Wrzawliwy**; **Wrzawnie**. L.

Wrzawliwo p. **Wrzawliwie**: Wgospodzie zrobiło ś. ciasno i W. Krasz.

Wrzawliwość, i, bfm., rz. od **Wrzawliwy**; **Wrzawność**: Perswazja i rozumem ludzkiej głupoty lub wrzawliwości pokonać nie zdoła. Orzesz.

Wrzawliwy, Wrzawny i. **pelen wrzawy, zgiełkliwy, krzykliwy, hałaśliwy**: Głosy wrzawliwe. Krasz. (= **pomieszane**). Obrady wrzawliwe. W. gwar ptaśzał ze snu obudzonych. Kreech. Sea go brał i nioś w ciszę jakąś wrzawliwą, jakby pod wody szumiące. Reym. 2. × W. = **skłonny do robienia wrzawy, swarliwy, kłóliwy, awanturniczny**: Jeden z nich jest niemy, drugi W. Sł. wil.

Wrzawnie p. **Wrzawliwie**: Wrony W. zwołują ś. Pol. Wszyscy stawali W. przy wichrzycielu. Szaj. Zastał tam ludno i W.: stepowicy i stepowiczki sięgnęły ś. w ilości sztuk 15. Jeź.

Wrzawność, i, bfm., p. **Wrzawliwość**: Byle uciszyc W. helleńską, (zrobiono ustępstwo). Jabł. J. A.

Wrzawny p. **Wrzawliwy**: Jednego sługę odstawił, aby każdą rwiającą (!) strugę wrzawnych uczył jego tamował wykrzykiem. Uj.

Wrząco od **Wrzący**; × **Wrząco** przys. **wrząc, gorąco, gotując ś., kipiąc**. Przen.: **ogniście, zapalczywie, krewko, gwałtownie, zaciekle**: Przełękły wędrownik porywa ś. W. Przyb.

Wrzącość, i, bfm., rz. od **Wrzący**; **wysoki stopień gorąca tego, co ure; przymiot pynu, który z łatwością zaczyna wrzeć**. Kn. Niewrzącość (= **trudność w zagotowaniu ś.**). Przen.: **ogniwość, zapalczywość, zaciekłość, gwałtowność, krewkość**. Sł. wil.

Wrzący, × **Wrzący** i. im. od **Wrzeć**. 2. × W. **skwarly, gorący, palący, upalny**: Wrzące Ameryki strony i lodem pokryte półnoocy kraje zwierdzili. L. 3. × W. **łatwo gotujący ś., dający ś. z łatwością ugotować, uwarzyszy**: Jaje jest wrzące. Troc.

[**Wrząd**, u, lm. y, **Swęgiel**] **wrząd u bydła, węgier, węgier**.

† **Wrządzenie**, a, bfm., czynność cz. **Wrządzić**.

† **Wrządzić**, i, il?: **Słowik Jedwige wrządził od gód do gód**.

[**Wrząsty, ąst**, bfp.] **dziąsła**.

Wrzątek, u, bfm., × **Wrzątek plyn wrzący, war, szceg. woda wrząca, gotująca ś., ukrop**: Jak wrzątkiem zlaný = **zawstydzony, skonfundowany a. oburzony**. Porwał ś. jak wrzątkiem zlaný (= **jak oparzony**).

Wrzeciądz, a, lm. e, † **Rzeciądz**, † **Rzeciądz**, [Rzecądz, Rzejcuz, Rzecoz], × **Wrzeciądz** i. **łańcuch, łańcuszek**. L. 2. **łańcuch żelazny u drzwi od brodka budynku, zapora do zamknięcia; sztaba żelazna w obu końcach przedziurawiona, jednym wisząca na skobli wbitym we drzwi, a drugim podobnym otworem zakłada ś. dla zamknięcia na drugi skobel, wbity w wiazar; drąg obracający ś. na sworzniu w połowie go do drzwi przytwierdzającym, kruki zaś, w które końce wrzeciądza zapadają dla zamknięcia, skobkami ś. mianują** (Podcz.): Zawrzcę na W. Troc. Zemknąć W. ze skobla. Troc. Dudz. Dziś W., łańcuszek krótki u drzwi. Kn. Starosta w zamku gonta nie wbije, wrzeciądza do drzwi nie da. Gostk. Idzie do komory i W. chce założyć. Pot. Otwarli bramy, W. uchylił gruby. Dm. Nie tak daleko jestem uprzedzony, żebym do uszu wrzeciądza zakładać miał przed radą zdrową. Pot. (= **żebym miał uszy zamykać, zatykać**). Pękły wrzeciądze pod naporem. Brzękły wrzeciądze. Miek.

× **Wrzeciądze**, a, lm. a p. **Wrzeciądz**: Po godzinie zabrzączało ciężkie W. Budz.

[Wrzeciażko, a, lm. a] wrzeciono, wrzecionko? Zagadka: przedzie długą nić, a na wrzeciazku nie ma nie.

[Wrzeciażnica, y, lm. e] l. p. Wrzeciażnik. 2. kielbasa.

[Wrzeciażnik, a, lm. i, Wrzeciażnica, Wrzecieniik, Wrzecieniica] gatunek malej żmii zielonoczekoladowej barwy.

Wrzecieniarz, a, lm. e p. Wrzecieniarz.

[Wrzecienica, y, lm. e l. p. Wrzecieniica. 2. [W., Wrzecienica] jaszczurka: Grób otworzony jest gardło ich; jad wrzecienie pod wargami ich. Leop.

Wrzecieniica, y, lm. e l. a. Flajer machina przedzalnicza, na której s. odbywa wyciąganie i skręcanie dla stopniowego ścięczenia przedzdy. 2. a. Wrzecienica, Przewód kołowy części przynoszące ruch z wału głównego na wał roboczy. 3. [W.] p. Wrzecienica. 4. [W.] p. Wrzeciażnik. 5. zool., p. Padalec.

Wrzecieniiczarka, l, lm. i prządka obsługująca wrzecienięcę. Trj.

Wrzeciennik, a, lm. i l. [W.] p. Wrzeciażnik. 2. [W.] p. Wrzecionnik. 3. bot. = Skrzyp (polny). Wrzecioneczka, i, lm. i zool. (bacha) owad dwuskrzydły krótkorogi.

[Wrzecioneczko, a, lm. a] cienkie wrzeciono: Nielepikie dziewki kieby wrzecioneczka.

Wrzecionek, nka, lm. nki (fusns) geol. mięczak brzuchopełzy trąbikowy w utworze neokomskim, czyli spodnim kredowym. Łab.

Wrzecioniarka, i, lm. i część maszyny tkackiej.

Wrzecioniarz, a, lm. e, Wrzecieniarz, Wrzecionnik, [Wrzeciennik] rzemieślnik robiący wrzeciona.

[Wrzecienica, y, lm. e] p. Wrzecienica.

Wrzecionko, a, lm. a l. p. Wrzeciono. 2. anat. Wrzecionka ślimaka w uchu (modiolus cochleae), oś ślimaka. Blaszka wrzecionka (lamina modiolii). Kanał węzownicowaty wrzecionka. Kanały podłużne wrzecionka (canales longitudinales modiolii). 3. hist.: Wrzeciono a. W. podziałowe w dzieleniu s. komórki.

Wrzecionkowiec, wca, lm. wce zool., p. Cyklop.

Wrzecionnik, a, lm. i l. p. Wrzecioniarz. 2. = Głowica pod 6.

Wrzeciono, a, lm. a, Szpindel walek drewniany, ku jednemu końcowi coraz cieńszy, służący przy przedzeniu do kręcenia włókien i nawijania na nie nici, w przęśnicach, machinach przygotowawczych i niciarkach: Z wrzeciona nici na motowidło zwijają. Troc. Wartać wrzecionem. Troc. W. do przedzenia bywa brzozowe. Kluk. Widziałem, pod kądziela kiedyś siadywała, sama-ś s. do wrzeciona nić z palca puszczała. Szymon. Zbladła ona z bojaźni, ręce jej zmartwiały, aż przęślica z wrzecionem z nich powypadały. Otw. Z Omfali miłości Herkul z kądziela siadał przy wrzecionie, mokrą nić męzną ręką obracając wkoło. Bardz. W. natykowe (drewniane do natykania na nie cewek niedoprzędowych lub przedzdy). W. ręczne = najprostsze narzędzie do przedzenia domowego. Po wrzecionie = po kądzieli, z linji żeńskiej: Bękarci mają tylko krewne po wrzecionie, nie po mieczu, t. j. ze strony matki, bo ociec niepewny. Groic. Krewny po ojcu, jako mówią, po mieczu, agnatus; a drugi po matce, jako mówią, po wrzecionie, cognatus. Groic. Dlatego zowią blizkość po wrzecionie, że to wrodzona jest rzecz białymgłowom praść kądziel. Sz. 2. W. prasy, śrubby = pręt, na którym nacinają s. gwinty: W. śrzu-

bie im cieńsze jest W. śrubby, a gwinty w mniejszy angut, tym silniejszą jest. Sol. 3. W. osi = ramię, na którym kręci s. piasta. W. osi, dwa ramiona, czyli skrajne części stożkowe, na które zakładają s. piasty. Jak. J. W., część osi stożkowa, na której obraca s. koło wozowe. Jak. J. 4. (w młynie, w żarnach) gruby drąg żelazny, którego koniec dolny opiera s. na podstawie nieruchomej, a górny z nasadzoną nań paprzyką podtrzymuje wierzchni kamień młyński i obraca go, będąc sam obracany przez koło: W. zowie s. żelazo, na którym cewy stoją. Sol. Przez spodni kamień młyński W. przechodząc, zwierzechni obraca. Kn. W. u żarn. Os. J. Przen.: Nie waży s. mieniś ustawy wrzeciona wiecznego, cokolwiek ludzie rodu śmiertelnego cierpić i czynić, wszystko idzie z nieba. Bardz. (= toku). 5. (w ludwisarni) a) sztuka drzewa stożkowa, na której robi s. model armaty glinianej: W. w ludwisarni, sztuka drzewa postaci stożkowej, na której, jako na drdzeniu, robi s. wzór glinianej armaty. Jak. J. b) żelazo rdzenne, na którym robi s. gliniana galka, wypełniająca wnętrza bomby przy odlewaniu: Nazywa s. też wrzecionem przy laniu bomb żelazo rdzenne, na którym s. robił dusza gliniana. Jak. J. 6. bot. = Skrzyp (polny). 7. mech. = a) śruba w śrubsztaku. b) mały wał pionowy, nie obracający s., lecz na którym s. obraca tulejka, obrączka i t. p. np. przy poskramiaczu rozpędowym u machin. W. wału = koniec wału, walca, mający na przecięciu, czyli tarczu, wgłębienie, czyli zęby, odpowiadające takimże na tarczy pośrednika, t. j. na wałku sprzegającym uprząż walców zapomocą łącznika, czyli mufy, na nie nasuwanej. Łab. Wrzeciona kótek zębatych. Łab. 8. ogr. forma drzewa podobna do wrzeciona. Zdr. Wrzecionko.

Wrzecionowate przys. od Wrzecionowaty. L.

Wrzecionowatokomórkowy patol.: Mięsak W. (sarcoma fusocellulare).

Wrzecionowaty l. podobny do wrzeciona od przedzdy, stożkowaty: Korzeń W., fusiformis, u wierzchu zgrubiały, pod koniec coraz bardziej cieńsze. Jund. 2. anat.: Mięsień W. (musculus fusiformis).

Wrzecionowy l. przym. od Wrzeciono. L. 2. pusz.: Czopek W., p. Czopek.

* Wrzecze: [Na wrzecze, Na wrzeczy] na żarty.

[Wrzeczenie, Wrzeczeniem] przys. w samej rzeczy, wistocie; jak zwykle.

[Wrzeczeniem] p. Wrzeczenie.

Wrzecznik, a, lm. i, bot. (potamogeton), Wodnica roś. z rodziny wrzecznikowatych. Gatunki: W. lśniący (p. lucens). W. pływający, Rdestnica pływająca, dawniej Rdest wodny (p. natans).

Wrzecznikowate rośliny. bot. (potameae a. potamogetoneae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych, uważana także za plemię rodziny jezierzowatych.

W rzeczy przys. p. Rzeoz: Kiejstut rozchorował s. w rzeczy na śmierć, aby s. tym bardziej Krzyżacy ubezpieczyli, a on tymczasem cicho wpadł do Prus. Biel. M. Tyran w rzeczy mu dziękował, w rzeczy poprawę wrychle obiecował, lecz po odejściu biskupa na potym, on bezbożny pan ani myśli o tym. Groch. [Niby płakać zaczął, w rzeczy rada będe. Wójc].

l. Wrzec, wrze, wrzał, † Wrec, [Wrec], † Wrac (o płynie) przemieniać s. gwałtownie i w całej masie pod wpływem wysokiej temperatury w parę,

posiadającą ciśnienie równe atmosferycznemu, gotować ś.: Ziele to gorące rzecezy dziwnie chłodzi, tak iż w wodę wrzącą rękę włożyé można bez obrazy. Dambr. (w gorącej i wrzący ukrop w kotle. Skar.). Przen.: *burzyć ś., paląc, kipiec, palić ś.*: W starych, jak to mówią, już krew W. przestała. L. (= *ochłodła, uspokoiła ś.*). Jeszcze naówczas wrzała we mnie krew. Bud. B. Wrząca młodość łatwo nam uwodzić ś. daje. L. (= *gorąca, zapalcząwa, burzliwa, gwałtowna, krewka, namiętna, przedka, popędliwa*). Wrze krew w żyłach (= *gra*). Wrzał gniewem, kipiał złością, ale ś. hamował. Ork. Przen.: *burzyć ś., kotłować ś., huścić, grzmiec, dudnić, szaleć, srożyć ś., cwałować, kipiec, tętnić, gotować ś.*: Wrzą podków iskrobitnych po bruku łaskoty, a to krętych na osi kół sztabistych grzmoty. Ejs. Od świtu jak w kotle kipiało w klasztorze i wrzało już po mieście i wrzała na dworze. Pot. Wrzała robota i od niewolników i od gęstych rąk miejskich robotników. P. Koch. (= *palila ś. w rękach*). Gdy tak wrzała ta robota... Nar. Okrutna wojna między temi dwoma królestwy wrzała. Wuj. Wrzało, kipiało mrowisko, szmer był, sypały ś. mrówki z chrobotem, *nidificia formicarum burri-bant*. Kn. (= *roiło ś.*).

2. Wrzec, wrze, warł, [Wrzyó, Wryć] przed, napierać, cisnąć, bić, walić, pchać ś. na kogo, na co: Potęgą jakaś nieznana warła nań wtedy i usuwała mu z pod nóg ziemię. Dyg. [Upadła do rzeki, warły na nią scupaki]. Przen.: W. na kogo = *bić nań, powstawać, oburzać ś., paląc nienawiścią, jętrzyć ś., dyszeć gniewem, ostrzyć zęby, rwać ś. doń*: Byłoby przyszło do krwi, tak już na siebie warli. Pot. Teraz go całujecie, ścis kacicie, przedtym takeście na niego warli. Glicz. [Gotując wodę na kąpiel dla noworodka, uważają, żeby nie wrzała, boby ludzie na dziecko warli].

× Wrzedliwie przys. od Wrzedliwy, wrzodliwie. L.

× Wrzedliwy p. Wrzodliwy. Pot., Górs. J. Wątrobie ziele leczy wątrobę chorą albo wrzedliwą. Sien.

× Wrzedzenie, a, blm. l. czynność cz. Wrzedzić. 2. czynność cz. Wrzedzieć.

Wrzedzianka, i, lm. i p. Wrzodzianka.

† Wrzedzić, i, il p. Wrzodzić: Ci robacy mają moc spryszczać ciało, zapalić ciało i W., gdy ich wiele w lekarstwo weźmie. Spicz.

× Wrzedzieć, eje, al p. Wrzodzić. Troc. Wrzedzieję = osiadają mię wrzody. L.

Wrzedzienica, y, lm. p. p. Wrzodziienica: Wrzód, W., *abscessus*. Mącz. Ślaz jest skuteczny na zartwardziane wrzedzienice i na zotły. Spicz. Ziele to bolące bolączki albo wrzedzienice odmiękcza i rozpędza. Spicz. W., wrzód ciekący ustawnie, wrzód otwarty. Troc. W. morowa. Troc. Jęczmyk, wrzedzienięc oczną, jak leczyć. Sien. Zdr. Wrzedzieniczka.

Wrzedzieniczka, i, lm. i p. Wrzodziienica: Ziele to krosty a. wrzedzieniczki w oczach na źrenicy albo bielmie zasiadłe ściera. Syr.

Wrzodziönka, i, lm. i p. Wrzodziönka: W., jątrząca ś. krostka między skórą a mięsem. L.

× Wrzekoczek, a, lm. i bot., p. Poczwarnik.

Wrzekomo p. Wrzokmo: Wszyscy cudowną gładkość wychwalają, a ona W. nie widzi. P. Koch. Pan Szambelan patrzył godziny, W. sposobiąc się do wyjazdu. Chodź.

Wrzekomoprzerostowy patol. tyzczący ś. wrzekomego przerostu.

Wrzekomouwiadowy patol. tyzczący ś. wrzekomego uwiadu.

Wrzekomy, Rzekomy, [Skomy] l. mniemany, pozorny, tak zwany, niewłaściwie uważany, odkrywany za kogo, za co: W tym zjawia ś. W. nieboszczyk. 2. anat.: Żebro wrzekome a. rzekome = *żebro falszwe*. Staw W. (pseudarthrosis). 3. patol.: Przerost W., pozorny (pseudohypertrophia). Obojnak W. Obojnaćstwo wrzekome (pseudohermaphroditismus). Niedrożność jelit wrzekoma (pseudoleileus). Porażenie opuszkowe wrzekome. Dławiec W. (pseudocroup). Róża wrzekoma, niby róża = *ropnica*. Chełbotanie wrzekome, pozorne. Wrzekoma puchlina kolana (pseudohyarthrosis genu). Białaczka wrzekoma (pseudoleucaemia). Błona wrzekoma, p. Niby-błona. Wrzekome zapalenie opon mózgowych (pseudomeningitis). Wrzekome porażenie kurczowe (pseudoparalysis spastica). Wiądz rdzenia W. (pseudotabes). Gruźlica wrzekoma (pseudotuberculosis).

† Wrzemienny czasowy, doczesny, znikomy: Obiadał się temu, czegoś jest wrzemiennego. Kaz. Święt.

† Wrzemię, enia, lm. ona, [Wrzemię], † Brzemię czas. Kaz. Święt.

[Wrzempic, i, il] p. Wrzepić.

[Wrzempienie, a, blm.] czynność cz. Wrzempić.

Wrzenie, a, blm. l. czynność cz. Wrzec: Gdy bulki powietrzne w znacznej mnogości podnosie ś. zaczynają, cząstki plynu wuruszają ś., co ś. nazywa wrzeniem, *ebullitio*. Hube. Punkt wrzenia, temperatura wrzenia = *temperatura*, w której ciecz dana wre pod oznaczonym ciśnieniem; ilość stopni ciepła, przy której następuje wrzenie. Przen.: Zwiesnę głosili światu skowronkowe pieśnie i to słońce święte, i to W. wesela, unoszące ś. wszędy. Reym. 2. rozruch, wzburzenie szemranie, pomruk, ferment, niepokój: Niepokój nie przeszedł wprawdzie wo W. Sienk. W. mrówek. L. (= *rojenie ś.*).

[Wrzepiać, a, al i W. ś.] p. Wrzepić.

[Wrzepianie, a, blm.] czynność cz. Wrzepiać.

[Wrzepianie się, a ś., blm.] czynność cz. Wrzepiać ś.

Wrzepić, i, il, nied. Wrzepiać l. wbić, wrazić, wsadzić, uwiezić, zatopić, utopić, utkwic, wetknąć, wścibić, wepchnąć, zapuścić, wpakować: W bok mu rohatynę między żelaza wrzepli. Pot. Oczy W. = *wlepić* (= *zapuścić wzrok*). Oczy weń wrzepli. Pot. W. szpony = *wpuścić, wpić, wpić, zasadzić, wcisnąć, zagłębić*. 2. przen. *wlepić, wsołić, wsypać, kropnąć, wyliczyć*: Wrzepli złodziejowi 20 kijów. Przen.: *zapisać w czym, wsadzić, wlepić, wsołić*: Nie umiałem lekeji, wrzepli mi więc jednoś. W. ś. l. *wpić ś., wcisnąć ś., utkwic*: [Kwiat łopuchu wrzepli ś. we włosy]. 2. [W. ś.] *ucześcić ś., unęcić ś. gdzie natrętnie*. 3. *wcisnąć ś., werwać ś., wkorzenić ś., zakraść ś., zakorzenić ś., zagnieździć ś.*: On w jego ś. część zdradziecko wrzepli. Ohr. Za Zygmunta III Turcy w Wołochy ś. wrzepli. Pot. W. ś. pazurami = *czepić ś., ucześcić ś. niemi, wpić swe pazury w co*.

Wrzepienie, a, blm., czynność cz. Wrzepić.

Wrzepienie się, a ś., blm., czynność cz. Wrzepić ś.

[Wrzepnąć, nie, ną] p. Wrępać.

[Wrzepnięcie, a, blm.] czynność cz. Wrzepnąć.

† Wrzesienny p. Wrzesniowy: W. miesiąc (Urs.) = *w którym wrzos kwitnie, wrzesień*. W. maik (Chm. B., Troc) = *babie lato*. L.

Wrzesień, śnia, lm. śnie: W., dziewiąty miesiąc w roku, *september*. Haur. (= miesiąc kwit-

nienia wrzosu). W wrześniu śliwy dojrzewają. Troc.

Wrzesowiec, wca, lm. wce bot. p. **Wrzesowiec**.

Wrzeszcz, a, lm. e, × **Wrzał**, × **Wrzała** osoba ciągle wrzeszcząca, sprawiająca wrzawę, krzykacz, krzykała, krzykajło, hałasnik, awanturnik: Bachusa noenikiem, krzykaczem i wrzeszczem nazywają. Otw. (krzykaczem i wrzeszczem, bo z krzykiem i wrzaskiem święta jego odprawowano. Otw.).

Wrzeszczęć, y, ał, [**Wrzesceć**, **Brzeszczęć**, **Rzeszczęć**], † **Wrzaskać** (częstoć.), **Wrzasnąć** (jednot.) l. *wrzasnąć robić, wrzaskać wydawać, zwrzaskać krzyczeć, drzeć* ś.: A usłyszałam mąż jej Tobjasz, ano (= że) koźle wrzeszczy, rzekł. B. Sz. Ow pijak wrzeszczy, jak chłop na pustym lesie. Nar. Wrzeszczy, jak gdyby go kto ze skóry odzierał. L. Wrzeszczemy oboje, gdyby nawidzeni. L. Ja, kiedym z nim rozmawiał, musiałem tak W., że mi ledwie głowa nie pękła. Boh. Nie wrzeszcz, choć cię biją. Troc. Cóż, błaznie, czynisz? Ofelt wrzasnął, czyś oszalał? Żebr. (= *fuknął*)! Tam derkacz wrzasnął z łąki, szukać go daremnie, bo on szybuje w trawie, jako szeszupak w Niemnie. Mick. Tuż Asesor z Rejentem razem wrzasli z tyłu: „Wyczcha, wyczcha“ i z psami znikli w kłębach pyłu. Mick. 2. myśl. (o zajacu) p. **Kniazić**: Zajac wrzeszczy. Troc. Przen.: Wierz mi, tu kot za uchem niejednemu wrzasnie. Rej. (por.: psy za uchem wyją, piszczy w uszach, głowa trzeszczy = móżoń, kłopot. L.).

Wrzeszczenie, a l. blm., czynność cz. **Wrzeszczęć**. 2. lm. a powtarzane wrzaskać, p. **Wrzask**: Co za krzyk! co za W.! L.

† **Wrzeszenie**, a, blm., czynność cz. **Wrzeszyć**. Ks Ł. Wtedy mu dał i na cztery kmiecie W.

† **Wrzeszyć**, y, ył, † **Wdrzeszyć**?: Gotard był gotów W. Jarosława i do niego słał, jeże ji miał w trzi źrebie W.

Wrzesnia, i, lm. e bot. 1. p. **Tamaryszek**. 2. p. **Woskownica**.

Wrzesniaczka, i, lm. i (o źrebicy) forma ż. od **Wrzesniak**.

Wrzesniak, a l. lm. i, **Wrzesniak** = a) *źrebiec, koń, urodzony na jesieni, we wrześniu, a odznaczający ś. tym, że jego rejestr zębowy zmienia ś. tylko do siedmiu lat życia, poczym pozostaje niezmiennym*. b) [W.] *miód wyrobiony z kwiatów wrzosu we wrześniu*. c) myśl. *zajac, co ś. w wrześniu rodził*. 2. lm. cy = a) [W.] *człowiek urodzony w wrześniu*. b) [W.] *człowiek młodo i czerstwo wyglądający*.

Wrzesnik, a, lm. i p. **Wrzesniak**. L.

Wrzesniowy, × **Wrzesienny** przym. od **Wrzesień**. Sł. wil.

Wrzesniówka, i, lm. i 1. *wycieczka za miasto we wrześniu urządzona*. 2. bot. (*hudsonia*) *roś. z rodziny czystkowatych*.

× **Wrzezać**, że, zał i W. ś. = **Werznąć** i **Werznąć** ś.: Owdzie ś. Niemen bystro wrzezał w bór ponury lub w żebro góry. Syrok.

× **Wrzeżanie**, a, blm., czynność cz. **Wrzezać**, *werznięcie*.

× **Wrzeżanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wrzezać** ś., *werznięcie* ś.

× **Wrzezywać**, uje, ywał i × W. ś. = **Wrzynać** i **Wrzynać** ś. L.

× **Wrzezywanie**, a, blm., czynność cz. **Wrzezywać**, *wrzynanie*.

× **Wrzezywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wrzezywać** ś.

Wrzeźbić, i, il *rzeźbiąc ubić, wcisnąć*: Jechał, starając ś. żelazo strzemion pod stopami wy-czuć, jakby dotknięcie to chciał W. w swoje stopy. Tet. Przen.: Pierwszą lekceję wrzeźbił w pamięć dzieci.

Wrzeźbienie, a, blm., czynność cz. **Wrzeźbić**. **Wrzecha**, y, lm. y zool.: **Wrzechy** (*linguatu-lina*) *dział pajaków*.

Wrzeziolatek, lka, lm. lki bot., p. **Kotwiczka**. [**Wrzeziolatek**, i, il, **Wrzeziolatek**] *wybić, dać kije*.

[**Wrzeziolatek**, a, blm.] *czynność cz. Wrzeziolatek*. **Wrzeźla**, i, lm. e bot. (*purshia*) *roś. z rodziny różowatych*.

† **Wrzkomie** p. **Wrzkomo**. Ocz.

Wrzkomo, † **Wrzkomie**, **Wrzkomo**, [**Skomo**, **W rze-czy**, **Wrzkom**], **Rzkomo**, **Rzkomo** przys. *pozornie, na pozor, niby, niby też to, jakoby, dla oka ludzkiego, w słowach, nie w czynie*: W. coś, zda ś. coś, a nie-masz, nie. Kn. W. w rzeczy, dla obyczaju, dla ludzi, dla obmowy. Urs. W. nie ma = jakoby nie miał. Kn. W. nie umie = jakoby trzech zliczyć nie umiał. Kn. W. dźwiga. Troc. W. nie chce, nie umie. Troc. W. dla przystojności wyszedł przeciw niemu. Troc. W. spi. Troc. (= *udaje śpiącego*).

Wrzkomy, **Wrzkomy** *udany, pozorny, symulo-wany*: Drugi raz bierze mnie pokuszenie po-sądzić was, że chceci wasze wrzkome. Mał.

[**Wrzodatek**] p. **Wrzodowaty**: Ten rysy pazur i łuska słońcowa (słoneczna), gwiazdeczna, rzym-na, dymna, wrzodata, zapamiętała (w zażegnany-waniu).

Wrzodek, dku, lm. dki p. **Wrzód**. Troc, L.

[**Wrzodek**] p. **Wrzodzenie**.

Wrzodliwie przys. od **Wrzodliwy**, *wrzodowato*. **Wrzodliwy** p. **Wrzodowaty**: Rzeźnicy aby wrzodliwego i niedźrowego bydła nie bili. Groic. Rana wrzodliwa. Sł. wil.

Wrzodnienie, a, lm. a, **Wrzodzenie**, **Owrzodzenie** (*ulceratio, exulceratio*) *wrząd powierzchowny*.

Wrzodowaty, **Wrzodliwy**, × **Wrzedliwy**, **Wrzodzisty** l. *pełen wrzodów, okryty wrzodami, owrzo-dzony*: Ujrzał na drodze człowieka tak wrzodowatego, że ś. ani mógł ruszyć. Prot. Łazarz W. leży przed domem bogacza. Birk. 2. *mający cechy wrzodu*. Sł. wil.

Wrzodowacenie, a, blm., czynność cz. **Wrzodowacieć**.

Wrzodowacieć, eje, ał, **Wrzodzieć**, × **Wrzedzieć**, × **Wrzodowieć** l. *stawać ś. wrzodowatym, dostawać wrzodów, być pokrywany wrzodami*. 2. *zamieniać ś. na wrzód, przechodzić w wrzód*.

× **Wrzodowca**, y, lm. y *człowiek okryty wrzodami, wrzodowaty*: Św. Kalikst jednego wrzodowcę uzdrowił. Skar.

Wrzodowiec, wca, lm. wce bot. 1. p. **Stulisz**. 2. p. **Stosił**.

Wrzodowiec, eje, ał p. **Wrzodowacieć**. Troc, L. **Wrzodowienie**, a, blm., czynność cz. **Wrzodowieć**.

Wrzodowy l. przym. od **Wrzód**: Mięso wrzodowe sinawe. Wolsz. 2. bot.: **Wrzodowe ziele** = **Tytoń**.

Wrzodzenie, a, blm. f. *czynność cz. Wrzodzić*. 2. *czynność cz. Wrzodzić*.

Wrzodzianka, i, lm. i, **Wrzodzianka**, **Wrzedzianka**, × **Wrzodzianka** l. a. *Czyrak (turunculus) ostre ograniczone ropne zapalenie skóry*

i tkanki podskórnej. 2. [W., Sadzel] krosta, wrzód.

† Wrzodzić, i, II, Wrzedzić sprawiać, wprowadzać wrzody na ciele.

Wrzodzić, oje, al p. Wrzodowacić: Wrzodziąca ranka po zaszczepleniu zmniejsza ś. i ostatecznie goi. Ochor.

Wrzodzielnica, y, Im. e, Wrzedzelnica, [Wrzodéle] l. lek. (vomica) jama ropna, a w szczególności jama w płucach (kawerna). 2. p. Wrzedzianka. Zdr. Wrzodzielniczka.

Wrzodzielniczka, I, Im. I p. Wrzodzielnica.

Wrzodzić, a, Im. I p. Wrzód (ulcuseulum).

× W. kitawy pierwotny, p. Kitawy.

Wrzodziśko, a, Im. a m i ni. p. Wrzód.

Wrzos, u, Im. y, [Wrzosk, Wrzost, Weres, We-rez] bot. I. a. Wrzosik (calluna) roś. z rodziny wrzosowatych: Człowiek takowy stanie ś. jak W. na puszczy. B.B. (jako W. abo proszczek. Leop.; jako jałowiec. Leop.). Gatunek: W. polspolity (c. vulgaris). 2. p. Wrzosięń.

[Wrzosak, a, Im. I] koń mały, ale krępy i wytrzymały. (Por. Wrześniak).

Wrzosianka, I, Im. I ściana ułożona warstwami z wrzosu, pomieszanego z gliną rozrobioną. Podcz.

Wrzosić się, II ś. okrywać ś. wrzosem, zielenić ś. wrzosem: Wrzosić ś. wrzesień.

Wrzosienie się, a ś., bIm., czynność cz. Wrzosić ś.

Wrzosieniowate rośliny, bot. p. Wrzosiowate.

Wrzosięń, a, Im. e, Powrzos, Wrzos, Wrzosiowiec bot. (ericca) roś. z rodziny wrzosowatych.

Wrzosik, a, Im. I bot. p. Wrzos.

Wrzosińska, y, Im. y miejsce wśród lasu, samym tylko wrzosem zarosnięte. Sł. wil.

Wrzosiście okryty, zarosły wrzosem, pełen wrzosu: A tam ś. czerwienili wrzosiście pagórki. Sł. wil.

[Wrzosk, u, Im. I] p. Wrzos.

Wrzosiśkw, kwi, Im. kwie bot., p. Kapusta.

Wrzosiświa, i, Im. e p. Kapusta.

Wrzosiowaty I. podobny do wrzosu, mający przy-mioty wrzosu. Sł. wil. 2. Wrzosiowate, Wrzosienio-wate rośliny, bot. (ericaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.

Wrzosiowcowy przym. od Wrzosiowiec. Troc.

Wrzosiowiec, wca, Im. wce bot. I. a. Wrzosiowiec, p. Szeleżniczek. 2. p. Wrzosięń.

Wrzosiowina, y, bIm., ogr. wrzos, zebrany do przykrywania roślin. Sł. wil.

Wrzosiowisko, a, Im. a I. grunt po wrzosię, przeznaczony do uprawy pod rośliny. 2. znaczna prze-strzeń zarosła wrzosem: Do wody jelen przez wrzosiowiska, przez dzikie czesze kuszcze. Kon.

Wrzosiownica, y, Im. e bot. I. (phyllica) roś. z rodziny szalkowatych. 2. p. Wierusza.

Wrzosiowy przym. od Wrzosi, p. Wrzosiowaty. Troc. Sł. wil.

Wrzosiówka, i, Im. I, Ptasia głowa, Pomiotnik, Wróblík, Wróblówka bot. (passerina) roś. z rodziny tmyłkowatych. Gatunki: W. roczna (p. annua); W. wilozy pieprz (p. thymelaea).

[Wrzosić, u, Im. y] p. Wrzos.

Wrzosińca, y, Im. e bot. (menziesia) roś.

Wrzód, odu, Im. ody I. lek. (ulcus) utrata tkanki, jako następstwo ich zapalenia: W. ś. zebrał, uformował ś., wystął ś., dojrzał, naciągnął, pękł. W. mię rwie. W., rozwiązanie ś. przeciw-przyrodzonych części miękkich trawieniem ostrych ciekłości, w jedno miejsce ciała zbierających ś. uczynione. Perz. W. zły, zastarzały zwykł bardziej szkodzić. Paszk. W. bolesciwy, szkodliwy.

Rej. Srogi W. na sobie nosisz. Rej. Trudno jest W. nieznamy leczyć. Skar. Iskrzyk, W. ognisty, pierwszy tłumacz węglikiem nazwał. Sien. Pewne wrzody wilkami zowią, t. j. ciało wyjadające. Syr. W. skórny. W. rogówki. W. goleni. W. przymiotowy pierwotny a. twardy (ulcus durum). W. żrący, pełzający, przetobowy, grzybowaty, zgorzeliowaty, toczniowy (ulcus luposum). W. trawienny żółądka a. okrągły. W. dziurawiający (p. Dziurawieć). W. weneryczny a. W. miękki (ulcus venereum) = szankier miękki. W. otrętwiały (u. torpidum). W. zauszny, pod-uszny, świni (parotis). Kn. Bolączki, gruzły, które bywają pod gardłem, świniom wrzodem zowią, serophulos. Urzęd. W. w gardle. Syr. (p. Ślinogorz i Srebrogorz). Wrzodem nosowym (ozaema) nazywa ś. śmierdzący otok, z nosa wychodzący. Perz. W. w siedzeniu a. szyszka. Lekarstwo na szyszki francuskie abo wrzody. Ślesz. W. galijski, który zwiemy franca, r. 1493 do Polski przyniósł jedna niewiasta z Rzymu. Biel. M. Czyży W. = fistula. Muchy wola na wrzodach usieść, niż na zdrowym ciele. Birk. (takiemu takie, co kto lubi, woli. L.). Nie W. ma w nogi (może dobrze biegać Macz. Bodaj W. w nogi, kto ostatni. Kn. Wielomówny, nie W. mu w gębę. Ku. (nie ma wrzodu w gębie. Trz.). (= wyparzona gęba). Nie W. ci w gębę = jesteś wymowna. Rej. Trzeba mu jak wrzodowi wygadać. Rys. (= niedotykany, drażliwy, niecierpliw). Trzeba mu ulegać jak wrzodowi (= ob-chodzić ś. z nim, jak z fajkiem). [W. go obraża] = cierpi epilepsję. 2. [W.] ropień. 3. hut.: W hucie szklanej jakoby krople dżdżowe w tygłe na materję sztokroć spadają; te krople hutnicy zowią szlirami abo wrzodami. Torz. Zdr. Wrzodzić, Wrzodek. Zgr. Wrzodziśko.

Wrzucić, a, al i W. ś. p. Wrzucić.

Wrzucalny, Wrzutny który można wrzucić, do wrzucania przeznaczony; tyjący ś. wrzutu, wrzucania. Troc. L.

Wrzucanie, a, bIm., czynność cz. Wrzucić.

Wrzucanie się, a ś., bIm., czynność cz. Wrzucić ś.

Wrzucenie, a, bIm., czynność cz. Wrzucić.

Wrzucenie się, a ś., bIm., czynność cz. Wrzucić ś.

Wrzuciciel, a, Im. e ten, co wrzuca a. wrzucił. L.

Wrzucicielka, I, Im. I forma. z. od Wrzuciciel.

Wrzucić, i, II, nied. Wrzucić, [Wrzucować] rzucić, cisnąć w co: Jan z Nepomuku był z roz-kazu Wacława z mostu do Mołdawy wrzucony. Skar. Chcąc skarać raka, w wodę go wrzucił. L. (dogodził mu. L.). Coś mi powiedział, tak dobrze, jakby kamień w studnią wrzucił. L. (se-kret na wieki niedobyty. L.). Siano rano po-sieczone wczoraj kwitło, to dziś suche w stóg wrzucione. Kołak. W. nieporządnie, jak co padnie. L. Wrzucić taką książkę w ogień. Troc. Przen.: Mógł (do twierdzy) jednę i drugą chorągiew do posług W. Sienk. Przen.: W. kogo do wię-zienia = wrzucić, wsadzić, wepchnąć, wpakować, zapakować: Niewinnego do więzienia kazał W. P. cheł. Napół żywego kazał do turmy W. Skar. Żaden dla długów nie ma być do ciemnicy wrzucon. Sz. Sędzia kazał obie strony do ciemnicy W. Papr. Przen.: † Na sejmie piotrkowskim Miel-szyński i inni wrzucili to, że z tych ról, które były nowo wykopane, nie trzeba płacić. Biel. M. (wnieśli, napomknęli. L., wrzucili). Przen.: Gdy już był djabeł wrzucił w serce Judasza, żeby

Jezusa wydał, wstał Pan... Skar. (= *posiał, wszczepił, podał, podsunął myśl*). Nie mogąc okazać nie jawnego, wrzucił nieco podejrzenia chytrze. Górń. (= *wzniósł, wzbudził*) 2. † W. = *zerwać, zburzyć*: W. wiare, przyjaźń = *cofnąć dane słowo, zerwać przymierze*. Wen. 3. na kogo, na co, na wierzach czego = *narzucić, zarzucić*: W. na kogo płaszcz. Przen.: † Wrzucę na Pana wszystkie starania twoje. Wuj. (= *złóż, zdam na Niego, Jemu zostaw*). A Pan wrzucił nań nieprawość wszystkich nas. Krń. (= *obciążył, obarczył go niem*). Przen.: † Niektórzy z rzeszy chcieli Chrystusa pojmać, ale nikt nań rękę nie wrzucił. Sekl. (nikt ś. nań z rękoma nie targnął. Sekl.) (= *nie podniósł, nie ściągnął nań ręki*). 4. † W. *zwrócić, skierować*: Po wielu dni pan wrzuciła oczy swoje na Józefa. HJ. W. ś. l. *wrzucić siebie, rzucić ś. w co, wskoczyć*: Będziecie-li mieć wiare a rzeczece-li oto tej górze: wzięwszy ś., wrzucę ś. w morze! tedy ś. tak stanie, Leop. Przen.: *rzucić ś., wpaść, napaść, werwać ś., wdrzeć ś., wtargnąć przemocą*: W. ś. na czyją dzielnicę, na czyją posiadłość. Wrzucił ś. w Jan-kową puściń. W. ma ś. łaskę wrzucił. W. ś. w czyją dziedzinę (= *najść ją*). Wrzuciła ś. w zastawę. Wrzucił ś. sam na tę zastawę. Na niekogo wrzucił ś. i zabił chcąc a. jemu niektóre gabanie uczynie żądając. Mac. z Roż. Nie ma ś. rękomyia wrzucił w dom a. w majątność dłużnika. Tarn. 2. † W. ś. *wdać ś. w kogo, w co; nawiedzić, dotknąć, ogarnąć, opanować, owładnąć kogo, co*: Nie umięją chorych ratować, gdy ś. w nie choroby wrzucą. Star.

[Wrzucować, uje, ował] p. Wrzucić.

[Wrzucowanie, a, bfm.] czynność cz. Wrzucować.

Wrzut, u, lm. y wrzucanie, wrzucenie, rzut w środek czego. L.

Wrzutny p. Wrzucalny. L.

Wrzynać, a, ał i W. ś. p. Werzynać.

Wrzynanie, a, bfm., czynność cz. Wrzynać.

Wrzynanie się, a ś., bfm. l. czynność cz. Wrzynać ś. 2. poł.: W. ś. główki = *ukazanie ś. główki między wargami sromnemi rodzące*.

Wrzynka, i, lm. i inż. *wyrznięcie po bokach budowanej drogi bitej częściowych zagłębien po splantowaniu ziemi pod tę drogę, a to dla pomieszczenia w nich piasku i pokładu kamiennego*. Ws... p. Wz...

Ws... p. Wz...

Wsadzać, a, ał i W. ś. p. Wsadzić.

Wsadzanie, a, bfm., czynność cz. Wsadzać.

Wsadzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wsadzać ś.

Wsadzenie, a, bfm. l. czynność cz. Wsadzić. 2. den.: W. zęba napowrót (reimplantatio) = *wstawienie napowrót do zębodołu i wygojenie wyrwanego uprzednio zęba*.

Wsadzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wsadzić ś.

Wsadziciel, a, lm. e ten, co wsadził a. wsadzi; ten, co wsadza. L.

Wsadzić, i, II, nied. Wsadzać l. kogo = *wsunąć, wprowadzić, wprowadzić kogo*: Kiedy przyszedł Węch prze swe imienie, tedy ji on jął i w siano wsadził. Piotr. W. kogo do powozu. W. kury do kurnika. Wsadził go do ciemnego pokoju. W. kogo do więzienia i t. p. = *wtrącić, wrzucić, wpakować, zasadzić, zapakować; osadzić, zamknąć w nim*: Herod Jana św. kazał W. do więzienia. Rej. Rozgniewany ociec syna do więzienia wsadził. Skar. Stryja swego, zwią-

zawszy, okować dał i w łańcuch wsadziwszy, do miasta posłał i do więzienia kazał W. Biel. M. W. kogo do kłody. Kn. W. złoczyńcę do kłody do więzienia. Troc. 2. † W. kogo = *wsadzić do więzienia, uwięzić, zaarrestować*: Wsadzam kogo, osadzam więzienia, sadzam do więzienia kogo. Kn. Brat dał go W., że tak był szalony i głupi. Biel. M. Gdy ich wyśpiegowali, pojmanyszy, wsadzono. Baz. Dłużnik taki złośliwy może być wsadzony i do więzienia dan, w którym tak długo ma trwać, aż ś. wyrobi. Sz. Gdy kogo kazał W. o dług... Magd. Gospodyni, pieniądze nie widząc, groziła nam urzędem, że nas chciała W. Warg. Wsadzono Cymona córka, by jakie dziecię, piersiami swemi żywiła. Warg. Przen. Jak Boga kocham, wsadzę cię do gazety! Rog. (= *podam cię do gazety, umieszczę cię w gazecie*). 3. co = *wsunąć, włożyć, wetknąć, wsadzić, wrzucić, wcisnąć, włożyć, wpakować*: W. palec w usta, w nos. W. rękę w kieszeń (a. do kieszeni). Gdy ś. chleb w piec wsadzi, zamknie ś. piec zewsząd. Kluk. W. drzewko w ziemię = *posadzić*. Wsadzam płonki, sadzę. Kn. (dłancuję. L.). W. pieniądze za gors. W. palik w ziemię (= *wbić, zasadzić, wkopać*). W. głowę we drzwi, korek w butelkę. W. co w ramy, w trzonek = *obsadzić, uprawić, uprawić*. W. kamień w pierścień. Jeśli mu wsadzisz kulkę tam pod piątym żebrem. Miek. (= *wpakujesz*). W. kwiatek, szpilkę w głowę (= *wpiąć*). W. rękę w połoźnicę = *wprowadzić, wpuścić, zapuścić, wpakować, zasadzić*. W. szpony (= *wpić, zapuścić, wrzepić, zatopić, utopić, utkwic*). Gdzieżes wsadził książkę, że jej znaleźć nie mogę? (= *podział, wraził, wsadził, zapodział, zadział, zaprzepaścił, schował*). [W. sumę w jenteres] Orzesz. (= *wpakować, ulokować niekorzystnie, utopić*). Przen.: W. komu co = *dać gwałtem, wetknąć, wepchnąć, narzucić, ir. obdarzyć: kogo czym*. Nie mając innych, wsadził mi szewc buty z kapkami. Wsadzili mi 10 biletów do rozprzedania. Nauczyciel geografji wsadził mi pałkę z lekeji (= *wsolił, wlepił, wrzepił*). (U graczów): Wsadziłem mu dwie partje (= *przyprowadziłem go o przegrana w dwóch partjach, obciążyłem jego rachunek przegrana dwóch partji*). 4. kogo na kogo, na co, na wierzach = *posadzić, usadowić na czym, pomóc wleźć i usiąść, podsadzić na co, wpakować, uwindować, postawić na czym wysokim*: W. na koń, na konia, na wóz. Troc. Wsadził dziecko na stół, a ono ustać nie może. Przen.: W. kogo na tron, na urząd = *wynieść, wywyższyć; osadzić go na nim, promować*: Filozofy na wielkie urzędy wsadził. Skar. Chcieli Tarkwinjusza na państwo znowu W. Warg. Pompejusz uciekł do Ptolomeusza, którego był przedtem ojca na królestwo egipskie wsadził. Stryjk. W. skówkę na laskę (= *nasadzić, nabicić, nadziać*). W. czapkę na głowę, buty na nogi (= *wdziać, włożyć; wzuć*). Szkała wsadzają na oko. Miek. (= *wkładają, zakładają, nasadzają*). Przen.: X W. kogo na barzę, na hardą, na hardość, na pychę = *zrobić hardym, uzuchwalić, wbić w dumę, w pychę*: Nie ma dobroć nie wskóra, chyba że ją wsadzi na hardość. L. Wiele rzeczy na pychę niebogę wsadziło: zamki, zaćność, możność. Ot. Przen.: Chłopa na pana nie godzi ś. wsadzać. Rys. (wyższe mu dać miejsce. L.). Djabła na djabła W. L. (liczne djabłami częstować. L., sadzić djabłami) 5. kogo na kogo = *nasadzić, nastroić, podbechtać, podszczać*: Pizystrata żona źle przed nim udawała Trazybula i wsadziła go nań o to, że ś. Trazybula w córce kochał. Bud. B.

Gdy biskup Kazimierza z zbytków upominał, obraził on ś. tym do biskupa i Pileckiego nań wsadził, aby mu złości wyrządzał. Biel. M. W. ś. 1. *węjść, wstąpić, umieścić ś. wewnątrz*: W ciału niebogi wsadził ś. bezpięty. Gosz. Który z was na tron ś. chce W.? Bardz. 2. [W. ś.] *wsiąść*: W. ś. na konia.

[W sam raz] *właśnie, jak na to, akurat*: Kiedy przyjechała do kościoła, W. była procesja. Żal ś. jej zrobiło za koralami, które W. nadawały ś. do ubrania. Jeż. Te buty na mnie W. (= doskonałe pasują).

× **Wsarkad, a, ał p. Wsarknąć.**

× **Wsarkanie, a, bfm., czynność cz. Wsarkad.** Troc.

× **Wsarkiwac, uje, iwał p. Wsarknąć.**

× **Wsarkiwanie, a, bfm. i. czynność cz. Wsarkiwac. 2. fizj. wchłanianie, chłonięcie, wsysanie**: Odmiany, jakim podpadamy w wieku pokwitania, pokazują, jak bardzo jest potrzebne W. w masę krwi części jednej rozcieku nasiennego. Dyk. M.

× **Wsarknąć, nie, nał, nied. Wsarkac, Wsarkiwac sarkając wciagnąć**; przen. *wessać, wchłoniąć w organizm jakikolwiek część ciała*: Wsarkac, wciagać. Ocz. Wsarkac nosem. Troc. Wódkę ciepło puszcza sobie w nos, wsarkając w ś., bo tym obyczajem mózg sobie wyczyścił. Sien. Medea z Aesona krew starą wycałdzi a napoi sokami, też gdy lub ustami lub raną wsarknął, broda w czarną masę natychmiast weszła. Zebr.

× **Wsarknienie, a, bfm., p. Wsarknięcie.** Troc.

× **Wsarknięcie, a, bfm., × Wsarknienie czynność cz. Wsarknąć.**

[W sawto stronie] *w tę stronę.*

Wsaczać, a, ał p. Wsaczyć.

Wsączanie, a, bfm., czynność cz. Wsaczać.

Wsączanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wsączac ś.: Przerodziło ś. cesarstwo bizantyńskie przez W. ś. Gotów, Słowian, Waregów, Łacinników, Turków. Spas.

Wsączenie, a, bfm., czynność cz. Wsaczyć.

Wsączenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wsączyć ś.

Wsączyć, y, ył, nied. Wsączyć sprawić, że co wsiąknie; sączyć wprowadzić, wcedzić. Przen.: Wieczór wsącza pieśni w tajemnicze głusze. Tet. (= *wcisnąć, wprowadzić* znaczenie). Przy tym wszystkim Ada wsączała w niego ideę powrotu do kraju. Reym. (= *insynuowała mu*). W. ś. *wsiąknąć*: Nawa dobra, mocna, tego spojona, tak że ś. woda nie może W. Pileh. (= *przeniknąć*). Napój jeden w żyły ś. wsączający. Pileh. Przen.: Mowa, która ś. pomału do serca wsącza, wiele pożytku sprawuje. Pileh. Częste słuchanie i widzenie powoli wsącza ś. w serce. Dąb. Wąty brzask wsącza ś. do numeru przez zapuszczoną storę.

[Wscapić, i, il] *scapić, capnąć, schwytać.*

† **Wscapienie, a, bfm., czynność cz. Wscapić.**

† **Wschadzac, a, ał p. Wzejść.** Glos.

† **Wschadzanie, a, bfm., czynność cz. Wschadzac.**

† **Wschocenie, a, bfm., czynność cz. Wschcieć.**

† **Wschocenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wschcieć ś.**

† **Wschcieć, wschce, wschiał unieść ś., zapalać chęć, zachcieć.** † W. ś. *zachcieć ś., zażądać ś.*: Gdy człowiek patrzy na człowieka jedzącego, rychlej mu ś. wschce jeść.

× **Wschodek, dka, lm. dki i. p. Wschód i Schodek.** Troc. L. 2. anat.: **Wschodki** (scalae) ślimaka (Woy.), przepusty zakrętne, × **Przedziałki** ślimaka (s. cochleae).

Wschodni, † Wschodny, † Wschodowy i. przym. od Wschód, orientalny, † Wschodniowy, † Wschodniocowy = a) tyżący ś. wschodu słońca: Niezliczone procesje zbrojne... szły... wprost przed się — jakby zapatrzone w jakowąś monstrancję, idącą przed nimi nakształt wschodniego słońca. Ostr. S. (= *wschodzącego*). Wiatr W. płynie po płaszczyźnie pionowej do południka od wschodu. Śniad. b) *na wschód, ku wschodowi słońca położony; na wschodzie Europy lub na wschód Europy znajdujący ś., tyżący ś. krajów tak położonych*: Kraj W. L. **Wschodni narodowie.** Troc. Morzu Wschodniemu corocznie pół ęca ubywa głębokości. Kluk. (morzu Bałtykiemu. L.). Języki wschodnie (= arabski, hebrajski, sanskrycki i t. d.). Kwestja wschodnia. Indje Wschodnie. Ocean W. (= *Spokojny*). Kalendarz W. (p. Kalendarz). Košetól W. (= *obrzędku greckiego*). Cerkwie wschodnioruskie. Pim. Wschodnioeuropejskie pogranicze dziezy pogańskiej. Szaj. Półwysep, rząd W. Pod zmiennym niebem wschodniopłudniowych stron świata. Szaj. 2. bot.: **Hjacynt W., p. Hjacynt.** 3. lek.: **Pomor W., p. Durzyca.** 4. min.: **Alabaster W. = egipska odmiana kalcytu krystalicznego. Ametyst W. = fioletowa odmiana korundu. Rubin W. = czerwona odmiana korundu. Szmaraagd W. = gatunek beryl o pięknym zielonym zabarwieniu. Topaz W. = właściwie żółtawy korund.** Łab. 5. zool.: **Hubara wschodnia, p. Hubara.** Jesiotr W., p. **Jesiotr.**

1. **Wschodnio- p. Wschodni.**

2. **Wschodnio przys. od Wschodni. L.**

× **Wschodniować się, uje ś., ował ś. kierować ś., orientować ś. według wschodu słońca.** Śl. wil

× **Wschodniowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wschodniować ś.**

Wschodniowiec, wca, lm. wcy, Wschodowiec mieszkaniec Wschodu: Narzędzia rozwiązłości wybrednej, wynikającej z temperamentu wschodniowców. Jeż.

† **Wschodniowy p. Wschodni.** Śl. wil.

Wschodowało przys. od Wschodowały, jak po wschodach. Troc. L.

Wschodowatość, i, bfm., rz. od Wschodowały. L.

Wschodowały, Wschodzisty mający kształt wschodów, mający wschody, piętrzący ś. stopniami, szczeblisty: Wschodowate siedzenie na widokach. Kn., Troc. Na wschodowatym siedzeniu ludzi moc niezmierna siedziła. Troc.

× **Wschodowidownia, i, lm. e żart. estrada.** Słow.

Wschodowiec, wca i. lm. wcy p. Wschodniowiec Wor. 2. lm. wce, fl., p. **Wschodzień.**

× **Wschodowladcy władający Wschodem.** Wor.

Wschodowy i. p. Schodowy: Pieśń wschodowa, albo stopniów lub wschodów. Bud. Wschodowe plačky dla odpocznienia albo łamania wschodu. Kn. (= *podcety na schodach*). 2. † W. p. **Wschodni.** Otw. S.

Wschodzenie, a, bfm., czynność cz. Wschodzić.

Wschodzić, a, lm. e ten, co wschodzi. L.

Wschodzić, i, il p. Wzejść.

† **Wschodzień, dnia, lm. dnia, † Schodzień,**

× **Wschodowiec wiatr wschodni.**

Wschodzisto przys. od Wschodzisty, *schodzisto*. L. Wschodzistość, i, blm., rz. od Wschodzisty: W., górzystość, wzniesienie ś. L.

Wschodzisty 1. *podobny do schodów, schodzisty, wznoszący ś. do góry, piętrzący ś.* 2. p. Wschodowaty: W., szczeblisty, *scalaris*. Mącz.

† Wschopić się, i ś., il ś. *pokościć* ś. B. Sz.

† Wschopienie się, a ś., blm., czynność cz. Wschopić ś.

† Wschowaniec, nca, lm. *ńcy niewolnik w domu wychowany*. B. Sz.

Wschód, odu, lm. ody I. † W. *wschodzenie, wejście, wstępowanie, wstąpienie, wchodzenie, wejście na wyższe miejsce; droga wiodąca ku górze*: Dojsz do tego miejsca musi być z wielką pracą, bo na szesnastele stopniów ku górze bardzo trudny i niebezpieczny W. Leon. Pustynia ta od Jeruzolimy w półtory milach, gdzie jest W. z Jeruzolimy przez miejsca górzyste judzkie. Leon. Przen.: astr.: W. ciała niebieskiego = *ukazanie ś., wynurzenie ś. jego nad poziom*. W. heljakiczny gwiazdy, p. *Heljakiczny*. × W. *wschodzenie lub wzniesienie zboża*. L. (= *wzrost*). Posiawszy zboża, staranie być powinno, aby gdy padną przeciwnie wschodom czasy, dopomóc do wygodnego wschodzenia. Kluk. W. *prawdziwy = chwila, w której środek ciała niebieskiego znajduje ś. na płaszczynie poziomu matematycznego*. W. *pozorny = chwila, w której wskutek refrakcji astronomicznej dostrzegamy gwiazdę, kiedy jest jeszcze ukryta pod poziomem*. W. słońca, gwiazd, księżyc. Troc. O wschodzie słońca. Przed wschodem = *przededniem, do dnia*. Wstał ze snu równo ze wschodem. [W. *miesiąca a. nowy miesiąc*] = *nów*. Idę zobaczyć, podziwiać W. słońca. Przen.: *jedna z czterech okolic świata, w której słońce wschodzi*: Na W. i zachód imię twoje słynie. Troc. Na W. te kraje leżą. Troc. Japonja leży na dalekim wschodzie. [Od małego wschodu = *od strony południowo-wschodniej*; od dużego wschodu = *od północo-wschodu*]. Przen.: *kraje na W. leżące*: Podróżował po Wschodzie. Zwidził W.: Egipt, Syrię, Ziemię Świętą, Japonję, Indie. Podróż na W. Mądry ze Wschodu. 2. a. [Schoda, Swoda] = a) *schód, stopień, gradus, trep, szczeb. prowadzące ku górze*: Gdy na W. wstępowała, z sprawy ducha złego na podolek sukniej swej nastąpiła. Ż. E. Schód, którym schodzą na dół, jako W. — na górę, właśnie mówiąc. Kn. Wschody do wstępowania w górę bywają *dębowe, sosnowe*. Kluk. W. jest do wstępowania. Troc. Wschody = *schody, przęsto schodów*. Spadł ze wschodów. Troc. Przen.: *Te są początki herezyków, zamysły i wschody odszepieńców*. Poc. (= *stopnie pośrednie, szczeble, stadja*). b) † W. = *wschody, schody, przęsto schodów, kondygnacja schodów, wejście schodami*: Przyjął go u wschodu pałacu. Skar. Do jaskini przez wiele stopni po wschodzie schodzono. Kochan. Wschodem tylnym wrócił War. W. kręcony. Kn. Wschodu kręconego słup, około którego schody idą. Kn. Okragły W., *eochlea*, W. — *gradus, rękojeść u wschodu, lorica in aedificiis*. Mur. Coehlea, okragły W., *jaki w murzech bywa*. Mącz. Po trosze, jako po wschodzie, przyjdziemy do ostatniej bezbożności. Wuj. (= *stopniami, po szczeblach*). 3. woj.: *formacja, szyk we wschody od prawego lub lewego skrzydła a. od środka*. Zdr. Wschodek.

† Wschódstońcowy p. Wschodni: List papieński do biskupów wschódstońcowych. Hrb.

† Wschwał p. Schwał. L. Na W. co czynić. Troc. Na W. piękny, uczony. Troc.

× Wszcząć, wescznie, wsczał i × W. ś. p. Wszcząć Śl. wil.

× Wszczęcie, a, blm., czynność cz. Wszcząć. Śl. wil.

× Wszczęcie się, a ś., blm., czynność cz. Wszcząć ś.

× Wszczynąć, a, al i × W. ś. p. Wszczynąć. Śl. wil.

× Wszczynanie się, a ś., blm., czynność cz. Wszczynąć ś.

[Wse] p. Zawsze: Oną se wse kwiatów nazgaduje na wiosne. Tet. Pandury a wojaki wse nam deptali po piętak a ślakowali. Żer. Wse jak cie witała, jak zbawienie, Jasui! Tet. Woda była wse gazdowska. Tet.

[Wselnijaki] p. Wszelaki: Chwaty som ta jest wselnijakie. Żer. Księdzowie kazowali heretyków i wselnijakik carowników palić Tet.

† Wsep, u, lm. y, Wsyпка *pojęcie wysypywania; to, co wysypują*. L.

[Wsia] *wszystka*: W. rodzina.

[Wsiacki, Wsiajski, Wsioski, Wsiowski, Wsiowy, Wsień] *wiejski*.

Wsiad, eje, al, nied. Wsiwadć *sięjąc wrzucić; zasiać, posiać w czym*: Oracz wsiwadć wiele nasienia w ziemię, a wszakże czasem nie wszystko, co jest wsiane, wschodzi. B. G. Zapisałach mu wszystko, ostawiając ino telo, coby se len wsiwadć. Ork. × Przen.: *W rozmowę dworne żarty wsiwadć dla rozerwania*. L. (= *wtrącać; przepłatać, pstrzył, urozmaicać ją niemi*). × Przen.: *wszczepić, posiać w kim, w czym, wlać, wpoić w co*: Wiała św., prze słuchanie słowa Bżego w sereu wsiana, na swój wzrost. Żarn. Myśli te do serea twego od Ducha św. wsiane. Bals. O! jakże to smutnie, że nam przeciwnie duchy wsiady takie kłótniel! Słow. W. ś. *wpaść w co jako nasienie; zasiać ś., posiać ś. w czym; × przen. zaplemić ś., zakraść ś., wdać ś., wniknąć, zagnieżdżyć ś.*: Aby ś. nowe swary w kościół nie wsiady. Skar. Co ś. dobrego od Boga z dobrą naturą wsiadę, rodzice swoją pieszczołą wykopywają. Skar.

× Wsiadacz, a, lm. e ten, co wsiada; *pasażer; jeździec*: W., który wsiada, abo ten, co wsiadł i jedzie. Kn. Potłukę wóz i wsiadacza jego. Wuj. Pozdychają konie i wsiadaczę ich. Wuj. Nie jest Bóg iny, jako Bóg naprotszego: W. niebieski pomoćnikiem twoim. Leop. W. na konia, na okręt, na wóz. Troc.

Wsiadac, a, al p. Wsiadść.

Wsiadana, ej, blm., p. Wsiadane: W., *piosnka wsiadana*. Troc. Wsiadana *trąbić*. Troc. Na wsiadana *grać*. Troc. Druga W. Troc.

Wsiadane, ego, blm. I. a. Wsiadanie *chwila przed wsiadaniem, chwila wsiadania, czas ruszenia w drogę, wyjezdne, odjezdne*: Na mym wsiadany *będąc u niego, gdy go nie zastałem, papiery z sobą zabrałem*. L. Na samym prawie wsiadany. Ustrz. Jestem na wsiadany. Żer. 2. a. Wsiadana *znak, aby wsiadano i ruszono w drogę; piosnka, hasło do drogi*: Konie dawno posiadlane, łowczy otrąbił na szczwaczów W. Koch. W. Już wszystko gotowe, czekają wszyscy wsiadane. Pot. W. *trąby wsiadane* go na flisów zagrano. Bardz.

Wsiadanie, a, blm. I, czynność cz. Wsiadać: Znowu wóz i karetka zajęchała i znowu aż do noey wsiadania pańskiego czekała. L. W. na czołn, na okręt. Troc. 2. p. Wsiadane,

Wsiadany I. × *W. ściągający ś. do wsiadania*, Piosnka wsiadana = wsiadana. Cały lewy pośłok konia zwie ś. wsiadany. Pol. **2. W., ego, blm., rz. pewna gra towarzyska.**

× **Wsiadywać, uje, ywał p. Wsiąść.**

× **Wsiadywanie, a,** blm., czynność cz. **Wsiadywać.**

[**Wsiąjski**] p. **Wsiacki.**

[**Wsiak, a, lm. oy**] **1. mieszkaniec polan i tych wiosek, które niedawno z polan powstały, np. mieszkańcy Zakopanego nazywają wsiakami mieszkańców Ratulowa, Bystrzego, Chochołowa, Cichego i innych okolicznych wiosek. 2. mieszkaniec równin od Nowego Targu.**

Wsianie, a, blm., czynność cz. **Wsiąć.**

Wsianie się, a ś., blm., czynność cz. **Wsiąć ś.**

[**Wsię**] p. **Zawsze:** Nie będzie wam **W.,** jak ta zmora, nad głową wisi! Ork.

× **Wsić, a, lm. anie p. Wsiećniak.** Sł. wil.

× **Wsić** przym. od **Wsić, a, lm. anie p. Wsiećniak.** Posada bez grodu stanowiła gminę liczniejszej ludności od sielskiej, wsićkiej. Lel.

† **Wsiarż, a, lm. e mieszkaniec wsi, wieśniak, włościanin, chłop, sielanian, rolnik, ziemianin, oby-watel ziemski, pan wioskowy:** Głupi ten **W.** pierwiej kupił wies, niżeli ją oglądał. **Wuj.** Bóg wzywa prostaczków, którzy nie są bogaci, jako oni wsiarże. **Wuj.**

[**Wsiarż, a, lm. e**] p. **Wszarż.**

Wsiądzenie, a, Wsiądzenie I. × **W., blm.,** czynność cz. **Wsiądzić. 2. † W., lm. a ta, na czym siadają, siedzenie, stodo:** Inny ś. wziętym zaszczyca rumakiem, a ów wsiądzeniem, rzędem i sądkiem. **Jabl.** Darował panu zięciowi swemu koni cztery z wsiądzeniem. **Szaj.**

× **Wsiągnąć, nie, nał p. Wsięgnąć.**

× **Wsiągnięcie, a, blm., p. Wsiągnięcie I.**

× **Wsiągnięcie, a, blm.,** × **Wsiągnięcie** czynność cz. **Wsiągnąć.**

Wsiąk, u, Wsiąg I. × **W., blm. wsiąkanie wsiągnięcie:** Na placu piasek sypano dla wsiąku krwi. **Nar. 2. lm. i min. minerały a. całe roje kryształów, wypełniające pory i najdrobniejsze próżnie skały, od nich dawniejszej.**

Wsiąkać, a, ał p. Wsiąknąć.

Wsiąkanie, a, blm., czynność cz. **Wsiąkać.** **Przen.:** Głos dobroczynny nauk niewinnym w dzieckie serca wsiąkaniem tworzy w nich smak pokoju. **Nar. (= wnikiem, przyjmowaniem ś.).** Za czasów Gosslera prowadzony był system wsiąkania, czyli przesiedlania nauczycieli.

Wsiąkliwość, i, blm., rz. od Wsiąkliwy.

Wsiąkliwy I. łatwo wsiąkający. 2. łatwo dający w siebie wsiąknąć, wsiąkać: Bibuła wsiąkliwa.

Wsiąknąć, knie, knął a. kl. × Wsięknąć, nied. Wsiąkać, × Wsiękać I. (o płynięciu), *sącząc ś. wnikać w głąb, być wciągniętym:* Woda wsiąka w drzewo, w gąbkę. **Boh.** Wszysey mrzemy i jak woda wsiąkamy do ziemi. **Leop.** Żółcie wsiąka w otwory osobnych naczyn. **Śniad. J.** Ciała rozejerane na powierzchni skóry w nią wsiąkają. **Śniad. J.** Woda wsiąka w ziemię, w bibułę. **Przen.:** *ułonać, przepaść:* Pożytyłem mu pieniędzy i wsiąkły u niego. **Przen.:** *upić ś., udać ś., ując na sucho, niepostrzeżenie, bez halasu, pójść w niepanięć:* Bodajby ś. dawne wróciły czasy, kiedyśmy kredytów, zamiast złotem, guzami pfacili, a wsiąkło, i sprawiedliwości na panów nie znalazli. **L. 2. co = wciągnąć w siebie płyn a. ciało lotne, wessać, wchłonać, nied. absorbować, pić:** Skóra zeschła w ś. wsiąka

onę wilgotność wody. **Syk.** Gdy cztowiek spragniony do wanny wstąpi, natychmiast zeschła onę z wierzechnie cząstki w ś. wsiąkają wszystką wodę. **Syk.** Kwiaty, gdy otwierają usteczka, słońce wsiąkają, jak dziecię macierzyńskiego pokarmu sięga. **Dar. J.** Bibuła inkaust wsiąknęła. **Troc.** Trzewiki już wsiąkają wodę. **Troc. (= przepuszczają).** Wsiąkać nosem. **Troc. (= sarkac, wciągnąć, pociągnąć nosem).** Słuchał i nie nie mówił, ale znać było, że całą duszą wsiąkał w siebie słowa pana **Andrzeja. Orzesz.** Można mieć inteligentną głowę, t. j. i wsiąkającą wiedzę jak gąbka w wrażliwą **Sienk.**

Wsiąknienie, a, blm., p. Wsiąknięcie.

Wsiąknienie, a, blm., Wsiąknienie czynność cz. **Wsiąknąć.**

Wsiąść, wsiądę a. wsiędę a. [wsiadnę], wsiądać a. wsiędać a. [wsiędnę], wsiądzie a. wsiędzie, wsiadł, × Wsieść, [Wsięść], nied. Wsiadać, × Wsiadywać I. w co na co, do czego = *wieść, aby usiąść:* Wsiadł na wóz. **Troc.** Wsiądz do karety. **Troc.** W. do łodzi, na łódź, w łódź. **W. na koń = dosiąść go.** Szabel nam nie zbraknie, szlachta na koń wsiędzie, ja z synowcem na czele, i jakoś to będzie. **Mick.** Wsiędlimy na okręt. **Troc.** Wsiadajmy na koń, jedźmy nie leniwie, spróbujmy szabli dawno zapomnianej. **P. Koch.** Trzeba często na młodego konia wsiadać i zasię zsiadać, aby ś. nałożył spokojnie stać ku wsiadaniu. **Trzye.** Wsiędziesz-li na koń, troska na koń wsiędzie; ustąpisz-li w okręt, i tam troska będzie. **L.** Wsiadajmy, jam już gotów. **Mor. A.** Dziś z tobą zaraz wsiadam, dziś z tobą uciekę. **Mor. A.** Służba zaczynać ś. ma od musztry, którą odprawować powinni są, nim na okręt wsiądą. **Boh. Przen.:** Kiedysmy wsiędlili na łódkę, trzeba już dalej płynąć. **L. (zaczęłeś, kończę. L.). × Przen.:** **W.** na państwo = *wstąpić na tron, objąć panowanie, zasiąść na tronie:* Dał przykład wszem panom, aby, wsiadając na państwa, nie na swój, ale na pospolity pożytek oko mieli. **Skar. [Już ś. z niego nie wyprzeczysz, aż do grobu wsiędziesz]. 2. W. na kogo, na kark czyj = nasiąść go, przypiąć ś. komu do karku, wleźć, nastąpić mu na kark:** Jakaśmy wsiędlili na nich, tośmy ich cięli przez cztery mile. **Pas.** Tak wsiadł na niego, że ś. ruszyć nie mógł. **Troc. (= tak go przyparł).** Obie wojska impetem na ś. wsiadły. **Troc. W. na nieprzyjaciela. Troc.** Na te junaki jak trafiać, wsiądać mi na skórę. **L.** Oni pierwsi na swych okrutnych prześladowców wsiądą. **L. Przen.:** **W. na kogo = przebadnąć, osiadać, opanować kogo, wziąć nad nim górę:** Tyrani, łaskawością zmyśloną przyciągnąwszy do siebie towarzysze, sami na nie wsiadają i pany ich być chcą. **Skar. Przen.:** **W. na kogo = powsiąść, powstać, wpaść, natrzeć na kogo:** **Invekor,** wsiadam, wskakuję na kogo słowy. **Mącz.** **Arachne,** gniewowi ś. już nie odejmując, na nieznaną **Palladę** wsiadła słowy temi... **Otw.** Wsiadł na niego z góry. **Oss. 3. osiść, zapaść, zaryć ś., wryć ś., zagłębić ś. wkląknąć, wkleśnąć, pograćć ś., wbić ś.:** **Prędkoby** na piasku ciężka budowa w ziemię wsiadła. **Kluk.**

[**Wsićzka, i, lm. i**] zdr. od **Wies, wioszczka. Kolb.**

Wsidlenie, a, blm., czynność cz. **Wsidlić.**

Wsidlić, i, ii wciągnąć, wplątać w sidła, usidlić: **Czart go** w swoje wsiadlił pęta. **Troc.**

[**W sie**] w sobie: **Tyngi (= tegi)** w sie.

Wsieć, cze, kl p. Wsiekać.

Wsieczenie, a, blm., czynność cz. **Wsiec**.
Wsiekać, a, al, **Wsiec siekąc wpuścić**: W beczkę co wsiec. Haur. W. sieczki w beczkę. W. cebulę w mięso.
Wsiekanie, a, blm., czynność cz. **Wsiekać**.
 [Wsiekra, y, lm. y] p. **Swiekra**.
Wsiardzie, a, lm. a l. anat. (endocardium) *cienka błona, wyściełająca jamy serca na podobieństwo błony wewnętrznej tętnic. 2. patol.: Zapalenie wsiardzia (endocarditis).*
 × **Wsięść**, **ędzie**, adł p. **Wsiąść**. Błaz. Już ani na konia W., ani zsięść z niego nie mogę. Prot. Na konia dzielnego chociaż w prostym siedle wolałby każdy ku potrzebie W., niż na onego upstrzonego, co ś. wspina, wierzga a ogonem harcuje. Rej Kazał mu z sobą W. na woz. HJ.
Wsiw, u, lm. y l. **wsiwanie**, **wsianie**, **siew**, **siejba**. 2. *to, co ś. wsiwa, co wsiano, posiew, nasienie.*
Wsiwać, a, al i W. ś. p. **Wsiąć**.
Wsiwanie, a, blm., czynność cz. **Wsiwać**.
Wsiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wsiwać** ś.
 × **Wsiędzenie**, a, lm. a p. **Wsiądnienie**: Towary tureckie: zawoje, rzędy, wsiędzenia różne. Vol.
 × **Wsięgać**, a, al p. **Wsięgnąć**.
 × **Wsięganie**, a, blm., czynność cz. **Wsięgać**.
 × **Wsięgnąć**, **nie**, **nał**, × **Wsiągnąć**, **nied. Wsięgać** *sięgnąć wewnątrz czego, sięgnąć*. L.
Wsięgnięcie, a, blm. p. **Wsięgnięcie**.
Wsięgnięcie, a, blm., **Wsięgnięcie** czynność cz. **Wsięgnąć**.
 × **Wsięk**, u, blm., p. **Wsiąk**. Sł. wil.
 × **Wsiękać**, a, al p. **Wsiąknąć**. Sł. wil.
 × **Wsiękanie**, a, blm., czynność cz. **Wsiękać**, *wsiękanie*.
 × **Wsięknąć**, **knie**, **knął** a. **kl** p. **Wsiąknąć**.
 × **Wsiękniecie**, a, blm., czynność cz. **Wsięknąć**.
Wsiakać, a, al p. **Wsiąknąć**.
Wsikanie, a, blm., czynność cz. **Wsiakać**.
Wsiąknąć, **nie**, **nał**, **jednotł.**, **Wsiakać** *sikając wpuścić w co; wstrzyknąć, wszprycować*. Lek., p. **Nastrzykać**.
Wsiąknięcie, a, blm., czynność cz. **Wsiąknąć**.
 × **Wsiłenie**, a, blm., czynność cz. **Wsiłić**.
 × **Wsiłić**, **i**, **il** *siłą wpuścić, przemocą wpuścić*. L.
Wsiń, y, lm. y p. **Wioszczyna**.
 [Wsił] p. **Wsiórko**: Ze wsim. Pe.
 [Wsiolski] p. **Wsiacki**.
 [Wsiowski] p. **Wsiacki**: Piorun!! we wsiowskie chaty!!.. Wysp.
 [Wsiowy] p. **Wsiacki**: Psy wsiowe. Pol. Porwiemy za sobą klasztor, proboszczów wsiowych, młodszys kler. Tet. Bydło wsiowe. Skądby nie widać wsiowych chat. Wysp. Ludzie wsiowi. Wysp. Gromada wsiowa. Wysp.
 [Wsiórko, Wzórko, Wciurko, Wsiol] *wszystko*.
 [Wsiórno] p. **Zawsze**.
Wsiówka, i, lm. i *kobieta z sąsiednich wsi, z okolic Zakopanego*.
 [W si rok] *w ten rok, co przyjdzie*: Na W. = na rok przyszły.
Wsioko, a, lm. a l. zgr. od **Wies**: Nie nie sprawowano dla niesposobności nikiemnego wsiaka. Błaz. 2. [W.] *wies*: Jechali przez W. Poleci gęś blisko wsiaka. 3. [W.] *miejsce, gdzie dawniej była wieś*.
 † **Wskakać**, a, al p. **Wskoczyć**. L.
 † **Wskakanie**, a, blm., czynność cz. **Wskakać**.

Wskakiwać, **uje**, **ywał** p. **Wskoczyć**.
Wskakiwanie, a, blm., czynność cz. **Wskakiwać**.
 † **Wskakować**, **uje**, **ował**, [Wskakować] p. **Wskoczyć**.
 † **Wskakowanie**, a, blm., czynność cz. **Wskakować**.
Wskarbić się, **i** ś., **il** ś. *zaskarbiwszy sobie wkrasć ś., wcisnąć ś.*: W. ś. w łaskę. Syrok.
Wskarwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wskarbić** ś.
Wskarmić, **i**, **il** *karmiąc podchowąć, wykarmić, wyhodować*: Oderwawszy od piersi własnych płód ten miły, sadza osob, by go tam wilgoci wskarmiły. L.
Wskarmienie, a, blm., czynność cz. **Wskarmić**.
 × **Wskasać**, **sze**, **sał**, **nied.** **Wskasywać** *zaskajując podedrzeć; podkasać, podgiąć, zakasać do góry, ugiąć, unieść*: Zanklem swą szatę wskasywała. Otw. Biega, wskasawszy szaty swoje nad golenie. Otw. W. ś. (o osobie) *podkasać ś., ugiąć ś., podgiąć ś., zakasać ś., unieść sukni na sobie; (o szacie) odgiąć ś., odchylić ś., podnieść ś. do góry*: Wskasany, podkasaniec, succinctus. Mącz. Wskasany do sromoty. Mur. *Colligere vestem*, zawiązać na sobie suknią a. ś. W. Mącz.
 × **Wskasanie**, a, blm., czynność cz. **Wskasać**.
 × **Wskasanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wskasać** ś.
 × **Wskasywać**, **uje**, **ywał** i × **W. ś. p.** **Wskasać**.
 × **Wskasywanie**, a, blm., czynność cz. **Wskasywać**.
 × **Wskasywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wskasywać** ś.
Wskaz, u, lm. y, × **Wskazanie** **i**, **skazanie**, *wskazówka, znak, zapowiedź, oznaka*: Pius tej ery ostatniej początkiem jest, jest wskazem, jest wyjawicielem na polu faktów. Krasin. Ach! ona była nadejścia jej wskazem, zorzą przezcucia w ciemnych nocny kole. Krasin. 2. *wyrażenie woli słowem, gestem, skinieniem; rozkaz, nakaz, zlecenie, zapowiedź*: Czekając wskazu hetmana swojego, dobyli prędko żelaza ostrego. Auszp. Mury na jego W. były rozwalone. Przyb. Pod jego ręką, w wszystkich wskazach szanowaną, mocne twierdze i mury niezłomne powstają. Przyb. Moeny Neptunie! wskazem berła swego od jednego bieguna aż do drugiego panujesz wszystkim wodom. Przyb. Gmin na W. tajny przez powietrze leci. Przyb. 3. × W., *wskazanie do kogo = asygnacja, polecenie piśmienne*: Dobra wskazami obciążać. Troc. Wskazy otrzymał sądowe. Troc (= nakazy). 4. × W. sądowy = *wyroek, orzeczenie, postanowienie, dekret*: Niestuszny W. sądu. Stl.
Wskazać, **że**, **zał**, [Skazać], **nied.** **Wskazywać**, [Wskazować, Skazować] **i**, kogo, co a. na kogo, na co = *ukazać; pokazać, skinąć na kogo, na co, wytknąć kogo, co*: Bądź naszym wodzem i sternikiem, wskaż drogę! Przyb. Zegar dobrze wskazuje godziny. Troc. W. na kogo ręką, palcem. Wskazują w miasto, jak podróżne słupy. Mick. Palec wskazujący = *pierwszy palec, licząc od wielkiego u ręki, indeks*. [Serdeczko choruje, do swej miłości wskazuje] (= *zwraca ś., ma ś., ciągnie, tęskni, wydiera ś., do niej, ogląda ś. za nią*). Przen.: Ja daję plany, ja wskazuję cele. Sł. wil. (= *zalecam, dyktuję, wyznaczam*). Przen.: *oznaczyć, wyrazić, wymienić, wspomnieć*: Wskazany na wekslu (= ten, któremu wystawca wekslu nakazuje zapłacić weksel). Okoliczności wskazane w memorjale. 2. × W.

kogo = skazać go, wydać nań wyrok, wyznaczyć mu sędownie, urzędowo karę: Za odkryciem spisku wskazano ich na pożarcie zwiercom. L. 3. † W. kazać przez kogo, kazać komu powiedzieć, oznajmić, dać komu mandat: W., mandare. Ps. flor. Gdy towarzystwo Arystypa do domujechał ś. brało, pytali go, coby do swych W. cheiał; a na to poselstwo wskazał: niechaj zynok swym... Kosz. Wasta i na królewskie rozkazanie, które był przez komorniki wskazał, przyjął wzgardził. Leop. Ptolomeusz pozdrowienie wskazuje i zdrowia życzy. Leop. Prawi mu wszystko, co Argenis do niego wskazała. Pot. Gdy go pozowią, nie stanie, ale wskaże do strony o jednanie. Górn. Wskazał urząd to do niego. Troc. Wskazała doń, aby do niej przyszedł, i podług żądania swego ślub z nią brał. Kochan. (= posłała; wezwała, zażądała go). 4. × W. wysygnować, przekazać, zapisać, scedować, przepisać na kogo: Sto kóp na majątność jego wskazano. Troc. Wskazał mi kupiec sto talarów na niego. Troc. × W. ś. czym = okazać ś., objawić ś.; wystąpić w jakim charakterze, pokazać ś.: Bóg wtedy okazuje ś. Bogiem.

Wskazanie, a l. btm., czynność cz. **Wskazać.** 2. × W., lm. a = a) p. **Wskaz:** Dobra wskazaniem obciążać. Troc. Mam W. i listy do niego. Troc. b) lek.: W. lekarskie (indicatio) = celowe i umotywowane zalecenie metody leczniczej lub środka lekarskiego w pewnych chorobach lub stanach chorobowych. W. przyczynowe (indicatio causalis). W. lecznicze (i. curativa s. morbi). W. proste a. bezwzględne (i. directa). W. zapobiegawcze (i. prophylactica). W. objawowe a. przypadowe (i. symptomatica). W. życiowe a. żywotne (i. vitalis). Wynajdowanie wskazań. Metoda wynajdowania wskazań lekarskich.

× **Wskazanie się, a** ś., btm., czynność cz. **Wskazać ś.**

× **Wskazny** przym. od **Wskaz, zasądzony, skazany:** Woląłyby być wskazanymi na karę dwudziestoczterogodzinnego postu, niż żeby kto miał postrzeć na ich toalecie polską książkę. Czart. A.

Wskaziciel, a, lm. e l. a. **Wskaznik, × Wskazownik, Wskazywacz ten, co wskazuje:** I będzie imię moje: dawne siły i W. drogi. Kon. W. pogody (przzyrząd fizyczny). W. pierwiastku (mat.) = znak pierwiastkowy. 2. anat. (index) palec wskazujący, drugi palec, licząc od palca wielkiego ureki, indeks. (Girt., Gut.). Palec wskazujący (Br.), × Palec skazujący (Kirch.), × Rożen, Index rożen alias salutaris. Mącz. Prostownik wskaziciela a. Prostownik palca wskazującego (indicator, musculus indicatorius) = mięsień prostujący palca wskazującego właściwy (musculus extensor indicis proprius).

[**Wskazować, uje, ował**] p. **Wskazać.**

[**Wskazowanie, a**, btm.] czynność cz. **Wskazować:** Takowe do mnie, przedniego senatora, wskazowania nie mogą być z trzeźwej głowy. Boh.

× **Wskazownik, a**, lm. i p. **Wskaziciel:** W. źródół historyczny do dziejów Małorosji. Rol. (= indeks, wykaz).

Wskazówka, i, lm. i l. p. **Skazówka:** W. godzina. Jak J. 2. a. **Wskazanie to, co nam pokazuje drogę postępowania, ukazuje rzecz jaką, służy do ukazania, punkt wytyczny, nauka:** Zostawił nadto wskazówkę dla przyszłych badaczy. Podawał mu rady i wskazówki. 3. apt.: × W. = apt. Sygnatura.

Wskazówkowy przym. od **Wskazówka:** Aparaty których używano zaraz po wprowadzeniu telegrafu elektrycznego, były wskazówkowe.

Wskazująca, ej, lm. e mat.: W. powierzchni algiebraicznej w danym punkcie = linja krzywa na powierzchni, określająca krzywiznę powierzchni w tym punkcie.

Wskazywacz, a, lm. e p. **Wskaziciel.**

Wskazywać, uje, ował i × **W. ś. p. Wskazać.** **Wskazywanie, a**, btm., czynność cz. **Wskazywać.**

Wskazywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wskazywać ś.**

Wskaznica, y, lm. e manometru a. **Tarcza manometru = tablica z podziałką na obwodzie zegara manometru.**

Wskazniczy przym. od **Wskaznik:** Hej, czemuż nie szukam wskazniczych betlejemskich gwiazd przyszłości wśród zapyłonych kart przastarych kronik i proroczych opowieści. Wrocz.

Wskaznik, a, lm. i p. **Wskaziciel:** Czyż same sumienie nie jest panu najlepszym wskaznikiem? Wls. (= wskazówka). 2. antr. (index) liczba oznaczająca pewien wymiar w odsetnych innego wymiaru, wziętego do porównania, np.: W. szerokości czaszki = szerokość w odsetnych jej długości: W. głowi a. głowny. W. wysoki, średni a. mierny, niski. W. czaszkowy. Karł. 3. chem.: W. a. indykator (indicator) (w rozbiórach plynami mianowanemi) = odczynnik wskazujący wynik odczynu chemicznego (zwykle przez zmianę zabarwienia), np. lakmus, fenolftaleina, nadmanganian potasu i t. d. 4. min.: W. krystalograficzny = jedna z liter używanych przy znakowaniu celem opisanania kryształu.

Wskędzierzawić, i, il, Wskędzierzyć kędzierzawiąc nastroszyć, podnieść do góry.

Wskędzierzawienie, a, btm., czynność cz. **Wskędzierzawić.**

Wskędzierzenie, a, btm., czynność cz. **Wskędzierzyć.**

Wskędzierzyć, y, ył p. **Wskędzierzawić. L.**

† **Wskidać, a**, ał p. 2. **Wskinać.**

† **Wskidanie, a**, btm., czynność cz. **Wskidać.**

1. † **Wskinać, nie, nął, nied.** † **Wskiwad** kwi-nawszy wskazać; **skinać:** Oczyma na mię wskiwają, **annunt.** Wr.

2. † **Wskinać, nie, nął, nied.** † **Wskidać** wyrzucić w górę, podrzucić. L.

1. † **Wskinienie, a** l. btm., czynność cz. 1. † **Wskinać.** 2. lm. a znak dany wskinieniem, gest kwi-nającego: Na jedno prawie Pańskie W. na posłuszeństwo ś. Jemu i na wolę podali. Żarn.

2. † **Wskinienie, a**, btm., czynność cz. 2. † **Wskinać.**

× **Wskipieć, i, ał** l. wrząc wzduć ś. w górę, wzburzyć ś. 2. **zakipieć, począć kipieć, zagrzad** ś. nieco.

× **Wskipienie, a**, btm., czynność cz. **Wskipieć.**

Wskisac, a, ał p. **Wskisnąć.**

Wskisanie, a, btm., czynność cz. **Wskisac.**

× **Wskisieć, eje, ał** p. **Wskisnąć:** W kadź kładź cegłę rozpaloną, aby wino wskisiało tak zagrzane. Trzye.

Wskisienie, a, btm., czynność cz. **Wskisieć.**

× **Wskisnąć, nie, nął.** × **Wskisieć** kiswać pójść w górę; fermentując wzburzyć ś.

× **Wskisnięcie, a**, btm., czynność cz. **Wskisnąć.**

† **Wskiwad, a**, ał p. 1. **Wskinać.**

† **Wskiwanie, a**, btm., czynność cz. **Wskiwad.**

† **Wskłonić się, i** ś., il ś. uklonić ś., pokłonić ś.: W. ś., erigi. Ps. flor.

† Wskłonienie się, a ś., blm., czynność cz. Wsklonić ś.

† Wskłoś, † W skłoś p. Wskrós: Zagrzane przez tarcie po ciele płatami wzdłuż, poprzecz, W. Orzech.

Wskłócenie, a, blm., czynność cz. Wskłócić.

Wskłócić, i, † kłóćąc wzbic; wzburzyć: Pod słońcami drży ziemia, wskłócone prochy od ludzi i koni wszystkie jako pożarem zasłonią Wołochy. Tw.

[Wsko wszystkimy] wszystkie wszystkości.

Wskoczenie, a, blm., czynność cz. Wskoczyć.

Wskoczyć, y, ył, posp. Wskoknąć, nied. Wskakiwać, [Wskokać], † Wskakować, † Wskakać i. skokiem upaść, rzucić ś. w co, do czego: W studnię wskakować. Jabł. Dwie żaby, gdy nadeszły studnią głęboką, jedna do drugiej rzekła: wskoczwa do tej wody. Jabł. Wskakuje po szyję w bezdenną głębinę, pleszcze ś., na przemiany przebiera nogami. Tot. Moeno ś. bronili, aż nakoniec sami wskakowali w ogień. Leon. Dla sławy na śmierć ciała swe wydawali, na działa nabiegali, przez wojska ś. przebijali, na mury i w ognie wskakowali. Rej. Wskocz do izby. Troc. Główka członkowa, z solniczki wybita, nazad w nią za popehnięciem wskoczyła. Perz. (= upadła, zapadła, wleciała). Zakręć kluczem, a rygiel wskoczy. Powstała nawałność wiatru wielka, gdzie też wały wskakowały w łódź. Sekl. W ogieńby za nią wskoczył (= przepada za nią, dały ś. za nią powiesić i t. p.). Przen.: Bardzo to jest srogą dziś na wszystkich wędka upornie w rzezc wskakować bez rozumu zprędką. Rej. (= wtrącać ś., wdzierać ś., wrywać ś.). 2. dostać ś. skokiem na co, na wierzch czego: Wskoczył na ławę, na stół. Troc. W na koń. Troc. Wskoczył na mury. Na karki wrogom wskoczmy niespodzianie = wypadniemy, spadniemy, wsładziemy. 3. w górę, do góry = podskoczyć, wyskoczyć: Wskoczył od radości. Troc. Przen.: Cena wskoczyła. Troc. (= podskoczyła, podniosła ś., poszła w górę). Nazwawszy ich dziwnomi przezwiski, wskoczyli i puścili ś. słowy potwarzy pełnemi na nie. Żarn. (= zerwali ś. na równe nogi, porwali ś. z miejsc).

Wskok, W skok przys. i. skokiem, skacząc, w podskokach, w cwał, cwałem, lotem: W., ledwie ś. tykając ziemi, postępuje. Bardz. 2. a. † Co wskok, † Wskoki w lot, w te pędy, duchem, natychmiast, piorunem, w ten moment, spieszenie, bezzwłocznie, żywo, co żywo, co ichu, w tej chwili, zaraz, na jednej nodze, jak z bicza trzasł: Na nie ś. nie zda, że kto w skok bieży, gdy nie wyjedzie, kiedy należy. Jak. W. Mądra to rada W. odbieżeć tego, co skutku nigdy wziąć nie może swego. Lubom. Uwaga zdaje ś. być barbarzyńcom rzecz niewolnicza, królewska zaś wszystko W. odprawować. Kłok. Jeden drugiego wzajem napomina, aby robotę W. odprawowali. P. Koch. Do Biskalji służyć swego w skok wysyła. P. Koch. Zdejmują u stołu półmiski W. jedne po drugich, że w krótkim bardzo czasie wydadzą siedemdziesiąt noszenia. Kłok. (Jedli) żeby ś. w pole co W. brali: dwa kroć brać z misy, raz połączkę kazano. Auszp. Wyrwawszy ś. niedziczek z tamtych miejsce strasliwych, co W. do Rzymu, do ludzi chętnych. Paszk. Uciekajcie co W. B. B. Obawiając ś. zajęcia jakiego między żołnierzami, W. kazał ś. wywieźć, coby to było. Wys. Henryk, W. wojsko spisawszy, przeciw Władysławowi wyciąga. Błaż. Rzpłta potrzebuje przy

boku swym ustawicznie doktorów, którzyby, gdy choroba jaka na nią przyjdzie, mogli W. radzić o zdrowiu jej, nie dopiero szukać doktorów, gdy ś. do śmierci przybliża. Górn. Przygotowanej twojej mowie W. zabiegam. Nar. (statim. L.). W., krzyknął Podkomorzy, okulbaczyć siwą, dobiec wewół do mojego dworu! Mick. 3. przen. pobieżnie, lekko, piąte przez dziesiąte, byle zbyć, od ręki, per dominum przstrum, po Jębkach: Nie wadziłoby nie tak W. te sławne historje odprawować. Górn.

[Wskokać, a, ał] p. Wskoczyć.

[Wskokanie, a, blm.] czynność cz. Wskokać.

† Wskoki p. Wskok. Pot.

† Wskonać, a, ał? Bolesław poraził Jaéwingi, iż potem nie mogli W., i przypędził ich na krzest święty. Biel. M. (może: Wskórać. L.).

† Wskonanie, a, blm., czynność cz. Wskonać. Wskopać, pie, pał, nied. Wskopywać, † Wskopawać wzyryć; kopiąc nastroszyć, wzruszyć, spulchnić, nied. gracować: Nie wskopana ziemia, nie ruszona, nie kopana. L. Wskopywam zasianą rolę i weszłe zboże około drzew, grauję. Kn. W. ziemię, zasianą rolę, weszłe zboże. Troc.

Wskopanie, a, blm., czynność cz. Wskopać.

† Wskopawać, a, ał p. Wskopać.

† Wskopawanie, a, blm., czynność cz. Wskopawać: Ziemia pod wino ma być wzruszona

częstym przeoraniem albo wskopawaniem. Troc.

† Wskopec przys., p. Wspak. Troc. Pies żeby W. ani szukał, ani gonił. Ostror. (= pod trop, w stronę przeciwną tej, w którą zwierz poszedł).

† Wskopeczny przym. od Wskopec: W. pies, co wspak a. szuka zająca a. goni; pies taki albo głupi, a. zły na euch. Ostror.

Wskopywać, uje, ywał p. Wskopać.

Wskopywanie, a, blm., czynność cz. Wskopywać: W., gracowanie, rycie. Kn.

[Wskorsać, a, ał] zachęcić do powstania, wpedzić. Gwar. [W. ś.] powstać. Gwar.

[Wskorsanie, a, blm.] czynność cz. Wskorsać.

[Wskorsanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wskorsać ś.

× Wskos, † Wskos, [Wskos] przys. skośnie, na ukos, na skos, ukośnie, w bok od linii prostej, krzywo, pochyło: Dziury te nie mają być wprost wiercone, ale W. na górze wewnątrz. Torz.

† Wskos, [Wskos] p. Wskos: Szeroką krzywizną na W. oddzielony. Otw. [Spojrzo tam na cie wszyscy W.].

× Wskosnie przys. od Wskosny, ukośnie. L.

× Wskosny przym. od Wskos, ukośny, skośny, pochyły: Przy ścienie zostawić dziurę wskosną. Torz.

Wskórać, a, ał, † Wskurać, [Skórać, Skurać, Skorać, Zeskórać] i. pokórać, osiągnąć, zrobić, poradzić, dokazać, dopiąć, wygrać, dobić ś. zyskać, odnieść w zysku, osiągnąć cel, skutek: Piotr bez Pana nie mógł usilną pracą swą W., próżno robił, darmo ś. pracował. Żarn. Wiele królów przez białołowy wskórało. Górn. Trudno tam innym czym W., jedno enotą a dzielnością. Górn. Dalej nie wskurają, bo głupstwo ich będzie ludziom wiadome. Wuj. Kto bez Boga chce W., sadzi ś. na ledzie. Szymon. Dotąd ś. wiele trudów ucierpiał, ale na sławie małośny wskórali. P. Koch. Nałamią ś. mędykowie i fizycy głowy, a nie nie wskórają. Falib. Cierpliwością długim czasem więcej wskórasz, niż hałasem. Jak. W. Dobrocią więcej wskórasz, niż grozą. Żegl. I to wskórał, iż zleciał i potłukł ś. srodze. Krasz. Spróbujmy, może wskuramy. L. (= może ś. uda).

Nie zawždy W. można z sługami przez fuki lub pięści. L. W miłości swojej wskórał. Troc. (= *miał powołanie*). Cóżem u was przez ten czas wskórał i wykołatał? Wor. Nie wskórasz z nim. Troc. (= *nic nie zrobisz, nie poradzisz, nie dojdiesz radu*). Nie wskóra jeden przeciw wielom. Prz. Cóż na tym wskórasz? (= *co będziesz miał z tego, co ci ś. zawiąże, co ci przyjdzie z tego?*). 2. zarobić, pokrzepić ś., dorobić ś., poruść w pierze, wygrać, wyjść dobrze: Doma strojny, na wojnie hojny, u dworu myśliwy, w karczmie zwadliwy nie wskóra. Rys. Wskórał jak Zabłocki na mydle. Prz. 3. † W. przyjąć do się, do siebie, wzmóc ś., rozwinąć ś., rozrość ś., zmęźnić; odżyć, podnieść głowę, podnieść ś., wzniesić ś., odzyskać rozkwit, podźwignąć ś., poprawić ś., odgryźć ś., wylizać ś.: Z jednej kostki nigdy nie wzrosćie palma, a wyrosćie li, tedy nie wskóra, ale zaginie. Trzye. Henryk, z wzięcia okrutnego wypuszczony, już nie mógł więcej W., lecz znie-nagła zawsze truchlejąc, wychorzał skawęczał. Błaż. Potym, gdy zaś k sobie przyszedł, wskórał, aczkolwiek tak był skarany, przędę jednak tego nie litował. Leop. Ostatek Jadźwingów Leszek Czarny wyniszczył, iż już W. na potym nie mogli. Stryjk. Miasto Kruszwiec Władysław Herman kazał zburzyć, tak iż do tego czasu nie mogło W. Biel. M. Niecnotliwe łakomstwo wszystko pokaziło, tak iż po dzisiejszy dzień ztrudna kościół Boży W. może. Żarn. 4. [W.] zjednać sobie pomoc.

Wskóranie, a, btm. 1. czynność] cz. **Wskórać**: Car tatarski Kijów spalił, który od tego czasu wskórania nie ma. Biel. M. Chory pan już nie ma wskórania. Opal. (nie ma nadziei wyzdrowienia. L.). [Jak odjedzie, i tak sama wej ostanie, to nie mam wskórania. Bliż. Już nie miał żadnego wskórania (= *był beznadziejny*)]. 2. [W.] pomyślność, powołanie, szczęście: [Boda]jty wskórania nie posiad. Żadnego wskórania z nim nie weźmie]. Wyszyła, ale „nie miała wskórania“, jak opowiadała Marjanna. Kon.

[**Wskózenie**, a, btm.] czynność cz. **Wskóżyć**.

[**Wskóżyć**, y, y] odnieść skutek.

Wskróś, Na wskróś I. (= a) a. [Naskróś, Naskróś, Skróś], †Wskróś przys. na wyłot, durch, durchem durch, na przestrzał, na drugą stronę: Przesztrzelił deskę na W. Rurka W. (na W.). otwarta, przewierciana. Troc. Na W. (na skroś) ten grzebień nie przejmuje. Troc. W. przeniknienie, przejrzente. Troc. Te słowa W. me serce zmieszane przebiły. Jabł. (= *do głębi, do żywego*), Serce moje taką dobrocią waepana W. jest przejęte. L. Poznałem po jego pytaniu, iż mię chciał W. przeniknąć. Kras. Urząd sekretarza poselskiego podawał Rynotowi sposób przeniknienia W. manjery tureckiej. Kłok. (= *gruntownie, dokładnie*). Z tych więc powodów, umysł W. przenikających, nie trzeba, mości królu, mieć łagodne serce, Kras. (= *przekonywających*). Przen.: *od deski do deski, od początku do końca, od a do z*: Tę książkę bez wszelkiej odwłoki W. przeczytałem. Pilch. Klasyków tyle razy różnemi sposoby W. przechodzą, że prawie nieumyślnie ucząc ś., na pamięć już ich umieją. L. b) a. †Wskróś pod włos, aż do skóry: Na W., *contra pilum se lambentes boves*. Kn. c) [W.] *ciągle, stale, wciąż*. 2. przyi. [W.] przez: W. spaleniska, pomiędzy iskrzyce bomb pękających. Kon. [W. kogo, W. co] = z powodu czyjego, przez kogo, przez co: W. Marysi dwok zostało zabityk.

Wskruszać, a, al p. **Wskruszyć**.

Wskruszanie, a, btm., czynność cz. **Wskruszać**.

Wskruszenie, a, btm., czynność cz. **Wskruszyć**.

Wskruszyć, y, y], nied. **Wskruszać** *zająć skruszą, wzruszyć*: Pieśni te miały budować i wskruszać ludzi. Brk.

[**Wskrycie**]?: Nie mówią (w)skrycie, wszak im miłe życie.

Wskrzepić, i, H *krzepić podnieść; wzmocnić*. L. Umieściłem głowę jej nieco niżej i wskrzepiłem zwykłymi środkami.

Wskrzepienie, a, btm., czynność cz. **Wskrzepić**.

Wskrzesać, sze, sał I. a. × **Wskrzesić**, nied.

Wskrzesywać, † **Wskrzesać** *dobyc ognia z krzesiwa, wzniesić*: Gdyby iskierkę W. z tej twardości miały, i twardeby ś. krzesiwa padały. Lubom. 2. p. **Wskrzesać**.

Wskzesanie, a, btm., czynność cz. **Wskrzesać**.

Wskrzesciciel, a, lm. e, × **Wskrzesa**, × **Wskrzesa** *ten, co wskrzesa a. wskrzesił*: Zmarłych W., apostoł święty. L. Uważał naród sejm konstytucyjny jak epokę odrodzenia ś., a na prawodawców swoich, jak na twórców nowej istności Polski, jak na wskrzescicieli jej niepodległości, rządu i znaczenia w Europie poglądał. Ust.

Wskrzescielka, i, lm. i forma ż. od **Wskrzesciciel**.

Wskrzesić, i, il, † **Wskrzysić**, [Skrzysić], nied.

Wskrzesać, [Skrzysać] *umarłego = powrócić mu życie, przywrócić go do życia, ożywić napowróć*: W. umarłego. Troc. Chrystus wszechmoeny mógł męki wycierpieć, a potym sam ś. zasię W. a zmartwychwstać. Gil. Ludzie z grobów na sąd wskrzeseńi będą. Bud. Rzekła czarownica Saulowi: kogo mam W. tobie? Bud. (*kogo z duchów wezwać? L., kogo z duchów wywołać?*). Przen.: *wznówić, odnowić, przywrócić*: Pierzcha wtył Rusin; popierają Polacy; usiłował wojnę W. książę ruski, ale gdy nie nie sprawił, uciekać i sam musiał. Błaż. W. dawny zwyczaj, dawne prawo. Wskrzesił zagubioną regułę. Troc. Chwalebna wzgardzone od wielu mowy polskiej W. wdzięki. Troc. (= *odświeżyć*). Warszawa, jako stolica wskrzeszzonego Królestwa. Gom. Przen.: Błądzą, gdy mając życie tylko Rosejusza bronią, rzeczy nie należące wskrzeszam. Siem. J. (= *odświeżam, przywodzę na pamięć, przypominam, uprzytomniam, nanowo poruszam*). Umarłe słowa wskrzesać. Troc. 2. × W., p. **Wskrzesać**: Wskrzesała nowe miasta. Bardz. (= *powołała do życia, założyła*).

× **Wskrzesimalny** *wskrzyszający, mogący wskrzesić, ożywczy*: Wskrzesimalna siła. Słow.

Wskrzesać, nie, nął, [Wskrzysnąć ś.], nied.

Wskrzesać *powrócić do życia, powstać z grobu, ożyć, zmartwychwstać, z martwych powstać*: Kiedy ich matka z grobu wskrzesia, oni wołają: za wcześnie! Uj. Nie wskrzesia, co ś. już w proch rozsypało. Reym. Przen.: *odżyć*: Oh! gdyby nieco grosza ku potrzebie, znówby woźnica wskrzesał na szlachcica. Śl. wil. Zda mu ś., że odmłodniał, że wskrzesał na sile. Syrok. Człowiek świtem ze snu wskrzesia. Syrok. (= *ocknie ś.*)

† **Wskrzesaować**, uje, ował p. **Wskrzesać**.

† **Wskrzesaowanie**, a, btm., czynność cz. **Wskrzesaować**.

Wskrzesywać, uje, ywał p. **Wskrzesać**.

Wskrzesywanie, a, btm., czynność cz. **Wskrzesywać**.

Wskrzesać, a, al p. **Wskrzesić**.

Wskrzeszanie, a, btm., czynność cz. **Wskrzesać**.

× Wskrzeszca, y, lm. y p. Wskrzesiciel. L.
Wskrzeszenie, a, bhm., × Wskrzesza czynność
cz. Wskrzesić: W. córki Jaira. W. Piotrowina.

Wskrzeszny, Wskrzesny *tyczący s. wskrzeszenia, ożywczy*: I będzie najlepszym dowodem ciała zmartwychwstania, fenomenem wskrzesznym. Słow.

× Wskrzesza, y, bhm., p. Wskrzeszenie: Zaufaj Bogu, trzymaj z narodem: a jako przeżyłeś wszystkie nieszczęścia ojczyzny, tak jeszcze dożyjesz jej wskrzeszy i sławy. Wor. (= *odrodzenia*).

× Wskrzesca, y, lm. y p. Wskrzesiciel: Niezbadana fortuna w Wespazjanie starożytnej dostojności wskrzeszę gotowała. Nar. Dzingiskan, nowego w Azji samowładztwa W. Nar. W. światła narodowego. Wor. Ojczyzna... was jako wskrzesców życia i sławy... do serca swego przytuli. Wor.

Wskrzesnie przys. od Wskrzesny: Słońce budzi s. W. do nowego życia. Zag.

× Wskrzesnienie, a, bhm., p. Wskrzesnięcie.

× Wskrzesnięcia, a, bhm., Wskrzesnienie czynność cz. Wskrzesnąć.

† Wskrzyczeć, y, ał p. Wskrzyknać: Rzekł Jozue ku wszemu Izraelowi: Wskrzyczcie, bo jest Pan poddał nam miasto. B. Sz.

† Wskrzyczenie, a, bhm., czynność cz. Wskrzyczyć.

× Wskrzykać, a, ał p. Wskrzyknać: Huka, wskrzyka. St. wil.

× Wskrzykanie, a, bhm., czynność cz. Wskrzykać.

× Wskrzyknać, nie, nał, † Wskrzyczeć częstot.
Wskrzykać *wzniesić okrzyk, wykrzyknać, zakrzyczyć*. St. wil.

× Wskrzyknięcie, a, bhm., czynność cz. Wskrzyknać.

× Wskrzynić, i, il *złożyć, zamknąć jak w skrzydni*: Chociażem ducha w ciało moje wskrzyński. Słow.

× Wskrzynienie, a, bhm., czynność cz. Wskrzynić.

† Wskrzysić, i, il p. Wskrzęsić. Pot.

Wskrzysnąć się, nie s., nał s. p. Wskrzęsnąć: Zakłębem wskrzysną s. kości, prochy ruszą... Wysp.

† Wskrzyszenie, a, bhm., czynność cz. Wskrzyścić.

Wskrzysnięcie się, a s., bhm., czynność cz. Wskrzysnąć.

× Wskupić, i, il *kupą w górę wynieść, wzniesić; spiętrzyć* L.

× Wskupienie, a, bhm., czynność cz. Wskupić.

× Wskurać, a, ał p. Wskórać.

× Wskuranie, a, bhm., czynność cz. Wskurać.

× Wskurzenie, a, bhm., czynność cz. Wskurzyć.

× Wskurzyć, y, yl *wzbić kurzawą*: Cudny Julius zwierz gonił, zaraz psy podburzy jędza, a ślad znajomy pod ich nozdrze wskurzy. Koch. J.
Wskutek, † Wskutku *skutkiem, na skutek, z powodu*: Ustąpił W. nacisku opinji (= *ulegając naciskowi opinji*).

! Wskutku przys., p. Wskutek: W. może tego pierwiastku satyrycznego komedja najczęściej ma za przedmiot teraźniejszość. Tarn.

× Wsława, y, bhm. *wsławianie, wsławienie, wsławianie s., wsławienie s.*: Nagródź łaskawie lice moje do tej wsławy prace. L.

Wsławiać, a, ał i W. s. p. Wsławić.

Wsławianie, a, bhm., czynność cz. Wsławiać.
Wsławianie się, a s., bhm., czynność cz. Wsławiać s.

Wsławiciel, a, lm. e *ten, co wsławia a. wsławił*: Nowych filozofów z ujmą dawnych wsławiciele L.
Wsławicielka, i, lm. i *forma ž. od Wsławiciele*.

Wsławić, i, il, nied. *Wsławiać* 1. *okryć sławą, uczynić sławnym, słynnym, uniemożliwić, rozślabić*: Autor ten wsławił język i nauki łacińskie. Warg. Wsławiłeś wiecznie ziemię, w której leżysz łonie. Dm. Wsławił orzęmem młodociane lata. Mick. W. swe życie. 2. † W. *wyślawić, uwielbić, wynieść pod niebiosa, wychwalić*: Ojezo, wsław syna twego, aby cię syn twój wsławił. Hiszpan wsławia swoje urodzaje. Stryjk. (= *chwalić s., chelpi s. niemi*). W. s. l. *nabyć sławy, stać s. sławnym, słynnym, zrobić sobie imię, dać s. poznać, zasłynąć, pozyskać sławę, okryć s. sławą, uniemożliwić s., odznaczyć s. czym*: Herostrat, cheąc s. W., spalił kościół. W. s. *zwycięstwy*. Wsławił s. swojemi naukami. Troc. 2. † W. *rozgłosić s., stać s. głośnym, dać s. słyszeć, (o wieści, nowinie i t. p.) rozejść s., gruchnąć, rozpowszechnić s.*: Wsławiło s. to było, że Krzyżacy pokoju pragnęli. Błaż.

Wsławienie, a, bhm., czynność cz. Wsławić.

Wsławienie się, a s., bhm., czynność cz. Wsławiać s.: Miał Herostrat żądę niezmierną wsławienia s. i kościół spalił. L.

Wsłowić, i, il *zakląć w słowo, wcielić w słowa*: Czy zdołam kiedy jeszcze wcielić w kształt myśli i uczucia, W. upragnienia i miłość? Krasif.

Wslowienie, a, bhm., czynność cz. Wsłowić.

Wsluchać się, a s., ał s., nied. *Wsluchiwać s.* 1. *wgłębić s. w rzecz słuchaną; słuchając wniknąć w co, nied. przysłuchiwać s., nasłuchiwać, nastawiać ucha, tężyć słuch; zasłuchiwać s.*: Przybrał postać człowieka z wyteżeniem wsluchanego w ciszę. Orzesz. 2. × W. s. *stać s. osłuchanym, zwykłym dla ucha, spowszednić dlań*.

Wsluchanie się, a s., bhm., czynność cz. Wsluchać s.: *Quidditates, enditates*, z samego tylko wsluchania s., w przyrości swej niezmiernie uszom zostały: Fred. M. S.

Wsluchiwać się, uje s., iwał s. p. Wsluchać s.
Wsluchiwanie się, a s., bhm., czynność cz. Wsluchiwać s.

Wslupić się, i s., il s. *wbić s. jak słup, utkwąć, więznąć nieruchomo*: Wzrok cały wslupić s. w tęczę. Słow.

Wslupienie się, a s., bhm., czynność cz. Wslupić s.

Wsmarować, łuje, ował, nied. *Wsmarowywać smarując wprowadzić; wtrzeć* L.

Wsmarowanie, a, bhm., czynność cz. Wsmarować.

Wsmarowywać, uje, ywał p. Wsmarować.
Wsmarowywanie, a, bhm., czynność cz. Wsmarowywać.

Wsmętniony który s. *wciągnął w co smętnego, który s. przejął s. czym smutnym*: Do sere wsmętnionych w cierpienia czyścowe. Krasif.

Wsnucie, a, bhm., czynność cz. Wsnuć.

Wsnuć, uje, ul, nied. *Wenuwać smując wciągnąć, wprowadzić*: Ów korowód, co zda się wsnutym w to, co sam osnuwa, bladł. Poręb.

Wsnuwać, a, ał p. Wsnuć.

Wsnuwanie, a, bhm., czynność cz. Wsnuwać.

† Wsobiać się, a s., ał s. p. Wsobić s.

† Wsobianie się, a s., bhm., czynność cz. Wsobiać s.

† **Wsobić się**, i ś., II ś., nied. † **Wsobiać** ś. I. *wkładać ś. w kogo, wedrzeć ś., wgnęcić ś., włudzić ś., wcisnąć ś., wkraćć ś., wstrubować ś., zakraćć ś.*: *Irreperere*, wsobiać, włudzać ś., wgnęcić. *Mącz. Insinuo*, wsobiam, włudzam, wdzieram, przylizuję; wkradam ś. w kogo. *Mącz. Subintro*, potajemnie wchodzę, wsobiam ś. znienacka. *Mącz. Przen.*: Znienacka ś. wsobia między ludzi chytróść. *Mącz. 2. zagospodarować ś., rozgospodarować ś., jak u siebie, wtorzenieć ś., zagnieździć ś., zasiedzieć ś., ugruntować ś. gdzie*: Krzyżacy, żeby ś. w Kujawy tym lepiej wsobili, jeli sobie tam, jako doma, gospodarować i Brzeście stare przenieśli na miejsce ochronniejsze Biel. M. Wpojony, wsobiony, zastarały obyczaj. *Mącz.* (= *przyjęty ogólnie, utarty*).

† **Wsohienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wsohic** ś.

× **Wsohnie** przys. od **Wsohny**; **Imanentnie**.

× **Wsohny** fil. p. **Imanentny**: Miłość wsohna przerodziła ś. w miłość odsiebną. Ole.

Wsolnie, a, blm., czynność cz. **Wsolić**.

Wsolić, i, II I. × *W. włożyć w sól, nasolić*: O wieprzach już porąbanych i wsolonych. *Sz. 2. a.* [**Wsolnić**] *przen. wrzepić, wyspać, wlepić, wylizywać, przyłożyć*: W. komu 5 batów. W. zły stopień uczniowi (= *wpisac nieublaganie, energicznie*).

[**Wsolnić**, i, II] p. **Wsolić**.

[**Wsolnienie**, a, blm.] czynność cz. **Wsolnić**.

× **Wsowit** przys. p. **Sowit**.

[**Wspacki**] p. **Wspak**: W. konie kuł.

† **Wspaczać**, a, ał i † **W. ś. p. Wspaczyć**.

† **Wspaczanie**, a, blm., czynność cz. **Wspaczać**.

† **Wspaczenie**, a, blm., czynność cz. **Wspaczyć**.

† **Wspaczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wspaczyć** ś.

† **Wspacznać**, nie, *nał pójść wspak, cofnąć ś., ustąpić, odsadzić ś.*; *stać ś. wspanczym*: Wnet Niemcy wspanczegli, a już na nasze nie chcieli nacierać śmiele. *Pap.* (= *ustąpili*).

† **Wspacznicza**, y, Im e *ruch wspak, w tył, pójście wspak, cofnięcie ś., ustąpienie, usunięcie ś. wstecz*: Jordan ledwie zoczył arkę Pańską, ledwie omoczył stopy kapłańskie, wstecz uderzył i wspancznicę uczynił cudowną. Birk.

Wspancznie przys. od **Wspanczny**, *wspak, na wspan*: Kiedy lud do dobroci rządzących przywyknął, bryka, mościwy królu, względ W. obrócić, zły, gdy kontent, powolny, kiedy ś. zasmuci. Kras.

× **Wspanczność**, i, blm., rz. od **Wspanczny**.

× **Wspanczny** przym. od **Wspak** I. *wspak, nazad skierowany, idący, wsteczny*: Czas wszystek upływa na zmianach i wspancznych coraz zwrotach. *Pileh. 2.* *przen. przeciwny, opaczny, sprzeciwny, sprzeciwny, przekorny, niepomyślny; niestosowny, niezgodny*: Wspanczna fortuna. *Pot.* Jeśli padnie kostka wspanczna... *Chr.* Ze cię wespół wrzasków tak rozlicznych i wspancznych rozum nie odbiega! *Pileh.*

† **Wspaczyć**, y, ył, nied. **Wspaczać** I. *wspak obrócić, cofnąć, uczynić wspancznym, † wstecz ać*. *Mrow.* Jako arka Pańska za czasów Jozuego wspanczyła wody Jordanowe, to nie biegły wody na one wsparte i podniesione, Birk. Wody arka Pańska wspanczyła Jordanowe i rozkazała tak długo czekać, ażby najmniejszy człowiek z Izraela sucho przeszedł. Birk. (wstrzymywała. L.). Wiatr przeciwny broń twoją wspancza a unosi, a nieprzyjacielskiej dopomaga. *Kosz. 2. przen. robić*

na przekór, sprzeciwiać ś., prześladować: Jeśli kogo zła fortuna wspanczy, niech ma wojska miliony, to zginiony. *Pot.* † **W. ś. cofnąć ś., usunąć ś., odwrócić ś.**: *Wspanczać* ś. od grzechów. *Kwiat.*

Wspak, **Na wspan**, † **Spak**, † **Wspakiem**, [Spacznie, **Naspak**, **Wspacki**] przys. I. a. † **Wskopec nazad, w tył, w stronę przeciwną właściwej, wstecz, naodwrot, opak, opacznie, naopak**: Na W. iść. *Troc.* Rak W. idzie. *Troc.* Napominała raka jego matka, aby przed ś. laź, a nie W. Jabł. *Kalikst II, Grzegorz VIII* pojmawszy, na wielbłądzie W. go posadziwszy, twarzą do ogona, do Rzymu w tryumfie na śmiech wiódł. *Zigr.* Morze Pana widziało i uciekło, *Jordan ś. na W. obrócił.* *Leop.* Nie idziemy tam, gdzie duch Boży prowadzi, ale W. ś. i w tył obracamy. *Skar.* Chciałeś być sławnym, a wszystkie śródki do tego brał ci na W., a obróciłeś ś. tyłem do sławy, a twarzą do wstydu i wiecznej hańby. *Niem.* Twarda tobie jest rzecz przeciwko niepodobieństwu W. ś. obracać. *Rej.* Mówi Pismo, iżby ś. podobnie niebu i ziemi W. obrócić, niżliby ś. kiedy miało W. obrócić najmniejsze słowo Pańskie. *Rej.* *Pisac* W. (= *od prawej ręki*). *2. na drugą stronę, do góry nogami, odwrócić, całkiem przeciwnie, na lewą stronę, na wywrót*: Jedną tylko stronę bacysz: przewróć kartę na W., snadź lepiej obaczysz. *Rej.* Zdać ś. za pociechę noc całą skakać, ale przewróciwszy kartę na W., gdy ta pociecha zleże, pewnie smutek urodzi. *Rej.* (= *zważywszy drugą stronę, z drugiej strony*). Ze dnia noc czynią i we wszystkim W. chodzą. *Pileh.* Można gniew ukryć i W. przeciw przyrodzeniu jego w łagodnie przybrać słowa. *Pileh.* (= *wręcz*). Tak monarchje, państwa W. ś. odmieniają, niewolnicy nad pany swemi zwierchność mają. *Stryk.* W., na W. leżeć, upaść. *Troc.* (= *na wznak*). *3. naprzekór, wbrew, na złość, posp. sztorcem*: Jeśli ś. twoj woli W. stawil, nie karz go zaraz: onby ś. poprawil. *Karp.* (= *na poprzek*). *Djogenes* cynik wszystko W. ludzimi robił. *Karp.* Twarda tobie jest rzecz przeciwko niepodobieństwu W. ś. obracać. *Rej.* (= *stawić czoło niepodobieństwu*). *4. uniwiecz, na nice*: Niech idą W. ich rady, niech ś. jawnie wstydzą, którzy nieszczęście me jawnie widzą. *Kochan.* (= *niech spelną na niczym, niech ś. rozproszą, pokrzyżują*). Co ś. zbudowało, ledwo W. nie wyszło. *Piel.* Cokolwiek *Anselm* na arcybiskupstwie postanowił i rozrządził, to wszystko król zepsował i W. powyracał. *Skar.* Udawszysz ś. za mizernym wziętkiem, W. wywróciłi sprawiedliwość. *Koch. Wł.*

† **Wspakiem** p. **Wspak**. L.

× **Wspamiętać**, a, ał, nied. **Wspamiętywać**.

† **Spamiętywać** I. *przyppomnieć, wspomnieć; obudzić, odnowić, odświeżyć w pamięci, przywieść sobie na pamięć, rozważyć, uprzytomnić sobie w pamięci*: *Wspamiętywam* co, wspominać co sobie, pamiętam co. *Kn.* W. sobie co, przypominać sobie co. *Troc.* By wzdę ku jasnej *Idzie* ś. udała, snadźby, po górach patrząc, wspaniętała, jako ojczysty *Peneus* daleki. *Obyczaj* igrzów jest w mówieniu pokaśliwać, bo mówiąc wspaniętują sobie, coby daley mówić. *L. 2.* na co = *zważyć, uwzględnić, wziąć na uwagę, mieć na widoku, wejrzeć*: *Cheiej* W., Boże, na *Twe* zgromadzenie! *Pasz.* *Gdy* przytym wspaniętamy na, ono drugie przyjście *Chrystusowe*. *Wuj.* Po których *Faraon* wspanięta na twą służbę. *HJ.* *Bojąc* ś., by nie wspaniętał na krzywdę. *HJ.*

× **Wspamiętanie**, a, blm., czynność cz. **Wspamiętać**, *wspomnienie, pamięć czego, reminiscencja*: Niejednemu na to samo tylko W. twej dobroci serdeczna z oczu iza ukanie. Tw. (= *na wzmiankę o niej*). Dla tej przyczyny w męczenników pamiętkach mamy bywać, aby przez W. świętych do gorliwości naśladowania być pobudzonym. Zigr.

× **Wspamiętywać**, uje, ywał p. **Wspamiętać**.
× **Wspamiętywanie**, a, blm., czynność cz. **Wspamiętywać**, *reminiscencja, wspomnienie, pamięć czego*: W., *wspamiętanie, reminiscencia*. Kn. Wyobrażenia z rozumu znikłe bywają poznawane za pomocą *wspamiętywania* za wyobrażenia tam przedtym utkwione, t. j. które już rozum prawdziwie widział. Cyan. Wojska *wspamiętywaniem* przeszłych zwycięstw moey swej ufają. Stryjk.

Wspaniale, **Wspaniało** przys. od **Wspaniały**;
× **Spaniale**.

† **Wspaniałeć**, eje, ał *stawać* ś. *wspaniałym*, *przybierać postać, postawę wspaniałą*: Tak prędko *wspanialeje*, tak giesta odmieni, rzekłbyś, że ona Pallas na ołtarzu ksieni. Pot.

Wspanialenie, a, blm. 1. czynność cz. **Wspaniałość**. 2. czynność cz. **Wspanialić**.

× **Wspanialić**, i, il *czynić wspaniałym*. L.
Wspaniało p. **Wspaniale**: W. pisze, mówi. Troc.

Wspaniałodusznie przys. od **Wspaniałoduszny**.
Wspaniałoduszność, i, blm., rz. od **Wspaniałoduszny**: Za W. taką należy ś. ze strony twojej wdzięczność. Jeż.

Wspaniałoduszny *odznaczający* ś. *wzniosłym charakterem, wspaniałomyślny, wielkoduszny, szlachetny*.

Wspaniałogrzywy *odznaczający* ś. *wspaniałą grzywą*: Oczekiwali z wyteżonym wzrokiem rozpalonych oczu pojawienia ś. *wspaniałogrzywego* króla zwierząt. Orzesz.

Wspaniałomównie przys. od **Wspaniałomówny**. L.
Wspaniałomówność, i, blm., rz. od **Wspaniałomówny**: W., *wspaniałość mowy, wspaniała mowa*. Troc.

Wspaniałomówny *wspaniały w mowie, mówiący wnieśli, górnie, górnołotnie*. Kn., Troc.

Wspaniałomyślnie przys. od **Wspaniałomyślny**: Przebaczył mu W.

Wspaniałomyślność, i, blm., rz. od **Wspaniałomyślny**: Ze światła wypływa W., która zmierzają jedynie do prawdziwej zasługi, czyli *zakości*. L.

Wspaniałomyślny 1. *wspaniale, wnieśli, szlachetnie myślący i odpowiednio postępujący, wielkoduszny, ujmujący* ś. *ambicją, wyższy nad małostki (hojny, przebaczący urazy i t. p.), bezinteresowny; lubiący* ś. *pokazać*: Umysł, człowiek W. Troc. W. monarcha, zwycięzca, bohater. 2. *właściwy człowiekowi wspaniałomyślnemu*: *Wspaniałomyślnie* przebaczenie uraz. Na tym stopniu potęgi bez uniesień szlachetnych, bez czynów *wspaniałomyślnych* nie można być wielkim człowiekiem. Śniad.

Wspaniałość, i, blm., rz. od **Wspaniały**: W. budowy. W., *niepospolita i piękna wielkość, górnosc*. L. Gdzie ich ona wielkość i W., której ś. świat łąkał i kłaniał? Skar. Jak nędzna rzecz sługi niepoczcziwego panowanie znosić tym, którzy *wspaniałości* szlacheckiej znieść nie mogli. Siem. J. (arystokracji szlacheckiej, wielkorządztwa. L.). Nie innego nie jest pycha, jedno fałszywy pozór *wspaniałości*. Pileh. W. serca,

chęć skuteczna uszczęśliwienia drugich. L. (*wspaniałomyślność*. L.). Zginęłaby W., gdyby tym wszystkim jak pobierkami nie wzgardziła, o co ś. gmin jak o rzecz największą ubija. Pileh. W. mowy, *wspaniałomówność*. L. Koronacja wielką ś. odprawiła *wspaniałością*. Troc. To prawdziwa W. nieprzyjaciela z ostatniej ratować zguby. Troc. W. myśli, umysłu, duszy. Troc. Pierwszej *wspaniałości* jest 15 gwiazd, 45 wtórej, 208 trzeciej, 44 czwartej, 217 piątej, a 49 szóstej *wspaniałości*. Troc. Po murach miasta wielce tę Zamojskiego W. chrześcijańskiego umysłu wystawiali. Alber. Na grodzie i w mieście już obmyślano *wspaniałości*, występy. Krasz. (= *rzeczy wspaniałe*).

Wspaniały, † **Wspaniały**, × **Spaniały** 1. *majestatyczny, imponujący, pompatyczny, okazały, uderzający piękną wielkością, świetny, wyniosły, pański, niepospolity, pyszny, wytworny, wystawny*: W. gmach, dar. *Wspaniała* ucztą. Aezkoli może też być muł z konia i z osłicy, wszakoż nie tak szlachetny ani W. Trzyc. Żrzebice *wspaniale* nie mają być każdego roku spuszczone z kołmi. Trzyc. Ale co to jest za *wspaniała* budowa między temi drzewami! L. We *wspaniałym* królewskim sercu rozkrzewi ś. ta wdzięczna słodkość, z natury samej zrodzona. Skar. W. nagrobek podałby czasem późnym pamięć tego, co on uczynił. Kras. Stał gmach W. Gor. Cerera złotemi włosy upiękniona, *wspaniałą* kibicią poważna Latona. Dm. Człowiek niewinny również ma duszę *wspaniałą*, jak serce tkliwe. L. *Wspaniałym* słońce i po śmierci świeci. Pot. W. pałac, wjazd, dwór. Troc. W. umysł. Troc. *Wspaniałych* tam mało. Troc. *Wspaniała* to myśl, dusza. Troc. *Wspaniałych* słów o rzeczy podłej zażywać głupio. Troc. (= *górných, górnołotnych, podniosłych*). *Wspaniała* ozoło. Troc. 2. bot.: Kokosek W., p. Kokosek. *Wspaniała* świeca, p. Zartwa.

† **Wspaniały** p. **Wspaniały**. L.

† **Wspanoszeć**, eje, ał, **Spanoszeć** *spanoszyć* ś. ś., *zachorować na pana, nabrać buty pańskiej, zardzeć nosa, zhardzieć*: Wszetecznik wdy kęs poskacze a *wspanoszeje*. Rej.

† **Wspanoszenie**, a, blm. 1. czynność cz. **Wspanoszeć**. 2. czynność cz. **Wspanoszyć**.

† **Wspanoszyć**, y, yl = **Spanoszyć**.

Wspar, u, lm. y, **Spar**, **Wspara** *gatunek samolówki na ptaki, wab' na drągu w różnych miejscach podpartym*. L. W., *samolówka: drązek*, na którym ś. znajduje ptak wabiący. Rej. Krotofile panów są jako wędkę na ryby a *wspary* na ptaki; ptaszek jest pod siecią a na lepnie, ani sam wzwie, kiedy uwiąznie. Rej. Niech cię waby nie łądzą, niech nie mylą *wspary*. Rej. Co za sprawa ma być długa w takiej parze, którzy, siedząc, *świerkoczą*, by ptaki na *wsparze*. Rej. 2. † W., a, lm. *owie ptaszuk, łapacz ptaków*: Sędziowie trzecich stanów własni są *wsparowie*, bo co więc ci szaleni z wieczora narządzą, to oni korzyść mają, kiedy rano sądzą. Rej. (jakoby łapacz na nich. L.). 3. przen.: † Na *wsparze* = *na widoku, na oku, na miejscu widocznym, na szczycie, na wysokości, na świeczniku*: Widzisz, jak Pan Bóg dobre miłuje, zle karze; także chce po każdym, kogo na tym *wsparze* posadził tu na świecie, aby także czynił: dobre aby miłował, a zle zawždy winił. Rej. (= *na widowni*). Filozofowie jako na *wsparze* rzeczy wszystkich Boskich i ludzkich zasiedli. Baz. Ludzi podłych iż nieznaczny żywot bywa, przeto też występki

ich nieznaczne a do naśladowania drugim nie tak na wsparze. Baz.

† Wsparza, y, lm. y p. Wspar. Rej.

[Wsparać, a, ał] *ciągnąć ptaka, uwiązane go na wabia.*

[Wsparanie, a, bfm.] czynność cz. Wsparac.

Wsparcie, a l. bfm., czynność cz. Wsprzęd.

2. pomoc, dana komu; *wspomożenie, zasiłek pieniężny, zapomoga, jałmużna, datka*: Trzeba ustanowić publiczne W. dla ubogich chorych. L. Teraz żebrzą pode drzwiami wsparcia waszego, bogacze. Książ. Trzech krewnych książąt, wygnawców zdaleka, od Ciebie, Panie, wsparcia swego czeka. Niem. Będziesz miał W. i opiekę na wszelkie niebezpieczeństwo. Rzew. Prosić, błagać o W. Stwórcu, stworzenie wsparcia Twego czeka. Krasin. Skarby jego szły na W. potrzebnych. Krasin.

Wsparcie się, a ś., bfm., czynność cz. Wsprzęd ś.

[Wsparcie, wesprze, wsparł] p. Wsprzęd.

† Wsparnąć, nie, nął, † Wsparnąć *zachnąć ś., cofnąć ś. ze zdumienia, z oburzenia, zrobić krok w tył*: Zdziwiwszy ś., jako rzecz tak trudną śmiano i skończono, wsparł. Żebr.

† Wsparnięcie, a, bfm., czynność cz. Wsparnąć.

× Wsparować, uje, owaf *wyparować z miejsca, spędzić, wyprzeć, mocą odeprzeć*: Orda wsparowana, do swych obozów umykając, błotem od naszych w kale bita. Jabł. Zajechawszy ordyńcowi w oczy, wesprze Kozaków, wsparuje sołtana. Jabł. I tam ich poczęzą dobrym ciosem i tak potężnie wsparują załogi, że zatrzasnąwszy i głową i nosem, pójdą w rozsypkę. Jabł. Wielkim gwałtem wsparuje jeszcze grasujących po domach i kościołach. Tw. Ta garść ludzi nieprzyjacielskie wsparowała wojsko. Troc.

× Wsparowanie, a, bfm., czynność cz. Wsparować.

Wsparty l. im. od Wsprzęd a. Wsprzęd ś.: a) *który ś. wsparł, oparty, podparty*: Stoi, W. na kiju. L. W. na poły. Troc. Wsparci na okien uszakach. Mick. W. w boki. Jord. W. na łokciach. b) *który a. którego wsparło, podparto*: Z modrzewiu jej (cekwki) ściany, wsparte na podpory. Słow. c) *wstrzymany parciem, odparty, zmuszony do cofnięcia ś., wstrzymany, powstrzymany*: Od konnego wsparci, do lasów uciekli. Warg. d) *który otrzymał wsparcie, obdarzony zasilkami, opatrzone jałmużną*. 2. myśl. (o wilku w zimie) *zglodniały*: Wilki są wsparte, że nawet przejeżdżającym nie chcą drogi ustąpić.

Wsparzać, a, ał i W. ś. p. Wsparzyć.

Wsparzenie, a, bfm. l. czynność cz. Wsparzać. 2. W. głowy (u konia) *chorobliwa gorączka głowy, od zbytku krwi pochodząca*: Wędzido to odejmuje koniowi trzęsienie i W. głowy. Dar.

Wsparzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wsparzać ś.

Wsparzenie, a, bfm., czynność cz. Wsparzyć: Jako gdy ukrop, tocząc podwyz piany, z bębłaniem z dynamistego wsparzenia wydany, staje niczym... L.

Wsparzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wsparzyć ś.

† Wsparnąć, nie, nął p. Wsparnąć. Mosk.

† Wsparnięcie, a, bfm., czynność cz. Wsparnąć.

Wsparzyć, y, ył, nied. Wsparzać *parząc, ogrzewając, wzbic w górę w postaci pary*. W. ś. *wzburyć ś., wzlecieć w postaci pary*. L.

Wspiąć, wespnie, wspiął, Spiąć, nied. Wspiąć l. W. konia ostrogami = *ściśnąć ostrogami, aby ś. wspiął, stanął dęba, dać mu ostrogę*: Gdy konia wspiął ostrogami, koń ś. wspiął = dęba stanął. L. Rwali, to wspinając konie, to puszczać je naprzód. Sienk. 2. W. staw = *zatrzymać w nim wodę dla podniesienia jej poziomu*. W. ś. l. (o dwunożnych) *uniesić ś. na palcach, wyprzeżyć ś. w górę*: Wspięliśmy ś. dokoła na palce do słuchania. L. Wspiąć ś. na palcach. L. Ja ś. ciekawy już na palce wspinam i przez lornetkę wpatrowałem poczynam. Skrzet. Nie wspinam ś. na stopach, ani chodzi na palcach obyczajem tych, którzy fałszywy sobie wzrost przyczyniają. Pileh. Biorą na kiel, woźnicy swego nie słuchają, wespna ś., iż nakoniec ciężaru zbywają. Bardz. Wśród wymierzonego cięcia wspiął ś. na palcach, uskończył nieco, a potem ciął silnie. Wójc. Wespnij ś., a obaczysz. Troc. Wespnij ś. na palcach. Troc. Szyję kogut wyciągał, wspinając ś. na nogi, jakoby na co zaglądał. Jabł. Przen.: *wysilić ś., wysadzić ś., wziąć ś., na dyby*: Darmo ś. rozum wspina. Troc. By ś. Jezuita na palce wspiął, bez Pisma św. wierzyć mu ewangelicy nie będą. Żarn. Nad potrzebę ś. ku temu wspina. Troc. Wspiąć ś. rozumem. Troc. 2. (o czworonożnych) *stanąć na tylnych łapach, stanąć dęba*; przen. *powstać, stawić ś., hardo, wierzącą ś. zbuntować ś.*: Moc niedźwiedzia jest w biodrach, przeto też na zadnie nogi ś. wspina a chodzi. Sien. Trudno tobie, nędzniku, wspan ś. obracać a wspanać przeciwko prawdzie mojej. Rej. Wy ś. przeciwko mnie wspinacie i zbijacie mię pośmiewiski swojemu. Leop. Abyśmy ś. przeciwko Panu jaką chęcią nie wspinali, a tego, czym dziś jesteśmy, nie sobie przypisywali, ale łasce szczerzej Pana. Żarn. Babilon przeciwko Panu ś. wspaniała. Leop. 3. *czepiając ś. wznieść, wejść na wysokość; wdrzeć ś., wznieść ś., wdrapać ś., ugramolić ś.*: W. ś. na urwisko, (o roślinach) *czepiając ś. wyciągnąć ś. w górę, nied. piąć ś.*: Wino wspięło ś. na ścianę. Łodyga wspinająca ś., *scandens*, kiedy ś. pnie do góry bez okręcania, ale ś. tylko wąsami innych rzeczy czepia. L. Konstantyn nazwał Trajana ziemię po ścianach wspinającym, iż wszędzie imię w napisach kładł. Skar. Wespnie ś. chwala jako chmiel po drzewie przed majestatem Jego. Damb. Przen., nied.: *piąć ś., sadzić ś.; rwać ś., drzeć ś. do góry, ku czemu, dobijać ś. czego*: Świat ten nasz właśnie jest jako drabina: ten schodzi na dół, ów ś. w górę wspina. Min. Wspaniał ś. na królestwo. Troc. Wspiął ś. na ten urząd. Troc. Dobrzy ludzie, bezpiecznie żyjąc, nie wspinali ś. nad potrzebę ku bogactwu. Gór. (=nie dobijali ś. go). Na pierwsze ś. miejsce wspanać głupstwo ukazuje. Skar. Niektórzy ś. wspaniają, jakoby chcieli widzieć sprawy świata całego. Rej. 4. [W. ś.] = a) *skoczyć*: Wspiąć ś. na zającą. b) *wznieść ś.*: W. ś. nad chumiry. Miec wespnon sie i głowę ścion Jasiowi. 5. gór. (o warstwie rudy) *zmienić upad i podnieść w górę*; (o plaskurze rudy) *grubiec wśród złota ku stropowi*.

Wspieniać, a, ał i W. ś. p. Wspienić.

Wspienianie, a, bfm., czynność cz. Wspienić.

Wspienianie się, a ś., bfm., czynność cz. Wspienić ś.

Wspienić, i, il, nied. Wspieniać *wzburyć płyn, sprawić, aby ś. zapienił, pokrył ś. pianą*: Zbytek miary nie ma, aż i wina i przednie likwory z Tokaju w złotych faszach wspaniają. Gawif. W. ś. *zapienić ś., wzdąć ś. pianą, wzburyć ś.*

wskipieć pianą: Smotę z łojem włoży w garniec a tak mieszając wzwarz, ażo ś. wspanię ku kipieniu. Troc. Czekają za to ubogie cię dary, wspanię ś. mlekiem dęreniowe czary. Tw. Zabużył ś. Buksyn, wspanięł ś. Dunaj. Koch. W. Mnie ani bystry Gangies zatrzyma nurtami, ni żadna, choć ś. wspanię, rzeka nad brzegami. Bardz. Rąbia i sieką, że ś. z krwi plac wspanię. Chr.

Wspanienie, a, bīm., czynność cz. Wspanięć.

Wspanienie się, a ś., bīm., czynność cz. Wspanięć ś.

Wspierać, a, ał i W. ś. p. Wspierać. Lek.: Lek wspierający, pomocniczy (adjuvans remedium) = część składowa lekarstwa, mająca wspierać działanie środka głównego.

Wspieranie, a, bīm., czynność cz. Wspierać.

Wspieranie się, a ś., bīm., czynność cz. Wspierać ś.

Wspięcie, a i. bīm., czynność cz. Wspiąć. 2- [W., lm. a] *belka nad zapolem stodoly.*

Wspięcie się, a ś., bīm., czynność cz. Wspiąć ś.

Wspiętrzeć, a, bīm., czynność cz. Wspiętrzeć.

Wspiętrzeć się, a ś., bīm., czynność cz. Wspiętrzeć ś.

Wspiętrzyć, y, ył, Spiętrzyć *wzniesć w górę piętami, wzbic, nastroszyć, szczeg. za jednym zamachem w górę:* Wtym im rozkazał miejsee czynić, a ta, słuchając jego rozkazania, po obu stronach wspiętrzona wisiła i suchą drogę środkiem ukazała. P. Koch. W. ś. *wznieść ś. piętami, wzbic ś., buchnąć, wspiąć ś. wysoko:* Fale wspiętrzyły ś. Lody wspiętrzyły ś. i utworzyły zator. Przen.: †Jam ś. wspiętrzył i w jako największym sposobie stanąłem. Zebr. (intumui. L., *wypreżylem ś., wyprostowałem ś.*)

Wspin, u, lm. y bot. (pergularia) roś.

Wspinacz, a, lm. e bot. p. Sępota.

Wspinać, a, ał i W. ś. p. Wspiąć.

Wspinalnia, i, lm. e przyrząd, budowla do wspinania ś.: Ćwiczenia straży ogniowej na umyślnie w tym celu zbudowanej wspinalni.

Wspinanie, a, bīm., czynność cz. Wspinąć.

Wspinanie się, a ś., bīm., czynność cz. Wspinąć ś.: W. ś. konia. Troc.

† **Wspinek, nka, lm. nki ten, co ś. wspinia.** Rej.

Wspiczny mięsień, p. Biodroskrętowy.

† **Wsplunąć, nie, nął, nied. Wspłunąć** *plunąć, splunąć w górę:* Pijąc, ani sobie wytchnął, ani wplunął. Kosz.

† **Wspłnięcie, a, bīm., czynność cz. Wspłunąć.**

† **Wsplunąć, a, ał p. Wspłunąć.**

† **Wspluwanie, a, bīm., czynność cz. Wspłunąć.**

† **Wspładzać, a, ał p. Wspłodzić.**

† **Wspładzanie, a, bīm., czynność cz. Wspładzać.**

Wspławiać, a, ał p. Wspławić.

Wspławianie, a, bīm., czynność cz. Wspławiać.

Wspławic, i, il, nied. Wspławiać *puścić co po wodzie a. po innym płynie, podać pod co płynu, aby po wierzchu pływało.* Przen.: Wspławiałem co noc pościel moją, łzami memi tożo moje oblewałem. Bud. (= *zlewałem*).

Wspławienie, a, bīm., czynność cz. Wspławic.

Wspłodzenie, a, bīm., czynność cz. Wspłodzić.

† **Wspłodzić, i, il, nied. † Wspładzać** *wskrzesić życie, spłodzić, wydać na świat, zrodzić.* Ocz. I co jest kolwiek tu na niskiej ziemi, wpladza i żywi płomieniami swojemi. Sęp.

Wspłonać, nie, nął wzbic ś. płomieniem, buchnąć, wybuchnąć, zająć ś. płomieniem, zapłonąć, zapalić

ś.: Nie inaczej wplonął, jako gdyby kto ognia pod słomę nagrzonął lubby zażęgił w stóg zwalone zioła. Zebr. Przen.: *zapalać, zaurzęd, wybuchnąć, wszcząć ś gwałtownie:* Kiedy straszliwy gniew jego wplonie. Kochan. Wojna wplonięła. Zamieszanie to za powodem Kamiljusza na górze Janikulum wplonięło. Fal. Przen.: *uniesić ś., zapalać, zapalić ś.:* Król sam wplonie okrutnie i niedozornemu w łeb strzeliwszy najpierwej wodzowi jednemu, uciekających zawraca, słowy gromi, fuka. Tw.

Wspłnienie, a, bīm., p. Wsplnięcie.

Wspłnięcie, a, bīm., Wsplnienie *czynność cz. Wsplonać.*

Wsplynąć, nie, nął, nied. Wsplynąć i. wypłynąć na wierzch, ukazać ś. na powierzchni płynu:

W sąd wina szafwja świeża włożona na dno, przykryta dachówką, aby nie wplynęła. Trzyc. Po morzu sroga dama rozniosła ciała zalane, które między waty na wierzch wplynęły. Klon. Wpuścić prorok drewno w wodę, i wplynęło żelazo. Wuł. Przen.: U zdroju tego pragnienia mozesz gasić snadnie, dzień-li po niebie wplynie, noc-li ś. zakradnie. L. (= *wyloni ś.*). Tam, gdzie stał zamek Troi, dzisiaj kłosy wplynają. Li. (= *wzrosnąwszy bujają*).

Wspłynienie, a, bīm., p. Wsplynięcie.

Wspłynięcie, a, bīm., Wsplynienie *czynność cz. Wsplynąć.*

Wspływać, a, ał p. Wsplynąć.

Wspływanie, a, bīm., czynność cz. Wspływać.

† **Wspodobać się, a ś., ał ś. wzbudzić upodobanie, spodobać ś.:** Wspodobam ś. Panu w krainie żyjących. Leop.

† **Wspodobanie się, a ś., bīm., czynność cz. Wspodobać ś.**

× **Wspoglądać, a, ał, Wspozierać** *wzglądać, spoglądać, spojrzeć, patrzeć, szczeg. w górę, wznosić oczy:* Florysa, wspanglądając na Leandra, mówi... L.

× **Wspoglądanie, a, bīm., czynność cz. Wspoglądać.**

† **Wspokoić, i, il uspokoić, zaspokoić:** Jednę wspankoiwszy wątpliwosć, insze niezliczone, jako u Hydry podrastają głowy. Bardz.

† **Wspokojenie, a, bīm., czynność cz. Wspokoić.**

† **Wspolec, legnie, legł, nied. † Wspolegać** *na kim, na czym=oprzeć ś., spocząć na nim.* Przen.: *spuścić ś., zdać ś., liczyć na kogo, na co.*

† **Wspolegać, a, ał p. Wspolec.**

† **Wspoleganie, bīm., czynność cz. Wspolegać.**

× **Wspolenie, a, bīm., czynność cz. Wspolnić.**

× **Wspolenie się, a ś., bīm., czynność cz. Wspolnić ś.**

† **Wspolezęć, y, ał polożyć ś.** B. Sz.

† **Wspoleżenie, a, bīm., czynność cz. Wspolezęć.**

× **Wspolnić, i, il zespolić, spoić, złączyć, związać.** Sł. wil. × W. ś. *zespolić ś., spoić ś., złączyć ś., związać ś.* Sł. wil.

× **Wspoleczeński, społeczeński, społeczny.** Sł. wil.

Wspoleczeństwo, a, lm. a p. Społeczeństwo: Słownosć w interesach, ludzkość w oboowaniu są to ogniwa, z których ś. składa łańcuch porządnego współczesństwa między ludźmi. L.

× **Wspolecznictwo, a, lm. a = Społeczeństwo. L.**

× **Wspolecznic, i, il = Społecznic.** L.

× **Wspolecznie przys. od Wspoleczny, społecznie.**

× **Wspolecznienie, a, bīm., czynność cz. Wspolecznic.**

† **Wspolecznik, a, lm. cy p. Społecznik.**

× Współeczność, i, lm. i = Społeczność.
 × Współeczny = Społeczny: Kielich błogosławieństwa czyliż nie jest współeczne używanie krwi Chrystusa, i chleb, który łamiemy, czyliż nie jest współeczne ciała Pańskiego zażywanie? Kucz.

1. † Współek, Iku, lm. Iki 1. *towarzystwo*. Sł. wil. 2. *społeczność*. Sł. wil. 3. *skład*: W. apostołski.

2. † Współek przys., p. Wespół: S. Par. Ludziom W. aby z nas pociecha dobra urosła. Głiec. (= *wogóle, ogólnie*). Wesoła rzecz jest mieszkać braci W. Wr.

† Współem p. Wspólnie: Ktokolwiek chce oba W. łączyć rodzaje, ten powinien być dobrze opatrzonym w zapas znajomości powszednich. Czart. A. [Oni ś. W. libali (= *kochali*)].

† Współu, Wespół: Równy z równym radzi wespół żyją.

× Współy = Wespół: Ze spełnionych W. czynów oddać sprawę. Zm.

× Wspomagaj, i, lm. i p. Wspomożenie: Zachodzi tu z publicznych pieniędzy nieszczęśliwych W. Stasz.

× Wspomagacz, a, lm. e p. Wspomożyciel. Troc. Opuszczony był od wspomagaczów jurtyeltowych. L.

× Wspomagaczka, i, lm. i forma ż. od Wspomagacz. Troc.

Wspomagać, a, ai i W. ś. p. Wspomóc.

Wspomaganie, a, lm. a czynność cz. Wspomagać: Aby ś. duszom na tamym świecie karanja ulżały, są im pomocne żywych wiernych ludzi wspomagania. Smotr.

Wspomaganie się, a ś., bfm., czynność cz. Wspomagać ś.

Wspominacz, a, lm. e ten, co wspomina. Kn., Troc.

Wspominać, a, ai p. Wspomnieć.

Wspominanie, a, bfm., czynność cz. Wspominać: Wspominania godny. Kn.

† Wspominać, nie, nął p. Wspomnieć: Mniemam, iż wspomniesz na rodzice me. Ż. E. Pożegnaj ją, płacząc i mówiąc: wspomni na nas, siostrzyczko miła, panno Eufrakeja. Ż. E.

Wspominek, nku, lm. nki 1. p. Wspomnienie: Niemasz o tym nigdy wspominku jasnego we wszystkiej Biblii. Gil. Fraszka Iza i W. Syrok. Po dawnych panach moich są ławy i stoły i inne wspominki zacne. Głiń. Żarły go te wspominki jak ogień. Reym. 2. [Wspominki] *obchód dla uczczenia pamięci zmarłych, Zaduszki, dzień Zaduszny, święto zmarłych, dziady*. Sł. wil.

Wspominka, i, lm. i p. Wspomnienie: Miło jest tę sprawiedliwą wspominkę poświęcić imieniowi męża. Chodź.

† Wspominać, enie, onął p. Wspomnieć. Bogar., Wen., Ocz., Rej. Wspominał. Ps. flor. Wspomnieć, wspomieni = *wspomnij*. Ps. flor. Wspominać. B. Sz. Pociészyciel nauczy was wszęgo i wspomnienie wam wszystko, com wam rzekł. Bud. Pana sercem wesołym wspomniecie, enotliwi. Kochan. Teraz, Panie Boże, wspomnieć na mię Leop. (rozpomięć ś. na mię Leop.). Przyjął Izraela, sługę swego, wspominał na miłosierdzie swoje. Błaob. Bóg też wspominał na pokorną cnotę. Słow.

Wspomnać, nie, nął p. Wspomnieć. L. Po śmierci kto na cie wspomnie? Kochan. [Wspomnął. Wspomnę ja o niego (= o nim). Co se na cie wspomnę, to sobie poszlocham].

Wspomnieć, mni, mną a. [mnia], mniał, mniany a. mniomy, × Spomnieć, Wspomnać, † Wspominać, † Wspomionać, † Spomionać, nied. Wspominać, × Spominać 1. kogo, co, co komu = *przypomnieć sobie a. komu, przypomnieć na pamięć, obudzić, odświeżyć w pamięci*: Wspomnieć (memento), iż nierozdzielnie tobie złączona była zawždy na ziemi. Ż. E. Wspomina go co chwila. Wspominam sobie. Kn. (= *przypominam sobie, przychodzi mi na pamięć, staje mi przed oczyma* (wyobraźni)). Wspomnisz moje słowo. (= *przekonasz ś., że ś. nie mylę*). Ci, którzy tu wspomina, zgruba tylko wymalować mogłem. Górń. Ta łaska jest najlepiej wyświadczona, której dajęcy nie wspomina, a biorący nie zapomina. L. Będzieć kiedy miło W., co teraz cierpieć ciężko było. Mor. A. Miło wspominać przypadki przeszłe na swobodzie. Zim. Wspominać miło, co przedtym trapiło. Kn. Im ś. ciężej cierpi, tym wspominać słodziej. Pot. Wspominać stare rzeczy. Troc. Mile, pocześnie, po przyjacielisku go wspomina. Troc. Chyba, że ktoś trockiego wojewodę wspomni. Syrok. [Wspominają ludzie starzy za morowe powietrze (= o *morowym powietrzu*)]. Wspomnę ja o niego (= o nim). Żart. Ktoś mię wspomniał (= *czknęło mi ś.*). Szwagier mię wspomniał = *trąciłem ś. w łokieć*. 2. na kogo, na co *zważyć, wziąć na uwagę, uwzględnić, wejrzeć, mieć na uwadze, na widoku, nie zapominać o kim, o czym, nied. pomnieć, pamiętać o nim, baczycy na kogo, na co*: Panie, wspomnij na mnie! W. na czyje zastugi. Wspominajcież na Boga. Czahr. Ani wspomniał na podnózek nóg swoich. Leop. (ani ś. zapomniał na podnózek nóg swoich. Leop.). Melankolizując, na lata przeszłe wspomina. Ocz. Ktoś mię dobrze albo źle wspomina = *ziewa mi ś.* Kn. 3. o kim, o czym = *zrobić wzmiankę, wzmiankować, nadmienić, potrącić o co, odezwać ś. słówkiem, rzec słówko, napomknąć, nasunąć na myśl*: Trasybul konstytueją whiośi takową, aby rzeczy przeszłych więcej nikt nie wspomniał, i to zapomnienie a niewspominanie od Ateńczyków amnestią nazwane. Warg. O czym autor wyżej wspomniał. Troc. [Nie tu wspominając] = *aby nie urzec, na psa urok*: Parobka tego, nie tu wspominając, zabił piorun. Ktoś tam o wierze wspomniał na początku. Mick. Kilka już wieków zakrywa wspomniane tu dzieje. Mick. (= *przytoczone*). O długi ani wspomni. (= *ani piśnie, ani zbyli*). Wspomnę mu o tym przy spotkaniu ś. (= *powiem mimochodem*). 4. × W. *przypomnieć*: Wspomnij mi te rzeczy. Troc. Wspomnij sobie dobrodziejstwa moje. Troc. Jedną rzecz sobie przypomniawszy, na drugą podobną wspominały. Troc.

Wspomnienie, a 1. bfm., czynność cz. Wspomnieć: W. sobie kogo, czego = *przypominanie, rozpamiętywanie*. Kn. W., przywiedzenie sobie na pamięć tego, co przeszłych czasów zostało komu w duszy. Kras. A. 2. lm. a, † Spomnienie = a) *przypomniany obraz z przeszłości*: Słodkie W. Kras. We wdzięcznym jest u nas wspomnieniu. Troc. Życie dotąd w sercach, a wasze wspomnienia żyły matki wyciskają i ojea westchnieniu. Tremb. Nie ś. z moim lepszego nie zrobiło stanem, prócz marnego wspomnienia, że gadałem z panem. Karp. Gorzkie W. I gdy szczęście przemienie, czemuż i pamięć o nim nie zaginie? Karp. Miał wszystkie zaszczyty panującej dawniej opinji, lecz tak je zaćmił osobistą wartością, że samo ich W. zdawałoby ś. być ujmą jego chwały. Pot. S. Lecę, gonię wspomnieć marę. Zal. Samo

W. o Marji synie obudzało złość w tym poganiu. Mick. Dla mnie oprócz wspomnienia nie więcej nie proszę. Mick. Wspomnień takich nie grzebią, krzyżyki. Od. (= *nie zapomina ś. o nich i w późnej starości*). Wspomnienia przeszłości. Wspomnienia młodości. Z wspomnień studentek. Ndw. Wspomnienia przeżytych cierpień. Wspomnienia drogiej osób. Co lepsze nad dobre u ludzi W. ? Len. b) a. **Wspominek, Wspominka, Spominka, †Spomianka, [Spominek] wzmianka, napomknięcie, słówko wtrącone:** Krótkie czego W., wzmianka. Troc. Na W. ojca rycerz czule wzdycha. Dm. Drżę ze strachu na samo ich W. Sniad. J.

Wspomnieniowy przym. od **Wspomnienie:** Rozkochani mają zwroty wspomnieniowe, odnoszące ś. do miejsc pewnych. Jeż.

Wspomnienie, a, btm., czynność cz. Wspomnąć, wspomnienie.

Wspomniony p. Wspomnieć. Troc. Te słowa są tu na początku wspomniono. Rej. Tymczasem nieustannie z dział ognia dawano do trzech wspomnionych baszt. Alber. Wspomniona tu dziwna pomyślność losu spłynęła na chłopię w dymnej chacie zrodzone. Szaj.

†Wspomocnik, a, lm. ey p. Wspomożyciel: Bóg jest zbawiciel mój, W. mój. Leop. W. i przyjaciel jesteś mój. Leop.

Wspomoga, i, lm. i, [Wspomoga] p. Wspomożenie: Przybyli mu na wspomogę. L. Na wspomogę Ferdynanda cesarza skarb apostołski mocno był wypróżniony. Nar. [Przysetem o wspomogę dla nigu].

[**Wspomogliwy**] = *miłosierny, uczynny:* Serce miał wspomogliwe i szeroką rękę. Reym.

×Wspomożca, y, lm. y p. Wspomożyciel: Królowie są obrońcy cerkwi, wspomóżce jej i poratownicy ubogich biskupów. Śmotr.

Wspomożenie, a l. btm., czynność cz. Wspomóc. 2. lm. a, †Wspomoga, †Wspomaga, †Spomoc, †Wspór wsparcie, poparcie, pomoc, sukurs, ratunek; zapomoga, zasilek pieniędzy, wsparcie, jałmużna: W., pomoc, ratunek. Kn. Kamienie wielkie Eufraksja na plecy swoje kładła krom którego wspomżenia. Ż. E. Nie możemy nie naszą udolnością sprawić, gdybyśmy Boga wspomżeniem nie byli wsparci i też przytomnością. Ody. Bóg wspomżenia mego. Leop. Pożęże a palacze domów... jeśli do kościoła uciekli, wspomżenia z tego żadnego nie mają odzierzeć dla tego grzechu głównego okrutności. Stał. w. Sultán hojnie jałmużny daje, i kto mu ś. podoba z pokojowych abo dworzan, daje mu co na W. L. Za osobliwym łaski Bożej wspomżeniem. Troc. Tyś ubogi, daję ci te pieniądze na W. L. Boże! pośpiesz ku wspomżeniu, Panie, ratunku nam Twego trzeba. Syrok. [W. panny młodej (przez wieś). Panna młoda przed weselem odbywa rodzaj kwesty, czyli, jak tu i owdzie nazywają, chodzi po wspomżeniu].

Wspomożenie się, a ś., btm., czynność cz. Wspomóc ś.

×Wspomożyciel, a, lm. e, †Spomozyciel, Wspomagacz, Wspomożca, †Spomozca, †Wspomocnik, †Spomocnik ten, co wspomaga: Bóg, wspomozyciel mój. Leop. Boże, wspomozycielu mój, nie opuszczaj mnie. Skar. Bóg jeden jest W. w potrzebach i utrapieniu. Skar. On jest obrońcą sprawiedliwych, opatrzycielem nędznych, opiekalkiem sierotek, wspomozycielem wszystkich uciskanych. Rej. Zbigniew, ludzi ubogich W. hojny. Błaż.

×Wspomożycielka, i, lm. i forma ż. od Wspomożyciel; †Spomozycielka, †Spomocnica, †Wspomagaczka: Marja jest wspomozycielką umierających, a Józef wspomozycielem konających. Bals. Żona powinna być towarzyszką i wspomozycielką męża. L.

Wspomóc, oże, ógl, †Spomóc, nied. Wspomagać, †Spomagać *wesprzeć kogo pomocą, przyjąć komu z pomocą, okazać ją komu, podpomóc kogo, pomóc, dopomóc komu, zasilić, poratować kogo; dać komu zapomogę, wsparcie, zasilić, obdarzyć kogo datkiem, opatrzyć jałmużną:* Jednego jałmużnością, drugiego wiarą, trzeciego zachowaniem, które masz, tego dobrą radą, owego zdrowym napominaniem wspomagaj. Gór. (= *pochrzepiaj, podtrzymuj*). Lekarstwo tyle wspomozę, ile Bóg będzie raczył. Karnk. Gdy już przyjdzie czas odsadzić cielę od matki, trzeba je wspomagać paszą zieloną. Trzye. (= *podtrzymywać, posilać, pochrzepiać*). Insze wspomagał, a sam sobie pomóc nie może. Leop. Poczekam, aż mię Pan Bóg lepiej wspomozę; jeszcze teraz nie mam nic nazbyt, z czegobym mógł kościołowi dobrze uczynić. Damb. (aż mnie do lepszego stanu dopomozę = *zbogaci, pobłogosławi*. L.). Kto by rad chciał ubożego W., ten nie może, a kto by mógł, ten nie chce. L. Nie wyjeżdża na targ z tym, co komu czyni, a potajemnie wedle potrzeby każdego wspomaga. Kosz. Wspomogł mię pieniędzmi, radą w pracy mojej. Troc. Słuchałam zdań jego, tehnących hardą niepodległością, dziwnie wspomaganych śmiałą a energiczną grą jego fizjognomji. Orzesz. Praktyka biurowa, wspomozona wspomnieniami z dziecinstwa. Orzesz. **W. ś. wzbogacić ś., pokrzyćć ś., wzmóc ś. na mieniu, dorobić ś.:** Miewali czasem i dwie krowy, jak ś. Błażek na lato wspomogł. Ork.

Wspora, y, lm. y, Wspór l. to, na czym co wsparto, wsparcie, podpora, opora, podsadu, posada, fundament, oparcie: Bez wspyry (podpory) ta sciana ś. zawali. Troc. Jezus na krzyżu na samych tylko goździach wspanę miał. Zachar. W Bogu wszystko jest, żyje, wspanę ma trwała. Przyb. **2. to, na czym ś. opierają, oparcie, poręcz, barjera, zagroda, zapora:** W. u mostu, u siedzenia dla tłumu ludzi, poręcz. Kn. Bóg położył drągi i zapory, ażeby przy nich morza swoje miały wspany. Chr. (granice, okresy. L.). W. podokienna, na wschodach i gdziekolwiek, dana dla ochrony od przypadku, upadnięcia. Podcz. **3. †W. spór o co, swar, nieporozumienie, zwada, sprzeczka: Causae dictio, odpowiedź na którą rzecz, W. Mącz. Wspany i swary.** Herb. **4. bud. = a) kamień właściwie do sklepienia nie należący, jednej wszakże krzywości z podniebieniem jego, podstawa kosza a. łuku sklepieniowego.** Podcz. **Incumba, koszu grunt, frambugi.** W. Kn. b) W. podokienna = *ściana od spodu okna do tła izby sięgająca a. w miejscu jej kratka ze słupków zrobiona, podokienek, przedpiersie.* Podcz. **Zdr. Wsporka.**

Wsporka, i, lm. i l. p. Wspana. 2. p. Wspanica.

[**Wspankać, a, ał**] *rozbudzić.*

[**Wspankanie, a, btm.**] *czynność cz. Wspankać.*

×Wspaniak, a, lm. i lek., p. Glejak.

Wspannica, y, lm. e l. a. Wspanka narzędzie do przystrojuwania drzewa pod kątem: W. gierunkowa. W. kątowna, pionowa, uciosowa = sztosłada, winkielszłada. **2. bud., stol. p. Kroksztyn.**

Wspornik, a, lm. i l. a. Wspornica bud., stol. = bud. **Kroksztyn**: W., wezgiowie, wezgiownik, nasadnik: W., kamień zpod spodu krzywo podciosany, ze ściany sterujący i do podparcia wielec wydatnego ściennego pasa, wysokości, wieńca w krańniku a. też tła kamiennego w balkonie służący. Podcz. W. ścienny a. podpierak słupowy. Ale smutno z pod powały, z za listwy rzeźbionej pięknie, gadzikiem strojnej i o zdobnych wspornikach, patrzyli ś. napośród izby. Tet. 2. stol. = stol. **Wezgiowie**.

Wsporny przym. od **Wspora** a. od **Wspór**: Ciało obnażyły wsporne, ubiory przeciwne wzwiewały. Zębr. (wiszące na wsporze. L.).

× **Wsporzęj, Sporzęj** przys. *szybciej, raźniej, żwawiej, prędzej*. Sł. wil. Zgubi mię W. Kras. † **Wspowiedź, i, lm. e = Spowiedź**: W., confessio. Ps. flor.

× **Wspozierać, a, ał spozierać, spoglądać**: Jeden wspoziera na drugiego. Pol.

× **Wspozieranie, a, blm., czynność cz. Wspozierać**.

† **Współca, y, lm. y p. Wspólnik**: Widzę współców i uczestników naszego zgubienia. Przyb.

Wspólnica, y, lm. e forma ż. od **Wspólnik**; **Spólnica, Wspólniczka, Spólniczka**.

Wspólnictwo, a, blm., Spólnictwo, Wspólnikowstwo 1. rola *wspólnika, należenie do spółki, współuczestnictwo, udział w czym, współudział*: W. zbrodni. Sł. wil. 2. *wspólność*: W. niedoli, nieszczęść. Sł. wil.

Wspólniczenie, a, blm., czynność cz. Wspólniczyć.

Wspólniczka, i, lm. i p. Wspólnica: W. szczęścia i niedoli. Mick.

Wspólniczy, Spólniczy mający charakter *wspólnictwa, wspólny*: Pękły związki między zwierzęty współnicze. Sł. wil.

Wspólniczyć, y, yt, Spólniczyć *należać do spółki, działać z kim wspólnie, brać razem udział, mieć społeczeństwo, uczestniczyć, współkować, towarzyszyć, iść w parze z kim, z czym*: Oni trudem i służbą obywatelską stanowi szlacheckiemu współniczyli. Sł. wil. Cała Grecja czynności Aten współniczy. Sł. wil. Z starością prawie okrucieństwo współniczy. Sł. wil.

Wspólnie, Spólnie, Współ, Pospołu, Wspól, † Współy, Współy, Spółem, † Współek, † Współek, † Współem, † Współek, † Spółek, † Spół, † Spółu przys. *łącznie, razem, jeden z drugim a. z wielu, do spółki, na spółkę, społecznie, ogólnie*: Żyć z kim W. Kochali ś. W. (= *wzajemnie, wzajem, nawzajem*).

Wspólnik, a, lm. ey, Spólnik l. a. † **Współca** ten, co bierze z kim w czym udział, uczestnik, współuczestnik, towarzyszy, kompan, kolega, kamrat, należący do spółki: W. przygód, zabaw, handlu. 2. [W.] *najbliższy sąsiad*.

× **Wspólnikowstwo, a, blm., p. Wspólnictwo**: Dla pokrewieństwa, kumowstwa, współnikowstwa to ś. zrobiło. Sł. wil.

Wspólno- p. Wspólny.
Wspólność, i, blm. l. a. Wspólnota rz. od **Wspólny**; **Spólność**: Łaska Pana Jezusa i miłość Boża i W. Ducha św. ntech będzie z wszystkimi wami. Kucz. 2. [W.] *spółka, motja*: Ojciec na W. z sąsiadami gubernantkę dla nas trzymał. Orzesz.

Wspólnota, y, blm., Spólnota l. p. **Wspólność**: Wiązali nas bracia „czesey“ i „polsey“ w łagodne gromady wspólnoty i prostego ducha

chrześcijan. Brt. Rozeszli ś. smutni, lecz jeszcze silniej związani wspólnotą odczuwać. Reym. 2. × **W. komunizm, zasada wspólnego posiadania wszystkiego; związek na tej zasadzie utworzony**: Państwo jest wspólnotą terytorjalną, ekonomicznych przeważnie interesów. 3. *to wszystko, co jest wspólne gminie*: Ze wspólnoty lesnej znosili do dworu orzechy, poziomki, czernice i inne jagody. Sł. wil.

Wspólnowładztwo, a, blm. wspólne władanie, komunizm: Familja rozrosła ś. w ród, we wspólnowładztwie majątkowym żyjąca. Spas.

Wspólny, Spólny *jednocześnie wielu osób, rzeczy dotyczący, do wszystkich należący, ogólny*: Wędruję z Rzymu, wspólnej naszej matki. Wspólna zabawa. Małżeństwo jest wspólną umową, stąd jednej tylko osoby zezwolenie dla złączenia małżeństwa dosyć być nie może, lecz dwie osoby na to zezwolić powinny. Kucz. (= *obustronną, wzajemną, zobobólną*). Dla wspólnych spraw swoje za nic mieli. (= *społecznych, publicznych, nie prywatnych*). W cywilizacji naszej o wiele więcej jest żywiółu specjalnie rzymskiego a. bizantyjskiego, aniżeli wspólnoty rzymskiego. Kawcz. Wspólnopaństwo minister skarbu i kierownik zarządu Bośni i Hercegowiny. Delegacje wspólne. Mieszkanie wspólne z kim. Przedpokój W. do dwóch mieszkań. Obiad przy wspólnym stole. 2. anat.: Tętnice wspólne szyjne, p. **Głowy**. 3. mat.: Największy W, dzielnik dla dwu lub więcej liczb. 4. mech.: Wał W. drążków, sztang, np. podzasuwowy u maszyny parowej, służący do utrzymania ruchu sztang zasuw przy cylindrze parowym. Łab.

Współ-, Spół- dodaje ś. do wyrazu dla oznaczenia współnictwa, łączności, zostawania razem, a. działania na spółkę.

Współ- p. Spół-.

Współ = Współ: W. jednoczy nas z Bogiem umysł pobożny. L.

Współbiesiadnik, a, lm. ey *współuczestnik biesiady*: Pijanica współbiesiadników swoich znęcił i przyzwyczał do wina. Pileh.

Współbiesiadować, uje, ował *biesiadować* *współ z innymi, brać udział w biesiadzie*. Sł. wil.

Współbiesiadowanie, a, blm., czynność cz. Współbiesiadować.

Współblyszceć, y, ał, Spółblyszceć *blyszceć* *współ z kim, z czym innym*. Sł. wil.

Współblyszczenie, a, blm., czynność cz. Współblyszceć.

Współbojować, uje, ował, Spółbojować *bojować* *współ z kim innym, brać udział w boju*. Sł. wil.

Współbojowanie, a, blm., czynność cz. Współbojować.

Współból, u, lm. e lek. (synalgia) *odczucie bólowe, występujące na zewnątrz obwodu dotkniętego bezpośrednio podrażnieniem, np. w nerwie zdrowym*.

Współbrat, ta, lm. cia p. Spółbrat.

† **Współbrzeżysta** rzeczka = *rzeczka o dość wyrostłych brzegach*. Mosk.

Współcechowy, Spółcechowy *należący do tego samego cechu* *współ z kim innym*. W., ego, lm. i rz. *członek tegoż samego cechu*. Sł. wil.

× **Współchwalenie, a, blm., czynność cz. Współchwalić**.

× **Współchwalić, i, it, Spółchwalić** *chwalić* *współ z kim innym*. Sł. wil.

Współcierpienie, a, lm. a lek. (compassio, sympathia) *cierpienie wspólne, oddziaływanie* *wza-*

jemne, za pośrednictwem układu nerwowego lub naczyniowego, zmienionych chorobowo czynności dwu organów, mniej lub więcej oddalonych od siebie.

Współczeszenie się a ś., blm., czynność cz. Współczeszyć ś.

Współczeszyć się, y ś., ył ś., Spółczeszyć ś. cieszyć się *współ* z kim innym, *podzierać* czyją radość. Śł. wil.

Współczesność, i, blm., rz. od Współczesny *spółczesność*.

Współczesny p. Spółczesny.

Współczesniczka, i, lm. i forma ż. od Współczesnik; Spółczesniczka. Śł. wil.

Współcześnie przys. od Współczesny, *spółcześnie*.

Współczesnik, a, lm. cy, Spółczesnik człowiek *współcześnie* z kim, z czym żyjący, człowiek *współczesny*: Czyn taki byłby niegodnym człowieka żyjącego w drugiej połowie XIX wieku i zakrawałby bardzo na współczesnika św. inkwizycji. Rpp.

Współczucie, a, blm. l. p. Spółczucie. 2. a. Współgodność fizj. (consensus, sympathia) *współczulość, spółczucie, sympatja*: W. nerwów (consensus nervorum). Woy.

Współczulny, Spółczulny l. anat. (consensualis, sympathicus): Nerw W., × *nerw z wojowy* (nervus sympathicus). 2. patol.: Zapalenie oczu *współczulne* a. *sympatyczne* (ophthalmia sympathica s. migratoria).

Współczynny l. p. Spółczynny. 2. anat.: Mięśnie *współczynne* (musculi socii v. congenes). Organy *współczynne* = *wspólnie w tym samym celu i kierunku działające*.

Współwzajemność, a, lm. a, Spółwzajemność *świadczenie* *współ* z kim innym. Śł. wil.

Współdryblas, a, lm. y *dryblas* *narówni z innymi*: Niektórzy z jego współdryblasów czytali ukradkiem książki polskie. Żer.

Współdyrektor, a, lm. owie, Spółdyrektor *dyrektor* *współ* z kim innym. Śł. wil.

Współdziałać, a, ał. l. p. Spółdziałać. 2. lek.: Leki *współdziałające* (synergetica medicamenta) = *wspierające się nawzajem*. Mięśnie *współdziałające* (musculi socii). Organy *współdziałające*.

Współdziałanie, a, blm., Spółdziałanie l. czynność cz. Współdziałać. 2. lek.: W. organów, szereg. mięśni (synergia, cooperatio) = *dopomaganie*. W. bakterji.

Współdziedzic, a, lm. e p. Spółdziedzic: Dziedziec powinien drugiego *współdziedzica* bronić i zastąpić o dobra spadkiem nabyte i jemu odstąpić. Sz.

Współdziedziczka, i, lm. l, Spółdziedziczka forma ż. od Współdziedzic.

Współdzierzeć, y, ał, Spółdzierzeć *dzierzeć*, *posiadać* *współ* z kim innym. L.

Współdzierzenie, a, blm., Spółdzierzenie czynność cz. *Współdzierzeć*.

Współdźwięczność, y, ał *dźwięczność* *współ* z czym innym: Kamerton jej skrzypiec, *współdźwięcząc* ze strunami, jednocześnie i tony ich stroił. Dan.

Współdźwięczenie, a, blm., czynność cz. *Współdźwięczność*.

Współdźwięk, u, lm. i, Spółdźwięk *rezonans*.

Współginać, nie, nał, Spółginać *ginać* *współ* z kim innym. Śł. wil.

Współginienie, a, blm., Spółginienie czynność cz. *Współginać*.

Współgłośny, Spółgłośny *wydający głos* *współ* z czym innym. Śł. wil.

Współgość, a, lm. e, Spółgość *gość* *współ*, *narówni z kim innym*. Śł. wil.

Współgrający, Spółgrający *grający* *współ* z kim innym. W., ego, lm. y rz. *jeden z grających z sobą* *wspólnie*; *partner*. Śł. wil.

Współgrododzierzca, y, lm. y, Spółgrododzierzca *jeden z dzierzących gród*, z zarządzających nim *wspólnie*: W. Janusz. Śł. wil.

× Współgrzebać, bie, bał, × Spółgrzebać *grzebać* *współ* z kim innym. Śł. wil.

× Współgrzebanie, a, blm., × Spółgrzebanie *czynność* cz. *Współgrzebać*. Śł. wil.

Współgrzeszenie, a, blm., Spółgrzeszenie *czynność* cz. *Współgrzeszyć*.

Współgrzeszny *grzeszny* *narówni z kim innym*. Śł. wil.

Współgrzeszyć, y, ył, Spółgrzeszyć *grzeszyć* *współ*, *narówni z kim innym*. Śł. wil.

Współistnieć, eje, ał, Spółistnieć *istnieć* *współ* z kim innym. Śł. wil.

Współistnienie, a, blm., czynność cz. *Współistnieć*. Śł. wil.

Współistność, i, lm. i, Spółistność, Współistność l. *współjestestwo*. Śł. wil. 2. a. Współistota *istota* *współistniejąca*. Śł. wil.

Współistota, i, lm. i p. Współistota. Śł. wil.

Współjadacz, a, lm. e, Spółjadacz *ten, co* *współ* z kim *jada*, *współjadający*, *komensal*. Śł. wil.

Współjadać, a, ał, Spółjadać *jadać* *współ* z kim innym, *stołować się* *wspólnie z kim innym*. Śł. wil.

Współjadanie, a, blm., Spółjadanie *czynność* cz. *Współjadać*.

Współjestsotnie przys. od Współjestsotny. Śł. wil.

Współjestsotny = Spółjestsotny. Śł. wil.

Współjestsotwo, a, blm., p. Spółjestsotwo: W., consubstantialitas. Skar.

Współkować, uje, ował = Spółkować. Śł. wil.

Współkowanie, a, blm., Spółkowanie *czynność* cz. *Współkować*.

Współkrólować, uje, ował, Spółkrólować *królować* *współ* z kim innym. Śł. wil.

Współkrólowanie, a, blm., Spółkrólowanie *czynność* cz. *Współkrólować*.

Współkupczenie, a, blm., Spółkupczenie *czynność* cz. *Współkupczyć*.

Współkupczyk, y, ył, Spółkupczyk *kupczyk* *współ* z kim innym. Śł. wil.

× Współleżeć, y, ał, × Spółleżeć *leżeć* *współ* z kim innym. Śł. wil.

× Współleżenie, a, blm., × Spółleżenie *czynność* cz. *Współleżeć*.

× Współłgać, lże, lgał, × Spółłgać *łgać* *współ* z kim innym. Śł. wil.

× Współłganie, a, blm., × Spółłganie *czynność* cz. *Współłgać*.

× Współłgarz, a, lm. e, × Spółłgarz *ten, co* *łże* *współ* z kim innym. Śł. wil.

Współmęczennica, y, lm. e forma ż. od Współmęczennik; Spółmęczennica. Śł. wil.

Współmęczennik, a, lm. cy, Spółmęczennik *męczennik* *narówni z kim innym*. Śł. wil.

Współmęczeństwo, a, blm., Spółmęczeństwo *męczeństwo* *wspólne z kim innym*. Śł. wil.

Współmierny p. Spółmierny: Dwie *długości* *współmierne*. Łuki *współmierne*. Wielkości *współmierne*.

× Współmłośnik, a, lm. cy p. Spółzałotnik Kto *widział* w *dziwostęby* *ślać* *współmłośnika!* Mor. A.

Wspólmodlca, y, lm. y, **Spółmodlca** *ten*, co *ś. wespół z kim innym modli*. Sł. wil.

Wspólmodlenie się, a *ś.*, b/m., **Spółmodlenie** *ś.* czynność cz. **Współmodlić** *ś.*

× **Współmodlić się**, i *ś.*, il *ś.*, **Spółmodlić** *ś. modlić* *ś. wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współmodlitwa, y, lm. y, **Spółmodlitwa** *wspólna modlitwa, modlenie* *ś. wespół z kim innym*. Sł. wil.

× **Współmówić**, i, il, × **Spółmówić** *mówić wespół z kim innym*. Sł. wil.

× **Współmówienie**, a, b/m., × **Spółmówienie** czynność cz. **Współmówić**. Sł. wil.

Wspólnadzorca, y, lm. y, **Spólnadzorca** *nadzorca narówni z kim innym*. Sł. wil.

Wspólnależność, i, b/m., rz. od **Wspólnależny**: *W. ludów Austrii do tej monarchji.*

Wspólnależny *należny narówni z kim a. z czym innym*.

× **Wspólnienawidzenie**, a, b/m., × **Spólnienawidzenie** czynność cz. **Wspólnienawidzieć**. Sł. wil.

× **Wspólnienawidzieć**, i, al, × **Spólnienawidzieć** *nienawidzieć wespół z kim innym*. Sł. wil.

Wspólnienawiść, i, b/m., **Spólnienawiść** *nienawiść podzielana z kim innym*. Sł. wil.

Współobiadować, uje, ował, **Spółobiadować** *obiadować wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współobiadowanie, a, b/m., **Spółobiadowanie** czynność cz. **Współobiadować**.

× **Współobjętny**, × **Spółobjętny** *którego można objąć wespół z czym innym tymże tytułem, nazwą, do tegoż skupienia należący*. Sł. wil.

× **Współodchowaniec**, nca, lm. ncy *ten, co* *ś. wespół z kim innym odchowal*. Sł. wil.

Współodczuwanie, a, b/m. *odczuwanie wespół z kim a. z czym innym*: *Duszy zdolnej do absolutnej, bezpośrednio komunji z pokrewnymi duchami, doskonałego przenikania* *ś. wespółodczuwania najsuubtelniejszych nastrojów*. Dan.

Współodpowiedzialność, i, b/m., rz. od **Współodpowiedzialny**.

Współodpowiedzialny *narówni z kim odpowiedzialny*.

Współojczysty, **Spółojczysty** *tyczący* *ś. wespółnej ojczyzny*. Sł. wil.

Współpatron, a, lm. owie, **Spółpatron**, **Współrzecznik**, **Spółrzecznik** *patron w jakiej sprawie narówni z kim innym*.

Współplemie, enia, lm. ona, **Spółplemie** *plemie wspólne dla wielu*. Sł. wil.

Współplacenie, a, b/m., **Spółplacenie** czynność cz. **Współplacić**.

Współplacić, i, il, **Spółplacić** *placić wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współplakać, cze, kał, **Spółplakać** *plakać wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współplakanie, a, b/m., **Spółplakanie** czynność cz. **Współplakać**.

× **Współpochwytać**, a, al, × **Spółpochwytać** *pochwytać wespół z kim*. Sł. wil.

× **Współpochwywanie**, a, b/m., czynność cz. **Współpochwytać**.

Współpogrzebać, bie, bał, **Spółpogrzebać**, **Współpogrzesz**, **Spółpogrzesz** *pogrzebać wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współpogrzebanie, a, b/m., **Spółpogrzebanie** czynność cz. **Współpogrzebać**.

Współpogrzesz, bie, bł p. **Współpogrzebać**. Sł. wil.

Współpomagać, a, al, **Spółpomagać** *pomagać wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współpomaganie, a, b/m., **Spółpomaganie** czynność cz. **Współpomagać**.

Współpomocnica, y, lm. e forma ż. od **Współpomocnik**; **Spółpomocnica**. Sł. wil.

Współpomocnik, a, lm. cy, **Spółpomocnik** *ten, co pomaga wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współposiadaacz, a, lm. e, **Spółposiadaacz** *ten, co posiada wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współposiadać, a, al, **Spółposiadać** *posiadać do wspólni z kim innym*. Sł. wil.

Współposiadanie, a, b/m., **Spółposiadanie** czynność cz. **Współposiadać**.

Współposłanniczka, i, lm. l forma ż. od **Współposłannik**; **Spółposłanniczka**. Sł. wil.

Współposłannik, a, lm. cy, **Spółposłannik** *ten, który wespół z kim innym odprawia poselstwo*. Sł. wil.

× **Współpostnik**, a, lm. cy, × **Spółpostnik** *ten, co wespół z kim innym zachowuje post*. Sł. wil.

Współposyłać, a, al, **Spółposyłać** *posyłać wespół z kim innym, wespół z innymi*. Sł. wil.

Współposyłanie, a, b/m., **Spółposyłanie** czynność cz. **Współposyłać**.

Współpośrednictwo, a, b/m., **Spółpośrednictwo** *wspólne z kim innym pośrednictwo*. Sł. wil.

Współpośredniczka, i, lm. l forma ż. od **Współpośrednik**; **Spółpośredniczka**. Sł. wil.

Współpośrednik, a, lm. cy, **Spółpośrednik** *ten, co pośredniczy wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współpozwany, ego, lm. i, **Spółpozwany** *rz. pozwany wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współpozywający, ego, lm. y, **Spółpozywający** *rz. ten, co pozywa wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współpraca, y, lm. e, **Spółpraca** *praca wespół z kim innym*: *W. ducha u warsztatu ludzkości*. Brt.

Współprośba, y, lm. y, **Spółprośba** *prośba wspólna z kim innym*. Sł. wil.

Współprzedawca, y, lm. y, **Spółprzedawca** *ten, co wespół z kim innym sprzedaje*. Sł. wil.

Współprzedawczyni, i, lm. e forma ż. od **Współprzedawca**; **Spółprzedawczyni**. Sł. wil.

Współprzedwieczność, i, b/m., **Spółprzedwieczność** *przedwieczność wspólna z kim, z czym innym*. Sł. wil.

Współprzedwieczny, **Spółprzedwieczny** *przedwieczny narówni z innymi*. Sł. wil.

Współprzemiana, y, lm. y, **Spółprzemiana** *przemiana wspólna i jednoczesna z inną przemianą*. Sł. wil.

Współprzemieniać się, a *ś.*, al *ś.* p. **Współprzemienić** *ś.*

Współprzemienianie się, a *ś.*, b/m., **Spółprzemienianie** *ś. czynność cz. Współprzemieniać* *ś.*

Współprzemienić się, i *ś.*, il *ś.*, **Spółprzemienić** *ś.*, nied. **Współprzemieniał** *ś.*, **Spółprzemieniał** *ś. przemienić* *ś. wespół z kim innym*. Sł. wil.

Współprzemienienie się, a *ś.*, b/m., **Spółprzemienienie** *ś. czynność cz. Współprzemienić* *ś.*

Współprzemienenny, **Spółprzemienenny** *przemienenny narówni z kim a. z czym innym*. Sł. wil.

Współprzewracać, a, al p. **Współprzewrócić**. Sł. wil.

Współprzewracanie, a, b/m., **Spółprzewracanie** czynność cz. **Współprzewracać**.

Współprzewrócenie, a, b/m., **Spółprzewrócenie** czynność cz. **Współprzewrócić**. Sł. wil.

Współprzewrócić, i, il, **Spółprzewrócić**, nied. **Współprzewracać**, **Spółprzewracać** *przewrócić razem z innym, z innymi*. Sł. wil.

Współprzyczyna, y, lm. y, **Spółprzyczyna** przyczyna, *współ z inną przyczyną przyczyniająca ś do czego.*

Współprzyciiciel, a, lm. e, **Spółprzyciiciel** przyciiciel *narówni z innemi przyciicielmi.* Sł. wil.

× **Współprzyniesić**, esie, ósi, **Spółprzyniesić** nied. **Współprzynosić**, **Spółprzynosić** przynieść *współ z kim innym.* Sł. wil.

× **Współprzyniesienie**, a, bfm., **Spółprzyniesienie** czynność cz. **Współprzyniesić.**

× **Współprzynosić**, i, il p. **Współprzynosić.** Sł. wil.

× **Współprzynoszenie**, a, bfm., **Spółprzynoszenie** czynność cz. **Współprzynosić.**

× **Współprzypadać**, a, al p. **Współprzypaść.** Sł. wil.

× **Współprzypadanie**, a, bfm., × **Spółprzypadanie** czynność cz. **Współprzypadać.**

Współprzypadłość, i, bfm., rz. od **Współprzypadły.**

Współprzypadły, **Spółprzypadły** który przypadł *współ z czym innym.* Sł. wil.

Współprzypadnięcie, a, bfm., czynność cz. **Współprzypaść.**

Współprzypaść, dnie, di, nied. **Współprzypadać** *przypaść* *współ, jednocześnie z czym innym.* Sł. wil.

Współprzysięga, i, lm. i, **Spółprzysięga** *przysięga* *wspólna z kim innym*: Postawiono sześciu świadków, którzyby mu przyświadczyli *współprzysięgą.* Sł. wil.

Współradca, y, lm. y, **Współradca**, **Spółradca**, **Spółradca** *jeden z radzących wspólnie.* Sł. wil.

Współradosny, **Spółradosny** *radosny dla wielu wspólnie.*

Współradość, i, lm. i, **Spółradość** *radość* *wspólna.* Sł. wil.

Współradować się, uje ś., ował ś., **Spółradować** ś. *radować* *ś. współ z innemi.* Sł. wil.

Współradowanie się, a ś., bfm., **Spółradować** ś. czynność cz. **Współradować** ś.

Współradca, y, lm. y p. **Współradca.** Sł. wil.

Współradzenie, a, bfm., **Spółradzenie** czynność cz. **Współradzić.**

Współradzić, i, il, **Spółradzić** *radzić* *współ z kim innym.* Sł. wil.

Współredaktor, ra, lm. rowie a. rzy *redaktor* *współ z innemi, członek redakcji.*

Współredaktorka, i, lm. i forma ż. od **Współredaktor.**

Współredaktorski przym. od **Współredaktor.**

Współredaktorstwo, a, bfm. *stanowisko, rola, obowiązki współredaktora.*

Współregiencja, i, lm. e, **Spółregiencja** *regiencja* *wspólna z kim innym.* Sł. wil.

Współregient, a, lm. ci, **Spółregient** *jeden z członków regencji.* Sł. wil.

Współrodacki przym. od **Współrodak**; **Spółrodacki.** Sł. wil.

Współrodactwo, a, bfm., **Spółrodactwo** *stosunek zachodzący między współrodakami.* Sł. wil.

Współrodność, i, bfm., rz. od **Współrodny**, **Spółrodność.** Sł. wil.

Współrodny, **Spółrodny** *współ z innemi* *wrodzony.* Sł. wil.

Współrództwo, a, bfm. = **Spółrództwo.**

Współrozkażać, że, zał, **Spółrozkażać**, nied. **Współrozkazywać**, **Spółrozkazywać** *rozkażać* *współ z kim, innym.* Sł. wil.

Współrozkazanie, a, bfm., **Spółrozkazanie** czynność cz. **Współrozkażać.**

Współrozkazywać, uje, ywał p. **Współrozkażać.** Sł. wil.

Współrozkazywanie, a, bfm., **Spółrozkazywanie** czynność cz. **Współrozkazywać.**

Współrozsiwca, y, lm. y, **Spółrozsiwca** *ten, co* *współ z kim innym* *rozsiwca.* Sł. wil.

Współrównica, y, lm. e, **Spółrównica** *ta, która* *jest równa innej.* Sł. wil.

Współrząd, u, lm. y, **Spółrząd** *rząd, rządzenie* *współ z kim innym, udział w rządzie*: *Waregowie, opanowawszy Słowiańszczyznę, nie przypuścili Słowian do żadnego* *współrządu.* Sł. wil.

Współrzecznik, a, lm. cy p. **Współpatron.** Sł. wil.
Współrzemieślnik, a, lm. cy, **Spółrzemieślnik** *takż sam* *rzemieślnik, jak i kto inny.* Sł. wil.

Współrzędnie przys. od **Współrzędny.**

× **Współrzędnik**, a, lm. i gram. *część* *działki* *zdania* *współrzędna z treścią.* Mrzc.

Współrzędność, i, bfm. l. p. **Spółrzędność.** 2. flzj. (coordinatio) *harmonijne* *współdziałanie* *kilku* *mięśni a. grup* *mięśni, celem* *wykonania* *ruchu* *złożonego.*

× **Współsadzenie**, a, bfm., **Spółsadzenie** czynność cz. **Współsadzić.**

× **Współsadzić**, i, il, **Spółsadzić** *sadzić* *kogo, co* *współ z kim, z czym* *innym.* Sł. wil.

Współsłużenie, a, bfm., **Spółsłużenie** czynność cz. **Współsłużyć.**

Współsłużyć, y, yi, **Spółsłużyć** *służyć* *narówni z kim* *innym.* Sł. wil.

Współstudent, a, lm. ci *student* *narówni z innemi* *studentami.* Kn.

Współswatać, a, al *swatać* *współ z kim* *innym.* Sł. wil.

Współswatanie, a, bfm., czynność cz. **Współswatać.**

Współsyplać, a, al, **Spółsypląć** *sypląć* *z kim* *razem.* Sł. wil.

Współsypanie, a, bfm., **Spółsypanie** czynność cz. **Współsypląć.**

Współśpiewaczka, i, lm. i forma ż. od **Współśpiewak**; **Spółśpiewaczka.**

Współśpiewać, a, al, **Spółśpiewać** *śpiewać* *współ z kim* *innym.* Sł. wil.

Współśpiewak, a, lm. cy, **Spółśpiewak** *śpiewak* *narówni z kim* *innym.* Sł. wil.

Współśpiewanie, a, bfm., czynność cz. **Współśpiewać.**

Współświadczenie, a, bfm., **Spółświadczenie** czynność cz. **Współświadczyć.**

Współświadczyć, y, yi, **Spółświadczyć** *świadczyć* *współ z kim* *innym.* Sł. wil.

Współświadek, dka, lm. dkowie, **Spółświadek** *świadek* *narówni z kim* *innym.* Sł. wil.

Współświątkować, uje, ował, **Spółświątkować** *świątkować* *współ z kim* *innym.* Sł. wil.

Współświątkowanie, a, bfm., **Spółświątkowanie** czynność cz. **Współświątkować.**

Współświęcenie, a, bfm., **Spółświęcenie** czynność cz. **Współświęcić.**

Współświęcić, i, il, **Spółświęcić** *święcić* *współ z kim* *innym.* Sł. wil.

Współtańczenie, bfm., **Spółtańczenie** czynność cz. **Współtańczyć.**

Współtańczyć, y, yi, **Spółtańczyć** *tańczyć* *współ z kim* *innym.* Sł. wil.

Współtwórca, y, lm. y, **Spółtwórca** *ten, który* *tworzy* *lub* *tworzył* *współ z kim* *innym.* Sł. wil.
Mieć w ręku swych *możność* *wyprowadzać z* *najgiej* *ziemi* *coś* *tak* *tajemniczego, jak* *kios* *psze-*

niezny, nie jestże to być współtwórcą cudu? Zer.

Współtwórczy przym. od **Współtwórca**; **Spółtwórczy**: Tu znać w pracy aktorskiej pracę współtwórczą, a nie pracę przekorną. Mk.

Współwórstwo, a, btm. = **Spółrództwo**.

Współuwielbić, a, ał p. **Współuwielbić**.

Współuwielbić, i, il, **Spółuwielbić**, nied. **Współuwielbić**, **Spółuwielbić** *uwielbić wspólnie z kim innym*. St. wil.

Współużyć, yje, ył, **Spółużyć**, nied. **Współużywać**, **Spółużywać** *używać wspólnie z kim innym*. St. wil.

Współużywać, a, ał p. **Współużyć**.

Współwalka, i, lm. i, **Spółwalka** *walka wspólna z kim innym*. St. wil.

× **Współważność**, i, btm., gram. *jednaka ważność we względzie użycia w mowach głosek, np. w i b g i h*. St. wil.

Współwędrować, uje, ował, **Spółwędrować** *wędrować wspólnie z kim innym*. St. wil.

Współwędrowanie, a, btm., **Spółwędrowanie** *czynność cz.* **Współwędrować**.

Współwędrowka, i, lm. i, **Spółwędrowka** *wędrowka odbywana wspólnie z kim innym*. St. wil.

Współwierca, y, lm. y, **Spółwierca** *wyznawca tej samej wiary, co i kto inny*. Syrok.

Współwięzień, żnia lm. *źniowie*, **Spółwięzień**, *więzień odbywający karę wspólnie z innym więźniem*: Na przechadzkach Walek nie osmielał się bąknąć słowa do współwięźnia. Wb.

Współwinowajca, y, lm. y, **Spółwinowajca** *winowajca narówni z kim innym*. St. wil.

Współwładać, a, ał, **Spółwładać** *władać wspólnie z kim innym*. St. wil.

Współwładanie, a, btm., **Spółwładanie** *czynność cz.* **Współwładać**.

Współwładca, y, lm. y, **Spółwładca** *władca narówni z kim innym*. St. wil.

Współwładczyni, i, lm. e forma ż. ód **Współwładca**; **Spółwładczyni**. St. wil.

Współwskrzesić, i, il, **Spółwskrzesić**, nied. **Współwskrzeszać**, **Spółwskrzeszać** *wskrzesić wspólnie z kim innym*. St. wil.

Współwskrzeszać, a, ał p. **Współwskrzesić**.

Współwskrzeszanie, a, btm., **Spółwskrzeszanie** *czynność cz.* **Współwskrzeszać**.

Współwskrzeszenie, a, btm., **Spółwskrzeszenie** *czynność cz.* **Współwskrzesić**.

Współwstawać, aje, awał, **Spółwstawać** *wstawać wspólnie z kim jednocześnie*. St. wil.

Współwstawanie, a, btm., **Spółwstawanie** *czynność cz.* **Współwstawać**. St. wil.

Współwybierać, a, ał, **Spółwybierać** *wybierać wspólnie z kim innym*. St. wil.

Współwybieranie, a, btm., **Spółwybieranie** *czynność cz.* **Współwybierać**.

Współwyborca, y, lm. y, **Spółwyborca** *wyborca równie jak i kto inny*. St. wil.

Współwychodzić, y, lm. y, **Spółwychodzić** *towarzysz wychodźstwa*. St. wil.

Współwychować, a, ał, **Spółwychować**, nied. **Współwychowywać**, **Spółwychowywać** *wychować wspólnie z kim innym*. St. wil.

Współwychowanie, a, btm., **Spółwychowanie** *czynność cz.* **Współwychować**.

Współwychowywać, uje, ywał p. **Współwychować**.

Współwychowywanie, a, btm., **Spółwychowywanie** *czynność cz.* **Współwychowywać**.

Wspór, oru, lm. ory l. *wspieranie, wsparcie*: Słowo to przydaje się nam na W. wszyskiej kato-

lickiej nauki. Skar. (= umocnienie, utwierdzenie). Za osobliwym łaski Bożej wspomozieniem przeszę, abys mię wsporem swym pańskim wzmagali i wspierał. Troc. 2. a. × **Spór** *wspieranie* *ś.*, *wsparcie* *ś.*, *zderzenie* *ś.*, *zator*, *spiętrzenie* *ś.*: *Wspory* kry są tu nieznaczące. Pol. †Przen.: *spór*, *sprzeczką*, *starcie* *ś.*, *konflikt*: *Wspory* i *swary*.

Herb. 3. a. *Wspora* *podstada*, *opora*, *podpora*, *podwalina*, *fundament*: Kto, by fundament był nie-skazitelny, na W. ziemi kamień założył węgielny? Chr. Dokumenta wyżej przełożone z mapą i delineacją przy wizji sprawioną przejrzawszy, *wsporów* stron obojga należycie wysłuchawszy... Wej. (= *protestów*, *kontrowersji*).

Współzawodowiec, wca, lm. *wcy ten*, co *ś.* poświęca *wspólnie z kim innym temuż, co on zawodowi*.

Współzgodność, i, btm., p. **Współzucicie**.

Współzycie, a, btm. *życie wspólne ustrojowe ku korzyści zobopólnej*, *Symbioza* (Symbiosis).

Wspórka, i, lm. i bud. *plaszczyna pozioma dolna w ościeży okna*.

† **Wsprawnie** przys. od **Wsprawny**: Dom Tarnowskiego tak wielki w Polsceze *wsprawniej* od wszeech chwalony być ma. Orzech.

† **Wsprawny** = **Sprawny** pod 4 ? L.

Wsprycować, uje, ował, nied. **Wsprycowywać** *sprycując wypuścić płyn; wstrzyknąć, wsiknąć*.

Wsprycowanie, a, btm., *czynność cz.* **Wsprycować**: *Injectio*, *wsikanie*, W. Perz.

Wsprycowywać, uje, ywał p. **Wsprycować**.

Wsprycowywanie, a, btm., *czynność cz.* **Wsprycowywać**.

Wspuchłość, i, lm. i p. **Wspuchnięcie**.

Wspuchły *który wspuchł, nabrzmiał, ociekły*. Troc. L.

Wspuchnąć, chnie, chnął a. chl *spuchnąć* *wzdąć* *ś.*; *opuchnąć*, *napuchnąć*, *obrzmieć*, *nabrzmić*, *ocieknąć*. Troc. *Twarz z płaczu wspuchła, z łez oczy wyciekły, źrzenice grubą oemą* *ś.* *powlekły*. Chr.

Wspuchnienie, a, btm., p. **Wspuchnięcie**. St. wil.

Wspuchnięcie, a, **Wspuchnienie** l. btm., *czynność cz.* **Wspuchnąć**. 2. a. **Wspuchłość** *wzdęcie ciała od spuchnięcia, nabrzmiałość, puchlina*. St. wil.

† **Wspuszenie**, a, btm., *czynność cz.* **Wspuszyć**.

† **Wspuszenie się**, a *ś.*, btm., *czynność cz.* **Wspuszyć** *ś.*

† **Wspuszyć**, y, ył *napuszywszy wzdąć; wygiąć, wydać ku górze*: Obrócił tam swe żagle, gdzie *Wenus* *wpuszyła* je nowa. Tw. *Osman*, gdy dojdą go słuchy, że *Chodkiewicz* *umarł* i *Władysław* *chory*, wnet znowu *ś.* *pobudził* i *prze-
stęj* *swej dumie* *wpuszy* *skrzydła*. Tw. *Strzała* *ta* *swym* *jadem* *wpuszywszy* *mię*... Tw. † *W.* *ś.* *napuszywszy* *ś.* *wzdąć* *ś.*; *wygiąć* *ś.*, *wydać* *ś.* *ku górze*: *Pióra* *na* *kogucie* *wpuszyły* *ś.* (= *nastrożyły* *ś.*, *wzjęzły* *ś.*, *powstały*). Przen.: *Tym* *ś.* *wpuszywszy*, *rozumieli*, że *wszystkich* *prze-*
mogą. Chr. (= *wzbioszy* *ś.* *w* *psychę*, *nadąwszy* *ś.*).

† **Wspychać**, a, ał w *psychę* *ś.* *wzbijać*; *wy-*
nosić *ś.* B. Sz., Mik. z Wilk.

† **Wspychanie**, a, btm., *czynność cz.* **Wspychać**.

† **Wsrokoczywy**? Rej.

× **Wssać**, *wssie*, *wssał* i × **W.** *ś.*, p. **Wessać**.

× **Wssanie**, a, btm., *czynność cz.* **Wssać**.

× **Wssanie się**, a *ś.*, btm., *czynność cz.* **Wssać** *ś.*

† **Wstaczać**, a, ał p. **Wstoczyć**.

† **Wstaczenie**, a, btm., *czynność cz.* **Wstaczać**.

Wstać, *wstanie*, *wstał*, *wstawszy* a. [**wstalszy**].

[**Stać**], nied. **Wstawać**, [**Stawać**, **Wstajać**, **Stająć**]

1. *podnieść ś.* z siedzenia, z leżenia, stanąć na nogi, *dźwignąć ś.*, *powstać*: Wstaje z krzesła. Kn. Cesarz ni przed kim nie wstaje, tylko przed muftym. Star. Sluga powinien pana czcić i przeciwko niemu wstawać. Sz. Wstań z ziemi, z łózka, ze stolka. Troc. To siał, to wstawa. Berw. W. od stołu. A wstał już jegoś. Troc. Wstawaj do roboty. Troc. (= *wstańże*). W. po chorobie. Już wstaje po chorobie. O swoich godzinach kładziemy ś. i wstajemy. L. Zwyczajnie wstałabym sobie o ósmej lub dziewiątej godzinie, napiłabym ś. kawy, usiadłabym sobie do gotowalni. L. Ocknął ś. Adam, zwykły wstawać równo z dniem. Przyb. Ponieważ była już godzina jedenasta, domyślałem ś., iż pan wstawał i ubierał ś. L. Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje. Prz. Rano wstawsz, co robić, bo inaczej jak żebyś leżał. Rys. Tyś późno przyszedł, żebyś mię oszukał; trzeba było raniej W. L. (wcześnieję o tym pomyślić. L.). Zje kata, kto mię oszuka; bardzo rano ten W. musi L. Trzebać W. raniej odwrócić mię. Pot. Na węzy i zamku poczęto grać ranne „wstawaj”. Sienk. Przen.: Słońce wstaje = *wschodzi*. Śliczne już wstawało słońce. Troc. Kiedy ranne wstają zorze... Karp. 2. z martwych = *zmarłych wstać*, z martwych *powstać*, *wskrzeszać*, *wrócić do życia*. ożyć: Bóg Pana Jezusa trzeciego dnia z śmierci zbudził, i Pan Jezus z śmierci wstał. Tarn. Rzecz Jezus Marcie: wstanie z martwych brat twój; powie mu Marta: wiem-ci, iżże wstanie czasu wstania z martwych w dzień ostateczny. Sekl. Żeby wstał z grobu nieboszczyk pan, widząc, co ś. dzieje, zapewne drugi razby umarł. Kras. A to djabela rzecz, że jak człowiek raz umrze, już więcej nie wstanie. L. Umarł, już nie wstanie. L. (już po nim. L.). Wstajecie, trupyl Berw. 3. *powstać*, *podnieść ś.*, *wznieść ś.*, *wzjęć ś.*, *najeżyć ś.*, *nastroszyć ś.*, *spiętrzyć ś.*, *stanąć*, *wyprężyć ś.*, *wyprostować ś.*: Był pagórek z wierzełu jednako pochodzisty, drugi, przeciwny jemu, taką też pochyłością wstawał. Warg. (= *wystawał*, *wylaniał ś.*, *wyrastał*, *strzelał ku górze*). Słoczone trawki wstają (= *poprawiają ś.*). Czemu tym, którzy ś. zlekną, włosy wstają? Sak. Wielki już strach czuje, włosy wstają i pod nim drżą kolana. Jabł. Drżała ziemia od huku, i wstawały włosy. Pot. Ej ej ej, umieram, bru bru, włosy mi wstają na głowie. L. Razem na głowie wszystkim włosy wstały, patrząc, jak statek u fortuny mały. L. Wnet seree ścisnione mam przez dwojaką trwogę, zleknię ś., wstaną włosy, przemówić nie mogę. Koch. J. Trzęsie ś., dreszez po wszystkich ciele ś. rozbieży, wstęga wstanie na głowie, a włos ś. najeży. Bardz. Wstają mi od tego włosy. Troc. Wstają mi włosy od strachu. Troc. Członek mu wstał. 4. do czego = *ruszyć ś.*, *ocknąć ś.*, *przebudzić ś.*, *zabrać ś.*, *zalczerznąć ś.*, *wziąć ś.*: Królu! tyś rozpuścił łakome psy, co pożarły owee, a tak wstań a łupiestwa więcej nie dopuszczaj. Biel. M. Mojzesz wstał i obronił dziewczki. Leop. (zjąwszy ś. za nimi, obronił dziewczki. Leop.). 5. *powstać*, *nadejść*, *wszczęć ś.*, *wymknąć*, *nastąpić*, *rozpocząć ś.*: Tobie kwoli rozliczne kwiatki wiosna rodzi, Tobie kwoli w kłosianym wieńcu lato chodzi, jesień wino i jabłka rozmaite dawa, potym do gotowego gnuśna zima wstawa. Kochan. Wstają, powstają wiatry. Kn. (= *zrywają ś.*). Wstaje co, wszczyna ś. Kn. Wstał (powstał) deszcz, śnieg, wiatr. Troc. We wtorek wstał wielki

wiatr, deżdż i błyskanie. Kędy tknęła ziemię słoneczna szata, tam nabrzmiewały lepkie pęki, chlustały zielone pędy i szeleściły listeczki nieśmiałe, i wstawało nowe, bujne, potężne życie. Reym. (= *budziło ś.*). 6. od kogo = *odstać*, *porzucić*, *opuścić go*: Gdzie kmiecie mają tę swobodę, iż im wolno wstać od swych panów do innych wsi, tedy jednak wszysze W. nie mogą, jedno jeden a. dwu. Tarn. J. (= *wynieść ś.*, *wysiedlić ś.*, *wyruszyć*). Jan wstaw od Narama o ty krzywdy, co mu wziął siano a rolą. Jakusz nie wstał o niwę Mikołajewą. 7. † W. *umknąć ś.*, *ruszyć ś.*, *obsunąć ś.*, *ustąpić*: Budowanie takie upada i z placu swego wstawać musi. Sak. 8. myśl. (o ptaku) *zerwać ś.*: Trzeba sznura mocniejszego, niż na łabęcia, bo tężej wstawa, niż łabęć. Cyg. A pilnuj, żeby ich (cietrzewi) ptak (przelatujący, dziki) ani żadna rzecz nie upłodziła, żeby same wstały, tedy możesz stawić mrzezę. Cyg.

[Wstajać, e, ai] p. Wstawać.

[Wstajanie, a, bjm.] czynność cz. Wstajać.

Wstały który wstał, powstały: Wprzód nim dnia trzeciego oświt wróci biały, z grobu wstającego będą go gwiazdy witały. Przyb.

† Wstaniek, nku, bjm., [Wstaniek] p. Wstanie: W., wstanie ze snu. Ocz. [Od wstanku do położonku] = *od rana do nocy*.

Wstanie, a, bjm., † Wstaniek, [Wstaniek] czynność cz. Wstać: Sam ś. o nią nie tylko pieniądze, ale czapkę, wstaniem, czczeniem i pokłonami stara. Gliż. Posel znajdował ś. przy wstaniu królewskim w St. James. L. Jestem po wstaniu, wstałem. L. Rzecz Jezus Marcie: wstanie z martwych brat twój; powie mu Marta: wiem-ci, iżże wstanie czasu wstania z martwych w dzień ostateczny. Sekl. W. z martwych z wiecznym żywotem, przez zmarłych wstanie Chrystusowe, który na wieki żyje, opowiadane bywa. Smotr. Usiadłem na swoim miejscu z determinacją niewstania, póki nie skończę. Korz.

× Wstargiwać, uje, iwał p. Wstargnąć.

× Wstargiwanie, a, bjm., czynność cz. Wstargiwać.

× Wstargnąć, gnie, gnął, a, gl, nied. × Wstargiwać l. *targnąwszy podnieść do góry*; *zadrzeć*: Wstargiwał ogona. Błaż. 2. *targnąć w tył*, *szarpnąć nazad*; *targnąwszy powstrzymać*, *zatrzymać*, *powściągnąć*, *cofnąć*: Nagły ją wstargnął korzeń. Zebr. Prawdziwa dobroć ubieży prośby, ani niechętną czoła wstargnie miną. L. (= *ściągnie*, *zmarszczy*, *sfalduje*). Dalej nie wzglądając, oka wstargła, *oculos avertit*. Zebr. Przen.: Powstań w popędliwości i wstargnij złych ludzi złości. Ryb.

× Wstargnięcie, a, bjm., czynność cz. Wstargnąć.

Wetaw, u l. bjm. *wstawianie*, *wstawienie*. L. 2. anat.: × W., p. Staw: Articululus, polonice W. abo staw, iż ś. kość jedna w drugą wstawia. Urs. Dla różnicy punkta zgięć członkowych u zwierząt grzbietnych nazywamy stawami, czyli gstawami, a u niegrzbietnych wstawami. Jar. W. zapuszczony. Urs. Ciasny W. i przestronny W. głęboki. Przestronny W. płytki.

Wstawa, y, Im. y. † Prawokad, † Prawosad mat. sinus.

Wstawacz, a, Im. e l. ten, co wstaje. L. 2. bot. p. Jarzmionka.

Wstawać, wstaje, wstawał p. Wstać.

Wstawianie, a, lm. a czynność cz. **Wstawiać**: Nie wam nie pomogą najrańsze wstawiania. Ryb.

Wstaweczka, i, lm. i p. **Wstawka**.

Wstawiacz, a, lm. e ten, co wstawia, wstawiciel. L.

Wstawiać, a, ał i W. s. p. **Wstawić**.

Wstawianie, a, blm., czynność cz. **Wstawiać**.

Wstawianie się, a s., blm., czynność cz. **Wstawić** s.

Wstawiciel, a, lm. e i ten, co wstawia a. wstawia, wstawiacz. L. 2. ten, co s. wstawia za kim, przyczyna, orędownik: To piękny W. L. (przyczyna, przyczyniający s. za kim. L.).

Wstawicielka, i, lm. i forma ż. od **Wstawiciel**. L. (= orędowniczka).

Wstawić, i, il, nied. **Wstawiać**, † **Wstawować** i. wniósłszy postawić; stawiając umieścić w czym: Wstawiam co gdzie, jako: beczkę do piwnicy, flaszkę w wodę. Kn. Wstaw flaszkę w wodę, szkatułę w szafę. Troc. W. beczkę do piwnicy. Troc. Wstawię mój towar u przyjaciela. Troc. (= umieszczę, ulokuję u niego na przechowanie).

Przen.: † W. kogo na tron i t. p. = wprowadzić; wsadzić, osadzić na tronie, intronizować: Romana zabitego syn wygnął Kolomana z Halicza, aż znowu przez ojca, króla węgierskiego, był tam wstawion. Biel. M. Kazimierz Władysław wstawił na czeskie królestwo swoim nakładem. Biel. M. Posłał Kazimierz Jagiełło wojsko, aby Aleksandra wstawili na włoście województwo. Biel. M. Przen.: Widzi, że słuszną ratować niebogę (królową), lecz i to myśli swoją mądrą głową, żeby w te państwa wstawił dobrze nogę, kiedyby przelazła została królową. P. Koch. (= postawił; utwierdzić s. w nich, stanąć w nich silną nogą, objąć je w posiadanie, załknąć w nim swój sztandar). 2. wprawić, wprowadzić, osadzić w czym, włożyć, wsadzić w co: Sztuka tu rzadkie dotąd meble kładła, zamiast obicia wstawując zwierciadła. Skrzet. W. łatę (= dać; wsztukować).

W. obraz, szybę w ramę. W. komu zęby sztuczne. Wstawiam w klubę = wprawiam w klubę wywiniony członek. Kn. Przen.: W. co w ryzy, w klubę = ująć; przyprowadzić do karności, do porządku, przywrócić stan należyty, wziąć co krótko: Ku nabyciu dobrego mniemania potrzeba, abyś. żywot swój umiarkował i w pewną ryzę W. umiał. Górn. Chcieli księstwo w lepszy rząd W. Biel. M. W rezę W. Biel. M. 3. W. między co = wsunąć, wemknąć, dodać. Wstawiony dzień, miesiąc, intercalaris, Kn. (= dodatkowy, przybyszowy, przybysz).

4. [W.] włożyć: W. mięso do garnka. 5. gm.: Wstawiać = pić (trunki), upijać s. W. s. i. [W. s.] stawić s., przybyć. 2. × W. s. w co = wtrącić s., wmieścić s., udać s.: Wstawiam s. w co, wkładam s. w co. Kn. (wstępuję w co, mieszam s. w co, wdaję s. w co. L.). Jeśli ku komu mówię, a inny s. wrzecz wstawi, ukazuje, że sobie wiele dufa, a onego lży, ku komu mówiono, jakoby on nie umiał odpowiedzieć. L. 3. a. [Stawić s.] za kim = przyczynić s., wnieść instancję, poprosić, przemówić, ująć s., orędownić: Wstawiać s. za kogo (za kim), do kogo. Troc. Wstawiam s. za kim, przyczyniam s. za kim, ujmuję s. za co. Kn. Mocno wstawiałem s. u przyjaciela mego za majorem. Król s. za nim do papieża wstawował. Skar. Na życie jego następowała, choć s. za nim na oko wstawiała. Swit. On, jako pośrednik nasz, wstawił s. za nami u ojca swego. Wor. I nikt s. nie

stara za mną? nikt s. nie wstawia? Słow. 4. gm. upić s. Wstawiony = pijany.

Wstawienie, a, lm. a czynność cz. **Wstawić**: W. członka wywinionego. Kn. W. miesiąca, dnia, intercalatio. Kn.

Wstawienie się, a s., lm. a s. i. czynność cz. **Wstawić** s. 2. p. **Wstawiennictwo**.

Wstawiennictwo, a, lm. a wstawienie s., instancja, przyczynienie s. za kim, orędownictwo, protekcja, przyczyna.

Wstawka, i, lm. i i. p. **Wszrywka**. 2. *śpiwka* dodana samowolnie przez aktora wśród sztuki teatralnej, zwykle wzięta ze znanych powszechnie utworów teatralnych. 3. dzień wstawny, przybyszowy, przybysz, przybycień, dzień wstawiany, wkładany, przydatny, przestępny. L. 4. × W. stawka: Jeżeli będzie na niego nastawał, to sam koronę i panowanie na wstawkę w grze puszcza i przegrać może. Moracz. 5. anat. (intersectio): Wstawki kostne, p. **Wormiusza** **Kostki**. W. kostna potyliczna a. węglowa (os epactale) = kostka dodatkowa potyliczna. Zdr. **Wstaweczka**.

Wstawne, ego, blm. i. zapłata, datek od wstawienia (dostarczenia na miejsce) kupionego towaru. 2. [W.] dwudziesty pierwszy lub później szesnasty garniec, otrzymywany przez karczmarza od dworu darmo. 3. [W.] p. **Stawiano**.

[**Wstawniak**, a, lm. i] plot z desek zbitych z sobą, u góry w ząb zaciosanych, przmocowanych do dwu grubych zerdzi.

Wstawnica, y, lm. e okiennica: Wstawnice sosnowe z desek tworzyły (w oknach) zapórę od wichrów. Gliń.

Wstawny z wstawienia pochodzący, wstawiony, sztuczny, nienaturalny, wprawny, wprawiony, wprawienny: Żeby wstawne.

† **Wstawować**, uję, ował i † **W. s.** p. **Wstawić**.
† **Wstawowanie**, a, blm., czynność cz. **Wstawować**.

† **Wstawowanie się**, a s., blm., czynność cz. **Wstawować** s.

× **Wstawowaty** = **Stawowaty**. St. wil.

Wstąg, u, lm. i wstęga, pas, pasmo: W. gaju. Wysp.

[**Wstąpać**, a, ał] p. **Wstąpić**.

[**Wstąpienie**, a, blm.] czynność cz. **Wstąpać**, wstępowanie.

Wstąpić, i, il, † **Wstępić**, nied. **Wstępować**, [**Wstąpać**] i. stąpając wejść; stąpnąć w co, wdepnąć, wejść, wkroczyć, wleźć, urazić w co nogę: Djabelnie w nos bije, osobliwie jeśli wacpan po drodze w co wstąpił. L. Zazdrość wacpana nikomu w dom nasz nogą W. nie pozwala. L. Już kto miał jechać, w nawę swoje wstąpił, a kto miał zostać, z okrętów wystąpił. Groch. (= wsiadł w nawę). Przen.: Wstępować w czyje ślady = naśladować kogo, zapatrywać s. nań, wdać s. w niego: O gdyby w tak szlachetnego przykładu każdy wstępował ślady! L. On kiedyś w swojego stryja walecznego wstąpi strzemię. Leszcz. S. Coraz to gorzej płyniem, ani plemię wstępuje w ojca, jak należy, strzemię. Min. Tegoż rodzaju pierwszywot plemię, potomek nieszczęsnny, wstąpiłem w toż strzemię. Kulig. Wstępując w pokój, nogę złamał. Troc. Przen.: wejść w posiadanie, zainstalować s. w nabytej, otrzymanej majątności, posiadłości: Wstępować w majątność, w dobra, w posesję = wkraczać, odbierać na siebie. L. Jesliby drugi wliązania nie dopuścił, aby też po wwiązaniu w to imienie wstępował... Stl. Czemu tych nie ka-

rać, co rozmyślnie w cudze strzemię wstępują, ludzkie domy wyzerają? Węz. (= *wdzierają* *ś.*, *wrywają* *ś.*). W kogo djabeł raz wstąpi, kogo raz usidli, i na śmierć i na żywot oczy mu zamydli. Pot. (= *opęta*, *nawiedzi*, *opanuje* *go*). Przen.: *wejść całkowicie, wnikać, schować* *ś.*; *wypieścić wewnątrz, rozejść* *ś.* po wnętrzu: Mnie mali, iż słońce upadło na ziemię, a ziemia w niebo wstąpiła. Skar. (do nieba wstąpiła i wsiąkla. L.). Wówczas szyja wstąpiła mu w ramiona. Tet. Tak jest, więc i we mnie już wstępuje dusza, jak kiedy ogrodniyny wypali posusza, a potem spadną młde deszcze, co je chłodzą. Ejs. Czemu *ś.* daremnie trwożycie i myśli w serca wasze frasobliwe wstępują? Odim. (= *opadają*, *opanowują*, *oswładają* *was*, *powstają*, *rodzą* *ś.* w *was*). Bartek, wedle tego, co slysział od Wojtka, zgola inne o Francuzach miał wyobrazenie; duch z ramienia wstąpił mu napowrót w piersi. Sienk. 2. gdzie, do kogo = *wejść* *po drodze*, *mimochodem*, *wpaść*, *zajrzeć do kogo, dokąd*: Gdy Elizeusz tamędy często chodziwał, wstępował do niewiasty, żeby tam chleba jadał. Leop. Trafiło mi *ś.* w dość śpiesznej podróży W. do jednego domu, gdzie... Kras. (= *złożyć*). Wstąpił do domu mego, na drodze do brata mego, do mojej izby. Troc. Sw. Hieronim, jadąc do Rzymu, wstąpił do Carogrodu. Wor. Żart.: Wstąpił do piekła, po drodze mu było. Prz. (= *niepotrzebnie nadłożył drogi*). 3. między walezących = *wdać* *ś.*, *umieszać* *ś.*, *wtrącić* *ś.*, *interwenjować*: Kazał król, aby zaraz między nie wstąpili i aby *ś.* im więcej bić nie dopuścili. P. Koch. Często sam poseł musi W. między tłumacza swego i wezyra, hamując jego furję. Ktok. Synowie Jakubowi: Symeon i Lewi, wstąpiwszy w to, pomścili *ś.* sromoty siostry swojej, wzięwszy miecze, runęli *ś.* na Schemusa. Glicz. Konstancja, aby winna krew nie była lana, wstępowała w to, z każdej miary prosząc. wymawiając, na głupstwo składając. Birk. Wstąpił między nich, jak szpad dobywali. Troc. 4. do jakiego stanu, do jakiej instytucji = *zaciągnąć* *ś.*, *zapisać* *ś.*, *zostać* *kim*, *pójść na kogo, zostać czym*: W. do wojska, do uniwersytetu a. na uniwersytet, do biura. Wstępuję do zakonu, udaję *ś.* do zakonu, oddaję *ś.* zakonowi, zostaję zakonikiem, biorę kaptur, habit, obłóczę *ś.*, opuszczam świat. L. Do klasztoru, do zakonu wstąpię. Troc. Pan S. w r. 1895 wstąpił po raz pierwszy na klienta do mojej kancelarji: 5. z kim w co = *zawiązać*, *rozpocząć*, *wszcząć*, *nawiązać* *co* z *kim*, *stanąć z nim do czego*, *wdać* *ś.*, *zapuścić* *ś.* w *co*: Spodobał jej *ś.* młodzieniec, a jemu także Medea, wstąpili z sobą w rzecz, a z rzeczy w przyjaźń. Biel. M. W. w prawo, w sprawę sądową. Troc. Wstępuję z kim w szranki. Troc. Wstępuję z kim w szranki = pojedynkiem czynię z nim, kosztuję *ś.* z kim, zadzieram z kim, wadzę *ś.* z kim, odpowiadam komu, wypowiadam komu pokój. Kn. Nie nowina to, że dla pieniędzy czasem, nie dla przyjaźni, wstępują w małżeństwo. Boh. (= *pobierają* *ś.*, *zawierają* *małżeństwo*). 6. a. † Wzstąpić, † Wzstępować na górę, na wierzch = *stępując wspiąć* *ś.*; *wejść*, *wnieść* *ś.*, *podnieść* *ś.*, *dźwignąć* *ś.*, *wleźć*: Na górę wielką pomału, po stopniach wstępować, a nie przeskakiwać. Skar. Różny jest kształt i postawa wstępujących i zstępujących: którzy z góry idą, ciała wstecz cofają; którzy zaś w górę postępują, zginają *ś.*, abowiem zstępując ciężarem swym wazyć *ś.* ku pochyłości, a wstępując wstecz go cofać wychodzi to właśnie na

to, co występkiem ulegać. Pilch. Wstępować po wschodach, po górze, na górę. Troc. Chrystus wstąpił na niebiosa, t. j. pod oczyma apostołów swych z ziemi podniesion jest do nieba. Kat. G. Nie tak Chrystus wstąpił na niebiosa, jako Eljasz na ognistym wozie był zawieszony a. Abakuk i Filip djakon na powietrzu zaniesieni; ale ciało uwielbione Chrystusa podług woli swej i potrzeby tak *ś.* ruszało, iż też mocą swoją na niebo wstąpił. Karnk. Wstąpił na podnózek, na stolec. Troc. Przen.: W. na urząd, na godność = *wejść*; *objąć* *go*: U wielu narodów synowie królewscy na królestwo po ojcach wstępują. Baz. W. na tron (= *zasiąść*, *na tronie*). Wstępuję na urząd, obejmuję urząd, zaczynam. Kn. Wstąpił na godność, na urząd, na tron. Troc. Przen.: X Cena wstępuje. Troc. = *podnosi* *ś.*, *idzie w górę*, *postępuje*, *rośnie*, *poskoczyła*, *powiększa* *ś.*. Złoto wstępuje w cenę coraz większą. 7. W. tkaninę (cz. czyn.) p. Stąpić pod 6. Nogawkę pod kolanem trzeba W. 8. anat.: Okrężna wstępująca, Wstępnica (colon ascendens). Krs. (p. Okrężnica). Aorta a. tętnica główna wstępująca, Aorta wstępną (aorta ascendens v. adscendens). Gałąź wstępująca kości kulszowej a. Ramię górne kości kulszowej (ramus ascendens v. superior ossis ischii). 9. astr.: Długość węzła wstępującego, p. astr. Długość i Węzeł. 10. fiz.: Prąd wstępujący = *prąd powietrza rozrzedzonego skutkiem zelektrycznienia z rozgrzaną ziemią i stąd ku górze płynący*. 11. lek.: Dwubitność wstępująca, p. Dwubitność. W. *ś.* p. Stąpić: Dobry materiał nie wstąpi *ś.* na deszczu.

Wstąpienie, a, blm. l. czynność cz. Wstąpić. W. Pańskie = *Wniebowstąpienie*. Sak. Boże W. W. z drogi dokąd. Troc. W. w prawo z kim, prawa założenie, grunt, *litis contestatio*. Kn. W. na urząd, do cechu, na tron. 2. † W. następstwo, dziedzictwo, sukcesja: W., sequela, successio. Cz.

Wstąpienie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wstąpić *ś.*

× Wstąpien, pnia, lm. pniowie p. Wstępień. Śt. wil.

† Wstąpiony następca, dziedzic, sukcesor: W., successor. Ort.

Wstążasto przys. od Wstążasty.

Wstążasty *suto wstęgami przybrany*: Czepiec W.

Wstążczyna, y, lm. y *licha*, *biełna*, *nędna* wstążka: Ten pawie piórko gładzi, tam upięta W. błyska. Kon.

Wstążeczka, i, lm. i, [Stążeczka] p. Wstążka (szczeg. wążka wstążka): W., wstęga wążka. Troc. Przen.: Po lewej stronie widać było wążkiutką, wijącą *ś.*, jak wąż, wstążeczkę strumienia. Jez.

† Wstążenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wstążyc *ś.*

[Wstążenka, i, lm. i, Stążenka] p. Wstęga.

Wstążka, i, lm. i, † Stążka p. Wstęga: W., taśma przedniejszego gatunku: jedwabna, atłasowa, aksamitna i t. d. L. W., wstęga wążka. Troc. W. irszana. Troc. Naści na wstążkę (a. na szpilki, t. j. za usługę, mówiąc do dziewczyny). Prowadzić kogo na wstążkę = *na sznurku*, *na pasku*, t. j. powodować nim. Przen.: Wisła złotoluska objęła płomieistą wstążką bór zielony. Was.

† Wstążyć się, y *ś.*, ył *ś.*, † Zwstążyć *ś.*, † Wstuzyc *ś.*, † Wstęsknić *ś.*, *stęsknić* *ś.*, *znuździć* *ś.*, *sprzykrzyć* *sobie* *co*: Wstążył *ś.* na wojnie, *cepit*

cum taedium belli. Męcz. K czemu długa zabawa służy, czas próżno tracić, aż ś. czytelnik wstąży.

Wstecz, Na wstecz, †Wzecz przys. 1. *w stronę całkiem przeciwną, wspank, nazad, w tył, naodwrot.* W. nie płyną wody rzeki. Pójść W. Obejrzeć ś. W. (= *za siebie*). Zapalił działo, gdzie o włos, gdy ś. działo na W. rzuciło, pod koła go nie porwało. Wys. (wstecz było ś. L.). Strzały nieprzyjacielskie nierzką nadaremnie wypuszczane były, ale też obyczajem dziwnym, wtaczając ś. na W., strzelce swoje biły. Wys. Od twardego, jako muru, piła W. dość niemałym wstydem odleciała. Susz. Idzie W., jako wiatrem naruszona fala, na morzu o hak uderzona. Susz. Echo jest głos odbijający ś. od jakiego twardego ciała i na W. wracający ś., skąd wyszedł. Susz. Na słowo Jezusowe: Jam jest! grzbieciem W. bieżą i tak na pował na ziemi leżą. Mias. Udali ś. W., a nie przed ś. Leop. Coś ś. dzieje, morze, zaś uciekło? i ty, Jordanie, czemuś ś. W. wrócił? Leop. Jordan, ledwo zoczył arkę Pańską, ledwo omoczył stopy kapłańskie, W. uderzył i wspanicznie uczynił cudowną. Birk. Słowo z ust moich wyszło już ś. W. nie wróci. Wiśn. (= *nie cofniesz go*). Wiele z uczniów Jego na W. poszło, i dalek z Nim nie chodzili. Sekl. (cofnęli ś., oddalili, umknęli. L.). Odtąd wielu uczniów Jego poszło na W. Wuj. (opuszcili Go. Wuj.). Tak daleko zabrnęli, że ś. nigdy na W. nawrócić nie mogą. Wuj. W. nieprzyjaciela odbić, obrócić. Troc. W., na W. pierzechnąć. Troc. (= *tył podać*). 2. †W. *za siebie, w tył, na wznak*: Heli W. spadł z stołka ku drzewom, a złomiwszy szyję, umarł. Leop. Lepszym było drogi zabwieniej nie uznać, niżli ją uznać, W. ś. obejrzeć. Gil. 3. × W. *napowróć, nazad, z powrotem*: Gdy będzie wątpliwość o rzeczy osądzonej i będą ś. W. brać do sądziego, który jeśli będzie pamiętał, jako skazał, wnet powiedzieć powinien. Herb., Vol. 4. †W. *na wiatr, na marne*: Oni zuchwale, jak to oni całą gębą mówią, a W. puszczają słowa! Górn. (mimo, na bok, inszą drogą. Górn.). Na W. poszły wszystkie ich nadzieje (= *na nice, wniwecz*). 5. nar.: W. zwrot = *zwrócenie ś. na miejscu o 180° w pozycji stojącej*. 6. wiośl.: Jazda W. = *zmiana kierunku z jazdy nosem naprzód w stronę przeciwną*. 7. [W.] *zawsze*.

†Wstecz, y, Im. e *odwołanie ś. do ksiąg sądowych dawniejszych lub do pamięci sądziego względem faktu, który ś. był stał w sądzie*. Ks. Ł. Uchwała panów wielkopolskich w sprawie przemiany wsteczny na dowód z ksiąg sądowych. Balc.

†Wstecznać, a, al i †W. ś. p. Wsteczyc.
†Wsteczanie, a, blm., czynność cz. Wstecznać.
†Wsteczanie się, a ś., blm., czynność cz. Wstecznać ś.

†Wsteczenie, a, blm., czynność cz. Wsteczyc:
W duchownym prawie na każdy czasu trzy dni, w którym może odmienić słowa prokuratora swego, ale w saskim prawie tak długiego czasu do wsteczenia słów rzeczniczkowych nie mają. Sz.

†Wsteczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wsteczyc ś.

Wstecznicztwo, a, blm., p. Wsteczność: Olrych osnuł obronę na wstecznicztwie przeciwnika. Spas.

Wstecznie przys. od Wsteczny. L.
Wstecznik, a, Im. cy przeciwnik postępu i rozwoju społecznego, zacołaniec, obskurant St. wil.
Wsteczno- p. Wsteczny.

Wsteczność, I, blm., rz. od Wsteczny; Wstecznicztwo.

Wsteczny I. mający ś. wstecz, w tył zwrócony, odwrotny, wspanczny, opaczny, przeciwny właściwemu kierunkowi, cofający ś.: Jowisz gwiazda jest W. w swoim biegu. Troc. W., nie naprzód postępujący, ale jakby tyłem nazad ś. cofający. Kras. A. W. rak Bardz. Bieg, krok W. Wszystkie głowy, jak kłosa schyłone wstecznym wiatrem, w przeciwną zwróciły ś. stronę. Miek. Wsteczną drogą do źródła mętnego powracam. Słow. Wyroki niewsteczne. L. (= *niecofnione, nieodwołalne, nieodbite, stanowcze, nieodzowne, zawite*). 2. *przeciwny postępowi, cywilizacji, zacołany*: Rozbrat na zawsze z ludźmi wstecznych dążeń. Lib. Stronictwo wsteczno-ultramontańskie. Chm. 3. †W. *przeciwny czemu, oporny czemu, odporny wobec czego, stroniący od czego*: Bóg jeszcze zatrzyma niecz ten obosieczny, jeśli od zbrodni będzie Polak W. Koch. W. Wsteczną myślą (*arriere pensée*) nazywamy tę zatajoną myśl, która ś. w wyrazach całkiem co innego w sobie zawierających ukrywa. Kras. A. Wsteczna myśl. Rzew. Bez żadnej wstecznej myśli mówię ci. Rzew. 4. †Wsteczna kara = *kara wymierzana na stronę, która odwołała ś. wstecz do księgi sądowej na poparcie swej sprawy, a okazało ś., że w przywiezionym miejscu niema żadanego dowodu*. Ks. Ł. 5. anat. *cofający ś., powrotny* (*regressivus, retrogradus, recurrens, retroactivus*): Mięśnie wsteczne (*musculi retrahentes*). Żyły wsteczne. Nerw W., p. anat. **Dodatkowy.** Nerw krtaniowy dolny, czyli W. (*nervus laryngeus interior s. ramus recurrens nervi vagi*). Tętnica wsteczna promieniowa tylna, czyli międzykostna wsteczna (*arteria recurrens radialis posterior s. arteria recurrens interossea*). Tętnica wsteczna promieniowa przednia (*arteria recurrens radialis anterior*). Pień wspólny tętnic łokelowych wstecznych (*arteria recurrens ulnaris communis*). Tętnica piszczelowa przednia wsteczna (*ar. recurrens tibialis antica*). 6. astr.: Ruch W., p. astr. **Prosty.** 7. fizj.: Przemiana, przeobrażenie, zmiana wsteczna (*regressio, involutio*). Ruch W. jelit (*motus antiperistalticus*). Uderzenia wsteczne. Wzniesienie wsteczne. 8. gie.: Erozja wsteczna = *urzynanie ś. rzeki w grunt coraz dalej w górę jej biegu; wydrążanie ś. łożyska w kierunku przeciwnym biegowi rzeki*. 9. wiośl.: Uderzenie wsteczne = *oparcie wiosła o odparkę w celu wykonania ruchu wstecz*.

†Wsteczyc, y, ył, nied. †Wstecznać *zwrócić wstecz, zawrócić, odwrócić w tył, cofnąć*: Bogowie dla przejścia Rzymian morze Śródziemne wsteczycyli, i kędy przedtem noga ludzka nie chodziła, drogę bezpieczną im otworzyli. Warg. Bez rzecznika wolno każdemu opowiadać, jeśli ś. chce ważyć szkody; jako jeśli by co źle rzekł, tedy już tego W. nie może, coby przy rzeczniku uczynić mógł, póki by na jego słowa nie zezwolił. Sz. (= *odwołać*). Dekret ten nie jest konieczny, ale pośredni, przeto za słusznymi przyczynami może być wsteczon. Sz. †W. ś., W. *pójść wstecz, zwrócić ś. wstecz, zawrócić ś., odwrócić ś. w tył, cofnąć ś., podać tył, uciec; zrefterować*: Bronią odpędzeni, W. musieli. Warg. Towarzystwo jego wsteczycyli ś. nazad do brzegu. Warg. Jeśli by wsteczycyli, państwo me dałby nieprzyjacielowi. Warg. Dalej mówić na rokowaniu nie chciał, do swoich wsteczycyli. Warg. (= *odszedł, odjechał, powrócił*). Piszemy o zbytku, aby ci, którzy ś. w nim uplątali, jako jest w sobie, obaczywszy,

od niego wsteczyl. Warg. Lepiej człowiekowi drogi prawdziwej nie znać, aniż, uznawszy, zasię W. ś. od niej. Białob. Oto ja uczynię, że się wstecz wróci cień pręcików, przez które już był przeszedł. na zegarze Achaasowym słonecznym na wstecz przez dziesięć linii; i wsteczyl ś. słońce przez dziesięć prętów po stopniach, które już było przeminęło. Leop. Wsteczyl ś. i popadł na ziemię. Leop. Poszli wstecz. Leop. Cofnęli ś. wznak i upadli, Arjowist zawsze przyjaźni rzymskiej szukał, a czemuż teraz rozumieć, żeby ś. miał wsteczać? Warg. (odwracać). Kupno takie aby ś. zaś bez pozwolenia obudwu, t. j. kupca i sprzedawcy, nie wsteczyl. Sz. Kupno ś. wsteczyl. Mrong. (= zostało cofnięte, rozchwiało ś.).

× Wsterczać, a, al p. Wsterczyć.

× Wsterczanie, a, blm., czynność cz. Wsterczać.

× Wsterczenie, a, blm., czynność cz. Wsterczyć.

† Wsterczyć, y, ył, nied. Wsterczać *welknąć, wbić, wszczepić, aby sterczało, wsadzić na sztorc, utkwic*: W rozdarcu korzenia drzewa kamień był wsterczon, który nie dopuścił takowej dziury w kamieniu zrosnąć. Trzye. W garniec zakopany wedle drzewa schyloną ku niemu wsterczył weń gałąź. Trzye. Rurkę pomazawszy oliwą, W. koniowi jeden koniec miąższy w zadek, a drugi ku ogonowi przywiązać, aby owa rurka nie wypadła. Trzye.

† Wstęchlina, y, blm., † Wstęchlizna, † Wstęchłość *stęchlizna, zaluć od rzeczy stęchłej, wstęchnienie, zatęchnięcie*. Troc. W., wśmiardnienie. Kn. Pleśń, spróchnienie, W., caries. Mącz. W., zatęchłość, stęchlizna, cuchnienie. Ocz.

† Wstęchlizna, y, blm., p. Wstęchlina. L.

† Wstęchłość, i, blm., p. Wstęchlina. L.

† Wstęchły który *wstęchl, stęchły, zatęchły*: W., wśmiardły. Kn. Nawet i wstęchłego Łazarza już od czterech dni wzbudził zmarłego. Groch. Wstęchła ziemia, cariosa terra. Mącz. (spróchniała, zgnęła. L.). Dymy w serca wstęchłe. Ocz.

† Wstęchnąć się, chnie ś., chnął ś. a. chl ś. *stęchnąć, zatęchnąć*: W. ś., wśmiardnąć ś. Kn. (dla zamknięcia i nadpsutego powietrza cuchnąć. L.).

† Wstęchnienie, a, blm., p. Wstęchnięcie: W. krwi. Ocz.

† Wstęchnięcie, a, blm., Wstęchnienie czynność cz. Wstęchnąć; *wstęchlizna, stęchlizna*.

Wstęga, i, lm. i, † Fstęga, [Stęga, Stanga] i. szeroki pas wytwornej tkaniny, rodzaj cienkiej, wspaniałej taśmy, szarfa: W., taśma przedniejszego gatunku, jedwabna, atlasowa, aksamitna i t. d. L. Od najmniejszej nici wątkowej aż do wstęgi nie wezmę nic ze wszystkich rzeczy twoich. Leop. (od najmniejszej nici snowanej do rzemyka najpodlejszego. Leop.). Gdy już tylko w koszuli został, wziął wstęgę z ubrania i związał koszulę na nogach u dołu. Baz. Włos fstęgą otaczał. Bardz. Nogi złotemi podwiązał fstęgami. Bardz. Trzęsie ś., dresz po wszystkim ciele ś. rozbieży, fstęga wstanie na głowie, a włos ś. najeży. Bardz. W. jedwabna, półjedwabna, ponsowa. Troc. W. orderowa. Prawdziwe oświecenie nauki związane jest z godnością, której nie W. orderowa ani przypuszczenie do szlachectwa, ale Bóg nadaje. Świt. Tak zginął pan potężny, pobożny i prawy, który miał w domu krzesła, wstęgi i buławy. Mick. Przen.: *smuga, szlak, pas*: Błękitną wstęgą strumień ś. złał. Zal. Puszczając sine wstęgi dymu. Krasz. To dworek

bielejący na wzgórzu, to ze wstęgą dymu nad kominem zaszyta w krzewy karczemka. Krasz. Wywijał ś. dalej niebiesko-rudą wstęgą kanał, kopany staraniem ojca. Budz. Po srebrnych wstęgach przez białe doliny suną sanie. Fred. A. (= drogach). 2. anat. (lemniscus) *mocny pęczek włókien nerwowych, biorący początek w rdzeniu przedłużonym*: Przekrzyżowanie a. skrzyżowanie wstęg (decussatio lemniscerum). W. przysrodkowa. W. bozna. Warstwa międzyoliwkowa wstęgi (stratum interolivare lemnisci). 3. lek.: × W. kiłowa, p. lek. Korona. 4. zł. droga: A nie jedźcie wstęgą, ino manowcami. Kolb. Zdr. Wstążka, [Stążka, Stuzka], Wstążeczka, [Stążeczka, Stunzecka, Wstążenka, Wstuzenka, Stażenka].

Wstęgarka, i, lm. i forma ż. od Wstęgarz. L. Wstęgarz, a, lm. e rzemieślnik wyrabiający wstęgi, wstążki. L.

[Wstęgować, uje, owa] ubierać wstęgami.

[Wstęgowanie, a, blm.] czynność cz. Wstęgować.

Wstęgowato przys. od Wstęgowaty.

Wstęgowaty podobny kształtem do wstęgi.

Wstęgowiec, wca, lm. wce zool. = Tasiemiec: W. robak, utrzymuje ś. we wnętrzościach ludzkich, składa ś. z wielu skupionych części, płaski nakształt nicianej wstęgi. Kluk. (tasiemiec. L.).

Wstęgowy i. przym. od Wstęga. 2. mający po sobie wstęgi, smugi. Min.: Agat W. Jaspis W., w barwne smugi. Łab. Żelazo wstęgowie (= aljaż w nikiel obfitujący).

Wstęgowka, i, lm. i. gatunek dawnej strzelby myśliwskiej: Szturkały w zwierza te gwintówki, muszkiety, madrytki, gargasenki, lazaryuki, wstęgowki. Sp. 2. zool. (catocala) owad łusko-skrzydły ze skupienia nocnicówek.

Wstęp, u, lu. y, † Wstępek i. wstępowanie, wstępienie, wejście: Hej, żołnierze, Ismena wszędzie ma mieć W. wolny. L. (= przystęp, dostęp). Odnowiono pokój podług zwyczaju ze wstępem na tron nowego sułtana. L. Wstępu na tę godność ci wiaszują. Troc. W. do czego mający, wstępień, albo na wstępie będący, dostojęństwa porządnie zabiegający, candidatus. Kn. W. na górę jest przykry. Wstępu komu bronić. Troc. Ma W. (przystęp) do niego. Troc. (= wolny dostęp). W ma do honorów. Troc. (= otwartą drogę). Wolne w ten domu każdemu wstępy. Troc. Przen.: *przygotowanie do całosci, początek, zaczęcie, zagajenie, rozpoczęcie, przygotowanie, pierwszy krok, zawiązanie, otwarcie*: W. kazania, mowy. Troc. W. do uczonego dzieła, przygotowanie czytelnika wykładem poprzedniczych wiadomości. L. Dzieło zaopatrzone wstępem. Na wstępie do lasu owionęła nas miła woń sosen. Na samym wstępie pytał nas, skądemy. W. do złego = *pierwszy krok do złego, początek, zawiązek, zapowiedź złego*. Rzeki bez żadnych wstępow: potrzebuję 300 rubli, pilno. Jun. (= bez ogródek, bez obwijań w bawełnę, bez ceremonij, omówień). W. do utworu muzycznego = *przegrywka poprzedzająca sam utwór, preludjum, introdukcja*. 2. × Wstępy = *wstępnu środa, środa Popielcowa, Popielec*: Wstępną środą, wstępy. Kn. Troc. 3. [W.] *wstępowanie na popas*: Zrobiła doskonałą oberżę, gdzie tam ból największy (w) stęp szlachty. 4. *miejsce, którego wstępują, wejście, wchód, próg; początek, skraj przedni, brzeg przedni*. W., miejsce, do którego wstępują = *wstępy*. Troc. Na wstępie do gmachu urzeliśmy ogromnego brzechala, który stał rozparty we drzwiach. Śł. wil. Obwarowano W. do miasta. 5. × W. = *uschód, schód, stopień, gradus*,

trep: Z dołu jakiej kamienicy mamy wstępy na górę lub zstępy do piwnicy. Gawron. Przen.: W. pierwszy do honorów, do nauki. Troc. 6. praw.: *szlacheckość i prawo użytkowania z cudzej własności*: Wstępy szlacheckie do lasów w królewskości. Sł. wil.

† *Wstępek*, pkm, lm, -i p. *Wstęp*: W dobra albo w dziedzictwa W. mieć. Groc. (wniósł). L.). Dziedzictwo jest W. we wszystko prawo, które zmarły czasu śmierci swej miał. Sz. Na sejmie 1563 roku, chcąc Zygmunt August W. jaki uczynić do unji, deklarował, że te obadwa narody jedną są rzplą. Biel. M. Dano nam przestrożę na pierwszym religji chrześcijańskiej wstępkę, w pierwszych kościoła Bożego nauczycielach, co ś. potem dzieć miało w starzłości i zgrzybiałości religji Pańskiej. Żarn. Syrja od ucznió Mahometowych jest uciśniona, i stąd ś. im W. państwa zaczął. Jan. W. do zgnięcia jest, gdy ś. kto ubóstwa wystydz. Lekar. W pół god, jeśliże nie na samym wstępkę ich, wina im nie dostało. Żarn. Wszystkie książęta sprawiedliwego wstępkę dziedzic Królestwa Polskiego. Herb. Uznanie prawdy jest apostołska nauka wedle wstępkę na swe miejsca biskupów, *secundum successionem*. Hrb.

† *Wstępić*, i, il p. *Wstąpić*.

† *Wstępienie*, a, blm., czynność cz. *Wstąpić*.

† *Wstąpien*, pnia, lm. *pniowie*, † *Wstąpien* I, ten, co niedawno wstąpił do jakiego zgromadzenia, towarzystwa, nowicjusz; ten, co przyjął dopiero co wiarę, neofita, prozelita; przybysz, przychodzień, obcy jeszcze w jakim miejscu: W., wstęp do czego mający, na wstępie będący. Troc. W., wstępujący w co, nowo przychodzący, na wstępie będący, przychodzień, przybysz. L. *Proselytus*, W. w naszą wiarę. Mącz. *Neophytus*, nowo-wszczępiony, przychodzień, nowochrześcijanin, W. Mącz. [(= *neofita*). Ziemia ta moja jest, a wy jesteście wstępniowie i pielgrzymowie. Leop. 2. ten, który jest bliżkim odziedziczenia władzy, wstąpienia na tron po kim, następcą tronu; ten, co ś. ubiega o urząd, pretendent do urzędu, kandydat: Wspazjan brata towarzyszem i wstępnem, tym, który po nim panować miał, być wyświadczył. Kosz. W., na wstępie będący, wstęp do czego mający, *candidatus*. Kn. (dostojęństwa porządnie zabiegający. Kn.). 3. † W., [W., *Stępień*] mąż *chudopacholek*, który nie wziął żony do swego domu, ale wszedł do jej domu: W., mąż gołota, w dom mającej żony wstępujący. Kn., Troc. [W., chłop, który ś. przyzenił do gruntu. Żeniący ś. z dziedziczką babizny mianowany był od sąsiadów stępnem lub wstępnem. Gac.]. 4. [W., *Wscyp*, *Przystac*] każdy *nowonabywca* chłopskiej roli, jeżeli nie należy do rodziny uprzedniego właściciela. 5. [W., lm. e] *drewniana zasawa* w *komnie*.

[*Wstępiny*, ów, bhp.] *przeniesienie ś. nowożeńca* po ślubie do rodziny żony, a *niepozostanie* w domu swoich rodziców: Ożenił ś. na W. mój syn u Matusa (= *przeszedł do domu Matusa* po ożenieniu ś.).

Wstępkę, i, lm. i bot. p. *Chrósełk*.

Wstępane, ego, blm. *pieniądze wstępane*, *opłata* za *dozwolony wstęp*, *wpisowe*, *wpis*, *okup*, *okupienie* ś.; *podarek składany przez wstępującego do stowarzyszenia*, w *kupne*: Każdy czeladnik po przyjęciu prawa miejskiego, dawczy W. do cechu... Wej. W., wstępane pieniądze a. *podarek*, który daje wstępujący do cechu kolegom. Troc.

Wstępnarnia, i, lm. e *klasa wstępna* w *szkole*: Był w gimnazjum we wstępnarni. Kos.

Wstępnik, a, lm. i ucz. *uczeń klasy wstępanej*: Dużo ich jest? A jest... wstępniki! Kos.

Wstępnica, y, lm. e p. *Wstąpić*.

Wstępnie przys. 1. *bezpośrednio przed rozpoczęciem czego, przegotowawczo*. 2. (o wojnie), *niek. zam. zaczepnie*. Sł. wil.

Wstępnik, a, lm. cy *ten, co ma prawo wstępu do cudzej własności*. Sł. wil.

Wstępnny przym. od *Wstęp* = a) *tyczący ś. wstępu, początkowy, rozpoczynający, zagajający*: W., od wstępu; wstępowaniu, wjeżdżaniu służący. Kn. *Wstępna* mowa, wstęp, przedmowa. L. (= *inauguracyjna*) (mowa wstępującego na urząd. L.). W wstępanej do tej księgi tak pisze mowie. Troc. *Wstępną* mowę mieć do kogo. Troc. *Wstępane*, wstąpieniu a. wjeżdżaniu służące *powinszowanie*. Troc. (= *powitalne*). Uwagi wstępane (= *ogólne, rozpoczynające dzieło*). *Wstępane akordy*. Las W. (= *do którego wstęp komu dozwolony*). *Wstępna* uczta, którą daje wstępujący na urząd, na godność. Dudz. *Uczta wstępna*. Troc. *Wstępane* pieniądze = wstępane, *podarek*, który daje wstępujący do cechu, do zgomadzenia. Dudz. (wkupno. L.). b) *Wstępna środa* = *środa Popielcowa, Popielec*. *Wstępna środa*. Kn. *Wstępna środa*, w *pięty*. Troc. [Któż ś. to tam na przypiecku krząta? *Wstępna* środa żurowi uprzęta, *Wstępna* środa następuje, pani matka żur gotuje]. *Wstępna* niedziela = *pierwsza niedziela w wielkim poście*. *Wstępna* niedziela, *dominica prima quadragesimae*. Kn. Grzegorz papież przydał cztery dni wstępnego postu wielkiego. Biel. M. c) *latwy* do wstąpienia, do wstępowania, *dostępny, przystępny*: Ma sklep w miejscu wstępnym. *Niewstępnny* (= *do którego trudno ś. dostać*). d) W. dzień, (u Żydów) *miesiąc* = *między inne zwyczajne włożony, dodany, dodatkowy, wstawiony; przybyszowy, przybysz*. L. *Miesiąc* W., *mensis anomalisticus*, w którym księżyc, wyszedszy od odziemnika (*apogaeus*), znowu ś. doń powraca. Hube. d) (o wojnie) *zaczepny napastniczy, wtrętny, najezdnicy*: *Wstępna* wojna, która ś. prowadzi tak, iż w niej nie ma ś. wojsko odpornie, ale *napastnie* przeciwko nieprzyjacielowi. Jak. J. *Wojna* nazywa ś. *wstępna*, kiedy jedno wojsko szuka wszelkich okazji do spotkania ś. z drugim a. do przymuszenia go, aby ś. cofnąć i wstąpiło z kraju opanowanego. Jak. J. *Postanowiono* na radzie, aby wstępnym bojem nie poczynąć dla przewyższającej nierównie wagi nieprzyjaciela, ale tylko lekkimi podjazdami go szarpać. Nar. (= *otwartym atakiem*). Nie wazyli ś. wstępnym bojem kosztować. Warg. *Zdobyto* miasto wstępnym bojem (= *z miejsca*). *Przyszło* do wstępanej potrzeby. Troc. *Przyszło* do wstępanej wojny. Troc. *Tatarzy* wojennego i wstępnego boju w polu nie dotrzymują. Troc. *Wstępnego* z nim pola spróbował. Troc. *Na* wydanie wstępanej bitwy nie odważył ś. Alber. f) a. † *Wzstępnny* *idący, skierowany ku górze, podnoszący ś. do góry*: *Wstępnny* krewni w prawie polskim byli to mianowicie: ojciec, matka, dziady, baby, pradziady, prababy, prapradziady i praprababy, którzy w prawie za rodziców są miani. Glog. *Między* spokrewnionemi w linii wstępanej i zstępnej małżeństwo otrzymać ś. nie może. Cyw. g) anat.: X *Aorta* wstępna, czyli górna (Dyk. M.), *aorta* wyższa, czyli w górę idąca (Krup.), *aorta* wstępująca (Ryszk.) (*aorta ascendens*). P. *Wstąpić*. h) pol.: *Okres* W. porodu.

Wstępować, uje, ował i W. ś. p. *Wstąpić*.

Wstępowanie, a, blm., czynność cz. Wstępować: W. do izby, na górę. Troc. W. z drogi dokąd, wstąpienie. Kn. W. złota w cenę coraz większą. Gostk. Kto o zabitego ojca nie czyni, ten wstępowania na jego dziedzictwo godnym nie jest. Skar.

Wstępowy przym. od **Wstęp**, *leżący na wstępie.* Wor.

† **Wstęsknić się, i ś., il ś., † Wstęsknić ś. I. p. Wstażyć ś.:** Wstęskniwszy ś. bez jednego sprawcy, króla sobie obrali. Skar. 2. *sprykrzyżć ś., uprzykrzyć ś., przejeść ś., zbrzydnać, obmierznąć:* Wstęsknił mu ś. on dworski żywot, i pragnienie go zdjęło do mnińskiego życia. Skar. Wstęskniony w czym, któremu ś. sprykrzyżło. L. Nie bez szwanku zwycięża, kto na krew wyżywa, oto młodzi wstęsknionej z swym życiem przybywa, padnie sama na szable, krwi z was nie skosztuje. Bardz.

† **Wstęsknienie się, a ś., blm., czynność cz. Wstęsknić ś.**

† **Wstęzać, a, al p. Wstężyć.**

† **Wstężanie, a, blm., czynność cz. Wstężać.**

† **Wstężenie, a, blm, czynność cz. Wstężyć.**

Wstężeniec, roś, lm. nie bot., p. Jeżogłówka.

Wstężnica, y, lm. e bot. (ulothrix zonata) roś. z gromady wodorostów, z klasy zielenic, z rodziny ulotracheaceae.

Wstężyca, y, lm. e bot. (halymenia) roś. z gromady wodorostów, z klasy krasnorostów, z rodziny cryptonemeae.

† **Wstężyć, y, yl, nied. † Wstężyć co = przywrócić jedność:** Lekarstwo, jak obwiłe piersi W. Sien.

† **Wstęzzenie, a, blm., czynność cz. Wstęczyć.**

† **Wstęczyć, y, yl, nied. † Wstęzać I. tocząc wzniesić; wtoczyć, zatoczyć na wyższe miejsce.** Przen.: *wpedzić, wegnąć na wyżynę: Scipio Annibalem in Africam retraxit, wstoczył go zaś nazad. Mącz. 2. wnieść ku górze, zadrzeć do góry. Andz. z Kobył. Włosy zwieszyste a ra końcu wstęczone (= zakręcone, postawione, stojące ku górze, kędzierzawe).*

† **Wstornastek, tka, p. Wściornastek:** Wziął wstornastkie swoje rzeczy. Leop. (wszystkie. Leop.). Oto ja dziś idę w drogę wstornastkiej ziemi. Leop. (wszystkiej. Leop.).

† **Wstrachnąć się, nie ś., nał ś., † Wstraszyć ś. wzdrygnąć ś. ze strachu, przestraszyć ś., wstrząsnąć ś. od strachu, zostać przejętym strachem, zleknąć ś., zaleknąć ś., przerazić ś.:** Wstrachnione dziecko, pavens. Zebr. Ciężko ś. wstrachnęła, horrui. Zebr. Wstrachnął ś. i łagodną podjął rękę dziada. Zebr.

† **Wstrachnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wstrachnąć ś.**

† **Wstraszanie, a, blm., czynność cz. Wstraszyć.**

† **Wstraszanie się, a ś., blm., czynność cz. Wstraszć ś.**

† **Wstraszyc, y, yl, † Wstrwożyć I. zastraszyć, przestraszyć, przerazić; napędzić komu stracha, nabawić go, narobić mu strachu; przestraszyć, nastraszyć, przerazić, zatrwożyć: Trepidationem facere, W. kogo, w bojażi przypawić. Mącz. † W. ś. p. Wstrachnąć ś.:** Wstraszy ś. serce ludzkie. B. Sz.

† **Wstrąbić, i, il † wstrąbić:** Siedm kapłanów w siedm trąb wstrąbili przed skrzynią zaślubienia Bożego. B. Sz.

† **Wstrąbienie, a, blm., czynność cz. Wstrąbić.**

† **Wstrącać, a, al i † W. ś. p. Wstrącić.**

† **Wstrącanie, a, blm., czynność cz. Wstrącać.**

† **Wstrącanie się, a ś., blm., czynność cz. Wstrącać ś.**

† **Wstrącenie, a, blm., czynność cz. Wstrącić.**

† **Wstrącenie się, a ś., blm., czynność cz. Wstrącić ś.**

† **Wstrącić, i, il, nied. Wstrącać odbić, odtrącić wstecz, szczeg. w kierunku ku górze, odpchnąć, odeprzeć:** Stoi przy morzu samym ręką murstawiany, ten morskie przednie wody wstrąca. Zebr. Murem wstrąceni odwracali czofa. P. Koch. Gdy nieprzyjaciel Dunaj i Prut przestąpi, což go już po niezmierniej wstrąci Ukrainie? Tw. (= kto mu stawi czolo, wyjdzie naprzeciu, zajdzie mu drogę, wstrzyma, zatrzyma go). One, co z wielkim uniżeniem z nim mówić chciały, nazad wstrącały. Fur. (= odpychali). Król trypoliski mógłby był W. chrześcijany, ale owszem dobrowolnie miasta swe otwieral. P. Koch. † W. ś. I. *odbić ś. od czego, odskoczyć po uderzeniu ś.:* Śmiertelne od smoka wstrąciły ś. razy. Tw. Przen.: *odstać, odstrychnąć ś., oddalić ś., odwrócić ś., odstręczyć ś., usunąć ś. od kogo, od czego, odstąpić, porzucić go, sprzeniewierzyć ś. mu:* Jeden jest Bóg, jedno prawo Jego, a wzdryśmy ś. daleko wstrącili od Niego. Papr. Za tym przypadkiem wstrącili ś. drudzy i tylko ją tajemnie kochali. Tw. (= powzięli wstręt, zrazili ś.).

[**Wstremęzić, i, il, Stremęzić**] *zmieszać, skonfundować, zmitrzężyć.*

[**Wstremężenie, a, blm.**] *czynność cz. Wstremęzić.*

Wstrętek, u, lm. i p. Wstręt: Przywykli przecie, polubili, ucackali sentymentem wszystkim te „swojskie“ brzydutki i wstręteki. Brt.

† **Wstręcenie się, a ś., blm., czynność cz. Wstręczyć ś.**

† **Wstręczyć się, y ś., yl ś. powziąć wstręt, oddalić ś. ze wstrętem od kogo, wzdrygnąć ś. na jego widok, odstręczyć ś. L.**

Wstręt, u, lm. y, † Stręt I. × W. wstrącanie ś., wstrącenie ś., odskok, odbitka: W. morskich wałów od skały. Troc. W., odbijanie ś. o co, jako wiatru o skałę lub morza o brzeg. L. 2. × W. to, o co przedmiot, biegnąc, wstrąca ś.; *odbiwszy ś, cofa ś.:* Od celu prawego twe strzały dalekie, a nie dziw: lada im wiatr wstrętem, co tak lekkie. Mias. Przen.: × W. = *przeszkoda, zawada, zawala, szkopuł:* Są chęci ludzkie według naturę i wstrętu kłamiwej fortuny odmienne. Błaż. (secundum flatum et refatum. Krom.). Na wstręcie = *na przeszkodzie, na zawadzie, na drodze, zawadzając:* Już to ostatnia, nadwinawszy nogi, kamień; na wstręcie co był, rzucić z drogi. L. Jeśliż Iitwa w powodzeniu szczęśliwym króla w takiej zdradzie uznać ś. datę, czego on ś. na wstręcie szczęścia zagniewanego spodziewał ma? Błaż. (*reflante fortuna. Krom.*). Co jeśli parki mym żądom na wstręcie, niechaj przynajmniej w rozkosznym Tarencie doczekam grobowca. Nar. Nikt im w tym wstrętów nie czynił, a i oni niewiele komu zawadzali. Jun. (= trudność, kwestji). Na inną zwierzynę strzelby nie używał, bo mu straż leśna różne czyniła wstręty, musiał więc polować tak, aby kurzu nie czynił. Jun. Spiewali litanje, choć z murów strzały leca; bo tak daleko szli od muru, że mogli kończyć bez wstrętu swe noty. P. Koch. 3. × W. *opór, odpór, odparowanie.* Wyrwali ś. w Malborku oblężeni, ale im nasi dali W. i gonili do samego zamku. Biel. M. Tatarowie gdy przechodzili ku Paczanowi, dał im W. Wapowski, tak iż nie

smiejąc nań nacierać, odciągnęli i poszli nazad. Biel. M. W. czynić, wspierać. Kn. W. czynić potężnemu nieprzyjacielowi. Troc. (= *stawić czoło*). W. mu dali Węgrowie, którym Niemcy grzbiet trzymali. Troc. Tak walne było niebezpieczeństwo, że mu pułkownicy z trudną zabieżęć i W. uczynić mogli. Vol. (wstrzymać, zahamować. L.). Początkom złego W. uczynić należy. Nagur. (= *oprzeć s., nie dać przystępu*). W. od występku uczynić. W. odnieść, *accipere reputam*, Kn. W. odnosić, W. wziąć. Troc. Ogłoszwszy, s. z swoją ku niej miłością, odniósłszy W., zapada na zdrowiu i już umiera. L. (= *dostawszy odprawę, odmowę, odkosza, rekuże*). Jeśli zechcą nam W. czynić, tedy, mając siekiery, obronimy s. Mick. (= *wchodzić nam w drogę, zastępować nam drogę*). Z wojskami stoi, gotowy wstręty czynić mi po drodze. Mick. 4. a. † **Wzdęda** × od kogo, × od czego, a. do kogo, do czego, a. ku komu, ku czemu, [czego] = *odraza, obrzydzenie, obrzydliwość, antypatja, wielka niechęć; abominacja; oburzenie*: W. od złego i silne do enoty pobudki oto są doskonałej tragedji skutki. Dm. Jest naturalny w sercach naszych W. od złego. Laeh. Wielki W. od dobrego. Gil. W. do pracy i nabycia nauki. Koss. W. wacpanny do Erazma może z uprzedzenia pochodzi. L. Brzydzi s. tym, co go zdrowić może, dla wstrętu, który ma do przykrych smaków lekarstw. Leszcz. Musiałem sam z sobą walczyć, nim ów W. płochy a wielce szkodliwy zwyciężyłem. Kras. Wzdrygnął s., przewyciężając jednak W., oświadczył gospodarzowi, iż z ochotą córkę jego weźmie za żonę. Kras. Lubię oddawać sprawiedliwość ludziom nawet tym, do których mam W. L. Jeżeli ojczyzna miła jest obywatelowi, niepodobna, żeby miał W. do rodowitego języka. L. Kobiety W. mają do gospodarstwa, bojąc s., ażeby przed czasem twarz ich nie przybrała zmarszczeków. I. [Cielęta cudy W. smoly]. 5. [W.] *wstęp*: On zawydy ma tam W. Dziękuję za W. (mówi sklepikarz do kupującego). Nie idzie mu, nie ma wstrętu (= *nie wstępują do niego*). 6. ps.: W. do drugiej płci. W. do jada (sitophobia, sitio-phobia). W. do życia (taedium vitae). W. swój pokona. Mick. W. do nauk. Uciekać, odwracać s. od kogo, od czego ze wstrętem. Czuc W. Pojętność miałem wielką, ale W. od nauk jeszcze większy. Kras. Długo przed nim płaże na kolanach żona i dziecko, nim on bojaźni i W. swój pokona. Mick. W. środkiem jechał obok Asesor i Rejent, a choć na siebie czasem patrzyli ze wstrętem, rozmawiali przyjaźnie, jak ludzie honoru. Mick.

Wstrętliwie przys. od **Wstrętlivy** Krasz. W. ślizka ropucha. Orzesz.

Wstrętlivy p. **Wstrętny**: Obywatel dziwnie niemiły i wstrętlivy fizjonomji. Krasz. Baby piastunki na dworze niepotrzebnej chee s. pozbyć, bo mu była podejrzana i wstrętlivy. Krasz. Najcięższe i najwstrętlivsze raby. Krasz. Powiedzą, że ja chciałem s. pozbyć chorej, wstrętlivy niewiasty. Krasz. Adaś całe W. mi nie jest. Orzesz. Zadawanie frasunku a. męki jakiej wstrętlivie dla mnie. Orzesz.

Wstrętnie przys. od **Wstrętny**; **Wstrętlivie** = a) *ze wstrętem*. b) *odrażająco, obrzydliwie, antypatycznie*.

Wstrętno (jako orzeczenie) *wstrętna rzecz, wstrętnie*: Patrż, choć W. ci. Krasz.

Wstrętny, × **Strętny** l. × W. *bardzo niechętny, nieprzystępny, wzdragający s., sztywny, odpychający,*

odporny, oporny: Zbyt na pozór wstrętna. Węg. Oczkiem jeszcze figlarnym i humorkiem wstrętnym, jak drobnym cierniem, serce konkurentów razila. Chodź. Piękna i na pozór wstrętna niewiasta czynila zawsze słabe przeciwienie s. Alcybiadesowi. Węg. 2. a. **Wstrętlivy**, † **Wzdędnny** *odrażający, odpychający, obrzydliwy, antypatyczny, szkaradny, szpetny; oburzający, obmierzły, obudzający wstręt*: W. człowiek, postępek.

[**Wstromić**, i, ii] *wetknąć, wepchnąć, wbić*: W. nóż w serce.

[**Wstromienie**, a, b] *czynność cz. Wstromić*. † **Wstromić**, i, ii *umknąć na stronę, umknąć s., osunąć s.; zejść z drogi, na bok; zrobić miejsce, ustąpić komu, czemu*: Noc światła ustąpiła, śmierć żywotowi wstromiła. K. G.

† **Wstromienie**, a, b] *czynność cz. Wstromić*. † **Wstrwozenie**, a, b] *czynność cz. Wstrwożyć*. † **Wstrwożyć**, y, ył *W. wstrwożyć*: Uczniowie ujrzeli Jezusa, a On po morzu idzie; mieniać, że to obluda, wszyscy wstrwożeni byli. Sekl.

Wstrząs, u, im, y l. **Wstrząsanie**, **wstrząśnięcie**; **wstrząsanie** s., **wstrząśnięcie** s.: Arje ich wtrzone są od liści przez szumiste wstrząsy. Przyb. Potrzeba było tylko jednego wstrząsu, aby kraj porwał s. wzduż i wszędz. Tet. 2. lek. **gwałtowne wstrząśnienie nerwowe organizmu, powodujące chwilowe zatamowanie czynności tkanek i organów, lub też nawet paraliż serca i śmierć**: W. urazowy. W. psychiczny. W. od uderzenia pioruna.

Wstrząsacz, a, im, o l. × W. a. **Wstrząsca**, **Wstrząsiciel**, ten, który **wstrząca**: Neptun, W. ziemi. Dm. 2. tech. (w papierni) *przyrząd wstrząsający, aby masa papierowa mogła s. na sicie rozłożyć, włókna spłisnąć*.

Wstrząsać, a, al i W. s. p. **Wstrząsnąć**. **Wstrząsająco** przys. od **Wstrząsający**: Ostatnia sejmowa rozprawa ze szlachtą oddziałała na Jana Kazimierza W. i decydująco. Czerm.

Wstrząsalny *mogący być wstrząsanym, chwiejny*: Opiera s. na dość niegruntownych podstawach, lada systemem lub wypadkiem wstrząsalnych. St. wil.

Wstrząsanie, a, b] *czynność cz. Wstrząsać*: W., ciężko noszenie. Męz. 2. lek. (succussio s. succussus Hippocratis) *metoda rozpoznawcza (diagnostyczna) przez mocne potrząsanie górną częścią ciała chorego, przyczym w razie obecności płynu i powietrza w jamie piersiowej da s. słyszeć szmer pluskający*.

Wstrząsanie się, a, s., b] *czynność cz. Wstrząsać s.*: Dzieci robaki mająco czasami miewają W. s. na jado. Perz.

Wstrząsanka, i, im i *mieszanina płynu i substancji nierozpuszczalnej*.

× **Wstrząsca**, y, im, y p. **Wstrząsacz**. St. wil. **Wstrząsnąć**, aśnie, snać a. aśl, **Wstrząść**, nied. **Wstrząsać** l. *trząsnąć, wstrząsnąć; potrząść, potrząsnąć, potrząchnąć*: W. miarą przy nasypwaniu w nią. Kiedy naczynie jakie s. napelni, dopiero wstrząsną, alie jeszcze zostanie miejsce. B. B. Na każdy dzień lekarstwo to znowu zamieszasz a. wstrząsniesz raz a. dwa razy. Spicz. U pijanicy widzisz a. nerwów wszelkiego uczucia pozbawionych tępość a. wstrząśnionych nieustanne drganie. Pileh. Mnie kazała potrzeba wstrząść ciało, aby, jeśli zółt osiadła, rozegnana była. Pileh. (= *potrząsnąć s., użyć ruchu, agitacji*). Koń wstrząsający = *ciężko noszący, podrzucający na siodle*. 2. czym = *zatrząść, potrząsnąć, zaruszać, zachwiać, poruszyć, zakolysać, rozkołysać, zabujać, zawahać, kiwnąć*: Fortuna, często maska

służąca osłowi, który wstrząsając ustawnie uszyna, w błoto ją nakonieć upuści. L. *Succutio*. podtrącam, wstrząsam, jak konie ciężko noszące. *Mącz. Succussorius equus*, koń wstrząsający, t. j. ciężko noszący. *Mącz.* Wstrząsnął głową. *Miek.* (= *wzruszył, zakłwał, kiwnął*). Przen.: *zachwiać co, osłabić, poderwać, wzruszyć, naruszyć*: Wiatr wstrząsnął chałupę. *Troc.* (= *zaszamotoł nią*). Co ś. dzieje z gmachem silnie wstrzęsionym?—rozrywa ś. Zabł. Padnie kraj, ów ogromny niedgdyś kolos chwały, co go wstrząsnęła intryga. *Tom.* Pan wstrząsnę szczyble asyryjskiego tronu. *Miek.* 3. przen. *poruszyć, przejąć do żywego, zelektryzować, wzruszyć do głębi, zdenerwować, przerazić*: Wstrząsający dramat. Wiesz ta wstrząsnęta wszystkie umysły. Ażeby podobne przynagody mogły ś. układać we wstrząsające obrazy, muszą posiadać zalety Sienkiewiczowskich malowideł. 4. przen. *przejąć wstrętem, oburzyć, obruszyć*: Ze wszystkiego nie nas bardziej nie wstrząsa, jak to, czym nam obca przemoc grozi. *Pileh.* 5. pól.: Bóle wstrząsające (porodowe) (*dolores conquassantes*). *W. ś. l.* *zatrząść ś., zachwiać ś., poruszyć ś., zalałysać ś., zawałać ś., zabijać ś., kiwnąć ś.; drgnąć, zdrząść, poruszyć ś. w posadach*: Ziemia ś. wstrząsnęła rzekomo niech ściek ukazuje. *Bardz.* Wstrząsnął ś. świat pod wojskami wodzów wojujących. *Bardz.* Czuby ś. im na helmach jedwabne wstrząsały. *Szymon.* *Hippolit* wstrząsnął ś., jak iskrą elektryczną uderzony. *Chodź.* Jakby indor wstrząsnął ś., dmuchnął, wypiał brzuch. *Fred. A.* Pociągnął taki łyk, aż ś. potem cały wstrząsnął. *Fred. A.* 2. *zatrząść ś. ze wstrętu, wzdrzgnąć ś., zzymnąć ś., obruszyć ś., oburzyć ś.*: *W. ś.* na myśl, na widok czego. Na tych czynów wspomnienie jeszcze ś. wieki z odrazą wstrząsają. *L.*

Wstrząść, wstrzęsienie, wstrząsnąć, wstrząsać a. wstrząsała, p. Wstrząsnąć.

Wstrząśnienie, a. Wstrząśnięcie, × Wstrząśnienie, Wstrząś l. bfm., czynność cz. **Wstrząśnąć**: Jeśliby kto chłopa łajaniem, różgą a. wstrząśnieniem włosów skarał... *Sz.* (= *targnięciem, pociągnięciem, szarpnięciem, wydarciem za włosy*). Wstrząśnieniem kolumny zburzył gmach cały. *Miek.* 2. *lm. a* = *a*) *zaburzenie, rewolucja, niepokój, przewrót gwałtowny, wojna nadwierzająca porządek społeczny*: Hiszpanji ogromność, potęgi jej chwasty wstrząśnienia i odmian wielkich doznawały. *Przyb.* b) *p. W. ś.* c) *patol.*: *W. mózgu* (*commotio cerebri*).

Wstrząśnienie się, a ś., bfm., niek. Wstrząśnienie, Wstrząśnięcie czynność cz. **Wstrząśnąć ś.**

Wstrząśnięcie, a, lm. a p. Wstrząśnienie.

Wstrząśnięty, Wstrząśniony, Wstrzęsłony, Wstrzęsłony im. od **Wtrząsnąć**.

Wstrząśniony p. Wstrząśnięty. Troc.

Wstrzelać, a, al p. Wstrzelić.

Wstrzelanie, a, bfm., czynność cz. Wstrzelać. Wstrzelenie, a, bfm., czynność cz. Wstrzelić. Wstrzelić, i, il, nied. Wstrzelać l. co, *czym w co = strzelisz wyrazić, utkwic, wbić, wpakować w co; strzelisz wysłać, wrzucić dokąd*: Nie wnijdzie nieprzyjaciel do miasta tego ani wstrzeli tam strzały. *Bud.* Wstrzelił w nerki moje strzały saidaka swego. *Leop.* W łono wstrzelone zapadło żeleźce. *Zebr.* Przen.: Proch tego ziela wstrzelany w nos pobudza kichanie i mózg czysci. *Spiez.* (= *wstrzyknięty*). 2. [*W.*] *strzelić, ustrzelić, postrzelić*: Wstrzelił gołabia u serca.

Wstrzemięć, enia, lm. ona anat. p. Strzemięć. Jar.

Wstrzemięźliwie, przys. od **Wstrzemięźliwy**; **Wstrzemięźliwie, Strzemięźliwie, Wstrzymawale, Strzzymawale**: *Zyj w czystości W. K. G.*

Wstrzemięźliwość, i, bfm., rz. od Wstrzemięźliwy; Wstrzemięźliwość, Strzemięźliwość, Wstrzymawalność, Wstrzymawalność, Wstrzymalność, Strzzymalność, Wstrzymywanie *powściągliwość, umiarkowanie*: W pospolitym używaniu *W.* znaczy zachowanie miary właściwej w każdej rzecezy. *Kras.* (= *umiarkowanie*). *W.* w użyciu. Post na wstrzemięźliwości zasadza ś. *Kras.* *Bogdaj* do *W.!* pijatykę ganim. *Kras.* (= *trzeźwość*). *W.* umniejsza liczbę potrzeb naszych i uczy nas obchodzić ś. temi rzeczami, bez których żyć nie możemy. *L. W.* w jedzeniu, oszczędność w ubiorze. *L. W.* najprostsz pokarm czyni miły. *Jabl.* *Wstrzemięć ś. od mięsa, a jeść rybę jest u nich W. Pim.* Już *W.* nie jest teraz w modzie, *piją*, jak drudzy, mędrowie prawdziwi. *Kras.* Daleko od starodawnej wstrzemięźliwości luty późniejszy *Kato* odszedł. *Kras.* *W. płciowa, czystość obyczajowa, obyczajność.*

Wstrzemięźliwy, Wstrzemięźliwy, Strzemięźliwy, Wstrzymawaly, Wstrzymawaly *powstrzymujący ś. od nadużycia, pamiągający nad sobą, powściągliwy.*

Wstrzepać, pie, pał, nied. Wstrzepywać l. co = *trzeźwić, wzruszyć*. Przen.: Pokój, skrzydła wstrzepawszy śnieżyście, z granic uciekając świąta, do państw *Plutona* ułata. *Min.* 2. przen.: *W. kogo = przetrzepać, wytrzepać, wybić*: *W. kogo* pięściami. *Mącz.*

Wstrzepanie, a, bfm, czynność cz. Wstrzepać. [Wstrzepnąć się, nie ś., al ś.] wzdrzgnąć ś., wstrząsnąć ś.; zatrzepatąć skrzydłami: *Powiesz*: *kuroszku, wstrzepnij ś., to ón ś. wstrzepnie*, i dużo pieniędzy wyleci z niego. *Wstrzepnie ś. jako cała*, za skronie uchwyci, pohuśta tak głową w żałości... *Brt.*

[Wstrzepnięcie się, a ś., bfm.] czynność cz. Wstrzepnąć ś.

Wstrzepywać, uję, ywał p. Wstrzepać.

Wstrzepywanie, a, bfm., czynność cz. Wstrzepywać.

Wstrzęsicieli, a, lm. o p. Wstrząsacz.

Wstrzęsienie, a, lm. a p. Wstrząśnienie.

Wstrzęsiony p. Wstrząśnięty.

× Wstrzęsły l. który ś. *wstrząsnął*. *Śł. wil.* 2. p. **Wstrząśnięty**: *Zbiegające ś., motyle, łączenie ś.* na liljach przez wasze wstrząśniętych uniesienia. *Cho.*

Wstrzęsłony p. Wstrząśnięty: *U pijanicy widziś* abo *nerwów* wszelkiego *czucia* pozbawionych tępość, abo wstrząśnionych nieustanne drganie. *Pileh.*

Wstrzykać, a, al p. Wstrzyknać.

Wstrzykanie, a, bfm., czynność cz. Wstrzykać.

Wstrzykanka, i, lm. i strzykanoka do wstrzykiwania: *Ostry koniec wstrzykanki wbił w ciało. Rog.*

Wstrzykiwać, uję, iwał p. Wstrzyknać.

Wstrzykiwanie, a, bfm., czynność cz. Wstrzykiwać, injekcja: *Wstrzykiwania morfinowe. Bał.*

Wstrzyknać, nie, nał, nied. Wstrzykać, Wstrzykiwać *strzyknać w co; strzykając wpuścić, wprowadzić; wtrysnąć, wsprycować, wsiknąć, zastrzyknać*: *W.* morfinę pod skórę. *Mleko* ciepłe, strzykanką nabierając, wstrzykać w maćkę. *Spiez.* *Proch ziela* tego kichanie czyni, gdy go w nos wstrzykniesz. *Spiez.*

Wstrzyknienie, a, lm. a p. Wstrzyknięcie.
Wstrzyknięcie, a, lm. a, Wstrzyknienie czynność cz. **Wstrzyknąć.**

Wstrzymać, a, ai, † Strzymać, nied. Wstrzymywać, Wstrzymować, † Strzymować, † Wstrzymawać l. **zatrzymać, powstrzymać, powściągnąć, zahamować, zatamować, przytrzymać:** Stój, a jeśli cię prośba nie wstrzyma... W. konie, oddech, urynek, nieprzyjaciół. Nie mogę W. uryny (= utrzymać). Oh, nie wiem, co mię wstrzymuje, że ci tych ślepiów nie wydrę! L. Wstrzymamy i Hektora i Trojan natarcie. Dm. Nie już Krzyżaków od wojny nie wstrzyma. Mick. W. działanie maszyny (= zastawić ją). 2. **zawiesić, odroczyć, odłożyć na później:** W. pensję, wykonanie wyroku. 3. † W. utrzymać, dotrzymać, zachować, nie dać upaść: Król obiecał prawa ich i wolności W. Zbył. 4. [W.] **wytrzymać:** Kasia nie wstrzymała, słówko przegadała. 5. [W.] **wystarczyć, starczyć:** Tego dobra pogańskiego, co na moją szablę wypadło, na dobrą dzierzawę, ba! na chudopacholską wieś wstrzyma. 6. lek.: **Leki wstrzymujące stolec (obstruentia remedia).** W. ś. l. **zatrzymać ś., stanąć, zahamować ś., zatamować ś.; pomiarkować ś., utemperować ś.:** Wstrzymał ś. w biegu. Odpływ wody wstrzymał ś. Gdy ś. gniewem zapali, chociaż ś. na czas wstrzyma, w razie nie zaszkoździ, znajdzie potem sposobność i zemście dogodzi. Dm. W zapalczywości nie wstrzymawają ś. Wuj. 2. **zatrzymać ś., poczekać, zaczekać, postać, być cierpliwym:** Wstrzymaj ś. tu a chwilę. Wstrzymam ś. do jutra. 3. **poustrzymać ś., powściągnąć ś., obejść ś. bez czego:** Człowiek może zbytecznie kurzyć tułun, pić trunki, tabaki żaywać aż do tego puuktu, że mu ś. od tego W. i odłożyć niepodobna. L. Od łez W. ś. nie mogę, żałując waepani. L. Nie móc ś. W. od śmiechu, od płaczu. Na widok ten od łez nie mogliśmy ś. W. Niem. Kościół nakazuje nam W. ś. w dni święte od robót służebnych. Jet. W. ś. od mięsa, a jeść ryby jest im wstrzemięźliwość. Pim. Pości trzy kwadragiezimy w rok, wstrzymawając ś. od ryb; trzy dni w tydzień zawsze od ryb i od oliwy i od wina niechaj ś. wstrzymywa i pości. Birk.

Wstrzymałość, i, blm., rz. od Wstrzymalny.
Wstrzymalny którego, który można wstrzymać
† Wstrzymałość, i, blm., p. Wstrzemięźliwość: Panny te, nieopatrznie ślub uczyniwszy, daru wstrzymałości nie miały. Żarn.

† **Wstrzymali p. Wstrzemięźliwy. Rozm.**
Wstrzymanie, a, blm. l. czynność cz. Wstrzymać: W. koni w biegu. W. machiny. W. robót (= zawieszenie). W. wysyłki. Dać komu na W. (rozwolnienia). W. stolca (= obstrukcja). W. gazów. (= wsparcie ś.). 2. † W. p. **Wstrzemięźliwość:** Od ryb dziwne W. z przyrodzenia mają. Paszk. 3. lek.: W. wydzielni (retentio). W. czynności (inhibitio). W. rozwoju. W. wzrostu. W. miesiączki (menostasis). W. stolca (obstipatio alvi, coprostasis).

Wstrzymanie się, a ś., blm., czynność cz. Wstrzymać ś.,

† **Wstrzymawać, a, ai i † W. ś. p. Wstrzymać.**
 † **Wstrzymawałe** przys. od **Wstrzymawały, wstrzemięźliwie:** Co ś. dzieje, sprawiedliwie i W. dziać ś. powinno. Petr.

† **Wstrzymawałość, i, blm., p. Wstrzemięźliwość:** Piękna ona cnota, którą powściągliwością od rzeczy wolnych albo wstrzymawałością zowie. Skar. Przełożeni niezyc sobie miłości ludzkiej zjedną

nie mogą, jedno wstrzymawałością swą. Kosz. Największa jest dobroć w królu W. a powściągliwość od pieniędzy a od majątności poddanych swych. Kosz. W. ś. bawi około umiarkowania picia, jako też około miarkowania miłości. Petr. Upominał uczniów, żeby ś. rozkoszy wszelkiej warowali, W. na wszystkim żeby zachowali. Papr. Mąż ma obować z żoną, co ś. tknie spraw małżeńskich, z wielką wstrzymawałością i skromnością. Petr.

† **Wstrzymawały p. Wstrzemięźliwy:** Kto jest W., jest ku wszemu dobremu sposobny. Białob.

† **Wstrzymawanie, a, blm. l. czynność cz. Wstrzymawać.** 2. p. **Wstrzymawanie ś.:** Powściągnięcie a. W. od mięsa i mleczna. Wuj.

† **Wstrzymawanie się, a ś., blm., nek. † Wstrzymawanie** czynność cz. **Wstrzymawać ś.**

† **Wstrzemięźliwie** przys. od **Wstrzemięźliwy, wstrzemięźliwie.**

† **Wstrzemięźliwość, i, blm., p. Wstrzemięźliwość:** Próba cnot dobrych W. od wszelkiej rozkoszy. Papr. Owoce dobrych ludzi są: cichość, wiara, mierność, W., czystość. Białob. W. bezżońska. Wuj.

† **Wstrzemięźliwy p. Wstrzemięźliwy. L.**

† **Wstrzymować, uje, ował i † W. ś. p. Wstrzymać.**

† **Wstrzymowanie, a, blm., czynność cz. Wstrzymować.**

† **Wstrzymowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wstrzymować ś.**

Wstrzymywać, uje, ywał i W. ś. p. Wstrzymać.

† **Wstrzymywalność, i, blm., p. Wstrzemięźliwość.** Troc. L. W. na wszystkim żeby zachowali. Papr.

Wstrzymywanie, a, blm., czynność cz. Wstrzymywać.

Wstrzymywanie się, a ś., lm. a ś. czynność cz. Wstrzymywać ś.: Szereg bezroboci, t. j. uknutych zgodnie zmów i wstrzymywań ś. od roboty.

† **Wstuzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wstuzyc ś.,**

† **Wstuzyc się, y ś., yl ś. p. Wstazyć ś.:** K czemu długa zabawa słów służy, czas próżno tracić, aż ś. czećelnik (= czytelnik) wstuzi. Stryk. Nigdy ś. z darów rozkosznych nie wstuzi, kto jej posłuży. Stryk. (mądrość hojnie nagradza. L.).

† **Wstyczenie, a, blm., czynność cz. Wstyczyć.**

× **Wstyczna, ej, lm. e p. Styczna.**

† **Wstyczyć, y, yl wsadzić, nadziać na tykę, wystawić na tyce. Sł. wil. W., natknąwszy wystawić, wysterczyć. L.**

Wstyd, u, lm. y, [Styd, Wstyda] l. upokarzające uczucie na myśl o czymś nieprzyzwoitym, o rzeczy mniej lub więcej hanbiącej; wstydlivość, skłonność do wstydzienia ś., srom: W. nie innego nie jest, jeno, jak stoikowie wykładają, bojaźń złej sławy. Górn. W. jest bojaźń gańby. Petr. W. oczom nie dopuści pojrzeć wzgórze śmieła. Koehan. Patrzy, jako twarz białą zdoł W. rumiany. Koehan. I wstydu i dobrej sławy zapomniała. Koehan. W. mu zaniknie usta, iż nie będzie o miłosierdzie prosił. Skar. Ten niebacznie i bez wstydu prosi, który rzeczy przeciwnie swej prośbie czyni. Skar. Kto ś. na złe udawa, zwłaszcza ku frejowi, a. ku psocie, już taki traci srom, cnotę wysoką, W. przyrodzony. Jabł. W. dość raz utracić. Kn. Kto raz miłego wstydu przekroczy granice, ten już znacznie będzie miał niewstydlive lice.

Pim. Niewiasta, która W. traci, prędko ś. z niecnotą braci. Rys. W. ustalił, W., ostatnia niecnoty zaporą; złość zarażna w swym źródle, a w skutkach zbyt spora, przeistoczyła dawny grunt ustaw poczciwych. Kras. Cóż czynicie? W. grzebiecie. Bardz. Ni wstydu; ni Boga (por.: bezczynni, psu oczy przedat, psina czy zakrył. L.). A tam poczciwość, W. zgwałcony. Karp. Uroda przy panieńskim wstydzie. Troc. W. go ruszył. Troc. Hamuj ś. wstydem od złego. Troc. Zachować W. Troc. W., wstydlivość a sromięzliwość uceciwa jest. Troc. W. start z czoła. Troc. (= *wytarte czoło*). Miejże W.! Nie ma wstydu w oczach. Fałszywy W. (= *W. niewłaściwy, niepotrzebny, nie na miejscu*). 2. *zawstydzienie ś., wstydzienie ś., sromianie ś., ženada, sromota, hańba, pośmiewisko, konfuzja*: Nie nędziejszego, jak W. swojego uczynku. Min. W. chłopca bardziej, niż plaga, boli. Haur. Dla wstydu rad-bym ś. pod ziemią widział. Kn. Ze wstydu rad-bym ś. pod ziemię schował. Płonąc wstydem. Lodwim od wstydu żyw został. Kn. Jako będę śmiał nań wejrzeć (od wstydu). Kn. Ozuć W. Cnotliwe ubóstwo wstydu nie czyni. Troc. Przyznać ś. do czego ze wstydem. Okrył rumiany W. nadobne lice. Kras. W., wstydzienie ś., sromianie ś. bezcności swojej, zawstydzienie ś. Troc. Przyjdzie czas, że ś. wstydem zalejesz przed całym światem. L. Gdyby ś. wszyscy ludzie swojego głupstwa wstydzili, widziałbyś każdego twarz wstydem zalaną. Boh. Wstydem ś. zalałszy a oczy spuściwszy, rzekła. Skar. Przed wstydem i zalem serce prawie mdleje. Kochan. Wstydem zalani od drzwi świątynicy odeszli. L. Oblewa ś. wstydem, miesza ś., iż wszyscy nań oczy wlepiją. L. Wstydem pełnęła. Zebr. Płonęła wstydem. Rumiany W. jej twarz zapalił. Hul. Rumieniec wstydu. Piekłem raki, czerwiewiała mi ś. twarz od wstydu. Kn. Aktorowie chcą udać W. powierzchownymi znakami: zwieszają głowę, tłumią głos, spuszcza ją oczy i wlepiją w ziemię; na rumieniec jednak zdobyć ś. nie mogą. Pileh. W. mię pali. Jakże piękna, gdy ś. wstydem płoni. Słow. Aby wstydu nie pić, ostatnim będąc. Krasz. Najadłem ś. wstydu (= *użyłem wstydu, nawstydzilem ś.*). Wystawić kogo na W. (= *na urągowisko*). Narobić komu wstydu. 3. W. jest, [Wstydnio] = *rzecz, uczynek przynoszący W., rzecz sromotna, hańba, nieładnie, nieprzystojnie, trzeba ś wstydzić*: W. mówić, słuchać i t. d., *idem est wstydzę ś., wstydzić ś., W. mię, np.: W. mówić słowa niektóre, pudor adest noninibus; W. abo sromota i zaczynać, et inceptu turpe est*. Kn. W. obmawiać bliźnich. W. to, co W. czyni, sromotna rzecz, uczynek. Kn. W. myśleć o tym, coby W. było mówić. Kras. A. Nie W. przyznać ś. do winy. W. mi. [Wstydem mi], W. mię, W. mi kogo, W. mi przed kim = *wstydzę ś. kogo*. W. mi, lecz muszę dolać swą otwierać. Nar. Szablę kocham, W. mi noża. Krasin. W. go było iść. Was nie W., że... [Królową W. było]. W. mię tego uczynku. Troc. W. go ubóstwa swojego. Troc. W. mię człowieka tego. Troc. (= *wstydzę ś. ze względu nań, przed nim*). 4. *niewinność, dziewictwo, panieństwo, prawictwo, cnota, wianek*: Witał, nietknięty wstydu panieńskiego kwiecie, jeżeli kiedy rzadki, to teraz na świecie. L. W. straciła. Troc. W. odjąć pannie. Troc. 5. *członki wstydlive, części płciowe, srom*: Miejsce wstydu zakryć. L. W. obnażyć. Kn. W łonie W. jest. Troc.

[Wstyda, y, blm.] p. Wstyd: Krzyk... miał coś... z człowieka... wstydy. Kon.

† Wstydać, a, al p. Wstydzić. Sekl. Błaż., S. Par., Zwr. M., Otw. S. Zaczność jego zaności twych przodków nie wstyda. L. (= *nie ustępuje jej*). † W. ś., [W. ś., wstydać ś., a. wstydej ś.]. p. Wstydzić: Bardzo ś. sromać i W. musiał. Wiśn. Wstydzając ś., spuścił oczy na ziemię a. je na stronę obrócił. Wys. Kto ś. wstyda, ten nie wskóra. Chr. Samś. wstydał. Papr. Kto ś. wstyda natury, niech ś. i żyć wstydzi, często człek miasto złego i dobrą rzecz hydzi. Gawiń. Drudzy ś. i swej kondycji i powołania wstydają. Skar. Nie lękaj ś. ani nie wstydać za upadek swój. Rej. (= *z przyczyny swego upadku*). Kto ś. za ubóstwo wstyda, źle czynić musi ś. nie W. Lekar. Jeśli ś. kto W. będzie mną i słowa mojami, i ja W. ś. będę onym. Bud. Kiedy ś. wstydam. Sienk.

† Wstykanie, a, blm., czynność cz. Wstydać.

† Wstykanie się, a ś., blm., [Wstykanie ś.] czynność cz. Wstydać ś.

† Wstyday p. Wstydlivy: Który cię ogień niewstydayy pali? Petr.

[Wstydem] p. Wstyd: Ja oddam panu wiązań (bukiet), bo mi nie wstydem tego.

Wstydlin, u, lm. y bot. (tritomanthe) roś.

Wstydlinka, i, lm. i bot. (michauxia) roś. z rodziny dzwonkowatych.

Wstydlivie przys. od Wstydlivy: Zakrywała ś. W.

Wstydlivość, i, blm., rz. od Wstydlivy; × Wstydnosć, wstydz: W. panieńska. W. dzieci chowanych bez towarzystwa (= *nieśmiałość, dzikość*).

Wstydlivy, [Stydliwy], × Wstydnny, † Wstydayy i. skłonny do wstydzienia ś., skromny: W. by panna, *virginali verecundia*. Macz. Wstydliva żona i męża ś. wstydzi. Mor. A. Bolesław Kunegundę za małżonkę pojmuje; wszakże przez wszystek czas wesela nie tknął jej, a potem zaś zobopólnie na zachowanie czystości zmówiwszy ś., żywot niepokalany wiecznie chować ślubili; stądże Bolesława Wstydlivym przewano. Błaż. Jako, ku latom przyszedszy, ma wstydlivym być, który, póki jeszcze mówić nie umiał, a już go ku sromięzliwej nieczystości sposobiono. Kosz. W. młodzianin. Troc. Wstydliva panienska. Troc. Przen.: Wstydlivie cieciorki. Mor. Lilje białe i różę wstydlivie. Kulig. (= *rumiane, ponsowe, czerwone*). 2. [W., Wstydniający] *nieśmiały, krepujący ś., dziki*: On kochał ji powiedzieć, że ją kocha, ale był W. i ni mógł. Dzieci wstydlivie. 3. *wstydzający ś., zawstydzony, pełen wstydu, zażenowany, skonfundowany*: W., wstydnny, wstydzający ś., wstydz czego mający. L. Podniósł oczy wstydlivie. 4. *zawstydzający, go-dzien wstydu, przynoszący wstydz, sromotny, hańbę, kompromitujący*: W., wstydnny, wstydz czyniący, wstydz przynoszący, ściągający na kogo wstydz, zawstydzający, sromotny. L. Wstydliva mowa, plugawomówność. L. (= *bezwstydnna, cyniczna*). Wstydliva (sromotna) to nieumiejętność. Troc. Ta rzecz cała naturalna wstydlivą ś. zdaje. Orzesz. Choroby wstydlivie = *sekretne, weneryczne, syfilityczne, dworskie, żart kawalerskie*. Na choroby wstydlivie jest osobny budynek wyznaczony, do którego żaden z zdrowych przystępu mieć nie może. Świt. 5. *członek W., części wstydlivie = organ płciowy ludzki, † części naturalne, płciowe, † przyrodzone, rodne, × rodzajne, sromne, srom (genitalia)*. Syr. × Koś wstydliva

(os pubis). Wei. Przyrodzone części lub wstydlive. Krup. (= przyrodzenie).

[Wstydniący] p. Wstydlawy.

Wstydnis, a, lm. e ir. ten, co udaje wstydlivego, skromnis, niewiniątko: W., niby to wstydlawy, jak panienka. L. A waś mości panie, posępniku, co to wstydnisia udajesz. L.

Wstydnosć, i, blm. l. × W. p. Wstydlivosć. L. 2. [W.] wstydn: Ze wstydnosią ucieka. Żadna dziewczka nie chce podać dziedzicowi bukietu dla wstydnosci.

× **Wetydna i** p. Wstydlawy: Wstydlawy, W., wstydnący ś., wstydn czego majacy. L. Wstydna tej swojej słabości, jedną ręką twarz sobie zakryła. Niem. Wstydlawy, W., wstydn czyniący, wstydn przynoszący, ściągający na kogo wstydn, zawstydnający, sromotny. L. Wstydna nasza sromota ten poganin. Falib. 2. Szczelina wstydn (rima pudendorum). Mich.

Wstydnienie, a, blm., czynnosć cz. Wstydnizć.

Wstydnienie się, a ś., lm. a ś., czynnosć cz. Wstydnizć ś.: Cierpienia, niepokoje, wstydnienia ś. miały źródło w tym głębokim rozdziale. Orzesz.

Wstydnizć, i, il, × **Wstydnizć**, [Stydnizć] kogo l. zmuszać do sromania ś., pobudzać do wstydn, wywoływać (w kim) wstydn, obudzać poczucie wstydnivosci, zawstydnizć, confundować: W. kogo, wytykając mu jego łakomstwo. Aż ś. czerwienieję cała, tak mię wacpan wstydnisz. L. Ani mnie wacpan wstydnisz, ani też zasmucasz, kiedy miernosć majątku mojego wyrzucasz. Niem. Hetmani wszędzie biegają, wszystkich widzą, odważnych chwala, niewieściuchów wstydną. Chr. Tęsknota ściągnęła go napowrót do Krakowa, nie pokazywał ś. jednak w domu: ubóstwo jego rodziny wstydnizło go i odstraszało. Bał. Wstydnisz mię pan, mówiące przy mnie takie rzeczy. (= obrażasz uszy niewinne). 2. okrywać wstydnem, narażać na wstydn kogo, przynosić mu wstydn: Mnie w tym wstydną, iż lepiej, niż ja, trąbić umieją. L. Takim zachowaniem wstydnisz swoich rodziców (= muszę ś. wstydnizć za ciebie, rohisz im wstydn). Ubóstwo nie wstydniz człowieka. (= nie hańbi). Przen.: W. kogo = zakasowywać, zamniewać, przechodzić, zostawiać w tyle, przewyższać, imponować komu: Bielsza jest nad śniegi same, a rumieńcem wstydniz różę. L. Ta panna wszystkie wstydniz damy. Troc. W. ś., † Stydnizć ś., † Wstydnizć ś., [Wstydnizć, Stydnizć ś.] czuć wstydn, sromać ś., rumienić ś., płonąć wstydnem, zenować ś., detonować ś., confundować ś.; nie śmieć: Wstydnizć ś. i oczu podnieść nie mógł do góry. Pot. W. ś. kogo a. przed kim. Troc. Wstydnizć ś., żeś to uczynił. Troc. Wychodząc z nierządneho domu, zasłonił twarz według zwyczaju, bo stamtąd wychodzący ludzia wstydną ś. Skar. Grzeszyć, kłamać przed Panem Bogiem nie wstydniziliśmy ś. L. Wstydną ś. wejść w tak liczne grono (= kępuję ś., nie śmieć, zenuję ś.). W. ś. kogo, czego, † W. ś. o co, † W. ś. kim, czym = W. ś. z powodu kogo, z powodu czego. Wstydną ś. kogo, czego, za co, za kogo. Kn. [Jak widzisz inne kochanecki, to ś. za mię wstydnisz]. Nie wstydnizć ś. tego, czymś jest. Kn. Dobry rzemieślnik roboty ś. swojej nie wstydniz. Żegl. Gdyby ś. wszysey ludzie swego głupstwa wstydnizili, widzielibyś każdego twarz wstydnem zalana. Boh. Tu ci poufale wyznam, że ś. nieraz W. ś. muszę plemienia ludzkiego. Pilch. (= wstydnizć ś. swej łączności z plemieniem ludzkim). Nigdy ś. o to W. nie masz, że ś.

z gościem twoim nie upljesz. Star. Muszę ś. W. za ciebie (= świecić oczyma). Nie mam ś. tego uczynku, za ten, o ten uczynek W. Troc. Ktoby ś. mną wstydniz i słowy mojami, tym ś. też i Syn człowieczy W. będzie. Sekl. W. ś. nie trzeba uczciwym rzemiosłem choćby najzaniejszemu, ale ś. raczej złego nabywania i lichwiarstwa, próznowania W. trzeba. Skar. W. ś. kogo, przed kim ś. W., wstydlive obawiać, wstydniz, wstydniz, wstydniz, wstydniz dla niego ze wstydnem. L. (= kryć ś. wstydlivie, nie śmieć przed kim). Kto ś. ludzi nie wstydniz, ten ś. i Boga nie boi. Rys. Wstydliva zona i męża ś. wstydniz. Mor. A. Przen.: W cesarskich pokojach krwawe korale między błyszczącemi ś. wstydną smaragdami po cedrowych połogach. Tw. (= rumienią ś., czerwienią ś.).

Wsuć, a, blm., czynnosć cz. Wsuć.

Wsuć, wsuје, wsuł l. sując wpusćić; wyspać: Nasyp w wory ich zboża, ile ś. W. może, a na wierzchu woru każdego włóż pieniądze jego. Leop. Nasyp w wory ich zboża, ile ś. może W. HJ. (= ile wejdzie, wlezie, zmieści ś. przy wysypowaniu). [Wsuł jej jakiegoś proszku do tego. Wsułi ryby tamok do tego pieca, upiekli. Tylko jak ci wsują: na całe życie—ę, to już źle. Tet. Matka ci hań mlęka na miske nie nalata, ani grul z omastom nie wsuła. Tet. Pódz, Jasiek, wsujemy jarcu do worka. Tet.

[Wsując, nie, nał i W. ś.] p. Wsunąć.

[Wsunięcie, a, blm.] czynnosć cz. Wsunąć.

[Wsunięcie się, a ś., blm.] czynnosć cz. Wsunąć ś.

Wsumienić się, i ś., il ś. w siebie = wnikać sumiennie: Duch Polski dopiero teraz wsumienil ś. w siebie, nabrał świadomości o sobie. Krasin.

Wsumienie się, a ś., blm., czynnosć cz. Wsumienić ś.

× **Wsumować, uje, owal sumując wliczyć; wluć** do ogólnej sumy. L.

Wsumowanie, a, blm., czynnosć cz. Wsumować.

Wsunąć, nie, nał, [Wsunąć], nied. Wsuwać l' w co, do czego = sunąć wemknąć, wpusćić, wsadzić, wsuć, wścibić: W. chleb w piec, do pieca. W. rękę do kieszeni. W. co komu w rękę = wemknąć. Wsuniono trumny w szczupły otwór. Wilk. W małych, przenikliwych oczach, wsunętych głęboko pod czaszkę, palił ś. wiecznie ogień dzikiego natchnienia. Bał. 2. na co = nasunąć, nadziąć, natknąć, nałożyć, wsadzić, nasadzić, naciągnąć: W. czapkę, kapelusza na głowę. Troc. W. czapkę na uszy. Żart. posp.: zjeść, spucować, uwinąć ś. z gadłem: Nie nie mów, tylko wsuwa (= zawią, je). W. ś. l. dokąd = sunąć ś. dostać ś.; wpełznąć: Wsunął ś. pod koldrę. Ten sztympel niedobrze ś. wsuwa (Troc) = nielatwo, niegładko wchodzi, wlati. Przen.: wśliznąć ś., wemknąć ś., wejść cichaczem, niepostrzeżenie, wkraść ś.: W. ś. do pokoju. 2. na co = lekko, cicho, zreczenie dostać ś. na wierzach czego: Wsunął ś. na koń. Troc. Podano jej przecudnego rumaka; lekko wsuwa ś. na niego. Stasz. Wsunął ś. na łóżko. Troc.

Wsunięcie, a, blm., czynnosć cz. Wsunąć: W. formy w ognisko. Łab.

Wsunięcie się, a ś., blm., czynnosć cz. Wsunąć ś.

Wsuwa, y, lm. y gm. jedzenie.

Wsuwacz, a, lm. e ten, co wsuwa. L.

Wsuwać, a, af i W. ś. p. Wsunąć.

Wsuwanie, a, lm. a czynnosć cz. Wsuwać: Te błędzenia po całych nocach pod jej oknami

i wsuwania sobie ukradkiem bilecików z nonsensami.

Wsuwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wsuwać ś.

Wsuwka, i, lm. i poduszka powozowa: Wsuwki z aksamiatów, atlasów, czyli poduszki wełną wyphane. Goł.

[Wyciek] p. **Wszystek.**

[Wsyćki] p. **Wszystek.**

Wsyłać, a, ał p. i. Wsłać.

Wsyłanie, a, blm., czynność cz. Wsyłać.

[Wsypl, u, lm. y] *wętrze poszwuy.*

Wsypa, y, lm. y, × Naspą, [Naspina] wewnątrzna pochwa na pierze do pierzyny. Zdr. **Wsyпка.**

Wsytać, wsypię a. [wsypę], wsypał, nied.

Wsyppować, † Wsyppować w co, do czego = syppać upuścić; wsuć: W. pewną ilość = *nasypać*. Do mętnej studni tłuczonej soli W., aby ś. tym prędzej oczyściła studnia. Haur. Szczęśliwa rzeko, po twym pójdą grzbiecie ochotniej statki z tym, co wsypią kmicie. Mias. Przen.: *wsolić, wlać, wrzepić, wyliczyć:* W. komu baty.

Wspanie, a i. blm., czynność cz. Wsytać. 2.

× W., **Wsyпка to, co wsypano.** Sł. wil.

Wsyпка, i, lm. i l. † W. wsypywanie, wspanie.

L. Sł. wil. 2. † W. to, co wsypano, wspanie. Sł. wil. 3. p. **Wsypa:** W. na poduszkę. Pierzyny i piernaty w kolorowych wsypkach. Zap. 4. a. Wrzut cukr. *wszelki cukier wrzucany do soku.*

† **Wsyppować, uje, ował p. Wsytać.**

† **Wsyppowanie, a, blm., czynność cz. Wsyppować.**

Wsyppać, uje, ywał p. Wsytać.

Wsyppywanie, a, blm., czynność cz. Wsyppować.

[Wsyrc] p. **Wszerc.**

Wysać, a, ał i. p. Wessać. 2. anat.: Naczynia wysysające (vasa absorbentia) (Girt.), × chłonące (MS.), ssące (Czer.), wciągające (Dyk. M.), wzięwające (Adam.), × wysysające (Perz.). [W. ś.] *wtrącać ś., mieszać ś.:* Ja sie ta nie rád wsysám, ka me nie pytajom.

[Wysać się, a ś., ał ś.] p. **Wysać.**

Wysanie, a, blm., czynność cz. Wysać.

[Wysanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Wysać ś.**

Wsz-, wsza, wsze a. [wsio], Wszy p. Wszystek. Glos. Już też stoletnich wieków przemijało niemal czterdzieści, jako wsze stworzenie w początkach swoich istność utrzymało, cokolwiek ma byt i żywot i technienie. Odym. Starszy zaś gdy zły przed kuje, z sobą zgubę wszem gotuje. Gawin. Nastatek, zamykając list, wieszował mu wszego dobrego dotąd, ażby ś. w królestwie Bożym ujrzeli. Baz. Panno wszech piękniejsza. Kochan. Na wszym = *ze wszystkim, we wszystkim, zgola, zupełnie, całkiem, ze wszech miar, pod każdym względem.* Kazimierz na wszym ojcu Jagielowi był podobien. Biel. M. Bracia młodzi padli przed Władysławem, aby im krzywdy nie czynił, ślubując mu czynić na wszym posłuszeństwo. Biel. M. Falszcy a wszey hańby pełny. Er. Jużś jest na wszym próżen więzienia. Rej. Witold był mąż na wszym dzielny, przemysłny i dowcipny. Stryk W Prusiech tego roku nie na wszym pokój był. Biel. M. Słzi tedy posłowie wtóry kroć do nieba w poselstwie od wszey rzesze piekielnej. Post. pr. Biegają dziatki po nowym lecie, i przyjaciele dają sobie nowe lato, a właszcza panowie sługom, bogaci ubogim, wieszując sobie

na Nowy rok wszego dobra. Hrb. Boć ś. już laska Pańska na wszym odnowiła i wszystkę pełną znajdziesz, jako pirwej była. Rej. Gdy wsze insze członki podwynajdowali, między gardłem a barkiem odgórnym zbywało miejsce. Zabr. Niemasz rozdziół Żydovina od Greczyna, bo tenże jest Bóg wszystkich, bogaty nad wsze-mi, którzy Jego wzywają. Gil. Ize więcej jest świętych w niebie, niżeli dni do roku, dlatego pospolitą wszech świętych pamiętkę czynimy. Hrb. O tej prawdzie ś. wam we wsze święto powiedziatę. Żarn. (w kazaniu w dzień Wszystkich świętych. L.). Obiecywał do cesarza ze wszech miar pilno napisać. Warg. Ze wszech stron. Na wsze strony, na wszystkie strony, wszędzie. L. List do wszech wobec Jakóba apostoła. B. B. (= *wogóle*). Stdtuta te chcemy aby od wszech wobec poddanych naszych chowane były. Vol. My, Stanisław August, wszem wobec i komu to wiedzieć należy... L. Już dalej, siostry miłe, nie bądźmy w tym błędzio, którego u nas pełno po wszey Polsce wszędzie. Biel. M. Rzekł starszym i wszemu ludowi. Bud. Białogłowa utratna a nie wszego rozumu. P.-chef. (= *nie pełna rozumu*). Na wsze strony ziemskiej kuli. Fred. A. Kwaśni ludzie po wsze czasy na te zbytki krzyczeli. Krasz.

[Wsza, y, lm. y] p. **Wesz. Pe.**

[Wszaden] *każdy, wszelki? zawsze?* (por. **Wszed-**

Wszak, [Szak], † Wszakó, Wszakóž, Wszakże, Wzakci przys. przecie, przecież, toć, nie prawda, że?: W. nie chciał? Kn. W. poszedł, W. nie twój, wszakoż ci nie twój. Kn. Wszakem ja mówił; wszakem ci dał. Kn. W. dufał w Bogu, niechei go wybawi, wszako go miłuje. Wr. W. wiesz, gdzie on mieszka? L. W. to pani Uczeiszewska, ciotka pani mojej. L. Wszakże to panna konsyljarzówna? Patrz, wacpan, W. to oniemiał. Boh. O szczęśliwy dniu, wszakże to nasz zbawiciel, ten bohater czuły, który nam wolność przywrócił. Stasz. W. to ja waszym dzieciom to miejsce (szkołę kadecką) otworzyłem, W. to wasze dzieci swemi uczynilem, W. nie zechcecie, abym przestał ich być ojcem. Djar. gr. Jeżeli macie sprawę przeciw komu, W. sądy bywają. Wuj. (= *to od czego sądy?*). Miałam dość znacne partje, W. wiesz; z tej tu włosci starał ś. o mnie długo ów pan podstarości. Niem. Kochaj mnie, W. Tezeusz wiary ci nie chowa. Szym. Wszakem ci dał. Troc. W. to jego kapelus. Troc. W. nie chciał. Troc. W. ci twój. Troc. Wszakem ja mówił. Troc. W. nie wszysey ludzie tam źli, muszą być i dobrzy tam. Skar. Ależ ta grobla bardzo krótka. — Krótką zaś? W. ci to jej będzie z pół mili. L. Był jednym z pierwszych uczniów, W. pomną koledzy. Syrok.

[Wszak, a, lm. i] *trzmielina brodawkowata* (evonymus verrucosa). Pe.

Wzakci p. Wszak.

† **Wzakci p. Wszelaki. B. Sz.**

Wszakó l. p. Wszak. Glos. 2. p. Wszakże. Ps. flor., B. Sz., Pot. A W. on bracia poznał. HJ. **Wszakóž p. Wszakże.**

Wszakże l. p. Wszak. 2. a. Wszakó, Wszakóž sp. jednak, jednakże; jednakowož, ale bądź co bądź, wszelako, a przecie, a przecież, z tym wszystkim, atoli, mimo to, pomimo to: Nicźle, W. mogłoby być lepiej. W szable byłem nietęgi, W. bierali ludzie i ode mnie ciągi. Sł. wil. **Wszakóž,**

jeśli Pan Bóg pracom naszym błogosławić nie będzie, tedy próżna nadzieja. Kucz. Wszakoz, jeśli byś s. te rozmowy podobały ludziom, nie mnieby za to, ale W. K. Mości byliby powinni. Gór. Trójca pierwsza liczba nierówna, wszakoż sama w sobie doskonała, bowiem początek, środek i dokonanie w sobie zamyka. Kłos.

Wszarka, i, lm. i [Wsiarka] forma ż. od Wszarz. Troc.

Wszarpnąć, nie, *naj szarpnąwszy wciągnąć*. L. Wszarpnięcie, a, bfm., czynność cz. Wszarpnąć.

Wszarz, a, lm. e, Wszawiec, [Wsiarz, Wszak, [Wszwak, Wszel] i, ten, *co ma na sobie wiele wszy, człowiek wszawy*. Troc. W., człowiek wszywy. L. Heroda wszy roztoczyły; o nędzny wszarzu, jakoś Bogiem czynił! Skar. 2. [W.] pog. *nędzarsz, brudas, biedak, niechuj*: Oóż ja, W. taki, będę wart na świecie, jeżeli jeszcze będę igrzem? Dyg.

Wszawica, y, bfm., † Wszywica, Wszawość, Wszywość, Wszączka lek. (pediculosis, morbus pediculosa, phthiriasis) *choroba wszawa, zagnieżdżenie ś. wszy u człowieka i zwierząt*: He, paniel na wszawicę to całe nasze cielsko bezdarne jest chore. Boh.

Wszawiec, wca i. lm. wcy p. Wszarz. Sl. wil. 2. bot. = a) g. Trzebucha. b) p. Kłobuczka.

Wszawiec, eje, a!, × Wszywiec, stawac ś. *wszawym, dostawać wszy*. L.

Wszawość, i, bfm. i. rz. od Wszawy. 2. lek., p. Wszawica.

Wszawy i. a. × Wszywy a. [Wszący] *pełen wszy, obsypany wszami, zawoszony*: Wasz miły bankietniczek na wszawą chorobę cztery lata zdychał. Birk. Św. Elżbieta wszawą chorobą zarażonego sama strzygła i wszy z niego obierała. Skar. 2. bot.; W. kopr, p. Kłobuczka. 3. lek.: Choroba wszawa, p. Wszawica, [Wszawa maść] *unguentum pediculatorum*.

[Wszący] p. Wszawy. Dom W. (=wszawy, zawoszony, trzęsący ś. od mnóstwa wszy).

Wszączka, i, bfm., p. Wszawica.

† Wsządy p. Wsządy. Pat.

Wsząc, weszcznie, wszczął, nied. Wszczynać *dać czemu początek, rozpocząć, zacząć, podnieść, wzbudzić, wzniecić, zawiązać*: W. proces. klótnię, dyskurs, krzyki. Wszczynam wojnę, wzniecam wojnę. Kn. Mąż gniewliwy wszczyzna swary, ale który cierpliwy, i wszczęte uskromi. Leop. Żydzi wszystkie nieobrzązane mieli za nasprońsze ludzkie u Boga, i to wszczyznało dziwne walki między Żydy a pogany. Żarn. Jeśli co takowego weszcznie śmiech, przyczynę śmiechu ma powiedzieć. L. Czemu takowe rady w sercu swoim wszczyznasz? Żarn. (płodzisz. L.). Wszczął wojnę, bunty, spiknienie. Troc. Konfederacją wszczęli. Troc. W. ś. i. wziąć początek, zawiązać ś., rozpocząć ś., zacząć ś., począć ś., powstać, wypłynąć jak ze źródła: Wszczyzna ś. co, rozpoczyna, powstaje, wszczętek bierze, wpływa jak z źródła. L. Izraelcykowie przyszedli z początków małych i błędów wielkich do zaboronów grubych i potom do bałwochwalstwa sprosnego; też tymże strychem wszystkie zaborony wszczęły ś. i rozmnożyły. Gil. Niesnaski ś. weszczną między ludźmi. Bud. Wojna ś. wszczyzna. Ot. Oóż jest zdrączyzna, złość ś. we mnie na nią wszczyzna, muszę ja jej natrzec uszy. L. Modlitwa wszczyznała ś. od hymnu. U stołu wszczął ś. dyskurs o kochaniu. Węg.

Wszczęła ś. wojna, pogłoska. Troc. Wszczął ś. dyskurs. Troc. Wszczął ś. najprzód szmer, potem gwar i krzyk wesoly, jak w ulu pustym, kiedy weń wlatują pszczoły. Mick. Wszczyzna ś. krzyk, zamieszanie i bitwa. Kras. Straszny bój ś. wszczyzna. Dm. Wszczął ś. w mieście onym pożar. Mick. Gdy ś. wszczyzna zwada, ginie wszelka rada. Prz. 2. † W. ś. za kim, czym = *ując ś., upomnieć ś., stanąć w obronie, przyczynić ś., wstać ś.*: Wszczyznam ś. za kim, ujmuje ś., wzdajmuje ś. Kn. *Dimicare pro altero*, wszczyznać, wzejmować ś. za kim. Mącz. Wszczyzna ś. za nim, ujmuje ś. za niego. Troc. Dziwno mi temu, czemu ś. Chrzęstkowski wszczyznasz tak bardzo za Husem? Tworz. Sprawże to, Boże, aby ten lud nie tak łaćno ś. łać za krzywdą wszczyzna! Wu.

† Wszczął przys. *do szczętu, całkiem, kompletnie, ze szczętem, ze wszystkim, zupełnie, zgola, do cna, co do joty, z kretelem, na nic*: Wirydarz od kóz W. poposwan. Kulig.

Wszczętek i. tku, lm. tki, † Wszczętek *zaczątek, początek, zawiązek, pochodzenie, powstanie; wyńik, miejsce, gdzie ś. co wszczyzna, zaczyna, źródło; to, co jest dopiero w zawiązku, zarodek*: Dla miłości, w samym jej wszczętku, porzuciłś ojca. Stasz. W. rzeki. Stasz. Kto sobie przypomnia pierwszy W. Turków, jak ś. marnie zaczął z narodu chłopkiego. Rej. Skazi Bóg W. twój z ziemi żyjących. Wr. (radieem tuam. L.). Opowiadając same bitwy, srogości, fałszywe wyobrażenia i błędy, nie wskazując razem ani źródła ich wszczętku, ani przyczyny ich wzrostu, ani konieczności z nich skutku—taka zbieranina była zgorzeniem, nie nauką. Stasz. 2. tka, lm. tki zool. p. Monada.

Wszczętkowy przym. od Wszczętek *początkowy*. L. † Wszczedł *wszzedł* (p. Wzjęś). L.

× Wszczekać *szczekaniem obrócić w co*. L.

× Wszczekanie, a, bfm., czynność cz. Wszczekać.

Wszczepać, a, a! p. Wszczepić.

Wszczepianie, a, bfm., czynność cz. Wszczepać.

Wszczepiać, a, a! i W. ś. p. Wszczepić.

Wszczepianie, a, bfm., czynność cz. Wszczepiać.

Wszczepianie się, a ś., bfm., czynność cz. Wszczepiać ś.

Wszczepić, i, il, nied. Wszczepiać i. a. Wszczepać, nied. Wszczepywać *rozszczepiwszy wsadzić; ulkwić, wbić, wrazić, wcisnąć, wpić, wwięzić, utopić, zatopić*: Zmudziniowie kapłana, który ich miał ochrzcić, pojмали, a wszczepiwszy mu szyć między dwie deseczki, dusili go, aż umarł. Stryj. [Wscypiałem czarodzieja w karpe]. W. klin w kłodę. Troc. W. strzałę w ciało. 2. *zaszczepić; szczepiac wpuścić*: Ogrodnik wszczepia mnóstwo szczepi, ale podczas nie wszystko, co wszczepił, przyjmie a wkorzeni ś. Leop. Dobre lato rosło abo w ziemię, abo do jakiego drzewa bujnego zechęć W., aby owoców siodkich na potym narodziły. Birk. Przen.: *wpoić, wlać, wdroyć, zaszczepić, wetchnąć, ugruntuować, zakorzenić, utwalić, umocnić, ustalić*: To ś. wykorzenie nie może, co wszczepił Ociec niebieski. Skar. W Chrystusa wszczepieni, żyją wiara. Skar. Panie, Tyś sam wszczepił świętymi rękoma w swe stworzenie duszę niezmazaną. Paszk. Wtenczas już był w Rzymie św. kościół wszczepiony. Skar. (= założony). W. w kogo zasady, W. wiare, enotę w serce czyję. Troc. W. wzrok, =

wlepić, wpić, zapuścić; wrazić, zatopić, utopić, zagłębić. Szlachcic ów wszczepił przekonanie w zbraną szlachtę, iż... Sienk., Sł. wil. Ręce wszczepiła we włosy. Kon. W. ś. wlepić ś., zapuścić ś., wpić ś., utonąć, zagłębić ś., wrazić ś., utkwic, uwieznąć: Wzrok mój dobrze ś. w nią wszczepił. L. W towarzystwo wszczepiło ś. grubijaństwo. Rzew. (= zagnieździło ś. w nim, wkradło ś., wdało ś., wkorzeniło ś. w nie). Potrzeba przenoszenia ś. wszczepiła ś. niejako w krew jego i nie opuszczała go. Jeż. Zbudowało ś. państwo, które w łonie swoim wszczepione miało niby grzech pierworodny, swobodę społeczną. Jeż. (= urodzone).

Wszczepienie, a, bhm., czynność cz. **Wszczepić**: Wy, Rzymianie, W. kościola św. wzięli od św. Piotra i Pawła. Białob. 2. chir. (implantatio) wgojenie kawałka skóry w miejsce, gdzie jej brakuje. W. zębów = wgojenie zębów do pustych zębodołów. W. jednego nerwu w drugi.

Wszczepienie się, a ś., bhm. l. czynność cz. **Wszczepić** ś. 2. pol.: W. ś. płodów. Potwór z wszczepienia (ś.) jednego płodu w drugi (intrafoetatio s. enadelphía).

Wszczepywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wszczepić**. **Wszczepywanie**, a, bhm., czynność cz. **Wszczepywać**.

Wszczepywanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wszczepywać** ś.

Wszczepo, a, bhm., czynność cz. **Wszcząć**: W. rzeczy, arenga. Tuch.

Wszczepić się, a ś., bhm., czynność cz. **Wszcząć** ś.

† **Wszczęda**, y, lm. y spór, swar, kłótnia, zwada. Sł. wil.

† **Wszczętek**, tku, lm. tki p. **Wszczątek**. Troc, L. † **Wszczurnasty** p. **Wściornastek**: Rajcy krakowsy w rynku tryumfowali, a wszczurnastey *Te Deum laudamus* śpiewali. Stryjk.

Wszczynać, a, ał i W. ś. p. **Wszcząć**.

Wszczynanie, a, bhm., czynność cz. **Wszczynać**. **Wszczynanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wszczynać** ś.

† **Wszczyniać**, a, ał p. **Wszczynić**.

† **Wszczynianie**, a, bhm., czynność cz. **Wszczyniać**.

† **Wszczynić**, i, II, nied. **Wszczyniać** *wetknąć, wrazić, wścibić, włożyć, wsunąć, wsadzić, wpaćkować, zasadzić*: Utopił miecz po jelea w łopacie, jeszczeż rękę wszczynił wewnątrz, *in viscera movit versavitque manum*. Żebr. Z jaja, język wszczyniwszy, zółtka dobywa. L. U wierzechu drzwi, jak sidło wiązał, głowę w tym wszczyniwszy, obwisnął nieboraczek, *inseruit caput atque pendit*. Żebr. Każdemu wolno w swym czynić, co chce, ale cudzy palca nie wszczyniaj. Jabł.

† **Wszczynienie**, a, bhm., czynność cz. **Wszczyniać**. [**Wszczyp**, a, lm. owie] p. **Wstępień**. **Wszczypnica**, y, lm. e = Klubka. [**Wsze**, **Wse**] p. **Wszegdy**: Hardzi byli W. i niedostępni, ale że sprawiedliwi, to poświadczają każdy. Ork. Przyniosę kure, co W. a W. jajka niesie (= *wciąż, bezustannie*),

Wszech- łącznie z następnym wyrazem l. wyraża st. n., t. j. = *prze-*, *arcy*, *wielce*, *nad wszystko*, np. *wszechdzielny*. 2. a. × **Wszystko** — oznacza najwyższą zupełność przymiotu, t. j. = *nieograniczenie, bezwzględnie*, np. *wszechmocny, wszechwładny*, a. *wszystkowiładny*. 3. wyraża komplet, całokształt, t. j. = *ogólnie, powszechno-*,

np.: *wszechświat, wszechświatowy, wszechpolski, wszechniemiecki*.

Wszeharchitektura, y, bhm. *architektura powszechna*: Michał Anioł chce ogarnąć wszechrzeźbę, wszechmalarstwo i wszecharchitekturę. Tet.

Wszehatom, u, lm. y *atom powszechny, ogół wszystkich atomów*: Puszczać pieśń moją... w ruch wszehatomów. Kon.

Wszehbezmiar, u, lm. y poet. *bezmiar nieskończony, niezmiernoność w najwyż. stopniu*: Przed nim rozwarła wszechbezmiarów bionie. Krasin.

Wszehbezprawie, a, bhm. *ogólne bezprawie na całym świecie, ogół wszystkich bezprawia*: Wiek ten uznał W. Sł. wil.

Wszehbliźni, ego, lm. i *ogólny bliźni, bliźni dla wszech ludzi*: Człowiek będzie tylko sobą, ale wszechbliźnim za kresem plemion, narodów, szczebli społecznych. Jell.

Wszehbłękit, u, bhm. *błękit wszystko ogarniający*: Jak widokraj wszechbłękitu, ku nam spływa, spływa Pan. Krasin.

Wszehbłękitny ogarniający wszystko swym błękitem: Duch zawisł na Ojca wszechbłękitnym łonie. Krasin.

† **Wszehbożenicyk**, a, lm. cy, † **Wszehbożnik** *panteista*,

† **Wszehbożenski**, † **Wszehbożny** *panteistyczny*.

† **Wszehbożenskość**, i, bhm., **Wszehbożność**,

† **Wszehbożnictwo** *panteizm*.

† **Wszehbożnictwo**, a, bhm., p. **Wszehbożenskość**.

† **Wszehbożnik**, a, lm. cy p. **Wszehbożenicyk**.

Wszehbożność, i, bhm., p. **Wszehbożenskość**: Zabor. *Materjalizm Zachodu nie mógł i nie zdoła rozszerzyć potwornej buddyjskiej wszechbożności*. Nagan.

† **Wszehbożny** p. **Wszehbożenski**.

Wszehbraterskość, i, bhm., **Wszehbraterstwo** *ogólna, nieograniczona, powszechna braterskość*: Wychodziła naprzeciwko bliźnich z prostotą wszechbraterskości, która płynęła ze źródła miłości chrześcijańskiej i oplatała wszystkich bez różnicy stanowej. Wb.

Wszehbraterstwo, a, bhm., p. **Wszehbraterskość**: W. ludów.

Wszehburzyciel, a, lm. e *burzyciel wszystkiego*: Wiemy, czym jest filozofja królewieckiego wszechburzyciela i sceptyka. Dęb.

Wszehbyt, u, bhm. *byt powszechny*: Tam oni kształt rzeczywistości czerpią z fal wszechbytu. Krasin. Powietrze to dusza wszechbytu. Kon. Człowiek... sięgnął do jądra wszechbytu. Kon.

Wszehbytowy przym. od **Wszehbyt**: Sen W. ogarnął dwoje miłaczyb ludzi. Weys.

Wszehceł, u, bhm. *ceł powszechny, ceł wszystkiego, co istnieje*: Bo wiesz już Pana niebieskie wszechcele. Krasin.

Wszehchrześcijański *ogólnie chrześcijański*: Władysław Warneńczyk, król polski, prowadzony na pasku polityki wszechchrześcijańskiej. Spas.

Wszehciało, a, bhm. *ciało wogóle, całokształt ciała*: Jest to osoba pełna w sobie, zaokrąglona we wszechciele. Dyg.

Wszehcierpienie, a, lm. a, **Wszehmęzarnia** *cierpienie, w którym skupione są wszystkie bolesti, męzarnie*. Sł. wil.

Wszehczłowiek, a, lm. **wszechludzie** *przedstawiciel, wyobraziciel wszystkich ludzi, uosobienie*

całej ludzkości: Ów W., Paraklet, posiadający dziwną zdolność do wcielania swego ducha narodowego w duch innych narodów. Spas.

Wszechdążenie, a, lm. a *ogólne, powszechne dążenie ku czemu*: I więcej jeszcze mówiła, i wciąż o władzy, tych wszechdążeń celu. Kasp.

Wszechdobro, a, blm. *dobro powszechne, ogólne*: Niechaj wrzeszczą demagogi, że W. złego warcie. Krasin.

Wszechdobrodziejstwo, a, lm. a *nieograniczone, najwyższe dobrodziejstwo*: Jej zapłaćcie, jak Syn Boży jej zapłacił przed wiekami za krzyż — wszechdobrodziejstwami. Krasin.

Wszechdobry *niekończącemu dobry, dobry nade wszystko*: Bóg W. i wszechmiłosierny. Krasin.

Wszechdoskonałość, i, blm. *doskonałość bezwzględna, zupełna*. Sł. wil.

Wszechduch, a, blm. *duch powszechny, duch ogólniający w sobie wszystkie duchy*: O Boże Panie! o wszechduchu duchów. Krasin. Negacja indywidualności duszy ludzkiej zlewała s. z jakimś wszechduchem, czyli w nim roztopiała. Chm.

[Wszechdy] p. **Wszegdy**.

Wszechdziałanie, a, blm. *powszechne działanie wszechstronne*: Ideały, odwieczne potęgi wszechdziałania Bożego.

† **Wszechdziedzictwo**, a, lm. a *całe dziedzictwo, ogół dziedzictwa*. Sł. wil.

Wszechdzieje, ów, blp. *dzieje powszechne, historia powszechna*: Jedność zasadnicza wszechdziejów była zupełnie jasną. Spas.

Wszechdziejowy, **Wszechhistoryczny** *dotyczący dziejów powszechnych, światodziejowy*: Podkłada temu zdarzeniu tło wszechdziejowej doniosłości. Chm. Julian Apostata w wszechdziejowej tragedji „Cezar i Galilejczycy“ marzy o zespoleniu etyki chrześcijańskiej ze wskrzeszoną z popiołów pogaństwa radością życia. Bóg W.

Wszechdzielnie przys. od Wszechdzielny.

Wszechdzielny *najdzielniejszy, mogący wszystko działać, wszechmocny*: Żądali, by w władzy wszechdzielnej zrzucił tu los dla ciebie, byś był nieśmiertelny. L.

Wszechdźwięk, u, blm. *dźwięk ogólny, mieszczący w sobie wszystkie dźwięki, uogólnienie wszystkich dźwięków*: Wolne narody, jak lutnie różno-brzmujące, wydzwięczą z siebie ludzkość, najdoskonalszy W. swój. Krasin.

Wszechuropejski *ogólnie europejski*: Klęska elementarna gniecie rolnictwo wszechuropejskie od kilku miesięcy.

Wszechgienjusz, a, lm. e *gienjusz ogólniający w sobie wszystkie gienjusze*: Tylko z takiego ogromu siły powstać może W., z niego zaś nadczłowiek.

Wszechgermański *ogólnie germański*: Aglomerat W. Kl.

× **Wszechgrzmiający** *wszechpotężnie grzmiający*: Pieśń wszechgrzmiająca. Sł. wil.

Wszechhistoryczny p. **Wszechdziejowy**: Idea wszechhistorycznego rozwoju stawi s. jako oczywisty pewnik, bez wszelkich dowodów. Spas.

Wszechidea, i, lm. e, **Wszechmyśl** *powszechna idea całego świata*: W. wiekiusta, wszędoobecna, wszędojedna. Krasin. Nicieś czeka mnie po zgonie. Każdy człowiek s. z kolei znów roztopia w wszechidei, jak kropelka w morzu tonie. Sł. wil.

Wszechistnienie, a, blm. *powszechne istnienie, wszystko, co istnieje*: W. odbija s. w wiedzy człowieka. Sł. wil. Piosnko... w odmian wszech-

istnienia uniesiona wicherze, tajesz w tony cichsze. Kon.

Wszechistny *wszędzie i zawsze istniejący, powszechnie istniejący, wszechistnienia dotyczący*: Nauka Chrystusa... zawiera ideał... do wypełnienia tym światem wszechistnym. Jnk. W., ego, blm., rz. **Bóg, jako istota wszechistna**: Zwiączony W. ucieka z was. Krasin.

× **Wszechjedyny** *jedyny, któremu równego niema i być nie może*. Sł. wil.

Wszechjęzykowy, **Wszechjęzyczny** *tyczący s. wszystkich języków*: Słowo ich, jako apostołów prawdy w pięknie, jest wszechjęzykowe. Wieża Babel budowana przez wszechjęzyczne narody. Morz.

† **Wszechkarmny** *karmiący wszystkich, wszytkożywny*. Sł. wil.

Wszechkat, a, lm. y *kat wogóle, kat ogólniający w sobie wszystkich katów*: Jam nie kat zaden, jam wróg był wszechkata. Krasin.

Wszechkościół, a, blm. *kościół powszechny, wszechświatowy*: W. czylikościół całej ludzkości. Krasin.

Wszechkształtność, i, blm. *kształtność najwyższa, najdoskonalsza; całokształt*: Czas s. tam w pełni swojej przedstawia; każde teraz jest to W. jego. Sł. wil.

Wszechlas, u, lm. y *wszystkie drzewa lasu, wszystkie las, całokształt lasu*: W. osnuty był mgłą zielonąwą. Weys.

Wszechlek, u, lm. i *bot., p. Stosił*.

Wszechliteratura, y, blm. *literatura powszechna*: Atlasem Laskowskiego szczyti s. W. medyczna.

Wszechludzki *ogólnie ludzki, wszech ludzi dotyczący*: Poezja polska, którą w pierwszej chwili rozumiał tylko nasz naród, stanie s. wszechludzka. Witk.

Wszechludzkość, i, blm. *ludzkość wogóle, cała ludzkość*: Brud nie brudem, gły przezeń stąpa s. do wszechludzkości. Krasin. Freski przedstawiają archanioła, zwołującego W. na sąd ostateczny. Jeż.

Wszechład, u, lm. y *świat*: Gienjusz, tworzący W.—ogień—wodę—powietrze i ziemię—eter—gwiazdy. Mic.

Wszechlaska, i, blm. *laska wogóle, uogólnienie wszelkiej laski*: Zródło wszechlaski. Jen

Wszechmalarstwo, a, blm. *malarstwo wogóle, malarstwo powszechne,—wszystkich rodzajów*: Michał Anioł chee ogarnąć wszechrzeźbę, W. i wszecharchitekturę. Tet.

Wszechmądrość, i, blm. *mądrość wogóle, mądrość bezwzględna, nieograniczona, najwyższa*. Sł. wil.

Wszechmęczarnia, i, blm., p. **Wszechcierpienie**. **Wszechmiłosierdzie**, a, blm. *nieograniczone, bezwzględne miłosierdzie*.

Wszechmiłosierny *nieograniczenie, bezwzględnie miłosierny*: Bóg wszechdobry i W. Krasin. Bogu wszechmiłosiernemu dzięki! Krasin.

Wszechmiłość, i, blm. *miłość powszechna, nieograniczona, bezwzględna, wszystko obejmująca*: Bądź mistrzynią, co krzywości świata prości, przewodniczynią wszechmiłości. Krasin. W kramie, gdzie wszechświatło i W. Sł. wil. Przez pryzmat wszechmiłości na życie patrzeć trzeba. Lbn.

Wszechmiłujący, ego, blm., rz. (*Bóg*) *wszystkich i wszystko miłujący*: Czują przytomność Wszechmogącego i Wszechmiłującego. Spas.

Wszechmoc, y, bfm., **Wszechmocność** *moc nieograniczona, bezwzględna, wszechpotęga*: Okaz wszechmocy bóstwa oko moje widzi. Zabł.

† **Wszechmocnicelka**, i, lm. i ta, *co ma moc wszystko zrobić, nieograniczona w swej mocy*: Nie zwiemy N. Panny stwórzycielką, wszechmocnicelką Sak.

Wszechmocnie przys. od **Wszechmocny**.

Wszechmocność, i, bfm., p. **Wszechmoc**: W., *omnipotentia*. Kn. Przedziwna W. Boska. Troc. Dwieja palcy mózgu nie mierz wszechmocności Boskiej. Troc.

† **Wszechmocnotwórca** *który tworzy wszechmocą*. L.

Wszechmocny, **Wszechmogący**, **Wszechmożny**, † **Wszechmogący** i. *mający moc nieograniczoną, wszechpotężny, wszechwładny, nieograniczony w swej mocy*: W. Panie wiekiuisty Boże, kto ś. Twym sprawom wydziwować, może? Kochan. Bóg jest wszechmocnym, On to wszystko może, co jedno kiedy uczynić i sprawić chce. Wiśń. Cezarów wszechmocna pycha z pod stropów, ze złomów jęka, słów echem powrotnym dźwięka, w wypryskach żalobna wdycha. 2. rz. ego, bfm. **Bóg**.

Wszechmogący p. **Wszechmocny**: Wierzę w Boga Ojca wszechmogącego, stwórcy nieba i ziemi. W. zwyczaj panuje ciągle nad ludźmi i bogami, zmieniając mocniejszą pieśnią gwałty na prawa. W., ego, bfm., rz. **Bóg**: Czują przytomność Wszechmogącego, duch Wszechmiłującego. Spas.

Wszechmorze, a, bfm. *morze powszechne (uogólnienie wszystkich mórz)*: Przen.: Utonął w wszechmorzu ludzkości. Tet.

Wszechmożność, i, bfm., rz. od **Wszechmożny**. Lib.

Wszechmożny p. **Wszechmocny**. Sł. wil.

Wszechmyśl, i, bfm., p. **Wszechidea**: Wszechmyśli bezmiar nieskończony. Słow.

Wszechnajświętszy p. **Wszechświęty**. Sł. wil.

Wszechnarodowy *ogólnie narodowy*: Zespalenie ś. wszechnarodowe. Spas.

† **Wszechnarodztwo**, a, bfm. *cały naród, ogół narodu*. Sł. wil.

† **Wszechnaświętszy**, **Wszechświęty** *przenajświętszy, najświętszy*: Będę śpiewał wszechnaświętszemu imieniu Twojemu. Kochan.

Wszechnatura, y, bfm. *natura wogóle, ogół wszystkiego, co wchodzić może w pojęcie notury*: Ton ginie, utopiony w harmonji wszechnatury. Jeż.

Wszechnauka, i, lm. i *wszystko, co tylko składa ś. na pojęcie nauki, całokształt wszystkich nauk*: W niezmierniej oddali mającejże cel ogólny, przyszłość nie jednej tylko socjologii, lecz całości wszech nauk, lecz nawet i filozofji. Spas.

† **Wszechnazieracz**, a, lm. e *ten, co wszystkiego dogląda, nadzorca ogólny*. Sł. wil.

× **Wszechnia**, i, lm. e p. **Wszechnica**. L.

Wszechnica, y, lm. e, × **Wszechnia** *szkoła główna, uniwersytet*: W. jagiellońska. Zakus nad zaciekami wszechniczy krakowskiej. Dm.

Wszechniedołączny *jak najniedołączniejszy*: Utrzymały ś. tylko resztki wojska stałego pod wszechwładną i wszechniedołączną komendą hetmanów. T. K.

Wszechniemiec, mca, lm. mcy *zwolennik polityki dążącej do zlania w jedno państwo wszystkich Niemców, wszystkich krain z ludnością niemiecką*.

Wszechniemieccyzna, y, bfm. *teoria, zwolennictwo wszechniemców*: Przeciwnicy wszechniemieccyzny w Austrji.

Wszechniemiecki *ogólnie niemiecki wielkonemiecki, tyżący ś. wszechniemców*.

Wszechniszczyciel, a, lm. e *niszczyciel wszystkiego, powszechny niszcyciel*: Czas, ten rzeczy ludzkich W. Jeż.

† **Wszechność**, y, lm. y *ten, co wszystkich nosi, dźwiga*. Sł. wil.

Wszechobecność, i, bfm., **Wszędobecność**, **Wszędobecność**, **Wszędobytność**, **Wszędobytność**, **Wszędziebytność**, **Wszechprzytomność**, **Wszechprzytomnia** *obecność wszędzie; własność istnienia, bytności wszędzie, obecność jednocześnie na każdym miejscu*. Sł. wil.

Wszechobecny p. **Wszechprzytomny**: Oto cię fala wszechobecna goni. Kon. (Przyszłość) wieczyście wszechobecna... w natchnieniu żyje wieszczka. Kon. Wszechwładna, wszechobecna teraz idea narodowości.

Wszechobejmujący *obejmujący wszystko*: Były pewne przysłowia, które Ewa powtarzała często jako doskonałą dewizę swego życia, jako słowo wszechobejmujące. Żer.

Wszechobowiązujący *powszechnie obowiązujący*: Wszechobowiązujące prawo akcji i reakcji. Bl.

Wszechobrona, y, lm. y *ogólna obrona czego*. Sł. wil. Jej to straży powierzona niw słowiańskich W. Krasii.

Wszechocean, u, bfm. *ocean w całej swej rozciągłości*: Błękit wszechoceanu zaczął mi ś. wdierać w mózg, w duszę. Dąb.

Wszechodpuszczenie, a, bfm. *ogólne, powszechne odpuszczenie, zupełny odpust*: W. grzechów i win. Sł. wil.

Wszechogarniający *ogarniający wszystko*: Napoleon nie śpi, nie ślania ś., nie ziewa, lecz jak orzeł śmiały i rzeźki i W. Przeszywała ją wszechogarniająca myśl nagła, ślepa ekstaza, żeby go uszczęśliwić. Żer.

Wszechogrom, u, lm. y *ogrom w całej swojej objętości*: Potrafi zestrzajać W. z maluczkością w sposób czarowny. Jell.

Wszechogrójec, jca, lm. jce: W. planetarny złodowaciał. Lange.

† **Wszechpalny** *całopalny*: Ofiara wszechpalna. Sł. wil.

Wszechpanowanie, a, bfm. *panowanie nad wszystkim*: Żelazny fatalizm wszechpanowania. Tet.

Wszechpaństwowy *ogólnopaństwowy; wszystkich państw tyżący ś.*: Zespolenie ś. wszechpaństwowe. Spas.

Wszechpasterz, a, lm. e *pasterz wspólny dla wszystkich*: Stan rycerski począł nazywać króla zwierchnim wszechpasterzem. Remb.

Wszechpełnia, i, bfm. *nieograniczona pełnia, absolutna pełnia, pełnia wszystkiego*. Marc.

Wszechpiękno, a, bfm., **Wszechpiękność** *najwyższe, bezwzględne piękno*: Z wszechpiękna tworów niech oka jego błyska nam zaranie. Kon. Nawet sama sztuka wydaje mi ś. chwilanmi nędznym odbiciem wszechpiękna. Reym.

Wszechpiękność, i, bfm. i. rz. od **Wszechpiękny**. 2. p. **Wszechpiękno**: Gdzie ukochanie wszechpiękności. Kon.

Wszechpiękny *piękny nad wszystko, bezwzględnie piękny*: Dwoma wiecznie kierunki bieżym w jednego wszechpięknego Boga. Krasii.

Wszechpochłaniający *pochłaniający wszystko*: Państwa bałkańskie utraciłyby niezależność pod wszechpochłaniającym teutonizmem.

Wszechpoczątek, tku, bfm. *początek wszystkiego*. Kicz. Bóg jest na wszechpoczątku. Krasii.

Wszechpogoda, y, blm. *ogólna pogoda: ogólne szczęście, wesołość i radość powszechna*: W tych światach wszechpogodzie brak jednego dziś promienia. Krasień.

Wszechpójety *którego wszyscy pojmują a. pojąc mogą*: W. Ojczy, Synu, Duchu, Boże! Twa łaska, Panie, potrzebna nad nami, niech im zrozumieć w tym dniu dopomoże, jak sam ich wiodłeś ścieżki tajemnymi. Śl. wil.

Wszechpokój, oju, blm. *pokój powszechny*.

Wszechpolski *ogólnie polski*: Szkoła ta w całości swojej wszechpolskiej i w kompartmentencie litewskim szła ku końcowi. Spas.

Wszechpotęga, i, blm. *potęga obejmująca wszystkie potęgi, wszechmoc, potęga nieograniczona*. Śl. wil. Bóg wszechpotęgą odzian. Krasień.

Wszechpotęźnie przys. od **Wszechpotężny**: 'To warzyszka dozgonna bohatera, owa energiczna Teofila, panująca w domu W. Rol.

Wszechpotężny *posiadający wszechpotęgę, wszechmocny*

Wszechpóżerający *wszystko pożerający*: Stopy warzywa, mięsa i nabiātu nikną bez śladu w wszechpóżerającej paszeży wielkomiejskiej.

Wszecpracca, y, blm. *praca powszechna*: Mam cię więc, ogniu Bożki, zarzewie wszechistnienia, wszecpraczy. Kon.

Wszecprawda, y, blm. *prawda prawd, najwyższa, bezwzględna prawda*. Śl. wil.

Wszecprawdziwy *mający za podstawę wszecprawdę, bezwzględnie prawdziwy*. Śl. wil.

Wszecpromienny *promieniejący na wszystkie strony*: Mleczne szlaki gwiazd wszechpromiennych. Pszk.

Wszecprzebaczenie, a, blm. *powszechne, ogólne przebaczenie*: Wyrozumiałość nie dojdzie nigdy aż do zasadniczego wszecprzebaczenia. Spas.

Wszecprzekleństwo, a, blm. *klątwa powszechna, ogólna, bez żadnego wyjątku przekleństwo; przekleństwo przez wszystkich wyrzeczone; zlorzeczenie powszechne*: Jabym rzucił w grzmiającym pienui wam serc wszystkich W. Krasień.

Wszecprzeźrzeć, i, blm. *przeźrzeć wszeczświata*: Kędy spojrzeń wszecprzeźrzeni krew kotysze ś. i pieni. Śl. wil.

Wszecprzymierze, a, blm. *przymierze ogólne, z całym światem*: Wszli z światem w W. przeciw nocy wiecznie z dniem. Śl. wil.

Wszecprzytomnia, i, blm., p. **Wszecchobecność**: Tak mnie to... wszecprzytomni godło ku północnemu biegunowi wiodło. Krasień.

Wszecprzytomność, i, blm., p. **Wszecchobecność**: Wszecprzytomności Bożej prawie dotykam palcami we wszystkim. Krasień. Dla wszecprzytomności cóż znaczy szlachta laeka? Krasień.

Wszecprzytomny, **Wszecchobecny**, **Wszędobecny**, **Wszędyobecny**, **Wszędybytny**, **Wszędybytny** *wszędzie przytomny, obecny, istniejący, znajdujący ś. na każdym miejscu jednocześnie*: W. kształt bez końca komet, planet wiry, kręgi, nad wstęgami gwiazd gwiazd wstęgi. Śl. wil.

Wszecplastwo, a, blm. *wszystko plastwo, wszelkie ptaki, ogół rolu ptasiego*. Dyg.

Wszechrepublikański *ogólnie republikański, dotyczący powszechnej republiki*: Pobratanie ś. narodów cywilizowanych w jakąś wszechrepublikańską federację.

× **Wszechroda**, y, blm. *ogół przyrodzenia, natura*. Śl. wil.

Wszechrodziciel, a, lm. e *ojciec powszechny, praojciec rodzaju ludzkiego*: W. Kronida. Ml.

Wszechrodzicielka, i, blm., forma ż. od **Wszechrodziciel**: Bogów wszechrodzicielka. Kon.

Wszechromański *ogólnie romański*: Aglomerat W. Kl.

Wszechrosyjski *ogólnie rosyjski*: Dzień święta wszechrosyjskiego.

Wszechrozdarcie, a, blm. *rozdarcie powszechne, poróżnienie, waśń ogólna*: Spójni tych plemion, sądów W. Krasień.

Wszechrozkazodawca, y, lm. y *najwyższy rozkazodawca, ten, co wszystkim rozkazuje*: Tam przebywa ten, co jest wszechrozkazodawcą. Jeż. (o padyszachu).

Wszechrozum, u, blm. *rozum powszechny*: Dziś prawie zapomniany systemat wszechrozumu. Kozłow.

Wszechrozwoj, oju, blm. *ogólny, powszechny rozwój; jedna z form przechodnich w Systemie umnicstwa*: Klucz do wszechrozwoju całego ucywilizowanego świata. Trep. Formy przechodnie w boskości są: wszechobecność, W. i wszeczmożność. Lib.

Wszechrówność, i, blm. *równość powszechna*: Zadaje on kłam marzycielskim hasłom wszechrówności. Tet.

Wszechruch, u, blm. *ruch powszechny*: Zastęp szermierzy ginie, by wskrzeszyć wszechruchem. Kon. Mam cię, zarzewie wszechistnienia, wszechruchu. Kon.

Wszechruski *ogólnie ruski*: Krew żołnierza wszechruskiego i pot kolonisty wielkoruskiego droższymi są od tych kup piasku i kamienia. Czy zdoła doprowadzić skład cały państwa... do jednego typu i to nie wszechruskiego. Spas.

Wszechrzeźba, y, blm. *rzeźbiarstwo powszechne*: Michał Anioł chce ogarnąć wszechrzeźbę, wszechmalarstwo i wszecharchitekturę. Tet.

Wszechsąd, u, blm. *sąd wogóle, wszelakiego rodzaju sąd*: Przyznać ludowi wszechwładztwo i W. w określaniu nawet moralności. Jun.

Wszechsila, y, blm. *sila wogólniająca w sobie wszelkie siły*: Mam cię, zarzewie wszechistnienia, wszechsily. Kon.

Wszechsłowiański *ogólnie słowiański*: Aglomerat W. Kl. Najłatwiej tego można dopiąć na gruncie jedności wszechsłowiańskiej. Spas. To wszechsłowiańska królowa i nasza. Żal.

Wszechsłowiańszczyzna, y, blm. *słowiańszczyzna wogóle, ogół plemion słowiańskich*: Czajkowski nasiąknął marzeniami o wszechsłowiańszczyźnie. Krb.

Wszechsofistyczny *sofistyczny wogóle*: Możemy znaleźć gdzieś na dnie ruchome piaski wszechsofistycznej natury. Nagan.

Wszechspólność, i, blm. *wielomęstwo, wielomęźstwo* (pantogamia s. Venus vulviva, prostitutio).

Wszechstanowość, i, blm., rz. od **Wszechstanowy**: Prawodawcy pogodlili ś. ze wszechstanowością sądu gminnego. Spas.

Wszechstanowy *tyczący ś. wszech stanów*: Gmina jest wszechstanową. Spas.

× **Wszechstek**, tka lm. tki *rzecz pojedyncza, uważana jako ogół*. Śl. wil.

Wszechstronnie przys. od **Wszechstronny**: Rozważyc rzecz W. Ażeby przedmiot wyczerpać i dokładnie zbadać, trzeba go obejrzeć W. Kras. A.

Wszechstronność, i, blm., rz. od **Wszechstronny**.

Wszechstronny *i. na wszystkie strony skierowany, ogólny, powszechny, rozmaity*: Obecne żniwo wszech-

stronnych darów i łask samemu tylko Witol-dowi nie przyniosło pociechy. Sł. wil. 2. *nie jedno-stronny, z każdego punktu widzenia rzecz uważa-jący, dokładny, wyczerpujący, ścisły, skrupulatny*: Wszecustronne badanie, wykształcenie.

Wszecstworzenie, a, lm. a *wszystko, co jest stworzone od Boga, przyrodzenie, natura*; *ogół stworzeń*: Światło jest jakby pierwszy objaw myśli Bożej, w którym ś. rozwidniło W. Sł. wil. Noc, wszecstworzeń matka. Kon. Mi-łość do skrzydlatągo wszecstworzenia. Mic. Zmarł wszecstworzyiciel wobec wszecstworze-
nia. Krasin.

Wszecstworzyiciel, a, blm., **Wszecstworca** stworzyiciel *wszech rzeczy*: Zmarł W. wobec wszecstworzenia. Krasin.

Wszecstworca, y, blm., p. **Wszecstworzyiciel**. **Wszecstworczy** przym. od **Wszecstworca**; **Wszecstworczy**, **Wszecstworzący**.

Wszecshwiadomość, i, blm., p. **Wszecshwiedza**. Sł. wil.

Wszecshwiadomy p. **Wszecshwiedny**. Sł. wil.

Wszecshwiat, a, blm., p. **Świat** pod I. Służy Ci Twój W. cały, stopą powietrzne przelatujesz smugi. Krasin.

Wszecshwiatło, a, blm. *światło powszechne, ogólne; powszechna oświata wszystkich*: Myśl już płąsa w tej krainie, gdzie W. i wszecshmiłość. Krasin.

Wszecshwiatowo p. **Wszecshwiatowy**.

Wszecshwiatowość, i, blm., rz. od **Wszecshwiatowy**, *kosmopolityzm*: Odrza bierze, poglądnąc na te znakomitości utytułowane, ozdobi-
one, wypudrowane, wysobkowane, wszecsh-
światowością, kosmopolityzmem skażone i ze-
psute. Sł. wil.

Wszecshwiatowy, X **Wszecshświetny** przym. od

Wszecshświat, *kosmopolityczny*: Szekspir stwo-
rzył rzeczy nieśmiertelne, tak angielskie, a tak
wszecshświatowe. Sł. wil. Ta polityka pod po-
zorem wszecshświatowo-histerycznej akeji po-
ciągnęłaby ją w kraj awantur i hazardów. Spas.

X **Wszecshświetny** p. **Wszecshświatowy**: Wszecsh-
świetna wystawa w Czykago.

Wszecshświęty, † **Wszecshnaświętszy** *przenaj-
świętszy, świętszy nad wszystkich innych*. L. W. Ojeze, Synu, Duchu, Boże! Krasin.

Wszecshtrwoga, i, blm. *trwoga, hojażn wszyst-
kiego*: I będzie świat cały nad grobowym pro-
giem bez Boga; ostatnim nu Bogiem W. Sł. wil.

Wszecshtworzący p. **Wszecshtworczy**: Bóg, obja-
wiony słowami jego, ukazał ś. duchem wszecsh-
tworzącym a dobrym, kochającym, litościwym. Orzesz.

Wszecshtworczność, i, blm., rz. od **Wszecshtwor-
czy**: Na skali wszecshtworczności zajmuje po-
średnie miejsce. Kasz.

Wszecshtworczy p. **Wszecshtworczy**: Jest to
promycek wszecshtworczego stońca. Mick., Es.

Wszecshubóstwo, a, blm. *największe, bezwzględne
ubóstwo*: Wiem już, wiem, wiem: wszecshubós-
twem być samemu sobie bóstwem. Krasin.

Wszecshukrainizm, u, blm. *dążenie do połączenia
wszystkich krain, zamieszkaných przez Ukraińców,
w jedno państwo*.

Wszecshukraiński *ogólnie ukraiński*.

Wszecshusprawiedliwienie, a, blm. *ogólne, po-
wszechne usprawiedliwienie*: Wyrozumiałość nie
dojdzie nigdy aż do zasadniczego wszecshuspra-
wiedliwienia. Spas.

Wszecshwicher, chru, lm. *chry ogólny wicher*:
Gonitwa wszecshwicherów. Żer.

† **Wszecshwidny** p. **Wszecshwidzący**. W. Feb,
qui pervidet omnia. Zebr.

Wszecshwidz, a, lm. e, **Wszecshkwidz** *ten, co
wszystko bez wyjątku widzi*: Bóg jest W. L.

Wszecshwidzący, † **Wszecshwidny**, † **Wszecshko-
rzy** *który wszecshkwidzi*.

Wszecshwiecznie przys. *na wszystkie wieki, po
wszystkie wieki, nieskończenie*: I kiedyś po męce
w jego pójdiesz ręce W. żyw. Sł. wil.

Wszecshwiedca, y, lm. y, **Wszecshkwiedz** *ten, co
wie o wszystkim, cokolwiek ś. gdzie dzieje*.

Wszecshwiedny, **Wszecshświadomy**, **Wszecshwie-
dzący**, **Wszecshkwiedny**, **Wszecshkwiedzący** *który
wie o wszystkim*. L.

Wszecshwiedza, y, blm., **Wszecshkwiedztwo** I. a. **Wszecshświadomość**, **Wszecshkwiedza** *wiedza o
wszystkim, świadomość wszystkiego*: Wszecshwie-
dzą dobra i wszecshwiedzą złego. Krasin. 2. *wie-
dza ogólna, powszechna*.

Wszecshkwiedzący p. **Wszecshwiedny**.

Wszecshkwiedztwo, a, blm., p. **Wszecshwiedza**.

Wszecshwiek, u, lm. i *wiek obejmujący wszyst-
kie czasy*: Widziałam pieśni... co wzięwszy
w piersi wszecshwieków tęsknotę, struny z niej
sobie uczyniły złote. Kon. Dałam Francji tyle
potęgi i chwały, że równa ś. ona chwale i po-
tędze wszecshwieków świata. Tet.

Wszecshwład, u, blm., p. **Wszecshwładność**:
Zawsze umiarkowany w ogromie i wszecsh-
władzie twórczości. Tet.

Wszecshwładca, y, lm. y, **Wszecshwładzca** *pan
wszecshwładny, ten, co sam jeden ma nad wszyst-
kim wszelką władzę, władca nieograniczony; jedyno-
władca, samowładca; ogólny władca nad wielu*:
Pan Bóg W. Białob. Uznajnym on będzie wszecsh-
władcą wszystkich krajów. L.

Wszecshwładczyni, i, lm. e forma ż. od **Wszecsh-
władca**: Panuj, Roma W. Tet.

Wszecshwładnie przys. od **Wszecshwładny**.

Wszecshwładność, i, blm., rz. od **Wszecshwładny**;
Wszecshwładza, **Wszecshwładztwo**, **Wszecshwłap**.

Wszecshwładny, † **Wszecshkwładny**, X **Wszecshko-
władny** *nający nad wszystkim wszelką władzę,
nieograniczony co do władzy, samowładny, jedyno-
władny*. L.

Wszecshwładza, y, blm., **Wszecshwład**, **Wszecsh-
władztwo** *władza najwyższa, nieograniczona, wła-
dza nad wszystkim*: Ludzkność tylko ś. odradza,
w duchu ludzkim więć W. Krasin.

Wszecshwładzca, y, lm. y p. **Wszecshwładca**.

Wszecshwładztwo, a, blm., **Wszecshwładność**:
Zgromadzone stany to narodowe W. L. W. za-
myka ś. w ogóle obywatelów. L.

Wszecshwoda, y, lm. y *ogól wód, wodna po-
wierzchnia kuli ziemskiej*: Po wszechziemiach,
po wszecshwodach sieli przyszłej Polski siew.
Krasin.

Wszecshwódz, odza, lm. *odzowie wódc naczelny,
wódc nad wszystkimi*: Za chwilę W. tu będzie.
Jeż.

Wszecshwrażliwy *wrażliwy na wszystko*: Każdy
talent silny jest talentem rozległym, a każdy
rozległy jest pochłonnny, wszecshwrażliwy. Jell.

† **Wszecshwszędny** przys. *wszędzie a wszędzie*.
Ten to jest człowiek, który przeciwko za-
konowi W. uczy. Bud. Sł. wil.

Wszecshwycroczny *dotyczący wszystkich, wszel-
kich wyroczeni*: W. Kronida. Ml.

Wszecshwzględnie przys. od **Wszecshwzględnny**:
Wielej mistrze byli od natury W. hojnie obda-
rzeni.

Wszechwzględny *tyczący ś. wszech względów, pod każdym względem uważany.*

Wszechzameł, u, blm. *powszechny zameł:* Wśród wszechzamełu religijnego już nie tylko Ruś, ale nikt nie wiedział, w co ma wierzyć. Bart.

Wszechzbawczy p. Wszechzbawienny: Powraca na łono jedynej i wszechzbawczej polityki trój przymierza.

Wszechzbawiennosc, i, blm., rz. od **Wszechzbawienny.** Przen.: Zyskano tę władzę terazniejszym pojęciem wszechzbawiennosci świata. (= wielka ważność, wielkie znaczenie).

Wszechzbawienny, Wszechzbawczy zbawienny dla wszystkich, powszechnie zbawczy.

Wszechzgoda, y, blm. *zgoda ogólna, powszechna:* Słuchaj! w dźwięków tych wszechzgodzie brak jednego dziś imienia. Krasin.

Wszechziemia, i, lm. e *wszystka ziemia:* Po wszechziemiach, po wszechwodach sieli przyszej Polski siew. Krasin.

Wszechziemiaki tyczący ś. wszęj ziemi: Uznano, iż prawo autora jest w czasie wieczyste a w przestrzeni wszechziemie. Spas.

Wszechzło, a, blm. *zło powszechne, zło wogóle, ogół wszelkiego złego:* Niechaj tylko uwydatni, żeś wszechzłego wiecznym wrogiem. Krasin.

Wszechzmartwiałość, i, blm. *zmartwiałość powszechna, ogólna:* Świat mi wyglądał ciemnością, milczeniem, wszechzmartwiałością. Krasin. **Wszechzmartwiałością, a** nie wszechstworzeniem trumna bezdena mi ś. wydrążyła. Krasin.

Wszechzabstwo, a, blm. *ogół zab:* Powolny bóg wszechzabstwu na króla używa Kija Kijowicza. Mick.

Wszechzerczy p. Wszystkotrawny: Czytanie wszechzercze potęguje ś. w miarę społecznego stanowiska. Nagan.

Wszechżycie, a, blm. *życie ogólne w naturze, w jestestwach, ogół istot żyjących:* Boś jedną tylko wszechżycia połową. Krasin. Myślicie, że kto kocha i umiera, ten już ginie? Dla ócz waszych, dla ócz z procha, lecz ni sobie, ni wszechżyciu. Krasin. Pieśni dziękczynne, modlitwy błagalne popłynęły od łanów po szlakach skowrończych, zlały ś. w jedno z głosami wszechżycia. Dyg.

Wszechżywiciela, i, blm. *żywiciela powszechna, żywiciela wszystkich:* Ziemia W. Ml.

[**Wszeden, wszedna, wszedno**] p. **Wszystek.**

[**Wszedernuscy**] p. **Wszystek.**

[**Wszedernuskie**] p. **Wszystek.**

† **Wszedny** *powszedni, codzienny:* Chleb nasz W. daj nam dzisiaj. Modlitwy z r. 1475.

[**Wszegda**] p. **Wždy.**

† **Wszegdy, [Wszegdy]** p. **Wždy.** Ps. flor. Toć nam wolno W. ś. sunąć ku potrzebie. Bardz.

[**Wszegody**]: *Zobaczysz, moja mała, W., ino pójdziemy z poduszkami do wody (= gody nad godami?).*

Wszejedny (o tygodniu, niedzieli przed Zapuskami u Rusinów) *w którym wolno jadać wszystko, nie wyłączając mięsa:* W. tydzień, przez którego wszystkie dni wolno jeść wszystko. L. Pop z omyłki, nie trafiwszy, kiedy wszejedna niedziela, ludziom w inszy tydzień mięso jeść kazał. Pim.

[**Wszel, a,** lm. e] p. **Wszarż.**

[**Wszelak**] p. **Wszelako:** W. i strona niechętna cesarska przygotowała siły ku potrzebie. Syrok. A W. ślubować ji będę.

Wszelaki, Wszelki, †Wszeliki, †Wszeliaki, †Wszelkny, [Wszelejaki, Wszelijaki, Selijaki,

Wszelajakny, Wselinjaki, Wszeleniejaki, Wselniejaki], †Wszaki, [Wszaki, Wszeliniejaki] i. *każdy bez względu na rodzaj a. gatunek, jakibądź, jakikolwiek, wszelki, którykolwiek, (w zdaniu przecz.) żaden. 2. [najrozmaitszy, rozmaity, rozliczny, różny, przeróżny, różnorodny:* Wszelakie rzeczy.

Wszelako i. † W. przys. *rozmaicie, najrozmaiciej, rozlicznie, różnie, przeróżnie, na różne sposoby, kształty.* Śl. wil. 2. sp. *jednak, a przecie, przecież, z tym wszystkimi, a jednak, ale, jednak, jednakowoż, atoli, mimo (a. pomimo) to, ale bądź cobądź, wszakże, wszakoż:* Nieźle, W. mogłoby być lepiej. Różnym ludzie gościńcem do Paryża jadą, bez tego można być sławnym W. mężem, Arystyd prawym sercem, mądrą Sokrat radą, Temistokl dzielnym słynął orężem. L.

× **Wszelakokształtny, †Wszelakokształty** *wszelakie, rozmaite kształty mający.* Troc.

× **Wszelakokształty p. Wszelakokształtny.** L.

† **Wszelakorożmaity** *na wszelaki sposób rozmaity, przeróżny:* Wszelakorożmaito okrucieństwo. Błaż. (= najwyższakusze).

Wszelakość, i l. blm., rz. od **Wszelaki.** 2. w lm. i *rzeczy wszelakie, różności, rozmaitości:* Każdy złożył podarunki: puhary, szaty, sprzęty, baryły z winem i wszelakości do podziwu. Goł.

[**Wszelajak**] *na wszelki sposób, wszelkimi sposobami:* Jewo W. straszyl.

[**Wszelejaki]** p. **Wszelaki.**

[**Wszelajakny]** p. **Wszelaki.**

† **Wszeleński** *powszechny, ekumeniczny:* W. sobór. Rut. Jan., konstantynopolski patryjarcha, gdy ś. począł pisać *oecumenicus, W.*, za ten tytuł wielki ganił go w liście swoim św. Grzegorz, papież rzymski. Fund.

[**Wszeli**]: W. nie cego a. **Seli** nie cego = **Bóg wie nie czego:** Nakupił w mieście W. nie cego.

[**Wszelijaki**], † **Wszelijaki** p. **Wszelaki.** Orzech.

† **Wszeliki** p. **Wszelaki.** Ps. flor., Pow. o pap. Urb., Pasm. Chwalcie Ji niebo i ziemia, morze i wszelika gmyrząca w nich (et omnia reptilia in eis). Ps. puł.

[**Wszeleniejaki]** p. **Wszelaki:** Żywina wszeleniejaka pochowała ś. przed nim w gęszczie ciemne. Ork. I czytaj se tam te wszeleniejakie pisma. Ork.

[**Wszeliniejaki]** p. **Wszelaki:** Księżdzowie kazowali heretyków i wseliniejakik carowników palić. Tet.

Wszelki p. **Wszelaki:** W., każdy w swoim rodzaju, bez wyimku. L. W. duch Pana Boga chwali. L. (godło na strachy.). Wszelkim sposobem, na wszelkie sposoby. Stara ś. wszelkimi sposobami, aby temu zapobiec. Wszelkie drzewo, które nie daje owocu dobrego, będzie wycięte i w ogień wrzucona. Wuj. *Przez, przez, smutek W., zapal fajki, staw butelki!* Na W. przypadek (a.: od wszelkiego przypadku) wezmę parasol (=na taki, jaki ś. może zdarzyć).

† **Wszelkny** p. **Wszelaki.** Kaz. 1555. Słuchajcie tych rzeczy, wszelkni narodowie. Leop. (wszysey. Leop.). Wszelkni obywatele ziemscy i synowie ludzey, wspóln bogaty i ubogi. Leop. (wszysey. Leop.). W., który mię będzie wyznawał przed ludźmi, będę ja też i jego wyznawał przed Ojcem moim, który jest w niebie. Kosz. Król, siedząc na stolicy sądu swego, rozprasza wszelką złość. Kosz.

† **Wszelkomożny** *wszelki z możliwych, wszelki:* Wszelkomożnym sposobem paroksyzm ten uspokajac potrzeba. Krup.

† Wszemogący p. Wszemchnocny.
† Wszemoczny *calnocny, caln noc trwający; każdo-
nocny*. L. Zakonnikom wszemoczno modlitwy prze-
pisał. Pim. Wszemoczno a. nokturne wigilje. Pim.
[Wszęń] p. Wszędzie.

Wszęptać, pce a. poze, ptań, nied. Wszęptywać
szeptem wprowadzić: Mam ją W. w sztukę
nowoczesną. Żer. † W. ś. porozumień ś. szeptem:
Grać w tę grę zaczęli, w której ś. wzajem
w ucho cicho wszęptywają.

Wszęptanie, a, blm., czynność cz. Wszęptać.
† Wszęptanie się, a ś., blm., czynność cz.
Wszęptać ś.

Wszęptywać, uje, ał i † W. ś. p. Wszęptać.
Wszęptywanie, a, blm., czynność cz. Wszę-
ptywać.

† Wszęptywanie się, a ś., blm., czynność cz.
Wszęptywać ś.

Wszęrz, [Wsyrcz] przys. w kierunku szerokości,
na szerokość, w poprzek: Podstawek na cztery
łokcie W. Wuj. Uważając Warszawę, ile do-
piero ma być miastem, to jest mila W. i wzdłuż...
Gom.

[Wszęście, a, blm.] = Wniebowstąpienie.

Wszęteczność, a, lm. a l. p. Wszęteczność:
Ozeasz napisał: W., wino i pijaństwo odejmują
serce. Krn. Najsromotniejsze W. Rzew. Hie-
ronim też doktor uczy: Gdziekolwiek są ob-
żarstwo i pijaństwo. tam W. panuje. Krń. Po
wielkiej wolności przychodzi W., za wszęte-
czeństwem nastaje wzgarda prawa. Górń. Roz-
kładałaś nogi swe każdemu mijającemu i na-
mnożyłaś wszęteczność swoich. Bud. (rozmn-
żyłaś wszęteczności swoje. B. G.). Wstydlivo-
ści, wiary i wszystkiego enotliwego życia
otechłani przepaść przebieżawszy niesłychanym
i niewysłownym zbytnim wszętecznością swoim
wszystkie wstydu i czystości innych tajemnice,
sama naostatek żadnej części sprośnego ścierwu
swego nie przepuści. Jan. Ty wiesz, jak nasza
ziemia wszętecznością króla skalana. Słow. 2.
blm., zb. *wszętecznicy, łajdakstwo*: Łotrństwo, po-
chlebstwo, W. za stoły a na majestaciech sie-
dzi. Rej.

Wszętecznica, y, lm. e forma. ż. od Wszę-
tecznik; [Setecznica] *ładacznica, kurwa, kobieta
publiczna, prostytutka*: W., nierządnica każdemu
powolna. L.

Wszętecznictwo, a, lm. a p. Wszęteczność:
Aby ś. jęły (dusze) wszętecznictw tureckich.
Birk.

Wszętecznie przys. l. † W. ze wszystkim, zgola,
całkowicie, z kretešem, co do joty, do cna, zupełnie:
Przesadzaniem drzewa mienią swój sposób czasem
w części niektórej, czasem też W., tak iż jedno
przemienienia ś. w drugie innego rodzaju. Troc.
2. przys. od Wszęteczny: Niechaj wszystkim
tajemnicom pokornym i prawym sercem wierzą,
niechaj ś. W. nie pytają ani badają o nie. Kucz.

Wszętecznik, a l. lm. cy = a) człowiek wszęte-
czny, cielesny, rozpustnik, nierządnik, łajdak, lu-
bieźnik, sprośnik, kurewnik, kurwiarz, cudzołózca,
jaunogrzesznic: W., nierządnik, nierządu pa-
trzący. Kn. Pijanica i W. wždy kęs poskacze,
a potem wspanoszeje, iż żywego srebra w członki,
węgrów a eudzoziemców w nos napuści,
a potem wyblednie. Rej. I teraz wszęteczników,
pasibrzuchów sybarytami zwiemy a epikurej-
czykami. Nar. b) † W. natręt, wścibski, narzucający
ś, postępujący sobie bez ceremonji, lubiący żyć
z każdym za pan brat: Nie wszysej panowie

kochają ś. w wszętecznikach: Górń. 2. † W., lm.
i targ, targowisko, rynek. Mym.

Wszęteczność, i, lm. i, Wszęteczność rz. od
Wszęteczny; Wszętecznictwo: Z wszęteczności
wiele ś. wseubiają w inszego powołanie a po-
winnosci. Górń. Surową rutę jedząc, chciwość
do Wenery, raczej do wszęteczności w mężczyźnie
poskramia. Syr.

Wszęteczny l. rozpustny, nierządny, lubieżny,
sprośny, łajdacki, kurewski, jurny: Nierządny,
W. Kn. Człowiek W. Leop. (= który nierządu
przygląda. Leop.). Wszęteczna białogłowa. Troc.
Wszęteczna karta. Troc. (= bezwstydną; gorsząca,
nieskromna, pornograficzna, żart. niecenzuralna).
Wszęteczne wróble. Mor. 2. † W. natrętny, wścibi-
ski, zbyt poufały z każdym, ciekawy, dworny, nie
krępujący ś., pozwalający sobie: Każdy postępek
W. wasz nigdy wam przepuszezona być nie
może. Rej. 3. anat.: † Członek W., p. anat.
Członek.

[Wszęternostko] *wszystko*.

[Wszętkny] *wszelki?*

[Wszęwąpię, ów, bjp] *wnętrności*: Macieja
jego wyrwała mu ś. z wszęwąpiów i skakała
po stole jak zaba.

Wszęwłoga, i, lm. i bot. p. Świniak.

Wszędobecność, i, blm., p. Wszędobecność.

Wszędobecny p. Wszęchprzytomny.

Wszędobylsia, i, lm. e p. Wszędobylska.

Wszędobylska, kiej, lm. kie forma. ż. od Wszędo-
bylski. Zdr. Wszędobylsia.

Wszędobylski, ego, lm. scy, × Wszędobyl-
ski, × Wszędobysz, × Wszędziebylski, × Wszędy-
bylski, × Wszędybyły, × Wszędybył człowiek, który
*nigdzie miejsca nie zagrzeje, wszędzie zajrzą, któ-
rego wszędzie pełno, biegun, latawiec, pędziwiatr,
powsinoga, włóczęga, włóczykij*: W., biegus. Dudz.
W., biegun, błakacz, wszędy był, powsinoga.
obiegacz, nie zagrzeje miejsca. Kn. (wszędzie go
pełno, tu był, tu go nie masz. L.). Wszędobyl-
skim go nazywają. L. Dwaj z owych ludzi,
którzy przy swojej włóczędze wszędobylscy po
świecie, istne pędziwiatry, czynią ś. Argusami. L.

× Wszędobylły p. Wszędobylski: W. lekarz, me-
dicus circumforaneus, seplasiarius. Mur. Wszędo-
byli lekarze. Troc. W. umysł. Troc.

× Wszędobysz, a, lm. e Wszędobylski.

× Wszędobytny, × Wszędybytny, × Wszędyo-
becny *wszędzie przytomny, wszędzie obecny*: Trudno
ś. przed jego (Boga) wszędobytym ukryć okiem
Papr. J.

× Wszędobylski który wszędzie bywa, który
wszędzie ma wstęp, którego wszędzie przyjmują:
Jakże nie poprosić takiego wszędobylskiego,
stosunkiewiczza. W., ego, lm. scy rz., p. Wszędo-
bylski.

Wszędojeden *wszędzie jeden i ten sam*: Wszęch-
idea wiekiusta, wszędobecna, wszędojedna, lecz
siebie bezwiedna. Krafiń.

Wszędołek, lka, lm. lki zool. (cryptus) *owad
błonkoskrzydły*.

Wszędosłuch, u, blm. *sluch czujny na wszystkie
strony*: Mówił do siebie sam, aby wszędosłuchu
kronikarskiemu mogło wygodnie stać ś. zadość.
Mic.

× Wszędowścibaska, skiej, lm. skie p. Wszędy-
wścibaska.

× Wszędowścibski, ego, lm. scy p. Wszędy-
wścibski.

Wszędy przys. p. Wszędzie: Dobramu W. do-
brze. Kn. W. dobrze, a doma najlepiej. Kn.

Na wszystkie strony, W. rozesłać. Kn. W. przed początkiem świata nie znajdziesz na wieczne lata. Groch. [Zawdy i W. trza było Suhaja. Ork.].

× **Wszędyblyski**, ego, lm. scy p. **Wszędoblyski**. Troc. Dwaj z owych ludzi, którzy przy swojej włóczędze wszędyblyscy po świecie, istne pędziwiatry, czynią ś. Argusami. L.

× **Wszędybył**, a, lm. owie p. **Wszędoblyski**: W. nigdzie nie jest. Pileh. Oko żeby było stateczne, nie pierzchliwe; wszędybyłem takiego zowią, co wszystkiego chcą dojrzeć. Petr. Ci wszędybyłowie uprzykrzeni. Troc.

× **Wszędybyły**, ego, lm. II rz., p. **Wszędoblyski**.

× **Wszędybytność**, i, blm., rz. od **Wszędybytny**: W. Boska. Troc.

× **Wszędybytny** p. **Wszęchobecny**. L.

× **Wszędobecność**, i, blm., p. **Wszęchobecność**.

× **Wszędobecny** p. **Wszęchobecny**. L.

× **Wszędywścibska**, skiej, lm. kie forma ż. od **Wszędywścibski**.

× **Wszędywścibski**, **Wszędowścibski**, × **Wszędywścibski** który ś. *wszędzie wściubi, umiesza bez potrzeby, co ś. wtrąca do wszystkiego, wścibski*; p. **Wszędoblyski**. L.

× **Wszędywścibski** p. **Wszędywścibski**: W., wściubiający ś. wszędzie, wściubiający nos swój we wszystko, mieszający ś. do wszystkiego. L. A tobie co do tego, mościu panno wszędywścibska! L.

Wszędzie, **Wszędy**, † **Wszędy**, [Wсанды, Sendy, Wseń, Wszędzieńce, Wszędziurendziu], **Wszędziurendzie**, **Wszędziurendziu**, **Wszędziurendziu**, † **Wszędy** l. na każdym miejscu, po wszystkich miejscach, (w zd. przeczącym) nigdzie: Bóg jest W.: w niebie, na ziemi i na każdym miejscu. Czart pod niebem i dachem, w sieniach i budynku żadnego nie daje grzesznikowi W. odpoczynku. Kulig. Nigdzie nie jest, kto W. jest. Klecz. Sroka pstra W., choćby za morze poleciała. Pileh. W. dobrze, a w domu najlepiej. Prz. W. mu nie daje spokoju. 2. na wszystkie strony, do każdego miejsca, w każdy punkt: W. rozesłał po niego ludzie. Troc. Jakbyś nie znał, na jaki los W. idziemy. Bardz.

Wszędziebytność, f, blm., p. **Wszęchobecność**.

[Wszędzieńce] p. **Wszędzie**.

[Wszędzie wraz] *jednakowo, jednostajnie*.

[Wszędziurendziu] p. **Wszędzie**.

Wszkłomienny, † **Wszkłomienny** dający ś. zamienić w szkło, mający własność zamieniania ś. w szkło.

Wszłapać, pie, pał, **Wślapać**, **Wszłapić**, **Wślapić** *szłapiąc wbić, wgnieść; wdeptać*. Sl. wil.

Wszłapanie, a, blm., czynność cz. **Wszłapać**.

Wszłapić, l, il p. **Wszłapać**.

Wszłapanie, a, blm., czynność cz. **Wszłapić**.

Wszmelcować, uje, ował *szmelcując wpuścić*. L.

Wszmelcowanie, a, blm., czynność cz. **Wszmelcować**.

Wsznurować, uje, ował *sznurować wmieścić; wtroczyć*. L.

Wsznurowanie, a, blm., czynność cz. **Wsznurować**.

[Wszobj, a, lm. e] *gęsty grzebień*.

× **Wszojed**, a, lm. y, **Wszojedca** ten, co wszyjada: Zacząwszy od wszojeda Hotentota, aż do grubego Lapona. Dyk. M.

× **Wszojedca**, y, lm. y p. **Wszojed**. L.

Wszol, a, lm. y zool. (liothem) owad półpokrywowy *wszolowaty* (mallophaga), pasorzył ży-

jący na skórze zwierzęcia: W., wesz zwierzęca, koni, gęsi, owiec i t. d. L. Sposób na wszoły, które bydo cierpi na sobie. Haur. Gołębniki mają być wyczyszczone od gnoju i wszołów, które ś. tam legą. Trzye. [Wszoly = wszy bydlęce. Wszoly = weszki u kur].

[Wszolek, lka, lm. lkwie] p. **Wszarz**.

Wszolowaty zool. (mallophaga) owad półpokrywowy, podobny do *wszola*.

[Wszonka, i, lm. i] *wesz*.

Wszowaty zool. (pediculidae) owad półpokrywowy, podobny do *wszy*.

Wszowy, **Wszy** l. przym. od **Wesz**. L. 2. bot.: Wszowe a. wsze nasienie, Brunat, Brunatek, Brónatek, × **Sokola gryka**, × **Gnidosz** (delphinium staphysagria) roś. z rodzaju *ostróżki*.

Wszpicować, uje, ował powr. *wprawić koniec jednej liny, jednego sznurka w drugą linę, w drugi sznurek*.

Wszpicowanie, a, blm., czynność cz. **Wszpicować**.

Wszponiać, a, al i W. ś. p. **Wszponić**.

Wszponianie, a, blm., czynność cz. **Wszponiać**.

Wszponianie się, a ś., blm., czynność cz. **Wszponiać** ś.

Wszponić, i, il, nied. **Wszponiać** *wpić jak szpony*: Powinieneś jak orzeł W. Krasień. W. ś. *wpić ś. szponami a. jakby szponami*: Straszydło wszponia ś. we mnie swym wzrokiem bez powiek. Mie.

Wszponienie, a, blm., czynność cz. **Wszponić**. **Wszponienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wszponić** ś.

Wszpuntować, uje, ował l. *szpuntując wsadzić; wprawić, wcisnąć* 2. × W. *wszczepić, zaszczyć*: Mały szpuncik wyjąwszy z młodej gałązki z pączkiem, W. w innego drzewa gałązkę teje wielkości. Trzye.

Wszpuntowanie, a, blm., czynność cz. **Wszpuntować**.

Wszróbować, uje, ował i W. ś. p. **Wsrubować**. **Wszróbowanie**, a, blm., czynność cz. **Wszróbować**.

Wszróbowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wszróbować** ś.

Wszrubować, uje, ował i W. ś. p. **Wsrubować**. **Wszrubowanie**, a, blm., czynność cz. **Wszrubować**.

Wszrubowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wszrubować** ś.

Wszrubowywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wsrubowywać**.

Wszrubowywanie, a, blm., czynność cz. **Wszrubowywać**.

Wszrubowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wszrubowywać** ś.

Wsztakować, uje, ował kosz. *wbić sztukę kołcem w dno*.

Wsztakowanie, a, blm., czynność cz. **Wsztakować**.

Wsztamować, uje, ował stol. *szlamując wprawić, wpuścić, osadzić w wysztamowanej dziurze*: W. zamek, zawiasę.

Wsztamowanie, a, blm., czynność cz. **Wsztamować**.

† **Wszpornastek** p. **Wściornastek**: Wybił wszpornastkie urzędniki Achabowe. Leop. (wszystkie. Leop.). Zszedł ś. wszpornastek lud izraelski do Salomona. Leop. (wszystek lud. Leop.).

† Wsztorunki p. Wsiołnastek: Król babiloński zabrał wszystkie lud z Jeruzalem i wsztorunki książęta. Leop. (wszystkie książęta. Leop.). Przykazał ludowi, aby wsztorunki przykazanie Boże pełnił. Leop. (wszystkie. Leop.). Oto wsztorunko, co ma Job, w mocy twojej jest. Leop. (wszystko. Leop.). Na wszystkie rzeczy, na które posłę, pójdiesz, a wsztorunko, coó jedno rozkażę, będziesz mówił. Leop. (wszystko. Leop.). Oczy Pańskie zbiegawają wsztorunkę ziemię. Leop. (po wszystkich ziemi. Leop.). Przykazał Salomon wsztorunkiemu ludu izraelskiemu, aby z nim jechali. Leop. (wszystkiemu. Leop.). Dam wsztorunkę istotę i majątność miasta tego, wszystkie skarby w ręce nieprzyjaciół. Leop. (wszystkę majątność. Leop.; całe bogactwo jego. L.). Daj mi dufanie, panie, królu bogów i wsztorunkiej mocy. Leop. (wszełkiej mocy. L.).

Wsztukować, uje, ował, nied. Wsztukowywał wstawić sztukę, sztuczkę, wlatać, uprawić latę; wszzyd, wlepić, przytulować, przybić w brodku kawalek; wsztamować.

Wsztukowanie, a, blm., czynność cz. Wsztukować.

Wsztukowywać, uje, ywał p. Wsztukować.

Wsztukowywanie, a, blm., czynność cz. Wsztukowywać.

1. Wszy, wsza, wsze a. [wsio] p. Wsz. L. W., wszelki, wszystek, wszytek używają ś. w Ps. flor. prawie bez różnicy i bez wyboru w znaczeniu totus, omnis lub universus; wszy jednakże najczęściej znaczy: totus, wszeliki najczęściej universus. Nr.

2. Wszy p. Wszowy.

Wszybować, uje, ował szybując wsunąć. L.

Wszybowanie, a, blm., czynność cz. Wszybować.

Wszycia, y, lm. e zool. (laemobothrium) owad półpokrywy wszczotowaty: [W., wesz krowia].

Wszycie, a, blm., czynność cz. Wszyć.

Wszycie się, a ś., blm., czynność cz. Wszyć ś.

† Wszyciek p. Wszystek. B. Sz., Glos. Przełożony i sam o ś. i o pospólstwo i o wszyćkę rzplą radzić musi. Kosz. Jeśli kilka bitew zwiedziesz fortunnych, możeć Rzym W. świat pod rękę twą poddać. Kosz. W. żywot swój w enotliwych sprawach strawił. Leop.

Wszyć, wszyje, wszył, nied. Wszywać szyciem uprawić: W. wstawkę, koronkę w stanik damski. W. kołnierz do surduta (= przyszyć). W. snopek na dachu. Dla jednego snapka nie wszytęgo cały dom pognić może. Haur. Znajduje liście z ojezdy i tysiąc kilkaset czerwonych złotych, rzędem w szeroką lamówkę wszytych, Szaj. W. ś. I. wcinąć ś., zaszyć ś., zagrzebać ś.,

wsunąć ś., wkopać ś., zaryć ś., zagłębić ś.: Na trumnie czerniał krzyż smołą zrobiony, głowa zaś do skulonego w półkożuszku na rozworze dziada, który ś. w zieleni świerkową tak wszył, że go mało, co widać było. Kon. 2. wkraść ś., unęcić ś., wcinąć ś., wluźnić ś., wśrubować ś., wemknąć ś., wśliznąć ś., udać ś.: Pogody tej zażyję i w łaskę, jak będę mógł, najgłębiej ś. wszyję. Pot. Kiedy ś. komu szczerą miłość w serce wszyję, słodkie mgli, śmierć miła, mniejsza więc o kije. L. Wszył ś., jak wesz za kołnierz. Prz. (= przypiął ś., przyczepił ś.).

[Wszyćki], † Wszyćki p. Wszystek: Jan wszyćko zaplaćcił, co ranczył. Z tego mię wszyćkiego wyprawił.

Wszystek, tka, tko a. [wszysko, wszyśko, wsześko, sitko], lm. wszystkie, wszyscy, [wszyjs-

oy, wszyścy, wszyścy, wszytocy, wszytci, wszytci. wszescy, wszycy, sycy, syccy, syoy, wseder-nusczy, wsedernuskie], † Wszytek, † Wszyćki, †Wszczytki, †Szytki, †Swytki, †Szywytek, [Wszyciek], Wszyśtek, Wszyćek, Wszyćek, Wszyćek, Wszyćki, Wszyśki, Wszyści, Wszyśki, Wszyćki, Sytki, Sycki, Wszeden] i. występujący w całej swojej rozciągłości, w pełni swoich składowych części a. jednostek, cały, całkowity, pełny, kompletny: Wszyśka ojczyzna nasza Stasz. W chrześcijaństwie po wszystkich światu... Wuj. Czytał onę wszyśkę kartę. Wys. Wszyśka rozmowa przez całą posiedzenia godzinę nie o czym innym, jak o tym toczył ś. będzie. L. Dusza jest wszyśka we wszystkich ciele i w każdym członku wszyśka. Sak. Który niejako trochę małym a przysłonionym wzrokiem chce słońce widzieć, niejako w nie wejrzęć może; ale kto wszyśkim a bystry w wzrokiem śmieje na nie patrzyć usiłuje, zaślepionym być musi. Żarn. (całkiem natężonym wzrokiem. L.). Bieży do rudła i wzrok W. daje na brzeg blizki. Jabł. Jako koń dzielny, który bywał w boju, jeśli usłyszy po długim pokoju dźwięk trab, już pragnie siódła na sobie i w zapomnianej W. jest ozdobie. P. Koch. (całkiem w tym zatopiony. L.). Turcy, zwątpiwszy o swych rzeczach, ku Sawowi we wszyśkim biegu pierzechni Błaz. (= co żywo, co sił stało, co ichu, duchem). Rynald we wszyśkim biegu śpieszy. P. Koch. Przemoczony W. do nitki. W. krwią zbroczony. W. części i we wszyśkim. Troc. Suknia Jezusowa od wierzech tkana była przez wszyśkę. Dambr. (= w całej długości, w całej powierzchni). Sukienka ta była nie uszyta, lecz od wierzech tkana aż przez wszyśkę. Żarn. (wciąż w jednej sztuce. L.). 2. Wszyśko, wszyścy, wszyśkie (lm.), [wszyjszy, wszyścy, wszyścy, wszytocy, wszytci, wszescy, wszycy, syoy, syccy, wseder-nusczy, wsedernuskie] występujący w pełnej liczbie, nie wyjącając żadnego: Wszyścy co do jednego, wrumel, wogóle, co do nogi. Wszyścy, wszyścy a wszyścy, nikogo nie wyjąwszy, każdy należący do tego jest objęty. L. Wszyścy obywatele ziemscy i synowie ludzi, wspólni bogaty i ubogi. Leop. (wszelkni Leop.). Też duchownej władzy zażywają nad wszyśkimi patryjarchami, nie wyjmując żadnego. Smotr. Wszyścy! exclamantis adhortando. Kn. Wszyścy razem. L. O miłości nad wszyśkimi miłościami gorącym Groch. Kiedy wszyśkie niezgody domowe uspokoić chciał, ali nieopowiedna śmierć nad nadzieję wszyśkich (ludzi) wszyśko zopaczyła. Podw. Wszyśkim we wszyśkim ś. podobać trudna rzecz jest. Petr. Chleb wdowy nie wszyśkim zdrowy. L. (= nie każdemu służy). Dzień Wszyśkich Świętych. Hrb. Ale do wszyśkich djabłów, słuchaj, co ci mówię. L. (= do kopy, do stu, do kroć tysięcy, do stu tysięcy, do stu tysięcy jur bezek djabłów). Nie uwierzylabyś, jak straszny ogniem goreję do Klarysy, ale to jak wszyścy djabli, alias mocno. L. Niech mię wszyścy djabli wezmą, jeśli mu to daruję (= kpm, durniem będę, nie będę sobą, niech nie doczekam jutra i t. p.). W. głowie nie wszyścy dom. L. (= niespełna rozum, brak piątej klepki). Faryzeuszowie rozumieli o sobie, iż wszyśkie rozumy pojedli, i chcieli być za najeżeńsze widziani. Dambr. Mysł dla tego, że niegdys całą książkę zjadła, rozumiała, że wszyśkie rozumy posiadała. Kras. Wszyścy pospolicie = niemal wszyścy, plerique omnes. Kn. Niech pierwsze dowiodą, że te słów-

ka wszystkie rzeczy na każdym miejscu powinny znaczyć nie wszystkie rzeczy wobec, ale tylko niektóre. Salin. Jeszcze ś. ten nie urodził, coby wszystkim dogodził. Rej. Jeśli pokutować nie będziecie, wszyscy zginiecie. Wuj. Wszyscy zdania tego byli. Troc. Wszyscy ś. uskarżają, wszyscy mruczą. Troc. Wszystko = wszystkie rzeczy, wszystkie sprawy, każda rzecz: Nie wszystkiego wszędy dostanie. Kn. Nie wszystkiemu trzeba wierzyć, nie wszystko prawda, co on powiada. Kn. Upewniam waspana, że to dla mnie wszystko jedno. L. Wszystkie, wszystkie rzeczy, omnia. Kn. Marność nad marnościami, i wszystko marność. B. G. W., nie nie brakuje. Albo wszystko, a. nie. L. Kto ma bogactwa, ma wszystko. Warg. (= na niczym mu nie zbywa). Wszystko (wszystkie rzeczy), co wiem, powiem. Troc. Do wszystkiego to człowiek. Troc. Służąca do wszystkiego (= jedyna u domu, do wszelkich robót). Wszystko mu ś. udaje. Troc. Nie wszystko trawa, chociaż ś. zieleni. Rej. Nie wszystko złoto, co ś. świeci. Prz. Wszystko tak, jak było, tylko ś. ku starości więcej pochyliło. Karp. **Ze wszystkim**, [Wszystkim] przys. *całkiem, zupełnie*: Ze wszystkim podobny = podobniuteńki. L. Ze wszystkim zrujnowany = *całkiem, zupełnie, do dna, do szczytu, z kretelem*, co do joty. Nie ze wszystkim. Pokazałeś, że nie ze wszystkim jeszcze wygasło męstwo w sercach Polaków. Djar. gr. Wechodzi trzech ludzi, mnie przedtem nie ze wszystkim znajomych L. (niekoniecznie, niedoskonale, nieco, cokolwiek. L.). [Wszystkim ś. oddała mężowi]. **Z tym wszystkim** przys. = *pomimo tego, mimo to, bądź chociaż, jednak, jakkolwiek bądź*: Rozumie, że ja kocham, a z tym wszystkim nie lubię go. L. **Nad wszystko**, p. **Nadewszystko**. Nad wszystkich ziem branki miłsze Laszki kochanki. Mick. Po wszystkim = *koniec, skończyło ś., basta, klamka zapadła*: Oziwnaby to rzecz była, gdyby po naszej terazniejszej rozmowie odjechał; już po wszystkim! L. No, no, jeszcze nie po wszystkim. L. Ponieważ Izabela jest wielką przyjaciółką mojej pani, otóż brat przyszedł czasem dla kompanji, po wszystkim. L. (= i więcej nic, i na tym koniec, i nic więcej, i tyle). Wszystkiego, przys. *nie więcej, jak; tylko, zaledwie, raptem, całej pa. rady, całego kramu, suma sumarum*. Miałem wszystko z domu i 20 dukatów. Fred. A. (całego majątku). Była wszystkiego 2 razy z matką (bierz. [Wszystko] przys. = *wciąż, ciągle, bez ustanku, nieustannie, zawsze*: A poco mnie wszystko biją? L. (= *biją a biją*). Osm godzin człowiekowi spać jest dozwolono, a leniwy wszystko śpi, nie dbając na ono. Prot. Jeździł wszystko wielkim gościńcem, bitym torem. P. Koch. (= *samym bitym gościńcem, wyłącznie tylko nim*). Żebyś ś. sto razy pytał, to ja ci wszystko jedno odpowiadać będę. L. Bardzo ś. kochał w Niemcach Leszek Czarny, jakóż i sam po niemiecku wszystko chodził. Biel. M. (= *stale*). Raz św. Jadwige do męża doniesiono, iż wszystko wodę pije i do choroby ś. przyprowadzi. Skar. (= *nie więcej tylko wodę, samą tylko wodę*). Cokolwiek panowie grzeszą, to ubodzy wszystko za to cierpieć muszą. Biel. M. Rychło po św. Kunegundzie umarł też Paweł, on zły biskup krakowski, co wszystko rzplął mie-zał. Biel. M. Leszek Czarny donniemał ś. wszystkiego na Pawła biskupa, że to on Litwę przywozi. Biel. M. Panie, uchowaj nas od tego! ale wszystko mi ś. widzi, że będziemy płakać niezadługo. L. Wszystko pisze, czyta, biega. Troc. [Wszystko temu

Jasiek winion (= temu wszystkiemu). Jest ciałów dosyć rozlicznych świata tego ale nie wszystko potrzebnych. Rej. **Z tego wszystkiego** = *wobec tego*: Z tego wszystkiego pacierza nie mogą dokończyć. Z tego wszystkiego trzobaby go powiesić. **Dla wszystkiego** = *na wszelki przypadek, dla pewności dlatego*: Choć tam droga bezpieczna, dla wszystkiego wezmę rewolwer. Bogaczowi ś. powodzi, ale dla wszystkiego, to i bogacze mają swoje cierpienia (= *pomimo to*) **Bez wszystkiego** = *bezwzględnie*: Ja na. kawę bez wszystkiego nie powstają. Pożyczy mi pieniądze bez wszystkiego (= *bez procentu, bezinteresownie*). Por. **Wsz- Wściornastek**.

Wszystka l. p. **Wszystek**. 2. [W., Sydka] **wszyscy**: W. trzech pozbyli życia.

Wszystkoczyn, a. Im. *owle ten, co ś. wszystkiego podejmuje, co wszystkiego niby dokaze, samochwał, z czynów swoich ś. chwalcący*: Ci wszędybyłowie i wszystkoczynowie. Opal

† **Wszystkogimny**, † **Wszystkowsólny**, **Wszystkospólny**, † **Wszystkozhorny ogólny**, *powszechny, uniwersalny*. Mącz.

Wszystkogrający na którym można wszystko wygrać: Struny wszystkogrające nie zabrzmią już Żer.

† **Wszystkokrotnie** przys. od **Wszystkokrotny**. L.

† **Wszystkokrotny ukrócający, przerywający, niszczący wszystko, wszystkotrawny**: Czas W. Zabł. Śmierć wszystkokrotna. Kochan. Samego tylko stanu małżeńskiego kłienł wszystkokrotna (śmierć) nie przetrwa, ani wykorzeni. Żim. Izrael niechaj powie, że Pańskiej dobroci W. wiek nie króci. Kochan. (że trwa na wieki miłosierdzie Jego. Karp.).

† **Wszystkokupny za który wszystko kupić można**: W. kruszec. Ryb. J. Innym do wszej niecnoty są otworem wrota, jeśli wszystkokupnego hojnie sypną złota. Ejs.

× **Wszystkolumny**, × **Wszystkolomy łamiący, gruchocący wszystko**: Nie potrafi z gruntu nogą wszystkolomną stojący filar. Książ.

× **Wszystkolomy p. Wszystkolomny**: Zwiehione bunt państwa ś. wahają, aż też i runą, ogromem przywaliwszy wszystkolomnym swoich mieszkańców. L.

× **Wszystkomochny**, × **Wszystkomojący, Wszystkomożny wszystkie mogący zrobić, wszechmochny, wszechmojący**: Pan W. uległ kłatwie, wyrzucił proboszcza, rozrządził sumieniem gminy. Śl. wil.

× **Wszystkomojący p. Wszystkomochny**. Słow. **Wszystkomowny mowny, wygadany**: Panglos, po polsku W. a najjęzyczliwszy. Mick.

Wszystkomożny p. Wszystkomochny: Straszna to była kara ściągnięta na siebie kondemnaty, kiedy ś. jej wśród nierządu ogólnego wszystkomożni magnaci nawet obawiali. Kraus.

× **Wszystkoożywczy ożywiający wszystko a. wszystkich, ożywczy, pożywny, odżywiający, krzepiący, posilny**: Żer W. Wor.

Wszystkopłodny, **Wszystkorodny płodzący wszystko, życiodajny**: Wszystkopłodne żywioły. Brud.

Wszystkorodny p. Wszystkopłodny: Nie z tego nie niszczeje, co ś. z oczu znyka i do wszystkorodnej natury, z której wyszło i znowu wkrótce wyjść ma, skrytym nurtem powraca. Pilek. Jednym większą siłą ciała, niż rozumu natura wszystkorodna dała. Paszk. Ziemia wszystkorodna. Otw. Troc. Synowie, którzyście są własnimi moimi mili, wy ze mnie, wszystkorodnej matki, ś. zrodzili. Biel. M.

Wszystkoruchy *wszystko poruszający, wszystko wprawiający w ruch, ożywiający*: W. Amor L. Kupidku, prędko, copędzej wszystkoruchym przemknij ich serca i umysły duchem. L.

† **Wszystkospólny** p. **Wszystkogminny**.

× **Wszystkostratny**, **Wszystkotrawny** *wszystko trawiący, niszczący, niweczący, pożerający* Gośl.

Wszystkość, i, blm., rz. od **Wszystek**, *pełnia rozmiarów a. zawartości, całkowitość*: *Totum quantitativum*, W. zupełna. długość, szerokość i miąższość mająca. Sak. Nadania przodków naszych w wszystkich punktach, tak jakoby wszystko a popolitość osobliwości a osobliwość popolitości i wszystkości nie nie ujmowała, zachowamy. Herb. Wzywam cię potęgą mi nadaną, za to, że cierpiał wszystkością serca mego nad wszystkimi cierpieniami braci moich. Krasin. Poczuta wszystkością serca duszę swą w tamtej postaci. Zer.

Wszystkotrawnie przys. od **Wszystkotrawny**.

Wszystkotrawny, **Wszystkozerczy**, **Wszzechzerczy**, **Wszystkożerny**, **Wszystkożrący**, × **Wszystkostratny** *trawiący, pożerający, pochłaniający, niweczący wszystko*: **Wiek** **Wszystkotrawne**. Nar. Jako nie masz pod słońcem tak przeważnej rady, ni potęgi tak groźnej by jej wolnym tropem ślepym czas W. nie zburzył podkopem. L. Feniksie, to, co dla nas zgonem, tobie życiem i wiekiem jest nienadwątlnym, odnawiasz w wszystkotrawnej swój żywot perzynie, ginie starość, lecz mimo twej zraty ginie. Książ.

Wszystkotwory *tworzący wszystko; twórczy, wytwórczy*: W. przemysł. Dudz.

Wszystkowidny p. **Wszzechwidzący**. L.

Wszystkowidz, a, lm e p. **Wszzechwidz**: Ma powszechnego we wszystkich miasteczkach miszuresa, wszystkowidza, wszystkowiedza, znawcę wszystkiego.

Wszystkowidzący p. **Wszzechwidzący**: Wszystkowidzące oko Boskie. Sm. tr.

Wszystkowidzenie, z, blm. *obejmowanie wzrokiem wszystkiego, jasnowidzenie, zdolność spostrzegawcza*. Przen.: W serca. Słow.

Wszystkowiedny p. **Wszzechwiedny**. L.

Wszystkowiedz, a, lm. e p. **Wszzechwiedca**: Bom ś. krył, aby nie żartowano ze wszystkowiedza. Lel. Ma powszechnego we wszystkich miasteczkach miszuresa, wszystkowidza, wszystkowiedza, znawcę wszystkiego.

Wszystkowiedzący p. **Wszzechwiedny**: Czyż trzeba ci (Tetydzie) mówić wszystkowiedzącej? Ml.

Wszystkowladnie przys. od **Wszystkowladny**. L.

Wszystkowladny p. **Wszzechwladny**: Bóg W. Bz. Jego wszystkowladne berło rozkazuje i skrytym rządem władz i panuje. Lubom W. Jowisz. L. Taka wielka władza fortuny na świecie, że wszystkowladną dobrze ją zowiecie. Lubom Czarta starła w potworne wszystkowladna siła i trzasnąwszy piorunem na głowę, straciła z nadpowietrznego stropu w zgubę niezbrodzoną. Przyb.

× **Wszystkowlady** p. **Wszzechwladny**. L.

† **Wszystkowspólny** p. **Wszystkogminny**.

† **Wszystkozborny** p. **Wszystkogminny**. L.

† **Wszystkożrący** p. **Wszzechwidzący**: Wszystkożrze słońce. Dudz.

Wszystkożerca, y, lm. y *jadający wszystko, wszelkiego rodzaju pokarmy*: Człowiek musiał ś. stać pod groźbą utraty życia wszystkożercą. Ppł.

Wszystkożerco p. **Wszystkotrawny**.

Wszystkożerny p. **Wszystkotrawny**: Czas W. Wor.

Wszystkożywny, **Wszystkożywy**, **Wszzechżywny** *nadający wszystkiemu życie, ożywiający wszystko, ożywczy*. L.

Wszystkożywy p. **Wszystkożywny**. L.

† **Wszystciek** p. **Wszystek**: Posił ś. przeto a bądź mocen wielmi a ostrzegaj i pełni W. zakon, któryż jest przykazał tobie Moizesz, sługa mój. B. Sz.

Wszystciuchno przys. od **Wszystciuchny**; **Wszystciuchno**, **Wszystciutenko**, **Wszystciusko**, **Wszystciusenienko**, **Wszystciutenieczo**, **Wszystciusenieczo**.

Wszystciuchny, **Wszystciutki**, **Wszystciutenki**, **Wszystciuski**, **Wszystciusenki**, **Wszystciuseneczki**, **Wszystciuseneczki**, **Wszystciurenki**, **Wszystziurenki** *najzupełniej wszystek, wszystek co do joty, do czysta, do cna*,

[**Wszystciurenki**] p. **Wszystciuchny**.

[**Wszystciurdzie**] p. **Wszędzie**.

[**Wszystciurny**] p. **Wszystek**.

Wszystciusenieczi p. **Wszystciuchny**.

Wszystciusenieczo p. **Wszystciuchno**.

Wszystciusenki p. **Wszystciuchny**.

Wszystciusenko p. **Wszystciuchno**: A żebyście wiedzieli, jak mi to pilno o wszystciusenkiem z panem ś. nagadać! Krasz. A już... zobaczę W. ? Kon.

Wszystciuski p. **Wszystciuchny**: Wszystciuskie pieniądze oddał. Orzesz.

Wszystciusko p. **Wszystciuchno**: W., co je i co było i co jeszcze za czasami będzie, to wie ogień, wiatr i ta ziemia. Kon.

Wszystciutenieczi p. **Wszystciuchny**.

Wszystciutenieczo p. **Wszystciuchno**.

Wszystciutenki p. **Wszystciuchny**.

Wszystciutenko p. **Wszystciuchno**: Strzęśli het—do nitki W. Krasz. Ja wiem W., co w tobie siedzi. Krasz.

Wszystciutki p. **Wszystciuchny**: Wszystciutka woda wyciekła (= co do kropki). Maszyna mu wszystciutkie żebra połamała. Kos.

Wszystciutko p. **Wszystciuchno**: W. wie. Krasz. W. na świecie zrobić gotowa. Orzesz.

† **Wszystek**, tka tko. [**Wszystek**] p. **Wszystek**. Ps. flor., Pat., Glos. Modl. Wac., Kaz. 1555, Błaż., Skr. Wszytcy ludzie na temto świecie, tako dobrze świecsey, jako duchowni, chcąc oni tego. Kaz. Gnieź. Wszytki wrony, wszytki nieba. Rej. Musi jeden człowiek umrzeć za W. lud, niżliby wszystkie lud miał zginąć. [Kto ma żytko, ma wszystko].

† **Wszystkowiedny** *wszystko osłabiający, niszczący*. Gośl.

Wszywać, a, al i W. ś. p. **Wszyć**.

[**Wszywak**, a, lm. i] p. **Wszarz**.

Wszywanie, a, blm., czynność cz. **Wszywać**.

Wszywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wszywać** ś.

Wszywanka, i, lm. i *szew około podeszwy u trzewika damskiego*: W., treta, szybie podeszwy u trzewika damskiego naokoło stopy. Mag.

Wszyweczka, i, lm. i p. **Wszywka**.

† **Wszywica**, y, blm., p. **Wszawica**. Mym., Mur.

× **Wszywieć**, eje, al p. **Wszawieć**.

× **Wszywienie**, a, blm., czynność cz. **Wszywieć**.

Wszywka, i, lm. i. l. a. *Wstawka koronka a. haft z brzegiem z obu stron jednakowym, do wszywania między dwa kawałki tkaniny*: Czeppek z wszywkami. Kapa na poduszkę z wszywką. 2. kraw. *kawał materiału wszytego*. Zdr. **Wszyweczka**.

× **Wszywość**, i, blm., p. **Wszawica**.

× **Wszywy** i. p. **Wszawy**: Tą maścią miejsce wszywe albo parszywe namazać. Spiez. Przyjdzie na gnuśnego wszywe ubóstwo. Klon. Olej czarnuchy wszywej niemocy bardzo jest użyteczny. Syr. 2. bot.: W. kopr. p. Gorysz.

[**Wszędziurendziu**] p. **Wszędzie**.

[**Wszędziurenki**] p. **Wszęściuchny**.

† **Wścianki**, nek, bhp., gór. *darte drzewo, zwykle jodłowe, łupane jakby w dranicę i służące na okładziny w oprawie kopalni*. Łab.

† **Wściąg**, u, bhm. *wściąganie, wściągnięcie, powstrzymanie, hamowanie, powściągnięcie*: Dla wściągu buntowników. Nar. Tobie jednemu napastowanie i łupienie sprzysiężonych spełzło i bez wściągu. Nar.

× **Wściągacz**, a, lm. e ten, co *wściąga*.

× **Wściągac**, a, ał i **W. ś. p. Wściągac**.

× **Wściąganie**, a, bhm., czynność cz. **Wściągac**.

† **Wściąganie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wściągac** ś.

× **Wściągłwie** przys. od **Wściągłwy**. L.

† **Wściągłwy**, † **Wściężny** możliwy do *powściągnięcia, powściąglwy, hamowny, wstrzemięźliwy, umiarkowany*: Jako koń w pańskiej stajni urodziwy, kiedy ś. urwie, bieży niewściągłwy na łąki a. gdzie stada pasają. P. Koch. (= *niepowstrzymany, niepohamowany, nieukrócony*).

Wściągac, nie, nął, nied. **Wściągac** i. *ściągając, ściągawszy wstrzymać; powściągnąć, powstrzymać, pohamować, ukrócić*. Ps. flor. **Wściągac** konia. Kn. Po piasku trzeba drabować żrebeca, niekiedy wściągając i wrywając. Trzye. Gdyby sumnienie nie wściągało zgoła, przyrodzenieby rozpuściło koła. Rej. (= *nie trzymało zdąży w krygach, w ryzach*). Nie chcę, aby kto rozumiał, jakobym ja szczerobliwość wściągał i onę na przykrym munsztuku mieć chciał. Gór. **Wściągaj** konia uzdeczką, czoła liną. Troc. **Wściągał** żądze, myśli swoje, syna swojego od złego. Troc. (= *ograniczał, miarkował*). Na te swoje obrady często ś. zważamy, jakobyśmy ich mogli **W.** w ich chytrości, którą oni nam zwykli psować te wolności. Papr. 2. × **W.** kogo = *zatrzymać, pociągnąć, zmusić, przymusić, zachęcić*: Niebardzo nas proszono, wściągano. Kn. Niebardzo go wściągał, prosił. Kn. (nie urwałem mu rękawa, niekoniecznie musiałem. L.). Czego czekacie? wściągać tu was nie będą. Piel. 3. × **W.** *ściągnać, wyciągnąć*: **Wściągnać** rękę po miecz. Wor. 4. † **W.** kogo na prawo = *pociągnąć go do sądu, zapoznać kogo*: Mikołaj wtenczas był mój człowiek, kiedy ji Pasek wściągnać na prawo. **W. ś. i. ściągnać ś., skurczyć ś., skulić ś., umniejszyć ś., zredukować ś. Grabow. 2. † **W. ś.** czego = *powściągnąć ś., powstrzymać ś. od czego*: Proszę was, abyście ś. wściągali namiętności cielesnych. Leop. (= *nie podawali ś. im*).**

Wściągnienie, a, bhm., p. **Wściągnięcie**. Ocz.

Wściągnienie się, a ś., bhm., p. **Wściągnięcie** ś.

Wściągnięcie, a, bhm., **Wściągnienie** czynność cz. **Wściągnać**,

† **Wściągnięcie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wściągnać** ś.

Wściągnięty, **Wściągiony** im. od **Wściągnać**.

Wściągiony p. **Wściągnięty**.

× **Wściąg** p. **Wścież**: Bramy na **W.** otwarte bezbronnie, co za troistym wprzód zaporem stały. Książ.

[**Wściabac**, a, ał i **W. ś.**] p. **Wściabić**.

[**Wściabanie**, a, bhm.] czynność cz. **Wściabac**.

[**Wściabanie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Wściabac** ś.

Wściabac, a, ał i **W. ś. p. Wściabić**.

Wściabanie, a, bhm., czynność cz. **Wściabac**.

Wściabanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wściabac** ś.

Wściabiarstwo, a, bhm., **Wściabskość**, × **Wściabstwo** *upodobanie do wściabiania* ś: Co znaczy to **W.** wasze we wszystkie sprawy? Brt.

Wściabić, i, il, † **Wściubić**, [**Wściubić**, **Wciubić**] † **Wciubić**, † **Wściebić**, † **Wściąpić**, † **Wciąpić**, nied. **Wściobiac**, [**Wściobać**, **Wciobać**, **Wciobiac**, **Wciubiac**, **Wciubać**], † **Wciobiac**, † **Wściebiac**, † **Wściąpiac**, † **Wciąpiac**, † **Wściubiac** l. w co, między co, dokąd = *wetknąć, wsadzić, wsunąć, wemknąć, wrzucić, włożyć*: Lecz go przez warty szyldwach obdarty nie puścił, aż zgóry wściubił tyńfa w garść Merkury. Zabł. Po co tobie między drzwiami palec wściabić? Pileh. Jakoś nos tam wściubił, a ta drzwiami trzasła. L. Nie wściabiaj nosa, gdzie ci nie należy. L. Wszak to ludzkie losy tam wietrzyć i tam wściabiać gdzie, nie trzeba, nosy. Zabł. Młokos jesteś i kwita, wścibiasz nosa wszędzie. Syrok. Wściobilem gdzieś czapkę i nie mogę jej znaleźć (= *zapodziałem, zaprzepaciłem*). Nie wściabiaj nosa do cudzego trzosa. Sienk. 2. **W.** na co = *natknąć, nadziąć, nasadzić, nadziać, zasadzić, zatknąć*: Ptasznik jedne skubie ptaszki, a drugie na rożenek wściabia. Falib. **W.** okulary na nos (= *nalożyć, nadziać, założyć*). **W. ś. i.** *wcisnąć, ś., wkręcić ś., wśliznąć ś., wkraść ś., wświdrować ś., wemknąć ś.; wotudzić ś.; wngić ś.*: Wszędzie ś. wściobia i podsłuchuje. Przen.: **W. ś.** w czyją łaskę. 2. *wmieszac ś., wtrącić ś., wdrzeć ś. bez potrzeby, nieproszony*: **W.** cudze wściobia, ś. sprawy. L. 3. *wdrzeć ś., wleźć, narzucić ś., dostać ś. gwałtem, nied. pchać ś.*: **W. ś.** na urząd.

Wściabienie, a, bhm., czynność cz. **Wściabić**.

Wściabienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wściabić** ś.

Wściabska, kiej, lm. kie forma ż. od **Wściabski**: Wielka z cietbie **W.!** L.

Wściabski, ego, im. scy, **Wtrącałski**, [**Wściubski**, **Wściupny**, **Wściubały**] *ien, co ś. wściobia, wtrąca, miesza w nieswoje, szczeg. przez ciekawość, natręt*: Wielki z cietbie **W.!** L.

Wściabskość, i, bhm., p. **Wściabiarstwo**: **W.**, natrętna ciekawość, mieszanie ś. do czego natrętne. L.

† **Wściebiac**, a, ał i † **W. ś.** † **Wściabić**.

† **Wściebianie**, a, bhm., czynność cz. **Wściebiac**.

† **Wściebianie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wściebiac** ś.

Wściec, oze a. knie, kł, nied. **Wściekać**, × **Wściekłość** kogo na kogo = *rozgniewać do wściekłości, rozwścieczyć, obruszyć, rozsierdzić*: I znowu cały świat na siebie wściekam. Słow. **W. ś. i.** *dostać wściekliczny, stać ś. wściekłym*: **W. ś.** własna psom, wilkom, lwom i innym zwierzom i bydłu i człowieku, gdy pies wściekły ukąsi. Kn. Psi z przyrodzenia swego jadu nie mają, jednak gdy ś. wściekać mają, wściekłość ich przychodzi z zagniętości i zapalenia krwi, która zagniętość aż do truciny (aż do jadu) przychodzi. Sak. Niebezpieczna, gdy ś. pies wściecze a. jako oszaleje. Haur. Człowiek sam **W.** ś. może, atoli u nas wściekanie ś. ludzi powszechnie po ukąszeniu od zwierząt następować zwykło. Perz. Pies wściekł ś. Człowieku, czy tyś ś. wściekł, czy oo? (= *czyś ile w głowie dostał?*). 2. prz.: **W. ś.** od złości, z bólu,

od żalu = *oszaleć, zapamiętać* ś., nied. *pienić* ś., *rzucić* ś., *ciskać* ś., *miotać* ś.; (od a. ze) *złości* = *rozwścieczyć* ś., *rozekreć* ś., *rozjęść* ś., *rozjadawić* ś., *rozjuszyć* ś., *rozbestwić* ś.: Dobrze ś. nie wściekł tyran rozniewany, chce ś. mścić srodze, zrzuca wszystkie względy. P. Koch. Ale złośliwym gdy ś. jadem wściecze, czegoż szalony język nie wyrzeczy? Lubom. Dziwna to jest rzecz, gdy ś. dwaj wścieka, głowy niewinne, by kapustę, sieką. Rej. Ledwie nie wścieka ś. ze złości. Kpet. On córkę jego bierze; ledwo ś. stąd nie wściekę. Tremb. Ledwo ś. nie wściekę od złości. L. (= *le-dwo* ś. nie skreęc). Mnie ś. ledwo serce od żalu nie wściecze. Nar. Temu z uśmiechem wieje, temu wiatr ś. wścieka. L. (= *sroży* ś., *szałeje*). Przen. Burza, morze wścieka ś. (= *szałeje, hurzy* ś.). 3. przen. *przepaść, ulotnić* ś., *pójść do kała, do licha; zniknąć, prysnąć*: Roikem Bóg wie co, aż oto wszystko ś. wściekło. I zegarek ś. wściekł! Pisali i mówili, póki ś. nie znudzili i projekt ś. wściekł.

Wścieczenie, a, blm., czynność cz. Wściec.

Wścieczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wściec ś.

Wścieczony p. Wściekły. Słow.

Wściekać, a, ał i W. ś., p. Wściec.

[Wściekać się, a ś., ał ś.] *dokazywać, gzić* ś., *figlować, szaleć, warjować, psocić*: Nie wściekajta sie, bo cas jus iść spać.

Wściekanie, a, blm. l. czynność cz. Wściekać.

2. † W., p. Wściekliwość: W., insania. Ps. flor. Wściekanie się, a ś., blm., czynność cz. Wściekać ś.

Wściekle, × Wściekło przys. od Wściekły; × Wściekliwość, [Wćekle]. Przen.: *djabelnie, djabło, kaducznie, srodze*; Nudzę ś. W. W. ś. w kuzynce zakochał. Krasz. (= *na zabój, namiętnie, ogniście, zapamiętane*). Pies ujada W. (= *zajadła*). Protokółista pisał coraz wścieklej. Krasz. (= *zacieklej, zawzięciej*). W. gorąco (= *nieznośnie*).

Wścieklec, lca, lm. lcy, Wściekliwość *człowiek wściekły, szalony, wariat, furjat*: Był hetman, był hetmanie, był Potocki, był i ten W., książ Jarema. Jez.

× Wścieklenie się, a ś., blm, czynność cz. Wścieklić ś. St. wil.

Wścieklica, y, lm. e l. *kobieta wściekła, szalona, piekielnica, furja, jedza, pasjonatka*: Nuż tu jaką wścieklicę zastanie. Krasz. 2. [W., *Rozłupka, Jąłówka, Jąłowica*] *czapka wysoka barankowa, rozcięta z boku*: U poważniejszych czapka z siwym baranem, wszakże nie opatowska W. Gac.

† Wściekliwość, y, blm., p. Wściekliwość: Wściekliwość psiej rodzajów jest kilkanaście różnych. Ostror. Jak ujrzał znaki świeżej ostygłe ruiny, pokój go miejscea pali, wrusza gniew wściekliwość. Bardz. Za postrzałem Kupida zaraz ś. do sere ludzkich przyrzucą W. Pot. (= *gniew zjadły*).

† Wściekliwość przys. od Wściekły, *wściekła*.

Wściekliwość, wca, lm. wcy p. Wścieklec: W. ten wojsko sobie sposobili i okrutnie wie i miasta plondrował. Pal.

† Wściekliwość, i, blm., p. Wściekliwość: In-sania, W., szaleństwo. Męc.

† Wściekliwość p. Wściekły: Lekarstwo naprzeciwko jadu psa i człowieka wściekłego. Spiez. *Insaniens, W.*, *szałający*. Męc.

Wściekliwość, y, blm, † Wściekliwość, † Wściekliwość, Wściekłość, † Wściekliwość, † Wściekliwość l. *stan, choroba tego, co ś. wściekł*: W. psów (ra-

bies canina). W. u ludzi = *wodowstręt, hydro-fobia*. Napad, wybuch wściekliwości. W., *hydro-fobia*. Perz. Z niegorączkowatych durnowatości bywa najdziksze szaleństwo, po nim W. Perz. Jest jeden rodzaj spokojnej wściekliwości. W. go napada. Przen.: *zaraza, jad, trucizna* (moralna). I zarazali wściekliwością i nowy ołtarz wzniesli bałwanowi. St. wil. Przen.: *gwałtowność, szaleństwo, furja, pasja, zajadłość, zaciekłość, gniew niepohamowany, zapamiętałość, zaciekłość, zapalczywość*: Nie posiada ś. w swoim szaleństwie, twarz sino zabładą W. trzęsie. Stasz.

× Wściekło p. Wściekły: Słowa twoje są potwarz i miecz przeraźliwy, język w prawdzie opaczny i W. żarliwy. Zigr. Car W. boju pragnąc, rad, że innej drogi niemasz, prócz krwi rozlania. Bardz. Pójdę W. przez wody siarczy-ste. Bardz.

Wściekłość, i, blm., rz. od Wściekły: Doprowadzić kogo do wściekłości. Ziemia była przykryta pamiętkami ich wściekłości. Cz.

Wściekły, † Wćekły, † Wściekliwość l. *który ś. wściekł, dotknięty wściekliwością* (lyscius): Pies, wilk W. Troc. (rabidus, rabiosus). Pies W. ani je, ani pije, uszy i ogon opuściwszy, język wy-wiesiwszy, biega, ziejąc i wyjąc chrapliwie, przytym i piany z ust toczy, oczy wywraca, a kogo napadnie, mleczkiem kąsa. Comp. Wściekłe psy mleczkiem z nogi chwytają i kąsają. Petr. Jako pies W., bez uwagi bieży, choć kto ku niemu z ostrą bronią godzi lub go kto zrani i na ziemi leży, kto ś. nawinie, przecię temu szkodzi. Auszp. Lekarstwo naprzeciwko jadu psa i człowieka wściekłego. Sien. Przen.: *roz-wścieczony, rozjuszony, rozbestwiony, zaciętrzewiony, zajadły, zażarty, rozżarty, wściekły, zapamiętały, szalejący z namiętności*: W. od gniewu (= *kipiący gniewem*). W. gniew, wściekłe krzyki (= *dzikie, gwałtowne, niepohamowane, szalone*). W. gniewem, zawziętością. Troc. Wściekłe oczy. Troc. Wściekłe wiatry, morze. Troc. (= *szałe-jące, burzliwe, szalone, gwałtowne*). Ludzie wściekli na zgubę moję. L. (= *zawzięci, zaciekli*). 2. przen. *dokuczliwy, nie do wytrzymania, nie do zniesienia, nieznośny, gwałtowny, szalony, piekielny, djabelny, zajadły, srog, okrutny*: W. ból, mróz. Wściekłe nudy. 3. [Wściekła polka, *Wytrzy-kał*] *nazwa tańca*.

Wściełać, a, ał p. Westać.

Wściełanie, a, blm., czynność cz. Wściełać.

† Wściornastki p. Wściornastek.

[Wściogać, a, ał] *wpedzić, wegnąć*: Potym wszystkich wściogał do dziury i zabił ziemiom.

[Wścioganie, a, blm.] czynność cz. Wściogać.

Wścież: Na W., na Wściąg, na Ścieżaj, na Wścieżaj, na Oścież, na Rozcież, na Ścieżę, × na Ścież, × Oścież *na całą szerokość drzwi, okna*: Rozwarły ś. na W. ogromne podwoje. Krasin.

Wścieżaj p. Wścież: Drzwi zawarte otwo-rzyły się znowu na W. Chodź.

× Wścieżka, i, lm. i = Ścieżka: Ona wska-zała wścieżkę, aby nie zagrzeźli. Syrok.

× Wściężny p. Wściągły.

† Wściorki p. Wściornastek: Cheąc ś. za-chwianemi tuc ramionami, wściorkie poszły w powietrze sroczki. Żebr.

[Wściornastki] p. Wściornasty.

Wściornastek, tka, lm. tkie, Wściornastek, Wściornastek, Wściornastki, Wciornastek, Wstor-nastek, Wsztornastek, Wszoczurnasty, Wsztornki,

Wściornki, Wciornastki, Wściorki, Welorki [wszystkie: Wściornasy ludzie i wszystkie rzeczy Leop. (wszyscy ludzie Leop.). Pokój od wściornastkich nieprzyjaciół - jego Leop. (wszystkich Leop.). Po wściornastkim świecie. Rej.

[Wściornasty, ego, lm. ści, Wciornasty, Wciornastci, Wciornasty, Wciornostki, Wściornastki, Wciornostki, Wściornastek, Wciornastek, Ciurność] *djabet*; w lm. [Wściorności, Wciornaści, Wciornaście, Wciorności, Wciornosci, Sciurnascy, Ciurnascy, Ciorności, Czwrności] = *djabli*: A żeby cię wciorności!

[Wściornki] p. Wściornastek: Wściornkie te rzeczy przysły na cię dla grzechów twoich. Leop. I rozdał (Dawid) wściornkiemu mnóstwu Izraelskiemu, tak mężowi, jako niewieście, po bochnie chleba i po jednej pieczeni bawołowej. Leop.

[Wściorności] p. Wściornasty: W. I wybuchnął Łuka. Kon.

[Wściornastek, tka, lm. tki] p. Wściornastek: Rozproszył je Pan z onego miejsca po wściornastkiej ziemi. Leop. (po wszystkiej ziemi Leop.).

[Wściub, Wciub] nieod., rz., gm. *wściubienie, wetknięcie* (tylko w wyrażeniu: Był ślub, teraz będzie W.).

[Wściubaly, Ściubaly, Wściubski] *skrzętny, wtykający grosz do szkatuły*.

[Wściubasek, ska, lm. ski, Wtykadetdelko] *pierścioneł*.

[Wściubić, a, ał i W. ś.] p. Wściubić: Co masz za potrzebę W. tam twój nosek? L. Niechaj nie wściubia nosa, gdzie nie dał grosza. Kacz.

Wściubianie, a, blm., czynność cz. Wściubiad. Wściubianie się, a ś., blm., czynność cz. Wściubiad ś.

[Wściubić, i, il i W. ś.] p. Wściubić: Nie było kąta, mój lisie, gdziebys ty siebie nie wściubił! ostrzegam szecerze, strzeż mi ś., żebyś ogona nie zgubił. Książ.

[Wściubienie, a, blm.] czynność cz. Wściubić.

[Wściubienie się, a ś., blm.] czynność cz. Wściubić ś.

[Wściubski, ego, lm. sey] p. Wściubski.

[Wściupny, ego, lm. i] p. Wściubski.

[Wściurnasek] p. Wściornasty.

[Wściurnastek] p. Wściornastek.

[Wściurnastki] p. Wściornastek.

† **Wskłomienny p. Wszkłomienny:** Pierwszej materji podział jest na ciała wskłomiennie i na ciała wapienne. Stasz.

[Wśladek, dku, lm. dki, Wślodk] fl. *tylna część statku, tył, rufa*.

[Wśledni] fl. *tylny*: Wślednia belka w bacie. Wślednia stewa.

× **Wślepiac się, a ś., ał ś. p. Wślepić ś.**

× **Wślepianie się, a ś., blm., czynność cz. Wślepiac ś.**

× **Wślepić się, i ś., il ś., nied. Wślepiac ś. wpatrzeć ś. ślepiami:** (Wężę, plamiste jaszczury) we świętą wodę sadzawki wślepienie, jak węzownice wróżebne, pośpione. Wysp.

× **Wślepienie się, a ś., blm., czynność cz. Wślepić ś.**

Wślizgać się, a ś., ał ś. p. Wśliznąć ś.

Wślizganie się, a ś., blm., czynność cz. Wślizgać ś.

Wślizgiwać się, uje ś., iwał ś. p. Wśliznąć ś.

Wślizgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wślizgiwać ś.

† **Wślizić, i, il uczynić ślizkim:** Lekarstwo to żywot wślizi i wyczyści. Sien.

† **Wślizienie, a, blm., czynność cz. Wślizić.**

Wśliznąć się, nie ś., nął ś., nied. Wśliznąć ś., Wślizgiwać ś. wemlnąć ś., wsunąć ś. qładko, wpełznąć; wkraść ś., wśrubować ś.: Wśliznąłem ś. do jej pokoju. L. On ś. wśliznął cichy. Przyb. Jakim sposobem zdołam ś. W. w serduszek jej? L. Waści, co ś. kryjówką znowu wślizga cieho. Przyb. O jakże to śliczne malowidło! obawiam ś., żeby ś. w tło jego nie wśliznęły jakiego pochlebstwa cienie. L. Na wydmie piaszczystej, wślizgującej ś. w morze. Ole. Gibkie i zwinne jego członki wślizgiwały ś. wszędzie. Orzesz.

Wśliznięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wśliznąć ś.

Wślapać, pie, pał p. Wślazać.

Wślapanie, a, blm., czynność cz. Wślapać.

Wślapić, i, il p. Wślazać: Nasiekać mierzyw na drogi błotne podworu, a gdy ś. już ono wślapi abo udepcę, na kupę złożyć. Trzyc.

Wślapienie, a, blm., czynność cz. Wślapić.

Wślapienie się, a ś., blm., czynność cz. Wślapić ś.

× **Wśmiardać się, a ś., ał ś. p. Wśmiardnąć ś.**

× **Wśmiardanie się, a ś., blm., czynność cz. Wśmiardać ś.**

× **Wśmiardły który ś. zaśmiardł, stał ś. śmierdzącym, cuchnący, stęchły:** W., wstęchły. Kn., Troc. Wśmiardłe mięso. Troc. Od wód wśmiardłych i od powietrza ciężkiego zwykły zaraźliwe powstawać choroby. Papr. Nie tak dla umarłych, jako raczej dla żyjących pogrzeby są wynalezione, aby ciała brzydkie, wśmiardłe i zaraźliwe przez wyrzucie. Pilch.

× **Wśmiardnąć, nie, nął p. Wśmiardnąć ś.:** Mięso wśmiardnęło. Troc.

× **Wśmiardnąć ś., dnie ś., dnał ś. a. dł ś.,**

× **Wśmiardnąć, × Wśmierdnąć, × Wśmierdnieć,**

× **Wśmierdzieć ś., nied. × Wśmiardać ś., × Wśmiardywać ś. stać ś. śmierdzącym, zaśmiardnąć ś.,**

stęchnąć, zalechnąć, zacuchnąć: Wody gdy nie przelewasz, W. ś. rychło musi. Skar. Widzisz, jak ciała próżniactwem zniszczeje, jako zdroj wśmiardnie, gdy ponik nie leje. L. Manna na sobotę nie gnęła, ani ś. wśmiardła, ale jako świeża zostawała. Skar. Umrzeć musisz, to, co jest wonnego, wśmierdnie ś., co jest wdzięcznego, obrzydliwym ś. stanie. Żarn. Popsowali ś., wśmierdzieli ś. a stali ś. brzydliwemi. Wuj. Niechże mi tu ziemia wśmierdnieje, którą mi czart ukazuje, i wszystkie królestwa. Skar. (= *obmierzenie, obrzydnie*) O, przeklęte rozkoszki, bodajciż ś. wśmiardły, niż my poginać mamy, byście wy przepadły. Papr.

× **Wśmiardnienie, a, blm. l. a. W. ś. czynność cz. Wśmiardnąć ś. 2. woń rzeczy, które ś. zaśmiardły, stęchlizna, zaduch, cuchnięcie, smród:** W., wstęchlina, wstęchłość. Kn. (duch, cuchnienie. L.).

× **Wśmiardnienie się, a ś., blm., p. Wśmiardnienie.**

× **Wśmiardywać, uje, ywał i W. ś. p. Wśmiardnąć.**

× **Wśmiardywanie, a, blm., czynność cz. Wśmiardywać.**

× **Wśmiardywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wśmiardywać ś.**

× **Wśmierdnąć, dnie, dnał a. dł p. Wśmiardnąć.**

× **Wśmierdnieć, eje, ał p. Wśmiardnąć.**

× Wśmierdnienie, a, btm., czynność cz. Wśmierdnieć.

× Wśmierdnienie się, a ś., btm., czynność cz. Wśmierdnąć ś.

× Wśmierdnienie, a, btm., p. Wśmierdnienie ś.
× Wśmierdnienie się, a ś., btm., Wśmierdnienie czynność cz. Wśmierdnąć ś.

Wśnić się, i ś., ii ś. *śnieniem wniknąć*: Zanim sama zdążyła W. ś. w owe bytowania zadętych świerków, w żywoty fijołkowe cieniów i rumianych światła na szczytach zasp, już pochłaniata je nicość. Żer.

Wśnienie się, a ś., btm., czynność cz. Wśnić ś.

Wśpiewać, a, ał *śpiewaniem wprowadzić, wpoić*: Instrument muzyczny wykonał różne kompozycje, które przed laty pięcią na wystawie wgrano do niego lub wśpiewano. W krew moją wśpiewałaś mi dzikie raje, wśpiewałaś obce czary, słowa obłądu i upojenia. Przybysz. W. ś. *wniknąć, wglębić ś. śpiewaniem*: W chór jeden święty niebiański wśpiewani. Słow.

Wśpiewanie, a, btm., czynność cz. Wśpiewać.

Wśpiewanie się, a ś., btm., czynność cz. Wśpiewać ś.

Wśród. Śród, × Wśród, † Szród, × Szrod, † Ośród, [Ośród] przy. I. *w środku, pośród, śródkiem, w otoczeniu, w gronie, w kółku, w kole*: Taniec W. mieczów. W. wiecznych cieśni dyszała woda. Mick. W. serdecznych przyjaciół psy zająca zjadły. Trz. † W. siebie jest przeświadczoney = *wewnątrz; wewnątrznie, w duchu*. 2. *w czasie, podczas, pośród, wpośród, w trakcie, w toku*: Szczęśliwy, kto padł W. zawodu. W. zabawy. W. nocy. W. powszechnej radości.

Wśródkłośny wśród kłosów będący, odbywający ś.: Szumna, przedziwnie strojna wśródkłośna populanka ledwie wykłoszonych ździebeł, skrzypcowa pszenna gra. Żer.

Wśrubować, uje. ował, Wśrubować, nied. Wśrubowywać, Wśrubowywać I. *śrubowaniem wpuszczać, wsadzić; wwiercić, wkręcić*: W. gałkę na kij. 2. *przen.*: W. kogo gdzie = *wprowadzić zrecznie a niepostrzeżenie, wkręcić, wcisnąć, przeszwarcować*: Wśrubuję cię na przedstawienie i bez biletu. Za protekcją wojewody na dwór królewski go wśrubował. Kaczk. W. kogo w czyją przyjaźń. Pot. 3. *przen wdrożyć, uprawić, wciągnąć, włożyć*: Młodość jego nie ma takiego dyrektora, któryby ją w dobrą sprawę wśrubować umiał. Falib. Gdyby tej stolicy moc była skrócona i w mniejsze granice wśrubowana, nie odrzeczyby było... Baz. (= *wcisniona, włożona*). Różne chęci w zgodę swą wśrubował. Groch. (= *wcielił, włączył, zebrał, skoncentrował w nią, skojarzył, zjednoczył, zespolił z nią*). W. ś., Wświdrować ś. *wkręcić ś., wcisnąć ś., wświdrować ś., wdrzeć ś., przedostać ś., wpackować ś.; przeniknąć; wśliznąć ś., wkradąć ś., wemknąć ś.; wnieść ś.; gm. przeszwarcować ś.*: W. ś. w tłum. (= *włoczyć ś.*). Dunin rychło ś. w łaskę i przyjaźń Bolesława tak wśrubował, że od niego wielą majątności był zbagacany. Błaż. Wśrubować ś. w kogo. Troe. Oheomy ś. gdzie W., jeśli szczęście sprzyja. Tremb. On ma córkę z wielkim posagiem obiecaną Dorantowi, ale mój pan myśli go odsadzić i siebie wśrubować. Boh. Mam nadzieję, że z jego promocji i ja ś. wkrótce do dworu wśrubuję. Boh. Ma umysł obrotny, uprzedza ludzi na swojej stronie, umie ś. gładko wśrubować. L. W niebieskich ś. sekretarza wśrubował, który znasz na wnętrznościach i na gromie swia-

ta i na gwiazdzie, gdy która ogonem zamiata, przyszłe rzeczy Bardz. Przen.: Jeśli żadnego czasu nigdy nie było, któregobymyśny snadnie do pierwszych wolności naszych przyjsię i w nie ś. wśrubować mogli, teraz to nam zaiste Bóg sam w ręce podał. Stryjk. (= *ugruntować, umocnić, ustalić, utrwalić, wdrożyć ś.*).

Wśrubowanie, a, btm., czynność cz. Wśrubować.

Wśrubowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wśrubować ś.

Wśrubowywać, uje, ywał i W. ś. p. Wśrubować.

Wśrubowywanie, a, btm., czynność cz. Wśrubowywać.

Wśrubowywanie się, a ś., btm., czynność cz. Wśrubowywać ś.

† Wśrzodzierny p. Wśrzódpedny: Uważając ruch względem pewnego punktu stałego, jeżeli siła zmierza do przybliżenia ciała ku temu punktowi, to nazywa ś. siłą wśrzodzierną, *centripeta*. Jak. J.

Wśród p. Wśród: Przyjąwszy k sobie krogulaszka brata, jedź w pole z wiosny, w jesieni, W. lata. Cyg. Sądzący z własnych postępów gwałtownik W. siebie jest przeświadczoneym, o co innych ma karać. L.

× Wśrzodzierny, † Wśrzodzierny, Wśrzódpedny *do środka dążący, dośrodkowy*: Uważając ruch względem pewnego punktu stałego, jeżeli siła zmierza do przybliżenia ciała ku temu punktowi, to nazywa siłą wśrzodzierną, *centripeta*. Jak. J.

† Wśrzódpedny, † Wśrzodzierny: Siła wśrzódpedna, wśrzodzierną = *ciągnąca ku środkowi, dążąca do środka, dośrodkowa*. Hube.

[W świat] przys. od rzeczy, *niedorzecznie*: W. mówić.

Wświdrować, uje, ował, nied. Wświdrowywać i W. ś. p. Wśrubować ś.: Myksiny żyją w morzu pasorzytnie, wświdrowując ś. w skórę innych ryb. Tatarzy byliby ś. wświdrowali między tabory. Kaczk. Raz wświdrowawszy ś. do Zahajec, zaczął robić układy z kredytorami. Dzierz. Przen.: *wcisnąć ś. głęboko, zapuścić ś., wbić ś., wpić ś.*: Wzrok jej biegł w otwarte szeroko oczy pana Piotra, wświdrował ś. w nie. Jez. Oczy Muśkiewiczowe nie wytrzymały i wświdrowały ś. w nią natrętne, sztydzące. Bht. Objęta ramieniem wświdrowującego ś. wzrokiem osłabłym w jej pierś dziewiczą. Ole.

Wświdrowanie, a, btm., czynność cz. Wświdrować.

Wświdrowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wświdrować ś.

Wświdrowywać, uje, ywał i W. ś. p. Wświdrować.

Wświdrowywanie, a, btm., czynność cz. Wświdrowywać.

Wświdrowywanie się, a ś., btm., czynność cz. Wświdrowywać ś.

Wświecać się, a ś., ał ś. p. Wświecić ś.

Wświecanie się, a ś., btm., czynność cz. Wświecać ś.

Wświecenie się, a ś., btm., czynność cz. Wświecić ś.

Wświecić się, i ś., ii ś. *wniknąć, wcisnąć ś. przez świecenie*: Słońce-Szatanie, pozwól, że tylko jej uśmiech przez jedną sekundę w krew moją ś. wświeci, a dam Ci całe moje państwo. Przybysz. Twe spojrzenie ś. w mą duszę wświe-

ciło, jak świetlany rozbytek szczęścia i smutku i wiecznej tęsknoty. Przybysz. Te oczy w krew moją ś. wświecają. Pszk. Zaziemski strumień promiennego światła w głębinie serea ludzkiego ś. wświecił. Pszk. Gwiazdy wświecają ś. w sznur obłąkanych nieskończonością okien. Miec. Wzrok moj chorzał od zimnego blasku kosztownych kamieni, co w żyły moje lśnieniem pleśni ś. wświecały. Przybysz.

Wświegotać, oce a. **ocze**, **otał** *świegocąc umó-wić, wbić komu w głowę*. L.

Wświegotanie, a, bfm., czynność cz. **Wświegotać**.

× **Wświecać**, a, ał p. **Wświecić**.

× **Wświecanie**, a, bfm., czynność cz. **Wświecać**.

× **Wświecenie**, a, bfm., czynność cz. **Wświecić**.

× **Wświecić**, i, il, nied. **Wświecać** *świeceniem wliczyć w dany ogół*. L.

† **Wświełość**, i, lm. i *tajemnica, misterjum*. Glos.

Wtaczać, a, ał i W. ś. p. **Wtaczyć**.

Wtaczanie, a, bfm., czynność cz. **Wtaczać**.

Wtaczanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wtaczać** ś.

Wtajemniczać, a, ał i W. ś. p. **Wtajemniczyć**.

Wtajemniczanie, a, bfm., czynność cz. **Wtajemniczać**.

Wtajemniczanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wtajemniczać** ś.

Wtajemniczenie, a, bfm., czynność cz. **Wtajemniczyć**.

Wtajemniczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wtajemniczyć** ś.

× **Wtajemniczyiciel**, a, lm e ten, co *wtajemniczył, co wtajemnicza*: Chrystus jsst wtajemniczyicielem. Krasin.

Wtajemniczyć, y, yl, nied. **Wtajemniczać** *przy-puścić do tajemnicy, odkryć tajniki, powiadomić o czym trzymanym w tajemnicy; obznajmić, zapoznać z czym, poinformować gruntownie*: Z tego wszystkiego dla mnie jedno było najdroższym: zem została wtajemniczoną w sztukę. Krasz. Nikt nie wtajemniczał go w rzeczywisty stan interesów. Pan pisarz był wtajemniczony w te sekretne sprawy. Bał. W. ś. *poznać tajemnice, przeniknąć tajniki, zapoznać ś. z czym gruntownie; zrozumieć, pojąć do głębi; zbadać gruntownie, rozpatrzeć ś. w czym dokładnie*: W. ś. w sprawę, w interesa.

Wtapiać, a, ał i W. ś. p. **Wtopić**.

Wtapienie, a, bfm., czynność cz. **Wtapiać**.

Wtapienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wtapiać** ś.

Wtarabanić się, i ś., il ś. i. *wcisnąć ś. natrętnie, wleźć natrętnie, wścibić* ś. Jord. Austriacy wtarabaniłi ś. na moją kwatere. Tet. 2. W. ś. na co, w co = *wgramolić ś., wdrapać ś., wleźć forsownie, z trudem, wtoczyć ś., wpackować ś. w co a. na co; wwindować ś., wdugować ś.*: Baba wtarabaniła ś. na wóz.

Wtarabanienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wtarabanić** ś.

Wtarcie, a, bfm., czynność cz. **Wetrzeć**.

Wtarcie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wetrzeć** ś.

× **Wtarczka**, i, lm. i i. *wtargnięcie w kraj cudzy, wpaść, wdarcie ś., zagon, zapęd, wycieczka, ekskursja, napad, atak*: Na wojnach bywają jezdni lescy, którzy na harcę i na wtarczki wyjeżdżają. Baz. Kraj otwarty na wtarczki Tur-

ków. Niepocieszne nowiny o gwałtownych wtarczkach w państwa greckie Turków. Miasta te są napolę puste dla wtarczek tureckich, którzy im odjęli większą część granic. Łęcz. Pustoszą te kraje Tatarowie swojemi wtarczkami, albowiem wywodzą ludzi niemało, których potym sprzedają Turkom, samę stolicę zaś spalili. Łęcz. Za króla Bolesława, nazwanego Śmiały, kiedy tu wtarczki pogańskie bywały. Papr. Sąsiadów swoich częstemi wtarczkami trapiłi. Fal. Polowcy ruskie państwa ustawicznymi wtarczkami najeżdżali. Stryjk. Długosz o wtarczkach, Włodzimierza do Polski na różnych miejscach pisze. Stryjk. Amelechitowie już byli wtarczkę uczynili z strony południa na miasto i dobyli go. Leop. (atak przypuścili. L.). Nie będzie żaden zachodził ani wtarczki czynił do ziemi twojej. Leop. (nie będzie cię napastował. L.). Przen.: Ta W. złych rzeczy była wszystkim najgorsza i najeźsza. Leop. (tłok, natłok, nacisk. L.).

[**Wtarć**, **wetrze**, **wtarł** i **W. ś.**] p. **Wetrzeć**.

[**Wtarek**, **rku**, **lm. rki**] p. **Wtorek**.

Wtargać, a, ał p. **Wtargnąć**.

Wtarganie, a, bfm., czynność cz. **Wtargać**.

† **Wtargawać**, a, ał p. **Wtargnąć**.

† **Wtargawanie**, a, bfm., czynność cz. **Wtargawać**.

Wtargiwać, uje, iwał p. **Wtargnąć**.

Wtargiwanie, a, bfm., czynność cz. **Wtargiwać**.

Wtargnąć, nie, nął, nied. **Wtargać**, **Wtargiwać**,

† **Wtargawać** i. *targnąwszy wtargnąć; wszarpnąć*: Pies targnął łańcuch ze złości, nazad pana mało nie wtargnął. Bardz. 2. † **W. szarpnąć, targnąć**: Złym językiem wtargawają a sromocą wszystkie. L. 3. cz. ni.: **W. dokąd** = *zrobić wtarczkę, wpaść, wdrzeć ś., werwać ś., wkroczyć*: W. w kraj cudzy. *Introrunpo*, wtargam, weiskam, wdziernam ś. w co. Mącz. Ze swemi do owego klasztoru, drzwi wybijając, wtargnął. Skar. Wtargali księżęta Pelemsztyńskie w ziemię Bud. Za Władysława VI Tatarzy często do Podola wtargiwają i szkody wielkie czynią. Biel. M. Bolesław, zwarszy swą potęgę z Wareczysławem, na Kujawy pustoszący wtargiwa. Błaż. Węgrowie z wielkim wojskiem do Niemiec wtargnęli. Skar. Męstwem przodkowali Francuzowie przed Niemcami i sami do ich ziemi wtargiwali. Warg. Za Stanisława Augusta zalew francuski raz jeszcze wtargnął, ale nakształt bałwana przewalającego ś. przez wierzch okrętu. Gom. Woda wtargnęła w ład. W. w czyjejtajemnice.

Wtargnienie, a, bfm., p. **Wtargnięcie**: Po bezskutecznym wtargnieniu. Mick.

Wtargnięcie, a, **Wtargnienie** i. bfm., czynność cz. **Wtargnąć**. 2. lm. a p. **Wtarczka**.

Wtarty im. od **Wetrzeć**.

† **Wtąż** przys. *tak samo, również, zarazem, jednocześnie*. Piel. Wtym z różnów niosą dzi-czynny okroje i z piwnice W. napoje. Koch. W.

† **Wtchnąć**, nie, nął p. **Wetchnąć**. L.

† **Wtchnienie**, a, bfm., czynność cz. **Wtchnąć**. Czem. W. i odetchnienie jest istotne życiu zwierząt. L.

[**Wte**] p. **Wtędy**: Dyani W. nie wiedział, co s. nami będzie. Tet. Tyś była wte w sópee (szopee)? na weselu? Tet. W. grzyby chodzm, kie sie rodzom. Prz.

[**W te casy**] p. **Wtędy**.

Wtędy i. a. [**Wtędy**], × **Tędy**, † **Tędy**, **Wtenczas**, × **W ten czas**, [**Wte**, **Wtencasz**, **Ten czas**, **W te**

casu, W tym czasie, W tych czasach, W tym razie, Wtedy, W tę porę, Wtedy, W tej przys. 1. *w tym czasie, o którym dopiero co mówiono, współcześnie z czym a. zaraz po tym, intenczas, natenczas, wówczas; w takim razie:* W. był u mnie. Troc. Kocho przyjaciela W., gdy mu fortuna sprzyja. Jutro ś. spotkamy, a W. uradzimy, co począć. W. ś. dopiero zdecyduję, gdy ... 2. [**W. owdy**] *od czasu do czasu:* Sprzedawała se tak po ty jedny kulce wtedy owdy.

[**Wtedy**] p. **Wtady.**

[**Wtej**] p. **Wtedy.** Kiej muzyka zarzępoli. W. człowieka nie nie boli. W. mieli hrubom robotę, zauważył Krzys. Tet.

[**Wtencasz**] p. **Wtedy.**

Wtencasz przys., p. **Wtedy:** Pamiętam, chociaż byłem W. małe dziecię, kiedy do ojca mego w Oszmiańskim powiecie przyjechał pan podczaszyc. Mick.

[**W te pędy**] przys. *pędem, natychmiast, co tchu, duchem, w lot, bezwzględnie.*

[**W te razy**] *wtym, właśnie wtedy, akurat:* Otwierają te wrota, a w te razy wojsko obskożyło.

† **Wterebić, i, il** *wepchnąć, pograżzyć.* Pot.

† **Wtereblenie, a, btm.,** czynność cz. **Wterebić.**

[**Wtere-wtere**] przys. *kiedy niekiedy:* W. siecki urznię.

[**Wterkać się, a ś., ał ś.**] *niepotrzebnie wtrącać ś. do rozmowy, mieszać ś., wścibiać nosa.*

[**Wterkanie się, a ś., btm.**] czynność cz. **Wterkać ś.**

[**Wterować, uje, ował**] p. **Wtórować:** Kto patrzy zysku, nie boi ś. pisku, nawet ś. raduje, że mu młyn wteruje.

[**Wterowanie, a, btm.**] czynność cz. **Wterować.**

† **Wtesknąć się, i ś., il ś. p. Wstęsknić ś.:** Jako od dzieciństwa na puszcza wyszedł, tak ś. nigdy do domu nie wtesknął. Skar. Czas to pokazuje, kto ś. do kogo wteskni, kto więcej od kogo potrzebować będzie. Gostk. Wtesknął ś. wilk od pieczeni do lasa. Opal.

† **Wtesknienie się, a ś., btm.,** czynność cz. **Wtesknąć ś.**

[**Wtędy**] p. **Wtedy.**

[**W tę porę**] p. **Wtedy.**

Wtkliwiać, a, ał p. Wtkliwić.

Wtkliwianie, a, btm., czynność cz. **Wtkliwiać.**

Wtkliwić, i, il, nied. Wtkliwiać *tkliwośćią wpoić, wprowadzić, wszczepić:* Narażasz tego młodzieńca na zgnęb, gdy o miłości mówisz, i miasto hartu wtkliwiasz mu miękkość do serca. Krasin.

Wtkliwienie, a, btm., czynność cz. **Wtkliwić.**

× **Wtknąć, nie, nął p. Wetknąć.** St. wil.

× **Wtknięcie, a, btm.,** czynność cz. **Wtknąć.**

Wtlaczać, a, ał i W. ś p. Wtloczyć.

Wtlaczanie, a, btm., czynność cz. **Wtlaczać.**

Wtlaczanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wtlaczać ś.**

Wtlóczenie, a, btm., czynność cz. **Wtlóczyć.**

Wtlóczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wtlóczyć ś.**

Wtlóczyć, y, yl, [Wtlópażyć], nied. Wtlaczać 1. *w co = wciągnąć, wpać, wprzeć, wparować, wpuścić, wbić, wgnieść:* Marna ta a nędzna sól ma być w błoto wtlóczona. Rej. Wilk, skoro owce urzął, prędko do nich skooczył, tam ich zaraz pokąsał i w kałdun swój wtlóczył. Papr. Raną srogą wzałtonemu w brzuch miecz ostry wtlóczył. Zebr. Bohaterowie nikną, wtlóczeniu w błoto. Krasz. Przedmiot tak obszerny, że nie

wtlóczylibyśmy go w ramki jednego artykułu. Brk. Za chwilę góral, wtlóczony w obęcz, przykutą do haka, na swoim miejscu siedział już w kucki. Żer. 2. *na co = wbić, wciągnąć, wpać, wgnieść, nasadzić, wlać, nadziać gwałtem:* Koronę okrutną cierniową na głowę Jezusową wtlączali. Odym. W. ś., [**Wtolmanić ś.**] *wciągnąć ś., wpać, wprzeć, wgnieść, wpać kupą, wdrzeć ś., wtlóczyć ś. tłumie:* W kął za drzwiami, w tłum ś. wtlóczył. Troc. My też oba w ów gmin ś. wtlóczyli. Szymon. Nieraz ś. do niej (do izby) wtlączali szlachty powiat cały. Moraw. Nie był Bóg, ani tytan, owad raczej, wtlączający ś. do ciasnej szczeliny przed drapieżnym ptakiem. Orzesz. Kamienie wtlózione w glebę. Żer. Cały dzień padał deszcz, a niebo wtlaczało ś. w duszę rwącą tęsknotą i niepokojem. Przybysz.

[**Wtlópaczenie, a, btm.**] czynność cz. **Wtlópażyć.**

[**Wtlópaczenie się, a ś., btm.**] czynność cz. **Wtlópażyć ś.**

[**Wtlópażyć, y, yl i W. ś.**] p. **Wtlóczyć.** W. w kłopot, w biedę = *przyprawić o kłopot, narobić kłopotu.*

† **Wtlukać, a, al** *wtlaczać, wbić, wlewać.* Glos.

† **Wtlukanie, a, btm.,** czynność cz. **Wtlukać.**

Wtlumić, i, il *wbić, wciągnąć, wgnieść, wtlóczyć: W. knot.*

Wtlumienie, a, btm., czynność cz. **Wtlumić.**

[**Wto, kogo**] = **Kto:** W. dowodzi nieg rzdzi. Tet. Myślałby W., żeś tako zło. Tet. Jest hań W.?—krzyknęła ku drzwiom. Tet.

Wtóczenie, a, btm., czynność cz. **Wtóczyć.**

Wtóczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wtóczyć ś.**

Wtóczyć, y, yl, nied. Wtaczać 1. *tocząc wsmugł, wpuścić, wwałić:* Wtaczam kamień, wwalam kamień. Kn. W. kamień w dół. Troc. W. wóz do wozowni. 2. *tocząc wpuścić, wlać.* L. W. piwa z beczki w dzban. [**Wtocz, kaczmarka, wina dzban**] (= *natoczyć, wtoczyć*). 3. *werznąć, wciągnąć na warsztacie tokarskim.* 4. × **W. =** *wsadzić, wstawić jedną rzecz w drugą, wlać, wtrącić, wściwić, wmieścić do mowy a. pisma rzecz poboczną, wplątać:* Trudności podczas gadania wtlączali, które im zbijano. Skar. Wtlaczam i Paraskę w wiersz. Czahr. (= *i o niej wspominać*). W. co śmieszego w mowę. Troc. Niepotrzebne rzeczy wtlaczać w dyskurs. Karnk. Zwykli umyślnie powieść jaką W., aby go widzieli zarumianego. Wys. Rozmowa o dworzanie nie może być doskonała, jeśli ś. o białyłowach rzecz nie wtloczy. Górn. Nie okazuje ś. żeby fałszywi doktorowie na ten czas, kiedy Jezus Mojżesza czytał, wtlączali co innego. Sekl. 5. † **W. przytłoczyć, zacytować, przypieścić na pamięć, przypomnieć, wspomnieć.** Skr. Na com te wtloczyła przykłady? dokąd zmierzam? Zebr. Wszedł Paweł do nich i po trzy soboty wykładł im pisma, otwarzając i wtlaczając, iż Chrystus miał cierpieć i wstać od umarłych. Leop. 6. † **W. wtlóżyć, wtlóżyć, wmieścić, wtlóżyć w poczet czego, zaciążyć, odnieść, zaliczyć do czego:** Śmierć nie ma by wtlaczaną między złe rzeczy. Prot. W. ś. (o kamieniu, kloeu i t. p.) *tocząc ś. wpać, dostać ś. wewnątrz czego.* Przen. (o człowieku grubym, ociężałym) *wtarabanić ś., nied. prowadzić ś.* Wtlóczył ś. sapię do izby.

[**Wtoja**] przys. *nielawno, przed kilku dniami.*

Wtoka, i, lm. i l. † W. kawalek w rzecz jaką wtlóczony, wstawka, łata wszyta, sztuczka: Nikt

wtoki sukna nowego nie wpuszcza w suknią wiochę, a gdzieby inaczej, tedy i ona nowa drze ś. z wiochym W. Sekl. 2. [W.] p. Cwi-kiel.

[Wtołmanić się, i ś., ii ś.] p. Wtłoczyć: Wszys-cy ś. wtołmanili do komory.

[Wtołmanienie się, a ś., blm.] czynność cz. Wtołmanić ś.

† Wtomiast przys. *natomiast, miasto tego, za-miast tego, zamian*: Polecił papieżowi W. za-ufanego dworaka, wielkorządcę Bodzantę. St. wil.

[Wton, u, lm. y] *rytm. Pe.*

Wtopić, i, ii, nied. Wtapiać *topiąc wpuszczać; zatopić*: W. w wodę lub pod wodę, wgrzać. L. Przen.: W. wzrok pełen miłości. Rzew. (= *wle-pić*). W. ś. *zatopić ś., utonąć, wniknąć; roz-topiwszy ś. wsiąknąć: Wtapiać ś. w jej wdzie-kach. Rzew. Tak byłem zwinięty w sobie, tak wtopiony, w boleści swej zakochany! Krasz. W alejach ustawał ruch, wszystko milkło, wtopiało ś. w majestatyczny spokój. Wb. Wtapiam ś. w sie-bie myślą. Tet. Przykuwała ją do siebie, wta-piała ś. w oczy. Brt.*

Wtopienie, a, blm., czynność cz. Wtopić.

Wtopienie się, a ś., blm., czynność cz. Wto-pić ś.

Wtorat, u, lm. y *odwzór, odbitka, kopja, kon-terfekt.*

† Wtore przys. *po drugie, powtórę. B. Sz.*

Wtoreczek, czka, lm. czki p. Wtorek.

Wtorek, rku, lm. rki, [Wtorek] i. *wtóry dzień w tygodniu po niedzieli, dzień wtorkowy*: Po przy-szłym wtorku przyjedzie. Troc. Ostatni W. = *Thusty W., W. w wigilię Popielca. 2. przyjęcie, wieczorek i t. p., mające miejsce periodycznie w dzień wtorkowy*: Bywałem u hrabiego na wtorkach. Sienk. Zdr. *Wtoreczek, [Wtoreczek].*

× Wtorka, i, lm. i *dwójka. L.*

Wtorkować, uje, ował i. × W. przen. *być wtó-rym, drugim, być na drugim miejscu, być drugim z kolei co do znaczenia w czynności*: Kto w czym nie może przodkować, niepoślednia W. Prz. Wtorkuj, kiedy nie możesz przodkować. Troc. 2. *obchodzić wtorek; świętować we wtorek.*

Wtorkowanie, a, blm., czynność cz. Wtorkować.

Wtorkowy przym. od Wtorek: Dzień, bal W.

† Wtoro przys. *powtórnie, po raz wtóry, drugi raz*: Kiedy W. jał (= *jechał*).

[Wtorocha, y, lm. y, Wtorucha, Wtorula *nazwa krowy.*

Wtorować, uje, ował, [Wtorzyć, nied. Wtorzać] *wprowadzić w tor, wtrożyć, przyzwyczaić do pew-nego kierunku. L. W. ś. wdrożyć ś., przyzwyczaić ś. do oznaczonego toru.*

Wtorowanie, a, blm., czynność cz. Wtorować.

Wtorowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wto-rować ś.

[Wtorucha, y, lm. y] p. Wtorocha.

[Wtorula, i, lm. e] p. Wtorocha.

[Wtory] *który.*

† Wtory p. Wtóry. Pat. Wtorem być w rzę-dzie. L. (= *wtorować*). W. po jedynastym, t. j. dwunasty. Kn. Wykład na wtore a dwudzieste kapitulum. Sekl. (= *na dwudziesty drugi rozdział*) [Wtorysi] *któryś*: Jesee mam niebieskie ciało, eo mię W. kolbom durknon, kimeś okne uciółk do pola z komory. Tet.

[Wtoreczek, szka, lm. szki] p. Wtorek.

[Wtorzać, a, ał i W. ś.] p. Wtorować: Tak ś. niby wtorzał do kradzynia (= *wkładał ś., przy-wykał, przyzwyczajał ś.*)

[Wtorzanie, a, blm.] czynność cz. Wtorzać.

[Wtorzanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wto-rzać ś.

[Wtorzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wto-rzyć ś.

[Wtorzyć, y, ył i W. ś.] p. Wtorować.

[Wtosi] *ktos.*

[Wtwarzzyć się, y ś., ył ś.] *wprowadzić ś.*

× Wtwarzyszenie, a, blm., czynność cz. Wto-warzyszyć.

× Wtwarzyszenie się, a ś., blm., czynność cz. Wtwarzyszyć ś.

× Wtwarzyszyć, y, ył kogo wcielić do towa-rzystwa, drużyny. W. ś. *wejść, wcielić ś. do towa-rzystwa. L.*

[Wtoz] *któż*: Anioł i djabeł przyszli po mojom duse; W. tu będzie mocniejszy. Tet.

Wtór, u a. oru, blm. i. *wtórowanie, akompa-njament*: Instrument niegdyś tak miły, gdy muzy wtorem nocyli. L. Tu sam Apollo lutni swej wtorem zaśpiewał wieszczym duchem. L. Tu myśl do rymów znajdziesz gotową i złoty bardon do wtoru. L. Przygrywał, przyspiewwał do wtóru. 2. † W. licz., p. Wtóry.

[Wtórak, a, lm. i] *wtóry rój*: Pszczoły na wtóraka = *powtórnie ś. roić będą, co brzęczeniem odmiennym przepowiadają.*

Wtórność, i, blm., rz. od Wtórny: Podzieliłi sufiksy słowotwórcze na 3 klasy, stosownie do ich względnej pierwotwórczości lub wtórności. BDC.

Wtórny *nie pierwotny, powstały na swój sposób na gruncie przygotowanym przez pierwotny, po ustaleniu ś. pierwszego, przedstawiający drugi stopień czego* = a) fil.: Jakości † pierwsze a. pier-wotne, drugie a. wtórne. b) fiz.: Prądy induku-jące = wzbudzające, główne; prądy induko-wane = prądy wzbudzone przez prądy, prądy indukcyjne wtórne. Stos W. = *akumulator. c) jęz.*: Zjawisko wtórne w słoworodzie przedstawia np. błędna forma *poselać*, wprowadzona od *posel*, nie (jak prawidłowa *posyłać*)—od pierwiastku sło-wa. d) min.: W niektórych kryształach ciśnienie wywołac może zmiany w układzie cząsteczek które, wytwarzając nową ich równowagę, pro-wadzą do powstawania dwójaków wtórnych. e) a. *Wtórzędny patol. (secundarius, deuterophatius)*: Przymiot W. Wtórne objawy przy-miotu (syfilisu).

† Wtóropierwszy bibl., mówiono o pierwszym sabacie po Wielkanocy żydowskiej, o oktawie tej Wielkanocy: Stało ś. w sabat W. Wuj. (w oktawę Pasehy. Wuj.). W sobotę wtóro-pierwszą. Sekl. (o tej sobocie wtóropierwszej nie-ktorzy inaczej, a niektórzy tak rozumieją, że tą sobotą a. świętym wtórym zowie ewangelista siódmy dzień po Wielkiej noey, który także święcono, jako i Wielkanoc. Sekl.).

† Wtórorodny *po pierwszym urodzony*: Nie może być rzeczon pierworodny, jedno przeciwko wtóro-rodnemu. Białob. Roku 1483 umarł książę Ka-zimierz, W. syn Kazimierza Jagielly. Stryjk.

Wtórorzędnie przys. od Wtórorzędny. L.

Wtórorzędny i. *tyczący ś. wtórego rzędu, drugo-rzędny*: W., rzędu wtórego, *secundarius. Kn. W., drugi w rządzie. Troc. Zęby wtórorzędne, które na miejsce mlecznych w drugi rząd niższy wyrastają. Krup. 2. patol. p. Wtórny*: Zaćma wtórorzędna.

Wtórować, uje, ował, [Wtorować], Wtórzyć komu, czemu i. *grać a. śpiewać wtór, przygrywać*

a. przyspiewywać grającemu a. śpiewającemu, wtóżyć, sekundować, akompanjować: Zofja gra na gitarze, freyk wtóruje na fletrowersie. Zabł. Będziesz mi wacpan na fletrowersie wtórował. L. Niech Apollo przyhędzie z nieba, aby wtórował swym twemu śpiewaniu. L. Utną swe pioski smutne ptaszęta, nie śmiejąc W. jego wdychaniu. L. Już trzykroć wrzasnął derkacz, pierwszy skrzypek łąki, już mu zdała wtórują z bagien basem bąki. Mick. Przen.: potakiwać, przyswiadczać komu, powtarzać jego myśli, żart. powtarzać za panią matką pacierz, śpiewać czyjąś śpiewkę, dać w czyjąś dulkę. Sł. wil. 2. komu = pomagać mu, towarzyszyć, asystować mu, iść ręką w rękę, współdziałać z nim: Kozaczyna pod Chmielnickim miała W. armji Szeremetjewa i Kozłowskiego swoją pomocą. Czern.

Wtórowanie, a, blm., czynność cz. **Wtórować**. **Wtórownica**, y, lm. e forma ż. od **Wtórownik**: Pokorna W. pieśni. Morz.

Wtórownik, a, lm. cy ten, co wtóruje, akompanjator.

Wtóry 1. przym. od **Wtór**. 2. gieol. *tyczący ś. drugiej formacji*.

Wtóżeniec, ńca, lm. ńcy ten, co ś. powtórnie ożenił: Drugiej żony męża wtóżeniem mianują. Smotr.

× **Wtóżakorny** *tyczący ś. wtórego zakonu, wtórego prawodawstwa: W., deuteronomicus*.

Wtóra, ej, lm. e 1. *wtóra rzecz, druga rzecz*: Pierwsza czytać, wtóra pisać. Troc. 2. *wtóra godzina, druga godzina, druga*: Przyjdź o wtórej. Troc.

Wtóry, † **Wtory**, † **Wtór** 1. *drugi w szeregu innych, zostających z nim związku: W. ordinis est, sicut drugi numeri*. Kn. Wtóra ze trzech powinność. Kn. W. pałac był, w którym chowano wszystko odzienie. HJ. Wtóre miejsce. Troc. W. po trzecim. Troc. Nie znam wtórego (drugiego) senatora, ale trzeciego, ezwartego. Troc. Księgi wtóre. Syn Boży wtóra osoba Trójcy św. Kat. G. W. od końca. Kn., Troc. (= przedostatni). Osobliwym sposobem ulubia sobie wtórą wnuczkę. Boh. Ptak niespracowany rozpoczął wśród gąstwy onej budowę gniazda wtórego. Dyg. 2. † *następny, następujący*, W. po jedenastym (dwunasty). 3. bot.: Języczki psie wtóre, p. **Ostrzeń**. **Powtóre** przys. a) *po raz drugi, powtórnie*. b) *mówi ś. o drugim z kolei artykule, argumencie, gdy je wymieniamy bez nazw, drugie, po drugie, secundo, następnie, dalej, później*. Sł. wil.

[**Wtóry**, **Wtory**] *który*.

Wtórzenie, a, blm., czynność cz. **Wtórzyć**.

Wtórzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wtórzyć** ś.

Wtórzyć, y, ył 1. *powtarzać, drugi raz to samo robić, wiele razy to samo robić, podawać, ponawiać, odbijać, odwierciedlać*: Konie rzą, a chrapliwe hasło trąby głoszą; wierne echa wtórzą je i o dal roznoszą, wtórzą w wydętych skalach, wtórzą razy siła groźne wrzaski, jakimi zła wojna zawyla. Przyb. Wszystkie pieczary stękną na szelest zarazy i brzmia naodwrot: śmierć wtórząc tysiąc razy. Przyb. Rzekła to, wtórząc jęki. Przyb. Arje ich wtórzzone są od liści przez szumiste wstrząsy. Przyb. Skąd takie zadumienie, te wtórzzone łkania? Tremb. Drzewa lekko dokoła głowy nachylały, jak gdyby na swe liście z pościechą patrzyły, które w mokrym zwierciedle widziały wtórzzone. Przyb. Niech krzykną pientem

weselszym kościoły, wtórząc głos słodki z lotnemi anioły. Mias. Aniołowie w swych pieniach nóją Jego chwały, wszystkie chóry, w porządne rozstawione szyki, wtórzą tamtych rozgłosem niebieskiej muzyki. Dm. 2. p. **Wtórować**, 3. † **Wtórzone** chleb żytni = *nie razowy, pyłkowy, z mąki przesiewanej pyłkowej*. Ust. csn. W. ś. *powtarzać ś., ponawiać ś., odbijać ś.* Krasz.

Wtracać, a, ał p. **Wtraczyć**.

Wtracanie, a, blm., czynność cz. **Wtracać**.

Wtrajkotać, **ocze**, stał posp. *wbić komu w głowę trajkotaniem; umówić, wprześć w kogo trajkotaniem*.

Wtrajkotanie, a, blm., czynność cz. **Wtrajkotać**.

× **Wtrawiać**, a, ał *wprawić, zaprawiać, ćwiczyć*: [W. do pola młode psy]. W. ś. *wprawić ś., stawać ś. wytrawnym w czym, ćwiczyć ś., nabierać biegłości, wprawy*: Przez nią (warcabę) w zbrojne rzemiosło wtrawiał ś. Mick.

× **Wtrawianie**, a, blm., czynność cz. **Wtrawiać**.

× **Wtrawianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wtrawiać** ś.

× **Wtrąbić**, i, il, nied. × **Wtrębować** *trąbieniem wezwac, wciągnąć*. L.

× **Wtrąbienie**, a, blm., czynność cz. **Wtrąbić**.

Wtrącać, a, ał i W. ś. p. **Wtrącić**.

Wtrącańska, ej, lm. e p. **Wścińska**: Szept opinji publicznej, tej wtrącańskiej we wszystkie ziemskie sprawy.

Wtrącański, ego, lm. sey p. **Wściński**.

Wtrącanie, a, blm., czynność cz. **Wtrącać**.

Wtrącanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wtrącać** ś.

Wtrącenie, a 1. blm., czynność cz. **Wtrącić**.

Potrzebny jest cyrulikowi pręt rogowy do wtrącenia w żołądek z gardła zawięzłej jakowej rzeczy, *detrusorium*. Czer. 2. *to, co wtrącono, np. myśl uboczna, wstawka*.

Wtrącenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wtrącić** ś.: Papież biskupa złożył dla wtrącenia ś. w ono biskupstwo. Skar.

Wtrącić, i, il, nied. **Wtrącać** 1. *trąceniem wepchnąć, strącić w co*: W. kogo w przepaść. Wszystkie zęby ci w gardło wtrącać. L. (*wbić, wstrurknąć*. L.). Wtrąć ten drocik w dziurkę. Troc. Przen.: W. kogo do ciemnicy, do lochu, do więzienia, do klasztoru = *wpakować, zapakować, wrzucić, wepchnąć, wszadzić, osadzić w nim, gwałtem oddać do niego*. Wtrąconym z samej zemsty urzędnika do tej turmy. Świt W. do piekła. Jowisz tego, co uowym ludzi obdarzał żywotem, wtrącił w otchłań. Dm. Czemu nie kazać W. go w okowy? Siem. J. Kędy jest ta biedna płacząca dziewczyna, którą interes podły do klasztoru wtrąca? L. Mógł był dawno Bóg w grób W. moje stare lata. Bardz. (= *wepchnąć*). 2. × W. kogo na urząd i t. p. = *narzuścić, wsadzić, gwałtem wprowadzić, wpakować*: Jan, wtrącony papież, tego roku umarł. Skar. (= *wtręć, intruz*). 3. co w rozmowę = *dodać wśród rozmowy, zauważyć mimochodem, wspomnieć nawiasem*: Wtrącam co w rozmowę, *in jicio*. Kn. (*wtaczam*. L.). Gdyby choć jedno o Rzpltej słowo wtrącił, bez czego w tej sprawie obejść ś. nie może. Siem. J. Wtrącił niepodobieństwo. tę sprawę w mowę, w rozmowę. Troc. 4. × W. komu co przy obrachunku = *włączyć w rachunek, wliczyć, wrachować, policzyć co w miejsce wytrąconej kwoty*: Wtrącam co komu w myto = *wytrącam co komu z myta*. Kn. Wtrącił mu trzy talery w rachunek

w myto. Troc. W. s. i. † W. s. na co, w co = wadzić s., narzucić s., wejść, dostać s. gwałtem, wcisnąć s., wkręcić s.: Iż na urząd nie będąc powołany, ani posłany, sam s. weń wdał i wtrącił, dzisiejsiby go nazwali samowłazym. Żarn. Prokopjusz tyran wtrącił s. na państwo i purpurę wziął. Skar. 2. w co, do czego = wnieść s., wdać s., wściubić s., wleknąć swoje trzy grosze, wściubić nosa: Czego s. do tego wtrącasz, co ci nie należy? L. Proszę, abys s. nie wtrącał do cudzej powinności. L. Tyś ekstra rad wtrącać s. do każdej rzeczy, a na żadnej s. nie znasz. L. Nadto jesteś zuchwały W. s. w cudze sprawy. L. A wacpannie co s. do tego wtrącać? L. Nie wtrącaj s. w rzeczy nie zleczone. Kn. (szewcze, pilnuj kopyta. L.). Do wszystkiego s. wtrąci; jest to kobieta czynności nieporównanej. L. (= wdać s., wejrzy, wglądnie, wejździe we wszystko, zainteresuje s. wszystkim).

× Wtrębować, uje, ował p. Wtrąbić. L.

× Wtrębowanie, a, blm., czynność cz. Wtrębować.

× Wtręcień, tnia, lm. tnie p. Wtręć. L., Troc. Wtręctwo, a, blm. cecha postępku wtręta, ciękawość natręta, wścibskość; postępek tego, co s. wtrącił, wdarł na urząd; wdzierstwo. L.

Wtręć l. a, lm. y, × Wtręcień, × Wtrętnik a) ten, co s. wtrącił na jaki urząd, wdzierca, wdarus, intruz, samozwaniec, uzurpator: Dla onych trzech wtręctw wsztetecznych pokój kościelny zmieszany był. Skar. Samostańce, wręty, wiazy oknem, a nie drzwiami idą do owczarni Bożej. Skar. b) ten, co s. wtrąca w nieswoją rzecz, co s. wnieśli w cudze sprawy, wścibski, wtrącałski. 2. × W., u, lm. y dodatek, dopisek wtrącony w tekst, słówko, uwaga wstawiona: Czy to nie są późniejsze wtręty? Miarą wierszów wtrętami... t. j. głosami, zepsuta. Brk. Nierzadkie są wtręty słowa bez znaczenia, które tylko wiersz zapełniają. Brk.

× Wtrętnica, y, lm. e forma ż. od Wtrętnik. L. Zdr. × Wtrętniczka.

× Wtrętniczka, i, lm. i p. Wtrętnica. L.

Wtrętnie przys. od Wtrętny. L.

× Wtrętnik, a, lm. cy p. Wtręć.

Wtrętny l. narzucony, samozwańczy, który s. wtrącił. 2. wstępny, zaczepny: W. bój. L.

Wtroczenie, a, blm., czynność cz. Wtroczyć.

Wtroczyć, y, ył, nied. Wtroczać wwiązoć w troki, sznury, rzemyki, wsznurować; wwiązać trokami: Twardo wtroczony więzień. Troc. Po myśliwsku mówi s.: W. zwierza uszczwanego, nie zaś przywiązać, np. wilka, liazkę za głowę, zająca za skoki zadnie W. Chm. B. Co pan tym charakterem poszczwał, wszystko to wnet wtroczył. Pot. Kapral dojrzeć powinien, aby mantelzak i płaszcz dobrze był wtroczony. K.w. Nar.

× Wtrumnienie, a, blm., czynność cz. Wtrumnić. Słow.

× Wtrumnić, i, ił włożyć w trumnę: Wszysey poganie... jak duchy w ziarna wtrumnieni napoly... Słow.

[Wtryniać, a, ał] p. Wtrynić.

[Wtrynianie, a, blm.] czynność cz. Wtryniać.

[Wtrynianie się, a s., blm.] czynność cz. Wtryniać s.

[Wtrynić, i, ił, nied. Wtryniać] wetknąć, wściubić, włożyć, wrazić, wsadzić, wpakować, umieścić: W. głowę w okno. Wtryniłam gdzieś klucze i nie mogę ich znaleźć (= zapodziałam). Nierozważnie cały swój fundusz w to wtrynił

(= utopił). Gdzież wtryniłaś profesora?—Gdzieżby? do pana pokoju. Weys. 2. co komu = zmusić kogo do przyjęcia czego: Wtrynił staremu trzy tysiące rubli na 12 od sta. Prus Nie chciałem tego kupować, lecz jak mi kupiec zaczął wmawiać, tak wkońcu i wtrynił mi. 3. wnieść, wciągnąć. [W. s.] niepotrzebnie mieszać s. do czego.

[Wtrynienie, a, blm.] czynność cz. Wtrynić.

[Wtrynienie się, a s., blm.] czynność cz. Wtrynić s.

Wtryskać, a, ał p. Wtrysnąć.

Wtryskanie, a, blm., czynność cz. Wtryskać.

Wtryskiwacz, a, lm. e narzędzie do wtryskiwania, linzektor.

Wtryskiwać, uje, iwał p. Wtrysnąć.

Wtryskiwanie, a, blm., czynność cz. Wtryskiwać.

× Wtrysknąć, nie, nął p. Wtrysnąć: Proch pieprzowy, wfnos wtrysknięty, kichawkę pobudza. Trzye.

× Wtrysknienie, a, blm., p. Wtrysknięcie.

× Wtrysknięcie, a, blm., × Wtrysknienie czynność cz. Wtrysknąć.

Wtrysnąć, nie, nął, × Wtrysknąć, nied. Wtryskiwać, Wtryskać wstrzyknąć, wsiknąć.

Wtrysnienie, a, blm., p. Wtrysnięcie.

Wtrysnięcie, a, blm., Wtrysnienie czynność cz. Wtrysnąć.

[Wtrząchać, a, ał i W. s.] p. Wtrząsnąć.

[Wtrząchanie, a, blm.] czynność cz. Wtrząchać.

[Wtrząchanie się, a s., blm.] czynność cz. Wtrząchać s.

Wtrząchnąć, nie, nął i W. s. p. Wtrząsnąć.

Wtrząchnięcie, a, blm., czynność cz. Wtrząchnąć.

Wtrząchnięcie się, a s., blm., czynność cz. Wtrząchnąć s.

Wtrząsać, a, ał i W. s. p. Wtrząsnąć.

Wtrząsanie, a, blm., czynność cz. Wtrząsać.

Wtrząsanie się, a s., blm., czynność cz. Wtrząsać s. Sł. wil.

Wtrząsnąć, nie, nął, Wtrząchnąć, Wtrząść, nied. Wtrząsać, × Wtrząsać. [Wtrząchać] l. trząsnąć wpuścić, wysypać, wsuć. 2. gm. zjeść. W. s. wpaść, wlecieć, wysypać s. od potrząchania a. potrząsnienia. Sł. wil.

Wtrząść, śnie, sł i W. s. p. Wtrząsnąć.

Wtrząśnięcie, a, blm., czynność cz. Wtrząsnąć.

Wtrząśnięcie się, a s., blm., czynność cz. Wtrząsnąć s.

Wtrzępać, pie, ał, nied. Wtrzępywać l. trzępiąc wpedzić: I oto wichry przypadkowe wtrzępały w ulice, niby ptaki wróżebne, te kruki Wschodu. Brt. Chmara dzikiego ptactwa, którą wichry zniosły z dalekich dróg i wtrzępały w ulice miasta. Brt. 2. [W.] wrzucić: Kazał ik (trupcy) W. w dziure. W. s. trzępocąc s. wlecieć: Ogień trzaska wciąż od roju ciem i nietoperzy, co s. wtrzępują w niego bez końca. Brt.

Wtrzępanie, a, blm., czynność cz. Wtrzępać.

Wtrzępanie się, a s., blm., czynność cz. Wtrzępać s.

Wtrzępywać, uje, ywał i W. s. p. Wtrzępać.

Wtrzępywanie, a, blm., czynność cz. Wtrzępywać.

Wtrzępywanie się, a s., blm., czynność cz. Wtrzępywać s.

× Wtrzęsać, a, ał i × W. s. p. Wtrząsnąć.

× Wtrzęsanie, a, blm., czynność cz. Wtrzęsać.

× Wtrzęsanie się, a s., blm., czynność cz. Wtrzęsać s.

Wtrzęsienie, a, blm., czynność cz. Wtrząść.
Wtrzęsienie się, a s., blm., czynność cz. Wtrząść s.

† Wtrzymawały p. Wstrzemięzliwy: Umysł W., continentia animi Kwiat.

[Wtuchlać, a, a] p. Wtuchlić.

[Wtuchlanie, a, blm.] czynność cz. Wtuchlać.

[Wtuchlenie, a, blm.] czynność cz. Wtuchlić.

[Wtuchlić, i, i], nied. Wtuchlać skryć, zotać, włożyć co gdzie, aby skryć; schować w kąciak tajemny. W. co za pazuchę. (= wtulić).

Wtulać, a, a] i [W. s.] p. Wtulić.

Wtulanie, a, blm., czynność cz. Wtulać.

[Wtulanie się, a s., blm.] czynność cz. Wtulać s.

Wtulenie, a, blm., czynność cz. Wtulić.

[Wtulenie się, a s., blm.] czynność cz. Wtulić s.

Wtulić, i, i], nied. Wtulać ulać włożyć, wcisnąć, schować; wkulić: Wtuliwszy twarz w pościel, głowę w ramiona, usnęła. Otw. Pies ogon wtulił. W. ustaw s. = wciągnąć. Wtuliła usta w s., retulił os in se. Żebr. Zaniechawszy niebieskich rzeczy, twarz swoją i umysł nasz do ziemi wtuliwszy, tylko s. o te rzeczy doczesne staramy. Żarn. Wtuliła, jak kopulujący Lucifer, całe naraz piekło. Mie. Wtulona we framugę, patrzyła wylęknionemi oczyma na sceny, rozgrywane są przed nią. Prus. Chude szkapięta z ogonami. wtulonemi między zadnie nogi Sienk. [W. s.] wsunąć s. w wązki otwór; przyłączyć s. do towarzystwa, w którym memile jest s. widzianym. Przen.: Wtuliwszy s. w kredyt Podoskiemu, prymasowi, zrobiony od niego komisarzem, złupił z dóbr 200,000 złp. T. K. (= wkradłszy s., wzięciwszy s.).

Wtumanić, i, i] tumaniąc wciągnąć: W błoto go wtumanię. Ryd. (mówi djabeł, zwabiający ludzi).

Wtumanienie, a, blm., czynność cz. Wtumanić.

[Wtusić, i, i] wtuszyć, wluścić, wpełznąć, wcisnąć: Kiedy ci powiedzą: na całe życie — to tak, jakby ci na miejscu głowę w trumnę wtusili. Tet.

[Wtuszenie, a, blm.] czynność cz. Wtusić.

× Wtwarzenie się, a s., blm., czynność cz. Wtwarzyć s.

× Wtwarzyć się, y s., y] s. w co = zwróciwszy s. twarz, wlepić wzrok, zpatrzył s.: Potym s. cały w ciemny namiot wtwarzył. Słow.

Wtwierdzenie, a, blm., czynność cz. Wtwierdzić.

Wtwierdzić, i, i] uprawić: Przywiązano mu nogi do obręczy, wtwierdzonych w powałę. Tet.

† Wtworzenie, a, blm., czynność cz. Wtworzyć.

† Wtworzyć, y, y] tworząc wetchnąć, wlać, wpoić, nadać. L.

Wtykać, a, a] p. Wetknąć. [W. s.] p. Wtyrkać s.

[Wtykadełko, a, lm. a] p. Wściubasek.

× Wtykalnie przys. od Wtykalny. L.

× Wtykalność, i, blm., rz. od Wtykalny. L.

Wtykalny który może być wetkniętym, służący do wtykania, wdziewalny. L.

Wtykanie a, blm., czynność cz. Wtykać: W nasienia w zagon, pieczeni na rożen. Troc.

[Wtykanie się, a s., blm.] czynność cz. Wtykać s.

[Wtyku] przys. w tyle.

Wtym przys. nagle, naraz; ni stąd, ni zowąd, raptiem, w trakcie tego; tymczasem: W. słyhać turkot. Mick. „Tak... W. uciał, patrzy smut-

nie. Mick. Myśli: W., co umyślił, wypadło z pamięci. Mick.

[W tym czasie] i. p. Wtedy. 2. tymczasem, mimo to, wszakże.

[W tym razie] p. Wtedy.

[Wtyrkać, a, a], [Wtykać] wtyrać, wścibiać.

[W. s.] wtyrać s., mieszać s.: W. s. w nie-swoje rzeczy.

[Wtyrkanie, a, blm.] czynność cz. Wtyrkać.

[Wtyrkanie się, a s., blm.] czynność cz. Wtyrkać s.

Wual, u, lm e, Woal zasłona kobieca na twarz, kwef, welon.

† Wucalować, uje, ował ucałować.

† Wucalowanie, a, blm., czynność cz. Wucalować. Glos.

† Wuchwacenie, a, blm., czynność cz. Wuchwacić.

† Wuchwacić, i, i] uchwyć, pochwycić. Glos.

Wuczad, a, a] i W. s. p. Wuczyć.

[Wuczaly] p. Uczaly.

Wuczanie, a, blm., czynność cz. Wuczad.

Wuczanie się, a s., blm., czynność cz. Wuczad s.

[Wuczeć, y, a] p. Wiuczeć.

Wuczenie, a, blm., czynność cz. Wuczyć.

[Wuczenie, a, blm.] czynność cz. Wuczeć.

Wuczenie się, a s., blm., czynność cz. Wuczyć s.

Wuczyć, y, y], nied. Wuczad uczać wciągnąć; przyuczyć, wzwyczać, włożyć, uprawić, wdrożyć: Odłączają dzieci od mamek, gdy ich w potrawy wuczają. Jabł. Szezęśliwy, kogo z młodu wódz kierując taki, wuczy w samej goręczy znajdować przysmaki. L. Dzieci do posłuszeństwa, do pracy wuczano, wstrzemięzliwość i miłość do nauk wlewano. Jabł. Więzienia, kajdany, plagi wuczonym w to okrucieństwo panom fraszkami być s. zdają. L. (= nawykłym, przywykłym do nich, otrzaskanym z niemi). W. s. uczać s. wciągnąć s.; uprawić s., nawyknać, przyucznąć: Rudimentum ponere, przyuczyć s., począć s. wuczać, wkładać w nauki. Mącz. Już s. dawno wuczyło w niezmierne kłopoty serec. Bardz. (= oswoiło s., otrzaskało s. z niemi). Z tylu przygód przynajmniej to mi będzie zyskiem, że s. wuczę cierpliwie obchodzić z uciskiem. Tremb.

† Wuczynek, nku, lm. nki uczynek. Glos.

[Wud, a, lm. y] biodro.

Wudra, y, lm. y] jakaś roślina.

[Wudrać, a, a] karmić, paść: W. konia.

[Wudranie, a, blm.] czynność cz. Wudrać.

[Wudwud, a, lm. y, Judjud] p. Dudek.

[Wudwudek, dka, lm. dki] zool., p. Dudek.

[Wugarlic, i, i] zadusić.

[Wuiczek, czka, lm. czkowie] p. Wuj.

[Wuina, y, lm. y] p. Wujna.

Wuj, a, lm. owie, Wujo, †Uj, [Wuja, Uj, Wujec, Ujec, Wujás] i. brat matki względem jej dzieci: Dowiedział s. Jakób, iż to były owce Labana, uja swego. Leop. (wuja swego. Leop.). Przen.: Byś miał najsprawiedliwszą, a nie miał kalety, a. lisa w zanadru, a. wuja w prawie, przegrasz. Paszk. (= krewnego, krewniaka, swojego, protektora). 2. Stary W. †Przedwieć = brat babki względem jej wnuków: W., matczyn brat, stary W., baby brat, starszy wuj a. przedwieć, brat przedbabin. Groic. 3. Starszy W. = brat prababki względem jej prawuków. Nastarszy W., amunculus maximus. Tuch. Zdr. Wujek, Wujk, Wujaszek, Wujcio, Wujko, [Wuiczek, Wujaszko, Wujulek, Wujuleczek].

[Wuja, i, lm. owie] p. Wuj.

Wujac, a, a] komu = nazywać go wujem, wołać nań: wuju. L.

Wujanie, a, btm., czynność cz. **Wujać**.
[Wujanka, i, lm. i] p. **Wujenka**: Był wojewodzie Stanisław bratem wujanki Hieronima Sobieskiej. Szaj.

[Wujás, a, lm. owie] p. **Wuj**.
Wujaszek, szka, lm. szkowie, [Ujasek] p. **Wuj**.
Przen., żart.: W. całego świata = człowiek przyjacielski, dotrzymujący wielu osobom kompanji, oświadczejący ś. wszystkim z usługami.

[Wujaszko, a, lm. owie] p. **Wuj**.
Wujcio, a, lm. owie p. **Wuj**.
[Wujec, jca, lm. jcowie] p. **Wuj**.
Wujeczno-rodzony tyzczący ś. **rodzonego wuja**: Był wujeczno-rodzonym bratem samego pana. Krasz.

Wujeczny, † **Wujenny** tyzczący ś. **wuja**, **wujowstwa**: Jest on jej W. brat. Biel. M., Troc. **Wujenna** siostra. Troc.

Wujek, ka i. lm. jkowie p. **Wuj**. 2. lm. jki zool. (empis) owad dwuskrzydły krótkorogi.

Wujeczka, i, lm. i p. **Wujna**: I cóż pan na to, że W. wdowieństwo porzuca? Rog.

Wujenka, i, lm. i p. **Wujna**.
Wujenny p. **Wujeczny**: Była jego wujenna siostra. Leop.

Wujk, a, lm. owie p. **Wuj**.
[Wujka, i, lm. i] p. **Wujna**.

Wujko, a i. lm. owie p. **Wuj**. 2. lm. i myśl. niedźwiedz: Dopiero usłyszawszy naszezekiwanie psów, rozsierdzony „W.” opuścił swoją ofiarę.

Wujkowi zool. podobny do wujka.

Wujna, y, a. × ej, lm. y a. × e, [Ujna, Wójna, Wójna, Wuina] żona wuja: Nie wierz, wuju, wujnej. Rys. Zdr. **Wujenka**, **Wujeczka**, [Wujanka, Wujka].

[Wujnin] p. **Wujowski**.
Wujo, a, lm. owie] p. **Wuj**.

Wujostwo, a, btm. **Wujostwo** i. pokrewieństwo wujeczne. L. 2. wuj z żoną: W. przyjechali.

Wujowski, **Wujeczny**, [Wujnin], [Wujów], † **Wujenny** przym. od **Wuj**.

Wujostwo, a, btm., p. **Wujostwo**.
[Wujów] należący do wuja.

[Wujuleczek, czka, lm. czkowie] p. **Wuj**,
[Wujulek, lka, lm. lkowie] p. **Wuj**.

† **Wukrzyżowan** ukrzyżowany. Głos.
† **Wul**, a, lm. e p. **Wole**. Troc. L.

1. [Wul] w. l. W., W., W.! zwoływanie gąsiami.
Por. **Wulka**. 2. a. Ul, ul zwoływanie gołębi.

2. [Wul, a, lm. e] ul.
[Wula] dla, z powodu, wedle: Ożenił ś. W. opierunku.

[Wule] wedle: W. tego = podług tego.

Wulfenit, u, lm. y min. minerał z gromady gipsowców, z rzędu wolframianów i molibdenianów, Pb Mo O₄.

Wulgarnie przys. od **Wulgarny**.
Wulgarny gminny, pospolity, prostacki, niski, poziomy: Obłuda wulgarniej demokracji. Język, wyrażenie wulgarnie.

Wulgaryzować, uje, ował **robić wulgarnym**, popularyzować, czynić zrozumiałym a. dostępnym dla wszystkich, wprowadzać w życie powszechne: Franca wulgaryzuje sztukę, mechanizuje melodie.

Wulgaryzowanie, a, btm., czynność cz. **Wulgaryzować**.

[Wuli] p. **Gwoli**.
[Wulka] w. W., wul, wul, wul! wołanie na gęsi. Por. l. [Wul].

Wulkan, u, lm. y gie otwór w ziemi, przez który wydobywają ś. materiały wnętrza: lava i po-

piół, budujące zwykle dokoła otworu górę stożkową bądź z samej lawy (wulkany jednolite), bądź naprzemian: z lawy i popiołu (wulkany warstwowe): (Uzucie), jak W. dymi niekiedy przez słowa. Mick. Przen.: W. czasu krwią tryśnie i łzami. Berw. W. nim za młodu nie wygorzały wulkany. Kaczek. (= gwałtowne namiętności). Tańczyć na wulkanie. Prz. (= nie zdawać sobie sprawy z niebezpieczeństwa).

Wulkaniczny, **Wulkanowy**, × **Wulkanny** przym. od **Wulkan**: W., powstały wskutek działania ognia wewnątrz ziemi: Grunt W. Pokrad W. Góra wulkaniczna (= wulkan). Stożek W., sopka = ostrokrąg, stożek wierzchołkowy góry ogniowej. Bomba wulkaniczna = ciało rozpalone, wyrzucane przez wulkany w powietrze w czasie wybuchu, wśród dymów i popiołów, kształt mniej więcej zakręglony przybierające. Łab. Łzy wulkaniczne = masy kuliste kamienne z lawy, wielkości od orzecha laskowego aż do kilku stóp średnicy, wyrzucane z wulkanów, które, a. nie docleciwszy do ziemi, pękają i rozsypują ś., a. miękkie spadają. Łab. Utwór (formacja) W. = ogniowy święży, nowego powstania. Ortoklaz W. Błyszczy żelaza W. Doleryt i bazalt są skałami wulkanicznymi. Wyspy wulkaniczne (= na których są wulkany). Franca środkowa jest wulkaniczną. Przen.: pełen ognia, zapalony, ognisty, płomienny, gorący, wybuchający, namiętny, gwałtowny, zapalny. To płomieniec, wulkaniczna głowa. Fred. A. Człowiek o krwi wulkanicznej, a szalonej głowie. Kozłów. Porywał swoją wymową wulkaniczną. Gaw.

Wulkanista, y, lm. ści, **Plutonista** zwolennik wulkanizmu, geolog dawnej szkoły, przeciwny szkole neptunistów, przypisujący utworzenie ś. skorupy ziemskiej wyłącznie działaniu ognia. Łab.

Wulkanizator, a, lm. y rodzaj naczynia chemicznego do wulkanizowania: Gotowano w tak zw. wulkanizatorze gutaperkę do zębów.

Wulkanizm, u, btm., fiz. hipoteza fizyczna, że formacja powierzchni ziemi odbyła ś. wskutek działania ognia wewnętrznego.

Wulkanizować, uje, ował **kauczuk łączący** = hartować, łącząc go z 12–14 częściami siarki za pomocą silnego ognia: Wulkanizowany kauczuk. Rost.

Wulkanizowanie, a, btm., czynność cz. **Wulkanizować**.

Wulkanny p. **Wulkaniczny**: O losie ty, wulkaną rwący lawą! Wysp.

Wulkanologia, i, btm. nauka o wulkanach: Profesor wulkanologii przy uniwersytecie w Neapolu.

Wulkanowy p. **Wulkaniczny**. Wołom wulkanowym ogień z gęby pała. Biel. M.

Wulpinina, y, btm. piękna żółta farba, otrzymana z peunego gatunku ziemnego porostu, zwanego ewernią wilczą (evernia vulpina).

Wulpinit, u, lm. y min. niebieski anhdyryt z Volpino.

Wulsta, y, lm. y blach. (w kryciu dachów) zawinięcie brzegów sąsiednich arkuszy blachy w rolki i założenie rolki mniejszej jednego arkusza w rolkę większą arkusza sąsiedniego: Kryć dach na wulstę.

Wulstaszyna, y, lm. y blach. maszyna do wulstowania, wyłogarka.

Wulstować, uje, ował blach. związać brzeg arkusza blachy w rolkę, do jednego cala grubości mającą.

Wulstowanie, a, bhm., czynność cz. **Wulstować**.
Wulstr, a, lm. y tap. *dolna część mebli prze-
 ważnie wschodnich (np. otoman i t. p.), w kształcie
 walu, od poduszki, siedzenia do dołu.*

† **Wuifurny**, ów, bhp. *wiatr południowo wschodni.*
 Pot.

[**Wużywka**, i, lm. i, **Używka**] *gnojówka.*

† **Wumiār**, u, lm. y *miara*: W., mensura. Glos.

† **Wumierny skromny**: W., modestus. Glos.

† **Wumysł**, u, lm. y *wysł*. Glos.

[**Wunowej**] *patrz!*

[**Wunowejta**] *patrzciel!*

[**Wuntcenie**, a, bhm.] czynność cz. **Wuntcyć**.

[**Wuntcyć**, y, yt] p. **Wątczyć**.

[**Wuntek**, tku, lm. tki] p. **Wątek**.

† **Wupaśó**, dnie, dt *upaśó*. Glos.

[**Wupera**, y, lm. y] *opera*: Po skończonej wu-
 perze poprosi ją do francuskiego hotelu.

† **Wuprzedzać**, a, al *przedzać*. Glos.

† **Wuprzedzanie**, a, bhm., czynność cz. **Wuprze-
 dzać**.

† **Wurągać**, a, al *urągać*.

† **Wurąganie**, a, bhm., czynność cz. **Wurągać**.
 Glos.

Wurcyt, u, lm. y min. *minerał z gromady lam-
 pryków, z rzędu blendy.* ZnS.

[**Wurda**, y, lm. y] p. **Urda**.

[**Wurdzenie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Wur-
 dzić** ś.

[**Wurdzić się**, i ś., ll ś., **Hurdzić** ś.] (o mleku)
 ścinać ś., *zsiadać* ś.

Wurkot, u, lm. y *turkot*, *warczenie*: Nocami
 słyhać i W. i krzyki potępieńców. Krasz.

[**Wurstel**, tla, lm. tle] *kielbasa, kiszka*: Gdyby
 wurstle były grube jak działa, byłbym po ma-
 newrach zjadł ich ze dwie pary. Gaw.

Wurszajtos, ta, towie, ci a. ty u *pogańskiej*
 Łotwy, *ofiarnik niższego stopnia, a zarazem star-
 szyna.* Sf. wil.

[**Wur**, wur, wurl] w. *wołanie na świnię.*

† **Wurząd**, edu, lm. edy *urząd*; *sprawa*. Glos.

[**Wusce**, a, lm. a] p. **Ujście**.

[**Wusknąć**, nie, na!] *uderzyć*.

[**Wusknięcie**, a, bhm.] czynność cz. **Wusknąć**.

[**Wusta**, wust, bhp.] *usta*.

† **Wustawiczność**, i, bhm. *wytrwałość, stałość*.
 Glos.

† **Wustawiczny** *ustawiczny*. Glos.

† **Wustawienie**, a, lm. a *ustawa*. Glos.

[**Wustrzech**, u, lm. y] *podłusze, strych*.

[**Wusz**, stara, raba] *wabienie świni*.

[**Wuszt**, u, lm. y] *kielbasa*.

[**Wutcewo**] p. **Uczciwie**.

[**Wutcewość**, i, bhm.] p. **Uczciwość**.

[**Wu wu**, Win win] w. *naśladowanie głosu bębna*.

[**Wuzdać**, a, al] *wsadzić głowę czyją w uszę*,
obuzdać, ouzdać, okiełznać: Nie wuzdasz wołu,
 gdy niu zboże wyminasz. Bud.

[**Wuzdanie**, a, bhm.] czynność cz. **Wuzdać**.

[**Wuzrzedć**, y, al i W. ś.] p. **Ujrzedć**.

† **Wużytek**, tku, lm. tku *użytek*. Glos.

[**Wużki**] *wużki*.

Ww. = *wiełmożni lub wielebni*: Zgromadzenie
 Ww. OO. Bazylianów i wielebnych ojeów. L.

Wwabiacz, a, lm. e, **Wwabiciel** *ten, co wwabia*. L.

Wwabiac, a, al p. **Wwabić**.

Wwabianie, a, bhm., czynność cz. **Wwabiac**.

Wwabiciel, a, lm. e p. **Wwabiacz**. L.

Wwabicielka, i, lm. i forma ż. od **Wwabiciel**.

Wwabić, i, il, nied. **Wwabiac** *wabiąc wciągnąć*;
zwabić do środka czego, wnieść.

Wwablenie, a, bhm., czynność cz. **Wwabić**.

Wwalać, a, al i W. ś. p. **Wwalić**.

Wwafanie, a, bhm., czynność cz. **Wwalać**.

Wwalanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wwa-
 lać** ś.

Wwalenie, a, bhm., czynność cz. **Wwalić**: Trzy-
 kroć olbrzymi kusili ś. góry na góry wwalenia.
 Otw.

Wwalenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wwa-
 lić** ś.

Wwalić, i, il, nied. **Wwalać** l. w co, dokąd =
*walać wpuścić, wrzucić; strącićwszy, wpuścić całym
 ciężarem; wepchnąć, wtoczyć; sprawić, aby co
 runęło w co: Wwalam kamień, wtaczam kamień.*
 Kn. Jedna baba kamień do studni wwali,
 a dziesięć go chłopów nie dobędzie. Rys. W.
 kamień w studnię. Kłode baranią w kocioł wwa-
 liła, mergit. Zebr. Wpadszy na przepawy lgnią-
 ce, w nie trupów W. nie jedne tysiące. Jabł.
 (= *wtrącić*). Nakoniec Hekuba wwalona w okręt.
 Zebr. (= *wepchnięta*). 2. na kogo, na co = *kładąc
 puścić całym ciężarem; zwalić, wpakować na kogo,
 na co, na wierzch czego: W. brzemie na kogo.*
 Przen.: Taką niewolą na nich wwalił, że na nie-
 znosne jarzmo jego zionąć nie godzi im ś. Zigr.
 W. ś. l. w co, dokąd = *wpaść, runąć całym cięż-
 zarem, z impetem, wtoczyć ś., wtarabanić ś., we-
 drzeć ś., werwać ś.*: Wybiwszy drzwi domu, wwa-
 lili ś. do izby. Pot. Przez otwarte drzwi wwalili
 ś. nasi hurmem. Chodź. Pułk wwalił ś. w ulicę.
 Żer. 2. na co = *paść całym ciężarem, rymnąć,
 hrymnąć, runąć, żart. lunąć ś., kropnąć ś.*: Co
 dzień, skoro ś. objadło, ożłopało, na łóżko wwa-
 lił ś., jak bela. L.

Wwiać, eje, al, **Wwionąć**, nied. **Wwiewać** co
 w co (o wietrze) = *wijąc wpędzić, wcisnąć, we-
 pchnąć; wdmuchnąć*. L.

Wwiadywać się, uje ś., ywał ś. p. **Wwledzić** ś.

Wwiadywanie się, a ś., bhm., czynność cz.
Wwiadywać ś.

Wwianie, a, bhm., czynność cz. **Wwiać**.

[**Wwiąz**] w *węzeł*: Ale i tu już zaczynają
 zacząsywać i podwijać warkocz w tyle W. pod
 kopki.

Wwiązać, że, za!, nied. **Wwiązywać**, † **Wwię-
 zować**, † **Wwziętywać** l. *wiąząc włączyć, wciągnąć*;
ując w wiąz, wpleść, wznurować, wplątać, wpląć:
 Wwierzować w worki. Otw. S. Nie wwierzuj mu
 nazbyt z młodu kneflieczków, bryżyczków. Rej.
 Ci z sobą bardzo długie łańcuchy miewają, w któ-
 re po sześćdziesiąt jeńców wwiązywają. Paszk.
 2. × W. książkę = *oprawić*, × *introligować*: Księ-
 gi cudnie napisane i wwiązane w puklami. Baz.
 Iż ziemskie księgi w tym województwie są stare
 i nie wwiązane, tak iż gdy zapisy z nich by-
 wają wyjmowane, nie wiedzieć, pod którym ak-
 tem ekstrakt z nich ma być wydany, przeto po-
 zwalamy, żeby te księgi przepisane były. Vol.
 Dawnych wieków ksiąg nie wwiązowano, ale je
 około kija okręcano. Bud. (Por.: *zwitek, wo-
 lumen*). 3. praw., W. kogo w majątność = *wwieść*,
wprowadzić w posiadanie. Klon. W., wwieść, in-
 feodare, investire. Ort. W. kogo w majątność,
mitto in possessionem bonorum. Kn. W. ś. l. *wplą-
 tać ś., być wwiązany*. 2. W. ś., przen. *dostać
 ś. wewnątrz czego, wkraść ś., wenknąć ś., wnieść
 ś., przeniknąć, wedrzeć ś., wcisnąć ś., wśliznąć ś.,
 wsrubować ś., zakraść ś.*: Ztleniła ś. w piersi
 poczęło wwiązywać śmiertelną zimno. Otw. Od-
 szedł Pan od nas, aby tam u Ojca swojego
 w niebie miejsce nagotował a w ojczyznę ś. tak

naszę wwiązał. Żarn. 3. † W. ś. praw. *wejść w posiadanie, objąć urzędowo nabyty majątek; zagarnąć, posiadać, zabrać; zawiadnąć* czym. B. Sz., Orzech. Jasiak po liście wyściu wwiązał ś. w dziedzinę na Abramowo dzierżenie. Rota krak. r. 1400. Mikosz wwiązał ś. w swą dziedzinę w Dobrakowie. Rota r. 1400. Jako Jędrzychowi król dał Trzebieszawice, tako ś. Piotrek w nie nie wwiózował. Roty r. 1388. Dzierżek wwiązał ś. na me dzierżenie... i wziął tego roku siano z łąk, aniśm ja z swyni dziećmi dziełnice wzięła. Rota krak. r. 1400. Kazimierz ś. wwiązał w Kujawy i w Mazowsze po Leszku. Biel. M. Wwiążali ś. w krakowską ziemię i w inne państwa wojewoda krakowski z Heleną na Leszka Białego. Mieczysław Stary wwiązał ś. w Mazowsze i w Kujawy na Leszka, aby przez to przyszedł do monarchji. Biel. M. Wwiążuję ś. w majątność, *possassionem occupo, addo jure, judicis sententia, decreto principis*. Kn.

Wwiążanie, a l. blm., czynność cz. **Wwiążać**. 2. × W., lm. a *oprawa książki i okładki*. 3. praw. *introrsja, akt wprowadzenia kogo w posiadanie*: Tamo dano jej W. W. znaczy introrsję do dobr. Cz. Osoby na W. w powiat wieluński od Kazimierza zesłane. Błaż. Konrad, słysząc, iż Henryk księstwo wrocławskie testamentem zapisał, przyjechał do Wrocławia na W., ale mieszczenie nie chcieli go przyjąć. Biel. M. †

Wwiążanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wwłazać** ś.

Wwiaływać, uje, ywał i W. ś. p. **Wwiałać**.

Wwiaływanie, a, blm., czynność cz. **Wwiaływać**.

Wwiaływanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wwiaływać** ś.

† **Wwiał**, ezi, lm. ezie bart. *akt wprowadzenia w posiadanie boru, uczyniony w sądzie bartnym po kupnie boru w ciągu roku i 6 niedziel*. Skr.

Wwicie, a, blm., czynność cz. **Wwić**.

Wwicie się, a ś., blm., czynność cz. **Wwić** ś.

Wwić, wwijs, wwił, nied. **Wwijać** l. *wijąc wkręcić; wpleść*: W. w sznur, w wieniec. 2. a. **Wwinać**, [Wewinać] *zawinać w środek, zawiązując włożyć*. W. ś. *wkręcić ś., wcisnąć ś., wśrubować* Nacisk wierzytelców natrętnych w każdy ślad jego troskliwym wwijs ś. czolgim. L.

Wwiedzenie, a, blm., czynność cz. **Wwieść**.

Wwiedzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wwieść** ś.

Wwiedzieć się, wwie ś., **wwiedziać** ś., nied. **Wwidywać** ś. *wiknąć w co dla dowiedzenia ś., wglębić ś. w świadomość czego, poznać co do głębi*: By zwyciężyć ból, w ból W. ś. trzeba. Krasin. Wwidywał ś. w pożądanie. Żer. Poczęła wwidywać ś. w rozdarca, urazy, ciosy i uderzenia, rozumieć je. Żer.

Wwiercać, a, ał i W. ś. p. **Wwiercić**.

Wwiercanie, a, blm., czynność cz. **Wwiercać**.

Wwiercanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wwiercać** ś.: Niektóre rośliny mają nasiona, posiadające przyrząd do czolganja ś. i do wwiercania ś. w ziemię.

Wwiercenie, a, blm., czynność cz. **Wwiercić** i **Wwiercić**.

Wwiercenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wwiercić** ś.

Wwiercić, i, il, × **Wwiercić**, [Wwiertać], nied. **Wwiertywać** *wierząc upuścić; wsadzić, wcisnąć kręcąc; wkręcić, wświdrować, wśrubować*: W. świdder w ziemię, w drzewo. W. ś. *wejść, wiknąć,*

wglębić ś. przez wiercenie, wkręcić ś., wśrubować ś.: Kindzał długą drogą zużony, głęboko W. ś. nie zdołał. Krasin. Robak w móżg ś. wwiercił. Orzesz. Co świat przezwałśnem i marą, uczyni czymścis świętym, co głęboko w serca jak sztylet ś. wwierca. Krasin. Przen.: Wszędzie ś. musi W. (= *wcisnąć, wkręcić ś., wścisnąć nosa*).

× **Wwiercieć**, i, ał i W. ś. p. **Wwiercić**. L.

[**Wwiertać**, a, ał i W. ś.] p. **Wwiercić**: Jak cyrek w drzewo, tak mi ś. wwiertał w móżg pamięcią przykrą. Ork.

[**Wwiertanie**, a, blm., czynność cz. **Wwiertać**. **Wwiertanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wwiertać** ś.]

Wwiertywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wwiercić**. L. **Wwiertywanie**, a, blm., czynność cz. **Wwiertywać**.

Wwiertywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wwiertywać** ś.

Wwieść, **wwiedzie**, **wwiódł**, [Wewieść], nied.

Wwodzić l. kogo dokąd = *wprowadzić*: Wwiedź go do domu swego, aby pojadł chleba. Leop. W. gościa do domu. Pan umartwia i ożywia, wwoździ do piekła i wywoździ z niego. Wuj. (= *wtrąca, strąca, wpycha; posyła do niego, osadza w nim, skazuje na nie*). Obłędliwe wwiedź do domu swego. Wuj. Sposób wwożenia na modlitwach i na błogostawieństwie jest; potem, pokropiwszy niewiastę święconą wodą i stół w prawą rękę dawszy, już ją wwoździ do kościoła. Hrb. Nie wwiedziesz tego ludu do ziemi, którą mu dam. Kozł. Przen.: Nie mogli poszczyćć ś. chwałą, coby go kiedyś między ludzi wwiódł. (*zrobiła mu wstęp do nich, zaleciła go im*). Cnota w sławę poczeiwą i w niebo wwoździ. Kozłak. (= *zapewnia, wyrabia, daje, otwiera niebo, ściela drogę, daje wstęp do niego*). 2. praw.: W. kogo w majątność = *wwiązać, wprowadzić urzędowo w posiadanie*. 3. przen. *wprowadzić, uprawić, wciągnąć, wplątać, uwikłać w co, nabawić czego, narazić, wystawić na co*: Tyś mię wwiódł w ten kłopot. Sł. wil. Nie wwoźdź nas w pokuszenie. Leop. (= *nie wódź*). W. kogo w błąd. 4. eo w podejrzenie = *podać, uprawić*: Paulinus wiarę katolicką w podejźrzenie fałszu wwoździ. Zigr. 5. przen. *wprowadzić, wtrącić, wsunąć, przytoczyć, wstawić, dodać w środku*: To twierdzić coś innego jest z miejsca przereczzonego czynić, jeno opaczne a jemu przeciwnie w Bibliję św. wwoździ miejsce? Zigr. W rozmowie tej przeciwnika wwoździ łapiącego słowa. Górn. (*włącza, wystawia*. L.). 6. Do ksiąg, w księgi = *wprowadzić, wpisać, zapisać, wciągnąć*, nied. *oblatować*. Kn. Wwoźdź eo w księgi prawne, zapisują. Kn. Zapisy takowe mają być do aktu podane i wwiedzione. Vol. Wolno każdemu listy graniczne do ksiąg kancelarji wwoździ. Herb. 7. *wprowadzić, zaprowadzić, rozpowszechnić, upowszechnić, ustalić, być sprawną ogólnego przyjęcia czego, utarcia ś. czego*: Pod barwą wolności chrześcijańskiej swawolą szatańską wwoźdzą. Wuj. W. zwyczaj, modę, prawo. To już prawie w zwyczaj wwiódł sobie była. Wys. 8. kogo na co = *wprowadzić*: W. na górę. 9. przen. † W. co na kogo = *zwałić, spędzić, zmówić, złożyć; pomówić kogo o co, zadać, zarzucić co komu*: Bo wiele tych ludzi jest, gdy z czego wychodzą, tedy więc swoje winy na drugiego wwoźdzą. Rej. Świat wam złorzeczyć będzie, wwoźdząc na was wszystkie kłamstwa dla imienia mego. Rej. 10. † W. = *owieść, zwieść, oszukać, wprowadzić w pole*. Wen. W. ś. l. *upro-*

wadzić ś., objąć, zająć mieszkanie: Lismanin przez starą królową wwiódł ś. do młodego pana. Krasz. 2. praw. = wwiązać ś., wejść w posiadanie, objąć majątność przez intruzję: Za Konrada Mazowieckiego Prusy ś. w wszystką Chełmińską ziemię wwiędli. Biel. M. 3. † Wwodzić ś. z kim w prawo = wodzić ś., ciągnąć ś. z kim po sądach, wdawać ś. w procesy, prawować ś., procesować ś.: Aby był miłościw jego kmicciom, a nie wwodził ś. z nimi w prawo.

Wwlewać, a, al p. Wwiał.

Wwiewanie, a, blm., czynność cz. Wwiewać.

Wwiezienie, a, blm., czynność cz. Wwieźć.

Wwieźć, ezie, ózi, nied. Wwozić wioząc wprowadzić; przywieźć zzewnątrz, z zagranicy do kraju, nied. importować; przewieźć przez granicę, przeszczarować, przemycić: Wwożę co, inweho. Kn. Pod skórą wwieźli 500 zbrojnych.

† Wwleżny łatwy a. możliwy do wwiezienia. Sł. wil.

† Wwleżować, uje, ował i † W. ś. p. Wwleżać.

† Wwleżowanie, a, blm., czynność cz. Wwleżować: W. kogo w majątność, missio alicujus in possessionem ex edicto, vulgo intrmissio. Kn.

† Wwleżowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wwleżować ś.

Wwleżywać, uje, ywał i W. ś. p. Wwleżać.

Wwleżywanie, a, blm., czynność cz. Wwleżywać.

Wwleżywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wwleżywać ś.

Wwijać, a, al i W. ś. p. Wwiał.

Wwijanie, a, blm., czynność cz. Wwijać.

Wwijanie się, a ś., blm., czynność cz. Wwijać ś.

Wwikłać, a, al i W. ś. p. Wpłatać: Wwikłał ś. przytym w jakieś zajście z oficerem. Brt.

Wwikłanie, a, blm., czynność cz. Wwikłać.

Wwikłanie się, a ś., blm., czynność cz. Wwikłać ś.

Wwinać, nie, nął i W. ś. p. Wwiał.

Wwindować, uje, ował windując wciągnąć ciężar na górę, wnieść zapomocą windy; wnieść z trudem, z wysiłkiem, wdugować: Ledwieśmy go wwindowali na piętro. Straż wwindowała do okna rumeru manekin, za strażaka przebrany. W. ś. wleść z trudem na górę, wtărăbanic ś., wdugować ś.

Wwindowanie, a, blm., czynność cz. Wwindować.

Wwindowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wwindować ś.

Wwinięcie, a, blm., czynność cz. Wwinać.

Wwinięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wwinać ś.

Wwionać, onie a. † enle, onął i. cz. ni. wionąwszy wpaść; zawiąć do środka, wlecieć z wiatrem: Osoba ta weszła z niesłychaną gracją, jakby wwionęła do salonu. Tet. 2. co = zawiąwszy wpaść, wlotoczyć, wciągnąć; wdmuchnąć. Przen.: Zapomniałeś?—wwionęła mu niemal w usta. Brt.

Wwionięcie, a, blm., czynność cz. Wwionać.

Wwlec, cze, kl i W. ś. p. Wewlec.

Wwleczenie, a, blm., czynność cz. Wwlec.

Wwleczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wwlec ś.

× Wwłaszczać, a, al i × W. ś. p. Wwłaszczyć.

× Wwłaszczenie, a, blm., czynność cz. Wwłaszczać.

× Wwłaszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wwłaszczać ś.

× Wwłaszczenie, a, blm., czynność cz. Wwłaszczyć.

× Wwłaszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wwłaszczyć ś.

× Wwłaszczyć, y, yl, × Wwłaszcic, nied. Wwłaszczać wprowadzić we władanie, w posiadanie, wwiązać. × W. ś. -otrzymać władzę, wejść w posiadanie, objąć majątność, wwiązać ś.

× Wwłaszcic, i, il i × W. ś. p. Wwłaszczyć.

Wwodzenie, a, blm., czynność cz. Wwodzić: W. do kościoła rodzących niewiast, a przytym błogosławienie ich kapłańskie, nie jest w kościele powszechnym nowe. Hrb. (= wywód). W. w księgi. Troc. Sposób wwodzenia na modlitwach i błogosławieństwie jest; potem, pokropiwszy niewiastę święconą wodą i stofą w prawą rękę dawszy, już ją wwoździ do kościoła. Hrb. Wywodzinami nie gardzieli mają nowe małżonki, przy których prawie toż bywa, co przy wwozzeniu do kościoła sześćniedziątek. Hrb.

Wwodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wwodzić ś.

Wwodziciel, a, lm. e ten, co wwoździ. L.

Wwodzicielka, i, lm. i forma ż. od Wwodziciel. L.

Wwoździć, i, il i W. ś. p. Wwieść.

[Wwoźdźcin, in, blp.] obrządek religijny wprowadzenia kobiet po pologu do kościoła, wywód, wywoły (p. Wwoźdzenie).

Wwozić, i, il p. Wwieźć.

Wwozowe, ego, blm. cło wwozowe: Sfery rządowe zajęły ś. sprawą ograniczenia wwozowego i wywozowego.

Wwozowy przym. od Wwóz, importowy: Cło wwozowe.

Wwożenie, a, blm., czynność cz. Wwozić.

Wwóz, ozu, blm. l. przywóz zzewnątrz, z zagranicy, wewnątrz pewnego obręgu, import, importacja. 2. to, co wwieziono, co ś. wwozi, ogół towarów sprowadzanych a. sprowadzonych z zagranicy: W. przewyższa u nas o wiele wywóz.

† Wwuczać, a, al p. Wwuczyć.

† Wwuczanie, a, blm., czynność cz. Wwuczać.

† Wwuczenie, a, blm., czynność cz. Wwuczyć.

† Wwuczyć, y, yl, nied. † Wwuczać przebaczyć, przepuścić, darować. Sł. wil.

1. Wy p. Ty.

2. Wy- przyi. nierozdzielny, który wyraża l. kierunek wprost przeciwny oznaczonemu przez w i znaczy: poza obręb czego, t. j. a) z wnetrza na zewnątrz, ze środka: Wyjść z domu, wypędzić z miasta. Wybić komu oko, zęby. Troc. Przen.: Wyskok. Wyuzdać (= rozuzdać). Wyrzucić. Wyrzygać. Wystraszony (= z którego powierzchności widać strach wewnętrzny, na którego twarzy strach wystąpił). Wyznanie (= powiedzenie tego, co mamy w sobie). Wykląć (= wyjąć przez kłutwę ze środka społeczeństwa). Heretyków klną wyswieceją, wydzwanając z społeczności świętej. Rej. Z pieniędzy kogo wyzuć. Wer. Wyzuć (z pieniędzy, z wstydu, jakby z sukni). Wywłaszczyć. Przen.: Wykład (= jakby dostawianie treści z wnętrza przedmiotu). Ani grosza z niego nie wydusi. Nikt od niego litości w zdaniu nie wyzebrze. Syrok. Wymodlić, wyprosić. b) kierunek ku górze, a w takim razie daje ś. wy czasami zastąpić przez wz, pod: Wynieść, wybudować, wyniosły. c) wyprowadzenie, wydobyć z materiału, zrobienie, ukształtowanie jakby z zasobów z wnętrza czego wydobytych, przyczem czasami wy = u: Wyformował ś. wrzód, wywiązała ś. gorączka. Wygnieść z ciasta kulkę. Wystrugać konika. Bóg wyprowadził świat z niczego. Wyniosko-

wał co. Wygrać co na instrumencie. Wychować, wyhodować, wykształcić. d) odstąpienie, odchylenie *ś. od normalnej linii, od zwykłego, należącego kierunku*, a wtedy *wy=od*, z: Wykoleić *ś.*, wypaczyć *ś.* Wykrzywić, wyboczyć. Wyrodek. e) *wyczerpanie przez dokonanie czynności nad każdą składową jednostką, nad całą ich sumą*, przyczym *wy=pow-*: Wygubić, wyniszczyć, wybić co do nogi. 2. *dokonanie czynności nad każdym punktem czego, po wierzchu całego przedmiotu*, a wtedy można *wy* czasami zastępować przez: *po, ob, o, za, u, od, roz*: Wybrukować. Wyziębienie (mieszkanie przez ciągłe przetwieranie *ś.*). Wybić materją. Wymalować, wyzłocić, wyczyścić, wykleić, wysnolić, wycalać, wystroić. Wyletnić. Przen.: Wykrzyżać, wybadać, wypytać (co do każdego szczegółu sprawy, w każdym punkcie wiedzy czyjej). Przy cz. nijakich oznacza przybranie pewnej powierzchowności, okrycie *ś.* po wierzchu pewnym kolorem, przybranie pewnego wyglądu. Wyładnieć, wybieleć, wypogodzić *ś.*, wyanieleć. 3. (z cz. zaimkowemi) *nasylenie ś. („na wszystkie boki”, „za wszystkie czasy”, „dowoli”) przez czynność, doprowadzenie jej do możliwej zupełności*, przyczym niek. *wy=na*: Wypaść *ś.*, wyleżeć *ś.*, wypłakać *ś.*, wytęczyć *ś.*, wywczasować *ś.*, (o winie i t. p.) (= *od, u*;) wystać *ś.*, (o owocach, cygarach: wyleżeć *ś.*). Z czasownikami czynnymi niek. = *z, na*: Wynudzić *ś.*, wymęczyć *ś.*, wymoczyć, wypotniać. 4. *skutek usilnością otrzymaną, należenie trwające do pomysłowego końca*, a wtedy *wy* niek. = *prze, na*: Wytrwać. Wybiedowawszy 13 lat na wygnaniu, umarł. Wycierpieć. Wytrząść *ś.* Wygrać na loterji. Łakomie myśli, jako co wylupić a. wyszydzić a. wykłamać. Wer. 5. *wog., jak wszystkie przyimki, wy zamienia cz. nied. na dok. a częstot. na nied.*: Wyrobić, wydzwonić, wyjść. Wydzwaniać, wypukiwać, wygrywać, wystawać. 6. [Wy-]w-: Wylazłem na górę, na sosnę, na krzaczek.

[Wyachtować, uje, ował] *opatrzysz wy-szykować*: Karabin wyachtował czeka. Żer.

[Wyachtowanie, a, blm.] czynność cz. Wyachtować.

Wyadmirować się, uje *ś.*, ował *ś.* *naadmirować ś. dowoli, nauwielbiać ś.*: Nie może *ś.* W. jej męstwa, wytrwałości, energii i charakteru. Krasz.

Wyadmirowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wyadmirować *ś.*

Wyafiszować się, uje *ś.*, ował *ś.* *naafiszować ś. dowoli.*

Wyafiszowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wyafiszować *ś.*

Wyagitować, uje, ował *agitując wyrobić, osiągnąć przez agitację. W. ś. naagitować ś. dowoli.*

Wyagitowanie, a, blm., czynność cz. Wyagitować.

Wyagitowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wyagitować *ś.*

Wyaksamitować, uje, ował *wybić aksamitem, wystroić w aksamity*: Potępimy nory wylęczone, wystrojone, wyaksamitowane, należące do plemienia w brudach rozmiłowanego. W. *ś.* *wystroić ś. w aksamity.*

Wyaksamitowanie, a, blm., czynność cz. Wyaksamitować.

Wyaksamitowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wyaksamitować *ś.*

[Wyalagantować się, uje *ś.*, ował *ś.*] p. Wyelegantować *ś.*

[Wyalagantowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wyalagantować *ś.*

Wyamputować, uje, ował *wykroić, wydzielić. Wyamputowanie, a, blm., czynność cz. Wyamputować*: Czy jać *ś.* doradzonego nam wyamputowania historii z życia i terażniejszości? Ant.

Wyanglezować, uje, ował, Wyanglizować *wystrychnąć na angleza, poddać anglicyzowaniu*: Zajął *ś.* edukacją kasztanów: wyanglezował je, porzucił ogony, grzywy, pęciny, przystrzyzył równo... Jaro.

Wyanglezowanie, a, blm., czynność cz. Wyanglezować.

Wyanglizować, uje, ował p. Wyanglezować.

Wyanglizowanie, a, blm., czynność cz. Wyanglizować.

Wyanielać, a, a i W. *ś.* p. Wyanielić.

Wyanielanie, a, blm., czynność cz. Wyanielać.

Wyanielanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wyanielać *ś.*

Wyanielić, eje, a i, Wyanielić *ś. wypięknąć jak anioł*: W postaci już wyanieliłem. Krasień.

Wyanielenie, a, blm. i. czynność cz. Wyanielić. 2. czynność cz. Wyanielić.

Wyanielenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Wyanielić *ś.*

Wyanielić, i, ii, Wyanielować, nied. Wyanielić *wypięknąć jak anioła, zrobić anielskim*: W tym pragnieniu jedynym czuł *ś.* wyanielonym, nadziejskim. Wb. W. *ś.* p. Wyanielić: Przez moc ofiary *ś.* wyanieliła. Krasień. Prawdziwa, wielka i piękna muzyka powinna być spokojna, prosta jakaś, uskrzydłona i wyanielona. Krasz. Niosły modły za swoich, wyanielone uczuciem. Wb. Kierująca ją ręka matki nie wyanieliła jej tak, aby uczucia ludzkie przedstawiały dla niej zagadkę. Orzesz. Półmrok wyanielił jej pociągłą twarz. Grb.

Wyanielować, uje, ował p. Wyanielić.

Wyanielowanie, a, blm., czynność cz. Wyanielować: Gdyby tylko przez takie W. natury można było świat w niebo zamienić! Krasień.

Wyanszlagować, uje, ował *wykazać anszlagiem, wyrachować kosztą, wypracować kosztorys.*

Wyanszlagowanie, a, blm., czynność cz. Wyanszlagować.

Wyapoteozować, uje, ował *apoteozując wynieść, wyidelizować*: Wyapoteozował Piotra W. w poemacie „Poltawa” Spas.

Wyapoteozowanie, a, blm., Wyapoteozować.

[Wyaprymować się, uje *ś.*, ował *ś.*] *wykształcić ś., ogłodzić ś., wyjść na ludzi.*

[Wyaprymowanie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. Wyaprymować *ś.*

Wyaranżerować, uje, ował *wybrać, zdyskwalifikować*: Mówił to ksiądz Żyndram głosem wyaranżerowanej kokoty. Mie.

× Wyaranżerowanie, a, blm., czynność cz. Wyaranżerować.

× Wyarcydzielować, uje, ował *wykształcić na arcydzieło*: Ten tylko wolność osiągnął, kto tak ducha swego wyarcydzielował, że już nie wależy ni z sobą, ni z drugimi. Krasień.

Wyarcydzielowanie, a, blm., czynność cz. Wyarcydzielować.

Wyaresztować, uje, ował *aresztując wybrać, wylupać co do jednego.*

Wyaresztowanie, a, blm., czynność cz. Wyaresztować.

Wyargumentować, uje, ował *wyczerpać, wyświeltić, wyłożyć, dowieść zapomocą argumentów.*

Wyargumentowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyargumentować**.

× **Wyarlekinąć**, i, il *wystrychnąć na arlekiną*: Literatka z conceptów włoskich, z maksym Cicerona, z wierszyków francuskich, z ballad niemieckich wyarlekiniona. Krasin.

× **Wyarlekinienie**, a, bhm., czynność cz. **Wyarlekinić**.

Wyartystycznienie, oje, ał *wyrobić ś. artystycznie, wyjść na artystę*: Wykulturyłem ś., wyartystycyzniałem w towarzystwie „braci cyganów”, wymuzyczniałem na koncertach wszystkich śpiewaków i muzykantów Warszawy. Lbń.

Wyartystycznienie, a, bhm., czynność cz. **Wyartystyczyć**.

Wyasfaltować, uje, ował *wylać, pokryć asfaltem*: Podłoga w łazienkach jest wyasfaltowana. W. podwórze. Wyasfaltowane ulice. Kńcz.

Wyasfaltowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyasfaltować**.

Wyasygnować, uje, ował *wyznaczyć, wypłacić zapomocą asygnacji; wyznaczyć pieniądze na co*: Rada miejska stolicy wyasygnowała pokązną sumę na ozdobienie ulic.

Wyasygnowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyasygnować**.

Wyatutować się, uje ś., ował ś. *wyzbyć ś. wszystkich kart atutowych, wyzucić ś. z nich*.

Wyatutowanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wyatutować** ś.

Wyauskultować, uje, ował *auskultując wybadać, wyrozumieć*.

Wyauskultowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyauskultować**.

Wyawansować, uje, ował *wynieść ś., wyjść wskutek awansu*: Mykita wyawansował na podoficera. Łżń. Ze zwykłego oficera wyawansował na pierwszego funkcjonariusza.

Wyawansowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyawansować**.

Wybabić się, i ś., il ś. *nababić ś. dowoli*: Wybabiała ś. po chatkach i dworach.

Wybabienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wybabić** ś.

Wybabrać, brze, brał *ubabrać na wszystkie strony*. W. ś. *ubabrać ś. na wszystkie strony*.

Wybabranie, a, bhm., czynność cz. **Wybabrać**. **Wybabranie** się, a ś., bhm., czynność cz. **Wybabrać** ś.

1. **Wybaczać**, a, ał p. **Wybaczyć**.

2. **Wybaczać**, a, ał i W. ś. p. **Wyboczyć**.

Wybaczalny który można wybaczyć: Sztuka jest zbytkiem, wybaczalnym jedynie opływającej kieszeni. Ant.

1. **Wybaczenie**, a, bhm., czynność cz. 1. **Wybaczać**.

2. **Wybaczenie**, a, bhm., czynność cz. 2. **Wybaczać**.

Wybaczenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wybaczać** ś.

Wybaczenie, a, bhm., czynność cz. **Wybaczyć**: Bez wszego wysłuchania i sprawiedliwego wybaczenia na to ś. usadzili, aby ich wytracić. Leop. Żadnego wybaczenia zawistnikom! L.

× **Wybacliwość**, i, bhm., rz. od **Wybaczliwy**. Sł. wil.

× **Wybaczliwy** który rad wybacza, pobłażliwy, wyrozumiały. Sł. wil.

× **Wybaczenie** przys. od **Wybaczny**. L.

× **Wybaczy** mogący być wybaczoną, do wybaczenia, do darowania. L.

Wybaczyciel, a, lm. e ten, co wybaczył a. co wybaczca. L.

Wybaczycielka, i, lm. i forma ż. od **Wybaczyciel**.

Wybaczyć, y, ył, nied. **Wybaczać**, † **Wybaczać**, † **Wybaczywać** l. † W. *bacząc wybrać; wypatrzeć, upatrzeć, wyszukać*: Wybaczenie między wami mężów siedm z dobrym świadectwem. Leop. 2. *bacząc wymiarkować, wyrozumieć, rozpoznać, rozeznąć, wysledzić, dojść rozumem*: Tu rycerstwo, czym dobrej sławy nabyć, sromotę i zelżywość otrzeć, jako ś. ojezyźnie zasłużyć, wybaczy. Warg. Ale obyczaj i sposób żywota (kawki) gdy wybaczysz, jest szczyra niecnota. Rady hetmańskiej nieprzyjaciel nie wybaczył. Warg. Jałmużnik ma szpital nawiedzić, aby wybaczył, jeśli są bracia potrzebni spomożenia; wybaczysz, co za osoby są i jak wiele potrzebują, doniesie o tym. Bz. Każdy rozsądny tym dostateczniej to wybaczy, gdy sobie słowa tego rozdziału przeczyta. Salin. Pewniejsza, że trwali tak długo w raj u pierwsiego rodzica, aż swe zupełnie szczęście wybaczyl, co jednak trudno w krótkiej chwili. Ody. Duch wszystkie rzeczy gruntownie wybaczca. Leop. Mojzesz, wybaczysz w obozie tureckim wszystko dobrze, dostatecznie, dał znać Skanderbegowi. Baz. Wszystek rząd wojska wybaczył w noey. Warg. Mądry wybaczy, a głupi nie postrzeże. Żegl. Posłał, aby co tamten będzie mówił, wybaczowali i jemu odnieśli. Warg. Dlaczego Bóg ten dzień sobie obrać raczył, potrzebna rzecz jest, abyśmy tego przyczyny i tajemnice wybaczyl i wyrozumieeli. Żarn. Te rzeczy dawni prawodawcy z wielką pilnością wybaczują, postanowili. Rej. Wybaczam, wybaczynam co z kogo, wyrozumiewam. Kn. Wybaczył (wyrozumiał) to z niego. Troc. Stąd to może być wybaczone, jeżeliby to prawda miało być, co oni mówią. Salin. Pius II dobrze o Polakach nigdy nie rozumiał, co z jego pism łącno może każdy wybaczyc. Błaż. To łącno wybaczyc z tego, co drugim uczynił. Jan. Jam pan, który wybaczam serca, a doświadczam wnetrzności. Leop. Wybaczył (wyrozumiał) to z niego. Troc. 3. *okazać ś. pobłażliwym, nie pamiętać komu, puścić w niepamięć, nie wziąć za złe, darować, przebaczyć*: Daj mi rękę, wszystko ci wybaczam! — Zgoda! i ja cię także przywracam do dawnej łaski. L. Komu innemu W. mogę, ale tobie nie życzę ze mnie żartować. Boh. Wiem, jak siła W. potrzeba młodości. Jabł. Nikt chętniej innych ludzi nie wybaczy przywary nad tego, który najsurowszym własnych przywar jest cenzorem. L. Kochankowie wybaczają sobie wiele. Brodz. Wybacz często drugiemu, nigdy jednak sobie. Min. Sobie wybaczamy winę, cudzym kwaśną stroim minę. Jak. W. Rozumniejszemu ustępujemy, głupiemu wybaczamy. Pilech. Głupiemu trzeba W. Kn. Wybaczal Aleksandrowi, Juljuszowi, Augustowi świąt nieograniczoną pychę dla wielkich dzieł i wspaniałego umysłu. L. Moja ciotka wybaczy, nic z tego nie będzie. L. (= *niech mi daruje, niech mi nie weźmie za złe, przepraszam*). Tyś w niej zrodzon, rzekł stary, przeto ci wybaczę. Kras. Wybacz, bracie, że cię ganim. Kras. Nie mogę, wybacz tedy. Kopez. Wybacz mi ten bład. Troc. Proszę W., proszę o wybaczenie, skromna odpowiedź dziękującym za wyświadczoną grzeczność. L. (= *daruj, że*

więcej uczynić nie mogę). 4. [W.] ubogiego, żebraka = *odprawić, kazać mu pójść sobie z Bogiem*.

Wybad, u, Im. y *wybadanie, wybadywanie, śledztwo, indagacja, inkwizycja*. L.

× **Wybadacz**, a, Im. e p. **Wybadownik**.

Wybadać, a, ał, nied. **Wybadywać**, † **Wybadować** l. co = *badając wykryć; wysledzić, wymacać, wysondować, wyrozumieć, dociec*: Jakoż wybadali Ezau i wysładowali tajemnice jego. Leop. Chodkiewicz zgromadzi przez trębacza koło, gdzie sobie poglądając po wszystkich wesoło, zdania ich wybadywa. Tw. Czyli snadź Jego przenikiesz wyroki i sąd wybadasz? Ohr. Zdania ich wybadywa. Tw. Gdy wiarę chciał W., uwiązł. Skar. (= *zgruntować, zgłębić*). Wyznawcy Jehowy wybadywali wysoko o nieśmiertelności naukę. Lel. I cóż nowego teraz wybadali? Kras. W. co z kogo = *badając wydobyć, wycisnąć*. 2. kogo = *badając wysłuchać; wyegzaminować, zbadać na wszelkie sposoby, wypytac, wymacać*, nied. *indagować, inkwirować*: Łagodnemi go słowy wybadując, przywiódł, że począł powiadać. Kłok. Gdy porozumiał hetman myśli ich, że chcieli wyciągnąć ręce na króla, dał o tym znać królowi, który na obudwu wybadawszy, gdy ś. przynali, zdał ich na śmierć. Leop. W. chorego (explorare, pervestigare, persecutari). W. ś. *badając wywiedzieć ś., wypytac ś., badać ś.*: Wszystkiego ś. wybadywały i strachały. Pilch. A któż ś. u dworaków o prawdzie wybadał? Kras. Zaczęto ś. wybadywać, rozglądać. Krasz. Oba całej myśli swej wypowiedzieć ani chcieli, ani mogli, a W. ś. pragnęli. Krasz.

Wybadalny, † **Wybadanny** *możliwy do wybadania*. L.

Wybadanie, a, Im. a czynność cz. **Wybadać**: Siarki, bursztyny... wybadani naszych celem być powinny. Czart. A.

Wybadanie się, a ś., bIm., czynność cz. **Wybadać** ś.

† **Wybadanny** p. **Wybadalny**. Sł. wil.

[**Wybadnąć**, nie, nał] *zgadnąć, odgadnąć*.

[**Wybadnięcie**, a, bIm.] czynność cz. **Wybadnąć**.

† **Wybadować**, uje, ował i † W. ś. p. **Wybadać**.

† **Wybadowanie**, a, bIm., czynność cz. **Wybadować**.

† **Wybadowanie się**, a ś., bIm., czynność cz. **Wybadować** ś.

× **Wybadownik**, a, Im. cy, × **Wybadacz** *ten, co wybadauje, badacz, inkwient, indagator, egzaminator*: W., wyszperownik, wywiadownik, scrutator. Mącz.

[**Wybady**, ów, blp.] *wybadywanie, wywiady, zwiady, wypytywanie, badanie w pewnym celu*.

Wybadywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wybadać**.

Wybadywanie, a, bIm., czynność cz. **Wybadywać**.

Wybadywanie się, a ś., bIm. czynność cz. **Wybadywać** ś.

[**Wybagi**, ów, blp.] *wybredzanie*.

Wybagierować, uje, ował *wyczyścić, pogłębić bagrem*: W. port, basen.

Wybagierowanie, a, bIm., czynność cz. **Wybagierować**.

[**Wybagować**, uje, ował] l. *przebierać w czym*. 2. *być wybrednym w jedzeniu*.

[**Wybagowanie**, a, bIm.] czynność cz. **Wybagować**.

Wybajać, e, ał *bażaniem wydać, zdradzić, wygadać, wypłacać, wyspiewać* = *wszystko powiedzieć*.

W. ś. l. *wygadać ś., wydać ś., zdradzić ś., z czym przez gadatliwość* 2. *nabajać ś., dowoli*.

Wybajanie, a, bIm., czynność cz. **Wybajać**.

Wybajanie się, a ś., bIm., czynność cz. **Wybajać** ś.

Wybajtłować się, uje ś., ował ś. *ucz. wyłgać ś., wykpić ś., wykręcić ś., wywinąć ś.*

Wybajtłowanie się, a ś., bIm., czynność cz.

Wybajtłować ś.

Wybakierować, uje, ował *wykręcić na bakier*.

Wybakierowanie, a, bIm., czynność cz. **Wybakierować**.

[**Wybałogać**, a, ał, **Wykoprysać**] *wygramolić, wydostać*: W. drzewo na górę.

[**Wybałoganie**, a, bIm.] czynność cz. **Wybałogać**.

[**Wybałować**, uje, ował] *wydzwignąć, wynieść z trudem, wydugować*: W. kartoże z piwnicy.

[**Wybałowanie**, a, bIm.] czynność cz. **Wybałować**.

Wybałuszać, a, ał p. **Wybałuszyć**.

Wybałuszanie, a, bIm., czynność cz. **Wybałuszać**.

Wybałuszenie, a, bIm., czynność cz. **Wybałuszyć**.

Wybałuszyć, y, ył, nied. **Wybałuszać** l. *oczy* = *wytrzeszczyć, wyrzucić, wywalić, wyłupić, wyrzucić*: Wszyscy okropnie wybałuszyli oczy na niego. Ochoe. Lubezyński oczy wybałuszył, jak ropucha. Gaw. Żdziwione wybałuszył oczy. Dzierz. Oczy wybałuszył, usta otworzył i zadumiał tak, że słowa nie mógł przemówić. Sienk. Ci oto stoja, jako słupy, i tylko ślepie na nas wybałuszają. Sienk. 2. [W. uszy] *nastawić dla usłyszenia czego*. 3. [W.] *wypatrzeć ś. na kogo*.

Wybaraszkować się, uje ś., ował ś. *nabaraszkować ś., dowoli*.

Wybaraszkwowanie się, a ś., bIm., czynność cz. **Wybaraszkować** ś.

[**Wybarkły**] *narwany*.

× **Wybarwić**, i, il *upstrzyć farbami, wyszlafirować*. L.

× **Wybarwienie**, a, bIm., czynność cz. **Wybarwić**.

Wybatogować, uje, ował p. **Wybatożyć**.

Wybatogowanie, a, bIm., czynność cz. **Wybatogować**.

Wybatożenie, a, bIm., czynność cz. **Wybatożyć**.

Wybatożyć, y, ył, **Wybatogować** kogo = *wybić batogami, wysmażyć, oćwiczyc, wyłoić, wychłostać, wytrzepać, wybiczować*.

[**Wybaw**, u, bIm.] p. **Wybawienie** i **Wybawianie**.

† **Wybawa**, y, bIm., p. **Wybawienie**.

Wybawca, y, Im y, **Wybawiciel** *ten, co kogo wybawia a. wybawil, zbawca, zbawiciel, oswobodziciel, wyzwoliciel*.

Wybawczyni, i, Im. e forma ż. od **Wybawca**.

Wybawiać, a, ał i W. ś. p. **Wybawić**.

Wybawianie, a, bIm., † **Wybawa**, [**Wybaw**] czynność cz. **Wybawiać**.

Wybawianie się, a ś., bIm., czynność cz. **Wybawiać** ś.

Wybawiciel, a, Im. e p. **Wybawca**: Narses, W. włoskiej ziemi. Birk. Tyś jest moim wybawicielem L. Dał Pan wybawiciela ludu izraelskiego, i był wyswobodzon z mocy króla syryjskiego. Leop. Bądź nam. Panie, zbawicielem od grzechów, wybawicielem od nieprzyjaciół, nabawicielem pokoju. Skar.

Wybawicielka, i, Im. i forma ż. od **Wybawiciel**. Troe. W. od złego, sprawiedliwość. Bud.

Wybawić, I, II, [W**ehaw**ić], nied. **Wybawiać** I. *zbawić, wyzwolić, wyswobodzić, wyratować, uwolnić, ocalić, wyprowadzając z krytycznego położenia: Ze wszelki niebezpieczeństw, które nad nami wiążą, wybawiaj nas. Modl. Wac. W ciele jeden bolejący członek uleczoney wszystkie ciało od bólu wybawia. Smotr. Wybawit mię z niewoli, ze strachu, od zguby. Troc. Wybawiam kogo od śmierci, od zguby, zachowuję. Kn. Wybawiam kogo z niewoli, z strachu, wyzwalam. Kn. W. kogo z kłopotu = wyprowadzić. 2. [W. kogo] = zabawić, zatrzymać: Szczęśliwi, wybawieni wszyscy. 3. † W. wyprowadzić, wypędzić, odczynić: Zachorzał na głowę; przyszła jedna niewiasta, aby on ból z głowy wierszami wybawiła. Birk. W. ś. I. *wyzwolić ś., wyswobodzić ś., uwolnić ś., ocalić ś., wyratować ś., zbawić ś.*: Przez wiarę tylko wybawiamy ś. 2. *nabawić ś. dowoli.**

Wybawienie, a, b_lm., † **Wybawa**, [W**yhaw**] czynność cz. **Wybawić**.

Wybawienie się, a ś., b_lm., czynność cz. **Wybawić** ś.

Wybazgrać, rze, rał *wypotrzebować, zużyć na bazgranie*: Wybazgrał cały ołówek. W. ś. *nabazgrać ś. dowoli.*

Wybazgranie, a, b_lm., czynność cz. **Wybazgrać**.

Wybazgranie się, a ś., b_lm., czynność cz. **Wybazgrać** ś.

[**Wybąckać**, a, ał] *wydzbękać*: W. pięcią po plecach.

[**Wybąckanie**, a, b_lm.] czynność cz. **Wybąckać**. **Wybąckać**, a, ał, **Wybąknać**, × **Wybąknać** *bakając wymówić; wystękać, wyjąkać, wycedzić, wypowiedzieć półgębkiem*: Naostatku tę krótką odpowiedź wybąkał. Przyb.

Wybąkanie, a, b_lm., czynność cz. **Wybąckać**.

Wybąknać, nie, nał p. **Wybąkać**.

Wybąknienie, a, b_lm., p. **Wybąknięcie**.

Wybąknięcie, a, b_lm., **Wybąknienie** czynność cz. **Wybąknać**.

Wybebeszać, a, ał p. **Wybebeszyć**.

Wybebeszanie, a, b_lm., czynność cz. **Wybebeszać**.

Wybebeszenie, a, b_lm., czynność cz. **Wybebeszyć**.

Wybebeszyć, y, ył, nied. **Wybebeszać** co = *pozabawić bebechów, wyprowadzić z nich; wyjść z czego bebechy = wnętrzości, wypaproszyć, wypatroszyć, sprawić*: W. rybę, zająca.

[**Wybeblać**, a, ał] I. *wypaprać*: W. wodę. 2. *wypaplać, wygadać*: W. sekret.

[**Wybeblanie**, a, b_lm.] czynność cz. **Wybeblać**.

Wybebeć, y, ał I. a. *jednot. Wybeknąć*, nied. *częstot. Wybekiwać* (o owcach, kozach i in. zwierzętach) *wydać właściwy sobie głos przeciągłego be!* Przerazone kozice, wybekując trwożliwym głosem *we— we— we*, odpierają napad orła. Przen. a. **Wybeknąć** co = *wyrazić bekiem, głosem podobnym do beczenia. Kn., L. Głos słaby, ucho głuche, barbarzyńska mowa i jednego wyraźnie nie wybęknie słowa. Min. 2. a. Wybuczyc* (o dziecku) *bezcąc wymóc; wyplakać*: Dziecię pokarmu, żywność wyplacze, wybeczy. L. W. ś. a. **Wybuczyc** ś. *wyplakać ś., naplakać ś., nabeczeć ś. do syta.*

Wybeczenie, a, b_lm., czynność cz. **Wybeczeć**.

Wybeczenie się, a ś., b_lm., czynność cz. **Wybeczeć** ś.

Wybejcować, uje, ował *wymalować, zaprawić bejcą*.

Wybejcowanie, a, b_lm., czynność cz. **Wybejcować**.

Wybekiwać, uje, iwał p. **Wybeczeć**.

Wybekiwanie, a, b_lm., czynność cz. **Wybekiwać**.

Wybeknąć, nie, nał p. **Wybeczeć**.

Wybeknięcie, a, b_lm., **Wybeknienie** czynność cz. **Wybeknąć**.

[**Wybeksać**, a, ał] *wykułakować, wykukasać, wybić pięścią, wydzbękać*.

[**Wybeksanie**, a, b_lm.] czynność cz. **Wybeksać**.

Wybelgotać, oce a. *ocze, otal, Wybelkotać*, × **Wybelgotać**, × **Wybelkotać**, × **Wybelknać**, † **Wyblekać**, † **Wyblokać** *belgocąc wymówić; wybajac, wypaplać, wyspiewać = wygadać, wytrąbić, wydzbękać*: Z czym wyjeżdżał, wszystko to szeroce, żadnej rzeczy nie tając, baba wybelkocę. Pot. Dobry chłopiec stłumionym głosem wybelgotał: ja! ja! Prus. Chciał koniecznie coś mówić, podobno nawet coś był wybelknał. Kaczek. Bo jestem chory... wybelkotał chłopiec wybladły i pomieszany. Dyg.

Wybelgotanie, a, b_lm., **Wybelkotanie** czynność cz. **Wybelgotać**.

× **Wybelknać**, nie, nał p. **Wybelgotać**.

× **Wybelknięcie**, a, b_lm., czynność cz. **Wybelknać**.

Wybelkotać, oce a. *ocze, otal* p. **Wybelgotać**.

Wybelkotanie, a, b_lm., p. **Wybelgotanie**.

Wybetka, i, Im. i zool. (triton) *brzuchopelt tyloskrzelny*.

Wybesztać, a, ał kogo = *zbesztać, wylatać, wyfukać, wyburczeć, wykrzyzczać, zwymyślać, zburczeć, wykpać, zjeździć, zmydlić głowę komu, zmieszać go z błotem, sfutrować, wyburzować*: Tak go zburzę, tak go wybesztam, że pozna, zem kobieta. L. Te głowy do pozłoty wybesztam, wylają Tremb.

Wybesztanie, a, b_lm., czynność cz. **Wybesztać**.

Wybetonować, uje, ował *wyłożyć, wylać betonem*. **Wybetonowanie**, a, b_lm., czynność cz. **Wybetonować**.

Wybębniać, a, ał p. **Wybębnąć**.

Wybębnianie, a, b_lm., czynność cz. **Wybębniać**: Jeśli w granie sztuki jakiejś włożyła coś, co nie było niewolniczym jej wybębnianiem, to metr muzyki zatrzymywał ją i przemawiał do niej. Jeż. Rojnicza da wybębniania pszczoł.

Wybębnąć, I, II, nied. **Wybębniać** I. *wygrać na bębnie, wydać bębniem. Przen.*: W. na szybie, na desce i t. p. = *wystukać*. W. na fortepianie = *wygrać twardo, nieumiejętnie*. 2. *ogłosić bębniem. L. Przen.*: *rozgłosić, wygadać, wypaplać, wytrąbić, wyspiewać, wydać, zdradzić*: Wiesz to jest, która łacono hetmanowi u ludzi większy jeszcze mir wyjednać może, więc nie nam z nią chodzić i wybębniać. Krasz. 3. *żart. wypić, wytrąbić, wydać, wygolić*: Wybębnit cztery kufle piwa. 4. [W., **Wylotosić**] *wybić*. 5. *bart.*: W. *pszczoły = wypędzić je z ula do podstawionego koszyka, przez uderzenie po ulu pałkami. Przen.*: *wypędzić, wydalić*: Zapomniałem trochę o biurze i z posady mnie wybębniono. Reynm. W. ś. dok. *nabębnić ś. dowoli.*

Wybębnienie, a, b_lm., czynność cz. **Wybębnąć**.

Wybębnienie się, a ś., b_lm., czynność cz. **Wybębnąć** ś.

× **Wybęknąć**, nie, nał p. **Wybeczeć**.

Wybęknęcio, a, b_lm., czynność cz. **Wybęknąć**.

Wybiałkowany pełen białka: Korzenie wybiałkowane nasion palmiry. Rost.

Wybicie, a I. b_lm., czynność cz. **Wybić**: Sprawy odnoszące ś. do wybicia kogoś z majętności

królewskich. Paw. W. goździa z ściąny. Troc. W. komu uporu, sobie frasunku z głowy. Troc. 2. lm. a=a) × W. to, czym wybito, obicie: St. wil. b) † W. obraz odbijany na blasze, na drzewie, ryćina. St. wil. c) † W. wymówka uwalniająca od stawiania 'u sądu. St. wil. d) chir.: W. kości, wyskoczenie czyli wypadnięcie kości ze swego własnego miejsca, czym ruszanie tego członka w swym stawie tamowane bywa. Perz. W. stawu (subluxatio, distorsio), wybicie kości ze stawu, nadwichnienie stawu, niezupełne zwichnienie, wykręcenie stawu. W. jest to wyskoczenie ze swego stawu czyli ze swojej solniczki (panewki) główki jakiego piszczela. Perz. W. niezupełne kości lub wywichnienie, gdy wybite jabłko wyskoczy z swej solniczki, na jej brzegu stanie i trzyma ś. Perz. O wybiciu czyli wyskoczeniu szczęki dolnej z swych stawów. Perz.

Wybicie się, a ś., blm., czynność cz. Wybić ś. Wybiczować, uje, ował *wybić biczem*; p. Wybatożyć.

Wybiczowanie, a, blm., czynność cz. Wybiczować.

Wybić, je, if, nied. Wybijać i. biciem wysadzić, wypchnąć, wytrącić, wyszurchnąć, wytłuc: Wybijać goźdz. Kn. Wybijać młotkiem goźdz za ściąny, z deski. Troc. Spuścilił ciało z krzyża Pańskiego odkowane, Nikodem z tyłu zaś wybijał groty. Odym. W. dno z beczki. Troc. W. gębę go bił i zęby mu wybił. Skar. Pijanice nalewają sobie we szkopce, wybijają błony. Gil. W. szybę. Swe przelotrowawszy, mówią, i żonę ten klin wybijem. Falib. (= mieniem żony naprawimy zło). Klin klinem W.: upiłeś ś. wczoraj, jeśliś faluje, pij znowu, będziesz zdrów. Biel. M. W. komu oko z głowy. L. W. komu oczy, wykłóć, wylupić. Kn. (wybrać oczy. L.). W. drzwi = *wyłamać, wysadzić, wywalić, wyważyć*. Wybijają u nas domy nie tylko w nocy, ale i wózd biatego dnia. Petr. Krzyk ś. pomnaża: mnie ś. zdaje, że bramę do pałacu wybijają. L. Gdyby ta brama była tysiąc razy twardsza od stali, wybijać, wysadzić. Miek. Wybił (odbił) piłkę od siebie. Troc. (= *wypuścił, podbił, wzbił*). Łuk, ciężka strzałę wybija. Troc. (= *wypycha, wystrzela*). Fontana wodę wzgórze, wybija. Troc. Miejsce gdzie źrózdo wybija. Troc. (= *wybija wodę, wytryska, bije*). W. członek [ze stawu (= *wywichnąć, wywinąć, wykręcić, skręcić, wytknąć*). Leczenie wybitego członka zawisło na wprawieniu onego w swój staw. Perz. Wybitą w ramieniu rękę nazad nabijać. Perz. Jakim sposobem nabijać, czyli nazad wprawiać wybity członek? Petr. W. kogo skąd = *wypchnąć, wysadzić, wyparować, wyprzeć, wyrugować*: Kto innych wybija i wyparuje w kroku, ten wart zapewne, żeby był fecht mistrzem. Świt. Hetman w te czasy nieprzyjaciela najbardziej gromił i z państwa wybijał. Warg. Kiedy pan młody doma pole zależy, już go potem dziesięcią kijów z domu nie wybijesz. Falib. (= *nie wyruszysz, nie wystraszysz, nie wypłoszysz, nie wyprosisz*). Wybija kogo z majątności ten, kto swoje dawno utraci, a wybiwszy wszystko, co w domu było, wybierze. Górn. Wujdyło, że wszystkich swych majątności wybity, nędznie zginał. Steb. (= *wyzuty, ogołocony, pozbawiony ich*). Wybijać Węgrów z niewoli tureckiej, aby ich oddać w niewolę cesarzowi, to przecie nam ś. nie godzi. Kacz. (= *wyzwalać bojem*). Przen.: W. ze snu = *pozbawić snu, odjąć sen*: Kawa może mnie ze snu wybija. L. W. komu co z głowy, z pa-

mięci = *wyperswadować; wpłynąć nań, że ś. nie będzie już zaprzętał czym, że zaniecha*. Wybija go, wacpanna, sobie z głowy na zawsze. L. Wybija sobie te chimery z głowy. Boh. (= *porzuć*). To im trzeba z głów W. Jabł. Próżny postrach żołnierzom z głowy wybił. Kłok. Już jej tego nikt nie wybija z głowy. Mor. A. Już nikt tego z głowy mej nie wybija. Wad. Jeżeli przegram sprawę, nikt mi tego z głowy nie wybija, że mnie mój patron zdradził. L. W. troski żadną miarą z głowy nie mogły słodkie i poważne mowy. P. Koch. Klifcem mu tego z głowy nie wybijesz. Zaw. J. Nic bardziej z głowy W. nie może miłości, jak bojaźń. L. Z głowy mi wybił, co miałem pierw mówić. Boh. Miałem coś powiedzieć, wybiłeś mi to z głowy. L. Niepamięć Bogu nie nie wybija z głowy. Wad. Gdy ś. rotmistrz z zwycięstwem wrócił, Skanderbeg dawny występki i sromotę jego zatarł i wszystkę onego niecotliwego uczynku pamiętkę ludzom z pamięci wybił. Baz. Postrzegła ś. wkrótce po wyjeździe męża być ciężarną, a takowa myśl wybijała jej z głowy wszystek smutek z odjazdu jego. L. Chce mu jego porywcozość jako W. z głowy. Pot. Wybija sobie z głowy morderstwa i podpały. Siem. J. (= *daj z niemi za wygrane*). Wybija z szanownej głowy swe dziwne pochopy. Syrok. Wybija sobie melanchoję, frasunek z głowy. Troc. 2. cz. ni.: † W. z kłoby = *przejsć, przekroczyć zwykłą miarę, granicę, przesadzić, przeholować*: Z kłoby W., z rezy wypaść, z porządku wychodzić. L. Przysięga króla sobie upewniają, aby z kłoby nie wybijał jednostajnej pozytkiem własnym swoim. Orzech. Zastugi tak zawždy mają być szczerze płacone, iżby hojność i nagroda za nie rychlej wybijała z kłoby, niżliby co niedoważać miało. Gór. (= *raczej przeważać, niż...*). By daleko z kłoby nie wybiły. Rej. 3. biciem wyrobić: Górnicy, gdy dół wybijają na łatrow 10 i rudę odkryją, biorą za to po 31 złotych; gdy zaś takowy dół wybiwszy, na rudę nie trafią, dają im tylko złotych 15. Os. J. (= *wykopują*). Kazał im, aby drogi wybite wyrównywali, pagórki rozmiatywali. Leon. (= *dołkowate, wyboiste, wyrobione*). W. na czym = *odbić, biciem wyrazić, wycisnąć; wydrukować*. Wybija obraz, drukuję, wyrażam. Kn. Arkusz złożony wybija ś. na prasie. Mag. Wybijało w Krakowie przez Jeronyma Wietora lata Bożego 1542. L. Wybijać obraz, kopersztych, drukarskie litery. Troc. Przen.: Wdzięki twoje żywe na umyśle moim miłej osoby twej wybiły piętno. L. (= *zostawiły, wyryły*). Wybita była na sercu jego ta sentencja, iż swoich szanował tak, jak siebie samego. Birk. Wybijać proso na jagły, jęczmień, owies. Troc. W. ciasto na baby Wybijać piwo z pierwszej brzezki. Troc. W. alembik, piec hutarski. Troc. Wybijać z czego cieczę, wytłaczać, wyciskać. L. Wybijać olej, oliwę, wytłaczam. Kn. Olej nieprzyrodzony, wysmażony, wybity przez prasy, up. migdałowy, orzechowy, lniany, konopny, makowy. Urzęd. Przen.: Nędza niechęcemu łyzy wybija. Skar. (= *wyciska*). Dzieci biją, by z nich co wybito. Jag. (= *urobiono*). Treń zaczyna ś. od uczenia wyższej noty, wybija ś. w walorze noty, nad którą jest położony, i kończy ś. odbitą z dołu. Mag. Sułtan zamysłony takt wybijał na kolanach drżącej Elmiry. Wegg. (= *wybiebiał*). W. okno, otwór w murze. Wybijać pokłonem, wybijać pokłony = *sadzić pokłonami*. L. Chca, aby przed ich złotym galonem każdy wybijał niskim

pokłonem. Zabł. Gmin wykrzykał imię Władysława, a na wspomnienie onego nizkie wybijał pokłony. Nar. Gmin to tylko nizeczemny, gmin nieoświecony najpodszytnym twym czynem wybija pokłony. Nar. Sunął ś. gościeńce poprzerzynany wybitami przez deszcze wodomyjami. Krasz. W. medal. 4. X W. kominka = *podskoczyć, wyskoczyć, fknąć*: Niech chart mój kominka wybije, uszarpnie zaraz zająca. Jak. W. Przen.: Oni jeden kominek, a ja wybił drugi. Wyb. (= *trafił front na franta i wyciął mu kuranta*). 5. † W. górę = *wzbić ś., wygórować, wynieść ś., wywyższyć ś., wzmóc ś., wziąć górę, zdobyć przewagę*: Kasjusz na morzu dwakroć Dolabelle potażił, pierwaj wątpliwym ścierając ś. łosem, drugi raz górę wybił nad mlokosem. Chr. Wybija górę mizerja Polski. Koch. W. (= *wygórowała, dosięgła szczytu*). Zbestwionego bujną paszą żrzebca ujeżdżi ręką naszą. a górę wybijającemu baszowi niechaj pęte przybierze. Koch. W. Woda wybija = *przybiera, wznosi ś., podnosi ś., wzdyma ś., pętrzy ś.* Woda wybija, *egit fluctus*. Zebr. Woda wydepta wiatrami, wybija w górę, burzy ś. szturmami. Susz. Słońce wybija w górę. Strzała wybija (wzbija ś.) wysoko. Troc. (= *nieście*). 6. *bićć wytrzebić, wygubić, wygładzić, powybijać, pozabijać*: Wybijam ptaki, jagnięta, kury, wilki, gęsi, myszy, *occido singillatim vel per intervalla omnes, pobis autem simul omnes mactare*. Kn. Rozkazał Aman, żeby wybili a wygładzili wszystkie Żydy. Leop. Zboża pali jakiś cień złowrogi, rznie bydło, aby przebudzone szyki twardy, wychudły głód wybił do nogi. Sf. Górniczy, kopiący minę, wybił do nogi. Sienk. 7. cz. ni. Żegar, godzina wybija = *uderza, bije, wydzwania, wygłasza, slychać godzinę*: Żegar nie może W. nie nakrecony, nie wybił tyle razów, ile miał W. L. Żegar, dzwon wybija. Troc. Z południa nie wybiło czwartej. L. (= *niemasz jeszcze czwartej, dopiero dochodzi czwarta*). Wybiła twoja godzina = *nastala; wybiła dla ciebie godzina, już twój czas przyszedł, już kolej na ciebie*. 8. *wyśląć, obić, wylepić, wyfutrować*: Wykopawszy dołek, wybić go surową gliną twardą, dąbniami ją ubijając. Torz. Kazał jej pięknym obiciem W. pokoje. L. (= *wytapetować*). Stary kufel ze wszech stron puklami wybijany wzory. Otw. 9. kogo = *obić należyćie, wytrzeć, wylić, wykropić, wykladać wydwiczyc, wysmagać, wyhatożyć i t. p.*: W., wywalić, opalać poddanego smolno kijem. L. Czują psi na ś. kij, raz już wybici. Chr. Czuję mój grzbiet, że mię wybija. Troc. Wybito go srodze za to. Troc. 10. [W.] *wymłóć*: W. ze słomy zboże w stodole. 11. [Wybijać stertę] = *s-odek sterty wypelniać dokladnie snopami*. 12. [Wybijać kopy ze stragarzy] = *wróznć o urodzaju, podrzućć słomę pod powalę*. 13. [Wybijać półpoście] = *tluc stare garnki (wąklie), często napełnione popiołem, o cudze mieszkania, w połowie postu*. 14. [W. Wielki czwartek wybijają żur, t. j. tłuką garnki, napełnione popiołem, gnojem, błotem, o drzwi i okna chałup]. 15. powr.: W. taśmę = *wyrobic taśmę*. W. ś. l. *przebiewszy ś wydobyc ś.; przedrzeć ś., wydstać ś. na wierzch, przecisnąć ś., wylamać ś.; wybujać, wzbić ś., wyskoczyć, wzlećć*: Wybija ś. płomień. Kn. Wybija ś. promień. Kn. Święty ten miłośnić Boga częstkroć tak pałał, że ś. płomień wewnątrzny na twarz jego wybijał, tak że niby wynikające iskierki jakieś z oczu jego widywano. Skar. Słońce na najwyższy kraniec ś. wybiło. Otw. Księżyc wysoko już wybił ś.

na niebo. Sienk. Dość nagle ś. wybił w młodzieńca, i jeszcze wybił ś. w taką chwale Kuezk. (= *wyniósł ś. ponad zwykły tłum*). W. ś. ze snu = *obudziwszy ś. nie móc znów zasnąć*. Przen.: *wzmóc ś., wynieść ś., wywyższyć ś., podnieść ś., pójść w górę*: Patrzcie, jak ś. talenta na wierzch wybijają. Węg. Przen.: *wylamać ś. z pod zależności, wyzwolić ś., uwolnić ś.*: Doszedł tego król asyryjski, że Ozeo, chcąc mu ś. W., posłał posły do króla egipskiego, aby więcej nie dawał dani królowi asyryjskiemu. Leop. Natura każe człowiekowi W. ś. z niewoli. Leszcz. Wybicie rozmaite, którym ś. pozwany W. a. wyjąć może od sprawy sądowej, *exceptio*. Groie. Gołemi plewy nikt ś. nie wybija z głodu. Wuj. 2. *wybic jeden drugiego nawzajem*: To jest cnota wypić i W. ś. dobrze. L. Komu przypadkiem na nogę nastąpi, z tym W. ś. musi. L. 3. [W. ś.] *wyginąć*: Co sie tam wybieło rozmaitych hrabiów!

Wybiec, ży a. gnie, gł. **Wybieżeć**, nied. **Wybiegać**, **Wybiegiwać** l. *wyjsć biegiem, wylećć, wypaść, wyskoczyć*: Na głos matezyn ocieci i córki wybieżają. Wys. Z dworu wybieżała i szalenie tam i sam po polach ciekala. Zebr. Za otwarciem śłabanu i daniem znaku wybiegają sanki, i każdy ubiec drugiego do mety usiłuje. L. Wybiegiwał z domu na rynek i ubogie kmiotki namawiał i prowadził do kościoła. L. Admirał dopiero w czerwcu mógł W. na morze z 20 linjowami okrętami. Świt. (= *wypłynąć*). Skoro go dobry król spostrzeża, wybiega ku niemu z tą rączością, jakiej mu jeszcze starość pozwala. Słaz. Wybiegł z izby na dwór, do kuchni. Troc. Wybież, obacz, kto tam? Troc. Wezwany do posługi Bogusław, wybiegł tak ochotnie, że kilka niedziel przed postami króla stanął w Paryżu. Kalic. (= *podążył, pośpieszył*). Dunaj wybiegł z łożyska, roztacza ś. szeroko. (= *wystąpił, wypłynął, wyrwał ś.*). Przen.: W. dokąd = *zabiec, zrobić wycieczkę, zapuścić ś. dokąd*: Zlecezywszy kijowskiy katedry skarby i dochody, do Konstancynopola częstokroć wybiegiwał. Steb. 2. [W.] (o roślinie) *wybujać, wystrzelić, wyrosnąć bujnie, pchnąć ś. w górę*. 3. *wyścięgnąć, prześcięgnąć, przegonić, wyprzedzić, ubiec*: Wybiegał ją w tym, *praeterit*. Zebr. Przen.: Nie przestajemy na niniejszym, lecz daleko przyszłość myślą wybiegamy. Pilch. [W.] *wydłab ubiec*: Oddala ś., co tylko koń W. może. 3. [W.] p. **Wybiegać**.

Wybiedować, uje, ował *wycierpieć ś. biedy, nabiedować ś.; przebiedować, przcierpieć, o-pokutować, przekawęćć*: 13 lat na wygnaniu wybiedowawszy, Władysław II umarł. Błaż. W. ś. *nacierpieć ś. biedy, nabiedować ś.*

Wybiedowanie, a, bfm., czynność cz. **Wybiedować**.

Wybiedzenie, a, bfm., czynność cz. **Wybiedzić**. **Wybiedzenie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Wybiedzić się**.

Wybiedzony wynędzniały, sterany: Kule i prochy, przez wybiedzone woły ciągnięone. Rol.

Wybieg, u, lm. i l. *wybieżenie, wybieganie, ruch, przez który co skąd wybiega, wydostaje ś. wpływ*: W. wody z rury. Troc. 2. *miejsce, którey co wybiega, wychód, ujście, wyjście, wylot*: Niektóre zdroje wychodzą na wierzch ziemi tylko jednym wybiegiem a. wyskokiem, drugie mają dwa wybiegi. Kluk. (= *odnogą, strumieniem*). Idź na wybiegi drugi, a ile ich znajdziesz, wezwij na wesele. Sekl. Wybiegi gór = *odnogi, roz-*

gałęzienia wybiegające w okolicę. 3. ruch w różne strony, rzucanie ś. celem umknienia, zwrot, obrót, manewr, sus, młynek: Próżno ś. za nią strzelec pomyka, rączym wybiegom nie sprostał. Mick. 4. [Wybiegi] = *wysięgi, gonitwy*. 5. *wykręt, fortel, przebieg, sztuczka, figiel mądrości, podstęp, manewr, intryga, sposób, koncept*: Żadnego wybaczenia, żadnych względów niema, próżny to tylko W. i wymówka marna Zabł. Nie wiem, co mam począć i jakim wybiegiem tę burzę mam odwrócić. L. Folgi nie na dobre, lecz na W. użył. Przyb. Znajdzie ona nowy W. i swoje czynić będzie. L. Ach, nie rób, patrz do wielu wybiegów pierwsze cię twoje przewinienie przywidło. L. Jakież ty, ągatk, masz kształtne wybiegi! L. Pieniackie wybiegi. Śniad. (= *kruczki*).

Wybiegać, a, ał, Wybiegiwać I. nied. = a) p. Wybiec. Przen.: Wybiega dach, rola, tram, wydaje ś. Kn. (= *wystaje, wychodzi, wysuwa ś., wysterka, występuje*). 2. dok. = a) *bieganiem wydostać, wyrobić sobie, uzyskać*: W pocie czoła kiedy człek co wybiega u takich dłużników? L. b) [Wybiegać kogo] *wyahać*: Dziękuję ci, parobeczku, coś mnie wybiegał. c) *przebiec we wszystkich kierunkach, obiec, zjeździć, objechać, spenetrować*: Pan mój przez ten kwartał pół Europy wybiegał, szukając wszędzie jak najlepszych mistrzów. Boh. d) *wytrwać, wytrzymać, wydołać biegiem*: Przykra droga pierwsza jest, którą, choć bywają świeże z poranku, konie ledwie wybiegają. Otw. e) × W. komu co = *ocalić, uratować*: Zasłonił biskupa swojemi ramionami i tak przecie wybiegał mu życie. Karp. W. ś. I. *nabiegać ś. do woli, wylatać ś., nalatać ś.*: Kapłun rychelej utyje, niż kogut, a to dlatego, bo ś. ani wybiega, ani wspaniewa; k niczemu ś. nie godzi, tylko do kuchni. Spicz. 2. a. [Wybiec] *wykręcić ś., unknąć, ocaleć, uchronić ś., wykpić ś., ująć*: Liszka chytrą się swą przedzej ś. psom wyfigluje, niż zając nogami wybiega. Jabł. Chwytają też psy lisy, aczkolwiek ś. im czasem chytrą wybiegają. Trzye. Nie wybiegały ś. przed ich zapalczywością prośne maciory, cielne łanie, kotne sarny. L. (= *nie zostały ś.*). Uciekajmy, bo nie wybiegamy ś. przed nieprzyjacielem; kwapcie ś., by was nie pojmął. Wuj. Ledwo ś. z rąk żołnierza na koniu rączym wybiegał. Warg. (= *wymknął ś.*). Z tych niebezpieczności z łaski Boskiej ś. wybiegali. Wuj. Od wyroku żaden człek ś. nie wybiega: równie mu bohater i gnuśnik podlega. Dm. *Fix justus salvabitur*, ledwo ś. święty wybiega. Rej. Kraków ś. im sam, Nowogródek, Ślucsko, Sędomirz i Poznań nakoniec nie wybiegał. Star. (= *i tym ś. od nich dostało, i tym ś. nie upiekło*). Ci, którzy ś. wybiegali z plugawości tego świata, temi ś. zaś uwichławszy, bywają zwyciężeni. Leop. (którzy od nich uciekli, oddalili ś., porzucili je. L.). Przyłudzają w nieczystości tych, którzy ś. trochę wybiegiwają. Leop. I najznamienitszy kochaniu ś. nie wybiega. Sienk. Wybiegał ś. zamek u drzwi, wybiegała ś. zawiasa. Kn. (= *wychełtała ś., wytarla ś.*). 3. z kim = *wysięgać ś., gonić ś.*: Pochlebny panu zwyciężyć ś., za pasy chodząc a. ś. w zawodzie wybiegające, dobrowolnie dają. Kosz. Widok w czasie żniwa wesolej roboty, kiedy ją z serca pełnią szczęśliwi wieśniacy: wszędzie ochocha radość wybiega ś. w pracy. Tom. (= *prześciga ś., współzawodniczy, emuluje*).

Wybieganie, a, Im. a czynność cz. Wybiegać: Dopuszciliśmy ś. sobie wybiegań ustępnych, na-

trącających o początkowych dziejach Piastowych. Lel.

Wybieganie się, a ś., bIm., czynność cz. Wybiegać ś.

[Wybiegany] *utrudzony biegiem, schodzony*.

Wybiegiwać, a, ał i W. ś. p. Wybiec i Wybiegać.

Wybiegiwanie, a, bIm., czynność cz. Wybiegiwać.

Wybiegiwanie się, a ś., bIm., czynność cz. Wybiegiwać ś.

× Wybiegle przys. od Wybiegły. Śł. wil.

× Wybiegłec, loca, loy ten, co *wybiegl skąd, zbiegl, dezertier, uciekinter; odszczepieniec, odstępa, apostata*: Julian W., *apostata, cesarz, krwi swojej garścią z rany dobywszy, na powietrze ku niebu rzucił*. Birk. Żydów zowią wybieglcami, *apostatami*, abowiem od przymierza z Bogiem zawartego wystrzelili. Birk.

× Wybieglejszy st. w. od Wybiegły: Im drzewo wybieglejsze, tym zacniejsze w lesie. Bardz., Troc.

× Wybiegłość, i l. bIm., rz. od Wybiegły. W., wydatność. Dudz. W., wydanie ś. *wzgórę lub naprzód, ezstantia*. Kn. Wybiegłością z najtrudniejszych razów pana mego wydzwignąć potrafił. L. 2. Im. I *ta część przedmiotu, która wybiega, wystaje nad inne*. Śł. wil.

× Wybiegły I. Im. *który wybiegl, wypłynął; wybiegający kogo. co lub na co*. L. W. zdroj. L. Makowe główki nad insze wybiegle palecankiem utracił. Fal. 2. przym., st. w. *Wybieglejszy który wybiegl nad co, wybujały, wyniosły, wysoki, bujny, smagły, rosły, wysmukły, wzniósły, prosty*: Wybiegle drzewo. Znalazłem moją dziewczynkę dobrze wybieglą w górę, jak młoda topolka. Krasz. 3. *pelen wybiegów, przebiegły, chytry, szczwany, kuty, podstępny, zręczny, wykrętny, filuterny, frantowski, szalbierski*: Otóż i nasz W. Neapolitańczyk, pewnie nam co nowego powie. L. Wybiegła Neryna i sztuczny Sbrigani tego wszystkiego są autorami. L.

Wybiegnąć, nie, nął p. Wybiec.

Wybiegnięcie, a, bIm., p. Wybiegnięcie.

Wybiegnięcie, a, bIm., Wybiegnięcie czynność cz. Wybiegnąć.

Wybielacz, a, Im. e ten, co *wybiela, blecharz*. Śł. wil.

Wybielać, a, ał i W. ś. p. Wybielić.

Wybielanie, a, bIm., czynność cz. Wybielać.

Wybielanie się, a ś., bIm., czynność cz. Wybielać ś.

Wybieleć, eje, ał *nabrać zwolna zupełnej białości, zrobić ś. białym*: Piasek, na mocnym będąc słońca upala, dobrze wybieleje. Torz. Choćby grzechy wasze były jako szarłat, tedy jak śnieg wybieleją. Bud.

Wybielenie, a l. bIm., czynność cz. Wybieleć. 2. czynność cz. Wybielić.

Wybielenie się, a ś., bIm., czynność cz. Wybielić ś.

Wybielić, I, II, nied. Wybielać I. *wymalować na białe*: W. stancję = *pomalować wapnem*. W. naczynie metalowe = *dać na nim pobiałę cynkową*. W. płótno = *wyblechować*. Szaty Chrystusowe przy przemienieniu stały ś. białe jako śnieg, których blecharz na świecie tak W. nie może. Dambr. Jak raz postanie farba na welnie, nie wybielisz jej nigdy zupełnie. Kniaź. W. twarz = *wyblanszować, wypudrować, żart. wyblechować, wytynkować*: Upadną też niekörtzy

z mędrzych, aby byli oczyszczeni, doświadczeni i wybieleni aż do naznaczonego czasu. B. B. Wybielili szaty swoje we krwi barankowej. Leop. (= *wyczyścić, wymyć*). Ząbki wybielone na razowym chlebie. Kow. Był bardzo piękny, blady, wybielony życiem pokojowym. Krasz. W. ś. *wybielić siebie, wybielić sobie twarz, wyblanszować ś., wypudrować ś., wytynkować ś.*: Nie więcej nie robi, tylko wybielona, wyróżzana i rozezochrana; od rana do nocy w oknie siedzi. L. Naróżowana skandalicznie, wybielona i wytynkowana. Krasz.

× **Wybierecz**, a, lm. e p. **Wyborca**: Wybiereczów mądry rozsądek obraniem na papieżstwo Leona wślawił ś. Skar. W., wybierca, wyborca podatków, poborca. L. W. podatków. Troc.

× **Wybiereczka**, i, lm. i forma ż. od **Wybierecz**. L.

Wybiereć, a, ał i W. ś. p. **Wybrać**.

Wybierek, a, lm. i, **Krzywak** rzem. *dluto krzywe do wybierania, wydłubywanie*.

Wybiernalnie przys. od **Wybiernalny**, *drogą wyboru, przez wybory, obieralnie, elekcyjnie*. L.

Wybierność, i, blm., rz. od **Wybiernalny**, *obieralność*. L.

Wybiernalny i. *mający prawo być wybranym, mogący być wybranym*: Każdy obywatel, wyboreca i W., mógł najwyższych dostąpić dostojności, krzesła kurulnych. Śl. wil. 2. od wyborów, *obieralny, elekcyjny*: Król W.

Wybieranie, a, blm. i. czynność cz. **Wybiereć**: Rotmistrze w wybieraniu wybrańców od dzierżawców niemałą trudność miewają. Vol. Sól szeczawikowa do wybierania płam atramentowych zdatna. Jund. W. podatków. Troc. 2. [W. przepłochu] = *leczenie przepłochu, choroby z przeżegnania*. 3. gór.: W. węgla z filarów w odbudowie węgla kamiennego = *wybieranie somych filarów, wycinanie, poczym następuje załamanie ś. stropu*. Łab.

Wybieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Wybiereć** ś.

× **Wybiereca**, y, lm. y p. **Wyborca**: Wybierecz, W., wyboreca podatków. L. Wybiercy podatków niszczą ubogich ludzi, wyciągając od nich różnych nakładów i kosztów. L.

[**Wybiereka**, i, lm. i] *stawianie do wojska, pobór*: Na wybierekę ś. stawili.

Wybiereki, rek, blp., **Wybiereki**, *rzeczy gorsze, pozostałe po wybraniu lepszych, brak, braki, wyrzutki, odpadki, odrzutki*. W. jabłek, gruszek. Nieprzyjaciele stal swego wojska przez odesłali, nie zostawiwszy przy sobie, jeno W. halastry nikczemnej. Błaż. (= *zbiieranie, szumowiny*).

Wybiierzmować, uje, ował *odbyć hierzowanie do końca, pobierzować wszystkich*. Przen.: *przebiezermować, przeinaczyć, przechrzcić, powykręcać, poprękręcać*: Nazwiska wybiierzmuje i wykrcęi i powie, że nie tak mówiła. L.

Wybiierzmowanie, a, blm., czynność cz. **Wybiierzmować**.

† **Wybiierzeczny** p. **Wyboryeczny**. Kocz.

Wybiesiadować się, uje ś., ował ś. *nabiesiadować ś. dowoli*.

Wybiesiadowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wybiesiadować** ś.

Wybieżeć, y, ał p. **Wybiec**.

Wybieżenie, a, blm., czynność cz. **Wybieżeć**.

× **Wybieżka**, i, lm. i woj. p. **Kontreskarpa**.

Wybijacz, a, lm. e ten, *co wybija*: W. wełny, *carminator*. Kn.

Wybijać, a, ał i W. ś. p. **Wybić**.

Wybijak, a, lm. i l. *narzędzie do wybierania w drzewie liter, liczb, znaków*. 2. *młotek ręczny, którym kowal uderza, dla wskazania swym robotnikom miejsca, gdzie młotami bić mają*. Łab. 3. *piw. nabierka, czerpako, czerpadło, naczynie w kształcie kubła, obsadzone na długim drążku, do przelewania płynów przy pomocy rynny, z kadzi do kadzi przez krawędzie*.

Wybijalnia, i, lm. e p. **Dziurownica**: Dziurownica, W. (po części nitmachina), służy do wybierania dziur w żelazie, w grubej blasze, kotłowej, żelaznej, miedzianej. Łab.

× **Wybijana**, ej, lm. e, × **Wybijana godzina** = *ostatnia godzina dnia, w której zegar po raz ostatni w dzień bije*. Przen.: *I tobie kiedyś wybijana uderzą zegary*. Pot. (= *i na ciebie przyjdzie koniec, kres, kreska*).

Wybijanie, a, blm. i. czynność cz. **Wybić**: W. wełny. Troc. W. półpościa. 2. W. krzyżowe = *zabawa towarzyska dwóch osób, k laskanką*. Goł.

Wybijanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wybić** ś.

Wybijanka, i, lm. i posp. *proste płótno, kolorowane zewnątrz zapomocą tablicy drewnianej rzniętej*.

Wybijarka, i, lm. i, **Spadarka** *wyciskarka, machina do wyciskania, wybijania, sztanca*: W. kalfarowa.

Wybijnik, a, lm. i rzem., p. **Patryca**.

× **Wybior**, u, lm. y p. **Wybór**: Swoich tam urzędników dla wyboru dochodów postawił. Nar.

Wybierek, rka, lm. rki kow. *rodzaj noża do wybierania, wyrzynania, wydłubywania kopyt*.

Wybiereki, ow, blp., p. **Wybiereki**: *Słuchajcie mnie, sarmackiej Mnemoczyny córki, wszak jeś. czasem wzgardzone przydadzą W. Pot.*

[**Wybiernie**] przys. od **Wybiorny**.

Wybiernik, a, lm. i rzem. *gatunek hebla*.

[**Wybiorny**] *wyborny, wyborowy, przedni*.

[**Wybiór**, oru, lm. ory] i. p. **Wybór**: *Na W. = do wyboru*. W zgromadzeniu z samego wyboru obywatelów złożonym. Stasz. 2. *wybieranie się*.

Wybirbantować się, uje ś., ował ś. *nabirbantować ś. dowoli*.

Wybirbantowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wybirbantować** ś.

× **Wybiskupić**, i, il *wyświęcić, wypromować na biskupa*: Legiendysta, wiedząc o Lambertach, biskupach krakowskich, wybiskupić i tego biskupa. Lel.

× **Wybiskupienie**, a, blm., czynność cz. **Wybiskupić**.

× **Wybit**, a a. u, lm. y to, *co jest wybitne, co ś. wyróżnia odinnych, co jest typowym, typ, wyraz*: Wogóle Studziński jest wybitem gędzby całej polskiej. Śl. wil.

Wybita, ej, rz., p. **Wybitka**: *Do wypitej i do wybitej zuch zawsze*. Krasz.

Wybitka, i, blm., **Wybita** i. *wybitcie, zwada, bójka, bitwa*: *Gotów, dobry do wypitki i do wybitki = do tańca i do różańca, do wszystkiego*. Ani do rady, ani do zwady; ani do wybitki, ani do wypitki. Jord. Setny chłop do wypitki i do wybitki. Gaw. 2. *kolejne pozabijanie*: *Grać w warcaby na wybitkę = grać z tym warunkiem, że ten wygra, komu przeciwnik prędzej pionki wybije*. 3.

[**Bawić** ś. *pisankami na wybitki*] = *próbować, które jaje mocniejsze; rozbijając jaja przeciwnikowi i zabierając*.

Wybitnia, i, lm. e przyrząd do wybijania stempla na pieniądzach. Łab

Wybitnie przys. od **Wybitny**: Człowiek może przełamać trudności swego języka i z szepelnictwa uczyńić ś. mówcą, W. z ust swoich wydającym dźwięk każdego słowa. L.

Wybitniec, eje, ał **staw** ś. **wybitnym**; **ukazywać** ś., **zarysonować** ś. w **wybitnym** obrazie, **wydatnić** ś.: Niemen ozłaca stare baszty i dalekie knieje, których cień na błękitie czarno wybitnieje. Syrok.

Wybitnienie, a, blm., czynność cz. **Wybitniec**.

Wybitność, i, blm., rz. od **Wybitny**: Epiteta wiele do kształtu i wybitności mowy pomagają. Pir.

Wybitny i. **dobitny**, **wyraźny**, **wyrazisty**, **dosadny**, **zrozumiały**, **ściśły**, **jasny**: Idzie tu o nauczanie wybitnego i miłego wymawiania. Kopecz. (= **czystego**). Nie wzdrygam ś. żywcem brać słowo potrzebne i wybitne z cudzego języka. Czart. A. (= **ściśle** odpowiednie). 2. **wyróżniający**, **wyróżniający** ś., **wydatny**, **uderzający**, **charakterystyczny**; **który** ś. **wybił** nad poziom, **nał** szarą masę, **niezwykły**, **znakomity**: Cecha wybitna. Krasz. Wybitne zdolności. Nie liczym innych mniej wybitnych postaci. Krasz. Wybitna różnica. Dwór dzielił ś. oddawna na dwa wybitne i prawie nieprzyjacielskie obozy. Krasz. Tak mało godności w społeczeństwie naszym, charakterzy tak starte, indywidualności nie wybitne. Krasz. Największą liczbę głosów otrzymały powieści Sienkiewicza, o wiele mniej twory innych wybitnych pisarzy. [Wybitny] i. **bity**, **ubity**: Gościniec W. 2. **doświadczony**. 3. p. **Osiekały**.

Wybladłość, i, lm. i rz. od **Wybladły**: Niech mu podzi ta choroba straszna wybladłości L.

Wybladły, **Wybledzony**, **Wybledniały**, [Wybledziony] i. **który** **wybladł**, **wybledniał**; **wynędzniały**, **blady**, **bez** cery, **mizerny**, **wymokły**: W. wszetechnik. I dobrych pożera równie śmierć wybladła. Hul. W królestwie wybladłych cieni nie ujrzeć jasnych słońca promieni. L. Ale wybladła bojaźń i burzliwe trwogi w też same za nim śpieszą, w które i pan, drogi. L. Panie, po lieu moim spojrz wybladłym, daj mi grosz jaki, jeszcze dziś nie jadłem. Wybladła, z wyrazem boleści głębokiej na twarzy, pięknej jeszcze, ale z której już spłynęły ze łzami świeżość i uśmiech. Krasz. W. z gniewu i strachu. 2. a. **Wybladły** **wypłowiwały**: **Bluszcz** W.

Wybladnąć, **dnie**, **dnął** a. **dł**, **Wyblednąć**, × **Wybladniec**, **Wybledniec** **bladnąć** stopniowo **stać** ś. **zupelnie** **bladym**; **zmizernieć**, **wynędznieć** **na** **twarzy**, **stracić** **cerę**: **Wszetechnik** jak **gęś** **na** **wiosnę** **wyblednie**. **Rej**. **Wybladł** jak **śledź** **moczony**. **Troc**.

× **Wybladniec**, eje, ał p. **Wybladnąć**. L.

× **Wybladnienie**, a, blm., czynność cz. **Wybladniec**.

Wybladnięcie, a, blm., czynność cz. **Wybladnąć**.

Wybladzenie, a, blm., czynność cz. **Wybladzić**.

Wybladzić, i, il p. **Wybledzić**. L.

Wyblakać, a, ał p. **Wyblaknąć**.

Wyblakanie, a, blm., czynność cz. **Wyblakać**.

Wyblakły p. **Wybladły**: Z zamglonych pieśnią wieków, wyblakłych fresków zeszyły sędziwe postacie świętych ojeów. **Wroc.**

Wyblaknąć, **knie**, **knął** a. **kł**, **nied**. **Wyblakać** **stracić** **żywość** **kolorów**, **zblaknąć**, **wypelznąć**, **spelznąć**, **wypłowieć**, **spłowieć**, **wyrudzić**: **Charakter** **narodowy** **zółknie** i **wyblaka** jak **liść** **jesienny**. **Lib**.

Wyblaknienie, a, blm., p. **Wyblaknięcie**.

Wyblaknięcie, a, blm., **Wyblaknienie** czynność cz. **Wyblaknąć**.

[**Wyblazgonić**, i, il] **wypaplać**, **wybajać**, **wygadać**. **Mrong**.

[**Wyblazgonienie**, a, blm.] czynność cz. **Wyblazgonić**.

Wyblechować, **uje**, **ował**, **Wyblichować**. **Wyblichtrować** **wybielić** **na** **blechu**: **W**. **plótno**. **Zart**: **W**. **sobie** **twarz** = **wyblanszować**, **wypudrować**, **wytynkować**. **Wolał**by **ową** **nienawiść** i **gorącość**, niż **dzisiejsze** **wyblechowane** **twarzyczki**, **na** **których** **ciepła** **ani** **zimna** **nie** **poznają**. **Krasz**. **W**. **ś**. **wybielić** **na** **blechu**. **Zart**: **wyblanszować** ś., **wypudrować** ś., **wytynkować** **sobie** **twarz**.

Wyblechowanie, a, blm., czynność cz. **Wyblechować**.

Wyblechowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyblechować** ś.

Wyblednąć, **nie**, **nał** p. **Wybladnąć**.

Wybledniały p. **Wybladły**: **Wybledniałe** **bluszcz**. **Otw**.

Wybledniec, eje, ał p. **Wybladnąć**.

Wyblednięcie, a, blm., czynność cz. **Wyblednąć**.

Wybledzenie, a, blm., czynność cz. **Wybledzić**.

Wybledzić, i, il, **Wybladzić** **zrobić** **calcium** **bladym**, **wybladłym**, **pozbauić** **cery**: **Wszędzie** **stoja** **stoły** **obsypane** **złotem**, **siedzą** **bankierowie**, **jedni** **wybledzeni** **strachem**, **drudzy** **zapaleni** **chciwością**. **L**.

[**Wybledziony**] p. **Wybladły**.

Wybledzony p. **Wybladły**.

× **Wyblegotać**, **oce** a. **ocze**, **otał** p. **Wybelgotać**: **Co** **dziś** **ludzi** **widzimy**, **którym** **jeśli** **co** **tajemnego** **powiesz**, **by** **tego** **przed** **drugim** **powiedzieć** **albo** **W**. **nie** **mieli**, **szukają** **sobie** **kogo**, **wielkim** **zaklinaniem** **iszczą** **go** **sobie**, **aby** **o** **tym** **milczał**. **L**.

× **Wyblegotanie**, a, blm., czynność cz. **Wyblegotać**.

† **Wyblekać**, a, ał p. **Wybelgotać**: **Eftutio**. **wziewam**, **wyblekam**, **mówię** **bez** **roztropności**. **Mącz**.

† **Wyblekanie**, a, blm., czynność cz. **Wyblekać**.

× **Wyblekotać**, **oce** a. **ocze**, **otał** p. **Wybelgotać**.

× **Wyblekotanie**, a, blm., czynność cz. **Wyblekotać**.

[**Wybleszczać**, a, ał] p. **Wybleszczyć**.

[**Wybleszczanie**, a, blm.] czynność cz. **Wybleszczać**.

[**Wybleszczenie**, a, blm.] czynność cz. **Wybleszczyć**.

[**Wybleszczyć**, y, ył, **nied** **Wybleszczać**, **Wyblyszczuć**, **Wyłyszczuć**, **Wybliszczać**] **oczy** = **wytrzeszczyć**, **wyrapić**, **wyraczyć**, **wywalić**, **wybaluszyć**, **wylupić**: **Oculos** **torquere**, **wykrzywlać**, **wybleszczać** **oczy**. **Mącz**.

Wybllich, u, blm. **choroba** **jedwabników**, **gatunek** **apopleksji**. **St**. **wil**.

Wyblichować **uje**, **ował** i **W**. **ś**. p. **Wyblechować**: **Siostra** **szafarka** **mówiła**, **śmiejąc** **ś**, **że** **Róża** **ś**. **wyblichowała**. **Zap**.

Wyblichowanie, a, blm., czynność cz. **Wyblichować**.

Wyblichowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyblichować** ś.

Wyblichtrować, **uje**, **ował** i **W**. **ś**. p. **Wyblechować**: **Twarz** **jego**, **podezas** **choroby** **wyblichtrowana**, **już** **ś**. **nanowo** **świeżym** **rumieńcem** **okryła**. **Kaczk**.

Wyblichtrowanie, a, blm., czynność cz. **Wyblichtrować**.

Wyblichtrowanie się, a s., bhm., czynność cz. Wyblichtrować s.

Wyblin, u, lm. y bot. (microstylis) roś. z rodziny storczykowatych.

Wyblistrować, uje, ował wet. wytrzeć, wysmarować blistrem.

Wyblistrowanie, a, bhm., czynność cz. Wyblistrować.

[Wybliszcząć, a, a] p. **Wybliszczyc.**

[Wybliszczanie, a, bhm.] czynność cz. **Wybliszcząć.**

† **Wyblokać, a, a] p. Wybelgotać:** Służka dojrzał Midasa sroma, a chcąc W. ani zmilczeć mogąc o tym, kopa w ziemi dołek. Żebr. (*cupiens efferre sub auras*).

† **Wyblokowanie, a, bhm., czynność cz. Wyblokować.**

Wyblucie, a, bhm., czynność cz. Wybluć.

Wyblucie się, a s., bhm., czynność cz. Wybluć s.

**Wybluć, uje, uł. Wyblwać, nied. Wybluć, blu-
jąc wyrzucić z siebie; zrzucić, oddać wyrzucić,
zwrócić, zwrócić, wyomiotować, wyuomitować:** Kęs, który
zjadłeś, wyblucisz. Bud. × **W. s. wyrzucić s.**
Żyd, gdy miód warzy dla chrześcijan, wyblwa s.
w niego. Comp.

× **Wybluwacz, a, lm. e ten, co wybluwa. L.**

Wybluć, a, a] i W. s. p. Wybluć.

Wybluwanie, a, bhm., czynność cz. Wybluć.

Wybluwanie się, a s., bhm., czynność cz. Wybluć s.

**Wybluzgotać, oce a, ocze, otal wybelgotać, wy-
papać, wybajać, wygadać bez potrzeby a obmier-
zić; wybluznić:** W. głupstwo, sprośność. Język
ludzi mądrych ozdabia umiejętność; usta szalonych
wybluzgocą głupstwo. Leop. (wywierają
głupstwo. Leop.).

Wybluzgotanie, a, bhm., czynność cz. Wybluzgotać.

**Wybluznić, i, il l. wygadać bluźniąc; wy-
powiedzieć bluźnierstwo:** Sumnienie własne, sprze-
ciwając s. swym wołaniem temu wszystkiemu,
cokolwiek bezbożna gęba wybluźni, trzyma bez-
bożnych w ustawicznej bojaźni kary nieba. L. 2. p. **Wybluzgotać:** Dziecię gdy co wybluźni
mniej skromnego, zaraz jego dowieć wychwalają,
mówią: będzie żartobliwy. Boh. Gdy milczy,
od mądrego głupi s. nie różni; wyda głupstwo
swe, skoro co język wybluźni. Min. Co obaczy,
zaraz z przydatkiem wybluźni, wypowie. L.

Wybluznienie, a, bhm., czynność cz. Wybluznić.

Wyblwać, a, a] i W. s. p. Wybluć.

Wyblwanie, a, bhm., czynność cz. Wyblwać.

Wyblwanie się, a s., bhm., czynność cz. Wyblwać s.

**Wyblagać, a, a] błagając wyrobić, wyjednać,
wskórać; wyprosić, wymodlić, wymolestować, ubla-
gać, uprosić:** W. co od kogo a co na kim. Już
żadnej na mnie nie wyblagasz porady. L.

Wyblaganie, a, bhm., czynność cz. Wyblagać.

**Wyblaznować, uje, ował wyrobić, wyjednać
blaznując, otrzymać za blaznowanie, wykpić, wy-
cyganic, wydrwić, wydzić, wymanić. W. s. i.
blaznując wywinąć s.; wykręcić s. sianem; wy-
figlować s., wykpić s., wyłgać s.:** Czynili to, aby
s. tak nieprzyjacielskiemu wojsku jakokolwiek
wyblaznowali, uchodząc mu. Baz. 2. **nablaznować
s., wylokazywać s., nadokazywać s., nażartować s.,
nakpić s., nafiłgować s. dowoli.**

Wyblaznowanie, a, bhm., czynność cz. Wyblaznować.

Wyblaznowanie się, a s., bhm., czynność cz. Wyblaznować s.

Wyblądzenie, a, bhm., czynność cz. Wyblądzić:
On wielki pałac piękny i ozdobny okrągił byli
czarci postawili; wewnątrz rząd gmachów, zgola
niepodobny do wyblądzenia, sztucznie uczynili.
P. Koch.

Wyblądzenie się, a s., bhm., czynność cz. Wyblądzić s.

**Wyblądzić, i, il, × Wyblądzić, Wyblądzić s.,
× Wyblądzić s., Wybląkać s., nied. Wybląkiwać
s. wyprowadzić z zabłąkania; wyjść po bląkaniu
s.; wyjść z błędu: W. kogo z czego. Troc. Wy-
blądzony w pustyni, sękałem w tym więzieniu.
L. Pókim kochał, rozumiałem, że enotliwa;
wielbitem cień, który oszukiwał uwierzenia
moje; wyblądzonym, już na wieki ubezpieczony
jestem przeciw zdradliwym powabom. L. Wy-
blądziłem na drogę. Garcz. W. z labiryntu =
wypłytać s., wyłostać s., wywikłać s., wybrnąć,
wymatwać s. Z tej sprawy s. nie wyblądzi. Troc.
Trudno s. z tego W. Troc.**

Wybląkać się, a s., a] s. p. Wyblądzić: Jak
s. z tych plotek W. ? Rej. Nie widzę tu Arjadny,
żebym s. mógł po jej niei W. z tego labiryntu.
Pot. Poszedłem, by jakkolwiek W. s. w pole.
Syrok.

Wybląkanie się, a s., bhm., czynność cz. Wybląkać s.

Wybląkiwać się, uje s., iwał s. p. Wyblądzić:
Zabłądę w lesie i W. s. muszę. Słow.

Wybląkiwanie się, a s., bhm., czynność cz. Wybląkiwać s.

× **Wyblądzenie, a, bhm., czynność cz. Wyblądzić.**

× **Wyblądzenie się, a s., bhm., czynność cz. Wyblądzić s.**

× **Wyblądzić, i, il i × W. s. p. Wyblądzić:**
Ona wszystko, co chciała, w Pigmaleona wmo-
wiła, bo tych na swoje przerobiła kopyto, którzy-
by go W. mogli. Troc. Jakoby s. z tych świec-
kich omyłek W. a baczaniem poceziwym tu na
świecie rzędzić? Rej.

**Wyblękitnieć, eje, a] stać s. stopniowo błękit-
nym, wytrzeć s. aż do błękitu:** Wiatr ucielił,
uspokoilo s. powietrze, niebo wyblękitniało.
Sienk.

Wyblękitnienie, a, bhm., czynność cz. Wyblękitnieć.

Wyblócenie, a, bhm., czynność cz. Wyblócić.

Wyblócenie się, a s., bhm., czynność cz. Wyblócić s.

**Wyblócić, i, il wytarzać, wynurzać w błocie, za-
blócić na wszystkie strony:** Koń mój wyblócił
mię całego wraz z sakwami i pościelą Jan-
kesy w długich butach, wyblóconych po kolana.
W. s. wytarzać s., wynurzać s. w błocie, za-
blócić s.

**Wyblócznia, i, lm. e bot. (acrocemia) roś. z ro-
dziny palm.**

[**Wyblógostawić, i, il] wyprawić z blógostawień-
stwem:** Matka dała wiano i wyblógostawiła do
tych zbójów.

[**Wyblógostawienie, a, bhm.] czynność cz. Wyblógostawić.**

Wyblysk, u, lm. i wyblysłnięcie, wybuch blasku:
Pochlebia jej ta rozmowa, nie przeraża natar-
czywy raz po raz W. okularów (patrzącego na
nią). Brt. Był to ostatni W. życia.

**Wyblyskać, a, a] p. Wyblysłnąć. W. s. na-
blyskać s. dowoli:** Pan graf czeka w celi

pustelnika, aż ś. ta burza wygrzmi i wybłyska. Słow.

Wyblyskanie, a, btm., czynność cz. **Wyblyskać**.
Wyblyskanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyblyskać ś.**

Wyblyskiwać, uje, iwał p. **Wyblyśnąć**.
Wyblyskiwanie, a, btm., czynność cz. **Wyblyskiwać**.

Wyblyśnąć, śnie, szał, **Wylyśnąć**, nied. **Wyblyskać**, **Wyblyskiwać** *wypaść błysnąwszy; przeblyśnąć; wyłonić ś., błyszcząc; wytrysnąć błyskiem, wzbić ś. z błyskiem*: Owe postacie to wyblyskiwały z cienia, to znouw gaśły. Sienk. Lipecki staw wyblyskiwał rozgorzałą szybą z obrzeży sadow, spienioną, białą kwiatów przytrząśniętych. Reym. Wyblyśnął z działa ogień. Troc. Przen.: Wyblyśnię stąd ogień wojenny. Troc.

[**Wyblyszczeć**, y, ał] p. **Wybleszczyć**.
[**Wyblyszczenie**, a, btm.] czynność cz. **Wyblyszczeć**.

Wyblyśnięcie, a, btm., czynność cz. **Wyblyśnąć**.
Wybocz, y, lm. e, **Wybocze** l. † *W. wyboczenie, skierowanie ś. w bok, zboczenie; wycieczka w bok, wstąpienie po drodze*: Cóż po jej do nas z gościńca wyboczy? Chr. 2. droga uboczna, w bok od głównej idąca, manowiec.

Wyboczać, a, ał i **W. ś.** p. **Wyboczyć**.
Wyboczenie, a, btm., czynność cz. **Wyboczać**.
Wyboczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyboczać ś.**

Wybocze, a, lm. a p. **Wybocz**: Wybocza i urwiska, parowy, wklęsłości.

Wyboczenie, a l. btm., czynność cz. **Wyboczyć**: *W. drogi. Troc. W. z drogi. Troc. W. z prawa, z słusności. Troc. (= wykroczenie)*. Lekkie *W.* od początków wiedzy nas częstokroć do niestawy. L. 2. *ustęp uboczny w dziele, w mowie, zboczenie, epizod*: Tym krótkim wyboczeniem skończę ten rozdział. Kłok. 3. *W. stojów, leśn. taki ich układ, kiedy drzewo przy pniju, szczególniej z jednej strony, jest bardziej wypukło wzrosło*.

Wyboczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyboczyć ś.**

Wyboczność, i, btm., rz. od **Wyboczny**: O wyboczności rodu mego. Sienk.

Wyboczny, **Wyboczony** *postronny, uboczny, który wyboczył*: Szomberg zabiegno Polaków wyboczonym manowcem uchroniał ś. Błaż. (*obliquo tramite*. Krom.). Do tej godności drogą przedarł ś. wyboczną, przez chytre matactw nieścisłych zamieci, minawszy pięknych dzieł ścieżkę potoczną. L. Wzyciu jego nie widzim nadzwyczajnego i wybocznego. Pilech. (niepospolitego, różniącego ś. od pospolitej, potocznej drogi. L.).

Wyboczyć, y, ył, nied. **Wybacać**, **Wyboczać** l. *zboczyć, zejść w bok od drogi, zjechać z drogi, skręcić; minąć ś. z drogą, stracić drogę, zgubić ją, zbić ś. z drogi*: Wyboczył do Warszawy. Troc. Kto pragnie dojść do miejsca wyznaczonego, powinien ś. jednej trzymać drogi, nie zaś różnemi wybacać ścieżkami. Pilech. Wybaczają konie i bez wzięgu po wietrznej niewiadomej stronie jak szalone uderzają, *espatiantur*. Zebr. Przen.: *odstąpić od głównej myśli w mowie a. piśmie, zrobić zboczenie*: Do tej materji *W.* sobie życzę pióro moje. Troc. Przen.: *zblądzić, pobiłdzać, wyjść na manowce*: Młodzi przewodnika potrzebują, inaczey nie tylko wyboczą, ale też wykroczą i zblądzą. Pilech. 2. *wyminąć bokiem, obejść, pójść bokiem czego; idąc, jadąc okrążyć*: Koi wyboczył obławę. Pol. (Łańcuch dzików)

wyboczył ku sieciom. Sienk. Zali jest strach, przed którymby ś. wyboczył? Tet. (= *nie dostał w kroku*). 3. *× W. wykrzywić na bok, przekrzywić*. 4. *× W. wypchać boki czego tak, żeby wystawały*. **W. ś.** l. *wykrzywić ś. na bok, przekrzywić ś.* 2. [**W. ś.**] *wypchać ś. tak, że aż boki będą wystawały*.

Wyhodzenie, a, btm., czynność cz. **Wyhość**.
Wybohaterzać, a, ał p. **Wybohaterzyć**.
Wybohaterzanie, a, btm., czynność cz. **Wybohaterzać**.

Wybohaterzanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wybohaterzać ś.**

Wybohaterzenie, a, btm., czynność cz. **Wybohaterzyć**.

Wybohaterzenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wybohaterzyć**.

Wybohaterzyć, y, ył, nied. **Wybohaterzać** *wypromować, wykierować na bohatera*. **W. ś.** *wypromować ś., wyjść, wykierować ś. na bohatera*: *Wam nie za arlekinów ś. przebierać, ale w milczeniu W. ś. na dawnej Rzpłtej mścicielów*. Krasiu.

Wyhoisto przys. od **Wyhoisty**. L.

Wyhoisty *pelen wybojów*: Droga wyhoista. L. **Wyboje**, ow gór. = Rumówka: Upoważniono spółkę do wybicia swoim kształtem nowych szymbów, kopania soli i zbierania okruców; *W.* mogły być wywiezione. Paw.

Wybojować, uje, ował l. **W. bój** = *bój, wojnę wysłużyć*: Już czas mój przychodzi, jużem dobry bój wybojował ku czei Panu swemu. Rej. 2. kogo *bojując wyprzed, wyparować, wygnąć, wypędić, wyrugnować*: Jesli więcej inaczey uczynicie, tedye przyjedziomy i wybijamy was. Leop. 3. co = *przez bój uzyskać, otrzymać, wymusić, wymóc przezehojem, wywalczyć*: *W., expugnare*. Ps. flor.

Wyhojowanie, a, lm., czynność cz. **Wyhojować**.
† **Wybok**, u, lm. i *ustronie, zakąt, ubocze, partykularz, zacisze*: Lub cię teraz biskupa bawi dwór szeroki, lub blizkie swego Krakowa wyboki. Petr.

Wyboksować, uje, ował *bokując wybić*.

Wyboksowanie, a, btm., czynność cz. **Wyboksować**: Gdyby szło o *W.* kogo, to nie wahały ś. ani chwili. Rog.

Wybolaty *wycieńczony przez boleść, chorobę, schorzały, schorowany, zbolaty, zmizerowany*: Leszek, długą a ustawiczną chorobą *W.*, odehdzenie siły przyrodzonej postrzegał. Błaż. Książę płocki, zastarzałą wnątrzną gorączką *W.*, z światła ustąpił. Błaż.

Wyboleć, eje, ał, nied. **Wybolewać**, † **Wyboliwać** *bolejąc, chorując, wycieńczyć ś., zmizerować ś. chorobę, wychorzeć*: *W* Wilnie król, wyboliwając, leżał. Błaż. **Wyboleć ś.** *wyżalić ś., wynarzekać ś., wynurzyć swą boleść, wynętrzyć ś. z cierpieniem*: Dał mu *W. ś.* sądząc, że ulgę przyniesie wynętrzenie. Krasz.

Wybolenie, a, btm., czynność cz. **Wyboleć**.

Wybolenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyboleć ś.**

Wybolewać, a, ał p. **Wyboleć**.

Wybolewanie, a, btm., czynność cz. **Wybolewać**.

† **Wyboliwać**, a, ał p. **Wyboleć**.

† **Wyboliwanie**, a, btm., czynność cz. **Wyboliwać**.

× **Wybor**, u, lm. y p. **Wybór**. L.

Wyborca, y, lm. y, × **Wyberca**, × **Wybieracz**, † **Wybraniec** l. ten, *co wybiera kogo na urząd, obieracz, elektor*: *W.*, który wybiera, obiera, wybierający, obieracz, obierzyciel, wybor czy-

niący. L. Żeby co dał wyborcy, na drugich wy-
łupił. Klon. Mill poważył ś. w ofiarowanym wy-
borcom programie politycznym umieścić ustęp
o głosowaniu kobiet. Wchodzą do rad i nie-
wyborey, przedstawiający szczególnie marności.
Spas. 2. *ten, co wybiera co od kogo, poborca,*
mytnik, celnik: Wiele celników siadło pospołu
z Jeznsem. Sekl. (mytników albo wyborców. Sekl.).

Wyborczy i. przym. od **Wyborca**; †**Wyborczyzny**,
†**Wybierzczyny**, †**Wyborzyczyny**, †**Wyborzyński**,
Wyborowy *tyczący ś. wyborów, obierczy, elektoralny,*
elekcyjny; tyczący ś. porządku wybierania posłów:
Kampanja wyborcza (= *zabiegi partji o prze-*
promadzenie w czasie wyborów swoich kandydatów).
Posiedzenie wyborcze. Nadać mogły akcji wy-
borezej zwrot nieprzewidziany. 2. *wyborowy* =
złożony z najlepszych (wybranych) jednostek: Była
kompanja wyborcza, odznaczała ś. ponsowemi
szlifami. Fred. A.

Wyborczyni, i, lm. e forma ż. od **Wyborca**:
Powołują do urny milion wyborczyń.

Wyborgować, uje, ował co a. czego. I. u kogo,
od kogo = *wybrać na borg, kupić na kredyt, na*
kredkę; wypożyczyć, skredytować: Kiedy kto czego
u drugiego pożyczyc a. wyborguje, tedy to rzecz
z przyrodzenia uczciwa, aby długowi potem
a obietnicy swej dosyć uczynił. Sz. Wyborgo-
wawszy, trzeba oddać na czas. Petr. Dzieściaci
grzywien wyborgował, zapłacić w rychłym czasie
pewnie mu ślubował. Papr. Wyborgowawszy co
u kupca, obiecawawszy na czas pewny zapłacić,
nie uiszczą ś. Karnk. W., wymatać, a nie za-
płacić. Petr. W. towar, pieniądze. 2. *komu = dać*
na borg. sprzedać na kredyt, na kredkę; wypożyczyć,
skredytować.

Wyborgowanie, a, blm., czynność cz. **Wybor-**
gować.

[**Wyborki**, ów, blp.] p. **Wyborki.**

Wyborne przys. od **Wybrany**: By też i naj-
lepiej w gościnie ś. mieli, tedy mówią: milej
doma; u ludzi dobrze, ale doma W. Gil. Pisz-
cie, śpiewa na wybor, obiadaje W. Tró. Przebiegł
tablice Pitagoresowe, kazał Rzym świąty zna-
leż na atlasie i rzekł poważnie, całując mnie
w głowę: „W., chłopcze — będziesz w drugiej
klasie.” Syrok. W. egzamen odbyty: obciąłeś
waś najlepszego z dworu mego rębacza. Wóje.

Wybornosć, i i. blm., rz. od **Wyborny**: -Przez
doskonalsosć praw rzymskich sędziny o wy-
bornosći polityki rzymskiej. L. Jaka własciwość,
piękność, W. w wyrażeniach. Nagur. Najwyż-
szemu sprawy słzech rzeczy Arystoteles daje
W. nad inne wszystkie rzeczy, nie równając
z Nim żadnej rzeczy. Orzech. (celność, prym;
preferencją L.). Nie jest łatwe dostąpienie wy-
bornosći w pisaniu biografji. Czart. A. 2. lm. i
rzecz wyborna, doskonałość: Nie wiedzieć, którą
W. wybrać. Deo.

Wyborny i. a. **Wyborowy**, †**Wyborczy**, †**Wy-**
borzyczyny *stanowiący sam wybór, należący do*
najlepszych w swoim gatunku; celny, przedni,
znakomity, wymienity, przepyszny, pyszny, kapi-
talny, klasyczny, doskonały, nieoceniony: Męż-
e silne a wyborne ku boju. B. Sz. Opatrzył wnet
małżonka nowego sługami wybornymi, które
jemu tak pilnie wybierał Orzech. Jęli niewsty-
dliwie... miasto słów wybornych polskich sta-
wiać ezkieśi, dobrze, niż nasze, podlejsze. Gór-
n. Za który skarb mógłby Król J. M. sto tysięcy
żołnierza wybornego chować Grab. P. Z wody
naczylił wina wybornego. Skar. Wyborny chleb.

Syr. Pomierne i pospolite rzeczy często fortuna
wydaje, wybornym zaś samą rzadkością jedna
zaletę i szacunek. Pilech. Paładajusz oracz W.
Trzyc. W. jestem, celuję. L. Tani robotnik nie
może być W. Kn. Robota wyborna lada materją
zaleci. Kn. Niepozorny, ale W. Kn. Przymak
W. głód i robota. Kn. Jako wyborne pisma
z radością czytali. Zim. Ja z wybornym tym
lirykiem nie cheę wchodzić w szranki. P. Koch.
To jest prawdziwą cechą wybornego pisma, że
się nigdy nie sprzykrzy; i owszem, im częściej
czytane, bardziej ś. podoba. Kras. W. pisarz.
Wyborna jest w roli kochanki. Wyborne wino.
W. jesteś! (= *dobry, dziwnie nauwny, zabawny,*
dziecianny). Wyborna myśl (= *wielce trafna, szczęś-*
liwa). W. towar, gatunek (= *dobrowy, przedni,*
wyborowy, doskonały). W. w smaku (= *smakowity,*
przedni). 2. [W.] *wybredny, wybierający.*

Wyborować, uje, ował *wywiercić, wyswidrować,*
wykrećić dziurę borem.

Wyborowanie, a, blm., czynność cz. **Wyboro-**
wać.

Wyborowicz, a, lm. e pouf., żart. *człowiek czynny*
przy wyborach, wyborca: Dawny sejmikowicz
a dzisiejszy W. — znakomita to w powiecie figura.
Krasz. W wierszykach chłostał niemiłosiernie
puchę wyborowiczów. Rol.

Wyborowy i. p. **Wyborczy**. 2. p. **Wyborny**:
O urzęda niewyborowe niewiele ś. ubiegano.
Rzew.

†**Wyborczyzny** i. p. **Wyborny**: Zebrało ś. ko-
zaków, ludu prawie wyborczego. Biel. M. (= *ná*
wybor, chłop w chłopa). 2. *szczególnie ku czemu*
służący, swoisty, charakterystyczny, specjalny, tech-
niczny: Polszczyzna skąpa w słowa wyborze-
ne ile sejentyficzne. Chm. B. (dobierne. L.). Emble-
mata i symbole bardzo wyborze-
ne. Chm. B.

†**Wyboryński** p. **Wyborczy**: Astrologja wy-
boryńska uczy, kiedy co począć, a kiedy nie.
Żebr.

†**Wyborczyzny** p. **Wyborny**: Mrówki ziarnka
wyborze-
czne zbierają. Ryb. J.

Wyborek, rku, lm. rki p. **Wybór** (*książka do*
nabożeństwa).

Wybosć, odzie, ódł, nied. **Wyhadać** i. *hodąc*
wykłóc, przedziurawić; przebić, wybić: Gdy szka-
pa ma owies w żłobie przed sobą, już to u niego
największe dobro na świecie; aliście po chwili
mu boki jako wyboda, a sadno jako zwierciadło na
grzbiecie. Rej. (= *ostrogami wykołać*). Konie wy-
ćwiczone, wybodzone. Kosz. Uczy ś. drugi, jak
konja munsztukiem złowić... i jako go zrazu
W. Rej. 2. [W.] *wykłóc, wybić:* Wybódby se
oko. 3. † W. *przen. wytrącić, wypchnąć, wy-*
rzucić, wysadzić, wyparować: By was bieda z do-
mów nie wyboda. Drużb.

Wybój, oju, lm. oje i. *dół, jama, dziura na*
drodze, wybita kopytami, kołami: Klął furman na
wyboje, w których uwiąził. Jak. W. Generał
przezorny potrafił korzystać z najmniejszego pa-
górka, z wybojów, z błota. Papr. Pełen wy-
bojów, p. **Wyboisty**. [W., zagłębienie w samej
drodze]. 2. *rów, dół, który woda wybiła*. 3. † W.
wyboczenie, przybliżenie, rzucenie, rzut: Słońce,
nie mogąc razem oświecać całą ziemię, na każdą
część jej kolejnym wybodem rozpościera światło
swoje. L. 4. *wybiecie ś. z pod jarzma, na wolność:*
Chwył Ji każdą najmniejszą okoliczność do wy-
boju. Bońk. 5. kol. = a) W. *na obręczy = uszko-*
lenie, spłaszczenie na obręczy koła lunego, wsku-
tek którego wóz podskakuje na szynach. b) W.

torowy = zakłęśnięcie toru wskutek osiadania ś. budowy podtorowej.

Wybór, oru, lm. ory, × **Wybiór** I. *wybranie, wybranie, ściągawie zależności, pobór*: W. dochodów, podatków, należytości. L. × W. żołnierzy, nowozaciecznych. L. = *zaciąg do służby wojskowej, przepisy w tym celu, werbunek, rekrutacja, pobór wojskowy, konskrypcja*. W Polsce żołnierze i wybory piszą. Tw. 2. *wybranie między jednym a drugim, przebieranie, brak, różnica*: Żle wyboru nie czynić, źle nadto wybierać. Kras. Pochwalam twój W. (= gust). Chrześcijanin nie ma czynić wyborów a. braków w pokarmie i czasach. Baz. Do wyboru, × na W. = *jest w czym wybrać; można wybierać, wybrać; do woli, do gustu, do uznania*. Dla mężczyzn wędliny leżą do wyboru. Mick. Masz dwie alternatywy do wyboru. Daję ci do wyboru (a. × na W.). 3. W. na urząd, na godność = *obiór, wyznaczenie wybranego, elekcja*; w lm. **Wybory**, ów, *posiedzenie, na którym wybierają, czynność wybierania kandydatów, głosowanie na członków korporacji, posłów i t. p.* Na ciebie padł W. (= wybrano cię). Rozpisać wybory (= zaproszenia, zawiadomienia o nich). Pomiedzy dwoma wybranymi kandydatami muszą ś. odbyć ściślejsze wybory. Sędzia nie z urzędu, ale z wyborów (= *wybrany*). Wybory! wybory! pani Marja Jarzyńska ma ich pełną główkę, nie myśli, nie mówi i nie marzy o niczym więcej. Sienk. 5. *część najlepsza jakiego ogółu, czoło, kwiat, treść, śmietanka czego*: Sam W. wojska. W. mężów (= *chłop w chłopa*). W. społeczeństwa. Słowo „W.“ pochodzi od wybierania. Troc. Mnie brak dał owiec, koni, skór, sobie wziął W. Kn., Troc. Te z nauki wysysa wybory. Troc. (= *kwintesencje*). W. ludzi, ludzie na W. Troc. W. szlachty, młodzi. Troc. W. dowcipu. Troc. (= *wykwint*). Nie wyborem słów, ale prostotą serca życzę. Troc. (= *nie do borem; nie wyszukanemi słowy*). Sam z poczetem orszaki oraz z wyborem procarzów i strzelców pierwszą straż prowadził. Pileh. Znikła z zacięciu młodzież od wyboru. Syrok. „W.“ (= *wybór modlitw, nabożeństwa*), [**Wybórka**] = *tytuł książki do nabożeństwa*: Chłopiec pisał litery, jak ś. we wyborze nauczył. Na W. = *z możliwością wybierania, przebierania*. Wziął towary na W., pod umową wybierania. L. **Wyborem**, z **wyborem**, wybierając, przebierając, brakując. Troc. Na W. = *na schwał, wyborne, znakomicie, doskonałe, pysnie, kapitalnie, wymiennie*: Na W., *haec voce utimur in periphrasi adjectivi* wyborny, ut: wino na W. = *wyborne*. Kn. Czternaście tysięcy mocnego ludu sposobili na W. zbrojnego. Białob. Mnie najgorsze, sobie na W. Kn. (= *wyborne*). Sobie wziął na W. Ka. Ogień odgania od złota plugawość, a ono na W. dobre czyni. Gór. Wszystko tam na W. prawie i tak kwitające, tak żyzne, że ledwie co sama ziemia, gdy porzysz, nie przemówi do człowieka: używaj. Star. Fortuna mu rodzice przednie, zaene i szlachetne dała, ozdoby duszy na W., siły ciała, aby pracom podotał, dosyć sposobne. Warg. Sławni w on czas Rzymianie na W. ludzi dobierali wszędy. Wad. Człowiek wzięty, cokolwiek pocnie, chociaż czasembędzie tak w czas dobrze, jednak ludzie za na W. chwalne ono rozumieć będą. Gór. 6. *wybranie ś., wybranie ś., zbieranie ś. (np. do drogi), przygotowanie ś., przygotowywanie ś.*: Wyjazd postanowiony został, i obie kobiety już ś. około niedługiego wyboru krzątały. Krasz. Nakazał mu W. w drogę do

Warszawy. Krasz. 7. biol.: W. naturalny = *biol.* Walka. Zdr. (o książce do nabożeństwa) **Wyborek**.

[**Wybórka**, i, lm. i] p. **Wybór**.

Wybóstwić się, i ś., il ś. p. **Wybóstwić**: Idą na wybóstwiony żywot Obłoku. Mie.

Wybóstwić, eje, ał, **Wybóstwić ś.** *wyjscie na bóstwo*: Jakże wybóstwiła mu, wyrosła, jak złociste skrzydła miała na barkach, jaką aureolę u czoła. Krasz.

Wybóstwienie, a, blm., *czynność cz. Wybóstwić*.

Wybóstwienie się, a ś., blm., *czynność cz. Wybóstwić ś.*

[**Wybrachtać się**, a ś., ał ś., **Wybrachtać ś.**] *przyjść do zdrowia*.

[**Wybrachtanie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Wybrachtać ś.*

Wybrać, wybiorę a. [*wybiere, wybierz*], rozk. **wybiierz** a. [*wybiere*], nied. **Wybierać** I. *braniem co do jednego wyjąć, wypróżnić, zbierając jedno po drugim wyprzątając, usunąć*: Kto nieoszczędnie ustawicznie bierze, by miał najwięcej, wkrótce wybierze. Kn. Rychlej ś. wybierze, niż zbierze. Kn. Wybrał wszystko z woru. Troc. Wybierał kamienie z roli. Troc. Wybrał ludzi z regimentu, z powiatu. Troc. W kilk lat Tatarowie pięć króć was wybrali, bracią waszą w niewolę Turkom zaprowadzi. Kochan. Z pilnością z tego pisma tajemnego litery na alfabet wybrałem. Troc. W. z naczyń, z kufra, z pudła. Otworzywszy torbę swoją, zaczął z niej wybierać szkaplerze. Wirt. Jeszcze przed czasem wybrał całą swą pensję. W wielu miejscach małe widać łaki, na których wybiera paszę jedyna krowa Niemcewicza. Chm. To was hetman tak podzielonych pojedynczo ręką wybierze, jako raki z saka. Sienk. Śmierć wybierała swoje (co do niej należało) gęśce, niżli po inne roki. Reym. W. ryby z sieci. 2. *wyplondrować, wykupić, wykraść, zrabować, ograbić, ogolocić kradnąc*: Wybije kogo z majątności ten, kto swoje dawno utracił, a wybiwszy wszystko, co w domu było, wybierze, gumno zmłóci, zje, spije z pacholki. Gór. Nieprzyjaciele zachwali bogate sklepy wybrali. Groch. Chybaby pierwszej onego mocarza związał, tedy dopiero dom jego wybierze. Leop. Po śmierci Swantopłka stał ś. rozruch wielki w Kijowie; żołnierze, zebrawszy ś., wybrali dwór wojewody i Żydy plondrowali. Stryjk. Tatarowie Zawichosta dobyli, wybrali i spalili. Biel. M. Maksymin złoto i srebro z kościołów swoich bogów wybrał. Skar. [W. kogo] = *obrać, okraść, ograbić*. Mrówkojady miód nawet pszczoł dziłkich z drzew wybierać umieją. Jnd. Po krzewinie gniazda wybiera. Ustrz. Na co gniazda wybierać? Wirt. Wybierać podatki, pieniądze, długi od kogo. Troc. (= *ściągać, egzekwować*). Żle mi poszło; nie wybrałem arendy z dzierzawy (= *nie wycofałem*). W. szyću u krawca, powyciągać nitki ze szwu po rozpróciu. Mag. (= *wyskubać*). Z chłoptów wybierze my pobór według kwitu pełna zapłaciny, jaszce ś. nam na buty dobrze okroi. Skar. Żołnierz wybierze furazę i prowianty. Ust. Rotmistrz w grodzie tego powiatu, z którego wybrańce wybierał ma, manifestacją uczyni. Vol. Zdradliwie go pojmał i oczy mu wybrał. Błaz. (= *wyddubać*). Pop, jeśli co z odrobinek od najświętszego sakramentu na dłoni zostało, jako najpilniej w usta językiem z dłoni

wybrawszy, o korporal ociera dłoń swoją. Pim. (= *wylizawszy*). Wybierać z woli, u rzeźnika, wyjmować wnętrzności. Mag. (= *wypatroszyć, wypaproszyć, wybebeszyć*). 3. *wydlubać, wyzłobić; wyrzbić, wyrznąć*: Wybierz kwadraciki, dziurę, rowek na deszczce wężykiem. Troc. W ziemi parę duczajek wybrawszy, nabożeństwo rozpoczyna, *egesta scrobibus tellure duabus*. Żebr. (= *wykopawszy*). Snicerz, który z pnia prostego wybrał grube trzaski, wprowadzając weń figurę człowieka, kształtuje ją, jnk chce. L. [Łopata dół wybrali]. (= *wykopali, wygrzebali*). 4. melodię na instrumencie muzycznym = *dobierając odpowiednich tonów, wygrać*. 5. między jednym a drugim, między wielu = *dobierając wypatrzeć; obrać sobie, przebierając upatrzeć, zrobić wybór, wybrakować*: Wybierać między, jednym a drugim, obrać, brać co lepsze. L. Złe wyboru nie czynić, źle nadto wybierać. Kras. (= *wybredać*). Bardzo dawno powiedziano, iż którzy nadto chcą wybierać, najgorzej wybierają. Kras. (= *trafiąją*). Wybierać wgachach, jak w uleżalkach. P. (= *przebierać*). Widzę, co jest lepszego, gorsze ponieważ nie wybieram. L. Gwiazdy jaśniejsze wybranego złota. Kochan. (= *najwyborniejszego*). Bóg wybrał człowieka do czego. (L.) = *upatryzył, wyznaczył, przeznaczył*. Bóg jedne odrzucił, a drugie wybrał do żywota wiecznego. Salin. Wybrany = wyznaczony, przeznaczony od Boga do zbawienia. I. (= *uprzywilejowany w tym względzie*). Kto raz wybranym ś. stał, ten z łaski Bożej wypaść nigdy już nie może; a kto raz od łaski Bożej stał ś. odrzucony, ten nigdy zbawion być nie może. Smotr. Wielu jest wezwanych, a mało wybranych. Naród wybrany (= *Izraelici*). Jeśli to ś. dzieje z wybranymi, że cierpią frasunki, cóż ze ziemi dzieć ś. będzie? Białob. Nędzne znajdzie tam sprzęty domowe, ale zato wybierze dobre szable, puklerze. Mick. W. sobie żonę (= *dobrac*). W kogo na urząd, na tron, na godność (= *obrać*). Wybrał ten towar u kupca. Troc. Na burmistrzostwo go wybrano. Troc. Wybierz sobie konia. Troc. Wybierać z książki najpiękniejsze materje. Troc. Wybrali go na króla a królem. 6. [Wybierać psa = *namyślać ś.*]. 7. [Kuca komu W.] p. Kuc. W. ś. I. do kąd = *zebrać ś., zabrać ś.* do drogi, przyszykować ś., aby wyruszyć: Ludwisiu, kwef, wachlarz! — Gdzieś ś. to wacpani dobrodziejka wybiera? L. Gdzieindziej wybiera ś. każdy na podróz, jak na przechadzkę. Kras. Słabośmy ś. w drogę opatrzyli letnieśmy ś. wybrali. Kn. W. ś. z domu najtrudniej. Kn. Wybiera ś. jak sójka za morze. Prz. Wybrawszy ś. z puszczy Syn, szli dalej. Leop. (= *ruszywszy ś. Leop.*). Wybieramy ś. w drogę, na spacer, na sejm, z drogi, z sejmu. Troc. (= *zamierzamy udać ś.*). Wybrał ś. do nich z wizytą. Wybrałem ś. w deszcz bez parasola. Niedługo ś. w podróz niebieską wybierze (= *pójdzie na tamten świat*). Chory dziedziem, co lekarza bierze, ten ś. na on świat prędko wybierze. Kn. Turcy ś. na Persów wybierają. Troc. (= *wyprowadzają ś., szykują ś., zamierzają napaść*) Wybrałem ś. z Warszawy z dość liczną gromadą towarzyszków. Kras. Dwóch pijaków wybrało ś. na jarmark. Oss. Przen.: W. ś. z czym = *wystąpić, wyrwać ś.*: W zły czas wybrałeś ś. z swemi zapytaniami. L. 2. [W. ś.] *wyprowadzić ś.*: W. ś. z mieszkania. 3. *zanieść ś., zabrać ś.*: Po kilku burzach letnich wybrało ś. na długą pogodę Pol. 4. [W. ś.] *ubrać ś.*: W. ś. w chusty. 5. [W. ś.] *wypogodzić ś.* 6. [W. ś.] *nabra*

tuszy, poprawić ś. Wybrany = *ilusty, dobrze wyglądający*.

[Wybrajać, a, ał] *wyprowadzić, wyrabiać, wydziwiać, broić*: Panowie, panowie, eo wy wybrajacie!

[Wybrajanie, a, blm.] czynność cz. **Wybrajać**. **Wybrakować, uje, ował brak** (= *gorsze rzeczy*) z pomiędzy lepszych *wyłączyć, odrzucić wybiarki, wysortować*: Towar wybrakowany (= *brak*). Tam mieszkają te kobiety, które sułtan wybrakował i nie rozumiał być godne żoła swojego. Star. Wszystkie miano roty W. P. Koch. (= *przebrać*). Wybrakują z was przestępcę i niepobożno. Leop. Na służbę szły odpadki wybrakowane lub niedorosłki. Jeź. Wybrakowano konie ze służby wojskowej (= *wyranżerowano*). Kiedy ś. stary ul wybrakuje, nowy na to miejsce w rząd wstawić. Kąc.

Wybrakowanie, a, blm., czynność cz. Wybrakować.

[Wybraktać się, a ś., ał ś.] p. **Wybractać ś.** [Wybraktanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Wybractać ś.**

[Wybranicstwo, a, lm. a, Wybranicstwo, Wybraństwo] *posiadłość ziemska, na której był osiedlony za zasługi wojenne „wybraniec”* (p. **Wybraniec**): Lustratorowie zarządził pomiar wybranicstw, do czego miernika wybrańcy swym kosztem sprowadzić mieli. Gac.

Wybranie, a, blm., czynność cz. Wybrać. **Wybraniec, nca, lm. ncy** t. ten, którego wybrało, obrano, którego wybierają z pomiędzy wielu, *wybrany, elekt.* **Mojżesz, mistrz nasz, był W. Pański, Leon. Proroku, gdzie wiesz wybrańce?** Wysp. **Luby wybrańce mój, czemu nie śpieszysz do swojej wybranej?** Kasp. 2. *ulubieniec, faworyt, kanacek, gagatek*: W. fortuny. Ty, Panie, jedynym jesteś moim ulubieńcem a przybytku sereca mego osobny W. L. 3. × W. *żołnierz pieszy nowozaciężny, rekrut nieszlachcic*: Król Stefan postanowił wybrańce i wierzę, że dobrym duchem; lecz kto patrzy dalej, siła złego z tych wybrańców za czasem urosć może, gdy ś. wprawia w to rzemiosło, które wam szlachcie należy; bo wy siedzicie teraz doma, a oni waleczą, za czasem mogą być u króla, niżli wy, drożsi. Górn. **Rotmistrz w grodzie tego powiatu, z którego wybrańce wybiera ma, manifestacją uczyni i n. dzierżawców upomina ś. tych wybrańców, wielu ich od którego weźmie.** Vol. W., za czasów Rzpłtej chłop, osiedlony na tak zw. łanie wybranieckim i opatrzony w nagrodę zasług wojskowych obzernemi przywilejami królewskimi. Gwar. **Wybrańcy z miast. Troc. Wybrańcy według liczby łanów na wojnę wypawieni być mają. Troc. Wybierać wybrańce (wybrańców) z powiatu. Troc. Płacą (kmicie) z ewierci (łanu) po groszy 6 i na wybrańca także po 6 groszy. Gac. 4. † W. p. **Wyborca**: W., wybieracz. L. **Najpierwej elektorowie, t. j. wybrańcy, na wybieranie cesarstwa są postanowieni, z duchownych osób trzech arcybiskupowie. Biel. M.****

× **Wybraniecki, × Wybrańczy** t. z którego biorą się wybrańcy = *nowozaciężni*: Łan W. w dobrach królewskich. Wybrańców zastała lustracja czterech, którzy, podzieliwszy między siebie dwa łany wybranieckie, służbę wojenną tak odprawiają, że jednego roku dwaj, a drugiego roku dwaj po dwu pachotków z tych podzielonych łanów wypawują. Gac. Dając im (wybrańcom) wszel-

ką, moc i wolność używania tych wybrańst w ze wszystkimi gruntami i t. d. innemi wszelkimi od tych łanów wybranieckich należąciami przynależnościami. Gac. Była piechota wybraniecka z dóbr starościńskich Szaj. Łany wybranieckie w dobrach królewskich tak nazwane są, że przedtym z nich wybrańców do służby żołnierskiej dawano, a zebrany z nich żołnierz piechotą łanową nazywał się Skrzet. Łany wybranieckie, t. j. dwudziesta włoka kmieca w każdej wsi starostwa, podatek łanowy zwykły płacą. Zam. 2. który bierze wybrańców, poborowy: Rotmistrze wybraniecy od dzierżawców w wybieraniu wybrańców niemają trudność niewają. Vol. Wybraniecka piechota. Troc. Włoka wybraniecka. Troc.

[Wybraniectwo, a, lm. a] p. Wybraniectwo: W., maństwo, obowiązane do dawania wybrańców. L. Do sądów referendarskich należą sprawy o wybraniectwa, soltystwa i t. d. Ostr. Posesorowie soltystw i wybraniectw niesłusznie i z uszczerbkiem dochodów starościńskich propinacją przywłaszczają sobie zwykły. Vol.

Wybranie się, a s., blm., czynność cz. Wybrać s. Wybrannictwo, a, lm. a rola, posłannictwo wybrannictwa: Zapomniał o swojej profesji i umysłowym wybrannictwie. Spas.

Wybrantować, uje, owal złoto a. srebro = wyzyszczyć, wypławić ogniem.

Wybrantowanie, a, blm., czynność cz. Wybrantować.

Wybrany I. im. od Wybrać. Wybrani Pańscy = ludzie (na ziemi), przeznaczeni do zbawienia (w niebie), zbawieni, święci. Wielu wezwanych, a mało wybranych. 2. † W., [W.] wyborny, najwyborniejszy, przedni, najwyszukalszy: Gwiazdy jaśniejsze wybranego złota. Kochan. [Zaspały próżniaki, czy co, dzień taki W., a na rolę mało kto ciągnie. Reym. Jadło zwarzyli wybrano. Reym.]

Wybrańczy I. przym. od Wybraniec. 2. × W. p. Wybraniecki: Wybrańcze siedliska. Troc.

Wybraństwo, a, lm. a p. Wybraniectwo: Ustanowienie dwóch wybraństw jedynińskich sięga, jak innych w kraju, 1590 roku, w którym zapadła sejmowa uchwała, by ze wszystkich dóbr królewskich dziewiętnastu kmieci, dwudziestego na pieszą służbę żołnierską wyprawili. Gac. Dając im (wybrańcom) wszelką moc i wolność używania tych wybraństw ze wszystkimi gruntami i t. d., innemi od tych łanów wybranieckich należąciami przynależnościami. Gac.

[Wybrdysać się, a s., al s.] wyskakać s., nabrykać s.

[Wybrdysanie się, a s., blm.] czynność cz. Wybrdysać s.

[Wybrechać, a, al] wyszczezać, wygadać, wymówić (szczeg. po rusku).

[Wybrechanie, a, blm.] czynność cz. Wybrechać.

[Wybrechtąć się, a s., al s.] wyleźć, wygramolić s. z błota.

[Wybrechtanie się, a s., blm.] czynność cz. Wybrechtąć s.

Wybrednie przys. od Wybredny.

Wybredniś, a, lm. e wykwinniś, wytworniś, elegant, farmazon: Zagraniczni wybredniśie uskarżali s., że Polacy kozuchem śmierdzą. Szaj.

Wybredność, I, blm., rz. od Wybredny.

Wybredny I. p. Wybrydny: Stanisław August z musu był niewybrednym. Rol. 2. wyszukany, wymyślny, wytworny, grymasny, delikatny, subtelny, wyrafinowany, elegancki, pański: Gust W.

Wybredzać, a, al, Wybrydzać, × Wybrydzać, bratować, przebierać z pogardą, grymasić w wyborze, znajdować zarzut do każdej z wybieranych rzeczy; zrzedzić, dziwaczyć wybierając.

Wybredzanie, a, blm., czynność cz. Wybredzać. Wybrejtować, uje, owal wypłaszczyc: Srebro wybrejtowane. B. B.

Wybrejtowanie, a, blm., czynność cz. Wybrejtować.

Wybrnąć, nie, nał brnąć wyjść; wygramolić s., wybrodzić, wydostać s., wykopać s., wypłynąć, wynurzyć s.: W. ze śniegu, z lasu, z wody. Pytano s. o coś, na co trudno było odpowiedzieć; żeby W. z tak głębokiej toni, poszedł po radę do swoich ksiąg. Kłok. Z morskiej wybrniesz nawalności. Bardz. Wybrnął z rzeki. Troc. Książę Korecki, niedawno z wody wybrnąwszy, jeszcze cały był zmokły. Niem. Przen.: W. z kłopotu, z długów = wyratować s., uratować s., wypławić s., wykpić s., wypłatać s., uwolnić s., otrząsnąć s., wykrećić s., ujęć (czego), wyjść cało: Na jedną rzecz odpowiedzieć nie mogłem, zawstydzilem s., W. z niej nie mogłem. Skar. W., wykołatać s., wypławić, wskrobać, wynurzać, wyprawić, wyplesć s., emergere. Mącz. W. z niebezpieczeństwa to samo jest zyskiem. Min. Da-li mi Bóg teraz W., a potem będę ostrożniejszym. Kn. Mityrdat nie już w Pontu i Kapadocji pustyniach kryje s., ale z ojezystego królestwa wybrnąwszy, w waszych osadach, t. j. w świetle Azji przemieszkiwa. Siem. J. W. z długów = oczyścić s. Nie wybrnie z tego niebezpieczeństwa. Troc. W. z błędów. Troc. Wybrnąłem chwałę Bogu. Troc. Wybrnął Kołłątaj szczęśliwie z tej burzy i nawalności. Śniad. Wybrnęła z tyłu klęsk Kartago. Lel.

Wybrnienie, a, blm., p. Wybrnięcie: Będąc utopieni w długach aż po uszy, dla wybrnienia z nich potrzebowaliby wrócić Syllę z grobu. Siem. J.

Wybrnięcie, a, blm., Wybrnienie czynność cz. Wybrnąć.

Wybroczenie, a, lm. a patol. wystąpienie cięczy ciała ze swych zwykłych zbiorników: W. krwi (extravasatio sanguinis) = wystąpienie krwi z naczyń, czyli wynaczywienie (p. Wybroczyna).

Wybroczyna, y, lm. y I. wybroczenie, wynaczywienie (extravasatio sanguinis, haemorrhagia). 2. miejsce, w którym krew wystąpiła: W. krwi (sanguis extravasatus, extravasatum sanguinis). W. nagłówna p. Nadgłówek. W. podskórna a. sinia k, siniec (sugillatio, ecchymosis). W. bębenkowa (haemotympanon). W. śródmózgowa (haematencephalia). W. śródpiętna (haemothorax). W. śródpiętna z odną (haemopneumothorax). W. śródśierdza (haemopericardium). W. śródtrzewna (haematocoeilia). W. śródrdzeniowa (haematomyelia). W. śródstawowa (haemarthros). W. w kanale kręgowym (haematorrhachis). W. śródooczna (haemophthalmos).

Wybroczynowy przym. od Wybroczyna: Zaćma wybroczynowa.

Wybrodzenie, a, blm., czynność cz. Wybrodzić.

Wybrodzić, i, il, nied. † Wybrodzywać I. cz. ni. p. Wybrnąć: Niebezpieczeństwa, w jakich byli, swoje, i z jakich wybrodzili, wieść na pamięć miło, exhausta pericula. Zebr. (z jakich wybrnęli. L.) 2. wyprowadzić z brodu, z wody, wynurzyć: Wybrodzoną Cyprydę z morskich wód niedawno, obacz Apellesowej pracy sztukę sławną. Min. 3. wypławić, wykopać; wodząc po wodzie wymyć, wy-

czyścić: Jeszcze różany Tytan w Hesperyjskiej toni z swej karoey wyprzęgłych nie wybrodził koni. P. Koch. 4. [W.] *zniszczyc* chodzeniem, *zdrzeć, podrzeć, złachać*: W. buty.

† **Wybrodzywać, a, ał p. Wybrodzić.**

† **Wybrodzywanie, a, btm., czynność cz. Wybrodzywać**: Po wybrodzywaniu koniom trzeba kopyta dobrze wychędożyć. Dor.

Wybroić się, i ś., il ś. nabroić ś. dowoli.

Wybrojenie się, a ś., btm., czynność cz. Wybroić ś.

[**Wybrokować, uje, ował**] *spozrzebować.*

[**Wybrokowanie, a, btm.**] *czynność cz. Wybrokować.*

Wybronić, i, il broniąc wybawić, wyzwolić, obronić, ocalić: Pana Kostkę łłopi opuścili, w Ciorstynie go wzniósł dali, w Krakowie go nie wybronił. Tet. Broń mnie choćby pięściami; a nie wybronisz, to... Tet. „Duso ludzka“, rzekł anioł, „wybronił cię“. Tet. Wybroniło cię to (ziele), coś połknę w Kościeliskach. Tet.

Wybronienie, a, btm., czynność cz. Wybronić.

Wybronować, uje, ował i. bronując wyrzucić, wykopać, wyciągnąć, powyciągnąć. L. 2. zbronować, zabronować, pobronować należycie.

Wybronowanie, a, btm., czynność cz. Wybronować.

Wybronzować, uje, ował pobronzować należycie: Ciało wybronzowane, istny spiż. Spas.

Wybronzowanie, a, btm., czynność cz. Wybronzować.

Wybrózdzić, i, il pokryć brózdami, wykarbować w brózdę: Macieca jest bryła, w której chodzi szruba, wewnątrz wydrożona i wybrózdzona właśnie, tymże samym kształtem, jak jest szruba zewnętrznie opasana, iż jest doskonałą formą tej części, którą obejmuje. Jak. J.

Wybrózdzenie, a, btm., czynność cz. Wybrózdzić.

Wybrudzenie, a, btm., czynność cz. Wybrudzić.

Wybrudzenie się, a ś., btm., czynność cz. Wybrudzić ś.

Wybrudzić, i, il i. † W. wyczyścić z brudu. L. 2. wytarzać w brudzie, wyszarzać, pobrudzić, zbrukać, pobrukać, wysmolić, wymorusać, wyswiechtac, uwalac: Kółnierz u koszuli wybrudzony. W. ś. I. † W. ś. wyjść, wyczyścić ś. z brudu; otrząsnąć ś. z brudu moralnego, wyjść z brudnego otoczenia: Skoro słońce z oemy ś. wybrudzi. Chr. 2. wytarzać ś. w brudzie, wyszarzać s., pobrudzić ś., zbrudzić ś. zupełnie, zbrukać ś., zabrukać ś., wysmolić ś., wymorusać ś., wyswiechtac ś.

Wybrukować, uje, ował, [Wyburkować] wysłać, wysadzić, wyłożyć brukiem, zabrukować, pobrukować: Ulice szerokie, prosto wytknięte, dobrze wybrukowane. L.

Wybrukowanie, a, btm., czynność cz. Wybrukować.

[**Wybrusić, i, il, Wybrusować**] *wyostrzyć na brusie, natoczyć*: W. siekierę, kosę, szablę. Rzeźmieszek z nożem wybruszonym. Klon.

[**Wybrusować, uje, ował**] p. **Wybrusić.**

[**Wybrusowanie, a, btm.**] *czynność cz. Wybrusować.*

[**Wybruszenie, a, btm.**] *czynność cz. Wybrusić.*

× **Wybryd, u, lm. y wybredzanie, wybrydzanie, grymas, dziwaczenie przy wyborze**: Wybrydy w tym wieku wcale nie nie znaczą. L.

Wybrydnica, y, lm. e forma ś. od **Wybrydnik.**

Wybrydnie przys. od **Wybrydny; Wybrednie.**

Wybrydnik, a, lm. cy *człowiek wybrydny, ten, co wybrydza; grymaśnik, kapryśnik w wyborze, niedogodek*: W. w jedzeniu (= gardy).

Wybrydność, i, btm., rz. od Wybrydny. L.

Wybrydny i. wybrydzający, grymaśny, kapryśny, dziwaczny w wyborze, zbyt przebiegający: W. w jedzeniu (= posp. gardy). Ani, przyznam ś., rzecz to jest dla mnie dość widna, przecoby miłość teraz tak wybrydna. Zabł.

Wybrydzać, a, ał p. Wybredzać: Każdej pan-ny powołanie myśleć o małżeńskim stanie, lecz W. nie należy. Niem.

Wybrydzanie, a, btm., czynność cz. Wybrydzać.

Wybryk, u, lm. i l. × W. wybryknięcie, wyskok, podskok, bryknięcie w górę, w bok, szprync, sus: Szłapak rozłukany, kilkadziesiąt wybryków, susów i wyskoków zrobiwszy, razem z jeźdźcem zniknął. Kpet. Koń robi wybryki (= hopki). 2. przen. *wyskok, koncept bez namysłu, wyrwanie ś. z czym osobliwym; wybuch, pobłysk, przejaw*: W. imaginaeji. Świt. W. dobrego humoru. Śł. wil. 3. przen. *pozwolenie sobie nad możność, nadużycie, eksces, zbytek, wysadzenie ś. nad stan*: Rozsądny wybryków dla gości nie robi. Przen.: W. natury = *wysilek natury, potworność, dziw natury*: Burak olbrzymich rozmiarów, istny W. natury. 4. lek. (excessus) *nadużycie*: Wybryki pleiowe. Wybryki w trunkach.

Wybrykać się, a ś., ał ś. nabrykać ś. dowoli, do wyczerpania chęci brykania.

Wybrykanie się, a ś., btm., czynność cz. Wybrykać ś.

Wybrykiwać, uje, iwał p. Wybryknąć.

Wybrykiwanie, a, btm., czynność cz. Wybrykiwać.

Wybryknąć, nie, nął, nied. Wybrykiwać, × Wybrykować *bryknąwszy wykroczyć poza linję (t. j. w górę a. w bok), wyskoczyć, podskoczyć, uskoczyć. 2. nied. brykając wyprawiać skoki, susy; brykając dokazywać, podskakiwać*; Owieć wielkie trzody po trawie wybrykują. Jabł.

Wybryknienie, a, btm., p. Wybryknięcie.

Wybryknięcie, a, btm., czynność cz. Wybryknąć, Wybryknienie.

× **Wybrykować, uje, ował p. Wybryknąć.**

× **Wybrykowanie, a, btm., czynność cz. Wybrykować**: Osieł na W. udał ś., trawy nie jedząc powoli, dziwy wyrabia, nadzwyczaj swywoli. Jabł.

Wybrylantować, uje, ował, Wybrylantować wy- stroić, wysadzić brylantami: Wybrylantowane żebaczki, strojne i wyuzdane marnotrawnice. Korz. Został wkrótce otoczony kwiatem kobiet wystrojonych, wybrylantowanych. Krasz. Przedstawicielka wyzłoconej i wybrylantowanej plufokracji. Gaw. Przen.: Wybrylantowana retoryka.

Wybrylantowanie, a, btm., czynność cz. Wybrylantować.

Wybrylantowić, i, il p. Wybrylantować: Tu stanęły hordy Alaryka, wobec tego wybrylantowanego tajemnicami piekła. Mic.

Wybrylantowienie, a, btm., czynność cz. Wybrylantowić.

Wybryzg, u, lm. i wybryzgnięcie, wytrysk, bryzg na zewnątrz: Czasem tylko bluzgający zagnała W., zbielały od szamotania wody... świadczy o walce, jaka tu nieustannie wre w tych głębinach. Dąb.

Wybryzgać, a, ał i W. ś. p. Wybryzgnąć.

Wybryzganie, a, btm., czynność cz. Wybryzgać.

Wybrzyganie się, a ś., blm., czynność cz. Wybrzygać ś.

Wybrzygiwać, uje, iwał i W. ś. p. Wybrzygnąć.

Wybrzygiwanie, a, blm., czynność cz. Wybrzygiwać.

Wybrzygiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wybrzygiwać ś.

Wybrzygnąć, nie, nał, Wybrzyznąć, nied. Wybrzygać, Wybrzygiwać i. bryznać na zewnątrz, w górę, wyskoczyć bryzgami, wytrysnąć, trysnąć, prysnąć, wyprysnąć, chlusnąć, buchnąć, wybuchnąć (o płynie). Leżą na placu, krew ranami toczy każdy z nich, a jeszcze jad wybrzyguje z oczu. Jabł. Chwyca cię obaj jak lwi rozszarpać cię chcący, ogień krwawy z oczu ich wybrzyga bijący. Jabł. (= bucha, bije, pała, tryska, pryska). 2. bart. (o pszczołach) wydostać ś. na zewnątrz ula. W. ś. bryzgnąć rozlecieć ś.; rozbrzygnąć ś.; rozprysnąć ś.: Z ogromnego błota tego wybrzyga ś. dużo na wszystkie strony.

Wybrzygnięcie, a, blm., p. Wybrzygnięcie.

Wybrzygnięcie się, a ś., blm., p. Wybrzygnięcie ś.

Wybrzygnięcie, a, blm., Wybrzygnięcie czynność cz. Wybrzygnąć.

Wybrzygnięcie się, a ś., blm., Wybrzygnięcie ś. czynność cz. Wybrzygnąć ś.

Wybrzyznąć, nie, nał i W. ś. p. Wybrzyznąć: Wybrzyznąła wątrobą. Ml. Wybrzyznął szpik z kręgosłupa. Ml. Piana wybrzyznąła mu na usta, oczy stanęły w ślup. Tet.

Wybrzyznienie, a, blm., p. Wybrzyznienie.

Wybrzyznienie się, a ś., blm., p. Wybrzyznienie ś. Wybrzyznienie, a, blm., Wybrzyznienie czynność cz. Wybrzyznąć.

Wybrzyznienie się, a ś., blm., Wybrzyznienie ś. czynność cz. Wybrzyznąć ś.

[Wybrzyzować, uje, ował] i. wyfryzować. 2. wystroić, wyelegantować. [W. ś.] i. wyfryzować ś. 2. wystroić ś.: Wyszedł naprzeciw nich Marduka wybrysowany jak na wesele. Tet.

[Wybrzyzowanie, a, blm.] czynność cz. Wybrzyzować.

[Wybrzyzowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wybrzyzować ś.

Wybrząkać, a, ał, Wybrząkać, Wybrząkać, nied. Wybrząkiwać, Wybrząkiwać, Wybrząkiwać, Wybrząkiwać wydać, wykonać co brząkamiem, brząkając wygrać: Skrzypce Kępy w ramionach trzymał i usiłował W. na nich piosnkę jakąś. Orzesz. W. ś. nabrząkać ś. dowoli, do wyczerpania chęci brząkania: Wybrząkiwał na fortepianie walca.

Wybrząkanie, a, blm., czynność cz. Wybrząkać.

Wybrząkanie się, a ś., blm., czynność cz. Wybrząkać ś.

Wybrząkiwać, uje, iwał p. Wybrząkać.

Wybrząkiwanie, a, blm., czynność cz. Wybrząkiwać.

Wybrząkać, a, ał i W. ś. p. Wybrząkać. Wybrząkanie, a, blm., czynność cz. Wybrząkać.

Wybrząkanie się, a ś., blm., czynność cz. Wybrząkać ś.

Wybrząkiwać, uje, iwał p. Wybrząkać.

Wybrząkiwanie, a, blm., czynność cz. Wybrząkiwać.

Wybrząkiwać, uje, iwał p. Wybrząkać.

Wybrząkiwanie, a, blm., czynność cz. Wybrząkiwać.

Wybrząknąć, nie, nał p. Wybrząkać.

Wybrząknięcie, a, blm., czynność cz. Wybrząknąć.

[Wybrzezie, a, lm. a] p. Wybrzeże.

Wybrzeże, a, lm. a, [Wybrzezie], † Wzbrzeże i. linja zetknięcia ś. lądu z wodą, a raczej zanurzenia ś. lądu pod wodę. W. poprzeczne = ciągnące ś. w poprzek pasma gór nadbrzeżnych. 2. pas ciągnący ś. wzdłuż linii zetknięcia obu elementów poczęści nad wodą, poczęści pod wodą, którego plastyka jest uwarunkowana przez czynniki działające na linii brzegowej i który przechodzi z jednej strony w plastykę lądu, z drugiej — w plastykę dna morskiego: W. płaskie, skaliste. Malownicze W. Wilji. Przen.: brzeg, granica, skraj, kraj, kres, niedza, pogranicze: Szanowali własność naszą, bo wiedzianno, że W. (gruntów) stary dziedzie z grobu strzeżo. Syrok. 3. × W. wcięcie brzegu lądowego, wrzeźba, zatoka, ustęp, bucht: W., sinus, i. e. maris seu litoris in continentem excessus. Klon. Cherburg leży nad jedną małą morską odnogą, czyli wybrzeżem. Świt. W. Adrjatyckie. L. Tysiączne porozrywane wybrzeża dowodzą, jak wielkie tu działy ś. zapadliny. Stasz. 4. górny brzeg naczynia, urąg, wręby, krawędź: I ta świeża, i ta świeża, i już dzbanek po wybrzeża, Len.

Wybrzeżenie, a, blm., czynność cz. Wybrzeżyć.

Wybrzeżny przym. od Wybrzeże, pobrzeżny, nadbrzeżny, nadwodny, nadrzeczny, nadmorski: Baterje wybrzeżne.

Wybrzeżołomny łamiący wybrzeża: Ziemiotrząca W. Ml.

Wybrzeżyć, y, ył zakończyć brzegiem, oblać, obrąbić: Jezioro wybrzeżyło. Niem.

Wybrząkiwać, uje, iwał i. brząkać raz po raz, pobrząkiwać. 2. p. Wybrząkać.

Wybrząkiwanie, a, blm., czynność cz. Wybrząkiwać.

Wybrzmieć, i, ał i. przebrzmieć do końca: Skoro wybrzmi piosnka, i on z nią skona. Węz. Jeszcze te smutne nie wybrzmiły głosy. Moraw. 2. wydać brzmieniem, wygłosić: Pieśń wybrzmiął z pierśi swych. Tarn.

Wybrzmienie, a, blm., czynność cz. Wybrzmiąć.

Wybrzuszanie, a i. blm., czynność cz. Wybrzusić. 2. lm. a brzuchatość, pękatość, wydęcie: W. bezcki

Wybrzusić, y, ył i. wydać jak brzuch, zrobić brzuchatym, pękatym. 2. × W. wyciągnąć z wnętrza czego: Oręż wybrzuszony znośzą do kościoła, stricli feruntur in templum gladii. Żebr. (= wyciągnięte z pochwy, obnażone).

Wybuch, u, lm. y i. chem. eksplozja, sprawa chemiczna, odbywająca ś. w czasie bardzo krótkim i towarzyszące jej zwykłe zjawisko płomienia, nagle zmiana objętości, huk, skutki mechaniczne: W. wulkanu. W. kotła parowego. Znajdują ś. tam wybuchy ogniste. Troc. Wybuchy płomieniste dom blizki dosięgły. Troc. Zapalne wybuchy, wzyewy, wydmuchy, z nagromadzenia w kopalni węgłowodoru, łatwo zapalnego od ognia. Łab. W. gniewu (= napad, poryw, atak). Są czasem nagłe wybuchy duszy, które zawierają w sobie całą duszę, charakter całej człowieka. Krasif. (= wylew). 2. lek.: W. choroby, zwłaszcza wysypkowej (eruptio). W. epidemji. W. dodatkowy, p. Dorzut.

Wybuchać, a, ał i. nied., p. Wybuchać. 2. (Sl. wil.) posp. = e) kogo = wybić mocno z ogłosem: buch! buch!, wygrzmocić, wytuzować, wyłoić, wydbękać, wytatarować. b) co = wylać wiel-

ziemi masami z mocnym odgłosem buchania. c) co = wyjść żarłocznie, zbuchać, świeżyć, spucować, spakować, sfutować, pochłonać; wyżłopać, wychłać, wydoić, wyłebnić, wytrąbić = wypić łapczywie.

Wybuchanie, a, btm., czynność cz. **Wybuchać**.

Wybuchliwość, l, btm., czynność cz. **Wybuchliwy**.

Wybuchliwy 1. a. Wybuchowy mający własność łatwego wybuchania, *wybuchający, eksplodujący*: Materje wybuchliwe. 2. *łatwo wybuchający gniewem, niepowściągliwy, gwałtowny, zapalczywy, popędliwy, porywczy, gwałtowny, prędko, krewki*. Orzesz. Gawęda głośna, a jeszcze więcej bezładna, wybuchliwa. Tok.

Wybuchnąć, chnie, chnąć a. chń, nied. **Wybuchać**. **Wybuchywać** l. *buchnąć* na zewnątrz a. w górę, *wypaść gwałtownie, wystrzelić* = *wionąć* = *wzbic* s., *ekspłodować*: **Wybuchywać, de aqua et igne magna vi erumpente**. Kn. Z góry Hekli u spodka wielkie ognie wybuchywały. Słk. Wybuchnął ogień a palił, które nalazł u pieca. Leop. Bój krwawy, sami s między wybuchających dymów obłokami ledwie widzieć mogą. Tw. Kto by s spodziewał, żeby z tak małej iskiereki wielki ogień wybuchnął! L. Krew wybuchnęła strumieniem (= *rzuciła* s.). Stać koło niego blisko nie można, tak z niego trunek wybucha. L. (= *bucha, bije, zalatuje od niego*) Góralskie chaty i noclegowiska już wybuchnęły dymy porannemi. Syrok. (= *zioinęły, wionęły*). 2. *wyrzucić gwałtownie, wystrzelić* co: Etna kamienie i siarczyste wybucha ognie. Proc. 3. *przen. wszcząć s. gwałtownie, zerwać s.*: Rewolucja wybuchła. Przyduszone siła buntów janczarskich pierwej, niż w płomień wybuchnęły. Kłok. 4. z czym, czym = *gwałtownie co wyrzucić, objawić; unieść s. czym, zawrzeć czym; nie móc słumić w sobie czego, zapanować nad sobą*: Z największym gniewem wybuchnął na bezczelność zbrodni. L. W. gniewem, oburzeniem, płaczem.

Wybuchnienie, a, lm. a p. **Wybuchnięcie**: Na kilka dni przed wybuchnięciem rewolucji.

Wybuchnięcie, a, btm., **Wybuchnienie** czynność rz. **Wybuchnąć**.

Wybuchowość, i, btm., rz. od **Wybuchowy**: Stopień wybuchowości pyłu węgla kamiennego. W. jest charakterystyczną cechą narodu naszego.

Wybuchowy przym. od **Wybuch**; p. **Wybuchliwy**: Materjały wybuchowe. Geol.: Formacja wybuchowa, p. **Formacja**. Skaly występujące w postaci żył są utworami wybuchowemi.

Wybuchywać, a, al p. **Wybuchnąć**.

Wybuchywanie, a, btm., czynność cz. **Wybuchywać**.

Wybuchzenie, a, btm., czynność cz. **Wybuczeń a. Wybuczyć**.

Wybuchzenie się, a s., btm., czynność cz. **Wybuczeń s. a. Wybuczyć s.**

Wybuczyć, y, al i W. s. p. **Wybeczeń**.

Wybudowa, y, lm. y gór. *zupelne wydobyć, wyprzątnienie ciała kopalnego z pod ziemi*. Łab.

Wybudować, uje, ował, nied. × **Wybudowywać** *budując wyprawdzać, wystawić, wzniesić; pobudować, zbudować, dźwignąć*: W. dom. W. kanał (= *wyprawdzać*). W. s. *zostać zbudowanym, wystawionym, pobudować s.* Za 3 lata wszystko miasto s. wybudowało jeszcze piękniej, niżeli pierwej było. Star.

Wybudowanie, a f. btm., czynność cz. **Wybudować**. 2. [W., lm. a] *chata lub kilka chat za wsią na osobności stojących*, p u s t k o w i e: Mieszka na wybudowaniu.

Wybudowanie się, a s., btm., czynność cz. **Wybudować s.**

× **Wybudowywać**, uje, ywał i W. s. p. **Wybudować**. L.

× **Wybudowywanie**, a, btm., czynność cz. **Wybudowywać**.

× **Wybudowywanie się**, a s., btm., czynność cz. **Wybudowywać s.**

Wybuj, u, btm. l. † W. *wybujanie*: Pomóż śmiałej pieśni, która nieśrzednim lotem na W. wybroi aż nad aoińską górę. Przyb. 2. lek.:

× W., p. lek. **Mięso**.

Wybujac, a, al l. *bujając wzniesić s., wzlecieć, wzbic s. wysoko*: Orły wybujają. 2. *wyrość bujno; wysilić s. na wzrost; rosnąć wzniesić s. niezwykłe, wystrzelić*: Dzikich latorośli poziome ostatki gdy uina ogrodnik, drzewu to nie szkodzi, owszem piękniej wybujają, lepszy owoc rodzi. Kras. Sosny wybujają, a jam jeszcze mały. Len. W. s. *nabujac s. dowoli, do wyczerpania chęci bujania s.*

× **Wybujak**, a, lm. i lek., p. **Mięso**.

Wybujalność, i l. btm., rz. od **Wybujają**. *Przen.; górnolotność, bujność*: W. myśli. 2. lm. l = a) *rzecz wybujala*: Często z niezgrabnej łodyżki zdrowa powstaje W. Lel. *Przen.*: Dużo już był ojeu swemu kosztów i zmartwienia przyczynił przez rozmaite wybujalności swoje (= *wybryki, nadużycia*). b) lek. = a) *rozwoj organu ponad normę (hyperplasia)*. β) p. lek. **Mięso**.

Wybujają *który wybujają, bujny, smagły, rostry, bardzo wysoki*: Drzewo wybujale. Z obudwuch stron dawały cień starożytnie dęby i innego rodzaju wybujale drzewa. L. Orły wybujale. Kras. (= *górnolotne, bystrolotne*). Orzeł górnym W. lotem. Kras.

Wybujanie, a, btm., czynność cz. **Wybujac**.

Wybujanie się, a s., btm., czynność cz. **Wybujac s.**

[**Wybukać**, a, al] *zwymyślać*.

[**Wybukanie**, a, btm.] *czynność cz. Wybukać*.

Wybuksować, uje, ował otwór = *wyłożyć otwór, w którym s. ma co obracać, czym twardym (metalem lub twardym drzewem)*.

Wybukowanie, a, btm., czynność cz. **Wybukować**.

Wyburzyć, y, al kogo = *wyfukać, sfukać, wyłajac, złać, wykryczęd, skrzyczęd, wyburzować, wybieszac, sfutować, zmylić komu głowę; powiedzieć mu słowa prawdy*: Był ją dobrze W. miał, upewniam, że s. poprawi. L. Jak przyjdzie, wyburez go wacpan należyście. L.

Wyburzenie, a, btm., czynność cz. **Wyburzyć**.

Wyburdać się, a s., al s. *wyguzdrać s., wygrzebać s., wygramolić s., wybrać s. z ciężkością, opieszale, niesporo*: Niechaj baczycy oiece, że syn jego ku temu ma s. W. a wybrać, aby s. obrócić na jakie postauowienie. Glicz.

Wyburdanie się, a s., btm., czynność cz. **Wyburdać s.**

[**Wyburkować**, uje, ował] p. **Wyburkować**.

[**Wyburkowanie**, a, btm.] *czynność cz. Wyburkować*.

Wyburszować się, uje s., ował s. *naburszować s.; burzując wyszumieć*.

Wyburszowanie się, a s., btm., czynność cz. **Wyburszować s.**

Wyburzały *który wyburzał, wypłowiały, spelzły, bez koloru, wyrudziały, wyblakły*.

Wyburzyć, eje, al stać s. *burym, zburzęd; straciwszy właściwy kolor, przyjąc barwę nieokreśloną, wypelznąć, wypłowieć*: Sukno wyburzało.

Wyburzenie, a, b, m. 1. czynność cz. **Wyburzęd.** 2. czynność cz. **Wyburzyć.**

Wyburzenie się, a, s, b, m., czynność cz. **Wyburzyć s.**

Wyburzyć, y, ył 1. *skończyć burzenie, zburzyć wszystko, poburzyć, porozwalać, porujnować.* 2. [W.] *zburzyć: Trzeba W. podłogę. W. s. nasyć s. burzeniem s., skończyć burzenie s., przestać burzyć s.: Piwo wyburzyło s. (= wymusowało, wyszumiało, przestało s. pienić).* Przen.: Niech s. zawisna chwila w swym gniewie wyburzy, dla ciebie wiek złoty jeszcze z niej wynurzy. Nar. Nim Vit pozbiała myśli i wyburzył s., rzucał s. zrazu jak lew. Krasz. W. s. w gniewie. (= *wysapać s., ochłonić z gniewu, udobruchać s., upamiętać s.*): Przecież krok poprawy uczynił śmiało, przerwałam. dawszy mu W. s. Krasz. Niektórzy, wyburzywszy s. za młodu, stawali s. z acnemi obywatelami. Kaczk.

[**Wybusiać, a, ał**] *wycalaować.*

[**Wybusianie, a, b, m.**] czynność cz. **Wybusiać.**

[**Wybutniarka:**] Matka W. = skrzynka do rżnięcia siczki (w zagadce).

Wybuzować, uje, ował 1. *wyburzęd, wybesztać, wykrzyzczać, wyfukać, wykpać, zwymyślać, nagadać komu: W. kogo ostatecznemi słowami, namówić mu, co djabeł każe.* Oss. Pójdę zaraz W. należycie tego głupca. L. 2. [W.] *wybić, wytuzować.*

Wybuzowanie, a, b, m., czynność cz. **Wybuzować.**

Wybycie, a, b, m., czynność cz. **Wybyć.**

[**Wybycie, a, b, m.**] czynność cz. [Wybyć].

Wybyć, wybędzie, wybył, nied. **Wybywać** 1. *zostać w jakim miejscu a. w jakim zatrudnieniu do końca, przebyć, wytrwać, wytrzymać, przetrwać, nabyć s.: wytrzymać, wycierpieć.* Nie wybędzie długo u tego złodnika. Król, trzy miesiące w Krakowie wybywszy, do Litwy odjechał. Błaż. Wojskowi, którzyby aktualnie w krajowej służbie lat sześć wybyli... L. Czas pewny na tej wybywszy dewocji, mogą iść za mąż. Chm. B. [Jaze wybyło trzy lata]. W. swój czas. Nie wybyło dwa tygodnie. jak s. ze słomy podniosł, przyszła burza, strzelił piorun w chałupę. Tet. (= *nie przeszło, nie wyszło, nie minęło, nie upłynęło*). 2. [W.] *ubyc, usunąć s., wydaleć s., ustąpić:* Brat mój już od tygodnia wybył z miasta (= *opuszczył miasto*). Z rady towarzystwa wybył pan Mochucy. Porucznikiem nominalnym był człowiek już stary i dawno z czynnej służby wybyły. Sienk.

[**Wybyć, wybędzie, wybył**] *wylobyc, wydostać:* Wybył z zanadru mnóstwo biletów.

Wybystrzec, eje, ał stać s. bystrym, bystrzej-szym: Dowcipy wybystrzały (= *wyostrzały, wysadziły s., zaprawiły s.*).

Wybystrzenie, a, b, m., czynność cz. **Wybystrzec.**

Wybywać, a, ał p. Wybyć.

Wybywanie, a, b, m., czynność cz. **Wybywać.**

Wybzdurzać, a, ał p. Wybzdurzyć.

Wybzdurzanie, a, b, m., czynność cz. **Wybzdurzanie.**

Wybzdurzenie, a, b, m., czynność cz. **Wybzdurzyć.**

Wybzdurzyć, y, ył, Wybzdurzać *bzdurząc wyłudzić; wycyganąć, wykpić, wymanić, wydrwić.* L.

[**Wycabanić, i, il**] *złajać obelżywie, zwymyślać, wykpać, wybesztać.*

[**Wycabianie, a, b, m.**] czynność cz. **Wycabanić.**

Wycacać, a, ał, Wycackać, Wyceckać *pilnie, cierpliwie pracując nad czym, zrobić cackiem; wykończyć subtelnie; wydelikatnić, wypielegnować, wypieścić, wygłaskać, wymuskać, wygładzić, wychuchać:* Gagatak wycacany. Tak mi je (ręce) wycacała, wygładziła, wyszlifowała, żem ich prawie poznać nie mogła. Krasz. W. s. I. naceckać s. z kim, wypieścić s., napięścić s. aż do wyczerpania chęci pieczenia. 2. *wypieścić s., wygłaskać s., wymuskać s., wygładzić s., wychuchać s., wypielegnować s.:* Panny lepiej s. wydadzą, jak s. wyfiokują, wycackają. Bał.

Wycacanie, a, b, m., czynność cz. **Wycacać.**

Wycacanie się, a, s, b, m., czynność cz. **Wycacać s.**

Wycackać, a, ał i W. s. p. Wycacać.

Wycackanie, a, b, m., czynność cz. **Wycackać.**

Wycackanie się, a, s, b, m., czynność cz. **Wycackać s.**

[**Wycacniały**] *chudy, chory, wynędzniały, wybladły, Pc.*

Wycadzenie, a, b, m., czynność cz. **Wycadzić.**

Wycadzić, i, il p. Wycedzić.

Wycalować, uje, ował, nied. **Wycalowywać** 1. *ucalować, odkryć pocałunkami; obcałować, nacałować, wycmokać:* Pan Onufry miał zwyczaj, podpisawszy sobie, umizgać s. do młodych panienek i poprostu wycalowywać je serdecznie. Pol. 2. *wyrazić pocałunkiem.* Wszystko, co mieli sobie powiedzieć, wycalowali ustami. Sienk. W. s. I. *ucalować s., obcałować s., wycmokać s. nawzajem.* 2. *nacałować s. dowoli, do wyczerpania chęci calowania.*

Wycalowanie, a, b, m., czynność cz. **Wycalować.**

Wycalowanie się, a, s, b, m., czynność cz. **Wycalować s.**

Wycalowywanie, a, b, m., czynność cz. **Wycalowywać.**

Wycalowywanie się, a, s, b, m., czynność cz. **Wycalowywać s.**

[**Wycapłosić, i, il**] *wybrać, wyjeść przedoczestnie.*

[**Wycapłoszenie, a, b, m.**] czynność cz. **Wycapłosić.**

[**Wycąbrzenie, a, b, m.**] czynność cz. **Wycąbrzyć.**

[**Wycąbrzyć, y, ył, Wycombrzyć, Wycomrzyć**] *wyczubić, wytargać, wytarmosić, wyczochrać:* W. komu łeb.

Wycechować, uje, ował *cechując wyznaczyć, powyznaczać:* Do koniecznej zapomogi, jaką w bydle i koniach trzeba będzie dać chłopcom, wycechował Korz. Wszystko (drzewa przeznaczone na wyrąb), cośmy wycechowali, najpiękniejsze okręgi zostają przy mnie. Weys.

Wycechowanie, a, b, m., czynność cz. **Wycechować.**

[**Wycechtać, a, ał**] *wydeptać zostawiając ślady, stratawać:* Jak to świnie wycechtały zboże.

[**Wycechtanie, a, b, m.**] czynność cz. **Wycechtać.**

Wyceckać, a, ał i W. s. p. Wycacać.

Wyceckanie, a, b, m., czynność cz. **Wyceckać.**

Wyceckanie się, a, s, b, m., czynność cz. **Wyceckać s.**

Wycedzać, a, ał p. Wycedzić.

Wycedzanie, a, b, m., czynność cz. **Wycedzać.**

Wycedzenie, a, b, m., czynność cz. **Wycedzić.**

Wycedzić, i, il, X Wycadzić 1. *cedząc wycisnąć części płynne od stałych, przedcedzić, odcedzić.* 2. *cedząc wypuścić, spuścić, wytoczyć; wysączyc:*

Ofiarował kapłan gołąbka, szyje zakręciwszy i krew z otwartych gardłek wycedziwszy. Odym. Medea z Aesona krew starą wycadzi, a napoi sokami. Zebr. Przen.: Z tej słowa nie wycedzisz, ta strzela oczyma. Fred. A (= nie wycisniesz, nie wymusisz, nie wydobędziesz). 3. przen. *wymówić z przesadą, nienaturalnie, wymuszenie, przez zasznurowane usta; wybąkać; cedząc słowo po słowie wymówić; powiedzieć półgębkiem*: Ale, panie, wycedzał mi hrabia, ja pana Dunina nie znam. Budz.

Wycelać, a, ał i W. ś. p. Wycelować.

Wycelanie, a, blm., czynność cz. Wycelać.

Wycelanie się, a ś, blm., czynność cz. Wycelać ś.

Wycelenie, a, blm., czynność cz. Wycelić.

Wycelenie się, a ś, blm., czynność cz. Wycelić ś.

Wycelić, i, il p. Wycelować.

Wycelować, uje, ował i. a. Wycelić, nied. Wycelać celując wymierzyć co przeciw czemu; wyrzyciować, wystawić do celu; złożyć ś.; wymierzysz, wystrzelić, wypalić, ugodzić: Zapomocą nadstawka dają kanałowi armatnemu wyższe nachylenie, jak gdyby armata była wycelowana ostro przez śpiż. Jak. J. Kozak odwiódł, wycelił. Mick. W. w łeb. Przen.: *zwrócić, obrócić, wystawić*: Pysk ci w niebo wyceluje i skamli. Rog. St. 2. przen. *celując prześcignąć innych a. dorównać im, pozostawić w tyle a. sprostać*. Wiek Anchizów W. godzi, *renovare paciscitur*. Zebr. 3. W. futro = *wyszukować, wylać, dobierając włos do włosa*. L. W. ś. *przymierzyć ś. do skoku, rzutu w upatrzony cel, złożyć ś.*: Wąż syknął i całym sobą w chłopa ś. wycela. Mick.

Wycelowanie, a, blm., czynność cz. Wycelować: Wysuwka w dnie armaty służy do wycelowania tejże armaty. Jak. J.

Wycelowanie się, a ś, blm., czynność cz. Wycelować ś.

Wycembrować, uje, ował, nied. Wycembrować wyłożyć cembrowinę, wyfutrować, ocembrować: W. studnię. Jamę W. Torz. Podziemne przechody pod twierdzami są wymurowane i zasklepione a. też tylko wycembrowane. Jak. J.

Wycembrowanie, a i. blm., czynność cz. Wycembrować. 2. Im. a, to czym wycembrowano, cembrowanie, cembrowina.

Wycembrowywać, uje, ywał p. Wycembrować.

Wycembrowywanie, a, blm., czynność cz. Wycembrowywać.

Wycementować, uje, ował wylać, wyłożyć cementem.

Wycementowanie, a, blm., czynność cz. Wycementować.

Wyceniać, a, ał p. Wycenić.

Wycenianie, a, blm., czynność cz. Wyceniać.

Wycenić, i, il, nied. Wyceniać wyznaczyć, wymiarkować cenę na przedmioty w stosunku do ich wartości, dokonać ewaluacji: Obowiązkiem urzędów celnych jest wyceniać towary przywozowe i wywozowe.

Wycenienie, a, blm., czynność cz. Wycenić.

Wyceregielować się, uje ś, ował ś. naceregielować ś. dowoli, wyczerpać swoje ceregiele.

Wyceregielowanie się, a ś, blm., czynność cz. Wyceregielować ś.

Wycerklenie, a, blm., czynność cz. Wycerklić.

Wycerklić, i, il p. Wycyrklować. L.

Wycerklować, uje, ował p. Wycyrklować.

Wycerklowanie, a, blm., czynność cz. Wycerklować.

Wycerować, uje, ował pocerować należyście, na wszystkie strony, wyporządzić przez cerowanie.

Wycerowanie, a, blm., czynność cz. Wycerować.

[Wycetkować, uje, ował] policzyć krobę orzechów.

[Wycetkowanie, a, blm.] czynność cz. Wycetkować.

[Wycewieć, eje, ał] wyschnąć, wychudnąć przez chorobę.

[Wycewienie, a, blm.] czynność cz. Wycewieć.

Wychadzać, a, ał i. p. Wyjść. 2. [W.] wychodzić: Kiedy będziemy z domu Bożego W.

Wychadzanie, a, blm., czynność cz. Wychadzać.

[Wychajdukować, uje, ował] wyedukować, wychształcić.

[Wychajdukowanie, a, blm.] czynność cz. Wychajdukować.

Wychapać, pie, pał posp. wyrwać, wyszarpać, powyrpywać, powyszarpywać: Rzeka wychapała brzegi. Przen.; W. materiał, krając go = *wyciąć za głęboko*.

Wychapanie, a, blm., czynność cz. Wychapać.

[Wycharasać, a, ał] wytrzebić (sameca), wykastrować.

[Wycharasanie, a, blm.] czynność cz. Wycharasać.

Wycharchać, a, ał p. Wycharknąć. W. ś. p. Wycharkać.

Wycharchanie, a, blm., czynność cz. Wycharchać: Piersi czyszcza ś. snadnym wycharchaniem ślin. Spiez.

Wycharchanie się, a ś, blm., czynność cz. Wycharchać ś.

Wycharchnąć, nie, nał p. Wycharknąć.

Wycharchnienie, a, blm., p. Wycharknięcie.

Wycharchnięcie, a, blm., Wycharchnienie czynność cz. Wycharchnąć.

× Wycharchywać, uje, ywał p. Wycharknąć.

× W. ś. p. Wycharkać.

× Wycharchywanie, a, blm., czynność cz. × Wycharchywać.

Wycharzyć, y, ał i W. ś. p. Wycharknąć.

Wycharzenie, a, blm. 1. czynność cz. Wycharzyć. 2. czynność cz. Wycharzyć.

Wycharzenie się, a ś, blm., czynność cz. Wycharzyć ś.

[Wycharzenie się, a ś, blm.] czynność cz. Wycharzyć ś.

[Wycharzyć, uje, ował] wyżywić, wykarmić: Jak tu W. dzieci w taką drożyznę?

[Wycharczowanie, a, blm.] czynność cz. Wycharczować.

[Wycharzyć się, y ś, ył ś.] wyzuc ś., ogołocić ś., z zapasów jądła.

Wycharkać, a, ał p. Wycharknąć. W. ś., × Wycharchać ś., Wycharzyć ś., × Wycharchać ś., nied. Wycharknąć ś., × Wycharchywać ś., × Wycharchywać ś. nacharkać ś. dostatecznie, wypróżnić sobie drogi oddechowe przez charkanie.

Wycharkanie, a, blm., czynność cz. Wycharkać: Piersi z flagmy wychędaża przez wolne W. Syr.

Wycharkanie się, a ś, blm., czynność cz. Wycharkać ś.

Wycharknąć, uje, iwał p. Wycharknąć. W. ś. p. Wycharkać.

Wycharknianie, a, blm., czynność cz. Wycharknąć.

Wycharknięcie, a, blm., czynność cz. Wycharknąć.

Wycharknąć, nie, nał, × Wycharchnąć, × Wycharchnąć, Wycharkać, × Wycharchać, Wycharzyć, × Wycharchać, nied. Wycharknąć, × Wycharchywać charknąwszy wyrzucić, wypłuć flegmę

a. krew z flegmą z dróg oddechowych, odkasznąć, odkrząknąć, odcharknąć.

Wycharknienie, a, blm., p. Wycharknięcie.

Wycharknięcie, a, blm., Wycharknienie czynność cz. Wycharknąć.

× Wycharować, uje, owa! i × W. ś. p. Wyharować.

× Wycharowanie, a, blm., czynność cz. Wycharować.

× Wycharowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wycharować ś.

× Wycharsty wynędzniały, wychudły, wyschły, zmizerowany.

× Wycharśnąć, śnie, snął a. si! wynędznieć, wychudnąć jak szczapa, zmizerować ś.: Gdy ś. chciwiej swojej żonie przeciwił, tak wycharsł, iż w krótkim czasie był jakoby napoły umarły. Jabł.

× Wycharsnienie, a, blm., p. Wycharsnięcie.

Wycharsnięcie, a, blm., Wycharsnienie czynność cz. Wycharsnąć.

[Wychechłać, a, a!] wyciąć tępyim nożem, wypłować, wytoczyć.

[Wychechłanie, a, blm.] czynność cz. Wychechłać.

[Wychełkać się, a ś., a! ś.] wyplakać ś. rzewnie, wyszłochać ś.

[Wychełkanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wychełkać ś.

[Wychełstać, a, a!, Wychełtać, Ozbłęchać, nied. Wychełtywać] wyrobić, rozrobić, rozchlebotać, rozszerzyć, wytrzeć a przez to rozluźnić; wyszarzać, wytrzeć, zdyżelować: W. otwór. [W. ś.] wyrobić ś., rozrobić ś., rozszerzyć ś., wytrzeć ś. a przez to rozluźnić ś.: Buksy ś. w kołach wychełstały. Oś we wozie wychełstała ś.

[Wychełstanie, a, blm.] czynność cz. Wychełstać.

[Wychełstanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wychełstać ś.

[Wychełtać, a, a! i W. ś.] p. Wychełstać: Cyrkiel powinioneś mieć dobry, dychtowny, nie wychełtany. Haur. Kilka schodów kamiennych wychełtanych wiodło do wąskich dębowych drzwi. Krasz. (= wydeptanych). W wychełtanym w eudzym śmieie szasta ś. pokoju. L. Puklerz Marsa wychełtany, tysiącem strzał, tysiącem poeisków nadziany. Min.

[Wychełtanie, a, blm.] czynność cz. Wychełtać.

[Wychełtanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wychełtać ś.

Wychełtywać, a, a! i W. ś. p. Wychełstać.

[Wychełtywanie, a, blm.] czynność cz. Wychełtywać.

[Wychełtywanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wychełtywać ś.

Wychełzać, a, a! i W. ś. p. Wykielznąć.

Wychełzanie, a, blm., czynność cz. Wychełzać.

[Wychełzanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wychełzać ś.

Wychełznać, a, a! i W. ś. p. Wykielznąć. Śl. wil.

Wychełznanie, a, blm., czynność cz. Wychełznać.

Wychełznanie się, a ś., blm., czynność cz. Wychełznać ś.

Wychełznąć, nie, nął i W. ś. p. Wykielznąć.

Wychełznięcie, a, blm., czynność cz. Wychełznąć.

Wychełznięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wychełznąć ś.

[Wychemlać, a, a!] wysiepać, wystrzepić.

[Wychemlanie, a, blm.] czynność cz. Wychemlać.

[Wychedażyć, a, a!] p. Wychedożyć.

[Wychedażanie, a, blm.] czynność cz. Wychedażyć.

Wychedożenie, a, blm., czynność cz. Wychedożyć.

Wychedożenie się, a ś., blm., czynność cz. Wychedożyć ś.

Wychedożyć, y, y!, nied. [Wychedażyć] I. chędożąc wyczyszczyć; wyszorować; oczyścić, odczyszczyć chędogo, wytrzeć do czysta, wypucować: W. buty, rolę z chwastów. Ziele mydelnica, gdy je w rękach mnie, puszcza z siebie jako mydło mydliny, które także wycierają i wychędażają szaty. Syr. Zboże wymłócone i wychędożone daje ziarno przednie. L. 2. W. kobietę = użyć ją, odbyć z nią sprawę cielesną, stosunek; schędożyć, zerznąć, zrypać, gm. wypierdolić. Wychedożyć ś. nachędożyć ś. (z osobą innej płci) dowoli.

[Wychiehotać, ce, ta!] wypowiedzieć, wyrazić chichotaniem: Poselstwo dziewuch wielickich, po długich wzdarganiach się, sromianach a odwracaniach, przez przysłonięte zapasnikami usta Szarpaczki prosiły wychiehotać. Karcz. [W. ś.] nachiechotać ś. dowoli, do wyczerpania ochoty do chichotania.

Wychiehotanie, a, blm., czynność cz. Wychiehotać.

Wychiehotanie się, a ś., blm., czynność cz. Wychiehotać ś.

[Wychiełki, lek, b!p.] wysięgi (hudzkie).

Wychiać, a, a! I. dużo wypić, wydoić, wytrąbić, wybębnić, wyzłopać, wyciągnąć, wychlapać, wychlepać: Piwał człowiek pod to gorąco beczkęby całą wychlał, gdyby mu ją nachyiono. Krasz. 2. [W.] wyjeść.

Wychłanie, a, blm., czynność cz. Wychiać.

Wychlapać, ple, pa! I. chłapiąc wyszastać, zużyć: Wychlapał mi wszystką wodę. 2. p. Wychiać. W. ś. nachlapać ś. dowoli, do wyczerpania chęci chłapania ś., wypłuskać ś.

Wychlapanie, a, blm., czynność cz. Wychlapać.

Wychlapanie się, a ś., blm., czynność cz. Wychlapać ś.

Wychlastać, a, a! I. kogo = wysmagać czym wydalającym plask, wytrzepać a. wypoliczkować. 2. [W.] wylać wodę, podbijając ją rękami: Gdy zapas wody morskiej planetnicy wychlastają z chmur...

Wychlastanie, a, blm., czynność cz. Wychlastać.

[Wychlebotać się, ce ś., ta! ś.] wylać ś. wskutek potrząsania naczyniem.

[Wychlebotanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wychlebotać ś.

× Wychlepać, pie, pa! p. Wychieptać: Podobno to na mnie przyjdzie resztę tej nawarzonej polewki W. L.

× Wychlepanie, a, blm., czynność cz. Wychlepać.

× Wychlepnąć, nie, nął p. Wychieptać.

× Wychlepniecie, a, blm., czynność cz. Wychlepnąć.

Wychlipnąć, nie, nął p. Wychieptać. L.

Wychlipnięcie, a, blm., czynność cz. Wychlipnąć.

[Wychludzenie, a, blm.] czynność cz. Wychludzić.

[Wychludzić, i, il] zrobić schludnym, wymyć, wy-czesać i t. d.

Wychlupnąć, pnie, pnał a. pl z *chlupotem* wyrzucić: Ten wypelzał z nory, ten gramolił s. z dziupla, tego wychlupła ton bagnista. Głiń.

Wychlupnięcie, a, bfm., czynność cz. Wychlupnąć.

Wychlusnąć, nie, nął p. Wychlustać.

[Wychlustacz, a, lm. ę] *ogon.*

Wychlustać, a, al, nied. Wychlustywać i. a. **Wychlusnąć chłustając** wylać; wyrzucić *plyn a. co z płynem szustami, garściami i t. p.*: W. wodę z łodzi. Poczęli ciągnąć skrzyłające żórawie i wychlustywać wodę w koryta. Sienk. Judasz, ścierwa, złodziej, wychlustywał z siebie spienione nienawiścią słowa. Reym. 2. kogo = obrzucić *dokładnie płynem, wodą*. 3. uczynić *rurę strzelby cienką przez częste strzelanie.*

Wychlustanie, a, bfm., czynność cz. Wychlustać.

Wychlustywać, a, al p. Wychlustać.

Wychlustywanie, a, bfm., czynność cz. Wychlustywać.

Wychlusnięcie, a, bfm., czynność cz. Wychlusnąć.

Wychładzać, a, al p. Wychłodzić.

Wychładzanie, a, bfm., czynność cz. Wychładzać.

× **Wychłepnąć, nie, nął p. Wychłepać.**

× **Wychłepnięcie, a, bfm., czynność cz. Wychłepnąć.**

Wychłepać, ce a. cze, tal, × Wylepać, × Wychłepnąć, × Wylepnąć, × Wychłepać, × Wychłepnąć, Wychlipnąć *chłepać wyjeść, zjeść co rzadkiego; wyżłopać, wypić, wychłapać, schłapać.*

Wychłeptanie, a, bfm., czynność cz. Wychłepać.

Wychłodnąć, dnie, dnał a. dl, Wychłodnieć stać s. całkiem chłodnym, wystygnać, ostygnać, wyziębnąć, wyziębić s. Przen.: Starzec, choć w nim ognie już wychłodził, jej szeptem jednym o kochaniu marzy. Chr. (= *wygastał namiętności, zapadły*). Miłość moja nie wychłodziła. Troc. (= *nie wygasta*). Afekta jeszcze nie wychłodził. Troc.

Wychłodnieć, eje, al p. Wychłodnąć. L.

Wychłodnienie, a, bfm., czynność cz. Wychłodnieć.

Wychłodzenie, a, bfm., czynność cz. Wychłodzić.

Wychłodzić, i, il, nied. Wychładzać i. ochłodzić należycie, wystudzić, ostudzić: Wódka ta z tego ziela gorącość zbytnią ze wnętrzości oddała i wychładza. Syr. Szedł do komnaty, gdzie ciemne marmury i wodotryski wychładzały salę. Słow. Przen.: *uszkromić, wstrzymać czyje zapady, zapędy; przyprowadzić do porządku; wychłostać, wytrześć, wybić, wykropić skórę, wysmarować kijem:* Zuchwałca takiego prawo każe dobrze W. Klon. [Jak mu kto przeszkodzi, to go družba batem wychłodzi].

Wychłonać, nie, nął z natężeniem wielkim wyzionąć, wypuścić z siebie, wyrzucić: Gdy na was swoją wściekłość i zapęd wychłona, zginiecie. Wyb. Przen.: Lasy modrzewiowe wychłoneły z siebie zbrojne rotę pułków. Głiń.

Wychłonienie, a, bfm., p. Wychłonięcie.

Wychłonięcie, a, bfm., Wychłonienie czynność cz. Wychłonać.

× **Wychłopić się, i s., il s. wyjść ze stanu chłopskiego.**

× **Wychłoplenie się, a s., bfm., czynność cz. Wychłopić s.**

Wychłostać, a, al, Wychwostać, × Wychłościć i. chłostą wybić, mocno ochłostać, wysiec, wytrześć,

wybutożyć, wyhiczować, wysmagać: Dał moc urzędowi, aby tych wychłostał i z miasta wygnali, którzyby s. nie uczyli. Skar. 2. przen. *dopiec do żywego, dokuczyć mu, dotknąć go:* Cheiej jedno, Panie, żebyś go (Joba) wychłostał i ciała jego dotknął swoją ręką, ujrzysz, że będąc zlorzezył za męką. Chr. 3. kogo skąd = *poraziwszy wypędzić; wykwiecić:* Jagiełło s. nad Krzyżaki pomścil, Prusy zburzywszy, ze Żmudzi ich wychłostał. Stryjk.

Wychlostanie, a, bfm., czynność cz. Wychłostać: Pierwsza rzecz, którą on co poranek odnawiał, zawista była na wychlostaniu ciała swego. L.

× **Wychłoszczenie, a, bfm., czynność cz. Wychłościć.**

× **Wychłościć, i, il p. Wychłostać.**

Wychlusnąć, śnie, szał wypić jednym haustem, wypróżnić, spełnić, lyknać, wychylić, wydudzić, wysuszyć, wysączyć, kropnąć, golać, rąbnąć, machnąć, chłapać, trzepnąć: W., wykłaać, wychlipnąć. L. Skoro kieliszek ten miodu wychłyśnie, o ziemię go ciśnie. Pot.

Wychłyśnienie, a, bfm., p. Wychłyśnięcie.

Wychłyśnięcie, a, bfm., Wychłyśnienie czynność cz. Wychłyśnąć.

× **Wychmarzać, a, al p. Wychmurzyć.**

× **Wychmarzanie, a, bfm., czynność cz. Wychmarzać.**

Wychmielenie się, a s., bfm., czynność cz. Wychmielić s.

Wychmielić się, i s., il s. wytrzeźwić s. po picciu: W tę godzinę świtu zjawily mu s., niby niewychmielonej głowie, upiory. Brt.

Wychmurzać, a, al p. Wychmurzyć.

Wychmurzanie, a, bfm., czynność cz. Wychmurzać.

Wychmurzyć, y, yl, nied. Wychmurzać, × Wychmurzać *wydzierać z siebie chmury, wytwarzać chmury; parować, wyzięwać kłęby pary:* Łąki i błota... wychmurzają z powietrzni wód stojących parną atmosferę. Pol. Wilgoć, wychmurzona nad morzem. Pol.

Wychodek, dka, lm. dki, × Wychód i. przewet, kloacka, ustęp, ganek, wygodka, tranzet, gm. sracz. × odchodek, [komórka]: Iść do wychodka (= *na dwór, na przechód*). Natręć, choćby cię w wychodku miał zastać, wpadnie i tam, i wysrać s. trudno przed takimi. Opal. [W., koniec książki odchodowej]. 2. rub., żart., p. **Wychodne.**

Wychodkowy przym. od **Wychodek;** × **Wychodowy, Wychodny kloaczny, ustępowy, przewetowy, tranzetowy:** Dół W. Otwór W. (= *stolcowy*). Lej W. (w wychodku). Oplawy [wychodkowe (pinnae anales)=*pletwy odbytowe u ryb*].

Wychodne, ego, bfm. i. wyjście, chwila wyjścia w wyraz.: Na wychodnym=*w ostatniej chwili przed wyjściem, na wylocie, wychodząc:* Żebym gościem mógł być twej wieczery godnym i nie szedł do ciemnicy wiecznej na wychodnym. Pot. Żart.: I na wychodnym ze świata będzie s. wam musiał jeszcze opłacić. Bat. 2. a. **Wychodnia** *czas wolny od obowiązku, w którym można wyjść, prawo wyjścia:* Służba nie uciążliwa: co niedzielię mam W. Dziś moje W. Mam 15 rubli miesięcznie, życie, mieszkanie i W. trzy razy tygodniowo. Prus. 3. a. rub., żart. **Wychodek** w grze karcianej: Być na wychodnym=*być na ręku, mieć prawo, obowiązek zacepcia gry, być na wyjściu.*

Wychodni i. tyczący s. wyjścia = zacepcia, rozpoczęcia; od którego s. co zaczyna; zasadniczy, podstawowy, najgłówniejszy, kardynalny: Punk-

tem wychodnim (= *wyjścia*) jej macierzyńskiej troskliwości był wzgląd na duszne syna zbawienia. Jeż. Wolność owa w odniesieniu do punktu onej wychodniego w wieku XVIII znajdowała ś. w pełnym rozkwicie. Jeż. 2. [Wychodnia dura] *przerębel*.

Wychodnia, i, lm. e l. p. **Wychodne**: My zawsze oba na wychodnie do teatru. Dziś moja W. 2. geol. gór.: *miejsce, w którym pokład lub warstwa skały ujawnia ś. na powierzchni ziemi*: Najbardziej ku północy wysuniętym punktem wychodni pokładów węglonośnych jest najbliższa okolica Szczakowy. Szaj. W.

Wychodniak, a, blm. myśl. w wyraz.: Polować na wychodniaka = *czatować na zwierzynę, szczeg. nocą, w czasie pełni księżyca*.

Wychodnica, y, lm. e ryb. *otwór w lodzie, którym niewód wyciągają w czasie zimowego połowu ryb*.

Wychodny i. p. **Wychodowy**: Lekarstwo na wrzód W. Slesz. 2. z którego *wyjść łatwo, mający wyjście*. L. 3. p. **Wychodkowy**: Miejsce wychodne dla fetoru jak najdalej usuwać trzeba od pokojów mieszkalnych. Świt. 4. [W.] = a) *silny, tęgi*: Chłop W. by Koń W. = *wytrzymały na chodzenie, silny, dużo chodzący*. 5. myśl.: a) Polować na wychodnego = *czaić ś. i zabijać zwierzę wychodzące z lasu na żer w czasie wiosny przy zasiewach zboża*. b) Iść na wychodnego = *rodzaj połowania, kiedy myśliwy czeka na wychodzącą na żer zwierzynę*. [W., ego, blm., Wychodzony] rz. marsz: Zagrać wychodnego.

× **Wychodować**, uje, ował *odbywać naturalną potrzebę, stolcować, wypróżniać ś. L.*

× **Wychodowanie**, a, blm., czynność cz. **Wychodować**: *Dejicere album*, na W. iść. Mącz. (= na przechód).

Wychodowy, **Wychodny** i. przym. od **Wychód**: Drzwi wychodowe. [Wiatr W.] = *wschodni*. 2. p. **Wychodkowy**: W., wychodkowy. Troc. Anat.: †Fórka wychodowa, p. **Odźwiernik**. †Jelito wychodowe, p. **Odhytnica**. Na glisty, które leżą niedaleko jelita wychodowego. Spicz. Przewód W. (ductus excretorius).

Wychodzenie, a, blm., czynność cz. **Wychodzić**: Rzadki w wychodzeniu a. do wychodzenia cesarz vel rzadkie było W. jego, rzadko wychodził z domu. Troc. Rzadki do wychodzenia. Troc. W wychodzeniu, przy wyjściu swoim z domu rozkażał Troc. (= na wychodnym). W. książki z stolca. Troc. Jelitne W. zadkiem. Sien. W., wytarcie. Kn.

Wychodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wychodzić ś.**

Wychodzić, i, II l. p. **Wyjść**. 2. dok. = a) W. co = *chodząc wytrwać, wytrzymać; wybyć, przebieść pewien czas na chodzeniu*: Jak skoro dojrzały brzuch swe czasy wychodził, z nasienia skrzydlatego bożka ś. urodził Autolik. Zebr. Krzywousty gdy już wychodził po ojcu żalobę, namówili go panowie, aby ś. ożenił. Biel. M. b) suknię, obuwie = *chodzeniem, noszeniem rozluźnić, rozszerzyć, rozprzestrzenić; rozchodzić; wydeptać obuwie*. c) [W.] *chodzeniem zniszczyć; schodzić, znieść, zużyć*: W. kapotkę, trzewiki. d) *chodząc około czego wykotatać, zdobyć, otrzymać; wybiegać, wydeptać, wydeptać*. W. ś. I. *wycheltać ś., wyrobić ś., zdzyzelować ś., wytrzeć ś., rozchlebotać ś. przez chodzenie*. Wychodził ś. zamek, wybiegał ś. zamek u drzwi. Kn. Wychodzona szata, zawiasa. Troc. 2. od czego = *wyzwolić ś. przez zabieg, wykręcić ś., wywinąć ś.*: Nie wychodził ś., nie wy-

modli od pokuty Bożej. Krasz. 3. *nachodzić ś. dowoli, aż do wyczerpania chęci chodzenia*. 4. myśl. (o zwierzu postrzelonym) *wydobrzeć, przyjść do zdrowia, do sił*: Po tym strzale znów ś. zwierz wychodził.

Wychodziec, dźca, lm. dźcy p. **Wychodźca**. Sł. wil.

Wychodzień, dnia, lm. dnie p. **Wychodźca**. Sł. wil.

Wychodziny, in, blp. *wychodzenie skąd, np. z domu; obrząd wychodzenia*: Pieśń wychodzin. Sł. wil. (= na wychodnym).

Wychodzony im. od **Wychodzić**. W., ego, blm., rz. = a) *pieść, muzyka na właściwą nutę, wykonywana na wychodnym, przy wychodzinach*. Sł. wil. b) a. **Wychodny marsz**: Śmierć bije w bęben wychodzonego. Otw. S. Już królową prowadzą, już i goście wstają, wychodzonego wszystkim muzykowie grają. Sł. wil.

Wychodztwo, a, lm. a, † **Wychojstwo** i. *emigracja, wynoszenie ś., wyędrowanie z kraju*. 2. zb. *emigranci, wychodźcy*.

Wychodźca, y, lm. y, **Wychodziec**, **Wychodzień** ten, co *wyszedł z kraju, porzucił ojczyznę, emigrant*: Wszysey Żydzi w Jerozolimie są wychodźcami z różnych części Europy. Hol.

Wychodźczy przym. od **Wychodźca**; *tyczący ś. wychodztwa, emigracyjny*: Ruch W. Świadectwo wychodźcze.

† **Wychojstwo**, a, lm. a p. **Wychodztwo**: Z Jagiellonów też jeden, miły, pobłażający, słaby, dobry, nieudolny, rządził tam, nie mogąc powstrzymać wychojstwa, tułaczki, włóczęgi. Sł. wil.

× **Wychościć się**, i ś., il ś. *wyrwać ś., wysunąć ś., wylecieć, wybiec szybko*: Lecz król na niebie dawno oria tropił, co ś. z pobliskich gór rażno wychopił. Pol.

[**Wychoplenik**, nka, lm. nki] p. **Wychopienie**.

× **Wychopienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wychościć ś.**

[**Wychopienie**, pnia, lm. pnie] *podłomyk, mały placek, solą i cebulą posypyany, przed wsadzeniem chleba do pieca przy węglach dla dzieci pieczony z wyskrobanych z dzieży resztek ciasta*. Troc., L. Zdr. [**Wychopieniek**].

Wychorować, uje, ował co = *odchorować; stracić, wydać na chorobę, odpokutować chorobę*: Bodałeś wychorował moją pracę! W. ś. I. *nachorować ś., nacierpieć ś. choroby*. 2. *wyjść z długiej choroby*. L.

Wychorowanie, a, blm., czynność cz. **Wychorować**.

Wychorowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wychorować ś.**

× **Wychorzały** *schorzały, zmizerowany; schorowany; wycieńczony, złamany chorobą; wynędzniały, zbolały*: Książę wrocławski, z więzienia okrutnego wypuszczony, już nie mógł więcej wskórać, lecz zniemagła zawsze truchlejąca, W. skawęczał. Błaż.

× **Wychorzeć**, eje, ał *wynędznieć, zmizerować ś. przez chorobę*. I.

× **Wychorzenie**, a, blm., czynność cz. **Wychorzeć**.

† **Wychowacz**, a, lm. e p. **Wychowawca**: W., piastun, *nutricius*. Tuch.

Wychowac, a, ał, nied. **Wychowawac** i. *chowając wyprowadzić do zupełnego rozwoju, odchowac, wychodować, wypielegnować, wykarmić*: W. dziecko. W. bydlę = *uchować, ukarmić, upaść, wypaść*. Pastuch parę wileczków znalazł w lesie i kozie

rozkazał je karmić, ponieważ mać kędyś w lesie została; a jak z ciężkością narzekala koza, że te bestje wychowala, które, dorosszy, szarpać miały mamkę! Birk. Ci, co dziatki wychowują, więcej przed temi mają, co ś. w klasztorach zamkają, bo pracami wielkimi, opornymi i dziwnymi kłopoty i pokusami, które w takowym gomonie ze strony żony, dziatek i czeladzi przypadać zwykły, ćwiczeni bywają. Zarn. 2. × W. *wyżywić, utrzymać, zapewnić byt, utrzymanie*: U Turków jeden może chować tyle żon, ile ich może W. Petr. Wszysey mahometanie mają wolność mieć żon, ile mogą W. Star. Przen.: Kładź na Pana starania twoje, a On ciebie wychowa. Leop. Wychowuję familją swoją. Troc. 3. *wyprowadzić na ludzi, chowając rozwinąć zarazem władze umysłowe, dać zasady i dobre ułożenie; wykształcić, edukować*: Pięknie wychował swoje dzieci (= *wypromował*). Rodzice wychowali i przyuczili córkę swą podług zakonu Mojżeszowego. Leop. W. syna na naukach. Troc. Wychowywał go w bojaźni Bożej. Przen.: Pies dobrze wychowany (= *ułożony*). W. ś. 1. *mając zapewnione warunki bytu, wzrosnąć; rozwinąć ś., dojrzeć, wyżyć, uchowac ś., wyrosnąć*: Ten dzieciak ś. nie wychowa, bo ma dużą głowę. 2. × W. ś. *utrzymać ś., wyżyć, wyżywić ś.*: Wychowam ś. tym, wyżywię ś. tym. Kn. Żołnierz żadnym sposobem wyżywić ś. ani W. ś. nie może, chybaży wszystkie pola połupił. Jan. Dawać im dziesięćny, żeby ś. wychowali (= *żeby mieli z czego żyć*). 3. *otrzymać edukację, wykształcić ś.*: Wszystko umiem na pamięć i nie za piecem ś. też wychowałem. Czart. A. Jak ś. kto wychował, tak ś. będzie sprawował. Kn.

Wychowalnia, i, lm. e *zakład wychowawczy*: Nie będą oddawali dzieci do wychowalni publicznej. Pús.

† **Wychowalnica**, y, lm. e p. **Wychowawczyni**: Maryna, Arkadajuszka siostra, wychowalnice swej Pulcherji tak pisze... Skar.

† **Wychowalnik**, a, lm. cy p. **Wychowawca**: Konrad król jechał do Wormacji, aby nawidził św. Burcharda, mistrza i wychowalnika swego. Skar.

Wychowały i. † W. *koń* = *który ś. wychował, dobrze został wychodowany, dorodny, wskutek dobrego chowu, dobrze otrzymany*: Ziemiańin ten zawsze konie wychował miewał. Dor. Gdy pod Jagiełem koń urodziwy i W. pięknie hasający, skoro nań usiadł, zaraz padł i zdechł, było to zła wróżka u wszystkich. Stryjk. 2. [W.], † W. *wypasiony, karmny, ilusty*: Chłopey wychowały, wielgie. Tobie, można Wenero, i twemu dziecięciu dawałem w upominku bogate obiady; często przed twym oltarzem pysznym cap brodaty upadał zarzeczany, często na ofiarę przynosiłem grzywaczów wychowawczych parę. Zim.

Wychowanek, nka, lm. nkowie p. **Wychowaniec**: Puś go, wasze, panie bracie, to mój W. i mój syn chrzestny. Wóje.

Wychowanica, y, lm. e i. forma ż. od **Wychowaniec**; **Wychowanka**, † **Wychowanka**: Do nóg nieraz przypada swej wychowanice, alumnae. Żebr. 2. † W. p. **Wychowawczyni**: W. krakowskiej akademji, wychowanicy zacnej Jagielów świętych, matce pobożnej katolickiej... Birk. Zdr. **Wychowaniczka**.

Wychowaniczka, i, lm. i p. **Wychowanica**: Serce jej dla Francuzek ledwie starezy, dla ślicznej wychowaniczki szczególnie, panny Marji

d'Arquien. Krasz. [Nie moja to córeczka, tylko W.].

Wychowanie, a, [Wychów, Wychówek, Wychówek] i. blm., czynność cz. **Wychować**. 2. *całokształt zabiegów około wychowywania, widoczny w ich wyniku, edukacja, wykształcenie*: Oddać niemowlę na W. (= *na mamki, na garnuszek*). Człowiek bez wychowania (= *gbur, ordynus, cham, prostak, bez okrzesańia, grubijanin*). Z wychowania wszystek żywot ludzki idzie. Skar. Myślę, iż więcej waży przyrodzenie, niż W. March. Cóż, kiedy wspomnisz, jakieś dawał W., jaką pilność, jakie miał o tobie staranie. Kochan. Dała córce przystojne W. Górn. Jeśli około młodych ludzi wychowania porządek taki nie będzie i by w nich były dobre obyczaje, tedy próżno i prawa stanowić. Górn. Książki o wychowaniu dzieci. Glicz. Praca około wychowania dobrego dźiatek. Skar. Bogobojność pierwszym jest fundamentem wychowania dobrego. Skar. W. młodzieży. W. młodych pokoleń. Cel, metoda wychowania. Religijne W. Zaniedbane W. Na tym najwięcej należy to W., aby rodzicy sami tacy byli, jakie dzieci chcą mieć... aby nie rosły jako dęby w lesie, w samo tylko ciało, ale i w enoty. Skar. O wychowaniu dźiatek Pan Bóg prawo dał. Skar. Najdroższy klejnot młodzieży dobre W. i pilne ćwiczenie. Falib. Dobre W. największym jest skarbem, który możemy dać dzieciom naszym. Skar. W., luboby ś. rozumieć powinno odbyte wieku niedołejnej natury, które spólnie jest ze wszystkimi żyjącymi jestestwy; atoli zwierzęta, mając prawo przyrodzenia przepisane ręką Stwórcy, nie potrzebują tyle czasu do swojego wychowania, od wychowania zaś człowieka nieoddzielne jest ćwiczenie nauk, sztuk, wiadomości, obyczajów. Jez. W. młodzieży rozrządzać należy, aby ś. stali i oświeconemi i enotliwemi. Kras. Aby ś. pokazać bywałcami, dworakami, ludźmi najwyborniejszego wychowania, zaniedbywają wszystkich znaków przystojności i należyte osobom względy. L. (= *tonu, ułożenia*). Ile ojeiec, staram ś. jak najlepsze dać W. dzieciom moim. Kras. Do dobrego wychowania dźiatek istotnie potrzebny jest przykład rodziców. Kras. W. ich z zalet pozornych ś. składa. Niem. Zaniedbanie instrukeji religijnej w wychowaniu młodzi ściąga okropne na ludzi i całą społeczeńność nieszczęścia. Śniad. Dobre W. jest majątkiem, który chyba z życiem utracić można. Śniad. J. Dać komu należyte wysokiemu urodzeniu W. Troc. W. uzeziwe ma być. Troc. Staraliśwy ś. tyle o jej W. Mick. 3. × W. *to, co służy do wyżywienia, utrzymanie, środki do życia, chleb, kawałek chleba, alimentu, dyjety, strawne, wikt, stół, żywność*: Sprawę dawać, czym ś. kto i jaką nauką a rzemiosłem bawił i z czego W. miał. Stryjk. Oeiec na rzemieśle syna swego trzyma, aby W. tylko sobie zbierał. Glicz. (dla zarobku, dla chleba. L.). Kazimierz dochody z starostw na bardzo nakładne do Węgier wyprawy tak był wyciągnął, iż też na powszechnie W. stołowe nie dostawało. Stryjk. Nie daj mi, Panie, zbyt bogatym być, ale tylko coby miał W. Karnk. Do czterech koni jeden ma być sługa chowany, a żupnik służe ma dać W. na każdy tydzień po sześci groszy. Herb. (= *strawnego*). *Chylificatio et nutritio*, strawienie pokarmów i W. ciała. Kirch. (posilenie, pokrzepienie. L.). Z dóbr tych ma wszystkie i W. familji swojej opatrzeć. Troc. Opatrzanie posłowi na W. swoje ludu służebnego. Troc. Naprzód z do-

chodów starostwa ma być odłożono na W. starosty to, czymże ś. mógł wychować. Vol. Panowie, rady szukając, aby było W. stanu naszego królewskiego, przyzwalają na podwyższenie arend. Vol. Cały folwark i W. parobków. Wej. Prosa urodzi ś. kóp numero 9, z tego na nasienie korea pół, na W. pół korea. Wej. Konopie i len siewają, ale cokolwiek ś. tego uradza, wszystko na potrzebę i W. folwarkowe obracają. Wej. Pewna część odpaść musiała na tak zwane W. starostów i dzierżawiec. Paw. 4. [W.] *jedzenie, hodowanie*. 5. † Wychowanie = osoba *czego wychowania, wychowaniec a. wychowanica*: Jęgo to W., *pro wychowaniec; nutrimentum, tam de hominibus, quam de brutis*. Kn. Chiron nie chciał, aby Achil, W. jęgo, eo innego pierwej umiało, niż muzykę. Górń. Filip doktor miłował Aleksandra W. nie tylko jako króla, ale jako W. i ćwiczenie swoje. Warg. Jęgo to W., wychowaniec. Troc.

Wychowaniec, *ńca*, Im. *ńcy* I. a. **Wychowanek** *ten, którego wychowano, względem wychowawcy; elew, pupil*: Sereca muz wychowańców tak są szczerze, czyste, jak meońskie łabędzi są pióra śnieżyste. L. Własny W. najdatniejszy bywa na każdy urząd: i pana rozumie i rad go miłuje. Haur. Podaj mi rękę, wychowańce drogi. Syrok. Wychowańcy zakonu kaznodziejskiego. Birk. W. szkół = *uczeń, student*. 2. [W.] *djabeł, którego sobie kto sam przysposobił*. Zdr. **Wychowańczyk**.

Wychowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wychować** ś.

Wychowanica, I, Im. i i p. **Wychowanica**: Edukacja, którąś dał twojej wychowanice, uczyni ją godną tronu. L. Julja, wstawiona Julja, najprzedniejsza muz i gracji W. L. Zakłada sobie wielkie nadzieje o swojej wychowanice. L. Wolter do imperatorowej rosyjskiej: Wychowanko Temidy, Marsa, Apolina L.

† **Wychowańca**, y, Im. e p. **Wychowanica**: Ja, mądrość, byłam przy Bogu wychowańcą. Bud.

Wychowańczyk, a, Im. i p. **Wychowaniec**: Ubogi W. prezesowej. Krasz.

Wychowawca, † **Wychowywawciel**, † **Wychowalnik**, † **Wychowacz**, × **Wychowywacz** *ten, co wychowuje, co uczy i dogląda młodzieży, mentor, guwerner, nauczyciel*.

Wychowawczy, × **Wychowczy** *tyczący ś. wychowania*: Zakład W. Zakład wychowawczo-naukowy. Spas.

Wychowawczyni, I, Im. e forma ż. od **Wychowawca**; × **Wychowywawcielka**, † **Wychowalnica**, † **Wychowanica**: Patrzyła na to królowa Elżbieta z powagą uznanej przez wszystkich matki i W. pokolenia młodego. Szaj. Nieoceniona moja W. i dobrodziejka, ciocia Tonia. Orzesz.

× **Wychowczy** p. **Wychowawczy**: Rzemiosło wychowcze. Wor.

[**Wychówek**, wku, Im. wki] p. **Wychowanie**.

† **Wychowierać**, a, ał *wstrząsając, chwiejąc wyruszyć z miejsca; zluzować, rozluzować, rozchlebotać*. † W. ś. *wstrząsając ś., chwiejąc ś. wyruszyć ś. z miejsca, zluzować ś., rozchlebotać ś.*: Palik, aby ś. latorośl nie wychowierała od wiatru. Wszczępione latorośli trzeba dobrze obwiązać, aby ś. rany nie otworzyły a. latorośl ś. nie wychowierała od wiatru. Trzye. Szczapom tym trzeba obrony od wiatrów, aby ś. nie wychowierały. Trzye.

† **Wychowieranie**, a, blm., czynność cz. **Wychowierać**.

† **Wychowieranie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wychowierać** ś.

† **Wychowywawciel**, a, Im. e p. **Wychowawca**: Rodzicielowi i wychowywawcielowi swemu tak wielką łaskę uczynił. Wys. Przełożeni donu królewskiego i wychowywawciele. Wuj.

† **Wychowywawcielka**, I, Im. i p. **Wychowawczyni**: Będą królowie wychowywawciele twoi, a królowe wychowywawcielki. Kosz.

× **Wychowywacz**, a, Im. e p. **Wychowawca**: W. *durum est*. Kn. W., *żywiciel*. Troc. Wszystkiego uczyć ś. potrzeba: niema także urodzonych wychowywawców dzieci. Tren. Kto pragnie być dobrym wychowywawcem ludu, powinien czuć ś. w nauce i sztuce wychowania wysokim mistrzem. Tren.

Wychowywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wychować**. **Wychowywanie**, a, blm., czynność cz. **Wychowywać**.

Wychowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wychowywać** ś.

Wychód, odu, Im. ody I. *wychodzenie, wyjście, wyruszenie*: Dziś kapitan basza odprawił publiczny z Stambułu W. z flotą swoją na morze Czarne. L. Ptolomeusz różnych narodów z miejsca na miejsce przyjsca i wychody spisał. Stryk. Dawne dzikich narodów z miejsc swoich tłumne wychody. L. (= *wędrówki, przenoszenie ś.*). Po trzech godzinach czasu naszego wychodu do góry ciepłomierz podniósł ś. do 17. Stasz. Żalujemy, że niedługo możemy wacpanu służyć, boś nas na wychodzie zastał. L. (= *na wychodnym, wybierających ś.*). 2. *miejsce, otwór, któreby wychodzą, wyjście*: Jaskinia jest sekretnym wychodem z wieży. L. Idź na wybiegi ulic. Sekl. (na wychody abo wyjścia gościńców. Sekl.) (= *na wyloty ulic*). 3. × W. p. **Wychodek**: Heljogabal plugawo pogrzebion, bo go Rzymianie, zabiwszy, wrzucili do wychodu. Rej. W., *wychodek, przywet, pitat*. Mienią. Czyńcie sobie motyką w obozie wychody, by lud morem nie zdychał, gdy poczuje smrody. Biel. M. Budują na miejscach świętych swoje dwory, chłewy i wychody. Wer. Nie odmiennie nieenoty, której nawrzał z młodu, jeszcze ś. ciśnie do niej, by wieprz do wychodu. Papr. W. *pospolity*. Troc. (= *wygódka publiczna*). Przen.: × W. = *odbywanie potrzeby naturalnej, stolec, swoja potrzeba, przechód*: Gdy na wychodzie był, wypadł z niego wszystkie wnętrzności. Biel. M. Aresztant w nocy naparł ś. na W., tam w przewecie nożem ś. w żywot pehnął. Perz. 4. [W.] *wschód*: W. słońca. Wiatr od wychodu. 5. *rozchód, wydatek, ekspens*: Abo to wychody małe? już nie wiada, skąd brać na wszystko. Reym. 6. [W.] *dochód, przychód, intrata*: W. z karczmy. 7. *anat*: W., † **Wyszcie ujscie**: W. *miednicy młej* (apertura pelvis inferior). W. = *zadek, tyłek, pośladek, dupa*. † W., *rzyć, odbyć, stolec, otwór stołcowy* (anus). W., *część ciała wychodowa*. zadek. L. Powije to do botów a. do wychodu. Pot. Sam ostatni koniec kanału kiszkiowego, W., *intestinum rectum*, równy jest, aby potrzebie wyrzucania nie czynił przeszkody. Kluk. † **Spodni W.** żołądkowy, p. **Odźwiernik**. Spodni W. żołądkowy, który Grekowie *pylorum* zowią Syr. (p. **Odbyć**). Wszystko, co wchodzi w usta, w zad bywa wyrzucono abo przez W. przyrodzony odrzucono bywa. Sekl. (= *dołem*).

[**Wychów**, owu, Im. owy] p. **Wychowanie**: Panny urodzeniem, wychowem, pobożnością zna-

komite. Nar. Uważ krew drogą, która cię zaszczyca, z jakiego ojca, z jakiej jesteś matki, jaki cię W. przed światem zaleca. Książ. W królewskim domu wziąłeś W. znakomity. Dm. Zaprawdę życie stracił, ni ś. za W. miłym wypacił. Dm. Ziemomysła nie lubili Polacy, że przebywszy młodość pod dozorem Krzyżaków, z wychowem niemieckim tego narodu nauczył ś. Nar. Lud do wychowu dzieci mniej przyzwyczajony. Nar. Lud ten bez obyczajów i religji, a z pierwiastkowego wychowu barbarzyńskich dziadów do włóczęgi przyzwyczajony. L. Zobacz starca, eo okiem pogląda surowym na młodego księcia, którego wychowem bohatyrskim zaszczycił. Przyb. Działki przysposobione porządnym wychowem. L. [Dziecko dali ij na W.].

[Wychówek, wku, lm. wki] p. Wychowanie: Z twego wychówku, lat temu już wiele, ma coraz godne kraj obywatela. L. Dzieci nieczyh na W. nie bierz.

× Wychrachać, a, ał i × W. ś. p. Wycharknąć. Troc, L.

× Wychrachanie, a, blm., czynność cz. Wychrachać.

× Wychrachanie się, a ś., blm., czynność cz. Wychrachać ś.

× Wychrachnąć, nie, nął p. Wycharknąć.

× Wychrachnienie, a, blm., p. Wychrachnięcie. Troc.

× Wychrachnięcie, a, blm., × Wychrachnienie czynność cz. Wychrachnąć.

Wychrapać, pie, pał, nied. Wychrapywać eo = *chrapiąc wypuścić, wypędzić z siebie, pozbyć ś. czego*: W. wino, gorzałkę. Troc. Między kobierey leżąc wysoko, sen spory z piersi swych wychrapował. Koch. J. Gdy wychrapali sen spory z piersi swoich, serca mu dodawali. Chr. W. ś. *chrapiąc wyspać ś., nachrapać ś. dowoli*. Troc, L.

Wychrapanie, a, blm., czynność cz. Wychrapać.

Wychrapanie się, a ś., blm., czynność cz. Wychrapać ś.

Wychrapywać, uje, ywał i W. ś. p. Wychrapać.

Wychrapywanie, a, blm., czynność cz. Wychrapywać.

Wychrapywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wychrapywać ś.

[Wychrobotać, ce a. cze, tał] *wyłuc, wybić, wylomotać*: W. kogo. Kot garnuski wychrobotał.

[Wychrobotanie, a, blm.] czynność cz. Wychrobotać.

Wychrupać, pie, pał, Wychrustać *wyjeść, wygryźć chrupiąc*: Kto myszy wychrupał.

Wychrupanie, a, blm., czynność cz. Wychrupać.

Wychrustać, a, ał p. Wychrupać.

Wychrustanie, a, blm., czynność cz. Wychrustać.

Wychrzakać, a, ał *krzając wyrzucić, wypluć*: (Eurjał) krew... z geby wychrzakał. Ml.

Wychrzakanie, a, blm., czynność cz. Wychrzakać.

× Wychrziak, a, lm. i p. Wychrzta. Sł. wil.

Wychrzta, i, lm. i forma z. od Wychrzta: E! to W., a z Żyda nie dobrego nie będzie. Krasz.

Wychrzcić, i, il *ochrzciwszy wyłączyć z grona niechrześcijan; zrobić chrześcijaninem, przechrzcić*: Jako nie wychrzczona, pogrzebana została na ementarzu żydowskim. W. ś. *zostać chrześcijaninem, ochrzcić ś., przyjąć wiarę chrześcijańską, przechrzcić ś.*

× Wychrziuk, a, lm. i p. Wychrzta. L. Wychrzcozenie, a, blm., czynność cz. Wychrzić. Wychrzcozenie się, a ś., blm., czynność cz. Wychrzić ś.

Wychrzta, y, lm. y, × Wychrziak, × Wychrziuk *niechrześcijanin, który ś. wychrził, przechrzta, ochrzta, nowochrzczeniec, neofita, nowowierca*, pog. *meches*. Troc, L.

Wychuchać, a, ał i. *wyrobić co chuchając*: W. dziurkę na zamarzędziej szybie. Przen.: Każda rzecz, najdrobniejszy szczegół wypracowane, wychuchane. Krasz. (= *starannie, z pjetyzmem wykończone; wycucane, wypieszczone*). Panicz, młodzik wychuchany (= *wymuskany*).

Wychuchanie, a, blm., czynność cz. Wychuchać.

Wychuchanosć, i, blm., rz. od *wychuchany* (p. Wychuchać): W. ta jednakże nie mu z rysów męskich oblicza i z herkulesowych składów postaci nie ujęła. Jez.

Wychudłość, i, blm., rz. od Wychudły.

Wychudły, Wychudzony *który wychudł, spadł z ciała, wyschły*.

Wychudnąć, dnie, dl, Wychudnieć *schudnąć ze szczętem, spaść z ciała, spasować, wyschnąć*: Tłustość jego ciała wychudnie. Leop. (= *wymniszczyć, skapieje, spasuje*). Jeśli ś. będą tuezyc takimi potrawy, to pewnie w krótkim czasie oboje wychudną i gościom u ichności będzie bardzo nudno. Niem.

× Wychudnić, i, il p. Wychudzić. Sł. wil.

Wychudnieć, eje, ał p. Wychudnąć. L.

Wychudnienie, a, blm. i. × W. czynność cz. Wychudnić. 2. czynność cz. Wychudnieć.

Wychudnięcie, a, blm., czynność cz. Wychudnąć.

Wychudzać, a, ał p. Wychudzić.

Wychudzanie, a, blm., czynność cz. Wychudzać.

Wychudzenie, a, blm., czynność cz. Wychudzić.

Wychudzić, i, il *zrobić całkiem chudym, sprawić, że kto wyschnie, wynędzić, wymniszczyć*: W. konie, rolę. Troc (= *wyjąłować rolę*). Wychudzony jak śledź. Prz. (= *wychudły*). Przen.: Ciała ich karmne a wypaste, a dusze wychudzone i ociążałe są. Pileh. (= *czcze*). Wychudził obywatelów. Troc. (= *zubożył, wyżył, wymniszczył, wyeksploatował*).

† Wychwacenie, a, blm., czynność cz. Wychwacić.

† Wychwacić, i, il p. Wychwycić. Głos. Iż żaden z nich pływać nie umiał, tonęli, ci jako który najprędzej mógł swego W., na brzeg zaraz wynieśli. Papr.

Wychwalacz, a, lm. e ten, *co wychwala, wielbiciel*. L.

Wychwalać, a, ał i W. ś. p. Wychwalić.

Wychwalanie, a, blm. i. czynność cz. Wychwalać. 2. † W. lm. a *pochwała, panegiryk*: Libanius uczynił Julianowi pogrzebne W. Skar.

Wychwalanie się, a ś., blm., czynność cz. Wychwalać ś.

Wychwalenie, a, blm., czynność cz. Wychwalić.

Wychwalenie się, a ś., blm., czynność cz. Wychwalić ś.

Wychwalić, i, il, nied. Wychwalać, × Wychwaliwać *chwalić wymieść; wystawić, wielbić, obsypać pochwałami, wynieść pod niebiosy; nied. zachwalać, rozpływać ś., unosić ś. nad kim a. nad czym, basować, kadzić, pochlebiać komu*: Rzecz jest potrzebna ludzi wielkich w ojezyźnie pismy mądremi wychwalać. Star. Wychwalał, ile możesz, bo to miękkie uszy, pochlebstwo bardzo łechce i najprędzej ruszy. L. Palestyńska ziemia

przezwaną była ziemią wychwaloną, kiedy sam Pan Bóg onę dla wielkiej obfitości i urodzajów częste w Piśmie św. chwalił i zalecał. Leon. Wychwaliwan a sławion ma być wybawca Izraela na czasy wieczne. Leop. On wychwalał jej smak, ona jego znajomość sztuki. Błot. Nawet wychwalane nieraz zaopatrywanie głodnych ludów zamorskich płodami ziemi polskiej nie rozstrzyga stanowczo powątpiewania. Szaj. W. ś. I. nied. chwalić ś., przechwalać ś., chępcić ś., szczyścić ś., wynosić ś., pysznić ś. z czego: Wychwalać ś. bogactwy swemi. Mnóstwem bogactw swych wychwalają ś. Bud. 2. dok. nachwalać ś. dosyć, odchwalić ś., znaleźć dosyć słów na pochwałę: Nie może ś. Walerjusz W. tego swego Katona. Warg.

† Wychwał, u, lm. y wychwalanie, wychwalenie, wystawianie, wystawienie, pochwała: Błąd już jawny tego, co w W. godzi z ust gminu podłego. Gawin.

[Wychwatny] chwacki, dziarski, dzielny.

Wychwiać, eje, ał, nied. Wychwiewać chwając wyruszyć z miejsca; złuzować, obruszyć, rozluźować, rozchlebotać; wydobyć, wyrwać z miejsca chwając: Smok głęboko wpadły poeisk kasał rozgniewany, a lub go wielkim gwałtem W. pokuszywa, le-dwo go jednak z środka paclerzów dobywa. Otw. Kruk w oczach jego żelazo zegarowe wychwiał, że z miejsca swego wypadło. Warg. W. ś. wskutek chwiania ś. złuzować ś., obruszyć ś., rozluźować ś., wyjść z miejsca: Baba ma pociągać onego łożyska, i na tę i na owę stronę chwając, aby ś. tak mogło W. i wyciągnąć. Spicz.

Wychwianie, a, blm., czynność cz. Wychwiał.

Wychwianie się, a ś., blm., czynność cz. Wychwiał ś.

Wychwianka, i, lm. i bot. (minuartia) roś. z rodziny mokrzycowatych.

Wychwiewać, a, ał i W. ś. p. Wychwiał.

Wychwiewanie, a, blm., czynność cz. Wychwiewać.

Wychwiewanie się, a ś., blm., czynność cz. Wychwiewać ś.

Wychwostać, a, ał p. Wychłostać: Naród litewski winnikami w łaźniach zwykły pot W. Błaż.

Wychwostanie, a, blm., czynność cz. Wychwostać.

Wychwostywać, uje, ywał p. Wychwostać. L. Wychwostywanie, a, blm., czynność cz. Wychwostywać.

Wychwycenie, a, blm., czynność cz. Wychwycić.

Wychwycenie się, a ś., blm., czynność cz. Wychwycić ś.

Wychwycić, i, il, Wychwytać, † Wychwacić, nied. Wychwytywać [Wychwytywać] i. uchwytywszy wyjąć, wydostać skąd, złapawszy wyrwać, wydobyć: Z pośrodku tego ognia wychwytili ojce swoje. Górna. Wychwytili wielki swój nóż do walki z morskimi potworami. Mic. Szlachta bez względu żadnego rwała ś. do krzesła, które z pod Fleminga wychwytywano. Krasz. 2. a. [Wychwytać] chwytując wiele razy, wybrać; wylowić, wyłapać, połapać, powymyć wszystko: Kukułka, gdy ś. wyleże, drugim ptaszętom karmią wychwyta łakomością swoją, a tak rychło tyje. Spicz. Wychwycić ś. I. wyrwać ś., wyskoczyć, wybiec, ruszyć, kopnąć ś., machnąć: Nie stój na tej równinie, na górę ś. wychwyć, abyś nie zginął. Bud. 2. przen. wystąpić z czym bez namysłu, nierozważnie, wyrwać ś., wybrać ś. nie

w porę: Nie nie mówię waepanu, trochęś. wychwytil z prędkości. L. (= wypłynęło mi ś., zapomniałem ś., pannałem głupstwo).

Wychwyć, u, lm. y I. mech. wogóle urządzenie, zapomocą którego ruch obrotowy może ś. udzielać lub przerywać. Łab. 2. zeg. urządzenie, za pośrednictwem którego siła poruszająca podtrzymuje ruch wahadła lub balansjera: zęby na kołkach kotwicy i na wale obrotowym, miarkujące rozped kółka w zegarku, w zegarze, gang: W. waleowy Wynalazcę wychwytu można poczytywać za istotnego twórcę zegarów o kołach zębatych.

Wychwytać, a, ał p. Wychwycić: W. psy na ulicy. Wojsko wychwytało tych zbójców.

Wychwytywanie, a, blm., czynność cz. Wychwytać. Wychwytyliwy polegający na wychwytywaniu, doręczny, dopadkowy: Wychwytyliwe prowadzenie robót, rabunkowa robota = wszelka odbudowa nieregularna, plandrująca w kopalni dla śpiesznego wychwycenia rud, bez względu na bezpieczeństwo robót i na przyszłość. Łab.

[Wychwytywać, uje, ował] p. Wychwycić.

[Wychwytywanie, a, blm.] czynność cz. Wychwytywać.

Wychwytywy przym. od Wychwyć: Walec W. Widelki wychwytywne służą do rozsuwania lub zsuwania sobaczek. czyli sprzęgania za ich pomocą machin do ruchu obrotowego lub wstrzymania tego ruchu. Łab.

Wychwytywać, uje, ywał p. Wychwycić.

Wychwytywanie, a, blm., czynność cz. Wychwytywać.

[Wychybać, a, ał] I. wynieść. 2. wyrzucić.

[Wychybanie, a, blm.] czynność cz. Wychybać.

Wychybać się, nie ś., nął ś. wysunąć ś., wychylić ś. szybko, wyskoczyć: Za chwilę szusnęło coś wśród krzewów i ze ściany liściastej wychybnyły ś. dwa psy. Kież.

Wychybnić się, a ś., blm., czynność cz. Wychybnić ś.

Wychylać, a, ał i W. ś. p. Wychylić.

Wychylanie, a, blm., czynność cz. Wychylać.

Wychylanie się, a ś., blm., czynność cz. Wychylać ś.: To jedno i drugie skłaniało do niewychylania ś. z domu. Szaj.

Wychylenie, a, blm., czynność cz. Wychylić.

Wychylenie się, a ś., blm., czynność cz. Wychylić ś.

Wychylić, i, il, × Wychynać, nied. Wychylać I: nachyliwszy, przechyliwszy, wylać, wypuścić, wysypać. Przen: W. kielich, puhar = spełnić, wypić jednym haustem, wysączyć, wysuszyć, wychłysnąć; posp. tyknąć, polknąć, kropnąć. golnąć, machnąć, chlapanąć, trzepnąć: Nie wychylaj do dna, bo poruszyś męty. Prz. I Katon ów stary wychylał puhary. Książ. Chceszże, abym też i ja do gruntu wychylił kielich tego wina? Nar. Wielbiąc Baeha święte dary, wychylamy z winem czary. L. Lecz ś. tym bardziej ogień jeszcze silni, imem ja więcej kieliszków wychylił. Chr. Każę tym wychylać, którzy ś. mienią być jego przyjacielmi, potrzebne kielichy. L. W. czyje zdrowie. Wychylił ponczu ogromne pół wazy. Mick. 2. wysunąć, wyścibić, wytknąć, wysadzić, pokazać, wystawić: W. głowę za okno, za balustradę. I skoro z pod lamusa Moskale łeb wychylił, on dawał zaraz ognia, a nigdy nie mylił. Mick. Nigdy Moskwa jednym razem wszystkiego na jaw nie wychyla z zatajenia. Mick. (= nie wyprowadza na jaw, nie ujawnia). Potwór wychylił łeb z wody (= wy-

nurzył, pokazał). Przen.: Jejność dobrodziejki, aby okazyjka ś. podała i mąż na krok głowę wychylił, znajduj wszystko, co zechę. L. (= odwrócił; oczy odwrócił, wydalil ś., ruszył z domu). Wolnej nle było gdzie W. nogi, tak miasto było opalone. Wad. (= postawić). 3. X Wychylać machać; ruszać, powiewać, kołysać, bujać, chwiać, kiwać: Prawieć położył na sercu, a lewą koło głowy lekkuchno wychyla, jak chustką. Mick 4. wygiąć, wykrzywić schylając, nagiąć, przygiąć, zgiąć, odchylić: Wychylać płozy. W. ś. wysunąć ś., wygiąć ś., przechylić ś.: W. ś. za barjerę. Przen.: ruszyć ś., zrobić krok, odejść na krok, wyjść na chwilę, pokazać nosa, wyruszyć ś., ruszyć nogą skąd: Zmyśli, że dawno z domu wyszli, chuciaź ś. byli dopiero z domów wychylili. Tworz. Z Rzymu ś. przecięż W. nie mógł. Skar. W. ś. z miasta nie mógł. Troc. W. ś. z morza nie dał. Troc. Wychylił ś. z fortecy w pole. Troc. (= zrobili wycieczkę, wypadli, wymknęli ś.). Od niego W. ś. trudno było. Troc. (= odstąpił). Ledwie ś. na krok W. mam wolność. Troc. Z domu ś. nie wychyla. Troc. (= nie pokazuje ś.). W. ś. za próg. Nikomu ś. W. nie da za obozy. Pot. Nie rad on ś. wychylał z swojego kąta. Oss. Przen.: (o kwiecie) rozchylić ś., uchylić ś., rozwinąć ś., rozwinąć ś., rozemknąć ś.: Widziacie różę, co wpół wychylona dopiero swoje opowiada przyjsie. P. Koch. Różę, co wpół wychylona, aksamitnego dotkła ś. Iona. Stow.

Wychylek, lku, lm. lki p. Wykusz.

† Wychyn, u, blm. wychylenie ś., wychylenie ś., wysunięcie ś., ukazanie ś., wystąpienie, pojawienie ś., wynurzenie ś., wyłonienie ś.: Witał uśmiechliwą jutrzeńkę w wychynie. Przyb.

Wychynać, nie, nął i. co, p. Wychylić. Gdy cukier twardo uwrze, wychyni potem na płazę olejkiem mazaną. Spicz. Srogi wychynęła jad w obu serca. Zabr. 2. cz. ni. wychylić ś., wynurzyć ś., wyłonić ś., wysunąć ś., pokazać ś., wyjść na widownię, ukazać ś., zjawić ś.: Wychynęła podmorska łódź. Mie. Wychynął już z lasu w ubocze, a wówczas obejrzał ś. za ś. Tet. (= wymknął ś.). Miesiące wychynął właśnie z za Dniepru i ubielił pustkę. Sienk. Czyjeś rozmodlone ręce wychynęły prosząco ku ołtarzowi. Reym. (= wyciągnęły ś.). Wychynął z niocości jakowys potworny dialog rozpętaných gniewów. Żer. W. ś. wymknąć ś., wysłiznąć ś., wywinąć ś., umknąć ś., ujsć: Kto w zemście przesadzi, temu ś. ona czestokroć, jako flut, z paleów wychynie. Sienk.

Wychynienie, a, blm., czynność cz. Wychynać. Wychynienie się, a ś., blm., czynność cz. Wychynać ś.

Wychynięcie, a, blm., czynność cz. Wychynać. Wychynięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wychynać ś.

[Wychyrnik, a, lm. i, Wychyrny] zarozumialec, pyszałek.

[Wychyrny] p. Wychyrnik.

[Wychytać, a, al] p. Wychwytać.

[Wychytanie, a, blm.] czynność cz. Wychytać.

Wychytania, i, lm. e bof. (stenostomum) roś.

Wyciachać, a, al ciachając wysiec, wysmagać, wytrzepać.

Wyciachanie, a, blm., czynność cz. Wyciachać.

[Wyciaćkać się, a ś., al ś.] wyciaćować ś.

[Wyciaćkanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyciaćkać ś.

Wyciąć, wtnie, wyciął, nied. Wycinać i. cięciem wyrugować, usunąć; wyrabac, ściąć; wyrznac:

Wycięto drzewo, usechł pniak, poruszyły ś. gałęzie. Koch. W. Drzewo, które nie daje owoców dobrego, będzie wycięte, Wuj. W. krzak. Troc. W. kartę z książki, wrzód, odcisk (= cięciem wyciąć). Mając biczą, omal mu ślepiów nie wyciął. L. 2. cięciem wybić, wygladzić, wytrzebić; powycinac, wyrznac co do jednego; wymordować, wyrabac, pozarzynac: Wycinam las, gaj, wyrębuje. Kn. Każę was wszystkich w pień W. L. Lusitani podstępnie wycięci. Lel. Cheruskowie pod Armenjuszem legje Warrusa wycięli. Lel. Lentul zaleca Gabinuszowi w pień W, wszystkich obywatelów. Siem. J. Jehu bez braku wycinał. Lel. Wycinasz króle razem z poddaniami. Karp. Kazał wszystkich jeticów W. W. wszystkich co do nogi, W. w pień. Inne chorągwie, które ś. buntowały, znacznie wyciętem. Sienk. (= przetrzebiłem). 3. cięciem wybrać, wyrobić w głąb lub z brzegu; wydrażyć; wyrzeźbić, wydlubać, wyźłobić ostrzem, wykarbować, wyrzyc, wyrzynać: W. litery, karby w drzewie. Spódnieca wycinana. L. (= ząbkowana, wcinana, wykrojona). Suknia wycięta (= z wycięciem na gors, wydekoltowana). Gęba wycięta = rozcięta, zrysowana, naznaczona, z paragrafem, pokiereszowana. Rostropniej ujsć za tehóra, a skóre mięse całą, niż junaka z wyciętym pyskiem słynąc chwala. L. Gdyby niejeden miał język za zęby, pewnieby nie miał wyciętej gęby. Jabł. 4. cięciem wyrobić; wykrajac, wyrznac, wyrzeźbić, wystrugać, ustrugać, wystrzyżć, wykuc, wyciosac: W woli rzenieśnika jest W. z kamienia podty posąg lub wyraz godny ludzi czezenia. L. W. kółko, gwiazdkę z papieru. W. drogę w lesie. 5. p. Uderzyć pod i.: Koń to poznawszy, jak wtnie kopytem, stłukł mu paszczękę i kłów kilka przytym. Jak. W. (= wierzynie, kopnie, grzebnie, lignie). W. chłopca różgą. Troc. Wynajz wszystko, hultaju, bo jak jeszcze raz wtnę, nie na dwie połowy, ale na cztery ćwierci żywcem cię rozplatom. Oss. Dobywszy z pod pachy kańczuka, tak mię wyciął po rękę, że mi zaraz nabiegła. Czart. A. W. komu, siec kogo różgą. Kn. (= ociąg kogo różgą). Gdy będziesz z lewej wycięty, nadstaw i prawą. L. Prawda, że mię wyciął w gębę, alem mu za to wiele rzeczy nagadał. L. Haże, ha! (macha ręką) wycięto ś. dawniej pysk komu z igraszki. Wyb. Niemasz li bron, tedy sobie po gębie wtną wzajem dłoni. Mias. Wyciął pięścią w stół. Wyciął go kijem. Troc. Wycinać podkówkami (= bić, krzesac). Mówił powoli a bardzo dobitnie, jak ten, co chłostę wymierzając, umie przetrzymać, nim różgą wtnie. Deo. Tyn odpod z turni, tego śnieg zabił, pojednego wana w lep wyciena, co ś. ka u wirchu urwała, i po nim. Tet. Kiebyś mię był u cieńcie przypar, kiebyś mię był wycion! Tet. W. komu policzek i t. p. = wymierzyć, dac. Wyciął mu młodziencie ciężki policzek; na to rzekł Witalis: tobie wtnę taki policzek, iż ś. wszystka zbieży Aleksandrja. Skar. Przystępowali ku Jezusowi i mówili: bądź pozdrowion, królu żydowski, i wycinali mu policzki. Leop. Wszystko złe popelnia w domu, a w kościele głośnie sobie wycina policzki. Karp. Szewcu w nos wyciął trzy szcutki. Mick. Czolem mu wtną mocarze. Garez. Przen.: Cheemy sprawiedliwości dla wszystkich, a jeżeli postrzeżemy krzywość, wtniemy po niej, ażeby ją wyprostować. L. (= uderzymy. na nią). 6. tylko dok.: W. z bron = wystrzelić, strzelić, dać ognia, wypalić, palnac, huknac, grzmotnac,

gruchnąć, kropnąć: Miałem sztuciec, co to o siedmset szesnaście kroków bije; jak ś. złoże, jak wytnę do nich, wyszyse czterech z koni, jak kaczki. L. Wyciął lisa z fuzji. Troc. Strzelec, zoczywszy sarnę, wytnię ją wpół, że sarna bez duszy o ziemię upadnie. Jabł. Przen.: Zobaczysz, jaki komplement do niego wytnę L. (= *wystosuję; wypalę, palnę; wysadzę ś. na komplement*). Przen.: *wyrąbać, palnąć, wypalić, wypowiedzieć wręcz, prosto z mostu, bez ogródki, wytknąć, wyrzucić na oczy*: Wyciąłeś mu prawdę, jak siekiera. L. W. komu słowa prawdy. 7. tańca = *uciąć, wywinąć, wyskoczyć, pójść w taniec chwacko, po junacku, krzesząc podkówkami*: W. obertasa. Jak ś. tylko da słyszeć kochana bandurka, człek, choć stary, z gosposią wytnię ś. mazurka. Niem. (= *puści ś.*). W. krakowiaka na skrzytach (a. na innym instrumencie) = *uciąć, zagrać od ucha*. Słowik wycina = *wyspiewuje*. Trafił frant na franta. wyciął mu kuranta. Prz. (= *trafiła kosa na kamień*). W. ś. l. *tnąc wydotać ś., mieczem sobie drogę utworować, przerznąć ś., wybić ś., wyjść odcinając ś., wyrznąć ś.*: Ty! warowny mając, wycina ś., *sustinet instantes*. Żebr. 2. † W. ś. od kogo, od czego, z czego = *odwrócić ś., odstrychnąć ś., odciąć ś., usunąć ś., wyłamać ś. gwałtem, uchylić ś.*: Świat ś. od zbawienia, które z słuchania słowa Bożego roście, wycina i wyłamuje. Żarn. 3. p. Uderzyć ś. pod l.: Idąc po omacku, wyciąłem ś. o wystającą belkę. W. ś. pięścią w czoło. W. ś. łbem o co. 4. z kim = *odbyć pojedynkę, wybić ś., wyrąbać ś.*: Po kawalersku wytniesz ś. dziś z bratem Izabeli. L. Piękna niewinność: przyjechać, W. ś. z wujem i ubić go, jeśli ś. uda. Czart. A. Przen.: Popi na podpitku brodami ś. wycinają, potężniejsi niepotężnych opprymują, najeżdżają, do więzienia sadzają. Pim. (= *b. odami ś. wycierają; rwą ś.; targają ś., ciągną ś., wodzą ś., tarmoszą ś. za brody*). 5. fl.: U flisów wycinać ś. znaczy *wprzezać ś. z szelków. Mag.*

Wyciąg, u, lm. i l. *wyciąganie, wyciągnięcie*. L. 2. *podnośnik, elevator, winda* W. linowy = *przyrząd do ciągnięcia wozów kolejowych pod górę zapomocą liny*. 3. *wypis treści czego w skrótowaniu, skróci; wypis części z całości, wyjątek, urywek, ulamek, fragment*: W. z książek handlowych (= *wypisanie głównych pozycji z książek handlowych*), z Pisma św. W. z protokołu posiedzenia. W. z aktu urzędu stanu cywilnego. 4. [Wyciągi] *postronki lejcowe*. 5. [Wyciągi] *datek pieniężny wydłużony przez wydrwigrosza*. 6. [W., Wycug, Wyderok] *dożywocie, dożywotne utrzymanie*: Siedzieć u kogo na wyciągu. 7. [W.] bot. p. *Zabiniac*. 8. bud.: W. powietrzny, *Wilgociąg* = *ciąg powietrzny do wyciągania wilgoci*. 9. a. × *Naciąg, Ekstrakt chem. odparowany do suchości lub do gęstości syropu roztworu wodny, alkoholowy lub inny, materji roślinnych wonnych, barwnych lub leczniczych; treść czego, otrzymana przez wyciągnięcie a. wygotowanie, wywar, dekokt*: W. eterowy (*extractum aetereum*). W. brzezkowy, słodowy. Wyciągi garbnikowe. W. szakłaku. Jeżeli wyparowanie roztworzonej istoty dopóty ś. przedłuża, póki to, co zostaje, do palców nie lipnie, nazywa ś. wyciągiem, *extractum*. Krum. W. mięsny. 10. lek.: Leczenie wyciągami (kankotemami) (*opotherapiea opoterapia*). II. przed. *stosunek długości wyciągniętej masy przedziwa do*

długości pierwotnej. Trj. W. wózka (= *części ruchomej samoprząsny wózkowej, w której umieszczone są wrzeciona*) = *przyspieszenie wózka w okresie wyjazdu względnie do czołowego wałka wyciągowego*. 12. mat.: W., wyciągłość, granie pownętrne a. pośrodkowe, die inwendige Polygone, von einem Kehl-Punkt zum andern. Seite oder Linie von einem Kehl-Punkte zum andern; poligone interieur; côte interieur. Troc. 13. teatr. *układ na fortepjan dzieła muzycznego, napisanego na orkiestrę, partycja, partytura*.

Wyciągacz, a, lm. e l. *ten, co robi wyciągi, co wypisuje skąd: Beziemienni wyciągacze*. Lel. 2. a. † **Wyciągacz** = a) *ten, co wyciąga, wymaga, wymusza co od kogo, wybieracz, wyborca, poborca, egzektor, domagający ś. wykonania czego: W., wyciągający czego po kim, upominający ś. Kn. Extortor, W., wyciskacz, wybadacz. Macz. Egzektor* lub W. sprawiedliwości Bożej. Wys. Nie-sprawiedliwi długów lub spraw jakich wyciągacze. Kasz. Rozkazał Faraon przystawom nad robotami i wyciągaczom ludu. Wuj. Przystawowie nad robotami i wyciągacze. Wuj. Jeśli pieniędzy pożyczysz ubogiemu, nie będziesz mu przynaglał, jako W. Wuj. (liehwiarz. Wuj.). Wyciągacz podymnego. Herb. W. sprawiedliwości (= *stróż sprawiedliwości*). b) *rzemień wyciągnięty, linka wyciągnięta w zaprzęgu: Ganię owe koni, jako dzikich niedźwiedzi na poboczach jwyciągaczach rozpinania, które więcej psują i bestwią konie, niż cichości uczą. Dor. 3. [Mówić co na wyciągacza] = mówić zdradnie, chcąc kogoś wybać, wyciągnąć coś z niego. 4. W. do gwoździ = rozkrój w płaskim końcu młotka do zaczepiania głowy gwoździa w celu wyciągania go; zaczepka u toporów i siekier w tymże celu od spodu, czyli od brody. Łab. 5. anat.: × W. p. anat.*

Wyciągnąć. 6. a. **Wyciągadło** gim. rek. *przyrząd gimnastyczny, składający ś. z drążka stałego, poziomo umieszczonego na słupach równoległych*. 7. ogr. *przyrząd do wyprężania drutu*. 8. poł., p. **Główkociąg**: 9. rzem. *narzędzie do wyciągania zatyceł, szpuntów: W. do gwoździ, rak*.

[**Wyciągaczka**, i, lm. i] *pończocha czerwona, sięgająca poza kolana, u kobiet szlaskich*.

Wyciągać, a, ał l. dok.: W. kogo, co = *naciągać dowoli, wyolbrzyć, nawolbrzyć, wymęczyć ciągnięciem*: Wyciągał mię po sądach. 2. i W. ś. nied., p. **Wyciągnąć**.

Wyciągadło, a, lm. a l. chir. *narzędzie do podważania odłamków kości, pod wążka, × odłuskiwacz (elevatorium)*. 2. den. *kleszcze do rwania zębów, lewarek*. 3. gim., p. **Wyciągacz**.

[**Wyciągarnia**, i, lm. e] *największy przerebel do wyciągania sieci*.

Wyciągalnie przys. od **Wyciągalny**. L.

Wyciągalność, i, bfm., rz. od **Wyciągalny**. L. **Wyciągalny** i. *dający ś. wyciągać, wydłużać przez ciągnięcie, ciągnący ś., ciągly, rozciąglivy, rozprężliwy*. L. 2. *służący do wyciągania*: Klucz W., pazur: Pazur, klucz W. do świdropretów, czyli przedłużnie świdrowych, na których pręty pod pierścień wzięte są zawieszono w czasie wyciągania, pazur zaś wisi swym okiem na linie. Łab.

Wyciąganie, a, bfm. I. *czynność cz. Wyciągać: W. pali. Gdy roztworzyciel, wlany na jakie ciało, toż samo nie całe, leez tylko jedną lub drugą jego część roztwarza, wtedy ta czynność nazywa ś. wyciąganiem, *extractio* (ekstrakcja). Krum. O wyciąganiu ściany kwadratowej*

z liczby danej. Sol. W. z wojskiem. Troc. 2. chir.: W. kończyny ciężarkami (w złamaniu kości). Leczenie przez W. (cura extensiva). W. soczewki zaćmionej (extractio). W. płodu (extractio), 3. gór.: W. szybem, p. gór. lazda.

Wyciąganie się, a s., bhm., czynność cz. Wyciągać s.

† Wyciągły który s. wyciągnął, wyciągnięty: Ucięto Cyceronowi wyciągłą z lektyki szyję. Chir. Trzyma ono berło w ręce gołej, wyciągłej z obłoku. Wer. Na wyciągłej ręce jego. Kochan.

Wyciągnąć, gnąć, gnać, gnieła a. gła, gnieło a. glo, nied. Wyciągać, † Wyciągać, [Wyciągować] l. ciągnięciem wy dostać, wydobyć, wyjąć; wywlec, wysunąć: Baba na pociągając onego łożyska, i na tę i na owę stronę chwytając, aby tak mogła wychwacić i W. Spiez. Ranionemu nie dosyć jest ku zdrowiu same strzały z ciała W., lecz też lekarstwa przydać ranom. Zigr. Złodziej wyciągnął mu zegarek z kieszeni. Obadwaj szablę z pochwę wyciągali, a nie mogli jej dobyć. L. Oto studnia, wyciągniemy sobie wody, ochłodzimy s. nią trochę. L. (= wyczerpiemy, naczepniemy). Kazał wszystkie wody W. z studni, i na samym dniu znaleźli obraz. Birk. W. szufladę. W. gwóźdź eęgami. W. korek. Wyciągnij strzałę z rany. Troc. Wyciągnął chłopca z pieca. Troc. W. los loteryjny. Wyciągnąłem z kieszeni dwa ładunki złota. Niem. Król kazał Daniela W. z dołu. Wuj. Powraca Piotr bez połowu, co sieć wyciągnie, to spuszcza znouu. Len. W. kogo z biedy = wydzwignąć, wywieść, wyprowadzić, postawić na nogi. W. kogo za uszy = wyrzucić, wytargać, pociągnąć. Przen.: Nieoszaczony panisko, wieleśmy to z sobą wyciągnęli butelek. L. (= wysuszyle, wydusile, wydoile, wytrąbili, wypróżnili, wychylikli, wysączyli). Wyciągnąłem to z tego autora. Troc. (= wziąłem, zapożyczyłem). [Morska świnka znajdujaca s. w domu wyciąga chorobę] (= wyprowadza, wypędza).

[Z matką to sie tylko tyle widzieli, kiedy metryki wyciągali] (= wzięmowali, brali z akt stanu cywilnego; kiedy brali kopję metryk a. wypis z metryk). Prędzejbyś z drugiego ducha z ciała wyciągnął, niżli grosz od niego. Jag. Tysiąc mam sposobów, ażeby mu co do grosza pieniażde z kieszeni W. Czart. A. (= wymantić, wydobyć, wy dostać). Wszystkie wyciąga z domu do karczmy (= wyprowadza, wynosi, wywłoczy). Żonki krotofilne na swe adrijany, na wolanty, ażusty, saki i robrony wyciągnęły z śpieklerzów korce, z stodół snopy. Infantska przez Moskwę napaśe i co inszego wyciągnęto króla do Litwy. Gór. (= powołało, zagnęło, zniewolilo, zmusilo, sklonilo, udać s. do Litwy). Trudno go z domu W. (= wyruszyć, namówić do wyjścia). [Babska rzecz rozgapywał sie i wyciągał ludzi do kiliska] (= pociągać, kusić). Ah! żeby go z domu jako W.! L. (= wywabić). Nie powinienam była wychodzić stamtąd, aleś mnie wyciągnęła. L. (= namówiła do wyjścia, nalegała na to). Prze stańże żartować, nie daj sobie z ust po jednemu słowu wyciągać. L. (= wyciskać, wydębiać). Ból z jego ust wyciągnął tę skargę. Troc. (= wymusił). Płochąs mnie prośbą do tego przywiódł, zem dał tobie nierozmyślną przysięgę W. na sobie. Otw. (= wydłuzić, wymantić, wymęczyć). Potrzeba ją W. na słówko. L. (= pociągnąć, przywieść, przyprowadzić do tego, aby dała słowo). Nie wyciągaj mnie wacpan na słowo, bo powiem to rodzicom. L. (= nie wy-

dobywaj ze mnie słowa). Przen.: wyczerpać, wysssać, wycisnąć, wybrać, wydusić, wyzyskać, wyeksploatować: Kazimierz dochody starostw na bardzo nakładne do Węgier wyprawy tak był wyciągnął, iż też na powszechne wychowanie stolowe nie dostawało. Stryk. Przen.: W. co od kogo, na kim = upomnieć s., ściągnąć, wybrać, wycisnąć, wydusić, wymusić, wyegzekwować, wy dostać, wydobyć: Wyciągam co od kogo, dług, zapłatę, podatki, eziga. Kn. Wyciągać na kim (od kogo) dług, zapłatę, podpisy, podatki, obietnicę. Troc. Wiele wyciąga, mało odnosi. Troc. Przen.: żądać, wymagać, potrzebować: Nie wyciąga na nas Jezus, nie wyciska na nas tego, abyśmy... Poc. Nie wyciągajże ze mnie, abym więcej gadała, jak trzeba. L. Wyciąga czego czas, potrzeba. Kn. Wyciąga tego czas, potrzeba, powinność moja. Troc. Wyciągają to moje obowiązki. Troc. Wyciągać czego. Gosł. 2. † W. kogo = naciągnąć, wyzyskać, wyeksploatować: Król dla tego bogaci biskupa w intraty, żeby ludzie u niego łaskawsza mieli odprawę a nie byli wyciągani od niego i od pisarów jego na rzeczy wielkie. Biel. M. Sułtan baszów bogatych na tak wielkie koszty wyciąga, że naostatek wysie. Kłok. Wyciągnął pana na noszt, na wystawienie mostu. Troc. (= wystawił, naraził na koszt). Wyciągnął mię na to. Troc. 3. W. aptekarskim lub chemicznym sposobem, wyciąga aptekarski lub chemiczny robieć, ekstrakt czynić, wyprowadzać. L. Tym sposobem, jak z piołunu, z rzepaku, z korzenia i kwiecica może być istność a. dusza wyciągniona. Syr. Wynajdować sposoby z brukowych złoto wyciągać kamieni. L. Chymik wyciąga z tego olejek. Troc. Wyciągać esencję, słodycz, soki z kwiatów, z zioł. Przen.: Wojsko jest wyciągnięta siła obronna z ogólnej siły krajowej. L. W. wniosek = zrobić, wyprowadzić, wywieść; przysięć do wniosku. 4. rozciągnąć, wyprostować, rozprostować, rozprężyć, wydłużyć, wystawić, wysadzić: W. gumę. Koń nogę wyciągnął. Troc. Przen.: W. nogi = umrzeć, zadrzeć brody. Szyję kogut wyciągnął, wspinając s. na nogi, jakoby na co zaglądał. Jabł. Szyję jakoby bocian wyciąga. L. Od których słuszenie miał wyciągać początek. Mick (= wywozić, wyprowadzać). W. z czego korzyść = osiągnąć; wyzyskać co. Cóż tę tehawicę wyciągasz, jak gęś, mruknał Bartek. Sienk. To pełno, to szermując skąpe czynili sztychy; to wyciągnieni, to w s. ściśnieni i zbici. P. Koch. Palec możemy zgnać, W., przyciągnąć i odciągnąć. Wei. Wyciągnij rękę twoją i uchwyc węża za ogon. Leop. (sięgnij ręką twoją i weź go za ogon. Leop. (= ściągnij). Dowiedział s., iż chcieli W. ręce swe na króla. Leop. (= podnieść; targnąć s., porwać s. na króla). Ku braniu niech nie będzie ręka wyciągniona, tak zaś ku dawaniu niech nie będzie skrócona. Prot. Patroński uczeń niby to brać nie chce, a rękę wyciąga po dukację. L. Wyciągnęli swe dlonie drzące trzy święte duchy, potrójne słońce. Len. Przen.: Dziś, gdzie s. ruszysz, każdy wyciąga łapę (= nadstawia; żąda łapówki). Wyciąga rękę na starość = chodzi po zebraniu, po przozonym, żebrze. W tym s. pokwapiwszy, z radością k niemu wyciągnie swe dloni, chcąc go przywitać, mile obłapiwszy. Odim. (= rozpościera). Narzekając okrutnie, ręce wyciągała i rozkudlawy włosy swe, głosem wołała. Otw. Nieszczęśliwi wyciągali ręce, prosząc o ratunek. L. Dzieci moje będą ku tobie wyciągać niewinne rączęta swoje. L. Wi-

dzisz i wyciągnione obłęźńców ręce, nieodwłocznego żebrzących od ciebie ratunku. Koch. W. Ledwie wie dziecię, że żyje, już do matki wyciąga swe rączki. Hof. Woźnica puści konie wyciągniętego galopa. Weys. Żaden z poetów tak wysoko za nim (za Dr. widem) swoim głosem nie wyciągnął. Tarn. (= nie wytrzymał nuty). 5. W. łuk, ciężkiwę = napiąć, naciągnąć: Jeden mąż, wyciągnąwszy łuk, strzelił w niepewną i z trafunku postrzelił króla. Leop. Myśliwiec łuk wyciągnął i ugodził go w czoło. Papr. Strzała niepochybna z ciężkiw wyciągniętej wyszła i schroniona w kolistym nasuwaniu zawisała. Zebr. W. łuk. Troc. Strzychowane były tablice, aby kat podług przepisu kości wyciągał i boki świecami palił. Cz. (o torturach). Zausznice te tak są ciężkie, że wyciągają i psują uszy. L. (= na dół obciążają). Krzyż, godło Niemców, czoło kryje w niebie, groźne ku Litwie wyciąga ramiona. Mick. Nastrzygł blaszek złotych i wyciągnął je na nici. Wuj. Ze szkła wodnistego każ robił lampeczki cienkie, kieliszki wyciągane, szkiełka do zegarków. Torz. (= wysmukłe, wydłużone, wąskie a długie, spiczaste). Bywają głoski osobliwszej postaci, jakimi są w górę moeno wyciągane. Lel. W. wszerz i wzdłuż = rozciągnąć, wyprężyć, wyciężyć, napiąć, rozpiąć, wyszpanować. Sukno na ramach rozpinają i nielitościwie wyciągają. Grod. Wyciągając wszerz i wzdłuż sukno, przyczynia się go niemało. Grod. Knapci nasi nauczyli się już sukna wyciągać. Grod. Kto sukno wyciągnione kupi, ten kota w worze targuje. Grod. Która sobie trefieniem czoło wyciąga, żeby za młodą uszta, ma płacić złotych 40, bo to młodzieńce zdradza, gdy się uwałkuje. Lek. (= rozprawdza zmarszczki, wygładza czoło). Wprzód ustrzępiła się, ubiór obejrzała, twarz wyciągnęła, że się słusznie gładką zdała. Zebr. Gdy pościecie, nie bądźcie, jako obłudnicy, smutnemi, co wyciągają twarze swoje, aby się okazali ludziom poszcząciami. Żarn. (= wydłużają). 6. przen.: W. swą władzę = rozciągnąć, rozpostrzeć, rozprzestrzenić, rozłoczyć: Widzę, że śmierć wyciąga nade mną prawicę swoją, że już krew stygnąć poczyna w żyłach moich. L. Władzą biskupią trzeba przeciw heretykom wyciągać, exercenda. Hrb. (= zwracać, kierować). Musi zwierzechność powinność swoją nad złoczyncami pokonanemi wyciągać. Gil. Gdzie się poczyna grzech, tam sprawiedliwość Boża, prawa swego nieprzełomionego moc biorąc, wyciąga winę za grzech. Żarn. (= dosięga, dotyka). 7. poprowadzić wzdłuż, wyprowadzić: W. mur, rów, szlak. W. = ciągnąć zrobić: Wyciągać szyny, ciągnąć szyny pod młotem fryszerskim z lupy, czyli z dula, też co cyngować. Łab. 8. ciągnąć wyjść; wyruszyć, wymaszerować: W. z wojskiem. Kn. W. z wojskiem skąd. Troc. Wyciągnął przeciwko jemu Judas. Wuj. Chodkiewicz pierwszy w pole wyciągnął. Niem. My na Wołynie wyciągli. Kon. 9. [W. dokąd] wyprowadzić się, wynieść się do innej wsi. 10. [W.] zebrać, sprzątnąć: W. owies z pola. 11. [Wyrzybić, klepiąc kosę niejednostajnie, „W.“ jej ostrze tak, że się robi jakby falbanka, jakby rybia pletwa. 12. anat.: Muskuly wyciągające (Br.), × wyciągające (Krup.), × muskuly wyprostujące (Kamb.), × muskuly wyprostujące (Krup.), × przyprostace (Krup.), mięśnie rozginające (Krs.), mięśnie wyprostne, prostowniki = mięśnie prostujące (musculi extensores). 13. chir.: Leczenie wyciągające, wy-

ciągowe = leczenie przez wyciąganie (cura extensiva). Przyrząd wyciągający, wyciągowy = przyrząd do składania złamanej kości. 14. mat. = a) W. pierwiastek z danej liczby. W. liczbę kwadratową. Troc. W. ścianę z danego stopnia, wynależć pierwszą ilkość, która, sama przez siebie raz lub kilka razy rozmnożona, stopień dany wyrobiła. Ustrz. Ciężyż na naszych sercach, jakby gładz kamienny, pierwiastek kwadratowy, pierwiastek sześcienny; wyciągnij go, jeśliś łaskaw, wyciągnij go stucznie. Syrok. b) W. liczbę jednoż jest, co odją mniejszą od większej, subtrahere. Sol. (= wytrącić, potrącić). 15. myśl.: [Wyciągać] = uchodzić z kniei podczas łowów (o sarnie gonionej przez psy). W. ś. l. wyprostować się, wzdłuż, wyprężyć się, wydłużyć się: W. ś. na łóżku. Wyciągnął się, jak struna. Jak lis się wyciąga. Jabł. (= wyciechać się). Nos mu się wyciągnął. Wojska wyciągnęły się niemal milowym węzłem. Sienk. 2. przen. wysilić się, wyzerpąć się, wysypać się, wydać się = wyekspensować się, nad siły: Ciężko na ten czas było na Kazimierza: nie miał, skądby zapłacić służebnym; bo się już był wyciągnął i wszystko pozostawiał, wyprawując syny do Królestwa. Biel. M. Zawiedziecie się, jeżeli na to czekacie: już wyciągnąłem się do ostatka. L. Pomierny na tym przestać może, co mu Bóg z łaski dać raczy, iż się nie wyciąga na zbytki. Rej. (= nie sadzi się, nie robi wybryków). 3. przeciągnąć się: Usiadł na łóżku, ziewnął, wyciągnął się i począł się ubierać. Jak miło W. ś. ramiony całami! Mick.

Wyciągnięcie, a, btm., p. **Wyciągnięcie**.

Wyciągnięcie się, a, btm., p. **Wyciągnięcie się**.

Wyciągnięcie, a, btm. l. a. **Wyciągnięcie** czynność cz. **Wyciągnąć**. 2. × W., p. **Wyciąg**: Ekstrakt a. W. z lubszy. Syr.

Wyciągnięcie się, a, btm., **Wyciągnięcie się** czynność cz. **Wyciągnąć się**.

Wyciągnięty, **Wyciągnięty** im. od **Wyciągnąć**.

Wyciągnięty, p. **Wyciągnięty**: **Wyciągnięte** słowo. Troc. **Wyciągnięte** czoło. Troc. Z korzenia i kwiecia może być istność a. dusza wyciągnięta. Syr.

[**Wyciągować**, uje, ował i W. ś.] p. **Wyciągnąć**. [**Wyciągowanie**, a, btm.] czynność cz. **Wyciągować**.

[**Wyciągowanie się**, a, btm.] czynność cz. **Wyciągować się**.

Wyciągowy l. przym. od **Wyciąg**, **ekstraktowy**: Materje, ciała wyciągowe. 2. apt.: Pierwiastek W. (extractivus). Substancje a. istoty wyciągowe. 3. chir. Przyrząd W., wyciągający = przyrząd do składania złamanej kości. Leczenie wyciągowe, wyciągające (cura extensiva). Opatrunek W. Huśtawka wyciągowa = przyrząd do prostowania skrzywiek. 4. garb.: Ciecz wyciągowa = wyciąg z garbnika. Dębica wyciągowa, p. **Dębica**. 5. piw.: Metoda wyciągowa, p. **Infuza**.

Wycie, a l. btm., czynność cz. **Wyć**. 2. lm. a = a) głos wyciągający: Wilka dzikim psem zowią, bowiem jemu postacia i wyciem podobien. Spicz. I słysząc zdała tych szatanów wycia. Krasin. Z obłąkanego budziły mię śniecia po nocach hyjen przeraźliwe wycia. Słow. b) bart. przeciągły głos pszczeli. c) a. **Trąbienie** myśl. głos wilka.

Wyciec, cze, kł, nied. **Wyciekać**, × **Wyciekiwać** l. ciekąc wypłynąć; wysączyć się, wylać się, dziur-giem, wykapać, wysączyć się: Woda z beczki wyciekała. L. Wino wyciekało, a to, co zostało,

oet szczery. Birk. Wozgrzywemu kontowi wycieka ustawicznie flegma nosem, jakoby woda. Trzyc. Z chorej wielka surowość i zła wilgotność krwawym odchodem wyciekają. Cziah. Car jak postrzegł, że dość krwi narodu włoskiego wyciekło, zdało mu ś. pogrom zatamował. Bardz. (= *wytoczyło ś., przelało ś., rozlało ś., poleło ś.*), Radujże ś., straconia Adamie: już pozęła wyciekać studnica ona ku omyciu plugastwa twego. Żarn. Prędki z pod Idy Symojs wycieka. Kulig. (= *wypływa, bierze początek*). Dniepr skądciś z borów litawskich wycieka. Żal. Przen.: *wypłynąć, wyknąć, wyłonić ś., wypaść jako następstwo, pójść za czym, zrodzić ś., wziąć ś., pojawić ś.*: Za powodem niedbalstwa w posłuszeństwie wynika gnusność w ćwiczeniu, od owej wyciekło do wypełnienia lenistwo. Smotr. 2. *wylecieć, wypłynąć, wypelznąć, wyrwalić ś., wypaść, wyjść*: Rozpadł ś. Judasz na polu, a wyciekiły z niego wszystkie wnętrześci jego. Rej. 3. *wyschnąć, wyniszczyć wskokiem upływu, odpływu, wypłynąć*: Twarz z placu wspaniała, z łez oczy wyciekły. Chr. Jedna niewiasta, która miała uplawy, już była wyciekła i wyschła, chciała ś. utopić w sadzawce. Syk. (= *skapiła*). 4. † *W. wybiec, wyciekać, wyskoczyć, wypaść, wyrwać ś., zrobić wycieczkę*: Wycieka żołnierz, *procurrit, excursionem facit*. Kn. Wycieka goniec, co zwierza budzi rączy, niż Tytan na świat śle promień gorący. Mias. Żacy z bursy wyciekli do kościolów, na ulice. Krasz. Z zamku trzeba W. obłożonym. Tw. Władysław, sprawiwszy lud ku potkaniu, wyciekł z zamku Uścia na nieprzyjaciela i niemają szkodę w nich uczynił. Biel. M. Han, patrząc jak wryty, nie naciera dziś ani też wycieka. Jabł. (nie harenje. L.). Co po zdobyć tylko wyciekali, pójdą już dalej. Mias. Arabowie na rzymskie państwo wyciekli. Skar. (Artagnełi, wtarczki czynili. L.). Persowie do Armenji wyciekali. Skar. (= *zapędzali ś.*) I jego łanowcy, idąc za przykładem towarzystwa, poczęli wyciekać z obozu. Sienk. W. na stronę = *odbiec, odskoczyć, zboczyć*: Roztargnienia i na stronę wyciekania na myśli nie miał; a gdzie miał ten wyciekać, który już był, jak w morzu, w miłości Bożej utopiony? Skar. W. przed kogo = *wyprzedzić go; wysworować ś.*: Ja nie śmiałem wyciekać przed temi, co cię witają słowy bogatemi. Mias. 5. † *W. kogo = ubiec, wysignąć, dopędzić, dogonić*: Herkules łanią zawodem w biegu wyciekł i uchwycił. Lubom. 6. leśn. (o roślinach, gdy w cieniu rosna i są zagłuszone) *ucierpieć dla braku światła i przestrzeni, wydawać gałęzie boczne bardzo długie, tylko na końcach listwach mające i t. p.* Sł. wil. 7. myśl. (o kurpawach) *uciekać*.

Wycieczenie, a, blm., czynność cz. **Wycieć**.

Wycieczka, i, lm. i, † **Wyścieczka**, × **Wytarzka** i, *dłuższy spacer w okolicy, podróż turystowska, umyślnie a. mimochodem skąd zrobiona, ekskursja*: W. za miasto. W. w góry Świętokrzyskie. Wycieczki po kraju. W. do Włoch. Patrzyli na rzesiste kłosa, na owieczki po szerokich pastwiskach czyniące wycieczki. Bach. 2. *wypadnięcie niewielkiego oddziału obłożonych z twierdzy, z obozu, dla zarwania oblegających, dla łupów, rabunku i t. d. i szybkiego cofnięcia ś. z powrotem*: Kiedykolwiek W. być miała, zawdy białogłowy bywały przy ubieraniu ś. we zbroje. Górn. Osadził tam jezdne i wojsko, aby wycieczki czyniąc, przejeżdżali drogę ziemi żydowskiej. Wuj. Najwięcej z noey do takich ś. wycieczek udawał,

i sława mocy jego wszędy ś. roznosiła. Wuj. Zamek, z którego wycieczkami mógłby nas kiedy chcąc trapić. Grab. P. Ten w potrzebie boju wstępnego, a ów w wycieczce zginął. Birk. W. na nieprzyjaciela. L. W. nazywa ś., kiedy z garnizonu obłożonego wypadnie niespodzianie jaka część na zrujnowanie robót i pomieszanie szyków nieprzyjacielowi atakującemu. Jak. J. W., wybieganie wojska obłożonych z fortecy na zburzenie fortyfikacji oblegających, zagwożdżenie armat i t. d. Papr. Częste wycieczki czynili na obóz nieprzyjacielski. Troc. Arabom wycieczek zakazał. Skar. (wtarczek, napaści. L.). Skąd Litwini wracali?—z nocej wracali wycieczki. Miek. Przen.: *uwaga, napaść, złośliwa zaczepka słowna, pod czym adresem wypowiedziana*: Nieawistne wycieczki gazet przeciwo nowemu projektowi. 3. przen., zb. *oddział żołnierzy, biorących udział w wycieczce*: W. z największym pośpiechem musiała ś. schronić do twierdzy. Sienk. 4. a. **Wyciek** *droga wybiegająca skąd, dróżka, przesmyk, przeskok; skryte wyjście, tajemne schody, któremi można wyjść niepostrzeżenie do parku, ogrodu; skryta galerja, korytarz podziemny, któremi można wyjść*: Wjeżdżaliśmy wycieczką bardzo ciemną. Dyak. Z pośrodku domu, pod którym były lochy murowane, tajemne drzwi prowadziły wązkim korytarzem w głąb ziemi, tak iż popod rzeczuiką przeszedzsy, dozwalały, jak w starych zamkach tak zwane wycieczki, wydobyć ś. niepostrzeżonemu. Krasz. Druga baszta pośrodku fortyfikacji pod nazwą Lackiej bramy znanych, trzecia przykierała do rzeki; od tej trzeciej szła kładka murowana, przez Smotrycz rzuciona, a łącząca ś. z basztą na przeciwnym brzegu; ta kładka nosiła nazwę wycieczki, a była stanowiskiem straconym. Ról. Opanowali wszystkie wycieczki. Kub. 5. a. **Wycieczna droga galerja podziemna do robienia wycieczek**: **Wycieczna droga**, W. kontreskarpa. Troc.

Wycieczkować, uje, ował *odbywać wycieczkę, wycieczki*: W. statkiem po Wiśle.

Wycieczkowanie, a, blm., czynność cz. **Wycieczkować**.

Wycieczkowicz, a, lm. e *uczestnik wycieczki; lubiący odbywać wycieczki*.

Wycieczkowy, × **Wycieczny** przym. od **Wycieczka**: **Pociąg W.** (= *wiozący wycieczkowiczów*). **Baterja wycieczkowa**. Szybko przerzucać i przepatrywać poczęła, przebiegając oczami w książkach i broszurach, składających wycieczkową literaturę, po wierszy kilka. Jeż. Szyk W. Troc. Pułki wycieczkowe. Troc.

× **Wycieczny p. Wycieczkowy**: **Wycieczna droga**, **wycieczka**, **kontreskarpa**. Troc. W. zastęp a. zaszczyt. Troc.

Wyciek, u, lm. i l. × **W.**, blm. *wyciekanie, wycieczenie, wypływ, wylew*: Niosła czarownica przetak wody pełny bez wycieku onaj. Nar. 2. p. **Wycieczka**: Ludzie przedsiębrali środki ostrożności: oglądali płoty, poprawiali wrota, urządzali wycieki i skrytki. Jeż. 3. *miejsce cokolwiek niskie na spadzistości wzgórza, którym woda na wiosnę po stopieniu śniegów a. po ulewie na dół spływa*. Sł. wil. 4. patol., p. **Wypływ**; *to, co wycieka, ciecz wychodząca z czego, wysiąć, wydzieliny, waporu*: Porządne utrzymanie wszystkich wycieków ciała przez przyzwoite środki w sztuce lekarskiej było zawsze rzeczą wielce używaną i szacowną. L. Atrakeja, podług Gilberta, pochodzi od pewnych wycieków bardzo subtelných;

i tak, powietrze byłoby wyciekaniem elektrycznym ziemi i narzędziem ciężaru. Sch.

× **Wyciekać**, a, lm. e *ten*, co *robi wycieczkę*, co *ś. udaje na zwiaady*. Troc. W., *excursor*. Kn. W., *posłaniec na zwiaady a. który sam wybiega na dowiedzenie ś. czego*. L.

Wyciekać, a, al p. **Wycieć**.

Wyciekanie, a l. blm., czynność cz. **Wyciekać**: W. wilgotności z człeka, wody ze statku. Troc. W. oznacza rodzaj cierpienia roślin, ile razy te są blade, wodniste, miękkie. Fon. 2. † W., lm. a *wycieczka*: Roztargnienia i na stronę wyciekania na myśli nie miał; a gdzie miał ten wyciekać, który już był, jak w morzu, w miłości Bożej utopiony? Skar. 3. † W. *matactwo*. Orzech. 4. blm., patol.: W. moczu kropkami z przepętnionego pęcherza (*ischuria paradoxa*).

× **Wyciekiwać**, uje, iwał p. **Wycieć**. L.

× **Wyciekiwanie**, a, blm., czynność cz. **Wyciekiwać**.

Wyciekły który *wyciekł*: Z wyciekłego od nich do nas ewangelistkiego źródła duszy zbawiennej wodę pijemy. Smotr. Krew, wyciekła z ciała Piramusowego, brunatnością rumianą sfarbowała owoce jego. Otw. Ziele chmielne wyciekłe, chore, gdy mu odejmą jego podporę, chwije ś., pada, blednieje, ginie. Syr.

[**Wycielanka**, i, lm. i] p. **Wycielonka**.

× **Wycielenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wycielić** ś.

Wycieleśnić, i, il *wyzuć z ciała, z natury cielesnej*: Odwieczny rodu ludzkiego nieprzyjaciel chce obfitego połowu dusz niespodzianie wycieleśnionych.

Wycielenienie, a, blm., czynność cz. **Wycieleśnić**.

× **Wycielić się**, i ś., il ś. (o krowie) *wyzbyć ś. płodu, wyjść ze stanu cielesnego, ocieścić* ś.: W. ś., przestać ś. cielić. L.

[**Wycielonka**, i, lm i, **Wycielanka**] *krowa po ocieleniu*.

† **Wyciemięźnik**, a, lm. cy *ten*, co *ciemieniem wymusza, wyciska, wydziera co komu, wydzierca, drapiezca*: *Breptor, drapiezca, wydzierca, W. Mącz*.

× **Wyciemnić się**, i ś., il ś. *wyzbyć ś. ciemności, wyjść z ciemnoty na światło*: Rymopisowie, gdy wpadną w słońce albo gwiazdy, to już ledwie w piętnastym wierszu z jasności ś. wyciemnią. Lubom.

× **Wyciemnienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyciemnić** ś.

Wycienić, i, il p. **Wycieniować**: Rysuje ś. sznur w figurze wycienionej tuszmi, czyli farbą chciuską czarną. Rogal.

Wycienienie, a, blm., czynność cz. **Wycienić**. **Wycieniować**, uje, ował, **Wycienić** *ciemniując wykończyć; cieniując wymalować; dać cienie na rysunku, aby ś. wydawał wypukłym*. Przen.: *wykończyć subtelnie z zachowaniem wszystkich odcieni, wyrzeźbić*: W. obraz poetyczny, arję. Myśl nie określona jeszcze, nie wycieniona światła mu w głowie. Łoź.

Wycienianie, a, blm., czynność cz. **Wycieniować**.

× **Wycienknąć**, nie, nał p. **Wycieńczyć**: Horacja zbladła, wycienkła, usta jej zsiniały. Wilk.

× **Wycienkniecie**, a, blm., czynność cz. **Wycienknąć**.

Wycieńczać, a, al i W. ś. p. **Wycieńczyć**.

Wycieńczały, **Wycieńczony** który *wycieńczał*, którego *wycieńczono, osłabiony, bezsilny, złamany, wyczerpany*: Giedymin książęta ruskie, w potęgę przez rozrodzenie ś. i niezgody ich wycieńczane, słońdował. Błaz.

Wycieńczanie, a, blm., czynność cz. **Wycieńczać**.

Wycieńczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wycieńczać** ś.

Wycieńczyć, eje, al, × **Wycieńsząć**, × **Wycienknąć** l. *stać ś. cieńszym, cienkim, ścięć*, *wyciągnąć* ś. 2. *wychudnąć, spaść z ciała, spasować, wyschnąć, wynędźnić, skapiec, zmierznieć, osłabnąć, zesłabnąć, wyczerpać* ś, *zmordować* ś. *przez wysilenie, pracę, walkę, opaść z sił, zmizerować* ś., *sterać* ś.: Przez chorobę wycieńczał. Kucz. Przen.: Skarb mój wycieńczał, ja sam stęskniłem do stawy. Słow. (= *wyczerpał* ś., *skulił* ś., *zmałał, zbiedniał*).

Wycieńczenie, a, blm. l. czynność cz. **Wycieńczyć**. 2. czynność cz. **Wycieńczyć**. 3. *stan wycieńczonego*. 4. *choroba i stopniowe usychanie drzew wskutek braku pożywnych soków*.

Wycieńczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wycieńczyć** ś.

Wycieńczony p. **Wycieńczały**.

Wycieńczyć, y, yl, ! **Wycięczyć**, × **Wycieńsząć**, nied. **Wycieńzać**, ! **Wycięzać**, × **Wycieńsząć** l. *zrobić cienkim, cieńszym, splaszczyc, wyciągnąć do większej cienkości*: Jedno ziarno złota może być tak wycieńczone, że płaszczynę na 50 caliów graniastych szeroką pokryje. Rogal. Zwyczaj dzieciom bardzo szkodliwy, że je matki sznurówkami wycieńczają. L. Wycieńczać deskę. Troc. [Wycieńcze mi ik (palec) też, prosił tén niedźwiedz tego chłopca]. 2. *zbagałelizować, zlekkawiać, umniejszyć, obniżyć, uszczuplić znaczenie, spostonować*: On tę pochwałę czynów swoich kilka słów wycięczy i takich dzięk wystawia niegodnemi. Pot. Owidjusz, aby Augusta większym ukazał, niż był Juljusz, wycięcza sprawę Juljusza, za niewielką rzecz je sobie mając. Otw. (= *ujmuje im*). Naprawę zbawienia przez Chrystusa Socyna wycięcza i wniwecz obraza. Salin. Wiele błędów tych doktorów kościół znosi i wycięcza, wymawia. Zigr. (za mniejsze wystawia. L.). 3. *wysubtelnić, wytelikować, zrobić pieszczętszym, zmiekczyć, zdrobić*: Rzymianom i Grekom to nie nowina była postronne imiona odmieniać a na swą mowę wymiękzać i wycięczać. Biel. M. Ciepło powietrze wycięcza. Troc. 4. *wysiłić, wynędźnić, wyczerpać, osłabić, zmuzić, strudzić, zmizerować, zmordować, utrudzić, sterać, zlamać, zwąłnić*: Postami ciało wycięczał. Nies. (= *umartwiał*). Czujne smutki nędzna wycięczyły ciało. Otw. Wycięczony pracą, zasnąłem. L. Twarz moja od głodu wycięczona. Boh. (śpiczasta. L.): *wychudła, wycięgnięta, wydłużona*. Długą podróżą wycięczeni. Karp. 5. *wyzuć z zasobów, wyczerpać, zużyć, wyniszczyć, zużyć*: Wycięczone siły (= *stargane*). Wiele rąk tępych i ociężałym piórem psują papier, wycięczając drukarnie. L. Obaj wojska zdrobniały i rozegnały ś., wzajemnie sobie siły wycięczyły. Pilch. Wycięczył on na ten czas moc wybornych myśli. Hul. Zawsze ś. spodziewam, że wojny z królem pruskim nie będzie w chwili, gdyśmy wycięczeni z ludzi i pieńędzy. Kal. W. czas = *zużyć bez celu, strawić, zabić, zmarnować, stracić, trwonąć, zabierać*: Aby wielomówstwem nie wycięczali czasu. Vol. W. ś. l. *stać* ś. *powodem do własnego wycięczenia*,

osłabić ś., wyczerpać ś., znużyć ś., sterać ś., schuchać ś.; p. **Wycieńczed.** 2. Gdy czas ś. wycieńczwał, prymas kazał głosować. Bart. (= wyczerpywał ś., schodził, upływał, uciekał, przychodził, wychodził, uchodził).

× **Wycieńszać, a, ał i** × **W. ś. p. Wycieńczyć.** Troc.

× **Wycieńszanie, a, blm., czynność cz. Wycieńszać:** W. deszczulki heblem. Troc. Powietrze w ciepłe podległe wycieńszaniu. Troc.

× **Wycieńszanie się, a ś., blm., czynność cz. Wycieńszać ś.**

× **Wycieńszed, eje, ał p. Wycieńczed. L.**

× **Wycieńszenie, a, blm. 1. czynność cz. Wycieńszed:** W. stupa ku kapiteli. Troc. 2. czynność cz. **Wycieńszyc.**

× **Wycieńszenie się, a ś., blm., czynność cz. Wycieńszyc ś.**

× **Wycieńszyc, y, yl i** **W. ś. p. Wycieńczyc:** Wycieńszona deszczulka. Troc. Znam wycieńszone siły moje. Troc. Powietrze wycieńszone. Troc.

[**Wyciep**] p. **Wyciepnąć.**

[**Wyciepnąć, wyciepnie, wyciepnął a. wyciep, nied. Wyciepować**] *wyrzucić.* W pysk chciałeś mi dać, za wrota W., zem ś. chciał z tobą podzielić. Reym. Stulta pyski, kiej sąd mówi, bo waju wyciepnę na osobność. Reym. Cichajta, pyskacze, bo za drzwi wyciepnę. Reym.

[**Wyciepniecie, a, blm.**] czynność cz. **Wyciepnąć.**

[**Wyciepować, uje, ował**] p. **Wyciepnąć.**

[**Wyciepowanie, a, blm.**] czynność cz. **Wyciepować.**

Wycier, u, lm. y l. a. Wycior, Wyciór otwór do kanału kominowego w ścianie, część dolna w kanale kominowym, zamknięta drzwiczkami, do wybierania, wycierania sadzy spadłych z kominu, luft: [Buehneło wycierem]. 2. szczoika do oczyszczania kominu z sadzy. 3. ryb. płód rybi dopiero co wyległy na tarlisku: W. karpia. W. przesadzony z tarliska na drugi staw.

Wycieracz, a, lm. e l. ten, co wyciera. L. 2. p. Wycior. 3. [W.] mały przyrząd do wycierania kamienia młyńskiego.

Wycieraczka, i, lm. i l. sprządek do wycierania z atramentu piór: W. porcelanowa z szczoetzkami. 2. mata umieszczana przy progu, do wycierania nóg: W. kokosowa, manilowa, trzciniowa.

Wycierać, a, ał i **W. ś. p. Wytrzeć.**

Wycieradło, a, lm. a chir. wacik na trzonku do oczyszczania rurek tkawicznych, jamy macicy i t. d.

Wycieranie, a, blm., czynność cz. Wycierać.

Wycieranie się, a ś., blm., czynność cz. Wycierać ś.: W. ś., wytarcie, wyglodanie, wyrobienie kłucza, siekiery, szat, statków, *detritus, obliteratio.* Kn.

Wycierka, i, blm. poniewierka, wycieranie kątów, tulaczka: Potym sama poszłam na wycierkę, ale com użyła, tom użyła. Zap.

Wycierlica, y, lm. e l. tarlica, cierlica, narzędzie do wycierania lnu. 2. wózek, którym, zamiast młócenia ziarna ze snopów, wygniatało je: Dałem wycierlicę na drwa, a pszenicę na obiatę. Bud.

Wycierowy przym. od **Wycier:** Otwór W.

Wycierpieć, i, ał, nied. †Wycierpiwać, †Wycierpiwać l. wytrwać, nie upaść w cierpieniu, wytrzymać: Kto W. nie umie, ten serca wielkiego nie ma; męstwem, cierpieniem wytam ś. ze złego. Jabł. Próžno ś. ma przeciwie człowieka

Pańskiej woli; lepiej skromnie W., chocia w sercu boli. Kochan. 2. co = *cierpiąc wytrzymać, znieść cierpliwie, przecierpieć, przeboleć; odcierpieć, odpokutować, przeżyć, przetrzymać mężnie; ściierpieć, znieść bez oburzenia:* Są złoczyńcy, którzy ś. ćwiczą na wycierpienie rozmaitych mąk, aby pojmani mocne męki W. mogli. Groie. Już nie wycierpię drugiej tak wielkiej boleści. Dm. Pozwól mi po tylu wycierpianych mękach kosztować szczęśliwości. Niem. Znosiłem niewolą ciężką, ile biedny wycierpiałem przykrości! L. Najłatwiej nam pamiętać to, co najtrudniej było wycierpieć. Lach. Nam, chrześcijanom, nie trzeba obrezania, bo je Pan Chrystus za nas wycierpiał. Białob. Nie umiesz krzywd tak wycierpiawać, jako ja. L. Śmiałość W. mężnie powszechną nagane. Przyb. Trzeba W. prac wielkich nie mało. Przyb. Uczęć, i pracę podejmował i tęskność wycierpiwał. Górń. August, jak sam bardzo rad z inszych sztydł, tak też zasie, gdy go kto bezpłecznie zartem dojechał, bardzo rad wycierpiał. Kosz. Świegot, gdy napadnie człowieka, jedno uszy zanieprażnia, tak że go też zbyć! a ledwie W. mozesz. L. Ktesyp acz bardzo ś. był odrodził od obyczajów dobrych ojca swego, wszakoż Epanimondas dla onej łaski, którą przeciwko ojcu miał, tedy wycierpiał i przezierał jego niedobre obyczaje. L. Tylem wytrwał, tylem wycierpiał. Miek. O, jak ciężkie i ciężkie dolegliwości wycierpieł! apostołowie, męczennicy, wyznawcy! Jeł. W. komu = *wybaczyc, darować:* Kto z nas jeden drugiemu co wycierpi dla Chrystusa? Groch. Kto ojcowi nie wycierpi, ten drugim oko wylupi. Rys. 3. † W. kogo, co = *cierpliwie wyzekać, doczekać ś.:* Oczekawaj Pana, mężnie sobie poczynaj, a wycierp Go. Żarn. 4. co = *cierpieniem posłużyć na co:* Wycierpiana mi u Boga, ziemia moja obiecana! Piet. W. ś. nacierpieć ś., *użyć (złego), przejść:* Co ja z nim wycierpiałem!

Wycierpienie, a, blm., czynność cz. Wycierpieć.

Wycierpienie się, a ś., blm., czynność cz. Wycierpieć ś.

Wycieruch, a, lm. y, Wycierus, [Wycirus] ten, co wyciera brudne (przen.: podejrzane) kąty, brudas, tłuk, otluk, pomiotło, szurgot, wiecheć, tadrach, kocmotuch, galgan; kobieta złego prowadzenia: Zbogacony przypadkiem knajpiarz, W. warszawski. Nie wstydzi ś. manifestować ś. z takim wycieruchem.

Wycierus, a, lm. y p. Wycieruch: Jak ty ś. mozesz równać z takim wycierusem, z takim powsinogą, wyjadaczem! Jaro.

Wyciesać, sze, sał p. Wyciosać.

Wyciesanie, a, blm., czynność cz. Wyciesać.

Wyciesywać, uje, ywał p. Wyciosać.

Wyciesywanie, a, blm., czynność cz. Wyciesywać.

Wycięcie, a l. blm. = a) czynność cz. Wyciąć: O zglądzie i wycięciu całego senatu zamysłał. Pileh. W. wojska. Troc. Po wycięciu lasu. Troc. Okrutne mieszkańców Oszmiany przez Czerkiesów W. Lel. b) bart.: W. pszczoł = *ścięcie drzewa bartnego z ulem lub barcią* Skr. 2. lm. a, **Wycinek, Wycinka, Wykrój** = a) *próżnia w czym zrobiona przez wycinanie, wykrawanie, wcięcie:* Wiązanie w jaskółczy ogon, czyli głębokie wycięcia kątowe (w stolarskich też robotach najpospolitsze). Łab. Aby ś. w te wycięcia mogli wsuwać zasuwki. Troc. Zasypać

szabrem dolki i koleje z wycinką. b) anat.: X W. półksiężycowe szczęki dolnej a. żuchwy (excisura semilunaris maxillae inferioris s., mandibulae). b) chir.: W. kamienia (lithotomia). W. kawałka tęczęwki (iridectomia). W. kości (osteotomia). W. odźwiernika (pylorrectomia). W. stawu (resectio articulationis). W. wola (stumectomia). W. migdałka (tonsillotomia). W. macicy (hysterectomia).

[Wycięciska, sk, bhp., Wycinek] *miejsce po wyciętym lesie.*

! Wycięzać, a, ał i ! W. s. p. Wycieńczyć.

! Wyciężanie, a, bhm., czynność cz. Wyciężać.

! Wyciężanie się, a s., bhm., czynność cz. Wyciężać s.

! Wyciężenie, a, bhm., czynność cz. Wyciężyć.

! Wyciężenie się, a s.; bhm., czynność cz.

Wyciężyć s.

! Wyciężyć, y, ył i ! W. s. p. Wycieńczyć.

† Wycięgacz, a, lm. e p. Wyciągacz.

† Wycięgać, a, ał i † W. s. p. Wyciągnąć.

† Wycięganie, a, bhm., czynność cz. Wycięgać.

† Wycięganie się, a s., bhm., czynność cz. Wycięgać s.

[Wycięgiel, gla, lm. gte] *jedno z ziół leczniczych.*

† Wycięstwo, a, lm. a p. Zwycięstwo. B. Sz. Gdy iściec na krzywym (na winnym) zyszcze a. W. otrzyma... Mac. z Roż.

Wyciętniak, a, lm. i *gatunek hebla* (Streichhobel): Wiórnik W.

† Wycięzca, y, lm. y p. Zwycięzca. B. Sz., Ort.

† Wyciężać, a, ał p. Zwyciężyć.

† Wyciężanie, a, bhm., czynność cz. Wyciężać.

† Wyciężenie, a, bhm., czynność cz. Wyciężyć.

Głos.

† Wyciężny p. Zwycięski. B. Sz. Wyciężna ofiara = *hostia*. Wuji.

† Wyciężyć, y, ył p. Zwyciężyć: Wyciężon.

Głos. Choć Chrystus krwią odkupił człowieka, przecię go wycięży ten marny świat, swawolne ciało jego, czart zwodca. Rej. Wzgardzony dla pogardy sam s. więc wycięży. L.

† Wycina, y, lm. y p. Wicina.

Wycinacz, a, lm. e i. *ten, co wycina*: W. materji. Troc. 2. a. Wybijak: *Przebój*, W., dluto okrągło zwinięte do wybijania dziur w skórce, blasze i t. p. Łab.

Wycinać, a, ał i W. s. p. Wyciąć.

Wycinak, a, lm. i rzem. *gatunek dłuta, mesła, siekacz krzyżowy* (Kreuzmeisel).

Wycinalnia, i, lm. e *machina do wycinania krążków na monety, z wywalcowanych na to blach*. Łab.

Wycinanie, a, bhm., czynność cz. Wycinać: W. (wybieranie) flarów w kopalni. Łab. Piw.: W. chmielu = *kastrowanie chmielu*.

Wycinanie się, a s., bhm., czynność cz. Wycinać s.

Wycinanka, i, lm. i *rysunek, deseń ażurowy, wycinany z papieru*.

Wycinany i. im. od Wycinać. 2. *przez wycinanie zrobiony, powstały*: Suknia z przodu wycinana. Wycinana robota. Troc. Hebel W., p. Gzym-subel.

Wycinek, nka, lm. nki i. p. Wycięcie. 2. *wycięta część, wyrzynke*. L. 3. [W.] p. Wycięciska. 4. [W.] *część gruntu, jaką sobie po rozdziale majątku między dzieci zostawił żywotnik na wyłączną własność*. 5. [W.] *Przymrozki z wiatrem w kwietniu, tak zwane „wycinki“*. Weys. 6. *astr. narzędzie astronomiczne do brania (mierzenia) od-*

ległości ciał niebieskich od zenitu. 7. *bot. odcinek liścia naciętego prawie do samej nasady blaszki*. Rost. 8. *mat.*: W. pola krzywej, sektor = *pole ograniczone dwoma promieniami wodzącymi i łukiem krzywej*: W. koła, elipsy, kołowy, eliptryczny. W. bryły. W. kulisty. 9. *myśl.* = a) *kiel młodego dzika*. b) *młody dzik, któremu s. kły wyrzynają a. wycinają*. L. Stada dzików i pojedyncze odyńce i wycinki zgola na blizkie oko jadący widzieli. Tet. 10. *przed. część składowa samoprządniczy wózkowej regulująca prędkość wrze-cion podczas nawijania na nie przędzy*. Trj.

Wycinka, i, lm. i i. p. Wycięcie! 2. *część lasu na pole orne a. łąki przeznaczona, wycięta już, ale jeszcze nie wykarczowana*. Sl. wil. 3. *gór. wcięcie s. w pobok, np. dla wybrania dostrzeżonej rudy lub rozpoczęcia bocznego chodnika*. Łab.

Wycior, u, lm. y, Wyciór, Wycier i. *szczołka do wycierania armaty po wystrzale*: Rażeni wyciorami, dragami, bagnietem, darli s. do armat. Żer. 2. *szczołka do wycierania z sadzy komina*. 3. a. *Wycieracz pręt żelazny do czyszczenia rur płomiennych, mianowicie przy kotłach parowych*. 4. p. Wycier.

Wycios, u, lm. y *to, co wyciosano, bałwan*: Jakież wyciosy tworzą s. z łomów i urwisk kamieni, których chropowatość woda wygładziła. Sl. wil. Jakże są szpetne wyciosy początkowe bożyszcz bałwochwalczych ludów! Sl. wil.

Wyciosać, osa a. esze, osał, Wyclesać, nied.

Wyciosywać, Wyclesywać i. *wyrobic ciosami, wyrąbać, wyciąć; ciosaniem urobić, uformować; uci-sać*. W. z kamienia = *wykubć, wyciąć*. Przykazał król, aby wyciosali kamienie na cztery granie. Leop. Wyciesz sobie dwie tablice kamienne. Leop. (ociesz. Leop.). Wyciosał sobie Mojżesz dwie tablice kamienne. Leop. Zbudowała sobie mądrość dom, wyciosała słupów siedm. Leop. Niewiasty, które przyszły były od Galilei, przypatrywały s. wyciosanemu nowo grobowi. Odym. (wykutemu w skale. L.). Na drzewiach floryzowanie, kwiaty, liście w kamieniu wyciosane. Warg. Wyciesz drzewo na rynnę. Troc. (= *wyżłob, wydłub*). Wyclesać rowek w dłuż balki. Troc. W. chatę (= *sklecić z pomocą siekiery*). Przen.: W. kogo = *wykrzesać, okrzesać, ogładzić, wykształcić, wypolerować; żart. ostrugać*: Ja sobie tyle pracy daje, abym z ciebie, jak z kloca jakiego, co W. mogła. I. (= *wyrobic*). Był Kajm obyczajów bardzo niewyciosanych a plugawych. Glicz. 2. *ciosaniem wyciąć, wygładzić, usunąć*: W. znamię z drzewa.

Wyciosanie, a i. bhm., czynność cz. Wyciosać. 2. † W., lm. a *rzecz wyciosana*: W Betleem jest W. wyżłobione a. w skale wykowanie, w którym wykowaniu wół i osieł zmieścić s. mogli. Leon. (= *grota, wykuta w skale*). W. znamienia z drzewa bartnego. Skr.

Wyciosywać, uje, ywał p. Wyciosać.

Wyciosywanie, a, bhm., czynność cz. Wyciosywać.

Wyciór, oru, lm. ory p. Wycier i Wycior.

[Wycirus, a, lm. y] p. Wycieruch: Magda zaś gajowianka, ten ci latawiec jakiś. W. I Karz.

[Wycirzenie, a, bhm] czynność cz. Wycirzyć.

[Wycirzyć, y, ył] *wytrzymać*: Już teraz ni moze W.

× Wycisek, sku, lm. ski p. Wycisk: Cały W swych czarodziejstw. Wor.

Wycisk, u, lm. i, × Wycisek i. † W. *to, co zostało ciśnięte z wnętrza na zewnątrz; to, co wyleciało, wyskoczyło, wyprysło, wytrysk; wyskok*: Już

tną kamienie jak lód w lodowni, z których przyskają wilgotne wyciski. Chr. 2. *wyciskanie, wyciśnięcie*. 3. *to, co wyciśnięto, prasując wydobyto z czego, esencja, pozostałości po wyciskaniu, części stałe, oddzielone ciśnieniem od płynnych, wylłoczeki, wylłoczyny, wygniótki, treść*: Sok z tych ziół wygniatają prasą, a on W., pod prasą wysuszywszy, tłuką miarko. Sien. Wajnsztyn, z saletrą przyprawiwszy, przez pilną wycisnij, a on W., włożywszy w garnek, przystaw do ognia. Sien. 4. *to, co wystaje, wysterka, wypukłość; wklęsłość, zrobiona ciśnieniem, cecha, piętno, stempel, znak wyciśnięty, cdcisk, oddruk, odbitka, arkuś wydrukowany, egzemplarz ryciny i t. p.*: W. na moneta. Doświadczony Maćko znalazł bez trudu na stratowanej ziemi wyciski olbrzymich kopyt, idące w kierunku powrotnym. Sienk. 5. anat. (impressio, expressio): Wyciski palczaste czaszki (impressiones digitatae). W. dwunastnicy na wątrobie (i. duodenalis). W. nadnerczowy na wątrobie (i. suprarenalis). W. nerkowy na wątrobie (i. renalis). W. odźwiernikowy na wątrobie (i. pylorica). W. okrężnicowy wątroby. W. przelykowy (i. aesopraga). W. żołądkowy na wątrobie (i. gastrica).

Wyciskacz, a, lm. e l. ten, *co wyciska coś*: W., impresor, drucker. Mym. 2. † W. *wyciągacz, egzektor, wybadacz, badacz, inkwizytor: Extoritor, wyciągacz, W., wybadacz. Mącz.* 3. [W.] p. **Wyciskanie**.

Wyciskać, a, ał i i. W. ś. nied., p. **Wycisnąć**. 2. dok. *ciskaniem wypotrzebować, ciskając wyzafować; powyrzucać*: Rohatyny wyciskawszy, do szabel ś. rzucali. Warg. Wyciskałeś na Brytaury tak wiele rohatyn. Warg. W. ś. dok. *naciskać ś., narzucać ś. dowoli*: Wysapał ś., wyciskał ś. i ochłoniął wreszeie z gniewu. Wyciskałeś talerze, wyciskałeś i stołki. Kochan.

Wyciskadło, a, lm. a l. *sztanca, stempel zakładany pod młot a. w maszynę mającą, tym stemplem wyciskać wyrażony na nim rysunek*: W. górne = **Patryca**. W. dolne = **Matryca**. 2. p. **Tłocznicza**. 3. a. **Tłoczydło** apt. *przrzęd do wyciskania soku*.

Wyciskanie, a, blm., czynność cz. **Wyciskać**: W. soku z cytryny. Troc.

[**Wyciskaniec**, **ńca**, lm. **ńce**, **Wyciskacz**] ser.

Wyciskanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Wyciskać** ś.

Wyciskarka, i, lm. i, **Wybijarka** tech. *machina wybijająca wzory zapomocą sztanec, stempli*.

† **Wyciskawać**, a, ał i † W. ś. p. **Wycisnąć**.

† **Wyciskawanie**, a, blm., czynność cz. **Wyciskawać**.

† **Wyciskawanie się**, a, ś., blm., czynność cz. **Wyciskawać** ś.

Wyciskiwać, uje, iwał i W. ś. p. **Wycisnąć**.

Wyciskiwanie, a, blm., czynność cz. **Wyciskiwać**.

Wyciskiwanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Wyciskiwać** ś.

[**Wyciskować**, uje, ował] p. **Wycisnąć**: A tyk śmieci nie bedzieś wyciskował.

[**Wyciskowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyciskować**.

Wyciskowy przym. od **Wycisk**: Glina plastyczna, wyciskowa, garncarska. Łab.

† **Wyciśły wyciśnięty, wygnieciony, wyprasowany**: Małdrzyki albo krajanki wyciśły po lescey rozłożyć. Trzyce.

Wycisnąć, śnie, śnął a. × śł, nied. **Wyciskiwać**, † **Wyciskawać**, [**Wyciskować**] l. *ciśnieniem wydobyć,*

wysączyć, wypuścić; wyżyć, wyprasować, wygnieść, wylłoczyć, wybić: Oleje zapomocą prasy z ciał wyciśnione bywają. Krum. O sokach wyciśnionych, to jest prasowanych. Krup. Wyciśnione soki dają kształt medykamentu ciekącego wewnątrzniem, tłuczeniem, prasowaniem z świeżych rzeczy z ziemi rosnałych zrobionego. Krup. Z tego ziółka sok prędko wycisnąwszy i samę tylko treść z niego odjąwszy, zmieszał z nasieniem owym koszyszkowym. Lubom. Kładną cytrynki na stół przed obiadem, a gdy wycisną sok, rzucą na śmieci. L. Kwiat ten jad w wyciśnionym korzonku zamyka. Bardz. Owoc winnego drzewa są jagody, z których soku wyciśnionego bywa wino, drogie picie. Trzyce. W. Chinie nie wyciskają z winogron wina ku picciu. Łęcz. Ustawicznie coś rozumuje, a zdaje mi ś., żeby kwatunki oleju z tego nie wycisnął. L. (sucho, czego, niema treści, pęcherz nadęty; do kupy ścisnąwszy, zbiwszy, niemasz nic. L.). Sok ten trzeba przez chustę W. Haur. (= *wycedzić, przecedzić*). Kto mocno i często nos uciera, krew wyciska. Smotr. Wycisnij sok z cytryny. Troc. W. co z płynu = W. *płyn z czego; wyżyć*: W. gąbkę. L. Wyżyć chusty, W., wykreć z nich wodę, przesać. L. Wyciskać łyż. Cebula łyż wyciska. Mdlłość łyż wyciska. Troc. Przen.: Wyciskać łyż = *pobudzać do łyż, zmuszać do płaczu, wywoływać łyż; rozczulać, rozrzewniać*: Ta mowa i mnie łyż wyciska. L. Otrzyście z oczu swych łyż, miłe dziatki, co wam wyciska śmierć kochanej matki. L. Twoje łkanie i smutnych łyż zdroje, wiem, wyciskają-ś sprośne grzechy moje. Groch. Wieleż to jedna wojna łyż gorzkich wyciska! jak wiele krwi podanych piją bojowiska! L. (= *staje ś. powodem łyż gorzkich*). Nie ten godzien pamięci, kto gnąbił, kto zdzierał, nie ten, kto łyż wyciskał, lecz kto je ocierał. Kras. Będę milczał, płaczu mi ani miecz stalony, ani zwierzę wycisną, ani żadna trwoga. Bardz. Tysiące łyż wycisnął, żadnej nie osuszył. Fel. Ileż mi wycisnęłyż nieszczęścia twoje! Fel. Litość z serca jej wycisnę. L. (= *wykrzeszę, uzbudzę*). Listy, które jej przyniesiono, wyciskały na niej ciężkie wadychanie. Węg. Przen.: Prawo przyrodzone, któregośmy ś. nie uczyli, wycisnęli. Siem. J. (= *wyprowadzili, wywiedli*). Władysław, skoro do Płocka przyjechał, nie bez podejrzenia trucizny ducha z siebie wycisnął. Paszk. (= *wyzionął, wypuścił, oddał*). 2. *wyprzedzić, wysądzić, wyparować, wypchnąć, wyrugować*: Myślała, jakoby Tyberjusza z państwa wycisnęła. Skar. Węgierska kronika pisze, iż Jadźwingów Gotowie wycisnęli z Węgier i z Prus. Biel. M. Aezkolwiek było trochę ludzi, ale je wycisnęli zniagnała. Biel. M. Drugiego o tym ustawiczna rada, aby W. krzywdami sąsiada. Groch. Jedna praca drugą wyciska, t. j. pracom końca niemasz, *praecipitant curae*. Mącz. (= *jedna ciśnię ś. na miejsce drugiej*). 3. *wymusić, wymóc, wydusić, wydmębić, wyciągnąć, wycukać, wydudać, wydobyć, wydostać*: Trudno tam powinność za dobrodziejstwo być ma, które nie jest dane z chęcią, ale jest wyciśnione. Górn. Wyciskać podatki na poddanych. Troc. Prawo mocniejszego każe W., co trudno uprosić. Bardz. Nie wycisniesz z niego ani grosza (= *nie ma grosza przy duszy, nie śmierdzi groszem*, a.: *zły płatnik*). 4. *zmusić, popchnąć, zniewolić, przynaglić; wymagać, domagać ś., potrzebować*: Te są przyczyny, które nas do unji prawie wycisnęły a z łaski i pomocy miłego Boga przywidły. Gil. To na ten czas sama potrzeba wy-

eiskała. Skar. Wyciskać co na kim, *extorquere*. Kn. Nie wyciąga po nas Jezus, nie wyciska na nas tego, abyśmy... Poe. Bóg nie pozwala imienia swego wzywać, oprócz żeby co takowego chwala Boża na nas wyciskała. Smotr. Macocha, aby niemowlątka zabić rozkazał, na mężu wyciskała. Błaż. (= *nastawała nań*). Domaganie ś. okolicznościami wyciskanego dąnnietwa. Lel. 5. wyrazić zapomocą ciśnienia, odcisnąć, wybić, odbić, wygniść, wylóczyć; wydrukować, wyprasować: W. pieczęć, figurę w wosku. Troc. (= *przyłożyć pieczęć*). W. nogą ślad na śniegu (= *zostawić po sobie*). Przen.: W. pocałunek. Zdarzenie to wycisnęło na jego duszy niezatarte ślady (= *zostawiło, wyryło*). Wyciskam, drukuję. L. Wyciskam, wybijam obrazy. Kn. Wycisnął wam na czołach znamię pragnienia i głodu. Krasin. W. piętno. 6. i [Wyciskować] *cisnąć skąd na zewnątrz, wyrzucić, wypuścić*: Jak z ziół zdrowy sok chorým wycisnie, już niepotrzebne przez oknem wycisnie. Lubom. Dusze nieprzyjaciół twoich pójdą myńcem, jako kamyki z procy lada kedy wycisnione. Birk. Wielką mocą kamień w górę wycisnął niemały. Otw. Kto z nas jest bez wady, ten pierwszy kamień niech na nią wycisnie. Odym. P. Wyciskać. W. ś. 1. *przeciskając ś. wydobyć ś., wydostać ś., wyjść z ciasnego miejsca, z tłoku*: Między wyłogami fraka wyciskał ś. ten brzuch śmiejący, niby dojrzały kasztan z pękniętej lupiny. Brt. 2. × Wyciskawać ś. z kim, eiskać o zakład (= *na wyścigi*), kto wyżej wyrzuci, *certare jactu cum aliquo*. Kn. × Wycisnica, y, lm. e drukarnia, *llocznia*. L. Wycisnienie, a, blm., p. Wycisnięcie: Stwierdzam to podpisem przy wycisnieniu pieczęci. L. Wycisnienie się, a ś., blm., p. Wycisnięcie ś.: Prostsza daleko teoria, niżeli W. ś. ciepłika ze zgaszczonego powietrza. Chodź.

Wycisnięcie, a, blm., Wycisnienie czynność cz. Wycisnąć.

Wycisnięcie się, a ś., Wycisnienie ś. czynność cz. Wycisnąć ś.

Wycisnięty, Wycisniony im. od Wycisnąć.

Wycisnik, a, lm. i p. Patryca.

Wycisniony p. Wycisnięty.

[Wyciuczki, czek, blp.] p. Wyciuki.

[Wyciuki, uk, blm., Wyciuczki] *wymówki*: W. robił.

[Wyciupać, pie, pał] *wydłubać*: W. sęk siekierą. W. mielekę.

[Wyciupanie, a, blm.] czynność cz. Wyciupać.

Wycienie, a, blm., czynność cz. Wycielić.

Wycienie się, a ś., blm., czynność cz. Wycielić ś.

Wycielić, i, il I. *wypłacić cło*. L. 2. † W. *wykupić; uwolnić od nagabywań, wybawić, wyswo-bodzić*: W., *extricare, expedire*. Część dziedzictwa ma W. (Rota z r. 1396). Jako z tego mię nie wycielił i nie wyrczył. (Rota r. 1393). 3. † W. *wyleczyć, uzdrowić*: Przy słowie „W.“ przychodzi na myśl ludowe „elić“ (leczyć). Malin. [W. ś.] I. *wyzdrowieć, wylizać ś., wykpić ś. z choroby*: [Jakoś ś. ta wycieliło to cielátko]. W. ś., *ozdrowieć*. Troc. 2. *splacić dług naturze = wy-fujać ś. dobrze, wypróżnić ś., wyrzucić ś., wy-kantować ś.* 3. *wypogodzić ś.*: Niebo ś. wycieliło.

Wycmokać, a, al p. Wymoktać.

Wycmokanie, a, blm., czynność cz. Wycmokać.

Wycmokać, kee a. koze, ktał p. Wymoktać: Wycmoktywał prosięcia. Jez. (= *wywoływał, wy-wabiał cmoktaniem*).

Wycmoktanie, a, blm., czynność cz. Wycmokać.

Wycmoktywać, uje, ywał p. Wymoktać.

Wycmoktywanie, a, blm., czynność cz. Wycmoktywać.

[Wycmuchać się, a ś., al ś., Wyczmuchać ś., Wyczmuchać ś., Wyczuchać ś.] *rozemuchać ś., ocmuchać ś., orzeźwić ś., rozruszać ś. ze snu, wysapać ś., pozbyć ś. ociężałości sennej*: Kiedy dziecko rozgrymaszone po śnie kaprysi, niech ś. wycmucha.

[Wycmuchanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wycmuchać ś.

× Wycmukły p. Wymukły: Ludzie wycmukli. Perz.

[Wycnąć się, nie ś., nał ś.] *wyzdrowieć*.

[Wycnić się, i ś., il ś.] I. *stracić wszystko do cna*. 2. *spotrzebować*.

[Wycnienie się, a ś., blm.] czynność cz. Wycnić ś.

[Wycnięcie się, a ś., blm.] czynność cz. Wycnąć ś.

Wycnotliwieć, eje, al *wyjść na cnotliwego*: Jakaś ty oblekł ś. w suknie filozofa, gospodarza i tak wycnotliwiał. Krasz.

Wycnotliwienie, a, blm., czynność cz. Wycnotliwieć: Blizkość chwili wycnotliwienia daje ś. uczuē niezmiernie. Krasz.

Wycofać, a, al, Wycofnąć, nied. Wycofywać *cofając odebrać, wydostać, wyprowadzić*: W. wosko. W. kapitał z przedsiębiorstwa. W. dzierżawę z majątku = *wyciągnąć, wybrać*. W. monetę, wydawnictwo z obiegu. W. ś. *cofając ś. wyjść, usunąć ś. poza obręb czego, rzucić ś. z czego*: Szczęśliwi, że bez żadnego w artylerja opatrzenia w przytomności wojska nieprzyjacielskiego W. ś. mogli. Ust. W. ś. z przykrego położenia = *wydobyć ś., wyjść; umyć ręce od wszystkiego*. W. ś. z spółki, z życia publicznego. Duch wycofnął ś. z natury, ze zmysłowości. Krem.

Wycofanie, a, blm., czynność cz. Wycofać.

Wycofanie się, a ś., blm., czynność cz. Wycofać ś.

Wycofnąć, nie, nał i W. ś. p. Wycofać.

Wycofnienie, a, blm., p. Wycofnięcie.

Wycofnienie się, a ś., blm., p. Wycofnięcie ś.

Wycofnięcie, a, blm., Wycofnięcie czynność cz. Wycofnąć.

Wycofnięcie się, a ś., blm., Wycofnienie czynność cz. Wycofnąć ś.

Wycofywać, uje, ywał i W. ś. p. Wycofać.

Wycofywanie, a, blm., czynność cz. Wycofywać.

Wycofywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wycofywać ś.

[Wycombrzenie, a, blm.] czynność cz. Wycombrzyć.

[Wycombrzyć za uszy] p. Wycąbrzyć: Dopadł go na tłoku i wycombrzył za uszy. Órk.

[Wycomrzenie, a, blm.] czynność cz. Wycomrzyć.

[Wycomrzyć, y, ył] p. Wycąbrzyć.

Wycuchnąć, nie, nał I. *cz. ni. wydać ze siebie wszystkie smród, przestać cuchnąć, wymiętrzeć*: Skorupa, która ś., świeżą będąc, napije smrsdliwej tustości, już nigdy nie wycuchnie ani pachnąc będzie. Opal. 2. † W. *co = wycisnąć, wyjąć, wycelzić, przecezić, odcodzić, dla pozba-wienia wilgoci?*: Salszę z zielonego żyta, spłó-kawczy dobrze, przez chustę co najlepiej W., żeby wilgotności w sobie żadnej nie miała. Syr.

Wycuchnienie, a, blm., p. **Wycuchnięcie**.
Wycuchnięcie, a, blm., **Wycuchnienie** czynność
cz. **Wycuchnąć**.

[**Wycudaczenie**, a, blm.] czynność cz. **Wycudaczyć**.

[**Wycudaczenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wycudaczyć** ś

[**Wycudaczyć**, y, ył] *wystroić po cudacku, wystrychnąć na cudaka*. [W. ś.] *wystroić* ś. *po cudacku, wystrychnąć* ś. *na cudaka*.

[**Wycudować**, uje, ował] *najwyższukaniszemi, Bóg wie jakimi przewiskami nawyzywać*. [W. ś.] *stać* ś. *Bóg wie nie co*: Aby z garnka nie wykłapało, nie uleciało, nie wycudowało ś.

[**Wycudowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wycudować**.

[**Wycudowanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wycudować** ś.

× **Wycudzenie**, a, blm., czynność cz. **Wycudzić**.

× **Wycudzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wycudzić** ś.

× **Wycudzić**, i, il l. *czując wyczesać; wyczyścić zgrzeblem, wymuskać*: Nie ma masztalerza, sam musi W. konia. Petr. 2. *przen. wybić, wychłostać, wyćwiczyć, wysmagać*. Śł. wil. 3. W. skąd = *bijąc, chłoscząc wypędzić, wychłostać, wyświecić*. Śł. wil. 4. *odbyć bicie czego do końca, zbić*: W. mięso, aby było kručze. Śł. wil. W. ś. *żart. wyczesać* ś., *wymuskać* ś., *wyflakować* ś.: Wszakże ty masz cnoić, jako eheesz, we błocie, uczyni gniazdo z szmaragdu drogiego niecnocie, droższa i zaeniejsza, chociaż ś. ubrudzi, aniżli owa mercha, kiedy ś. wycudzi. Petr.

[**Wycug**, u, lm. i] l. p. **Wyciąg**: Matka mieszkała u niego na tak zwanym wycugu. 2. p. **Wyderek**.

[**Wycuźnik**, a, lm. cy] *korzystający z wycugu dożywotnik*: Staruszek był wycuźnikiem, to jest oddał gospodarstwo dzieciom, wymówiwszy sobie od nich utrzymanie i mieszkanie. Malin.

[**Wycwał**]: Na W. = *cwałem, bardzo prędko, kłusem, w cwał, na gwałt*.

× **Wycwerk**, u, lm. i, × **Wyćwierk**, × **Wyczwerk**, × **Wycwier**, × **Wycwerka**, × **Wyćwierka**, × **Wyczwerka**, × **Wyowierka** *trel, drganie głosu dla ozdobności w śpiewie*: Wycwerki, ryewerki, łamanie, strzępienie głosu, trzęsienie gardła. Kn. Wycwerki, ryewerki, łamanie, strzępienie głosu, trzęsienie gardła. Troc. Nie wznawiaj miłym wdziękiem wycwerków, słowiku, poprzestań słodkich trelów w leśnych ptasząt liku. Toł. Słowiki wkłóto tej wody wywodzą wycwerki. Toł.

× **Wycwerka**, i, lm. i p. **Wycwerk**. Przen.: Żalósne płacze rymy nasze wspominają, przetoż, żadnych wycwerk wytwornych nie mają. Jur.

× **Wycwerkować**, uje, ował, **Wyćwierkować**, **Wyczwerkować** *wydawać wycwerki, strzępić głos, trelować śpiewając*: Wyczwerkuję, głosem przepieruję. Kn. (łamię głos, strzępię głos, trzęsę gardłem, czynię trele. L.).

× **Wycwerkowanie**, a, blm., czynność cz. **Wycwerkować**.

× **Wycwerny**, × **Wyćwierny**, × **Wyćwirny**, **Wyczwerny** *wykwinny, wymyślny, przesadny, dziwaczny, cudacki, grymaśny, kapryśny, wybredny*. Śł. wil.

× **Wycwier**, u, lm. y p. **Wycwerk**: Uroda, śmiech, rozpusta po ich twarzy biega, ale zbytnim wycwierem prostej nie dosięga gładkości. Jabł. (= *kunsztowność, wykwintem, zbytkiem, błyskotką*).

× **Wycwierka**, i, lm. i p. **Wycwerk**.

[**Wycyckać**, a, ał] *wyssać*.

[**Wycykanie**, a, blm.] czynność cz. **Wycyckać**.

Wycyfrować, uje, ował *wyczytać, odczytać pismo cyfrowane*.

Wycyfrowanie, a, blm., czynność cz. **Wycyfrować**: Książę Karol pisał do żony z Drezna, że wszystko tam oporem idzie; W. tego listu posyła księżna biskupowi. Puł.

Wycygań, i, il *wyłudzić, wydwić, wydwrzyć, wymanić, wykpić, wyciągnąć, wyszachrować, wyłgać, wymachlować, wykuglować, wykreć*: Żydzi wycyganili u męża grunt. Żyd 6000 od ograniczonego mieszczucha wycyganil. Kasz. W. ś. *wykreć* ś., *wylgać* ś., *wykpić* ś.: Nie dadzą mi isć nikany; dopókiad jeszcze maliny były na wrębie, tom ś. mogła W. Ork.

Wycyganienie, a, blm., czynność cz. **Wycygań**.

Wycyganienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wycygań** ś.

Wycyklinować, uje, ował org. *wypolerować piszczałkę (cynową cyklina)*.

Wycyklinowanie, a, blm., czynność cz. **Wycyklinować**.

Wycynkografować, uje, ował *wybić, wyrazić sposobem cynkograficznym*.

Wycynkografowanie, a, blm., czynność cz. **Wycynkografować**.

Wycynkować, uje, ował l. *wylać cynkiem*. 2. stol. *wyrznąć ząbki w drzewie dla spojenia dwóch kawałków drzewa*.

Wycynkowanie, a, blm., czynność cz. **Wycynkować**.

Wycyrklenie, a, blm., czynność cz. **Wycyrklić**.

Wycyrklić, i, il p. **Wycyrklować**: Snu mego

przecią wycyrkle rysunek. L.

Wycyrklować, uje, ował, **Wycyrklić**. × **Wycerklować**, nied. **Wycyrklowywać**, × **Wycerklowywać** *wykreślić, wrysować cyrklem*.

Wycyrklowanie, a, blm., czynność cz. **Wycyrklować**.

Wycyrklowywać, uje, ywał p. **Wycyrklować**.

Wycyrklowywanie, a, blm., czynność cz. **Wycyrklowywać**.

Wycytryniać, a, ał żart., ucz. *wyrzucać, wytrzywać*.

Wycytrynianie, a, blm., czynność cz. **Wycytryniać**.

[**Wycywić**, i, il] *wyżyć (z trudem)*.

[**Wycywieć**, i, ał] *zdachnąć*.

[**Wycywienie**, a, blm.] l. czynność cz. **Wycywić**. 2. czynność cz. **Wycywieć**.

Wycywilizować, uje, ował *kogo wyprowadzić na cywilizowanego, wyrobić towarzystwo, społecznie, okrzesać, oglądzić, wykształcić, wypolerować*: Oporę żadnej w życiu twym nie widział i z tej strony wcale wycywilizowanym nie był. Karp. Im więcej ku Warszawie zbliżałem ś., tym więcej lud prosty wycywilizowanym widziałem. Karp. Pańskiej postawy, wycywilizowanej wedle najdoskonalszej metody. Krasz. W. ś. *wyjsć na cywilizowanego, wyrobić* ś. *towarzystwo, społecznie, nabyć cywilizacji, okrzesać* ś., *ogładzić* ś., *otrzeć* ś. *między ludźmi, wypolerować* ś.: Choć ś. wycywilizował, ma coś zawsze staroświeckiego w sobie. Krasz. Radzili mu przebrać ś., W. ś. Bał.

Wycywilizowanie, a, blm., czynność cz. **Wycywilizować**.

Wycywilizowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wycywilizować** ś.

Wyczelować, uje, ował *wykochać, wyrzucić po czylersku*: To jakby Cellini posąg Mojżesza lub Noc Buonarrotte'go wyczelował na przyceisku lub amforze. Kasz.

Wyczelowanie, a, bfm., czynność cz. Wyczelować.

[**Wyczować, uje, ował**] *czesać, gręplować wełnę na dwóch szczytkach drucianych przed przędzeniem.*

[**Wycyzowanie, a, bfm.**] *czynność cz. Wycyzować.*

[**Wyczachnąć się, nie ś., nął ś., Wyczachnąć ś.**] *(o bydłe) rozkraczyć ś., rozedrzeć ś.*

[**Wyczachnięcie się, a ś., bfm.**] *czynność cz. Wyczachnąć ś.*

† **Wyczaj, u, lm. e p. Zwyczaj. Kwiat.**

Wyczanka, i, bfm. *słoma wyczana, wyko winy.*

Wyczany, Wyczny, Wyczy, Wykowy *przym. od Wyka*: Nasienie wyczane. Rola wyczana. Nasienie wyczane nie tylko iż jedzeniu niewdzięczne, ale i ciężkie ku strawieniu. Urzęd.

Wyczarnik, a, lm. i bot., p. Ciemnogłów.

Wyczarować, uje, ował, nied. *Wyczarowywać I. wydobyć, wywołać z pomocą czarów*: Daremnie siliła ś. ma potęga, by coraz to rzadszy przepych z ziemi W. Przybysz. Kto wyczaruje z lir duchowy maj? Zag. Raptowny trzask i brzęk nagłą ciszę wszędzie wyczarował i utonął niebawem w ogólnej wrzawie, krzyku i tumulcie. Brt. Ona sama pierwszemi słowami zaczęła wyczarowywać wspomnienia. Wyobraźnia wyczarowuje w ciszy jakieś cudowne obrazy. Zbrz. W. je z cieplejszego i więcej urozmaiconego źródła. Bht. **W. ś. wystąpić, wyłonić ś. wskutek czarów, czarownym sposobem**: Odezytywałam listy jeden po drugim i w pamięci wyczarowywały ś. złote chwile szczęścia, utracone na zawsze. Zbrz. 2. **wywieść, dokazać, skutecznie czarami. L.**

Wyczarowanie, a, bfm., czynność cz. Wyczarować.

Wyczarowywać, uje, ywał i W. ś. p. Wyczarować.

Wyczarowywanie, a, bfm., czynność cz. Wyczarowywać.

Wyczarowywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyczarowywać ś.

Wyczasty, X Wyczny *podobny do wyki*: Janowiec ma nasienie wyczaste albo wyczne. Syr. [Wyczawki, wek, bfp.] *wyłoczyny w cukrowni.*

Wyczczony wycieńczony czczością, wyglodzony, wyposzczony: Ja bo synów Achajskich wyczczonych o głodzie wiódłbym w bój. Ryd.

[**Wyczczynić się, i ś., II ś.**] *ubrudzić ś.*

[**Wyczeczynienie się, a ś., bfm.**] *czynność cz. Wyczeczynić ś.*

Wyczekać, a, al, nied. Wyczekiwać *wytrwać w czekaniu, przeczekać pewien czas, a. do pewnego czasu, zaczekać, poczekać*: Wyczekał cierpliwie do obiadu. Jak mu kto winien, zaraz odbiera, nawet mnie (pp. 3-ci) nie wyczekał. L. **Wyczekiwać kogo = oczekiwać, wyglądać, wypatrywać, spodziewać ś.**: Wyczekiwane z pewnością w Podhajcach tłumy zaczęły ś. narzeszcie zbliżać. Moracz, **Wyczekiwać** *stosownej chwili*. Przen.: **Wyczekiwać** *czego po kim, po czym = spodziewać ś., żądać, liczyć, rachować na co z czyjej strony*. Nie wyczekuj po nim wdzięczności. **W. ś. naczekać ś. do niemożliwości.**

Wyczekanie, a, bfm., czynność cz. Wyczekać.

Wyczekanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyczekać ś.

Wyczekiwać, uje, iwał p. Wyczekać.

Wyczekiwanie, a, lm. a I. czynność cz. Wyczekiwać: Murzyni ś. do tych formalności i wyczekiwań kilkunastodniowych wdrożyć nie dali. Argument ten wydał ś. zupełnie wystarczającym do niewyczekiwania na postanowienia hetmana. Jeż. 2. lek.: **Leczenie wyczekujące a. W.** (*curatio expectativa*) = *leczenie polegające na tym, że lekarz pozostawia chorobie jej przebieg naturalny, czuwając jedynie nad djetą i nad warunkami higienicznymi chorego.*

Wyczekiwanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyczekiwać ś.

Wyczekiwany I. im. od Wyczekiwać. 2. [Do ulubionych rozrywek tutejszego chłopca zaliczyć można polówkę na wyczekiwanego (z zasadzki pod skałą).

Wyczekujący *przys. od Wyczekujący*: Przypatrywała ś. niespokojnie i W. wchodzącemu mężczyźnie. Bał.

Wyczekujący I. im. od Wyczekiwać. 2. na wyczekiwaniu polegający: Chcieli stać na uboczu i wyczekujące zajmować stanowisko.

Wyczepierzenie, a, bfm., czynność cz. Wyczepierzyć.

Wyczepierzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyczepierzyć ś.

Wyczepierzyć, y, ył, Wyczupierzyć, Wyczupirzyć, Wyczupurzyć *wystrychnąć, wystrzoić przesadnie, jak czupiradło, wyflokować*: Polecił konie W. nieco i ludziom umyć ś. Jeż. **W. ś. wystrzoić ś. przesadnie, jak czupiradło, wyflokować ś.**: Tamci wszyscy w miasteczku nim ś. wyczepierzą, my jeszcze pierwiśi będziemy. Dzierz. **Wyczepierzona** *dama. Orzesz*. Na szerokiej kanapie siedziało grono matron wyczepierzonych trochę za młodo. Gliń.

Wyczerkiesić się, i ś., II ś. wyjść na Czerkiesia, wystrzoić ś. jak Czerkies: Niechże cię Pan Bóg ma w swojej opiece, jakże ś. wyczerkiesił! Kaczk.

Wyczerkiesienie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyczerkiesić ś.

Wyczernić, i, II wymalować, wysmarować na czarno, wyszwarować, zupełnie poczernić, zaczerwnić: W. buty, wasy.

Wyczernienie, a, bfm., czynność cz. Wyczernić.

† **Wyczerp, u, bfm. pojęcie a. sposób wyczepywania, wyczerpania**: Po wszystkich odporów wyczerpanie, ja, póki mogę szkodzić żeglarzom, nie ścierplę. żeby... Przyb.

Wyczerpać, pie, pał, Wyczerpnąć, nied. Wyczerpywać I. Wyczerpnąć = zaczerpnąwszy wydstać, nabrać; naczerpnąć: Wyczerpnij ostatek wody. Troc. Przen.: a) W. co z kogo, z niego mieć, od niego mieć udzielone. L. (= *zaczerpnąć, przejąć, osiąść, zasięgnąć, zapożyczyć*). Jan św. był mężem zacnym, który z piersi Pańskich wielkie był tajemnicze wyczerpał. Żarn. Cośże z ust moich wyczerpnęli, nie wszystko jeszcze dobrzeście pojęli. Odym. Z onego swego rozumu wszystko wyczerpnął, iż już żaden nie mógł nad to nie inszego pomyśleć albo wynaleźć. Baz. (= *wyciągnął, wyżył, wykorzystał*). Prawo przyrodzone, któregośmy ś. nie uczyli, nie wyczekali, aleśmy je z natury samej wyrwali, wyczerpnęli, wycisnęli. Siem. J. (= *wyprowadzili, wysnuili*). Mądrość Pańska tak mówi: kto nie słuca, wyczerpie zbawienie. Białob. (= *osiągnie*). Dobrze wysła ufność, którą z ojca swego wyczerpnęli byli. Birk. Na tym skończyły ś. rękopisma, z których to, com wyraził, wyczerp-

nałem. Boh. b) Wyczerpnąć co z kogo = wydobyc, wyciągnąć, wysondować, wyhalać, wiedzieć ś. od niego, wyrozumieć, wymiarkować, wymacać: Ja i z niego co wyczerpnąć muszę. L. Przyjdzie tu dziś, aby co wyczerpnęła z niej. L. Wyczerpnąłem to z niego. Troc. 2. a) wartość = czerpaniem wybrać, przeczerpać, przebrać: W. wodę ze studni. L. Przen.: W. kredyt. W. dochody z dóbr (= wybrać, wyciągnąć, wycisnąć, wyzyskać, wyssać, wyeksploatować). Zartaga ze starodawnym obyczajem nie mogła być tak rychło wyczerpnięta. Lel. Znajdują ś. materje, których wyczerpnąć nigdy nie można. L. (= wyzyskać wszechstronnie). Władza duszy mojej wyczerpana już cała. L. (= wycieńczona, wysionna). W. siły żywotne nadużyciami (= wyczerpać). W. czyją cierpliwość. b) przedmiot zawierający = czerpaniem wypróbować, wybrać: W., czerpaniem wypróbować, nie nie zostawić do czerpania. L. Wszystkie źródła wyczerpnął Helikonu. Zbył. I studnia może być wyczerpana. L. W. ś. l. zostać wyczerpanym, wyjść, skończyć ś., zabraknąć wskutek czerpania, przeczerpać ś., przebrać ś.: Fundusze, zasoby, zapasy nasze wyczerpały ś. Zbytnią szczodrością by największe bogactwa snadnie ś. wyczerpnąć. Kosz. Wyczerpała ś. wreszcie nasza cierpliwość. Zwolna uchodziło jakby wyczerpujące ś. życie. Krasz. Najwyższe, jedyne szczęście wyczerpuje ś. w jednej sekundzie; i dla tej sekundy warto choćby całe życie poświęcić. Przybysz. Przen.: Pisarz ten już ś. wyczerpał (= już nie ma nic nowego do powiedzenia, wyczerpał już swoją twórczość, zaczyna ś. powtarzać w swych pismach). 2. przen. (dom: z sił) wycieńczyć ś., wysilić ś., opaść z sił, zużyć ś., omdleć z wycieńczenia, zmęczyć ś., sfatygować ś., osłabnąć.

Wyczerpanie, a, btm. l. czynność cz. **Wyczerpać**. 2. lek. (exhaustio) wycieńczenie, upadek sił (prostratio virium). Na twarzy jego widać W. W. macicy = osłabienie zupełne bólów porodowych. 3. a. †Ekshhaustja mat.: Metoda wyczerpania = postępowanie stosowane do dowodzenia twierdzeń, zwłaszcza u geometrów greckich, a polegające na tym, że wielkości, których wartość ma być wyczerpana, dzieli ś. na części zawarte każda pomiędzy dwiema wielkościami o różnicy wciąż malejącej w miarę powiększania liczby części.

Wyczerpanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyczerpać** ś.

Wyczerpienie, a, btm., p. **Wyczerpięcie**.

Wyczerpienie się, a ś., btm., p. **Wyczerpięcie** ś.

Wyczerpięcie, a, btm., **Wyczerpienie** czynność cz. **Wyczerpnąć**.

Wyczerpięcie się, a ś., **Wyczerpienie** ś., btm., czynność cz. **Wyczerpnąć** ś.

Wyczerpująco przys. od **Wyczerpujący**: Naradzały ś. w mierze tej długo i W. Jeż.

Wyczerpujący i. im. od **Wyczerpywać**. 2. dokładny, gruntowny, wszechstronny, zadawalniający swą zupełnością: Wyczerpujące objaśnienia. Towarzystwo przysłało W. program zajęć zjazdu. Nie ma weale wyczerpującego przedstawienia teorii logicznych Platona.

Wyczerpywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wyczerpać**.

Wyczerpywanie, a, btm., czynność cz. **Wyczerpywać**.

Wyczerpywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyczerpywać** ś.

Wyczesać, sze a. †sa, sał. wyczesz a. [wyczesze], †Wyczosać, nied. **Wyczesywać**, †Wy-

czesować, †**Wyczosywać** i. **czesząc** wyczyścić, wygładzić, uporządkować grzebieniem: Wyczesz sobie głowę, włosy. Troc. W. szczotką (= wyszczotkować). Wyczesales mi suknię. Troc. W. suknię szczotką. L. W. konia zgrzebłem. W. len, konopie. Troc. Garści lnu na szczotkach wyczesane. Przędz. Len wyczesany, wyczeski ze lnu, lnianki. L. 2. **czesząc** wyjąć, wydobyc: W. wesz z głowy. 3. przen.: W. kogo = wyczubić, wyczochrać, wytargać, wytarmosić, wydrzeć za włosy; p. **Wybić** (= obić kogo). W. kogo kijem. Troc. W. lub wyczosać kogo, wybić, wywieźć. Kn. Wyczeszę go, *exteram ego illum pulchre*. Kn. W., *pacere aliquem pugnis*. Kn. Bym ś. na cię nie gniewał, wierz mi, żebym cię, jakoś zasłużył, wyczesał. Kosz. Dobrze podobno stawiali, ale ich tam i wyczesano. Sienk. Czytales pan nowy dramat Konrada? Musi to być skończona lichota, trzeba go W. i to dziś jeszcze. Rog. (= posp. *ściuć, zrybać, zjeździć, schlastać*). 4. przen. p. **Wyciosać** (kogo). W. ś., **czesząc** ś. wyczyścić, uporządkować sobie włosy, głowę: Trzeba pilnować, aby ś. dzieci co dzień umywały, głowy wyczesowały. Pir.

Wyczesanie, a, btm., czynność cz. **Wyczesać**, **Wyczesanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wyczesać** ś.

Wyczesek, ska, lm. ski, **Wyczesek** i. *najlepsze włókna lnu a. konopi, pozostałe z nich po wyczesaniu gorszych*. 2. w lm. a. **Wyczeszki** to, co odchodzi, odpadki przy czesaniu włosów, włókien i t. p.: Kupują wyczeski na modne koki, na modne loki. Wyczeski, odpadki przy czesaniu przędzy.

†**Wyczesować**, uje, ował i †W. ś. p. **Wyczesać**.

†**Wyczesowanie**, a, btm., czynność cz. **Wyczesować**.

†**Wyczesowanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wyczesować** ś.

× **Wyczesować**, uje, ował p. **Wyczęstować**: Bezkę wina pan marszałek wyczęstował. L.

× **Wyczęstowanie**, a, btm., czynność cz. **Wyczęstować**.

Wyczesywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wyczesać**. **Wyczesywanie**, a, btm., czynność cz. **Wyczesywać**.

Wyczesywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyczesywać** ś.

Wyczeszki, ów, btp., p. **Wyczesek**: W. ze słomy.

Wyczęstować, uje, ował, × **Wyczęstować**, *wyszafować, wykspensować, wydać na częstowanie, rozdać częstując*: W. beczkę wina, papierosy. **Wyczęstowanie**, a, btm., czynność cz. **Wyczęstować**.

[**Wyczęszczenie**, a, btm.] czynność cz. **Wyczęścić**.

[**Wyczęścić**, i, ii] kogo = *wydzielić mu część wyposażenia*: Ociec nieboszyk, zanim pomarł, powydawał siostry, ożenił braci i wyczęścił wszystkich do jednego, a mnie ostawił na gruncie, jako najmłodszego. Ork.

Wyczha! **Ahyzha!** **Ahuzha!** [**Wydzha!** **Wizgo!**] w., *wyrażający zachęcanie psów do rzucenia ś. na kogo, na co, huzia! huźha!* W.! tuż z pod koni smyknał szarak. Mick. W.! poszli, a zając jak struna, smyk w pole, psy tuż. Mick.

Wyczka, i, lm. i p. **Wyka**. L., Troc. 2. bot.: W. konicza, p. Kulnicznik. W. wonna, p. Lędzian.

† Wyczłonkować, uje, ował *pozbawić członków*. L.
† Wyczłonkowanie, a, blm., czynność cz. Wyczłonkować.

Wyczłowieczenie, a, blm. I. czynność cz. Wyczłowieczyć. 2. p. Wyczłowieczenie ś.

Wyczłowieczenie się, a ś. blm., niek. Wyczłowieczenie czynność cz. Wyczłowieczyć ś.: W żadnej z nich (zakonnie) nie dostrzegła tego nadziemskiego jakiegoś wyczłowieczenia ś., tego podniesienia ducha... Krasz.

Wyczłowieczyć, y, ył I. *wyrobić na człowieka, wy kierować na ludzi*: W Horkach ludzi niema; pan ich separatem nie wyczłowieczy. Pszk. 2. 2. *wyznać z natury ludzkiej*. W. ś. *wyzbyć ś. natury ludzkiej, wyzucić ś. z człowieczeństwa*.

[Wyczmucenie, a, blm.] czynność cz. Wyczmucić.

[Wyczmuchać się, a ś., ał ś.] p. Wyczmuchać ś.

[Wyczmuchiwanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyczmuchać ś.

[Wyczmucić, i, ił] *wydrzyć co od kogo*.

[Wyczmychać się, a ś., ał ś.] p. Wyczmychać ś.: Wyczmychawszy ś., rzucił przez nos: hm! i dłoń podnosząc, odezwał ś. Jez.

[Wyczmychanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyczmychać ś.

Wyczny I. p. Wyczany: Wyczna słoma. L. (= *wyczanka, wykony*). Wyczne rzeszoto. Mącz. Jeden snop pszeniczny, jeśli chędogi, lepszy, niżli dziesięć wyczej. Pot. (= *pszonicy pomieszanej z wyką*). W., wykowy. Troc. 2. × W., p. Wyczasty. L.

[Wyczochnąć się, nie ś., nął ś.] p. Wyczochnąć ś.

[Wyczochnięcie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyczochnąć ś.

Wyczochrać, a, ał, Wyczochrać *wyczubić, wytargać, wydrzeć kogo za włosy*.

Wyczochranie, a, blm., czynność cz. Wyczochrać.

Wyczochrany I. im. od Wyczochrać. 2. *potargany, nieuczestany, mający włosy w nieładzie*.

Wyczolgać się, a ś., ał ś., Wyczolgać ś., nied. Wyczolgiwać ś. *czolgać ś. wyleźć, wysunąć ś.; wypełznąć*: Człowiek jest podobnym bestji, gdy ś. na świat wyczolgnął. Kosz. Płazy te lubią wyczolgiwać ś. na słońce. Sienk. Przen.: *wyśliznąć ś., wymknąć ś., ulotnić ś.*: Czując mowę do siebie nagotowaną, gdzieś ś. wyczolgał. L.

Wyczolganie się, a ś., blm., czynność cz. Wyczolgać ś.

Wyczolgiwać się, uje ś., iwał ś. p. Wyczolgiwać ś.

Wyczolgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyczolgiwać ś.

Wyczolgnąć się, nie ś., nął ś. p. Wyczolgnąć ś.

Wyczolgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wyczolgnąć ś.

[Wyczos, u, Im. y] I. *ten najlepszy po wyczesaniu na szczeci*. 2. *dróżka we włosach na głowie, przedział we włosach*.

Wyczosać, a, ał, nied. † Wyczosywać i † W. ś. I. † W. p. Wyczesać. 2. † W. *okrzesać, oglądzić, wykształcić, wypolerować*: Nauki z ludzi grubych wyczosane czynią. Petr. (= *kulturalnemi*). 3. [W.] *wydrapać, wyskrobać, wykopać*: Wyczoset konik dół pó kolana.

[Wyczosanie, a, blm.] czynność cz. Wyczosować.

Wyczosek, ska, Im. ski p. Wyczesek: Paklepie pierwsze wyczosanie lnu na wory zdadne;

cieńsze są paczosi, najlepszy jest W., z którego płótna cienkie; co ś. na nie nie zdało, zowie ś. paździor. Dudz. Wyczoski ze lnu, len wyczosany, lnianki. L. Wyczoski, wyczoski, odrzutki z wyczosania. L. Wyczoski lniane lub konopne. L.
† Wyczosywać, uje, ywał i † W. ś. p. Wyczosować.

† Wyczosywanie, a, blm., czynność cz. Wyczosywać.

† Wyczosywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyczosywać ś.

Wyczółek, lka, Im. Ikl *część budowli wysunięta na zewnątrz*: Zbliżyli ś. do samego końca jednego z zamkowych wyczółków i poczęli słuchać. Sienk.

Wyczubić, i, ił *wytargać za czub=czuprynę, wyczochrać, wydrzeć*: Gdyby mi ś. teraz djabeł pokazał, takbym go wytargał, wydrapał, wyczubił! L. Dziś ś. jeszcze gracko wyczubim. L. Przen.: *wytarmosić, wybić, wytrzepać, przetrzepać, wyprać, poturbować, porazić*: Hetman nasz Turka po swojemu wyczubił. Jabł.

Wyczubienie, a, blm., czynność cz. Wyczubić.

[Wyczuchać się, a ś., ał ś.] p. Wyczuchać ś.

[Wyczuchanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyczuchać ś.

Wyczuchrać, a, ał p. Wyczochrać.

Wyczuchranie, a, blm., czynność cz. Wyczuchrać.

Wyczucie, a, blm., czynność cz. Wyczuć.

Wyczuć, uje, ul, nied. Wyczuwać *czuciem wykerć, wymiarkować, wyrozumieć*: Lekarz doskonale wyczuł nieprawidłowe położenie. Zapomocą „zmysłu mięśniowego” eksperymentator wyczuwa wszelkie podświadome drgania medjum. Wyczuł wszystko, co może dać miłość takiego dziewczęcia, jak Cezaryna. Gad. Wydało mu ś., że jej wyznaje miłość, że ją przyeiska do piersi i wyczuwa śpieszne bicie jej serca. Sienk. Tam stała niema, niby wyczuta obecność ludzka, szeroko otwartemi oczyma wpatrzona samotność. Brt. Usiłowała W. i zmierzyć okropne jego boleści. Żer.

Wyczulać, a, ał p. Wyczulić.

Wyczulanie, a, blm., czynność cz. Wyczulać.

Wyczulenie, a, blm., czynność cz. Wyczulić:

No, no, skomlij-że teraz, skomlij z radosnego wyczulenia. Brt.

Wyczulić, i, il, nied. Wyczulać *wyostrzyć, wydelikacić, wytyżyć zdolność czucia*: Wrażliwość na bodźce jest w tych drobnitkich organizmach niezmiernie wyczuloną. Pm. Wyczulona lekliwość społeczeństwa. Wyczulić ś. *naczuścić, dowoli, wyczepać swoje czułości*.

Wyczupirzenie, a, blm., czynność cz. Wyczupirzyć.

Wyczupirzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyczupirzyć ś.

Wyczupirzyć, y, ył i W. ś. p. Wyczepirzyć: Amant we wietłym fraku z długimi szosami kłęczy przed wyfokowaną, wyczupirzoną, wyróżzoną i wygorsowaną pięknością.

Wyczupurzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyczupurzyć ś.

Wyczupurzyć, y, ył i W. ś. p. Wyczepirzyć: Hrabina jeszcze wcale niezego, jak ś. wyczupurzy. Krasz.

Wyczuwać, a, ał p. Wyczuć.

Wyczuwalność, i, blm., rz. od Wyczuwały: Wrodzony talent tej wyczuwalności. Kobieta ta jest obdarzona nadzwyczajną wyczuwalnością, względem nie wszystkich jednak osobników. Ole.

Wyczuwalny dający ś. wyczuwać: (Ruchy te) czasem redukują ś. do zaledwie wyczuwalnych skurczów mięśniowych. Ochor. Puls bardzo słaby, zaledwie W. Lek.: Tętno wyczuwalne. Guzy okrągłe, wyczuwalne na powierzchni wątroby.

Wyczuwanie, a, blm., czynność cz. Wyczuwać: Obdarzony zdolnością analizy i wyczuwania wszystkiego. Dąb.

× Wyczwerek, u, lm. i p. Wycwerek. L.

× Wyczwierka, i, lm. i p. Wycwerek. L.

× Wyczwerkować, uje, ował p. Wyczwerkować.

× Wyczwerkowanie, a, blm., czynność cz. Wyczwerkować.

× Wyczwerny p. Wyczwerny.

Wyczy I. p. Wyczany. 2. bot.: Gruszka wycza, p. Chobot. Wycze węż = bot. Gdula.

† Wyczyhać, a, ał czyhając wysledzić. L.

† Wyczyhanie, a, blm., czynność cz. Wyczyhać.

Wyczyniać, a, ał p. Wyczynić.

Wyczynianie, a, blm., czynność cz. Wyczynić. Według wyczyniania żyta chleb też będzie. Syr. **Wyczynianie się, a ś., blm., czynność cz. Wyczyniać ś.**

Wyczynić, i, il, nied. Wyczyniać I. wyrobić, wytworzyć: Ten pocieszyciel nie przyjdzie, jeżeli go sami nie wysłuchym, nie wypracujem, nie wyczynim. Krasiń. Trza w karach odrobić wszystko i w mgłach W. wielkiego ducha. Żer. Żta to gospodyni, która lnu z wody nie wyczyni. Prz. 2. [W.] wyczyściwszy przygotować: W. zboże (= czyszcząc wyłuszczyć ziarna z pomiędzy kłosów, plew zapomocą miotły, skrzydła, przetaka, szczynić). Sł. wil. Wyczyniają żyto miotłami na boisku, czyli młocarni. L. Chleb ma być pieczony ze zboża, z wszelkich chwastów wyczynionego. Syr. Jęczmień młóćący tym obyczajem, wyczyniają jako pszenicę. Trzye. Rży nasienie bywa wyczyniono ku sianiu, jako i pszeniczne. Trzye. Między borami jest pole, które pierwszy osadnik wyczynił z zapustu, pospuszczał nieciecz i orze je, obsiewa. Dyg. Wysychające ługi uprzatali na łąki lub swoim wypasali dobytkiem, wypaleniska wyczyniali na pola, a wyjąłowie grunta na las zapuszczali. Gae. 3. [W.] przelać gesty płyn do drugiego naczyńca. W. ś. wyrobić ś., wytworzyć ś., powstać: Wyczyniało ś. ze srogich dźwięków przerażające miamlanie. Żer.

Wyczyniec, nca, lm. nce bot. 1. (alopecurus) ros. z rodziny traw. Gatunek: W. łąkowy a. Lisi ogon łąkowy (a. pratensis) 2. p. Jęczmień.

Wyczynienie, a, blm., czynność cz. Wyczynić.

Wyczynienie się, a ś., blm., czynność cz. Wyczynić ś.

Wyczynnik, a, lm. i wytwór, wynik, produkt: Thieneman mniemał, że te grudkowate obłoki są tylko wyczynnikiem biegunowego światła.

Wyczynny dotyczący ś. wyczynienia, wyczyniony: Za niwki i łąki wyczynne, śród boru będące, dano przy wsi leżące odpadki leśne. Gae. Z niw wyczynnych wolno ś. było (chłopom) utrzymywać. Gae.

Wyczysko, a, lm. a, Wykowisko miejsce na roli, gdzie rosła wyka: W., rola, gdzie wyka była, vicarium. Macz.

Wyczystka, i, lm. i bot. p. Przechluba.

Wyczyszczać, a, ał p. Wyczyszczyć.

[Wyczyszczajek, jka, lm. jki] ser w kształcie serca, w worku robiony.

Wyczyszczanie, a, blm., czynność cz. Wyczyszczanie.

Wyczyszczenie, a, blm., czynność cz. Wyczyszczyć.

† Wyczyszczać, a, ał p. Wyczyszczyć.

† Wyczyszczenie, a, blm., czynność cz. Wyczyszczać.

Wyczyszczyć, i, il, nied. Wyczyszczać, † Wyczyszczać I. zrobić należyście czystym, wytrzeć do czysta, wychędożyć, wyszorować, wypucować: Gołębnik ma być wymiotany i wyczyszczony od gnoju i wsolów, które ś. tam leżą. Trzye. Dusze tych ludzi czyszejowym karaniem po śmierci wyczyszczone bywają. Smotr. Czyste srebro, wypławione w ogniu, wypalone z ziemi, wyczyszczone siedmkróć. Leop. Ciało jego było zaraz po śmierci wyczyszczone i wonnościami napełnione. Birk. (= egzenterowane, wypaproszone, wypatroszone, wybebeszone). W. rondel, lichtarz, dewizkę kredą. W. buty. W. pole, wypłonic albo chwasty wyrwać z ogrodu. Kn. W. pole, wypłonic, wyrwać chwasty z pola. Troc. (= wypłec). W. żołądek, wyczyszczyć ś., wypurgować. L. (= przeczyścić, wypróżnić do czysta). 2. W. zwierzę = wytrzebić, wymiścić, wykastrować, wyppokladac, wyrzezać, wykleścić, wyklesnić. 3. co = wyrzucić, wymieść, wyprzątać, usunąć dla czystości: W. eo, czyszcząc wyrzucić, co jest nieczystym, zawadającym, niepotrzebnym. l. Drogi naprawować, błoto wycyszczać chłopci umieją. Wuj. (= wyskrzybać). Pan upomina nas, abyśmy wyczyszczyli stary kwas. Wuj. Sprząć twój wypróżnion i wytuszczon (tak!) i wybran jest. Bud. W. błoto na spodniach. W. plamę = wywabić, wypprowadzić.

Wyczytać, a, ał, nied. Wyczytywać I. czytać, wywiedzieć ś., dowiedzieć ś., wyrozumieć: Zofja wyczytywała z listów mężowskich o prędkim powrocie jego i że jego przedsięwzięcie pomyślny odbierze skutek. L. Prawo przyrodzone, któregośmy ś. nie uczyli, nie wyczytali, aleśmy je z natury samej wyrwali, wyczerpnęli i wycisnęli. Siem. J. Przen.: Z twarży każdego pastera W. było można, jak słodka praca pod dobrym panem. L. W. co z czyich oczu. W obliczach rycerzy wyczytał cały los wyprawy. 2. W. w czym co = czytać znaleźć, odkryć, spotać ś., natrafić, natknąć ś.: Nie mogłem W. w autorze żadnym tytuł cudu. Birk. Wiadomość tę wyczytałem w gazecie. Każdy go poważał, bo wyczytał w nim szacunek cnoty jego, widząc jego prace. Jabl. 3. przeczytać wytrwale, wytrwać w czytaniu, odczytać uważnie do końca: Wysłuchaj a wyczytaj przyczyny, jakowe są, co nas do uaji przywiodły. Gil. 4. być w możności przeczytać; odczytać, zrozumieć czytając, odcyfrować: Który wyczyta to pismo i wykład jego oznajmi mi, będzie trzecim w królestwie moim. Leop. 5. [W.] przeczytać: Jak wycyta gospodarz, chyci papier i ciśnie. 6. wymiścić, zuzić czytaniem: Przyniósł mu starą Biblię niemiecką bez początku i końca, wyczytaną mocno. Krasz. Na komodzie leżało kilka wyczytanych książek. Krasz. 7. † W. wyciszczyć: Swe i innych ludzi przygody wyczytają. Rej. Wyczytacie w narodziech sławę Jehowy, u wszech ludzi cuda Jego. Bud. 8. [W., Wyczytować] wymiścić, wytknąć, wyrzucić, kłóć czym czyj. Ork. Nie pódę za gdownca, byk sto lat żyła, boby mi wyczytał: piersza lepsza była. Nie wycytajęcy Panu Bogu, była w cora w kościele. Ja też, nie wyczytający, suszę siedm dni. Ork.

Wyczytanie, a, blm., [Wyczytunek] czynność cz. Wyczytać.

[Wyczytka, i, lm. i] *zarzut*.

[Wyczytować, uje, ował] p. Wyczytać.

[Wyczytowanie, a, blm.] czynność cz. Wyczytować.

[Wyczytunek, nku, lm. nki] p. Wyczytanie: Kobieta aże do powiatu chodziła po W. (= *żeby jej list otrzymany odczytano*).

Wyczytywać, uje, ywał p. Wyczytać.

Wyczytywanie, a, blm., czynność cz. Wyczytywać.

Wyć, wyje, wyl i. (o psie, wilku, szakalu i t. d.) *wydać głos przeraźliwie smutny a przeciągły*: Pies wyje, gdy smutny. Dudz. Wilk z wilki wyje. Kosz. (= *ulula cum lupis, quibuscum esse cupis*. L.). Wyją psy. Troc. Wilej o nim wyją. Prz. (= *wróble o nim gadają na dachu*. Troc.). Przen.: Chmury, jak psy puszczone ze smyczy, wyją, tłoczą ś., depcą. Prus. (= *huczą*). Wiatr w kominie wyje. Z rozmowy tej na grzechy swe wspomnieli i bardzo płakać, lkać, W. i trząś ś. począł. Skar. (= *ryczać, zawodzić*). Pij, nie wyj, człowiecze, a gdy ś. upijesz, pójdz spać, to zdrowia i czasu zażyjesz. Jabł. Andrzej wył jakim przedzierającym ś. przez zaciśnięte zęby. Jeż. [Będziesz, mój chłopaku, wul, da i wul]. Nie mógł stłumie w sobie głosu, który mu w duszy wył hymnem zemsty. Jeż. Działa i kartauny ich nie huczą, ale wyją. Koch. W. Dla ciebie szumi morze—dla mnie wyje. Słow. Gdzie ś. człek obróci, wszędzie łakomi wyją wierzyciele. L. 2. posp.: Spodnie wyją = *ciągną ś. ku górze, biegną ku górze, są za krótkie*. 3. [W.] *wystawać, wysterczać*.

[Wyćpać, i, ał, Wyćpić, nied. Wypowsć] *wyrzucić, wydać*.

[Wyćpanie, a, blm.] czynność cz. Wyćpać.

[Wyćpić, i, ił] p. Wyćpać: W. słomę z łózka. Kazał go z kościoła W. Pe. (= *wypchnąć*).

[Wyćpienie, a, blm.] czynność cz. Wyćpić.

[Wyćpimieszek, szka, lm. owie] (przezwisko) *ten, co muszek opróżnia*.

[Wyćpować, uje, ował] p. Wyćpać.

[Wyćpowanie, a, blm.] czynność cz. Wyćpować.

[Wyćwiarnica, y, lm. e] forma ż. od Wyćwiarnik.

[Wyćwiarnik, a, lm. cy] *ten, co lubi robić wyrzuty, dawać przytyki*.

[Wyćwiary, ów, blp.] *wyrzuty*. Dawać W. na przytyki = *uszczyplawe przytomki dawać*.

† Wyćwiczac, a, ał i † W. ś. p. Wyćwiczyc.

† Wyćwiczanie, a, blm., czynność cz. Wyćwiczac.

† Wyćwiczanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyćwiczac ś.

Wyćwiczanie, a, blm., czynność cz. Wyćwiczyc.

Wyćwiczanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyćwiczyc ś.

Wyćwiczyc, y, ył, nied. † Wyćwiczac, † Wyćwiczyc, i. *ćwiczeniem wydoskonalić, wyczyć, uprawić, przyczyć, zaprawić, uzdolnić, wytresować, włożyć (kogo w co)*: Bóg wyucza nas nad dobytki ziemskie i nad ptaki niebieskie wyćwicza nas. Leop. Rodzice wyćwicyli córkę swą według zakonu Mojżeszowego. Wuj. (= *wychowali*). Syn, jeśli od ojca nie będzie wyćwiczony, fransunków więcej, niżli uciechy, rodziców nabawi. Petr. Psalm ten pisały palce wielkiego bojownika i do pisma mądrego i do rozumnych bitew wyćwiczona. Birk. (= *biegle w nich, uprawne w nie*). Abowiem ostry rozum gadanie, język wyćwicywa i pamięć potwierdza. Kwiat. Gra

Fortuna wyćwiczona w muzyce, w lutni uczona. Li. Perykles od Anaksagora wielką pracą wyćwiczony i nauczony. Gdy pułk wyćwiczony, umontowany i do boju gotowy. Kacz. 2. *obwyczyć należycie, wychłostać, wyszec, wysmagać, wytrzepać, wymłócić, wybatożyć, wyprać, wygarbować, wyłoić*: W. komu skórę. Konie wyćwiczone, wybudzone. Kosz. Przen.: Nie w czas, gdy niewola wyćwicy którego. Paszk. (= *da mu ś. we znaki, dokuczy, dopiecze mu, dojmie go do żywego*).

× Wyćwierk, u, lm. i p. Wyczerk. L.

× Wyćwierka, i, lm. i p. Wyczerk.

× Wyćwierkować, p. Wyczerkować.

× Wyćwierkowanie, a, blm., czynność cz. Wyćwierkować, p. Wyczerkowanie.

× Wyćwielny p. Wycwerny.

[Wyćwielny, ów, blp.] *grymasy*: Robić W.

[Wyćwierzać, a, ał, Wyćwirzać] *platać*: W. figle. [W. ś.] *zajmować ś., parać ś., trudzić ś.?*: Z uprawą kukurydzy w tutejszej okolicy mało ś. wyćwierzamy.

[Wyćwierzanie, a, blm.] czynność cz. Wyćwierzać.

[Wyćwierzanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyćwierzać ś.

[Wyćwik, u, lm. i] *bójka, czubienie ś., bijatyka*: Niemasz prażnika bez wyćwiku. Kacz.

[Wyćwika, i, lm. i] i. *wyćwiczenie, wyćwiczenie ś., wprawa, biegłość, uzdolnienie, praktyka; nauka, edukacja, wykształcenie*: Lubo wziął dzielną wyćwikę od Wenecjan w malowaniu, nie znał ś. wcale na rysunku. Śł. wil. Nowy Testament był wielkim wyćwiki. Pójdzie do wyćwiki (= *na naukę*). Tyr głośny z morskiego zuchwałstwa, z przemysłu i wyćwiki kupieckiej. Śł. wil. Współubiegała ś. z nią w wyćwie języka. Kor. 2. *wyćwiczenie kogo, baty, wały, basarunek*: Wziąłś, durniu, wyćwikę od tego Prusaka, i teraz cię jnż ciągiem skóra świerzbi. Dyg. Matka dała wyćwikę córce, że zaszła w ciążę. 3. *przedmiot doskonalenia ś., ćwiczenia*: Takowe piękne przedmioty będą dla sztuki wzorem a wyćwiką; artysta na nich ś. uczy prawidłowych form. Śł. wil. Wyćwiklin, u, lm. y bot. (basella), Jagodnik roś. z rodziny komosowatych.

× Wyćwirny p. Wycwerny: Miał żonę wyćwirną i dziwną, której ś. zdało wszystko być przeciwnie. Jabł. Podagra teraz to choroba pańska, w bolu wyćwirna, a zawsze pogańska. Jabł.

[Wyćwirzać, a, ał] p. Wyćwierzać.

[Wyćwirzanie, a, blm.] czynność cz. Wyćwirzać.

Wydać, a, ał, nied. Wydawać i. *dawczy wydać ś., dać od siebie, z siebie, wyjąwszy oddać, podać, dać do ludzi, puścić w świat, wydzielić*: Wydałem na to dwa talary. Troc. (= *wyłożyłem, wykspensowałem, wydałkowałem*). Dużo wydaje na swoje utrzymanie. Zbytecznie żyje i nad kondycją swoją wydaje. Star. Lata swoje nie na gamracji ani w rozkoszy, ale na prace ustawiczne wydawali. Biel. M. (= *poświęcałi, zużywali, obracali; na nich trawili*). Wszystko wydał. Troc. (= *puścił, wyszastał, wyszafował, stracił*). To, cośmy już wydali, nie jest więcej nasze. L. Pomierne i pospolite rzeczy często fortuna wydaje, wyborym samą rzadkością jedna zaletę. Pileh. Dziecko na świat wydane bez władzy leżało. Żebr. (= *urodzone, splotzone*). Stał, gdy o kamień bije, natychmiast ogień wydaje. L. Pająk z siebie nici wydaje (= *wysnuwa, snuje*,

wypuszcza). Ktoby takie wydawał pieniądze. Troc. (= *puszczał w obieg, w kurs*). Nie mogę W. tego dukata, widać jest fałszywy. W. resztę z grubego pieniądza. L. Wydano mi ze złotówki 6 groszy (reszty). Wydadz mi resztę. Troc. Wydasz mi z czerwonego złotego talar. Troc. [A trza pono wam W.?] (= *wydać resztę*). Swą radą nie wydała konia pana Sieciechowa (= *nie wypuściła, nie zwróciła*). Huk wydawać. L. Krzyk ogromny z piersi wydają donośnych. Dm. (= *podnoszą*). Żadna z ofiar nie wydała krzyku. Miek. Trębaczę hasła wydadzą. W. późnej nocy lwy srogie wydają ryki. Dm. Bydłęta głos wydawają. Troc. Wydawać dźwięk, jęki. Artylerja ognia z dział wydała. Troc. (= *dała*). Nie może W. głosu z piersi (= *wydobyc*). W. lekcję przed nauczycielem. × W. jaką naukę = do końca ją uczniom podać, dociągnąć, wyuczyć. L. (= *wyłożyć, przejść z uczniami*). Wydał profesor wymowy przez to półroczę rozdzielił o wystoiwieniu. L. Wydawać wonność. Kn. (= *wydziałać*). Kwiaty zapach wydają. Troc. Wydaje z siebie ziemia, woda wilgotność, wydaje drzewo pąkowie, liście (= *wypuszcza*). Kn. Ziemia z siebie wydaje urodzaje. Troc. To drzewo owoców rychło nie wydaje. Troc. (= *nie daje, nie rodzi, nie przynosi*). [Żyto wydaje po swojemu] (= *spodziewaną ilość ziarna*). Ten sposób skutek swój wydał Troc. (= *przynosił, sprowadził, wywołał, sprawił, spowodował, zrodził, pociągnął za sobą*). W. rezultat. W. ostatnie tchnienie (= *wyzionąć, wypuścić*). Nawalność z nieba wydana = spuszczone, wylana. Kn. Pólka, lina, którą do góry statek holują i tę z masztu wydają. Mag. (spuszczają, zwijają. L.). Panie, czy każesz obiad wydawać? Boh. (= *podawać, dawać*). O czwartej samej niechaj jeść wydają. L. (= *niech dadzą na stół*). Tak trafają, zebys tam przed samym obiadem zawitał, a nie odchodź, aż obiad wydadzą. Boh. Rozdysponowany i wydany suty obiad. Korz. W. uczyć, obiad, wieczór, bal = *wyprowadzić*. W. komu wojnę = *wypowiedzieć*. Moskwa wydała wojnę Polsce. L. W. komu bitwę = stawić mu ś. z bitwą. L. (= *zmusić go do przyjęcia bitwy*). Nimby liczne oddziały nieprzyjaciół, po prowincjach rozłożone, do kupy zebrane były, stanowiącą W. bitwę przedsięwziął. L. Wydał bitwę, pole nieprzyjacielowi. Troc. W. komu proces = *wytoczyć*. Zgrałem ś., musiałem ś. fantować i karty wydawać. L. (= *wystawiać wystosować, pisać rewersy, weksle*). W. kwit. W. komu świadectwo. W. górach tartowieckich odkryto obfitą kopalnię ołowiu tak, że szczyt jeden po 8 godzinach kopania wydał 50 centnarów szczerzego ołowiu. Świt. W. robotnikom materiał z magazynu (= *rozdać*). W. robotę czeladzi (= *wyznaczyć, wydzielić, rozdać*). Ręczył za swego brata W. węgnę sukiennikom, chleb żołnierzom, pieniądze rzemieślnikom. Troc. Piotrowi i Jakubowi iż miał cierpieć prawo przed tym sędzią, co im wojewoda wydał. W. sąsiadowi drogę, wygon. (L.) = *oddać do użytku, wydzielić, wyznaczyć, przeznaczyć, wykazać na swoich*. Wszelki posesor imienia przez imienie swe powinien te drogi W. sąsiadom. t. j. do kościoła, do targu, do młyna, do przewozu i na gościniec pospolity; a nie może takich dróg bronić ani zapowiadać; a jeśliby taką drogę przemienił chciał na inne miejsce, tedy inną drogę, tak dobrą, jak pierwsza była, ma w imieniu swym W. Vol. W. za mąż = *dać za żonę, oddać w małżeństwo*. Do mnie, ojca, należy córkę wydawać.

Boh. Karolina jest moją córką, W. ją mogę, za kogo mi ś. podoba. L. Za niego chętnie mą córkę wydam. Boh. Król, córkę wydawszy za hetmana, większy owej nagrodzie lustr przydawał. L. W. ośmiu dniach W. za mąż dwie córki, na to chyba bankier który wystarczył. L. (= *wyposażyć*). Uczynił fundację, podług której corocznie trzy panienki ubogie kosztem jego za mąż wydane i wyposażone będą. L. Wielkaby była szkoda domowi naszemu, gdyby pan Bogacki swą córkę w inszy dom wydał. L. Dwie z córek w domy uczciwe a majątne wydał i uposażył. Kras. Sam ś. u Helwetów ożenił, siostry do innych miast wydał. Warg. Piotr i Filip żony mieli i dziewczki swe mężom wydali. Żarn. Wydał córkę za mąż za kupea. Troc. [Matusiu moja, wydajcież mnie wczas do ludzi]. W. kogo komu = *zdać, dać do rozporządzenia, poddać, podać; oddać na pastwę*: Wydaję kogo nieprzyjacielowi. Kn. Wydany na karanie, odstąpiony, wydany nieprzyjacielowi. Kn. Wydał nas pan w ręce Amoreasza i wytracił. Leop. Ty ś. na biskupa żydowski, który Pana na tak haniebną śmierć niewinnie wydali, żałujesz; a ty Go sam tylekroć na śmierć i pohańbienie zdawasz, ilekroć świętą naukę Jego od siebie odpychasz. Żarn. Karząc, karał mię Bóg, lecz śmierci nie wydał mnie. Bud. Dla ojczyzny żywota nie żałować a. żywot swój W. Mącz. (= *życie położyć, poświęcić, życia nie żałować, nie szczędzić*). Dla sławy swojej na wielkie niebezpieczeństwo a prawie na śmierć ciała swe wydawał, na działa nabiegali, przez wojska ś. przebijali, w ognie wskakowali. Rej. (= *wystawiali, narażali*). Syn Boży za nas swoje wydał ciało i krew. K. G. (= *ofiarował*). Książęta szląskie, Władysława króla nienawidząc, Czechom wolność swoją wydali. Błaż. Wydano, podano złoczyńce prawu, sądowi na mękę, na stracenie. Troc. Wydali zbiega nieprzyjaciółom. Troc. Wyda go Ojciec przedwieczny na śmierć i mękę okrutną. Wor. W. kogo władzy. W. miasto, twierdzę nieprzyjacielowi. W. miasto na łup, na rabunek. Nie najdzie ś między nimi, którzyby budował, ale psował i wydawał cerkiew Bożą. Smotr. (= *narażał, wystawiał na sztych*). Podczas gdy Europa wydana jest na intrygi gabinetowe, zjednoczone prowincje Ameryki spokojności kosztują słodyczy. L. Zawisza, aczby był ujęs mógł, jednak towarzystwa nie chce W., bił ś. z Turki, aż go pojмали. Biel. M. (= *odstąpić, sprzeniewierzyć ś. mu*). Wydaję kogo na pośmiech, podaję na śmiech. Kn. (= *wystawiam, narażam na pośmiewisko*) W., podać kogo na pośmiewisko. Troc. 2. [W.] *oddać, dać, wypuścić*: W. w harandę. 3. † W. = *ukazać, przedstawić, sprezentować, zaprezentować*. Glos. 4. *wysunąć, wystawić, wytknąć, wyszcibić na widok, wypuścić, zrobić wydatnym, uwydatnić, wypuścić, wysadzić*; *przen: sprawić, że ś. lepiej wyda, lepiej bije w oczy, że jest wyrazistszym, podnieść blask*: Wydaję abo wypuszczam budowanie, *projicio, exporrigo*. Kn. Na wierzchu wieży nakształt stogu jest czapka wydana, piecok niezgasłe ognie pod spodem wywiera. Tol. W., wypuszczać budynek, mur. Troc. Cień podle światła położony światło lepiej wydawał. Birk. (= *odbijał, raził*). Malarze białą farbę przez przysad czarnej wydają. Ktok. Wydaję na świat, na jaśnią. Troc. *Przen: wygłosić, obwieścić, opublikować, podać do wiadomości, ogłosić*. Na głowie tłuszczo woła, w bramach miejskich wydaję słowa swoje. Leop. (wyprawia.

Leop.). Prawem wydanym do bezczeństwa ich przymuszają. Zigr. (*lege lata*, postanowionym i promulgowanym. L.). (= *ustanowionym*). Prawo zostało wydane (= *wyszło*, *zapadło*, *pojawiło s*). Wydaje dekret po kim, przeciw komu = skazuje za kim, przeciw komu. Kn. Wydano dekret na niego. Troc. Wydają manifest, uniwersał. Troc. W. rozkaz, polecenie, edykt. W. świadectwo na piśmie. W. świadectwo ustne (= *złożyć*). Fałszywe świadectwo wydali przeciwko mnie. Leop. [W. parol] p. Parol. W. książkę = *ogłosić drukiem*, *wydrukować*, *opublikować*, *wydać na świat*, *puścić w świat*. Wydawac księgi, podac zrobione przez siebie lub drugih pisma publicznemu użyciu, W. je na jaw. L. Aby wydać na świat jaką księgę, jest o czym myśleć i pracować. Haur. Wydał piękną księgę. Troc. Mądrym i uczonym pospolicie nazywają tego, co książki wydaje. L. Gorgjas, sto i siedm lat mając, wszystek czas strawił, księgi swe mądre wydając. Prot. Wydane jest dzieło = *wyszło*, *wyszło z druku*. Żadna roztropna osoba nie będzie miała wolności zastanowić gorliwość pisarzów, chcących wydawać, co wymyślą dla dobra powszechnego, byleby tylko zachowali powinne uszanowanie religji, królówi i Rzpltej, i na tym jest prawdziwa wolność drukarska. L. W. pismo z pod drukarskiej prasy. Troc. Wydawac gazetę (= *być jej redaktorem i nakładcą*; *być jej nakładcą*). W. dokąd = *skierować*, *nastawić*, *zwrócić*, *obrócić*, *wykreścić*, *wysunąć*, *podac*: Z Mino-sówną Aegeowie chutny ku Dyei żagle wydał, *vela dediit*. Zebr. Wystawiona piramida z wydaną facjatą na rynek. L. 5. *ujawnić*, *dać poznać*, *zatrządzić*, *wykryć*, *odkryć*, *okazać*, *pokazać*, *oznaczyć*: Robota rzemieślnika swego wydaje. Min. Wydała, co dowcipna umie jej robota. Dm. Człeka wielkość, nieszczeście wydaje. Karp. Oko wnet wydało. Kn. (= *oko do serca okno*). Odzienie ciała i chód człowieka wydają go. Leop. Postać Bernardyna wydawała, że mnich ten nie zawsze w kapturze chodził. Mick. (= *świadczyła*, *przekonywała*, *wskazywała*). Przen.: *oddac*, *wystawić*, *przedstawić*, *wyrazić*, *uwydatnić*, *odmalować*, *odtworzyć*, *uwidocznić*: W sali mury odkryte staremi szpalerami, na których wydane były historie Starego Testamentu. Kras. W. słowami (= *wypowiedzieć*, *opisać*). Tak mistrz doskonały wydał okropność szturm. Mick. [Cóż cię tak przebrało, że cię w księdza wydało]. [Wydawac] = *wyglądać*: Wcale na te lata nie wydajesz. Sereem wydawała męża. Mick. (= *przypominała*; *wyglądała na męża*). Wydawac kogo zdradzieckim sposobem, zdradzić kogo. L. Zaprawdę powiadam wam, iż jeden z was ma mię W. Leop. Co mi chcecie dać, a ja go wydam. Wuj. Wydają sprawę u sądu, której miałem bronić i dotrzymać, *praevaricor*. Kn. (= *sprzedają ją stronie przeciwnej*, *wchodzę z stroną przeciwną w niedozwolone kompromisy*, *zdradzam swego klienta*). Wydał tajemnicę, zamysły jego. Troc. Wydano nas, ten postępek. Troc. W. spółników. Nie wydajcie mnie przed gospodarzem. Oss. W. sekret (= *wyjawić*, *wygadać*, *wypaplać*). W. kogo z sekretu. Przen.: † Nie W. kogo = *nie zawstydzisz*, *nie przyniesiesz*, *nie zrobisz mi wstydu*, *nie odrodzisz s*, *wdać s. w kogo*: W sprawach rycerskich pradžadów, dziadów i ojca nie wydał. Papr. Leszek III dla dobrych spraw ojcowskich obrany, w których go także był nie wydał. Papr. Leszko IV nie wydał w czasie ojca swego. Papr. Nie odmienił żywota i ten

(Ziemomysław) enotliwego, nie wydał w dobrych sprawach szlacheznego Papr. Nie wydał Hamil-kara syn waleczny, ani wyrodnym od Eneja szedł krokiem Askani. Książ. Uważajcie, mówi Bolesław do rycerzów, że ta bitwa zwierzchność, ta zdrowie, ta i wolność ojczyzny naszej w sobie zamknęta, męstwem waszym ojców nie wydawajcie waszych. Błaż. Można rzec o jego synie: nie próżno s. uczył, ani w nauce wydał preceptora swego. Glicz. Nie wydawaj w niezłym macierzy synowie: zbójcy, jako i ona, złodzieje, łotrowie. P. Koch. Równie pełna wdzięków, jak wacpani dobrodziejka; prawdziwie nie! wydała zaenej matki. L. 6. [W.] *podac*, *zadac*, *zalożyć*: Wydał mi ten worek na plecy. 7. [W.] *zadac*: W. zagadkę. 8. ryb.: W. sieć = *zapuścić sieć w wodę*. W. s. i [Wydajac s.] 1. *wydać siebie*: Feniks sam s. na świat wydaje. 2. *wydajac wyrzuc s. z pieniędzy*, *wykosztowac s.*, *wyeksponowac s.*, *wy-spytac s.*: Wydałem s. do talera na niego, na tę rzecz. Troc. Ociec nie rad s. wyda synowi na ubiory, ani s. też syn na bryze przesadzić chce, sprawiwszy mu szarawary a karwatę. Glicz. Wiemy, że na ten kwest, który im przymawiacie, niewieleście s. wydali. Smotr. (= *nie zrujnowaliście s.*, *nie wysziliście s.*, *nie wyciągnęliście s.*). Wyda s. ryczło, co s. zebrało nierychło. Kn. (= *wyjdzie*, *wyczerpie s.*). Toczą s. pieniądze, bo okrągł, t. j. laeno s. wydadzą. Kn. 3. za mąż = *narzucic s. na żonę*, *wyjść za mąż wskutek własnych zabiegów*, *wyswatac s.*, *złapać męża*: Synowie wieku tego ożenają s. i za mąż wydawają s. Salin. Wypycha siostrzeniec za niego, a za mnie s. sama wydaje. L. Jakież tam dziewczki s. wydały? Sienk. 4. *odlat s.*, *podac s.*, *poswiecić s.*, *ofiarowac s.*: Wydaje s. za kogo na śmierć, podaje, ofiaruje. Kn. Gdzież jest Aaron, który stanąłszy między martwemi i żywemi, zastawił s. aniołowi, który lud bił, a wydał s. na śmierć za lud swój, aby plaga przestała od Izraela? Leon. Wydał s. (podac s., ofiarowac s.) za niego na śmierć. Troc. W. s. na pośmiewisko = *wystawic s.*, *narzucic s.*: W. s. na szyderskie śmiechy. Dm. 5. na co = *oddac s. czemu zupełnie*, *wylać s.*, *puścić s.*, *wyzduc s.*, *rozpusac s.*: Prawie s. na to wydali, aby źle uczynili. Leop. (= *uczegli s.*, *usadzili s.*). Dobrowolnie na to s. wydawali. Leop. Ateniński lud wszystkie ninaez inszego s. tak nie wydał, jedno aby powiadali a słuchali co nowego. Leop. Którzy po staremu z powszechnością dzierzą, jedno ei mówią, a którzy s. na nowiny wydali, jedni z bracią, drudzy z Lutrem, niektórzy z Kalwinem, a inni z innemi dzierzą. Hrb. (którzy s. zapędzili za nowemi naukami. L). Co s. na rozum wydają, radzi tacy upadają. Rys. (= *co s. ubezpieczają*, *spuszczają na rozum*; *co na niego liczą*, *co jemu zawierzają*). Serec jego, nadziei i rozkoszy pełne, wydawało s. całe miłości. Stasz. Wydaję s. na nierząd, nierządu patrzę. Kn. † Wydał s. w pychę. Błaż. (= *miłość s. pychy*). 6. *pokazac s. na powierzeniu*, *wysunac s.*, *wyjść*, *wystrzelić*, *wybić s.*, *wydstać s. na wierzch*, *wyłonić s.*, *wystawac*, *wysterknac*; *wystąpić*, *wychylić s.*, *wymurzyć s.*, *być wydatnym*: Wydaje s. co na wierzch, pokazuje s. co, *proditor*. Kn. Niemasz nic tak skrytego w sercu, coby s. zlekka na wierzch nie wydało: sztydło w worze jak s. ma zataić? Birk. Niepodobna, aby ogień, który s. tam dusił, na wierzch W. s. nie miał. Falib. (= *wybuchnąć*). Gdy s. poczynają wydawac ząbki dzieciom, różne ich napadają symptomata.

Comp. (= wyrzynać ś., wykluwać ś., wychodzić). Morskie nimfy, po pierśi wydawszy ś. z wody, wzdychały, patrząc na twarz i wiek jego młody. Papr. Morze jest jako las jaki, w którym wyspy jakby drzewa rozsądzone wydają ś. nad wodę i pokazują ś. żeglarzom. Łęcz. Nos wydał ś. wierzch wyżej nad inne części. Sak. Ozdoby, które bramę ubierały, trochę ś. wydawały. Kochan. (= były wypukłe, odskakiwały od tła). Mając dom i rycia i rzeźnia wydające ś. a wyszła. Leop. Ceres w drogę ś. puszcza, lecz leniwa nazbyt czuje nogę, lotne smoki zacina, chce, by ś. wydała Syeylaj, choć jeszcze z Idy nie zjechała. Ustrz. (= by ś. dała widzieć). Jeśli zaś wydał ś. pagórek jaki zdaniejszy do uciezki, niżli były pola. Pileh. Już ś. wieże miejskie wydają. Troc. Przen.: wyjść na jaw, wykryć ś.; zdradzić ś., wydać siebie, zde-maszkować ś.: Wydał ś. sam. Troc. Czym kto jest, tym ś. wyda, z czasem maska spadnie. Kras. Prawda W. ś. musi, by ją też kto najbardziej zakrywał. Gór. (= oliwa wyjdzie na wierzch). Wiesz, jak mało gadał, aby ś. nie wydał. Jabł. (= aby ś. nie wygadał). Któż tak kocha, żeby ś. nie wydał? Chr. Nie wydawajmy ś. jednak: L. Wszystko ś. wydało! Nie lubiła wydawać ś. ze swych myśli. Morz. Przen.: † Wy-dawać ś. z czym = sadzić ś., wyjeżdżać z czym, popisywać ś. z czym: W tym naszym utrapieniu niech ś. z tym rozumem nie wydawają. Jan. Przen.: uderzyć w oczy, ściągnąć uwagę, jaśnić, wyróżnić ś., pociągnąć oczy a. słuch, wpaść w oko, dać ś. widzieć, uwidocznić ś.: Z samego oblicza jego wydaje ś. niewinność, w słowach szczerza ichnie prawda. L. Cnota tego męża (marszałka Małachowskiego) wydała ś. w przeciągu całego sejmu. Ust. Między innymi rzeczami, które ś. w przybytku wydawały, osobliwie wydawał ś. w oczy lichtarz złoty. Zał. Wydaje ś. w nim enota, szalbierstwo. Troc. (= razi szalbierstwo). Z tego ś. potęga państwa tego wydaje. Troc. Wydawać ś. tak lubować, źle, dobrze, korzystnie = mieć pewien wygląd, pewien pozór, zdać ś., zrobić takie lub inne wrażenie, sprezentować ś., wyglądać, przedstawić ś. w pewien sposób: Zda-leka ś. coś wydają, zbliżka nie wagi nie mają. Jak W. Nie każdy uczynek jest w sobie do-bry, który ś. dobrym być wydaje. L. (= nie wszystko złoto, co ś. świeci, pozory mylą). Lubo bez klejnotów i koronek, nierównie ś. lepiej wy-dawała od siostry swojej. L. Wdzięki jej przy wdziękach waćpani źle ś. wydają. L. (= źle wy-chodzą, tracą). Nie zwierciadło winno, że prze-glądający ś. szpetny, ale szpetność. że ś. źle wydaje. L. Czego ś. jedno enota dotknie i ugładzi, by też innym nie wiem jak ś. szorstko wy-dawało, tobie pomyślnie i samownie pójdzie. Pileh. Wydawać ś. tytułem i ubiorem (Napom.) = być kim tylko z tytułu i z ubioru. Muzyka ta dęta dobrze ś. osobliwie na wolnym powietrzu wy-daje. L. Skąd okolica lepiej ś. wydaje. Weźmy tylko zielone okulary, a wszystkie rzeczy wy-dawać ś. nam będą zielone. Koł. Matko, od Boga mi ś. broń dostała owa, toli za Boskie dzieło sama ś. wydawa, śmiertelnika to bowiem nie może być sprawa. Ryb. 7. wyrazić ś., oddać ś., wytłumaczyć ś., wysłować ś., wyłożyć ś., wy-powiedzieć ś.: Niech jeden piszą, drudy tłumaczą, nie będzie takiej myśli, któraby ś. po polsku nie wydała. L. (= któraby ś. wyrazić nie dała). 8. dokąd = zwrócić ś., skierować ś., wyjść, wybiec, wieść, prowadzić: Przez ciemny las puścił ś.

bitą drogą zgoła, gdzie ś. droga troista na pole wydaje. Bardz.

[Wydaj, u, blm.] p. Wydanie: Juz má cere na wydaju. Juz je na wydaju.

Wydając, a, ał i W. ś. p. Wydoić.

[Wydając się, a ś., ał ś.] p. Wydać.

Wydajanie, a, blm., czynność cz. Wydajać.

Wydajanie się, a ś., blm., czynność cz. Wy-dajac ś.

[Wydajanie się, a ś., blm.] czynność cz. [Wy-dajac ś.].

Wydajność, i, blm. I. procentowa ilość pożą-danych części składowych, jaką dane ciało z siebie wydaje; procentowa ilość gotowego produktu w sto-sunku do surowego materiału, z którego ten pro-dukt powstały, wydatek: W. zboża = procen-towa ilość ziarna, otrzymanego po zmlóceniu zboża, w stosunku do zboża wogóle, do zboża nie mlóconego. Podniesienie kultury, wydajności ziemi. Urodzaj nie tegi, ale W. dobra. W. srodu, kar-tofi. W. kruszczu z rudy = bogactwo, ilość kruszc-u zawarta w rudzie, odnośnie do stu części, pro-centowością lub stopajnością także zwana. Łab. W. dzienna, tygodniowa i t. d. = ilość części po-żądanych, jaką co wyprodukować może w ciągu danej jednostki czasu: W. dzienna lub tygo-dniowa wielkiego pieca lub innej huty = ilość kruszczu na dobę lub w tygodniu otrzymywana, produkcja dzienna lub tygodniowa. Łab. W. żró-dła, kopalni.

Wydajny który oficie wydaje, który zawiera w sobie dużo części, pierwiastku pożądanego. Bu-raki wydajne (= dużo cukru mające w sobie). Zboże wydajne (= wymłotne, omłotne, umłotne). Omłót zboża wszędzie W., kopa bowiem wydaje korzee i więcej. Ruda wydajna = bogata, obfi-tująca w kruszec.

Wydalać, a, ał i W. ś. p. Wydalic.

Wydalenie, a, blm., czynność cz. Wydalać.

Wydalenie się, a ś., blm., czynność cz. Wy-dalać ś.

Wydalenie, a, blm., czynność cz. Wydalic. Fizj.: W., wydalenie, odbywanie, † wy-pływy, odpływy, odchody; W. popłodu (partus secundarius).

[Wydalenie, a, blm.] czynność cz. Wydalic.

Wydalenie się, a ś., blm., czynność cz. Wy-dalic ś.

[Wydalic, i, il, (Wydolic?) wydać, dać czemu radę.

Wydalic, i, il, nied. Wydalać I. oddalic, usunąć, odprowadzić, wypędzić, wygnąć, relegować: W. sługę, urzędnika, ucznia ze szkół. Sąd wydalil nie-sforną publiczność z audytorjum. W. obywatela z kraju = skazać na wygnanie, na banicję, wy-wolać. W. kogo z mieszkania (= wyeksmitować). W. s. wyjść skąd, opuścić dane miejsce, oddalic ś. Czekam na gościa, nie mogę przeto W. ś. z domu = ruszyć ś., wychylić ś., opuścić domu. 2. fizj.: Organa wydalaające (organa excretoria). Narządza wydalaające.

Wydalina, y, lm. y to, co ś. wydziela, jako pro-dukt niepożyteczny (materia excreta, excrementum). Wydaliny (excrementa) wypróżnienia, † wy-rzuty.

× Wydały a. Wydany który ś. wydał = wzniość nad inne, wydatny, wyniosły, sterczący, dominujący, wysunięty w górę, strzelisty: Łąki wydały, wy-sokie, górzyste. Syr. Trzech, którzy byli na wy-dały miejsce, chcą ś. koronacji przeciw, usta-pili, z niepoczciwością zepchniono. Błaż. Ciało

Wendy na wydałym miejscu pochowane. Błaż. Podbiał roście rad na miejscach wesółych, jasnych a słońcu wydałych. Syr. Pagórek W. Czy miał nieco wydałe (= *wylupiaste*).

Wydanie, a l. btm., [Wyda] czynność cz. **Wydać**: Tłustość z potraw przed wydaniem zbierać należy, ażeby niezbyt tłuste były. Wiel. W. W. pieniądze nieoszczędne. Troc. W. dekretu, *pronuntiatio*. Kn. Modlił s. o to, ażeby s. nie zachwiał w postanowieniu niewydania syna na potuzeczenie. Jeż. W. dekretu, uniwersału. Troc. Panna na wydaniu = *do wzięcia*, × *do mężna*. Tak z ty myślisz o wydaniu Kasi za mąż? L. Córka a. panna na wydaniu, dorosła, *nubilis*, *viripotens*. Kn. *Nubilis virgo*, panna na wydaniu, godna za mąż. Mącz. Myślę ją wydać za mąż; wszak z niej dziewczyna właśnie na wydaniu. L. (w porze, w dobie. L.). Dajmy to, że panna, rodziców szlacheckich córka, jest na wydaniu... Bals. „Panna na wydaniu”, tytuł komedji oryginalnej J.O. księcia generała Czartoryjskiego. L. Z dzieł Dawida Garrik wzięta jest myśl „Panny na wydaniu”. L. W. córki. Troc. Jego starsza córka Anna jest na wydaniu. Mick. W. owocu, skutku, wonności. Troc. W. kogo, o czyny zdradzieckie. Troc. W. tajemnic, zdrady. Troc. W. sprawy, upuszczenie zmowne, porozumiane. Kn., Troc. Modele te i najsurowszy krytyk przez wzgląd na ich czyste odbicie, na doskonale W. figur i napisów musi równo z oryginałami cenić. L. W. zbrodniarza (= *ekstradycja*). 2. Im. a, † **Wydawanie** to, co zostało wydane, ogłoszone drukiem, *edycja*, *egzemplarze za jednym razem wydrukowane*: W. dzieł Kochanowskiego. W. trzeecie, przejrzone, poprawione i pomnożone. Całe W. wyczerpane (= *nakład*). Książka ta wychodzi już w czwartym wydaniu. 3. „Dziewka na wydaniu” = *zabawa młodzieży wiejskiej*. Got.

Wydanie się, a s., btm. l. czynność cz. **Wydać s.** 2. × W. *wydatność*, *wypukłość*, *wzniesienie*, *wybiegłość*; to, co s. *wydaje nad co*: W., *wydatność*, *wybiegłość*. Kn.

Wydany l. im. od **Wydać**. 2. p. **Wydały**: W. wybiegły, wystawiony, wysunięty, wypięty. L. Owies twardości wszelkie napuخته i wydane odmiękczą. Syr. Nad głębią wydanego i łuską ramiona przykryte mającego mokrego Trytona woła. Otw. (= *wychylnego*, *wystającego*).

Wydarcie, a, btm., czynność cz. **Wyrzecz**: W., kiedy kto czyją rzecz bierze gwałtem. Karnk.

Wydarcie się, a s., btm., czynność cz. **Wyrzecz s.**

[Wydarcó, wydrze, wydarł i W. s.] p. **Wyrzecz**.

× **Wydatek**, rku, Im. rki p. **Wydatek**: Dom ten od wszystkich podatków, czynszów, praw, ciężarów i wydatków wolnym czynimy. Vol.

[Wydarny] p. **Wydatliwy**.

× **Wydatek**, tku, Im. tki, × **Wydatek**, † **Wydzierak** l. *wydzieranie*, *wydarcie*, *zabór*, *łupiństwo*, *łupież*, *rabunek*, *wydzierstwo*, *zdzierstwo*, *drapanina*, *drapież*, *grabież*: Natenczas będą dzielone łupy wielu wydatków. Leop. Izaż już nie są uciśnieni ludzie niewinni w rozmaitych wydatkach a w niesprawiedliwościach? Rej. Krzyżacy Żmudź ciężkimi robotami, nieznośnymi podatkami, wydatkami okrutnie obciążali. Stryjk. Chociaż im kęs poszcześcił na mistrz ich, pomagając im onych wydatków ich... Rej. (gwałtów, krzywd. L.). 2. a. × **Wydranina**, to, co gwałtem komu *innemu wydatko*, *łup*, *złobyż*, *zabór*, *krzywda* ludz-

ka: Stroimy s. z wydatków i z płaczu nędznych. Wuj. Iś do drugiego, dawszys mu część wydatku swego, a wzięć odpuszczenie onych występów swoich od niego. Rej. Wydatki i korzyści i bogactwa Pan rozproszy. Wuj. Gwałt czynili sprawie poniżonych ludzi, aby były wdowy wydatkiem ich, a sieroty aby łupili. Leop. Przen.: Jezus, w kościele Bożym będąc, nie wydatkiem mniemał być równym Bogu. Bud. (= *nie prawem kaduka, uzurpatora*).

× **Wydatność**, i, btm., rz. od im. **Wydaty**. Troc. [Wydatus, a, Im. y] *przez wisko obelżywe*: Ty wydatusie!

Wydarzać się, a s., al s. p. **Wydarzyć s.**

Wydarzanie się, a s., btm., czynność cz. **Wydarzać s.**

Wydarzenie, a, Im. a *zdarzenie*, *wypadek*, *przy-padek*, *traf*, *trafunek*.

Wydarzenie się, a s.; btm., czynność cz. **Wydarzyć s.**

[Wydarzony] *zdarzony* = *udatny*.

Wydarzyć się, y s., ył s., nied. **Wydarzać s.** l. *zdarzyć s.*, *trafić s.*, *przytrafić s.*, *zajść*, *stać s.*, *mieć miejsce*: Wydarzył s. następujący wypadek. 2. [W. s.] *udarzyć s.*, *udać s.*, *powieść s.*: Jak s. chleb nie wydarzy, to ma zakalec. Dyg. Zrebięta s. nie wydarzyły.

Wydatek, tku, Im. tki l. a. [Wydrychał, Wydrychał] *wydawanie*, *wydanie*, *szczę*, *dochód*, *pieniędzy*, *wychód*, *rozchód*, *koszt*, *ekspens*; *to, co wydano*, *pieniądze wydane*: Nazajutrz będzie W. w lesie. Rog. (= *wydawanie drzewa*). Narazię kogo na niepotrzebne wydatki. Księga wydatków i dochodów. Troc. Przestrzegać, aby większy W. nie był, niżeli dochód. Petr. W. nad przychód z cudzych jest pieniędzy. L. Niech panowie zmniejszą wydatki, to im wystarczy na podatki. L. 2. p. **Wydajność**: W., to, *co s. otrzymuje przez fermentację*. W. z kartofli. Zaprowadzenie pewnej kontroli przy odbiorze wydatku (w gorzelnii). Kaczek. W. rury = *objętość wody*, *jaka przepływa przez pewne oznaczone przecięcie w przeciągu jednej sekundy*. W. alkoholu = *ilość otrzymanego spirytusu z pewnej ilości przerobionych produktów*.

Wydatkować, uje, ował l. i **Wydatkować** *wy-dawać*, *robić wydatki*, *żyć*, *ekspensować*: Stanisław wydatkował znaczne sumy na potrzeby stajni królewskiej. Boh. 2. *być wydajnym*, *wydawać* = *produkować*: Ziarno dobrze wydatkujące (w gorzelnii). Zaciery wydatkujące.

Wydatkowanie, a, btm., czynność cz. **Wydatkować**.

Wydatkowy przym. od **Wydatek**, *rozchodowy*: Prawami wydatkowymi ograniczyć chcą wolność zazywania swoich bogactw. L. (legibus sumptuariis. L.). W. spiszek, rachunkowe księgi. Kn. Wydatkowe rachunki. Troc.

Wydatkować, uje, ywał p. **Wydatkować**.

Wydatkowanie, a, btm., czynność cz. **Wydatkować**.

[Wydatliwy, Wydarny], † **Wydatny** *który chętnie daje*, *hojny*, *szczodry*, *nie szcędzący wydatku*; *rozrzutny*, *utrątny*.

Wydatnie przys. od **Wydatny**. L.

Wydatnieć, eje, al *stawać s.* *wydatnym*, *wydatniać s.*, *zwracać na siebie uwagę*: Na srodku (armaty) wydatnieją winne grona. Syrok.

Wydatnienie, a, btm., czynność cz. **Wydatnieć**.

Wydatność, i l. blm., rz. od **Wydatny**: W. farby w malowaniu. Troc. W dziele jakim samej nauki tam wydatności, tam wyraźności wszystko dostąpić powinno. Pir. 2. lm. i część, *szczególności wystający, wypukłość, górka*: a) anat. wyniosłość (prominentia, eminentia): W. poręczworna (corpora cerebri seu eminentia quadrigemina)=*ciała czworacze*: Kto z tyłu ma głowę prostą, bez żadnej wydatności (wybiegłości), taki pamięci nie ma. Troc. W. krzyżowata potylicy, p. **Krzyżowy**. b) antr.: W. szczęki, skośność szczęki (prognathismus). c) wet.: × **Wydatności rdzeniste** = *ciałka sutkowate*.

Wydatny i. × **W. latwy do wydania**. L. 2. † **W. p. Wydatliwy**: W., nie szczędzący wydatku. L. Książę Bolesław, człowiek W. i rozrzutny, wielkie długi zaciągnął. Błaż. 3. *który ś. wydał nad ło, nad inne, wypukły, wystający, plastyczny; wyniosły, wysoki, bujny, sterczący, górujący, strzelisty, dominujący, wybiegły*: W., którego bardziej widzieć, bardziej ś. wydaje. Kn. Wydatne i wklęsłe figury. Troc. W., wydany, wybiegły. Kn. Jest ten zamek na miejscu wydatnym. Łęcz. (= *widocznym*). Na wydatnym pagórku stojącego przeciwnika zwyciężyć trudno. Siem. J. Wydatne miejsce. Troc. Miejsce słońce wydatne. L. (*apricus*. L.). Był wzrostu daleko nad miernym wydatniejszego. Ustrz. Posągi dawne mają przy wydatnych wielu muskułach siadłość i cielistość większą. L. Wydatne stanowisko. Wydatne kształty. 4. przen. *wybitny, wyraźny, bijący w oczy, dosadny, jaskrawy, rażący, dobitny, dotykalny, oczywisty*: W., wydający ś. oczom. L. Jako słońce w pogodę wydatne, w takie cnot jasności te białogłowy odziane były. Bink. Podziały mowy nie powinny być konieczne wydatne i zbyt wyraźne. Pir. Tym wydatniejszy jest każdy szpetny postępek, im od zaniejszego człowieka popełniony. Opal. On pierśmi kraju swego mający być murem, że żołnierz samym tylko W. mundurem. Kras. (mundur tylko wydaje go być żołnierzem). W każdym stanie i czasie najlepszą ozdoba jest umysł nieskażony i serce poczciwe; te wewnętrzne przmioty nie są wydatne, ale trwałe. Kras. Kształtna była, jak nimfa, piękna, jak bogini, a jeszcze strój wykintny wdzięk W. czyni. Szym. (= *podnosi go, wydaje, poleguje, pomnaża*). Skutki tych wszystkich starań nie mogą jeszcze tak być skore i wydatne. Śniad. 5. anat. (prominens, eminens). Kresa wydatna (linea eminens). 6. antr. Człowiek o wydatnej szczęce (prognathus). [Wydaty, ów, blp.] *wydatki*: Majo też i ludzie odpiatki, W. różne.

Wydawacz, a, lm. e p. **Wydawca**: Różnych akcji wydawacze. Li. Judasz W. i zdrajca Jezusowy. Wujs.

Wydawać, aje a. [awa], ają a. [awajum], awał i W. ś. p. **Wydać**.

Wydawalny, od *wydawania*, z którego *wydają*, przeznaczony do *wydawania*: Wydawalna szafa. W. chleb. Troc.

Wydawanie, a l. blm., czynność cz. **Wydawać**: Chęć zbyteczną wydawania ksiąg sprawiedliwie chorobą nazywać mogą, gdy szkodliwa jest naukom przez zarzucenie świata księgami. Nar. 2. † **W. p. Wydanie**: Uchwały sejmu 1658 r. po dwakroć nierzetelnie przedrukowane były; rozkazał je tedy trzeci raz przedrukować, niszczyć i znosząc pierwsze wydawania sejmu 1659 r. Skrzet.

Wydawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydawać** ś.

Wydawca, y, lm. y, × **Wydawacz** i. ten, co *wydaje, dostarcza skąd, z kieszeni, od siebie*: W., pieniędzy. L. 2. ten, co *wydaje swym kosztem, drukiem, nakładca, edytor*: W. dzieła jakiego, editor. L. 3. W. praw=**prawodawca**, **ustawodawca**, **zakonodawca**: Likurg, on wielki a zawołany W. praw lacedemońskich. Głiez. Bóg wysoki w mocności swojej, a każdemu Mu nie jest podobny między wydawcami praw. Leop. (między prawodawcami. Leop.). Jedenże jest W. zakonu i sędzia? Leop. Postaw, Panie, nad niemi wydawcę zakonu. Leop. (zakonodawcę. Leop.). 4. ten, co *wyjawia, wykrywa*. 5. † **W. ten**, co *przez wydanie gubi kogo, zdrajca, denuncjant, delator, szpieg*: Sprzysięgłey ze swemi wydawcami prowadzeni przez samo miasto. Nagan. *Traditores*, wydawce ksiąg świętych, którzy śmierci ś. bojąc, księgi święte poganom wydawali. Skar. Wolał tysiąc śmierci podjąć, niżeli wydawcą kościoła być. Menelausz ten był wydawcą a zdrajcą i praw w ojczyźnie. Leop. Simon, ten skarbów i ojczyzny W. Leop. Judasz stał ś. zdrajcą i wydawcą zbawicielowym. Pim. W. ten dał nieprzyjacielom znak, mówiąc: kogo pocałuję, ten ei jest; trzymajcież go. Leop. W. sekretu, tajemnicy, W. czyj zdradziecki, zdrajca. L.

Wydawczy przym. od **Wydawca**, **zdradziecki**. × **Wydawczyzna**, y, lm. y p. **Wydawczyni**: W. zdrajczyzna. L.

Wydawczyni, i, lm. e, × **Wydawczyzna** forma ż. od **Wydawca**.

Wydawiać, a, at p. **Wydławić**. **Wydawianie**, a, blm., czynność cz. **Wydawiać**. **Wydawić**, i, il p. **Wydławić**. L. **Wydawienie**, a, blm., czynność cz. **Wydawić**. **Wydawnia**, i, lm. e p. **Wydawnictwo**: Drukowany w wydawni polskiej Radwańskiej w Paryżu. Słow.

Wydawnictwo, a, lm. a l. *ogólna nazwa wszystkich czynności, mających na celu wydawanie książek z druku*: Nie chciał ś. podjąć wydawnictwa dzieł mniej pokupnych. Śl. wil. 2. a. **Wydawnia księgarska nakładowa, firma wydawnicza**: W. Biblioteki polskiej uprasza... Śl. wil. 3. *dzielo, pismo i t. p. wydane drukiem*: W. pomnikowe. Czytelnia obfitowała w wiele ciekawych wydawnictw.

Wydawniczo- p. Wydawniczy. **Wydawniczy** *tyczący ś. wydawnictwa, nakładowy*: Spółka wydawnicza. Ruch W. Mniejsza o tę wytrwałość w hodowaniu nonsensów wydawniczych. Zawiązuje ś. nowa spółka nakładowa pod nazwą wydawniczo-literackiej. W naszych warunkach wydawniczo-czytelniczych wydaje ś. to...

Wydaż, u, blm. *gatunek potażu, machluga, popiół wierzbowy, wylugowany na ciasto*: Potaż dzieli ś. na korytowy, czyli bluaż, i na machlugę, czyli W.

Wydać, wydmie, wydał, nied. **Wydymać** i. *dęciem wypchnąć, wypędzić; wydmuchać*: Wodę wydymały wiatry. Żył. Woda, wydęta wiatrami, wybija w górę, burzy ś. szturmami. Susz. Wydał żółtek z jajka. L. Niech ś. łeb z karków buntowniczych zwali, niech z nich te wichry siekiera wydyma. Chr. 2. *dęciem zrobić wypukłym; wypuczyć dmac ze środka, wziąć, nadąć, odąć, rozdać*: W. mięsiwo dla pozor. Troc. W.

ęwiarikę cielęciny. Wichry rozpetane, z klóz swych wyrażone, wydymają zagłe wyniesione. L. Wydymam głębę, nadymam. Kn. W. pęcherz. Szezęście tych wydyma, owych zmiękcza. Pileh. Zart.: Ponieważ z niedoszej fety pozostało wiele różnych specjałów, więc matrony, korzystając z tego, wydymały woreczki. Byk. (= *wypychały*). Przen.: Procent nie wydęty, nie powstający ze sztucznego forsowania, ale stanowiący czystą odsetkę (= *nie wyśrubowany*). 3. *dęciem wyrobić, wyformować*: W hucie szklanej tafelnicy w dolach formują banie wielkie, których cholewy wydymają. Torz. 4. *Wydymać = dąć silnie raz po raz, na różne tony; wygrywać dęciem*: Jeżeli kto, tedy my najwięcej, owearze, powinniśmy wydymać zawsze na fujarze. Zim. *Wydymam, ehra-piąc, śpię mocno, profluo sonum pectore*. Kn. W. 5. 1. *wypieczyc 5. wskutek dęcia z wewnątrz, wzidć 5., odąć 5., nadąć 5., rozdać 5., napuszyć 5.*: Miech 5. kowalski wydyma, gdy oburącz chłop pleczysty ima. L. Ah, jakie czucie w ten czas duszę moję tłoczy, pierś moja 5. wydyma, i lzy leją oczy. L. Bywa u dzieci, że pępek 5. przeciwprzyrodzonym sposobem na wierzch wydyma, czyli wypuka, a w jego miejsce siatka ze wnętrznościami nabiega. Perz. *Wydymać 5. bezskutecznie na stoleu (= wysilać 5., wyteżać 5., uadymać 5.)*. *Wydymać 5. na stolec bez uczynku*. Spicz. *Wydać 5. kto na stoleu, silać 5.* Kn. Co czynić, gdy kto bardzo 5. pracując mało wody wypuszcza a. nie, także gdy 5. na stoleu krom żadnej sprawy wydyma. Spicz. 2. [Dziecko 5. wydyma] *odbytnica mu wypada*.

Wydasać się, a 5. nudać 5. dowoli, aż do wy-czerpania chęci dāsania s. Nim 5. Litwini wydāsali, Wołynianie oświadczyli 5. za Moskalanmi. Bart.

Wydāsanie się, a 5., blm., czynność cz. Wy-dasać 5.

Wydażenie, a, blm., czynność cz. Wydażyć.

Wydażyć, y, ył wydać złączając, nadażyć, zdażyć, nastarczyć, wydać: Zebrawszy jedno, niosą misy drugie, jako wydażą. Mias.

[Wydbanek, nku, lm. nki] p. *Wydere*: Rodzice byli na wydbanku u jejich syna.

Wydech, u, lm. y l. wydychanie, wytchnienie, wy-ziewanie, wyzioniecie: W. zapachów. 2. *to, co 5. wydycha, powietrze wychodzące z płuc, wyziew, wydymuch, tchnienie, wapor*: O wy dzięki, ty chwało! wznosię 5. do góry i wyprzedźcie wydechy od-żyłej natury. Przyb. Powietrze zmieszane z balsamicznych zapachów wydech. Przyb. 3. Rzj. (expiratio, exhalatio). W. cuchnący (habitus). W. utrudniony. W. przedłużony a. wydłużony (e. prolongata).

× *Wydechnąć, nie, nał p. Wytchnąć.*

× *Wydechnićcie, a, blm., czynność cz. Wy-dechnąć.*

Wydechowy przym. od *Wydech* (expiratorius): Mięśnie wydechowe (musculi expiratorii). Po-wietrze wydechowe.

Wydecyfrować, uje, ował l. odcyfrować, od-czytać, wyczytać: Nie możemy W. pozostałej księgi w rękopiśmie. Niem. Czytaj, jeśli ten skrypt, pisany szkaradnie, będziesz miał cler-pliwość W. Krasz. 2. *wypisać pisząc literę po literze, wysztynchować, wykaligrafować*: Większość szlachty nie była w stanie W. swego nazwiska na dokumencie, zadawalnając 5. a. krzyżem św., a. podpisem sąsiada. Rol.

Wydecyfrowanie, a, blm., czynność cz. Wy-decyfrować: Umiejętne W. nazwiska pod do-

kumentem należało do zdarzeń wyjątkowych. Rol.

Wydedukować, uje, ował wyprowadzić, wy-wieść sposobem dedukcyjnym, wywnioskować: Wydedukowałeś waćpan tę rzecz jak Cycero. Łoż.

Wydedukowanie, a, blm., czynność cz. Wydedu-kować.

Wydeklamować, uje, ował deklamując wy-powiedzieć: Nastąpiła replika równie rozżarzona i niemniej wydeklamowana. Krasz. Wierszyki W. Krasz. W. 5. *nadeklamować 5. dowoli, aż do wy-czerpania chęci deklamowania*: Musiała mu 5. dać wynarzekać i W. Krasz.

Wydeklamowanie, a, blm., czynność cz. Wyde-klamować.

Wydeklamowanie się, a 5., blm., czynność cz. Wydeklamować 5.

Wydekoltować, uje, ował dekolując wystawić na pokaz, wygorsować, dekolując wystroić: Dama kokietująca świąt wydekoltowanemi kośmi, obsypanemi obficie pudrem. Bał. W. 5. *dekol-tując 5. wystroić 5.*

Wydekoltowanie, a, blm., czynność cz. Wy-dekoltować.

Wydekoltowanie się, a 5., blm., czynność cz. Wydekoltować 5.

Wydelegować, uje, ował wysłać z ramienia swego, wysłać w delegacji.

Wydelegowanie, a, blm., czynność cz. Wydele-gować.

Wydelikacja, a, ał i W. 5. p. Wydelikacić.

Wydelikacanie, a, blm., czynność cz. Wydeli-kacać.

Wydelikacanie się, a 5., blm., czynność cz. Wydelikacać 5.

Wydelikacenie, a, blm. l. czynność cz. Wydeli-kacić: W. zawczasu odjęto mu chęć do pracy. Krasz. 2. *czynność cz. Wydelikacić.*

Wydelikacenie się, a 5., blm., czynność cz. Wydelikacić 5.

Wydelikacić, i, il, Wydelikatnić, nied. Wydeli-kacać zrobić bardzo delikatnym, wychuchać, wy-pieścić, wycecać, wypielęgnować. Sl. wil. Ręka biała, wydelikacona. Wydelikacone uczucie razi niemile brzęk pieniądzy, proza życia. Bał. W. 5. p. *Wydelikacić*. Sl. wil.

Wydelikacić, eje, ał, Wydelikatnieć, Wydelikacić 5. stać 5. bardzo delikatnym: A to mi wydelikacią, jak baba. Prus.

Wydelikatnić, i, il p. Wydelikacić: Ta choroba wydelikatniła moje nerwy. Dąb.

Wydelikatnieć, eje, ał p. Wydelikacić: Jakże to, panie Juljanie, wydelikatniał! Krasz. Cera jej wydelikatniała, stała 5. przejrzystą. Krasz. Lu-buje 5. w charakterach nienormalnych, nad-czułych, wydelikatnionych. Kot.

Wydelikatnienie, a, blm. l. czynność cz. Wydeli-katnić. 2. czynność cz. Wydelikatnieć.

† *Wydemonstrować, uje, ował uiaocznic, wy-kazać, wytłómaczyć, wyjaśnić namacalnie komu co*. Krech. A jak mi waszność ad oculos nie wy-demonstrujesz, że tu nie o frycówkę idzie, to mnie nie weźmiesz pewnie. Łoż.

† *Wydemonstrowanie, a, blm., czynność cz. Wy-demonstrować.*

Wydeptać, pce a. pce, tał, nied. Wydeptywać l. depać wycisnąć, wygnieść, wytłoczyć: W. winne jagody. 2. *depać wyniszczyć, stratawać, podeptać*: Chrósty było wydeptuje. Li. W. trawę. 3. *depać rozchodzić, rozchlapać, wychodzić*;

wydrzeć, zdylzlować, ściągć depcąc: Trzewik wazki prędko ś. wydepce. Troc. W. obcas, próg, sehody. W. trzewik. Troc. 4. depcąc wyrobić, wymiesić; udeptać. W. glinę. 5. depcąc utorować, wychodzić, udeptać: Ścieżka w skale wydeptana. Hoł. Umysł ludzki nie oddala ś. chyba z oporem od tych ścieżek, które sobie wydeptał. L. Od stołecznego wzgórka aż po źródła brzegi wydeptał drogę. Mick. Przen.: Okoliczne wioski dokoła wydeptał. Sł. wil. (= obszedł po wiele razy). 6. depcąc wykołatać, zdobyć, otrzymać; wydreptać, wychodzić, wybiegać.

Wydeptanie, a, blm., czynność cz. **Wydeptać**. **Wydeptywacz**, a, lm. e ten, co wydeptyuje: Wina w kadzich nie będzie deptać W. Bud.

Wydeptywać, uje, ywał p. **Wydeptać**.

Wydeptywanie, a, blm., czynność cz. **Wydeptywać**: Jesień malują popluskana wydeptywaniem jagód winnych, bo w tę część roku wino zbierają. Otw.

Wydeputować, uje, ował wyprawić, wysłać; wyznaczyć do deputacji: Sprawę tę uznałem za dostatecznie godną i ważną, by W. K. Mośe prosić, abyś raczyła W. kilku z pośród swych ministrów. Jaroeh.

Wydeputowanie, a, blm., czynność cz. **Wydeputować**.

[**Wyderdać się**, a ś., ał ś.]: Jak ś. wyderdąm: to ci derdoskę oddam (= maślniczkę)

[**Wyderdanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wyderdać** ś.

[**Wyderdy**]: Na wyderdy = o zakład, z wielkim pośpiechem, szybko, zwinnie, prędko, na oczekaniu: Baba zgotowała mięso na W.

× **Wyderk**, rku, lm. rki, × **Widerek**, × **Wyderka** l. p. **Wydartek**: Gdy Ihor nowe chciał od Drowlanów pobory wybierać, poczęli oni myśleć, coby około tych czestych poborów i wyderków robić a jakoby ś. z tak ciężkiej niewoli wybić. Stryjk. Są tacy, co na zastaw dadzą pieniądze, lecz nie z tą intencją, żeby poratować przyjaciela, raczej mu wydrzeć i ostatek, kształtnym jednak sposobem; a tak prawy będzie W. od wydzierania słusznie mianowany. Opal. Przen.: Nasz pleban nie miał żadnych wyderków. Koss. (= obrywek, akcydensów, dochodów, żart. oberchupek). 2. a. × **Wyderkaf**, † **Wyderkauf**, † **Wyderkow** kupno z zastrzeżeniem sobie zwrotu rzeczy kupionej i odebrania zapłaconej sumy; suma a. rzecz, którą kto trzyma drogą takiej umowy; suma, lokowana na majątności, którą wierzyciel obejmuje w czasowe posiadanie w drodze procentu, zastaw, odkup: W., kupno niedoskonałe, *fiducja*. Kn. W., wyderkaf, gdy kto daje pewną sumę, a tymczasem, nim ś. ta suma odda, trzyma w onej sumie majątność, z której pożytek bierze. Dudz., Troc. W., kupno z tą umową, aby wolno oddać rzecz kupioną i pieniądze odebrać. L. Wyderkiem kupuję, dostaję, *fiduciam accipio*; wyderkiem daję, spuszczam co komu, *fiduciarium possessionem do*. Kn.

× **Wyderka**, i, lm. i p. **Wyderek**: Zwano to po niemiecku *wiederkauf*, a stąd w Polsce *wyderkauf* lub W. W., dzierstwo. Wej.

× **Wyderkaf**, u, lm. y p. **Wyderek**: W., czyli odkupca a. reempjonalna suma. Cz. Lokujący sumę na odkup, czyli W., nie może jej odbierać. Cz. Kmieć na tę wojnę miał dawać 12 groszy, mieszczanin zwykły pobór pół szosu, a ci, co na obligacjach, t. j. na W. pieniądze mają, ezwartą część platu płacić. Biel. M. (co na dobrach, na

provizji, ezwartą część tej provizji. L.). Wyderkafy są to pobożne nadania gwoli pewnym obowiązkom religijnym. Mochn. (= zapisy obciążone pewnymi warunkami).

× **Wyderkafowy** p. **Wyderkowy**. L. Wyderkafowa suma. Troc.

× **Wyderkarz**, a, lm. e, × **Wyderkownik** ten, co trzyma co wyderkiem, zastawnik: Arendarze, zastawnicy, wyderkarze, na provizjach pieniądze mający. Vol.

† **Wyderkauf**, u, lm. y p. **Wyderk**.

† **Wyderkow**, u, lm. y p. **Wyderk**.

× **Wyderkować**, uje, ował kupować, nabywać co wyderkiem: Wyderkuje, wyderkowym prawem kupuję, nabywam. Dudz.

× **Wyderkowanie**, a, blm., czynność cz. **Wyderkować**.

× **Wyderkownik**, a, lm. cy p. **Wyderkarz**: W., *fiduciarium*. Kn.

× **Wyderkowy** przym. od **Wyderk**; × **Wyderkafowy**, odkupczy: Wyderkowe prawo jest przedać majątność, zostawując sobie prawo i moe odkupienia. Troc. Wyderkowym prawem przedać majątność, zostawując sobie prawo i moe odkupienia. Dudz.

[**Wydernica**, y, lm. e] forma ż. od **Wydernik**; żart. [**Prymnica**, **Wygwarnica**].

[**Wydernik**, a, lm. cy] *strojniś, elegant, galant*.

[**Wyderny**] *strojny, zarozumiały, pyszny*.

× **Wyderum** gór. czas powrotu robotników do roboty po odpoczynku. Troc., L.

† **Wyderzenie**, a, blm., czynność cz. **Wyderzyć**.

† **Wyderzyć**, y, ył wierzając wybić, wyrazić: Usiłuje przemówić, lecz kłapiące wargi nie zdolą słów W., ni próby, ni skargi; naostatok szepłeni. Przyb.

Wydestylować, uje, ował, **Wydystylować** *destylując wyczyścić; przedestylować*. Przen.: Wydestylowana pcha = wyrafinowana, wykwinna, wyszukana. Sł. wil.

Wydestylowanie, a, blm., czynność cz. **Wydestylować**.

[**Wydeta**, y, lm. y] *wedeta*: Stoi zaumirz na wydecie.

Wydębić, i, il l wybić kijem, wyłoić, wytrzepać, wylać, wygarbować, wybatożyć, wysmarować, wytłuc, wytrzepać, wycwiczyć: W. komu skórę. L. 2. przen. W. co z kogo, od kogo, na kim = wyciągnąć, odebrać, wymusić, wydusić, wycisnąć, wydulać, wykukać, wydobyć, wydstać: Grosza długi nie można odeń W. Korepetytor na stacji miał więc nielada zadanie, ażeby W., jak mówiono, na różnych nieukach „trójkę przeciętną“ (stopień potrzebny do promocji). Dyg. Tak nazywała go zawsze, gdy chciała coś na nim W. Sienk. Więcej na panu podskarbin nie mogliśmy W. Sienk.

Wydębienie, a, blm., czynność cz. **Wydębić**.

Wydęcie, a l. blm., czynność cz. **Wydąć**. 2. lm. a a. **Wydętość** *miejsce wydęte, wypukłość powstała z wydymania, odętość, nadętość, puchlina, wygórowanie, nabrzękłość, nabrzmiłość*: W., choroba wypukłość. *procidia sedes*. Kn. W., wypukłość. Troc. 3. hut.: W. pieca: po ukończeniu biegu pieca, gdy już reszta naboży zeszła, dla oczyszczenia go, zadyma ś. wiatr p. raz ostatni (= wyprzątnięcie, wypróżnienie, wyczyszczenie przez *wydmuchanie*).

Wydęcie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydąć** ś.

[Wydętek, tka, Im. tkowie] *człowiek chory na przepuklinę (kiłę)*.
Wydęto przys. od Wydęty: W., wypukło. Troc.

Wydętosć, i, Im. i p. Wydęcie: W., wyprężona nadętosć. L. W., wypukłosć. Troc. Rurka szklana równej wszędzie wewnątrz wydętosci.

× Wydłabiać, a, ał p. Wydławić.
× Wydłabianie, a, bIm., czynność cz. Wydłabiać.

× Wydłabić, i, it p. Wydławić.
× Wydłabienie, a, bIm., czynność cz. Wydłabić.

Wydławiąć, a, ał p. Wydławić.
Wydławianie, a, bIm., czynność cz. Wydławiąć.

Wydławić, i, it, × Wydłabić, † Wydłazyć, nied.
Wydławiać, × Wydłabiać i. wycisnąć, wygnieść, wymiać, wyżąć: Wziąłem jagody i wydłabiłem je do kubka. Bud. Wprzód serce z duszą byłoby wydłabione ze mnie, niżeliby cię mógł kto wziąć ode mnie. Chr. 2. wyciskając, gniotąc wyrobić, uformować; wygnieść, ugnieść, ulepić: Osoby z wosku wydłabiać. Chr. 3. przén. mękami, napieraniem, dławieniem wymóc na kim co, wymusić, wydusić, wydrzeć, wydebić, wydudać, wykukać, wydobyć, wycisnąć: Zeznanie mękami wydławione. Groic. 4. a. Wydawić, nied. Wydawiać wydusić co do jednego, podusić; wygubić, pozabijać, wygnieść = zgnieść co do jednego. Zdobyeć wielką odniesli, Turki wydławili. Paszk.

† Wydłazenie, a, bIm., czynność cz. Wydłazyć.
[Wydłazony] *wybrukowany*.
† Wydłazyć, y, ył p. Wydławić: Wszystkie sobie za nie ważę, z każdego duszę wydłazę. P. Sand.

Wydłótować, uje, ował p. Wydłutować. L., St. wil.

Wydłótowanie, a, bIm., czynność cz. Wydłótować. Chir.: W. kręgow (rhachitomia).

[Wydłub, u, Im. y] *ślób*.
Wydłubać, bie, bał, nied. Wydłubywać i. dłużyć wyjść, wybrać, wygrzebać; wyżłobić, wygłobić: W. dziurę, dołek palcem. W. oczy = wyłupić: Oczy miał otwarte, ale próżne, kruki mu je już wydłubały. Krasz. (= wydziobały). Drzeń z winnej maciey ku szepieniu wydłubują. Trzyc. 2. [W.] wykopać, wyjść: W. kartofle w polu. 3. dłużyć wydrążyć, wypróżnić, zrobić lochowatym: Mysz chleb wydłubała. Kn., Troc. Puhacze w lasach w wydłubanych a. spróchniałych drzewach ś. gnieźdzą. Haur. Nieborak on dzbanarz w błocie usnie, czapkę straci, ostrogi mu odbiorą, z mieszką wszystko wydłubią, a on mniema, by w łaźni był, a iżby go barwierz golił. Rej. (= wyprzątną). W. orzech. Troc. W., wydrążyć kamień, czołn. Troc.

Wydłubanie, a, bIm., czynność cz. Wydłubać.
Wydłubywać, uje, ywał p. Wydłubać.
Wydłubywanie, a, bIm., czynność cz. Wydłubywać.

Wydłutować, uje, ował, Wydłótować dłużem wydłubać, wyrznąć, wyrzeźbić, wyrytować: Na czarach tych Aleymed Orfea wydłutował. Nagan. Naokoło ścian, jak w kościele, wydłutowane świętych postaci i krzyże, i róże. Krasin.

Wydłużać, a, ał i W. ś. p. Wydłużyć.
Wydłużanie, a, bIm., czynność cz. Wydłużać.
Wydłużanie się, a, ś., bIm., czynność cz. Wydłużać ś.

Wydłużenie, a, l. bIm., czynność cz. Wydłużyć.
2. Im. a = a) *miejsce, w którym co jest wydłużone:*

Zaraz oba wyczółki i łączące je W. czołowe zaświeciły długą błyskawicą płomienia. Sienk. b) astr. = Elongacja. c) patol.: W. szyjki macicznej (elongacja colli uteri).

Wydłużenie się, a, ś., bIm., czynność cz. Wydłużyć ś.

Wydłużyć, y, ył, nied. Wydłużać i. wyciągnąć *wzdłuż, przedłużyć, zrobić zbyt długim*: Nogi jej były zbyt długie w stosunku do tułowiu, a wydłużała je jeszcze krótkosć odzieży. Orzesz. Wydłużone litery sanskrytu. Dyg. Twarz wydłużona. 2. rzem. *strekować*. 3. zool.: Karp wydłużony, p. l. Karp. W. ś. l. wyciągnąć ś. *wzdłuż, przedłużyć ś., przeciągnąć ś., stać ś. zbyt długim, przewlec ś. w nieskończoność*: Sekundy wydłużyły ś. w jej wyobraźni. Prus. 2. W. ś. *wyjść, wybrnąć, wypłacić ś. z długu*. L. Przen.: *wywilżyczyć ś., spłacić dług wilżyczości*. St. wil.

Wydma, y, Im. y l. a. Wydmuch = a) *wydęcie, wydymuchanie, prąd wypadający, napór wiatru; wiatr na morzu, wydymający żagle a wiejący z brzegów górzystych*. St. wil. Ci odkładają, żagle flis rozwija, nudając liną tam, gdzie W. spora. Chr. I cóż dokazał, kto, gdy Zefir wieje, pomyślnym wiatrem wydmy żagłów daje? L. b) a. *Wydmysko, Wydmysko miejsce, zasypane lotnym piaskiem, miejscowość otwarta na wszystkie strony, wystawiona na podmuchy wiatrów*: Z suchych wydymów rozkoszne wyrabiam dziardyny. Zabł. 2. *piaski lotne, szczeg. na brzegach morskich od wiatru wadlowato ś. układające* (Łab.); *piasek, przenoszący ś. za powiewem wiatru w inne miejsce i zasypujący je*: W., piasek wiatrem wyniesiony. L. Piasek ulatujący, *glarea sterilis*, od lada wiatru poruszony, ulatuje i inne miejsca zasypuje; my takowe piaski wydymami nazywamy. Kluk. 3. [W.] *zaspa śnieżna*.

[Wydma, y, Im. y] l. = Władźma. 2. *nierządnica*.

Wydmidzban, a, Im. owie, Wydmikufel, Wydusikufel *ten, co rad wychyla dzbany, kusle, wytrzęsikufel, debikufel, lupikufel, moczycwąg, dzbanarz, moczymorda, hibosz, bibula, opóń, pivosz, posp. szmirus, lykthus, lykacz, lykut, lykajło, lykalski, tręhacz*.

Wydmysko, a, Im. a p. Wydma: Dobry gospodarz na wydmyskach nie sieje. Górn. (na wydymiskach. Górn.).

Wydmuch, u, Im. y p. Wydma: Tak więc opornym stojąc wydmuchom na wstręcie, dąb ogromny w gwałtownym waha ś. odmgęcie. Książ. Skwarny W. południa. L. Próżno w jesieni z pola uchodzimy, Austrowych na ś. bojąc ś. wydmuchów. Koryt. Step uprawy sowitsze wyda plony, niż ów W. obszerny a nieplodny, gdzie ś. wiatr tylko kapie nieopodny Nar. Znajdujemy wprawdzie drobne starych praw gdzieś niegdzie ślady, lecz to tylko były kłoski i ziółka użyteczne, trafunkiem po martwych wydmuchach zrosła, trafunkiem znikła. Nar. Odjawszy piaski i wydmuchy, zostaje... Wor. Zapalne wybuchy, wyziewy, wydmuchy z nagromadzenia w kopalni węglowodoru łatwo zapalnego od ognia. Łab. Dom stał na wydmuchu, za wsia prawie. Reym. Zdr. [Wydmuszek].

Wydmuchać, a, ał, [Wyduchać], Wydmuchnąć, nied. *Wydmuchować l. dmuchając, dmuchawszy wytkoczyć, wyrzucić, wyprzeć, wymieść; wywiać*: Dzieł jego i imienia zapomniał lud płochy przez rozpadłe kamienie wiatr wydmuchał prochy. St. wil. [Djabel ni mógł wydmuchać wody

z jeziora]. Wydmuchiwać, wytłaczać, wyciskać ziemniaki z parnika Henzega ciśnieniem pary. 2. dmuchając wywołać, wyrobić; wywiać, wydmąć: W. dół, bańkę mydlaną. Niemożna już dłużej gwałtem poruszanej kurzawy i perzyny znieść wydmuchywanej. Otw. 3. Wydmuchać co czym = dmuchając wypełnić; wydmąć, nalić, napełnić gazem: Wór wydmuchany dymami. Garez. 4. × Wydmuchnąć = dmuchawszy zgasić; zdmuchnąć: Wydmuchnij świecę. Troc.

Wydmuchanie, a, btm., czynność cz. Wydmuchać.

Wydmuchiwać, uje, iwał p. Wydmuchać.

Wydmuchiwanie, a, btm., czynność cz. Wydmuchiwać.

Wydmuchnąć, nie, nał p. Wydmuchać.

Wydmuchnienie, a, btm., p. Wydmuchnięcie.

Wydmuchnięcie, a, btm., Wydmuchnienie czynność cz. Wydmuchnąć.

Wydmuchnięty I. im. od Wydmuchnąć. 2. [W.] czysty, schludny, wychuchany.

Wydmuchowy przym. od Wydmuch: Przyrząd do spalania gazów wydmuchowych przy samochodach. Rura wydmuchowa (= wylotowa).

Wydmuchrzyca, y, lm. e, Jęczmianka bot. (elymus) roś. z rodziny traw. Gatunek: W. piaskowa, niekiedy Życieją piaskową a. Żytną trawą zwana (e. arenarius).

[Wydmuszek, szku, lm. szkii] p. Wydmuch.

× Wydobruchać, a, ał p. Udobruchać.

× Wydobruchanie, a, btm., czynność cz. Wydobruchać.

Wydobrzały który wydobrzał: Wydobrzałe zdrowie. Troc.

Wydobrzeć, eje, ał, nied. × Wydobrzewać I. a. [Wydobrzyć] stać ś. lepszym, poprawić ś.: Jakoś w zaczarowanym tym kole złagodniał i wydobrzał. Krasz. 2. przyjść napowrót do dobrego stanu, wyzdrowieć, poprawić ś., przyjść do siebie; wyleczyć ś., wygoić ś.: W. po chorobie. Rana już wydobrzała (= wygoiła ś.).

Wydobrzeńcie, a, btm., czynność cz. Wydobrzeć.

[Wydobrzeńcie, a, btm.] czynność cz. Wydobrzyć.

× Wydobrzewać, a, ał p. Wydobrzeć.

× Wydobrzewanie, a, btm., czynność cz. Wydobrzewać.

[Wydobrzyć, y, yi] p. Wydobrzeć.

Wydobyć, a, btm. I. czynność cz. Wydobycie. 2. apt., chir., pol. (extractio): W. części rozpuszczalnych z ciał stałych. W. zęba, soczewki zaćmionej, ciała obcego. W. dziecka podczas porodu. W. rączek płodu podczas porodu.

Wydobyć się, a ś., btm., czynność cz. Wydobycie ś.: Strzeż ś., żebyś nie uwiązł między cierniem bez nadziei wydobyćcia ś. L. Więźnięt wzniecił rozruch w celu wydobyćcia ś. na wolność. L.

Wydobyć, wydobędzie, wydobył, nied. Wydobycie I. co a. [czego] = dobyć z wnętrza na zewnątrz, wydostać, wyciągnąć, wyjąć z trudem: Wydobycie, require. Ps. flor. Wydobycie sól z kopalni, strzałę, kulkę z rany. Rany, w których co uwięźnię, że tego W. nie można, nie bezpieczne bywają. Perz. W. gwóźdz ze ściany. W. miecz z pochw. Wydobycie znaczny skarb, który był zakopał. Niem. W. dokument z akt. W. głos. Przen.: W. kogo z biedy = wyprowadzić, wydźwignąć. Ojezygnę z pod ciężkiego jarzma wydobyli. Niem. 2. przen.: W. co z kogo, od kogo = wymóc, wytargować, wynukać, wymęczyć, wyciągnąć,

wylostać, wymusić, wydusić, wycisnąć, wydębić, wydudać, wykolatać, wykukać: Słowa z niego nie wydobędzie. Nie wydobędziesz od niego grosza długu. 3. × W. pole = przygotować pod uprawę, uprawić: Pole, które on wydobył, należy do wszystkich. Kras. W. ś. I. wyjść z trudnością, wydostać ś., wydźwignąć ś., wyzwolić ś., wyskrobać ś., wygrzebać ś., wymercać ś., wygrabać ś., wygramolić ś., wyleźć, wybrnąć: W. ś. z błota, z wody. W. ś. z pomiędzy cierni i t. p. = wyplątać ś. W. ś. z więzienia (= wymknąć ś.). W. ś. z tłoku. Oddawna zamyślam, jakby ś. W. z tej szczęśliwej doliny. Niem. Narody słowiańskie dzielnością swoją z pod uciskającego jarzma wydobywały ś. Lel. 2. przedostać ś., przecisnąć ś., wystąpić, przedrzeć ś., wyjść, pokazać ś. na zewnątrz, wybuchnąć: Dym, płomień, woda wydobywa ś.

Wydobywacz, a, lm. e ten, co wydobywa.

Wydobywać, a, ał i W. ś. p. Wydobycie.

Wydobywalny tyczący ś. wydobywania: Szyb W. Roboty wydobywalne.

Wydobywanie, a, btm., czynność cz. Wydobycie.

Wydobywanie się, a ś., btm., czynność cz. Wydobycie ś.

Wydoić, i, il, nied. Wydajać, Wydoiwać I. dojąc wydobyć z wymion mleko: Wydajać, emulgere. Mącz. Mleko wydojone. Krup. Będą jagnięta swoją częstąkę wysysały, a dworniczki swą także będą wydajały. Szymon. 2. dojąc wypróżnić z mleka: Doiwa dojrzeć, aby dobrze wydajano tak krowy, jako i owce. Haur. Gospodyni powinna często zajrzeć, czy dziewczki też nalezyeie krowy wydajają. Kluk. Niechno krówki wydoję, poleceją ja, poleceją Len. 3. przen. wypić łapczywie, wychlać, wychłysnąć, wytrąbić, wypębnąć, wysuszyć, wydusić, wychylić: W. dzban, kufel. Cichutko przysadził usta do kieliszka i wydoił trunek. Bał.

Wydoiwać, a, ał p. Wydoić.

Wydoiwanie, a, btm., czynność cz. Wydoiwać.

Wydojenie, a, btm., czynność cz. Wydoić: Przez niezupelne W. wiele krowy szkodować mogą. Kluk.

Wydojnik, a, lm. cy dzierzawca wydoju, pachciarz: Jeden był arendarzem, drugi wydojnikiem w Starejwsi. Rog. Widywał wydojników, którzy po dworach mleko od krów dzierzawili. Rog.

Wydojrzyć, eje, ał, przyjść do zupełnej dojrzałości, całkiem dojrzeć, rozwinąć ś.: Nim zacznemy uczyć chodzić dzieci, trzeba czekać, póki by ś. im nie umocniły i nie wydojrzały golenie. L.

Wydojrzenie, a, btm., czynność cz. Wydojrzyć.

[Wydokazywać, uje, ował]: Jak już wydokazują, powiedzą: mas! (kiedy dziecko przywieszono od chrztu obniosa po całym domu, żeby w przyszłości było ciekawe, oddają je matce). W. ś. nadokazywać ś. dowoli, aż do wyczerpania chęci dokazywania, wyzbytkować ś., nazbytkować ś. [Wydokazywanie, a, btm.] czynność cz. Wydokazywać.

Wydokazywanie się, a ś., btm., czynność cz. Wydokazywać ś.

Wydoktoryzować się, uje ś., ował ś. przebywszy odpowiednie formalności, uzyskać stopień doktora: Odbył nauki lekarskie w Wiedniu i wydoktoryzował ś. w Pesęcie. Kor. Wydoktoryzowany jak ś. należy. Krasz.

Wydoktoryzowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wydoktoryzować ś., doktoryzacja.

Wydole p. Wydołać.
 [Wydoleć, i, a] p. **Wydołać.**
Wydolenie, a, blm., czynność cz. **Wydołać.**
 [Wydolenie, a, blm.] = a) czynność cz. **Wydołać.** b) czynność cz. [Wydolęć].
Wydolesz p. Wydołać.

Wydołać, i, il co = *wydrażyć, zrobić lochowatym, zagłębić*: Kotlina wydolona.

[Wydolęć, i, il] p. **Wydołać.**

Wydołać, ta a. †le, lasz a. [lesz], [Wydoleć, Wydołęć], nied. Wydoływać l. czemu. × co = *zdołać, podolać, być w stanie zrobić co, dokazać czego, poradzić, dać radę, sprostać, wystarczyć*: Nie możemy sami wszystkim sprawom W., prócz tego nie każdy w każdym interesie równie jest sprawny. Siem. J. Nie bierz na siebie zbyt wiele obowiązków, bo im nie wydołasz. Hof. Wydoływałem wszystkiemu za pomocą Bożą. Chodź. Choćbyś trzy rozumu miał, to nie wydolesz. Ork. Kiej ci przez (bez) baby wydołię nijak, to... Karcz. Pójdę do niego z tą żalobą. — Nie nie wydołisz. Bś. (= *nie nie zrobisz, nie wskórasz*). † **Wydole = wydoła.** Pot. Nie śpiesz ś. tak, jeszcze wydołisz. Reym. (= *wydołysz, zdążyć*). Podskoczyłbym... nóżki bolą, do powały nie wydoła. Zatrudniaony ważniejszymi robotami, nie wydoływa wyświadczyć żądanej przysługi. L. 2. † **W. wytrzymać porównanie, wyrównać, sprostać, dorównać, zrównać ś, nie ustąpić komu, czemu**: Nie owszem też mię możesz potępić w urodzie, widziałem ś. niedawno z brzegu w jasnej wodzie, nie każdy z sąsiad moich, byś też i ty zgola sądzić miała, podle mnie w tej mierze wydoła. Szymon. 3. × **W.** na czym = *poprzestać, przestać, zabastować na czym, zadowolnić ś. czym*: Ale ta pewność mojej miłości nie może nie W. na pewności mojej. L. 4. [Wydoleć] *wystarczyć, starczyć*: A tego drzewa wydoła to na ścianę? A to byłby szpas, jakby mi seś łokci płótina nie wydołało.

Wydołanie, a, blm., czynność cz. **Wydołać.**

[Wydołężenie, a, blm.] czynność cz. **Wydołężyć.**
 [Wydołężyć, y, ył] *wydołać, wydożyć.*

Wydoływać, a, af p. Wydołać.

Wydoływanie, a, blm., czynność cz. **Wydoływać.**

× **Wydoskonalacz, a, im. e ten, co wydoskonala**: Oktawjan August, wszystkich dobrych dzieł nasładowca i W. Nar.

Wydoskonalacz, a, af i W. ś. p. Wydoskonalić.
Wydoskonalenie, a, blm., czynność cz. **Wydoskonalać.**

Wydoskonalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydoskonalać ś.**

Wydoskonalenie, a l. blm., czynność cz. **Wydoskonalić.** 2. **lm. a to, co zrobiono, aby wydoskonalić, ulepszenie.**

Wydoskonalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydoskonalić ś.**

Wydoskonalić, i, il, nied. Wydoskonalać l. co = doprowadzić do doskonałości, udoskonalić, ulepszyć, poprawić: Chemicy młynarstwo i piekarstwo nad spodziewanie wydoskonaliłi. L. W. naukę jaką, język. Troc. Ty mię ganisz, że wydoskonalam jej rozum przez umiejętności. L. (= *kształcić*). 2. kogo = *doprowadzić do doskonałości, postępu, biegłości, udoskonalić, wykształcić, wycwiczyć, rozwinać, wyrobić*: Wydoskonalaony w swej sztuce. W. ś. nabyć doskonałości, biegłości, udoskonalić ś., wykształcić ś., postąpić, zrobić postęp

w czym, wycwiczyć ś.: W. ś. w naukach, w sztuce.

Wydoskonalaony l. im. od Wydoskonalić. 2. członek sekty „Wydoskonalaonych“ w Ameryce Północnej, nie uznających żadnych ograniczeń życia rodzinnego.

Wydostać, wydostanie, wydostał, nied. Wydostawać i W. ś. p. Wydożyć: Tak, jakieś sztucznie uszli z Kartaginy, równym kunsztem wydostaliśmy ś. od dworu Antjocha. Kras.

Wydostanie, a, blm., czynność cz. **Wydostać.**

Wydostanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydostać ś.**

× **Wydostarczać, a, af p. Wydożarczyć.**

× **Wydostarczanie, a, blm.,** czynność cz. **Wydostarczać.**

× **Wydostarczenie, a, blm.,** czynność cz. **Wydostarczyć.**

Wydostarczyć, y, ył, nied. Wydożarczać l. × W. cz. ni. wystarczyć w sposób dostateczny: Przekładają niegodny stan żebraka nad pracę, któraby im wydożarczała do wyżywienia. L. 2. × **W. cz. czyn. wydołać, dostarczyć, złożyć ile potrzeba**: Widząc, że nie możemy tego W., złożył za nas te pieniądze. L. 3. [W.] *wystarczyć.* 4. [W.] *nastarczyć.*

Wydożawać, wydożaje, wydożawał i W. ś. p. Wydożać.

Wydożawanie, a, blm., czynność cz. **Wydożawać.**

Wydożawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydożawać ś.**

Wydożcipować, uje, ował wydożcipować do wycipnie: Mamy głosy [= mowy] kwieciste, wedle wydożcipowanych wzorów wybijają, dziecinami, szkolnemi drobiazgami ładowne. Sł. wil.

Wydożcipowanie, a, blm., czynność cz. **Wydożcipować.**

[Wydożwiedzenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Wydożwiedzieć ś.**

[Wydożwiedzieć się, wydożwie ś., wydożwiedziać ś.] *wydożwiedzieć ś., dowiedzieć ś.*

Wydoż, oju, im. oje l. wydożanie; wydożenie, doż: Same biegały na W. kozy niewabione. L. 2. *to, co wydożono, ilość mleka, otrzymana z jednorazowego wydożenia, doż, udój*: Kto zgadnie, wiele owce mleka dały na W. cały! Karp. 3. [W.] *pora dożenia*: Dają żyto do wydożu krowom.

[Wydożenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Wydożić ś.**

[Wydożić się, i ś., il ś.] *udać ś., poszczęścić ś., powieść ś.*

Wydra, y, im. y l. [W.] brodawka na twarzy. 2. zool. = a) (Iutra vulgaris) zwierzę ssące drapieżne z nogami pletwowatemi, z rodziny kun: W. króla Jana III. W. morska = *dóbr morski, katan, wydrozwierz (euhadra marina) zwierzę ssące drapieżne z rodziny tej samej nazwy.* 3. Wydry = futro z wydr.

Wydrabiać, a, af i W. ś. p. Wydrobić.

Wydrabianie, a, blm., czynność cz. **Wydrabiać.**
Wydrabianie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydrabiać ś.**

[Wydrabować, uje, ował] *wydrabować, wykraść*: Bo mi wydrabujesz rozmaronek z grzędę.

[Wydrabowanie, a, blm.] czynność cz. **Wydrabować.**

[Wydraby]: Na W. co robić, pędzić na W. = *na wyciągi, przedko, jeden przez drugiego.* Na W. *isć = kto pierwej.*

× Wydranina, y, lm. y p. **Wydartek**: *Postes spoliis superbi*, stupy wydraniną ochędożone. **Mącz.**

Wydrankować, uje, ował mul. wybić drankami *sufit lub ścianę drewniane.*

Wydrankowanie, a, blm., czynność cz. Wydrankować

Wydrapać, pie, pał, nied. Wydrapywać l. *drapic wytrząść, wyjąć; wyskrobać*: Idź, bo ci oczy wydrapię. L. W. komu ślepie. 2. Wydrapać kogo = *nadrapać s. go dowoli, podrapać*: Gdyby mi ś. teraz djabeł pokazał, takbym go wytargał, wydrapał, wyczubił! L. W. ś. *wydostać s. skąd z biedą, wygramolić s., wydłobyć s., wygrzebać s., wyjść z trudnego położenia, wyręczyć s., wykroścać s., wybrnąć*: Już teraz wszystko gracko, gdyż ś. i ty wydrapał i na jednej ze mną stanął mecie. Min. Po drabinie wydrapał ś. Janosik od podwórza na dach. Tet.

Wydrapanie, a, blm., czynność cz. Wydrapać.

Wydrapanie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrapać s.: Gniewosz mu zawdzięczał W. ś. do podkomorstwa. Krasz. (= *dochrapanie s.*).

Wydrapywać, uje, ywał i W. ś. p. Wydrapać.

Wydrapywanie, a, blm., czynność cz. Wydrapywać.

Wydrapywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrapywać s.

Wydrażnić, i, ił drażnieniem wyrobić, skutecznić. l.

Wydrażnienie, a, blm., czynność cz. Wydrażnić.

† **Wydrażać, a, ał i † W. ś. p. Wydrażać.**

† **Wydrażanie, a, blm., czynność cz. Wydrażać.**

† **Wydrażanie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrażać s.**

Wydrażać, a, ał i W. ś. p. Wydrażyć.

Wydrażanie, a, blm., czynność cz. Wydrażać.

Wydrażanie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrażać s.

Wydrażenie, a l. blm., czynność cz. Wydrażyć.

2. lm. a = a) *miejsce wydrażone, próżnia wewnątrz czego, loch, jama*: Kanał armaty, częśé wewnętrzna, czyli W. armaty. Łs. b) a. × **Wydrażalność, † Wydrożalność, Jamistość, × Próżność** anat. (cavitas, cavum) *jama*: W. stawowe (cavitas glenoidalis). W. stawowe łopatki (p. Jama).

Wydrażenie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrażyć s.

Wydrażyć, y, ył, † Wydrożyć, † Wydrużyć, nied. Wydrażać, † Wydrażać, † Wydrożać, † Wydrużać l. *podważając ostrzem okrągło, wyżłobić, zrobić lochowatym, czczym wewnątrz*: Wydrożyć drzewo na czółn. Troc. Wydrożyć kamień. Troc. Kamienie te leda krople wód wydrażają. Chr. Oracz gwoli niepogodzie twardą skałę wydrożył i wierzch darniem położył. Mias. Wydrażam żłób, *excavo*. Mącz. Żłoby mają być przestronne, cudnie i gładko wydrożone naksztal łódki. Dor. 2. *wyrzyć, wyrznąć, wyrzeźbić, wyrzynować, wysztychować, wykucić, wysyncerować*: Wydrożył a wyrwał cherubiny po ścianach. Leop. Zwierciadło wydrażone, abo concavum, mogło zapalić o pół łokcia i nawet topić. Smol. (= *wałklesle*). Uczynili dwie tablice: na jednej wydrożyli obietnicę Bożą, na drugiej wszystkie wyzwolone nauki. Podw. Tu mi kamień, murarze, ciosany półocze, a na nim tę nieszczęsną pamiątkę wydrożcie. Kochan. (= *wyrażeń*). Ostatnią swoją wolę znamionuje na kartach lekkim piórem wydrożonych. Chr. (= *wyrażonych*). Przen.: Oczubym nie zmużył,

dokądby mu na piersiach szablą nie wydrużył jego robót beiecznych. Pot. (= *nie napiętnował*). 3. apt.: Czopki wydrażone (glumae suppositoriae). 4. bot.: Kokorycz wydrażooy, p. **Kokorycz**. 5. chir.: Wydrażony = *dęty, próżny, sklepiony, wklęsły* (concavus, cavus, excavatus). Stopa wydrażona (pes excavatus). W. ś. *zastać wydrażonym, stać s. lochowatym; zostać wyrzytym, wyrzeźbionym, wyrzyć s., wyrzeźbić s.* Przen.: Słowa Mentora wydrażyły ś. na sereu Telemaka i wskroś go przejmowały. Troc. (= *wybiły s., odbiły s., wycisnęły s. na nim, zrobiły na nim wrażenie, wpiły s., wraziły s. w nie; wcisnęły s., przeniknęły do niego, zostały w nim*).

Wydreptać, ce a. cze, tał dreptaniem, zabiegami wyrobić, osiągnąć.

Wydreptanie, a, blm., czynność cz. Wydreptać.

× **Wydresować, uje, ował p. Wytresować.** Sł. wil.

× **Wydresowanie, a, blm., czynność cz. Wydresować.**

Wydręczenie, a, blm., czynność cz. Wydręczyć.

Wydręczyć, y, ył dręcząc wymusić, wymóc, wymęczyć, wydtawić, wycisnąć. L.

× **Wydrętwić, i, ił zdrętwić, odrętwić. L.**

× **Wydrętwienie, a, blm., czynność cz. Wydrętwić.**

Wydrobić, i, ił, nied. Wydrabiać l. *drobiąc wyjąć; wykruszyć*. 2. *drobiąc zużyć; podrobić, pokruszyć do ostatka*. Wszystek chleb wróblom wydrobił. W. ś. *drobiąc s. wysypać s.; wykruszyć s.*

Wydrobienie, a, blm., czynność cz. Wydrobić.

Wydrobienie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrobić s.

Wydrobki, ów, blp. okruszyny z wydrabiania a. wydrabiania s. L.

Wydrowiec, wca lm. wce gatunek psa myśliwskiego.

Wydrozwierz, a, lm. e zool. p. Wydra.

† **Wydrożać, a, ał i † W. ś. p. Wydrażyć.**

† **Wydrożalność, i, lm. i anat. p. Jama.**

† **Wydrożały wydrażony, lochowaty, pusty wewnątrz**: Ptaki te niosą jaja w wydrożałych drzewach. Łęcz. (= *wydupniałych*). Ten ołtarz nie był lity i pełny, jeno W., wewnątrz czechy. Leop. (jakoby dęty. L.). (= *próżny wewnątrz, jakby dęty*).

† **Wydrożanie, a, blm., czynność cz. Wydrożać.**

† **Wydrożanie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrożać s.**

Wydroże, a, lm. a droga, wyrobiona w czym, np. wykuta w skale. Sł. wil. Kto straszne Paulylipu przebywał W. Sł. wil.

Wydrożec, eje, ał stać s. bardzo drogim, podrożec niepomiernie, zdrożec, poskoczyć w cenie. Sł. wil.

1. **Wydrożenie, a, blm., czynność cz. Wydrożec.**

2. **Wydrożenie, a, blm., czynność cz. Wydrożyć.**

† **Wydrożenie, a, blm., czynność cz. † Wydrożyć.**

† **Wydrożenie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrożyć s.**

† **Wydrożyciel, a, lm. e ten, co wydraża a. wydrożył co:** W., *cavator*. Mącz.

1. **Wydrożyć, y, ył wystąpić, zejść z prostej drogi, minąć s. z drogą, wyboczyć, zboczyć.** Przen.: Jeżelim z drogi zakonnej wydrożył i gdzie wzrok wabił, sereu tam położył... Chr. (= *wykroczył przeciw regule zakonnej*).

2. Wydrożyć, y, ył *wysrubować cenę, zrobić zbyt drogim.*

† Wydrożyć, y, ył i † W. ś. p. Wydrażyć.

Wydrukować, uje, ował *wybić w drukarni, wytloczyć*: W. książkę, afisz. Pochlebców, delatorów król ten siłą chował, a pierwszy powieździł, jakby wydrukował. (= *skłamał, jak z nut*). (Iżę jak drukowane. L.).

Wydrukowanie, a, blm., czynność cz. Wydrukować.

† Wydrżenie, a, blm., czynność cz. Wydrżycie.

† Wydrżenie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrżycie ś.

† Wydrżycie, y, ył i † W. ś. p. Wydrażyć.

Wydrwić, i, ił, nied. Wydrwiwać l. co = *drwinami wyciągnąć, wyludzić, wyrobić; wykpić, wydurzyć, wycygnąć, wyłgać, wymanić, wykuglować, wyszachrować, wymachlować*: Wydrwił na nim (od niego) te pieniądze. Troc. Brandeburezyk starał ś. W. na Polakach inwesturę. Stasz. Często pieniądze od ojca wydrwiwała L. Bawiąc ś. z nią, pieniądze wydrwiwał. L. 2. kogo = *wyszzydź, wysmiać, wykpić, nied. przekpiwać z kogo, z czego*: Jeszcze chciałbym w tym famulusie mego faustyzmu nie wydrwioną stronę W. Słow. W. ś. *wyzuolić ś. drwinami, wykpić ś., wykrećić ś., wyludzić ś., wysliznąć ś., wymknąć ś., wyplatać ś., wyłgać ś., wybiegać ś., wywinąć ś.*: Żaden ś. nie wydrwi od śmierci. L. Jadąc z niemi, trzeba by przysłużyć ś. darem pannie młodej, najlepiej wydrwie ś. katarom. Zabł. (= *wykręcę ś., zmyśliszysy katar*). Mądrym teraz, kto ś. z rzeczy wydrwi jako tako, już z niego człowiek godny. Opal. Straszego wszystkim bać ś. piekła trzeba, żaden ś. z niego nie wydrwi do nieba. Bratk. Już tych gości na obiad nie zaproszę; dobrze, żem ś. od kolacji wydrwił Boh. Przen.: Myśliwcowi cięży, że w oczach jego wydrwiła ś. sarna. Jabł. (= *wyśliznęła ś., uszła*).

Wydrwienie, a, blm., czynność cz. Wydrwić.

Wydrwienie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrwić ś.

Wydrwigrasz, a, lm. e a. owie *ten, co wydrwiwa od kogo pieniądze, wykpigrosz, wyżygrasz.*

Wydrwiwać, a, ał i W. ś. p. Wydrwić.

Wydrwiwanie, a, blm., czynność cz. Wydrwiwać.

Wydrwiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrwiwać ś.

[Wydrychał, u, lm. y] p. Wydatek.

[Wydrychaj, u, lm. y] *oberchapka, obrywka, łapówka, kulan.*

[Wydrychoł, u, lm. y] p. Wydatek.

Wydrygać, a, ał, Wydrygnąć, nied. Wydrygiwać l. × W. *dryganiem wyrobić, pozyskać*. L. 2. [Wydrygiwać] = *podrygiwać na różne sposoby*: Koniki przed sienią stoją, przedeptują i ś. oglądają... one wydrygują, bo na śpiecherku owies czują. W. ś. l. × W. ś. *dryganiem wyzuolić ś. 2. nadrygać ś. dowoli, aż do wyczerpania chęci drygania*: Czegoż ś. dla marnego czełek wydryga pieniądze? Pot.

Wydryganie, a, blm., czynność cz. Wydrygać.

Wydryganie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrygać ś.

Wydrygiwać, uje, iwał i W. ś. p. Wydrygać.

Wydrygiwanie, a, blm., czynność cz. Wydrygiwać.

Wydrygiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrygiwać ś.

× Wydrygnąć, nie, nał i × W. ś. p. Wydrygać.

× Wydrygnięcie, a, blm., czynność cz. Wydrygnąć.

× Wydrygnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrygnąć ś.

[Wydrygus, a, lm. y]: Nie póde ja za cie, stary wydrygusie.

Wydrykować, uje, ował *rzem. z prostej blachy wytoczyć przedmiot okrągły, owalny.*

Wydrykowanie, a, blm., czynność cz. Wydrykować.

Wydryndelenie, a, blm., czynność cz. Wydryndolcie.

Wydryndolcie, i, ił gm. *wynudzić kogo.*

[Wydrypn]: Na W. latać = *biegać w skok.*

[Wydrypnąć, nie, nał] *wybiec w skok.*

[Wydrypnięcie, a, blm.] czynność cz. Wydrypnąć.

[Wydryzgacz, a, lm. e] *parobek; zuch.*

Wydrzany, przym. od Wydra: Futro wydrzane. W. kołnierz.

1. Wydrzeć, wydrze, wydarł, [Wydarł], nied. Wydzierać l. *darcieciem wyrobić*: W. dziurę na łokciu. 2. *darcieciem wyniszczyć, zedrzeć co do jednego*: Wydarł już wszystkie koszule. 3. *drąc wyjąć; przen. wytargnąć, wyrwać, wyszarpnąć; zabrać gwałtem, przemocą*: W. kartkę z kajetu, kawał płótna z koszuli. W. komu pęk włosów. [Jak napiła ziela od Ułanichy, het z niej wydarł] (= *spędziło płód*). Wydarł kartę z księgi. Troc. Ledwie ich ze skory nie wydzierają. L. (= *obdzierają, wykupiają*). Przen.: Wydrę go największej możności świata tego. Rej. (= *wyzwij, ogolocę go z niej*). Rychlejby wydarł broń najmężniejszemu, niż grosz skąpeinu. Groch. Co z krzywłą nawydziarał, to mu też wydzierał poczęto. Koch. W. Potrzeba prosz; jeśli nie dasz, wydrze. Min. Fortuna nie wydziera nie, tylko co dała. Min. Czego fortuna nie dała, tego nie wydziera. Pilech. (= *nie odbiera, nie zabiera*). Jaka to jest przystojność, gdy ś. co gwałtem wydziera? Kosz. Żebyś chciał co takiego i pod sercem zaszyć, każdy ma prawo W., kto może ustraszyc. Nar. Jeśliś, znalazł cudzą rzecz, a nie wróciłeś, wydarłeś. Karnk. (= *tak dobrze, jakbyś ją gwałtem wziął*). Inszego czasu byłbym oczy wydarł temu dziadowi, L. (= *wydrapał, wykupił*). Jedni z chęci swojej własnej broń położyli, drugim ją wydarło. Siem. J. Niemcy Frankowie wydarli własność Gallom. Lel. Potoście wystani od waszych tu braci, abyście królowi żonę wydzierali? Fel. Wydarta nam jest ojezyzna, uczciwość, godność i dostojęństwa. Niem. Wydrzyjmy tym zbójcom na potym prózną nadzieję dobywania miast. Baz. (= *odbierzmy im; pozabawmy ich nadziei*). Wybieży w świat, miecz w rękę mając, wzrok wydarty. Wysp. Wydartych zwierciadeł stały puste ramy. Mick. † W. *pszczoły = wyjąć bez wiedzy właściciela plastry z pszczołami z barci i zniszczyć przez to barc*. Skr. W. komu co z rąk. Troc. Wydarli jej z ręki pieniądze wśród białego dnia. Wydrzyj mu z rąk szablę. Troc. Przen.: Wydzierają go sobie z ręki = *jeden przez drugiego chce go mieć, chce go kupić, rozchwytać go*. Wydzierają go sobie na ochoty. Troc. Wydzierają sobie te towary. Troc. Wydarł sobie strzałę z ciała. Troc. Z zębów mu to W. trudna. Troc. Wilkowi trudno W. z gardła. Prz. W. komu mienie nieprawnie. Wydarło mu koronę. Troc. Wydarł z tego miasta wiele pieniędzy. Troc. (= *wykupił, wyrabował, wymusił, wydusił*,

wycisnąć). W. komu władzę, życie, tajemnicę (= wykraść tajemnicę). Żydzi prowadzą nie tylko po wsiach, ale i po wszystkich naprzędniejszych miastach naprzędniejsze kupiectwa i handle, wydarszy je miastom. Rob. I tę mi córkę sroga śmierć wydarła. Słow. Tutaj, wydarty mogiła, wstaje. Miek. 4. kogo skąd = wyrwać, wyzwolić, wyciągnąć gwałtem, wyhawic, wydobyć, wydestać *wyciągnąć*. Wydrzycie nas pierwój nieprzyjacielowi z ręku. Rozm. Wydarł nas z śmierci. Rej. W. kogo z rąk rozszałatej tūszczy. Wydarł go lwowi z paszczeki. Troc. (= odebrał gwałtem). Wydarłem go z pod topora. 5. kogo za łeb, za włosy, za ucho = wytargać, wyzochrać, wytarmosić. 6. [W.] wyciąć, uderzyć: Leciła kielbasa do lasa, przyleciał świder, w łeb ją wyder. 7. wykarczować pole zarośnięte krzakami; oczyścić je, zaorać; wykrudować. W. ś. l. być wydartym, wyczyszczonym, wykarczowanym. Pole, choć brzezią odlogując, mogłoby łatwo W. ś. Krasz. 2. drąc wyniszczysz ś. z odzienia, z bielizny, ohedrzyć ś., zedrzyć, zużyć wszystko na sobie: Powiada, że ś. na wsi wydarła i zacołała w ubraniu okropnie. Krasz. Wydarłem ś. z bielizny. 3. gwałtem wydobyć ś., wydestać ś., przedostać ś. z trudem, przedrzeć ś., przecisnąć ś., wyleźć, wyjść na wierzch: Miejsce byto kamieniste, z ostrych kamieni, z których to jedyne drzewko wydarło ś. Gór. Sama szła jak koza po czerwonych piargach, aż ś. wydarła na górę. Tet. Dziecięciu zęby z dziąsł ś. wydzierają. Troc. (= wyrzynają ś., wychodzą, wylazą). 4. szamocząc ś. wyzwolić ś., uwolnić ś.; wyrwać ś., wyszarpnąć ś.: Gość wdzięczniejszy, co sam z chuci przyjdzie do kogo, niżli ów, co go włoką, a on ś. wydziera i prawie gwałtem ukazuje onę niechęć swoją. Rej. Wydziera ś. od żalu serce. Troc. Wydarł ś. z rąk moich. Troc. Z tej kompanji W. ś. nie mogłem. Troc. Mężny na śmierć z pogardą poziera, nędzarz jej pragnie, tehrz jej ś. wydziera. Rzew. Swachy go nie puszczaają, a on ś. wydziera. Duch ś. z ciała wydziera. L. (gwałtem ś. rozłącza. L.). † W. ś. z prawa, z postuszeństwa i t. p. = wylamać ś., wybić ś.: Jeśli bliźniego nie miłujesz, już ś. wydzierasz a wylamujesz z postuszeństwa Pana swego. Rej. Duchowieństwo tam królowi z zwierżności świeckiej, z postuszeństwa wydarło ś. Zigr. Wydarł ś. z ubóstwa, z niewoli, z jarzma. Troc. 5. przen. Wydzierać ś. dokąd, do kogo, do czego = pragnąć ś. dostać, rwać ś., drzeć ś., wybierać ś. za wszelką cenę, napierać ś. dokąd, do kogo, do czego: Ty chcesz być rabinem u tych Żydów; proszę cię, nie wydzierajże ś. tak bardzo do nich. Tworz. Na śmierć ś. tak bardzo wydzierasz; może ją mieć wspaniałe serce z własnej ręki. P. Koch. Stefanowi W. ś. na wojnę z Turkiem nie godziło. Biel. M. Dziecko do matki, do niańki ś. wydziera.

2. Wydrzeć, oje, ał narowić ś., chytrzeć, uzuchwalać ś., bestwić ś., dziczeć, stawać ś. krnąbrnym: Świdrygajło, bardziej wydrzejąc, lekeo sobie Władysława ważył. Błaż. (*insolens*. Krom.).

Wydrzemać się, mie ś., ał ś. p. Wydrzynać ś. Wydrzemanie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrzemać ś.

Wydrzenie, a, blm., czynność cz. 2. Wydrzeć.

Wydrzeźniać, a, ał, [Wygrzyźniać] kogo a. W. ś. z kogo l. wyszydzać udawaniem jego ruchów, min i t. d., przedrzeźniać, przekrzywiać kogo, szydzić z kogo: U dawnych dawano aktorom maski, mająca podobieństwo pierwszych rzpltej osób, które W.

mieli w intencji. L. 2. † W. ś., [W. ś.] z kogo = szydzić, wymiować ś., wykpiwać kogo: Gdyby wasza Pallas była w niebie, nie dałaby W. tej poczwarze z siebie. Got. [Nie radzę sowie robić na despet, ani też W. ś. z niej].

Wydrzeźnianie, a, blm., czynność cz. Wydrzeźniać.

Wydrzeźnianie się, a ś., blm., czynność cz. Wydrzeźniać ś.

Wydrzygrosz, a, Im. e ten, co komu pieniądze wydziera, rzeźmieszek. L.

Wydrzyk, a, Im. i zool. (*lestris catarrhactes*) ptak pletwonogi. W. białoپیوری (*catarrhactes skua*). W. długoogonowy (*stercorarius crepidatus*). W. pasorzyzny (*stercorarius parasiticus*). W. żółtoszyjny (*lestris pomarina*).

Wydrzyki zool. (*lestrinae*) rodzaj ptaków pletwonogich długoskrzydłych rybitwowatych.

Wydrzynać się, mie ś., ał ś., Wydrzemać ś. drzeźnić wyspać ś.; nadrzeźnić ś. do syta, drzeźnić wyzbyć ś. senności. L.

Wydrzyniecie, a, ś., blm., czynność cz. Wydrzyniecie ś.

Wydubniałość, l, Im. i rz. od Wydubniały wydubniałość: Gangrena w inszych członkach skryte wydubniałości czyni nie otworzone, tylko zaszczera. Syr.

Wydubniały p. Wydubniały. L.

Wydubnieć, oje, ał p. Wydubnieć. L.

Wydubnienie, a, blm., czynność cz. Wydubnieć. [Wyduchać, a, ał] p. Wydmuchać: Wyduchaj mi, wietrze, moje myśli z głowy.

[Wyduchanie, a, blm.] czynność cz. Wyduchać.

† Wyduchnąć, nie, nał wychnąć, wyziewnąć, wyzionąć, tehem wypuścić: On człowiek nieszczęśliwy, po trzykroć ziewając, nieszczęśliwą duszę wyduchnął. Stryjk.

† Wyduchnięcie, a, blm., czynność cz. Wyduchnięcie.

Wyduchownić się, i ś., il ś. wyszedzszy ze stanu cielesnego, fizycznego, uduchownić ś.

Wyduchownienie się, a ś., blm., czynność cz. Wyduchownić ś.: Ezoterycy czynią Manas zależnym od wyduchownienia ś. jaźni. Nagan.

Wydudać, a, ał co z kogo a. od kogo = wyciągnąć, wymusić, wydusić, wycisnąć, wydebić, wykukać, wydobyć, wydestać z trudnością: Trudno odeń grosza W.

Wydudanie, a, blm., czynność cz. Wydudać.

Wydudlenie, a, blm., czynność cz. Wydudlić.

Wydudlić, i, il dudłac wypić; wyszczyć, wydoid, wytrąbić, wydusić, wychylić: Wieleż wydudlili?— Około 40 butelek. Krasz.

[Wydudławiony] wyzłobiony.

[Wydudnić, i, il] wybić: Maczka wydudnili i za wieś wygnali.

[Wydudnienie, a, blm.] czynność cz. Wydudnić. Wydukać, a, ał z mozołem co odebrać, osiągnąć, wymóc na kim co; wymęczyć, wyuczyć ś. czego z wielką trudnością.

Wydukanie, a, blm., czynność cz. Wydukać.

Wydulczenie, a, blm., czynność cz. Wydulczyć.

Wydulczyć, y, ył co = dulcząc osiągnąć.

Wydulerować, uje, ował skórę, ręk., zdulerować należycie.

Wydulerowanie, a, blm., czynność cz. Wydulerować.

Wydumanie, a, blm., czynność cz. Wydumać.

Wydumać, a, ał, nied. Wydumywać dumając wymyślić, wynaleźć, wykoncytować, wykombinować:

Naumyślnie wydumywał niemożliwe rzeczy, aby czeladź dręczyć niemi. Krasz. [Chłopak dumał i wydumiał jem śtuke. Nie wydumas nic inacy, tylko jak ci Bóg przeznaczy].

Wydumywać, a, ał, p. Wydumać.

Wydumywanie, a, błm., czynność cz. Wydumywać.

[Wydundany] *głupowaty*.

[Wydunderować, uje, ował] *dunderując wy-lajac; wypiorunować*.

[Wydunderowanie, a, błm.] czynność cz. Wydunderować.

Wydupniałość, i, (Wydubniałość) i. błm., rz. od Wydupniały. 2. Im. i *wewnętrzna próżnia, czczość, wydrażenie, loch, jama wygniła, wypróchniała*.

† Wydupniały, Wydubniały (szczeg. o drzewie) *który wydupniał; próżny wewnątrz, czczy, wydrażony, lochowaty, wygniły, wypróchniały*: Drzewa wewnątrz bywają wydupniałe. Trzye. Drzewo dębowe pospolicie wnątrz rado bywa wydupniałe. Trzye. Pies układał ś. w drzewie, które było u dołu wydupniałe. Jabł. Pniak maciey winnej od niejakich robaków W. Trzye. Sok ten wrzody drzeniste wydupniałe wychędaża i goi. Syr. Bez wrzody wydupniałe, jakie są fistuły a. ś. do fistuły mające, goi i zawiera. Syr.

Wydupnieć, eje, ał, Wydubnieć *stać ś. wewnątrz próżnym, dziurawym, lochowatym wskutek wygnicia, wypróchnienia*: Drzewo u dołu wydupniało.

[Wydurkować, uje, ował]?: Tuby ja mosteczek wydurkował.

[Wydurkowanie, a, błm.] czynność cz. Wydurkować.

Wydurzać, a, ał, p. Wydurzyć.

Wydurzanie, a, błm., czynność cz. Wydurzać.

Wydurzenie, a, błm., czynność cz. Wydurzyć.

Wydurzyć, y, ył, nied. *Wydurzać durząc kogo wy-łudzić; wydrwić, wymaćić, wykpić, wyszachrować, wylgać, wymachlować, wykuglować, wykrećić, wycygnąć, wyciągnąć*. L.

Wydusić, i, il, nied. *Wyduszać* i. *dując wy-gnieść, wycisnąć*: W. pieczeń (= *sprawić dusze-niem, że wypuści z siebie wysuszone soki, wysu-szyć*). Przen.: Bolesć cię przymusi, z serca wszystkie samego sekretu wydusi. Bardz. 2. co z kogo, na kim = *wymóc, wymusić, wymęczyć i wydobyć, wytargować, wynukać, wycisnąć, wy-dębić, wykukać* [z kogo: Pieniądze na wyży-wienie prezydium musiał to sztuką, to groźbą wyduszać od miasta. Kacz. Udało mi ś. W. z niego oświadczenie. że... Żer. 3. W. butelkę i t. p., żart. p. przen. *Wydoić*. 4. *podusić, wydlawić; wygnieść dusząc*: Lis kury wydusił Kras. Niech trzodę wyduszą wilki. Mick. Bogdaj tych Szwedów mróz ścisnął i wydusił w ostatku. Sientk. *W. ś. podusić jeden drugiego, podusić ś. nawzajem*: Rozjuszone tygrysy wyduszały ś. nawzajem tak niedawno. Żer.

Wydusikufel, fla, Im. fle p. *Wydmidzban*: Stary palestrant, moczygęba, W., kauzyperda. Przybor.

Wyduszanie, a, błm., czynność cz. *Wyduszać*.

Wyduszanie się, a, ś., błm., czynność cz. *Wyduszać ś.*

Wyduszenie, a, błm., czynność cz. *Wydusić*.

Wyduszenie się, a, ś., błm., czynność cz. *Wydusić ś.*

† *Wydwarzać, a, ał i W. ś. p. Wytworzyć*.

† *Wydwarzanie, a, błm., czynność cz. Wydwarzać*: Nie na wydwarzaniu słownym moe i istota filozofji, ale w rzeczy. Pilech. Strzec ś. wydwarzania, mieć wdzięczność w tym wszystkim, co pocnie, mieć dobre baczenie. Górn. Śmiech pobudza W. nad miarę, co białogłowy zowią przekwinty. Górn.

† *Wydwarzanie się, a, ś., błm., czynność cz. Wydwarzać ś.*: Wytwarzanie ś, W. ś., wykwinność, wystawność. L. Jeśli bez wydwarzania ś. płynie komu gładko z natury wymowa, w ten czas niech rzecz ozdobnie wyprowadzi, ale tak, iżby raczej rzecz, niżeli siebie wystawił. Pilech.

† *Wydwarzyć, y, ył i † W. ś. p. Wytworzyć*.

† *Wydwarnie przys. od Wydwarny*: Witam z strachem, niewydwarnie, z uczciwością i pokornie. Koch. W. Wymawia ś., iż ten list nie W., ale poprostu pisany. Baz.

† *Wydwarnisia, i, Im. e p. Wydwarnisia*.

† *Wydwarnis, a, Im. e p. Wytwarnis*.

† *Wydwarność, i, błm., rz. od Wytwarny, wytworność*: Niech powiedzą, na uzdach, na stolkach co czyni złoto, co na odzieniu tak wielka W. Zigr. Niewielka w Turzech W. w domów budowaniu. Paszk. Abyście mię, choć nie tą wydwarnością słów, której rzecz potrzebuje, trochę jednak obszerniej przekładającego pilnie słuchać raczyli. Jan. Prostota i niewydwarność starych Rzymian wstrzeźmiłości ich była pewnym znakiem. Warg.

† *Wydwarny p. Wytwarny*: Był bardzo w astronomji uczony, w geometriji W. Skar. Wytwarni mistrzowie powiadają, że ziela tego dwojakie jest przyrodzenie. Syr. Nie we wszystkich naukach może być jednako W. i subtelny wywód rzeczy; w nauce moralnej musimy postępować dowodami pospolitemi, nie wydwarnymi i subtelnie wymyślonemi. Petr. Ewangielja nie w wydwarnej mowie, ani w gładkich słowach, ale w doskonałej enocie zależy. Wuj. Styl przerwiedwarniejszy. Petr. Dworstwa, wydwarne powieści, *apophtegmatata*. Trzt. Do grzechu pomaga W., strojny ubiór białogłowski. Karnk. Iż wielką była rozkosznica, stroje i twarzy przebie-rania nie tylko wytwarne, ale i wymyślne miała, prostą ś. wodą nie umywała, jeno rosą zbie-raną. Skar. Jako smaczny głodnemu chleb, nigdy sto potraw wydwarnych smakować tak rozkosznikom nie będą. Skar.

† *Wydworzenie, a, błm., czynność cz. Wytworzyć*.

† *Wydworzenie się, a, ś., błm., czynność cz. Wytworzyć ś.*

† *Wydworzona p. Wytworzona*.

† *Wytworzyć, y, ył i † W. ś. p. Wytworzyć*.

[*Wydybać, bie, bał*] *wynaleźć*: W. robote dia Klimasa. Wydybił taki dom, gdzie nima gospodarza.

[*Wydybanie, a, błm.*] czynność cz. *Wydybać*.

Wydychać, a, ał i. nied. i nied. Wydychiwać p. Wytchnąć. 2. dok. = a) [Abym tak to (co jem) wydychał, że to prawda. Wydychajcie zdrowi (pozdrowienie podczas obiadu)]. b) [W.] z *trudem co znieść, W. ś. dyszac wytchnąć*: Poczekał, aż ś. dziewczyna wydychała. Jez. Biegłem ruszył i nieopodal od przerebła za ramię ją pochwyił: Bójże ś. Bogal zawołał, a!... i wydychiwał ś., w oczy jej patrząc. Jez.

Wydychanie, a, błm., Wydech czynność cz. *Wydychać*.

Wydychanie się, a, s., blm., czynność cz. Wydychać s.

Wydychiwać, uje, iwał i W. s. p. Wytochnąć.

Wydychiwanie, a, blm., czynność cz. Wydychiwać.

Wydychiwanie się, a, s., blm., czynność cz. Wydychiwać s.

[Wydydolenie, a, blm.] czynność cz. Wydydolić.

[Wydydolić, i, ił] 1. *dydolać* wyrznąć co, *wykręcać*, 2. *dydolać* wygrać co zapomocą smyczka, *wyrzepolić*.

Wydyłować, uje, ował *wyłożył* dylami: W. stajnię.

Wydyłowanie, a, blm., czynność cz. Wydyłować.

Wydymać, a, ał i W. s. p. Wydać.

Wydymanie, a, blm., czynność cz. Wydymać.

Wydymanie się, a, s., blm., czynność cz. Wydymać s.

Wydimisko, a, lm. a p. Wydma: Na wydymiskach. Górni.

[Wydyrehoły, ów, blp.] *podatki i datki, które urzędowi ciągle trzeba płacić*.

Wydiscyplinować, uje, ował 1. *wybić dyscyplinę*.

2. *wyćwiczyć, wyrobić (kogo) zapomocą dyscypliny = rygoru*: Województwa wystawiały więcej wojska, niż pospolite ruszenia nie wydiscyplinowanych rycerzy. Remb.

Wydiscyplinowanie, a, blm., czynność cz. Wydiscyplinować.

Wydsponować, uje, ował *dysponowaniem wyprawić na drogę wieczności*: Jak ich już ojciec św. wydsponował...

Wydsponowanie, a, blm., czynność cz. Wydsponować.

Wydstylować, uje, ował p. Wydstylować: Muzyki dla mnie niema, jak wiejska i prosta, to zboże, co karmi, a wasze sztuczki wódka już wydstylowana, która spoi, ale nie pożywi. Krasz.

Wydstylowanie, a, blm., czynność cz. Wydstylować.

Wydzyszać, a, ał i p. Wydzyszeć. 2. p. Wydzyszyć.

Wydzyszenie, a, blm., czynność cz. Wydzyszać.

Wydzyszenie który *wychnął, wypoczęty*: Gotowie, wydzyszeni rozejmem oręża.

Wydzyszeć, y, ał, nied. Wydzyszać *wychnąć, wypocząć*: Pod brzegiem wydzysza z kąpieli. Berw.

Wydzyszenie, a, blm. 1. czynność cz. Wydzyszeć. 2. czynność cz. Wydzyszyć.

Wydzyszyć, y, ył, nied. Wydzyszać *dyszcząc wypuścić; wychnąć, wyzionąć*: Stodęczą lutni uspiomy na berle Jowisza, król ptaków z bystrych piersi luby sen wydzysza. Nar. Jużbyś tylko wydzyszał dech żywota pośród tego srebra, złota. Kon.

[Wydzbák, a, lm. i, Wydzboń] *mężczyzna wysoki a niezgrabny, dragal*.

Wydzbekać, a, ał *wytłuc pięścią po karku, po plecach, aż będzie jęczało, dudniało, wygrzmocić*.

Wydzbəkianie, a, blm., czynność cz. Wydzbekać.

[Wydzboń, a, lm. e] p. Wydzbák.

[Wydzgać, a, ał] *wypić*: Wydzgał co do kropki.

[Wydzganie, a, blm.] czynność cz. Wydzgać.

† Wydzi p. Wyjść. Op.

Wydziabać, bie, bał, Wydziabnąć *posp. 1. dziabiąc wyciąć; wyrznąć, wychapać, wyciosać (nożem, tusakiem, stekierą) niezgrabnie, niewprawnie*: W. zagłębienie w desce. 2. *dziabnąć* wygnieść.

Wydziabanie, a, blm., czynność cz. Wydziabać.

Wydziabnąć, nie, nał p. Wydziabać.

Wydziabnięcie, a, blm., czynność cz. Wydziabnąć.

Wydziać, eje, ał, nied. Wydziewać 1. *wydtubać, wyrobić w drzewie próżnię lochowatą w kierunku długości zapomocą narzędzia, zwanego bartnicą a. pieszniką*: W. ul w drzewie. W. drzewo = wyrobić baré w drzewie. Skr. Sosnę W., czyli baré zrobić, należało do bartnika. Pszczoły w drzewie wydupniały, a wydzianym, usiadły. Trzye. Dobre ule dla pszczoł z drzewa wydziane a. też z desek miąższych złożone. Trzye. 2. × W. *wyzuć, zewlec, rozebrać z sukni kogo*: Wydziewają was z tej cudzej szatki. Otw.

[Wydziakiwać, uje, iwał] *wydobywać kartofle z ziemi dziakiem, czyli bykiem*.

[Wydziakiwanie, a, blm.] czynność cz. Wydziakiwać.

Wydział, u, lm y 1. *wydzieszenie, wydzieszenie, podział*: Ustęp o tak zwanych przez autora (Hubego) wydziałach, t. j. podziałach majątku pomiędzy dzieci, czynionych przez rodziców jeszcze za życia. Balc. 2. *część wydzieszona; dział, działka*: [Pokazał im Kozak dukaty jeszcze od wydziału dla ubogich. Widziałem cie, jakem orał W.]. W. danego terytorjum = *obwód, okręg, departament, dystrykt, cyrkuł*: W., cyrkuł. Waj. 3. *część całości różniąca s. swoim charakterem od innych części tej całości, oddział, gałąź, sekcja; zbiorowisko przedmiotów łączących s. z sobą swoim pokrewieństwem w pewien ogół, stanowiący część ogólnej całości, królestwo czego*: W. metaliczny działu kopalnego zajmuje tylko same metale. L. (= *poddział*). W. uniwersytetu = *fakultet*. Chodzi na W. prawny. W. administracyjny, policyjny magistratu. W. handlowy, gospodarczy, obrachunkowy, W. ruchu na kolei żelaznej.

W podziale jestestw człowiek należy do wydziału zwierząt. Koll. Przen.: *specjalność, zakres, dział, rzecz czyja*: Wychowanie córek to już W. mojej żony. Ona była moich chęci i technienia wydziałem. L. (= *przedmiotem, ideałem, celem*). 4. *prow. (w Galicji) zarząd = grono zarządzające, komitet zarządzający*: W. towarzystwa. Odbłył s. wybory do wydziału. W imieniu wydziału podpisuje prezes i sekretarz. 5. [U waszego pana robią najemnicy na W.] (= *na akord*). 6. *anat. × W. = częśćka ciała, szereg, na jego powierzchni, mniej lub więcej ograniczona od sąsiednich, okolica, × kraja, granica, trowzmiar (regio)*: W. pępkowy (Girt.), okolica pępkowa (Gut.) (regio mesogastria). † Wydziały biodrowe (regiones iliacae). Girt.

× Wydziałka, i, lm. i p. Dawka.

Wydziałowy *przym. od Wydział*: Sekretarz W. (= *sekretarz wydziału*). Komisja Edukacyjna za Księstwa ustanowiła szkoły: główną, departamentowe, wydziałowe, podwydziałowe i elementarne. Mają województwa wygodnie rozłożone szkoły wydziałowe. Djar. gr. W szkołach wydziałowych znajduje s. rektor, prefekt, sześciu profesorów, kaznodzieja i dwóch metrów do języka francuskiego i niemieckiego. Djar. gr. Teraźniejsze stopniowanie szkół krajowych jest następujące: szkoła główna, szkoła departamentowa, wydziałowa, podwydziałowa i elementarna. L. P. Topograficzny.

Wydziałówka, i, lm. i *szkoła wydziałowa*.

Wydzieszenie, a, blm., czynność cz. Wydzieszać: Jegomość Kuczborski skarży uczeiowych Sulika i Skarłupka o niewydzieszenie drzewa. Krzyw.

Wydzieszeć, eje, ał *zdziżeniem wyrodzić s.*

Wydzieszenie, a, blm., czynność cz. Wydzieszać. Wydzieszczać, a, ał i W. s. p. Wydzieszczyć

Wydziedziczenie, a, bfm., czynność cz. **Wydziedziczać**.

Wydziedziczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wydziedziczać ś.**

Wydziedziczenie, a, bfm., czynność cz. **Wydziedziczyc**.

Wydziedziczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wydziedziczyc ś.**

Wydziedziczyc, y, ył, nied. **Wydziedziczać I.** kogo = *wyłączyć, wyrzucić z dziedzictwa, pozbawić kogo służących mu z tytułu pokrewieństwa praw dziedziczenia*: *Wydziedziczam cię od całej mojej substancji*. L. Przyczyny, przez które rodzice mogą W. dzieci z imienia. Grocie. Rzekłby kto, że Bóg dziatki małe od nieba wydziedzicza, jako niemowlątka, lecz temu kościół Boży zapobiega i pokazuje to, że i małe dziatki od królestwa Bożego nie są wydziedziczone. Białob. **Wydziedziczyc** córkę. Troc. Początem układać rejestr wydziedziczonych, to jest nie objętych katalogiem czcigodnego Jezuitę. Rol. (= *nie umieszczonych w herbarzu*). 2. † W. co = *wyrzucić, usunąć, odepchnąć, wyłączyć, wykluczyć*: *Jeśli kto psuje ten dar Boży, przyjaźń, złym używaniem, przedsię jednak nie mamy jej od siebie*. W. Górń. W. ś. *zrzec ś. dziedzictwa*: *Wydziedziczyc ś. na korzyść braci*. Sama ś. wydziedziczała, aby inne w niebie dziedzictwa znalazła. Skar.

Wydziegłować, uje, ował *dzieciem wysmarować*: W. buty, koszulę.

Wydziegciowanie, a, bfm., czynność cz. **Wydziegciować**.

Wydzielać, a, lm. e, **Wydzielić**, × **Wydzielić** ten, co *wydziela*. L.

Wydzielać, a, ał i W. ś. p. **Wydzielić**.

!Wydzielać, a, lm. a fizj., p. **Odsączadło**.

Wydzielać, a, bfm. I. czynność cz. **Wydzielać**. 2. chem. *wywiązywanie ś. jakiego ciała z związku chemicznego*. 3. fizj. W., *wydzielenie (secretio) czynność fizjologiczna, polegająca na wydawaniu przez gruczoły prawdziwe swej wydzieliny na zewnątrz*, × *oddzielanie*, × *oddzielenie*, × *odłączenie*, × *odsączenie*, *sekrecja*: W. żółci, moczu. W. nadmierne (hypersecretio). W. nieprawidłowe (parasecretio). W. skórne. Wpływ wody drusienickiej „Nasza“ na W. soku żołądkowego. W. wewnętrzne = *czynność fizjologiczna organów gruczołowych i wogóle tkanek, polegająca na oddawaniu wytwarzanych przez nie fermentów do krwi, skąd substancje te dostają ś. do całego ustroju*. W. ze krwi specjalnych substancji (wydzielin), które mogą jeszcze odgrywać pewną rolę w życiu ustroju, ostatecznie jednak zawsze ustępują z jego ciała. 4. hut.: W. kruszców z rudy dokonują ś. a. przez postępowanie hutnicze (odsuczenie), a. na mniejszą skalę chemicznie (probieństwo) przez topienie lub rozpuszczenie, czyli drogą suchą i mokrą. W. złota, Afincja, Afnowanie = *wydzielenie złota czystego zapomocą kwasu siarczanego ze stopu złota, srebra i miedzi*. Łab.

Wydzielenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wydzielać ś.**, × *oddzielanie ś.*, × *odeciecz*.

Wydzielenie, a I. bfm., czynność cz. **Wydzielić**, fizj.: W., × *oddzielenie*, × *wyrobień*. 2. × W., lm. a p. **Wydzielin**. Sł. wil.

Wydzielenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wydzielić ś.**

Wydzielić, a, lm. e p. **Wydzielać**.

Wydzielić, i, il, nied. **Wydzielać I.** *oddzieliwszy wyłączyć*. W. kogo = *wyjąć, wykluczyć, wy-*

dalić, usunąć ze społeczności, wyboczać: *Iż Paweł pisze: jeden jest pośrednik Boży i ludzki, człowiek Jezus Chrystus, temi on słowy nie wydziela bóstwa od pośrednictwa*. Hrb. (= *względnia je*). Kłęty jest wydzieloną z kościoła powszechnego (= *wykłęty, ekskomunikowany*). 2. co (o organizmie) = *wyłączysz wyrzucić, wywalić; wydać, wyrobić, wyprodukować, wypuścić*: *Mleko, śliny wydzielają osobne gruczoły*. Przyrzad wydzielający, *wydzielniczy wątroby*. 3. komu co = *wydać, wyznaczyć część czego*: *W. robotę każdemu z robotników*. Henryk, którego zwaną księciem lubelskim, gdyż ta część Polski przez ojca była mu wydzielona. Wirt. W. synowi część nał przypadającą. 4. komu co, † kogo czym = *obdarzyć go działem majątkowym, wyposażyć, wyznaczyć mu dział, dzielnicę*: *Władysław Płwacz Laskonogiemu koniecznie dokuczał, aby go państwem równo z sobą wydzielił*. Blaz. *Wydzielił córkę, syna*. Troc. *Wydzielał syna, odprawiam syna, z mocy ojcowskiej wypuszczam*. Kn. *Witold Lidę dla siebie wydzieli*. Mick. *Syn nie wydzielony za ojca wojnę służyć może*. Hrb. (= *nie będący na swoim*). W. ś. I. *odłączyć ś., wyłączyć ś., oddzielić ś., odosobnić ś., usunąć ś.*: *Wielki obiók wydzielił ś. z głębi chmur*. Zer. (= *wysunął ś.*). *Ktokolwiek, wydzielając ś. z kościoła, do cudzoziemcy odszczepieńskiej przystaje, kościelne obietnice utracą*. Hrb. 2. † W. ś. *wyłamać ś., usunąć ś., unyć ręce od czego, wywinąć ś., wymówić ś., wykrećić ś.*: *Kto ś. wydziela od postęgi, aby też żadnej wysługi nie miał*. Bz. *Nie potępiajże nikogo, nie wydzielał ś. dla tego, który ze złego może być dobrym*. Hrb. (= *nie stroń od niego, nie unikaj go*). 3. (o wydzielinach) *zostać wydzielonym, wyjść, odejść, zejść, wypłynąć, odpłynąć, spłynąć, wystąpić, pokazać ś., wydobyć ś., wydostać ś.*: *Z wrzodu wydziela ś. materja*. 4. chem. *wywiązać ś., wystąpić ze związku*: *Wodór wydziela ś. z wody pod wpływem sodu*.

Wydzielin, y, lm. y, × **Wydzielenie** *plyn wydzielony przez organizm; w lm. odchody, wypróżnienie, ekskrementa, stolec, wymiot, łajno, fecesy, nieczystość*. Fizj. (humor secretus, liquor secretus) = *produkt wydzielniczy gruczołowy, zwłaszcza takich, które mają wykonywać pewną czynność fizjologiczną, np. ślinianek, żołądka i t. d.*

Wydzielinowy przym. od Wydzielin: *Zastrzyknięcie związków wydzielinowych bakterji. Substancje wydzielinowe*.

Wydzielnicy *tyczący ś. wydzielania, wydzielający* (secretorius, secernens): *Narządzie wydzielnicze, × wydzielałto* (organon secernens).

Wydzielnie przys. od **Wydzielin**. I.

† **Wydzielnik**, a, lm. cy p. **Wydzielać**: *Geodeses*, W. ziemi. Mącz.

Wydzielność, i, bfm., rz. od **Wydzielin**: W., *wyłączna udziałność, odrębność*. L. Szatan, pogardziwszy w spólnym weselu anielskimi chórami, na wyniosłość wydzielności pokusił ś. wylecieć, mówiąc: *wstąpię na niebo*. Smotr. *Żaden z biskupów rzymskich tego wydzielności słowa nigdy nie przyjął i używać nie przyzwolił*. Smotr. (*singularitatis vocabulum*. L.)

Wydzieln I. *łatwy do wydzielenia, możliwy do wydzielania*. L. 2. *odosobniony, odrębny, wyłączny, osobny, wyjątkowy, szczególny, oddzielny; wydzielony, wyłączony*: *Ale ach, niestetyż, wydzieli-*

nej mimo prawa szczególności. Smotr. (= wyjątku). Egipcjanie nawet od tego przydomku nie byli wydzielni. L. Z innych żyjących spółki bywają wydzielni, jakby dla nich w zarazie mieli być śmiertelni. L.

Wydzieracz, a, lm. e p. **Wydzierca**: W. pniów, z których smoleg wywarza. Chl. Niechże tu nie mówi zabijak, łakomiec, W.: by był Bóg nie chciał, nie byłbym ja był taki. Rej. Świętokradców, mężobójców, wydzieraczów Bóg karał. Skar. Świętokradzki łupieżca, W. sądzi i karze złodzieje. Pileh. Rozgniewał ś. Bóg na Izraelitów, dał ich w ręce wydzieraczów; ci, pojماwszy je, zaprzędali nieprzyjacielom. Leop. **Wydzierac**, a, ał p. i W. ś. **Wydrzeć**.

Wydzieranie, a, blm., czynność cz. **Wydzierać**: W. zębów. Troc. Skłonny, ma wielką skłonność do wydzierania. Troc.

Wydzieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydzierać ś.**: Zamiast wydzierania ś. na wojnę, są oni kontenci, gdy ś. mogą pieniędzmi okupić. Świt.

[**Wydzierbolenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wydzierbolić ś.**

[**Wydzierbolić się**, i ś., II ś.] *wyjść z hiedy.*

Wydzierca, y, lm. y, **Wydzieracz**, † **Wydzierzeń**, co komu co wydzierca, łupieżca, drapieżca, grabieżnik, rabuś, gwałtownik, zdzierca, derus: Gore łakomstwem cudzych dostatków gwałtowny W. Bardz. Można być chytrym wydziercą dostatków sąsiedzkich, nikt przekonany nie będzie o złości takiego, chyba ten, który na sobie doświadczył. L. Bóg nam da; za wydziercą zawsze nędza chodzi, W., a nie nie ma: Bóg wszystko nagrodzi. Szymon. Faryzeusz dziękuje Bogu, że takim nie jest, jakimi są drudzy ludzie: wydziercy, eudzołżnicy i niesprawiedliwi. Odm.

Wydzierczy przym. od **Wydzierca**, zaborczy, rabusiowski, łupieżniczy.

† **Wydzierek**, rku, lm. rki p. **Wydzierstwo**: Największe są niebezpieczeństwa dla udręczenia poddanych, dla wydziereków, dla niesprawiedliwości przełożonych. Petr.

Wydziergać, a, ał, **Wydzierzgać** *dziergając wyrobić na klockach*; *wyszyć dziergając*. Śl. wil.

Wydzierganie, a, blm., czynność cz. **Wydziergać**.

Wydziergnąć się, nie ś., nął ś., **Wydzierzgnąć ś.** *wywkłacć ś., wypłatać ś., wykrcić ś., wywinąć ś., wymknąć ś., wykpić ś., wyłgać ś., uwolnić ś. zrzeczenie, wysłiznąć ś.*: Stary dawny holdownik państwa koronnego Wołoszyn jako marnie wydziergnął ś. z tego. Rej.

Wydziergnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydzierzgnąć ś.**

Wydzierka, i, lm. i *łaka a. pastwisko, ogołoczone z darni i wyrobione pod zasiew*. Śl. wil.

Wydzierstwo, a, lm. a, † **Wydzierek** I. *wydzieranie, skłonność do wydzierania, postępowanie wydziercy, łupiestwo, łupież, zdzierstwo, grabież, rabunek*: Chciwość pod płaszczem skryta pobożności, W. w sukni mądrej opatrności. Lubom. Pokrywa swoje W. Troc. Karano go za to W. Troc. 2. *to, co komu wydarta, gwałtem zabrano, łup, zdobycz, zabór, krzywda ludzka*: W., to, co wydarto, wydzierstwo. Kn. Życie wydzierstwem. Królestwa ich co są?—Wydzierstwa. Dar. J.

[**Wydziery**, ów, blp.] *żart. baty, plagi, cieżgi.*

Wydzierz, u, lm. e bot. (lepidoastachys) *ros.*

Wydzierzgać, a, ał p. **Wydziergać**.

Wydzierzganie, a, blm., czynność cz. **Wydzierzgać**.

Wydzierzgnąć się, nie ś., nął ś. p. **Wydzierzgnąć ś.**

Wydzierzgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydzierzgnąć ś.**

† **Wydzierz**, a, lm. owle p. **Wydzierca**: W. cudzego. Błaż.

Wydzierzawiać, a, ał p. **Wydzierzawić**.

Wydzierzawianie, a, blm., czynność cz. **Wydzierzawiać**: Rzecz o niewydzierzawianiu nadał zaludnionych majątków obywatelskich. Spas.

Wydzierzawiać, i, II, nied. **Wydzierzawiać** I. *co komu = wypuścić w dzierżawę, w arendę, zadzierzawiać, oddać w dzierżawę, wynająć*: W. majątek, miejsce na targu. 2. *co od kogo = wziąć w dzierżawę, w arendę, zadzierzawiać, wynająć*: Do najopłakaniejszego stanu upustoszenia przywieśli budynki wydzierzawione. Szaj.

Wydzierzawienie, a, blm., czynność cz. **Wydzierzawiać**.

Wydzierzeń, y, ał, † **Wydzierzeń** I. *dzierżawę = wytrzymać, przetrzymać majątek w dzierżawie do oznaczonego terminu*. L. 2. † W. czemu = *wytrzymać parcie, oprzeć ś. działaniu, stawić opór*: Postrzałowi Tatarów pancierz, kaftan, nawet i szyszak W. może. Błaż. Świadkiem Wolmierz, bo między pierwszemi mię w szturmie widział, gdy nie wydzierzał razu polskiej turmie. Mias. Lud posiłkowy, nie mogąc stosu przeciwnika W., rozgromiony ucieka. Błaż. 3. *wytrzymać, wytrwać dzierżąc co, dotrzymać, utrzymać, udźwignąć*; *przen.: poradzić, dać radę czemu; być w stanie, przenieść, znieść, wydołać, podolać, przetrzymać, nie ulec, nie upaść*: Jeśli to może być, a wydzierzy to matka, niechaj chowa własnymi pierśiami dziecię swe. Glicz. 4. † W. słowo = *dotrzymać, dochowacć go, stawić ś. na słowie, zadosyćczynić mu, wypełnić je*: *Salusti fidelem*, wydzierzałeś słowo, dosyćeś swemu słowu uczynił. Mącz.

Wydzierzenie, a, blm., czynność cz. **Wydzierzeń**.

Wydziewać, a, ał p. **Wydziać**.

Wydziewanie, a, blm., czynność cz. **Wydziewać**, **Wydziałkować się**, uje ś., ował ś. *nadziękować ś. dosyć*: Faustynka, która ś. była do niej przywiązała, nie mogła mi ś. W. za to. Ochoc.

Wydziałkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydziałkować ś.**

Wydziobać, bie, bał, † **Wyzobać**, † **Wydziubić**, † **Wydziobić**, † **Wydziobić**, nied. **Wydziobywać**, † **Wydziobywać** I. *dziobaniem wybrać, wyzbierać, wyjeść*: Ptaki wydziobały wszystkie jagody. Kura wydziobała rozsypane ziarno. 2. *wyjść, wybić, wyklóć dziobem, wyklucacć, wyklucacć*: Sępy wydziobały mu oczy. *Przen.:* To, co skądinąd wydziobią, tym ś. jakby własnym zdobią. Jak. W. (= *zapożyczyć, przejąć*). 3. *wyrobicć, wybić dziobem*: W. dziurę. 4. *podziobać na wszystkie strony*. *Przen.:* Wydziobała go ospa. L. (= *zrobiła go dziobaty, zeszpeciła dziobami*). W. ś. *dziobaniem wydosztać ś.; wyklucacć ś., wyjść z jaja*: Kurecz wydziobało ś. Gdy dziobek stwardnieje, nim ś. kurecz z jaja wydziubi... Kluk.

Wydziobanie, a, blm., czynność cz. **Wydziobać**.

Wydziobanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydziobać ś.**

† **Wydziobić**, i, II i † W. ś. p. **Wydziobać**.

† **Wydziobienie**, a, blm., czynność cz. **Wydziobić**.

† **Wydziobienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wydziobić ś.**

Wydziobywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wydziobać.**
Wydziobywanie, a, blm., czynność cz. **Wydziobywać.**

Wydziobywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydziobywać ś.**

[Wydziór, u, lm. y] *wydatek niepotrzebny.*

[Wydziorka, i, lm. i] *spór o własność gruntu, wydzieranie go sobie wzajemnie.*

† **Wydziobić, i, il i † W. ś. p. Wydziobać.**

† **Wydziobienie, a, blm., czynność cz. Wydziobić.**

Wydziobienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wydziobić ś.**

† **Wydziurzyć, y, al p. Wydzierzyć.**

† **Wydziurzenie, a, blm., czynność cz. Wydzurzyć.**

† **Wydziubić, i, il i † W. ś. p. Wydziobać.**

† **Wydziubienie, a, blm., czynność cz. Wydziubić.**

† **Wydziubienie się, a ś., blm., czynność cz. Wydziubić ś.**

[Wydziurawić, i, il] *przedziurawić: Mys wydziurawiła arkę.*

[Wydziurawienie, a, blm.] *czynność cz. Wydziurawić.*

Wydziurkować, uje, ował podziurkować na wszystkie strony, na wszystkie sposoby: W. drzewo, koryto, papier, tkaninę. Przen.: Stara elegantka, upstrzona w różnokolorowe wstęgi, wydziurkowana drogiemi koronkami, zmieszana ś. cokolwiek. Korz.

Wydziurkowanie, a, blm., czynność cz. Wydziurkować.

× **Wydziw, u, blm. wydziwianie** (= wyrabianie *Róg wie czego z kim*): W., wydziwianie, dziwaczne dokazywanie, srożenie ś. L. Wie niebo, że w tak srogim nieszczęściu wydziwie nie skarzyłem ś. L.

Wydziwek, wka, lm. wki bot. (apostasia) ros. z rodziny wydziwkowatych.

[Wydziwioz, a, lm. e] *ten, co wydziwia, wymyśla.*

Wydziwiać, a, al l. podziwiać, okazywać zdziwienie na różne sposoby: Każdy z nas trafność strzału wydziwiał i chwalił. Miek. 2. *wyprawiać dziwne rzeczy, stroić hece, awanturować ś., wyrabiać dziwactwa, cudować:* Nieraz, opiwszy ś. do umoru, wydziwiają, a niejako samochoćę i z rozmysłem oszalawszy, ludzom szkodzą. Pileh. Ludzie złośliwi, swarliwi, rozjadli, wrzaskliwi, zawzięci, wydziwiający — jest to wszystko różny jeden od drugiego gniewu gatunek. Pileh. Niechaj złość winy na lata nie kładnie, rok nie wydziwia, ni zdziera, ni kradnie. Nar. Umysł wykwinny a. wydziwiający. Fred. M. Kwiatek tylko wzrok lechce, owoc żądze koi, przestań, Chloe, W., słuchaj rady mojej. Zabł. W królu pewnym nie samopasna chęć wiódła tyrafska wydziwia, ale określona prawem władza skromnie panuje. Błaż. Przezaeny pan krokodyl, rodu szlachetnością chlubny, wydziwiał sobie nad jego dawnością. 3. [W.] *zmyślać, wygadywać niestworzone rzeczy, błągować, bając rzeczy nieprawdopodobne.* 4. [W.] *wygadywać, wymyślać, krzyżać, łączyć:* Róża śmieje ś. uszeźliwiona, że i kochanek Kaśki wydziwia na nią. Zap. 5. *nad kim = zadawać mu wymyślne męki, dokuczać mu w sposób wyrafinowany, pastwić ś., znęcać ś., dokazywać z nim bez litości, srożyć ś. nad nim, dręczyć go niemilosiernie, dziko:* To rzekszy z gniewem, który jej wynika z oczu, śpieszy ś. W. nad Psychą. Mor. A. Tatarowie, o ciągnięciu

Leszka dowiedziawszy ś., większą swawolą nad wsiami i miasteczkami aż po Krępak wydziwiali. Błaż. Mor r. 1358 bardziej nad bogaczami, niż nad pospółstwem wydziwiał. 6. [W., W. ś.] *nad kim = natrząsać ś. nad nim, szydzić, wysmiewać ś., przekpiwać z niego, szycanować go:* Kwaternach nad królową wydziwia. Okrótnie poczynają nad nim W. Narody ś. wydziwiają (= ludzie szydzą z uwiedzionej dziewczyny). 7. [W.] *dokazywać, figlować.* 8. *z kim = dokazywać, robić igraszkę, wyprawiać hece:* Faraon, co ś. rozkazom sprzeciwił Boskim, a który z Mojżeszem wydziwiał, nakoniec sam go prosi. Leszcz. 9. [W.] *dziwaczyć, kaprysić, grymasić, przebierać, wybredzać, wymagać wiele:* Jądbyś, co ci dali, a nie wydziwiał. 10. *co = wyprawiać, wyrabiać, stroić, stwarzać:* Jeden bowiem z nich nazbyt śmieszny i wesoły, drugi melancholiczne wydziwia fasoly. Min. (Demokryt-Heraklit). Nie słychać w onej fortunnej dziecy, co miłoś wydziwia płocho. Nar. [W. ś.] *l. dziwić ś. 2. p. wyż.*

Wydziwianie, a, blm., czynność cz. Wydziwiać: Prawa pewne Kazimierz Wielki na sejmie wiślickim opisał, któremi niezmiernie sędziów W. określane jest. Błaż.

[**Wydziwianie się, a ś., blm., czynność cz. Wydziwiać ś.**

Wydziwić się, i ś., il ś., Wydziwować ś. do woli ś. nadziwić: W. ś. temu nie mogę. Troc. Nie mógł ś. W. ich mądrości. Hof.

Wydziwienie się, a ś., blm., czynność cz. Wydziwić ś.

Wydziwkowate rośliny, bot. (apostasiaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych.

× **Wydziwnik, a, lm. cy dziwak, człowiek wydziwiający, grymasnik, kapryśnik, wybrednik, niedogodek:** Niema tu flaków dla takich wydziwników. Bał.

Wydziwować się, uje ś., ował ś. p. Wydziwić ś.: Wszechmocny Panie, wiekuisty Boże, kto ś. Twym sprawom W. może? Kochan.

Wydziwowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wydziwować ś.

Wydzwaniał, a, al p. Wydzwonić.

Wydzwanianie, a, blm., czynność cz. Wydzwaniać.

Wydzwoniać, a, al l. † W., p. Wydzwonić. 2. [W.] *dzwonić:* Dam ci we wszystkie dzwony W. Kupze mi dzwonecek, byś wydzwoniała. W. na mszę, na kazanie. Troc.

Wydzwonianie, a, blm., czynność cz. Wydzwoniać.

Wydzwonienie, a, blm., czynność cz. Wydzwonić.

Wydzwonić, i, il, nied. Wydzwaniać, † Wydzwonić l. kogo = dzwonieniem wyłączyć ze społeczności: Miasto milosiernych obietnie Pana swego, łąją, klną, wydzwoniają z społeczności świętej te nędzne owieczki Jego. Rej. 2. *dzwonieniem wywabić, wywołać:* Po domach czasu pokoju wydzwaniano do chóru, ale mało kto na modlitwy wspólne chodził. Krasz. 3. *dzwonieniem wyzwołać, wyswobodzić, wyrozić, uwolnić:* Nie spodziwajaj ś., aby cię z tego, jeśli cię teraz osądzono, po śmierci wydzwoniono, wykropiono a. wykadzono. Rej. (bo po umarłych dzwonią). 4. *dzwonieniem wybić, wyrzucić, wydać, wygrać:* W. godzinę (o zegarze) = *wybić, wygłosić.* Gdy wydzwoni godzina śmierci przy mej głowie i gdy przejdzie ostatnie me kości mrowie. Przyb.

W. jarmark (= *dzwonieniem ogłosić jego zaczęcie a. zakończenie*). Przen.: Pieśń na gęśli wydzwonię (= *wygram dźwięcznym głosem*). Miłość swoją wydzwaniał w sonecie. Asn. Głos, co tylko miękkie słóweczka wydzwania. Kon. Trzeba wam W. życie moje. Krasz. 5. Wydzwaniać, cz. ni. *dzwonić gorliwie, bić w dzwony, dzwonić na różne tony*: Dziad kościelny na pacierze już wydzwania.

[Wydzygać, a, ał] *wytargać, np. za ucho.*

[Wydzyganie, a, blm.] czynność cz. **Wydzygać.**
Wydzygoczenie, a, blm., czynność cz. **Wydzygoczyć.**

Wydzyknąć, y, ył, jednot. **Wydzyknąć** *wydać, wyrzucić dźwiękiem*: Usta nigdy nie potrafią W. głosu duszy. Wolne tylko narody, jak lubnie różnobrażące, wydzykującą z siebie ludzkość Krasin.

Wydzyknąć, nie, nął p. **Wydzyknąć**: Z skał tych życia głos wydzyknę bo w mym sercu Słowo Boże. Krasin.

Wydzyknienie, a, blm., czynność cz. **Wydzyknąć.**

Wydzygać, a, ał p. **Wydzygnąć.**

Wydzyganie, a, blm., czynność cz. **Wydzygać.**
Wydzyganie się, a, s., blm., czynność cz. **Wydzygać s.**

Wydzygi, ów, blp., **Wyciągi gór.** *urządzeniu umożliwiające wyciąganie i spuszczenie aparatu wiertniczego.*

× **Wydzygiwać, uje, iwał i** × **W. s. p. Wydzygnąć. L.**

× **Wydzygwanie, a, blm.**, czynność cz. **Wydzygiwać.**

× **Wydzygwanie się, a, s.**, blm., czynność cz. **Wydzygiwać s.**

Wydzygnąć, nie, nął, nied. Wydzygać, × Wydzygnąć l. *dzwignaniem wyciągnąć, wynieść, wywozić; wywinulować, wydobyć, wydługować*: W. kamień z rowu. Troc. Wpadłem w kałużę, z której ledwie mię konie W. mogły. Kras. [Jak wzięni dzwigać, dzwigać... wydzygnęli. Zbójcy wydzygnęli na górę kamień]. Przen.: *wznieść, podnieść*: Wydzygnąć serca ku Bogu. Wirz. Nasze serca wydzygnamy do Pana wzgórze, aby nas duchem swoim świętym nakarmił. Gil. Przen.: *Wydzygnąć jakąś pociechę*. Rzew. (= *wynieść, wyciągnąć dla siebie*). W. kogo z biedy i t. p. = *podźwignąć, wyprowadzić, wynieść, wyratować; podać mu rękę, postawić go na nogi*: Aby nie rozpaczał, jeśliże im naddrobniła, ale Panu nieba dufali, który je jeszcze może W., będzie li raczył. Gil. *Wydzygnąłem cię z prochu i postanowiłem księżciem nad ludem izraelskim*. B. B. *Wydzygnął mię z ubóstwa*. Troc. *Któryż Bóg z tej cię toni wydzygnie?* Nar. Nie dozwoliła Opatrzność Batoremu W. powierzonego mu narodu. **W. s. z trudnością wydobyć s., podnieść, podźwignąć s., wywinulować s. z wysiłkiem**. Przen.: **W. s. z niewoli (= dzwignąć s., pozostać, wyratować s., wyzwolić s., wybić s.; otrząsnąć s.)**.

Wydzygnięcie, a, blm., p. Wydzygnięcie: W. pokładu ziemi. Łab.

Wydzygnięcie się, a, s., blm., p. **Wydzygnięcie s.**: Pomóżmy sobie nawzajem, może przecie jaki znajdziemy sposób wydzygnięcia s. z nieszczęścia. L.

Wydzygnięcie, a, blm., **Wydzygnięcie** l. czynność cz. **Wydzygnąć**. 2. p. **Wydzygnięcie s.**

Wydzygnięcie się, a, s., blm., **Wydzygnięcie s.**, niek. **Wydzygnięcie, Wydzygnięcie** czynność cz. **Wydzygnąć s.**

× **Wydzdeć, y, ał** tylko nieos.: **Wydzdzalo** (o dźdżu) = *wypadało s., przestało padać wskutek wyczerpania s. wilgoci w powietrzu*. L.

× **Wydzdzenie, a, blm.**, czynność cz. **Wydzdzieć.**

Wydzgać, a, ał, Wydzgnąć *wyklóć, wybość, wystruchać, jednot. kolnąć, pchnąć czym ostrym*: Otże starego dziwnie wydzgał nowy defekt, zwyczajnie włazszy w kuper przez bok z głowy. Iz.

Wydzganie, a, blm., czynność cz. **Wydzgać.**

Wydzgnąć, nie, nął p. **Wydzgać.**

Wydzgnięcie, a, blm., p. Wydzgnięcie.

Wydzgnięcie, a, blm., **Wydzgnięcie** czynność cz. **Wydzgnąć.**

[**Wydzha!**] p. **Woczha.**

Wydzwudowy z fajansu angielskiego (por. **Wedzów**): Imbryczek saski na nóżkach, filiżanka wydzwudowa. Krasz.

Wyedukować, uje, ował p. **Wykształcić**: Aleksander został już dostatecznie wyedukowany i wytresowany. Orzesz.

Wyedukowanie, a, blm., czynność cz. **Wyedukować.**

Wyeagalizować, uje, ował (w odlewni ezcionek) *wyrównać powierzchnię galwanotypu.*

Wyeagalizowanie, a, blm., czynność cz. **Wyeagalizować.**

Wyezagierować, uje, ował *powiększyć przesadnie, spotęgować, wyeagalizować*: Wyobrażenie moje o niej wyezagierowało jej żarty. *Wyezagierował wolterjanizm*. Jeż. *Mogłoby go to W. Krasz.*

Wyezagierowanie, a, blm., czynność cz. **Wyezagierować.**

Wyezaltować, uje, ował = *kogo przejąć zapalem, rozczulić, uprawić w zapal, w uniesienie, w przesadę*: My go szampanem i wymową wyezaltujemy. Słow.

Wyezaltowanie, a, blm., czynność cz. **Wyezaltować.**

Wyezaminować, uje, ował l. *kogo = egzaminując* *wy badać, wysłuchać; przeegzaminować, wypytać, wymacać*: Biskup i dwa księża mają kandydatów W. co do nauk. L. 2. co = *wysondować, wyrozumieć, wybadać, roztrząsnąć, rozważyć, rozpoznać*: Nauką jest dla oficera zwiedzić samemu w towarzystwie okolicy świadomego człowieka place bitew, a obu stron odprawione obroty W. Łs.

Wyezaminowanie, a, blm., czynność cz. **Wyezaminować.**

Wyezasperować, uje, ował *rozdrażnić, rozjątrzyć*: *Wyezasperowany, puściłem s. za ich przykładem*. Krasz.

Wyezasperowanie, a, blm., czynność cz. **Wyezasperować.**

Wyezekwować, uje, ował l. *egzekwując* *wybrać, ściągnąć*: W. należność, zaległość. 2. *wypełnić, spełnić, wykonać*: W. dekret, przepis. Adam wyezekwował sztuk parę, kompozyce mistrzów znakomitych. Jeż.

Wyezekwowanie, a, blm., czynność cz. **Wyezekwować.**

Wyezenterować, uje, ował *wypatroszyć, wybebeszyć egzenterując*: Na sercebym rad patrzył, ale naprzd teraz nie powie, chyba gdy jego mości wyezenterują. Krasz.

Wyezenterowanie, a, blm., czynność cz. **Wyezenterować.**

Wyezercytować, uje, ował *wydwiczyć, wycuczyć, wydoskonalić, uprawić, zaprawić, wytresować, żart,*

wymustrować. Chodź. W. ś. wyćwiczyć ś.; wyuczyć ś., wydoskonalić ś. egzer cytowaniem, wydoskonalić ś., żart. wymustrować ś.

Wyegzer cytowanie, a, b m., czynność cz. Wyegzer cytować.

Wyegzer cytowanie się, a ś, b m., czynność cz. Wyegzer cytować ś.

Wyegzer cymzować, uje, ował kogo = wyzwolić, wyjąć z pod wpływu czarta zapomocą egzer cymzu: Ohyba gdzieś ś. z księdzem Markiem spotkała i chyba wyegzer cymzował ją. Rol.

Wyegzer cymzowanie, a, b m., czynność cz. Wyegzer cymzować.

Wyekscypować, uje, ował wymówić, zastrzec, zawarować w drodze wyjątku: Jeden Boruta spóźniać ś. prawo miał, co zaraz po przybyciu do zamku sobie wyekscypował. Glin.

Wyekscypowanie, a, b m., czynność cz. Wyekscypować.

Wyekskomunikować, uje, ował wyłączyć ze społeczeństwa wiernych, wykląć: Jak konsystorz wyda dekret potępiający na niego, to ja go wyekskomunikuję. Kaczk.

Wyekskomunikowanie, a, b m., czynność cz. Wyekskomunikować.

Wyekskuzować, uje, ował kogo, co = usprawiedliwić z zarzutu, z niemożności, wymówić, wytłumaczyć, uniewinnić. W. ś. usprawiedliwić ś. z zarzutu, z niemożności, wymówić ś., wytłumaczyć ś., uniewinnić ś., zastawić ś., nied. składać ś. czym: Borzęcki był wyekskuzowany i za niewinnego uznany Mat. Zastawili przygotowane stoliki do gry; pozasiadało wielu, jam s. wyekskuzował. Kras. (= wyprosiłem ś.). Czym ś. ty potrafiś W. ? L.

Wyekskuzowanie, a, b m., czynność cz. Wyekskuzować.

Wyekskuzowanie się, a ś, b m., czynność cz. Wyekskuzować ś.

Wyeksmitować, uje, ował wydalic, wyrugować, usunąć, wyrzucic: W. kogo z mieszkania. Wyeksmitowali stamtąd pana doktora i wprowadzili naszego gościa do domu niejakiego Szubalskiego. Kraus.

Wyeksmitowanie, a, b m., czynność cz. Wyeksmitować: Rozkaz wyeksmitowania pana Paska. Kraus.

Wyekspedjować, uje, ował 1. wyprawic, wyslac, załatwioszy odpowiednie formalności: W. list, posyłkę. W. towar = wytransportować. 2. załatwić, zaspokoic, obskuzyc: W. kupującego w sklepie. W. ś. załatwić ś., uspokoić ś., odbyć ś.: Jużem ś. wyekspedjował (= mam teraz czas, jestem już wolny). Żart.: załatwić naturalną potrzebę, wypróżnić ś.

Wyekspedjowanie, a, b m., czynność cz. Wyekspedjować.

Wyekspedjowanie się, a ś, b m., czynność cz. Wyekspedjować ś.

Wyekspensować, uje, ował wydać, wyłożyć, stracic na co: Jest czynnością, nie obiecującą procentu od wyekspensowanego kapitału. Żer. W. ś. wyzucić ś., wydać ś. z pieniędzy ekspensowaniem: Napilem ja ś. dziesięciu cokolwiek, księżę, aleś ty za to wyekspensował ś. dobrze, i Bóg wie, na co. Kaczk.

Wyekspensowanie, a, b m., czynność cz. Wyekspensować.

Wyekspensowanie się, a ś, b m., czynność cz. Wyekspensować ś.

Wyekspirować, uje, ował wyjść, skończyć ś., wygasnąć, przestać obowiązować: Kontrakt, umowa

wyekspirowały. Koncecja na pismo za kilka tygodni wyekspiruje. Gaw.

Wyekspirowanie, a, b m., czynność cz. Wyekspirować.

Wyeksplikować, uje, ował co = wytłumaczyć, wyjaśnić, wytłumaczyć, objaśnić bliżej, wyłożyć przychyne a. stan rzeczy. W. ś. wytłumaczyć ś., wyjaśnić co w stosunku do siebie: Jakby to było, na przykład, wyeksplikuję ś. L.

Wyeksplikowanie, a, b m., czynność cz. Wyeksplikować.

Wyeksplikowanie się, a ś, b m., czynność cz. Wyeksplikować ś.

Wyekspluatować, uje, ował kogo, co = wyszukiwać, wyciągnąć, wydobyć, wycisnąć zeń, co ś. da: W. kopalnie. Folwarki wszystkie do najwyższego stopnia wyekspluatowane i wyniszczone. Orzesz. W. kogo (= wyżłować, wysać).

Wyekspluatowanie, a, b m., czynność cz. Wyekspluatować.

Wyekstabiluować, uje, ował co = wykasować, wykreślić z księgi hipotecznej, z tabeli.

Wyekstabiluowanie, a, b m., czynność cz. Wyekstabiluować.

× Wyekswiscerować, uje, ował wyczerpać, wycieńczyć, wyniszczyć: Poteneje hetmana promowujące, wojnę pruską wyekswiscerowane. Mat. Nie biorąc od Francji, jako od wyekswiscerowanej z pieniędzy poteneji przez niedawną wojnę. Mat.

× Wyekswiscerowanie, a, b m., czynność cz. Wyekswiscerować.

Wyekwipować, uje, ował zaopatrzyć, uprowidować, zagospodarować: Nie mógł ś. wydzwicić, że tak wyekwipowany młodzieniec nie szukał sobie piękniejszego apartamentu. Krasz. (= zaopatrzony w porządki domowe, meble i t. p.). W. gospodarstwo. Nieszczęśliwy Jacok W. ś. musiał. Krasz.

Wyekwipowanie, a, b m., czynność cz. Wyekwipować: W. młodego Linowskiego niewiele zabrało czasu. Bał.

Wyelegancenie, a, b m., czynność cz. Wyelegancieć.

Wyelegancieć, uje, ał wyjść na eleganta, nabrać eleganckiej powierzchowności: Ależeś wyprzystojniał, wyrósł, wyeleganciał! daj go katu! Krasz. Dziś, kiedyś wyeleganciał, chcesz, żebyś ś. znowu nie krępował. Prus.

Wyelegantować, uje, ował, [Wyalagantować] ubrać elegancko, wygalantować, wystroić, ustroić, wystafirować, wystrychnąć na eleganta: Zobaczyła przed sobą twarz uśmiechniętą wyelegantowanego admirałora. Krasz.

Wyelegantowanie, a, b m., czynność cz. Wyelegantować.

Wyeliminować, uje, ował wyrzucic, wykreślić, usunąć, wyłączyć.

Wyeliminowanie, a, b m., czynność cz. Wyeliminować: W. z nich (z punktów konwentów) niewygodnych punktów. Krasz. Ta przegrana uwarunkowała W. narodowości polskiej w granicach cesarstwa. Spas.

Wyemaljować, uje, ował wyrazić emalją: Z jednej strony herbu Sforzów stał wyemaljowany wąż, pożerający dziecię. Krasz.

Wyemaljowanie, a, b m., czynność cz. Wyemaljować.

Wyemancypować, uje, ował kogo = usamowolnić, wyzwolic, postawic na równi z innymi wobec prawa i jego dobrodziejstwo: Jestem świeżo wy-

emancypowaną pensjonarką. Orzesz. W. ś. *usamowolnić ś.*, *wyzwolić ś.*, *zdobyć sobie równo z innemu prawa*, *wybić ś. z pod zależności*, *otrząsnąć ś. z niej*: Państwo to wyemancypowało ś. z pod uciążliwej opieki sąsiada.

Wyemancypowanie, a, blm., czynność cz. **Wyemancypować**.

Wyemancypowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyemancypować ś.**

Wyemigrować, uje, ował *wyjść na stałe z kraju rodzinnego*, *opuścić ojczyznę*, *aby zamieszkać na obczyźnie*: Ci robotnicy zaledwie w malej części zastąpili ubytek sił, jakie z Poznańskiego wyemigrowały. Żart.: Stary hrabia wyemigrował z ich grona na tamten świat. Bał.

Wyemigrowanie, a, blm., czynność cz. **Wyemigrować**.

Wyenerwować, uje, ował *zdeenerwować*, *wyczerpać nerwowo*: Chcesz ze mnie mieć byronistę, enerwującego już i tak wyenerwanych. Słow.

Wyenerwowanie, a, blm., czynność cz. **Wyenerwować**.

Wyepisjerować się, uje ś., ował ś. *wyjsć*, *wykierować ś. na episzjera*, *na kupca*: Nie uwierzysz, jak ś. cała szlachta wyepisjerowała. Krasin.

Wyepisjerowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyepisjerować ś.**

Wyetykietować, uje, ował *pooznaczac dokładnie etykietami*: W. rośliny w ogrodzie wzorowym.

Wyetykietowanie, a, blm., czynność cz. **Wyetykietować**.

Wyewakuować, uje, ował *wydalić*, *usunąć z danego miejsca*: Zastępy robotników wyewakuowanych do Rosji.

Wyewakuowanie, a, blm., czynność cz. **Wyewakuować**: Lazaret wojskowy opuszcza Gąbrowo po ustaniu teraz tyfusów i febr i wyewakuowaniu rannych. Spas.

Wyęśiać się, a ś., al ś. *dziec. wypróżnić ś.*, *odbyć potrzebę naturalną*.

Wyęśianie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyęśiać ś.**

Wyfabrykować, uje, ował *wyprodukować*, *wyrobić w fabryce*.

Wyfabrykowanie, a, blm., czynność cz. **Wyfabrykować**.

Wyfacjendować, uje, ował *facjendując wyrobić co*, *wystarać ś. o co*: Wyfacjendują ci za to rangę rotmistrza a. i oberstera a. i jakie starostwo. Kaczk. Ogromne larum podniesiono na wyfacjendowany skrypt. Krasz.

Wyfacjendowanie, a, blm., czynność cz. **Wyfacjendować**.

[**Wyfagować**, uje, ował] 1. *wybrać zapłatę*, *należytość*. 2. *wypruć*, *wybić*: Wyfagował go po mordzie.

[**Wyfagowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyfagować**.

Wyfajdać się, a ś., al ś., × **Wyfejdać ś.** *fajdając wypróżnić ś.*; *wypaskudzić ś.*, *wysrać ś.*, *posp. wyrznąć ś.*, *wykantować ś.*: Z domu, nie jadszy, a z lasu, nie wyfejdawszy ś., nie wyjeżdżaj. Rys.

Wyfajdanie się, a ś., blm., niek. **Wyfajdanie**, **Wyfejdanie** czynność cz. **Wyfajdać ś.**

Wyfajnować, uje, ował *men. fajnowaniem wyczyścić*; *wyczyścić złoto a. srebro przez trajbowanie*.

Wyfajnowanie, a, blm., czynność cz. **Wyfajnować**.

Wyfalbankować, uje, ował *wystroić w falbanki*, *przybrać suto falbankami*: Spacerowała nieustannie przez dziedziniec, wykrygowana, wyfalbankowana. Morz.

Wyfalbankowanie, a, blm., czynność cz. **Wyfalbankować**.

Wyfalbanować, uje, ował *wystroić w falbany*, *przybrać suto falbanami*: Cięższą jeszcze wyglądała w zanadto wyfalbanowanej sukni. Orzesz.

Wyfalbanowanie, a, blm., czynność cz. **Wyfalbanować**.

Wyfalmować, uje, ował *hut. wyczyścić z szumowin szkło roztopione a. tygiel od szkła*: Trzeba zaraz takowe szkło aż do dna z tygla w wodę wyrzucić, tygiel dobrze W., t. j. wycierać. Torz. Gdy już tygla z dawnego szkła są dobrze wyfalmowane... Torz. W., w hutach szklanych, oczyścić z szumowin szkło lub tygiel ze szkła. Łab.

Wyfalmowanie, a, blm., czynność cz. **Wyfalmować**.

[**Wyfaldować**, uje, ował] *ulożyć suto w faldy*: W. spódnice.

[**Wyfaldowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyfaldować**.

† **Wyfalszować**, uje, ował *falszując wyjąć*, *wydrwić*, *wyszachrować*, *wykuglować*, *wyludzić*, *wydrwić*, *wykpić*, *wymanić*, *wycyganić*: Heretycy prawdziwą krew i ciało z sakramentu wykraść nam chcą i W. Skar. Com jedno na kimkolwiek wyfalszował i wyzdradził, niechajbym czworako wynagrodził. Żarn.

† **Wyfalszowanie**, a, blm., czynność cz. **Wyfalszować**.

[**Wyfantować**, uje, ował]: Za to, że ich dziewczyna przy tańcu wyflutowała, naznaczają karę, czyli wyfantują ją.

[**Wyfantowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyfantować**.

Wyfarbować, uje, ował *ufarbować należycie*: Oponcza wyfarbowana szkarlatem. Mł.

Wyfarbowanie, a, blm., czynność cz. **Wyfarbować**.

[**Wyfarkać**, a, al] 1. *wypędzić*: Tó złe ś niego wyfarkam. 2. W. nos = *wysmarkać*, *wyczyścić*.

[**Wyfarkanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyfarkać**.

† **Wyfarsnąć się**, nie ś., nął ś. *wymknąć ś.*, *wypsnąć ś.*, *prysnąć*, *ułożyć ś.*, *wysłiznąć ś.*, *wykręcić ś.*: Rzucę ś. do fortelów, tak ś. poszkapiwszy, i wężem mu ś. długim wyfarsnę. Żebr. (elabor. L.).

† **Wyfarsnąć się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyfarsnąć ś.**

× **Wyfejdać się**, a ś., al ś. p. **Wyfajdać ś.**

× **Wyfejdanie**, a, blm., p. **Wyfajdanie ś.**: Spokojne W. stoi za dobre śniadanie. Rys.

× **Wyfejdanie się**, a ś., blm., niek. **Wyfejdanie** czynność cz. **Wyfejdać ś.**

Wyfermentować, uje, ował *odbyć fermentację*, *wyburzyć ś.*, *wykisnąć*, *wyrobić*; *fermentowaniem wyklarować ś.*: Do trzeciego gatunku należą te wina, które doskonale wykisły, t. j. wyfermentowały. Krup.

Wyfermentowanie, a, blm., czynność cz. **Wyfermentować**.

Wyfiglować, uje, ował *figłami wyrobić*, *sprawić*; *wyludzić*, *wycyganić fortelami*, *wykpić*, *wymanić*, *wymachlować*, *wyszachrować*, *wydrwić*, *wykuglować*, *wyżartować*, *wykręcić*, *wydurzyć*: Nadziewamy ś, tak u świata marnego rychej wyludzić a. W. potrzeb a opatrności swoich. Rej. Nie na mnie

nie wyfiglujesz. Lubom. **W. ś. I.** przez *figle wykręcić ś.*, *wyśliznąć ś.*; *wydrwić ś.*, *wykpić ś.*, *wymknąć ś.*, *wyłgać ś.*, *wywinąć ś.*, *wybiegać ś.*, *wjść*, *uniknąć czego figlami*, *wykręcić ś. sianem*: Książę Kiejstut z więzienia krzyżackiego trzykroć ś. wyfiglował. Stryjk. Liszka chytrącią swą przedź ś. psom wyfigluje, niż zając nogami wybiega. Jabł. Wyfiglował ś., wypraktykował = praktyką, wieszczbą wyszedł, *exauspicavit se e vinculis*. Kn. Nie wyfiglujesz ś.! Kn. **2.** *nafiglować ś.*, *nadokazywać ś.*, *nabaraszkować ś.*, *napsocić ś.*, *nażartować ś. dowoli*.

Wyfiglowanie, a, blm. I. czynność cz. **Wyfiglować**. **2. p.** **Wyfiglowanie ś.:** Dzielnosci pojmowanie i W. z więzienia krzyżackiego Kiejstutowe fałszywie Witoldowi, synowi Kiejstutowemu, przywłaszczają. Stryjk.

Wyfiglowanie się, a ś., blm., niek. **Wyfiglowanie** czynność cz. **Wyfiglować ś.**

Wyfigurować, **uje**, **owal** *wybić ś. na jaw*, *aby figurować*, *wybić ś. na wierzch*, *pajawić ś.* Pot. Nie wiedział, coby na weselu ścinanie łbów do czynienia miało; najmniej zaś wiedział o zastosowaniu swego opiekuństwa do godów weselnych, luboć mu się wydawało, że ono wyfiguruje. Jeż. Nazwisko Łobody nie figurowało w liczbie bohaterów tego rodzaju; nie wyfigurowało jednak weale, tonęło w milczeniu. Jeż. Na takim to tle wyfigurował Biulhek. Jeż. † **W. ś.** *czym = przedstawić ś. pod postacią czego*: O właśnie tym szkorpionem wyfigurowała ś. nam ta szarańcza bezeena, która pięknymi słówki, postawkami, umizganiem pirwej przelize do sumnienia nędznego. Rej.

Wyfigurowanie, a, blm., czynność cz. **Wyfigurować**.

† **Wyfigurowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyfigurować ś.**

Wyfioletować się, **uje ś.**, **owal ś.** *wystroić ś. w fiolety*, *w suknię fioletową*: Nadjechał ksiądz kanonik, bardzo wyfioletowany, pachnący. Krasz.

Wyfioletowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyfioletować ś.**

[**Wyfknąć**, **nie**, **na!**] *fknąwszy wyskoczyć*.

[**Wyfknąć**, a, blm.] czynność cz. **Wyfknąć**. **Wyfiksaturować**, **uje**, **owal** *wysmarować fiksatuarem*: W. wąsy.

Wyfiksaturowanie, a, blm., czynność cz. **Wyfiksaturować**.

× **Wyflować**, **uje**, **owal** I. *kartę = po szulersku*, *nieostrzeżenie wyciągnąć*, *wykuglować*, *zrobić wolę*: Lekcje ci będę dawał, żebyś mi za trzy dni tak wyflował kartę, jak ja sam lepiej nie potrafię. L. **2.** *przen.* *wysnuć*, *wywnioskować*: Nie nie wyflowaś pewnego, wpadłem na tę myśl prostą. Kaczk. × **W. ś.** *wykręcić ś.*, *wyłgać ś.*, *wymknąć ś.*, *wyśliznąć ś.*, *wywinąć ś.*: Wyflowałem ś. starcowi jak najprzedziej z tej konfesaty. Kaczk.

× **Wyflowanie**, a, blm., czynność cz. **Wyflować**.

× **Wyflowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyflować ś.**

Wyfilozofować, **uje**, **owal** *wyrozumować*, *wynądrować*, *wymyślić*, *wykombinować*: Strój jej wedle najświeższego kroju z Paryża wyfilozofowany był, ażeby odmłodzić. Krasz. Coż mu pozostawało?—słuchać cierpliwie, wyfilozofowawszy sobie to przekonanie, że mu żona gadaniem łba przecie nie urwie. Jeż. Rozpacz bezdenna, jednak zasklepiona, ujęta w system, wyfilozofowana.

Wyfilozofowanie, a, blm., czynność cz. **Wyfilozofować**.

[**Wyflutować**, **uje**, **owal**] *wyprowadzić w pole fluternie*: Dziewczyna ich przy tańcu wyflutowała.

[**Wyflutowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyflutować**.

[**Wyfinkować**, **uje**, **owal**] *tańczyć*: W. krakowiaka (= *wywijać*).

[**Wyfinkowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyfinkować**.

Wyfinkować się, **uje ś.**, **owal ś.** *wystroić ś. w fioki*, *ubrać ś. z przesadną elegancją*: Piękne panie, zamiast w zwyczajnych ubiorkach, wyfinkowane. Każda (kobieta) musi ś. wymizdrzyć, W. Skiba. Panny lepiej ś. wydadzą, jak ś. wyfinkują, wycackają. Bał. Weszła, szumiąc jedwabiami, wyfinkowana, wyperfumowana, nawet podobno wyróżzowana. Bał.

Wyfinkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyfinkować ś.**

[**Wyflażenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wyflażyc ś.**

[**Wyflażyc się**, y ś., ył ś.] *stracić*: Wyflażył ś. do imienia.

† **Wyfolgować**, **uje**, **owal** *komu*, *czemu = dać zupełną folgę*, *puścić wodze*, *dogodzić*, *okazać ś. powolnym*, *patrzyć przez szpary*.

† **Wyfolgowanie**, a, blm., czynność cz. **Wyfolgować**: Miłość zachowana bywa między wierzniemi przez powolność i uczynność jeden ku drugiemu i W. utwierdzeńszego młodszemu. Żarn. (wybaczenie. L.). Faryzeusz mają postawę niejaką mądrości przez zabobony w pokorze i w niewyfolgowaniu ciała. Żarn. (w niedogodzeniu ciała. L.).

[**Wyfundować**, **uje**, **owal**] p. **Wyfundować**.

[**Wyfundowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyfundować**.

[**Wyforaić**, i, il] p. **Wyforować**.

[**Wyforajenie**, a, blm.] czynność cz. **Wyforaić**. [**Wyforkać**, a, al] *wysiąkać*, *wysmarkać*. W. ś. *wysapać ś. nosem*: Mościwy ś. wyprychał, wyforkał i wyszczekał. Jeż.

[**Wyforkanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyforkać**.

[**Wyforkanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wyforkać ś.**

Wyformować, **uje**, **owal** I. *formując wyrobić*; *uformować*, *wykształtować*: Cieśla rozciągnął prawidło i wyformował bałwana piłą, wymierzył go węgielnicą i cerkłem otoczył i uczynił obraz męski jako ślicznego człowieka. Leop. Jeśliby kto według nauki rzemiosła swego wyformował drzewo i przypodobalby się obrazowi człowieka albo któremu zwierzęciu ono drzewo przyrównał, postrychnąwszy rubryką i ufarbowawszy barwę jego... Leop. Wszelkiego, który wzywa imienia mego, stworzyłem go i wyformowałem go i uczyniłem go. Leop. **2.** *przen.* *W. kogo = wykształcić*, *ukształcić*; *wyrobić*, *przysposobić*, *przygotować*, *wyszukować*: Tyle sług dobrych Bogu wyformował, ile uczniów w szkole liczył. Skar. Poezja u Turków zasada ś. na metaforach wysokich i wyformowanych. Mik. (wyniosłych, wysadzonych, przesadnych, wykwintnych. L.). **W. ś. I.** *wyrazić ś. w formie jakiej*, *wydatnić ś.*, *odbić ś.*: Synaczkowie moi, których zaś rodzę, ażeby ś. wyformował a wyraził w was Chrystus. Leop. **2.** *wytworzyć ś.*, *uformować ś.*, *zrobić ś.*, *utworzyć ś.*, *zabrać ś.*: Wyformował ś. wrzód.

Wyformowanie, a, blm., czynność cz. **Wyformować**.

Wyformowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyformować ś.

Wyforować, uje, ował, [Wyforaić] wysiadać, wysworować, wypchnąć, wyrumować, wysadzić, wyrzucić, wyparować, wykwaterować, wyrugować, wyprosić, wytransportować, wypędzić, wykurzyć: W. kogo za drzwi. W. kogo z kraju. Witold tego nie cierpiał, począł s. gotować, chcąc mocą Kierembenda z państwa W. Stryjk. Potym mnie jak natręta za drzwi wyforował. Tremb. Nieprzyjaciół, Boska co cię piastowała Opatrzność, do jednego stąd wyforowała. Leszcz. S. Gościa lepiej nie przyjmować, niż go tudzież W. Kn. Burd nie lubię, ale bez hałasu, eichluteńko byłbym imci przez okno wyforował. L. Czemuś nam dawniej tego nie powiedziała? bylibyśmy go wyforowali za drzwi. L. Przen.: Z serca i z myśli wszystkich zaraz wyforował. P. Koch. (= *wygluzować, usunąć*). Te kwiaty tak są wyforowane, jak i uczucia, które postanie ich natchnęły. And.

Wyforowanie, a, blm., czynność cz. Wyforować.

× **Wyfortelować, uje, ował** l. co = przez fortele uzyskać, wyrobić; *wyegzanić, wyfiglować, wykuglować, wyszachrować, wymachlować, wymanić, wyludzić, wykręcić*. 2. kogo skąd = przez fortele wypędzić, wyrugować, wyparować, wysadzić, wygrzyść, wykurzyć: On go z klasztoru wyfortelował. Skar.

× **Wyfortelowanie, a, blm., czynność cz. Wyfortelować.**

Wyforytować, uje, ował kogo = *forytując wykierować kogo na co, wyprotegować, wypromować*: Fatyma powzięła nadzieję, iż mię na sułtankę wyforytuje. Niem.

Wyforytowanie, a, blm., czynność cz. Wyforytować.

Wyfotografować, uje, ował wydać, wyrazić za pomocą fotografii, *odfotografować; zdjąć z kogo, z czegoj fotografię*. W. ś. dać siebie *odfotografować, zostać odfotografowanym*.

Wyfotografowanie, a, blm., czynność cz. Wyfotografować.

Wyfotografowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyfotografować ś.

Wyfraczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyfraczyć ś.

Wyfraczyć się, y ś., ył ś., Wyfrakować ś. *wystroić ś. we frak*: Znudził ją widok tych lalek wyfraczonych. Gaw. Dziwnie wyglądał staruszek wśród wyfraczonych, ufryzowanych kelnerów. Bał.

Wyfrakować się, uje ś., ował ś. p. Wyfraczyć ś.: Wyfrakowany i uroczyście wygolony. Orzesz.

Wyfrakowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyfrakować ś.

Wyfroterować, uje, ował *froterując wytrzeć, wygładzić; zafroterować*: Na palcach po wyfroterowanej podłodze stąpając, przybliżył ś. do niej. Orzesz.

Wyfroterowanie, a, blm., czynność cz. Wyfroterować.

Wyfrunąć, nie, nał, [Wyfrunąć], nied. Wyfrunąć *frunąć skąd, wylecieć, wyrwać ś. na skrzydłach*: W. z klatki, z gniazda. Przen.: *wybiec lekko, wylecieć, pierzechnąć, przysnąć ś., ulotnić ś., wysunąć ś., wymknąć ś.*: W. z domu. W. z rodzinnego gniazda (o pannie) (= *wyjść za mąż, opuścić dom rodzicielski*). Z pomiędzy sosen wyfrunął i gwałtownie zaszamotał ś. jej fartuch. Orzesz. Za późno spostrzeżono, że ptaszek z klatki wyfrunął. Rol. (= *że złapany uciekł*).

Wyfrunięcie, a, blm., czynność cz. Wyfrunąć.

Wyfrunąć, a, al p. Wyfrunąć.

Wyfrunanie, a, blm., czynność cz. Wyfrunąć.

[Wyfrycować, uje, ował] l. *wyćwiczyć, wyprowadzić na ludzi, wykształcić, wygładzić, wypolerować, wytresować; wymustrować*: Ten wasz pułkownik trzyma was pewnie w kaducznych ryzach, kiedy was tak wyfrycował. Kaczk. 2. *wyćwiczyć, wybić, wytrzepać, sprawić fryko, wychłostać, dać naukę*: W. skórę komu (= *wygarbować*).

[Wyfrycowanie, a, blm.] czynność cz. Wyfrycować.

[Wyfrygać, a, al] powyrzucać.

[Wyfryganie, a, blm.] czynność cz. Wyfrygać.

Wyfrymarczać, a, al p. Wyfrymarczyć.

Wyfrymarczenie, a, blm., czynność cz. Wyfrymarczać.

Wyfrymarczenie, a, blm., czynność cz. Wyfrymarczyć.

Wyfrymarzyć, y, ył, nied. Wyfrymarczać *frymarcząc wyzyskać, wyekspluatować; wyszachrować, wyludzić, wyegzanić, wymanić, wykpić*: Za łada cacko wyfrymarczali najdroższe zapasy życia. Krasz. Skrypt wyfrymarczony. Krasz. Zalem tej, którą teraz cierpię, a strachem tej, która następuje, mizerji zdjęty, wyfrymarczyłbym, by mogło być, żywot na uczeziwą śmierć. Kras.

Wyfryszować, uje, ował *hut. wytopić we fryszercie*: Jeżeli z jednej gęsi nie mogą tyle, ile potrzeba, W. żelaza, na ów czas dwie lub trzy gęsi w zaprawę kładą. Os. J.

Wyfryszowanie, a, blm., czynność cz. Wyfryszować.

Wyfryzować, uje, ował *fryzowaniem wystroić starannie, z pretensją; ufryzować, utrefić*: Wysocki kornet z rozmaitości na wyfryzowanej peruce. And. W. ś. *fryzując ś. wystroić ś., wycychnąć ś., ufryzować ś., utrefić ś. starannie*: Tak ś. wystroiła, wyfryzowała, jak żołnierz na wachparadę. L. Kawaler srodze ruchawy niedawno z cudzych krajów powrócił, wypizmowany, wypudrowany, wyfryzowany, wyprostowany. Czart. A. Wyfryzowany, wymuskany, w karecie zajeżdża przed Saski pałac. Czart. A. Wyperfumowany, wystrójony, wyfryzowany, stawia nogi jak z partesów, gębę sznuruje, cały w korwetach. Czart. A.

Wyfryzowanie, a, blm., czynność cz. Wyfryzować.

Wyfryzowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyfryzować ś.

Wyfugować, uje, ował co = *wyzłobić w fugę; wyrobić w czyn fugę = rowek, wyrównować, celem uprawienia weń brzegu innej rzeczy*: A kiedy już nawieziesz z dobrym opatrzeniem on upust i izbice... połóż na owych izbicach tarciami a. jakimi forsty, wyfugowawszy dobrze tarcicą i mehem umszywszy. Strum.

Wyfugowanie, a, blm., czynność cz. Wyfugować.

Wyfukać, a, al, jednot. Wyfuknąć, częstot.

Wyfukiwać l. *fukaniem wymóc, wymusić, wycisnąć, wydobyć; wygrozić, wymukać, wystraszyć*: W., a nie wymiłować miłość chciał. Górń. Nie wyfukasz na mnie tego, abym cię miał za miłego. Kn. 2. W., [Wyfuzgać] = *sfukać, wylać, zlać, wybesztać, zbesztać, skarcić, wykrzyzczać, wyburczać, wybuzować, sfutrować, zwymyślać, zgromić, wykpyać, zekpać, zjeżdżić, wyjeżdżić*. W. ś. *nafukać ś. do woli, fukaniem wylać swój gutew*: Regimentarzowi dany czas przez to W. ś. z gniewu. Kaczk.

Wyfukanie, a, bfm., czynność cz. **Wyfukać**.
Wyfukanie się, a s., bfm., czynność cz. **Wyfukać** s.

Wyfukiwać, uje, iwał i W. s. p. **Wyfukać**.

Wyfukiwanie, a, bfm., czynność cz. **Wyfukiwać**.
Wyfukiwanie się, a s., bfm., czynność cz. **Wyfukiwać** s.

Wyfuknąć, nie, nął p. **Wyfukać**.

Wyfuknienie, a, bfm., p. **Wyfuknięcie**.

Wyfuknięcie, a, bfm., **Wyfuknienie** czynność cz. **Wyfuknąć**.

[**Wyfundować**, uje, ował, **Wyfundować**] *fundując* wystawić, wybudować: Kazał W. na morzu chałupkę.

[**Wyfundowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyfundować**.

[**Wyfurlenie**, a, bfm., czynność cz. **Wyfurlić**.

[**Wyfurlić**, i, ii] *wypotrzebować, wyczerpać*: Całkiem już wyfurlałam węgle.

[**Wyfurnąć**, nie, nął] p. **Wyfurnąć**.

[**Wyfurnięcie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyfurnąć**.

Wyfutrować, uje, ował i, *wybić deskami, taflami, wyłożyć drzewem, oszalaować*: Mieszkania te były wkóło wyfutrowane od ziemi do okien. Bud. W domiech waszych wyfutrowanych. Bud. Sklep dębem wyfutrowany. Pot. (= *wycembrowany*). 2. przen.: W. kogo = *wybić, wyłoić, wyćwiczyć, wytatarować, wybatożyć, wytrzeć, wysmagać, wychłostać, wygrzmocić, wytluc, wygarbować*: W. komu grzbiet, skóre. 3. [W.] *nakarmić, napaść*: W. konia. 4. [W. strozak] = *wypchać siennik słomą*.

Wyfutrowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyfutrować**.

[**Wyfuzgać**, a, ał] p. **Wyfukać**.

[**Wyfuzganie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyfuzgać**.

Wyga, i, im. i, m. a. ż. × **Węga** i. *stare psisko* (Napom.), *kot stary a chytry*: Głód w cieniu a. w pochrone jakiej cierpieć musi, jako W. pod ławą, co nigdy nie nasyciona. Rej. Kot., stara W. Jabł. Gdy mu s. spać zechce, sługa niechcąc co obali a. czym zakolące, a. pies pod oknem zaszezeke, to już słudze kijem, a wygę obiesić. Rej. 2. [W.] *stara gęś*. 3. (o osobie starej) *stary pies a. stara suka, chytry, przebiegły, stary flut, stary wyjadacz, lis, ćwik, lakomic, skapiec, kutwa, sknera*: Stary wygo, wodna figo, dla mnie wino, podaj mi go. L. Nie była żadna praca dla starego wygi zwiesić młodego dudka. Oss. Patrzymy jeno starca wygę, a to rzecz nie do pojęcia chciać mu młodego dziewczęcia. Zabł. Znam ja, moja kochanko, takie stare wygi, które płocho mienają, że przez modne krygi, przez tynkowanie twarzy, kupne zębów rzędy stanowią miłość. Tremb. Przemierzły kwas! bo jeszcze niech na stomie wega śpi ośmdziesięcioletni, a we skrzyniach załęga pastwą mólów butwiejąc bławat. Iz.

Wygacenie, a, bfm., czynność cz. **Wygacić**.

[**Wygachować**, uje, ował] *wystroić po gachowsku, wyelegantować, wyfokować, wystrychnąć*. L.

[**Wygachowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Wygachować**.

Wygacić, i, ii *wysłać, wyłożyć, wymościć faszyną, gacią*: Nakazujemy właścicielowi, aby takową drogę postrojnemi rowami osuszył, wysypał, wygacił. Zam.

Wygadać, a, ał, nied. **Wygadywać**, [**Wygadować**] i. *gadaniem wyjawić, wypowiedzieć, opowiedzieć, wygłosić; wyluszczyć, wyjawić, wyłożyć mówiąc*: Z zimną krwią słuchają, gdy im ich jejmoście własne swoje wygadają intrygi. L. 2. *wydać ga-*

daniem, zdradzić; wybajać, wyklekać, wyklepać, wypaplać, wypaplotać, wynieść z domu, wyspiewać: On całą rzecz wygadał. L. 3. [W. kogo] = *gadaniem wyżyć s. go, wyprawić go z niczym; wyprawić go z kwitkiem, nagadawszy mu*: Prosi kawałka chleba, a ją tam wygadali, żeś młoda, zdrowa, mozesz kawałka chleba zapracować. 4. **Wygadywać** = a) *gadaniem wymyślać* = *zmyślać, prawić, bredzić, barłozżyć, zawracać głowę, bając, paplać, bzdurzyć, bańdurzyć, pleść, bala-mucić, pierdolić*: Sam nie wie, co wygaduje. b) na kogo, na co = *wymyślać, brzechtac, psy na kim wieszać, pog. szczekać*. Co też ten wygaduje na waepana. L. Strach, co wygadyna na owe z wieśniakami noclegi i żniwa. Syrok. **Wygadać** s. i. *wysłowić s., wypowiedzieć s., wyjezczyć s.*: Nauczyl i s. już W. i wypisać kilkoma językami. Wit. 2. *nagadać s. dowoli, do wyczerpania*: Muszę ja milezeć, żebyś s. dowoli wygadał. Czemuż gaduła, gdy gadać musi, na osobności nie wygada s. a. raczej tyle słów nie wypompuje, ile zdrowie jego wyciąga? L. Szli do stołu, nie tylko by gadać, ale aby nawzajem mogli s. W. Mick. 3. *gadając powiedzieć to, czego by s. nie chciało, wymówić s., wybajać s., wypaplać s.; zdradzić s., wydać s. przez gadulstwo*: Nie wier nie tej Anusi, bo z niej dziewczyna szczebiotliwa, i prędko s. wygada. L. Kto siła gada, to s. wygada. Min. Nestor wprawdzie zbyt mądry, ale już zgrzybiały, rad wymówił, co mogło przynieść mu pochwaly, i często s. wygadał. Jabł. Bardzo, widzę, jest zasmucony, Mondor już s. musiał W. L. Nadto mówiący zawsze zwykli s. W. Dm. 4. × *gadalkwością, gradem słów, choćby bezzaradnych, pozornie usprawiedliwić s., wylgać s.*: Za cel sobie położył ze wszystkiego wytłomaczyć s., a raczej W. s. Mick.

Wygadanie, a, bfm., czynność cz. **Wygadać**.

Wygadanie się, a s., bfm., czynność cz. **Wygadać** s.

Wygadany i, im. od **Wygadać**. 2. *przym. rezolutny, mowny, wymowny, wielomówny, gadatliwy, gadulski, posp. wyszczekany*.

[**Wygadki**, ów, bhp.] *wymysły, gawędy, kalumnie*.

[**Wygadować**, uje, ował] i. p. **Wygadać**. 2. *deklamować*: Gadki tym s. różnią od pieśni, że ich nie śpiewają, jeno wygadują. Wójc.

[**Wygadowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Wygadować**.

Wygadywać, uje, × ywa, ywał i W. s. p. **Wygadać**.

Wygadywanie, a, im. a czynność cz. **Wygadywać**: Każdy musiał wysłuchać jego przechwałek i wygadawał na brata. Bał. (= *wymysłów*).

Wygadywanie się, a s., bfm., czynność cz. **Wygadywać** s.

Wygadzać, a, ał i † W. s. p. **Wygodzić**.

Wygadzanie, a, bfm., czynność cz. **Wygadzać**.
† **Wygadzanie się**, a s., bfm., czynność cz. **Wygadzać** s.

Wygaić, i, ii, nied. **Wygajać**, **Wygaiwać** i. *wręb w gaju, w lesie wyznaczyć, wyciąć w lesie drzewo w danym miejscu*. **Wygajać** lasy = *wycinać, przerzedzać, trzebić lasy*. Orzech. Zaraz po wywozie spuszczonej drzew trzeba miejsce wygajone rewidować. Kluk. 2. † W. kogo = *wylączyć ze społeczności, wyrugować, wyobcować*: Z ojczyzny kogo wygajono. P. cheł. O mieszczanach z miasta wygajonych. P. cheł. [W. s.] *wydać s., wyeks-pensować s. na zakupienie drzewa w lesie*: **Wygaić** s. na kopę buduleu.

Wygaiwać, a, ał p. **Wygaić**.
Wygaiwanie, a, błm., czynność cz. **Wygaiwać**.
Wygaić, a, ał i W. ś. l. p. **Wygaić**. 2. p. **Wygaić**.

Wygajanie, a, błm., czynność cz. **Wygajać**.
Wygajanie się, a ś., błm., czynność cz. **Wygajać** ś.

Wygajenie, a, błm., czynność cz. **Wygaić**.
Wygajenie się, a ś., błm.] czynność cz. **Wygaić** ś.

Wygalać, a, ał p. **Wygolić**.
Wygalanie, a, błm., czynność cz. **Wygalać**.
Wygalandować, uje, ował i W. ś. p. **Wyelegantować**.

Wygalandowanie, a, błm., czynność cz. **Wygalandować**.

Wygalandowanie się, a ś., błm., czynność cz. **Wygalandować** ś.

Wygalonować, uje, ował kogo = *wystroić w mundur, w liberję z suteńi galonami, ugalonować*: Lokaj wygalonowany. Karawan bogaty w cztery konie i wygalonowana służba z krepą, gromnicami. Bał.

Wygalonowanie, a, błm., czynność cz. **Wygalonować**.

Wygalać się, uje ś., ował ś. *wystroić ś. po galowemu*; przen. *wystroić ś., ubrać ś. odświętnie, wystroić ś. pretensjonalnie*.

Wygalać się, a ś., błm., czynność cz. **Wygalać** ś.

[**Wygalganić**, i, il] *zwymyślać*.
Wygalganie, a, błm.] czynność cz. **Wygalganić**.

Wyganiacz, a, lm. e i. *ten, co wygania*. Kn. Troc. 2. *pacholek miejski, który wyganiał żebraków i niechlujnych z miasta, zwłaszcza w czasie mornowego powietrza*. Wej. 3. [**Wyganiacze**] nazwa w grze: Prócz gry w kręga na odbity i górki, biją jeszcze kręga na wyganiace.

Wyganiać, a, ał i W. ś. l. p. **Wygnać**. 2. p. **Wygnać**. W. ś. l. *naganiać ś. dowoli, wybiegać ś., wylatać ś.* 2. [W. ś.] = a) *wypędzać ś.* b) *występować*: Koza się wyganiała ze srebru (= ściana przy budowie domu ś. krzywi). c) *rozchmurzać ś., wypogadzać ś., wyjaśniać ś.*

Wyganie, a, błm., czynność cz. **Wyganiać**: W. Judasza. Smotr.

Wyganie się, a ś., błm., czynność cz. **Wyganiać** ś.

Wyganić się, i ś., il ś. kogo = *naganić ś. dostatecznie, wygadać wszystkie nagany*: Starostę Karnkowskiego szlaski historyk W. ś. nie może, że podobno chłopstwu nie dopuścił swywoli. Biel. M.

Wyganie się, a ś., błm., czynność cz. **Wyganić** ś.

[**Wyganka**, i, lm. i] p. **Wygona**.
Wygapić, i, il *oczy = wykupić gapiowato, wytrzeszczyć, wyrapić, wybaluszyc, wywalić*: **Wygapić** *oczy* na ganek i przybudówkę nową. Krasz. W. ś. *nagapić ś. dowoli, aż do wyczerpania ciekawości*.

Wygapienie, a, błm., czynność cz. **Wygapić**.

Wygapienie się, a ś., błm., czynność cz. **Wygapić** ś.

Wygarciać, a, ał i W. ś. p. **Wygarcieć**.

Wygarcie, a, błm., **Wygarcieć**.
Wygarcie się, a ś., błm., czynność cz. **Wygarcieć** ś.

Wygarcieć, i, il, nied. **Wygarcieć** *wykrzywić garbato, wypuścić w garb*. L. W. ś. *wykrzywić ś. garbato*. L.

Wygarcie, a, błm., czynność cz. **Wygarcieć**.
Wygarcie się, a ś., błm., czynność cz. **Wygarcieć** ś.

Wygarcować, uje, ował, nied. × **Wygarcować** *skórę = garbując wyprawić*: **Wygarcowana** *wółowa skóra*. L. Przen.: W. komu *skórę = wydebić, wytrzepać, wybić, wychłostać, wyćwiczyć, wylóić, wylatać, wyjuchtować, wymacerować, wygrzmocić, wylomocić*: Ojciec mój był garbarz, ale nie z tych prostych garbarzów: on tylko mojej matee *skórę* czasami **wygarcował**. L.

Wygarcowanie, a, błm., czynność cz. **Wygarcować**.

× **Wygarcować**, uje, ował p. **Wygarcować**.

× **Wygarcywanie**, a, błm., czynność cz. **Wygarcywać**.

Wygardłować, uje, ował l. + W. *co = otrzymać, pozyskać, osiągnąć gardłując, narażając gardło = życie*: Co przodek z krwawego potu zostawił albo **wygardłował**, marnie pożerasz. Star. 2. *wyrobic co gardłowaniem, przemawianiem adwokackim*. W. ś. *wygadać ś. dostatecznie nagadać ś. dowoli*: Nim ś. sejm zbierze i nim ś. **wygardują**, upłyną miesiące. Krasz.

Wygardłowanie, a, błm., czynność cz. **Wygardłować**.

Wygardłowanie się, a ś., błm., czynność cz. **Wygardłować** ś.

Wygarnać, nie, nął, nied. **Wygarnąć**, [**Wygarnąć**], **Wygarnąć**, **Wygarnąć**, + **Wygarnąć**, [**Wygarnąć**] l. *garnąć wysunąć, wyjąć; wygrzebać; garnąć wydobyć*: **Żarzewie** **wygarnuje** a ognia z popiołu zakrytego **dobywa**. Koch. J. Przez szurloch żar i popiół, gdy ich w piecu nadto będzie, **wygarnuje** ś. Torz. Mgłę Bóg **wygarnawszy**, ślepa ziemię sprawił. Żebr. (*inducta latas caligine terras ocului*). **Wygarnął** z pieca węgle łopata. Troc. **Wygarnął** pieniądze z worka. Troc. Przen.: Z tych słów czyściec **wygarnęli**, które on prawdziwie o wiecznym, końca nie mającym karaniu wyklada. Smotr. (= *wyprowadzili, wzięli z nich zasadę nauki o nim*).

W. ś. l. *garnąć ś. wyjść; wylec, wylać ś., wysypać ś., wyroić ś., wydobyć ś., przedrzeć ś., wy dostać ś., wyjść, wylonić ś., wybić ś., wychylić ś., wystąpić*: Ludu w Marsowe pola **wygarnia** ś. siła. Żebr. Takową ceę sobie sprawił, jak jak słońce najśliczniejsze, gdy s. **wygarnęło** z zachmurza i bez wszelkich przysad świecić jęło. Żebr. 2. [W. ś.] *wyurościć ś., wypaść, np. z wozu, z sanek*. W. kufel = *wypróżnić, wypić*. 3. [W. kogo] = *uderzyć pięścią w kark, dzbęknąć*. 4. *myśl. wystrzelić*: Dać tobie broń, toś gotowa W. do pierwszego lepszego szlachcica, nie spytawszy ś. pierwej? wermo? Sienk.

Wygarnąć, a, ał i W. ś. p. **Wygarnąć**.
Wygarnanie, a, błm., czynność cz. **Wygarnąć**.

Wygarnanie się, a ś., błm., czynność cz. **Wygarnąć** ś.

Wygarnienie, a, błm., p. **Wygarnienie**.

Wygarnienie się, a ś., błm., p. **Wygarnienie** ś.

Wygarnienie, a, błm., **Wygarnienie** czynność cz. **Wygarnąć**.

Wygarnienie się, a ś., błm., **Wygarnienie** ś. czynność cz. **Wygarnąć** ś.

Wygarniwać, uje, ował *garnirując wykończyć*.
Wygarniwanie, a l. błm., czynność cz. **Wygarniwać**. 2. lm. a *garnirowanie, garnirunek, obszycie*: **Wygarniwanie** *rękawów*. Orzesz.

Wygarnywać, uje, ywał i W. s. p. Wygarnąć.
Wygarnywanie, a, blm., czynność cz. Wygarnywać.

Wygarnywanie się, a s., blm., czynność cz. Wygarnywać s.

Wygarrować, uje, ował i. wygrać, wyciosać w czym dziurę: Słupy te mają być wygarowane na wylot. Sol. 2. eukier. (o cieście) wyrosnąć.

Wygarrowanie, a, blm., czynność cz. Wygarrować.

[Wygartać, a, ał i W. s.] p. Wygarnąć.

[Wygartanie, a, blm.] czynność cz. Wygartać.

[Wygartanie się, a s., blm.] czynność cz. Wygartać s.

Wygartować, uje, ował i † W. s. p. Wygarnąć.

Wygartowanie, a, blm., czynność cz. Wygartować.

Wygartowanie się, a s., blm., czynność cz. Wygartować s.

Wygartywać, uje, ywał i W. s. p. Wygarnąć.

Wygartywanie, a, blm., czynność cz. Wygartywać.

Wygartywanie się, a s., blm., czynność cz. Wygartywać s.

Wygasać, a, ał p. Wygasnąć.

Wygasanie, a, blm., czynność cz. Wygasać.

Wygasić, i, il, nied. Wygaszać i. zupełnie, do ostatniej iskierki zagasić, zgasić, zadusić, dokładnie stłumić: W. ogień. Troc. 2. przen. wyziębnić, wystudzić; wytępić, przytłumić, stłumić, wygluzować, wymiszczyć; zatrzeć, zagłuszyć; wyrugować, wydalic: Żli wygaszają w sercach swoich co do najmniejszej iskierki tę światłość przrodzenia i rozumu, że Bóg jest Kłok. Dobroć natury ludzkiej tak jest wygaszona od prywaty własnej, że... Jan. Miłość, z którą byłam ku niemu, z serca mego wygaszam na zawsze. L. Według stoików, enota powinna W. w sercu najmniejszą czułość. L.

Wygasty, [Wygasięty] który wygasł: Wulkan W. Dom W. Rodzina wygasta (= wymarta).

Wygasać, śnie, snął a. si, nied. Wygaszać, † Wygaszać i. (o ogniu) zgasnąć ze szczeniem, wypalić s., wylić s., wyleć. Przen.: (o uczuciu) wyziębnić, wystygnąć, zamrzeć, ustać, uspokoić s., ukoić s., być stłumionym, ulotnić s., ułagodzić s., ucichnąć, przeminąć: Jak długo czeka uznania ludu swego, tak też długo nie wygasnie zasię gniew sprawiedliwy a pomsta jego. Rej. Płomień religji naddziadów i ojców waszych nie wygasł jeszcze w sercu ich potomstwa. Wor. Poczóż brzmie w ustach to wolności hasło, gdy przywiązanie do niej w sercach nie wygasło? Fel. Przen.: wyjść, skończyć s., ustać, upłynąć, zaniknąć, wyeksponować, stracić moc obowiązującą: Umowa, kontrakt, prawo, przywilej, zobowiązanie wygasły. Dynastia, ród wygasły (= wymarty). Familja Piasta w linii białogłowskiej wygasła na Jadwidze. Wg. Ospa wygasa już tutaj i w okolicy. W którym żyjącym jestestwie życie choć na najkrótszy czas wygasa, niemasz więcej do niego powrotu. Śniad. J. Pamięć twoich nauk nie wygasnie w mej duszy. Bog. Woj. Już z umysłów ludzkich wygaszają one przez tak długi czas niepodufności między obiema narody. Niem. S.

Wygasać, a, ał p. Wygasić.

Wygaszanie, a, blm., czynność cz. Wygaszać.

Wygaszanie, a, blm., czynność cz. Wygasić.

Wyhaśnienie, a, blm., p. Wygaśnięcie.

Wygaśnięcie, a, blm., Wygaśnienie czynność cz. Wygasnąć.

[Wygasięty] p. Wygasły: Ogiej bół wygaśnięty.

Wygatunkować, uje, ował gatunkując wybrać, wyłączyć, wyosobnić, wyróżnić; wybrakować, wysortować. L.

Wygatunkowanie, a, blm., czynność cz. Wygatunkować.

Wygawęczenie, a, blm., czynność cz. Wygawędzić.

Wygawędzić, i, il gawędząc wygadać, wyśpiewać, wybajać, wypplać; wymówić s. z czym w pogodance. L.

[Wygąbierzenie, a, blm.] czynność cz. Wygąbierzyć.

[Wygąbierzyć, y, ył] wypaczyć.

[Wygągotenie, a, blm.] czynność cz. Wygągotić.

[Wygągotić, i, il] odkrywać gołe ciało.

† **Wygąś, wygędzie, wygadł = wygrać; rozpowiedzieć; wypplać, roznieść:** Ale, wierz mi, two sprawy żeć wszystkie wygędą. Rej.

Wygdać, cze, kał (o kurze) gduć, wydać.

Przen.: **wygadać, wypplać, wypplotać, wybajać, rozgłosić, wyśpiewać.** W. s. **nagdać s. dowoli:** Nie może s. W. (kokoszka zniosła jajko). Kn. Przen.: **nagadać s., wygadać s., wypplać s., wypplotać s., napaplać s., napaplotać s., wybajać s., nabajać s.**

Wygdać, a, blm., czynność cz. Wygdakać.
Wygdać, a, blm., czynność cz. Wygdakać s.

Wygderać, a, ał gderaniem wydostać, wymóc, osiągnąć. W. s. **nagdać s. dowoli.**

Wygderanie, a, blm., czynność cz. Wygderać.

Wygderanie się, a s., blm., czynność cz. Wygderać s.

Wygębować się, uje s., ował s. nagebować s. dowoli

Wygębowanie się, a s., blm., czynność cz. Wygębować s.

Wygęczenie, a, blm., czynność cz. Wygęś.

Wygęgać, a, ał i. a. Wygęgnąć wydać, wyrazić gęganem. 2. przez gęganie wydostać, wymóc, osiągnąć. W. s. **nagegać s. dowoli.**

Wygęganie, a, blm., czynność cz. Wygęgać.

Wygęganie się, a s., blm., czynność cz. Wygęgać s.

Wygęgnąć, nie, nał p. Wygęgać.

Wygęgnięcie, a, blm., czynność cz. Wygęgnąć.

Wyginać, wygnie, wygiął, nied. Wyginać gięciem wylerzywić, gnać wydać na zewnątrz, wygarbić, wychylić: W. trzeć. W. Wyginać płozy. W. s. l. **zostać wygiętym:** Wiele skła s. z formy wygięto? Torz. 2. **zgiąć s., wydać s. na zewnątrz, wychylić s., wypiąć część ciała, wylerzywić s., wygarbić s.:** Wygiął s. w pałak. Chutnie wyskoczy, łamie kroki składnie gładka Rzymianka, kształtnie s. wygina. Kniaź. Jak s. kształtnie wyginać, jakie stroić miny, jak celować składnością inne gołęby. Nar. Promień po okrągłych niebiosach wygięty przeblysnął. Miek.

[Wygib, u, lm. y] **sposób wyjścia z trudnego położenia:** Niema wygibu (= niema rady).

[Wygieldać, a, ał] **wytrzeć, wywiercić.**

[Wygieldanie, a, blm.] czynność cz. Wygieldać.

[Wygieniać, a, ał] p. Wygnać.

[Wygienianie, a, blm., czynność cz. Wygieniać.

Wygięcie, a i. blm., czynność cz. Wygiąć. 2. lm. a, p. Wygięcie s. = a) wypukłość wskutek zgięcia, krzywizna, łuk, garb: W. w eynie, w talerzu. Troc. W. sprężyny, rezoru. W. mostu. b) anat. (curvatura): W. wielkie i małe a.

krzywizna wielka i mała żołądka (c. major et minor) = *obwód wypukły i górny, wklęsły żołądka*. W. ku przodowi, ku tyłowi. W. kręgosłupa.

Wygięcie się, a, ś., btm., niek. Wygięcie, Wygiętość czynność cz. Wygiąć ś.

Wygiętniak, a, lm. i, Wygiętnik rzem. 1. *gatunek hebla* (Stemmhobel). 2. *gatunek młota* (Schweifhammer).

Wygiętnik, a, lm. i rzem., p. Wygiętniak.

Wygięto-rufiasty *odznaczający ś. wygiętą rufą*: Okręty wygięto-rufiaste. Ml.

Wygiętość, i, lm. i p. Wygięcie: Wszystkie możliwej wielkości i wygiętości grzebienie i szczytki. Kaczek.

Wygięty I. im. od Wygiąć. 2. im. od Wygiąć ś. 3. *od wygięcia lub jakby od wygięcia pochodzący, krzywy, łukowaty, garbaty*: W. talerz. Troc. Rytmiczny, właściwy jej chodowi ruch gibkich, w lirę wygiętych bioder. Kon.

Wygimnastykować, uje, ował *wyćwiczyć, wyrobić gimnastykując*: Aby dać wypoczynek zmęczonemu i wygimnastykowanemu do kresu ciała. Kos. Przen.: Mieli dostatecznie wygimnastykowany logicznie umysł. Chm. W. wolę.

Wygimnastykowanie, a, btm., czynność cz. Wygimnastykować.

Wyginać, a, ał i W. ś. p. Wygiąć.

Wyginadło, a, lm a blach. *obęgi do wyginania blachy; kowadło do wyginania blachy*.

Wyginanie, a, lm. a czynność cz. Wyginać.

Wyginanie się, a, ś., btm., czynność cz. Wyginać ś.

Wyginany I. im. od Wyginać. 2. *od wyginania lub jakby od wyginania pochodzący, w wielu miejscach wygięty, porwany, esowaty, falisty, pokrzywiony*: Łopatki wyginane (koła wodnego), krzywe, łamaue, dla większego działania wody uderzającej. Łab.

Wyginarka, i, lm. i teń. *machina do wyginania*.

Wyginać, nie, nał (o pewnej liczbie a. zbiorze) *zginąć co do jednego, ze szczerem; polec co do jednego, poginać*: W. w bitwie. Niektóre plemiona dzikich ludów wyginęły. (= *wymarły, wymarwały*). Wszyscy synowie Bolesława wyginęli. Wirt. Przez potopy łądów lód ludzki wyginał: Koł, Legjoniści polscy ledwie nie wszyscy wyginęli. Lel. Wszystko pomarło, wszystko wyginęło. Hof.

[Wyginiać, a, ał] p. Wygnać.

Wyginienie, a, btm., czynność cz. Wyginać.

Wyginiecie, a, btm., Wyginienie czynność cz. Wyginać.

Wyginkowy rzem.?: Żelazo kątnikowe, wyginkowe (Façonisen, Profileisen) *kształtownik*.

Wygipsować, uje, ował *wysmarować, wyprawić, wylgnąć gipsem; ozdobić sztukaterjami*: Sala (w zamku) wygipsowana. Syrok.

Wygipsowanie, a, btm., czynność cz. Wygipsować.

Wyglajchować, uje, ował *mul. wyregulować do poziomu kondygnację muru dla ułożenia na nim belek*.

Wyglajchowanie, a, btm., czynność cz. Wyglajchować.

[Wyglamkać, a, ał, Wylańdzić] *wyprosić, uprosić, wynudzić*.

[Wyglamkanie, a, btm.] czynność cz. Wyglamkać.

Wyglancować, uje, ował p. Wyglansować: Buciki wyglancowane. Kaczek. Wyglancowali cię, wyszwarcowali. Żer.

Wyglancowanie, a, btm., czynność cz. Wyglancować.

Wyglansować, uje, ował, Wyglansować *wytrzeć, wyczyścić do glansu; wypucować*: Buty wyczyszczone, wyglansowane. Korz.

Wyglansowanie, a, btm., czynność cz. Wyglansować.

Wygląd, ądu, × edu, lm. y l. to, co z czego wygląda; *wejrzenie, wyraz, mina, pozór, powierzchowność, fizjognomja, prezenca, widok, wygląkanie na coś*: Wyraz jest to W. z czegoś, jest to wyjawienie ś. treści z jakiejś formy. W. miasteczka. Cały W. eskadry bardzo piękny i imponujący. Były to dziewice ohydne wyglądu. Kasz. Z wyglądu ona niczego sobie (= *na oko*). Sądzić z wyglądu. Posiadał W. przeciętnego człowieka... Orzesz. Wyglądem swoim budził litość. 2. = a) a. *Wyglądka lufcik*: Otwierano wyglądy u okien. Bał. [W alkiezu szklane wyglądy]. b) [W.] *okno*: Ty komnato i wyglądy, z których ja patrzała wszędy. Wójc. c) [Wyglęty] *okniennica*. d) [W.] *dziura w ścianie do wyrzucania nawozu*. Zdr. [Wyglądek].

Wyglądacz, a, lm. e, † Wyglądacz ten, co kogo wygląda. L. W., co kogo wygląda. Kn.

Wyglądać, a, ał p. Wyglądnać.

Wyglądalka, i, lm. i *odmiana rzepy zwyczajnej* (brassica rapa). P. Kapusta.

Wyglądanie, a I. btm., czynność cz. Wyglądać: W. z prawem do pewności oznacza najbliższe oczekiwanie w pewnym czasie przyręczonego dobra. Świt. W. kogo, czego. Troc. 2. lm. a p. Wygląd: Izidor miał tylko W. straszne, dzikie prawie, natomiast jego charakter był łagodny. Rog. Ludzie najróżnorodniejszych stanów i wyglądań. Orzesz.

Wyglądek, dka, lm. dki p. Wygląd: Wygląd, wyglądek = okienko w stodole poprzeczne, nie skłone, lecz zastaniane zasuwą z deski lub dylikiem obracającym ś. na kołku.

Wyglądka, i, lm. i p. Wygląd.

[Wyglądko, a, lm. a] *otwór prostokątny wielkości małego okna, umieszczony w ścianie przy drzwiach, prowadzących do sieni, a zasuwany okiennicą*.

Wyglądnać, nie, nał, nied. Wyglądać, † Wyględać, † Wyględować, † Wyględywać, [Wyględywać, Wyględywać, Wyględziwać] i. *wychyliwszy ś. spojrzeć; wyjrzeć, spojrzeć na zewnątrz*: Wyglądam z domu, z okna. Kn. Wyjrzyj oknem (z okna), z domu, drzwiami. Troc. Wygląda przez lufcik na ulicę. Otworzył Noe dach korabia, wyglądnął i ujrzał, iż osecł był wierzech ziemi. Leop. (wyjrzał i oglądał. Leop.). Dobra małżonka, z dalekiej drogi czekając męża, oknem wygląda; co wrot ruszą, jego ś. spodziewa, o nim najmiłsza jej rozmowa. Skar. Wygląda człek, wygląda, aż ś. oczy mrużą. Mick. Przen.: *wychylić ś., ukazać ś., dać ś. widzieć z pod czego, przez co, wyłonić ś., wynurzyć ś., wystąpić, wyjść, sterczeć, przebić ś. przez co dla oka*: Jest tam skała jedna na morzu, z wody wygląająca. Star. Skały w morzu ukryte większe czynią szkody okrętom, niż te, które wygląają z wody. Min. Tonący jeszcze raz wyglądnął z wody i poszedł na dno. Księżyc wyglądnął z za chmury. Zaena dusza wygląda mu z twarzy (= *przemawia; maluje ś., odbija ś. na niej*). Z kamienia płaskorzeźbą wygląda twarz Boga. Bo taka głodna byłam, tak pożądał mój głód chociażby maleńkiej okruchy, że mi aż z oczu ognisty wy-

glądał. Słow. 2. Wyglądać = *wypatrywać, śledzić wzrokiem; baczyć, uważać*: Żeglarz, po morzu jeżdżąc, [dalekolei jeszcze do portu, wygląda. Żarn. 3. przen.: Wyglądać = a) kogo, czego = *wypatrywać*; z *tesknotą oczekiwać*: Wyglądać kogo lub czego znaczy zwracać oczy w tę stronę, z której kto lub co ma przybyć; kto czeka, ten może nie mieć żadnej pewności, kto wygląda, ten jest prawie pewnym; czekać można równie dobrego, jak złego, wyglądać zaś tylko tego, co pożądane. Kras. A. Nie wiedząc dnia śmierci mojej, ale jej co dzień jako z okienka wyglądając. Skar. Mądry tylko potrafi wyglądać śmierci spokojnym umysłem. Pilch. Niewczas ziemi wyglądając, gdy puszczone z liny, rozhukana łódź pędzi na morza głębin. Hul. W tak smutnym położeniu rzeczy swoich wyglądał naród pomysłnej do powstania pory. Ust. Czekamy, wyglądamy. Mick. Przybycia twój wyglądał. Troc. Końca onej krwawej sprawy wyglądali. P. Koch. Wszyscy ciekawie skutku wyglądają. Kras. Jak kania dżdżu, tak ja wyglądam jutra. Rzew. Po daremnie wyglądającym okupie sprzedano ich dalej do Carogrodu. Szaj. Najemnicy od rana już zachodu wyglądają. Rey. [Będziesz za mną wyglądając. Paniątka wyglądała Jasienka]. b) jak = *mieć pewien wygląd, wydawać się, przedstawiać się, prezentować się*: Wyglądać dobrze, źle, zdrowo, choro, na twarzy się pokazać zdrowym, chorym i t. d. L. Te myśli wielkie ci sprawować musiały ukontentowanie, i nie dziwiuję się, że tak dobrze wyglądasz. L. Prawdziwie, wacpan wysmienicie wyglądasz! Pacjent, mając lat 19 wieku swego, zdrowo i mięścis to wyglądał. Perz. Młodo wyglądający. L. Wyglądać jak kto, jak co, na kogo, na co = *być podobnym do kogo, do czego, robić wrażenie kogo, czego, mieć pozór kogo, czego, przypominać kogo, co, patrzeć na kogo, na co*: Wygląda, jak z krzyża zdjęty (= *zbołąty, znekany, zmęczony, jak zbity*). Wyglądasz gdyby rydz. L. Wygląda jak ówik. Królowa kilka razy w drodze zaśląbia i bardzo chorą wygląda. L. Wygląda, jak trup. L. Wygląda jak śmierć, jak Piotrowin, jak szeszur z maki (= *blady, mierzny; jakby go z grobu wyjął*). Wasę wyglądasz rozmamany, wyssany, całą postać zbojcy. L. Cesarz wyglądał surowo. Swit. Prawdziwie teraz na szlachcica wyglądasz L. (na szlachcica patrzysz. L.). Wasza miłość wyglądasz na poczciwego pana brata. Wójc. Jakby to brzydko wyglądało, gdyby pan był oszczędnym. L. (= *było; do czego by to było podobne*). Tak okropnie po śmierci wyglądał, jakby jakby już próżnych naszych lez nie żadał. Słow. Coś mi ta Ameryka wcale na ziemię płynącą mlekiem i miodem nie wygląda. Krasz.

Wyglądnięcie, a, blm., p. Wyglądnięcie.

Wyglądnięcie, a, blm., p. Wyglądnięcie czynność cz. Wyglądnięcie.

[Wyglądywać, uje, ywał] p. Wyglądnać.

[Wyglądywanie, a, blm.] czynność cz. Wyglądywać.

[Wyglendziwać, uje, iwał] p. Wyglądnać.

[Wyglendziwanie, a, blm.] czynność cz. Wyglendziwać.

† Wyglądacz, a, lm. e p. Wyglądacz. Troc., L.

† Wyglądać, a, al p. Wyglądnać.

† Wyglądanie, a, blm., czynność cz. Wyglądać.

† Wyglądować, uje, ował p. Wyglądnać.

† Wyglądowanie, a, blm., czynność cz. Wyglądować.

Wyględywać, uje, ywał p. Wyglądnać.

Wyględywanie, a, blm., czynność cz. Wyględywać.

Wyglifó, i, il kraw. *wykręcić materiał półokrągło, łukowato*: W. kofinierz, nogawkę.

Wyglifienie, a, blm., czynność cz. Wyglifó.

Wyglijować, uje, ował co = *rozpalwszy pozbawić hartu, rozhartować, zrobić miękkim*: W. drut, aby się nie łamał. Troc.

Wyglijowanie, a, blm., czynność cz. Wyglijować.

Wyglózować, uje, ował p. Wygluzować. Troc.

Wyglózowanie, a, blm., czynność cz. Wyglózować.

Wygluzować, uje, ował, Wyglózować *wymazać, znieść, skasować, wyglądzić, wyrugować, wyniszczyć, wypieść, wykorzenieć, wygasić, wystudzić, zatrzeć*: Pasja cnotę, sentyment z duszy łatwo wyglózuje. L. Bogactwa nigdy nie potrafią W. miłości, zasadzonej na szacunku. L. Jeszcze nie wygluzowana z serc naszych wdzięczność winna. L. Nigdy takowe zbrodnie i złości z pamięci wygluzowane być nie mogą. L. Radbym, żeby z ludzkiej pamięci był wygluzowany. Boh. Wybisy niczego więcej nie pragniecie, jak z młodego serca W. umiarkowanie i czystość obyczajów. Wilk. Tak się to uczucie wygluzowało z rejestru społecznych potrzeb. Krasz.

Wygluzowanie, a, blm., czynność cz. Wygluzować.

† Wygląbiać, a, al p. Wyglóbić.

† Wygląbianie, a, blm., czynność cz. Wygląbiać.

× Wygląda, y, blm. *wyglądzenie, zagłada; ogląda*: W. wszelkich osobistych wyróżnień. W. pisma. St. wil.

Wyglądek, dka, lm. dki zool. (endomychus) *chrząszcz trzyczłonkowy*.

Wyglądniak, a, lm. i p. Wyglądniak.

Wyglądnieć, eje, al p. Wyglądzić. L.

Wyglądniaty p. Wyglądziaty. St. wil.

Wyglądnięcie, a, blm., czynność cz. Wyglądnieć.

Wyglądniak, a, lm. i, Wyglądniak rzem. 1. *gatunek hebla*: Wiórnik W. (Raubankhobel). 2. *gatunek młota*: Młot W. (Schliechhammer). Młot W. płaski, wklesły.

Wyglądacz, a, lm. e, Platerownik garb. *robotnik polerujący skóry*.

1. Wyglądzać, a, al i W. s. p. Wyglądzić.

2. Wyglądzać, a, al i W. s. p. Wyglądzić.

1. Wyglądzenie, a, blm., czynność cz. 1. Wyglądzać.

2. Wyglądzenie, a, blm., czynność cz. 2. Wyglądzać.

Wyglądzenie się, a s., blm., czynność cz. Wyglądzać s.

Wyglądzenie, a, blm., czynność cz. Wyglądzić: Ta okoliczność mogłaby znacznie wpłynąć na W. stosunków między pracodawcą a służbą folwarczną (= *ulożenie s.*).

Wyglądzenie się, a s., blm., czynność cz. Wyglądzić s.

Wyglądziaty, Wyglądniaty *który wyglądział*. (p. Wyglądzić). St. wil.

Wyglądziiciel, a, lm. e *ten, co wyglądza a. wyglądział*: Nie kuście Krystusem, jako niektórzy kusili na puszczy i poginęli od wyglądziiciela. Żarn.

Wyglądziicielka, i, lm. i forma ż. od Wyglądziiciel. L.

Wyglądzić, i, il, nied. Wyglądzać 1. *zrobić gładkim, wyrównać, pozbawić chropowatości, wygłaskać*,

wymuskać, wypolerować: W. heblem deskę. Troc. Wystrugać czyli odheblować deskę, u stolarza W. Mag. Obwisłe i zmarszczone cęki jakim sposobem W. Sien. (gładko wypełnić. L.). Trudno o felerzera, któryby te rysunki na twarzy twojej wygładził, żeby ich więcej cudzoziemcy nie widzieli. L. (któryby te paragrafy gładko wygoił. L.). Wygładził (ogolił) go dobrze cyrułik. Troc. W. serwetę na stole (=urównać, rozprostować). Nad wygładzonym a lśniącym stawem krzyczeli gęsiory. Reym. (=gładkim). Przen.: Człowiek niewygladzony = *bez oglady, nieogladzony, nieokrzesany, nieociosany, nieostrugany, gburowaty, ordynarny, surowy*. To wielkie szczęście dla tych młodzików niewygladzonych, że tym sposobem obyczajności i manier dworskich nabęda: L. Przen.: W. styl = *zrobić gładkim, potoczystym, płynnym, wypolerować go*. 2. *wytrzeć, zatrzeć, zrobić niewyraźnym, niezłytkim*: Charakter starożytnością wygładzony, że go czytać nie można. Troc. Przen.: *wyglizować, wymazać, zatrzeć, usunąć, wykreślić*: Ze mąż ma być głową niewiasty, doczekamy ś., że ze wszystkich ksiąg bakalarskich zostanie ta maksyma wygładzona. L. Niechże ten czas wygładzony będzie z pamięci naszej. L. Racz grzechy mej młodości W. z swej pamięci. Ryb. Nieprzyjaciel kościoła ciała w sakramencie wygładził, ofiarę wyniszczył, święte wykorzenił posty. Poc. Wygładz z pamięci. Kochan. (*wyruguj, wypuść*). Wyroki przyrodzenia zapisane są w sercu, i nie ich W. nie potrafi. Kolł. Powoli jej Sycheja wygładza z pamięci. Dm. Wygładźmy z naszej, co przeszło, pamięci. Kniaż. Od onego czasu i imię Jatwiezów a. Jazygów prawie jest wygładzone. Stryjk. 3. *zglądzić co do jednego, ztrzeć z powierzchni ziemi, wybić, wytepić, wypłenić, wykorzenieć, wytrzebić, wyniszczyć, zmieść*: Winnice z Egiptu przeniósł, pogany wygładził. Kochan. Jest pismo, iż Bóg Filistynów nie wygładził, ale niemi lud swój ewiczył. Skar. Rozkazał Amon. aby wybili a wygładzili wszystkie Żydy. Leop. Rozesłano do wszystkich ziem, aby pobito i wygładzono wszystkie Żydy. Wuj. Wygładził Jehu Bhała z Izraela. Wuj. Przeto i ogniem i ostrym żelazem do szczytu wszystkich niech wygładzą razem. P. Koch. W. naukę, kacerstwo. Troc. Wygładzone herezje. Troc. Polujmy rok cały, aż wygładzimy wilki na całej wyspie. Mick. W. ś. 1. a. **Wygładzić, Wygladnieć** *zrobić ś. gładkim, wyrównać ś., wyprostować ś.*: Zmarszczki ś. wygładziły. 2. × W. ś. *ogolić ś.* Troc. 3. *nawzajem ś. gładzić co do jednego, wybić ś., wytepić ś., wypłenić ś., wytrzebić ś., wykorzenieć ś., wyniszczyć ś.*: Królestwa, przeciwko sobie powstawszy, same ś. wygładzać będą, Białob.

Wygładzić, eje, at p. Wygladzić; wygladnieć, wypłenić, wyprzostojnieć, wyelegancieć: Biały chleb i miod jadałaś i wygładziłaś była wiece bardzo. Bud.

† **Wygładzoność, i, blm.** *gładkość, równość, polor, glans*. L.

Wygłaskać, ska a. szcze, skał, nied. Wyglaskać i. głaszcząc wygladzić; wymuskać, uglaskać. 2. uglaskać na różne sposoby. naglaskać ś.: Wyglaskał psa, wyczałował. Reym. 3. × W. *uglaskać, oblaskać, udobruchać, ulagodzić, uspokoić*. L. 4. × W. *przen. podlizując ś. wyludzić; przymilając ś., wymianić; wylizac: Expatpare, blandis attractationibus impetrare*. Kn.

Wygłaskanie, a, blm., czynność cz. Wyglaskać. [Wygłaski, ów, bhp.] zapowiedzie.

Wygłaskiwać, uje, iwał p. Wyglaskać. Wyglaskiwanie, a, blm., czynność cz. Wyglaskiwać.

Wygłaszać, a, at i W. ś. p. Wygłosić. Wygłaszanie, a, blm., czynność cz. Wygłaszać. Wygłaszanie się, a ś., blm., czynność cz. Wygłaszać ś.

Wygłębiacz, a, lm. e, Wygłębiacieł ten, co wygłębia: W., zglębiacieł. L.

Wygłębiac, a, at i W. ś. p. Wygłębić. Wygłębianie, a, blm., czynność cz. Wygłębiac. Wygłębianie się, a ś., blm., czynność cz. Wygłębiac ś.

Wygłębiacieł, a, lm. e p. Wygłębiacz. L.

Wygłębić, i, il, nied. Wygłębiac i. a. † Wygłobić, [Wygłobić] wyrznąć wgłęb, wyryc, wyzłobić, wydłubać, wydrążyć, wydłutować: Dniestr został wygłębiony i uregulowany. Pol. (= pogłębiony). 2. × W. *dojść głębokości czego, zglębić, zgruntować, wysondować*. L. W. ś. *stać ś. głębszym, pogłębić ś.*: Wyobrażam sobie, że ś. teraz samotność wielka koło ciebie wygłębiła. Krasin.

Wygłębiecie, a i. blm., czynność cz. Wygłębić. 2. lm. a miejsce wygłębione, dół, rowek, upadlina, wnęka: W małym wygłębieniu stały wrota dębowe, kute, zaparte drągami. Krasz.

† **Wygłobić, i, il, nied. † Wyglabiać i. p. Wygłębic**: Wyglabiam, dłubię, wydrażam. Macz. Podrabiał kmięć olszę i tak w porywezą koryto urobił, dłotem wygłobił. Klon. 2. [W.] *pokałeczyc, zranic w bojce*.

† **Wygłobienie, a, blm., czynność cz. Wygłobić.**

Wygłodać, da a. × dze, dał, nied. Wyglodywać i. wygryźć, wyznęć, wyjęć glodając; wytrzeć, wylizac, wyrobić dziurę, dół glodaniem. Mysz wyglodała chleb. Przen.: Często kapiąc, miękka woda najtwardszy kamień wygloda. Kn. (= *wydrążyć, wyzłobi, wyrzyc, wymyja*). Wisiała tam nad morzem blisko wielka skała, część jej spodkiem flagami wyglodana była. Otw. (= *wylizana, wymyta*). Jest tam haniebna jaskinia w wyglodanej górze, w której zawsze zbiegają ś. wody. Otw. Nie każda macica winna daje ś. zaszczepić: jeśli stara i wyglodana, tedy nie przyjmie latorośli. Pileh. (= *wygryziona, pusta wewnątrz, wydrążona*). 2. *wyjęć glodając = wypotrzbować na glodanie*. 3. *wycheltac, wytrzeć, ztrzeć, wygryźć = wyszarpać, zdzyzelować przez tarcie, używanie*: Wyglodane zęby, *concavi dentes*. Macz. W. ś. i. *zostać wyglodanym, wyjść na glodanie*: Koń wojenny, gdy mu ś. pasza wyglodała, mdleje. Bardz. 2. *wycheltac ś., wytrzeć ś., wyszarpać ś., zdzyzelować ś.*

Wygłodanie, a, blm., czynność cz. Wyglodać. Wyglodanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyglodać ś.

Wygłodniały który wyglodniał, wyglodzony, zglodniały, zamorzony: W., często kilka dni żywności nie widząc, przebiegłem Persją. Stasz. W. utratnik cudzy zysk pożera. Wyb.

Wygłodnić się, i ś., il ś. p. Wyglodnić: Chociaż dobrze ś. wyglodni, już cierpliwiej dziecię czeka. Syrok.

Wygłodnieć, eje, at zglodnieć, wyglodnić ś.; wycieńczyć ś., wyschnąć od glodu. L.

Wygłodnienie, a, blm., czynność cz. Wyglodnieć. Wyglodnienie się, a ś., blm., czynność cz. Wyglodnieć ś.

[Wygłodować się, uje ś., ował ś.] p. Wyglodzić ś.

[Wygłodowanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Wygłodować** ś.

Wygłodywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wygłodać**.

Wygłodywanie, a, blm., czynność cz. **Wygłodywać**.

Wygłodywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygłodywać** ś.

Wygłodzenie, a, blm., czynność cz. **Wygłodzić**.

Wygłodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygłodzić** ś.

Wygłodzić, i, il, nied. **Wygładzać** = wymorzyć głodem, nie dać jeść przez dłuższy czas, wytrzymać o głodzie, wycieńczyć głodem: Nieprzyjaciel wygłodził obłożone miasto. Troc. (= ogłodzić). Dziś obdareń, wygłodzeni, znieźniali, pokryci błotem. Sienk. 2. **wytepić**, **wygładzić**; **wymorzyć głodem**; **zagłodzić** co do jednego. W. ś., **Wygłodnić** ś., [Wygłodować ś.] **wymorzyć** ś. **głodem**, **wypościć** ś., **wycieńczyć** ś. **głodem**.

Wygłos, u, lm. y **wygłoszenie**; to, co wyraża głosem rzecz jaką, rozgłos, wyraz: Piękność natury jest wygłosem chwały Bożej. Dymna atmosfera ekskluzywnie męskiej czczości w koncercie wygłosów bezmyślnych. Brt.

Wygłosić, i, il, × **Wygłasować**, nied. **Wygłaszać** i. **wymówić**, **oddać głosem**, **wysławić**: W. dobitnie dźwięki mowy (= **wypowiedzieć**, **powiedzieć**). W. swoje zdanie. W., mowę = orację, kazanie, odczyt. 2. **ogłosić**, **rozgłosić**, **wysławić**, **opowiedzieć głośno**, **rozślawić**, **rozkrążyć**, **wyawić**: **Wygłasza** czynny swoje przed światem. W. ś. **zostać wygłoszonym** (i t. d., p. wyż.). Przez cuda natury **wygłasza** ś. **chwala** Stwórcy.

Wygłoszenie, a, blm., czynność cz. **Wygłosić**.

Wygłoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygłosić** ś.

[**Wygłupić**, i, il] **wykierować** na głupca, **wywieść** w pole, **wystrychnąć** na dudka: Nie daj ś. tak łatwo W.

[**Wygłupienie**, a, blm.] czynność cz. **Wygłupić**.

× **Wygmatać**, a, ał i × W. ś. p. **Wygmatwać**.

× **Wygmatanie**, a, blm., czynność cz. **Wygmatać**.

× **Wygmatanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wygmatać** ś.

Wygmatwać, a, ał, × **Wygmatać** i. **wydobyc** z gmatwy, **wyplatać**, **wysyplać**, **wypleść**, **wywikłać**, **wymatać**. 2. × W. **wygnieść**, **wycisnąć**. L. W. ś. **wydobyc** ś. z gmatwaniny, **wywikłać** ś., **wyplatać** ś.; **przen.** **wyjsć** z kłopotliwego położenia, **wybrnąć**, **wykopać** ś., **wygrzebać** ś., **wykaraskać** ś.

Wygmatwanie, a, blm., czynność cz. **Wygmatwać**.

Wygmatwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygmatwać** ś.

Wygmerać, ra a. rze, rał, **Wygmyrać**, [Wygmerywać] **gmerzać** **wydobyc**; **wygrzebać**, **odgrzebać**, **wyszperać**, **wydlubać**. W. ś. i. **wygrabolić** ś., **wygramolić** ś., **wybrnąć**, **wygrzebać** ś., **wykopać** ś., **wydotuć** ś. z trudem, **wykaraskać** ś., **wyskrobać** ś.: 2. **przen.** **wyskrobać** ś., **wykaraskać** ś., **wygzudzić** ś., **wygrzebać** ś., **wydlubać** ś. = **wybrać** ś. **nakoniec** po długim marudzeniu: W. ś. z błota, ze śniegu.

Wygmeranie, a, blm., czynność cz. **Wygmerać**.

Wygmeranie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygmerać** ś.

[**Wygmerywać**, uje, ywał i W. ś. p. **Wygmerać**.

[**Wygmerywanie**, a, blm.] czynność cz. **Wygmerywać**.

Wygmyrać, ra a. rze, rał i W. ś. p. **Wygmerać**.

Wygmyranie, a, blm., czynność cz. **Wygmyrać**. **Wygmyranie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wygmyrać** ś.

Wygnać, **wygnam** a. † **wyżonę**, **wygna** a. † **wyżenie**, **wygnamy** a. [wygnumy], **wygnają** a. [wygnadzą], **wygnal**, **Wygonić**, [Wyżenąć, Wyżenić], nied. **Wyganiać**, [Wygieniać, Wygniać] i. **wypędzić**: † Wyżeni = **wygnaj**. Ps. flor. Wyżemnyż tę szarańczą, bo próżno chleb jedzą. Biel. M. Kiedy trzeba bydło W. na pole. Haur. Napójcie pierwaj owce, potem zaś na pastwę wyżeniecie. Leop. Psów, gdy szkodzą a. smrodzą, **wygnają**. Trzt. **Wyganiać** **muchy** z izby. Troc. Po-goda okropna, trudno psa z domu W. Po myśliwsku mówi ś.: **zwierza** z kniel ruszyć, **wystawić**, a nie: **wygnać**. Ohm. B. [Mawa zamiar pójść na wieś Zápustu **wyganiać**. **Pasierbice** matka **wygnała** na chwast w niedzielę] (= **kazala jej chwast zbierać**). **Tatarowie** z Podola i z Rusi **niezliczone** plony **wygnali** do Wołoch. Tw. (= **wywieźli**). 2. **kogo** skąd = **usunąć**, **wypędzić**, **wyrugować**, **wyrzucić**, **wyforować**, **wyparować**, **przepędzić**, **wysłać**, **wykurzyć**, **wygrzyść**, **eksmitować**, **wywołaszczyc**: **Polłocistego**, by też nie umiał i **kozie** **ogona** **zawiązać**, **alić** go na urzędy **sadzają**, **alić** go **już** z **rady** nie **wygnają**. Rej. **Dom** mi **wyplondruje**, z **imienia** **mię** od **żony**, od **dzieci** **wyżenie**. Górn. **Wyżoną** **ojca** **cherchele** **potomków** z **domu**. Koch. W. **Oóž**, **kiedy** **cię**, **Menalko**, **pan** **wyżenie** z **domu**, **jakiego** **cię** **nabawi** z **twoją** **dziwką** **sronu**? **Gawin**, **Będzieli** w **Polszcze** **rząd** **kiedy**, **nigdy** **mnie** **stąd** **nie** **wyżoną**. Górn. **Gdyby** **mąż**, **nie** **uczyniwszy** **urzędowego** **zapisu** **żenie**, **umarl**, a **po** **jego** **śmierci** **chcieli** **by** **ją** **potomkowie** **W.** **z** **imienia**... Sz. (= **wyżuć**). **Wyganiać** **ubóstwo** = **usuwać** z **miasta** **ubogich** **żebaków**, **opatrzywszy** na **drogę**. Wej. **Przen.**: **W.** **chorobę** z **wnętrza** **organizmu** **na** **zewnątrz** = **wypędzić**, **wyprowadzić** (w kształcie **wysypki** i t. p.). **Nierządniczy** **bolączek** **dostawają**, **których** **izdebkami**, **drzewy**, **salsami** **rozmaicie** **wygnają**. Gil. **Krosty** i t. d. **wygnaniać**, **czynić**, **żeby** ś. **na** **wierzch** **dobrywały**. L. **Wyganiać** **wodę** z **rowu** **wiatrakami**. Troc. (= **wyprowadzać**, **usuwać**, **wypędzać**). 3. **kogo** z **kraju** = **wywołać**, **wydalić**, **wypędzić**, **skazać** **na** **banicję**, **posłać** **na** **wygnanie**, **ekspatrować**, **wyrugować**. W. **kogo** z **miasta** = **wyświecić**. **Apostołowie** **Pańscy** **byli** **wygnani** z **miasta** **Jeruzalem** od **senatu** **duchownego** **żydowskiego**. **Białob**. **Na** **dziesięć** **lat** **go** **wygoniono**. Troc.

Wygnać, a, ał p. **Wygnoić**.

Wygnanianie, a, blm., czynność cz. **Wygnać**.

Wygnanie, a, blm. i. czynność cz. **Wygnać**: W. **psa** z **izby** na **dwór**. Troc. 2. a. × **Wygnaństwo** **kara** **bezwrotnego** **wydalenia** **skazanego** z **kraju**, z **miasta** **rodzinnego**, **banicja**, **ekspatracja**: **Podajmuję** W. Troc. W. **podajmuję**, **na** W. **idę**. Kn. **Wygnaniam** z **ojczyzny** **skazany**. Troc. W. **doczesne**. Troc. Na W. **skazany**. Nar. **Gdy** **moenego** **serca** **ich** **przekonać** **nie** **mógl**, **wszystkich** **na** W. **potępił**. Skar. **Nie** **znajdowali** **inszej** **przyczyny** **onego** **gniewu** **Bożego**, **jedno** W. **niewinna** **św. Jana** (Chryzostoma). Skar. **Jednego** **czasu** **modłacemu** **ś.** **żałosto** **wielka** **przypadła**, **iż** **ono** W. **niewinnie** **cierpiął**. Skar. **Niektórym** W. **do** **nauk** **było** **przyczyną**. Macz. 3. **praktykowana** **daw.** **kara** **przemieszczenia** **jakiej** **magistratury** **z** **pod** **boku** **monarchy** **do** **dalszej** **miejsowości**: **Parlament** **paryski** **został** **skazany** **na** W. **do** **Sens**. Śl. wil. 4. **przen.** **dobrowolne** **opuszczenie** **kraju**, **emigracja**, **wychodztwo**; **usunięcie**

ś. od społeczności, towarzystwa w miejsce samotne. Sł. wil. 5. *miejsce, gdzie przebywa wygnaniec, obczyzna*: Na wygnaniu mieszkam, wygnaniec jestem. Kn. Syn królewski bez żadnego wstępu na W. idzie. L. Przywiedli do tego bogobojnego Pana, iż Atanazemu na W... isé kazął. Skar. Na wygnaniu cudze pocieram kąty. Skar. Szczęściem mianujeje boleści i blizny, co was z wygnania wiodą do ojezyny. Kras. Komu dobrze na wygnaniu, nie myśli nie o wracaniu. Umrzeć na wygnaniu. Przen.: *miejsce oddalone, kął zapadły, wygon, przedpiekle*: Za nie nie mieszkałbym na takim wygnaniu. 6. a. **× Wygnaństwo stan, życie wygnańca, wychodztwo, tulactwo, tulaczka**: Będziez jeszcze to czułe wiejskie życie sylać i wygnaniem mianowane? Siem. J. Jakież ich los jest? W. Mick.

Wygnańca, nca a. [jca], lm. *ncy* l. ten, którego skazano na wygnanie, banita, wywołaniec: I wyszedzsy Kain od oblizka Pańskiego, mieszkał wygnańcem ku wschodowej części Eden. Wuj. Jako wygnańcy, błąkać ś. i tulać po cudzych stronach i kątach i wszystko zle, jak obey, cierpieć musicie. Skar. Był tulaczem, wygnańcem. Wyb. Wyrzuceni nazywają ś. wygnańcy, kiedy ich za granicę wysyłają. Poc. Zdumione skały wolnych jków wygnańca odbić nie umiały. Słow. Wygnańcy Ewy, do Ciebie wołamy. Pśń. 2. w lm. niek. zb. = *wygnańcy*: Wygnańca z Jerolimy było około 15000. Skar. 3. przen. W. dobrowolny = ten, co ś. sam skazał na wygnanie, emigrant, wychodźca. Sł. wil. Przen.: ten, co ś. dobrowolnie usunął od społeczeństwa, tulacz. Sł. wil.

Wygnańca, i, lm. i forma ż. od **Wygnańca**: W Chełmie jako W. z Białej Rusi mieszkała. Steb. Obca W. L. W cudzym wygnanką upadam podwóru. Chr.

Wygnańczech, a, lm. y pog. od **Wygnańca**. Sł. wil.

Wygnańczy przym. od Wygnańca, wywołńczy; wychodźczy: Życie wygnańcze. W., wygnańcem służący. Kn. Z tyłu wygnańców mnie-ć to tylko fata wygnańcze dały i żołnierskie lata. L.

× Wygnaństwo, a, blm., p. **Wygnańca**: Ociec Kadma wyprawuje w pogonią i kaźń zaraz wygnaństwa skazuje, gdzieby jej nie odzyskał. Zebr. Z swej ś. dobrej woli udał na W. Ot. Znosić takie W., takie uniżenie. Przyb. Przez śmierć z wygnaństwa do ojezyny wraca. Pot.

† **Wygnańca, uje, owal wyżywić, utrzymać**. † **W. ś. wyżywić ś., wyżyć, utrzymać ś.**: Szląskie książęta, dla gęstego dziedzictw podziadu, z nich wcześniej W. ś. nie mogli. Błaż. (*sustentare se. Krom.*)

† **Wygnańrowanie, a**, blm., czynność cz. **Wygnańrować**.

† **Wygnańrowanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Wygnańrować ś.**

Wygnańbić, i, il l. *gnębieniem wytracić, wypłenić, wykorzenić, wygładzić*. 2. *gnębieniem wymusić, wydusić co, wycisnąć*.

Wygnańbienie, a, blm., czynność cz. **Wygnańbić**.

Wygnańcać, a, al p. **Wygnańcać**.

Wygnańcałnia, i, lm. e p. **Tyfiarnia**. Łab.

Wygnańcałnie, a, blm. l. czynność cz. **Wygnańcać**.

2. *mięsienie, masaż*: Poranna kąpiel i staranie W. ciała przez wprawionych do tego niewolników. Sienk. 3. apt. *wytłoczenie, wyżęcie, np. soku*. 4. pol. (expressio): W. łożyska (e. placenta). W. płodu przez ucisk na dno macicy.

Wygnańcarka, i, lm. i rzem. *machina do wygniatania*.

× Wygniatywać, uje, ywał p. Wygnieść.

× Wygniatywanie, a, blm., czynność cz. **Wygniatywać**.

Wygnańcie, a l. blm., czynność cz. **Wygnańć**. 2. p. **Wygnańłość**: W., wygniałość, zgnilizna, zgniałość. L.

Wygnańć, ije, il, nied. **Wygnańcać, [Wygnańcać]** l. *gnijąc wyjść, wypłynąć*: Śniło mi ś., śniło, że mi oko wygniało. W dworskiej chorobie wargi i dźiąsła wygniają. Comp. Czysta wygniały od piecia i spania. Pilch. Ziewa, na łożku siedzi, oczy wygniały, z gęby śmierdzi piwsko, a w paszczęce klaju pełno, a w czuprynie pierza. 2. *zgnieć w środku, stać ś. dziurawym wskutek gnicia, wydłupnieć*: Drzewo na pnju wygniało. 3. (o dziurze, jamie) *zrobić ś. wskutek gnicia w środku*: Wygniała mu dziura w boku. 4. dok. *wystać ś. gnijąc; przegnieć, zgnieć nawskroś, zupełnie*: Gnoj dobrze wygniał.

Wygnańcenie, a, blm., **Wygnańcenie** l. czynność cz. **Wygnańcać**. 2, **× W.** lek. (impressio) *wypiętnowanie, wycisk, wrazenie*.

Wygnańciarka, i, lm. i tech. *sztanca*.

× Wygniecenie, a, blm., p. **Wygnańcenie**. Sł. wil.

Wygnańcać, ecie, ótl, nied. **Wygnańcać, × Wygniatywać, × Wygniatywać** l. *gniotąc wydobyć; wycisnąć, gniecieniem otrzymać; wytłoczyć, wyprasować, wybić*: Z liporzeszków sok wygniatują, umoczywszy je pierwej w wodzie różanej; potem je tłuką, a wygniatują prasą, a on wycisk pod prasą wysuszywszy, tłuką mialką. Sien. Z osmykanych główek konopnych ziarno nogami wygniatują lub rękami wycierają. Przędz. Porwie go w szpony orzeł i ducha wygniecie. Dm. (= *wydusi*). [Moje serce żal z piersi wygniecie]. 2. *gniotąc pozbawić części płynnych, wymiać, wyżąć, wycisnąć*: W. cytrynę. 3. *gniotąc wypiętnować, wyrobić, wycisnąć, odgnieć, odcisnąć, wytłoczyć, wybić, odbić*: W. pieczęć na wosku. Obacz odeiski, które sznurówka wygniotła na ciełe, a wraz osądziś, z jak wielką ś. to przyrodzenia dzieje krzywda. L. Obraz w czym W., wyrazić, wybić, odbić, wrazić. L. Kamyków przyprawa, eo je kamejkami zowią, i jako w nie obrazki wygniatą. Sien. 4. *pognieść na wszystkie strony, na różne sposoby, wymiać, wymięsosić, zmietosić, zmiąć*: Suknia wygniecioną, jakby ją psu z gardła wyjął. W. ciało = *wymasować, zrobić masaż*. 5. *pognieść co do jednego, wytrzebić gniecieniem, wydusić, wydławić, wytępić, wygładzić, wykorzenić, pozabijać co do jednego*: W. pluskwy. Wygniatą do ena zbuntowane roje. Sienk. W. ś. *gniotąc ś. wydostać ś., tłocząc ś. wyjść*: Wsunąwszy ś. po ciemku pomiędzy tłumy, wygniotłem ś. na rynek. Kacz.

† **Wygnańtły którego wygniałty, wygnieciony**: Lura z gron już wygniałtych i z powtórnej prasy, wodą nalanej, same tylko cierpkie sączy kwasy. L.

× Wygniatywać, uje, ywał i × W. ś. p. Wygnieść.

× Wygniatywanie, a, blm., czynność cz. **Wygniatywać**.

× Wygniatywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygniatywać ś.**

Wygnańcać się, a ś., al ś. *nagniewać ś. dostatecznie, wyrzucić wszystkie swoje gniewy*.

Wygnańcać się, a ś., blm., czynność cz. **Wygnańcać ś.**

Wygnańcać się, i ś., il ś. *wylęgnać ś. w gnieżdzie*: Przen.: Wszystkim to było dziwem wiel-

kim w onej chwili, tym, co ś. w Acheronskim mieście wygnieździł i tym, co knieje buntynskie, pastwiska ferenckie. bujne mają za siedliska. Mn.

Wygnieźdzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wygnieździć ś.

[Wygnijać, a, ał] p. Wygnić.

[Wygnijanie, a, blm.] czynność cz. Wygnijać.

Wygniość, i, blm. to, co wygnioło, zupełna zgniołość, zgnilizna, gnój. L.

Wygnioły który wygnioł; przegniły: Na taką rolę służyć może gnój bydłocy dobrze W. Niżli ś. jał leczycie onego ciała wygniołego, prosit, aby wszyscy z komnaty wyszli. Baz.

Wygniotki, ów, blp. pozostałości po wygnieceniu, części stale oddzielone od płynnych gniecieniem soku, wycisk, wytłoczek, wytłoczyny: W prasowaniu jagód uważać trzeba, aby W. jak najlepiej wygniecione były. Kluk. Przywrotnik posiekać, wyżąć a. wyprasować, W. na rany przykładać. Syr. Z dzięgielnicy sok wyżąć, a W. w garniec włożyć. Syr. W. z ziarna olejnego = makuchy.

Wygniotnik, a, lm. i p. Patryca.

Wygniwać, a, ał p. Wygnić.

Wygniwanie, a, blm., czynność cz. Wygniwać.

Wygniość, i, it, nied. Wygnajać I. sprawić, że co wygnije; gnojąc zrobić jamę, otwór. 2. W. rolę = wymierzić, zagnoić dobrze, dokładnie, ulepszyć nawozem.

Wygnojenie, a, blm., czynność cz. Wygniość.

Wygoda, y, lm. y I. to, co człowiekowi wygadza, dogadza; dogodność, uczas: Wszelką wygodę będziesz miała, jakbyś w domu u siebie była. L. Mieszkanie z wszelkimi wygodami (= z *waterklozetem, łazienką, wodociągiem i t. d.*) Stoliceg sobie w tym mieście założył, wesołością miejsca, wspaniałością budynków, wygodą morza wzbudzony. Star. Dobry stół, miękkie poślanie, dobrze urządzone mieszkanie zowieśmy wygodami. W. dla ludzi i koni. Królewskiego domu wygodami gardziła. Skar. Czemu chorym wygody należytej nie czynicie? Skar. Ziemia stół, ziemia ława, twarde ziemia łoże; uważ, co za W. i wczas tam być może. Koch. W. Co ujął wygodzie i zbytkom, poświęcił dobroczynności. Kras. Masz teraz lepsze w klatce, niż w polu, wygody. Kras. Przymawiało jednego razu wino wodzie; ja panom, a ty chłopom służyś: ku wygodzie. Kras. Ten, co przywykł do pościeli, do wygody wśród pokoju, bez ochoty stanie w boju. Ksj. Potrzeby i wygody życia. Śniad. Gdzie tam chcecie wygod na prędkiej dobre. Mas. J. [Młody, dej gorzki wody, a ona (młoda) ci za to (da) swoji wygody]. 2. *dogoda, wygodzenie komu, pomoc, wsparcie, przez które wygadamy:* Pieniądze pożyczycie i być wygodą jeden drugiemu w jakiej potrzebie uczynkiem jest ludzkości. Haur. Karetą służy ku wygodzie. L. 3. *×* W. *zalatwienie, ułatwienie, zaspokojenie, skutecznienie:* Ordynujemy, żeby na wygodę tej reparacji skarb z podatków tacecznych jako najprędzej wygodził. Vol. 4.?: Jałowce po uwrociech i pochyłych wygodach. Żer. Zdr. **Wygodka, Wygodka.**

Wygodka, i, lm. i p. Wygoda: Jak stary przyjaciel służył mu wiernie do rozmaitych wygodek i zabawek codziennych. Chodź.

Wygodnicka, ej, lm. e forma ż. od Wygodnicki; Wygodnia.

Wygodnicki, ego, lm. czy rz., Wygodniś ten, co lubi wygody, co do nich przywykł, co ś. boi niezwygód.

Wygodnictwo, a, blm., rz. od Wygodnicki, upodobania, nawyknienia wygodniczych, lubowanie ś. w wygodach: Bogate mieszczaństwo służyło wiejskiej rubasznej szlachcie krajowej za wzór strojności, zbytków i wygodnictwa. Szaj.

Wygodnie przys. od Wygodny: W. mieszka, Troc. Żyć W. (= *dostatnio*). Usiądź W. Niewygodnie trzymać ten trzonek (= *niezręcznie*). W. ma z tym. (= *na rękę*). Możesz ś. W. obejść bez tego. (= *śmiało*). Godnie i W. służył. Troc.

Wygodnia, i, lm. e forma ż. od Wygodniś, wygodnicka.

Wygodniś, a, lm. e p. Wygodnicki: Wygodnie grzebali sobie doły, aby im w nich cieplej było. Krasz.

Wygodniuchno przys. od Wygodniuchny; Wygodniutko, Wygodniutenko, Wygodniusienko.

Wygodniuchny p. Wygodniutki.

Wygodniusienki p. Wygodniutki.

Wygodniusienko p. Wygodniuchno.

Wygodniuteńki p. Wygodniutki.

Wygodniutenko p. Wygodniuchno.

Wygodniutki, Wygodniuchny, Wygodniuteńki, Wygodniusienki bardzo wygodny, zewszyskim wygodny.

Wygodniutko p. Wygodniuchno.

Wygodny I. zapewniający wygodę, dogodny, stosowny do chęci i potrzeby, dobry w danych warunkach, zręczny, swobodny, pełen wygod: Wygodne pokoje. Troc. Dla tego księdzem został, że mu ś. zdawało, iż mu lepiej z tym będzie i sposób do wygodniejszego życia znajdzie. Koss. (= *pełnego wygod, przyjemności, wolnego od trosk*). Wygodne warunki (= *nieuciążliwe*). Wygodna suknia. (= *swobodna, nieciasna, dostatnia, prawie na kogo*). Trafił na czas sobie W. Troc. Trzonek W. do trzymania (= *dobry do ręki*). Częstoć dobry przedmiot niewygodny bywa. Tremb. (ściągą uciążliwość. L.). Wygodne tłumaczenie, ani słowa! (= *nakręcane ku czyżej wygodzie*). 2. (o osobie) z którym żyć, mieć stosunki wygodnie, łatwy, niekrepujący, dogadzający, dogodliwy, ulżyły, pobłażliwy, powolny, który nie jest ciężarem, zgadzający ś. na wszystko: Byłby ze mnę maż grzeeczny, miły, powolny, a co najbardziej, że W. L. (nie żenujący. L.). 3. *usłużny, potrzebny, wygodą komu będący, pracujący dla czyżej wygody:* W tym, komu enota, komu sława miła, że swej ojczyźnie zechce być W. Dek. Służący ten jest dla mnie W. W. to sługa. Troc. Rzemieślnicy mają być w swojej profesji dobrze sposobni, na czas wygodni i słowni. Haur. (na czas robotę oddający. L.). 4. [W.] *pożyteczny:* Pies gospodarzowi W. 5. [W.] *lubiący wygodę.*

Wygodzenie, a, blm., czynność cz. Wygodzić.

Wygodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wygodzić ś.

Wygodzić, i, it, nied. Wygadzać I. † W. wymierzywszy ugodzić, godząc wyciąć; ugodzić, ustrzelić, utrafić: Tak dobrze jelenia strzął swą wygodził, że ś. na swoje nogi więcej już nie wzwodził. Otw. 2. † W. *wyrzycłować w sposób odpowiedni, wymiarkować, wymierzyć, przypasować, dopasować, wygotować, wyszykować, przystosować, przyrządzić:* Chęć orców w tych W. do muru, mieli ołowianą węgelną. Petr. Wy-

godził pokój na mieszkanie swoje. Troc. (= *wy-porządził*). Wygodził cenę pieniędzy do obcych. Troc. W. zamierzonemu kresowi. Troc. 3. † W. *wygotować, wyszykować, wystawić, wyrzucić, wysłować*: Góry na góry kładli (Tytani), chcą W. wschód (= schód, gradus), którymby mogli bogom szkodzić. Petr. 4. komu = *dogodzić zupełnie, trafić mu w rumel, do gustu, odpowiedzieć po-trzebie, oczekiwaniu, dogodnym się okazać*: Różne są białogłowskie umiarkowania ciała, co gdy kto rozumie, wszystkimu wygodzi. Cziach. Gdy nam majątności na Rusi odebrano, nie stało wątku, czymby apetytowi naszemu W. Star. (= *od-powiedzieć*). Aeolus także, co rządzi wiatrami, we wszym ich woli w tej drodze wygadzał. Auszp. Żaden ś. jeszcze na ten świat nie na-rodził, któryby wszystkich ludzi żądaniu wy-godził. Sak. Rodzice nie swej pocieszę, ale zba-wieniu dzieci swoich wygadzać winni są. Skar. Wisząc na ślepym, idzie chromy na dwie nodze, jeden wzajem drugiemu wygadza w tej drodze. Min. (pomaga, wspiera, ratuje. L.). 5. komu = *wyświadczyć komu przysługę, zrobić wygodę po-życząwszy, uszyścić, usłużyć, pożyczyc*: Użyć i W. ma prawie jednakowe znaczenie; obadwa wyrazy danie rzeczy jakiej do czasowego użycia oznaczają; zawierają oraz w sobie oddanie tak rzeczy znikomych, jako nieznikomych: Cyw. Bez-płatne oddanie znikomej rzeczy, szczególnie do użycia służącej, np. zegarka, konia i t. d., wy-raża ś. przez słowo W.; przyjęcie zaś rzeczy takowej przez słowo pożyczyc. Cyw. Nikt nam na klejnoty pieniędzmi i na suknie buczne W. nie chciał. Star. Dziesięć mi wygodził talentów na samo słowo. Leszcz. Przyjacieli jego z litości wygodził mu kilkaset talarów. Haur. Suma ta wygodzona... Haur. Chęć ci oddać tę бага-tekę, którąś mi wygodził w Warszawie. L. Drugą razą w potrzebie W. wacpanu oświad-czam ś. L. Ordynujemy, żeby na wygodę tej reperacji skarb prowent pruski z podatków ta-mecznych jako najprędzej wygodził, który na przyszły rok z podatku znów odbiera. Vol. (= *za-łożył, zaliczył*). Wygodził mi tą sumą. Troc. Wygodź mi tą pomocą. Troc. Nie jest u niego nadzwyczajnością dać zaliczenie na zboże a. i na prosty weksel komu W. Jun. [Trza mu W., bo i on nam kilka razy wygodził]. W. ś. I. † W. ś. *godząc, parując bronią sieczną wywinąć ś., wyjść cało*: Z ręką ś. wygadzać (w pojedyn-ku). Szymon. 2. × W. ś. *wydarzyć ś., trafić ś., przytrafić ś.*: Leczyć ś. mnie przecię nie wy-gadzą dni utrapienia. Lubom.

[Wygogolenie, a, blm.] czynność cz. **Wygogolić**. [Wygogolić, i, il] będąc ciepło odzianym, mieć szyję nie obtulaną.

Wygoić, i, il, nied. Wygajać I. co = *wyleczyć, zgoić, zagoić gruntownie, zupełnie*: W. ranę. W. rany = *zagoić wszystkie co do jednej*. W. kogo z czego = *wyleczyć, wykurować*: Jać zagoję bliźnię twoję i z ran twoich wygoję cię. Leop. 2. *gojąc, lecząc wyciągnąć, wyprowadzić*: Wodne węże usypiać i zaklinać nmiat, gniew ich miękczyc, także jad wygajać rozumiał. Koch. J. W. ś., *wyleczyć ś. z ran, zagoić rany na sobie, wyjść z ran, żart. wylizać ś.*: Młody człowiek łatwiej ś. wygaja, jak stary. Perz. Kulą Niemea gwizd-nęła, że ś. pewnie nie wygoił. Pol. Gdy w War-szawie Nietyksza wygajał ś. z rany. Krasz.

Wygojenie, a, blm., czynność cz. Wygoić.

Wygojenie się, a ś., blm., czynność cz. Wygoić ś.

† **Wygotaty** który *wygotat, wylusiaty, łysy, wylusiaty*: Niedźwiedzie sadło czyni długie włosy, miejsce wygotate od włosów pomazując wy-pełnia. Urzęd.

[Wygolasty] *wylupiasty, wybaluszony*: Wy-golaste ocy. W., a raczej zapewne: *wygolasty*. od gała. Gwar.

Wygolec, eje, ał stać ś. zupełnie gołym, wylusiec, ołusiec zupełnie, wylusiec przez wypel-nięcie włosów. L.

Wygolenie, a, blm. I. czynność cz. Wygolec. 2. czynność cz. **Wygolić**.

† **Wygoleniec, nca, lm. ncy człowiek przesadnie elegancko wygolony, gołowąs, fircyk, galant, smyk**: Stoisz za wygolęca, szkoda z tobą mieć sprawę. Zebr. Nie ujrzał nikt około niego wygolenców. Warg. W. piekle pragnąć będziesz, ty, który, winem wygolęnce, żołnierze i młode chłopcy poisz. Skar.

Wygolić, i, il, nied. Wygalać I. *gołąc wyrobić*: W. komu tonsurę. Nie pomogą po śmierci wy-golone pleszki, kto ś. nie bawił modlitwą. Pot. 2. W. włosy = *goleniem wybrać, zupełnie zgolić*. 3. kogo, część ciała = *ogolić*. Zda mi ś., za nas nie było łbów tak sprośnie wygolonych i szat keso wymyślonych. Groch. Wyfrakowany i uroczyście wygolony. Orzesz. Przen.: Zobaczysz, jak pod włos wygoli staruszka bogatego. Wyb. (= *wyskubie, oprządzi, ogołoci*). † W. kogo z ka-płaństwa = *wygoleniem głowy wyzuc go ze stanu duchownego, wykłuszyć*. Z kapłaństwa wedle prawa będąc wygolony, na męki był wiedziony. Baz. Przen.: *uczynić gołym, opustoszyć, ogołocić, wyniszczyć, wygładzić, wytrzebić*: Ta wielkość ludzi wygoli wszystko około nas tak, jak wół wygala trawę na polu. B. B. Przen.: × W. kogo skąd = *wypędzić, wyrugować, usunąć, wypłenić, wy-gładzić, wygubić, wylepić, wykorzenieć, wyniszczyć*: Saul wygolił czarnoksiężniki i wieszczki z zie-mi. Wuj. 4. przen. p. **Wychłusnąć**. 5. posp. *wymierzyć, wyrznąć, wyciąć, gołnąć, przyłożyć, wypalić, palnąć, wybić, wlepić, wsolić*: Dobył ręką pałasza i od razu kilka płazów duchowi po grzbiecie wygolił. Oss.

Wygolębnic się, i ś., il ś. wypróżnić ś. z gołębni: Plac św. Marka niedługoby ś. wygolębnic. Gom.

Wygolębnienie się, a ś., blm., czynność cz. Wygolębnic ś.

Wygoloczenie, a, blm., czynność cz. Wygolocić. † **Wygolocić, i, il ogołociwszy wypróżnić, wuzuc**: Stowacy na miejsca z obywatela wygolocene albo napót spustoszone nastąpili. Błaz.

Wygon, u, lm. y I. droga, którą bydło wyganiają na pastwisko. 2. *wspólne pastwisko pod wsią, † skotnieca, † skotnik; plac goły około mia-sta, zostawiony dla paszenia trzody*: To im dano miasto i wygony jego wkoło niego. Bud. (plac goły około miasta dla pastwy bydła zostawio-ny, błonia. Bud.). Przen.: *miejsce puste, odległe, odludne, wygnanie, ką zapadły, przedpiekle*: Mieszka gdzieś na wygonie. 3. *prawo paszenia bydła, trzody na polu*: Pozwolił komu W. Kn. Pozwo-lić komu wygonu. Troc. 4. w lm. † Wygony = *gonitwy, wysięgi, wyprzodki*: Nie nowina mnie (zajęcowi) chodzić ze psy na wygony, abym tylko w swój kozuch od nich nie był tknięty. Gawin. 5. bart. *wygołębienie pszczoł*. 6. ryb. *jedna z dwóch łodzi rybackich (lejtak i W. a. też łodyga) do zapuszczenia wielkich sieci*.

Wygonić, i, il I. p. Wygnać. 2. cz. ni. *pogonić, pognąć, popędzić, wybiec, wylecieć, poszybować,*

wznieść *ś.*, wzlecieć, wzbić *ś.*: W niebiosa lotem wygonię rybitwy. Pol. 3. X W. goniąc wyprzedzić; przegonić, wyszcignąć, przescignąć: Smyczy ze psów zemkniono, zwierz wszystkie wygania. Sł. wil. W. *ś.* nagonić *ś.* dowoli, wylatać *ś.*, wybiegać *ś.*

Wygonienie, a, btm., czynność cz. **Wygonić**.

Wygonienie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Wygonić** *ś.*

[**Wygonisko**, a, lm. a] *miejsce nie zachylone przed wiatrem, miejsce w górach, z którego woda zmyła całą warstwę ziemi urodzajnej, pozostawiając żwir a. gołą skałę.*

[**Wygonka**, i, lm. i] *ostatnia brzoza zagonu: Poprawie* *ś.*, parobey, na wygońce. Krzywo orzesz na wygonce.

[**Wygonki**, ów, btp.] *wyścigi, gonitwy, przegony. Wygonny* p. **Wygonowy**.

Wygonowy, **Wygonny** przym. od **Wygon**. L.

[**Wygońka**, i, lm. i] *zool. p. Ledwuchna.*

† **Wygorawać**, a, ał p. **Wygorzeć**.

† **Wygorawanie**, a, btm., czynność cz. **Wygorawać**.

Wygorączkować się, uje *ś.*, ował *ś.* *nagorączkować* *ś.* *dostatecznie.*

Wygorączkowanie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Wygorączkować** *ś.*

[**Wygorzeć**, eje, ał] p. **Wygorzeć**: Cztery świece wygorały (= spaliły *ś.*).

Wygorewać, a, ał p. **Wygorzeć**.

Wygorowanie, a, btm., czynność cz. **Wygorawać**.

Wygorsetować się, uje *ś.*, ował *ś.* *wystroić* *ś.*, *wystrychnąć* *ś.* *w gorset.*

Wygorsetowanie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Wygorsetować** *ś.*

Wygorsować, uje, ował *kogo = strojąc zostawić szyję i gors goły, wydekoltować. W. ś. strojąc* *ś.*, *zostawić szyję i gors goły, wydekoltować* *ś.*: Tak szpetnie wygorsowana była, pfe! takowe nagosci są bardzo gorszące dla niewinnej młodzieży. L.

Wygorsowanie, a, btm., czynność cz. **Wygorsować**.

Wygorsowanie aię, a *ś.*, btm., czynność cz. **Wygorsować** *ś.*

Wygorywać, a, ał p. **Wygorzeć**.

Wygorywanie, a, btm., czynność cz. **Wygorywać**.

Wygorzałość, i, btm., rz. od **Wygorzały**; *wypalenie, susza od upału*: Ziemia sucha i od wygorzałości płonna żadnym obyczajem nie może być naprawiona. Trzyc.

Wygorzały *który wygorzał, wypalony*: Wichry północne niekiedy ciepłe bywają, a to gdy wieją przez płoniny puste a wygorzałe. Trzyc.

Wygorzeć, eje, ał, [Wygorzeć], nied. **Wygorewać**, **Wygorywać** † **Wygorawać**, I. *wypalić* *ś.* *w głąb*, (o przedmiotach) *dostać jamy wskutek wypalenia* *ś.* *wnętrza*; (o dziurze, jamie i t. p.), *zrobić* *ś.* *wskutek wypalenia* *ś.* *przedmiotu*: Dąb wygorzał. 2. *zgorzeć we wszystkich częściach, jednostkach, na całej przestrzeni, spłonąć, pójść z dymem, wypalić* *ś.*, *spalić* *ś.* *do szczytu*: Mało nie wszystkie miasta i wsi wkłó wygorywają, a zaś znowu je budują. Baz. W jedną dob ucihał ogień, by nie wygorzały zwierzęta; o drugiej dobie ogień *ś.* zewsząd rozgorywał, aby złośliwy naród wytracił. Leop. Całe miasto wygorzało. Troc. Piotrków wszystkie wygorzał, co-

kolwiek było w murze. Biel. M. Nieos.: **Wygorzało** w piecu. Troc. (= *wypaliło* *ś.*, *wypalił* *ś.* *ogień, spaliły* *ś.* *wszystkie drwa*). Przen.: Dajcie mu czas, niechaj w nim płomień (= uamietność) wygorzeje! Krasz. 3. (np. o roli) W. od słońca, upału = *wyschnąć nadzwyczajnie, zostać wysuszonym, przepalonym, wypalonym*: Rola, pszenica od słońca wygorzała. Troc. Przen.: Bobem rola nie plonieje, ani wygorewa, zwłaszcza gdy tam głąby będą wystawione. Trzyc. Wietrzna i wierzchnia wilgotność gnoju trudno *ś.* ma wcielić z drzewem, ale rychlej wypre i wygorawa od słońca. Trzyc. W ciężkiej doległości wygorzały me kości. Ryb. (= *wywiędły*).

[**Wygorzeć**, i, lm. e] *dół na łące powstały po pożarze torfu.*

Wygorzelina, y, lm. y *ziemia wypalona od słońca, miejsce wysuszone, spalone od skwaru*. Kn.

Wygorzenie, a, btm., czynność cz. **Wygorzeć**. Hut.: W. wielkiego pieca, gdy wewnątrz jego skutkiem długiego działania ognia zepsute jest i do dalszego użytku niezdatne. Łab.

Wygospodarować, uje, ował, **Wygospodarzyć** I. *co = gospodarując wyrobić; dobić* *ś.* *czego gospodarowaniem*: W. sobie majątek. L. 2. *gospodarując wyszafować, wyłożyć, wydać, stracić, zrobić koniec gospodarstwu*. L.

Wygospodarowanie, a, btm., czynność cz. **Wygospodarować**.

Wygospodarzenie, a, btm., czynność cz. **Wygospodarzyć**.

Wygospodarzyć, y, ył p. **Wygospodarować**.

× **Wygoszczanie się**, a *ś.*, btm., czynność cz. **Wygosić** *ś.*

× **Wygosić się**, i *ś.*, il *ś.* *wynieść* *ś.* *z gościny*. Przen.: Wandalowie, Burgundowie i inni wygoscili *ś.* z okolic Odry. Bońk.

Wygotować, uje, ował, nied. **Wygotowywać** I. *gotując wyciągnąć, wypędzić; wywarzyć*: Wodę W. aż do sucha, zostanie *ś.* na dnie sól śrzednia. Torz. Wygotuj, wywarz mięso na rosół. Troc. W. garnek (= *gotowaniem wypędzić z niego niepożądane części*). W. sok z rośliny. 2. *zrobić gotowym, przygotować, sporządzić, wypracować, wyszykować, przyrządzić, urządzić*: Czyli apartament dla wuja mego jest wygotowany? L. W. egzekucją, instrukcją, listy do kogo. Troc. Zawsze dzielnie wygotowany wykład swój licznymi i to najnowszymi doświadczeniami popierał. And. Zeby Jezuci wileńscy wygotowali spisy rękopismów. Bart. Trzeba W. dla nich listy odpowiedne. Choiń. Starce sunęli już powoli ku wygotowanym dla nich siedzeniom. Gąs. W. *ś.* *wywarzyć* *ś.*; *gotując* *ś.* *ułożyć* *ś.*, *wyżyć* *ś.* *peronych części*: Mięso wygotowało *ś.*

Wygotowanie, a I. btm., czynność cz. **Wygotować**: W. rotułów z świadków. Troc. 2. × W., lm. a *to, co warząc wydobyto, wywar, odwar, dekokt*: Wygotowania, *decocia*, podług twardości rzeczy mających *ś.* *gotować, trzymać* *one* *przy ogniu dłużej lub krócej* *potrzeba*. Perz.

Wygotowanie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Wygotować** *ś.*

Wygotowywać, uje, ywał i W. *ś.* p. **Wygotować**. **Wygotowywanie**, a, btm., czynność cz. **Wygotowywać**.

Wygotowywanie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Wygotowywać** *ś.*

Wygódka, i, lm. i I. p. **Wygoda**: Każ mu do domu, niech *ś.* *wygódkę* *mieć* *stara*. Iż. 2. *ustęp* (*szczeg. przy mieszkaniu*), *kłozet, wychodek, tran-*

zet, *prewet*: Przedsiębiorstwo wygódek publicznych rozpoczęło budowę jednego z tych domków (= *szaleństw*).

Wygórować, uje, ował i **× W. s. l. wzniesić s. w górę, wzdąć s., wzniesić s., wywyższyć s., stanąć bardzo wysoko, wybijąć, wlecierać**: Kto wygórował aż na ostatni szczebel, blizki jest upadku. Oss. W tak wielkiej rzeczy jest to znacznie W., nie mieć więcej jedno dwóch przed sobą. Pileh. (= *zaczawsowad*). Nie dziw, jeśli nie we wszystkich naukach jednako wygórował. L. (= *wybił s., odznaczył s.*). Musi być trudna metafizyka, kiedy wygórowana nad naturalne pojęcie. Kras. (kiedy je prznosi, przechodzi, *transcendentalna. L.). Tak s. Pęgażem lotnym wygórował, ledwie mu czyrje mogły sprostać siły. L. Przy końcu XVI wieku naród polski wygórował gruntowną nauką, dowcipem i smakiem. Śniad. Zamierzał cesarz ukrócić nazbyt wygórowaną władzę janczarów. Szaj. Ceny wygórowane (= *wysrubowane, zbyt wysokie*). Wygórowane żądania. Bał. (= *przesadne, nadmierne*). 2. **wzdąć s., narosnąć, spuchnąć, wspanąć, napęcznić, nabrznieć**: Wrzód wygórował. 3. [**W. s.**] **wyprężyć s., podnieść s., stanąć**: Jak s. cosnek wygóruje, to cybulke pocałuje.

Wygórowanie, a l. btm., czynność cz. **Wygórować**. 2. lm. a anat.: W. (Krs.) *guzowatość* (protuberantia). W. bródkowe.

× Wygórowanie się, a s., btm., czynność cz. Wygórować s.

[**Wygórzyska, sk, blp.**] *wymówki*.
[**Wygra, y, lm. y**] *wygrana*.
[**Wygrabać, bie, hał**] p. **Wygmerać**. [**W. s., Wygrabolić s., Wygramolić s., Wygramodlić s., Wygramodlić s., Wygrajdać s.**] *wygrzebać s., wyleźć, wykaraskać s., wydstać s. z biedą*: Ze studni s. ledwo wygrabał. Trzł.
[**Wygrabanie, a, btm.**] czynność cz. **Wygrabać**.
[**Wygrabanie się, a s., btm.**] czynność cz. **Wygrabać s.**

Wygrabić, a, al p. Wygrabić.
Wygrabianie, a, btm., czynność cz. Wygrabić.
Wygrabić, i, il, nied. Wygrabić, × Wygrabywać l. *grabiami wysunąć, wydobyć, wyciągnąć skąd*: Grabiami wygrabiali wszelką mierzwę z roli. Haur. 2. *wyciągając grabiami, wyczyścić, wyrównać*: W. ścieżkę. W. ogród z chwastu. Miejsca, na których chmiel s. znajduje, z chwastu W. Haur. 3. [**W.**] *zagrabić, wydrzeć, wyrwać*: W. komu majątek.

Wygrabienie, a, btm., czynność cz. Wygrabić.
Wygrabki, ów, blp., × Wygrabny odrzutki z *wygrabienia, to, co wygrabiono i wyrzucono*: Osły nie gardzą nawet i wygrabkami z pod innych zwierząt. Kluk.

[**Wygrabolenie się, a s., btm.**] czynność cz.. **Wygrabolić s.**

[**Wygrabolić się, i s. il s.**] p. **Wygrabać**: Jak s. z tej jamy, którąś na bliźniego kopał, wygrabolisz? Smotr.

× Wygrabny, ów, blp., p. Wygrabki: Starowina biegła to tu, to tam, znosił nowe W. siana, słał równo. Żer.

Wygracować, uje, ował wyrzucić, wyczyścić a. wyrównać gracą. L.

Wygracowanie, a, btm., czynność cz. Wygracować.

Wygrać, a a. [aje], al, nied. Wygrywać, × Wygrawać l. *zyskać, wziąć to, o co była gra, nie przegrać*: Szuler ten grywał, wygrywał, przegrywał.

całe życie faraonowi służył. L. Wygrane kostkami, szachami pieniądże. Kn. Wygrał grę, pieniądze na nim, od niego. Troc. Wygrane szachami, kostkami pieniądże. Troc. Wygrał w karty pokazną sumkę. W. na loterji. Wygrał główny los. W. w kości, w szachy. Przen.: Wacław wygrał stawkę, wygrał wielki los, a ty coś zyskał? zostałeś sam jeden. Bał. (= *spotkało go wielkie szczęście, zrobił dobry interes*). Jeszcze tego u nas nie widziano, żeby kto wyśpiewał lub wygrał co innego, jak gołe pięty. Krasz. Wygrawam eo na kim. L. Wygrawam zakład. L. Jestem wygrany = *wygrałem; wygrana po mojej stronie*. A za wygranym całe idzie grono. Stan. Przen.: *wyjąć zwycięsko, odnieść zwycięstwo, wziąć górę, zwyciężyć, zostać panem placu*. Wygrawam sprawę u sądu i przenoszę prawo, Kn. Wszysey patronowie wygrawają lub przegrywają; co sprawa, to jeden przegrać, a drugi W. musi. L. Sześć i trzydzieści kroć pojedynek wygrał. Warg. W. potrzebę, sprawę sądową, zakład. Troc. Wygrawać pola, wygrawać bitwy. Orzech. Wojował długo z Turki i z Persami, wygrawał często, często też przegrywał. J. Koch. Pisali nasi, iż ta wygrana bitwa stała s. na prośby biskupa, albowiem wtenczas ustawicznie s. modlił do Boga. Biel. M. W miłośnych szturmach łacniej W. można uciekać, niż walczyć. L. Przen.: *wskórać, zyskać, osiągnąć, dojść ładu, wyjść dobrze na czym, pokorać, dać radę, poradzić*: Wygrawam, górę w czym otrzymywam, zwyciężam, mam nad kogo. Kn. Wygra lub przegra, acz już do tej doby wygrał, kiedy s. z tobą śmiał pocierać. P. Koch. Ten tylko, widzę, wygrawa, kto szwankowawszy, powstawa. Groch. Nie już ten wygrał, kto pierwszy bierze. Pot. Nie początek, lecz koniec wygrywa. Kniaż. (= *ten s. śmieje, kto s. na końcu śmieje*). Kto ma sprawiedliwą, ten wygrywa. Bud. B. Ożeściejniecnota przy złości wygrywa, niż poźniejsza uboga. Opal. Nie wygrasz z nim. Kn. I có, żeś na tym wygrał? (= *co ci z tego przyszło, przybyło, zawiązało s., co masz z tego?*). W każdym razie wygrasz, bo oprócz zysku zyskasz sławę (= *masz ten benefis, ten preferans*). Gdybym z domu raz wyszedł, jużby wygrała. L. Siła takich jest, którzy s. zdadzą sobie, iż wiele wygrali, kiedy umieją co tak uczynić, jak wielki pan czyni. Gór. Saraceni, gdy nie W. nie mogli, od miasta odciągnęli Skar. (= *zrobić*). Daj pokój: nie wygrasz. Troc. Światło przy cieńniu wygrywa (= *zyskuje, lepiej s. wydaje*). 2. W. z kim przed kim = *zakasować, przemyśleć, przejść, przenieść, prześcignąć go*: W. czym przed kim = *celować go, przechodzić czym, przenosić, prym mieć, dank odnosić. L. One białością wygrały przed śniegiem, a wiatrom naprzód nie dały biegiem. Gór. 3. × W. *wyczerpać granie, skończyć grać; wytrwać w graniu do końca. L. 4. co = wykonać graniem, wybrać na instrumentcie, odegrać*: W. pieśń jaką na instrumentcie jakim. Kn. Wszak umiem dosyć piosnek, którem często w lecie, gdyś jeszcze mniejszą była, wygrywał na flecie. Żabł. Gdy mu s. nie chce, nie zaśpiewa, choćby go kto na wszystkie obowiązki zaklinał; a jeśli kiedy, lubo nieproszonemu, co do głowy przyszło, wzięwszy w ręce handurę, ze wszystkich tonów skożne wygrawał fałcie. L. Leżąc w łąkach zielonych, wiersze wygrywają na piszczałkach pasterze, co owce pasają. Li. Poprzestał piosnek wygrywać na flecie. Szym. Wygrawać pieśń jaką na skrzyp-*

cach, na flecie. Troc. Tak ostrobrzmiającej nie kochają cytry, gdzie wszystkie swoje grzechy katalogiem W. trzeba człowiekowi przed Bogiem. Pot. Melodje na trąbach i piszczałkach wygrywane. Jeż. Tak świetną, lubo niefortunną rolę wygrał przy ostatecznym skonanu ojezyny. Rzew. 5. nied. *grać na różne sposoby, tony, wywodzić tony graniem, wycinać, wydziwiać na instrumencie, popisować ś. graniem*: Orfeusz, lutnista przedni, tak wygrywał na lutni, iż zwierzęta i lasy po jego muzyce tańczyły. Bardz. (tak dokazywał, kunsztował. L.). Dawid wygrywający na lutni. Lach. Zażyj teraz wesołego wiersza, możesz i potym wygrać poważniej, jakoś wygrał, gdy gromem odważni srogich olbrzymów bogowie skruszyli. Bardz. 6. × W. jaki instrument = *wydoskonalić graniem, ograć go*: W. jaki instrument, graniem go wciągnąć, uprawić. L.

Wygradzać, a, ał p. Wygrodzić.

Wygradzanie, a, blm., czynność cz. Wygradzać.

[Wygradzać się, a ś., ał ś.] l. p. Wygrabać.

2. *wygzudzać ś., wygrzebać ś.*

[Wygradzanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wygrajdać ś.

[Wygramać się, a ś., ał ś.] przecisnąć ś., przedostać ś., wyleźć z trudnością.

[Wygramanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wygramać ś.

[Wygramodlać się, a ś., ał ś.] p. Wygrabać.

[Wygramodlanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wygramodlać ś.

[Wygramodlenie się, a ś., blm.] czynność cz. Wygramodlić ś.

[Wygramodlić się, i ś., il ś.] p. Wygrabać.

× **Wygramolać, a, ał p. Wygmerać. Troc.**

× **Wygramoianie, a, blm., czynność cz. Wygramolać.**

× **Wygramolenie, a, blm., czynność cz. Wygramolić.**

Wygramolenie się, a ś., blm., czynność cz. Wygramolić ś.

[Wygramolić, i, il] p. Wygmerać. [W. ś.] p.

Wygrabać: Lis ś. z studni wygramolił. Jak. W. Ledwie z błota wygramoliwszy ś., przyszedłem tu. L. Wygramoliwszy ś. z kałuży, dostali ś. na czyste pola. Oss. Kto ś. wygramoli z jamy, zadzierży go sidło. Leop. W. ś. z śniegu. Troc. Wygramoliłem ś. ze skały na skałę, ale nie sam ś. wydobyłem. L. (wzdrapałem ś. L.). Jako i kiedy głupstwa pozbedziemy, nikt nie ma z siebie tyle sił, aby ś. mógł z niego W. Pilech. Ty, sercućciu, miej dla siebie, ja już, mosterdzieju, z pewnością ś. wygramolę. Rog.

Wygrana, ej, lm. e (dom. bitwa, walka, gra i t. p.) i. niek. **Wygrane** rz. *zwycięstwo, góra, prze-waga, wiktoria*: W. we grze = wygrana gra. W. w bitwie = wygrana bitwa. L. W. pod Połtawą uwieczniła panowanie Rosji na północy. Kpēt. Dziejopisowie Bolesławowi więcej nad czterdzieści wygranych przypisują. Wg. W. przy nas stanęła, na stronę naszą ś. skłoniła. Troc. W. mu należy. Troc. **Za wygraną** co mieć. Troc. Zbito wroga, W.! Dać za wygrane = *przestać czego, zabastować, dać pokój, nie usiłować dalej, aby dopiąć czego*. Dać komu za wygrane = *ustąpić, uznać ś. za pokonanego*. W. w grze = to, co kto w grze wygrał. Przen.: *zysk, preferans, korzyść, benefis, profit*. Choćbysmy jednego nawrócili, i to byłaby W. 2. × W., × **Wygrane wieniec laurowy, palma zwycięstwa**: W., *palmarium, praemium certaminis*. Kn.

Wygrane, ego, lm. e p. Wygrana.

Wygraniczać, a, ał i W. ś. p. Wygraniczyć.

Wygraniczanie, a, blm., czynność cz. Wygraniczać.

Wygraniczanie się, a ś., blm., czynność cz. Wygraniczać ś.

Wygraniczenie, a, blm., czynność cz. Wygraniczyć.

Wygraniczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wygraniczyć ś.

Wygraniczyć, y, ył, nied. Wygraniczać wyłączyć z granic, wygrodzić: *wydzielić, wykluczyć, wyodrębnić, wyobcować*: Jako dom wygraniczony, tak jest szalonemu mądrość. Leop. W. kogo z kościoła = *wyobcować, wyłączyć, wykląć, ekskomunikować*. Ci patryjarchowie za naruszenie tego symbolu od synodu za apostoły osądzeni i z cerkwi Bożej byli wygraniczeni. Smotr. W. kogo skąd = *wyrugować, wypędzić, wygnąć, wysadzić, wypchnąć*. Równych sobie, gdzie mogą, zarywają, chudszych z dóbr wygraniczają. Błaż. (= *wywaszczają, wydzielają, wyzuwają, kwi-tują*). Nie chcesz przedać: a on też sumy nie odliczy, a jednak kiedykolwiek tak cię wygraniczy. Błaż. Wygraniczeni są bitwami od wielu narodów. Leop. (= *ekspatrowani*). W. rzecz z pomiędzy rzeczy blizkoznacznych (= *określając wydzielić*). W. ś. *wystąpić z granic danego obwodu, wydzielić ś., wyodrębnić ś., wyosobnić ś.*

Wygranie, a, blm., czynność cz. Wygrać.

× **Wygrawacja, i, lm. e?**: Bał ś. jakiej wygrawacji lub weksy. Łoż.

† **Wygrawacz, y, lm. e p. Wygrywacz. L.**

Wygrawać, a, ał p. Wygrać.

Wygrawanie, a l. × W. czynność cz. Wygrawać.

2. *posp. chwila, w której rośliny zbożowe wypuszczają ze źdźbła kłosy*. Śl. wil.

† **Wygrawca, y, lm. y p. Wygrywacz**: Don Fuas jest wygrawcą bitwy okrętowej. Przyb. (= *zwycięzcą w bitwie okrętowej*).

Wygrawerować, uje, ował, Wygrawerować wyrytować, wyrznąć, wyrycić po Grawersku, wysztychować: W. herb.

Wygrawerowanie, a, blm., czynność cz. Wygrawerować.

Wygrawerować, uje, ował p. Wygrawerować: Na pokrywie wygrawerowano: Adamowi Mickiewiczowi na pamiątkę dnia 24 grudnia r. 1840. Hös.

Wygrawierowanie, a, blm., czynność cz. Wygrawierować.

[Wygrzązać, a, ał] p. Wygrozić.

[Wygrązanie, a, blm.] czynność cz. Wygrązać.

[Wygrazować, uje, ował] p. Wygrozić.

[Wygrazowanie, a, blm.] czynność cz. Wygrazować.

Wygrązać, a, ał i W. ś. p. Wygrozić.

Wygrązanie, a, blm., czynność cz. Wygrązać.

Wygrązanie się, a ś., blm., czynność cz. Wygrązać ś.

× **Wygrążnąć, znie, znał a. ał p. Wygrzęznąć. L.**

× **Wygrążnięcie, a, blm., czynność cz. Wygrążnąć.**

Wygrążyć, a, ał i W. ś. p. Wygrążyć.

Wygrążanie, a, blm., czynność cz. Wygrążyć.

Wygrążanie się, a ś., blm., czynność cz. Wygrążyć ś.

Wygrążenie, a, blm., czynność cz. Wygrążyć:

Pod trojakim pogrążeniem i wygrążeniem trzy w bóstwie osoby używają. Pim.

Wygrążenie się, a ś., blm., czynność cz. Wygrążyć ś.

Wygrażyć, y, ył, nied. **Wygrażać** *wydożyć z po-
grażenia, wynurzyć*. L. W. s. p. **Wygrzęznąć**.

Wygroda, y, lm. y myśl. *ogród wilczy, dół wil-
czy, labirynt, opłotek*. Sł. wil.

Wygrodenie, a, bfm., czynność cz. **Wygrodzić**.

Wygrodzić, i, il, nied. **Wygradzać** l. *grodząc
wyznaczyć*: Widzisz tę wygrodzoną ulicę? Chodź.
Po wygradzanych żerdziami drogach lubili błą-
kać ś. w pobliżu swego domu. Żer. 2. *wyłączyć,
wydzielić, wygranaczyć, ominąć przy ogradzaniu,
grodzieniem; zostawić nie zagrodzonym*: W. wygon.
L. Przen.: Dopóki wśród narodu polskiego nie
wygrodziła ś. szlachta potężnymi przywilejami,...
życie narodowe rozwijało ś. wedle praw natury.
T. K. (= nie wyodrębniła ś., nie odosobniła ś.). 3.
[W.] *wyrzucić, wypłenić*: Kołęcy osiet z ogroda
wygrodzi, a męzowy macierzy nigdy nie do-
godzi.

Wygrozić, i, il, nied. **Wygrażać**, [Wygrazować,
Wygrazać] l. *grożąc wymusić; wystraszyć, wyfukać*:
Chociaż przegrażali Polakom Niemcy, nie mogli
nie W. Papr. Gdy na niej nie W. nie mógł, bić ją
kazał. Skar. Nie wygrozisz od niej wyznania...
tylko przez łagodność i obudzenie ufności. Kaczk.
Miłości nie wygrozisz. Kn. 2. *groźbami wyzwolić
ś., wykręcić ś.* Pśń. 3. **Wygrażać**, **Wygrażać** ś. =
grozić na różne sposoby, odgrażać ś., przegrażać ś.:
Wygrażać komu pięścią. Włosi dopuścili ś. gwał-
tów, zacierając napisy: wygrażając ś. Słownicom.
Pojechaniem do miasta wygrażał, ale nie jechał
i żadnych innych kroków nie robił. Orzesz. Stos
złamanych i uwiędłych w nieszczęściu serc ludz-
kich wygrażał gwiżdżom, które płakały, pa-
trząc nań. Orzesz. Po pijanemu łatwo wygrażać
choćby i Panu Bogu. Reym,

Wygrozenie, a, bfm., czynność cz. **Wygrozić**.

Wygruchać, a, ał *gruchaniem wyrazić, wy-
powiedzieć*: W. zwierzenie miłosne. Serce ko-
chające rozumie każdą wygruchaną przez ma-
leńkie usteczka sylabę. Es. W. s. *nagruchać ś.,
dostatecznie*.

Wygruchanie, a, bfm., czynność cz. **Wygruchać**.

Wygruchanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
gruchać** ś.

Wygruntować, uje, ował *wymalować, wyprawić,
wymazać gruntem*: Kazał nadwornemu malar-
czukowi W. płótno. And.

Wygruntowanie, a, bfm., czynność cz. **Wygrun-
tować**.

Wygrzywac, a, lm. e, † **Wygrawacz**, **Wygrywca**,
† **Wygrawca** ten, co *wygrywa a. co wygrywał*.

Wygrywać, a, ał p. **Wygrać**.

Wygrywanie, a, bfm., czynność cz. **Wygrywać**.

Wygrymasić się, i, il *grymasząc zadowolnić ś.,
nagrymasić ś. dostatecznie, nanudzić, wymarudzić,
wykapryścić ś.*: Wygrymasił ś., a w rezultacie
nie nie kupił. Wygrymasił ś. dzieciak i teraz
śpi.

Wygrymaszenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
grymasić** ś.

Wygrywca, y, lm. y p. **Wygrywacz**: Karetą,
stojąca przed bramą gmachu w oczekiwaniu na
szczęśliwego wygrycę.

× **Wygryz**, u, lm. y *miejsce wygrzyzione, dołek,
jama lockowata, wygrzyżona przez mysz, robaka
i t. p.*: W. myszy, dołek wygrzyżony od myszy
w serze, chlebie i t. p. Kn.

Wygryzacz, a, lm. e ten, co *wygryzą*. Troc. L.

Wygryzać, a, ał i W. s. p. **Wygrzyźć**.

Wygryzanie, a, bfm., czynność cz. **Wygryzać**.

Wygryzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
gryzać** ś.

Wygrzyzenie, a, bfm., czynność cz. **Wygrzyźć**.
Wygrzyzenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
grzyźć** ś.

[**Wygryzina**, y, lm. y]: Dyćby ś. śmieli z ciebie,
żeś taki W. Ork.

[**Wygryzki**, ów, bfp.] l. *strawa nie dojedzona
w żłobie*. 2. *chłopki udające panie*.

Wygryzmolenie, a, bfm., czynność cz. **Wygryz-
molić**.

Wygryzmolić, i, il l. *gryzmoliąc wypisać = na-
pisać; nagryzmolić, nagwazdać, nabazgrać*. L. 2.
*wypotrzebować na gryzmolenie, wybazgrać, wy-
gwazdać*: W. wszystkim atrament. L.

Wygrzyźć, zie, zł, nied. **Wygryzać**, **Wygrzy-
zywać** l. *gryząc wydrążyć; wyżreć, wyjeść, wy-
toczyć*: Gąsienice liście wygrzyły. Troc. Mysz
chleb, robak drzewo wygryzą. Serwaser że-
lazo wygryzą. Troc. Arsenik wygryzą tak moc-
no, że żelazo pojada. Urzęd. (= wytrawił). Ser-
waser i rdza wygryzają miedź i zelazo. L. Żart.:
Garnek wygrzyżony (= wyszczerbiony). 2. *gry-
ząc wyrobić; wyżreć, wyglądać, wytoczyć,
wytrawić*: W. dziurę. 3. *przen.*: W. kogo skąd
*dogryzając, intrygując, dopiekając mu zmusić go
do wyniesienia ś., wykurzyć, wysadzić*: Mielisíce
poczciwego Francuza, który was dobrej manie-
ry dobrze uczył; wygrzyłisíce jego, a tegoście
ś. trzpiota napanli. Boh. W. s. l. *przegrzyszy
zapórę, wydożyć ś. przez ten otwór*: Jadu pełne
jaszczurki, wygrzyszy ś. z żywota macierzyń-
skiego, za dobrodziejstwo przyczynę rodzicielce
swej do śmierci dawają, bo one, wychodząc na
świat, matkę umarzają. Żarn. 2. *gryząc ś. wy-
tępić ś., wytrzebić ś., wygladzić ś.*: Jak ś. nasi
miedzy sobą wygryzą, jak szczurą, kto w niej
będzie siedział? Minisz. [W. s. z biedy] = *wyjęść
z biedy, odgrzyźć ś.*

Wygrzać, eje, ał, nied. **Wygrzewać**. l. *ogrzać,
zagrzać gruntem, na wszystkie strony, we wszyst-
kich częściach po kolei, nagrzać*: W. sobie ręce,
łódko (= grzejąc przez dłuższy czas, rozgrzać
stopniowo): Waż i jaśczurka, lubując ś. upa-
łem, leżą i drzemią na wygrzanej słońcem ska-
le. Dyg. W. żelazo w ogniu. 2. *zapomocą
ogrzewania wypielęgnować zarodek i wyprowadzić
pisklą z jaja*. Sł. wil. Przen.: Przyroda cudotwór-
cza wygrzewała z ludzi kielki społecznej zycz-
liwości. Weys. 3. [W.] *wytluc*: W. kogo ki-
jem. W. s. l. *ugrzać ś. należycie, na wszystkie
strony, nagrzać ś.*: Nim ś. piasek w hueie wy-
grzeje, to go już nie zostanie od samego
duchu. Torz. Znowu trójzab Neptunów w ogniu
ś. wygrzewał, swe strzały Febus ze krwi Py-
tona odgrzewał. Bardz. (= rozpalal ś.). **Wygrze-
wać** ś. na słońcu, na piecu = *rozkoszować ś., lu-
bować ś., wylegiwać ś. grzejąc ś.; grzać ś. na
wszystkie boki*. 2. (np. o zbożu wilgotnym w sto-
dole) *wyżbyć ś. stopniowo ciepła, nabytego przez
ściśnienie w przęśle*: Zboże w stodole wygrze-
wa ś. a wapory te w górę ciągną.

Wygrzanie, a, bfm., czynność cz. **Wygrzać**.

Wygrzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
grzać** ś.

Wygrząznąć, nął a. ał p. **Wygrzęznąć**: W.
błota.

Wygrząźnicie, a, bfm., czynność cz. **Wygrzą-
znąć**.

[**Wygrzebacz**, a, lm. e] *pogrzebacz*: W. wygar-
tuje zar z pieca.

Wygrzebać, bie, bał, × **Wygrześć**, × **Wygrzo-
nąć**, nied. **Wygrzebywać** l. *grzebiąc wyrobić; wy-*

kopać: W. dół. 2. i W. ś. p. **Wygmerać**: Byśmy w sobie zakrywały to święte nasienie słów świętych Pana, aby ten nieszlachetny ptak nie mógł ich ladażako wygrześć a wybrać z niego. Rej. Przykładów miłości ojczyzny szukając, wygrzebywać je w ruinach Rzymu i z greckich dziejów zasięgać do tych czas musieliśmy. L. Prawdy nigdy nie mogą wygrześć w twoich pismach. Zebr. (= *dogrzebać ś.*, *wynaleźć*). **Wygrzebli** trup jego. Troc. Wygrzebywano z ziemi i znieważano schizmatyckie kości. Lel. Cokolwiek tylko znakomitego można mieć z wygrzebanych starożytności czarnomorskich, wszystko to tam widzieć można. And. Przykrą i bardzo trudną ścieżką do samego wygrzebi ś. jaskiniami miasta. Otw. Przy pracy i oszczędności będzie mógł W. ś. z tego położenia. Bał. W. ś. z choroby (= *wylizac ś.*).

Wygrzebanie, a, blm., czynność cz. **Wygrzebać**.

Wygrzebanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygrzebać ś.**

Wygrzebywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wygrzebać**.

Wygrzebywanie, a, blm., czynność cz. **Wygrzebywać**.

Wygrzebywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygrzebywać ś.**

Wygrzeczniały który **wygrzeczniał**. Sł. wil.

Wygrzecznic, i, il 1. kogo = *wyuczyc grzeczności, wyćwiczyć w grzeczności, zrobić grzecznym*. 2. † W. kogo, co = *wykształcić, wykreślać, określać, wypolerować, wygładzić, oglądzić, wyrobić światowo*: Perykles zepsuł Ateńczyków obyczajem, chce je W. i wydoskonalić. L. Myśmy ich w tym wydoskonalić, co oko ucieleszy, namiętności nabawić i przywary ich W. może. L.

Wygrzecznic, eje, ał 1. *zrobić ś. grzecznym*: Z czasem niejedne młode panienki tym sposobem wygrzeczniały. Niem. 2. [W.] *wyprzystojnieć*.

Wygrzecznienie, a, blm. 1. czynność cz. **Wygrzecznic**. 2. czynność cz. **Wygrzecznic**; *stan tego, który wygrzeczniał, ugrzecznienie, grzeczność nabyta, uprzejmość*. Sł. wil.

× **Wygrześć**, bie, bi i × W. ś. p. **Wygrzebać**. **Wygrzewacz**, a, lm. e l. × W. p. **Ogrzewadło**. 2. gorz. część aparatu gorzelniczego, do której robota przechodzi prosto z kadzi fermentacyjnej. 3. hut. piec lub przypiecek, w którym rozgrzewa ś. surowizna lub żelazo, zanim wejdzie w ognisko lub do pieca. W. przy kotłach parowych (= *ogrzewacz*). 4. a. **Wygrzewadło** lek. przyrząd do ogrzewania oddzielnych części ciała.

Wygrzewaczka, i, lm. i rodzaj obuwia na nogi dla utrzymania ich w cieple. Sł. wil.

Wygrzewać, a, ał i W. ś. p. **Wygrzać**.

× **Wygrzewadło**, a, lm. a p. **Ogrzewadło** i **Wygrzewacz**.

Wygrzewalny służący do wygrzewania. Hut.: Piec W. = *spawalny, szwejsowy*. Piec W. = *piec płomienny, w którym rozgrzewa ś. do białości półwyrób pudłowy w kołbach lub pakietach, dla następnego przepuszczenia przez walc*. Łab.

Wygrzewanie, a, blm., czynność cz. **Wygrzewać**: W. pieca lub jego zaprawy, **wygrzewka**, powolne suszenie i rozgrzewanie przed zapuszczeniem w bieg pieca, aby ś. od nagłego rozpalania nie rozstąpił. Łab. W. milerza, **wygrzewka** a milerza, pierwsze chwile po zapaleniu milerza, gdy dymy z zapalenia drzewa powstałe

przenikają milerz, zanim ś. zupełnie ogniem przejmie. Łab.

Wygrzewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygrzewać ś.**

Wygrzewka, i, blm. p. **Wygrzewanie**.

Wygrzewnik, a, lm. i tech. *gatunek kotła*.

Wygrzęznąć, nął a. ał, **Wygrząznąć**, × **Wygrząznąć**, **Wygrzążyć** ś. *wybrnąć, wydobyć ś. z pograżenia, wylipnąć, wylgnąć, wynurzyć ś., wywieznąć*; *wygramolić ś., wygrzebać ś., wyskrobać ś. na wierzch*.

Wygrzęźnięcie, a, blm., czynność cz. **Wygrzęźnąć**.

Wygrzmieć, i, ał, W. ś. nied. **Wygrzmiewać** *przegrzmieć, odegrzmieć swoje, skończyć grzmieć. przestać grzmieć*; *nagrzmieć ś. dostatecznie*: Pan grał czeka w celi pustelnika, aż ś. ta burza wygrzmi i wyblyska. Słow. Przen.: Już złorzeczenie straszne nie wygrzmiewa. Przyb. (= *nie rozlega ś.*).

Wygrzmienie, a, blm., czynność cz. **Wygrzmieć**.

Wygrzmienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygrzmieć ś.**

Wygrzmiewać, a, ał i W. ś. p. **Wygrzmieć**.

Wygrzmiewanie, a, blm., czynność cz. **Wygrzmiewać**.

Wygrzmiewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygrzmiewać ś.**

Wygrzmocenie, a, blm., czynność cz. **Wygrzmocić**.

Wygrzmocić, i, il, **Wygrzmotać** *wybić kogo potężnie kijem, pięściami* (= *wydzębkać*), *wybić, wygarbować, obłożyć, wymłócić, wylomocić, wylupić, wydebić, wytatarować, wysmarować, wylać, wywałkować, wyplatać, wyparzyć*. L.

Wygrzmotać, a, ał p. **Wygrzmocić**.

Wygrzmotanie, a, blm., czynność cz. **Wygrzmotać**.

× **Wygrzonać**, nie, nął p. **Wygrzebać**: W., odgrzebać, odmieść, wygrześć (L.), zgrzebać co kijem a łopatką. Dudz. **Wygrzonał** pierścień kijkiem. Troc.

× **Wygrzonienie**, a, blm., p. **Wygrzonienie**.

× **Wygrzonienie**, a, blm., **Wygrzonienie** czynność cz. **Wygrzonać**.

[**Wygrzyźniać** się, a ś., ał ś.] p. **Wydrzeźniać**.

[**Wygrzyźnianie** się, a ś., blm.] czynność cz. **Wygrzyźniać ś.**

Wygubiąć, a, ał i W. ś. p. **Wygubić**.

Wygubianie, a, blm., czynność cz. **Wygubiąć**.

Wygubianie się, a ś., blm., czynność cz. **Wygubiąć ś.**

Wygubiciel, a, lm. e ten, co *wygubia a. wygubił, wygładziciel, wytepić, wykorzeniacz*. L.

Wygubić, i, il, nied. **Wygubiąć** *wybić, wytracić, wytepić, wygładzić, wykorzenić, wygnieść, wypłenić, wytrzebić, wyniszczyć, pozabijać*: W. szcurki. Kn. Na wtórej wojnie punickiej kilka potrzeb niefortunnych młodzi rzymska wygubiona była. Rzeźnicy kładą głównią rozpaloną w pysk wieprzowi, chce przez to W. wągr. L. W. pokrzywy. Kn. W. złe plemię, ował. Troc. Mieczem i głodem i morem wygubię je. Wuj. W. szcury. Konstanty wygubił ród Maksentjusza. Lel. Psy, lisy, ptactwo i zwierzęta drapieżne niezmiernie zajęcy mnóstwo wygubiają. Jund. A każdy na to swe życie poślubił, aby pogaństwo ochrzcił i wygubił. Mick. W. w państwie złą monetę. Troc. W. ś. *ważemnie wytracić ś., wybić ś., wytepić ś., wygładzić ś., wytrzebić ś., wyniszczyć ś., pozabijać ś., wypłenić ś., wykorzenić ś.*

Dzkie narody wzajem ś. nienawidzą i wygubiają. L.

Wygubienie, a, btm., czynność cz. **Wygubić**.

Wygubienie się, a ś., btm., czynność cz. **Wygubić** ś.

Wygubnie przys. od **Wygubny**. L.

Wygubny możliwy do wygubienia; tyżący ś. wygubienia. L.

Wygumować, uje, ował gumowaniem wysztynić, wyleżyć, wysmarować, napuścić dostatecznie gumą, zgumować: Szerogowy ma, rano wstawszy, włosy wycesać, wasy W. Kaw. Nar.

Wygumowanie, a, btm., czynność cz. **Wygumować**.

Wygurbiac, a, ał i W. ś. p. **Wygurbić**.

Wygurbianie, a, btm., czynność cz. **Wygurbiac**.

Wygurbianie się, a ś., btm., czynność cz. **Wygurbiac** ś.

Wygurbić, i, il, nied. **Wygurbiac** wygnięść tak, że ś. co pogurbi na całej powierzchni, podstaje od tła, wymarszczyć: Wiele z tych posążków miały napisy a. święte, a. wygurbione. Lel. W. ś. wygnięść ś. w garby, wymarszczyć ś., pogurbić ś., podstawać od tła.

Wygurbienie, a, btm., czynność cz. **Wygurbić**.

Wygurbienie się, a ś., btm., czynność cz. **Wygurbić** ś.

Wyguzdrać się, a ś., ał ś. wybrać ś. niesporo, wygrzebać ś., wymierać ś., wyskubać ś.

Wyguzdranie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyguzdrać** ś.

Wygwałcenie, a, btm., czynność cz. **Wygwałcić**.

Wygwałcić, i, il wydożyć gwałtem; siłą, przymocą dostać; wywałczyć: Trza ś. przebić, trza W. dla siebie to, eo ci brakuje. Kaczk. Co kto chce otrzymać od ludzi, to musi od nich W. Kaczk. Kto nie wygwałci, ten nie wyprosi. Kaczk.

Wygwar, u, lm. y gwar wychodzący skąd: Pamiętasz, jako brzęczał ul wygwarem pszczoł, gdyś szedł podbierać miód. Wysp.

[**Wygwarnica**, y, lm. e, **Wygwarnisia**] strojnisia, elegantka.

[**Wygwarnisia**, i, lm. e] p. **Wygwarnica**.

[**Wygwarny**] l. rozmowny, wygadany. 2. strojnis.

Wygwarzać, a, ał p. **Wygwarzyć**.

Wygwarzanie, a, btm., czynność cz. **Wygwarzać**.

Wygwarzenie, a, btm., czynność cz. **Wygwarzyć**.

Wygwarzyć, y, yl, nied. **Wygwarzać** l. × W. gwarząc wygadać, wyśpiewać, odkryć, wypaplać; wygwędzić, wybajać. L. 2. [**Wygwarzać**] gwarzyć, rozmawiać, gwędzić: Już ś. nie wracał do izby wygwarzać, tylko szedł pomału do domu, a macał ś. po łbie. Tet.

Wygwiaździć, i, il p. **Wygwieździć**.

Wygwiażdzenie, a, btm., czynność cz. **Wygwiaździć**.

Wygwieździć, i, il, **Wygwiaździć** wysadzić, wyskrzyć gwiazdami: Wygwieźdzone niebo zdawało ś. zapowiadać niechybną na jutro pogodę. Tet. Wygwieździł wam noc, wyprorokuje księżyc, wyhuczy wiatr. Mic. [W nocy niebo wygwiażdzone].

Wygwieźdzenie, a, btm., czynność cz. **Wygwieździć**.

[**Wygwindować**, uje, ował]?: Turek do miasta, do Widnia zbroje wygwindał.

[**Wygwindowanie**, a, btm.] czynność cz. **Wygwindować**.

Wygwizdać, źdże, zdał, × **Wygwiznać**, nied. **Wygwizdywać** l. kogo, eo=gwizdaniem wysztydzić,

wysztydzić, wykrykać: W. aktora. Lud poklasków nie dopuszczał, wygwizdując zaraz tych, którzy klaskać zaczęli. L. Zle grasz swojej rolę; zapewneby cię wygwizdano. L. 2. eo=gwizdaniem wykonać, wyrazić: W. melodję. L. Stróż przyłożył gwizdek do ust i począł wygwizdywać godzinę piątą. Bał. 3. kogo skąd=gwizdaniem wywołać, wywoabić: Pociąg zatrzymał ś. na chwilę, wygwizdując robotników z domków, aby ich zabrać w dalszą drogę na roboty. **Wygwizdywać**, cz. ni. gwizdać czas dłuższy na różne tony, wysztydziwać: Idzie, wygwizdując sobie. 4. posp.: Wygwizdało go=wiatr go przejął, zziął, zmarł od wiatru.

Wygwizdanie, a, btm., czynność cz. **Wygwizdać**.

[**Wygwizdnąć**, nie, nał] wydać gwizd, gwizdnąć. [**Wygwizdnięcie**, a, btm.] czynność cz. **Wygwizdnąć**.

Wygwizdywać, uje, ywał p. **Wygwizdać**.

Wygwizdywanie, a, btm., czynność cz. **Wygwizdywać**.

† **Wygwoździć**, i, il uwolnić z gwoździa, wyjmując go: W. kopyto końskie.

† **Wygwoźdzenie**, a, btm., czynność cz. **Wygwoździć**.

× **Wygzić**, i, il l. docinkami (jakby kąsaniem gieza) wypędzić kogo skąd, wyprzeć, wykłóć; docinkami wylać, wysnuwać. dojąć komu: Ach, jak też pan wygził go za katy! Wyb. Takem ich wygził! Rzew. 2. [W.] (o wietrze) przewiać, przejąc, wygwizdać. [W. ś.] wyszumieć ś. z figłów, zakończyć taniec, zabawę.

× **Wygzenie**, a, btm., czynność cz. **Wygzić**.

[**Wygzenie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Wygzić** ś.

Wyhaftować, uje, ował, × **Wyhaftowywać** l. wyszyć haftem; wyrazić haftem; wyszyć: Król francuski posłał chanowi tatarskiemu namiot, na którym żywot Chrystusa Pana był wyhaftowany, aby chan widział wytkany żywot Chrystusa. Galat. Kiedy W. cudnie ś. pokusi, najgładsze malowanie jej ustąpić musi. Jabł. Przen.: Czego on ś. najbardziej teraz wstydzi i żałuje, oto swoich karbów i szwów, wyhaftowanych po gębie. L. 2. wypełnić haftem, zahaftować: W. kołnierzyk. † W. ś. ukształtować ś., wyrobić ś., wyformować ś.: Nie uitała ś. kość moja przed Panem, gdyś uczynion w tajniku, wyhaftowałem ś. w spodkach ziemi. Bud.

Wyhaftowanie, a, btm., czynność cz. **Wyhaftować**.

† **Wyhaftowanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wyhaftować** ś.

× **Wyhaftowywać**, uje, ywał i × W. ś. p. **Wyhaftować**.

× **Wyhaftowywanie**, a, btm., czynność cz. **Wyhaftowywać**.

† **Wyhaftowywanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wyhaftowywać** ś.

[**Wyhajdukować**, uje, ował, **Wyhejdukować**] wyedukować, wykształcić.

[**Wyhajdukowanie**, a, btm.] czynność cz. **Wyhajdukować**.

Wyhajtować, uje, ował hut. przepalić popiół w tegim ogniu. Łab. Sulerz niech jak najładziej tę materję wyhajtuje tegim ogniem. Torz.

Wyhajtowanie, a, btm., czynność cz. **Wyhajtować**.

[**Wyhalenie**, a, btm.] czynność cz. **Wyhalieć**.

[**Wyhalieć**, i, il] wynieść: W. trumnę.

[**Wyhałasie się**, i ś., il ś.] p. **Wyhałasować**.

Wyhałasować, uje, ował hałasując wymóc; *wyhukać, wyfukać, wygrozić*. L. W. s., [Wyhałasieć s.] *nahalasować s., wykrzyzczać s., nakrzyzczać s. dowoli.*

Wyhałasowanie, a, btm., czynność cz. Wyhałasować.

[Wyhałaszenie s., a s., btm.] *czynność cz. Wyhałasieć s.*

Wyhandlować, uje, ował, nied. Wyhandlowywać *handlując uzyskać, wyciągnąć z handlu: W. majątek.*

Wyhandlowanie, a, btm., czynność cz. Wyhandlować.

Wyhandlowywać, uje, ywał p. Wyhandlować.

Wyhandlowywanie, a, btm., czynność cz. Wyhandlowywać.

Wyharcować, uje, ował *harcowaniem wyrobić, uzyskać*. Sł. wil. W. s. *nasycić s. harcowaniem. naharcować s. dowoli.* Sł. wil.

Wyharcowanie, a, btm., czynność cz. Wyharcować.

Wyharcowanie się, a s., btm., czynność cz. Wyharcować s.

Wyharkotać, ce a. cze, tał *harkotaniem wyrazić, harkocząc wymówić: Still, bube! vyharkotała wreszcie.* Zap.

Wyharkotanie, a, btm., czynność cz. Wyharkotać.

Wyharować, uje, ował, × Wycharować, × Wyhorować l. kogo = *harowaniem wycieńczyć, wysilić, znużyć, wyczerpać: Equus nimio cursu debilitatus, wyharowany, zemdlony koń zbytym biegiem.* Mącz. Gdy wyharował głód, ustawały ręce do obrony. Tw. Gdy dzień człowieka pracą wyharuje, noc go spoczynkiem lubym udaruje. Susz. Rozpustą wyharowani, ślinili s., gwarząc o spaleniu Rzymu. Nagur. (= *schuchrani, niszczeni*). 2. co = *harując uzyskać, wyrobić; wylądować, ciężką pracą zarobić, zapracować w potcie czoła: Co matka wyharowała, synalek puścił. Lepiej czośnek pięcą nabyty chwalił i ogórki w Egipcie i wyhorowaną cebulę, niż na puszczy maunę darowaną.* Kulig. I to, coś wyhorował do lat dziesiątka, uczyniwszy bezpiecznym, zabierze do szczytka. Papr. Z pochwałą wyhorowane uczciwie. Smotr. (zasłużony honor. L.) 3. [Wyharować] *wypilować, wytrzeć co ostrego.* W. s. *naharować s. dowoli.*

Wyharowanie, a, btm., czynność cz. Wyharować.

Wyharowanie się, a s., btm., czynność cz. Wyharować s.

Wyhartować, uje, ował *zahartować na wszystkie strony, zrobić dobrze hartownym.* L.

Wyhartowanie, a, btm., czynność cz. Wyhartować.

Wyhasać, a, ał kogo *hasając wyczerpać, wyszastać, wyszafować, roztrwoić: Młodzież przebawiła serca, wyhasała uczucia, wypróbowała głowę.* L. W. s: *nahasać s. dowoli, wytączyć s., wyskakać s., naskakać s., wybiegać s., wybrykać s., wybujać s., wyharcować s.:* Musimy koniecznie przez ten karnawał jeszcze dobrze s. W. L. Szlachta, w poiu wyhasana, kielichami wzajem trąca. Syrok.

Wyhasanie, a, btm., czynność cz. Wyhasać.
Wyhasanie się, a s., btm., czynność cz. Wyhasać s.

Wyheblować, uje, ował, ! Wycheblować, ! Wychiblować co = *wyglądzić, wystrugać gładko heblem, oheblować: Dałem te deski W. Leop. (dałem je ku wygładzeniu. Leop.).* Przen.: × W. kogo =

obić go potężnie, wygrzmocić wyłoić, wygarbować, wymłócić, wylomocić, wygłębic, wysmarować, wytartować: Nieraz go tą laską wychiblowałem. Boh.

Wyheblowanie, a, btm., czynność cz. Wyheblować.

Wyhecować, uje, ował *wyhecować, wyostrzyć, wyszlifować, natoczyć: Gdy niemasz miecznika, sam musisz szablę W. Petr. Zbroja z enoty kowana ma być wiarą hartowana, stałością wyhecowana, nadzieją polerowana.* Rej. Przen.: *okrzesać, wypolerować, wygładzić, ogładzić, wyrobić: W jednym kraju pospólstwo ćwiczone, wyhecowane, w drugim grube.* Petr.

Wyhecowanie, a, btm., czynność cz. Wyhecować: Pogańskim nabożeństwem kościoły zamione, ich pracą, naprzód wiarą oświecone, a ona wielkiej grubości siła wyhecowaniem szyję złomiła. Petr.

[Wyhejdukować, uje, ował] p. Wyhajdukować.

[Wyhejdukowanie, a, btm.] *czynność cz. Wyhejdukować.*

[Wyhelstać, a, ał i W. s.] = **Wyhelstać i Wyhelstać s.**

[Wyhelstanie, a, btm.] *czynność cz. Wyhelstać.*

[Wyhelstanie się, a s., btm.] *czynność cz. Wyhelstać s.*

[Wyheltać, a, ał i W. s.] = **Wyhelstać i Wyhelstać s.**

[Wyheltnie, a, btm.] *czynność cz. Wyheltać.*

[Wyheltnie się, a s., btm.] *czynność cz. Wyheltać s.*

Wyhodować, uje, ował *hodując wychować; wypielegnować: W. roślinę. W. dziecko. W. zwierzę (= wykarmić, ukarmić, wypaść, upaść, wychować, uchowac).*

Wyhodowanie, a, btm., czynność cz. Wyhodować.

Wyholować, uje, ował l. † W. p. **Wydrażyć: W., wydrażyć, wydtótować.** L. W., *holować dółtem lub heblem, brać w głąb, wydrożyć. Mag. 2. holując wyciągnąć.*

Wyholowanie, a, btm., czynność cz. Wyholować.

[Wyholubić, i, il] *wypieścić.*

[Wyholubienie, a, btm.] *czynność cz. Wyholubić.*

× **Wyhorować, uje, ował** i × **W s. p. Wyhorować.**

× **Wyhorowanie, a, btm., czynność cz. Wyhorować.**

× **Wyhorowanie się, a s., btm., czynność cz. Wyhorować s.**

Wyhówka, i, lm. i *kosa belgijska, inaczej kososierpem zwana, około 2 stóp długa, w brodku 3 cale szeroka i mająca przyrząd sobie właściwy.* Sł. wil.

Wyhukać, a, ał, nied. **Wyhukiwać** l. kogo skąd = *hukiem wystraszyć, wypłoszyć, wykrzyzczać: Jużecie zewsząd z łaski Bożej, jako osoczeni wiley, vyhukani.* Smotr. Warta musiała s. ruszyć z siedzenia i odpędzić prętem napastników, za co vyhukaną została wedle zwyczaju nielitościwie. Eww. 2. **Wyhukać** co na kim = *hukiem wymóc; wymusić, wyhałasować, wyfukać, wykrzyzczać.* L.

Wyhukanie, a, btm., czynność cz. Wyhukać.

Wyhukiwać, uje, iwał l. p. **Wyhukać.** 2. p. **Wyhuknąć.**

Wyhukiwanie, a, btm., czynność cz. Wyhukiwać.

Wyhuknąć, nie, nął, nied. **Wyhukiwać** *wydać huk, zahuczeć, huknąć, gruchnąć.*

Wyhuknięcie, a, bfm., czynność cz. **Wyhuknąć**.
Wyhulać się, a ś., ał ś. *nahulać ś. dowoli*:
Wyhulałem ś., jakby na swoim weselu. Sew.

[**Wyhulanie**, a, bfm.] *obciążowywanie kogo oż do zmęczenia go*: Ma on obowiązek vyhulania wszystkich domowych kobiet.

Wyhulanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wyhulać** ś.

Wyhuścić, a, ał *nahuścić dowoli, wybujać*. W. ś. *nahuścić ś. dowoli, wybujać ś.*

Wyhuścanie, a, bfm., czynność cz. **Wyhuścić**.
Wyhuścanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wyhuścić** ś.

[**Wyhyrknąć**, knie, knął, knęła a. kła, nęło a. kło] *gwałtownie ś. wylać; buchnąć; rzucić ś., lunąć*: Wyhyrkła mu krew z karku.

[**Wyhyrknięcie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyhyrknąć**.

[**Wyhyrnlk**, a, lm. cy] *podufalec; zarozumialec, pyszałek.*

[**Wyhyrny**] *podufały, zarozumiały, dumny.*

Wyidealizować, uje, ował *wynieść do ideału, zidealizować wszechstronnie, we wszystkich szczegółach; wymarzyć sobie w postaci ideału.*

Wyidealizowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyidealizować**.

Wyikrzyać, a, ał i W. ś. p. **Wyikrzyć**.
Wyikrzanie, a, bfm., czynność cz. **Wyikrzyać**.
Wyikrzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wyikrzyać** ś.

Wyikrzanie, a, bfm., czynność cz. **Wyikrzyć**.
Wyikrzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wyikrzyć** ś.

Wyikrzyć, y, ył, † **Wyiskrzyć**, nied. **Wyikrzyać** l. rybę = *wyzuc z ikry, pozbawić ikry, wyjąć z niej ikrę*. 2. przen. kogo = *wycieńczyć co do sił, majątku, ogolocić z pieniędzy, żart. wyjąć, wyzyskać, wyeksploatować, wyczerpać, wyskubać, wyssać, wyniszczyć*. Pot. W. kogo, ogolić z pieniędzy, podskubać. L. Grą wyikrzani ku niedostatkowi przywiedzeni. Hrb. (= *zrujnowani*). W. ś. l. a. [**Wyiskrzyć** ś.] (o rybach) *odbyć ikczenie, wypuścić ikrę, wyjąć ś.* 2. przen. *wyzucić, z pieniędzy, z sił, wycieńczyć ś., wyeksploatować ś., wydać ś., wyniszczyć ś., zrujnować ś. do szczytu, żart. wyjąć ś.*: Wyikrzyli ś. na bruku do ostatniego halerza, nie mając o czym żyć, i Lwów opuszczają. Moracz.

Wyluminować, uje, ował *wystawić w świetnych kolorach, wyidealizować*: Tak zręcznie i tak ładnymi słowy siebie wyluminował. Korz.

Wyluminowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyluminować**.

Wylustrować, uje, ował *wypełnić ilustracjami*: Wylustrowany numer gazety. Wylustrowane dzieło.

Wylustrowanie, a, bfm., czynność cz. **Wylustrować**.

× **Wyimacz**, a, lm. e **Wyimiciel**.

× **Wyimać**, a, ał i † W. ś. p. **Wyjąć**. L., Sł. wil.

Wyimaginować, uje, ował, × **Wyimainować** *wystawić w imaginacji, wyobrazić, przedstawić, wymarzyć, uroić*: Szałasze kozoackie sterczały w oddaleniu na granicy wyimaginowanych pretensji niecznika. Rol. Wieruszową ś. pieczętują, na której kozieł w tarczy jest wyimaginowany, przedstawiony. Sienk.

Wyimaginowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyimainować**.

× **Wyimainować**, uje, ował p. **Wyimainować**: Kazałem go... *trabantowi pechnąć dzidą; wyimainuj sobie, na wyłot przeszła. Sienk.*

× **Wyimainowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wyimainować**.

× **Wyimanie**, a, bfm., czynność cz. **Wyimać**.

× **Wyimanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Wyimać** ś.

Wyimek, mka, lm. mki l. p. **Wyjątek**: Antropologja praktyczna Kanta, czyli nauka o człowieku, jest to dzieło, z którego przedsiębierzemy tu czynić wyimki. L. (wyciągi. L.). W. z reguły, wyjątek, ekscpeja. L. 2. *uycięcie*: Obadwa końce klucza miały kwadratowe wyimki, czyli żeby do chwytania nim mutry. Żer.

× **Wyimiciel**, a, lm. e p. **Wyjmiciel**.

× **Wyimie** p. **Wyjąć**.

Wyimitować, uje, ował p. **Wynaśladować**: Raz na teatrze któryś z aktorów wyimitował go doskonale. Krasz.

Wyimitowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyimitować**.

× **Wyimować**, uje, ował i W. ś. p. **Wyjąć**. L.

× **Wyimowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wyimować**.

× **Wyimowanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Wyimować** ś.

Wyimprowizować, uje, ował *improwizując wyrobić, wytworzyć, wykomponować*: Można autorstwo W. w sobie, pisać gładko, z talentem nawet. Jez.

Wyimprowizowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyimprowizować**.

Wyindagować, uje, ował *indagowaniem wyśledzić; wybadać, wysondować*: Tutaj na gruncie rzecz wyindagujemy. Kaczek.

Wyindagowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyindagować**.

Wyinkrustować, uje, ował *wysadzić inkrustacjami*. Żart.: Wstała z bólem głowy i cała wyinkrustowana plasterkami cytryny, obsypana mi kawą. Zap.

Wyinkrustowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyinkrustować**.

× **Wyinstancjonować**, uje, ował *wyrobić swoją instancją, wstawięnictwem, wyprosić*: Prosił, abym mu wyrobił pozwolenie przysyłania owoców i cukierków, co przy nimże samym wyinstancjonowałem. Ochoc.

× **Wyinstancjonowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wyinstancjonować**.

! **Wyinstyktować**, a, ał *wyposażyć w instykt, udarować instyktom*: Pan Bóg wyinstyktował barona. Mic.

! **Wyinstyktowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wyinstyktować**.

Wyinterpelować, uje, ował *wywieść ś. drogą interpelacji*: Wyinterpelowano, że pożyczka ta nie ma być stałym obciążeniem skarbu.

Wyinterpelowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyinterpelować**.

Wyintonować, uje, ował *fortep.*: W. instrument = *wyregulować go, aby jego tony miały jeden charakter w całym instrumencie*.

Wyintonowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyintonować**.

Wyintrygować, uje, ował *intrygowaniem zdobyć*: Wziął mi ją (pannę Cosel), wyżebrał, wyintrygował. Krasz.

Wyintrygowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyintrygować**.

× **Wyinwencjować**, uje, ował, × **Wyinwentować** *wynaleźć, wykryć, odkryć*: Ze zaś, kto

chce psa uderzyć, z ławością kij znajdzie, i pan Józef też wprędce wynwencjował bardzo ważny powód. Rpp.

× Wynwencjowanie, a, btm., czynność cz. Wynwencjować.

× Wynwentować, uje, ował p. Wynwencjować: Gdy co pozytywego na świecie wynwentowano, wnet ś. o to kusił. Krasz.

× Wynwentowanie, a, btm., czynność cz. Wynwentować.

† Wyirzeć, y, ał p. Wyirzeć.

† Wyirzenie, a, btm., czynność cz. Wyirzeć.

Wyiskać, szcze, skał dok. i † nied.; nied.; Wyiskliwać l. kogo z czego = wyyczyścić z pasorzytne robactwa, wywiskać: Papugi kochają ś. w czło-wieku i wyszczę go. Haur. [W. komu w głowie. Wyiskej se wszy z poza lemca (kołnierza). Prz. (= pilnuj swego nosa)]. 2. przen. † W. kogo z czego = wyzwolić, wyhawic, wydobyć, wprowadzić, wywieść: Z wszystkich tych bied Bóg na puszczy wyiskał swe Żydy. Pot. 3. † W. co skąd = wyrugować, wygładzić, wyglizować, wydrzeć, wykarzenić; zatrzeć, wymazać, wypłenić: Tak wielką w Syeclji miłość sobie zyszcze, że jej i najdłuższy czas z serca nie wyszcze. Pot. W. ś. l. wybrać, wybrać na sobie pasorzytne robactwo, wywiskać ś.: W. ś. z pehel (= wypchlić ś.). 2. W. ś. wystrzegac ś., strzec ś., chronić ś.; baczyć. oglądać ś., patrzeć, uważać, mieć ś. na baczności: Gdy swych dobrych myśli używamy, trzeba ś. nam pilno W., abyśmy ich tak używali, żebyśmy ani Bogu, ani żadnemu człowieku na liźbie nie zostali. Rej.

Wyiskanie, a, btm., czynność cz. Wyiskać.

Wyiskliwać, uje, iwał i W. ś. p. Wyiskać.

Wyiskliwanie, a, btm., czynność cz. Wyiskliwać.

Wyiskliwanie się, a ś., btm., czynność cz. Wyiskliwać ś.

Wyiskrzac, a, ał i W. ś. p. Wyiskrzyć.

Wyiskrzanie, a, btm., czynność cz. Wyiskrzac.

Wyiskrzanie się, a ś., btm., czynność cz. Wyiskrzac ś.

Wyiskrzenie, a, btm., czynność cz. Wyiskrzyć.

Wyiskrzenie się, a ś., btm., czynność cz. Wyiskrzyć ś.

Wyiskrzyć, y, ył, nied. Wyiskrzac l. wysadzić. wysypać iskrami lub jakby iskrami; wyswiecić jaskrawo, jarząco, roziskrzyć: Samo słońce, nad zwyczaj jaśnieją wesoło, złoty blaskiem promieni wyiskrzyło czolo. Min. Posiał Bóg gwiazdami niebo, jako monarcha rozsiewa pieniądze pełnymi rękami lub klejnotami suto swe szaty wyiskrza. Min. Wyiskrzono niebo, gwiazdami wyjaśnione. L. Część wewnątrzna pałacu światłem wyiskrzono. Min. Mruczy, krwawe ślepie wyiskrza, wąsy rusza. Sł. wil. (= wytrzeszcza), Gdyby nie z wyiskrzoną imaginacją szukali flozofowie szczęśliwości ludzkiej celu, podobnoy ludzie szczęśliwemi zostali. L. (= zaognioną, zaostrozoną, wyjęzoną, przesadną, przeczuloną). 2. × W. p. Wyiskrzyć: Stanisław św. przez eier-pienia z enot nie wyiskrzony. L. Osobliwie co do majątku, pieniędzy: W. kogo = wyiskrzyć, ogołocić. Dudz. Przez fortel komu mieszek W. Grod. Gdyby ś. tanio każda rzecz kupiła, nie-takbyśmy gwałtownie wyiskrzyli wacek. Alb. Potym w procesa świeckie i duchowne dwa try-bunały, jako koty łowne, chlopa owego prędko wyiskrzyły, że ś. pieniędzy zbył i zony miłej. Jabł. W. ś. l. wystąpić, wypaść w postaci iskier lub jakby iskier; roziskrzyć ś., zaiskrzyć ś., wy-

blysnąć jaskrawo, wyłonić ś. jarząco: Wyiskrzyły ś. gwiazdy. Troc. Wyiskrzonych gwiazd szyki. Troc. Wyiskrzył ś. poranek. Pol. Wieczorami wyiskrzała ś. na niebie gwiazd niezliczoność. Orzesz. 2. pokryć ś. iskrami lub jakby iskrami: Wyiskrzono niebo. Noc była chłodna, wyiskrzono, przymrozek ścinał ziemię. Keym. 3. × W. ś., p. Wyiskrzyć: Czekał Amurat, aż ś. trapezuntski z konstantynopolskim cesarzem w skarb wyiskrzyli, potem pojednal ich. Paszk. Aza natura wyiskrzyła ś. i nie ma już więcej zdolności do nadania tych wielkich dusz? L. Ja strasznie ś. wyiskrzyłem, i prawdę rzec, nie mam za co robić zaciągów. Przyb.

† Wyistoczenie, a, btm., czynność cz. Wyistoczyć.

† Wyistoczenie się, a ś., btm., czynność cz. Wyistoczyć ś.

† Wyistoczyć, y, ył, † Wyiścić w istotę obrócić, wyrazić, wypełnić w rzeczywistości, ziszcic, urzeczy-wistnić, sprawdzić istotnie, spełnić. W. ś. wy-razić ś. istotnie, w jestestwie, ziszcic ś., urzeczywist-nić ś., wypełnić ś., spełnić ś., wykonać ś., spraw-dzić ś.: W Chrystusie wszystkie pisma i figury wyistoczyły ś., prawie wyjadrzyły. Białob.

† Wyiszczenie, a, btm., czynność cz. Wyiścić.

† Wyiszczenie się, a ś., btm., czynność cz. Wyiścić ś.

† Wyiścić, i, il p. Wyistoczyć: Próżno jest prawa czynić, które wyszczone a. wyegzekwo-wane nie będą. Herb. Co wojewodowie po-stanowią, to starostowie niech wyszczęją. Herb. † W. ś., [W. ś.] p. Wyistoczyć: Gdy kura za-pieje, to ś. nieraz wyiści godnie, co chory umre.

† Wyiście, a, lm. a p. Wyjście: Bystra rzeka, której zewsząd wysokie grobel tamy z brzegów wylewać nie dopuszczają, jeżeli wód W. wzbraniem sobie uczyni, nieuhamowanym pędem łąki, pola, wsi zabiera i ponurza. L.

Wyizolować, uje, ował izolowaniem wyłaczyć, wyodrębnić, wydzielić, wyosobnić: Dość już, je-żeli uda ś. W i zdezynfekować przeważną lęz-bę wypadków cholery. Fin.

Wyizolowanie, a, btm., czynność cz. Wyizo-łować.

[Wyj] p. Wej.

† Wyjachać, wyjedzie, wyjechał p. Wyjechać. Kaz. 1555.

† Wyjechały p. Wyjechały.

† Wyjachanie, a, btm., czynność cz. Wyjechać.

† Wyjać, wyjedzie, wyjął, wyjeli p. Wyjechać. B. Sz., Pśń.

Wyjadacz, a, lm. e l. ten, co wyjada, zjada, konsument: Dawnom u siebie nie miał takiego wyjadacza. Haur. Rolnik jest karmicielem to-warzystwa, każdy inny człowiek wyjadaczem. Stasz. 2. darmozjad, pasorzyt, truteń, pieczeniarz, pasibrzech: Na parasytów, wyjadaczów, na-tręków. Opal. Trzebaby cię wyrzucić oknami, wyjadaczu, coś ś. to tylko spuścił na ludzką spiżarnią. porzuciwszy domowy dozór i staranie. Opal. W., pasorzyt. Troc. 3. człowiek doświad-czony w różnych wypadkach, co nie z jednego pieca chleb jadł, ćwik, bywalec, kutny na wszystkie nugi, szczoany: Ten stary W. okropny ton przybiera. L. Zdr. [Wyjadowniczek].

Wyjadać, a, ał i W. ś. p. Wyjeść.

Wyjadanie, a, btm., czynność cz. Wyjadać.

Wyjadanie się, a ś., btm., czynność cz. Wy-jadać ś.

[Wyjadki, ów, bIp.] *resztki paszy, nie wyjedzonej przez bydło a. owce; resztki jedzenia, danego inwentarzowi.*

[Wyjadownic(z)ek, czka, lm. czkowie] p. Wyjadacz.

Wyjadenie, a, bIm., czynność cz. Wyjadzić.

Wyjadzić, i, il co na kim = *wywrzeć w gniewie, wylać jad*: (Koń) na nim wyjadził i grozy swoje i złości. Pol.

Wyjagodzenie, a, bIm., czynność cz. Wyjagodzić.

Wyjagodzić, i, il sieć, myśl. (o ptakach) = *wybrać, wyprzątać, wydziobać jagody z sielei, a nie złapać ś. w nie. St. wil.*

Wyjałó, ó, i, il p. Wykrzyć. W. ś. l. p. Wykrzyć. 2. posp., żart. zdobyć ś. na co *niefortunnie, wypuczyć ś., wysadzić ś.* 3. [W. ś.] *wyguzdrzać ś., wygrzebać ś.*

Wyjajenie, a, bIm., czynność cz. Wyjajić.

Wyjajenie się, a ś., bIm., czynność cz. Wyjajić ś.

Wyjaławiacz, a, lm. e l. ten, co *wyjaławia*. 2. przyrząd, w którym *dokonywa ś. wyjaławiania, sterylizator.*

Wyjaławianie, a, aI i W. ś. p. Wyjałowić.

Wyjaławianie, a, bIm., czynność cz. Wyjaławić.

Wyjaławianie się, a ś., bIm., czynność cz. Wyjaławić ś.

Wyjałowić, i, il, nied. *Wyjałowiać zrobić jałowym, nieurodzajnym, wypłonić; zrobić czczym, nieplodnym, wybrać, wyciągnąć treść, ilustrość, esencję*: W. grunt, mleko. Brzoza w czystym drzewostanie zbytnio ziemię *wyjałowia*. Wyjałowiony = *wolny a. uwolniony od zarasków, jałowcy, pozbawiony żywych osobników; wyrzeźbiony*. Przen.: Dusza społeczna, samolubstwem *wyjałowiona*, tęskni do miłości. W. ś., *Wyjałowić zrobić ś. jałowym, nieurodzajnym, wypłonić.*

Wyjałowić, eje, aI p. Wyjałowić: Stare rody *wyjałowiały*.

Wyjałowienie, a, bIm. l. czynność cz. Wyjałowić. 2. czynność cz. Wyjałowić.

Wyjałowienie się, a ś., bIm., czynność cz. Wyjałowić ś.

† Wyjanie, a, bIm., czynność cz. Wyjać.

Wyjarzmiac, a, aI i W. ś. p. Wyjarzmić.

Wyjarzmianie, a, bIm., czynność cz. Wyjarzmić.

Wyjarzmianie się, a ś., bIm., czynność cz. Wyjarzmić ś.

Wyjarzmić, i, il, nied. *Wyjarzmiac wyzwolić z jarzma, uwolnić od niego*: Już wót robczy kark swój wyjarzmił, a noc z snem ś. miłym zbliża, i wóz wyprzęgły z pracy pod szepę ś. toczy. L. Przen.: *wyzwolić, wyswohodzić, wyemancypować*: Przechodzą białe, świetlane postaci sióstr wyjarzmiionych, wyjarzmiionych braci. Krasiń. Idylla wyjarzmiiona z trudu. Kon. W. z niewoli. W. ś. *uwolnić ś., wyzwolić ś. z jarzma*; przen.: *wylamać ś. z pod zależności, z niewoli, rzucić z siebie jarzmo ucisku, brzemień trudu, wyemancypować ś. i t. p.*: Wót wyjarzmił ś. Wyjarzmił ś. duchem z pod wszelkich prawideł rozumu. Kaczk.

Wyjarzmienie, a, bIm., czynność cz. Wyjarzmić: Epoka wyjarzmienia z ucisku. Lib.

Wyjarzmienie się, a ś., bIm., czynność cz. Wyjarzmić ś.

[Wyjasek, ska, lm. skowie] *wujaszek.*

Wyjaskrawiac, a, aI p. Wyjaskrawić,

Wyjaskrawianie, a, bIm., czynność cz. Wyjaskrawiac.

Wyjaskrawić, i, il, nied. *Wyjaskrawiac zrobić jaskrawym, jaskrawszym*: Obawiam ś., czy w odpowiedziach tych jest prawda, czy nie *wyjaskrawia* ich złośliwość i zadawniona uraza. Wszystko w tym utworze scenicznym *wyjaskrawione*.

Wyjaskrawienie, a, bIm., czynność cz. Wyjaskrawić.

Wyjaśniacz, a, lm. e, *Wyjaśniiciel ten, co wyjaśnia, wykładacz, komentator, tłumacz.*

Wyjaśniać, a, aI i W. ś. p. Wyjaśnić.

Wyjaśnianie, a, bIm., czynność cz. Wyjaśnić. Wyjaśnianie się, a ś., bIm., czynność cz. Wyjaśnić ś.

Wyjaśniiciel, a, lm. e p. Wyjaśniacz.

Wyjaśniicielka, i, lm. i forma z. od *Wyjaśniiciel. L.*

Wyjaśnić, i, il, nied. *Wyjaśnić l. rozjaśnić stopniowo, zrobić jasnym a. jaśniejszym, wypełnić jasnością*: W. tło obrazu. Dziecielina posłała żonę k i wzrok *wyjaśnia*. Spicz. (= *robi bystrzejszym, zaostrza*). Przen.: *Czoto wyjaśnili z pracowitych myśli L. (= wyogodził, rozchmurzyli, rozpromienili, rozweselili)*. Wyjaśnione technieniem niebios. Krasiń. 2. przen. *wyświecić, wyklarować, wytłumaczyć, objaśnić, uczynić zrozumiałym, komentować, uprzystępnić, wyłożyć znaczenie*: W. zawiłą sprawę, zagadkę. Nie mogę sobie tego w żaden sposób W. (= *zdać sobie sprawy z tego, nie pojmuję tego, nie mieści mi ś. to w głowie*). Sprzecznosc, pochodząca z mylnego zrozumienia *wyjaśnionych* powyżej dwóch *wzmianek*. Szaj. Z nie *wyjaśnionych* powodów *zowiąc* go eunuchem *dziewięciu* Feba *sultanie*. Chm. W. co czym (= *usprawiedliwić, umotywowac*). W. ś., *Wyjaśnić l. stać ś. jasnym, jaśniejszym, wydobyć ś., wybić ś. z ciemności, rozjaśnić ś.*: Bóg jest, który rozkazał, aby ś. *światłość z ciemności, wyjaśniła*. Rej. (= *wyłoniła ś., wydobyła ś., wybiła ś. z ciemności*). *Wyjaśniam ś., dissereno*. Mącz. (= *wypogadzam ś.*). Niebo ś. *wyjaśnia*. Troc. (= *wypogadza ś., przeciera ś.*). *Wyjaśniło ś., pódzmy na spacer*. Troc. Niechęci nasze, *przyjacielu, już ś. zakończyły, wyjaśniły ś. przecie nieba łaskawe dla nas*. L. Przen.: *wypogodzić ś., rozchmurzyć ś., rozweselić ś.* Czoto mu ś. *wyjaśniło*. Twarz mu ś. *wyjaśniła*. 2. przen. *wyświecić ś., wyklarować ś., stać ś. zrozumiałym, objaśnić ś., wyjść na jaw*: Cała rzecz ś. *wyjaśnia*.

Wyjaśnić, eje, aI p. Wyjaśnić: Po kąpieli *wyjaśniat* (= *wybielał*).

Wyjaśnienie, a l. bIm. = a) czynność cz. *Wyjaśnić*. b) czynność cz. *Wyjaśnić*. 2. lm. a *szczegół, uwaga, motyw, wyrażenie, wyjaśniające rzecz niezrozumiałą*: Złożył W. w jakiej sprawie. 3. *tłumaczenie, wytłumaczenie ś., usprawiedliwienie ś.*: Z powodu zarządzeń Anglii, Francja *zażądała wyjaśnień*.

Wyjaw, u, lm. y to, co ś. *wyjawiło w rzeczywistości, jako wyraz idei, objaw, przejaw*. St. wil.

† Wyjaw *wyjechawszy*.

× *Wyjawiacz, a, lm. e ten, co wyjawia*: Osobności jest *pożytkiem*, iż nie boi ś. *wyjawiacza*. Pileh. Owo *wyjawiacze donieśli*. Nagur. (= *detektywi*). Całą *rzecz, jako ś. stało, wyrozumiał*, naprzód *cheiał* *wyjawiacza* *poścignąć*. Pileh. Skoro mi *doniesiono*, iż *doktor jest przekupiony*, miałem *podejrzanie*, iż *o doktora* za *wyjawiacza* *obierze*, t. j. *zmyśli* *jaki występek* *trucizny*. Siem. J.

Wyjawiać, a, ał i W. ś. p. Wyjawić.
Wyjawianie, a, blm., czynność cz. Wyjawiąć.
Wyjawianie się, a ś., blm., czynność cz. Wyjawiać ś.

Wyjawić, i, il, nied. Wyjawiąć J. wyprowadzić na jaw, zrobić jawnym, wydać, zdradzić, wykryć, odkryć, wyspiewać; nie utrzymać przy sobie, w sekrecie; rozgłosić, roznieść, roztrącić, wypaplać, rozpaplać, wybajać, wygadać: Jest to obrażeniem przyjaźni to, co z zaufaniem powiedziane było, publicznie wyjawiać. L. Z tym, co tajemnice wyjawia a chodzi zdradliwie i rozdziera wargi swoje, nie wdaj ś. w towarzystwo. Leop. (= zdradza). Wyjawiać skrytość jest to przeciw sobie brzoń podawać. L. (= zwierzać ś. z tajemnicą). Przynajmniej wyjaw mi, Elizo, kto mnie serca twego pozbawił. L. Czas wszystko wyjawia. Kn. Czas wszystko wyjawi (= pokaże). Uczynił był Scylla edykt na niewolniki: który pana swego wyjawi, wolność otrzyma. Warg. Cóż nie czyni pijaństwo sekretu wyjawia. Dm. 2. wynurzyć, wyrazić, objawić, wypowiedzieć, oświadczyć, odkryć: Jużem wyjawił myśl moję względem żądania jegó. L. W. swoje zdanie, swój sposób myślenia. W. ś. I. wyjść na jaw, wykryć ś., wydać ś., nie-utrzymać ś. w tajemnicy, roznieść ś.: Mocno ś. za niemi obawiam, żeby ś. co nie wyjawilo. L. Niestetyż, już ś. wszystko wyjawilo! Lubom. 2. zjawić ś., objawić ś., pokazać ś., wyłonić ś., stanąć przed oczyma w rzeczywistej postaci: O Panie, Ty, wyjawiając ś. nam, ukazałeś ś. ojcom naszym na puszczy. Leop. Z mgły czasów naród wyjawiony. Krasin. Wyjawiły ś. w poświacie księżycza dwie olbrzymie postacie. Tet. Wyjawiła ś. twarz błada. Zer. 3. sprawdzić ś., spełnić ś., wypełnić ś., ziścić ś., urzeczywistnić ś.: Sen często wyjawi ś. (= wyśni ś.). Wyjawia ś. sen częstokroć. Kn. Nie wszystko ś. wyjawi, co sen przed oczy stawi. Kn. Bał ś., aby mu ś. kiedy on sen nie wyjawil. Jabł. Prawisz mi pono, coé ś. dzisiaj śniło; chceszli, żebyś ś. zaraz wyjawilo to, co snem zwiesz? Lubom.

Wyjawienie, a, blm., czynność cz. Wyjawić.
Wyjawienie się, a ś., blm., czynność cz. Wyjawić ś.

× Wyjawny nogący ś. wyjawiać, usposobiony do wyjawiania ś., objawiania ś.: I wyjawne wszystko życie wzięło koniec. (= ziemskie, cielesne, fizyczne). St. wil.

Wyjazd, u, lm. y I. pojęcie wyjeżdżania, wyjechania: Po wyjeździe, przed wyjazdem moim z miasta. Troc. Mielismy tam wjazd woiny, ale W. niewolny. Petr. W., egressus vel exitus equo, curru vel navi. Kn. Ciągłe wyjazdy rujnowały go. Byliśmy przy jego wyjeździe. L. (= odjeżdżie, wyjeżdżnym, wybieraniu ś. w drogę; na usiadnym). Chceszli ciało twe od słabości mieć wolne, toé w nim tak przemieszkiwaj, jakbyś był na wyjeździe. Pileh. (= zawsze gotów w drogę). 2. a. Wyjazdka, [Wyjazdka], wycieczka, ekskursja, wojaż, przejazdka, mała podróż: Poczył wyjazdy po wyspach morskich. Leop. Na wyjeździe moim na majętności potkałem go. Troc. [Wozy mają zwykle małe, zwane: do wyjazdu]. 3. miejsce, którędy wyjeżdżają, droga, urotka, kędy można wyjechać. Kn. W. z portu, z bramy. Troc. 4. [W.] = a) obrzęd weselny, ucsta u pana młodego przed udaniem ś. do ślubu: W dzień wesela pan młody sprawnia u siebie przede dniem tak zwany W. b) orszak pana młodego: Panna młoda czeka wyjazdu u pani

ubieraczki. 5. gór. wyjście górników z kopalni, wydostanie ś. ich z pod ziemi na jej powierzchnię.

[Wyjazdka, i, lm. i] p. Wyjazd.
Wyjazdowy p. Wyjezdny. L. Konie wyjazdowe (= cugowe).

Wyjądzka, i, lm. i p. Wyjazd.
Wyjąć, wyjąć a. [wymje], wymjie a. × wymie, wyjął a. [wymul, wyjon], wyjął a. [wymjoneś], wyjęła a. [wymjena], rozk. wymij a. [wymnij, wym], [Wymnąć], nied. Wymnować, × Wymać, [Wymać, Wymnować, Wymnować, Wymać], I. ująwszy wydostać; wydobyć, wybrać: W. model z formy. Wybierać z wołu (u rzeźnika): wymnować wnętrności. Mag. W. chustkę z kieszeni. Wymnować chleb z pieca. W. komu ząb (= wyrwać). W. kulę z rany (= wydostać). W. miecz z pochew (= obnażyć miecz). W. sieć z wody (= wyciągnąć). Wyjęty trzonek z młotka. Troc. W. komu coś z kieszeni (= wyciągnąć, ukradć). Maksymin chrześcijanom lewą nogę a oko prawe wymnować kazał, a tak pochramiane i poslepione do robót odsyłał. Skar. (= wybierac, wylupiac). Podobnieutki do niego, jakby z oka wyjął. Boh. (= jak wykapany, kubek w kubek). Córceczka prawe jakby ją ojcu wyjął z oka. Pot. Cygara z ust nie wymnuje (= nie wypuszcza, nie odejmuje od ust, wciąż pali). Wyjął mi z gęby, własniam to chciał mówić. Wymnuję komu z gęby rzecz, uprzedzam go. Kn. Jakby nam z ust wyjął to, co dopiero powiedział. Rzew. 2. co z ksiąg, z akt = zrobić wyciąg, wypis, wyjętek, wyciągnąć, wypisać, wynotować; postarać ś. o wypis, o kopję wierzytelny: W. z akt jaki dokument, metrykę. W. kopję dyplomu. W. co z ksiąg, wyciągnąć, wypisać, ekscypować. Kn. Wyjął to z tego autora. Troc. (= wziął, zapożyczył). 3. wyłączyć, wydzielić, wykluczyć, wyekscypować, zrobić wyjętek, pominąć: Wymnij to z liczby, z kontraktu. Troc. Wymnij sobie ten punkt. Troc. Wymnuję co z liczby, kontraktu i t. d., nie policzam. Kn. (= wymawiam sobie). Między swemi dziećmi dzielnieć sobie wyjął. Nikogo apostoł nie wymnuje, osobami nie brakuje. Wiśn. Cokolwiek na miejscu jest wysokim, to aby tym większe uszanowanie miało, godzi ś. z pospolitego a podłego zwyczajowi W. Warg. W. kogo od jurydykcyi miejskiej, od podatowania. Troc. W. od tego prawa. Troc. To miasto wyjęte od hyberty. Troc. (= wolne). Żaden od nędzy nie wyjęty człowiek. Dm. Wymnuję ś. z pod opieki prawa. Krasin. Wymnuję sobie co, wymawiam. Kn. (= wymawiam, zastrzegam, waruję). Wyjąwszy kogo, co = z wyjątkiem kogo, czego, wyjąwszy kogo, co, oprócz kogo, czego: Wszystkie zwierzęta ssące, wyjąwszy wieloryba, żyją na ziemi. We wszystkie dni tygodnia, wyjąwszy niedzielę i święta. 4. † W. kogo z czego = wyzwolić, uwolnić, wyswobodzić, wyjąć, zwolnić: Wyjęty z sidła złośliwego. Rej. Ojciec syna obwinionego, którego jeszcze nie wyposażył, może od sądu W., jeśli zań przysięże, iż jest niewinien. Sz. Poddanych od posłuszeństwa wyjął i od przysięgi wierności rozgrzeszył. Skar. Aby czym przedję miasto z bojaźni wyjął, przyezńce śmiałości wydać sobie kazał. Warg. W. ś. I. Wymnować ś. = móc być wymnowanym, być tak urządzonym, że ś. może wymnować: Ten czopek wymnuje ś. 2. zostać wyjętym, wyłączonym: Z tego prawidła wymnują ś. ... (= stanowią wyjętek). 3. × W.

ś. z czego = *usunąć* ś., *wycofać* ś., *odłączyć* ś., *oddalić* ś. od czego, *zrwać*, *zrobić rozbrat* z czym, *opuścić* co: Świętą podniecon chęcią, by ś. z świata wyjął do duchownego życia, oddalił ś. na puszcza. L. 4. † W. ś. od czego = *wyłączyć* ś., *uwolnić* ś., *wyzwolić* ś.; *uniknąć*, *uchronić* ś. czego, *wyłamać* ś. z pod czego: Pozwany, jeśli nie jest pod władzą onej zwierzchności, gdzie jest pozwany, może ś. W. od prawa swego. Groic. Kto ś. z popolitej na wszystkich ludzi powinności wymawiać ma? gdy kto wyjęty nie jest z rodzenia, czemu ś. wymawiać ma z umierania? oto ś. Chrystus z niego nie wymówił, a mógł ś. śmierci W., by był chciał. Skar.

† Wyjądrzać, a, ał i × W. ś. p. Wyjądrzyć.

† Wyjądrzanie, a, blm., czynność cz. Wyjądrzać.

† Wyjądrzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyjądrzać ś.

† Wyjądrzenie, a, blm., czynność cz. Wyjądrzyć.

† Wyjądrzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyjądrzyć ś.

† Wyjądrzyć, y, ył, nied. † Wyjądrzać l. co = *poznać jądra*, *wyjąć z czego jądro*, *ziarno*, *pestkę*, *drylować*: W. *rodzynki*. 2. *przen. wyluszczyć*, *wyłożyć*, *wyprowadzić na jaw treść*, *znaczenie wewnętrzne czego*, *wyświelić*, *wyjaśnić*, *wyklarować*, *wytłumaczyć*: Nie nowotność Piotr św. wkłada na sługi, ale to ś. zamyka w przykazaniu czwartym; lecz to tu jaśniej ze strony sług też wyjądrza, gdyż przez rodzice tam nie tyko rozumieją ś. ociec, matka, ale też i wszelka zwierzchność, i osobiwie panowie sługom są od Boga na to postanowieni, aby ich czcili. Gil. † W. ś. *wyjawić* ś. w pełni swej treści, *zścić* ś., *sprawdzić* ś., *namacalnie*, *wyłonić* ś., *wyjąć na jaw*: W Chrystusie wszystkie pisma i figury wystoczyły ś. i prawie wyjądrzyły. Białob.

Wyjąkać, a, ał, Wyjęceć, Wyjąknąć, Wyjęknąć, nied. Wyjąkiwać, Wyjękać *jąkając* ś. *wymówić*; z *jąkaniem* *wypowiedzieć*, *wyjąkać*, *wystękać*: Ledwie wyjąknął czułe oświadczenie, zarumieniona gdyż na mnie spojrziała. Szymon. Dusza w prochu dzięki W. nie umie. Przyb. Wszak z darów oieca tobie (Melpomeno) ś. zdarzyło głos mieć rzewniący i W. smutne, zgodne z nim tony nastrojonej lutni. L.

Wyjąkanie, a, blm., czynność cz. Wyjąkać: Na jakież twoich pochwał stać mię W. Przyb.

Wyjąkiwać, a, ał p. Wyjąkać.

Wyjąkiwanie, a, blm., czynność cz. Wyjąkiwać.

Wyjąknąć, nie, ał p. Wyjąkać.

Wyjąknięcie, a, blm. p. Wyjąknięcie.

Wyjąknięcie, a, blm., Wyjąknięcie czynność cz. Wyjąknąć.

Wyjątek, tku, lm. tki, Wyjmek l. *wyjmowanie*, *wyjęcie*. L. Wszyszej z wyjątkiem jednego (= *wyjawszy*, *oprócz*). 2. *to*, *co* ś. *wyłamuje* z pod ogólnego *prawdła*, *nieprawidłowość*, *nienormalność*, *anomalia*, *nieforemność*, *ekscjepcja*: Niema reguły bez wyjątku. Nie chciałbym być wyjątkiem między wami (= *wyróżnić* ś.; *solidaryzuję* ś. z wami). Nie rób wyjątków w towarzystwie (= *nie wyróżniaj nikogo*). 3. *wymówienie sobie*, *zawarowanie*, *zastrzeżenie*, *warunek*: W przysiędze ich W. jaki czyni, co bez krzywoprzysięstwa stać ś. nie może. Smotr. Obiecuja ś. Czechowie z ustawami kościoła katolickiego we wszystkim zgadzać, cztery tylko sobie wyjątki zachowując.

Błaż. 4. *wyciąg*, *wypis*, *ustęp*, *urywek*, *ulałek*, *fragment*, *wyimek*, *kawałek wyjęty*, *wypisany*: W. z Pisma św. Wyjątki, *wymki* z pisarzów = *wypisy wyjęte*, *uramki*. L. 5. † W. *wyciąg*, *treść*, *ekstrakt*, *skróć*, *skrócenie*, *kwintesencja*: Prawa kardynałne powinny być wyjątkiem. maksym ogólnych z ułożonej już konstytucji. L. 6. chem.: Te istoty, które przez rozebranie ciał wychodzą, dzielą ś. na wyjątki, czyli istoty wyłączone, *educta*, i na noworodki, czyli na istoty noworodzone, *producta*. Krum. Imieniem wyjątków (*educta*) oznaczają ś. początki blizkie, które bynajmniej nie odmienione, w tym samym kształcie, w jakim w składzie ciała zostawały, z niego otrzymujemy. Krum. 7. praw.: W. *prawy*, *wyjęcie* w prawach, w ustawach, w umowach. Kn. Wyjątki a. *ekscjepia mazowieckie* = *niektóre przepisy z dawnych statutów zebrane*, *których zachowanie zastrzegło sobie księstwo mazowieckie przy połączeniu z Koroną*. 8. [Wyjątkiem tego] = *wskutek tego*.

Wyjątkowo przys. od Wyjątkowy: W. *piękny okaz* (= *niezwykle*, *niebywale*, *nader*, *nadzwyczaj*).

Wyjątkowość, i, blm., rz. od Wyjątkowy: Zarzucają tym przepisom słabe znaczenie wyjątkowości stosunków fabrycznych. Weys.

Wyjątkowy przym. od Wyjątek; × Wyjętny, *szczególny*, *wyłączny*, *niebywały*, *rzadki*, *nadzwyczajny*, *fenomenalny*, *niezwykły*: Położenie wyjątkowe. W zbuntowanej okolicy ogłoszono stan W. (= *wojenny*, *oblężenia*).

Wyjątrzenie, a, blm., czynność cz. Wyjątrzyć.

Wyjątrzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyjątrzyć ś.

Wyjątrzyć, y, ył ranę = *wyropić*; *jątrząc wy-czyścić*. W. ś. l. (o ranie) przez *jątrzenie* *wy-czyścić* ś., *zaprzestać ropienia*. 2. *wyplłynąć* (z rany) z *ropą*. St. wil.

Wyjąwszy l. im. od Wyjąć. 2. przys. z wyjątkiem, *oprócz*, *okrom*: Wszyszej, *wyjąwszy* *ciebie*.

Wyjec, jca, lm. jce zool. (mycetes) *małpa szerokonosa*. Przen.: Taki Mangro jest dziś zwykłym wyjecem opinii publicznej. Mic.

Wyjechać, wyjedzie a. [wyjadzie], wyjechał, † Wyjechać, [Wyjahać, Wyjać], nied. Wyjeżdżać l. (o wehikule, statku) *jadąc wysunąć* ś., *wy-toczyć* ś.: Wyjeżdżać z domu, przez bramę, bramą. Wóz wyjeżdża z wozowni. 2. *jadąc wydalic* ś., *wyruszyć*, *wyprawić* ś., *wybrać* ś. *skąd*, *odjechać*: Kto w dalekie wyjeżdża kraje, przynosi inne obyczaje. Kn. Wyjeżdżać wozem, na koniu. Troc. Tą bramą wyjeżdżał z miasta. Troc. Wyjeżdżał (wyjechał) okrętem do Francji. Troc. Wyjechał z domu. Troc. Wyjeżdżmy dziś ua spacer. Troc. W. za granicę. Nie mogą ani na krok W. (= *ruszyć* ś., *wydalic* ś., *wyrwać* ś., *wychylic* ś.). Przen.: *wysunąć* ś. *poza właściwą granicę*, *wystąpić*, *wyisć*, *wyleźć*, *zajechać*: W. z piśmem za margines, ze straganem aż na środek ulicy, z budynkiem na oudy plac. Wyjechał z krzesłem na środek pokoju. Wyjeżdżać na harc = *występować* *przeciw nieprzyjacielowi*. L. Na wojnach bywają jezdni lescy, którzy na harc i na utarczki wyjeżdżają. Baz. Przen.: Na harc, na plac z czym W. = *wystąpić* z czym *na popis*, *popisać* ś., *wysadzić* ś., *stawić* ś., *wypuczyć* ś. z czym, *wysznic* ś., *chelpić* ś. *czym*: Zawsze ze swemi przodkami wyjeżdża. Każdy

tam z swoją sztuką wnet na harc wyjedzie. Paskz. Te gry rozmowne, żebym ja z niemi na harc wyjechał, w śmiechby ś. obrócili. Górn. Z dobrodziejstwy swemi zawždy i na każdym miejscu na plac wyjeżdżał. Górn. Drudzy wyjeżdżają na plac z swoją umiejętnością i rozumem. L. Umie on ś. z swemi przymioty popisować, ale trzebaby, żeby poprawił swą pychę i niezbyt z swoim rozumem wyjeżdżał. L. Wyjeżdża z tym, jak z lysą kobyłą na targ = popisuje ś. z rzeczą nikczemną, już spowszedniałą. Wol. J. Nie wyjeżdża na targ z tym, co komu czyni, a potajemnie wedle potrzeby każdego wspomaga. Kosz. Wyjechała z gębą, z buzią, z pyskiem = zaczęła wymyślać, burczeć, fukać, pyskować, ujadać, wywarła pysk. Przen.: W. z czym = wystąpić, narzucić ś., wyrwać ś., wytoczyć co, wyprowadzić na stół; dać ś. słyszeć, poznać *chępliwie*, odezwać ś. *chępliwie*: Przecie w tym tak ucziwym domu nie odważyłby mi ś. z procesem wyjeżdżać, jak Cygan z ślepą kobyłą na targ. L. Ustawicznie wyjeżdża z swemi memorjami, manifestami, alegacjami. L. (= *na nie ś. powołuje, do nich ś. odwołuje, niemi ś. zastawia*). Trudno było zaraz z tak otwartą W. pretensją. L. Pogański mędrzec z tą sentencją W. nie omieszkał, iż w zgodzie z małej rzeczy wielkie rosta. Rej. Falsz to jest, z czym na czolo wyjeżdżamy, że temu, który ś. rad upija, trudno powierzyć co tajemnego. Pileh. (co za zasadę udajemy, na czym ś. zasadzamy, do tego odwołujemy, na tym budujemy, gruntujemy ś. L.). Oto, ni proszony, ni dziękowany, wyjechał on z deklaracją, że zaraz zasiądzie pisać egzortę przy wyprowadzeniu ciała jegomości. Chodź. Mówiże mu o sumieniu i obowiązkach, wyjedzie zaraz, że ma swój rozum. Wor. Przen.: W. na kogo z czym, W. czym przeciw komu = wystąpić, napaść, powstać, obruszyć ś.: Wyjechał na niego ze wszystkim złym. Troc. Wyjechał słowem przeciw tobie. Troc. 3. × W. pysk komu = rozjechać, rozwalić, rozciąć, rozorać, rozchłastać: Od ucha do ucha pysk mu wyjada. L. (nacechują mu gębę paragrafami. L.). Wzywa śmiełek drugiego, i gdy ten rękę ściągnie do broni i jemu pysk wyjedzie, ów śmiełek go przeprasza. L. Wyjeżdżać kogo kijem = wygarbować, okładać, walić, młócić, bić, grzmocić. L. Wyjechał na kogo kijem. Troc. (= *rzucił ś., napadł, uderzył nań kijem*). 4. [W. na kim] = wypędzić kogo. 5. [W.] ulotnić ś., wylecieć: Korzeń warzy ś. w mleku pod przykryciem, aby nie wyjechał sok. 6. [W.] wyjechać pod górę, wydostać ś. na górę jadąc. 7. [W.] p. Wyjeździć: Kiedy ja jęde we dnie i w nocy, to ja wyjęde koniowi ocy.

† Wyjechały, † Wyjechały l. który wyjechał, wyniosł ś. skąd. 2. przez kogo = wypędzony, wyparty, wyparowany, wyrugowany, wysadzony, wykuszony = wyforowany: Słowacy przenieśli ś. na siedliska Wandalów, od Styliłkona poruszonych i z ojczyzny wyjechałych. Błaż.

Wyjechanie, a, blm., czynność cz. Wyjechać.

× Wyjednacz, a, lm. e p. Wyjednywacz. L.

Wyjednać, a, ai, nied. Wyjednywać l. × W. zrównać, wyrównać jedno z drugim, jednakowym uczynić. L. 2. × W. kogo z kim = wyrównać między niemi różnice = niesnasłki; pogodzić, pojednać ich. 3. co u kogo komu, dla kogo = uzyskać, wystarzać ś., wyrobić, wyprosić, zjednać: Mogę sobie pochlebić, że wyjednam u niego jakową pomoc na ułatwienie moich potrzeb. L. Wiezień jeden zaklina mię, abym u pani wyjednał mu łaskę

by mógł mówić z panią. Bog. Woj. Wyjednałem mu stół i mieszkanie. Troc. Wyjednaj sobie pana. Troc.

Wyjednanie, a, blm., czynność cz. Wyjednać. Wyjednywacz, a, lm. e, × Wyjednacz ten, który wyjednywa. L.

Wyjednywać, a, ai p. Wyjednać.

Wyjednywanie, a, blm., czynność cz. Wyjednywać.

Wyjedzenie, a, blm., czynność cz. Wyjeść.

Wyjedzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyjeść ś.

† Wyjeli p. Wyjać. B. Sz.

× Wyjemnie przys. od Wyjemny. L.

× Wyjemny p. Wyjętny: W., wyjęty, odjemny, ruchomy, *exemptilis*. Kn.

[Wyjena] p. Wyjać.

[Wyjenka, l, lm. i] p. Wujenka.

Wyjeść, wyje, wyjadł, nied. Wyjadać l. *jedząc wypróżnić, wybrać*: Wyjadł wszystko z garnka. Węże wyjadają z gniazd pisklęta ptaków. Niektóre ptaki wyjadają miód z ulów, owady ze szpar. Co konik nie wyje, to wysieczesz kosą. Przen.: Biada wam, faryzeuszowie, iż wdów domy wyjadacie. Olym. (trawicie, niszczycie, gubicie, wydzieracie. L.). Przen.: *wyżreć, wygrzyść, wytrawić, wytoczyć*: Wrzody ciała wyjadające, t. j. wilki a. wilkowate wrzody. Syr. Wrzody jadowite i ciało wyjadające. Syr. Łza to dar Ojca niebieskiego, bo cierpienie bez niej duszę wyjadło. Krasz. 2. *zjadaniem wytrzebić, wygładzić, wygubić, pozjadać co do jednego*: Drapieżnych zwierząt Stwórca nieplodny uczynił rodzaj, a tych zaś rochmannych bardzo plodny, dlatego żeby rodzaj drapieżny W. ich nie mógł. Górn. 3. kogo skąd = wygrzyść, *intrygami wysadzić go*: Wyjadam kogo skąd, *translatum a canibus vel lupis etc., quorum alter alterum morsu appetendo fugat aliquo loco*. Kn. W. ś. l. *najeść ś. dowoli, mieć wyzerkę*: Wyjadłem ś. na wsi owoców co niemiara. 2. *zjadaniem ś. wazjemnym wygładzić ś., wytrzebić ś., wygubić ś.; pozjadać ś. co do jednego, pozagryzać ś.*: Wyjadają ś. albo wyjedli ś. wiley, szeszurkowie. Kn. 3. W. ś. z czego = *wygrzyść ś., wyklócić ś., jadowitością ś. wyzwolić*. L.

Wyjezdne, ego, blm. *chwila wyjazdu, wsiadania, aby wyjechać; wyjazd, odjezdne*: Odprowadził Bolesław Ottona do Magdeburga, udarowawszy go na wyjezdny piękny trzechset ludzi pocztm. Nar. Przeczuwał Filokles na swoim wyjezdny, coby ś. z nim dziać mogło. Troc. Prosiłem go na wyjezdny moim. Troc. Być na wyjezdny. Troc.

Wyjezdny, Wyjazdowy l. przym. od Wyjazd. L. 2. gór.: † Góra wyjezdna, p. Góra pod 3.

[Wyjezny] lubiący ś. stroić, elegant.

Wyjeździć, i, ii, nied. Wyjeżdżać l. konia = *jeźdzeniem wytresować, wyćwiczyć, wprawić do jazdy, wjeździć, objeździć*: W. sanki, wóz, powóz, karetę nową = *jeźdzeniem wypróbować, otrzeć z nowego, objeździć*. 2. a. [Wyjechać] konia, powóz = *ciągłym jeźdzeniem nadpsuć, nadwątlić, osłabić; zajeździć, zjeździć*: W. powóz = *roztrajkotać, rozbić, rozchlebotać, zjeździć, zajeździć*. W. otwór = *wyrobić, rozrobić, rozszerzyć, rozchlebotać*. 3. i niek. Wyjechać *jadąc wydeptać, wyrznąć, wygnieść kołami, płozami, wyorać*: W. zagłębienie w drodze. 4. kogo kijem = *wykładać, wygrzmocić, wylóić, wygarbować, obłożyć, wydebić, wymłócić, wysmarować*: W. kogo, wybić kogo. Kn. Wyjeżdżać

kogo kijem. L. 5. kogo = zjeździć, *wylajac, wyfukać, sfukać, złać, wybesztać, zbesztać, wykrzyzczać, wyburczać, wyhubzować, zburczać, zburzować, sputrować, zwymyślać, zgromic, wykpać, zekpać*: W. kogo, natłajać komu. Kn. Wyjeździł go dobrze. Troc. Wyjeździć s. 1. *najeździć s.; jeździąc wiele użyć jazdy dowoli*. 2. [W. s.] zakończyć hulankę, wrócić z nowej wyprawy za dziewczętami, stracić wianek, *wylajdużyć s.*

Wyjeżdżać, a, al p. Wyjeżdżać.
Wyjeżdżanie, a, blm., czynność cz. Wyjeżdżać.

Wyjeżdżanie się, a s., blm., czynność cz. Wyjeżdżać s.

Wyjeżdżać, a, al l. p. Wyjechać. 2. p. Wyjeździć.

Wyjeżdżanie, a, blm., czynność cz. Wyjeżdżać.
Wyjeżdżenie, a, blm., czynność cz. Wyjeździć.

Wyjeżdżenie się, a s., blm., czynność cz. Wyjeździć s.

Wyjeżdżenie, a, blm, czynność cz. Wyjeździć.

Wyjeżdżenie się, a s., blm, czynność cz. Wyjeździć s.

Wyjeżdżać, y, ył, nied. Wyjeżdżać jeżdząc wystawić; *najeżdżać; nastroszyć, wysunąć kolce na zewnątrz*. L. W. s. jeżdżąc s. *wyprzeżyć s., sterczeć; stercząc wysunąć s., wyjść*: Strach z ich włosów wyjeżdża s. Krasin.

Wyjęcie, a l. blm., czynność cz. Wyjąć: W. trzonka. Troc. W. kół z pod wozu a. wyzucie wozu. Żart., kol.: Zrobić W., = *wyprowadzić z pociągu pasażera, jadącego bez biletu*. 2. × W. *wyjątek, ekscpepcja*: W. w prawie, w ustawach, w ugodach. Troc. 3. chir. *wyciągnięcie, wydobywanie* (extractio): W. martwaka (sequestrotomia). W. zęba (= *wyprowanie zęba*). W. rurki z krtani (extubatio).

Wyjęcie się, a s., blm., czynność cz. Wyjąć s.

Wyjęciowy przym. od Wyjęcie. Posp.: W. pociąg kolei żelaznej = *pociąg towarowy, z którego po drodze na różnych stacjach bagaże wyjmują*

× Wyjęczać, a, al, Wyjęczować.

× Wyjęczanie, a, blm., czynność cz. Wyjęczować.

Wyjęczować, y, al, Wyjęknać, nied. Wyjękać, × Wyjęczać l. *jęczeniem wyrazić, wypowiedzieć; wybąkać, wystękać, wyjąkać*: Człowiek s. załknie i ledwo jakie słowo przez respekt wyjęknie. L. Miłosnych nieszczęść wyjęczają żale. Berw. 2. *jęcząc wyblagać, wyrobić, zyskać; wyskamtać, wystękać*: Z wyjękanych natrętem jałmużn brzuchy paśli. Nar.

Wyjęczenie, a, blm., czynność cz. Wyjęczować.

Wyjękać, a, al p. Wyjęczować.

Wyjękanie, a, blm., czynność cz. Wyjękać.

Wyjęknać, nie, nał p. Wyjęczować.

Wyjęknięcie, a, blm., p. Wyjęknięcie.

Wyjęknięcie, a, blm., Wyjęknięcie czynność cz. Wyjęknać.

† Wyjęt p. Wyjęty.

× Wyjętnie przys. od Wyjętny L.

× Wyjętny, × Wyjemny l. *możliwy, łatwy, poręczny do wyjęcia, odmienny, ruchomy, niestatyj*. L. 2. p. Wyjątkowy: Dusza, jako wyższej godności jest nad wszystkie inne formy, tak też wyjętnym sposobem znacznieszego początku swego potrzebuje. Sak 3. † W. p. Wyjęty. Śl. wil.

Wyjęty, † Wyjęt (jako orzeczenie), † Wyjętny im od Wyjąć.

[Wyjęzyczenie, a, blm.] czynność cz. Wyjęzyczyć.

Wyjęzyczenie się, a s., blm., czynność cz. Wyjęzyczyć s.

[Wyjęzyczyć, y, ył] co = *wygadać s. z czym*. W. s. *wysłowić s., wypowiedzieć s., wyrazić s., wytłumaaczyć s.*: Z całą szczerotą wam s. wyjęzyczę. Syrok. Umiął s. wypisać i W. Jeż.

[Wyjma, y, lm. y] *przerębel, przez który wyciągają niewód z wody*.

[Wyjmać, a, al i W. s.] p. Wyjąć, Kłepki W. p. Kłepki.

[Wyjmanie, a, blm.] czynność cz. Wyjmać.

[Wyjmanie się, a s., blm.] czynność cz. Wyjmać s.

× Wyjmiciel, a, lm. e, † Wyimiciel *ten, co wyjmuje*. L.

Wyjmovać, uje, ował i W. s. p. Wyjąć.

Wyjmovanie, a, blm., czynność cz. Wyjmovać.

Wyjmovanie się, a s., blm., czynność cz. Wyjmovać s.

[Wyjmuł] p. Wyjąć.

[Wyjnij] p. Wyjąć.

[Wyjon] p. Wyjąć.

[Wyjones] p. Wyjąć.

× Wyjrzał, u, lm. y p. Owid.

Wyjrzyć, y, al, † Wyjrzeć, † Wyirzeć, [Wyrzzić, Wyjrzeć, Wyzreć, Wyżreć, Wyżryć, Wyjzryć, Wyjzryć, Wyjrzyć, Wyzdrzyć, Wyzdreć, Wyjzdrzeć], nied. *Wyzierać l. spojrzeć na zewnątrz, wychylić s., aby zobaczyć, wyglądać*: Otworzyłszy Noe dach korabia, wyrzał i oglądał, iż osecł był wierzeh ziemi. Leop. (wyglądał a ujrzał. Leop.; zdjął pokrycie korabia a ujrzał. B. G.). Wyjrzawszy król oknem, ujrzał, że żartuje Izaak z Rebeką. Leop. (wyglądał oknem i ujrzał. B. G.) Przyszli wiley chorego ośta nawidzieć, pytali s. syna, jakby s. miał? on, wyrzawszy oknem, rzekł: lepiej, niż wy chcecie. Jabł. Wyjrzę moim oknem i wołać będę z całej siły. L. Wyjrzeli stróżowie, a ono moc porażonych i uciekających. Wuj. (obaczyła straż. B. G.). Trzeba za nim wyirzeć. Kn. (patrzeć, czy czego nie wziął, bo mu przylipa do palców, złodziej. L., *nieć na niego oko*). Wyjrzyj oknem (z okna), z domu, drzwiami. Troc. Przen.: Słońce wyjrzało = *wyszło z za chmur, pokazało s.* 2. Wyzierać czego = *wyglądać, wyczekiwać*: Wesoła wyziera przyszłych dóbr niebieskich. Birk. 3. cz. ni. = a) × Wyzierać = *wyglądać, mieć taki lub inny wygląd, robić takie lub inne wrażenie, być takim lub innym z pozoru, wydawać s. jakim na wejrzanie*: Wyzierać, wyglądać, cerę mieć dobrą, złą, zdrową, chorą. L. b) † W., nied. † Wyjrzawać, † Wyżrzawać *wybyć okres dojrzewania, dojść do zupełnej dojrzalsości, dojrzec zupełnie*.

Wyjrzanie, a, blm. l. czynność cz. Wyjrzec: W. oknem. Troc. 2. × W. = *widok, perspektywa, prospekt*: Mam W. na rynek Troc.

[Wyjrzanie, a, blm.] czynność cz. Wyjrzec.

† Wyjrzawać, a, al, p. Wyjrzec.

† Wyjrzawanie, a, blm., czynność cz. Wyjrzawać.

[Wyjrzyc, y, al] p. Wyjrzec.

Wyjście, a, [Wynście], † Wyście l. blm., czynność cz. Wyjść: Czekali tylko na pierwszy wiatr do wyjścia pod żagle. Swit. Z powodu wyjścia pod żagle floty bresteńskiej w liczbie 25. zatrzymała s. eskadra angielska. L. Samo W. Chrystusa od Ojca z nieba nie dowodzi natury Boskiej w tymże Chrystusie, gdyż i sami apostołowie wychodzą od tegoż Ojca na świat z nieba. Salin. Może ona ma dziś W., bardzoby to do-

brze było. Zap. (= *wychodne, prawo wyjścia*). Za niewyjęcie na pospolite ruszenie stracił prawo na(!) władanie ziemią. Górs. (stracił prawo władania ziemią). W. Izraelitów z Egiptu. Przy wyjściu moim z domu. Troc. (= *moim wychodnym*). W. przeciw komu. Troc. Suknią od wyjścia (= *śluzga do ubioru na ulicę, suknia nie na po domu, spacerowa*). 2. miejsce, otwór, którego wychodzą, wychód: W. tylne, przednie (= *frontowe*). Troc. Ulica bez wyjścia. Troc. (= *ślepa, niecała*). Przen.: Położenie bez wyjścia (= *z którego wycofać ś. niepodobna, trudne*). Za punkt wyjścia w swoich rozumowaniach przyjął... (= *za podstawę, za zasadę*). 3. anat.: X W. żołądka, p. anat. Odźwiernik. W. naczyń, nerwu. W. miednicy małej (Krs.) (apertura pelvis inf.) = *wychód miednicy małej*. 4. karce.: Mied W. = *być na ręku, zaczynać grę*.

Wyjściowy przym. od **Wyjście**: Punkt W. Odrzucono nieprzyjaciela do jego stanowisk wyjściowych (= *z których wyszedł do walki*).

Wyjść, wyjdzie, wyszedł, rozk. wyjdź a. † wydzi, † Wyiść, X Wyniść, X Wyniść, † Wyniść. [Węś, Wyś, Wyńś], nied. **Wychodzić, Wychoadzać l. wydać ś. idąc, pójść precz skąd, wystąpić, wyruszyć**: Jeszcze mi paploczesz, wyjdź mi stąd! L. (= *ruszaj won! fora! precz! marsz!*) *wyłoś ś.! ustąp! uciekaj! poszedł!*). Przyjdzie zima, uchowaj Boże, żeby mały Tomecio miał W. na dwór. L. (= *wychylić ś. z ciepłego mieszkania*). Na dwór wyniść, *ezire foras*, t. j. z domu. Kn. Jużci żeby czasem nie miało ś. W. z domu, to ś. wyjdzie, ale nie tak ś. długo bawię, jak ona powiedziała, i nie tak często wychodzę. L. Z izby wyszedł. Troc. Jegomość wyszedł. Troc. (= *niema go w domu*). Wynidź na miasto, koło miasta. Troc. [Drugi wychodzi pilnować] (= *udaje ś.*). Na dwór wyniść, t. j. na potrzebę, na przechód iść. Kn. [W. na wieś] = *wyjsć na dwór, na przechód*. Wynidę na dwór mały, na dwór wielki. Troc. (= *za drobną, za grubą potrzebą*). W. na przechadzkę, do ogrodu. Krokiem z domu nie wychodzę (= *nie ruszam ś., nie wychylam ś., nosa nigdzie nie pokazuję*). Jakże ja wyjdę w takim kapeluszu na ulicę? (= *pokażę ś.*). W. z kraju (= *opuszczyć, porzucić go; wydać ś., wyemigrować z niego*). Ci ichność, wyszedzsy na wolność i objawszy dobra swoje, nie myślą o naukach. L. (= *wydstawszysy ś.; wyemancypowawszysy ś.*). Książd wyszedł ze mszą. Przen.: Msza wyszła (= *wyszedł książd z mszą*). W. z morza, W. na ląd, wylądować. L. Attyła poszedł morzem do ziemi chorwackiej, tam wyszedł z morza i wziął przez moc ziemię tę całą. Stryk. W. pod żagle = *wypłynąć, odbić od brzegu*. Wychodzę przeciw komu, ku komu, zachodzę w drogę, wyjeżdżam przeciwko komu. Kn. Gdy wyszedł z nawy, konsulowie, urzędy wszystkie, wszystek senat, pospółstwo rzymskie przeciwko niemu wyszły. Warg. (= *wystąpiły, wyległy, wyrożyły ś., wysypały ś.*). Mieli między sobą poufale postanowienie, że jeden przeciwko drugiemu nie miał wychodzić nigdy. Lubom. Rzekł Pan do Aarona: wynidź przeciw bratu twojemu; siedł tedy Aaron na puszczy i zaszedł Mojżeszowi na górze Pańskiej z radością. Biel. M. W. zbrojno, z wojskiem (= *wyciągnąć*). Gdy prawie dusza dla boleści wychodziła, a śmierć już nadchodziła, nazwała imię syna swego: Benoni. Leop. (gdy matka umierała, konała z bólów. L.). Ule dobrze opatrzeć, aby pszczoły pożytkowe nie wychodziły, przetakiem rzadkim naokoło założyć. Haur.

(= *nie wylatały, nie wyrożyły ś.*). Przen.: Stońce wyszło z za chmur (= *wysunęło ś., wyłoniło ś., wyrzuciło, pokazało ś.*). Autor wychodzi z tej zasady, założenia, że... (= *obiera sobie tę zasadę, to założenie za punkt wyjścia, opiera ś. na nich*). Przen.: W. z czego = *wyzybyć ś. czego, wyznąć ś. z czego, rozstać ś. z czym, opuścić, stracić co*. Alfons, król hiszpański, z ciała wyszedł tego roku. Skar. (= *opuszczyć je, umarł*). W. ze szkół = *wystąpić; skończyć, opuścić szkoły, rozstać ś. z niemi*. Wisi niejedem w szkołach przez lat kilka, wychodzi z nich, ten tylko pożytek odniosszy, że urósł jak drąg, a nie nie umie. L. Nie skończył gimnazjum, wyszedł z piątej klasy. W. z wojska (= *porzucić je*). Opiekun, że na przyszły rok W. miały dzieci z opieki, strasne miał do nich pretensje za prace i zabiegi. Kras. Dziedzina z ich dzirzenia nie wychodziła. Wprzód wynidę z ludzi, niżeli czas taką wdzięczność z mych piersi wystudzi. Pot. (= *ubędę z pomiędzy ludzi*). Szlachta sanocka z przyczyny niedochożenia ostatnich sejmików i jednego całego roku sądów kapturowych, była wyszła z urzędników w. Kacz. To ród sułtański dalekiego Wschodu, więc orle piórko nie wychodzi z rodu (= *konie tej rasy mają zarusze orle piórko*). Gdyby szatan na chwilę mógł W. z siebie. Mick. (= *przestać być sobą, wyznąć ś. z swej natury*). Przen.: W. z czego = *utracić co, wyrosnąć z czego, rozstać ś. z czym, nie odpowiadać już czemu, przejść w nowy stan, w nową fazę*: Chłopiaś, niby to obrotny, z chłopea wyszedzsy, żyje i umiera z reputacją starego szalbierza. L. W. z dzieciństwa. Wyszedł z wieku popisowego. W. z pionu (o murze, ścianie) = *pochylić ś. i grozić upadkiem*. W. z granic, z kluby, z rzyz = *wylamać ś., wystąpić, wykroczyć, przestąpić, przekroczyć, przejść granicę; zebrać miarę, przeholować, zanadto sobie pozwolić, rozpuścić ś., rozpuszczać ś., rozprząc ś.*; Wychodzi z granie prawdy myśl płodna poety. Hul. Boi ś., by dla gniewu niary karanie nie wyszedł. Warg. Mnie ś. zdaje, że za czasów moich wszystko już z kluby wychodziło. L. Rzeka wyszła z brzegów (= *wystąpiła, wylała, wezbrała*). W. z formy (= *stać ś. nieforemny*). Wyszedłem z wprawy (= *odzwyczaiałem ś., odwyklełem*). Wychodzę z zwyczajów, z mody. Troc. (= *przestawać być modnym, przestawać być w modzie*). Przen.: Wyszła z mody poceziwość, chytrością świat żyje. Kras. (= *już nie popłaca*). Już nikt nie kocha, jak kochano wprzód, czas wszystko psuje, odmienia i trawi, sama amantów dziś odmiana bawi, weale skuteczna miłość wyszła z mody. L. Taniec wyszedł mi z wprawy. W. z głowy, z rozumu, z pamięci = *odejść od nich, stracić je, zejść w głowę*: Nieraz chłosta szalonych powściągnęła; rozumiem tu owych szalonych, którzy cierpią niejakieś pomieszanie na rozumie nie zaś owych, którzy całe z rozumu wyszli. Pilch. Iż był w tryumfie jako jeniec prowadzony, z głowy wyszedł, wkrótce potem w więzieniu dokończył. Pilch. Pijanego krótsze szaleństwo jest, ale nie jest mniejsze, niżeli u tego, który z głowy wyszedł. Pilch. Z pamięci wyszła ona okropna władza, samemu majestatowi straszna. Kołł. (stała ś. zapamiętała. L.). Przen.: Wyszło co z głowy = *wypadło, wyleciało, wywietrzało, ulotniło ś.* Zapamiętałem, wyszło, wyleciało mi z pamięci, *e memoria erudit.* Mącz. Francja mi i wszystkie rzeczy z głowy wyszły. P. Koch. Co było z serce ludzkich i pamięci przez grzech wyszło, Bóg przykazaniem

ponowił Karnk. Plama wyszła (= zeszyła, uszła, pukała, znikła, została wywabiona). 2. W. za mąż = pójść; pojąć małżonka, zawrzeć związek małżeński. W. za kogo = poślubić go, oddać mu swoją rękę. 3. z druku = zostać wydrukowanym, ogłoszonym drukiem, opuścić prasę; ukazać ś. w druku. Wychodzą książki, wyszła księga. Kn. Wyszła tego roku piękna książka. Troc. Ten poeta z pod drukarskiej wyszedł prasy. Troc. Gazeta owa wychodzi dwa razy na tydzień. Pismo to wychodzi zeszytami. Teraz wyszło znowu nowe prawo. Świt. (= zostało wydane, zapadło, pojawiło ś., ukazało ś.). 4. z czego złego = wybrnąć, wydostać ś., wywikłać ś., wygrzebać ś., wybawić ś., otrząsnąć ś., uwolnić ś. od czego, wykaraskać ś.: W. z biedy, z kłopotów, z błota (= wygramolić ś. z błota). W. z długów (= oczyścić ś.; uwolnić ś. od nich). Nie wyjdiesz z długów, z tego kłopotu. Troc. Bolesta, z którego naprawy brat biskupa płockiego zabił, koniecznie chciał z tego wyniść, przeto iż sam przy tym nie był, a nie on, ale brat zabił. Biel. M. (= wypłatać ś., oczyścić ś., uniewinnić ś., umyć ręce). W. z choroby = podźwignąć ś., wydzwignąć ś., wyzdrowieć, pozbyć ś. choroby, wygrzebać ś., wyratować ś., wykaraskać ś., wyliczać ś.: Wyszedł z niemocy bez pomocy lekarza. Min. Dzieci te łatwo z ospy wychodziły. Perz. Krwi puszczanie było mu bardzo pożyteczne, tak iż z onej ciężkiej niemocy rychło wyszedł. Spicz. W. z niebezpieczeństwa (= wywinąć ś., wykreść ś., wykpić ś.). 5. W. = wystąpić, wysunąć ś. naprzód, stawić ś.: W. na pojedynkę, do żniwa, na robotę dworską. W. na plac, wystąpić. L. Flota wyszła na pełne morze (= wypłynęła). Niechaj z tobą tysiąc jazdy wyjdzie. P. Koch. Wyzywałem go po kilka razy, ale podły tehrz nie chciał wychodzić. L. Stracisz honor, nie wychodząc a pojedynkę. L. Gdy nastaje żniwo, aby wszyscy według powinności wychodzili: kmiecie, zagrodnicy, chałupnicy. Haur. W. z szeregu. Przen.: W. ze spółki = wystąpić, usunąć ś., wycofać ś., zerwać z nią. Wychodzić z prawa = przerywać proces. Skr. Przen.: W. z urny = zostać wybranym, obranym. Numer (loterji) wyszedł z koła (= został wyciągnięty, wylosowany). Na mój numer wyszła stawka (= padła; wygrałem na swój numer stawkę). Przen.: Nigdy żadne daremne a próżne słówko nie wyszło z świętych ust jego. Rej. (= nie dało ś. słyszeć, nie wymknęło ś., nie wysnęło ś.). Co w sercu jest, do ust też wychodzi. Skar. Po otrzymaniu zwycięstwa on najwięcej w Rzymie przebywał i prawie codziennie na rynku z ust innych nie wychodził. Siem. J. (= nie schodził; nie przestawano o nim mówić; o nim mówili, wciąż był na języku). Przen.: Rzeka stąd wychodzi (= wypływa, zaczyna ś., bierze swój początek, ma źródło). Przen.: wszczać ś., wypłynąć, wyniknąć, zrodzić ś., wziąć początek, pójść, urosnąć, wywizzać ś., powstać, pochodzić, wywieść ś.: Nie z tego nie niszczeje, co ś. z oczu zmyka i do wszystkorodnej natury, z której wyszło i znowu wkrótce wyniść ma, skrytym nurtem powraca. Pilch. Pismo św. tego słówka: wyniść od kogo za: urodzić ś. z kogo zażywa. Saliu. Trzeba, aby to do końca dobrego przyszło, co ze złego początku wyszło. Grod. Wszystko to od niego wychodzi (= jego pomysł, jego sprawa, jego w tym ręka, on sprężyna). Wychodzą piękne owoce z mojego ogrodu. Troc. (= rosnąć w nim). Słowo z łacińskiego, dom ten z Tartarów wychodzi. Troc. (= wywodzi

ś.). [Nasz pan z panów wychodzi]. 6. na górę, na wierzch = wejść, wejść, wstąpić, wspiąć ś., wdrapać ś., wydostać ś. idąc: W. na dach. [Wychodzi po gładkich drzewach. Miesiączek wychodzi (= wschodzi)]. W. na jaw = wyjawić ś., wydać ś., wykryć ś. Wychodzi oliwa na wierzch = wspania, wypływa, idzie do góry. Już też wszystko, jak oliwa, wyjdzie na górę. L. Im gniew nierychlej więc na wierzch wychodzi, na ten czas szerzy ś. i szkodzi. Lubom. (= im później wybucha). Nie wiem, czy przy nim wystać można, bo nawet do nas na górę zapach wina wychodzi. L. (= hije, zalatuje, bucha). Ząbki dziecku wychodzą (= wyrzynają ś., wykluwają ś., wyłażą, pokazują ś.). Głosy wychodzą skąd (= dolatują, wydostają ś., wydobywają ś., dobywają ś.). Pot od znoju wychodzi na czoło (= występuje, pokazuje ś. na nim). Wilgoć wyszła na ścianę (= ściana poci ś.). † W. nad kogo = wynieść ś., wywyższyc ś.; przewyższyc go. Glos. Wnętrzości z niego wyszły = wypadły, wyleciały, wypelzły, wywalily ś., wyciekły, wypływały, wysypały ś. Przen.: Bokiem ci wyjdzie ta taska (= ciężko za nią odpokutujesz). Oczy mu na wierzch wyszły (= wysadziło mu je). Włosy jej wychodzą (= wypadają, wypadają, wyłażą, wypelzają, pełzną). 7. przen. wysunąć ś., wystrzelić, wydać ś., wynurzyć ś., wybiec, wystąpić, wystawać, sterczeć na zewnątrz, wypuklić ś., odstąć od tła: Wychodzi dach, wybiega dach, rola, tram, wydaje ś. Kn. Poczynił kwiaty rozmaite, jakoby ś. wydające z ściany a wychodzące. Leop. (= wypukle). Poczynił w domu rycia i rzeźnia, wydające ś. z ściany a wyszłe. Leop. (wydające ś. na wierzch. Leop.). Cokolwiek z pośrodku bliższych rzeczy nad strych wychodzi, to na tym miejscu, gdzie wychodzi, wielkim jest. Pilch. Komin z dachu wychodzi, ukazuje ś. Troc. Wychodzi dach, wieża. Troc. Podszewka, wata wychodzi z pod palta (= widać ją). 8. na co, w którą stronę = być zwróconym, obróconym, być danym z której strony, mieścić ś. z której strony: Okna jego pokoju wychodzą na ogród. L. W oknach, wychodzących na korytarz, pokazuje ś. kilka kobiet. L. W tym naroznym pokoju, który wychodzi na rynek. L. (= ma okna na rynek). Drzwi mego pokoju wychodzą na ogród (= prowadzą na ogród). 9. na kogo = wykierować ś., wypromować ś.; zostać kim: Mógł on wyniść na człowieka entolliwego. Pilch. Widzę, na filozofa wychodzisz. L. Zobaczymy wkrótce, na jaki koniec ta wymuskana wyjdzie pupeczka. L. (= co z niej będzie). Bez wielkiego zapasu wiadomości niepodobna wyniść na dobrego w kraju pisarza. Śniad. W. na ludzi = dobrze ś. pokierować. Długim szeregiem zbrodni wyszedł na najmłodszego pana. Rzew. 10. = a) (o osobach) osiągnąć taki lub inny wynik, przyjąć do pewnego rezultatu, zrobić zły lub dobry interes, zyskać lub stracić: Złe wychodzi na handlu. Posłuchaj mnie, a źle na tym nie wyjdiesz. (= nie stracisz; nie połajujesz tego). W. na swoje, na czyste (= nie stracić, nie szkodować, wycofać nakład, związać koniec z końcem, obstać). W. na zero (= ani stracić, ani zyskać). Nie bój ś. waćpan, wyjdę ja na swoje. L. Niech widzą, iż choć podstęp dobrych uciemięża, wyjdzie cnota na swoje i wieki zwycięża. Kras. (= ostoić ś.). Zły był jarmark, ledwie na swoje wyszedł pieniądze. Troc. Biblijopola na swój nakład często nie wychodzi. Troc. Wyszedł, jak Zabłocki na mydle. Prz. b) (o rzeczach) W. na co = obrócić ś. na co, obrócić ś., przemienić ś. w co, skończyć ś.

na czym, mieć koniec = skutek dobry a zły, wziąć tali lub inny obrót: Bądź cierpliwa, wszystko ci to na dobre wyjdzie. L. Nie będziesz tego żałował, zobaczysz, że ci to na dobre wyjdzie. L. Aplikował ś. w szkołach, i na dobre mu wyszło. Kras. (= dobrze mu zrobiło). Ja człowiek jeden tylko do rady, kto do mnie ś. udał, zawsze mu na dobre wyszło. L. Pewnie te przygody twoje wywiną wszystkie na pociechę twoją. Rej. Mądrym każda rzecz dobrze wychodzi. Górn. W. na złe (= wyjść na szkodę). Cnotliwemu nigdy enofa na złe nie wyszła. Rej. Gdy postrzeżesz, iż łagodność na złe wychodzi, udaj ś. do ukarania. Kras. Zawszy na wielkie pomsty wychodziło okrucieństwo. Rej. (= doczekało ś. ich). Nie zapieram tego, zem prędkością nadrobił; ale może to wyjdzie na nasze lepsze. L. Patrzcie, na co mi mój żart wyszedł. Skar. (= co mi przyniosł). Na co nam wychodzi przymierze zdradne i na co ś. godzi, domyślić ś. nietrudno. Paszk. (= na co ś. zda, przyda, jakie jego skutki). Nie chce inaczej, jedno, że mu żywo przyjdzie w ręce, i tak rozumie, że mu to wynidzie. P. Koch. (że mu ś. uda, że mu ś. zdarzy. L.). Patrz, na co mu wyszło! (= do jak smutnego stanu doszedł). Wszystkie na dobre, na złe wyszło. Troc. Wynidzie na co złego ta rozpusta. Troc. Zbytnią wolność na ciężką wychodzi niewola. Troc. Na co to wyjdzie? Troc. (= do czego dojdzie, czym ś. skończy?). Co dziś złym zda ś., na dobre W. może. Od. Nieczyich rad nie słuchałem i źle na tym wyszedłem. Błot. Z pięciu a czterech wychodzi dziewięć. Troc. (= wypadu). Wszystkie te sumy wychodzą na tysiąc talerów (= czynią, dają, stanowią, wynoszą). Wychodząca liczba, która rośnie a. z przydawania, a. z moltiplikowania. Sol. (= rezultat, wynik z dodawania a. z mnożenia). W. na jedno = temuż samemu ś. równać, znaczyć to samo, wynieść, wypaść to samo, wszystko jedno: Na jedno wychodzi = za jedno stoi, równo toż samo. L. Jegomość ze znacznym zyskiem z swej podróży powróci, a pan w jego niebytności niemało potraci; wzięwszy to pod kredkę, na jedno wyjdzie, jakoby w domu był siedział. L. Uważaj to, z jakiej chcesz strony, zawsze na jedno wyjdzie. Prawda, ale to na to samo wychodzi. Boh. (idem per diversa, nie kijem go, to go pałką). Na jedno to = na jedno to wychodzi, na jedno wyjdzie; za jedno: Na jedno to dla człowieka, czy w środku swojego wieku, czyli pelen lat umiera, obom śmierć wszystko zabiera. Karp. Mówiłem, że ś. ożeni, i na moje wyszło (= ziszcilo ś., sprawdziło ś.; wypadło, stało ś., jakem przepowiadał). 11. wypaść, udać ś., wydać ś., sprawić efekt: Koncert Händla wyszedł bez skazy, z niezrównaną precyzją. Najlepiej wychodzą z tej galerji sylwetki Żydów. Doskonale wyszedł na fotografii. Kraj zdarł, kradł go bez wstrętu, a wyszedł jak święty. Kras. 12. W. tak lub inaczej w stosunku z ludźmi = pokazać ś., postąpić, począć sobie, pokazać ś., skończyć, załatwić ś.: Wychodzi z ludźmi uczciwie. Wyszedł z nim na czysto. Wychodzi z podwładnemi po ludzku. W. ze sprawy z honorem (= wynieść z niej honor nie naruszony). 13. idąc wyczerpać ś., skończyć chód, bieg, ruch, odchodzić swoje, przestać chodzić: Język jeszcze ś. ruszał, ale coraz słabiej, nakształt perpendykułu w zegarze z nakręcania wychodzącego. L. 14. przestać ś. dalej ciągnąć, przejść, upłynąć, skończyć ś., ubiec, minąć, przeminąć, wytrwać: Wyszedł rok. Kn. Wygnania mego wyiną lata, kiedy ś

z ciałem duch mój rozdwoi. Susz. Nie wyszło cztery tygodnie, już miał być ślub. Tet. Kontrakt, pasport, umowa wyszła. (= straciła już moc obowiązującą, skończyła ś., wykspirowała). Czas, godzina, sejm, trybunał wychodzi. Troc. Lata przymierza wyszły. Troc. Przymierze wyszło. Troc. 15. zostać zużyty, wydany, wyłożonym, wyszafowanym, wykspensowanym, rozejść ś., pójść na co, wyczerpać ś., wypotrzebować ś.: Wychodzi tyle, wyszło tak wiele na to. Kn. Na zjeździe łuckim na każdy dzień wychodziło siedmset beczek miodu, okrom wina i piwa; wołów i jałowic siedmset. Stryk. Wyszło około trzech beczek wina na wesele. Troc. Ile talerów na to wyszło? Troc. Wiele na to wychodzi. Troc. (= wiele to pochłania, kosztuje, wymaga wydatku). Wyszło na ubranie sześć łokci sukna. Na koszulę wychodzi trzy łokcie płótna (= potrzeba). 16. gór.: Wychodzić ze związku = wyrażenie górnice o węglu kamiennym, gdy pojedynczy filar chodnikiem od reszty całznej węglowej jest oddzielony. Łab. 17. kar. i w innych grách, zacząć grę lub zrobić w niej krok pojedynczy. być na ręku: Wychodź, na ciebie kolej. Wychodzę w kiery. W. w szachach, w arcabach, dominie = wysunąć ś., wystawić ś., zrobić posunięcie kamieniem. Wychodź, na ciebie kolej. (= suwaj ś.). W. = nie przepaść, wziąć obowiązkową liczbę lew w kartach.

Wyjuchtować, uje, owal ł. skórę = wyprać do jucht. Dudz. 2. przen. p. przen. **Wygarbować:** W. kogo, komu zadek. Dudz. Zadek mu wyjuchtował. Troc. W. kogo kijem. Troc.

Wyjuchtowanie, a, blm., czynność cz. Wyjuchtować.

Wyjuczenie, a, blm., czynność cz. Wyjuczyć.

Wyjuczyć, y, ył wyzuolić z juków, rozjuczyć. L. [Wyjudzenie, a, blm.] czynność cz. **Wyjudzić.**

[Wyjudzić, i, ii] wyjudzić, wymać.

Wyjurzenie, a, blm., czynność cz. Wyjurzyć.

Wyjurzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyjurzyć ś.

Wyjurzyć, y, ył parkot z siebie wypuścić, tracić lubieżnością. L. W. ś. wyzbycić ś. jurności, przestać jurzyć ś. L.

Wyjustować, uje, owal ł. czcion.: W. formę, matrycę = wykończyć, wyrobić ją. 2. druk. wypełnić szczerbnie justunkiem tło złożonej formy nie zajęte przez pismo.

Wyjustowanie, a, blm., czynność cz. Wyjustować.

Wyjustyfikować, uje, owal wykazać niewinność, wytłumaczyć ś., usprawiedliwić ś.: Czas sam, że nie zdradziłem w niczym pana Szelutę, moją niewinność wyjustyfikował. Mat. W. ś. wykazać swoją niewinność ś., usprawiedliwić ś.: Jeżeli ś. z wszystkich przyczyn uraz jaśnie i widocznie nie wyjustyfikuje, niechże będą pierwszą złego przyczyną. Mat.

Wyjustyfikowanie, a, blm., czynność cz. Wyjustyfikować.

Wyjustyfikowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyjustyfikować ś.

Wyjuszenie, a, blm., czynność cz. Wyjuszyć.

Wyjuszenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyjuszyć ś.

Wyjuszyć, y, ył wypuścić, wytoczyć, wycisnąć juchę. W. ś. wyzbycić ś. juchy. St. wil.

[Wyjzdrzeć, y, a] p. **Wyjzrzyć.**

[Wyjzdrzenie, a, blm.] czynność cz. **Wyjzdrzeć.**

[Wyjzrenie, a, blm.] czynność cz. **Wyjzrzyć.**

[Wyjrzeć, y, a] p. Wyjrzeć.
 × Wyjrział, u, lm. y p. Owid.
 [Wyjrzec, y, a] p. Wyjrzeć
 [Wyjżenie, a, b]m.] czynność cz. Wyjżreć i Wyjżryć.

[Wyjżryć, y, a] p. Wyjrzeć.
 [Wyjżrzeć, y, a] p. Wyjrzeć.
 [Wyjżżenie, a, b]m.] czynność cz. Wyjżrzeć.
 Wyka, i, lm. i, Wika, [Wijka, Wiejka] bot. I. (vicia) roś. z rodziny motylkowatych. Gatunki: W. bób = Bób zwyczajny. W. chobotna, p. Lędzian. W. gęsia, p. Soczewica. W. hiszpańska, p. Lędzian. W. pastewna, Groszek zajęczy (v. sativa). W. ptasia, Wilk (v. cracca). W. tyczna, p. Drzewo. 2. = Rzęśnia. Zdr. Wyczka.

Wykablącenie, a, b]m., czynność cz. Wykablącić.

Wykablącić, i, i]f, Wykablączyć wykrzywić, wygiąć w kablak: Fale leżą jedna za drugą groźne, wysokie, wykablęcione. Lbń.

Wykablęczenie, a, b]m., czynność cz. Wykablęczyć.

Wykablęczyć, y, y]p. Wykablęcić: Dziecko z wykablęczonej nogami. Lbń.

[Wykać, a, a]f] komu = mówić komu: wy.

Wykadzać, a, a]f p. Wykadzić.

Wykadzanie, a, b]m., czynność cz. Wykadzać.

Wykadzenie, a, b]m., czynność cz. Wykadzić.

Wykadzić, i, i]f, nied. Wykadzać I. pokój, beczkę i t. p. = *kadząc wywietrzyć; okadzić, nakadzić*: Beczki, do których ś. nowe wina leją, siarką W. potrzeba. Krum. 2. kogo *kadzidłami, kadzeniem* (jako ceremonią kościelną) *oczyścić, wyzwolnić od kary*: Nie spodziewaj ś., aby cię z tego, jeśli cię teraz osądzono, po śmierci wydzwoniono, wykropiono a. wykadzono. Rej. 3. właśnie i przen.: W. kogo = *kadząc wypędzić, wysadzić, wystraszyć, wykurzyć*. L.

[Wykajdany] wyrzucony za pas, mający kajdę: Koszula wykajdana.

Wykakać się, a ś., a]f ś. *wyfa]dać ś., wypaskudzić ś., wypróżnić ś., wysrać ś.*

Wykakanie się, a ś., b]m., czynność cz. Wykakać ś.

Wykalać, a, a]f p. Wyklóć: W. komu oczy. Troc. W. herb na pieczętce. Troc. [W. ś.] *wyjaśnić ś. przy badaniu, wyświecić ś.*

Wykalafonjować, uje, ował *wyjsmarować kalafonję.*

Wykalafonjowanie, a, b]m., czynność cz. Wykalafonjować.

Wykalanie, a, b]m., czynność cz. Wykalać.

[Wykalanie się, a ś., b]m.] czynność cz. Wykajać ś.

Wykaleczenie, a, b]m., czynność cz. Wykaleczyć.

Wykaleczyć, y, y]f *pokaleczyć wszystkich kolejno, okaleczyć jednego po drugim*: Jankowski mi braci wszystkich wykaleczy. Pol.

[Wykalekować, uje, ował] *umrzeć*: Już wykalekował.

[Wykalekowanie, a, b]m.] czynność cz. Wykalekować.

Wykaligrafować, uje, ował *wypisać kaligraficznie, wyszychować*: Wrócił do celi, aby tam W. akt, który mu spisać polecono. Krasz. Mógł piór natemperować, tytuł W. i sąsiedze ze złożonymi rękoma. Krasz. Papierowe serce, zawierające w sobie wykaligrafowany tekst światowy. Krasz.

Wykaligrafowanie, a, b]m., czynność cz. Wykaligrafować.

Wykalkulować, uje, ował, [Wykarkulować] *wykombinować, obliczyć, obrachować, wyspekulować, obmyślić, rozważyć, wyrozumować*: Mam ja swój rozum, i wierza], zem wszystko dobrze wykalkulował. Sienk. I okiem karkuluje, gdzie wymierzyć snadnie; wreszcie wykarkulował nie w prawo, lecz w lewo. Syrok.

Wykalkulowanie, a, b]m., czynność cz. Wykalkulować.

× Wykałacz, a, lm. e p. Wykałacza.

Wykałacza, i, lm. i, × Wykałacz, Wyklłowaczka, Wyklłowacz I. *piórko, patyczek zaostrzony do wydlubiania z pomiędzy resztek jedzenia, zębodłub*. 2. haf. *pałeczka cienko zakończona do rozpychania na okrągło przeciętych dziurek do haftu.*

Wykałaczyk, a, lm. i szew. *narzędzie szewskie, żelazko jak szydło, z rozdwójnym komuszczykiem, do wygniatania w podszewie szeregu kropek należących szew, szuperek*: W., narzędzie u szweca do sztychów wykałania. Mag.

Wykałać, a, a]f i W. ś. p. Wyklóć.

[Wykałamucenie, a, b]m.] czynność cz. Wykałamucić.

[Wykałamucić, i, i]f] *wstrząsnąć i wylać.*

Wykałanie, a, b]m., czynność cz. Wykałać: Wykałaczyk, narzędzie u szweca do sztychów wykałania. Mag.

Wykałanie się, a ś., b]m., czynność cz. Wykałać ś.

† Wykamieniować, uje, ował p. Wykamionować.

† Wykamienowanie, a, b]m., czynność cz. Wykamieniować.

† Wykamionować, uje, ował, Wykamienować I. co = *wyczyścić z kamieni przez wybranie ich*: W. rolę. 2. kogo = *kamionując wypędzić.*

† Wykamionowanie, a, b]m., czynność cz. Wykamionować.

† Wykanąć, nie, n]f p. Wykapać.

[Wykanie, a, b]m.] czynność cz. Wykać.

† Wykaniecie, a, b]m., czynność cz. Wykanąć.

Wykantopić, i, i]f gm. *wybić kogo.*

Wykantopienie, a, b]m., czynność cz. Wykantopić.

Wykantować się, uje ś., ował gm., [Wykańtować ś.] *wyfa]dać ś. twarło, wyrzucić ś., wysrać ś.*
 Wykantowanie się, a ś., b]m., czynność cz. Wykantować ś.

[Wykańtować się, uje ś., ował ś.] p. Wykantować ś.

[Wykańtowanie się, a ś., b]m.] czynność cz. Wykantować ś.

[Wykap, u] I. lm. y: W. wody = *źródło w górach*. 2. b]m. *główne źródło Wisły.*

Wykapać, pie a. pa I. i Wykapnąć, † Wykanąć *kapiąc wyciec; kropkami wysączyć ś.; stopnić kropkami*: Z poniewolnych źrenie strumień łez wykanął. Żebr. Ty będziesz niemógł wielką chorobą na wnętrze twoje, aż z ciebie wykapią wszystkie trzewa twoje. Leop. (= *wyjdą, wyciekną, wypełzną, wyleżą, wywalą ś., wypadną, wypłyną, wysypią ś.*). P. Wykapany: Jakby matce z oka wykapał. Żegl. 2. [W.] *wyzdychać, skapić co do jednego*: Bodaj krawcy wykapali, co tak ciasno szyją. 3. co = *kapaniem wyniszczyć*: Bracia odbili go wprawdzie, ale z wykapanami oczyma. Sienk. 4. † W. co = *kropiąc wyrobić, wykształcić w najdrobniejszych szczegółach*. I.

× Wykapały p. Wykapany.

1. Wykapanie, a, bfm., czynność cz. Wykapać.
 2. Wykapanie przys. od Wykapany: Ta pani W. podobna do Maryny Grzędzianki. Dyg.
 Wykapany, × Wykapały I. im. od Wykapać.
 2. przen. *podobniusiutki do kogo jak dwie krople wody, takuteńki, żywy, kubek w kubek taki, jak on, jakby mu z oka wyjęty, jakby skórę zdjął z kogo:* W., wykapały, z oka wykapał = podobniuteczki, jak gdyby z oka wypadł, jak z oka wyjęty. L. Śliczne dziecię, wacpani portret wykapały. L. Dalibóg ci to W. Cherlewicz, jego twarz, jego mina, wszystkie s. tym odrwią podobieństwem. L. Kubek w kubek tatulo wykapały. L. O nieba! a to Eugenia wykapaną, nie prawda? do kogo ten portret należy? L. Niechno ja s. przypatrzę, kopję potrzymam przy oryginalu, dalibóg ci to wacpan W. L. Ow nieboszczyk W. ten sam, którego był zastrzelił. Oss.
 Wykapki, ów, bfp., p. Ukapki. L.
 Wykaploniać, a, ał p. Wykaplonić.
 Wykaplonianie, a, bfm., czynność cz. Wykaploniać.
 Wykaplonić, i, if, Wykaplonić, Wykaplonić, nied. Wykaploniać, Wykaploniać, Wykaploniać I. *wytrzebić, wyczyścić koputa, zrobić go kaplonem:* Kogut niezupełnie wykaploniony u aas ewikiem s. zowie. Kluk. 2. *wytrzebić, wykastrować, wykleśczyć, wymniszyć, wyczyścić, wywałaszć:* W. konia, byka (= *wypokładać*). Co jest wynętrzone abo wykaploniono, tego nie ofiarujecie. Bud.
 Wykaplonienie, a, bfm., czynność cz. Wykaplonić.
 Wykaplonić, i, if p. Wykaplonić.
 Wykaplonienie, a, bfm., czynność cz. Wykaplonić.
 Wykaploniać, a, ał p. Wykaplonić. L.
 Wykaplonianie, a, bfm., czynność cz. Wykaploniać.
 Wykaplonić, i, if p. Wykaplonić.
 Wykaplonienie, a, bfm., czynność cz. Wykaplonić.
 Wykapturzać, a, ał i W. s. p. Wykapturzyć.
 Wykapturzenie, a, bfm., czynność cz. Wykapturzać.
 Wykapturzenie się, a s., bfm., czynność cz. Wykapturzać s.
 Wykapturzenie, a, bfm., czynność cz. Wykapturzyć.
 Wykapturzenie się, a s., bfm., czynność cz. Wykapturzyć s.
 Wykapturzyć, y, ył, nied. Wykapturzać *uwolnić, wycić, rozebrać z kaptura, odkapturzyć:* W. sokoła. Przen.: *wymniszyć* = *zwolnić od służb zakonnych*. W. s. *zdjąć kaptur, rozebrać s. z kaptura; odkapturzyć s.;* przen. *wystąpić z zakonu:* Nie kontent już z kaptura, w którym niedawno wzrok na świat zachmurzył, radby s. z niego znowu wykapturzyć.
 Wykapyścić się, i s., if s. *nakapyścić s. dowolnie, wyładować swoje kaprysy, wygrymasić s.:* Idź s. W. do twego pokoju. Es.
 Wykapyśnienie się, a s., bfm., czynność cz. Wykapyścić s.
 [Wykarabkać się, a s., ał s.] (z biedy, z choroby) *wygrzebać s., wydobyć s.*
 [Wykarabkanie się, a s., bfm.] czynność cz. Wykarabkać s.
 × Wykarab, rze, ral I. *karząc wyłepić, wyglądać, wyrugować; wygnębić.* 2. *ukarać należycie, skarać:* Wykarany już nie bywał w proggu. Pol. W. s. *wzajemnie karząc s. wyglądać s., wy-*

tepić s., wyrugować s.; wygnębić s.: Gdyby nie Boskie rządzenie, samby s. naród ludzki, na s. wzajemnie niedyskretny, bez folgi wykarab i wykasał. Lubom. Kiedy s. już parał i po turecku z Tatary wykarab... Pol.

× Wykaranie, a, bfm., czynność cz. Wykarab. [Dziękuję ci, panie ojce, za W.; nie karałeś bez przyczyny].

× Wykaranie się, a s., bfm., czynność cz. Wykarab s.

Wykaraskać się, a s., ał s. I. *wygrzebać s., wybrnąć, wygramolić s. (z czego niemilego):* Czyż s. nie potopimy? — Eh! wykaraskamy s. jakoś. Jeź. W takich byłam tarapatach, zem s. ledwo z nich wykaraskał. Wal. 2. [W. s.] *wygrzebać s., wyguzdrać s.*

Wykaraskanie się, a s., bfm., czynność cz. Wykaraskać s.

Wykarbować, uje, ował *powyrzynać w karby; karbując wyrobić w ząbki, ukarbować:* Upatrzysz kość średnią w rybm grzbiecie, na jejże kształt i ostre żelazo odkować i hartowne zęby w nim kazał W, i tak on sam wprzód nalazł używanie piły. Otw. Myszka wykarbowana, żąbczasta lub piłkowata. Krup. (ząbkowata. Krup.).

Wykarbowanie, a, bfm., czynność cz. Wykarbować.

× Wykarcować, uje, ował p. Wykarczować.

× Wykarczowanie, a, bfm., czynność cz. Wykarczować.

Wykarczenie, a, bfm., czynność cz. Wykarczyć.

× Wykarczować, a, ał p. Karczować. St. wil.

× Wykarczowanie, a, bfm., czynność cz. Wykarczować.

× Wykarczować, i, if p. Wykarczować. St. wil.

× Wykarczowanie, a, bfm., czynność cz. Wykarczować.

Wykarczować, uje, ował, × Wykarczować, † Wykarczować, Wykarczyć, × Wykarczować, nied. Wykarczowywać, × Wykarczować *karczując wyczyścić, wygladzić, wykorzenie; wykrudować:* W. pole, chrósty. Nowiny są role nanowo wykarczowane, o których niemasz wiadomości, żeby były pierwej uprawione. L. Wykarczowana rola. L. Wykarczują s. chrósty, to jest z korzeniami wykopią. Kluk. Chaty rozrzucone były na polance, co rok prawie szerzej wykarczowywanej. Krasz. Przen.: Mniemałem przecież, że choć aby wtedy, gdy to zte z serca wykarczuję, wyrwę cię z biedy. L. (= *wydrę, wyruguję, wypłenię, wykorzenie*).

Wykarczowanie, a, bfm., czynność cz. Wykarczować.

Wykarczyć, y, ył p. Wykarczować: Udało s. W. zarosłe bory. Kam.

[Wykarkulować, uje, ował] p. Wykalkulować.
 [Wykarkulowanie, a, bfm.] czynność cz. Wykarkulować.

Wykarmiać, a, ał i W. s. p. Wykarmić.

Wykarmianie, a, bfm., czynność cz. Wykarmiać.

Wykarmianie się, a s., bfm., czynność cz. Wykarmiać s.

Wykarmić, i, if, nied. Wykarmiać, × Wykarmować, × Wykarmywać I. *karząc wychować, odkarmić, szczeg. swemi piersiami, mlekiem matczynym:* Germanowie tego przestrzegali, aby dziatki nie kto inny, jeno matki własne piersiami własnymi wykarmiały. L. Remusa i Romulusa wilezyca wykarmiał. O niezbożnych ludziach mówią, że ich lwica lub drapieżna bestja wykarmia; że taki wysłał jad z piersi karmicielki swojej. L. Wszystkie dzieci swe własnymi wykarmia

piersiami. L. 2. *karmiąc obficie, zrobić otyłym; wypaść, utuczyć, ukarmić, upaść*: W. wieprza, wołu, drób. 3. *wypotrzebować na karmienie*: W. kartofle (= spisać, np. wieprzami). W. ś. *wypaść ś., upaść ś., spaść ś., nabrać ciała; utyć, rozbuchać ś., karmiąc ś.*

Wykarmienie, a, blm., czynność cz. **Wykarmić**. **Wykarmienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wykarmić** ś.

Wykarminować, uje, ował *wytrzeć, wysmarować karminem*: Wykarminowała sobie usta.

Wykarminowanie, a, blm., czynność cz. **Wykarminować**.

× **Wykarmować**, uje, ował i × W. ś. p. **Wykarmić**.

× **Wykarmowanie**, a, blm., czynność cz. **Wykarmować**.

× **Wykarmowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wykarmować**.

× **Wykarmywać**, uje, wał i × W. ś. p. **Wykarmić**.

× **Wykarmywanie**, a, blm., czynność cz. **Wykarmywać**.

× **Wykarmywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wykarmywać**.

! **Wykasłać**, a, ał i W. ś. p. **Wykaszać**.

! **Wykasłanie**, a, blm., czynność cz. **Wykasłać**.

! **Wykasłanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wykasłać** ś.

Wykastrować, uje, ował *zrobić kastratem, rzeźnikiem, eunuchem, wytrzebić, wyczyścić, wykleszczyć, wyucalaszyc, wykapłonić, wymiścić, omiścić*.

Wykastrowanie, a, blm., czynność cz. **Wykastrować**.

Wykaszać, e a. a, ał, ! **Wykasłać**, nied. **Wykaszliwać** i. i **Wykaszliwać kaszłąc wyrzucić; odkaszlać**: W. flegmę. Przen.: Przetrześli, co gdzie kto na rachunek wiosny wyśpiewał, wykaszlał i nabredził. Krasz. (= *wykrztusił*). W. ś. i. *nakaszłać ś., skończyć długie i morderujące kaszlenie*.

2. *przen. ozdrowieć, przyjść do siebie, poprawić ś., wydobrać, otrząsnąć ś. z czego złego, zapomnieć o nim, wylizac ś., odreperować ś.*: Straszliwy to był wszystkim bój, z którego ś. jeszcze i dziś wszyscy W. nie możemy. Biel. M. Dosyć możemy mieć na jednej swej Ewie, z której ś. sprawki i dziś wszyscy W. nie możemy. Rej. Francja ś. z tego złego wykaszle.

Wykaszłanie, a, blm., czynność cz. **Wykaszłać**.

Wykaszłanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykaszłać** ś.

Wykaszliwać, a, ał i W. ś. p. **Wykaszlać**.

Wykaszliwanie, a, blm., czynność cz. **Wykaszliwać**.

Wykaszliwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykaszliwać** ś.

Wykaszliwać, nie, nał p. **Wykaszlać**.

Wykaszlnienie, a, blm., p. **Wykaszlnięcie**.

Wykaszlnięcie, a, blm., **Wykaszlnienie** czynność cz. **Wykaszliwać**.

Wykatować, uje, ował *katując wydobyć, wycisnąć, wymusić oddanie czego, zeznanie; wydręczyć, wydusić, wymęczyć, wybić*.

Wykatowanie, a, blm., czynność cz. **Wykatować**.

Wykaz, u, lm. y *dowodne okazanie; wylczenie, szczeg. na piśmie, spis, rejestr, tabela, lista, indeks*: W. potraw i napojów (= *jadłospis*). W. błędów w wydrukowanej książce. W. wygranych na loterii (= *tabela*). W. hypoteczny. W. kosz-

tów na budowę = *kosztorys, anszlag*. W. lokatorów = *lista*.

Wykazać, że, za!, nied. **Wykazywać**, [Wykazować], † **Wykazać** i. *wytknąwszy, wystawiający, wysadzający ukazać, pokazać na zewnątrz*: Szyje z wód wykazywały. Otw. Żartki jeleni rogami wnet warstwy glinkowe podważył i wykazał gałęziastą głowę. Przyb. Z rzek wielkich zwykły pochodzić i na górę wykazywać dymy, z których ś. na powietrzu rodzą chmury. Otw. Wszelkie łaskawości i powagi umie wykazywać dowody. Troc. 2. *okazać, pokazać, dowieść, zdradzić*: W zajeściu tym wykazał wiele taktu. Artysta wykazał dużo talentu, dowcipu, humoru, odwagi. 3. [W.] *pokazać*: Ale ji (córki) król na świat nie wykazał, bo sie wstydził. 4. *przedstawić naocznie, czego ś. dobadano, okazać, dowodnie, wywieść przekonywająco, wyswietlić racjonalnie, zaznaczyć po wykrzyciu, dowodnie wnioskując, okazać*: Wykazaliśmy już na innym miejscu, że wyrazem romantyczności jest styl gotycki. W. co rachunkiem, na liczbach. W. czarne na białym. Pomimo wykazanych w nich wpływów obcych. Chm. W. ś. i. *usprawiedliwić ś., wytłumaczyć ś. z swego pochodzenia, znaczenia, wywieść ś., wylegitymować ś.*: Ze świetna rodzina W. ś. nie mógł Krasz. Chodzi tu nie o mnie, lecz o innych wielu, osiadłych na Ukrainie na prawach szlacheckich, a szlacheetwem W. ś. nie mogących. Jeż. Z tego wszystkiego wykazuje ś. że... (= *pokazuje ś., okazuje ś., widac*). 2. † W. ś. z czego = *wyłamać ś., wymówić ś. od czego, rzucić ś. z czego, wyzwoić ś. od czego*: Ci rycerze, którzy z nim pospołu w Rzpltej służyli, wykazaliby ś. wnet z jego poruczeństwa, bo a ktoby chciał być pod sprawą zbrodniarza? Górn.

Wykazalny możliwy do wykazania. Czas terażniejszości i wykazalne jego oblicze widzimy tylko sporadycznie. St. wil.

Wykazanie, a, blm., czynność cz. **Wykazać**.

Wykazanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykazać** ś.

[**Wykazować**, uje, ował ś.] p. **Wykazać**.

[**Wykazowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wykazować**.

Wykazywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wykazać**.

Wykazywanie, a, blm., czynność cz. **Wykazywać**.

Wykazywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykazywać** ś.

[**Wykazny**] włóścianin = *zapisany w tabeli likwidacyjnej jako uwłaszczony*.

Wykąpać, pie, pał, nied. × **Wykąpywać** *kąpiąc wymyć; kąpiąc wytrzymać należycie w kąpieli*: W. niemowlę, psa. W. konia (= *wyplawić*). W. ś. *kąpiąc ś., wymyć ś.; użyć dostatecznie kąpieli; żart. wypłuskać ś., wychlapać ś.*

Wykąpanie, a, blm., czynność cz. **Wykąpać**.

Wykąpanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykąpać** ś.

× **Wykąpywać**, uje, ywał i W. ś. p. **Wykąpać**.

× **Wykąpywanie**, a, blm., czynność cz. **Wykąpywać**.

× **Wykąpywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wykąpywać** ś.

Wykąs, u, lm. y *wyrwa, szczyrba, wglębie, wcięcie, zazębienie*: Wyjechałszy na morze, wykąsy brzegowe nikną, i miasto wydaje ś. wielkim białym półksiężycem. Stow.

Wykąsać, a, ał, nied. **Wykąsywać**, × **Wykęsywać** i. i **Wykąsić** = a) *wyrwać zębami; wygrzyźć,*

wyjęść część czego, wychapać zębami. b) dok. własc. i przen. kąsając wystraszyć, wypędzić; wygrzyść, wyjęść kogo skąd, dogryzając mu, wysadzić go: Sumieniem złości swej wykąsany, z ojczyzny ustąpił. Błąd. (= ścigany, trapiiony, prześladowany). W. ś. l. pozarządca ś. nawzajem, pozagryzać ś., pożreć ś., wyżreć ś. 2. przen. z czego, skąd odgryzając ś. wyzwolić ś.; wykłócić ś., wygrzyść ś., wyjęść ś.

Wykąsanie, a, btm., czynność cz. Wykąsać.

Wykąsanie się, a ś., btm., czynność cz. Wykąsać ś.

Wykąsić, i, II p. Wykąsać.

Wykąsywać, uje, ywał i W. ś. p. Wykąsać.

Wykąsywanie, a, btm., czynność cz. Wykąsywać.

Wykąsywanie się, a ś., btm., czynność cz. Wykąsywać ś.

Wykąszenie, a, btm., czynność cz. Wykąsić.

Wykąt, u, lm. y kąt wybrany, wykąs, wgłębienie, wcięcie: To mi da zaokrąglone po obu stronach liścia dębowego wykąty. Krasin.

× Wykęsywać, uje, ywał i × W. ś. p. Wykąsać.

× Wykęsywanie, a, btm., czynność cz. Wykęsywać.

× Wykęsywanie się, a ś., btm., czynność cz. Wykęsywać ś.

[Wykącać się, a ś., ał ś.] wyskakać ś., wytańczyć ś.

[Wykicanie się, a ś., btm.] czynność cz. Wykicać ś.

Wykichać, a, ał, × Wykichać, nied. Wykichać i. kichając wyrzucić (z kanałów nosowych). Wykichać ś. l. nakichać ś. zupełnie, do niemożności. L. 2. przen.: W. ś. z czego = kichaniem, niby kichaniem wyzwolić ś.; przyjąć do siebie, poprawić ś., wydobrzeć, otrząsnąć ś. z czego złego, zapomnieć o nim, wygrzebać ś. wylizać ś., odpreparować ś.: Da Bóg, że ś. z tej niewoli wykicha. Pot. Mądry rychlej ś. wykicha z żalu. Pot.

Wykichanie, a, btm., czynność cz. Wykichać.

Wykichanie się, a ś., btm., czynność cz. Wykichać ś.

× Wykichać, nie, nął i p. Wykichać. 2. przestać kichać, skończyć kichanie. L.

× Wykichnienie, a, btm., p. Wykichnięcie.

× Wykichnięcie, a, btm., Wykichnienie czynność cz. Wykichać.

× Wykichywać, uje, ywał p. Wykichać. L.

× Wykichywanie, a, btm., czynność cz. Wykichywać.

Wykidać, a, ał i. † W. i † W. ś. p. Wykinać. 2. [W.] wyrzucić; wysypać; wylać: W. gnój z pod bydła (= wyrzucić widłami). [W. ś.] wyfajdać ś., wypaskudzić ś., wypróbnić ś., wysrać ś.

Wykidanie, a, btm., czynność cz. Wykidać.

[Wykidanie się, a ś., btm.] czynność cz. Wykidać ś.

[Wykidnąć, nie, nął] wytrącić, wylać: W. zęby. † W. ś. wyskoczyć, wytrysnąć. B. Sz.

[Wykidnięcie, a, btm.] czynność cz. Wykidnąć.

† Wykidnięcie się, a ś., btm., czynność cz. Wykidnąć ś.

† Wykidywać, uje, ywał p. Wykinać. L.

† Wykidywanie, a, btm., czynność cz. Wykidywać ś.

Wykielować, uje, ował. stol. heblami wyrobić profil gyzmsu

Wykielowanie, a, btm., czynność cz. Wykielować.

[Wykielować się, uje ś., ował ś.]: Wykielowało ś. = zużyło ś.

[Wykielowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wykielować ś.

Wykiel, kła, lm. kły leśn. pasmo lasu, zarośli lub chróstów niezbyt szerokie, od lasu pomiędzy pola a. w dobra obce wchodzące, cypel, klin, szyja. Śl. wil.

Wykielkować, uje, ował i. zboże = wydzielić z niego kielki, usunąć z ziarenka zbożowego kielek.

2. wypuścić kielek: (Banjan) trzyma ś. drzewa, na którym wykielkował. Rost. (= wszedł). Owies już wykielkował.

Wykielkowanie, a, btm., czynność cz. Wykielkować.

Wykielkowany, który wykielkował: W. zarodek. Rost.

Wykielzać, a, ał i W. ś. p. Wykielznać.

Wykielzanie, a, btm., czynność cz. Wykielznać.

Wykielzanie się, a ś., btm., czynność cz. Wykielznać ś.

Wykielznać, a, ał, Wykielznać, Wykielznać, Wykielznać, Wykielznać, Wykielznać i. wyzwolić okielznanego, rozkielznać, wyuzdać, rozuzdać: Každy ś. strzeże na wykielznanym koniu siedzieć, alić daleko więcej niebezpieczności: jest od niepowsięgliwego języka. Kosz. Rychlej możemy wierzyć koniowi wykielznanemu, niż plonnemu słowu osoznika. Kosz. W., wyuzdać. Troc. Przen.: puścić samopas, rozpuścić ś., rozpasać ś.: Nie rozważając Boskiej, ale wychelznowszy a rozpuściwszy myśl, dulał w swych zastępiech pieszych.

L. Nadęta pycho, szafuj ostatkami, siej marne pieniędzami, wychelznowaj całe zbytek, na jaki chcesz przybytek. Susz. 2. przen. wywinąć, wywinąć, wybić ze stawu: Przy rodzeniu ma baba panią w udzie uwiązać, a to dlatego, by ś. nie zerwała, albo nie wykietzała. Spicz. W. ś. uwolnić ś. od wędzidla, wyuzdać ś., rozuzdać ś. Przen.: rozpuścić ś., wylać ś. na co, puścić ś. na co niepamiętanie, rozpasać ś.: Kozacy i Tatarowie dziś mają ś. na nas wychelznować surowie. Białob. W drugim tym rozdziale na mnie i na moję do Ziemi św. peregrynacją wychelznować ś. Smotr. Wykielznowanej imaginacji nieporządne wybrki mienią być gienjuszem. Czart. A. Tak ś. rozbiegły koła żołnierskie, tak wykietznowi z karności wojskowej, że ledwie nie krew samą z ubogich ludzi sączą. Rol.

Wykielznowanie, a, btm., czynność cz. Wykielznować.

Wykielznowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wykielznować ś.

Wykielznować, znie, znał a. zł i W. ś. p. Wykielznować.

Wykielznowanie, a, btm., czynność cz. Wykielznować.

Wykielznowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wykielznować ś.

[Wykielkować, uje, ował] wyszydzić, wydrwić.

[Wykielkowanie, a, btm.] czynność cz. Wykielkować.

Wykiernować, uje, ował powr.: wyczesać len na kiernhehelu.

Wykiernowanie, a, btm., czynność cz. Wykiernować.

Wykiernować, uje, ował i. kierując, sterując (statkiem), wypłynąć skąd, wyteglować: Od brzemu sternik wykiernował. Zbył. 2. ku komu, ku czemu, na kogo, na co = kierując wystawić; wy-

mierzyc, zwrócić, wykreścić, wycelować, wyrzyciować, narychtować, wysunąć: W. działa ku miastu. Kilka śmigownic w murach, wprost na most wykierowanych, broniło przystępu. Krasz. 3. przen.: W. co nadąć taki lub inny obrót, kierunek czemu, pokierować, poprowadzić co: Dla nagłe zaszyłych interesów pojechałem do stolicy, ażebym tym lepiej rzeczy wykierował. Kras. Potrafiemy my sobie zaradzić i interesa W. pomyslnie. L. (= wyklarować, uporządkować). 4. kogo na kogo (np. na księdza, na porządnego człowieka i t. p.) wyprowadzić, wypromować, wykształcić; wyforylować, wyprotegować, postawić w świecie, wynieść na stanowisko: Chcę mieć staranie o tobie, abym cię jak najlepiej W. mogła. L. Żart.: urządzić, wyszykować, wystrychnąć na dudka, uszlachcić kogo, dogodzić mu = postawić go w trudnym położeniu. A to go wykierował! W. ś. pokierować ś., wyjść na co, zająć stanowisko, pozycję w świecie, wypromować ś.: Wykierował ś. na artystę. Niejedna, udając ku temu miłość, który przyobcował ją uszczęśliwić, chciała ś. W. na żonę. L. Żart.: urządzić ś., wyszykować ś., uszlachcić ś., dogodzić sobie, wyrzyciować ś.: A tom ś. wykierował! (= narobił sobie). Piękniebyś ś. wykierował! L.

Wykierowanie, a, bfm., czynność cz. **Wykierować**: W. interesach dobrze jest starać ś. o W. swojej sprawy. L.

Wykierowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wykierować się**.

† **Wykinąć**, nie, nął, [Wykidnąć], nied. **Wykidać**, † **Wykidywać** wyrzucić: Szczupak połapał robaczka na wędzie onego i chciał nazad W., ale owe różki trudno było wyrzucić i przegrzyć powrozki. Papr. Gdy go z tronu fortuna wykida. Chr. (= wysadzi). W. ś. I. wyrzucić ś., wypać. 2. umknąć, wyknąć ś., wysunąć ś., wykreścić ś., wyszliznąć ś., wywinąć ś.: Jezus wykinął ś. tłuszcza, bo na tym miejscu dosyć ludu było. Sekl. (Jezus w lud ustąpił. Sekl.).

† **Wykinięcie**, a, bfm., czynność cz. **Wykinąć**.
† **Wykipiać**, a, ał l. p. **Wykipieć**. Troc. 2. p. **Wykipió**.

Wykipiały który **wykipiał**. Troc. W., *effervescens*. Kn.

† **Wykipianie**, a, bfm., czynność cz. **Wykipiać**.

Wykipió, i, it, nied. † **Wyskipió**, **Wykipiać**, † **Wyskipiać** co = kipiać, wzbierając wyrzucić z siebie; wybuchnąć czym. Przen.: Zarażę wszystkie granicę twą żabami, wykipi rzeka żaby, i wyłazą do domu twego. Wuj.

Wykipieć, i a. † e, ał, † **Wyskipieć**, nied. **Wykipiać**, † **Wyskipiać** l. *kipiać* *wylać* ś., *wyciec* przez *wierzech* *naczynia*: Mleko wykipiało. Nie dosyć jest, chociaż kto w garnek krup nasypie, jeśli nie zamiesza, pewnie mu wyskipie. Pot. Jak więcej dolejesz, to ś. z garnka wyleje i wyskipi. Haur. Przen. (o tłumie): × W. = wylec, wyroid ś., wysypać ś., wygarnąć ś. Przen.: wybuchnąć, wylać ś., wydrzeć ś. = objawić ś., wydobyć ś. *gwałtownie* *na zewnątrz*: Krzywdy stare wykipiały krwią. Kon. Fantastyczność wykipia z duszy. St. wil. 2. † W., *wylać* ś. = *rozpuszczać* ś., *puścić* ś. *na co*: Brzech, który wre od wina, taeniuchno wykipia na psoty. Wuj. 3. † W. do czego = *zawrwać* ś., *porwać* ś., *rzucić* ś. *zapalczywie*; *zarzuciwszy* *wszcząć* *co*: Cały dekret, że ten, co ś. do buntu wyskipiał, z każdego miasta ma być wgnany pryneypał. Pot.

Wykipienie, a, bfm. I. czynność cz. **Wykipieć**. 2. czynność cz. **Wykipió**.

Wykipnia, i, lm. e. geol. (*agaricia*) *niebedlik*, *rodzaj* *dziarszwiny*, t. j. *polipnia* (*korafa*) *madreporowego*, *znajdowany* *w stanie* *skamieniałym*, *poczynając* *od utworu* *jurajskiego*, *a mianowicie* *od pokładów* *oksfordzkich*. Łab.

Wykisać, a, ał p. **Wykisań**.

Wykisanie, a, bfm., czynność cz. **Wykisać**.

Wykisany p. **Wykisły**.

Wykisiały p. **Wykisły**: Piwo wykisiałe. Troc. Piwo nie wykisiałe. Jeżow. (nie wystale. L.). Zostawują w dzieży kawał już wykisiałego ciasta, aby drugi raz rozczyniona mąka znowu mogła kisać, a to czynią na wsi dla niedostatku drożdży. Syr.

Wykisieć, eje, ał p. **Wykisań**.

Wykisienie, a, bfm., czynność cz. **Wykisieć**.

Wykisły, **Wykisiały**, **Wykisany** który **wykisiał**, *wyrobiony* *przez* *wzburzenie*, *odstały*, *wystały*: **Wykiste** ciasto, wino.

Wykisań, śnie, szał a. st. **Wykisać**, **Wykisieć**, nied. **Wykisać** I. *wzburzywszy* ś., *fermentując*, *robiąc* *wykipieć*. 2. *wyrobić*, *wyroić* ś., *wyburzyć* ś., *wyklarować* ś., *wyfermentować* ś., *wystać* ś., *odstać* ś., *wytrawić* ś.: Aby dobrze wykisiało młode piwo. Haur. (aby dobrze wyrobiło. L.). Wino piolnowe, gdy dobrze wykisiśnie, szpuntuja. Syr. Wina drugiego gatunku, które nie-dobrze wykisiały, są słodkie, gęste, lepiałe ś., trzeciego gatunku, które doskonale wykisiały, t. j. wyfermentowały. Krup.

[**Wykiszczenie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Wykiszcić** ś.

[**Wykiszkać się**, a ś., ał ś] *wyleźć*; *wygrzebać* ś. z *choroby* *ciężkiej*; *wyjść* *cało* z *trudnych* *interesów* *lub* *kłopotów*.

[**Wykiszkanie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Wykiszkać** ś.

[**Wykiszcić się**, i ś., it ś.] I. (o owsie i prosie) *wykłosić* ś. 2. (o owsie) *wypuścić* *liście* z *pochem* *liściowych*.

Wykitować, uje, ował *wylepić* *kitem*, *okitować* *szczelnie*, *należycie*, *dokładnie*.

Wykitowanie, a, bfm., czynność cz. **Wykitować**.

Wykiwać, a, ał, **Wykiwnąć** *kiwaniem*, *kiwnięciem* *wyruszyć* z *miejsca*. L.

Wykiwanie, a, bfm., czynność cz. **Wykiwać**.

Wykiwnąć, nie, nął p. **Wykiwać**.

Wykiwnięcie, a, bfm., czynność cz. **Wykiwnąć**.

Wyklajstrować, uje, ował I. *klajstrując* *wypotrzebować*: W. klajster. 2. *wysmarować*, *wymazać* *klajstrem*.

Wyklajstrowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyklajstrować**.

[**Wyklamkować**, uje, ował] *wystarać* ś. o *co* z *trudnością*, *chodząc* *od jednej* *osoby* *do drugiej*, *od kłamki* *do kłamki*.

[**Wyklamkowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyklamkować**.

[**Wyklapaniec**, *ńca*, lm. *ńce*] *wyraz* *obelżywy* *dziewki* *do* *dziewki*, *tluk*: Cicho, ty wykłapaniec!

[**Wyklapkać**, a, ał] p. **Wyklepać**: Syćko przed niem wykłapkał.

[**Wyklapkanie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyklapkać**.

Wyklapsać, a, ał *klapsami* *wybić*.

Wyklapsanie, a, bfm., czynność cz. **Wyklapsać**.

Wyklarować, uje, ował l. *zrobić klarownym, wyjaśnić, sklarować*: Słód mleć średnie. a to dlatego, aby piwo nie było mętne, któreby ś. potem z ciężkością W. mogło. Haur. W. mętne wino. Troc. 2. *przen. wyjaśnić, wysświetlić, uczynić zrozumiałym*: W. zawiła sprawę. W. ś. *zrobić ś. klarownym, wyjaśnić ś., odklarować ś., ustać ś., odstac ś., sklarować ś.*: Piwo wyklarowało ś. *Przen.*: Wywiązałyby ś. chaos, z którego czy w końcu wyklarowałoby ś. co dobrego dla Rzpltej? (= *wyłoniłoby ś., wywiązałyby ś., zawiązałyby ś., wynikłoby*).

Wyklarowanie, a, blm., czynność cz. Wyklarować.

Wyklarowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyklarować ś.

Wyklaskać, szcze a. ska, skał, nied. Wykskaskiwać l. *kogo = klaskaniem wypędzić, wywołać*: W. językiem = **Wyklaskać**. Wyklaskał go rękoma, językiem. Troc. 2. *co klaskaniem wyrobić, zyskać; osiągnąć przez oklaski*.

Wyklaskanie, a, blm., czynność cz. Wyklaskać.

Wyklaskiwać, uje, iwał p. Wyklaskać.

Wyklaskiwanie, a, blm., czynność cz. Wyklaskiwać.

Wykląć, nie, ał, × Wykliąć, nied. Wyklinąć l. *kogo, co = rzucić nań kłatwę, ekskomunikę; kłatwą wyłączyć ze społeczności wiernych, wyobcować; przez kłatwę potępić, nacechować nieprawo-wierność pisma, książki, nmiemania i t. d.*: Synod na synod: jeden wyklina, drugi odklina. Skar. Wyklęty, *excommunicatus*. Kn. Wyklął go i wyrzucił od społeczności kościoła. Troc. Książd prymas z Krakowa wyklął go, kłatwę na me przysłał usta. Słow. 2. *wybuchnąć kłatwą, wymówić kłatwę, odezwać ś., wyrwać ś. z przekleństwoem*: Za łada przyczyna tak wyrzeka i wyklina. L. nied. *Wyklinąć na kogo = wymyślać, zlorzeczyć, pomstować, wyzywać kogo*: Nie szalał, nie wyklinał na nikogo w rozpaczy. W. ś. *zaklinając ś. wyzwolić ś., wyprzysiąc ś., przysięgając ś. wyprzedzić ś.*: Ze z niemi nie wierzy, on ś. wyklinał. Skar.

Wyklaskać, a, ał, nied. Wyklaskiwać p. Wyklaskać: W. językiem, *linguam palato allidendo aliquid expellere*. Ln.

Wyklaskanie, a, blm., czynność cz. Wyklaskać.

Wyklaskiwać, uje, iwał p. Wyklaskać.

Wyklaskiwanie, a, blm., czynność cz. Wyklaskiwać.

× **Wykląsto przys od Wykląsły.**

× **Wykląstość p. Wykląsłość.**

× **Wykląsły p. Wykląsły. L.**

Wyklecenie, a, blm., czynność cz. Wyklecić.

Wyklecić, i, ii l. *klecić wyrobić, wybudować, wystawić; sklecić, uklecić*. 2. *wypaplać, wypaplotać, wybajać, wyplesć, wygadać*. L.

Wykleić, i, ii, nied. Wyklejać, × Wykleiwać l. *wyraperować klejąc w wielu miejscach, zupełnie posklejać; pokleić, polepić*: W. podziurawioną torbę. 2. *okleić czym wewnątrz, wylepić, oblepić*: W. pokój = *wytapełować*. W. kuferek. 3. *łączyć części za pomocą kleju wyrobić*.

× **Wykleiwać, a, ał p. Wykleić.**

× **Wykleiwanie, a, blm., czynność cz. Wykleiwać.**

Wyklejać, a, im. e ten, co wykleja: W. pokojów = *tapeciarz, tapicer*.

Wyklejać, a, ał p. Wykleić.

Wyklejanie, a, blm., czynność cz. Wyklejać.

Wyklejenie, a, blm., czynność cz. Wykleić.

Wyklekotać, oce a. ocze, tał l. p. **Wyklekotać**. 2. *wyprorokować klekotaniem*: Bociany w końcu wyklekotały miłego Stasia. Prus.

Wyklekotanie, a, blm., czynność cz. Wyklekotać.

Wyklekotać, ce a. cze, tał, Wyklekotać l. *klekotaniem wydać, wysławiać; wygadać, wypaplać, wyklepać, wypaplotać, wybajać, wyplesć*: Wnetże przyskwę, że i ojca zmyślnego i wiarę wyklekce; *commenta sacra fateri*. Żebr. 2. *na kim = klekotaniem wymusić, wyłudzić; wycisnąć galaniem, suszeniem głowy*: Wyklekotał na mnie sukno, wycisnął, wymógł sukno na mnie. Ern. Katullus i Piso ani przyjaźnielstwem, ani prośbą, ani piętniędzmi W. i wytargować tego na Cyceronie nie mogli. Pileh.

Wyklektanie, a, blm., czynność cz. Wyklektać.

Wyklepać, pie, pał, nied. Wyklepywać l. *klepaniem wyprawić*: W. skórę na podszew. 2. *kogo, co = naklepać ś. dowoli*. 3. *klepaniem wyrobić, uformować*: W. z blachy ornament. 4. a. [**Wyklapkać**] *wypaplać, wyklekotać, wygadać, wyplesć*. L. 5. *klepiąc (= bezmyślnie paplając) wypowiedzieć*: W. wyuczone powinszowanie.

[**Wyklepanica, y, im. e**] *rodzaj placka*.

Wyklepanie, a, blm., czynność cz. Wyklepać.

Wyklepany l. im. od **Wyklepać**. 2. *oklepny, pospolity, stereotypowy, banalny*: W bitwach, które konfederacja barska toczyła, było coś Homerycznego, coś pływającego z natchnienia, a nie tak wyklepanego, jak to, co ś. później dało widzieć. Rzew.

Wyklepnik, a, im. i blach, gatunek młota: Młotek W. (Polterhammer).

Wykleszczenie, a, blm., czynność cz. Wykleszczyć.

Wykleszczyć, y, ył, Wyklesnić *wykastrować, wywalaszyc, wytrzebić, wymaszyć, wykaphnić*. L.

Wyklećcie, a l. blm., czynność cz. Wykląć. 2. *lm. a p. Kłątwa*. L.

Wyklećcie się, a ś., blm., czynność cz. Wykląć ś.

Wyklećceć, y, ał l. *wyhyć, wytrwać na kłęczkach, odkłęczceć swoje*. 2. i **Wykleknać**, nied. **Wyklekcać, Wyklekiwać** *klęcząc, klekając wyrobić; wyprosić sobie co: W. sobie dziury w spodniach na kolanaach. Nie uprosisz, a. wyklekasz i wymodlisz*. Opal.

Wykleczenie, a, blm., czynność cz. Wyklećceć.

Wyklekcać, a, ał p. Wyklećceć.

Wyklekanie, a, blm., czynność cz. Wyklekcać.

Wyklekiwać, uje, iwał p. Wyklećceć.

Wyklekiwanie, a, blm., czynność cz. Wyklekiwać.

Wykleknać, nie, nął p. Wyklećceć.

Wykleknięcie, a, blm., czynność cz. Wykleknać.

× **Wykleślo przys. od Wykleśły.**

× **Wykleśłość, i, blm., rz. od Wykleśły. L.**

× **Wykleśły, × Wykleśły** *wypukły, wydany na zewnątrz; wydęty*: Mała moneta pieniążkami wykleszłemi i brakteatami dawniej zwana była. Cz.

× **Wyklesnąć, śnie, szał** *stać ś. wypukłym, wydać ś. na zewnątrz, wygiąć ś., wydać ś., wzdąć ś., wygórować*. L.

Wyklesnięcie, a, blm., czynność cz. Wyklesnąć.

† Wykłętarz, a, lm. e człowiek wykłęty. Jeżow. Wyklina, y, lm. y, Wiklina, Trawa wiechowa bot. (poa) roś. z rodzinny traw. Gatunki: W. abisyńska (p. abissinica). W. łakowa (p. pratensis). W. roczna (p. annua). W. wodna, [Bluszc, Mielec] (p. aquatica).

Wyklinać, a, ał i W. ś. p. Wykłąć.

Wyklinanie, a, blm., czynność cz. Wyklinać.

Wyklinanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyklinać ś.

Wyklinić się, i ś., ii ś. gór. (o pokładzie, warstwie, żył) ściemniać ś. coraz bardziej wydłużać ś. kliniasto i w końcu zginać. L.

Wyklinienie, a, blm., p. Wyklinienie ś.

Wyklinienie się, a ś., blm., Wyklinienie czynność cz. Wyklinić ś.

Wyklucie, a, blm., czynność cz. Wykluć.

Wyklucie się, a ś., blm., czynność cz. Wykluć ś.

Wykluczać, a, ał i W. ś. p. Wykluczyć.

Wykluczanie, a, blm., czynność cz. Wykluczać.

Wykluczenie, a, blm., czynność cz. Wykluczyć

Wykluczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wykluczyć ś.

Wykluczyć, y, ył, [Wykojarzyć], nied. Wykluczać wyłączać, wyjąć, wyołoneć, wyekscypować, wydalić, usunąć, wyrzucić: Wykluczony z towarzystwa wiernych, Figlus odprowadzał tylko pana do kościoła. Bał. Że jeden i drugi czynnik ma swoje zalety, wykluczać jednego lub drugiego ze sfery działania społecznego niepodobna. Chm. Naprawdę chcecie W. gwałt z duchowej sfery istnienia. Asn. W. ś. wyłączać ś. wzajemnie, nie znosić, nie dopuszczając istnienia drugiego obok siebie: Dodatność i ujemność wykluczały ś. wzajemnie, Jez.

Wykluć, uje, ul, Wykłać, nied. Wykluwać l. kłując wybić; wykłóć dziobem, wydziobać: Kruk krukowi oka nie wykluje. Kn. Orzeł zasię tak mu rzekł: poślem na nie krukii, co im oczu wyklują i zmylą ich sztuki. Biel. M. 2. kłuaniem wypędzić, wygnąć, wystraszyć: Gołębie, obaczywszy kawkę mignęły sobą, wykluwały ją od siebie. Jabł. 3. † W. kureczęta, jaja = wysiedzieć, wyłuc, wywieść, wprowadzić. L. Jaja wyłuczone a. wykłute. Rogal. Jaja z cudzych krajów przywiezione a naszkura wykluje. Rogal. W. ś. i. kłuciem wydobyć ś., wyznolić ś. 2. (o pisklętach) przypomocy dzioba wydostać ś., wybić ś. z jaja, wydziobać ś., wykłóć ś. (Kurecz): Ledwom dzień, jako z jaja wykłuto ś. trzeci, aż mnie kania, porwawszy, niesie do swych dzieci. Pot. Przen.: Ledwie się ze szkół wykłut, już lokajów przyjmuje. Opal. (= jeszcze ma zółto w dziobku). 3. (o zębach) wyrznąć ś., wyłezć, pokazać ś.; wyjawić ś., wydać ś.: Zdrada jęło na jaw ś. wykłuta. Pileh. (= wyszła; wydała ś., wykryła ś.) Zdrada jego nie mogła ś. łacno W. Troc. Zart.: Łokcie mu ś. wykłut. Troc. (= poprzedziarały mu ś. rękawy na łokciach, łokcie mu wyłuzą).

[Wykludzenie, a, blm.] czynność cz. Wykludzić.

[Wykludzenie się, a ś., blm.] czynność cz. Wykludzić ś.

[Wykludzić, i, ii] wynieść: W. rzeczy. [W. ś.] wprowadzić ś.

[Wyklupać, pie, pał] wytrzepać: W. odzienie.

[Wyklupanie, a, blm.] czynność cz. Wyklupać.

[Wyklute, ego, blm.]: Ruptura ś. w zad nie chowa, jeno niby zajędno wykłutym pokazuje.

Wykluwać, a, ał i W. ś. p. Wykluć.

Wykluwanie, a, blm., czynność cz. Wykluć.

Wykluwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyklućać ś.: Przy wykluwaniu ś. trzeba czasem kurecztom dopomóc. Kluk.

Wykluwać, a, ał i W. ś. p. Wykluć.

Wyklwanie, a, blm., czynność cz. Wykluwać.

Wyklwanie się, a ś., czynność cz. Wykluwać ś.: W. ś. z jaja. Troc.

Wykład, u, lm. y i. wykładanie, wyłożenie: W. Pisma św. W. profesora = lekcja, prelekcja, odczyt. W. trudny, łacny, jasny. Troc. Wykłady uniwersyteckie. Chodzić, uczęszczać na wykłady (= na kursa). W. filozofji (= kurs, traktat). Nuta tyle nagadał tym panom o smole, rybach, węglach, cenie drzewa, o drożyznie życia, że aż musieli go prosić, żeby przestał i przerwał ten zajmujący W. Jun. W. czego trudnego, wykładanie. Kn. (wyłuszczenie, wytłumaczenie, wyjaśnienie. L.) Panie Boże, oznajm mnie, słudze Twemu, W. i rozdział widzenia tego straszliwego. Leop. (= znaczenie, sens). Ten jest W. tego widzenia. Leop. W. snów (= odgadywanie). Przywiedzeni byli wszystkie mędrocwie babilońscy, ażeby mi wywiązanie a wyłożenie onego snu powiedzieli. Leop. (wykład. Leop.). W. rzeczy, sprawy = wystawienie jej, wykaz. L. Z całego tego wykładu okazuje ś., iż próżną byłoby rzeczęą chęć korzystać z łatwości, którą położenie Turcji do budowy okrętów podaje. L. W. słów, dobywanie początku albo wiasności słów, etymologia. Kn. (źródłostów. Kopez.). W. na inszy język, rachej: przekład, przekładanie, przełożenie, tłumaczenie. L. W., komentarz. Wykładem prawa saskiego był Burchardus z Mangelfeltu. Sz. (rachej: wykładaczem, komentatorem. L.). 2. [W.] wydatek, nakład, ekspens. 3. × W. wyłoga u sukni. L. [Kaftan ma u kólnierza wykłady a. chlapki]. 4. bib.: Chleby wykładow = chleby obliczne, wykładane, pokładne, obliczności (Leop.), przedobliczne (Bud.), przekładne (= chleby ofiarne). Był Pan rozkazał, aby chleby wykładow a. obliczne z mąki białej czynione były. Kucz. Dawid, gdy mu ś. jeść chciało, wszedł do domu Bożego i jadł chleby wykładow a. obliczności, których mu ś. jeść nie godziło. Leop. (chleby pokładne. Leop.). Stoły wykładow. Leop. (pokładów. Leop.) (stoły na chleby pokładne. L.). Dochód sędziów był w dwóch rodzajach: jeden z grzywien, drugi z wykładow, t. j., że skarżący ś. podług swojej woli kładł pieniądze: jeśli niesprawiedliwie niósł żalobę, tracił złożone pieniądze; jeśli wygrywał, odbierał złożoną przed sądem sumę, a strona pozwana tyleż musiała oddać. Cz.

Wykładacz, a, lm. e ten, co wyklada, komentator, interpretator, tłumacz: Takowe jest mniemanie wszystkich wykładaczów Pisma. Bals. Inaczej stoi u innych wykładaczów i w tekściech. Rej. A tak próżno ś. kto ma gniewać na prawdziwe wykładacze Pisma świętego. Rej. Jeśliby powstał między wami prorok jak i a. W. snów, nie słuchajcie rzeczy proroka onego a. śniarza onego. Żarn. Insze uczynki człowiecze na pierwszym wejrzeniu nie mają tej ozdoby, i jeśli są uczeiwe a. nie, ukaziciela a. wykładacza potrzebują. Górn. W. na inny język, przekładacz, tłumacz. Św. Marek był tłumaczem św. Piotra; W. ten był dla tych, którzy po łacinie nie umieli. Skar. Greekie słowo: lógus

stały W. przetłumaczył: na początku było słowo. Białob.

Wykładczy, × Wykładczy przym. od **Wykładczy**: Prawda wykładczy zięciła s. Leop.

× **Wykładczy p. Wykładczy**. St. wil.

Wykladać, a, at i W. s. p. Wyłożyć.

Wykładanie, a, blm., czynność cz. Wykladać: W. towaru na przedanie. Troc. Zbudował Salomon dom imienia Boga i poświęcił go na W. wiekiste chlebów poświęconych. Leop. Tęskność chorego odkrywanie albo rąk W. czyni. Sak. (= W. z pod koldry, z pod przykrycia). A zali nie Boże jest to W.? HJ.

Wykładanie się, a s., blm., czynność cz. Wykladać s.

† **Wykładanny tyczący s. wykładania, wykładu**: Chleb W. = ofiarny, Bogu poświęcony (p. Wykład). Dawid jadł chleby wykładanne, których s. nie godzi jeść, tylko kapłanom. Sekl. (kła-dżono tych z rozkazania Pańskiego co sobota dwanaście na stole do tego zgotowanym. Sekl.).

† **Wykladek, dka, częśe. w Im. Wykładki wy-
ložki.**

**Wykładnia, i, Im. e I. wykład, sposób wyklada-
nia, wyłożenia, takie lub inne objaśnienie, inter-
pretacja**: Sądy rosyjskie zapomocą roztropnej
wykładni ustawy o cenzurze pominięły nota-
rjalną formę cesji praw autorskich. Spas. 2.
kol. ładownia, na której s. wykładowuje towary.

Wykładniczy mat. tyczący s. wykładnika: Ra-
chunek W., *calculus exponentialis*, w algiebrze
nazywa s. ten, który s. przez wykładniki, *expo-
nentes*, odprawuje. Ustrz.

× **Wykładnie przys. od Wykładny**: Wykład-
niej musisz powiedzieć, zdanie twoje. Troc.
Wykładniej zdanie swoje wywodzą. Kłok.

Wykładnik, a, Im. i, EkspONENT mat W. po-
tęgi = liczba położona z prawej strony nad ilo-
ścią i wskazująca swemi jednostkami, ile razy
w potęgze ilość ta jest wzięta jako czynnik.
St. wil. W. pierwiastku = liczba położona w otwo-
rzystości znaku pierwiastku i wskazująca, do jakiej
potęgi ma być wymieszona ilość szukana, by utwo-
rzyć ilość daną, znajdującą s. pod znakiem pier-
wiastku. St. wil. W. wyraża, wiele razy głoska była
czynnikiem a. wiele razy powinna być napisana.
Jak. J. Wyraża s. mnogość, kładąc nad
cyfrą, która jest pierwiastkiem, małą cyfrę,
nieco po prawej stronie, wyrażającą, z wielu
różnych czynników jest złożoną; mała ta cyfra
nazywa s. wykładnikiem mnogości, *exponens*,
Łs. Wykładnikiem stosunku nazywa s. w ary-
tmetycznym różnica dwóch wyrazów; w geome-
trycznym zaś wieloraz wypadający z podzie-
lenia następnika przez poprzednika. Łs. To, co
z porównywania geometrycznego dwóch ilości
wynika, nazywamy wykładnikiem stosunku, *expo-
nens rationis*. Gawron. Liczba a. litera wśród
ściennego znaku napisana, nazywa s. wykładni-
kiem ściany, *exponens radicis*. Ustrz. W. sto-
sunków dwóch wyrazów blizkich nazywa s.
wykładnikiem ciągu. L. To, co wypada z po-
równania wielkości w stosunku arytmetycznym
i geometrycznym, zowie s. wykładnikiem stosun-
ku. Cz.

× **Wykładność, i, blm., rz. od Wykładny**. L.

× **Wykładny i. łatwy do wyłożenia, wytłuma-
czenia**. L. 2. należyte dokładny, porządnie wy-
łożony, wyjaśniony, systematycznie wytłuszczony; de-

taliczny, szczegółowy. 3. obszerny, przestronny,
sutny; z wyłogami. L.

**Wykładowe, ego, blm., kol. należytość za wy-
kładowanie.**

**Wykładowiec, wca, Im. wcy prelegient, wy-
kładający na kursach, odczytnik.**

Wyklamać, mie, mał, nied. Wyklamywać i.
klamstwem wyrobić, przez kłamstwo otrzymać;
wyłgać, wykpić, wymanić, wyłudzić, wycygać:
Łakomiec biega jak na szróbach, myśląc, jakoby
gdzie co załapić a. wyłupić, a. wyszydzić, a.
wylichwić, a. W., i zawsze myśli, jakimby
kształtem kogo z pieniędzy wyzuc. Wer. Słodka
człowiekowi jest chleb wyklamany. Rud. Rezo-
lucje wyszukane, wykłamane. Bals. Widziała
we własnym synu weclenie tej kary Bożej,
która s. za wykłamaną świata częśe należała.
Korz. 2. kogo = wyzwolić, wykrećić kłamstwem.
W. s. kłamić wyzwolić s. (z kłopotu, od kary
i t. p.); *wyłgać s., wykrećić s., wykpić s., wywinąć s.*:
Na synodzie heretyk s. wykłamał. Skar.
Choć cheieli wykłamywać s., nie mogli już.
Krasz.

Wyklamanie, a, blm., czynność cz. Wyklamać.
**Wyklamanie się, a s., blm., czynność cz. Wy-
klamać s.**

Wyklamywać, uje, ywał i W. s. p. Wyklamać.
**Wyklamywanie, a, blm., czynność cz. Wykla-
mywać.**

Wyklamywanie się, a s., blm., czynność cz.
Wyklamywać s.

**Wyklaniać się, a s., at s. I. wyzwolić s., wykpić s.,
wykrećić s. kłananiem**: Od niego s. wykupi, wy-
klania, wynknie, a z gromadą żartu niema.
Krasz. 2. nakłaniać s. do niemożliwości, na
wszystkie sposoby, na wszystkie strony.

**Wyklanianie się, a s., blm., czynność cz. Wy-
klaniać s.**

[**Wyklapać się, pie s., pał s.**]: Chłopak mógł
s. już doskonale W. = wyrecytować pacierz bez
zająknięcia.

[**Wyklapanie się, a s., blm.**] czynność cz. **Wy-
klapać s.**

Wyklapany żart. (o psie) wyszczekany; yrzen.
(o człowieku) wygadany, wymowny, rezolutny;
Trzymałem s. tego kundla, bo widać nie w ciem-
ię był bity, okrutnie W. i z niejednego pieca chleb
jadał. Dyg.

Wyklębiać się, a s., at s. p. Wyklębić s.

**Wyklębianie się, a s., blm., czynność cz. Wy-
klębiać s.**

Wyklębić się, i s., it s., nied. Wyklębiać s.
wyjsć, wytoczyć s., wywalić s. kłębami: Chłód
wtargnął do pokoju, ciężkie dymy poczęły s.
wyklębiać na ulicę. Brt.

**Wyklębiecie się, a s., blm., czynność cz. Wy-
klębić s.**

† **Wyklon, u, Im. y wygięcie s., wychylenie s.:**
W., *reclinatio*. Tuch.

**Wykłopotać się, oce s. a. cze s., tał s. na-
kłopotać s. do niemożliwości, wydręczyć s. kłopo-
tami.**

**Wykłopotanie się, a s., blm., czynność cz. Wy-
kłopotać s.**

Wykłosić się, i s., it s. wypuścić kłos, kłosy,
wysypać s. w kłos, rozwinąć s. w kłos: Łyto s.
kłosi, już s. wykłosiło = kłosków dostaje a. do-
stało. L. Widzi, że jeszcze zbóż nie wykło-
szonych żołnierz ku swemu szuka pożywieniu.
Chr. Zboże wykłoszone w polu fałowało. Kon.

Wykłoszenie, a, blm., p. Wykłoszenie s.

Wykłoszenie się, a s., blm., niek. Wykłoszenie czynność cz. **Wykłosić s.**

Wyklócenie, a, blm., czynność cz. Wyklócić.

Wyklócenie się, a s., blm., czynność cz. Wyklócić s.

Wyklócić, i, II I. klócićm wymieszać, skłócić należycie: W. mieszaninę. **2. klócićm s. wymóc na kim; klóćąc s. wymusić; wywadzić, wyswarzyć:** Będę klócił póty Oronta z Drejnarem, że Ernestowi dziedzictwo wykłóczę. Boh. Na stryju moim wykłócił, że mi regiment ustąpił. L. W. s. I. **nakłócić s., wyswarzyć s., wywadzić s. aż do wychieńczenia.** L. **2. klóćąc s., wyzwolić s.**

Wyklócie, a, blm., czynność cz. Wyklócić: Hersztów buntu wykłóciłem oczu ukarał Nar. Chir.: Miejsce wykłócia igły.

Wyklócić się, a s., blm., czynność cz. Wyklócić s.

Wyklócić, wykole, wykłócić, Wykluć, Wykolnąć, nied. Wyklówać, Wykluwać, Wykałać, Wykałać I. koląc wyrobić: Wykałać szyćchy. W. dziobem = *wydziaobać, wykłuć.* **2. klócićm wybić, wylupić, wydrzeć, wybrać:** Areopagitowie chłopca obiesili, który wróblom oczy śpilką wykałał. Birk. Wykół im oczy, niech nie patrzą. Ryb. Pies psa kasa, a iszeze; kruk, choć kruka dziobie, oka mu nie wykłuje. Pot. Ciemno było, jak to mówią „oko wykół“ (a.: „choć oko wykół“), a. vulgo: w pysk daj. Fred. A. Przen.: W. komu oczu czym = *naocznie go czym przekonać, w żywe oczu mu dowodzić, pod nos mu prawdę, dowód przedstawić, dowodem zawstydzic, dopiec prawdę.* Chcesz-li, wykole tobie oczy księgami Lutrowemi. Tworz. Oczy im wykole, niech s. wstydzą. Alb. Ufał sobie, że czarnym na białym ziemi duchowi wykole oczy. Oss. Wykol oko kirysem u szlachcica — samy nieznanie przodkom naszym świecą na nas lamy. Pot. Znajdziesz-li rzecz tę tak rzadką? wykół oko takim specjałem. Pot. **3. kogo skąd = klócićm wypędzić, wystraszyć; wygrzyść, wykurzyć, wysadzić, wyparować, wyrugować; wybość:** Abyśmy ich z ich legowisk smoczyli. Przen.: gniazd strusich grotami wykłóli. Star. Przen.: Ciebie, chociaż otwarte wrota masz na pole, tak dom lubisz, że kijem z niego nie wykole. Pot. (= *nie wyruszę, nie wypłoszę, nie wyproszę, nie wyforuję, nie wystraszę.*) **4. † W., przen. klócićm wydostać; przen.: z biedą wydobyć, wysypląć, wyskubać:** Do nich krwią, wykłutą z palca, pisał listy. Krasz. Już on ostatni grosz z kalety wykole. Pot. **5. pozakłować co do jednego; wyglądzić kłując.** Wyklóliśmy wszystkich bagnietami. W bitwie pod Rogoźnicą dwa bataljony wykłóło co do nogi całą brygadę moskiewską. Jet. Niedźwiedzie, co były blisko Tykocina, wykłutem. Sienk. **W. s. I. koląc wydobyć s., wybić, wyjść, przebić s., wysunąć s. śpiczastym końcem:** Trudno ochocie zarzucić wędzidła, same s. z wozu wykałają szydła. Żegl. Przen.: Chuć twoja, jako szydło, wykole s. z wozu. L. (= *wyjdzie na jaw, wykryje s., zdradzi s., wyda s.*). [Wykłuto s.] = *wydało s., wyszło na jaw.* **2. p. Wykluć:** Cały rząd krajowy wykłócił s. i wyrósł z podobnych przywilejów. Śniad. Jakieś niebezpieczeństwo może s. z tego W., wylęgnąć. Hoł. Jakiś poczet jezdnych wykłówa s. z wawozu. Kaczk. Jam słaby jest i ułomny, a jednak we mnie wykłówa s. myśl wielka. Krasz. (= *kielekuje*). **3. wzajem siebie wystraszyć, wypędzić, wyforować, wyrugować kłując; wygrzyść s. 4. pozakłować s. nawzajem co do jednego; wyglądzić s. kłując s. 5. [Szpilki nie należy dawać osobie, z którą s. żyje w przy-**

jażni, boby s. ta przyjaźń wykłóła, t. j. zerwała].

Wyklówacz, a, lm. e p. Wykałaczką: Srebrny W. do zębów.

Wyklówaczka, i, lm. i p. Wykałaczką.

Wyklówać, a, ał i W. s. p. Wyklócić.

Wyklówanie, a, blm., czynność cz. Wyklówać.

Wyklówanie się, a s., blm., czynność cz. Wyklówać s.: W. s. z jaja. W. s. zarodników. (dentitio).

Wyklucie, a, blm., czynność cz. Wykluć.

Wykluć, uje, uł, nied. Wykluwać, p. Wyklócić.

Wyklusac, a, ał I. konia = jadąc, jeżdżąc klusem wymęczyć. L. **2. przen. kogo. wykhasać, wytrzymać go w opalach, wyjeździć, dać mu s. we znaki:** Jowinjana heretyka s. Hieronim dobrze wykłusał. Skar.

Wyklusanie, a, blm., czynność cz. Wyklusac.

Wyklusować, uje, ował wypróbować, wyćwiczyć jazdą klusem: Szkapka, żeby najlepsza, gdy nie wykłusowana, kaleka. Krasz.

Wyklusowanie, a, blm., czynność cz. Wyklusować.

Wykluwać, a, ał i W. s. p. Wyklócić.

Wykluwanie, a, blm., czynność cz. Wykluwać.

Wykluwanie się, a s., blm., czynność cz. Wykluwać s.

× **Wyknąć, wyknie, wykł I. do czego, † czemu = przywykać, uczyć s., przyzwyczajając s.:** Pod twej dziwnej pokory przykładem wykną bezpiecznym nizko chodzić śladem. Susz. Lecz wasz duch do wierności, do zgody niech wyknie, jak Rzym niegdyś, wasz naród dziś zniknie. Wyb. Kto nie wyknie do enoty, póki wiek ma młody, nie odwyknie od niecnót, przyszedzsy do brody. Min. Uczyli s. rozmów poczeiwych, aby w osobności obyczajom szpetnym nie wykli. Biel. M. Z młodu wyknie do zbroi, do pióra. Troc. Niechaj w nich ta młodzież pod waszym okiem wyknie szanować pracę. Stasz. Odwykać nie trzeba człeku od woli, a W. do domu. Pol. **2. czego = nabywać uczeniem s. i nawykaniem, poznawać, przyswajając sobie, przejmować, pojmować:** Olha jeździła do Konstantynopola wiary chrześcijańskiej. W. Biel. M. Od białych głów dzieci rade języka wykną. Biel. M. Mnich ten zbudował sobie w Litwie budkę a mowy ich pilnie wyknął. Biel. M. Gdzieby już z Węgry jedność Polska wzięła, jużbyście, panowie Polacy, cheieli obyczajów węgierskich. W. i naśladować, nami wzgardziwszy. Biel. M. Naród nasz patrzy, niechaj za twym wzorem dzielnosci wyknie i idzie twym torem. P. Koch. Powściągnął onego żartu, a wyknał potem skromniejszego. Papr. Z młodu W. trzeba enoty, nabożństwa, bojaźni Bożej i wszystkiego, z młodu s. tarnek ostrzy. Birk.

× **Wyknienie, a, blm., p. Wykniecie.**

Wykniecie, a, blm., Wyknienie czynność cz. Wyknąć.

Wyknocenie się, a s., blm., czynność cz. Wyknocić s.

Wyknocić się, i s., II s. myśl. (o dzikim zwierzu) wyfajdać s., wypaskudzić s., wysrać s.

Wyknutować, uje, ował wybić knutem.

Wyknutowanie, a, blm., czynność cz. Wyknutować.

Wykobiercować, uje, ował wybić, wysłać kobiercami: Siedzieli w złoconym, wykobiercowanym i ozwieriedlonym buduarze. Orzesz.

Wykobiercowanie, a, blm., czynność cz. Wykobiercować.

[Wykopać, i, ii] oczy = *wytrzeszczyć, wybać, wyłupić, wywalić, wyrąpić oczy, zagapić* s. [Wykocapienie, a, blm.] czynność cz. Wykocapic. [Wykocenie, a, blm.] czynność cz. Wykocic. Wykocenie się, a s., blm., czynność cz. Wykocic s.

Wykochać, a, al I. † W. *serdecznie pokochać, szczerze ukochać, gorąco umiłować*. Kaz. 1555. Czego niegdą Europa po swym wole doznała, gdy go nieszczęsną na swą zgubę wykochała. Błaż. 2. [W.] *wyściskać, wycałować*. 3. [W.] *lubieżnie wyzyskać*. 4. † W. *pieczolowicie wyhodować, z lubością wypielęgnować; wypieścić, wychuchać*: W. rośliny. Kn. W. posiane zboże, tak uprawić rolę, żeby wyrosło dobrze. L. Mieć zagrodkę, gdzieby najpierwej kostki z sliw wykochał aż do dwu lat, potem je do ogrodu przesadzać. Trzye. Wielką onę śmiałość w posłach ziemskich wykochali sami królowie. Błaż. Przejęty żalem za płodami, które w myśli swej wypieścił i wykochał. Korz. W. s. I. *nakochać s. dowoli, do przesyty*. 2. *wyhodować s. rozkosznie, wybujać w przyjaznych warunkach*: Orzechy włoskie mają być pierwaj w grodzie sadzone, aby s. tam wykochały, niżby do ogrodu były przesadzone. Trzye.

Wykochały, Wykochany (o roślinie) *wybujały w przyjaznych warunkach, rozkosznie wyrosły*: Wykochany, W. gdzie, bujno, dobrze wyrosły. L. Są takie wina, są i marotydzkie białe, te tłustym gruntem, owe rzadkim wykochały. Otw.

Wykochanie, a, blm. I. czynność cz. Wykochać. 2. † W., Im. a *wychów, wychowanie, dogodne warunki, pozwalające wykochać s. = wybujać; wygodne legowisko*: Pustynie aż do samego Oczakowa dzikim zwierzętom bezpieczne W. dają. Paszk.

Wykochanie się, a s., blm., czynność cz. Wykochać s.

Wychochany I. im. od Wykochać. 2. p. Wykochały. L.

[Wykocic, i, ii] *wytoczyć*: Więc na skinienie pańskie W. wnet kazalem między tłum kilka beczek miodu. Chodź.

[Wykocic się, i s., ii s.] I. (o kocie, owcy, zając) *wyżyć s. plodu, okocic s.*: Idą z trzodmi w nocny małemi matki wykocic. Bardz. 2. *wyjsć, wybrać s. w drogę*. 3. *uporać s.*: Ledwie s. wykocicili z tą robotą.

[Wykocolować się, uje s., ował s.] *nakocolować s. do ostateczności*.

[Wykocolowanie się, a s., blm.] czynność cz. Wykocolować s.

Wykoczkodanic się, i s., ii s. *wystroić s. jak koczkodan*: Zapewne znouw dziś przyjedzie, żeś s. tak wykoczkodanila. Rog.

Wykoczkodanie się, a s., blm., czynność cz. Wykoczkodanic s.

Wykoczolować, uje, ował p. Wykoczować.

Wykoczolowanie, a, blm., czynność cz. Wykoczolować; praw. † Eksplicjacja.

Wykoczować, uje, ował, Wykoczolować kogo = *namówić do emigracji, do wysiedlenia s. na obczyźnie*.

Wykoczowanie, a, blm., czynność cz. Wykoczować.

[Wykoćkać się, a s., al s.] *zebrać s. nareszczie na zrobienie czego*.

[Wykoćkanie się, a s., blm.] czynność cz. Wykoćkać s.

[Wykojarzenie, a, blm.] czynność cz. Wykojarzyć.

[Wykojarzyć, y, yi] p. Wykluczyć.

Wykokietować, uje, ował *kokietowaniem wyrobić, zyskać*: Jak panna wykokietuje interes, to dostanie tysiąc koron. Tet. Wykokietowała sobie męża.

Wykokietowanie, a, blm., czynność cz. Wykokietować.

[Wykokosic się, i s., ii s.] *zrobić co po długim wybieraniu s., wygrzebać s., wyguzdrać s. nosząc s. z czym; jak kokosz z jajem*: Wykokosileś s. nareszczie! Nie może s. W.

[Wykokoszenie się, a s., blm.] czynność cz. Wykokosic s.

Wykoleić, i, ii, nied. **Wykolejać** I. *wyrzucić, wysadzić z kolei, zepchnąć z toru; przyczynić s. do zejścia z toru*: Zbrodniarz wykoleili pociąg kolei przez podłożenie kamieni na torze. Nieumiejętny maszynista wykoleił pociąg. Nastawić, naprowadzić wykolejony wagon na tor właściwy. Przen.: W. kogo = *wytrącić, sprowadzić go z właściwej drogi, z normalnego trybu życia, zwichnąć mu przyszłość, karjere*: Droga niezwykła, prawie awanturnicza, wykolejała go, że tak powiemy, ze zwyczajnej karjery. Rol. To wczoraj wykoleiło mię zupełnie. Dąb. Wykolejeni, szukali torów nowych, rozbijali s. o życiowe skały. 2. ! W., cz. ni, *wyjechać koleją*: Co chwilę mogę W. do Warszawy. Krasin. W. s. *zejść z właściwej kolei, wypaść z toru, zjechać z szyn a. z utartych szalów kół*: Pociąg, wóz wykoleił s. Jakby plamka jakaś ciemna, wykoleiwszy s. z torów swego biegu, powoli opadała na ziemię. Dąb. Przen.: *minąć s. z powołaniem, zwichnąć sobie karjere, zmarnować s. w życiu*: Proszę cię, abym ja już więcej z tego powodu nie wykolejał s. ze zwykłego trybu życia. Haj. Po upadku miasta, wykolejony, dostał s. do obozu pod Gołębiem. Rol.

Wykolejać, a, al i W. s. p. Wykoleić.

Wykolejanie, a, blm., czynność cz. Wykolejać. **Wykolejanie się, a s., blm.,** czynność cz. Wykolejać s.

Wykolejenie, a I. blm., czynność cz. Wykoleić. 2. Im. a, W. s., *wypadek wyskoczenia z szyn, zejścia z właściwej drogi*: Nastąpiło W. pociągu.

Wykolejeniec, nca, Im. ncy *człowiek wykolejony, rozbitek życiowy*: Grzęznący w apatji, wciągający s. w gnuśne życie prowincjonalnego zakątką, młody W. ocknął s. odrazu. Dan. Pan najlepiej czuē s. musi wśród tych najrozmaitszych wykolejenców z kawiarni. Brt.

Wykolejenie się, a s., blm., niek. **Wykolejenie** czynność cz. Wykoleić s.

Wykolendować, uje, ował *kolendowaniem wyciągnąć w zysku*: [Wykolendowali piątkę]. Te pieniądze, które wykolendują, mają mieć przy sobie. Wej.

Wykolendowanie, a, blm., czynność cz. Wykolendować.

[Wykolioko, a, Im. a] zap. *psotnik złośliwy*.

Wykolnąć, nie, nał p. Wyklóć.

Wykolnięcie, a, blm., czynność cz. Wykolnąć.

Wykolorować, uje, ował *wykonać kolorami, odmalować kolorami, pomalować szczegółowo kolorami*: W. fotografię.

Wykolorowanie, a, blm., czynność cz. Wykolorować.

Wykołatać, ce a. **cze, tał, nied.** × **Wykołatywać** I. *kolataniem wybić, wyruszyć z miejsca, wypchnąć, wydobyć; kolataniem wystraszyć, wypłoszyć*: *Explosa comoedia*: wyśmiana, wykołatana. Mącz. (= *wyksykana*). *Explo*, wyrzucam,

wypycham preez, wyśmiewam abo wykołatał kogo. Mącz. *Excute reas*, zwierz z łożysk a z gniazd ich wykołatać. Mącz. 2. przen.: W. co na kim=*kołatać do kogo wyrobić; dobić ś. czego; domagać ś. usilnie, uzyskać, wymóc; wyprosić, wybrać, uprosić*: Jeżeli co prośbami memi wykołatać. L. Więcej W. ani wymruceże nigdy byśmy sobie nie mogli. Rej. Cożem przecie u was przez ten czas wskórał i wykołatał? Wor. 3. co od kogo=*wylobyc z biedą, z trudem, wymóc, wytargować, wynukać, wymęczyć, wyciągnąć, wy-dostać, wymusić, wydusić, wycisnąć, wydębić, wy-dudać, wykukać*: Nie wykołatać z niego grosza długu. W. ś. *wygramolić ś., wyjść z biedą, wy-brnąć, wygrzebać ś., wygmerać ś., wykaraskać ś.*: Gdy ś. z błot wykołatał i z długów wybrnął. Mącz.

Wykołatanie, a, blm., czynność cz. **Wykołatać**. **Wykołatanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wykołatać ś.**

× **Wykołatywać**, uje, ywał i W. ś. p. **Wykołatać**.

× **Wykołatywanie**, a, blm., czynność cz. **Wykołatywać**.

× **Wykołatywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wykołatywać ś.**

Wykołysać, sze, sał I. kogo, przen. poet. co=*kołysząc wychować; wyhodować; wypielegnować, wyniatczyć, wypieścić*: Ozarodziejską nocą swego śpiewu co noc kwiat nowy wykołysze z krzewu. Sł. wil. 2. co = *kołysząc, chwając wyruszyć, wy-rwać, wyjąć z miejsca; wychwiać, wykłwać*. W. ś. 1. *zostać wykołysanym, wypieścić ś., urobić ś. wśród marzeń*: Dziewczyną, której umysł wykołysał ś. przy pieśniach i kawkach naszego ludu Jez. 2. *nakolysać ś., nabujać ś., wybujać ś., wyhuścić ś. dovoli*.

Wykołysanie, a, blm., czynność cz. **Wykołysać**. **Wykołysanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wykołysać ś.**

Wykombinować, uje, ował *kombinując wynios-kować; kombinując wymyślić a. domyślić ś.; uło-żyć sobie w głowie, opierając ś. na domysłach; wy-rozumować, wy kalkulować, wyspekulować*: Rzecz ś. miała, jak ja wykombinowałem i doszedłem następnie. Krasz. Należało ucicie od pokusy wy-gadania ś. przed dyrektorem, zanimby wszystko nie zostało należycie wykombinowane. Kon.

Wykombinowanie, a, blm., czynność cz. **Wykombinować**.

Wykomenderować, uje, ował I. kogo = *komen-derując wyprawić, wysłać dokąd*: Wykomende-rowane koleją plutony zasłaniały marsz do Za-mościa. Budz. 2. [W.] *wyćwiczyć, wymustrować, wytresować*: Wykomendowany jak cygański koń.

Wykomenderowanie, a, blm., czynność cz. **Wykomenderować**.

Wykomentować, uje, ował co = *wystawić obraz czego na podstawie źródeł, dowodów, komentarzy*: Sumiennie wykomentował jedną z najpiękniej-szych kart w dziejach szkolnictwa, oświaty i kultury.

Wykomentowanie, a, blm., czynność cz. **Wykomentować**.

× **Wykomplementować**, uje, ował, × **Wykomplementować** co = *z komplementami wyprawić*. L.

× **Wykomplementowanie**, a, blm., czynność cz. **Wykomplementować**.

× **Wykomplimentować**, uje, ował p. **Wykomplementować**. L.

× **Wykomplimentowanie**, a, blm., czynność cz. **Wykomplimentować**.

Wykomponować, uje, ował *komponując wytworzyć; wymyślić*: Niepodobna weale do tych mon-strów, które ojciec jej wykomponował. Korz.

Wykomponowanie, a, blm., czynność cz. **Wykomponować**.

Wykomunikować się, uje ś., ował ś. *przyjąć komunję świętą*: Wypowiadać ś., W., wyznać wszystko matee Tet.

Wykomunikowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykomunikować ś.**

× **Wykonać**, a, lm. e p. **Wykonawca**: Do tej Boskiej sprawy obrał Bóg Jezusa; Jego chciał mieć tak wielkiej rzeczy i obwoływałem i wy-konaczem. Smal. Bieźmy w cierpliwości drogą, którąśmy poczęli, patrząc na wodza wiary naszej i wykonacza, Pana Jezusa. Gil.

Wykonać, a, ał, nied. **Wykonywać** I. co = *do-konać czego, odrobić co, wyczerpać dokonywanie czego, odrabiając co doprowadzić do końca, wy-kończyć, wygotować stosownie do założenia*: W. obstalunek. W. rysunek na miedzi. **Wykonywać skoki** = *wyprawiać, wyrabiać, dawać skoki*. W. utwór muzyczny = *odegrać, wygrać, wyegze-kwować*. W. zwroty, ruch, cięcie. Grabienie, czyli ciążanie, wykonywane przez całe cztery drapieżnych woźnych i pacholców sądowych. Szaj. W. sztukę na scenie = *odtworzyć, odegrać*. Tę sztukę wykonał Troc. W. działanie arytmetyczne. W. próbę (= *podjąć*). W. zamach na kogo, na co. W. przysięgę = *złożyć przysię-gę*. Kto kocha ojezyznę, niech idzie za mną do kościoła W. przysięgę. Ust. 2. † W. pewien czas = *wybyć, przepędzić, spędzić, skończyć, ukoń-czyć, wyżyć, przeżyć, skończyć co, dokonać czego*: Antenor, wykonawszy po królestwie trojańskim 22 lecie, wypędzon był. Biel. M. Michał Kuro-palat, nie wykonawszy na cesarstwie ledwie dwie lecie, do klasztoru wstąpił. Stryj. Łazarz wprzód wiek wykonał, nim ono zaszło wezwanie. L. (= *dokonał żywota, skończył życie, sko-nal*). 3. *wypełnić, spełnić, doprowadzić do skutku, uskutecznić, zamienić w czyn, urzeczywistnić, sprawić, wyegzekwować*: W. zamiar, zlecenie, prawo, zadanie, przepis. I swemu dosyć uczynili, i to, na co ich Pan Bóg wezwał, wykonali. Skar. Samiście tylo sobie tyranami, gdy praw nie wykonywacie, a do sprawiedliwości fałszywą wolnością, albo raczej swawolnością, przeszkody sobie czynicie. Skar. Donieśli go do króla, chcąc na nim wyrok on. W. Skar. W. dekret, rozkaz, wola. Troc. W. rzemiosło. **Wykonywać przykazania** (= *przestrzegać ich, trzymać ś. ich*). W. dekret, skarać winnego. Kn. A gdy wyko-nali wszystko według zakonu Pańskiego, wró-cili ś. do Galilei. Wuj. Plany Robaka podjął i wykonał cudnie Tadeusz. Mick. Zmituj ś.: jakżeby mi kto mógł powiedzieć co za to, że wykonuję rozkaz królewski? Kaczk. **Wyko-nywać obowiązki urzędu**, władze. 4. × **Wykony-wać** = *wyrabiać, wyprawiać co, dopuszcząć ś. czego*. W. okrucieństwa, szalenstwa, wydziwiać. L. Dwie wielkie a nieznośne choroby, które nieuloto-wane okrucieństwa nad narodem ludzkim tych wieków wykonywają, jedna jest francja, druga kołtun. Syk. Wykonano nad nim wielkie okru-cieństwo. Troc. W. ś. I. † W. ś. *wyjsć, przejść, upłynąć, ubiec, minąć, przeminać, zejść*. Juź ś. większa część dnia wykonała. Koch. J. 2. *wy-pelnić ś., spełnić ś., dokonać ś., skończyć ś., usku-tecznić ś., urzeczywistnić ś., przyjść do skutku*,

sprawdzić ś., ziszczyć ś.: Rzekł Jezus przed śmiercią na krzyżu: wykonano ś. Skar. Siła ś. dziś słów jego wykonywa. Falib.

Wykonalność, i, blm., rz. od **Wykonalny**: Woźny wyrok sądowy ogłosił, pod zagrożeniem infamji i banieji przeziw temu, któryby wykonalności wyroku sprzeciwić ś. ośmielił. Kraus.

Wykonalny *mogący być wykonanym*: Mówił o rzeczach pożytecznych i w używaniu wykonalnych. Pir.

Wykonanie, a, blm., czynność cz. **Wykonać**: W. rozkazu. Troc. Trudna to rzecz w wykonaniu. Troc. W. wyroku. Po wykonaniu żywota doczesnego.

Wykonanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykonać** ś.

Wykonawca, y, lm. y, **Wykonywacz**, × **Wykonacz** *ten, co wykonywa, egzekutor*: W. dekretu, woli czyjej, testamentu, sztuki, planu.

Wykonawczy *przym. od Wykonawca*; × **Wykonywawczy**: Władza wykonawcza. Komisarz poliejji wykonawczej.

Wykonawczyni, i, lm. e formą ż. od **Wykonawca**.

× **Wykonawstwo**, a, blm. *rola wykonawcza, jej przywilej, egzekutywa*: Zburzywszy władze konstytucyjne, pod siebie prawodawstwo i W. i sądownictwo podgarnęli. Ust. Wszystkie opery wielkie, a domagające ś. wykonawstwa fenomenalnego, możnaby zostawić Włochom.

Wykonceptować, uje, ował p. **Wykoncypować**: Nord wykonceptował jakąś kwestję rumuńsko-austryjaeką.

Wykonceptowanie, a, blm., czynność cz. **Wykonceptować**.

Wykoncypować, uje, ował, **Wykonceptować** *co = wymyślić jako koncept; stworzyć, ruszywszy konceptem; ułożyć, wpadły na pomysł, wykombinować, wymarzyć, wyroić, uroić, usnuć*: Zręcznym ś. autor pokaze, kiedy wykoncypuje położenia delikatne, w których wpada w zatarg lub trudność amant z osobą kochaną. Czart. A.

Wykoncypowanie, a, blm., czynność cz. **Wykoncypować**.

Wykonotować, uje, ował p. **Wynotować**.

Wykonotowanie, a, blm., czynność cz. **Wykonotować**,

† **Wykonterfektować**, uje, ował, **Wykonterfektować**, † **Wykonterfować** *kogo, co = zrobić czyj konterfekt, sportretować; uwydatnić, wyrazić, wystawić w obrazie, odmalować, wymalować*: Żadnym sposobem wykonterfektowany nie może być Bóg, który jest jednostajny, bez wielkości i ilości. Zigr. Wykonterfektowany, odmalowany, odbity nakształt drugiego. Przen.: *wystawić w obrazie, odmalować, scharakteryzować, opisać*: Jana św. chcą heretykowie jeszcze tak w swym piśmie wykonterfektować, jak gdyby rozkosznikiem był. Białob. Gdy ujrzała męża wymalowane farbami, zapalała ś. na nie cheiwością oczu swoich. Leop. Niniwe, miasto wykonterfektowane przez Mikołaja Chrystztoperskiego r. 1572 drukiem gotskim in 4-to. L. Krótkimi słowy to wykonterfektował. Leop. (wyrzakił. Leop.). Pismo fraktą niemiecką wykonterfektowano. Piel.

† **Wykonterfektowanie**, a, blm., czynność cz. **Wykonterfektować**.

† **Wykonterfektować**, uje, ował p. **Wykonterfektować**.

† **Wykonterfektowanie**, a, blm., czynność cz. **Wykonterfektować**.

† **Wykonterfować**, uje, ował p. **Wykonterfektować**.

† **Wykonterfowanie**, a, blm., czynność cz. **Wykonterfować**.

Wykonywacz, a, lm. e p. **Wykonawca**: Podły wykonywacz rozkazów nieszczęśliwego pana! L.

Wykonywać, a a. I uje, ał i W. ś. p. **Wykonać**. **Wykonywalność**, i, blm., rz. od **Wykonalny**.

Wykonywalny *możliwy do wykonywania*: Wykrycie węzłów i wyniosłości jest już sprawą łatwą wykonywalnych doświadczeń. Bog.

Wykonywanie, a, blm., czynność cz. **Wykonywać**: Chorząta Rzpłta bezkarnością i niewykonywaniem praw. Kał.

Wykonywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykonywać** ś.

× **Wykonywawczy** p. **Wykonawczy**: Władza wykonywawcza. L.

Wykończaczka, i, lm. i p. **Wykończarka**: Sprawdziła trzy specjalistki: krojezynie, maszynistkę i wykończaczkę. Prus.

Wykończyć, a, ał p. **Wykończyć**.

Wykończalnia, i, lm. e *oddział fabryki, gdzie wykończają ostatecznie wyroby*; garb. *curychternia*.

Wykończanie, a, blm., czynność cz. **Wykończyć**.

Wykończanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykończyć** ś.

Wykończarka, i, lm. i, **Wykończaczka** *pracownica wykończająca to, co zostało uszytym, zrobionym w maszynie*: W. staników, pończoch.

1. **Wykończenie**, a i. czynność cz. **Wykończyć**. 2. a. **Wykończoność** *przymiot tego, co jest tak lub inaczej odrobione*: W. nie pokryje braku doskonałości. Staranne W. Był to poemat opowiedziany prozą, niewykończenie nadawało mu jeszcze więcej powabu i tajemniczości. Bał. Wszelki pozorny koniec pracy przekonywa człowieka o jej niewykończeniu i nieskończoności.

2. **Wykończenie** przys. od im. **Wykończony**: Nie było zrobionym, jak powiadają, „ot tak, aby to“, ale tak starannie, tak W., że...

Wykończoność, i, blm., p. 1. **Wykończenie**: Szereg kararyjskich koluma podtrzymuje gzymys, zdumiewające wykończonością sztukaterji. Jez.

Wykończyć, y, ył, nied. **Wykończyć** i. *skończyć co do joty, ukonczyć ze wszystkim*: Nie wykończyę wszystkiego na termin. Dziś bieliznę wykończę (prać), a jutro powieszę. 2. *odrobić z całą starannością, subtelnie; wypracować, wykonać dokładnie; obrobić szczegółły w rzeczy z grubsza zrobionej, wypieszczyć, przyłożyć [ostatniej ręki]*: Obraz pięknie wykończony. Nie chcę, aby go z nie wykończonych prac sądzono. Bał. Najwykońcześniejsze utwory sztuki. Kacz. 3. [W.] *skończyć*: Jak obiad wykończyli goście... 4. garb.: W. (garbowanie skóry) *curychtował*.

Wykop, u, lm. y i. a. [**Wykopać** *dół, rów wykopywany*: W., rów. Troc. Dudz. Indzierentowie mają okopy i wykopy jak najlepiej wymierzać. Dek. Wozy z koszykami, workami do wykopów należąćemi. Dek. 2. p. **Wykopalisko**: Skarby te składały ś. z drogich i rzadkich wykopów w kośłach i minerałach. Korz. 3. [Na wykopy] przys. *na wysięgi, na wyprzedki*: Jechać na wykopy.

[**Wykopa**, y, lm. y] p. **Wykop**.

Wykopać, pie, pał, nied. **Wykopywać**, [**Wykopować**] i. *kopaniem zrobić, wybrać, wybić, wy-*

grzebać: W. ryjem (= wyryć). W. dół, studnię. 2. skąd = kopiąc wydobyć, wydostać; odkopać, wygrzebać, odgrzebać. W. wyjem (= wyryć). W. nieboszczyka z grobu. Wykopał skarb zakopany. Troc. W. drzewo z korzeniem (= wykarczować). Wykarczują ś. chrósty, t. j. z korzeniami wykopią. Kluk. Złogoz drzewa i korzeń wykop. Kn. Ciało zmarłego człowieka z grobu wykopał. P. cheł. Nie skarbcie sobie tam, kędy złodzieje wykopywają i kradną pokłady. Odym. 3. † W. mur = wybić, wyłamać dziurę w murze. Kn. Wykopano mur. Troc. W. dziurę w murze, w skale. Troc. W. ś. 1. rozkopując zawady, wydostać ś. 2. wygrzebać ś., wyjść cało, wygramolić ś., wybrnąć, wykaraskać ś., wygrabać ś., wygmerać ś.: Nie troszcz się. Bynajmniej, wykopaliliśmy ś. szczęśliwie. L. Brnąć po śniegu, ledwieśmy ś. wykopali na szosę.

Wykopalina, y, lm. yp. Wykopalisko: Zabytki wieku kamiennego ilościowo stanowią tu mniejszą ogółu wykopalin. Ossow.

Wykopalisko, a, lm. a, Wykopalina, Wykop I. zabytek archeologiczny, geologiczny, wykopany z ziemi: Urny, zausznice, nożyki kamienne i inne wykopaliska, z rozkopanych kurhanów pochodzące. 2. wykop, rozkop przez archeologa dokonany: Wszystkie zebrane tu przedmioty pochodzą z wykopalisk, dokonanych na samym Akropolu. Weys.

Wykopaliskowy przym. od Wykopalisko: Starożytne przedmioty wykopaliskowe.

Wykopanie, a, blm., czynność cz. Wykopać.

Wykopanie się, a ś., blm., czynność cz. Wykopać ś.

Wykopanie, a, blm., czynność cz. Wykopcić.

Wykopcić, i, il co 1. zakopcić na wszystkie strony, dokładnie okopcić. 2. żart. wypalić, wyćmić, wykurzyć: W. cygaro. 3. [W.] kogo skąd = wykurzyć, wysadzić, wygnąć.

[Wykopercie się, a ś., blm.] czynność cz. Wykopercić ś.

[Wykopercić się, i ś., il ś., Wypercić ś., Wykopyrtnąć ś.] wyrzucić ś. przewrócić ś., spaść z „pyrci”.

Wykopisko, a, lm. a 1. wykop, loch, wyrobisko wykopane: Znalazł jakby W. w śniegu pod górą. Prus. 2. [W.] karczunek: Na wykopiskn orze (= na nowinie, na nowiznie).

[Wykopka, i, blm.,] 1. wykopywanie, wykopanie: W. kartofli. 2. [Wykopki] zbieranie przez ludność biedną resztek ogrodowizy zostawionych na gruncie. 3. [Wykopki, Wykopniska], czas wykopywania kartofli: To było przed wykopkami po wykopkach. 4. p. Karczunek.

[Wykopki] p. Wykopka.

[Wykopnisko, a, blm.] p. Wykopka: Na czas sianożęci, wykopniska, potrawa. Jord.

[Wykopować, uje, owal i W. ś.] p. Wykopać.

[Wykopowanie, a, blm.] czynność cz. Wykopować.

[Wykopowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wykopować ś.

[Wykoprysać, a, al, Wybałogać] wygramolić, wydostać, wywindować: W. drzewo na górę.

[Wykoprykanie, a, blm.] czynność cz. Wykoprysać.

[Wykoprzeć, eje, al] wyprzeć, odparzyć ś.: Pod nosem mu wykoprzało. W pachwinie dziecka wykoprzało.

[Wykoprzanie, a, blm.] czynność cz. Wykoprzeć.

Wykopsać, a, al, kogo, gm. sprawić mu kops (a. kopsa) = Wybić.

Wykopsanie, a, blm., czynność cz. Wykopsać.

Wykopycie się, a ś., blm., czynność cz. Wykopycić ś.

Wykopycie się, i ś., il ś. (o koniach) wybić ś. z kopyta. L.

[Wykopyrtnąć się, nie ś., nał ś.] p. Wykopercić: Kie ś. ozpajedził (rozżłościł), wykopyrtno ś. ta kiela śumnyk subajók (wiele tęgiech parobków) od niego. Tet. Przen. żart. umrzeć: Myśleli, że ś. też wykopyrtnął Sienk. Wnet ś. wykopyrtnął i już nie wstał. Sienk.

[Wykopyrtnięcie się, a ś., blm.] czynność cz. Wykopyrtnąć ś.

Wykopywać, uje, ywał i W. ś. p. Wykopać.

Wykopywanie, a, blm., czynność cz. Wykopywać.

Wykopywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wykopywać ś.

[Wykorbysać się, a ś., al ś.] wygrzebać ś. wydobyć ś., wybrnąć, wykopać ś.: Może ja sie wykorbysam z tej biędzy.

[Wykorbysanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wykorbysać ś.

Wykorcenie, a, blm., czynność cz. Wykorcić.

Wykorcić, i, il i W. (o przykrym uczuciu) korząc wypchnąć, wypędzić, wycisnąć skąd: Tatarowie, głodem z domu wykorceni, krajny ruskie opadli. Błaz. Świdrygieło lub to płochością doweipu swego, lub też zazdrością wykorceny, przepadł na stronę nieprzyjaciela Witolda. Błaz. 2. [W.] p. Wykarczować.

† Wykorczować, uje, owal p. Wykarczować.

† Wykorczowanie, a, blm., czynność cz. Wykorczować.

Wykoronkować, uje, owal wystroić w koronki, ubrać suto koronkami. W. ś. wystroić ś. w koronki, ubrać ś. suto w koronki: Wątki, bródkowaty, wykoronkowany Zygmunt III.

Wykoronkowanie, a, blm., czynność cz. Wykoronkować.

Wykoronkowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wykoronkować ś.

[Wykorsać się, a ś., al ś.] wyjść, wymieść ś. gdzieindziej. Mrong.

[Wykorsanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wykorsać ś.

[Wykortać, a, al] wybić, wyłupić, wyłaić, wybatożyć, wygrzmocić, wygarbować skórę.

[Wykortanie, a, blm.] czynność cz. Wykortać.

Wykorygować, uje, owal 1. korygowaniem błędów wyczyścić dokładnie, poprawić błędy zrobione w piśmie, w drukarni, wyrugować błędy. 2. † W. kogo = wyrugować, wyparować, wypłoszyć, wykurzyć, wyforować: Zbigniew z Bolesławem do Wrocławia bieżeli, aby stamtąd naprzód Wojśława wykorygowali, którego nawet do miasta więcej puszczać nie kazali. Biel. M.

Wykorygowanie, a, blm., czynność cz. Wykorygować.

Wykorzeniec, a, lm. e, Wykorzenieciel ten, co wykorzenia. L.

Wykorzeniec, a, al i W. ś. p. Wykorzeniec.

Wykorzeniecie, a, blm., czynność cz. Wykorzeniec.

Wykorzeniecie się, a ś., blm., czynność cz. Wykorzeniec ś.

Wykorzenieciel, a, lm. e p. Wykorzeniec. L.

Wykorzeniec, i, il, nied. Wykorzeniec 1. co = wydrzeć wyrwać, wykopać, wyniszczyć z korzeniem, wy-

nić: W. chwasty, polipa z nosa. W. drzewo = *wykarczować, wyrudować*. 2. przen.: kogo, co = *wyniszczyć, wytępić, wygładzić, wypłenić, zetrzeć, wygubić, wytracić, wygluzować*: Izaż nie ten, który wykorzeniał tych, którzy zwywali Jezusa? Leop. Co Bóg szepcił ręką ludzka nie wykorzeni. Skar. To ś. W. nie może, co wszczepił Ojciec niebieski. Skar. Jako drzewo spróchniaje, wykorzeniem być masz tak, iż najmniejszego znaku nie zostanie mieszkania twego. Rej. Ucinali to, co było przeciw Bogu, ale W. wszystkiego nie mogli. Skar. Wszystko ma być pospołu z nim za mały czas wykorzeniono. Rej Saraceni, którzy bardzo silni wszystkim byli, wybici i wykorzeni są z Kampanji. Skar. Wykorzenie was z ziemi mojej, którą wam dał Wuj, Helżbieta na królestwie zasiadła, a wiarę św. katolicą wykorzeniała. Skar. Krzyżacy Prusów poganów nie mogli do gruntu W. Biel. M. Nie tylko złe wykorzeniać, ale i dobre szczeplić i budować winniśmy. Skar. Trudno jest W., co ś. wiekami wkorzeniło. Goł. W. namiętność z serca. 3. [W.] *wyrzucić*: Niech go Pan Bóg skarze, z nieba wykorzeni. W. ś. I. *wzajemnie wykorzeni jeden drugiego; wyniszczyć ś., wygładzić ś., wygubić ś., wypłenić ś., wytępić ś.*

Wykorzeniecie, a, blm., czynność cz. **Wykorzenieć**.

Wykorzeniecie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykorzenieć ś.**

† **Wykorzenny** możliwy do wykorzenia; *dający ś. wykorzenieć*: Bóg stworzył człowieka niewykorzenego i na obraz podobieństwa swego stworzył go. Leop.

! **Wykorzystać**, a, ał, nied. ! **Wykorzystywać** *wyżywać, spożytkować*: Wykorzystywać każdy moment życia. Pńs.

! **Wykorzystanie**, a, blm., czynność cz. **Wykorzystać**.

! **Wykorzystywać**, uje, ywał p. **Wykorzystać**.

! **Wykorzystywanie**, a, blm., czynność cz. **Wykorzystywać**.

[**Wykosabić**, i, il] *pozbać kogo miejsca, usunąć, relegować go*.

[**Wykosabienie**, a, blm.] czynność cz. **Wykosabić**.

Wykosić, i, il I. *kosząc wyciąć, wystrzyć kosą*: W. ścieżkę między zbożem. 2. przen. *wyciąć co do jednego, wytępić, wygładzić, wykorzenieć, wygubić*: Herezje są chepty, pokrzywy, choć nieraz wykoszone, przecież rosnące. Chm. B. Chociaż wybity, o tę niebios prosi pociechę, że miecz wszystkich nie wykosi. Chr.

[**Wykosierować**, uje, ował] p. **Wykoszerować**.

[**Wykosierowanie**, a, blm] czynność cz. **Wykosierować**.

[**Wykostać**, a, ał] *wybić, wytłupić, wyłoid, wytrzepać, wygarbować*: W. komu skórę.

[**Wykostanie**, a, blm.] czynność cz. **Wykostać**. **Wykostkować**, uje, ował?: Jest w niej (=dezbilec) 30 gatunków kratek i robótek, muszę sama W. niektóre. Hof.

Wykostkowanie, a, blm., czynność cz. **Wykostkować**.

† **Wykoszezenie**, a, blm., czynność cz. **Wykoszezić**. **Wykoszenie**, a, blm., czynność cz. **Wykoszić**.

Wykoszerować, uje, ował, [**Wykosierować**] *wymyć, wyszorować*. W. ś. *wymyć ś., wyszorować ś.*: A, to ś. kowal wykoszerował!

Wykoszerowanie, a, blm., czynność cz. **Wykoszerować**.

Wykoszerowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykoszerować ś.**

Wykoszławić, a, ał p. **Wykoszławić**.

Wykoszławianie, a, blm., czynność cz. **Wykoszławić**.

Wykoszławić, i, il p. **Wykoszławić**.

Wykoszławienie, a, blm., czynność cz. **Wykoszławić**.

Wykosztować, uje, ował *kosztując wypróbować, wypotrzebować na kosztowanie*: Wina podawanego w szlacheckich gatunkach niemaliśmy wykostowali. And. W. ś. *wyciągnąć ś., wysilić ś. ponosząc koszt, wydać ś., wyekspensować ś., wysyłać ś., wyskubać ś.*: Biedaczysko wykostował ś. na ten sklepik. Wiloz. 2. *nakosztować ś. dwojli*.

Wykosztowanie, a, blm., czynność cz. **Wykosztować**.

Wykosztowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykosztować ś.**

† **Wykoscić** I. kogo = *pozbać kości*: Pierwszy zjadł Izraela, a ten ostateczny kości jego połamał. Bud. (właściwie: wykoscił go. Bud.). 2. *wypokostować, pokostem wymalować*. L.

× **Wykoscina**, y, lm. y lek., p. **Kostniak**.

Wykoszławić, a, ał, p. **Wykoszławić**.

Wykoszławianie, a, blm., czynność cz. **Wykoszławić**.

Wykoszławić, i, il, **Wykoszławić**, nied. **Wykoszławić**, **Wykoszławić** I. *zrobić koszlawym, skoślawić, wykrzywić*: W. but. (= *wyleptać koszlawo*). **Wykoszlawiony** trzewik. Troc. 2. przen. *wypaczyć, spaczyć*: Od niego dowiedziałem ś., co wy nazywacie poezją, idealnością, jak wykoszlawiliście te pojęcia. Bał.

Wykoszławienie, a, blm., czynność cz. **Wykoszławić**.

Wykot, u, lm. y *wykocenie ś.; to, co ś. wykociło*. L. W., rodzenie jagniąt przez owoce i czas, kiedy ś. to dzieje. Sł. wil. W. zimowy, wiosenny. Sł. wil.

Wykotca, y, lm. y?: Stawał pod strzechą osady tajemniczy człowiek, najczęściej przewierny, zwany przez gmin wykotcą, przychodził on z dobrą radą, z namową do dalszej na południe wędrówki Rol.

Wykować, uje, ował p. **Wykuć**.

Wykowanie, a I. blm., czynność cz. **Wykować**. 2. † W., lm. a *jama, loch, wykuty*: W Betleem jest wyciosanie wydłubione a. w skale W., w którym wykowaniu tylko wół i osiel zmieścić ś. mogli. Leon.

Wykowiny, in, blp. I. *słoma od wyki*: Słoma wyki a. W., na sieczkę porznięta, wymienitą jest paszą dla koni. Kłuk. 2. gór. *sól, która wśród warzenia solanki przyparła do blachy panwiów, zwłaszcza w rogach, przywary panwiowe, kamień panwiowy*. Łab.

Wykowisko, a, lm. a p. **Wyczysko**.

Wykowy p. **Wyczany**. L.

Wykowywać, a z. uje, ywał p. **Wykuć**.

Wykowywanie, a, blm., czynność cz. **Wykowywać**.

× **Wykozerować**, uje, ował *wybić, dokazać kozerami*. L.

× **Wykozerowanie**, a, blm., czynność cz. **Wykozerować**.

[**Wykórać**, a, ał] *wskórać, podolać, poradzić*: Gospodarz nie mógł W. nie z tym parobkiem.

[**Wykórание**, a, blm.] czynność cz. **Wykórać**.

Wykpać, a, ał kogo = *zwymyślać od kpowo, zekpać, zbesztać*. L.

Wykpanie, a, btm., czynność cz. Wykpać.

Wykpić, i, il, nied. Wykpiwać I. *wydrwić, wybulzić, wymaniać, wycganić*: Ten urwie, ten uchwyci, ten wykpi. Rzew. Wymyślali różne sztuki, aby niemi grosz wykpiwać u łatowiernych. Kaezk. 2. [Wykpiwać] *kpić na różne sposoby, przekpiwać, wysmiewać s., żartować, wydrwiwać, szydzić*: Nadobna Magdusia z ludzi se tylo wykpiwa. W. s. I. z kogo = *nakpić s. dowoli, wydrwić s., wysmiać s., wyszodzić s. 2. kpinanu wykręcić s., wywikłać s., wywinąć s., wyjść cało*. L.

Wykpienie, a, btm., czynność cz. Wykpić.

Wykpienie się, a s., btm., czynność cz. Wykpić s.

[**Wykpigrosz, a, lm. e]** *wydrwigrosz, wylżygrosz, wyludzacz pieniędzy, oszust*: Żebym, nie chorując, mógł umrzeć, nigdybym tych wykpigroszów (doktorów) nie potrzebował. L.

Wykpis, a, lm. y, Wykpisz ten, co kogo lub co wykpiwa, kpiarz, szyderca; ten, co s. wykpiwa od czego; wylgus, filut, fines, żartownisi, facecjonista: Rajcował donośnie a posmiewał s., że aż rehotai, bo W. to był na całą wieś. Reym.

Wykpisz, a, lm. e p. Wykpis.

Wykpiwać, a, ał i W. s. p. Wykpić.

Wykpiwanie, a, btm., czynność cz. Wykpiwać.

Wykpiwanie się, a s., btm., czynność cz. Wykpiwać s.

[**Wykracać, a, ał]** *wywracać, przewracać.*

[**Wykracanie, a, btm.**] *czynność cz. Wykracać.*

Wykraczać, a, ał I. p. Wykroczyć. 2. × W., p. Wykraczyć.

Wykraczanie, a, btm., czynność cz. Wykraczać.

× Wykraczeć, y, ał p. Wykrakać. L.

× Wykraczenie, a, btm. I. czynność cz. Wykraczeć. 2. czynność cz. Wykraczyć.

× Wykraczyć, y, ył, nied. Wykraczać nogi = *wystawić, wyprzeżyć, rozstawić okrakiem, rozkraczyć*: Wykraczać nogi swoje, wykraczać nogi cyrkla. L.

Wykradacz, a, lm. e ten, co wykrada, złodziej, łupieżca, rabuś: Miłosierniemi są na wykradaczów skarbu pospolitego. Pileh.

Wykradać, a, ał i W. s. p. Wykraść.

Wykradanie, a, btm., czynność cz. Wykradać.

Wykradanie się, a s., btm., czynność cz. Wykradać s.

× Wykradnąć, nie, nał i × W. s. p. Wykraść: Później wykradniętą została. L.

× Wykradnięcie, a, btm., czynność cz. Wykradnąć.

× Wykradnięcie się, a s., btm., czynność cz. Wykradnąć s.; p. Wykradzenie s.

Wykradywać, uje, ywał i W. s. p. Wykraść.

Wykradywanie, a, btm., czynność cz. Wykradywać.

Wykradywanie się, a s., btm., czynność cz. Wykradywać s.

Wykradzenie, a, btm., czynność cz. Wykraść.

Wykradzenie się, a s., btm., czynność cz. Wykraść s.

Wykrajac, e, ał, Wykroić, nied. Wykrawać, Wykrawywać I. *krajaniem wyjąć, wybrać; wyciąć, wyrzucić; wciąć*: Dziedziniac okrągło wykrojony, oteczony równym ostrokołem. Orzesz. Jabłko gdy z wierzchu psować s. poczenie, wykroić s. zgniłość może. Skar. Liście wykrawane (=zabkowane). 2. *krajac zrobić; wyciąć, wyrzucić, wystrzyc*: W.

suknię z materiału. W. figurkę z papieru. Według teorii nianiek, Pan Bóg miał ze starych księżyceów wykrawywać gwiazdy. Krasz. Przen.: W. komu sztukę = *splatać mu figla, wyprowadzić go w pole*: Jesliby lubnił jaki zapalił fantazją, mogłabyś z nim mężowi sztuczkę jaką wykroić. L. 3. rzem.: Kowadło wykrojone = *kowadło z gienkami, wykrojami, czyli wkleślościami półokrągłemi, trójkątnemi i t. p., dla nadania kującym s. przedmiotom odpowiednich tym wkleślościom kształtów*. Łab.

Wykrajanie, a, btm., czynność cz. Wykrajac.

Wykrajcować, uje, ował kosz. *krajcowaniem wyrobić*: W. koszyc, parawan, żardynierę.

Wykrajcowanie, a, btm., czynność cz. Wykrajcować.

Wykrakać, a, ał, × Wykraczeć, Wykraknąć, nied. Wykraziwać I. *kraczący krzyk wydać*. L. 2. *kraczącym głosem wyrazić*. St. wil. 3. *krakaniem wyrobić, wywołać co*: Krakają już krućcy, krakają, aż wykrajają. Krasz.

Wykrakanie, a, btm., czynność cz. Wykrakać.

Wykraziwać, uje, iwał I. p. Wykrakać. 2. krać z przerwami, na rozmaite tony.

Wykraziwanie, a, btm., czynność cz. Wykraziwać.

Wykraknąć, nie, nał p. Wykrakać. L.

Wykraknięcie, a, btm., czynność cz. Wykraknąć.

[**Wykrantak, a, lm. i]** p. **Wykrętać.**

Wykrapiać, a, ał p. Wykropić.

Wykrapianie, a, btm., czynność cz. Wykrapiać.

[**Wykrasać, a, ał]** *mniazić, kastrować, trzewić.*

[**Wykrasanie, a, btm.**] *czynność cz. Wykrasać.*

Wykrasić, i, il I. *wymieszać z okrasą, okrasą dobrze zaprawić, suto okrasić*. L. 2. *× W. wyciągnąć okrasę, pozbawić tłuszczy, odłuszczyć*. L. 3. *spotrzebować na kraszenie*: W. wszystką słoninę. 4. *wypięknąć*. L.

Wykraszenie, a, btm., czynność cz. Wykrasić.

Wykraść, dnie, dl, × Wykradnąć, nied. Wykradać, × Wykradywać I. *ukradzsy wybrać, wyciągnąć, wynieść*: Pieniądze chytry złodziej wykrada, zdrowie choroba odbierze łada. L. Tu nie trzeba odkładać; czas daje, czas rzeczy wykrada. Pot. Wykradł skarb, konie ze stajni. Troc. Wykradli Prusacy ze skarbu królewskiego w Krakowie korony i klejnoty drogie. Niem. Przen.: Smaków tych usta zażywały moje, gdy z jej ust miłość wykradały. Lubom. (= *wysysały ukradkiem*). Wykrada koncepta z autorów. Troc. Mam ei ja wprawdzie wioski, lecz s. wspomnieć boję: największe wierzyciele trzymają jak swoje, reszta intendent rządzi, z tych nie nie wykradnę. Fred. A. (= *nie wycisnę, nie wydobędę, nie wyduszę*). 2. *kogo* = *unieść ukradkiem, wprowadzić, porwać*: W. pannę z domu, z klasztoru. Zelja wykradziono! — Zelja uciekla, ale jej nie wykradziono. L. Nie wątpię, że s. da namówić, aby ją W. L. Wszakże to z za klauzury panienki wykradają. L. Nie wykradęś wacpan panienki z klasztoru? L. Ci chcieli W. panią ze ślubnego łoża. Dm. W. s. I. *wymknąć s., wyjść ukradkiem, wypaść, wyrwać s. dokąd cichaczem, wydalić s. niepostrzeżenie, wysłiznąć s. chyłkiem*: Wykradł s. złodziej z domu. Troc. W. s. z kompanji. Troc. Potajemnie s. z wojska wykradali. P. Koch. Poczeto s. już wykradać co żywo i uciekać z obozu. Tw. Żony potrafią mężom s. W., że ich nigdy dośledzić nie zdołają. L. Trąbienie bardzo potrzebne jest na przepadnionego zajęcia a. na wykradzonego. Ostror.

Ujrzał, że zbójca wykrada ś. z lasu. Mick. Wykradł ś. sekret. Troc. (= *wydał ś., wyszedł na jaw*). 2. myśl. (o wilku) *ujść z kniei przed rozpoczęciem łowów, za pierwszym odgłosem trąbki.*

Wykraśnić, oje. ał *wykrasnić*: Wykraśniała, a choroby ś. zbyła. Krasz.

Wykraśnienie, a, bfm., czynność cz. **Wykraśnić**.

Wykrawaocz, a, lm. e l. kuch. przyrząd do robienia ciastek. 2. tech. *swider do wykrawania większych dziur.*

Wykrawać, a, ał p. **Wykrająć**.

Wykrawanie, a, l. bfm., czynność cz. **Wykrawać**. 2. X W., lm. a *miejsce powykrawane, powycinane, wykroj, wycinek*: Roślina ta ma liście wyszezerbione, a na końcach szecerbin i wykrawania swego ości. Syr.

[**Wykrawanka**, l, lm. i] *czapka wieśniacza barankowa, z dnem czworograniastym granatowym, zielonym lub czerwonym, czasami z kłapami na uszy.*

Wykrawek, wku, lm. wki, **Wykrawka** *kawałek, wykrojony z czego, wycinek*. L.

Wykrawka, i, lm. i p. **Wykrawek**.

Wykrawywać, a, ał p. **Wykrająć**.

Wykrawywanie, a, bfm., czynność cz. **Wykrawywać**.

† **Wykręcać**, a, ał, [Wykręcać] i W. ś. p. **Wykręcić**.

Wykręcanie, a, bfm., czynność cz. **Wykręcać**.

Wykręcanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wykręcać** ś.

Wykręcany i. im. od **Wykręcać**. 2. [W.] = a) *śrubowany, rzeźbiony*. b) *Wykręcane snopki = snopki słomy przygotowane tak, żeby ś. nadawały na pokrycie dachu.*

Wykręcanie, a, bfm., czynność cz. **Wykręcać**.

Wykręcanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wykręcać** ś.

† **Wykręcić**, i, il, [Wykręcić] i W. ś. p. **Wykręcić**.

† **Wykręcać**, a, ał i † W. ś. p. **Wykręcić**.

† **Wykręczanie**, a, bfm., czynność cz. **Wykręcać**.

† **Wykręczanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Wykręcać** ś.

Wykręzać, a, ał p. **Wykrzążyć**.

Wykrężanie, a, bfm., czynność cz. **Wykręzać**.

Wykrężenie, a, bfm., czynność cz. **Wykręzać**.

Wykrężnik, a, lm. i rzem. *gatunek młota* (Ballhammer).

Wykrężyć, y, ył, nied. **Wykręzać** i. *krząc wyboczyć; objechać, obejść, zbaczyć w stronę dla wyminięcia czego, kołować*. 2. *co = wyrobić w krąg; wyrznąć okrągło, wytoczyć, wydrążyć*: Łamał Pan Jezus chleb rękami. nie wystrzygał nożyczkami a. cyrkularzem wykręzał, jako oni czynią. Gil. 3. † W. *uknuć wymyślenie, wykoncepować, wytworzyć, ubrać, wykombinować, wymyślić, wyroić, uroić, usnuć*: Wzgardza słowem Bożym, a co innego sobie wymyśla i wykręza według woli swojej. Rej.

X **Wykredensować**, uje, ował *kredensując* *wydać, wyczęstować; wyszafować*. L.

X **Wykredensowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wykredensować**.

Wykres, u, lm. y *wykreślona figura, rysunek, narys, zarys, kontury, plan, djagram, abrys, szkic*: Linja rozwoju wypadków w tym czasie nie wspina ś. śmiało w górę, ale raczej, faluje jak W. temperatury pacjenta. Nwr.

Wykreskować, uje, ował i. *wypisać, wykreślić, wycieniować kreskami*. 2. *kreskami przekreślić; wykreślić*. L.

Wykreskowanie, a, bfm., czynność cz. **Wykreskować**.

† **Wykresić**, i, il p. **Wykreślić**. L.

† **Wykreszenie**, a, bfm., czynność cz. **Wykresić**.

Wykreślać, a, ał p. **Wykreślić**.

Wykreślanie, a, bfm., czynność cz. **Wykreślać**.

Wykreślenie, a l. bfm., czynność cz. **Wykreślić**.

2. *figura geometryczna, kreślona przy dowodzeniu twierdzenia; kształt czego linjami wyrażony, wykres, kontur, plan, abrys, rysunek*: W. geometryczne, *constructio*; lubo tego słowa używają na oznaczenie przygotowania poprzedzającego dowodzenie przez kreślenie pewnych linii potrzebnych do dowodzenia, my w obudwach rzeczach używać będziemy tego słowa. L.

Wykreślić, i, il, nied. **Wykreślać** i. a. † **Wykresić** *kreśląc wyrysować*: W. figurę geometryczną. 2. *przekreśliwszy wykasować; wymazać*: W. wyraz, wiersz. W. warunek z kontraktu. W. kogo z listy = *wyłączyć, usunąć*.

Wykreślny *tyczący ś. wykreślenia*: Geometria wykreślna.

Wykręcać, a, ał i W. ś. p. **Wykręcić**.

Wykręcanie, a, bfm., czynność cz. **Wykręcać**.

Wykręcanie się, a ś., bfm., † **Wykrętek** *czynność cz. Wykręcać* ś.

Wykręcenie, a, bfm. i. czynność cz. **Wykręcić**.

2. *chir. (distorsio s. distortio). Wykręcenie stawów (distorsio membrorum) = rozciągnięcie, a nawet częściowe rozzerwanie więzadeł stawowych, przyczym nastąpiło także częściowe przesunięcie końców stawowych kości, nadwichnienie.*

Wykręcenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wykręcić** ś.

Wykręcić, i, il, † **Wykręcić**, [Wykręcić], nied.

Wykręcać, † **Wykręcać**, [Wykręcać], † **Wykręcać** i. *kręcieniem wydobyć, wydostać, wyciągnąć*: W. *ewellere*. Ps. flor. W. śrubę (= *odkręcić*). W. nabój ze strzelby. Jestś dziebelkiem, co nim wicher kręci, drzewem z korzeniem wykreconym, którego zaden znak nie zostanie. Rej. Gdybym jednemu nie był tej szpady z reku wykrecić, byłby mnie jak muchę sprzątnął. L. Wykręć mu kij z rąk. Troc. Gniazda [wróblom wykrecąc. Kacz. W. knót u lampy (= *kręcieniem wysunąć; podkręcić*). 2. *wycisnąć, wyżąć kręcieniem*: W. chusty, wycisnąć, W. z nich wodę. L. Skóry ku farbowaniu wypierz a dobrze wykrec albo wyzmij. Sien. Koron w praniu trzeć rękami i wykreczać nie potrzeba. Haur. 3. *kręctwem, wykretami wyludzić, wymanić, wyłgać, wycygnać, wykpić, wyturzyć, wymachlować; wymusić, wydebić, wydostać, wykniczać*: Wykreślił od niego konia. Śl. wil. Jam mileżał, choćby mię zabito; a ci, patrząc na me dzieciństwo, mniemają, że wykreci każdy z nich i wybada, co wiem. Jabł. (wymaca, wymęczy, wydręczy. L.). *Przen.: wystarc* ś. *przebiegle, przemysłnie, wyrwać, wziąć skąd, wytrzasnąć, zdobyć co, dojść do czego, sprokurować co*: Skądś u licha wykrecił takie ładne futro? 4. *zrobić przez wykrecenie, ukrecić*: W. fujarkę z wierzby. Na dworze, nie mając ś. czym zabawić, z palca sobie wykrecają niebywałe rzeczy. Krasz. 5. *cz. ni. skrecić, zawrócić, zwrócić*: Idź prosto, potym wykrec w prawo. (= *weź ś. na prawo*). W. wozem, jadąc. Inni radzili zaraz W. do Węgier. Sienk. 6. *obrócić, odwrócić; kręcąc nadąć pewien kształt a. pewne nowe położenie, przekrecić, wykrzywić, przekrzywić*: Wykręcają swe nozdrza po powietrzu zgnilym. Przyb. Czuprynę na jedno

ucho wykrcięł. Krasz. (=zabakierował). Wykręca kota ogonem. Prz. (=przeinacza co, robi z czarnego białe). Chodzi, myśli, wykrcęca paice, zęby grzyta, sam sobie odpowiada, sam siebie pyta. Zabł. (=lamie, wyłamuje, zalamuje). Język nie jest strojem kobiecy, któryby wolno było giąć, wykrcęcać i przerabiać. Śniad. (=nakrcęcać, naginać). W. sobie nogę = skrcęcić, wywoicnąć, wywinąć, wybić. [Wykręca wąsiki] = podkręca. W. co na lewą stronę. W. głowę 7. wypaczyć, przeinaczyć, przekrcęcić, przekabacić, wynicować: W., przekrcęcić słowo, sprawę. L. Nazwisko wybierzmuje i wykrcięci, i powie, że nie tak mówiła. L. Co za przewrotny rozum! jak ona wszystkie słowa wykrcęca! L. Na dobrą stronę wykrcęca projekt wacpaun. L. Sens bardzo wykrcęca. Troc. Złą sprawę wykrcięci. Troc. Kto nie ma chęci, ten wie, jak wykrcięci. Raym. 8. czym = wywoicnąć, zakrcęcić, machnąć, zakolować, wymachiwac: Wykręcam pochodzią, macham. Kn. To słowo usyszane serce mu przebodło, więc z wozu skacze, dwoma oszczepy wykrcęca, liczne obiega szyki, do boju zachęca. Dm. 9. p. niżej. 10. anat.: × Muskuly wykrcęcające kręgi (Girt.) (musculi rotatores) = mięśnie skrcęcające kręgi. × Muskul na zewnątrz wykrcęcający (Bd.) (supinator) = mięsień odwracający rękę, odwracacz. W. ś. I. obrócić ś., odwrócić ś.; przybrać inną pozycję, kołować ś.: W. ś. do kogo plecami. W. ś. na pięcie (=okrcęcić ś.). Skakali i płaśali około posągu, w różne ś. przeguby zwiwając i wykrcęcając. Pilch. 2. Wykrcęcać ś., Wykrcęcać kręcić ś. w tę i w ową stronę, w różnych kierunkach, na różne sposoby, wyprawiać różne zwroty, wywijać ś., wić ś., wiercić ś., świtrować ś., harcować: Wykrcęca ś. trwożliwie na wszystkie strony. Wykręcam w tańcu. Kn. Wykręcam np. na koniu, w tańcu, szabłą; wykrcęcam zaś np.: kij komu z ręki a. chustę mokrą. Dudz. Nasypiesz koniowi owsa, potem go kážesz sobie osiodłać; użrżysz, alisei on skacze a wykrcęca pod tobą za ono dobrodziejstwo twoje. Rej. 3. przez. wywinąć ś., wymknąć ś., wysłiznąć ś., wyjść cało, wywikłać ś., wykpić ś., wygnać ś., wydrwić ś.: W. ś. sianem (=ujść wybiegiem). Chciał ś. sianem W. Grod. On na ów czas wykrcięł ś. sianem. Bud. Nie wykrcęsisz ś. sianem. L. Wykrcięł ś. psim śwędem. Prz. (=zbył ś. psim śwędem). Ma dobry język, od wszystkiego ś. wykrcięci. Chodź. Wykrcięł ś. z wędzida, z powinności. Troc. Tak ś. on wykrcięci, jak ptaszek z szpary. Jabł. Chciwi na łup, okrutnym weselem przejęci, patrzą, myśląc, że im ś. z ręką nie wykrcięci. Przyb. (=nie ucieknie). Ach, nieszczęśliwy, jak ś. tutaj z tego wykrcęć! L. Mocnoście zamysłeni; ja znalazłem sposób, jak ś. dalej z tego labiryntu wykrcęć. L. Djabie ś. wykrcięci. L. Wyklamać, pożyczyc, nie wrócić; obiecać, nie dać, fortelem ś. W. Falib. Každy ś. od wesela wykrcięci zrcęcznie. Mick. (=uchylił ś., wymówił ś.).

× Wykrcępować, uje, owal I. mocno, na wszystkie strony skrcępować; krcępując wykrcięwić, wyprzyć L. 2. wyzwolicić z wędzów, rozkrcępować. L.

× Wykrcępowanie, a, blm., czynność cz. Wykrcępować.

Wykrcęć, u, lm. y i. i w lm. † Wykrcętały, × Wykrcętki i. wykrcęcanie ś., wykrcęcenie ś. z czego, manewr, wybieg krcęcaza, wymówka podstępna, usprawiedliwienie ś. podstępne, figiel mądrości, pretekst szalbierski, krcętanina, matactwo: W. jest stawianie pozornych racji przeciwko prawdzie i słusznosci, dla wykrcęcenia ś. czy od kary,

czy od zaplacenia dżugu, czy od spełnienia obowiązku. Kras. A. Namozżyło ś. obłudności, wykrcęćów. Górn. Przetoz to wykrcęty sprzeciwników próżne. Wuj. I ten W. ... musi iść na stronę. Wuj. On W. tu miejsca nie ma, którym mówią, iż Chrystus nie Piotra, ale samego siebie przez opokę tę rozumiał. Skar. Figlownemi wykrcęćami i łapaczkami ich niedługo ś. zabawim. Skar. Którego chytrością i wykrcęćami śwami oszukać nie mógł. Skar. Wiele przy prawach wykrcęćów bywa, chytrością stron wynysłonych. Baz. (=krcęćków). W. prawny. Wszystkie do Polski przybyły wykrcęty, gdy ś. u Gdańska zjawily okrcęty. Klon. Teraz same wykrcęty, zdrady i matactwa czynią ludzi bogatych. L. Czyniąć W. dowodem, a prawnoś matactwem, panoszą stron obrońce surowym żebractwem. Kras. 2. a. Wykrcęćność, × Wykrcęćarstwo, Wykrcęćactwo krcęćactwo, krcęćarstwo, krcęćenie, matactwo, szalbierstwo, oszukaństwo: W., obrotnoś wykrcęćarska. L. Chce udawać Francuza przez lekko-myślnoś, Anglika przez dziwactwo, Włocha przez W. Kras. Użyli wszystkiego, cokolwiek W. i obłuda sposobów mieć moze do zwiedzenia umysłów. Ust. Nad głowami gości błyskawicą mignął, przypominając polskie fechtarskie wykrcęty. Mick. 3. W., grajear, żelazo o jednym lub dwóch wąsach krcętych, osadzone na rękójści, służące do wykrcęcania rzeczy jakiej uwięzionej w kanale. Jak. J. 4. miejsce do wykrcęcania pojazdem, uboczne wykrcęćowe. L. 5. a. Wykrcęć, [Wekrcęć] drzewo przez burzę z korzeniami z niemi wydarte i wywrócone, wiatrołom, wywrot, wywrót, obałek, obałka 6. a. Wykrcęćacz, Wykrcęćarz, Wykrcęćnik = Krcęcaz. L.

Wykrcęćacki p. Wykrcęćny. Sł. wil.

Wykrcęćactwo, a, lm. a p. Wykrcęć: Stokroć lepiej wyfłaca ś. proste W. i łowy na grosz cudzy. Krasz.

† Wykrcęcaz, a, lm. e, [Wykrcęcaz, Wykrcęcas, Wywijas, Zwiwając] = Krcęcaz: W. a wywracacz słów. Rej. Niewierniki, wzgardziciele, wykrcęcaze słowa wernego Pańskiego. Rej. Jednej stronie być przychylniejszym, niżli drugiej, na sędziogo nie należy, ale to raczej należy na wykrcęcaza sprawiedliwoś. Baz. W. prawny. Baz. Płatniejszy u nas snadź W. z wichrowatą główką, niżli rycarski ozłowiek z buławą. Rej. Každy na swym przestawał i nabywał eheiwie, nie wyciskał bliźniego W. fałszywie. Zbył. Zufalecy, gwałtownicy i wykrcęcaze nakoniec giną. Sekl. [Wykrcęćak, a, lm. i] snopek narożny w poszyciu dachowym.

† Wykrcętały, ów, blp., p. Wykrcęć: Prokuraci z stronami foremnie kuglują, onemi wykrcętały, onemi dekrcęty, byś miał najsprawiedliwszą, a nie miał kalety a lisa w zanadrzu a wuja w prawie, przegrasz. Paszk.

× Wykrcęćarka, i, lm. i forma ż. od Wykrcęćarz: Stara W. Pot.

× Wykrcęćarski przym. od Wykrcęćarz, wykrcęćny: Nie trzeba tam głowy wykrcęćarskiej do niego prostemi słowy wskórasz. Wyb. Tej stałosci owe wykrcęćarskie gadaniny pewno sprawić nie mogą. Pilch.

× Wykrcęćarstwo, a, lm. a p. Wykrcęć: Jeżeli obrót szacownym jest przymiotem, nie jest nim przewrotnoś i W. L. Pan zobaczy, że w wykrcęćarstwie nikt mnie nie przepisze. L. Chwile trawic na faejendach sejmikowych, na wykrcęćarstwach prawniczych. Śniad.

× **Wykrętarz**, a, lm. e = **Krętaoz**: Jeden z tych podszezwaczów i wykrętarzów wiary mówił mu: błędzisz, boś nie weźrzał w głębokości morskie, jednoś tylko wierzeł wody oglądał. Baz. Któż znajdzie sprawiedliwość, mając do czynienia z możnemi wykrętarzami? Kraj. M. Mądry mało mówią, brzydzą ś. oszustami i wykrętarzami, szacują sobie obrotną, nie przewrotną politykę. L. Był jeden dworzanin, wielki W. Jabł.

Wykrętas, a, lm. y l. *zakręt w piśmie, figlas, ogonek, cug*, w lm. *esy-floresy*: Przypatrywał ś. złocnym gziemiskom, figlom i wykrętasom na murze, Krasz. Położył swoje nazwisko z potężnym wykrętasem. Wilez. (= *ogonem zamaszysłym*). 2. [Wykrętas] *lityry powykręcane*. 3. [W.] p. **Wykrętaoz**. 4. [Hop sa sa wykrętas] *przyśpiew taneczny*. Zdr. **Wykrętasik**.

Wykrętasik, a, lm. i p. **Wykrętas**.
† **Wykrętek**,tku, blm., p. **Wykręcanie** ś. Rej.
Wykrętka, i, lm. i p. **Odkrętka**.
† **Wykrętniczek**, czka, lm. czki p. **Wykrętnik**. Gosł.

Wykrętnie przys. od **Wykrętny**. Troc.
× **Wykrętnik**, a, lm. cy = **Krętaoz**: Srogie jest prawo na owego łapacza a na wykrętnika sprawiedliwości ludzkiej; ano go szczekaczem zowią, w oczy mu ś. kłaniają, a z tyłu za nim plują. Rej. Omylniki i wykrętniki prawdy Pańskiej. Rej. Ażaż niema onych wykrętników, którzy burzą, niszczą a wywracają świętą sprawiedliwość? Rej. O Jagience nie tylko nie wspomniał chytry W. Stenk. Zdr. † **Wykrętniczek**.

Wykrętność, i, blm., rz. od **Wykrętny**: **Wykrętności** nauka = *sosyfika*. Troc.
Wykrętny *pełny wykrętów, przewrotny, chytry, podstępny, zdradziecki*: Zowiemy człowieka wykrętnym albo przewrotnym, który wszystko wywraca i we wszystkim tylko rzeczy swych przestrzega. Rej. Radę nieprawnych rozprasza i psuje, wykrętnych łowi, mędrków kawalkuje. Chr. Nie tuszę, aby Wasza Królewska Mość miał dać miejsce wywodom wykrętnym. Górn. W zapędach młodości i skłonności do wykrętnych obrotów go hamował. Alber. A że Brzeski był zręczny i W., również ś. go obawiano, jak nienawidzono. Krasz.

[**Wykrętas**, a, lm. y] = **Krętaoz**: Stary wykrętasie!

Wykrocenie, a, blm., czynność cz. **Wykroció**.
Wykrochmalenie, a, blm., czynność cz. **Wykrochmalic**. Przen.: Nie wystawiasz sobie tego wykrochmalenia, tej powagi, śmiałości ich razem i nienawiści. Krasz. (= *sztynności, wymuszoności*).

Wykrochmalic, i, il l. *wyteżyć, wysztynowic krochmaleniem, dokładnie nakrochmalic, ukrochmalic*. L. 2. *wyciągnąć z czego krochmal, pozbawić krochmalu*. L. **Wykrochmalony** l. im. od **Wykrochmalic**. 2. *przen. sztywny, sztywno poruszający ś., wymuszony w ruchach*: Dobry ton nie jest jednoznaczny z wykrochmaloną sztywnością. Łudzili ś. nadzieją, iż on [wkroczy śmiało w szranki przeciwko wykrochmalonej moralności. Nagan.

† **Wykroció**, i, il l. † W., p. **Wykroczyć**: Jeżeliby zaś przeciwko panom rajcom mową jaką albo złym uczynkiem wykrocił. Art. haft. 2. [W. drzewo] = *wylamać z korzeniem*.

[**Wykrocisko**, a, lm. a, **Wekrocisko**] *miejscę, gdzie od burzy drzewo powalone*.

Wykroczenie, a, × **Wykrok**, × **Wykrot** l. blm., czynność cz. **Wykroczyć**. 2. *występek*,

zdrożność, przestępstwo, błąd, grzech, zbroczenie z drogi obowiązku, z dobrej drogi, wybryk, przewinienie: Odrzućcie od siebie wszystkie wykroczenia wasze. Leop. Zowiemy wykroczeniem wszystkie przedsięwzięcia, mieszejące spokojność powszechną i porządek sprawiedliwości. L. Wszystkie oświecone Europy kraje iklive są na podobne wykroczenia i wybaczają im nie zwykły. Śniad. Nie niemasz w całym składzie i przyrodzeniu człowieka, czegooby on na zło nie użył i czegooby swym wykroczeniem nie spodlił. Śniad.

† **Wykrocziwie** przys. od **Wykrocziwy**. L.
† **Wykrocziwy**, † **Wykroczy** *łatwo wykraczający, którego łatwo sprowadzić z drogi obowiązku, ulomny*. L. **Umysł** W. Troc.

† **Wykroczenie** przys. od **Wykroczy**. L.
† **Wykroczy** p. **Wykrocziwy**: W., *występny*. Schot.

† **Wykroczyciel**, a, lm. e, † **Wykroctnik** *ten, co wykracza a. co wykroczył, przestępca*: O wykroczyciele, a nie uczyteile! omamiliście dusze swoje przeklełą tego świata mamoną, obłąniliście przeprawną maskarą niewinne Chrystusowe owieczki. Smotr.

Wykroczyć, y, ył, † **Wykroció**, nied. **Wykraczaó** l. *krocząc wyjść; wysłupić, wysunąć ś., wyboczyć, zboczyć z rzędu, z linii, przestąpić, przekroczyć rząd, linję*: I wykroczył sztywno z pokoju, mijając gwar ludzki błędnymi oczami. Brt. Wykraczam, w rzedzie nie stoję, ustępuję porządku. Kn. Wykroczył z szeregu. Troc. Z drogi swojej do miasta na krok nie wykroczył. Troc. Przea.: Przywiodą w swą miarę, co ś. wykroczyło, ale trzeba, żeby tam uporu nie było. Koehan. Gdy budujesz, z miary kosztem nie wykraczaj. Bud. Jednakó grzeszy, gdy kto z miary wykracza, jako i ten, kto miary nie dochodzi; równy występki jest, gdzie co zbywa, jako gdzie niedostawa. Kosz. Lutnia, gdy ją dobrze nastroją, dla zgodnych dźwięków jest wdzięczna w uszu ludzkich; odstrojona zaś, gdzie głosy z zgodnej melodji wykroczą, jest przykra i obraźliwa. Żarn. Wykroczył z zakonu wedle kręwości swojej. Rej. (= *przestąpił zakon, zgrzeszył przeciw niemu*). Młodzi, jeszcze nieświadomi, przewodnika potrzebują (naczyj nie tylko wyboczą, ale też wykroczą; i zbłądzą. Pileh. W. z prawa, przeciw prawu, z prawdy, z kresu swojej powinności. Troc. [Pan do winnicy wykroczył] (= *skręcił, zboczył, wstąpił po drodze*). W. ze stanu małżeńskiego (= *sprzeniewierzyć ś. mu*). 2. *przen. zejść, zboczyć z drogi obowiązku, naruszyć prawidła karności, porządku; dopuścić ś. błęd, grzechu, występku, zgrzeszyć, przewinici, zawinici, przeskrobać*: Żaden nie jest z tych, którzy Cię, Panie, wzywają, by kiedy nie wykroczył. Leop. Żaden nie jest z narodzonych, któryby nie wykroczył. Wuj. Czy nie lepiejby ś. to z ludzkością zgadzało wykraczającym pokazać serce łaskawe? Pileh. Wykracza w rozkoszach, w pijaństwie. Troc. Poco rzewnością wykraczać. Krasz. (Mądry) kto sam na ś. surowy, jeśli w czym wykracza, a bliźniego omyłki łaskawie przebacza. Nar.

Wykroció, i, il p. **Wykrajaó**.
Wykrojarka, i, lm. i tech. *machina do wykrawania*.

Wykrojenie, a, blm., czynność cz. **Wykroció**.
Wykrojnica, y, lm. e rzem. *kowadło z otworami fasonowemi*.

× **Wykrok**, u, lm. i p. **Wykroczenie**. L.
Wykropić, i, il, nied. **Wykropiać** l. *wypotrzebować na kropienie*. L. 2. *dok. dokładnie, w każdym*

miejsu okropić. Przen.: kogo = wytrześć, wyprac, wychłostać, wyćwiczyć, wysiec, wysmagać, siewczyć, wygarbować, wybatożyć, wybić, obić, wygrzmocić, zerznąć, zgrząbać, ściąć, wymłócić, wyłócić: Zamiast swego gacha, męża kijem wykropiła. L. 3. kogo = kropieniem, jako obrzędem religijnym, wyzwolić, wyhawic z grzechu, uwolnić od kury: Nie spodziewaj ś., aby cię z tego, jeśli cię teraz osądono, po śmierci wydzwoniono, wykropiono albo wykadzono. Rej.

Wykropienie, a, btm., czynność cz. **Wykropić**.

Wykrośkać się, a ś., ał ś. wygrzebać ś., wygmerać ś., wykaraskać ś.

Wykrośkanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wykrośkać** ś.

Wykrot, u, lm. y, [Wekrot] l. p. **Wykroczenie**: Szodek w każdej rzeczy jest najlepszy, a po bocznych wykrotów powinniśmy ś. chronić. Petr. (= wybrków). Od królestwa W. zowiemy tyraństwem. Petr. 2. p. **Wykrot**: Ścieżki na źródłowiskach Prutu są zawalone wykrotami. Pol. Pokładli ś. na skórach przy małym ognisku, wznieconym pod wykrotem, o pół stajania od drogi. Sienk. Nagłem głową uderzył o W. Mie. Gdzieniedzie stercały wykroty pniów, wysiepanych z ziemi przez srogie wichry. Żer. 3. jama, utworzona przez drzewo wyrwane z korzeniem: Pohorowe haszcze była to część lasu nadzwyczajnie zarosła, gdzie znajdowały ś. wykroty, to jest jamy pod korzeniami starych drzew, wyrwanych przez burzę. Sienk. 4. [W.] gałęzie i drzewa uschłe, wywołone z lasu.

[**Wykrota**, y, lm. y] łobuz.

† **Wykrotnie** przys. od **Wykrotny**. L.

× **Wykrotnik**, a, lm. ey p. **Wykrocyciel**.

† **Wykrotny** występny, przestępny, zdradny, obarczony winą, grzeszny; wiarołomny. Pet. Taki W. już zasłużył na ukaranie. Haur. Każdego w tym wykrotnego jak najsurowiej ukarać trzeba. Skar. Wykrotnego karać. Troc.

Wykrój, oju, lm. oje, **Wycinek**, **Wycinka**, **Wycięcie** l. wcięcie, próżnia, kształt powstały po wycięciu części wykrojonej; to, co wykrojono, wycinek, wykravek: Chłupaczek listeczków krótkich, nakształt świniej wszy, jeno szuplejszych i suchszych, a wykroju głębszego w labrowaniu. Syr. W. szyny kolejowej, kowadła, łoża. 2. anat. = anat. Wcięcie.

[**Wykrotny**] zbytny, niespokojny, niesworny.

† **Wykrszenie**, a, btm., czynność cz. **Wykrszyć**.

† **Wykrszenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wykrszyć** ś.

† **Wykrszyć**, y, ył p. **Wykrszyć**.

[**Wykrta**, y, lm. y] = **Wychrzta**.

Wykrudować, uje, ował wykarczować, wydrzeć, karczowaniem wyczyścić grunt: Pozwolili W. miejsce na dom. Chł.

Wykrudowanie, a, btm., czynność cz. **Wykrudować**.

Wykrudowisko, a, lm. a miejsce po wykarczowanymi lasie, nowina, nowizna: Z początku Jezuita założyli jeno małą kapliczkę na wykrurowisku, tam, gdzie teraz stoi kościół. Chł.

[**Wykrukować**, uje, ował] wysmiewać.

[**Wykrukowanie**, a, btm.] czynność cz. **Wykrukować**.

Wykruszać, a, ał i W. ś. p. **Wykruszyć**.

Wykruszanie, a, btm., czynność cz. **Wykruszać**. **Wykruszanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wykruszać** ś.

Wykruszenie, a, btm., czynność cz. **Wykruszyć**.

Wykruszenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wykruszyć** ś.

Wykruszyć, y, ył, † **Wykruszyć**, nied. **Wykruszać** l. *krusząc wypuścić, wymiać, wytrzeć, wyłuskać*: Gdy Jezus szedł przez zboże, targali zwolennicy Jego kłosie i jedli, wykuszając rękami. Leop. (wycierając rękami. Leop.). Nasienie to młocą albo wykuszają na płacicie. Trzye. Nagi jęczmień jest ziarna w szupinkach swych nietwarde siedzącego, iż kiedy go wymłócają i wykuszają, jako pszenica kruszy ś. z kłosu swego. Syr. **Wykruszać** ziarno, kłos. Troc. W. ziarno z kłosa, błoto ze spodni. Przen.: Złotnikowi zęby wykuszawszy z gęby, dasz znać, że mię miłujesz. Zbyl. (= wybiwszy, wyłamawszy, wytrąciwszy). Przen.: Bóg mnie do wielkich rzeczy stworzył, a ja muszę od wykuszać siły w powiatowej wojnie. Sienk. (= rozpraszać, trwoić, marnować). 2. *wypóźnić, wyczyścić kruszeniem*: W. kłos. Troc. W. spódnie z błota. 3. *wypotrzebować krusząc; wydrobić*. W. wszystkie chleb ptakom. W. chłob. Troc. 4. *myśl*. (o sokółkach do pola unoszonych): zgubić pióra, lotki W. ś. l. *wskutek kruszenia ś. wypaść, wysypać ś., wyłuszczyć ś.*: Kłos (a. ziarno z kłosa) wykusza ś. Jęczmień gdy dojrzeje, łatwo ś. ziarno samo z szupinki wykrszy i wypadnie. Syr. Roślina ta mnoży ś. z nasienia, które ś. z kwiecica wykrszy, gdy okwita. Trzye. Prędko ś. wykrszyło zboże, i wykrszyło z kłosa ziarno. Koeh. W. **Wykruszać** ś., ziarnisto wyłamywać ś. Łab. Ząb mi ś. wykrszył. Przen.: Miałem swoich droników bardzo przednich, ale mi ś. w miesiąc wykrszyli. Sienk. (= wymarnieli, wyginęli).

Wykrwawić, i, il l. *krwawiąc wyrobić; odznaczyć krwią*: Ślad wypalił myślą lub mieczem W. Słow. 2. *wytoczyć, wysączyć krew*. Mrong 3. a. **Wykrwić** (o krwi) *krwawiąc wyciec, ująć*. Mrong. 4. [W.] z biedą, z trudnością co od kogo wydość; wydebić, wydusić. W. ś. *wyżyć ś. krwi*.

Wykrwawienie, a, btm., czynność cz. **Wykrwawić**.

Wykrwawienie się, a ś., btm., czynność cz. **Wykrwawić** ś.

Wykrwić, i, il i W. ś. p. **Wykrwawić**: Daj ś. ranie dobrze W. Mrong.

Wykrwienie, a, btm., czynność cz. **Wykrwić**.

Wykrwienie się, a ś., btm., czynność cz. **Wykrwić** ś.

Wykrycie, a, btm., czynność cz. **Wykryć**.

Wykrycie się, a ś., btm., czynność cz. **Wykryć** ś.

Wykryć, yje, ył, nied. **Wykrywać odkrywszy wyłobyc na jaw, wymacać, wysłedzić, wysondować**: Cała zdrada ich wykryta została. L. **Wykryto** wszystkie źródła do tego przedsięwzięcia służące mogące. L. W. nadużycie, spisek, tajemnicę. W. ś. *wyjąć na jaw, wyjawić ś., wydać ś.*

Wykrygować, uje, ował *wykrępować, wystroić, wysztymnić ukąwszy w krygi*: Niezłeś mnie wykrygował, tylko jakoś twarz mam zanadto czerwoną. Kaczk. W. ś. *wykrępować ś., wystroić ś., wysztymnić ś. krygując ś.*

Wykrygowanie, a, btm., czynność cz. **Wykrygować**.

Wykrygowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wykrygować** ś.

Wykrystalizować, uje, ował, **Wykrystalizować** przen. *wystawić w ściśle określonej, konkretnej postaci*: Historia pragnie W. to, co natura na-

stręcza naukom przyrodniczym w tak zwanych instantiae ostensivae. Kraus. W. *ś. l. wykształcić ś. w kryształ*: Kware wykrystalizowany. Agregat kryształów = nagromadzenie ś. mineralów poczęści swobodnie wykrystalizowanych. 2. przen. *wyrobic ś. w ściśle określonej postaci, wystąpić, wyłonić ś. w konkretnej postaci*: Jakieś nieokreślone jeszcze uczucie wykrystalizowało mu ś. w duszy z męczących wizji. Pús.

Wykrystalizowanie, a, blm., czynność cz. **Wykrystalizować**.

Wykrystalizowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Wykrystalizować ś.**

Wykryształenie, a, blm., czynność cz. **Wykryształić**.

Wykryształenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Wykryształić ś.**

Wykryształić, i, il, i W. *ś. p.* **Wykryształizować**: Aby W. swe myśli, zaczął znowu snuć swe zwątpienia. Mic.

Wykrytkować, uje, ował *krytykując wyszydzić, wysmiać, wydrwić; wynicować, wyszykanować*: Powstał okrzyk na poetę, wykrytkowano i myśli i wyrażenia i styl. And.

Wykrytkowanie, a, blm., czynność cz. **Wykrytkować**.

Wykrywać, a, ał i W. *ś. p.* **Wykryć**.

Wykrywanie, a, blm., czynność cz. **Wykrywać**.

Wykrywanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Wykrywać ś.**

Wykryzować, uje, ował kogo = *wystroić w kryzy, ubrać w sutą kryzę*: Kielner wyfraczony, wykryzowany. Krasz.

Wykryzowanie, a, blm., czynność cz. **Wykryzować**.

Wykrzaski, ów, blp. = **Okrzaski**. Łab.

† **Wykrzeić**, i, il, [Wykrzeić] i † W. *ś.*, [W. *ś.*] p. **Wychrzeić**: Gadają u nas, żeście ś. całkiem wykrzeili na szwaba. Prus

Wykrzelenie, a, blm., czynność cz. **Wykrzeić**, **Wykrzelenie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Wykrzeić ś.**

[**Wykrzeć się**, i *ś.*, il *ś.*, **Skrzeć się**, **Skrzećnieć**] *wydrowieć, przyjść do sił*.

[**Wykrzeć się**, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Wykrzeć się**.

Wykrzesać, sze, sał, × **Wykrzosać**, nied.

Wykrzesywać, × **Wykrzosywać** i. iskry, ogień = *krzesząc wyłobyć, skrzesać, wzniecić*: W., wykuć ogień z kamienia, wytrzeć z drzew. Kn. **Wykrzosać**, wykrzoszę, wykuć ogień z kamienia. Troc. Ognie wykrzesują. Zebr. Ognie wykrzesywać. Otw. Tak ogień z materji W. możemy, gdzie przez tarcie ś. dwóch ciał iskry wybijemy. Przyb. Przen.: Dziś nieba grotty, z chmur siarczastych wykrzesane, ciska. Szost. Trudno ci w ten czas W. będzie czuć iskiereki, gdy ciężka we krwi flegma osiędzie twojej pasterkki. Zabł. (= *wzniecić*). Przen.: Do ziemi młtańskiej go wprowadził i szablą mu swoją wykrzesał koronę. Rol. (= *wywalczył*). 2. [W. kogo] = *wybić*. 3. kogo = *okrzesać, wykształcić, ukształcić, wyciosać, ogładzić, wyrobić towarzysko, wypolerować, wycywilizować, wytresować*: Chłopy gdyby choje, chociaż to gwałtem od pluga po-brani, ale ich wykrzeszemy. L. Miałem jedną kochankę, tom ją tak na swoje kopyto wykrzesał, zem jej korki u trzewików ostrzelał, a ona ś. nie bała. L. W. *ś. l. wybić ś.*, *wyciąć ś.*, *wyrząbać ś.*: Ruszyli za Wolskie rogatki; tu

ś. wykrzesali; książę panu Rzewuskiemu krwi upuścił, i rozjechali ś. z wzajemnym dla siebie szacunkiem. Ochoc. 2. *nabrać poloru, wykształcić ś.*, *wyrobić ś. towarzysko*: I z chłopca wykrzesze ś. pacholek dobry i za szlachcica czasem uchodzi. Petr.

Wykrzesanie, a, blm., czynność cz. **Wykrzesać**: Niemasz równego do wykrzesania młodego kawalera; umiem ja tych ichmościów na świat wyprowadzić. L.

Wykrzesanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Wykrzesać ś.**

Wykrzesywać, uje, ywał i W. *ś. p.* **Wykrzesać**.

Wykrzesywanie, a, blm., czynność cz. **Wykrzesywać**.

Wykrzesywanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Wykrzesywać ś.**

Wykrzewiak, a, lm. i tech. *plug ekstirpator*.

× **Wykrzosać**, sze, sał i W. *ś. p.* **Wykrzosać**.

× **Wykrzosać**, a, blm., czynność cz. **Wykrzosać**.

× **Wykrzosać się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Wykrzosać ś.**

× **Wykrzosywać**, uje, ywał i × W. *ś. p.* **Wykrzosać**.

× **Wykrzosywanie**, a, blm., czynność cz. **Wykrzosywać**.

× **Wykrzosywanie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Wykrzosywać ś.**

× **Wykrzta**, y, lm. y, [Wykrzta] p. **Wychrzta**: W., przechrzta. Troc. **Przechrzta**, **Żyd ochrzczony**. W. L.

Wykrztusić, i, il, nied. **Wykrztuszać** *krztusząc ś. wyrzucić z siebie*: Przen.: Prawdziwie słabej ten duszy być musi, co, jak wąty żołądek, wszystko wnet wykrztusi. Nor. (= *wyjawić, nie ustrzyma w sobie*). Krztusił ś., jak gdyby jakiś urok sił ś. W., *aż duszę wykrztusił*. Oss. Za Stefana książ moskiewski Połock stracił, wykrztusił Inflanty. Min. (= *wyrzucił, oddał z bólem serca, wyrwano mu je z gardła, wyduszono je z niego*). Przen.: W. słowo = *wybłąknąć, wycedzić, wyjąknąć = wymówić z przymusem*. Zaczęń, abym, co mi na sercu cięży, w lice jego wykrztusiła? L. Pijani kupcy z Odessy w Erechtejonie wykrztusiali pierwszy wiersz Iliady. Weyss.

Wykrztuszać, a, ał p. **Wykrztusić**.

Wykrztuszenie, a, blm., czynność cz. **Wykrztuszać**.

Wykrztuszenie, a, blm., czynność cz. **Wykrztuszać**.

Wykrztusny apt. (expectorans) *ulatwiający wyrzucanie flegmy z płuc i gardła*: Lek W. (e. medicamentum). To ś. nazywa lekarstwo wykrztusne. Kow.

Wykrzyczeć, y, ał, **Wykrzyknąć**, nied. **Wykrzykiwać**, × **Wykrzykać**, † **Wykrzykawać** i. *wydać krzyk, okrzyk; huknąć, wybuchnąć głosem, nied. krzyczeć na różne sposoby, na różne tony, pokrzykiwać*: Raduj ś., córko sjońska, wykrzykaj, córko jerozolimka: oto król twój przyjdzie tobie sprawiedliwy i zbawiciel. Krń. **Wykrzykam**, jako pijany. Kn. **Wykrzykali** od radości Troc. Nie wykrzykaj, bo wnet tam, gdziebyś nie rad, będziesz, a zbroisz co, natychmiast piwnika pozbędziesz. Paszk. (wez mać do kozy. L.). Wówczas skakać będzie chmą jako jelen, a język niemych wykrzykać będzie. Gil. W se-

nacie i przed królem wykrzykiwano, że czas powściągnąć niesworność i swawolą kozoacką. Lel. Ustawicznie: kropic! kropic! wykrzykiwał. Mick. Jedna myśl w wesolych śmiechach i odgłosach wszystkimi ustami wykrzyka. Chodź. Był przekonany, że porwie ś. na jego widok z miejsca, wykrzyknie z zachwytu. Tet. Przen.: To mi tylko poządne jest, co gdy mi daje ten, co nade mnie stanem jest wyższy, nie wykrzyka nade mną, nie podnosi ś. Górn. (= nie przewodzi, nie hurmistrzuje). Kto przed czasem wykrzyka, gdy do rzeczy przyjdzie, szpetnie podrwimy, często zostanie we wstydzie. Pot. (= tryumfuje). Przen.: Rozwierzdzone szczyty w niebo wykrzykują. Przybysz. (= wystrzelają). 2. kogo czym = okrzyknąć, okrzykiem ogłosić za co, wybrać przez okrzyk, proklamować: Jest królową za jednomyślnym wybraniem całego narodu, z powszechną radością wykrzykniona. L. Szacunek i miłość ludu ma dziś wykrzyknąć królową. L. Wykrzykują go za za króla. Troc. Pospólstwo wykrzyknęło prezydentem swoim ulubionego sobie Zakrzewskiego. Niem. L. 3. kogo = skrzywożyć, wyfukać, wyłajać, wybesztać, skarcić, wyburczać, wyburzować, sfutrować, zwymyślać, zgromić, zjeździć, wyjeździć: Wyłaja ich, wykrzyżę. Wor. 4. kogo skąd = wypłoszyć, wystraszyć krzykiem. L. 5. co = krzykiem wymusić, wymóc, wyrobić; wyhalasować. L. 6. posp. zużyć na krzyczenie: Zehyś nawet gardło wykrzycał, to nie nie wskórasz. 7. myśl (o kurpatwie): Wykrzykiwać = wydawać głos właściwy kurpatwie. ciągotać, ciekotać, ciągotać, ciegotać, cyrkać, gdakać, skrzyhyczać. Wykrzyczeń ś., [Wykrzykać ś.] narzyzczeń ś., wyhalasować ś., nahalasować ś. do ostateczności: [Każdo karemę rozweseli i sama ś. wykrzykam].

Wykrzyczenie, a, btm., czynność cz. Wykrzyczeń.

Wykrzyczenie się, a ś., btm., czynność cz. Wykrzyczeń ś.

† **Wykrzyczyciel**, a, lm. e p. Wykrzyk. L.

Wykrzyk i. u, lm. i, **Wykrzyknienie**, **Wykrzyknięcie** = a) *wybuch krzyku, okrzyk; to, co wykrzykniono*: Radosny W. W. boleśel. Zezwalający W.: zgoda! L. Wykrzyki = wykrzykanie. Troc. b) × W., p. **Wykrzyk**. 2. × W., a, lm. **owie Wykrzyczyciel krzykacz, krzykajło, wrzeszcz, awanturnik, halaburda**: Woli sobie stan swój a zawołanie wykrzykami, by zabijakami grodzić, niż ludźmi godnemi a porządniemi. Glicz.

× **Wykrzykać**, a, al i. i [W. ś.] p. **Wykrzyczeń**. 2. † W., p. **Wyksykać**.

× **Wykrzykanie**, a, btm., czynność cz. **Wykrzykać**: Oplakani ludzie, który taką chęcią i wykrzykami dusze swoje traciacie. Groic.

† **Wykrzykawać**, a, al p. **Wykrzyczeń**.

† **Wykrzykawanie**, a, btm., czynność cz. **Wykrzykawać**.

Wykrzykiwać, uje, iwał p. **Wykrzyczeń**.

Wykrzykiwanie, a, btm., czynność cz. **Wykrzykiwać**.

Wykrzyknienie, a, btm., p. **Wykrzyknięcie**: Któż ze mną nie powtórzy dla siebie tego wykrzyknienia? Chodź. Znak wykrzyknienia, signum exclamandi. Kopez.

Wykrzyknięcie, a, btm., **Wykrzyknienie** i. czynność cz. **Wykrzyknąć**. 2. p. **Wykrzyk**. L.

Wykrzyk, a, lm. i i. a. × **Międzymiof**, × **Międzyrzut** jedna z części mowy niezodmiennych:

W., nazwisko nowe, które dajemy wyrazom głosniej ś. wymawiającym, że znaczą afekt jaki, czyli większe w duszy poruszenie, *interjectio*. Kopez. 2. *znak pisarski* (!): Na wykrzykniku, in exclamatione, głos ś. równo podnosi. Kopez. 3. niek. zam. *wykrzyk, okrzyk, uniesienie*. Mowa pełna wykrzykników. Pełno tam w grzazach pomników, budzących w piórze chęć do wykrzykników. Sow.

Wykrzyknikowo przys. od **Wykrzyknikowy**, *podniesionym głosem*: Zdobyl ś. na powiedzenie, wygłoszone W. Jez.

Wykrzyknikowy przym. od **Wykrzyk**.

Wykrzykujący i. im. od **Wykrzykiwać**. 2. [W.] *wykrzykując*: Przeleciała sokolica bez gaj zielony, głośno W.

× **Wykrzywdzenie**, a, btm., czynność cz. **Wykrzywdzić**.

× **Wykrzywdzić**, i, il *krzywdząc kogo wydrzeć, wycisnąć mu co, wyduścić; z krzywdą czyją osiągnąć*: Każda dusza niech wróci, co łupiąc wylubiła abo co krzywdząc wykrzywdziła. Bud.

Wykrzywiać, a, al i W. ś. p. **Wykrzywić**.

Wykrzywanie, a, btm., czynność cz. **Wykrzywiać**: W. gęby. Troc.

Wykrzywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wykrzywiać** ś.: Sprowadził mu babę opętaną; ona swym wykrzywianiem ś. rozmaitym mocno go zastanowiła. Boh.

Wykrzywić, i, il, nied. **Wykrzywiać** i. *wygiąć krzywo; krzywieniem wyprężyć*: W. trzewiki. Troc. (= wykoślawić). *Oculus torquere*, wykrzywiać. *wyblaszczac oczy*. Mącz. (= *przewracać, odwracać*). *Wije ś., palec wykrzywia (= wykręca)*. *Wykrzywiam a. zakrywiam gębę*. Kn. (= *przekrywiam, robię miny*). *Wykrzywia na mię gębę*. Kn. *Szydź z kogo, gębę wykrzywia*. Kn. *Zgody? krzyknął Gierwazy, z Soplicami zgoda, z Soplicami, mopanku? to mówiąc, wykrzywił usta, jakby nad własną mową ś. zadziwił*. Mick. 2. *przen. wypaczyć, przekreślić, wykręcić, przeinaczyć, sfalszować*: W. myśl czyją. St. wil. Nie godzi ś. słów i wyrazów znanych i powszechnie przyjętych wykrzywiać, przerabiać i odmieniać. Śniad. W. ś. *wygiąć ś. krzywo, skrzywić ś., wykręcić ś., przekrzywić ś., wykoślawić ś., wypaczyć ś., spaczyć ś.*: *Wykrzywił ś. ten trzewik*. Troc. *Uczeń wykrzywił ś. za plecami nauczyciela (= zrobił brzydką minę)*. *Opętany wykrzywia ś. (= wije ś., wyprawia łamańce)*. *Drzwi ś. od góraca wykrzywiły (= wypaczyły ś., spaczyły ś., wygięły ś., skrzyły ś.)*.

Wykrzywienie, a, btm., czynność cz. **Wykrzywić**.

Wykrzywienie się, a ś., btm., czynność cz. **Wykrzywić** ś.

Wykrzywka, i, lm. i, **Jakoślin** bot. (cliffortia), roś. z rodziny różowatych.

[**Wyksa**, y, btm.] *czernidło do obuwia, hłyszcz, szuwaks*.

Wyksatyna, y, lm. y, **Weksatyna** *plłoina, nasyczone gutaperką, a wskutek tego nieprzemakalne*.

× **Wyksiężenie**, a i. btm., czynność cz. **Wyksiężyć**. 2. lm. a *obrzadek udzielenia a. odebrania kapłaństwa*.

× **Wyksiężenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wyksiężyć** ś.

× **Wyksiężyć**, y, ył i. *wyświęcić na księdza, udzielić święceń kapłańskich*. 2. *wyzuc z kapłaństwa, pozbawić charakteru kapłańskiego*. W. ś. i. *wyświęcić ś. na księdza*. 2. *wystąpić ze stanu duchownego*.

Wyksykać, a, ał p. **Wysykać**.
Wyksykanie, a, bfm., czynność cz. **Wyksykać**.
 † **Wyksykawać**, a, ał p. **Wyksykać**.
 † **Wyksykawanie**, a, bfm., czynność cz. **Wyksykawać**.

Wyksykiwać, uje, iwał p. **Wyksykać**.
Wyksykiwanie, a, bfm., czynność cz. **Wyksykiwać**.

Wyksyknąć, nie, nął p. **Wysykać**.
Wyksykniecie, a, bfm., czynność cz. **Wyksyknąć**.

Wykształcać, a, ał i W. ś. p. **Wykształcić**.
Wykształcanie, a, bfm., czynność cz. **Wykształcać**.

Wykształcanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wykształcać** ś.

Wykształcenie, a, bfm. 1. czynność cz. **Wykształcić**: Komisja edukacji narodowej tyle jest starowna około wykształcenia dusz waszych i ciała, tyle troskliwa, by z ręki natury wam dane wydoskonalic dary. L. 2. *stan osoby wykształconej, nauka, oświata, rozwój umysłowy, edukacja, ogłada towarzyska, wychowanie*: Odebrał piękne W. Człowiek z wykształceniem. Stopień wykształcenia społeczeństwa (= *cywilizacji*). 3. *uzdolnienie, biegłość, wyrobienie, wprawa*: W. fachowe.

Wykształcenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wykształcić** ś.

Wykształceniowy przym. od **Wykształcenie**: Cenzus W.

Wykształcić, i, il, **Wykształtować** 1. *wyrobić w pewien kształt, wyformować, ukształtować, uformować*: Pierwej niżliś, Boże, wykształtował ziemię, tedyś Ty jest Bogiem naszym. B. B. Po potopie zamyślał Jowisz odnowić ludzie takowe i lać w wykształtowaną ziemię dusze nowe. Otw. Głina, na której co wykształtują. B. B. (= *ulepić; formierska*), (do której pieczęć przykładają; B. G.). Najpierwej Tales wykształtował glob i na tablicy miedzianej odrysował ziemię i morze. L. Jeden Bóg żywy jest, którego Chrystus żywym i wykształtowanym obrazem jest. Farn. Kamienia wykształtowanego ani bałwana rytego ku chwaleniu stawiać nie będziecie. B. B. 2. W., × **Wykształtować** *wyrobić, wyćwiczyć pod względem nauki, pod względem kulturalnym, oświecić, ukształcić, wyedukować, rozwinąć umysłowo*: W. kogo. W. umysł czyj. Swojego rodzaju zapewniając dole, wykształcał syna w jezuickiej szkole. Śl. wil. W. kogo w czym = *uzdolnić, wydoskonalic, uzdatnić, udoskonalic*: Wykształcił syna w muzyce, w rzemiośle. W. kogo na co = *wykwalifikować, wypromować, wyprowadzić*: Wykształcił młodzieńca na zycznego obywatela. Śl. wil. W. swój umysł czytaniem ksiąg, słuchaniem ludzi mądrych. Śl. wil. W. ś. 1. *wyformować ś., uformować ś., rozwinąć ś. w pewien doskonały kształt*: Kiełek wykształcił ś. w roślinkę. Poczwaraka wykształciła ś. w motyla. 2. W. ś., × **Wykształtować** ś., *ukształcić ś., oświecić ś., ogładzić ś., wyrobić ś. pod względem naukowym, kulturalnym; uzdolnić ś., wykwalifikować ś.*: W. ś. w naukach, w muzyce, w rzemiośle. Cy-cero, aby ś. na wzór Greków wykształtował, zniósł w kupę do siebie i moc Demostenesa i obfitość Platona i przyjemność Isokratesa. Nagur.

Wykształcony 1. im. od **Wykształcić**. 2. [W.] *letni, w pewnym wieku będący*.

× **Wykształt**, u, lm. y *kształt, postać, forma, w której co występuje, wyraz, uzmysłowienie, objaw*,

przejaw, wcielenie, obraz zmysłowy: Nasza dzika akacja jest ozdobą ogródów i parków dla pięknego wykształtu delikatnych listków i smukłych sekatych gałęzi. Śl. wil. Cokolwiek jest istotnym, wymaga też dla wcielenia swego najrozmaitszych wykształtów. Śl. wil.

× **Wykształtować**, uje, ował i W. ś. p. **Wykształcić**.

× **Wykształtowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wykształtować**.

Wykształtowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wykształtować** ś.

× **Wykszykacz**, a, lm. e ten, co *wykszykuje* = *wyksykuje*. Troc.

× **Wykszykać**, a, ał p. **Wysykać**. L. W. kogo. Troc.

× **Wykszykanie**, a, bfm., czynność cz. **Wykszykać**.

† **Wykszykawać**, a, ał, p. **Wysykać**.

† **Wykszykawanie**, a, bfm., czynność cz. **Wykszykawać**.

[**Wyksćieć**, i, ał] *powyrażać w łodygi i okwiłnąć*: Buraki, marchew wyksćieły.

[**Wyksćienie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyksćieć**.
Wykucie, a, **Wykowanie**, a 1. bfm., czynność cz. **Wykuć**. 2. lm. a to, co *wykluwając zrobiono*: W. w skale = *grota sztucznie wyrobiona*. Śl. wil.

× **Wykucie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Wykuć** ś.

[**Wykuczkać**, a, ał] *wytargać za uszy*.

[**Wykuczkanie**, a, bfm.] czynność cz. **Wykuczkać**.

Wykuć, uje, uł, **Wykować**, nied. **Wykuwać**, **Wykowaływać** 1. *kując wyrobić, wydrążyć; wybić, wyciąć*: W. dziurę, zagłębienie, litery. W. eo w kamieniu, w marmurze = *wyciosać*. Położył Go w grobie wykowanym. Wuj. Semiramis kazała na swym grobie wykować: kto chce wiele skar-bów dostać, ten kamień każ odwalić. Rej. Przed się ile czas znosił, był obrany kamień, z którego grób był wykowany. P. Koch. Uwinąwszy zmarłego Pana w prześcieradło czyste, nieśli Go do grobu, który od Golgoty blisko był w skale twardej wykowany. Ody. Jama w skale sklepisto była wykowana. P. Koch. W. Taorminie dawny amfiteatr wykuty w skale. Niem. Grób Zacharjasza z jednego kamienia całkiem wykuty. Hoł. 2. *kując wyrobić, ukształtować, wyrzeźbić, wyciąć*: W. posąg, podkowę z żelaza. 3. W. ogień z kamienia. (Troc. L.) = *wykrzesać*. Przen.: W. eo na pamięć = *wyuczyć ś. z trudem a bezmyślnie, wydebić*. 4. [W.] *okuć, podkuć*: W. konia. × W. ś. *wydostać ś., wybić ś., wyzwolic ś.*: Ważyć coś trzeba, aby ś. z niewoli W. Krasz.

[**Wykudlenie**, a, bfm.] czynność cz. **Wykudlić**.

[**Wykudlić**, i, il] p. **Wykudlać**.

Wykudlać, a, ał, [**Wykudlić**] kogo, *posp. wytargać za kudły, za czuprynę, wyczochrać, wyczubić, wydrzeć*: Czasem i samego popa wykudlają chłopci, pokrawiają, poraniają. Sak.

Wykudlanie, a, bfm., czynność cz. **Wykudlać**.

Wykuglować, uje, ował *kuglowaniem wyrobić; kuglując wykudzić, wymachlować, wymanic, wyszambierzyć*. L., Troc. W. ś. *kuglowaniem wyzwolic ś.; wylgąć ś., wymanic ś., wywinąć ś., wykręcić ś.*: Nie mogłem im ś. żadną miarą W. Kochan.

Wykuglowanie, a, bfm., czynność cz. **Wykuglować**.

Wykuglowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wykuglować** ś.

Wykukać, a, ał 1. *wyrazić, wygłosić kukaniem*: Kukułka wykukała godzinę drugą. Sienk. 2. *ku-*

kaniem wyprorokować, przepowiedzieć: Kukułka wykukała mu tę szczęśliwą chwilę. 3. posp.: W. co od kogo, na kim=*wykołatać, wydobyć, wydębić, wydusić co od kogo*.

Wykukanie, a, blm., czynność cz. **Wykukać**.

Wykuksać, a, ał *wyszurchać, wykukakować*: Straż go wykuksała.

Wykusanie, a, blm., czynność cz. **Wykuksać**.

[**Wykułgać**, a, ał] *wyloczyć*: W. beczkę z piwnicy.

[**Wykułganie**, a, blm.] czynność cz. **Wykułgać**.

[**Wykułnąć się**, nie ś., **nał ś.**] *wyloczyć ś.; kułając ś. wypaść*.

[**Wykułnić się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wykułnić ś.**

Wykulturerzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykulturyć ś.**

Wykulturyć się, y ś., ył ś. *wyrobic ś. kulturalnie, wyjść na kulturalnego człowieka*: Wykulturyłem ś., wyartystyczeniałem w towarzystwie „braci cyganów”, wymuzykalniałem na koncertach wszystkich śpiewaków i muzykantów Warszawy. Lbń.

Wykułakować, uje, ował *wybić kułakami, wyszurchać, wykulcsać*.

Wykułakowanie, a, blm., czynność cz. **Wykułakować**.

[**Wykumać**, a, ał] *wystrugać, wyżłobić*: W. filiżankę z drzewa strugiem. Czośelką wykumany jest kum.

[**Wykumanie**, a, blm.] czynność cz. **Wykumać**.

Wykup, u, lm. y, **Wykupno**, **Wykupne** l. *wykupienie, wykupowanie*: W. gruntów pod kolej (=skup, kupno po wyułaszczeniu). Pieniądze na W. niewolników. Ustrz. 2. to, co wykupują, co wykupiono od czasowego posiadacza. L. 3. pieniądze na wykupienie; to, czym wykupują, wykupne, odkup, okup: W lesie kogo przy rąbaniu zastana, wóz do dwora zajmują, siekiera na W. należy gajowemu. Haur. 4. [W.] *wykupienie ś., złożenie podarków*: Dziad smagał przejeżdżających chłopów batem, jeżeli ci odmawiali mu tak zw. wykupu. Po wykupie chodzić = z powinszowaniem świąt w poniedziałek wielkanocny. Po mowie družby następuje W., t. j. składanie darów dla młodych na talerz. Zdr. [Wykupeczek].

[**Wykupeczek**, czku, lm. czki] p. **Wykup**.

Wykupiciel, a, lm. e, **Wykupnik** ten, co wykupuje a. wykupił, co wyzwala a. wyzwolił za pieniądze; *odkupiciel, zbawiciel*: Chrystus, W. Zaślepiony Żyd śmie-jeszcze inszego czekać wykupiciela. Żarn.

Wykupić, i, il, nied. **Wykupywać**, **Wykupować**, **Wykupowywać** l. co = odebrać za opłatą należności: Wykupuję zastawę, więźnie. Kn. Wszystkie długi przodków swoich spłacił, dobra zastawne wykupił. Kras. Dobra zastawiwszy w pewnej sumie, chciał zaś W. Groic. Rzeez zastawna może być znowu wykupiona. Groic. Suknię zastawił, koszulę wykupił. Kn. (tu ś. pisze, tu ś. maże; kościół pokrył, dzwonicę odarł. L.) W. zastawy, dobra. Troc. W. fant z zastawu, bydło zajęte w szkodziu. W. grunt dzierżawny na własność = skupić. 2. kogo = wyzwolić, wyswobodzić, *wyhawić za złożeniem okupu, odkupić*: W. więźnia. Troc. W. kogo z niewoli. Całe już wykupione grono jeńców powtórnie zagarnione zostało w jasyr. Szuj. 3. (w grze w palanta) W. bachora = *podbić piłkę na daleką odległość, aby grający mógł dobiec do mety i powrócić do swoich, nim przeciwnicy złapią piłkę*. 4. *kupowaniem wy-*

brać, wyczerpać, kupić co do jednego: Drukarnia wybije 10000 egzemplarzy jakiej książki, i za lat kilka wszystkie wykupią. L. Nie wolno im wykupowywać żywności w trzymiłowym promieniu od miasta. Rol. 5. X W. kogo = *podkupić*. L. W. ś. składając okup wyzwolić ś., odkupić ś., okupić ś.: W. ś. z niewoli. Dziś twe imieniny, musisz ś. nam W. Wykupuję ś., okupuję ś. Kn. Przen.: *odwdzięczyć ś., wypłacić ś.*: Syn mnie nie słucha, nie poważa i niezym jeszcze nie wykupił ś. z wdzięczności. L.

Wypkupienie, a, blm., czynność cz. **Wypkupić**: W. pospolicie bywa z jakiej niewoli a nędzy ku pociesze i ochłodzeniu a miłej wolności. Żarn. Kuźnice, dające trzecią miarkę starościu, mają być na skupie, t. j. do wykupienia. Os. J. W. niewolników. Troc. W. zastawów. Troc.

Wypkupienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypkupić ś.**

[**Wypkupiny**, in, blp.] *część obrządku weselnego*: Po oczepinach targ jednego z družbów z pan-m młodym o krowę, t. j. pannę młodą; wykup płaci ś. grajkowi.

Wypkupna, ej, lm. e (w grze w palanta) *wykupienie ś., wykupywanie*.

Wypkupne, ego, blm. l. p. **Wypkup**. 2. [W.] *opłata za szkody zrażdzone w zasiewach przez cudze bydło*.

Wypkupnik, a, lm. cy l. p. **Wypkupiciel**. 2. (w grze w palanta) *najlepszy z graczy, mający prawo do największej liczby rzutów piłką dla wykupienia matki i bachorów*: Michałowi wypadło wybierać wykupników. Kos.

Wypkupno, a, blm., p. **Wypkup**: Dali ś. namówić na W. więźniów. Km. Z jańców dobrowolnie bez wykupna niektórych puścił. Biel. M. Tyś, Pannie, jednorodnego Syna na śmierć wydać raczył człowiekowi nędznemu do wykupna jego. K. G. Pisarz o W. z zastawy może sądzić. Tarn. J. Sprawy o egzemeje, czyli W. zastawy. Cz.

Wypkupny l. a. **Wypkupowy** przym. od **Wypkup** *przeznaczony na wykup*: Wykupne pieniądze. L. 2. *mogący być wykupionym, do wykupienia*. L.

Wypkupować, uje, ował i W. ś. p. **Wypkupić**.

Wypkupowanie, a, blm., czynność cz. **Wypkupować**.

Wypkupowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypkupować ś.**

Wypkupowy p. **Wypkupny**. L.

Wypkupowywać, a, ał i W. ś. p. **Wypkupić**.

Wypkupowywanie, a, blm., czynność cz. **Wypkupowywać**.

Wypkupywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wypkupić**.

Wypkupywanie, a, blm., czynność cz. **Wypkupywać**.

Wypkupywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypkupywać ś.**

[**Wykurać**, a, ał] l. *wydołać*. 2. p. **Wykurować**.

[**Wykuranie**, a, blm.] czynność cz. **Wykurać**.

Wykurczać, a, ał i W. ś. p. **Wykuroczyć**.

Wykurczanie, a, blm., czynność cz. **Wykurczać**.

Wykurczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykurczać ś.**

Wykurezenie, a, blm., czynność cz. **Wykuroczyć**.

Wykurezenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykuroczyć ś.**

Wykuroczyć, y, ył, nied. **Wykurczać** *wyciągnąć, wyprostować to, co było skurczonym; rozkurczyć, rozprostować, rozszerzyć*. W. ś. wyciągnąć ś., wy-

prostować ś. *będąc przedtym skurczonym; rozkurczyć ś., rozprostować ś., rozszerzyć ś.*: Dolna litery połowa wykureza ś. w brzuch i zebra. Miek.

Wykurować, uje, ował, [Wykurać] wyleczyć, wygoić, wyprowadzić z choroby.

Wykurowanie, a, blm., czynność cz. Wykurować: De wykurowania chorego bardzo wiele ś. przykładu zadufanie chorego u doktora. Perz.

× **Wykurstać, a, ał kogo = wyprawić, zmusić do wyjścia, ustąpienia; wyforować, wysiadać, wykurzyć:** Wykurstałem go nareście z tego miejsca. Śl. wil.

Wykurstanie, a, blm., czynność cz. Wykurstać.

Wykurzać, a, ał i W. ś. p. Wykurzyć.

Wykurzanie, a, blm., czynność cz. Wykurzać.

Wykurzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wykurzać ś.

Wykurzenie, a, blm., czynność cz. Wykurzyć.

Wykurzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wykurzyć ś.

Wykurzyć, y, ył, nied. Wykurzać, † Wykurzywać 1. *wytrząsnąć, wytrześć z kurzu:* Wykurz tę szatę. Troc. 2. *okurzyć, nakadzić wewnątrz; wykadzić; wywietrzyć dymem:* Sędy, w które ma być moszcz wlewany, potrzeba pierwej kadzidłem a. czym innym W. Trzyc. W. naczynie a. woń z niego (= wypędzić). 3. *kogo, co skąd = wypędzić, wypłoszyć, wyruszyć dymem:* W. lisa z jamy, pszczoły z ula. Zwykli niektórzy pszczoły świeżo osiadłe z dzielni wykurzywać. Skr. W. pszczoły = zmuszać pszczoły do ustąpienia z barci zapomocą dymu z próchna palonego na węglach. Skr. Norwegowie dymem rysie z jam wykurzają. Jund. W. komory. Troc. 4. *wywietrzyć:* W. dym, smród z izby. Troc. (= wypędzić). 5. *przen. kogo skąd = wypłoszyć, wypędzić, wygnać, wyparować, wyrugować, wysadzić, usunąć, wyforować:* Lubomirski Szwedów wykurzył. Kozaków wygasił. Pot. Korybut z Czechami szkody działał w Szląsku; ale ich tam wykurzył, Książę Oleśnicki. Biel. M. Szwedów hetman Czarnecki, przez ciasność Zundu wpadłszy morzem w ich państwo, precz z polskiego gruntu wykurzył. Min. Marnotrawców, hultajów trzeba jak najprędzej W. Kluk. Za cóż ich prace zabrać, porwać, nakoniec z ciasnej chałupki W. ? Drużb. Chee Kozaków koniecznie W. z tabóru. Pot. Wykurzym tego burdę i opoja. Chodź. Wykurzono stąd Szwedów. Troc. Z lizby enotliwych tego hultaja wykurzono. Troc. (= wyłączono, wykreślono). Wykurzę go z biskupstwa, gdyby lisa z jamy. Pol. Jam te płoche myśli laeno z siebie wykurzył, uciekszy ś. do słowa Bożego. Baz. 6. *wypalić, wyćmić, wykopcić, wyciągnąć:* W. lulkę, fajkę. W. funt tytoniu (= wypotrzebować na palenie). 7. *wypalić; wyniszczyć, wygladzić ogniem, puścić z dymem, obrócić w perzynę.* Wszystek Iliryk ogniem, mieczem zburzył, Naupaktę wziął, a wkóło posady wykurzył. Stryjk. W. ś. *wypalić ś. do ostatka, wytlić ś., wydymić ś.* Przen.: Już ś. podobno te tam wojny wykurzyły na Rusi. kaczk.

† **Wykurzywać, a, ał i † W. ś. p. Wykurzyć.**

† **Wykurzywanie, a, blm., czynność cz. Wykurzywać.**

† **Wykurzywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wykurzywać ś.**

[**Wykusać, a, ał**] *odebrać co, pozbawić czego pośrednio:* Rusałem mnie, rusiał, pokiełaś se na mnie wionka nie wykusał.

[**Wykusanie, a, blm.**] *czynność cz. Wykusać.*

Wykusić, i, il co na kim = *kusząc wyciągnąć z kogo:* Prosi, że nikomu nie powie, nie i nie, tak wykusiła na nim. Mat. [Wykusiła na nim = *wyhudziła*]. Co człek nie wyzebrze, to pewnie wykusi. Uj.

Wykusz, u, lm. e, † Wykusza, Wychylek, Ryśalit I. strażnica zamknięta, przybudowana na pięttrze do muru zamkowego, z otworami, przez które strażnicy wypatrywali zbliżającego ś. wroga: Wspinali ś. ku górze, mijając baszt narożniki i wykusze kamienne. Gliń. 2. *rodzaj alkierzyka, balkonu zamkniętego, przybudowanego na pięttrze nazewnątrz ściany budynku, oszklonego; wystawka, przybudówka parterowa przed sienią, ganek, przedsionek:* Podium, W. przed domem, z którego na ulicę wyglądają. Mącz. *Maenium*, budowanie z podsieniami na słupach stojące, które jakoby wychodzi precz przed grunt a fundament prawego budowania, ganek, przedsienie, W. niektórzy zowią. Mącz.

† **Wykusza, y, lm. e p. Wykusz:** W., propugnaculum. B. Sz.

Wykuszowy przym. od **Wykusz:** Okno wykuszowe.

Wykuśkować, uje, ował gm. zobłapiać, schędożyć: Dawid kilkaset żon niewolnie chował, synowie tacyż byli lubieżnicy, Amon rodzoną siostrę wykuśkował, Absalon wdął ś. do ojca żoźnicy.

Wykuśkowanie, a, blm., czynność cz. Wykuśkować.

[**Wykutłasić się, i ś., il ś.**] *wypogodzić ś.*

[**Wykutłaszenie się, a ś., blm.**] *czynność cz. Wykutłasić ś.*

Wykuwać, a, ał p. Wykuć.

Wykuwanie, a, blm., czynność cz. Wykuwać: W. Alwara. Smol.

Wykwakać, a a. acze, kał I. kwakaniem wyrazić, wydać. L. 2. kwacząc wyprosić, wykrzyzczać.

Wykwakanie, a, blm., czynność cz. Wykwakać.

Wykwalfikować, uje, ował kogo = dać mu kwalifikację, ukwalfikować, wypromować, wyprowadzić, wyształcić, wydoskonalić, uzdolnić, uzdatnić, usposobić w danym zawodzie, o czego, na kogo: Wykwalfikowany rzemieślnik. 2. *uznać za zdolnego, odpowiedzialnego do czego:* Jakim prawem wyrządzać taki despekt ludziom, których raz już urząd starszych na majstrów kwalfikował? W. ś. *wypromować ś., ukwalfikować ś., uzdolnić ś., uzdatnić ś., wyształcić ś., wydoskonalić ś.*

Wykwalfikowanie, a, blm., czynność cz. Wykwalfikować.

Wykwalfikowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wykwalfikować ś.

Wykwas, u, lm. y tech., p. Wytrawa.

Wykwasić, i, il, nied. Wykwasać 1. *ukwasić należycie:* Najwyborniejszy chleb z mąki wypytłowanej, k temu dobrze wykwaszonej. Syr. Jadają tam chleby nie wykwaszone i nie dopieczone. Świt. (przaśne). 2. *p. Wytrawić. W. ś. ukwasić ś. należycie.*

Wykwasać, a, ał p. Wykwasić.

Wykwaszanie, a, blm., czynność cz. Wykwasać.

Wykwaszanie się, a ś., blm., czynność cz. Wykwasać ś.

Wykwaszenie, a, blm., czynność cz. Wykwasić.

Wykwaszenie się, a ś., blm., czynność cz. Wykwasić ś.

Wykwaśnić, eje, ał ukwaśnić należycie, skwaśnić ze wszystkim.

Wykwaśnienie, a, blm., czynność cz. **Wykwaśnić**.

Wykwaterować, uje, ował wypchnąć za drzwi, wyprosić z mieszkania, wyforować.

Wykwaterowanie, a, blm., czynność cz. **Wykwaterować**.

Wykwestować, uje, ował kwestując wyprosić; *ukwestować*. L. On sam u nich najlepiej kwestuje. Chodź.

Wykwestowanie, a, blm., czynność cz. **Wykwestować**.

Wykwieźć, y, ał, **Wykwikać** l. kwiczeniem wyrazić, wydać. L. 2. kwicząc wyprosić, wykrzyczeć.

Wykwiczenie, a, blm., czynność cz. **Wykwieźć**.

Wykwiecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wykwiecić** ś.

Wykwiecić się, i ś., il ś. *wykwitnąć*, *wystąpić jak kwiat*: Żadna moc nie zmywa cechy, która ś. raz na nim kwieci.

[**Wykwintny**] p. **Wykwintny**: Potrawy wykwintne.

[**Wykwiętny**] *wyrobiony, wygodny*: Ten żydeł bardzo W.

Wykwikać, a, ał p. **Wykwieźć**. L.

Wykwikanie, a, blm., czynność cz. **Wykwiknąć**.

Wykwilenie, a, blm., czynność cz. **Wykwilić**.

Wykwilić, i, il i. *wyrazić kwileniem*. L. 2. *kwiliąc wyprosić*.

Wykwint l. u, lm. y = a) *wykwintność, wybredność, gustowność granicząca z przesadą, gust wyrafinowany, szyk = elegancja w stroju, w obejściu i t. d.*: Gust w stroju bez wykwintów trzyma ś. starego zwyczaj. L. Ojczysty język z wykwintu i umyślnie sieka. Oss. (z przesady, z afektacji. L.). Wykwintami ś. bawi, narabia. Troc. Między zbytnią prostotą a płochym wykwintem środek utrzymać. L. b) *poruszenie, postępek, będący niby owocem wytwornego smaku, a w rzeczy przesadny, w lm. pańskie tony*. Sł. wil. Nie wystarczy życie wytwornej pannie na wypełnienie wszystkich grymasów. wykwintów, korowodów. L. (*dzwactwo*. L., *pańskich zachcianek*). Wszystkie te wykwinty nie przystoją nam. Błot. c) *coś wykwintnie zrobionego; potrawy, stroje i t. p. wyszukane, wymyślnie wybrane*. Sł. wil. Zawoźne w pokojach wykwinty. Troc. d) † *Wykwinty = wybiegi, wykrety, figle mądrości, sztuczki wyrafinowane*. L. 2. a a) p. **Wykwintniś**. L. b) *kretaćz, filut, fines, przebiegła sztuczka*. L.

Wykwintniac, a, ał *rozedlikać*: Nie wykwintniaj ich (= dzieci) serca ani podnoś ich uczuć. Tren.

Wykwintnianie, a, blm., czynność cz. **Wykwintniac**.

Wykwintnie przys. od **Wykwintny**: Kłania ś. W. po kilka razy. L.

Wykwintnisia, i, lm. e forma ż. od **Wykwintniś**.

Wykwintniś, a, lm. e, × **Wykwint** człowiek *wykwintny, afektowany, wybredniś*.

Wykwintność, i, blm., rz. od **Wykwintny**, **Wykwint**: W., przesadność w rzeczach gustu. L. W. jest to owoc skrytej wzniosłości. L. Wiem, co W. może Kupidowa. Mor. A. W. moich córek bardzo mnie rozgniewała. Błot.

Wykwintny l. (o człowieku) *wymyślny, przesadny, wybredny, grymasny, zbyt uważający, dziwaczny*: W., w mniemanym guście przesadny, afektowany. L. Nie jest to miły charakter być wykwintnym człowiekiem a. chcieć ś. od innych osobliwością jaką ś. różnić. Przystał być wykwintnym w stroju. L. Umysł W. Troc. W.

w stroju. 2. (o rzeczy) *wytworny, wymyślny, wybredny, wyszukany, szykowny, elegancki, pański, wyrafinowany*: W. strój, gust. W. obiad = wystawny, wysmienity. 3. × W. *wykretny, pelen wybiegów, przebiegły, chytry, kuty*.

Wykwintować, uje, ował l. × W. w czym = *wymyślnie, przesadnie, wykwintnie przebierać; wybredzać; ściśle pilnować ś. prawideł dobrego smaku*: W., przesadnie przebierać. L. W. w stroju. Żabł. 2. † W. co = *wykwintnie, gustownie, sztucznie, wytwornie wyrobić, układać, tworzyć*: Ktokolwiek pieśni umie wiązać składnie, abo padwany ruskie W. ładnie, niech ś. najmniej nie boi eichej niepamięci, bo taki imię swoje wieczności poświęci. Zim.

Wykwintowanie, a, blm., czynność cz. **Wykwintować**: Dziś każdy sobie przywłaszcza prawo wykwintowania, jak w rzeczach innych, tak w szatach. L.

Wykwit, u, blm. l. *rezultat kwitnącego stanu czego, ostatni wyraz tego, co doszło do najświetniejszego rozwoju, szczyt, kwintesencja*: Potęga miłości jest... wykwitem mocy duchowych. Sł. wil. Obrazki obyczajowe musiały być ostatnim jesiennym wykwitem sztuki. Sł. wil. 2. a. × **Eflorescencja** chem. *tworzenie ś. kryształów soli skutkiem parowania jej roztworu, znajdującego ś. w ziemi, w tynku i innych podłożach porowatych, i występowanie ich na powierzchni tych podłoży w postaci szronu*: Przejeżdżamy przez połyskujący wykwitami soli brzeg prześlicznego słonego jeziora. Siemir. W. saletrzany. 3. lek. (*efflorescentia*) *obsypanie skóry wszelkiego rodzaju plamami a. krostami, wyrzuty, wysypka, osulka, osypka*.

Wykwitać, a, ał p. **Wykwitnąć**.

Wykwitanie, a, blm., czynność cz. **Wykwitać**.

Lek.: Okres wykwitania (stadium eruptionis s. efflorescentiae) *czas pojawienia ś. wysypki i czas jej trwania*.

Wykwitnąć, tnie, tnął a. tł. nied. **Wykwitać** l. (o kwiecie) *wyrosnąć, wychylać ś. z rośliny*: Kwiatki z kopru włoskiego wykwitają. Syr. Przen.: *ukazać ś., nadobnie wychylić ś., wdzięcznie wyłonić ś., ukazać ś.*: Gdzieniegdzie kraśna główka dziewczęcia wykwita. Ty, który włoskiej w równym podziwieniu i greckiej młodzi jesteś, twojemu imieniu dwoisty laur wykwita. Ustrz. Miłość być nie może skryta, która w jagodach płomieniem wykwita. Chr. Zawszy z wawrzynów drzewo wolności wykwita. Mick. Sarnią nóżkę, a w niej z pod kopyta czworo konopnych sznurków, jak kwiatków, wykwita. Syrok. Przen.: *wytrysnąć, wystąpić*. I z tych jagód wzajemny rumieniec wykwitał. Krew sznurkiem wykwita. Wszystko ś. prześni, tylko morze zostanie i miłość moja zostanie, co z ciemnych głębin jego tajemnie w płomiennych snach wykwita. Przybysz. 2. chem. (o solach) *parując występować w kryształkach na powierzchni czego w postaci szronu*. 3. lek. *pojawić ś. na skórze w postaci wysypki*.

Wykwitnienie, a, blm., p. **Wykwitnięcie**.

Wykwitnięcie, a, blm., **Wykwitnienie** czynność cz. **Wykwitnąć**.

Wykwitować, uje, ował, nied. × **Wykwitowywać** l. × W. *kogo = wyjść z nim na czysto, uwolnić od rachunku, skwitować*: Nie można i tych od niewdzięczności wymówić, którzy, chcąc jak najprędzej ś. pozbyć swoich obowiązków, starają ś. wzajemnością W. i zapomnieć swego ukontentowania, którego z obronęj laski doznali. L. [o najświętszą Pani, zlitujże ś., zlituj, dy mię

tego roku z panieństwa wykwituj (= *wyzwól, uwolnij, spraw, żebym za mąż poszła*). W. co = *skwitować z czego, wykreślić z rachunku; uregulować, wyrównać przy obrachunku*: Tę ugodę uczynili między Bogdanem a królem polskim, iż sobie z obu stron mieli więźnie wrócić, także srebro i inne rzeczy kościelne, szkody jedne W., drugie spłacić. Biel. M. 3. kogo z czego *obliczyć czyje pretensje na zero*: Wykwitował go na czysto. Przen.: *wyzuć, ogołocić, puścić z kwitkiem, z niczym*: Mistrz inflantski arcybiskupa ryskiego, ze wszystkich majątności wykwitowawszy, do więzienia podał. Paszk. Został znowu wykwitowany i musiał wrócić do dawnych zajęć i spekulacji. Bał. W. ś. l. *wyrachować ś., wyzwolić ś., wyjść z długów, z rachunków, wyrównać swoje rachunki, wypłacić ś., skwitować ś.* Przen.: *wyuzajennieć ś., odplacić ś., wywdzięczyć ś., odwdzięczyć ś.; zadosyć uczynić*: W. ś. wzajemnością: Pokutą możemy ś. z owych wiecznych mąk W. Wuj. 2. [W. ś.] *powstrzymać ś., obejść ś. smakiem*: Samaś ś., dziewczyno, wiedzia, na łóżecko do mnie wpadła, nie mókem ś. W., musiałem cię pocałować. Wykwitowanie, a, blm., czynność cz. Wykwitować.

Wykwitowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wykwitować ś.

× Wykwitowywać, uje, ywał i × W. ś. p. Wykwitować.

× Wykwitowywanie, a, blm., czynność cz. Wykwitowywać.

× Wykwitowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wykwitowywać ś.

Wylabować się, uje ś., owal ś. *nalabować ś. dowoli; labując użyć, wypocząć; wyuczasaować ś.*

Wylabowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylabować ś.

Wylać, wyleje, wylał, † Wylić, † Wylinać, nied. Wylewać l. *laniem wypuścić*: Wylej tę wodę, piwo ze dzbana. Troc. W. wodę z czóina (= *wyrzucić szuflę, wychłustać*). Wylewam z nawy, *sentino*. Kn. W. szpunte, kranem (= *wytoczyć*). Idź ostrożnie, nie wylej! (= *nie rozlej*). Coś tu wylano (= *rozlano, nalano, mokro jest, jest kałuża*). W. krew (= *wytoczyć, przelać, rozlać*). Gdyby teraz umarł, zapewne grobu jego nie skropiłbym łzami, ale przecie był czas, żebym całą krew wylał za niego. L. Wylał krew za ojczyznę, za króla. Troc. Tyle krwi swej i cudzej wylał. Mick. Wylewać łzy (= *przelewać, ronić*). Wylewać łzy zmyślone. Troc. I wziął Samuel bańkę oliwy i wylał na głowę Saula. Wuj. [Kwarte] gorzalkiby na niego wylali, żeby ino se posed od nich]. 2. Przen.: Tak życzę: niech ś. zdrajcy bezbożnemu dzieje, ten ostatni głos wznoszę, nim duszę wyleję. L. (= *wyżonę, wydłam, oddam*). Wylewać gniew, jad swój na kogo. Troc. = *wywierać, wyladowywać*. Wylewam gniew. Kn. Racz gniew Twój srogi W. na mnie dla niedbalstwa mego. Bz. Wylewać swą zóte na kogo. Słońce i miesiąc na wszystkie rzeczy pod sobą położone influencję wylewają. Troc. W. serce, uczucie = *wywnętrzyć, wynurzyć, wyjawić, co było w sercu, odsłonić głębi duszy*: Przed Bogiem swe serca wylewali. Groch. Wylewając serce przed Bogiem, znać ś. do tego, żeś nie jest godzien łaski Jego, a wszystko puszczać na wolą Jego. Groic. Na znak pokory i uniżenia, przed św. majestatem Pana serca swe wylewamy. Żarn. Co go ustawnie dręczy, co cierpi, co czuje, na

lono przyjaciela W. potrzebuje. Niem. Modlitwy ustawiczne do Boga wylewać. Kłok. = *zanosić*. Modły za bracią wylewała. Birk. Końska do Panny Marji modlitwy i z duszą wylewał, witanie Gabrjela i w nocj opiewał. L. Modlitwy nasze przed Tobą wylewamy w nadziei miłosierdzia Twojego wielkiego. Żarn. W. na kogo łaski, dary i t. p. = *złać, wysypać, posypać, zelać; obsypać, obdarzyć kogo niemi obficie*: Nupróżno fortuna nań wylewała swoje hojne łaski. L. Bóg wylewa na nas swoje dary. L. W. co na papier = *przelać, przemieszać, wynurzyć piśmem, wyrazić, oddać piśmem*: Żal surowy, żal ciężki, żal długo pamiętny, który wszystek na papier, gdybym wylał smętny, lżejby mi sercu było. Groch. Ten jest poeta, moim rozumieniem, co doskonałym rzeczy uważaniem przenika wszystko, a co chce, prawdziwie, gładko, łagodnie, miękko i szczęśliwie wymówi a, tak ładnie wyleje, że z czytających każdy ś. zdumieje. Opal. Pióro moje więcej życzliwości, niżli atramentu wylewa. Troc. 3. gm.: W. kogo = *wyrzucić, wyforować, wypędzić*: Więc Krzeszowska może nas W. z chałupy. Prus. [Wylali go za okno]. 4. cz. ni. *rozlać, wystąpić z brzegów, wezbrać*: Wylewa rzeka, staw, morze z brzegów = *wzbie-ra, powódź jest*. L. Wszystkie rzeki wchodzą do morza, a morze nie wylewa. Wuj. Tak bardzo wylały rzeki z brzegów, że wojska w polu ś. kąpały. Barszcz. Bystra rzeka, której zewsząd wysokie grobel tamy z brzegów wylewać nie dopuszczają, jeżeli wód wyjście wezbraniem sobie czyni, nieuhamowanym pędem łąki, pola, wsi zabiera i ponurza. L. Wylewa z brzegów swoich rzeka. Troc. Wylał staw. Troc. Morze wylało. Troc. Przen. (o człowieku): † W. z brzegów = *przebrać miarę, przeholować; przestąpić, przekroczyć granicę, za bardzo sobie pozwolić, rozpuścić ś., rozpasać ś., nie krepować ś.*: Wedle polskiej mowy: po przeczkę, t. j. we wszystkich rzeczach miarę chować, a z brzegów tak w radości, jako w smętku nie wylewać. Kosz. W żadnej rzeczy nie trzeba wylewać z brzegów. Górn. Bardzo ci mędrozskowie z brzegów wylewają. Rej. Rozum niedojrzały z brzegów rad wylewa. Birk. W krotofilach uważać trzeba, abyśmy w czym nazbyt z brzegów nie wylewali. Kosz. Zbytki to, wylewasz z brzegów. Kn. 5. *laniem wyrobić, wyformować; ulać, odlać*: W. dzwon. Dwoma rzędami wylite były pukle w odlaniu morza miedzianego. Bud. To już było skończonym, całym, jakby z jednej sztuki wylanym. Korz. 6. *wylawszy wylać, wylażyć; pokryć czyn*: W. chodnik asfaltem, beczkę smołą. 7. gm. *wylić, wylać, wysmagać*: Nie płacił, jeseć bałem wylał. 8. fl.: W. łaski, p. fl. *Laska*. 9. hut.: Gęsi wylewać, p. hut. *Gęś*. W. ś. l. *wyciec, wypłynąć; rozlać ś., przelać ś. przez brzegi*: Garnek pękł, woda ś. wylała. Z Libanu wylewa ś. rzeka Jordan. Wisła pod Gdańskiem w morze ś. wylewa. Troc. (= *wpada, uchodzi do morza*). Przen.: Zte te koncepta bywają, gdzie ś. ze wszystkim wylewają. Troc. (= *przebierają miarkę, wychodzą z właściwych granic*). Daleko wylaćby ś. musiała mowa moja. Syk. (= *sięgnąć, zapuścić ś., rozszerzyć ś., rozpostrzeć ś., rozwozić ś.*). Umysł w obfitości swojego szczęścia wylewa ś., gdzie tylko może; lecz poufalsze w przeciwności najprzyjemniejszą jest i najwięcej zniewala. Węg. (= *wywnętrza ś., wynurza ś., otwiera ś., zwierza ś.*). 2. posp. *oddać urynę, zrobić z wodą, wyszczać ś.,*

odlatć ś.: Poszedł W. ś. Kto ś. tu tak wylał? (= *kto tu tak nalał?*). 3. przen. *wypaść tłumnie, rozpuścić swe żagony, zwałić ś., wysypać ś., wyrocić ś., wylec hurmem, wygarnąć ś.:* Gorzej, że pójdą w czambuł Tatarowie i na Wołyn podobno ś. wyleją. Jabł. Wylewają ś. hurmem na Skamandra brzegi. Dm. Mówiono o strasznej sile, z wiosną mającej ś. W. na kraje chrześcijańskie. Krasz 4. przen. na co, dla czego, dla kogo = *oddać ś. całą duszą, całym sercem, poświęcić ś. całkiem:* Trwałej pociechy ten tylko doznaje, kto, jak ty, cały dla kraju wylany. L. Tytus wylany na dobro rodzaju ludzkiego. Kras. Król ten karać nie skory, on wesprzeć wylany cały. Karp. (= *szczerze chętny, gotowy*). Tobie jednej wyznało zbrodnie niesłychane serce me, tobie tylko i Bogu wylane. L. Ktoby własnej nie ujął potrzebie, patrząc na wylane ku swej ojezyźnie serce króla? Kolł. Jest z rodaka król wielki, co najbardziej słynie stąd, że cały dla kraju wylany jedynie. L. Przyjął wylanym sercem dawnego przyjaciela, z radości długo niemy. Oss. (= *szczerym, gorącym, wzruszonym*). Wielkim ś. ku niemu efektem i wielkimi dobrodziejstwami wylał. Troc. Dla przyjaciół hojni i wylani. Wor. Szczodry i wylany dla wszystkich. Wor. (= *serdeczny*). Wylane serce, uprzejme i szczerze. Kras. Odtąd, na Boże usługi wylany, świętą medlitwą życie swoje słodził. Kras. Przyjaźni gruntownej i wylanej. Korz. W. ś. na co złego = *puścić ś. na co, ułonać w czym, zabrać w co, pograćzyć ś. w czym, oddać ś. czemu:* Wylawszy ś. na sprasne pijaństwo i zbytki, tak że jako plugawe wieprze ich zbierano po karczmach i ulicach... Tw. Czy jeszcze dziewczki żadasz, byś z nią gdzie ukryty wylał ś. na rozpustę, lubieżnik niesyty! Dm. Zadaje mu osobliszwą zuchwałość, obyczaje dzikie, naturę okrutną, życie na występki i zbrodnie wylane, zgoda we wszystkim rozpustę i rozwięzłość. Siem. J. Życie wylane na wszelką rozpustę. Lach. Ty, który rozlukane tamujesz bałwany, wstrzymaj zapęd mych zmysłów do złego wylany! Dm. (= *pochopny, skory*).

Wylakierować, uje, ował polakierować dokładnie, we wszystkich szczegółach, wymalować lakierem: Postawił przed gankiem sześć ogromnych kolumn, wymarmoryzował i wylakierował ściany. Korz.

Wylakierowanie, a, blm., czynność cz. Wylakierować.

Wylaksować, uje, ował laksując wyrzucić, wypuścić z siebie: Szczęście dla pacjenta, że był mądrzejszy od lekarza, boby był mógł duszę W. Perz. W. ś. (= *laksowaniem wypróżnić ś.*).

Wylaksowanie, a, blm., czynność cz. Wylaksować.

Wylaksowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylaksować ś.

× **Wylalać, a, ał l. p. Wycackać. 2. gaworząc wypowiedzieć; wymówić przeszczołliwie:** Pierwszy wyraz, który usta niemowłące wylały...

Wylalanie, a, blm., czynność cz. Wylalać.

Wylamentować się, uje ś., ował ś. nalamentować ś. do wyczerpania swych żalów: Potrzebując ś. przed kim W. i poskarżyć, zawołała na niego. Krasz.

Wylamentowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylamentować ś.

Wylanie, a l. blm., czynność cz. Wylać; niek. = Wylew: Żywność Egiptu zawisła od wylania

Nilu. Wyrw. W., wezbranie wód. Troc. 2. a. W. ś. przen. *oddanie ś. całym sercem, szczerost, otwartość serdeczna:* Przyjmowany z wylaniem.

Wylanie się, a ś. l. blm., czynność cz. Wylać ś. 2. p. Wylanie.

[**Wylańczenie, a, blm.**] czynność cz. **Wylańdzić.**

[**Wylańdzić, i, ii**] p. **Wylankać.**

Wylaskować, uje, ował w laski, w kształt lassek wyrobić, powydrzącać żłobkowało i wypukło na przemian, ukarbować.

Wylaskowanie, a, blm., czynność cz. Wylaskować.

Wylatać, a, ał p. Wylecieć. W. ś. nalatać ś. do woli, wybiegać ś.

Wylatanie, a, lm. a czynność cz. Wylatać: Wylatania te zdawały ś. coraz radsze. Szymon.

Wylatanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylatać ś.

[**Wylatować, uje, ował**] p. **Wylecieć.**

[**Wylatowanie, a, blm.**] czynność cz. **Wylatować.**

[**Wylaty**] wylany.

Wylatywać, uje, ywał p. Wylecieć.

Wylatywanie, a, blm., czynność cz. Wylatywać.

Wylazły który wylazł, leżąc wydobył ś.; (o włośsach) **wypelzły:** Wylazłemu rybołowowi z swej chałupy Cezar żądanie swe przekłada. Chr. (z biedą wyciągnonemu, zwolna ś. wybierającemu, z ociąganiem ś. wychodzącemu. L.).

[**Wylazować, uje, ował**] p. **Wyleźć.**

[**Wylazowanie, a, blm.**] czynność cz. **Wylazować.**

[**Wylabrać, a, ał**] orzechy = **wyluskać.**

[**Wylańbranie, a, blm.**] czynność cz. **Wylańbrać.**

Wylać, wylegnąć a. wylegę, wylał, nied. Wylegać, † Wylać, Wylegiwać, † Wylać, † Wylać l. pisklę = wyprowadzić na świat z jaja, wysiedzieć, ulegnąć: Wyległa kurczęta, wyprowadziła, wysiedziła. L. Wyległa ptak, kokosz, gęś. Kn. Kury też wylegają gąsięta. Haur. Kokosz, kiedy swoich jajec nie wyleże, tedy niemocy swoje miewa; przatoby każda rada nasiedziła, jedno w lecie rychlej kokosz kurczęta wyleże, niżli w zimie. Spicz. Nie wyleże wielbłąd sowa, tylko ptaka. Biel. M. Wylał ptak, wyległa kura. Troc. 2. **urodzić:** Gdy lwica pierwszy raz lwięta wylegnie, wszystkie swoje zjada szczenięta, co już drugi raz nie czyni. Troc. Zdrajco! srogie Kaukazu wyległy cię skały. Dm. Po wszystkich krajach stali bojownicy moi, których słońce w pustyni wyległo. Przybysz. Przen.: **zrodzić, stworzyć, spłodzić:** Zbytnie w rozmowie zaufanie wyległo irreligią. Śniad. (= *pościągęło za sobą, spowodowało, sprowadziło, wywoluło*). Tę naukę wylegli. Troc. Dopiero co wylałem z mej głowy wiersze, ale co mówię: wylałem? sam mi je Apollo wysiedział. L. (= *z mozołem, wysiłkiem zrobiłem, ukulem, sklecilem*). Najpierwszy Berengarjusz ten błąd wylał. Wuj. (= *popelnit go, dopuścił do niego przez swoje niedołęstwo*). W. ś. l. **wyjsć na świat z jaja, wykluć ś., ulać ś.;** przen.: **urodzić ś., zrodzić ś., przyjsć na świat:** Wszystkie zwierzęta wylegają ś. w jaju a. jeszcze w żywocie matki zawartym, a. pierwej od matki światu wydanym. Kluk. Tam zawsze ptacy krążą, kędy ś. wylegą. Pot. Przyrodzenie zawżdy do swej chęci ciągnie, każdemu gniazdomilsze, w którym ś. wylać. Stryjk. Kruk, żółw, mysz, sarna sobie raz przysięgły żyć z sobą, jakby z jednej ś. wyległy matki czy jaja.

Jabł. (= *jak rodzeństwo, jak bracia*). Kiedy-bym tych łotrów karać nie miał, każdyby mi przysądził, żebym ś. z niemi z jednego jaja wylął. Kosz. Gdzie góry nasięda, tam ś. mysz wyleże. Kosz. Będąc prostemi żakami, kokoszą ś., by kokosz sama nad swemi jajcy, z których ś. kurczęta, a nie orłowie wylęgają. Głiez. Tak ś. żadna gadzina z ziemi nie wyleże po mej śmierci. Bardz. Ma minę wileczą, musiał ś. gdzie w lesie W. L. Z niego to ś. wylegnie wielkiej enoty plemię. Dm. Przen.: Potrzeba pokazać to legowisko, w którym ś. wylął ten bład, Wiśn. (= *powstał, wkradł ś., zakradł ś.*). Wylęła ś. stąd ta herezja. Troc. Przen.: *uląc ś., ubrać ś., przywidzieć ś., uroić ś., przysnić ś.* Coś mu ś. w głowie uległo. 2. [W. ś.] *wyrodzić ś., odrodzić ś.*: Wylął ś. od ojca.

[Wyląd, u, lm. y] *wylądowanie, miejsce do wylądowania, przystań, port*: Czekam za światem ciebie na wylądzie brzegu. Słow. Po morzu szliśmy i szliśmy po ład, .. poszliśmy szukać do życia wylądu. Kon. Niema tam wieź nadbrzeżnych, wieszczbiarek wylądów. Tet. Wiedzą, że tam, gdzie dają (mewy), wylądu szukać daremno. Wysp.

Wylądować, uje, ował, nied. Wylądowywać l. kogo, co = *wysadzić na ląd, wywieźć ze statku na brzeg*: W. wojsko. L. 2. *przybivszy do lądu, wysiąć ze statku, wyjść na brzeg*: Żeglarze wylądowali na wyspę. Samolot wylądował (= *spuścił ś. na ziemię*). Przen., żart.: *przybyć, zajeżdżać gdzie*: Jakaś figura wylądowała przed pałac. Krasz.

Wylądowanie, a, blm., czynność cz. Wylądować.

Wylądowywać, uje, ywał p. Wylądować.

Wylądowywanie, a, blm., czynność cz. Wylądowywać.

Wyląg. l. u a) blm. wylegniecie: Oto ptacy moi na wylęgu. Wysp. b) lm. i *jednorazowy przychówek z jaj*. 2. a, lm. i *to, co ś. wylęgło, piód wylęgły*: Ten bardzo ciekawy W. mego gniazda (bazyliżek). L.

† **Wylągac, a, ał i W. ś. p. Wyląg. L.**

† **Wyląganie, a, blm., czynność cz. Wylągac.**

† **Wyląganie się, a ś., blm., czynność cz. Wylągac ś.**

† **Wylągiwać, uje, iwał i † W. ś. p. Wyląg. L.**

† **Wylągiwanie, a, blm., czynność cz. Wylągiwać.**

† **Wylągiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylągiwać ś.**

Wylec, gnie, gł, Wylegnąć, nied. Wylegać l. wyjść tłumnie, wysypać ś., wystąpić gromadnie, wyroić ś., wylać ś., wygarnąć ś.: Tłumy wyległy za miasto. Cafe miasto z duchowieństwem na czele wyległo na spotkanie legata patryjarchy. Rol. Gdy len wzrostu nad grubości kodyg dojdzie, bać ś. potrzeba, aby a. od wiatrów połamany nie był, a. sam od siebie nie wyległ. Przędz. 2. (roślinach na pnui) *położyć ś., upać, pokłaść ś., nied. pokładac ś., słać ś.*: Zboże wylega od bujności. Pilch.

× **Wylecać, a, ał i W. ś. p. Wyletnić.**

× **Wylecanie, a, blm., czynność cz. Wylecać.**

× **Wylecanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylecać ś.**

× **Wylecenie, a, blm. l. czynność cz. Wylecieć. 2. czynność cz. Wylecić, wyletnienie.**

× **Wylecenie się, a ś., blm., czynność cz. Wylecić ś.**

× **Wylecić, i, il, i × W. ś. p. Wyletnić.**

Wylecieć, wylecąc a. [wyletę], wyleciał, nied. Wylatać, Wylatywać, [Wylatować] l. wyrwać ś. skąd na skrzydłach, wyfrunąć, ulecieć: Kto pszczoły w ulach a. ptaki w klatkach chowa, tedy pótý jego są, póki przez ulięć a. przez płot nie przeleca; eo rozumieć masz tak o tych pszczołach, które z ulów, jako i które z barci a. pastek wylatują, bo skądkolwiek wyleca, tedy kto je pierwszej w swym ulu zamknie, jego będą. Sz. Dedalus przyprawił sobie i Ikarowi skrzydła, i wylecieli wierchem precz. Biel. M. Wyleciał ptak z klatki. Troc. (= *uciekł*). Szczęka struna, łuk warknął, a strzala skrzydłata, okrutny cios niosąca, na Greki wylała. Dm. Przen.: Poczekaj, wylecisz ty precz, wylecisz. L. (= *znajdziesz ś. za drzwiami; stracisz miejsce, zostaniesz usunięty; dostaniesz dymisję*). W. z posady. Gdy-bym słowo pisał, twój pan wnetby stąd wyleciał. L. 2. *wybiec, wypaść, wyrwać ś., wyskoczyć, skoczyć, wysunąć ś.*: Wyleciał na ulięć bez czapki. Wyleciał jak z procy. Niespodzianie z tamtej uliczki więcej stu szabel na mnie wyleciało. Boh. (= *rzuciło ś.*). (Kupiec) z wozu na ziemię wylała. Mick. Wylećno po chlebi (= *polećno, skocz, biegaj, przelećno*). Przen.: Wylecąc za interesami (= *wypadną, wyjdę, wydalę ś. na chwile*). Przen.: Wyleciało słowo = *wypało ś., wymknęło ś., wyrwało ś., padło*). Wyleci słówko ptaszkiem, trudno ś. mu wrócić. Bach. Ptaszkiem słówko wyleci, a już go nie wciagniesz. Pot. Sam nie wiem, jak mi z ust to kłamstwo wyleciało. Boh. Mełł w ustach, aż przez zęby wyleciało (słowo): Błaźniel! Wstyd nam cię widzieć, wyrodna młodzi: nie umie dosiąć bachmata, choć mu wargę wylała. Nar. (= *wyrzyna ś., wychodzi, pokazuje ś., sypie ś., dobywa ś.*). 3. *wypaść, wymknąć ś., nie utrzymać ś. w czym, wysunąć ś., wysłiznąć ś.*: Owies z worka wylatuje (= *leci, sypie ś.*). W. komu z rąk. Kieska wyleciała z kieszeni. Gwóźdz, czop wyleciał (= *wyszedł, wylazł*). Jeździec wyleciał z kulbaki. Wnętrzości żeń wyleciały (= *wyciekły, wypadły, wyszły, wysypały ś., wywaliły ś., wypelzły*). O płynie: *wyciec, wylać ś., wysączyć ś., wykłpieć, uciec*: Mleko, gotując ś. wyleciało. Woda z dziurawej beczki wyleciała. Przen.: Zapamiętatem, wyszło, wyleciało mi z pamięci. Mącz. (= *wyszło, wywietrzało, wypadło, ulotniło ś.*). 4. w górę = *wzlecieć; lecać wzbić ś., wyfrunąć, wznieść ś., wybijać, wystrzelić*: Skowronek wyleciał pod niebiosa. Godzina do wylecenia dawno już była upłynęła, lecz pan Blanchard siedział z balonem swoim w budzie, na napełnienie onego wybudowanej, i dopiero za godzinę przyrzekł W. L. Karz ś. przykładem Ikaru, nie wylatuj. Opal. † **Wylatywać górę = wylatywać w górę**. Błaż. [Wyleciał sokół na ten nowy dwór. Wóje. Kto wprzódy na górę wyleci? Kot wyleciał na drzewo]. Młodości! ty nad poziomy wylatuj! Mick. Gaz wyleciał (= *uleciał, ulotnił ś., uciekł*). Smród wyleciał (= *wywietrzał, ulotnił ś., rozszedł ś., wyszedł*). Dym z mieszkania wyleciał (= *wyszedł*). Ogień wylatuje z komina (= *wybuca, bucha, wydobywa ś., strzela, wydostaje ś., wydziera ś., wyrzywa ś., wali*). Ogień szalony tam srożej pali, gdzie nie wylatuje. Lubom. Woda wylatuje pod dach (= *wytryska, tryska, bije, bucha, wyrzywa ś., wali*). Kocioł wyleciał w powietrze (= *został wysadzony, eksplodował*). Cyna, gdy ś. rozgrzeje, niby

dymceczek żółty, czyli waporak, wylatuje. Torz. Przen.: Których sława zwykła wylatować pod niebo. Koch. W. Przen.: Wylatać = piąć ś., tryumfować, zadzierać nosa, brykać, wynosić ś., być zarozumiałym, pysznić ś., kokosić ś.: W górę nie radzę wylatać, kiedy ś. szczęście imie z tobą bratać. Kochan. Górą wylatować jęta chłopięcina, puer audaci coepit gaudere volatu. Żebr. Nie wylatuj, gdyć skrzydła nie urosły. Kn. *Modestus*, mierny, skromny, obyczajny, cichy, który nierad wylata. Mącz. Wylatam, chęlpie ś. Dudz. Ty wiesz, Panie, że myśl moja górą nie wylatywała. Ryb. (= że zbyt wysoko nie parzyłem, nie byłem zarozumiałym). Szatan, pogardziwszy w wspólnym weselu anielskimi chórami, na wyniosłość wydzielnosci pokusił ś. W., mówiąc: wstąpię na niebo. Smotr. W strojach białe głowy rade wylatują nad stan swój przed swaty; mieszczki biorą na siebie ubiór szlachecki, szlachcianki strój wojewodziny. Petr. (= wyjeżdżając na popis, sadzą ś.). Piądzią ś. swą mierzy, nie wylata przed swaty. Petr. Zbytnie nad insze wylatuje. Gostk. Przen.: wyskoczyć, wynieść ś., wywyższyć ś., wybić ś.: W Turczach pełno jest historii bystrego, niespodziewanego wyniesienia ludzi, z ostatniej głębokości wylatujących na wysokie miejsca, nie tykając ś. żadnych stopniów, a oraz nie mniej znouwu gwałtownie zrzuconych. Kłok. Ludzie tam na najpierwsze urzędy i dygnitarstwa wylatują samym tylko szczęściem. Kłok. 5. [Wyleciało, wylatuje] = zdarzyło ś., zdarza ś., wypadło, wypada: Kto wie, co z tego wyleci? (= wyniknie).

[Wylecieć, eje, al]: [Wyleciało okrutnie] = bardzo ś. zaniosło na pogodę.

Wylecz, ? rz., myśl. *wylczywienie nóg u psa.*

Wyleczalny, × Wyleczny małżony do wyleczenia, uleczalny (sanabilis): Suchoty są wyleczalne.

Wyleczenie, a, blm., czynność cz. Wyleczyć: Nie do wyleczenia = niewyleczalny.

Wyleczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyleczyć ś.

Wyleczyciel, a, lm. e ten, co wyleczył. L.

Wyleczyć, y, ył, [Wylekować, Wylikować] kogo = lecząc wyprowadzić z choroby, uleczyć, uzdrowić; wyzdrowić, wykurować: W. kogo z febr. W. rany a. kogo z ran = wygoić. W. ś. lecząc ś. wyjść z choroby, przyjść do zdrowia; uleczyć ś., wykurować ś., żart. wylizac ś., wygrzebać ś. z choroby.

[Wyleść, a, al] uciepnieć, wytrzymać: Ni mogła to wie W.

[Wyledanie, a, blm.] czynność cz. Wyledać.

Wylegać, a, al i. p. Wylec. 2. i W. ś. p. Wyleżeć.

† Wyleganica, y, lm. e nalożnica: W., concubina. Ort.

Wyleganie, a, blm. i. czynność cz. Wylegać. 2. wgl.: W. milerza = opadanie po wypaleniu wewnątrz, „schodzenie do posady“. Łab.

Wyleganiec, nca, lm. ncy. × Wyleganiec i. dziecko nieprawego łoża, bękart: W., manser, illegitimus, qui de scorto natus est. Tuch. (= skurwysyn). To dziecko, co z nim miała, nie jest małżeńskie, ale jest W. Ort. Wyleganieców szpital, brephotrophium. Tuch. (= dom podrzutków): Przyganiłono mu, iż był W. Ort. 2. [W., kagas] włóczęga, znajdek. B. Sz.

Wyleganie się, a ś., blm., czynność cz. Wylegać ś.

Wylegitymować, uje, ował kogo, co = usprawiedliwić, dowieść słuszności używania czego przez

kogo a. słuszności prawa do czego. W. ś. przedstawić swoje legitymacje, usprawiedliwić swoje prawa legitymacją, wykazać ś. urzędowemi dowodami.

Wylegitymowanie, a, blm., czynność cz. Wylegitymować.

Wylegitymowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylegitymować ś.

Wylegiwać, uje, iwał i W. ś. p. Wyleżeć.

Wylegiwanie, a, blm., czynność cz. Wylegiwać.

Wylegiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylegiwać ś.

Wyległy który wyległ: Trawa wyległa (= która polożyła ś. pokotem).

Wylegnąć, gnie, gl p. Wylec.

Wylegnięcie, a, blm., czynność cz. Wylegnąć.

[Wylegować się, uje ś., ował ś.] p. Wyleżeć.

[Wylegować się, a ś., blm.] czynność cz. Wylegować ś.

Wylekczenie, a, blm., czynność cz. Wylekczyć.

Wylekczyć, y, ył uczynić lżejszym przez wyjęcie ciężaru, balastu, wyladować: Kazał ich wsadzić w okręt wylekczony. Pot. Przen.: uprzyścić, złagodzić, ulżyć: Postowie biorą w senacie od kancelerza nad spodziewanie traktat wylekczony wiecznego pokoju. Pot.

[Wylekować, uje, ował i W. ś.] p. Wyleczyć.

[Wylekowanie, a, blm.] czynność cz. Wylekować.

[Wylekowanie się, a ś., blm.] czynność cz.

Wylekować ś.

Wyleneć, a, al i W. ś. p. Wylinić.

[Wyleneć się, a ś., al ś.] p. Wylonąć: Staw leżał martwy... i tak utopiony w ciemnicy, że ledwie ku środkowi wyleneń ś. z nocy i majaczył brzaskami. Reym. Na wyżach jakieś pola szare, przesiąknięte rosą, wyleneły ś. z nocy. Reym.

Wyleneły p. Wyliniwały.

Wyleneń, a, blm., czynność cz. Wyleneć.

Wyleneń, a, blm., czynność cz. Wyleneć.

Wyleneć, i, il i W. ś. p. Wylinić.

Wyleneć, eje, al p. Wylinić.

Wyleneń, a, blm. i. czynność cz. Wyleneć.

2. czynność cz. Wyleneń.

Wyleneń, a, blm., czynność cz. Wyleneń.

Wyleneć, i, lm. e p. Wylina.

Wylepiać, a, al p. Wylepić.

Wylepianie, a, blm., czynność cz. Wylepiać.

Wylepianka, i, lm. i rzecz wylepiona z czego: Wydobywa białego sera wylepiankę dużą. Syrok. (= gomółkę).

Wylepić, i, il, nied. Wylepiać i. zupełnie, na całej powierzchni oblepić, wymazać; oblepić co wewnątrz, wykleić, okleić w środku: W. piec. W. pudełko papierem. W. pokój (= wytapełować). Tygiel wylepiony miałem węglowym. Łab. Nad sienią zamiast sufitu wznosił ś. komin chrześciany, wylepiony. Jeż. 3. lepiąc wyrobić, ulepić; wykleić co. 4. posp.: W. oczy = wytrzeszczyć, postawić, wyłupić, L. 5. [W.] wlepić, wsolić, wsypać: Kazał mu 60 kijów W.

Wylepienie, a, blm., czynność cz. Wylepić.

× Wylepszeć, eje, al polepszyć ś., poprawić ś.: Ona bardzo wylepszała na końcu życia. Koź. A.

× Wylepszenie, a, blm., czynność cz. Wylepszeć.

Wyletnić, a, al i W. ś. p. Wyletnić.

Wyletnianie, a, blm., czynność cz. Wyletnić.

Wyletnianie się, a ś., blm., czynność cz. Wyletnić ś.

Wyletnić, i, il, × **Wylecić**, × **Wylieić**, nied. **Wyletniać**, × **Wylecać**, × **Wyliecać** *wygrzać na letnio, zrobić letnim = ciepłym, zletnić, zwolnić*. W. ś. l. stać ś. letnim = ciepłym, zletnieć, zwolnieć: Gdy ś. woda wyliecia, zimno odstąpiło i stało ś. nam w tych peńkach widocznym. Torz. Świeżona woda była wylecona i zmieszana z wodą pachnącą. Wilk. 2. ubrać ś. letnio, zbyt lekko: Wyletnił ś. elegant na takie zimno.

Wyletnienie, a, blm., czynność cz. **Wyletnić**. **Wyletnienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyletnieć** ś.

Wylew, u, lm. y, × **Wylewek** i. *wylanie, wylewanie; wylanie ś., wylewanie ś.*: Bronieć ojczyznę ostatnim krwi wylewem gotowi. Ust. (= rozlanie, rozlewem, przelaniem). W., [Wylewa] rzeki = *wzbranie, powódź, zalew*: Miasto Stężyca, sytuowane nad Wisłą na samej płaszczyźnie, ustawym podlega wylewom, tak iż już połowa domów w Wiśle pogrążona została. Djar. gr. W. morza = *przyptyw*: W. i odlew morza, *fluxus et refluxus*. Hube. Na oceanie przez trzy godziny po przejściu księżycy przez południk dzieje ś. W.; przez trzy godziny po jego zachodzie odlew; przez trzy godziny po przejściu jego przez południk przeciwstopniowy powtórny W. i przez trzy po wschodzie powtórny trwa odlew. Hube. (nadechodzenie i odchodzenie, wzbianie i opadanie morskie. L.). Przen.: W. uczuś = *gwałtowny objaw, wybuch, wynurzenie*. Przen.: *nawałny napływ, najście ilumne*: Straszne Tatarów i częste do Europy wylewy. Nar. Zamiast rzucenia tamy barbarzyńskim wylewom, książęta w swoich spokojnie siedzieli stolicach. Nar. 2. to, co ś. wylewa, co powstaje wskutek wylewania, *źródło, potok, strumień*: Łez wylewem kropią smutne stopy. Hul. (= *gradem*). Tak szczerobliwy królewskich łask W. na duchowienstwo obraził szlachcie. Nar. 3. a. † **Wylewa** *zatoka, odnoga, buchtą; łacha*. 4. patol. (profusio, offusio) *wylanie ś.*: W. krwi do mózgu (apoplexia cerebialis). W. krwawy do opon rdzenia a. W. krwawy w rdzeniu. Mózg źle znosi nieznaczne nawet krwi wylewy. Wylewy krwi są następstwem pęknięcia małych tętniaków, powstałych na tętnicach mózgowych. W. krwi naokoło macicy zwie ś. krwistkiem zamacicznym.

Wylewa, y, lm. y i p. **Wylew**: Kraj nad odnogą albo wylewą Wenecką (= *morzem Adryjatyckim*). 2. *ulewa*: Słonko jakoś dziwnie spoziera; kto wie, czy nie będzie wylewy; parno, aż mgli.

Wylewacz, a, lm. e, **Wylewca** *ten, co wylewa*. L. **Wylewaczka**, i, lm. i forma ż. od **Wylewacz**: W. krwi. Bud.

Wylewać, a, ał i W. ś. p. **Wylać**.

Wylewalnia, i, lm. e cukr. *izba krystalizacyjna, gdzie cukier ś. krystalizuje*.

Wylewanie, a, blm., czynność cz. **Wylewać**.

Wylewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wylewać** ś.

Wylewca, y, lm. y p. **Wylewacz**: Drży umysł na klęsk tyle, na kogoż krwi bratniej W. rąk nie targnął, wiek w zbrodnię dostatni? Nar.

× **Wylewcy**, × **Wylewny** *łatwo wylewający; z którego łatwo ś. wylewa*: W., wylewający snadnie, *fluctilis*. Kn. (z którego snadnie ś. wylewa. L.).

Wylewek i. × W., wku, lm. wki p. **Wylew**: W. rzeki, stawu, jeziora. Kn. Nogat, część a. W. Wisły. Btaż. Wylewki morskie, *acstuarium*. Kn. 2. *nizkie wybrzeże u wody*: Witwina rośnie

na piaszczystych wylewkach. Troc. 3. [W., wka, lm. wki] *faje niedostatecznie sformowane, bez skrumpy*.

Wylewka, i, lm. i l. *rura pozioma odpływowa w górnej części rury pompowej, którą wypływa pompowana woda*. 2. [Wylewki] *ulewa*: Deszczyk idzie na wylewki, uciekające z pola, dziewczki. 3. fl., p. Szupka.

[**Wylewnica**, y, lm. e, **łyżka**] *gis. narzędzie do nalewania metalu w formy*.

× **Wylewny** i. *przym. od Wylew*. L. Siewierski był oszołomiony jej gwałtowną wymową i tą nadzwyczajną, wylewną dobrocią. St. Kurek W. Przeń: Narody, co z tej wylewnej piły będą krynicy (o akademji krakowskiej). 2. p. **Wylewozy**.

Wylezienie, a, blm., czynność cz. **Wyleźć**.

Wyleźć, lezę a. † **lazeć**, [lazeć], ezle, lazi, nied. **Wylazić**, [Wylazować] i. *leząc wydobyc ś., wyjść; wygrzebać ś., wygramolić ś., wygraść ś., wygmerać ś., wybrnąć, wykopać ś., wyskrobać ś., wykaraskać ś. wykołatać ś.*: W. ze studni, z jamy, z błota. Przeciw myszom stawie łapce przy dziurach, kędyby wylaziły. Trzye. Wychudła od głodu liszka wemknęła ś. ciasną dziurą do spiżarni, potem, gdy ś. objadła, nie mogła zaś nazad W. dla odętego brzucha. Jabł. Łano wleźć, trudno W. Kn. Wymyśliłam sposób, jako wyleziewa ze studni. Jabł. Niektóry tusty teolog, gdy ś. nie mógł do drzwi docisnąć, chciał oknem W., ale kratka nie dopuściła, a wszakże przecię, wybiwszy błonę, począł wylazić. Baz. W. na wierzech, na górę (= *wleźć na górę*). Oczy na wierzech wylazą (*wychodzą*). Bokiem mu to wylezie (= *wyjdzie* = nie pójdzie mu na dobre). Przen.: Wylezie z tego, jak może. L. (= *wygmatwa ś., wybrnie, wypłcze ś., wywikła ś., wykręci ś.*). Wylazi! (w grze w piłkę, w zbijanego) = *nie trafiono go piłką, wyszedł, uszedł szczęśliwie*. Nie śmiałem odezwać ś. do ciebie, póki Przegląd nie wylaził na świat. Koź. A. (= *nie wyszedł z druku*). W. z długów (= *pozbyć ś. ich, oczyścić ś. z nich*). Z głowy mi to W. nie może. (= *wyjąć, wywietrzyć*). Jeszcze ci nie wylaził z głowy Zalotnicki? L. (= *jeszcze ci tkwi w głowie*). Ale ten koniuszy mi z głowy nie wylezie. Boh. Oczy wylazą, na wierzech występują. L. Toś to są wolności, o które tak bardzo wrzeszczemy, że ledwie oczy na teb nie wylazą. Pilch. 2. *wypelznąć, wysunąć ś., wyczołgnąć ś.*: Wąż wylazi. Przen.: Wnętrzości zeń wylazły = *wyciekły, wypelzły, wypadły, wyszły, wysypały ś., wywalily ś.* Włosy wylazą komu = *pelzną, wychodzą, wypadają*. Przen.: *wyglądnać, pokazać ś., wysterknąć*: Podszewka wylazi ci z pod palta. Palec wylazą mu z butów. 3. [W.] *zleźć*: W. z pieca.

Wylezały i. *który ś. wylezał* = *leząc dojrzał; otleżały, wystaly, uleżały*: W. owoc. Wino wyleżało (= *wystało, wytrawne*). W. po chorobie = *leząc, wczasując ś., ozdrowiały*. Towar W. L. (= *zleżały*). 2. × W. *wyleżany*: Nie uszła jego uwagi złamana gałąź, W. barłóg, spasiona łąka. Krasz.

Wyleżany i. *im. od Wyleżeć*. 2. [W.] *wyleżały*: W. jak śledź = *wymiękły, wymokły* (= *mizerny, wyniszczony*).

Wyleżeć, y, ał, nied. **Wylegać**, **Wylegiwać** i. *leząc wyrobić, wynieść sobą*: Zajac wyleżał dołek na roli. Przen.: Wrzód wyleżał bliźnię. 2. *leząc zyskać, osiągnąć co*: Leżąc nie nie wyleżysz. 3. *leząc wytrwać jakiś czas, przeleżeć*: Miesiąc

wyleżał w szpitalu. 4. *leżąc ostać s., uleżeć, doleżeć*: Nie nie połóż, bo nie nie wyleżysz przed tym złodziejem. 5. *leżąc nadwierzęd, odgnieść; odleżeć*: W. sobie boki. L. W. s. l. (o linie, owocach i t. p.) *leżąc, dojrzeć, wystać s., dojść do należytego stanu, uleżeć s., odleżeć s.; dojść do stanu zepsucia z przeżycia. L. 2. i Wylegiwać s., × Wylegać s., [Wylegiwać s.]*

a) *wywczasować s. leżąc; poleżeć sobie, ile s. chce; należeć s., nadużyć leżenia, stracić czas na leżeniu, wylabować s. leżąc*: Zwierz, kiedy s. nie wyśpi, nie wyleży, traci siły. Kluk. Noc całą aż do rana tam i owdzie biegał, a dzień cały w pościeli gnuśnie s. wylegał. Pilch. Większą część noey na deboszach trwonil, a prawie do południa s. wylegał. Pilch. Którzy s. w gnuśnym spoczynku miękko wylegają, podobni są do niezręcznego domu, pełni żelżywości i hańby. Pilch. Trzeba trochę raniej wstawać i nie wylegać s. tak, jak waś robisz. L. [Wstawajże, niewiasto, co będziesz wylegać]. Na atlasach s. wylegiwają. Krasz. Długo s. ta będziesz wylegiwać? Prus. Łoś tylko wyleguje s. bezpiecznie w bagnieku. Sienk. b) *leżąc, wyzdrowieć, wydobrzeć*. W powietrze morowe jedni mra, drudzy s. wylegają. Gil. Tak niebezpiecznie w onych ranach leżał, że nie tuszyl, żeby s. wyleżał. P. Koch. Bolesław, gdy rozumiał, że s. już z choroby W. nie mógł, zwołał do Poznania co przedniejszych panów. Błaż. Tak ciężką chorobą jest zdjęty, że go doktorowie odstąpili, rozumiejąc, iż s. z niej nie miał W. Birk.

Wyleżenie, a, btm., czynność cz. **Wyleżeć**.

Wyleżenie się, a s., btm., czynność cz. **Wyleżeć s.**: Do domu wszedł dla wyleżenia s. z ran swoich. L.

Wylegacz, a, lm. e, **Wylegalnia**, **Wylegarnia** *przrzęd do wylegania drobiu z jaj, ciepłarka, inkubator, termostat.*

Wylegać, a, ał i W. s. l. p. **Wyląc**. 2. × W. s., p. **Wyleżeć**: Ten pieszczoł wylega s. gdzieś na puchu. Chl.

Wylegalnia, i, lm. e p. **Wylegacz**.

Wyleganie, a, btm. l. czynność cz. **Wylegać**. 2. czynność cz. **Wylegać s., wyleganie s.** 3. *patol. wyleganie s. (incubatio)*: W. choroby = *okres czasu między umiknięciem zarazka chorobotwórczego do ustroju a wybuchem choroby, czyli zjawieniem s. wysypki (incubatio contagii)*. Okres wylegania s. = *okres ukrytego zarazka (stadium incubationis s. latentiae)*. Okres wylegania pionięcy trwa od 2 do 24 dni. Ospę i ospicę poprzedza zazwyczaj okres wylegania, trwający 8 do 14 dni. W okresie wylegania ospy chorzy są zwykle wolni od wszelkich objawów chorobowych.

× **Wyleganiec**, ńca; lm. ńcy p. **Wyleganiec**.

Wyleganie się, a s., btm., niek. **Wyleganie** czynność cz. **Wylegać s.**

Wylegarnia, i, lm. e p. **Wylegacz**: Zaprowadzoną zostanie sztuczna W. ryb z ikry. W. (ryb) stojąca, pływająca, kalifornijska.

Wyległy *który s. wylągł, wylkł*: Kurczęta wyległy. Troc. Szczęnie wyległy. Troc. Przen.: Zamiar w głowie W.

Wylegnać, gnie, gnał a. agł i W. s. p. **Wyląc**.

Wylegnienie, a, btm., p. **Wylegnięcie**.

Wylegnienie się, a s., btm., p. **Wylegnięcie s.**

Wylegnięcie, a, btm., **Wylegnienie** czynność cz. **Wylegnać**.

Wylegnięcie się, a s., btm., **Wylegnienie s.** czynność cz. **Wylegnać s.**

Wylęgnięty, **Wylęgniony** im. od **Wylęgnąć**; **Wylężony**.

Wylęgniony p. **Wylęgnięty**.

× **Wylęk**, u, btm., p. **Wylęknienie**: Wszysey upór i śmiałość stracili z wylęku Przyb.

Wylękać się, a s., ał s. p. **Wylęknąć s.**

Wylękanie się, a s., btm., czynność cz. **Wylękać s.**

Wylękły, **Wylęgnięty**, **Wylęgniony**, *który s. wylękł, wystraszony, przerażony, struchlały*: Obstąpili go wszysey, lecz żaden nie śmie pytać wylękłego. Pot. Budzi s. W. objawieniem, lecz wkrótce przekonany oczu rozmarzeniem, że go tylko sen ludzi marą wystawiona. Przyb. Telimena zdziwiona i prawie wylękła. Miek.

Wylęknąć się, **wylęknie s., wylękl s., nied.** **Wylękać s. wystraszyć s., przestraszyć s., przerazić s., struchleć**: W. s., od zleknięcia od siebie wyjść. L. Wzięto ją zaraz, ręce jej związane; nie wylękła s. P. Koch. Począł s. wylękać i wielmi frasować. Sekl. (teśkliv być abo troskać. L.).

Wylęknienie, a, × **Wylęk** *przestrach, przelęknienie, przerażenie, popłoch, panika, strach; stan osoby przelęknionej*: Z wylęknienia zapomniał języka w gębie. Do jakiego strachu i wylęknienia ludzie przechodzą. Damb.

Wylęgnięty p. **Wylękły**.

Wylęgniony p. **Wylękły**: Krzyknie nań Tankred srodze W., kiedy na nią miecz ujrzał wyniesiony. Sekl. Jako więc pracowny oracz W., w niepogodę piorunem srogim ogłuszony, kiedy już trzaskawice i on grzot ustawa... P. Koch. Wylękniona milczy. Ustrz. Biegła na dźwięk zgłęb i ujrzzy czeladź wylęknioną na ulicy. P. Koch.

Wyleżenie, a, btm., czynność cz. **Wyląc**, **wylęgnięcie**: Zimorodek siedzi w gnieździe przez siedem dni, tyle mu bowiem dni potrzeba do wyleżenia dzieci. B. B.

Wyleżenie się, a s., btm., czynność cz. **Wyląc s.**

Wylężony p. **Wylęgnięty**.

Wylęgiwać, a, ał p. **Wylęgnąć**.

Wylęgiwanie, a, btm., czynność cz. **Wylęgiwać**.

Wylęgnąć, nie, nął, **Wylępnąć**, nied. **Wylęgiwać**,

Wylępnąć *wydostać s. z lgnięczki, z miejsca, gdzie ulgnięto; wysięgnąć, wybrnąć, wygrzeznąć, wygrzążyć s. L.*

Wylęgnięcie, a, btm., czynność cz. **Wylęgnąć**.

† **Wylęcać**, a, ał i † W. s. p. **Wyletnić**.

† **Wylęcianie**, a, btm., czynność cz. **Wylęcać**.

† **Wylęcianie się**, a s., btm., czynność cz. **Wylęcać s.**

† **Wylęcienie**, a, btm., czynność cz. **Wylęcić**: Gdy nalejemy wody zimnej czystej w szklanke i postawimy ją do wylęcienia, zobaczymy wiele małych perełek. Torz.

Wylęcienie się, a s., btm., czynność cz. **Wylęcić s.**

Wylęchwiać, a, ał p. **Wylęchwić**.

Wylęchwanie, a, btm., czynność cz. **Wylęchwiać**.

Wylęchwić, i, il, nied. **Wylęchwiać** *co = uzyskać lichwiarskim sposobem, zarobić lichwą; wycisnąć, wydrzeć, zderzeć lichwą*: Na jednych wytudził, na drugich wylęchwił. Rys. Wylęchwione pieniądze nikomu nie bywają szczęśliwe. Groie. Przywrócenie wydartych, wylęchwionych pieniędzy. Wuj. Lichwa nie może być odpuszczona, aż s. to przywróci, co s. wylęchwiło. Wuj. Złosne handszlaki, skarby wylęchwione niech w moim sercu nie będą pieszczone. Grabow.

Wylichwienie, a, btm., czynność cz. Wylichwić.

† **Wylić, i, il i † W. ś. p. Wyletnić.**

Wylicować, uje, ował i. sztukę drzewa towarne-go, do ostrego kantu obrobioną, po spuszczeniu do wody, a przed zbitiem w tafle, pozorniejszą stroną do góry obrócić, a wszelkie wady, jak: sęki wy-próchniałe, sęki zarobne, rozpadliny, ofiśy, w wodzie ukryć. 2. mul. wyłożyć front budowli cegłą, zwaną licówką.

Wylicowanie, a, btm., czynność cz. Wylico-wać.

Wyliczać, a, al, i W. ś. p. Wylieczyć.

Wyliczanie, a, btm., czynność cz. Wyliczać.

Wyliczanie się, a ś., btm., czynność cz. Wyliczac ś.

Wyliczenie, a i. btm., czynność cz. Wylieczyć.

2. lm. a rachunek, wykazujący co, obrachunek: W. kosztów = kosztorys, anszlag.

Wyliczenie się, a ś., btm., czynność cz. Wyliczyc ś.

† **Wyliczenie się, a ś., btm., czynność cz. † Wyliczyc ś.**

Wyliczny mogący być wylicznym. L.

Wylizyc, y, yl, nied. Wylizac i. kogo, co = wymieniając, przytaczając po jednemu wykazać, liczbą wszystkich wyszczególnić, wymienić co do jednego: Ten kochany rycerz, jak z rejestru, wylizył tych, których nazabijał dla swego tryumfu. L. Niewielu ich jest, na palcach ich W. można. Gotowi są W. wszystkie gry swoje od roku, w których przegrali, a i jednej nawet nie pamiętają, któraby dla nich była pomyślna. L. Wylizyło ś. dosyć przykładów i wiele jeszcze wylizycyóy ś. mogło, skąd pewno jest, że niekiedy niewolnik dać panu dobrodziejstwo może. Górni. Któż W. może całe ryb mnóstwo, które żywi morze? Karp. Wylizac miasta w całym państwie. Troc. Któż to wypowie i wylizy? Troc. Imiona wszystkich hetmanów wylizył. Co za czolo kochanki mi swoje wylizac! L. 2. co, pewną ilość czego = licząc wyłożyć, wypłacić gotówką, odliczyć: W. gotówką pieniądze (= polożyć). Idę, aby mi natychmiast wylizył za wioskę pieniądze. L. W. komu pieniądze z góry (= zaliczyć). Wylizone węzł pieniądze. Troc. Wylizone sprawy okoliczności. Troc. Skąpiec! każdy grosz żonie wylizca (= wydzie-la pod liczbą). Są tak groźni, że gdy sługa wodę ciepłą nieco później przyniesie, trzysta plag chudobie W. każą. Pileh. (= odliczyć, wsocić, wrzepić, wlepić). 3. kogo = obliczyć, wyrachować = dojść, wiele kto ma, wiele wydał i t. p.: Wylizył go na miljon (= oenił). Sługę, kiedy chce kraść przy sprawunkach, nikt nie wylizy. (= nią sprawdzi, nie skontroluje). 4. wy-kombinować, obliczyć, rozważyć, wziąć pod uwagę, wymiarkować: Pan starosta nie wylizył, z kim ma sprawę Sienk. W. ś. i. wyjść na czysto przy obrachunku, pomyślnie zdać rachunek, wyrachować ś., usprawiedliwić ś. rachunkiem: Kto ś. wylizy i przed Tobą, Boże, usprawiedliwi? Skar. Wylizyłem ś. z tej sumy. Troc. W. ś., wyrachować ś., wyjść z liczby. L. 2. okazać ś. przy obliczeniu w pewnej liczbie, wynieść pewną liczbę: Zdawało ś. mało, a wylizyło ś. jednak tego dwa tysiące.

† **Wylizyc się, y ś., yl ś. zam. Wielizycy ś.: W. ś., magnificenti. Ps. flor.**

† **Wylić, wyleje, wylil p. Wylać. Ps. flor.** Dwoma rzędami wylita były pukle w odlaniu morza miedzianego. Bud.

[**Wylikować, uje, ował i W. ś.] p. Wyleczyć.**
[**Wylikowanie, a, btm.] czynność cz. Wyliko-wać.**

[**Wylikowanie się, a ś., btm.] czynność cz. Wylikować ś.**

Wylikwidować się, uje ś., ował ś. wyrachować ś., wywiązać ś. z zobowiązań pieniężnych: Pozwala ś. do sądów regimentarskich, w których ś. Paszkowski wylikwidował. Mat.

Wylikwidowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wylikwidować ś.

Wylina, y, lm. y, Wyleń i. naskórek lub nads-kórek, zrzucony podczas lenienia: W., węzowa skóra zwleczona. Kn. Exuviae serpentis, łuska. W. węzowa. Mącz. 2. bart. p. Dziewnica.

† **Wylinać, nie, nął i † W. ś. p. Wylać. Glos.**
Wylingować, uje, ował piern. wywałkować (cia-sto).

Wylingowanie, a, btm., czynność cz. Wylingo-wać.

Wyliniać, a, al i W. ś. p. Wylinić.

Wyliniały, Wyleniały, Wyliniony który wyliniał; oblażył z włosów, pierza, skóry wskutek linie-nia.

Wylinić, i, il, Wylenić, nied. Wyliniać, Wy-leniać pozbawić włosów (= wylisnąć, skóry) (= wyskórzyć), pierza (= wypierzyć), wywoławszy ich opadnięcie, wypelnienie: Porośnięz wyleniony, eny łabędziu, w pióra, tęg wróży radość wiesz-cza Helikonu góra. Jak gdyby wyliniony wąz, starej skóry zbywszy, uwijać ś. zwykły, świeżą łuską ś. pokrywysz. Otw. Przen.: Czas wszyst-kich zmienil: i mnie czolo poradlił i głowę wylinił. Tremb. (= łysiny nabawił). W. ś., Wylinieć, Wylenieć, obleż z włosów (= wylisnąć), z skóry (= wyskórzyć ś.), z pierza (= wypierzyć ś.) wskutek naturalnego wypelniania. Widać tam było skór wężowych moc wielką, co ś. wyleniały. Biel. M. Co ś. wyleniały. Paszk. Człowiek, który ś. jeszcze nie wylenił ze swojej zwierzęcej natury (nie pozbył ś. zwierzęcości). Poetyka teraz całe ś. wyleniła i zmodniała. L. (= w nową skórę ś. obkleła, nową szatę przywdziała).

Wylinieć, eje, al, p. Wylinić: W., olinieć, opaść z włosów, z pierza. L.

Wylinienie, a, btm. i. czynność cz. Wylinić. 2. czynność cz. Wylinieć. 3. p. Wylinienie ś.

Wylinienie się, a ś., btm., niek. Wylinienie czynność cz. Wylinić ś., Wylinieć.

† **Wylinięcie, a, btm., czynność cz. Wylinać.**
† **Wylinięcie się, a ś., btm., czynność cz. Wylinać ś.**

Wyliniony p. Wyliniały.
Wylinjowany wykończony w swych linjach: Wy-ciągnięta biała, cudnie wylinjowaną rękę, o dłu-gich palcach... Ole.

Wylipać, a, al p. Wylgnać.

Wylipanie, a, btm., czynność cz. Wylipać.
Wylipkować, uje, ował wyszlifować lipką: Któd-ka wylipkowana ma ładny glans.

Wylipkowanie, a, btm., czynność cz. Wylipko-wać.

Wylipnąć, nie, nął p. Wylgnać. L.
Wylipnięcie, a, btm., czynność cz. Wylipnąć.

Wylistwin, u, lm. y, Mieczko bot. (anomatheca) roś. z rodziny Łasacowatych.

Wylitografować, uje, ował wykonać, wykończyć zapomocą litografji.

Wylitografowanie, a, btm., czynność cz. Wyli-tografować.

Wylitować się, uje ś., ował ś., nalitować ś. do-woli: Znosiła swe nieszczęście z heroizmem ta-

kim, że ś. ludzie jej nadziwić i W. dosyć nie mogli. Krasz.

Wylitowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylitować ś.

† Wylity im. od Wylili.

[Wyliwiać, a, al.] *głośno wypiewywać*: Hąń w gąjak ptaki tak wyliwiają, co cud.

[Wyliwianie, a, blm.] *czynność cz. Wyliwiać.*

Wylizać, że, zał, × Wyliznąć, nied. Wylizywać, † Wylizować l. liżąc wyjść, wybrać językiem: W. co z naczynia. W., *lambendo evacuaré*, wyleptać. Kn. 2. *wyrześć, wyczyścić, wymyć językiem*: Wylizał półmiski. Troc. Tak tam trawy są smaczne, że woły i owce, gdy w pewne miejsce trafią, prawie ziemię wylizują. Torz. 3. *przen. (o wodzie) podebrać, podmyć, wymyć, wygłodać, wyzłobić, wyrwać, poderwać*: Wylizuje woda brzegi, podbiera. Kn. Łąd ten ma w sobie wiele żłobowin ciasnych, które nawałności od wiatrów miotania wylizają. Otw. Rzeka brzegi wylizala. Troc. 4. *przen. wygładzić do przesady, wymuskać, ugłaskać, ulizac, umuskać, uklepać; wyrobić cackając; uczesać zupełnie płasko*: Tu bardzo wylizano, ówdzie włos kosmaty. Śł. wil. *Vestes a viris pellicare dicuntur mulieres, wyświekotać, W. Mącz. 5. przen. podlizując ś. uzyskać; pochlebstwem wyrobić; wylasić*: Gdyby nie wylizana protekaja, niktby o nich nie śnił. Kacz. W. ś. l. (o psie, kocie i t. d.) *liżąc ś. wygładzić ś., wyczyścić ś., wymuskać ś.; liżąc swe rany wyleczyć ś., wygoić ś., wyjść z choroby*: Wylizuje ś. pies, kot, *lambendo sanat canis vulnus*. Kn. *Przen.*: (o człowieku) żart. *wyleczyć ś., wykurować ś., wygoić ś.; wykpić ś., wygrzebać ś. z choroby*. Pan R., wylizawszy ś. wrócił do Wielkopolski. Rzew. 2. *przen. wygładzić ś. do przesady, wymuskać ś., ugłaskać ś., ulizac ś., umuskać ś., uczesać ś. zupełnie płasko.*

1. Wylizanie, a, blm., czynność cz. Wylizać.

2. Wylizanie przys. od Wylizany: Van der Werffa „Agarę“ robiła na podziw porcelanowo i W. w parę tygodni. Krasz.

Wylizanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylizać ś.

× Wyliznąć, nie, nał p. Wylizać.

× Wyliznięcie, a, blm., czynność cz. Wyliznąć.

† Wylizować, uje, ował i † W. ś. p. Wylizać.

† Wylizowanie, a, blm., czynność cz. Wylizować.

† Wylizowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylizować ś.

Wylizywać, uje, ywał i W. ś. p. Wylizać.

Wylizywanie, a, blm., czynność cz. Wylizywać.

Wylizywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylizywać ś.

Wylon, u, blm. *wylenienie ś., zmiana skóry*: Raki poszły na W.

Wylorować, uje, ował zł. = *wyciągnąć, skraść z kieszeni.*

Wylorowanie, a, blm., czynność cz. Wylorować.

Wylosować, uje, ował, nied. Wylosowywać l. wyciągnąć z koła numer losu; odbyć losowanie: W. list zastawny = *przez losowanie wycofać z obiegu*. 2. kogo = *wybrać przez losowanie, balotowanie*: Członkowie wylosowani. Śł. wil.

Wylosowanie, a, blm., czynność cz. Wylosować.

Wylosowywać, uje, ywał p. Wylosować.

Wylosowywanie, a, blm., czynność cz. Wylosowywać. [W.] *metowanie.*

Wylot, u, lm. y l. *wylecenie, wylatanie*: W. ptaswa (= *odlot*). Piskłeta na wylocie (= *tylko co mają wylecieć z gniazda; już dość silne, aby opuścić gniazdo*). *Przen.*: Jestem na wylocie =

na wyjściu, na wychodnym, na wyjeźdźnym z domu. 2. *miejsce, którym co wylata, otwór, wyjście, ujście*: W. armaty, *bouche*. Łs. (= *paszcza, gardziel*). W. w działach, przedni okrąg koła kanalicznego. Jak. J. Na słowo komenderującego: „na W.!” spuszczają dno armaty ku dołowi, gdy tym czasem puszkarz wysuwa i podkłada klin dla zastanowienia armaty w położeniu podniesionym nad poziom. Jak. J. W. lufy strzelby. W. kanału, komina. Zarząd kanalizacji w czasie gwałtownego przyboru Wisły delegował do wylotów na Powiśle służbę. [Wyciął puhać krukowi po sam W. gębel]. Wóje. (= *po samo gardło*). 3. *Rzeźba na wylocie = rzeźba na płycie, w której tło jest na wylot wybrane*. 4. *to, co wylatuje np. ze strzelby, pocisk, kula wylatująca*: Husarze mają swoje zastony na wyloty nieprzyjacielskie, tarcze. Gil. 5. *w kontuszach polskich, rękaw wzdłuż rozcięty i odchylony do tyłu*: Poprawiać, zarzucać wyloty. Z wylotami kontusiki, strój niewieści. Comp. 6. W., *ujście, † uście anat. (orificium)*: W. macicy (os uteri). Krs. 7. *bart. otwór, przez który pszczoły wychodzą i wchodzi do ula*. 8. bud., p. bud. **Kozub**. 9. chir.: W. postrzału = *otwór, którym kula wyszła z ciała*. 10. hut. = a) p. hut. **Fus**. b) W. pieca, W. gichty, *gardziel wielkopiecowej = ujście, czyli otwór wielkiego pieca, którym naboje ś. zasypują, a gazy i dymy z płomieniem uchodzą*. Łab. 11. mech. *koniec rury, którym wychodzi para zużyta; otwór rury, którym woda odpływa; cewka do odpływania wody*. 12. mł.: W. mączny (w młynie) = *otwór w okładzinach leżaka, którym wychodzi mielony produkt*. Małyszcz. **Na W. przys.** = *na drugą stronę, wskroś, na przestzał, na przelot, durch*: Na W. przepadła strzała. Kn. Na W. strzały przepadają i śmierć z ciężki jego posyłają. Lubom. Koń trzema kopjami na W. przebity. P. Koeh. Kula, sirzała przepadła na W. Troc. Przebić kogo szpada na W. Troc. Dziura na W. L. Na W. przeźroczysty. L. *Przen.*: Obaczę ja sam, co on mnie; ja na W. człowieka przenikam. Boh. (= *przez skórę*). Znam cię na W. (= *jak najdokładniej, jak zły grosz, jak swoje pięć palców*).

Wylotni l. wylatujący, wlatujący, ulatniający ś. Wylotnia sól, w chemji, mocą ognia wzgórę wylatująca i osadzająca ś. na wewnętrznej powierzchni naczynia, w którym zamknięta. Jak. J. 2. *na wylot idący, przenikający wskroś. L.*

Wylotowy przym. od Wylot: Otwór W. Rura wylotowa. Komin W. = *komin prosty, obszerny, przez który niebo widać*. Podcz. Wylotową część w luft. Gemb. Wylotowa sztuka działa. Gemb. Wylotowa sztuka = *część armaty, poczynająca ś. od drugiego spadku, t. j. od czopowej sztuki, a kończąca ś. równo z wylotem*. Jak. J. (oczna sztuka. Jak. J., Łs.). Przy samym wylocie armaty jest głowa a. obrączy wylotowe, *hourlet*. Jak. J. Wylotowa obrączka, *l'astragale de volée*. Jak. J. Hut.: Próg W. w piecach płomiennych, między przestrzenią roboczą a kominem, gdzie sklepienie pieca obniża ś., spadek zaś podnosi ś. nieco, i stąd zwężony otwór ś. tworzy. Łab. W., ego, lm. i rz. *żołnierz straży ogniowej, wylatujący na zwiady do pożaru przed wyruszeniem do niego straży*: Podczas akcji ratowniczej wyróżnił ś. dzielnością i brawurą W. drugiego oddziału.

[Wylotki, ów, blp.] *szpary w ulu.*

[Wyłożować, uje, ował] *pieniądzę = zmienić. rozmięnić.*

[Wyłożowanie, a, blm.] czynność cz. Wyłożować.

Wyłożować, uje, ował p. Wyluzować. St. wil.

Wyłożowanie, a, blm., czynność cz. Wyłożować. Wyłśniak, a, lm. i, Wyłśniak rzem. młotek do wygladzania, do polerowania.

Wyłsniewać, a, ał rzem. polerować.

Wyłsniewanie, a, blm., czynność cz. Wyłsniewać.

Wyłśniak, a, lm. i p. Wyłśniak: Młot W.

[Wylub, u, lm. y] = Kaniańka: W., wylup, złotko.

Wyludniać, a, ał i W. s. p. Wyludnić.

Wyludnianie, a, blm., czynność cz. Wyludniać.

Wyludnianie się, a s., blm., czynność cz. Wyludniać s.

Wyludnić, i, il, nied. Wyludniać ogołocić z ludności, uczynić bezludnym, opustoszyć: W. kraj. W. s., † Wyludnić stać s. bezludnym, stracić ludność, ludzi: Wielkie miasta wyludniają s. pod czas lata.

† Wyludnić, eje, ał p. Wyludnić: Dla różnych przyczyn wyludniały pułki. Papr.

Wyludnienie, a i. lm. a czynność cz. Wyludnić: Sąsiedztwo tatarskie wystawiało go na ciągłe pożogi i wyludnienia. Krasz. 2. blm., niek. Wyludnienie s. czynność cz. Wyludnić s. i Wyludnić; stan, wygląd miejsca, zgromadzenia, pozbawionego ludności.

Wyludnienie się, a s., blm., p. Wyludnienie.

× Wyludowiać, a, ał i × W. s. p. Wyludowić.

× Wyludowanie, a, blm., czynność cz. Wyludowiać.

× Wyludowanie się, a s., blm., czynność cz. Wyludowiać s.

× Wyludowić, i, il, nied. Wyludowiać kogo = pozbawić cech ludu, wynarodowić, zrobić kosmopolitą. W. s. wyzuć s. z cech swego ludu, wynarodowić s., wyjść na kosmopolitę: Wyludowiwszy s., wstydził s. mowy ojców. St. wil.

× Wyludowienie, a, blm., czynność cz. Wyludowić.

× Wyludowienie się, a s., blm., czynność cz. Wyludowić s.

[Wyludrac się, a s., ał s.] wyjść z gry w piłkę, przen. wogóle wycofać s. z czego a. skąd.

[Wyludranie się, a s., blm., Wyludry] czynność cz. Wyludrac s.

[Wyludry nieod.] p. Wyludranie s.

Wylulać się, a s., ał s. dziec. wyspać s.

Wylulanie się, a s., blm., czynność cz. Wylulać s.

Wylumpować się, uje s., ował s. wyhulać s., wyłobuzować s.: Taki mąż wylumpuje s. za młodu, a żony i dzieci potom cierpią. Lbń.

Wylumpowanie się, a s., blm., czynność cz. Wylumpować s.

Wylutnić, i, ij poet. wygrać na lutni, wyspiewać: Kto z żywiołów kłótni, z bitwy miejsce i lat harmonję wylutni, rytmu stworzy świat. Krasin.

Wylutnienie, a, blm., czynność cz. Wylutnić.

Wylutować, uje, ował lutując zrobić; lutując wszędzie, gdzie potrzeba, wyporządzić.

Wylutowanie, a, blm., czynność cz. Wylutować.

Wylutować, uje, ował lutując wyczyścić: Kiedy będzie potaż dobrze wylutowany, t. j. że w nim nie będzie w środku nic czarnego, z takiego potażu będzie szkło czyste. Torz.

Wylutowanie, a, blm., czynność cz. Wylutować.

Wyluzować, uje, ował, Wyłożować i. wysunąć, wybić z miejsca. 2. rzeź.: W. kości = wyjąć

(wszystkie) umiejętnie z zabitego zwierzęcia, np. przez otwór zrobiony w brzuchu. W. kość z ćwierci = wypróc, wyjąć.

Wyluzowanie, a, blm., czynność cz. Wyluzować.

Wyłzenie, a, blm., czynność cz. Wyłzyć.

Wyłzyć, y, ył walec = podnieść walec.

[Wyłabudać, a, ał, Wyłabudzić] i. z trudnością, z mozołem co dla siebie wyrobić, uzyskać, otrzymać; uciulać sobie, dochrapać s. czego, wycharować co. 2. z trudnością wydostać, wyciągnąć, wyzwolnić: Wartoby chłopaczka W. z ciupy (=z więzienia). Weys. [W. s.] wydostać s., wybawić s. z jakiejś biedy, z kłopotu, wybrnąć, wykuraskać s., wygrzebać s., wygmerać s.: Tobie potrzeba biedę przecierpieć, samemu sobie nawyknąć i W. s. własną siłą. Krasz.

[Wyłabudanie, a, blm.] czynność cz. Wyłabudać.

[Wyłabudanie się, a s., blm.] czynność cz. Wyłabudać s.

[Wyłabudzenie, a, blm.] czynność cz. Wyłabudzić.

[Wyłabudzenie się, a s., blm.] czynność cz. Wyłabudzić s.

[Wyłabudzić, i, il i W. s.] p. Wyłabudać: On konceptami swemi wyłabudził. Chodź.

× Wyłacniać, a, ał p. Wyłacnić.

× Wyłacnianie, a, blm., czynność cz. Wyłacniać.

× Wyłacnić, i, il, nied. × Wyłacniać zupełnie ulacnić wyjście, rozwiązanie, zrobić łacniejszym, ułatwić, wylekczyć: W. sprawę, przyspieszyć koniec sprawy. L. W. stolet. L. × W. s., × Wyłacnić stać s. zupełnie łacniejszym. L.

× Wyłacnić, eje, ał p. Wyłacnić.

[Wyłacnić, eje, ał] p. Wyłaczniec: Człowiek niech nie je, aż wyłacnieje. Troc.

× Wyłacnienie, a, blm. i. czynność cz. Wyłacnić. 2. czynność cz. Wyłacnieć.

[Wyłacnienie, a, blm.] czynność cz. [Wyłacnieć].

× Wyłacnieć, eje, ał, † Wyłacnieć, [Wyłacnieć] wygłodnieć, wygłodzić s., wypościć s., stać s. łacnym. L.

× Wyłacznienie, a, blm., czynność cz. Wyłacnieć.

† Wyłacniały który wyłaczniał, wygłodniały, wygłodzony: Wyłacniałe głoć osłabia im boki. Chr.

† Wyłacnieć, eje, ał p. Wyłaczniec: Psa nie trzeba karmić, aż po pierwszym karmieniu wyłacnieje. Ostror.

† Wyłacnienie, a, blm., czynność cz. Wyłacnieć.

Wyładnieć, eje, ał stać s. ładnym, wypięknąć, wyprzystojnić: Aleś mi coś wyładniał, czy w drodze, czy już na miejscu? L. Jak s. masz, Magdusiu? wyładniała bestyjką! L.

Wyładnienie, a, blm., czynność cz. Wyładnieć.

Wyładować, uje, ował, nied. Wyładowywać i. wyprzątnąć, wypróżnić z ładunku, wypakować: W. wóz, okręt. Przen.: W. elektryczność z baterji elektrycznej. Wyładował gniew, którym oddawna pałał (= wywarł, wydzielił z siebie).

2. wyrzucić ładunek, wystrzelić, wybuchnąć, eksplozować: Bryła drewniana, która s. nazywa przykopową kulą, przytrafia s. często, że od uderzenia naboju pęknie, przed czasem wyładuje i zamiast nieprzyjacielowi, swoim zaszkodzi. Jak. J. Niekiedy kula przed czasem wyładuje, 3. naladować szczelnie, wypakować, napakować wypchać, napchać: Kiedy zdobywszy Grecy będą czynić działy, miedzią i złotem okręt wyładujesz cały. Dm. Fura w trzy konie srodze wyładowana

aż wyżej drabin. Kaczk. Przen.: W. kieszenie = obłowić ś., pożywić ś. W. kałdun = obładować, opakować ś., napakować ś. = obezrecić ś., naćpać ś. 4. [W.] przygotować: W. komu kosę, dubeltówkę: Wyładowanie, a, blm., czynność cz. Wyładować. W. z okrętu szuflą. Troc.

Wyładowisko, a, lm. a *miejsce przeznaczone do wyładowywania towarów.*

Wyładowywacz, a, lm. e i. ten, *co wyładowuje*: Wyładowywacze węgli z okrętów. 2. fiz., p. Eksektorator.

Wyładowywać, uje, ywał p. Wyładować.

Wyładowywanie, a, blm., Wyładunek, [Wyładunka] czynność cz. Wyładowywać.

Wyładunek, nku, lm. nkl [p. Wyładowywanie: Przystać do wyładunku rudy żelaznej.

Wyładunkowy przym. od Wyładunek: Przystać wyładunkowa.

[Wyładzenie, a, blm.] czynność cz. Wyładzić.

[Wyładzić, i, il] p. Wyładować: Kazałam W. dwa wozy. Sienk.

Wyłagodzenie, a, blm., czynność cz. Wyłagodzić.

Wyłagodzić, i, il *złagodzić zupełnie, zrobić łagodniejszym, wymiękczyć. L.*

× Wylaiciel, a, lm. e p. Wyłajacz. L.

× Wyłajacz, a, lm. e, × Wylaiciel ten, *co kogo wyłajał. L.*

Wyłajać, e, ał p. Wyfukać: Te głowy do złotych wybesztam, wyłaję. Tremb.

Wyłajanie, a, blm., czynność cz. Wyłajać.

Wyłajdaczanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyłajdaczyć ś.

Wyłajdaczyć się, y ś., ył ś. *nalajdaczyć ś. do woli, wybirbantować ś.*

Wyłam, u, lm. y, Wyłom otwór *wyłamany*: W., wybicie otwartości jakiej w wałe fortecznym, czy to podsadą prochową, czy też kulami armatnemi. Jak J. Zrobienie kulami armatnemi wyłamu w murze. Łs.

× Wyłamacz, a, lm. e ten, *co wyłamuje, wyłamał. L.*

Wyłamać, mie, mał, †Wyłomić, Wyłomać, [Wyłomać], nied *Wyłamywać*. × *Wyłamować* i. *złamawszy wysadzić, wyważać, wyjąć; wylupać*: W. cegłę z muru. Troc. L. W. ząb w grzebieniu. Blisko tego było, żeby wyłomili drzwi. Leop. We dworze wszczął ś. alarm, strzelanie do okien, potem trzask drzwii *wyłamywanych*. Rol. Przen.: Wyłamała bogini żelazem drzwii wojny. †Dm. †W. co = *włamać ś. do czego*. Jeśliby złodzieja zastano, a on *wyłamuje* dom a. ś. podkopuje, a tamby go raniłono, tak żeby umarł, ten nie będzie winien. Leop. W. drzwii, więzienie. Troc. 2. przen. *wyzwolić z wielkim trudem a. gwałtownie, wybrać, wyrwać*: Trzeba miasta W. z uciążliwej starostów jurydykceji. L. 3. × *Wyłamywać* robotę jaką (?), *wycinać, łamaną robotę działać, wyciękować. L. 4. łamaniem wygiąć pod kątem; załamać, wykrzywić, zakrzywić, zagiąć*: One zwiehnęły osadę mych skrzydeł i *wyłamały* do góry. Mick. Choroba go *wyłamała*. Sł. wil. (= *pokrećca, wykoślawiła*). 5. [W.] *złamać*: W. nogę. W. ś. l. *włamawszy ś. wypaść; wylupać ś., wykruszyć ś.*: Ząb ni ś. *wyłamał*. 2. *złamawszy zawady wydostać ś., wyzwolnić ś. skąd, przedostać ś., wyrzucić ś., wybrać ś.*: W. ś. z fortecy, z więzienia. L. *Wyłamał ś. z więzienia. Troc.* Słudzy niewolni zamienieni być mogą dlatego, iż ś. z niewoli *wyłomić* nie mogą. Sz. Przen.: Kto wycierpieć nie umie, ten serca wielkiego nie ma; męstwem, cierpieniem

wyłam ś. ze złego. Jabł. Przen.: W. ś. z czego, od czego = *uchylić ś., wykręcić ś., wywinąć ś., wybić ś., otrząsnąć ś. z czego, zrzucić co z siebie, nie poddać ś. czemu*: Wyłomili ś. z posłuszeństwa. Wuj. Jeśli bliźniego nie miłujesz, już ś. *wydzierasz a wyłamujesz z posłuszeństwa Pana swojego*. Rej. Świat ś. od zbawienia, które z słuchania słowa Bożego rościła, *wycina i wyłamuje*. Żarn. Nigdy ś. nie można W. z władzy *mężowskiej. L.* Mistrz pruski długo ś. *królowi z posłuszeństwa wyłamował*, a gdy do niego król posłał, on *zwlóczył* ode dnia do dnia. Biel. M. *Wyłamuje ś. z władzy, z mocy, z posłuszeństwa zwierności swojej. Troc.* Ci oskarżonego imieniem W. ś. od tego sądu *cheieli*. Alber. Nie miałem pokusy W. ś. z obowiązków. Rzew. Nikt nie myślał W. ś. z tego ciężkiego prawa, które nas wszystkim wskazuje na *przećwoności losu. Rzew. 3. wyginaniem członków wyrobić ś., wycwiczyć ś.*: Giełki, *wyłamany*, gdyby nauczyciel tańca. Krasz. 4. *Wyłamywać ś. (o osobach) = przęcać ś. wyginać ś., wykrzywiać ś. kurczowo, wicić ś., skręcać ś.* 5. (o rzeczach) *wygiąć ś. pod kątem, wykrzywić ś., zadrzeć ś.*

Wyłamanie, a, blm., czynność cz. Wyłamać.

Wyłamanie się, a ś., blm., czynność cz. *Wyłamać* ś.: Pan generał *mocą i władzą swą nakaże* tym ludziom W. ś. z *haniebnych służb. Żer.*

[Wyłamek, mka, lm. mki] *dożywocie*. (Por. Wyderek).

[Wyłamniczka, i, lm. i] forma ż. od *Wyłamnik*.

[Wyłamnik, a, lm. cy] *dożywotnik*.

× *Wyłamować, uje, ował i* × W. ś. p. *Wyłamać*.

× *Wyłamowanie, a, blm., czynność cz. Wyłamować*.

× *Wyłamowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyłamować* ś.: *Przestańże, mój bracie, tego małego wyłamowania* ś. L. (wykręcania ś., krygowania ś., wykretów, wybiegów).

Wyłamowy przym. od *Wyłam*; *Wyłamowy*.

Wyłamywacz, a, lm. e ten, *co wyłamuje*: Jedno tylko postanowienie z okresu cesarskiego wspomina o *wyłamywaczach*. Spas. Naczelnik policki miasta Rzymu otrzymał rozkaz *chwytać* takich *wyłamywaczy*. Spas.

Wyłamywać, uje, ywał i W. ś. p. *Wyłamać*.

Wyłamywanie, a, blm., czynność cz. *Wyłamywać*: *Udawanie niby wielkiej choroby i niby opętania z kurczowatym trzęsieniem i wyłamywaniem są pomieszane. Perz. Hut.*: W. dula, *podniesienie na wierzeh w ognisku fryszerskim żelaza już oczyszczonego po stopieniu; podkłada ś. wtedy poden węgla i dodaje wiatru, poczym wyłamany grap, to jest żelazo ufryszowane, bierze ś. do kucia, czyli cyngowania pod młotem ciężkim fryszerskim. Łab.*

Wyłamywanie się, a ś., blm., czynność cz. *Wyłamywać* ś.

Wyłaniać, a, ał i W. ś. p. *Wyłonić*.

Wyłanianie, a, blm., czynność cz. *Wyłaniać*.

Wyłanianie się, a ś., blm., czynność cz. *Wyłaniać* ś.: *Epoka wyłaniania* ś. tak zwanej kwestji niemieckiej.

Wyłancuszkować, uje, ował *wystroić w łancuszk*: Pokazała ś. pani Beldeau, *wystrojona, wyłancuszkowana*. Korz.

Wyłancuszkowanie, a, blm., czynność cz. *Wyłancuszkować*.

Wylapać, pło a. [pa], pał, nied. **Wylapywać,** [Wylapować] *połapać co do jednego, wychwytać, wylowić, posprzątać; łapiąc wyniszczyć, wygubić:* W. psy, pehły. Rozkaz, aby w dziesięciu milach od granic tureckich wylapywał wszystkich zbierających ś. konfederatów. W. ryby w stawie.

Wylapanie, a, bfm., czynność cz. **Wylapać.**
[Wylapować, uje, ował] p. **Wylapać.**
[Wylapowanie, a, bfm.] czynność cz. **Wylapować.**

Wylapywać, uje, ywał p. Wylapać.
Wylapywanie, a, bfm., czynność cz. **Wylapywać.**

Wylasić, i, il łaszac ś., przymilając ś. **wyludzić, wywabić; wylizać, wypochlebić.**

Wylaszenie, a, bfm., czynność cz. **Wylasić.**
Wylatacz, a, lm. e ten, co wylatuje a. co wylatać.

Wylatać, a, al, nied. × Wylatywać l. latając *wyporzędzić; polatać wszędzie, gdzie potrzeba, wyszukować:* W. suknię. 2. *zrobić co z kawałków, wyszukować:* Nic z tego nie wylatam. 3. *× W. przen. skombinować, dojść, pokombinować, zestawić:* Jak gmin w swym nigdy nie skutkuje stanie, mogłeś to z greckich historii W. Chr. Nie dziwuj ś. temu, gdy tobie podobny nowiniarz te ładaszycze. jako i ty teraz, niejedne wylatał, wymyślił. Pim. (= *skleić, sklecić, powiązał, poszyszał, pokombinował*). 4. *przen.:* W. boki, skórę, grzbiet komu = *wytrzępać, obić, wybić, wygarbować, wylębić, wytwiczyć, wylóić, zjeździć, zerznąć, ściąć, wygrznocić, wylomocić:* Skórę mu wylatał, i sam nie będzie wiedział, kto go obil. L. Jakżebyś ci skórę wylatał, gdybym nie miał względu na panią! L. Gdy w nocy barana zarzynał, wylatałem mu zaraz skórę należycie. L. Nieraz mi nieprzyjaciel skórę dobrze wylatał. L. Boję ś. panu narazić, bo mi każe grzbiet W. L. Jeżeli ś. zbliży, wpadając raptem na niego, dobrze mu wylataj boki. L. **W. ś. przen. dać sobie radę, poradzić sobie, wyjść cało, wybrnąć, wygramolić ś., wygrzebać ś., wykaraskać ś.:** Admirał, czując, że ś. sam wylata, nie chce pomocy i kolegą mata. Chr.

Wylatanie, a, bfm., czynność cz. **Wylatać.**
Wylatanie się, a, ś., bfm., czynność cz. **Wylatać ś.**

Wylawiacz, a, lm. e l. ten, co wylawia: To daje miarę, jak daleko zasłi wylawiacze skandalów na pokarm czytelników. 2. **a. Fiszak garb. narzędzie garbarskie do wylawiania kory dębowej z dębicy.**

Wylawiać, a, al, p. Wylowić.
Wylawianie, a, bfm., czynność cz. **Wylawiać:** O wylawianiu ryb. Zam.

† Wylączenie, a, bfm., czynność cz. **Wylączyć.**

† Wylączyć, y, yl wybadać, wyspiegować. B. Sz.

Wylazić, i, il p. Wyleźć.
[Wylazować, uje, ował] p. **Wyleźć.**
[Wylazowanie, a, bfm.] czynność cz. **Wylazować.**

Wylazenie, a, bfm., czynność cz. **Wylazić.**
Wylącać, a, al i W. ś. p. Wylączyć.
Wylaczenie, a, bfm., czynność cz. **Wylącać.**
Wylączenie się, a, ś., bfm., czynność cz. **Wylącać ś.**

Wylączenie, a, l. bfm., czynność cz. **Wylączyć.**
2. p. **Wyjątek:** W, wyimek, wyjątek. L.

Wylączenie się, a, ś., bfm., czynność cz. **Wylączyć ś.**

× Wylącznictwo, a, bfm., p. Wylączność: Dla utrzymania ducha wylącznictwa, a tym samym niewoli handlu, burzą świat. Stasz.

Wylącznie przys. od Wylączny; IEksluzywe=
a) *wylączając, nie wliczając:* Od jednego do dwunastu W. (= *nie wliczając dwunastego*). b) *tylko, jedynie:* Wejście dla stowarzyszonych W.

Wylącznik, a, lm. i elektrot. kranik u ściany lub lampy, za pokręceniem którego światło elektryczne zapala ś. lub gasi, a to przez wylączenie lub złączenie prądu.

Wylączność, i, bfm., rz. od Wylączny; × Wylącznictwo; specjalność, szczególna cecha, odróżniająca kogo a. co, wylączny czyj przywilej: Chłodne szyderstwo jest wylącznością szczęśliwych i możnych.

Wylączny wylączający wszystko inne; wylączony z pobród wszystkich innych, nie dopuszczający innych obok siebie, szczególny, specjalny, niepodzielny, osobny, osobliwy, jedyny, oddzielny: Bóg jest W.: musi być sam a. nie być. Prawo wylączne. W. dar do czego. W. przywilej.

Wylączyć, y, yl, † Wylęczyć, nied. Wylącać, † Wywłócać *wyjąwszy oddzielić; wykłuczyć, wydzielić, wyosobnić wyobcować:* Wylącać, wywierać, *excludere*. Kn. Z prawa natury, skazującego wszystkich na śmierć, nikt nie jest wylączony. Pileh. (wyjęty, ekscypowany. L.). W. z społeczeństwa, z kościoła, wyobeować, wykłąć, wygnać. L. Wylącać was z bożnicę będa. Skar. Za apostaty jesteście osądzeni i z cerkwi Bożej wylączeni. Smotr. Szatan może kłetych abo z kościoła wylączonych trapić. Żąbk. Od jednoty kościoła kogo W. Troc. W. kogo z towarzystwa (= *usunąć*). Zwierzęta rozpoznają wśród pokarmu i wylączają jadowite rośliny. Sniad. J. (= *odrzucają*). W. aparat telegraficzny = *usunąć go z linii komunikacji*. W. ś. *oddalić ś., usunąć ś., odlatać od kogo, od czego, zerwać z kim, z czym:* Pozdrowienia mężom i niewiastom, którzy ś. z pogaństwa do wiary w Pana Jezusa wylączyli. Salin. (= *zerwali z pogaństwem*). Krew moję przelałem, abym cię sobie przyłączył, a ty ś. ode mnie wylącaasz. Biel. M. (= *odwracasz*). Choćby kto był niesłusznie kłety, ma ś. dobrowolnie sam z kościoła W. Sz.

Wylechtac, a a. cze a. ce, al, nied. Wylechtywać *lechtaniem wywłócać, wydobyć:* Śmiech wylechtywany z niej gamą pustoty lub chichotem. Brt.

Wylechtanie, a, bfm., czynność cz. **Wylechtac.**

Wylechtywać, uje, ywał p. Wylechtac.
Wylechtywanie, a, bfm., czynność cz. **Wylechtywać.**

[Wylepać, pie, pał] = **Wychleptać.**
[Wylepanie, a, bfm.] czynność cz. **Wylepać.**
Wyleptać, pce, ptał p. Wychleptać. Troc. W., wylizać, *lambendo evacuaré*. Kn.

Wyleptanie, a, bfm., czynność cz. **Wyleptać.**
Wyleptywać, uje, ywał p. Wychleptać. L.
Wyleptywanie, a, bfm., czynność cz. **Wyleptywać.**

Wylęcze, a, bfm. choroba psia: Zapieczeniu, puchnięciu lub usychaniu nóg, spleciowi, wylęczu...

† Wylęczenie, a, bfm., czynność cz. **Wylęczyć.**
† Wylęczyć, y, yl p. Wylączyć. L.
[Wylęgować się, uje, ś., ował ś.] *wykrzywiać ś.*

[Wyłęgowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyłęgować ś.

Wyłgać, ze, gal, nied. **Wyłygać**, **Wyłgiwać** i. *łgarstwem wyrobić, wyjednać, wyciągnąć, uzyskać; wyklamać, wyycygać, wydłuzić, wydurzyć*: Któż to wie, jeżeli od niego pieniędzy W. nie chce. L. Oto 500 talarów, które od niego wyłgałem. L. Pochleba prawie dobrze wywiczony jest panom łgarzom cioteczony, rodzony, jako pies, mleczkiem gdy kasa, nie szceka, także pochleba, by cò wyłgał, czeka, pochleba każdy piesek Pępowskiego, za tym wnet bieży, gdzieby dostać czego. Rej. Nie wyżesz tego u mnie. Troc. 2. *łząc wymyślić, wyklamać, zmyślić*: W. urząd, poselstwo = udać ś. za urzędnika, za posła, nie będąc nim. L. *Ementior*, wyłygam, wymyślłam, cò jako żywo nie było. Mącz. 3. *łganiem wyczerpać*: Pułkownik, co (= czego) w drodze nie wyłgał, dołgał przy obiedzie. Moraw. W. ś. *łgarstwem wywinąć ś., wykręcić ś.; wyklamać ś., wykpić ś.*: Jak ś. tu W.? L. Dopiero musiałem W. ś. Byk.

Wyłganie, a, blm., czynność cz. **Wyłgać**.

Wyłganie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyłgać** ś.

Wyłgiwać, uje, iwał i W. ś. **Wyłgać**.

Wyłgiwanie, a, blm., czynność cz. **Wyłgiwać**.

Wyłgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyłgiwać** ś.

Wyłgus, a, lm. y = **Wykpis**.

Wyłkać, a, al *łkaniem wyrazić, wymówić, wypowiedzieć*: Wyłkała do mnie: powróć nam mamę. Kaczk.

Wyłkanie, a, blm., czynność cz. **Wyłkać**.

× **Wyłknać**, nie, nął p. **Wyłknać**.

× **Wyłknienie**, a, blm., p. **Wyłkniecie**.

× **Wyłkniecie**, a, blm., × **Wyłknienie** czynność cz. **Wyłknać**.

Wyłobuzować się, uje ś., owal ś. *nalobuzować ś. dowało, wybierbanować ś.*

Wyłobuzowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyłobuzować** ś.

[**Wyłobzować**, uje, owal] *wybić, wyłoić, wygarbować, wygrzmocić, zerznąć*: W. komu skórę.

[**Wyłobzowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyłobzować**.

Wyłoga, i, lm. i, [Byłoga], × **Załoga**, **Wyłóg**, † **Wykład** i. *brzeg u sukni wyłożony, odchylony*: Przedki sobolowe u piaszczyka, a pod wszystkim nie było nic; więc lepiej barana pod cały kupić, niż wyłogami tylko świat grzać, a grzbiet ziębić. Lekar. Dla Węgrów pod komendą Bekiesza r. 1578 siniego sukna wzięto 4684 łokei i czerwonego 325 na łapki, czyli wyłogi. Cz. Gwardje noszą suknią niebieską z czerwonymi wyłogami. L. Dla dziwackiej mody trzeba łapek, wylotów, wylóg. L. Wyłogami przyozdobić. Troc. Wyłogi do odejmowania. Troc. Biały surdut z czerwonym wyłogiem. Mick. 2. bud. rana u drzwi, okien. 3. cieś. = Ferklajdunek. 4. kuch. ciasto okalające brzeg półniska. Zdr. Wyłóżka, Wyłóżka.

Wyłogarka, i, lm. i *machina do wygrabiania wylóg ciesielskich* (Wulitmaschine).

Wyłoić, i, il i. *wysmarować łojem*. L. Koszula jedna wyłojona i zmaczana w dziegieciu rok mu cały służyła. Rol. 2. przen.: W. komu skórę, grzbiet = *wylatać, wygarbować, wytrześć, wyćwiczyć, wytkropić*: W. batem. Wyłoił mi skórę dobrze, zbił mię na miazgę. L. Grzbiet jej kijem wyłoję, aż jej boki trzeszczą będą. L.

Wyłojenie, a, blm., czynność cz. **Wyłoić**.

Wyłom, u, lm. y, **Wyłam** i. *gie. dolina, wąwóz przerzynający wpoprzek łańcuch gór a. wyżynę; łożysko, które sobie wytorowała rzeka, płynąca ku morzu wśród wznoszącej ś. wyżyny*: Wyżyny bałtyckie przerwane wyłomami rzek. 2. *gór. wybijanie, wysadzanie prochem masy skalistej*. L. 3. a. **Bresza** woj. otwór *wylamany, wybity kulami armatnimi a. wyrwany prochem*: W. w murze fortecznym, w skale. Rozbić mur, niechaj wejda ichmoście wylomem. Sienk. Przen.: W. w systemie i t. p. = *naruszenie go, sprzymierzenie ś. mu w jakim szczególe*.

Wyłomać, mie, mał i † W. ś. p. **Wyłamać**.

Wyłomanie, a, blm., czynność cz. **Wyłomać**.

Wyłomanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyłomać** ś.

† **Wyłomic**, i, il i † W. ś. p. **Wyłamać**.

† **Wyłomienie**, a, blm., czynność cz. **Wyłomic**.

† **Wyłomienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyłomic** ś.

[**Wyłomisko**, a, lm. a] *miejsce po lesie wylamanym od wichrów*.

Wyłomocenie, a, blm., czynność cz. **Wyłomocić**.

Wyłomocić, i, il, **Wyłomotać** *łomoceniem wybić; wygrzmocić*.

Wyłomotać, ce a. cze, tał p. **Wyłomocić**.

Wyłomotanie, a, blm., czynność cz. **Wyłomotać**.

Wyłomowy przym. od **Wyłom**.

† **Wyłomy wlamujący** ś. B. Sz

× **Wyłoniać**, a, al p. **Wyłonić**.

× **Wyłonanie**, a, blm., czynność cz. **Wyłoniać**.

Wyłonić, i, il, nied. **Wylaniać**, × **Wyłoniać** *co = wyprowadzić z łona czego na jaw, ujawnić, wydać z siebie, zrodzić*: Krasawice, Boże swe kwiecie, ile wiosna co rok wyłoni. St. wil. Źródło wylania z siebie rzekę. W. ś., [Wyleniać ś.] *wyjsć z łona czego na jaw, ujawnić ś., wywiązać ś., wyniknąć, zrodzić ś., uwydatnić ś., wynurzyć ś., wystąpić, ukazać ś.*: W dali z mgły i błękitów wyłoniły ś. czarne, posępne ruiny zamku. Prus. Z chaosu nazw innych wyłonił ś. ostatecznie nazwisko Polski. Gom. Wśród obrad wyloniła ś. kwestja... (= powstała, wywiązała ś., zrodziła ś., przyszło do niej). Lud polski ze Słowiańszczyzny ś. wyłonił. Z pomiędzy drzew wyloniła ś. baszta.

Wyłonienie, a, blm., czynność cz. **Wyłonić**.

Wyłonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyłonić** ś.

[**Wyłotosić**, i, il, **Wyłotoszyć**, **Wybębnąć**] *wyłoić, wylatać, wygrzmocić, wytrześć, wybić*: Wyłotosili mu skórę.

[**Wyłotoszenie**, a, blm.] czynność cz. **Wyłotosić** i **Wyłotoszyć**.

[**Wyłotoszyć**, y, yl] p. **Wyłotosić**.

Wyłowić, i, il, nied. **Wylawiać** i. *łowić wylapać, wybrać*: W. ptaki, ryby. Kn. W. wędą = *wyłowić*. Wyłowił sadzawkę, ryby, szczupaki. Troc. (= *łowieniem wypróżnić sadzawkę*). Wyłowił ptaki, liszki. Troc. Knieję wyłowił. Troc. Robactwo morskie wylawiane dla pereł i koralów. Lel. Kluski wyłowił, a żupę zostawił (= *powyjmował*). U nich w skarbie jak w wylowionym stawie: ani płoćki ponoć niema. Krasz. (= *wypróżnionym łowami*). [Dwuch rybaków na rzece wyłowili dziecięteczko w kolebce]. Przen.: W. złodziei i t. p. = *wylapać, wychwycić, posprzątać*. Panowie wnet najdą takich wyłów, którzyby wszędzie wyłowili, którzyby podsłuchi-

wali, którzyby nosili nowinki, spotwarzyć na konie i zabić umieli. Gór. (= *wymyszkowali*). Z trudnością wytawiałem te pojęcia z ogólnej gramatyki. Dąb. (= *wyróżniałem*). Pieniądze te od tatunów wacpaństwa wyłowione zostaną. L. (= *wywabione, wymamione, wyciągnięte, wydłuzone, wykpięte*). 2. a. **Fiszawa** garb. *wybrać*: W. spławki, korę dębową z dębicy.

Wyłowienie, a, btm., czynność cz. **Wyłowić**.

Wyłożenie, a, btm., czynność cz. **Wyłożyć**: *wykład*: W pierwszym przybytku był stół i W. chlebów, które zowią święte. Leop. (położenie chlebów. Leop.). Przywiedzeni byli wszyscy mędr. cowie babilońscy, ażeby mi wywiazanie a W. onego snu powiedzieli. Leop. (*wykład*. Leop.). W., przetłumaczenie, przekład. Kłos. Dzieło: „W. moralnych przepisów stanu wojennego”. Gór. W. szybu kopalnianego = *oprawa*.

Wyłożenie się, a, s., btm., czynność cz. **Wyłożyć się**.

Wyłożka, i, lm. i p. **Wyłoga**: Spodnich rzeczy atlasowych żaden nie miał; wielka była ozdoba, gdy wyłożki takie miał u rękawów. Star.

Wyłożnie przys. od **Wyłożny**. L.

Wyłożny mający być wyłożonym, mogący być wyłożonym w *wykładzie, opisie*. L.

Wyłożony I. im. od **Wyłożyć**. 2. † W. sąd, t. j. który bywa czasów wedle prawa zamierzonych, a idzie zawždy przez dwie niedziele; za długim zwyczajem przyszło, iż ten sąd zowią wyłożonym, jakoby na pewne i nieomylnie czasy ułożonym a prawie zamierzonym. Groie.

Wyłożyciel, a, lm. e ten, co *wyłożył a. co wyłożył*; *wykładacz*. L.

Wyłożyć, y, yt, nied. **Wykładać** I. *wyjawszy położyć, rozłożyć na widoku*: [Kazał on sieci założyć i dziecię na brzeg W.]. *Wykładać* towary, bieliznę ze skrzyni. Troc. Swoje towary na rynku ku przedaniu W. Baz. Syrus kupiec twój jedwab wykładał na jarmarku twoim. Leop. Szarlaty, perły i korale wykładali na jarmarkach twoich. B. B. *Wykładają* i drudzy kupcy materje swoje jedwabne. Star. Towarów żadnych aby s. nikt we dni święta wykładać nie ważył. Vol. Szuffa w drukarni, na którą zecer z winklelaka wykłada pismo, dwojaka: zecerska i perserska. Mag. Jak pospolicie chepią s. białogłowy z swych szat, i ta jąta wykładać i okazować swoje ochędóstwa, szaty i insze ubiory. Glicz. Kmiotek wyłożył koszulę na spodnie. W. pieniądze na stół (= *wyliczyć gotówką*). 2. *wydluć, ponieść koszt, wykłensować, założyć, zaliczyć*: Wolał, gdyby tylko był sam, w niewoli umrzeć, jak W. tak wielką sumę, która go w koszuli prawie zostawiła. L. Powiada, że kto mu wróci sumę, którą na edukacją Juljany wyłożył, ten ją mieć będzie. L. (= *zawansował*). W. za kogo pieniądze, sumę, koszt. Wszystkie starranie i pilność wykłada i czyni na Rzpltą. Glicz. Wyłożył na ten budynek wielką sumę. Troc. Wyłożyłem dla ciebie trzy talery. Troc. 3. † W. *wyciągnąć, wysunąć, wysadzić, wytknąć*: W. rękę z pod koldry. *Wykładać* rękę z szaty. Kn. Głowę ku górze, jak z kuny, wyłożą. Paszk. (= *zadrą, wystawią*). 4. *przen. wytłumaczyć, wyjaśnić, wyswietlić, objaśnić, komentować*: Czytali w księgach zakonu Bożego wyraźnie, a wkładając zmysł, objaśniali to, co czytali. B. G. *Wykłada* mu, jak łopatą wędowę (= *kladzie*), jak na talerz. Gadkę W. L. Wszysey mędrceowie nie mogą mi snu tego wywiaząć i W. Leop. Gdy nie jest

jemu wyłożono, to ja tobie teraz wykładam. Leop. Tak to wykładam, rozumiem. Kn. *Wykładać* sens zawity. Troc. Tak to wyłożył. Troc. *Wyłożył*, na czym to zawisło. Troc. *Wykładać* co dobrze, źle = na dobrą, na złą stronę tłumaczyć. L. Wielu ludzi zdumiewało s., i różni różnie wykładali Żąbk. (różnie wnosili, wnioskowali, sądzili, różnego zdania byli. L.). *Wykładać* ludzi = *objasniać, co inni mówią*. Biel. M. *Wykładać* = *miewać wykłady, dawać lekcje, uczyć*: Lelewel wykładał historję w uniwersytecie wileńskim. *Wykładać* na kursach. W. co na inny język = *przełożyć, przetłumaczyć, wytłumaczyć*: Któł egiptski księgi starego zakonu dał W. z żydewskiego języka na grecki. Gil. Św. Hieronim wyłożył Biblią na język słowacki. Mącz. Należliśmy Mesyjasza, który s. wykłada: Chrystus. Rej. *Wyłożył* to po polsku z francuskiego. Troc. *List wyłożony* (przetłumaczony) po francusku. Troc. 5. † *Wykładać* co = *przedrzeć, naśladować, udawać, małpować, powtarzać po kim*: Nieprzyjaciele najeżdżać na obóz nasz poczeli, wywabiając na harc i wykładając naszych obyczaje. Biel. M. 6. *wysłać, wymościć, pokryć, obłożyć, wysadzić* czym: Grobla wyłożona faszyną. W. ściany marmurem, posadzkę taflami. *Wykładana* robota stolarska. L. (= *formowana*). *Wykładać* szafę mahoniem. 7. W. suknię = *dać wyłogi, obłożyć, obszyć, oblamować, ugarнировать*: *Wykładać* suknię, obsadzić, garnirować. L. 8. [W.] *włożywszy wypełnić; nadziać*: Gęś jabłkami wyłożona. 9. [W.] *położyć co do ostatniego, powalić*: *Wyłożyło zboże* (= *wyległo zboże*). 10. † W. *odstawić przez, oddalwszy od siebie położyć, zostawić; porzucić, wynieść*: *Wykładali* działki swoje, ażeby nie były żywione; gdy Mojżesz wyłożono, wzięła go córka Faraona. Białob. 11. W. konie, woły = *wyprząc*: Nie wykładajcie jeszcze z jarzma bystrzych koni. Dm. *Wyłoży* z jarzma spojone sam woły, o pełne oracz nie dbając stodoły. Mias. Z jarzma wyłożyła smoki. Żebr. W. (konie) z bryczki. *Wyłóż* konie. Troc. 12. ryb.: *Wykładać* niewód, *wykład* robić = *rozciągać niewód z wiosny po raz pierwszy na brzegu morskim, wynosić go na strąd*. W. s. I. † W. s. = *wypowiedzieć s., wytłumaczyć s., wywziąć swój pogląd, swoje przekonania, zdać sprawę*: Żem s. wyłożył, że inszego fundamentu żaden założyć nie może okrom onego, który jest Chrystus, już z grzechu wymówię s. nie możecie. Żarn. 2. † W. s. komu, czemu = *ujść, uniknąć, uchronić s., unknąć, wywnąć s., wykroczyć s., wykpić s.*: Żeby s. śmierci niezbędnej wyłożył, berto z koroną Kazimierz położył. Pot.

Wyłóg, ogu, lm: *ogi* p. **Wyłoga**. Sł. wil.

Wyłożka, i, lm. i p. **Wyłoga**.

× **Wyluda**, y, lm. y I. *wyłudzenie, wyłudzenie*: Widząc Izasław, iż niemiecka pomoc miała tylko za cel postrach dla wyludy pieniędzy, wrócił s. do Bolesława. Nar. [Robić co na wyludy] (= *wyludzać*). 2. *to, zapomocą czego wyludzać* co: *fraszka ponęta, którą drogą trzeba oplacać*: Te wyludy drogo płaci kupcowi. Troc. 3. p. **Wyludzieli**, **Wyludzieli**. L.

× **Wyludca**, y, lm. y, **Wyludcz**, **Wyludzieli**, **Wyludziński**, **Wyluda** ten, co *wyludza a. wyludził*. L.

× **Wyludcz**, a, lm. e p. **Wyludca**. L.

Wyludzać, a, al p. **Wyludzić**.

Wyludzanie, a, btm., czynność cz. **Wyludzać**.

Wyludzanie się, a, s., btm., czynność cz. **Wyludzać się**.

Wyludzenie, a, blm., czynność cz. Wyludzić.
Wyludzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyludzić ś.

× Wyludziiciel, a, lm. e p. Wyludca. L.

× Wyludziicielka, i, lm. i forma z. od Wyludziiciel.

Wyludzić, i, il, nied. Wyludzać i. co = *ludzeniem wyciągnąć, wyjednać, otrzymać; wydurzyć, wymanić, wycyganąć, wykpić, wymachlować, wyszachrować*: W. co. wygłaskać. Ern. U pewnego młodzieńca wyludziwszy znaczne pieniądze, do rozpaczę go prawie doprowadził. Boh. Spodziewamy ś. tak u świata marnego W. a. wyfiglować potrzebę a opatrności swoich. Rej. Legat na synodzie wyludził podatek na biskupach i inszym duchowieństwie na wojnę turecką. Stryjk. Chociaż ksiądz nie ukradnie, przecięć co wyludzi. Rej. Pieniądze na niej wyludził i wziął. Warg. Proboszcz wyludził od dobrego starca 4000 dukatów. Niem. Koźle małe do wilka: nie wyludzisz tu nie, bo aczkolwiek wrzask kozi słyszę, ale skadłubiną wilka widzę. Jabł. (nie wskórasz nie udawaniem. L.) W. sekret = *wyciągnąć podstępnie*. L. Mówili Filistynowie do Dalili: wyludź na mężu a wywiedz ś., w czym jest tak wielka moc jego. B. B. 2. kogo = *ludzac wyprowadzić, wyciągnąć skąd; wywabić, wyneść, wyzwać obietnicą rozkoszy*: Jako orzeł, gdy wyludza a wyzywa swe dziatki ku lataniu. Leop. W. ś. *ludzeniem wyzwolić ś., wykreśćić ś., wydruwić ś., wykpić ś., wymknąć ś., wywinąć ś.*: Rozumiał Faraon, jakby Izraelici chcieli ś. W. ku sprawowaniu ofiar. B. B. Wyście leniwi i dlatego ś. ku ofiarom W. chcecie. B. B. Po trzecim dniu rozumiał Faraon, iż Żydzi przez ciagną a na ofiarę od niego ś. wyludzili. Biel. M. Przed śmiercią szpetną kosą nikt ś. nie wyludzi. Rej.

Wyludzigrasz, a, lm. e ten, co wyludza pieniądze, wydruwigrasz, wykpiigrasz, wylżygrasz, oszust: Gudzoziemskich tam próżnych chwastów, próżnych wyludzigraszów używać nie będą. Grab. P. Wyludziński, ego, lm. sey p. Wyludca.

Wylugi, ów, blp., Wyluzyny tech. odpadki nierozpuszczalne, które pozostają po wylugowaniu jakiej soli lub innego ciała.

Wylugować, uje, ował, Wylużyć, nied. Wylugowywać, Wylużać co = *gotując w wodzie, wyciągnąć części potrzebne do utworzenia lugu przez połączenie ś. ich z tąż wodą* (garb. ekstrakto wać). Kiedy ziemia na saletrę dobrze zakwitnie, powinna być wyluzona dla wyciągnięcia z niej saletry. Jak. J. Wapno i potas wylugowują ś. z gliny. Bńs. W. ś., *być wygotowanym dla zrobienia lugu*: Ziemia pozostała w kadzicach, nie będąc ze wszystkim obrana z saletry za pierwszym razem, wyluża ś. jeszcze powtórnie czystą wodą. Jabł. J.

Wylugowanie, a, blm., czynność cz. Wylugować: Postępuj z zlewaniem, aż już ostatnia woda, gotowana z popiołem, smaku od niego mieć nie będzie; ta praca nazywa ś. wylugowaniem, *elivatio*. Krum.

Wylugowywać, uje, ywał p. Wylugować.

Wylugowywanie, a, blm., czynność cz. Wylugowywać.

[Wylukować, uje, ował] *wykręcać, krążyć łukiem*: Sokół leci, ślenie wylukujący.

[Wylukowanie, a, blm.] czynność cz. Wylukować.

Wylup, u l. × W., blm. *wylupianie, wylupienie*. 2. lm. y p. Wydarstek pod 2. 3. [W.] p. Wylupiały. 4. bot., p. Kianianka.

Wylupać, pie, pał, Wylupić, nied. Wylupywać, † Wylupować i. *odlupawszy, podważwszy wyjąć; wyszczepać, wydłubać*: W. sęk z drewna. Chwycawszy za kindzał, począł nim mech i glinę między belkami wylupywać. Sienk. 2. *wyluskać, wyluszczyć, wyjąć z łupiny*: Wylupię orzech, jądro. Troc. (= *obiorę*). Wyluszczam, wylupuję ziarno, groch, migdał, orzech. Kn. Z kleszczowiny włoskiej jądra wylupują i mielą a. w olejarni na olej wybijają. Syr. Wylupił oliwki, ostrzygi. Troc. 3. [W.] p. Wylupió: W. komu oczy. W. ś. *wylonić ś., wydrzeć ś., wyrznąć ś., wydostać ś., przedrzeć ś.*: Jeszcze czasami, o zachodzie, z posępnych pól ołowianego nieba wylupywało ś. czerwone, ogromne słońce i spadało ciężko. Reym.

Wylupanie, a, blm., czynność cz. Wylupać: W. i włamanie ś. do domu cudzego w nocy jest jeden z gwałtowniejszych kryminalów. Ostr.

Wylupanie się, a ś., blm., czynność cz. Wylupać ś.

Wylupek, pka, lm. pki i. *coś wylupionego, wyjętego z łupiny, szczeg. orzech, który sam wypadł z łupiny po dojrzeniu, łuszczał, wyluszczał, wyręblak* Kn., Dudz., Troc. 2. [W.] *kurczę, które ś. nie może wyłobyć z skorupy jajca, trzeba je więc wylupić*. 3. [W.] *niedołęga*. 4. [W.] *Żyd obrzezany*.

Wylupiać, a, al i W. ś. p. Wylupić.

Wylupianie, a, blm., czynność cz. Wylupiać.

Wylupianie się, a ś., blm., czynność cz. Wylupiać ś.

Wylupiały, [Wylupiony] *wytrzeszczowały, wytrzeszczwały, wytrzeszczony, wypukło na wierzchu osadzony*: Oczy wylupiały. Oczy jego wylupiały w próżnię patrzyły. Jeż. Wlepiwszy węń wylupiały oczy, nastawił ś. w pogotowiu do obrony lub zaczepki. Jeż. Ponieważ miał zwyczaj wytrzeszczać oczy, gdy do niego mówiono, przeto sąsiedzi nazywali go Bartek W. Sienk. W., ego, Wylupiały, [Wylup] rz. = *człowiek z wylupiałymi oczami, wytrzeszcz*.

× Wylupiciel, a, lm. e, Wylupnik = Wyzierca. L., Troc.

Wylupió, i, il, nied. Wylupiać, Wylupywać, × Wylupować i. p. Wylupać: To trochę rażące, jak każda prawda wylupiona z sentymentalnych obsłonek. Dan. 2. *wydłubać, wykłóć, wybić, wydrzeć, wyjąć*: Chłopiec od areopagitów na gardło skazany, iż przepiórkom oczy wylupował. Baz. Żeby to było mogło być, i czybyście sobie wylupowali a dalibyscie mi je byli. Leop. Jeśli oko twoje gorszy cię, wylup je. Wuj. Kniazie ruscy mordowali, wylupiali oczy. Lel. Bo ja mu z piersi serce, jak oko, wylupię. Słow. 3. *łupaniem wylamać; wybić, wysadzić, wywalić*: Złodziej do tej kamienicy dobijał ś. i drzewi wylupował. L. W. co na kim, od kogo = *łupiąc wydrzeć, wyrabować, wydusić, wyciągnąć, wymusić, wybrać*: Na Garbarzach r. 1610 kamienice mieszczanów krakowskich wylupiono. Zigr. Naśladowaj rady mojej: wylup, kędy możesz, zedrzyj, z kogo możesz, wyluchw, jako możesz. Rej. Łakomiec biega jako na szrubach, myśląc, jakoby gdzie co załupić a. W. a. wyszydzić a. wyluchwieć a. wykłamać, i zawsze myśli, jakim kształtem kogo z pieniędzy wyzuć. Wer. Więcej dać może, kto więcej z nędznych a ubogich ludzi W. a wyciągnąć może. Rej. Urząd sobie kupił, żeby, co dał wyborey, na drugich wylupić. Kluk. 5. *łupiąc wypróżnić, wyzuć; złupić do szczytu, zrabować*,

wyplondrować, ograbić, oporządzić do czysta: Wyłupię a. wyłupiam skrzynię, komorę. Leop. Dom jego wylupi. Leop. (dom jego rumuje, złupi. Leop.). 6. [W.] *wypóżnić, wydusić, palnąć, gólnąć, lupnąć*: W. kieliszek. Więc i owe najazdy, które bez okrwawienia bywają, ale tylko dom wyłupia, tu u tego sądu żebyś. odprawowały. Górn. W. domy, skrzynię. Troc. Naprzód ten, kto wylupił, pozwan być ma i zawicie stanąć. Górn. 7. przen.: W. oczy = *wyrapić, wytrzeszczyć, wybaluszyć, wywalić, wylepić, postawić*: Gębę otworzył i oczy wylupił, jak głupi. L. (Ozaszka) oczodoły szydersko wylupia. Or-Ot. 8. a. [Wylupkać] *wybić, wywalić, wygrzmocić, wyłoić, wygarbować, wyłuc, wyćwiczyć, wyłatać*: Wylupię kogo kijem. Troc.

[Wylupiec, pca, lm. pcy]? : Dostała Jasieńka, wylupea.

Wylupienie, a, blm., czynność cz. Wylupić.

Wylupiony I. im. od Wylupić. 2. [W.] p. Wylupiały: Ocy ma wylupione, jak u sowy, i takie, jak mróz. Tet.

[Wylupkać, a, al] p. Wylupić.

[Wylupkanie, a, blm.] czynność cz. Wylupkać.

× Wylupni p. Wylupny. Troc.

Wylupny, × Wylupni który łatwo daje ś. wylupić, wyluszczyć, wyluskny, wyluszczy. Troc. L. × Wylupować, uje, ował I. p. Wylupić. 2. † W. p. Wylupać.

Wylupowanie, a, blm.; czynność cz. Wylupować.

Wylupywać, uje, ywał I. p. Wylupać. 2. p. Wylupić.

Wylupywanie, a, blm., czynność cz. Wylupywać.

Wyluskać, a, al, Wyluszczyć, Wylusknąć, Wylusnąć, Wyluskwid, nied. Wyluskiwać, Wyluszczać I. luskając wyjąć, wylupać z łupiny; wylupić, obłuskać, obłupić, obrać: W. ziarno, groch, migdał, orzech. Kn. Z orzechów robaczywych wyluszczywszy jądra, schować na olej, boby ich robaczy dojadły, gdyby w skorupach były. Groch wyluszczy Troc. (= po wyluskaniu). Trzye. Gospodarz postrzegł, że mu ktoś znaczenie na polu wyluskał strączki. Haur. W oczach wszystkich nóż wypadł mu ze zdrtwiałych palców, jak wyluskwione ziarno z kłosa. Sienk. Przen.: Jeszcze da Bóg do sił wrócić, to ś. z niejednego Szweda duszę wylusknie. Sienk. Złe wyszedł pan Michał, a. i twoja Halszka? a. i wy wszyscy, kiedym to was z rąk Radziwiłła wylusknął. Sienk. Wyluszczyć list, księgę. Troc. (= wyluskać, wyciągnąć z niej co najlepszego, treść). żart.: W. kogo z pieniędzy = *wyskubać, wyszlamować, ogolocić, oporządzić, wyzuc*. 2. oczy, wzrok = *wylupić, wylepić, wytrzeszczyć, wybaluszyć, wyrapić, wyraczyć, postawić*: Jak wryty stanie, wzrok wyluszcza, o nim nigdy nie słyszał. Nagł. 3. [W.] kogo = *spoliczkować*. 4. [W.] po dupie = *ochłostać*. W. ś., [Wyluzac ś.] *wypaść z łupiny, z łuski*. Przen.: Z barwy dworskiej gdy ś. raz wyluszczy. Sł. wil. Przaraziwszy widzów swą mową, wylusnął ś. ze skóry jako zwykły Niemiec. Z ich pokłóceń częstokroć prawda ś. wyluszcza. Sł. wil. (= wychodzi, wypływa na jaw, ujawnia ś., wyłania ś., pokazuje ś., wyświetla ś., wyblyska, wytryska).

Wyluskanie, a, blm., czynność cz. Wyluskać: Jesteś mi winien rewansz za wczorajsze W. Gaw.

Wyluskiwać, uje, iwał p. Wyluskać.

Wyluskiwanie, a, blm., czynność cz. Wyluskiwać.

Wylusknąć, nie, nął p. Wyluskać.

Wyluskniecie, a, blm., czynność cz. Wylusknąć.

Wyluskny p. Wyluszczy.

Wyluskwid, I, il p. Wyluskać.

Wyluskwienie, a, blm., czynność cz. Wyluskwid.

Wylusnąć, nie, nął p. Wyluskać.

Wylusta, y, lm. y bot. (wendlandia) roś. z rodziny marzanowatych.

Wyluszczać, a, al I. p. Wyluszczyć. 2. p. Wyluskać.

[Wyluszczać, a, lm. i] *orzeczek tegoroczny; orzech, który, zupełnie dojrzawszy, wypadł z łupiny, łuszczać, wylupek, wyrębiać*.

Wyluszczenie, a, blm., czynność cz. Wyluszczać.

Wyluszczenie się, a, ś., blm., czynność cz. Wyluszczać ś.

Wyluszczeniarnia, I, lm. o leśn. miejsce a. zakład do wyluskwania ziarn z' szyszek.

Wyluszczenie, a, blm. I. czynność cz. Wyluszczyć. 2. chir. (exstirpatio, enucleatio) usunięcie części chorobowo zmienionej a. całego organu: W. guza, macicy, gałki ocznej.

Wyluszczenie się, a, ś., blm., czynność cz. Wyluszczyć ś.

× Wyluszczoza, i, lm. i *wyjaśnienie, opisanie, określenie, definicja*. Kopcz.

Wyluszczy, Wyluskny dający ś. łatwo wyluskać z łupiny, wylupny: Niewyluszczone zboże = trudne do wymłócenia.

Wyluszczyciel, a, lm. o ten, co wyluszcza a. wyluszczył L.

Wyluszczycielka, I, lm. i forma ż. od Wyluszczyciel. L.

Wyluszczyć, y, ył, nied. Wyluszczać I. i W. ś. p. Wyluskać. 2. *wycierać, wymienić szczegółowo, wyjaśnić dosadnie, dowodnie, rozebrać, wyświetlić*: Myśmy wyluszczyli zasadnie, skoro w dochodzących nas obecnie dziennikach znajdujemy zupełnie analogiczne dowody. Jak na skórze zużyjesz różę całą puszcę, wtenczas, proszę aspana, całą rzecz wyluszczyć. Syrok. Fortunę grzechną ma, a koligacje wszystkie pani podkomorzyna mi wyluszczyła. Sienk. 3. [W.] *wydzielić*: W. piątą część majątku.

Wylusnięcie, a, blm., czynność cz. Wylusnąć.

[Wyluzac się, a, ś., al ś.] p. Wyluskać: Pysznił ś. w nowe przystrojony wdzięki, jak wyluzane z poczwarki motyle. Syrok.

[Wyluzanie się, a, ś., blm.] czynność cz. Wyluzac ś.

Wyluzać, a, al p. Wylugować.

Wyluzanie, a, blm., czynność cz. Wyluzać.

Wyluzenie, a, blm., czynność cz. Wyluzęć.

Wyluzęć, y, ył p. Wylugować.

Wyluzyny, yn, blp. części stałe, które pozostają po wyciągnięciu ługu, łutyny, zoła.

[Wylugacz, a, lm. o] ten, co lubi wyluzzać.

Wylugać, a, al I. × W. i × W. ś. p. Wylgać.

2. [W.] *wyluzzać*. [W. ś.] *wymawiać* ś.

Wyluganie, a, blm., czynność cz. Wylugać.

Wyluganie się, a, ś., blm., czynność cz. Wylugać ś.

Wylykać, a, al I. *połknąć*: po kolei co do jednego. 2. p. Wylyknać.

Wylykanie, a, blm., czynność cz. Wylykać.

× Wylyknać, nie, nął, × Wylknać, Wylykać *połknąć, wypić duszkiem co do kropli, wychłusnąć, wychłępnąć, wyciągnąć pijąc*: W. jaje, połknąć, do szczytu wypić Dudz. W. kielich gorzałki, W. gorzałkę. Ern. Oto wylknie rzekę, a nie zadziwi ś. Leop. (wypije gębą swoją Jordan. B. G.).

× Wylyknienie, a, btm. p. Wylyknięcie.
 × Wylyknięcie, a, btm., Wylyknięcie czynność
 cz. Wylyknać.

Wylysiac, a, ał p. Wylysić.

Wylysianie, a, btm., czynność cz. Wylysiac.

Wylysić, i, il, nied. Wylysiac I. *zrobić lysym*: W., zupełnie oblysić. L. Patrzą dziś cudzych żonek, żonek wylysiionych. Klon. 2. der.: Wylysiający = *strzygący* (decalvans, tonsurans): Grzybek wylysiający (trichophyton tonsurans s. tonsdens). Liszaj wylysiający (herpes tonsdens s. tonsurans) = *choroba skóry pokrytej włosami, wywołana przez grzybek wylysiający*.

Wylysić, eje, ał, nied. † Wylysywać *stać ś. lysym, alysić zupełnie*: Dla gorąca siewby ziemlałe wylysywały. Błaz. (= *przezwiecaly goliżnami*).

Wylysienie, a, btm. I. czynność cz. Wylysić. 2. czynność cz. Wylysić. Der.: W. plackowate = *lysina plackowata* (alopecia areata).

Wylyskac, a, ał p. Wylysknać.

Wylyskanie, a, btm., czynność cz. Wylyskac.

Wylyskiwać, uje, iwał p. Wylysknać.

Wylyskiwanie, a, btm., czynność cz. Wylyskić.

Wylysknać, nie, nał p. Wylysknać.

Wylysknienie, a, btm., czynność cz. Wylysknać.

Wylysknięcie, a, btm., Wylysknienie czynność cz. Wylysknać.

Wylysknać, nie, nał, Wylyskac, Wyblyskac, × Wylyszczec, nied. Wylyskac, Wyblyskac, Wylyskiwać, Wyblyskiwać *wypaść z blaskiem, lysnąć z środka na zewnątrz, wyiskrzyć ś. L.*

† Wylysywać, a, ał p. Wylysić.

† Wylysywanie, a, btm., czynność cz. Wylysywać.

× Wylyszczec, y, ał, p. Wylysknać. L.

× Wylyszczenie, a, btm., czynność cz. Wylyszczec.

× Wylyśnienie, a, btm., p. Wylyśnięcie.

Wylyśnięcie, a, btm., niek. Wylyśnienie czynność cz. Wylyśnać.

× Wylż, u, lm. o kamień, na którym kruszec osiadł. Troc. L. W. (Troc, Lindø), kamień, na którym ruda osiadła, może to, co my zowiemy złoże a. przyskał. Łab.

Wylżygrosik, a, lm. i p. Wylżygrosz: Próźniak i pospolity W. Pńs.

Wylżygrosz, a, lm. e, Wylżygrosik *ten, co kłamstwem wyludza pieniądze, wydrwigrosz, wykpigrosz*: Tylko innego to zachowania wygi, innej manjery wylżygrosze. Brt.

[Wym] p. Wyjąć.

Wymacać, a, ał, nied. Wymacywać I. *nasycić ś. macaniem, obmacać na wszystkie strony, na wszelkie sposoby, w każdym miejscu; namacać ś. do ostateczności; przem.: przeszkukać, przetrząść szczegółowo, splondrować, spenetrować starannie*: W. dziewczynę. Skrzynki dobrze wymacali a przeszukali, czyby broni nie było. Bud. Wymacaleś wszystkich sprzęt mój, edześ znalazł twój? Wuj. Najdzie zuchwałców siła między niemi, co nie lenią ś. ezasem W. na gościńcu, maszli co za pasem abo w kalecie. Skar. Żołnierze nie tylko nadrożne majątności plundrowali, ale też i odległe wymacywali. Błaz. (= *rabowali, łupili*). W. kogo = *wrozumieć, wyegzaminować nieznacznie, wybadać*. 2. [W.] *wybić, obić, wyłupić, wytrzepać*. 3. *macając wy-czuć; namacać, macaniem wyznaleźć, wyszukać, wy-bruć*: Wymacał najłustsze kury. Troc. Tak

cię skryję, zje kata, kto cię tam wymaca. Tremb. (= *odnajdzie, odszuka*). Przen.: *doszukać ś., domacać ś., dojść, dociec czego, wyrozumieć, wysledzić, wybalać, wysondować, odkryć co*: Bezrozumny człowiek wymaca często przyczynę istotną, której mądry długo postrzec nie mogą. Kłok. (= *natrafi na nią po omacku, namaca ją*). Uwziąłem ś. W., cokolwiekbym mógł, z obyczajów derwiszów. Kłok. (= *wyrozumieć*). W. niechcący prawdy na kobiecie. L. Nie było z kandydatów nikogo, aby król w nim nie wymacał defektu jakiego. Lubom.

Wymacanie, a, btm., czynność cz. Wymacać.

Wymacerować, uje, ował *poddać maceracji, wymoczyć, odmieknąć w płynie dla wytrawienia*: Kaftan octem wymacerowany wytrzymuje wszelkiemu żelazu. Papr. Przen.: W. kogo = *wygardować, wyłoić, przetrzepać, wyłwiczyc, wylupić*: Trzeba tu W. jegomości. L.

Wymacerowanie, a, btm., czynność cz. Wymacerować.

Wymachać, a, ał, Wymachnąć *powyrzucić z zamachem, wyruszyć, smyrgnąć na zewnątrz. L. W. ś. machając wysilić ś.; namachać ś. do ostateczności, nakiwać ś., nabujać ś.*: W. ś. rękami, nogami. Troc. L.

Wymachanie, a, btm., czynność cz. Wymachać.

Wymachanie się, a, ś., btm., czynność cz. Wymachać ś.

Wymachiwać, uje, iwał *machac na różne sposoby, na różne strony*: Nagie drzewa, które czar-nemi gałęziami zdawały ś. W. jak upiory. Gaw. W. pałaszem (= *szermować*). Groząc mu, wymachiwał rękami. Konie poprychiwały głośno, ogonami wymachując. Jez. Papa, ubrany elegancko, żywy, wymachuje ciągle cienką laseczką. Kos.

Wymachiwanie, a, btm., czynność cz. Wymachić.

Wymachlować, uje, ował, × Wymaglować *machlowaniem wyrobić, uzyskać; wymanić, wycyganic, wyludzić, wykpić, wyłrwić, wyfiglować, wykuglować*: W. komu od kogo co. Troc.

Wymachlowanie, a, btm., czynność cz. Wymachlować.

Wymachnąć, nie, nał p. Wymachać.

Wymachnienie, a, btm., p. Wymachnięcie.

Wymachnięcie, a, btm., Wymachnienie czynność cz. Wymachnąć.

Wymacniać, a, ał p. Wymocnić.

Wymacnianie, a, btm., czynność cz. Wymacniać.

Wymacoszenie, a, btm., czynność cz. Wymacoszyć.

Wymacoszyć, y, ył *po macoszemu wyprawić*: Macoszyła mi dziecię i na tamten świat wymacoszyła.

Wymacywać, a a. uje, ywał p. Wymacać.

Wymacywanie, a, btm., czynność cz. Wymacywać.

Wymaczać, a, ał I. *maczając wypotrzebować, wybrać, zebrać*: W. sos z naczynia chlebem, ścierką. 2. *Wymoczyć. W. ś. p. Wymoknąć*.

Wymaczanie, a, btm., czynność cz. Wymaczać.

× Wymaczanie się, a, ś., btm., czynność cz. Wymaczać ś.

[Wymac, a, ał] p. Wyjąć.

Wymadlać, a, ał p. Wymodlić.

Wymadlanie, a, blm., czynność cz. **Wymadlać**.

[Wymadować, uje, ował] *wymazać, wypełnić madą, zamulić.*

[Wymadowanie, a, blm.] czynność cz. **Wymadować**.

Wymagać, a, ał i W. ś. p. **Wymóc**.

Wymagający l. im. od **Wymagać**. 2. *mający duże wymagania, nie zadawalniający ś. byle czym, nienasycony*: Zbyt wiele W. w stosunkach towarzyskich, wobec pracowników. W. w pracy.

Wymagalnik, a, lm. i p. **Postulat**.

Wymagalność, i, blm., rz. od **Wymagalny**.

Wymagalny *mogący być wymaganym, który musi być wymaganym*: Za rok kapitał będzie W. (= będą żądali jego zwrotu).

Wymaganie, a l. blm., czynność cz. **Wymagać**. 2. lm. a *żądanie, wrosczenie, pretensja*: Dziwne wymagania. Ma wielkie wymagania.

× **Wymaganie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wymagać ś.**

Wymagistrować się, uje ś., ował ś. *wykonąć wszelkie warunki dla otrzymania stopnia magistra*: Młody humanista, wymagistrowawszy ś., pośpieszył zaraz do Włoch. Lel.

Wymagistrowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wymagistrować ś.**

Wymaglować, uje, ował l. *wyglądzić, wyprasować magłem, umaglować dokładnie, zmaglować*: W. bieliznę. Piótno przepiókawszy w wodzie, magluj wilgotne naprzód, potem wysuszywszy należycie, wymagluj na sucho. Przędz. Przen., żart.: Wymaglowałam nas porządnie w kościele = *wygnęli, wyprasowali, wymiętosili*. 2. W., p. **Wymachlować**: Woltę zrobić, kartę zdmuchnąć, lisa włożyć, W., nikt lepiej ode mnie nie potrafi. L. 3. [W.] *wybić kogo kijem, wyprać, wyłupić, wygrznocić*.

Wymaglowanie, a, blm., czynność cz. **Wymaglować**.

Wymagnetyzować, uje, ował *wyleczyć magnetyzmem*. L.

Wymagnetyzowanie, a, blm., czynność cz. **Wymagnetyzować**.

Wymać, i, it, nied. **Wymajać** *majem. t. j. liśćmi zielonemi, wystróić*. L.

Wymajać, a, ał p. **Wymać**:

Wymajanie, a, blm., czynność cz. **Wymajać**.

Wymajenie, a, blm., czynność cz. **Wymać**.

[Wymajęczenie, a, blm.] czynność cz. **Wymajęczyć**.

[Wymajęczyć, y, ył] *wymyślić (wymajęczyć)*.

Wymakać, a, ał p. **Wymoknąć**.

Wymakanie, a, blm., czynność cz. **Wymakać**.

Wymalować, nied. **Wymalowywać** l. kogo, co = *wystawić w malowidła, namalować, odmalować*: Gdy ujrzała mężę wymalowane na ścianie, twarzy ehaldejskie wykonterfetowane farbami, zapalała ś. na nie chciwością oczu swoich. Leop. On was prawie wypisał i waszemiz farbami do żywego wymalował. Tworz. Prorocy wypisali a prawie jakoby na oko wymalowali spósob męki Jego. Rej. Wymaluję cię, jakiś jest, *tuis te pingam coloribus*. Kn. Krasny, jakby go wymalował. Kn. (= *jak malowanie*). Wymalował pięknie tego psa. Troc. Nad olbrzymim kominem wymalowany kredencierz. Drz. Przen.: *wystawić, opisać, przedstawić malowniczo, obrazowo, scharakteryzować*: Słowy ś. rzecz wymaluje. 2. *powlec dokładnie, farbą, pociągnąć kolorem*,

pomalować, odmalować, szczeg. wewnątrz: W. pokój. 3. [W.] *splatać figla, zmalować, spsocić*. W. ś. l. *odmalować ś., wyrazić ś., ukazać ś.*: W rozwartych szeroko żrenicach Jasieowej wymalowało ś. śmiertelne przeżalenie. Tet. 2. *wymalować sobie twarz, wybielić ś., a. wyrukować ś., wypudrować ś., żart. wytynkować ś. L.*

Wymalowanie, a l. blm., czynność cz. **Wymalować**. 2. lm. a *to, co wymalowano, malowanie, malowidło, obraz*: Daleko jest obraz i W. od swego oryginału. Kłok. (= *portret, kopja*).

Wymalowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wymalować ś.**

Wymalowywać, uje, ywał, i W. ś. p. **Wymalować**. L.

Wymalowywanie, a, blm., czynność cz. **Wymalowywać**.

Wymalowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wymalowywać ś.**

Wymalpować, uje, ował *malpując wydać, wyrazić; wynasładować*: Tej prostocie sprostać drugim niepodobna, W. jej nie można. Krasz.

Wymalpowanie, a, blm., czynność cz. **Wymalpować**.

Wymamiacz, a, lm. e, **Wymamiciel** *ten, co wymamia, wyłudziiciel*. L.

Wymamiać, a, ał p. **Wymamieć**. St. wil.

Wymamianie, a, blm., czynność cz. **Wymamiać**.

Wymamiciel, a, lm. e p. **Wymamiacz**. L.

Wymamicielka, i, lm. i forma ż. od **Wymamiciel**.

Wymamieć, i, it l. *mamieniem wyrobić sobie, uzyskać; wymamieć, wyłudzić, wymachlować, wycygnąć*: Niechajże sobie czynią aby z tej mamony przyjaciół, choć i tak marnie wymamionej. Klon. 2. [W.] *wykarmitć? zrobić mamkę?*: Mamie, mamie, wymamiam kamień (w zagadce o eóree, co zamurowanemu ojeu podawała pokarm w piersi).

Wymamienie, a, blm., czynność cz. **Wymamieć**.

[Wymamiać, a, ał] *mamlaniem wyrazić, wymówić*.

[Wymamlanie, a, blm.] czynność cz. **Wymamiać**.

Wymamrotać, cze, tał *mamrocząc wyrazić, wymówić, wybełkotać*. Żer.

Wymamrotanie, a, blm., czynność cz. **Wymamrotać**.

[Wyman]: *Robić co na W. = wyłudzać*.

Wymanewrować, uje, ował *manewrowaniem wykombinować, wyszykować*: Wymanewrowała tak, że wyprawiwszy z salonu sędziego i pana Wincentego, wyszła wkońcu i sama. Jeż.

Wymanewrowanie, a, blm., czynność cz. **Wymanewrować**.

Wymanieć, i, it *manicę wyrobić sobie, uzyskać; wyłudzić, wymamieć, wydrwić, wykpić, wydurzyć*: W. od kogo pieniądze.

[Wymanie, a, blm.] czynność cz. **Wymanieć**.

Wymanienie, a, blm., czynność cz. **Wymanieć**.

Wymanjerować, uje, ował *wyrobić, wykształtować, ukształtować według manjery, wymuszenie, nienaturalnie, stereotypowo*: Dusity go ciasne, konwencjonalne, wymanjerowane salony. Łoś.

Wymanjerowanie, a, blm., czynność cz. **Wymanjerować**.

Wymarcie, a, blm., czynność cz. **Wymrzeć**: Roku 1362 w Litwie, dla wymarcia przez powietrze morowe, gdy nie było komu ziemię wyrobić, głód wielki paował. Stryjk.

[Wymarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wymarczyć ś.]

[Wymarczyć się, y ś., ył ś.] *zamienić ś.:* W. ś. na kopie.

[Wymarć, wymrze, wymarł] p. Wymrzoć.

[Wymarki, ów, bjp.] *zamiana.*

Wymarły *który wymarł:* Dom W. = *wygasty* = którego członkowie wymarli.

Wymarmoryzować, uje, ował p. Wymarmurować: Ułożył posadzki w rozmaite wyrzynania, wymarmoryzował i wylakierował ściany. Korz.

Wymarmoryzowanie, a, blm., czynność cz. Wymarmoryzować.

Wymarmurować, uje, ował, Wymarmurzyć I. *wyłożyć marmurem.* 2. a. Wymarmoryzować *powlec masą, naśladować marmur; zrobić na marmur:* W. ściany gipsem.

Wymarmurowanie, a, blm., czynność cz. Wymarmurować.

Wymarmurzenie, a, blm., czynność cz. Wymarmurzyć.

Wymarmurzyć, y, ył p. Wymarmurować.

[Wymarnić, i, il] *wymordować:* W. Juhasów na spaniu.

Wymarnieć, eje, ał *marniejąc wyginać; zmarnieć do szczytu, wyniszczyć:* Cały ten ród podły wymarniał.

Wymarnienie, a, blm. I. czynność cz. Wymarnić. 2. czynność cz. Wymarnieć.

Wymarsz, u, lm. e, Wymaszerunek *wymaszerowanie.*

Wymarszczać, a, ał p. Wymarszczyć.

Wymarszczanie, a, blm., czynność cz. Wymarszczać.

Wymarszczenie, a, blm., czynność cz. Wymarszczyć.

Wymarszczyć, y, ył, nied. Wymarszczać I. *wyciągnąć, wygładzić zmarszczki, wyprostować co zmarszczonego, rozmarszczyć.* 2. *powygnąć w zmarszczki, ułożyć w zmarszczki, namarszczyć.* Troc, L.

× Wymarszerować, uje, ował p. Wymaszerować, L.

× Wymarszerowanie, a, blm., czynność cz. Wymarszerować.

Wymartwić, i, il *namartwić do niemożliwości, wytrapić.* W. ś. *namartwić ś. do niemożliwości, wytrapić ś.*

Wymartwienie, a, blm., czynność cz. Wymartwić.

Wymartwienie się, a ś., blm., czynność cz. Wymartwić ś.

1. Wymarzać, a, ał i W. ś. Wymorzyć.

2. Wymarzać, a, ał p. Wymarzyć.

3. Wymarzać, a, ał (Wymar-zać) i W. ś. p. Wymarznąć.

Wymarzalny *którego można sobie wymarzyć idealny, przypuszczalny, urojony:* Sprawiedliwość, czy to wymarzalna, legalna, czy w pierś ludzkiej uznana moralnie, w jądrze swym jest jedną. Oczap.

1. Wymarzanie, a, blm., czynność cz. I. Wymarzać.

2. Wymarzanie, a, blm., czynność cz. 2. Wymarzać.

3. Wymarzanie, a, blm. (Wymar-zanie) czynność cz. 3. Wymarzać.

1. Wymarzanie się, a ś., blm., czynność cz. I. Wymarzać ś.

2. Wymarzanie się, a ś., blm., czynność cz. 2. Wymarzać ś.

3. Wymarzanie się, a ś., blm., (Wymar-zanie ś.) czynność cz. 3. Wymarzać ś.

Wymarzenie, a, blm., czynność cz. Wymarzyć. Wymarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wymarzyć ś.

Wymarzły (Wymar-zły) *który wymarł, wyziębły.*

Wymarznąć, znie, znał a. zł (Wymar-znąć), nied. Wymarzać I. *wyginać od mrozu, co do jednego pomarznąć:* Ryby w sadzawce wymarzły. 2. (o płynie) *zniknąć od mrozu.* Sł. wil. Przen.: Prawdziwa ona miłość oziębła, a prawie już wymarzała. Wiśn. (= *wystygła, wyziębła.* 3. *namarznąć, wyziębnąć, przemarznąć, przeziębnąć:* Wymarzałem do szpiku w podróży. W. ś. *namarznąć ś., być wystawionym na mróz przez czas długi:* Wymarzałem ś. na ulicy niemało (= *wystałem ś. na mrozie*).

Wymarznięcie, a, blm. (Wymar-znięcie) czynność cz. Wymarznąć.

Wymarznięcie się, a ś., blm. (Wymar-znięcie ś.) czynność cz. Wymarznąć ś.

Wymarzony I. im. od Wymarzyć. 2. *jakiego tylko można sobie wymarzyć, idealny, doskonały, wzorowy, nic nie pozostawiający do życzenia:* Będzie z niego mąż W. Żegnaj cię, nieznanym W.! Orzesz.

Wymarzyć, y, ył, nied. Wymarzać *marząc wymyślić; wyroić, uroić, usnuć, wyidealizować, ubrać, wysnić:* Wymarzył sobie Platon Rzeczpospolitą. Kras. Wymarzyła sobie postać kochanka. W. ś. I. *przyjść do głowy, uroić ś., utroić ś., przysnić ś., ubrać ś. marzącemu:* Wymarzyło mu ś., że będzie wielkim. 2. *namarzyć ś. dowoli.*

Wymarżnienie, a, blm. (Wymar-żnienie) p. Wymarżnić.

Wymarżnienie, a, blm. (Wymar-żnięcie), Wymarżnienie czynność cz. Wymarznąć.

Wymasować, uje, ował *masując wytrzeć ciało, wymiesić.*

Wymasowanie, a, blm., czynność cz. Wymasować.

Wymaszczać, a, ał p. Wymościć.

Wymaszczenie, a, blm., czynność cz. Wymaszczać.

Wymaszczenie, a, blm., czynność cz. Wymościć.

Wymaszerować, uje, ował, × Wymarszerować *maszerując wyjść, wyruszyć, wyciągnąć:* W. do kąd = *pomaszerować.* W. z obozu.

Wymaszerowanie, a, blm., czynność cz. Wymaszerować.

Wymaszerunek, nku, lm. nki p. Wymarsz: W kilka tygodni po ślubie przyszedł ordynans do wymaszerunku. Rol.

Wymościć i, il I. *wysmarować maścią, namościć, wymazać tłustością:* Wymaszczone oliwą, jak atleta, przed zdumionymi gośćmi popisywała ś. z siłą i zręcznością. Krasz. 2. *wysmarować maść, wypotrzebować na maszczenie.* L.

Wymatać, a, ał I. *matactwem, kręcieliństwem wyłudzić; wymachlować, wyłgać, wytumanić, wydurzyć; wyszachrować, wymanić, wycyganić:* Złodziejami są, którzy nieprawdziwym zebraństwem pieniądze na ludziach wymatają. Karnk. Drugi nie dba, borguje, pożyczka, gdzie jako może co na kim W. Damb. Wyburgować, W., nie zapłacić. Petr. Pieniądze na nim gładkimi słowy wymatał. Tyt. pr. magd. Staral ś. księżę, aby co wyłudził i wymatał na królu Zygmuncie, Stryjk. Czynią ś. postañcy od wielkich panów, aby co na ludziach wymatali. Skar. Wymatawszy na was do czasu przymierze, tak

was tylko bawi. Jan. Do czegoż inszego mie-
rzyły jego owe krzywoprzysięstwa, któremi on
na Waszej Królewskiej Mości przymierza wy-
matał, jeno aby fortelem doszedł tego u ciebie.
Jan. Niepewnemu przymierzu Turczyzna i wy-
matanej wierze jego abyś nie wierzył. Jan. Do-
stawszy listów wymatanych i przyczynnych od
panów... Klon. W. ś. wyzwolić ś. przez matactwo,
kręcielstwo, wykręcić ś., wywinąć ś., wywikłać ś.,
wymatwać ś., wyłgać ś.

Wymatanie, a, blm., czynność cz. **Wymatać**.

Wymatanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wy-
matać** ś.

Wymateracować, uje, ował wysłać materacami:
W. kanapy, krzesła. Tym wizerunkom przypa-
trywać ś. było można z krągłego dywanu, wy-
godnie wymateracowanego. Jeż.

Wymateracowanie, a, blm., czynność cz. **Wy-
materacować**.

Wymatnić się, i ś., il ś. **wyplątać** ś. z matni;
wymatać ś., **wymatować** ś., **wywikłać** ś., **wykręcić**
ś., **wywinąć** ś.: Żeby z tej trudności W. ś., nie
braknie podejrzeń, na Baszkona rzuconych. Lel.

Wymatnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wy-
matnić** ś.

Wymawiacz, a, lm. e, × **Wymówca** i. ten, co
komu robi **wymówki**, **wymawia**, wyrzuca na oczy.
2. ten, co kogo **wymawia**, **usprawiedliwia**, **eksku-
zuje**. L.

Wymawiać, a, ał p. **Wymówić**.

Wymawiały, **Wymowny**, × **Wymawiany** mogą-
cy być **wymawianym**, **wypowiadającym**, **dającym** ś.
wymówić.

Wymawianie, a, blm. 1. czynność cz. **Wyma-
wiać**: Nie trzeba tego wymawiania. Troc. W.
komu dobrodziejstwa. 2. **wymowa**, **wysłowienie**,
pronuncjacja: W. dobre słów, **wymowa** dobra.
Kn. Dobre słów W. Troc.

Wymawianiowo-słuchowy **tyczący** ś. **wymawia-
nia** i **sluchu**: Elementy fonetyczne **wymawia-
niowo-słuchowe**. BdC.

Wymawianiowy **przym.** od **Wymawianie**, **fonacy-
ny**: Charakterystyki **gwar** i **obszarów** ję-
zykowych według ich właściwości **wyma-
wianiowych**. BdC. **Wyobrażenia** **wymawiano-
we**. BdC. **Dyalektologiczne** **modyfikaacje** **wyma-
wianiowe** **zwykłych** **wyrazów**.

Wymawiany i. im. od **Wymawiać**. 2. p. **Wy-
mawiały**: Przed oknami o ściany domu ocie-
rały ś. stworzenia o niewymawianym w salo-
nie imieniu. Orszesz.

Wymazać, że, zał, nied. **Wymazywać** i. **poma-
zać** na całej powierzchni, **dokładnie**, **wysmarować**,
umazać, **obmazać**: W. beczkę smołą. 2. **wypo-
trzebować**, **przekaszować** na **mazanie**. 3. **przema-
zaniem**, **przekreśleniem** **wykasować**, **wyłączyć**, **usu-
nąć**: W. kogo z listy = **wykreślić**. Jeśli moja
chorągiew nie będzie zupełna, przyjdzie
do tego, że mię z regimentu **wymażą**. Boh.
Wymaż liczbę z tablicy. Troc. W. piórem sło-
wa pisane. Troc. W. kogo z rejestru, z księ-
gi. Troc. Imię Polski **wymazane** zostało z kar-
ty Europy. Koh. Tak twardy jakiś wyrok **kazał**:
innych **popisał**, a Polskę **wymazał**. Karp. Oto
roku zeszłego ileż was z rejestru **żyjących**
wymazałem? Wor. Przen.: W. kogo z pamięci =
wypuścić, **wybić**, **zatrzeć**, **wyrugować**, **wygluzować**:
Zdarzyło mi ś. **widzieć** w Warszawie jednego
z tych ichmości, którego dotąd z pamięci W.
nie mogę. L. Mogęć sobie **podchlebiać**, żeś
mnie jeszcze nie **wymazała** z pamięci twojej?

L. Śmierć tego jednak przewieść nie może,
aby pamięć człowieka tego z ziemi W. mogła.
Troc. W. ś. **wykreślić** ś., **kazać** ś. **wymazać**; **wy-
stąpić**: W. ś. z listy członków towarzystwa.

Wymazalny **mogący** być **wymazanym**.

Wymazanie, a, blm., czynność cz. **Wymazać**.

Wymazywać, uje, ował p. **Wymazać**.

Wymazywanie, a, blm., czynność cz. **Wyma-
zywać**.

Wymazywanie się, a ś., blm., czynność cz.
Wymazywać ś.: Ta niestosowność utworzonej
władzy w Centralizacji sprowadziła liczne **wy-
mazywania** ś. z Towarzystwa demokratycznego.
Budż.

Wymącać, a, ał p. **Wymącić**.

Wymącanie, a, blm., czynność cz. **Wymącać**.

Wymącenie, a, blm., czynność cz. **Wymącić**.

Wymącić, i, il, nied. **Wymącać** i. **przez** **dlu-
gie** **maczenie** **skłócić** **dokładnie**; **zmącić**, **wymieszać**,
zbełtać. L. 2. **wydożyć** z **zamącenia**; **maczeniem**
wydzelić: Zło tylko jest żywe i zło prowadzi,
zło kieruje: to zło myśli całe, które ze starego
wina **wymąca** **gnuśność**. Brt.

Wymączenie, a, blm., czynność cz. **Wymą-
czyć**.

Wymączyć, y, yl **wyczyścić** co **pomączonego**,
wytrześć z **mąki**. L.

Wymądrować, uje, ował p. **Wymądrzyć**: O! ty
rozumna panno! **jakoś** **wymądrowała!** Krasz.
Chwackoście **wymądrowali** z Tatarami. Sienk.

Wymądrowanie, a, blm., czynność cz. **Wymą-
drować**.

Wymądrzać, a, ał p. **Wymądrzyć**.

Wymądrzałość, i, blm., rz. od **Wymądrzały**:
W., **zbyttnia** **mądrość**. L.

× **Wymądrzały**, × **Wymądrzały** **który** **wymą-
drzał**, **bardzo** a. **zbyttnio** **mądry**, **przemądrzały**.

Wymądrzanie, a, blm., czynność cz. **Wymądrzać**.

× **Wymądrzeć**, eje, ał, × **Wymędrzeć**, [**Wymą-
drzyć** ś.] **stać** ś. **do** **najwyższego** **stopnia** **mądrym**,
a **stać** ś. **przesadnie** **mądrym**, **przemądrzałym**. L.

Wymądrzenie, a, blm. 1. czynność cz. **Wymą-
drzeć**. 2. czynność cz. **Wymądrzyć**.

Wymądrzyć, y, yl, **Wymądrować**, × **Wymędro-
wać**, nied. **Wymądrzać** **wymyślić**, **obmyślić** **spryt-
nie** **mądrząc** ś., **wyspekulować**: Hreczka **wymą-
drzył** taki kontrakt i tak mnie nim **opłatał**, że
byłem u niego jak mucha w pajęczynie. Gom.
Mądrzył, a taki nie **wymądrzył**. Gom. [W. ś.]
p. **Wymądrzeć**.

† **Wymatać**, a, ał co na kim = **wyłudzić**. Biel.
M. (p. **Wymatać**).

† **Wymatanie**, a, blm., czynność cz. **Wyma-
tać**.

[**Wymborek**, rka, lm. rki, **Wemborek**] **wiadro**.

† **Wymdlenie**, a, blm., czynność cz. **Wy-
mdlić**.

† **Wymdlić**, i, il **wyczerpać** z **sił**, **wymiszczyć** na
siłach, **wycieńczyć**, **wysilić**, **zwąlić**: **Gniewliwego**
upornego **gniew** a **upór** jego **zawady** W. a **wy-
suszyć** musi. Rej.

Wymebliować, uje, ował **wypełnić** **meblami**, **wy-
ekwipować** w **meble**: W. mieszkanie.

Wymebliwanie, a, blm., czynność cz. **Wyme-
bliować**: Na **wymurowanie** i W. **pysznego** **pa-
łacu**. Gol.

× **Wymedjować**, uje, ował **medjowaniem** **wyro-
bić**; **wypośredniczyć**.

× **Wymedjowanie**, a, blm., czynność cz. **Wyme-
djować**.

[**Wymedykować**, uje, ował] p. **Wymedyto-
wać**.

[Wymedykowanie, a, bfm.] czynność cz. Wymedykować.

Wymedytować, uje, ował, [Wymedykować] medytując wymyślić: Naprawdę jednakże myślał: nie wymedytował nic. Jeż.

Wymedytowanie, a, bfm., czynność cz. Wymedytować.

Wymeldować, uje, ował wykreślić, wyłączyć, formalnie z ksiąg meldunkowych domu: Gdybyś hrabiego nie zastał, to go wymeldujesz i opłacisz hotel. Łoś. W. ś. kazać ś. wyłączyć trybem policyjnym z ksiąg meldunkowych danego domu.

Wymeldowanie, a, bfm., czynność cz. Wymeldować.

Wymeldowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wymeldować ś.

Wymelcie, a, bfm., p. Wymielenie.

Wymetek, lku, lm. lki, Wymielek, Wymiarek opłata w zbożu za mielenie, wymiar młyński, miarka.

Wymelty p. Wymielony.

× Wymerskać, a, ał wychłostać, wysmagać: Wszystkie szelmy z Włoch, z Hiszpanji i t. d., wygnane i wymerskane, do naszej milej ojczyzny, jakoby do smrodliwej zryzy w okręcie, spłynęły ś. Wer.

× Wymerskanie, a, bfm., czynność cz. Wymerskać.

Wymęczać, a, ał W. ś. p. Wymęczyć.

Wymęczenie, a, bfm., czynność cz. Wymęczać.

Wymęczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wymęczać ś.

Wymęczenie, a, bfm., czynność cz. Wymęczyć.

Wymęczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wymęczyć ś.

Wymęczyć, y, yi, nied. Wymęczać l. co od kogo, na kim = męceniem wycisnąć, uzyskać, wymordować; wykatować, wynukać, wydebić: W. zeznanie na złoczyńcy. Niektórzy złoczyńcy tak są twardzi, iż na nich nie nie wymęczysz Groic. Przen.: Na tych głupie w pychę podniosłych ludziach wymęczcie to, aby sami wyznali, że niesprawiedliwie wojnę toczą. Baz. 2. z męką, z wysiłkiem wypracować, wyrobić; wykucć, ukucć, wyłabudac: Wymęczywszy wiersz wypracowany, drukować bojaźń pracy swej nagany. 3. Wymęczyć kogo = męczyć wysilić, zmęczyć, wymordować, namęczyć do ostateczności. Przen.: "Brak lasu, ziemia wymęczona, a bieda tym większa, że ludność w ostatnich czasach zaczęła ś. bujnie rozrastać. Rol. (= wyzyskana, wyczerpana, wyeksploatowana). W. ś. wysilić ś. męczyć ś.; stracić zdrowie w męce; zmęczyć ś., zamordować ś. do ostatka, namęczyć ś. do ostateczności, wycieńczyć ś.

Wymędrkować, uje, ował mędrkowaniem wymyślić, wykonzypować: Etymologje zawodne, sposoby onych używania słuszone potępione, a wymędrkowane przez kronikarzy, bywają najnieдорeczniejsze. Lel.

Wymędrkowanie, a, bfm., czynność cz. Wymędrkować.

× Wymędrzać, uje, ował l. p. Wymędrzyć: Przyszedszy do rozumu, wymędrzałem sobie powoli, że głupstwo jest buty chędożyć księżom, mając wieś. Kacz. 2. wydostać przebiegłością, wykpić, wydurzyć, wykrecić mądrze, wyszachrować, wymachlować, wykuglować: Dwoje chłopiat, na imię Obies i Gałąź, gdy myśliłi, jakoby mogli którego grosza nabyć a. na kim W., zmówili ś. z sobą. Glicz.

× Wymędrzanie, a, bfm., czynność cz. Wymędrzać.

× Wymędrzałość, i, bfm., rz. od Wymędrzały.

× Wymędrzały p. Wymędrzały.

× Wymędrzeć, eje, ał p. Wymędrzeć.

× Wymędrzenie, a, bfm., czynność cz. Wymędrzeć.

Wymiętlenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wymiętlić ś.

× Wymiętlić się, i ś., il ś., Wymiętlić ś. wyroić ś., uroić ś., ubrać ś., wyląc ś., przywidzieć ś., przyśnić ś.: Wymiętliło mi ś. coś w głowie.

× Wymięczyźniać, a, ał p. Wymięczyźnić.

× Wymięczyźnianie, a, bfm., czynność cz. Wymięczyźniać.

× Wymięczyźnić, i, il, nied. × Wymięczyźniać pozbawić męskości; zrobić rzezańcem, eunuchem, wykastrować, wytrzebić, wymniszyć męczyznę. L.

× Wymięczyźnienie, a, bfm., czynność cz. Wymięczyźnić.

Wymięźnieć, eje, ał stać ś. męznym; nabrać męskości, wyrosnąć na męczyznę, zmęźnieć. L.

Wymięźnienie, a, bfm., czynność cz. Wymięźnieć.

Wymiamlać, a, ał wybelkotać: Bombardują miasto, wymiamlał do siebie, brnąc dalej spłoszonymi kroki. Żer.

Wymiamlanie, a, bfm., czynność cz. Wymiamlać.

Wymiana, y, lm. y l. wymienianie, wymienienie: Prosi głupia Jowisza o dar bez wymiany. Zebr. Pisz o tym, bez wymiany jednak roku. Nar. 2. tranzakcja, polegająca na zamianie jednej rzeczy na drugą: W. oprawy zepsutej w kopalni na świeżą i zdrową. Łab. (= zastąpienie jednej drugą). W. towarów, jeńców. W. pieniędzy zagranicznych na krajowe. Kantor wymiany. (= wksku). W. słów. (= wzajemne porozumiewanie ś.). 3. chem. wzajemne zastępowanie ś. części składowych dwu ciał, chemicznie na siebie działających.

Wymianka, i, lm. i l. † W. wymówienie sobie, zastrzeżenie, wyjątek, wyminek, ekscypcja: Proszę o to, wszakże z taką wymianką: gdy... Ryb. J. U Pana Boga niemasz wymianki: jeśli król a. wojewoda Rej. (= różnicy). 2. [Wymianki, Wymijanki] wypominki (wymienianie przez księdz a w kościele osób zmarłych, polecające je modłom obecnych).

[Wymianować, uje, ował] p. Wymienić.

[Wymianowanie, a, bfm.] czynność cz. Wymianować.

Wymianowy p. Wymienny: Prowadzenie wymianowego handlu to było jedyne ich zajęcie. Rol.

Wymiar, u, lm. y, † Wymiara l. wymierzenie, wymierzanie, rozmiarzenie, pomiar: W. objętości dołu. W. piwnicy, pokoju. Dokonać wymiaru gruntu. W. sprawiedliwości. Największa dla prawodawcy trudność uczynić sprawiedliwy między karą i przestępstwem W. Ostr. (= ustosunkowanie, stosunek, zastosowanie). 2. a. Dymensja rozmiar, rozciągłość: Trzy wymiary razem zawsze znajdują ś. we wszystkim, co tylko jest ciałem. Jak. J. Każda płaszczyzna ma dwa wymiary, a temi są: długość i szerokość. Hube. W. szerokości, dłuży i wysokości. Troc. Świętynia maleńka i ubożuchna nie odznacza ś. śmiałością wymiarów architektonicznych. Wymiary a. rozmiary przedmiotu = rozległość przedmiotu, wskazywana przez linje odległości od siebie jego krawców. W. sukni ciemnej, obejmującej ciasno po-

teżne wymiary. Korz. 3. *to, czym ś. co wymierza, określa co do wielkości, jednostka miary*: Może są takie stworzenia, dla których pół godziny jest W. czasu, co dla nas lat tysiąc. L. Przen.: Losu naszego nasze wymiarem są zmysły: od nich ludzkie nieszczerść lub szczerść zawisły. Węg. (= *miara, skala*). Kocham cię, ty mię kochasz, równym ś. kochamy wymiarem. Troc. 4. *określona ilość owoców, jaką dla siebie zastrzega właściciel sadu od dzierżawcy*. 5. [W.] *ordynarja*: Rataja biorą tylko W. 6. W. młyński, p. **Wymelek**: Jagiełło Gdańszczanom dał połowicę wymiarów i młynów gdańskich i na miłę wszędzie gruntu koło miasta. Biel. M. Kazimierz Jagiełło Gdańszczanom da, wymiary z młynów, czynsze z miasta odpuścił. Biel. M. 7. [W.] *akord*: Wyrobniey podejmują ś. roboty na W. 8. [W.] *utrzymanie, wyżywienie dożywnie*: Synowie wzbraniają ś. dać ojcom umówioną ilość littyngu (Leibgedinge), czyli wymiaru w jadłe i utrzymaniu. 9. antr.: W. cieniowy (diametros biparietalis). W. skroniowy (d. bitemporalis). 10. bud. *połowa dolnej średnicy śłupa, na pewną liczbę części równych podzielona i służąca do rozmierzenia innych członków tegoż, co śłup, porządku*. Podesz. II. gór.: W. kopalni = *pole kopalni*: Według dawnych praw górniczych olkuskich, W. pola na kopalnię był 24 łatry w każdą stronę od tyki, wbitej w środek, gdzie ś. pogłębiało szyb główny. Łab. W. dolny kopalni = *pomiar kopalni podziemny, szynowanie kopalni*. Łab. 12. poł.: W. miednicy malej, W. prosty wchodu miednicy a. sprzężna prawdziwa (conjugata (diameter) vera) = *najkrótsza linja między górnym brzegiem spojenia łonowego a środkiem wzgórką kości krzyżowej*. W. poprzeczny. Wymiary ukośne. W. przekątnej miednicy a. sprzężna przekątna (conjugata diagonalis) = *najmniejszy wymiar między dolnym brzegiem spojenia łonowego a wzgórką krzyżowym*. W. zewnętrzny miednicy a. sprzężna zewnętrzna (conjugata externa).

† **Wymiara**, y, lm. y p. **Wymiar**. Zwr. M.

Wymiarek, rku, lm. rki p. **Wymelek**. L.

Wymiarka, i, lm. i rzem. *skala, masztab*.

Wymiarkować, uje, ował, nied. **Wymiarkowywać** I. *wymierzyć stosownie do czego, uczynić pomiernym, umiarkować, ustosunkować, przystosować, zastosować*: W. czop według wielkości otworu. 2. *miarkując wynaleźć, wykalkulować, wykombinować*. Sł. wil. 3. *obserwując domyślić ś.*; *zmiarkować, wywnioskować, przyjść po namyśle do przekonania, że ...; wymacać, wyrozumić*: W. z kogo, z czego.

Wymiarkowanie, a, blm., czynność cz. **Wymiarkować**.

[**Wymiarkowliwy**] *umiarkowany, rozważny, rozropny, oględny*.

Wymiarkowywać, a, ał p. **Wymiarkować**.

Wymiarkowywanie, a, blm., czynność cz. **Wymiarkowywać**.

× **Wymiarny** p. **Wymierny**: Wszystkie wagi i miary będą wymiarne i cechowane. Vol.

Wymiarowo przys. od **Wymiarowy**: Cały widok ze wszystkimi budowlami był robiony W., podług skali, poniżej widoku umieszczonej. Wej.

Wymiarowy, **Wymierny**, × **Wymiarny** przym. od **Wymiar**. Hut.: *Walce wymiarowe = walce wykończające, kończące, nadające żelazu przez nie przepuszczanemu ostateczne, w handlu żądane wymiary, walce kalibrowe*. Łab. *Uprząż walców kończąca czyli wymiarowa*. Łab.

Wymlasto przys. od **Wymiasty**. L.

Wymiasty I. a. **Wymionowaty** *podobny do wymienia*. 2. a. **Wymienisty** *mający wielkie wymiona, cycasty*. L.

Wymiatacz, a, lm. e ten, co *wymiata*. L.

Wymiatać, a, ał p. **Wymieść**.

Wymiatanie, a, blm., czynność cz. **Wymiatać**: Dawał mu odpór mądrym pisanem i jego zdrady, fałszu i krzywoprzysięstwa na oczy wymiataniem. Skar. Nie nieznośniejszego dla uczciwego człowieka nad ostawienie i W. niestuszne. L.

[**Wymiatanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wymiatać** ś.

† **Wymiatawać**, a, ał p. **Wymieść**. Rej.

† **Wymiatawanie**, a, blm.] *czynność cz. Wymiatawać*.

† **Wymiatawać**, uje, ował p. **Wymieść**.

† **Wymiatawanie**, a, blm., czynność cz. **Wymiatawać**.

× **Wymiatywać**, uje, ywał p. **Wymieść**.

× **Wymiatywanie**, a, blm., czynność cz. **Wymiatywać**.

[**Wymiączko**, a, lm. a] p. **Wymię**.

Wymiąć, **wymiąć**, **wymiął**, × **Wymnąć**, nied. † **Wyminać**, [Wyminać] I. *mnąc wygnieść, wycisnąć, wytrzeć; wyjąć, wymiętosić*: W. chusty w praniu. L. (= *wykręcić*). Wyciśniony, wyżęty, wymięty, persatus. Macz. 2. *mnąc, trąc wydobyć, wygnieść, wyluskać*: Rut, wymnąwszy sobie prażna z kłosów, jadła. Leop. Nie wudzasz wołu, gdy nim zboże wyminasz. Bud. (= *młócić, wycierasz*). Zboże do chleba wyminają, acz nie wietrznie wyminaniem wyminają go, ani kołem wozowym teczają, aby go zębami swemi nie pokruszył. Bud. 3. W. len, konopie, p. **Wymiędlić**: *Międlicami i cierlicami wyminano a wycierano zboże z kłosów, teczając je po zbożu, bo tak u Żydów młócono*. Bud.

× **Wymiędlenie**, a, blm., czynność cz. **Wymiędlić**.

× **Wymiędlić**, i, il p. **Wymiędlić**.

Wymiecenie, a, blm., **Wymiecenie** czynność cz. **Wymieść**: Boże Wstąpienie, żytko W. Prz.

Wymiecenie, a, blm., p. **Wymiecenie**.

Wymieciny, in, bpl. to, co *wymieciono miotła jako niepotrzebne, wyrzutki, śmiecie, odpadki*.

Wymieciony *wyrzucony, wypędzony*. Sł. wil.

† **Wymieczować**, uje, ował *miecz = wypolerować*: Miecz wyostrzony jest i wymieczowany, aby posiekł ofiary, wyostrzon jest, aby ś. lśnął, wymieczowan jest. Leop. Miecz ten jest wyostrzony i wymieczowany, aby był w ręce tego, który zabija. Leop.

† **Wymieczowanie**, a, blm., czynność cz. **Wymieczować**.

[**Wymięj**, a, lm. e] p. **Wymię**.

Wymielać, a, ał p. **Wymleć**.

Wymielać, a, blm., czynność cz. **Wymielać**.

Wymielenie, a, blm., **Wymielcie** czynność cz. **Wymleć**.

Wymielony, **Wymielty**, × **Wymlety** im. od **Wymleć**.

Wymielek, lku, im. lki p. **Wymelek**: W., wymiar młyński. Troc.

Wymieniać, a, lm. e ten, co *wymienia*. L.

Wymieniać, a, ał p. **Wymienić**.

Wymienialny, **Wymienny**, × **Wymienitelny** *który można wymieniać*: Pieniądze, ów powszechny towar, W. na wszystkie inne.

Wymienianie, a, blm., czynność cz. **Wymienić**.

Wymienić, i, il, nied. **Wymienić**, † **Wymieni**. wał I. *wyjawić, wykazać kogo z imienia, nazwać po imieniu*: Wymienia osoby, które zna. L. Wy-

mieć mi tego, o którym mi mówisz. Nie wymieniam tu osób, ani powodów (=nie przytaczam). Wyżej wymieniony (=przywiedziony, wskazany, pomieniony, wymieniony, przytoczony, zacytowany). Imiona wszystkich hetmanów wymienił. Pol. (=wylizował, wyrecytował, wyszczególnił). Wylicza lichwiarzy, nie wymieniając siebie (=nie wytykając palcem). 2. wydać, oddać jedno za drugie, zamienić, przehandlować, zmienić: Niemcy z Bremy bydła i skóry leda za co u dzikich Łotwinów kupowali a. wymieniwali. Stryk. Wymienił stryżek za siekierkę. Prz. W. pieniądze krajowe na zagraniczne. Dopiero z nie rozkupionemi lub nie wymientonemi towarami wolno im będzie ciągnąć dalej w ziemię tatarską. Szaj. Pożegnawszy ś. z zięciem i wymieniwszy z nim jeszcze kilka słów na boku... Jun. (=zamiennysz, powiedziawszy z nim nawzajem).

Wymienienie, a, bhm., czynność cz. **Wymienić**, wymiana.

Wymienny, **Wymienny** przym. od **Wymię**.

Wymienisto przys. od **Wymienisty**, *wymiasto*.

Wymienisty p. **Wymiasty**.

× **Wymienitelnie** przys. od **Wymienitelny**. L.

× **Wymienitelność**, i, bhm., rz. od **Wymienitelny**. L.

× **Wymienitelny** p. **Wymienialny**. Troc. L.

× **Wymieniwać**, a, ał p. **Wymienić**.

× **Wymieniwanie**, a, bhm., czynność cz. **Wymieniwać**.

† **Wymienka**, i, lm. i p. **Wymiana**.

Wymienne, ego, bhm., p. **Ażjo**.

1. **Wymienny** i. p. **Wymienialny**: W., do wymienienia po imieniu, wypowiedzialny. L. W., zamienny, mogący być za wymienionym. L. 2. a. **Wymianowy** przym. od **Wymiana**: Handel W. (=zamienny). W. skrypt. L. Nierozzerwalna spójnia wymiennie-ekonomiczna. Temu sprzyjają stosunki wymiennie-handlowe. Krzyw.

2. **Wymienny** p. **Wymienny**. Troc.

Wymierać, a, ał p. **Wymrzeć**.

Wymieranie, a, bhm., czynność cz. **Wymierać**.

Wymierca, y, lm. y, **Wymierczacz** ten, co wymierza a. co wymierzył: Prawo ustanawia go mścicielem krzywdy i wymierca sprawiedliwości. Kasz.

Wymiernie przys. od **Wymierny**. L.

Wymiernik, a, lm. cy I. ten, co ś. trudni wymierzaniem, *mierzniak, mierzniacy*. Mącz. 2. [W., **Wyminkarz** dozwoznik, który majątek oddał dzieciom, *wymówiwszy sobie „wyminek“*,

Wymierność, i, bhm., rz. od **Wymierny**.

Wymierny, × **Wymiarny** i. mogący być wymierzonym, ściśle obrachowanym. 2. p. **Wymiarowy**: a) mający ściśle oznaczoną miarę, *wymiar, wymiary; wymierzony*: Wszystkie miary i wagi będą wymierne i wyecchowane i oddane wojewodom. Herb. I ci, co słody, bądź wymierne, bądź folwarkowe na wywarzenie do miast dawają, także czopowe mają płacić. Vol. Wymiernie nozy dzień sięgają. Otw. b) mający kształt foremnej figury geometrycznej. Postać wymierna minerałów = *symetryczna*. 3. mat.: Liczby wymierne całkowite (naturalne), ułamki właściwe i niewłaściwe obejmujemy nazwą liczb wymiernych. Liczby wymierne dodatnie, ujemne. Funkcje wymierne = *funkcje o współczynnikach wymiernych*. Wyrażenia algebraiczne wymierne. Ciało liczb wymiernych a. ciało wymierne, p. mat. **Ciało**. Funkcje, składające ś. z ilości pierwiastkowych, z ilości bez znaku, nazwiemy wy-

miernemi, *racionales*. Śniad. Gdy znaleźć możemy pierwsze pierwiastku terminy, ale reszta zostanie pod znakiem, takową funkcję nazywamy niewymiernemi, *irrationales*. Śniad.

Wymierzac, a, lm. e p. **Wymierca**: W cóż ś. obrócił wkońcu wielki W. sprawiedliwości? Spas.

Wymierzać, a, ał i W. ś. p. **Wymierzyć**.

Wymierzenie, a, bhm., czynność cz. **Wymierzać**: Więcej ten sędzia przykładał starania do zbierania skarbów, jak do wymierzania sprawiedliwości. L. Miednica i sposoby jej wymierzania.

† **Wymierzenie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wymierzać** ś.

† **Wymierzenie**, i, il, (Wymier-zenie) p. **Wymierzić**.

Wymierzenie, a, bhm., czynność cz. **Wymierzyć**: Wymiar sprzężnej prawdziwej otrzymuje ś. przez W. tak zw. sprzężnej przekątnej. W. głowy (antr.) (cephalometria).

† **Wymierzenie**, a, bhm., (Wymier-zenie) czynność cz. **Wymierzić**.

† **Wymierzenie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wymierzyć** ś.

Wymierzić, i, il (Wymier-zić), † **Wymierzenie** *obrzydłym naprzykrzaniem ś. wymusić, wymóc*: Insza wyprosić, a insza W. Fred. M. Czego nie wyprosimy, tego nie wymierzemy. Gostk. Nie uprosisz, przynajmniej wymierzysz a. wyklekasz, wymodlisz. Opal.

Wymierzenie, a, bhm., **Wymierzenie** (Wymier-zenie) czynność cz. **Wymierzić**.

Wymierzły (Wymier-ły) który wymierzył, *przemierzły, obmierzły, obrzydły*. L.

× **Wymierznać**, **znie**, **znał** a. **zł** (Wymier-znąć) = **Obmierznać**. Śl. wil.

× **Wymierznięcie**, a, bhm. (Wymier-znięcie) czynność cz. **Wymierznać**.

Wymierzwić, i, il i. *wygnoić mierzwą*. L. 2. *wydobyć, wyczyścić z mierzwy*.

Wymierzwienie, a, bhm., czynność cz. **Wymierzwić**.

Wymierzyć, y, yl, nied. **Wymierzać** i. *wyznaczyć, wytknąć pod miarę; dojszć wymiarów, dokonać pomiaru, rozmierzyć, odmierzyć; mierzeniem wydzielić*: Cieśla rozciągnął prawidło i wyformował kłoc piłą, wymierzył go węgielnicą i cyrklem otoczył i uczynił obraz meski. Leop. W. pole. Troc. W. co krokami. Korea gdańskie mają być doma dla próby wymierzone. Haur. Kto stopień tak pewny poruszeniu wymierzył, aby wodę uczynił tak ciepłą, tak ślizką, tak wymykającą ś.? Min. (=zakreślił, ograniczył). Jego ukłon, krok, uśmiech — wszystko wymierzone. Fred. A. Przen.: Ustawicznie mięsopustują, wszystko łokciem rozkoszy wymierzają. Birk. (=ocenijają). Łupieżcą jest cudzego dobra, nie gorliwym fortun współbraici obrońcą, kto zyskiem własnym, nie prawem i słusznością wymierza swoje wyroki. L. (=powoduje ś.; ma go na względzie). Przen.: W. komu karę, sprawiedliwość (=wyznaczyć karę, uczynić sprawiedliwość). Kara, podług ciężkości przestępstw nieuchronnie wymierzana dla przestępców, odciąga ich od złego. L. Przen.: Planety, gdy w pewnym lat przeciagu koła swe wymierzą, znowu tedy pójdą, którędy przysły. Oss. (=przemierzą, wybieżą zupełnie, przebieżą). 2. *wymierzyć co do jednego, powymierzać, wszystko pod miarę wziąć, nie nie zostawiając*. L. Przen.: Jednak, żeby ś. w myśli srogi żal nie szerzył, nalawszy sporą czarę, duszkiem ją wymierzył. Nar. (=spełnił,

wychłynał, wypróżnił, wychylił). 3. mierząc wystawił, skierował ku komu, ku czemu, wziął na cel, złożyć ś. bronią palną, wypalić, wystrzelić; trafić, ugodzić: Wymierzył go Gofred tak dobrze, że go zaraz trafiwszy w serce, z muru trupem zwałił. Ustrz. Ukwapliwy niedobrze wymierzył, nie dotrzymał i nie tam, kędy chciał, uderzył. P. Koch. Natęża luk i w samo serce, do którego, jak mówił, wymierzał, ugadza. Pileh. W. do kogo. Ogień z baterji przeciw okrętowi tak zręcznie wymierzyli, iż ten oddalił ś. musiał. L. Jako potężną ręką wymierzony, bezeony Pito więcej już nie żyje, leży plugawym ścięrowem rozciągniony. Tw. I dosięgnął w ono miejsce, jako był wymierzył. P. Koch. Nizus na zatrwożonych nowy grot wymierzył. Dm. Jeden z nich nawet rusznicę na Lesnowolskiego wymierzył. Niem. Na zwalenie tej wieży wszystkie wymierzone siły. Dm. Dobrze w cel wymierzył. Troc. Wnet ei tu raz śmiertelny mój oręż wymierzy. Dm. W. komu raz. W. komu policzek. (= wyciąć). Przen.: Słowa te do ciebie były wymierzone (= wy-stosowane, zwrócone). Zrozumiałem złośliwe jakieś, ku mnie wymierzone wyrazy. Krasz. Za główny ku temu oręż posłużyło wymierzone przeciw królówi pismo. Szaj. 4. co z kogo, z czego = mierząc wyrobić, wydobyć, uzyskać mierzeniem, wyspekulować: Nie wyorze-ć, ani z młyha wymierzy, jedno co z nędznych ludzi jako takó wyciągnąć a wymęczyć. Rej. (= wybierze wymiarami). Przen.: † W. co z kogo, na kim = wymusić, wynuć, wycisnąć, wydusić, wykręcić, wymachlować, wymanić, wycejganieć, wydrzeć, wydębić: Co z głupszych zedrze i z mędrzych wymierzy, to przeciw okazałe wspaniałość prowadzi na świecie. L. Chcąc co na kim W., to pod płaszczykiem powagi zda ś. być wolne i świętobliwe, chociażby ś. najnieślusniejszym działó sposobem; tak chciał Achab na Nabocie winnicę przez fałszywą powagę W. Lubom. (wygrozić. Troc.). 5. × W. kogo skąd = wyparować, wyrugować, wysadzić, wypchnąć: Wmieszkanego w włoskiej ziemi Anibala Scypjo w same bramy Kartaginy tłukać, kiedyz tędz wymierzył. Fal. W. ś. l. okazać ś., wpaść po przemierzeniu, namierzyć ś.: Wymierzyło ś. z tego jeszcze kilka łokci. 2. × W. ś. zdać rachunek, usprawiedliwić ś., wytłumaczyć ś., sumitować ś., oczyścić ś., wywiązać ś. z czego, uścić ś., usprawiedliwić oczekiwania: W. ś. sądem z zarzutów. Wymierzam ś. komu z czego. Troc. Komisja, mając dziś w lieźbie obowiązków i ratunek dla wszelkiego ubóstwa, wymierza ś. z tak świętego obowiązku publiczności. L. Wymową piękną z rzeczy ś. wymierzy. Zebr. (= *mandatum juvit facundia causam*). Gdyż on rzecz swą zakończył, Katylna, jak umiał wszystko pokrywać, pokorną mową, ze wszystkiego ś. wymierzając, upraszać począł. Pileh. Gdy ś. Polio z tego chciał wymierzać, nie dopuścił mu. Pileh. Zaczęli szmerać Parzeuszowio, ale ś. im Pan wymierzył przykładem Bożym. Wuj. 3. × W. ś. = wypłacić ś., wywozajemnić ś., wywiązać ś. z długu wdzięczności, wywdzięczyć ś.: Wymierza ś. będa wdzięcznością. L. Jużem większą część, ojeze, za swe złości pokuty w czyściu odprawił, a wierzę, że ś. z ostatka twą prośbą wymierzę. Groch. 4. † W. ś. wymówić ś., wykręcić ś., wywinąć ś., wytłumaczyć ś., zastawić ś., złożyć ś., ekskuzować ś. czym: Prosił gospodar hetmanów, aby z Turkiem bitwę zwiedli, ale wymierzali mu ś. z tego, że miejsca po temu nie mieli; inszego czasu

nie wymawiali mu ś. z tego. Paszk. Słał ksiądz klechę na ryby, ten mu ś. wymierza, że mu nigdy nie chce żadna wpaść do więcierza. Pot. Wymierzać ś., wykrczać ś. Hist. uc. 5. † W. ś. wyprzeć ś., zaprzeć ś.: Piotr ś. przal, z tego wymierzając, jako Chrystusa nie znał, nie był uczniem Jego. Odim. Panowie litewsey z tego ś. wymierzali, że o frymarku żadnym moskiewskim za Inflanty nie wiedzieli. Biel. M. Pies udawał, że owcy chleba pożyczyl, a ta wymierzała ś., że nie brała u niego. Min. 6. † W. ś. wylamać ś., uchylić ś., wybić ś., wykręcić ś., wymknąć ś.: Krzyżacy zamki budowali dlatego, aby ś. królom polskim z poddanności wymierzyl, z któremi było trudności dosyć. Biel. M.

Wymierzenie, a, blm., p. Wymierzenie.

Wymiesić, i, il miesząc wyrobić; wygnięć: W. gline.

Wymieszenie, a, blm., czynność cz. Wymiesić.

Wymieszać, a, al, × Wymieszać, nied. × Wymieszywać co = mieszaniem wyrobić, zmieszać, rozmieszać, rozrobić, przemieszać dobrze; wymącić, wykłócić: Rozrabiać wapno graca u mularza, t. j. W. Mag. W hucie materjalista starać ś. powinien, aby materiały odważone jaknajlepiej wymieszywał. Torz. Potaż funtów 29 miałko przesredować, dobrze W., potym w tygle rozsypać i topić. Torz.

Wymieszanie, a, blm., czynność cz. Wymieszać.

[Wymieszczać, a, al] p. Wymieszczać.

[Wymieszczenie, a, blm.] czynność cz. Wymieszczać.

Wymieszkać, a, al l. mieszkając wytrwać; wybyć na mieszkaniu: Trudno w takiej wilgoci W. (= wytrzymać mieszkając). W. pewien czas = przemieszkać. Zupelny miesiąc tu wynieszkala. P. Koch. Tamem rok cały, ile pomnieć mogę, i połowę wymieszkał drugiego. P. Koch. W. do pewnego terminu = domieszkać. 2. bawiąc wybyć pewien czas, przebyć, przepędzić, zabawić, wysiedzieć pewien czas: Gdyśmy tam wymieszkał te dni, poszliśmy dalej. Wuj. Gdyby kto po dwie godzinie siadał w kąpieli na dzień, musiałby 23 dni przy tej wodzie mieszkac, a jeśli po 4 godziny na dzień, tedy 13 dni powinien W. Syk.

Wymieszkanie, a, blm., czynność cz. Wymieszkać.

× Wymieszywać, a, al p. Wymieszać. L.

× Wymieszywanie, a, blm., czynność cz. Wymieszywać.

Wymieść, ecie, × ece, otą a. [eca], otł, nied. Wymiać, × Wymiotać, † Wymietać, × Wymiatywać, † Wymiotować, † Wymiatować, † Wymiaować, × Wymiotywać, † Wymietywać l. wyrzucić: W., wyrzucić, wyciskać, wykinąć. L. Gdy tak nami gwałtownie ś. burzliwość morska namiotała, drugiego dnia wymiatowali, co mieli w okęcie; a trzeciego dnia swemi rękoma naczynia w okęcie potrzebne wymiatywali. Leop. Morze będzie wymiatywać z siebie ryby. Bud. W., wyrzucić, zrzucić pierze (o ptakach). Hist. w Lan. Wymiotę ostatki domu Jeroboamowego, jako wymiatają gnój do czysta. Wuj. Gońcom ś. z ganków piękne przypatrują panie i kwiecie rozmaite wymiatają na nie. P. Koch. (= wysypują). Wymiotane dzieci = *expositi infantes*. Tuch. Przen.: W. co = odrzucić, wyrugować, usunąć, znieść: Kacerze święta wymiatają. Wuj. Wiek osiemnasty wypatrzył i precz wymiotł przesady. Wit. Na niewinnego potwarze wymiała. Sł. wil.

(= miota, ciska; spotwarza go). W. kogo = wyrzucić, wypędzić, wypchnąć, wyrugować, wyprzeć, wygnąć, wyforować: Chrystus począł wymietywać kłpujące i przedające z kościoła. Wuj. Jezus duchy gniewliwe i czarty wymiatał. Skar. Zażeśmy w imię Twoje diabłów nie wymiatali? Leop. Noe Chama niewstydlwego z pośródku synów swych precz wymietauje. Ja, ów zapalczywy konsul, który słowem obywatelów na wygnanie wymiatał. Siem. J. Przen.: Wymiatać co komu = wymawiać, wytykać, wykłuać czym oczy; zarzucać, robić wyrzuty, wyrzucać, wymówki czynić: Wymiatać komu dobrodziejstwa. Troc. Człowiek wspaniały nie wymiata swych nigdy dobrodziejstw niewdzięcznemu. L. (= nie przypomina z pretensją). Wielkie cnoty w Pompejuszu ś. znajdowały, i najnieprzyjaźniejsi mu samę tylko ambieją i chęć niecierpienia sobie równego wymiatali. Siem. J. Występki mu jego na oczy wymiatał. Skar. Nie miał sędzia żadnej przyczyny do nas wymiatawać nam co na oczy. Rej. Czemu nie chodzicie w bojaźni Boga? aby nam nie wymiatali na oczy poganie. Leop. Szemrze o tobie wszystek świat, chociaż ci cudne postawy okazuje, ale na stronie wszyscy wymiatają sobie na oczy sprosne sprawy twoje. Rej. (= krytykują, opowiadują, przypominają sobie z oburzeniem). Azdrubalowi żona jego zdradę i bezbożność na oczy wymiatała. Warg. Ze mu wymiata osobliwszym sposobem wykonane spalenie Sokoła, w tym nie tak króla oskarża, jak własną swoją nieumiejętność okazuje. Alber. 2. W. (tylko: wymiecie), wymiatać, wymietywać = a) zamiataniem wyrzucić, miotłą usunąć: W. śmiecie. Przen.: Wprzód, nim przyjmiecie w dom wasz Napoleona, trzeba W. śmiecie (t. j. Soplców). Mick. b) zamiataniem wyczyścić, wyprzątnąć; zanieść, umieść: W. izbę. Wymiećmy izbę, a potem wczorajszą talkę dokończmy; — wymiotszy, siadają u kołowrotków. L. Gołębniki mają być wymiatane i wyczyszczane od gnoju i wszolów, które ś. tam legą. Trzyc. Światło za kometą ciągnące ś. nazywają miotłami niebieskimi a. dla figury podobnej do miotły, a. iż wojną i powierzem, które ona, według pospólstwa, poprzedza, miasta i królestwa wymiata. Boh. (= wyludnia, pustoszy, wyniszcza). Kominiarz komin wymiata (= wyciera, czyści). W mieście pusto, jak w miotł. Dzień igrzyskowy jak w miotł z miasta młode wartogłowy. Zal. Przen.: W. z miski, z talerza = znieść starannie = wyjeść do czysta. wyprzątnąć, sprzątnąć, spucować. 3. × Wymiatać, Wymiatać ś. wyrosnąć, puścić, wybijać, wyrzucić: Zboże wymiata. Troc. [Kiedy zboże dostaje kłosów, to lud mówi: wymiata ś.]. 4. [Wymiatać, Psuć ś.] womiłować, wymioliować, rzygać.

† Wymiatać, a, al p. Wymieść.

† Wymietanie, a, bfm., czynność cz. Wymietać.

× Wymietny nadający ś. do wypieccia: Śmiecie wymietne. Wor. Wymietna plewa. Kon.

† Wymietywać, uje, ywał p. Wymieść.

† Wymietywanie, a, bfm., czynność cz. Wymietywać.

† Wymieździć, i, il wypuścić, wyjąć z czego miarzę, pozabwić co miarzi: Ziemia kędy największa płomieniem ś. smędzi, i w głębi w szczyt ś. wymieździwszy, wędzi. Żebr. (= succis uret adentis).

† Wymieżdzenie, a, bfm., czynność cz. Wymieżdzić.

Wymię, enia, lm. ona, [Wyminnie, Wymię] (u zwierząt ssących) *gruczoł mleczny, zwłaszcza zwierząt racicowych, cyc, cycek, promień, sutek*: Z mlekiem do dojenia miła krówka nadstawia pełnego wymienia. Li. Z pełnych wymion (owce) mleka dodawacie i wełny nam na miękkie szaty użyczenie. Otw. Wymiona puste krowy napelniają, niepewnym skokiem błędliwie biegają po miękkiej trawie rozpustne koźleta. Bardz. W., t. j. od krowy cyce, których używają w kuchni, kładąc w jarzynę lub same gotując i opiekając. L. Zdr. [Wymięcko].

Wymięcie, a, bfm., czynność cz. Wymiąć.

Wymiędlenie, a, bfm., czynność cz. Wymiędlić.

Wymiędlić, i, il, Wymiędlić co = *miedleniem wyczyścić, wymięć, pozabwić paździerz tarcie w międlicy*: Wymiędlone i wyczyszczone konopie. Przędz.

Wymiękozać, a, al p. Wymiękozyć.

Wymiękanie, a, bfm., czynność cz. Wymiękozać.

Wymiękozić, eje, al p. Wymięknąć. L.

Wymięczenie, a, bfm. i. czynność cz. Wymiękozić. 2. czynność cz. Wymięczyć.

Wymiękozyć, y, yl, nied. Wymiękozać *zupełnie przemieńczyć*. Przen.: Rzymianom i Grekom to nie nowina była postronie imiona odmieniać i na swą mowę wymiękozać i wycieńczać. Biel. M. (= pozabwiać szorstkości, chropowatości, surowości, wygładzać).

Wymiękły i. który wymiękł, wymokły, wymoczony. 2. poł.: Płód W. (foetus maceratus, foetus sanguinolentus) = *płód obumarły w macicy, z krwawo-surowicznym nacieczeniem oddzielnych części ciała*.

Wymięknąć, knie, knął a. kl, Wymiękozić *przemięknąć zupełnie*. L. [Na dole wymiękło] (o zbożu) = *wymokło*.

Wymięknienie, a, bfm., p. Wymięknienie.

Wymięknienie, a, bfm., Wymięknienie *czynność cz. Wymięknąć.*

Wymiętnienie się, a ś., bfm., czynność cz. Wymiętnić ś.

Wymiętnić się, i ś., il ś. p. Wymiętnić ś.: Wymiętni mi ś. coś w głowie, wyroi mi ś., wywikle mi ś. L.

Wymiętosić, i, il wymięć, zmiętosić, zmiąć, wygnieść, pognieść; gniotąc zrobić flakowatym: Suknia wymiętoszona, jakby ją psu z gardła wywlókl.

Wymiętoszenie, a, bfm., czynność cz. Wymiętosić.

[**Wymigać, a, al, Wymignąć, nied. [Wymigiwać]** *wyrazić miganiem, pokazać na migi*: Nie gębą wygadać, ale rękami W. [W. ś.] *wymknąć ś., wykręcić ś., wywinąć ś., wykpić ś., wysliznąć ś. od czego, ująć czego*: Owa ś. nie wymigał zlej śmierci Arcus. Żebr. Temi ogrom nemejski zwinąłem barkami, tym na brzegu Tybrowym dziw ś. nie wymigał srogi Kakus. Żebr. A teraz mi ś. wymigacie, ale niedoczekanie wasze. Chi. Za dzieła dokonane, jeżeli ś. przedtem wymigam od szubienicy — będę używał nazwy ojca ojezyzny. Dyg. Oczy wymigiwały ś. od zbyt przenikliwych badań. Weys. W. ś. z biedy.

[**Wymiganie się, a ś., bfm.**] *czynność cz. Wymigać ś.*

[**Wymigiwać, uje, al i W. ś.] p. Wymigać.**

[**Wymigiwanie, a, bfm.**] *czynność cz. Wymigiwać.*

[**Wymigiwanie się, a ś., bfm.**] *czynność cz. Wymigiwać.*

[Wymignąć, nie, nął i W. ś.] p. Wymigać.
 [Wymignięcie, a, blm.] czynność cz. Wymignąć.
 [Wymignięcie się, a, ś., blm.] czynność cz. Wymignąć ś.

Wymijacz, a, lm. e ten, co wymija: Praktyczność jego była czymś, co Zenon Derszłak określił, nazywając go: wymijaczem raf. Orzesz.

Wymijać, a, ał p. Wyminąć.

[Wymijać, a, ał] wydawać; wydatkować: Gdy wszelki dudek (= dydek), jaki miał, wymijał po karczmach, poszły za dudkiem i nowe portki. Tet.

Wymijający przys. od Wymijający: Niema niebezpiecznego?—Każda choroba, nawet najmniejsza, może być niebezpieczną — rzekł doktor W. Bał.

Wymijający I. im. od Wymijać. 2. uchyłający ś. od stanowczości, ściśłości, niestanowczy, z rezerwą wypowiedziany, dwuznaczny. Odpowiedź jej była wymijająca. Jeż. Na to nastąpiła ze strony ówczesnych posiadaczy Podola wymijająca odpowiedź. Rol.

Wymijanie, a I. blm., czynność cz. Wymijać. 2. Im. a gór. miejsce wymijania ś. na kolejach żelaznych w kopalniach. Łab.

[Wymijanie, a, blm.] czynność cz. [Wymijać].

[Wymijanki, nek, blp.] p. Wymianka.

Wymilceć, y, ał I. wytrwać, wybyć w milczeniu, spędzić na milczeniu pewien czas. 2. milczeniem, nienaprzykrzaniem ś. zyskać, wskórać: Nie zawsze tu wymoże, co siła mówi, czasem drugi więcej wymilczy. Lubom. W. ś. namilceć ś. do woli; Rad jestem, że ś. odezwać mogę, takem ś. już wymilczał. Krusz.

Wymilczenie, a, blm., czynność cz. Wymilceć.

Wymilczenie się, a, ś., blm., czynność cz. Wymilceć ś.

Wymilować, uje, ował wyrobić, zyskać, wyjednać miłośnią: Miłość miłośnią W. trzeba. Gór. Wyfukać, a nie W. miłość chciał. Gór.

Wymilowanie, a, blm., czynność cz. Wymilować.

Wyminać, a, ał p. Wymijać.

Wyminięcie, a, blm., czynność cz. Wyminać.

Wyminać, nie, nął, nied. Wymijać I. mijając wyprzedzić, przejąć, przejechać, przepłynąć mimo, nie zawadzić, ominąć, zastawić na boku; przemknąćszy obok, wysforować ś. na przód: Judasz, wskazawszy żołnierzom Jezusa, wszystkie w onym gminie ubieży rotę i spieszo wyminie, a widząc Pana tuż przed sobą blisko, powitał i pocałował Go. Ody. Wozy zręcznie ś. wyminęły. Wyminał mię swoim koniem. Troc. W francuskim języku literę *h* często wymijać trzeba, żadnego mu nie dając brzmienia. Troc. (= omijać, opuszczać). 2. + W. (o czasie) mijając wyjść; przeminąć, przejść, upłynąć: Już to wyminęła wtóra niedziela. Szymon.

[Wyminek, nku, lm. nki, Wymowa] dożywocie.

Wyminięcie, a, blm., czynność cz. Wyminać.

[Wyminkarka, I, lm. I] forma ż. od Wyminkarz.

[Wyminkarz, a, lm. e] dożywotnik, który oddał majątek swym dzieciom, wymówiwszy sobie dożywocie.

Wymiociny, in, blp. wydzieliny przy wymiotach, blwociny, rzygowiny: W. choleryczne.

Wymion, u, lm. y bot. p. bot. Piers.

Wymionowato przys. od Wymionowaty. L.

Wymionowaty, Wymiasty I. podobny do wymienia; do wymion: *Mastoides*, *eycowaty* pociąg, W. Perz. 2. × W., anat. (mamillaris, mammarius, mastoideus) sutkowy, brodawkowaty: × Wyrostki wymionowate, × wydatności rdze-

niste, biała we (corpora candicantia cerebri, processus mamillares) = *ciałka sukowate mózgu* corpora mamillaria s. eminentia mamillaria).

Wymionowy, Wymienny przym. od Wymię: Gruczoł W.

Wymiot, u, lm. y I. wymiatanie, wyrzucanie, wymięcenie, wyrzucenie; ciskanie, ciśnięcie, wypuszczenie skąd: × W. strzał. × W. a. w lm. Wymioty, Womity womit, wymiotowanie, womitowanie, rzyganie, oddawanie, zrzućcie, zwracanie, torsja, posp., żart. *rebeka* = *rebekowanie*, *Matinowski*. Wymioty zbawiennemi bywają w przeładowaniu żołądka. Perz. Pierwszego dnia po kąpieli przypada niektórym W. Syk. Po pijaństwie wymioty, głowy ból, gorączka. Pot. Porwały go wymioty. Zbiera mu ś. na wymioty. Dać komu na wymioty. Wymioty mięś. Troc. Wymioty cierpią, co pierwszy raz po morzu żeglują. Troc. Wymioty krwawe (haematemesis). Wymioty na czczo (vomitus matutinus) = *ranne wymioty masami śluzu u pijaków*. Wymioty niepowściągliwe, niepowstrzymane (hyperemesis). Wymioty wodniste (hydremesis). Wymioty żółciowe (cholemesis). Wymioty ciężarnych. (nerwowe) (vomitus gravidarum). W. wulkanu = *wybuch*, *wyrzut*. Tam, gdzie ś. Scylla pieni w swym wymiocie. Chr. × Wymioty żartu = *wybuchy*, *iskry*; *objawy*, *przejawy*, *pobłyski*. Żartu wymioty piasek złoty. Susz. Multany mu Turczyn obiecywał, lubo farbowany tó był W., trzymał przymierze. Leszcz. S. Potężny jest róg jednorożca, u którego byk piłą, t. j. wymiotem, słomą napehany był. Birk. (= *szyszką*, *pecherzem*, *igraszką*, *fraszką*, *bagatelą*, *glupstwem*). 2. a. Wymiotło to, co wymiatają, co wymiociono, rzecz wyrzucona, brak, odrzutki, odpadki, śmiecie, pomiot: W. morski. Troc. W., Womit to, co ś. wyrzuca przy womitowaniu, blwociny, rzygowiny: Do dawnych grzechów ś. wracałem, jak pies do wymiotu. Koch. W. Przen: Żydz jest to motloch narodów i, że tak rzekę, W. całego świata. L. (= *wyrzutki*). Jeśli masz dobrego syna, częstąką twoją jest, ojeze; jeśli złego, wymiotem i plugastwem natury jest. Petr. 3. a. Wymiotek płód przedwcześnie wydany na świat, poroniony, pomiotek, porzutek, poronikto, poronczę, niedochodek, niedowosek, zaśniedział, wyrzutek: W., płód wyrzucony, pomiotek. Kn. 4. [Wymioty] *krosty*, *wyrzuty*. × Na W. przys. = a) na pokaz, na widok, na jaw; dla oka, na pozór, pozornie, na oko, na optykę: Człose piersi jej zakrywa bawedna, a częse pół nagiej wydaje ś. na W. Tw. Gdy w oknie tak siedziała, o jako ich na W. wielu ten opadło. Tw. (na widok tak wywalonych piersi). L. Wszystko to tylko na W., wszystko to nieszczere. Tw. b) na wzgardę, na hańbę, na urągowisko, na pośmiewisko, na śmiech ludzki: On mię na W. wszemu światu stawił, przykład i bajkę ludziom we mnie zawił. Chr. Na W. daje i wzgardę księżęta, a utrapionych uwolniwszy z pęta, na dowód moey swegoj rzemieśta, wysadza ns ich owdowiałe krzesła. Chr.

× Wymiotać, a, ał p. Wymieść.

× Wymiotanie, a, blm., czynność cz. Wymiotać.

Wymiotek,tku, lm. fki I. p. Wymiot. Troc, L, 2. gór.: Wymiotki soli, p. Deptanka. Łab.

× Wymiotło, a, lm. a I, p. Wymiot. 2. a. Wymietaczka *everviculum*. Kn.

Wymiotnica, y, lm. e, Powojowiec, Skwarnia, Skupiętka bot. (*cephælis*) roś. z rodziny marznowatych. Gatunek: W. lekarska (e. *ipeca-cuanha*).

× Wymiotnik, a, bhm., apt. i lek. p. Emetycn.
 Wymiotny, Wymiotowy, † Womitowy przym. od
 Wymiot (vomitorius, vomitivus, emeticus): Ru-
 chy wymiotne (żołądka). Lek W. = lek na wy-
 mioty, środek wymiotny (emeticum, vomitorium se.
 medicamentum). Lek wymiotno-rozwalniający
 (emetocatharticum se. remedium). Kubek W.
 (apt.), p. Kubek.

Wymiotować, uje, ował i. p. Womitować: Czy
 malec wymiotował? Gaw. 2. p. Wymieść.

Wymiotowanie, a, bhm., czynność cz. Wymio-
 tować.

Wymiotowy p. Wymiotny. Apt. i chem: Ko-
 rzeń W., † Womitowe lekarstwo, † womitywa,
 czyli lekarstwo womity sprawujące. (Krup.) p.
 Ipekakuana. Tech.: Kamień W., p. tech. Kamień.

× Wymiotywać, uje, ywał p. Wymieść.

× Wymiotywanie, a, bhm., czynność cz. Wy-
 miotywać.

[Wymisnąć, i, il, Wymiskować] wykastrować, wy-
 trzebić, wyczyścić: Dlatego uny są walachy, ze
 su wymisnę (= wywalaszone).

[Wymiszenie, a, bhm.] czynność cz. Wymisnąć.

× Wymistrzować, uje, ował p. Wymistrzować.

× Wymistrzowanie, a, bhm., czynność cz. Wy-
 mistrzować.

× Wymistrzować, uje, ował, × Wymistrzować
 i. wyrobić mistrzynie, zmistrzować, zmajstrzować,
 skonstruować sztucznie: Perdyks, rybie pośrednie
 nie skręcał obejrzawszy, na wzór onych w że-
 lezie twardym wyrzeczawszy zęby wieczne, naj-
 pierwszy piłę wymistrzował. Żebr. 2. przen. wy-
 myślić mistrzynie; zręcznie uknuć, ułożyć; prze-
 biegłe ukartować, dokazać przebiegłością: Jeśli
 szatan mógł tak rychło i przy czujnych dozor-
 cach W., a cóż nie miał zmędrzać za dalszych
 czasów, kiedy pasterze mniej czujni byli? Gil.
 (dokazywać, wyfiglować, wykuglować L.). Ktoby
 szedł do wieczery, od którego człowieka wymi-
 strzowanej inaczej i ku inszemu kociołowi po-
 stanowionej, niżeli Pan podał, ten sobie sądu
 pożywa i pije. Gil.

Wymistrzowanie, a, bhm., czynność cz. Wy-
 mistrzować.

[Wymiszenie, a, bhm.] czynność cz. × Wy-
 misnąć.

[Wymiskować, uje, ował] p. Wymisnąć: Ja ci
 tu wymiskuję jajka. † W. ś., p. Wymyszkować ś.

[Wymiskowanie, a, bhm.] czynność cz. Wymi-
 skować.

† Wymiskowanie się, a ś., bhm., czynność cz.
 Wymiskować ś.

[Wymitować, uje, ował] womitować.

[Wymitowanie, a, bhm.] czynność cz. Wymi-
 tować.

Wymizdrować, uje, ował, Wysztrajchować.
 garb. żelazem zepchnąć mizdrę w skórce wygar-
 bowanej.

Wymizdrowanie, a, bhm., czynność cz. Wy-
 mizdrować.

Wymizdrzenie się, a ś., bhm., czynność cz. Wy-
 mizdrzyć ś.

Wymizdrzyć się, y ś., ył ś. wystroić ś. zalotnie,
 kokieterystycznie, przybrać minę zalotną, nadać sobie
 powierzchowność zalotną: Każda (kobieta) musi
 ś. W., wyflokować. Skiba.

Wymizernieć, oje, ał wynędznieć, zmizernieć,
 wychudnąć: Wychudł, wymizerniał, zziółkł, egza-
 menami zameczony. Krasz.

Wymizernienie, a, bhm., czynność cz. Wymi-
 zernieć.

Wymizerować, uje, ował zmizerować: Na widok
 wymizerowanego posypały ś. pytania. Pas. Nę-
 dza i niewola, choć go wymizerowały, nie od-
 jęły mu ani dawnej buty, ani wesołości roz-
 pączliwej. Krasz. Choroba wymizerowała cię.
 Krasz.

Wymizerowanie, a, bhm., czynność cz. Wymi-
 zerować.

Wymknąć, knie, knął, knęła a. kła, knęto a. kło,
 [Wymsknońć], nied. Wymykać i. szybko a gładko
 wysunąć, wyjąć, wyrwać, wyciągnąć, wychwycić:
 Wymknął miecz z pochwy. Troc. Wymknij palec.
 Troc. Wtykał i wymykał. Kiesy z kieszeni z pie-
 niądźmi wymykał. Boh. Tak ci nas łowi śmierć
 i stąd wymyka. Wad. Te rzeczy do Prus jak naj-
 prędzej W. Sienk. 2. × W. wypadzły umknąć:
 Wymknął do fortecy. Troc. Pies młody przed sta-
 rym wymyka. Troc. Z gaiku na pole jeleni wymyka.
 Od. W. ś. i. szybko a gładko wysunąć ś.; wysłiznąć
 ś., wypsnąć ś., wywinąć ś., wykreścić ś., umknąć ś.
 skąd, wydostać ś., wyzwoić ś.: W. k. skąd, ucie-
 kając, ratując ś. L. Principis obstandum, pa-
 miętaj te słowa: próżno za ogon chwytac, gdy
 ś. wymknie głowa. Stryjk. Mogę ś. łatwo W.
 przez najmniejszą dziurkę, bom tak wysechł, że
 tylko kości mam a skórę. Toł. Dusza zabitego
 Achillea, z ziemi w postawie dawnej wymkną-
 wszy ś., ukazała ś. w noc. Otw. Lasami trzą-
 sam, ziemi rozkazuję rykać, góróm ś. trząść,
 z grobów ś. duszycem wymykać, czir. Zebr.
 Tać to jest duszy wolność, to jej niejakieś po-
 bujanie, że ś. niekiedy z tej katuszy wymknie
 i niebem ś. ochłodzi i zasili. Pilch. Pajuk przy
 drzwiach stbi, gości odwraca, udając, że pan
 słaby; a samo państwo tyłem ś. wymknął, lata
 jak niepyszny. L. (= wyłrwał ś., wyszedł chył-
 kiem, cichaczem). Wziąwszy nogi za pas, skry-
 temi w tyle drzwiami wymknęliśmy ś. Nie bój
 ś., pozwoli ci ś. W. z aresztu. L. Pohasawszy
 jednę i drugą godzinę, wymknijemy ś. z kom-
 panji incognito. L. (= wyniesiemy ś. niepostrzeżenie).
 W. ś. z rąk = wypaść, wylecieć. Nie dopuszczajmy
 tego, aby ten czas, co go jeszcze stawa, miał
 ś. nam dłużej z rąk wymykać. Baz. Tuż na-
 ciera brytan ziąjącym pyskiem, a on mu ś. wy-
 myka uchodzeniem ślizkim. Toł. Mój pan z ta-
 kich i tym podobnych okoliczności gładko ś.
 wymyka. L. Osiodłałem go tak, że mi ś. nie
 wymknie. L. Taką na niego zastawię łapkę, iż
 mi ś. z niej nie wymknie zapewne. L. Upew-
 niam, że ta kobieta, któraby mi ś. wymknęła,
 bardzoby zręczna być musiała. L. Woda płynie,
 wymyka ś. i ucieka. Min. Kambyzes gdy wsiadł
 na koń, wymknął ś. mu miecz z poszew, na
 który spadł przykro i zabił ś. sam. Biel. M.
 Wymknęto mi ś. to słówko. Troc. Wymknął
 ś. z tą tajemnicą. Troc. Nowe słówko z ust ś.
 jego wymknęło mimo jego woli. L. (= wyszło
 ś., padło). Żebyś nam ś. nie wymknął słó-
 wem (= żebyś ś. nie wydał słowem, żeby ci ś.
 nie wymknęło, nie wypsnęło słowo, żebyś ś. nie
 zdradził słowem, żebyś ani pisał). Nie bę-
 dzie mu ciasno, jeśli zgubie wymykać ś. umie.
 Wymykać ś. naprzód lub wzgórze, wysunąć ś.,
 wyrwać ś. naprzód, awansować. L. Jednym
 wołów bodźcem dotyka, przecięź ś. jeden zawsze
 wymyka, a drugi zostaje. L. Na wojnie ś. na-
 przód nie wymykaj, a pozad nie zostawaj. Rej.
 Pagórki wymykać ś. zdadzą. Żebr. Mniejsza
 część piersi (Armidy) na wierzch ś. wymyka,

większą część kryje szata zazdrościwa. P. Koch. (= *wyjdaje ś.*, *wychodzi*). W każdej rzeczy czasu czeka, a z słowem ś. nie wymykaj. Bud. B. (= *nie wyrzywa ś.*). Wymkną ś. z cicha. Krás. Często wymykał ś. nocą do dworów pańskich. Mick. Wymykała ś. z kraju ujarzmionego młodzień. Leł. Strzała z łuku ś. wymyka. Troc. Szulada ś. wymyka. Troc.

Wymknienie, a, btm., p. **Wymknięcie**.

Wymknienie się, a ś., btm., p. **Wymknięcie ś.**
Wymknięcie, a, btm., **Wymknienie czynność** cz. **Wymknąć**.

Wymknięcie się, a ś., btm., **Wymknienie ś.** czynność cz. **Wymknąć ś.**

Wymknięty, **Wymkniony** im. od **Wymknąć**.

Wymkniony p. **Wymknięty**.

Wymlaskać, a, al *mlaskaniem* wyrazić: Wypadek był w sąsiedztwie, — wołała od proga, a raczej wymlaskała z prawdziwym smakiem. Brt.

Wymlaskanie, a, btm., czynność cz. **Wymlaskać**.

× **Wymlecie**, a, btm., czynność cz. **Wymleść**.
Sł. wil. (= *wymielenie*).

Wymleć, mell, × **mieł**, miele, nied. **Wymiełać** l. *zemięć wszystko do końca*. L. 2. *miełąc wyrobić*: W. mąkę. W. pewną ilość = *namleć*.

× **Wymleły** p. **Wymielony**. Sł. wil.

Wymlacać, a, al l. p. **Wymłócić**. 2. [W.] **Wmłócić**: Posedem na Kujawy W.

Wymlacanie, a, btm., czynność cz. **Wymlacać**.

Wymłócek, cku, btm., × **Wymłocka** l. *młocka*, *młocka*, *młocka*, *wymlacanie*, *wymłócenie*: Oddacie ofiarę z pierwszego wymłocku. B. B. 2. *praca nad wymlacaniem, młocka, młocka, młocka, zajęcie tego, co młóci*: Zagrodnicy, którzy na ogrodziech siedzą, co z wymłocku żyją, płacą po groszy cztery. Vol. 3. p. **Wymłót**.

Wymłocka, l, btm., p. **Wymłócek**.

Wymłodnieć, eje, al *odmłodnieć* zupełnie. L.

Wymłodnienie, a, btm., czynność cz. **Wymłodnieć**.

Wymłot, u, lm. y p. **Wymłót**.

Wymłotnie przys. od **Wymłotny**. L.

Wymłotnik, a, lm. i tech. *gatunek młota* (Raubhammer).

Wymłotny p. **Wymłotny**.

[**Wymłócek**, cka, lm. cki] zap. *ordynarja*.

Wymłócenie, a, btm., czynność cz. **Wymłócić**.

Wymłócić, i, il, nied. **Wymlacać** l. *młócić* *wybić*, *wykruszyć cepami*, *zmłócić* zupełnie: W. ziarno z kłosów. Nagi jęczmień pszenicznym zowią, iż kiedy go wymlaczają i wykruszają, ziarno nie jako jęczmień, ale jako pszenica krszy ś. z kłosa swego. Syr. Brogi nigdy na ziemi leżeć nie mają, kiedy je wymłóca. Haur Słoma wymłócona. Zboże wymłócone i wychędożone daje ziarno przednie, pośrednie, odjemne, plewę, trzyny, zgoniny, słomę prostą, kłosiastą, mierzwiastą. L. Przen.: *wybić*, *wytluc*: Pioruny latają z gradem współ i czego nie popalą, to wymłóca. Birk. Przeszedł grad i wszystko mu wymłócił. Rog. Przen.: W. kogo = *wybić*, *wygrzmocić*, *wytlócić*, *wygarbować*, *wytluć*, *wytlupić*, *wyokładać*: Za łada bagatelę kłmi plecy wymłóca. L. Kalwiniego Markus tak wymłócił, że stracił ludzi i okręty. Chr. Przen.: Pewnie na moich ustach nie wymłóci. Chr. (= *nie wycisnąć*, *nie wygrozi*, *nie wydebi*).

Wymłóckowy przym. od **Wymłócek**: Poddziały na zagrodników rolnych i bezrolnych, czyli wymłóckowych. Paw.

Wymiót, otu, lm. oty, **Wymłot** l. *omłót*, *umłot*, *to, co wymłócono*, *ziarna otrzymane wymlacaniem*: Po zebranych z pola żniwie wzięta próba z wymłotu. L. 2. *wydajność zboża przy wymlacaniu*, *większa a. mniejsza ilość ziarna, otrzymywana przy młóceniu*: Tego roku dobry W. Z piętnastuletnich rachunków wieleś wydawanych kop i wymłotu zważyć. L. W. z snopku tego dobry. Troc.

Wymłotny, **Wymłotny** przym. od **Wymłot**; *wydający sporo ziarna przy młóceniu*, *omłotny*, *umłotny*: Trzeci ś. chwali z obfitej jarzyny, ezwartý z wymłotnej nader oziminy. Bratk.

Wymnąć, nie, nął p. **Wymiąć**.

[**Wymnąć**, nie, nął] = **Wyjąć**.

× **Wymniejszać**, a, al p. **Wymniejszyć**.

× **Wymniejszanie**, a, btm., czynność cz. **Wymniejszać**.

× **Wymniejszenie**, a, btm., czynność cz. **Wymniejszyć**.

× **Wymniejszyć**, y, yl *umniejszyć*, *zmniejszyć*.

× **Wymnięcie**, a, btm., czynność cz. **Wymnąć**.

[**Wymnięcie**, a, btm.] czynność cz. [**Wymnąć**].

Wymniszenie, a, btm., czynność cz. **Wymniszyć**:

Z przyczyny wymniszenia jego powstała rewolucja. Nar.

Wymniszyć, y, yl l. *wyznolić z mnichostwa*; *uwolnić od ślubów zakonnych*: Wymniszeni Krzyżacy. Nar. 2. p. **Wykastrować**.

Wymnożenie, a, btm., czynność cz. **Wymnożyć**.

Wymnożyć, y, yl *namnożyć* *wylągszy*: Obawiać się... będę..., by muchy..., wkradłszy do wnętrza ś. ran, .. nie wymnożyły robaków. Ml.

Wymocnić, i, il, nied. **Wymocniać** *wzmocnić*, *umocnić*, *pokrzepić*: Słowa Jadwigi uspakajały ją i wymacniały. Reym.

Wymocnienie, a, btm., czynność cz. **Wymocnić**.

× **Wymocować**, uje, ował *mocą wysadzić*, *wybić*, *wytlamać*, *wyprzeć*; *wysilić*: Siłacz wymocował drzwi. Syn jego wymocował bramy. L.

× **Wymocowanie**, a, btm., czynność cz. **Wymocować**.

Wymoczek, czka, lm. czki l. *rzeczy wymoczone*, *to, co pozostało po wymoczeniu*: Wymoczki herbaty. 2. cukr.: Wymoczki = *części pozostałe z krajanki buraczanej*, *wyszej z dyfuzji*, *wyłoki*. 3. zool. (infusorium) *mikroskopijne zwierzę z gromady pierwotniaków*, *przebywające w wodach*. Przen.: *człowiek bładý*, *bez cery*, *zmierowiany*, *wychudły*, *wycięczony*, *zdehoszowany*, *zdechłak*.

Wymoczenie, a, btm., czynność cz. **Wymoczyć**.

Wymoczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wymoczyć ś.**

Wymoczyć, y, yl, nied. **Wymaczać**, × **Wymoczywać** l. *wytrzymać w płynie dla wydalenia części niepożądanych*, *dla zmiękczenia a. w celach leczniczych*, *dać wymięknąć*: Gdyby kto chciał przedko ryby słone albo mięso słone W., przysolże tylko onej wody, w której chcesz moczyć, obaczysz, że prędzej wymokną, niżeli w prostej samej wodzie. Sak. Chłopi, pietak sobie śledzie nie wymoczone, jeszcze ich przysalają. Sak. Wymoczono śledzia, mięso solone. Troc. W. szynkę wędzoną przed gotowaniem. W. len, konopie. W. obierający ś. palec. W. nogi. Cherlaczek, jakby w occie wymoczony. Bał. Zakąsywać nie wymoczonym śledziem. Orzesz. (= *śledziem prosto z beczki*). Przen.: Trudno będzie syna dorosłego z słoności tej, t. j. zwyczaju złego, W. Głiez. (= *odzwyczaić*, *oduczyc*). 2. hut.: † **Ogniem** W. =

wytopić z rudy kruszec, np. ołów. Łab. W. ś. p. Wymoknąć.

Wymoczyny, yn, blp. 1. woda, w której co wymoczono. Troc. (piw.: woda zalewowa). 2. cukr. pozostałość po maceracji, czyli wymaczaniu.

Wymodelować, uje, ował wykończyć, wyrobić na model: Figurka, którą artysta w szczęśliwej wymodelował chwili. Krasz. Główka była znakomicie wymodelowana. Krasz.

Wymodelowanie, a, blm., czynność cz. **Wymodelować**.

Wymoderować, uje, ował wysztyflować, wyszykować, wymustrować: Pięknie to prostactwo wymoderował. Chodź. Przygarś piechoty swoim sumptem wymoderują i Kamieńcowi pośle. Sienk. (=wyekwipują).

Wymoderowanie, a, blm., czynność cz. **Wymoderować**.

Wymodlać, a, ał i × W. ś. p. Wymodlić,

Wymodlanie, a, blm., czynność cz. **Wymodlać**. **Wymodlanie się**, a, ś., blm., czynność cz. **Wymodlać** ś.

† **Wymodleca**, y, lm. y ten, który co wymadla a. wymodlił. L.

Wymodlenie, a, blm., czynność cz. **Wymodlić**.

Wymodlenie się, a, ś., blm., czynność cz. **Wymodlić** ś.

Wymodlić, i, il, nied. Wymodlać, Wymadlać 1. co na kim, od kogo = modliwą wyjednać; wybłagać, ubłagać, wyprosić, uprosić modląc ś.: *Erogito*, wymodlać, czego na kim bez przestanku prosić. Mącz. Król przez wszystkie one dni, w kościele przebywając, pomocy Boskiej bez przestanku wymadlał. Błaż. Powieziono do Lwowa za królem ten wymodlony układ. Moracz. 2. zniszczyć, zszarzać przez używanie do modlenia ś.: Wzięta grubą i wymodloną książkę do nabożeństwa. Krasz. W. ś. 1. przez modły wyprosić ś., wyzwolić ś. od czego złego: Nie wychodzi ś. i nie wymodli żaden stan od pokuty Bożej. Krasz. 2. namodlić ś. dosyta, dowoli.

[**Wymodliny**, in, blp.] uczta po wywodzie w kościele przez matkę odbytym.

† **Wymodliny** mogący być wymodlonym.

Wymodulować, uje, ował wykończyć, wycieniować pod względem modulacji: Nie przeszkadzało to weale głosowi memu rozchodzić ś. po buduarze dźwiękami jak najbardziej wymodulowanymi i melodyjnymi. Orzesz.

Wymodulowanie, a, blm., czynność cz. **Wymodulować**.

Wymoga, i, lm. i **wymaganie, żądanie, pretensja**: Wymogi piękna. Stał ś. odtąd nadzwyczaj ważnym na wymogi honoru narodowego. Mic. Rozkład obejścia zastosowany był do wymóg gospodarskich. Jeż.

× **Wymogły** który ś. **wymógł, wysilony, zmordowany, wyczerpany, wycieńczony z wysiłku**: Koń W. (=spędzony, zajeżdżony). Na twoje już wymogle pióra chee z góry upaść. Mias.

Wymok, u, lm. i apt., p. **Nalew i Naciąg**.

Wymoki, ów, blp., p. **Wymoczek**: Wymoki z herbaty. Rodz.

[**Wymoklerz**, a, lm. e] człowiek chorowity, błąd.

Wymokły który **wymokł**. Przen.: Młokos W. = przen. **Wymoczek**.

Wymoknąć, knie, knął a. **kl, nied. Wymakać, Wymoczyć** ś. 1. **wybyć, wystać** ś. w płynie i przez to stracić pewne składowe części, **wyzbyć** ś. wartości, **jędrności, słoności, namięknąć, wymięknąć,**

stać ś. **miękkim, przemoczyć** ś. **zupełnie**: Konopie prędzej wymakają w stojącej wodzie, aniżeli w bieżącej. Jak. J. Len w pękach później wymaka, niż w snopkach. Przędz. Gdyby kto chciał prędko ryby słone wymoczyć, przysólże owej wody, w której chcesz moczyć, obaczysz, że prędzej wymokną, niżeli w prostej samej wodzie. Sak. Sledzie wymokły. Rzemień wymokł. 2. **stać** ś. **wodnistym, stracić jędrność, zgnić, zmarnieć w wodzie**: Gdy ś. woda w winnicy zastanowi, tedy od niej stare maciee winne wymakają. Trzye. 3. **wyjsć** wskutek moknięcia: Przędz. dać tkaczom snować, a potem, gdy tkacz zetrze, dać to pomaczać, aby ślichta wymokła. Haur.

Wymoknienie, a, blm., p. **Wymoknięcie**.

Wymoknięcie, a, blm., **Wymoknienie** czynność cz. **Wymoknąć**.

Wymokrzanie, a, blm., czynność cz. **Wymokrzyć**.

Wymokrzanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Wymokrzyć** ś.

Wymokrzyć, y, ył co = **wypuścić z mokrzem, wyszczać**. L. W. ś. **wyszcząć** ś., **zrobić z wodą, posp. wylać** ś., **posp., żart. odlać** ś.: Dać koniom W. ś. L.

Wymolestować, uje, ował, [**Wymoskrzyć**] **molestując wyjednać, wyprosić; wymczyć prośbami; wyskamlać**: Nawet piechotę wybraniecką, którą wymolestował, z drogi wrócono. Rol.

Wymolestowanie, a, blm., czynność cz. **Wymolestować**.

[**Wymolestowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wymolestować**.

[**Wymolestować, i, il**] **wytluc, wydeptać, wytratać, wyniszczyć**: Zboże nám wymolestowały.

[**Wymolotać, a, ał**] **wytluc, wybić**: W. komu zęby.

[**Wymolotanie**, a, blm.] czynność cz. **Wymolotać**]

Wymordować, uje, ował 1. **pomordować** co do jednego; **mordując wytracić; pozabijać**: Kazał zafasować bramy miejskie i wybić a W. lud. Leop. Bałwochwalec perswaduując królom, że inaczej plagi Bożej oddalić nie mogą, aż ewangelików wyseinają i wymordują. Żarn. Wszystkich Turków W. kazał a. oślepiwszy, ochromiwszy, oszpecił Baz. Rozkazuje W. senatorów. Nagur. Lentul rozkazuje Cetegowi W. senatorów. Siem. J. Szczęśliwe oswobodzenie Kościana od wymordowanej przez Żegockiego załogi szwedzkiej. Szaj. 2. × **W. mordując** ś. **wyciągnąć, wybić, wywlec, wysadzić**. L. W. ś. **mordowaniem** ś. **wybić** ś., **wyzwolić** ś.: Alboż prawo to utrzymamy, jeżeli ś. własnymi wymordujemy rękami? Jeż.

Wymordowanie, a, blm., czynność cz. **Wymordować**: Herod, umierając, dał rozkaz wymordowania wszystkich znakomitszych w kraju. Hoł.

Wymordowanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Wymordować** ś.

[**Wymoroczki, czek, blp.**] **wino wymrożone**. Sł. wil. **Wymorusać, a, ał wysmolić, umorusać, zamorusać** **zupełnie, usmolić, wybrudzić, pobrudzić**.

Wymorusanie, a, blm., czynność cz. **Wymorusać**.

Wymorzenie, a, blm., czynność cz. **Wymorzyć**. **Wymorzenie się**, a, ś., blm., czynność cz. **Wymorzyć** ś.

Wymorzyć, y, ył, × Wymorzść, × Wymarzać 1. **wygubić, wytopić, pomorzyć** co do jednego, **wytracić**. Kn. Widząc obłożony hetman, iż wody

mieć ciekącej nie mogą, nabrawszy chust, kazał je maczać w studzianej wodzie i rozwieszał z murów, pokazując, iż wodą wymorzeni być nie mogą. Leon. (= brakiem wody wymorzeni być nie mogą). Powietrze we trzech dniach 40 tysięcy ludzi wymorzyło. Zał. W. głodem = zamorzyć co do jednego. 2. wytrzymać o głodzie, wygłodzić, wycieńczyć głodem: Wymorzono go w więzieniu, na pokucie. Wymorzył żołądek. L. (= przemorzył, przegłodził). Przen.: Groźby Achila flegmą wymorzyłem. Bardz. (= stepilem, zobojetnilem, unicestwiłem). 3. chem.: W. żywe srebro = zrobić je stałym. L. 4. [W.]?: Choćby kury pasaża, toby więzy uzbiarała, choćby u ludzi służyła, toby więcej wymorzyła. W. ś. namorzyć ś. do ostateczności, wycieńczyć ś. do ostateczności, wycieńczyć ś. morzeniem ś., wygłodzić ś., wypocić ś.: Każdy chciałby też na święta coś zjeść, bo ś. wymorzył bez całej post, że brzucha nie dopatry. Ork.

[Wymoskrzenie, a, bfm.] czynność cz. Wymoskrzyć.

[Wymoskrzyć, y, y] p. Wymolestować.

Wymoszczać, a, ał p. Wymościć.

Wymoszczanie, a, bfm., czynność cz. Wymoszczać.

Wymoszczenie, a, bfm., czynność cz. Wymościć.

Wymościć, i, il co czym = wysłać, usłać, pokryć jakby pomostem: Nakazujemy właścicielowi, aby taką drogę wysypał, wygacił lub wcale wymościł. Zam. Płyn ta wymoszcza łoże Dnieprowe. Pol. Ściany były obwieszane a tak wymoszczone. Słow. Gościniec wymoszczony okrągłakami. Sienk. Gromada mając ścieżkę nam wymaszcza. Pol. Przen.: wysłać wewnątrz: Wóz sianem wymoszcze. Słow. Ja wózek ojeu starałem ś. wygodnie W. Krasz.

Wymotać, a, ał, × Wymatać, nied. Wymotywać l. wypłatać co zamotanego, wydobyć z gmatwaniny, wygmatwać, wywikłać. 2. odmotać wszystko z motowidła. W. ś. wydobyć ś. z gmatwaniny. Przen.: W. ś. z kłopotu = wypłatać ś., wywikłać ś., wybrnąć, wykreśćić ś., wywinąć ś., wykpić ś., wygrzebać ś.: Udawali niewinnych, żeby ś. tym obyczajem wymatać. Groic.

Wymotanie, a, bfm., czynność cz. Wymotać.

Wymotanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wymotać ś.

Wymotywać, uje, ywał i W ś. p. Wymotać.

Wymotywanie, a, bfm., czynność cz. Wymotywać.

Wymotywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wymotywać ś.

Wymotywać, uje, ował co = przedstawić motywy, z których rzecz dana wywiązuje ś., umotywiać, uzasadnić, usprawiedliwić motywami: W. swoje zdanie, wniosek. Zwyczaj ów wymotywał sam gospodarz. Rol.

Wymotywanie, a, bfm., czynność cz. Wymotywać.

Wymowa, y, lm. y wyrażenie słów mową, sposób wymawiania, wystąpienie, pronuncjacja: Wymawianie dobre słów: W. dobra. Kn. Trudna, łacna słowa. W. Troc. Choć Żyd, miał czystą polską wymowę. 2. wymowność, mowa silna, ozdobna, krasomówcza, przekonująca i zniewalająca serca, potęga słowa: Moc, jaką miała W. nad umysłami. Przen.: Wzrok przenikliwy, ehłodny i surowy, pełen jakowejś tajemnej wymowy, (Oczy) mnie wzywały jakąś niema

wymową, bym szedł i był śmiały. Rom. (p. Wymowny pod 4). 3. talent mówcy, wymowność, dar słowa, mówność, krasomówność, oratorstwo. Nie patrz wymowy, ale głowy. Prz. Św. Paweł; nie tak ś. w słowach i górnej wymowie kochał, ale większą mądrość duchowną w sobie pokrywał. Skar. Acz z przyrodzenia miałby wymowę, przecież iż ś. onej między ludźmi nie przyłożył, używać, nieraz potknie ś., ustanie, zmyli, splecie tak, iż gdy co będzie mówił, jakoby trzy po trzy bajął. Glicz. W. ku namówieniu sposobna. Troc. 4. sztuka logicznego, pięknego, przekonującego i porwijącego mówienia a. pisania, sztuka krasomówcza, krasomówstwo, retoryka: „O wymowie i poezji“ — księdza Piramowicza, księdza Golańskiego dzieła. 5. przen.: O, jako słodkie ustom moim wymowy twoje! nad plastr miodowy wystodniały mi. Skar. 6. † W. wymawianie ś., usprawiedliwienie ś. Kaz. 1555. 7. [W.] p. Wyminek.

[Wymować, uje, ował i W. ś.] p. Wyjąć.

[Wymowanie, a, bfm.] czynność cz. Wymować.

† Wymowca, y, lm. y l. człowiek wymowny, mówca, krasomówca, orator, sofista, retor, sofista. Pat., Wirzb., Schot. Cycero, W. wielki. Agezylaus, gdy przed nim jednego chwalił, jako jest dziwny W., że o najmniejszej rzeczy umiałby słowa to rozszerzyć, odpowiedział: a jakym i szewca takiego nie chwalił, któryby wielki bót na małą nogę czynił. L. Niektórzy dawni wymowce dawali to znać ludziom, jakoby ś. uczyć nigdy nie mieli. Gór. Wymyślił Cycero wymowcę, którego na świecie niemasz. Petr. Filo. Żyd zacy i W. wielki. Skar. Św. Marek, biskup aretuski, W. wielki. Birk. Waro. W. rzymski. Bud. B. Wielu przedniejszych filozofów i wymowców pogańskich tam zjechało ś. Skar. Tak go wnetże wymowcą miłość uczyniła. Otw. Czemu Pan nie bogacze, nie mędrce, nie wymowce tego świata, ale nieuki sobie obrał? Wuj. (nie oratorów, filozofów, literatów, sawantów wymownych. L.). 2. † W., Wymawiacz ten, co wymawia co komu, co robi wyrzuty (wyrzuciciel, zarzuciciel. L.). Przyjaciele moi wymowcami czynią ś. przeciwko mnie, wszakże oko moje wylewa łzy do Boga. B. B. 3. † Duch św. jest przepowiadaczem a. wymowcą prawdy przeciw duchom kłamliwym. Wuj. (uczycielem wymownym, obrońcą prawdy. L.). 4. W., Wymawiacz ten, który co wymawia, ekskuzuje. L.

[Wymownica, y, lm. e, Wymowniczka, Wyminkarka] dożywotniczka.

[Wymowniczka, i, lm. i] p. Wymownica.

Wymownie, przys. od Wymowny; × Wymownie: Józef Żydowin starożytności żydowskie W. napisał. Skar. W., wyraźnie. L.

[Wymownik, a, lm. cy, Wyminkarz] dożywotnik.

Wymowność, i, bfm., rz. od Wymowny: Wiesz, żeć wymowności nie mam. Leop. (wolnej mowy nie mam. Leop.) Byłać też nauka, była W., były enoty osobliwe i w pogańskich filozofach. Hrb. Wielkość ta nie wyrażona żadnej wymowności godnie językiem. Lubom. Dziewanowa wódka W. dawa, język wolny czyni ku wymowności. Spiez. Wystawiając Pachniewskiego, nie zadaje sobie Starowolski pracy nauczania nas, na jakich to urządach miał sposobność ów mąż popisowania ś. swą elokweneją. Czart. A.

Wymowny, × **Wymowny I**. † **W.** *wyraźny, do-
sadni, dobityny, czysty w wymawianiu, wyraźnie
wysłowiony*: Dziecię zębate tegoż dnia, którego
ś. urodziło, głośno i porządnie wymownymi slo-
wy, tak dobrze, jako dorosły mąż, mówiło. Stryjk.
2. *mający dar łatwego wymówienia, wysłowienia ś.,
mowny, elokwentny, wygadany, rezolutny, posp. wy-
szczekany*. 3. *mający świetną wymowę, krasomówny,
poet. złotousty*: **W.** Cycero. Nie omylił ś., kto
życzliwy afekt wymownym nazwał oratorem.
Troc. 4. *pełen wymowy, przekonujący, trafny*:
Ważsina rzecz bardzo wymowna, ale wymowa
szum drum. Mick. Przen.: *oczywisty, wyraźny, bijący
w oczy, przekonujący; przemawiający do przekonania,
dotykający*: **W.** dowód. Przen.: *pociągający ni-
mą wymową, wiele mówiący, przemawiający do
duszy; dający do świelenia, rozumny*: Wieczór
niech przyemi wymowne oczy. Mick. I oczy
jasne, jak niebo błękitne, ściąga długie rzęsy,
gdy nadto wymowne. Słow. Wymowne spoj-
rzenie. Giest **W.** (= *dający do zrozumienia*). 5.
a. **Wymawialny** *mogący być wymówionym, wy-
prowadzalny, wysłowny*. Sylaba, część słowa wy-
mowna, zbieranka. Urs. 6. × **W.** *wymówiony,
usprawiedliwiony, wytłumaczony, zasługujący na
wzoględnienie*: Prosiła go, aby ją miał za wy-
mowną, że nie wstaje przed nim. Żał. 7. × **W.**
śluzący za wymówkę, usprawiedliwiający, obronny:
Pismo wymowne = *apologia*. L. 8. † **W.** *który
wymawiają komu, wymówiony, pełen wymówek, wy-
rzutów*: U wdowy ehleb gotowy, ale **W.** Glicz.
(= *z wymówkami*). Wymowneć to jeszcze są
dobrodziejstwa. Troc. 9. [**W.**] *wymawiający ś.*:
Państwo młodzi zaprasają na acht weselny, ze-
byście państwo nie byli wymowni. Wóje.

Wymozajkować, uje, ował p. **Wymozajkować**.
Wymozajkowanie, a, blm., czynność cz. **Wy-
mozajkować**.

Wymozajkować, uje, ował, **Wymozajkować** *wy-
łożyć mozajką*: **W.** ściany. **W** sali sporej
o trzech oknach, wymozajkowanej biało, wszyst-
ko kapało od złota. Korz.

Wymozajkowanie, a, blm., czynność cz. **Wymozajkować**.

Wymozolenie, a, blm., czynność cz. **Wymozolić**.

Wymozolić, i, il z *mozołem* * *wyrobic, wypracować, wyharować; mozolnie wytworzyć*: Rydel okradł chleba zawsze wymozoli. Syrok. **Wymozolił** to arcydzieło w niemałym czola pocię były poseł. Reym.

Wymozdzenie, a, lm. a p. **Wymozdzenie**: **A** to cęgi do wyciągania (dziecka z rodzącej); tożdo wymozdzeń, gdy matce trzeba poświęcić dziecko. Lbn. (Por. *Mozdzeń*).

Wymozony im, od **Wymóc**.

Wymóc, wymoże, wymógł, nied. **Wymagać I**. † **W.** *wyzuć z mocy, z sił, wysilić, wyczerpać; zmóc, sforsować, zmordować ze wszystkim, wycieńczyć*: Kiedy już tak bardzo wymógł swego konia, że go i ruszyć nie mógł, skooczył z niego. Pot. Pompej, konia wymógłszy, bije na ostrogi stępiatego. Bardz. Przez morze płynący w siłach wymożeni. Jabł. 2. **Wymagać** = *żądać usilnie, pragnąć, domagać ś.*: Wylany dla dobra społeczności, pracuje, póki może, nie wymagając po nikim wdzięczności. Kołł. Kiedy kto na kim co wymaga, zda ś., że niejako na wolę jego nastaje, chcąc ją mieć sobie powolną. Lubom. Nie wymagam wielkich rzeczy. Robota wymaga dokładności. (= *potrzebuje*). Okoliczności

tego wymagają. 3. *wydobyć co wskutek wymaga-
nia; wymusić, wycisnąć, wydusić, wyrobić nale-
ganiem*: Potrzeba na człowieku, co chce, to
wymaga. Min. Weksel ten wymógł jakoby po-
darunek od powiatu. L. Nie dokazesz tego ani
wymozesz na mnie, abym ja dla tej trochy już
starzalej krwi mojej Marjusza nieprzyjacielem
ojczyzny miał osądzić. **Warg.** (= *nie przewie-
dziesz na mnie tego*). Nie mógł to na sobie **W.**
żeby przeciw senatowi miał co działać. **Warg.**
Nie mogę tego na sobie **W.**, abym cię rozumiał
pożytecznym być miastu, którego doma niecno-
tę widzę. **Warg.** (= *nie mogę ś. z tym pogo-
dzić*): Ten dekret jest korupeją wymozony,
Bals. Nie zawsze ten wymoże, co siła mówi;
czasem drugi więcej wymilczy. **Lubom.** (= *wskó-
ra, dokaze*). Wymogą to te sposoby. **Troc.** Si-
ła u mężów **W.** mogą żony. **Mor. A.** Wymógł
to na nim sztuką, przez sztukę. **Troc.** 4. [**W.**]
zdobyć: Mój wianek zostawię; któż mi go wy-
może? **Zsz. W. ś.** *wyzuć ś. z mocy, wybić ś. z sił,
wysilić ś., wycieńczyć ś., zerwać ś., sforsować ś.*:
Jako ów pies, którego z łańcucha spuszcza,
bo ś. wymoże, wysili w mietaniu, w onym tar-
ganiu, iż nie ognia w nim nie zostanie. **Gór.**
Wymaga ś. strzała, kula. **Kn.** (= *traci siłę pę-
du, wolnieje w locie*). **Wymaga ś.** rola = *wy-
sila ś., wyradza ś.* **Kn.** (= *wyjąławia ś.*). **Wy-
mogła ś.** rola. **Troc.**

Wymóg, ogu, lm. **ogi** **wymaganie; to, czego ś.**
wymaga, żądanie usilne, warunek konieczny: Trzy
jedności były wymogami dawnej sztuki drama-
tycznej.

[**Wymólić**, i, il] p. **Wymólić**.

[**Wymóliwienie**, a, blm.] czynność cz. **Wymólić**.

† **Wymówca**, y, 7lm. y p. **Wymówca**. **Górs. J.**

Wymóweczka, i, 7lm. i p. **Wymówka**: Kiedyć
podają pokarm, ma uprzedzić jakakolwiek **W.**,
nim odbierzesz. L.

[**Wymówiać**, a, 7a] i **W. ś.**] p. **Wymówić**.

[**Wymówianie**, [a, blm.] czynność cz. **Wymówiać**.

[**Wymówianie się**, a, ś., [blm.] czynność cz. **Wymówiać** ś.

Wymówić, i, il, [**Wymólić**], nied. **Wymawiać I**.

wydać, wyrazić mową, wyrazić: **Wyma-
wiam** dobrze, wyrażam słowa należycie. **L.** Jak
mowę wypisać, tak pismo **W.** można. **Kopez.**
W. każdą literę właściwym tonem, a zawsze
zrozumiałym i miłym. **Kopez.** Dziś każdy na-
ród nie po starorzymsku, ale po swojemu wy-
mawia łaćinę. **Kopez.** Żle, dobrze słowa wyma-
wia. **Troc.** Skorom to wymówił, odszedł. **Troc.**
Wymawia ś. to słowo tak, a nie jak waćpan
go wymawiasz. **L.** **Wymawia ś.** twardo, mięk-
ko, krótko, długo, otwarto, ściśnienie. **L.** **Niema**
ludu na obu półsferach ziemi, aby imienia jego
ze czcią nie wymawiał. **Wor.** (= *nie powtarzał, nie*
wygłaszał). **Liczbę W.** Łs. **Chciała** zawołać: po-
stój! postój! mała! ale nie mogła od żalu wielkie-
go **W.** dobrze, i słowo musiało wrócić ś. na-
zad do serca smutnego. **P. Koch.** (= *wyrzec,
przemówić, wykrztusić, z pierśi wydobyć*). **Skro-
rom** to wymówił, wyrzekł, przerzekł. **Kn.** **Kto**
ś. nie przyuczył milczeć, nie zdoła też porząd-
nie wymawiać. **Glicz.** **Tysiąc** na... ustach słów
nie wymówionych duszy. **Kon. 2.** *wyrazić slo-
wami, oddać wyrazami, wypowiedzieć, wysłowić*: **Ten**
jest poetą moim, co doskonale dobrze uważaniem
przenika wszystko, a co chce, gładko, łagodnie,
miętko i szczęśliwie wymówi, a tak ładnie wyleje,

że z czytających każdy ś. zdumieje. Opal. Prawdziwego słowa nie mamy, którymbyśmy wyrazić mogli świętych w chwale niebieskiej błogoślawieństwo; dostatecznie wszytkiej doskonałości, szczęśliwości świętych W. żadnym słowem nie możemy. Karnk. Kto to może W., kto wypowie? Kn. Któż to wymówi! Troc. Kto to W. może! Troc. Żeby tylko w złą godzinę nie W.! [Prosto W.] = *poprostu mówiąc*. Tylko co mam W. (= *nam na języku*). Wymawiał gniew swój przeciw niemu. Troc. (= *wyladowywał, wywierał; wybuchał gniewem*). 3. *mówieniem, powiedzeniem wydać, zdradzić; wygadać, wypaplać, wybajać, roztrząbić, wpleść*: Nestor wprawdzie zbyt mądry, ale już zgrzybiały, rad wymówił, co mogło przynieść mu pochwały, i często ś. wygadał. Jabł. 4. komu co = *zrobić wymówkę, wyrzut; wytknąć, zarzucić, przypomnieć, wyrzucić na czy; wypomnieć, przypomnieć pretensjonalnie*: Wymawia mu opieszalność. Dobrodziejstwa wymawiać gorzej, niż odmawiać. Kn. Dać, a wymawiać—złe to obyczaje; kto tak ma czynić, lepiej niech nie daje. Żegl. Wymawiać komu dobrodziejstwa. Troc. Aby nam tego nie wymawiali a do wstydu nas nie przywiedli. Skar. Potok szybko-biezący po pięknej dolinie wymawiał wielkiej rzecze, że pomału płynie. Kras. Wymawiaj cztoku, że jest złym, zepsujesz go, i stanie ś. złym. Lel. Dość ostro wymawiał Lubeckiemu monopolją i fiskalizm. Moch. 5. *mówieniem wywołać, ziszczyć, sprawdzić; wygadać*: Przy tej obłudzie mogło co być i prawdy; jeśli o czym ludzie mówią, czasem wymówią. Troc. 6. *zastrzec, zawarować, ekscypować, zapewnić jako wyjątek*; Wymawiam, sobie co, wyjmuję. Kn. Wymawiam sobiem zwrot towaru. Wymawiam! (w grach, zabawach dziecięcych) = *zawieszając grę, zastrzegam sobie nietykalsność*. Wymówił sobie ten punkt. Troc. Oddawszy dzieciom majątek, wymówił sobie dożywocia. [Zapłacić tela, kiela se wymówili]. 7. W. komu miejsce, służbę = *zapowiedzieć cofnięcie jej komu lub opuszczenie jej przez pracownika, wypowiedzieć, podziękować pracownikowi lub chlebodawcy*. W. komu mieszkanie = *wypowiedzieć; zapowiedzieć odebranie go lokatorowi*. W. komu traktat, umowę z danym rządem, z danym państwem = *oświadczyć o zamiarze zerwania, nieodnawiania jej nadal*. 8. *usprawiedliwić, wytłumaczyć, ekskuzować, przemawiając za kim, za czym*: Radzi wymawiamy nasze winy. Hrb. Ruś wszystkie zaborony swoje małe, wielkie rada wymawia temi słowy: tak nasza wiara uczy; i wy też z błędów waszych, na które wszystkie chrześcijaństwo kracze, nie umiecie W. jedno tak: tak nasza wolność każe. Birk. Kościół wiele błędów tych doktorów znosi i wyięńca, wymawia. Zigr. Nie można i tych ludzi od niewdzięczności W., którzy, chcąc jak najprędzej pozbyć ś. swoich obowiązków, stawają ś. wzajemnością wykładować i zapomnieć ukontentowania, którego z odebranej łaski doznali. L. Proszę cię, miej mię za wymówionego. Sekl. (wymów mię. Sekl.). Wymawiał tym sługę swojego, że... Troc. 9. *wyczerpać mówieniem, wypowiedzieć wszystko do końca, wyluszczyć, wynurzyć, wyznać, odkryć, wyjawić, wypowiadać ś. z czego*: Jużem wymówiła, com miała W., więcej nie wybadasz słowa. Min. Wyrzucam, co mam na sereu, wymawiam. Kn. (wylewam, wynurzam. L.). 10. [W.] *przrzec*: Miałeś mi to W., bym ja miała twój być. W. ś. 1. *wyrazić ś., wystowić ś., wyppo-*

wiedzieć ś., wyjęczyć ś., wygadać ś.: Łatwiej mi ś. W., niż wypisać. Pozwól mu, niech ś. wymówi, jak sam chce. L. 2. *wydać ś., zdradzić ś. w mowie, wygadać ś., wybajać ś., wypaplać ś.*: Kto siła mówi, ten ś. wymówi. Rys. Wymówiłeś ś. z sekretu, z tej sprawy. Troc. Sąsiad jego jednym słowem nieuczciwym wymówił ś., tak ś. obruszył na niego, iż go pięścią w szyję uderzył. Skar. (= *wyrwał ś.*). Jęzeli ś. wymówił, to nazad odwołuję. L. (= *jęzeli mi ś. co wypsło, wymknęło z ust, wyrwało ś. niebacznie*). Dziś rano jejmość wymówiła ś. przede mną, że syn jej ś. żeni z panną Karoliną. L. Ów Sokrat nie mógł ś. wykupić od śmierci, że mniej ostrożnie o dziwacznych bogach krajowych wymówił ś. Wor. 3. *mówieniem wyzwoić ś., wykrećić ś., wywinąć ś. jako wyjątek, wygnać ś., wykpić ś.*: Kto ś. z pospolitej na wszystkie ludzkie powinności wymawiać ma? gdy kto wyjęty nie jest z rodzenia, czemu ś. wymawiać ma z umierania? oto ś. Chrystus z niego nie wymówił, a mógł ś. z śmierci wyjąć, by był cchiał. Skar. 4. *mówieniem usprawiedliwić ś., wytłumaczyć ś., wyekskuzować ś., wykrećić ś., wygnać ś.*: Gdy ś. z tego brat pomieniony wymawiał... Pięknie ś. z przypadkowego błędu W. jest znak roztrzonego i doskonałego będu W. jest znak roztrzonego i doskonałego w sobie rozumu. Lubom. Wymawia ś., choć go jeszcze nie winują; wymawia ś., zjadł coś. Kn. Wymówił ś. starością, słabością zdrowia. Troc. (= *spędził, zwałił na starość, na słabość zdrowia, zasłonił ś. nią, składał ś. nią*). 5. *mówieniem uchylić ś., uwolnić ś. wymówką, usuwać ś., wzbraniać ś., wzdragać ś., robić ceremonje, ceregiele z przyjęciem czego, wykrećić ś. jakim powodem*: Prosimy cię, byś ś. nam z tego nie wymawiał. Orzech. Z żadnej ś. pracy dla kościoła Bożego nie wymówił. Skar. Długo ś. wymawiał, nie chcąc ś. od pilnowania duszy swej... odebrwać. Skar. On ś. pokornie z tego wymawiał, woląc być poddanym, aniżeli przełożonym. Skar. Cesarz kilkakroć Marcina św. na obiad do siebie wzywał, a on ś. wymawiał. Skar. Złemu trudno ś. W. Rys. Dawał mu papież opactwo wielkie, z którego ś., uniżenie podziękowawszy, wymówił. Warg. Nie wymawiał ś. z wieczerze, gospodarza zaraz słuca, z ochotą ś. do niej bierze. Jak. W. Bóg Twórcza nasz, i jakoż mu ś. z służby wymawiać? Skar. Nie omieszkiwajmyż, gdy nas wołają, ani ś. na tę uctę niebieską wymawiajmy. Skar. Prosił hospodar hetmanów, aby z Turkiem bitwę wiedli, ale wymierzył mu ś. z tego, że miejsca po temu nie mieli; inszego czasu nie wymawiali mu ś. z tego. Paszk. Nie umieć ś. W. jest to być niewolnikiem proszącym. Lubom. Wielkim ludziom umieć W. ś. największa jest sztuka bo tych urazić największa szkoda. Lubom.

Wymówienie, a. b. m. 1. czynność cz. **Wymówić**: W wymówieniu b wargi obie pierwszej stulii, potem rozwiesić musi. Sak. W. sobie czego. Troc. 2. [W.] *wymówka, obmowa*: Od męża macierzy posag—W. Gadaj, družebko, za mym wiankiem śmieie, żebym nie miała wymówienia wiele. 3. [W.] *warunek, zastrzeżenie, nadmienienie*: Pod tym wymówieniem...

Wymówienie się, a. ś., b. m., czynność cz. **Wymówić** ś.

Wymówiony 1. im. od **Wymówić**. 2. a. × **Wymówny** *wytłumaczony, usprawiedliwiony, zastępujący na uwzględnienie*: Proszę cię, miejże mię za wymówionego. Sekl., Leop. (wymów mię. Sekl.).

[Wymówisko, a, Im. a] p. Wymówka.

Wymówka, i, Im. i, [Wymówisko] l. *mówieniem wybawienie z zarzutu, usprawiedliwienie, wytłumaczenie, tłumaczenie, ekskluza, przyczyna niewinniająca*: Nie masz przyczyny żadnej ku słusznej wymówce swej. Orzech. Łacno o wymówkę, choć kto eo noc krasé chodzi. Pot. Przeciwno prawdzie wymówki niemasz. Rej. Słuszna to W. Troc. W tym żadnej nie jest godzien wymówki. Troc. (= *uwzględnienia*). 2. *bałamutne tłumaczenie s., zmyślona przyczyna, wykręt, wybieg słowny, wymawianie s. podstępne*: Żadna W. nie usprawiedliwi cię przede mną. L. Paluszek i główka to szkolna W. Prz. Insza jest W. z cudzej próby, a insza jest W. z własnej winy; obiedwie zaś mają za cel obronę własną albo od cudzej natarczy, albo od własnej winy; pierwsza jest obroną woli własnej, druga obroną sławy swojej. Lubom. Łatwo o wymówkę, gdy kto nie chce uczynić czego. L. Próżne wymówki, daremne twoje sztuki. Troc. Odrzucone rady zawsze rodzą wymówki. Błot. 3. *wymówienie, wytknięcie komu czego, wyrzut, przymówka, zarzut, napomnienie*: Wśród Ulisesa takie wynówki przebodły, do moio, rzekł, królu, wyrzut obracasz tak podły. Dm. Robić komu wymówki. Na wymówkę tę bynajmniej nie zasłużyłem. L. Obec sromoty czynią nam pochlebne igrzysko; swoich W. pościągą gniewy i zemsty. Nar. Dajeś mi raz, a stokroć dar ten wyrzucisz; tak enotę wymówkami daru zatłumiłeś. Zegl. 4. † W. *warunek, zabezpieczający eo dla kogo, zastrzeżenie, nadmienienie*: W. a. wybicie, *exceptio*. Sz. Zdr. **Wymóweczka**.

× **Wymównie** przys. od **Wymówny**. Sł. wil.

× **Wymówność**, i, blm., p. **Wymówność**. Sł. wil.

× **Wymówny** p. **Wymówny**. Sł. wil. Trzeba było bardzo nieprzenikliwego oka i ucha, aby nie dojrzeć wymównego spuszczenia oczu. Orzech.

Wymóźdzacz, a, Im. e, Perforator (perforatorium) poł. *narzędzie do otworzenia czaszki płodu, narzędzie do wymóżdżenia*.

Wymóżdzenie, a, blm. poł. (excerebratio) poł.: W. płodu = *wydobycie mózgu z płodu w czasie porodu, jako jeden z aktów pochwiatowania a. rozkwalenia płodu w przypadkach znacznego zwęźlenia miednicy*.

Wymrażać, a, ał p. Wymrozić.

Wymrażanie, a, blm., czynność cz. Wymrażać. [Wymrozek, zku, Im. zki] *suchy, silny mróz*.

Wymrozić, i, it, nied. Wymrażać l. *mrozem wyściskać; mroząc wydobyć, wydzielić*: Sok cytrynowy wymrożony bierze postać ulepku. L. Przen.: Nie pragniemy zagrzewania ciał naszych pożytki świecickimi, które gaszą a wymrażają z sere ludzkich ogień miłości ku Panu. Żarn. (= *wyziębicią, wystudząją*). 2. *mrozem wygubić, wyniszczyć*: Zima wymroziła winnice. Sł. wil. Pora zimowa konie i ludzi W. miała. Lel. Zima wymroziła mu drzewa i pszczoły. Chodź.

Wymrozki, ów, blp. *pozostała treść wymrożonego napoju*. L.

Wymrozenie, a, blm., czynność cz. Wymrozić: Chenik pochlebł sobie, że tego dokaże przez W.; prawda, że sok cytrynowy wymrożony bierze postać ulepkową. L.

Wymruczeć, y, ał, nied. Wymrukiwać l. *mrużąc wymówić; wyszeptać*: Babsko swarliwe, mrukliwe, od starości drzące, skoro wymruczy przez zęby spróchniałe słów kilka, chory ma ozdrowieć. Boh. Paweł, wymrukując resztę nie dopowiedzianą, odszedł nareszcie. Krasz. Pod chmu-

ry świata wymrukiwały potoki swą nieskończoną opowieść o twardym pochodzie czasów. Brt. 2. *mrużeniem wyjednać, wyrobić; uzyskać mamrotaniem*: Więcej wykołatać ani W. sobie nie mogli. Rej.

Wymruczenie, a, blm., czynność cz. Wymruczeć.

Wymrugać, a, ał *mrużaniem wyłonić s., mrużąc wychodzić, występować, ukazywać s.*: Wymruga świt. Zal.

Wymruganie, a, blm., czynność cz. Wymrugać.

Wymrukiwać, uje, iwał p. Wymruczeć.

Wymrukiwanie, a, blm., czynność cz. Wymrukiwać.

Wymrzyć, mrze, marł, marli a. [mrzyli], [Wymarć], nied. Wymierać l. *wyginąć śmiercią, wygasnąć, pomierać co do jednego*: Dom ten wymarł. Troc. Wymarli, wyzdychali, *ad unum omnes sensim mortui*. Kn. Gdzie anioł dobry rozkazał ziemi, sam on dom wszystkim do szczydu wymarł. Podw. Roku 1526 wymarli książęta Piastowie w Mazowszu. Lel. Trzy części żołnierzy i majątków z powietrza wymarło. Niem. Jedno plemię s. rodzi, a drugie wymiera. Dm. Trzoda wymarła. Troc. 2. W. *głód = wycierpieć, przecierpieć, namrzeć s. głodu, wypościć s.*

[Wymśio, a, Im. a] = **Fruwać** pod l.

[Wymsknoń, nie, nął i W. s.] p. **Wymknać**. Pc. [Wymsknięcie, a, blm.] *czynność cz. Wymsknać*.

[Wymsknięcie się, a s., blm.] *czynność cz. Wymsknać s.*

Wymulać, a, ał i W. s. p. Wymulić.

Wymulanie, a, blm., czynność cz. Wymulać.

Wymulanie się, a s., blm., czynność cz. Wymulać s.

Wymulenie, a, blm., czynność cz. Wymulić.

Wymulenie się, a s., blm., czynność cz. Wymulić s.

Wymulić, i, it, nied. Wymulać l. *wymyć, wypłókać z mułu; wymyszy muł wyzłobić, wyrobić*: Górnicy z okien głęboko pod ziemią wymulonych soli dobywają. Błaż. W. s. *wyjsć, wydobyć s., wylamać s. z mułu*: W hucie, stawiając piec, pomierną ramę stawić, która s. nigdy nie wymula ani wyróci, ani ją też ogień spali. Torz.

Wymulisko, a, Im. a p. Wymuł: Wymuliskiem lis ucieka. Fred. A.

Wymuł, u, Im. y, Wymulisko *zagłębienie, wodą deszczową, biegiem potoku wymulone, wyrwa*. Łab.

Wymundurować, uje, ował kogo = wystroić, wyekwirować w mundur, umundurować: Bawili s. w Wiaźmie tydzień, aniżeli s. wymundurowali. Pas.

Wymundurowanie, a, blm., czynność cz. Wymundurować.

Wymurować, uje, ował, nied. Wymurowywać l. *murując wystawić, wznieść, wybudować, murując wyprowadzić mur*: W. dom. W. dom pod dach, komin. 2. *obmurować, wyłożyć cegłą*: Galerje w podkopaach, podziemne przechody pod twierdzami fortecznymi wymurowane i zasklepione, a. też tylko wycembrowane. Jak. J.

Wymurowanie, a, blm., czynność cz. Wymurować.

Wymurowywać, uje, ywał p. Wymurować.

Wymurowywanie, a, blm., czynność cz. Wymurowywać.

× **Wymus, u, blm. wymuszenie, wymuszanie**: W. nowych danin. Ostr.

Wymusić, i, it, nied. Wymuszać co na kim a. od kogo = *musem wymóc, wyściskać; wydusić*: Ty na mnie wymusiłeś tę straszliwą ofiarę. L. Car,

przyjąwszy z pokorą pokój wymuszony, dotąd nie śnie przestąpić progu tej korony. Tw.

Wymuskać, ska a. szcze, skał, **Wymusnąć**, nied. **Wymuskiwać**, † **Wymuskować** l. *muskanie*, *glaskaniem* *wyglądzić*; *umuskać*: Król ś. obróciwszy do niego, brwi sobie wymuskując, rzekł... Baz. W. ściana, wyrównań tynkiem. Kn. (= *wymazać na gładko*). W. sobie włosy = *umuskać*, *wyglądzić na płasko*, *posp. ulizac*. W. twarz = *wyglądzić*, *wysmarować*, *wytrzeć kosmetykiem*, *wymarszczyć*. To ciała ozdoba najlepszą zowiemy, gdy sobie twarz wymuszeze paniczek łaskawy, a magierkę z pióreczkiem sudamnie postawi, to już siedzi, wás kręci, a oczyma strzyże, na bót. sobie pogląda, oczesuje bryże. Papr. 2. *wymazać*, *wytrzeć*, *np. tłuszczem*: W. włosy pomada. W. chlebem tłusty talerz. W. chlebem tłuszez z talerza (= *muskać wybrać*, *wytrzeć tłuszcza*). 2. *przen. wystróić do przesady starannie*, *wy-chuchać*, *wycaćkać*, *wyelegantować*, *wystrychnąć*, *wysztafrować*, *wypindrzyć*: Wymuskała córkę swoją. Troc. *Przen.*: Nasze dawne ogrody pełne wymuskanej jednakowości. Karp. (= *starannie wypieszczony*, *wystrzyżony*, *wymuszony*). *Przen.*: Styl W. = *elegantcko wykończony*, *do zbytku wyglądzony*, *wypieszczony*. Podobno Angielezykowie przepisali swoich nauczycielów; mowy ich są mniej wymuskane, niż francuskie. L. Pisanie długich, wymuskanych listów doszło do rozmiarów manji. Weys. W. ś. l. *muskać ś.* *wystróić ś.*, *wyelegantować ś.*, *wysztafrować ś.*, *wystrychnąć ś.*, *wypindrzyć ś.*: O, jak owo śmieszno, gdy ś. babus wymuszeze. Opal. Wymusnąwszy ś. gładkimi skrzydłami, piękny ptak śpiewał wdzięcznym głosem. P. Koch. Wymusnąwszy ś. Sylenus sędziwy nadobnej w sadzie nimfe ś. zaleca. Tw. Do postugi zniewieściali Rzymianie używali wysmukłych i wymuskanych gładyszów, ubranych nakształt niewiašt. Pilch. Ze dwu równie pocztliwych ludzi kochałbyś bardziej wymuskanego i piźmowanego, niżeli okopconego, na spojrenie straszego. Pilch. Ten staruszek młody, wyperfumowany, wymuskany, wystrojony, stawia nogi jak z partesów, gębę sznuruje, cały w korwetach. L. Wypizmowany, wyfryzowany, wymuskany w karecie zajeżdża przed Saski pałac. L. Zobaczmy wkrótce, na jaki koniec ta wymuskana wyjdzie pućeczka. L. Miała w sobie coś lalkowatego i wymuskanego. Orzesz. 2. [W. ś.] *uczesać ś.*

Wymuskanie, a, blm. l. czynność cz. **Wymuskać**. 2. *wygląd tego, co ś. wymuskał a. któregu wymuskali*.

Wymuskaniec, nca, lm. *ńcy elegancik wymuskany*.

Wymuskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wymuskać ś.**

Wymuskiwać, uje, iwał i W. ś. p. **Wymuskać**. **Wymuskiwanie**, a, blm., czynność cz. **Wymuskiwać**.

Wymuskiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wymuskiwać ś.**

† **Wymuskować**, uje, ował i † W. ś. p. **Wymuskać**.

† **Wymuskowanie**, a, blm., czynność cz. **Wymuskować**.

† **Wymuskowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wymuskować ś.**

Wymusnąć, śnie, szał i W. ś. p. **Wymuskać**.

Wymusować, uje, ował l. *musując wykpić*, *wy-lecieć*, *wycieć*. 2. *wydziałwszy wszystkie gaz, prze-*

stać ś. pienić; *wyszumieć*, *wyburzyć ś.*: Piwo już wymusowało.

Wymusowanie, a, blm., czynność cz. **Wymusować**.

× **Wymusowy** przym. od **Wymus** *przymusowy*, *wymuszony*.

Wymustrować, uje, ował, **Wymustrować** kogo = *używiczyć w mustrze*, *wprawić w mustrę*: Wystawił kompanją grenadierów przyodzianą, uzbrojoną, wymustrowaną. L. *Przen.*: *wytresować*, *wysztytować*, *wyszamerować*, *ułożyć według swej woli*, *wyrobic według swych wymagań*, *wdrożyć w rutynę*, *przyzwyczaić do karności*: Zostaw mi tego nieponia, ja go wymustruję.

Wymustrowanie, a, blm., czynność cz. **Wymustrować**.

Wymuszać, a, ał p. **Wymusić**.

Wymuszanie, a, lm. a czynność cz. **Wymuszać**.

1. **Wymuszenie**, a, lm. czynność cz. **Wymusić**. 2. **Wymuszenie** przys. od **Wymuszony**: Śmieje ś. W. L.

Wymuszkować, uje, ował *wylepić muszkami*: Ustroiwszy ś., wymalowałszy i wymuszkowałszy twarz, zaprezentowałem ś. jako pani cześnikowa Wszędobylska, And.

Wymuszkowanie, a, blm., czynność cz. **Wymuszkować**.

Wymuszoność, i, blm., rz. od **Wymuszony**.

Wymuszony l. im. od **Wymusić**. 2. *pochodzący z przymusu*, *przymuszony*, *poniewolny*; *nienaturalny*, *sztywny*, *przesadny*: Uśmiech W. Wymuszona powaga, postawa. 3. *poł.*: Poród W. = *rozwiązanie gwałtowne*, *sztuczne*, *przyspieszone*.

Wymusztrować, uje, ował p. **Wymustrować**.

Wymusztrowanie, a, blm., czynność cz. **Wymusztrować**.

Wymusnienie, a, blm., p. **Wymusnięcie**.

Wymusnienie się, a ś., blm., p. **Wymusnięcie ś.**

Wymusnięcie, a, blm., **Wymusnienie** czynność cz. **Wymusnąć**.

Wymusnięcie się, a ś., blm., **Wymusnienie ś.** czynność cz. **Wymusnąć ś.**

[**Wymuziać**, a, ał] *wycesać*: O, jak ś. ty wymuziała! a cy cie cielę językiem wymuziało?

[**Wymuzianie**, a, blm.] czynność cz. **Wymuziać**.

Wymuzikalnieć, eje, ał *wyrobic ś. muzykalnie*: Wykulturyłem ś., wyartystyczniałem w towarzystwie „braci cyganów“, wymuzikalniałem na koncertach wszystkich śpiewaków i muzykantów Warszawy. Lbń.

Wymuzikalnienie, a, blm., czynność cz. **Wymuzikalnieć**.

Wymycie, a, blm., czynność cz. **Wymyć**.

Wymycie się, a ś., blm., czynność cz. **Wymyć ś.**

Wymyć, wymyje, wymył, rozk. **wymy** a. [wymy], nied. **Wymywać** l. *myjąc wyczyścić*, *wyszorować*, *umyć*, *zmyć*, *żart. wykoszerować*: W. stół. W. usta = *wypłókać*. Żęby co poranek czystą wodą wymywaj. L. *Przen.*: Wymywał usta kim, czym imieniem = *wycierać żęby*; *szkalować*, *potwarzać kogo*, *mówić o nim z lekceważeniem*, *z drwinami*: Ty, co mną usta wymywasz, słuchaj. Leop. Piękna to, że gęby wasze imieniem jego wymywacie? Troc. Wszysey o nim mówią, wszyscy nim usta wymywają. Mącz. Czy jesteście wygodni, abyście mieli beczene gęby wasze imieniem cesarzowej wymywać? Kłok. *Przen.*: † *Niewymyty*, *niewymywany* = *nieczysty*, *plugawy*, *brudny*, *sprośny*: Rodzice aby dzieci swą złą sprawą a przykłady niewymytemi do Boga o niełaskę nie przy-

prawili. Glicz. *Os impudens*, niewymywana, plugawa gęba. Mącz. (= *sprośna*, niewyparzona). 2. co z czego = *wyprowadzić*, *wycabić*, *zmyć*: W. plamę. 3. przen. *wymulić*, *wypłókać*, *wygłodać*, *wylizać*: Woda brzeg wymyła (= *wyrywa*, *podmywa*). Parowy wymyła w miakim piasku. Jank.

Wymydlenie, a, bfm., czynność cz. **Wymydlić**.

Wymydlić, i, il 1. *wysmarować mydłem*, *dobrze namydlić wszędzie*, *pomydlić*: Plecy wymydl, wypucuje. 2. W. mydło = *wypotrzebować na mydlenie*,

Wymyk, u 1. lm. 1, gim. *jedno z ćwiczeń gimnastycznych*: W. przodem, W. tyłem. 2. bfm., myśl. *lot kszycy*.

Wymykać, a, ał i W: ś. p. **Wymknąć**.

Wymykanie, a, bfm., czynność cz. **Wymykać**: Jednego Lacedemończyka na wyjadanie i W. z garca był zaprawił. Glicz.

Wymykanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wymykać** ś.

Wymysł, u 1. bfm. *wynalazczość*, *przebiegłość*, *przemysł*, *przemysłowość*, *dowcip*, *spryt*: Małpa spraw luźkich nasładowuje, tak też człowiek przez swój W. natury. Troc. Natura zdroje z gór wylewa, a W. ludzki fontanny buduje. Troc. 2. lm. y = a) *rzecz wymyślona*, *wynalazek*, *twór wyobraźni*, *urojenie*, *fikcja*, *nowość*, *innowacja*: W., fikcja. Troc. Nuż pojazdy nasze, koń za pięćset złotych, rząd za drugie, nuż owe alebanty, nuż owe kutasy, owe dziwne muchry, strzępki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. Rej. W. to bardzo wygodny. Troc. Cóż są dziesięciny i inne księżę wymysły? Błot. Zawszy mieli być na świecie nowi wymysły, co na swój rozum wszystko stawić mieli, przeto Pan im temi dziwnymi sprawami swemi zamieszawał wymysły ich, aby nie tak ś. działo, jak oni chcą. Rej. b) *rzecz wymyślona*, *koncept*, *figiel*, *mądrości*; *wykwiint*, *kunsztowność*, *wyrafinowanie*, *zbytek*, *przesada*: Stroje bez wymysłów najpiękniejsze. Troc. Jedzą mięsiwa i ryby, ale bez wymysłu. Troc. Wymysły to twoje. Troc. (twoje koncepta, twoje figle, sztuczki L.). c) [W.] *przysmak*. d) *Wymysły* = *złorzeczenie*, *ob lgi*, *wymyślanie*, *słowa grubijarskie*, *obelżywe*, *obelgi*: Deukalido, Ajaksie, zaprzestań wymysłów: wam nie przystoi kłócić ś. Ml. × Na wymysł przys. = a) *przemysłnie*, *ogłędnie*, *uważnie*, *baczenie*: Kiszki wołowe i wieprzowe powinna dworka nadziewać; to wszystko ma czynić na W. a ochędoźnie, bez kosztu. Haur. b) *na przepych*, *wykwiintnie*, *wymyślnie*, *zmyślnie*, *wyszukiwanie*, *wytwornie*, *misternie*: Na W. ozdobnie pukłami obite księgi. L. Zdr. **Wymyśtek**.

Wymyśtek 1. lku, lm. lki p. **Wymysł**. Sekl. Lada W. a lada wynalazek świata tego. Rej. Gdy ś. zamagał zły zwyczaj, ta obłądliwość chowana jest jako zakon, i za rozkazaniem okrutników chwalone były te wymysłki. Leop. (twory imaginacji, urojenia. L.). Mścites ś. nad wszystkimi ich wymysłki. Wr. (*adinventiones*. L.). **Wymysłki**, powieść, bajka, *apologus*. Mącz. 2. † W., lka, lm. owie p. **Wymyślnacz**. And. z Kobył. Owi wymysłkowie z nauczoną głową. Rej.

Wymyszkować, uje, ował, † **Wymiśkować** 1. co = *przewąchać*, *wyniuchać*, *przeniuchać*, *wybaczać*, *wymacać*, *wytropić*, *wyspiegować*, *wyśledzić*, *dociec*, *dojść*, *domacać* ś. c:ego: Śpieg wszystko wymyszkuje. 2. a. [Wymiśkować] p. **Wykastrować**. L. † W. ś., † **Wymiśkować** ś., [Wymiśkać ś.] *wymknąć* ś. *myszą dziurka*, *wyśliznąć* ś., *wykręcić* ś.

jak mysz w obrotach: Ptaszek, który śpiewa na topoli, jak mu ś. z klatki przyjdzie W. a wzrok napasać wdzięcznymi lasami, depe pokarmy pyszne pod nogami. Bardz. Radby między scianami uczynić ś. scianą, żeby ś. wymiśkował oną swą odmianą. Klon.

Wymyszkowanie, a, bfm., czynność cz. **Wymyszkować**.

† **Wymyszkowanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Wymyszkować** ś.

[Wymiśkać się, a ś., ał ś.] p. **Wymyszkować**. Ledwom ś. z budy wymyśkał.

[Wymyśkanie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Wymyśkać** ś.

Wymyślnacz, a, lm. e. **Wymyślnik**, † **Wymyśłek** *pog. ten*, *co wymyśla nowe rzeczy*, *nowe pojęcia*, *wynalazca*: Prorok, abo W. snów, zabit będzie. Leop. Nie mędrkom, nie **wymyślnaczom** ewangelja służy. Wuj. Pisma św. ś. trzymając, różny będziesz od tych mędrków a **wymyślnaczów** świata tego. Rej. Bóg dopuści ś. burzyć złym wiatrom nad nami, t. j. **wymyślnaczom**, burzyciom a **pochlebcom** świata tego. Rej. Podusza czart rozmaite Herody a rozmaite fałszywe **wymyślnacze**. Rej. (= *innovatorów*, *nowinkarzy*). Wspomnij na owe czarowniki, na owe czarnoksięzniczki i na owe dziwne **wymyślnacze** świata tego. Rej. Zawszy mieli być na świecie nowi **wymyślnacze**, co na swój rozum wszystko stawić mieli, przeto Pan im temi dziwnymi sprawami swemi zamieszawał **wymysły** ich, aby nie tak działo, jak oni chcą. Rej. Bezeccni **wymyślnacze** śmieją gwałcić tę ustawę Pana swego, czyniąc ś. mędrzem, niżli On, iż do tej tak zaonej świątości śmieją przykładać **wymysły** swoje i dziwy stroją. Rej. Słuchajże, jako ty niesłachetne **wymyślnacze** a **wyrotniki** prawdy Pańskiej Duch Święty przyrównywa szarańczej a z jadem szkorpcjonowym. Rej.

Wymyślać, a, ał p. **Wymyślić**.

Wymyślanie, a 1. bfm., czynność cz. **Wymyślać**. 2. lm. a **wymysł**, *złorzeczenie*, *słowo grubijarskie*, *obelżywe*, *połajanka*: Tylko bez wymyślań! Bryzka umknęła wśród tumanów kurzawy, śmiechów i wymyślań gawiedzi. Prus.

† **Wymyślawać**, a, ał p. **Wymyślić**.

† **Wymyślawanie**, a, bfm., czynność cz. **Wymyślawać**.

Wymyślenie, a 1. bfm., czynność cz. **Wymyślić**: **Umysł** sposobny do wymyślenia najszroźszych zbrodni. Siem. J. W. różnych płaszczyzn, przecinających niebo i ziemię, jest robotą imaginacji. Śniad. 2. † W., lm. a *poemat*. Henr. 3. × W. fl., p. **Koncepcja**.

Wymyślić, i, il, nied. **Wymyślać**; † **Wymyślawać** 1. *myśleniem wynalazć*, *myślą wydobyć*; *wykombinować*, *wyspekulować*, *wykoncypować*, *wydrumać*, *wymedytować*: Dumal a dumal nad skryptami, aż też ś. sprawdziło: kto myśli, to i wymyśli. Oss. Zawsze u człowieka nie lepszego, jeno co on sam sobie wymyśli. Gil. **Wymyślać** mody. L. **Wymyśliła** ten Boska mądrość **wynalazek**, t. j. pozwolił człowiekowi w tych być stanach, w które upaść chciał. Poc. Tę wymyślił sztukę. Troc. Czego niewieścia chytróść nie wymyśli? P. Koch. Niewiasty na każdy dzień co nowego i droższego wymyślają. Warg. Czegoż to ludzkie nie wymyślą głowy? Kniaż. Żebyś do jutra myślał, to zatożyszwy ręce, nie nie wymyślisz. Plan dobrze wymyślony (= *pomyślany*, *obmyślany*, *ułożony*). Obyczajem wymyślonym jeden od drugiego ku szkodzie pańskiej polityki

sobie czynili. Ek. 2. *zmyślić, udać, skomponować, wyłgać, symulować*: Wymyślił tę potwarz, ten felzs na niego. Troc. W. plotkę, bajkę, potwarz. W. powód. 3. *myślą wyzerpać, zgruntuować, objąć całkiem myślą*: Bóg jest myśl nieśmiertelna, niewymyślona wysokość. Bud. B. 4. Wymyślać komu, na kogo = *wygadywać, wywozić, pomstować na kogo, łżyć, lajać, besztać, kpać kogo, zlorzeczyć komu, obrzucać kogo wymysłami, gm. sobaczyć komu*: [Będę nad Kasinką wymyślał. Wóje. Bede z tom dziewezynom wymyślał]. 5. Wymyślać = *zrzędzić, dziwaczycie, wydziwiać, dokazywać, grymasić, czepiać ś. kogo*: Włodarze sami, o mój Boże! co więc czynią, jako z chudzinami często wymyślają. Opal. Szkoda, że bardzo wymyśla. [Wymyślńica, y, lm. e, Wymyślńica] *kobieta wymyślńca, wybredna, grymasińca*.

Wymyślńie przys. od Wymyślńiny: Cóż do obiadu, niech będzie smacznie, a nie W., dostatkiem, a nie zbytciem. L. Ciało swoje W. trapił. Nies. W., na wymysł. Troc.

[Wymyślńik, a, lm. cy, Wymyślńik] *wybrednik, dziwak, kapryśnik*.

Wymyślńość, i, blm., rz. od Wymyślńy: W. poety, ateusza. Ktorego daru ani W. wleje w człowieka, ani go żadna nie wywieczy nauka. Troc. Nabożny bez wymyślńości. Troc. Z wymyślńością przylepiała muszki. Sl. wil.

Wymyślńy, [Wymyślńy] l. *plodny w wynajdywaniu myśli, pomysłowy, zmyślny, przenyślny, wyrofinowany, wynalazczy, sprytny, dowcipny, rozważny, rozumny, przezorany*: W. to człowiek. Troc. Wymyślńych używa conceptów. Troc. Wymyślńe męki. Przen.: Natura, wymyślńa we wszystkich rzeczach pani, męza głową żonie uczyniła. Petr. 2. × W. *mogący być wymyślony* = *wykryty myślią*. L. 3. z *wymyśtu pochodzący, wymyślony, udany, zmyślony, ułożony, kłamliwy, symulowany*: Powiadają, że Piotr św. w Rzymie być nie miał, który fałsz Urban Riegiers miał udać, krótko tedy niewstyd tego fałszera pokazemy. Białob. Ale przecie nie stoją obadwa za jaje, jeśli im wymyślńego Walka nie dostaje. Mor. (= *mniemane*). 4. *wybredny, przebierający, grymasny, dziwaczący, zrzędnny*: Odpowiedź, którą odebrał Aleybjades, byłaby zupełnie uszczęśliwiła amanta nie tak wymyślńego, jak on był. Węg. 5. *wyszukany, niepospolity, niezwycajny, dystygowany, pański*: Anioł spoczywającego budzi i nie wymyślńemi potrawami, ale podpłomykiem prostym i wodą czestuje. Poc. Gościńność nie wymyślńa, ale uprzejma.

[Wymyślńica, y, lm. e] p. Wymyślńica.

[Wymyślńik, a, lm. cy] p. Wymyślńik.

[Wymyślńy] p. Wymyślńy.

Wymywać, a, ał p. Wymyć.

Wymywalńia, i, lm. e *gór. zakład i miejsce, gdzie ś. odbywa zapomocą nżcia oddzielanie ziarnek złota z piasku lub ziemi, zawierających ten metal*.

Wymywanie, a, blm., czynność cz. Wymywać.

Wynachodzenie, a, blm., czynność cz. Wynachodzić.

Wynachodzić, i, il p. Wynaleźć.

Wynaczynienie, a, blm., patol.: W. krwi (extravasatio) = *wystąpienie krwi z naczyń, wybroczenie*.

× Wynadgradzać, a, ał i W. ś. Wynagrodzić.

× Wynadgradzanie, a, blm., czynność cz. Wynadgradzać.

× Wynadgradzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wynadgradzać ś.

[Wynadgradza, y, lm. y] p. Wynagrodzenie: Król uchwalił, aby kupy krakowscy mieli wolną drogę handlową, z tym wszakże zastrzeżeniem, będącym niejako wynadgradzą mieszczanom lwowskiim, iżby... Szaj.

× Wynagrodzenie, a p. Wynagrodzenie.

× Wynagrodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wynagrodzić ś.

[Wynagrodzić, i, il] p. Wynagrodzić.

× Wynagroda, y, lm. y p. Wynagrodzenie.

Wynagrodzenie, a l. blm., czynność cz. Wynagrodzić. 2. lm. a, × Wynagroda, [Wynagroda] *nagroda, dar dany w nagrodę; zapłata, oplata, pensja*: Pisarz układał wyrok z wywodami i powodami i wydawał stronom za dobrovolną ich ofiarę, która jedynie składała jego W. Koź. 3. *datek dany dla powetowania czyjej szkody, odszkodowanie, indemnizacja*: Ta kara zastosowana być miała i na wypadek niewynagrodzenia powodowi poczynionych szkód. Kraus. Zrobią ci to za małym wynagrodzeniem. Liche W. W. za stratę pogorzelową.

Wynagrodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wynagrodzić ś.

Wynagrodzić, i, il, [Wynadgradzić], nied. Wynagradzać, [Wynadgradzać] *obdarzyć nagrodą, nagrodzić; zapłacić komu, zaspokoić go, wywdziżyć mu ś. zapłatą*: W. ucnia. W. robotnika. W. kogo za stratę, szkodę. (= *wrócić mu stratę, odszkodować*). Ani sposób W. zgubę. Miek. (= *powetować*). Wynagrodzę to sobie (= *powetuję, odwetuję, odbiję, nie będę stratny*). Bóg jemu (lep. go) wynagrodził za to, bo mu dał cieżą śmierć i lodowatą. Słow. (= *odpłacił*). [Jużem ci moją wynagrodę wynagrodził]. W. ś. *wrócić ś., powrócić ś., opłacić ś.*: Nie żał pracować, gdy ś. trud wynagradza.

Wynając, imie, jał, nied. Wynajmować l. co od kogo = *nając, odnając, wziąć w dzierżawę, wydzierżawić, zadzierżawić, wziąć w arendę*: W. lokal, majątek, frak. Wynajmuję jeden pokoiik, i ten mi wystarza. (= *mam; mieszczę ś. w nim, zajmuję*). 2. komu co = *wypuścić w najem, odnając, nając, wypuścić w dzierżawę, wydzierżawić, oddać w arendę*: Ktoby kupił sto owiec i wynajął ich kmieciowi pod taką kondycją, iż jakoby wybrał wszystkie pieniądze z wełny, które był wydał na owce, połowicą ś. owiec miał z nim dzielić... P. cheł. 3. robotników = *nając, zamówić, zgodzić, ugodzić, unowić*. W. ś. *nając ś., podjąc ś. czego drogą najmu*: W. ś. do postug, do roboty w polu, w ogrodzie.

[Wynajdać, a, ał] p. Wynaleźć.

[Wynajdanie, a, blm.] czynność cz. Wynajdać.

Wynajdować, uje, ował p. Wynaleźć.

Wynajdowanie, a, blm., czynność cz. Wynajdować.

Wynajdowca, y, lm. y p. Wynalazca: Kupiec, pośrednik, nabywca, sprzedawca, ułatwicz, W. Tet.

× Wynajdywacz, a, lm. e p. Wynalazca. Bobr.

Wynajdywać, uje, ywał p. Wynaleźć.

Wynajdywanie, a, blm., czynność cz. Wynajdywać.

† Wynajdziciel, a, lm. e p. Wynalazca: Kupcowie ziemscy i Theman i bazarze i wynajdziciele mądrości i rozumności. Leop.

† Wynajdzicielka, i, lm. i forma ż. od Wynajdziciel, *wynalazczyni*.

× Wynajdziony im. od Wynajść, *wynaleziony*.

Wynajem, jmu, lm. jmy *wynajmowanie, wynajęcie, najem*: W. fortepjanów, powozów. W. robotników. W. mieszkania.

Wynajęcie, a, blm., czynność cz. Wynająć.

Wynajęcie się, a, s., blm., czynność cz. Wynająć s.

Wynajmować, uje, owa! i W. s. p. Wynająć.

Wynajmowanie, a, blm., czynność cz. Wynajmować.

Wynajmowanie się, a, s., blm., czynność cz. Wynajmować s.

Wynajść, ajd!, jdzie p. Wynaleźć.

Wynalazca, y, lm. y, × Wynalazca, × Wynajdywacz, † Wynalazca, Wynajdowca, † Wynajdziciel, × Wynaleziciel i. ten, który co wynalazł: Wynalazca, wynalazca, Dudz. Galowie Merkurjusza nauk wynalazcą być twierdzą, drogę iścieżkę wodzem zowią. Warg. Gutenberg, W. druku. 2. † W. p. Wynalazczyni: Chlebobawca

Ceres była nie tylko wynalazcą zbóż, ale i dawcą ich i stwórcielką. Otw. Pałlas była wynalazcą przędziwa, mistrzynią robienia płócien i innych materji, do odzieży ludziom należących. Otw. Grekowie zwali Izydę prawodawcą, jakoby pierwszą wynalazcą praw. Otw.

Wynalazczość, i, blm., rz. od Wynalazczy: W. techniczna usiłuje niebo pogodnie zachmurzyć.

Wynalazczy przym. od Wynalazca, *inwencyjny, przemyślny, wymyślny, pomysłowy*: Odkrywa w sobie zdolności wynalazcze, twórcze. Kasz.

× Wynalazczyna, y, lm. y p. Wynalazczyni.

Wynalazczyni, i, lm. e, × Wynalazczyna, × Wynalazczyna, † Wynajdzicielka, × Wynalezicielka, † Wynalazca forma ż. od Wynalazca.

Wynalazek, zku, lm. zki, † Wynalazka, † Wynalazka i. to, co wynaleziono, *inwencja*: W. druku, prochu, drog żelaznych. Natura jednak wszystkie dowcipu ludzkiego przechodzi wynalazki. Troc. (= dzieła, utwory). Wynalazki ludzkiej mądrości. Skar. Wynalazków aż nadto, a bieda wszędzie. Kras. Wynalazkiem nazywa Dugald Stewart objawienie tego, czego nie było. Śniad. W. stosuje się do rzeczy nowych, dotąd nie byłych. Śniad. Uszykowanie ciał niebieskich w tym porządku, jaki im przyrodzenie nazaczyło, jest jednym z wolnych wynalazków Kopernika. Śniad. Dokładna historia każdego wynalazku. Śniad. Jej W. epokę stanowi Mick. Wynalazki teraz natychmiast własnością wszystkich s. stają. Krasin. To nie całkiem nowy W. Krasin. Odkrycia i wynalazki. 2. *wymysł, pomysł, concept; zmyślenie, urojenie*: Pożytek tej ceremonji na prostym ludzkim wynalazku i zmyśleniu zawisał. Baz. Przydana do Symbolum u Łacinników słowo *filiopne* Greczyn uważa za W. (= *innowację*). Bóg według dróg jego i według wynalazku jego odda mu. Wuj. (według wymysłów, conceptów jego. Wuj). 3. † W. a. † Nalazek *wyrok, dekret, decyzja, rezolucja, orzeczenie sądziego a. rozjemcy, rozwiązujące sprawę*: Dzielili s. zdobytą ziemią za wynalazkiem ludzi wysadzonych. Pomiarowano sprawę przyjacielskim wynalazkiem. Błaż. (= *kompromisem, ugodą*). Paweł, biskup poznański, wynalazkiem ludzi na to wysadzonych o krzywdy z Borzywojem rozepredć s. chciał. Błaż. Swary, niezgody i prawne niesnaski sprawiedliwymi wynalazkami kończył. Skar. Rycerze Panny Marji, coby poganom ziemi odjęli, aby tym

odjętkiem, za wynalazkiem ludzi wysadzonych, z Konradem dzielili s. Błaż.. Wszakże pomiarowano sprawę przyjacielskim wynalazkiem. Błaż. (*arbitrio*. L.). W. sędziów, sądu. Skr. W. przyjacielski. Skr. (= *sąd polubowny*). Według wynalazku prawnego dekret ferować. Nisz. (= *wyjaśnienie sprawy przez śledztwo sądowe*). 4. † W. *zastrzeżenie, warunek, punkt ugody, kondycja*: Książę Jan zamek oświecimski za słusznymi wynalazkami poddał. Błaż. Tak te wynalazki między Konradem a Krzyżakami stanęły. Błaż. (*pacta*. Krom). Krzyżacy wynalazków na toruńskiej z Władysławem postanowionych pełnić nie chcieli. Błaż.

† Wynalazka, i, lm. i p. Wynalazek. L.

Wynalazkowy przym. od Wynalazek: Wyjednał sobie patent na tę broni wynalazkową u większej części rządów europejskich.

× Wynalazca, y, lm. y p. Wynalazca.

× Wynalazczyna, y, lm. y p. Wynalazczyni. Troc, L.

× Wynaleziciel, a, lm. e p. Wynalazca.

× Wynalezicielka, i, lm. i forma ż. od Wynaleziciel, *wynalazczyni*: Ty jesteś, Marjo, błogosławiona wynalezicielka łaski Bożej. Białob. (*wyjednaczka*. L.).

Wynalezienie, a, blm., czynność cz. Wynaleźć: Trudne W. sposobów do tego. Troc.

Wynaleziony, × Wynajdziony im. od Wynaleźć.

† Wynalazka, i, lm. i p. Wynalazek.

† Wynalazca, y, lm. y p. Wynalazca: Srogi był i on miedzianego byka W. Warg. W. wszelkiej złości. Wuj.

Wynaleźć, wynajdzie, wynalazł, † Wynajść, [Wynajść], nied. Wynajdywać, Wynajdować, † Wynachodzić, [Wynachodzić, Wynajdać] i. co = *doszedzszy czego wyprowadzić na jaw; wymyślić, skonstruować*: Gutenberg wynalazł druk. W. machinę do szycia, proch, telegraf. Kto co wrzód wynalazł, godzien chwały; kto za nim idzie, nie godzien nagany. Ku. Pewny likwor od sławnego chemika Neumana wynajdziony. Krup. Inszy sposób nad ten rozumem ludzkim wynajdziony być nie może. Rut. Przyprawiania boraksu Wenecjanie wynaleźli. Sien. Błogo człowiekowi, najdującemu mądrość, i człowiekowi, wynachodzącemu roztropność. Bud. Hannibal rozmaite handszlaki na nie (na Rzymian) wynajdował. Rej. Nie wynalazszy pierwaj nie lepszego, nie chcecie zgoła trzymać porządku dawnego. Kochan. On prochu nie wynajdzie (= *człowiek niewielkich zdolności*). 2. *wyszukać, wyszperać, doszukać s., dobrać, dopatrzeć s., wybrać sobie*: W. sobie czasu do czego. Troc. W. sobie żonę. L. Gdy s. ten wykręt nie udał, wady w pozwie samym wynajdowali. Alber. Lekarze ku zdrowiu Aleksandra z wielką a pilną radą lekarstwa patrzali a wynajdowali. Kosz. (= *starali s. wynaleźć, poszukiwali*). Wynajduje powody do kłótni. W. sobie coś do kogo = *upatrzeć; uprzedzić s., powziąć anse, przyczepić s. do niego, czepić s. go*. 3. [W.] *znaleźć, odnaleźć*: Ja twoje gęsi wynalaz. 4. † W. dekret = *wydać, ustanowić*: Ławnicy niektórzy a. dla nieważności, a. dla przyjaźni, gdy ich sędzia spyta, dekretu wynajdować nie chcą. wymawiają s. nieumiejętnością. Sz. Jeśliby kto na dekret wynaleziony nie zezwolił, a nalazłby inszy lepszy, ostatni w swej mocy zostanie. Sz. Gdzieby kto ławnikom dekret naganił, ten ma o ła-

więc żądać, aby mógł inny dekret skazać, on ma sięś na miejscu tamtego i inszy dekret W., który mu ś. według prawa zdać będzie. Sz.

† Wynałożenie, a, blm., czynność cz. Wynałożożyć.

† Wynałożożyć, y, ył *wyłożożyć na kogo, na co, wydać, wykspensować*: Wynałożę na żywność ubogich wszystkę majątność moję. Dambr. Miej o nim staranie; cokolwiek nad to, com ci dał, wynalozysz, ja, gdy ś. wrócę, oddam ci. Dambr.

× Wyanosić, i, il mał.: W. kolorem, kolorami = *naprowadzić, ponaprowadzać, podług znaków lub linij odbitych*. Mag.

× Wyanoszenie, a, blm., czynność cz. Wyanosić.

Wynaradawiacz, a, lm. e ten, co wynaradawia Syg.

Wynaradawiać, a, ał i W. ś. p. Wynarodowić.

Wynaradawianie, a, blm., czynność cz. Wynaradawiać.

Wynaradawianie się, a ś., blm., czynność cz. Wynaradawiać ś.

Wynarodowić, i, il, nied. *Wynaradawiać kogo, eo = pozbawić cech narodowych, indywidualności narodowej. W. ś. stracić cechy narodowe, wyzuc ś. z narodowości, pozbyc ś. poczucia indywidualności narodowej*: Rozprawia o narodowości, a ciągle ś. wynaradawia z cech i znamion swego rodu. Koź.

Wynarodowienie, a, blm., czynność cz. Wynarodowić.

Wynarodowienie się, a ś., blm., czynność cz. Wynarodowić ś.: W średnich stanach nigdy przykład wynarodowienia ś. spostrzee ś. nie dał. Koź.

† Wynarzać, a, ał i † W. ś. p. Wynurzyć.

† Wynarzanie, a, blm., czynność cz. Wynarzać.

† Wynarzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wynarzać ś.

Wynarzekać, a, ał *wypowiedzieć, wyznać, wygadać z narzekaniem, wyjęczyć*: Obaczajcie ś., póki czas macie, aniżeli byście po śmierci przed sądem Bożym mieli błędy swoje W. Gil. W. ś. wyczerpać swoje narzekania, wynętrzyć ś. dowoli narzekając: Musiała mu ś. dać W. i wydeklamować. Krasz.

Wynarzekanie, a, blm., czynność cz. Wynarzekać.

Wynarzekanie się, a ś., blm., czynność cz. Wynarzekać ś.

[Wynasiedzenie, a, blm.] czynność cz. Wynasiedzieć.

[Wynasiedzieć, i, ał] *wysiedzieć*.

[Wynaszać, a, ał i W. ś.] p. Wynieść.

[Wynaszanie, a, blm.] czynność cz. Wynaszać.

[Wynaszanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wynaszać ś.

× Wynaszyc, a, ał kraw. *szycować właściwym sposobem, stykając brzeg z brzegiem i odchylając*. Mag.

× Wynaszycanie, a, blm., czynność cz. Wynaszyc.

Wynaśladować, uje, ował, Wyimitować *naśladować odtworzyć wyczerpująco, upodobnić w najmniejszych szczegółach*: Gdy ta moda nastąpiła za granicą, otóż ją mamy i u nas doskonale wynaśladowaną. Krasz. Wszystko było w tym stylu, o ile go u nas W. umiano. Krasz.

Wynaśladowanie, a, blm., czynność cz. Wynaśladować

Wynaturzać, a, ał i W. ś. p. Wynaturzyć.

Wynaturzanie, a, blm., czynność cz. Wynaturzać.

Wynaturzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wynaturzać ś.: *Dręczysz serce takim wynaturzaniem ś.* Krasz.

Wynaturzenie, a, blm. l. czynność cz. Wynaturzyć: Człowiek ciężko zrzuca barwę, którą przejęło go życie, i rzadko ulega zupełnemu wynaturzeniu. Krasz. (= *zwyrodnieniu*). 2. p. Wynaturzenie ś.

Wynaturzenie się, a ś., blm. niek. Wynaturzenie, czynność cz. Wynaturzyć ś.: Porzucają wykształcenie szkolne, akademickie, będące główną przyczyną wynaturzenia ś. talentu. Str.

Wynaturzyć, y, ył, nied. *Wynaturzać kogo = wyzuc go z właściwej jego natury, przekształcić go w sposób nienaturalny*: Wszystko, co może nas W. a odjęć nam starą enotę, nie na dobie dla nas: Krasz. W. ś. *wyzuc ś. ze swej natury, wyrodzić ś., przerodzić ś., zmienić swoją naturę*.

[Wynawiać, a, ał] 1. *robić co nowego, niezwykłego, wprowadzać zmiany*. 2. *pokazywać lub opowiadać rzeczy nieznanne*. 3. *wymyślać rzeczy niezwykłe*.

[Wynawianie, a, blm.] czynność cz. Wynawiać.

Wynawozić, i, ził *wygnoić nawożąc, wyprawić nawozem*: Można by ziemię lepiej W., zboża więcej sprzedawać. Prus. Na rolach dobrze wynawożonych. Weys.

Wynawożenie, a, blm., czynność cz. Wynawozić: Koszt wynawożenia hektara pszenicy wynosi w Niemczech 172 franki. Bl.

× Wynażać, a, ał i × W. ś. p. Wynażyć.

× Wynażanie, a, blm., czynność cz. Wynażać.

× Wynażanie się, a ś., blm., czynność cz. Wynażać ś.

× Wynażenie, a, blm., czynność cz. Wynażyć.

× Wynażenie się, a ś., blm., czynność cz. Wynażyć ś.

× Wynażyciel, a, lm. e ten, co wynaża, obnażyciel.

× Wynażycielka, i, lm. i forma ż. od Wynażyciel.

× Wynażyć, y, ył, nied. × Wynażać *obnażyc*

wystawić, wytknąć; wydobyć na widok. Błaż. × W. ś. *obnażyć ś. zupełnie*.

† Wynątrzać, a, ał i † W. ś. p. Wynętrzać.

† Wynątrzanie, a, blm., czynność cz. Wynątrzać.

† Wynątrzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wynątrzać ś.

† Wynątrzenie, a, blm., czynność cz. Wynątrzyć.

† Wynątrzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wynątrzyć ś.

† Wynątrzyciel, a, lm. e p. Wynętrzacz.

† Wynątrzyć, y, ył, nied. † Wynątrzać p. Wynętrzyć.

[Wyndrowny] *wędrówny*.

Wyneglizować się, uje ś., ował ś. *rozebrać ś. do negliżu*.

Wyneglizowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyneglizować ś.

Wynegociować, uje, ował *wyrobić, zyskać drogą negocjacji, wytraktować*.

Wynegociowanie, a, blm., czynność cz. Wynegociować.

Wynęcenie, a, blm., czynność cz. Wynęcić.

Wynęcić, i, il l. kogo = *nęcać, wyciągnąć, wyprowadzić skąd; wywabić*. 2. *co = wyłudzić pieniądze, wywabić, wymanić, wydurzyć, wykpić, wycygnąć*.

Wynędząć, a, ał i W. ś. p. Wynędzić.

Wynędzanie, a, blm., czynność cz. Wynędząć.

Wynędzanie się, a s., blm., czynność cz. **Wynędzać s.**

Wynędzenie, a, blm., czynność cz. **Wynędzić.**

Wynędzenie się, a s., blm., czynność cz. **Wynędzić s.**

Wynędziciel, a, lm. e ten, co wynędza a. wynędzał: Cóż innego bogacza są na tym świecie, jedno wynędziciele ubogich? Wuj.

Wynędzicielka, i, lm. i forma ż. od Wynędziciel. L.

Wynędzić, i, il, Wynędzić, nied. Wynędzać, Wynędziać, × Wynędziwać *nędzą wyczerpać, znędzić, wychudzić, zbiedzić, wycieńczyć, sterać, wyniszczyć, zmizerować, znękać, wywędzić:* Nie wierni dozorey chlebem i wodą ją tylko zasilają, wynędzając. L. Wynędziona twarz umarłego. Korz. Odzież brudna i potargana, postacie wynędzone. Jeż. Gdzieżby on myślić miał o kobiecie smutkiem i umartwieniem wynędzonej. L. Przen.: Wynędziwszy wieś, plondrują w mieście sklepy. Błaż. W. s. *wyczerpać s. nędzą, z własnej winy wychudzić s., wycieńczyć s., zbiedzić s., sterać s., wyniszczyć s., zniszczyć s., zmarnować s., wywędzić s.*; Skąpy, ani wygodzi sobie uczynić, ani drugim wyświadczyć nic nie chce, ogolaca s. z przyjaciół, a sam wynędza s. L.

Wynędziać, a, al i W. s. p. Wynędzić.

Wynędziałość, i, blm., rz. od Wynędziały.

Wynędziały *który wynędział, znędziały, znędzony, wychudły, zbiedzony; sterały, wyniszczony, znękały, zmizerowany, wycieńczony, wycieńczony.*

Wynędzianie, a, blm., czynność cz. **Wynędziać.**

Wynędzianie się, a s., blm., czynność cz. **Wynędziać s.**

Wynędzić, i, il i W. s. p. Wynędzić.

Wynędzić, eje, al znędzić, zmizerować s., sterać s., zbiedzić, spasować, zmarnić, zmarnować s., wycieńczyć, skąpieć: Co s. z tobą działo? tyś tak wynędził, pomizerniał; czy chorowałeś? Bał.

Wynędzienie, a, blm. l. czynność cz. Wynędzić. 2. czynność cz. Wynędzić, stan tego, co wynędział: Postrzegam W. znaczna. L.

× **Wynędziwać, a, al i × W. s. p. Wynędzić.**

× **Wynędzianie, a, blm.,** czynność cz. **Wynędziwać.**

× **Wynędzianie się, a s., blm.,** czynność cz. **Wynędziwać s.**

Wyniańczenie, a, blm., czynność cz. **Wyniańczyć:** Symojejzjos) za W. nie wynagrodził rodzicom. Ml.

Wyniańczenie się, a s., blm. czynność cz. Wyniańczyć s.

Wyniańczyć, y, yl niancząc wychować; wypiasować, wychodować, wypiełgnować: Wyniańczę go sam z babą twoją, a gdy będzie miał lat dziesięć, wówczas mi go przyprowadź. Jeż. Pod sercem prostaczem wyniańczone smutkiem, wykarmione płaczem. Len. W. s. *naniańczyć s. dowoli.*

Wynicować, uje, owal, nied. Wynicowywać l. co = wyrzucić na nice, na lewą, na drugą stronę; wykrećić spodem na wierzch, przenicować: W. surdut. 2. przen. *wyrzucić, przekrećić, przerobić, przeinaczyć, wykoławić, przekabacić, wypaczyć, spaczyć, wyopaczyć, wytlumaczyć opacznie, fałszywie, wyszpocić:* Prokuratorowie subtelnie a ku rzeczy swej prawa wykładac umieją, aby prostotę prawa chytrąścią wynicowali. Gór. Wnet szwiec bót wynicował, tak i Pismo teolog, tak statut jurysta. Pot. Naukę tę świętą ty, na swe bałamuckie kopyto wynicowawszy, rozbiłeś i prze-

formowałeś. Pim. Prawdę wszystką zepsował, na błędy wynicował. K. G. (wystrychnął. L.). Izażby Bóg miał podwrócić sąd, a Wszchemnoy miażby W. sprawiedliwość? B. B. (Na piwnię.) W tym gmachu rozum szychtują, na wywrot go wynicują. Rej. Cóż za tym, iż niektórzy byli niedowiarłki? azaż niedowiarstwo ich wynicuje wiarę Bożą? B. B. Fortuna, gdy pyszno rzeczy wynicuje i do zaburzonego morza przystosuje, sroga o ziemię rzuca królewskie korony, a podłych zwycięzców wysadza na trony. Bardz. Brzydka zaraza zbytki świat wynicowała. Zbyl. Często Hektorem cheą czynić pastuchę, a z wielbłąda W. muchę. Pot. (= *spr ować go, zmniejszyć, zredukować go do muchy*). 3. przen.: *przekształcić, przerobić, przemienić, zamienić, przeinaczyć, przeistoczyć:* Teraz soków potrzeba, by starość W. w kwiat młodości. Żebr. Głupiego trudno W. Kochan. Głupiego któż wynicuje, przecięż swe sobie sprawy smakuje. Ryb. 4. kogo, co = *skrytykować zjadliwie, przewrotnie, wyszydzić, oszkalować; nie zostawić na kim suchej nitki obgadując go:* W. kogo, wycesać go, wzorki z niego wybierać, przesydzać z niego, szkalować go. 5. † W. szklankę, kieliszek i t. p. = *spełnić graczo, wychylić, wypróżnić duszkiem, łyknać, gołnąć, palnąć, wychłysnąć:* Ja szklankę wynicuję za zdrowie gospodarskie. Zw. M. Hojże, hojże, pokrzykujesz, każdą duszką wynicujesz. Li. 6. poł.: Przywrócenie wynicowanej macicy jej prawidłowej postaci (re-inversio). W. s. l. *przekształcić s., przerobić s., odmienić s., przeistoczyć s., przerodzić s., przemienić s., zmienić s.:* Marja Magdalena wynicowała s. była, gdy piękność włosów, wonność maści, wszystko ku Panu Chrystusowi obróciła. Hrb. 2. *wykrećić s., wykipić s., wywinąć s., wyłgać s., wygnatować s., wywikłać s., wyswohodzić s.:* Owa s. zdrad i wrogów przyszłych nie dostało przepowiedziom niebieskim W. zgoła. Żebr.

Wynicowanie, a, blm. l. czynność cz. Wynicować: Żarty uszczypliwe na: W. rządu rzucający. Ostr. 2. lek. (extroversio, eversio, inversio): W. macicy (inversio uteri). W. niezupełne macicy = *wywiniecie s. macicy na podobieństwo palca rękawiczki, skutkiem czego wewnętrzna powierzchnia macicy stała s. zewnątrzną. W. pochwy. W. pęcherza moczowego (ectopia vesicae). W. kątnicy i okrężnicy wstępującej z wpochwieniem tychże do okrężnicy poprzecznej.*

Wynicowanie się, a s., blm., czynność cz. **Wynicować s.**

Wynicowywać, uje, ywał i W. s. p. Wynicować. Wynicowywanie, a, blm., czynność cz. **Wynicowywać.**

Wynicowywanie się, a s., blm., czynność cz. **Wynicowywać s.**

† **Wynić, wynidzie, wyszedł p. Wyjść. B. Sz., Orzech., Kaz. 1555, Glicz., Sk. umier., Gosł., Pr.: Wynidziecie i obierzycie córki Syon, eusz, dziewczki Jerolimskie. Op. Na przykazanie Boże wynidź od tej osoby... a gdy s. szatan sprzeciwił, nie chcąc W., tedy Eufraksja wzięła łaskę opacichy i rzekła mu: szatanie, wynidź, bo cię zaiste ubiję. Ż. E. Nie wynidziecie stąd. HJ.**

Wyniebieć, eje, al stać s. piękny, dobrym, jak niebo.

Wyniebiecie, a, blm., czynność cz. **Wyniebieć. Wyniebieszzenie się, a s., blm.,** czynność cz. **Wyniebieszczyć s.**

Wyniebieszczyć się, y s., yl s. wystąpić, ukazać s. w barwie niebieskiej: Z pod powłoki pary, co

ś. całunem kładła na błękitcie, wyniebieszczą ś. piękności bez miary. Poręb.

† Wynięcać, a, ał i W. ś. p. Wynięcić.

† Wynięcanie, a, blm., czynność cz. Wynięcać.

† Wynięcanie się, a ś., blm., czynność cz. Wynięcać ś.

† Wynięcenie, a, blm., czynność cz. Wynięcić.

† Wynięcenie się, a ś., blm., czynność cz. Wynięcić ś.

† Wynięcić, i, ii i † W. ś., nied. Wynięcać i W. ś. p. Wznęcić. L.

[Wyniędać się, a ś., ał ś.] wrócić do zdrowia, przyjść do zdrowia.

[Wyniędanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyniędać ś.

× Wyniędzielenie, a, blm., czynność cz. Wyniędzielić.

× Wyniędzielić, i, ii wystroić po niedzielnemu, świątecznie; Pod okiem niani, 15-letniej Jagusi, która czyściutko ubrana, wyniędzielona, w białym przejrzystym czepekku na lnianych włosach, siedziała pod ścianą. Wb.

Wynienawidzenie, a, blm., czynność cz. Wynienawidzić.

Wynienawidzić, i, ał wyczerpać na co swą nienawiść: Miłość przekochać i nienawiść W. Orzesz.

[Wynięcznąć się, nie ś., ał ś.] (o rybach) wykryć ś.

[Wynięcznić się, a ś., blm.] czynność cz. Wynięcznąć ś.

[Wynięsisty] wynięsły?: Czoło czyste, wynięsiste, gdyby u prosięcia.

[Wynięszczać, a, ał, Wynięszczać] krzyżczek z bólu: Kie go zacion ciupagom w łeb, to tak wynięscał, co cud na świecie.

[Wynięszczenie, a, blm.] czynność cz. Wynięszczać.

Wyniesienie, a l. blm. = a) czynność cz. Wyniesić: W. umarłego. Troc. W. miecza do góry.

Troc. Niewola i W. Józefa. Bystre, niespodziane W. na honory. Troc. W. kogo na tron.

b) p. Wyniesienie ś.: W. osi niebieskiej. Troc. Kąt zawarty między linią wystrzelenia i poziomą nazywa ś. kątem wyniesienia, *angulus elevationis*, Łs. 2. lm. a = a) *miejsca wyniosłe, wyniosłość, wzniesienie, wydutność, wyżyna*; przen.: *wyniosłość, nadętość, duma, pycha*: Honory w swoich wyniesieniach są pęcherzem nadętym. Lach.

b) anat.: † Wyniesienia czworakię, p. Czworaczy. † Wyniesienia oliwne = *oliwki, ciółka oliwkowate*

rdzenia przedłużonego (*corpora olivaria medullae oblongatae*). W. pierścieniowe, wzgórze pierścieniowate lub most Waroljusza. Krup.

Wyniesienie się, a ś., blm., niek. Wyniesienie czynność cz. Wyniesić ś.

Wyniesić, wyniesić, wyniosić, wyniosłość a. † wyniosły, nied. Wynosić, Wynaszać, [Wynosząc] l. *przenieść z wnętrza na zewnątrz, wyjść niosąc*:

Myszy nie na ten świat nie wnieśli, bez pochyby że też nie W. nie możemy. Leop. W koszu z ognia uciekasz, ciesz się, że swą własność, t. j. duszę i ciało, wyniosł. L. (= *uniósł, wyratował, ocalił*). Już ostatnią poduszkę na pijaństwo wyniosłeś. L. (= *wywołkałeś, wyprowadziłeś z domu do karczmy*). Na rękach chorego wyniesiono. Troc. Wszystkie z domu wynosi (= *kradnie, wydoje za dom*). Wszystko z domu wynosi (= *rozgląsza, co ś. dzieje w domu, rozsiewa plotki*). Wynosi tajemnicę państwa.

Troc. Nie godzi ś. wynosić tej majątkości za dom, Troc. Wynosić co z domu, powiadać obeydom domowe rzeczy. Kn. Żadnych tajemnic żonie wynosić do sąsiad nie potrzeba. Petr. Takich nie chce prosić, co lubią za próg mowy przyjacielowi wynosić. L. Ja tego, co ś. mówiło, z tego miejsca nie wyniosę. Górń. Nie śmiał tajemnie W. a inszym powiedzieć, bojąc ś. pana. L. Wynosić umarłego. Troc. (= *wyprowadzać, eksportować*). Gdybym przynajmniej mogła była go W. z wody na rękach moich, usta z ustami spoić i życie wlać w ostygłe już piersi. Słow. Przen.: Za namiot przez trzy dni nie wyniosł nogi. Jabł. (= *nie ruszył nogą, nie wyszedł na krok, nie wychylił ś.*). Niewolnicom nigdzie tam nie wolno jawnie nogi mizernej W. Paszk. Przen.: Każdy kawałek, wynoszony z wózka na górę, gawiedz krytycznym odprowadzała wzrokiem. Bał. W. co skąd = *mieć skąd, odebrać, otrzymać, odziedziczyć*: Wyniosł z domu poczciwe zasady. Przen.: Z rozmowy wyniosłem pewność jej miłości. Asn. (= *powziąłem, osiągnąłem ją, utwierdziłem ś. w niej*). Wyniosłem z tego to przekonanie, tę korzyść (= *odniosłem*). W. z czego naukę (= *wyciągnąć, wyprowadzić*). 2. *wypchnąć, wyprosić, wykurzyć, wyforować, wypędzić*: Kogo nie proszą, to go kijem wynoszą. Prz. Kijem wynoszą, gdzie kogo nie proszą. Opal. W. kogo kijem za łeb. Troc. Wynosić kogo za łeb. Kn. (= *wywłóczyć, wyciągać*). Na rękach wynosić. Kn. (wypchnąć za drzwi. L.). 3. *wzniesić, podnieść, wywyższyć, wyprowadzić w górę, dźwignąć*: Domostwa na wysokim podmurowaniu, z kominami na dach wyniesionemi. L. Miecz nad karkiem wyniesiony. Troc. Już wyniosł pałasz, aby go ściął Troc. [Wyniosła wysoko chusteczkę]. † W. sunę do kwadratu, do jakiej potęgi (= *podnieść*). Katedrę płocką, piorunowym ogniem spaloną, z fundamentu wyniosł Nies. Szczudło za swe dukaty wyniosł kościół bogaty. Syrok. (= *dźwignął, postawił, erygował*). Podziękował ludowi za łaski, które mu wyświadczył, wynosząc go na urząd najwyższy. Nagur. W. kogo na tron. Tak wysoko to waszemi targami wyniesiście. Troc. (= *podbiliście, wyśrubowaliście*). Wyniesiony na kardynalską godność. Troc. Bóg tych wynosi, drugich poniża. Troc. W. kogo na wysoki honoru stopień. Troc. Nabuchodonozor wyniosł wysoko Daniela. Hof. Upadek Polski wyniosł Rosję do rzędu pierwszych nieledwie mocarstw. Mochł. Przen.: Wynosić = *wychwalać, wystawiać, uwielbiać*. Imię Pańskie za mną wynaszajcie. Ryb. Żołnierze, pod nim spanoszywszy ś, pod niebiosa go wynaszali. Pilch. Jest jego przyjacielem i radcy go wyniosł aż do nieba, mówiąc o nim. Górń. Aleksandra dzieła historia aż nadto wynasza. Boh. Wezoraj cię panegiryk żyzny potkał od niej, nad ojerą i nad Achillea wyniosła cię, nad Tesea i Herkulesa. Jabł. Wynosić kogo pod obłoki. Troc. Wynosił roztropność jego. Troc. (= *unosil ś., rozptywał ś. nad nią*). Dziedzica pod niebiosa wynosił. Dyg. Ludzie, co nieradzi wynoszą rzeczy nad zamiar. Troc. 4. × W. *wystarczyć, wytrzymać, obstać* (= *dojść do żądanej wysokości*): Na to szkatuła nie wynosi. Troc. 5. × W. *wydać, przynieść, urodzić, wyprodukować, dać*: Wyniesie sto korców ta rola. Troc. Wynosi suma. (Kn.) = *czyni, stanowi, jest tak wielka, wychodzi na co*. Obaczmy-no, na wiele ten przekłętý register wynosi. L. (= *opiewa*). Wynosi ta suma talerów pięć. Troc. Ta moneta wynosi trzy tymfy. Troc. Pozyjeje te

948

wynoszą ładną sumkę. (= *stanowią, składają, tworzą, czynią*). Wynosi urodzaj, urodzi ś. tu tyle. Kn. (uradza ś. tyle, daje ta rola tyle z takiego zasiewku. Kn.). Nie wyniesie tyle mój dochód, nie uczyni tyle, nie wyrówna, nie zrówna. Kn. (nie znieś tego, nie wystarezy. L.). Dochód jego nie wyniesie stu talerów. Troc. (= *nie dochodzi*). Koszta dużo wyniosły (= *pochłonęły*). Dochód z domu wyniosł... (= *przyniósł, dał, uczynił*). 6. [Wynosić] *wysuwać, wystawiać, wysadzać, wytykać, wyszcibiać*: A kajś znowu krowy wyniosły rogate rby z za ogrodzeń, porykując tęskliwie. [Reym. 7. anat.: Miesień wyniesiony czyli przedziurawiony (Ryszk.) (museculus perforatus digitorum s. flexor digitorum sublimis). Pacierz wyniesiony a. wystajający (vertebra prominens). 8. [Wynosić] (o wilku) *zajadać*. 9. bart.: Wynosić pozwy = *wręczać pozwy, pozyczać bartników*. Skr. W. ś. I. *usunąć ś. wraz ze swojemi ruchomościami, wyprowadzić ś.*: W. ś. z mieszkania. Wyniosł ś. z miasta = *wyjechał, opuścił je, usunął ś. z niego*. W. ś. za drzwi = *wyjsł*. Wyniosłem ś. cichaczem tylnemi drzwiami (= *wymknąłem ś., wysunąłem ś., wysliznąłem ś.*). Wołać zaczęli: wina! wina! a ja też wyniosłam ś. tym czasem. L. Ciszej, zyczą ci W. ś. stąd, nim cię wyprowadzą. L. (nmykaj, ustępuj. L., *przez! ruszaj! won! fora! poszedł!*). Gdy z gniewu kogo odprawujemy, mówimy: *vale*, wiedź ś. przez, wynoś ś. przez, porywaj wodze. Mącz. Pan nadechodzi, wynieś ś. stąd! L. (= *uciekaj! umykaj!*). Proszę, wynieś ś. stąd. L. Tylko ś. nie wynieś, mój ty gagatku, to ci oczy wydrapię! L. Mości dobrodzieju, lepiejby ś. podobno W. L. Zaraz mi ś. stąd wynoś, wynoś ś., mówię ci, póki ci kij niecnota na grzbiec nie poleci. Zabł. Wynostaś, sufragany, a nie, to waju pomożewa. Las. Wyniosł ś., wbrew zwyczajowi, cicho, po angielsku. Rog. Temistokles mądrą radą swoją Ateńczyki namówił, że ś. do okrętów na morze wynieśli. Warg. Nuż jaki taki wynosić ś. chyłkiem. Oss. Cichaczem ś. wyniosł. Oss. [Ptaszek z jajek ś. wyniesie] (= *wyniędzie, wykluje ś.*). Przen.: Tajemnica wyniosła ś. między ludzi z domu naszego. L. (= *wyszła, rozszła ś., rozniosła ś.*). 2. Wynosić ś. z czym na kogo, zanosić ś. z góry. L. (= *zamierzyć ś.*): Wywiedziony był na plac śmierci, i z mieczem kat ś. nań wynosił. Tw. Lękałmy ś. tej żelaznej laski, z którą ś. wyniosł na nas rozgniewany Pan zawołany. Groch. 3. *wznieść ś., wyjść na wierzch, wychylić ś., wybić ś., wystrzelić, wydać ś., wystawić, górować, wyglądać, sterczeć*: Wynoszą ś. budynki, góry. Troc. Kopiec był tak pokryty krzami rozkwitłych tarnin, że wynosił ś. kiej biała kopa. Reym. 4. *wznieść ś., wybić ś., wywyższyc ś., poskoczyć, posunąć ś., awansować, postąpić, wysworować ś.*: Wyniosł ś. do tej godności, do tej potęgi. Troc. Nie szukałeś nigdy W. ś. na poniżeniu twoich spółziomków. Niem. Wiekopomny Czarniecki własnym męstwem z prostego szlachetca wyniosł ś. na wysoki stopień. Chodź. Kollataj potrafił. W. ś. na urząd wizytatora. Śniad. Wynieśli ś. na pierwsze szczeble, pierwsze stanowiska w hierarchji. Przen.: Wynosić ś. = *piąć ś., sadzić ś., nadywać ś., chępić ś., chwalić ś., przechwalać ś., puszyć ś., kokoszyć ś., fanfaronować*: Jeden nad drugiego ś. wynosi, przeważa, ciągnie. Falib. Tak ś. wysoko w pychę wynieśli i wysadzili, że też sobie moc niebieskiego panowania przywłaszczyli. Wiśn. Człowiek, jako paw, rozczajając ogon misznej pychy

swej, pychą ś. swą przeciwko Panu swemu wynosi. Żarn. Wszelki, co ś. wynosi, zaiżon będzie, a kto ś. unia, wywyższon będzie. Skar. I urzędów mamy dosyć, ale cóż ś. z nich wynosić, kiedy wszystko powiatowe? Syrok.

Wynieśmiertelniać, a, ał i W. ś. p. Wynieśmiertelnic.

Wynieśmiertelnianie, a, blm., czynność cz. Wynieśmiertelniać.

Wynieśmiertelnianie się, a ś., blm., czynność cz. Wynieśmiertelniać ś.

Wynieśmiertelnic, i, II, nied. Wynieśmiertelniać zrobić nieśmiertelnym. W. ś., Wynieśmiertelnieć dobić ś. nieśmiertelności: Wynieśmiertelniam ś. z pod ręki wroga. Krasin.

Wynieśmiertelnic, eje, ał p. Wynieśmiertelniać.

Wynieśmiertelnienie, a, blm. I. czynność cz. Wynieśmiertelnic. 2. czynność cz. Wynieśmiertelnic.

Wynieśmiertelnienie się, a ś., blm., czynność cz. Wynieśmiertelnic ś.

Wyniewolenie, a, blm., czynność cz. Wyniewolić.

Wyniewolić, i, II zniewoliwszy wyrobić; wymusić: Czego możeby można było dostąpić, upokorzywszy ś. i oddawszy znaczne ojezynie usługi, tego ś. gwałtem nie wyniewoli. Kaczk. × **Wyniście, a, blm., czynność cz. Wyniść, wyjście.**

× **Wyniść, wynijdzie, wyszedł p. Wyjść:** Przez noc szum z głowy im wynijdzie. Chodź. A był pewien, że sam z niej cało nie wynijdzie. Krasz.

Wynik, u, lm. I. I. wyniknięcie, zaczątek, wszczętek, początek, źródło, pochodzenie, zawiązek: W. ród. (= *kolebka*). Odkryty będzie W. domu jego. Wuj. (ród jego będzie nieszczęśliwy. Wuj.). (plemień. L.). 2. *skutek, następstwo, wypadek, rezultat, wynikłość, wpływ:* Pożytek materialny jest wynikiem umiejętności czystej. Wyniki badań. Teraz uważał to za W. natchnienia i cudu. Chm. 3. fil. *trzeci z sądów wchodzących w skład wniosku logicznego (conclusio)*. Trzy sądy wniosku, są: 1) większa przesłanka, oznaczająca stosunek między terminem średnim i większym; 2) mniejsza przesłanka, oznaczająca stosunek między terminem mniejszym i średnim; 3) wynik, oznaczający nieznaną nam z góry stosunek między terminami skrajnemi. Str.

Wynikać, a, ał p. Wyniknąć.

Wynikanie, a, blm., czynność cz. Wynikać: Księżyce rządzi wszystkie rzeczy z ziemi pochodzące, sprawując ich W. Trzye. W. (ex-thesis, osmosia), osmoza z wnętrza na zewnątrz.

[Wyniki, ów, blp.] *mokrzydła po łąkach.*

Wynikliwie przys. od Wynikliwy, Wynikłościowo, konsekwentnie: Niepodobna mu (Wyspiańskiemu) przyznać, iżby ten pomysł umiał rozwinąć jasno, W., z całą świadomością jego wielkiego znaczenia. Chm.

Wynikliwość, i, blm., rz. od Wynikliwy; Wynikłość, konsekwencja, konsekwentność: Przyznaje wyższość mistrzowi berlińskiemu pod względem ścisłości i wynikliwości rozmawiania. Chm. Fil.: Syllogizmy błędne są głównie skutkiem braku ścisłości logicznego łącznika między wynikiem i przesłankami wniosku, t. j. braku t. zw. wynikliwości, czyli konsekwencji (consequentia). Str.

Wynikliwy konsekwentny. Chm. Wynikliwie rozumowanie.

Wynikłościowo p. Wynikliwie: Postępować W.

Wynikłościowy p. Wynikliwy: Uczynić krok W. Wynikłość, i, lm. i p. Wynikliwość; *wynik.*

Wynikły który *wynikł* z czego: Galatea listecz-ków wierz złotych śliczniejsza, jak kwitlęjsza, wynikłej olszyni roślejjsza. Żebr. (= *wyniosłej, wybijanej, smagłej, strzeliswej, roślej, wysokiej*).

Wyniknąć, knie, knął a. **knł**, nied. **Wynikać**, [Wynikować] l. *wszcząć ś. skąd jak panik, wytrysnąć ponikiem, pokazać ś., wystąpić, wyłonić ś., wziąć początek, wyjść na jaw, wybłysnąć, przedrzeć ś. promieniem, wy dobyć ś. kielkiem, zarodzić ś., powstać ni stąd ni zowąd: Wynikły i wypierchnęły wody tak hojnie, że i lud i dobytek pili ją. Leop. Izaż nie dla ciebie wynikają źródła, rzeki płyną, wiatry wieją? Żarn. Czystsza wynika z krynicy woda, niż z samego potoku. Zigr. Ren stamtąd wynika. Warg. (= *wypływa, wycieka*). Tam źródło wynika. Troc. (= *bije*). Abowiem wody wyniknęły na puszczy, a rzeki w miejscach leńszych. Krń. Duch Boży i z Boga, t. j. Ojca, wynikające, procedens, mający przyczynę nakształt źródła Boga i od Niego pochodzący. Pim. Niech ś. stanie! i na Boskie rozkazanie wyniknęła z niczego niebieska i ziemka machina. Bz. W., *wyblyszceć, zablysnąć z pod czego, z blaskiem ś. wydobyć*. L. Wstał Pan w uwielbionym ciele bóstwa swego, a wyniknął nie inaczej, jeno jako promień słoneczny z grobu swego. Rej. Po śmierci stanie ś. Ciało twoje jako to ciało Pana twego, które jako promień słoneczny wyniknęło z grobu swego. Rej. Jako słońce, wyniknie światłość wasza. Rej. Miłością Boga częstokroć tak pałał, że ś, płomień wewnętrzny na twarz jego wybijał, tak że niby wynikające iskierki jakies z oczu jego widywano H. J. Śnieg biały z piersi Armidy i z szyi wynika. P. Koch. (= *bije, przebija, łni*). Pod piórem jegomości, jak niegdys pod stopą Perseusza, róże wynikają. Boh. (= *wyrastają, wypuszczają*). Gdzie stąpi, zdroje i wonne kwiecie wynika. P. Koch. Tu kwiecie samo dokoła wynika. Mick. Wynikają dziecięciu zęby = *przebijają ś., kłują ś., świeca ś., wyrzynają ś.* L. Nie bez bólu ząbki dzieciom wynikają. Troc. Pożar wynikł z podpalenia. Wynikła trudność, kwestja = *wyrodziła ś., zrodziła ś., zjawiła ś., nastąpiła ś.* Wynikła wojna, kłótnia. Spór wynikł. W piątym już roku w rodziców oku przymioty rane już pochoy brały i wynikały. Mias. (= *zapowiadały ś.*). Dwunastu proroków kości niech wynikną z miejsca swojego. Leop. (niech z martwych wstaną, niech powstaną, niech ś. poruszają. L.). 2. [Wynikać] *wychodzić, wylazić, zjawić ś.:* Liska wynikała ze ziemi. Z róży ptaszek wynika. Azali skąd woda w dziurze nie wynika (= *nie wydostaje ś., nie pokazuje ś.*). 3. [W.] *pokazać ś.:* Miasto zaraz wyniknie. Wynikło dwóch judasów z piekła. Komu wyniknie i zakwitnie ta łatoroszcza z te laski suchy. 4. *przen. wypaść, pójść za czym, wypłynąć, wywiązać ś., pokazać ś.:* To przekłeta sprawa; co teraz z tego wyniknie? L. (= *będzie*). Gotowem ś. założyć, że z tych pokłóceń najslizniejsza sprawka wyniknie. L. Za powodem niedbalstwa w posłuszeństwie wynika gnuśność w ćwiczeniu; od owej wyciekło do wypełnienia lenistwo. Smotr. Złe skutki z tego wynikły. Porządna stąd wyniknie tego wkrótce próba. Troc.*

Wyniknienie, a, blm., p. Wyniknięcie: Tak ś. uczył, że ezynił wyniknienia nadzieję na wielkiego człowieka. L. (= *wybicia ś.*).

Wyniknięcie, a, Wyniknienie l. blm., czynność cz. **Wyniknąć.** 2. lm. a × W. p. **Wynik.** [Wynikować, uje, ował] p. **Wyniknąć.** [Wynikowanie, a, blm.] czynność cz. **Wynikować.**

Wynikowy l. przym. od **Wynik.** 2. gram. Zdanie wynikowe (= *wnioskujące*). Okres W: (= *wnioskujący*).

[Wynikrat, u, blm.] p. **Wenikrat.**

× **Wyniosło** p. **Wyniosłość:** W. mówi. Troc.

Wyniosłość, i l. blm., rz. od **Wyniosły:** W. oczu w głowie. Troc. W. bieguna, *elevatio poli*. Hube. Przen.: Wiemy, iż co jest przed ludźmi wysokiego, to jest przed Bogiem obrzydliwością, a wdzy ś. jednak na wysokie stolice kaszemy a do wyniosłości tego świata jeden drugiego ubiegamy. Żarn. W. stylu, górnosć, szczytnosć. L. W. wolnemu człowiekowi potrzebna. Stasz. (= *szlachetna duma, poczucie godności, ambicja, szlachetność umysłu*). W., wyniesienie ś. nad drugich, duma, pycha, wysokie siebie ceniecie, przeniesienie drugich (= *zarozumialosć, nadłość, imponowanie drugim*). Mądrość niech będzie bez wyniosłości. Troc. W. bezmierna, gdy kto w swoje umiejętnosć dufa, iż przywatne swoje widzi ni ś. gotów jest nad zdanie najuczestszych z przyczyny lekkiej upornie przekładać. L. Nie jest chwala niezbożnego prawdziwą chwałą, raczej wyniosłością i chelpą. Birk. W. była zawdy i jest zwyczajną przywarą dusz wielkich i wspaniałych narodów. L. 2. lm. i = a) *miejscę wyniosłe, wzniesienie, wyniesienie, wzgórek, wyżyna, wzgórze, wydalność.* b) anat. (prominentia, eminentia): W. biodrowołonowa (eminentia ileopectinea). W. główkowata kości ramieniowej (e. capitata, capitulum humeri). W. dołu trójkątnego (e. fossae triangularis) (w uchu). W. krtańowa (prominentia laryngis s. pommum Adami). W. krzyżowa. p. **Krzyżowy.** W. łódki w uchu (e. scaphae). W. łukowata (e. arcuata) (w kości skroniowej). W. muszli (e. conchae) (w uchu). W. międzykłykeiowa (e. intercondyloidea) (kości piszczelowej). W. nadgarstkowa a. napięstkowa wewnętrzna (kościowa) (e. carpi ulnaris). W. nadgarstkowa a. napięstkowa zewnętrzna (promieniowa) (e. carpi radialis). W. kanału twarzowego (prominentia canal. facialis) (w jamie bębenkowej). W. kanału półkulistego boczno-go (p. conalis semicircularis lateralis) (w uchu). W. rylcowata w uchu (p. styloidea). W. poboczna w mózgu (e. collateralis). Wyniosłości substancji wątroby (eminentiae portae anterior et posterior). W. stożkowata w uchu (e. pyramidalis). W. przysrodkowa w mózgu (e. medialis ventriculi quarti). W. węzowcowata (p. spiralis). c) wet.: Wyniosłości piętowe (glomerulae calcium ungulae).

Wyniosły l. *imponujący swą wysokością, dominujący nau czym, wysoki, wydalny, wybijający, niebotyczny, smagły, strzelisty:* Wieża wyniosła. Troc. Góra wyniosła. Piorun częściej bije na miejsce wyniosłe, niż na niskie. Wyrw. Pagórek z równiny W. Warg. Wyniosłe czoło. P. Koch. Dlatego Pan Bóg oczy wyniosłe dał, abyś nie tylko sobie na pięty patrzył, ale iżbyś i upatrował i rozmyślał sobie przyszłe i przeminęłe rzeczy. Rej. Kark W. Troc. Dęto wyniosła tarcza. Troc. (= *wypukła*). 2. *przen. wzniosły, podniosły, wspaniały, niepospolity, szlachetny, pełen godności, wspaniałomyślny, wielki:* Szlachcie z wyniosłego stał ś. podłym. Stasz. Sercem wyniosła, jak królowa. 3. *dumny, pyszny, napuszony, nadęty,*

ztrozumiały, hardy: Pan Bóg ś. brzydki wyniosłem i oczyma, t. j. pysznym człowiekiem. Gil. Nad temi wyniosłemi rozumy obiecuje Pan okazać możność srogości swojej. Rej. Słów wyniosłych zażywać. Troc. W. umysł, człowiek. Troc. 4. anat. (elevatus, eminens): † Myszka podnosząca oko, czyli wyniosła (musculus attollens oculi ś. superbus) (Perz.) = *mięsień prosty górny oka* (musculus rectus superior). × Muskul zginający palców W. (flexor digitorum sublimis e. musculus digitorum perforatus) (Kamb.) = *mięsień zginający palców powierzchowny* (m. flexor digitorum sublimis). Wyrostek barku W. (processus cubitalis). † Pacierz W., p. Krag. 5. bot.: Gnidosz W., p. Gnidosz. Gorzciel W., p. Gorzciel. 6. pat.: Wrzód W. (ulcus elevatum).

Wyniosłość, × **Wyniosło** przys. od **Wyniosły**: Traktować kogo W. (=z partesu).
† **Wyniowski** p. **Wynieść**. Zw., B. B. (wyniosłszy. L.).

Wyniszcząć, a, ał i W. ś. p. **Wyniszczycić**.

Wyniszczanie, a, btm., czynność cz. **Wyniszcząć**.

Wyniszczanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyniszcząć** ś.

Wyniszczecić, eje, ał i. *wyginąć niszczeniem, wymarnieć, wygasnąć, wniwecz ś. obrócić, pójść na marne spasaować, skapieć, zepsuć*: Nazbyt byli shardzieli, alie nagle wyniszczeli, jako dym niszczeje. Ryb. 2. p. **Wynędniciec**.

Wyniszczenie, a, btm. i. czynność cz. **Wyniszczycić**: W., wynędnienie, wyzucie z dobrego bytu. L. Za ono ponizenie i W. przykleka Jezusowi każde kolano. Skar. Patrz, ojeza, na takie moje ponizenie i W. Skar. Sejm nie dorzedł przez W. czasu. Mat. (=zmarnowanie). 2. czynność cz. **Wyniszczecić**, *stan tego, który został wyniszczony a. który wyniszczal*: W., wycieczenie, wychudzenie (inanitio, emaciatio). W. organizmu wskutek długotrwałej choroby, głodzenia, straty soków i krwi.

Wyniszczenie się, a ś., btm., niek. **Wyniszczenie** czynność cz. **Wyniszczycić** ś.

Wyniszczyciel, a, lm. e *ten, co wyniszcza a. wyniszczyl*: Wyniszczyciele ludzi i narodów biece. Przyb.

Wyniszczycielka, i, lm. i forma ż. od **Wyniszczyciel**. L.

Wyniszczycić, y, ył, nied. **Wyniszcząć** i. *zniszczyć do gruntu, do cna, co do jednego, zniweczyć, zrujnować ze wszystkim, wygubić, wytracić, wytepić, wygładzić, wplenić, wykorzenieć, wytrzebić*: W. robactwo, lasy. Harmodjusz i Arystogiton w Atenach tyranów wyniszczyli. Karp. Nieprzyjaciel Ciała w sakramencie wygładził, ofiarę wyniszczyl, święte wykorzenił posty. Poe. Gdym był malutkim, myśliłem, jak maluczki, a gdym ś. stał mężem, wyniszczylem precz to, co było maluczkiego. Leop. Wszystko wyniszczy ogniem i żelazem. Mick. (=spustoszył). W b.twie z gigantami wyniszczyleś, Apolo, do czysta sajdk pełnostrzały. Koehan. (=wypróżniłeś, wyczerpułeś, ogolociłeś). 2. *wyczerpać na siłach, na zdrowiu, wycieńczyć, wynędnzić, zrujnować, zmarnować na zdrowiu, zdehoszować, schuchrać*: Gdy pościecie, nie bądźcie, jako ludzie obłudni, smutnej twarzy, abowiem ci oni wyniszczają oblicza swoje, aby ludzom jawno było, iż to poszczą. Sekl. (pochmurzają albo posupiają. Sekl.). Pan ś. dla ciebie unizyl, z majestatu chwaty swej samego siebie wyniszczylszy. Żarn. (= odarszy, ogolociwszy).

Gdy też pościecie, nie bądźcie smutnemi, jak obłudnicy, bo ci wyniszczają ponure twarzy swe, by poszczącemi zdali ś. ludziom. Ody. Na wyniszczonych koniach, z hańbą w twarzach, podobniejsi do żebraków, niż do rycerzy. Sienk. W. ś. i. *zniszczyć ś. wzajemnie, jedni drugich wytepić, wygubić; wytrzebić ś., wykorzenieć ś., wplenić ś., wygładzić ś.* 2. *wyczerpać ś. z sił, na zdrowiu, wycieńczyć ś., wynędnzić ś., schuchrać ś., zdehoszować ś.*: W. ś. na zdrowiu. 3. *wyzuć ś., ogolocić ś., ohedrzeć ś.*: Zbawiciel, ze wszystkiej ś. czei Boskiej wyzuwszy, służebniczą postawę nosił. Skar. (=ogolociwszy ś., odarszy ś.). Wyniszczają ś. z skarbców złoto i klejnoty. L. (=wyczerpują ś. marnie, przebierają ś.). Wyniszczylem ś. z ubrania (=wydarłem ś. z niego, obdarłem ś.).

× **Wynioscie**, a, btm., czynność cz. **Wyniosć**, *wyjsć*.

× **Wyniosć**, **wynidzie**, **wyszedł** p. **Wyjsć**. Błaż. Zw. Nie wynidziechą z domu (3 os. lm. aorystu). Komisarze nie pozwolili hetmanowi kilką dniami przedtym W. z obozu. Boh.

Wynitować, uje, ował i. *nitowaniem wyporządzić, wyreperować, ponitować wszędzie, gdzie potrzeba*. 2. *psując nitowanie wydobyć*.

Wynitowanie, a, btm., czynność cz. **Wynitować**.

Wyniuchać, a, ał i. *niuchając wypotrzebować*: W. tabakę. 2. *przen. wymyszkować, przewąchać, wysłedzić, wytropić, wymacać*.

Wyniuchanie, a, btm., czynność cz. **Wyniuchać**.

[Wyno l] = l. † **Wej**.

Wynobilitować, uje, ował kogo = *wypromować na szlaccica, wyrobić mu nobilitację*: Niech wasza ekscelencja zlituje ś. nade mną i Jacka tego wynobilituje. Krasz.

Wynobilitowanie, a, btm., czynność cz. **Wynobilitować**.

[**Wynochwiać**, a, ał, **Wynokwiać**] *wydziewać, wymyślać, być wybrednym*.

[**Wynochwianie**, a, btm.] czynność cz. **Wynochwiać**.

[**Wynochwić**, i, il, **Wynokwić**] *wynaleźć, wymyślić*.

[**Wynochwienie**, a, btm.] czynność cz. **Wynochwić**.

× **Wynocować** się, uje ś., ował ś. *wyspać ś. dosyta na noclegu, wyleżeć ś., wywczasować ś. przez noc*. L.

× **Wynocowanie** się, a ś., btm., czynność cz. **Wynocować** ś.

× **Wynogorz**, a, lm. e = **Winogorz**. Troc.

[**Wynokwiać**, a, ał] p. **Wynochwiać**.

[**Wynokwianie**, a, btm.] czynność cz. **Wynokwiać**.

[**Wynokwić**, i, il] p. **Wynochwić**.

[**Wynokwienie**, a, btm.] czynność cz. **Wynokwić**.

Wynosiociel, a, lm. e *ten, który co skąd wynosi; ten, który kogo wynosi na wyższe stanowisko*. Troc. Panie, Ty obrońca a. przyjaciel mój, cześć a słowa i W. głowy mojej. Leop. (wywyższyciel, podnosiciel. L.).

Wynosiocielka, i, lm. i forma ż. od **Wynosiociel**. Śł. wil.

Wynosić, i, il, i, i W. ś. p. **Wynieść**. 2. dok. = a) W. suknię = *noszeniem wyszarzać, zużyć*. L. Dosa w tych wynoszonych, odświeżanych sukniach straciła na wdzięku wieśniaczym. Krasz. b) no-

sząc wyniańczyć, wypielegnować, wyhodować: Był starowina przywiązany do niej, jak do własnego dziecięcia, bo ją na rękach wynosił z maleństwa. Krasz.

Wynosiny, in, bhp., I. *wynoszenie* ś. z *mieszkania, przenosiny, wyprowadzka, przeprowadzka, czas wyprrowadzania* ś. z *mieszkania, rumacja* 2.; W. umarłego = *eksportacja*. L.

[**Wynoszać**, a, ał i W. ś.] p. **Wynieść**.

[**Wynoszenie**, a, bhm.] czynność cz. **Wynoszać**.

Wynoszenie, a, bhm., czynność cz. **Wynosić**.

Wynoszenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wynosić** ś.

[**Wynośnica**, y, Im. e] forma ż. od **Wynośnik**.

[**Wynośnik**, a, Im. cy] *człowiek wynoszący* ś. z *powodu swego majątku, stroju i t. p., pyszałek, zarozumialec*.

Wynotować, uje, ował, **Wykonotować** *wypisać, zrobić wyciąg a. wyciągi w formie notat*: W. numery listów zastawnych.

Wynotowanie, a, bhm., czynność cz. **Wynotować**.

Wynócać, a, ał p. **Wynócić**: **Wynócają** hymn.

Wynócanie, a, bhm., czynność cz. **Wynócać**.

Wynócenie, a, bhm., czynność cz. **Wynócić**.

Wynócenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wynócić** ś.

Wynócić, i, II, **Wynucić**, nied. **Wynócać**, **Wynucać** I. *nóćąc wyśpiewać do końca, prześpiewać wszystko*: Książdz mu księgę, którą miał, poda, by z niej cały tekst wynócił. Min. 2. *nóćąc wyrazić; wyśpiewać*. Przen.: *wytknąć, wymówić, wyśpiewać = wyrzucić na oczy*: Pójdę za nim, ażeby mi wynuciał moje winy i nauczył onych ś. chronienia. L. W. ś. z czego = *nucaniem wyłdąć, wydobyć z siebie wszystko, wyczerpać* ś.: **Wynuci** ś. *wzdychaniem z całej pieśni*. Słow.

† **Wynórzać**, a, ał i † W. ś. p. **Wynurzać**.

† **Wynórzanie**, a, bhm., czynność cz. **Wynórzać**.

† **Wynórzanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wynórzać** ś.

† **Wynórzenie**, a, bhm., czynność cz. **Wynórzyć**.

† **Wynórzenie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wynórzyć** ś.

† **Wynórzyć**, y, ył i † W. ś. p. **Wynurzyć**.

Wynucać, a, ał i W. ś. p. **Wynócić**.

Wynucanie, a, bhm., czynność cz. **Wynucać**.

Wynucanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wynucać** ś.

Wynucenie, a, bhm., czynność cz. **Wynucić**.

Wynucenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wynucić** ś.

[**Wynuchwić**, i, II, **Wynóchwic**, **Wynochwić**, **Wynokwić**, **Wynuktać**, **Wynurować**] *wyszukać, wyszperać, wynaleźć*.

[**Wynuchwienie**, a, bhm.] czynność cz. **Wynu-chwić**.

Wynucić, i, II i W. ś. p. **Wynócić**.

Wynudzać, a, ał p. **Wynudzić**.

Wynudzanie, a, bhm., czynność cz. **Wynudzać**.

Wynudzanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wynudzać** ś.

Wynudzenie, a, bhm., czynność cz. **Wynudzić**.

Wynudzenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wynudzić** ś.

Wynudzić, i, II, nied. **Wynudzać** I. co = *na-dzając wynuć, wycisnąć co od kogo, na kim*: Po długim żalu wynudził ze mnie pozwolenie. L. 2. *kogo = nudząc go długo, dokuczyć mu; znużyć do ostateczności; wymęczyć nudząc*: Wynudzony mnóstwem przelotnych umizgów. L. W. ś. *wycierpieć mułę przez czas długi*.

[**Wynukcenie**, a, bhm.] czynność cz. **Wynukció**.

[**Wynukció**, i, II, **Wysmokić**] *zwąchać, zwierzyć co*.

Wynukać, a, ał I. co = *nukając wynuć, wymusić, otrzymać; wydukać, wydulać, wydębić co z kogo, od kogo*. L. 2. [W.] *wypędzić, wygnąć*. [W. ś.] *puścić* ś.: W. ś. w świat.

Wynukanie, a, bhm., czynność cz. **Wynukać**.

[**Wynukanie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Wynukać** ś.

[**Wynuktać**, a, ał] p. **Wynuchwić**.

[**Wynuktanie**, a, bhm.] czynność cz. **Wynuktać**.

[**Wynurować**, uje, ował] p. **Wynuchwić**.

[**Wynurowanie**, a, bhm.] czynność cz. **Wynurować**.

Wynurtować, uje, ował *murtowaniem wymęczyć*: Dziecko chmurne, śpiące, całe już wynurtowane straszną chorobę. Zap.

Wynurtowanie, a, bhm., czynność cz. **Wynurtować**.

Wynurzać, a, ał i W. ś. p. **Wynurzyć**.

Wynurzanie, a, bhm., czynność cz. **Wynurzać**.

Wynurzanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wynurzać** ś.

Wynurzenie, a, Im. a I. czynność cz. **Wynurzyć**. 2. a. **Wynurzenie** ś. *myśl wyjawiona, uczucie wypowiedziane, wyznaczenie, zwierzenie*. 3. p. **Wynurzenie** ś.: *Ze mną powinabyś więcej sercu twojemu pozwolił wynurzenia*. L. (= *otwartości, szczerości*). 4. astr.: W., *Emersja chwila wyjścia księżycy z cienia ziemi*.

Wynurzenie się, a ś., bhm., niek. **Wynurzenie** I. czynność cz. **Wynurzyć** ś. 2. p. **Wynurzenie**.

Wynurzyć, y, ył, † **Wynórzyć**, nied. **Wynurzać**, † **Wynórzać**, † **Wynurzać** I. z *głębi, z toni wydobyć, wytknąć, wysunąć, wystawić, wychylić, wyszczić*: Patrz, jak fioletki główki wynurzają z ziemi a na dni piękne pogładają. Zim. **Wynurzywszy** łeb z komnaty, woła: dajcie mi jeść. Rej. 2. *wydobyć co z zamurzenia*: Aby cię nie zalały a nie zatopiły te marne burzliwości świata tego, tak lżby cię potem z nich ani W., ani obaczyć nie mógł. Rej. **Wynurzarze**, eo z głębiny morskiej zanurzone wynurzają rzeczy. (= *wynoszą*). **Zaloga** (wiosłarska) **wynurza** pióra (u wiosł). **Bóg wynurzył** ziemię z morskich głębokości. Kochan. (= *wyprowadził*). 3. przen.: W. *uczucie, myśli swoje = wynurzyć, wyłdąć, wyznać, wypowiedzieć* ś. z *nich*: **Odkryj** mi twoje serduszko, **wynurz** swe myśli przede mną. L. **Gniew wynurzy**, bo ś. w sercu burzy. Prz. (= *wyłdąć, zdradzić*). **Wino sekret wynurza**. Troc. **Pijaństwo tajemnicę odkrywa i wynurza**. Kró. **Wynurzał** całą swą czułość nad jedynakiem synem. Stasz. **Wielka obelga jest**, kiedy, tą miłością strapiiony, masz przed kim ciężkość twą W. Górń. **Za nie byt**, kiedy niema w domu pozyskanego szczęścia uczestnika; szczęśliwy kmio-tek, jeżeli ma komu W., co go eiaszy lub dotyka. L. (= *podzielić* ś. *tym*). **Komuś** swe bogowie wynurzą skrytości? Bardz. 4. **wyjawić, wypowiedzieć, wyznać, odkryć**: **Wynurzają** mu jego rozkazy. Pileh. **Na jedno z wynurzonych tu zdań nie odpowiem**, gdyż jest zarozumiałe.

Szaj. W. ś. I. wydobyć ś. z toni; wybrnąć, wychylić ś. z głębi, pokazać ś. na powierzchni: Wybrnąć, wykolatać ś., wypławić, wyskrobać, wypławić, wypłesć ś., emergere. Mącz. Ratujaćych widziała ona nieboga tonąc, wynurzając ś., i nieraz przyszedł jej był powróż w ręce. Górń. Tonąc, wynurzył ś. raz jeszcze. Przen.: p. Wygmerać ś.: Łatwie w grzechy wpaść, ale z nich wybrnąć aboś. W. nie łatwie. Kosz. Przen.: Falsz zawždy W. ś. musi. Rej. (= wykryć ś., wyjść na jaw, wydać ś.). Łódź podwodna wynurzyła ś. Wynurzyły ś. jego zamysły. Troc. Grzech pierworodny na wierzech ś. przez złe sprawy i plugawe mowy wynurza i pokazuje. Żarn. Dla wznawców nauki Chrystusowej powaga Faryzeuszów taniała, pożytki ustawały, obłuda i błąd ich na wierzech ś. wynurzały. Żarn. Wszak ś. moja niewinność wynurzy po mnie. Paszk. (= wykryje). Niektóre pisma dawne wynurzają ś. teraz z starych księżnic. Skar. (= wychodzić z ukrycia, na światło dzienne). W tysiąc lat po narodzeniu Pańskim jęły ś. wynurzać różne, zabobonne nabożeństwa. Teof. (= zjawić ś.). Śmiech jest ze wszystkich pasji najtrudniejszy do przetłumania; im bardziej chcemy go pokryć w sobie, tym ś. on bardziej jak na złość wynurza. Dudz. Przen.: Gdy ś. z wina wynurzą a wstaną, nie pamiętają, co czynili. Wul. (= gdy ś. wytrzeźwią, wypawszy ś.). Księżyc wynurzył ś. z za chmury. Tę garstkę zuchwalców, co ś. z mgły tumanowej wynurzyła, mogła ona obieć dokoła pierścieniem żelaznym, ścisnąć i zgnieść. Jeż. Choć ś. nie zwykł nigdy przed żoną wynurzać, tym razem tak był poruszony, że ś. wstrzymać nie mógł. Krász. 2. przen.: W. ś. przed kim wywnętrzyć ś., wylać ś., wyspowiadać ś., zwierzyć ś. W. ś. z swą troską = użalić ś.

Wynużenie, a, blm., czynność cz. Wynużyć.

† **Wynużenie, eje, al wyzierać ś., wycieńczyć ś. znużeniem:** Wojsko, które tak długą pogonią za tak lotnym nieprzyjacielem tak wynużniało. Grab.

† **Wynużenie, a, blm., czynność cz. Wynużenie.**

Wynużyć, y, ył kogo = miząc wyczerpać, wycieńczyć; znużyć, zmęczyć, zmordować, utrudzić do niemożliwości: Chareł, w tak dalekim chodzie wynużeni, do psiarni nie zajdą o głódzie. Pot. Wojsko saskie, wynużone i przez choroby bardzo umniejszone, z niezum powróciło. Mat. Konie tłuste, nie wynużone obrokiem karmią. Rol.

Wynykać, a, al zł. znaleźć, wysłedzić.

Wynykanie, a, blm., czynność cz. Wynykać.

† **Wyndź = wyjdź.** Wen.

[**Wynmować, uje, ował i W. ś.] p. Wyjąć.**

[**Wyńście, a, lm. a.] p. Wyjście:** Ani wyńście, ani przyńście = od rzeczy, bez sensu a. bez wyńście. Gwar.

Wyobcować, uje, ował kogo = wyłączyć, wykluczyć, usunąć z obcowania = społeczeństwa, np. przez klątwę (= wykląć), przez wyrok: Wyobcowan = wyłączon, wykluczon. B. Sz. Nieprzykładnych, nieczystych, nierządników wyobcowali. Żarn. Pogani wyobcowani od żywota Bożego przez nieumiejętność, która w nich jest. Leop. (= oddalen. Leop.). Przystępy mogą być zabrane majętności, a sam aby był wyobcowan od tego narodu. Leop. Będzieli na człowieku trąd wrosły w skórę, wyobcuje go kapłan, jako trędowatego. Leop. Waszemu po-

spółstwu kto tę dał moc, aby sądzili i wyobcowali kapłany? Hrb. W. trędowatego (= odosobnić, izolować). Żyda, rodowitego mieszkańca kraju, z moey kodeksu cywilnego Królestwa Polskiego, z moey praw z d. 5 czerwca 1862 zrównanego w używaniu praw cywilnych i obywatelskich, upośledzić. W.

Wyobcowanie, a, blm., czynność cz. Wyobcować.

[**Wyobiewać, a, al, Wyobliwać]** wybić, wyokładać: W. kijem.

[**Wyobiewanie, a, blm.] czynność cz. Wyobiewać.**

[**Wyobliwać, a, al]** p. **Wyobiewać.**

[**Wyobliwanie, a, blm.] czynność cz. Wyobliwać.**

[**Wyobracać, a, al]** obrócić na wszystkie strony, na wszelkie sposoby.

[**Wyobracanie, a, blm.] czynność cz. Wyobracać.**

† **Wyobraný:** *Exquisitus*, subtelny, W., foremny, trafny, niepospolity. Mącz. (wyborny. L.).

× **Wyobraz, u, lm. y p. Wyobrażenie:** Wyobrażenie, W., wzór, podług którego co formują. L. Dusza człowiecza stała ś. na W. Boży. Salin.

× **Wyobraza, y, lm. y p. Wyobrażenie:** Wyobrażę ludu stawia poeta pod osłoną legiendy. Słow.

Wyobraziciel, a, lm. e. × Wyobraznik, × Wyobrażeniec ten, co wyobraza, uosobienie, przedstawiciel, reprezentant, typ: Lew jest wyobrazicielem zwierząt drapieżnych. Był on wyobrazicielem swej epoki (= wyrazem). Zniknęły dla Polski dni zwycięstw i chwały, których król rycerz ostatnim był wyobrazicielem. Pot. L.

Wyobrazicielka, i, lm. i forma z. od **Wyobraziciel.**

Wyobrazicielstwo, a, blm. rola wyobraziciela, przedstawicielstwo, reprezentacja: Wojsko przywłaszcza sobie W. władzy. Od.

Wyobrazić, i, il, nied. Wyobrażać i. a. Wyobrazować, nied. × Wyobrazowywać przedstawić, uwydatnić w obrazie, wizerunku, posągu, wymalować, odmalować, wyrytować, odrysować: Na purpurach wytornym haftem, perłami i kamieniami drogiemi wyobrażone były orły i inne herby królewskie. Szaj. Wyobrażają go z lutnią w ręku. Co ten obraz wyobraża? (= jaka jest treść jego). Przen.: Któreż to pióro W. zdoła? (= oddać, opisać, przedstawić, uwydatnić, odmalować). Krasin. 2. × **ująć, zakląć w pewną formę, wyformować, uformować, wykształtować, ukształtować:** Człowieka na podobieństwo swe Pan a Stworzyciel nasz wyobrazi. Glicz. 3. nied. (sobą) co = **znaczyć figurycznie, wyrażać, przedstawiać, być wyrazem** czym: Lilja wyobraża czystość. W. kogo = **przedstawić, reprezentować, zastępować:** Książęta na sejmie częścią własnymi osobami przytomni, częścią przez posłów wyobrażeni. Oss. 4. **mocą wyobraźni odtworzyć w duchu postać przedmiotu a. wyrobić pojęcie, przedstawić, wystawić, wyimaginować:** Lud w Litwie wyobraża morowe powietrze w postaci dziewicy. Mick. Nie mogę sobie tego W. (= pojąć, zrozumieć; pogodzić ś. z tym). Nie mogę sobie W., nie mam o tym wyobrażenia. L. Wyobrażam go sobie na polu bitwy. (= widzę go wyobrażenią). Wyobraż sobie na chwilę, że jesteś bogaczem. (= przypuszc.). Wyobraż - sobie mój

kłopot, moje zdziwienie. (= zrozumiej). Wyobraża sobie, że on tu panem. (= jest przekonany, sądzi, mniema, myśli, ludzi ś.). Ile ucierpiał, ile musiał znieść, któreż to pióro W. zdoła? Kras. W. ś. przedstawić ś. wyobraźni, zarysować ś. przed nią, przywidzieć ś.

× Wyobrazować, uje, ował i × W. ś. p. Wyobrazic.

× Wyobrazowanie, a, blm., czynność cz. Wyobrazować.

× Wyobrazowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyobrazować ś.

× Wyobrazowywać, uje, ywał i × W. ś. p. Wyobrazic.

× Wyobrazowywanie, a, blm., czynność cz. Wyobrazowywać.

Wyobraźliwość, i, blm., rz. od Wyobraźliwy.
Wyobraźliwy 1. a. Wyobraźalny, Wyobraźny mogący być wyobrażonym. L. 2. dający, sprawiający wyobrażenie, wzniecający wyobrażenie, wyobrażający: Rogowa część oka dziecięcia była zmarszczona, dlaczego promienie wyobraźliwe nie mogły ś. przecisnąć do siatki, a tak dziecię nie widziało. L.

Wyobrażenia, i, blm., p. Fantazja: Imaginację nazywam mozem wyobraźnią. Pir. Na skrzydłach wyobraźni przelatywać. Krem. Buja wyobraźnią po niebie (= myśla). Rozkołysana W. dziwnie ludzace mu przynosiła obrazy. Kaczk. Ognista W. Słow. W. złotemi rozkwitała farby. Słow. Ideały istnieją tylko w wyobraźni. Połot wyobraźni. Płodna, wybujała, chorobliwa W.

× Wyobraźnik, a, lm. cy p. Wyobraziciel: Ten męczennik jest wyobraźnikiem czystości obyczajów i sprawiedliwości, w których obronie stawał. St. wil.

Wyobraźny 1. przym. od Wyobraźnia: Na falach wyobraźniej pianki. St. wil. 2. p. Wyobraźliwy.

Wyobrażać, a, ał i W. ś. p. Wyobrazic.

Wyobrażalność, i, blm., rz. od Wyobraźalny.

Wyobraźalny p. Wyobraźliwy.

Wyobrażanie, a, blm., czynność cz. Wyobrażać.

Wyobrażanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyobrażać ś.

Wyobrażenie, a 1. blm., czynność cz. Wyobrazic.

2. blm. a a. × Wyobraz, × Wyobraza = a) obraz, wizerunek, podobieństwo, podobizna, portret: W., facies. Ps. flor. Czyje to jest W. i napis na tym pieniądzu? Leop. Sadzic i rzepik, chociaż przyrodzeniem i skutkami są sobie niejako równe, kształtem jednak i wyobrażeniem są sobie różne. Syr. (= postacią, formą, kształtem). Prawdziwym ludzi wyobrażeniem są ich mowy i dzieła. L. Rzekł Bóg: uczynimy człowieka na W. nasze, według podobieństwa naszego, i niech panuje nad ziemią; stworzył tedy Bóg człowieka ua W. swoje, na W. Boże stworzył go. B. G. (= na wzór). b) wyraz, figura, symbol, znak, wykład, wyrażenie: Pisanie jest W. mowy, które zostaje, chociaż już człowiek wypowiedział, jakoby wizerunkiem tego, co ś. rzekło. Gór. Pismo jest W. tego, co ś. na myśli dzieje. Troc. Jako myśli są wyobrażeniem rzeczy, tak słowa są wyobrażeniem myśli. Boh. Jaskółka jest W. niedźwiedzików, co dobrodziejowi swojemu nakonie oczy zaplugawia. Troc. c) postać, obraz przedmiotu rzeczywistego, powstały w duchu ludzkim: Najżywsze W. ciebie dopóty w mym sercu zostanie, dopóki ruszać ś. będzie. Stasz. Popiswojska, czyniący W. tego, co ś. na wojnie dzieje. Kras. (= pojęcie, próbkę, przedsmak jej). d) obraz

niematerjalny, powstały w duchu ludzkim, pojęcie, idea: W. w duszy, w myśli, obraz w niej przez wrażenie wzniecony, idea, wystawienie sobie czego. L. Przez W. rozumie ś. wszystko, co jest przedmiotem rozumu naszego, wszelka rzecz, którą dusza w sobie samej widzi. Cyan. Każde W. nasze składa rzecz i przymiot do niej stosowany. Gol. Podobieństwo jakiej rzeczy na zmysłach albo na umyśle wyrażone, idea, W. Kn. Wszelki głos człowieczy, wyrażający jakiegokolwiek W., zowie ś. wyrazem. Kopez. Wrażenia zmysłów są żywsze i wyraźniejsze, niż wyobrażenia, które nam je przypominają i wystawiają. Śniad. Nabywamy wyobrażeń przez wrażenia zewnętrzne. Śniad. Patr. co za pomieszanie wyobrażeń z użycia jednego niewłaściwego przymiotnika. Krasin. Kojarzenie wyobrażeń. Chwila spoczynku wśród potoku zdarzeń ileż mieści wyobrażeń! St. wil. e) przedmiot, obraz, na który tylko wyobrażenia zdobyć ś. może: To przechodzi wszelkie. W. f) pojęcie utrwalone, wszedł do zasobu wiedzy, wiadomość, przekonanie; pogląd, zapatrywanie: Język bogaty, bo tyle nauk, tyle wyobrażeń obejmujący. L. Locke wyrócił fałszywą naukę o wyobrażeniach wrodzonych. Śniad. Przemogło przesadzone W. kastowe. Rzew. Sprostowałam niektóre błędne wyobrażenia. Flń. Obrzędy pogańskie pomieszane są z wyobrażeniami religii chrześcijańskiej. Mick. Masz ładne W. o mnie! (= pojęcie, przekonanie, opinję). g) wiadomość, znajomość ogólna, niedokładna, świadomość, pojęcie: Rwie ś. do tego, o czym nie ma wyobrażenia. Mieć o czym ogólne W. h) × W. wrazenie: Ta kara słabe na przeciwnych umysłach uczyniła W. Troc. Zdr. Wyobrażeńko.

× Wyobrażeniec, nca, lm. ncy p. Wyobraziciel: W. majestatu Bożego na nieci. Wor.

Wyobrażeniowy przym. od Wyobrażenie: Typy wyobrażeniowe.

Wyobrażeńko, a, lm. a p. Wyobrażenie. St. wil.

Wyobroczenie, a, blm., czynność cz. Wyobroczyć.

Wyobroczyć, y, ył wypaść obrokiem: Dwa siwki wyobroczył już dobrze Walek i bryczkę opatrzył. Wóje. Chude szkapęta, z ogonami wtulonemi między zadnie nogi i wyobroczone torbami na głowach. Sienk. Będzie rżał, jako wyobroczony koń. Sienk.

[Wyobroczenie, a, blm.] czynność cz. Wyobroczyć.

[Wyobroczyć, y, ył] wyzwolić z obroży, zdjąć obrozę: W. psa.

[Wyobucie, a, blm.] czynność cz. Wyobuć.

[Wyobucie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyobuć ś.

[Wyobuć, uje, uł, nied. Wyobuwać] wyzuc; roz-zuć, rozebrać z obucia, rozebrać, zewlec. W. ś. wyzuc ś., rozzuc ś., rozebrać ś. z obucia; rozebrać ś., zewlec ś.: Ale sie z moik portek wyobujes? Tet.

Wyobuszkować, uje, ował wybić obuszkami: Żołnierz wydrze, wyobuszkuje, wymęczy.

Wyobuszkowanie, a, blm., czynność cz. Wyobuszkować.

† Wyoczenie, a, blm., czynność cz. Wyoccić.

† Wyoccić, i, il 1. wymyć octem. 2. wyplókać z octu. L.

Wyoddychać, a, ał wydać, wydzielić przy od-dychaniu, wychnąć: To wyoddychane powietrze, czujesz, jak cię upaja, zawraca głowę i w szalonego przetwarza. Krasz.

Wyoddychanie, a, blm., czynność cz. Wyoddychać.

[Wyodkrzypować, uje, ował] *kaszlać, wykaszlać.*
[Wyodkrzypowanie, a, błm., czynność cz. Wyodkrzypować.

[Wyodłogować, uje, ował] *zostawić pole na kilka lat odłogiem.*

[Wyodłogowanie, a, błm.] czynność cz. Wyodłogować.

Wyodrebniać, a, ał i W. ś. p. Wyodrebnić.

Wyodrebnianie, a, błm., czynność cz. Wyodrebniać.

Wyodrebnianie się, a ś., błm., czynność cz. Wyodrebniać ś.

Wyodrebnić, i, il, nied. *Wyodrebniać wyłączyć z pomiędzy innych przez nadanie a. skonstatowanie cech odrębnych, wyosobnić, wydzielić, wyróżnić, odznaczyć czymś charakterystycznym, wydzielić: Wyodrębnione terytorjum plazmatyczne. Powieściopisarze nie zajmują w społeczeństwie stanowiska wyodrębnionego. Jeż. W. ś. wyłączyć ś. z pomiędzy innych cechami odrębnymi, wyróżnić ś. czymś charakterystycznym, zająć odrębne stanowisko, odosobnić ś., odseparować ś., wyosobnić ś., wydzielić ś.: Należał do ludzi wyodrębniających ś. pod każdym względem. Rol.*

Wyodrębnienie, a, błm. 1. czynność cz. Wyodrębnić, 2. stan osoby a. rzeczy wyodrębnionej.

Wyodrębnienie się, a ś., błm., czynność cz. Wyodrębnić ś.: Odezwa zasługuje na publiczne skarcenie, nawołuje bowiem do droźnego wyodrębnienia ś.

Wyojczyźniać, a, ał i W. ś. p. Wyojczyźnić.

Wyojczyźnianie, a, błm., czynność cz. Wyojczyźniać.

Wyojczyźnianie się, a ś., błm., czynność cz. Wyojczyźniać ś.

Wyojczyźnić, i, il, nied. *Wyojczyźniać wyzuc z ojczyzny, wygnać z ojczyzny, ekspatryjować. Mrong. Przebywający w Arabji Żydzi i chrześcijanie... bądź jako przekupnie..., bądź jako wyojczyźnieni i przed przesładowaniami szukający schronienia. Szan. W. ś. wyzuc ś. z ojczyzny, zerwać z ojczyzną: Ja ś. wcale wyojczyźniać nie chcę; cóżem to ja za zbrodnię popełnił, aby mnie wyświecano? Krasz. Jako poddany cesarski, bo ś. był wyojczyźnić zupełnie, książęcego dostojenstwa używał. Krasz.*

Wyojczyźnienie, a, błm., czynność cz. Wyojczyźnić.

Wyojczyźnienie się, a ś., błm., czynność cz. Wyojczyźnić ś.

× Wyokazać, że, zał, nied. × Wyokazywać wykazać, okazać. Sł. wil.

× Wyokazanie, a, błm., czynność cz. Wyokazać.

× Wyokazywać, uje, ywał p. Wyokazać. Sł. wil.

× Wyokazywanie, a, błm., czynność cz. Wyokazywać.

Wyokładać, a, ał (kijem) *wyłożyć, wygrzmocić, wygarbować, wydębnić, wymłócić, wysmarować, wyparzyć, wylupić, wypłatać, wypłazować.*

Wyokładanie, a, błm., czynność cz. Wyokładać.

Wyokrągląć, a, ał p. Wyokrąglić.

Wyokrąglenie, a, błm., czynność cz. Wyokrągląć.

Wyokrąglenie, a, błm., czynność cz. Wyokrąglić.

Wyokrągłość, eje, ał *stać ś. po pewnym czasie okrągłym, zaokrąglic ś. z czasem: Utyłem, wyokrąglałem i błogo uśmiechałem ś. do przyszłości. Krasz.*

Wyokrąglic, i, il, nied. *Wyokrąglać wyrobić na okrągło, wykończyć okrągło: Nie zepsułem wzoru, zbytecznie go starając ś. W. Krasz.*

Wyolbrzymiać, a, ał i W. ś. p. Wyolbrzymić. *Wyolbrzymiały który wyolbrzymiał: Oni też wywołują ten ruch i tę wrzawę, której wyolbrzymiałe echa znajdujemy w pismach niemieckich.*

Wyolbrzymianie, a, błm., czynność cz. Wyolbrzymiać.

Wyolbrzymianie się, a ś., błm., czynność cz. Wyolbrzymiać ś.

Wyolbrzymić, i, il, nied. *Wyolbrzymiać uczynić olbrzymim, wielkim, wynieść do olbrzymich rozmiarów, niezmiernie spotęgować, wypotężnić: On wyolbrzymi koniec twoich chęci. Syrok. Myśl o niej miała ś. przyoblec w kształty, co ją wyolbrzymiały. Chm. W. ś., Wyolbrzymieć *wynieść ś. do olbrzymich rozmiarów: Duch mój nie wyolbrzymi ś. już tak, by poszybował szlakami orlemi. Gliń. Wyolbrzymiszże ś. ty, książę, do tej postaci wiekowej? Tet.**

Wyolbrzymieć, eje, ał p. Wyolbrzymić: Wady nie miały możności tu W. Syrok. Nienawisć ta po tragicznym zgonie Jerzego wyolbrzymiała w jego piersi. Rol.

Wyolbrzymienie, a, błm. 1. czynność cz. Wyolbrzymieć: Czytanie poetów niemieckich wzięło naturalnie wielki udział w tym wyolbrzymieniu cierpienia. Chm. 2. czynność cz. Wyolbrzymić. 3. p. Wyolbrzymienie ś.

Wyolbrzymienie się, a ś., błm., niek. Wyolbrzymienie czynność cz. Wyolbrzymić ś.

Wyolejkować, uje, ował *wysmarować, wytrzeć olejkami, olejkami. W. ś. wysmarować ś., wytrzeć ś. olejkami, olejkami: Wyolejkowany, wypizmowany dandy warszawski. Wilk.*

Wyolejkowanie, a, błm., czynność cz. Wyolejkować.

Wyolejkowanie się, a ś., błm., czynność cz. Wyolejkować ś.

Wyoliwiać, a, ał p. Wyoliwić.

Wyoliwianie, a, błm., czynność cz. Wyoliwiać.

Wyoliwić, i, il, nied. *Wyoliwiać wysmarować, wytrzeć oliwą.*

Wyoliwienie, a, błm., czynność cz. Wyoliwić.

Wyomenować, uje, ował *przepowiedzieć, wywróżyć, wyprorokować: Chwytałi chciwie każde poruszenie w domku, aby coś sobie z niego W. Byk.*

Wyomenowanie, a, błm., czynność cz. Wyomenować.

[Wyonaczenie, a, błm.] czynność cz. Wyonaczyć.

[Wyonaczyć, y, ył] słowo używane w bardzo wielu znaczeniach, bez ściśle określonego znaczenia, używane w braku na razie odpowiedniego czasownika a. celem uniknięcia takiego czasownika ze względów przyzwyczajenia, jakby: *wyintegować (wykończyć, wyporządzić, wysmarować, wykierować i t. d.). Wyonacylek wóz godnie naziom, nie będzie skrzypiół. Tet. Straseenie ciek może zgłupieć bez kobiecie; i to ś. wej przecie fajne chłopeysko widziało; i tak go wej ono wyonacyło... Miłość... Tet.*

Wyopaczenie, a, błm., czynność cz. Wyopaczyć.

Wyopaczenie się, a ś., błm., czynność cz. Wyopaczyć ś.

Wyopaczyć, y, ył *wywrócić na opak, wypaczyć, wynicować, wyszpocić. W. ś. wywrócić ś. na opak, wynicować ś., wyszpocić ś.: Wszystko ś. wyopaczyło, skoro jego od rządu oddalono. Petr. (=wykręciło ś. do góry nogami, pokiełbało ś.).*

[Wyopałać, a, ał] p. Wyopałać.

[Wyopałanie, a, błm.] czynność cz. Wyopałać.

[Wyopolać, a, ał, Wyopalać, Wypalać] *wyczyścić opaką z plew, wypodsiać*: W. kaszę. Koniom po woli obroku, dobrze wyopalawszy z prochu, udzielać. Haur.

[Wyopotanie, a, blm.] czynność cz. **Wyopotać**. **Wyoporządzenie**, a, blm., czynność cz. **Wyoporządzić**.

Wyoporządzić, i, ił, nied. **Wyoporządzać** *oporządzać wyszykować*.

[Wyor, u, lm. y] *bródza*.

† **Wyoracz**, a, lm. e *ten, co wyorywa*.

Wyorać, rze, rał, nied. **Wyorywać** I. *orzac wydobyc, wyrzyc co z ziemi, wypłużyć*: W. co z roli. Kn. Gdy to pole później dziedzie pługiem będzie przewracał, a po czasie długim zawadzi w rolę, niechaj wyorywa podkowy, niechaj szyszaków dobywa. Paszk. 2. *oraniem, pługiem, rolnictwem zarobić; wyciągnąć z roli*: Tysiąc złotych wyoranych z pola jedna źle grana straci pancerola. L. Nie wyorze-ć, ani z myna wymierzy, jedno co z nędznych ludzi jako tako wyciągnąć a wymęczyć może. Rej. 3. *orzac wyrobić, odwrócić (skibę), wybródzić (bródę)*: Nie proszę fortuny, aby skarb jaki ukazała z wyoranej skiby, jak temu wieśniakowi. L. Przen.: O, w jak równej figurze świat zwierze obchodził są bowiem, które prosto w piasku pierśią brodzą i długostajne czołgiem bródzy wyorują; są, które szybkim skrzydłem przez wiatr ś. szybiują. Bardz. (=znaczą, pozostawiają za sobą). 4. W. granie, miedzę = *orzac wyrownać, wygródzić; zaorać; przearać, rozorać*. 5. **Wyorać** rolę = *powtarzanym oraniem wyrobić, dobrze przyrządzić, spulchnić*.

Wyoranie, a, blm., czynność cz. **Wyorać**.

Wyorderować, uje, ował *wystróić, wyekwipować w ordery, udekorować suto orderami*. W. ś. *wystróić ś. w ordery*.

Wyorderowanie, a, blm., czynność cz. **Wyorderować**.

Wyorderowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyorderować** ś.

Wyorywacz, a, lm. e *narzędzie rolnicze do wyorywania, rodzaj pluga*.

Wyorywać, ywa a. uje, ywał p. **Wyorać**.

Wyorywanie, a, blm., czynność cz. **Wyorywać**: Urzędnik ma pilno strzec wyorywania granic od sąsiadów. Haur.

Wyosabiać, a, ał i W. ś. p. **Wyosobnić**.

Wyosabianie, a, blm., czynność cz. **Wyosabiać**.

Wyosabianie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyosabiać** ś.

Wyosobić, i, ił i W. ś. p. **Wyosobnić**: (Sława) wyosobił was od innych ludów. Wor. Ludzkość wyosobiona w jednostkę. Jell. Twarzą w gorejącym wyosobił ś. szlaku. Czaj.

Wyosobienie, a, blm., czynność cz. **Wyosobić**.

Wyosobienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyosobić** ś.

Wyosobniać, a, ał i W. ś. p. **Wyosobnić**.

Wyosobnianie, a, blm., czynność cz. **Wyosobniać**.

Wyosobnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyosobniać** ś.: Za źle poczytujemy mu to W. ś. prowincjonalne. Rol.

Wyosobnić, i, II, **Wyosobić**, nied. **Wyosobniać**, **Wyosabiać** *odosobniając wyłączać; wyodrębnić, wydzielić*: Zwyczajnie zatrzymywały wyosobnione domy dawny herb! starożytny. Szaj. W. ś. *odosobniając ś. wyłączać ś.; wyodrębnić ś., wydzielić ś.*: Z czasem członki familji wyosabiać ś. i wyłączać poczęty. Wiszn.

Wyosobnienie, a, blm., (fil.) × **Indywidualność** czynność cz. **Wyosobnić**.

Wyosobnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyosobnić** ś.

Wyoselkować, uje, ował *wyostrzyć na oselce, wywecować*.

Wyoselkowanie, a, blm., czynność cz. **Wyoselkować**.

Wyostrzać, a, ał i W. ś. p. **Wyostrzyć**.

Wyostrzanie, a, blm., czynność cz. **Wyostrzać**.

Wyostrzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyostrzać** ś.

Wyostrzeć, eje, ał p. **Wyostrzyć** I.

Wyostrzenie, a, blm. I. czynność cz. **Wyostrzeć**.

2. czynność cz. **Wyostrzyć**.

Wyostrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyostrzyć** ś.

Wyostrzyć, y, ył, nied. **Wyostrzać**, † **Wyostrzywać** *zrobić ostrym, wywecować, naostrzyć, natoczyć*: Miecz wyostrzony jest i wypolerowany; aby posiekł ofiary, wyostrzon jest, aby ś. lśnał, wypolerowany jest. Leop. Wyostrzonego żelaza koniec. Lubom. Byk rozdrażniony rogami o twarde dęby wyostrzywa. P. Koch. Sąsiedzi na ś. szable wyostrzyli. Li. A wyostrzeicie i groty i miecze. Mick. W. ś., **Wyostrzeć** stać ś. *ostrym*. Przen.: Tak ś. wyostrzyły teraz dowcipy na ś., że bez oszukania nie ś. sprawie nie może. Lubom. (= *wybystrzały, wysadziły ś., zaprawiły ś.*).

† **Wyostrzywać**, a, ał i † W. ś. p. **Wyostrzyć**.

† **Wyostrzwanie**, a, blm., czynność cz. **Wyostrzywać**.

† **Wyostrzwanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyostrzywać** ś.

Wyowocować się, uje ś., ował ś. *wycieńczyć ś., wysilić ś., wyczerpać ś. na wydawanie owoców; wyjąłować ś., wypłodzić ś., wypłonić, wypłonić ś.* Przen.: Wszystkie dawne myśli zużyły ś.; a raczej, powiem, wyowocowały. Śł. wil.

Wyowocowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyowocować** ś.

Wyozdobić, i, ił *zdobiąc wystróić; uczynić zupełnie ozdobnym, wypiększyć*. Śł. wil.

Wyozdobienie, a, blm., czynność cz. **Wyozdobić**.

Wyozdobać się, uje ś., ował ś. *huzując ś. wypalić ś.; wybuzować ś.*

Wyozdowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyozdobać** ś.

Wypacać, a, ał i W. ś. p. **Wypocić**.

Wypacanie, a, blm., czynność cz. **Wypacać**.

Wypacanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypacać** ś.

[**Wypachać**, a, ał] *oraniem dobrze wyprawić, oprawić*.

[**Wypachanie**, a, blm.] czynność cz. **Wypachać**.

† **Wypachnąć**, nie, nał *wywietrzeć, wywonieć*. L.

Wypachnić, i, ił i. i. W. ś. p. **Wypachnidłować**.

2. [W. ś.] *zrobić ś. pachnącym, nabrać zapachu*: Dziewczęta żeby ś. wypachniły.

Wypachnidłować, uje, ował, **Wypachnić** *wykropić, wytrzeć pachnidłem, pachnidłami, wyperfumować*. Przen.: W poetycznej, wytwornej, wykwieconej i wypachnionej prozie. Gom. Dłonie różowe, wypachnione i ciepłe. Ole. W. ś. *wykropić ś., wytrzeć ś. pachnidłami, wyperfumować ś.*: Wytrefiony, wypachnidłowany, udłem ś. z wizytą do państwa Kościeszów. Bliż. Wyświeżony, wypachnidłowany, sztywny, jak zwykle. Gam.

Wypachnidłowanie, a, blm., czynność cz. **Wypachnidłować**.

Wypachnidłowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypachnidłować** ś.

Wypachnienie, a, blm., czynność cz. **Wypachnić**.
† **Wypachnięcie**, a, blm., czynność cz. **Wypachnąć**.

Wypachtować, uje, owa! i. *wytrzymać pacht do pewnego terminu*. 2. co = *wyciągnąć, osiągnąć z pachtu*: Wypachtował fundusik na resztę życia.

Wypachtowanie, a, blm., czynność cz. **Wypachtować**.

Wypachwiać, a, al p. **Wypachwić**.

Wypachwianie, a, blm., czynność cz. **Wypachwiać**.

Wypachwić, i, il, nied. **Wypachwiać** rzem. *wyłożyć lukсами, lukсовать*.

Wypaczać, a, al i W. s. p. **Wypaczyć**.

Wypaczanie, a, blm., czynność cz. **Wypaczać**: Można powstawać przeciwko takiemu wypaczaniu czystej nauki.

Wypaczanie się, a s., blm., czynność cz. **Wypaczać** s.

Wypaczenie, a i. blm., czynność cz. **Wypaczyć**. 2. *krzywizna, garb z wypaczenia*. Przen.: Przez bałamutną flozofją padamy w haniebne wypaczenia i wykrety nawet i w prawie i sądach. Pileh. (= *wyboczenia*).

Wypaczenie się, a s., blm., czynność cz. **Wypaczyć** s.

Wypaczyć, y, yl, nied. **Wypaczać** *pacząc wykrzywić, wygiąć, skrócić lukowato, wygarbić, wykoławić, spaczyć*: Gorąco wypaczyło drzwi. × W. trzewiki. Troc. W. s. *pacząc s. wykrzywić s., wygiąć, skrócić lukowato, wygarbić, wykoławić, spaczyć*: Drzwi s. wypaczyły. × Wypacza s. ten trzewik. Troc. Wypacza s. co, wypręza s. co na bok. Kn.

× **Wypad**, u, lm. y i a. **Wypaść** *wypadanie, wypadnięcie*. 2. *wycieczka, ekskursja*: W., wtareczka, wycieczka. L. Hetman myśli o noenym z obozu wypadzie. Chr. Opanowali zamek i z niego wypadły swoje rozbójnicze czynili. Nar. Czechowie wypadami węgierskiemi do Morawji rozgniewani. Nar. 3. fecht. p. **Wyskok**. 4. gimn. = *szybkie odrzucenie nogi do przodu lub do boku wraz z wygięciem jej w kolanie*.

Wypadać, a, al i W. s. p. i. **Wypaść**.

Wypadać się, a s., al s. *napadać s. dowoli*: Deszcz wypadał s. Wypadało s. (= *przestało padać*).

Wypadanie, a, blm., czynność cz. **Wypadać**: W. rzęs (ptilosis). W. włosów (defluvium capillarum). W. zębów mlecznych.

Wypadanie się, a s., blm., czynność cz. **Wypadać** s.

Wypadeczek, czku, lm. ozki p. **Wypadek**.

Wypadek, dku, lm. dki i. to, co *wypada z jakiej kombinacji, wyniki, rezultat, wypływa, konkluzja, wynikłość*: Odejmovanie jest działanie, przez które jedna liczbą odciąga s. od drugiej: W. z tego działania nazywa s. reszta a. różnica. Jak. J. W., tak nazywamy każde ciało wydobyte za pośrednictwem szeregu działań chemicznych, umyślnie w tym celu podjętych. Fou. 2. *wydarzenie, zdarzenie, wypadające z pewnych przyczyn; zdarzenie, fakt*: Wypadki historyczne. Smutny, tragiczny, ważny W. Pierwszy raz słyszę o takim wypadku. Mick. Jak opiewać społeczne wypadki? Mick. 3. *smutne zdarzenie, przygoda, nieszczęście*: Wypadki chodzą po ludziach. Prz. Żart.: Nie nadymaj s., bo o W. nie trudno. 4. *przygoda, awantura, wypadek, osobliwsze zdarzenie*: Wypadki Robinsona Kruzoa. 5. *traf,*

przypadek, zrządzenie losu, szczególny zbieg okoliczności: W. checiał, zdarzył, zrządził, że... 6: *przypadek, raz, okoliczność; położenie, sytuacja*: Telefon na W. pożaru, Cobyś robił w tym wypadku? Wziął z sobą strzelbę na wszelki W. [A miałech jesse ze sobą kielkanaście srebra na W.] Ork. Zdr. **Wypadeczek**.

Wypadkowa, ej, lm. e fiz., p. **Wypadkowy**.

Wypadkowo przys. od **Wypadkowy**, *wypadkiem, trafem, trafunkiem*: Począłem jej opowiadać, jak pokochałem ją w Wieliczce, gdzieś spotkał ją W. w licznym towarzystwie. Sienk.

Wypadkowy i. przym. od **Wypadek**: **Wypadkowa** liczba. L. W., *przypadkowy, przygodny, trafunkowy*. Przyszedłem do posiadania tego wypadkowym sposobem (= *wypadkowo, przypadkiem, trafunkiem*). 2. fiz. *Siła wypadkowa = siła, której działanie równa s. działaniu innych sił danych, wypadkowa*. **Wypadkowa** prędkości, przyspieszeń.

Wypadły który wypadł: O przyczynie tej zarazy przekonano s. z otworzenia bydła, z tej choroby wypadłych (= *które wydychały*). Pracowitości pobudka upada, jeżeli pracujący z swojej pracy wypadłego zysku nie ma pewności. Stasz.

Wypadnąć, dnia, dl p. i. **Wypaść**.

Wypadnienie, a, blm., p. **Wypadnięcie**: Drzwi kazał otworzyć, gotując s. do wypadnienia na zbuntowanych. Alber. Wybiecie kości jest to wyskoczenie, czyli W. kości z swego własnego miejsca. Perz.

Wypadnięcie, a, blm., **Wypadnienie** i. czynność cz. **Wypaść**: W. z okna. 2. chir. (prolapsus, proptosis) *wysunięcie s. wewnętrzznego organu przez otwór naturalny lub sztuczny na zewnątrz*: W. macicy. W. pochwy. W. pępowiny podczas porodu (omphaloproptosis). W. trzew = *przepuklina brzuszna, przepuklina pępkowa, ruptura, kiła*. W. tęczówki (iridoptosis).

[**Wypadować**, uje, owa!] p. i. **Wypaść**.

[**Wypadowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wypadować**.

Wypadowy przym. od **Wypad**: Pagórek trojański otaczały mury, zaopatrzone w wieże i bramę wypadową.

Wypakować, uje, owa!, nied. **Wypakowywać** i. *wybrać z paki a. z pak; rozpakowując wyjąć; wyladować*: W. towar. 2. *napakować, wyladować szczerlnie, pakując wypełnić, wypchać*: W. statek, naczynie. W. naczynie = *nafasować*. Szyja modnie, jak u garlacha, wypakowana. L. Przen.: W. brzuch. (= *wypchać, obladować jedzeniem*). Przen.: Dobrze sobie wypakował kieszenie (= *wyladował, wypchał; obłowił s., nabił kabzę*). 3. [W.]. *wpakować*: Matka wypakowała jej majątek i suknie. W. s. posp. *wyprowadzić s., zaspokoić obficie potrzebę naturalną, wysrać s. dobrze, wyrznąć s., wykantować s., wyekspejdjować s.*

Wypakowanie, a, blm., czynność cz. **Wypakować**.

Wypakowanie się, a s., blm., czynność cz. **Wypakować** s.

Wypakowywać, uje, ywa! i W. s. p. **Wypakować**.

Wypakowywanie, a, blm., czynność cz. **Wypakowywać**.

Wypakowywanie się, a s., blm., czynność cz. **Wypakowywać** s.

Wypalacz, a, lm. e i. ten, co *wypala*: W. cegiel. W. domów, miast = *podpalacz*. Pewne

myto postąpili Krzyżacy wypalaczom; miasteczka polskiego spalanie grzywnami nagradzali. Błaż. W. złota, srebra = brantownik. L. 2. lek. przyrząd lekarski do wypalania: Rurki, cążki, wypalacze, naczynia do maści.

Wypalać, a, ał i W. s. p. Wypalić.

Wypalاک, a, lm. i tech. żelazo do wypalania.

Wypalanie, a, bfm., czynność cz. Wypalać.

Wypalanie się, a s., bfm., czynność cz. Wypalać s.

Wypalantować, uje, owal 1. wybić, wyłoić, wygrzmocić, wykładać kogo. 2. wystosować, palnąć, wyciąć, kropnąć: Spory traktat wypalantował o stosunku religii do rzeźbiarstwa. Rol.

Wypalantowanie, a, bfm., czynność cz. Wypalantować.

Wypalcatować, uje, owal wybić palcami: Wróci on, wróci, niech mu tylko pięty dobrze wypalcatują. Rol.

Wypalcatowanie, a, bfm., czynność cz. Wypalcatować.

Wypalenie, a, bfm., czynność cz. Wypalić: p. Wypal: W. piętna. Troc.

Wypalenie się, a s., bfm., czynność cz. Wypalić s.

Wypalenisko, a, lm. a l. resztki, ślady ogniska, pożaru stepów, dżungli (Szt.); miejsce, gdzie wypalono węgle: Czernieją wypaleniska węglowe. Pszk. 2. [W.] miejsce na roli, kędy słońce zboże wypalać zwykło, miejsce wygorzałe, płonia. 3. a. Wypalisko leśn. przestrzeń lasu uszkodzona przez pożar: Wysychające ługi uprzężali na łąki lub swoim wypasali dobytkiem, wypaleniska wyczyniali na pola, a wyjąłowione grunta na las zapuszczali. Gac.

Wypalić, i, il, nied. Wypalać, † Wypaliwać 1. wyniszczyć ogniem, spalić do cna, popalić co do jednego, puścić z dymem, obrócić w perzynę: Oltarze ich roznieście, słupy polamecie, lasy a. gaje ich wypalacie. Leop. Żywioty od gorącości ognia stopnieją, a ziemia i te rzeczy, które są na niej, wypalone będą. Smotr. (strawione będą ogniem. L.) Izraelczyki Bóg pokarał przez Nabuchodonozora, który je wypalił i Jeruzalem i kościół poposał ogniem. Gil. Nieprzyjaciel miasta wypalił. Troc. Wypalać słońce ziola = wypieka. Kn. (= wysusza). Słońce ziola wypala, wypieka. Troc. Słoneczne Faeton moderując cugi, wypalił wszystkie wkło i wysuszył smugi. Bardz. Już we mnie wstępuje dusza, jak kiedy ogrodniiny wypali posusza, a potem spadną miłe deszcze, co je chłodzą. Ejs. Przen.: Owej służby, w której najgorętszą s. krew wypaliło, nie nazywa s. czasem zmarnowanym i utraconym napróżno. Kaczk. 2. wypotrzebować na palenie, zużyć paląc, spalić: Wypalili wszystkie drwa. Troc. W. świecę. W. fajkę, cygaro, papierosa = wyćmić, wykurzyć. 3. wyrobić paleniem: W. w czym dziurę = ogniem przedziurawić. L. W. znak na beczce. W. piętno. Wypalił sobie pole = uszkodził ogniem, wypalił w niej dziurę, przepalił ją. 4. doprowadzić paleniem do należytego stanu, przepalić należyście: W. piec. L. (= wygrzać należyście). W. cegły, wapna, piec raz, dwa. Kn. W. fajkę, cygarnicę piankową (= opalić należyście). Cegła żeby doskonale była wypalona. Ajg. Mur składać zwykle z jednej cegły, i to z cegieł surowych i nie wypalonych. Spas. W. naczynie gliniane. Obraz kochanka z gliny sobie ulepiła i ususzyła, która gdy ocieć ujrzał,

wziąwszy go, wypalił jako kachel. Gil. Podobnie do garca nie wypalonego, w który gdy próbując go zabrzakasz, nie a nie brzęku nie da. Opal. Wypalać formy w ludwisarni: po wydobyciu wrzeczona z wzoru armatnego, wewnątrz formy napalić ogień, od którego wzór oddzieli s. od powłoki, i wszystko stwardzieje należyście do dalszego obejścia. Jak. J. W. drut = wygljować. L. W. drot, arsenik. Troc. 5. paleniem wydobyć, wypędzić z czego; paleniem wypławić, wyczyścić: W. wapno = wyprzyć wapnienie dla otrzymania wapna. Łab. W. srebro, galony. Troc. (= brantować). Wypalone srebro = brant. Przen.: Słowa kaznodziejskie z dusz ludzkich rdzę grzechów wypalują. Birk. Ogień na końcu świata wszystkie żywiołów zmaży wypali i wszelką od nich szkaradość oddali. Odym. W. wódkę, spirytus w gorzelnii, w alembiku = wypędzić, przepalić, wydestylować, przepędzić przez alembik. W. co, W. dziurę kwasem = wytrawić. 6. Wypalić, × Wypalnąć = a) wystrzelić, palnąć, dać ognia, wyciąć, huknąć, gruchnąć z broni palnej: W. wystrzelić z rusznicy. Kn. W. z muszkietu, z działa. Troc. Gdy janczara duszą, trzy razy na znak z działa wypala. Kłok. Na znak zwycięstwa z działa wypalono. Mor. Strzeż s., być minął ten piorun; leez wypalił na cie, jużś zginął. L. Ten bilet położył na stole i wypalił sobie w łeb z pistoletu. Swit. O trochęś dolne zamkną i rygłem zawalić. Miek. b) wypowiedzieć, pomieścić z ogniem, z zapalem, ze swiadą a szybko, bez namysłu, prosto z mostu, palnąć, wyciąć, wyrąbać: Ale na przeciw Kalisten te słowa wypali... Książ. W. mówkę, komplement, słowa prawdy. Wypalił mu reprimandę. Krasz. c) wychylić gracko, palnąć: tyknąć, wypróżnić, wysmolić, wychłystać: Napełniwszy kielich z wierchem, wypalił go gładko duszkiem. L. 7. [W. dziurę] = wywiercić dziurę. 8. apt.: Kości wypalone, p. apt. Kość. 9. gór.: W. szyb = do szybu, w którym jest złe powietrze, spuścić rozpalone ognie, pęki słomy, dla przyurócenia ciągu. Łab. W. s. 1. zużyć s. na palenie, wygorzeć, spalić s. do szczętu: Świeca, lampa wypaliła s. Wypaliło s. na kominie, w piecu. 2. Kamieniarze mówią o sztuce ciosu, że s. wypaliła, gdy w ostrych krawędziach lub narożnikach przypadkowo wyszczerbiła s.

Wypalisko, a, lm. a p. Wypalenisko. St. wil.

† Wypaliwać, a, ał p. Wypalić.

† Wypaliwanie, a, bfm., czynność cz. Wypaliwać.

× Wypalnąć, nie, nął p. Wypalić.

× Wypalnienie, a, bfm., p. Wypalnięcie.

× Wypalnięcie, a, bfm., × Wypalnienie czynność cz. Wypalnąć.

[Wypalonka, i, lm. i] las spalony a. podpalony, który na nowo rośnie.

Wypalować, uje, owal 1. wybić palami, ponabić palów na całej przestrzeni czego. L. 2. fl. wyrwać z ziemi artful, by trawa z miejsca dalej popłynęła. St. wil.

Wypalowanie, a, bfm., czynność cz. Wypalować.

Wypaluszковать, uje, owal paluszkując wydobyć. L.

Wypaluszkovanie, a, bfm., czynność cz. Wypaluszковать.

× Wypał, u, lm. y l. *wypalenie, wystrzał, dianie ognia; wybuch, eksplozja zapalonego naboju*: W., wydanie ognia z armaty lub innego jakiegokolwiek działa. Jak J. W., wystrzał. Jak J. Od mojej artylerji odebrał nieprzyjacielki okręt fatalny W. Świt. 2. W. słoneczny = *spieka, spiekota, susza; wygorzałość, wysuszenie upałem*: Kiedyśmy paszą dobrze opatrzeni, nie trzeba ś. hać ani lata suchego, ani wypałów słonecznych. Świt. 3. węgl. czas potrzebny do zupełnego zwięglenia stosu. Śl. wil.

[Wypalać, a, ał] p. Wyopalać.

[Wypalanie, a, btm.] czynność cz. Wypalać.

Wypalaszować, uje, ował kogo = *wybić pałaszem, wypłazować, wypłatać*. L.

Wypalaszowanie, a, btm., czynność cz. Wypalaszować.

[Wypalawać, a, ał] *wybić pałkę*.

[Wypalawanie, a, btm.] czynność cz. Wypalawać.

Wypalka, i, częś. w lm. Wypalki men. *nieforemne kawałki złota, srebra z przedmiotów, monet, w zgłiszczach odnajdywane*.

[Wypamiętać, a, ał] *spamiętać*: Kto ta może W., kiedy się rozdit. Ork.

[Wypamiękanie, a, btm.] czynność cz. Wypamiękać.

Wypanieć, eje, ał *wyjść, wyrobić ś. na pana*: Znalazł ś. na wysokości małżonka wielkiej damy, posiadzielki pańskiej fortuny, wyporządniał i wypaniał. Jez.

Wypanienie, a, btm., czynność cz. Wypanieć.

Wypaplać, ple, piał, Wypapłotać *papłając wydać, zdradzić; wygadać, wybojać, wysławiać, wypłesć, rozgadać, rozgłosić, roztrąbić, wyklekotać, wygdakać*: Gdy przyszedł do sęku i z kłębku do nici, poznano, że to język wypaplał kubiccy. Nar. Zapewne o tym komu na drodze wypaplałeś, a ten doniośł o wszystkim mojemu panu. L. Dobrze! a nuż on wypapłocze?—A gdzie tam wypapłocze! Boję ś., aby Pedancki nie wypapłotał czego. L.

Wypaplanie, a, btm., czynność cz. Wypaplać.

Wypapłotać, oczę, otal p. Wypaplać.

Wypaplotanie, a, btm., czynność cz. Wypapłotać.

[Wypaprać, prze, prał] *wydać nu świat*: Koska wypaprała troje dzieci.

[Wypapranie, a, btm.] czynność cz. Wypaprać.

Wypaproszenie, a, btm., czynność cz. Wypaproszyć.

[Wypaproszenie się, a ś., btm.] czynność cz. Wypaproszyć ś.

Wypaproszyć, y, yl p. Wypatroszyć. [W. ś.] *wyprowadzić ś., wyfajdać ś., wypaskudzić ś., wysrać ś.*

[Wypaprzzenie się, a ś., btm.] czynność cz. Wypaprzzyć ś.

[Wypaprzzyć się, y ś., yl ś.] *urodzić, powić dziecko*.

Wypar, u, lm. y cukr.: W odparnicach tworzy ś. W., który ś. skrapiła na wodę warzelną.

Wyparać, a, ał i W. ś. p. Wypruć.

Wyparanie, a, btm., czynność cz. Wyparać.

Wyparanie się, a ś., btm., czynność cz. Wyparać ś.

Wyparadować, uje, ował l. *wystąpić w paradzie*. L. 2. *przestać paradować, napaadować ś. L.*

Wyparadowanie, a, btm., czynność cz. Wyparadować.

Wyparcie, a, btm., czynność cz. Wypruć.

Wyparcie się, a ś., btm., czynność cz. Wypruć ś.

[Wyparć, prze, parł] p. l. Wypruć: Nagła pociecha, jak nagłe nieszczęście, może duszę z człowieka W. Chodź.

Wyparka, i, btm., Odparka, Tężnia cukr. *czynność stężania soku*.

Wyparkanieć, i, il: W., w parkan opatrzyć. L. (= oparkanieć).

Wyparkaniecie, a, btm., czynność cz. Wyparkanieć.

Wyparnia, i, lm. e, Odparnia, Stężalnia cukr. *izba do stężania, czyli zyszczania soku*.

Wyparny aparat, gorz. *aparat, w którym odbywa ś. zgęszczanie przez wyparowanie plynów*.

1. Wyparować, uje, ował l. kogo = a) *wybić, wypruć, wysadzić z szyku, z porządku, zbicić w bok*: Kto innych wybije i wyparuje z kroku, ten wart zapewne, żeby był fecht mistrzem. Świt. b) *skąd = wypruć, wysadzić, wypchnąć, wyforować, wysworować, wypętlzić siłą, wyrugować, wykurzyć*: Wyparował wroga, nieprzyjaciela z miasta. Troc. Szwedzkie szwadrony stały wyparowano. Leszcz. S. Z tej przyczyny wyparowali Francuzi Anglików z całego prawie Lewantu. Świt. Kazimierz z okopów, Franciszek ze Żwańca wyparowany. Lel. 2. *myśl. (o wyśle) sposzycie ptaka*.

2. Wyparować, uje, ował l. cz. ni. = a) *wyzbijć ś. w postaci pary części lotniejszych, wyziewów*: Pznać można, że dostatecznie miód wyparował, kiedy jajko świeże utrzymuje ś. na powierzchni jego. L. b) *ulecieć z parą, w postaci pary, ulotnić ś.*: Woda z solanki wyparowała. Przen.: Gdy już znacznie im z serce wyparował, rzekł Wołodjowski. Sienk. (= *wywietrzal; gdy już znacznie dla nich zobojętniał*). 2. cz. czyn.: W. co = *pozabawić pary*: Korzec zboża wyparowany na wódkę Sur.

1. Wyparowanie, a btm., czynność cz. 1. Wyparować.

2. Wyparowanie, a, btm. 1. czynność cz. 2. Wyparować. 2. × W. *wyziew, para*. L.

Wyparskać, a, ał, Wyparszczyć, Wyparsknać, Wyparsnąć, nied. Wyparskiwać, [Wyparskować] l. co = *parskając wyrzucić z nozdrzy, wypryskać*: (Erymant) ustami i nosem krew wyparskiwał. Ml. Miller począł sapać i wyparskiwać gniew nozdrzami. Sienk. 2. *wyskoczyć z parskiem, wytryskać, wypryskać*: Kwiat z miedzi są to ziarnka miedziane śliczne, które z pieca wyparskają, gdy wodą polewają. Urzęd. [Wierzech maślniczki przykrywa wierzechnik... żeby śmietana nie wyparskowała]. 3. *wysiepać, wystrzępić, powyrywać z brzegu*: W. materję. Wyparskać ś. l. *wypryskać ś., naparskawszy ś., przestać parskać; pozżyć ś. parsku (choroby)*. Pławami konopnemi owce nakurzyć w piekarni: od tego dymu stuszenie ś. wyparskają owce. Haur. 2. *wysiepać ś., wystrzępić ś.*

Wyparskanie, a, btm., czynność cz. Wyparskać.

Wyparskanie się, a ś., btm., czynność cz. Wyparskać ś.

Wyparskiwać, uje, iwał p. Wyparskać.

Wyparskiwanie, a, btm., czynność cz. Wyparskiwać.

Wyparsknać, nie, nął p. Wyparskać.

Wyparsknięcie, a, btm., czynność cz. Wyparsknać.

[Wyparskować, uje, ował] p. Wypryskać.

[Wyparskowanie, a, btm.] czynność cz. Wyparskować.

Wyparsnąć, nie, nął p. Wyparskać.

Wyparsnięcie, a, btm., czynność cz. Wyparsnąć.

Wyparszczyć, y, ał p. Wyparskać.
Wyparszczenie, a, blm., czynność cz. Wyparsz-
cząć.

Wyparszywały który wyparszywał: Wybyście
wyparszywałe barany od owiec odłączyli. Smotr.

Wyparszywieć, eje, ał wnądznieć od parchów. L.

Wyparszywienie, a, blm., czynność cz. Wypar-
szywieć.

× Wypartny mogący być wypartym, wypchniętym,
wyrzuconym, wyparowanym. Sł. wil.

Wyparzać, a, ał i W. ś. p. Wyparzyć.

Wyparzanie, a, blm., czynność cz. Wyparzać.

Wyparzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wypar-
zać ś.

Wyparzenie, a, blm., czynność cz. Wyparzyć.

Wyparzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wypar-
zyć ś.

[Wypárznąć się, nie ś., nął ś.] wypuścić ś. po-
spieszonym krokiem w drogę, wypaść.

[Wypárznięcie się, a ś., blm.] czynność cz. Wypar-
znąć ś.

Wyparzyć, y, ył, nied. Wyparzać l. zlewając
wrzątkiem wyczyścić, wypełzić brud, smród i t. p.:
Wyparzam statek, eluo ferventi aqua vas. Kn.
Wyparzam garnek nowy. Troc. Przen.: Wypar-
zona a. Niewyparzona gęba = bez delikat-
ności, poczucia przyzwyczajenia, niesmaczna, bezwstydna,
pługawa, sprosna: Pasorzytom wolno do stołu
zasiadać, co wyparzoną gębą zwykli chytrze
gadać. Toł. Gęba niewyparzona, przestworna.
Kn. Zadawał mu gębę złośliwą, niewyparzoną.
Birk. Przymówek nie lękaj ś.; któż zawrze nie-
wyparzoną gębę? Bach. Ty niedouku, śmiesz
to, co żaden pobożny chrześcijanin nigdy ganić
nie ważył ś., swoją niewyparzoną gębą w wąp-
liwość i hańbę przywozić? Pim. Szkodzi dzie-
ciom słuchać niewyparzonej gęby rozmów złych
i sprośnych. Petr. Z dzieciństwa nieuczeiwy, zły,
gamratliwy, niewyparzonej a plugawych ust
począł być. Kosz. Co jadawita slinka do nie-
wyparzonej ust na niepowsięgliwy ich język
przynosi, tym ludzi poczciwych i pobożnych lżą,
sromocą, niewinność ich potwarzają. Smotr. Zgoła,
co tylko jadawita ślina do niewyparzonej gęby
ich przyniosła, na niewinne owieczki wnosili.
Smotr. Musiałbym niechybnie pożyć na czas
języka z niewyparzonej pana Gaduły szczęki. L.
Za moje uciski niechaj niewyparzone wytrzępię
ei pyski. L. Wyparzoną ma gębę. Troc. Tak
w niewyparzonych słowach, jako w niewycz-
oszanych uczynkach, szacuje i hamuje słowo Boże.
Glicz. Zamknął mu jego wyparzoną gębę. Korz.
2. × W. sparzyć, oparzyć ukropem: W. sobie
rękę ukropem. L. 3. W., wypalić, np. plamę w suk-
ni. L. 4. wypcrować kogo skąd, wygnąć, wypędzić,
wyforować, wysiudać, wyrugować: W. skąd nie-
nieprzyjaciela, wykurzyć, ogniem wyrugować. L.
5. kogo kijem = wykropić, wyłoić, wylupić, wy-
garbować, wygrzmocić, wytrześć, wyłoić: W.
kogo kijem, W. mu skórę kijem, wykropić, wy-
garbować. L. 6. cukr. wypędzić wodę przez paro-
wanie, wyparować. W. ś. wyparzyć siebie, poddać
ś. działaniu pary, wziąć kąpiel parową w łaźni.

Wypas, u i. blm. wypasanie, wypasienie. 2. czas
wypasania, pasienia trzód. 3. lm. y = a) prawo wy-
pasania, spasnica, pasienia: Spólność wypasów,
wrębów, łowów. b) pastwisko: Na Polesiu są wiel-
kie lasy i wypasy. Pol. I stawek i młynik...
i wypasu wbród. Krasz. Ziemia była ni to zła,
ni to dobra, żytnia, z kawałkiem pięknego wy-
pasu. Orzesz.

Wypasać, a, ał i W. ś. p. 2. Wypaść.

× Wypasać, sze, sał, nied. × Wypasować pasem
wygrodzić. L.

Wypasanie, a, blm., czynność cz. Wypasać.

× Wypasanie, a, blm., czynność cz. × Wy-
pasać.

Wypasanie się, a ś., blm., czynność cz. Wy-
pasać ś.

Wypasienie, a, blm., czynność cz. 2. Wypaść.

Wypasienie się, a ś., blm., czynność cz. Wy-
paść ś.

Wypaskudnieć, eje, ał stać ś. stopniowo pas-
kutnym, niesmacznym; spaskudnieć: Obiad wy-
stygi, wypaskudniał.

Wypaskudnienie, a, blm., czynność cz. Wypas-
kudnieć.

Wypaskudzać się, a ś., ał ś. p. Wypaskudzić ś.

Wypaskudzanie się, a ś., blm., czynność cz.

Wypaskudzać ś.: A pod bólem nizkość — i zne-
canie ś. nad życiem i W. ś. każdemu w jego
najcieńszą pogodę. Brt.

Wypaskudzenie się, a ś., blm., czynność cz.
Wypaskudzić ś.

Wypaskudzić się, i ś., il ś., nied. Wypaskudzać
ś. wypróżnić ś., wyfajdować ś., wyśrać ś.

Wypasły który ś. wypaść, spasty, spasniony, tucz-
ny, karmny, tłusty: Parys, jak W. koń, długo
trzymany przy żłobie, zerwawszy uwiązanie, bieży.
Dm. Ciała ich karmne i wypaste, a dusze wy-
chudzone i ociążałe są. Pilch.

× Wypasować, uje, ował p. × Wypasać.

× Wypasowanie, a, blm., czynność cz. Wypa-
sować.

Wypasowy przym. od Wypas: Prowadziła wy-
pasowe gospodarstwo na wielką skalę, które
jej spore zyski zapewniało. Rol.

Wypastwić się, i ś., il ś. wysilić ś. pastwić ś.
nad kim, nad czym, napastwić ś. dowoli. L.

Wypastwienie się, a ś., blm., czynność cz. Wy-
pastwić ś.

Wypasywać, uje, ywał i W. ś. p. 2. Wypaść.

Wypasywanie, a, blm., czynność cz. Wypa-
sywać.

Wypasywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wy-
pasywać ś.

† Wypaszcząć, a, ał i † W. ś. p. Wypościć.

† Wypaszczanie, a, blm., czynność cz. Wy-
paszcząć.

† Wypaszczanie się, a ś., blm., czynność cz.
Wypaszcząć ś.

1. Wypaść, dnie, dł. Wypadnąć, nied. Wypadać,

× Wypadywać, [Wypadować] l. spaść na zewnątrz,
wylecieć: Ochozjasz wypadł z palcau swego
oknem przez kratki i zaniemógł. Leop. (spadł
przez kratę sali swej. B. G.). Wypadł z ka-
rety. Troc. Gdy jęczmień dojrzeje, łatwo ś. ziar-
no samo z szupinką wykrzy i wypadnie. Syr.
(= wysypie ś., wyluszczy ś.). Zbroja tak ciężkiego
razu nie wytrzymała, i dusza wielką raną wy-
padać musiała. P. Koch. 2. upaść z czego, wy-
śliznąć ś., wysunąć ś., wymknąć ś., wylecieć, nie
utrzymać ś.: Puszczyca z ruzem trzykroć wy-
padła mu z ręki. Niemu. (= wypuścił, upuścił ją
z ręki). Leniwemu wszystko z rąk wypada.
Prz. (= leci). Niechaj będą dwa oszczepy je-
dnego hartu, przecię na tym wiele zależy, jeśli
jednym oszczepem ze wszystkij mocy strzelono,
a drugi ledajako wypadł z ręki. Górń. Wy-
padła mu szabla z ręki. Troc. Zęby mu z dzia-
sła wypadają. Troc. Wypadły z niego wszyst-
kie wnętrzości jego. Rej. (= wypęzły, wyleciały,

wyłożyły, wysypały *ś.*, wyciekły, wywaliły *ś.*). Włosy wypadają (= leżą, wylazą, wypelzają, wychodzą). W. z pamięci, z głowy = wylecieć, wyjść, wywietrzeć. Pamięć nasza słaba jest, z której snadniechno to W. może, co w niej trwało, jeśliżby to często przypominano i odnawiano w niej, co pamiętać chcemy, nie bywało. Żurn. Czyż to podobna, żebym przez te pięć lat miał W. z pamięci wacpana? Boh. Co ci powiem, pomnij głęboko zachować w sercu twoim, aby ci nigdy nie wypadło. L. To, co do enoty nas budzi, jednym uchem do głowy nam spada, a drugim jak drzwiami wypada. Jabł. (= *groch na ścianę*). W zapamiętaniu wypadło mu to niebaezne słowo, które tyłu nieszczęście przyczyną zostało. Stasz. (= *wyrwał mu ś.*, *padło z ust jego*). Gdy *ś.* o ludziach mówi, strzec *ś.* należy, żeby *ś.* zbyt nie zaciękać w opisanu: W. słowo może nieostrożne, które urazi. Kras. Kosowi żaden sekret, bądź prywatnych osób, bądź powszechności tyczący *ś.*, nie wypadł. Pileh. Wypada członek ze stawu swego, wyskakuje, wywiehnie *ś.* L. (= *wybieja ś.*). Gdy kto rękę albo nogę wywinie, że mu z stawu swego wypadnie, tedy doktor, chcąc onę rękę albo nogę znowu w staw swój wprawić, naciąga jej. Sak. Gdy ręce, które świat stworzyły, do dziur, sznurami kręcąc, dociągało bezecne plemie, z miejsc swych spadały stawy, a kości w barkach gruchoły. Odm. Wkrótce wnijdzie w kolej to, co z niej wypadło. L. (= *wyboczyło, wystąpiło, wykroczyło, wyskoczyło, wyszło; wykoleiło ś.*). Z drogi Bożej wypadającym był straszliwy i surowości pełny. Skar. W. z ryzy, z kluby (= *wyjsć, rozluźnić ś.*, *wykietlnać ś.*, *wyuzdać ś.*, *rozpasać ś.*). Przen.: Spiewając, wypada z tonu; publiczność śmiać *ś.* poczyna. L. (= *traci właściwy ton, wpada w fałszywy ton, nie wytrzymuje właściwego tonu*). Przen.: Język, westchnąwszy wrzód, wypadł na tę mowę. Otw. (= *wpadł niechzący na ten temat, odezwał ś. tak zniecała*). W. z łaski, stracić łaskę. Kn., Troc. (= *popaść w niełaskę*). W. z godności. Troc. (= *nie umieć utrzymać jej*). Już wypadł z łaski a z miłosierdzia Pana swojego. Rej. Największa nieszczęśliwość W. z szczęścia. Bardz. Kolomana Ruś otruła, a gdy nie było po nim potomka, Ruś to tam opanowała, a od tego czasu wypadli Węgrzy z Rusi. Biel. M. (= *odpadł od niej, wymknęła im ś.*). 3. *wybiec raptem, wylecieć, wyskoczyć, rzucić ś.*, *wyrwać ś.*: Wypadam z domu, wybiegam prędko. Kn. Aż pewny, z twarzy tylko znajomy, wypada, łap za rękę, jak *ś.* masz, mój śliczny? powiada. Iż. Z krzaków wypada spłoszona. antylopa. Wypadł nań z kijami. Słyszac ten rozruch na ulicy, wypadł z domu. Troc. Telemak niecierpliwy z tłumem *ś.* wykrada, bieży do bram i za swym Mentorem wypada. Jabł. Wypadli za nim w tropy. Troc. (= *pogonili, popędzili*). Z miasta W. za nieprzyjacielem. Troc. Z gór wysokich wiatr wypada. Troc. Metel, gdy posłyszał, że Scypjona zabito, wypadł na rynek. Warg. Wypadać na kogo, wybiegać, wypad czynić, wyciekać. L. Na pogaństwo *ś.* W. napierali. P. Koch. Mniszech wypada ze swoimi z miasta i straszną rzecz zadaje. Niem. (= *robi wycieczkę*). Jak szedłem zbierać mych przyjaciół, aż tu jak wypadną blisko pięćdziesiąt szabel... Boh. Więcej niż pięćdziesiąt z długimi ruśnicami wypadło do nas. Warg. Równie zwierz, obstępiony gdy od łowców bywa, przeciwko nim *ś.* burząc, śmieie wypadywa. L. (= *naciera*). 4. *wypłynąć nagle, wy-*

dożyć ś. szybko będąc wypieranym, wystrzelić, wyskoczyć, wylecieć, wyluchnąć, wytrysnąć, wymknąć, bić skąd: Z lochów tych czasem i kryniee wypadają. Otw. Wypada stamtąd rzeka. Troc. Z elektryzowanego iskry wypadają. Troc. (= *sypią ś.*, *pryskają*). Dęcie jaśniejsze brzmienie wydaje, gdy przez krtań trąby wąską a długą przechodząc, wypada nakoniec przestronniejszemu otworem. Pileh. (wychodzi z mocą. L.). Dźdze z nieba wypadły i w utworzonej zawarły *ś.* ziemi. Chr. (= *lunęły, puściły ś.*, *spadły*). Grzmienie gwałtem *ś.* wielkim rodzi między obłoki, aż gdy z piorunem wypada. Birk. (wytrząska. L.). Wypadł strzał (= *padł*). Jęki nawet z głębi nie wypadną. Mick. 5. przen. *wypłynąć, wymknąć, wywoićzać ś.*, *wszcząć ś.*, *wziąć początek, pójść ś.* z czym, *pokazać ś.*, *wyłonić ś.* z czego, *okazać ś.* w rezultacie: Z obrachunku wypadło zero. Z dodawania wypada suma. Skąd wypada taka cyfra? (= *skąd ś. hierze?*). Próba (z działania arytmetycznego) jakoś nie wypada, nie chce W. (= *nie zgadza ś.*, *nie okazuje ś. taką, jaką być powinna; nie wychodzi na to, na co wyjść powinna*). Popis wypadł świetnie (= *udał ś.*). Wyrok wypadł łagodnie (= *zpadł łagodny*). Wypadł dekret. Troc. Wypadła kondemnata. Troc. Nie to, com sobie zamierzył, wypadło. Kołł. Kochane pieniądze, nie słyszałem jeszcze, żeby was kto nie lubił, chyba warjat a. flozof, co na jedno wypada. L. (= *wychodzi, wynosi*). Funt tego wypada po dukacie. Wszystkie moje przypadki wypadają na przypadki znakomitych ludzi. L. (= *schodzą ś.*, *zgodzają ś.* z niemi, *podobne są do nich*). Na moje wypadło (= *wyszło, stało ś.*, *jakem przewidział*). 6. *wydarzyć ś.*, *trafić ś.*, *przypaść, przygodzić ś.*, *zdarzyć ś.*: Przez ten czas ta zaraza już po trzy razy po stronach wypadła. Swit. Niewiele już czasu, a tu wypadła pilna robota (= *trafiła ś.*). Wypadł mi interes (= *zaskoczył mię*). Jeżeliby co ważnego wypadło... (= *stało ś.*, *zaszło*). Nie wiem jeszcze, jak mi wypadnie. Tak wypadło, że... (= *tak ś. zdarzyło*). Droga wypadła nam przez las. Termin płatności wekslu wypada za miesiąc (= *przypadu*). Termin wekslu, który wacpan mi wypłacić miał, już przed dwiema niedzielami wypadł. L. (= *wyszedł, minął*). Choć te prorokowane szczególniejsze sukcesy nigdy nam nie wypadły, wszelakoż cieszyliśmy *ś.* na weselu. Chodź. (= *nie przypadły nam w udziale, nie spotkały nas, nie ziściły ś. nam*). Taki los wypadł nam. Los wypadł na niego. Trzęsą losy, na kogo poicik rzucić pierwszego wypadnie. Dm. (= *padnie*). Bądź cobądź wypadnie nam pójść (= *trzeba będzie*). Wypada chorego odwiedzić (= *godzi ś.*, *należy; słusna, przywoita jest; przystało*). Wypada koniecznie a. *ś.* z tobą złączyć, lub eię stracić wiecznie. L. (= *trzeba*). Wypada, szkuje *ś.*, rymuje *ś.*, przywoita, dogodno. L. Nie wypada jeszcze z tym wnioskiem *ś.* odezwać. L. (= *nie czas, nie pora*). W takich okolicznościach wypadalo trzymać język za zębami. L. To nie wypada! (= *nie uchodzi; to nieladnie, to niestosownie*). Już zapozwałem, czyż wypada? (dom: cofnąć *ś.*). Mick. 7. X W. *paść co do jednego, wyzdychać*: O przyczynie tej zarazy przekonano *ś.* z utworzenia bydła z tej choroby wypadłych. E. [Pszczóły natychmiast wypadają, czyli obumierają].

2. Wypaść, sie, si, nied. Wypasać, Wypasywać I. W. trawę, zboże, łąkę = *spasć bydłem, kosić i t. p. zużyć rośliny na paszę*: Wypasam łąkę, zboże.

spasam bydłem. Kn. Potraw lepiej wypasać, niż żać. Haur. Tu dziś trawę wypaszysz, jutro indziej skoczy. Paszk. Wiele kraju wypaszysz dalej postąpili, gdzie dobrze żyli. Stryjk. (-wyjadysz, objadysz). 2. W. zwierzęta = wytuczysz, utuczysz, upaść, ukarmić. Przen.: Słowy Jego a naukami świętymi Jego wychowania wypasieni od Niego. Rej. (= zasileni, posileni, pokrzepieni, nakarmieni, zasyceni). W. ś. wytuczysz ś., utuczysz ś., ukarmić ś., spaść ś.: Gdybyś ś. nie wiem jak wytuczyl i wypasł, nigdy przecię karmnego wołuj ani siłą, ani ciężarem nie przesadzisz. Pilch.

3. Wypaść, i, blm., p. Wypad: Widzieli każdą od lat zezerniałą belkę, każdy w niej cios siekiery, każdą okragłą W. sęka. Żer.

Wypatroszać, a, ał p. Wypatroszyć.

Wypatroszanie, a, blm., czynność cz. Wypatroszać.

Wypatroszenie, a, blm., czynność cz. Wypatroszyć.

Wypatroszyć, y, ył, † Wypatroszyć, Wypatroszyć, nied. Wypatroszać *wywnętrzyć, wyjąć wnętrzości, wybebeszyć, sprawić*: W. ptaka, zająca. Kn. Wypatrosz tego zająca, ptaka. Troci. Zająca bez odwłoki wypaprosz i urnij skoki. Mor. A. Złodzieje pszczelne koło drzewa wodzą, kizki wypatrosząc. Klon. (= *wypróbowując*). Rusacy, wysączywszy z jeńca krew i członki tajemne wypatroszywszy, przyswędzali. Błaż. (= *wytrzebnowszy*). Wypatroszył i nadział szafanem. Gaw. Trzej byli obieszni, potem wypatroszeni i ćwiertowani. Baz. Ja bez pogrzebu zostanę, a ty będziesz spalony, zgnojony, wypaproszony. Pilch. (= *egzenterowany*). Przen.: Wozy już w znacznej części wypatroszone z towaru. Kaczk. (= *wypróznione, wyładowane*). Chwytne spojrzenia, co radeby do dna duszy sięgnąć i wypatroszyć ją z każdego zamysłu i przejrzeć nawskroś. Reym. [W. ś.] *urodzić dziecko, rozwiązać* ś.

† Wypatrować, uje, ował p. Wypatrzeć.

† Wypatrowanie, a, blm., czynność cz. Wypatrować.

† Wypatrownica, y, lm. o *okno do wyglądania, ganek, przedsionek, werenda, wykusz*: *Specula, ganek, okno a. wykusz, z którego z domu wyglądamy, W. może być zwana. Mącz.*

Wypatrywać, uje, ywał p. Wypatrzeć.

Wypatrywanie, a, lm., czynność cz. Wypatrywać: Od częstego wypatrywania ciekące oczy. L. Tak im długie godziny spłynęły na wypatrywaniu ziemi i nieba. Żeb.

† Wypatrzeć, a, ał p. Wypatrzeć.

† Wypatrzanie, a, blm., czynność cz. Wypatrzeć.

Wypatrzeć, y, ał p. Wypatrzeć. L.

Wypatrzenie, a, blm. l. czynność cz. Wypatrzeć: Od rzeczy ziemskich umysł swój odwiódł i do wypatrzenia a rozbiierania wnętrznego kondycji naszej i afektów w naturę wlepionych obrócił. Warg. 2. [W.] *kwitnięcie dziewanny*.

† Wypatrzyciel, a, lm. o *ten, co wypatrzy a. co wypatrzył*: Wnętrzości moich świadek jest Bóg i serca mego prawdziwy W. a słuchacz języka mego. Leop. (nerek moich prawdziwy śpieg. Leop., serca badaczam prawdziwym. B. G.).

† Wypatrzycielka, i, lm. i forma ż. od Wypatrzyciel. Sł. wil.

Wypatrzeć, y, ył. Wypatrzeć, † Wypatrzeć, nied. Wypatrywać, † Wypatrować l. oczy = *ciąg-*

łym patrzaniem stąpić, wyczerpać; przepatrzeć: Lepiej widzi młody z wyczerpani i bystreimi oczami, niżli stary z wypatrzonemi. Skar. 2. = a) *wyłężyć wzrok na kogo, na co, wybrzeszczyć, wybałuszyć, wyrzucić, wyłupić oczy, utopić, zapuścić wzrok*: Wypatrzył na przybyłą zdziwione oczy. Bał. Wypatrzył zdziwione oczy na mówiącego, potem spojrział na siostry i z ich min domyślił ś. wszystkiego. Bał. Ale napróżno wypatrywał oczy. Ork. b) [Wypatrywać] *patrzeć na różne sposoby, wyglądać, rozglądać ś., rozpatrywać ś.*: Dwuch chłopców sie z za jednego granicka wypatrują, a nigdy ś. wypatrzeć nie mogą (zagadka o oczach). 3. = a) *patrzaniem wynaleźć; wyszukać, odnaleźć; zoczyć, spostrzec, ujrzeć, zauważyć; podpatrzeć, wyspiegować, wysłedzić*: Nie było w sadzie nikogo prócz dwu starców ukrytych i wypatrujących ją. Leop. (= *mających ją na oku, obserwujących ją, czekających na nią*). Skanderbeg jechał, aby wypatrzeć, co ś. u Turków dzieje na różnych miejscach. Baz. (= *na zwiady; aby rekognoskować, wywiédział ś., przepatrzeć, zbadać, zlustrować*). Wysłał śpiegów, aby wypatrywali ziemię nieprzyjacielską. B. B. Przyszli oni, aby wyspiegowali i wypatrzyli i zjeżdżili ziemię twoją. Leop. (= *spenetrowali*). Przysłaście wypatrować słabsze miejsca ziemi. Wuj. Spytął śpiegów, jeśli dobrze wypatrzyli, co im hetman rozkazał. Warg. (= *wymyślakowali, przewąchali*). Szukajcie, wypatrzajcie i przeglądajcie po drogach i ulicach, jeśli znajdziecie go. Wuj. (= *uważajcie*). Ba! przecie on mi lasy węgierskie wypatrzył. Tet. Pykubysz na nich, równie jak na białych ścianach, nie wypatrzył. Chodź. (= *nie poświęcił, nie świadczył*). Wypatrzył dziureczkami u drzwi, że jej brytę złota podał. Skar. Kryli ś. chrześcijanie po domach, a wypatrzyli ich poganie na jednym miejscu czterdziestu dziewięciu i pojмали wszystkich. Skar. W tym jednym wypatrzyli go nieprzyjaciele i wnet oskarżyli do króla. Leszcz. To chcesz widzieć, co przed ludzkim wzrokiem skryć można, i tylko sam wypatrzył wzrok Boży. L. Przen.: *dopatrzeć ś., wyszukać, doszukać ś.*: Cudze przywary wypatrujemy, a swoje wstecz zarzucamy. Pilch. (= *widzimy, kłują nas one w oczy, intrygują nas*). b) *patrzeć na różne sposoby, na różne strony; wyglądać, wyczekiwać*: Nie płacz, Maryś, nie płacz, bo ja za górami; wypatruj oczkami, co ci zaszyły łzami. Głog. c) *patrzeć, rozglądając ś., wybrać; upatrzeć, dobrać*: Wypatrzył sobie niedźwiedzia w lesie. Troc. W. pannę za żonę, okazją do czego. L. Dobrą dla córki wypatrzył partję. Troc. [Umartemu kładą po cencie na oczy, aby kogoś z domu tego nie wypatrzył] (= *nie wyprowadził na tamten świat*). 4. *przeń. patrzeć wyrozumieć; rozpatrzeć, rozważyć, rozszedzić, wysondować, roztrząsnąć*: Pszczół naturę, życie, sprawę i robotę wypatrował. Warg. O tym ci niechaj dyskuruja, którzy ś. filozofją bawiać, takowe rzeczy wypatrują. Warg. (= *zglębiają*). Niech wypatrzy Jehowa między mną i między tobą. Bud. 5. [Wypatrywać] *wyglądać, mieć pozór*: Wypatruje na te lata. Chciał rozpoznać tę kamienie, jak ona wypatruje. Wypatrywał jako tako, gdy miał płaszcza na sobie zarzucony, ale najczęściej chodził w zielonej kurtee, i wtenczas niekorzystnie ś. wydawały nogi jego cienkie. Lib. × W. ś. *wymierzyć wzrok, spojrzeć, upatrzeć ś. z natężeniem, wlepić oczy, utopić wzrok*: Przyłożywszy lornet-

kę do oczu, prosto wypatrzył ś. na mnie. Kaczk. Stara wypatrzyła ś. na mnie. Kon. Mnich ś. wypatrzył; inny świat zabłysnął przed nim. Glin.

[Wypaździerzać, a, ał] p. Wypaździerzyc.

[Wypaździerzanie, a, błm.] czynność cz. Wypaździerzać.

[Wypaździerzenie, a, błm.] czynność cz. Wypaździerzyc.

[Wypaździerzyc, y, ył, nied. Paździerzać] *wybić kogo, wytłuc.*

† Wypaźdzać, a, ał p. Wypędzić. Kaz. 1555.

† Wypaźdzanie, a, błm., czynność cz. Wypaźdzać.

† Wypaźdzenie, a, błm., czynność cz. Wypaździć.

† Wypaździć, i, il p. Wypędzić.

Wypchać, a, ał, nied. Wypychać I. a. **Wypchnąć a)** kogo, co = *pchać* wyrzucić, *wybić, wytrącić*: Wypchnij to z rurki. Troc. W. wóz z wozowni. (= *wytoczyć*). Niema czego dłużej czekać; nim wypchną, trzeba uciekać. Zabł. (= *wyforują, wyrzucą, wypędzą*). Cóż ci by też tedy za to uczynić: jedno cię preez na głowę W. Rej. Jak przyjdzie który upominać ś. o pieniądze, wypchnę za drzwi. L. Deszcz wypchniony z gradem z podchmurza zabłysnego. L. Wypchną go za drzwi. Kras. W. kogo za drzwi, W. kogo z izby. Troc. Wypychać na wodę rozkazuje nawy. Żebr. (= *spychać, spuszczać, wyprowadzać*). W. szybę = *wygnieść, wyprzeć, wytłoczyć, wysadzić*. Przen.: Ojcowie chrześcijańscy napisali piękniejsze pieśni, któremi zarażliwe wypychali. Skar. (= *wyparowali*). Przen.: Wypycha siostrzenicę za niego, a za mnie ś. sama wydaje. L. (= *gwałtem każe wyjść zań*). Przen.: W. towar ze sklepu = *byłe jak sprzedać, zbyć, pozbyć ś. go*. Wypchnąć robotę z warsztatu = *byłe jako wykończywszy, wydać*. b) przez ciągłe *pchanie, napieranie* wyrobić, *wygnieść, rozprzestrzenić*: W. spodnie na kolanach. 2. × W. zęby = *wytknąć, dłużyć*; *wypychaniem* *wyczyścić*. Troc. 3. czym = *wypełnić, napychając* czego w środek. W. siennik słomą. Ptak wypchany. W. brzech = *wyładować, wypakować, obładować, obciążić* *jedzeniem*. Jadła z wypchanemi policzkami. Sienk. Dobrze sobie wypchał kieszenie. (= *wypakował, wyładował, obłowił ś.*). Jak ona kształtna! — Tak, jest w sznurówce wypchanej. L. Przen., żart.: Kaź. ś. W. (= *jestes okazem zoologicznym do wypchania*). Kaź. ś. W. z swoją zapłatą. (= *kpię z twojej zapłaty*). 4. [W.]. *wystuć*: Wypchła dziewczkę swoją do pana. 5. [W.]. *pchając* *wywindować; wpcchnąć*: Wypchali mu wóz pod górę. 6. [W.]. *myśl.* (o jamniku) *wypędzić z nory* zwierza; (o wyzle) *wypędzić zwierza z miejsca*.

Wypchanie, a, błm., czynność cz. Wypchać.

Wypchanie się, a, ś., błm., czynność cz. Wypchać ś.

Wypchlenie, a, błm., czynność cz. Wypchlić.

Wypchlić, i, il *wyczyścić, wywiskać z pcheł*. L. **Wypchlisko, a, lm. a** I. *woda ślimacząca ś., t. j. sącząca ś. na wierzch ziemi z pochylności góry a. wzgórze i zabierająca z sobą cząstki rudy żelaznej*. Sł. wil. 2. w górach Sandomierskich (u podnóża ś. Krzyża, Łysej i t. d.) *wychodnie skał, a nadewszystko piaskowców, sterczących od powierzchni*. Łab.

Wypchnąć, chnie, chnął, chnęli a. [pchl] p. **Wypchać.**

Wypchnienie, a, błm., p. Wypchnięcie.

Wypchnięcie, a, błm., Wypchnienie czynność cz. **Wypchnąć.**

Wypchnięty, Wypchniony im. od **Wypchnąć.**

Wypchniony p. Wypchnięty.

Wypejsachować, uje, ował (u Żydów) *na Pejsach, t. j. na Wielkanoc, przygotować oczyszczając, np. przebrać pszenicę, ażeby w niej ziarna żyta nie było.*

Wypejsachowanie, a, błm., czynność cz. Wypejsachować.

Wypejsować, uje, ował I. *oczyścić ziarna jeźmienia od ości uderzając po kupie cepem*. 2. *posp. wytargać za pejsy; powyrzuwać pejsy.*

Wypejsowanie, a, błm., czynność cz. Wypejsować.

Wypelacz, a, lm. e, Wypielacz narzędzie rolnicze do *wypełania*.

Wypelać, a, ał p. Wypeść.

Wypelanie, a, błm., czynność cz. Wypelać.

Wypielanie, a, błm., p. Wypielenie: Między pęciami sadzonymi ma być częste chwastu W. Trzyc.

Wypełgnąć, nie, nął *wypłonać, wybuchnąć płomieniem*: Gdzieś wyrzuconą z tych przepaści dziurą ogień wypełni. Tw.

Wypełgnięcie, a, błm., czynność cz. Wypełgnąć.

Wypełki, lek, błp., Wypielki I. *chwasty wypełone, opiołki*. 2. = **Opełki**. Sł. wil.

Wypełniacz, a, lm. e ten, co wypełnia, wykonawca: Lżem ja powiedział, że dworzaniowi wiele jeszcze przydać trzeba było, nie już przeto miałem ja już być wypełniaczem tych rzeczy. Górń. Jeśli sprawiedliwość wasza nie będzie większa, niżli wszystkich mistrzów i wypełniaczy zakonu, nie możecie wnijść do królestwa niebieskiego. Rej. Bądźcie pilnemi słuchaczami, a jeszcze pilniejszymi wypełniaczami słowa Pańskiego. Białob.

Wypełniać, a, ał i W. ś. p. Wypełnić.

Wypełnianie, a, błm., czynność cz. Wypełniać.

Wypełnianie się, a, ś., błm., czynność cz. Wypełniać ś.

Wypełniciele, a, lm. e, Wypełniacz *ten, co wypełnia, wykonawca*: Effector, czyniciel. W. Mącz. Gotowem być sam kary wypełniacielem. L. (= egzekutorem).

Wypełnicielka, i, lm. i forma ż. od **Wypełniciele**.

Wypełnić, i, il, nied. Wypełniać, [Wypełnować] I. *zapełnić po brzegi, napełnić zupełnie; nalać, nasypać, naładować do pełna*: W. beczkę wodą, towarami. L. W. luki = *zapełnić, pozapełniać*. W. blankiet. (= *powpisywać w miejsca nie za drukowane, co potrzeba*). Przen.: W. braki, niedostatki = *uzupełnić, wyrównać*. Boki sobie W. Jabł. (= *wypaść ś., wytłoczyć ś., wykarmić ś.*). 2. *liczbę czego = uzupełnić, dopełnić, wyrównać, z okrąglić, skompletować*: A tak naprzód onemu wojsk, które przeciw baszy miał, kazał liczbę W. Baz. (= *kazał mu ś. skompletować*). L. 3. *spełnić, wykonać akuratnie, uskutecznić, ziszczyć, sprawić, nied. sprawować, pełnić*: Wypełniam przykazanie, pełnię śluby. Kn. W., popełnić. Kaz. 1555. W. dekret (= *wyegzekwować*). W. obowiązki urzędu. Medynę będę widział, wypełnię me śluby. Szym. Nie będziesz krzywoprzysięgł, ale będziesz oddawał i wypełniał przysięgę twoję Panu Bogu. Kucz. Wszystko wedle obietnie świętych Twoich nad nami W. raży. Rej. Wypełnij mój rozkaz, moję prośbę,

powinność swoje. Troc. Com sobie ułożył, to wypełniłem. Kras. (= *dopełniłem, dotrzymałem*). 4. kielich i t. p. = *spełnić, wypróżnić, wychylić*. W. ś. (o czasie) *wyjsść, upłynąć, minąć, przejść; nadejsć, przyjść*: Wypełnia ś. czas twej próby. Czas ś. wypełnił, aby Panna Maria porodziła. L. Już ś. czasy wypełniły. Rej. Gdy ś. nie-
siące wypełniły, dziecię owo wyszło na świat. Nareszcie wypełnił ś. czas zamknięcia, stworzono klatkę (= *więzienie*). Jun.

Wypełnienie, a, bhm. I. czynność cz. **Wypełnić**: W. pomiędzy murami szybowemi wielkiego pieca, t. j. temi, z których wewnątrz dotyka koszuli, czyli futrówki, a zewnętrzny płaszcza, czyli muru obwodowego. Łab. Rozum jest myślą pełną wiedzy, i to jego stanowi W. (konkretyzm). Lib. W. warunków, rozkazu. 2. p. **Wypełnienie** ś.: Gdy przyszło W. czasu, został Bóg Syna swego. Białob. 3. stol. p. **Wypełnik**. **Wypełnienie się**, a ś., bhm., niek. **Wypełnienie**, czynność cz. **Wypełnić** ś.

Wypełnik, a, hm. i, **Wypełnienie** bud. *filunek, pływca; poltko*.

[**Wypełnować, uje, ował**] p. **Wypełnić**.

[**Wypełnowanie, a, bhm.**] czynność cz. **Wypełnować**.

Wypełty p. **Wypełony**. Niebożny jest jako ciernie wobec wypełte. Bud. Kościół Boga i ewangelia wypełta być nie może. Żarn.

Wypełzać, a, ał p. **Wypełznąć**.

Wypełzanie, a, bhm., czynność cz. **Wypełzać**.

Wypełzły, Wypełznięty I. *który wypełził, wypłowił, spłowił, wyblakł, zblakł, wyburzał*. 2. *wyłysiał*: Spuścił głowę wypełzłą, zamilkł. Krasz. Zakonnik stary z siwą brodą i głową wypełzłą. Krasz. Wypełzie, bezkolorowe, zawsze zaspane oczy. Kon. (= *wypłowił*). Nie widać było wypełzniętych materji na meblach. Bał. Betsy stara, przygarbiona, wynędzniała i wypełzła z urody szła chwajnie. Reym.

Wypełznąć, znie, znał a. zł. **Wypełzać, Wypełzywać** I. † **Wypełzać, Wypełzić** a. W. ś. *pełznąć, wyleżeć, wysunąć* ś.; *wyczołgnąć* ś.: Gad wypełza. **Wypełzywać** z rowów, przepadłsk, jam. Kasp. Wnętrzości zeń wypełzły = *wypadły, wyleciały, wylazły, wyszły, wysypały* ś., *wyciekły, wywaliły* ś. **Wypełza** nasienie z pączka. L. = *wylać, wysuwać* ś., *wylobywać* ś., *wypadać, wyskakiwać, sypieć* ś. 2. (o kolorach) *wyblaknąć, zblaknąć, wypłowić, spłowić, spelnąć, wyburzać*, (o materiałach), *stracić kolor*. Przen.: **Wypełzła** nadzieja (= *spełniła na niczym, znikła, przepadła, wagała, przysła*). 3. (o włosach) *wyleżeć, wypaść, opelnąć*.

× **Wypełznąć, i, il** *sprawić, że co wypełznie, wyblaknie*. L.

× **Wypełznięcie**, a, bhm., czynność cz. **Wypełznić**.

Wypełznięcie, a, bhm., czynność cz. **Wypełznąć**.

Wypełznięty p. **Wypełzły**.

Wypełzywać, uje, ywał p. **Wypełznąć**.

Wypełzywanie, a, bhm., czynność cz. **Wypełzywać**.

[**Wypepląć, a, ał**] *wypić*: W. wodę.

[**Wypeplanie, a, bhm.**] czynność cz. **Wypepląć**.

[**Wypercić się, a ś., bhm.**] czynność cz. **Wypercić** ś.

[**Wypercić się, i ś., il ś., Wykopcąć** ś.] *wywrócić* ś., *puścić* z „perci”.

Wypergrynować, uje, ował *wywędrować*: Małom na tamten świat nie wypergrynował. Krasz.

Wypergrynowanie, a, bhm., czynność cz. **Wypergrynować**.

× **Wyperfekcjonować, uje, ował** *wydoskonalić*: Historia jego od autora przejrzana i na wielu miejscach z niemą aukcją wyperfekcjonowana. Nies.

× **Wyperfekcjonowanie**, a, bhm., czynność cz. **Wyperfekcjonować**.

Wyperfumować, uje, ował *uperfumować starannie, obficie, wypachniłować*. W. ś. *uperfumować* ś. *starannie, należycie*; żart. *pooblewać* ś., *powalać* ś. *czym śmierdzącym*: Ten staruszek młody, wyperfumowany, wymuskany, wystrojony, wyfryzowany, stawia nogi, jak z partesów. L. Hoła, mój młodziku! wyperfumowany Aleksandrze! L. Weszła, szumiąc jedwabiami, wyflokowana, wyperfumowana, nawet podobno wyróżowana. Bał. W takt powiewała cienką wyperfumowaną chustką. Orzesz.

Wyperfumowanie, a, bhm., czynność cz. [**Wyperfumować**].

Wyperfumowanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wyperfumować** ś.

Wyperlenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wyperlić** ś.

Wyperlić się, i ś., il ś. *wysypać* ś., *wystąpić* na czym *jak perły*: Po murawach wyperliły ś. trzody. Słow.

Wyperorować, uje, ował *perorując wypowiedzieć*: Wy mnie znacie, wyperorował Dołęga, zasady moje niezachwiane. Krasz.

Wyperorowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyperorować**.

Wyperswadować, uje, ował, [**Wypośladować**], nied. **Wyperswadowywać** *perswazją wybić co komu z głowy; odradzić; perswadując wymóc na kim; doradzić, wytłumaczyć, przethumaczyć, przelożyć komu*: Zwycięzonym wyperswadował pokój. Nies. Tak mówię, tak chcę, i nikt mi tego nie wyperswaduje. L. Wszak wiesz, jak my to umiemy enoty W., miłość wzmówić, w intrygę wprowadzić. L. Wyperswadowałem to na nim. Troc. Czego mu nikt ani wyperswaduje, ani zakazuje. Troc. Wyperswaduj, odradź mu to. Troc. Gdy skutki obietnicy nie mieli, byli na tym sejmiku niewyperswadowani. Mat. (= *niepocieszeni*). Książęciu wyperswadowali, aby tę złą o świętym opinią złożył. Skar. W. sobie = *podgodzić* ś. z *losem*; *puścić co w niepamięć, obejść* ś. *bez czego z rezygnacją po rozwalde*: Nie zyskawszy wzajemności, wyperswadował sobie miłość. L. Wyperswadowuję sobie, choć Teresy nie dostanę. L. Nie jestem zdolny ani bawić ś., ani wyperswadowywać sobie. Orzesz.

Wyperswadowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyperswadować**.

Wyperswadowany I. im. od **Wyperswadować**.

2. *wyrozumiał, rozsądnie pobłażliwy, względny*.

Wyperswadowywać, uje, ywał p. **Wyperswadować**.

Wyperswadowywanie, a, bhm., czynność cz. **Wyperswadowywać**.

† **Wyperzać, a, ał** i † **W. ś. p.** **Wyperzyć**.

† **Wyperzanie**, a, bhm., czynność cz. **Wyperzać**,

† **Wyperzanie się, a ś., bhm.**, czynność cz. **Wyperzać** ś.

† **Wyperzenie**, a, bhm., czynność cz. **Wyperzyć**.

† **Wyperzyć, y, ył**, nied. † **Wyperzać** *naperzwszy wystawić; najeżyć, nastroszyć*. † **W. ś.** *naperzwszy* ś. *nastroszyć* ś.; *najeżyć* ś. L.

[**Wypewnić się, i ś., il ś.**] *spełnić* ś., *sprawić* ś.

[Wypewnienie się, a s., btm.] czynność cz. Wypewnić s.

[Wypęcać, a, ał] *wytluc pięścią po karku, wydzębkać.*

[Wypęcianie, a, btm.] czynność cz. Wypęcać.

[Wypęcniały] *wymędzniały.*

Wypęcać, a, ał p. Wypęczyć.

Wypęczenie, a, btm., czynność cz. Wypęcać.

Wypęczenie, a, btm., czynność cz. Wypęczyć.

Wypęcnieć, eje, ał *napecznić, nabrznieć, wydać s., wystawać pękato*: Żyła wypęcniła. Urs. (=nabrała). Przyszała krew w żyły, aże wypęcniła. Sien.

Wypęczenie, a, btm., czynność cz. Wypęcnieć.

Wypęczyć, y, ył, nied. Wypęcać *posp. wypuczyć, wydać, wystoperzyć, wystawić, wypiąć*: W. usta, brzuch. [Owea tylec wypęczyła].

Wypędnąć, u, btm. *wypędzenie, wypędzanie*: Wszak to są kontrakty na smołę, a oto rachunki z jej wypędu. Krasz. W. wódki=*dystylat, odpęd, gon, zacier*. Gorzelnia dobry daje W. Pilnować wypędu wódki. Krasz.

Wypędek, dka, lm. dki *pog. człowiek wypędzony, wydabony, usunięty skąd, szczeg. uczeń wypędzony ze szkół.*

Wypędk, i, lm. i *ucz. wypędzenie ucznia ze szkół.*

Wypędzacz, a, lm. e p. Wypieracz.

Wypędząć, a, ał p. Wypędzić. [W. Niemca = *wcześniej zaczynać żniwo z powodu wyczerpania zapasów*. Niemiec ten siedzi na kominie i nie daje babom gotować].

Wypędzanie, a, btm., czynność cz. Wypędząć. [W. starego roku] *zabawa obrzędowa.*

Wypędzalkować, uje, ował p. Wypędzłować.

Wypędzalkowanie, a, btm., czynność cz. Wypędzalkować.

Wypędzenie, a, btm., czynność cz. Wypędzić.

× Wypędziciel, a, lm. e *ten, co wypędził a. wypędnąć*: W., wyganiać. L. *Eapulsor*, W. Mącz.

× Wypędziciełka, i, lm. i *forma ż. od Wypędziciel. Mącz.*

Wypędzić, i, ił, rozk. *wypędnąć a. [wypadź]*, † Wypędnąć, nied. Wypędnąć, † Wypędnąć *l. wygnąć*: Krowy na wzgórowate miejsca wypędzają. Wolsz. Wypadź ich od oblicza mego. Wuj. W. kogo ze służby, ucznia ze szkół=*wydalić, usunąć, relegować*. Wypadź ich z granie niebios w głębią ostateczną. Przyb. Kłjami go z domu nie wypędnij (=nie wyruszaj). Przen.: *spędzić, usunąć lekarstwem*. W. zaległości z żołądka, martwy ptółd z łona, gorączkę. Zielen to, martwy ptółd z żywota wypędnia. Sien. Kuglarze mówią, że ezary W. umieją. Krup. Wypędnij zimno, a przytóż drewek do komina. Li. Przen.: W. ezary=*odczynić*. Przen.: Wypędnij to sobie z głowy=*wybij, wyruguj; wyperswaduj sobie*. Rozmyśleniem słów Pańskich we dnie i w nocy wypędnijmy szkodliwe myśli. Białob. 2. W. wódkę=*wypalić, przepalić, wydestylować, przepędzić przez alembik*. W. smołę.

Wypędzalkować, uje, ował p. Wypędzłować.

Wypędzalkowanie, a, btm., czynność cz. Wypędzalkować.

Wypędzłować, uje, ował, Wypęzłować, Wypędzalkować, Wypęzalkować, Wypędzalkować, Wypęzalkować *pedzłem, pedzalkiem wymazać, wysmarować a. wygładzić*: W. chore gardło.

Wypęzłowanie, a, btm., czynność cz. Wypęzłować.

Wypęzłować, a, ał p. Wypęzyczyć.

Wypęzkanie, a, btm., czynność cz. Wypęzkać.

Wypęzkanie, a, btm., czynność cz. Wypęzkać.

Wypęzyczyć, y, ył, nied. Wypęzkać *garn. : W. garnek*=*nałożyć mu kształt pękaty*,

× Wypęzkać, a, ał p. Wypęzkać.

× Wypęzkanie, a, btm., czynność cz. Wypęzkać.

† Wypęzki, [Wypęzki], † Wypęzki *dotknięty kłg, mający rupturę, kławy, kłowaty*: W., kławy. B. Sz. [W., urażny]. [Wypęzka] = *brzemienna, ciężarna, przy nadziei (kobieta)*.

× Wypęzkać, knie, knął a. eł, nied. Wypęzkać *wyskoczyć z miejsca pękającego, wypuknąć*. L.

× Wypęzkanie, a, btm., czynność cz. Wypęzkać.

[Wypęzzenie, a, btm.] czynność cz. Wypęzyczyć.

[Wypęzyczyć, y, ył] *wynoczyć, wywęzyczyć, wyspiegować, wymyszkować, posp. wymuchać*: Ciekaw jestem, co (on) wypęzyczy. Przybysz.

Wypętać, a, ał *wyzwolić z pęt, wytroczyć; wywikłać, wygnatować, wysypłać, wypłatać, wyplesć, wymotać*. W. s. *wyzwolić ż. z pęt, wytroczyć s.; wywikłać s., wygnatować s., wysypłać s., wypłatać s., wyplesć s., wymotać s.*

Wypętanie, a, btm., czynność cz. Wypętać.

Wypętanie się, a s., btm., czynność cz. Wypętać s.

Wypęzalkować, uje, ował p. Wypęzłować.

Wypęzalkowanie, a, btm., czynność cz. Wypęzalkować.

Wypęzlikować, uje, ował p. Wypęzłować. L.

Wypęzlikowanie, a, btm., czynność cz. Wypęzlikować.

Wypęzłować, uje, ował p. Wypęzłować. L.

Wypęzłowanie, a, btm., czynność cz. Wypęzłować.

Wypięć, eje, ał *l. piejąc wykrzyczeć*. L. [Gdy kura pieje, to może kogo W., t. j. że kto z tego domu umrze]. 2. † W. *wyspiwać*. Biel. M.

Wypianie, a, btm., czynność cz. Wypięć.

[Wypiardek, dka, lm. dki] p. Wypierdek.

Wypiaśtować, uje, ował *piastując wychować, wychodować; wypielegnować, wyptańczyć kogo, wypieczolować*. L. Przen.: A te nasiona wypiaśtowane pasmem nieszczęśliwych okoliczności. Rzew. Wypiaśtowanie, a, btm., czynność cz. Wypiaśtować.

Wypięć, pnie, piął, nied. Wypinać *l. napinając wygiąć, wyprężyć*: Jak mu gniew serce rozpałił, pochwycił broń zwyciężając i łuk wypięć srogi. Zebr. W. brzuch, zadek=*wypuczyć, wypęczyć, wystoperzyć, wydać, wysadzić, wywalić, wystawić*: Ogromna basetla z brzuchem do góry wypiętym, czekając, leżała na ławie, aż jej huczeć każą. Krasz. W. na kogo zadek (= *pokazać mu go*). 2. *przen. z natężeniem, z kłopotem wycisnąć, wymówić; wykrztusić, wybąknąć*: Ten do niego komplement wypina: Łaskawy panie... Szym. (= *wypinać s. nań*). Sam tu, małpo! ty pierwsza wypinaj perorę Nar. (= *sadz s. na nią, występnij z nią, pal ją, tnij ją*). W. s. *wygiąć s., wyprężyć s. na zewnątrz, wypuczyć s., wypęczyć s., wystoperzyć s., wydać s., wypaczyć s.*: Pod krzywemi biodrami wypięły s. kości. Zebr. (= *wystawały, sterczały*). Niejedna chałupa s. wypinała, darennie prosząc podpory. Reym. [Rozróżniają z objawów macieć wypinającą s.].

Wypiętnować, uje, ował p. Wypiętnować.

Wypiętnowanie, a, btm., czynność cz. Wypiętnować.

[Wypichać się, a s., ał s.] *wypłatać s., wygnatować s., wykrećić s., wykpić s., wydrwić s., wymaćić s., wyłgać s.*

[Wypichlanie się, a s., bhm.] czynność cz. Wypichlać s.

Wypicie, a, bhm., czynność cz. Wypić.

Wypić, wypije, wypił, nied. Wypijać *pijąc wyciągnąć*. Za zdrowie królewskie do pierwszego senatora wypił, wypiąwszy, zawołał: nalewajże! Fallb. (= *przepił*). Będziemy wypijać zdrowie przyjaciół naszych. Węg. (= *spijać, spełniać*). Wypij ostatek, tę skłankę wina. Troc. Przen.: Do tego wypił, innemu oddaje. Bratk. (tu mierzy, tam uderzy. L.). Pani moja wypila jedną wieś na wodzie spaskiej. Kras. (= *zmarnowała jeżdząc do wód w Spa*). Rolnik pracowity, chleba w krwawym boju szukając, ży wypijał w smutnym niepokoju. L. (= *połykał*). Wróble nam proso wypijają. Kniaż. (= *wydziołują*). [Aby ptaki niewypijały gospodarzowi zboża]. Szpacy mi pozjadali na trzęsniach ja-gody, wróble proso wypity, tę mam korzyść z tego, że za Filidą biegam, a nie dojrzę swego. Szymon. Przen.: Chciałbym W. cały widnokrąg, a raz odetchnąć nie mogę. Krasin. (= *wchłonać w siebie*). Już świat wypila do dna, szukając tylko w mętaeh jego rozrywki. Krasz. (= *wyzyskała, użyła, wyczerpała go do ostateczności*). Wyszłyte rzeczułki ciekły skryte głęboko, uciekając daleko od spieki, co je wypijała. Krasz. Czekali wszyscy, aby wody kry unosły, ziemia wilgoć wypila i słońce wysuszyło drogi. Krasz.

Wypiec, cze, kl, nied. Wypiekać l. *wypiec zupełnie*: Chleb należycie wypieczony dłużej s. utrzymuje. Kluk. Chleb nie wypieczony prędko pleśnieje. Kluk. (= *nie dopieczony*). 2. *wypalić należycie*: W. cegłę. Kn. 3. *wypiekać wyprodukować*: Różne wyroby wypieka w swej piekarni. Przen.: Czarniecki ma go bronić, ów świeżo upieczony senator, ale, muszę przyznać, dobry żołnierz. Sienk. (= *święto kreowany*). W. pieczenia, pieczyste. L. 4. *wypotrzebować na pieczenie*: W. wszystką mąkę. 5. *zniszczyć czym rozpalonym, wypalić, wysuszyć*: Słońce wypieka, wypala ziola. Kn. Opieka oczy wypieka. Prz. 6. przen.: W. kogo, co *wynędnąć, wysać, wyekspluatować, wyzyskać niegodziwie*: Nie wspominam tutorów, których piekunami a. wypiekunami, nie opiekunami słusznie nazwać, bo pewnie wypieką ostatek i wysuszą dostatki dzieci pozostałych. Opal. 7. *piek. wyrzucić z pieca gotowe pieczywo*.

Wypieczenie, a, bhm., czynność cz. Wypiec.

† Wypieczętować, uje, ował *wycisnąć pieczęd*. L.

† Wypieczętowanie, a, bhm., czynność cz. Wypieczętować.

Wypieczołować, uje, ował *wychować z pieczołowitością, wypielegnować, wypiaślować*. L.

Wypieczołowanie, a, bhm., czynność cz. Wypieczołować.

Wypiek, u, lm. i. a, × Wypieka = *wypiekanie, wypieczenie*: Piece do wypieku. W. chleba i butek. 2. *to, co wypieczono jednorazowo*. 3. w lm. Wypieki = *rumieniec gorączkowy, chorobliwy na twarzy*: Dostał wypieków. Porobiły jej s. na twarzy wypieki. Chwylił wiszący nad nim krucyfiks i z wypiekami na twarzy, z oczyma płonąciami gorączką, dysząc szybko, tak mówił począł. Sienk. Tepiła wypieki schorzałego światła. Żer.

Wypieka, i, bhm. l. p. Wypiekać. L. 2. żart., iron. *opieka krzywdząca, niesprawiedliwa*: Być na wypiece u kogo. L.

Wypiekacz, a, lm. e, × Wypiekun *ten, co wypieka*. L., St. wil.

Wypiekać, a, ał p. Wypiec.

Wypiekanie, a, bhm., czynność cz. Wypiekać.

[Wypiekły] *dobrze wypieczony*: Chleb W. Troc. Chleb zbytynie W. Syr. (= *przepieczony*).

Wypiekun, a, lm. owie l. żart., ir. *opiekun niesprawiedliwy, krzywdzący powierzonych swej opiece*: Nie wspominam tutorów, których piekunami a. wypiekunami, nie opiekunami, słusznie nazwać, bo pawnie wypieką ostatek i wysuszą dostatki dzieci pozostałych. Opal. 2. × W. p. Wypiekacz. L.

Wypielacz, a, lm. e, *Pietnik narzędzie rolnicze do mechanicznego pielienia*: W. amerykański.

Wypielać, a, ał p. Wypieć.

Wypielanie, a, bhm., czynność cz. Wypielać.

Wypielenie, a, bhm., czynność cz. Wypieć.

Wypieleszać, a, ał p. Wypieleszyc.

Wypielieszanie, a, bhm., czynność cz. Wypielieszac.

Wypielieszanie, a, bhm., czynność cz. Wypielieszyc.

Wypieleszyc, y, ył, nied. Wypieleszac *myśl. wysłać gniazdko, przygotować je dla spodziewonych piskląt*.

Wypielegnować, uje, ował *dziecko = pielegnując wychować, wypieczolować*: Oni mię z łona matki wzięli na swe ręce i wypielegnowali me dni niemowlęce. Dm. Wzięłam dziecię z kołyską, wyleczyłam jego rany, wypielegnowałam go z dzieciństwa, on mię nazywał matką. Stasz. Kot zjadł koguta, który był w pokoju wypielegnowany. Jabł. Serca na łonie wolności wypielegnowane chee przyuczyć do zasmakowania niewoli. Węg. Wypielegnowany przez malkontentów wstręt do wojny. Szaj. W. rośliny = *pielegnując wyhodować*. W. chorego = *pielegnując wyzdrowić, wyleczyć, wykurować*.

Wypielegnowanie, a, bhm., czynność cz. Wypielegnować.

× Wypieliwac, a, ał p. Wypieć.

× Wypieliwanie, a, bhm., czynność cz. Wypieliwac.

Wypielony, Wypelty *pielieniem wyczyszczony*: W. grunt = *przy pielieniu powyrwany*: Niezbożny jest jako ciernie wypelty. Bud. Przen.: Kościół Boga i ewangelija wypelty być nie może. Żarn. (= *wyniszczona, zniszczona*).

[Wypielać, a, ał] p. Wypieć.

[Wypielanie, a, bhm.] czynność cz. Wypielać.

Wypielki, tek, bhp., p. Wypelki. Troc. L.

Wypieniaczenie, a, bhm., czynność cz. Wypieniaczyć: W. majątku na jakikolwiek sposób zdawało mu s. rzeczą zupełnie godziwą i piękną. Krasz.

Wypieniaczyć, y, ył p. Wypieniać.

Wypieniać, a, ał l. dok., a. Wypieniaczyć: *pie-niactwem wymusić, wymóc, zdobyć; wyprawować, wyprocesować*: Ten ci jest grzech u nas w Polsce najpospolitszy: wydrzeć co komu nielustnie, wykłócić, W., wyprawować. L. Znając s. dobrze i z prawem i sądem, tyle dwoje wypieniał. Oss. 2. W. s., nied., p. Wypienić.

Wypienianie, a, bhm., czynność cz. Wypieniać.

Wypienianie się, a s., bhm., czynność cz. Wypieniac s.

Wypienić, i, il, nied. Wypieniać l. *oczyszczyć z piany, wypędzić ją i zrzucić; wyszumować*: Bóg wypienia morze ode dna ostatniego. Leszcz. S. 2. *wyrzucić z pianą, wydać z siebie w postaci piany*: W zbiorach tych było, co ziemia schronić mogła w łonie swym najskrytszego i słońce uronić z prześwietnych swych promieni i W. morze z głębokości ostatnich, w jednej to komorze wszystko widzą bogatej. Tw. Przen.:

× W. duszę = *wyzionąć, oddać*: Śmiertelny razem kaduk go popadnie, którym duszę wypienił. Tw. O skały rozbity, wypienił duszę po społu z jelity. Chr. Raniony, tylko do obozu żywo przeniesiony, duszę tamże wypienił. Tw. Gdy twarz zarumienił trunkiem dobrze, mizerną duszę swą wypienił Kulig. W. ś. I. *oczyścić ś. z piany, wyrzuciwszy ją z siebie; wypłynąć w postaci piany. W. ś. expumare, despumare. Kn. 2. Przen.: W. ś. = przestać pienie ś. ze złości, ochłonąć ze złości, udobruchać ś., upamiętać ś.* I tak, gdy m. ś. wypienił, dopiero mi rzecze... Jabł.

Wypienienie, a, blm., czynność cz. Wypienić. Wypienienie się, a ś., blm., czynność cz. Wypienić ś.

Wypieprzenie, a, blm., czynność cz. Wypieprzyć.

Wypieprzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wypieprzyć ś.

Wypieprzyć, y, ył *posp., żart. wypędzić, wykurzyć, wyforować. W. ś. wyprowadzić ś., wyfajdać ś., wypaskudzić ś., wysrać ś.*

Wypier, u, lm. y bot. (scytonema) *roś. z gromady wodorostów, z rodziny scytonemaceae.*

Wypieracz, a, lm. e ten, co *wypiera. 2. a. Wypędzacz (detrusor) anat.: W. moczu = mięsień wypierający mocz, warstwa podłużnych pęczków mięśniowych ściany pęcherza (d. urinae). Wypędzacz moczu, × myszka wytłaczająca mocz. Perz.*

Wypierać, a, ał i W. ś, l. p. l. Wyprzeć. 2. p. Wyprać.

Wypieralność, i, blm., rz. od Wypieralny.

Wypieralny dający ś. wyprać: Plama wypieralna.

Wypieranie, a, blm., czynność cz. Wypierać.

Wypieranie się, a ś., blm., czynność cz. Wypierać ś.

[Wypierdek, dka, lm. dki, Wypiardek, Wy skrobek] 1. *dziecko ostatnie najmłodsze, w późnym wieku rodziców urodzone. 2. piesz. mizerota, nędzne dziecko. 3. Wypierdek człowiek niski; bektart.*

Wypierdolenie, a, blm, czynność cz. Wypierdolić.

Wypierdolenie się, a ś., blm., czynność cz. Wypierdolić ś.

Wypierdolić, i, ił gm. l. *kobietę pierdoląc użyć jej do syta, wychodzić. 2. wygadać bez sensu, wybajać, wypaplać. W. ś. pierdoląc zaspokoić swój instykt płciowy.*

Wypierdzenie, a, blm., czynność cz. Wypierdzieć.

Wypierdzieć, i, ał pierdząc wypuścić. L.

[Wypiórek, rku, blm., Wypiórunek, Wypiórek] *opieronie, opranie, opierunek.*

× **Wypierszenie, a, blm., czynność cz. Wypierszyć.**

× **Wypierszenie się, a ś., blm., czynność cz. Wypierszyć ś.**

× **Wypierszyć, y, ył i W. ś.** (o ziarnach, kłosie, iskrach i t. p.) *wysypać ś., wyprószyć ś., powylać, powypadać:* Jęczmień ten, który nie ma w swym kłostemieszku a. plew, w którychby ś. ziarno mogło zamknąć a zachować, wnet ś. wytrzęsie a wypierszy, jak skoro kłos ś. ku ziemi pocznie zwieszać. Trzye. Iskry wypierszyły = *wyprysły, wystrzelily, wyskoczyły.*

Wypierścionkować, uje, ował *wystroić w pierścionki: Wypierścionkowana rączka.*

Wypierścionkowanie, a, blm., czynność cz. Wypierścionkować.

[Wypiórunek, nku, blm.] p. **Wypierek.**

Wypierzać, a, ał i W. ś. p. Wypierzyć.

Wypierzanie, a, blm., czynność cz. Wypierzać.

Wypierzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypierzać ś.

Wypierzchać, a, ał p. Wypierzchnąć.

Wypierzchanie, a, blm., czynność cz. Wypierzchać.

Wypierzchnąć, chnie, chnął a. rzchl, nied.

Wypierzchać l. pierzchać *wyrwać ś., wybiec, wymknąć ś., uciec; ulotnić ś., przysnąć, drapnąć skąd, wyfrunąć:* Na pierwszy zaraz rozruch herszt nieprzyjacielski z miasteczka wypierzchnął. Błaż. (= *umknęł. L.*) Mira wypierzchła, a cma i nocnym darem śmierci ś. umknęła. Zebr. Strach mu wypierzchl z nieulekłej skroni. Chr. 2. *wylecieć, wybiec szybko, wyskoczyć, wypaść, wysunąć ś., rzucić ś. skąd, wyrwać ś.:* Wynikły a wypierzchnęły wody tak hojnie, że i lud i dobytek pili ją. Leop. Gdy Herkules własnymi rękami Olimp i z Osą rozłączył na dwoje, wypierzchły rzeki, Nereus wziął dań swoją. Chr. (= *wyciekły, wytrysnęły, trysnęły, wypadły, rzuciły ś., wybuchnęły, wyleciały.*) Błyskawica wypierzchła z obłoków. Troc. (= *wyobłysła, wystrzeliła, wypadła, wyleciała, wyrwała ś.*)

Wypierzchnienie, a, blm., p. Wypierzchnięcie.

Wypierzchnięcie, a, blm., Wypierzchnienie *czynność cz. Wypierzchnąć.*

Wypierzenie, a, blm., czynność cz. Wypierzyć.

Wypierzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wypierzyć ś.

Wypierzgnąć, gnie, gnął a. gł p. Opierzgnąć.

Wypierzgnięcie, a, blm., czynność cz. Wypierzgnąć.

Wypierzyć, y, ył, Wypierzać, × Wypierzywać

1. *pozbawić pierza, z piór ogolocić; wyskubać, powyrywać pióra a. pierze:* W. gęs. Żyd wyskubuje nieznacznie pana lub chłopca, jak gęs wypierzona, rwąc po piórku. Comp. Gołębiczka lotki swoje wypierza i szyjkę wygładza. Nar. (wyczyszcza, wymuskuje. L.). Zbytki wprzód, ambieyja do tego obrzydła wypierzywać oboje poczęła mu skrzydła. Pot. Pięknie gęs wypierzył. Troc. Wypierzyli mu skrzydła. Troc. Do szczętu go wypierzyli. Troc. Przen.: W. kogo = *oskubać, ogolocić, oporzadzić, wydrzeć mu mienie. 2. [Wypierzać wiatrak] = wyjmować dranię ze skrzydeł wiatraka w miarę wzmagającego ś. wiatru. 3. opierzyć, pierzem pokryć:* W., pierzem wysadzić. L. Latorośl winna, rozja-wiwszy szeroko list swój wypierzony, pański stół przyezdobi wybornemi grohy. Tw. W. ś. 1. *stracić, rzucić pierze, liniejąc:* Górno-lotny orzeł, wypierzywszy ś., jest jako gołębie jedno porzucone od matki. Koch. W. Przen.: *wyskubać ś., wysypać ś. z zasobów, wyekspensować ś., zubożać:* Podchlebecy, widząc, iż już eclipsis u jegomości w mieszk, z kątów ś. śmiejąc, mówią: prędko ś. wypierzył, arjańską przyjął. Falib. 2. *dostać pierza, porosnąć pierzem, porosnąć w pierze, opierzyć ś.:* W. ś., stać ś. wypiereć, dostać pierza. L. Młode to orle ś. wypierzyło. Troc. Kuropatwa kompletnie wypierzona niczym ś. nie różni od rodziców. 3. *żart. wystroić ś.:* Cóżś ś., bratku, tak wypierzył dziś, jak lafiryda? Pytl.

× Wypierzywać, a, ał i × W. ś. p. Wypierzyć. L.

× Wypierzywanie, a, blm., czynność cz. Wypierzywać.

× Wypierzywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypierzywać ś.

Wypieszcząć, a, ał p. Wypieścić.

Wypieszczanie, a, blm., czynność cz. Wypieszcząć.

1. Wypieszczanie, a, blm., czynność cz. Wypieścić: Kochać ś. w chowaniu ptasząt, wypieszczeniu ich, wyuczeniu różnego śpiewania. Kluk.

2. Wypieszczanie przys. od Wypieszczony: Babki wnuczki swe bardziej, niżeli matka swe dzieci, W. kochają. L. (zbyt pieszczanie, zbyt rzewliwie. L.).

Wypieścić, i, il, nied. Wypieszcząć 1. kogo = wychować, wyhodować z pieszczotami, wypielnować czule: Ciebie Rzplta, z młodzieuchnych lat wypieściwszy, na pompę tak znacznej godności wyniosła. Błaż. Przen.: Plany wypieszczane w sercu, przegryzanym jadami gniewów i żalów. Orzesz. (= pielęgnowane). 2. wychować papinkowato, rozpieścić, zepsuć pieszczotami, pieszcząc znarowić: To wszystko łatwo zniesiemy, cokolwiek widzi ś. być nieznośno wypieszczonym i rozkoszami struchlałym. Pileh. 3. kogo = napięścić ś. z nim na wszelkie sposoby, obsypać pieszczotami, wyceckać: Wypieścił ją, wycęłował. 4. wymuskać, wycacać, wyceckać, wydelić, wychuchać, wyrobić starannie: Modnie wystrojona, stara ś. wypieszczonemi wdziękami przymilać. L. Nie inych, jedno melodyjnie wypieszczonych, słodko brzmiących głosów słuchały. Pileh. Miłość wypieszczona. L. 5. W. dziękiego ptaka = oswoić, obłuskać, ugłaskać: Jak ptaszęta W., izby na ręku siadały. Kluk. 6. co = pieszczotami wyrobić, przymilaniem ś. pozyskać: Natura w sercu cztęka litościwość mieści, on ze wszystkich zwierząt dar łez ma, on przyjaźń wypieści. Nagł.

Wypieśniać, a, ał p. Wypieścić.

Wypieśnianie, a, blm., czynność cz. Wypieśniać.

Wypieśnić, i, il, nied. Wypieśniać wyspiewać w pieśni: Każdy hymn, co ja wypieśnię, na różańcu ty boleśnie śzą, jak perłą, znacz. Uj.

Wypięcie, a, blm., czynność cz. Wypięć.

Wypięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wypięć ś.

Wypiękniąc, a, ał p. Wypięknić.

Wypiękniały który wypiękniał: Nie widział nie, oprócz jej twarzy, zmiennej bardzo, wypiękniałej a smutnej. Krasz.

Wypięknianie, a, blm., czynność cz. Wypiękniać.

Wypięknić, i, il, nied. Wypiękniać, co = uczynić pięknym we wszystkich szczegółach, sprawić, że co wypięknieje, wypiększyć, wykrasić: Wypięknioną Warszawę witamy nanowo. Syrok. W. ś. zrobić ś. pięknym, wypiększyć ś.: To, co powinno być w naturze odrażającym, szpetnym, wypięknia ś., stylizuje. Jell.

Wypięknieć, eje, ał stać ś. pięknym, wydać, wypięknić ś., wysłiczyć, wyprzystojnić.

Wypięknienie, a, blm. 1. czynność cz. Wypięknić. 2. czynność cz. Wypięknieć.

Wypiększać, a, ał p. Wypiększyć.

Wypiększanie, a, blm., czynność cz. Wypiększać.

Wypiększanie się, a ś., blm. czynność cz. Wypiększać ś.

Wypiększenie, a, blm., czynność cz. Wypiększyć.

Wypiększenie się, a ś., blm., czynność cz. Wypiększyć ś.

Wypiększyć, y, yl, nied. Wypiększać wypięknić, upiększyć, wyozdobić, wystroić, wysztafirować, upstrzyć piększydami. W. ś. wypięknić ś., wypięknieć, ozdobić ś.

× Wypiętnić, i, il p. Wypiętnować.

× Wypiętnienie, a, blm., czynność cz. Wypiętnić: W. płaszczyzny na płaszczyźnie poziomej. Jak. J. (projectio. L.).

Wypiętnować, uje, ował, × Wypiętnować, × Wypiętnić 1. wycisnąć, wypalić jako piętno, znak: Wypiętnować herb. Troe. Same z wózów postrącam, a wozy połamie, na ciele zaś boleśno wypiętnuję znamię. Dm. Przen.: Jakie on nam wszystkim powkładać i W. miał prawa. Siem. J. 2. naznaczyć piętmem, napiętnować, nacechować: W. zbrodniarza. Podkówką mu wypiętnił uda. Wyb. W. ś. wylić ś., odbić ś. piętmem, wycisnąć ś.: Jest to jedna chwila może, której nigdy nie zapomnę, tak mi ś. głęboko wypiętnowała na duszy. Krasz.

Wypiętnowanie, a, blm., czynność cz. Wypiętnować. Prostopadłe wyrażają na płaszczyźnie powierzchni, która nazywa ś. piętmem, czyli wypiętnowaniem płaszczyzny. Jak. J.

Wypiętnowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypiętnować ś.

Wypiętrować, uje, ował p. Wypiętrzeć.

Wypiętrowanie, a, blm., czynność cz. Wypiętrować.

Wypiętzenie, a, blm., czynność cz. Wypiętrzeć.

Wypiętrzeć, y, yl, Wypiętrować, nied. Wypiętzać wybudować, wznieść, wyprowadzić w górę piętami; wspiętrzeć. L. Przen.: Dumę swą wypiętżoną karmił samemi olbrzymiami zamysły. Kaczk. Wypiętrzył jego (zachodu) siły i moce do najwyższych granic. Tet. (= spotęgował, wyśrubował). Wypiętrzyłem kolumny i śelany jak śmierć potężne i jak wieczność duże. Sng.

[Wypiętzać się, a ś., ał ś.] wygrzebać ś., wybrnąć, wykaraskać ś., wykpić ś.: W. ś. z biedy. W. ś. z choroby (= wydobrzeć).

[Wypiętżanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wypiętżać ś.

Wypijać, a, ał p. Wypić.

Wypijanie, a, blm., czynność cz. Wypijać.

[Wypijasz, a, lm. e] pijasz, pijak, opój, bibosz, bibuta, lyktus.

Wypikować, uje, ował pikując wyszyć: W. koldrę.

Wypikowanie, a, blm., czynność cz. Wypikować.

Wypilnować, uje, ował dopilnować naleźćcie, upilnować; pilnością wyrobić, pilnowaniem dokazać. L.

Wypilnowanie, a, blm., czynność cz. Wypilnować.

Wypilnować, uje, ował, nied. Wypilnowywać 1. pilą a. pilnikiem wyrznąć: W. kratę u okna. Dodano Koniecpolskiemu, więźniowi u Turków w pasztecie sznura jedwabnego, świdra i pilki, z czym ś. tak dobrze sprawił, że, wypilnowawszy kratę żelazną u okna, uciekł do Polski. Kluk. Wypiluj, poderznij pilką, exseca serra plantam. Kn. 2. pilą a. pilnikiem uciąć, wykarbować, wyrobić: W. wrąb, otwór. Ziele świetlik listeczków drobnych a około jakoby drobniechno wypilowanych. Syr. (= ząbkowanych, wykarbowanych, wycinanych).

Wypilowanie, a, bfm., czynność cz. **Wypilować**: W. kości (= wycięcie zapomocą pilki kawałka kości).

Wypilowywać, uje, ywał p. **Wypilować**.
Wypilowywanie, a, bfm., czynność cz. **Wypilowywać**.

Wypinać, a, ał i W. s. p. **Wypiąć**.
Wypinanie, a, bfm., czynność cz. **Wypinać**.
Wypinanie się, a s., bfm., czynność cz. **Wypinać s.**

[**Wypindrować się**, uje s., ował s.] *wystroić & dziwacanie.*

[**Wypindrowanie się**, a s., bfm.] czynność cz. **Wypindrować s.**

† **Wypinek**, nku, bfm., czy † **Wypinka?** Goł.
† **Wypinka**, i, lm. i, czy † **Wypinek?** Goł.

[**Wypindyczenie**, a, bfm.] czynność cz. **Wypindyczyć**.

[**Wypindyczyć**, y, ył] co na kim = wymóc, wyduśić.

Wypionować, uje, ował *wyprostować podług pionu, doprowadzić do pionu.*

Wypionowanie, a, bfm., czynność cz. **Wypionować**.

† **Wypior** (o młodych ptakach) *który s. wypierzył, wypierzony, opierzony już*: Wypierzyć s., stać s. wypiorym, dostać pierza. L

Wypiór, ora, lm. ory *myśl. ptak w okresie pierzenia s.*: Ptaki wypiorami s. zowią, gdy miękkuchny puch niepierzystą skórkę okrywa. Toł. Wolno w lecie na młode wypioru polować. Starz. Kamienieję z Niobą, kąta szukam, w którym mógłbym ulec słonecznych promieni wypiorom. Pot. (= unikać ich, jak W.).

[**Wypiór**, ora, lm. ory] *wypiór*.
[**Wypiórek**, rku, bfm.] p. **Wypiórek**.

Wypis, u, lm. y l. *wypisanie, wypisywanie*: Wyżwałający s. na czeladnika plaści za W. 2. *wyjątek wypisany z dzieła, urzwek, wyimek, ulamek*: Wypisy szkolne. (= książka z wyjątkami z różnych pisarzy, antologia, chrestomatja): Wynaleziony łatwiejszy sposób nabycia języka łacińskiego przez wypisy z najlepszych autorów. Djar. 3. *praw. dokument z ksiąg urzędowych ze wszystkimi formalnościami wyjęty, kopja wierzytelna, wyciąg, odpis*. Zdr. **Wypisek**.

× **Wypisacz**, a, lm. e p. **Wypisarz**.

Wypisać, sze, sał, nied. **Wypisywać**, × **Wypisować** l. *wypotrzebować na pisanie, wyczerpać pisząc*: W. atrament, ołówek. 2. kogo = *wyłączyć zapisanego, wykreślić z listy, usunąć z grona zapisanych*: Z liczby swoich go wypisała. Żebr. (*de suo jussit secedere coetu*. L.). Z dziedzictwa wypisany, wykłety z domu Tremb. (= wydziedziczony, wykwiłowany). Prawa tego gwałtownicy niech będą skazani, z królestwa wypisani, wywołani i imani, i sam sędzia niech takiego wywołanym uczyni przez swój dekret i tam zarazem niech będzie za obwołaniem wywołani i wypisani ku pojmaniu. Herb. W. kogo (z pomiędzy terminatorów na czeladnika. (= wyzwolić). W. kogo (z pomiędzy czeladzi) na majstra. 3. co z czego = *wyciągnąć z pisanego, wynotować, zrobić wyciąg z pisma, przepisać*: Wypisuję co skąd, przepisuję, sed wypisuję *in jure frequentius*. Kn. Wypisuję, wyjmuję z ksiąg pospolitych abo prawnych, przepisuję leda co *generale est*. Kn. W. jakiego autora lub wypisywać z jakiego autora, przekopjować. L. W. co z ksiąg grodzkich. Troc. 4. l W. zamówić, *sprowadzić listownie*: Jak tylko przysłał mi z Warszawy kabriolet, który sobie stamtąd od Rentla wypisałem..

Orzesz. Wypisuję dla ciebie po kilka żurnalów. Orzesz. 5. *wyrazić pismem, wyliczyć, wyluszczyć w piśmie; przedstawić szczegółowo na piśmie, wyszczególnić piśmiennie; wystawić na widok w piśmie*: Nie wypisały tego na wołowej skórze. (= nie wyczerpały pisząc). Wypisał mu całą listanę pozyeji. Co wszystko wypisawszy (w liście), zostają. Troc. Wypisz wszystkie swoje żądania. Jak mowę W. Na czele dzieła tytuł wypisany. [Dają nas W. na jedną tablicę]. Przen.: (Wszedł) z dobrą wieścią, wypisaną na czołe. Sienk. (= *widniejąca mu na czołe*). Zewsząd widna była wielka nędza, wypisując s. na wszystkim. Krasz. (= *zaczadając s., występując*). Nad bramą wypisano wielkimi literami: wejście wzbronione. W. ozdobić, starannie = *wysztychować, wykaligrafować*. W. powinszowanie na laurce. 6. *opisać, wystawić, odmalować w piśmie wyczerpująco*: On was prawie wypisał: waszemi farbami wymalował. Tworz. Proroocy wypisali a prawie jakoby na oko wymalowali sposób męki Pańskiej. Rej. Wypisałem rozmowy Prądnickie. Górn. W. tego nie potrafię. Troc. Któż te rzeczy wypisze? Troc. Do niego służę swego wysłała i przezeń Birenowi wszystkom wypisała. P. Koch. Wypisuję co komu, opisuję przez list. Kn. (donoszę opisując. L.). [Podobni usinieczi wypisz, wymaluj, kiej ojciec] = *podobny zupełnie do ojca, wykapany ojciec, kubek w kubek ojciec*. Wypisz—wymaluj, na pana podobny. Bliż. 7. *wygotować, wystawić na piśmie*: W. weksel. W. kartę najmu mieszkania. 8. *rękę = wyćwiczyć w pisaniu, uprawić w pisaniu*: Dobrze wypisana ręka. L. W. s. l. *wyczerpać s. na pisanie, zostać wypisanym*. L. Atrament, ołówek, wypisał s. 2. *wygadać s. piśmiennie, napisać s. dowoli, wyczerpać swoją materję do pisania; rozpisać s.*: Proroocy nigdy s. nie mogli wydziwować ani W. pierwszego poczęcia Pańskiego. Rej. Skoro będę mogła, obszerniej W. s. nie omieszka. L. 3. *usunąć s. z grona zapisanych, wykreślić s. z listy*: W. s. na czeladnika, na majstra, z cechu, ze szkoły. 4. *wysłowić s. wytłumaczyć s. piśmiennie*: Łatwiej s. W., niż wygadać.

Wypisanie, a, bfm., czynność cz. **Wypisać**.
Wypisanie się, a s., bfm., czynność cz. **Wypisać s.**

× **Wypisarz**, a, lm. e p. **Wypiszwacz**.
Wypisek, sku, lm. ski p. **Wypis**: W., spiszek, mały spis, registryk, ausztuk, aucug, aucuzek, katalożyk. L.

× **Wypiskać**, a, ał p. **Wypiszczuć**.
× **Wypiskanie**, a, bfm., czynność cz. **Wypiskać**.
Wypisnąć, śnie, szał, nied. **Wypiskać** l. *wydać pišk, zapiszczuć*. 2. p. **Wypiszczuć**.

Wypisne, ego, bfm. *opłata za wypis z ksiąg urzędowych*. L., St. wil.

Wypisny p. **Wypisowy**.
× **Wypisować**, uje, ował i × **W. s. p. Wypisać**.

× **Wypisowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wypisować**: Dnia zaiste namby nie stało ku wypisowaniu tego w piśmie świadectwa, które nam opowiada kościół powszechny. Hrb.

× **Wypisowanie się**, a s., bfm., czynność cz. **Wypisować s.**

Wypisowe, ego, bfm. = *opłata w lombardzie za napisanie pokwitowania z spleconego długu*.

Wypisowy, **Wypisny** przem. od **Wypis**.
Wypisywacz, a, lm. e, × **Wypisarz**, × **Wypisacz**, × **Wypisnik** *ten, co wypisuje*: Knapski i wierny jego W. Włodek Lel. Przepisywacz,

czyli wypisywacze dawniejszych kronik w potwory je przetwarzają. Lel.

Wypisywać, uje, ywał i W. s. p. Wypisać.
Wypisywanie, a, blm., czynność cz. Wypisywać.
Wypisywanie się, a s., blm., czynność cz. Wypisywać s.

Wypiszczuć, y, ał, × Wypiskać, Wypisnąć i. piskiem, piskliwym głosem wyrazić. 2. piskiem wymóc, wyprosić; wyskomić, wyskomić, wyskwierzyć co na kim. L. W. s. napiszczuć s. dowoli, do z mordowania.

Wypiszczenie, a, blm., czynność cz. Wypiszczuć.
Wypiszczzenie się, a s., blm., czynność cz. Wypiszczuć s.

Wypiszczyk, a, lm. owie?: Czerni i nierobotni poddani wypiszczycy i nieposłuszni regiestrowi, takiej okazji radzi będąc, kupić s. prędko poezeli. Okol. W tymże czasie sto koni z Niżyna imcipana Kazanowskiego wypiszczyków przyszło.

Wypisnienie, a, blm., p. Wypisnienie.
Wypisnienie, a, blm., Wypisnienie czynność cz. Wypisnąć.

× **Wypisnik, a, lm. cy p. Wypisacz.**

× **Wypita, ej, lm. e p. Wypitka**: I do wypitej, i do wybitej. Prz. (= i do tańca, i do różańca).

Wypitka, i, lm. i, × Wypita wypijanie, wypicie, libacja: Dobry do wypitki i do wybitki. Prz. (= do kieliszka; i do tańca, i do różańca). Ani do rady, ani do swady, ani do wybitki, ani do wypitki. Jord. Silny chłop do wypitki i do wybitki. Gaw.

[**Wypitwać, a, ał**] I. wyrzucić, wypuścić: W. bandzioch (brzuch). W. oczy = wytrzeszczyć, wypłacić, wyrzucić, wybaluszyć. 2. wypatroszyć, wy-paproszyć, wyhebeszyć: W. rybę. W. s. wyzdrowieć po dłuższej niebezpiecznej chorobie.

[**Wypitwanie, a, blm.**] czynność cz. **Wypitwać.**
[Wypitwanie się, a s., blm.] czynność cz. **Wypitwać s.**

Wypizdzić, i, il wychędożyć, wypierdolić: Po dług umowy musisz W. królówę, chcąc jej łożę i państwa otrzymać połowę.

Wypizdzenie, a, blm., czynność cz. Wypizdzić.
Wypizmować, uje, ował piżmem całkiem natrzeć, wyperfumować. W. s. natrzeć s. piżmem, wyperfumować s.

Wypizmowany, wyfryzowany, wymuskany, w karcieje zajeżdża przed Saski pałac. L. Kawaler srodze ruchawy, niedawno z cudzych krajów powrócił wypizmowany, wypudrowany, wyfryzowany, wyprostowany. Czart. A. Wyolejkowany, wypizmowany dandy warszawski. Wilk.

Wypizmowanie, a, blm., czynność cz. Wypizmować.

Wypizmowanie się, a s., blm., czynność cz. Wypizmować s.

Wypłamić, i, il popłamić ze wszystkim: Surdut wypłamił. Szlafrok o niebieskich wyłogach z atlasu, który wypłamił s. i wystrzępił od dawna. Gaw. (= uległ wypłamieniu).

Wypłamienie, a, blm., czynność cz. Wypłamić.
Wypłantować, uje, ował i. plantując wyrównać; splantować, znivelować. 2. podług planty, czyli planu, wyrobić: Ogród najdoskonalej wypłantowanym być mieni. L.

Wypłantowanie, a, blm., czynność cz. Wypłantować.

Wyplatacz, a, lm. e, ten, co wyplata: W. krzesel, mebli. Więcej rozwinięci umystowo zosta-

ją stolarzami i ślusarzami; słabsi koszykarzami i wyplataczami.

Wyplataczka, i, lm. i forma ż. od Wyplatacz.

Wyplatać, a, ał i W. s. p. Wypłesć.
Wyplatanie, a, blm., czynność cz. Wyplatać.
Wyplatanie się, a s., blm., czynność cz. Wyplatać s.

Wyplązenie, a, blm., czynność cz. Wyplążyć.
Wyplążyć, y, yl kogo = wybić mocno, obić, wyliczyć mu wiele plag, wychłostać, wyokładać, wygrzmocić. Sł. wil.

Wyplądrować, uje, ował p. Wyplądrować.
Wyplądrowanie, a, blm., czynność cz. Wyplądrować.

Wypląsać, a, ał, × Wypłesać co i. płąsając wykonać; wytłaczyć, odtłaczyć: W. jaką sztukę. 2. płąsając uzyskać, zarobić. W. s. napłasać s., wytłaczyć s., natanąć s., wytłaczać s., natanować s., wyskakać s., nastakać s., wyhasać s., nahasać s. dowoli.

Wypląsanie, a, blm., czynność cz. Wypląsać.
Wypląsanie się, a s., blm., czynność cz. Wypląsać s.

Wyplątać, cze, tał, nied. Wyplątywać kogo co = z plataniny wyzwolić, wplątanego wydobyć; wypłatać, wywikłatać, wypłesć, wysypłatać, wymotać, wygmatawać, wytroczyć: Zwyczajnie ptak nie padnie powtórnie w te sićta, z których już raz wyplątał zawikłane skrzydła. Żegl. Z rękę sędziego fortelami jakimi wyplącał jakiego zbójcę. Birk. W. s. wydobyć s. z gmatwaniny, wygmatawać s., wywikłatać s., wypłesć s., wysypłatać s., wymotać s., wypłatać s. Przen.: W. s. z kłopotów, z tarapatów = wybrnąć, wygrzebać s., wycofać s., pozbyć s. ich, wykaraskać s., uwolnić i, odcepić s. od nich, wywinąć s. wykręcić s., wymlknąć s.: Patrzcież, jako mi s. z tych siateczek wyplątywają! Smotr. Ganili sułtanowi, że s. dał wezyrowi W.; takiego ptaszka szkoda było z klatki wypuścić. Kłok. Jam s. rad od jakiego szalonego pana wyplątał i wyrwał. Warg. Aby s. wyplątał, wyswobodził, *evolvere se turba*. Kn.

Wyplątanie, a, blm., czynność cz. Wyplątać.
Wyplątanie się, a s., blm., czynność cz. Wyplątać s.

Wyplątywać, uje, ywał i W. s. p. Wyplątać.
Wyplątywanie, a, blm., czynność cz. Wyplątywać.

Wyplątywanie się, a s., blm., czynność cz. Wyplątywać s.

Wyplecenie, a, blm., Wyplecenie czynność cz. Wypłesć.

† **Wyplecenie, a, blm., † Wyplecenie czynność cz. Wypłesć.**

Wyplecenie się, a s., blm., czynność cz. Wypłesć s.

† **Wyplecenie się, a s., blm., † Wyplecenie s. czynność cz. Wypłesć s.**

† **Wypłesć, i, il i † W. s. p. Wypłeszyć. L. Sł. wil.**

× **Wypłecie, a, blm., p. Wypłeczenie. Sł. wil.**

Wypłeczenie, a, blm., p. Wypłeczenie.
 † **Wypłeczenie, a, blm., p. † Wypłeczenie.**

† **Wypłeczenie się, a s., blm., p. Wypłeczenie s.**
 [Wypłeciny, in, blp.] = Rozpłeciny.

Wypłeczac, a, ał i W. s. Wypłeczyc.
Wypłeczanie, a, blm., czynność cz. Wypłeczac.

Wypłeczanie się, a s., blm., czynność cz. Wypłeczac s.

Wypleczenie, a, btm., czynność cz. **Wypleczyć**.

Wypleczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wypleczyć** ś.

Wypleczyć, y, ył, † **Wyplecić**, nied. **Wypleczac** *wybić, wywinąć koniowi przedni plec, łopatkę ze stawu, spleczyć ga:* Jeśli koń wypieczony, tedy jedną plec chorą suszą ma, niż drugą. Trzyc. **W. ś. wybić sobie łopatkę ze stawu, spleczyć ś.:** Wstawi nogę bydłakowi, kiedy ś. wypleczy. Skarb.

Wypleć, piel a. **pell**, piot, **piele** a. [pete], **Wyplewić**, × **Wypielić**, nied. × **Wypielac**, **Wyplewiac**, **Wypelać**, [Wypielac], **Wyplewyać**, × **Wypielwać** l. (rośliny użyteczne) *pieląc wyczyścić z chwastów gluszących:* *Erunico*, wypielam, wytargawam, wyczyszczam od zielska. Mącz. Zarosłe dzierzyną pszenice wypielają. Kluk. Lucerna jak wynidzie, trzeba ją W. Świt. Wyplewic zagony. Troc. 2. (zielsko, chwasty). *wyrwać, aby oczyścić rośliny użyteczne:* Dobrze W. kół z pszenicy. Czahr. Jeśli deszcz pomiernie pole skropi odwilżający, wyplewisz kółko. Min. W. kółko Troc. Pójdziemy i wyplewimy kółko. Wuj. Z pszenicy kółko nasienie wypęta z gruntu. Wad. Zboża żadnego nie siać, jeno chędogie, bo nie czyni pan włodarzowi krzywdy, gdy mu żyto zabierze, kiedy mu chwastu nasienie i nie wyplewi, a jego cudniej ś. urodzi. Haur. Przyszędzły sładzy do gospodarza, rzekli mu: panie, iżes ty był niedobrego nasienia nasiał na roli swojej, gdzieś ś. wziął kółko? a on odpowiedział, iż nieprzyjaciel to uczynił; rzekli mu sładzy: cheesz, panie, iż pójdziemy, a wypielemy to? Żarn. Niechajcie, byście lepak, wyplewiając kółko, nie wyrwali z korzeniem pospołu i pszenicy. Leop. By snadź, gdybyście kółko wypelali, wespół pszenicę z nim nie wyrwali. Odym. Kółko ten przeklęty miał od sędziego pokój, bo ś. był tak wmieszał w pszenicę, że nie mógł bez wielkiej szkody być wyplewiony. Birk. 3. przen. *wyniszczyc, wypłenić, wygładzić, wytepić wytracić, wykorzenić, wygubić, wygluzować, wytrzebić:* Panie! nieszczęsnny kółko zabobonów wypłesz, raczże pszenicę świętą na roli sere naszych rozkorzenić. Żarn. Wyplew z Izraela swego, cokolwiek widzisz sprośnego. Groch. Wyście kółko błędów z pomiędzy pszenicy wypeli. Smotr. Niezbozny jest jako ciernie wobec wypęte. Bud. Dawne praw zaniedbanie i zastarzałe opuszczenie tak prędko z Rzpltej W. i wykorzenić ś. nie mogło. Vol. Głodny jest świat w występki, i póki go stanie, nie wyplewi ich nigdy najśrodsze karania. Nar. Jeśli nie usłuchają, wyplewę na naród wyplewieniem i zatraceniem. Leop. Jakom czuł nad niemi, abym je był wyplewił, tak zaś będą czuł o nich, abym je budował. Leop. (abym je wyplewił. Leop.). O, jak Pan Bóg wypęł wiele familji dla grzechów rodziców. Dambr. Kościół Boga i ewangelja wypęta być nie może. Żarn. Wyplewic złą naukę. Troc. Przesady, które plamią naród, a które dla własnego dobra powinienby wyplewiać. Sur. 4. × **W. wyskubać, powyrwać pióra i t. p.:** Wszyscy na tę osadzą nietopozra, by mu skrzydła wyskubać i wyplewic z pierza. Min.

Wypleniać, a, a, ał p. **Wyplemić**.

Wyplemić, i, il, **Wyplemienić**, nied. **Wyplemiac** **Wyplemieniać** *wygładzać, wytepić plemie.* St. wil. **Wyplemieniać**, a, ał p. **Wyplemić**, L.

Wyplemianie, a, btm., czynność cz. **Wyplemieniać**.

Wyplemienie, a, btm., czynność cz. **Wyplemić**.

Wypleniać, a, ał i [W. ś.] p. **Wypłenić**.

Wypleniać, a, btm., czynność cz. **Wypleniać**. **[Wypleniać się**, a ś., btm., czynność cz. **Wypleniać** ś.

Wypłenić, i, il, nied. **Wypleniać** l. *wycinając, wyrwijając wygładzić to, co ś. pleni, zarasta.* Przen.: *wytepić, pozabijać, wyniszczyc, wygładzić, wytracić, wykorzenić, wygubić, wytrzebić, wygluzować:* Wypłenił Kazimierz W. znowu podrastające łotrostwa. Błaz. Saul wypłenił i wyzabijał czarnoksiężniki i wróżki z ziemi. Leop. (wytracił Leop.). Bóg będzie wypleniał nieprzyjaciela twoje przed tobą. Leop. Więcej jest zab, jak bocianów, W. ich niepodobna. L. Próźność, lekkość i lenistwo wypłeniłbym ehciała. Wirt. Chcąc ś. podobać płci pięknej, stara ś. człowiek W. wady i stać ś. grzecznym. L. Powinnoścją jest występki wypleniać. L. Nie nasyceńś ś. jeszcze temi morderstwami, które wypleniają części kraju tego? L. Ten prawdziwie piekielny trybunał inkwizycji najpiękniejszy kraj Europy wypłenił z ludzi i pustkami napełnił. Sniad. Sami ś. my wypleniaemy i niszcymy ten kraj, który Bóg naszej opiece porużył. Krasz. Dom spalił, potomstwo wypłenił. Miek. (= *wypłenił*). Przen.: Z dusz wypłenił kółko. Krasin. Przen.: Wypłenił pieniądze moje. Troc. (= *wypłoszył mi*). 2. W. rolę = *wycieńczyć, wysilić przez ciągłe wyciskiwanie a niezasilanie, wyjałowić, wypłonić.* [W. ś.] *wyplonić ś., wywiązać ś., ukazać ś., wywinąć ś.:* Tu ś. wszystko wypłeni (= *wyjaśni ś.*, *wyjdzie na jaw, pokaże ś.*).

Wypłnienie, a, btm., czynność cz. **Wypłenić**. **[Wypłnienie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Wypłenić** ś.

Wypłenniac, a, ał p. **Wypłennić**.

Wypłennianie, a, btm., czynność cz. **Wypłenniac**.

Wypłennić, i, il, nied. **Wypłenniac** *zrobić plennym, plenniejszym, użyźnić, upłodnić.* L.

Wypłennienie, a, btm., czynność cz. **Wypłennić**. × **Wypłeszczac** się, a ś., ał ś. i W. ś. p. **Wypłeszczec** ś.

× **Wypłeszczanie** się, a ś., btm., czynność cz.

Wypłeszczac ś.

× **Wypłeszczec** się, e ś., ał ś., nied. **Wypłeszczac** ś. *plukając wynurzyć ś., wydobyć ś. z pluskiem z płynu:* Nakoniec ś. przecie z wody wypłeszczę. Pot.

[Wypłeszczenie się, a ś., btm.] czynność cz. **Wypłeszczyc** ś.

× **Wypłeszczanie** się, a ś., btm., czynność cz. **Wypłeszczec** ś.

[Wypłeszczyc się, y ś., ył ś.] (o koniach) *wypróżnić ś.*

Wypłesć, ecie, ótl, nied. **Wyplatać**, × **Wyplatywać** l. *wplecionego co wydobyć; wyplatać, wywikłać, wysypłać.* 2. *plotąc wyrobić; upłesć:* W. koszyki z różg, upłesć. L. Z lśniących błysków wyplata dusza na rozchwiei wodnej iskrzącą tkaninę snów. Przybysz. 3. czym = *wypłenić, zasnąć, plecionką:* W. krzesło. 4. **Wypłesć**, *plotąc wydać, zdradzić; wygadać, wybajać, wypaplać, wypaplotać, wypławiać, rozgadać, rozgłosić, roztrąbić:* Żeby on nie wyplótł przed gospodarzem, żem był w tym domu. L. Pewno co na mnie przed nim wypłeciono. L. Wyplotła, co widziała. Nar.

Jak mu wyplecie, żem jej niekiedy dawała rady, miejsce stracić mogą. Nar. Jaki zdrajca wypłółt nieszczerze mojej chorej duszy skrytości. Kor. W. ś. I. *zostać wyplecionym, opleść ś., obmotać ś., osnuć ś.*: Chłodnik, co ś. zielenym jaśminem wypłata. Miek. 2. *wyplatać ś., wywiktać ś., wygmatwać ś., wysypać ś., wykręcić ś., wymknąć ś., wykpić ś., wyłgać ś., wybrnąć z trudnego położenia*: W trudnym a ciężkim prawie upleciony, przyszedł, aby ś. za jego pomocą wypłółt. Kosz. Bo ów, co mu dostawa (= *co ma dostatek*), wyplecie ś. snadnie. Rej. Czasem zajądą w takie rzeczy, z których ś. W. nie mogą, aż ze śmiechem. Górn. Jest coś na świecie, kto chce pilno wejrzeć w rzeczy, z czego ś. dowcip W. nie może cztowieczy. Kochan. 3. *plotać wyczerpać ś., nagadać ś. plotek, napieść ś. dowoli, wybrajać ś., wyklektać ś., wyklekotać ś., napaplać ś.*: Jej nawet lżej i zdrowiej bywa, kiedy ś. z czego wyplecie. Moraw.

× **Wypleşniać, a, al p. Wypleşnić.**
× **Wypleşnianie, a, bfm., czynność cz. Wypleşniać.**

× **Wypleşnić, i, il, nied. Wypleşniać I. wyczyścić z pleśni. L. 2. pokryć zupełnie pleśnią, zapleşnić. L.**

× **Wypleşnieć, eje. al zająć pleśnią zupełnie, spleşnieć, zapleşnieć. L.**

Wypleşnienie, a, bfm. I. czynność cz. Wypleşnieć. 2. czynność cz. Wypleşnieć.

Wypleşwiać, a, al p. Wypleşć.
Wypleşwanie, a, bfm., czynność cz. Wypleşwiać.

Wypleşwić, † wę, wi a. wie p. Wypleşć.
Wypleşwienie, a, bfm., czynność cz. Wypleşwić: Na W. heretyków wielką uczynił pilność. Leon. papież. Skar.

× **Wypleşwywać, a, al p. Wypleşwywać.**
× **Wypleşwywanie, al bfm., czynność cz. Wypleşwywać.**

[**Wypleşznąć się, źnie ś., zł ś.] wysłiznąć ś.**
[**Wypleşznięcie się, a ś., bfm.] czynność cz. Wypleşznąć ś.**

† **Wypleşać, a, al i † W. ś. p. Wypleşać.**
† **Wypleşanie, a, bfm., czynność cz. Wypleşać.**

† **Wypleşanie się, a ś. bfm., czynność cz. Wypleşać ś.**

[**Wypleşzić, a, al] p. Wypleşzić.**
[**Wypleşzianie, a, bfm.] czynność cz. Wypleşzić.**

[**Wypleşzić, i, il, nied. Wypleşzić] wysunąć język.**

[**Wypleşzienie, a, bfm.] czynność cz. Wypleşzić.**
Wypleşdrować, uje, ował, Wypleşdrować, † Wypleşdrować plondrując wybrać, wyniszczyć; splondrować, oporządzić, wylupić, złupić, ograbić, ogolocić: Dom mi wypleşdruje, z imienia mię od żony, od dzieci wyżenie. Górn. Dobra nasze i poddanych naszych ludzi szlacheckich wypleşdrował. Niem.

† **Wypleşdrowanie, a, bfm., czynność cz. Wypleşdrować.**

Wypleşówka, i, część. w lm. Wypleşówki myśl. grudki z łusek ziarn, pozdawionych zawartości, pozlepiane śliną dzika.

Wypleşcie, a, bfm., czynność cz. Wypleşć.
Wypleşć, uje, ul, Wypleşnąć, nied. Wypleşwać I. plunąć wyrzucić co z śliną: W. ślinę = splunąć. *Excretio salivae*, kiedy ślina jest zbytnia,

aby ś. wypławała, jako rzecz niepożyteczna. Kirch. Wypłunąć śling, krew, ropę; wypławać krwią, ropą. L. Wypłun! (gdy nielubego co kto mówi. L.). Bo usta, gdy gwałt taki wypłuwają, sromotny oraz z śliną pozbywają. Lubom. Zgryzota jest jak truciźna: dobrze ją W. Prus. (= *wyżyć ś. jej, zrzucić ją, otrząsnąć ś. z niej*). Co kto miał na sercu i w gębie, wypłunął. Krasz. Wypłun! (ucz.) = *wykrzyknik dla zmieszania gracza, aby z ręk piłkę wypuścił*. Wisi lanka w powietrzu wysoko, jak skowronek; wypłuniesz, krzyczy Józef zdaleka. 2. [W.] *wygadać:* On wypłunął do przysławie. 3. myśl, żart. *wystrzelić:* Wypłunąłem mu z jednej na nie! jeno kosmykiem wionął. Sienk. W. ś. *napłuć ś. dowoli:* Odoniec, wypłuwszy ś., znowu na łóżko padł. Krasz.

× **Wypługawić, i, il wytrzeć, wymazać w plugastwie, popługawić. L.**

× **Wypługawienie, a, bfm., czynność cz. Wypługawić.**

Wypłunąć, nie, nął p. Wypłuć.
† **Wypłundrować, uje, ował p. Wypłondrować.**
† **Wypłundrowanie, a, bfm., czynność cz. Wypłundrować.**

Wypłunienie, a, bfm., p. Wypłunięcie. Troc.
Wypłunięcie, a, bfm., Wypłunienie czynność cz. Wypłunąć.

Wypłunny I. mogący być wypłutym. 2. z którego wydziela ś. co do wypłucia, wypływający: Krwią wypłunne piersi. L.

Wypłuskać, a, al i W. ś. p. Wypłusnąć.
Wypłuskanie, a, bfm., czynność cz. Wypłuskać.

Wypłuskanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wypłuskać ś.

Wypłuskotać się, oce ś. a. oczę ś., otał ś. p. Wypłusnąć.

Wypłuskotanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wypłuskotać ś.

Wypłusnąć, śnie, szał, nied. Wypłuskać I. pluskając, podrzucając z płynem wyrzucić kroplami, bryzgami, wychłstać. 2. wylać ś., wyskoczyć z pluskiem, wybryznąć, wytrysnąć. Wypłuskać ś., Wypłuskotać ś.. pluskając wykapać ś., wymyć ś. dowoli, wychłapać ś.: Gdy potrąci tancerka o wychylony z wody łeb Wodnika, wypłusnie czasem który, otworzy objęcia mszyste i złowię usiłuje Powiewną. Weys.

Wypłusnięcie, a, bfm., czynność cz. Wypłusnąć.
Wypłuć, a, al i W. ś. p. Wypłuć.

Wypłuwanie, a, bfm., czynność cz. Wypłuć.
Wypłuwanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wypłuć ś.

Wypłacać, a, al i W. ś. p. Wypłacić.
Wypłacalność, i, bfm., rz. od Wypłacalny.

Wypłacalny, Wypłatny wypłacający ś., wywiązuający ś. z powinności placenia; odpowiedzialny wobec wypłaty, punktualny w wypłacaniu, będący w możności płacić swe długi i zobowiązania pieniężne: Kupiec W. Przystał być wypłacalnym z powodu słauguacji.

Wypłacanie, a, bfm., czynność cz. Wypłacać.
Wypłacanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wypłacać ś.

Wypłacenie, a, bfm., czynność cz. Wypłacić: Mniemano stosownym zakłopotać króla nowym niewypłaceniem długów królewskich. Szaj.

Wypłacenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wypłacić ś.

Wypłaciciel, a, Im. e ten, co wypłacił a. wypłaca, płatnik. L.

Wypłacicielka, i, lm. i forma ż. od **Wypłaci-**
ciel. L.

Wypłacić, i, il, nied. **Wypłacać**, × **Wypłacywać**, † **Wypłacować** l. *wyliczywszy pieniądze zapłacić*; *wyłać komu gotówką*: W. pensję, żołd. Termin woksłu, któryś mi waćpan W. miał, wypadł już przed dwiema niedzielami. L. Sama słuszność tego wyciąga, aby każdemu, co jego jest, wypłacono. Pilech. 2. *placać częściowo; ratami, zaspokoić; spłacić, uiszczyć ś. zupełnie*: W. dług. W. kapaninę. Wypłacam dług, długi płacę. Kn. Szwiec, kiedy ś. na skóry zadłuży, tedy podszwami wypłaca; barzo mu ciężko wrócić, co ś. komu zadłużył. Rej. Wniósł kanclerz żądanie, aby wypłacone zostały długi królewskie na zaciągi wojskowe. Szaj. † W. kogo = *spłacić*: Z tego on go nie wypłacił. Przen.: Po śmierci mu wypłacał jak gdyby hołd dłużny, zapomogę z modlitwy, postu i jałmużny. Syrok. Przen.: W. wdzięczność = *spłacić dług wdzięczności, wywiązać ś. z niego, odplacić ś., oddać, wywdzięczyć ś., odwdzięczyć ś., wyzajemnić ś., odzajemnić ś. za co*: Ociec, wedle ustawy natury, dług śmiertelności wypłacił. Pilech. Ci, którzy tu jeszcze nie wypłacili, tedy tam po śmierci na mytarstwach będą zatrzymani, wypłacywają. Sak. W. dług śmiertelności = *umrzeć*. Czyż godzi ś. zdradę przez zdradę wypłacać? Jabł. Uważaj sam w sobie: czy wypłaciś wdzięczność tym wszystkim, którym winieś. L. 3. [W.] *zapłacić*: Po obiedzie trzaby W. W. ś. *placać uiszczyć ś.; spłacić, zapłacić wszystko; wywiązać ś., oczyścić ś. z długu*: W. długi, W. ś. z długów. Troc. Przen.: Dobrodziejstwa póty są miłe, póki ś. z nich W. można. Nar. Ten, kto daje, nie ma podność a. wyliczać dobrodziejstwa swoje, a ten, kto bierze, ma większe uczynić, niżli było, pokazując, iż ś. W. nie może. Górn. Rodzicom i nauczycielom W. ś. dosyć nie można. Kras. Abym ś. ojezyźnie mojej wypłacił z obowiązków, które jej winien jestem. Kołł. Urzędnik, co ś. oddała od powinności urzędu, grzeszy, bo ś. nie wypłaca ojezyźnie. L. Kapitanowie wypłacili ś. zdradę i uchylili danym przez siebie obietnicom. L.

† **Wypłacować**, uje, owal i † W. ś. p. **Wypłacić**. Ps. flor.

† **Wypłacowanie**, a, blm., czynność cz. **Wypłacować**.

† **Wypłacowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wypłacować ś.**

× **Wypłacywać**, a, al i × W. ś. p. **Wypłacić**.

× **Wypłacywanie**, a, blm., czynność cz. **Wypłacywać**.

× **Wypłacywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wypłacywać ś.**

Wypłakać, cze, kał, nied. **Wypłakiwać** l. *placzem wyrobić, uzyskać, wyjednać; wyprosić łzami, wymodlić, wyżebrać, wymolestować*: Dziecię pokarm wypłaczę, wybeczy. L. Załował potym Ezau, ale W. sobie tego nie mógł, czym wprzód wzgardził i za nędzną potrawę sprzedał. Skar. Dla imienia Bożego prosili go i króla na niego naprawując, to na nim wypłakali, iż ś. ich biskupem być podjął. Skar. Już ś. do nas nie wrócisz z podziemnego kraju; trudno cię nam W., dobry Mikołaju (Maciejowski). Groch. Leez i tej (córki) nie wypłacziesz, ani myśleć trzeba, by ś. nam chciała na świat, skosztowawszy nieba. Groch. (= *placzem nie wyzwolisz, nie odzyskasz*). Nie tuszę, byś już co miał W. u złego Plutona. Zbył. Mnie brat u was wypłakał. Kn. Nie od

cesarza W. nie może, choć mu przypomina, że go na to cesarzem uczynił. Skar. Gdzież są bogacze, u których łatwo żebrak jałmużnę wypłaczę? L. Ledwo go od onej śmierci wypłakali. Wer. W. ojezyzna pomocy nie mogła. Troc. 2. W. oczy (Troc.) = *placząc wysilić, stracić*. Póty będę płakał, aż sobie oczy wypłaczę. L. Jeśli też kiedy oczy wypłakane zawarła a. jaki kęs usnęła... Kochan. Na Litwę patrząc, oczy wypłakałem. Mick. W. łzy = *wyczerpać na płakanie, wylać z płaczem*: Tyle już ona łez wypłakała i tyle jęków wyjęczała. Jeż. Księżna Juljanna potrzebowała gniew swój W. Krasz. (= *wyladować płaczem*). Serce jak łza wypłakana przed Bogiem. Kaczek. W. ś. *napiłkoć ś. dowoli, wszystek żal wylać ze łzami*. L. Przen.: Wypłakane chmury wiatr miółł po niebie jak dym. Krech. 4. *placząc wyczerpać*: Wszystkie łzy z oczu wypłakiwała Orzesz. 5. *placzem wyrazić, wypowiedzieć*: Wypowiem, wypłaczę me dzieje. Mick. 6. Wypłakane czasy, optakane, płacz wyciskające, płaczu godne. L.

Wypłakanie, a, blm., czynność cz. **Wypłakać**. **Wypłakanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wypłakanie ś.**

Wypłakany i. im. od **Wypłakać**. 2. [W.] *zapłakany*: Oczka wypłakane.

Wypłakiwać, uje, iwał i. p. **Wypłakać**. 2. [W.] *optakiwać na różne sposoby, rozpaczać*: Wypłakuje swoji enoty. Żona zaczena wrzeszczeł i W. na pogrzebie męża.

Wypłakiwanie, a, blm., czynność cz. **Wypłakiwać**: Poetyczny talent wypłakiwania rzewnych ukraińskich dumeck prędko przejęła. Byk. **Wypłakiwanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wypłakiwać ś.**

Wypłaniać, a, al i W. ś. p. **Wypłonić**. **Wypłanianie**, a, blm., czynność cz. **Wypłaniać**. **Wypłanianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wypłaniać ś.**

Wypłaskorzeźbić, i, il *wyrazić w płaskorzeźbie, wyrobić jako płaskorzeźbę*: Ty, coś w każdej z tych gwiazd wypłaskorzeźbion na niebie. Krasin.

Wypłaskorzeźbienie, a, blm., czynność cz. **Wypłaskorzeźbić**.

Wypłaszać, a, al p. **Wypłoszyć**. **Wypłaszanie**, a, blm., czynność cz. **Wypłaszać**. **Wypłaszczanie**, a, al p. **Wypłaszczyć**. **Wypłaszczanie**, a, blm., czynność cz. **Wypłaszczać**.

Wypłaszczenie, a, blm., czynność cz. **Wypłaszczyć**.

Wypłaszczyć, y, yl, nied. **Wypłaszczać** *plaszcząc wyrobić, wyciągnąć na płask, rozplaszczyc. L.*

Wypłat, u, lm. y p. **Wypłata**: Omal, że nie wszyscy moi dłużnicy wyprosilili ś. od wypłaty prowizji mi należnej. Rzew. O W. ś. postaraj. Ork. Kiełozbyś (ileżbyś) to chciał wypłaty? Ork. Musisz ś. zaraz o W. dopomnieć. Ork. Wziąć, kupić co na W. (= z możliwością *splacania ratami*). Dać towar, pożyczkę na W. a na wypłatę.

Wypłata, y, lm. y, **Wypłat** *wypłacanie, wypłacenie*: W. pensji, należności. Nie był w sposobności wypłaty dłużnikom. Nar. (= *zaspokojenia ich, uiszczenia ś. im*). Prosił Galba o kilka dni zwłoki dla wypłaty podarków. Nar. Pobudzili ich do wypłaty tych pieniędzy. Nar. W. dwutygodniowa = *dwutygodniówka, fercentag*. 2. to, co ś. *wypłaca, uiszcza komu*. Na wypłatę, na Wy-

płat brać, kupować = z *możliwością wypłacania częściami, spłaty ratami*. Biorę ubranie na wyplat. Dać towar, pożyczkę na wyplatę.

Wypłatać, a, al, nied. × **Wyplatywać i. a.** [Wyplatnąć] *płatając wyrzucić, wyrzucić, wyrzucić, wyjąć płat, kawał (np. mięsa):* W. kawałek ryby. L. [Wyplatnąć tobie kawał ciała]. 2. † W. z mięsa, z ciała wyrwać, wyrzucić, wydobyć, wydrzeć rzecz utkwioną: Gdzie wiąże wielki staw czaszka węzłowana, postrzelon, skąd gdy strzałę rękama wyplata... Zebr. (*dum manu tentat trahere*. L.). 3. W. komu figla, sztuczkę i t. p. = *splatać, zrobić, urządzić, wyrządzić, zbroić*: Komu figla W. a. skórę wygarbować, to tego u mnie nie kupię. L. Nieszpetnego mi jegomość dzisiaj wyplatał figla. L. Ten stary frant kryje swe córki, ale zje kota, jeśli mu sztuki nie wyplatom. L. (pojdę go, zażyję go z mańki. L.). Możeby mi jaką wyplatała, niecnotę. L. Wacpau pięknaś mi krzywde wyplatał. Wyb. Nie tysiąc historyjek wyplatał. Wyb. Wyndźże, proszę, mógłbyś mi co nie do rzeczy W., a ja ś. boję miłości sympatycznej. L. Widzisz, głupstwobyś wyplatał. 4. Wypłatać komu na grzbiec kilka płazów = *przyłożyć, wlepić, wymierzyć; wypłazować, wygarbować, wylupić, wylócić, wygrzmocić go*.

Wypłatanie, a, blm., czynność cz. Wypłatać: Zostawił mię w rękę doktorów dla wysmiania mię i wyplatania mi takiego psikusa. L.

[Wypłatać, nie, na] p. **Wypłatać.**

Wypłatanie przys. od Wypłatny. L.

[Wypłatanie, a, blm.] *czynność cz. Wypłatanć. Wypłatnik, a, lm, cy płatnik, wypłacający (szczeg. nagrodę):* Jeśli kiedyś lud, W. boży, wieniec mu sławy zawiesi u głowy, to... Uj.

Wypłatność, i, blm., rz. od Wypłatny, wypłacalność: W. lub niewypłatność domu kupieckiego. L. W. wekslu. L.

Wypłatny i, przym. od Wypłata, mający wypłacić a. mający być wypłaconym; mogący być wypłaconym: Wypłatne długi. Troc. Chybaby kto za człowieka i chętny i zdatny na zadośćuczynienie odda ś. W. Przyb. (= *zastępujący długi*).

2. p. **Wypłacałny:** Polska wojska swemu dotąd najwypłatniejsza była. Swad. (najwdzięczniejsza, najwięcej nagrodami ś. wypłacająca. L.). 3. [W. majster] = *majster, który oddał cechowi wszystkie wymagane opłaty*.

× **Wypłatywać, a, al p. Wypłatać.**

× **Wypłatywanie, a, blm., czynność cz. Wypłatywać.**

Wypław, u, lm, y i. wypławianie, wypławienie, wytopienie: Chymiści co najsubtelniejsze lutowanie albo wypławy każą czynić w piecyku z gnoju, bowiem w takowym cieple wilgotność subtelna ku gnojowi bywa wywabiona. Trzyc. 2. to, co ś. otrzymuje przez wypławianie, p. **Wypławek.** 3. † W. to, co z czego wypływa, wynika, wynik, objaw, przejaw: Jasny wypławie jasnej, wieczystej istoty. 4. † W., **Wypływ, † Wypłyn** ujście rzeki, Troc. L. Zdr. **Wypławek.**

Wypławek, wku, lm, wki i. p. Wypław. 2. W., nazwisko razem zebranych cząstek kruszcowych przez roboty tłuczkowe, płuczkowe i pławiarские, które wprzód w pewnej znacznej ilości żyłniku rozpierzechnionemi były. L. W., to, co z kruszczu w postaci mniej więcej czystej zostało wypławione. W., coś wytopionego ogniem z rudy, nie będącego jeszcze czystym kruszczem. Łab.

Wypławiać, a, al i W. ś. p. Wypławić.

Wypławianie, a, blm., czynność cz. Wypławiać,

Wypławianie się, a, ś., blm., czynność cz. Wypławić ś.

Wypławić, i, il, nied. Wypławiać i, wymoczyć w płynie dla oddzielenia cząstek od siebie, z których jedne zatona, a drugie wypłyną. St. wil. 2. W. metal = *zapomocą ognia z rudy, z kruszczu wydobyć; wytopić, wysmelcować:* W., *examinare*, Ps. flor. Wypławione srebro, złoto. Troc. Umowy Pańskie, umowy czyste, jak srebro wypławione w ogniu, wypalone z ziemi, wyczyszczone siedm kroć. Leop. Przykazanie Twoje drożej szacuję nad wypławiony dobrze kruszec złoty. Ryb. Talent srebra wypławionego. Bud. Naznaczył on siedm talentów srebra wypławionego na oprowanie ścian. B. B. Przen.: Chrystus tak sobie postąpił, aby wypławił wybrane swoje jako złoto. Wuj. Ustał miech, w ogniu zgorzał olów i złości ich nie są wypławione. Wuj. (wyczyszczone, wywabione. L.) 3. *przez plawienie, ciągnięcie, wyszastanie w płynie wyczyścić, wypłócić, wymyć:* W. chusty, weinę. W. konia = *jeździć na nim a. pedzając go po głębokiej wodzie, wykapać; wybrodzić.* 4. *wypuścić, wysączyć, wycedzić, przelać, wytoczyć:* Złą krew z niego wspólnym orężem wypławie. Otw. W. ś. i. wskutek plawienia ś: *wydzielić ś., odłączyć ś., (o metalu) wytopić ś.* 2. *przen. † W. ś. z kłopotu i t. p. = wykręcić ś., wywikłać ś., wypłócić ś., wybrnąć, wykipić ś.* Mącz. Wyskrobała ś, wypławiła ś. z ciężkich miejsce, *emersi e vadis oratio*. Mącz.

Wypławienie, a, blm., czynność cz. Wypławić.

† **Wypławienie się, a, ś., blm., czynność cz. Wypławić ś.**

Wypławka, i, lm, i zool. (planaria) = zool. Wirek.

Wypławkowy przym. od Wypławek.

Wypławność, i, blm., rz. od Wypławny: Pomysłne rezultaty wypławności rudy cynkowej.

Wypławny i. mogący być wypławionym. 2. a.

Wypławowy przym. od Wypław. St. wil.

Wypławowy p. Wypławny. St. wil.

† **Wypłazać, a, al i. dok., p. Wypłazować. L.**

2. nied. i † W. ś. p. **Wypelznąć.**

Wypłazanie, a, blm., czynność cz. Wypłazać.

† **Wypłazanie się, a, ś., blm., czynność cz. Wypłazać ś.**

† **Wypłazić, i, il i † W. ś, p. Wypelznąć.**

† **Wypłazienie, a, blm., czynność cz. Wypłazić.**

† **Wypłazienie się, a, ś., blm., czynność cz. Wypłazić ś.**

† **Wypłazić, i, il i † W. ś, p. Wypelznąć.**

† **Wypłazienie, a, blm., czynność cz. Wypłazić.**

† **Wypłazienie się, a, ś., blm., czynność cz. Wypłazić ś.**

Wypłazować, uje, ował, Wypłazać *wybić płazem, wypłazaszować. L.* Jakie rozkazy jaśnie pana: czy go mam naznaczyć, czy W. dla uciechy? — Wypłazuj waszeć, to dosyć, boć to młodzieniaszek. Wóje. Większość wycołała ś. szczęśliwie, wypłazowana i pokrawiona. Rol.

Wypłazowanie, a, blm., czynność cz. Wypłazować.

× **Wypłocenie, a, blm., czynność cz. Wypłócić.**

× **Wypłócić, i, il wygrodzić płotem; wyłaczyć, wygraniczyc. L.**

Wypłód, u, lm, y płód wydany, wytwór, owoc: Tak zwana powieść psychologiczna jest specjalnym wypłodem tegoczesowego momentu. Życie piśmiennicze daje tam świetne wypłody.

Wypłódność, i, blm., rz. od Wypłódny: Przejawiała ś. potrzeba zwiększenia wypłódności ziemi. Las.

Wypłódny wydajny wskutek płódności.

Wypłodzenie, a, blm., czynność cz. Wypłodzić.

Wypłodzenie się, a, ś., blm., czynność cz. Wypłodzić ś.

Wypłodzić, i, il *plodząc wydać; spłodzić, zrodzić*: Każdy, który wedle Pana Boga w stan małżeński wstępuje, aby pocziwe potomstwo wypłodził. Białob. W. *ś. wydając plody, owoce, wysilił ś., wycieńczyć ś., wyczerpać ś., przestać rodzić, wypłonić, wypłonić ś., wyowocować, wyjałowić ś. L.*

Wypłomieniać, a, ał l. p. **Wypłomienić. 2. i W. ś. p. Wypłomienieć.**

Wypłomienianie, a, blm, czynność cz. **Wypłomieniać ś.**

Wypłomienić, i, il, † Wypłonić, nied. **Wypłomieniać, † Wypłonić** l. *ogniem, płomieniem wypalić, wyczyścić, wypędzić brud*: W. działo prochem. 2. i W. *ś. p. Wypłomienieć.*

Wypłomienieć, eje, ał, Wypłomienić ś., Wypłonać, nied. **Wypłomieniać ś., Wypłomieniać, † Wypłonić** *wybuchnąć płomieniem, wypelgnąć*: Trzaby farb, a i malarza, co by utrafił ono wnieście słońca, jako *ś.* pierwsza wypłomienia zarza. Kon.

Wypłomienie, a, blm. l. czynność cz. Wypłomienić. 2. blm., czynność cz. Wypłomienieć.

Wypłomienie się, a ś., blm., czynność cz. Wypłomienić ś.

Wypłonać, nie, nął p. **Wypłomienieć**: Daremno, o święta jasności, my chcieli *ś.* wyzwolić, wyczyścić, W. ku tobie. Krasin.

† Wypłoniąć, a, ał l. p. **Wypłomienieć. 2. p. Wypłomienić.**

† Wypłoniąły który wypłoniął: Nie doszła wojna dla niedostatku pasz i żywności, z częstych dżdów i gwałtownych wód wypłoniącej. Błaż. Obawia *ś.* Zbigniew, aby mógł żywego oglądać Władysława, ile tak dawnoletniego i już w siłach wypłoniącego. Błaż. Wypłoniąta siła w ciele staruszka trętwieje. Koch. J.

† Wypłonianie, a, blm., czynność cz. Wypłoniąć.

Wypłonić, i, il l. **† W. p. Wypłomienić. 2. nied. Wypłoniąć** = a) *spustoszyć, obrócić w pustynię, w pustkowie, wyniszczając ze wszystkiego ogolocić, wyekspluatować, wycisnąć*: Świdrygajło miasta wileńskie ze wszystkimi włóściami okrutnie wypalił i wypłonił. Stryjk. Bierula kozak Biełę w Moskwie zgromił, ziemię wypłonił. Stryjk. b) a. [**Wypłenić**] *zrobić płonnym, wyjałowić, wysilić pod względem płodności*: W. ziemię. Troc. W. ziemię, dać *ś.* wysilił polu. Kn. W. ziemię, zasiewaniem ustawicznym nieurodzajną uczynić. Dudz. *Defrugo*, rolę wypłaniam. Mącz. Przymuszono go do osiadania gruntu, przez innych poddanych za czynsz zagonowy zasiewanego i przez to wypłoniętego. L. W. ziemię, wysileniem pozbawić płodności, wycieńczyć. Bobr. c) p. **Wypłenić**: W., wyrwać chwast. Troc. Przen.: Zaszle i zachodzące w cerkwi herezje W. pieczołuje. Smotr. W. *ś. p. Wypłonić.*

Wypłonić, eje, ał, Wypłonić ś. wysilić ś. ciągłym rodzeniem, stać ś. płonnym, stracić płodność, wy móc ś., wyjałowić ś., wyrodzić ś., wypłodzić ś.: Rola wypłoniąta. Troc. Zboże wypłoniąta. Troc.

Wypłonienie, a, blm. l. czynność cz. Wypłonić. 2. czynność cz. Wypłonić.

Wypłonienie się, a ś., blm., czynność cz. Wypłonić ś.

Wypłonięcie, a, blm., czynność cz. Wypłonać.

Wypłosz, a, im. e l. [W.] *pastak, letkiewicz, lekkoduch. 2. miano psa goczego.*

Wypłoszenie, a, blm., czynność cz. Wypłoszyć.

Wypłoszyciel, a, im. e ten, co wypłoszył a. co wypłoszy. Dyg.

Wypłoszycielka, i, im. i forma *ż.* od **Wypłoszyciel. Dyg.**

Wypłószyc, y, ył, nied. Wypłaszac l. płosząc wypędzić; przepłoszyć, wystraszyć: Ptaka ja wypłoszę z gniazda. Słow. Młodzież opanowała Belweder i wypłoszyła z niego wielkiego księcia. Lel. Przen.: Wypłoszył mi niepotrzebnie dziesięć złotych z kieszeni. (= wyciągnął mi z kieszeni = naraził mi na wydatek 10 złotych). 2. [W.] *wybić*: Mąż tobie skórę wypłosy. 3. *zł.*: W. sikorę = *ukraść zegarek.*

Wypłowiałość, i, blm., rz. od Wypłowiały: Krągłe krzesło na śrubie, niegdyś, o ile W. sądzić dozwalała, czerwonym sałjanem pokryte. Byk.

Wypłowiały który wypłowiał, wypelzły, wyblakły, zburzały: W. kolor. Kluk.

Wypłowić, i, il *uczynić płowym; pozbawiając żywości kolorów, uczynić, że kolor wypłowieje. L.*

Wypłowień, eje, ał *stać ś. płowym, straciwszy żywość kolorów, wypełznąć, wyblaknąć. L.*

Wypłowienie, a, blm. l. czynność cz. Wypłowić. 2. czynność cz. Wypłowień: Udał *ś.* tam w sukni dawniej szkarłatnej, a wtedy z wypłowienia białej. L.

Wypłóza, y, im. e bot. p. **Piękota.**

[**Wypłózc, a, im. e**] p. **Wodomyj.**

Wypłócze, a, im. a p. Wypłóczysko: Najgłębsze wypłócza tych rzek nie pokazują skalistych pokładów. Pol.

Wypłóczek, czka, Wypłóczka, czesęć. w Im. **Wypłóczki, Wypłóczyny kawalek a. kawalki kruszcu, wydobyte zapomocą płókania**: Topić srebro z wypłóczków: Bawi *ś.* wypłóczkami pozostałych od dawnych kępaini drobnych człomków. Nar. Obejrzał samo miejsce wypłóczków. Nar.

Wypłóczka, i, im. i l. p. Wypłóczek. 2. zool. (placuna) gatunek małży.

Wypłóczynowy przym. od Wypłóczyny: Woda wypłóczynowa.

Wypłóczyny, yn, blp. l. p. Wypłóczek. 2. woda nieczysta, pomyje po wypłókanu czego.

Wypłóczysko, a, im. a, Wypłócze otwór, dół, zagłębienie, wypłókanie przez wodę.

Wypłók, u, im. i to, co woda wypłókała, wyniosła: Wypłóki i oderwiska skał tworzą ciągle nowe pokłady napływowej ziemi.

Wypłókać, cze, kał, Wypłókać, nied. Wypłókiwać l. płóząc wymyć, wyczyścić; wytoknąć: W. naczyń, gardło. W. chusty. Troc. Chorem takim nasienie kobylego szczawiu, we dżdżowej wodzie wypłókane, jest ratunkiem. Syr. Przen.: Wypłócze ci szkatułę kochaneczka czysto. Nar. (= wypróżni na czysto, ogoloci, wyszlamuje, oporzędzi). Spiżarnie i piwnice mu W. i Sienk. 2. (o wodzie) *wymyć, wymulić, wyrucić, wybrać bijąc falą*: Woda brzeg wypłókała. 3. *zpomocą płókania wydobyć, wydzielić z pomiędzy obcych części, wyrzucić na powierzchnię*. 4. *myśl.*: W. las = *ogolocić ze zwierzyzny.*

Wypłókanie, a, blm., czynność cz. Wypłókać.

Wypłókiwać, uje, iwał p. **Wypłókać.**

Wypłókiwanie, a, blm., czynność cz. Wypłókiwać.

Wypłóknąć, nie, nął p. **Wypłókać.**

Wypłókniecie, a, blm., czynność cz. Wypłóknąć.

× **Wypłótnieć, eje, ał** *wybladnąć jak płótno. L.*

× **Wypłótnienie, a, blm., czynność cz. Wypłótnieć.**

[**Wypłótować, uje, ował**] *opatrzyć płótnami. Podwórka wypłótowane. Pe.*

[**Wypłótowanie, a, blm.**] *czynność cz. Wypłótować.*

Wypłukać, cze, kał p. Wypłókać.
Wypłukanie, a, błm., czynność cz. **Wypłukać.**
Wypłuzenie, a, błm., czynność cz. **Wypłuzić.**
Wypłuzić, y, ył *plugiem wyorać, wydobyć:*
 Buławę z dawnych mogił gdzieś wypłuził. Pol.
 Przen.: Społeczność bezstanowa, którą w r. 1808
 wypłuził kodeks Napoleona. Spas. (= *wypro-*
wadził na jaw).

† **Wyplycie, a, błm.,** czynność cz. **Wyplyć.**

† **Wyplyć, nie, nął p. Wyplynąć.**

† **Wyplyn, u, lm. y p. Wypław.**

Wyplynąć, nie, nął, nęła a. [wyplynena], † Wyp-
plyć, nied. Wyplywać I. wydobywoszy ś. poplynać;
ciekąc wystąpić; wytrysnąć, wyciec: Woda lu-
 dziom najzdrowsza jest, która ze stoków ziem-
 nych sama dobrowolnie wypływa. Trzyc. (= *wy-*
dobywa ś.). Ilkość humoru wypłynionego
 w miesiączkach u różnych kobiet różna ś. znaj-
 duje. Krup. Rzeka wypływa z jeziora. L. (= *bierze*
pozątek, wychodzi). Przen.: Duch św. od
 obojga wypływa, więc od obojga pochodzi. Poc.
 Przen.: × Wyplynąłem z pamięci, zapomniano
 o mnie. L. (= *wyszedłem, wywietrzałem z pamię-*
ci). Przen.: *zjawić ś. jako skutek, wymknąć;*
pójść za czym, wywiązać ś. wypaść z czego;
 Z tych okoliczności wypływa, że... Troc. Chwi-
 lowa ta przewaga wypłynęła stąd, że de la
 Gardie pociągał na obronę Rygi wszystkie
 wojska. Sienk. Stąd cała nienawiść wypływa.
 (= *tu jej źródło*). 2. czas wypływa = *plynąć*
wychodzi, wyczerpuje ś.; upływa, mija, ubiega:
 Wyplynie jeszcze kilka lat. Troc. Wypływa wiele
 czasu = *upływa, ubiega. L.* 3. *plynąć wysunąć*
ś. na przestronne, wolne miejsce, wyjechać po wo-
dzie, wyzeglować: Wyplynęliśmy z zatoki. Przen.:
 Księżyc wypłynął wreszcie na niebie i oświe-
 cił las. Sienk. (= *wyszedł*). Wyplynęłam na
 pełne morze zajęć. Orzesz. Wyplynąłem na su-
 chego przestwór oceanu. Mick. Lipsk ze stra-
 chu łupieży wypłynął cały i stał ś. pustynią.
 Krasz. (= *wypróżnił ś.; wyludnił ś.*). 4. na
 wierzeh, do góry, na powierzchnię = *plynąć*
wyjść; wynurzyć ś., wspłynąć, spłynąć, wy-
brnąć, ukazać ś. na powierzchni: W. z toni,
 z niebezpieczeństwa. L. Na morzu ś. rozbił
 i trafił na jakieś drzewo, po którym do wy-
 sepku jakiegoś wypłynął. Skar. Płynąc przez
 morze, okręt ś. rozbił; na deskach wypylł,
 wszystkiego zbyli. Stryjk. Podczas wielkiej
 nawałności obiecał Bogu, iż jeżeli mu dał
 w zdrowiu W., na Jego ś. służbę oddać miał.
 Skar. Ryba, która zakusi onego ziela, zem-
 dlawszy, na wierzch wody wyplynie a uciekać
 nie będzie mogła. Spiez. Chociaż we dwóch
 pancierzach, jednakże wypłynął z tej wody. Warg.
 Szczęśliwie z głębi, z toni wypłynął. Troc.
 (= *wyratował ś.*). Wyplynęło z rzeki drzewo.
 Troc. Wyplynęło oko, wyciekło. Kn. Wyply-
 nęło mu oko. Troc. Wyplynęły oczy moje płą-
 czem. Ryb. Szarpieć ś. w niepewności, a życie
 wypływa ze mnie powoił. Dąbr. (= *wychodzi,*
ulatuje, uchodzi). Skoro która (żaba) wypły-
 wała, kamieniem w łeb dostawała. Kras. Przen.:
 W. z trudnego położenia, wyjść cało a. na czy-
 sto. Niewinność zawsze jak oliwa na wierzch
 wypływa. Troc. (= *wyjawia ś.*). W. na wierzch =
wziąć górę w walce a. wynieść ś., wybić ś., wyjść
z zapomnienia, z ukrycia, ukazać ś. na widowni.
 Przen.: Z głowy jasny włos wyplynie. Mick.
 (= *wydobędzie ś., wysunie ś., wyjdzie, wystąpi,*
wyblisnie, pokaże ś., wyjrzy, wykwitnie). O ziarno-
 ko lube, wschodź i wypływaj na wiosny chlu-

bę. Mick. Gdzie stąpim, wypływa trawka. Mick.
Wyplywać ś. naplywać ś. dowoli. L.

Wyplynienie, a, błm., p. Wyplynięcie: Pod-
 czas wielkiej nawałności obiecał Bogu, iż jeżeli
 mu dał w zdrowiu wyplynąć, na Jego ś. służbę
 oddać miał; wysłuchany, wszystkim zdrowie
 i szczęśliwe W. uprosił. Skar.

Wyplynięcie, a, błm., Wyplynienie czynność cz.
Wyplynąć.

Wpływ, u, lm. y I. wyplywanie, wyplynięcie
 przez otwór, z rury i t. p.: W. pary, powietrza,
 wody. Pożytki ze wstrzymanego wpływu pe-
 wnych gatunków kapitałów za granicę. Sur.
 2. to, co skąd wypływa, wyciek, wyplawa,
 wyplyn: W. rzeki. L. (= *miejsce jej ujścia*).
 Ciąta ludzkie na ból wydane dotkliwy i na
 wszelkie szkodliwe natury wypływy. Przyb.
 (= *wyziewy, wydzieliny*). 3. przen. *wynik, rez-*
ultat. 4. fiz.: Strumień, czyli żyła cieczy wy-
 pływającej ma w ogólności średnicę mniejszą
 od średnicy otworu, a objaw ten nazywa ś.
 zwężeniem a. ściągnięciem wpływu. Emisyj-
 na teoria światła a. emanacyjna, a. teoria wy-
 pływu = *dawna teoria światła, według której*
światło jest substancją nieważką, złożoną z czą-
stek świetlnych. 5. a. **Wyciek, Wytok, Odplyw,**
Uplaw, Uplawy, × Płynienie (effluvium, fluor,
 profluvium, emanatio, excretio) = *wydalanie, wy-*
dzielanie: Nieżyłtowe zapalenie cewki mocz-
 owej z wpływem ropnym. Krwawe wypływy
 z cewki. W. z cewki = *wydzieliny gruczolu*
krokowego. Nagłe przerwanie wpływu mie-
 sięcznego.

Wpływać, a, ał i W. ś. p. Wpływać.

Wpływanie, a, błm., czynność cz. **Wpły-**
wać: [Grzyb borowiki, które ś. pokazują pod-
 czas „wplywania“ żyta].

Wpływanie się, a ś., błm., czynność cz. **Wp-**
plywać ś.

[**Wpływnik, a, lm. i**] *grzyb borowik, który ś.*
pokazuje podczas „wplywania“ żyta.

Wpynieja, i, lm. e *giteol* (dolabella) *mięczak*
brzuchopęty krytoskrzelny skamieniały. Łab.

Wypocenie, a, błm., czynność cz. **Wypocić.**

Wypocenie się, a ś., błm., czynność cz. **Wyp-**
ocić ś.

Wypochlebiać, a, ał p. Wypochlebić.

Wypochlebianie, a, błm., czynność cz. **Wyp-**
pochlebiać.

Wypochlebić, i, il, nied. Wypochlebiać, Wyp-
pochlebować co na kim = *pochlebstwem wyklu-*
dzić, za pochlebstwo uzyskać; wytłasić: Expatpo,
 wymacuje. wypochlebiają co na kim. Mąz.

Wypochlebienie, a, błm., czynność cz. **Wypoch-**
lebnić.

Wypochlebować, uje, ował p. Wypochlebić.

Wypochlebowanie, a, błm., czynność cz. **Wyp-**
pochlebować.

Wypociciel, a, lm. e ? Tak zwani wypoci-
 ciele (Schweisstreiber), pośrednicy, wybierali
 z nich co najsiłniejszych.

Wypocić, i, il, nied. Wypacać i. z potem wy-
dzielić; wyparować: Po wielkim upracowaniu
 przyszedł do pięknej a woniącej łaźni, w któ-
 rej one wszystkie prace i trudy z siebie na-
 dobnie wypocił. Rej. Przen.: Krople wypocne
 z ziół przez alembiki leją mu na ranę Min.
 (= *wypędzone, wydostylowane, wyciągnięte*). Ka-
 dździł z drzew wypoconych wiele. Otw. Przen.:
 Racyjne, ów Racyjne chwalebny, rok cały wypo-
 cił nad ułożeniem swojej Fedry. L. (= *wysie-*

dział, wysłuchał poczęć s.). 2. prz. zdobyć przez pot = ciężką pracą: Prostack, który wydajnością potu swego zdobywał kawał suchego chleba, a ten pozwoli mu doczekać jutra, ażeby mógł znów wypocić taki sam kawałek suchego chleba. Jaro. 3. bart.: W. woszczyne = ulepić plaster (o pszczołach). W. s. I. należycie i zupełnie przepocić s.: W. s. w łaźni. Przen.: W. s. nad czym = wysłuchać s. w pocie czoła. 2. × W. s. skąd = wypotnieć, wypłynąć, wytopnieć, jak pot wyciec. L.

Wypocina, y, lm. y I. to, co wydzielono z potem. 2. patol., p. Wysięk. 3. a. Tłuszczopót przed. tłusty brud wóluy. Trj.

Wypocinowy przym. od Wypocina: Amputacja samowolna, oddzielenie członka w życiu płodowym, śródmacicznym przez pętle pępowiny a. nitki wypocinowe.

Wypocząć, cznie, czął, nied. Wypoczywać spoczawszy wydobrzeć; odpocząć, wytchnąć należycie, odetchnąć, pokrępić s., wzmocnić s. spoczynkiem, wywczasować s., wydobrzeć po trudach; nabrać sił odpoczawszy: W. od czego, sobie, W. w grobie. L. Zaledwie koniom wypocząwszy, uciekali śpiesznie. Sienk.

Wypoczęcie, a, blm., Wypocznienie, Wypoczynek czynność cz. Wypocząć.

Wypoczęty, Wypoczęły który wypoczął, wywczasowany; silny, zdrowy z powodu życia bez trudów: Chłop zdrowy, W., nie dziw, że jest ponętym dla kobietek. Raneek był już chłodny, lecz jeszcze piękny i pogodny, konie dobrze wypoczęte. Krasz.

Wypocznienie, a, blm., p. Wypoczęcie. Troc.

Wypoczynek, nku, lm. nki p. Wypoczęcie: Pracnje bez wypoczynku. (= bez ustanku, bez wytchnienia).

Wypoczynkowy przym. od Wypoczynek: Pozostaje wypoczynkowe zadanie poniszczenia drabin i innych przyborów obłąnionych. Jaroeh. † Wypoczytać, a, ał wyliczyć, wyszczególnić, przytoczyć, wypowiedzieć. Kwiat.

† Wypoczytanie, a, blm., czynność cz. Wypoczytać.

Wypoczywać, a, ał p. Wypocząć.

Wypoczywanie, a, blm., czynność cz. Wypoczywać.

† Wypodobać, a, ał, nied. † Wypodobywać wyobrazić, wyrobić na podobieństwo kogo a. czego, wykształtować, wymodelować. L.

† Wypodobanie, a, blm., czynność cz. Wypodobać.

† Wypodobywać, a, ał p. Wypodobać.

† Wypodobywanie, a, blm., czynność cz. Wypodobywać.

Wypodsiąć, eje, ał ziarna i t. p. = zapomocą przetaka, rzeszota wyczyścić, przesiać, należycie podsiać, wyopać: Excernere, wydzielić, W., wyczyścić zboże. Mącz.

Wypodsianie, a, blm., czynność cz. Wypodsiąć.

Wypoduszkować, uje, ował wyłożyć, wysłać poduszkami: W. tupezan.

Wypoduszkowanie, a, blm., czynność cz. Wypoduszkować.

Wypoetyzować, uje, ował poetyzując wynieść; wyidealizować: Czyśmy nie nadto wypoetyzowali miłość? Ole.

Wypoetyzowanie, a, blm., czynność cz. Wypoetyzować.

Wypogadzać, a, ał i W. s. p. Wypogodzić.

Wypogadanie, a, blm., czynność cz. Wypogadzać.

Wypogadanie się, a s., blm., czynność cz. Wypogadzać s.

Wypogodzenie, a, blm. I. czynność cz. Wypogodzić. 2. a. Wypogodzenie s. stan tego, co zostało wypogodzonym, pogoda, jasność, pokój wewnętrzny: W. umysłu i uspokojenie serca czyni szczęśliwym człowieka. L.

Wypogodzenie się, a s., blm., I. czynność cz. Wypogodzić s. 2. p. Wypogodzenie.

Wypogodnieć, eje, ał p. Wypogodzić: Oczy jej rozbliły radością i dumą, czoło wypogodniało, wyprostowała s. kibić. Orzesz.

Wypogodnienie, a, blm., czynność cz. Wypogodnieć.

Wypogodzić, i, il, nied. Wypogadzać uczynić pogodnym. rozpogodzić, rozchmurzyć, wyjaśnić: Nie zawżdy niebo w chmurach wydaje s.: czasem go miła chwila wypogodzi. Kras. Kiedy niebo będzie wypogodzone, a przy cichym powietrzu słońce będzie świeciło, niezawodnie dobra będzie pogoda; skoro zaś kropić zacznie, deszcz niezawodnie będzie padał. L. Niebo wypogodzone. Troc. Przen.: Wypogodz, odmień męża ostrego naturę. Hul. (= zlagodz, zmiekc, ukróc). Przen.: Czoło wypogodzone. Troc. Na wszystkie obroty ostrego losu wypogadzam czoło, bylem mej nigdy nie odstąpił enoty; jak moge, nie jak cheę, żyje wesolo. Karp. Wypogodził zaspione czoło. Troc. Umysł wypogodzony. W. s., Wypogodnieć stać s. pogodnym rozpogodzić s., rozchmurzyć s., wyjaśnić s., rozjaśnić s.: Wypogadza s. = robi s. pogoda, niebo s., wyjaśnia, wyciera s., przeciera s. Wypogadza s. na mróz. Troc. Wypogodziła s. pogoda nieba. Troc. Przen.: Jagódki s. uśmiechają, i twarzyćka s. wypogadza. L. Wysoki i wspaniały umysł zawsze jest wypogodzony, zawsze s. trzyma spokojnego stanowiska swego. Pileh. Wypogodziła s. twarz jego od tej nowiny. Troc. Niebo, czoło wypogodzone. Troc. Śród prostoty i wypogodzonych twarzy i nagich piersi Bożych rycerzy. Słow. Siedziała wypogodzona, uśmiechająca s., a przybyłych witała najzuchwalszym w świecie kłamstwem o podróży męża. Krasz. Słodszeo charakteru i wypogodzeńszej nie znam duszy. Krasz.

Wypoić, i, il I. zupełnie napoić. L. 2. wypotrzebować, wybrać, wydać na pojenie. Sł. wil.

[Wypoisować, uje, ował, Wypojsować] jęczmien z łuski wyczyścić.

[Wypoisowanie, a, blm.] czynność cz. Wypoisować.

Wypojenie, a, blm., czynność cz. Wypoić.

[Wypojsować, uje, ował] p. Wypoisować.

[Wypojsowanie, a, blm.] czynność cz. Wypojsować.

Wypokładać, a, ał I. konia, byka = wytrzebić, wyułaszyć, wykleszczyć. 2. ? : Wypokładające te dowody, musielibyśmy podnieść drażliwą kwestją, dotyczącą pewnej rodziny. Rol.

Wypokładanie, a, blm., czynność cz. Wypokładać.

† Wypokojenie, a, blm. wypoczynek, spokój. Ocz.

Wypokostować, uje, ował, † Wypokościć, † Wykościć wysmarować, wymalować pokostem, popokostować.

Wypokostowanie, a, blm., czynność cz. Wypokostować.

Wypokutować, uje, ował wypełnić, odprawić naznaczoną pokutę, odpokutować; wycierpieć karę za co; pokutą wynagrodzić: Lepiej tu na tym świecie W. Dor. Którzy tu nie wypokutowali, przez ogień czyscowy będą zbawieni. Hrb. Daj

nieceo W., ostatek nam racz darować. Groch. Wypokutuję za co, karzą mię. Kn. W., pokutę kościelną odprawić. Kn. Śmierci Ezopa nie wypokutują. Jabł. (žadną pokutą nie wynagrodzą. L.). [W. swój grzech]. Wypokutował za ten mały postępęk. Troc.

Wypokutowanie, a, blm., czynność cz. **Wypokutować**.

Wypolaczać, a, al i W. ś. p. **Wypolaczyć**.

Wypolaczanie, a, blm., czynność cz. **Wypolaczać**.

Wypolaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypolaczać ś.**

Wypolaczenie, a, blm., czynność cz. **Wypolaczyć**.

Wypolaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypolaczyć ś.**

Wypolaczyć, y, ył, nied. **Wypolaczać** *wyprowadzić, wyrobić na Polaka W. ś. wyrobić ś., wyjść na Polaka*: Niepostrzeżenie wyradzał ś. i wypolaczał naród. Czart. A.

Wypolerować, uje, ował i. *nadać polor, odpolerować, ogładzić, wyglansować*: W. kamień, marmur = *wyszlifować*. Zamek wszystkich z stali wypolerowany, tak że jego blask z słonecznym mógł być porównany. P. Koch. Tak prosto jest nasze cztowieczeństwo, by nie wypolerowane zwierciadło. Głiez. Opalowe pazurki, różowiejące na końcach palców, świeciły wypolerowane najstarszej. Krasz. 2. przen.: W. kogo = *okrzesać, ogładzić, ucivilizować, wykształcić, wyszlifować, wyćwiczyć, wyciosać, pozbawić szorstkości, grubiaństwa*: Przymioty, lubo nam natura daje, ale są jak twardą i ciemną łuską pokryte klejnoty, póki ich edukacja nie wypoleruje. L. Tak sobie postąpił Jezus, aby wyławił i wypolerował wybranych swoich jak zioto. Wuj. Kościół, już niejako zastarzały, a od szczeroci i prostoty apostołskiej ś. wyradzający, przez prawdziwe ewangelieji przepowiadanie miał być odnowiony i wypolerowany. Żarn. Synowie przełożonych aby byli dobrimi naukami wypolerowani. Kosz. W różnych językach i obyczajach wypolerowani. Nies. (= *wycwiczeni*). Cnota naukami wypolerowana milsza. Lubom. Co jest zgodne z prawidłami, jakie... dla wszystkich wypolerowanych narodów przepisał Horacy. Śniad. Wrócił (z Paryża) może mniej wypolerowany powierzchownie, mniej elegancki, ale gruntonie wykształcony. Bał. W. ś. *wytrzeć ś. między ludźmi, ogładzić ś., nabrać poloru, okrzesać ś., wyrobić ś. towarzysko*: Ojciec pragnie, aby siedem lat pozostawali w konwikcie, w taki bowiem sposób tylko mogą ś. nalezyeie W. Rol.

Wypolerowanie, a, blm., czynność cz. **Wypolerować**: W. zbroi. Troc. Zyskaliśmy co na wypolerowaniu i wydoskonaleniu nas. Świt. Nauk potrzeba dla wypolerowania grubosci. Petr. W. nauki, obyczajów narodu. Troc.

Wypolerowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypolerować ś.**

Wypoliczkować, uje, ował *wybić, wytrzeć* po *policzkach*. L.

Wypoliczkowanie, a, blm., czynność cz. **Wypoliczkować**.

Wypoliturować, uje, ował *wytrzeć, wypolerować* *politurą, odpoliturować*: Panna wychowana do świata, a to bodaj czy nie Cygan wypoliturowany. Krasz. (= *wypolerowany, ogładzony*). Żart.: Przyczesał jeszcze i tak już wypoliturowane włosy. Krasz.

Wypoliturowanie, a, blm., czynność cz. **Wypoliturować**.

× **Wypolityczwały** *który wypolityczwał, ucivilizowany, wypolerowany; ukształcony*. Wypolityczwały i grube narody. Troc. W Grecji, w Egipcie i u innych dobrze wypolityczwałych narodów słynęły nauki. L.

× **Wypolityczuć**, eje, al p. **Wypolitycznić**. L.

× **Wypolityczenie**, a, blm., czynność cz. **Wypolityczyć**.

Wypolitycznić, eje, al, × **Wypolityczuć** *stać ś. politycznym, wypolerowanym, ogładzić ś., ucivilizować ś., okrzesać ś., wyrobić ś. towarzysko*. L.

Wypolitycznienie, a, blm., czynność cz. **Wypolitycznić**.

Wypolować się, uje ś., ował ś. I. *napolować ś. do syta*. 2. [W. ś.] *wrócić z umizgów, stracić wianek*.

Wypolowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypolować ś.**

† **Wypolować**, i, II co = *wybrać, wyniszczyć, wyłupić połowę czego, przepolować, zmniejszyć do połowy*: Fałszywi prorocy garściami swemi wypolowali dusze. Bud.

† **Wypolowanie**, a, blm., czynność cz. **Wypolować**.

Wypoludnić się, i ś., il ś., I. *przyjść, zamienić ś. w południe, stać ś. południem*: Do ciemnej zabieży studni, aż ś. ranek wypoludni w bieluteńki dzień. Krasin. 2. *wziąć ś., wejść na południe*: Wypoludnione słońce potężniej grzało. Przyb.

Wypoludnienie się, [a ś., blm., czynność cz. **Wypoludnić ś.**

Wypomadować, uje, ował *wysmarować* *pomadą*: W. głowę, włosy. W. ś. *wysmarować sobie głowę, włosy pomadą*.

Wypomadowanie, a, blm., czynność cz. **Wypomadować**.

Wypomadowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypomadować ś.**

Wypomeksować, uje, ował *wyszlifować, wytrzeć, ogładzić* *pomeksem*.

Wypomeksowanie, a, blm., czynność cz. **Wypomeksować**.

Wypominać, a, al p. **Wypomnieć**.

Wypominanie, a, blm., czynność cz. **Wypominać**.

Wypominka, i, część. w lm. **Wypominki** I. *wymienianie przez księdza z anhojy (szczeg. w Zadzuszki) osób zmarłych, polecając je modłom obecnym, przypominki*: Księdzu za duszę też na wypominkę... z tego grosza stanie. Len. Dać na wypominki. 2. [Wypominki] *zapowiedzi ślubne*.

Wypominki, nek p. **Wypominka**.

Wypomnieć, i, al, nied. **Wypominać** I. *wyliczając wspomnieć, wymienić, wyluszczyć, przypominać; przytoczyć, wzmiankować*: Alebym nie zakończył, gdybym tego śeisku chciał każdą wypominać prośbę po nazwisku. Zabł. Lecz co ja te lekkie wypominam rzeczy? większe Nero ma zbrodnie na myśli, na pieczy. Min. Przysięga on dochody wszystkie sprawiedliwie i pilnie wypominać. Groie. 2. † W. *wpominać ś. wymagać*: Nie dbalstwo bywa opiekunowi przyczytane, tak kiedy od dłużników długi nie wypomina, jako i kiedy pieniądze dzieciennych w płat nie da, mogąc to uczynić. Sz. Gdyby kto rzeczy kościelne pobrał, we ezwornasób to wrócić powinien, co słusznie wypomniono być może. Sz. 3. *przypomnieć z wymówką, wytknąć, zrobić wymówkę, wy-*

mówić z urazą; wyrzucić: Często zajazdy zbrojne usilnie wypominane księciu przez małżonkę, rzuciły pierwsze ziarno niezgody. Szaj. Wypomina swoje usługi i dobrodziejstwa, przez co obraża, zamiast obowiązywania. Wiszn. Ustnie dodaje kilka słów dlań obelżywych, wypominających mu chłoptwo. Kasz. Ocheiał dalej w świat, wypominając mi, że ja mu byłam kulą u nogi, kamieniem u szyi. Krasz. Potrzebnie mu wypominała latanie Magdzine? Karcz. 4. *wyglaszać wypominki:* W dzień Zadusznego ksiądz z ambony wypomina imiona tych, których poleca szczególniejszym modłom parafjan.

Wypomnienie, a, blm., czynność cz. **Wypomnieć**. [Wypomożenie, a, blm.] czynność cz. **Wypomóc**, [Wypomóc, oże, ógl] *pomogszysy wyratować:* W. kogo z błota.

Wypompować, uje, ował, nied. **Wypompowywać** *pompując wyciągnąć, wypuścić, wylać, wytłoczyć:* Jeden człowiek przez minutę W. z studni może 27 garcy. Swit. W. wodę, powietrze. Przen.: Czemuż gaduła, gdy gadać musi, na osobności nie wygada ś. a. raczej tyle słów nie wypompuje, ile zdrowie jego wyciąga? L. (= *nie wyladuje z siebie*). W. kogo = *wyladować jego gniew, dąsy, rozbroić go:* Powiadam szczerze, wypompowałam mnie, no i co pan chce? mam słabość do niego... nie mogę nawet ś. gniewać. Rodz. Jegomość gospodarz wcale na wypompowanego nie wyglądał. Rodz. (= *chudego*).

Wypompowanie, a, blm., czynność cz. **Wypompować**. Gdy puchlina z brzucha żadnym lekarstwem ustępować nie chce, udać ś. potrzeba do wytoczenia, czyli wypompowania z niego wody. Perz.

Wypompowywać, uje, ywał p. **Wypompować**.

Wypompowywanie, a, blm., czynność cz. **Wypompowywać**.

[Wypora, y, lm. y] *podpora nachylona do ziemi, podpierająca ścianę.*

× **Wyporać, a, al** p. **Wypróc**.

[Wyporać, i, il] *wygnąć, wyrzucić.*

[Wyporajenie, a, blm.] czynność cz. **Wyporać**.

× **Wyporanie, a, blm.**, czynność cz. **Wyporać**.

Wyporek l. rku, lm. rki *wyparanie, wyprócie, prójąc wydobycie:* O płataniu carskim, czyli o wyporku, *de sectione caesarea, embryotomia*, gdy dziecko z żywota matczynego żywe lub też już umarłe po śmierci matki z brzucha jej rozplatanego dobytym bywa. Perz. 2. *to, co próciem wydobyte;* w lm. *nici wypróte z pończochy a. powyciągane z brzegów materjału:* Wyporki, nici wypróte z pończochy. Mag. 3. × **Wyportek, Wyprótek, × Wyprzrotek, Wyrzerek** = a) *dziecko wypróte z łona matki po jej śmierci:* W., człowiek wypróty z wnętrzości matki. Kn. W., caeso, którego z żywota matczynego wypróte. Mącz. Gdyby ś. przydało, iżby matka, rodząc, umarła, potrzeba bok jej lewy prostą raną rozpróc i otworzyć, kędyby dziecię wyjąć, a którzy ś. tym obycajajem rodzą, wyprótkami albo wyrzezańcami zowią; tak Juliusz Cezar był z matki wyrzezan. Sien. Dzieci po śmierci matki przez rozplatanie brzucha wydane na świat nazywają ś. wyporkami lub pogrobowcami. Perz. Św. Paweł sam zowie ś. wyprótkiem i niegodnym apostołem. Żarn. b) [Wyporek] *jagnię z tego delikatnego wyporka cielęcego?* Eww. [Wyporki] *skórki z takich jagniąt.*

× **Wyportek, tka**, lm. tki p. **Wyporek**.

Wypory, ów, blp., garb., p. **Garbowiny**. **Wyporządkować, uje, ował** *porządkując wyżykować, uporządkować, wyporządzić:* W. mieszkanie.

Wyporządkowanie, a, blm., czynność cz. **Wyporządkować**.

Wyporządniec, eje, al *wyjsć na porządnego:* Znalazł ś. na wysokości małżonka wielkiej damy, posiadzicielki pańskiej fortuny, wyporządniał i wypaniał. Jeż.

Wyporządnienie, a, blm., czynność cz. **Wyporządniec**.

Wyporządzać, a, al p. **Wyporządzić**.

Wyporządzenie, a, blm., czynność cz. **Wyporządzać**.

Wyporządzenie, a, blm., czynność cz. **Wyporządzić**.

Wyporządzić, i, il, nied. **Wyporządzać** 1. *wykończyć, wyszykować, wyrychtować, wygotować; porządnie wymyślić, skonstruować, zmajsztrować.* 2. W. rzecz starą = *sporządzić = naprawić we wszystkich szczegółach, wyrestaurować; odnowić gruntownie, naleźćcie, odrestaurować, doprowadzić do należytego porządku.* 3. [W.] *wypróżnić, wyprzątnąć, oczyścić:* Wyporządziłem dla nich izbę. Jeden świnie pásł, a drugi, ten gupi, z pod świni gnój kidął i wyporządzał. [W. ś.] *spłacić dług naturze, wypróżnić ś., zalać ś.*

[Wyposadzenie, a, blm.] czynność cz. **Wyposadzić**.

[Wyposadzić, i, il] *wypędzić z chałupy.*

Wyposadzkiwać, uje, ował *wyłożył posadzką:* W. pokój.

Wyposadzkiwanie, a, blm., czynność cz. **Wyposadzkiwać**.

Wyposażać, a, al i † W. ś. p. **Wyposażyć**.

Wyposażanie, a, blm., czynność cz. **Wyposażać**.

† **Wyposażanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Wyposażać ś.**

Wyposażenie, a, blm., czynność cz. **Wyposażyć**.

† **Wyposażenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Wyposażyć ś.**

Wyposażny l. przym. od **Wyposażenie**. 2. *mogący być wyposażonym.* 3. × W. *posażny, wyposażony:* Wypęda Maurów z żywej Algarwji łona, z kraju, co mu go wniosła wyposażna żona. Przyb.

Wyposażyć, y, yl, nied. **Wyposażać** l. *kołbięte = z posagiem wyprawić, wydać, wykwiłpować w posag, uposażyć; wydzielić, spłacić jej posag:* Majętność po ojcu brat mój objął, mnie spłacił, siostry wyposażyli i ma ś. dobrze. Krasz. Uczynił fundacją, podług której corocznie trzy panienki ubogie kosztem jego za mąż wydawane będą. L. Panienki, które dochowania czystości niesposobne widziały księni, za mąż wyposażała. Skar. Wyposażyli córkę. Troc. Nie mogła na sobie przenieść, aby ją dała i nie wyposażoną i nie opatrzoną w pańską wyprawę. Krasz. 2. *mężczyznę (szczęg. członka rodziny) = wydzielić mu część mienia, aby ś. sam rządził, spłacić (członka rodziny):* Ociec u sądu syna swego W. abo odprawić może, by mu też i najmniej dał, gdy to jeno syn przyjmuje i na tym przestanie. Sz. Ociec syna o wszelakie krzywdy obwinionego, którego by jeszcze nie odprawił ani wyposażyli, może od sądu wyjąć, jeśli zań przysięże. Sz. (któregoby jeszcze nie wydzielił. L.). Przen.: Sę, którym ród królewski państwo wyposaża; sę, którym ślepe szczęście berło w ręce wraża.

L. (spadkiem, dziedzictwem, następstwem ndziela. L.) 3. *obdarować, udarować, zaopatrzyć, wykwi-pować*: Bóg biegiem gwiazd znaczy czasy, zimy i lata przystojnie wyposaża. Gór. Natura hojnie ją wyposażała we wdzięki i w przymioty duszy. Znajdował ich tak biednie na duchu wyposażonemi, że mu cała odpadała ochota od mieszania ś. do tego beładnego ruchu. Krasz. Należał do rodziny wyposażonej przez Opatrzność wyjątkowymi zdolnościami umysłowemi. Choiń. 4. † W. kogo skąd = *wypędzić, wywalić, wyforować, wygnąć, wyrugować, wysadzić*: Znięta ich wyposażę z pożrzenia Twego. Leop. (wyżone od obliczności Twej. Leop.). 5. † W. co = *wypchnąć; pozbyć ś. czego*: Lubo to wzięcznej przejażdżki chce zażyć, lubo to towary swoje W., zyskać na handlu. Pot. 6. † W. z czego = *wyżuć, wykwiłtować, ograbić, ogołocić*. Ciek. † W. ś. skąd = *uczynić rozbrat, rozstać ś. z czym, opuścić, porzucić co, wynieść ś., wycofać ś. skąd*: *A curia se subtrahere*, od dworu ś. W. Mącz.

Wypostaciować, uje, ował *wystawić, wyrobić w pewnej postaci, upostaciować, wyformować, wykształtować, uformować, ukształtować*: Lilja w całej zupełności wypostaciowana we Francji królewską wyobrażała władzę. Bobr. Tarcza herbowa wypostaciowana. Bobr.

Wypostaciowanie, a, blm., czynność cz. Wypostaciować.

Wypośczenie, a, blm., czynność cz. Wypościć.

Wypośczenie się, a ś, blm., czynność cz. Wypościć ś.

Wypościć, i, il, nied. × *Wypaszczać* czas jakiś = *poszczać wytrwać, dopsześcić do końca*: Szczepanowski w Piotrowinie trzy dni z kapłany wypaszcza. Błaż. W. ś. *napościć ś., wyglodzić ś.; wycieńczyć ś., wynędzić ś. postem*: W. ś., wytrawić ś. poszczać. L. Ci chrześcijanie, wypośczeni, wymęczeniu, ranami okryci, wyglądają tak brzydko! Gnat.

[**Wypośladować, uje, ował**] p. **Wypersadować.**

[**Wypośladawanie, a, blm.**] *czynność cz. Wypośladować.*

Wypośredniczenie, a, blm., czynność cz. Wypośredniczyć.

Wypośredniczyć, y, ył *wyjednać, wyrobić co pośrednictwem.*

Wypośredkować, uje, ował, nied. **Wypośredkować** l. co = *wyprowadzić, ustalić co jako przeciętny wynik z czego; z pośród czego wydzielić rzecz w ściśle ustalonej, konkretnej postaci; wyrozumieć, wymiarować, wykombinować z pewnych danych*: Z tego powiedzenia wypośredkowano następujące. Jez. Z jednej strony przepowiednia wróżki, z drugiej rachuba, wypośredkowywana z błędu ojcowskiego. Jez. Ja z nich ciągnąc dobrze, więcej nie W. nie mogłem. Krasz. 2. [W.] (ermitteln) *wysledzić, wykryć za czym pośrednictwem*. 3. [W.] *pośredniczyć w czym*. Gwar.

Wypośredkowanie, a, blm., czynność cz. Wypośredkować: Jedno mgnienie oka wystarczyć jej na W. drogi pochodu życiowego. Jez.

Wypośredkowywać, uje, ywał p. **Wypośredkowywać.**

Wypośredkowywanie, a, blm., czynność cz. Wypośredkowywać: W. to w następujący wyrażało ś. sposób. Jez.

Wypotęgować, uje, ował i **W. ś. p. Wypotężnić.**

Wypotęgowanie, a, blm., czynność cz. Wypotęgować.

Wypotęgowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypotęgować ś.

Wypotęgowywać, uje, ywał i **W. ś. p. Wypotężnić.**

Wypotęgowywanie, a, blm., czynność cz. Wypotęgowywać.

Wypotęgowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypotęgowywać ś.

Wypotężniać, a, ał i **W. ś. p. Wypotężnić.**

Wypotężnianie, a, blm., czynność cz. Wypotężniać.

Wypotężnianie się, a ś., blm., czynność cz. Wypotężniać ś.

Wypotężnić, i, il, Wypotęgować, nied. Wypotężniać, Wypotęgowywać *wynieść do potęgi, uczynić potężnym, potężniejszym, spotęgować, wybłbrzymić*: Idee, w ucieleśnieniu swym wypotęgowane. W. ś. *stać ś. potężnym, potężniejszym, spotężnić.*

Wypotężnienie, a, blm. 1. czynność cz. Wypotężnić. 2. czynność cz. Wypotężnić.

Wypotężnienie się, a ś., blm., czynność cz. Wypotężnić ś.

Wypotnieć, eje, ał i **p. Wypocić. 2. wyrobić ś., wycisnąć ś. od potu**: A takie poty szły aż przez odzież, żem wstała, a krzyż na ziemi wypotniał. Słow.

Wypotnienie, a, blm., czynność cz. Wypotnieć.

† **Wypotroszenie, a, blm., czynność cz. Wypotroszyć.**

† **Wypotroszyć, y, ył** p. **Wypatroszyć.**

Wypotrzebować, uje, ował, nied. Wypotrzebować co = *wybrać, zużyć, wydać, wyłożyć, wyekspensować na potrzeby*: Czego jedno naczynie wypotrzebują, tedy zaraz świeżę materji na to miejsce włożą, aby nigdy próżne naczynia ś. nie najdowały. Star. W. pisaniem papier, pióra, atrament. L. W. sól do obiadu.

Wypotrzebowanie, a, blm., czynność cz. Wypotrzebować.

Wypotrzebowywać, uje, ywał p. **Wypotrzebować.**

Wypotrzebowywanie, a, blm., czynność cz. Wypotrzebowywać: O niegodziwym wypotrzebowywaniu żołnierza przez oficerów. Krasz. (= *wyzyskiwaniu, eksploataowaniu, wyczerpywaniu*).

× **Wypotwarzać, a, ał** p. **Wypotwarzyć.**

× **Wypotwarzanie, a, blm., czynność cz. Wypotwarzać.**

× **Wypotwarzenie, a, blm., czynność cz. Wypotwarzyć.**

† **Wypotwarzyć, y, ył, nied. Wypotwarzać** l. co na kim = *potwarzą wyrobić, uzyskać, wycisnąć, wykreć; wyklamać*: Ktoby śmiał rzeć, aby ten pan szlachetny miał wycisnąć a. wypozywać, a Boże uchować, wypotwarzać co na kim. Orzech. Połowięc tego, co mam, dawam ubogim, a jeśli bym co czyjego wypotwarzył, wracam tyle czworo. Sekl. (w czym kogo oszukał Sekl.). 2. *wyrzucić, wykluczyć, wyłączyć, wykreślić przez wypaczenie, wyszczenie bezczelne*: Toć kacerska ewangelija, gdzie co błędom ich szkodzi, wyrzucić a. wypotwarzać z ewangeliji. Skar.

Wypotwornieć, eje, ał *wyjść na potwornego, dojsć do potworności, spotwornieć w rezultacie.*

Wypotwornienie, a, blm., czynność cz. Wypotwornieć: Tworzyło ś. W. zła w potęgę, jego demonizacja. Brt.

Wypotworzenie, a, blm., czynność cz. Wypotworzyć.

Wypotworzyć, y, ył *wyrobić na potwora a. na potworny*: Twarz dziwnie szpetna i wypotworzona. Żach.

Wypoważnić, eje, ał wyjść na poważnego, stać ś. poważnym, spoważnić w swym usposobieniu: Wypoważniałeś i zesmutniałeś mi bardzo. Krasz. Wypoważniała, westchnęła sobie privatim i znowu jęła ś. mu przypatrywać, zawsze przez wachlarz. Krasz.

Wypoważnienie, a, blm., czynność cz. Wypoważnić.

Wypowiadać, a, ał i W. ś. p. Wypowiedzieć. Wypowiadanie, a, blm., czynność cz. Wypowiadać: W. czynów czyich. Troc. W wypowiadaniu grzechów potrzeba wielkiej roztropności. Karnk.

× **Wypowiedni, × Wypowiedny I. wypowiadający, oznajmujący, opowiadający, zawierający oznajmienie:** Każdemu wolno jechać i tam i sam z rzeczami swemi, choćby nie miał wypowiednich listów, chyba żeby w tej mierze wołał jakich osobnych listów używać. P. cheł. Frycz Szlązak od Węgrów wysłał z wypowiednim listem króla Zygmunta, przez Krzyżaków kupionym tak drogo. Krasz. Listy wypowiedne. 2. † W. **odpowiedni, stosowny, przyzwyczajony, należyty:** Służby swe Bogu daj wypowiedne. L.

× **Wypowiedniczy** przym. od **Wypowiednik:** Co do W., skłaniałbym ś. do przypuszczenia autora, że to przymiotnik. Nr.

× **Wypowiednie** przys. od **Wypowiedni.**

† **Wypowiednik = wygnaniec, wywołanec, banita.**

× **Wypowiedny p. Wypowiedni.**

Wypowiedzenie, a, blm., × Wypowiedzenie czynność cz. **Wypowiedzieć:** Roczna aręda będzie miana z obu stron za niewzruszoną, jeżeli z której strony nie zajdzie W. Świt. Wypowiedzenie przymierza, gospody, służby. Troc. W. wojny. Troc. Bólu niemałe ulżenie W. Kn.

Wypowiedzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wypowiedzieć ś.

Wypowiedzieć, wypowie, wypowiedział, nied. Wypowiadać I. wymówić, wyrazić ustnie, wygłosić, wysławić: Dziecięcą pamięć przypomnieniem słowa a. dwóch tak ratują, iż wszystko, czego ś. nauczyło dziecko, dobrze wypowie. Gór. Żebyś trochę nadstawił mi nęcha, aż ci to, co z pożytkiem twym będzie, wypowiem. L. (= *wyłuszczyć, wyrecytować, wyliczyć*). Pocięcha, gdy co boli. W. dowoli. Kn. 2. *wyczerpać opowiadaniem, wyczerpująco oddać słowami, wystawić dokładnie w słowach, wyrazić należycie, wyłożyć:* O, jaka to wielka łaska, kto ją wypowie i wydzikować za nią może! Skar. Pójdę do Ojca mego niebieskiego i do mych radości, których żaden język nigdy W. nie może? Rej. Kto może W. jego skargi? P. Koch. Chwałę Boskiej wielebności kto wypowie dostatecznie? Ryb. Tak mi ś. miłą wydaje, że W. nie mogę. L. Kto wszystko wypowie? Troc. Twoje figle W. trudno. Troc. Kto może W. godne narzekania młodej dziewczki? P. Koch. Gdy Zborowscy już wszystkie swoje wypowiedzieli skargi... Niem. Dalej inne potrawy, a któż je wypowie? Miek. 3. *powiedziawszy wydać; wygadać, wypłacać, wynieść z domu, rozgłosić, zdradzić tajemnicę, wyjawić, wyspiewać, rozprowadzić:* Co w jednym obaczy domu lub ś. dowie, w innym zaraz z przydatkiem wybluźni, wypowie. L. Rodochus był wypowiedział nieprzyjacielom tajemnice ich. Leop. Ja tobie wypowiem tajemnicę tej to niewiasty. Leop. Ja-ć także wypowiem wzajemnie wszystkie sprawę. P. Koch. (= *odkryję, wyjawię*). Otworzę w przypowieściach usta moje, będę wypowiadał

skryte rzeczy od postanowienia świata. Leop. Boga żaden nigdy nie widział, jedyny Syn, który jest w łonie u Ojca, ten wypowiedział. Leop. Wypowiedział nasze tajemnice. Troc. 4. † W. *wywołać, wygnąć, banitować, wypędzić; wykląć:* W. kogo, wywołać kogo, wybocować, wykląć kogo. L. Wywołać, wypowiedzieć kogo, *aqua et igni interdicerere*. Mącz. (= *wyświecić*). Fałszerz wagi i miary ma być z ziemi wypowiedzian. Groc. 5. *komu co = zapowiedzieć mu zerwanie czego, wymówić mu:* W. pokój, mir, przymierze, publicznie opowiadać wojnę imieniem Rzpltej. Kn. W. przyjaźń komu. Kn. W. panu służbę. Kn. (= *podziękować mu za służbę*). W. służbę żołnierzowi, wypuścić z służby, rozpuścić wojsko, odprowadzić. Kn. Wypowiedział służbę wojsku. Troc. Już jawnie im wypowiedział pokój i przymierze, mówiąc: już nie będzie moja wina, gdy wam wszystko złe czynić będę. Skar. Pokój mu wypowiedział i przymierze złamał. Skar. Światu mir wypowiedziawszy, ostrej drogi ś. chwyciła. Groc. W. sługach swoich wstyd i przystojność ehee mieć naruszoną, a sam jej mir wypowiada. Pileh. Cesarz z matką przyjaźń im wypowiedział, że ś. sprzyjał na ich zgubę. Kłok. Z wyraźnego Elizy rozkazu przychodzą tu dzisiaj wszelką mu W. przyjaźń. L. Służbę W. Gle. Czelaźdż powinna wypowiadać służbę panom swoim według słusznego czasu. Haur. Odstać a W. służbę jemu. Rej. Dalszą służbę światu wypowiada. Otw. Wypowiedz służbę lasom i zwierzowi, służęć miłości, niż myśliwstwu zdrowiej. Lubom. Karze ich i wpośród dobrych miejsce im wypowie. Paszk. (= *odmówi im miejsca*). Wypowiedział służbę panu, słuźdę, stanęją gospodarzowi. Troc. Wypowiedziana gospoda, służba. Troc. Ja króla Zygmunta za pana nie mam i poddaństwom mu wypowiadam. Niem. Przen.: Zewsząd źle: zdrowie mi wypowiada, zmysły tępieją, choroba śmiercią grozi. Koch. W. (= *wypowiada mi służbę, nie służę mi już, nie dopisuje mi, opuszcza mię*). Nogi wypowiadają mi służbę (= *odmawiają mi posłuszeństwa*). 6. *wojnę = wydać, zapowiedzieć:* Nie będziesz mógł mówić, żebym podstępem szła z tobą; otwarcie ci wojnę wypowiadam. L. Rozbrat wieczysty światu wypowiada i sam ś. w dzikiej pustyni ramyka. Kras. (= *bierze z nim rozbrat, zrywa z nim*). W. komu jawną nieprzyjaźń, bitwę, wojnę. Troc. 7. [Wypowiadać] *powiadać:* Przychodzi do tych ludzi, wypowiada: za co wy bijecie tego nieboszczyka? W. ś. *naopowiadać ś., dostatecznie wyrazić ś., wygadać ś.:* Nie mogę ś. W., *non possum satis narrare*. Mącz. O hojności i wspaniałości duszy jego W. ś. nie mogli. Karp. Kto ś. o tej mądrości i dobroci Boga wypowie? Skar. Sędzimir, gdy na sejm przyjechał, nie mógł ś. W. o hardości Elżbiety i niedbalstwie jej. Biel. M. Pozwólcie mi ś. W. (= *nie przewracajcie mi, dopóki nie wypowiem wszystkiego*).

Wypowiedź, dzi, lm. dzi, † Wypowieść I. wypowiadanie, wypowiedzenie czego komu. L. W. służby, przyjaźni. L. W., rozbrat, odstanie, odpowiedź. Kn. W., vel wywołanie, bannum. Tuch. (= *wygnanie, banicja*). 2. *słowa, pismo, użyte do wypowiedzenia, wyrażenia czego, wizerunek czego w mowie.* Przen.: *Plastyeczność jest to wyraziłość, dotykliwość formy, jest to forma w całej swej rzeczywistości; forma taka jest zupełną wypowiedzią siebie.* St. wil. (= *objawem, wyrazem, uzewewnętrzniem*).

† **Wypowieść, I, lm. i p. Wypowiedź. S. Par.**

† Wypożwać, zwai, nied. † Wypozywać I. co na kim = *wycisnąć, wymusić pozwami, wyprocesować, wyprawować, wypieniaczyć, wypienić*: Nie słyszysz, aby Abraam co komu wydarł, co komu posiadał, co komu wypozywał, jedno żył pocziwami dary Pańskimi. Rej. Ktoby śmiał rzec, aby ten pan szlachetny miał wycisnąć, a. wypozywać, a Boże uchowaj, wypotwarzać co na kim? Orzech. 2. kogo skąd, z czego = *pozwami, pieniaczstwem wyrugować, wypędzić z własności*: Dziś leda srośnej a małej krzywdeczki, nie to człowieka zabić, nie to ręce mu osieć, nie to z majątności jego W. go. Rej.

† Wypożwanie, a, btm., czynność cz. Wypożwać.

† Wypozywać, a, al p. Wypożwać.

† Wypożywanie, a, btm., czynność cz. Wypożywać.

Wypożyczać, a, al p. Wypożyczyć.

Wypożyczalnia, i, lm. e *zakład, wypożyczający za opłatą do użytku pewne przedmioty*: W. pism, książek, nut, fraków. Bez teatru, bez koncertów, bez wypożyczalni książek. Jeż. Klijentela wypożyczalni.

Wypożyczanie, a, btm., czynność cz. Wypożyczać.

Wypożyczenie, a, btm., czynność cz. Wypożyczyć.

Wypożyczyć, y, yl, nied. Wypożyczać *wydać komu a. wziąć od kogo sposobem pożyczki, pożyczyczyć za opłatą*: Były to meble, wypożyczone od Żydów. Bał. Kucharza musiano z innego dworu magnackiego W. Krasz.

Wypracować, uje, ował, nied. Wypracowywać I. co = *wyrobić pracę, wydoskonalić, obrobić, wykończyć w szczególach; pracowicie wykonać, wygotować; opracować*: Należycie wypracowana mowa. Troc. Wielu pięknie wypracowane rysunki swoje przyniosło. And. W. plan. Wszystkie rewolucje kończą ś. burzeniem dzieł chwalebnych, tyśiącem lat wypracowanych. L. W. (wydoskonalić) książkę, mowę, obraz. Troc. W ich duchu przyszłość ś. wypracowywa. Krasin. 2. sobie co = *wyrobić, nabyć, zdobyć przez pracę, pracą dobić ś. czego*: O własnych siłach wypracowana cywilizacja. Krasz. [Bochenek chleba przed nim nie stanie, az u go wypracuje]. Wypracował sobie tę sposobność, te. nauki. Troc. 3. *wycieńczyć, wysilić, nadwzględ, zmniejszyć, sfatygować, sforsować pracą, spracować*: Człowiek wypracowany (= *spracowany*): Fabryki leśne zwykły wołów W. Torz. Nestor prawie stary, ale jeszcze widać męstwo, aez w wypracowanym człowieku. Gol. **Wypracować ś. napracować ś. do wyczerpania ś., spracować ś.**

Wypracowanie, a I. btm., czynność cz. Wypracować: Wyśmienite W. księgi, sztuki malarskiej. Troc. 2. lm. a to, co wypracowano, szkolne *ćwiczenie piśmienne*: Pisać, poprawiać W.

Wypracowywanie się, a ś., btm., czynność cz. Wypracowywać ś.

Wypracowywać, a a. uje, ywał i W. ś. p. Wypracować.

Wypracowywanie, a, btm., czynność cz. Wypracowywać.

Wypracowywanie się, a ś., btm., czynność cz. Wypracowywać ś.

Wyprać, wypiorę a. [wypierze], wyperze, wyprał, nied. Wypierać I. *piorąc wyczyścić, wymyć*: W. suknię, bieliznę. W. plamę = *piorąc wyprówadzić, wywabić*. Bo ci, Stasiu, mówię szczerze, ta ś. plama nie wypierze. Jach. (= *nie da ś. W.*)

Skóry ku garbowaniu wypierz, a dobrze wykręć albo wyżmij. Sien. 2. przén.: W. kogo = *wytrześć, sprać, wygarbować, wygrzmocić, wycwiczyć, wybić, wysmarować, wyłożyć, wyokładać*: W. kogo po [pysku. W. kogo kijem. [On wyprał wojsko] (= *pobit*).

† Wypragły *spragniony, wyschły, wyprzały; pozdławiony soków, wilgoci od gorąca*: Ziele to rośnie w równinach suchych i wypragłych Syr. (na ziemiach wyschłych i wypragłych. Syr.) Lekarstwo ludziom suchoty mającym, wypragłym wewnątrz z wielkiej gorącości. Spiez. (piersiom wypragłym z wielkiej gorącości. Spiez.) (piersiom wypragłym, wyżonym z wnętrzej gorącości. Spiez.). Lekarstwo to człowieka wyschłego i wypragłego posila. Sien.

Wypragnąć, nie, nał *wymóc, wyjednać pragnieniem*: Ohoć Duch obiecan już przewiewa ponad ziemskim padolem, jeśli go sami nie wysłużym, nie wypragniem, nie wyczynim, Duch nie zaświeci nam. Krasin.

Wypragnienie, a, btm., czynność cz. Wypragnąć.

Wypraktykować, uje, ował I. *wybić na praktyce, odbyć praktykę, wyterminować*: W. pew. czas = *przeżyć na praktyce*. 2. co = *praktykami, intrygą wyrobić, wytudzić*: W., wywróżyć. L. Wszystko datemnie! nie wypraktykował (czarnoksiążnik), nie zgadły końca onej wojny czary, omylili go i djabli zakłęci i w charaktery poryte pieczęci. P. Koch. Zawsze lepszy chociażby groszyk, a zarobiony własną zasługą, niżeli czerwony złoty, wypraktykowany cudzą pomocą. Kaczek. 3. † W. co = *wywróżyć przez praktyki wieszczbiarskie*. 4. [W.] *wyrozumować z doświadczenia*: Wszystko działoś panu wtedy wypraktykowali. W. ś. I. *wykręcić ś., wyślęgnąć ś. przez praktyki*: Wyślęgnął ś., wypraktykował, praktyką, wieszczbą wyszedł, *exauspicavit e vinculis*. Kn.

Wypraktykowanie, a, btm., czynność cz. Wypraktykować.

Wypraktykowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wypraktykować ś.

Wypranie, a, btm., czynność cz. Wyprać.

Wyprasować, uje, ował, nied. Wyprasowywać I. *wygładzić w prasie a. gorącym żelazkiem, odprasować*: W. koszulę, palto. W. żelazkiem chustki. L. 2. *z pomocą pras wydobyc, wycisnąć, wygnieść; wytłoczyć*: Kładą żyto między dwie obszerne blasze gorące i tak z niego wyprasują olej. Syr. Oleje prasowane, ażeby użyte nie szkodziły, powinny być świeżo wyprasowane. Krup. Wino jest likwor z jagód winnych wyprasowany. Krup. Wyżąc a. W. wygniotki, a na rany przykładać to ziele. Syr. (= *wygnieść*). Wyprasowali nas w kościele! 3. X W. *wybić, wycisnąć w prasie, wytłoczyć, wytłografować, wydrukować, odbić*: W. kopersztych, książkę.

Wyprasowanie, a, btm., czynność cz. Wyprasować: Przy odbijaniu a. wyprasowaniu kopersztychów co uważać trzeba. Haur.

Wyprasowywać, uje, ywał p. Wyprasować.

Wyprasowywanie, a, btm., czynność cz. Wyprasowywać.

Wypraszać, a, al, i W. ś. p. Wyprosić.

Wypraszalny *tyczący ś. wypraszenia, wypraszący ś.*: Cisza noena stała ś. jak struna głucho dudniąca; zakończona tłumionym przyjęciem oddechu i wypraszalnym bełkotem. Brt.

Wypraszenie, a, btm., czynność cz. Wypraszać.

Wypraszczać, a, ał i W. ś. p. Wyprostować.
Wypraszczenie, a, btm., czynność cz. Wypraszczać.

Wypraszczenie się, a ś., btm., czynność cz. Wypraszczać ś.

† Wypraw, u, lm. y p. Wyprawa.

Wyprawa, y, lm. y l. † W. wykazanie prawości, usprawiedliwienie, uniewinnienie, tłumaczenie, obrona: Człowiek zatwierdzony w naszym prawie rok i dzień o głowę, o rany a. oczkoli takiego, a w ten czas nie przyszedłby ku wyprawie. Ort. Książę pruski o to ś. bardzo frasował, aby na niego Polacy jakiego domniemania zlego o ten wystrzał blisko króla nie mieli, ale król, obaczywszy jego słuszną wyprawę, uskromił to wszystko. Stryj. (słuszne tłumaczenie, usprawiedliwienie ś. L.). 2. a. † Wypraw wydoskonalenie, wykończenie, wygotowanie należyte, wypracowanie, uprawa, studja: W. roboty jakiej lub rzeczy zrobionej, *elaboratio, politura*. Ku. Udał ś. do wyprawy języka łacińskiego, słuchając dwa lata humaniora. Wys. W. roli = uprawa, kultura, *obrobienie roli*. W. uzonej pracy, malowania. Troc. W. w koronkach i bielźnie. Troc. W. skóry = wygotowanie skóry garbarskie, kuśnierskie. L. Dziwił ś. muszę temu tu wyczejowi, a wdyć za wypraw płaćą kuszniarzowi. Bratk. Weźmyż naprzykład skór wyprawę: któryż rolnik mógłby przechodzić do tej roboty? L. (= *garbowanie skór*). 3. wprawa, układanie, wyćwiczenie, ćwiczenie, tresura: W. zrebca husarska, włoska. Got. W. psa. 4. † W. wykład, tłumaczenie, wyjaśnienie, przedstawienie we właściwym świetle; znaczenie, sens: Snu tego wyprawę a wyłożenie jego powiem też przed tobą, królu. Leop. Teraz już niewiasty nie widzisz, ale ś. okazało miasto; to tego W. ta jest. Leop. 5. wyprawienie, wyprawianie dokąd, wysyłanie, wysłanie, wysyłka, przygotowanie do drogi, do wysłania, ekspedycja: W. okrętu, towarów, listów. L. W. posłów, *expeditio*. Kn. Ociągali ś. z wyprawą ludzi na wojnę. Troc. W. listów, posłów. Troc. W. posłów greckich na teatrze w obecność króla Stefana wyprawiona. L. 6. to, co komu dano na drogę, zaopatrzenie kogo przy wyprawianiu go, *wykwipowanie*: Pańska W. Kłok. Pacjent do pedagry: byś chciała jechać na koniec świata, dam ci wyprawę, jeźdź choć do kated. Comp. Oddał mu w ręce wszystkę wyprawę listowną do papieżów i innych panów, której od niego potrzebował. Ustrz. (= *ekspedycje, korespondencje*). W. wychodzącej za mąż = *to, co jej dają w bielźnie, ubranie, pościeli, sprzętach, oprócz posagu*; † *parafernalja*; W. córki, przywianek, *dotalia dona super dotem aliqua accepta*. Kn. *Parapherna*, W., szaty, klejnoty i insze domowe sprzęty, które przydają posagowi. Mącz. Brodz. W., to jest wszystko, co posagowi bywa przydane, *parapherna*. Volek. Na dziewczki przychodzi tylko W. z czwartej części wszystkiego imienia ojezstego Stł. W. panny idącej za mąż, nazywana z greckiego *parapherna*, w prawie miejskim *gerada*, u szlachty mniej możnej ochędzka panińska, była rzeczczą różną od posagu i oznaczała oporzędzenie panny wychodzącej za mąż, a mianowicie: jej ubranie, ozdoby i szczebrzech, czyli sprzęt domowy, zwłaszcza stołu i kuchni dotyczący. Głog. Nie enoty teraz, ale posagu i wyprawy upatrują. Troc. Dać wyprawę córce swojej. Troc. W. syna = *to, co mu ś. daje w rozmaitych rzeczach, gdy wychodzi*

na swoje gospodarstwo: W. syna, co ś. daje synowi do postanowienia jego. L. A jakie rozmaite rysztunki do tego należały, jakie wyprawy, ochędóstwa, dostatkil Damb. † W. pogrzebu, marna chwála, pompa funebris. Tuch. (= *wystawność, wystawa, pompa, parada, okazałość, przepych*). 7. wyprawienie ś. dokąd, *ekspedycja*: W. wojenna = *kampanja*. W. na wojnę wiele kosztuje Troc. Przez księżą służba Rzpłtej ginie? jaka służba? jeśli ta, którą wyprawą plebańską zowiecie, mała szkoda. Birk. W. naukowa. Przen.: *członkowie wyprawy, żołoga ekspedycji*: Cała W. zginęła. Sobieski starał ś. podnieść liczbę piechoty zapomożą wypraw dymowych. Górs. Wyprawy te przyjmowały (= *brały*) udział w wojnie 1673 r. Górs. 8. bud. mul.: W. ścienna = *powłoka z zaprawy wapiennej a. roztworu gipsowego*. (Podcz.), *tynk*: U mularza: W. ściany wapnem, tyn, tynkowanie. Mag. Polepa mówi ś. tylko o lepieniu gliną, o wapnie zaś na murze mówi ś. W. lub tyn. Mag. 9. farb *wykończanie*. 10. gór. = *gór.* Oprawa. 11. myśl.: [Gońcem a. wyprawę zwano psy goniące prosto za śladem, który zwą wyprawą myśliweej]. 12. piw.: W. siodu = *wyrób siodu*. Zdr. Wyprawka.

Wyprawca, y, lm. y, Wyprawiciel l. × W. ten, co wyprawia, wyklada, tłumacz, objaśniacz, komentator: W. snów. 2. a. Wyprawiać ten, który udoskonala co pracą, wygotowuje, wypracowuje, uprawiać: Wszystkiego świata historii W. Leop. Powstał-liby jaki prorok a. ktoby powiadał o sobie, żeby widział jaki sen, nie usłuchasz takiego proroka a. wyprawę snów. Leop. (= *badacz, autor*). 3. † W., p. Oprawca. L. 4. myśl. *pies myśliwski, który nie opuszcza śladów zwierza i obserwuje każde zboczenie, każdy odskok jego*: W. nie tak rąco, jak gońca, bo kopytem i leniwiej goni, ale ś. też nie znosi. Troc. W. pies toż czyni, co gońca, jeno co ten wiatrem i prędzej, to ów kopytem i leniwiej, a zatem nie tak rąco goni. Ostror.

[Wyprawdzać się, a ś., ał ś.] p. Wyprawlić.
[Wyprawdżanie się, a ś., btm.] czynność cz. Wyprawdzać ś.

Wyprawiać, a, lm. e p. Wyprawca Troc. Ten pojedynk wyprawiaacza skór tak ś. wydał kronikarzom honorowym, że... Lel. (= *garburza*). W. pargaminu. Szuj.

Wyprawiać, a, ał i W. ś. p. Wyprawlić.

Wyprawianie, a, btm., czynność cz. Wyprawiać. Hut.: W. kruszcu, sprawianie kruszcu, przebieranie i czyszczenie rud z piasku przez osiewanie, rafowanie. Łab.

Wyprawianie się, a ś., btm., czynność cz. Wyprawiać ś.

Wyprawiciel, a, lm. e ten, co wyprawia, wyprawi a. wyprawia.

Wyprawicielka, l, lm. i forma ż. od Wyprawiciel.

Wyprawlić, l, II, nied. Wyprawiać, × Wyprawować l. † W. = *wyprostować, naprostować, sprostować, doprowadzić do normalnego, należytego stanu*: Najemnicy, a nie pasterze, którzy szpocięie naukę Bożą, a nie wyprawujecie, gdy swe kazania prawicie. Smotr. (krzywicie, nie prostujecie. L.). [Trzeba palce djabłu wpirw W. w śrubstaku]. Gdy kto rękę wywinie, tedy doktor, chcąc ją znnowu w staw swój W., naciąga onej ręki. Sak. (wprawlić, wyprostować. L.). W. ściannę wapnem = *wygładzić zaprawą wapienną, wytynkować*.

W. ścianę u malarza znaczy wapnem narzucić ścianę i zatrzeć, co nazywają także tynkować. Mag. Przen.: *zrobić prostym, zrozumiałym, uprosić, wyjaśnić, wyswiecić, wytłumaczyć, uprzysięgnąć, rozwiązać, rozstrzygnąć, wyłożyć, wyluszczyć*: Ktośby czarowników patrzył, wyprawiał sny i gusła. B. Sz. Sen słusznie wyprawiał: IIJ. Nie mogłem w tych księgach wszystko tak, jakoby trzeba, W., wszakże jednak to wszystko takom wyprawował, żem w każdej rzeczy do enoty ukazał. Baz. Wyprawcie nam to pisanie wasze, t. j. rozkazali, aby każdy rzecz swą wyłożył. B. B. (wyłóżcie nam to pisma. B. G.). Wypraw a wyłóż nam one przepowieść o kłakolu na roli. Leop. Wypraw nam tę przypowieść. Leop. Gdy przyszła Saba do Salomona, wyprawiał jej Salomon wszystko, co mu kolwiek zadawała, i nie było nic, czego by jej jaśnie nie oznajmił. Leop. Kasjus Medicus wedle rozumu i biegu przyrodzonego to pytanie wyprawuje. Syk. Tęm kwestją krótko wyprawiał, iż nie potrzeba więcej. Glicz. (= *zalać* i *z* *nią*, *zbyt ją*). Wyprawiwszy cztery główniejsze miejsca Pisma św., cała nauka Chrystusowa jest dostatecznie opisana. Karnk. Opuśćcie nam, jeśli byśmy niektórych słów dostatecznie nie wyprawili, któreśmy wykładając wyrazić chcieli. B. B. Przen.: *uczynić prawnym, poprawić, wydoskonalić, udoskonalić, ulepszyć, zacząć, naprowadzić na właściwą drogę*: Jeśli ś. rodzicom jako u swych dziatka obyczaje wypraszać a wyprawować przyda, niechaj baczenie zlekka, a nie okrutnie ani zapamiętliwie to czynią. Glicz. Młodych dziatka obyczaje zaraz składnie a słusznie mają być wyprawione. Glicz. (ulożone. L.). Przen.: *† W. kogo = przywrócić mu prawność, wykazać jego prawność, usprawiedliwić, uniewinnić, uwolnić z zarzutu*. Rej. Przen.: *wydoskonalić, poprawić, wykończyć, opracować, wypolerować, ogladzić*: Wyprawiam co, wyrabiam grzezenie, wyprawiam sztukę. Kn. Ewangeliści usiłowali więcej zastosować powieść, niżli prawą historją W. Leop. W. deskę gładziusińko heblem. Troc. Wyprawiał pięknie wiersze, mowę, książkę, malowanie. Troc. Nie była ta intencja, żeby tu wszystkie nauki były wyprawione, ale zebrane. Karnk. Utrzymują, jak gdyby wyprawienie były księgi łacińskie, niżeli greckie. Leop. Ten ś. nad inne sławi, kć rzecz swą lepiej wyprawi. Dar. J. Tego nigdy nie dokaże ten, który sobie rozumu swego prostego nauką jaką pocziwają nie wyprawiał. Glicz. (= *nie wykształcić*). Każda rzecz wyprawiona jest droższa; natura, chociażby najdroższa, pilnym ćwiczeniem może być uśmierzona. Stryjk. W. robotę. Troc. W. konia = *wytresować, wyćwiczyć, ujeździć, ułożyć*: To widzamy i w koniach i w innych zwierzętach, iż im je najczęściej ćwiczą a wyprawują, tym też najosobniejsze bywają. Rej. Jeździec rano i wieczór pilnie ćwiczy i wyprawuje konia swego tam, gdzie ma biegać zawód, aby ś. nie ułakł, aby ś. nie potknął, aby nie szwankował. Wuj. 2. *doprowadzić do pożądanego stanu, nadać pracę potrzebne przymioty, wyrobić*: Wyprawiać skórę. Troc. (= *wygarbować*). Jaka strata czasu, miejsca, materyałów, któreby nieumiejętnemu posłużyły do wyprawienia wielkiej skórki liczy! lecz żeby nawet i dokazał sam W. skórę... L. Białe głowy czarnawe, górętsze będąc, dlategoż ciepłem swoim mleko lepiej wyprawują. Sak. (= *wytrawiają, przetwarzają, przetwarzają*). Będzie miało ten skutek, że mi przez wacpaunę skórę na jaszczur wyprawia. Sienk.

W. sukno, płótno, dać mu apreturę. L. 3. *† W. wyczyścić*: Potrzeba tego ukazuje, aby rodzice z młodu dzieci karali od rdzy, t. j. złości, pustoszący wycierali a wyprawiali. Glicz. W. plamę. L. (= *wywabić, wyprowadzić, wyciągnąć*). Wypraw tę plamę z szaty. Troc. Pannie, zmieć w sercu naszym, co jest twardego; wypraw, co jest zarosłego. Żarn. (przerzedz, wyrznij, wyczyść. L., *wypłeni*). Urzędnik ma żyto na gumnie zaraz wyprawować, a wyprawne do spichlerza schować, aby potym nie wytręcał na podsiewiny. Haur. (= *przesiać, wywiać, podsiad*). Wyprawione, wywiane, chędogie zboże Kn. W. kruszec = *wypławić, topić wyczyścić*. L. Nauki Boskie są czyste, jako srebro ogniem wyprawione. Wr. Miaskowski odpoczywa w tym tu grobie, którego, niż doprzedła wrzeconą mu Kłoto, choroba wyprawita, jako ogień złotu. Mias. (= *wytrawila*). 4. *wypatroszyć, wypaproszyć, wybebeszyć, sprawić*: W. kurczęta, gęś, kaczkę, ryby, t. j. wnętrzności wyciągnąć, pępek, wątrobkę odjąć, oczyścić i wypłócić czystą wodą. L. 5. *† W. wywać, wyzwolić, wyswobodzić, uwolnić*: W., liberrare. Ps. flor. Koloman był cały rok pod strażą u Mścistawa, a potym go ojciec Andrzej z więzienia wyprawiał. Biel. M. Wypraw te, co je na śmierć wiodą, a te, których ciągną na straconie, nie ustawaj wybawiać. Leop. (wyrwij te. Leop.). Nie wyprawiał bytła swego, gdy mu jeden zajął. Tarn. (= *nie wykupił*). 6. *† W. żądze = wyurzędzić, zadowolnić, nasycić, zaspokoić; dogodzić im, dopiąć czego*: Tetydę Peleus ścisnie, wyprawi żądze i bitnego ją Achila nabawi. Żebr. 7. *† W. wystawić, przedstawić, wyrazić, wyudać, wydać, oddać*: W hafeie porządnie tak wszystko wyprawiała, że i osoby wszystkich i miejsca trafla. Otw. Malarz na tablicy osoby farbami wyprawia. Petr. Wyprawa posłów greckich na teatrze w obecności króla Stefana wyprawiona. L. (= *reprezentowana*). W. komedja, igrzyska. Troc. Przen.: W. hece, sztuki, miny, famańce i t. p. = *wyrabiać, stroić, pokazywać, stwarzać*: W. sztukę, misterne skoki. Troc. Coraz nowe kunszty wyprawują. Paszk. (pokazują, dokazują. L.). Śpiewa Kaljope a smyczkiem wyprawia. Zbyl. (dokazuje, sztucznie smyczkiem powaduje. L., *wydzwina*). Sztukę, misterstwo pokazać, W. Kn. Niechaj wdzięczny słowiczek w gęstej topolinie gardłkiem swym wyprawuje, niechaj w ozimie skowronek mały krzyczy. Zbyl. Smoczy w łomach zakrywają ś. i dziwne węzły i kręty i powiechłania ciałem swym wyprawują. Wór. Zima stara, dygi wyprawując, stołga ś. lyso, lubo włos biały skazując. Żebr. W. sztukę, sztuką zająć na kogo, sztuki, fortelu zażyć, postąpić sztuką. Kn. Wiesz, jakie ci potym igrzyska wyprawował, jak wiele przeciw tobie knował. Pilch. Fortuna z ludzi gry sobie wyprawia. Jabł. Wyprawiać żarty, hałas. Djabeł wyprawuje wszelkich zrad sztuki. Odym. Różne wyprawują igrzyska Trojany. Dm. Ozart na stepie tumany wyprawiał. Malez. Takie swawole wyprawialiśmy, ile razy zebraliśmy ś. do kupy. Orzesz. Wyprawiać z kim hece (= *wydzwinać, dokazywać; znać ś. nad nim, dziwaczyć*). Wyprawiać fochy, grymasy (= *pokazywać*). Wyprawiać ceremonje, ceregiele. Wyprawiać szpryncę. W. co = *wyudać, dać co, wystąpić z czym, sprawić, urządzić co*: W. bałę, przyjęcie, wieczór, obiad. Na ostatek śmierć jej opłaczę, pogrzeb kosztowny wyprawi i wyrządzi. Glicz. [W. zniwa] (robotę i zabawę zniwną). Zdumieniem prze-

jęły Polaków wyprawiane przez kilkanaście dni następných posiedzenia, komedje z muzyką, balety, kursy i inne krotofile. Szaj. Wyprawia ze mną hece (= *szkicuje mię*). [W. hocki] p. Hocki. W. słowa, W. co słowami = *wyrazić, wysłownie, wypowiedzieć, wyrzec, wymówić, wygłosić; oddać, opisać słowami*: W., opowiedzieć. B. Sz. Temi słowy rzeez do niej wyprawia. Otw. (= *wyłożyła*). Któż moc Jego wszechmocości wyprawi słowy dostatecznie! Ryb. Kto krótko pisze, jednym słowem siła wyprawia. Hrb. W., opisując oznajmić, opowiedzieć. L. Wróciwszy ś. do króla, wyprawiał mu a zwiastował mu one wielmożność Symonową i wszystko, co jeno widział. Leop. (powiedział Leop.). W powieściach moich wyprawowałem wszystkie sądy ust Twoich. Leop. (przepowiadałem Leop.). Na głowie tłuszez woła, w bramach miejskich wyprawia słowa Twoje. Leop. (wydaje słowa Twoje. Leop.). Dzień jeden dniu drugiemu wyprawia słowo, a noc nocy naukę dawa. Leop. Baczę, żeś już zdanie swe około sprawiedliwości wyprawiał. Górn. (= *wyjawiał*). 8. † Wyprawiać = *opowiadać, rozprawić, wyklądać, rozpowinać, rozmodzić ś, szerzyć ś, rezonować, perorować, traktować o czym*: Rozumie, że tak łączna jest rzeez o wiary dogmatach wyprawować, jak nie jest rzeez trudna ładajako kaznodzieić. Smotr. Potym Job wyprawował jeszcze rzeez swą temi słowy... B. B. (= *wytaczał, szerzył* L.). Pytaj ś. jeno pierwszych narodów, a one cię nauczą, będą k tobie mówić, a z serca swego wyprawować będą swe wymowy. Leop. Św. Cyryl, wyprawując poważnie z Pisma św. o wcieleniu Syna Bożego, tak mówi. Smotr. Który uwierzy, zbawion będzie, nie który wywodami mądremi sztuki filozofji tego świata w ewangeliji wyprawuje. Białob. Co ś. potym z nim stało, były czas niemały, by ś. jego postępi wyprawować miały. Rej. 8. dokąd ś. *wyśłać, wyspedlować, wykikipowotać, zaopatrzysz postać*: W. towar za granicę. Rodzice, gdy dziatki swoje do cudzych krajów wyprawują, odejmują sobie samy, żeby dogodzie chęci wydoskonalenia potomstwa swego. Kras. Wyprawiał córke, syna o swoim koszcie na nauki. Troc. Wyprawował pod ten czas król angielski barona w poselstwie do cesarza: Boh. Wyprawieni posowie do kogo Troc. Wyprawione listy, wojsko, poselstwo. Troc. Wyprawiał go król na miejsce poselskie do cesarza, uniwersały do województw. Troc. Wyprawiono posta do niego, mieszczanów do rady, kawalerją przeciw niemu. Troc. Wyprawiono jazdę na granicę bronić nieprzyjacielowi przejścia. Troc. Wyprawila go matka na wojnę pod Troje. Dm. Hiszem wydał listy żądane, lecz Wadha zostawił je u siebie nie wyprawione. Szaj. Żart.: W. kogo na tamten świat = *przyczynić ś. do jego śmierci; zabić go*. W. córke = *dać jej wyprawę z okazji jej wyjścia za mąż* L. W. syna (L.) = *wyzielić, kiedy idzie na swoje gospodarstwo, kiedy opuszcza dom rodzicielski*. 9. † W. co komu = *wyprobić, wyjednać, wystarać ś, zapewnić, wymóc*: Witold umyślił pierwej zważyć Jagiełę z Zygmuntem, a w tym powoli koronę sobie W. Biel. M. Jakób z Sienna sobie wyprawiał prawo na biskupstwo krakowskie u papieża pierwej, niż wszyscy inni. Biel. M. Mendog pruskieniu mistrzowi zapisał państwo litewskie, a on mu u papieża wyprawiał, iż go na królestwo litewskie przez posta pomazano. Biel. M. Wyprawiał Bolesław Wstydlivy u pa-

pieża przywileje, aby nowy biskup Jatwiczom był ustawiony. Stryjk. Peryklimeses u Neptuna sobie wyprawiał być stawić ś. w jakiej chciał osobie, i z niej ś. zaś wystarować. Żebr. Powinowatym urzędy wyprawują, a endze, choć godniejsze, opuszczają. Wuj. Brał cyrografy, iż już nie nie winien, a k temu jeszcze i na przysze rzeeczy wolność sobie wyprawiał. Rej. 10. Wyprawować co, dok. = a) *prawnując ś. wydosłać, wymóc, uyrobić; wyprocesować, wypieniać*: Ten ci to jest grzech u nas najpospolitszy: wydrzeć co komu niesłusznie, wykłócić, wypieniać, W. L. b) *zalatwić* Biel. M. 11. farb. *nadać gotowemu wyrobowi blasku, milego dotyku, tęgości, wogóle milego wyglądu—zapomocą mączkowania, gładzenia i t. d.* 12. myśl. (u dawnych kłusowników): W. fuzję = *zaczarować, aby nigdy nie chybiała*. Padaleca zowią ładunem, bo strzelba nim nabita wyprawia ś., lub też nigdy nie chybi. 13. piw.: W. stód = *wyprobić stód, słodować*. W. ś. I. † W. ś. a. nied. [Wyprawdzać ś.] *wykazać swoją prawość, usprawiedliwić ś, uniewinnić ś, wytłumaczyć ś, zrehabilitować ś, oczyścić ś. z zarzutu; wykłócić ś., wywinąć ś., wykłócić ś.*: Z tych słów pki ś. nie wyprawisz, póty kłameą zostaw będziesz. Smotr. Dziewięć miesięcy siedziawszy w ciemnicy, nie mógł mieć miejsca W. ś. u sędziów. Baz. Wywołany świadczyć nie mogą, pki ś. z obwinienia swego nie wyprawia. Stl. Wybrnąć wykolatać ś., wypławić, wskrobać, wynurzać, W., wypłesć ś., *emergere*. Mącz. Ten ozałowany ezłek mógł ś. W. Ort. Powtarzając na oślep cudze zdania, W. ś. z tego nie mogli. Wiszn. Wyprawiał ś. z tego obwinienia. Troc. 2. † W. ś. *wydobyć ś., wydostać ś., wyzolić ś., uwolnić ś., wybawić ś., wykłócić ś., wybrnąć, wypłatać ś.*: Kto ś. wyprawi z jamy, zadzierzy go sidło. Leop. (kto ś. *wygramolić* Leop., *wygrzebieć ś., wykaraskać ś.*). Ledwie z uplotów srogich dał ś. im W. Żebr. Bóg, co darmo różne bierał kształty, wywinął ś. pachółkiem, z babskich ś. wyprawiał lachmanów. Żebr. Abo zarazem odcierpieć, abo wždy do czasu więzienie podjąć, abo jakim wždy rękjemstwem abo istnościami W. Rej. Przen.: *zdać sobie sprawę, potapać ś., pojąć, zorjentować ś., wyrozumieć, objąć myślą, dojść ladu*: Tu ś. już snadnie W. możesz, co to jest za opoka, na której ugruntował Pan kościół swój. Rej. U sądu człowiek wiele mówiąc najlepszą przą straci, gdyż i sędzia ś. nie wyprawi z jego mowy, i już tacy wiary nie mają, choć prawdę mówią. L. (nie wypłucze ś., nie wykłóci ś. L.). Coby była za przyczyna słoności wody morskiej, niektórzy, nie mogąc ś. W., powiadają, że Bóg zaraz z samą wodą stworzył słoność. Łącz. 3. *wysłowić ś., wypowiedzieć ś., wytłumaczyć ś., wyjęzyczyć ś., wyrzucić ś., wyłżyć swoją myśl*: Czym ś. zwierzęta żywią, jak ś. mnożą, gdyż każdemu to jawno jest gospodarzowi, krótko ś. z tego wyprawię. Trzyc. (= *krótko ś. z tym zalatwić, zbędę tego*). Z rzeezą istą ochotnie Lyneyda wyskoczy o ludziach i zwyczajach; z niej gdy ś. wyprawi, rzeeze... Żebr. Radzi bardzo bonzowie naukę Ksawiera wiedzieć chcieli, ale W. ś. słowy Ksawier nie mógł. Skar. Żadnej trudności tajemnej nie będzie, z której ś. snadnie W. nie będziesz mógł. Rej. (wywieść ś. l. = *wytłumaczyć ś.*). O tym ś. zawždy wszyscy święci, prorocy i inni stanowie W. nie umieli. L. (wypowiedzieć ś. dowoli). 4. *uprawić ś. w co, zaprawić ś., wyćwiczyć ś. w czym*: Wyprawiony na wino. Troc.

(= *znawca, koneser, smakosz*). 5. dokąd = *wybrać* *ś.*, *wyruszyć, wyciągnąć*; *przygotowawszy* *ś.* *udać* *ś.*; *zebrać* *ś.* w *drogę*: *Wyprawiam* *ś.* gdzie, *wybijam* *ś.* gdzie. Kn. *Wyprawiam* *ś.* (wybijam *ś.*) w *drogę*. Troc. W. *ś.* na *wojnę*. Troc. Dwaj z uczniów *wyprawili* *ś.* do miasteczka Emaus zwanego. Odym. Dawid, *gdy* *ś.* na Absalona *wyprawował*, *chciał* sam być na onej wojnie. Skar. *Wyprawowałem* *ś.* piechotą do klasztoru. Chodź. Powinność *wybrańców* pozostawiono dawną, *żeby* *ś.* porządnie *wyprawowali* i o tej *wyprawie* pół roku *służyli*. Górs. Sultan bogaci pokojowych swoich, *aby* *ś.* mieli o czym przystojnie W., *kiedy* którego *potym* *pośle* na urząd jaki. Star. (= *wyekwipować* *ś.*, *oporządzić* *ś.*). *Gdy* *ś.* Konstantyn *przeziwko* nieprzyjacielowi swemu *wyprawował*, *użwał* znak ognisty nakształt krzyża na niebie z napisem: w tym zwycięstwo otrzymasz. Żarn. *Wyprawili* *ś.* Matyszek, *chcąc* spróbować wojny. Zwr. M. Spahowie mogą *ś.* kawalerją powiatową *nazwać*, *ponieważ* *ś.* sami *wyprawują*. Kłok. (na *wojnę* *opatrują*. L.). *Przen.*: *Zbawiciel* nasz przed Bogiem *każdą* *świętą* *duższą* *stawił*, *skoro* *ś.* z *ciała* *wyprawił*. Groch. (= *wyjdzie*).

Wyprawienie, a, btm., czynność cz. **Wyprawić**: „W. miejsce trudniejszych” - napis nad notami na brzegu Biblii Brzeskiej. L. Jaka strata czasu, miejsca, materiałów, któreby nieumiejętnemu posłużyły do *wyprawienia* wielkiej skór liczby. L. Wielką *pracę* mają *górnicy* około *wyprawienia* kruszców srebrnego przez ogień. Spicz.

Wyprawienie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Wyprawić** *ś.*: W. *ś.* z obwinienia, z narzuconej winy, spełnienie ledajako, *effugium, evasio culpa*. Kn. † W. *ś.* z obwinienia (praw.), p. **Ewazja**.

[**Wyprawiny**, in, blp.] *obchód, obrząd uroczysty*: Wesele, albo jakie inne W.

Wyprawka, i, lm. i p. **Wyprawa**: Nie stanie skórka za *wyprawkę*. Prz. (= *nie warta gra świec*). Posażna, ma i *wyprawkę*. W. dziecinną.

Wyprawnie przys. od **Wyprawny**: W., *wytwornie, elaborate, exacte*. Kn. (na *wytwór*. L.). *Czytali* w zakonie Bożym W. i *rozumieeli* *czytanie*. Bud.

× **Wyprawnik**, a, lm. *cy ten, co wyprawia, ten co przygotowuje, wyrabia*: Szat W.

Wyprawność, i, btm., rz. od **Wyprawny**: W. języka, *wolność* języka. Kn.

Wyprawny i. † W. *mogący być wyprawionym*: Wielka rzecz i niewyprawna ku mówieniu Wuj. (o tym wieleby *ś.* miało *mówić* i trudnych rzeczy do wyłożenia. B. G.). 2. a. **Wyprawowy** *tyczący* *ś.* *wyprawy*: Salopa, bielizna *wyprawna*. W., od *wyprawy* w drogę, w podróż, drogowy, podróżny. L. Karetę moją *wyprawną* trzeba *opatrzyć*, *aby* ze wszystkim była *sporządzona*. L. W., od *wyprawy* na wojnę. L. Wojsko lądowe duńskie częścią *jest* z *wyprawnych* *żołnierzy*, *których* *chłopi* *stawić* *powinni*, *częścią* z *pułków* *zaciągu* *cudzoziemskiego*. Wyrw. *Panna wyprawna* = *zajmująca* *ś.* *wyprawą* *córki* *państwa*, *wychodzącej* *za* *mąż*: U pani była *wyprawna* *panna* i *panna* *młodsza*. Goł. *Kiedy* *osobę* *jaką* *wydawano* *za* *mąż*, *wyбір* *panny* *wyprawnej* *nieodbiecie* *stawał* *ś.* *potrzebnym*. Goł. 3. *wyprawiony, wypracowany, wykończony, wyrobiony, opracowany, wydoskonalony, ulepszony, wygładzony, wypolerowany*: Rymy niewyprawne. Zbył. (niepolerowne. L.).

Tak ci też by *zawždy* *miało* być *mówienie* *wyprawne* a *doskonałe*. Leop. (= *wytworne*). *Jeśli* *dobrze* *piisał*, a *jako* na *historją* *przynależy*, *tegom* i *sam* *chciał*; a *jeżeli* z *prostą* i *niedokładnie*, *tedy* *wždy* *to* *jest*, *com* *mógł* *uczynić*; *jak* *wino* z *wodą* *zmieszane* *wdzięcznie* *chcę* *czytni*, *tak* *wyprawne* *słowa* *przyjemne* *bywają* *tym*, *którzy* *historją* *czytają*. B. G. (dobrane. L.). 4. *Skóra wyprawna* = *wyprawiona, gurbowana*. 5. *Wyprawne* *sukno, płótno*. (L.) = z *apreturą*. Mur W. = *wytynkowany, tynkowany*. Wszystkie *mury* są *gipsem* *wyprawne*. L. *Wyprawna* *rofa*. Troc. = *należyte* *uprawiona*. *Polą* *dobrze* *wyprawne*, *ogrody* *zasadzone*, *łąki* *bujne*. Węg. *Jeśli* *na* *nieuprawnej* i *złej* *ziemi* *posiejesz* *nasienie* *dobrze*, *urodził* *ś.* *stokłosa*. Petr. 6. *wyczyszczony*: *Urządnik* *ma* *żyto* *na* *gumnie* *zaraz* *wyprawować*, a *wyprawne* *do* *spiechlerza* *chować*, *aby* *potym* *nie* *wytrącał* *na* *podsiwiny*. Haur. (= *wyczyszczone, wywiane, chędogie*. L.). 7. *sprawiony, wypatroszony, wypaproszony, wybebeszony, wyczyszczony wewnątrz*: *Układają* *owcę* *całą* *w* *wyprawno* *wołu*, *w* *owcę* *zaś* *kokosz* *z* *jałem*, *to* *wszystko* *pospołu* *całkiem* *pieką*. Paszk. 8. *wprawny, biegły, wyćwiczony, wytrawny, wykwalifikowany, doświadczony, wyrobiony, umiejętny, uzdolniony, zręczny*. Zbył. *Ja* *nie* *instrzem*, *ale* *uczniem* i *jeszcze* *niewyprawnym*, *ale* *dopiero* *zaprawnym* *zecznam* *ś.* *być* *w* *tym* *rzemiośle*. Błaż. *Rzemieślnik* *nie* *do* *końca* *W. Żebr.* *Wyprawne* *usta*, *wprawne* *w* *mówienie*, *ćwiczone*. L. (= *wymowne, elokwentne*). *Kto* *nie* *ma* *ust* *wyprawnych*, *przynajmniej* *z* *za* *kraty* *może* *głośno* *zawołać* *na* *prejudykaty*. Dm. *Zapomocą* *abrewjacji* *moję* *nawet* *prędką* *pościgamy*, a *potoczystość* *dobrze* *wyprawnego* *języka* *pisarska* *doehodzi* *ręka*. Pileh. *Wyprawna* *gęba* i t. p. = *wyparzona, niewyparzona, niesmaczna, wyszczekana, wygadana, gadaliwa, niepowściągliwa*. *Język* *ma* *dobrze* *W.*, *dziesięciu* *przegada*. Boh. *Muszcza* *w* *gębie* *dobrze* *wyprawna*. L. *Ja* *do* *ciebie* *nie* *gadam*, *bo* *wiem*, *że* *masz* *buzię* *wyprawną*. L. *Pedon* *był* *to* *człek* *wyprawnej* *gęby*. Pileh. (brzechajło. L.). *Patron*, *szczekacz* *obrzydły* z *wyprawną* *paszczką*. Węg. 9. *sprawny, szybki, zwinny, bystry, rączy, prędki*: W., *spieszny* *w* *sprawach*, *expeditus, expeditissimus*. Kn. W. *doktor*, *który* *lubi* *pośpieszać* *chorobę*, i *gdy* *wie*, *że* *któ* *ma* *umrzeć*, *tego* *tak* *prędko* *wyprawi*, *jak* *tylko* *być* *może*. L. *Kondel* *póki* *miał* *młode* *zęby* i *wyprawne* *nogi*, *nie* *wilk*, *lecz* *niedźwiedz* *od* *pszczoł* *nie* *bywał* *mu* *srogi*. Pot. *Kilka* *par* *koni* *z mordował* *wyprawnych* i *wiatronogich*, *jakich* *ledwie* *któ* *miał* *drugich*. Groch. *Król*, *aby* *tym* *łżejsze* i *wyprawniejsze* *wojsko* *mógł* *przewadzić*, *oreża* *zbyteczne* *kazał* *pozakopywać*. Błaż.

Wyprawować, uje, ował i W. *ś.* p. **Wyprawić**.

Wyprawowanie, a, btm.,| czynność cz. **Wyprawować**.

Wyprawowanie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Wyprawować** *ś.*

Wyprawowy p. **Wyprawny**: *Prąd* *W.* *przechodził* *przez* *magazyny*, *przez* *modniarki*, *szwaczki*, *gazeciarki*. Jeż. *Zajęta* *była* *wyprawową* *sprawą* *siostry* *mężowskiej*. Jeż. *Bielizna* *wyprawowa*.

Wyprzącać, a, ał p. **Wyprzążyć**. **Wyprzążanie**, a, btm., czynność cz. **Wyprządać**.

Wyprażenie, a, bhm., czynność cz. **Wyprażyć**.
 † **Wyprażniać**, a, ał i † **W. ś. p. Wypróżnić**. L.
 † **Wyprażnianie**, a, bhm., czynność cz. **Wypraż-**
niać.

† **Wyprażnianie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wyprażniać ś.**

Wyprażyć, y, ył, nied. **Wyprażać** l. a. **Wypróżyć**, nied. **Wypróżać** *prażąc wyciągnąć, otrzymać co z czego, wysmażyć*. 2. *uprzyżyć należyście*: **W. groch**. 3. *prażąc wypalić, wysuszyć*: **Wodociągi**, które zasilały rosą pola, piekącym wyprażone słońcem. **Orzesz**. 4. *przen.*; **W. kogo** = *wyparować, wypędzić, wypędzić, wykurzyć prażąc, strzelając, bijąc*. L.

Wyprądniać, a, ał p. **Wyprądnić**.

Wyprądnianie, a, bhm., czynność cz. **Wyprądniać**: **Zasobniki** (akumulatory) elektryczne prądują tak w czasie onych naprądniania, jak i wyprądniania.

Wyprądnić, i, il, nied. **Wyprądniać wydać z siebie prąd elektryczny**.

Wyprądzenie, a, bhm., czynność cz. **Wyprądnić**.

† **Wyprażać**, a, ał i † **W. ś. p. Wyprężyć**. L.

† **Wyprażanie**, a, bhm., czynność cz. **Wyprażać**.

† **Wyprażanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wyprażać ś.**

† **Wyprażenie**, a, bhm., czynność cz. **Wyprażyć**.

† **Wyprażenie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wyprażyć ś.**

Wyprażkować, uje, ował *wyrobic w prażki*.

Wyprażkowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyprażkować**.

† **Wyprażyć**, y, ył i † **W. ś. p. Wyprężyć**.

Wypręparować, uje, ował *pręparując wyrobic*.

Wypręparowanie, a, bhm., czynność cz. **Wypręparować**.

† **Wypręgać**, a, ał i † **W. ś. p. Wyprężyć**.

† **Wypręganie**, a, bhm., czynność cz. **Wypręgać**.

† **Wypręganie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wypręgać ś.**

† **Wypręgiwać**, uje, iwał i † **W. ś. p. Wyprężyć**. L.

† **Wypręgiwanie**, a, bhm., czynność cz. **Wypręgiwać**.

† **Wypręgiwanie się**, a ś., [bhm., czynność cz. **Wypręgiwać ś.**

[**Wyprętować się**, uje ś., ował ś.] *wyciągnąć ś, jak pręt, wyprężyć ś, wyprostować ś*: Dziecko wyprętowało ś. i nie chciało usiąść.

[**Wyprętowanie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Wyprętować ś.**

Wyprężacz, a, lm. e l. ten, co *wypręża*. 2. anat. *mięsień wyprężający, naprężający, natężający, × wzwodnik (erector)*. × **W. prącia** a. łechtaczki, p. **Naprężacz**. × **W. tułowia** wspólny, mięsień prostujący karku, prostownik (erector trunci) = *mięsień prostujący grzbietu* wspólny (extensor dorsi communis), mięsień krzyżowokulszowy (museulus sacrospinalis).

Wyprężaczka, i, lm. i, **Szpanmaszyna** druc. *maszyna do wyprężania materacy drucianych w czasie ich robienia*.

Wypręzać, a, ał i **W. ś. p. Wyprężyć**.

Wyprężanie, a, bhm., czynność cz. **Wypręzać**.

Wyprężanie się, a ś., bhm., niek. **Wyprężanie** czynność cz. **Wypręzać ś.**

Wyprężenie, a, lm. a l. czynność cz. **Wyprężyć**. 2. = a) p. **Wyprężenie ś.** **Przen.**: Przez nasze własne wyprężenia łatwo do ojczystego wnieśie ś. mieszkania. **Przyb.** (= *wysiłki, usi-*

łowania, wynatężenia). b) *stan rzeczy wyprężonej, wypaczenie, krzywizna, powstala od zgięcia ś. przedmiotu*: **W.**, wypaczenie, nachylenie, pochyłość. L. c) anat. *naprężenie, wzwód, wyprostowanie ś., wzniesienie ś., stanie*: **W. prącia** (erectio penis).

Wyprężenie się, a ś., bhm., niek. **Wyprężenie** czynność cz. **Wyprężyć ś.**

Wyprężny anat. *tyczący ś. wyprężenia, wyprężania, zdolny do wyprężania ś., wzwodny (erectilis)*: **Ciała** jamiste prącia są złożone z tkanek wyprężnych.

Wyprężyć, y, ył, † **Wyprażyć**, † **Wyprużyć**, nied.

Wypręzać, † **Wypręzać**, † **Wypręgać**, † **Wypręgiwać**, † **Wyprężywać** *prażąc wyprostować, wyciągnąć na sztorc, naprężyć, prażąc wyciągnąć; rozprężając wyciągnąć; wyszpanować*: **W.** co ku górze = *prażąc wystawić*. **W.** co na bok = *prażąc wygiąć, wypaczyć, wykrzywić*. **W.** trzcinke. **Wypręzam** co, wychylam, wyginam. **Dudz.** Sznupek wyprężony, do góry podniesiony, tego spuszczoney. **Jak. J.** **Stanie** tak wyprężony, jak struna.

Kaezki. **Skóra** na łębnie wyprężona. **Przen.**: **W.** zamek smutnemi poziiera oczyma a słuch na wieści wyprężony trzyma. **Sł. wil.** (= *wyżęzony*).

Przen.: ? **Począł** rozkoszy nasze wypręzać i wypylać. **Pilech.** **Spytany** przebrany Brutus, ktoby był, imię i panów, którym przedtem służył, jak nieomylną istotę wyprużył. **Chr.** (może wykrzywił, wykręcił, przekręcił? L.). **W. ś.** ku górze = *prażąc ś. wyprostować ś., stanąć*. **Wypręzam ś.**

wypręza ś. co wzgórze. **fornicor.** **Kn.** Członek mu ś. wyprężył (= *podniósł ś., stanął*). **Wypręza** co na dół. **Kn.** (= *ugina ś., obwiesza ś., opuszcza ś.*).

Sufit wyprężył ś. **Wypręza** ś. co na bok, **wypacza ś.** **Kn.** **Wyprężył** ś. wszystkie figury. **Dm.**

† **Wyprężywać**, a, ał i † **W. ś. p. Wyprężyć**.

† **Wyprężywanie**, a, bhm., czynność cz. **Wyprężywać**.

† **Wyprężywanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Wyprężywać ś.**

Wypróbować, uje, ował p. **Wypróbować**.

Wypróbowanie, a, bhm., czynność cz. **Wypróbować**.

Wypróbowywać, uje, ywał p. **Wypróbować**.

Wypróbowywanie, a, bhm., czynność cz. **Wypróbowywać**.

Wyprocesować, uje, ował *procesowaniem wydobyć; wyprawować, wypinać*: **Dobra** w **Roehdole** trzeba było **W.** od nieprawych nabywców. **Spas. W. ś.** *naprocesować ś. dowoli*.

Wyprocesowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyprocesować**.

Wyprocesowanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Wyprocesować ś.**

Wyprodukować, uje, ował *produkując wydać, wyrobic*: **Sprzedawanie** zbywającej ponad potrzebę domową ilości artykułów wyprodukowanych. **Jeż.**

Wyprodukowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyprodukować**.

Wyprofesorować, uje, ował *wyrobic, wysłużyć sobie profesowaniem*: **W.** emeryturę.

Wyprofesorowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyprofesorować**.

Wyprometeizować, uje, ował *wyrobic, wytworzyć, huntując ś. tytanicznie przeciwko potęgom świata*: **Gdy** legnie wieszczka na marach, wtedy będzie mógł **W.** tragiedję nad tym, co utracił. **Mic.**

Wyprometeizowanie, a, bhm., czynność cz. **Wyprometeizować**.

Wypromienić, a, ał i **W. ś. p. Wypromienić**.

Wypromienianie, a, btm., czynność cz. **Wypromieniać**.

Wypromienianie się, a ś., btm., czynność cz. **Wypromieniać się**.

Wypromienić, i, il, **Wypromieniować**, nied. **Wypromieniać**, **Wypromieniowywać** *wydzierać, wypuszczać w postaci promienia, promieni*: Z nich anieliwo ludziom wypromieni. Krasin. Możemy przypuszczać, że słońce wypromieniowywa jeszcze wyższe i niższe tony. Bog. O zadaniu, które wypromieniała gwiazda jego. Jeż. Ów dom wypromienia z siebie martwą aureolę. Zer. W. ś. *wyjść, wydzierać ś. promieniami*.

Wypromienienie, a, btm., czynność cz. **Wypromienić**.

Wypromienienie się, a ś., btm., czynność cz. **Wypromienić się**.

Wypromieniować, uje, ował p. **Wypromienić**: Ciepło, wyzwolone przez proces chemiczny, zostaje wypromieniowane.

Wypromieniowanie, a, btm., czynność cz. **Wypromieniować**.

Wypromieniowywać, a, ał i W. ś. p. **Wypromienić**.

Wypromieniowywanie, a, btm., czynność cz. **Wypromieniowywać**.

Wypromieniowywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wypromieniowywać się**.

Wypromować, uje, ował, × **Wypromowować** kogo = *promując wynieść, wyprowadzić na wyższe stanowisko, wyprotęgować, wyfortować; wyścierować, pokierować, wykształcić*: Wypromował syna na księdza. Wypromowała córkę na modną damę. Skarb. Przen.: Każde ubranie, każdy ruch głowy, każdy dźwięk głosu są dystylowanym wyskokiem wszystkiego najwytworniejszego, co tylko może W. sztuka towarzyska. Spas. W. ś. *staraniem, zabiegami, pracą wynieść ś. wyżej; wyścierować ś., pokierować ś., wykształcić ś., wyjść na kogo*: Ja podobno za pana Uzdeczkę ś. wypromowuję. I.

Wypromowanie, a, btm., czynność cz. **Wypromować**.

Wypromowanie się, {a ś., btm.,} czynność cz. **Wypromować się**.

× **Wypromowować**, uje, ował i × W. ś. p. **Wypromować**.

× **Wypromowowanie**, a, btm., czynność cz. **Wypromowować**.

× **Wypromowowanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wypromowować się**.

Wyproroczenie, a, btm., czynność cz. **Wyproroczyć**.

Wyproroczyć, y, yl p. **Wyprorokować**.

Wyprorokować, uje, ował, **Wyproroczyć**, nied. **Wyprorokowywać** *prorokując wypowiedzieć; przepowiedzieć trafnie; z góry zapowiedzieć to, co ś. iści a. ziszcilo; przewidzieć duchem proroczym*: Wyprorokowywał matieżstwa. Krasz.

Wyprorokowanie, a, btm., czynność cz. **Wyprorokować**.

Wyprorokowywać, a, ał p. **Wyprorokować**.

Wyprorokowywanie, a, btm., czynność cz. **Wyprorokowywać**.

† **Wypros**, u, lm. y *prośba*. Fort.

Wyprosić, a, lm. e *ten, co wyprosił a. co wyprosił*. Kn.

Wyprosić, i, lm. i forma ż. od **Wyprosić**. L.

Wyprosić, i, il, nied. **Wypraszać** i. co = *wyjednać, uzyskać prośbę; uprosić*: Wydrzeć to

nie W., wziąć od niechętnego. Min. Insza W., insza wymierzyć. Fred. M. Czego nie wyprosimy, tego nie wymierzimy. Gostk. Wyproś sobie, to pójdę z tobą. Troc. (= *wyproś, wyrob sobie pozwolenie*). Wisząca nad Rzpłtą zaguba gwałtem nas, królu, przycisnęła, żeśmy ten sejm na tobie wyprosil. Błaż. (= *prośbę wymusił*). Wyprosił u mnie, u doktora mojego tę książkę. Troc. Ale można spokojność wyprosić u Boga. Słow. 2. kogo od czego = *prośbę uwolnić, wyzwolić*: Wypraszałem kogo, deprecor. Kn. (prośbę uwalniam, L.). Niewinnego od śmierci wypraszałem. Kn. Wyprosiła go od szubienicy. Troc. Z tego wyroku nie jest wyproszony. Troc. Wyproszony wiedzie żywot. Kn., Troc. 3. kogo skąd = *poprosić, aby ś. wyniósł, wyszedł*: Otóż, że mnie w rejestrze proszonych nie mieli, wyprosil z za stołu, jednak nie wypelnili. Zabł. W. kogo za drzwi i. W. ś. I. z czego, od czego, *prośbę uwolnić ś., wyzwolić ś.; uprosić ś.*: W. ś., wypraszałem ś. z czego, od czego. Kn. Nalazł ś. pewny, który wpośród mak ani jęczał, ani ś. wypraszał. Pileh. Późd jeno sam, już ś. nie wyproszisz. Lubom. (prośba już nie pomoże, nie wyratuje. L.). Wyprosił ś. od śmierci. Kn. Lubo kto wiatrom ś. wyprosi, jednak wałów piasecznych zwycięży nie może. Bardz. (lubo wiatrom ujdzie, z nich ś. ratuje. L.). Gałązka, w potok wpadszy, czasem wierzchem płynie, a czasem w warcie pogrążona ginie, i znówu niby na wierzch ś. wyprosi. Karb. (= *wygramoli ś., dobiedzie ś.*). Z tej kary nikt ś. nie wyprosi. Troc. 2. *wymówić ś., uchylić ś. od czego prośbami*: Wyprasza ś. z tego urzędu, z wesela, z bankietu. Troc. Którym ś. kiedy wypraszał fatygom. Troc.

2. **Wyprosić się**, i ś., iła ś. (o świni) *wydać prosięta, oprosić ś.*: Maciorka jak ś. wyprosi, na dziesięć dni z chlewika od prosiąt jej nie wypuszczać. Haur.

Wyprosiny, in, btp. *wyproszenie, ceremonia wyproszenia*: Nie obraził ś. wezorajszemi wyprosiniami. Sienk.

× **Wyprostacz**, a, lm. e anat.: **Wyprostacze** (Krup.), × **muskuły wyciągające** (Br.), × **muskuły wyprostujące** (Kamb.), × **wyciągacze** (Krup.), × **muskuły wypraszczające** (Krup.), **mięśnie rozginające** (Krs.), **mięśnie wyprostne**, **prostowniki**, **mięśnie prostujące** (musculi extensores).

† **Wyprostac**, a, ał *sprostawszy wydotać; wyrównać, dorównać*: Dał takie obowiązki, którym oni nigdy W. nie mogli. Rej.

† **Wyprostanie**, a, btm., czynność cz. **Wyprostac**.

Wyprostny I. anat.: **Mięsień W.**, p. **Wyprostacz**: **Mięsień wyprostny** są antagonistami zginających. **Mięsień W. a.** prostujący paleców wspólny (musculus extensor digitorum communis). **Mięsień W. a.** prostujący paluszkę (paleca piątego) właściwy (m. extensor digiti minimi s. quinti proprius). **Mięsień W. a.** prostujący paleca wielkiego a. palucha długi (m. extensor pollicis longus). 2. *patol.*: **Teżec W.** (orthotonus).

Wyprostować, uje, ował, × **Wyprosić**, nied. **Wypraszać**, **Wyprostowywać**, † **Wyprostować** I. *wyciągnąć prosto wyprężyć, uczynić prostym, rozprostować; wyrównać, wysztynić na prosto*: Koń ten w zadzierzaniu głowę wynosi, szyję wyprostowa, wyciągając. Dor. Ciężkim pętem pokrzywione kości niezwykła wolność i radość wyprosi. Mias. Drabiny sładzy przystawili do

krzyża z obu stron wyprostowane, na które Józef i Nikodem wstąpili. Odym. (= *prosto trzymane*). Młode, po większej części harne, wyprostowane. Orzesz. Przen.: Postrzał ręką swą wyprosił szkodliwy. Zebra. (= *wypuścił, wymierzył prosto, wycelowił*) (*dircait*. L.). Przen.: Jeśli ś. rodzicom jako u swych dzieciak obyczaję wypraszczać a wyprawować przyda, niechaj bacznie, zlekka, a nie okrutnie, ani zapamiętliwie to czynią. Głiez. (= *prostować, poprawiać*). 2. anat.: × Muskuly wyprostujące (Kamb.), muskuly prostujące (Br.), muskuly wypraszczaające (Krup.). × wyprostacze (Krup.), muskuly wyciągające (Ryszk.), wyciągacze (Krup.), muskuly wyprostne. × Muskuly wyprostujące krótki przedbarku. W. ś. *wyciągnąć ś. prosto, wyprężić ś., przybrać kierunek prosty, rozprostować ś., sprostować ś.*: Kawaler srodze ruchawy niedawno z cudzych krajów powrócił, wypiżmowany, wypudrowany, wyfryzowany, wyprostowauy. Czart A. (= *sztynny*). Przen.: Jako gdy z modrych cedrów lub z rotych modrzewi, z górnych ś. Alpów na las nagły szturm wyprosił i z brzegu na brzeg płaskim pokładem umości. Nar. (= *wypaźnie*).

Wyprostowanie, a, blm., czynność cz. **Wyprostować**. Pizj.: W. członków ciała (*extensio*). W. nadmierne (*hyperextensio*).

Wyprostowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprostować ś.**

Wyprostowywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wyprostować**.

Wyprostowywanie, a, blm., czynność cz. **Wyprostowywać**.

Wyprostowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprostowywać ś.**

† **Wyprostować**, a, ał i † W. ś. p. **Wyprostować**. † **Wyprostowywanie**, a, blm., czynność cz. **Wyprostowywać**.

† **Wyprostowywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyprostowywać ś.**

× **Wyproszenie**, a, blm., czynność cz. **Wyprosić**.

Wyproszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprosić ś.**

Wyproszenie, a, blm., czynność cz. **Wyprosić**. **Wyproszenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyprosić ś.**

Wyproszkować, uje, ował *wysypać* proszkciem: W. łożka, materace, futra.

Wyproszkowanie, a, blm., czynność cz. **Wyproszkować**.

× **Wyprościć**, i, il i × W. ś. p. **Wyprostować**: [Już wyprosił nogi] (= *umarł; wyciągnął nogi*).

Wyprościć, eje, ał *wyprostować ś., wyprościć ś., stać ś. prostym*: Kocio bardzo ś. zmienić: wyprościć jakoś, ożywił ś.

Wyprościenie, a, blm., czynność cz. **Wyprosić**.

Wyprotegowanie, uje, ował kogo = *protegując wyrobić mu co, wynieść go na stanowisko, wyfortować, wypromować swoją protekcją*: Ludzie wyprotegowani przez wpływy partyjne.

Wyprotegowanie, a, blm., czynność cz. **Wyprotegować**.

[Wyprowadź, u, lm. e] *wyprowadzenie ciała, eksportacja*.

Wyprowadzać, a, ał i W. ś. p. **Wyprowadzić**.

Wyprowadzanie, a, blm., czynność cz. **Wyprowadzać**.

Wyprowadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprowadzać ś.**

Wyprowadzenie, a, blm., czynność cz. **Wyprowadzić**.

Wyprowadzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprowadzić ś.**

Wyprowadziciel, a, lm. e *ten, co wyprowadził a. wyprowadza*: *Evagoga*, wywodziciel, W. Mącz.

Wyprowadzicielka, i, lm. i forma ż. od **Wyprowadziciel**.

Wyprowadzić, i, il, nied. **Wyprowadzać** 1. *poprowadzić na zewnątrz; wywieść*: Wyprowadź konie ze stajni. Troc. W. kogo za drzwi (= *wypchnąć, pokazać mu drzwi, wyprosić go za drzwi*). Ciszej, życzę ci wynieść ś: stąd, nim cię wyprowadzą. L. Z gruntu a. z majętności dzierzawca bywa wyprowadzony. P. cheł. (= *wysadzony, wydalonny, wyrugowany*). Wyprowadźcie rumaki i narzędzie kulbaki, a wyostrzcie i groty i miecze. Miek. W. skazanego na plac (= *wyulec*). Przen.: W. kogo w pole, [W. na działków ogródek] = *odejść, oszukać, zowieć go*. Ten nowy strzelec i prawdy chybia i słuchających wyprowadza w pole. L. Wyprowadzać kogo na koszt (= *narazić, wyciągać, naciągać*). W. wóz z wozowni = *wyloczyć, wysunąć*. Wszystko do Żyda na wódkę wyprowadza (= *wynosi, wywłoczy*). Przen.: W. kogo w błąd, z niepewności (= *wywieść*). Mam sobie za powinność z błąd, w którym zostajesz, wyprowadzić cię.

L. Ponieważ mię posądzasz, iż znanym jestem od niego, chcę go z tego błąd W. L. Chcę cię z błądów i z dumy W. próznej. Tremb. Cóż ś. stało? cóżś widziała? przez litość wyprowadź mię z okrutnej bojaźni. L. (= *uwolnij mię z niej*). W. kogo z cierpliwości (= *zniecierpliwieć go*). W. kogo z równowagi (= *wytrącić*). W. z rozumu, z głowy (= *pozbawić rozumu*). Nie dzisiejszy ja naświecie, ja ich z rozumu wyprowadzam. L. Piękny Szarmaneki wiele panien wyprowadził z głowy. Niem. (= *zawrócił im głowę*). W. kogo z nieszkania = *wynieść go z jego rzeczami*. W. kogo uroczyście = *przeprowadzić, odprowadzić wychodzącego*. Wyprowadzam kogo, prowadzę poezesnie. Kn. Wyprowadź (odprowadź) go do miasta. Troc. Wyprowadzać nieboszczyka (= *wynosić, eksportować*). W. zwłoki z kościoła, z domu, na cmentarz. Wreszcie hrabina wraz z chłopcami wysła, wyprowadzona aż na ganek przez całą rodzinę. Bał. [W. z wianka] = *pozbawić panieństwa*. W. na jaw, na widok publiczny, na świat. Wyległa kokosz kureczęta, wyprowadziła, wysiedziła. L. Niemasz mi równego do wykrzesania młodego kawalera, śmiał z tych ichmościów na świat W. L. (= *wyfortować, wyprotegować, wprowadzić no arenę publiczną*). Dejotar dom wasz upadły i zarzucony z ciemności na światło wyprowadził. Siem. J. (= *wyciągnął, wydobył, dał poznać światu*). Rzadko bardzo charaktery w sztukach teatralnych dobrze bywają wyprowadzane. Czart. A. (= *wystawiane*). [Zarty wyprowadza z kobitom] (= *wyprowia, wyrabia, stwarza*).

W. plamę = *wywabieć, wyczyścić*. Różnemi glinkami plamy z sukien wyprowadzają. Kluk. W. na światło dzienne = *wyjaśnić, wyświetlić, wyjawić*. W. swój ród od kogo = *wywieść, wysnuć pasmem*. Wyprowadza swoją genealogję od Lecha, od Piasta (= *wywodzi ś. od nich*). Wyprowadza ten wyraz z greckiego. Wyprowadza wyraz Polska od pole. W. mur, ścianę = *wyciągnąć, wybudować, wznieść, wystawić*. Kościół z kamienia ciosowego wyprowadził. Nies. Linją krzyżową z punktu linji danego W. Sol.

(= poprowadzić, stamtąd, wykreślić, wyciągnąć). 2. kogo na co = wykierować, pokierować, wypro-mować, wykształcać: Wyprowadził go na porządne człowieka, na księdza. 3. co z czego = wysnuć, wyformować, wykształtować, stworzyć: Wyprowadza Bóg z niczego niebo i ziemię. Zał. Chcąc Bóg z niczego W. świat. Zał. Nowy las a. z nasienia, a. z młodych drzew wy-prowadzony być musi. L. 4. wywieść, wykazać, dowieść jako wynik z czego, wywnioskować: Wziął przed ś. do rozprawy kwestję o dobru najwyższym i wyprowadził, że istotą najwyższego do-bra poczciwość była i cnota. L. 5. † Na żądanie ich następujące oględziny wyprowadziliśmy. (Perz.) = odbyliśmy, zarządziliśmy. 6. myśl.: W. potomstwo = wychować, wychodować: Samica lę-że stała dwoje młodych, które wyprowadza w jakiej grocie. Szt. W. ś. wynieść ś. z mieszka-nia, przenieść ś. na inne mieszkanie, opuścić mieszkanie: Jutro zaraz z tego domu ś. wy-prowadzam, i noga moja więcej w nim nie po-stanie. L. Upraszam, abyś raczył bez powrotu W. ś. z tego domu. L. (= ustąpić). Wyprowa-dził ś. ode mnie. Troc.

Wyprowadzka, i, lm. i f. **wyprowadzenie ś.**, **wy-prowadzanie ś.**, **przeprowadzka** **zmiana**, **mieszkania**, **rumacja**: W. świętojańska. 2. [W.] **wypro-wadzenie**: W. zwłok (= wyniesienie, eksporta-cja). 3. [W., **Wyprowadziny** **panny młodej**] = **przeniesienie ś. jej do domu pana młodego**.

Wypróbować, **uje**, **ował**, [Wyprógować], **Wypro-bować**, **nied.** **Wypróbowywać**, **Wypróbowywać** kogo, co = **poddać próbie**, **próbując doświadczyć**, **spró-bować na różne sposoby**: W. machinę, czy dobrze dzia-ła. W. fortepjan. Uśmiecham ś. wtedy i wy-próbuję siłę ręki. Dąb. Ta gimnastyka krze-piła nie wypróbowane dotąd siły. Krasz. Musi z sumiennością wypróbowywać swój wyrób. Ju-żem ś. wypróbowwała i obmyślałam, jak to bę-dzie. Krasz.

Wypróbowanie, a, bfm., **czynność cz.** **Wypróbo-wać**: Jak armata może być odłana z różnemi wadami, tak też do wypróbowania jej są wy-myślone różne sposoby. Jak J.

Wypróbowany i, im. od **Wypróbować**. 2. **któ-ry dał ś. poznać**, **złożył dowody swego usposobie-nia**, **pewny**, **niezawodny**, **nieposzlakowany**, **na któ-rego smuć się**, **liczyć** **mużna**, **wierny**: W. przy-jaciel, sługa. Nie wszystkim, ale wypróbowanym wierzyć. L. Był to nadzwyczaj podejrzli-wy człeczyna, ale wypróbowanej poczciwości i statku. Krasz.

Wypróbowywać, **uje**, **ywał** p **Wypróbować**. **Wypróbowywanie**, a, bfm., **czynność cz.** **Wypró-bowywać**

Wypróchlizna, y, lm. y **miejsce wypróchniałe**: Niektóre ptaki gnieżdżą ś. w wypróchliznach drzew. L.

Wypróchniały **który wypróchniał**: Dąb W. za lada wietrzykiem chwije ś. Kras. Filozofja lu-dzi z podziemnej jamy albo skalistego lochu, abo pnia w rzedzinie wypróchniałego naprowadziła do stawiania domów. Pilech Jak sobie z wy-próchniałami, czyli dziurawymi zębami postępo-wać. Perz. Zadawał siostrze pytanie z rytuału, na które ona wprawnie i z wypróchniałym wdziękiem odpowiadała. Żer.

Wypróchnić, i, il **uczynić**, **że wypróchnieje**, **zro-bić wypróchniałym**: Sosnę wypróchniła zgnili-żna, podgryźli robacy. Syrok.

Wypróchnić, **eje**, **ał** i. **spróchnić wewnątrz** i **stać ś. przez to lochowatym**: Drzewo wypróch-

niale. 2. **spróchnić co do jednego**: Zęby co do jednego wszystkie wypróchniały, tylko dzia-łał nizezemne i słabe zostały. Prot.

Wypróchnienie, a, bfm. i. **czynność cz.** **Wy-próchnić**. 2. **czynność cz.** **Wypróchnić**.

Wyprócie, a, bfm., **czynność cz.** **Wypróc**: W. dziecięcia. Troc.

Wyprócie się, a ś., bfm., **czynność cz.** **Wy-próc ś.**

Wypróc, **porze**, **próf**, **Wypruć**, **Wyporać**, **nied.** **Wy-prówać**, **Wypruwać**, **Wyparać** **prójąc wydobyć**, **wy-rznąć**: Wyporki niei, wypróte z pończoch. Mag. Dziecię w ciężkim rodzeniu z żywota matczynego będzie wypróte. P. cheł. Z matki go wypróto, Troc. W. rękaw z sukni W. kieszeń, podszew-kę. Troc. Gazetę im pokazał wyprutą z szka-plerza. Mick. Przen.: Jakby go natura ojeu z twarzy wypróta. Troc. (= jakby skórę z ojca zdjął, wykapany ojciec, kubek w kubek ojciec). Przen.: Czemuż je wydziedziczać! o cudzych (królów) ś. starać! jest to miłość ojezyny z serca im wyparać. Pot. (= wydzierać). Gdy-bym mógł, Panie! jabym mu za młodu wypra-tał serce, co jest nakształt wrzodu. Uj. W. ś. **wydobyć ś. porząc**, **rozdzierając zawady**, **wyrznąć ś.**: Niech ów piorun wyporze ś. z nieba. Bardz. Prawie istotnym cudem wypruł ś. z pomiędzy Turków ze swoją chorągwią. Kaczek.

[**Wyprógować**, **uje**, **ował**] p. **Wypróbować**: Ty ta co ś. niom wyprógujes; nie twoje szczęście. Tet. [**Wyprógowanie**, a, bfm.] **czynność cz.** **Wypró-gować**.

Wyprószać, a, ał i W. ś. p. **Wyprószyć**.

Wyprószenie, a, bfm., **czynność cz.** **Wypró-szać**.

Wyprószenie się, a ś., bfm., **czynność cz.**

Wyprószać ś. **Wyprószenie**, a, bfm., **czynność cz.** **Wypró-szyć**.

Wyprószyć, y, ył, **nied.** **Wyprószać** **prósząc wysypać**, **wytrząsnąć proch**, **paprochy**: W. co z torby, z kieszeni. [W. ś.] **zgubić**, **poronić**: Dziw-cak się wyprószył.

Wyprótek, tka, lm. tki p. **Wyporek**.

Wyprówać, a, ał i W. ś. p. **Wypróc**.

Wyprówanie, a, bfm., **czynność cz.** **Wypró-wać**.

Wyprówanie się, a ś., bfm., **czynność cz.** **Wy-prówać ś.**

Wyprózać, a, ał p. **Wyprażyć**.

Wypróżanie, a, bfm., **czynność cz.** **Wypróżać**.

Wypróżenie, a, bfm., **czynność cz.** **Wypró-żyć**.

Wypróżniacz, a, lm. e, **Wypróżniacz ten**, **co wypróżnia**.

Wypróżniaczenie się, a ś., bfm., **czynność cz.** **Wypróżniaczyć ś.**

Wypróżniaczyć się, y ś., ył ś., **Wypróżnować ś.** **napróżniaczyć ś. dowoli**.

Wypróżniać, a, ał i W. ś. p. **Wypróżnić**.

× **Wypróżniały** **który stał ś. próżnym**, **wypróż-niony**.

Wypróżnianie, a, bfm., **czynność cz.** **Wypróż-niać**.

Wypróżnianie się, a ś., bfm., **czynność cz.** **Wypróżniać ś.**: W. ś., **odprawowanie** **potrzeby** **naturalnej**. Kn.

Wypróżniacz, a, lm. e **ten**, **co wypróżnił a. wy-próżnia**: Wypróżnił miasto wypróżnielowie. Bud. (wyniszczyli ich skażcy. B. G.).

Wypróżnicielka, i, lm. i **forma ż. od Wypróżni-ciel**.

Wypróżnić, i, ii, nied. **Wypróżniać**, † **Wypróżniać** i. *zrobić próżnym wybrawszy zawartość, opróżnić*: **Wypróżniajcie** aż do fundamentów w mieście. Bud. (poburzenie aż do gruntu w nim. B. G., wypłondrujcie. L.). Nie pamiętasz waepan, iż miałem szczęście tyle razy wypróżniać z waepanem kielichy. L. (= *spełniać, wychylać, wysuszać, wysączać, opróżniać*). W., wytrząsnąć dziejko, wydać pieniądze. L. Mościu dobrodziejko, czy razem mamy W. worki tych iehmościów, czyli też powoli doić je będziemy? L. Choćby miał sto tysięcy dukatów, za krótką nader chwilę szkatułę do ostatniego wypróżni szeląga. L. Wnet miejsce puszkarzy działa wypróżniłi, gromy, aże ziemia drży, srogo powtarzali. Stryjk. (= *bił z dział*). 2. lek. *wyciągnąć, wyprowadzić, wydalić z ciała*: Wilgotności gojącemi lekarstwami w czas wypróżniać. Fur. Krwi puszczenie wypróżniające, *evacuatorium*, upuszczanie krwi w większej obfitości ś. znajdującej, niż potrzeba. Krup. Lek wypróżniający = *przecyszczający, rozwalniający, purgujący* (ecoproticum). W. ś. *odbyć naturalną potrzebę, wyeksplodować ś., wyfajdać ś., wypaskudzić ś., pójść na stolec, wysrać ś.*: Wypróżniać ś., jako zwierzęta czynią, *honestius dicitur* na stolec isé, stolec mieć, uczynić sobie czas, *ambiguum est*, potrzebę przyrodzoną odprawować, *etiam ambiguum quia duplex est, ut diximus*, na dwór mały, na dwór wielki. Kn. Wypróżniać ś., isé na krzesło = *adsello v. assello*. Bobr.

Wypróżnić, eje, ał stać ś. *próżnym, opróżnić, wypróżnić ś.*

Wypróżnienie, a i. blm. = a) czynność cz. **Wypróżnić**. b) czynność cz. **Wypróżnić**. 2. p. **Wypróżnienie** ś. 4. lm. a to, co ś. z ciała *jakąkolwiek drogą wydobywa, wydzieliny, wyrzut; odchody, ekskrementa, stolec, fecesy, łajna, pomiot, gówna, gnoj*: Wszelkie wypróżnienia, czy to potem, czy stolcami i t. d., nie nie pomagają, gdy ś. po nich natychmiast pacjentowi nie polepsza. Perz. Wypróżnienia, × odchody (Ryszk), × od by ty (Ryszk), × wyrzuty (Perz.), × wyrzuty przyrodzone (Dyk. M.) (excrementa, alvus). Wypróżnienia wolne, obfite.

Wypróżnienie się, a ś., blm., niek. **Wypróżnienie** czynność cz. **Wypróżnić** ś.

× **Wypróżnimieszek**, szka, lm. szkowie, **Wypróżniworek**, **Wypróżniskrzynka** *rzezimieszek, złodziej*. Mącz.

× **Wypróżniskrzyka**, i, lm. owie p. **Wypróżnimieszek**. Mącz.

× **Wypróżniworek**, rka, lm. rkowie p. **Wypróżnimieszek**. Mącz.

Wypróżnować się, uje ś., ował ś., **Wypróżniaczyć** ś. *użyć dowoli na próżniactwie*.

Wypróżnowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypróżnować** ś.

Wypróżzyć, y, ył p. **Wypróżzyć**.

Wyprućie, a, blm., czynność cz. **Wypruć**. Troc. **Wyprucie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wypruć** ś.

Wypruć, uje, uł i W. ś. p. **Wypruć**. Troc. **Wypruty**. Troc.

Wypruszać, a, ał p. **Wypruszyć**. Sł. wil.

Wypruszenie, a, blm., czynność cz. **Wypruszać**.

Wypruszenie, a, blm., czynność cz. **Wypruszyć**.

Wypruszyć, y, ył p. lep. **Wypruszyć**. Sł. wil.

Wypruwać, a, ał i W. ś. p. **Wypruć**. L.

Wypruwanie, a, blm., czynność cz. **Wypruwać**.

Wypruwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypruwać** ś.

† **Wyprużenie**, a, blm., czynność cz. † **Wyprużyć**. † **Wyprużyć**, y, ył i † W. ś. p. **Wyprężyć**.

Wyprychać się, a ś., ał ś. (o koniu) *wyparskać ś., naparskać ś., użyć prychania dla odetchnięcia dowoli, wypryskać ś.*: Konie napoiłem, siana przegryzły, wyprychały ś., jeszcze nas taki dociągną przed nocką. Krasz. Przen.: Mościwy ś.: wyprychał, wyfarkał i wyszczukał. Jeż. (= *wyfukał, wysapał, nadąsał ś.*)

Wyprychanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprychać** ś.

[**Wyprysać**, a, ał] zap. *parskać*: **Wyprysa** i **wyryza** jego siwy koń.

[**Wyprysanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyprysać**.

Wyprysk, u, lm. i l. *wyprysnięcie, prysk na zewnątrz, wytrysk*. Hut.: **Wypryski** surowizny i żuzli z pod krzyżaka wielkiego pieca. Łab. 2. lek. *choroba skórna pryszczycowata, przyszczycza* (eczema). W. sączący, wilgotny (eczema madidans). W. głowy wszawy (e. capitis a pediculis).

Wypryskać, a, ał, nied. **Wypryskiwać**, † **Wypryskawać**, [Wypryskować] l. *spryskać, zbryzgąć dokładnie, po całej powierzchni, wykropić, skropić należyście; wyszprycować, wystrzykać*: Powarzywszy ziele to z winem, wypryskawać te miejsca ranne. Spiez. (= *pryskając wymywać, wyczyszczając*). 2. p. **Wyparskać**. 2. p. **Wyparsnąć**. W. ś., nied. **Wypryskiwać** ś., † **Wypryskawać** ś. *naparskać ś. dowoli* = *wyparskać ś., naparskać ś., wyprychać ś.*: Nieraz ś. tu na rosie wypryskaia konie. Klon.

Wypryskanie, a, blm., czynność cz. **Wypryskać**. **Wypryskanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wypryskać** ś.

† **Wypryskawać**, a, ał i † W. ś. p. **Wypryskać**.

† **Wypryskawanie**, a, blm., czynność cz. **Wypryskawać**.

† **Wypryskawanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wypryskawać** ś.

Wypryskiwać, uje, iwał i W. ś. p. **Wypryskać**. **Wypryskiwanie**, a, blm. i. czynność cz. **Wypryskiwać**. 2. koń. *nosaczna* (malleus humidus):

Nosaczna, czyli W., jest pływienie materji ropiastej z nozdrzy.

Wypryskiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypryskiwać** ś.

[**Wypryskowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wypryskować**.

[**Wypryskowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wypryskować**.

Wyprysnąć, śnie, szał a. [sł] l. a. **Wypryszczać**, nied. **Wypryskać**, **Wypryskiwać**, † **Wypryskawać** *pryszczycowaty wyskoczyć; wytrysnąć, pryszczyc na zewnątrz, wystrzelić, wybrzyznąć*: Zrządza miedzy fijołki wonne wypryskują. Jabł. Iskra, żuzel z pod młota wyprysnął. Kawatek szczyby wyprysnął (= z trzaskiem wyleciał). Kość pękła, mózg wyprysnął. Dm. 2. a. **Wyparsnąć** *pryszczycowaty wyrzucić*: Myszy koniowi z ran wybraawszy, ścisnął mu nozdrza, aby wyprysnął. Haur. 3. [W.] *wyskoczyć*: Koza wyprysnęła z nory. Wąż nagle wyprys. Wyprysnij, kary koniu.

Wypryszczać, y, ał p. **Wyprysnąć**.

Wypryszczenie, a i. blm. = a) czynność cz. **Wypryszczać**. b) czynność cz. **Wypryszczyć**. 2. × W. lm. a = a) to, co wyprysło: Makowiczy

sok jest niektóre wysączenie a. W. z makowie. Sien. b) patol. (eczematosiso). Bwez.

Wypryszczenie się, a s., blm., czynność cz. Wypryszczyć s.

× Wypryszczyć, y, ył *wydobyc, wycisnąć z przyskiem części płynne*. Sł. wil.

Wyprysnienie, a, blm., p. Wyprysnięcie.

Wyprysnięcie, a, blm., Wyprysnienie czynność cz. Wyprysnąć.

× Wyprzajać, a, ał p. 2. Wyprzeć. Sł. wil.

× Wyprzajanie, a, blm., czynność cz. Wyprzajać.

† Wyprzaliwa, y, lm. y 1. *miejsce wyprzałe*: W. dziecięca od moczu. 2. lek. *miejsce odparzone, przetarcie skóry, odparzelina, odparzelizna, łosadnienie, otęret, wyprzenie, [wilk]* (intertrigo). 3. wet. *osadnienie, odsednienie, sadno, sedno*.

Wyprzały który wyprzał. Przen.: Wyprzała głowa = na której włosy wypełzły, wyłysiała: Przechyliłby s. raczej do trefnie ukędzierzonego, niżeli do owego z wyprzałą i łysą głową. Pileh.

† Wyprządać, a, ał p. Wyprząść.

† Wyprządanie, a, blm., czynność cz. Wyprządać.

Wyprząc, ege, eze, agi, egła, egło, Wyprzęgnąć, nied. Wyprzęgnąć, × Wyprzęgnąć, Wyprzęgiwać.

× Wyprzęgiwać 1. *uwolnić z zaprzęgu, wyłożyć z wozu, z jarzma*: Nie kaze z wozu wyprzęgać woźników. Bardz. W. konie t. j. na pokarm: W. konie w wieczór, abo na stanie długie. Kn. Przen.: Już ostatniego wołu od pługa wyprzęga. Pot. (= *ostatkiem goni, wszystko przejadł*). Wyprzęż konie, woły. Troc. Wyprzęż weześnie starego konia. Dm. [Konia wyprzęgnęli]. W. z jarzma = *wyjarzmić*.

W. wóz = *wyłożyć zeń konie*. Ten już wóz wyprzęga Mick. Przen.: *wyzwolić, uwolnić, wybaczyć*: Śmierć nas z doczesnych wyprzęże dolegliwości. Troc. Niebo nam s. zostaje, którego po tęga sprawiedliwa z tych siód niewinność wyprzęga. Min. Przen.: *zaprzęstać czego, dać pokój, zabastować, zwinąć chorągiewkę, złożyć broń*: Jakże tam stosunekki z dziewczętami? czy często splecasz dług Wenerze? — O, ja już wyprzęgiem!

[Już wyprzęgnął] = *umarł*. Wiele ziemian w naszych okolicach zmuszonych będzie w tym roku „W” (= *porzucić gospodarckę, wyzbyć s. ziemi, ojcowizny*).

2. mech.: W. walec w maszynie = *wyłączyć, rozczepić, rozłączyć je z uprzęży walców*.

W. s. 1. *uwolnić s., wyrwać s. z uprzęży, z zaprzęgu, rozprząc s.*: Koń s. wyprzęgił (= *wyrwał s. z zaprzęgu a. obleciał z niego zaprzęg*).

2. fi. W. s. z szelków = *wrzucić szelki, przestając ciągnąć*. U flisów: *wyprzęgać s. z szelków, wycinać s.*

Mag. Przen.: *uchylić s., wykrcić s., wytłamać s., ująć, uwolnić s., otrząsnąć s., wyzwolić s., wyemancypować s.*: Z przypadków jarzma nikt s. nie wyprzęże. L. (= *nie wykpi s.*). Władysław Plwacz

W. s. z opieki stryja swego Laskoniego siłował. Błaz. Z której s. niewoli po dziś dzień nie wyprzęga. Troc.

Wyprzęgać, a, ał i W. s. p. Wyprząc.

Wyprzęganie, a, blm. 1. czynność cz. Wyprzęgać. Troc. 2. a. *Wyprząc czas wyprzęgania wołów, tempus solvendū jugo boves*. Kn.

Wyprzęganie się, a s., blm., czynność cz. Wyprzęgać s.

× Wyprzęgiwać, uje, iwał i × W. s. p. Wyprząc.

× Wyrzęgiwanie, a, blm., czynność cz. Wyrzęgiwać.

× Wyprzęgiwanie się, a s., blm., czynność cz. Wyrzęgiwać s.

Wyprzęgnąć, nie, nął i W. s. p. Wyprząc.

Wyprzęgnięcie, a, blm., czynność cz. Wyprzęgnąć.

Wyprzęść, ędzie, ądł, nied. Wyprzędać, † Wyprzędać 1. *przędąc wyrobić, wyciągnąć, wysnuć*;

uprząść: Niec subtelne wyprzędał wrzecionem. Bardz. Już kądziel dla branki gotuje, muszę wyprzędać. Bardz. *Jana et tela victum quaerere*,

wyprzędanym s. żywić. Mącz. (= *żyć z przędzenia*). Tak mu s. rozplywały nerwami po ciele, jak te nitki palące, z płomyków samych wyprzędzone. Ork. 2. *sprząść wszystko do końca*;

W. całą kądziel. W. s. *zostać wyprzędzonym*: Przen.: Utrzymują, że sukcesji kądziel w kościele rzymskim w Janie VIII wyprzędła s. dawno (= *pasmo urwało s., ustało, wyczerpało s., skończyło s., wyszło*).

Wyprzętać, a, ał p. Wyprzętnąć.

Wyprzętanie, a, blm., czynność cz. Wyprzętać.

Wyprzętnąć, tnie, tnął, tnęła a. tła, nied. Wyprzętać, Wyprzętywać = a) (o miejscu) *sprzętując wypróżnić*: Dorodne lasy kuźnicą i węgli paleniem wypalają i wyprzętają miejsca.

Haur. (= *wytrzebiają*). W. mieszkanie. W. rzekę, rów = *wyczyścić*. Troc. W. żołądek = *wypróżnić, wyczyścić, przeczyszczyć*. Ten purgans żołądek wyprzętnie. Troc. Wyprzętujące lekarstwo.

Troc. (= *czyszczące, przeczyszczające, rozwalniające, purgujące*). b) (o rzeczach) *sprzętując wynieść, usunąć dla opróżnienia miejsca, uprzętnąć, wyrumować*: W. gruz z mieszkania. Wyprzętnij te rzeczy z izby. Troc. Przen.: *wyjąć, sprzętnąć, wymieść, znieść, sfutrować, spalaszować, spucować*: W. z miski, z garnka.

Wyprzętnienie, a, blm., p. Wyprzętnięcie: Po wyprzętnieniu gratów mieszkanie będzie wygodniejsze. Troc. (= *po usunięciu, wyniesieniu*).

W. żołądka pełnego purganssem. Troc.

Wyprzętnięcie, a, blm., Wyprzętnienie czynność cz. Wyprzętnąć: Po wyprzętnięciu mis

śludzy poczęli nalewać wino. Sienk.

Wyprzętywać, uje, ywał p. Wyprzętnąć.

Wyprzętywanie, a, blm., czynność cz. Wyprzętywać.

Wyprząc, y, blm., p. Wyprzęganie: Słońce zniżone na W. wołów stanęło. Ml.

1. Wyprzeć, wyprze, wyparł, [Wyparł], nied. Wypierać *parciem wypchnąć, wytrącić, wyrzucić*;

wysadzić, wyparować: Wyparł go z izby. Troc. Wypierać drągami okręt do wody. Troc. Wyparł nieprzyjaciela z bramy, z rowu. Troc. Nie dosyć W. z brzegu na głąb nawę: kto mety doszedł, ten ugonił sławę. L. (= *zepchnąć, odbić*).

Nie wyprze nawę na głębokie morze, jeszcze do steru żeglarz niesposobny nie zaraz sztabę Medyteran porze. L. Na świecie najwięcej jest kłopotu o to biedne siedlisko endze, aby jeden drugiego z miejsca W. i wyrzucić mógł, właśnie by z powinności jakiej. Podw. Cesarz turecki, posiadzący niedawno ziemię węgierską i Ferdynandowe wojsko wyparszył, teraz już z tobą nie dalej jest, jeno o granicę. Jan. Podniósł sławę narodu, rozprzestrzeniając mieczem państwo i wypierając niezgodne Teutony. Koch.

W. Żywności i innych potrzeb niedostatek gwałtem stąd nas wypiera. Pileh. (= *ruguje, wyrusza, wyiska*). Kiedy zima nadechodzi, znięta biedzi s. z latem, aż jej lato ustąpić musi, a zima ono miejsce zastępuje dotąd, aż je onoż lato z miejsca zasię wyprze. Podw. Co Iber

złota kopie, co Tagus wypiera, co bogaty na płaskach Arymes uzbiera, niech szarpia. Bardz. (= *na brzeg wyrzuci*). Ach, folgujcie memu, pasje sercu! gwałt mi wasz wyprze duszę, ledwie żyję. Min. Skąty żywe i dęby z korzeniem wypieram, *moveo*. (= *wyrpam, wylargam, wyszarpuję*). Juliusz Cezar wyparł Swewów za Ren. Lel. Z dwóch świata stron wypiera mię fortuna wściekła. Dm. 2. [Wypierać boki] = *wspierać ś. pod boki, ujmować ś. pod boki*. 3. [W.] wyrzucić: Sprobujta jeno, panowie, takich postępków za dobre chłopca, to wam potym nie W. z gęby złego słowa na chłopów naszych. (nie będziecie mieli powodu mówić źle o chłopach. Gwar.). Konia ci wiley zarzneli?— Dorzneli jeno, bom sam z niego duszę wyparł. Sienk. Przen.: [Duszę z kogo wypierać] = *ustawiać koniecznie*. 4. *zaprzeć, zaprzeczyć; wprzec, że nie...*: Wypierać, z naleganiem zapierać, zaprzeczać. L. Niezliczone otrzymując dobrodziejstwa, w oczy wypiera i sam swoje szczęście własnemu przypisuje staraniu. L. W. ś. 1. *wybić ś, wylomac ś. z polu czego, wydostać ś. gwałtem na wierzch*: Król duński Sywart z potęgiństwa ś. Wyzmierzowi wyparł i w bitwie zginął. Błaż. [Dzieciska wyparły ś. na wyprzódki. Reym.]. 2. *wyrzec ś., zarzec ś., odrzec ś., wyprzysięc ś.*: Ja na chrzcie świętym wyparłem ś. czarta i krzyż przyjąłem krwią Boga obłany. Sł. wil. 3. *zaprzeć ś., nie przyznać ś.*: W. ś. czego, nie przyznać ś. L. Nierozmyślnie wymówionego słowa tysiąc razy W. ś. gotowa jestem L. Jakże? chcesz W. ś. twego słowa? bracia, wszak wy świadkami jesteście. L. Wypiera cię ś. matka twoja. Niem. Nazwiemy filozofami tych, którzy ś. wyparli religii, sprawiedliwości i rozumu? Śniad. Jeśli Motruna pojedzie za Cygana, on ś. jej wypiera za córkę, a wy za siostrę. Krasz. (= *nie uznaje*).

2. *Wprzec, przeje, a. pre, preje, przal, nied. Wprzewać, Wprzajać* 1. (o istotach organicznych) *ulec rozkładowi wskutek ciepła, wilgoci i braku powietrza; zaognić ś.*: Nasienie, gdyby wyprzało od wielkości dżdzu, tedy ginie. Leop. Wietrzna i wierzchnia wilgotność gnoju trudno ś. ma wcielić z drzewem, ale rychlej wyprze i wygorawa od słońca. Trzyc. (= *wyparuje, wypoci ś. L.*) Dziecko koło zadka wyprzało. L. 2. (o roli) *ulec pewnej potrzebnej przemianie wskutek rozkładu części roślinnych, ziemią w czasie orania przywalonych*. Sł. wil.

Wypredać, a, al, nied. Wypredawać *wyżyć ś. poszczególnych rzeczy swojej własności drogą sprzedaży, posprzedawać wszystko, rozpredać*: Ogłoszono przez gazety, że pewien kupiec myśli W. cały swój sklep w celu wyniesienia ś. z kraju za granicę. L. (= *zlikwidować*). W. ś. *rozpredać swoją majątność i ruchomości*: Wypredawszy ś., wyjechał do Francji. L. W. ś. powinien. Troc. Oto i Żegota siedzieli miesiąc w więzieniu krakowskim; że ich było tego wstyd, wypredali ś. z Krakowskiej ziemi do Śląska i w Opolskim księstwie mieszkali. Biel. M.

Wypredanie, a, blm., czynność cz. Wypredać.

Wypredanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypredać ś.

Wypredawać, aje, awa! i W. ś. p. Wypredać.

Wypredawanie, a, blm., czynność cz. Wypredawać.

Wypredawanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypredawać ś.

Wypredaź, y, im. e wypredawanie, wypredanie, sprzedaż w celu wyzbycia ś. towaru za wszelką cenę: Ogłosił zupełną W. Kupić co na wypredaży.

Wypredażowy przym. od *Wypredaź*: Cena wypredażowa.

[*Wyprednik, a, lm. cy*] *ten, co wypredza, przodownik*: Za wyprednika jestem i za pozosta. Kn.

Wypredzać, a, al i W. ś. p. Wypredzić.

Wypredzanie, a, blm. l. czynność cz. Wypredzać. 2. astr.: W. punktów równonocnych = astr. Poprzeczanie.

Wypredzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypredzać ś.

Wypredzenie, a, blm., czynność cz. Wypredzić.

Wypredzić, i, il, [Wypredzić], × Wypredkować, nied. Wypredzać, × Wypredkować kogo, co = idąc, jadąc wyminać, pozostawić w tyle, prześcignąć, przegonić: Koń ten, wypredzając, prześciera drugiego. Troc. O wydziki, o ty chwało, wznosięc ś. do góry i wypredzicie wydechły odżyłej natury. Przyb. Szalapat komu przypadkiem na nogę nastąpi, w tańcu wypredzi, z tym wybić ś. musi. L. Przen.: W. kogo w czym = *upredzić, ubiec a. przewyższyć, zakasować, przejść*. *Wypredzać ś. wyścigać ś., iść na wyścigi, gonić ś. L.*

Wyprenie, a, blm., czynność cz. 2. Wprzec: W., udparzenie, otręt. [wilk] (intertrigo), *zapalenie skóry, jako skutek ocierania ś. wzajemnego, zwłaszcza u dzieci, dwu przystających do siebie jej powierzchni, np. naokoło odhłytu, części płciowych, w zgięciu udowym i t. d.* Rumień z wyprenia (erythema intertrigo).

[*Wprzetwierac, a, al*] *izbę = wyziębic cięgłym przetwieraniem ś.*

[*Wprzetwieranie, a, blm.*] *czynność cz. Wprzetwierac*.

Wprzewac, a, al p. 2. Wprzec.

Wprzewanie, a, blm., czynność cz. Wprzewac.

Wprzeczocac, a, al p. Wprzeczoczyc.

Wprzeczoczanie, a, blm., czynność cz. Wprzeczoczac.

Wprzeczoczenie, a, blm., czynność cz. Wprzeczoczyc.

Wprzeczoczyc, y, yl, nied. Wprzeczoczac *robić przezroczytym*. Przen.: *idealizować, robić eterycznym, nadziemskim*: Mężczyzna wyszlachetnia kobietę w swojej wyobraźni, wypzeczoczaja aż do religijności. Deo.

Wprzeczoczycieć, eje, al zrobic ś. stopniowo przezroczytym: Kiedy woda wypzeczoczycieje, widać polipa nienaruszonego, w spokoju wykonywającego pracę swoją. Kos.

Wprzeczoczycienie, a, blm., czynność cz. Wprzeczoczycieć.

Wprzedać, a, al i W. ś. p. Wprzasać.

Wprzedanie, a, blm., czynność cz. Wprzedać.

Wprzedanie się, a ś., blm., czynność cz. Wprzedać ś.

× *Wprzedać, a, al wysnuwać, wyciągać, wyprowadzać*: W. dobro z każdej człeka doli.

× *Wprzedzanie, a, blm., czynność cz. Wprzedzac*.

Wprzedzenie, a, blm., czynność cz. Wprzasać.

Wprzegacz, a, lm. e przyrzadz do odprzegania konia od wozu: Patentowany W. (to jest, że

stangret z kozła jednym pociągnięciem odpowiedniej linewki jest w stanie wyprząc konie od wozu).

Wyprzęgać, a, ał i W. ś. p. **Wyprząc**.

Wyprzęganie, a, blm., czynność cz. **Wyprzęgać**.

Wyprzęganie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprzęgać** ś.

Wyprzęgiwać, uje, iwał i W. ś. **Wyprząc**.

Wyprzęgiwanie, a, blm., czynność cz. **Wyprzęgiwać**.

Wyprzęgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprzęgiwać** ś.

× **Wyprzęgli** od którego konie, woły wyprzężono: Już wół robotczy kark swój wyjarzma, i wóz W. z pracy pod szopę ś. toczy. L. Przen.: *wyzwolony, uwolniony, wyswobodzony*.

Wyprzęgnąć, egnie, agł i W. ś. p. **Wyprząc**.

Wyprzęgnięcie, a, blm., czynność cz. **Wyprzęgnąć**.

Wyprzęgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprzęgnąć** ś.

Wyprzężenie, a, blm., czynność cz. **Wyprząc**.

Wyprzężenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprząc** ś.

Wyprzodki, ow, blp. [**Wyprzódki**] *wyprzedzenie* ś. z kim, *wyścigi*, *prześciganie* ś., *emulacja*. „Na W”, [na **Wyprzody**], przys.—na *wyścigi*, *prześcigając* ś., *jeden przez drugiego*. Szły statki z rozpuszczonymi żaglami na W. Chodź. Na W. puścili ś. na górę. Krasz. Na W. chwytali w objęcia. Byk. Zaczęli żać na W. Jun.

Wyprzodkować, uje, ował i W. ś. p. **Wyprzedzić**: Sędzia zrazu czas jakiś wyprzodkował inne dostojności, potem po różnych miejscach psadał, i stanowisko jego ś. zniżało. Bobr.

× **Wyprzodkowanie**, a, blm., czynność cz. **Wyprzodkować**: Ucztwe dostojństwa ostatecznie musiały dopnieć wyniesienia ś. i wyprzodkowania urzędem piśmiennym. Bobr.

× **Wyprzodkowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyprzodkować** ś.

× **Wyprzodkowywać**, uje, ywał i × W. ś. p. **Wyprzedzić**.

× **Wyprzodkowywanie**, a, blm., czynność cz. **Wyprzodkowywać**.

× **Wyprzodkowywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyprzodkowywać** ś.

× **Wyprzodowo** przys. a priori. Sł. wil.

Wyprzody p. **Wyprzodki**: Wszystkie gadają naraz, na W. Kon.

[**Wyprzódki**, ów, blp.] p. **Wyprzodki**: Myśliwi już o świecie byli w kniei i tropili na W. z bojkami i gajowami. Tu dopiero chłopaki ś. rozkoszowały, biegając na W. Krasz. Wciąż na W. biegamy. Orzesz. Kokoty zaczęły pisać na W. gdzieś po wsiach. Reym. Zbierali je na W. i do szalasu nieśli Tet. Jeden przed drugim na W. Żer.

[**Wyprzódzenie**, a, blm.] czynność cz. **Wyprzódzić**.

[**Wyprzódzić**, i, il] p. **Wyprzedzić**.

[**Wyprzęczenie**, a, blm.] czynność cz. **Wyprzęczyć**.

[**Wyprzęczyć**, y, ył] *wypiąć*, *wysadzić*, *wystoperzyć*.

[**Wyprzyczenie** się, a ś., blm.] czynność cz. **Wyprzyczyć** ś.

[**Wyprzyczyć** się, y ś., ył ś.] 1. *wysadzić* ś.: W. ś. na przyjęcie gości. 2. *wystroić* ś.

Wyprztykać, a, ał i kogo = *uczestować prztykami, nadokuczać mu, dając mu prztyki*. 2. [W.

pieniądze] = *wydać marnie, stracić*. W. ś. żart. 1. *wymiszczyc* ś. *przez nierząd, schuchrać* ś. 2. W. ś. z pieniędzy = *wysypać* ś., *wyskubać* ś. z nich: Ksawery, wyprztykawszy ś. z tego, co miał w kieszeni, wróciłby do mnie jak niepyszny. Rzew.

Wyprztykanie, a, blm., czynność cz. **Wyprztykać**.

Wyprztykanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprztykać** ś.

[**Wyprzysięcie**, a, blm.] czynność cz. **Wyprzysięć**.

[**Wyprzysięć**, [dzie, szedł] *wydobyc* ś. z biedy.

Wyprzysięć, egę, eże, agł, **Wyprzysięgnąć**, nied.

Wyprzysięgać 1. co na kim = *przysięgając wydrzeć; przysięga wymusić, wycisnąć, wyjeżdżać, wyrobić*: Wiele niesprawiedliwie wyprzysięgało na nich duchowieństwo i sztucznie a chytrze od ubogich wdów a sierot dostało. Zigr. 2. kogo skąd = *wypędzić, wyrzucić przysięgając, przysięgający*: W. kogo z posiadłości. 3. † W. kogo z sądu = *uwolnić go przysięgą swą od sądu*: Michał wyprzysięgnął Bartka z wojewódzkiego sądu. W. ś. 1. *przysięgą wyzwolić* ś. *od czego; przysięga wypierając* ś. *czego*: W. ś. długu. Sł. wil. 2. *wyrzucić* ś., *zarzucić* ś., *odrzucić* ś., *uczynić rozbrat pod przysięgą, odprzysięgać* ś., *wykląć* ś., *wyprzeć* ś., *zaprzecić* ś.: Trzeba ś. W. na zawsze znajomości, przez którą skryty ogień w serce ś. wkłada. Zachar. **Wyprzysięgać** ś. wszelkiej religji. Ostr. **Wyprzysięgać** ś., jak na chrzcie świętym diabła. Oss. **Wyprzysięgać** ś., jak na chrzcie świętym. Prz. W. ś. błędów heretyckich. **Wyprzysięgnąć** ś. heretyckiej nieprawości. Troc. 3. [W. ś.] komu = *złożyć przysięgę*.

Wyprzysięgać, a, ał i W. ś. p. **Wyprzysięgać**.

Wyprzysięganie, a, blm., czynność cz. **Wyprzysięgać**.

Wyprzysięganie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprzysięgać** ś.

Wyprzysięgnąć, nie, nał i W. ś. p. **Wyprzysięgać**.

Wyprzysięgnięcie, a, blm., czynność cz. **Wyprzysięgnąć**.

Wyprzysięgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprzysięgnąć** ś.

Wyprzysiężenie, a, blm., czynność cz. **Wyprzysięgać**.

Wyprzysiężenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyprzysięgać** ś.

Wyprzystojnić, eje, ał stać ś. *przystojniejszym, wyładnieć, przestać być brzydkim, wypięknąć*:

Ależesz wyprzystojniał, wyrósł, wyeleganciał! daj go katu! Krasz. Pod jej nadzorem zwiększył ś. i wyprzystojniał dobytek kowala. Prus.

Wyprzystojnienie, a, blm., czynność cz. **Wyprzystojnić**.

Wyprzyswoić, eje, ał *wyjsc na przyzwoitego, zrobić ś. przyzwoitym*.

Wyprzyswoiczenie, a, blm., czynność cz. **Wyprzyswoić**.

Wypsalować, uje, ował *wypszewać, wyrazić psalmem*: Smutne prorocstwo ktoś im wypsalował przed wybuchem, zaklinając, by celu wieków nie cofali, znów nie spózniali. Krasin.

Wypsalowanie, a, blm., czynność cz. **Wypsalować**.

Wypsieć, eje, ał *wyjsc na psa, zejść na psy, wyczerpać ś. marnie, wymarnieć*: Pieniądze mi wypsiały (= *wyszły niewiadomo na co*).

Wypsienie, a, blm., czynność cz. **Wypsieć**.

Wypsnąć się, śnie ś., szał ś., szał ś. a. sła ś. Jord. 1. *wymknąć* ś., *wyśliznąć* ś., *wyrwać* ś., *wy-*

lecieć: Jakoś mi ś. wypsnęto do licha, że na Rozetę dybasz. Wyb. Wypsko mi ś. słowo. Żart.: Wypsko mu ś. = *puścić wiatr mimowolnie, bzdąć, piardł, puknąć*. [Rusyl ci pies ogonem, da wypsła mu ś. nuta]. 2. *wyknąć ś., wywinąć ś., wykręcić ś., wykpić ś., wymaniać ś., wyłgać ś.*: Ledwie ś. z podróży wypsnął, a już mię na większe narażasz niebezpieczeństwo L. Kostucha ułapi cię za grdykę i w ślepie zajrzy, nie próbuj ś. W.—nie twoja moc. Reym.

Wypsnienie się, a ś., blm., p. Wypsnęcie ś.

Wypsnięcie się, a ś., blm., Wypsnienie ś. czynność cz. Wypsnąć ś.

[Wypsoenie, a, blm.] czynność cz. Wypsoić.

[Wypsocenie się, a ś., blm.] czynność cz. Wypsocić ś.

[Wypsocid, i, II] *wykrzyzczać, wybesztać, wyłajać* W. ś. *napsocid ś. dowoli*.

× **Wypsować, uje, ował i × W. ś. p. Wypsuć.**

× **Wypsowanie, a, blm., czynność cz. Wypsować.**

× **Wypsowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypsować ś.**

Wypstrzenie, a, blm., czynność cz. Wypstrzyć.

Wypstrzyć, y, ył upstrzyć, wymalować, wykropić pstro; wystroić pstro—różnokolorowo: Wypstrzone cynkiem lampartów zwłoki. L.

Wypsucie, a, blm., czynność cz. Wypsuć.

Wypsucie się, a ś., blm., czynność cz. Wypsuć ś.

Wypsuć, uje, ul, × Wypsuwać psując wyniszczyć, wymarnować, wygubić: Kości wycięte albo wypsowane nie odradzają ś. znowu. Sak. Siekierą gaj snadź zwyřbował, on i zapusty święte żelazem wypsuwał. Otw. (= *wypżebil*). W. ś. *psując ś. wygnąć, wyniszcząć* [(np. *wypróchnić, wygnid, wykruszyć ś. i t. p.*).

× **Wypuch, u, lm. y wydech, wyziew, chuchnięcie, dech**: Wypuchem napefnić = *nadąć*. Bobr.

× **Wypuchać, a, al p. Wypuchnąć.**

× **Wypuchanie, a, blm., czynność cz. Wypuchać.**

Wypuchnąć, nie, nął, nied. Wypuchać puchając wydać z siebie; wytchnąć, wyzionąć, wydając odgłos podobny do „pch”¹⁴. Przen.: W. Azji wielowładnej słoneczne kina, dzień światu wypuchając, pokazują skronie. L.

Wypuchnienie, a, blm., p. Wypuchnięcie.

Wypuchnięcie, a, blm., Wypuchnienie czynność cz. Wypuchnąć.

Wypucować, uje, ował, nied. × Wypucowywać 1. *wytrzeć, wygładzić, wyszorować, wyczyścić, wychędożyć, żart. wykoszować*: W. buty, karabin, konia. Rozumie, że jest dworak, kiedy wąsiki na papilotki zakręci, wyczese, wyszwarcuje, twarz, ręce, szyję, piersi, plecy wymydl, wypucuje. L. Przyszędł strojny, wypucowany, pachnący. Krasz. Przen.: *wyjęść do czysta, spucować, sfutrować, spałaszować, wymieść, zmieść, swićzyć*. 2. *przen. kogo = wyłajać; zmyć mu głowę, wyfukać*. Sł. wil.

Wypucowanie, a, blm., czynność cz. Wypucować.

× **Wypucowywać, uje, ywał p. Wypucować.**

× **Wypucowywanie, a, blm., czynność cz. Wypucowywać.**

Wypuczać, a, al i W. ś. p. Wypuczyć.

Wypuczanie, a, blm., czynność cz. Wypuczać.

Wypuczanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypuczać ś.

Wypuczenie, a, blm., czynność cz. Wypuczyć.

Wypuczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wypuczyć ś.

Wypuczyć, y, ył, nied. Wypuczać wygięwszy zrobić wypukłym, wypiąć, wystoperczyć, wystawić, uwalic, pokazać: W. na kogo zadek. W. brzuch. W. ś. 1. *wypiąć ś., wygiąć ś., wyprężyć ś., wydać ś.*: Większą dobrze połową na wiatr wypuczony. Zebr. Brzech mu ś. wypuczył. (= *wzdął ś.*). [Św. Jerzy okraczył smoka koniem i dźdę mu do gardziela, a smok wypuczył ś. i upadł]. Wójt, że był już napity, coraz głośniejsz mówił, wypuczał ś., pięścią w stół walił i nakazywał. Reym. Posp.: W. i W. ś. *wyrwać ś. z czym niefortunnie, niestosownie, wysadzić ś., pokazać ś., zdobyć ś., wysilić ś.*: Wypuczył czterokroć sto tysięcy. Jeż. Wszysey dali po kilka rubli, a on złotówkę.— A to ś. wypuczył! (= *wysadził ś. na złotówkę*).

Wypuczysty wypuczony, wydęty, wypukły, wydatny: W. brzuszek. Deo.

Wypudrować, uje, ował wysypać, wytrzeć pudrem. W. ś. wysypać ś., wytrzeć ś. pudrem: Kawaler srodze ruchawy, niedawno z cudzych krajów powrócił, wypizmowany, wypudrowany, wyfryzowany, wyprostowany. Czart. A. Król francuski kazał panu podkomorzemu przed wypudrowaniem markizami z swoim poczem husarskim kadryla tańczyć. Szaj.

Wypudrowanie, a, blm., czynność cz. Wypudrować.

Wypudrowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypudrować ś.

Wypuk, u, blm. I. [W.] ruptura, kiła. 2. [W.] rozpuk: Śmiać ś., krzyżeć na W. (= *do rozpuku*). 3. lek. (*percussio*) *opukiwanie ciała w celu poznania stanu głębiej leżących organów z własności odgłosu opukowego*: W. bezpośredni, dotykowy = *opukiwanie palcami, przyczym zwraca ś. też uwagę na odporność opukiwanych części*. W. pośredni = *opukiwanie zapomocą pukadła (plezymetru) i młotka*.

Wypukać, a, al, nied. Wypukiwać 1. *kogo = wywołać pukaniem*: Wypukano go z izby. L. W. ucznia z klasy. Ks. Bildiukiewicz musiał już powrócić z Pragi; trzeba, abyś go asan jutro wypukał i dał mu te papiery pod rewers. Krasz. 2. *co = pukając wytrząsnąć*: Mruknął, ciężko schylając ś. do ziemi, ażeby W. popiół z fajki. Prus. 3. *co = pukaniem wyprosić; pukając otrzymać*. 4. *pukaniem wyrazić*: Zapytania niejasne, nieokreślone, nie ujęte słowem ani myślą, które młodziutki serduszko wypukuje. Kos. Więzień wypukał odpowiedź sąsiadowi z sąsiedniej celi, W. chorego = *dobrze, na wszystkie strony opukać dla wybadania choroby*. 5. *nied., p. Wypuknąć*. 6. [W.] *wybić*: W. kogo pięścią (= *wydzękać*). W. ś. *nied., p. Wypuknąć*.

Wypukanie, a, blm., czynność cz. Wypukać.

Wypukanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypukać ś.

Wypukiwać, uje, iwał p. Wypukać.

Wypukiwanie, a, blm., czynność cz. Wypukiwać.

Wypuklać, a, al i W. ś. p. Wypuklić.

Wypuklak, a, lm. i rzem. gatunek młota (Kornsiekenhammer).

Wypuklanie, a, blm., czynność cz. Wypuklać.

Wypuklanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypuklać ś.

Wypuklasto przys. od Wypuklasty.

Wypuklasty *nico wypukły*: Przez kapustę zieloną zebro mięszsze, oble i wypuklaste bieży. Syr.

Wypukle p. Wypukło: Zygmunt August w cynowej, wyrabianej *en bas relief*, czyli W. rzniętej trunie leży. L.

Wypuklenie, a l. blm., czynność cz. **Wypuklić**. 2. lm. a=a) *wypukłość, wzniesienie, podniesienie*: Maleńkie wypuklenia skórne. W. gór. Łab. b) anat., p. **Wypuklina**: W., wystawienie, wysadzenie, wyniosłość (prominentia, protrusio). W. okrężnicy (haustra coli). c) patol. *uchylek odbytowy* (rectocele).

Wypuklenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypuklić** ś.

[**Wypuklerz**, a, lm. a] *człowiek dotknięty wypukliną, rapturą*.

Wypuklica, y, lm. e rzem. *kowadło o wypukłej powierzchni*.

Wypuklić, i, it, **Wypuklać** *robić wypukłym, wypuklać, wzdymać, wznosić*. W. ś. *stawać ś. wypukłym, wypuklać ś., wzdymać ś., wznosić ś.*: U poczwarcei zupełnej cała część skrzydłowa tułowiu wypukliła ś. znacznie. Moda w owym roku rozkazywała wzdymać ś. i wypuklać ś. w biodrach i piersi. Orzesz.

Wypuklina, y, lm. y l. a. **Wypuklizna** *wypukłość, wyniosłość, wzniesienie*. L. Tybet, stanowiący ciemię azjatyckiej wypuklizny. 2. chir.: X W., *przepuklina, raptura, kiła* (hernia). Hernia=W. Sien. W. (bubonocele), gdy komu jelito wychodzi w krok. Mącz. Enteroccele, W., gdy wychodzi w moszka. Mącz. W. rogówki (hernia corneae, descemetoccele).

Wypukło, **Wypukle** przys. od **Wypukły**: W. wklęsły. Hube. W., wydęto. Troc.

Wypukło-wklęsły z jednej strony *wypukły, z drugiej wklęsły*.

Wypukłooki *mający oczy wypukłe, wylupiasty*. **Wypuklorzeźba**, y, lm. y *rzeźba o kształtach więcej wystających, niż w płaskorzeźbie*.

Wypukłość, i, blm., rz. od **Wypukły**: W. szkieł optycznych. Powierzchnia ciała najgładszego jest zawsze najeżona wielką liczbą wypukłości, czyli chropowacizny, i podławiona wielą wklęsłościami. Jak. J. W. ślupa. Troc.

Wypukły l. [W., **Bułowaty**] *który ś. wypukł, cierpiący na wypuklinę*: Krostawy a. parazywy a. W. Wuj. W., kiłowaty, z wypukliną. Kn. 2. *wydęty, wystający, baniasty, wydany, wyniosły* (convexus, prominens). Powierzchnia wypukła (superficies convexa).⁶ Soczewka wypukła. W., żłobkowato, dęto wyniosły. Troc. Wypukła robota. Troc. Wypukłe ezło. Troc. Wypukłe oczy. Troc. (= *wylupiaste*). Wypukłe zwierciadło. W. menisk cieczy w rurce włoskowatej. Druk W. dla ślepych. Oczy ma zbyt wypukłe. P. Koeh. Wzrostu był Ludwik Węgierski średniego, oczu wypukłych. Płaz. Obraca mile swoje wypukłe niebieskie oko na ojca. Stasz. Król Ludwik wargi miał trochę wypuklejsze. Nar. Szruba wypukła, na której gwinty zewnątrz są. Rogal. Nazywają ś. kątami wypukłemi te, które zewnątrz figury wychodzą. Łs. (= *wyskakiujące*). Figury geometryczne wypukłe. Liś W. Ziemia jest wypukła pod ekwatorem. Stasz. Przen.: Dużo prawi moralów takim stylem malowanym a wypukłym, że aż miło. Krasz. (= *wyrazistym, dosadnym*).

Wypuknąć, knie, knął a. kł, W. ś., nied. **Wypukać**, W. ś. l. *uskutek pęknięcia wyskoczyć, wydać ś. na wierzch; wypęknąć*: Wypukł ś. = *do stał raptury*. Koń, prędko biegnąc, wypukł ś. Jabł. Rozwiązanie s. pępka jest to, gdy ś. pępek przeciwprzyrodzonym sposobem na wierzch wydyma czyli wypuka, a w jego miejsce siatka z wnętrzościami nabiega. Perz. Aż im ś. oczy

wypukną. Tworz. 2. (o roślinach) *rozpuścić ś., wydać liście z pączków, nied. pękać* (o pąkowiu, liściach), *rozwinąć ś., wyrosnąć wystrzelić, wyjść, wyleźć z drzewa na wiosnę*: Drzewa gdyby ś. już wypukały, wicie, iż już blisko jest lato. Sekl. (gdyby ś. pękały, pączki puszczały. L.). Na górze wysokiej wszczepią latorośl, i wypuknie z niej pąkowie i uczyni owoc. Leop. (wypuści gałązki. B. G.). 3. [W. ś.] *pęknąć, rozpuścić*: W. ś. od śmiechu. Bodajesz ś. wypuk!

Wypuknienie, a, blm., p. **Wypuknięcie**: Pępownik pomaga przeciw wypuknieniu a. wyjściu z miejsca pępka. Urzęd.

Wypuknienie się, a ś., blm., p. **Wypuknięcie** ś. **Wypuknięcie**, a, blm., **Wypuknienie** l. czynność cz. **Wypuknąć**.

Wypuknięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Wypuknąć** ś.

Wypukowy przym. od **Wypuk**; *plesymetryczny*: Odgłos W.

Wypumeksować, uje, **owal** *wytrzeć pumeksem*. **Wypumeksowanie**, a, blm., czynność cz. **Wypumeksować**.

[**Wypuntować**, uje, **owal**] *wybić, zbić*.

[**Wypuntowanie**, a, blm.] *czynność cz. Wypuntować*.

† **Wypurgować**, uje, **owal** *wyczyścić, oczyścić, wypędzając to, co zabrudza*: Jeśli człowiek nie wypurguje oczu umysłu swego, żyć przystojnie nie może. Górń.

† **Wypurgowanie**, a, blm., czynność cz. **Wypurgować**.

Wypust, u, lm. y l. *wypuszczenie, wypuszczanie = wypuszczenie ś., wypuszczanie ś.*: Do tej roli jest W.: koń jeden, wóz bosi jeden, siekiera, motyka. L. (z tą rolą wypuszcza ś., wydaje ś. L.). Wypusty przez anioły złe, wycieczki, *inmissiones per angelos malos*. Birk. 2. a. † **Wypuszczka** *latorośl, wilk, pęd i t. p., wypuszczające ś. z ziemi*: Wypustki, wypuszczki, wilki u drzew. L. Krzesze ogrodnik dzikie wypustki, nie całe drzewa ucina. L. Z pod trupów nawpół przegniłych pięty ś. już nowe wypusty, puszczała gęsta młodzież. Krasz. 3. *miejsce, przez które co wypuszczają, otwór do wyjścia, wypust, spust, wylot, ujście*: W. w piecu ludwisarskim: dziura postaci stożkowatej w przedzie pieca, którą wypuszcza ś. spż roztopiony w formy armatne. Jak. J. By też Pan Bóg uczynił wypusty w niebie, nie może to być. Wuj. (by też poczynał okna w niebie. B. G.). 4. [W.] *pastwisko, wygon, łąka*: W., plac wolny koło miasta, błonie. L. Dał im te miasta do mieszkania i ich W. dla dobytku i dla statku ich. Bud. (miasto ku mieszkaniu i z przedmieściami ich dla bydła i dla trzód ich. B. G.). Te im dano miasta i wypusty ich w okolo ich. Bud. (przedmieścia. B. G.). [W., na wsie, przestrzeń znajdującą ś. między dwoma rzędami chałup, obejmującą prócz drogi i pastwisko]. W., łąka. Ks. Ł. 5. *kilka sztuk drzewa, które przy sprzedaży całej trawcy dają kupującemu bezpłatnie*. Śl. wil. 6. anat. p. **Odbyt** i **Odzwiernik**. Wypusty = *otwory w czaszce, zapomocą których oddzielne zatoki opony twardej łączą ś. z powierzchniami żyłami głowy* (emissarium, emissaria Santorini). W. ciemieniowy (emissarium parietale). W. potyliczny (e. occipitale). W. klinowaty (e. sphenoidale). W. sutkowaty (e. mastoideum). 7. a. **Wypustka** *bud. część wysunięta jednej rzeczy z pol drugiej, jak: słuchówki, hel-*

ki, cegły, deski i t. p. Pończ. 8. cieś. kant wystający wzdłuż boku deski, dla wpuszczenia go w odpowiedni rowek drugiej deski, szpunt. 9. mech.: W. pary, p. Rozstronlenie. Łab. Zdr. Wypustek.

[Wypusta, y, lm. y] okap dachu.

[Wypustak, a, lm. i] dwuletni byczek lub dwuletnia juloszka.

Wypustek, tka, lm. tki 1. p. Wypust: wychodząca z ziemi część rośliny: W szparagarniach na wiosnę wychodzą wypustki na palec grube. Rost. Przen.: Zwykle dom mam pelen młodych wypustków muzycznych. Krasz. (= latorośli). 2. [W.] cielak jednolatek, łoszczak: Probostwo miało parę wołów, parę krów, parę wypustków i wołu stadnego. Gac. 3. p. Wypustka. 4. opuszczenie w czym; to, co wyrzucono a. ominięto. Sł. wil. 5. bud. Wypustki = galazkowate zdobiny rzeźbione z drobniemi listkami na kapitelach w starożytnym porządku.

Wypustka, i, lm. i, Wypustek 1. p. Wypust. 2. wąziki pasek tkaniny odmiennego jaskrawego koloru, wszystkie między dwie części jakiego ubioru: Mundur, liberja, czapki z czerwonymi, złotymi wypustkami. Do kostek miała delja na sobie: z wypustków ręce ukazała obie P. Koch. 3. hist.: W. osiowa komórki (neuraxon). Wypustki nitkowate nabłonka kanału rdzeniowego.

× Wypustnica, y, lm. e p. Odbytnica.

× Wypustnico pęcherzowy anat., p. Odbytopęcherzowy.

Wypustnik, a, lm. i l. bot. (rajania) roś. z rodziny pochryznowatych. 2. cieś, stol. (= a) strug (hebel) wypustowy, do wyrabiania wypustów, czyli wyskakujących listewek, wchodzących w odpowiednie rowki wzdłuż boków innych sztuk drzewa. b) strug do robienia rowków, mających przyjmować w siebie wypusty drzew części drzewa spajanych z sobą. Wiórnik W.

Wypustny 1. a. Wypustowy przym. od Wypust: Korzeń W., stolowifera, kiedy, tu i owdzie snując ś. w ziemi, łodygi i liście z siebie wypuszcza. L. 2. a. Wypuszczalny mogący być wypuszczonym; do wypuszczenia przeznaczony. 3. wypuszczający co z siebie.

Wypustoznać, a, al p. Wypustoszyć.

Wypustoszenie, a, blm., czynność cz. Wypustoszać.

Wypustoszenie, a, blm., czynność cz. Wypustoszyć.

Wypustoszyć, y, ył, nied. Wypustoszać opustoszyć do szczeru, pustosząc wypuszczyć, wygubić; wyróżnić, ogłosić, oporządzić: Wiele sług chowa, którzy mu piwnice, spiżarnie wypustoszą. Kosz. Nohajscy Tatarowie, nie mając z kim w wypustoszonych swoich hordach zostać, dobrowolnie szli do Przekopskiej hordy. Stryk. Heretyczką zostawszy, wszystkie sprzęt domowy i klaszorny wypustoszała. Zał. Ś. Póki jeszcze nie są roztargnione a wypustoszone państwa W. Kr. Mości przypominamy... Podl.

Wypustowy p. Wypustny: Szluz wypustowa = wyprowadzająca wodę z wodobioru. Przyrząd W. (np. w gorzelnictwie) = kłapa lub wentyl, służący do wypuszczania zawartości naczyń. Anat.: × Zastawka wypustowa (odźwiernikowa) (valvula pylorica).

Wypuszczać, a, al i W. ś. p. Wypuścić.

Wypuszczalny p. Wypustny: Kozła wypuszczalnego postawił kapitan przed Panem, aby uczynił modlitwę nad nim, a wypuścił go na puszcze. Wuj. (ten wnieśli wszystkie niepra-

wości ludzi na puszcze. Wuj.). Wypuszczalne oczy = ruchliwe, ciekawe. Troc.

Wypuszczanie, a, blm., czynność cz. Wypuszczać.

Wypuszczanie się, a ś., blm., czynność cz. Wypuszczać ś.

Wypuszczenie, a, blm., czynność cz. Wypuścić: W. z władzy ojcowskiej syna, wyswobodzenie, emancipatio. Kn. W. z prawa, oswobodzenie żałoby, absolutio. Kn. Karano za skryte więźniów W. Troc. W. muru. Troc. W. dachu. Troc. Wypuszczenie szaty na trzy palce. Troc. W. piorunów Jowiszowych. Troc. W. z niewoli, z poddaństwa. Troc. W. ze służby. Troc. W. ze służby żołnierskiej. Troc. W. strzały. Troc. Wypuszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wypuścić ś.

Wypuszczka, i, lm. i p. Wypust.

Wypuścić, i, il, nied. Wypuszczać 1. nie bronić wyjścia, pozwolić wyjść, dać wyjść; nie utrzymać w ręku, dać wypuść, wyłecić; upuścić, uronić: Macorka jak ś. wyprosi, na dziesięć dni z chlewika od prosiąt nie wypuszczać. Haur. Ganili mu to, że ś. dał wezwrowi wypuścić; takiego ptaszka szkoda było z klatki W. Kłok. Niewinnego W., winnego ukarać. Kn. Na on dzień uroczyły zwykły starosta wypuszczać ludowi wolno jednego więźnia, któregooby chcieli. Leop. (= puścić na wolność, uwolnić). Wypuszczałam kogo z niewoli. Kn. (= uwolnić, wyzwalałam). Nie wypuść go z izby. Troc. Wypuścił psa, więźnia. Troc. Ptaszek z klatki wypuszczoney. Troc. Wypuścił kapłana Wawrzyńcowi (= uwolnił go na żądanie Wawrzyńca). Z ręki eugle, ptaka wypuścił Troc. Tym gromem uderzon, jak piorunem w eimie, kołpak z rąk wypuszcza, groszem sieje w ziemię. Kam. Przen.: W. co z myśli, z serca. Troc. (= zbyć). Wypuszczone z serea frasunki. Nigdy tego z pamięci nie wypuszcze. Troc. W. kogo z swej opieki. 2. zwolnić: W. kogo z rękojemstwa. Wypuszczałam z służby żołnierza. Kn. (= dymisjonuję). Wypuszczony z służby, wysłużony. Kn. Wypuścił ten naród z poddaństwa. Troc. Papiież go z kłatwy nie wypuści. Troc. (= nie zdejmie z niego kłatwy). Wypuszczałam kogo z przysięgi. Kn. Wypuszczałam cię z zaklinalnia, z przysiężenia, którym uczynił abo wyrzekł. Kn. W. kogo z obietnicy. Troc. Rzemieślnik chłopca tego z służby wypuścił. Troc. Wypuszczałam z ojcowskiej władzy syna, wyswabadam. Kn. Wypuszczony, wyswobodzony z moey ojcowskiej, odpawiony, emancipatus. Kn. (= usamowolniony). Przen.: Wiele tych starych żebraków, co ich z oźrzaństwa, opilstwa, szaleństwa wstępnego zwyczaj a ono przyrodzenie W. nie chcą. Rej. 3. puścić w dal, wyrzucić, wysłać; wydać, wydzielić, wznionąć: Wziął łuk, strzałę wypuścił. Galwina upadła. Kras. Las gęstych kopj przeciwko nam stanie, chmurę strzał na nas wypuszcza poganie. P. Koch. Strzałę z łuku W. Troc. Jowisz pioruny wypuszcza. Troc. Trudno wypuszczoną w locie hamować strzałę. Troc. (= wystrzeloną). † W. strzelbę = wystrzelić: Hajducy kilkakroć strzelbę wypuszczali. Zbył. Rozkazał hetman, aby dział zdaleka nie wypuszczali. Bz. (= nie bili z nuch). Wypuszczać miechy. Kn. (= wypuszczać wiatr z nich). Wypuszczać miechy. Troc. Nieprzyjacieli wypuszczoną za sobą poraził hordę. Troc. Wypuszczać na kogo psy = szczuć na kogo. L. (= spuścić, wysworować). Wypuścił za nim, na niego lotkie

chorągwie. Troc. W. więźnie na kogo, wysypać; *emittere carcerem in aliquem*. Kn. Przen.: Szatan, gdzieby lich obłudnemi obietnicami nie mógł od wiary odwieść, tedy wszelką chytrą swoją wywrotną na takowych wypuszcza, aby ich jedno mógł stracić od prawdy. Gil. (= nasadza, zwraca, kieruje, puszcza w ruch). W. żądło i t. p. = *wystawić, wysadzić, wytknąć, wysciżyć, wysterknąć*. Wypuszczam żądło, *emitto aculeum*. Kn. (wysterczam. L.). Wąż żądło na niego wypuścił. Troc. W. co, wyprowadzić aż do pewnego kresu. L. Dziecię zaczynające chodzić, powinno mieć kotpaczek na głowie, który meo obciążony na przodzie, wypuszczony ma być dalej, jak na nos dziecięcia. L. W. dach, wieże, mur. Troc. W. na świat = *wydać, urodzić*: Bóg rzekł: niech ziemia wypuści wszelką zieleń, drzewo zaś owoc swój według rodzaju swego. Gil. Ziarno w ziemię rzucone wielki owoc wypuściło. Skar. Pniak z wyciętego drzewa bardzo wiele wypuszcza gałęzi. L. Cesarzowa Izabela umarła, wypuściwszy syna na świat. Biel. M. (= *wydawszy, porodziwszy, zrodziwszy, powiwszy*). Kobieta co ma czynić, gdy z trudnością miewa wody puszczanie, a bardzo ś. pracując, mało wypuszcza, albo nie. Spiecz. (mało albo nie uryny wydać, puszcza, urynuje. L.) (= *oddaje*). Jezus, zawoławszy głosem wielkim, wypuścił ducha. Leop. (= *wyznają, oddał*). W. ducha. Troc. Wypuszczać duch, powietrze, oddychać. L. Powiedzże mi, skąd masz ten dech, który w ś. bierziesz i wypuszczasz? Gór. Powietrza tego, które w ś. bierzemy, nie widać, a gdy zaś oddychamy i wypuszczamy go nazad, to widać. Sak. W. głos, słowa, wydać, dać słyszeć. L. Potym, łagodnie usta otworzywszy, wypuścił słodszą, niżli miód, wymowę. P. Koch. Nikomu ś. nie modlił ani płakał, jedno żałoby głos wypuszczał. Skar. Pamiętny on głos z przejmego serca wypuścił. Dyżma: racz wspomnieć na mnie, Panie, gdy do Twego królestwa przyjdiesz. Odm. Nie tak mu trudno było wypuszczać z worków pieniądze, jako z ust słowa. Gór. Aleksander cesarz wyroków na chrześcijan nie wypuszczał. Skar. (nie wydał, nie promulgował. L.) Cyceronowe księgi po polsku na świat wypuszczając, od żywota jego poczniemy. Kasz. (= *ogłaszając drukiem, wydając, puszczając w świat*). Radziłem i myśliłem i pismo wypuściłem na świat. Leop. (pomysłiwszy o tym, podałem to na piśmie. B. G.). 4. *popuścić, popoľgować, zwolnić*: Wypuszczać koniowi = *cugle popuszcząć*. L. Telemak swoim bystrym, zapieniowym wypuścił koniom i w najgorsze ś. nieprzyjacielskie wrywał szyki. Troc. Widza, że ś. spieszy, bo koniowi wypuszczał, co jeno miał skoku. P. Koch. (= *folgował mu, popuszczając cugli*). W. koniowi cugle. Troc. 5. suknię = *wypuścić fałdu, zakładki, zaszełki, aby ją rozluźnić; rozpuścić, rozprzestrzenić, rozszerzyć ją*: Tyje, W. mu suknią trzeba. Troc. 6. co komu = *wydać do używania*. Wypuszczać komu grunta w arendę, w dzierżawę, wdzierżawić komu. L. Panowie wypuszczają grunta tę ludziom pewnym i dobrze ś. rządzącym. Świt. Dał mi pieniądze, a ja powiedziałem, że mu wypuszcze w zastawie wieś na przyszły św. Jan. L. (= *że mu oddam w zastaw*). † Wypuścił bratu ty dziedziny. W. w arendę w dzierżawę, zadzierżawić komu. L. 7. *wyjawszy puścić wolno; wyłożyć*: W. koszulę na spodnie. Kaftan wypuszczony. Troc. 8. myśl: W. oko =

wybić, wykłóć. W. ś. 1. *puścić ś. skąd, wyskoczyć, wypaść, wybiec, wylecieć, wysunąć ś., sunąć*, posp. *kopnąć ś.*: Wypuścił ś. za mną, zgonił, porwał mię na koń. Miek. 2. *puścić ś., wyrosnąć, wydobyć ś., wychylić ś., wyjść z ziemi, wyniknąć*: Nie jedną zawsze krasę kwiatki mają, co ś. na wiosnę z ziemi wypuszczają. Li.

[Wypuzdrować się, uje ś., ował ś.] *wystroić ś.*
[Wypuzdrowanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Wypuzdrować ś.

Wypychać, a, lm. e ten, co *wypycha*: W., który co lub kogo wypycha. L. W. ptaków zwierząt zoologiczny. L.

Wypychać, a, al p. Wypchać.

Wypychanie, a, bfm., czynność cz. Wypychać.

Wypylać, a, al p. Wypylić.

Wypylanie, a, bfm., czynność cz. Wypylać.

Wypylenie, a, bfm., czynność cz. Wypylić.

Wypylić, i, il nied. Wypylać 1. *wyczyścić, wytrzeć, wytrząsnąć z pyłu, wykurzyć*. 2. † W.?: Począł rozkoszy nasze wyprzezać i W. Pilech.

[Wypypić, i, il] ucz. *odpisać wypracowanie z książki, zamiast przygotować samodzielnie*.

[Wypypienie, a, bfm.] czynność cz. Wypypić.

[Wypyrskać, a, al] *wysiać*.

[Wypyrskanie, a, bfm.] czynność cz. Wypyrskać.

[Wypyrtać, a, al] *wypchnąć*.

[Wypyrzanie, a, bfm.] czynność cz. Wypyrtać.

[Wypyskać, ska a. szcze, skał] *wygrzebać nyskiem, wykopać ryjem, wyrzyc*: Świnie wypyskały kartofle.

[Wypyskanie, a, bfm.] czynność cz. Wypyskać.

[Wypyszniac się, a ś., al ś.] p. Wypysznić ś.

[Wypysznianie się, a ś., bfm.] czynność cz. Wypyszniac ś.

[Wypysznić się, i ś., il ś., nied. Wypyszniac ś.] *stać ś. pysznym*: A tamtemu co? w szpitalu ś. tylko wypyszniac. Brt.

[Wypysznienie się, a ś., bfm.] czynność cz. Wypysznić ś.

† Wypyt, u, lm. y *wypytywanie, wypytanie, badanie, śledztwo, egzamin, indagacja*: Była rzecz pełna trudności ostrych Pigmajona uniknąć wpytów. Troc.

Wypytać, a, lm. e p. Wypytywacz: *Inquisitor*, W., śpieg, wywiadownik. Mącz.

Wpytać, a, al, nied. Wypytywać, [Wypytywać] a. W. ś. *pytaniem wywieźć ś., wybudzić, wymacać, wyrozumieć; wyegzaminować, indagować*: Niechaj sędzia na osobnym miejscu każdego osobno słuca i wypytywa. P. cheł. Wpytać ś. o kogo, o co = *rozpytać ś., dopytać ś.* Powiedz mi, gdy mój brat będzie mnie wypytywał o twoich sentymentach, cóż ja mu powiem? L. (gdy mię będzie egzaminował. L.). Pierwej, niżli wpytasz, nie łaj nikomu, ale gdy wpytasz, karz sprawiedliwie. Leop. (nie gań nie pierwej, niż ś. wywiesz; wyrozumiej pierwej, a potym strofuj. B. G.). Czy ś. wpytał wacana o sprawie pana Ernesta? Boh. Lubił król pEryk wypytywać ś. posta polskiego o Karolu V. Niem. Czemuś ś. nie wpytał o drogę? Oss. Wpytaj żony jego, zamysłów jego. Troc. Nie mógł ś. tej tajemnicy na nim W. Troc. I słówka ś. na nim nie wpytasz. Troc. [Pan wszycko wypytuje ze mnie] (= *wyciąga ze mnie wiadomości*). Przen.: Zygmunt August wszystkich dochodów czwartą część na obronę Rzpitej dać pozwala, dlatego, aby ta czwarta część trzech części tym przedzej ś. wpytala. Biel M. (aby choćdł trzech części zapewniła, przyspieszyła. L.).

Wypytywanie, a, btm., † **Wypyt** czynność cz. **Wypytać**: Przy sądzie i wypytaniu pierwszym wszyscy odstąpili go. Skar.

Wypytywanie się, a, s., btm., † **Wypyt** czynność cz. **Wypytao** s.

Wypytylować, uje, ował *pytlując wyczyścić, przepytlować*: Chleb pszeniczny srodniej mąki, nie do czysta z otręb wypytlowanej i wysianej, miejskim a. kupieckim mianujemy. Syr. Najwyborniejszy chleb z mąki wypytlowanej, k temu dobrze wykwaszonej. Syr.

Wypytylowanie, a, btm., czynność cz. **Wypytylować**.

[**Wypytylować się**, uje s., ował s.] p. **Wypytać** s. [**Wypytywanie się**, a s., btm.] czynność cz. **Wypytywao** s.

Wypytywacz, a, lm. e, **Wypytaacz** l. ten, co wypytuje, bada kogo, indagator, inkwizytor, inkwizent, egzaminator. 2. wywiadownik, śpięg.

Wypytywać, uje, ywał i W. s. p. **Wypytać**.

Wypytywanie, a, btm., czynność cz. **Wypytywao**.

Wypytywanie się, a, s., btm., czynność cz. **Wypytywao** s.

[**Wyr**] l. p. **Wer**: Psy na mnie warcały, Já téz na nie: wer, wer, wer. Dziwki na mnie wyrcą: jedna W., druga W. 2. *przyśpiew.*

[**Wyra**, y, lm. y] *smycza.*

Wyraabiać, a, lm. e l. ten, co *wyrabia*: W. dokumentów. 2. ceg. *przypząd do wyrabiania gliny na zarob.*

Wyrabiać, a, al i W. s. p. **Wyrobić**.

Wyrabianie, a, btm., czynność cz. **Wyrabiao**. *wytwarzanie, fabrykacja*: W. ogrodów. Troc. W. śkla do tej doskonałości tam doszło, iż dobrze wyprawne oko mieć trzeba, aby niektóre sztuki odróżnić od angielskich; szkoda tylko, iż niewiele tych śkieł wyrabiają. L. Gdy W. roli za niesławę poczytujesz, zaistobys owego Atyljusza, którego, własną ręką zboże siejącego wysłani znaleźli postowie, za nieuczciwego osądził człowieka. Siem. J. Hut.: Szorowanie w wielkim piecu, szorowanie zaprawy a. W. w piecu, przejeżdżanie drągami w piecu, mieszarie i niedopuszczanie zgęszczenia s., czyli tężenia zebranej surowizny. Łab.

Wyrabianie się, a, s., btm., czynność cz. **Wyrabiao** s.

Wyrabować, uje, ował l. *rabując wypustozyc, wybrao, wypróżnić, wyplondrować, wylupić*: Skarb, od dawnego wieku nie tykany. on wyrabował. Chr. Chmielnicki Tatarom obiecał dać miasto W. Grab. Można było być przez wojsko wyrabowanym do szczeru. Kaczk. (= *wyzutym, ogołoconym przez rabunek*). [Kcemy tén zámek W.]. 2. gór. *wybrao*: W. sól z komory.

Wyrabowanie, a, btm., czynność cz. **Wyrabować**.

Wyrachować, uje, ował, nied. **Wyrachowyać** co = *dojść zapomocą rachunku, wykazaó rachunkiem, wyliczyc; obrachować, obliczyc*: Wyrachowal powtorne ukazanie s. tej komety na rok 1836. W. sumę. Troc. W. s. *zdaó rachunek, wyliczyc s., usprawiedliwic s. z każdego szczególu rachunkiem*: W. s. komu = *skończyc z nim pomyslnie rachunki, wykwoitowaó s.*: Wyrachowal s. mu z tej sumy. Troc.

Wyrachowanie, a l. btm., czynność cz. **Wyrachować**. 2. lm. a. **Wyrachurek** rezultat rachuby, rachunek, wykazujący co, wylizczenie. 3. *ogledność, widok, interes wskazany przez rachunek*: Ozynić co z wyrachowaniem, Mam w tem swoje W. To nie W.! (= *to nie wytrzymuje rachunku*).

Wyrahowanie się, a, s., btm., czynność cz. **Wyrahować**.

Wyrahowany l. im. od **Wyrahować**. 2. *ogledny ze względu na rachunek, skrupulatnie rachujący s. ściśle trzymający s. rachunku; nader oszczędný, nie bezinteresowny; mający korzyść swoję na widoku*: Człowiek W. Wyrahowana szczodrobliwość. Sztwyne, zimne, nudne... a wyrachowane jak tabliczka Pitagoresa. Krasz.

Wyrahowywasz, a, lm. e ten, co *wyrahowuje*. L.

Wyrahowywać, uje, ywał i W. s. p. **Wyrahować**.

Wyrahowywanie, a, btm. od **Wyrahowywać**. **Wyrahowywanie się**, a, s., btm., czynność cz. **Wyrahowywaó** s.

× **Wyrachurek**, nku, lm. nki p. **Wyrahowanie**. St. wil.

Wyrazaó, a, al p. **Wyrazcyc**.

Wyrazenie, a, btm., czynność cz. **Wyrazaó**.

Wyrazenie, a, btm., czynność cz. **Wyrazcyc**.

Wyrazcyc, y, ył, nied. **Wyrazaó** oczy = *wystawic tak wypuklo, jak u raka, wyrapió, wylupic, wybaluszyc, wytrzeszczyc, postawic, wywalió, zrobic wielkie oczy*. [W. s.] *zaledwie wykończyc robotę z powodu opieszalosci; z trudności wyhraó s. w droge, wyguzdraó s, wygrzebaó s.*

Wyradlenie, a, btm., czynność cz. **Wyradlic**.

Wyradlic, i, il l. *radlac wyryó; wyoraó co*. L. 2. W. rolę = *radlem spulchnic, poradlic nalezycie, na wszelkie sposoby*. Sf. wil.

Wyradowaó się, uje s., ował s. l. *naradowaó s. dowoli*: Wyradujecie s. dowoli, a nie zapominajcie, że wybraó s. odpowiednie trzeba. Jeż.

Wyradowanie się, a, s., btm., czynność cz. **Wyradowaó** s.

Wyradzaó, a, al i W. s. p. **Wyrodzic**.

Wyradzanie, a, btm., czynność cz. **Wyradzaó**.

Wyradzanie się, a, s., btm., czynność cz. **Wyradzaó** s.

[**Wyradzenie**, a, btm.] czynność cz. **Wyradzic**. [**Wyradzic**, i, il] l. *namowic*: On go wyradzil jic (isc). 2. *wywiezdzic s.*

Wyrafinowaó, uje, ował tylko przen. *przemyslnie wynalezó, subtelnie, chytrze wyrozumowac*. (p. **Wyrafinowany**).

l. **Wyrafinowanie**, a, btm., czynność cz. **Wyrafinowaó**.

2. **Wyrafinowanie** przys. od **Wyrafinowany**: W. zlośliwy.

Wyrafinowany *wyszukany, wymyslny, chytry, cynicznie podstepny*: Namietności w Anglikaoh są wyrafinowane. L. Straszne na dni swoje zabiegte posłamy myśli, aby na głębsze rzeczy dójście wyrafinowane przygotowaó odpory. L. Poznałem s. ua tym wyrafinowanym figlu. L. Wyrafinowana zbrodnia (= *niezwykla, zdumiewająca swojemi środkami a. okropnością*). Pan prokurator nazwał to wyrafinowaną czelnością i bezczelną chytrnością. Tet. Trafil na wyrafinowanego wyskwiwacza. Bał. Zdobywał ciągle pieniądze, wysilając w tym kierunku swój spryt od najwyrafinowańszych kombinacji aż do prostego, brutalnego, cynicznego rabunku. Las.

Wyraic, i, il, nied. **Wyrajaó** kogo = *naratnuszcy wyswataó, wydaó za mąż*: W. pannę. Przen.: Postawa niegadka za mąż W. jej nie mogla. Min. (= *zaleccó na żonę*). W. s. *wydaó s. za mąż, przymiotami, zabiegami pozyskaó małzonka*: Cztery rzeczy koniecznie ma mieć w sobie panna: żeby była wstydliva, skromna i sudanna, przytym

żeby wszelkiej przestrzegająca enoty; tak ś. za mąż wyrai, mając te przynioły. L. Przede mną to taiza, że ś. dziś za mąż wesola wyraisz? Lubom.

Wyraisty żatoy do wyrajania: Niewyraista oórka. L.

[Wyraj, u, blm.] kraje cieplejsze południowe, do których ptastwo na zimę odlatuje; bajeczna szczęśliwa krajina, leżąca za morzami: Płyną drogami kute żelazem... wszysey na północ: rzekłbyś, że wonezas z wyraju za ptastwem i lud ruszył do naszego kraju. Mick.

1. Wyrajac, a, ał i W. ś. p. Wyraio.

2. Wyrajac, a, ał i W. ś. p. Wyroio.

1. Wyrajanie, a, -blm., czynność cz. 1. Wyrajac.

2. Wyrajanie, a, blm., czynność cz. 2. Wyrajac.

1. Wyrajanie się, a ś., blm., czynność cz. 1. Wyrajac ś.

2. Wyrajanie się, a ś., blm., czynność cz. 2. Wyrajac ś.

Wyrajacować się, uje ś., ował ś. narajcować ś. dowoli.

Wyrajacowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrajacować ś.

Wyrajanie, a, blm., czynność cz. Wyraio.

Wyrajanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyraio ś.

Wyrajowy przym. od Wyraj: A w zamku byłś ciągle niespokojny taki, jak z kurami zamknięte wyrajowe ptaki. Oliz.

Wyraniać, a, ał i W. ś. p. Wyronić.

Wyranianie, a, blm., czynność cz. Wyraniać.

Wyranianie się, a ś., blm., czynność cz. Wyraniać ś.

Wyronić się, i ś., il ś. żart. wyjść bardzo rano = wczesnie, zbyt rano, zjawić ś. poza domem bardzo wczesnie

Wyranianie się, a ś., blm., czynność cz. Wyraniać ś.

Wyranżerować, uje, ował wybrakować, wycofać z szeregu: Koń, wyranżerowany ze służby wojskowej, niekoniecznie jest starym a. zużytym... Była to wyranżerowana komediantka, baletnica a. i gorzej. Byk. Konie wyranżerowano ze straży ogniowej.

Wyranżerowanie, a, blm., czynność cz. Wyranżerować.

[Wyrap, pia, lm. pie] człowiek wyrapiający oczy, wytrzeszcz.

[Wyrapasić, i, il] p. Wyrapić.

[Wyrapasienie, a, blm.] czynność cz. Wyrapasić.

Wyrapiać, a, ał p. Wyrapić.

Wyrapianie, a, blm., czynność cz. Wyrapiać.

Wyrapić, i, il, [Wyrapasić, Wyraczyć] oczy = wywalić, wytrzeszczyć, wybaluszyć, wydłubić: Maciej pierwszy wyrapił oczy na ganek i przybudówkę nową, wotając... Krasz. Dobrze miałem na knieje wyrapione oczy, kiedyście mi: pilnuj! zawołał. Krasz. Słępyś i ty, czy co? patrz na gościniec, trutniu, wyrap oczy! Krasz. [W. ś.] wyrapić oczy.

Wyrapienie, a, blm., czynność cz. Wyrapić.

[Wyrapienie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyrapić ś.

[Wyrapotenie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyrapotić ś.

[Wyrapotić się, i ś., il ś.] wygramolić ś.

Wyrastac, a, ał p. Wyrosnac.

Wyrastanie, a, blm., czynność cz. Wyrastać: W., wychodzenie z ziemi, wynikanie, emicatio silvarum. Kn. W. ziół, caulis emissio. Kn. W. ciała, carnis excrescentia. Kn. (= wyrost, wzrost),

W. ciała. Troc. W. nasienia z ziemi. Troc. W. zioła nieskutecznemi do lekarstwa czyni. Troc.

† Wyraszczać, a, ał p. Wyrościć.

† Wyraszczanie, a, blm., czynność cz. Wyraszczać.

Wyratować, uje, ował kogo, co = ratując wyrywac z niebezpieczeństwa, uratować, ocalić: Czternaście sąsiad swoich z gardła prawie śmierci wydarł i wyratował. Warg. Może nas wyratują z tej ostatniej toni. L. Nieustraszone męstwo Sobieskiego wyratowało kraj z ostatniej toni. Świt. W. kogo z biedy (= wyciągnąć, wyprowadzić). W. rzeczy z pożaru, z powodzi. Kto przy pożarze wyratowane lub w ratunku samym kradnie rzeczy... Zam. Nie W. z dawniejszego majątku nie mozem. L.

Wyratowanie, a, blm., czynność cz. Wyratować.

Wyraz, u, lm, y i. wyrażanie, wyrażenie, wyrażenie ś., wyrażanie ś., wyciśnięcie, odciśnięcie, odbicie czego, wycisk, odcisk, znak, piętno wyciśnięte: W. pieczęci. Śt. wil. Po drugi raz jeszcze z większym wyrazem królowi swoje oświadczenie powtarza. Stasz. (= naciskiem, przyciskiem). Głos tej śpiewaczki sposobniejszy jest do wyrazów ciągłych, niż do szybkich trudności. Świt. (= akcentów). Pojrzenie pełne wyrazu otwartości. L. Proszę przyjąć ode mnie W. głębokiego uszanowania. L. 2. brzmienie, dźwięk słowa, forma jego: Powtarzają słowa, przywiązując ś. więcej do ich wyrazu, niżeli do ich znaczenia. Stasz. To czeze wyrazy tylko (= puste słowa, gadanina. 3. słowo, brzmienie jęzika—lub kilkogłoskowe, jako znak pojęcia: Wszelki głos człowieczy, wyrażający jakiegokolwiek wyobrażenie, zowie ś. wyrazem. Kopecz. Wszelki W. mowny znaczy jakieś wyobrażenie myślane. Kopecz. W. kunsztowny, naukowy, terminus technicus, wyrazostów. Perz. Znaczenie wyrazu. W. pierwotny, pochodny, swojski, cudzoziemski, przestarzały, naukowy (= termin naukowy), rubaszny, gminny. W. utarty. Tworzyć wyrazy. Budowa wyrazów. W. dwuwkładny. Troc. (= homonim). W. podły, wysoki. Troc. W. lekarski, łowczy. Troc. W. żartobliwy. Troc. Dobierał wyrazów nadzwyczajnych. Kras. Każdy twój W. wiele zawsze znaczy. Tremb. Z jakim rozkosznym wrzeszeniem słyszał z ust jej ojezyste już zapomniane wyrazy. Mick. Z każdym wskrzeszonym wyrazem budzi ś. nowe uczucie. Mick. Nad W., × Nad wystów przys. niewymownie, nad wszelkie pojęcie, dziwnie, przedziwnie, niezwykle, nadzwyczaj: Nad W. piękna. 3. to, co ujawnia, wyraża, uzewnętrznia, co robi wrażenie czego, fizjognomja, wyjaw, przejaw, objaw, oznaka, piętno, cecha, charakter: W. smutku, słodyczy, goryczy, niepokoju na twarzy. Płacz ten musiał być straszny wyrazem, bo... Słow. Już na licech skołał wszelki uśmiechu powab, a pozostał tylko głębokiego dumania W. Głh. Twarz jej nie uderzała niczym oprócz swawolnego wyrazu dumania. Wyraz Uczuciu temu daje on energiczny W., gdy mówi: gdziekolwiek jesteś, jeśliś jest! Tarn. W. twarzy = wygląd, układ, fizjognomja wyrażająca co. W. budowli = przymiot postaci budowli, jaki z układu jej wyraża ś. na zewnątrz. Ostatni W. moly (= słowo). Był on wyrazem swojej epoki. (= wyobraźcielem, przedstawicielem, odbiciem ś.). 4. obraz umysłowy, pojęcie, idea, znaczenie, sens słowa: Jest nam naturalna żądać, aby myśli nasze były

przydane w słowa, bez których jest trudno namże samym mieć onych jasny W. i należyte pojęcie. L. Powszechna nas wszystkich matka miała czystszy W. i obszerniejsze bóstwa pojęcie. L. Idealiści nazwani są od słowa greckiego *idea*, znaczącego wyobrażenie a. W. osobliwie na umyśle, dlatego iż sądzą, że prócz nich żadnej na świecie istoty nie ma, ale wszystko, co widzą, słyszą, są mary i widoki podobne sennym. Boh. Urodziły słowo, osobliwszy W. w sobie zawierające. L. (= *znaczenie, sens, treść*). 5. *obraz, wyobrażenie materialne, postać, kształt, figura*: Gdy pije, zajrzany go zbłądził kształtu W., *visae correptus imagine formae*. Zebr. Tak w woli rzemieślnika jest wyciąg z kamienia podły posąg lub W. godny ludzi czezenia. L. Człowiek, choć W. Boży, tak niedoleżny. Kochan. Olgiard Jagiela nad wszystkie inne syny miłował, bo on bardziej był ojcu podobny i jakby W. onego na sobie nosił. (= *konterfekt*). Pierwszy wiek albo lata mają na sobie W. miesięcznej władzy, bo wtenczas nie inszego nie czynimy, jeno rośniemy. Podw. 6. mat. *jedna lub więcej wielkości, czyli ilość jakichkolwiek jednostki razem wziętych pod postacią sumy, iloczynu, ilorazu, potęgi lub pierwiastku; część wyrażenia algebraicznego, oddzielona od innych znakami: + lub: -* [Na W.] przys. wyrażnie.

Wyraziciel, a, lm. e ten, co wyraża, przedstawiciel.

Wyrazicielka, i, lm. i forma ż. od **Wyraziciel**: Wyrazicielkami tego wyjątkowego zwierzchnictwa sejmikowego stały ś. konfederacje i elekcje. Paw. Kobieta na scenie jest słońcem sztuki, główną wyrazicielką poezji, życia i miłości.

Wyrazić, i, II, nied. Wyrażać, † Wyrazować i. † W., [W.] *raząc wybić, wypędzić razami, wypchnąć, wyprzeć, wyparować, wysadzić; wytrącić*: Myśli Turnus, z której strony Trojany wałami zamknięte mógł W. i wyprzeć na pole przestronne, Koch. J. Toć jest skutek wiary Mahometa: wiarynych Bożych kazię, zniewolić i z poszrodku chrześcijan W. Strykj. Wichry rozpetane, z kłoz swych wyrażone, wzdymają żagle wyniesione. L. (= *gwałtem wypadłe*). Przen.: Ból mu te słowa wyraża. L. (= *wyciska, wymusza*). [Wziąłby mię piękark z łeb i za drzwi wyraził. W. wodę z koryta na bok (= *skierować*)]. 2. [W. co komu] = *wytrącić, potrącić, odliczyć*: Zapłaty mi papirka wyraził. 3. [W.] *wywichnąć, wybić ze stawu, zwichnąć*: Wzion sowę mały wróbel w tannie, wyraził ji mały palec. 4. [W.] *wyjąć, wysunąć, wyciągnąć*: Wraził, nie wyraził (= *sunął rękę do dziupli i nie mógł jej wyjąć*). 5. X W = *wybić, odbić, wycisnąć, wytłoczyć, wypiętnować*: Pieczęć dobrze W. L. Osoba królewska jest wyrażona na wszystkich monetach królestwa. L. Pieczęć niedobrze wyraził ś. Troc. Koń lotny wytehnie w stajni mojej, aza wdzy z grzywy jego włos ś. tam zostoi, podkowę-ii stalową tamże on wyraził, wszak nogi warłokoskrzydłej najmniej nie obrazi. Mias. (= *wycisnie jej ślad*). Odbijam obraz, czynię, wyrażam. Kn. Przen.: Wyrażam słowa dobrze. Kn. (wybijam. L., *rabie, akcentuję*). Podniósszy ręczny wielki palec wzgórgę, wyraża trzykróć głosem one słowa. Paszk. (= *wymawia dobitnie, wypowiada dosadnie, recytuje*). 6. przen.: W. kogo, co = *wydać = wystawić, oddać, wydać, uzmysłowić*: Wyrażam co abo kogo ręką, robotą, malując, rzeżąc, konterfetować.

Kn. (= *sportretować kogo*). Wyraził go malarz dobrze. Troc. (= *trafił, utrafił, odmalował trafnie*). Malować obraz na jakiej materji abo wyrażać. Karnk. Mirmicides na maluczkiem miejscu wielkie rzeczy wyrażał. Damb. Kto Boga sobie wyraża abo kształtuje obrazami, abo słupy rzezanemi, ten czyni przeciwko rozkazaniu Jego. Baz. (bógów odlewanych nie czyni sobie. B. G.). Wyrażony, wykonterfetowany, wybity. Kn. Balcera Dworzanna po polsku W. chciałem. Górn. (= *oddac w tłumaczeniu*). Tę bań wyraził dobrze w polskim wizerunku swym stryj mój Mikołaj. Rej. (oddać, wystawić. L.). W. co słowami = *wypowiedzieć, wysłowić, opisać, określić, wystawić w opisie, w obrazie*. Piękna myśl, lecz trudno ją słowami W. L. Prawdziwego słowa nie mamy, którymbyśmy W. mogli świętych w chwale niebieskiej błogosławieństwo; Pismo nazywa je królestwem Bożym, niebieskim, Chrystusowym, domem Ojca, rajem nowym i inższymi przezwiskami, jednak dostatecznie wszystkiej doskonałości, szczęśliwości świętych wymówić żadnym słowem nie możemy. Karnk. Szczęśliwość niewyrażona żadnej wymowności językiem. Lubom. Kolor biały wyraża niewinność (= *oznacza, wyobraża, znaczy, symbolizuje ją, jest jej obrazem, symbolem*). O czym zaś mamy podejrzenie, gdybym to zaczął wyrażać, długoby mi mówić trzeba było. Siem. J. (= *wyluszczać, wykładać, wylizywać, rozwódzić ś. nad tym*). Niech ozdób swoich ustąpi tym, w których ś. wyrażone znajdują przymioty. Siem. J. (= *wymienione, przywiedzione, przytoczone, wskazane, rzeczone, nadmienione, wspomniane*). Niżej na podpisie wyrażony zaświadcza = imieniem wyrażony, imieniem podpisany. L. W tych kalendarzach wyrażają ś. dni roku i święta pewnych czasów przypadające. L. (= *zaznaczają ś., oznaczają ś., są wypisane, wymienione, wyluszczone*). Wyrazy wyżej wymienione (= *zacytowane*). W. komu swoje uczucie, uznanie, podziw (= *wyjawić, wymurzyć*). W. swoje zdziwienie, oburzenie. W. swe zdanie (= *wyjawić, wygłosić, objawić*). W. życzenie, chęć czego. W. co w kontrakcie (= *zaznaczyć, zastrzec, wymówić, zawarować, pomieścić*). Wyrażam co w kontrakcie mianowicie, wymawiam sobie, *exprimo nominatim, expresse dico*. Kn. Wyraził ten punkt w kontrakcie. Troc. W. co głosem, giestami, ruchem, pędzłem, dźwiętem (= *wydać, dać poznać*). Wyraził rękę, głos, mowę, postać jego. Troc. Obraz jego w zamku warszawskim bardzo go doskonale wyraża. Alber. W. kogo podobieństwem twarzy, mowy i t. d. = *udać, naśladować, przypominać, imitować*: Wyrażam kogo podobieństwem twarzy, mowy i t. d., biorę postać czyjś, *exprimo aliquem imitando*. Kn. Tak go twarzą, wzrostem, tak mową trafiła, tak go dobrze postawą wszystką wyraziła, że z niej był własny Atlant stary. P. Koch. Kusić ś. każdy może, wyrazi rzadki. Kn. (*imitati eum sunt multi, aequavit nemo, wyrównać. L.*). Przywary częstokroć postać enoty wyrażają. Pilch. (= *przyjmują, przybierają, biorą na ś.*). 7. Wyrażać kogo = *przedstawiać, reprezentować, zastępować prawnie*. W. ś. I. † W. ś. *wyrać ś., wypisać*. Rej. 2. *odbić ś., wydać, odbić ś., odzwiercielić ś., uzmysłowić ś., zarysować ś.*: Synaczkowie moi, których zaś rodzę, aży ś. wyformował a wyraził w was Chrystus. Leop. (ażeby Chrystus był wykształtowany w was. L.). Królowa z królowną, będąc już bezpieczne, wyjechały na przejażdżkę, aliz ś. przeciw nim wyraził ban chorwaeki; zlekły ś. bo mały poczet miały służebników. Biel. M.

(=zarysowała ś. jego postać, ukazał ś., zjawił ś., przed niemi, wyrósł). 3. wysłowić ś., wytłumaczyć ś., wyjęzyczyć ś., wypowiedzieć ś.; dać ś. słyszeć, odezwać ś., powiedzieć: Trudno mi ś. tak naprędcę W. Mówiąc o tym, wyraził ś. z naganą, z przekąsem, z niechęcią. Złe ś. wyraziłem. Wyraża ś. gminnie, nieprzyzwoicie.

[Wyrazisko, a, Im. a] czas, zwykle jesienny, w którym z roboczego koryta wyprowadzają wodę do koryta dzikiego przez otwarcie stawidel w jazi, a to dla wyczyszczenia tegoż koryta, jakoteż dla napraw w młynie, tartaku i t. p.

Wyrazisto p. Wyrażnie. Pol.

Wyrazistość, i, blm., rz. od Wyrazisty; × Wyrazność, × Wyrażliwość, ekspresja: Nigdy epitetów nie używaj, gdzie ani mocy, ani wyrazistości, ani pięknej postaci nie nadają. Pir. Mówcy temu obfitość dokładną i hojność słów dostateczną z dosadną wyrazistością przyznawali. L. Żaden naród nie traktował nauki obyczajowej z większą dosadnością, wyrazistością i głębokością rozumu, jak angielski. L. Farby o ile możności oszczędnie i tam tylko dają ś. w planach, gdzie ś. przez to wyraźność pomnaża. Łs. W dziele jakim samej nauki tam wydatności, tam wyraźności wszystko ustąpić powinno; w mowie zaś podziały nie powinny być koniecznie wydatne i zbyt wyraźne. Pir. Ćwiczący ś. do wymowy słowa swe do słów mówcy rzymskiego stosują podobieństwem, mocą, wyrazliwością. Nagur. Wyrazność nauki jego. Troc. W. mowy. Troc.

Wyrazisty p. Wyrażny.

Wyraziście p. Wyrażnie.

† Wyrazosłów, owu, Im. owy wyraz techniczny, termin naukowy. Perz.

† Wyrazować, uje, ował i † W. ś. p. Wyrazić.

† Wyrazowanie, a, blm., czynność cz. Wyrazować: Chrystusa synem Bożym być wyznawamy, nieprzysposobionym z łaski a. z strony Bożych własności wyrazowania, ale z strony natury Boskiej. Gil.

† Wyrazowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrazować ś.

× Wyrazownictwo, a, Im. a słownictwo, nomenklatura, terminologia: W. chemiczne.

Wyrazowy przym. od Wyrz.

× Wyrażliwie p. Wyrażnie.

× Wyrażliwość, i, blm., p. Wyrazistość.

× Wyrażliwy p. Wyrażny.

Wyrazić się, i ś., il ś. stawać ś. wyrażnym, wyrażać ś., występować wyrażnie: Znak gniewu Bożego, co ś. wyraził szmerami liści. Glin.

Wyrażnie przys. od Wyrażny; Wyraziście, Wyrazisto, × Wyrażliwie: W. mówić, czytać, wymawiać. W. po sylabce. Kn. Czego hetman zakazał W. Pot. Prorocy dziwnie wyraziście mękę Pańską ukazują. Skar. Trzeba, żeby wyrażliwie opisane było, który uczynek jest kryminalny, a który cywilny. Górn. W. piśmie tym tego tak wyrażliwie niemasz. Białob. W. poślednym świadectwie wyrażliwie ś. twierdzi, że Chrystus miał świat opuścić, a iśe do Ojca. Smal. Dobrowolnie i wyrażliwie odstąpił prawa swego. P. cheł. (w jasnych, nieobojętnych wyrazach. L.). Czytali w księgach wyrażliwie i jasnie ku wyrozumieniu. Wuj.

Wyrazność, i, blm., p. Wyrazistość.

Wyrażny, Wyrazisty, × Wyrażliwy I. łatwy do rozróżnienia, do rozpoznania, jasny, zrozumiały, widoczny, bijący w oczy, wydatny; dobitny, do-

śadny: Głos W. Pismo wyraźne (= czytelne). Wyrażnym pisać charakterem. Troc. Znak to W. Troc. Niewyraźny, nierzetelny, nieznacny, nieczytelny, co nie rozeznac. Kn. Przywitałem z najwyrażniejszym poznanowaniem mego pastusza. Koss. (z najwidoczniejszym. L.). A kto siedział w pośrodku, nie trafił do ładu, zwłaszcza przy niewyraźnej mowie w czas obiadu. Mick. Tak wszystkie dzieło w hacie było wyrażliwe, żebyś rzekł, że i byk był i morze prawdziwe. Otw. Mowa ma być przewłoczna i wyrażliwa. L. Nie jest milczenie, nie krzyk wyrażliwy, szmer jakiś cichy z sobą. ś. bijących. P. Koch. (któryby ś. dał rozeznawać. L.). Przen.: oczywisty, jawny, niewątpliwy, niedwuznaczny, dotykalny, namacalny, wymowny, przekonujący, trafny; stanowczy, kategoryczny: Podziały mowy nie powinny być koniecznie wydatne i zbyt wyraźne. Pir. Wszystkich wywodów chcą heretycy z pisma szczerego, wyrazistego. Skar. Wysłuchał Henryk z oświadczeniem politowania mową wielce wyraźną, którą do niego patryjarcha miał względem oplakanego stanu chrześcijaństwa. Ustrz. (wrażenie czyniącą, wzruszającą; poruszającą. L.). Wyobrażenie wyraźne jest, gdy umysł rozpoznawa różnicę, dzielącą go od wszelkiego innego wyobrażenia. Cyan. Kiedy jest w języku naszym dawne, z niniejszym obyczajem zgodne i wyraziste słowo, za cóż zaciągać skądinąd? Pir. Wyrażnemi rozkazał słowy. Troc. Wyrażna wola jego. Troc. Jest to W., święty przepis sztuki. Mick. 2. łatwy, możliwy do wyrażenia: Wyrazisty, do wyrażenia śadny. Kn.

Wyrażać, a, ał i W. ś. p. Wyrazić.

Wyrażanie, a, blm., czynność cz. Wyrażać: W. czego, actio, repraesentatio imaginis; W. czego, wyrażonego co, opus vestigium corporis, unguiae equi, fratris vestigium. Kn. (= obraz, wizerunek, podobizna). Brat i siostra, dzieci od brata abo od siostry wyłączają od brania dóbr; abowiem nie przyjęto tego między pobocznymi, aby prawem, które zowią prawem wyrażania, mieli na miejsce ojca zmarłego wstępować. P. cheł.

Wyrażanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrażać ś.

Wyrażenie, a I. blm., czynność cz. Wyrazić: Wyrażenia kogo chęć, przeciwianie ś. dobre, aemulatio virtutis. Kn. Wyrażeniem wszelkiej ludzkości. Troc. Słów mi na W. żalu mego niedostaje. Troc. W. charakteru, głosu, mowy jego. Troc. W. stylu Cyceronowego. Troc. 2. Im. a = a) to, co wyraża co a. kogo pod pewną postacią, wyraz, obraz, wizerunek, wyobrażenie, przejaw, objaw, wyjaw: W. w mowie = zdanie, frazes, zwrot. 2. gram.: W. przysłówkowe, przyimkowe = parę wyrazów, składających całość, znaczącą to, co przysłówek, przyimek. 3. mat. wyraz w matematyce: W. algebraiczne jednorodno, różnorodno.

Wyrażenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrazić ś.

Wyrab, ębu, Im. ęby, Wyręb I. wyrąbanie, wyrąbywanie: W. lasów jakim ma być porządkiem. Haur. W. mięsa (= jatka mięsna). 2. a. Wyrąbek, Wyrębek = a) kawał, bryła, balwan czego wyrąbany: Szyb dobycia jest głównym kopalni otworem, przez który wyciągają ś. wyręby zapomocą kołowrotów. L. b) próżnia, zrobiona wyrąbaniem, wycięciem; szereg, droga przez las wycięta, poręba: Niedawno czernił ś. las na uboczu — dziś pustka, nagi W. i stada zgnilych pniaków bielejące w słońcu. Ork. Pastwiska te opierają ś. przyiskami o długie wyręby. Ork.

Wyrąbać, bie, bał, † Wyrąbić, † Wyrębić, × Wyrąbnać, nied. Wyrąbywać, † Wyrębować, [Wyrębować], × Wyrębowywać l. *rąbiąc wybić, wysadzic, wywalić*: Jakoby w lesie drwa siekierami, wyrębowali drzewi jego jednomyślnie; siekierą nasiekłem obalili je. Leop. W. kawał lodu. 2. *rąbiąc wyrobić; wysiec; wyciąć toporem, siekierą*: W. otwór. Przen.: *wypowiedzieć jasno, dobitnie, bez ogródki, prosto z mostu, wyciąć, wypalić*: W. komu słowa prawdy. 3. *rąbiąc wyrobić, wyformować, obrobić; wyciosać*: Niemasz żadnego męza, który umiał wyrębować drzewa cedrowe, jako Sydończycy. Leop. 4. *rąbiąc wytrzebić; wyciąć*: W. las. Troc. W. co z korzeniem. Troc. Wycinam, wyrębuje las, gaj. Kn. Wyrąbił ten bór wszystek. Bardz. Rozwalił ołtarz Baalów i gaj wyrąbał. Wuj. Zapalił wszystko zboże, a wszystkie drzewa owocne i winnice kazał wyrębić. Leop. Winnicę na wzgardę Bacha wyrębował. Otw. Wyrąbić pszczoły. Skr. (= *rąbaniem wybrać z drzewa*). Wyrąbion gaj. Troc. 5. *rąbiąc pozabijać, wyciąć w pień, wyrznąć*: Wyrębować miasto, wojsko. L. 6. *rąbaniem nadpsuć, wyszczerbić*: W. szablę. W. siekierę. Troc. W. ś. l. *siekierą, szablą, toporem utworować sobie wyższość; rąbiąc zawady, wyzwolić ś.; przebić ś., wyrznąć ś., przetrząść ś., wyciąć ś., wysiec ś.*: Tylko raz mi przyszło wpaść w ręce tureckie, a i tam ś. jeszcze z nich wyrąbałem pod samymi murami Kamieńca. Kaczk. Przen.: × W. ś. z czego = *wywinąć ś., wykreścić ś.* Sł. wil. 2. *narąbać ś. nawzajem dowoli, wy pojedynkować ś.*: Naznaczyć miejsce, W. ś. musimy. Krasz.

Wyrąbanie, a, blm., czynność cz. Wyrąbać.

Wyrąbanie się, a ś., blm., czynność cz., Wyrąbać ś.

Wyrąbek, bku, lm. bki p. Wyrąb. L. Szlachta, niegdys sprowadzona do wyrąbków lasów i palenia potażów. Krasz.

† **Wyrąbić, i, il i † W. ś. p. Wyrąbać.**

† **Wyrąbienie, a, blm., czynność cz. Wyrąbić.**

[**Wyrąbienie, nca, lm. nce**]: Na Święty Wawrzyniec (10 sierpnia) orzech kieby W. (= *jakby wyrąbany; zdrowy, dorodny*).

† **Wyrąbienie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrąbić ś.**

× **Wyrąbnać, nie, nał i × W. ś. p. Wyrąbać. L.**

× **Wyrąbnięcie, a, blm., czynność cz. Wyrąbnać.**

× **Wyrąbnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrąbnać ś.**

Wyrąbywać, uje, ywał i W. ś. p. Wyrąbać.

Wyrąbywanie, a, blm., czynność cz. Wyrąbywać.

Wyrąbywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrąbywać ś.

[**Wyrąpić, i, il**] *wyszkalaować, wyzwalać.*

[**Wyrąpienie, a, blm.**] czynność cz. **Wyrąpić.**

[**Wyrech, u, lm. y**] p. **Wierzch.**

[**Wyrciel, chła, lm. chle**] *kawałek węgla.*

[**Wyrczeń, y, al, Wyrkać**] l. *warczeń*: Wilk na mnie wyrcał. Skoczywszy jak czart do piekła, wyrcałby dwór i pany. Słow. 2. *zrzędzić, gderać*: Matusia ciągle na mnie wyrczy. Gdo na kogo wyrczy, tego mu Pan Bóg styrczy (= *młodzi, choć na siebie wygadują, pobiorą ś. jednak wkońcu*).

[**Wyrczenie, a, blm.**] czynność cz. **Wyrczeń.**

[**Wyrdychoły, ów, ólp.**] l. *wydatki na dobro gromadzkie. 2. podatki.*

[**Wyrdzina, y, lm. y**] *cygario Wirginja.*

Wyrecytować, uje, ował recytując wypowiedzieć; wylczyć, wyluszczyć, wymienić.

Wyrecytowanie, a, blm., czynność cz. Wyrecytować.

[**Wyreczko, a, lm. a**] p. **Wyрко.**

Wyredagować, uje, ował redagując wypracować: Ten akt, jako summam pomieszanych zmysłów, wyredagował Karol Rożycki. Budz.

Wyredagowanie, a, blm., czynność cz. Wyredagować.

Wyregulować, uje, ował regulując wyprowadzić do normy, do pożądanego, regularnego stanu; uregulować, zregulować na wszelkie sposoby, pod każdym względem: Ten wąwóz wyregulowano i przystrojono wspaniale. Weys. W. rachunki = *pozatalować na czysto.*

Wyregulowanie, a, blm., czynność cz. Wyregulować.

Wyrejterować, uje, ował wycofać; wyzwolić, wybawić: Bywał on za to często turbowany od ofejała, ale go jakoś generał zawsze z biedy wyrejterował. Rzew. W. ś. *rejterując wyjść, usunąć ś., wycofać ś.*: Malarz skromny już ś. wyrejterował w tył i schował za drugich. Krasz.

Wyrejterowanie, a, blm., czynność cz. Worejterować.

Wyrejterowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrejterować ś.

Wyrek, a, lm. i † p. Werko.

Wyrekrutować, uje, ował wypełnić rekrutami, wyekwipować w rekruta: Rotmistrze, prędko wyrekrutowawszy chorągwie swoje, poszli do obozu. Rzew. Książęta Czartoryscy mogli mieć ośm tysięcy wyrekrutowanych. Rzew.

Wyrekrutowanie, a, blm., czynność cz. Wyrekrutować.

Wyrekwirować, uje, ował rekwirując wybrać: W. Smilańszczyźnie wyrekwirował dziesięć tysięcy złotych. Rol.

Wyrekwirowanie, a, blm., czynność cz. Wyrekwirować.

Wyremonstrować, uje, ował przeciwstawić swoje twierdzenie twierdzeniu czyjemu: Staralem ś. tylko, abym to widocznymi argumentami zbijał, co oni za oczyma memi niesprawiedliwie wyremonstrowali. Rzew.

Wyremonstrowanie, a, blm., czynność cz. Wyremonstrować.

Wyrempłować, uje, ował kraw. wymiętosić szew, aby go po sprasowaniu nie było wiele znać.

Wyrempłowanie, a, blm., czynność cz. Wyrempłować.

Wyreparować, uje, ował i W. ś. p. Wyreperować.

Wyreparowanie, a, blm., czynność cz. Wyreparować: Chce ś. z tobą żenić dla wyreparowania swych interesów pieniężnych. Przyb.

Wyreparowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyreparować ś.

[**Wyrepecenie, a, blm.**] czynność cz. **Wyrepecić.**

[**Wyrepecić, i, il**] *wybić różgą, wychłostać, wytrześć, wysmagać*

Wyreperować, uje, ował, Wyreparować reperując wporządzić, poreperować, ponaprawiać należycie, wyrestaurować. W. ś. l. wyreperować siebie, wporządzić ś., wyrestaurować ś.: Noga młoda, jak ja, ani o godzinę nie starsza ode mnie, musi ś. sama W. Kras. 2. [Wyreperować ś.] *ocalić ś.*: Zebyśmy mogli ten bór minąć, to się wyreperujemy (= *wnikniemy niebezpieczeństwa*).

Wyreperowanie, a, blm., czynność cz. Wyreperować: Obrócić grosz na murów W. Mick.

× **Wyrepusować, uje, ował wybić, wyrobić, wytkoczyć**: Wmiejsce rozety lub tulpy stylowej dano wyrepusowaną w miedzi w ogniu złoconej, a następnie namalowaną głowę symboliczną.

× **Wyrepusowanie, a, blm., czynność cz. Wyrepusować.**

Wyrestaurować, uje, ował restaurowaniem wyprządzić; odrestaurować, wyreperować, ponaprawiać: W. dom. Najobszerniejszą z wyrestaurowanych komnat przeznaczono na kościół tymczasowy. Szaj. Wyrestaurowawszy stare domostwo, poczęły ś. bawić swoim państwem. Krasz. Ze starym a wyrestaurowanym obuwem w rękę. Orzesz.

Wyrestaurowanie, a, blm., czynność cz. Wyrestaurować.

Wyretuszować, uje, ował retuszując przyprowadzić do należytego stanu: W. fotografję.

Wyretuszowanie, a, blm., czynność cz. Wyretuszować.

Wyrezać się, że ś., zał ś. wyrznąć ś., wyciąć ś., pozabijać ś.: Te straszne jaru ciemnie całe ś. krwią zarumienią i wyreżą ś. wzajemnie. Słow.

Wyreżanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyreżać ś.

Wyreżyserować, uje, ował wygotować do wystawienia na scenie; wypracować, wyszykować pod względem reżyżerskim: W. sztukę teatralną.

Wyreżyserowanie, a, blm., czynność cz. Wyreżyserować.

Wyreż, u, lm. y p. Wyreż.

Wyreżacz, a, lm. e, Wyreżywacz rzeźnik jatkowy, kupujący ćwierci wołów od hurtowników—na sprzedaż konsumentom.

Wyreżaczka, i, lm. i forma ż. od Wyreżacz.

Wyreżek, hku, lm. hki p. Wyreż.

† **Wyreżić, i, if i † W. ś. p. Wyreżać.**

† **Wyreżenie, a, blm., czynność cz. Wyreżić.**

† **Wyreżenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyreżić ś.**

× **Wyreżbi, i, lm. e p. Wyreżbia.**

Wyreżbia, i, lm. e, × Wyreżbi otwór wyrąbany w czym, szczeg. w łodzi, przerebel.

Wyreżlak, a, lm. i l. kawał z czego wyrąbany, bryła wycięta, wyreż. 2. p. Wyluszcak: W., orzech, który ś. wylupi łatwo, wylupek. Kn. [W., orzech dojrzaly].

Wyreżne, ego, blm. oplata za wyrąb, za wyrąbanie. Sł. wil.

× **Wyreżnie przys. od Wyreżny**: W. komu płaćć. L.

Wyreżny i. przym. od Wyreż. 2. mogący być wyrąbanym. Sł. wil. 8. przew. jakby wyrąbany, dobitny, dosadny, wyraźny. Sł. wil.

† **Wyreżować, uje, ował i † W. ś. p. Wyreżać.**

† **Wyreżowanie, a, blm., czynność cz. Wyreżować.**

† **Wyreżowanie się, a ś., blm., p. Wyreżować ś.**

× **Wyreżowywać, uje, ywał i × W. ś. p. Wyreżować L.**

× **Wyreżowywanie, a, blm., czynność cz. Wyreżowywać.**

Wyreżowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyreżowywać ś.

Wyreżywacz, a, lm. e p. Wyreżacz: Każdy z tych wyreżywaczy ma do rozporządzenia jednego lub dwóch chłopców.

Wyreżać, a, al i W. ś. p. Wyreżycić.

Wyreżanie, a, blm., czynność cz. Wyreżać.

Wyreżanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyreżać ś.

Wyreżenie, a, blm. i, czynność cz. Wyreżycić: W. więzienia, bydła zajętego. Troc. 2. p. **Wyreżka**. W. kogo, zastępowanie, zastępstwo. L. **Wyreżenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyreżycić ś.**

Wyreżny przym. od Wyreżka: Akceptacja wyreżna weksłu.

Wyreżyciel, a, lm. e ten, co wyreżca, zastępca, wyreżca: Sekretarz księcia, sprawujący obowiązki wyreżyciela w urządzeniach cywilnych, w których księżę był obcym. Koź.

Wyreżycielka, i, lm. i forma ż. od Wyreżyciel.

Wyreżycielstwo, a, blm. stan, zatrudnienie wyreżyciela a. wyreżycielki, wyreżanie, wyreżka, zastępstwo Wor.

Wyreżycić, y, yi, nied. Wyreżać i. † W. kogo, co = rącząc, dając rękojmnię wyzwolić, wyratować, wybawić, uwolnić, wytożyć z rąk czyich. Rej. Syn bywa wydziedziczon, jeśli ojca z więzienia W. nie chciał Sz. Siedział Korybut długi czas na zamku wileńskim, aż go potem księżę rzezański u Jagiela wyreżycił i wyprosił, ślubując mu od niego za pokój. Stryjk. Jeśli by kto przegrał konie i insze rzeczy, a one rzeczy wyreżycyły przez pewne rękojmie, skazujemy... Tarn J. Boskie miłosierdzie mię z wiecznej wyreżcy kary. Troc. Zajęte bydo W. Troc (= wykupić). Wyreżycił go z więzienia. Troc. 2. kogo = zastąpić w jakiej czynności, wyzwolić z niej, wziąwszy ją na siebie: Łzy mi nie dopuszczają z nim mówić, wyreżz mnie, kochana siostró. L. Nie będzie kontent, że sam nie miał szczęścia przywitać waepani dobrodziejki, ale pozwolił, ażebyśmy go wyreżycyli. L. Ż żadnej mnie nie wyreżzasz roboty. L. (nie podejmujesz ś. żadnej za mnie, nie zastępujesz mnie w żadnej. L.). Czuwał nad łóżeczkiem chorego dziecka po całych nocach, dając ś. tylko W. najpocześniejszej matce naszej. Kaczk. Chciał W. hrabięgo. Mick. 3. † W. co komu = do rąk mu wydać, wręczyć. L. 4. [W. otrzymać: W. pieniądze, dochody. W. ś. kim = zlecić komu swoją robotę, czynność, obowiązek do wypełnienia, posłużyć ś., popchnąć ś. kim: Nie mam ś. kim W.

[**Wyreżka, i, blm.**] **wyreżenie, pomoc ze strony wyreżającego, zastępstwo w zajęciach**: Była mu wyreżką do śmierci (= wyreżycielką). Kanyby też człowiek znalazł wyreżkę. Ork. Dziewczyną już podrosła, matka ma już z niej wyreżkę (a. wyreżenie) w gospodarstwie.

Wyrfel, fla, lm fle część składowa tokarni, przez którą przechodzi transmisja od koła rozpedowego.

[**Wyrga, i, lm. i**] **szkapsko, marcha, wywołoka.**

[**Wyrgle, i, blp.**] **dziwactwa, śmieszności, myśl pusta, fu-hádziu**: Masz W. w głowie.

† **Wyrgnąć, nie, nał p. Wyrgnąć.**

† **Wyrgnięcie, a, blm., czynność cz. Wyrgnąć.**

[**Wyryk, u, lm. i**] **pomost z desek, umocowany u pulapu, na którym kładą rozmaite rzeczy lub spią.**

[**Wyrykać, a, al**] **p. Wyreżać**: Pyskaty l ciągle wyryka (= odgaduje, pyskuje, odszczekuje).

[**Wyrykanie, a, blm.**] **czynność cz. Wyrykać.**

[**Wyryko, a, lm. a, Werko, Wer, Werek, Wery, Wery**] **l. rodzaj skrzyni do spania, szlaban, tapczan z pościelą, pag. łózko; postanie wysoko umieszczone: W kącie daleko, za dymem ktoś na wyryku stękał. Żer. 2. bart. = Podkur. Sł. wil. Zdr. [Wyryczko]. Zgr. [Wyro, Wero, Wyroycsko].**

[**Wyrykotać, oce, tał**] **terkotać (gdy wiele osób mówi).**

[Wyrkotanie, a, blm.] czynność cz. **Wyrkotać**.
 † **Wyrnać, nie, nąć, † Wyrznąć, nied. Wyrnać**
wymurzyć ś., wspaniały ś., spłynąć do wierzchu, wy-
dobyć ś. na wierzch, wybrnąć: Kto w tym grze-
 chu uwiąznie, rzadko kiedy wyrnie. Birk. Jako
 kiedy ranna zorza z rumianego wyrnie morza.
 Swr. Przen.: Musi to wszystko na wierzch
 wyrznąć, jako oliwa. L. Po trudach enota wiecz-
 nożywa wyrnie na wierzch jak oliwa. Mor. A.
 Obawiał ś. Władysław Herman, aby Bolesława
 brat Zbigniew, którego śmiała cheiwość sama
 przez ś. już wyrynała, jakokolwiek nie usidił.
 Błaż. (= *objawiała ś., wyłaniała ś., wyjawiała ś.,*
wydawała ś., ujawniała ś.). Gdy ś. Kalimach
 z Włoch wrócić do Polski nie chciał, wszystka
 ona nienawisć na wierzch wyrnęła. Błaż. Toż
 to dopiero wyrnęły, abo radniej utwierdzały
 ś. powieści ludzkie. Błaż.

† **Wyrnięcie, a, blm., czynność cz. Wyrnąć.**

[Wyro, a, lm. a] p. **Wyrko.**

[Wyroba, y, lm. y] p. **Wyrób.**

× **Wyrobczy wyrobiony, uprawny, pod uprawę**
zajęty: Lasy wielkie całą zalegają prowincję,
 równie błota dzikie i niedostępne; śmiało można
 wnieść, że siedmnasta część ledwo wyrobcza.
 Świt. (- *uprawna po wykarczowaniu*).

[Wyrobeczek, czku, lm. czki] p. **Wyrobek:**
 W. u ludzi niedobry.

Wyrobek, × Wyrobotek, [Wyrobeczek] i. bku,
 lm. bki = a) *wyrobienie, wyrobienie, praca około*
wyrobienia, produkcja: Z każdego garca piwa
 od wyrobku wraz z wyszynkiem grosz miedziany
 czopowego. Skrzet. b) *rzecz wyrobiona:* W. lasu,
 a. [Wyroki. blp.] = *karczówki, miejsce po wy-*
karczowaniu lasie, przeznaczone na łąki: Szachow-
 nice, czyli mieszane różnych dziedzin lasów wy-
 robki. Cz. c) *zysk, otrzymany z pracy; to, co kto*
zapracował, zebrał pracując, dorobek: W., *operae*
pretium. Kn. W., *zastuga, zapłata za robotę.* L.
 Każdy ś. z wyrobku swojego raduje. Troc. Ūbó-
 stwiał W. sił przyrodzenia. Kor. Osiąść na wy-
 robku, na wyrobku siedzieć. L. (= *żyć z zebra-*
nych funduszy). W. synowski w dział nie wecho-
 dzi. Troc. (peculium). Prawa i swobody szlacheckie
 krwawym przodków naszych nam zostawione
 wyrobkiem. Troc. d) *praca niestała, jako źródło*
utrzymania, zarobek: Chodzi na W. Żyje
 z wyrobku. (= *z pracy ręk*). Kiej taki głupi,
 to niech idzie na W., niech go stary wygoni.
 Reym. On dobry człowiek, ale ciągiem na wy-
 robku. Reym. Żart.: Chciał wziąć ś. doszycia butów
 lub do dziennikarskiego wyrobku. Gom. e) [W.]
robotą, zajęcie: Każdy parobek ma swój W.
 i swój zarobek. 2. [W., bka, lm. bkowe] *pa-*
rodek: Za wyrobkiem służył.

Wyrobić, i, il, nied. Wyrabiać i. robieniem wy-
potrzebować, zużyć na robotę: Wyrabiam co,
 robię trawie. L. Wyrabiłem wszystką farbę, glinę,
 złoto. L. Wyrobił wszystkę farbę, glinę, srebro.
 Troc. 2. *wyniszczyć, wyczerpać, zdzyzelować przy*
robotcie: Wyrobił wszystkie naczynia swoje.
 Troc. Motyka wyrobiona, robotą wytarta, wy-
 głodana. Troc. Wyrobione kopyto. Troc. Wy-
 robiony, robotą wytarty, wyglodany, *eresus.* Kn.
 (wychełtany. L.). Ze złości chłop pańskie bydło
 wniewicz obróci, bo wyrobi je, spracuje i wynędzi.
 Haur. Kmiotek nędzny parę szkap tylko ma zmo-
 rzonych, parę wołków założonych, i to wyrobio-
 nych. Zbył. (= *narobionych, napracowanych, spraco-*
wanych). Zamek wyrobiony. Otwór wyrobiony
 (= *tarcie rozszerzony, rozluźniony*). [Bodajes

reć po łokcie wyrobii] (= urobił). 3. robiąc wy-
formować; wytworzyć, wyprodukować, wygotować
z danego materiału, zrobić z czego: Dane mi
 włókna, siedząc na przęślicy, wyrabiać będą
 kształtem niewolnicy. Chr. Zatrudniają ręce
 przez śliczną robotę, a na wyścigi hafty wy-
 rabiają złote. Przyb. Wiaz służy do budowli
 i na różne w gospodarstwie używania daje ś.
 snadno i pięknie W. L. W. piwo = *wywarzyć.* L.
 Wyrabianie szkła do tej doskonałości tam do-
 szło, iż dobrze wprawne oko mieć trzeba, aby
 niektóre sztuki rozróżnić od angielskich; szkoda
 tylko, iż niewiele tych śkieł wyrabiają. L. Przed-
 tym nie ludzkiego w dzieczyźnie nie mieli i tylko
 doń i ser wyrabiać umieli. Jabł. Kompozycja
 ta z trzech równych części, t. j. gliny, gnieju
 surowego i palonego złożona, daje ś. na kręgu
 ciągnąć, bo gdy ś. czego przesadzi, nie da ś.
 wyrabiać. Torz. Wyrobiony, gotowy, przyrzą-
 dzony. L. W. sobie siłę przez gimnastykę. W.
 w sobie hart ducha. W. sobie zdanie. Na to
 siły swoje napina, aby przez naczynie swoje, na
 męki zdawna wyrobione, od służby Bogarodziej
 sługi jej odstraszył. Bz. Nalazła tam włośnienie
 siereistą ostrą i łańcuch żelazny, już jakoby
 wyrobiony. Skar. (gotowiuteńki. L.). Dobrze wy-
 robiona sztuka rzemieślnicza. Troc. Z marmuru
 kosztownie wyrobione posągi. Troc. Ręką ludz-
 ką wyrobiona forteca. Troc. Dwa potężne zwier-
 ciadła, jedno w wyrabiane ramy złote, drugie
 w srebrne wsadzone. Szaj. (= *rzeźbione, kunszt-*
ownie wykończone). W. otwór, dziurę (= *wy-*
drubać, wybić i t. p.). Pies, zanim ś. połoczy,
 wyrobi sobie dół w postaniu (= *wykopie, wygrzebie*).
 Kręćąc ś. na łóżku, wyrobił dół w postaniu. Woda
 dół wyrobiła. W. dżutem, rylem. 4. Wyrabiać
 z kim, z czym, kim, czym = *robić na wszelkie spo-*
soby, wyprawiać, stwarzać, stroić, dokazywać, po-
kazywać, wydziać; poruszać, powodować według
upodobania: Ja tobie zostawiam Polskę, wy-
 rabiaj z nią, co ci ś. podoba. Niem. Wyrabia
 z nim hece, dziwne rzeczy. Wyrabia krzyki,
 burdy, awantury. Co też on nie wyrabia! Niem.
 Co to pierwsza miłość wyrabia! Stasz. Wy-
 rabiać dziwy, seeny, historie, igrzyska. L. Nie-
 godnych kilku synów miał oćiec sędziwy, co
 dzień wrzawy i wielkie wyrabiali dziwy. L.
 Byłem jedynak, i mnie rodzice kochali, ale nigdy
 podobnych scen nie wyrabiali. Niem. Te wiatry
 wielkie historie wyrabiają: czasem uparte, jak
 bies, ja gdzieindziej chcą płynąć, a te gdziein-
 dziej pędzą. L. Jejmość pani żonka, nie pamię-
 tając nadal, gdy jej resorów na spacer nająć
 nie chcą, wielkie historie wyprawia, płacze, jak
 wół ryczy i rozwodem mi grozi. L. Gdy na zło-
 czyńców słów rzuca pioruny, rzekłbyś, że gromy
 Jowisz straszne ciska; lecz gdy na przestroj
 swe naciąga struny, powiesz: Orfeusz wy-
 prawia igrzyska. L. Zbytki, figle, skoki, szprynee
 wyprawia. Ani wiedziada, co wyrabiał synek.
 Niem. Djabli wiedzą, jakiej psoty nie wyrabiali.
 Oss. Na ile ich stało psich szoty, wszystkie
 wyrabiali. Oss. Strach słyszeć, co tam oni z niemi
 wyrabiali. Mick. Delikatna jej ręka umie dziel-
 nym wyrabiać rumakiem. Stasz. (= *powodować,*
kierować, manewrować według swego upodobania).
 Francuzi podczas opadnienia wody wyrabiać
 okrętem swoim nie mogli. L. 5. [W.] *wyrządzić:*
 Wyrabiać komu krzywdę. 6. × W. *zdobyć*
pracą, wyrobkiem zyskać, zarobić, wypracować:
 Wyrabiać = *wyrabiać żywność.* Kn. (= *wyrobkiem*
ś. trudnić, zarobkować). Józef, w Egipcie będąc,

pożywienie wyrabiał dla Jezusa i matki Jego. L. Wyrabiając żywność, robotą żyjący. Kn. (= *wyrobnik*). Wyrobiony, robotą nabyty. Kn. (= *zarobiony, zapracowany*): Św. Paweł sobie i drugim chleb wyrabiał. Skar. W., zarobić. S. Par. Oto ubogi m, chleb sobie wyrabiam, który mi Bóg daje. Skar. Co byli przy dostatku, dziś chleb wyrabiają. Groch. Musimy z pracą w pocie czoła naszych chleb wyrabiać. Karnk. Nigdy nie odbierał sukcesji, wolę mieć to, com sobie krwawą wyrobił pracą. L. Spójrz na chłopów, którzy nieledwo krwawym potem kawałek wyrabiają chleba. L. Chleb, żywność wyrobiona, robotą nabyta. Troc. [Wolę ja, Jasiu, W. na konika twego, na ciebie samego]. 7. osiągnąć pracą, zdobyć, wystąpić: Wielkie prace i krewią wyrobione zasługi. Troc. 8. co komu = *wyjednać mu swojemi zabiegami, swoim kosztem; wystarać ś. dla niego o co, zapewnić, wyjednać mu co*: W. komu posadę, zajęcie. Wszystko sobie swoją umiejętnością W. może. Troc. Wyrobił sobie wolność z niewolnictwa. Troc. Wyrobił mu łaskę u króla. Troc. Od śmierci mnie broni i u króla ma dla mnie pardon W. L. Jestem tego ułożenia, iż wolę sam dla kogo wyrabiać, niż ś. sam o co starać. L. U dworu wiele może powaga moja, przeto jeśli będziesz chciał co tam W., do mnie ś. udasz; obaczysz, jak ci skutecznie usługę. Boh. W. sobie pasport, pozwolenie, świadectwo, stypendjum. W. najpewniejsze rozkazu wydanie. Fred. A. W. sobie klientelę. W. audjencję u króla. W. co na kim = *wymóc, przewieść; wyjednać, wyprosić co u niego*. 9. [Wyrabiać] pracować, zarabiać: Wyrobnik zawdy u niego wyrabiał. 10. [W.] wskórać. 11. a. W. ś. wyfermentować, wykisnąć, wyroić, wyburzyć ś., wymusować, wypienić ś.: Piwo wyrobiło, wyrobiło ś. Dotąd piwa nie szpuntować, póki dobrze w achemlach nie wyrobi: jak robić przestanie, to go zasypuntować. Haur. Piwo dobrze wyrobione lub wykisane. Krup. Nie-wyrobione piwo sprawuje wiatry, parcia, kolki. Krup. Nie potrzeba psuć młodemu prezencji; niech będzie wesół, rzeski; młode piwo wyrobi, ustoi ś. Bals. (= *wyszumi ś.*) 12. wykończyć, wydoskonalic, wypracować, wypieścić w szczegółach, odrobić starannie; uprawić, wyprawić, doprowadzić do pożądanego stanu, ulepszyć: W., wyprawić mowę (= *opracować*), ogród, posąg. Troc. W. glinę, ciasto = *wygnięść, wymiesić*. Wyrabiać rolę, przysposabiać rolę, uprawiać nalezycie. L. Wiele miejsc pustych osiedli, które sobie potem wyrobili i płodnem uczynili. Baz. Pracą rąk wyrabiają pola. L. Zie wyrobiona rola nie nie urodzi. Boh. Swoje oni rolę pilnie wyrabiali, nie cudzej chcieli żądali. Siem. J. Roku 1362 w Litwie, dla wymarcia przez powietrze morowe, gdy nie było komu ziemię W., głód wielki pawał. Stryk. Skórę W. Troc (= *wygarbować, wyprawić*). W. sobie pomocnika (= *wyćwiczyć, wydoskonalic, wytresować, wykształcić*). Od natury do tego wyrobiony. Troc. (= *wprawiony, uzdatniony, usposobiony, wprawny, biegły w tym*). Żydzi wywożą wiele woski złotego, któryby mógł być bielony i wyrabiany w kraju. L. (= *przerabiany*). Jedwab wyrobiony i niewyrobiony a. surowy. Troc. 13. gór.: Pole wyrobione, p. Wyrobisko. 14. karc.: W. lewą, kartę = *grając umiejętnie pozyskać jedną lewą więcej*. W., kartę = *zamienić ją na forte*. W. ś. 1. wytrzeć ś. zdyszelować ś., rozrobić ś., rozchlebać ś., wychlebać ś.: Zawiasa już ś. wyrobila. 2. W. ś. z długa =

wyzwolic ś., wybrnąć, wyczyścić ś. z długu: Dłużnik dlatego bywa wydan do więzienia, że płacić nie ma czym i przeto może być wsadzony do więzienia, w którym tak długo ma trwać, aż ś. wyrobi. Sz. W. ś. ze złych interesów = *poprawić ś. w interesach, poprawić swoje interesa*: Kupiec ten zachwiał ś. w interesach, ale jest nadzieja, że ś. wyrobi. 3. wytworzyć ś., powstać z czego, wyformować ś., rozrobić ś.: Ciało nasze wyrabia ś. i pomnaża z tych rzeczy, których pożywamy. Pir. Odżywe pokarmy wyrabiają ś. na mlecz, a ten na krew, ze krwi arterialnej musi ś. wyrabiać mięso, nerw, błona, naczyńca, kość, chrząstka. Śniad. J. (= *przetwarzać ś., przerabiać ś. na nie, przechodzić w nie*). 4. wyjść na bieglego, obytego, uprawić ś., wyćwiczyć ś., uzdolnić ś., wydoskonalic ś.: Wyrobił ś. na pożytecznego pracownika. Jeszcze to nowiejusz, pociechy z niego niewiele, ale z czasem i on ś. wyrobi.

Wyrobienie, a, blm. 1. czynność cz. **Wyrobić**. 2. × W., fizj., p. **Wydzielenie**. Śniad. 3. gór.: W. pokładu, p. **Odbudowa**. Łab. Rozumna eksploatacja a., używając wyrazu ze swojskiej mowy górniczej, odbudowa, inaczej W. Paw. **Wyrobienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyrobić** ś.

Wyrobisko, a, lm. a 1. [W.] *miejsce, z którego las zupełnie uprzątnięto*. 2. gór. *pole wyrobione, gdzie ciało kopalne wybrano i miejsce opuszczono, zrobisko*. Łab.

Wyrobka, i, blm. 1. *karczunki przeznaczone na łąki*. 2. *spuszczanie drzewa wycechowanego w cięciu, we właściwej porze*. 3. W. *czysta = obrabianie drzewa masztowego zupełnie jak do użyciu*.

Wyrobkowy przym. od **Wyrobek**; *tyczący ś. wyrobnictwa, wyrobniczy, zarobkowy; do wyrabiania ściągający ś.*: Musiałem ś. chwycić wyrobkowego sposobu do życia.

× **Wyrobnia**, i, lm. e p. **Fabryka**; *warsztat: W. masarska, stolarska*.

Wyrobniak, a, blm., p. **Wyrobny**.

Wyrobnicza, y, lm. e forma ż. od **Wyrobnik**.

Wyrobnictwo, a, blm. stan, zajęcie *wyrobników*: Zajmować ś. wyrobnictwem.

Wyrobniczy przym. od **Wyrobnik**; **Wyrobny**: Karta wyrobnicza.

Wyrobnik, a, lm. cy 1. *człowiek, żyjący z wyrobku, najemnik, robotnik dorywczy*. 2. × W. *producent, wytwórca*: Wyrobniacy i spożywey. Śl. wil.

Wyrobny 1. p. **Wyrobniczy**: Karta wyrobna (= *dowód urzędowy, upoważniający do zajmowania ś. wyrobnictwem*). Dom W. w Warszawie, posp.

Wyrobniak (= *w którym przetrzymywano lżejszych przestępców i wynajmowano ich do roboty*). Grosz W. Kon. Chłab W. 2. *obrobiony, uprawny*: Ziemię wyrobną i zasianą. Bobr.

× **Wyrobotek**, tka, lm. tki 1. p. **Wyrobek**: Może być, iż ś. zwierz splasza wyrobotkiem towarnego drzewa, ale też i dla skąpego żywienia. Świt. 2. gór., p. **Wyrobisko**: Luftloch są wyrobotki dla wpuśczenia w ziemię potrzebnego powietrza i światła. Cie. Widziałem sam wyrobotki min, przez Tunguzów porzucone. Cie.

Wyrobowy gór.: Chodnik W., in. *dobywalny = służący do dobywania łomów w kopalni*. Odbudowy wyrobowe, w których ostatecznie ciało kopalne ś. wydobywa. Łab.

Wyroczenie, a, blm., czynność cz. **Wyroczyć**, *wyrokowanie*.

Wyroczeni p. Wyroczy: Odgłos W. Wor.

Wyroczenia, i, lm. e l. *wyrok, niecnota zapowiednia przyszłości a. sąd, uważany za nieomylny: Głos powszechny ludu najczęściej jest wyrocznią prawdy. Jeżow. Z doświadczeń jego żywota jakby wyrocznie mieli kmiotkowie. Syrok. Wyroczeni mojej posłuchaj. Rzew. Nie umrze ten, kto bogów wzywa i kto z ufnością boskim wyroczniom zawierza. Słow. Siła wyroczeni ciebie od zgonu ocali. Słow. 2. a. Wyroczenia miejsce, gdzie ogłaszano takie wyroki: W. pityjska. Mówi, jak W. Przen.: W wyroczeni serca swojego. Przen.: osoba, której zdanie uważają za nieomylnie, w której sądy ślepo wierzą: Mają go za wyrocznie. 3. gatunek towarzyskiej gry w karty.*

Wyroczenia, y, lm. e, Wyroczenia miejsce wydawania wyroków, rozkazów; miejsce najświętsze w świątyni, gdzie Jehowa objawiał Żydom swą wolę, o odpowiednia, odpowiednia Boska. Kn. Lichtarze złote, pięć po prawej, a pięć po lewej stronie przeciwko wyrocznicy, z szarego złota. L. W., gdzie Bóg wyroki dawał Żydom, a czart poganom. Wuj.

Wyroczenie przys. od Wyroczy: O wielka strato w niebie jednego anioła, co sądzić o mądrości tak W. zdoła. Przyb.

Wyroczy, Wyroczy, Wyroczy l. a. Wyrokowy przym. od **Wyrok:** W. porządek z prostoty providencji pochodzi. Bardz. Wypowiada swe poglądy w sposób W. Str. Słowa matki wracają do niej posępne, wyroczone jakieś. Kon. Tak oślica Balaama przemówi mową wyroczną—rzucił ironicznie. Reym. Odpowiedź powiedz wyroczną. Wysp. Przen.: *stanowczy, przelomowy, ważny, wroczysty, fatalny, nieszczęsny:* Anibal Kartagińczyk, którego imię i moc wyroczone były kawalerom w Rzymie. Przyb. Wyroczenia walka na Kosowym polu. Zm. Zbliża ś. wyroczenia godzina. Krasin. Wydadzą ś. na pośmiewisko i wzgardę świata w bieżącej wyrocznej chwili. Krasin. W pokoju zapanowała ta przyczajona cisza godzin wyrocznych. Brt. W., przelomowy dzień. St. 2. *wyrokujący. L.*

Wyroczy p. Wyroczy: Pełniąc wolę wyroczy. Zm.

Wyroczyć, y, ył l. p. Wyrokować: Grono bogów do walnej rady zebrało ś., żeby o Wschodnich Indji wyroczyli losie. Przyb. Gdy nas fatum nieuchronne tłoczy, a wszechmocna zwyciężczy wola tak wyroczy... Przyb. Aplikować ś. będzie do prawa natury i narodów, bo te światła mu dadzą w tym czasie, w którym mu przyjdzie albo błędne ojezyste poprawiać ustawy, lub nowe W. Czart. A. (= *uchwalać*).

Wyrodek, dka, lm. dki a. X Wyród, X Odrodek *człowiek, który z urodzenia odstąpił od swego rodu na jego hańbę, umartwienie; ohyda, hańba, zakata swego rodu: Nie inszegoby to nie było, tylko z syna stał ś. wyrokiem. Pim. Wyrokiem być od kogo. Błaz. Bóg przed przyjściem swoim w ciało zachować był racył owe wyrodki ludzi świętych, Aarona, inszych kapłanów. Żarn. Matki kurczęta, że białase, za wyrodki mają. Troc. W. w cnotach ojcowskich. Troc. Nie byli to starożytni ojezyny synowie, ale wyrodkowie. Troc. Przodków zaenych potomek często bywa W. Kn. Kuna, W. sobola. Haur. W. ludzki. Troc.*

Wyrodnie przys. od Wyrodny: Ojca i matkę zabiłem W. Hoł.

Wyrodnie, eje, at stawac ś. wyrodnym, wyradzac ś. (degenerare).

Wyrodnienie, a, bfm., czynność cz. Wyrodnieć.

Wyrodny, X Wyrodzony, † Wyrodzily *wyróżniający ś., odstępujący od swego zacnego rodu, odrodny, zohydżający swój ród, nikczemny, podły, gdy przodkowie byli zacni; podły, nikczemny dla swoich: Wyrodna córka, matka. Nie wydał Hamilkara syn waleczny, ani wyrodnym od Enejaszedł krokiem Askani. Książ. Żona z obyczajów wyrodna. Nar. Przen.: Głód, upały, zimna młękich pieskliweców postrach W. Nar. (= *ohydny, wstrętny*).*

Wyrodzenie, a, lm. a bfm., czynność cz. Wyrodnąć: W dziedziczności trafiają ś. takie szczęśliwe wyrodzenia. Sienk.

Wyrodzenie się, a {ś., bfm., czynność cz. Wyrodnąć ś.: W. ś. z cnót synowskich. Troc. W. ś. pola, drzewa. Troc. W. ś. owiec, krów. Troc.

Wyrodnąć, i, il, nied. Wyrodnąć l. rodząc wyrodnąć na świat, zrodzić, urodzić, szczeg. urodzić wyrodnąć: Czy cię matka wyrodniała z familji, niegodny wyrodnku? L. Z duchów orlich wyrodnzone płązy. W. osobliwsze pączki, ziola. L. Przen.: *sprowadzić, zrodzić, wywołać, pociągnąć za sobą:* Ten zbytek wyrodnił inny zgubny zwycięczaj. L. W. ś. i. *wyjść na świat z żona uatki, z nasienia, urodzić ś., szczeg. urodzić ś, wyrodnkiem, odrodzić ś., spodlić swój ród:* Od zaenych przodków swoich wyrodnili ś. sprośną gnuśnością i niecnotami zmazani. Warg. Pszenica częstokroć wyrodnia ś. w żyto. Urzęd. Jako ś. on nie wstyda swych przodków wspominać, a on, jako głóg z róży, dawno ś. wyrodniał. Rej. Rodzaj ludzki znacznie ś. wyrodniał na świecie. L. (= *zwyródniał*). Kościół Boży, już niejako zastarzały a pomaluchnu ś. od szczerości, a prostoty apostołskiej nauki wyrodniający i ludzkimi przysadami prawie pochylający, przez prawdziwe ewangelji świętej przepowiadanie miał być odnowiony i wypolerowany. Żarn. Wyrodnili ś. od męstwa dawnych Polaków, od przodków swoich. Troc. Wyrodniał ś. z ojca swojego, z statecznej przeciw ojezynie wiary. Troc. Ta kokosz, ta owca ś. wyrodniała. Troc. Wypierając ś. religijnych, wolnych i szlachetnych ojeców, w cóż ś. W. pragniecie? Brodz. Przen.: Żeby ś. w panoszę nie wyrodniali dożywotni sądziowie. Birk. 2. (o ziemi, roślinach) *rodząc wysilić ś., wyowocować ś., wymóc ś., wyjalować ś.:* Wyrodnia ś. drzewo, wysila ś., staje ś. nieplodne. L. Długim czasem natura, wszystko ś. wyrodnia. Pot. Im bardziej wnętrzości ziemi szarpia, tym jest hojniejszą, po tylu wiekach, przez które wszystko z siebie wydała, jeszcze ś. jednak nie wyrodniała. Min. Wyrodniało ś. drzewo, rola, ziemia. Troc. 3. *przen. zrodzić ś., wywiązać ś., zjawić ś., nastręczyć ś., wyniknąć, wyłonić ś., nasunąć ś., zająć:* Wyrodnia ś. pytanie, kwestja, trudność.

† Wyrodnily l. p. Wyrodny: Wyrodnili, wyrodnieni do ojezyny synowie. Troc. 2. *który ś. wyrodniał, wycieńczył, stracił płodność rodząc, wyrodnony, wyploniały:* Drzewo wyrodniało, krowa, owca, kokosz wyrodniała. Troc. W. grunt, który przestał rodzić. L.

Wyrodzony l. im. od Wyrodnąć. 2. p. Wyrodnny. Troc. L.

Wyroić, i, il, nied. Wyroić l. rojąc wyformować; uroić, ubrać, wymyślić, wymarzyć, usnuć, wysnuć w głowie, wyimaginować, wylać: Wyroił sobie świat nowy i mieszka w nim duchem Śł. wil. 2. (o płynach) *wyfermentować, wyrobić, wyburzyć ś., wymusować, wypienić ś.:* Już moszcz

wyroń. St. wil. W. s. (o pszczołach) *odłączyć s. od roju; wylecieć razem i zalożyć nową osadę; wylecieć, wysypać s. z ula*: Galery wszystkie z żeglugi s. wracają, jak pszczoły wyrojone ule opuszczają. L. Bujają wyrojone pszczoły, a gdy kto w ten czas w miedź zakolące, zdumiałe powracają i znowu s. w prace kwiatobierne wrzęgają. Bardz. Przen.: Z pod omszałego dachu (dworku) wyrajały s. szeregi pokoleń. Dan. (= wychodziły w świat). Przen.: *wysypać s., wylec gromadnie, wyjść, wystąpić, wywalić s. tłumnie*: Po nabożeństwie pobożni wyroili s. znowu przed kościoł. Orzesz. Mrowie wyroilo s. Na ciemne szosy wyroil s. tymczasem tłum czarny i rozplnął s. strumieniami po drogach i ścieżkach. Brt.

Wyrojenie, a, blm., czynność cz Wyroil.
Wyrojenie się, ja s., blm., czynność cz. Wyroil s.

Wyrok, u, lm. i l. [W.] wyrzeczenie, wyraz, słowo: Pamiętaj, Jasiniu, na wyroki swoje, coś mi se mówili przed sienią oboje. 2. × W., *wyrzeczenie s., rozbrat, zerwanie z kim z czym*: W. czemu uczynić, rozbrat, wyrzec s. czego, rozstać s. z czym, porzucić eo. L. Kto może, niech zdrów wędruje; co do mnie, jużem jej W. uczynił na zawsze. L. W. błędem uczyniwszy, do prawdziwej wiary Chrystusowej przystąpił. Birk. Uczyń W. od swych zamysłów. Siem. J. 3. *zapowiedź prorocza, orzeczenie bożka, odpowiedź wyroczni*: Idą dodońskie w bujny wyrost lasy, w nich wieszce Jowisz wydaje wyroki. L. × Przen.: *niejsce, gdzie takie wyroki wydawano, wyrocznia*: Za przyjściem Chrystusa Pana wyroki ustały. Boh. Najslawniejsze wyroki były: Delficki Trofonjusza, Apolina w Klaros. Dodoński w Epirze i Jowisza Hammona w Libji. Boh. 4. *stanowcze postanowienie, nieodwołalna decyzja, rozkaz, rozporządzenie*: Uczynił wódz obwołany W., żeby korzyść miasta wszystka szła na Pana Boga. Skar. Nieprzestępny zwierzchność wydała W. Troc. Konstantyn wydał W. po wszystkim świecie, aby wolno było budować kościoły chrześcijanom. Skar. Usłyszeli W. królewski. Skar. Jerzemu księciu miśniefskiemu, wymówił króla, iż swym wyrokiem zakazał commercea i spółkowanie z Sasami. Nies. 5. W. Boski = *wola Boska, zrzucenie Boskie; przenieczenie, los nieuchronny, fatum*: Co sprawiedliwszego, wiekuisty Boże, nad Twoje święte wyroki być może? Kochan. Ja przestaną na Twoim wyroku. Kochan. Oto lud w wielkiej gromadzie wyroku Twego czeka. Kochan. W. jest zawieszony przy rzeczach ruchomych porządek, przez który Opatrzność wszystkie rzeczy swoim wiąże łańcuchem. Bardz. Przeciwnie okrzykną wyroki. Troc. Szczęśliwe, nieszczęśliwe, niedościgłe mię tu obróciły wyroki. Troc. Zawisnym przypisuję wyrokom. Troc. Niezbadane są wyroki Opatrzności! Tak jest, jak twardy W. jakiś kazał, inszych popisał, a Polskę wymazał. Karp. 6. *orzeczenie sądu, dekret*: Wydać, ferować, ogłosić W. W. śmierci. Wykonać, spełnić W. W. uniewinniający, potępiający. W. śmierci wydał. Skar. Niezbłągany ścigać go będzie W. Dm. Wydać przeciw komu W. Troc. Przez W. i ortel będzie wiedzion do miasta. Leop. Ton zuchwały, niby wyroki jakie wydający. L. Upewnia młody konsyljarz, wyroki daje, jakby był sędzią świata całego. L. A któż kiedy dojrz okiem, co ma być jego wyrokiem? Kniąz. Nikt mi życia nie weźmie bez wyroku woli. Dm. W. zaoczny. W.

niestanny = **Kondemnata**. Przen.: Jako w twarzy lekarza wzrok przyjaciół czyta W. życia lub śmierci miłej im osoby. Miek. W. o nim wyda wróg potężny. Miek. (= sąd). Przen.: Dzień ten będzie dla mnie wyrokiem. L. (= rozstrzygającym, stanowczym). Przen.: × Wisi to na wyroku = *rzecz to jeszcze nie rozstrzygnięta, nie zdecydowana, szeroko o tym Dawid pisał, na dwoje babka wróżyła, to jeszcze kwestja, można s. jeszcze o to spierać*: Czeski język obfitszy, niż nasz być może, ale o piękność jeszcze to niechaj wisi na wyroku. Górna. Niech to na wyroku wisi. Troc. (= niech ta rzecz będzie jeszcze w zawieszaniu). Wisi jeszcze na wyroku, kto ma rację a. nie ma. Troc.

Wyrokodawca, y, lm. y ten, co wydaje wyroki, sędzia: Struchlał, oczadziat, roztopił s. na masę wobec nieugiętego wyrokodawcy. Kasz.

Wyrokować, uje, ował, Wyroczyć, wydawać wyrok, wyroki. Przen.: *wyrzekać sąd stanowczy, decydować, zabierać głos decydujący*: Nie mędrkom W. w rzeczach tak ważnych. Łaki ledwie ze szkół wybiegłe nie odważali s. jeszcze bazarzać i W. Koź. Trudno w tej sprawie W. (= powiedzieć, orzec eo stanowczego).

Wyrokowanie, a, blm., czynność cz. Wyrokować: Dla zapobieżenia niejednostajnemu wyrokowaniu pochodzącemu z różnego sposobu pojmowania prawa. Hube. R. Bolesław Chrobry miał przy boku radę dwunastu do pomocy w rządzeniu, do sądenia i wyrokowania. Bobr.

Wyrokowy, Wyroczyły przym. od Wyrok. L.
Wyrondować, uje, ował blach. *blachę okrągło zgiętą wyrównać, aby była zupełnie okrągłą*. Mag.
Wyrondowanie, a, blm., czynność cz. Wyrondować.

× **Wyroniać, a, at i × W. s. p. Wyronić**.
× **Wyronianie, a, blm., czynność cz. Wyroniać**.
× **Wyronianie się, a s., blm., czynność cz. Wyroniać s.**

Wyronić, i, il, nied. Wyraniać, × Wyroniać l. utracić przez wypadnięcie, dać wypaść; wypuścić spuścić, uronić, zgubić: W. co z skrzynki, z mieszka. Troc. Wyronił koń zęby. Kn. Koń ten już zęby wyronił. Troc. Wyronił jeleni rogi. L. (= zrzucił). Jakież hymny u waszych oltarzy wyronię? Syrok. 2. *wyrzucić, stracić, wymarnować, puścić, przepędzić*: W. pieniądze na głupstwa. Wolimy tysiącami złoto przegrać w karty lub na chrapliwe W. ogary. L. Przen.: W. co z pamięci = *wypuścić; puścić w niepamięć, zapomnieć*. Part pić będzie, gdzie Arar, Niemiec, gdzie Tygr płynie, niż z mej jego oblicze pamięci wyronię. Nagur. Całe jego szczęście ubezpieczono będzie, póki nie wyronicie z pamięci, że ratował ojczyznę. Nagur. 3. *wytrącić z miejsca, wyruszyć, rozluźniać*: Gdy s. latorośl wszepiona przyjmie, trzeba jej dać podporę, by wiatr albo co inszego latorośli nie wyroniło. Przye. Niesprawiedliwość ziomeków rząd Indji wyroni. Przyb. (= rozluźni, osłabi). W. s. l. *uypać, wylecieć*: Wyroniła mu s. z wiadra woda. Troc. (= wylała s., ułało s. jej, rozlała s.). 2. *wyruszyć s., wyskoczyć, wyjść, wypaść z swego miejsca*: W waszej to było, eni królowie, dłoni wprawić w tryb należyty, co s. z swych wyroni często karbów. L.

Wyronienie, a, blm., czynność cz. Wyronić.
Wyronienie się, a s., blm., czynność cz. Wyronić s.

Wyroń, a, lm. e, Zroń koń, który zronił, wyronił zęby. Kn. W., koń tak stary, że go po

zębach poznać nie można. Dudz. (agnomon) (= który stracił rejestr).

Wyropić, i, il i. wyciągając ropę wyczyścić; wyjąłrzwić: W. ranę 2. wypełnić ropą, zaropić. W. ś. 1. wydzieliwszy ropę, pozhyć ś. zakażenia. St. wil 2. wypełnić ś. ropą, zająć ropą, zaropić ś.: Był to chudy, stary już mężczyzna, niezmiernie poważnego oblicza, wyropionych oczów. Krasz.

Wyropienie, a, blm., czynność cz. Wyropić. Wyropienie się, a ś., blm., czynność cz. Wyropić ś.

Wyrostek, lka, lm. lki p. Wyrostek. Rej, Ocz., Troc.

† **Wyrosłość, i, blm.** wiek wyrostka, młodzieńczość: W., młodzieństwo. pubertas. Tuch.

Wyrosły, posp. Wyrośnięty który wyrósł: W., in herban crescens. Kn. W. człowiek. Troc. Wyrosłe i wielkośne drzewo Troc. Wyrosłe przycięte gałęzie. Troc. W. z szaty. Troc. Wyrosła z dziewczyny. Troc. Prawie tak silny i W., jak Waligóra. Krasz. (= wybujały, wysoki, wyniosły). Miłuje ś. ona, ale nie tak, jako wyrosłe dziewczki miłują. Sienk. (= dorosłe).

Wyrosnąć, śnie, † ście, snać, † Wyrosnąć, Wyrosć, nied. Wyrastać 1. rosnąc wydobyć ś., wyjść, wywiązać ś., wymknąć, wzejść: W. z ziemi, z ziarna. Z drobnego lasy wyrastają chróstu. Sak. Wyrosły mu rogi z głowy. Troc. Na głowie jego znagła jakby jakie rogi wyrosły. Warg. Naczytnie garncarzowi prawie jak z rąku wyrosło; poderzawszy go szaurem, zdjął z kręgu i postawił. Torz. Zjawił ś. niewiadomo skąd, jakby z pod ziemi wyrósł. Kartofle w piwnicy wyrosły (= porosły, dostały kiełków). Kapusta, sałata wyrasta = wybujawszy, starzeje ś., głębieje, kółczeje, kołowacieje. Włosy wyrastają = porastają. Prędkiej mi włosy na dłoni wyrosną, zanim ś. to stanie. Prz. 2. rosnąc wydzignąć ś., wzrosnąć; rosnąc powiększyć ś., zyskać na wysokości, urosnąć; rozrosnąć ś.: Zmężniał, wyrósł. [Dzieci wyrosłone]. Ciasto wyrosło. (= narosło, wyruszyło ś.). Żeby dziecku wyrastają (= wyrzynają ś., wykluwają ś., wylażą, pokazują ś.). Przen.: wychylić ś., wystrzelić, wyjść, wnieść ś.; spiętrzyć ś., stanąć, sterzedć: Wyrasta szara sosna dymu. Gdzie stąpi nogą, świeży grób wyrasta. Mick. Niejeden z podłego stanu w jednym momencie wyrasta, ni grzyb na wiosnę. Kłok. W młodości zwożą trupy, stos wielki wyrasta, który gdy ogniem spłonął, wrócił do miasta. Dm. 3. rosnąc wyjść na kogo, na co: Pod ciężarem nie mogłem W. na człeka. Mick. W. na dorodnego młodzieńca. 4. z czego (o ludziach) rosnąc wyjść; przerosnąć co: Wyrastać z lat dziecińczych, dorastać lat. Kn. (= stać ś. wyrostkiem, podlotkiem). Poezją wyrastać z dziecięcia. P. Koch. Skoro z dzieciństwa wyrastał i rozum brał, prosił ś. u rodziców na puszcza na żywot pustelnicy. Skar. Z dziewczyny wyrosła. Troc. Z chłopca wyrosł. Troc. Wyrasta z szaty. Kn. (= jest na nią już za duży). Już my z żoną wyrosli z gubernatorów. L. (= jesteśmy już za starzy na nich). Chłopiec ze wszystkich swoich szat wyrosł. Troc. Wyrostem już z rągi. Kn.

Wyrost, u, lm. y l. blm. wyrośnięcie, wyrosłanie, wzrost: Idą dodońskie w bujny W. lasy, w nich wieszczce Jowisz wydaje wyroki. L. Koń był z pięknym wyrostem szyi i ogona. Krasz. K. Zrobić, sprawić komu suknię na W. = za obszerną, licząc na to, że kto wyrośnie, rozrośnie ś. Przen.: Im w wyższy W. dostojność ś. dźwiga, tym ludzkie oko prędzej ją dościga. (= stopień, szcze-

bel). 2. W. na piwie = piana wyrobiona na młodym piwie. L. 3. p. Wyrostek. L. 4. † W., anat., p. Wyrostek. † W. kliniasty, p. Dziobiasty. † W. kłykciowaty, p. Kłykciowy. † W. kołwiasty, p. Kruczy. † W. krętosprężny kości skroniowej, p. Jarzmowy. 5. piw.: W., kiełek korzonkowy = wyrastający ze szpiczastego końca ziarna. Słodowanie na krótki W. = słodowanie, przy którym kiełki jęczmienia słodowanego są krótkie.

Wyrostek, tka, lm. i a. Wyrost, Wyrosłina to, co na czym a. z czego wyrasta: W. drzew, zioł, odrostek, rostek. Kn. (głębik lub różeczka wypuszczone z drzewa, ziela. L.). W. drzewa, ziela. Troc. W. roczny. Troc. (= gałązka puszczaająca ś. z drzewa ściętego, wypustek, pęd, wos, odrośl, odroślka, odmłodek, odrostka, latorośl). Same wyrostki z drzewa nie są dostatecznie uczynić las tak gęstym, jakim powinien. L. Sośnina i jedlińa mogłyby ś. umarłeni drzewami nazywać, ponieważ z ich pniaków nowe nie wychodzą wyrostki. L. Trzmiel jest znakomite drzewo, osobliwie grubemi wyrosłinami, w postać powrozów wychodzącemi od głównych korzeni. Jak. J. 2. [Dębowe wyrostki] p. l. Kulka. 3. Wyrost, W., wyrosłina na cieple, narosłina (L.) = narosł: Zrzeniec wyrost jako tłumieć. Sien. Narosłiny lub wyrostki, w pochwie maciernej wyrastające, wykorzenie można. Perz. Olejek ten wyrosłiny i guzy na stawiech i członkach rozpędza. Syr. Olejek ten gruczołom i wyrosłinom na członkach pomocy. Syr. Miewają konie wyrosłiny na nogach. Lk. 4. a. × Wyrostek duży chłopiec, śpiczak, smyk, podrostek, młodzieniaszek, młodzik, golo wąs, pachole, podlotek: W., wyrostek, młodzieniaszek, młokos. Kn. Adolescens, pubes, W. Chm. B. W. dwu nastoletni. L. Syn jego, W. już dosyć nie mały, o lat piętnastu, jeśli ś. nie mył. Jak. W. Chodził biskup z wyrostkiem, laną świecą przed nim niosącym, na jutrzeznie pacierze. Błaż. Krzyżacy, pobiwszy na Żmudzi starych ludzi i małe dziatki, wyrostków i tych, co ś. do robót goździli, związanych do Prus wywiedli. Stryk. Uchwycili niekającego wyrostkowie żydowsey. Żarn. Lada chłopiec, lada W. miał z to serea, że one bohaterzy wielkie, duże brodate janczary, jako niedźwiedzie jakie zaganali. Birk. Przez onę ciążę, przez miecze porzucane, drzewa połamane, strzelbę ustawiczną, biegł W., nowy żołnierz przez stare i bywałe żołnierze, depcąc, ich ciała koniem swoim. Górn. Przen.: Zwierz jest W. aż do pory swego wzrostu. Kłuk. 5. † W. ten, co przerosł inne osobniki swego rodzaju: Osieł jeden, przywiejsem jakimś przyrodzenia, nabył osobliwszego wzrostu, że był wyrostkiem osłem nad wszystkie rówienniki osły. Jeżow. W., duży w wroście. Jeżow. (nadmierzajnie wyrosły. L.). 6. [W.] chłopiec do posługi: Za wyrostkam służył, póki byłem młody. 7. a. † Wyrost, × Nadrostek (Musk.) (processus, apophysis): W. barkowy (acromion). W. bloczkowy (p. trochlearis). W. brodawczasty, W. cyczkowy, cyczkowaty. W. dziobiasty (p. coronoides). W. głosowy chrząstki nalewkowatej (p. vocalis cartilaginuis aryaenoides). W. haczykowy kości sitowej, p. Haczyk. W. hakowaty, haczykowaty trzustki (p. uncinatus pancreatis). W. jagodowy, p. Jagodowy. W. jarzmowy, p. Jarzmowy. W. klinowaty chrząstki przegrody nosowej (d. sphenoidalis cartilaginuis septi nasi). W. kłykciowaty, kłyk-

eioowy, p. Kłykiowaty, Kłykiowy. W. kolczysty, p. Gierniowy. W. kończasty, kończysty, p. Ryłcowy. W. koronowy, X wroniasty, kształtokoronny, p. Dziobiasty. X W. kosowaty, sierpowaty opony twardej mózgu, p. Sierp. W. kotwiasty, p. Kotwiasty. W. kotwiczny, p. Kotwiczny. X W. kruczy a. kotwiasty, krukodzioby, krukowaty, p. Krucozy. W. ksobie, p. Ksobie. W. licowy, p. Jagodowy. W. łokciowy (olecranon v. p. anconaeus). W. mieczykowaty mostka (p. xiphoideus sterni). W. mięśniowy chrząstki nalewkowatej (p. muscularis cart. arptaenoides). W. pochwoy otrzewnej (p. vaginalis peritoneae). Wyrostki pochylę kości klinowej (p. clinoides ossis sphenoides). W. porzeczny kręgu (p. transversus vertebrae). W. robaczkowy a. robaczkowaty (p. vermiformis v. vermicularis). W. ryłcowaty (p. styloideus). Krezka a. Krezeczka wyrostka robaczkowego, p. Krezka. W. rzęskowy a. promienisty, p. Kubrwisty. W. skrzydłowy (p. pterygoideus). X W. sterkowy, X Guz większy i mniejszy kości udowej, p. Krętarz. W. sutkowy, (p. mastoideus). X W. wroniasty a. wroniasty, p. Dziobiasty. † Wyrostki zamku panieństwa, p. Mięsko. Wyrostki zębodołowe szczęki górnej i żuchwy (processus alveolaris maxillae superioris et mandibulae).

Wyrostkowy przym. od Wyrostek.

† Wyrostnąć, nie, nął p. Wyrosnąć. Kaz. 1555.

† Wyrostnięcie, a, blm., czynność cz. Wyrostnąć.

Wyrostowy przym. od Wyrost: Staw W., p. Staw.

† Wyroszczenie, a, blm., czynność cz. Wyroszcic: Masę na W. ciała w ranach. Spicz.

Wyroszcic, i, il, nied. Wyroszczać I, sprawić, że co wyrosnie, pomóc wyrosnąć; wypielegnować, wychodować. 2. [W. jęmień] = wyrobić ślód jęczmienny na piwo.

Wyrosić, † wyrosic a. wyrosnie, wyrósł p. Wyrosnąć.

Wyrosić, i, Im. e I. p. Wyrostek. 2. lek. narosł. X W. kostna, p. Kostniak.

Wyrosłina, y, Im. y p. Wyrostek.

Wyrosnienie, a, blm., p. Wyrosnięcie.

Wyrosnąć, a, blm., Wyrosnienie czynność cz. Wyrosnąć.

Wyrosnięty p. Wyrosły.

Wyrowek, wku, Im. wki rów mniejszy wyrzuty, wymyty przez wodę płynącą, koryto rzeki, łożysko: Radzili niektórzy, aby królowie W. rzeki, obrócić wodę na inszą stronę, wysuszili. Błaz. Rzeka kałużowata, szeroko ś. rozlewająca, k temu przemulonemi wyrowkami przez leśne zapusty przepływająca. Błaz.

Wyrowkowy przym. od Wyrowek. Sł. wil.

Wyrozab, a, Im. y zool., p. Karpioleszcz i Karpiołosoś.

[Wyrozbić, a, ał] rozbijając wyniszczyć; porozbić co do jednego, wytłuc: W. butelki.

[Wyrozbijanie, a, blm.] czynność cz. Wyrozbić.

[Wyrozmawiać się, a ś., ał ś.] narozmawiać ś. dowoli.

[Wyrozmawianie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyrozmawiać ś.

Wyrozub, a, Im. y zool. (gardonus wyrozub) ryba członkopromienna, otwartopęcherzowa, brzuchopletwa, karpiołowa.

[Wyrozum, u, blm.] 1. wyrozumienie: Na W. dawać, mówić. Ty jej to powiedz na W. Gaw. 2. zrozumiałość: Mówiłem ci to na W. (= zrozumiale, dokładnie).

Wyrozumiałe przys. od Wyrozumiały; † Wyrozumiałnie, † Wyrozumnie: W. powiadam, *placitulus sum*. Kn. Niewyrozumnie mówię, mówię zawiakanie. Kn. Prostru co mówić, niewyrozumnie, W. Kn. Króciej a wyrozumniej zowiemy grzechem pierworodnym dziedziczneżono przyrodzenia naszego z klóby swej wystąpienie. Żarn. (jaśniej). L. Wyrozumieliśmy z tych słów poznali, żeś opętany i masz czarty w sobie, cośmy dopiero przedtem zadawali. Odym. (jasno, dokładnie, otwarcie, niezawodnie. L.). Trzeba nam po polsku W. artykuły pisać, Wyrozumnie czyta, powiada, pisze. Troc.

† Wyrozumiałnie p. Wyrozumiale.

† Wyrozumiałność, i, blm., p. Wyrozumiałość.

† Wyrozumiałny p. Wyrozumiały.

Wyrozumiałość, i, blm., rz. od Wyrozumiały; † Wyrozumiałność, † Wyrozumność: W., wyrozumiewanie komu, rozumienie komu, rozważanie, rozważa, uwaga, rozgarnienie. L. W. wątpliwych rzeczach liłościwa W. ma większą względność. Cz. Z tak niewinnej wyrozumiałości, gdybym równej był nierozważni, gotowa burda. L. Omyłki i uchybienia drugich wytyka skromnie i z wielką wyrozumiałością. Śniad. W., snadność być zrozumianym, jasność, wyraźność. L. Wyrozumiałność, wyrozumienie, gdy nas łaćno kto rozumie. Kn. Przeciwność, niewyrozumiałość i niedokładność w prawach. L. [Tego mi na W. nie powiedział] (= *zrozumiale, do rozumu*). Wyrozumiałność. Troc. W. tej naganie, oglądając ś. na wiek i położenie pisarza, okazuje tę skromność i W., z jaką sążdeni być powinni wieley i stawni ludzie. Śniad.

Wyrozumiały, † Wyrozumiałny, † Wyrozumnoy, † Wyrozumniały, † Wyrozumianny I, *wchodzący w czynje położenie, względny, pobłażliwy rozsądnie, wyperswadowany*: W., wyrozumianny, wyrozumiawający komu, rozważni, [słusznemi względami ś. powodujący. L. Wielce rada, że z tak wyrozumiawieni ludźmi mam rzecz. L. Niewyrozumnoy, *nescit misereri, aequi et boni expert.* Kn. Był na słabości ludzkie W. Kołł. Był (Kołłataj) na słabości ludzkie W. Śniad. Ważyć ściśle zle z dobrym, być surowym w tym, co obraża język, dobry smak, naukę i prawdę, a wyrozumiawiam na drobne uchybienia. Śniad. Kto zważa czyje siły, zdolności, stan, obyczaje, potrzeby i skłonności, ten będzie wyrozumiawiam. Brodz. 2. † W. *zrozumiały, łatwy do wyrozumienia, jasny, wyraźny, niedwuznaczny, oczywisty, przekonujący*: Niewyrozumnoy, którego trudno wyrozumieć, *difficilis intellectu*. Kn. Niejasny, niewyrozumnoy, *obscurus*. Mącz. Jasnemi, nietrudnemi i wyrozumnemi słowy pisać. Groie. Istotne kondycje prawa, by było jasne, wyrozumiawne, trudne i nieobojętne, aby nie dało okazji rozmaitych wykładów i sporów. Pileh. Jeśli jakowa rzecz na jednym miejscu niewyrozumna, na drugim znajdzie jej wyrozumienie i dołożenie snadne. Tarn. Żaden obwiniony odpowiadać na zażobę nie powinien, któraby jego przyrodzonym językiem uczynioną nie była; a jeśliby nań skarżono językiem jemu wyrozumnym, będzie powinien takim językiem odpowiadać, któryby i aktor i sędzia rozumiał. Sz. Wyrozumiawne rzeczy. Petr. (pojętne, nie nad pojęcie. L.). Wyrozumnoy głos, wyraźny. Kn. Niewyrozumnoy, *inarticularis*. Kn. Mo-

wa wyrozumiałna. Petr. Przedanie, jeśli ma być ważne, tedy ma być z mianowaniem dóbr onych i wyrozumnie słowy uczynione. Sz. Ma być czytanie wyraźne testamentu pańskiego i jego wykładanie wyrozumne. Zigr. (wyjaśniające, objaśniające. L.). Ku sprawowaniu spraw sądowych jasnymi, własnymi, nietrudnymi i wyrozumnymi słowy. Nisz. 3. [W.] *pojętny, świadomy, rozumiejący*: Przecie ja i po żydowsku jestem trochę W. Prus.

Wyrozumiany i. im. od **Wyrozumieć**. 2. † W.. p. **Wyrozumiały**: Słowiańskim naszym wyrozumianym językiem nabożeństwo sprawowali. Teof. W., wyrozumny, zrozumiały, snadny do wyrozumienia. L.

Wyrozumieć, e, ał, † Wyrozumieć, nied. **Wyrozumiewać** i. kogo, co = a) *rozumieć wszechstronnie po dłuższych usiłowaniach, wymiarkować; zaciekać i. pojąć należyście, zglębić; wymacać, wysondować, wybadać, wywiedzieć* ś.: Hetman, chcąc W. nieprzyjaciela i wiedzieć, co myśli, na harc wysłał. Biel. M. Trzeba przedewszystkim W., o co chodzi. Młodych ludzi w początkach dobrze wyrozumiewać należy. L. Pierwsza w tym sztuka, co zamyśla z kim traktować, aby s. nie dał W., a umiał drugiego dociec. Lubom. Nie mniemał, ażeby który z Niemców miał W. zdradliwe rady jego. Baz. Potrzeba, abyśmy tego święta przyczyny i tajemnice wybaczyli i wyrozumieli. Żarn. Nie gań nie pierwej, niż ś. wywiesz; wyrozumiej pierwej, a potem strofuj. B. G. (pierwej, niżli wypytasz, nie łąj nikomu, ale gdy wypytasz, karz sprawiedliwie. Leop.). Czuj ś. sam u siebie, swe urwanie a umniejszenie uważając, wyrozumiewając też niezwykłe być Żydy, ustąpił. Leop. Włodzimierz, iż Kijowa wyrozumiał trudno mocą dostać, użył fortelu. Stryjk. Na moje zapytanie wyrozumiałem, iż założyli gmach na świątynię. L. (dowiedziałem ś. L.). Królowi duńskiemu zostawił W., pod jakimi warunkami pokó. mógłby być skojarzony. Albert. Mowa ich innaj jak nasza, a nawet niełatwo ich W. Kacz. Racz W., Panie, wołanie moje. Leop. Przyjmij w uszy swe słowa moje i wyrozumiej doległości. B. G. (= weź na rozum, zważ). b) co z czego = *wymiarkować, wynioskować, umieść*, nied. *widzieć*: Cóż tedy stąd wyrozumiewasz? Smotr. Dowiedziałem ś., wywiedział, wyrozumnia z mowy, rozmowy. Kn. Wyrozumiałem to z listu twojego, z syna twojego, ze... Troc. 2. W. komu, czemu = *okazać* ś. *wyrozumiałym, pobłażliwym, względnym, postawić* ś. *na czym miejscu, wejść w czyje położenie, uwzględnić co, wejrzeć, wejść w co*: W. ubóstwu panowie nasi nie umieją. Książ. Wyrozumiej, Panie, krewkości naszej, a odpuść grzechy. Birk. Pan umie W. stałościom naszym. Birk. Piotr goręszy był w służbie Bożej, braciej umiał lepiej W., aby dźwignął upadłych, aby potem moeni stanęli. Birk. W. czemu = *zrozumieć co*. Orzech. Szczęśliwi cudzemu nieszczęściu nie wyrozumieją. Lubom. Nigdy nie wyrozumie łaknącemu syty. Pot. Błogosławiony jest ten, który wyrozumie wa ubogiemu i potrzebnemu. Hrb. Pan każdemu, co ubogiemu bliźniemu swemu wyrozumie w potrzebach a w niedostatkach jego, wiecznie błogosławić obiecuje. Rej. Długo-li ś., cesarzu, hetmanom zwodzić dasz, a swymi i swych podanych niebezpieczeństwom nie chceś W.? Paszk. Jesteś mądry i wyrozumiesz wszem rzeczom na świecie. Leop. (mądry, wiedząc wszystko, co

jest na świecie. B. G.). Mamy miłość spólną między sobą zachować, jeden drugiemu powolność skazując, utwierdzeńszy mdlejszym wyrozumiewając, nie wszystkiego do nich widząc. Żarn. Wyrozumiej gorącemu wołaniu memu. Wr. Obróć, Panie, ucho Twoje ku słowom moim a wyrozumiej powieściom moim. B. B. Wielkim ludziom w sidu rzeczach W. trzeba. Troc. 3. † W. czemu = *zrozumieć co*: Lapończyki swój przyrodzony język mają, któremu żaden nie wyrozumie, jedno sami sobie. Paszk. (= *jest dostępny, zrozumiały dla nich*).

Wyrozumienie, a, i. blm., czynność cz. Wyrozumieć: Jan skinał głową na znak wyrozumienia. Chodź. Zbłądziliśmy w ciemnościach, a słońce wyrozumienia naszego nigdy nam nie świeciło. Rej. Ufając wyrozumieniu waszemu, snadności do pojęcia. Kn. Mieli wszelkich pism W., rozmów na to dał im oświecenie. Odym. Słowo Pańskie jest wyrozumieniem naszym. Białob. (światłem naszym. L.). [Głupiaś i wyrozumienia nie masz]. Reym. [Mówię ci na W.]. (= *abyś zrozumiał*). 2. † W., im. a *znaczenie czego wewnątrzne, rozumem wykryte, wykład, sens, treść, jądro rzeczy, tłumaczenie, interpretacja, wyjaśnienie*: Tego listu W. było. Leop. (napisany jest w ten sposób. B. G.). Tu jest W. widzenia tego, któreś ś. ukazało. Leop. W. słowne, literalne, wykład słowny albo prosty słów, *sensus literalis*. Kn. Wielkie często spory rosną, gdy prokuratorowie słowo a. W. wątpliwe utąpić mogą. Groic. Słowo w różnych wyrozumieniach. Mówi ś. w tym wyrozumieniu przez przysłowie: zatkać komu gębę. Wyraz *rozpędzać* bierze ś. w niewłasnym wyrozumieniu. W. niezym niemasz stałego wyrozumienia. Troc. W. (sens) mowy. Troc. To słowo takie ma W. Troc. 4. p. **Wyrozumiałość**.

Wyrozumiewać, a, ał p. Wyrozumieć.

Wyrozumiewanie, a, blm., czynność cz. Wyrozumiewać.

† **Wyrozumniały p. Wyrozumiały**.

Wyrozumnieć, eje, ał wyrobić ś., wyjść na rozumnego. Korz. Chciałbym śpiewać dla mego opiekuna, grać, uczyć ś., W., wypięknąć. Krasz.

Wyrozumnienie, a, blm., czynność cz. Wyrozumnieć.

† **Wyrozumny p. Wyrozumiały**.

Wyrozumować, uje, ował co = wynioskować z rozumowania; rozumując wykombinować; rozumując wymotywiać: Instyktowną i zwierzęcą nienawiść ku Polakom wyrozumował jak zbawienią i polityczną. Mick.

Wyrozumowanie, a, blm., czynność cz. Wyrozumować.

Wyrób, obu, [Wyroba, Weroha] i. blm. a. **Wyróbka wyrobienie, wyrobienie, fabrykacja, produkcja; przemysł**: W. tasemek, cukru. Rolnictwo, tkactwo, W. lasu. Pol. [Ciasto już jest prawie gotowe do wyrobu] (= *do przerabiania*). 2. Im. oby = a) *to, co wyrobiono, produkt, fabrykat, żart, liche dzieło sztuki*: W., wogóle wszelka materja przez pracę człowieka przekształcona, wszelki przedmiot wyrobiony, w jakim bądź stopniu doskonałość. Łab. Wyroby kamionkowe. Wyroby tabaczne, stolarskie. Wyroby syderolito-we (p. Syderolit). Wyroby frażetowskie (p. Frażety). Wyroby szmatowe a. szmatowe = *gatunek ogniotrwałych wyrobów ceramicznych, składających ś. z jednej części surowej gliny ogniotrwałej i dwóch części gliny wypalanej i potluczonej na drobny proszek*. b) *rów kopany w celu uzyskania ziemi na groblę*. c) *część w Im. rzeźby*,

wyrzyniania, upiększenia wyżłabiane. d) W. anatomiczny = Preparat anatomiczny. e) gór. miejsce, gdzie ś. odbywa robota, czyli odbudowa podziemia. Łab.

Wyróbkka, i, lm. i p. **Wyrób**: Skończył wyróbkę słupów. Brzoś. Dziedziczka przez wyróbkę i wykryty zaledwie mogła ś. utrzymać przy wioskach posagowych. Byk. (= przemysł, produkcję).

× **Wyród**, oda, lm. ody p. **Wyrodek**. Si. wil.

Wyrój, oju, blm., **wyrojenie** ś.: Wszczął ś. jakowyś olbrzymi, bezkresny W.; ode Wschodu ruszyły ś. ludy i szły nakształt rozhukanego żywiołu. Ostr. S. Oba obozy huczały do późna w noc, jak huczą pszczoły na wyroju. Sienk.

× **Wyrównacz**, a, lm. e p. **Wyrównywacz**. L.

Wyrównać, a, ał, † **Wyrównić**, nied. **Wyrównywać**, † **Wyrównawać**, † **Wyrównywać**, † **Wyrówniać** l. **wypelnić** do równości, **wypelnianiem** zrobić równym: Posłał naprzód wielki lud, aby drogi wybite wyrównywali, pagórki aby rozmiatywali i wszystkie ścieżki i przechody na prost działali. Leon. Przekopy choć ś. głębokie były zdały, ziemia, chróst, kamień wyrównał je snadnie. P. Koch. Same rowy nieprzyjaciele trupem wyrównywali. Tw. Rowy trupem, chróstem wyrównał. Troc. Drogi wyrównano. Przen.: W. liczbę, ilość czego, braki = **wypelnić**, **uzupełnić**, **dopełnić**, **zakończyć**, **skompletować**. 2. **urównać**, **zniwelować**, **splantować**: **Wyrównywał** grunt śródwągą. Kn. Przen.: W. rachunki, wzajemne porachunki = **skompensować**, **uregulować**. W. wzajemne długi. Przen.: W. różnice. W. nieporozumienia (= **zagalodzić**). 3. **urównać**, **wygladzić** na równo, **zrównać**, **wyprostować**: W. serwetę na stole, fałdy. Deskę heblem wyrównał. Troc. 4. komu, czemu = **dorównać**, **zrównać** ś. z nim, **sprostować**, **dojść** go czym, **sobą**, **nie pozostać** za nim w tyle, **wytrzymać** porównanie: W. przodkom swym, dojść przodków swych. Kn. Pawiowi nigdy nie wyrówna pierzem sowa północna a. prosta kura. Wad. Piękna jest! żadna jej tu z naszych nie wyrówna. L. Wyrówna jej rozumem moja niewolnica. Dm. W. mu w tym nie może. Troc. To miasto naszemu żadną miarą W. nie może. Troc. Zycziliwość wyrówna słabości mojej. Troc. W. ś. stać ś. równym, **wygladzić** ś., **rozejść** ś. do równości, **wyprostować** ś.: **Zmarszczki** ś. wyrównały.

Wyrównanie, a, blm. l. czynność cz. **Wyrównać**: W. drogą nakazano. Troc. Twojej głupocie nie ma wyrównania. Chl. W. abo pomierzenie gruntu śródwągą do prowadzenia wody stąd do onąd, abo stawiania, budowania prosto, **libratio**. Kn. Koni 270 kupiono na W. konnych pułków. Warg. 2. patol. (compensatio) **zniesienie wzajemne sił równych, sobie przeciwdziałających**: W. nieprawidłowego stosunku między ciśnieniem słuca krwi, napierającego z prawego przedsionka serca do prawej komory, a siłą skurczów komory może nastąpić dopiero wtedy, gdy: ś. rozwinię przerosł prawej komory.

Wyrównanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyrównać** ś.

† **Wyrównawać**, a, ał i † **W. ś. p. Wyrównać**.

† **Wyrównywanie**, a, blm., czynność cz. **Wyrównywać**.

† **Wyrównywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyrównywać** ś.

Wyrównawczy l. **śłużący** do wyrównania: Cło wyrównawcze (= mające na celu podnieść cenę

towaru przynoszowego do wysokości ceny towaru krajowego). 2. patol.: Przerost W. (np. prawej komory serca) (hypertrophica compensata).

Wyrównia, i, lm. e, **Rychtplata**, **Rajspłata** **stół monterski**, **stół a. płyta z ławego żelaza** dokładnie wyrównana i do poziomu ułożona.

Wyrówniacz, a, lm. e **kompensata**, **ekwiwalent**: Jako W. awener transportów, „South Improvement C-y“, miała otrzymać rabat od beczki od 79 ct. do trzech dolarów, stosownie do odległości.

† **Wyrówniać**, a, ał i † **W. ś. p. Wyrównać**. L. † **Wyrównianie**, a, blm., czynność cz. **Wyrówniać**.

† **Wyrównianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyrówniać** ś.

Wyrówniarka, i, lm. i **maszyna ciesielska** do wyrównywania (Abriechmaschine).

† **Wyrównić**, i, il i † **W. ś. p. Wyrównać**. L.

† **Wyrównienie**, a, blm., czynność cz. **Wyrównić**.

† **Wyrównienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyrównić** ś.

Wyrównik, a, lm. i rzem. **gałunek hebla**: Wiórnik W. (Schlichthobel).

Wyrównywacz, a, lm. e, × **Wyrównacz** **ten**, co **wyrównywa**. L.

Wyrównywać, a, ał i **W. ś. p. Wyrównać**.

Wyrównywanie, a, blm., czynność cz. **Wyrównywać**.

Wyrównywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyrównywać** ś.

[**Wyróż**, y, lm. ej p. **Wyróża**. Pe.]

[**Wyróża**, y, lm. e, **Wyróż**] **cyfel** **ziemi** **wrzymający** ś. w wodę, **półwysp**. Pe.]

Wyróżniać, a, ał i **W. ś. p. Wyróżnić**.

Wyróżnianie, a, blm., czynność cz. **Wyróżniać**.

Wyróżnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyróżniać** ś.

Wyróżnicować, uje, ował **wydzilić** co z **pośród** **pojęć**, **przedmiotów** **podobnych**.

Wyróżnicowanie, a, blm., czynność cz. **Wyróżnicować**.

Wyróżnić, i, il, nied. **Wyróżniać** l. **wydzilić** na zasadzie różnicy, odróżniwszy **wyłączyć** z **między** **innych**, **rozróżnić**, **rozpoznać** **między** **wieloma**: Wnet mur ś. pierwszy jego syn marzy, wyróżnił go choć we śnie i z ruchów i z twarzy. Przyb. 2. kogo, co = **zwrócić** na kogo, na co **wyjątkową** **uwagę**, **otoczyć** **szczególniejszemi** **względniami**, **zastężyć** **szczególniejszą** **dystynkcją** **między** **wieloma**, **odznaczyć**, **wyszczególnić**, **odróżnić**: **Zauważono**, że cesarz wyróżnił go **między** **obecniemi**. (= **szczególniej** **był** **dlań** **łaskawym**, **bardzo** **ś. nim** **zajmował**). **W. ś. l. wydzilić** ś. z masy, **wyszczególnić** ś., **wyodrębnić** ś., **zwrócić** na siebie **szczególniejszą** **uwagę**, **odznaczyć** ś., **odróżnić** ś.: **Na** **balu** **wyróżniła** ś. swym **strojem**. 2. **zająć** **odrębne** **stanowisko**, **wyodrębnić** ś., **odseparować** ś., **wyosobnić** ś., **zerwać** z **innemi** **przez** **różny** **ogląd**, **charakter** i t. p.: **Drobna** **szlachta**, **tylko** **swolim** **obowiązkami** **do** **obrony** **kraju** **wyróżniana** **od** **chlopa**. Szaj.

Wyróżnienie, a l. blm., czynność cz. **Wyróżnić**.

2. lm. a **cecha** **szczególna** **właściwa** a. **nadana** **czemu**; **wzgląd**, **fawor** **wyjątkowy**, **różnica**.

Wyróżnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyróżnić** ś.

Wyróżnik, a, lm. i, **Dyskryminant** **mat.** **wyrażenie** **utworzone** **w** **pewien** **sposób** **ze** **współczynników** **równania** **algiebraicznego**, **pozwalające** **wyznaczyć** **warunek**. **przy** **którym** **równanie** **posiada** **pierwiastki** **równe**: W. **równania** **stopnia** **drugiego**. W. **równania** **stopnia** **trzeciego**.

Wyróżować, uje, ował i W. s. p. Wyróżować.
Wyróżowanie, a, bhm., czynność cz. Wyróżować.

Wyróżowanie się, a s., bhm., czynność cz. Wyróżować s.

Wyróżować, a, ał p. Wyróżowić.

Wyróżowanie, a, bhm., czynność cz. Wyróżować.

Wyróżowić, i, il, nied. Wyróżowiał zaróżowić
dokładnie, wymalować na różowo: Ciepły podmuch zefiru wyróżowiał śniegi ciała. Wb.

Wyróżowienie, a, bhm., czynność cz. Wyróżowić.

[Wyrzeczek, czka, lm. czki] *wierzchołek góry.*

Wyrz, u, lm. y I. † W., p. Wir. 2. [W.] *poruszenie kaliste jakiej rzęzy.*

Wyrtnąć, nie, tnął, tnęła a. tła] I. przewrócić.
 2. wrócić (*knogo z drogi*). [W. s.] *wrócić s.:* Kiejom do fary przemieśli, to sie w nocej wyrtna do Ludzimirza. Tet.

[Wyrtnięcie, a, bhm.] *czynność cz. Wyrtnąć.*

[Wyrtnięcie się, a s., bhm.] *czynność cz. Wyrtnąć s.*

[Wyrto, a, lm. a] *łóżko ubogie, posłanie, wyrko*
 Sl. wil.

Wyruchać, a, ał posp. p. Wyruszyć.

Wyruchanie, a, bhm., posp., czynność cz. Wyruchać.

Wyruchywać, uje, ywał posp. p. Wyruszyć.

Wyruchywanie, a, bhm., posp., czynność cz. Wyruchywać.

[Wyrucie, a, bhm.] *czynność cz. Wyruc.*

[Wyruczek, czku, bhm.]: *Z wyruczku = z rozmachem: Z wyrucku na niom kijem ciskał a. práł.*

[Wyruc, uje, ul] *p. Wyrwać.*

Wyrudować, uje, ował wykarczować, wykurdować: Nowo wyrudowane grunta. Węg. Panowie puszczać w taką arundę zarosłe krzakami pola, które a. do szczytu z korzeni mają być wyrudowane, a. też tylko na jeden zasiew wycięte. Świt.

Wyrudowanie, a, bhm., czynność cz. Wyrudować.

Wyrudzić, eje, ał zrobić s. rudym, zrudzić, wyrzędzić; wypłowieć, wyblaknąć, wyburzędzić: Wyrudziało, jak stara wiewiórka. Wilez. Sukno wyrudziało.

Wyrudziały który wyrudział, wypłowiały, wyburzędziały, wyblakły.

Wyrudzenie, a, bhm., czynność cz. Wyrudzić.

Wyrugować, uje, ował, Zrugować, nied. Wyrugowywać rugując wydalić; wyprzedzić, wyrzucić, wyforować, usunąć: W. kogo skąd, wyrzucić. Kn. Fabryki w dolinie Gangesu poczynają wyrugowywać produkt angielski z Indji. Żydów z ich domu wyrugowałem. Chodź. W. dawny podręcznik ze szkół. W. co z pamięci.

Wyrugowanie, a, bhm. I. czynność cz. Wyrugować. 2. gór.: W., gdy warstwa jest poprzerwana i pewna część, odrzucona ku wychodni, znajduje s. pomiędzy dwiema częściami warstwy, które swe położenie zachowały. Łab.

Wyrugowywać, uje, ywał p. Wyrugować.

Wyrugowywanie, a, bhm., czynność cz. Wyrugowywać.

Wyrumować, uje, ował rumując wypróżnić; wyprzągnąć: W. staw, rzekę. Troc. (= wyczyścić, wyszlamować). Przen.: Chrystus w kościele Salomona przedawców i tych, którzy kupowali, z bydem pospolu, bieżem wyrumował. Odym. (= wygnać, wypędzić, wypchnąć, wyforować).

Wyrumowanie, a, bhm., czynność cz. Wyrumować.

Wyrunąć, nie, nął runąwszy wypaść; wywalić s. W. s. wyjść hurmem, wypaść, wysypać s., wyroić s., wygarnąć s., wyleć, wystąpić tłumnie, wywalić s.: Cały Kijów, wyrunąwszy s., drogę Bolesławowi na siedm mil zajął. Błaż.

Wyrunięcie, a, bhm., p. Wyrunięcie.

Wyrunięcie się, a s., bhm., p. Wyrunięcie s.

Wyrunięcie, a, bhm., Wyrunięcie czynność cz. Wyrunąć.

Wyrunięcie się, a s., bhm., Wyrunięcie s. czynność cz. Wyrunąć s.

Wyrurkować, uje, ował ukarbować w kształt rurek: W. falbanę, koźnieryk, mankiety damskie. Ciemnymi palcami dotknęła wyrurkowanych walansjensok. Zap. Panny pędkobę wyrurkowały swe włosy. Mic. Dumna jak paw spacerowała nieustannie przez dziedziniec wykrygowana, wyrurkowana. Morz.

Wyrurkowanie, a, bhm., czynność cz. Wyrurkować.

Wyruszać, a, ał I. i W. s. p. Wyruszyć. 2. dok. *ruszaniem wyrwać, wydźwignąć, wydobyć, wyjąć; wychwiał:* W. słup.

Wyruszanie, a, bhm. I. czynność cz. Wyruszać. 2. p. Wyruszanie s.

× **Wyruszanie się, a s., bhm., niek. Wyruszanie czynność cz. Wyruszać s.**

Wyruszenie, a, bhm. I. czynność cz. Wyruszyć. 2. p. Wyruszenie s.

Wyruszenie się, a s., bhm., niek. Wyruszenie czynność cz. Wyruszyć s.

Wyruszyć, y, yl, Wyruchać, nied. Wyruszać, Wyruchywać I. *ruszaniem wyrwać, wydźwignąć, wydobyć, wyjąć; wychwiał:* Słoń ma zwyczaj zębami wyruszać z korzeniem drzewa i krzaki L. Wyruchać stendar, słup, żab z dziąsł. Troc

Stary oćiec onej, sławny niegdys w boju, przychodzi, drzwi wyrusza u jego pokoju. Dm. (= *wyważa*). W. kość z miejsca swego, wybić, wyrwinąć. L. (= *wywichnąć*). Przyzywa lekarza, aby złamaną kość spoić, a wyruszaną na miejsce odstawił. Pilech. Dla wyruszonych ze stawów kości stąpić nie mogła. Nar. Przen.: W. kogo skąd = *wypędzić, wypłoszyć, wygnąć, wyforować*. Kato z senatu wyruszył onego, który w obecności córki pocałował żonę. L. Stary niedźwiedź wyruszony z gawry. Sp. Wyruszoną Katylinę z jego szanów. Siem. J. Osman wyruszył z siedlisk swoich Azji i Europy ludy. Niem. 2. a. W. s. cz. ni.: W. skąd, dokąd = *ruszyć s. z miejsca, ruszyć z miejsca, wybrać s., wyciągnąć*: Póki Achilles ręką pracował zwycięską, nie śmiały Trojańczyki z bram W. nogą. Dm. (= *wychylić s.*). Król polski jak s. tylko wyruszy z wojskiem w jaki kraj nieprzyjacielski, nieka od niego czternaście lub piętnaście części. Świt. Król stąd wyruszy, ale bez pazia wyruszy. Słow. Szczyć s. Rej z Nagłowia, że według zwyczaju

na miłą nie wyruszył za granicę kraju. Pol. W. s. (o cieście, chlebie) *ruszyć s., zacząć rosnąć, podnieść s., wzniesie s.:* Ciasto s. dobrze wyruszyło. Troc. Jadanie nie wyruszonego chleba przykład s. do rozmnożenia robaków w kiszkaach. Perz. Strawy mączne i niewyruszone. Perz. (= *opadłe, zakalcowane*).

[Wyruć, a, ał i W. s.] *p. Wyrwać.*

[Wyrucie, a, bhm.] *czynność cz. Wyruć.*

Wyróżować, uje, ował, Wyróżować wytrzeć, wysmarować rużem: Weszła, szumiąc jedwabiami, wyflokowana, wyperfumowana, nawet podobno

wyróżowana. Bał. I myślisz, że człowiek taki mógłby ś. zająć starą, wyróżzoną kokietką? Bał.

Wyróżowanie, a, btm., czynność cz. Wyróżować.

Wyrwa, y, lm. y l. a. Wyrwisko dziura, zrobiona wyrwaniami, ukłesłość, jama, wyłobienie, np. od prądu wody, wymuł. Przen.: uszczerbek, strata: Utrata tej pozycji dochodu stanowi dla mnie wielką wyrwę. 2. † W., m. i ż. osoba szydercza, obmówna, złośliwa i t. d., która, lichy wie, skąd ś. wyrwała; urwis, urwipoleć, smyk. Sł. wil. W., szyderz, oszust, smyk. Kn. W., który urywa drugich na majątku lub sławie. L., Ciek. Jeden W., mimo idąc, trącił Sokrata nogą. Bud. B. Przy mnie też prawda, sława i Minerwy siostry mieszają, na które zły W. srogo wojuje. Stryjk. Szlachectwo, które nie idzie tylko z poczciwych cnót, tak jest zmieszane; leda W., bean przywłaszcza ten stan. Stryjk. 3. [W.] przekleństwo.

Wyrwaczek, czka, lm. czki p. Wyrwaczka. Sł. wil.

Wyrwaczka, i, lm. i, Wyrwaczek mosiężne kółko zębate do oswabdzania zaczepionego pod wodą haczyka u wędki.

Wyrwać, wie, wał, [Wyruć], nied. Wyrwać, [Wyrwać] l. rwąc wyciągnąć, wydobyć; wychapać, wyszarpać, wydrzeć, wytargnąć: Ziota zdarzone częścią z korzeniem zdrowym wyrwa, częścią sierpikiem skrawa. Zehr. Wyrwał wysoką sosnę z korzeniem. P. Koch. W. kartę z kajetu. Kazał pachółku mojemu, aby onemu koniowi mdlemu ogon utargnął; staremu człowiekowi a mdlemu, aby drugiemu koniowi mojemu także uczynił; młody pachółek nie mógł tego dowieść, aby on oczas utargnął razem; stary, po jednemu włosu targając, wszystkim wyrwał, że nie nie zostało. L. Gdy ząb przeciwprzyrodzonym sposobem wyrasta i język lub wargi obraża, W. go. Perz. Widziałem, jakże wacpan jednemu chłopu kleszczami ząb wyrwał, coś mu podobno za jeden chory trzy zdrowe razem i z dziąstami wyrwał. L. Woda wyrwała groblę (= wylamała, wypchnęła). Wyrwij ten chwast z zagonu. Troc. Własy sobie z głowy wyrwał. Troc. (= wydźwiał). W piersi pełną żelazem; wyrwawszy je, duszę z niego wyrwał razem. Dm. Wyrwij mi z boku grot bolesny. Dm. Z uczuciem smutku, boleści i zgrozy będą wyrwał koły i powrozy. Słow. Geldhab, jak wszystkie jemu podobne istoty, których wyrwał z pomiotu zysk, a nie enoty. Fred. A. Wiatr z pieca wyrwa (= wydyma). Przen.: Siedząc u stołu, rozmaite rozmowy z sobą mieli, każdy to i owo wyrwując. Bud. B. (= potracając dorywczo). W. komu co gwałtem = wydrzeć, wychwycić: W. komu co z rąk. Troc. Wilkowi z gardła nie wyrwiesz (= nie wydrzesz). Wyrwał mi tę wioskę. Troc. (= zagrabił). Przen.: wziąć skąd, wytrzasnąć, zdobyć, sprokurować: Skądś wyrwał tej sukmany? L. (= dostał). Skądś u licha wyrwał tyle pieniędzy? Jest to przyrodzone prawo, któregośmy ś. nie uczyli, nie przyjęli, nie wyczytali, aleśmy je z natury samej wyrwali, wyczerpnęli, wycisnęli. Siem. J. Dobroczytna ręka wyrwała mnie temu życiu, do którego byłem stworzony. Krasz. Trzechletnia nieobecność wyrwała go z dawnych stosunków i znajomości. Bał. Krzyk ten wyrwał go z zadumy (= otrząsnął go z zadumy). Przen.: W. kogo z czego = uwolnić raptownie, wybawić, wyzwolić: Dziękuję ci, żeś mię wyrwał z rąk bezbożnych. Boh. Bóg mnie ze wszystkich wyrwał niebezpieczeństw. L. Bóg nasz, któremu

służymy, może nas W. z pieca ognia palającego. Wuj. Wyrwa mię z ręki Herodowej. Wuj. Wyrwij mię, Boże, od wroga mego. Karp. Julia wyrwę z pośród broni. Dm. W. kogo od śmierci, z jawnego nieszczęścia. Troc. 2. ucznia do lekcji, z lekcji = wywołać do lekcji; zapytać, zagadnąć z lekcji; zadać, rzucić mu pytanie: Gdy go profesor wyrwał, nie recytował, ale opowiadał. Jeż. Wyrwał mię dziś z matematyki. 3. *popędzić, pognać, machnąć, rypać, pobiec co tchu, zmiatać: Wyrwyj, bracie, bo cię już dogania!* Koniem nie wyrwie do szczytu tak prostego. Pol. Kopnął ś., co koń mógł W. Pol. W. ś. l. *wydrzeć ś., wydobyć ś. gwałtem, wyzwolić ś. przemocą; rwąc wyścyczyć, wypaść skąd; wysłiznąć ś., wymknąć ś. siłą: Złodziej wyrwał ś. poliejantowi. Wyrwywam ś. z rąk. Kn. Złapałem złodzieją, i nie mogę ś. od nich W. L. (= złapał Tatarzyna, a Tatarzyn za łeb trzyma).* Ostatnie liny majtkom wyrwały ś. z ręki. Mick. Dziecko wyrwa ś. do matki (= rwie ś., napiera ś.). Wyrwa ś. do życia i świata, niebardzo smakując w nauce. Krasz. Wyrwał ś. zając z krza, koń ś. z tego lęknął. Rej. Przen.: W. ś. z czym = wystąpić, wyjechać, wymknąć ś. *niefortunnie: Jeszcze ś. kto wyrwie i rzecze... Górn. Znowu ś. waśś wyrwałś. Wyrwij ś. stąd i próżnych już zaniechaj bojów. (= usuń ś., wycofaj ś.). Zawsze ś. wyrwiesz jak Filip z Konopi i* powiesz *qui pro quo*. Wyb. Wyrwie ś. który z nich imię pan Filip jak z konopi na imię pana Jakóba. L. Ni stąd, ni zowąd, wyrwał ś. jak Filip z Konopi. L. Wyrwał ś. z konceptem ni w pięć, ni w dziewięć. Alić ś. tam ktoś z kąta z tym argumentem wyrwał. Troc. Na jasnia ś. wyrwał. Troc. W. ś. z czyich objęć (= wydostać ś.). Malwina wyrwała ś. z rąk Ludomira. Wirt. Wyrwał ś. z ubóstwa, z niewoli. Troc. Przen.: Widzę, że kryjesz przede mną to, co szlachetnym ogniem twe łono rozgrzewa a co ś. gwałtem z ust twoich wyrwa. Cho. (= dobywa ś.). Wyrwało mi ś., niebaczne słowo (= wymknęło, wyszło mi ś., wyleciało mi z ust). Przen.: *oderwawszy ś. od swych zajęć, stosunków, obowiązków, kłopotów, wypaść, wybiec, wydostać ś., wykraść ś., wymknąć ś., zrobić wycieczkę: Z obozu na przejażdżkę trochę ś. był wyrwał. Warg. Wyrwywam ś. z domu, wypadam z domu, wybiegam z domu, wybiegam prędko. Kn. Praca, kłopoty domowe nie pozwalają mi ś. ani na chwilę W. z domu. Wyrwał ś. nareszeie. Ci ś. dwa z kąta gdzieś wyrwali. Skądś ś. tu wyrwał? (= skądś ś. tu wziął, co cię tu przyniosło). Przen.: Alić nad liczną patrzających zgrają uniesion Blanchard oczom ś. wyrwa. Książ. (= wymyka ś., usuwa ś. z przed oczu, ginie dla oczu, niknie z oczu). W. ś. na kogo = zerwawszy ś. wypaść; porwać ś. na kogo: Amurat ś. natychmiast na nas wyrwie, sami my ś. obaczymy, bo gdy nas wespotek obaczy, przedsięwzięcia swego żądować będzie. Baz. Wyrwał ś. z kijem na niego. Troc. Wyrwał ś. przed nim. Troc. (= wyskoczył, wysurował ś.). 2. (o uczniu) *poprosić, naprzykrzać ś. o wyrwanie do lekcji: Siedź, osłe, nie wyrwyj ś.***

[Wyrwak, a, lm. l] *przeręb, służący do przesuwania chochli pod lodem podczas polowu ryb niewodem zimowym.*

Wyrwanie, a, btm. l. czynność cz. Wyrwać. 2. chir.: W. nerwu (neuraxaeresis). W. włosów (depilatio). W. zębów (extractio dentis).

[Wyrwanie, nca, lm. nce] *rodzaj blina!*

Wyrwanie się, a ś., btm., czynność cz. Wyrwać ś.,

Wyrwant, a, lm. y l. p. **Cybant**: Żelazo to, którym ś. fugi okolka u koła okrywają, mianują wyrwantem a. cybantem, które na spodzie żelaznemi goździami mocno ściągają. Dek. Woznica ma mieć ufnale, wyrwanty i t. d. Haur. 2. *hak z łańcuchem, służący do wywracania pni drzewa.* Ust. cen.

Wyrwany, ego, blm. *taniec staropolski a. obecnie i ludowy, przeplatany śpiewaniem wyrwasów*: Tu coraz z lasa wymknie ś. chorągiew, właśnie jak kiedy wyrwanego tańcuja. Pas.

[**Wyrwas**, a, lm. y] 1. *taniec.* 2. *hałas*: W karczmie je wieczny W. 3. *krótka improwizacja w rodzaju krakowiaka, śpiewana przed muzyką wśród tańca*: Czwartą dział zawiera kujawiaki, mazury, kołysanki, wyrwasy, piosnki pasterskie i żartobliwe. Glog. Ty z tego robisz jakiś po mazursku akcentowany dziwoląg, jakiegoś wyrwasa, obertasa. Gom. 4. *dowcip, koncept, żart.* Śl. wil.

[**Wyrwibuk**, a, lm. i] *ten, co wyrywa buki*: W., wyrwał buka.

[**Wyrwica**, y, lm. e] *dół utworzony, wyrwany na drodze od ulewnego deszczu.* w yrwa.

× **Wyrwicz**, a, lm. e, × **Wyrwiczopek**, × **Wyrwikorek** narzędzie do wyciągania korków z butelek, czopków, korkociąg, grajcarek, trybuszon: W., imię sławnego literata polskiego S. J., rówienika księdza Naruszewicza, który to ostatni, przytykając do imienia pierwszego, grajcarek uzałwał wyrwiczem. L.

× **Wyrwiczopek**, pka, lm. pki p. **Wyrwicz**.

[**Wyrwidąb**, ęba, lm. ęby] *bajeczny silacz, który wyrwywał dęby.*

[**Wyrwiduszka**, i, lm. i] *osoba bardzo sympatyczna.* Przen.: Pelikana prawdziwie nazwał można było po studencku wyrwiduszką.

Wyrwigrosz, a, lm. e *rzecz grożąca wydatkiem.*
[**Wyrwidłca**, y, lm. e] *bajeczny silacz, który wyrwywał jodły.*

[**Wyrwikolek**, lka, lm. lkwie] *urwis, szkodnik.*
× **Wyrwikorek**, rka, lm. rki p. **Wyrwicz**.

[**Wyrwinoga**, i, lm. owie] *ten, co wyrwywa nogi*: Podał się gaździe, że się nazywa W.

Wyrwipięta, y, lm. owie *przezwiśko*: Ty nie wypatruj za tym wyrwipięta, co cię w taki kram zapędził. Zap.

Wyrwisisko, a, lm. a p. **Wyrwa**.
[**Wyrwitaniec**, nca, lm. nce] *ziele używane w stosunkach miłosnych*: Dziewięciornik łąkowy górale pienińscy i zakopiańscy zowią wyrwitaniem.

Wyrwosięta, y, lm. e bot. (Iriarte) *ros. z rodziny palm.*

Wyrwowy przym. od **Wyrwa**: Pola wyrwowe (= pełne wyrw, powyrwane od pocisków, porwane).

[**Wry**, ów, blp.] p. **Wyrko**.

Wrybiad, a, al p. **Wrybić**.

Wrybianie, a, blm., czynność cz. **Wrybiad**.

Wrybić, i, il, nied. **Wrybiad** l. (np. rzekę, staw) *ogolocić z ryb, pozbawić ryb, wydławić zeń ryby.* 2. [W.] *kłepiąc kosę niejednostajnie, wyciągnąć jej ostrze tak, że ś. robi jakby falbanka, jakby ryba pletwa.*

Wrybienie, a, blm., czynność cz. **Wrybić**.

Wrybnyk, a, lm. i, **Aksolotl** zool. (siredon) *kijanka zwierzęcia ziemnowodnego lądowego, rozróżniająca ś. jajkami zapłodnionymi, często hodowana w akwarjach.*

[**Wrychać**, a, al] *wybić kogo.*

[**Wyrchanie**, a, blm.] *czynność cz. Wyrchać.*
[**Wyrychlenie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Wyrychlić ś.*

[**Wyrychlić się**, i ś., il ś.] *l. pośpieszyć ś., wyrwać ś. przeduczenie, pokwapić ś.*: Ja cię nie przynagliła, sameś po owce, wyrychlił. Ork. Cheieli pasterza postać po owce, ale ja ś. sama wyrychliła na to, żeby cię widzieć. Ork. Wyrychlił ś., a nie wykonał. 2. *złążyć w sam czas.*

Wyrychtować, uje, owal, [Wyrychtować], × **Zrychtować** l. *rychtujać wystawić, wysunąć ku komu, ku czemu, wymierzyć, wycełować, nakierować, narychtować, wykierować*: K niemu luk twardy wyrychtował. Żebr. Nawa złociста w morze wyrychtuje sztabę. Bardz. Czegożeście wyrychtowali na mnie gęby, jak armaty? Sienk. 2. *wyprostować, wyregulować*: W. gwóźdz skrzywiony. Tego dąbka wyrychtujcie. Reym. 3. [W.] *uregulować, uścić, zapłacić*: W. podatek. 4. *wyszukować, sporządzić, zrobić, wyrobić, odrobić; przysposobić*: Przemysław naprzd dał królowską pieczęć W., którą listy głowniejsze kazał pieczętować. Papr. [Konia sobie wyrychtował]. 5. *przen.*: W. kogo, ir. *wykierować, urządzić, wyszukować, wystrychnąć, wyprowadzić w pole, podjąć, oszukać*: Ładnie mię wyrychtował! zostałem bez grosza. W. ś. l. *złożyć ś., zmierzyć ś.*: [On sie wyrychtował prosto w ślipie i zalał im ślipie tom smolom]. Na doliny ś. rzadko wyrychtuje ognisty piorun. Bardz. (= skieruje ś., wykieruje ś., wykręci ś.). 2. [W. ś.] *przygotować ś., wyszukować ś., przysposobić ś.*: Koźlarz sie z temi kozami wyrychtował. 3. [W. ś.] *wystroić ś., wystrychnąć ś.*

Wyrychtowanie, a, blm., *czynność cz. Wyrychtować.*

Wyrychtowanie się, a ś., blm., *czynność cz. Wyrychtować ś.*

Wyrycie, a l. blm., *czynność cz. Wyrycić.* 2, lm. a to, *co wyrzyto, rycina, grawiura, sztych. rzeźba.* L.

† **Wryciel**, a, lm. e *ten, co wyrzył co, wyrznął, wyrzeźbił, rytownik, rzeźbiarz.* L.

Wryrzeć, y, al, **Wrykać**, nied. **Wrykiwać** l. *wyrazić rykiem.* 2. *rycząc wymóc, wyprosić.* 3. *przen.*: † W. kogo = *wyfukać, wykrzyzczyć, wylądzać, zwymyślać*: Przestrzegam cię, mów co k rzeczy, bo jako poczniesz drzwi, wyrzykam cię jako nieuka. Tworz. 4. *wywołać, sprowadzić co ryczeniem*: Krowy wyrzyca i wywyją nieszczęście jakieś. Gliń. W. ś. *naryczyć ś. doliwi.*

Wryczenie, a, blm., *czynność cz. Wryczyć.*

Wryczenie się, a ś., blm., *czynność cz. Wryczyć ś.*

Wryć, yje, yl, × *nied. Wrywać* l. *ryjąc wydobyc; wydobyć ryjem; wypyskać* W. co z ziemi. Kn. (= wykopać). [W. kogo z grobu]. Świnia bulwy z ziemi wryta. Troc. 2. *na czym = rylcem wryśować; wrytować, wyrznać, wysztychować, wysnycerować, wygrawerować*: Wryte były cztery części roku. Kras. Brat mój tutaj na mieczu wryty. Słow. W. pieczęć, herb na kamieniu. Troc. Przen.: W. komu co na myśl, na sercu. Troc. (= wrazić, wpoić w myśl, w serce). Głód nad ich czołem wrył: nieprzyjaciela. Wesołość na twarzach wryta. Os. Prośbę twoję mam w sercu głęboko wrytą Dm. 3. *ryjąc wyrobić; wyrzeźbić, wyciąć*: W. co z kamienia, z drzewa. Troc. W. ś. *zaznaczyć ś. głęboko, wypiętnować ś., wpić ś.*: To mi ś. dobrze wryło w pamięci. Koź.

Wyriglować, uje, ował cò = *wyjąć z czego rygiel, ademknąć drzwi zarygłowane, odsunąć, odrigłować*. L.

Wyriglowanie, a, bfm., czynność cz. Wyrigłować.

Wyrukać, a, ał i W. ś. p. Wyruczeń.

Wyrukanie, a, bfm., czynność cz. Wyrukać.

Wyrukanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyrukać ś.

Wyrykiwać, uje, iwał l. p. Wyruczeń. 2. ryczeń na różne sposoby, tony, porykiwać.

Wyrykiwanie, a, bfm., czynność cz. Wyrykiwać.

Wyryknąć, nie, nał l. *wybuchnąć rykiem, wydać ryk, zarzyść, ryknąć*. 2. *wyrazić ryknieniem*.

Wyryknięcie, a, bfm., czynność cz. Wyryknąć.

† Wyrynać, a, ał p. Wyrnać.

† Wyrynanie, a, bfm., czynność cz. Wyrynać.

[Wyrypać, pie, pał, nied. Wyrypować] l. *rypaniem wyrwać*: Rwali z takim pędem, że aż wióry śnieżne, wyrupane kopytami ze zmarzłej drogi, warczały w powietrzu jak kamienie. Sienk. 2. *rypaniem wyjednać, zdobyć*: Rypaj, koniu, wyrupaj dzieweczną. 3. *kogo = wybić, wygrzmocić, wyłoić*.

[Wyrupanie, a, bfm.] czynność cz. Wyrupać.

[Wyrupować, uje, ował] l. p. Wyrupać. 2. *rypując wyrupować = pedzić*: Konik jego wyrupuje, tupa nóżkami.

[Wyrupowanie, a, bfm.] czynność cz. Wyrupować.

[Wyrrypt]: Biegać do wyrryptu = *biec co tchu*.

Wyrysować, uje, ował *wydać, wystawić, wyrzucić w rysunku; narysować, odrysować, wykreślić, nakreślić*.

Wyrysowanie, a, bfm., czynność cz. Wyrysować.

Wrytować, uje, ował p. Wryć.

Wrytowanie, a, bfm., czynność cz. Wrytować.

Wrywacz, a, lm. e ten, cò *wrywa*. L.

Wrywać, a, ał i W. ś. l. p. Wyrwać. 2. p. × Wryć.

Wrywalska, kiej, lm. kie forma ż. od Wrywalski.

Wrywalski, ego, lm. cy *człowiek nałogowo wyrrywający ś. z czym; uczeń nałogowo wyrrywający ś. do lekcji*.

Wrywanie, a, bfm., czynność cz. Wrywać.

Wrywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wrywać ś.

[Wrywantusek, ska, lm. ski] *śpiewka krótka, wrywas*.

Wrywezo przys. od Wryweczy: Takowym to trybem te i tym podobne W., zawsze jednak i upatrzonym zyskiem rozsządzone sprawy. L. (= *dorywczco, na wyrrywki, wyrrywkami*).

Wryweczy nie ciągły, dorywczy, sporadyczny; *wypadający urządzany, przedsiębrany*: Bitwy Litwy z Rusinami były jakież tylko wryweze z lasów i czasowe rozboje. Nar. Wryweze światelka tu i owdzie rozstawione. Czart. A.

Wrywek a. Wrywka l. w wyraż.: Na wrywki, Wrywkami, przys. = *nie po kolei, tu i owdzie, ślad i zowąd, miejscami*: Słuchać ucznia lekcji na wrywki (= z różnych miejsc podręcznika, kursu). Zapytywać uczi na wrywki (= *nie po kolei z listy, ale to tego*). 2. × W. to, cò *wyrwano, mała wyrwa, małe wyrwisko*. Sł. wil.

Wrywka i, lm. i p. Wrywek.

[Wrywny] (o człowieku) *wyrrywający ś. z usługą, skory, prędki, chętny, pochopny*: Nie spodziejaj ś. po nim pomocy, nie taki on W.! Nie taki ja

W. do picia wódki. Myślałby kto, że jeste taki W. do dawania pieniędzy. Jun.

[Wyrzyać, a, ał] p. Wyrzyać.

[Wyrzanie, a, bfm.] czynność cz. Wyrzyać.

[Wyrzować, uje, ował] p. Wyrzyać.

[Wyrzowanie, a, bfm.] czynność cz. Wyrzować.

[Wyrzyać, a, ał, Wyrzyać, Wyrzować] i. *rzeć*: Kónik wyrzya w stajence. 2. *rżeniem wyprorokować, wyjednać, wyrobić*: Ryzej, koniu, ryzej, dam ci tatarcánki, jezeli mi nie wyrzyas ktorej Póntowiánki.

Wyrzyść, eje, ał *stać ś. rzyżym, wyrudzić, zrudzić*: Peruka wyrzyała mu zupełnie. Krasz.

Wyrzyenie, a, bfm., czynność cz. Wyrzyść.

[Wyrzynać, nie, nał] *wydać rżenie, zarżec*.

[Wyrzyknięcie, a, bfm.] czynność cz. Wyrzynąć.

[Wyrzyzować, uje, ował] p. Wyrzyzać.

[Wyrzyzowanie, a, bfm.] czynność cz. Wyrzyzować.

[Wyr-zać, a, ał, Wyr zukać] *ciągle drzwi otwierać, przetwierać ś.*: Nie wyt-zej dwierzami.

Wyrzaz, u, lm. y *wyrznięcie, zazębie w wyrobach stolarskich*.

† Wyrzazać, eze, azal i † W. ś. p. Wyrznać.

† Wyrzazanie, a, bfm., czynność cz. Wyrzazać.

† Wyrzazanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyrzazać ś.

× Wyrząd, u, bfm., l. *wyrządzanie, wyrządzenie*: Skrzywdził ich wyrządem nikesemnej wzgardy. Przyb. 2. × W. *wyposażenie, wyprawa, opatrzenie, wyekwipowanie*: W. wojenny w pieniądzech. Balc. [W., Wyrzęda, Ochędózka] *wyprawa panny młodej*. 3. [W.] *uczta lub stypa przy wszelkich obrzędach*. 4. [Robić na W. a. n a d e s p e t] = *na złość, na przekór, namyślnie*.

[Wyrządka, i, lm. i] l. p. Wyrzęda 2. *zakąska lub obiad weselny odbywający ś. w poniedziałek, inaczej zwany składkowym a. obiadem swasek*.

Wyrządzać, a, ał i W. ś. p. Wyrządzić.

Wyrządzanie, a, bfm., czynność cz. Wyrządzać.

Wyrządzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyrządzać ś.

Wyrządzenie, a, bfm., czynność cz. Wyrządzić. Jeśli potykam konsula, nie jnie opuszcze, cò do uczeiwości wyrządzenia przynależy: ziędę z konia, zdejmę czapkę, zstąpię z drogi. Warg. W. czeł Bogu. Bobr.

Wyrządzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyrządzić ś.

Wyrządzić, i, il, † Wyrzędzić, nied. Wyrządzać, † Wyrzędać l. [W.] *uporządkować, wyprządzić, oporządzić*: Kiedy będę jego żona, dom mu wyrządę. 2. † W. *kogo dokąd = wyprawić, wysłać, zaopatrzyć* go na drogę, *wyekwipować*: Matka do eudzych ziem porządnie synów wyrzędziła. Kołak, Legata wyrzędził, żeby nieprzyjacielom drogę zaszedł. Warg. [W. do ślubu] *wyprządzić, oporządzić, dać wyprawę*. 3. *cò = urządzić należycie, uczciwie, porządnie uczynić; zgotować, sprawić, wyprawić, uczcić czym*: Naostatek śmierć jej opiace, pogrzeb kosztowny wyprawi i wyrzędzi. Glicz. 4. † W. *powinność = wypełnić, spełnić, wykonać; wywiązać ś. z niej*. Skr. Ruskie książęta, od Tatarów zwojowane, trybut z hołdem im i posłuszeństwo wyrzędzali. Stryjk. (= *okazywali*). Szezęśliwy kraj, gdzie tak prędko sprawiedliwość wyrzędzają, jak u nas. L. (= *wymierzają, okazują*). W. *cześć koma*. (Troc.) = *złożyć, wy-*

świadczyć, okazać, oddać: Nie słuchaj ty here-tyka, wyrządź cześć Bogu, Jego Matce i świę-tych Jego. Baz. U Ateńczyków, jeśliby był uczciwością przystojnej starszemu młodszy nie wyrządził, tedy go za to na gardle karano. Star. W. pokłon. Błaż. (= złożyć, oddać). 5. W. komu co złego = zrobić, uczynić: Wyrząd-zam komu złość, psotę, niecnotę, sztukę. Kn. Bał ś. Stefan, aby na lesie Wołosza, jako są zdradca wieley, ludziom Olbrachta złości jakiej nie wyrządzili. Biel. M. Na przekorę panu wszyst-kiem tu sztuki wyrządza. L. (= plata, pokazuje, wyprawia). Figle wyrządzać macie sobie za rozkaz. L. Zrobisz mi figla jednego, ja ci dzie-sięć innych wyrządę. L. Ty to, niecnoto, taką wyrządziłeś mi psotę. L. Oj, takiego wyrządę mu psukusa, niech pamięta, co umiem! L. Gdy okrutną niemilosć przeciw sobie Heroda oba-czyli, iż im nie tylko inne lekkości wyrządzał, ale jeszcze na gardło stał, myśleli mu też źle. Gliż. Niewstrzymywały syn jego wyrządzał nieczęść cudzym zonom. Petr. (= gwałcić, bez-częścić je). Tatarów hordy, po kraju rzbiegszy ś., wyrządzają mordy. L. Wyb. (= dopuszczają ś. mordów). Wyrządzili mi złość, psotę, niecnotę, sztukę, figiel. Troc. W. komu szkodę. Jeżeli fałszywi statyści spotwarzyli filozofją, nierównie jej większą wyrządzają krzywdę teologowie. Śniad. Obrażona królowa gorzkimi łzami oblała wyrządzoną sobie zniewagę. Szaj. [On nam coś wyrządzi niedobrego kiedyś] (= zbroi). 5. [Wyrządzać] *dokuczać*: Bracia bardzo wyrzondzali ty dziose mały (= tej dziewusze małej). Ma-cocha... wyrządzała paskudną (dokuczała). W. ś. l. † W. ś., [W. ś.] *wybrać ś., wyprawić ś., wyekwi-pować ś. na drogę*: Konnym kazał ś. ruszać; trochę później wyrządzili ś. i zjechali. Warg. l. [Hej, wybieraj ś., hej, wyrządzaj ś.]. 2. † W. ś. komu = *wysadzić ś. dla kogo, zrobić co dlań z własną szkodą*: My ze złemi ludźmi biesiady stroić, uczty na nie sprawować i ich chłopom i szkapom ś. wyrządzać mamy? Star.

[Wyrzāszczenie, a, blm.] czynność cz. Wyrzāszczyć.

[Wyrzāszczyć, y, ył] *wysiepać, wystrzepić.*

Wyrzec, cze, kl, nied. Wyrzekać l. rzekszy *wy-jawiać; wymówić, wyrazić co, odezwać ś. z czym*: Skorom to wymówił, wyrzekł... Kn. Niechaj tego dowodzi, co śmiała W. L. Usłyszano nie-kóre słowa, które do waćpanny wyrzekł L. Stąd rzeczony jest sędzią, iż sądzi i dekreta prawne wyrzeka Sz. (= *wydaje; iż orzeka, wy-rokuje*). Prawo nic o tym nie wyrzekło (= *nie orzekło*). Wyrzekliśmy, że ktokolwiek stanie na ziemi polskiej, jest tym samym wolny. Kołł. (= *orzekliśmy, postanowiliśmy*). Czasami jedna chwila wyrzeka o losach ludzi (= *orzeka, sta-nowi, decyduje, rozstrzyga*). Nagliłem ją, by los mój wyrzeka. Fred. A. (= *postanowiła o nim*). Potym wyrzekł a skazali pospolitym przy-kazaniem. 2. † W. co = *wyrazić mową, wy-powiedzieć, wystawić w mowie, wysłować, wymówić, opisać słowami*: Trudno to wypisać, trudno W. słowy. Pot. 3. † W. *wyznaczyć, ustanowić, umówić, ułożyć, postanowić*. Głos. Jeśli podejmie ś. dobry człek rzeczy mówić za wyrzeczony myto. Ort. Dług zaplaścił na wyrzeczony dzień. Ort. 4. Wyrzekać = *narzekać, skarżyć ś., biadać, biadować, lamentować, utyskiwać, żalać ś.*: Postrzegsz straćę, matka w teje chwili, o, jak żałośnie wyrzeka i kwilił Susz. Za jego panowania żaden nieszczęśliwy nie wyrzekał na przemoc. Stasz. Żona ta w fra-

sunek, i jaki żal niewieści może być zmyślony, łamie ręce, wyrzeka, pełna obłud. Tw. Trojany i Trojanki będą wyrzekały. Dm. Lada przy-czyną tak wyrzeka i wyklina. L. Pod jakim ja to wlewkiem rodził ś. planetę, strapiiony osie-ćóż to za człek ten mój pan, wyrzekał, nie stety, niewdzięcznik, bogdaj przepadł na pie-kielnym progu. Nagł. Demofonie, po tobie wy-rzeka Filida twoja, że cię czeka. Chr. W. ś. *odrzec ś., zarzec ś., rzec ś., wyprzec ś., zaprzec ś., uczynić rozbrat, dać za wygraną, porzucić kogo, co*: Wyrzekasz ś. szatana i wszystkich uczy-nków jego i wszystkiej pychy jego? Kucz. Przy chrzcie świętym wyrzekamy ś. szatana i wszystkich spraw jego. Jeł. W. ś. świata. L. Ktoby chciał za mną iść, niechaj ś. sam siebie wyrzecz. Sekl. (niechaj ś. sam siebie zaprze. Sekl.). Wyrzekam ś. części w raj, jeśli to nieprawda. Baz. Takie małżeństwo, gdy ś. go miłość wyrzeka, jest największym nieszczęściem, jest obrazem piekła. L. Muszę ś. W. przy-jemności zobaczenia ciebie (= *odmówić sobie*). Niezego ś. nie wyrzekam; kto wie, co mnie jeszcze spotkać może (= *na wszystko jestem przy-gotowany, wszystko przewidziewać można*). W. ś. ojczyzny, wiary (= *odstąpić ich, zdradzić je*): Wyrzeka ś. przyjaciół, ojca, matki, brata, nawet całego wyrzeka ś. świata, Mick. Wyrzekam ś. syna, ojca, zięcia. Kn. (= *wypieram ś. go, odtrącam go od siebie, nie chcę go znać, wiedzieć o nim*). Syn wyrzeczony. Troc. Gdyby kto wyrzekł ś. syna, iż przystał do króla, wielkaby krzywdę uczynił królowi. Birk. Taką masz litość nad tym, który ś. cię wyrzekał i nie chciał znać za brata. Boh. Ażaj niemasz na świecie tak ciężkich, tak złych i niezbożnych ojców, iż W. ś. ich synom i ludzkie i Boskie prawa pozwalają? Górn. Wyrzekł ś. tytułu królewskiego, prawa tego. dóbr swoich. Troc. W. ś. dziedzietwa. Troc. *Wyrzechotać, oce a. ocze, otał, Wyrzegotać, Wyrzekotać* l. *rzechocąc wyrazić, wygadać, wy-paplać, wyklekotać, wybajać*: Orzeł bał ś. przyjać sroki w swą drużynę, aby tego, co ś. w domu stanie, na domu siedząc, nie wyrzegotała. Jabł. 2. *rzechotem wymóc, wyprosić*. 3. *rzechotem prze-powiedzieć, wywróżyć, wywołać*.

Wyrzechotanie, a, blm., czynność cz. Wyrzechotać.

Wyrzeczenie, a, & Wyrzeknienie l. blm., czyn-ność cz. *Wyrzec*. Kn. 2. lm. a to, co ś. wy-rzekło, słowo; myśl *wyrzeczona*. Kn.

Wyrzeczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrzec ś.: W. ś. prawa, majątności. Troc. W. ś. syna. Kn., Troc.

Wyrzecza, i, lm. i bot. (alangium) ros. z ro-dziny dereniowatych,

[*Wyrzecznosc, i, blm., Wyrzek*] *wymowa.*

× *Wyrzeczny* możliwy do wyrzeczenia, do wy-rażenia w słowach, wypowiedzialny. Sł. wil.

[*Wyrzeczysko, a, lm. a*] *święte miejsce wio-skowe, ustanowione na pamiątkę jakiej klęski, po-żaru, gradobicia, dla odurócenia gniewu Bożego, a, na pamiątkę uroczystego wyrzeczenia ś. wódki; wyrzysiężenie ś. wódki*: Dotrzymanie masowe wyrzeczyska, danego około r. 1858, nie pić wódki, już dodatnio świadczy o panowaniu nad sobą. Krzyw.

Wyrzednieć, ejs, ał p. Wyrzedzieć. L.

Wyrzednienie, a, blm., czynność cz. Wyrzednieć.

Wyrzedzenie, a, blm. l. czynność cz. Wyrzedzić. 2. czynność cz. Wyrzedzić.

Wyrzedzić, i, il zrobić zupełnie rzadkim, zupełnie przerzedzić, przetrzebić. L. W. las wycinaniem.
Wyrzedzić, oje, al, Wyrzednieć stać s. zupełnie rzadkim, przerzedzić s. zupełnie. L.

Wyrzegość, oje a. oje, otał p. Wyrzechotać.
Wyrzegotanie, a, bfm., czynność cz. **Wyrzegość.**

[Wyrzek, u, bfm.] p. **Wyrzechność.**

Wyrzekać, a, al i. i W. s. p. Wyrzec. 2. [W.] wyrzekać s. wódki, ślubować od trunków rozpalających.

Wyrzekanie, a i. bfm., czynność cz. **Wyrzekać.**
 2. Im. a skarga, lament.

Wyrzekanie się, a s., bfm., czynność cz. **Wyrzekać s.:** W. s. Zbawiciela swojego. Troc.

† **Wyrzekły wyrzecony:** W., wyrzecony syn, *abdūcatūs*. Kn.

Wyrzekać, nie, nał i W. s. p. Wyrzec. L.

Wyrzeknienie, a, Im. a p. Wyrzeknięcie: Ożywiać martwe ciało jednym wyrzeknieniem. Wor.

Wyrzeknienie się, a s., bfm., p. Wyrzeknięcie s.
Wyrzeknięcie, a, bfm., Wyrzeknienie czynność cz. **Wyrzeknąć.**

Wyrzeknienie się, {a s., bfm., Wyrzeknienie s., czynność cz. **Wyrzeknąć s.**

Wyrzempolenie, a, bfm., czynność cz. **Wyrzempolić.**

Wyrzempolić, i, il p. Wyrzempolić.

[Wyrzepić, i, il] oczy = *wyrzypić, wyrzyczyć, wyrzeszczyć, wybaldużyć, wywalić*. Wójc.

× **Wyrzepienie, a, bfm.]** czynność cz. **Wyrzepić.**

× **Wyrzetelnic, i, il co = l. wykazać rzetelność czego, udowodnić, usprawiedliwić:** Rachunki zdać i W. Cyw. Które rachunki z zarządzenia za wyrzetelnione i ukończone są uważane. Cyw. 2. zlikwidować, uiszczyć, uregulować: Długi jeszcze nie wyrzetelnione. Cyw.

[Wyrzetelnieć, oje, al] *wyzdrowieć*.

Wyrzetelnienie, a, bfm. i. czynność cz. **Wyrzetelnic:** W. opiekuna w zakwitowaniu ostrzeżone być; ma. Cyw. 2. [W.] czynność cz. **Wyrzetelnieć.**

× **Wyrzeczacz, a, Im. e p. Wyrzynacz.**

× **Wyrzeczac, że, zał i × W. s. p. Wyrzynać.**

× **Wyrzeczanie, a, bfm.,** czynność cz. **Wyrzeczac:** Gdy okrutne klócia miała, radzono s. lekarzów, którzy odpowiedzieli, że jedyna nadzieja jest w wyrzeczaniu kamienia. Birk.

× **Wyrzeczaniec, nca, Im. ncy, Wyrzek** l. p. **Wyprótek:** Gdyby s. przydało, iżby matka rodząc umarła, potrzeba bok jej lewy prostą raną rozpróć i otworzyć, kędyby dziecię wyjąć; a którzy s. tym obyczajem rodzą, wyprótkami albo wyrzeczaniem zowią; tak Juliusz Cezar był z matki wyrzeczany. Sien. 2. *rzechaniec, kastrat, eunuch, trzebieniec*. Dudz. Niemskie wyrzeków grono. Dar.

× **Wyrzeczanie się, a s., bfm.,** czynność cz. **Wyrzeczac s.**

× **Wyrzek l. zku, Im. zki a) p. Wyrzynek.**
 b) rzecz rzniciem zrobiona. 2. zka, Im. zki a. zkwie p. Wyrzeczaniec.

× **Wyrzezywać, uje, ywał i × W. s. p. Wyrzeznąć.**

× **Wyrzezywanie, a, bfm.,** czynność cz. **Wyrzezywać.**

× **Wyrzezywanie się, a s., bfm.,** czynność cz. **Wyrzezywać s.**

Wyrzeźbiać, a, al p. Wyrzeźbić.

Wyrzeźbianie, a, bfm., czynność cz. **Wyrzeźbiać.**

Wyrzeźbić, i, il, nied. Wyrzeźbiać co rzeźbiąc wyrobić; wykonać rzeźbę. Przen.: *wykończyć z precyzją:* Słońce wschodzi i wyrzeźbia ślicznie wszystkie zarysy krajobrazu. Sienk. Wyrzeźbiał każdą spółgłoskę.

Wyrzeźbienie, a, bfm., czynność cz. **Wyrzeźbić.**
 [Wyrzędą, y, Im. y] *wyprawa panny młodej*. Zdr. [Wyrzędka].

† **Wyrzędac, a, al p. Wyrzędzić.** Korez.

† **Wyrzędanie, a, bfm.,** czynność cz. **Wyrzędac.**
 † **Wyrzędzenie, a, bfm.,** czynność cz. **Wyrzędzić.**

† **Wyrzędzić, i, il p. Wyrzędzić.** Orzech.

Wyrzępolić, i, il, Wyrzępolić l. ordynarnie, ale z zacięciem wygrać na skrzypcach, wyciąć, uciąć: W. obertasa. 2. *rzępoląc wyjednac, zarobić, uzyskać:* [Basista niebo sobie wyrzępoli].

[Wyrzęd, i, al] (Wyr-zieć) p. **Wyrzęd.**

[Wyrzienie, a, bfm.] (Wyr-zienie) czynność cz. **Wyrzied.**

Wyrznać, nie, nał, [Wyrznąć], × Wyrzeznac, † **Wyrzazac, nied. Wyrzynać, × Wyrzezywać i. pozarzynac** co do jednego; *znac wytracić; wyciąć, wymordować:* W. w pień obywatelów. Nagur. Wyrzyna matki, dźwiatwę, starce i kapłany. Tremb. Pali, pustoszy, wyrzyna. Niem.

W Koryncie Mummius zdany do ojeza wyrznał. Lel. Przen.: Wilk głodnym zębem obore wyrzeze. L. (= *wykole, wyzre*). 2. [Wyrznąć] *wyżac:* Jeszcześmy nie wyrznęli pszenicy. 3.

rznięciem wydrzeć, wyrobić, zdryzlować, wytrzeć, stępić, wychellać, wyszczerbić, nadpsuć: W. nóż. 4. *rznięciem wydobyć; wyciąć, wykrajać, wypłatać:*

Pop na żertowniku, wyrzezawszy z poszrodku proskury hostja, kładzie na patynie. Sak. Juliusz Cezar był z matki wyrzeczany. Sien. Groty wyrzyna z ciała, leczy rany. Dm. Wyrzynać ule = *wybierac z nich miód, lazbić*. Włos żywotni Nizowi córka wyrzezuje. Ot. (= *wycina, wystrzyga*).

Wyrznęto mu kamień z pęcherza. Troc. Wyrznął z chleba środek. Troc. Przen.: Radzi Pismo, kogo z małżeńskich śmierć związków wyrzeze, żeby swobodnie żyły niewiasty i męże. Pot. (= *wyzwoili, wybawi, uwolnili*). 5. *znac wyrobić, wyformować; wykrajać, wyrzeźbić, wyciąć, wyszycerować, wystrugać, wyciosać, wyrzyć, wyrzłować, wyszłochować, wygrawerować:* W. drogę, dukt. Prosto wyrznęta droga w prawo pod pagórek wiodła z gościńca do dworka. Fred. A.

W. w czym, na czym, z czego, werznac w czym, rznięciem wyrobić, wydrożyć, wydłubać, wyrzyć, wyciosać. L. Perdyks, rybie pośrednie skrzele obejrzawszy, na wzór onych w żelazie twardym zęby wieczne, najpierwej piłę wymistrzował.

Zebr. Maeica szrubna jest to dziura wyrznęta. w gwinty, w których szrubka chodzi, obracając s. Jak. J. Wyrzynają na marmurze imię jego. L.

Wyrznij ten obrazek. Troc. Wyrznął swoje imię na drzewie. Troc. Trumna pokryta zewsząd białym marmurem, historie niektóre cudownie wyrzeczane reprezentuje. Birk. Prawa u Rzymian wyrzynano na tablicach miedzianych. Siem. J. Wyrzazał Mojżesz dwie tablice kamienne. Bud. (wyciosał. B. G.).

Skrzynie pięknie wyrzezywane. Krasz. W. posąg z drzewa, litery na marmurze, pieczęć. [Wyrznon w sutannie kółeczko]. Przen.: *wypowiedzieć dobitnie, wyciąć, wyrębać, wypalić, palnąć, powiedzieć wręcz, bez ogródki, prosto z mostu:* Bez trudności każde wyrzyna słowo. Troc. Jest w greckim i w łacińskim języku coś okrągłego, iż język bez trudności wyrzyna każde słowo. Górn. Nie mógł W,

a wymówić: Schiboleth. Leop. (rzekł: sybolet a inaczej nie mógł wymówić. B. G.). [W., = *wypowiedzieć prawdę*]: Wyrzesałam chłopu, ale ja i ojeu wyrzne. Przen.: $\times W.$ = *jak najtrafniej wyrazić, oddać, wystawić, wydatnić, wyobrazić, wyrzeźbić*: *Describere aliquid*, popisać, wymalować, wyłożyć, słowy W. co takowego. Mącz. Wystrychnąć kogo jako jest, słowy W. Mącz. *Ad normam respondere*, prawie, jako ma być, odpowiedzieć, by wyrznał, słusznie odpowiedzieć. Mącz. Wielkich to są przykłady panów, ty, choć mniejszym wzorem, jednak chciej ichże jak najlepiej. W. Opal. W tym piśmie ś. wyrznie jasno, jak było przy Kaczale zawsze chudo, ciasno. Wyb. Czyj język tak mowny, żeby sprawy tej cudownej dzieło wyrznał, jak trzeba? P. Koch. Trudna rzecz jest jeden język drugim językiem dostatecznie W.; przeto z wielką ś. pilnością folgowało temu, aby i prawdziwie i snadnie tekst polski on tekst łaciński wyrznał. Leop. Jak wyrznał, jak przymuszał, grzeźcznie, grzeży. Kn. (= *bardzo trafnie, akurat, w sam raz*). [Wyrznij dziadzie, wyrznij djable] = *akurat, takuteńki, kubek w kubek, jak wykapany, jakby z niego skórę zdjął*: Jak wyrznał ojeu z oczu. Troc. Ale to wasz syn wyrznij dziadzie kieby mój. Byłem raz w rękach u takiego Tatara, co był, wyrznij djable, jak waszmość. Kaczk. W. mowę, komplement = *wyciąć, palnąć, powiedzieć ze swadą, gracko kropnąć*. L. Wyrznał piosnkę na skrzypcach. (Troc.) = *wygrał dziarsko*. Zmuszony byłem godzin 12 wyrznać oberka na skrzypicy. Wilk. 6. kogo = *wyrzeźbić, wykastrować, wymniszyć, zrobić eunuchem*: Publusz Poncego wyrzezał a. otrzebił. Warg. W niebie przyjmaj koronę ci trzebieńcy albo rzezańcy, którzy sami ś. rzeżali dla królestwa niebieskiego, nie ciało, lecz pożądlivosti wyrzeżać. Galat. 7. Wyrznać = *uderzyć, wyciąć, palnąć, grzmotnąć, łupnąć, chrostnąć, zdzielić, zwałić, walać*: W kogo w kark (= *dzbęknąć*) w twarz. W. komu różgą zadek, kijem plecy. I. (= *wytrzepać, wygarbiować, wyłoić, wyćwiczyć, orznąć*). [Innego wnetby był kijem wyrzezał i z chałupy wypędził. Tet. Jakbyś mnie kie tak odpędzała, tobyk cię tak wyrzezał tam, ka trza, co za trzy dni nie siedzies. Tet.]. 8. z broni palnej = *wyciąć, wypalić, palnąć, wystrzelić, kropnąć, wymierzyć, grzmotnąć, gruchnąć*. W. ś. I. *przerznawszy ś. wydobyć ś. na zewnątrz, wyjść na wierzach, przebić ś.*: Wyrznał ś. tabor z lasa bez szkód zadnych. Jabł. Tam Dunaj siedmią gąb wyrzyna ś. w morze. Chr. Zęby ś. wyrzynają. Chm. B. (= *wykluwają ś.*). Siódmego od narodzenia miesiąca zęby ś. wyrzynają z bólem, częstokroć śmierć przynoszącym. Boh. Wyrznał ś. z drogi. Troc. (= *wyboczył*). Nim sześć miesięcy upływie jagnięciu, wszystkie ś. mu zęby wyrzną. Wolsz. Pierwsze zęby wyrzynają ś. w polspicie od siódmego od urodzenia miesiąca. Sniad. J. 2. *wyrzeć ś., zdzyelować ś., wychęłtać ś., zużyć ś., wyrobić ś., wyszczerbić ś. przez rżnięcie*: Wyrzezał ś. nóż. Kn., Troc. 3. *posp. wypróżnić ś., wyfajdac ś., wypaskudzić ś., wykantować ś., wysrać ś.* 4. *posp. wystrzić ś., siarczyć, wystrychnąć ś., wyelegantować ś. pretensjonalnie a niesmacznie*: Walenta, jak ś. wyrznęła w niedzielę do kościoła, to wyglądała jak krakowska przekupka na Boże Ciało. Bał.

Wyrznienie, a, blm., p. Wyrznięcie. Troc.

Wyrznienie się, a ś., blm., p. Wyrznięcie ś.

Wyrznięcie, a, Wyrznięcie I. blm., czynność cz.

Wyrznąć, 2. lm. a = a) to, co rżnięciem wyro-

biono, wglębieńie wyrznięte. b) anat.: $\times W.$, p. Wolecie.

Wyrznięcie się, a ś., blm., Wyrznięcie ś. czynność cz. Wyrznąć ś.

[Wyrzniekoszoneczka, i, lm. i] *człowiek mający kieszeń wyrzniętą?*: Krakowiacek ci ja W.

\times Wyrzucacz, a, lm. e p. Wyrzutnik. L.

Wyrzucacz, a, al i W. ś. p. Wyrzucić.

Wyrzucalny, Wyrzutny I. *mogący być wyrzuconym*. L. 2. *przeznaczony do wyrzucania, odrzucenia*. L., Troc.

Wyrzucanie, a, blm., czynność cz. Wyrzucacz: W. na oczy komu czego. Troc. Womit nie innego nie jest, jedno W. przez usta tego, coby jeno w żołądku było. Cziach.

Wyrzucanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrzucacz ś.: W. ś. krost. Troc.

Wyrzucenie, a, blm., czynność cz. Wyrzucić.

Wyrzucowiec, nca, lm. ncy ten, którego wyrzucano.

Wyrzucenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrzucić ś.

\times Wyrzuciciel, a, lm. e p. Wyrzutnik. L.

Wyrzucić, i, II, nied. Wyrzucacz I. *rzucić na zewnątrz, wymiotać, cisnąć skąd; wyprzątnąć rzucający*: Grzyby najlepiej, gdy najwyborniej będą przyprawione, za płot W. Urzęd. Próżno żałujesz klejnotu, wyrzuciwszy go. Pot. Pokój jak nien: wyrzucili wszystko, co jejmość kazała przybrać. L. (= *usunęli*). Wyrzucano pieniądze oknem, towarzyż z okrętu. Troc. W. kartę = *wyświecić; wyjść w nią, zadać ją*: Wyrzuceli (zadał) kozę. Troc. Wyrznie te śmieci na dwór; więcej ziemi z rowu. Troc. Lizymach, co go Aleksander W. lwowi okrutnemu kazał W., lwa srogiego udawił. Rej. (= *porzucić przed lwa; porzuciwszy wydał lwa na pastwę*). Przen.: Ukazującemu w nagrodę trzeba coś z kieszeni W. L. (= *coś jakby od niechcenia dać*). [Wyrzuce co za nogami] = *opuszczyć jeszcze co z ceny (przy płaceniu za towar)*. Wyrzucacz pieniądze = *wydawać lekkomyślnie, szafować niepotrzebnie, puszczać, puścić*. Jakiś nagły, potężny napływ uczucia ły na policzki wyrzucił i za gardło ścisnął. Brt. (= *wywołał, sprowadził*) Świeże i nieco wyrzucione usta. Kub. (= *wywinęte, wydęte, grube*). Ospa wyrzuciła (= *wystąpiła na wierzach ciała, wysypała ś. w postaci wyrzutów*). W. kogo skąd = *wychpnąć, wyrugować, wyforować, wyparować, wysadzić*: W. kogo, wypchnąć. Kn. W. kogo, wyrugować, wyforytować. Kn. Wyrzuconym być jest to zostać wygnanym z tego miejsca, które poniewolnie opuszczamy. Pileh. Wyrzucacz kogo z rady, z cechu. Kn. (= *wykluczać, wydalac, usuwać, relegować*). Gdyby który rzemieślnik co przeciwko postanowieniu miejskiemu wystąpił, tedy ma być z cechu wyrzucen. Sz. Najwięcej jest drogotu o to biedne siedlisko cudze, aby jeden drugiego z miejsca wyprzeć i W. mógł. Podw. Iz Pana Boga czeli, wyrzucali i od majątności wywoływali ich. Leop. Wielu na wygnanie wyrzucił i do klasztoru postrzygił. Skar. Wyrzucony żołnierz Troc. W. kogo z rady, z cechu, z swojej społeczności. Troc. Ze słów rycerza nie nie W., jak ze słów pacierza (= *wykreślić, wymazać, wykasować*). Przen.: W. co komu na oczy = *zrobić mu wyrzut, wyknać, wymówić; wyklóć mu czym oczy*. Wyrzucacz co komu na oczy *plus est quam* wymawiać. Kn. Jan św. wyrzucacz światu na oczy, że przez Chrystusa od zginienia wyswobodzony, przecię go nie poznał. Salin. Zwyczajnym swym stylem jp. cześnik mi zdradę miłości wyrzucacz. L. W. 2.

co z siebie=*zrzucić; wypuścić, wydać*: Uciekając, dziecię nie tak porodziła, jak wyrzuciła. L. (= *poroniła*). W. z żołądka, zrzucić, wyrzygnąć. L. Żadnej jego potrawy jeść nie mogła, ale wszystko, zjadłszy, wyrzucała. Skar. Cokolwiek w ś. wleją, to przez wómit z zóteią zmieszany, kwaśno przekąsywając, wyrzucają. Pileh. Pokarm, przyjęty od chorego żołądka, bywa wyrzucony. Białob. Plugawsza rzecz tych, którzy wyrzucają przeciw bliźniemu swemu obmowy, niżeliby to wyrzucił, co jadł a. pił. L. Przen.: Wyrzucam, co mam na sercu, wymawiam. Kn. (= *wyjawiam, wypowiedzam, wyładowuję, zrzucam z serca, wylewam, wynurzam*). Czego sam wymówić nie mógł, to przez usta towarzysza swego Focjusza wyrzucił. Skar. Jezus mówi: otworzę w podobieństwach usta moje, wyrzucę zakryte rzeczy od założenia świata. Sekl. (wypowiem skryte rzeczy od założenia świata. B. G.). W. gniew, jad swój na kogo. Troc. (= *wyrzucić*). 3. w górę, ku górze=*podrzucić, wzbicić, wysudzić*, † w rzucić: Blokauz jeden wyrzucił z ziemi a chróstem go i różno wiszami leśnymi tak nasrożył, że ś. lasem Turkom zdał przyrodzonym. Tw. Podkopy, czyli miny, podsadzonemi prochami mają być w powietrze wyrzucone. Jak. J. Byk w górę wyrzucą rogami, a ziemię nogami kopiąc, piasek rozmiata. Pileh. (wytłacza w górę i wymiatuje. L.). Woda wyrzuci topielea. Siedzi djablik, jak w żrenicy, i wyrzucą wciąż koziołka. Ś. wil. (= *wywija, fika, przewraca, macha koziołka*). [Kulę wyrzucić] = *zwołać zgromadzenie*. 4. *wypuścić wolno, papuścić; odrzucić*: W. wodze, eugle. Troc. W. koniowi eugle, (przen.) pragnieniem swoim wodze. Troc. W. rękawy na ramionem swoim wyrzucił. Troc. W. s.: Wyrzucę ś. krostą. Kn., Troc. (wykocica ś. L.). = *występuje, wysypuje ś. na skórze, występuje na skórze*.

× Wyrzucień, tnia, lm. tnio p. Wyrzutek.

[Wyr-zukać, a, ał] p. Wyrzać.

[Wyr-zukanie, a, blm.] czynność cz. Wyr-zukać.

Wyrzut, u, lm. y, † Wyrzuta f. × W. wyrzucanie, wyrzucenie, wymiot: Iż gwałtowna nawałność okręt umiotala, W. uczynili, a nazajutrz sprzęt okrętowy wyrzucili. Wuj. (naprzód towary wyrzucili, a trzeciego dnia okrętowe naczynia wyrzuciliśmy. B. G.). Niech patrzą na tehu z mych ust wyrzute, na serdeczną skruchę i duszną pokutę. Kulig. Entuzjazmował ś. nizki młodzieniec szerokim wyrzutem ramienia i mimowolnym wspięciem ś. na palec. Brt. W. nogam w gymnastyce. 2. a. **Wyrzutek** to, co ś. skąd wyrzucą, odrzutek, brak, śmiecie, wymięcinny, odpadki, pomiot, wymiot: Wyrzutki, odrzutki, odrzeczki, śmieci, pomiotło, wymiętaczka. everviculum. Kn. Swiniom ś. dają wyrzutki z ogrodów marchwi, buraków, liście kapuściane i t. d. Kluk. A wy onych wyrokiem górno-myślniej buty skazani między podłe natury wyrzuty. L. W. morski, wymiot morski. Troc. 3. p. **Wyrzutek**. 4. to, co ś. z ciała jakkolwiek drogą wydobywa, wydzieliny, wymiot; blwoćiny, rzygowiny; odchody, ekstramenta, stolec, fecesy, pomiot, lajno, gówno, gnój: Wyrzuty przyrodzone. Dyk. M. 5. choroba drzew, zależąca na wyrostkach bardzo chropawych, pokrywających korę. 6. osatr wymówka, zarzut w oczy uczyniony: Robić komu wyrzuty. Gorzki, cierpki, ostry W. Czynieć sobie wyrzuty. Wskróś Ulisesa takie wymówki prze-

bodły; do mnieź, rzekł, królu, W. obracasz tak podły! Dm. Nie kluj mnie w serce wyrzuty cierpkimi. Krasin. Przen.: W. sumienia (= *udręzenie sumienia*). 7. [W.] traf, przypadek, przygoda: Nie miałem wyrzutu w drodze. 8. lek. W., Wyrzuty (eruptio, efflorescentia) wysypka skórna, obsypanie, osucie skóry uszkiego rodzaju plamami, krostami, wykwit, † osucizna, choroba osutkowa: Gorączka z wyrzutami (febres exanthematicae). Krup.

† Wyrzuta, y, lm. y p. Wyrzut.

Wyrzutek, tka, lm. tki f. p. Wyrzut. 2. a.

× **Wyrzucień**, × **Wyrzut** człowiek odrzucony, wzgardzony, upośledzony, godny wyrzucenia, odrzucenia, wyrodek, zakała, hańba społeczeństwa: W. współstwa (Troc.) = *szumowiny społeczne, chałastra, tałalajstwo, tłuszcza, zgraja, molloch, galgaństwo*. Precz mi z oczu w tej minucie, nizezemny ziemi wyrzucie! Jak. W. Taką krzywdę poniosłem przez dumę Atryda, jakbym był najpodlejszy na ziemi W. Dm. Będziesz ś. włóczył od kraju do kraju, zostaniesz wszystkich narodów wyrzutkiem, Stasz. 3. *plód przed czasem urodzony, poroniony, wymiot, wymiotek, porzutek, poroniatko, poronice, niedochodek, niedonoszek, zaśniad*. Kn. 4. *dziecię porzucone przez matkę, nalezionek, znaledek, podrzutek, znajda*. Kn.

[Wyrzutka, i, lm. i] *datek, naddatek wyrzucony komu*: Na jarmarku po dobitym targu sprzedający wrzucą kilka centów, jako wyrzutkę, na szczęście do kapelusza.

Wyrzutnia, i, lm. e, **Elipsa** f. *figura retoryczna, gdy mówca w zapale opuszcza jeden lub kilka wyrazów*. 2. gram. *wyrzucenie głoski a. wyrazu, gdy ś. ich łatwo domyślić, wysuwka*, np.: kole(j)i zrobię (tak), jak każesz.

Wyrzutnie przys. od **Wyrzutny**. L.

Wyrzutnik, a, lm. cy, **Wyrzucacz**, **Wyrzuciole** f. ten, który co wyrzucą skąd. 2. ten, co robi wyrzuty komu. L.

Wyrzutniowy przym. od **Wyrzutnia**. Gram.: Zdania wyrzutniowe a. niezupełne (= *w których opuszczono wyraz łatwo domyślny*).

Wyrzutny f. p. **Wyrzucalny**. 2. a. **Wyrzutowy** (= a) *tyczący ś. wyrzutu*: Ruch W. Otwór W. (którym wycieka woda z jamy pokarmowej gąbki. Nus. Gdzieś w nawie żarzy ś. czerwonawą, wyrzutną skargą lampka. Wroc. (o świetle, wypadającym z lampki susami). b) z *krostami, wysypkowymi, plamistymi*: Ospa wyrzutowa. c) *zawierający w sobie wymówki, zarzuty, wymawiający, pełen wyrzutów*.

Wyrzutowy p. **Wyrzutny**.

Wyrzygacz, a, lm. e ten, co wyrzyga. L.

Wyrzygać, a, ał p. **Wyrzygnąć**.

Wyrzyganie, a, blm., czynność cz. **Wyrzygać**.

[Wyrzygi, ów, blp.] *wymioty*.

Wyrzygiwać, uje, iwał p. **Wyrzygnąć**.

Wyrzygiwanie, a, blm., czynność cz. **Wyrzygiwać**.

Wyrzygnąć, nie, nął, **Wyrzygać**, nied. **Wyrzygiwać** *rzygnąć, rzygać wyrzucić; zrzucić, zwomitować, zwymiotować, oddać, zwrócić, wybluć; wyrzucić, wypuścić przez usta*: Przebiła dzida szyję, krwi potok wyrzygnął. Dm. Odzyskał dech bohater, na nogi ś. dźwignął. otworzył oczy, z piersi krew czarna wyrzygnął. Dm. Na świtanie, wespół ze krwią, która już cieć ustawała, duszę przekłętą wyrzygnął. Birk. Po pierś na wiatr ś. wychynawszy, nozdrzami i gębą srogą wód wyrzygnął siła. Żebr. Jonasz był w brzuchu wieloryba trzy dni; trzeciej noy

wyrzygnął go na brzeg żywego. Gil. Przne.: Charybdis porwane okręty porywa i wyrzyga. Otw. Co kędy pochwyci, to wyrzygnie zarazem. Tw. (= *zuróci pod przymusem*). Wyrzygnął rzecz niesłusznie nabytą. Troc. Jak go nacisnę, musi W., co winien. Wyrzygnął kostkę. Troc. (= *wykrztusił*). Błuznierstwa z gęby wyrzygnione. (= *obmierźle wymówione*). Strzeżcie praw moich, aby was nie wyrzygnęła z siebie ziemia. Leop. (aby was nie wyrzuciła ziemia. B. G.). *Effundere virus*, jad a gniew swój na kogo W. Mącz. (= *wyzionąć, wyrzucić, wylać, wyladować*). Niby wielbłąd roz-wścieklony, wyrzygnie na mnie gamę oszczerstw. Mic. Ulicę praży straszliwe, kilkopudowego wagiomiaru brandkugle, wyrzysujące ogień przez trzy swoje „oczy”. Żer. (= *ziewające*). Boję ś. potwarzać błuznierstw, choć to z cudzej gęby wyrzygnionych. L. Wyrzygnąłbyś, złośliwy potwarco, byś tam ku nieczci mej i jedną kreską co był naczytał. Smotr. (wyjeżdżałbyś z tym na plac. L.). Jezus mówi: otworzę w podobieństwach usta moje, wyrzygnę zakryte rzeczy od założenia świata. Sekl. (wyrznię a. wypowiedem. Sekl., wypowiedem. B. G., *wyjawie*). Co przez tak długie lata przodkom naszym dźwigać nie ciężko było razem, mamy to wyrzygać? Pot. (wyrzucić, odrzucić z obmierzeniem. L.).

Wyrzygnięcie, a, btm., p. **Wyrzygnięcie**.

Wyrzygnięcie, a, btm., **Wyrzygnięcie** czynność cz. **Wyrzygnąć**.

Wyrzynacz, a, lm. e, × **Wyrzeczacz** ten, który co *wyrzyna*. L.

Wyrzynać, a, ał i W. ś. p. **Wyrzynać**.

Wyrzynałnie przys. od **Wyrzynałny**. L.

Wyrzynały l, *służący da wyrzynania*: W., wyrzynaniu służący. Kn. 2. *możliwy do wyrznięcia*. L.

Wyrzynanie, a, × **Wyrzeczanie** l. btm., czynność cz. **Wyrzynać**. 2. Im. a *rzeźba, ozdoba wyrznięta*: Budynek główny cały okryty mistycznymi kwiatami i szczególnych kształtów wyrzynaniami. Rog.

Wyrzynanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyrzynać** ś.

Wyrzynarka, i, lm. i *machina do wyrzynania*.

Wyrzynek, nka, lm. nki, × **Wyrzek** kawałek wyrznięty z czego, *wycinek, wykrawek*: Drzewo bądź na pniu, bądź w wyrzynkach tartacznych.

[**Wyrzypać**, a, ał] *oczy = wytrzeszczać, wyrypać, wybańszczać, wykupiać, wywalać*.

[**Wyrzypianie**, a, btm.] *czynność cz. Wyrzypać*.

Wyrzēć, y, ał i rzeniem *wyrzēć*, 2. rzeniem *wymóc, wyprosić, uzyskać*. Sł. wil.

Wyrzenie, a, btm., *czynność cz. Wyrzēć*.

[**Wyrznąć**, nie, ną i W. ś.] p. **Wyrznąć**.

[**Wyrznięcie**, a, btm.] *czynność cz. Wyrznąć*.

[**Wyrznięcie się**, a ś., btm.] *czynność cz. Wyrznąć* ś.

[**Wysabarkac**, a, ał] *wystrofiwać*.

[**Wysabarkanie**, a, btm.] *czynność cz. Wysabarkac*.

× **Wysacz**, a, lm. e *wgsysacz*. Troc.

× **Wysać**, się, sał zam. **Wyssać**. L., Sł. wil.

† **Wysad**, u, lm. y l. † W., p. **Wysada**. 2. chem., p. **Nalot**.

Wysada, y, lm. y, † **Wysad** l. *wysadzanie, wysadzenie*: *Wysady*, wyraz użyty przez Zyg. Augusta w znaczeniu udzielenia dostojenstw, wysadzania na urzędy. Glog. 2. *wydatność, wypukłość, występ = część wystająca*: Płynęła (kobieta) środkiem salonu, pierśią i osadą bioder wypięta. kształtem litery S, łączącej dwie wysady nazbyt sówite i sobą jakby pyszne. Brt. 3. *front*

wysokość, wystawa gmachu, facjata, fasada: Czoło tylko widziałem i samę wysadę wierzchnią. Pilch.

4. × **W. sadzenie** ś. na co, *przesada, pretensja, afektacja, pompa; przepych, zbyteczne ozdoby, błyszczki stylu, pompacyjne ruchy i t. p.* Ten grzeszy w stylu, który, o słabej rzeczy pisząc, krasomówskich używa wysad. L. W tak krótkim czasie obrad publicznych zaniechajmyż wysady długiego mówienia. Djar. gr. Skoro zagrzmi twa pomsta nad niemi, i pan, i państwa znikną w ocemgnienu, a ich władania, ich wysady, Panie, śmiech tylko ludzki w mieście tym zostanie. Kochan. 5. a. [**Wysadzanka**] *droga wysadzona drzewami, aleja*: Tak doszła do miejsca, gdzie ś. kończyła W. Kon. W. topolowa urywała ś. tutaj, i nagle ogarnęła Stacha szeroka pustka. Kon. Utonął w zieleni wysady. Rodz. 6. † **W. przywilej**: *Wszystkie prawa, statuta, dani, wolności, swobody, wysady, zwyczaje potwierdzić umyśliliśmy*. Herb. Zdr. **Wysadka**.

Wysadka, i, lm. i l. p. **Wysada**. 2. *korzeń rośliny dwuletniej, przechowywany przez zimę, dla zasadzenia w roku następnym, aby otrzymać nasienie, flanka, rozsada*. Sł. wil. **Wysadki**, *ogrodowiny, które ś. zachowują przez zimę, aby na wiosnę posadzone wydały nasienie, np. marchew, burak, kalarepa*. L. [Wzięłam główkę kapusty na wysadkę] (= *na sadzenie*). W ogródkach też czas było zasiewać i wysadki sadić. Reym. (Piw.:) **W. chmielowa** = *karp chmielowy, sadzonka chmielowa*.

Wysadkowy przym. od **Wysadka**: **Kartofel W.** = *kartofel drobny lub cięty, używany do planowania (wysadzania)*.

× **Wysadnie** przys. od **Wysadny**. L.

× **Wysadność**, i, btm., rz. od **Wysadny**.

× **Wysadny** l. *wystający, wydatny, wydający ś. na zewnątrz, wysunięty, wypukły, odstający*: Rumak pana szybko niesie na polu przestronym i kurz omiata z drzewa wysadnym ognem. Dm. [**Wysadna panna**] = *nająca okazała piersi*. 2. *przesadnie wystawny, afektowny, pompacyjny, nadęty, pretensjonalny, wymuszony*: Woli w ustroniu swe wygrywać trele, kędy ś. rozkosz niewysadna ściele. Książ. (= *naturalna, szczerza, prosta*). W grzecznościach wyszukany, w chodzie teatralny, w rozmowie W. Koź.

Wysadzać, a, ał i W. ś. p. **Wysadzić**.

Wysadzanie, a, btm., *czynność cz. Wysadzać.*

Wysadzanie się, a ś., btm., *czynność cz. Wysadzać* ś.

[**Wysadzanka**, i, lm. i] p. **Wysada**.

Wysadzenie, a, btm. l. *czynność cz. Wysadzić.*

2. *to, czym rzecz inną wysadzono, otoczono*. 3. patol.: **W. oka** = *oko wysadzone, wytrzeszcz (exophthalmus, protrusio bulbi oculi)*.

Wysadzenie się, a ś., btm., *czynność cz. Wysadzić* ś.

Wysadziiciel, a, lm. e ten, *co wysadził a. co zwykle wysadza*.

Wysadziicielka, i, lm. i *forma ż. od Wysadziiciel*.

Wysadzić, i, il, nied. **Wysadzać** l. *wypuścić, wynieść siedzącego; dać wysiąść, pomóc wysiąść*: W. dziecko z łózka. W. kogo z łodzi na brzeg. W owym porcie wysadziwszy na ziemię wszystko wojsko, przez epiureńską ziemię jechał. Baz. Jam zrozumiał, że mię przed moję kamienicę wysadzi, aż on ze mną do Łazienek chce jechać. L. **Wysadzono** ich na ład. Troc. W. wojsko z okrętu. Troc. W. pasażerów z pociągu. Przen.:

Włodzimierz księcia tego z konia kopją wysadził. Fund. (= *wyparł, wybił, wyrzucił*). Kopją z siodła wysadzony. P. Koch. Dwa razy kopjami na siebie zmierzyli, nie mogąc ani ich strzaskać, ani z siodła ś. W. Krasz. Przen.: Po wojnie wielu ludzi znajdzie ś. wysadzonych z siodła (= *wykolejonych, z zwiekniętą karjerą, z zlaną przyszłością*). Przen.: W. sąd, sędziów, komisję, komisarzów = *wyznaczyć, aby odbywali posiedzenia*: Przeto tedy macieli sądy o rzeczach doczesne, wysadźcież te na sąd, którzy są podlejsi w kościele. Wuj. Sędzie wysadził, którzyby miast sprawę uznawali. Warg. Rycerze Panny Marii, coby poganom ludzi odjęli, aby tym odjątkiem, za wynalazkiem ziemi wysadzonych, z Konradem dzielili ś. Błaż. W. komisją na rozsądzenie czego. Troc. Przy wysadzonych dwóch komisarzach z senatu popis czynił nakazano. Troc. Co ś. tych deputatów tyczy, jakieby ludzi na to wysadzać trzeba i jakim je kształtem obierać, widzi mi ś. to rzecz bardzo trudna. Górn. Spisany ode trzech kościoła greckiego na to od nich wysadzonych pisarzów. Pęt. W. kogo na godność = *wynieść, wywyższyc*. Na księstwo czeskie wysadzony przeciwko Borzywojowi. Nies. Postanowił zwołać sejm, z którego wysadzony sąd wydałby wyrok przeciw obwinionemu. Moracz. Wrazie wyjazdu starosty za granicę sejm sam wysadzał surogatora na każdy z dwóch grodów oddzielnie. Rol. Fortuna, gdy pyszno rzeczy wynicuje i do zaburzonego morza przystosuje, sroga o ziemię rzuca królewskie korony, a podłych zwycięzców wysadza na trony. Bardz. Bóg wysadza tych na wielkie miejsca, którzy byli gardzeni u świata. Karnk. Jejmość wysadziła go na taki urząd, który mu do roku czyni 10000 talarów. L. Mikołaj V po śmierci Eugienjusza zgodliwym zdaniem kardynałów wysadzony był. Błaż. (*suffectus erat*). Krom., obrany był papieżem. L.). Przen.: W. chleb z pieca (= *wysadzony do pieca wyjąć, wydostać*). Przen.: Wysadziwszy wodę z łożyska i brzegów, w pół rowu wieżę zbudowali. Skar. (= *wyprowadziwszy, odprowadziwszy, wypuściwszy*). Przen.: W. kogo skąd = *wyprzeć, wyparować, wypchnąć, wyforować, wyrugować*: Miarkuję ja po mowie wacpana, iż chcesz W. mię z domu tego. L. W. kogo ze stanowiska, z posady. To stworzenie niebezpieczne trzeba stąd W. L. Jawnym gwałtem brata chciał W. z państwa. Birk. Z magistratu ratusznego mieszczany uczciwe wysadzaście, z cechów rzemieślniki rugujecie. Smotr. Wysadził go z domu. Troc. W. kogo za drzwi. W. drzwi, wystawił drzwi, *emovere postes cardine*. Kn. (= *wyjąć z zawias; wyważyć, wybić, wyłamać*). Drzwi wysadził. Troc. Gdyby ta brama była tysiąc razy twardszą od stali, wybije, wysadzę. Mick. W. komu oko = *wybić, wytłupić, wykłóć, wyjąć*. Mądry, gdy mu przypadek oko wysadzi, na pozostałym rad przestaje. Plich. W. w powietrze = *wzerwać, wyrzucić, wypchnąć w górę*: W. miny, W. minami, wyrzucił na powietrze. L. Jest to mój wielki nieprzyjaciel, ale już i na niego miny podszedłem i wkrótce go wysadzę. Boh. Zebyś mi ś. miał wdzierać w jej serce, broń Boże! bobym cię minami od niej wysadził. L. Przysięgam, że wszystkich amatorów wysadzę i sam jej sercem władać będę. L. (= *odsadzę od niej*). Prochem zamek, mur W. Troc. Udało ś. naszym cztery bramy petardami W. Niem. Przen.: Wielu te od nas założone, i czy zblizka, czy zdaleka prowadzone

miny z fortun i z życia wysadzają obywatelów. L. (= *wyzuwają*). Przen.: W. co na zewnątrz, naprzód, w górę = *sprawić, że będzie wystawało; sterczało, wysunąć, wytknąć, wypuścić, wykieć, wypuczyć, wypiąć, pokazać*: Miał na palcu pierścien z wysadzonym kamieniem, na którym wryta była Tyberjuszowa osoba. Górn. Wysadził palec przez firankę, głowę z powozu. W. język. W. tyłek na kogo. W. dziecko = *potrzymać w odpowiedni sposób, aby odbyło naturalną potrzebę a. posadzić je na stolcu, na nocniku*. Przen.: Malarz cieniem, farbami jasnemi rzeczy wysadza. Troc. (= *wyppukła, uwydatnia, uplastycznia*). Przen.: W. co na co = *wystawić, nadstawić, narazić, wydać*: Rycerze nie litują gardł swych, wysadzając ciała swe na działa, na spiżę, na szturmę. Rej. Ubogi każdemu na sztych jest wysadzony. L. Drugi na szafie szczęście i wszystko wysadza. jono to jego, co na grzbiecie i na szyi zostanie. Rej. (= *stawia, ryzykuje*). Przen.: Chęć mię tedy na głupca W. L. (= *wystrychnąć, wykierować, wyprowadzić*), 2. † W. cz. ni. *wybić ś., wybujać, wznieść ś., wystrzelic, wydrzeć ś., wzbić ś., wysunąć ś.*: Tu w oczy wpada nierówność, która z pod miary i strychu znacznie w górę wysadza. Plich. 3. co czym = *nasadzić, obsadzić, nabić*. W. drogiemi kamieniami, brylantami, złotem, srebrem, kością słoniową (= *inkrustować*). Posadzki wysadzone z drobnych kamyków, w różne farby, wyrażające ptaszeczki i kruki morskie. Szaj. Gościnnie wysadzony z obu stron drzewami. L. Kazał pięknie wierzby W. groble. L. 4. *wypotrzebować na sadzenie, posadzić co do jednego*: W. kartofole. 5. [W.] *wsadzić*: W. kogo na konia, na wóz. 6. kuch. *wygotować na silnym ogniu aż do zgęstnienia a. otrzymania esencji*: Wątróbki cielece rozgotowane, rozbite w buljonie, dodane do nich jarzyn wysadzone, pieprz prosty i turecki. Krasz. 7. myśl. (o zabaju) *sadzić, skakać w tył, gdy kluczy, t. j. miesza trop na różne strony, zmierzając do kotliny*. 8. [W.] *wydać, wyszafować, wyekspensować*: W. pieniądze. W. ś. I. *sadzic* (= *pędząc*) *wysunąć ś., wybić ś. naprzód; wyszorować ś., wyjechać a. wybiec na czoło, wyruszyć przed innemi, wypuścić ś. na przod*: Daleko od swoich Argant ś. wysadził, chcąc ś. sam potkać naprzód przed wszystkimi. P. Koch. Cezar tarząc od żołnierza wziął i w pierwszym zastępie na czoło ś. wysadził. Warg. Jak zrzucił sam zapal, sporszym krokiem za nią ś. wysadził. Zebr. Gdy w bitwie Brutusowi już konia nie dostawało, a ludzie Antonjusza już go byli pilni, wysadził ś. przedeń Licynjusz na takimże koniu i w takiejże zbroi i tak go długo uwodził, aż ś. chcąc dał na urząd pojmać, aby jedno Brutus na suszy został. Rej. Przen.: *wystawić ś., narazić ś., nadstawić ś. na co, zaryzykować co*: Ani ś. na działa, ani żadne postrachy nie wysadzali. Rej. Przen.: *wynieść ś.; wzbić ś., wybić ś. nad drugich, podnieść głowę, wywyższyc ś., zatrzeć nosa*: Ci biskupi tak ś. wysoko w pychę wynieśli i wysadzili, że też sobie moc niebieskiego i ziemskiego panowania przywłaszczyli. Wiśn. Klóz co innego czyni, myśli, mówi, radzi, tylko że nad równego sobie ś. wysadzi? Pot. Częstoćroć ś. tam zdradza, stara mówi przypowieść, kto ś. rad wysadza. Pot. (kto ś. rad popisywać przesadą, przesadnie, wysadnie. L.). Nad starych rozu, z swym ś. nie wysadzaj. Kołak. (= *nie wyjeżdżajnie popisuj ś., nie wyrzucaj ś.*). Próžno ś. z wiekiem złotym ohlubny Grek wysadza. L. (= *sta*

wia *ś.*, *przechwała ś.*, *chełpi ś.*, *pyszni ś.*, *puszy ś.* *szczyt ś.*. 2. *wystąpić na wierzch, wywładnić ś.*, *wybić ś. na wierzch, wuppukić ś.*, *wyjść z ła.*: Dom był wewnątrz cedrem oprawiony, mając rzezania wysadzające *ś.* Wuj. (= *wystające, wypukłe*). Na bani napisz wierszyk, ledwie znać z przodku, za czasem wystąpią one litery i wysadzą *ś.* tak czytelne, jak czytelniej drukarz ich wybić nie może. Birk. RzUCA ku niemu wzrok pełen dzikowości, wysadza mu *ś.* złość na czele. Stasz. (= *wydobywa ś.*, *przebijają ś.*, *wyrażają ś.*). 3. *wystąpić pretensjonalnie, wuppuczyć ś.*, *pokazać ś.*, *zdożyć ś.*, *wysilić ś. na co, wyjąć ś.*; *wyrwać ś. z czym niefortunnie*: Wszyscy dali po kilka rubli, a on wysadził *ś.* na złotówkę. Już go więcej nie strzyli, ino wysadzali *ś.*, jakby mu uprzyjemnić pobyt w obozie. Byk. (= *sadzili ś. jeden przez drugiego*). Następcy Sesostrysa wysadzili *ś.* na obeliski i piramidy. Lel. Moja żona i córki wysadziły *ś.* na pióra najwspanialsze i na suknie najweselsze barwy. Błot. 4. *kuch. wydusić ś.*: Gdy *ś.* już pomidory dobrze wysadzą, to jest wyduszą...

Wysadzisto przys. od **Wysadzisty**.

Wysadzistość, i, blm., rz. od **Wysadzisty**.

Wysadzisty *suto wysadzony, wystający*: Baszty wysadziste. Ml.

Wysadzka, i, lm. i p. **Odmrozina**.

Wysalać, a, al p. **Wysolić**.

Wysalanie, a, blm., czynność cz. **Wysalać**.

[**Wysalenie się**, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Wysalic ś.**

[**Wysalic się**, i *ś.*, il *ś.*] *wydobyć ś.*, *pokazać ś.* z *ukrycia, wypłynąć, wyłonić ś.*, *wynurzyć ś.* z *wody*.

[**Wysaląpić**, i, il] i. *oczy* = *wytrzeszczyć, wyrapić, wywalić, wybaluszyć*. 2. *język* = *wytknąć, wywalić, pokazać, wywiesić*.

[**Wysaląpienie**, a, blm.] czynność cz. **Wysaląpić**.

Wysamodzielnic, i, il *wyzuolić, wyemancypować*.

Wysamodzielnienie, a, blm., czynność cz. **Wysamodzielnic**: W. kobiety. Kpw.

Wysamotniać, a, al p. **Wysamotnić**.

Wysamotnianie, a, blm., czynność cz. **Wysamotniać**.

Wysamotnić, i, il, nied. **Wysamotniać** *wydziewszy osamotnić*: Wzrawa rozlegająca *ś.* w sali wysamotniała ich w liczny towarzystwie. Psm.

Wysamotnienie, a, blm., czynność cz. **Wysamotnić**.

× **Wysanie**, a, blm., czynność cz. **Wysać**.

Wysapać, ple, pał i. *sapaniem wytchnąć; sapiąc wydać z siebie*. L. 2. [W.] *wyczyścić, okopać sapą*: W. *ś.* i. *sapiąc wypoćzać, nasapać ś.* dowolił po *zmorowaniu, złapać dech*: Zaraz, mości dobrodzieju, niech *ś.* trochę *wysapuję*. L. Przen.: *udobruhać ś.*, *ochłonać z gniewu, uspokoić ś.*: Już *ś.* wysapał, posłuchajże mnie *cierpliwie*. L.

Wysapanie, a, blm., czynność cz. **Wysapać**.

Wysapanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Wysapać ś.**

[**Wysargnąć**, nie, nał] *wyciągnąć, wyrzucić*.

[**Wysargnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Wysargnąć**.

Wysarkać, a, al, **Wysarknąć** i. *sarkając wy-pić; wychlić, wymoknąć, wysać*: *Sorbere*, jaje razem *wytknąć, wysarknąć*. Mącz. W. *posokę*. Bobr. [Niedźwiedź, jak konia zabija, to *nápirwy krew ś. niego wysarka*]. 2. **Wysarkać** kogo, co = *sarkając wyłajać, wykrzyzczać, wyfukać*.

Wysarkanie, a, blm., czynność cz. **Wysarkać**.

Wysarknąć, nie, nał p. **Wysarkać**.

Wysarknięcie, a, blm., czynność cz. **Wysarknąć**.

Wysącz, u, blm., bart. *sok z popękanych owoców lub ściętych drzew*.

Wysączać, a, al i W. *ś.* p. **Wysączyć**.

Wysączenie, a, blm., czynność cz. **Wysączać**. **Wysączenie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Wysączać ś.**

Wysączenie, a, blm., czynność cz. **Wysączyć**. **Wysączenie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Wysączyć ś.**

Wysączyć, y, yl, [Wysięczyć], nied. **Wysączać** *sączać wylać; sprawić, aby co wysiękło, osączyć; wylać a. wypić co do kropli*: W. *cytrynę* (= *wycisnąć*). W. *chustę* (= *wykręcić, wyżąć*). **Wysącz** dobrze *śklankę, chustę*. Troc. Przen.: W. *kielich. butelkę* = *wysuszyć, wydusić, wychylić, spełnić, wyprowadzić, wyciągnąć, wydać, wytrącić*. Przen.: **Wysączył** przed nim *każdą kroplę duszy*. Sł.wil. W. *ś.* *wyciec, wypłynąć co do kropli, wysięknąć, wykapać*.

[**Wysąd**, u, lm. y] *wymiar żywności i utrzymania ojca, gdy odda gospodarstwo synowi*.

Wysądzenie, a, blm., czynność cz. **Wysądzić**.

Wysądzić, i, il *osądzić wszystko a. wszystkich co do jednego, wyczerpać sądownie spraw*. L.

Wyscenizować, uje, ował *wygotować pod względem scenicznym, przygotować dla sceny, wyreżyszerować*: W liceum Irving *wyscenizował* Tennysonowego *Becketa*. Nagan.

Wyscenizowanie, a, blm., czynność cz. **Wyscenizować**.

[**Wyscerca**, y, lm. y] *szyderca, żartownis tubiący ś. wysmiewać, wykpić*.

Wyschłość, i, blm., rz. od **Wyschły**: Ciało jego *ukazano* ludziom, po którego wyschłości mógł poznać każdy, iż *głodem umarł*. Skar.

Wyschły, **Wyschnięty** *który wyschł*: **Wyschła** ręka. W. *jak szczapa* (= *jak trzaska, jak wir*). Ziele *to rośnie* na miejscach *wyschłych i wypragłych*. Syr. Którzy *pełni są cholery* i tak *wyschli są*, że jedna *skóra* *kości*, nie *radzę*, aby się *mieli kąpać*. Syk. *Lekarze każą* ludziom *suchoty* *cierpiącym a. wyschłego ciała* *miewać mieszkanie w chlewie, przy gnoju, bowiem wilgoć jego przechodzi pory wyschle i odmieknęcza je, wiele przeyznijając* *ciału materji*. Trzyc.

Wyschnąć, nie, nał, a *sechl*, × **Wysechnąć**, nied.

Wysychać i. *wyżbyć ś. wilgoci, stać ś. suchym, uschnąć*: *Drwa wyschły*. W *gardle* mi *wysycha* (= *zasycha*). 2. *zaniknąć wskutek utraty wilgoci, ulobnić ś. a. wsiąknąć bez śladu*: Niektóрым *jeszcze mleko macierzyńskie w uściech* nie *wyschło*, a *panami* *ich poczynili*. Smotr. Skoro *ś. dotknęła szaty Pańskiej*, *wyschnęło* i *ustało źródło* *onei krwi* *jej*. Wuj. *Předko* *ież* *gorzkich źródeł* *wysychają*. Lubom. *Rzeka wyschła*. Zrenica *tu* *głodna*, *czułem*, że *była wyschła* *do dna*. Miek. *Mleko matki* *zaczęło wysychać*. Słow. *Jak* *na* *piasku* *strumień* *wody*, *wyschło*, *znikło* *twoje* *życie*. Sł.wil. Przen.: *Skarby* *me* *dla* *ciebie* *nie* *wyschną* *w* *potrzebie*. L. (= *nie przebiorą ś.*). 3. *spasć z ciała, stracić ciało, wykuć, wynędnąć, spasować, skapieć, zbiednieć*: *Mogę ś.* *łatwo* *wymknąć* *przez* *najmniejszą* *dziurkę*, *bom* *tak* *wysechł*, że *tylko* *kości* *mam* *a* *skórkę*. Toł. *Dobry* *stługa* *wysechł* *z* *gryzoty*, *nie* *dojadł*, *nie* *dospał*, *ubiegając ś.* *za* *całością* *fortuny* *i* *honoru* *pańskiego*. L. *Wyschł*, i *oczy* *mu* *daleko* *w* *łeb* *zapadły*. Jabł. *Wyschł* *ei* *on* *jak* *szczepa*. *Tręb.* *Przez* *półtora* *roku* *żadnej* *strawności*

w żółtku nie miała, skąd wyżółkła była i wyschła jako szczepa, tak że jej już prawie cień był. Sien. Wysechł, same go kości i skóra, i ledwo co żyje. L. Wysechnę do tego czasu, jak trzaska. Sienk. Była to figurka niewielka i jak skwarek wyschnięta. Rog.

Wyschnienie, a, blm., p. **Wyschnięcie**: Przez suchoty rozumiemy całego ciała W. lub z ciała opadnienie. Krup.

Wyschnięcie, a, blm., **Wyschnienie** czynność cz. **Wyschnąć**: Drzewo, choćby najlepszego gatunku, potrzebuje znacznego czasu do należytego wyschnięcia. Jak J.

[**Wyscyplina**, y, lm. y] p. **Dyscyplina**.

Wysegregować, uje, **ował segregując wyłączyć**: Tę odrobinę nauk, wysegregowaną i zgrupowaną tak dowiecznie, przyswajala sobie w miarę jak ją jej po trosze udzielano. Jez.

Wysegregowanie, a, blm., czynność cz. **Wysegregować**.

[**Wysejpać**, pie, pał] **wystrzępić**, **wysiepać**.

[**Wysejpanie**, a, blm.] czynność cz. **Wysejpać**.

[**Wysełacz**, a, lm. e zam. **Wysełacz**.

[**Wysełać**, a, al p. **Wysełać**.

[**Wysełanie**, a, blm., czynność cz. **Wysełać**.

† **Wysep**, spu, lm. spy p. **Wyspa**. Zdr. † **Wysepek**.

[**Wysęp**, spu, lm. spy p. **Wysyp**. L.

Wyseparować, uje, **ował separując wydzielić**, **wyodrębnić**: Obok poglądu encyklopedycznego dają ś. W. dwa inne poglądy.

Wyseparowanie, a, blm., czynność cz. **Wyseparować**.

† **Wysepek**, pku, lm. pki p. **Wysep**: Na wodzie do wysepku jakiegoś wypłynął. Skar. Kąpice przez błoto prowadzi, wali kamienie i palami wspiera, żeby ś. W. nie rozszedł błotnisty. Chr. (wysyp, tama, grobla. L.).

× **Wysepłasty** p. **Wyspiasty**. Troc. L.

Wysepka, i, lm. i l. p. **Wyspa**: Wisła często-kroć dawne wysepki piaszczyste roznosi, a nowe wysypuje. Hubeł. Morze Czerwone ma wiele wysepek. Łącz. 2. hist.: Wysepki Laugerhansa = *gniazda komórek nabłonkowych w naczyniach włosowatych trzustki*.

× **Wysepka**, i, lm. i p. **Wysypka**. L.

[**Wyseplenić**, i, il] p. **Wyszeplenić**.

[**Wyseplenie**, a, blm.] czynność cz. **Wyseplenić**.

† **Wysepnik**, a, lm. cy p. **Wyspiarz**: Przyzwolili na to wysepniczy. Skar.

Wysepny przym. od **Wyspa**. Kn., Troc.

[**Wysepić się**, i ś., il ś.] (o wodzie) **wyparować**: Wszystko ci ś. wysepiło.

[**Wysepienie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wysepić się**.

Wysfor, u, lm. y p. **Wyswor**. St. wil.

Wysforować, uje, **ował** i **W. ś. p. Wysworować**.

Wysforowanie, a, blm., czynność cz. **Wysforować**.

Wysforowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wysforować się**.

Wysforowywać, uje, **ywał** i **W. ś. p. Wysworować**.

Wysforowywanie, a, blm., czynność cz. **Wysforowywać**.

Wysforowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wysforowywać się**.

Wysiać, eje, al, nied. **Wysiewać** l. **siejąc wyrzucić**; **wypotrzebować na zasiew**: **Wysiewam**

czego wiele, abo tyłem korey wysiał. Kn. 2. **przesiewając na sicie, na przelatu, wyczyścić**; **przesiać**: Chleb pszeniczny z średniej młki, nie do czysta z otrąb wypytłowanej i wysianej, miejskim albo kupieckim mianujemy. Syr. Z młki jak najlepiej wysianej pieką dla sułtana. Star. **Wysiewać** (przesiewać) ziarna. Troc. **W. mąkę z otrąb 3. wydać z posiewu**: Śmiechy nie wysieją ludziom żadnych kłosów. Słow.

× **Wysiadać**, a, lm. e ten, **co wysiada**. L.

Wysiadać, a, al l. p. **Wysiąść**. 2. [W.] p. **Wysiadywać**.

Wysiadane, ego, blm, **chwila wysiadania z pojeździ po przyjechaniu**: Na wysiadaniu. Krasz.

Wysiadanie, a, blm., czynność cz. **Wysiadać**: Uprzedli jakieś sobie mniemanie nieforemne o wysiadaniu w wannach tej wody, iż każdy, kto chce mieć poratowanie zdrowia od niej, powinien wysiedzieć w niej godzin pięćdziesiąt. Syk. Do wysiadania jaj nie zażyje ś. młodszej kokoszki nad dwuletnią. Kluk.

Wysiadka, i, lm. i l. **ławka przed domem, na którą wychodzą z domu siadać**. 2. [W.] **przyzba**. 3. [W.] **altana**. 4. [Na wysiadkę] = na **przechód, na stolec**: Iść na wysiadkę.

Wysiadkowy ptak zool. p. **Ptak**.

† **Wysiadły** który **wysiadł z czego, wyniosły, wystający, sterczący, wydlatny**: Gruczoł miejsca został i wzrost wysiadłego pagórka ma. Zebr.

Wysiadywać, uje, **ywał** l. p. **Wysiąść**. 2. p. **Wysiedzieć**.

Wysiadywanie, a, blm., czynność cz. **Wysiadywać**.

Wysianie, a, blm., czynność cz. **Wysiać**.

Wysiarkować, uje, **ował zaprawić, nasycić należycie siarką**: Knoty mają przy granatach zbytnio wysiarkowane. Sienk.

Wysiarkowanie, a, blm., czynność cz. **Wysiarkować**.

[**Wysiastać**, a, al] p. **Wyszastać**.

[**Wysiastanie**, a, blm.] czynność cz. **Wysiastać**.

× **Wysiąć**, knie, kl p. **Wysiąknąć**: Nie mogła ziemia tyle wody W., ile tam marzeń przemknęło przez mózgi. Głiń.

[**Wysiączenie**, a, blm.] czynność cz. **Wysiączyć**.

[**Wysiączyć**, y, ył] p. **Wysączyć**.

× **Wysiagać**, a, al p. **Wysięgnąć**.

× **Wysiąganie**, a, blm., czynność cz. **Wysiagać**.

× **Wysiagnąć**, nie, nął p. **Wysięgnąć**.

× **Wysiagnięcie**, a, blm., czynność cz. **Wysiagnąć**.

Wysiąk, u, lm. i l. p. **Wysięk**. Przen.: To jest W. rozkładającej ś. przeszłości, napętniającej mózg trupią ropą. Orzeszk. 2. techn.: W. wapienny = *blaszkowato-kryształyczny węgiel wapna, powołujący powierzchnię różnych skal*.

Wysiąkać, a, al p. **Wysiąknąć**.

× **Wysiąkanie**, a, blm., czynność cz. **Wysiąkać**.

Wysiąknąć, nie, nął, † **Wysięknąć**, × **Wysiąć**, nied. **Wysiąkać**, † **Wysiękać**, † **Wysiękiwać**, † **Wysiękować** l. cz. czyn. = a) **siąknąć wyrzucić, osobliwie flegmę, czyli smark z nosa, wyczyścić wysmarknąć**. L. Nos wysiękować, aby nieczystości z głowy wychodziły. Sien. Wzzyezając dzieci mamy, aby nos wysiękały czysto, tak gdy ś. kładą na noc, jako gdy wstają z rana. L. Który gwałtownie wysięka nos, wyciągnie i krew. Leop. (kto bardzo nos wyciera, wyciska krew. B. G.). × **Wysiąka-**

jaęcy = *wyczyszczający, wyprowadzający* (emuntorius). Drogi wysiłekające = *wyprowadzające* (emuntoria). b) *wysączyć z siebie, sączyć wydzielić, wydać*: Niektóre skały wysiękają pewne substancje mineralne rozpuszczalne, czyli je lugują. Przen.: Głowa uwita ostrym tar-nem wkoło, gęsty strumień wysięka na czoło. Mias. (= sączy, wypuszcza). 2. cz. ni. = a) *wysączyć ś., sączyć ś. wypłynąć, wydzielić ś., wystąpić na wierzch*: Krew wysięka przez skórę. Śł. wil. b) *wyczerpać ś. przez sączenie, sączyć ś. wyschnąć, zaniknąć*. Przen.: Dziś źródła tej poezji wysiękły, opadły skrzydła. Spas. (= przebra-ły ś.).

Wysiłeknięcie, a, btm., czynność cz. **Wysiłeknąć**.

Wysiłek, **wysiędzie**, **wysiadł**, × **Wysięść**, nied.

Wysiadać, **Wysiadywać** l. **zsiadać** **wyjsić**: Gdy już we zdrowiu wysiedli na ziemię, napominał ich, aby Bogu dziękowali, że ich z niebezpieczności morskiej wybawił. Baz. **Wysiadł** na brzeg niepamiętnej wody. Groch. (= na brzeg Lety; umarł). Przymusił mię, sam przysiadłszy, do wysiadania L. **Wysięść** z karety. Troc. **Wysiadł** z karocy, alie jeden szlachcic klęknął przed nim. Wys. W. na ład = *wylądować*. Zapro-wadź konie do tej bramy, gdzie zawsze wysiadamy (= *zajęliśmy, stajemy*). 2. W. = *wyjsić, aby usiąść*: **Wysiadł** na galerję. L. 3. przen.: W. = *wznięść ś., podnieść ś., powstać, wystąpić*: Gdzie tonie srogie były, góry wysiadają. Zebr. (existunt L.) 4. × W. = *wyjsić na wierzch z obsady, wystąpić, wyleźć na wierzch*: Dyszał ciężko, oczy wysiadły mu na wierzch. Kon. 5. W. p. **Wysiedzieć**: Kura swój plód wysiadła. Troc.

Wysieć, eze, kl, × **Wysieknąć**, nied. **Wysiekać** l. *sieczaniem wyrobić; wyrąbać, wyciąć*: W. otwór. 2. *siekać wywołić, wysadzić, wybić*: W. bryłę lodu. Rotmistrz wysiekał bramę. Warg. 3. *ludzi = wyciąć co do nogi, powycinąć; rąbiąc wygładzić; wyrzucić*: Ludzie wszystkie wysiekli i na miecz puścili. P. Koch Wszystkie wszystkie na głowę. Troc. **Wysiekl** mój pluton kosami. Mick. 4. *kosą = wykosić*: Co konik nie wyje, to wysieczesz kosą. Glog. 5. *kogo różgą = siekać wybić; wysmagać, wyrzucić, wyciąchać, wyćwiczyć, wychłostać*: Związane wysiekl różgami i powrozami. Skar. Czładnika swego różgami W. Bud. B. W. chłopca trzeba. Troc. 6. × W. = *przemóc, przezwyciężyć, pokonać w pojedynku*: Kuflem kogo W. Troc. (= *przepić go, zakasować go w pijanctwie*). W. ś. l. *siekać wydobyć ś., wyzwolić ś.; wyrąbać ś., wyciąć ś., wyrzucić ś., przerzucić ś. skąd na zewnątrz*. Przen.: Umie ś. W., wysłiznić ś. jak piskorz. Kn. (= *wykręcić ś. sianem, wywinąć ś., wylgać ś., wykpić ś., wysłiznić ś.*). **Wysiekl** ś. mężnie. Troc. Wie, jak ś. W. Troc. Język broń nieposłednia; językiem ś. W. Kn. **Wysiekać** ś., *wymawiać ś.* Kn. **Wysiekl** ś. językiem, *wymówkami*. Troc. Przen.: W. ś. *piętami, nogami = uciec, umknąć, drapać, dać drapakę, przysnąć*: **Wysiekl** ś. *piętami, nogami, gonił za sobą*. Kn. **Wysiekl** ś. *nogami, piętami*. Troc. 2. *odbył pojedynkę*; **Wysiekają** ś. *wysiekacze, rem-eduelli agere*. Kn. (bić ś. w miecze z drugimi. L.). U Rzymian wyćwiczonych w sztuce szermierskiej na publicznych widokowych placach po sto, po dwieście par spuszczano, ażeby ś. *rąbiąc* zabijali i wysiekali w oczach ludu. Nagur. Gdy komu kto przymówi, za lekkość mają spokojnie ś. a wedle prawa wywieść i rozprawić; powiadają, że członek cnoty utracił, kto ś. nie wysiekl, ale wy-

wodził. Sekl. **Wysiekałby** ś. drugi na kłamliwe szychy, mając prawdę po sobie; lecz baranek cichy ust swoich nie otworzy. Pot.

Wysieczenie, a, btm., czynność cz. **Wysieć**.

Wysieczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wysieć** ś.

Wysieczysko, a, lm. a *miejsce nie zachylone przed wiatrem, miejsce w górach, z którego woda zmyła całą warstwę ziemi rodzajną, pozostawiając żwir a. gołą skalę*: Jeszcze raz ś. niedźwiedz wyżej pokazał na wysieczysku między koso-drzewiną. Tet.

Wysiedlać, a, al i W. ś. p. **Wysiedlić**.

Wysiedlanie, a, btm., czynność cz. **Wysiedlać**.

Wysiedlanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wysiedlać** ś.

Wysiedlenie, a, btm., czynność cz. **Wysiedlić**.

Wysiedlenieć, **ńca**, lm. *ńcy człowiek wysiedlonny*: W liczbie wysiedlenieców było i 14 panien dewotek. Rol.

Wysiedlenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wysiedlić** ś.

Wysiedlić, i, ii, nied. **Wysiedlać** *wydać z siedliska, usunąć z stałej siedziby*: Rząd rosyjski zapragnął W. Ormian z Krymu na stopy zaporo-skie. Rol. W. ś. *wynieść ś. z miejsca stalego zamieszkania, opuścić swoje siedlisko, wymigrować*: Dziś mała część tej arystokracji niepoprawnej i drapieżnej wysiedla ś. na Wschód. Spas. Ci byli ziemi czeskiej wierni, zostali oni jedni, żywy podówczas jej symbol, zostali jej wierni razem z nędzą, ze łzami i z cierpieniem, które z granic jej W. ś. nie chcą. Psm.

× **Wysiednia**, i, lm. e p. **Kwarantanna**.

Wysiedzenie, a, btm., czynność cz. **Wysiedzieć**:

Po wysiedzeniu trzynaście lat powinni będą dawać co rok z miasta nowego podatki; bo już oni wolność swą dawno wysiedzieli. Wer.

Wysiedzenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wysiedzieć** ś.

× **Wysiedziały** l. *który ś. wysiedział*. Śł. wil. 2. *wysiedziały*: Sokół przez sowę W., wyległy, *ingratus filius*.

Wysiedziany l. im. od **Wysiedzieć**. 2. [W.] *wy-próżnowany*.

Wysiedzieć, i, at, × **Wysiąć**, nied. **Wysiadająć** l. *wytrzymać na siedzeniu, dosiedzieć, usiedzieć*: Ledwie na tym stolku W. mogła, tak twardo wysłany. L. 2. W. pewien czas = W. *przez pewien czas, siedząc przepędzić czas, wymieszkać, odsiedzieć, odmieszkać, przemieszkać, wybić, przepędzić, przesiedzieć pewien czas*: Sześć miesięcy wysiedziawszy w więzieniu, żywo był spalony. Baz. Ta choroba jak powietrze szkodliwa; zyczyłabym kwarantannę W., żebyś cudzych nie zarażał domów. L. Uprzedli jakieś mniemanie nieforemne o wysiadaniu w wannach tej wody, iż każdy, kto chce mieć poratowanie zdrowia od niej, powinien W. w niej godzin pięćdziesiąt. Syk. Miasta nowo założone, któreby cztery lata wysiedziały, mają płacić ten podatek. Vol. Kto na woli osiadł, a wysiedziawszy lata na wolność od robocizny lub czynszu naznaczone, odszedł a. nie wysiedziawszy lat ustanowionych, odszedł, powinien za wszystkie lata bez zapłaty wysiedziane zapłacić. Cz. Po wysiedzeniu trzynaście lat powinni będą dawać co rok z miasta nowego podatki, bo już oni wolność (= czas wolności) swą dawno wysiedzieli. Wer. Arendarz jeszcze swoich lat nie wysiedział. Troc. Wy-

siadany swoje lata w więzieniu, odjechał Troc. Głównik ma W. więź. Troc. (= czas wyznaczony do siedzenia w więźni). Ja tu od dwóch niedziel poseszą wysiaduję i zawczasu ś. oświadczam, iż nikogo więcej nie dopuszczę. Kras. (= wytrzymuję, trzymam do wybrania długu). I co dnia patrząc na te konające. wysiedziałem tu całe trzy miesiące. Slow. [On do ni przychodził, wieczory wysiadał] (= przesiadywał). Z kurą, wysiadającą na jajach. Orzesz. 3. *siedzeniem wyrobić sobie, wskórcać, zdobyć*. Napróžno siedzisz: nie tu nie wysiedzisz. Została u mnie z córką, by tu wysiedziała parafją. Rzew. (= by nabyła praw parafjanek). Leniuch ten wysiedział na koniec promocję do wyższej klasy. Przen.: Tych błędów nie rugujemy, co przedawnione wysiedziały sobie prawo obywatelstwa. Brk. 4. *siedzeniem wyrobić, przez siedzenie wytrzeć, wypchnąć, wygnieść*: Wysiedziane krzesło. L. Wysiedziały sobie worki, fałdy u spodni (= odsiedziały sobie fałdy). 5. *siedzeniem wyląc* (o ptakach): Wylęga kocosz kureczęta, wyprowadziła, wysiedziała. L. Kukulki od innego ptaka w obcych gniazdach wysiadywane wylęgają ś. L. Ptaszek lęgno ś. z jaja przez ciepło wysiadającego ptaka a. przez ciepło. obce. L. Kura swój płód wysiadła. Troc. Przypadło, że ta sowa gniazdo wysiedziała, a raz wieczór daleko po żer poleciała. Jak. W. (= *siedziła na gnieździe*). Przen.: Dopiero co wyląłem! sam mi je Apolo wysiedział. L. W. ś. 1. *siedząc wypocząć, wydobrzeć, nasiedzieć ś. dowoli, do uprzykrzenia; wyczerpać ś. siedzeniem*: Wysiedziała ś. kokosz, *incubatu exhausta gallina*. Kn. Kokosz ś. wysiedziała. Troc. Przen.: Ciasto już ś. wysiedziało w piecu (= *wybyło tyle czasu, ile trzeba było do zupełnego upieczenia ś.*). 2. *nabyć ś., wyżyć, wytrzymać, utrzymać ś.*: I księżę Roman niedługo ś. wysiedział na stolicy kijowskiej. Stryjk. I w swym domu i państwie cześć ś. nie wysiedzi, gdy za kim zajątrzony nieprzyjaciel śledzi. Jag. Nie mogą ś. W. na pustyniach, nie mając tam co jeść, o czym żyć. Kłok. 3. a. *Wysiedzieć dosiedzieć w spokoju, usiedzieć, wyjść cało, ustrzec ś., uchronić ś., ująć na sucho, ostać ś., wytrwać spokojnie*: Wprawdzie moja czeladka ze wszystkimi oborą do Derewacza uszła (przed Tatarami) i tamże pod górą w zasieczy wysiedziała przed tą burzą, ale skoro tylko do domu powróciła w całe, na powal chorowała. Żim. Nie wysiedzi ś. nikt przed nim, nie ma pokoju. Kn. Dziewka ładna przed żołnierzem nigdy ś. nie wysiedzi. Zwr. M. I to widzę przed twoim nieotporowym rozsądkiem w pokoju W. ś. nie mogło. Pim. Jeśli cesarz Czechy podbije, pewnie, że ani Polska przed orężem jego W. ś. nie będzie mogła. Błaż. Trudnoż było spokojnie w takich zbytkach siedzieć, w tej rozpuście bez wojny trudnoż ś. W. Bardz. Przed bluźnierstwem Bóg ś. nie wysiedział. P. Koch. (= *nie zostawiono Go w spokoju*).

× **Wysiek**, u, Im. i *wysiekanie, wysieczenie, wysiekanie ś., wysieczenie ś.*: Krwawe wysieki = *walka na broń białą, mordy, dokonywane mieczem, jatki* = rzeź. Sł. wil. Z krwawych wysieków Aresa przeszli w podziw wieków. Tet.

× **Wysiekacki** przym. od **Wysiekacz**, *gladiator, szermierski*: Kunszta wysiekackie są tylko przewłoką i opóźnieniem śmierci. Pilch. Wysiekacka sztuka (= *wysiekactwo, szermierka*). Wysiekackie igrzysko. Bobr.

× **Wysiekactwo**, a, blm. *rzemiosło wysiekaczów, gladiatorstwo, szermierstwo, szermierka, fechtunek*: Uczyć wysiekactwa. Nar.

× **Wysiekacz**, a, Im. e, ten, który ś. z drugim *wysiaka, rębacz, szermierze, zapusznik, szczeg. gladiator*: O wysiekaczach rzymskich. Nar. Wysiekacze, *gladiatores*, szermierze, najpodlejsi byli z ludzi i sam ostatni matłoch; w ich igrzyskach, na których ś. pojedynkiem po sto, drudzy i więcej par, okrutnie mieczami siekli, największe mieli upodobanie Rzymianie. Pilch. Narzędzia wysiekaczów podczas igrzysk. Bobr. W., rębacz, zawadajaka. Rozm. (= „gracz“).

Wysiekać, a, a! i W. ś. p. **Wysieć**.

Wysiekanie, a, blm., czynność cz. **Wysiekać**.

Wysiekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wysiekać** ś.

Wysiekiwać, uje, iwa! i W. ś. p. **Wysieć**.

Wysiekiwanie, a, blm., czynność cz. **Wysiekiwać**.

Wysiekiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wysiekiwać** ś.

× **Wysieknąć**, nie, ną! i × W. ś. p. **Wysieć**.

× **Wysiekniecie**, a, blm., czynność cz. **Wysieknąć**.

× **Wysiekniecie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wysieknąć** ś.

Wysiepać, a a. pie, pa!, nied. **Wysiepywać**, **Wysiepnąć** i. *wyrwać, wyszarpnąć, wylargnąć, wydrzeć, wyciągnąć*: Postrzał wysiepnął z ciepłej rany, *extrahat*. Zebr. Wysiepnął z ziemi dęba żółgdirodnego. Otw. Parę z swego lba gadzin wysiepnęła, wysiepnąwszy zarazną, ręką posunęła, *abruptit*. Zebr. 2. [W.] *wycąbrzyć, wyczubić*. 3. *wystrzepić, wyparskać, wyskubać, powyrpywać z brzęgu*: W. materję. W. ś. *wystrzepić ś., wyparskać ś., wydrzeć ś. z brzęgu*.

Wysiepanie, a, blm., czynność cz. **Wysiepać**. **Wysiepanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wysiepać** ś.

× **Wysiepnąć**, nie, ną! i W. ś. p. **Wysiepać**.

Wysiepnienie, a, blm., p. **Wysiepniecie**.

Wysiepnienie się, a ś., blm., p. **Wysiepniecie** ś.

Wysiepniecie, a, blm., **Wysiepnienie** czynność cz. **Wysiepnąć**.

Wysiepniecie się, a ś., blm., **Wysiepnienie** ś. cz. **Wysiepnąć** ś.

Wysiepywać, uje, ywa! i W. ś. p. **Wysiepać**.

Wysiepywanie, a, blm., czynność cz. **Wysiepywać**.

Wysiepywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wysiepywać** ś.

[**Wysierbać**, hie, ba!] p. **Wysierbać**.

[**Wysierbanie**, a, blm.] czynność cz. **Wysierbać**.

† **Wysierbnąć**, nie, ną! p. **Wysierbać**.

† **Wysierbniecie**, a, blm., czynność cz. **Wysierbnąć**.

Wysierdzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wysierdzić** ś.

Wysierdzić, i, il *wygniewać ś., wyrzeć, wylądować wszystkich gniew, nasierdzić ś. dowoli*: Gdy mu nie odpowiadano i nie przeciwno ś., a da no W. ś., stawał ś. coraz łaskawszym. Krasz.

Wysierpniować, uje, owa! *dojrzyć jak zboże w sierpniu, wydać plon*. Sł. wil.

Wysierpniowanie, a, blm., czynność cz. **Wysierpniować**.

× **Wysieść**, ędzie, ad! p. **Wysiąść**.

Wysiew, u, Im. y, **Nasiew** i. *wysianie, wysiewanie, siejba, posieć*. 2. a. **Wysiewek** ilość zbo-

ża, przeznaczona a. użyta do wysiania: W., to, co s. wysiało. Troc.

Wysiewacz, a, lm. e ten, co wysiewa. L.

Wysiewać, a, al p. **Wysiać**.

Wysiewanie, a, bkm., czynność cz. **Wysiewać**: W hucie podsutki potrzebne do wysiewania gliny z grubego piasku. Torz.

Wysiewek, wku, lm. wki l. p. **Wysiew. 2.** w lm.: Wysiewki r. ż. a. **Wysiewiny** to, co odeszło od przesiewania, *obsiewki, obsiewiny, przesiewki, opelki, posład, plewy zostające na przetaku.* Kn. Wysiewki ma-ki. Nalać na wysiewki gliny wrzącej wody, przeciwko cebra wysiewek cebr ukropu i zmieszać, żeby s. te grudki rozcierały. Torz.

Wysiewiny, in, btp., p. **Wysiewek**: Excretum, W., przesiewki, Bobr.

Wysiewny l. przym. od **Wysiew. L. 2.** mogący być wysianym. L.

Wysiłek, u, lm. i, **Wysiłek** lek. *wypocina, produkt zapalenia bogaty w białko* (exsudatum). W. surowiczy, śluzowy, włóknikowy a. krzepowy, krwawy, ropny, surowiczo-włóknikowy, ropno-włóknikowy, posokowaty. W. wolny (na powierzchni), W. śródmiąższowy (= nacieczenie, obrzęk zapalny). Badanie przedmiotowe wykazuje obecność wysięku w jamie opłucznej. Wysięki włóknikowo-surowicze wydalamy zapomocą przekłócia, ropne zaś i posokowate zapomocą wycięcia kawałka zebra i naciecia opłucznej.

× **Wysiękać**, a, al p. **Wysiękać**.

Wysięganie, a, bkm., czynność cz. **Wysiękać**: W. (exsudatio), zebranie s. w tkankach pod wpływem zapalenia wypociny, a to skutkiem wystąpienia z naczyń (włoskowatych i małych żył) cieczy i komórek (złosisza białych ciałek krwi). Takie wskazanie żywotowe zdarza s. przeważnie przy szybko następującym wysiękaniu zarówno włóknikowo surowiczym, jak i ropnym.

× **Wysięknąć**, nie, nał p. **Wysięknąć**.

× **Wysiękniecie**, a, bkm., czynność cz. **Wysiękać**, **wysiękniecie**.

Wysiękowy przym. od **Wysiękać**: W. płyn.

Wysikać, a, al i W. s. p. **Wysikać**.

Wysikanie, a, bkm., czynność cz. **Wysikać**.

Wysikanie się, a s., bkm., czynność cz. **Wysikać** s.

Wysikiwać, uje, ował i W. s. p. **Wysikać**.

Wysikiwanie, a, bkm., czynność cz. **Wysikiwać**.

Wysiknąć, knie, knął a. [k], dok., **Wysikać** dok. a. nied., **Wysikiwać** nied. 1. *siknąćszy wypaćić; wystrzyknąć.* 2. *siknąćszy wypaćić; wytrysnąć:* Krew mu wysiknęła (a. wysikła). 3. *wyszczuć s.*

Wysiknienie, a, bkm., p. **Wysiknięcie**.

Wysiknięcie, a, bkm., **Wysiknienie** czynność cz. **Wysiknąć**.

Wysilać, a, al p. **Wysilić**.

Wysilanie, a, bkm., czynność cz. **Wysilać**.

Wysilanie się, a s., bkm., czynność cz. **Wysilać** s.

Wysilenie, a, lm. a, **Wysilek** czynność cz. **Wysilić**. 2. a. **Wysilenie** s. stan osoby a. rzeczy *wysilonej, niemoc, osłabienie, wycieńczenie, wyczerpanie przez trud:* Omdlał z wysilenia. Na polu malarstwa ludy północne tylko swoje wysilenia, nigdy swojej siły prawdziwie nie objawia. Kl.

Wysilenie się, a s., bkm. l. czynność cz. **Wysilić** s. 2. p. **Wysilenie**.

Wysilić, i, il, nied. **Wysilać** l. × W. = *wybić z sił, wyczerpać, wycieńczyć, osłabić, sforsować:*

Tak mię ze wszystkich zmysłów starość wysiliła. Koryt. Choroba go wysiła. Troc. 2. W. rolę = *wyczerpać jej płodność przez jej nadużywanie.* 3. × W. = *wypchnąć, wypalić, wysadzić, wyważyć zebrawszy s. z siłami.* Sł. wil. 4. co = *wymóc, wymusić, wymęczyć, wydusić gwałtem:* Wysiłem to na nim. Troc. W. co na sobie = *wysilić s., zdobyć s., wysadzić s. na co z wysiłkiem:* Gdy ten szczęśliwie skończył, drugi na ostatnią dobitkę tego taki wysiłł argument. L. (= *wysmażył*). W. koncept. 5. *wyłączyć, doprowadzić do ostateczności:* W Węgrzech wysilano okrucieństwa w naruszeniu prawa wyboru w małżeństwie i obrządkach żydowskich. Cz. W. s. l. × W. s. *wybić s., wyzuć s. z sił, zmóc s., wymóc s., wyczerpać s., wycieńczyć s., sforsować s., opaść z sił po ich wyczerpaniu:* Wysilał s., *profundo omnes corporis vel animi vires, exhausto vires:* Kn. Koniowi na zawadzie, gdy mu wolno wędziła puszcza, a iż s. wysilił, tedy czasem ledwie klusem do kresu przybieży. Rej. Każda rzecz, która s. wysili, upaść musi. Gorn. Grzyby nie wyrastają tylko na drzewach starych, kiedy już z dzielności swojej wysiliły s. Jak J. (kiedy s. już wyrosły. L.). Wysila s. zboże, drzewo. Kn. (= *wybuja do ostateczności*). Wysilona rola. Troc. (= *wyjałowiona nadużyciem swej płodności*). Zboże wysilone nigdy plenne nie bywa. Rej. Wstydzi s. widzieć wysiloną moc dobroczynności swojej. Troc. Strzała s. wysiliła. Troc. (= *straciła siłę impetu, zwolniała*). 2. *wyłączyć s., zebrać s. z siłami, dobyć ostatnich sił; doprowadzić co do ostatecznego napięcia:* Rozum s. jego wysilił. Troc. Rozum ludzki jak gdyby wysilił s. na wielkie myśli w głowie Kopernika. Sniad. Wszystkie sztuki wysilały s., by stan ich uczynie im jak najprzyjemniejszym. Niem. (= *sadzili s.*). Zubożony naród nie chciał na niepewne wysilać s. walki. Niem. Wysilona umiejętność, cierpliwość. Troc. Wysilonych żaywa ekspresji. Troc. Wysila s. nad sposobami okazywania Napoleonowi hołdów, graniczących z ubóstwieniem. Gom. Wysila s. bezskutecznie na stolec (= *wydyma s.*).

Wysilił, u, lm. y l. p. **Wysilek**: Niesłychany W., moc... Żer. Słychać było ni to mowę wysiłu tych miejsce nie zdobytych przez człowieka, ni to przestach pustyni ze snu oeknionej. Żer. Śmiertelny chrapot brzmi w ich uszach mile i dech konającego w ostatnim wysile. Przyb. 2. fiz. *siła dążąca do nadania sprężynie pierwotnej formy.*

Wysilek, lku, lm. lki, **Wysilek** *wysilenie, wysilenie s., wyczerpanie kosztem wyczerpania wszystkich sił, nateżenie sił do najwyższego stopnia, ostateczne napięcie:* Wysiłkiem męstwa uniosłem życie. Marek Aureljusz z wielką trudnością i niemalem wysiłkiem zwojował związkowe ludy. Lel. Wszystkie wysiłki Bielińskiego, nie zdobyły wykorzenić całkowicie narowu, który wsikał już niejako w krew mieszkańców Warszawy. Gom.

Wysinić, i, il *posinić* *całkiem.* L.

Wysiniec, eje, al *posinić, zsiniec* *zupełnie.*

Wysinienie, a, bkm. l. czynność cz. **Wysinić**. 2. czynność cz. **Wysiniec**.

Wysiodłać, a, al, nied. **Wysiodływać** l. *uwolnić od siodła, rozsiodłać konia.* L. 2. *wysoko osiodłać.* L.

Wysiodłanie, a, bkm., czynność cz. **Wysiodłać**.

Wysiodływać, uje, ywał p. **Wysiodłać**.

Wysiodływanie, a, bkm., czynność cz. **Wysiodływać**.

[Wysiorbać, bie, bał, Wysierbać, Wysiorbnać],
† *Wysierbnać połknąć co rzadkiego z nieprzyjemnym odgłosem leptania, pochłonać.* Przen.: Zmiłuj ś. nadę mną, Boże, bo mię wysierbnać człowiek. Bud. (pochłonał. Bud., bo mię chce pochłonać człowiek. B. G.). Jehowa gniewem swym wysierbnie je, i pożre je ogień. Bud. (w popędliwości swojej wytraaci je. B. G.).

[Wysiorbanie, a, b] czynność cz. Wysiorbać.

[Wysiorbnać, nie, nał] p. Wysiorbać.

[Wysiorbnięcie, a, b] czynność cz. Wysiorbnać.

Wysiudać, a, ał *wyprosić, wydać, wypędzić, wyforować.* Probowano mnie stąd W. Żer.

Wysiudanie, a, b, czynność cz. Wysiudać.

Wysiusiać, a, ał *co (szereg. dziec.) wypuścić w postaci uryny, z ryzną, wysikać, wyszczać.* W. ś. zrobie siusiu, zrobie z wodą, wyszczać ś., posp. *wysikać ś.*

Wysiusianie, a, b, czynność cz. Wysiusiać.

Wysiusianie się, a, ś., b, m., czynność cz. Wysiusiać ś.

Wysiwieć, eje, ał *ze wszystkim posiwieć:* Włosa, których część uciekła, a reszta wysiwała, ułożone były dość niedbale. Krasz.

Wysiwienie, a, b, czynność cz. Wysiwieć.

[Wyskaczać, a, ał] p. Wskoczyc.

[Wyskaczanie, a, b] czynność cz. Wskaczać.

[Wyskać, a, ał] *l. wykrzykiwać głośno:* On sobie wyska. Wyská jak sowa. Prz. W., głośno wykrzykiwać: uhu! aby ś. po lesie odbijało. Tam któraś juhaska wyska z za wierchu: eeee—heul... tam jej któryś odpowiada z pod turni: hoba—hop! Tet. 2. *wolać, śpiewać fałszem.*

Wyskakać, cze, kał *l. skakaniem wystawić, oddać poruszenia tańca.* Sł. wil. 2. *zarobic skakaniem.* Sł. wil. W. ś. *naskakać ś. dowoli, wytachycić ś., natańcycić ś., wyhasać ś., nahasać ś.:* Lubił W. ś. w galopadzie, tańcu włoskim dzygunie, mającym podobno nazwisko od gigano, czy gitano, po hiszpańsku Cyganie. Chrząsz.

Wyskakanie, a, b, czynność cz. Wyskakać.

Wyskakanie się, a, ś., b, m., czynność cz. Wskakać ś.

Wyskakiwać, uje, iwał p. Wskoczyc.

Wyskakiwanie, a, b, czynność cz. Wskakiwać.

[Wyskakować, uje, ował], † *Wyskakować* p. Wskoczyc.

Wyskakowanie, a, b, czynność cz. Wskakować: W. od wesela. Kn., Troc.

[Wyskalać, a, ał] *wyszczercać, pokazywać zęby.*

[Wyskalanie, a, b] czynność cz. Wyskalać.

[Wyskała, y, im, y] *krzykacz:* Ociec był ścis-kala, a syn W.

Wyskamlać, a, ał p. Wskomleć.

Wyskamlanie, a, b, czynność cz. Wskamlać.

[Wyskanie, a, b] czynność cz. Wyskać: Czyste plkanie przez sen; lękanie, W., rozgorywanie, euchnienie z ust—są u dzieci znakiem niemoicy św. Walentego. Sien. A wraz rozległo ś. W., wysoki krzyk pasterek i młodych gościów.

[Wyskapać, pie, pał] *wymrzeć:* Jemu ta sitkcie dzieciaki wyskapały.

[Wyskapanie, a, b] czynność cz. Wskapać.

× **Wyskarbić, i, il** *wyjednać, zjednać sobie co drogiego jak skarb, zaskarbić, zosłużyć na co:* Cnotami niebo sobie wyskarbił. Nies.

× **Wyskarbienie, a, b**, czynność cz. Wskarbić.

Wyskarzać się, a, ś., ał ś. p. Wskarzyć ś.

Wyskarżanie się, a, ś., b, m., czynność cz. Wskarzać ś.

Wyskarżenie się, a, ś., b, m., czynność cz. Wskarzyć ś.

Wyskarżyć się, y, ył ś., nied. **Wyskarżyć ś.** 1. *wywodzić skargi, skarżyć ś. na różne sposoby, uskarżać ś.:* Wskarzyła ś. na swoją dolę nie-szczęsną. Reym. 2. *naskarżyć ś. dowoli, wypowiedzieć wszystkie swoje skargi:* Żaby na srogość bociana, swego króla, nie mogą ś. W. Jabł. Cheę W. ś. Tobie ze wszystkich zawiedzionych nadziei. Słow. (= *wypowiadać ś. z zalem*).

[Wyskibić, i, il] *wyzuć ze skiby = ostrza:* Złamał grzędziel u pługa, trzy wyskibił lemiesz: Las.

[Wyskibienie, a, b] czynność cz. Wskibić.

[Wyskiknąć, nie, nał] p. Wskoczyc.

[Wyskiknięcie, a, b] czynność cz. Wskiknąć.

† **Wyskipać, a, ał** i † **W. ś.** p. Wskipić.

† **Wyskipanie, a, b**, czynność cz. Wskipać.

† **Wyskipanie się, a, ś.**, b, m., czynność cz. Wskipać ś.

† **Wyskipiać, a, ał** i † **Wyskipiać ś.** p. Wskipić.

† **Wyskipianie, a, b**, czynność cz. Wskipiać.

† **Wyskipianie się, a, ś.**, b, m., czynność cz. Wskipiać ś.

† **Wyskipić, i, il**, † **Wyskipać**, nied. † **Wyskipiać** *l. wylać, wysypać:* A to, jakie uwarzył, takie piwo wypić, choć je na całą koronę wyskipił. Pot. W. ś. *wybuchnąć, wzburzyć ś., porwać ś., powstać:* Cały sekret, że ten, co ś. do buntu wyskipał, z każdego miasta ma być wygnany pryncypał. Pot.

† **Wyskipieć, i, ał**, [Wyskipieć] p. Wykipieć.

Wyskipienie, a, b, im. I. czynność cz. Wskipić.

2. czynność cz. Wskipić.

† **Wysklać, a, ał** p. Wskomleć. Sł. wil.

† **Wysklanie, a, b**, czynność cz. Wsklać.

Wysklepić, a, ał p. Wsklepić.

Wyskleplanie, a, b, czynność cz. Wsklepić.

Wysklepić, i, il, nied. **Wysklepiać** *co = zasklepić; wprowadzić, wybudować nad czym sklepienie.* L. Wysoka, wielka, wysklepiona i ciemna u góry komnata, jako izba klasztorna. Kaczk.

Wysklepienie, a, b, czynność cz. Wsklepić.

Wyskoczek, czka, lm. czki *l.* p. Wyskok. L.

2. *człowiek z innego środowiska, z innej sfery:* Zdarza ś. tu i tam jakiś W. z ludu, z miasta, ale naogół wszędzie szlachta. Weys. 3. Szaran-kami, wyskoczkami zwano młode karpie. Goł. 4. *najbujniejsze, najcięższe ziarno, które w czasie wiania najdalej pada:* Zboże gdy młocą, przy wianiu znajdują ś. wyskoczki przed przednim zbożem na boisku; te niezdatne są do siewu dla zbytnej bujności. Haur. Wskoczki nie zdadzą ś. do nasiennego zboża, bo na zagonie zgniją. Troc. W ziarnie wiele ś. znajduje wyskoczków. Troc. 5. bot., p. Parzeplin.

Wyskoczenie, a, b, czynność cz. Wskoczyc.

Wyskoczka, i, lm. i bot. p. Uglejarka.

Wyskocznie przys. od Wskoczny. L.

Wyskocznosc, i, b, rz. od Wskoczny. L.

Wyskoczny *l. p. Wyskokowy:* Czepiał ś. wyskocznych części muru, wkraść ś. w zagłębienia Gom. 2. *wyskakujący, podskakujący, skoczny.* skoczliwy, żywy, lekki, zwinnny, wiotki: Pięknego stanu panna, wyskoczna i zręczna. L. 3. *Przednia prawa noga (konia) zwie ś. wyskoczną, bo koł*

ujeżdżony wyskakuje tą nogą naprzód, gdy z kopyta ruszy. Pol. Na nogę wyskoczną! (o robieniu bronia sęczną konno). Pol. 4. *który wyskoczył, szybko ś. wysunął, wyrósł, wystrzelił, strzelisty, bujny*. Haur. Wyskoczne z drzewa lato-roście. Troc. (= *wypuszczenie*).

Wyskoożyć, y, ył, [Wyskocnąć], nied. Wyskakiwać, † Wyskakować, [Wyskakować, Wyskaczać] 1. *skoczywszy wypaść; wybiec w skok*: W. z pojazdu, z okrętu, z okna, oknem wyskoczył. L. Wyskoczył z nawy na ląd, z izby do sieni. Troc. Wyskoczył z szeregu. Troc. W. z łózka (= *zerwać ś.*). Z pomiędzy przemilezań wyskakują na powolne zdarzenia. Lel. (= *upadają na nie, wyrzuwając ś. z niemi*). Z wielkiego strachu tylko nie wyskoczy z skóry. Pot. Ledwie już nie wyskoczyła z skóry z radości. Lubom. Wzrok męski a. cię jakowąś grozą przejmując, a. ku sobie ciągnie, choć wyskocz ku niemu. Łoź. (= *aż ś. dusza rwie ku niemu*). Ledwo z człeka dusza nie wyskoczy od wiatru i ziarna. L. Z długą dziadą Eneasza wyskakuje z wozu. Dm. Tu dzikie jelenie, tu wyskakują przede mną kozłowie. P. Koch. Ówczesne urzędzenia zakazywały wyskakiwać na drogi i żywność wykupywać. Krasz. [Wyskoczyć se poza bucki] = *isść w góry na zbój*. Kość ze stawu wyskoczyła = *wymknęła ś., wypadła, wyszła, wywichnęła ś., wyruszyła ś., została wybita*. Wybitciem nazywamy to, gdy z jakowej gwałtownej przyczyny główka kości ze stawu swego wyskoczy. Perz. Przen.: Zachodni kościół z granic nauki Pisma św. wyskoczył. Smotr. (= *zbczył, wyłamał ś., wykroczył*). Kaprysy jej i zachciańki nie wyskakiwały poza przepisy mody i dobrego tonu. Bał. [Onemu już raz wyskokło] = *wypało ś., nie utrzymał wiatrów*. Studnia wody wyskakującej. Sekl. (= *wytryskującej, bijącej, wylatującej*). Próżno wystrzelił Helen, praca jego marna; jak w miejscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, wyskakują z opatki boby a. grochy, jak je rolnik podrzucia i wiatr niesie płochy, tak grot od Meneleja kirysa odskoczył. Dm. Iskry z pod młota wyskakują (= *wypryskują, sypią ś.*). Z oczu mu szczere skry wyskakowały i po staremu zwykły gniew chowają. P. Koch. Przen.: Kilka tylko wysokich sosen wyskoczyło naprzód lasu. Korz. (= *oddzieliło ś. od niego, wysworowało ś.*). Przen.: *pojawić ś. nagle na powierzchni, wystąpić, wyrosnąć, wystrzelić, rzucić ś.*: Roślina wyskoczyła z ziemi. Goździk pachnący tu wyskoczył. Troc. Kapralowi na te słowa wyskoczył ogień na twarz. Oss. Guz mi potężny wyskoczył. L. (= *nohiegl*). Przen.: Kąt wyskakujący, *procurrens*, którego wierzchołek jest zewnątrz figury położony. Jak. J. (= *zewnątrzny, wystający*). 2. *puścić ś. w skok, wypaść co tchu, ruszyć co sił, skoczyć, wybiec, uciąć z kopyta*: Leci, jak koń tylko W. może. L. W tym też karetą, co jeno wyskoczy koń, z nią umyka. Min. Niech mi co tchu na szkapie do domu wyskoczy. 3. na górę, na wierzch = *wskoczywszy wydosłać ś.; wskoczyć*: To może ocaliło Sobka, miał bowiem czas na wysoki głaz w kosodrzewie W. Tet. Kucnąwszy i ująwszy ś. rękami za wielkie palce u nóg, potrafił na wysoki stół W. Tet. Przen.: Terazbym, pragnął, żebym ś. czym odznaaczył i nad innych wyskoczył. Kacz. (= *wyniósł ś., wybil ś., wyróżnił ś., wywyższył ś.; innych przeszedł, zakasował*). 4. nied. *skakać na różne sposoby, skakać, podskakiwać, wyabić skoki, pisać, ha-*

sać: Dawid skakał ze wszystkiej mocy przed Panem, a gdy Michel ujrzała wyskakującego i tańczącego. Wuj. (ze wszystkiej mocy skaczącego. B. G.). Wyskakuję od wesela, skaczę weselo. Kn. Weselołm pląsem z radości wyskoczy. Pir. Ledwie dusza nie wyskoczy z radości. L. Teraz ś. tryumfalnym wieńcem koronujemy, weselo po fujarec świętej wyskakujmy. Bardz. Tak, Koralusiu, wyskoczysz sobie na moim weselu. L. 5. woj.: Kąt wyskakujący p. woj. Kąt.

Wyskok, u, Im. i I. wyskoczenie, wyskakiwanie, skok, sus na zewnątrz. W. wody z rury. Troc. (= *wytrysk, strumień*). Wychodzą źródła na wierzch niektóre tylko jednym wybiegiem a. wyskokiem, drugie mają dwa wyskoki. Kluk. **Wyskokami, [Na W.] = w cwał, w te pędy, co tchu, rączo.** Wyskokami do chaty rodzicielskiej bieży. Przyb. [Cisak popędził na W.]. × **Co W. = co tchu, co sił.** Co W. przyspieszać biegu. Pol. Niech wasze co W. ku bramie goni. Pol. Przen.: *wybuch, objaw, wybryk*: W. radości. L. Z takim wasze rozkazy pełnymi wyskokiem, jak gdyby Boskim były dla ludzi wyrokiem. Szymon. (= *z ochoczą gotowością, z radością, przesadzając ś. w gotowości*). Przeszrzęgał, abym też same dla referendarza wyskoki czynił. Mat. (= *uprzejmości, grzeczności, nadskakiwania*). **Na wyskoki = na wyścigi, jeden przez drugiego, ochoczo, w lot.** W. myśli, doweipu = *polot, błysk, pobłysk, objaw; rzut, koncept*: Strzeżmy ś. jego dowieipnych żartu wyskoków dla omamienia narodu. L. W. doweipu. (= *iskra doweipu*). U dobrych pisarzów niemasz owych igraszek i wyskoków doweipu. Pir. W. duszy, popędliwości, żądy, uniesienia ś., wybuch. L. Żądza jest nieoddzielną od człowieka.; ona ten W. duszy jego daje, który ją porywa z posród ciała i swym zapędem ku niebu unosi. L. (= *poryw, uniesienie, polot, zachwył, ekstaza*). Człowiek nigdyby ś. gniewem nie unosił, gdyby u siebie nie był przeświadczony, że ten popędliwość W. nie jest słusznym. L. Twardoste żądź naszych wyskoki. K. G. 2. *wybryk, wykroczenie, eksces, naduzycie*: I ci mają być w takowym wyskoku policzeni. Baz. 3. [W.] *ziarna najprzedniejsze, które przy wianiu najdalej, jako najcięższe, wyskoczyły*. 4. astr., p. **Protuberancja**. 5. bud.: W., wybiegłość nazywa ś. wydatność, wysterk, wybieganie jednego członka budowli do ściany drugiego a. od osi jego pionowej. Pocz. (np. *gzyms, pas i t. p.*). W. w budowaniu, wystawa, wypust, wypustek, wypuszczenie, wydatność, wysada, wystąpienie. L. (= *występ*). Mur z wyskokiem a. z wypuszczeniem. Troc. Wyskoki i szczyby w murze. Gom. Wyskoki balkonów, wielkie obłaki portyków... tworzyły na liceach sąsiedniego pałacu niewymowne linje. Żer. chem. **alkohol** (p. Spirytus). W., ciecza z pod prasy wyskakująca, wycisk. L. Pierwszy W. z prasy daje wino słabe, ale przyjemne. Kluk. W., pierwszy ciek wódki. L. W., *spiritus*. Perz. Rozcieki solne przez dystylowanie wychodzące nazywają ś. wyskokami, *spiritus*. Krum. Wlejący w szklankę wyskoku z wina lub z wódki. Rogal. W. drzewny. [Dzięgłowy W.] p. **Spirytus**. 7. fecht. *rzucenie ś. korpusem ku przeciwnikowi dla zadania mu ciosu*, wypad. 8. a. **Cypel garb. wystający kawałek na brzegu skóry**. 9. mech.: Wyskoki na walcach wierzchnich, czyli męskich, wchodzące w wykroje waleów spod-

nich, czyli żeńskich, gdy waleuje ś. żelazo płaskie. Łab. Wysoki, palce na drogach tlokowych przy machinach parowych, zwłaszcza dawnych, służące do otwierania zasuw, kurków i. t. p. Podecz. Wysoki na śrubie. Podecz.

[Wyskoknać, nie, na] p. Wyskoczyć.

[Wyskoknienie, a, blm.] p. Wyskoknięcie.

[Wyskoknięcie, a, blm., Wyskoknienie] czynność cz. Wyskoknać.

Wyskokomierz, a, lm. e p. Alkoholometr.

Wyskokowy I. przym. od Wyskok, *alkoholiczny, spirytusowy*: Tynkturami nazywamy tak wodę, jako i rozeteki wyskokowe zafarbowane. Krum. 2. lek.: Moczówka wyskokowa, p. Moczówka.

† Wyskolenie, a, blm., czynność cz. Wyskolić.

† Wyskolić, i, il p. Wyskoleić. Sl. wil.

Wyskomleć, i, af, posp. Wyskamiąć I. *skomlać* wyrazić. 2. a. † Wyskolić, † Wysklać *wyprosić, wymóc skomleniem; wyskierczeć, wypiszczec.* W. ś. *naskomleć ś. do znużenia i przestac.*

Wyskomlenie, a, blm., czynność cz. Wyskomleć.

Wyskomlenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyskomleć ś.

Wyskorupiać, a, al i W. ś. p. Wyskorupić.

Wyskorupianie, a, blm., czynność cz. Wyskorupiać.

Wyskorupianie się, a ś., blm., czynność cz. Wyskorupiać ś.

Wyskorupić, i, il, nied. Wyskorupiać *wyłuszczyć, wydobyć z skorupy.* W. ś. *wyłuszczyć ś., wydobyć ś., wyzwolić ś. z skorupy*: Przen.: Z pęt ś. *zmystowych* dusza wyskorupia. Or-Ot.

Wyskorupienie, a, blm., czynność cz. Wyskorupić.

Wyskorupienie się, a ś., blm., czynność cz. Wyskorupić ś.

[Wyskórać, a, al] *wskórać, wydobyć rychło.*

[Wyskórzenie, a, blm.] czynność cz. Wyskórać.

Wyskórzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wysłkórzyć ś.

Wysłkórzyć się, y ś., ył ś. p. Wylinić.

× Wyskrabać, bie, bał i W. ś. p. Wyskrobać.

× Wyskrabanie, a, blm., czynność cz. Wysłkrobać.

× Wyskrabanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysłkrobać ś.

× Wysłkrobywać, uje, ywał i W. ś. p. Wysłkrobać.

× Wysłkrobywanie, a, blm., czynność cz. Wysłkrobywać.

× Wysłkrobywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysłkrobywać ś.

Wysłkrobać, bie, bał, × Wysłkrobać, nied. × Wysłkrobywać, × Wysłkrobywać. [Wysłkrobywać] I.

skrobaniem wydrzeć, usunąć; wydrapać, zeszkrobać: Wysłkrob mech z drzewa. Troc. W. błoto z chłodnika. W. słowo, wiersz. Troc. W. podpis = *podskrobać*. W. co z garnka = *wysłkrobywać*. Żebym twoje nauki pisał w nie wyskrobane chociaż w grobie druki. Pot. (= *niemożliwe do wyskrobania*). Przen.: Tok w piśmie rymotwórcza ma właściwy sobie, u niego kuty rym ryledem Kłoto nie wyskrobie łask świadczonych pamięci, kiedy mówca skromniej, tłumacząc ś., wyraża, że ich nie zapomnia. Dm. (wraz wyjęty z „Arginidy“ Dm.). Ja tobie ty się ezerwonych jeszcze wyskrobie. Kaczk. (= *wyspekuluje, wystaram ś., wydobędę*). 2. [W.] *wydrzeć, wydrapać*: Oczy mu wyskrobie. 3. *skrobantem oczyścić; oskrobać z czego*: W. chodnik,

marchew, pietruszkę. 4. *skrobaniem wyrobić; wydrapać*: W. dziurę. 5. gin.: W. macię = *zeszkrobać ostrą lyżeczką ziarninę z błony śluzowej, wyscieraając jamę macicy.* W. ś. *wygmerać ś., wyguzdrać ś., wygramolić ś., wykaraskać ś., wydobyć ś.*: Wysłkrobała ś., wypławiła ś. z ciężkich miejsce, *emersit e vadis oratio*, wykolatała ś. Mącz. Wybrnąć, wykolatać ś. wypławić ś., W., wyrzurzać, wyprawić, wypłesć ś., emergere. Mącz. [W. ś. z choroby] (= *wylizać ś.*).

Wysłkrobanie, a, blm., czynność cz. Wysłkrobać.

Wysłkrobanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysłkrobać ś.

Wysłkrobek, bka, lm. bki I. szczeg. w lm. to, *co wyskrobano z czego, oskrobiny, resztki, wyskrobane z garnka.* 2. a. [Podskrokok] = a) *placek, chlebek, kukielka z wyskrobanych resztek ciasta,* b) a. [Wypierdek] *ostatnie, najmłodsze dziecko, zrodzone w późnym wieku rodziców.* 3. [W.] *niedolega, pokraka, niedojda*: Ty rzeziemieszku! ty podłoto! ty wyskrobku ludzki! Sienk. Pokrako warsiawska, bedzies mi tu przy narodzie pijaństwo zadawał? a, hycu jeden, wyskrobku zatracony. Las. 4. hut.: Wysłkrobki hutnicze = *okruchy kruszcowe nieczyste z pieców.* Łab.

[Wysłkrobiny, in, blp.] *ciasto wyskrobane z dzieży.*

[Wysłkrobiony] *wykruchmalony.*

Wysłkrobywać, uje, ywał i W. ś. p. Wysłkrobać.

Wysłkrobywanie, a, blm., czynność cz. Wysłkrobywać.

Wysłkrobywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysłkrobywać ś.

† Wysłkronić, i, il? : Urażon ciężko was wszystkich złościami, wyskronię już z przyjazną twarzą. Gęb.

† Wysłkronienie, a, blm., czynność cz. Wysłkronić.

[Wysłkrotny] *chciwy.*

[Wysłkrobka, i, lm. i, Króska] *kukielka, pierożek, W. którą u ludu nad Berezyną każdy mieć musi z biorących udział w pieczeniu korowajów.* Gwar.

Wysłkrzony = *Wysłkrzony*: Na niebie wyskrzonym. Zm.

Wysłkrzybać, bie, bał I. *skrzybiąc wydobyć, wyżyćścić; wyskrobać prawie prostopadle naciskowym ostrzem, przerażliwie przy tym zgrzytającym*: W. gnój z obory, garnek. 2. *skrzybiąc zrobić; wyskrobać*: W. dziurę.

Wysłkrzybanie, a, blm., czynność cz. Wysłkrzybać.

[Wysłkrzyhować, uje, ował] p. Wysłkrobać.

[Wysłkrzyhowanie, a, blm] czynność cz. Wysłkrzyhować.

[Wysłkrzyzość się, y ś., af ś.]?: Przy budowie chaty dają węgły; tyble zaś, żeby ś. bale nie wyskrzycały.

[Wysłkrzyczenie się, a ś., blm.] czynność cz. Wysłkrzyzość ś.

Wysłkrzydlenie się, a ś., blm., czynność cz. Wysłkrzydlić ś.

Wysłkrzydlić się, i ś., il ś. *dostać skrzydeł*: Aż ś. wyskrzydli dusza tęskniąca. Len.

[Wysłkrzypać, a, af, Wyprzetwierad] *wyziębnić izbę przez ciągle przetwieranie ś.*: W. ciepło.

[Wysłkrzypanie, a, blm.] czynność cz. Wysłkrzypać.

Wysłkrzypiać, a, af p. Wysłkrzypić.

Wyskrzypanie, a, bfm., czynność cz. **Wyskrzy-
piać**.

Wyskrzypić, i, ił, nied. **Wyskrzypiać** *skrzy-
pieniem wyrazić, wygrać*: Wyskrzypiał raczej
polkę, niż wygrał. Orzesz.

Wyskrzypienie, a, bfm., czynność cz. **Wy-
skrzypić**.

Wyskubać, bie, bał, **Wyskubnąć**, × **Wyskuś**,
nied. **Wyskubywać**, × **Wyskubować** *skubiąc wy-
rwać, powyrzywać; wyszczytać, wyszczać, oskubać*:
W. trawkę. Wyskub ptakowi pióra. Troc. Wy-
skubał mu brodę, włosy. Troc. Przytyka sta-
lowe do twarzą kleszczyki, aby z miękkuchnych
jagód wyrastający mech wyskubała. L. Przen.:
W. worek, pieniądze z worka = *wysypać, wybrać,
wydać*. Ten wszystkie nasze wyskubie dostatkii.
Troc. Zyd wyskubuje nieznacznie pana lub
chłopa, jak gęś wypierzona, rwąc po piórku.
Comp. (= *podbiera go*). Wyskubano go. Troc.
(= *oporządano go*). W. ś. 1. *wysypać ś., wydać
ś., wykłspanować ś., ogolwić ś. z pieniędzy, z za-
sobów*: Wyskubał ś. do grosza. 2. *wygnadzać ś.,
wygmerać ś., wykaraskać ś., wydłubać ś.*: Nie-
wiadsty niżli ś. wyskubią, niżli ś. wymuszczą,
wyjdzie rok. Wuj. Nim ś. stały odważy, na-
myśli, wyskubie, tym prędsze niewinnego daje
miejsze zgbie. Pot.

Wyskubanie, a, bfm., czynność cz. **Wyskubać**.
Wyskubanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
skubać ś.**

Wyskubnąć, nie, nał p. **Wyskubać**.

Wyskubnięcie, a, bfm., czynność cz. **Wyskubnąć**.
× **Wyskubować**, uje, ował i × W. ś. p. **Wy-
skubać**.

× **Wyskubowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wy-
skubować**.

× **Wyskubowanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
skubować ś.**

Wyskubywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wyskubać**.
Wyskubywanie, a, bfm., czynność cz. **Wysku-
bywać**.

Wyskubywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
skubywać ś.**

[**Wyskwarnięcie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Wy-
skwarność ś.**

[**Wyskwarność się**, rnie ś., rl ś.] *wyskoczyć*:
A ón sie im wyskwar. Pe.

[**Wyskumać**, a, ał] czemu = *wyrozumieć, zba-
dać co*.

[**Wyskumanie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyskumać**.

Wyskwarzać, a, ał i W. ś. p. **Wyskwarzyć**.

Wyskwarzanie, a, bfm., czynność cz. **Wyskwa-
rzać**.

Wyskwarzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
skwarzać ś.**

Wyskwarczenie, a, bfm., czynność cz. **Wyskwa-
rzyć**.

Wyskwarczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
skwarzyć ś.**

Wyskwarzyć, y, ył, nied. **Wyskwarzać** co =
skwarząc wytłopić; wysmażyć, wyprażyć: Skwarki
dobrze wyskwarzone. Troc. O topieniu rudy że-
laznej przy węglach ziemnych wyskwarzonych.
Os. J. Tego już żaden nigdy nie wyskwarzy,
można nieco łuszczo odebrać, lecz przecię ona
będzie prześmiardować. Bies. W. łuszcze ze stō-
niny. W. ś. *skwarząc ś. wytłopić ś.; wysmażyć ś.,
wyprażyć ś.*: Stōnina wyskwarzyła ś. Smażone
mięso ś. wyskwarzy tak, że tam nie zostanie
żadna wilgotność. Sak.

Wyskwierzeć, y, ał, [**Wyskwirzyć**] co i.
skwiercząc wyrazić. 2. *skwierkiem wyprosić, wy-*

móc, wyjednać; wyskomleć, wypiszczec. 3. [W.]
skwiercząc, kwiląc wyciągnąć: Dziecko zdzużało
mać W. z karczmy.

Wyskwierczenie, a, bfm., czynność cz. **Wy-
skwierzeć**.

[**Wyskwierzenie**, a, bfm.] czynność cz. **Wy-
skwirzyć**.

[**Wyskwirzyć**, y, ył] p. **Wyskwierzeć**.

[**Wyskwitnąć**, nie, nał] *wymknąć ś. z rąk komu,
wysliznąć ś., uśś niebezpieczeństwa*.

[**Wyskwitnienie się**, a ś., bfm.] czynność cz.
Wyskwitnąć ś.

[**Wysławować się**, uje ś., ował ś.] *wychorować ś.*

[**Wysławowanie się**, a ś., bfm.] czynność cz.
Wysławować ś.

1. **Wysłać**, śle a. szle, nied. **Wysyłać**, i **Wy-
selać** kogo = *posłać skąd, wyprawić*: Nieszczęs-
liwa ta godzina, której go z Polski wysłałem. L.
Wystani komisarze na rozsądzenie tej sprawy.
Troc. (= *wydelegowani*). W. kogo z kraju, ze
stron rodzinnych = *wygnąć, deportować, interno-
wać gdzie, wywieźć*. Wyrzuceni nazywają ś.
wygnańcy, kiedy ich za granicę wysyłają. Poc.
Wysłała ich na powietrze, w ptaki przemie-
niwszy. Otw. Przen.: Do płuć wysłał cały za-
pas ducha. Mick. W. co = *wyekspeđjować*: W.
list.

2. **Wysłać**, ściele, słał, nied. **Wyścielać**, [**Wy-
ścielać**] i. *ścieląc wypchać*: W. kanapę włosiem.
Ledwie na tym stółku wysiedzieć mogła, tak
twardo jest wysłany. L. W. wezgiowie, krzes-
ła włosiem. L. Sadasz panów na nie wyście-
lanych krzesłach. Bał. 2. *usłać, zasłać, wymościć*;
ścieląc wyłożyć, pokryć: W. drogę zielenią, dy-
wanem, trupami. 3. [W.] *posłać, wyłożyć po-
ścielą*: Łóżeczko ci wysciele.

Wysładzać, a, ał i W. ś. p. **Wysłodzić**.

Wysładzanie, a, bfm., czynność cz. **Wysładzać**.

Wysładzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
sladzać ś.**

Wysłaniać, a, ał i W. ś. p. **Wysłonić**.

Wysłanianie, a, bfm., czynność cz. **Wysłaniać**.

Wysłanianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
slaniać ś.**

1. **Wysłanie**, a, bfm., **Wysłanka** czynność cz. i.
Wysłać: W. posłów na sejm. Troc.

2. **Wysłanie**, a i. bfm., czynność cz. 2. **Wy-
słać**: 2. [W., lm. a] *wyscielka*: Czapka tehorzem
podszyta, szweską drawą wyszyta, wyłogi
baranie, z konopi W. na święto. Wóje.

Wysłaniec, Ńca, lm. Ńcy, **Wysłannik** i. ten,
*którego wysłano, poseł, postaniec, posłannik, de-
legat, delegowany, deputat, deputowany, pełno-
mocnik wysłany*: Wysłańcy królowsey, *missi
dominici*, jeździli na sprawy graniczne. Cz. Przy-
jeźdzamy do was jako wysłannicy najpotężniej-
szej w kraju partji. Las. 2. *emisariusz, szpieg,
wywiadownik wysłany dokąd*. Sł. wil. 3. p. **Wygna-
niec**. Sł. wil.

Wysłanniczka, i, lm. i forma ż. od **Wysłannik**.

Wysłannik, a, lm. cy p. **Wysłaniec**.

× **Wysławca**, y, lm. y p. **Wysławiacz**.

× **Wysławiacz**, a, lm. e, **Wysławca** ten, co *wy-
sławia, wielbiciel*: *Prædicator*, W., *wychwalacz*.
Mącz.

Wysławiać, a, ał i W. ś. i. p. **Wysławić**. 2. p.
Wysłowić.

Wysławianie, a, bfm. czynność cz. **Wysławiać**.

Wysławianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wy-
sławiać ś.**

Wysławić, i, ił, nied. **Wysławiać**, † **Wysławować**
i. *stawieniem wywyższąć, wychwalić, uwielbić, wy-*

nieść pod niebiosą: Jan św. opowiedział Żydom, że Jezus jest w pośrodku ich, i wielkimi Go chwalałmi wystawiał. Białob. Niebianie jednostajnie wielką chwala i opiewaniem wystawiają Pana Boga. Kucz. Święte imię kto w kącie wystawia, tedy też w kącie zostawa. Rej. (pod korcem). Abyśmy mieli wznawać i wystawować dobrodziejstwa Pana swego. Rej. Chwałę Pańską wystawiać będą usta moje. Wuj. Wystawiamy zwycięską rękę twoją. Skar. Wystawiać święte sprawy Jej będziem. Skar. Słusznie go wystawiać i chlubić ś. takim ojcem mamy. Skar. Mądrość ich ludzie wystawiają, a chwałę ich kościół opowiada. Skar. 2. *wstawić, rozstawić, zrobić słynnym, wywyżżyć, zalecić, zaszczylić, unieśmiertliwić, okryć sławą*: Wystawiam, sławie, wstawiam, rozstawiam, sławnym czynię. Kn. Ameza godność Skanderbega i u samego Mahometa wystawował. Skar. Skanderbega książęta bardzo wiele wystawili, prawo swe nań włożywszy, lud swój mu polecili. Baz. Marne rzeczy słowy ważnemi wystawiać mógł. Fur. Żołnierz dobry cieszy ś. szramą, której na wojnie dostał, i tym rycerstwo swoje wystawia i zaleca. Damb. Jezusa Chrystusa Bóg wystawił ubtgalnikiem przez wiarę we krwi Jego. Smotr. I tłuściez o nim wystawiają, iż już śmierć mara przed nim żadnej mocy nie ma. Rej. 3. † W., p. **Wysłowić**. 4. [W.] *wymienić, wyrazić, wysłowić, przytoczyć, zacytować, wywołać*: Nie wystawił mnie weale (= nie wymienił mojego nazwiska). Oficer wystawiał wszystkich (= wywoływał wszystkich po imieniu). 5. [W. kogo]=*wygłosić z ambony jego zapowiedź*: Ksiądz mię dziś wystawiał. W. ś. 1. *nasławić ś. dowoli, nachwalić ś. dostatecznie*: W. ś. dosyć nie mogę z jego łaskawości. Troc. 2. nied. *przechwalać ś., chęlić ś., szczylić ś., puszyć ś., kokoszyć ś., pysznić ś.*: Nie wystawia ś. z tego. Troc.

Wysławienie, a, btm., czynność cz. **Wysławić**.

Wysławienie się, a ś., btm., czynność cz. **Wysławić ś.**

† **Wysławować**, uje, owal i † W. ś. p. **Wysławić**.

† **Wysławowanie**, a, btm., czynność cz. **Wysławować**.

† **Wysławowanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wysławować ś.**

[**Występać**, pie, pał] *wytlepać, wychlepać, wyzłopać*.

[**Występanie**, a, btm.] czynność cz. **Występać**.

Wysłodki, ów, btp., p. **Wysłodziny**: Jest ona (sprawa) ważną dla cukrowni, jako dla producentów wysłodków i dla rolników i hodowców bydła, jako konsumentów tej paszy.

Wysłodnąć, nie, nal, **Wysłodnić**, **Wysłodnić ś.** *stać ś. słodkim, nabyć słodczy, wyjść z kwasu, z goryczy*: Skórki cytrynowe wmoocz w ostry ług, daj im mokrąć przez dziewięć dni, a odmień ług dnia piątego, a wlej miasto niego wody, aż z gorzkości wysłodną. Sien.

Wysłodnić, eje, al p. **Wysłodnąć**.

Wysłodnienie, a, btm., p. **Wysłodnić**.

Wysłodnić, a, btm., **Wysłodnienie** czynność cz. **Wysłodnąć**.

Wysłodczenie, a, btm. czynność cz. **Wysłodczyć**.

Wysłodczyć, y, yl *wypełnić słodczą*: Mój pobyt w grobie, wielki królu, wysłodczył mnie, ale obecność twoja zakwasza.

Wysłodzenie, a, btm., czynność cz. **Wysłodzić**. **Wysłodzenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wysłodzić ś.**

Wysłodzić, i, il, nied. **Wysładzać** 1. *wypełnić słodczą, słodkim uczynić, osłodzić należycie*. W. ś. p. **Wysłodnąć**: Niech ś. jeszcze jabłka na stońcu wysłodzą. Kraasz. Ściągają ś. śledzie do brzegów i w wysłodzone wody zatok. 2. *cukr. wydzielić cukier, pozbawić cukru jakie ciało*.

Wysłodźny, in, btp., **Wysłodki** gorz.: W. winne=*pozostałość z jagód po wyciśnięciu z nich wina*. W. brzezne.

Wysłonecznić, i, il *wypogodzić, rozpromienić jak od słońca*: Taka tam półrzeczywistość umajona, wysłoneczniona. **Wysłoneczniony** spokój wiejskiego zacisza. Wb. Przyleciała Krysia bez tehu, wysłonecznioną twarzą zwiastując radosną nowinę. Wb. Wzdłuż wysłonecznionych ulic. Grł. Olbrzymowi wysłoneczniamy jego myśl. Mlc. **Wysłoneczniony** obłok. Wb.

Wysłonecznienie, a, btm., czynność cz. **Wysłonecznić**.

[**Wysłonec**, eje, al] *nastonec należycie*: Ta wieprzowina wystoneje w okrasie.

[**Wysłonie**, a, btm.] czynność cz. **Wysłonec**.

† **Wysłowiać**, a, al i † W. ś. p. **Wysłowić**.

† **Wysłowianie**, a, btm., czynność cz. **Wysłowiać**.

† **Wysłowianie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wysłowiać ś.**

Wysłowiciel, a, lm. e ten, co *wystawia a. wysłowić*. L.

Wysłowicielka, i, lm. i forma ż. od **Wysłowiciel**. L.

Wysłowianieszczenie, a, btm., czynność cz. **Wysłowianieszczyć**.

Wysłowianieszcznić się, a ś., btm., czynność cz. **Wysłowianieszczyć ś.**: Mniejszy lub większy sposób wynarodowienia ś., **wysłowianieszczenia**, **zobeczenia**. Szaj.

Wysłowianieszczyć, y, yl *wyzuć z charakteru słowiańskiego; wynarodowić Słowianina*.

Wysłowić, i, il, nied. **Wystawiać**, † **Wystawiać**,

† **Wystawować**, † **Wystawować** 1. *wyrazić słowami, powiedzieć, wymówić, oddać w mowie, wygłosić; odezwać ś., dać ś. słyszeć z czym*: Jakoby ś. w tym chlubił, jakieby słowa w dziękowaniu tym wystawował. Rej. (= *jakichby słów dobierał, używał*). Roku 1533 umarł hetman książę Konstanty Ostrogski, mąż świętej pamięci i trudno wysłowionej dzielności. Stryjk. Usta moje nie będą mawiać nieprawości, ani język mój nie będzie wysłowiał kłamstwa. Leop. Mówił do niej słowa, któreśmy wyżej wysłowili. Leop. (= *przytoczyli, zacytowali, przywieśli*). [W. słow.] (= *wyrzec*). 2. *wypowiedzieć, wyrazić, oddać słowami, określić, opisać, wystawić w mowie, odmalować wyrazami*: Kto wysłowi męstwo Jehowy, kto wypowie wszystką sławę Jego? Bud. Słuchajcie, a ja wysłowię wam, jako wielkie dobroci Bóg duszy mojej uczynił. Wr. Zacharjasz króciuchno wysłowił drogę Pańską i życie w świątobliwości i sprawiedliwości. Białob. Lecz co ś. zabawiam tym, co trudno dostatecznie W., wypisać? Paszk. Cnoty W. trudno.

Zbył. Kto to teraz dostatecznie usty W. może i wypowiedzieć? Wiśn. Moc wielkości Jego kto wysłowi? Leop. Któż to wesele niebieskie wysłowi? Damb. Kto obu was serdeczny żał W. może? Groch. Litości Twojej nie wysłowiem żadną wymową, anić od nas dany może

być równy tryb wdzięczności. Odm. **W. ś. I.** *wyrazić ś., wygzyczyć ś., wymówić ś., wygadać ś., oddać co słowami, wypowiedzieć ś., wytłumaczyć ś.:* Dużo czuję, ale nie mogę **W. ś.** Pięknie i gładko umiał ś. **W. Mick.** *2. wyrazić ś. w pewien sposób, dać ś. słyszeć z pewnym zdaniem, frazesem, odezwać ś.:* Pięknie ś. wysłowił mówiąc...

Wysłowienie, a, blm. I. czynność cz. **Wysłowić. 2. a. Wysłowienie ś.** *wymowa, wymawianie, pronuncjacja; wyrażanie ś., język, styl mówiącego, dykcja:* Jąkała, ma ciężkie **W.** **3. †W.** dobrowolnej żałoby, p. **Luprowanie.**

Wysłowienie się, a ś., blm. I. czynność cz. **Wysłowić ś. 2. p. Wysłowienie.**

Wysłownie przys. od Wymowny. Sł. wil.

Wysłowny I. *który może być wyrażony słowami. 2. mający łatwość wysłowienia ś., wymowny, wygadany, elokwentny:* Byli to panowie tak wysłowni, jak i ich pan sam. **Krasz.**

† **Wysłowować, uje, owal i †W. ś. p. Wysłowić.**

† **Wysłowowanie, a, blm.,** czynność cz. **Wysłowować.**

† **Wysłowowanie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Wysłowować ś.**

Wysłód, odu, blm., cukr. *sok rozcieńczony, poługowaniu czyli maceracji otrzymany.*

× **Wysłów** tylko w wyraż.: **Nad W., p. Wyraraz.**

× **Wysłuchacz, a, lm. e, †Wysłuszcza ten,** *co wysłuchuje drugiego. Kn., Troc.*

Wysłuchać, a, al, †Wysłuszać, nied. Wysłuchiwać, †Wysłuchawać I. *wytrwać w słuchaniu, posłuchać aż do wyczerpania rzeczy słyszanej:* Wysłuchaj a wyczytaj przyczyny, jakowe są, co nas do odszczepieństwa prawie wycisnęły i przywiodły. **Gil.** Oni, wystuchawszy króla, odjechali. **Leop.** (odsłuchawszy. **Leop.**): Kto pierwej odpowiada. niżli rzeczy wystucha, odnosi wstyd. **B. B.** (kto odpowiada pierwej, niż wystucha, głupstwo to jego i zelżywość. **B. G.**). Wysłuchaj go, mowy jego. **Troc.** Nie dowie ś., kto nie wystucha. **Oss.** Wysłuchawszy rowogiej aredydzieło sztuki, powtarzały je dęby dębom. **Mick. 2. mszy, nabożeństwa = towarzyszyć swemi modłami kapłanowi odprawiającemu mszę, nabożeństwo:** Jagiello tak nabożnie słuchawał mszy, że chociaż już nieprzyjaciele najężdżali, nie chciał ś. ruszyć, aż pierwej wysłuchał wszystkiej mszy do końca. **Tworz. 3. kogo = wysłuchać czyjej mowy, przesłuchać, wyegzaminować go:** Pan opiekun raz w rok przyjeżdżał, rachunków wysłuchawszy podstarościego, z pieniędźmi wracał. **Kras. W.** ucznia lekcji. **Książd** wysłuchał grzesznika spowiedzi (= *wyspowiadał go*). **W. świadków. Sędzia** (obie powinien **W.** strony. **Troc. 4. słuchając tajemnie wylowić uchem, poznać całą prawdę; podsłuchać:** **W.** chytrze albo tajemnie kogo mówiącego. **Kn.** Żeby kto nie wysłuchał, opatrz dobrze wszędzie. **Bardz.** Aby jaki nieprzyjaciel nie wysłuchał rady naszej. **Ku. Drzwi i ściany** częstokroć nas wysłuchają. **L. (= miewają uszy).** Teraz znowu z twego głosu wysłyszałem: moje nieszezęście, straszną przyszłość mają. **Przyb.:** [Gadali se chłopcy, ja ich wysłuchała]. **5. W. kogo, czego = przychylić ś. do słuchanej prośby, spełnić żądanie proszącego, ulitować ś. nad proszącym:** **Gdm** ja tak wołał, Bóg mnie nie wysłuchawał, ale jeszcze we dwójnasób mojej nędzy przysparzał. **Baz.** Często Bóg prośb naszych nie wysłuchawał przeto, że źle prosimy.

Wuj. Grzesznych Bóg nie słucha, ale jeśli kto Bożym chwaleą jest, tego wysłuchywa. **Leop.** (wysłuchawa. **B. G.**). **Pyszne** Bóg nie wysłuchawa. **Karank.** Jedno tego Bóg wysłuchawa, który jest sługa Boży, a czyni Jego wolą. **Op.** Wysłuchał Bóg modlitwę moją. **Troc. W.** proszącego. **Troc.** Nie wysłuchawa którego z nich, co go wzywają. **Smotr.** Wysłuchawał je w ich wołaniu. **Ryb. 6. a. Wysłyszeć wywiedzieć ś., wyrozumieć słuchając, pojąć uchem:** Ani ucho wysłuchało, ani myśl może pojmwować, co Bóg raczył swym zgotować. **Groch.** Gdy wysłyszeli faryzeuszowie przypowieści Jego, pobaczyli, iż to o nich mówił. **Leop.** (usłyszawszy podobieństwo Jego. **B. G.**). Gdy mię wypytali a wysłyszeli, chcieli mię wypuścić. **Leop.** (wysłuchawszy mię. **B. G.**). Skoro poważne poselstwo od archaniola wysłyszała. **N. Panna,** zaraz unizyła ś. za najpodlejszą sługę woli Bożej. **Bz. [W. ś.] wyspowiadać ś., odbyć spowiedź.**

Wysłuchanie, a, blm. I. czynność cz. **Wysłuchać. 2. [W.] spowiedź:** **Choremu** jakoś do wysłuchania i do konwikowania (= *do komunji*) łacni było.

[**Wysłuchanie się, a ś., blm.]** czynność cz. **Wysłuchać ś.**

† **Wysłuchawać, a, al p. Wysłuchać.**

† **Wysłuchawanie, a, blm.,** czynność cz. **Wysłuchawać.**

Wysłuchiwać, a, lm. e ten, co wysłuchuje, podsłuchuje, śpieg: Ja go o sobie nie spytałem, więc otoczę wysłuchiwaćcami. **Spas.**

Wysłuchiwać, uje, iwał p. Wysłuchać.

Wysłuchiwanie, a, blm., czynność cz. **Wysłuchiwać.**

Wysługa i, lm. i, †Wysłuzenie I. wysłuzenie, wysługiwanie, ukończona służba: **Orzech. Nagroda** żołnierza, urzędnika za wystugę lat. **Wiadome** podle wystug niewolniczych narzędzia. **Nar.** Oddany do wojska bez wystugi = *bez prawa awansu lub uwolnienia, chociażby na to zasługiwał.* **Sł. wil.** **Rosnąć** duchem Bóg sędzie pozwoli i przyjmie pracę wystugi cierpliwa. **Wysp.** A jeśliby chłopiec został (w terminie rzemieślniczym) po śmierci mistrza, a był wpisany za żywota jego, tego wolno jej chować, a kiedy jego czas przyjdzie, cechmistrze mają go wyzwolić, a wdowa od niego płacić ma, jeśli był na wystugę. **Przyw.** Postanowienie ma uczynić z mistrzem swym, u którego na wystugę ma być dwie lecie. **Przyw.** (= *do posług, na posyłki i t. d.*). **W** poczet pierwszej klasy należeli ziemianie i panowie, jeżeli wie trzymali za wystugę, a jeszcze ich sobie na dziedzictwo nie zdobyli. **Rol.** (= *splacając je swoją służbą*). **2. W., †Wysłuzone to, co kto wysłuzzył, na co zasłużył, zastugi, nagroda, zapłata, na którą kto zarobił:** Sługa wysłuzić sobie wystugę powinien, ale **W.** sług jest żywność, wysłuzenie jest praca, przez którą do żywności mają przychodzić. **Petr.** Wedle roboty ma być każdego **W. Pot.** (jaka praca, taka płaca). **Kto ś. wydziela od posługi, aby też żadnej wystugi nie miał.** **Bz.** Jakie takie posługi chcą swej wystugi. **Trzt.** Najlepiej ś. dzieje z królem tam, gdzie wystugi tuż idą za zasługami. **Pot. Przen.:** **W.** grzechu jest śmierć. **Leop.** (zapłata za grzech jest śmierć. **B. G.**). **3. × W. = usługa, przysługa, grzeczność komu wysładczona:** **Nigdy ś. trudy i wystugi nasze nie wynagrodzą.** **L.** Do wszelkiej gotów jestem waspana wystugi. **Troc.** **Za wystugę (= za nad**

skakiwanie). Dziękuję ci, pani matko, za twoje wysługi. (= twoje starania, zabiegi). Zdr. Wysługa.

Wysługiwać, uje, iwał i W. ś. p. Wysłużyć.
Wysługiwanie, a, blm., czynność cz. Wysługiwać.

Wysługiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysługiwać ś.

† **Wysługować, uje, ował, [Wysługować], † W. ś., [W. ś.] p. Wysłużyć.**

† **Wysługowanie, a, blm., [Wysługowanie] czynność cz. Wysługować.**

† **Wysługowanie się, a ś., blm., [Wysługowanie ś.] czynność cz. Wysługować ś.**

Wysłupiać, a, al i W. ś. p. Wysłupić.
Wysłupianie, a, blm., czynność cz. Wysłupiać.

Wysłupianie się, a ś., blm., czynność cz. Wysłupiać ś.

Wysłupić, i, il, nied. Wysłupiać oczy = *postać w śłup, wytrzeszczyć, wylupić, wybaluszyć*: Patrzal wysłupionym okiem na niego. Zaeh. W. ś.

1. *wystąpić niby śłup, sterczeć nakształt śłupa* Drewniany krzyż wystupia ś. z glazu. Gliń.

2. *stanąć śłupem, stanąć dęba*: Rumak wysłupił ś. i spotknął i ukłęknał na ziemię. Syrok.

Wysłupienie, a, blm., czynność cz. Wysłupić.

Wysłupienie się, a ś., blm., czynność cz. Wysłupić ś.

Wysłupować, uje, ował *zaopatrzyć w ślupy, wytknąć śłupami*: W. linję telegrafu.

Wysłupowanie, a, blm., czynność cz. Wysłupować: Do mnie należało kopanie dziur i W. linji.

† **Wysłuszać, a, al p. Wysłuchać**: Wołał ku mnie i wysłuszam ji. Ps. flor.

† **Wysłuszanie, a, blm., czynność cz. Wysłuszać.**

† **Wysłuszoa, y, lm. y p. Wysłuchacz.** Ps. flor. [Wysłuszny] *posłuszny*: Byłem W. mu.

Wysłuzenie, a l. blm., czynność cz. Wysłużyć.

2. † **W. p. Wysługa**: Śługa wysłużyć sobie wysługę powinien; wysługą śług jest żywność, W. jest praca, przez którą do żywności mają przychodzić. Petr. Z rak królewskich cnota patrzy wysłużenia swego. Pot.

Wysłuzeniec, noa, lm. noy ten, co wysłużył, odbył służbę, emeryt, weteran: Wyżywiają w klasztorach swoich wysłużeńców. Wor. Ci mniemani wysłużeńcy narodowi stali ś. wkońcu szkodliwymi jej nieprzyjaciółmi. Sur.

Wysłuzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wysłużyć ś.

[Wysłuzenko, a, lm. a] *nagroda za pracę*: Oto masz, Jantosiu, to twoje W., coś se wysłużyła.

Wysłuzka, i, lm. i l. p. Wysługa: Na niej (re- ce Wszechoznego) wysłużki swoje zawieszał, od niej wieńca nieśmiertelności oczekiwał. Wor. W dojrzałym wieku dzieliłem z wami rodzinne wysłużki. Wor. 2. [W.] = a) *podarunek weselny, składający ś. z kolaczy i mięsa, który weselnicy przy pożegnaniu za „uczciwość i wysługę” otrzymują i do domu zabierają*, b) *muzyka po weselu, gdzie tylko družbowie i družki tańcu- ją*, c) *zabawa u panny młodej w dzień po ślubie*.

Wysłuzny p. Wysłużony.

† **Wysłuzona, ego, blm., p. Wysługa**: W., wysługa. Kn. Wysłużenie, W., wysługa, to, co ś. wysłużyło. L.

Wysłużony l. im. od **Wysłużyć**: W. w edukacji osoby ma łaskawe pensje. Djar. gr. 2. a. **Wysłuż-**

ny = przym. od **Wysługa**; **Zasłużny, usłużny**: Całe życie swoje na wiernym, pracowitym i wysłużnym pełnieniu powinności swojej starał i potargał. Wor. Chłop sprytny i burdowaty, a dotego W. Kaczk. [Idź, ... boś mi nie jest W.] b) *który wysłużył swoje lata; zasłużony*: Ten pospolicie jest obyczaj bogów: mieścić wysłużnych na zwierzyńcu w niebie. L.

Wysłużyć, y, yl, nied. Wysługiwać, X Wysługować l. *śluząc zarobić, wyjednać; zasłużyć na co, dosłużyć ś. czego*: Tytuł margrabi wysłużył u Honorjusza. P. Koch. (= *otrzymał w nagrodę zasług*). Śluzę drugi czas niemały, przecię nie nie wysłuży. Podw. Śługa W. sobie wysługę powinien; wysługą śług jest żywność. Petr. Kiedy który szlachcic na panach imienie leżące wysłużył, będąc w dzierżeniu tego imienia, a potymby chciał precz, tedy mu wolno będzie odejść ze wszystkim nabyciem swoim i nakładem. Stl. Dla wasem zbierałi wysługował, na was robiłem, dzieciście moje, wamem skarbit. Skar. Mając w sereu poczciwe czucie, w ręku pałasz, wysłużysz prawą chwałę, wielkie rzeczy zdziałasz. Przyb. W. emeryturę. † Chleb W., p. Chleb. Żywot wieczny wysłużycie. Rajskiego dziedzictwa nikt nam W. nie mógł, jedno Syn Boży. Skar. (= *wyrobić, zaskarbić, zapewnić swemi zasługami*). 2. W. pewien czas = *spędzić, przebieć na służbie*: Cztery lata w piechocie wysłużył. Żołnierz, wysłużywszy czas naznaczony, wraca do siedliska swego.

Wirt. Jeżeli towarzysz nie wysłuży jednego munduru, t. j. lat czterech, a dymisją sobie wyjedna, munduru nosić nie będzie mógł. Kaw. Nar. W. swoje lata. W. u rzemieślnika = *wyterminować, wypraktykować, wybyć na służbie przestąpić, odśłużyć*. 3. *komu* = *pożyczyć, wygodzić*: Koldrę wełnianą porządnią masz niepotrzebną; pierwszą lepszy Żyd ci wysłuży. Krasz. W. ś. i. † **W. ś. odbyć służbę, odśłużyć swoje**: Wysługuję ś., do końca służę. Kn. Wysługiwać ś. = *służyć, pozostawać w służbie, na usługach, posługować, terać lata na służbie*. Wysłużony oficer (= *dymisjonowany*). Gemb. Zakazał, żeby żaden żołnierz, pókiby ś. nie wysłużył, w miski stan nie szedł. Skar. Wysłużony śługa, żołnierz, wolny od służby, *emeritus*. Kn. Wysłużone w edukacji osoby mają łaskawe pensje. Djar. gr. [Żołnierz, co s. wysłużył w wojsku]. 2. **Wysługiwać ś. komu** = *usługiwać, posługować, służyć na różne sposoby*: Śługa panu ś. wysługuje, więc mu za co nagroda powinna. L. Censorowie szacowali, jeśli kmić a rzemieślnik wysługowali ś. Biel. M. (zasługowali na wynagrodzenie. L.). W każdej ś. okazji waspanu wysłużę. Troc. Miasto Wenecja najwięcej ś. państwu greckiemu Komnenów wysługiwało. Lel. 3. *nied. pełnić obowiązki służby, przypochlebiać ś., zasługować ś., dogadzać służ- czo*: Wysługiwałem mu ś. za Repozina, a teraz ciebie. Jeż. 4. *wywdzięczyć ś. usługą, odśłużyć ś., wywzajemnić ś. usługnością*: W. ś. jestem powinien, tylko że niektóre zatrudniają zabawy. Troc. 5. *kim* = *posłużyć ś., wyreczyć ś., popchnąć ś.*: Wysługiwała ś. nim, jak niewolnikiem. Sienk. 6. **Wysługiwać ś.** = *utrzymywać ś. ze służ- by, trudnić ś. służbą, służyć, być służącym*: Wydziedziczył ją, niech ś. wysługuje, jak prosta dziewczka. L. (= *niech idzie do służby*). 7. *nasłużyć ś.; wyczerpać ś., wycieńczyć ś. służbą*. Przen.: Zapłaciłem karetę, choć wysłużoną, tak jak gdyby była najnowsza, w nadziei, że siodlarze wzrąb odnowić potrafią, a lakiernicy utaić lat kilka jej wieku. Czart. A. (= *która ś. już wy-*

szłyła, używaną, podniszczoną). Cerowała ona jakąś bardzo już wysłużoną serwetę. Kow. (=ktoś już wypowiedział służbę). Chodzi jeszcze w koszuli i pantoflach wysłużonych. Krasz. (=znoszonych).

× **Wysłyszeć**, y, ał p. **Wysłuchać**.

× **Wysłyszenie**, a, błm., czynność cz. **Wysłyszeć**.

Wysmagać, a, ał, × **Wysmagnąć**. × **Wysmagiwać** wysiec, wychłostać, wytrzepać, wycwiczyć: Wysmagano występę po rynku, po mieście, po ulicach. Kn.

× **Wysmaganie**, a, błm., czynność cz. **Wysmagać**.

× **Wysmaganiec**, nca, lm. *hoj człowiek wysmagany; smaganiec*. Troc.

× **Wysmagiwać**, uje, iwał p. **Wysmagać**.

× **Wysmagiwanie**, a, błm., czynność cz. **Wysmagiwać**.

× **Wysmagnąć**, nie, nął p. **Wysmagać**.

× **Wysmagnięcie**, a, błm., czynność cz. **Wysmagnąć**,

[**Wysmagować**, uje, ował] wyrzucić.

[**Wysmagowanie**, a, błm.] czynność cz. **Wysmagować**.

Wysmakować, uje, ował *smakując wypić a. wyjeść*: Wysmakowaliśmy sobie po parę lampeczek tego wina. Byk.

Wysmakowanie, a, błm., czynność cz. **Wysmakować**.

Wysmałać, a, ał l. p. **Wysmalić**. 2. p. **Wysmalić**.

Wysmalanie, a, błm., czynność cz. **Wysmałać**.

Wysmalcować, uje, ował i W. ś. p. **Wyszmelcować**.

Wysmalcowanie, a, błm., czynność cz. **Wysmalcować**.

Wysmalcowanie się, a ś., błm., czynność cz. **Wysmalcować ś.**

Wysmalenie, a, błm., czynność cz. **Wysmalić**.

Wysmalić, i, il, nied. **Wysmałać** l. *smalczyć wypalić; wykopcić, osmalić pewną liczbę przedmiotów*. 2. [W.] *nasmarować, nabasować, wypisać, wystosować zamaszycie, suto, wypalić*: To ci dopiero wysmalił list. To dopiero wysmalił rachunek. [**Wysmały**, ów, błp.] *niejsca w lesie iglastym, przez które przeszedł spodem drzew pożar i osmalił ich odziemki*.

Wysmarkać, a, ał, **Wysmarknąć** l. nos = *wypróżnić ze smarków; wysiąknąć, wytrzeć, wyczyścić*. L. 2. co = *wyrzucić z nosa w postaci smarku a ze smarkiem razem*. W. ś. *wypróżnić swój nos ze smarków, wysiąknąć, wytrzeć, wyczyścić go*.

Wysmarkanie, a, błm., czynność cz. **Wysmarkać**.

Wysmarkanie się, a ś., błm., czynność cz. **Wysmarkać ś.**

× **Wysmarknąć**, nie, nął p. **Wysmarkać**.

Wysmarknięcie, a, błm., czynność cz. **Wysmarknąć**.

Wysmarknięcie się, a ś., błm., czynność cz. **Wysmarknąć ś.**

Wysmarować. uje, ował, nied. **Wysmarowywać** l. kogo, co = *wytrzeć smarowidłem, wymazać, posmarować, nasmarować dokładnie*: W. chorego (= *wytrzeć, natrzeć*). Mieszanina ta saletrzana wykłada ś. na jakie naczynie sadłem wysmarowane. Jak J. Rzekłbyś, że wiedma, na Łyse góry wlecieć mająca, czarownicą ś. maścią wysmarowała. L. Język sobie dzikiemi, niewłaściwymi rzeczami, a do dziś dnia między cyrulikami używanymi wysmarował słowy i za wielkiego doktora uchodzi. Perz. Przen.: *wybić,*

wyłożyć, wygarbować, wychłostać, wybatożyć: Na drugi raz pilnuj świń, bo cię pokrzywami wysmaruję. Prus. Wielbiciel ohooczy teatralnych wymokłych i wysmarowanych piękności. Krasz. 2. *użyć, wypotrzebować na smarowanie*: W. olej, maść. Kn. *Wysmaruje za grosz albo za dwa, a weźmie czasem kilka złotych od smarowidła*. Sak. W. ś. *posmarować; nasmarować siebie dobrze*.

Wysmarowanie, a, błm., czynność cz. **Wysmarować**.

Wysmarowanie się, a ś., błm., czynność cz. **Wysmarować ś.**

Wysmarowywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wysmarować**.

Wysmarowywanie, a, błm., czynność cz. **Wysmarowywać**.

Wysmarowywanie się, a ś., błm., czynność cz. **Wysmarowywać ś.**

[**Wysmatlać**, a, ał, **Wysmatlać**] *wymacać*: Nie może grosza W. w kieszeni.

[**Wysmatlanie**, a, błm.] czynność cz. **Wysmatlać**.

[**Wysmatlać**, a, ał] p. **Wysmatlać**. [W. ś.] *wyczolgać ś.*

[**Wysmatlanie**, a, błm.] czynność cz. **Wysmatlać**.

[**Wysmatlanie się**, a ś., błm.] czynność cz. **Wysmatlać ś.**

Wysmażyć, a, ał i W. ś. p. **Wysmażyć**.

Wysmażanie, a, błm., czynność cz. **Wysmażyć**.

Wysmażanie się, a ś., błm., czynność cz. **Wysmażyć ś.**

Wysmażenie, a, błm., czynność cz. **Wysmażyć**.

Wysmażenie się, a ś., błm., czynność cz. **Wysmażyć ś.**

Wysmażka, i, lm. i *kierowanie ogniem w piecu smolowym w czasie wysmażania smoły*.

Wysmażyć, y, yl, nied. **Wysmażać** l. *wyskwarczyć, usmażyć należycie; smażyć wysuszyć; zesmażyć*: W. powidła. L. *Kości moje, jako rzecz wysmażona, uschły*. Skar. (wysuszone. L.). Przen.: W. co = *wysadzić ś., wysilić ś. na co, wyrobić, wykończyć subtelnie, ułożyć, wykoncypować z wysiłkiem*: W. concept, myśl, wyraz. L. *Chełabym skończył przez jaką rzecz piękną, wysmażoną, któraby w sobie miała ogień i minę głębokiej myśli*. L. *Na to tak śliczne i wysmażone kazanie nie mu więcej nie powiem*. L. *Wysmażone wyrazy nie twojej to rady, nie chcesz nadętych myśli, ani słów przesady*. Jak. J. 2. *smażąc wydobyć, wytopić, wyciągnąć; wyskwarczyć, wyprażyć*: W., t. j. *wyciągnąć siłę i esencję z ziół, czyli sok z owoców wycisnąć, na czysto precedzić*. L. 3. *wytopić*: **Wysmażać** z kisów, czyli piryków, siarkę. 4. *piekąc, ogniem, przypalaniem wymusić, wymęczyć co na kim*: *Kat na złoczyńcy wyznanie wysmażył*. Pot. W. ś. l. *smażąc ś. wyschnąć; usmażyć ś. należycie, wyskwarczyć ś., uskwarczyć ś.*: **Wysmażają ś.** grona winne smakowite wysoko na pagórkach opoczystych. Otw. (= *dojrzewają, dowarżają ś.*). Przen.: *Pierwej musi do czyśca, a z czyśca potem dopiero, wysmażywszy ś., do nieba*. Żarn. (= *wyczyściwszy ś. w ogniu*). 2. *wskutek smażenia wydzielić ś., wyjąć, wytopić ś. z czego*: *Wszystek tłuszcz wysmażył ś.* 3. *przen. wysadzić ś., wysilić ś., wypuczyć ś., pokazać ś.*: *Daj go кату, jakże ś. wysmażył!* L.

Wysmoktać, ce a. oze, tał, **Wycmoktać**, nied. **Wysmoktywać**, **Wycmoktywać** l. *smokcząc wysssać, smoktaniem wyciągnąć. wysarkać co z części płynnych*: Przen.: *W. kogo = wydoić, wyeksploatować, wyzyskać; wyciągnąć, wydusić, wysssać, wycisnąć, z kogo ostatni zasób*. Przen.: *wyciągnąć, odciągnąć,*

wysrać, wypić łapczywie: Na te wysiewki nalać wody gorącej, aby resztę wysmoktała. Torz. Cementor, gdy ś. do jakiej wilgoci dorwie, z cheiwością do siebie ciągnie i wysmoktuje. Torz. 2. *smoktaniem wywołać, wywabić*: W. prosięta. 3. kogo = *wycalować*.

Wysmoktanie, a, blm., czynność cz. **Wysmoktać**.
Wysmoktywać, uje, ywał p. **Wysmoktać**.
Wysmoktywanie, a, blm., czynność cz. **Wysmoktywać**.

Wysmolenie, a, blm., czynność cz. **Wysmolić**.
Wysmolić, i, ii, nied. **Wysmalać** i. **Wysmarować**, *wymazać smołą, osmolić, usmolić należycie*. 2. *posmolić, zasmolić na wszystkie strony, powycierać, zamorusać, wymorusać, wybrudzić, ubrudzić, ubrudzić*. 3. przén. W. kieliszek, butelkę i t. p. = *wytrąbić, wydoić, wyciągnąć, wydusić, wyżłopać, wysaćzyć, wypróżnić*.

[**Wysmolek**, lka, lm. lki] *smoluch, wycieruch, brudas*: Stul pysk, ty wysmoleku, huknęła jej. mność Prus.

× **Wysmorgać**, a, ał *posp. wyjęsć, wypić wszystko łapczywie, spalszowosć, sprzątnąć, zmięsć, sfutrować, wysmoktać*; *posp. wsunąć*. Sł. wil.

× **Wysmorganie**, a, blm., czynność cz. **Wysmorgać**.

Wysmradać, a, ał i W. ś. p. **Wysmrodzić**.
Wysmradzanie, a, blm., czynność cz. **Wysmradzić**.

Wysmradzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wysmradzać** ś.

Wysmrodzenie, a, blm., czynność cz. **Wysmrodzić**.

Wysmrodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wysmrodzić** ś.

Wysmrodzić, i, ii, nied. **Wysmradać** *wypełnić smrodem, zasmrodzić, zapowietrzyć*. W. ś. I. *wypierdzić* ś., *wybbdzić* ś., *użyć sobie przez wypuszczenie wiatrów*. 2. *wypróżnić* ś., *wypaskudzić* ś., *wyfajdać* ś., *wysrać* ś.

Wysmucenie, a, blm., czynność cz. **Wysmucić**.
Wysmucić, i, ii *smućąc* ś. *wyjednać, wyrobić sobie, wskórać*: Nie wypłaczesz ty nie, ani wysmucisz. Kaczk.

Wysmuga, i, lm. i zool. (sapyga) *owad błonkoskrzydły*.

Wysmukać, a, ał i W. ś. p. **Wysmuknąć**.
Wysmukanie, a, blm., czynność cz. **Wysmukać**.
Wysmukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wysmukać** ś.

Wysmukiwać, uje, iwał i W. ś. p. **Wysmuknąć**.
Wysmukiwanie, a, blm., czynność cz. **Wysmukiwać**.

Wysmukiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wysmukiwać** ś.

Wysmukle, **Wysmukło** przys. od **Wysmukły**.

Wysmukleć, eje, ał *stawać* ś. *wysmukłym*.
Wysmuklenie, a, blm., czynność cz. **Wysmukleć**.
Wysmukło p. **Wysmukle**.

Wysmukłość, i, blm., rz. od **Wysmukły**.

Wysmukły, × **Wyemukły** i. *smukły, wysmukany, wymuskany, wyglądzony, wyglaskany, wylizany*: W. gładzysz, galant. L. W., *wymuskany, wyglądzony*. Kn. Dostanę męza według swego gustu, nie takiego dryblasza, ale z wysmukłymi wąskami, z czerkieską czupryną. L. Hipodamus zdał ś. niektórym przewysmuklejszym, kochał ś. w włosach rozpuszczonych, utrefionych. Petr. Do posługi stołowej zniewieściali Rzymianie używali wysmukłych i wymuskanych gładyezów z zwisłymi włosami, ubranych na-

kształt niewiast. Pilch. 2. *smagły, smukły, gubki, cienki a długi, wiotki, wybijaly, rosły*: Ludzie wysmukli. Perz. W., jak panienka. Troc. Wysmukłe zboże. Troc. Rażne i wysmukłe chłopy, lektykę noszące. Pilch. (= *dorodne, wzrasłe, urodziwe, duże*. L.). Panienki za wysmukłym gonią borowikiem. Mick. Kibić miała wysmukłą. Mick. Twarz wysmukła. Troc. (= *pościągła, wydłużona*). W moim guście nóżka mała, śliczna, wysmukła, kończasta. L. (subtelna, niegruba. L., *wązka*). 3. anat.: × **Myszka** wysmukła (Perz.), † **Muskuł** cienki (Kamb., Musk), † **Myszka** cienka (Krup.), × **Muskuł** płaski (Muy.) (*museulus gracilis*). Krup. 4. zool.: **Karp** W., p. I. Karp.

Wysmuknąć, nie, nął, **Wysmuknąć**, **Wysmukać**, nied. **Wysmukiwać**, † **Wysmukiwać**, **Wysmukiwać**, **Wysmukać** i. *musnąwszy zenknąć*; *wysmukać*; *smykając wydobyć, wyrować, wygarnąć, oddzielić*: Samaż i jałowicom wysmuka wymiona i flaszę przyniosszy wina, strudzonego ogrzeje męza u komina. Tw. Nereidy nie siadają pod kądziałą, ni długich nici wysmukają. Zebr. Żyto z pszenicy wysmukane na nasienie nie służy dla bujności tego ziarna. Haur. Wysmukać żyto z pszenice. Troc. Zawinęła w słowę, którą prosto z łóżka baby wysmuknęła. Gosz. 2. *wystawić, wysunąć, wyciągnąć, wytknąć*: Mleczne ku niebu wysmuknąwszy szyje, k niemu coś mówić zdają ś. lilije. L. W. ręce. Kn. (= *zakasać*; *zawinąć rękawy*; *ściągnąć ręce*). Wysmuknąwszy ręce, rzuc ś. każdy do pracy wezwania i powołania swego. Damb. Pasterka wysmuknęła ręce do dojenia. Tw. Wężoślapowie zuchwali, gdy ręk setnie na niebo jęte wysmukali. Zebr. (*manus coelo injicere parabant*. L.). Pan wysmuknął swoje święte ramię przed oczyma wszech narodów. B. B. 3. *wymuskać, wygląaskać, wygladzać*. Wygoliwszy a wysmuknąwszy sobie czuprynę, już zapomni wszystkiego innego. Gór. Ierpotio, wycieram. wychędożam, wystrycham, wysmukuję. Mącz. Wysmukuję, przyprawiam stare rzeczy, aby były skupniejsze, *mangonizn*. Volek. W. ś. I. *wysunąć* ś., *wystąpić*: Już siwy Kalchas z mieczem ś. wysmuknie. Pet. (= *przygotował* ś., *przysztykował* ś., *zamierzył* ś.). 2. *wymuskać* ś., *wygląaskać* ś., *wygladzić* ś.; *wystroić* ś., *wystrychnąć* ś., *wysadzić* ś.: Niech ś. najbardziej wysmuknie sowa, przecie nie dojdzie sokoła. Fred. M.

Wysmuknienie, a, blm., p. **Wysmuknięcie**: *Manganicus*, smuklerski. co do wystrychnięcia i wysmuknienia należy. Mącz.

Wysmuknienie się, a ś., blm., p. **Wysmuknięcie** ś.

Wysmuknięcie, a, blm., **Wysmuknienie**, a, blm., czynność cz. **Wysmuknąć**.

Wysmuknięcie się, a ś., blm., **Wysmuknienie** ś. czynność cz. **Wysmuknąć** ś.

[**Wysmukność**, nie, nął] *wywinąć*. Pr.

[**Wysmulać**, a, ał] p. **Smulać**.

[**Wysmulanie**, a, blm.] czynność cz. **Wysmulać**.
† **Wysmużenie**, a, blm., czynność cz. **Wysmużyć**.

† **Wysmużyć**, y, ył *wymalować, wymuskać, wygląaskać*. Pot.

[**Wysmyczenie**, a, blm.] czynność cz. **Wysmyczyć**.

[**Wysmyczny**] *smagły, cienki, wysmukły*.

[**Wysmyczyć**, y, ył] *wyciągnąć*.

Wysmukać, a, ał p. **Wysmuknąć**.

Wysmykanie, a, btm., czynność cz. **Wysmykać**.

[Wysmykany] *odarty, starty*: Kolana od kłęczenia długiego wysmykano.

Wysmykiwać, uje, ywał p. **Wysmyknać**.

Wysmykiwanie, a, btm., czynność cz. **Wysmykiwać**.

Wysmyknać, nie, nął i W. ś. p. **Wysmyknać**.

Wysmyknienie, a, btm., p. **Wysmyknięcie**.

Wysmyknięcie, a, btm., **Wysmyknienie** czynność cz. **Wysmyknać**.

Wysmyknąć się, a ś., btm., czynność cz. **Wysmyknąć** ś.

[Wysmyrnać, a, ał] l. *powyrzucić*. 2. *zadowolę podrzucaniem w tańcu*.

[Wysmyrganie, a, btm.] czynność cz. **Wysmyrnać**.

[Wysmyrnać się, nie ś., nął ś.] *wywiec* ś. *skąd*.

[Wysmyrnić się, a ś., btm.] czynność cz. **Wysmyrnić** ś.

Wysnażenie, a, btm.] czynność cz. **Wysnażyć**.

[Wysnażyć, y, ył] *wyczyszczyć*.

Wysnać, nie, ał l. (o rybach) *pousypiawszy wyginąć; wyzdychać*. 2. *myśle*. (o zającach) *wyzdychać*: Koty na motylicę wysnęły.

[Wysnokcenie, a, btm.] czynność cz. **Wysnokcić**.

[Wysnokcić, i, il] = **Wynuchwić**.

Wysnować, owa a. uje, ował i W. ś. p. **Wysnuć**.

Wysnowanie, a, btm., czynność cz. **Wysnować**.

Wysnowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wysnować** ś.

Wysnowywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wysnuć**.

Wysnowywanie, a, btm., czynność cz. **Wysnowywać**.

Wysnowywanie się, a, ś., btm., czynność cz. **Wysnowywać** ś.

Wysnucie, a, btm., czynność cz. **Wysnuć**.

Wysnucie się, a ś., btm., czynność cz. **Wysnuć** ś.

Wysnuć, uje, uł, **Wysnować**, nied. **Wysnuwać**, **Wysnowywać** l. *snując wyciągnąć, wyprowadzić; snując wyprzać, wyrobić; usnuć*: W. pasmo przędzy. Przen.: Trawka tu i owdzie nieśmiało drobne wysnuwała piórka. Krasz. K. (= *wysnuwała, wytłakała*). Ile można przez dwa lata W. z głowy najpiękniejszych myśli. Jun. Poglądy systemu Hegla wysnute. Chm. Gardzą wszystkimi słowy twojemi, wysnutemi ze starych, ksiąg. Zer. 2. *wypotrzebować na snucie*. W. ś. l. *snuciem wysnuć ś., wydostać ś., wysnuć ś., wypłatać ś., wywikłać ś., wygnatować ś.*: Ja, jedwabniczek biedny, kunsztem swym ginę, sam grób sobie robię z wątku, wysnuwam ś. z żywota, śmierć przędę do szczytka. Min. Peryklimeses u Neptuna sobie wyprawił był stawić ś. w jakiej chciał osobie i z niej ś. wysnuwać. Zebr. (z nowu wyjść z tej postaci, porzucić ją L., *wypelznąć z niej*). Przen.: [Sięronnie (szerszenie) jak się wysnują (= *wyjsiępią szeregiem*), jak go wezną cię!]. Świadkowie jednak ś. z kłamstwa nie mogli wysnować, bowiem niezgodne obu były mowy. Odm. (= *wykręcić ś., wysłiznąć ś., wywinąć ś., wyłgać ś., wykpić ś., wytłumaczyć ś.*). 2. *wyczerpać ś., wyjść, przebrać ś. przez snucie* ś.: Kiedy ś. już wszystkie wątki wysnuły, musiała go prosić, aby usiadł do klawicybału. Kaczk.

Wysnuwać, a, ał i W. ś. p. **Wysnuć**.

Wysnuwanie, a, btm., czynność cz. **Wysnuwać**.

Wysnuwanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wysnuwać** ś.

Wysnocerować, uje, ował, **Wysznicerować** *wyrznąć po snycersku, wyrzyc, wyrzeźbić*.

Wysnocerowanie, a, btm., czynność cz. **Wysnocerować**.

Wysobaczenie, a, btm., gm., czynność cz. **Wysobaczyć**.

Wysobaczyć, y, ył gm. *wylajać, zwymyślać, wybesztać, wykpać, wyburczeć, wybuzować, wyfukać*.

× **Wysobkować**, uje, ował *wyhodować na sobka, uczynić sobkiem, samolubem*. St. wil. × W. ś. *wyjść na samoluba, stać ś. sobkiem*. St. wil.

× **Wysobkowanie**, a, btm., czynność cz. **Wysobkować**.

× **Wysobkowanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wysobkować** ś.

Wysoce p. **Wysoko**.

[Wysochny] *bardzo wysoki*. Pc.

[Wysociuchno] przys. od **Wysociuchny**.

[Wysociuchny] p. **Wysoki**.

† **Wysocze**, a, lm. e p. **Wysokość**. † Z **Wysocza** = z *wysoka*, z *wysokości*.

† **Wysoczenie**, a, btm., czynność cz. **Wysoczyć**.

[Wysoczeńko] p. **Wysoko**.

[Wysoczki], † **Wysoczki** p. **Wysoki**.

[Wysoczko] przys. od **Wysoczki**.

† **Wysoczyć**, y, ył eo = *pozahwić soków, wycisnąć z czego sok*. Przen.: Prowincje Nowego Świata wysoczyli Jezuici. Smotr. (= *wyssali, wyeksploatowali, wyzyskali; wynędzili*).

Wysoczyzna, y, lm. y l. *wysokość; miejsce wysokie, wyżyna, wyniosłość*: Cały ten obszar jest wysoczyzną. Pol. (= *plaskowzgórzem*). 2. *przykra, przerażająca wysokość; miejsce na takiej wysokości położone*: Przez wązki otwór w górze, który przerzynał niezmierną wysoczyzną góry, widać było, jak w djostrze teleskopu. przesuającą ś. mgławicę Sobieskiego. Mic. Czarozi z tak zgubliwej spadli wysoczyzny. Przyb.

× **Wysoka**, ej, lm. e *miejsce wysokie, wysoka sfera, kraina*: Taki Pan chwaly wielkiej uniżył ś. z *wysokiej*. Kant.

[Wysokachno] przys. od **Wysokachny**.

[Wysokachny, Wysokochny] *bardzo wysoki*.

[Wysokalki] p. **Wysoki**.

[Wysokalko] przys. od **Wysokalki**.

Wysoki, [W-isoki, Wysośni, Wysokalki], † **Wyszny**, st. w. **Wyższy**, † **Wyszny**, † **Wyśszy**, st. n. **Najwyższy**, † **Nawwyższy** l. *mniej lub więcej duży w kierunku z dołu do góry, mający pewną wysokość*: Słoń jest zwierz W. na dziewięć łokci, a szeroki na pięć. Łęcz. Człowiek W. pospolicie na trzy łokcie. L. Ziele podróżnik turecki prątków podczas na stopę i na łokieć wysoczki. Śyr. I wieża im wyższa, tym rychlej upadnie. Rej. Od niego wyższy. Troc. Wyższy ode mnie na głowę. Troc. (= o głowę). 2. *nie niski, znacznie wysokości, wyniosły*: W Hiszpanji dla ścisłego położenia muszą budować domy swe wysokie, i tak, nie mogąc ś. rozszerzyć na ziemi, posiadają, ile mogą, powietrza. Łęcz. Na wysokie góry, domy, radę często biją gromy. Kn. Kiedy naprzód ludzie budować zaczęli, wywiedli na domach wysokie dachy. Górn. Nad wysokiego jest wyższy drugi. Wuj. Lud, któryśmy widzieli, wysokiego wzrostu jest. Wuj. (= *ślusznego, rosteogo*). Wysokie progi na nasze nogi. Prz. (= *za wysokie*). Com zyskał, na wysokie pańskie pnąc ś. progi? Karp. Kościół, dom, drzewo wysokie. Troc. Wysokie progi na nasze nogi. Prz. (= *za wysokie*). Com zyskał, na wysokie pańskie pnąc ś. progi? Karp. Kościół, dom, drzewo wysokie. Troc. Siedziysz sobie pod bramą niebios, jak W. Gabryjel, pilnujący odeńskiego gmachu. Mick. 3. *wysoko pulo-*

żony, znajdujący ś., górny, wierzchni: W., wysoko leżący, stojący. Kn. Borys zmurował w zamku wyższym cerkiew św. Zofji. Stryjk. Stoki wyszne i stoki niżne. Bud. (źródła wyższe i źródła dolne. B. G.). W. poziom. Fortuna skora Dymitrowa jako na zepchnięciu była z piętra wysokiego. Tw. Jako pompą wysoczką folują ku górze wodę. Sar. Przen.: Bez wiedzenia i woli swego wyższego pana. Ort. (= *zwierzchniego, przełożonego, naczelnego*). Na wyższe miejsce, t. j. na setnictwo miał nastąpić. Skar. (= *wydatniejsze, ważniejsze, znacniejsze.*). Nad wysokiego jest wyższy drugi, i nad te jeszcze są drudzy zwierzchniejsi. Wuj. Z wysoka, † Z wysocza przys. = z góry; wyniosłe, dumnie: On jednak na jednych i na drugich patrzy z wysoka. 4. przen. górny, wyniosły, przedni, cenny, pierwszy, wybitny, niezwykle dobry, wyborowy; szczytny, wzniosły, wielki, znakomity: Wiemy, iż co jest przed ludźmi wysokiego, to jest przed Bogiem obrzydliwością, a wady ś. jednak na wysokie stolicy kaszem, a do wyniosłości a dostojności tego świata jeden drugiego ubiegamy. Żarn. Na zły koniec przychodzi, kto ś. z wyższymi nie zgodzi. L. Dobroć sama z siebie enotą jest wysoka. Siem. J. Jego pisma bardzo wysokiej nauki i wielkiej wymowy. Skar. Mąż tak wysokich talentów wyższy jest nad wszelkie pochwały. Dm. O ty, wyższy nad zazdrość, wyższy nad potwarze. Fel. Domy wprawdzie niskie, ale myśli wysokie i samego blizkie niosą nieba. Tw. Szkoły wyższe. Nad najwyższe nauki uczyłem ś. filozofji, abym poznał tajemnice przyrodzenia. Sien. Nie z języków wysokich, nauki pełnych, jakie są grecki i łaciński, ale z bogobojności nabierał wiele. Birk. W. honoru stopień. Troc. W. stan, urząd, wyraz, concept. Troc. W. umysł. Troc. W. trybunał (= *przeświety*). Lazur, lazurowy kamień, gatunek jaspisu bardzo wysokiego. Bobr. W. gatunek. Władza najwyższa. Najwyższy rozkaz. Najwyższa Istota = *Najwyższy, Bóg*. Utrzymać ś. to nie może i stąd, żeby nowo nobilitowany człowiek tak wysokie krzesło mógł zaraz osiadać. Nies. [Wysokiego łoża] = *znakomitego urodzenia*. Starsy druzbecka wysokiego łoża]. Wysokie wynagrodzenie (= *znaczne, dobre, suite, sowite*). Wysoka cena (= *wygórowana, nieprzystępna*). Wysokie odzignienie. W. zaszczyt (= *bardzo wielki*). W. szacunek (= *głęboki*). Wysokie poważanie. 5. × W. kolor. (Troc) = *jasny*. 6. W. ton w muzyce, t. j. cienki, w notach na wyższej linii położony. Mag. 7. [Na W. nieszpór] p. Nieszpór. 8. [W. owies] gatunek owsa: Owies W., średni zbierany. 9. anat.: × Myszka wysoka a. przebodzona (musculus perforatus digitorum s. flexor digitorum sublimis) (Perz). × muskuł palców przeszyty a. zginaacz palców powierzchowny a. zginaacz palców przedziurawiony (Musk.), muskuł zginający palców wyniosły (Kamb.), mięsień zginający palców powierzchowny. 10. gram.: Stopień wyższy, najwyższy w stopniowaniu przymiotników i przysłówków = *gradus comparativus, superlativus*. II. hut.: W. piec = *szybowy, wewnątrz cylindrowy, bez oddzielnej zaprawy, do topienia ołowiu*. Łab. 12. lek.: Cięcie wysokie, p. lek. Cięcie. 13. ogr.: Groch W., p. Groch. 14. zool.: Karp W., p. I. Karp. Zdr. Wysokuteki, Wysokuteczki, [Wysociuchny, Wysoczki, Wysokolachny, Wysokochny, Wysokachny], † Wysoczki. [Wysok] p. Wysoko.

Wysoko-rozpoczynając rzeczowniki, przymiotniki, przysłówki, określa *wysokość* wyrażanych przez nie pojęć. np.: Iljon wysokobasztowny. Ml. Wysokobramiasty Hades. Ml. Teba wysokobramiasta. Ml. Wyspę Chortycę na północy skalista, dzika, wysokobrzeżna. Cham. Domostwo wysokobudowne. Ml. Stolica wysokobudowna Priama. Ml. Udzielał wskazówek wysokocennych. Jeż. Wyroby norymburgskie, złotnicze i kamienie wysokocenne. Jeż. (= *drogocenne, kosztowne*). Wysokoczoły. L. Wysokoczoły papier fotograficzny. Wysokoczoła kłisza. Wysokodachy. Wysokodasz. L. † Wysokodostojny. L. (= *wielce dostojny, bardzo godny, znakomity, szanowny*): Wysokodusza uwiodła go matka. na to ś. w białej stawiała ostionie, by syn jej, Węgier, nie zdrzął przy skonie. Moraw. † Wysokodzierzawny, wielce potężny, L. Wysokogłosy. L. (= *mający głos wysoki, silny*). Wysokogłowy (antr.) (hypsicephalus). Wysokolotny, altivolans, Kn. (= *górnolotny; przen. dumny, zarozumiały, hardy, pyszny, wyniosły, wysoko patrzący, wiele o sobie myślący*). Wysokoletna hardość, w niebie część straciwszy, w piekielne nizkości przypadła. Smotr. One wysokoletnie głosy. Smotr. Trzeina wysokiemielista. Ml. † Wysokomówność. L. Wysokomówny. L. Iljon wysokomurowny. Ml. (= *o wysokich murach*). Wysokomyślnie. L. Wysokomyślnie. L. Giedymin, człowiek wysokomyślny, poważny. Błaż. Ludzie łakome, wysokomyślnie, pyszne. Hrb. (górne, dumne, harde, zuchwałe. L.). Mają mię za hardego, wysokomyślnego. Czahr. Wysokonosy. Troc. Wysokonosna huśtawka. Waj. Wysokopieczny = z piecem hutarskim wysokim. L. Musi ś. taki komin znajdować i w Krakowskim, gdzie tyle jest fabryk wysokopiecznych, które ś. bez tego obejść nie mogą. Torz. Wszystkie drzewa iglaste wysokopięnie tylko hodowane być mogą. Wóje. Wysokopienny las (= *z drzew o pniach wysokich*). Wysokopienne gospodarstwo leśne, urządzenie i wyzyskiwanie lasów iglastych, odnawianie ich przez stew. Łab. Do gospodarstwa wysokopiennych lasów leżą ś. drzewa, których kolej cięć wymaga 80 do 100 lat, jak oto: sosna, jodła, świerk, modrzew. Łab. Orzeł wysokopolotny. Ml. Troja wysokopowietrzna. Ml. Ruda wysokoprocentowa (= *zawierająca wysoki odsetek metalu*). Dług W. Nowe prawo o lichwie nie mogłoby znaleźć zastosowania do pożyczek wysokoprocentowych. Troja wysokoprzewiewna. Ml. (= *na wysokiej górze wystawiona na wiatry*). Wszystkie salony wysokorodowitego przedmieścia św. Giermana zatręsty ś. z oburzenia przy czytaniu papieskiego listu. Wysokorogate okręty. Ml. Bydło wysokorogie. Ml. Wysokoszczytny. L. Wysokowązkogłowy (antr.) (hypsiptenoccephalus). † Wysokowierzchny, wysokoszczytny. L. Wysokowładny (= *wysokiej, wielkiej władzy, potężny, przemożny*). Wysokowyrzeżny. Ml. Bramy wysokowzniesione. Ml. Pokażesz mu dobytek, czeladź gospodarną i dom wysokozębny. Ryd.

Wysoko, Wysoce, [Wysok, Wykososi], st. w. Wyżej, † Wyższej, † Wyszej, [Wyszej], † Wyszej, † Wyższej i. przys. od Wysoki. Sokół W. lata. Troc. (= *górną*). Nie lataj W. z rozumem swoim. Rej. (= *górną*). Żeby on jeno tak W. mówić przestał. L. W. patrzy. Bies. (= *zadziiera nosa, wielkich rzeczy wymaga*). Gładkie patrzają W. Bud. B. (= *w wielkich pretensjach*). Dziewczęta tego wieku wstydzają ś.

brać mężów równych sobie, wszystkie patrzają wyżej nad głowę. L. Bóg W., a przyjaciel daleko. Rys. W. wykształcony. W. buduje. Troc. W. kogo pomknąć. Troc. W. siedzi. Troc. Zdolny ten, młodzieniec W. zajdzie. W. myśli, pisze. Troc. Każdy W. zasiądzie, kiedy wola Twoja będzie. Herb. [Czarnohora wysokosi i, moja miła dalekosi]. Zsz. Im kto wyżej spadnie, tym ś. bardziej stłucze. Kosz. (= im niżej, im głębiej, im z większej wysokości, im z wyższego szczytu). Przen.: [W. mu do złobu] = na złe życie, złe jedzenie. Wyżej wspomniany = na wyższym miejscu stronicy; przen. przedtym, przód, w swoim miejscu: I trochę wyżej tak mówi. Wuj. Jak drzewa mają być szczepione, już o tym wyszej dosyć wypisano. Trzye. Nie wadzi jeszcze słowa wyszej opisane Ewangielij wspomnieć. Białob. Wyżej pomenione rady koronne. Vol. Z wysoka, † Z wysocza przys. z wysokiego miejsca, z wysokości, z góry. Z jak wysoka spadliśmy, co za głab, oto ta! Przyb. Wszelki datek dobry i dar doskonały z wysoka jest, stępując od Ojca światłości. Salin. Wszelki dar dobry z wysocza jest. Wuj. (z góry. B. G., z nieba). Spuścił z wysocza i złapał i pochwyił mię, wyrwał mię z wód mnogich. Bud. (poslawszy z wysokości, przyjął mię. B. G.). Znać zaraz żrzebca, że jest z dzielnych koni stada: Z wysoka stąpa, rażno gibkie nóżki składa. Pileh. (= jak z partesów). Mówić z wysoka (= jak z katedry, głosem stanowczym, dumnie, zarozumiale, jak wyroczenia). 2. część. Wysoce wielce, bardzo, nadzwyczaj, nadzwyczajnie, niezmiernie, w wysokim stopniu, znakomicie: Zdziwił ś. wysoce. Pol. (= niepomiernie, niepomału, mocno). Wielce uczony, zasłużony, zarozumiały, sympatyczny, zasmucony, ciekawy. Wysoce urodzonemu. L. 3. [W.] wysokość: W grubą ono rosło, ale na W. nijak. 4. × Wyżej = więcej, przeszło; bardziej: Zpomocą Boga wszechmogącego porazili wyszej dziewięć tysięcy ludzi. Leop. (przez dziewięć tysięcy. B. G.). Zbili wyszej trzechset mężów. Leop. Ociec, co miłuje syna wyszej mnie, ten mnie nie godzien. Leop. (kto miłuje syna nad mię. B. G.). Lubią tu Polaków może wyżej nad wszystkie, inne narody L. Zdr. [Wysoczko, Wysoczeńko], Wysoško. Wysokość, i, lm. i, rz. od Wysoki, Wysoczyzna, † Wysocza, Wyż, Wyza, † Wysza, † Wyższa: Dom ten miał 60 łokci wzdłuż, 20 szerz, a 30 łokci na wyszą. Leop. (na wzwyż. B. G.). Wyższa domu miała być na 60 łokiet, a szerokość też na 60. B. B. (wysokość domu. B. G.). W. figury jest linja krzyżowa, od wierzchu figury do bazy spuszczone. Sol. Prostopadła między dwoma bokami przeciwnymi w równoległoboku wywieżiona nazywa ś. wysokością tego równoległoboku. Jak J. Podstawą trójkąta jest bok, na którym stoi; wysokością zaś jego nazywa ś. prostopadła. Łs. W. morza, głębokość wzniesienia morza, od pewnego punktu uważana i mierzona. Śniad. Stanąwszy na pięknej pagórka wysoczy, po rozległych równinach me przenoszę oczy. Cho. Czarei z tak zgubliwej spadli wysoczyzny. Przyb. W. drzewa, wieży. Troc. W. stanu, konceptu. Troc. W. umysłu. Troc. Pan Bóg W. języka tak umierzył, iż językiem tym mówił k nam, któryśmy rozumieć mogli. L. (górność, wyriłość. L.). W. deszczu, p. Deszcz. Obawa wysokości (hypsofobia). W. wynagrodzenia (= rozmiar, stopa, skala). 2. Na obszarze dolin pokazują ś. wysokości (= wyżyny, wyniosłości, góry, pagórki, wzniesienia, szczyty, wier-

cholki). Stałem na wysokości pagórka. Stoi na wysokości nauki (= na tym stopniu jej znajomości, do którego ona doszła). Stał na wysokości zadania (= sprostał zadaniu). Mowa z wysokości tronu (= ichtnąca majestatem). Na wysokości, na wysokościach = na niebie, w niebiesiach. Chwała Bogu na wysokości, pokój ludziom na ziemi. 3. tytuł niektórych książek z domu panujących, oraz sultana tureckiego. 4. astr.: W. gwiazdy = odległość jej katowa od poziomu, t. j. kat, jaki z poziomem tworzy linja przeprowadzona od oka obserwatora do gwiazdy, czyli łuk koła wierzchołkowego, przechodzącego przez daną gwiazdę, zawarty między tą gwiazdą a poziomem. W. południkowa gwiazdy = wysokość jej w chwili przejścia przez południk, najznacniejsza zatym wysokość, jaką w ciągu doby osiąga. 5. fiz. wyniesienie danego punktu nad powierzchnię ziemi. W. ciała = jeden z trzech jego wymiarów, odległość najwyższego punktu przedmiotu od podstawy, na której jest umieszczony. W. głosu = jedna z cech zasadniczych, wyróżniających między sobą różne głosy, w szczególności różne dźwięki muzyczne, a polegająca na różnej częstotliwości, czyli różnej ilości drgań, których dźwięki te są objawem. Tony niskie = tony o malej, tony wysokie = tony o znacznej liczbie drgań w ciągu sekundy. 6. gie.: W. miejsca = wyniesienie jego nad poziom morza. [Wysokoohny] p. Wysokutenki.

Wysokomiar, u, lm. y. Wysokomierz narzędzie do mierzenia wysokości drzew, dendrometr.

† **Wysokomiera**, y, lm. y pyszałek, zarozumialec, człowiek hardy. L.

Wysokomierstwo, a, bfm. i. umiejętność, sztuka mierzenia wysokości. 2. wada wysokomiercy, pycha, duma, zarozumiałość, hardość, przumpcja.

Wysokomierz, a, lm. e p. Wysokomiar.

[Wysokosi] p. Wysoko.

Wysokotunczki p. Wysoki.

Wysokutenki p. Wysoki.

[Wysolachny] p. Wysoki.

Wysolenie, a, bfm., czynność cz. **Wysolić**.

Wysolić, i, il, nied. **Wysalać** i. wysypać solą, do brze posolić. L. 2. W. sól = wypotrzebować na solenie. 3. gorz. oczyścić alkohol przez użycie alkaliów.

[Wysolopić, i, il] i. oczy a. [W. ś.] = a) wylupić, wytrzeszczyć, wybaluszyć, wyrapić, wywalić. b) rozdziawić usta. 2. język = wywiesić, wystawić, pokazać, wywalić, wysunąć.

[Wysolopienie, a, bfm.] czynność cz. **Wysolopić**.

Wysondować, uje, ował i. zbadać zapomocą sondy. 2. przen. p. **Wybadać**: Wysondowawszy, że mu zaprzeczać nie myślę, posunął ś. do ostateczności. Słow.

Wysondowanie, a, bfm., czynność cz. **Wysondować**: Dowodził konieczności wyruszenia do jednej z tych miejscowości dla wysondowania opinii publicznej. Rol.

Wysonować, uje, ował, **Wysonować** wygrzać, wywietrzyć, dać ś. wystać na słońcu: Wódkę tę w śklenicach dobrze zakrytych z wierzchu na słońcu jarkim W. Syr. Wódkę tę na jarym słońcu całe lato, dobrze w śklenicy zatkawszy, W. a. wylutrować. Syr.

Wysonowanie, a, bfm., czynność cz. **Wysonować**.

× **Wysoróg**, oga, lm. ogi ten, co ma róg zwi-sający.

Wysortować, uje, ował sortując wybrakować: W. towar w handlu = usunąć, jako wyszły z mody. Towar wysortowany = wybrakowany, wyszły

z mody. Żart.: Panna wysortowana = stara, (= wyranżerowana).

Wysortowanie, a, blm., czynność cz. **Wysortować**.

† **Wysosobeczka**, i, lm. owie, † **Wysosokuf** *pijak, opój, wydmiukufel, bibuła, wydmiżdżban, wydmiukufel, dębikufel, trzęsikufel, lupikufel, moczywąs, moczymorda, dzbanarz*: Wszystko to łuszczybuchenkowie i wysosobeczkwowie, wysosokufowie. Ciek.

† **Wysosokuf**, a, lm. owie p. **Wysosobeczka**.

[**Wysoko**] p. **Wysoko**.

[**Wysosni**] p. **Wysoki**: W. dąb.

[**Wysota**]: Gładota z jasnotą na wysotę poleciała = kot z zapaloną drzazgą u ogona poleciał na strych.

Wyspa, y, lm. y, × **Wysep**, [Ispa, Wespa, **Wyspowe** miejsce] i. część ziemi zewsząd wodą oblana. (Wyrw.) † insula, † ostrów: Ten wielki wysep, który dziś Anglija zowią, przedtym zwany był Brytanią. Skar. Starosta wyspu Cypru. Skar. Turcy r. 1463 Lezbę wysep pod władzę swoją przywiedli. Błaż. Ucisnął Rodę ciężką wojną Mahomet, a stolicy onego wyspu dobywał. Błaż. Wysep Kratejski. Pasz. Przyplnął do jednej wyspy. Skar. † Wyspy Cynowe = Wielka Brytania. † W. Francuska = *Iste de France*. Wyrw. Wyspy Korolowe. W. na rzece = kępa. Przen. żart.: W. a. W. św. Heleny = szpital św. Łazarza w Warszawie, Łazarz (= szpital dla wenerycznych). 2. † W wodą nieobeszła, półwysep. Troc. 3. † W. = *wysyp, nasyp, tama, grobla*: Kopiec przez błoto prowadził, wali kamienie i palami wspiera, żeby ś. wysep nie rozszedł błotnisty. Chr. (wysyp, tama, grobla. L.). 4. [W] *nasyp ze śniegu*. 5. [W.] *duża kupa ziarna zbożowego*. 6. anat.: W. kresomózgowa (insula telencephali S. insula Reili). Zdr. **Wysępka**. Zgr. **Wysypisko**.

Wyspacerować się, uje ś., ował ś. *użyć spaceru dowoli., naspacerować ś. L.*

Wyspacerowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyspacerować ś.**

× **Wyspaczać**, a, al p. **Wyszpocić**.

× **Wyspaczanie**, a, blm., czynność cz. **Wyspaczać**.

× **Wyspaczenie**, a, blm., czynność cz. **Wyspaczyć**.

× **Wyspaczyć**, y, yl p. **Wyszpocić**.

Wyspać, śpi, spał, nied. **Wysypiać**, [**Wysypiać**] i. W. pewien czas = *przespać, spędzić na spaniu*: Wyspał całą noc. I. 2. *wyzbyć ś. przez spanie; utracić wskutek spania*. W. wino wczorajsze. Bobr. Wyspał wino wczorajsze i wstał wytrzeźwiony. Kochan. 3. × W. oczy = *zaspać oczy*. Kn. 4. [W. co] = *W. ś. na czym*: W. poduszkę. W. ś. l. *dospać, użyć snu dowoli, ile trzeba, wyczasować ś., naspać ś.*: Nikt ś. bezpieczniej nie wyśpi, jako ten, co zdradza. Lubom. Prawdziweż to, prawdziwe, Arlydo, przysłówie: Nie zawszebyś w królewskiej W. ś. mógł głowie. Pot. Jak sobie pościelesz, tak ś. wyśpisz. Żegl. [On je wyspany] (= *wysypiał ś.*). Wyspał ś. po pijaństwie. Kn. (= *wysypiał śpiąc, wytrzeźwił ś.*). Idź, mój kochany, wyśpij ś., wyśpij, bo widzę, nie swoją masz głowę. L. 2. **Wysypiać ś.** = *spać długo; rozkoszować ś. spaniem, wylegiwać ś. w łóżku, posp. labować ś.*

Wyspanie, a, blm. i. czynność cz. **Wyspać**. 2. [W.] *wygody potrzebne do dobrego wyspania ś.*: Pan dał jem pożywienie i W. jak najlepsze.

Wyspanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyspać ś.**

Wyspecjalizować, uje, ował *zrobić specjalnym, wypracować odpowiednio do specjalnego użytku, sprowadzić do specjalnego zakresu*: W. ogólne rozporządzenia dla zastosowania ich w fabrykach. W. ś. *wyrobic ś., wykwalifikować ś. na specjalistę, wydoskonalić ś. w jakiej specjalności*: Zakłady wydają więcej heretyków, niż pracowników dostatecznie wyspecjalizowanych w zakresie praktycznym. Piet. Potrafiłszy ś. W. nawet w rzemiole śmierci. Dąb.

Wyspecjalizowanie, a, blm., czynność cz. **Wyspecjalizować**.

Wyspecjalizowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyspecjalizować ś.**

Wyspekulować, uje, ował *wymyślić, wymaleźć przez rozmaite sposoby, wykalkulować, wykombinować*: Za te pieniądze najlepsza gospodyni uczeiwego i zdrowego jądła W. nie potrafi. Krasz.

Wyspekulowanie, a, blm., czynność cz. **Wyspekulować**.

† **Wysperować**, uje, ował p. **Wyszperać**.

† **Wysperowanie**, a, blm., czynność cz. **Wysperować**.

[**Wyspertać**, a, al] p. **Wyszperać**.

[**Wyspartanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyspertać**.

× **Wyspianin**, anina, lm. anie p. **Wyspiarz**.

Wyspiarka, i, lm. i forma ż. od **Wyspiarz**. L.

Wyspiarski przym. od **Wyspiarz**: Narody nadmorskie, wyspiarskie. Wyrw.

Wyspiarz, a, lm. e, [Wyspiarz, × **Wyspianin**, † **Wysepnik stały mieszkaniec wyspy**: Rugianie, wyspiarze słowiańscy, musieli być pod panowaniem polskim. Nar. I ci wyspiarze (Anglicy), odzeleni od reszty świata, nabyli starożytnych wiadomości rzymskich. L. Przyzwolili na to wysepniey. Skar. Przen.: **Wyspiarze** a. stróże kościoła, ponieważ kościoły po miastach stały odosobnione od innych domów. Bobr.

Wyspiasto przys. od **Wyspiasty**. L.

Wyspiasty, × **Wyspowaty mający wyspy, pełen wysp**. Kn., Troc., Bobr.

× **Wyspieszenie**, a, blm., czynność cz. **Wyspieszyć**.

× **Wyspieszyć**, y, yl p. **Wyśpieszyć**.

Wyspina, y, lm. y *gdźzna, uboga wyspa*. L.

[**Wyspinać się**, a ś., al ś.] *wygramolić ś.*:

Chłopiec z kocią zręcznością wyspinał ś. po listwach. Bał. Gdy ostatni wyspinał ś. na siodło, świecił ś. w zorzy porannej świat. Tet.

[**Wyspinianie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Wyspinać ś.**

Wyspisko, a, lm. a p. **Wyspa**. L.

Wyspiskować, uje, ował *spiskowaniem wyrobić, wskórać*.

Wyspiskowanie, a, blm., czynność cz. **Wyspiskować**.

[**Wyspocenie**, a, blm.] czynność cz. **Wyspocić**.

[**Wyspocić**, i, il] *wykręcić, wykoślawić, wywichnąć*: Koń nóżkę wyspocił.

Wyspoczywać się, a ś., al ś. *spoczywując wydobrzeć, wyczasować ś., wypocząć*: Wyspoczywawszy ś. przez parę lat po wojnie ostatniej, dziś radzi byli, że ich co nowego zbudziło ze snu. Kaczk. Starym psom swoim, wyspoczywanym przez całą wiosnę i lato, sprawił upagnioną igraszkę. Kaczk. (= *wypoczętym*).

Wyspoczywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyspoczywać ś.**

[Wyspokajanie, a, blm.] czynność cz. Wyspokajać.

[Wyspokajanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyspokajać ś.

[Wyspokoić, i, il, nied. Wyspokajać] zapłaciwszy wyrównać rachunek; zaspokoić. † W. ś. wypocząć, wyuczasować ś., wyspać ś.: Tej nocy nie wyspokoiłem ś., jak było potrzeba.

[Wyspokojenie, a, blm.] czynność cz. Wyspokoić.

[Wyspokojenie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyspokoić ś.

Wyspokojnieć, eje, ał stać ś. spokojnym, przychodzić.

Wyspokojnienie, a, blm., czynność cz. Wyspokojnieć.

Wyspolecznic, i, il wyłączyć ze społeczności, wyobcować.

Wyspolecznienie, a, blm., czynność cz. Wyspolecznic: Bolesno, bolesno Markowi W. od swóich ponosi. Syrok.

[Wysposadzenie, a, blm.] czynność cz. Wysposadzić.

[Wysposadzić, i, il] kogo = wypędzić, wygnąć, wysadzić, wyforować.

× Wysposobić, i, il przyspasabiając wygotować; wyszykować, wyporządzić. L.

× Wysposobienie, a, blm., czynność cz. Wysposobić.

Wyspowato przys. od Wyspowaty: W. rozrzucone oazy (= sporadycznie).

Wyspowaty l. podobny z kształtu do wyspy. 2. p. Wyspiasty.

[Wyspowe miejsce] p. Wyspa.

Wyspowiadać, a, ał l. co = wyznać szczerze na spowiedzi. Przen.: wyznać, wyjawić, wypowiedzieć, odkryć. Nadludzkie tobie cudo muszę W. Mick.

2. kogo = wysłuchać spowiedzi. W. ś. = wyznać grzechy przed spowiednikiem, odłożyć spowiedź. Przen.: wywnętrzyć ś., wyznać co, zwierzyć ś.: Ponieważ zgadłem mój zamiar, muszę ci ś. szczerze W. L. Moja dusza nie jest na dobrej drodze, pozwól mi waeapan wrzód W. ś. przynajmniej, nim mię zabijesz. L. (= dysponować ś.). Przen.: wywnętrzyć ś. ze swych uczuć, oświadczyć ś.: Inni, ponudliwszy ś. do niej, odplynęli, a stolnik ś. wyspowiadał. Kaczk.

Wyspowiadanie, a, blm., czynność cz. Wyspowiadać.

Wyspowiadanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyspowiadać ś.

Wyspowy, Wysepny przym. od Wyspa. L.

Wyspozbiór, oru, lm. ory wielowyssep, wielowysp, archipelag.

Wysprycować, uje, ował l. sprycując wypuścić; wystryknąć, wysiknąć. 2. sprycując wypełnić; nasprycować. 3. wymyć, wyczyścić sprycując: W. sobie ucho. 3. wypotrzebować na sprycowanie: W. płyn.

Wysprycowanie, a, blm., czynność cz. Wysprycować.

† Wysprz w górę, naprost. B. Sz. W. spojrzeć. Mał.

Wysprzeczać się, a ś., ał ś. nasprzeczać ś., naspierać ś.: Co wyproszę co dzień, co wysprzeczam ś., nie! Orzesz.

Wysprzedzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysprzedzać ś.

[Wysprzedzać, a, ał, nied. Wysprzedawać i W. ś.] p. Wysprzedać: Powziął był zrazu postanowienie W. wszystko i przenieść ś. do Czechrynia całkowie. Jeż. Zdradzał ś. przez to, że wysprzedawał bydło, konie, ruchomości. Jeż.

[Wysprzedanie, a, blm.] czynność cz. Wysprzedać.

[Wysprzedanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wysprzedać ś.

[Wysprzedawać, aje, awał i W. ś.] p. Wysprzedać.

[Wysprzedawanie, a, blm.] czynność cz. Wysprzedawać.

[Wysprzedawanie się, a ś., blm.] czynność cz. Wysprzedawać ś.

[Wysprzedać, y, lm. e] przetarg, licytacja.

Wysrać, a, ał co = srać wypuścić; wyfajdać. L. W. ś. srać wypróżnić ś., ulżyć sobie; wypaskudzić ś., wyfajdać ś., wyrzucić ś. L.

Wysranie, a, blm., czynność cz. Wyrząć.

Wysranie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrząć ś.

[Wysranka, i, lm. i] szlachetniejsza dziczka gruszką, wyrastająca gdzie koło stodoły, obory, z ziarna pochodzącego od szczepnej gruszki.

Wysrebrnieć, eje, ał wyraźnieć jak srebro, nabrać koloru srebra: Piótna wkrótce słońcem wysrebrniają. Słow.

Wysrebrnienie, a, blm., czynność cz. Wysrebrnieć.

Wysrebrzać, a, ał i W. ś. p. Wysrebrzyć.

Wysrebrzanie, a, blm., czynność cz. Wysrebrzać.

Wysrebrzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysrebrzać ś.

Wysrebrzenie, a, blm. l. czynność cz. Wysrebrzyć. 2. powłoka ze srebra na wysrebrzonym przedmiocie.

Wysrebrzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wysrebrzyć ś.

Wysrebrzyć, y, ył, nied. Wysrebrzać l. wyłożyć srebrem, posrebrzyć w środku a. na całej powierzchni: Widzieliście próchnem wysrebrzone dębów umarłych wnętrza. Słow. Jestem rosą, co szronem błyszczą wysrebrzona. Słow. Patrząc z rozteśczeniem na kraj miesięczną wysrebrzoną bielą. Psm. 2. wypotrzebować na srebrzenie. W. ś. ukazać ś., wystąpić w postaci srebrnego, zablyszcząć jak srebro: Księżyc wysrebrzy ś. Słow. Księżyc ś. wysrebrza, róże kwitną, zefiry wzdychają. Głiń.

Wyrożenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyrożyć ś.

Wyrożyć się, y ś., ył ś. wyławować swoją srogość, srożąc ś. wyczerpać ś.; przestać srożyć ś., wyszaleć ś.: Burza wyrożyła ś. Pol.

Wysysać, ssie, ssiał, × Wysać, nied. Wysysać l. ssaniem wyciągnąć; wycmoknąć: Będą jagnięta swoją częstkę wysysały, i dworniczki swą także będą wydajały. Szymon. Wyjmuj pierś rychło do jego usteczek, z której wysysać zwykł swój pokarmeczek. Groch. O złym człowieku mówią, że go lwica wykarmiła, że wysysał jad z pierśi karmicielki swojej. L. Niedźwiedź z zabitego zwierzęcia krew naprzód wysysa. Jund. Kolibry miodową słodycz z kwiatów wysysają. Jund. A ono jest wysysane w macierzystym chlebie; zawsze część własnej duszy mieszając w napój. Mick. Przen.: Oni te prawdy z macierzystym mlekiem wysysali. Wor. (= przejęli jako dziedzictwo krwi). O Libonie latopiszce litewscy pewnie sobie z palca tak zgola nie wysysali. Stryjk. (= nie zmyśliłi sobie, nie skomponowali). Wysał to z palca. Troc. O tym, który puhary wysusza i same ustoiny wysysa, mówić można, że jest bardzo do wina skłonny. Pilch. (= wy-

sąca). Póki wiosenne gorące słońce nie wysię zbytku wód i wilgoci Sienk. (= *nie wyciągnie*). Wysij powietrze z rurki. Troc. Drzewa i zieleń biorą żywność z ziemi, wilgotność wysysając dziurkami swemi. Trzyc. (= *wyciągając, wybierając, wysysając, wciągając, wchłaniając, nabierając w siebie*). Bujna ziemia przemokła i w ś. też nabrała, ponikami nakoniec dolnemi wysysała, *perhibit*. Zebr. Przen.: Celniejszych monarchów objechawszy dwory, wszystkich enót, wszystkich nauk wysysał wybory. Pot. (= *przejmował je, nabierał ich*). Z książek ten jad wysysał. Troc. 2. przeni.: W. co skąd = *wycisnąć, wydusić, wydudać, wydgbić, wymęczyć, wymusić*: Z szczyrch naszych w tej księdze słów nigdy tego, co tu przyłożył, aż pęknie, nie wysiesz. Smotr. Będziesz mi gracka, jeżeli co z niego W. potrafiś. L. Ostatni grosz z majątku mego wysysałaś. L. 3. kogo = *ssaniem pozbawić mleka w pierściach, w wymionach, posp. wydoić; ssaniem wycieńczyć, wysilić, wymęczyć*: Gdy srodze piekło słońce, pragnienie po niematej drodze bogini przystało, imo to niewiniątek dwójko ją wysysało. Zebr. (*ubera ebiberant avidi lactantia nati*). Przeni.: Patrzałem, jak wychodził drzwiami gach wysany, ledwie tocząc bezsilny krok i drżące nogi. Hul. (= *schuchrawy, ściągnięty, wycieńczony, zblazowany*). Jak to waś wyglądaś: rozmamany, wysany, cała postać zbójcy! L. 4. przeni. *wyzyskać, wyeksploatować, ogołocić, wyzucić, wycieńczyć, wyczerpać z zasobów, part. wydoić*: W. kogo, do ostatniego wyciągnąć, zubożyć. L. On wacpana co do szeląga wysię. L. Konrad, iż go nakłady wojenne niepomala wysysały były, wnet podatki nieznośne powkładał. Błaż. Z majątków marnotrawstwem wysyani i zadłużeni. Nar.

Wyssanie, a, blm. l. czynność cz. **Wyssać**: Ostatnich sposobów Turcy używają na W. hołdownych nakładów ostatniej kropli substancji. Kłok. Urzędniey, jeśli ku wyssaniu potu, t. j. majątności nabytych wielką pracą ubogich ludzi, na lwiej skórze mało miewali, przydawali k niej i lisia. Kosz. 2. [W.] *pokarm, mleko u zwierząt*.

† **Wyssenienie**, a, blm., czynność cz. **Wysszyć**.

† **Wysszy p.** **Wysszy**. L.

† **Wysszyć**, y, ył p. **Wysszyć**. L.

I. **Wystać**, stoi, al, † **Wystojeć**, nied. **Wystawać**, [Wystawować] l. pewien czas = *wybyć stojąc, spędzić na staniu, przestać*: Całą noc głodni i niemi W. musza. Pilch. Insza wysłużyć, insza W. Fred. M. (zastugi, nie czas służyć zważaj. L.). **Wystojeć** lata u rzemieślnika. Troc. (= *wybyć, wyterminować*). **Wystawać** = *stać długo wytrwale, spędzać czas na staniu*: Służąca wystaje przed domem gawędząc. [Kąciki wystawamy] (= *stoiący długo w kątach*). [Czapla na jednej wystawuje nodze]. Wystaje tu godzinami. 2. **wytrzymać stojąc, ustać, dostać, dotrzymać placu**: Nie wiem, czy przy nim W. można, do nawet do nas na górę zapach wina wychodzi. L. Takie tygle, które długo stoją w suszni, pospolicie kilkanaście niedziel trwają w ogniu, a te, co ś. świeżo wezmą z roboty w piec, ledwo tydzień wystoją. Torz. (= *wytrzymają, na tydzień starczą*). 3. [W.] **wytrzymać, wycierpieć, znieść, ściertpieć**: Co człowiek wystoi, nim umrze. Nie możesz mię W. Kto ś. złej żony boi, ten moc w świecie nie wystoi. Oj, wystoisz ty, rekrucie, wystoisz! (= *będziesz miał za swoje*). 4. co = *stanieniem wyrobić sobie, wyjednać, wskórać, otrzymać za stanie; stojąc wytrwale, nie ustępując wymóc, wymusić*. Pot. **Wystojeć** co, *stare usque eo, dum obtineas aliquid*.

Ku. Czego ś. już boisz, lepszego pewnie czasu nie wystoisz do przeproszenia. Lubom. (= *nie doczekasz*). Nie wystoisz' nic, *quantumvis longe tempore steteris, frustra stabis*. Kn. Tylko jedną rzecz daje na sobie W., wymóc, uprosić, *exorare*. Mącz. 5. [W.] **wyrobić, zarobić, sprawić**: On tam dobrze wystoi. Pieniądze W. Sobie u Boga dołą wystoi. 6. [W.] **wyjsć, upłynąć**: Niedługo wystało. 7. [W.] **przenieść ś., odjechać**. 8. [Wystawać] = *trudzić ś.* W. ś. l. **nastać ś. do uprzykrzenia**: Wystałem ś. niepotrzebnie na mrozie. 2. **stojąc wy począc, wydobrzeć, wyuczasaować ś.**: Niech ś. koń wystoi po podróży. 3. (o roślinach, owocach) **dojrzeć zupełnie na pniu**; (o wrzodzie, krostach) **rozwinąć ś. należycie, nabrać zapelnie**; (o płynach, napojach) **ustać ś., odstać ś., wyklarować ś., wyburzyć ś., wykisnąć, wyfermentować, wytrawić ś.**; przeni. (o władzach umysłu, o wieku młodym) **rozwinąć ś. należycie, dojrzeć, wykształcić ś. ostatecznie, zmęźnieć, okrzepnąć, ustatkować ś.**: Owoc wystał ś. **Wystało ś.** piwo, wino. Troc. Podczas ospy każa i w lecie w piecu palić, aby ś. tym prędzej krosty wystaly. Haur. Niektórym chorobom W. ś. dać potrzeba, tak, nie lecząc, zleczyś. Fred. M. **Woda ta, jak ś. wystoi, będzie jasny kolor miała**. Comp.

2. **Wystać**, nie, al, × **Wystanąć**, nied. **Wystawać**, [Wystajać] l. † **W.** *wstawoszy wyjsć; wystąpić; wynurzyć ś., wychylić ś., wysunąć ś., wylonić ś., pokazać ś. na zewnątrz, na powierzchni*: Było słońce na zgonie, gdy wystawszy z wody, pięknie ś. na swój pokój Nereis podała. Zebr. Szumi nurta od pierzchnącey wody, i rzecz dziwna, pacholiki z niej wystawa młody po pas z opędzonemi rogi trzeina prawą. Zebr. Który ś. pojawi mąż do tej rzeki, z niej niechaj wystanie półmężem, i tknąwszy wód, rozpląłym ś. stanie. Zebr. Przeni.: Nil siedmiorożną odnogą wystaje. Zebr. (= *wychodzi, wypływa, wypada*). Przeni., zwykle nied. **stercedź, wysuwać ś., wychodzić, wychylać ś., wylaniać ś., wylazić, pokazywać ś.**: Miejsca wód schodem wystają. Zebr. Z ust wystają twarde rogi. Zebr. Owoc jabłkowy ku słońcu wystał. Zebr. (= *zwrócił ś.*). Szpada wystaje mu z pod palta. Belka wystaje z muru. Skała wystaje z morza. Chudy! żebra mu wystają. Cypel wystaje. Przeni.: **W.** z czego = *zrodzić ś., poczyć ś., powstać, wszczać ś.*: Z matczynej posoki lotny Pegaz z drugim wystal bratem. Zebr. 2. † **W.** od kogo, z czego, przeni. **opuszczać, porzucić kogo, co, wyjść, odejść z czego, odstąpić kogo, czego, rozstać ś. z kim, czym, odpaść, odszczepić ś. od czego, zerwać z kim, z czym**: Wystaje z rzemiosła, ze szkoły, z klasztoru, z bractwa. Kn. Któryby pan podanych o klątwe za swój uczynek przypawił, tedy od tego pana wszystka wieś W. mogła i do inszego pana ś. przeprowadzić. Star. Wszyscy ei, którzy, wystawszy z kościoła, do was ś. udali... Tworz. Z urzędu wystal, a innemu ten urząd poruczono Rej. (= *złożył urząd*). Nieprzystojnieby to bylo W. ze szkoły, nie ś. nie nauczywszy. Glicz. Ze szkół abyśmy dotąd nie wystawali, ażebyśmy mieli jaką wiadomość nauki. Glicz. Którzy sobie na rzemieśle tęsknią, z którego gdy wystaną, dlatego iż go trochę skusili, będą też partolici. Glicz. **Wystal** z rzemiosła, z kupiectwa, ze szkoły, z cechu. Troc. **W.** z zakonu, z cechu. 3. † **W.**, [W.] = *wystarczyć, starczyć, stawać*; **Pieniądzy** nie wystawało, czymby żołnierzowi zold wypłacić. Błaż.

Na wykupienie Samboru pieniędzy nie wystawało. Błaż. [Żeby mu wystąpiło do nowego]. 4. anat.: × Pacierz wystający, p. Krag. × Gruczoł wystający (Musk.) = stercz, gruczoł krokowy a. kroczny (p. Przyprątny).

[Wystajac, a, al] p. 2. Wystac.

[Wystajanie, a, blm.] czynność cz. Wystajac. Wystajaco przys. w sposób wystajacy, wystajac: Za wpływem cieniów białe części pomieszkania uwydatniały ś. W. Jez.

[Wystalenie, a, blm.] czynność cz. Wystalić.

[Wystalić, i, il] przyłutować.

[Wystalność, i, blm., rz. od Wystaly: W. dożrzalność; klarowność. L.

Wystaly, st. w. Wystalszy 1. (o roślinach, o owocach i t. p.) dojrzaly, który ś. wystal na pnju: Znajdzie ś. owoc na mej jabloni W. Nagur. Przen.: Wrzód W. = dojrzaly, rozwiniety nalezyce, nabrany zupełnie. 2. (o płynach, napojach), który ś. ustal, odstaly, klarowny, wytrawny: Wina stare, wystale. Pot. Sorbet, kiedy go rozpuści wodą, będzie tak rzecz klarowna, jako wino najwystalsze. Star. Będzie ich częstował wystalym winem. B. B. Uczta z wina wystalego i czystego. B. G. Piwo jest zdrowe, gdy wystale i dobrze uwarzone. Haur. (wykisałe, wyrobione. L.). Nic po petereymencie, gdy wystale piwo. Jezow. Z beczki, co jest najwystalszego, to naprzód wyplywa. Pileh. 3. przeni. (o władzach umysłu, młodości) rozwiniety, wykształcony nalezyce, dojrzaly: Z swych ś. wewnątrz cząstek niemówiątko składa, już dobrze wystale na świat wypada. Zebr. W wieku dojrzalym i wystalym gniew żwawy i silny przewodzi. Pileh. W. rozum. Pileh. Wystalszy rozum z męskimi lały. Nar. Lata wystalsze. Nar. W. z zamętu gniewliwego umysłu poczęł występować. Nar. (= przyszedzsy do siebie, opłonqwszy, ochlonqwszy, udobruchawszsy ś., ustatkowawszsy ś.).

[Wystamować, uje, owal] wystać, odesłać, wyprawić: Szkolarz wystamował papiery do wójta.

[Wystamowanie, a, blm.] czynność cz. Wystamować.

× Wystanąć, nie, nął p. 2. Wystać.

Wystanie, a, blm., czynność cz. 1., 2. Wystać: W. z zakonu — odstąpienie od posłuszeństwa zakonnego. Kn. W. z rzemiasła, z zakonu. Troc.

Wystanie się, a ś., blm., czynność cz. Wystać ś.: Odłożył tę pracę, aby dał rzeczom czas do wystania ś. Lubom.

Wystarać się, a ś., al ś. starajac ś. wyszukać, wynaleźć, wyjednać; postarać ś.: W. ś. o posadę, o pozwolenie. (= wyrobić sobie). W. ś. o dobrą służącą, o pasport.

Wystaranie się, a ś., blm., czynność cz. Wystarać ś.

Wystarczać, a, al p. 2. Wystarczyć.

Wystarczajaco przys. w sposób wystarczajacy, wystarczajac: Grunt przedmiotowy, z którego dzieło wyrasta, nie określa bynajmniej W. jego charakteru. Str.

Wystarczalność, i, blm., rz. od Wystarzalny: Angielska W. sobie samemu wyjaśnia, dlaczego Angliey odznaczają ś. w dziedzinie kupiectwa i przemysłu.

Wystarzalny który może wystarczyć, dostateczny, wystarczajacy.

Wystarczanie, a, blm., czynność cz. Wystarczać: Na borach wielu braci dziedziczyć nie mogą... dla spustoszenia borów przez niewystarczanie robót borowi należących. Skr.

Wystarczenie, a, blm., czynność cz. Wystarczyć.

Wystarczyć, y, yl, † Wystatozyć, nied. Wystarczać, † Wystatczac 1. być w dostatecznej, w potrzebnej ilości, starczyć, nie zbraknąć, nied. dostawać: Liban nie wystarczyłby ku wznieceniu ognia, i zwierzęta jego nie wystarczyłyby na całopalenie. B. G. Liban nie wystateczy ku wznieceniu ognia, i zwierzęta jego nie wystateczą palonym ofiarom. B. B. Wystarcza, staję, stanie, dosyć jest. L. Umysł mój nie wystarcza mi do oświadczenia mojej wdzięczności. L. (= nie wydoływa, nie jest w stanie, nie zdolen). Człowiek na wyratowanie szczęścia swego sam sobie W. nie może. L. Już też człowiekowi ani głowy, ani czasu, ani zdrowia nie wystarcza na wszystkie interesy. L. Sukno do płaszcza nie wystarczyło. Troc. Wystarczy to wino na bankiet. Troc. (= wystarczy tego wina na bankiet). 2. komu, czemu = wyaołać, podolać, wyrównać, nastarczyć, sprostać, poradzić, dać radę: To, com przyjął, będę, póki zdołam, utrzymywać; jeśli nie wystarczę, wolę pod ciężarem urzędu upaść, aniżeli abym miał to, co mi powierzono, zdradzić. Siom. J. (jeśli nie sprostać. L.). W. za nim (mu) nie mogę. Troc. (= wydażyć, nadażyć). Wojsko tatarskie szło, któremu tamta garść nie wystarczyła. Jabł. Która może W. białogłowskiej złości? Bardz. Tyłu różnym kłopotom ledwie człek wystarczy. Syrok. 5. nastarczyć, żożyć, ekspensować, mieć dosyć na co, obstać: Dali na ekspens dwieście złotych, a z tego trzeba było wystarczać na stół, na cukry, na fejerwerki, na iluminacje. L. 4. † W. komu czego = dostarczyć w dostatecznej ilości. L.

† Wystarzalność, i, blm., rz. od Wystarzalny. Troc.

† Wystarzalny który wyirtarzał ś.: Suknie zrzucawszy, pokazał schudłe i wystarzałe ciało. Skar. (= zgrzybiałe). Baba wystarzała. Pot. Wystarzałe wino. L. (= wytrawne, wystale). Wiek, starzec W. Troc. Wyraz W. = przestarzały, wyszły z użycia, archaizm. Wystarzałe, wywietrzałe, nieużyte słowa, obsoleta. Kn. Słowa ożywia wystarzałe. Troc. W. z rozumu. Troc.

† Wystarzyć, eje, al, † Wystarzyć ś. 1. zestarczyć ś. ze wszystkim, wywieńdnąć, wycieńczyć, wynędźnić wskutek starości, zawieńdnąć, zgrzybić. 2. W. z rozumu = wyżyć ś. z rozumu, pozbyć rozumu wskutek starości, stracić jego bystrość, zdziecinnić: Wystarzał ś. z rozumu. Kn. Już ś. jego rada ni na co nie godzi; wystarzał ś. z rozumu. Falib. Nasz ś. Meleander z rozumu wystarzał. Pot. 3. (o napojach) nabyć przez czas dobrych przymiotów, odstać ś., wyklarować ś., wytrawić ś., ustac ś. 4. W. ś. (o jadle) wypaskudnić przez długie stanie, zestarczyć ś.: Kwaśnić, W. ś. Bobr. 5. stwardnieć?: Szumy piany morskiej znosiły ś. w kupy wielgie i potem wystarzały, że z nich kamienie, różne skaliska początek wzięły.

† Wystarzenie, a, blm., czynność cz. Wystarzyć.

† Wystarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wystarzyć ś.

† Wystatczac, a, al p. 2. Wystarczyć. Skr.

† Wystatczanie, a, blm., czynność cz. Wystatczac.

† Wystatczenie, a, blm., czynność cz. Wystatczyć.

† Wystatczyć, y, yl p. 2. Wystarczyć.

Wystawa, y, lm. y 1. wystawienie, wystawianie: Zapobieżenie niepotrzebnym wydatkom wysta-

wą trwałego gmachu. Nar. (= *wystawieniem, budową, wzniesieniem*). 2. *wystawienie na widok publiczny, pokaz, przedstawienie*: W. obrazu Matejki. W tej sztuki wypadła na scenie wspinał się (= *reprezentacja, inscenizacja*) [Chłopca wzięły na wystawę. Powiesił król pieścię na snurku, który rycerz nawdzieje ten pieścię, ten będzie mężem ty królowny; bracia posł na te wystawę]. Przen.: W. słowna = *wykład, opis, obraz, wyraz*: W najtkliwszych wyrazach, w najśrodszej wystawie kreśliłeś mi tęsknotę z oddalenia. Zabł. Wystawy, wyobrażenia rzeczy, *ideae materiales*. Perz. Gdzie idzie o zysk Rzpłtej, nie dał ś. nie bezpieczeństwu lub trudu wystawie ustraszyc. Przyb. 3. *miejsce, gdzie wystawiają co na pokaz, na popis*: W. sklepowa (= *okno z wystawionemi przedmiotami sprzedazy*). W. rolniczo-przemysłowa (= *ekspozycja*). W. powszechna. W. dzieł pięknych sztuk i nauk: W. sztuk pięknych (= *salon sztuk pięknych, pałac sztuki*). W. produktów krajowych rękodzielnych. L. Wiem, że nudno stać takim świstkom na wystawie. Śl. wil. (= *stać na widoku przed niemi na cenzurowanym, być narazonym na ich szyderstwa w żywe oczy*). 4. *sadzenie ś., popis, pompa, wystawność, próżność, okazalność, przesadna, chępliwość, zbytke próżny, przepych*: Zbytki, utraty i niepotrzebne wystawy domowe. Groic. Jestem obojętną na takie wystawy, które nam obiecuja wolniejsze zabawy L. Galba dbał o stawę, lecz bez wystawy. Nar. *Sumptibus quam parcissimi uti debet*, dla wystawy nie, skromnych tylko i potrzebnych. Boh. Jedna świecnie i święte w dół garnie łopata, o wystawo, o próżna pompo tego świata! Pot. Być mu żoną—gdzieżby był rozum, wstyd, cześć, sława, coby rzekła rodziństwa zaena ta W. ? l. (= *górnosc, szczytnosc, wynioslosc, panstkosc, dystynkcja*). Najlepsza równosc, W. zla wszędzie. Pot. Tam widziec było dosyc rozmaitych strojów, ubiorów, krojów, prawie wszyscy na wystawę. Biel. M. Zapraszał i chętnie przyjmował z wystawą polską. Koź. 5. *przed domem = altanka, werenda, galerja, daszek wysunięty, wydawnosc jakakolwiek*. L. Pod wystawą gmachu z tobą będę pił. L. Kiedy z tobą pod wystawą gmachu będę pił wino cekubskie? Min. 6. [W.] *budynek gospodarski, szopa do skladania narzedzi rolniczych*. 7. a. *spust, pochylosc góry ku jakiej stronie świata, stok, spadziscosc, sklon*. 8. × *W. sukni = wyłoga, wykładka; wyłoga u futra = odnowa*. L. 9. anat.: W. wrono-dzioba, wroniodzioba, p. anat. *Kruczy*. 10. bud. *rysunek budowli tak jak jest widziana zewnatrz, czyli rzut jej pionowy zewnatrzny*: W. postawa. Fred. M. W. naczelną = *rysunek frontu budowli, fasada*. Podcz. Zart.: Jeden, chcąc kropać drugiego w wystawę, uderzył damę. Prus. (= *w twarz, w policzek*). 11. fecht. *wystawienie ś., pozycja przy natarciu na przeciwnika lub przy obronie*; p. fecht. *Parada*. 12. fot. *wystawienie kliszy na słońce, wyswietlenie, ekspozycja*. 13. ogr. *pochylosc gruntu ku jakiej stronie świata; powierzchnia zwrócona ku słońcu*. 14. zł. *ucieczka*: Broni używają tylko złodzieje będący na wystawie, t. j. tacy, którzy zdołali uciec z katoggi, rot arestzanekich lub więzienia, i wogóle nie mający nic do stracenia. Zdr. *Wystawka*.

Wystawać, aje a. † *awa*, awał p. i. i 2. **Wy-
stać**

Wystawać się, aje ś., awał ś., p. i. **Wystać**.
Wystawanie, a, blm., czynność cz. **Wystawać**

Wystawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wy-
stawać ś.**

Wystawca, y, lm. y, **Wystawiacz**, **Wystawiciel**, *ten, co wystawia a. wystawil; właściciel okazów na wystawie i t. d.* W. wekslu, rewersu (= *akceptant*). W. okazów na wystawie (= *ekspONENT*).

Wystawczyni, i, lm. a forma ż. od **Wystawca**;
Wystawicielka: W. na wystawie rolniczo-przemysłowej otrzymała medal.

Wystawiacz, a, lm. e p. **Wystawca**.

Wystawiać, a, al i W. ś. p. **Wystawid**.

Wystawianie, a, lm. a, czynność cz. **Wystawiać**: W. na widok. Troc. Łamanie chleba jest niejakiem przed oczy wystawianiem tego, co ś. z ciałem Pańskim dziać miało. Salin. Unikam, o ile możności, wszelkich wystawiań na publiczną sprzedaż majątków ziemskich. Orzesz.

Wystawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Wystawiać ś.**

Wystawiciel, a, lm. e p. **Wystawca**. L.

Wystawicielka, i, lm. i forma ż. od **Wystawiciel**. L.

Wystawid, i, il, nied. **Wystawiać**, × **Wystawować** i. *wydobywszy postawić, wyłożyć*: **Wystawiam** co = *kładę na widoku; na doręzu*. Kn. **Wystawiać** co na przedzą (Troc), na licytację. **Wystawiam** co na przedaj. Kn. W. chorągiew. W. na nogi. Troc. (= *postawić*). znak, cel. Troc. **Wystaw** to na słońcu. Troc. W. Najśw. Sakrament. W. co na widok publiczny. Bęczkę miodu wystawię. Zwr. M. (= *poświęcę, odzależę, dam, zafunduję dla poczęstowania gromady*). **Wystawiam** co, stawię w zakład, daję w zakład. L. (= *stawiam na (w) zakład*). W. kamień w grze w szachy, w warcaby, w domino (= *wysunąć, posunąć, wyjść w niego*). [W. obiad, krzeselko] (= *podać*). W. drzwi = *wyjść z zawias; wysadzić, wywalić, wyprzeć, wyłamać, wybić*. W. drzwi, wysadzić drzwi. Kn. Przen.: **Przyszedł** do miasta, już z granie żydowskich wystawionego. Rej. (wysuniętego, wymkniętego, oddalonego, mimo granie, za granicą leżącego. L.). W. język, rękę z pod kodyry i t. p. = *wysunąć, wytknąć, wyszcibić, pokazać*. W. brzuch, tyłek = *wypiąć, wypuczyć, wystoperczyć*. W. brzuch = *wydać*. 2. *oczom, na oczy = przedstawić, przedłożyć, przelożyć, pokazać; uzmysłowić, wydatnić, wyrazić, oddać, wydać*: W. sztukę na scenie. Postaci misterna sztuką i robotą, igłą i nicią wystawione złota. Jabł. Wczoraj widziałem ś. z Eleonorą i wystawiłem jej waepana jako można najlepiej. L. (= *przedstawiłem, odmalowałem, opisałem, odrysowałem*). Spoczni, kochany Aleybjadesie, niech miłość mnie tylko tobie we śnie wystawuje. Wąg. (= *stawi przed oczu*). Winniśmy zachowanie w sercach naszych cnót, których tak liczne przykłady wystawowali nam ojcowie. Czart. A. Wziąłem przed ś. polskiego nowego Ezopa W. Jabł. (= *wylać, wyłożyć, oddać po polsku*). Krasieki wystawił w Podstolim ideał obywatela. Brodz. (= *dał*). 3. *sobie = przedstawić sobie, wyobrazić, wyimaginować sobie*: Żeby utracić złego pamięć, moja rada, W. sobie słodką przyszłość i drwie z biedy. L. (= *przypuścić*). **Wystaw** sobie moje zdziwienie, gdy m. co naraz ujrzał! **Wystawia** sobie, że mądry (= *myśli, sądzi, mniema, ludzi ś., jest przekonany, trwa w tym przekonaniu*). Nie tylko dumnym był dumą „wielkiego człowieka“, jakim ś. sobie bardzo wesełnie wystawiał, lecz i próżnym, pragnącym zwraca-

ość uwagę na siebie. Chm. 4. wysunąć w pewnym kierunku dokąd, wymierzyć, wyrychlić, wycełować, nastawić: W. armatę ku miastu. Przen.: W. kogo na sztych, na niebezpieczeństwo, na pośmiewisko i t. p. = narazić, wydać, podać, wystrychnąć, wykierować, wyprowadzić: W. kogo na zły raz, narazić go, wydać go na sztych. Kn. W. na nierząd kogo, prostituere. Kn. W. kogo na głupca, na dudka, na śmiech, na pośmiewisko, na błązna. W. życie na szwank. W. kogo na zły raz, na pośmiewisko, w niebezpieczeństwo. Troc. Teologowie wystawiali wielkich a niewinnych ludzi na srogie prześladowania. Śniad. 5. do góry, ku górze = wynieść, podnieść, wznieść, postawić: Łódź ma swego sprawcę, który maszt w pośródoku wystawiszy i na nim żagle roztoczywszy, do portu ją wiedzie. Żarn. W. rękę = wyciągnąć, podnieść, wznieść, ściągnąć. Przen.: wynieść, wywyższyć, zaszczylić, podnieść: To jest królewski własny urząd: cnotę szczodroblivością W., sprawiedliwość czynić, a nieprzyjaciół zwyciężać. Baz. (= wypróbować zaszczytnie). Mamy przykład w setniku, który im najwięcej ś, niżyl, tym więcej jest od Pana Chrystusa wystawion. Hrb. Przen.: W. co chepliwie = wysadzić ś., wyjechać na popis, popisać ś. z czym, szczylić ś., pysznić ś., cheplić ś., chlubić ś., posp. stawiać ś. z czym: Sama pobiegła, a swej nie zakryła gładkości, ani jej też wystawiła Kochan. Ono babilońskie giganty, gdy chcieli W. imię swoje na ziemi, wnet im Pan szyki pomylił. Wer. (chepliwie uniesmiertelnic, wynieść. L.). Mieszczanin, któryby wystawionych potraw półmiskowych korzennych używał, tedy dani ma dać od każdego półmiska po groszy 15. Lekar. (= wystawionych, zbytkownych). 6. wybudować, wznieść, zbudować, postawić, wyprowadzić: Statuę rycerską z marmuru W. mu rozkazał, chcąc przez to w najpóźniejsze lata przesać imię tak wielkiego męża. L. W. kościół, budynek, wał, mur, okopy Troc. Wystawić stęp. Troc. W. pomnik, kolumnę. Kolos mu wystawiono. Troc. Przen.: Wiedzieli dobrze, iż w tak krótkim czasie deputacja dzieła rządowego W. nie mogła. Ust. (= wygotować, wyszykować, wykończyć). Przen.: W. pułk i t. p. = wysztyfować, wykwiłpować. W. regiment, W. 10,000 wojska. L. (wystawić na nogi, mieć w pogotowiu. L.). Liczne wystawił wojsko Troc. Regiment konny wystawił Troc. Wystawiono tam szpital sławny. Troc. W. weksel, kwit = wydać, napisać, wypisać, wygotować. 7. [W.] wytresować: Oberżyszcina Bartka na swoje kopyto wystawiła (= przerobiła, przekabaciła). 8. [W.] dostarczyć: Jasio wystawi buteleckę wódki. Korone ci wystawie na jutro rano (= sporządzić, wyszykuje). Wystawiła kureczkę z tych jaj (= dostarczyła). Nie kwitowałem go, aż mi towar wystawił Troc. Robota na czas wystawiona. Troc. (= wykończona). Piękną książkę wystawił Troc. 9. [W. kóminy] podpalić, spalić domy: Swoich nieprzyjaciół kóminy wystawię. 10. bil.: W. bilę = przy początku gry uderzeniem kija przesunąć swoją bilę z domu poza linję środkową bilardu. 11. fot. wywielić książkę na słońcu, eksponować. 12. myśl. (o wyżle): Wystawiać = stać nieruchomie nad zwierzyną. Widziałem już psy legawe wystawiające np. skowronka. 13. zł. uciec, zemknąć, drapnąć: Gdzie andrusy kierują (piją), wystawiają, frajerze. W. ś. l. (w grze w szachy, warcaby, domino) wystawić kamień, wysunąć ś., posunąć ś., zrobić posunięcie, cug, wyjść: Wy-

stawiaj ś., na ciebie kolej. W grze w bilard: przy rozpoczęciu gry wystąpić naprzód z swoją bilą, zostawiając partnerowi pierwszy sztos. 2. † W. ś. wystąpić, wyjść, wysunąć ś., wysadzić ś. na wierzch: W nasyceniu i rozkoszy chleba używają, dlatego ścisnęta ich hardość, wystawiło ś. od tłustości oko ich. Żarn. 3. narazić ś., podać ś.: W. ś. na durnia, na pośmiewisko, na śmiech, na niebezpieczeństwo, na gniew czyj, na przykrość. 4. † W. ś. wysadzić ś., wyjechać na pokaz, pochwalić ś., cheplić ś., szczylić ś., popisać ś.: Nie chlubi ś., ani ś. wystawiaj temi nędznymi a marnymi mędrostkami twemi. Rej. Jako partacz pospolicie zwykli, w swym rzemieśle ś. wystawi. Glicz.

Wystawienie, a, l. blm., czynność cz. **Wystawić**: W. na przedaj. Kn. W. na oczy. Kn. Na bożeństwo z wystawieniem (dom. N. Sakramentu w monstrancji a. puszcze). W. siebie, wszystkiego swego na szanie. Pilech. W. na nierząd, prostitutio. Kn. W. budynków, muru, wału, mostu. Troc. W. komu posąg, kolosa. Troc. W. dwóch regimentów konnych uchwalono. Troc. Po wystawieniu towarów rzemieślnikowi zapłać. Troc. Materja nieskończonych potrzebuje układow, wystawień i dysertacji. L. 2. to, co wystawiono, obraz czego, przedstawiony oczom a. umysłowi.

Wystawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wystawić ś.**

[Wystawinoga, i, lm. i, Kraczoeh] pyszalek.

Wystawka, i, lm. i l. p. **Wystawa**: W., mała wystawa, przedsiónek, galerja. Przed domem była W. o jednym już tylko słupie. Skarb. 2. cukier, piramidka mała na torcie. 3. fl.: Wystawki = rum, binduga.

Wystawna, ej, lm. e. karc. umówiona liczba punktów, zapisana do kury.

[Wystawnica, y, lm. e] elegantka.

× **Wystawniczek**, ozka, lm. czkowie człowiek lubiący błyszczeć pozorami, przesadny, chepliwy, afektowany, elegancik, frant, fanfaron, fircyk: Zabawniczków, wystawniczków strzec ś. ma Boh. **Wystawniczka**, i, lm. i forma ź. od **Wystawniczek**. L.

Wystawnie przys. od **Wystawny**: *Affectate*. W., pysznie, okazale. Mącz. W. co pocynam. Kn. W. mówi, pisze. Troc. W. co czynić. Troc.

Wystawność, i, blm., rz. od **Wystawny**: W., pokazowanie ś. chepliwe, pompa. Kn. *Affectatio*. W., postawa, sadzenie ś. na co. Mącz. Paweł do Koryntów pisze: nie przychodziłem z wystawnością mowy a. mądrości, bom nie chciałem pokazać, abym miał co umieć, jeno Jezusa Chrystusa. Gil. Można być mądrym bez wystawności, bez odraźki. Pilech. Junacka W. Fred. M. (= junakierja).

Wystawny i. mogący być wystawionym. L. 2.

× W. wystawiony, wybudowany, wznieiony, wyprowadzony, wywiedziony: Nie mam kosztownie domu wystawnego, nie mam na przepych stroju złoczonego. Petr. 3. † W. wysoki, kolosalny, imponujący wysokością, wyniosły, wydatny, wielki, niebotyczny, dominujący: Piramidy w Memfis sławne, że pod niebo wystawne. Chronił ś. on wielkich miast i dworów wystawnych, odległych ś. gór trzymał a ról niepostawnych. Otw. Jako nastąpiły odmienności czasów, wystawne zamki, kosztowne miasta, tak też pospołu z tym nastąpiła sprosna pycha. Rej. 4. *wspaniały, pompatyczny, okazały, suty, bogaty, wykwintny, pański, wytwor-*

ny; na popis obliczony, zbytkowny, pretensjonalny, przesadny, krzyczący, afektowany; dumny, chępliwý, pyszałkowały, pyszny, ostentacyjny, zarozumiały, próżny, ambitny. W. obiad, pogrzeb. Bywali także i wojskowi na tych ucztaach wystawnych i świątecznych. Koź. Znali męstwa i śmiałości wystawne pamiątki wielkiej dzielności. P. Koch. (= *szczytne, zaszczytne*), Cóżby ten wystawnego uczynił, któryby dobrodziejstwa nie dał, ale pożyczył! Górn. (= *chwalebny*). Gdyby wymowca jaki syna monarchy zacnego narodzenie opisać miał, jakichby wystawnych słów nie używał! Żarn. (= *wyszukanych, dobranych, wytwornych*). Niektórych pisma mają tylko na czele poważne i wystawne imię; wreszcie, jakbyś gryzł wióry, wszystko czeze i martwe. Pilch. (= *blyszczące, błyskotliwe, wiele obiecujące, mamiące*). Wystawne cezy, jak pęcherz nadęty: śpilka sprawi, że wiatr wyleci. Fred. M. *Affectatus scriptor*, autor, który ś. na wysoko, okazała a wystawną rzecz sadzi. Mącz. Ewangielja przeciwko wystawnym! rozumom i myślom świata tego. Rej. W., *ambitiosus*. Kn. Te i inne tytuły, wystawnej i chwaly chciwej dogadzając wspaniałości, onym przypisaliśmy. Pilch. Czy dziś sławni być chcecie temi waszemi wystawnemi strojami, na które ś. sadzicie i wyciągacie? Falib. Wystawną narabia cerą. Troc. Umysł W. Troc. Wystawna mowa. Troc.

× Wystawować, uje, owal i × W. ś. p. Wystawić.

× Wystawowanie, a, blm., czynność cz. Wystawować: Nie nasunęła ś. nigdy ważność wystawowania w szczegółach obrazu. Czart. A.

× Wystawowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wystawować ś.

Wystawowy przym. od Wystawa: Przedmiot, plac W. Okno wystawowe.

× Wystąpić, a, af, nied. Występować *stąpieniem wyrobić; wydeptać*: W. dotek, ścieżkę. W. trzewik, but, obuwie, (L.) = *wydeptać, zedrzedz chodzeniem, zdzyzelować, ściąć: wykrzywić, wykołlawić; stąpieniem rozszczyć, rozbić, L.*

× Wystąpienie, a, blm., czynność cz. Wystąpić. [Wystąpeczek, czka, lm. czki] p. Wystąpek. [Wystąpek, pka, lm. pki] w lm. *ciasne obuwie*. Zdr. [Wystąpeczek].

Wystąpić, i, il, nied. Występować, × Występywać I. *stąpić wyjść, wysunąć ś., postąpić naprzód, zrobić krok ku przodowi; podejść ku środkowi*: W. na scenę (= *wyjść; pojawić ś., ukazać ś. na scenie*). Występują na widok, w pośrodek, na plac. Kn. Wywoływani z listy występowali kolejno na środek. Wtym wojsko nieprzyjacielskie na oczy już wystąpiło. Błaż. (= *ukazało ś., pojawiło ś.*). Przeciwno Turkom wystąpił. Błaż. (= *wyruszył, wyciągnął, wyprawił ś.*). Wszystkie te sekty przeciw niemu wystąpiły do walki. Kajs. Przen.: W. z opozycją, z protestem, z żądaniem, z dowodami, z pretensją, z wnioskiem, z projektem (= *zgłosić, zameldować je*). W. z mową (= *zabrać głos*). W. z procesem (= *wszcząć, wytoczyć proces*). W. z dowodami (= *przedstawić je*). W. w roli pośrednika (= *podjąć ś. pośrednictwa*). W. z pytaniem, z interpelacją. Przen.: *wysadzić ś., wypuczyć ś., pokazać ś., zadać sztyku, postawić ś., popisać ś., za imponować czym*: Patrz, jak dziś wystąpił! L. Zdaje mi ś., żeśmy powinni W. najprzystojniej, jak tylko można. Błot. W. z przyjęciem, z obiadem, z hojnością. Przen.: *odstać od ła, wy-*

dzielić ś., uwyplikić ś., uwydatnić ś., uplastyczyć ś., wystawać, wzdąć ś., wydać ś., wysterknąć: Ozdoby, które bramę ubierały, trochę ś. wydawały i występowały. P. Koch. (= *były wypukłe*). Przen.: *wyjść na wierzch, ukazać ś. na powierzchni, wylonić ś., pokazać ś.*: Na bani napisz wierszyk jaki, ledwie znać z przodku; za czasem wystąpią one litery i wysadzą ś. tak czytelne, jako czytelniej drukarz ich wybić nie może. Birk. (= *wydobędą ś.*). Po wszystkim nawet ciele i obliczu jego ozdoba i czystość występowała. Birk. (= *malowała ś., przebijala ś., przemawiała z niego*). Krew waopanu wystąpiła na twarz, musisz mieć gorączkę. L. (= *uderzyła, trysnęła, wybiła, rzuciła ś.*). Skoro ś. tylko wacpanna pokażesz, ognie na pana mego występują. L. Wystąpił na niego trunek. Troc. Zimny pot mu występował na czoło. Kaczk. Na te słowa zimny pot mi wystąpił po całym ciele, nogi drżały pode mną. Stasz. Plamy, krosty wystąpiły. Pot zimny rycerzowi wystąpił na czoło. Niem. Ból mu na twarz występował. Bardz. (= *maluje ś. na twarzy*). Wystąpiły oznaki otrucia. Pierwszy na twarzy znak wystąpił drobny. Słow. Przen.: Przyszła wiara przez łaskę podana na to, aby w skutek wystąpiła obietnica Boska. Zigr. (= *objawiła ś. w skutku, urzeczywistniła ś., ziszczała ś., uskuteczniła ś., ujawniła ś.*). 2. *wyjść poza obręb, na zewnątrz wysiąść*: Już kto miał jachać, w łnawę swoją wstąpił, a kto miał zostać, z okrętów wystąpił. Groch. Występując z domu, wychodzę. Kn. Wystąpił z karety, z izby w sień. Troc. Przen.: W. z kluby, z kresu, stanu, powinności, rygi, kolei (L.), z właściwych granic = *wyjść, wykroczyć, wypaść; przekroczyć, przestąpić, złamać je, wylamać ś. z nich, nie trzymać ś. ich*: Wszystko już prawie szwankuje, nie niemasz całego, z kluby wszystko występował. K. G. Rzeczy wszystkie na niebie i na ziemi z kresu swego; nie występują, spraw swoich nie odmieniają. Karnk. Występował z miary. Troc. Ziemia, niebo, powietrze i wszystkie żywioły wystąpiły z swych stanów. L. Z powinności szlacheckiej występował. Star. Mniszka z czystości swej wystąpiła. Skar. Wystąpił przeciw prawom. Troc. 3. z klasztoru, z stanu duchownego, z wojska, ze szkół, ze służby = *wyjść; opuścić, porzucić je*: W. ze służby, wystać. L. Bez wypowiedzenia czy może służyć W.? Cyw. W. z stronnictwa, ze spółki = *wycofać ś., usunąć ś.* Przen.: Wystąpił z tego mylnego uniemia swego. Rej. (= *odstąpił od niego, wyzbądkł ś. go, otrząsnął ś. z niego, porzucił je*). 4. † W. = *dopuszczać ś. występku, wykroczyć, zboczyć z drogi prawej, właściciwej, minąć ś. z prosią drogą, przestąpić ją, zbłądzić, pobiłdzić, zgrzeszyć, zawinić, uchybić, przewinić*. Pow. o pap. Urb. I w tej powinności czysto, rodzice, występujcie, folgnując aż nazbyt działkom waszym. Damb. Wystąpił był ociec nasz pychą, którą Bogu równać ś. chciał. Żarn. Nie trzeba ś. na ludzi gniewać, gdy w czym występują; ale raczej ich wady naprawiać. Bud. B. Zaś (= *azaś = czyż*) baczyła występny pana przeciw sobie, zali też występują czasem i mężowie? Gośl. Gdyby który rzemieślnik co przeciwko postanowieniu miejskiemu wystąpił, tedy ma być z cechu wyrzucon. Sz. Cokolwiek kmiędz wystąpi, o to wójtów swemu odpowiadać powinien. Sz. Występowało ś. co nie co w wykonywaniu. Skar. 5. *wysunąć, wypuścić; zrobić występ*: W. zakładkę, zaszwękę, taśmę, przy-

szywając ją pod czym. W., wznosząc mur. X W. suknię = *wypuścić, rozpuścić*. L. 6. X Trzewiki, buty te wystąpił (Troć) = *rozchodził, wydeptał*.

Wystąpienie, a l. btm., czynność cz. **Wystąpić**: Grzech pierworodny, wrodzone przyrodzenia naszego z kluby swej W. a. skażenie. Żarn. 2. p. **Występ**.

Wystębnować, uje, ował, Wystębnować l. a. [**Wystęgnować**] *wyszyć stębnówką*: W. koszulę. 2. [W.] p. [**Wystębnować**].

Wystębnowanie, a, btm., czynność cz. **Wystębnować**.

[**Wystęgnić, i, ii**] *wydeptać*: Ścieżka wystęgniiona.

[**Wystęgnięcie, a**, btm.] czynność cz. **Wystęgnić**.

Wystemplować, uje, ował, X Wysztemplować co = *wycisnąć, wybić, wyrazić stemplem na czym*. **Wystemplowanie, a**, btm., czynność cz. **Wysztemplować**.

Wystenografować, uje, ował *wypisać stenograficznie*: Djabli już wystenografowali mówkę twoją. Es.

Wystenografowanie, a, btm., czynność cz. **Wystenografować**.

[**Występurczenie, a**, btm.] czynność cz. **Występurczyć**.

[**Występurzyć, y, yi**] p. **Wystoperzyć**.

Wysterczać, a, al p. **Wysterczeć** i **Wysterczyć**. **Wysterczanie, a**, btm., czynność cz. **Wysterczać**.

Wysterczeć, y, ai, Wystérceć, † Wystyrceć, Wystorczyć s., **Wysterknać, Wystérknać, † Wystyrknać, nied. Wysterczać, Wystérkać, Wystérkać, † Wystyrkać** l. wysunąć s., *wydać s., wyjść, aby sterczeć; wystać, odstać, wyleźć sztorcem, najeżyć s., wzjeżyć s., wyprzeżyć s.*: Podniosłam s., a tu, nóżka dziecińska wystercza mi kole boku, a tam znów włosy s. czernią. Kon. Wysterka z ziemi nakształt ogromnego zrzebu. Mick. Nie widać ani jednego męża, któryby cały wysterknał nad ogół. Kaczk. (= *wystrzelił, wyniósł s.*). Tu i ówdzie wysterczały ze srebrnych fal zarysy drzew, niby maszty. Zbrz. Przen.: Wysterczał róg pychy krzyżackiej. Sł. wil. 2. anat.: Krąg wysterczający, p. Krąg.

Wysterozenie, a, Wystérzenie, † Wystyrzenie, Wysterknięcie, Wystérknięcie, † Wystyrknięcie, Wysterknienie, wysterknienie, † Wystyrknienie l. btm., czynność cz.: a) **Wysterczeć**. b) **Wysterczyć**. 2. Im. a *wydatność, kant, część wystająca, stercząca z czego*: W., wydatność, wystawność, wystawność, wystawa, wystanie L.

Wysterczyć, y, yi, Wystérzyć, † Wystyrzyć, Wystorczyć, Wystorzyć, Wystroszyć, Wystrożyć, Wysterknać, Wystérknać, † Wystyrknać, nied. Wysterczać, Wystérzać, † Wystyrzać co = *wystawić, aby sterczało, wyprzeżyć, wzjeżyć, najeżyć, wtknąć, wyjść, wysunąć na sztorc*: Stróż ratuszny w tę stronę, gdzie ogień zobaczy, ma proporczyk W., a w nocy kaganiec wywiesić. Groie. 2. X Przen.: W. kogo. co = *wyłączyć, wykluczyć, wyjąć, wysadzić; wytrącić, odsunąć, odsadzić, usunąć*: Arjanie chcą syna Bożego W. od spraw stworzenia. Farn. (= *odsadzić*). Któremikolwiek umowami i sposoby sierot z dziedzictw wysterknać nie godzi s. Groie. Pod imieniem Bożym zawieruje s. Ociece, Syn i Duch św., z którego żadna osoba wysterczona być nie ma. Farn.

Wystereotypować, uje, ował *stereotypując wydrukować*: Typ ten, wystereotypowany we wszystkich sztukach, tak jest oklepany, powszedni.. Krasz.

Wystereotypowanie, a, btm., czynność cz. **Wystereotypować**.

Wysterka, i, Im. i część *wystająca stercząco*: Należało s. kryć za wysterki skał. Mie.

[**Wysterkactwo, a**, btm. **Wystyrkactwo**] *kokieteryja*.

[**Wysterkacz, a**, Im. e, **Wystyrkacz**] *kokietka*: Hankę miały za latawca, wystyrkacza. Czekał ty ładaczko! dam ja ci! ty wysterkacz na rozstajnych drogach. Sew.

Wysterkać, a, al p. **Wysterczeć**.

Wysterkanie, a, btm., czynność cz. **Wysterkać**.

Wysterknać, nie, nął p. l. **Wysterczeć**. 2. **Wysterczyć**.

Wysterknienie, a, btm., p. **Wysterknięcie**.

Wysterknięcie, a, **Wysterknienie** l. btm., czynność cz. **Wysterknać**. 2. Im. a, p. **Wysterczenie**.

Wysterylizować, uje, ował *sterylizowaniem wyjął*: Ogień nie jest w stanie zupełnie W. gruntu.

Wysterylizowanie, a, btm., czynność cz. **Wysterylizować**.

[**Wystębnować, uje, ował**] *wybić, wytłuc*: Jak mi chłopca skrzywdzisz kiedy, to cię tak wystębnuje, że z ciebie nawet kotletów nie wykraja. Prus.

[**Wystębnowanie, a**, btm.] czynność cz. **Wystębnować**.

[**Wystęgnować, uje, ował**] p. **Wystębnować**.

[**Wystęgnowanie, a**, btm.] czynność cz. **Wystęgnować**.

Wystękać, a, ai, nied. Wystękiwać l. a. **Wystęknąć stękaniem, stęknieniem wydać; wyjęceć**: Głośno wystękiwał westchnienia, ścisłał ręce. L. O mało z siebie ducha nie wystękał. Jeż. Przen.: *wypowiedzieć z ledwością, wyjęceć, wybąkać*: W. lekceję przed nauczycielem. Żart. (o zegarze): Jak s. to nadyma i nasyczy, zanim wystęka tę głupią godzinę. Bał. 2. *stękaniem wyjednać, wyprosić, wymusić; wyjęceć, wynarżkać, wypiszcząć, wyskwiercząć, wyskomeleć*: Wiele te dusze wystękały a wyludziły na niewinnych ludziach świata tego. Rej. W. s. *nastękać s.*: Człowiekowi lżej, gdy s. wystęka. Krasz.

Wystękanie, a, btm., czynność cz. **Wystękać**.

Wystękanie się, a s., btm., czynność cz. Wystękać s.

Wystękiwać, uje, iwał p. **Wystękać**.

Wystękiwanie, a, btm., czynność cz. **Wystękiwać**

Wystękiwanie się, a s., btm., czynność cz. Wystękiwać s.

Wystęknąć, nie, nął p. **Wystękać**.

Wystęknienie, a, btm., p. **Wystęknięcie**.

Wystęknięcie, a, btm., **Wystęknienie**, czynność cz. **Wystęknąć**.

Występ, u Im. y l. a. **Wystąpienie** *występowanie, wyjście, wystąpienie*: W. z klasztoru. L. W. za granicę z kraju = *wyjazd, wydalenie s., emigracja*. L. W. w teatrze, żart. **Występek** = *udział artysty w przedstawieniu teatralnym. Płaca od występu (= gaża)*. **Występy** gościnne. (= *występy artystów obcych w danym teatrze, poza miejscem stałego ich zajęcia*). W. na scenie, na estradzie = *debiut*. 2. *wystąpienie w celu popisania s., parada, wystawność, popis*: Obiad, na który zapro-

szono. choć widocznie z występem, był niezmiernie prosty. Krasz. Ten org był więcej na W., niż do boju przeznaczony. Krasz. W., parada (r. 1807). Gemb. 3. *okazałość, ostentacja, przepych, wspaniałość, pompa, świetność*: Biskup przybył na nabożeństwo z wielkim występem Krasz. 4. *miejsce, któredy występują, wychód, wyjście*: Chciwie ś. tam (do studni) wypuścili, występu nie opatrzyli. Ez. 5. *to, co występuje, wydaje ś., sterczy, wyskoki*: Łąd wrzyna ś. w morze występem (= klinem, cyplem, łączykiem). Ów znakomity przestwór Indyjskiej ziemi naprzeciw Cejlonu wyspy na kształt klina występem ś. niejako w morskie wody wrzyna. Przyb. W. w murze. 6. × W., p. Występek. Zdr. Występek, † Występeczek.

× Występca, y, lm. y, × Występnik ten, co popełnił występki, wykroczyiciel, zbrodniarz, przestępca, winowajca, grzesznik: Nie chcieli ich dzikim do pożarcia dawać bestjom, aby zjedzeniem tak ciężkich występników większej ku ludziom nie nabyły srogości. Siem. J.

× Występczyna, y, lm. y forma ż. od Występca; × Występnica, × Występniczka.

† Występeczek, czku, lm. czki p. Występek.
Występek, pku, lm. pki, × Występn, × Występnstwo l. czyn karygodny, przestępstwo, wykroczenie, przewinienie, zdrożność, zbrodnia, kryminal, nieprawość, nieczystość, wino, grzech: Występn, W., zbrodnia Kaz. 1555. Oskarżony dopiero winion, gdy ś. występ jego i zły uczynek pokaże. Groie. Występnki są przestępstwem, na które prawo wymierza kary poprawcze. W. przeciw prawom. Troc. Swój występ cudzą krzywdą barwi. Troc. Wielki popełnił W. Troc. Popełnić W. Dopuszczać występku. Na występn przez szpary patrzą. Kochan. Małych występczków nie będą karać. Birk. Któż rozumie zupełnie wszystkie występn swoje? Wr. Nie może być nigdy tak wielkie karanie, jakiego by za ten haniebny W. potrzeba. Górn. Ociec w niebieszcz odpuścił wam występn wasze. Sekl. O występnie dobrego chowania dzieci skarał Bóg Helego, kapłana swego. Białob. Krzywdy niesłychanym tym występkiem uczynionej bronie należy. Siem. J. Człowiek mądry używa pokarmu rozkosznego bez występku chciwości i obżarstwa. Krá. Słudzy jego taki W. uczynili. HJ. † Gwałtowny W. = gwałt. Występnki mu jego na oczy wymiatał. Skar. Każdy sam za swój W. karany być ma. Stl. Często pod enoty płaszczem W. chodzi. Gawiń. Jednak grzeszy, gdy kto z miary wykracza, jako i ten, co miary nie dochodzi; równy W. jest, gdzie co zbywa, jako gdzie niedostawa. Kosz. W. dlatego ś. nazywa występkiem, iż szkodzi ludziom. Węg. Kara za występkiem chodzi. Nar. Czy ś. brzydziej występkiem? Nar. Nie dopiero W. z enotą walkę wszczynają. Kras. Cnota zawiązała na zyczeniu czynić według praw, a na zwyczaju przeciwnym. L. W., czyli bezład namiętności, całe przeciwny enoc e wydaje skutek. L. Każdy W. wedle osoby idzie; jeśli kto z wielkich stanów występuje, tym ci też jego występ jest szkodliwszy i znaczniejzy. Kosz. W. to jest potrzeby, nie chęci jego. Siem. J. (niedobrowolny). Jehowa obiecuje zapamiętać ich złości, za czym poznać mieli występn swe Farn. Co pierwej było występkiem stanu, teraz jest stopniem do honoru. L. Polski wyraz złodziej pokazuje, jak u przodków naszych największym występkiem była kradzież. Kopez. † Główny W. (= kryminalny,

† gardłowy). Pospolite występki. Troc. 2. [W.] *postępek*. 3. teatr., żart. *występ gościnny artysty w teatrze*. Zdr. † Występeczek.

Występlować, uje, ował p. Występlować.
Występlowanie, a, blm., czynność cz. Występlować.

× Występnica, y, lm. e p. Występczyna: Wnet przez jakieś poniewolne wrażenia spotykała taką występnicę w posiedzeniach Polek oziębłość. Stasz.

× Występniczek, czka, lm. czkowie p. Występnica.

× Występniczka, i, lm. i p. Występczyna, Występnie przys. od Występn: Herod rad temu słuchał, gdy pod jego bokiem Jan, co W. działało ś., objawiał. Ody. Śmierć W. zadana. Siem. J. Występnieć, eje, ał stawac ś. występny: Młode dusze wiejskie tracą w mieście zazwyczaj puszek niewinności, jeśli nie zgoda występnieją. Kasz.

Występnienie, a, blm., czynność cz. Występnienie.

× Występnik, a, lm. cy p. Występnica. Występnosć, i, blm., rz. od Występn; × Występnstwo: Czy można W. człowieka gruntować na wytrzymałości nerwów, żył i stawów? Ostr. (przeciw torturom). Jako mdłość w ciełe, tak W. jest niejaka na duszy choroba Bardz.

Występn l. winny przestępstwa a. mający na sobie cechę występku; karygodny, zbrodnicy, nieprawy, zdrożny, przestępn, nieczny, przewrotny, grzeszny, skłonny do wykroczeń: Człowiek W. jest ten, który ma przeciwny enocie i prawu wycieczaj. L. Czyn W. Natura występna. Miłość występna. Umysł W. Troc. Karać występne. Troc. Występnych ludzi wolno puszczano. Troc. Przyjechałam zerwać te obrzydłe, występne związki. Krasz. 2. † W. *ściągający ś. do występku, do występku, karny, kryminalny*: † Występn pieniądze = kara pieniężna za popełniony występki, wina, grzywny. Sprawa występna a. pokarna. Sz. (= kryminalna). *Actio criminalis*, występna a. pokarna, dlatego tak rzeczona, iż karanie niesie onemu, który wystąpił, gdy będzie przekonany. Sz. 3. † W. *wydatny, wysadny, występujący z czego, wysunięty, sterczący*. 4. anat. † Kość występna, p. Napiętkowy.

Występnować, uje, ował l. p. Występnieć. 2. × W. p. Występnąć.

Występnowanie, a, blm., czynność cz. Występnować: W., wyrzucanie ś. wysypanie ś. krost. Troc.

× Występnstwo, a l. lm. a p. Występn: W., grzech, występki. Schot. 2. p. Występnosć.

× Występnwać, uje, ywał p. Występnieć.

× Występnwanie, a, blm., czynność cz. Występnwać.

Wys.ka, i, lm. i = hut. Szur.

[Występniony] *zniszczony, zniweczony*.

Występnieć, oi, ojal p. l. Występn.

Występnienie, a, blm., czynność cz. Występnieć.

Występnie (niby z Fr.) żart. zam. Występnienie: Grand W. na przyjazd delegata. Weys.

[Występnienie, a, blm.] czynność cz. Występnieć.

[Występnienie się, a ś., blm.] czynność cz. Występnieć.

[Występnieć, y, ył i W. ś.] p. Występnieć.

[Występnieć, a, ał i W. ś.] p. Występnieć.

[Występnianie, a, blm.] czynność cz. Występnieć.

[Wystoperczanie się, a, ś., bfm.] czynność cz. Wystoperczać ś.

[Wystoperczenie, a, bfm.] czynność cz. Wystoperczyć.

[Wystoperczenie się, a, ś., bfm.] czynność cz. Wystoperczyć ś.

[Wystoperczyć, y, ył, Wystoperczyć, nied. Wystoperczać, Wystoperczać] 1. *wystawić, aby sterowało, wystorczyć, wysterczyć, wytłknąć, wyszcibić, wysadzić, wypuczyć, wypiąć*: W. brzuch, tyłek. W. brzuch (=wydąć). Gębę wystopyreła z pod chustki. Wystopyreć gołęń tak, com o mało się nie obalił. [W. ś.] *wyjsić stercząc, wysunąć ś. na wierzch*: Maćkowi książki w brzuchu się wystopareły. 2. żart. *wystarczyć*.

Wystopniować, uje, ował han. *wykształcić stopniując; wydoskonalić stopniowo*. Śl. wil.

Wystopniowanie, a, bfm., czynność cz. Wystopniować.

Wystorczenie, a, bfm., czynność cz. Wystorczyć.

Wystorczenie się, a, ś., bfm., czynność cz. Wystorczyć ś.

Wystorczyć, y, ył p. Wysterczyć. W. ś. p. Wysterczeć.

Wystornować, uje, ował han. *wykluczyć stornowaniem*.

Wystornowanie, a, bfm., czynność cz. Wystornować.

Wystosować, uje, ował, nied. Wystosowywać 1. *w stos wysoko wyprowadzić*; Wystosowawszy niezmierną drzew gromadę, wszystkie one Czechy popalił. Błaż. 2. *wyrobić, ułożyć stosownie, wygotować*: Perdix, w żelazie zęby wyrzeźawszy, najpierwszy piłę wymistrzował, w tąż w jednym kłębnie ramion parę wystosował. Zebr. W. pismo, zapytanie do kogo. Ogromne żądania do króla wystosował, za które domagał ś. sum tak znacznych, iż ś. śmiesznie wydawały. Krasz. Wystosował mu rachunek (=wypisał, wygotował, przedstawił).

Wystosowanie, a, bfm., czynność cz. Wystosować.

Wystosowywać, uje, ywał p. Wystosować.

Wystosowywanie, a, bfm., czynność cz. Wystosowywać.

[Wystójka, i, lm. i] *wytrzymanie kogo w stanie stojącym*: W początkach roboty trzeba wytrzymać konie na t. zw. tutaj wystójce, t. j. przywiązywać je i nie dawać ani jeść, ani pić w ciągu 2-3 godzin.

[Wystónek, nk, bfm.] *mozół, mordęga*: Ubogi ma duży W.

[Wystosić, i, il] *wypchnąć za drzwi, wyforować, wysiudać*.

[Wystoszenie, a, bfm.] czynność cz. **Wystosić.**

× **Wystrachać, a, ał i × W. ś. p. Wystraszyc.** Troc.

× **Wystrachanie, a, bfm., czynność cz. Wystrachać.**

× **Wystrachanie się, a, ś., bfm., czynność cz. Wystrachać ś.**

Wystrajać, a, ał i W. ś. p. Wystroić.

Wystrajanie, a, bfm., czynność cz. Wystrajać. Węgl.: W., strojenie, strój milerza = *ostateczne uszczelnienie powierzchni ułożonego milerza drobnymi krągleczkami i gałkami*. Łab.

Wystrajanie się, a, ś., bfm., czynność cz. Wystrajać ś.

Wystraszać, a, ał i W. ś. p. Wystraszyć.

Wystraszanie, a, bfm., czynność cz. Wystraszać.

Wystraszenie, a, bfm., czynność cz. Wystraszyć.

Wystraszenie się, a, ś., bfm., czynność cz. Wystraszyć ś.

Wystraszyć, y, ył, × Wystrachać, nied. Wystraszac 1. kogo, co = *straszac wypędzić; wypłoszyć, przepłaszyc*: Wystraszył nieprzyjaciela z miasta. Troc. Przed psami, które tylko wystraszają, strzela ś. lub puści ś. sokół. Kluk. Włodzimierz zdziałal ś. jedynowładcą wszystkiej Rusi, jednego brata zabiwszy, a drugiego wystraszyszy. Stryjk. Huk dział wystraszyszy słowików z ogrodu. Mick. 2. kogo, co = *przestraszyć bardzo, przerazić*. 3. co = *strachem wymóc; wygrozić*: Bolesław pojmał Henryka i zaniósł na zamek Lehen, aby co na nim wystraszył. Biel. M. W. ś. *przestraszyć ś., przerazić ś., wyleknąć ś., struchleć*: Wystraszony, słowa przemówić nie mógł. (=wylekniiony, wyleknioty, wylekty). Wystrachany. Troc.

× **Wystrawować, uje, ował** kogo = *wytrzymać na swojej strawie, przeżywić, przekarmić*. Troc. L. Trudno tą małą kwotą trzem posłom W. ś. przez tydzień. Ktw.

× **Wystrawowanie, a, bfm., czynność cz. Wystrawować.**

[**Wystręczenie, a, bfm.] czynność cz. Wystręczyć.**

[**Wystręczyć, y, ył**] *stręceniem wyrobić, wyjeźdnąć; nastrożyć*: W. komu zarobek, dobrego pana.

Wystrofować, uje, ował kogo = *strofując wykrzyżać, skarcić*. Śl. wil.

Wystrofowanie, a, bfm., czynność cz. Wystrofować.

+ **Wystroga, i, lm. i przestroga, ostrzeżenie**: Wiele ś. ukazało ku wystrodze, jako szkodliwa rzecz jest zły język. L.

Wystroić, i, il, × Wystroiwać, nied. Wystrajać 1. kogo = *ubrać strojąc, wystrychnąć; ustroić, wyelegantować, wygalantować, wystaifrować*: Dała mu dla Antosi laleczkę z porcelanową główką, bardzo pięknie wystrojona. Bał. 2. W. instrument muz. = *strojeniem wyregulować, zupełnie do stroju doprowadzić, dokładnie nastroić*: Godzien samego Feba mężu pienia, cóż ci zanucę w dzień twego imienia? Jeszczeż na wdzięczne nie wystroił tony Aonńskiej strony. Śwr. 3. † W. bal i t. p. = *wydać, wyprawić, wygotować, wystąpić*: Gody wystroił wszystkim sąsiadom okolicznym z weselem. Biel. M. Miano na Eryka podejrzenie, iż za jego wiadomością ludzie jego zbrodnią onę zdradliwą wystroili. Błaż. (=wykonali; dopuścili ś. jej). [W. pogrzeb. Tobie, dziewczyno, figielka wystroję. Wóje. (=wypłatom, splatom, urzędę) Kazaly W. takom staneyjom. (=wyporzędzić, przygotować).] ! Rozstrój nie może nie W. Krasin. (=zbudować, stworzyć). Mówca i przy pełnej umie orację wielką W. Petr. (=palmą, wypnaci, wyciąć). Pole zmeliorowane, jak ś. miejscowi włościanie wyrażają, tak jest wystrojone, że niema żadnego zakłębnięcia, na którymby woda dłużej mogła ś. zatrzymać. 4. fl.: W. żagiel = *rozwinąć, podnieść*. W. ś. 1. *ubrać ś. strojnie, ustroić ś., wyelegantować ś., wygalantować ś., wystaifrować ś., wystrychnąć ś.*: Wystroił ś. jak na bal. Lecz panna młoda jakże wystrojona! Słow. Przen.: W pogodniejsze W. ś. lica. Śl. wil. 2. † W. ś. *przygotować ś., wystąpić w zupełnej gotowości, przyszykować*: Bolesław wywiedział ś. o Światosławie dobrze, wystroił ś. przeciw niemu, potkali ś. mocnie. Biel. M.

× Wystroiwać, a, ał i × W. ś. p. Wystroić.
× Wystroiwanie, a, błm., czynność cz. Wystroiwać.

× Wystroiwanie się, a ś., błm., czynność cz. Wystroiwać ś.

[wystrojanie, a, błm.] stroje: Wdziewajże na ś. sajową spódnice, opasuj srybny pas.--A Bóg ze wam zapłać, moja pani matko, za piękne W.

Wystrojenie, a, błm., czynność cz. Wystroić.
Wystrojenie się, a ś., błm., czynność cz. Wystroić ś.

Wystrój, oju l. błm. wystrajanie, wystrojenie.
2. to, w co stroją, strój: W. wierzehowych koni. L.

Wystrugać, ga a. że, gal, nied. Wystrugiwać i. ostrugać, strugając wygładzić, wyskrobać: W., czyli odheblować deskę u stolarza, wygładzić. Mag. (= wyheblować). Przen.: Zamorskie jabłko warzone kiszki wystruguje i wilgotność z nich wywodzi. Syr. (= wycyzsza, szlamuje): W biogunkach kiszki nazbyt wystrugane i wygryzione wódka ta goi. Syr. 2. strugając wyrobić; ustrugać: Pewnie to dla niej kij ten wystrugał, co mu ś. wszysej dziwili. Karp. (= wyrzeźbił). Fujały wystrugane. Zim. Chłop kościasty, silny, jakby go kto z dębu wystrugał. Kaczk. Wszak my nie takie monstra, żebyś z nas nie wystrugał czegoś, coby było do ludzi podobne. Korz. Żart.: [Ojciec świdrygał siedmiu synów wystrugał] (= spłodził). Przen.: Wystrugana głowa. Fred. M. (= kapuściana, do pozłoty, od parady).

Wystruganie, a, błm., czynność cz. Wystrugać, Wystrugiwać, uje, iwał p. Wystrugać.

Wystrugiwanie, a, błm., czynność cz. Wystrugiwać.

Wystrychać, a, ał i W. ś. p. Wystrychnąć.

Wystrychanie, a, błm., czynność cz. Wystrychać.

Wystrychanie się, a ś., błm., czynność cz. Wystrychać ś.

Wystrychiwać, uje, iwał i W. ś. p. Wystrychnąć.

Wystrychiwanie, a, błm., czynność cz. Wystrychiwać.

Wystrychiwanie się, a ś., błm., czynność cz. Wystrychiwać ś.

1. Wystrychnąć, chnie, chnął, chnęła a. chła, nied. Wystrychać, Wystrychiwać l. co=strychulcem wyrównać; urównać pod strych. Przen.: wygładzić, wygłaskać, wypalerować, wygłansować, wymusnąć, wymuskać: Perpolio, wycieram, wychędażam, wystrycham, wysmukuję Mącz. Przen.: W. kogo = wystroić, ustroić, wyelegantować, wygalantować, wystafirować: Odjeli postać poważną, uczciwą, a po arlekińsku wystrychnęli, nalepiwszy muszek śmiesznych. 2. przen.: W. kogo = wykierować, wyprowadzić, wyszykować, wystawić: Na kleryki go postrygł, na dudka go wystrychnął. L. Tak nas to wystrychnęli nasi przyjaciele, ze wszystkiego nas ręką obrano niewierną. Tremb. (= wykierowali, wyrzychlowali, wyszykowali, urządziłi, wyprowadzili w pole, posp. ubrali, uszlachcili; dogodzili, przysłużyli ś. nam). Poprzyjeżdżali poczta, żeby mnie na dudka W. i zjęść z nogami. L. Pięknie mnie wystrychnęła ukochana żona. Tremb. Mężowie na rogaczów wystrychnieni. L. Pójdę inny przygotować fortel, żeby można i teścia i zięcia na dudków W. L. Już też go pewno ta przyszła małżonka wystrychnie na bydlę rogate. L. (= rogi mu przypnie). Przez

jednego fagasa został wystrychnięty na dudka. Bał. Lis z wstydem wymknął ś. z łapki bez ogona, widząc, jak postać jego była wystrychniona. Jak. W. (= oszpecona, oszkaradzona), 3. kogo, co=wyrysować, wymalować, odryśować, wykreślić, odmalować, wyrazić, wystawić, wydać, oddać w obrazie, przedstawić, opisać: Bałwan, obraz rozmaitemi farbami wystrychniony. Bud. Może ś. dobrze z rzeczą rozpostrzeć, t. j. umie rzecz wywieść, W. Mącz. Takim go W., jakim jest. Mącz. W. kogo, jaki jest, słowy wyrznąć, ad normam respondere. Mącz. 4. kogo skąd = szybko i z ręcznie wyforować, usunąć, wyrugować, wyparować, wyprzeć, wysadzić, wypędzić, wykurzyć, wytransportować, wykwaterować, posp. wysiadać: Nie one, ale my przez nich wystrychnieni. L. 5. cz. ni. wzbić ś., wznieść ś., wystrzeżić, wybujać, wyskoczyć, wyrosnąć: Wysoko wystrychnęła silna młoda palma. Stasz. W. ś. l. wystroić ś., wyelegantować ś., wymuskać ś. 2. wyśić, wykierować ś., wystawić ś.: W. ś. na dudka. 3. × W. ś. od czego = wymknąć ś., wykręcić ś., wysliznąć ś., wykpić ś., wyłgać ś., wywinąć ś., wywikłać ś. L.

† Wystrychniejszy st. w. od wystrychnięty: unctior loquendi consuetudo, foremniejszy a. W. sposób mówienia. Mącz. (= ozdobniejszy, więcej elegancki, gładszy).

Wystrychnienie, a, błm., p. Wystrychnięcie.

Wystrychnienie się, a ś., błm., p. Wystrychnięcie ś.

Wystrychnięcie, a, błm., Wystrychnienie czynność cz. Wystrychnąć.

Wystrychnięcie się, a ś., błm., Wystrychnienie ś., czynność cz. Wystrychnąć ś.

Wystrychować, uje, ował l. [W.] przysposobić, przygotować, wyszykować: W. furę. 2. piek. wymazać powierzchnię wyrobu szachtą a. wodą.

Wystrychowanie, a, błm., czynność cz. Wystrychować.

Wystryszenie, a, błm., czynność cz. Wystryszyć.

Wystryszyć, y, ył wynieść czubato, spiętrzyć, nastroszyć, wznieść: Wznosił ś. stos, który całą szerokość drogi zajmował, a środkiem wysoko był wystryszony. Pol.

Wystrzał, u, lm. y wystrzelenie, strzał, wypał: W. na powitanie, na iwał = salwa. W., wypał. Jak. J. Nieprzyjaciel poddał ś. bez wystrzału. L. W. karabinowy, armatni. Wyżej, w prawo, pomału, czekał mego wystrzału. Mielk. × W. czoiągający (woj.) = W. przy którym kula robi podskoki. Przy odgłosie wystrzałów z bata brek po marmurowym moście zajechał przed pałac. Prus. (= trzasków).

Wystrzałowy przym. od Wystrzał. L.

† Wystrzec, że, gi, nied. † Wystrzegać l. kogo = przestrec, ostrzec, uprzedzić, przestrogą zachować od złego: Radym był w Wrocławiu, abym ś. mógł widzieć z bratem, a wystrzegł go, co mu myśli Sieciech uczynić. Biel. M. On na cie wola, on cie wystrzega. Rej. (= upomina). 2. co = ustrzec ś., uniknąć, uchronić ś. czego: Głupia rzecz tego ś. dopuścić, co może być wystrzeżono, quod cavere possis, stultum est committere. Mącz. (= czemu można zapobiec). Wszelkie niebezpieczeńści obazone łacniej bywają wystrzeżone, aniżeli z nieobaczania a. we śpiączki przychodzące. Gil. Rzeczy zbytne od tych, którzy ś. boją Boga, mają być wystrzegane. Wys. Powinność jest królewska, aby sobie niczego dobrego nie domieszczającego wy-

strzegali, a trzeźwości zawsze używali. Wer. **Wystrzegać** s. kogo, czego, † od kogo = *chronić s.*, *unikac czego*: Wystrzegali s. zarcików rozpustnych, obchodzenia s. z ludźmi wietrznego. L. Wystrzegajcie s. pilnie od fałszywych proroków. Wuj. Nie wystrzegaj s. mów przed tym przyjacielem moim. Stasz. (= *nie krępuj s.*; *nie zenuj s.*; *nie obawiaj s. mówić*, *mów śmiało*). Wystrzegano s. nawzajem, tak że nie mówiono do siebie jak po cichu. Niem.

Wystrzegacz, a, lm. e ten, co wystrzega, przestregacz, napomniacz, mentor. Męcz.

† **Wystrzegac**, a, al i W. s. p. **Wystrzec**.

† **Wystrzeganie**, a, blm., czynność cz. **Wystrzegac**.

Wystrzeganie się, a s., blm., czynność cz. **Wystrzegac** s.

Wystrzelać, a, al i. p. **Wystrzelić**. 2. dok., nied. **Wystrzeliwać** = a) *wypotrzebować na strzelanie*: W. strzały, kule, belty, *exhaurire tela*. Kn. Proch wystrzelawszy, na wiarę poddać s. musieli. Niem. b) *strzelając często zdzyelować, nadpsuć, wytrzeć; wychłustać*: Zalewają wystrzelone zapalały, żeby na ich miejsce nowe odwiecieć. Jak J. Wystrzelony zapal ma być zalany. Jak J. c) kogo, co (o pew. liczbie) = *wszystkich co do jednego zastrzelić, strzelając wytepić, wygładzić*: Do jednego wszystkich nas wystrzelają. Rzew. Niektórej młodzieży przyszło na myśl, czyby nie W. wszystkich sprawców nieszczęścia. Lel. Inni, wzięci w niewolę, wystrzeliwani byli. Rol. Wystrzelano ich, jak psów. Przen.: Niechaj nas lepiej twój piorun wystrzela Mick. (= *wybije, pozabija*). d) *strzelaniem wypędzić, wypłoszyć*: Sapieha niedługo s. tam rozgaszczał, bo go Moskwa wystrzelała z zamku. Mosk. W. s. l. *wybić s. uszajemnie z broni palnej*: Jedna połowa ludzkości wystrzelałaby s. z przerażenia, druga zwarjowała. Dąb. 2. *nastrzelać s.*, *odbywając pojedynek, do upadłego*: Nie oddam psa, chyba że s. sam za niego pan wystrzela ze mną. L. Stawić s., wystrzelać, wybić na pałasze było dla niego igraszka. Koź. 3. *strzelaniem wyrzucić s.*, *ogolocić s. z amunicji*: Uważam, że s. jwpan wystrzelał tak nieuważnie pod Berdyczewem, że bardzo skąpo jesteś opatrzony w zapasy bojowe.

Wystrzelanie, a, blm., czynność cz. **Wystrzelać**.

Wystrzelanie się, a s., blm., czynność cz. **Wystrzelać** s.

[**Wystrzelba**, y, lm. y] *strzelba*: Mają-ci strzelały takie wystrzelby.

Wystrzelenie, a, blm., czynność cz. **Wystrzelić**.

Wystrzelić, i, il, nied. **Wystrzelać**, **Wystrzeliwać** i. bron, armatę i t. p. = *strzeliwszy wyprowadzić*: Wystrzelał działa, muszkiet. Kn. 2. pocisk, ładunek = *strzeliwszy wypuścić*: Strzała wystrzelona do celu przez powietrze leci. Gil. Przen.: Z pamięci cię wystrzela. L. (= *wypuszczają, wyrzucają*). 3. *dać ognia, dać strzał, strzelić wypalić, gruchnąć, wymierzyć*: W. do kogo. W tym czasie też fortropy (= przednie stráže, awangarda) z regimentów i Kozacy z góry wystrzelali. Djar. w. Kozak odwiódł, wycelił, nie czekając wystrzelił i ugodził w sam łeb wojewody. Mick. Prościutko, jak wystrzelił. Prz. W. grochem z rurki, z fistyłu. Darował mu rurę srebrną, którą dzieci wodę wystrzelają. Skar. (= *wystrzykują*). Przen.: *wypalić, wyrzucić, wyrzucić, wyciąć* = *wypowiedzieć bez ogródki, prosto z mostu*: Żona, przyjaciel, kochanka, wszystko

to dla mnie równo, i co myślę, muszę W. L. (= *wyrzucić, wyładować*). Bron wystrzeliła = *strzeliła, wypaliła*. Wystrzeliło = *strzeliło, padł strzał*. Nie wystrzeliło = *psrzyknęło, spaliło na panewce*. Przen.: Dziś możeby tej nowej pary nie rozdzielił piorun, któryby we mnie przed progien wystrzelił. Mick. (= *uderzył, wypadł, trzasnął*). Butelka wystrzeliła, korek wystrzelił (= *wysadziło korek*). Ziarno wystrzela = *strzela, rozpęka s.* Prawdziwa miłość rodzi s. sobie jak kwiatek polny w trawie, jednego wiosennego poranku wystrzelając niespodzianie. Krasz. (= *wybuchając*). Przen.: (o płynie) *wytrysnąć, trysnąć z czego, wypaść, wyskoczyć, zgnąć, buchnąć*: Wystrzelił źródł z opoki. Kn. Mojżesz uderzył, a z skały źródł wystrzelił. Kochan. (= *puścił s.*). 4. *strzeliwszy wybić, wysadzić*: Wystrzelać drzwi, bramę. L. Strzelał tak z pistoletu, że asa wystrzelił. Kaczek. (= *wybił oczko w asie*). Przen.: *wypaść, przysnąć, wyrwać s., wylecieć, wynknąć s.*; *ucieć*: Wystrzelił z domu, uciekł. Kn. Przen.: Żydów zowień wybieglcami, apostatami, abowiem od przymierza z Bogiem zawartego wystrzelili. Birk. (= *odstrychnęli s.*, *oddalili s.*). 5. przen.: W. w górę = *wzbić s.* *raptownie, wynieść s.* *wysoko, wznieść s.*, *wybujać, wystrzelić, wyrósł nagle*: Była na obszernej równinie skała wzgórze znacznie wystrzelona. Pileh. Marjackie dwie wieżycy wystrzeliły w górę. Trawka, kwiatek wystrzela. Książęca para, kiedy ją okoli słuźebne grono, jak w poziomym lesie sąsiednia para dorodnych topoli, nad wszystkich głowę wystrzeloną niesie. Mick. Przen.: Zakładał na Włoszczyźnie wspaniały dom rodzinie, wysokimi zamysłami i nadziejami wystrzelający w niebiosa. Szaj. (= *wybiegający, sięgający*).

† **Wystrzeżenie**, a, blm., czynność cz. **Wystrzec**.

† **Wystrzeżenie się**, a s., blm., czynność cz. **Wystrzec** s.

Wystrzępiacz, a, lm. e ten, co wystrzępia: Od stolarzy towar przechodzi do wystrzępiaczy.

Wystrzępiac, a, al i W. s. p. **Wystrzępić**.

Wystrzępianie, a, blm., czynność cz. **Wystrzępiac**.

Wystrzępianie się, a s., blm., czynność cz. **Wystrzępiac** s.

Wystrzępić, i, il, nied. **Wystrzępiac**, **Wystrzępywać** *powyrywać z brzegu w strzępy, zrobić strzępiastym, wysiepać, wyparskać*: Ze spuszczoną głową słucał tych dla siebie zapewne nie-nowych rzeczy marszałek, wystrzępując koniec szarfy, którą wziął w ręce. Krasz. W. s. *zrobić s. strzępiastym, wysiepać s.*, *wyparskać s.*, *powydzierać s. w strzępy*. Żart.: Znałem znów takich malarzy, którym s. aż wargi wystrzępiały od gadania. Sienk.

Wystrzępienie, a i. blm., czynność cz. **Wystrzępić**. 2. lm. a niek. *strzępki po brzegach tkaniny*. St. wil.

Wystrzępienie się, a s., blm., czynność cz. **Wystrzępić** s.

Wystrzępywać, uje, ywał i W. s. p. **Wystrzępić**.

Wystrzępywanie, a, blm., czynność cz. **Wystrzępywać**.

Wystrzępywanie się, a s., blm., czynność cz. **Wystrzępywać** s.

Wystrzybka, i, lm. i zool. (cristalella) *mszywiol*. **Wystrzyć**, że, gł. [Wystrzygnąć], nied. **Wystrzygać**, **Wystrzygiwać** i. *wyciąć nożyczkami*,

strzygąc wybrać: Cenzura wystrzygała z książek karty. Lel. W. klin z papieru, kępkę włosów. 2. *strzygąc wyrobić*; *wyciąć*: W. lalkę z papieru. Maciej był przywózł z miasta kolorowych papierów, a ona wystrzygnęła z nich kółek strzępiastych. Reym. 3. myśl. (o zajęciu) *wyciąć zębami, wygrzyź*: Ogrodowizną zajęć strzyże lub wystrzyga.

Wystrzygać, a, ał p. **Wystrzyzd.**

Wystrzyganie, a, blm., czynność cz. **Wystrzygać.**

Wystrzygiwać, uje, iwał p. **Wystrzyzc.**

Wystrzygiwanie, a, blm., czynność cz. **Wystrzygiwać.**

[**Wystrzygnąć**, nie, nął] p. **Wystrzyc.**

Wystrzygnięcie, a, blm., czynność cz. **Wystrzygnąć.**

Wystrzykać, a, ał, nied. **Wystrzykiwać** l. a. **Wystrzyknąć** = a) *strzykając wymyć, przemyć, wypłókać dokładnie, wysprycować*: W. ranę. b) *strzykaniem wypuścić, wypotrzebować*; *wysikać*: W. wszystką wodę. c) **Wystrzyknąć**, nied. **Wystrzykać**, **Wystrzykiwać** cz. ni. *wytrysnąć, wypaść wskutek wypierania, wystrzelić, żgnąć, wyprysnąć.*

Wystrzykanie, a, blm., czynność cz. **Wystrzykać.**

Wystrzykiwać, uje, iwał p. **Wystrzykać.**

Wystrzykiwanie, a, blm., czynność cz. **Wystrzykiwać.**

Wystrzyknąć, nie, nął p. **Wystrzykać.**

Wystrzyknienie, a, blm., p. **Wystrzyknięcie.**

Wystrzyknięcie, a, blm., **Wystrzyknienie** czynność cz. **Wystrzyknąć.**

Wystrzyżenie, a, blm., czynność cz. **Wystrzyzd.**

Wystudjować, uje, ował, [Wystudować] l. *studjowaniem wysondować, wyrobić sobie dokładne pojęcie*: To ciekawy egzemplarz, muszę go W. Bał. 2. *studjowaniem wypracować, wykończyć; wyrobić sztucznie*: Królowie poznają ś. na tych wystudjowanych sentymentach. And. (= *nienaturalnych, sztucznych, aktorskich, nieszczerzych*).

Wystudjowanie, a, blm., czynność cz. **Wystudjować.**

[**Wystudować**, uje, ował] p. **Wystudjować.**

[**Wystudowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wystudować.**

Wystudzać, a, ał p. **Wystudzić.**

Wystudzanie, a, blm., czynność cz. **Wystudzać.**

Wystudzenie, a, blm., czynność cz. **Wystudzić.**

Wystudzić, i, il, nied. **Wystudzać** l. *ostudzić zupełnie, zrobić, że co wystygnie, wyziębić*: W. mieszkanie. Nie wystudzaj izby. Troc. (= *nie nopuszczaj w nią zimna*). Wystudził łaźnią. Troc. W. zupę, herbatę (= *ochłodzić*). 2. [W.] *wybić*: kogo kijem.

× **Wystukać**, a, ał, × **Wystukać**, **Wystuknąć**, × **Wystuknąć**, nied. **Wystukiwać**, × **Wystukiwać**, † **Wystukować**, † **Wystukować** l. *stukaniem wybić, wysadzić*. 2. *stukaniem wyrazić; wypukać, wybić*: W. jaką melodię. 3. *stukaniem wywołuć; wypukać*: W. ucznia z klasy. 4. **Wystukać**, przen. *wykolatać, wymóc co na kim*. St. wil.

Wystukanie, a, blm., czynność cz. **Wystukać.**

Wystukiwać, uje, iwał p. **Wystukać.**

Wystukiwanie, a, blm., czynność cz. **Wystukiwać.**

Wystuknąć, nie, nął p. **Wystukać** l.

Wystuknienie, a, blm., p. **Wystuknięcie.**

Wystuknięcie, a, blm., **Wystuknienie** czynność cz. **Wystuknąć.**

† **Wystukować**, uje, ował p. **Wystukać.**

† **Wystukowanie**, a, blm., czynność cz. **Wystukować.**

× **Wysturkać**, a, ał i × W. ś. p. **Wysturczać.**

× **Wysturkanie**, a, blm., czynność cz. **Wysturkać.**

× **Wysturkanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wysturkać ś.**

× **Wysturkiwać**, uje, iwał i × W. ś., p. **Wysturczać.**

× **Wysturkiwanie**, a, blm., czynność cz. **Wysturkiwać.**

× **Wysturkiwanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wysturkiwać ś.**

× **Wysturknąć**, nie, nął i × W. ś. p. **Wysturczać.**

× **Wysturknięcie**, a, blm., czynność cz. **Wysturknąć.**

× **Wysturknięcie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wysturknąć ś.**

[**Wysturzać**, a, ał] p. **Wysturzyć.**

[**Wysturzanie**, a, blm.] czynność cz. **Wysturzać.**

[**Wysturzenie**, a, blm.] czynność cz. **Wysturzyć.**

[**Wysturzyć**, y, ył, nied. **Wysturzać**] *wygnąć, wypędzić, wypchnąć, wyrzucić*: Bije mię i wysturza z domu.

[**Wystusić**, i, il] *wypchnąć.*

[**Wystuszenie**, a, blm.] czynność cz. **Wystusio.**

[**Wystwarzać**, a, ał] *wytwarzać, stwarzać, wyrabiać, wyprawać*: W. figle. Śtraszne rzeczy wystwarzał. Co teraz wystwarzają!

[**Wystwarzanie**, a, blm.] czynność cz. **Wystwarzać.**

† **Wystydać**, a, ał p. **Wystygnąć.**

† **Wystydanie**, a, blm., czynność cz. **Wystydać.**

[**Wystydy**] p. **Wystygły.**

† **Wystydnąć**, nie, nął, [Wystydnąć] p. **Wystygnąć.**

† **Wystydnięcie**, a, blm., czynność cz. **Wystydnąć.**

Wystygać, a, ał p. **Wystygnąć.**

Wystyganie, a, blm., czynność cz. **Wystygać.**

Wystygły, [Wystydy] *który wystygł, ostygły calcielem*: Nieraz na starych i wystyglych ludziskach próbowała wejrzeć swoich. Krasz.

Wystygnąć, gnie, gl, † **Wystydnąć**, [Wystydnąć], nied. **Wystygać**, † **Wystydać** *ostygnać zupełnie, wyziębnąć*: Mieszkanie wystygło. Przen.: Właśnie mi teraz z liłości wystygło serce. Słow.

Wystygwienie, a, blm., p. **Wystygnięcie.**

Wystygnięcie, a, blm., **Wystygnięcie** czynność cz. **Wystygnąć.**

[**Wystyknąć**, nie, nął] *wystarczyć.*

[**Wystyknięcie**, a, blm.] czynność cz. **Wystyknąć.**

Wystylizować, uje, ował, **Wystylować** *wypracować, wystosować, wygotować pięknym stylem*: W. list. Toast wystylizowany wspaniale. Krasz. Przen.: *wygotować z przesadną pretensjonalnością w pewnym stylu*: Podano (u dorobkiewiczów) wystylizowany obiad. Krasz. **Wystylizowała** obiad. Krasz. Przen.: *ulożyć, urobić, wytresować, wymustrować, wyuczyc w pewnym stylu*: Bertę trzeba W., aby umiała i wiedziała, jak ma sobie postąpić. Krasz. Wysoki, na Anglika wystylizowany pan. Weys.

Wystylizowanie, a, blm., czynność cz. **Wystylizować.**

Wystylizować, uje, ował p. **Wystylizować.**

Wystylowanie, a, blm., czynność cz. **Wystylizować.**

[Wystypurczenie się, a ś., blm.] czynność cz. Wystypurczyć ś.

[Wystypurczyć się, y ś., ył ś.] *wystroid ś., wystufrować ś., wyelegantować ś.*

† Wystyrzczać, a, ał p. Wysterczyć.

† Wystyrzanie, a, blm., czynność cz. Wystyrzczać.

† Wystyrceć, y, ał p. Wysterczeć.

† Wystyrozenie, a, blm, l. czynność cz. Wystyrceć, 2. czynność cz. Wystyrzyć.

† Wystyrzyć, y, ył p. Wysterczyć.

[Wystyrkaństwo, a, lm. a] p. Wysterkactwo. Sew.

[Wystyrkacz, a, lm. e] p. Wysterkacz.

† Wystyrkać, a, ał p. Wysterczyć.

† Wystyrkanie, a, blm., czynność cz. Wystyrkać.

† Wystyrknać, nie, nał p. Wysterceć.

† Wystyrknięcie, a, blm., p. Wysterknięcie.

† Wystyrknięcie, a, blm., † Wystyrknięcie czynność cz. Wystyrknać.

Wysubhastować, uje, ował *wyulaszczyć przez subhastację*: Dłużnik wysubhastowany na bruku zostać musi.

Wysubhastowanie, a, blm., czynność cz. Wysubhastować.

Wysubtelizować, uje, ował p. Wysubtelnić: Było tu coś skomplikowanego i wysubtelizowanego. Orzesz.

Wysubtelizowanie, a, blm., czynność cz. Wysubtelizować.

Wysubtelniać, a, ał p. Wysubtelnić.

Wysubtelnianie, a, blm., czynność cz. Wysubtelniać.

Wysubtelnić, i, ił, Wysubtelizować, Wysubtylizować, nied. Wysubtelniać *wykończyć, wypracować subtelnie, doprowadzić do subtelności*: Czy mowa wysubtelniła umysł ludzki, czy umysł rozwinął mowę, zawsze łączność między nimi być musi. Dąb Ta przewlekła choroba wysubtelniła wszystkie moje zmysły. Dąb. Tak wysubtelnił wrażliwość własnego serca, że potrafił z bólu cudzego umrzeć. Pszk. Wysubtelnione poczucie rozkoszy. Dla mnie miał on wysubtelnioną woń świeżego śniegu. Brt. Deprawacja myśli pod wpływem wysubtylizowanej błyskotliwej kultury. Bog. W.

Wysubtelnienie, a, lm. a czynność cz. Wysubtelnić: Przywykło ś. do wszelkich wysubtelnień życia. Weys.

Wysubtylizować, uje, ował p. Wysubtelnić.

Wysubtylizowanie, a, blm., czynność cz. Wysubtylizować.

Wysucie, a, blm., czynność cz. Wysuć: Dnia po wysuciu ezwartego około krost okazują ś. pręgi czerwone. Krup.

Wysuć, uje, uł l. p. Wysypać: Ołtarz ś. rozpadł, i popiół ś. z niego wysuł. Leop. (wysypał ś. B. G.). Ordynanse nieba Polaków na nas jak z woru wysuły. Jabł. Nie w wałach ani w wysutych mogiłach, ale nadzieję kładziem w pierśsiach, w siłach. Chr. Gdy zboże wysuli. HJ. [W. pieniądze. W. piaskiem podłogę. 2. [W.] wysunąć: Wysuł tego szeszupaka.

Wysunąć, nie, nał, nied. Wysuwać l. *sunąć wymknąć; wyciągnąć*: W. szufladę. L. W. stół na śródek. Mularz z okien wysuwa belki do rusztowania. Mag. (= *wypuszcza, wystawia*). W. język = *wyskubić, wywieść, pokazać, wytknąć, wysadzić*. W. ciasto z pieca. (= *wysadzić*). W. węgle z pieca. (= *wygarnąć*). (Chmurki) wysuwają nóg rzędy. Mick. 2. *wysuć, wysypać*: Ujrząwszy

państwa łożnicę młodego, rozliczne kwiecień, wiecznej wiosny dary, pełnemi zewsząd wysuną puchary. Ustrz. Bogactwa twoje masz szczerobliwie wydawać, lecz nie żebyś je miał na, rozpustę grzechu wysunąć. Gil. (= *wyszastać, wydać, strwonić*). 3. cz. ni, p. niż. W. ś. l. *sunąć ś. wgmknąć ś., wyjść*: Nadstawek tak jest wprawiony w spiz armaty, że ś. wsuwać i wysuwać może. Jak J. Wysunęło ś. co z ręki = *wyleciało, wysliznęło ś., wymkło ś., wypadło*. Kn. Barka wysunęła ś. na morze. (= *wypłynęła, wyjechała*). Wysuwa ś. z rąk jego i przystępuje szybko do Romula. Stasz. (= *wyrzywa ś.*). Przen.: Najdalej ku północy wysuniona warownia dosięgła miasteczka Piły nad Głdą. Szaj. W. ś. z czym poza właściwą granicę = *wystąpić*, *posp.: wyjechać, zajechać, wyjść, wyleźć*: W. ś. z piśmem za margines, ze straganem aż na śródek, z budynkiem na cudzy plac. 2. *wyjść, wystąpić, zjawić ś. skąd*: Aż na to wysuwa ś. ze dworu pan Szczecuga. W. ś. z tłumy. 3. *wyjść cichaczem, wynieść ś. niepostrzeżenie, wymknąć ś., wysliznąć ś., ulotnić ś.*: Wysunął ś. tylnymi drzwiami. Jakże wyglądałem poobiedniej pory, żeby ś. do matki W IRzew. (= *wykraść ś.*). 4. *usunąć ś., wycofać ś., wyjść, wystąpić*: W. ś. ze spółki. 5. a. Wysunąć, Wysuwać, cz. ni. Przen.: *wylec, wyroić ś., wysypać ś., wyjść tłumnie, wygarnąć ś.*: Gmin ludzi wysunie ś. z miasta. Wysunie młodzież na wojnę (= *wyruszy, wyciągnie*).

Wysunienie, a, blm., p. Wysunięcie.

Wysunienie się, a ś., blm. l. p. Wysunięcie ś. 2. p. Wysunięcie.

Wysunięcie, a l. blm., Wysunienie = a) czynność cz. Wysunąć. b) p. Wysunięcie ś.: W. macicy ku przodowi (patol.) (antepositio uteri). 2. × W., lm. a część czego wysunięta, stercząca (Śl. wil.), *wydatność, wyskok*.

Wysunięcie się, a ś., blm., Wysunienie ś., niek. Wysunięcie, Wysunienie czynność cz. Wysunąć ś.

Wysuplać, ple, piał, Wysuplać *suplając wyjąć; wywikłać, wygmatwać*. W. ś. *wygramolić ś., wygrzebać ś., wygmatwać ś., wywikłać ś., wyłonić ś.*: Z poza rozwalonych chmur wysuplało ś. blade słońce. Reym.

Wysuplanie, a, blm., czynność cz. Wysuplać.

Wysuplanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysuplać ś.

Wysuszać, a, ał p. Wysuszyć.

Wysuszanie, a, blm., czynność cz. Wysuszać. Wysuszanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysuszać ś.

Wysuszenie, a, blm., czynność cz. Wysuszyć: O skażeniu i wysuszeniu senca mówi słuszenie jak o nieszczęściu. Górs. K. M. Czas wysuszenia krost (ospy) lub ezwarte stajanie zaczyna ś. dnia jedenastego; zaczynają zaś te krosty najpierwej wysychać i odpadać, które naprzód zebrały. Krup. (= *wyschnięcia*).

[Wysuszka, i, lm. i] *rodzaj kolacza, placka weselnego*.

Wysuszyciel, a, lm. e *ten, co wysuszył a. wysusza*: On W. rzek, Kserkses. Petr.

Wysuszycielka, i, lm. i forma ż. od Wysuszyciel.

Wysuszyć, y, ył, nied. Wysuszać, × Wysuszywać l. *susząc wyciągnąć wilgoć a. dać jej ulecieć*: Pop napoił a. napuścił winem hostją w ezwartek Wielki, a wysuszywa zaś z tej wilgotności aż we wtorek wielkanocny. Sak. Zwykli na-

pawać winem poświęconym hostją dla chorych, a potem ono wino z onej hostji wysuszywać we wtorek wielkanocny. Sak. Wycisk fiolkowy z pod prasy, wysuszywszy, tlnką miadko, bo i on proch jest tej mocy, co i sok. Sien. W. sukno żelazem, bieliznę. W. chleb = ususzyć. W. pieczeń = przepiec. Słoneczne Faeton morderując ogni, wypalił wszystko wkoło i wysuszył smugi. Bardz. (= wypieki, wypalił). Przen.: Wysuszać głowy, rozumy = myśleć o czym z namiętnościem; łamać, suszyć sobie głowę nad czym, zachodzić w głowę: Szlachei wysuszała ś. paka, kogo tu wkońcu przyjdzie wybrać na marszałka. Pol. 2. wynędzić, wychudzić, wywędzić: Gniewliwego gniew zawdy wymdlić a W. musi. Rej. Hultajowi źle z oczu patrzy; widziałem go: wysuszony, może z szubienicy spadł. L. Co to za ptaszek wysuszony? L. (wskazuje na Alberta) (= śledź, szczapa). 3. przen. wysączyć, wyzłopać, wypić, wypróżnić, wytrącić, wytrząść, wydusić, wydać, wyciągnąć, spełnić: Kufle wysuszali, pełniąc do dna przez zdrowie. Brud. Wszystko wypijali Bachusa wnukowie, beczki, kufle wysuszali. Brud. Postawił mu nad karkiem dozorec, iżby spore puhary wysuszał. Piłch. Drugi i dżban wysuszy, kiedy mu nie wadzi. Iz. Gładko, choć małe, kieliszki wysuszono, by tylko masyk był stary. L. Będziemy tam mieli więcej czasu którą butelkę starego wina W. L. Ten, co nierówne w lieźbie muzy z duszy kocha, pisorym trzykroć trzy wysuszy kielichy. Min. Dobra sobie dusza, tropi zające i kufle wysusza. Syrok. 4. [W.] wybić, wyprac, obić: W. kijem. 5. [W. z życia] umorzyć.

× Wysuszywać, a, ał p. Wysuszyć.

× Wysuszywanie, a, blm., czynność cz. Wysuszywać.

Wysuwacz, a, lm. e ten, co wysuwa. L.

Wysuwać, a, ał i W. ś. p. Wysunąć.

Wysuwalnik, a, lm. i mł. przyrząd do wysuwania, złożenia roboty.

Wysuwalny który może być wysuwany i usuwanym: Kotma pazury wysuwalne. Język pszczoły jest W.

Wysuwanie, a, blm., czynność cz. Wysuwać.

Wysuwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysuwać ś.

Wysuwka, i, lm. i część przyrządu, którą można wysuwać. W. u armaty = nadstawek spiżowy, służący do celowania armaty. W. u armat, nadstawek spiżowy wsuwający ś. i wysuwający z fugi, zrobionej na to w dnie armaty, służy do wycelowania tejże armaty. Jak J. Miary na wysuwkach zapomocą nonjusza odczytane. Wysuwki u mularzy, belki, które wytyka z okien, do rusztowania. Mag.

Wysuwnica, y, lm. e p. Dymnik.

Wyswabadzać, a, ał i W. ś. p. Wyswobodzić.

Wyswabadzanie, a, blm., czynność cz. Wyswabadzać.

Wyswabadzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyswabadzać.

[Wyswaksować, uje, ował] wyszuwaksować: W. buciki.

[Wyswaksowanie, a, blm.] czynność [cz. Wyswaksować.

Wyswarzenie, a, blm., czynność cz. Wyswarzyć.

Wyswarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyswarzyć ś.

Wyswarzyć, y, ył co = swarem wycisnąć, wyndć, wydostać; wyklócić: Ledwiem te pieniądze

na nim wyswarzył. Skar. W. ś. naswarzywszy ś., przestać ś. swarzyć; wyklócić ś. L.

Wyswatać, a, ał swatając wydać za mąż a. ożenić; wyrać: Jagiello poślubił Annę Cylejkę, córkę owej przez Ludwika Węgierskiego wyswatanej królowny polskiej. Szaj. Bohdan umyślił W. Tymoszka z gospodarówną Rozandą. Szaj. W. ś. samemu a. samej wystarać ś. o małżonka: Owdowiawszy, utrzymywał tajemnie stosunki z matką gienerała P., Francuzką rodem, która ś. potem wyswatała za jego brata. Koź. Przen.: On ś. też na hetmana wyswatał. Krasz. (= wyroił).

Wyswatanie, a, blm., czynność cz. Wyswatać.

Wyswatanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyswatać ś.

Wyswawolenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyswawolić ś.

Wyswawolić się, i ś., ii ś., Wyswawolić ś. naswawolić dowoli, wydokazywać ś., wyfiglować ś.

Wyswabadzać, a, ał i W. ś. p. Wyswobodzić.

Wyswabadzanie, a, blm., czynność cz. Wyswabadzać.

Wyswabadzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyswabadzać ś.

× Wyswabodca, y, lm. y p. Wyswabodziciel. L.

† Wyswabodnik; a, lm. cy p. Wyswabodziciel. L.

× Wyswabodzca, y, lm. y p. Wyswabodziciel.

Wyswabodzenie, a, blm., czynność cz. Wyswabodzić.

Wyswabodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyswabodzić ś.

Wyswabodziciel, a, lm. e, † Wyświebodziciel,

× Wyswabodca, × Wyswabodzca, † Wyswabodnik ten, co wyswabodził a. wyswabadza, wybawca, wyzwoliciel, zbawca, odkupiciel: W., wyzwalacz. Kn. Liberator, wybawiciel, wyświebodziciel. Mącz. Witali ich jako z nieprzyjaciół ojczyzny zwycięzców i wyswabodników. Petr.

Wyswabodziciełka, i, lm. i forma ż. od Wyswabodziciel. L.

Wyswabodzić, i, ii, [Wyswabodzić], † Wyświebodzić, nied. Wyswabadzać, Wyswabadzać, Wyswabodzać, † Wyświebadać kogo, co = uczynić swobodnym, oswobodzić, wyzwolić, uwolnić, wybawić: Libero, wybawiam, wyświebadam. Mącz. Świat przez Chrystusa od zginienia jest wyswabodzony. Salin. Od grzechów przewinienia jesteśmy wyświebodzeni. Hrb. W. z mocy czyjej. Bóg nas wyświebodził. Leop. (= odkupił). Wyswabodziłś mię od ryczących. Leop. (wybawiłś mię od ryku tych, którzy ś. byli nagotawali poźrzeć mię. B. G.). Syn Boży patryarehom ś. pokazywał a ich wyswabodził. Żarn. Dał Pan wybawiciela ludowi izraelskiemu, i był wyswabodzon z mocy króla syryjskiego. Leop. (i wyszli z ręki Syryczyków. B. G.). W. włościan. Żydzci niechaj zostają z swym obrzezaniem, nas Pan Chrystus od niego wyswabodził. Białob. (= zwolnił). Komu ś. dobrzy aniołowie ukazują, naprzód z bojaźni i strachu go wyswabodzają. Białob. Począł kościelne imiona od świeckich rąk wyswabadzać, o co wiele na ś. możnych panów niechęć obrócił. Skar. (= wydostawać, wydobywać, wyrzwać, rewindykować). † Niewinności wyswabodzon. Magd. (= pozbawion). Więźnia wyswabodzon. Troc. Wyswabodzili karki z ciężkiego niewoli jarzma. Troc. (= otrząsnęli). W. ś. wybić ś. na wolność, oswobodzić ś., wyzwolić ś., uwolnić ś., otrząsnąć ś. z zależności, z jarzma.

Wyswor, u, blm., Wysfor, × Wyzwor wysworowywanie, wysworowanie: Równiny zdadne do

wysworu koni i bitwy jezdnej determinowały króla spotkać ś. z nieprzyjacielem. Nar.

Wysworować, uje, ował, Wysworować, × Wysworować, nied. Wysworowywać, Wysworowywać, × Wyszworowywać l. *puścić ze swory, ze smyczy; spuścić ze smyczy, W. Chm. B. Psy W. Otw. Ze tamta strona w knieje i zwierze bogata, każe psy W. Pot. (= szcuć, szcwać; polować). Psy wysworowane. Troc. 2. przen. puścić samopas, rozpuścić, rozpasać, wyuzdać, popuścić cugli, nie hamować: Niegodny, złośliwy ten syn wysforuje na własną matkę paszczękę. Pot. (= wywrze). Tak w mowie skwapliwie język wysworował, iż zdał ś. nie już ciągiem nieprzebyłym słowa wylewać, jako raczej tłoczyć i gmatwać. Pot. Wysworowano na niego języki. Troc. Wysworował na niego wszystkie potęgę. Troc. Wysworowana gęba, wysworowana swawola. Troc. Jur wysworował już cały zapas prawnych argumentów. Byk. (= wyładował). 3. × W. kogo = wykierować, wypromować, wyforytować, wyprtegować, wyprowadzić, wynieść, podnieść, wywyższyć na kogo, na co. L. 4. × W. kogo = wyparować, wyforować, wyrugować, wyprzed. L. 5. × W. dyzel, wóz, konia = wykierować, skierować na bok, nawrócić. Nar. W. ś. l. wyudać ś., rozpasać ś., rozwydrzyć ś., rozpuścić ś.: Wysworowana swawola. Troc. 2. wyrwać ś., wyzwolić ś., wymknąć ś., wypłatać ś., wysłiznąć ś., wysadzić ś., wyrwać ś., wybiec przed innych, wysunąć ś. naprzód: Dopadysz jednego z tyłu, tak dobrze trafiłem, aż mu ś. z jednej głowy dwie uczyniło; dostałoby ś. było to samo i drugiemu, ale ten, wprzódy wysworowawszy ś., mocno uchronił i uszedł. L. Najpierwszy wysworował ś. Itobad. Szym. Nie tak atoli przestworna, aby ś. na niej z całą nawałą swoją nieprzyjacieli mógł W. Nar. (= rozpuścić swe zagony). To ś. (pies) naprzód wysworuje. Mick. Zamiast iść za księciem, to on przed księciem ś. wysforował. Sienk. A gdy do niej wysforował ś. z komplementem... Korz. (= wystąpił, podsunął ś.). 3. na kogo = rzucić ś. niehamownie, runąć, napaść, porwać ś., obruszyć ś., powstać: Pan Wartogłowski, najpierwszy wysworowawszy ś., jak gdyby na pojedynkę kogo wyzwał, dość w gorących wyrazach żalił ś. obszernie na duchowieństwo. L. Hardy Haman wysworował ś. na izraelską zgubę. Pot. Żal mu było, że ś. tak wysworował na sławę tej niewinnej dziewczki. Pot. 4. myśl. (o zającu) wy-dostać ś. na takie miejsce, skąd łatwiej uciec.*

Wysworowanie, a, blm., czynność cz. Wysworować.

Wysworowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysworować ś.

Wysworowywać, uje, ywał i W. ś. p. Wysworować.

Wysworowywanie, a, blm., czynność cz. Wysworowywać.

Wysworowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wysworowywać ś.

Wyswywolenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyswywolić ś.

Wyswywolić się, i ś., il ś. p. Wyswawolić ś. [Wysy] p. Wysy].

Wysycenie, a, blm., czynność cz. Wysycić.

Wysycenie się, a ś., blm., czynność cz. Wysycić ś.

Wysychać, a, al p. Wyschnąć.

Wysychanie, a, blm., czynność cz. Wysychać:

Mam W. w gardle. O niewysychanie tego źródła starały ś. zwykle rodziny kleryków. Byk.

Wysycić, i, il l. × W. sycąc wytuczyć; nasycić do zbytku, wykarmić, wypaść: Skoro na przyszłą pracę bachmaty wysyci Pot. 2. W. miód = sycąc wygotować.

Wysyczyć, y, al wyrazić, wydać sykiem. W. ś. nasyczyć ś. dowoli.

Wysyczenie, a, blm., czynność cz. Wysyczyć.

Wysyczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wysyczyć ś.

[Wysygnować, uje, ował] wytargać, wyczuć (kogo) za włosy.

[Wysygnowanie, a, blm.] czynność cz. Wysygnować.

[Wysy]; Wysy] wyżej; więcej nad... Nas jest zdrowy mało co wysy dziesięci. Tet. W. dwaście roków w hereście siedział; a co mi kijół wycieni na Luptowie—W. tysiąca. Tet.

Wysykać, a, al, Wyksykać, Wyksyknąć, Wykszyknąć, Wykszykać, † Wykrzykać, nied. Wyksykiwać, † Wykszykować sylkaniem wydzwiać, wyszydzieć, zganić: Wysykanio aktora w teatrze.

Wysykanie, a, blm., czynność cz. Wysykać.

Wysylabizować, uje, ował, † Wysylabizować [Wysylabizować] sylabizując wyczytać; odczytać i wyrozumieć: Astrologdy, gdyby ś. i nieba ręką dotykali, jednakby i tak jeszcze nie wysylabizowali, gdyż na gwiazdach nie napisano. Zebr.

Wysylabizowanie, a, blm., czynność cz. Wysylabizować.

Wysylacz, a, lm. e l. ten, co wysyła, ekspedytor. 2. przycisk, klucz, korba aparatu telegraficznego, pozwalająca wysyłać na żądanie prąd elektryczny.

Wysyłać, a, al p. l. Wysłać.

Wysyłający l. im. od Wysyłać. 2. kol.: W. towary a. Nadawca osoba oddająca towar do przewiezienia.

Wysyłalnia, i, lm. e miejsce, z którego dokonywa ś. wysyłka, ekspedycja: W domu tym mieści ś. redakcja i W. gazety.

Wysyłanie, a, blm., wysyłka czynność cz. Wysyłać. Fiz.: W. promieni ciepła przez ciało = promieniowanie.

Wysyłka, i, lm. i l. p. Wysyłanie. 2. to, co wysyłają, posyłka, przesyłka.

Wysyłkowe, ego, blm, rz. oplata za wysyłkę, ekspedycyjne.

Wysyłkowy przym. od Wysyłka. W., ego, lm. i ten, co ś. zajmuje wysyłką, ekspedytor.

Wysyp, u, lm. y, l Wysep l. a. Wysypisko, nasyp z wysypanej skąd ziemi, np. wzgórze piaszczyste nad rzeką a. morzem, przez wody utworzone; to, co wysypiano, usypiano, kopiec: Rzeki za czasem przez wyspy przy uściach znacznie przyczyniają ład. Hube. Na żyznych wysypiskach przy przezroczystych strumieniach. Przyb. 2. gór. = a) miejsce, gdzie ś. wysypuje węgle, rudę, z kopalni wydobyte. Łab. b) Wysypy, wyrzuty skaliste płonne, dobyte z wnętrza kopalni; w bliskości hut zowią ś. wysypami żużłowemi, w bliskości płoczek płoczkoweni, dawniej zwano je w polszczyźnie hołdami. L.

Wysypać, pie, pał, Wysypnąć, Wypuć, nied. Wypypywać l. sypiąc wytrząsnąć, wypuścić: W. o rzeczach suchych toż, co wylać o cieczach. L. Otworzywszy worek, jabłka wysypała. Wirt. Wysyp żyto, pieniądze z woru. Troc. Przen.: Strząły z łuku wysypuje Wenery chłopiec płochy. Li. (= wyrzuca, miota). Przen.: *wyliczguwszy wysypać;*

wymierzyć: W. komu 15 batów. Żart.: wyrzucić, wywalić: Zawadziwszy o kamień, wysypał nas z bryczki. 2. *upuścić sypiąc; rozsypać*: Jak ś. letnika rozerwała poła, wysypały ś. z szaty zabierane ziola. Zebr. 3. *wylżyć, wydać hojnie, szczerdrze, sypnąć obficie; wylczyć, wypłacić szczerdrobliwie; wyszafować, wyszastać, nie szczędzić, nie żalować, wyrzucić*: Daleko to miłsze jest, eo kto ochotną, choć mało, da ręką, niżeli eo kto obiemą, a nie z chęcią wysypuje rękami. Gór. 00. Dominikanom w Kijowie 20,000 złotych wysypał. Nies. Wysypał skarby na to. Troc. 4. *sypać wznieść, usypać*: W. groblę, szanice = wysoko usypać. L. Wisła częstokroć dawne wysepki piaszczyste roznosi, a nowe wysypuje. Hube. 5. *sypaniem wypełnić, wyrównać; zasypać*: W. dół, rów. L. 6. *czym = posypać należycie, usypać, potrząsnąć*: W. ścieżkę piaskiem. W. kwiatami (= wysłać, uślać). 7. *zł. wyjść*. W. ś. 1. *sypiąc ś. wylecieć, wypaść; rozsypać ś., wyprószyć ś.*: Worek pękł i groch ś. wysypał. Przen.: *wypaść, wylecieć, wywalić ś.*: Pojazd wywrócił ś., a ja wysypałem ś. na ziemię. Wilk. Przen.: Konsulowie z Włoch pouciekali, wszyscy konsularni, wszyszek senat, całe Włochy wysypały ś. Siem. J. (= *poszły w rozsypkę, rozproszyły ś., rozpierzchły ś.*). Przen.: Wnętrznosci wysypały ś. (= *wypełzły, wylazły, wyszły, wyciekły, wywaliły ś.*). 2. *przen. wystąpić, wyjść, wybiec tłumnie, wylec, wyroić ś., wygarnąć ś.*: Już ś. gromadne w pole wysypują wojska. Troc. Wysypuje ś. lud. Troc. Wysypuje ś. lud, sypie ś. ręką lud. L. Wysypał ś. lud, jako na rzecz nową. Dudz. Dzień naznaczony za wodem przychodzi, wysypuje ś. na dziw ludzi niezmierna wielkość. Błaż. Wysypuje ś. na dziw ludzi mnóstwo. Koch. J. Litwa z zamku ś. wysypali i przyciągających Krzyżaków pobili. Stryjk. Za nim wysypało ś. na dziedzinie całe zgromadzenie. Moch. 3. (o krostach i t. p.) *wystąpić, rzucić ś., pojawić ś. na powierzchni w wielkiej liczbie; (o roślinach) wzejść naraz w wielkiej masie; rosnąć zarość ś.*: Paziowie, którym ś. wąsik ledwie wysypuje. Bardz. (= *puszcza ś., wyrzyna ś.*).

Wysypanie, a, blm. I. czynność cz. **Wysypać**. 2. p. **Wysypanie** ś.: Trwa czas wysypania krost trzy dni. Krup. W. ludzi. Troc.

Wysypanie się, a ś., blm., niek. **Wysypanie** czynność cz. **Wysypać** ś.: Ospę na cztery trzeba podzielić czasy, t. j. na początek, na czas wysypania ś. krost, na czas tychże zebrania, a na czas wysychania. Krop. W. ś. krost. Troc.

Wysypać, a, ał i W. ś. p. **Wyspać**. **Wysypianie**, a, blm., czynność cz. **Wysypiać**. **Wysypianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wysypiać** ś.

Wysypisko, a, lm. a p. **Wysyp**. **Wysypka**, i, lm. i l. bot. (arrhonerium) roś. z rodziny traw. Gatunek: W. pastewna (a. avenaceum) a. Kłosośka pastewna (holcus avenaceus) a. Rajgras francuski lub kratowy. 2. lek. *wyrzut skórny, osutka, osutki, osuczna; wykwił, wyrzuty, choroba osutkowa, obsypanie skóry wszelkiego rodzaju plamami, krostami (exanthema, anthema, efflorescentia, eruptio)*. Wysypki ostre = *ostre choroby zakaźne z charakterystyczną wysypką skórną, np. odra, ospa*. W. dnowa (artretyczna). Wysypki przymiotowe, kłowe (syphilides).

Wysypkowy przym. od **Wysypka**, *osutkowy (exanthematicus, eruptivus)*: Tyfus W., du-

rzyca wysypkowa, p. Durzyca. Gorączka wysypkowa, p. Gorączka.

Wysypać, ple, płał, **Wysypłać**, × **Wyszypieć**, nied. × **Wyszypać**, grosze, pieniądze = *wyłać, z sypelka, wyeksponować, z ciężkim sercem, wyskubać*. W. ś. *wydać ś., wyskubać ś., wyszeptać ś., wyeksponować ś., wyciągnąć ś., wyrzucić ś., wyszkodować ś. na co*: Wyprawić wieczernę jeszcze sutszą, choćby przyszło W. ś. ze wszyskiego Deo.

Wysypianie, a, blm., czynność cz. **Wysypiać**. **Wysypianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wysypiać** ś.

Wysypnąć, nie, nął i W. ś. p. **Wysypać**. **Wysypnięcie**, a, blm., czynność cz. **Wysypnąć**. **Wysypnięcie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wysypnąć** ś.

Wysypywać, uje, ywał I. i W. ś. p. **Wysypać**. 2. [W.] *wykłaszać*.

Wysypywanie, a, blm., czynność cz. **Wysypywać**. **Wysypywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wysypywać** ś.

Wysys, u, blm. *wysysanie, wysysanie*: Na W. krwi twej własnej chowasz zbójców płatnych. Nar.

Wysysacz, a, lm. e, × **Wysacz ten**, co wysysa. Troc. W., fellator. Mącz. W. czyieh zasobów = *pijawka, wysyskiwacz, eksploator*.

Wysysać, a, ał p. **Wysać**.

Wysysanie, a, lm. a czynność cz. **Wysysać**: Praktyka lekarska u nich składa ś. głównie z nakadzań i wysysań chorej części.

† **Wysysobeczka**, i, lm. owie. † **Wysysokufa**, **Wydmidzban**, **Wydmiukufel**, **Wydukufel**, **Wytrzęsikufel**, **Dębikufel**, **Łupikufel**, **Moczymwąs**, **Dzbanarz**, **Moczymorda**, **Bihosz**, **Bibula ten**, co wypróżnia *beczki, kufla, opój, luktus, lylkacz, lylkajło, lylkalski*, posp. *szmirus*. Ciek.

† **Wysysokufa**, y, lm. owie p. **Wysysobeczka**. Ciek.

† **Wysytkowy**: Wosk dobry nazywał ś. W. Łoż.

† **Wysza**, y, lm. e p. **Wysokość**. **Wyszabować**, uje, wał rzem. *wyrobić wkleśłość w drzewie*.

Wyszabowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszabować**.

Wyszabrować, uje, ował I. *wysypać, wymościć szabrem*: W. szosę. 2. tok. *szabrem stalowym wytrzeć, wyskrobać, wygładzić*: W. kij, pręt fiszbiniowy u parasola. W. ś. zł. *wydobyć ś., wydostać ś., wykrecić ś., wykpić ś.*: **Wyszabrowali** ś. z kwaczu wirusy.

Wyszabrowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszabrować**.

Wyszabrowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyszabrować** ś.

Wyszachrować, uje, ował, nied. × **Wyszachrowywać** *wyrzucić, uzyskać szachrajstwem, wylać, wymać, wycygnąć, wydurzyć, wykpić, wydrwić, wytłuszczyć, wymachlować, wyfrymarczyć, wyszal-bierzyc*. L.

Wyszachrowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszachrować**.

× **Wyszachrowywać**, uje, ywał p. **Wyszachrować**.

× **Wyszachrowywanie**, a, blm., czynność cz. **Wyszachrowywać**.

Wyszachtynować, uje, ował (u lakiernika) *wygładzić ostatecznie do pozoły*.

Wyszachtynowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszachtynować**.

Wyszacować, uje, ował kogo, przen. wyinicować; obmawiając nie pozostawić na nim poczciwej nitki, wybrać zeń wzorki, wyszydzić, oszkalować, skrytykować zjadliwie, wyszamerować: W oczu człowieka chwala, krom oczu namówią ś o nim, co chcą, i wyszacują go tak, jako ś. im podoba. Damb.

Wyszacowanie, a, blm., czynność cz. Wyszacować.

Wyszafować, uje, ował, nied. × Wyszafowywać szafując wydać; rozdać wyczerpać; wyszastać: Tacy szafarze, co hojnie szafują, prędko wyszafują. Falib. Kto czeladź wielką chowa i buduje, ten, by najwięcej miał, wnet wyszafuje. Kn. Na budowanie kościoła wiele złota i pieniędzy dała; nakoniec wszystkie majątność swoje wyszafowała. Skar. Wyszafowane są pieniądze twoje. Leop. Na wojnę wszystkie pieniądze W. Boh. Ledwo wysiedził dzieło najwięcej półarkuszowe, a dwie libry wyszafuje na listy, donosząc o tym, komu tylko może. L. (= wypotrzebuj, zapisze, zabazgrze, zepsuje). Nigdy króla rachunków nie stułano, czyli je wyszafował, czy nie wyszafował. Kit. Na każdym kroku szafuje siłą podwójną ciała i duszy, ale wyszafowana powraea mu we trójnasób. Krasz.

Wyszafowanie, a, blm., czynność cz. Wyszafować.

× **Wyszafowywać, uje, ywał p. Wyszafować.**

× **Wyszafowywanie, a, blm., czynność cz. Wyszafowywać.**

Wyszalbierować, uje, ował, Wyszalbierzyć i szalbierstwem wyrobić, rzyskać, wykuglować, wyszachlować, wymachlować, wydrwić, wyłgać, wytumanić, wykpić. Kn. 2. × W. nad kim = przewodzić, dokazywać, tumanić, oszukiwać po szalbiersku: Przewodzić nad kim, W. Kleez.

Wyszalbierowanie, a, blm., czynność cz. Wyszalbierować.

Wyszalbierzenie, a, blm., czynność cz. Wyszalbierzyć.

Wyszalbierzyć, y, yl p. Wyszalbierować.

Wyszaleć, eje, al, × W. ś. naszaleć ś., wyszumić, naszawolić ś.: Z młodu W. trzeba. Birk. Jest owo przypowieść: kto z młodu nie wyszaleje, musi na starość Gór.

Wyszalenie, a, blm., czynność cz. Wyszaleć.

Wyszalenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyszaleć ś.

Wyszalić, i, il co = szaleństwem wyrobić, wymóc, wymusić, wygrozić: Krzyżacy na Leszku, księciu kujawskim, powiat Michałowski prawie wyszalili. Biel. M. Wiodą go na swywojny żywot, aby rychlej na nim wyłudzić a wyszadzili a wyszalili. Wer. [W., wyłudzić].

× **Wyszalamanić, i, il p. Wyszalamonić.**

× **Wyszalamianie, a, blm., czynność cz. Wyszalamanić.**

Wyszalamonić, i, il, × Wyszalamanić posp. *wybalamucić, wytumanić, wykrećić, gadaniem, zwodliwemi słowy:* W. eo na kim.

Wyszalamonienie, a, blm., czynność cz. Wyszalamonić.

Wyszamerować, uje, ował kogo i. wystroić szamerunkiem. Sł. wil. 2. W. kogo = wykrzyczeć, wyluzować, wyłajać, zgromić: Muszę zaraz pójść W. służę, że do kawy jeszcze nie nakryły. Jun. 3. *wydwiczyć, wytresować, wymustrować = nauczyć subordynacji, porządku.*

Wyszamerowanie, a, blm., czynność cz. Wyszamerować.

Wyszamotać, oce a. oczo, oiał kogo i. szamotaniem wycieńczyć, zmordować; wyszarpać, wytarmosić, wytargać. 2. wyinicować, wyszacować, skrytykować zjadliwie. L. 3. szamotaniem wydrzeć, wyrwać z rąk czyich, wytargnąć. W. ś. szamotaniem wyrwać ś., wydość ś., wydobyć ś.: Czasami tylko trzeba było zajrzeć, czy ś. nie wyszamotał. Bał.

Wyszamotanie, a, blm., czynność cz. Wyszamotać.

Wyszamotanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyszamotać ś.

Wyszargać, a, al uszargać na wszystkie strony, na wszelkie sposoby, wyszarzać. W. ś. uszargać ś. na wszystkie strony, na wszelkie sposoby, wyszarzać ś.

Wyszarganie, a, blm., czynność cz. Wyszargać.

Wyszarganie się, a ś., blm., czynność cz. Wyszargać ś.

Wyszarmantować się, uje ś., ował ś. wystroić ś. szarmancko, wyelegantować ś.: Oleś, wislee wyszarmantowany, z twarzą dziwnie pomieszaną, stawiał ś. przed nią. Krasz.

Wyszarmantowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyszarmantować ś.

Wyszarpać, pie, pał, Wyszarpnąć, nied. Wyszarpnąć i. szarpiąc wyciągnąć, wydobyć; wyrwać, wydrzeć, wytargnąć: W. oszczep z wnętrzości nieprzyjaciela. Stasz. Były tak darskie ręce, które te karty z ksiąg wyszarpywały. Smotr. Siekierę, rzekł, jednemu wyszarpnąwszy z ręki czołem mi wnet ziemi dosiędzie. Zebr. Gdy z podwalin wyszarpuje dłońią szatan. Przyb. Kulą padła pod prawą rękę jego i z ramienia i z boku sztukę ciała wyszarpnęła. Birk. List z ręki Łaszczewi sam basza wyszarpnął. Biel. J. Złapali w niej kilka urywkowych myśli, które, wyszarpięte z całości, dziwnie ś. w istocie wydawały. Krasz. 2. Wyszarpać kogo = naszarpać na wszelkie sposoby; szarpiąc wycieńczyć, zmordować, naszarpać ś. go, wyszamotać, wytarmosić, wytargać. W. ś. szarpiąc zawady, wyzwolić ś.; wyrwać ś., wydrzeć ś.:

W. ś. z rąk czyich. Wyszarpnąłem ś. całą siłą mojemu zbirowi. Oss.

Wyszarpianie, a, blm., czynność cz. Wyszarpać.

Wyszarpianie się, a ś., blm., czynność cz. Wyszarpać ś.

Wyszarpnąć, nie, nął p. Wyszarpać.

Wyszarpnienie, a, blm., p. Wyszarpnięcie.

Wyszarpnienie się, a ś., blm., p. Wyszarpnięcie.

Wyszarpnięcie, a, blm., Wyszarpnięcie czynność cz. Wyszarpnąć.

Wyszarpnięcie się, a ś., blm., Wyszarpnięcie ś. czynność cz. Wyszarpnąć ś.

Wyszarpnąć, uje, ywał i W. ś. p. Wyszarpać.

Wyszarpnywanie, a, blm., czynność cz. Wyszarpnywać.

Wyszarpnywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyszarpnywać ś.

Wyszarzać, a, al i. szarżaniem wytrzeć, zużyć, spoiniewierać, zniszczyć: Mundur wyszarżany. L. Wyszarżane purpury. Min. Wszędzie bogactw szukano, nie były do smaku pospolite uciechy, od gminnego braku wyszarżane. Min. (używane L.). Pośród wyszarżanych surdutów, poplamionych bluz wyglądał na wystrojonego panicza. Orzesz. Był to chłop barczysty, w jakimś wyszarżanym urzędniczym kostjumie. Żer. 2. *wyszargać, uszargać, zaszargać, zbrukać, uchlastać, zachlastać = zachłapać, zawałać błotem.*

Wyszarzały który wyszarzał, wyburzały: Barwa ich była wyszarzała cokolwiek. Kaczk.

Wyszarzanie, a, btm., czynność cz. **Wyszarzać**. **Wyszarzać**, ejs, ał stać ś. szarym, wyburzać.

Wyszarzenie, a, olm., czynność cz. **Wyszarzyć**.

Wyszastać, a, ał, nied. **Wyszastywać** l. kogo = wyruszyć, wypędzić: Cóż, jeśli fortuna sprzeczną wojska nasze pogromi i stąd nasz wyszasta? Chr. 2. bijąc z szelestem, wychłostać, wytrzepać.

Wychłóścić: Wyszastał chłopca. Troc. 3. [W.] wymieść: W. piec skrzydłem. 4. wydać lekko-myślnie, rozrzutnie, wyrzucić nieogłębnie, przesza-ściac, roztrwonić, przepuścić: W. pieniędzo. 5. szastając w płynie wymyć; wypławić, wypłócić: W. kieliszki z wody, aby przedzej oschły. Troc. W. bieliznę, chustę w wodzie, chustę z błota. Troc. Po złowieniu aby ryby dobrze w czy-stej wodzie wypłócano i wyszastano z błota, z mułu. Haur. W. ś. l. szastając ś., wólczyć ś., spaować, wycieczczyć ś., stracić zdrowie: Służąc w tym wojsku, djabelnieśmy ś. wyszastali. l. 2. przon. szastając funduszami zubożeć; wycią-nać ś., wysypać ś., zrujnować ś.: Jak ś. wy-szastamy, będziemy łupę lizali. l.

Wyszastanie, a, btm., czynność cz. **Wyszastać**.

Wyszastanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyszastać** ś.

Wyszastywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wyszastać**.

Wyszastywanie, a, btm., czynność cz. **Wyszastywać**.

Wyszastywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyszastywać** ś.

Wyszosać, a, ał co = wypuścić z siebie w po-ściaci urny a. z urną, wysusiać, posp. wysiukać. W. ś. ulżyć sobie wypuściciwszy urnę; wysi-usiać ś., zrobić siusu, zrobić z wodą, posp. żart. odlać ś.

Wyszozanie, a, btm., czynność cz. **Wyszozać**. **Wyszozanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wyszozać** ś.

Wyszozbiotać, oce a. ocze, otał co = wyrazić szczebiotem, wyświegotać, wypaplać, (o dziecku) posp. wygaworzyć: Usteczka jej każdą myśl wyszozbiotała. Przyb.

Wyszozbiotanie, a, btm., czynność cz. **Wyszozbiotać**.

Wyszozgólniać, a, ał i W. ś. p. **Wyszozgólnić**.

Wyszozgólnianie, a, btm., czynność cz. **Wyszozgólniać**.

Wyszozgólnianie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyszozgólniać** ś.

Wyszozgólnić, i, il, nied. **Wyszozgólniać** l. wymienić, wylczyć, wyluszczyć poszczególne, wy-kazać szczegółowo, detalicznie, nied. specyfikować: W. w cenniku wszystkie przedmioty. 2. co = wy-jaśnić, wyluszczać szczegóły w czym zawarte: Jeżeli wyraz jest ogólny lub powszechny, wy-szczególnijmy go, t. j. poznajmy, które szczegól-ne zamyka w sobie. Kopez. 3. kogo = wyróżnić pomiędzy wielu, zaznaczyć szczególniejszą uwagę, szczególniejszemi względami: Cesarz na zebra-niu widocznie wyszczególniał naszego posła. W. ś. wydzielić ś., wyróżnić ś., wyodrębnić ś., wy-osobnić ś.: Policja, służba wojskowa wyszcze-gólniały ś. po prowincjach, wyosobniały ś. z powszechnych przepisów.

Wyszozgólnienie, a, l. btm., czynność cz. **Wyszozgólnić**; Zdałem maturę z wyszczególnie-

nem. Rog. (= z odznaczeniem). 2. wykaz szcze-gółowy, specyfikacja.

Wyszozgólnienie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyszozgólnić** ś.

Wyszozekać, a, ał, nied. **Wyszozekiwac** l. szczebkaniem wyrazić, odlać. 2. pog. wygadać, wybajać, wypaplać, wygłaskać; szczebkając (= ga-dając) jak pies, wydać, zbradzić. 3. kogo = szczebkaniem wystraszyć, wypędzić: Pies wyszozekał dziada. Troc. Przon: Zausznik go z domu wyszozekał. Troc. 4. szczebkaniem wywoabić: Wy-szozekasz wilka z lasa. Troc. (= nie budź licha, kiedy śpi). 5. co na kim = szczebkaniem wymu-sić, przez szczebkanie otrzymać. Przon.: Nie wy-szozekasz tego na nim. Troc. W. ś. naszozekaw-szy ś., przestać szczebkać: Pies ś. wyszozekał. Troc. I pies umilknie, kiedy ś. wyszozeka. Rej. Przon., pog.: wygadać ś., wypyskować.

Wyszozekanie, a, btm., czynność cz. **Wyszozekać**.

Wyszozekanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyszozekać** ś.

Wyszozekany l. im. od **Wyszozekać**. 2. przon., przym. wygadany, mówiący, gadatliwy, rezolutny, wielomówny, świegotliwy, pyskawy: Szczęśliwszy sto-kość nad nas rzeźnik W., co broniąc jednej strony, obelżywe piany na przeciwną wysłinia. Zabł. Wyszozekana dziewczeczka. l. Wyszozeka-na pokojówka. l. Była kobietą... silną jesz-cze, krępką, wyszozekaną. Krasz. Nie było wyszozekańszej, złęczniejszej przekupki nad pa-nią Janową. Krasz.

Wyszozekiwac, uje, ywał i W. ś. p. **Wyszozekać**.

Wyszozekiwanie, a, btm., czynność cz. **Wyszozekiwac**.

Wyszozekiwanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyszozekiwac** ś.

[Wyszozelać, a, ał] p. **Wystrzelić**.

[Wyszozelanie, a, btm.] czynność cz. **Wy-szozelać**.

[Wyszozelenie, a, btm.] czynność cz. **Wy-szozelić**.

[Wyszozelić, i, il] p. **Wystrzelić**.

[Wyszozeniac, a, ał] p. **Wyszozenić**.

[Wyszozenianie, a, btm.] czynność cz. **Wy-szozeniac**.

[Wyszozenić, i, il, nied. **Wyszozeniac**] wy-szczeryć, wysunąć, wystawić, wyścibić, wykłnąć: Wyścenił łeb piórsy. W. rękę. W. język (= po-kazać).

[Wyszozeniecie, a, btm.] czynność cz. **Wy-szozenić**.

Wyszozepać, pa a. pio, pał, nied. **Wyszozep-yać** odszczepawszy wyjąć; wyłupać ze środka. l.

Wyszozepanie, a, btm., czynność cz. **Wy-szozepać**.

[Wyszozepierzenie, a, btm.] czynność cz. **Wy-szozepierzyć**.

[Wyszozepierzyć, y, ył] wysunąć, wystawić: W. pazury.

[Wyszozepka, l, lm. i] przycinek, przymówka uszczypliwa.

Wyszozepywać, uje, ywał p. **Wyszozepać**.

Wyszozepywanie, a, btm., czynność cz. **Wy-szozepywać**.

[Wyszozera, y, lm. y, **Wyszozerca**, **Wyszozer-nik**, **Wyszozerzac**] szyderca, wykpiś, żartownik lubiący ś. wyśmiewać.

Wyszozerba, y, lm. y **szozerba** w czym zrobiona. Przon.: Kto wynagrodzi wyszozerby? (= uszozer-ki, szkody).

[Wyszczerberać, nie, bał] p. Wyszczerberć.
 Wyszczerberać, a, ał p. Wyszczerberć.
 Wyszczerberianie, a, btm., czynność cz. Wyszczerberać.
 Wyszczerberć, i, ii, [Wyszczerberzić, Wyszczerberać], †Wyszczerberać, †Wyszczerberzić, nied. Wyszczerberć co = zrobić w czym szczerbę a. szczerby, zrobić szczerbatym, wylać, utracić, oblić, posp., żart. *wygrzyść*: W. garnek, nóż, brzytwę, siekiere. Raz ś. Niemczyk do wojska pokazał pod Wiedniem, aż szlachcicom, aż urzędnikiem przednim, a Polak z wyszczerbaną. na wojnie wyszynką, zjadłszy zęby, będzie siał za nim towarzynką. Pot. W. piłę = wylać w niej ząb. Wyszczerbiony = szczerbaty. Dawno już śmierci, wierz mi, kosy. wyszczerbione, żądło, którym kąsała, mocno przytłumione. Rej. Częstowała moją matkę uśmiechami i konfiturami, podawanymi na wyszczerbionych spodkach. Orzesz. Karby na niej były nierówne, jakie ś. widzi nieraz na bukowym pniaku, ponacinanym rąbanicą tępa i wyszczerbaną. Ork. przen. Liść wyszczerbiony = ząbkowany, wyrzynany, wykrawany: Ziele to ma liście wyszczerbione, a na końcach szczerbin i wykrawania swego ości. Syr.
 Wyszczerbienie, a l. btm., czynność cz. Wyszczerberć. 2. lm. a miejsce wyszczerbione, szczerba.
 [Wyszczerca, y, lm. y] p. Wyszczera.
 Wyszczercać, a, ał p. Wyszczerknąć.
 Wyszczerkanie, a, btm., czynność cz. Wyszczercać.
 Wyszczerkować, uje, iwał p. Wyszczerknąć.
 Wyszczerkowanie, a, btm., czynność cz. Wyszczerkować.
 Wyszczerknąć, nie, nął, nied. Wyszczercać. Wyszczerkować szczerkając wytrysnąć; wyprysnąć gwałtem; wydobyć ś. ciurkiem, wyciurczyć, zgnąć. Przen.: Patrz, jak jej niestateczne żrzeniec biegają, różę z ust i purpury żywe wyszczerkają. Tw.
 Wyszczerknięcie, a, btm., czynność cz. Wyszczerknąć.
 [Wyszczernik, a, lm. cy] p. Wyszczera.
 Wyszczercać, a, lm. e l. ten, co wyszczerza zęby. 2. [W.] p. Wyszczera.
 [Wyszczercazka, i, lm. i, Wyszczyrzacka] sztyderstwo.
 Wyszczercać, a, ał i [W. ś.] p. Wyszczeryć.
 [Wyszczertzak, a, lm. i] człowiek ciągle śmiejący ś., bufon wioskowy wyśmiewający wszystkich.
 Wyszczertzanie, a, btm., czynność cz. Wyszczercać.
 Wyszczertzanie się, a, ś., btm., czynność cz. Wyszczercać ś.
 [Wyszczertzibć, i, ii] p. Wyszczerberć.
 [Wyszczertzienie, a, btm.] czynność cz. Wyszczertzibć.
 Wyszczertzienie, a, btm., czynność cz. Wyszczertzibć.
 Wyszczertzienie się, a, ś., btm., czynność cz. Wyszczertzibć ś.
 Wyszczertzycć, y, ył, Wyszczertzycć, [Wyszczyrzycć], nied. Wyszczertzacć, Wyszczertzacć, [Wyszczyrzacć] wysunąć, wytknąć, wychylić, oszczerzyć, wystawić, pokazać, wyszczerzyć: Wyszczertzam zęby na kogo. Troc. Wyszczertzycć na mnie zęby. Jabł. Przen.: Wyszczertzacć zęby = śmiać ś. bez potrzeby, wdziżyćć ś., posp. suszyć zęby. W. język = wysunąć, wywieść, pokazać, wystawić, wyćbić, wywalić, wytknąć, wysadzić. W. oczy (I.) = wytrzeszczyć, wylupić, wybałuszyć, wyrzucić, wyrzucić,

wywalić, wystawić, postawić: Wyszczertzaj tu i wytrzeszczaj oczy swe, jako chcesz. Orzech. Z wyszczerzonych ust jego leciał grad naigrających ś. a. bezwstydných wyrazów. Orzesz. W. ś. l. wychylić ś., pokazać ś., wysunąć ś., wyluszczyć ś. a nie wypaść, wyszczerzyć ś., wystać, wysterczeć, wyjść na wierzch: Owies w dojrzałości da ś. poznać, kiedy ś., z swego pokaże i wyszczerzy zawarcia. Haur. 2. posp. wyszczerzyć zęby, suszyć zęby, pokazać je, wdziżyćć ś., śmiać ś. bez potrzeby: Córnia ś. do hrabiego wyszczerzy. Krasz.

[Wyszczerykiel, kła, lm. kłowie] człowiek ciągle ś. śmiejący, śmieszek.

Wyszczekiwać, uje, iwał szcękaniem wykonywać jaką nutę, melodję, wybrzeczkiwać: Pałaszem wyszczekiwał marsza.

Wyszczekiwanie, a, btm., czynność cz. Wyszczekiwać.

Wyszczekać, a, ał, Wyszczekać, Wyszczeknąć, Wyszczeknąć, nied. Wyszczekiwać, †Wyszczekować, Wyszczekać, Wyszczekać l. szczykając powrywać, pozrywać, wyszczytać, wyszcubić, (jednot.) wyrwać, urwać, zerwać, uszcżknąć: W. trawkę. Wyszczeknąć kwiatek. Proso wyszczykane. Haur. 2. szczykając wydobyć; wyluszczyć, wyluskać: W., wyuskać, jak groch, szczykając wyrwać. L. Wybieram, wyszczykuję, *excerpo*. Macz. Głabro, wyszczykam, skubię, gładzę. Macz. Przen.: (Przyrodzenie) w mięszce matki wnętrzościach zawarty ciało dławic i na świat z domku jego wyszczekało. Zebr. (= wysadziło, wypuściło, wydało. L.).

Wyszczekanie, a, btm., czynność cz. Wyszczekać.

Wyszczeknąć, nie, nął p. Wyszczekać.

Wyszczeknięcie, a, btm., czynność cz. Wyszczeknąć.

× Wyszcznąć, nie, nął i × W. ś. p. Wyszczynić.

× Wyszcznięcie, a, btm., czynność cz. Wyszcznąć.

× Wyszcznięcie się, a, ś., btm., czynność cz. Wyszcznąć ś.

Wyszczotkować, uje, ował wytrzeć, wyczyścić szcżotką: W. podłogę, głowę. [W. ubranie].

Wyszczotkowanie, a, btm., czynność cz. Wyszczotkować.

Wyszczucie, a, btm., czynność cz. Wyszczuć.

Wyszczuć, uje, uł, Wyszczuć, [Wycwać], nied.

Wyszczuwać kogo skąd = szczyćć psami wystraszycć, wygnać, wypłoszyć: Wyszczuwszy psy niedźwiedzia z jamy, łowiec strzelił nań oszczepem. Jabł. Pójdź, mówię, precz z mego domu, bo cię każe psami wyszczuwać. Boh. Wypchnij, wyrzuć, wyszczuwać psami, wróć oknem, gdy nie drzwiami. Jak W. Wyłają ich, wykrzyeżę, psami wyszczuają. Wor. Patrzacie na najszlachetniejszego z młodzieńców, wyrzuconego za bramę, wyszczutego psami. Kacz.

Wyszczupka, i, lm. i bot. (leptocarpea) roś. z rodziny krzyżowych.

Wyszczuplać, a, ał p. Wyszczuplić.

Wyszczuplały który wyszczuplał, wychudły, wycieńczony: Była zadowolona z wyszczuplałej swej postaci. Kow.

Wyszczuplanie, a, btm., czynność cz. Wyszczuplać.

Wyszczupleć, eje, ał szcuplejąc wycieńczycć; wychudnąć.

Wyszczuplenie, a, btm. l. czynność cz. Wyszczupleć. 2. czynność cz. Wyszczuplić.

WYSZCZUPLIĆ

Wyszczuplić, I, II, nied. **Wyszczuplić** zrobić zupełnie szczupłym; *uszczipić* wyszczupić; *okroić, obciąć*: Przed świtem, niżeli dzień wyszczuplił noony miesiąc, jak na nowiu... Mor. A.

Wyszczuwać, a, ał p. **Wyszczuć**.

Wyszczuwanie, a, błm., czynność cz. **Wyszczuwać**.

Wyszczuwać, a, ał p. **Wyszczuć**.

Wyszczuwanie, a, błm., czynność cz. **Wyszczuwać**.

[**Wyszczugał**, u, lm. y] bot., p. **Mglejarka**.

Wyszczukać, a, ał p. **Wyszczukać**.

Wyszczukanie, a, błm., czynność cz. **Wyszczukać**.

Wyszczukiwać, uje, iwał p. **Wyszczukać**.

Wyszczukiwanie, a, błm., czynność cz. **Wyszczukiwać**.

Wyszczuknąć, nie, nął p. **Wyszczukać**.

Wyszczuknienie, a, błm., p. **Wyszczuknięcie**.

Wyszczuknięcie, a, błm., **Wyszczuknienie** czynność cz. **Wyszczuknąć**.

† **Wyszczukować**, uje, ował p. **Wyszczukać**.

† **Wyszczukowanie**, a, błm., czynność cz. **Wyszczukować**: W. kwiatów, *runcatio*. Mącz.

× **Wyszczyniać**, a, ał p. **Wyszczynić**.

× **Wyszczynianie**, a, błm., czynność cz. **Wyszczyniać**.

× **Wyszczynianie się**, a s., błm., czynność cz. **Wyszczyniać s.**

× **Wyszczynić**, i, II, × **Wyszcznąć**, nied. **Wyszczyniać** I. *wyszcibić, wystawić, wychylić, pokazać, wysunąć z pod czego, wytknąć, wymknąć, wysterczyć*: Kaszłąc, język wyszczyniać. Mącz. *Exinfulare*, W. Mącz. Trzykróc z twarzą surową Neptun s. zawodził ręce z wody W. Żebr. Łby z wody wyszczyniają. Żebr. Pan, wziąwszy ośta za uszy, wyszczynione z onej swej skóry, rzekł: nie omylisz mnie. Jabł. (sterczace. L.). **Wyszczynał** głowę. Troc. **Wyszczynij** palec, rękę. Troc. 2. [W.] *wyszczycić zboże na klepsku po wymłóceniu posadu i zebnaniu słomy z ograbeł, czyli ze czynów, grabiami i miotłą*. × W. s. **wysunąć s.**, *wypurzyć s.*, **wyszczibić s.**, **wychylić s.**, **wyłęzć**, **wymknąć s.**, **wysterknąć z pod czego**.

× **Wyszczynienie**, a, błm., czynność cz. **Wyszczynić**.

× **Wyszczynienie się**, a s., błm., czynność cz. **Wyszczynić s.**

† **Wyszczyp**, u, lm. y **wyszczypywanie**, **wyszczypnięcie**: Ach piekło, piekło całe w moim wnętrzu gore, wszystkich męczarów wyszczypy na me czucie biorę. (= *udręczenia*). Uszli tam wyszczypów mrozu i skwarów upału. Przyb.

Wyszczypać, pie, pał, **Wyszczypnąć**, nied. **Wyszczypywać**, † **Wyszczypować** I. kogo, co = **naszczypać s. kogo, czego na wszystkie strony, na wszelkie sposoby**: Mróz im wyszczypał policzki. 2. p. **Wyszczukać**. Przen.: **wybrać, wybraćować, przebrać, wysortować**: Te munsztuki z nieprzebranej liczby wszelkich munsztuków są wyszczypnione. Dor.

Wyszczypanie, a, błm., czynność cz. **Wyszczypać**.

[**Wyszczypek**, pku, lm. pki]: Grunt ten, jaki sobie dożywotnik na używalność zostawia, powszechnie nazywa s. tu wyszczypkiem. Gwar.

Wyszczypnąć, nie, nął p. **Wyszczypać**.

Wyszczypnienie, a, błm., p. **Wyszczypnięcie**.

Wyszczypnięcie, a, błm., **Wyszczypnienie** czynność cz. **Wyszczypnąć**.

† **Wyszczypować**, uje, ował p. **Wyszczypać**.

WYSZEREGOWAĆ

† **Wyszczypowanie**, a, błm., czynność cz. **Wyszczypować**: Dobrotliwy Panie, żeby s. pisma prorockie ziściły, sweś dał policzki na W. i ciała katom, którzy Cię dręczyli. Odym.

Wyszczypywać, uje, ywał p. **Wyszczypać**.

Wyszczypywanie, a, błm., czynność cz. **Wyszczypywać**.

† **Wyszczyrbić**, i, II p. **Wyszczyrbić**.

† **Wyszczyrhlenie**, a, błm., czynność cz. **Wyszczyrbić**.

[**Wyszczyrzać**, a, ał i W. s.] p. **Wyszczeryć**.

[**Wyszczyrzanie**, a, błm.] czynność cz. **Wyszczyrzać**.

[**Wyszczyrzenie**, a, błm.] czynność cz. **Wyszczyrzyć**.

[**Wyszczyrzyć**, y, ył i W. s.] p. **Wyszczeryć**.

Wyszędł p. **Wyjść**.

† **Wyszej**, † **Wysszej** *wyżej, nad*: W. trzy lat; W. trzydzieści grzywien. W. tego zrzebia. W. ośmi groszy. Od trzydzieści lat i wysszej.

Wyszelmować, uje, ował posp. *sponiemierać, zniszczyć, powycierać, zbrukać, wybrudzić, wyszmelcować, wymiętosić*.

Wyszelmowanie, a, błm., czynność cz. **Wyszelmować**.

Wyszemrać, mrze, mrał *szemraniem, szemrem wyrazić*; **wyszepać**: Mój skarbiel wyszemrał Józef, wiedząc za nią rozkochane oczy. Rodz.

Wyszemranie, a, błm., czynność cz. **Wyszemrać**.

† **Wyszenie**, a, błm., czynność cz. † **Wyszyc**.

† **Wyszenie się**, a s., błm., czynność cz. **Wyszyc s.**

Wyszeplenić, i, II, [Wyseplenić] **szeplemieniem** *wyrazić*: Zydówka ruszyła tylko ramionami i wyszepleniła, że doktor Brant właśnie jest u słabej. Krasz.

Wyszeplenie, a, błm., czynność cz. **Wyszeplenić**.

Wyszeplnąć, nie, nął p. **Wyszeptać**.

Wyszeplnięcie, a, błm., czynność cz. **Wyszeplnąć**.

Wyszeptać, pce a. pce, ptał, **Wyszopnąć**, nied. **Wyszepywać** *wyrazić szepsem, szepianiem wypowiedzieć*: Zachwiał s. pod ciężem tych kilku słów kobiecych, wyszeptanych cicho wśród ciemności. Bał. Przen.: W przestankach zegar, na koninie stojący, zółwiowo wlokące s. wyszeptały sekundy. Krasz. W. s. I. **szeptem** *wyspowiadać s.*, **szepcąc** *wyżalić s.*, **wyunętrzyć s.**: Brał go na stronę ten i ów, wyszeptując s. z bolączek. Reym. 2. **naszeptać s. dowoli**. 3. [W. s.] (o rakach) *stracić mięso w szyjce, wychudnąć*: Raki ulwione, gdy przez niejaki czas bez wody zostają, wyszpeją s., jak mówią, a. chudnieją. Kluk. Przen.: **wyżuć s.**, **wyłać s. z pieniędzy**, **ogolocić s. z zasobów**, **łaząc na co**, **wysypać s.**, **wyskrubać s.**: Pan na konfederacji wyszeptał s. eo do talara. Chodź. **Wyszeptać s.**, jak rak. Prz.

Wyszeptanie, a, błm., czynność cz. **Wyszeptać**.

Wyszeptanie się, a s., błm., czynność cz. **Wyszeptać s.**

Wyszepywać, uje, ywał i W. s. p. **Wyszeptać**.

Wyszepywanie, a, błm., czynność cz. **Wyszepywać**.

Wyszepywanie się, a s., błm., czynność cz. **Wyszepywać s.**

[**Wyszeregować**, uje, ował] I. *ustawić w szeregi*: Wyszeregował dwie szwadrony wojska. 2. *cz. ni. ustawić s. w szeregi*: Wojsko wyszeregowało.

[Wyszeregowanie, a, bfm.] czynność cz. Wyszeregować.

[Wyszetrzenie, a, bfm.] czynność cz. Wyszetrzyć.

[Wyszetrzyć, y, ył] zbać.

Wyszewnik, a, fm. i (spotangus) skarłupnia jeżowcowa, natrafiana w stanie skamieniałym, najwięcej w utworze kredy Łab.

[Wyszka, i, fm. i], †Wyżka i. p. Wyżyna: Nie łaż po wyskach, bo jese karku nakręcis. 2. zabudowanie na strychu pod dachem do przechowywania rzeczy lepszych. 3. wysokie miejsce w izbie, polica. 4. [Wyszki, Wyżki, Zwyzki, Wyżki] góra nad oborą do składania słomy i siana.

Wyszkalować, uje, ował i. oszkalować na wszelkie sposoby. L. 2. [W.] wylać, zwymyślć, wybeżać, wybużować.

Wyszkalowanie, a, bfm., czynność cz. Wyszkalować.

Wyszklenie, a, bfm., czynność cz. Wyszklić.

Wyszklić, i, il i. wykierować ku komu, na kogo co lśnić: Ona, swe oblicze blade wyszkliwszy na mnie... Słow. 2. sprawić, aby ś. lśniło, wygładzić, wyglansować, wypolerować: Całą moc wtędy w żrenię wyszkliłą posłałem. Słow. (= błyszcząca jak szkło). Ślizgał ś. z niewypowiedzianą wprawą po wyszklionej posadzce. Zap.

Wyszkliwać, a, ał wylać szklivem, glazurą: Wyszkliwany garnek.

Wyszkliwanie, a, bfm., czynność cz. Wyszkliwać.

[Wyszkodować się, uje ś., ował ś.] wydać ś., wykspensować ś. ze szkodą dla siebie.

[Wyszkodowanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Wyszkodować ś.

Wyszkolenie, a, bfm. i. czynność cz. Wyszkolić. 2. stan tego, który został wyszkolony, wprawa, tresura.

Wyszkolić, i, il wydoskonalic, wycniczyć, wyrobić, wytresować, wymustrować: Madam wyszkoliła je dzielnie w sztuce zalotności. Byk. Ujrzeni ówczesnego Żydka, bałagutę, popędzającego czwórkę wyszkoloną, wykłusowaną do ostatecznej możliwości. Byk. Wyszkolona w karcach dobrego smaku. Jell.

[Wyszkolować, uje, ował] wykształcić, wyprymować: Wyškolował chłopca na organistygo.

[Wyszkolowanie, a, bfm.] czynność cz. Wyszkolować.

[Wyszkrobować, uje, ował] p. Wyskrobać.

[Wyszkrobowanie, a, bfm.] czynność cz. Wyszkrobować.

[Wyszkrobać, ble, bał i W. ś.] p. Wyskrobać.

[Wyszkrobanie, a, bfm.] czynność cz. Wyszkrobać.

[Wyszkrobanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyszkrobać ś.

† Wyszlabilizować, uje, ował p. Wyszlabilizować.

† Wyszlabilizowanie, a, bfm., czynność cz. Wyszlabilizować.

Wyszlachcenie, a, bfm. i. czynność cz. Wyszlachcić: W. syna. Krasz. 2. czynność cz. Wyszlachcić.

Wyszlachcić, i, il kogo = wyrobić komu szlachectwo, nobilitować go, wystarać ś. o szlachcenie go, wyszukać dowodów jego szlachectwa: Wyszlachci nieszlachcica, wygra zdesperowany proces. Krasz. Przygotujże papiery wszystkie, wyszlachcimy cię. Krasz.

Wyszlachcieć, eje, ał wyszlachetnić, nabrać pozorów szlachcica, szlachcianki: Byłby może nie

poznał, tak ś. zmieniła, a prawdę rzekszy, wyładniała i wyszlachciała. Krasz.

Wyszlachetniać, a, ał i W. ś. p. **Wyszlachetnić**.

Wyszlachetnianie, a, bfm., czynność cz. **Wyszlachetniać**: Im zawdzięczał stopniowe, prawie bezwiedne doskonalenie ś. i W. Gom.

Wyszlachetnianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wyszlachetniać** ś.

Wyszlachetnianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wyszlachetniać** ś.

Wyszlachetnić, i, il, nied. **Wyszlachetniać** zrobić stopniowo szlachetnym: Powołanie miłosierdzia dziwnie wyszlachetnia duszę. Krasz. Wdzięk rysów, wyszlachetnionych cierpieniem: Krasz. Szyller mocno wyszlachetnił swoich Szwajcarów XIV wieku. Spas. W. ś. p. **Wyszlachetnić**: Swawola byłaby ś. wyszlachetnia w energją. Ant.

Wyszlachetnić, eje, ał, **Wyszlachetnić** ś. nabrać szlachetności, podnieść ś. moralnie: My ją odkupim, i wyszlachetnieje w miłości naszej. Krasin. Twarz jej wydelikatniała, wyszlachetniała. Bał.

Wyszlachetnienie, a, bfm. i. czynność cz. **Wyszlachetnić**. 2. czynność cz. **Wyszlachetnić**: Zapalały ś. jego oczy i twarz oblekała ś. w jakiś wyraz pięknego wyszlachetnienia. Gaw.

Wyszlachetnienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wyszlachetnić** ś.

Wyszlachtować, uje, ował szlachetowaniem wyrobić, wygotować: Ozębające wagony codziennie po południu wiozą stopy wyszlachtowanego mięsa do miast Wschodu.

Wyszlachtowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszlachtować**.

Wyszlakować, uje, ował, × **Wyszlakować** i. kogo, co = ślakując wynaleźć, odkryć pu śladach, wysledzić, wytropić, wyspiegować: W., wysledzić, wynaleźć. Kn. Wyszlakował był dzika w lasach. Żer. W. kogo. Troc. 2. wylużyć, obszyć szlakiem, szlakami. L.

Wyszlakowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszlakować**.

Wyszlamować, uje, ował, × **Wyszlamować** wyczyścić ze szlamu, wybrać z czego szlam: W. staw, kanał, kiszki. W. gline = odplawić, wypłókać. Przen.: W. komu kieszeń = oporządzić, ogolocić z pieniędzy, wyplondrować, wypróżnić, wyskubać, wysypać; wyludzić, wydrzeć pieniądze. Przen.: × W. = wyladować, opróżnić, wyprzątnąć: W. wóz. W. kieliszek i t. p. = wypić, spełnić, wychylic, wysuszyć, wysączyć, wydusić, wytrącić, wypróżnić, wyłopać: Kto z poetów nasze nauki miłuje, ten zaraz niechaj dziesięć pełnych wylamuje. L.

Wyszlamowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszlamować**.

Wyszlichtować, uje, ował wysmarować, pociągnąć szlichtą.

Wyszlichtowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszlichtować**.

Wyszlifować, uje, ował, × **Wyszlifować**, × **Wyszlifować** szlifując wyrobić w pewien kształt; szlifując wygładzić; oszlifować dokładnie; szlifując wyostrzyć; wywecować: W. kamień. Przen.: Język wyszlifowany = ostry, ciężki, wyprawny. Ty nie płytko rzeczy bierzesz z prosta, nie mszysto, nie brzydko, do sporu masa wyszlifowany język, prawo na prawo sadzisz. L. Ma mieć rozum wyszlifowany jak brzytew. Kaczk. Przemóżni władcy wyszlifowanych rozumów. Kaczk. Obręcze

wyszlifowane wzmacniało 12 nowych cyhantów. Wilk.

Wyszlifowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszlifować**.

Wyszlochad, a, ał, × **Wyślochad** l. szlochając wypowiedzieć. 2. szlochaniem wyjednac, wybeczed, wyplakac. W s. naszlochawszy s., przestad szlochac; wybeczed s., wyplakac s.

Wyszlochanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszlochad**.

Wyszlochanie się, a s., bfm., czynność cz. **Wyszlochad** s.

× **Wyszlifować**, uje, ował p. **Wyszlifować**.

× **Wyszlifowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wyszlifować**.

Wyszlapad, pie, pal, × **Wyślapad**, **Wyszlapic** l. eo = szlapiac wydeptac, wygniesc, wytralonac: Czcionka, miasto slowa, ktora nogą na prochu wyszlapala krowa, przewierzgnionego ciada godo dala smutno. Zebr. 2. konia = przelozyt mu noge, ktora zaszlapil. L.

Wyszłapanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszłapać**.

Wyszłapic, i, il p. **Wyszłapać**.

Wyszłapienie, a, bfm., czynność cz. **Wyszłapic**.

Wyszły który wyszedł: W. z użycia. (= przestarzały). Poczynil w domu rycia i rzezania wydajace s. a wyszle. Leop. (wydajace s. na wierzech. Leop.). Jest na wielkim ustroniu miejsce, ktore boki wyszlami uczynila wyspa, port szeroki. Koch. J. (= wystajacemi, ucysnietemi).

Wyszmalcować, uje, ował, † **Wyszmalcować**, **Wyszmalcować**, **Wyszmalcować** l. wytopic, wyplawic, wysmazyc, wydobyt zapomocą ognia: W. lot. Z węgierok najlepsze s. wysmazyc i wyszmelcuje powidla. Haur. Kiedy mączka prochowa, saletra, siarka, węgle, terpentyna i t. d. razem nalezycie wyszmalcujac s. nad ogniem, mieszanina tak, jak zastygnie, bedzie tak twarदा, ze ja na kawałki rabać trzeba, i dlatego nazywa s. szmelc. 2. pozbawic czego, wyczyscic przez wytopienie. Przen.: oczyszczajace enoty te sa, przez ktore dusza bywa wyszmalcowana od zlości i wypalona. Petr. 3. zaprawic dobrze szmalcem. 4. dac na metalu szmelc, powloke, zabezpieczajaca od rdzawienia. Przen.: zaszmalcować, wyswiechtac, zaswiechtac, wysmarowac tuszczem, wypucowac, wyglansowac na tlusto, potluscic, wytluscic, zatluscic a. wyswiecic od wygladzonego brudu: W. papier, glowe tuszczem; klapy u surduta.

Wyszmalcowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszmalcować**: Piwo gdańskie dla wyszmalcowania i przysady chmielu gorętsze nad inne. Syr.

× **Wyszmatad**, a, ał, × **Wyszmatnac**, nled. × **Wyszmatywad** kogo = wybic szmatem; wyprac, wytrzepac, wychlostac. Troc. L. Przen.: W. kogo slowami = wyfukac, wyłajac, wykrzyzczec, wybiesztać, wyburzczać, wybużować. Troc.

Wyszmatanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszmatad**.

× **Wyszmatnac**, nie, nał p. **Wyszmatad**. L.

× **Wyszmatnicie**, a, bfm., czynność cz. **Wyszmatnac**.

× **Wyszmatywad**, uje, ywał p. **Wyszmatad**.

× **Wyszmatywanie**, a, bfm., czynność cz. **Wyszmatywad**.

Wyszmalcować, uje, ował p. **Wyszmalcować**.

Wyszmalcowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszmalcować**.

Wyszminować, uje, ował starannie natrzeć szminką: Chór opery wyszminowany. Ole.

Wyszminowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszminować**.

[**Wyszmiadnac**, nie, nał] stracic kolor, wybladnac, wyblaknac, wyplowid.

[**Wyszmiadnicie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyszmiadnac**.

† **Wyszmuksiwać**, uje, iwał p. **Wyszmuksnąć**.

† **Wyszmuksiwanie**, a, bfm., czynność cz. **Wyszmuksiwać**.

[**Wyszmuład** się, a s., ał s.] wyczerpad s., zniszczyć s., wyszeptac s.

[**Wyszmulanie** się, a s., bfm.] czynność cz. **Wyszmuład** s.

[**Wyszni**, **Wyźni**, **Wyśni**, **Wyśny**], † **Wyszni**, † **Wyszny** wysoki, wyzszy, górny: Wysnia/lizba = lezaca od strony gór. Wysznia brama w Cieszynie. W. zamek.

Wysznicerować, uje, ował p. **Wysznicerować**. **Wysznicerowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wysznicerować**.

× **Wysznurkować**, uje, ował i × **W. s. p.** **Wysznurować**.

× **Wysznurkowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wysznurkować**.

× **Wysznurkowanie się**, a s., bfm., czynność cz. **Wysznurkować** s.

Wysznurować, uje, ował, × **Wysznurować** l. wyzwolic ze sznurów a. sznurków, wywiklac, zdejmujac sznury: L. 2. sciagnac, obwiazac dokladnie sznurkami, sznurówką, zasznurowac, usznurowac. Przen.: Swiadek biurokratycznie wysznurowany. Krasz. (= wyprostowany, wysztyniony, wykrygowany, sztywny). 3. † **W. wyciagnac**, wyprostowac sznurami, sznurkami: Drzewo (krzywe, gdy je poradznie wysznukuje a wyprostuje, wnet nadobne bedzie. Rej. W. s. 1. wysztyniwc s., wykrygowac s. gorsetem; sciagnac s. sznurówką. 2. wycisnac s. w ksztalcie sznura: Wysznurowala s. pręga na grzbiecie od berla zlotego. Ml.

Wysznurowanie, a, bfm., czynność cz. **Wysznurować**.

Wysznurowanie się, a s., bfm., czynność cz. **Wysznurować** s.

Wyszogrodzki, kiego, lm. cy p. **Horodniczy**.

† **Wyszokrajca**, y, lm. y zlodziej grosza publicznego: Lex Julia u Rzymian z ziemi wywołaniem karala wyszokrajce i czei odsadzaniem. Klon. (reos peculatus. L.).

Wyszorować, uje, ował szorujac wyczyscic, wytrzeć, wypucowac: Naczynie to ma byc wyszorowane i wodą wymyte. Bud. W. stól. † **Wyszorowal** mu kocietki. Przen.: Wytarl mu kapiule = zmyl my glowe, zmydlil mu leb. 2. szorujac przedziurawic, przeszorowac, wytrzeć na wyłot.

Wyszorowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszorować**.

1. **Wyszosować**, uje, ował wyrobic, wymoscić, wyziwirowac na szose: W. drogę, ulicę, podwórko.

2. **Wyszosować**, uje, ował wystroic w odzieniu z szosami. W. s. wystroic s. w ubraniu w szosy: Lokaj wyszosowany.

Wyszosowanie, a, bfm., czynność cz. 1. i 2. **Wyszosować**.

Wyszpacać, a, ał i **W. s. p.** **Wyszpacić**.

Wyszpacanie, a, bfm., czynność cz. **Wyszpacać**. **Wyszpacanie się**, a s., bfm., czynność cz. **Wyszpacać** s.

× Wyszpaczać, a, ał p. Wyszpocić.
× Wyszpaczanie, a, błm., czynność cz. Wyszpaczać.

× Wyszpaczanie się, a s., błm., czynność cz. Wyszpaczać s.

× Wyszpaczkować, uje, ował szpaczkując wygadać, wypaplać. L.

× Wyszpaczkowanie, a, błm., czynność cz. Wyszpaczkować.

Wyszpianować, uje, ował i. wyciągnąć, wyprzeżyć: W. płótno na blejtramie. 2. blach. wykładać (blachę) aż do nadania jej odpowiedniej sprężystości.

Wyszpianowanie, a, błm., czynność cz. Wyszpianować.

Wyszpecenie, a, błm., czynność cz. Wyszpecić. Wyszpecić, i, il zupełnie zeszpecić, wykrzywić szpetnie. Krasz. W. s., Wyszpetnić wykrzywić s. szpetnie, wykoślawić s.; wyszpocić s., wypaczyć s.: W. s., wyszpetnić, zupełnie s. wyrodzić. L. Ukazawszy, w jakim porządku kraj był przedtem, ukazali, w jakim go teraz zastali i jako s. odłonego pierwszego daleko wyszpocił. Biel. M.

† Wyszperacz, a, lm. e, † Wyszpyracz, † Wyszperownik szperacz, wymalacza: Herberstein, człowiek wiele spraw i krajin w odprawowaniu poselstw wiadomy i pilny wyszpyracz. Błaż. Scrutator, wybadacz a. wybadownik, wyszperownik, wywiadownik. Mącz.

Wyszperać, a, ał, × Wyszpyrać, Wyszperłać, × Wyszperować, † Wyszperować, × Wyszpyrować, [Wyspertać, Wyszportać, Wyszpertać], nied. × Wyszperować, × Wyszpyrować i. szperając wynaleźć; gmerając odkryć; wygrzebać, wymszkować: Gdzieżeś to wyszperał? Ziemię i kraje, insudy nie widziane, Indzie, obyczaje Amerykus wyszperał. Leszcz. S. (= odkrył). Co ciekawi Włosi przez wiele set lat w Turczach wyszperali i opisali, to tu znajdziesz. Star. Stanisław Orzechowski, człowiek nienaganiony i pisarz, prawdę wyszperujący. Błaż. (= dochodzący jej). Wyszperować, wywiedzieć s., wyłudzić co na kim, expiscari. Mącz. W. nowinki. L. Elicere arcana, wyszperować czyje tajemnice. Mącz. 2. wytrząsnąć szperając, przetrząsnąć, przeszkukać w celu znalezienia, dowiedzenia s. czego: Gdy złodziej na ustroniu wórek ten wyszperła, znalazł kanczyk złoty, na końcu dwie perle. Pot. Podobają s. im każde nabożeństwo zrozumieć i W. Pim. (= zgłębić, zgruntować, wyrozumieć, zbadać, wysondować). Będą - li mogły być rozmierzone niebiosy na wyż i wyszperowane gruntu ziemi na dół? Leop. (wyszperowane. Leop., doścignione grunty ziemi na dole. B. G.).

Wyszperlać, a, ał p. Wyszperać.
Wyszperlanie, a, błm., czynność cz. Wyszperlać.
× Wyszperować, uje, ował p. Wyszperać.
× Wyszperowanie, a, błm., czynność cz. Wyszperować.

× [Wyszperownik, a, lm. cy p. Wyszperacz.
Wyszpetnić, eje, ał p. Wyszpecić. L.
Wyszpetnienie, a, błm., czynność cz. Wyszpetnić.

Wyszpiciować, uje, ował rzem. wydłużać w szpic, zaostriżyć.

Wyszpiciowanie, a, błm., czynność cz. Wyszpicować.

Wyszpiegować, uje, ował, Wyszpiegować, nied. Wyszpiegowywać, Wyszpiegowywać i. szpiegując wykryć, wysledzić, wytropić, wywiedzieć s.; podpatrzeć: Ani s. spodzieje, jak ich wyszpieguje.

L. Wyszpiegowawszy drogi nieprzyjacielskie, wojsko swoje sporządza. Pilch. Przyszli, żeby nieobronność ziemi wyszpiegowali. Leop. (aby mdlejsze miejsca z ziemi obejrżeli. Leop.; aby przepatrżeli miejsca nieobronne tej ziemi. Leop.). Przyszli, aby wyszpiegowali i wypatrżeli i zjeżdżili ziemię twoją. Leop. Wyszpiegujecie a obaczcie pilnie wszystkie chronki jego. Leop. (wypatrzejcie a obaczcie wszystkie te miejsciska skryte. B. G.). Potym, gdy ich niektórzy mniś wyszpiegowali, pojmawszy ich, wsadzono. Baz. (= spenetrowali). Wyszpiegował ich w altanie. (= przydybał, zdybał). Te wycieczki Sary mogły być łatwo wyszpiegowane, wylumaczone najfałszywiej i zrzucone na niego. Krasz. 2. † W. przejrzeć zupełnie, wymacać, wypróbować, doświadczyć wszechstronnie: Wyszpieguj mię, Boże, i doznawaj myśli moich. B. G. (kosztuj mię. Bud.; doświadcź mię. L.).

Wyszpiegowanie, a, błm., czynność cz. Wyszpiegować.

Wyszpiegowywać, uje, ywał p. Wyszpiegować.

Wyszpiegowywanie, a, błm., czynność cz. Wyszpiegowywać.

Wyszpikować, uje, ował i. naszpikować dokładnie, wszędzie, gdzie należy: W. pieczeń. Cąbry baranie należycie czosnkiem wyszpikowane. Kaczk. 2. wypotrzebować na szpikowanie: W. wszystką słoninę.

Wyszpikowanie, a, błm., czynność cz. Wyszpikować.

× Wyszpilować, uje, ował, Wyspilować kogo, co = nakłóc w bardzo wielu miejscach, pokłóc, skłóc: Jużeś, ciociu, wyszpilowała! Zer.

Wyszpilowanie, a, błm., czynność cz. Wyszpilować.

Wyszpin, u, lm. y bot., p. Wyżpin.

Wyszpocąć, a, ał i W. s. p. Wyszpocić.

Wyszpocanie, a, błm., czynność cz. Wyszpocąć.

Wyszpocanie się, a s., błm., czynność cz. Wyszpocąć s.

Wyszpocenie, a, błm., czynność cz. Wyszpocić. Wyszpocenie się, a s., błm., czynność cz. Wyszpocić s.

Wyszpocić, a, lm. e, co zwągle wyszpaca a. co wyszpocił: Przesępce słów Pańskich a wyszpocić nauki Chrysta Pana i Ojców świętych. Smotr.

Wyszpocić, i, il, × Wyszpocić, nied. Wyszpacić, Wyszpocąć, × Wyszpaczać, × Wyszpaczać, × Wyszpoczać i. co = szpetnie wykrzywić, przekrzywić, skrzywić; wykrzywiwszy oszpecić; przen. wypaczyć, spaczyć, wyopaczyć, wyszpecić, przeimaczyć, wykryć, przekryć: W. gębę, wykrzywić. Dudz. Ziele to nogom w kolanach wyszpoconym użyteczne. Syr. Są ciała garbate i z prostości swojej przyrodzonej wyszpocone. Pstr. W., wykrzywić, Troc. Naśmiewey pismo św. wyszpaczają. Karnk. Wyszpocona nauka. Błaż. Gdy swym kołem obraca Fortuna, igrę wyszpaca. Dar. J. Alić złośniwa Parka to wyszpoci, a spodziewany triumf w żal obróci. Koch. W. (= na opak wywraca). Bóg sam tego, co minie, nie wraca, w zaś za wolą swą dalej wyszpaca. Petr. (= wykryć, zwraca, zauraca). Nieme pismo, jako s. podoba, W. mogą, wyszkrobać, wymazać. Skar. Kroki pletliwe emię dobre rzeczy, i niestatek poządliwości wyszpaca zmysł by najlepszy. Birk. Słowa postanowienia Sakramentu jako wyszpocił i zopaczył inaczey. Birk. W wyszpoconych przykładziech Pisma św.

u nich nie nie znajdziesz, jeno nowomyślne rozumienia tegoż Pisma św. Białob. Zony nie ma rzezaniec, bo już naturę wyszpocił. Pot. (= *zgwałcić*). Pismo św., prawo Boże przedtym nie tak dołownie wydane, a więc od innych po-falszowane i wyszpocane. Jan. Na ludzkie języki nie potrzeba tego dawać, bo ludzie wnet to wyszpocą. Krasz. 2. kogo, co = *skrytykować, wyszydzić, wyśmiać*: W. kogo w komedji, w satyrze. Wytknął Arystofanesa, który napisał komedję „Chmury“, aby Sokratesa wyszpocił i maksy my jego w pośmiech obrócił. L. 3. † W., cz. ni. *wykrzoczyć, wyboczyć, zboczyć, zejść z właściwej drogi, wyjść z właściwego kierunku*: Koleje preste czynicie nogom waszym, aby chromota nie wyszpaczata, lecz by raczej była uzdrowiona. Bud. W. s. l. *wykrzywić s. szepetnie, wykoławić s., wypaczyć s.* Przen.: Wyszpociły s. już prawa i obyczaje. Petr. (= *stały s. przewrotnemi, wyrodziły s.*). Toć było potrzebniejsze wszystko w rezę wprawić, gdzie s. nam pospolite prawo wyszpociło, aby s. to porządnie było naprawiło. Rej. 2. *przedzierzgnąć s., przewierzgnąć s., przeobrazić s., przekształcić s., przemienić s., przetrzucić s.*: Amor s. w jaką chce postać wnet wyszpoci. Mor. A.

× Wyszpoczać, a, al i × W. s. p. Wyszpocić.
× Wyszpoczenie a, blm., czynność cz. Wyszpoczać.

× Wyszpoczenie się, a s., blm., czynność cz. Wyszpoczać s.

[Wyszportać, a, al] p. Wyszperać.
[Wyszportanie, a, blm.] czynność cz. Wyszportać.

Wyszprycować, uje, ował i. *szprycowaniem wy-czyścić, wypłókać; wystrzykać*: W. ucho. 2. *wy-potrzebować na szprycowanie*: W. lekarstwo.

Wyszprycowanie, a, blm., czynność cz. Wy-szprycować.

× Wyszpyrać, a, al p. Wyszperać.
× Wyszpyranie, a, blm., czynność cz. Wyszpy-rać.

× Wyszpyrować, uje, ował p. Wyszperać.
× Wyszpyrowanie, a, blm., czynność cz. Wy-szpyrować.

[Wyszpyrtnąć, nie, nął] *wydieć.*
[Wyszpyrtnięcie, a, blm.] czynność cz. Wyszpyrt-nąć.

Wyszrotować, uje, ował i. *wyrznąć szrot, np. miasa*. 2. [W.] *wyrząbać, wyciąć*: W drzewozpnia.
Wyszrotowanie, a, blm., czynność cz. Wyszro-tować.

Wyszrubować, uje, ował p. Wyśrubować.
Wyszrubowanie, a, blm., czynność cz. Wyszru-bować.

Wyszrubowywać, uje, ował p. Wyśrubować.
† Wyszrubowywanie, a, blm., czynność cz. Wy-szrubowywać.

Wyszzenie, a, blm., czynność cz. Wyszszyc.
Wyszzy p. Wyższy.

† Wyszszyc, y, yl p. wyższyc.
Wysztafirować, uje, ował i W. s. p. Wystroid:
W., wystroid ozdobnie. L. Co zwierz wszystek inny twarz składa ku ziemi, człeka wysztafiro-wał Stwórca z usty wyniosłemi. Zebr. Wiele masz takich, którzy s. wysztafirowem w mądrość, a my ladaco. Birk.

Wysztafirowanie, a, blm., czynność cz. Wy-sztafirować.

Wysztafirowanie się, a s., blm., czynność cz. Wysztafirować s.

† Wysztaltować, uje, ował i W. s. p. Wy-kształcić. L.

† Wysztaltowanie, a, blm., czynność cz. Wy-sztaltować.

† Wysztaltowanie się, a s., blm., czynność cz. Wysztaltować s.

Wyształować, uje, ował stol. *wyrobić dziurę sztamajzją, wyłochować, wyłobić.*

Wyształowanie, a, blm., czynność cz. Wy-ształować.

[Wyształować, uje, ował] *przygotować*: Cepy W.
[Wyształowanie, a, blm.] czynność cz. Wy-ształować.

× Wysztemplować, uje, ował p. Wystemplować.

× Wysztemplowanie, a, blm., czynność cz. Wy-sztemplować.

Wysztrajchować, uje, ował garb., p. Wymiz-drować: W. pas (= *wybielić rzemień*).

Wysztrajchowanie, a, blm., czynność cz. Wy-sztrajchować.

Wysztramować, uje, ował rzem. *wyciągnąć na długość, na szerokość, wyszpanować*: W. skó-rę, płótno.

Wysztramowanie, a, blm., czynność cz. Wy-sztramować.

Wysztrekować, uje, ował *wydłużyć kawał ze-laza przez kucie.*

Wysztrekowanie, a, blm., czynność cz. Wysztre-kować.

Wyszucznić, i, il *przerobić na sztucznego, na sztuczny*: Jakże tu kobiety nie mają być jak najbardziej parafjańsko wyszucznione? Brt.

Wyszucznienie, a, blm., czynność cz. Wy-szucznić.

[Wysztuderować, uje, ował, Wystuderować] *wymyślić, stworzyć, wykoncytować, zmajstrować*: Wyduma, wystuderuje i zrobi. Ork.

[Wysztuderowanie, a, blm.] czynność cz. Wy-sztuderować.

Wysztucać, a, al p. Wystukać.

Wysztukanie, a, blm., czynność cz. Wysztu-kać.

Wysztekiwać, uje, iwał p. Wystukać.
Wysztekiwanie, a, blm., czynność cz. Wysztu-kiwać.

Wysztuknąć, nie, nął p. Wystukać.
Wysztuknienie, a, blm., p. Wysztuknięcie.

Wysztuknięcie, a, blm., Wysztuknienie czynność cz. Wysztuknąć.

Wysztukować, uje, ował, nied. Wysztukowy-wać i. *sztukując wyrobić, utworzyć; złożyć z sztuczek*. 2. *wyregparować, wstawiając sztuczki; wylatać*. L.

† Wysztukować, uje, ował p. Wystukać: W. chusty w praniu. Troc.

Wysztukowanie, a, blm., czynność cz. Wy-sztukować.

† Wysztukowanie, a, blm., czynność cz. Wysztu-kować.

[Wyszturać, a, al] p. Wyszturchać.

[Wyszturnanie, a, blm.] czynność cz. Wyszturać.

Wyszturchać, a, al; × Wysturkać, × Wysztur-kać, posp. Wyszturgać, Wyszturnać, × Wy-szturknąć, × Wysturknąć, [Wyszturać], posp.

Wyszturgnąć, nied. Wyszturczywać, Wyszturki-wać, posp. Wyszturgiwać i. *szturhając wypchnąć, wybić, wybość, wysadzić*: Ryby z dziury wysztu-rać.

Wyszturkać ślipaki wilkowi (= *wykłócić*).

2. *naszturchać s. kogo, wykukuśać*. W. s. *nasztur-chać s. wzajemnie, wykukuśać s.; wybić s. sztur-chając s.*

Wyszurchanie, a, blm., czynność cz. **Wyszurchać**.

Wyszurchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyszurchać** ś.

Wyszurchnąć, nie, nął i W. ś. p. **Wyszurchać**.

Wyszurchnienie, a, blm., p. **Wyszurchnięcie**.
Wyszurchnienie się, a ś., blm., p. **Wyszurchnięcie** ś.

Wyszurchnięcie, a, blm., **Wyszurchnienie**, czynność cz. **Wyszurchnąć**.

Wyszurchnięcie się, a ś., blm., **Wyszurchnienie** ś. czynność cz. **Wyszurchnąć** ś.

Wyszurchywać, uje, ywał i W. ś. p. **Wyszurchać**.

Wyszurchywanie, a, blm., czynność cz. **Wyszurchywać**.

Wyszurchywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyszurchywać** ś.

Wyszurgać, a, ał i W. ś. p. **Wyszurchać**.

Wyszurganie, a, blm., czynność cz. **Wyszurgać**.

Wyszurganie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyszurgać** ś.

Wyszurgiwać, uje, iwał i W. ś. p. **Wyszurchać**.

Wyszurgiwanie, a, blm., czynność cz. **Wyszurgiwać**.

Wyszurgiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyszurgiwać** ś.

Wyszurgnąć, nie, nął i W. ś. p. **Wyszurchać**.

Wyszurgnięcie, a, blm., czynność cz. **Wyszurgnąć**.

Wyszurgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyszurgnąć** ś.

× **Wyszurkać**, a, ał i × W. ś. p. **Wyszurchać**.
× **Wyszurkanie**, a, blm., czynność cz. **Wyszurkać**.

× **Wyszurkanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyszurkać** ś.

× **Wyszurkiwać**, uje, iwał i × W. ś. p. **Wyszurchać**.

Wyszurkiwanie, a, blm., czynność cz. **Wyszurkiwać**.

Wyszurkiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyszurkiwać** ś.

× **Wyszurknąć**, nie, nął i × W. ś. p. **Wyszurchać**.

Wyszurknięcie, a, blm., czynność cz. **Wyszurknąć**.

Wyszurknięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyszurknąć** ś.

Wyszurmować, uje, ował i kogo skąd = wyprzec, wyparować szturmem, wysadzić wielką siłą: *Deturbare ex stationibus*, wystraszyć, wygnąć, W. nieprzyjaciół z ich stanowisk. Mącz. 2. eo na kim, posp. *niepohamowanym nacieraniem* *wymóc*, *wymusić*, *wykolatać*.

Wyszurmowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszurmować**.

Wyszusować, uje, ował ciasto, piek. *wygnieść ciasto*.

Wyszusowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszusować**.

Wysztychować, uje, ował i. *sztychuując* *wyrysować*, *wyrytować*, *wyrznąć*: Żeby chwala jego tryumfu ku wiecznej pamięci potrwiała, kazał dźwiękiem na srebrnej W. blasze chlubny herb. 2. *wypisać starannie*, *pięknie*, *kaligraficznie*, *wykaligrafować*: Zróddem jego dochodów było pisanie wierszy, które w ozdoby, kaligraficznie wy-

sztychowanych egzemplarzach dedykował różnymi osobom. Bał. 3. *fortep. sfazować a. wyciąć drzewo w podstawkę przed sztyfami, aby struna na nim nie leżała i miała ton czysty*.

Wysztychowanie, a, blm., czynność cz. **Wysztychować**.

Wysztyftować, uje, ował i. pułk, chorągiew i t. p. = *zebrać i przysposobić swoim kosztem do gotowości wojennej, wystawić, wyszykować, umontować*: Pułki ze szczególną wysztyftował elegancją. Krasz. Biedny rotmistrz z chorągwią, wysztyftowaną na obronę ojczyzny, wkońcu ś. musiał swoim jedнопlemiennym opędzać. Rol. Hetmanowi dodał do podarunku z jeńców dobrze wysztyftowaną sotnię kozacką, na służbę do okopów św. Trójcy. Rol. 2. *wog. wygotować, wyszykować*: Po tej nieci do kłębka dcjde i genealogję Czupurnemu wysztyftuję i metrykę mu wynajdę. Krasz. Niech mi ś. wysztyftuje, bo, aby cokolwiek ciepła, musi ze mną znowu iść. Krasz. Wieuś o własnych siłach dosyć porządne dwa pokoiki gościnne wysztyftował. Rol.

Wysztyftowanie, a, blm., czynność cz. **Wysztyftować**.

[**Wysztykować**, uje, ował] *wyhaftować*.
[**Wysztykowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wysztykować**.

Wysztywnić, i, il *wyprostować sztywno, zrobić sztywnym, dychtownym*. Przen.: **Wysztywniony** (o człowieku) = *sztywny, do przesady uważający na swe ułożenie, wysznurowany, wymuszony w ruchach*: Emil stał, wysztywniwszy ś. znowu, jak żołnierz na posterunku. Krasz. (= *wyprostowawszy ś.*).

Wysztywnienie, a, blm., czynność cz. **Wysztywnić**.

Wyszufłować, uje, ował *wylać, wybrać szufłą*: W. wodę z lodzi. Przen., żart. *wyrzucić, wypędzić, wygrażyć*: Przechwalali ś. jeszeze: Wyszufujemy wizytatora. Bart.

Wyszufłowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszufłować**.

Wyszukać, a, ał, nied. **Wyszukiwać** *szukając* *wynaleźć, wykryć; odszukać, odszukać ś.; szukając* *wystarać ś.*: W. miejsce w książce. W. sobie żonę, służbę. **Wyszukane** kupię książki. Troc. (= *wypatrzone, dobrane, upatrzone*). Nadaremnie wyszukiwanych trudów użył i wiele pieniędzy wysypał. Lel. W. czego = *poszukać; postarać ś. o co*.

1. **Wyszukanie**, a i. blm., czynność cz. **Wyszukać**. 2. p. **Wyszukanosć**.

2. **Wyszukanie** przys. od **Wyszukany**: W. ś. ubiera.

Wyszukanosć, i, blm., rz. od przym. **Wyszukany**; **Wyszukanie**.

Wyszukany i. im. od **Wyszukać**. 2. przym., st. w. **Wyszukański** = a) *naciągany, wymyślony, zmyślony, upozorowany, udany, sztuczny*: **Wyszukana** zwłoka. Troc. Umiejętnosć nie **wyszukana**, ale przyrodzona. **Wyszukane** słowa. Troc. (= *wymuszone*). W. powód. b) *rzadki, niezwykły, niepospolity, wytworny, wybredny, nadzwyczajny, przesadny, wyrofinowany*: Jest to polityka i najwyszukańsza polityka. L. (= *najsubtelniejsza*). Przyjął ją z **wyszukaną** grzecznością W. gust. W grzecznościach W., w enocie teatralny, w rozmowie przesadny. Koź.

Wyszukański p. **Wyszukany**.

† **Wyszukawacz**, a, blm. e p. **Wyszukiwacz**. L.

Wyszukiwacz, a, lm. e, † **Wyszukawacz** ten, co *wyszukuje, poszukiwacz*.

Wyszukiwać, uje, iwał p. **Wyszukać**.

Wyszukiwanie, a, lm. a czynność cz. **Wyszukiwać**: Abelard godny sławy przez nadany popęd do filozoficznych i teologicznych wyszukiwań. Szan. (= *poszukiwać, badać, dociekać*). Pręciak grubszy do wyszukiwania głębokości rany pełniętej. Czer. (= *sonda*).

† **Wyszulec**, lca, lm. e *wisz, wiszar, którym pokrywają strzechy*: Krzesi ogień, liściem i skórkami okłada, k czemu suche z wyszulem z podstrzesza prowadzi gulki, które, zdrobiwszy, pod kociołek sady. Zebr. Mieszczanie na podatku z siebie czynią. W. Brud. (= *pabulum*).

Wyszulerować, uje, ował *wyrobic sobie szulerką, wygrać po szulerku*: Powinienbym ten wyszulerowany majątek zwrócić ogółowi. Prus.

Wyszulerowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszulerować**.

× **Wyszum**, u, blm., **Wyszumiałość** *wytrzeźwienie ś.*, *otrzeźwienie ś.* *po upiciu ś.*: Strach pomógł do wyszumu, gdy na pijanych napadł nieprzyjaciel. Pot. Kapusta czerwona pijaństwo rozpedza i do wyszumiałości pomaga. Syr.

† **Wyszumać**, a, ał i W. ś: p. **Wyszumieć**.

† **Wyszumanie**, a, blm., czynność cz. **Wyszumać**.

† **Wyszumanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyszumać ś.**

× **Wyszumiałość**, i, blm., p. **Wyszum**.

Wyszumieć i a. × *eje*, ał, W. ś., † W. ś., † **Wyszumać**, nied. × **Wyszumiewać** l. *wydać resztkę szumu, naszumiawszy ś.* *przeształ szumieć*; *wymusować, wypienić ś.*, *wyburzyć ś.*; *wyrobic, wyfermentować, wykisnąć, wystać ś.*, *ustać ś.* Przen.: Wiek nasz już wyszumiał, już przywary młodzieńczą popędliwośćią zbujale osłabił. Pileh. Nie trzymaj go, niech ś. młode piwko wyszumi. L. (= *niech ś. młodość wyszaleje, ustatkuję, uspokoi ś.*, *uchodzi ś.*). Co szumi, to ś. i wyszumi. Kacz. Już teraz wyszumiał. Troc. 2. z czego (o osobie) *wytrzeźwieć, wytrzeźwić ś.* *po upiciu*: Sylena w cichej jamie zdychali śpiącego: jeszcze był nie wyszumiał z wina wczorajszego. Szymon. Upił ś., i musieliśmy cztery godziny czekać na niego, aby ś. wyszumiał. Warg. Człowiek prędzej ś. wyszuma, gdy nie od żołądka ku głowie nie pójdzie. Sak. Wyszumiawszy, mię przeprosił. Troc. Wyszumiawszy ś. trochę z wieczornego podchmienia, ocknął ś. Oss. 3. (o trunku) *wywietrzeć, wyparować, wyjść z głowy, ulotnić ś.*: Adamie, ponczu mało, eom tyknął, wyszumiało. Książ. Chwała Bogu, już mi wyszumiało, i gotów jestem pić na nowo. Czart. A. Gdy gniew minie, a wino ś. też wyszuma, tedy zasię człowiek k sobie a ku pierwszemu umyślowi: przychodzi. L. Gdy dymy nie wyszumia ś. żadną robotą, przychodzą niemoey mózgowe. Sak. Przen.: Kiedy gorącość młodego wieku wyszumieje. Troc. Wyszumiał fanatyzm religijny i zdobywezy Turków. Mochn. Duma pańska niech z nas wyszumi raz na zawsze. Jed.

Wyszumienie, a, blm., czynność cz. **Wyszumieć**.

Wyszumienie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyszumieć ś.**

× **Wyszumiewać**, a, ał i × W. ś. p. **Wyszumieć**.

× **Wyszumiewanie**, a, blm., czynność cz. **Wyszumiewać**.

× **Wyszumiewanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wyszumiewać ś.**

Wyszumować, uje, ował, [**Wyszumuwać**], nied. **Wyszumowywać** *wyczyszcic z szumowin, odszumować*: W. rosół.

Wyszumowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszumować**.

Wyszumowywać, uje, ywał p. **Wyszumować**.

Wyszumowywanie, a, blm., czynność cz. **Wyszumowywać**.

[**Wyszutrować**, ujo, ował] *wybrukować szutrem*.

[**Wyszutrowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyszutrować**.

Wyszuwaksować, uje, ował *wysmarować szuwaksem*: Zostałem w pięknie wyszuwaksowanych butach z tekturowymi podeszwami. And.

Wyszuwaksowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszuwaksować**.

[**Wyszwarować**, uje, ował] *wyczernić*: W. buty, wąsiki.

[**Wyszwarowanie**, a, blm.] czynność cz. **Wyszwarować**.

[**Wyszy**] p. **Wyższy**.

Wyszybować, uje, ował l. *szybując wysunąć*. L. 2. W. i W. ś. *szybując wybrać ś.* *w górę, wlecieć, wziąć ś.*, *wznieść ś.*, *wybując, wylecieć, wysadzić ś.* *wysoko*: Byś skoro znowu sił nabrał z dołu owego chyzym ś. wyszybował skokiem. Min. W. włoskie ś. kraje Dedal wyszybował. Bardz. Wysoko ś. nad świat wzgóre wyszybuję. Bardz.

Wyszybowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszybować**.

Wyszybowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyszybować ś.**

Wyszychtować, uje, ował *kosz. szychtując wyrobić*; *wypłesć koszyk (do obszycia)*.

Wyszychtowanie, a, blm., czynność cz. **Wyszychtować**.

Wyszycie, a l. blm., czynność cz. **Wyszycie**. 2. lm. a a. **Wyszywanie**, **Wyszywka** to, co *wyszycio na czym, wzór wyszyty, desen, przetykany haft*.

Wyszycie, yje, ył, nied. **Wyszycie**, [**Wyszycie**] l. *szyjąc wyrobić na czym desen, figurę i t. p.*, *wyhaftować, dziać*: Białogłowskie roboty: prażać, szyć, wyszywać, haftować. Petr. Tak prababki naszych prababek wyszywały igłą drogic materje. L. Wyszyła jedwabiem ptaka. Troc. Wyszywana dyma. Troc. **Wyszycie** (dom. wzory) złotem, srebrem. **Wyszycie** na siatce = *poszyć, cerować*. 2. co czym = *obszyć, poszyć, naszyć*: W. brykę łubem. 3. *wypotrzebować na szycie*: W. niei.

† **Wyszycie**, y, ył p. **Wywyższyć**. Ps. flor., Glos.

Wyszycie, a, ał p. **Wyszycie**.

Wyszycie, a, blm., czynność cz. **Wyszycie**.

Wyszycie, a, blm., czynność cz. **Wyszycie**.

Wyszycie, i, il, **Oszydzic**, nied. **Wyszycie**, **Oszydzic** l. kogo, co = *szycząc wysmiać*; *osmiać*,

wydrwić, wykpić: Ja znam świat, przebaczę wszystko, ale nigdy wyszydzącemu. L. Wyszyczony publicznie, wyksykany, wygwizdany. L. 2. co na kim = *wykpić, wydrwić, wyłudzić, wyciągnąć oszukaństwem szycierzem*: Wiodą go na swywolny żywot, aby rychlej na nim wyłudzić a wyszydzić a wyszaliłi. Wer. Łakomicie biega jak na szrubach, myśląc, jakoby gdzie co załapać a. wyłupić a. wyszydzić a. wylichwić a. wykłamać, i zawsze myśli, jakim kształtem kogo z pieniędzy wyzuc, nie dbając nie o to, jeśli to dobrym prawem a. wilezym będzie, choć gwałtem, choć potajemnie, choć za uproszeniem

choć żartem, choć bez żartu. Wer. Król czeski Jan Jachał do księcia Henryka i nałożywszy z nim pięknie, wyszydził na nim Wrocław, a Klecko mu dał, przynajmiej niektóre mieszczany wrocławskie, że pana swego do tego namówił. Biel. M. Wrocław z księstwem Jan dziwnymi a chytreimi praktykami na Henryku wyszydził. Stryjk.

Wyszykanować, uje, ował wyszydzić, wyśmiać, wydrwić, szykanami wykpić, ocenzurować.

Wyszykanowanie, a, blm., czynność cz. Wyszykanować.

Wyszykować, uje, ował i. wygotować, przyrzykować, przyrzadzić, wyporzadzić: W. brykę do drogi. W. pułk (=wyszyfować, umontować). Czy nie mógłbym W. sobie salonu takiego, jak wasz? Jez. To ich wystąpienie razem pozór miało taki, jakby dla niej wyszykowanym było umyślnie. Jez. [Wyszykowali obiad]. 2. [W.] **zrzadzić, wywołać, wszcząć, wzniecić:** W. pożar (= podłożyć). 3. [W.] **uporzadkować.** 4. [W.] **oporządzić, ogarnąć, ubrać:** Wyszykowali giupiego. 5. [W. kogo] = **wystrychnąć, wykierować, wywieść w pole, ubrać:** Żołnierz prędkoby mnie wyszykował na gdowne. A to mnie wyszykował! (=to mi dogodził, uszlachcił, ubrał mię, a to mię w ładnym położeniu postawił!).

Wyszykowanie, a, blm., czynność cz. Wyszykować.

[Wyszumować, uje, ował] p. Wyszumować.

[Wyszumowanie, a, blm.] czynność cz. Wyszumować.

Wyszynk, u, blm. wyszynkowanie, wyszynkowanie: W., wyszynkowanie. Troc. Beezka piwa na W. Troc. Gdyby piowar nie sam szynkował, ale komu inszemu piwo przedał na W. Vol. Karcznię często rewidować, aby karczmarka cudzego piwa nie brała na W. Haur. Miał dawniej dom publiczny, teraz trudni ś. wyszynkiem i rewolucją. Brt.

× **Wyszynka, i, lm. i gatunek główni, szabli, pałasza.** L. Niech ci służy pałasz, nie żal mi go, widzę, że ś. znasz na główniach: prawdziwa W. Czart. A. Przepadły staroświeckie dla pychy wyszynki, nie ujrysz na rzemiennym pałasza tymblaku. Pot. Raz ś. Niemczyk de wojska pokazał pod Wiedniem, aż szlachcicem, aż urzędnikiem przednim, a Polak z wyszczerbaną na wojnach wyszynką, zjadszy zęby, będzie stał za nim towarzyską. Pot.

Wyszynkować, uje, ował, nied. Wyszynkować szynkując wyprzedać trunki: W. beezkę piwa. Karby achtelów mieć wyszynkowanych dwa: jeden przy urzędniku dla kwoty, drugi przy karczmarzu dla weryfikacji. Haur. Przen: W. kogo głodem = **wycieńczyć, wynędzić, wymorzyć:** Jednakowoż tak na pole ważyć, jako i głodem ludzi W. Ohr.

Wyszynkowanie, a, blm., czynność cz. Wyszykować.

Wyszynkowywać, uje, ywał p. Wyszynkować. Wyszynkowywanie, a, blm., czynność cz. Wyszynkować.

× **Wyszypląć, ple, płał p. Wysypląć.**

× **Wyszypianie, a, blm., czynność cz. Wyszypląć.**

× **Wyszyplić, e, ał p. Wysyplić.**

× **Wyszypienie, a, blm., czynność cz. Wyszyplić.**

[Wyszypsty]?: W czasie zrzynania plastrów miodu patrzają, czy niema wyszystych języków z wosku

Wyszywacz, a, lm. e ten, co wyszywa. Troc., L. **Wyszywaczka, i, lm. i forma ż. od Wyszywacz, hafciarka.** Troc., L.

Wyszywać, a, ał p. Wyszyć.

Wyszywanie, a i. blm., czynność cz. Wyszywać. 2. lm. a p. **Wyszycie:** W. tureckie. Troc. [Wyszywawać, a, ał] p. **Wyszyć.**

[Wyszywawanie, a, blm.] **czynność cz. Wyszywawać.**

[Wyszywka, i, lm. i] p. **Wyszycie:** Ciągatura z wyszywka, kaftan złoty Wpodszewką.

Wyś- p. Wysz-.

[Wyscibać, a, ał] p. **Wyscibić.**

[Wyscibanie, a, blm.] **czynność cz. Wyscibać.**

Wyscibać, a, ał i W. ś. p. Wyscibić.

Wyscibianie, a, blm., czynność cz. Wyscibać.

Wyscibianie się, a ś., blm., czynność cz. Wyscibać ś.

Wyscibić i, il, [Wyscibić, Wyścibić], nied. Wyścibać, [Wyscibiwać, Wyścibywać] wytknąć, wysadzić, wychylić, pokazać, wystawić, wysterczyć, wymknąć, wysunąć: Ta uzdzienczka nie da koniowi ani gęby rozdzwiewić, ani języka wyścibać. Dor. Wdziałeś suknią, nie możesz z niej W. ręki. Bardz. Karpie, szczupaki, okunie, raki, wyścibiwszy głowy nad wodę, słuchały świętego. Niem. Przen.: W. bieda nosa poza wioskę nie pozwala. Jord. Nie wyścibię nosa na ulicę. (= nie ruszę ś., nie wychylę ś. z domu). W. ś. **wychylić ś., wyjść, wyleźć, wysunąć ś., wysterczyć:** Sztydło wyścibi ś. z worka. Pol. Nieprzyjaciół wyścibił ś. z wąwozu i rozwinął w dolinie. Kaczak.

Wyscibienie, a, blm., czynność cz. Wyscibić.

Wyscibienie się, a ś., blm., czynność cz. Wyscibić ś.

[Wyscibywać, uje, ował i W. ś.] p. **Wyscibić.**

[Wyscibywanie, a, blm.] **czynność cz. Wyscibywać.**

[Wyscibywanie się, a ś., blm.] **czynność cz. Wyscibywać ś.**

† **Wyście, a, lm. e p. Wyściecie.** Ps. flor., Glos, Cez. Też i same W. abo pochodzenie oznajmuje abo wyjaśnia. Rut.

[Wyściebić, i, il i W. ś.] p. **Wyscibić.**

[Wyściebienie, a, blm.] **czynność cz. Wyściebić.**

[Wyściebienie się, a ś., blm.] **czynność cz. Wyściebić ś.**

Wyściecinka, i, lm. i p. Wyciecinka.

Wyścietać, a, ał p. Wycietać.

Wyścietanie, a, blm., czynność cz. Wyścietać.

Wyścietlenie, a, blm., czynność cz. Wyścietlić.

Wyścietlić, i, il, nied. Wycietlić p. 2. Wycietlić: Żołna gniazdo swe mchem i puchem wycietli. Jund. Trza rogoże wyrzucić z łożka, a W. puchem.

Wycietlić, a, ał p. Wycietlić: Wydma piaszczysta zasiana drobnymi kamykami, któremi brzegi wycietliło morze. Krasz. Kawalek czasu zabrała ceremonia sadowienia gości na wycietlianych krzesłach. Bał.

Wycietlanie, a, blm., czynność cz. Wycietlić

Wycietlika, i, lm. i, Wycietlika i. wycietlanie, wycietlanie. L. 2. a. **Wycietlika to, czym, co wysłano:** W. w bucie = **skóra a. płótno, którym wyklejają dno obuwia:** W. bywa w środku podszwy u trzewika damskiego. Mag. 3. a. **Wycietliaczka listewka postaci podszwy, wkładana w obuwie na jego dno:** Wycietliaczki higieniczne, nie dopuszczające wilgoci, zimna a. wchłaniające pot z nóg. 4. **gór. dekowanie, pod-**

[Wyślenie, a, btm.] czynność cz. Wyśklić.
[Wyśklić, i, II] *zrobić lśniącym, jak szkło*: Szedł rażno po białym, wyśklonym gościńcu. Ork.

[Wyślabilizować, uje, ował] p. Wysylabilizować.
[Wyślabilizowanie, a, btm.] czynność cz. Wyślabilizować.

† Wyśladować, uje, ował, [Wyśladować] i W. ś. p. Wyślodzić.

Wyśladowanie, a, btm., czynność cz. Wyśladować.

† Wyśladowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wyśladować ś.

× Wyślakować, uje, ował p. Wyślodzić. Troc.. W., wyślodzić, wynaleźć. Kn. Da Bóg, wyślakujemy psu bratów godnie, byle przedtem gdzie za murami ochrony nie znali. Sienk.

× Wyślakowanie, a, btm., czynność cz. Wyślakować.

Wyślamować, uje, ował p. Wyszlamować. Troc.
Wyślamowanie, a, btm., czynność cz. Wyślamować. Troc.

Wyślęzać, a, ał i † W. ś. p. Wyślodzić.

Wyślęzanie, a, btm., czynność cz. Wyślęzać.
† Wyślęzanie się, a ś., btm., czynność cz. Wyślęzać ś.

Wyślęzanie, a, lm. a czynność cz. Wyślęzić, *odkrycie, poszukiwanie, zbadanie*: Reszta kończy ś. na wyślęzaniach suchawych przóżek. Drz.
† Wyślęzanie się, a ś., btm., czynność cz. Wyślęzić ś.

Wyślęziciel, a, lm. e ten, *co wyślęzda a. co wyślędził*. L.

Wyślęzicielka, i, lm. i forma ż. od Wyślęziciela.

Wyślęzić, i, II, † Wyśladować, [Wyślęzić, Wyśladować], × Wyślakować, × Wyszlakować, nied. *Wyślęzić śledząc wykryć; dojść po śladach, wytropić, dotrzeć, wyszpiegować, przewąchać*: W. spiszek, kryjówkę czyją. Z oczu powód smutku wyślęziasz. (= odkrywasz, zgadujesz, wyczytujesz, dochodzisz go). Wybadali skarby Ezawa i wyślędowali tajemne rzeczy jego. Leop. (wyspiegowane są skarby jego i wynalezione są skryte rzeczy jego. B. G.). W. nieznanie morza (= spenetrować, zbadać, zwiędzić). Bóg od wieczności drogę błyskawicy widział i wypowiedział i nagotował i wyślędował. Leop. (doszedł jej. B. G.). Konsul, wszystkie ich przygotowania wyślędowawszy, rozstał warty wedle potrzeby i czasu. Pilch. Chee on tajnie serca mojego W. L. (= odkryć, wyrozumieć). Staram ś., jakobym mógł pojąć ścieżkę Najwyższego i wyślędować cząstkę sądów Jego. (dojść. Leop., staram ś. dościsnąć ścieżki Jego a wybadać ś. z części sądu Jego. B. G.). Napróżno wyślęzda ranę. Uj. × W. swobodną porę. (= upatrzeć, wypatrzeć, obrać). † Wyślęzić ś., † Wyślędować ś. *dotrzeć po wielkim usiłowaniu, doszukać ś.*: Ten, który był pierwszym do mądrości, doskonale jej nie poznał; mglejszy nie wyślęduje ś. jej. Leop. (nie doścignie jej. Leop., B. G.).

[Wyślęzienie, a, btm.] czynność cz. Wyślęzodzić.

[Wyślęzodzić, i, II] p. Wyślęzić,
Wyślępek, pka, lm. pki zool. p. Trykacz.

Wyślępić, a, ał p. Wyślępić.

Wyślępienie, a, btm., czynność cz. Wyślępić.
Wyślępić, i, II, nied. *Wyślępić l. oczy = ślepiąc z męczyć, zmżyć, stracić; wypatrzeć*. L. 2. *co = z wysłaniem oczu przepatrzeć, rozpatrzeć, przejrzeć*: Czytałem książkę, Sowiźdrzałem na-

zwana, którą z wielkim smakiem pospółstwo wyślępia, i w niej znalazłem zbiór nieprzyzwoistości. L. 3. kogo, p. Oślepić.

Wyślępienie, a, btm., czynność cz. Wyślępić.
Wyślęczać, a, ał i W. ś. p. Wyślęczyć.
Wyślęczanie, a, btm., czynność cz. Wyślęczać.
Wyślęczanie się, a ś., btm., czynność cz. Wyślęczać ś.

Wyślęczyć, y, ał i W. ś. p. Wyślęczyć.
Wyślęczenie, a, btm., czynność cz. Wyślęczyć.
Wyślęczenie się, a ś., btm., czynność cz. Wyślęczyć ś.

Wyślęczyć, y, ył, Wyślęczyć, nied. *Wyślęczać, co = ślęcząc wyrobić, zarobić, wskórać a. wynaleźć wykryć*. L. W. ś. *ślęzeniem wycięczyć ś., wymęczyć ś.* L.

Wyślęznić, a, ał i W. ś. p. Wyślęznić.

Wyślęznicanie, a, btm., czynność cz. Wyślęznicanie.

Wyślęznicanie się, a ś., btm., czynność cz. Wyślęznicanie ś.

Wyślęznic, i, II, nied. *Wyślęznic zrobić ślęcznym, wypięknąć, uwodzić*. W. ś., *Wyślęznic śląc ś. ślęcznym, wypięknąć*.

Wyślęznieć, eje, ał p. Wyślęznić.
Wyślęzniczenie, a, btm. I. czynność cz. Wyślęznic. 2. czynność cz. Wyślęznieć.

Wyślęzniczenie się, a ś., btm., czynność cz. Wyślęznic ś.

[Wyślifować, uje, ował] p. Wyszlifować. L.
[Wyślifowanie, a, btm.] czynność cz. Wyślifować.

Wyślifaczenie, a, btm., czynność cz. Wyślifaczenie.

× Wyślifaczyć, y, ył *wykreć, skrećić w kształt ślimaka*: Fryzurę kształtownie W. L.

Wyślinać, a, ał p. Wyślinić.

Wyślinianie, a, btm., czynność cz. Wyśliniać.

Wyślinić, i, II, nied. *Wyśliniać l. ze śliny, w kształcie śliny wydzielić, wyrzucić; wypłuć*: Szczęśliwszy stokroć nad nas rzecznik wyszczekany, co broniąc jednej strony, obelżywe piany na przeciwną wyślinia, bo za swoje jady trójnym zamkiem ciężkie waruje pokłady. Zabł. 2. *poślinić, zaślinić, oślinić na wszystkie strony, na wszelkie sposoby*: Dziecko wyśliniło fartuszek. *Wyślinić ś. poślinić ś., zaślinić ś. na wszystkie sposoby*.

Wyślinienie, a, btm., czynność cz. Wyślinić.

Wyślinienie się, a ś., btm., czynność cz. Wyślinić ś.

× Wyślinić, a, ał i × W. ś. p. Wyślinić i Wyślinić: Gdy kto w dysputacji krętem idzie i z trudności wysłizga... mówią o nim: ślizgał ś. i wykrecał jako węgorz. Lsz.

× Wyślinianie, a, btm., czynność cz. Wyślinić.

× Wyślinianie się, a ś., btm., czynność cz. Wyślinić ś.

Wyślinić, a, ał, nied. *Wyślinić, Wyślinić l. wytrzeć do ślizkości, wygładzić, wychłodzić*. L. Wyśliniaje posadzkę w salonach bankierów, arystokratów. Gom. Wyrwano Maciejowi z rąk jego strzelbę, powiazaną sznurkami, zardzewiałą od wilgoci, a w niektórych miejscach wyslizganą od noszenia. Krasz. Szlafroczek noszeniem wyslizgany. Krasz. (= wyszmelcowany, wytarty, wyswiecony). 2. p. Wyślinić. W. ś. *naślizgać ś. dowoli, do wyczerpania ś.*

Wyślinianie, a, btm., czynność cz. Wyślinić.
Wyślinianie się, a ś., btm., czynność cz. Wyślinić ś.

Wyśliznąć który *ś.* **wyśliznął.** Przen.: *zbiegły, który umknął, uciekł.* Wor.

Wyśliznąć, gnie, gnął, gnęła a. gła, Wyśliznąć, nied. **Wyślizgać, Wyślizgiwać** *wymknąć, wysunąć smarownie, gładko.* Przen.: Miałost wyśliznął z pode mnie, ludzi mi pobit. Sienk. W. *ś.*, **Wyślizać *ś.*** **Wyślizać** *wymknąć *ś.*, wylecieć, wypaść:* W. *ś.*, ślizkością swoją, szybkością, zręcznością *ś.* wymknął. L. Zapaśniej oliwą smarowali ciało, aby łatwiej jeden drugiemu z rąk *ś.* wyśliznął. L. Wyśliznie *ś.* jak piskorz. Kn. Z rąk *ś.* węgorz wyśliznął. Troc. Z rąk *ś.* wyśliznie jako węgorz. Jabł. Sarna łowcowi z rąk *ś.* wyślizła. Jabł. (= *uszyła mu*). To nawet, co już trzymamy, z rąk *ś.* wyśliza. Pileh. Łacno wpaść w sidła, ale *ś.* z nich W. rzecz wielka. Boh. (= *wyplątać *ś.*, wywikłać *ś.*, wydstać *ś.*, wyjść*). Z tych sidła *ś.* jego nie wyślizną kroki, choć będzie rozum pracował stooki. Chr. Gdybym ją choć raz jeszcze mógł złapać, upewniam, że mi *ś.* nie potrafi z rąk moich W. L. W twojej jest mocy W. *ś.* z tego wszystkiego. L. (= *wykreścić *ś.*, wygnać *ś.*, wyhrnąć*). Ezop *ś.* konceptem wyślizał, kiedy *ś.* korbacz na jego grzbiet zbliżał. Jabł. W. *ś.* od czego, zręcznie *ś.* wyzwolić, uwolnić, wydrwić. L. Od śmierci i pierzehlwy tehórz *ś.* nie wyśliznie. Nar. Nie wyśliznie *ś.* z tego niebezpieczeństwa. Troc. (= *nie wywinie *ś.**). Chcieli *ś.* W. z wypłacenia części Rzpłtej. Ustrz. (= *wylamać *ś.*, uchylić *ś.**). Ta nasza mowa nie ku temu *ś.* ścłaga, żeby ludzie wyślizać *ś.* z powinności mieli, ale żeby co najbardziej byli wdzięcznemi. Górn. Myśl o sobie i z rąk *ś.* Sanłowych wyśliznij. Druzb. Obydwom *ś.* gracko wyśliznął. Oss. Wyśliznęło *ś.* komu słowo = *wymknęło *ś.*, wypzło *ś.*, wyrwało *ś.*, nieostroźnie*. Wyśliznęły *ś.* imperatorowej te słowa. Kpet. Garnek wyśliznął *ś.* Kon. Tolerowała wszystko, gniew tłumika w sobie a widziela, jak ten człowiek zwolna *ś.* jej wyślizgał. Krasz. Możeby *ś.* jako drzazga wyślizgła. Sienk. Będzie *ś.* on teraz wyślizgiwał jak wąż. Sienk. [Rybka wyślizgła mi *ś.* z moich własnych ręk].

Wyślizgnięcie, a, bfm., p. Wyślizgnięcie.

Wyślizgnięcie się, a *ś.*, bfm., p. Wyślizgnięcie *ś.*
Wyślizgnięcie, a, bfm., Wyślizgnięcie czynność cz. **Wyślizgnąć.**

Wyślizgnięcie się, a *ś.*, bfm., Wyślizgnięcie *ś.* czynność cz. **Wyślizgnąć *ś.***

Wyśliznienie, a, bfm., p. Wyśliznienie.

Wyśliznienie się, a *ś.*, bfm., p. Wyśliznienie *ś.*
Wyśliznienie, a, bfm., Wyśliznienie czynność cz. **Wyśliznąć.**

Wyśliznienie się, a *ś.*, bfm., Wyśliznienie *ś.* czynność cz. **Wyśliznąć *ś.***

Wyśl- p Wyszł-

Wyśmiać, eje, al, nied. Wyśmiewać, [Wyśniwać] kogo, co l. *przyjąć a. wyprawić ze śmiechem, wydrwić, ośmiać, na wszelkie sposoby, wyszydzić,* nied. *naśmiewać *ś.*, uragać *ś.*, naigrawać *ś.*, natrzasać *ś.* z kogo, z czego:* Gdyś całemu dworowi oczy chciał otworzyć, najpierwszy mnie ucezeń wyśmiał. L. Wyśmiewając innych, spodziewaj *ś.* być wyśmianym nawzajem. L. Jeżeli *ś.* kto ze mnie śmieje, to też i ja za to innych wyśmiewam. L. Jeżeli będziesz przebywać na wielkim świecie, żebyś porzuciła ten ton dogmatyczny, z którego byłabyś zapewne wyśmiana. L. Przyszdeł nakonie jeden z dobrze patrzących, żałował i wyśmianych i wyśmiewających. Kras. Stryj kochający synowca w omyłce żałuje, ale

go nie wyśmiewa. L. Wyśmiano go. Troc. Wielki mistrz i Krzyżacy... wyśmiali poetę. Mick. W. w piśmie = *wylcazać śmieszność, ośmiać, ośmieszyc, wyszydzić, obrzyć śmiesznością, wystawić na pośmiewisko:* Wyśmiał w pieśniach satyrycznych, co warte było wyśmiania. Troc. W. *ś.* l. z kogo, z czego = *naśmiać *ś.*, uśmiać *ś.*, nadwić *ś.*, nakpić *ś.*, nawrugać *ś.*, nied. przedzwiać, pokpiwać, natrzasać *ś.*, naigrawać *ś.*, robić śmieszki, żarciki, żartować:* Ty, zamiast litości, z pierwszych podobno wyśmiewasz *ś.* z mojej szczerości. L. 2. *naśmiać *ś.* dowoli, uśmiać *ś.**

Wyśmianie, a, bfm., czynność cz. Wyśmiać: Wyśmiał w pieśniach satyrycznych, co warte było wyśmiania. Przyb. Na publiczne zasłużył W. Troc.

Wyśmianie się, a *ś.*, bfm., czynność cz. Wyśmiać *ś.*

Wyśmiardły, Wyśmierdziały który *wyśmiardł, prześmiardły:* Głupi, który po szkodzie żałuje utraty, który wyśmiardła babsko bierze dla intryaty. Nar.

Wyśmiardnąć, dnie, dnął a. dął, *×* Wyśmierdzieć l. prześć zupełnie smrodem, prześmiardnąć.
2. wydać z siebie wszystkie smród. L.

Wyśmiardnięcie, a, bfm., czynność cz. Wyśmiardnąć.

[**Wyśmiaty**] *wyśmiany.*

× **Wyśmiech, u, bfm., [Wyśmiewisko, Wyśmichowisko]** *wyśmiewanie, wyśmianie, śmiech szyderczy, szyderstwo, drwiny, kpiny, pośmiejch, pośmiejchowisko, pośmiewisko, uragowisko:* Rzucają kłatew wyśmiechu na dawnogrzeszłą sektę. Czart. A. Podłość cię ta przed całym światem na W. stawia. L. Te fraszki mogą nabawić kłopotem, kogo ugodzi W. swoim grotom. L.

[**Wyśmiejchowisko, a, bfm.**] p. **Wyśmiech.**

Wyśmienicie, Wyśmienito przys. od **Wyśmienity, [Wyśmiewicie]:** Prawdziwie wacpan W. wyglądasz. L. Oo, kumie, o tym myślicie? wszystko tam jest W., wino i obiad smaczny. L. Król ma *ś.* W. Kras. Choćby wam i gładno i chłodno i niewyśmienicie było na świecie, taki zawsze poceziwim być trzeba. Krasz.

Wyśmienito p. **Wyśmienicie.**

Wyśmienitość, i l. bfm., rz. od Wyśmienity.

2. lm. i rzecz wyśmienita: Ogrodnicy turecy nie mają wcale biegości w tych wyśmienitościach, któremi *ś.* ogrody nasze zdobią. Kłok. W trzeciej sali ziemieźne te wyśmienitości wdzięk nowy wydawały dla tych lubych gości, witania sześciocórne potem nastąpiły. L.

Wyśmienity *wyborny, przewyborny, znakomity, doskonały w swoim rodzaju, pyszny, kapitalny, celny:* Właśnie w tej sukni masz minę wyśmienitą. L. (= *tega*). Obiad W. (= *smakowity, wytworny*). Znam ja to, żeś wacpan W. do żartów. L. (= *jedyny, paradny, nieporównany*). Wyśmienita piękność. Troc. Wyśmienita od alabastru robota. Troc. Potrawki będziesz miał z nich wyśmienite. Szymon. Bogacz *ś.* odyma, chodząc po pokoju, z sydońskiej purpury w wyśmienitym stroju. Koch. W. Miałem stół W. Kras. Co to będzie za mąż W. Niem. Wyśmienita kawa z wyborną śmietanką. Chodź.

Wyśmierdzenie, a, bfm., czynność cz. Wyśmierdzić.

Wyśmierdziały p. **Wyśmiardły:** Bezrozumnie, laty wyśmierdział! Zebr.

× **Wyśmierdzić, i, al p. Wyśmiardnąć.**

Wyśmiertelnieć, eje, al wyjść z liczby śmiertelnych, wyjść na nieśmiertelnego: Zanim wy-

śmiertelnością, Polką żyłam na tym świecie. Krasin.

Wyśmiertelnienie, a, blm., czynność cz. Wyśmiertelnieć.

[Wyśmiesnik, a, lm. cy] p. Wyśmiewacz.

Wyśmiewacz, a, lm. e, Wyśmiewca, [Wyśmiewnik, Wyśmiesnik] ten, co zwykle wyśmiewa kogo a. co, szyderca: Censorowie, czyli wyraźniej mówiąc, wyśmiewacze cnoty. L. Stateczność mężna poprawia częstokroć naigrawającego ś. i czyni wyśmiewacza naśladowcą. Kras.

Wyśmiewaczka, i, lm. i forma ż. od Wyśmiewacz. L.

Wyśmiewać, a, ał i W. ś. p. Wyśmiać.

Wyśmiewanie, a, blm., czynność cz. Wyśmiewać.

Wyśmiewanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyśmiewać ś.

Wyśmiewca, y, lm. y p. Wyśmiewacz. L.

[Wyśmiewisko, a, blm.] p. Wyśmiech.

[Wyśmiewity] p. Wyśmiewny. Pc.

[Wyśmiewnik, a, lm. cy] p. Wyśmiewacz.

Wyśmiewny, [Wyśmiewity] lubiący ś. wyśmiewać, gotowy do robienia śmieszko z kogo, szyderczy: Parę chłopaków z warsztatu, wesołych i wyśmiewnych. Bał. [Krakowiak W.] (= żartobliwy, jowialny).

Wyśmig, u, lm. i wydłużenie: Liście są pierzasto złożone, mają ogonek, wybiegający poza boczne listeczki w długi, zadzierzasty W. Rost. Kolce stojące na łodydze i na wyśmigach ogonków. Rost.

[Wyśmigać, a, ał] wyrzucić.

[Wyśmiganie, a, blm.] czynność cz. Wyśmigać.

[Wyśmignąć, gnie, gnał, gneła a. gła] wyrosnąć, wybujać, wystrzelić: To ocalilo; wysmignęła, cała zapelniona złotymi bursztynami jeszcze dyszących, jak żywe, pian. Mie. [Drzewo wysmignęło w górę].

[Wyśmignięcie, a, blm.] czynność cz. Wyśmignąć.

[Wyśmigusować, uje, ował] oblać wodą w Wielki poniedziałek, sprawić śmigus.

[Wyśmigusowanie, a, blm.] czynność cz. Wyśmigusować.

[Wyśni] p. Wysoki.

× Wyśniadać, a, ał wyjeść na śniadanie.

× Wyśniadanie, a, blm., czynność cz. Wyśniadać.

Wyśnić, i, il, nied. Wyśniwać i. wytworzyć we śnie, wysnuć ze snu, wymarzyć, wyroić śpiąc: Ty byłaś dla mnie widomym aniołem, nie onym w marzeń wyśnionym godzinie. Krasin. Radość mroczyła jego głowę i przesłaniała wyśnionym widokiem wszystko, co nie z tego świata. Ork. Miałam wyjść na tę wyśnioną drogę, która na jawie już teraz otwierała ś. przede mną. Orzesz. 2. komu = wyjawić, przepowiedzieć we śnie: Faraonowi woły tłuste i chude wyśniły siedm lat żyznych i siedm lat głodnych. Chm. B. W. ś. wyjawić ś., sprawdzić ś., ziścić ś. na jawie zgodnie z sennym widziałem: Śni mi ś. i wyśniło Boże nakazanie, bym nie marniał. Rom. Przen.: Straż nie to, co było, mówiła przerażona, lecz co ś. księży wyśniło. K. G. (= przysniło, ubrdało, uroiło, przywidziało). Sen ś. wyśnił z twoim przyjściem. pani! Asn.

† Wyśniecienie, a, blm., czynność cz. Wyśniecić.

† Wyśniecić, i, il wyrzucić, wypuścić, upuścić; zgubić, dając wypaść: Co ptak, pierząc ś. co rok, z ogona wyśniecici, to ś. znakiem honoru w herbach ludzkich świeci. Pot.

Wyśnienie, a, blm., czynność cz. Wyśnić.

Wyśnienie się, a ś., blm., czynność cz. Wyśnić ś.

Wyśniezać, a, ał p. Wyśnieżyć.

Wyśnieżanie, a, blm., czynność cz. Wyśniezać.

Wyśnieżenie, a, blm., czynność cz. Wyśnieżyć.

Wyśnieżyć, y, yl, nied. Wyśnieżyć wybielić jak śnieg, wysłać śniegiem, jakby śniegiem: Zaraz głów biały wyśnieży ci łoże. Psm.

Wyśnięcie, a, blm., czynność cz. Wysłnąć.

Wyśniwać, a, ał i W. ś. p. Wyśnić.

[Wyśniwać, a, ał i W. ś.] p. Wyśmiać,

Wyśniwanie, a, blm., czynność cz. Wyśniwać.

[Wyśniwanie, a, blm.] czynność cz. [Wyśniwać].

Wyśniwanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyśniwać ś.

[Wyśniwanie się, a ś., blm.] czynność cz. [Wyśniwać ś.].

† Wysny p. Wysoki. Troc.

[Wyspekulować, uje, ował] 1. obliczyć, wyrozumieć: Nie mogli tego W. 2. wysledzić, wytropić: Dziewka tych zbójów wyspekulowała.

[Wyspekulowanie, a, blm.] czynność cz. Wyspekulować.

† Wyśpiąć, eje, ał zupełnie dośpiąć, dojrzeć = dojsz do dojrzałości. L.

† Wyśpianie, a, blm., czynność cz. Wyśpiąć.

Wyśpiarz, a, lm. e p. Wyspiarz.

† Wyśpiech, u, blm. pośpiech w wyprawieniu, wygotowaniu czego, śpieszna wyprawa. Sł. wil.

Wyśpiegować, uje, ował p. Wyszpiegować.

Wyśpiegowanie, a, blm., czynność cz. Wyszpiegować.

Wyśpiegowywać, uje, ywał p. Wyszpiegować..

Wyśpiegowywanie, a, blm., czynność cz. Wyszpiegowywać.

× Wyspieszać, a, ał p. Wyspieszyć.

× Wyspieszanie, a, blm., czynność cz. Wyspieszać.

× Wyspieszenie, a, blm., czynność cz. Wyspieszyć.

× Wyspieszyć, y, yl, × Wyspieszyć, nied.

× Wyspieszać, × Wyspieszać co = wygotować. wykończyć śpiesznie na czas, wydząć z czym na czas: Zalecono doputowanym, aby całe dzieło egzaminu dykasterji wyspieszyli i do stanów przynieśli. L. Największa część tłumaczeń na nasz język błędnie i co temu jest wyspieszona. Czart. A. Nie wyspieszwszy wypisania dekretu, rotę mi wydał. Mat. W. obiadu dla wielkiej publiki na zwykłą zaraz po nabożeństwie godzinę niepodobna mu było. Chodź. Jeszcze niejedną muszę rzecz W. Hoł. Zośka pojedzie do was; przez nią, jeśli wyspieszę, przyślę ci. Słow.

Wyśpiew, u, blm. wyśpiewanie, wyśpiewywanie.

Wyśpiewać, a, ał, nied. Wyśpiewywać, [Wyśpiewować] i. wykonać śpiewem, wydać, wyrazić śpiewaniem; być w możności wyśpiewania: Ja tej nótę nie wyśpiewam. L. (= nie wyciągnę, nie wezmę głosem). W. pieśń. Troc. Już piosnkę wyśpiewał. Troc. Skończył już piosnkę, wyśpiewywaną zwykle po szynkach przez pijane, ochryplę głosey. Orzesz. 2. kogo, co = śpiewając opisać, wyśławić, uwielbić, wynieść, nied. opiewać: Dawid Chrystusa wyśpiewywa na swej arfie. Leop. (opiewa na swej arfie. Leop.). Na prostej nótce piszczałce swe żale, nasze wyśpiewa smutne czasy weale. Bardz. To gdy filozofja poważnemi łagodnie i wdzięcznie wyśpiewała usta, gdy coś mówił cheiała, przerwał jej mowę. Bardz. Muzol męza wyśpiewaj, co święty gród Troi zbu-

rzywszy... Pot. 3. *wyczerpać śpiewaniem, wyszafować w śpiewie*: Jakkolwiek pieśni nie pojmą szyderce, my już w niej całe wyśpiewali serce. Krasif. Zdawało ś., że duszę wyśpiewa w tej wotynie. Sienk. 4. *wyrobić sobie, wyjednać śpiewaniem*: Ty ś., kanoniku, nie możesz spodziewać, żebyś sobie pastorał mógł kiedy W. Węg. Chałupy nie można W., tylko ją trzeba zbudować. Prus. (= *dojść do niej, dorobić ś. jej śpiewaniem*). Jeszcze tego u nas nie widziano, żeby kto wyśpiewał lub wygrał co innego, jak gołe pięty. Krasz. (= *osiągnął, wskórał za śpiew*). 5. *Wyśpiewywać = śpiewać na rozmaite tony, sposoby, wywołać trele*: Dzieci niech czasem w kupie, czasem pojedynczo wyśpiewują. Pir. *Wyśpiewujecie Jehowie wyznawaniem*. Bud. (*śpiewajcież Panu z chwałą*, B. G.) Jak on wyśpiewuje, wyśpiewywa = wyewerkuje, treluje. L. Młody jeszcze, wyśpiewasz sobie. Rys. (= *pośpiewasz sobie, zaśpiewasz sobie; wyśpiewasz ś., naśpiewasz ś.*). 6. *wydać, wyjawić, wybajać, wygadać, wypaplać, wyznać, zdradzić*: Wzięty na tortury, wyśpiewał wszystkie okoliczności buntu przeciw Piotrowi uczynionego. Pileh. Zostaw mię z nim samego, a on mi po dawnej znajomości wyśpiewa wiele ciekawych rzeczy. Boh. Wszystko wyśpiewa i milczeć nie będzie. Kosz. *Wyśpiewał ośsiś na niego*. Troc. Zły duch, czy to po grecku, czy innym jakim językiem, wszystko sam wyśpiewa na siebie. Oss. W. ś. *wyczerpać ś. śpiewaniem, naśpiewać ś. dowoli*: Kapłun rychej utyje, niż kogut, abowiem ś. nie wybiega, ani wyśpiewa. Sien. Choć zabij, W. ś. musi. Brt.

Wyśpiewanie, a, bfm., czynność cz. **Wyśpiewać**. **Wyśpiewanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Wyśpiewać ś.**

[**Wyśpiewka**, i, lm. i] *wypominanie, wywoływanie śpiewem*: Nie bez wiary w czar sobóteczanych wyśpiewek, bo zwykle same spragnione ich spełnienia. Karcz. (= *wywoływać śpiewem par, które miały ś. posłubić*).

[**Wyśpiewować**, uje, ował i W. ś.] p. **Wyśpiewać**. [**Wyśpiewowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyśpiewować**.

[**Wyśpiewowanie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Wyśpiewować ś.**

Wyśpiewywać, uje a. × **ywa**, **ywał** i W. ś. p. **Wyśpiewać**.

Wyśpiewywanie, a, lm. a czynność cz. **Wyśpiewywać**; Dziewczę wesołe, zawsze w skokach, w wyśpiewywanich. L.

× **Wyśpilować**, uje, ował p. **Wyspilować**.

× **Wyspilowanie**, a, bfm., czynność cz. **Wyspilować**.

[**Wyśrajbować**, uje, ował] *wywiercić*: Szyb był z dziesięć siogów wyśrajbowany furt w górę. [**Wyśrajbowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyśrajbować**.

× **Wyśrebrzać**, a, al p. **Wysrebrzyć**.

× **Wyśrebrzanie**, a, bfm., czynność cz. **Wyśrebrzać**.

× **Wyśrebrzenie**, a, bfm., czynność cz. **Wyśrebrzyć**.

× **Wyśrebrzyć**, y, yl p. **Wysrebrzyć**.

[**Wyśredni**, st. w. **Wyśredniejszy** *środkowy, średni*. Najwyśredniejszy = *w samym środku będący*].

Wyśrubować, uje, ował, **Wysrubować**, nied. **Wyśrubowywać**, **Wysrubowywać**, *śrubując wyjąć; odszrubować, wykręcić, odkręcić śrubę, a. to, co ś.*

trzymać na śrubie. Przen.: *doprowadzić do ostateczności, wyciągnąć*: Do ostatnich granic wyśrubowany system ceł ochronnych (= *wygórowany*). Przemysł miejscowy znalazł swój wyraz w końcowo wyśrubowanym systemie protekcyjnym. Na rzecz interesów francuskich wyśrubowano taryfę celną. W. cenę czego (= *podnieść nadmiernie, wyciągnąć w sposób nieusprawiedliwiony*). Majątki upadły odrazu w cenie, do której wyśrubowały je pruskie czaasy i banki. Fin.

Wyśrubowanie, a, bfm., czynność cz. **Wyśrubować**: Każde dzisiejsze W. maszyny podatkowej wywołuje niechęć ku rządowi.

Wyśrubowywać, uje, uwał p. **Wyśrubować**.

Wyśrubowywanie, a, bfm., czynność cz. **Wyśrubowywać**.

[**Wyśtwać**, a, al] p. **Wyśtwić**.

[**Wyśtwanie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyśtwać**.

[**Wyśtwić**, i, il, **Wyśtwać**] *wygnąć, wypchnąć*.

[**Wyśtwienie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyśtwić**.

[**Wyśwędzenie**, a, bfm.] czynność cz. **Wyśwędzić**.

[**Wyśwędzić**, y, yl] *wynałęć*.

Wyświadczać, a, al i **W. ś.** p. **Wyświadczyć**.

Wyświadczenie, a, bfm., czynność cz. **Wyświadczać**.

† **Wyświadczenie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Wyświadczać ś.**

Wyświadczenie, a, bfm., czynność cz. **Wyświadczyć**: W. komu przyjaźni, posłuszeństwa. Troc.

† **Wyświadczenie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Wyświadczyć ś.**

Wyświadczyć, y, yl, [**Wyświaość**, **Wyświarcyć**], nied. **Wyświadczać** i. † **W. kogo, co**, o czym = *wykazać, poprzeć, dowieść świadectwem, udowodnić, poświadczyć*: "Ze woda družbacka najwięcej ma w sobie wapna, oko wyświadcza, gdy z niego brzegi sama sobie mułują. Petr. (= *oko świadkiem*). Nie winność moję wszystkim mój wiek, a szczególnie wojna wyświadczy. (Warg. (= *zaświadczy, stwierdzi*). Ponieważ poddany on jest Heroda, jak o tym wyznanie nasze wyświadcza, niesłusznie wydany pod mój sąd od was. Odim. (= *świadczy, wydaje świadectwo, zaświadcza, przekonywa*). To proroctwo sam skutek wyświadczył. Birk. (= *wykazał, ziscił, sprawdził, wyjawił*). 2. † **W. kogo** = *usprawiedliwić, zasłonić, obronić, wyzwoić świadcząc, oczyścić od zarzutu świadectwem, złożyć za kim świadectwo*. Rej. Wskrzeszony stanął na sądzie przed królem i potym Piotrowin, wyświadczywszy św. biskupa, wraca ś. do czyśca. Twor. Wyświadczał go w tej sprawie, ale sądy tego świadectwa nie przyjęły. Troc. Bóg Syna swego niebieskimi upominki ozdobić, W. a prawie ostatek raczył. Żarn. (= *zalecić*). 3. † **W. kogo** = *wzwać, powołać na świadka, odwołać ś. do czyjego świadectwa, powołać ś. na nie, nied. świadczyc ś. kim*. Wyświadcza Cygan dzieci, a wszystkie złodzieje. Papr. 4. † **W. co** = *wyjawić, wykryć świadcząc; wystawić na oczy, ogłosić na mocy świadectwa*: W dniu ostatnim wszystkie grzechy wszystkim wystawione, wyświadczone i obwołane będą. Wuj. 5. † **W. kogo skąd** = *stwierdziwszy winę świadectwami, wygnąć, wypędzić, wyobcować, wyświecić*: Kat ma go wieść do pręgiarza i tam go miotłami bić, a potym W., a wyświadczać go z miasta, ma obwołać, że ś. takimi słowy na szlachcica targnął. Stl. 6. komu co (dobrego) = *okazać, zrobić*: W. przysługę, dobrodziejstwo. W nie-

małym zostaje błędnie ten, który chętniej dobrodziejstwo bierze, niżeli wyświadcza. Pilch. Skąpy ani wygody sobie uczyni, ani drugim W. nie chcąc, ogątała ś. z przyjaćci, a sam wynędza ś. L. W. komu niechęć, posłuszeństwo, łaskę. Troc. † W. ś. zaświadczyć za sobą, wytłomaczyć ś. Ocz., Błaż. Wiareg, Abraham wyświadcza ś., iż miał Zigr. (=sumituje ś.). Winni będą rzetelne a dokładne prowadzić rachunki, żeby ś. niemi następnie w skarbie W. Paw. (=zastawić, wykazać ś.).

[Wyświadomić się, a ś., al ś.] p. Wyświadomić.

[Wyświadomianie, a, blm.] czynność cz. Wyświadomić.

[Wyświadomienie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyświadomić ś.

[Wyświadomić, i, il, nied. Wyświadomić] wyjawić. [W. ś.] wyjść na jaw, wyjawić ś.: Te dzieci się potym wyświadomiły (=dowiedziano ś. o nich).

[Wyświadomienie, a, blm.] czynność cz. Wyświadomić.

[Wyświadomienie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyświadomić ś.

[Wyświarcenie, a, blm.] czynność cz. Wyświarczyć.

[Wyświarczyć, y, yl] p. Wyświadczyć.

× Wyświata, y, lm. y rzecz wyjaśniona, wyświatona. St. wil.

Wyświątecznić, i, il nadać wygląd świąteczny, wystroić oświetlenie: Domy i sady by nawet w zaułkach przystrojone były, wyświątecznione. Wb. W. ś. przybrać wygląd świąteczny, wystroić ś. świątecznie, nadać sobie cechy świąteczne: Warszawa wyświąteczniła ś. po wierzech. Wyglądający pospolicie, niby wyświąteczniony majster ciesielski. Gom.

Wyświątecznienie, a, blm., czynność cz. Wyświątecznić.

Wyświątecznienie się, a ś., blm., czynność cz. Wyświątecznić ś.

Wyświdrować, uje, ował. × Wyświdrzyć, nied. Wyświdrowywać i. co=świdrując przedziurawić; przeswidrować: W. dziurę=świdrując zrobić; wywiercić, wyborować. 2. wydobyć, wykrcić zapomocą świdra. St. wil. W. część z czego, wiór. Szczypec do wyjmowania kostki wyświdrowanej w głowie. Czer.

Wyświdrowanie, a, blm., czynność cz. Wyświdrować: Świder do kul z ran wyświdrowania. Czer.

Wyświdrowywać, uje, ywał p. Wyświdrować.

Wyświdrowywanie, a, blm., czynność cz. Wyświdrowywać.

× Wyświdrzenie, a, blm., czynność cz. Wyświdrzyć.

× Wyświdrzyć, y, yl p. Wyświdrować.

† Wyświebadać, a, al p. Wyśwobodzić.

† Wyświebadanie, a, blm., czynność cz. Wyświebadać.

† Wyświebodzenie, a, blm., czynność cz. Wyświebodzić.

† Wyświebodzićel, a, lm. e p. Wyśwobodzićel.

† Wyświebodzić, i, il p. Wyśwobodzić.

† Wyświecać, a, al i W. ś. p. Wyświecić.

Wyświecanie, a, blm., czynność cz. Wyświecać.

Wyświecanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyświecać ś.

Wyświecenie, a, blm., czynność cz. Wyświecić: Dla wyświecenia błędnego czasem w autorzo zdania, dałem tam i owdzie krótkie przypiski.

Pilch. W., exilium, proscriptio. Ort. Żydkowie dawno wyświecenia godni. Star.

Wyświeceniec, nca, lm. ncy człowiek wyświecony skąd, wygnany sromotnie, wywołaniec, wygnaniec, banita, banit. L.

Wyświecenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyświecić ś.

Wyświeczać, a, al posp. i. wysmarować tłuszcem; wypucować, wyglansować na tłusto: W. głowę pomadą, buty. 2. wyłuscić, załuscić, zaświeczać, wyszmelcować, zaszmelcować, wyglansować od brudu, wyświecić: W. klapy u surduta. Ewa otrzymała żadaną kwotę wyświechtaniem trzyrubliówkami, co uczyniło pakę formalną. Żer. W. ś. wyszmelcować ś., zaszmelcować ś., zaświeczać ś., wyłuscić ś., załuscić, poluscić ś.: Obeźś ś. wyświeczał, że śmierdzi od ciebie sadło, jak powietrze? Prus.

Wyświechtanie, a, blm., czynność cz. Wyświeczać.

Wyświechtanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyświeczać ś.

Wyświecić, i, il, nied. Wyświecać i. [W.] wypotrzebować, zużyć na świecenie: Dwanaście świec wyświeciła (=wypaliła, spaliła).

2. wypuścić, jako światło, wypchnąć w postaci światła, promieni: Gdybym miał wolę ścisnąć, natężyć i razem wyświecić, możebym sto gwiazd zgasił, a drugie sto wzniecił. Mick. 3. wyprowadzić na światło, na widok, na jaw, wywieść z ciemności, z ukrycia; w jaśniejszym świetle wystawić, świetniejszym okazać: Przodków chwala potomkom jakoby światłem jest, które równie dobre i zle ich sprawy wyświeca, a w ciemności ś. im tać nie dopuszcza. Pilch. Lichnobia, chociaż znaczy robiącego a. sprzedającego świece, tu kiedy Albinowanus sknerę nazywa świeczarem a. lamparzem, wyrażają a. raczej wyświecają człowieka, przy świecach a. przy lampach w czasie nieprzypoitym bawiącego ś. Pilch. (wytykają, wysmiewają. L.) p. Wyświecił. 4. kartę = wyświecić, okazać, że kolor tej karty obrany został za kozę: Grał w marjasza i właśnie z wyświeconym winem miał coś ważnego zadać.

St. wil. 5. wypędzić sromotnie przy świecach: W. kogo z miasta, przy świecach go wypędzić, wygnąć, wysmagać, wywołać, wyświadczyć. L.

W. kogo, oprowadzić kogo z hańbą po ulicach. L. Wyświecony = wygnaniec. B. Sz. Kat, zbrodnia wyświecając z miasta, okrutnie go siekł różgami. Górn. Takowy złodziej ma być z pręgiarza sieczony i z miasta wyświecony. Vol. Kat z miasta zbrodnia wyświecił. Troc. Kazał go pryskować, nozdrza przez kata rozerznąć i z miasta W., uwiązawszy go za obie ręce do ogona końskiego, kat go z zadu batogiem siecza. Star.

Miasto miłosierdzia, łają, kłąg, wyświecają, wydzwanają z społeczności świętej te nędzne owieczki. Rej. Akademia paryska heretyctwa zaraźliwego sektę z królestwa swego wyświeciła. Zigr. Kapłany na wygnanie wyświecał. Skar. Zamiast jak księżna mieszkać w tym pałacu, byłabym pewno zamknięta w klasztorze a. też z miasta nawet wyświecona. Żuł. Przen: wydalic, usunac, wyforowac: Onego rurała stłuk-szy, z dworu, by z miasta opałkami, ale nie bardzo jasnemi, wyświecili. Glicz. Król was za mnie i ks. Długosza ze dworu W. kazał. Jaglello go wyświecił z kraju. Oss. Wyświecajmy tyranów, ale oświecajmy narody. Brodz. 6. [W.]

wyksztalcic, oswiecić: Stryjo byli wielgim panem i wyświeconym. 7. czym przed ludźmi = błysnąć

pokazać ś., *zaimponować, wyjechać na popis, wysadzić* ś. z czym. L. 8. fl.: W. sztukę = przy zbieraniu *plenicy sztuki pod ramię wynieść*. Sł. wil. W. ś. 1. p. **Wyświetlić**. 2. Suknia ś. *wyświetliła = dostała połysku od wytarcia, od wyglądnącego brudu, wyszmelcowała* ś., *wyświetlała* ś.

Wyświegotać, *oce a. ocze, otal*, posp. **Wyświergotać**, × **Wyświekotać** 1. *świegotać wydać, wygadać, wypaplać*. 2. *świegotaniem wyrobić, wy-móc, wyłudzić*. Mącz.

Wyświegotanie, a, blm., czynność cz. **Wyświegotać**.

× **Wyświekotać**, *oce a. ocze, otal* p. **Wyświegotać**.

× **Wyświekotanie**, a, blm., czynność cz. **Wyświekotać**.

Wyświergotać, *oce a. ocze, otal* posp., p. **Wyświegotać**.

Wyświergotanie, a, blm., czynność cz. **Wyświergotać**.

Wyświetlać, a, ał i W. ś. p. **Wyświetlić**.

Wyświetlanie, a, blm., czynność cz. **Wyświetlać**: Prof. Bujwid radzi stosować jak najczęściej t. zw. W., twierdząc, że promienie słoneczne posiadają niepospolitą siłę, jako czynnik dezynfekcyjny.

Wyświetlanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyświetlać** ś.

Wyświetlenie, a, blm., czynność cz. **Wyświetlić**: W. kliszy fotograficznej = *ekspozycja*.

Wyświetlenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyświetlić** ś.

Wyświetlić, i, il, **Wyświecić**, nied. **Wyświetlać**, **Wyświecać** 1. *wypełnić światłem, rozświetlić wnętrze*: W. badaną część ustroju człowieka. 2. *wyprowadzić na światło, na jaw, rzucić na co światło, wyjaśnić, wyklarować*: Prawdę świętą wyświetlać; kto prawdę zacięra i gmatwa rzeczy ludzkie, Boga ś. zapiera. Klon. Rozprawa sądowa wyświetliła okoliczności i powody zbrodni. Kwestję kobiecą wyświetliła genetycznie. Dojrzałe roztrząsanie dopiero wyświeca prawdę. L. Ludzie w Europie w gruntownych pismach coraz bardziej wyświecają tę prawdę. Świt. Ta materja w obszernych wywodach wielu pism jest dobrze wyświecona. Koss. 3. fot. *wystawić na działanie światła słonecznego, ekspozować*: W. kliszę fotograficzną. W. ś. *wyjaśnić ś., wyklarować ś., stać ś. zupełnie zrozumiałym, oczywistym, wyjść na jaw, wydać ś. w całej prawdzie*: Pierwej, niż ś. ta rzecz wyświetliła, różnie o niej mówili. Wuj. Jak ś. rzecz wyświeci, może też być nauką dalszą dla nich. L. Rzecz ś. ta wyświeci... gościnnie mi ś. weale zdaje dom waszeci. Słow.

Wyświetlniać, a, ał p. **Wyświetnić**.

Wyświetnianie, a, blm., czynność cz. **Wyświetlniać**.

Wyświetnić, i, il, nied. **Wyświetlniać** *uczynić światnym, oświecić, wyjaśnić*: Piorun nie bije, lecz tylko wyświetnia pierś. Słow.

Wyświetnienie, a, blm., czynność cz. **Wyświetnić**.

Wyświezać, a, ał i W. ś. p. **Wyświeżyć**.

Wyświeżanie, a, blm., czynność cz. **Wyświezać**.

Wyświeżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyświezać** ś.

Wyświeżenie, a, blm., czynność cz. **Wyświeżyć**.

Wyświeżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyświeżyć** ś.

Wyświeżyć, y, yl, nied. **Wyświeżać**, *wystroić w świeże szaty, nadać świeży wygląd; odświeżyć, odnowić, wyrestaurować*: Wyfryzowaliśmy go

i wyświeżyli jak ś. należy. Drz. Hrabia uznał za rzecz przyzwoitą nieco W. swo gniazdo. Krasz. W. ś. *wystroić ś., wyelegantować ś. w świeże ubranie*: Młoda pani wyświeżona, trochę pomalowana. Krasz. Guccio ś. wyświeżył i ubrał... trochę jaskrawo. Krasz. Wyświeżony, jak parafjalna strojnisia. Las.

Wyświecać, a, ał i W. ś. p. **Wyświecić**.

Wyświecanie, a, blm., czynność cz. **Wyświecać**.

Wyświecanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyświecać** ś.

Wyświecenie, a, blm., czynność cz. **Wyświecić**.

† **Wyświeceniec**, *ńca*, lm. *ńcy ten, którego wy-zuto z kapłaństwa, były ksiądz*. Sł. wil.

Wyświecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyświecić** ś.

Wyświecić, i, il, nied. **Wyświecać** 1. *poświęcić wszędzie, gdzie potrzeba, wykropić święconą wodą*: W. całe mieszkanie. 2. *poświęcić na kapłaństwo a. na niższy stopień hierarchji kościelnej, utulić święceń*, × *wyksiężyć*. Za usilną przyczyną mojego prowizora byłem wyświecony na tytuł jego kościoła Koss. W. kogo na biskupa = *konsekrować*. Mejnhard w Bremie od arcybiskupa wyświecony z lieźniejszymi kapłanymi do Infant powrócił. Nar. Bertold po zejściu Mejnharda otrzymał rząd nowego kościoła, wyświecony także w Bremie na biskupstwo. Nar. 3. × W. *wyzuć z kapłaństwa, pozbawić święceń, charakteru duchownego*, × *wyksiężyć*. 4. a. **Wyświecić** kartę = *odkryć, wyłożyć na stół, jako atutową czyli świętą*. L. W. ś. 1. *być wyświeconym, otrzymać, przyjąć święcenie*: W. ś. na księdza mszalnego. 2. *ukazać ś., pokazać ś.; wyniknąć, wypaść, wywiązać* ś., nied. *świecić* ś.: Dla nas jeszcze ten mistrz wyświeca ś. osobnym a serdecznym urokiem. Sł. wil. Aż ś. nóż nieraz z za pasa wyświeci. Kon. Posłuchaj, co ś. stał wyświeci. Mick. 4. (o karcie) *być wyłożoną, odkrytą jako atutowa, świętą*.

Wyświeciny, in, blp. *obrzędek wyświecenia*. Nim jeszcze czas meich wyświecin nadejdzie. Gliń. J.

Wyświetować się, uje ś., ował ś. *naświetować* ś. *dowoli, do presytu, wyróżnować* ś.

Wyświeutowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyświetować** ś.

[**Wyśwignąć**, nie, nał] *wyrzucić*: W. kamień. [**Wyśwignięcie**, a, blm.] *czynność cz. Wyśwignąć*.

Wyświsnąć, śnie, snął 1. *wytrącić, wyrzucić ze świstem*: Zobaczę szablę waszej księżęcej mości, którą mu dziś tak kozak wyświsnął, że poleciała na księżę. Słow. 2. [W.] *zawisnąć*: Jak wyskoczył, tak wyświsnął, za rączkę Kasie ścisnął.

Wyświsnąć, u, lm. y *wyświsnąć kogo, wyświsnywanie, wygwizdanie, wyszykanie*: Wskazując go na W. i pośmiewisko późnym potomkom, ukarzę zgubą marną. Sł. wil.

Wyświsnąć, szcze, stał, nied. **Wyświsnywać** 1. *świsaniem wyszydzić; wygwizdać*: Bądź wacpan pewien, żeby takową komedją wyświsniano. L. Świsnak wyświsnany. Sur. 2. *wytrącić ze świstem*: Nie dobywaj szabli, mości hetmanie, bo ci ją wyświsnę z ręki. Słow. 3. *świsaniem wykonać, wygwizdać*: Głos wyświsnający wesolą piosenką. Krasz. 4. nied. *świsnąć na różne tony, sposoby, wygwizdywać*.

Wyświsnianie, a, blm., czynność cz. **Wyświsnąć**.

Wyświsnywać, uje, ywał p. **Wyświsnąć**,

Wyświstywanie, a, blm., czynność cz. Wyświstywać.

Wyświsnięcie, a, blm., czynność cz. Wyświsnąć.

Wyświtać, a, ał *wyjaśnić ś. na świt, rozednieć*: Wyświta. Syrok. (= *pokaże ś. świt*).

Wyświtanie, a, blm., czynność cz. Wyświtać.

[Wytabaczenie się, a ś., blm.] czynność cz. Wytabaczyć ś.

[Wytabaczyć się, y ś., ył ś.] *ocucić ś. ze smu, wymuchać ś.*: Nim ś. młynarz wytabaczył, to starosta już wyskoczył.

× Wytaborować, uje, ował i. *laborując wywieść w górę, utaborować wysoko*. L. 2. wyruszyć, wysunąć ś. *taborem*. L.

× Wytaborowanie, a, blm., czynność cz. Wytaborować.

× Wytachlować, uje, ował *tachlując wyrobić sobie, uzyskać; wytumanić, wyszachrować, wyfrymarzyć*. L.

× Wytachlowanie, a, blm., czynność cz. Wytachlować.

Wytaczać, a, ał i. dok.: W. kogo, co = *nataczać ś. kogo, czego, wykoziółkować, wytarzać, wykulać go*. 2. nied. Wytoczyć. W. ś. *nataczać ś. dowoli, do zmordowania, wykoziółkować ś., wykulać ś., wytarzać ś.*

Wytaczadło, a, lm. a rzem. *narzędzie do wytaczania, wyrabiania, rozrabiania dziur, do wydrążania*.

Wytaczanie, a, blm., czynność cz. Wytaczać.

Wytaczanie się, a ś., blm., czynność cz. Wytaczać ś.

† Wytadynkować, uje, ował *praw. wyprocesoować; wyjednać, wywalczyć*.

† Wytadynkowanie, a, blm., czynność cz. Wytadynkować.

Wytaić, i, il, nied. Wytajać kaszę, ryż = *ugotować na gęsto*.

Wytajać, je, jał i. (o rzeczy), *wynurzyć ś. wyjść na wierzch z tającego śniegu, lodu*: Często z pod śniegów wytajał trup człowieka. Tet. 2. (o śniegu, lodzie) *roztajać do szczytu, tając wyjść*. 3. nied. p. Wytaić.

Wytajanie, a, blm., czynność cz. Wytajać.

Wytajenie, a, blm., czynność cz. Wytaić.

Wytakać, a, ał p. Wytoknąć.

Wytakanie, a, blm., czynność cz. Wytakać.

[Wytałac, a, ał] kogo = *pokonać kogo, włóczyć go po ziemi*.

[Wytałanie, a, blm.] czynność cz. Wytałac.

Wytamborować, uje, ował *ręk. wyszyć na tamborku, zrobić wyszycie na rękawicze szydelkiem*.

Wytamborowanie, a, blm., czynność z. Wytamborować.

Wytańcować, uje, ował i W. ś. p. Wytańczyć.

Wytańcowanie, a, blm., czynność cz. Wytańcować.

Wytańcowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wytańcować ś.

Wytańcowywać, uje, ywał i W. ś. p. Wytańczyć.

Wytańcowywanie, a, blm., czynność cz. Wytańcowywać.

Wytańcowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wytańcowywać ś.

Wytańczenie, a, blm., czynność cz. Wytańczyć.

Wytańczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wytańczyć ś.

Wytańczyć, y, ył, Wytańcować, [Wytańcować], nied. Wytańcowywać i. *tańcem wykonać, wyrazić, oddać; odtańczyć, wypłacać*. 2. *tańcem wyrobić sobie, wyjednać, wskórzać, wypłacać*. 3. † W. sobie = W. ś. *natańczyć* ś. *dowoli, wyhasać ś., wyskakać ś., nahasać ś., wypłacać ś.*: Niepospolicie wytańcowałeś sobie. Gii. Wytańczyłem ś. za wszystkie czasy. 4. *obtańcować wszystkich*: Maciek wszystkie dziewki wytajcował. 5. Wytańcowywać = *tańczyć na różne sposoby, do upadłego*.

Wytafetować, uje, ował *wykleić tapetami*: W. pokój. Miejscem zebrania jest salon biało wytapetowany. Bal.

Wytafetowanie, a, blm., czynność cz. Wytapetować.

Wytapiacz, a, lm e ten, co *wytapia, szmelcarz*.

Wytapiac, a, ał i W. ś. p. Wytapić.

Wytapiarnia, i, lm. e *zakład, fabryka, gdzie wytapiają, topielnia, szmelca, szmelcarnia*.

Wytapianie, a, blm., czynność cz. Wytapiac W. do zędry, *scorificatio*. Krum. W. kruszców z rud. Łab.

Wytapianie się, a ś., blm., czynność cz. Wytapiac ś.

Wytapicerować, uje, ował *ozdobić po tapicersku*: Wytapicerowała sobie apartament. Krasz.

Wytapicerowanie, a, blm., czynność cz. Wytapicerować.

Wytarabanić, i, il żart. i. *wybębnić*: Nie zostanie przecie miasto bez obrony. — Zapewne, wytarabanią rozporządzenia jakiegoś. Jez. 2. kogo = *wypchnąć, wyforować, wytransportować, wysadzić, wysiudać*. W. ś. żart. *wygramolić ś., wyleźć z trudnością, wytoczyć ś.*: Dwaj parobczaki zeskooczyli pierwsi, za nimi wytarabanił ś. wójt.

Wytarabianie, a, blm., czynność cz. Wytarabanić.

Wytarabianie się, a ś., blm., czynność cz. Wytarabanić ś.

† Wytarać, a, ał i † W. ś. p. Wytarzać.

† Wytaranie, a, blm., czynność cz. Wytarać.

† Wytaranie się, a ś., blm., czynność cz. Wytarać ś.

[Wytarasić, i, il] i. *wydeptać, wytrataować*: Nie jedźże mi tedy, bo mi wytarasis rozmaryjan wszedy. 2. *wyrzucić za drzwi, wypędzić, wyforować, wysiudać*.

[Wytaraszenie, a, blm.] czynność cz. Wytarasieć.

Wytarcie, a, blm., czynność cz. Wytrzeć.

Wytarcie się, a ś., blm., czynność cz. Wytrzeć ś.

× Wytarczka, i, lm. i *wycieczka wojenna*, × Wypa d. Troc. Litwini po kilka wytarczkach z zamku przeciw Krzyżakom Grodna obronili. Murin. Nad morzem leżące krainy temi częstemi wytarczkami od Turków giną. Jan. Litwa ustawicznemi wytarczkami najazdami Krzyżaków w Prusiech i Inflanciech trapiłi. Stryjk.

[Wytarc, trze, tarł i W. ś.] p. Wytrzeć.

[Wytardze] p. Wytargać.

× Wytargacz, a, lm. e ten, co *zwykle wytargiwa a. co wytargnął*. L.

Wytargać, ga a. [dze], gał, Wytargnąć, nied. Wytargiwać, † Wytargawać i. *targnąwszy, wyrwać; wyszarpać, wyrzucić*: W., evellere. Ps. flor. W. włosy z brody (= *powyrywać*). Wytargane włosy. Kłok. Ubił go i brodę mu wytargał. Zigr. Owca pokrważiona przeciw wytargniona z gęby siwego wilka. Otw. Niech mię Pan z ręki twojej wy-

targnie. Leop. (niech mię wyswobodzi. B. G.). Wytargnął chustką pieniądze z kieszeni. Troc. [W. ziele] = wyrwać z ziemi. [Wytargał trzy morgi lasu] = wykarczował. Z zębów nas wilkom wytargnął. K. G. (= wyrwał, wyzwolił). [Wytargana karta]. 2. Wytargać kogo = natargać s. go, wyszarpać, naszarpać, wydrzeć, wytarmosić, natarmosić, wyszamotać, wyzochrać, wyczubić. W. kogo za łeb, za uszy. Gdyby mi s. teraz djabeł pokazał, takbym go wytargał, wydrapał, wyczubił... L. Żyda za brodę wytargał. Oss. 3. w górę = zadrzeć, wyciągnąć do góry, aby sterczało. L.

Wytarganie, a, blm., czynność cz. **Wytargać**. W. mufi z pieca cynkowego, wyjmowanie czyli wyciąganie mufi już złych, nadniszczonych, dla zastąpienia świeżemi. Łab.

† **Wytargawać**, a, ał p. **Wytargać**.

† **Wytargawanie**, a, blm., czynność cz. **Wytargawać**.

Wytargiwać, a, ał i. p. **Wytargać**. 2. p. **Wytargnąć**.

Wytargiwanie, a, blm., czynność cz. **Wytargiwać**.

Wytargnąć, nie. nął, nied. **Wytargiwać** i. p. dok. **Wytargać**. 2. i nied. **Wytargać** dokąd = wypaść zbrojnie, zrobić wycieczkę wojenną, wyruszyć dla zrobienia napadu, wyrwać s.: Napominał ich, aby z nim spou nie litowali dać s. w niebezpieczeństwa; zątam spou z ochotą wytargnęli. B. B. (zątym spoum ochotnie z miasta wypadli. B. G.). Wytargnęli na południe do Ceretu i spalili miasto. Wuj. (wtargnęli na południe. B. G.).

Wytargnienie, a, blm., p. **Wytargnięcie**.

Wytargnięcie, a, blm., **Wytargnienie** czynność cz. **Wytargnąć**.

Wytargować, uje, ował, nied. × **Wytargowywać** i. co = kupując wymusić możliwie niską cenę; Wytargowałem ten materiał na talara (=z trudem; stargowałem). Wytargował konia dobrego. Troc. 2. targując s. wymóc jako ustępstwo z żądanej ceny, odtargować, utargować: W. na kupnie trzy złote. 3. przen. z trudnością wyjednać, wyrobić; wymusić. obstaraj przy swoim: W. co na kim. L. Katulus i Piso ani przyjaciółstwem, ani prośbą, ani pieniędzmi wyklekać i W. tego na Cyeeronte nie mogli. Pileh. Bronił zamku tak mężnie, że na wojska wielkie nie nie dawał, aż głód sam i kondycje słusznie podane zamek on na nim wytargowały, że go nieprzyjacielowi oddał. Birk. Pokój niezym s. W. zacniejszy nie może, jako ogniami, bębny i tumulty marsowemi. Tw. Pozwolił na to, wytargowawszy ojcu swojemu roczną pensją. Troc. W. s. i. zostać wytargowanym: Lepszy pokój W. s. nie da. 2. natargować s. na wszelkie sposoby.

Wytargowanie, a, blm., czynność cz. **Wytargować**.

Wytargowanie się, a s., blm., czynność cz. **Wytargować** s.

× **Wytarkać**, a, ał p. **Wytrajkotać**.

× **Wytarkanie**, a, blm., czynność cz. **Wytarkać**.

× **Wytarkotać**, oce a. ocze, otał p. **Wytrajkotać**.

× **Wytarkotanie**, a, blm., czynność cz. **Wytarkotać**.

Wytarmosić, i, il, [Wytermosić] *natarmosić* na wszelkie sposoby, wytargać, wyszarpać, naszarpać, wyszamotać, wytrząść, wyzochrać, wyczubić; Pies dziada wytarmosił za nbranie. 2. [W.] wytrząść,

wyduścić. 3. [W.] *wygnieść*, *wymiąć*, *wybić*. 4. [W., **Wytarmosić**] *wygnieść*.

Wytarmoszenie, a, blm., czynność cz. **Wytarmosić**.

Wytarto przys. od **Wytarty**, w stanie *wytartym*: W. chodzący, szarek, podło ubrany. Kn. W. chodzę, detritum pallium gesto. Kn. Chodzi W. Troc. Bazylewicz, który szedł do Wilna dziurawo i W., miał minę wesołą, głos wodza. Krasa.

Wytarty i. im. od **Wytrzeć**. Przen.: Wytarte czoło = bezwstydnę; człowiek bezczelny. 2. przym. powycierany, zniszczony, sponiewierany: Surdut W. 3. myśl.: W. lis = którego futro po kilku pierwszych śniegach w jesiemi nąbyło polysku.

Wytarzać, a, ał, † **Wytarzać** i. *tarzając* *wy* *walać*, *wytrzeć*; *ularzać*, *wymurzać*, *unurzać* *tarzając*: Wbród wytarzane konie ich po boki. Tw. W. kogo, co w błocie. W. pulpety w mące (= wytaczać). 2. *tarzając* *co* *a. tarzając* s., *silo* *czyć*, *wygnieść*: W. zboże na pniu. W. s. *natarzać* s. *dowoli*: Siwosz wytarzał s., otrząsnął, potem sobie bryknął, wierzgnął, potem zaczął za dwóch kosić. Tremb. Pierwsze krótkie, trzepotliwe wiatry poomiały ogonami drogi, wytarzały s. po wodach. Reym.

Wytarzanie, a, blm., czynność cz. **Wytarzać**.

Wytarzanie się, a s., blm., czynność cz. **Wytarzać** s.

† **Wytasować**, uje, ował, nied. **Wytasowywać** *wzniesć* *w* *górz*, *spiętrzyć*, *nastroszyć*. L.

† **Wytasowanie**, a, blm., czynność cz. **Wytasować**.

† **Wytasowywać**, uje, ywał p. **Wytasować**.

† **Wytasowywanie**, a, blm., czynność cz. **Wytasowywać**.

Wytaszczzenie, a, blm., czynność cz. **Wytaszczzyć**.

Wytaszczzyć, y, ył gm. *wyciągnąć*, *wydobyć*: A i powróz niech pan wytaszczy, bo przecie w pysku nie będą nosił. Prus.

[**Wytaść**, a, ał] *wytargać*, *wydrzeć*, *wyzochrać*: W. za uszy.

[**Wytaścanie**, a, blm.] *czynność* cz. **Wytaścać**.

Wytatarować kogo a. komu skórę = *skatować*, *wygarbować*, *zerrznąć*: Wytatarowałem mu plecy tak, że pamiętać mnie będzie. Na obie strony skórę mi wytatarują. Sienk.

Wytatarowanie, a, blm., czynność cz. **Wytatarować**.

[**Wytatrać**, a, ał] p. **Wytetrać**.

[**Wytatranie**, a, blm.] *czynność* cz. **Wytatrać**.

Wytatuować, uje, ował *ratując* *wy* *robić*: W. litery, znak na cieie.

Wytatuowanie, a, blm., czynność cz. **Wytatuować**.

† **Wytapać**, a, ał p. **Wytupać**.

† **Wytapanie**, a, blm., czynność cz. **Wytapać**.

× **Wytchły**, który *wy* *chtnął*, *wy* *wietrzały*, *zwietrzały*: Wino wytchło, nie mające swej mocy. Bobr. Piwo wytchło.

Wytohnąć, nie, nął, † **Wydechnąć**, **Wydychać**, **Wydychać**, **Wydychać** i. *wypuścić* *dech*, *odetchnąć*: Phl.. wytchnął z akcentem pewnością siebie. Jeż. 2. W. co = *wypuścić* *z* *tchem*, *wyzionąć*: W. ducha, duszę = *wyzionąć*, *oddać*, *wydać* *ostatnie* *technie*, *umrzeć*: Dokąd jej można patrzyć, w mię patrzy i swoją biedną duszę wydycha w mię i w usta moje. Żebr. Amurat z wielkiego utrapienia ducha ostatniego wydychał. Baz. Umierając Pan Ojcu ducha swego,

wytchnąwszy, poruczył. Żarn. Na poły żywym językiem swym klęta, ale ostatek dusze wśród ogniów wytchnęła. Otw. Przen.: *wydziałić, wydać, wypuścić z siebie, wyzionąć*: Zwilżone pola wydychały wonie. Przyb. Bór z każdym dniem wydycha więcej woni żywicznej. Dyg. Ogrzana ziemia wydycha błot opary, których nie zwieje wiatr, nie wehłonie pierś ludzka. Gliń. 3. W. sobie = *wypocząć nieco, złapać dech, nabrać tchu, przyjść do siebie po zmodowaniu, pofolgować dla nabrania oddechu, siły*: Ten skacze, ten tańcuje, ten wytycha w cieniu. P. Koch. Zwierzęta w lesiech sen odprawowały, ptastwa po gniazdach sobie wytychały. P. Koch. Bili ś. tak mężnie, aż ś. wszyscy spracowali; zawołał jeden na odpoczywanie, wszyscy przyzwolili; a gdy sobie czola spocierali a wytchnęli, dawszy sobie znaki, uderzyli w ś. nie folgując sobie. Biel. M. Nie wydychając wołałem. Ryb. (= *bez ustanku*). Izrael z dawnego już wydycha boju. Ryb. Z swegoś męstwa sobie w pokoju wytchnęła i sławęś na wszystek świat górnobrzmiącą wzięła. Groch. Dotąd sobie Bolesław po wojnie węgierskiej wydychał, dokąd ś. dostatecznie we wszystko przeciwko Rusi nie zebrał. Błaż. Po dużym razie wytoczonym w Wołoszech sobie wytychamy. Tw. Już to lat dwanaście Polska mało wytycha. Falib. Tego nierządu nędznej ojczyzny naszej nigdy nie dokonamy, bo jeszcze pióro moje, pierwsze nierządy jej opisując, nie wytchnęło, aliści... Falib. W. w żalach, w pracy, od roboty. Troc. W. komu = *dać komu odetchnąć, spocząć, złapać dech, pofolgować mu*: Czasu orania oracz ma dać W. nieco i odpocząć wołom, gdy przyjdą ku uwrotowi. Trzye. Wszystkich Pan woła ku sobie, obciążonych grzechem, i chce im W. i odpocząć, by tylko znali brzemień niedogodności swojej. Sekl. Bolesław, żołnierzowi przez zimę wytchnąwszy, lata zaraz przyszłego wojnę przeciw Wołodnrowi podniósł. Błaż. Ujehawszy milę, wytchaj koniom chwilę. Krasz. My, jeno koniom wytchniemy, ruszymy dalej. Sienk. (= *jeno popasujemy*). Stawił ś. wytchnięty, gotowy na rozkazy. Rol. 4. Wydychać co = *wypotrzebować, zużyć*: Powietrza nie wydycham, wody nie wypiję, chleba nie odjem, stanie ich dla wszystkich. 5. † W. kogo w czym = *obmierzić, obrzydzić, zohydzić*: W grzechu mię mým wytchnęła rzecz dwója: przeciwe szczęście i pożądlivości. Otw. S. Wytchnęło komu czego = *obmierzło, obrzydło, uprzykrzyło ś., przejadło ś.* Miaso jakiej stąd lubości, bardzoby mi na potym wytchnęło tej miłości. Tw. Wytchnęło mi macochy. Pot. *Carnificium* nazwał królestwo Batory, tak mu wytchnęło tytułów i tronu polskiego. Opal.

[Wytchnąć, nie, na] *wytchnąć, wybić, zwichnąć*: Konik nózke wytchnął.

Wytchnienie, a, blm. I. a **Wytchnięcie** czynność cz. **Wytchnąć**, *wydech*. 2. *wypoczynek po znuczeniu, przestanek, ustaniek, pauza, przerwa wśród trudów*: Bóg dzień ku pracy, noc ku wytchnieniu i odpoczeniu człowieka rządzi raczył. Gd. Teraz już po nich, nie dając wytchnienia bezecnym zdrzajcom i odpoczenia. Paszk. Nie mam odpoczynku, nie mam i wytchnienia od jego potwarzy, od jego trapienia. Kochan. Dał mu król do trzech dni W. Rej. Czas mi przed śmiercią... wytchnienia, wczasu jakiego i pokoju zażyć. Żółk. Po dziesięciu miesiącach szkolnych prac i znojów przyszedł dzień wytchnienia i spoczynku. Śniad. Król rozkazał wojsku dać trzy dni wytchnienia. Mick. Pracuje bez wytchnienia.

Wytchnięcie, a, blm., p. **Wytchnienie**. [Wytchnięcie, a, blm.] czynność cz. [Wytchnąć].

× **Wytchórzenie**, a, blm., czynność cz. **Wytchórzyć**.

× **Wytchórzyć**, y, ył I. kogo = *wypędzić jako tchórze, wypłoszyć, smrodem tchórzowym wypędzić*. 2. *wypełnić smrodem tchórzowym*. L.

Wytęcz, y, blm., p. **Wytycz**. Rej, Troc. L. **Wytecznik**, a, lm. cy p. **Wytecznik**. Troc. L. **Wyteczny** I. p. **Wyteczny**. 2. † W., p. **Witteczny**.

[Wytelbusić, i, il] *wymiętosić, wygnieść*: W. kogo.

[Wytelbuszenie, a, blm.] I. czynność cz. **Wytelbusić**. 2. czynność cz. **Wytelbuszyć**.

[Wytelbuszyć, y, ył] *wyczyścić z wnętrzości, wypatroszyć, wypaproszyć, wybebeszyć*.

[Wytemlacień, a, blm.] czynność cz. **Wytemlacyć**.

[Wytemlacyć, y, ył] *kożłę a. jagnię obedrzeć ze skóry, aby służyła na miech do gajdów*.

× **Wytemperować**, uje, ował *zatemperować*: W. pióro.

× **Wytemperowanie**, a, blm., czynność cz. **Wytemperować**.

[Wyterać się, a ś., ał ś.] *sterać ś., zniszczyć, zmizerować ś.*: W. ś. chorobą. Gadzina mi ś. wytęrała.

[Wyteranie się, a ś., blm.] czynność cz. **Wyterać ś.**

[Wyterebić, i, il] *wybić kogo, szczeg. w plecy, porachować komu kijem kości*.

[Wyterebienie, a, blm.] czynność cz. **Wyterebić**. **Wyterlikać**, a, ał I. *terlikając wyśpiewać do konca; wytrelować*. 2. *terlikając wyrazić; wytrelować*.

Wyterlikanie, a, blm., czynność cz. **Wyterlikać**.

Wyterminować, uje, ował I. *wybyć w terminie, w nauce u rzemieślnika, u kupca, wypraktykować; odbyć termin*. **Wyterminował** 2 lata. W. na czeladnika, na subjekta. × W. ucznia, chłopca = *wytrzymał w terminie, na nauce, wyzwolić, wypisać*. W. chłopea, ucznia, czeladnika, wyzwolił go, wypuścił go z terminu. L. 3. † W. kogo skąd = *wydziedziczyć, wyrugować, wykwitować, puścić z kwitkiem, wywłaszczyci*: Łakomcy, kiedy obaczą jaką młodą dziewczinę, to mu czaczko ukaże, konika, sukienkę, szabelkę; to do zapisu z nim co wskok, aż go lada czym z majątności wyterminuje. Falib.

Wyterminowanie, a, blm., czynność cz. **Wyterminować**.

[Wytermosić, i, il] p. **Wytarmosić**.

[Wytermoszenie, a, blm.] czynność cz. **Wytermosić**.

[Wyterus, a, lm. y] *bezczelny niepoń*.

[Wytetrąć, a, ał, Wytatrąć] I. *wydlubać*: W. dziurę. 2. *wydobyć?*: Pstra kokoska poleciała do paproci, wytatowała troje dzieci. [W. ś.] *wydlubać ś., wyguzdrać ś., wygrzebać ś.*: Czym (= zanim) ón sie tam wytetrął, drudzy fornale już byli w boru.

[Wytetranie, a, blm.] czynność cz. **Wytetrąć**.

[Wytetranie się, a ś., blm.] czynność cz. **Wytetrąć ś.**

[Wytęchać, a, ał] *wydychać*.

[Wytęchanie, a, blm.] czynność cz. **Wytęchać**.

Wytegnąć, nie, nał I. [W.] *zdechnąć*. 2. zdń. (o glinie a. wyrobach z niej) *stężeć*.

Wytegnięcie, a, blm., czynność cz. **Wytegnąć**.

† Wytępać, a, ał p. Wytupać. Sł. wil.
 † Wytępanie, a, błm., czynność cz. Wytępać.
 Wytępianie, a, ał p. Wytępicieć.
 Wytępienie, a, błm., czynność cz. Wytępiąć.
 Wytępicieleś, a, łm. e ten, *co zwykle wytępiu a.*
co wytępił: W. nauk i uczonych. L.
 Wytępicieleśka, i, łm. i forma ż. od Wytępicieleś:
 Filozofja stała ś. wytępicieleśką występku. W. L.
 Wytępić, i, il, nied. Wytępiąć i. *zrobić zupełnie tępy, stepić.* 2. (o wielu). *wyniszczyć, wygładzić, wykorzezić, wytracić, wytrzebić, wygubić, wypłenić, pozabijać:* W. złodziei, myszy, herezje. Teraz ś. posłiznęła noga ich: bijmy je i wytępiamy. Skar. Gallowie koło Padu od Rzymian wytępieni lub ujarzmeni. Lel. Oświecać lud, wytępiąć reszty zabobonu. Mick.
 Wytępienie, a, błm., czynność cz. Wytępić.
 Wytępschnić, i, il, posp. p. Wytępsknąć.
 Wytępschnienie, a, błm., czynność cz. Wytępschnić.

Wytępsknąć, i, il, posp. Wytępsknąć *wyrobić, wyjednać, pozyskać tęsknotę, wypragnąć:* Chwila cudu, wytępskniona sercami, łzami wyptakana. Moraw. Zwiesna zaglądała pod strzechy, budząc omroczone role serc człowiekowych, że dźwigały ś. z utrapień, poczynając wiarę na lepszą dolę i na tę wytępsknionej szczęśliwości godzinę. Reym. Przykuwało mi bez końca wzrok to białe, czyste pole, jakby marzeń niebo wytępsknione. Brt. W wyobraźni mej wytępsknione przemień świat w wirze szalonym zatańczył. Brt. W. ś. *wyżyć ś. tęsknoty, odtępsknąć ś., natępsknąć ś.:* Wyjedźmiem, wypłaczesz ś., wytępskniesz i musisz o nim zapomnieć. Krasz.

Wytępsknienie się, a ś., błm., czynność cz. Wytępsknąć ś.

Wytężyć, a, ał i W. ś. p. Wytężyć.
 Wytężanie, a, błm., czynność cz. Wytężyć.
 Wytężanie się, a ś., błm., czynność cz. Wytężyć ś.

Wytężenie, a, błm., czynność cz. Wytężyć.
 Wytężenie się, a ś., błm., czynność cz. Wytężyć ś.

Wytężyć, y, ył, nied. Wytężyć *natężając wyprężyć; silnie wyprężyć, wyciągnąć, wyspanować:* Wytężywszy ramię, zadał cios ostatni. W. strunę intrygi. Kor. Wytężona struna czyniła dalszy pobyt niemiłym. Jord. Wszysey wytężali wzrok w przyszłość, dołą obecną weale ś. nie zajmując. Gom. Wytężona walka między braćmi kandydatami. Sienk. Wytężonym mózgiem patrzył w bezładne tłumy widzeń. Wroc. (= *wysilonym*). W. ś. *natężyć ś, silnie wyciągnąć ś., wyprężając ś.*

Wytknąć, ka a. × cze, kał, nied. Wytknąć i. *tkając wyrobić; utkać na warsztacie tkackim:* Wytknęła cztery łokcie płótna, sukna. Nim sobie piersi do lotu wyrobi, skrzydła wyprzędzie, wyteże i ozdobi. Mick. 2. *tkaniem wyrazić, wydać, wyobrazić:* Na złotem haftowanych oponach były pięknie wytkane wojny Greków dawnych. Zbył. Król posłał ehanowi namiot, na którym żywot Chrystusa był wyhaftowany, aby ehan widział wytkany żywot Chrystusa. Galat. 3. *wypotrzebować na tkanie:* W. wszystką przedzę. 4. co czym = *tkając wypełnić; wypchać:* [W. słoma, sianem]. 5. woj.: Kosz wytkany, p. *Toczokosz.*

Wytkanie, a, błm., czynność cz. Wytknąć.
 Wytknąć, knie, knął, knęła a. [kła], nied. Wytknąć, † Wytknąć i. *wysunąć, wysadzić, wystawić, wyszcibić, wychylić, wysterczyć:* W., prze-

tknąwszy wysunąć. L. Pale wskróś przez człowieka bito i aż przez rozdzielne usta wytkniono. Pileh. W. palec, rękę, nogę, język. Leoci na ostre miecze i wytknione piki. Pot. (= *nastawione, nadstawione*). Głowę z wód elejskich Alfajka wytknęła. Zebr. Na flet przez okno nie wytkają głowy. Wytknąwszy głowę, mileżkiem słucał ich rozmowy. Mick. Taka była wichura, że nosa na podwórze nie W. Krasz. (= *pokazać*). 2. przen.: W. kogo, co. W. kogo, wydać, wystawić na szych, na rież. Kn. (= *narazić, wystawić*). Przen.: Wytknąć kogo = *palcem go publicznie pokazywać z szyderstwem, wskazywać z pogardą*. Nie wie, gdzie ma oczy podziać, bo go wszysey palcami wytkają. Wytyka Arystofanesa, który maksymy Sokratesa w pośmiech obręcił. L. Wytknąć kogo, pokazać ludziom, sztuki odkryć. Kn. Nie będąc ich mianował, lecz sobie odważę, iż ich wytknę przed światem i palcem pokażę. Klon. Powstanę i powstawać będą na łakonce, pijaki i złoczyńce, ale palcami wytknąć nikogo nie chce, ani mam potrzeby. L. Okrutnych panów po całym mieście palcami wytkają i niemi ś. brzydzą. Pileh. Kaznodzieja wytyka ich ledwie nie po imieniu (= *pije do nich, zuraca ś, do nich mianowicie, adresuje swą mowę, robi aluzje, daje przytyk do nich, ma ich na myśli mówiąc*). Nie wytkając palcem = *że nie wymienię osoby, nie wskazując osoby*. Do niego, nie wytkając palcem, słowa te stosował. Nie mianował go, ale dosyć wyraźnie, lubo pod pokrywką, wytknął. Kłok. Tak myśliwiec zajęca, chceć charty, przychciwić, wytyka. Przyb. (= *szczując wskazuje, pokazuje; wypłasza, wypędza im na oczy*). Ale mnie wytknął. Kras. † W. kogo w czym = *wyklóć mu czym oczy, przekonać go o co złego, zdemaskować co do winy, przekonać go o winie*: Orland ś. nigdy w nieludzkosci W. nie dał i zawždy bywał wielkiej układności. P. Koch. Kto cię w czym kiedy wytknął albo znalazł w błędzie na tak częstokroć tobie zleconym urzędzie? Groch. Ten nie może w fałsie być wytkniony, kto chce, żeby dank chwały był oddany temu, którego poselstwo sprawuje, i nieprawość ś. w takim nie znajduje. Odim. Ewangelista, Jan błogostawiony, wznał to pióra złotego wyrokiem, świadek, w nijakim fałsie nie wytkniony. Odim. (= *nieposzlakowany, niepodejrzany*). Czart ustępować musiał, wytkniony będąc w zdradzie swojej. Odim. Włodarzowi w szafarstwo dał wszystkich włosci intraty, a ten wytkniony był w swej niewierności. Odim. W. co komu na oczy = *przeistawić jak na dłoni pokazać dotykalnie, unaocznąć, jawnie okazać, wykazać namacalnie, podetknąć pod nos*. Wytyka ci przed oczy, co nie widzisz jaśnie. L. Monstrum był jego syn pod koroną hardą, jeszcze go enoty ojca bardziej wytykały. Jabł. (= *jeszcze ś. bardziej przy nich odznaczył, raził przy nich*). Cudzoziemskie herby dwóch z zakonu naszego drukimi światu na oko wytknęli. Nies. (= *okazali, ogłosili, rozgłosili, rozstawili przed światem*). Jego twarz mężna wytykała czełka najlżejszych przymiotów. L. (= *zdradzała, znamionowała, wydawała, wyrażała, cechowała; okazywała*). Wytykać błędy, występki, zbrodnie = *wykazywać z naganą, wyjawiać, odkrywać nieublaganie, piętnować, wyrzucać, szarzać, wymawiać z niechęcią, z oburzeniem*. Satyra, w ścisłej z enotą zostając przyjaźni, błędy ludzkie wytyka, lecz ludzi nie drażni. Dm. Przeto i senat rzeecz, nie osobę,

wytknął. Siem. J. (= *na niej położył nacisk, ją zaakcentował*). Wyśmiewa Cycero wszędzie do wody Erucego, wytyka jego w oskarżeniu nie-dbalstwo, ponnaża wielkość zbrodni ojco-bójstwa. Siem. J. Każdy ś. obawiał mówić za Roseju-szem, aby wytykając podejścia Chryzogona, nie uraził Syli. Siem. J. Wytyka ich zbrodnie, wyśmiewa świadectwo Kapitona. Siem. J. Mówmy z sobą zgodnie, być ś. myślím niewinią, wytknijcie nam zbrodnie. Wyb. Nie do ciebie nale-ży poprawiać niecnoty i występki wytykać. L. Nałogi nasze waćpan nieustannie w swoich nam wytykasz pismach (= *klujesz nam oczy niemi*). Oto będę wytykać, że siedziałeś w kozie. L. (będę ci zarzucał, zadawał. L.). 3. a. [Wytyczy] *tykami wyznaczyć, wydzielić, wygraniczyć*: Ulice szerokie, prosto wytknięte, dobrze wybrukowane, L. Łatwo tam będzie znaleźć biegłego sternika, eo ku wschodowi drogi na morzu wytyka. Przyb. W. kierunek kolei, kanału = *trasować, ustalić, zdecydować ich kierunek*. W. linję prostą. We-szli w miejsce im wytknięte. Dm. 4. *wyznaczyć, wybrać, wydzielić, wymierzyć, szczeg. w dziesiątej części, dziesiątkując*: Lubomirski z każdej wytknie dziesiątego żołnierza kompanji, przybrawszy rotę Władysława, uderzy na pogany. Tw. Wytykavam, dziesiątkuję, dziesiątą część od każdej rzeczy odejmuję, *decimo*. Mącz. Biskup wrocławski postąpić musiał za swoje uwolnienie Bolesławowi dwa tysiące grzywien, a od tych czasów dziesięcinę pieniężną miał brać od niego, którą pierwej wytykano po wszystkich biskup-stwie. Biel. M. (= *wybierno w naturze*). Król droby wasze wytykać będzie. Bud. (dziesięcinę brać z drobnego bydła. Bud.; z bydła waszego dziesięcinę będzie brał. B. G.). Wytykać=dzie-sięcinnie pole tykami oznaczać. Bohr. 5. czop i t. p.=*wybić, wyciągnąć, wyjąć, odetkać*. 6. człon-ek ze stawu=*wybić, wykręcić, wywinąć, skrócić*. 7. wyrzucić, wytrącić; sprawić, że wypadnie, wyskoczy. L. [Doktór wytkniętą nogę w stawy wprowadzał]. W. ś. wysunąć ś., wymknąć ś., wychylić ś., wy-nurzyć ś.; wyjść, aby sterceć, wysterknąć, po-kazać ś. *na wierzchu, na zewnątrz*. Rej. Była z nimi najślawniejsza sykulskich Cyana, która wpo-śród jeziora po pas ś. wytknęła. Zebr. Przen.: Na chwilę wytknąłem ś. z domu (= *wymknąłem ś., wychyliłem ś., wyjrzałem, wyszedłem, ruszyłem ś.*). 2. *wzajemnie wytknąć jeden drugiego szdząc*. 3. ze stawu = *wybić ś., wyskoczyć, wywinąć ś., wywinąć ś., skrócić ś.*: Noga wytknęła ś. ze stawu.

Wytknienie, a, bhm., p. Wytknięcie: W. cho-rągwi z wieży. Troc.

Wytknienie się, a ś., bhm., p. Wytknięcie ś.

Wytknięcie, a, bhm., Wytknienie czynność cz. Wytknąć.

Wytknięcie się, a ś., bhm., Wytknienie ś. czyn-ność cz. Wytknąć ś.

Wytleć, eje, ał l. a. Wytlieć ś. *tlejąc wytrawić ś.; przestać tleć, wyżarzyć ś., wypalić ś., wy-gasnąć*: Węgale wytlały. Troc. Przen.: Aby żadne sprawy sądowe nie wytlały. Troc. (= *nie speliły na niczym, nie poszły w niepamięć, w za-niedbanie, nie wygasły*). 2. [W.] *spróchnieć*: Gdy ałun przykłada ś. na zęby, to wytlają.

Wytlenie, a, bhm. l. czynność cz. Wytleć. 2. czynność cz. Wytlieć.

Wytlieć, i, il *zarząc wypalić, wygasić*. Troc. W. węgle w mielerzu. L. W. ś. p. Wytleć: Zoba-czyliśmy pierwsze ślady nieprzyjaciela: resztki

ślomy, wytłone ogniska, budynki rozebrane na opał. Prus. I zgasnie to wszystko wokół, jak lampka, co ś. wytliła. Brt.

Wytłaczać, a, ał p. Wytłoczyć.

Wytłaczanie, a, bhm., czynność cz. Wytłaczać: W. oleju mazistego z jąder świeżych. Krum.

Wytłaczarka, i, lm. i prasa.

Wytłoczarnia, i, lm. e. Wytłokownia eukr. *miejsce na wytłoki a. wytłoczyny*.

Wytłoczenie, a f. bhm., czynność cz. Wytłoczyć:

Z hojnym krwie z piersi naszych wytłoczeniem przysługowaliśmy ś. ojeżyźnie. Troc. 2. *io, co tloczeniem zrobiono, co wyciśnięto, wycisk, odcisk, odbitka*: W. roślin i ryb na kamieniu. Wytłoczenia kamienne są to ślady jakiej innej rzeczy na kamieniu zastawione; najpospolitsze są wytłoczenia roślin, ryb i konchyljów. Kluk.

Wytłoczenie się, a ś., bhm., czynność cz. Wytłoczyć ś.

Wytłoczki, ów, bhp. p. Wytłoczyny.

Wytłocznik, a, lm. i l. a. Wygnotnik *młot do wytłaczania*. 2. p. Patryca.

Wytłoczny, Wytłoczysty który daje ś. *łatwo wytłaczać, wygnatać*. Kn.

Wytłoczyć, y, yl [Wytłopacyć], med. Wytłaczać

l. co = a) *tlocząc wygnieść, wycisnąć, pozbawić czę-ści płynnych*: W. jagody z soku; b) *tlocząc wypędić, wycisnąć, wygnieść; wybić, wyprasować*: W. olej z jąder, wino z winogron. Wybijam olej, oliwę, wytłaczam. Kn. Przen.: Żal lzy wytłoczył z oczu wszystkim. Tw. (= *wycisnął*). Żal ledwie nie wytłoczy duszy z jej serca. Odm. Nie wytłaczaj biednym chleba. Od. Palladę gdy z mózgu Jowisz wytłacza, w Libickim kraju najpierwej widziana. Chr. W. komu jelita. Troc. Sok wytłoczony. Troc. Wytłaczam krew, oliwę. Kn. 2. co na czym = *tlocząc wyrazić; odbić, wybić, odcisnąć, wycisnąć, wygnieść*: W. deseń na aksamicie. Aksamit wytłaczany. Listy pieczętują namiękkim wosku, iż rychlej wytłoczy pieczęć a. herb. 3. *odbić, wyprasować w drukarni, wydrukować*: Jan Łaski pierwszy nasze prawa rozstrzelone na kartach zgromadził społu i W. dał. Biel. M. 4. [W.] *wytłuc, strataować*: W. zasiew przez pusz-czenie nań bydła. 5. co czym *wypchać, wypakować, tego napchać, upchać, wyładować, naładować, na-pakować, nabić*. L. W. ś. l. *natłoczyć ś., być w tłoku, w ciżbie do zmnorowania*. 2. *wyjsić, wy-dobycić ś. z tłoku; wycisnąć ś., wyjść tlocząc ś.*: Ludzie wytłoczyli ś. z kościola.

× Wytłoczyny p. Wytłoczynowy. L.

Wytłoczynowy, × Wytłoczynny przym. od Wy-tłoczyny: Wytłoczynowe wino, z wytłoczyn. Kn.. Troc. Beczka wytłoczynna. Troc.

Wytłoczyny, yn, bhp., Tłoczyny, Wytłoczki, Wytłoki części *stale, zostające po wytłoczeniu płyn-nych, wygniotki*: W. z ziarna olejnego = *makuchy*. W. winne, oliwne. Troc. W. z wina, oliwek wytłoczonych, gąszcz. L. W., pozostałe po wytłoczeniu łuszczy jagód. L. Wino poślednie a. z wytłoczyn polanych wodą, lura. Kn. Wino najpodlejsze, lura, *vinum secundarium*, którego używają ubożsi, mocząc W. jagód winnych i wy-ciskając poctym w prasach. L. W., pozostała miazga po wytłoczeniu buraków w eukrowni. W. pozostałe po wyrobieniu miodu, *woskoboiny*. Wytłoczysty p. Wytłoczyny. Kn., Troc.

Wytłoka, i, lm. i l. zwykle w lm., p. Wytłoczyny. Gd. 2. myśl. *wytłoczony ślad zwierza, trop* Po świeżych wytłokach łosi. Sp.

Wytłokownia, i, lm. e p. Wytłoczarnia.

[Wytlópacenie, a, blm.] czynność cz. Wytlópacyć.

[Wytlópacenie się, a s., blm.] czynność cz. Wytlópacyć s.

[Wytlópacenie, y, yl i W. s.] p. Wytlóczyć.

Wytlómaczenie, a, blm., p. Wytlómaczenie.

Wytlómaczenie się, a s., blm., Wytlómaczenie s.

Wytlómaczyciel, a, lm. e p. Wytlómaczyciel.

Wytlómaczycielka, i, lm. i p. Wytlómaczycielka.

Wytlómaczyć, y, yl i W. s. p. Wytlómaczyć.

Wytluc, cze, kł, nied. Wytlukać, Wytlukiwać

1. *tlukąc wywalić, wytłamać; wybić*: W. dziurę w murze taranem. W. garnek i t. p.—*wyszczerebić, wytrącić, żart. wygryźć*. W. szybko = *stłuc, wybić, zbić, żart. zgrzyść*. 2. *tlukąc wydobyc z czego*: W. ziarna z kłosów w stepie. 3. *potłuc, porozbijać*: W. wszystkie kieliszki, talerze, szklanki. 4. *Wytluc kogo* = *wybić go mocno, stłuc, zbić, wybuchać, wykukać, wytłomic, wygrzmocić, wytuzać, wytuzować, wywalić, wydźbekać*. 5. *kogo* = *wybić, pozabijać, zmasakrować co do jednego*: Życzę im, żeby ich mór wytłukł. Sienk.

Musim s. przekradać nocami, inaczey nas wytłuką do nogi. Krasz. 6. [W.] *tłuczeniem uskóracać, wyjednac*: W. na jałowej krwi cieię.

Wytluc s. 1. wybić s., natłuc s., wykukać s., wytłomic s., wygrzmocić s., wywalić s., wydźbekać s., potłuc s., poturbować s., nawzajem: Kontent był z tego, że s. znów wytłukł z Sasami. Kaczk. 2. *tlukąc s. gdzie z biedą s. wydstać, wygramolić s., wybrnąć, wyskrobać s.*: Drugiego trąbka w las tak głęboko zawiedzie, że ledwo w noey s. z niego wytłucze. Refj.

Wytluczenie, a, blm., czynność cz. Wytluc.

Wytluczenie się, a s., blm., czynność cz. Wytluc s.

Wytluk, a, lm. i gm. pog. męzczyzna, a szcęg-kobieta nierządnego zycia, tluk, otluk, wycieruch, szyfon, szurgot, tlomok, wszetecznicza, (wszeteczchnik), nierządnicza, (nierządnik), łajdak, łajdaczka. Sł. wil.

Wytlukać, a, ał p. Wytluc.

Wytlukanie, a, blm., czynność cz. Wytlukać.

Wytlómaczenie, a, blm., Wytlómaczenie czynność cz. Wytlómaczyć.

Wytlómaczenie się, a s., blm., Wytlómaczenie s., czynność cz. Wytlómaczyć s.

Wytlómaczyciel, a, lm. e, Wytlómaczyciel ten, co wytlómaczył a. co wytlómaczy. L.

Wytlómaczycielka, i, lm. i forma z. od Wytlómaczyciel; Wytlómaczycielka.

Wytlómaczyć, y, yl, Wytlómaczyć i. wyjaśnić, objaśnić, wyłożyć. W. zagadkę = *rozwiązać*. W. sen. Oedip w Tebach i Gadzie Sfinksa wytłómaczył i jak s. monstrum to zabiło, obaczył. Jabł. (= *rozwiązał zagadki sfinksa*). 2. W. co komu = *wyperswadować, przeperswadować, przełożyć; dokazać perswazją, że s. pogodzi z losem, że s. obejdzie bez czego, wybić z głowy*: Jużem sobie wytłómaczył. 3. kogo, co = *tłumaczyć usprawiedliwić, wymówić, wyekskużować*: Miej go za wytłómaczonego. W. s. 1. *wypowiedzieć s., wygadać s., wymówić s., wyrazić s., wyjezczyć s.*: Jeden w drugiego dyskurs wpada, żadnemu s. żaden W. nie da, nikt nikogo nie rozumie. L. Umieam ja to, ale s. W. nie mogę. L. 2. *tłumaczyć s., usprawiedliwić s., zdać sprawę, wymówić s., wyekskużować s.*

Wytlumac, i, il stłumić zupełnie, tłumić wygasić, wyniszczyć, potłumić. L.

Wytlumienie, a, blm., czynność cz. Wytlumić.

Wytluszczenie, a, blm. 1. czynność cz. Wytluszczyć. 2. *czynność cz. Wytluszczyć.*

Wytluszczenie się, a s., blm. 1. czynność cz. Wytluszczyć s. 2. poł. W. s. plodu samorodne a. wyklucie dobrowolne w przypadkach położzeń przecznych plodu (evolutio spontanea foetus).

Wytluszczyć, i, il 1. zrobić zupełnie tlustym, wypaćić, wytłuszczyć, spaść. L. 2. powstać ze wszystkim tlustością, potłuszczyć, wyszmelcować, wykwiechtac, zafolować: Wytluscił klapy u surduta. W. s., **Wytluszczyć zrobić s. ze wszystkim tlustym, nabyć tlustości, otluszczyć, obrósnać tlustością**: Jak s. w człowieku wszystkie godnie wytłusci, to s. może i tu drzazga którądy wypsnie. Sienk.

Wytluszczyć, eje, ał p. Wytluszczyć.

[Wytluszczyć, i, il] = Wymienić.

[Wytluszczenie, a, blm.] czynność cz. Wymienić.

Wytnę 1 os. lp. czasu przysz. od Wyciąć.

† **Wytńia, i, lm. e gór. otwór podziemny w kopalni, wyrób, szyb; wciąćie.** Łab.

Wytńie 3 os. lp. czasu przysz. od Wyciąć.

[Wytńieć, i, ał] **schudnąć, spaść z ciała (o końcach).**

[Wytńienie, a, blm.] czynność cz. Wytńieć.

Wytoczenie, a, blm. 1. czynność cz. Wytoczyć: Gdy puchlina z brucha żadnym lekarstwem ustępować nie chce, udać s. potrzeba do wytoczenia czyli wypompowania z niego wody. Perz. Narzędzia do wytoczenia zbranej ropy z piersi. Czer.

Wytoczki, ów, bhp. Obtoczki żelazne = *wióry żelazne z pod tłutu tokarni lub świdra.* Łab.

Wytocznik, a, lm. i nóż tokarski (Hakenstahl): Nóż W., kąt ek.

Wytoczny przym. od Wytok: Nazywają także lewy pość konia wytocznym, bo po tej stronie bywa wytok upięty. Pol.

Wytoczyć, y, yl, nied. Wytaczać i. toceniem wyciągnąć, wysunąć, wyprowadzić; tocząc wywalić: Wytoczył beczki i kadzie z piwnicy. L. Wytaczam kamienie, *evulso saxa.* Kn. Wytocz ten kamień. Troc. W. działa. Troc. W. wóz ze stajni. Sam co prędzej opatrywać zaczął wytoczoną bryczkę. Korz. 2. *przen.*: Gdy mu kazano język wywieść, on go wnet wytoczył. Leop. (= *wywalił*). Temu łeb ścięty, ten wytoczył kiszki. Jabł. (= *wywalił, wyprół, wysypał, wypuścił*). Pająk muchy łowi, wnętrzości swoje własne z siebie wytaczając, a z nich subtelne siatki ustawnie działające. Prot. (= *wysnuwając, wydobywając*). Upatrzywszy skrzydło prawe, natrą na nie i wszystek impet swój wytoczę. Tw. (= *wywrę*). Po dużym razie wytoczoną w Wołoszech sobie wytychamy. Tw. (= *wynocartym, wypuszczonym, gwałtownie wydanym*). W. wojsko = *wywieść, gromadnie wyprowadzić, wyciągnąć z nim; wyprowadzićwszy roztoczyć*. Lud stał zsykowany, potem Symeon wytoczył wojsko swoje. Leop. (wyciągnął z wojskiem swym. B. G.). W. co = *wystąpić z czym*. Miej na pamięci, abys był sprawiedliwym i dobrze wytaczał swe zażalenia. Węg. (= *wnosił, wykładał, wywodził, przedstawiał, rozwijał*). W. skargę. W. rozmowę o czym (= *poprowadzić, nawiązać, wszcząć; posp. wyjechać z nią*). W. komu proces (= *zapożwać go*), *wystąpić z procesem przeciw niemu, zaskarżyć go do sądu*). Wytoczył apelacją, sprawę na trybunał. Troc. (= *wnosił*). W. komu wojnę = *wypowiedzieć; wszcząć, podjąć wojnę przeciw niemu*. 3. *płyn* = *dać mu wypłynąć, wypuścić, spuścić, wylać, ścigać, przelać go*: Wytaczam krew z bydlęcia zabitego, wypuszczam. Kn. Płyńcie hoj-

nym potokiem, płynicie, oczy moje, wytaczajcie obficie łoż rześszych zdroje. Nar. Tyś mi wytoczyła łoż najpierwsza. Bardz. (= *wycisnęła*). Piękna rzecz jest, kto krew swą wytoczy za ojezynie. Petr. Krew ś. wylewa tych, dla których winna rzecz była krew swą W. Górn. Wespół z krwią żywot wytoczyła. Otw. (= *wyżięła*). Wytoczył wszystkie piwo z beczki. Troc. Wszystek miód, wiszniak i gorzałkę kozactwo wytoczyło. Rzew. Obaczywszy kłeskę swojej strony, sami krew swoje wytoczyli. Siem. J. Ta nagroda krwi w dzikich krajach wytoczonoj. Bardz. Gdańskiej wódki wytoczył ze łoża pół beczki. Mick. [W.] = *wysypać (ziarno)*: Zająć mówi: Grochu nie wytoczę, ni prosa. Wójc. 4. *toczeniem na tokarni wyrobić, utoczyć, odtoczyć*: Kazać tokarzowi W. stempel z brzegiem u góry z drzewa mocnego. Torz. W. w środku przedmiotu (= *wydrążyć*). Robaki co wytaczają, wygrzuja, wyjadają, wydrąją. J. (= *toczą, świ-drują*). 5. *wyostrzyć na toczydłe, odtoczyć*: W., odtoczyć, u kowala siekierę nową, u slufierza nóż. L. W. ś. 1. *tocząc ś. wysunąć ś.*: Beezka wytoczyła ś. na środek. Z pod snych, rzadkich mgieł jęły ś. wytaczać szeregi wozów. Reym. Przen.: Na wyżynie mocarz i lud na kolanach w ukorzeniu, zwróceńi obliczem ku słońcu, co ś. z poza gór wytaczało, chwalił Pana postawą, wejrzaniem błagalnym i szepem. Jeż. (= *wysuwało ś., wypływało, wychodziło*). Słońce, wytaczając ś. powoli z poza szczytów, padło promieniami na zadymione szyby w Białkowej izbie. Ork. Przen. (o człowieku otępłym) *wyjsć z trudem sapiąc; wytarabanić ś.*: Wytoczył ś. poważnie (z klasy) ksiądz Antosiewicz. Wilk. Przen.: *wyjsć, wypaść gromadnie, wysypać ś., wylec, wyroić ś., wygnarnąć ś.; wystąpiwszy roztoczyć ś., rozwinąć ś.; wyciągnąć*: Z wojskiem ś. swoim przeciwko nieprzyjacielowi wytoczył. Skar. Polacy, wytoczywszy ś. z lasu, potkali ś. z Wołochy. Biel. M. Wytoczyli ś. ze wszystkich zamczków okolicznych. Leop. (wypadli z wszystkich miasteczek wokóło. B. G.). Apolonjus ciągnął, jakoby miał iść ku Azotowi, a potem wnet ś. wytoczył na pole. Leop. (wszakże wnet wyciągnął w pole. B. G.). Gdy ś. wytoczą z miasta, pojmyamy ich żywe. Leop. (gdy wyniądą z miasta. B. G.). Oni trądowaci wytoczyli ś. a zabieżeli mu drogę. Rej. Wytoczyliśmy ś. o to do starzugo, który naszego poswaruku wysłuchał. Otw. S. (= *zwróciliśmy ś., skierowaliśmy ś., udaliśmy ś., wystąpiliśmy*). Od słowa do słowa, przychodzi do tego, że ś. sprawa wytoczyła na dziedziniec. L. (= *wypadli z sobą na dziedziniec, wadząc ś., bijąc ś., tłukąc ś., za włosy rwąc, pojedynkując ś.*). Po kazaniu do karczmy rzecz ś. wytoczyła. Kras. 2. *zwrócić ś., skierować ś., przyjsć pod rozpoznanie czyje; rozpocząć ś. wobec kogo, dty ś. dalej tvczyć*: Od sukni do języka polskiego wytoczyła ś. mowa. L. (= *przeszła*). Listy do niego słał pierwej, niżby ś. do ludzi W. miał. Skar. (= *przedostać ś.; dojsć do wiadomości publicznej, wyjść na jaw*). Wytoczył ś. sekret. Troc. (= *wydał ś.*). Wytoczyła ś. zdrada. Troc. Wytoczyło ś. do urzędu, *excessit res ad iudices*). Kn. Sędziowie, przed którymi sprawa wytoczyła ś. L. (= *wniesionu została*). Wytacza ś. dalej sprawa, jeszcze nie koniec, idzie w długą. L. (= *toczy ś., ciągnie ś., agituje ś., rozwija ś., postępuje; przedłuża ś., przeciąga ś.*). U stołu wytacza ś. rzecz o łowach. Mick. (= *wszczyna ś., wynika, rozpoczyna ś., zostaje wniesiona*).

Wytoczyłość, i, blm., rz. od **Wytoczysty**; **Wytok**: Co za prawidłowość w rozmiarach! co za W. w paluszkach! Jeż.

Wytoczysty wygięty, paląkowaty: Od każdego uderzenia na wytoczystym kobiecie grzbiecie sine występowały pęgi. Jeż.

† **Wytog**, u, lm. i p. **Wytok**: W., palus. Słown. **Wytok**, u, lm. i l. blm. *wytoczenie, wytaczanie*: Do ich na nizkie granice wytoku z lekkiego przybrał zastonę obłoku. Chr. (spuszczenie ś. L.). 2. a. † **Wytog bagno**: Wytoki w górach. Jeż. 3. *wygięcie, łuk*: I W. ramion i kształty piersi i zarysy kibici. Jeż. Jerzy im ś. przypatrywał, zwracając oczy kolejno na kształt łbów, wzrost uszów, muskularność nóg, wysokość pęcin, W. karków. Jeż. W. u podpiersienia. Gemb. 4. a. **Martyngał koń. rzemienny pasek, przywiązywany ujeżdżonemu koniowi od popregu pod brzuchem do pyska, żeby nie mógł zadierać łoża do góry i nauczył ś. nosić kark wydatnie, to k**: Teraz na koń jednym skokiem, zwierzy na w trokach, strzelby w wytokach. Fred. A. 5. lek., p. **Wyplyw i Odchód**.

Wytoknąć, nie, nął, nied. Wytakać wypłóknąć; po umyściu przepłókać czystą wodą: W. donicę.

Wytoknięcie, a, blm., czynność cz. **Wytoknąć**.

Wytokowy l. przym. od **Wytok**. 2. zool.: Mysz wytokowa, p. Mysz.

[**Wytolsiować, uje, ował**] *zamienić jedno na drugie* (u żołnierzy galicyjskich).

[**Wytolsiowanie**, a, blm.] *czynność cz. Wytolsiować*.

Wytonąć, nie, nął l. *wypłynąć z toni, wyratować ś. od utonięcia*. L. 2. *poionawszy, wygnąć co do jednego*: Część znaczna najezdników wytonęła w błocie. Jeż.

Wytönenie, a, blm., p. **Wytönenie**.

Wytönenie, a, blm., **Wytönenie** czynność cz. **Wytönenie**.

Wytopić, i, II, nied. **Wytapiać** l. kogo, co = *potopić, pozatapiać co do jednego; topiąc wyniszczyć, wygladzić*: Każn inszą bierze przed ś.: W. wodami ród ludzki i wszech niebios zawalił go dżdżami. Zebr. Gdzie miasto leży w równi nad jakim potokiem, niżej zastawie potok, wytopi je skokiem. Biel. M. Przen.: Drugi będzie tak niedbady, że zaśpi a zapije wszystkie czasy swoje, a nie tylko pamięć, ale i rozum czasem wytopi z siebie. Rej. W. psy, okręty. W. ród ludzki. 2. × W. *wydobyć z toni, wyratować od utonięcia*. 3. co (na ogniu) = *wypławić, wyszmelcować, wysmażyć*: W. kruszec z rud surowych lub prażonych. W. tinszcz. W. ś. *topiąc ś. wydzielić ś.; wysmażyć ś., wypławić ś., wyszmelcować ś.*

Wytopenie, a, blm., czynność cz. **Wytopić**: W. tinszczu zwierzęcego, *eliquatio*. Krum.

Wytopnieć, eje, ał *wypłynąć, wyciec po stopnieniu*. L.

Wytopenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wytopić ś.**

Wytopniały, który wytopniał: Kadzidla z drzewa wytopniała. Zebr.

Wytopenie, a, blm., czynność cz. **Wytopnieć**.

Wytorować, uje, ował l. *torując wyprrowadzić, wyrobić; utworować*: Aż do brzegów Indu drogę wytoruje. Przyb. Potrafiły sobie W. tę drogę, którą im wieki zatamowały. Sur. 2. [W.] *wyśledzić, wytropić*.

Wytorowanie, a, blm., czynność cz. **Wytorować**.

Wytorturować, uje, ował I. wymęczyć na torturach. 2. wydobyć, wymusić torturami.

Wytorturowanie, a, blm., czynność cz. Wytorturować.

† Wytowarzenie, a, blm., czynność cz. Wytowarzyć.

† Wytowarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wytowarzyć ś.

† Wytowarzyć, y, ył I. wysłać, wyprowadzić, wyeksportować dokąd: Chłopca do wsi nazad wytowarzył. Pot. Z Morawji, kiedy tych dwóch braci do Polski sześćsete wytowarzył... Pot. 2. † W. wyprzedzić, wyparować, wysadzić, wyrugować, wyforować, wypchnąć, wytransportować: Człek nieprzyjaźny z państwa go wytowarzył. Chr. Pompeusz królów pychę nieraz z dziedzicznych granic wytowarzył. Chr. 3. [W.] wyrzucić W. ś. wyprowadzić ś., wyruszyć, wybrać ś. w drogę: Tymczasem ś. orda wytowarzył przez potajemne ku Wołyniu łozy. Jabł. To nam na piśmiech zostawili starzy, póki ś. pycha, matka wszystkich zbytków, z nieba na nizki świat nie wytowarzy, nie szukali tak swych ludzie pożytków. Pot.

Wytracać, a, ał p. Wytracić.

Wytracanie, a, blm., czynność cz. Wytracać.

Wytracenie, a, blm., czynność cz. Wytracić.

Wytraciciel, a, lm. e ten, co zwykle wytraca a. co wytracił: Wytraceni są od wytraciciela. Wuj. Bóg kazał ś. wstrzymać aniołowi wytracicielowi. Leszcz.

Wytracicielka, i, lm. i forma ż. od Wytraciciel.

Wytracić, i, il, nied. Wytracać (o wielu) wygubić, wyniszczyć, wygładzić, wykorzenić, wytrzebić, wypłenić, wytępić, pozabijać, wybić: Saul wytracił czarnoksiężniki. Leop. (wypłenił a wyzabijał ich. Leop.; wygnał ich z ziemi. B. G.). Na to co ś. usadzili, aby nas wytracili, okrucieństwem sroższym, niż tatarskim, uniesieni. Leop. W jedną dob ucichał ogień, by nie wygorzały zwierzęta, a o drugiej dobie zewsząd ś. rozgorywał, aby złośliwej ziemi naród wytracił. Leop. (aby złośliwej ziemi urodzaj wniweez obrócił. B. G.). Wydał nas Pan w ręce nieprzyjaciela i wytracił. Leop. Do szczętu plemię wytracę złośliwe. P. Koch. Wszystek lud izraelski z tobą będzie do szczętu wytracony. Wuj. Wytraciwszy Neron tyłu przeznaczonych mężów, samę nakoniec enotę zagubił umyślił. Nar. Wszystko, co służy inemu Bogu, wytraci Izrael do szczętku. Lel. Nuż przyjdzie wojna, to który cieplej fantazji, to i całą fortunę wytraci, a ani głowa nie zabolii go o to. Kaczk. Spojrzenie was wszystkich jadem swym wytraci. Sf.

Wytraczać, a, ał p. Wytroczyć.

Wytraczenie, a, blm., Wytraczenie czynność cz. Wytraczać.

Wytrajkotać, cze, tał, × Wytarkotać, × Wytarkoć I. wygadać trajkocząc; wytrzeć, gradem słów wysłać, zdradzić, wykryć, wypaplać: Ona w dwóch słowach więcej powie, niż ja przez cały dzień wytrajkoczę. Sienk. 2. trajkocząc wymóc, wymusić co na kim.

Wytrajkotanie, a, blm., czynność cz. Wytrajkotać.

[Wytrajtować, uje, ował] stratować, wydeptać: W. łakę.

[Wytrajtowanie, a, blm.] czynność cz. Wytrajtować.

Wytraktować, uje, ował I. traktując z kim, wymóc, wyrobić, uzyskać co na nim, wynegocjować: Gdy my ś. nie zgadzamy, oni na nas Infanty

W. chcieli. Biel. J. Wytraktowali połowię Infant za to, co króla z nami nie obierali. Biel. J. Słaby z mocniejszym rzadko wytraktuje eo. Lubom 2. traktując wyszafować; wyczęstować; racząc wypotrzebować.

Wytraktowanie, a, blm., czynność cz. Wytraktować.

Wytransportować, uje, ował I. wyprowadzić, wysłać, wyeksportować transportem: W. towary, więźniów. 2. żart. wyprowadzić, wyforować, wysiadać: W. niegrzeczne dzieci z pokoju.

Wytransportowanie, a, blm., czynność cz. Wytransportować.

Wytrapiać, a, ał I. p. Wytrapić. 2. p. Wytrapić.

Wytrapienie, a, blm., czynność cz. Wytrapiać.

Wytrapić, i, il, nied. Wytrapiać I. trapiąc wyneździć, wycieńczyć, wygubić: Ratujeie ś., powiada, bo was śmierć wytrapi. Ork. 2. co na kim trapiąc wycisnąć, wymóc, wymęczyć; wydreńczyć, wymusić. L.

× Wytrapienica, y, lm e forma ż. od Wytrapieniec. L.

Wytrapienie, a, blm., czynność cz. Wytrapić.

Wytrapieniec, nca, lm. ncy ten, co zwykle wytrapia a. co wytrapił.

Wytratować, uje, ował, × Wytrętać tratując wyniszczyć, wygnieść; wyszlapać, wydeptać, stratać do szczętu (szczeg. o koniach). L.

Wytratowanie, a, blm., czynność cz. Wytratować.

Wytraw wodny = roztwór wodny składników rozpuszczalnych danego ciała, przygotowany na zimno lub na gorąco: W. spirytusowy (= także roztwór w spirytusie).

Wytrawa, y, lm. y, Zaprawa, Bejca, Wykwas materiał, którym wytrawiają. Garb.: Nawilżyć skórę wytrawą pod kolor. W. napędzająca (= szwelbajca).

Wytrawiacz, a, lm. e ten, co wytrawia.

Wytrawiać, a, ał i W. ś. p. Wytrawić.

Wytrawialnia, i, lm. e miejsce, gdzie wytrawiają, gdzie odbywa ś. wytrawianie ś.: W. klisz fotograficznych.

Wytrawianie, a I. blm., czynność cz. Wytrawiać. 2. lm. a figura powstała na ścianie mineralu, uległej wytrawieniu. Chem.: W., dygiestja.

Wytrawianie się, a ś., blm., czynność cz. Wytrawiać ś.

Wytrawiarka, i, lm. i machina do wytrawiania w przędzalni wełny.

Wytrawiciel, a, lm. e ten, co zwykle wytrawia a. co wytrawił. L.

Wytrawicielka, i, lm. i forma ż. od Wytrawiciel.

Wytrawić, i, il, nied. Wytrawiać, † Wytrawować I. † W. wyjeść, wypaść trawę, roślinność, paszę, spaść ją na polu bydłem: Skanderbeg, gdzie jakie zboże znalazł, tam, paściwszy żołnierze, końmi wytrawił. Baz. Gumny psy wytrawisz, pożyczają ehleba. Wtk. 2. wyjeść, wygryźć, wyżreć, strawić do szczętu pewne części w jakim ciele i przez to sprowadzić je do innego stanu, wykwasić: W., wybecować, wyjeść. L. Lekarstwa wytrawiające, corrosiva, każdą część ciała trawia, umarzają i niszczą. Perz. Z wrzodów wytrawiać przeciwprirodzone plugastwo lub narosty. Perz. Wanna humory w żyłach niszczy i wytrawuje. Petr. Rozbudzony nie pytał, gdzie wódkę wytrawił. Krasz. (= strawił; gdzie wytrzeźwiał). Wytrawiać skórę (garb.).

WYTRAWIENIE

(= bajcować). Cukr.: W. buraki wodą, alkoholem. W., wykwaśnić wełnę = *oczyszczyć ją, zwęglając jej części roślinne, które przy następnych czynnościach wykruszą ją*. Trj. Przen.: *Plomien zemsty wszystkie wytrawił uczucia*. Sł. wil. (= *wymiszczył, wystudził, wyziębł*). Przen.; W., **Wybecować** kogo = *zjeść go, wycieńczyć, wyssać, pożyć, wycisnąć, wymiszczyć, wyzyskać, wyeksploatować, wyzuć z majątku, z siły*: Pan, kiedy przyjedzie, szkapami, pacholki wytrawi ubogiego szlachcica. Petr. *Żołnierze, wytrawiwszy ubogich chłopów, jeszcze z sukien obdzierają*. Kłok. *Prawieć mię już wytrawili na ziemi*. B. B. (bez mała mię już wniwecz nie obrócili). B. G. (Nawiedzę ów naród w mieczu, w głodzie, w morze, aż je wytrawię przez ręce nieprzyjaciół). Leop. (rozproszę ich). B. G.: *wygubię, wykorzenie, wyglądzę, wytracę*. L.). 3. *trawiąc wyrobić, wytworzyć, wywołać na czym, wykwaśnić, wypalić*: W. rysy wkłesłe lub wypukłe na metalu, szkłe, marmurze i t. d., zapomocą odpowiednich kwasów. 4. anat.: *Preparaty wytrawione = preparaty anatomiczne, w których po uprzednim wypełnieniu naczyn, jam kostnych i innych masą sześcącą (szelakiem, kolodjum i t. p.) poddano następnie części miękkie a. kości zniszczeniu przez macerację w kwasach rozcieńczonych*. W. ś. 1. *wycieńczyć ś., wyniszczyć ś., wyczerpać ś., wysilić ś.; wyciągnąć ś. na wydatki, wyskubać ś., wysypać ś., wyszptać ś.*: Wytrawili ś. z dostatków. Nagur. *Posel francuski, szczerdy między łakomymi Turkami, prędko ś. wytrawił*. Kłok. *Zaczem ludzie ś. wytrawiwszy rozjeżdżać poezję*. Biel. J. 2. *wyżyć ś. pewnych części składowych i przez to wejść w nowy stan, wygrzyć ś., przetrwać ś., przegrzyć ś.*: Nalawszy wody do spirytusu, nie pij dopóty, dopóki ś. wódka nie wytrawi. [Trza posypać pijawkę (po jej odpadnięciu od ciała) solą aby ś. wytrawiła (= *aby krew wypuściła*). 3. (o napoju) *wystać ś., odstąć ś., wyrobić ś., wyfermentować ś., ustać ś., wyszumieć, wyburzyć ś.*: Wytrawione a. wytrawne wino. L. Przen.: *Jest pełen mądrości wytrawiony starzec*. L. (= *doświadczony, trzeźwy, bywały, stateczny, zrównoważony; przeć, zielona głowa*). iżby ś. gniew przeważył i wytrawił, czasu potrzeba. Pileh. (= *przesilił ś., przemógł ś., przelamał ś., oplotął, ucichł, udobruchał ś., ustatkował ś.*). Odpowiedź ta nasza nie daje czasu wytrawiać ś. potwarzy. Ust. (= *dojrzewać, ustalać ś., gruntować ś., umacniać ś.*).

Wytrawienie, a f. blm., czynność cz. Wytrawić. 2. Im. a. *miejscę wytrawione*: Figury wytrawień na minerałach.

Wytrawienie się, a ś., blm., czynność cz. Wytrawić ś.

Wytrawiony I. im. od Wytrawić. 2. p. Wytrawny: Wino wytrawione. Troc.

Wytrawnie przys. od Wytrawny: Jak W. émi papierosa. Kos.

Wytrawność, i, blm., rz. od Wytrawny: W. wina. Przen.: W., wyrobienie sobie doświadczeniem i praktyką życia tak zdrowego i dojrzałego sądu o rzeczach, z któregoby widać było, że już w człowieku całkiem wysumiała młodość, a w umyśle jego nie zostało nie niedowarzonego i nieprzetrawionego. Kras. A. *Z oczu szarych spryt mu patrzył i W. Kras.* Pomimo młodego wieku miał tyle doświadczenia, zimnej krwi i wytrawności, iż mu miecznik rodziny powierzyć ś. nie wahał. Krasz.

Wytrawny (o napoju) wystaly, klarowny, odstaly, stary: Wina słodkie, łagodne i wytrawne.

WYTRABOWANIE

Przen.: *trzeźwy, dojrzały, zdrowy; praktyczny, biegły, bywały, wypróbowany, zrównoważony, doświadczony*: W. sąd. Starosta, jak W. gospodarz, nie chybił nikomu. Krasz. *Bawił tam wówczas młodszy od Juljusza, lecz wytrawniejszy od niego, z głęboką rozważą, z rozległymi wiadomościami, ogarniający okiem duszy wszechświatowe widnokregi* Zygmunt Krasziński. Chm.

† **Wytrawować, uje, ował i † W. ś. p. Wytrawić.**

† **Wytrawowanie, a, blm., czynność cz. Wytrawować.**

† **Wytrawowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wytrawować ś.**

Wytrabiać, a, al p. Wytrąbić.

Wytrabianie, a, blm., czynność cz. Wytrąbić.

Wytrąbić, i, il, nied. Wytrąbić, Wytrąbywać, Wytrębywać, × Wytręhować, † Wytrąhować 1.

wygrać, wykonać na trąbie: Nie wytrąbi tej noty. L. *Łowczy wytrębywa*: „Pojeźdź” Koch. W. *Poczytył on widać lubił trąbić, bo za ledwie jedno skończył, już drugie wytrębywał*. Dyg. *Godziny i hasła w pewnych godzinach wytrębywali*. Krasz. 2. *trąbieniem wygłosić, ogłosić; otrąbić*: Dał W. w targi po miastach, iż kto by córki podjął ś. obrony, da mu ją w małżeństwo z posagiem. P. Koch. W. *gonitwy kazał zawołane*. P. Koch. *Dnia tego wytrąbiony pokój*. Świt. *Dzień W. kazali, którego wszyscy sięgnąć ś. mieli*. Warg. *Kiedy wzajem ś. zagrzewać nie przestali, doś ich humorowi czyni hetman, że rano przyszedł bojom znak trębacz wytrąbią*. Tw. Przen.: *Jawnym fałszem, eo powiadają na Zwiągłusza, iż on wytrąbił wojnę helwecką*. Zigr. (= *wywołał, sprowadził, wzniecił, wszczął*). 3. *uderzyć (tchem) w trąbę, zatrąbić z ochoty, z radości; nie, trąbić na różne tony, na wszelkie sposoby*: *Non tentabis, nie wytrąbisz*. Rys. *W trąby wojenne wytrąbiają*. Li. (*hasło wojny dają*). L.). *Zdarzenie mi w głośnie W. bukecny, niech wszystek słyszy świat sarmackie czyny*. Chelch. 4. *przen. wygadać, wypaplać, wybajać, roztrąbić, rozgłosić, wydać, zdradzić*: Nie wytrąbiać tego... bo nie warto; powiedzcie starszyźnie, kto mi to donosić będzie śmiał, tego ukarzę jak psa. Krasz. 5. *trąbieniem wywołać, wywabić*: *Wytrąb psy z lasa*. Troc. 6. *W. kogo skąd = wyznać, wywołać przez ogłosie trąb*: *Wytrąbił żołnierza z wojska*. Troc. *Zaciągają żołnierza, wojska popisują, budują okręty, z morza wytrębiają i z ziemi Juljusza*. Bardz. *Z Rzymu mię wytrębiają zwycięzce Reńskiego*. Bardz. *Nieszczęśliwy ja człowiek, banit wytrąbiony, przeklęty niefortunat i grzesznik wzgardzony*. Kulig. *Wytrąbiono z obozów niebieskich jeszcze u Jana św. wszystkich złych*. Birk. *Towarzysz taki z wojska wytrąbiony być ma*. Vol. *Książę imci prymas requisivit jwp. burmistrza, aby W. kazał Żydów*. Wej. *Wytrąbili mię z swego zgromadzenia*. L. *Nudny Zoil i blazon Mawi wytrąbion z Cyterenu*. L. *O enoty wizerunku, którą przeszłe lata z wszystkich ziem wytrąbiły*. Bardz. *Wytrąbiona nauka, wykleta, wygwizdana, odrzucona, pogardzona*. L. 7. *przen. żart.*: W. butelkę i t. p. = *wypić, wydoić, wysuszyć, wysaczyć, wyzłopać, wydusić, wypróżnić, wyciągnąć*.

Wytrąbienie, a, blm., czynność cz. Wytrąbić.

† **Wytrąhować, uje, ował p. Wytrąbić.**

† **Wytrąhowanie, a, blm., czynność cz. Wytrąhować.**

[Wytrabus, a, Im. y, Wytrębus, Wytrebus, We-trabus] *pijak, opój.*

Wytrąbywać, uje, ywał p. Wytrąbić.

Wytrąbywanie, a, blm., czynność cz. Wytrą-bywać.

Wytrącać, a, al p. Wytrącić.

Wytrącanie, a, blm., czynność cz. Wytrącać.

Wytrącenie, a, †Wytręć I. blm., czynność cz. Wytrącić. 2. to, co wytrącono z całej liczby, × defalka.

Wytrącić, i, il, †Wytręcić, nied. Wytrącać, †Wytręcać I. *trącićwszy wybić, wypchnąć, wyrzucić; sprawić, że wypadnie, wyskoczy od trącenia:* Wytrącił mu szpadę z ręki. Troc. W. palec ze stawu = *wybić, wywinąć, wywichnąć, wytknąć, wyruszyć:* Tak ś. uderzył w nogę, że palec z stawu wytrącił. Warg. Klin klinem W.: jeśli wczoraj dobrze pił, to dziś jeszcze lepiej. Damb. Klin klinem W. usiłując, oba kliny uwiązili. Żarn. Przen.: W. kogo z równowagi (= *wyprowadzić, wywieść*). Żal mu te wytrącił słowa. Troc. (= *wyrwał*). × W. śmiech śmiechem, chytrnością = *odlatć wet za wet*. W. garnek i t. p. = *wyszczerbic, wytłuc, żart. wygryźć. 2. potrącić, zatrzymać część z ogólnej liczby.* Wytrącam sobie łuh komu w mycie, w płacy. Kn. W. stude z pensji za zrządzone szkody. Wytrącił mi talar w mycie, w rachunku. Troc. 3. [W. kogo] *wybić, wypchnąć, wyrzucić; wyprzeć, wyrugować, wy-parować, wysadzić, wygnąć, wyforować; odrącićwszy wyłączyć, oddalić:* Idźże mi stąd, bo cię oknem każę W.L. Skanderbeg państwo swoje ojezyste, wytrąciwszy z niego wszystkie nie-przyjacioly, dostał. Baz. Sroźsza to obietnica Pana, iż nas oną śmiercią wieczną wytręcić musi od siebie. Rej. Przeciwności moralne i fizyczne łamały go i gwałtem wytrąciły ze społeczeństwa. Bał. Wytrącił żonę z domu. Troc. [Gospodarz za drzwi wytrącił].

[Wytrębki, ów, blp.] *wszystko, co ś. dodaje jako ozdoba do zwykłej formy, czy to w mowie, czy w odzieniu, czy w muzyce.*

[Wytrebus, a, Im. y] p. Wytrąbus.

Wytrefić, i, il *utrefić starannie, na wszelkie sposoby. W. ś. utrefić ś. starannie, na wszelkie sposoby:* Zastępy ruchome wytrefionej publiczności. Krem. Wyswieżony, wytrefiony, udałem ś. z wizytą. Bliz.

Wytrefienie się, a, ś., blm., czynność cz. Wytrefić ś.

Wytrefienie, a, blm., czynność cz. Wytrefić.

Wytrelować, uje, ował *trełując wyrazić, wyspie-wać, wycieniować głosem trełując;* × wyterlikać L.

Wytrelowanie, a, blm., czynność cz. Wytre-lować.

Wytrenować, uje, ował *trenowaniem wyćwiczyć, wyrobić:* W. konia (p. Trenować). W. ś. *wyrobić ś., wyćwiczyć ś. a. wycieńczyć ś., wyczerpać ś. trenowaniem.* Przen.: Nie darował mi najmniejszego kątką i spocznego późno odstawił do domu. Krasz. Dziś panuje rozbrat w pojmo-waniu wyrazu 'siła' pomiędzy wytrenowanemi w naukach ścisłych specjalistami i pomiędzy wykształconym nawet ogółem. Bog.

Wytrenowanie, a, blm., czynność cz. Wytre-nować.

†Wytreskotać, oce a. ocze, otał co = *wykrzy-czeć, wyhałasować:* Co wywrzeszczałeś, prze-wrotny rabuto, coś wytreskotał, gdy najbardziej skłamać chcesz, tedy ś. Panem Bogiem świad-czysz. Smotr.

†Wytreskotanie, a, blm., czynność cz. Wytreskotać.

Wytresować, uje, ował, × *Wydresować* I. *tre-sując wyćwiczyć, wyrobić, ułożyć, przyuczyć do czego:* W. psa. Żart. W. kogo = *wyuczyć, wyćwiczyć, wymustrować, ułożyć do rutyny, porządku; zrobić kształtnym, zgrabnym, wykształcić:* Chłop ś. wytresował w wojsku. 2. ręk.: W. rękawiczkę = *wyciągnąć, wygładzić, wyprostować po uszytu jej.*

Wytresowanie, a, blm., czynność cz. Wytre-sować.

[Wytreszczenie się, a, ś., blm.] czynność cz. Wytreszczyć ś.

[Wytreścić się, i, ś., il ś.] *wykształcić ś., wyrobić ś.*

× Wytretować, uje, ował p. Wytratować.

× Wytreutowanie, a, blm., czynność cz. Wytre-tować.

× Wytrębować, uje, ował p. Wytrąbić.

× Wytrębowanie, a, blm., czynność cz. Wytrę-bować.

[Wytrębus, a, Im, y] p. Wytrąbus.

Wytrębywać, uje, ywał p. Wytrąbić,

Wytrębywanie, a, blm., czynność cz. Wytrę-bywać.

†Wytręcać, a, al p. Wytrącić.

†Wytręcanie, a, blm., czynność cz. Wytręcać.

†Wytręcenie, a, blm., czynność cz. Wytręcić.

†Wytręcić, i, il p. Wytrącić: W., *defalcare.* Tuch.

†Wytręć, u, Im. y p. Wytrącenie: Philoktesa ś. napisało dla wiersza, przez W. sylaby jednej, miasto Philoktetesa. Otw.

†Wytrętwić, i, il, × *Wydrętwić zdrętwić, odrętwić.* L.

†Wytrętwienie, a, blm., czynność cz. Wytrętwić.

× Wytrjól, u, Im. e p. Witrjól.

Wytroczać, a, al p. Wytroczyć.

Wytroczanie, a, blm., czynność cz. Wytroczać.

Wytroczenie, a, blm., czynność cz. Wytroczyć.

Wytroczyć, y, ył, nied. *Wytraczać, Wytroczać* *wiolnić z trókw, wywołnić z więzów, rozpętać:* Z Erebu ni wstydlivy mocą Djany zdola Hipolit wyskoczyć, ni Tezej dzielny, krusząc kajdany, może Piryta W. L.

[Wytroki, ów, blp.] *okruchy.*

Wytrokować, uje, ował *wyciągnąć, rozstawić się.*

Wytrokowanie, a, blm., czynność cz. Wytrok-ować.

Wytropić, a, al p. Wytropić.

Wytropianie, a, blm., czynność cz. Wytropić.

Wytropić, i, il, nied. *Wytrapić, Wytropić,* *tropić wynaleźć, wykryć; wysledzić, wyspiegować:* U myśliwców mówi ś.: W. zwierza, nie ślad upatrzyć. Chm. B. W. złodzieja. Bystre i czułe oko urzędników prędko go wytropiło. Troc. W. tajemnicę (= *przewąchać, wymacać, dociec, dojść jej*). Przen.: Wytropiaj po okolicy nową coraz zwierzyne z pieniędzmi, po wytropieniu umizgaj ś. do niej. Orzesz.

Wytropienie, a, blm., czynność cz. Wytropić.

Wytropny I. *mogący być wytropionym:* Miał on wszelkie przesmyki sere giętkich wytropne. L. (= *znane, wiadome sobie*). Knieja niewytropna. 2. *łatwo i prędko wynajdujący trop; chętny do polowania:* Pies W.

Wytrucie, a, blm., czynność cz. Wytruć.

[Wytrucować, uje, ował] *opierać ś. krynąbrnie, dufając w siebie.*

[Wytrucowanie, a, bhm.] czynność cz. Wytrucować.

Wytruć, uje, ul *trując wygubić, trucizną wytracić, potruć co do jednego*: Popiela II żona męża swego stryjów wytruje dwadzieścia. Min. Niemki żony stryjów swoich wytruł. Lel.

× Wytrunąć, nie, nął co = *wybąknąć, pisać* (p. Trunąć).

× Wytrunienie, a, bhm., czynność cz. Wytrunąć.

× Wytrunięcie, a, bhm., Wytrunienie czynność cz. Wytrunąć.

Wytrupieszaly który wytrupieszal, wypróchniały, wydupniały, wygnily: Tam tak obszerny w pniu samym dąb znajdował ś., że książkę w nim wytrupieszaly obrócił ś. na koniu. Chm. B.

Wytrupieszć, eje, ał *wygnić, zmurszeć wewnątrz, będąc suchym; wypróchnieć, wydupnieć.*

Wytrupieszenie, a, bhm., czynność cz. Wytrupieszć.

[Wytruski, ów, bhp., Otruski] wytruski z snopów.

Wytrwać, a, ał, [Wytrzwać] l. *trwając wy czepać pewien czas, dotrwać do kresu*: Ten dom wytrwa jeszcze lata (= *wytrzyma, wystoi, postoi, potrwa*). Nie wytrwała godzina, gdy... (= *nie wyszła, nie ubiegła, nie upłynęła, nie skończyła ś.* nie przeszła, nie zeszała, nie minęła). Żona moja już też tak bez płodu wytrwała dni swoje. Rej. (= *wyszła, spędziła, przeżyła, strawiła je, dokonała ich, tak została do końca życia*). Tam W. nie mogę. Troc. (= *wybieć, wytrzymać*). [Wasiel wytrwało tak jeden dzień, i drugi, i tydzień] (= *przeciagło ś.*) 2. w czym = *okazać ś. stałym, wiernym, statecznym, dotrwać, nie ustać, utrzymać ś.*: Nie dosyć jest począć, jeśli byśmy do końca nie wytrwali. Gd. Kto wytrwa aż do końca, ten będzie zbawion. Wuj. Wytrwaj w wierze do końca. Wytrwał w tej pracy, w naukach. Troc. 3. *wytrzymać, przetrwać na sobie, znieść, ścierpieć*: Szachmat Polakom powiedział, aby Przekopskiemu nie wierzyli, bo on bez tego nie wytrwa, aby nie miał do ziemi ich wpaść. Paszk. Nie mógł W. szatan, iż człowiek lepiej ś. sprawował, niż on. Skar. Jej oczy są dwie gwiazdy, usta korale przechodzą, zęby jak perły, już dłużej W. nie mogę. L. (= *dać sobie rady; panować nad sobą*). 4. *być cierpliwym, oczekiwać*: Swatopelk prosił, aby wytrwał trochę król, obiecując mu ś. niedługo stawić i z trybutem. Paszk. [Zimna rosa, a ja bosą, nie mogę wytrwać]. 5.

× W. kogo, eo, czemu = *wytrzymać, znieść, przetrwać, przecierpieć, przetrzymać, ścierpieć; oprzeć ś., nie ulec, dotrzymać placu, dostać*. Błaż. Nieprzyjaciel najazdów rzymskiego wojska W. nie mógł. Skar. (= *odeprzeć*). My pod jego panowaniem okrucieństwem nie wytrwamy. Skar. Cierpliwy wszystko wytrwa. Żegl. Miło mi było z ręki Boskiej dobre brać, czemu z tejże ręki i złego nie mam W.? Tak umiała wszystko znieść i krzywdy od męża zadane W., iż nigdy z nim rozterek nie miała. Skar. Marjusz tylko z fortuną biedził, której wszystkie natarcia, tak ciała, jako i duszy, mężnemi siłami wytrwał. Warg. Chciałem złość jakokolwiek W. uprzejmością, a zwyciężyć niewdzięczność swoją statecznością. Kochan. Możni bohaterzy, gorsze się wytrwali ze mną czasy. Li. Mistrz pruski zamku dobywał, a gdy obłączeni jego mocy W. nie mogli, poddali ś. Stryjk. W. komu, znieść go, ścierpieć go. Gniewliwego nikt nie wytrwa. Skar. Nie wytrwam ci, nałajęć, uderzę. Kn. W. mu muszę. Troc. Okrucieństwem nie wytrwamy.

Śl. wil. W. pracę, głód. Troc. Postanowił wszystko W. Warg. Cierpiałem zimno, gorąco, wytrwałem, stałem, biegałem, pisałem, śpiewałem. Lubom. Gniewliwego nikt nie wytrwa. Śl. wil. Nie mógł mu W. Eustachy tej mowy. Śl. wil. (= *darować*). Nie wytrwam mu uderzę. Troc. Tam jeśli który ludzkiej nie wytrwa ohydzie, sam na ementarz idzie. Słow.

Wytrwale przys. od Wytrwały.

Wytrwalina, y, lm. y bot., p. Ścisławin.

Wytrwałość, i, bhm. l. *trwałość, wytrzymałość, niespożytość, niepożytość*: W. budowli. 2. a. Wytrwanie rz. od Wytrwały, *hart duszy; zimna krew, męstwo*: Wytrwanie w dobrym aż do końca. Skar. Wytrwanie a dokonanie w dobrym nie za naszą wysługą idzie, ale na szczerej jest łasce Bożej. Skar. Nie wszystkim Pan Bóg daje wytrwanie do końca. Skar. W wytrwaniu zostaje. Troc. W. w wierze. Rej. Nieczynność dla niego była nieznosna, a niepodobne w żadnym przedsięwzięciu wytrwanie. Ust. W. w pracy. Śniad. Cichaczem i z wytrwałością robił swoje. Krasz. W. benedyktyńska. Za obwie na nogi włożyłem W., na stopach bez namiotu, w skwary bez pokrycia, jam wesół i bogaty, bo nie szczędzę życia. Mick. Brak wytrwałości. Pol. W. żelazna... dowodziła silnego charakteru. Krasz.

Wytrwały, [Wytrwany] *stały, stateczny, nieugięty, niezachwiany, niezłomny, niez mordowany, wytrzymały, cierpliwy, twardy, zahartowany*: Łokietek szczupły, lecz W. w bojach. Niem. W. na zimno, na upały. Niewytrwałym skracaj męki. Uj. [On ich prosił, żeby byli jeszcze wytrwani] (= *cierpliw*).

× Wytrwana, ej, bhm. *wytrwałość, okazana w czynie, wytrzymana, ciepliwość*: Lecz W. po chwili wygrała nad nadzieję. Bardz. Pójsz na wytrwaną a. na wytrzymaną = *wystawić na próbę swą wytrwałość, aby dopić swego*. Na wytrwaną z kim idę, *certo cum aliquo patientia*. Kn. (= *któ dłużej wytrwa, kto kogo przetrzyma*). Mocnego nieprzyjaciela wojujesz, nie bijąc, lecz na wytrwaną idąc. Fred. M. Radzcy, żebyś z nim poszedł na wytrwaną. Pot. Przy elekcji senatorowie z szlachtą pójdą na wytrwaną, żeby swego przewiedli. Pot.

Wytrwanie, a, bhm. l. czynność cz. Wytrwać. 2. p. Wytrwałość.

[Wytrwany] p. Wytrwały.

× Wytrwonić, i, ił *trwoniąc wyszastać, wyszafować na marne, roztrwonić*. L.

× Wytrwonienie, a, bhm., czynność cz. Wytrwonić.

† Wytrybować, uje, ował *wyczyścić przez wypędzenie części zanieczyszczających, przeczyszczyć, wydystylować, wyklarować*: Dajcie jeno choremu temu zentycy ciepłej, ujrzycie, jako mu żołądek wytrybuje. Falib. † W. ś. *wyczyścić ś., przeczyszczyć ś., wyklarować ś.* Górs. I. Winu temu dać ś. W.. a do roku go chować. Syr. (= *wyburzyć ś., wyrobić ś., wyfermentować ś.*).

† Wytrybowanie, a, bhm., czynność cz. Wytrybować.

† Wytrybowanie się, a ś., bhm., czynność cz. Wytrybować ś.

[Wytrybuszenie, a, bhm.] czynność cz. Wytrybuszyć.

[Wytrybuszyć, y, ył] l. *wypatroszyć, wypatroszyć, wybebeszyć zabite zwierzę*. 2. *zjeść trybuch, pierog ze świeżego mięsa wołowego z tłuszczem baranin*.

Wytrych, a, lm. y, [Wytrych, Wydrych] 1. *pręt zakrzywiony, zastępujący różne klucze, klucz główny, generał*: W., klucz jednozęby. Kn., Troc. Wytrychem odmykać. Troc. Wszakże wytrychy do zamków więc kładą, gdy chcą odemknąć, a nie mają kluczy? Pot. Ślusarz dał mi swój W., którym łatwo zamknąć i otworzyć można. L. Złoczyna otwiera dom cudzy wytrychem. L. Udawszy ś. tam pod pozorem nawidzenia domu jego, do bram wytrychy przygotował. Pileh. Złotem wszystkie odmykamy zamki; jest to generałny W. L. Przen.: *wstęp, dostęp, wolne wejście, przystęp, klucz*: Ty mocne winko, pódne sekretów, nasz pewny W. do gabineatów. Nar. Nie każdemu ś. serce człowiecze otwiera, pewny doń mają W. Bachus a Wenera. Nar. Przen.: Z ciałem i z duszą, pełni złości, pychy, za piekielne ś. dostaną wytrychy. Chr. (=rygle, zamki, zapory, wrota, bramy). 2. bot. = a) p. **Otwieracz**. b) (hedysarum equinum) *ros. z rodzaju siekiernicy*. Zdr. **Wytryszek**.

Wytrychista, y, lm. ści *złodziej postępujący ś. wytrychem*. Rap.

Wytryksać, a, ał kogo = *wybość, natryksać ś. kogo; tryksaniem wybić, zbić*. Przen. *wyszurczać, naszturczać ś. kogo, wykukuścić go*. W. ś. *wybość ś. wzajemnie, natryksać ś.; wybić ś. rogami*. Przen.: *wyszurczać ś., naszturczać ś., wykukuścić ś. (szczeg. czolami)*.

Wytryksanie, a, blm., czynność cz. Wytryksać.
Wytryksanie się, a ś., blm., czynność cz. Wytryksać ś.

Wytrykus, a, lm. y, Wytrykusz *dozorca rzeczy kościelnych, zakrystjan, świętnik; skarbnik parafji*. Klon. Rozkazuje senat wszystkim wytrykuszom i podawcom wszystkich parafji, aby te artykuły były publikowane na kazalnicach. Baz. W Trewerze było u kościoła koryto, w które ludzie kładli dziateczki, których ś. wstydziło rodzice; brali je wytrykusowie i chodzili z niemi po mieście, wzywając ludzi do politowania i wychowania dziecięcia. Skar. Żeby popi u nas ostatki najśw. Sakramentu wytrykuszom a chłopiętom do pożywania dać mieli, sproszenie kłamasz, Pim.

Wytrykuski *przym. od Wytrykus*: Za umarłe i żywe do wytrykuskiej skrzynki pieniądze kładli. Baz.

Wytrykstwo, a, blm. urząd, stan wytrykusa.
Troc, L.

Wytrykusz, a, lm. e p. Wytrykus. Troc, L.
[**Wytrymuśny**] *wyszukany*.
[**Wytryniarz, a, lm. e]** *weterynarz*.
[**Wytrynić, i, it]** *wyrzucić, usunąć, wydulić*: Na wagusach więcej dni przepędził, niż w klasie, aż go wytryniono wreszcie. Kos.

[**Wytrynienie, a, blm.**] *czynność cz. Wytrynić.
Wytrynkować, uje, ował p. Wytynkować.*

Wytrynkowanie, a, blm., czynność cz. Wytrynkować.

Wytrynować, uje, ował *bed. obciąć kanty naczyń*.

Wytrynowanie, a, blm., czynność cz. Wytrynować.

Wytryrolej, u, lm. e p. Witriol.

Wytrysk, u, lm. i, Wyprysk 1. *wypryskanie, wyprysnięcie, pęd wypieranego płynu, fontanna*. Przyszliśmy do wanny, bystre otaczającej wytryski. Niem. Tam, gdzie płynnych kryształów podziemnym naciskiem sto źródeł poigrawa szemrzącym wytryskiem. Nar. Przemówiła z nagłym

łez wytryskiem. Karp. (= *wylewem*). Gdy żyłę otworzy, krew wytryskiem pójdzie. Perz. (= *strumieniem, strugą*). W. wody = *wodotrysk, fontanna*. Najpiękniejszy W. jest na placu. Niem. Są także wytryski w prywatnych domach, dzień i noc płynące. Niem. W. światła = *wyblysk*. W. światła dosięgnął obrazu na ścianie. Gom. Nad niemi, jak wytryski światła, wznosiły ś. białopienne brzozy. Dan. 2. a. **Wytryskiwanie, × Wytryskanie** fiz.: W. Herona = *drobny przyrząd, z którego woda wytryska pod wpływem powietrza zagęszczonego*. W. gazu = *wybuch, eksplozja*. Wytryski gazów, wydobywających ś. w niektórych miejscach z ziemi. 3. fizj.: W. nasienia (ejaculatio seminis). Zwolnienie wytrysku nasienia (bradyspermatismus).

Wytryksać, a, ał p. Wytryśnąć.

Wytryskanie, a, blm. I. czynność cz. Wytryksać. 2. fizj., p. **Wytrysk**: W. nasienia. Ms.

Wytryskiwać, uje, iwał p. Wytryśnąć.

Wytryskiwanie, a, blm. I. czynność cz. Wytryskiwać. 2. p. **Wytrysk**.

× **Wytryśknąć, nie, nał p. Wytryśnąć.**

× **Wytryśnienie, a, blm., czynność cz. Wytryśknąć.**

Wytryskowy 1. *przym. od Wytrysk*. 2. a. × **Wytryskujący** anat.: (ejaculatorius). Mięsień W. (ejaculator seminis) = *mięsień opuszkowojamisty (musculus bulbo-cavernosus)*. × Przewody wytryskowe (vasa ejaculatoria v. ductus ejaculatorius) = *naczynia wytryskujące nasienie*. Perz.

Wytryśnąć, śnie, snął, snęła a. sła, × Wytryśknąć, nied. Wytryksać, Wytryskiwać 1. *trysnąć, wypaść, wyprysnąć, wybrzyznąć, wybuchnąć, żgnąć, puścić ś., wystrzelić*: Uderz w opokę, aby z tej twardej skały wytryśnęła woda. Skar. Anioł różczką dotyka ziemi, i natychmiast źródło wytryśka obficie. L. Tam źródło żywej wody w porach znaczonych wytryksał. Przyb. Studnica wody wytryskającej. Sekl. (wyskakującej, skaczącej. Sekl.). Wźród podwórza wytryskiwała czystej i żywej wody fontana. L. (= *bida*). Z wierzech fontany wytryskiwała woda. L. Wyście (radni) jako gory, z których rzeki i zdroje wytryskują. Skar. Piersi jej ś. dotknął, co gdy uczynił, zaraz mleko wytryśnęło i suknią polało. Skar. Wytryksła (wytryksnęła) krew z rany. Troc. Łzy mu z oczu wytryśły (= *rzuciły ś., trysnęły*). Przen.: Słońce ledwo wytryskującą tam wędziło trawę i tylko co pokazujące ś. wypalało kwiaty. L. (= *puszczającą ś.*). Przen.: *wytnąć nagle, pojawić ś. ni stąd, ni zowąd; wydobyć ś., wystąpić raptem, wyskoczyć, wystrzelić*: Już promień wytryśnął. Mick. (= *wybłysnął*). Rój królików z pod ziemi wytryśnął. Mick. (= *wyrósł*). Ponad Świtezi błonie dziewieży piękność wytryśka. Mick. Niby oboje przechodzili mimo, powoli, nucąc piosenkę i ukazując utoczone ręce, drobne nóżki, piersi ledwie wytryskującą. Krasz. Niby ognista nitka wytryśnął naraz płomień. Przybysz. Przen.: × W. z czego jako skutek = *wytnąć, wywinąć ś., wypaść, wypłynąć, powstać, urosnąć, pójść za czym*: Z pijaństwa wytryskują wszystkie inne nałogi: oszukanie, kradzieże, niewstydnosć. L. Z lada bagateli wiele złych konsekwencji wytryśka. Boh. 2. co = *wypuścić strumieniem, wystrzyknąć*: Gdy to powiada, jeszcze drży, ły świeże wytryśka. Bardz. (= *wylewa, roni*). 3. anat.: × Mięsień wytryskujący p. **Wytryskowy**. 4. myśl. (o sarnie) *uciec z kniei przed rozpoczęciem łowów, za pierwszym odgłosem trąbki*,

na pierwszy wrzask ogarów, gwar huczków lub huk od chodu myślących pochodzący.

Wytryszek, szka, lm. szki l. p. Wytrych. 2. [Wytryzski] żart.

Wytryśnienie, a, btm., p. Wytryśnięcie.

Wytryśnięcie, a, btm., Wytryśnienie czynność cz. Wytryśnąć.

Wytrząsać, a, al i. p. Wytrząsnąć. 2. dok. = a) *wybić dłonią, wyprać, wytrzepać*: W. po pysku. b) (o patelni) *popękać od gorąca*.

Wytrząskanie, a, btm., czynność cz. Wytrząskanie. † Wytrząski, ów, btp., gór. *omieciny z soli, przy ładowaniu zbierane. o trząski. Łab.*

Wytrząskiwać, uje, iwał p. Wytrząsnąć.

Wytrząskiwanie, a, btm., czynność cz. Wytrząskiwanie.

Wytrząsnąć, śnie, snął, snęła a. sła, nied. Wytrząskiwąć, × Wytrząskać l. cz. czyn. = a) z trząskiem *wyrzucić, wybić, wypętlzić*: Z przerwanych obloków ogień wytrząsniony. Otw. Ociec wszechmoeny, piorun wypuściwszy, stłukł Olimp, Pelijona z polu Ossy wytrząsnął Zebr. (*excussit*, z trząskiem wypędził, wypłoszył. L.). Mądrego człowieka nadobne upominanie pożyteczniejsze jest, niżeli owego, co wytrząska wszystko jako grom i z pamięci i z obyczajów ludzkich. Rej. (= *wyfuka, wygrozi, wyrzeszeszy, wyhuka, wyhałasuje*). b) co na kim = *trząskiem wyrobić, wymóc, wskórać, wyhukać, wygrozić, wyfukać*: Chociaż was kazania nie ziniękczyły, ale wždy słowem Bożymu to na was wytrząskali, żeście musieli prawdę niechęć wyznać. Tworz. c) żart.: W. co = *wziąć niewiadomo skąd, wykręcić, wyrwać, zdobyć, wystarać ś., sprokurować*: Skądżeś u licha wytrząsnął takiego psa? 2. = a) *trząsnący wyhipać ś., wyłecić, wyszczerbić ś.; wypękuwać*: Szkło wytrząsło. b) Wytrząskiwanie = *trząskac na różne sposoby, potrząskiwac sobie ustawicznie*: Postyljon wytrząskiwiał harapem a. krzyczał. Fred. A. c) † W. = *wypaść, wyrwać ś., rzucić ś. skąd z trząskiem*: K nieprzyjaciółom wieprz wytrząsił przyszczwany. Zebr.

Wytrząśnienie, a, btm., p. Wytrząśnięcie.

Wytrząśnięcie, a, btm., Wytrząśnienie czynność cz. Wytrząśnąć.

[Wytrząchać, a, al] p. Wytrząść.

[Wytrząchanie, a, btm.] czynność cz. Wytrząchać.

[Wytrząchiwać, uje, iwał i W. ś.] p. Wytrząść.

[Wytrząchiwanie, a, btm.] czynność cz. Wytrząchiwać.

[Wytrząchiwanie się, a ś., btm.] czynność cz. Wytrząchiwać ś.

[Wytrząchnąć, nie, nął] p. Wytrząsnąć.

[Wytrząchnięcie, a, btm.] czynność cz. Wytrząchnąć.

Wytrząchy, ów, btp., mul. *trzcina pokruszona, niezdatna do użytku.*

[Wytrząsaczka, i, btm.] *wytrząsanie ś., natrzusanie ś., wysławianie ś., szyderstwo, kpiny.*

Wytrząsać, a, al i W. ś. p. Wytrząść.

Wytrząsanie, a, btm., czynność cz. Wytrząsać: Komuż biada?... Izali nie tym, którzy zasiadają na winie, a bawią ś. kubków wytrząsaniem? Krii.

Wytrząsanie się, a ś., btm., czynność cz. Wytrząsać ś.

[Wytrząseczek] p. Wytrząsek.

[Wytrząsek, Wytrząseczek]: Do wytrząsku, do wytrząseczku = *zaraz, natychmiast.*

Wytrząski, ów, btp. *to. co ś. z czego wytrząsło: W. z snopów. Haur.*

Wytrząsnąć, śnie, snął, snęła a. sła i W. ś. p. Wytrząść.

Wytrząść, ęsie, ąsi, Wytrząsnąć, [Wytrząchać], nied. Wytrząsać, [Wytrząchać, Wytrząchiwać] l. *trząsnący wypuścić, wyrzucić, wybić*: Wytrząsnąć kurzawę. Troc. (= *wykurzyć, wytrzepać*). Wytrząsnij mąkę z woru. Troc. Przen.: Ta zima do rozmaitych chorób wiele nasienia wytrząsie. Fur. (= *wyda, przyniesie*). Bryczka trzęsła, mało ze mnie dęba nie wytrząsła. Ta świeża porażka prawie z nas wytrząsała duszę. Baz. (prawie wytrząciła duszę z nas, wyparła, wycisnęła. L.). Nie z rękawa co wytrząsnąć = z pracą co zrobić. L. Nie wytrząśnięcie o nim ani słowa. Rzew. (= *nie wycisnąć, nie wydusić, nie wydobędziecie*). 2. *trzęsieniem wypróżnić, potrząsnąć wybrać do czysta*: Snopki żołnierze tak wytrząsali, że drugi nie został i przy skórze chleba. Alb. Wytrząsnąłem zanadto moje i mówiłem: niech tak Bóg wytrząśnie każdego, któryby zakonowi zadosyć nie uczynił, aby był wytrząsniony i wypróżnion. B. B. Niech tak wytrząśnie Bóg każdego męża z domu jego i pracy jego, i niech tak będzie wytrząsniony i wypróżniony. B. G. (= *wyżuje*). Wytrząsnij jedno worek: wytrząśnie, nad wszelkie nadzieje dwa grosze znalazł. Birk. Przen.: W. kogo = *wyżuć z zasobów, z pieniędzy, wyskubać mu mieszek, oporządzić go. Excutare aliquem*, W. kogo, wypróżnić mu mieszek, Mącz. Im kto lepiej częstuje, im lepiej komory, obory, mieszki swoje wytrząsa, tym sławniejsze panie. Skar. Przen.: W. kufel i t. p. = *wyszczyć, wypróżnić, wysuszyć co do kropli, wydusić, wyciągnąć, wytrąbić, wychylić*. Wytrząsa złote kubki, wina w nie nalawczy. Li. Co niegdys wytrząsał kufle i kielichy, co szampańskim, węgierskim pyszne stoły krasil. wiadrem potem u studni pragnienie ugasił. Kras. Jedną za drugą śklanke wytrząsnął, a duszkiem. Wyb. Nałożnice ich z kościelnych statków wino wytrząsały. Wad. Błażej wytrząsa resztę z butelki. L. Wytrząsać kieliszki. Troc. Opoje zawsze będą na takich ś. dąsali, co nie chcą z niemi do dna kielichów wytrząsać. Dm. 3. × W. kogo = *przetrasnąć mu kieszenie, ubranie, zrewidować go*: Wytrząsniono go, ale nic nie znalaziono. Troc. Przen.: W. co = *roztrząsnąć, rozważyć, przetrasznąć, rozebrać, zrewidować, rozpatrzyć, wyhałasować, wyegzaminować, wysiętlić, rozstrząsać*: Tam Bóg na sąd zasiędzie i wytrząsać wszystko będzie. L. Drugi raz wytrząsnął sumienie. Birk. Moje przeszłość, jak zabłocony lachman, wytrząsa przed oczyma. Krasz. 4. Wytrząsać czym = *trząść na różne sposoby, potrząsać, wstrząsać, wymachywać, chwiać, wiewać*: Bardzo snadnie koniowi wytrząsać kopoty, przodem i zadem ciskać, puki owsa syty. Pot. (= *brykać, kopytami wyrzucać, wierząc, dokazywać*). [To jedną, to drugą nogą wytrząchać]. Jedni i drudzy kręcili ś. zdaleka, wytrząsając na ś. bronią i krzyząc gromko. Sienk. [Książd jął sielnie wytrząchać pięściami a krzyceć]. Reym. 5. kogo = *strząść na wszystkie boki, sposoby; wytargać, wyszarpać, wytarpmosić; natrzasać ś. kogo*: W. kogo na bryczce. Rewidując złodzieja, wytrząśli go na wszystkie strony. 6. † W. kogo = *wybić kogo*. Kn. 7. [Wytrząchać] = *natrzasać ś., szydzić, nągrawać ś., uragać*: Nikt nie wytrzącha nad robotnikiem. W. ś. l. *wypaść, wysypać ś., wyprząść ś. wskutek trzęsienia*: Takowy jęczmień, który nie ma w swym kłosie mieszków, w którychby ś. ziarno mogło zachować, wnet ś. wy-

trzęsie a wypierszy. Trzyc. (= *wykruszy* ś.). [Połowa gnoju wytrząchała ś. z desek po drodze]. Roym. 2. *strząść* ś. *na wszystkie boki, na wszelkie sposoby, do ostateczności*.

Wytrząśnienie, a, bfm., p. **Wytrząśnięcie**.
Wytrząśnienie się, a ś., bfm., p. **Wytrząśnięcie** ś.

Wytrząśnięcie, a, bfm., **Wytrząśnienie** czynność cz. **Wytrząśnać**.

Wytrząśnięcie się, a ś., bfm., **Wytrząśnienie** ś. czynność cz. **Wytrząśnąć** ś.

Wytrzcinaować, **uje**, **owal** **wybić**, **wyfutrować** **trzcina**: W. ścianę pod tynk. W. sufit.

Wytrzcinaowanie, a, bfm., czynność cz. **Wytrzcinaować**.

Wytrzeba, y, Im. y = Karczonek. Sl. wil.

Wytrzebiac, a, ał i W. ś. p. **Wytrzebić**.

Wytrzebianie, a, bfm., czynność cz. **Wytrzebiac**.

Wytrzebianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wytrzebiac** ś.

Wytrzebić, i, il, nied. **Wytrzebiac** I. *trzebiąc wyczyścić, wykorzenieć, wygładzić; wykarczować, wyrudować*: W. miejsce zarosłe pod uprawę a. pod łąkę. Wiek bezludności, nie wytrzebionych lasów i zaniedbania gruntów. Szaj. Gdzie w tym wytrzebionym kraju był jaki koń do użytku, już go tam pewnie wynaleziono. Kaczk. Ten, co już sobie tory i koleje życia wytrzebił. Krasz. 2. *wytepić, wyniszczyć, wygładzić, wykorzenieć, wytracić, wypłenić, wygubić*: W. złodziei, myszy. 3. kogo = *wykastrować, wymniszyć, wykleszczyć*. W. konia, byka = *wypokładać*. 3. myśl. *wypatroszyć, wypaproszyć, wybebeszyć sarnę*. W. ś. *wytrzebić siebie, pozbawić ś. zdolności zapładniania*. Sl. wil.

Wytrzebiecie, a, bfm., czynność cz. **Wytrzebić**.

Wytrzebiecie się, a ś., bfm., czynność cz. **Wytrzebić** ś.

Wytrzęć, **trze**, **tarł**, nied. **Wycierać** I. *tarcie* *wyrobić; przetrzeć; wytrzeć*: W. ogień z drzewa. Troc (= *tarcie* *wydobyć*). Wytarł dziurę na łokciu. 2. co z czego = *tarcie* *wydobyć, wykruszyć*: Gdy szli przez zboże, targali zwolennicy jego kłosie i jedli, wycierając rękami. Leop. (wykruszając rękami. Leop.). Z osmykanych główek konopnych ziarno nogami wgniętuja lub rękami wycierają. Przędz. Wycierać len, konopie, oddzielać od paździerzy w cierliet. W. z czego błoto. Troc. 3. *tarcie* *wyczyścić, czysto obetrzeć; wyszorować, wypucować*: Wycierać chusty u praczek, w praniu trzeć chusty, opierając je o dno naczynia. Mag. Sedy wymywać, wycierać i wysuszać. Trzyc. Trzeba zaraz takowe skórki aż do dna z tygla w wodę wyrzucić. tygiel dobrze wyfalmować, t. j. wycierać. Torz. Na słowo komendującego: wytrzyj! dwaj pierwsi pomocnicy wycierają armatę. Jak. J. W. trzewiki, bóty, obuwie. L. Mydlnica ziele, gdy je w rękach mnie, puszcza z siebie, jako mydło, mydliny, które także wycierają i wychędażają szaty. Syr. Koniczka nadobnie cudzimy, karmimy, wycieramy, guńkami przyodziewamy, ale też koniczek musi za to skakać, kiedy mu każą. Rej. W. plamę. Troc. (= *wywabić, zatrzeć*). Wytrzyj dzbanek. Troc. Niedobrze wytarł. Troc. W. od dołu = *podetrzeć*. W. tyłek. W. nos (= *obetrzeć, utrzać, wysmarować, wysięknąć*). Wytarszy nos, plugastwo na ziemię zarzucają. L. Suknią nos wycierają. L. Wycierać kominy, wymietając sadze a. wiecha,

a. *przeciągając linę*. Mag. Kominy wycierać, od ognia ochraniać. Haur. Urzędnik powinien kominy kazać z sadzy W. Haur. Kilka razy na miesiąc trzeba ten kominek wycierać. L. Kominiarczyk, stan milutki, wytrze komia, żołnie wódki. [Zeby sobie wyter po gozale zęby]. Przen.: Wycierać sobie kim zęby = *brać go na języki, wypłókiwać sobie nim gębę, obgadnywać, nicować, szamerować go*: A cóż to ichmość przyjaciele nasi tak sobie gąbki nami wycierają! L. Ta szelma zęby będzie chłopakiem wycierać. Sew. Przen.: W. komu kapitułę = *zmyć mu głowę, natrzeć uszu, dać mu nauczkę, nagadać mu, przyprowadzić go do porządku, powiedziawszy słowa prawdy, zgromić go*. Jakże mu wymieniecie wytarł kapitułę! L. Dobrzeście uczynili, żeście mu trochę kapitułę wytarli. I. 4. W. co do sucha = *obetrzeć należycie, tarcie* *wysuszyć, zetrzeć wilgoć*: Trzeba tu W.. bo ś. woda rozlała. W. talerz po umyciu. [W. blachę] = *wysuszyć, wysączyć, wypróżnić blachę, napić ś. wódki*. 5. *potrzeć o co należycie, tarcie* *wydrapać, posp. wycochać*: Wytarł plecy o kant, bo go swędziało. Wycierać parostki kożły zwykły o pnie drzewne. 6. *otarszy powalać*: Wytarł sobie plecy o ścianę świeżo bieloną. Przen.: Wycierać (sobą) kąty = *potierać; poniewierać ś., kolatać ś., tulać ś.*: Muszę na starość wycierać cudze kąty. 7. *natrzeć porządnie, wysmarować, wyszorować*: W. chorego flanelą. W. rękę maścią. 8. *tarcie* *wygładzić; wypolerować, wyszlifować, wypucować*: W. co pomeksem. Przen.: W. kogo = *wypolerować, okrzesać, oglądzić, przetrzeć między ludźmi*: Potrzeba, aby rodzice z młodu karali, od tej rdzy, t. j. złości, pustosili wycierali a wyprawiali. Glicz. 9. *tarcie* *zniszczyć; zetrzeć*: Pięniadź wytarty. Obrazy z ścian wycierano. Skar. Wytarte czoło = *człowiek bez ambicji, bezczelny, bezwstydny*. Kto będzie tak niewstydlivy i wytartego czoła? Birk. Skruszyłem niecz; niech z niego rdza imię me wytrze! Sf. (= *wyżre, wygrzyzie*). 10. *tarcie* *zwąllić, zniszczyć, sponiewierać, powycierać, wyszarzać*: Suknia pochodzona, wytarta, popęzła. Ern. Dano mu rewereńdę, która nie tylko była bardzo wytarta i zdrapana, ale też od starości farbę zmieniła. Wvs. W wychętanym i wytartym stroju, zaszargana, w cudnym śmiele szaśta ś. pokoju. L. Zawsze łotrowstwo, orężem wsparte, prawo po sobie mieć będzie, enota łachmany wdzieje wytarte, a zbrodnia w krześle osiędzie. Nar. Pznałem literata po wytartym boku i sukni wyszarzanej. Nar. W. suknią, znośić suknią, schodzić, wychodzić suknią. L. Tarcza z Dęborogiem wśród chłoptwa wytarta, co kapeluszy żydowski, tyle będzie warta. Syrok. Rzewuski chodził w wytartym ubraniu. Gom. II, myśl.: Wycierać pole = *tropić, wyszukkiwać zwierza*. W. ś. I. (o rybach) *wyikrzyć ś., wydać ikrę, odbyć tarło*: Nie trzeba łowić ryb, póki jeszcze pełno ikry mają i jeszcze ś. nie wytarty. Zaw. 2. W. *siebie, tarcie* *wyczyścić ś.*: Wytrzyj ś., boś ś. zawalał. W. ś. po kąpieli. W. ś. flanelą, maścią (= *natrzeć ś.*). Przen.: W. ś. z czego = *odczepić ś., odmazać ś., uwolnić ś. od czego, pozbyć ś. czego*: Nie można ś. W. z tego cygaństwa; tyle lat pracuję, żeby ludzie o nim zapomnieli, a tu mi ono znowu włoży w drogę. Krasz. Przen.: Niebo ś. wyciera = *przeciera ś., wyjaśnia ś., przejaśnia ś., wypogadza ś.* Kn. (cieńca i rozchodzą ś. chmury, zabiera ś. na pogodę. L.). Wiatr na pogodę wyciera ś. znowu, słońce obłoki grube roze-

gnało. Chr. 3. *zetrzeć s., wygładzić s., wyrobić s., wychłostać s. przez użycie*: Klucz, sruha wytarta s. Pieniądz, stempel wytarty (= stempeł zatarty, niewyraźny już). O wstyd mniejsza: już s. ten dawno wytarty z ezola. Opal. Przen.: Choć rzecz wytarta, nowym grana sposobem, wiele bywa warta. Koryt. (= ograna, oklepiana). Mają oni dosyć zdatności do udania za nowe myśli wytartych i do przywiązania sobie cudzych dzieł. Świt. Przen.: *otrzeć s. między ludźmi, wypolerować s., ogładzić s., obyć s., otraskać s., ucivilizować s.*: Niepodobien do siebie, jak ślicznych manier, jak przystojnego nabył ułożenia, i gdyby jeszcze kilka miesięcy był zabawił w drodze, byłby s. pod moją ręką doskonale wytoczył i wytart. L. Oj, musi to być bywalec, bo s. dobrze między ludźmi wytart. L. Było to przeciwnie zdaniu ludzi w postępku i zwyczaju wojennym dobrze wytartych. Błaż. (= otraskanych z niemi). 4. *przen. wyrównać s., zniwelować s., ztrzeć s.; wygładzić s., znosić s.*: Wyniosłość stanów wyciera s. przez to ściskanie s. wzajemne. Świt. 5. *otarszy s. zawałać s., obleźć czym, obtrzeć s.*: Wytart s. o ścianę, musi s. oczyścić. 6. *tarciem nadwątlić s., zniszczyć s.; wyszarzać s., sponiewierać s., znosić s., powycierać s.*: Łokcie s. w cisku wycierają. L. Takby s. był wytart, ażby mu już wkrótce boki widać było. L. 7. *Wycierać s. po ziemi, po kątach = tarzać s., walać s., przewalać s., przewracać s., poniewierać s.*: Suknię wyczyść i powieś w szafie, niech s. nie wyciera po kątach. 8. [W. s.] *wycierając s., wynieść skąd* (w przyspiwie do tańca). Wytrzykąć, wytrzykąć, wytrzyj s. stąd.

Wytrześć, pie, pał, nied. Wytrzeptywać I. *trzepiąc wybić, wykurzyć, wypuścić, wytrząsnąć co z czego*: W. co z kurzu. W. kurz z czego. W. meble, futro. Brał s. pewien do pręta, chcąc W. suknie. Kras. W. szatę, kurzawę z szaty. Troc. Przen.: Weźcie go, wola, i wytrzeście drwiny mocno i gęsto postronkiem od liny. Jabł. (= *wyhijcie, wypędzcie*). 2. *kogo = przetrześć porządnie, wybić, obić, wysmagać, wychłostać, wylać, wybatolić, wyokładać, sówczyć*: Jak porwę kija, to ci należycie skórę wytrzepię. L. Jak ociec przyjechał, wypędził wszystkich i jeszcze należycie im skórę wytrzepał. L. Za mbje uciski niechaj niewyparzone wytrzepię ci pyski. Wyb. (= *wypiorę*). Dobrze go za to wytrzepano. Troc. Przen.: Było tu wielu takich, co mieli i cugi, a przecię ich świętym tak dobrze sprawiedliwość wytrzepała prętem, że drugi, do szeląga od grzesznej mamony zostawszy, z niezim powrócił do domu. Nar. 2. a. **Wytrzeptać** *trzepiąc (językiem) wydać, wyrazić; wypaplać, wygadać, wyświegotać, wyszczebiotać*. L.

Wytrzepanie, a, bfm., czynność cz. **Wytrzepać**. **Wytrzepek**, ów, bfp. *ta, co s. z czego wytrzepało*. Przen.: Fenik wdowy więcej waży u Boga, jak szumne i brzęczące W. obłudnego Faruża. Wor. **Wytrzepywać**, uje, ywał p. **Wytrzepać**. **Wytrzepywanie**, a, bfm., czynność cz. **Wytrzepywać**.

Wytrzeszcz, a, lm. e, × **Wytrzeszcz**, **Wytrzeszczak**, × **Wytrzeszczak** I. *człowiek z wytrzeszczonemi a. wielkimi, wypukłymi oczyma; wylupiasty a. wylupiasta, lyp*: [Ty łęcyki, wytrzyśeu!]. Berbeć taki nie uzaenia sobą kraju, ale kraj uzaenia smarkacza wytrzeszczaka. Dyg. Przen.: *gap, gapa, gawron, wytrzeszczający oczy na byle co, ciekawiec* (szczeg. o dziecku): Miarkowałem to z ich miny: prawdziwi wytrzeszcze. L. 2.

[W.] *gatunek rośliny*. 3. myśl. = a) p. **Zająć**. b) **Wytrzeszcze**, **Wytrzeszczaki** = *oczy zajęcze*.

Wytrzeszczać, a, al, p. **Wytrzeszczyć**. [W.] *Wytrzeszczaj*, a, lm. e] *ser mały okrągły i mocno splaszczony nakształł maccy żydowskiej*. **Wytrzeszczak**, a, lm. i I. p. **Wytrzeszcz**. 2. [W., **Trzeczak**] *chleb z mąki mielonej grubo na żarnach*.

[**Wytrzeszczalki** (w zagadce): Ociec żelazny, matka wybutniałka, dzieci wytrzeszczalki (= kosa, skrzynka do rznienia sieczki i sieczka). **Wytrzeszczanie**, a, bfm., czynność cz. **Wytrzeszczać**.

Wytrzeszczoty p. **Wytrzeszczowaty**. **Wytrzeszczec**, y, al *natrzeszczec s., przestać trzeszczec*: **Wytrzeszczaj** już ogień. L. **Wytrzeszczenie**, a, bfm. I. czynność cz. **Wytrzeszczec**. 2. czynność cz. **Wytrzeszczyć**: **W.** oczu na co.

[**Wytrzeszczęta**, at, bfp.] I. *oczy*. 2. (w zagadce): Ociec garbaty, matka rozwalicha, dzieci wytrzeszczęta (= *stępór, stępa, kasza*).

Wytrzeszczki: **Chodzić na W.** = *aby wytrzeszczac oczy, aby łapać gapy*: I po cóż ja do krynicy chodzić? na W.? na rozmowy? na zaloty? Jez.

Wytrzeszczowaty, **Wytrzeszczaty** *wytrzeszczony, wysadzony na wierzech, wybałuszony, wylupiasty, wypukły*: Oko ryby, osadzone w głowie bez powiek i bez rzęsów, ma wyraz W., nieruchomy, głupowaty i brzydki. Sł. wil. Tyleż naprawdę w sobie mającego uroku, co, dajmy na to, widok marchwi, bobu wytrzeszczatego, maku w kwiecie na grzędach. Eww.

Wytrzeszczyć, y, yl, × **Wytrzeszczyć**, nied. **Wytrzeszczać**, × **Wytrzeszczać** I. *oczy = wybałuszyć, wyrapić, wywalić, wylupić, szeroko otworzyć*: Kto oczy wytrzeszczywszy patrzy, jakoby s. zapomniał, zaraz z postawy znać łeb bardzo głupi. Górń. Wszysey na nich wytrzeszczyli oczy. Stasz. Na mnie rozciągniętego oczy wytrzeszczyli. Wr. Oczy wytrzeszczą a najdą jedni, co naśladować, drudzy, czego i zajrzeć. Jag. Jak ona oczy wytrzeszcza na moję siostrę. L. Zobaczycie niebawmie, jak na mnie świat oczy wytrzeszczy. Boh. Nagle s. ryecz porwał, blaszkiem bity od świetnej zbroi w wytrzeszczone oczy. P. Koch. Wytrzeszczył oczy na przyszłe nadzieje. Troc. Wytrzeszczywszy oczy, patrzy. Troc. Na te słowa dzieci oczy wytrzeszczyły. Wirt. [Wytrzeszczać oczy = *otwierać, rozdzierać oczy, przebudzać s.*]. 2. [W.] *wystawić, wysunąć, wyszcibić, wysadzić, pokazać*: Gęś z garka łeb wytrzeszcza.

Wytrzeźwiać, a, al i W. s. p. **Wytrzeźwić**. **Wytrzeźwiały** *który wytrzeźwiał, wytrzeźwiony*. Troc.

Wytrzeźwianie, a, bfm., czynność cz. **Wytrzeźwiać**.

Wytrzeźwianie się, a s., bfm., czynność cz. **Wytrzeźwiać s.**

Wytrzeźwić, i, il, nied. **Wytrzeźwiać** I. *wyprowadzić z odurzenia a. omdlenia, przywrócić kogo do trzeźwości, uczynić znowu trzeźwym, otrzeźwić*: W. pijanego, zemdlatego. W. kogo ze snu = *rozbudzić*; *posp. wycmuchać, rozcmykać*. W. s., **Wytrzeźwić**, † **Wytrzeźwić** s. *wyjąć z nieprzytomności, z odurzenia, otrzeźwić s., otrzeźwić; odzyskać przytomność, powrócić do zmysłów, roztrzeźwić s.; ocknąć s., rozbudzić s., ocucić s., posp. wycmuchać s., rozcmykać s. ze snu*: I długoż

tak masz być pijana? wytrzeźwieć s. z wina twego! B. B. (wytrzeźwij s. z wina twego. B. G.). Ocuć! s. pan, jako gdy kto snem zmorzony, wyspał wino wczorajsze i wstał wytrzeźwiony. Kochan. W. kogo. Troc. Aleksander Wielki, opiwszy s., zabił Clitusa, męża walecznego i przyjaciela swego, czego potym wytrzeźwiawszy s., wielce żałował. Krń. Kiedy s. szalony, wytrzeźwiesz młodzieńcze. Troc. Wytrzeźwia! s. ze strachu. Troc.

Wytrzeźwieć, **ęje**, **ai** i **† W.** s. p. **Wytrzeźwić**. **Wytrzeźwienie**, **a**, **blm.** I. czynność cz. **Wytrzeźwić**. 2. czynność cz. **Wytrzeźwieć**.

Wytrzeźwienie się, **a** s., **blm.**, czynność cz. **Wytrzeźwić s.** i **Wytrzeźwieć s.**

Wytrzeźwienie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Wytrzeźwić**. **Wytrzeźwienie się**, **a** s., **blm.**, czynność cz. **Wytrzeźwić s.**

Wytrzeźwikufel, **fla**, **lm.** **flowie** p. **Wydmidzban**: Dzieło to przypisują wszystkim frantom, rzygalcom, łakomskim, darmotrąwskim, wytrzeźwikufom, łapisztukom. Dzw.

Wytrzeźwić się, **a** s., **ai** s. **trztając** **wypróżnić s.** **Wytrzeźwienie się**, **a** s., **blm.**, czynność cz. **Wytrzeźwić s.**

† Wytrzeźwiać, **nie**, **nał** **wypierzechnąć**, **wyskoczyć**, **wypaść**: Z łoża jak wściekła wytrzuńawszy, a w łożo twarz wraziwszy, rzekła... Żebr.

† Wytrzeźwienie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Wytrzeźwić s.**

[**Wytrzeźwiać**, **a**, **ai**] p. **Wytrzeźwić**.

[**Wytrzeźwienie**, **a**, **blm.**] czynność cz. **Wytrzeźwić**.

[**Wytrzeźwiką**, **a**, **lm.** y] I. **darnozjad**, **pasorzyl**. **Karl**. 2. **nazwa tańca**: Tańczyć wytrzeźwiką, czyli wściekłą polkę.

Wytrzeźwiać, **a**, **ai**, **nied.** **Wytrzeźwować**, **† Wytrzeźwować** I. **przetrzynać do pewnego czasu**, **wytrwać w trzymaniau**: Ażeby nie spudłować, nabawiwszy strzelbę, wziąć na cel dobrze. W. dobrze i strzelić dobrze. Boh. (=spokojnie utrzymać, nie drżącą ręką). W. nutę, śpiewając, grając. W. kogo w areście o chlebie i wodzie. Dziegieć przez lat kilka wytrzymamy. W. dzierzawę do ekspiracji kontraktu. Wytrzymują teraz tę majętność. Troc. 2. **kogo=nie skończyć zaczętej z nim sprawy**, **nie spieszyć s.** z nią, **kazać nu czekać**, **przetrzynać w niepewności**, **w rezerwie**, **potrzynąć go na słowie**: Lecz już kończ, niespokojną nie wytrzymuj dłużej myśl moję, którą dyskurs zamierzony nuży. Min. A to nas wytrzymali! (=przetrzynali, kazali nam czekać). 3. **przenieść na siebie**, **znieść**, **ścierpieć**, **przetrzynać**: Trzeba być żelaznym, żeby to wszystko W. L. (=przetrzynąć). W. napad wroga (=wytrzymać go na sobie, nie ugiąć s., nie ustąpić przed nim). W. to muszą, co na nich włożono. Troc. Nie mogę tego na sobie W. Troc. Kruszenie s. w popiół obracają, złoto tylko ognie wytrzymuje. Troc. Nie wytrzyma ta baka takiego ciężaru. Troc. (=nie utrzyma, nie udźwignie, nie uwalzi). Wytrzymaliśmy z szlachetnym mgstwem wszystkie uciski. Koh. Jak długie i ciężkie wytrzymali pokusy. Jel. Flota ta, wytrzymawszy ognie przez dwie godziny, cofnęła s. Swit. Poczęła Litwa pierzchać, gdy pola dalej nie mogli W.; Konstantyn krzyknie na Polaków o ratunek. Biel. M. Wszystko mężnie W. w potrzebie. Kochan. Wytrzymał stos ten nieszczęśliwy szturm trzeci. Troc. Stateczni będąc w wierze, przesładowania dla niej mężnie wytrzymali. Wuj. Szyk wytrzymujący. Troc. Cięższa rzecz umieć W. po-

myślność, niżeli nieszczęście. Kras. (=znieść należyście, zachować s. w niej należyście). Co niegdyś było gorzko wytrzymywać, to pospolicie słodko opowiadać. Pileh. 4. **wytrwać**, **przetrzynać do pewnego kresu**, **wybieć cierpliwie**, **usiadzieć**, **nie ustąpić**, **nie ulec**: Nie wytrzyma na jednym miejscu (=nie wybędzie, nie usiedzi spokojnie, nie wysiedzi). Nie może W. bez kłótni (=obejść s.; nie może żyć bez niej). Nie można żadną miarą z nim W. Nie wytrzymam dłużej w takim towarzystwie! X W. komu, czemu = **utrzymać s. przeciw komu**, **oprzec s.**, **dać radę**, **sprostać**, **poradzić**, **dotrzymać placu**, **nie ustąpić**: Już nie potrzeba zamków, bo każdemu piersiami wytrzymamy sami. Star. Nie mógł nacierającemu W. nieprzyjacielowi. Troc. Niemcy, nie mogąc dłużej Polakom i Węgom W., pierzehają. Błaż. Nie mogąc W. impetowi jazdy naszej, nieprzyjacieli mieszać s. począł. Nar. Zgoda chrześcijańska potędze bisurmanów W. może. Koel. W. Rzymianin i Annibalowi we Włoszech wytrzymował i do Syełji wojska wysyłał. Fal. 5. **myśl**: Wytrzymać (o ptaku) **dosiadnąć przed wyżłem** i **dozwalać nu s. latwo zbliżyć**. X W. s. **powstrzymać s.**, **wstrzymać s.**, **utrzymać s.**, **pohamować s.**, **powściągnąć s.**: Którzy techtania nie cierpią, W. s. od śmiechu nie mogą. Budz. (=wytrzymać).

Wytrzymale przys. od **Wytrzymaly**: Jednak stale Orosman wszystko znosi W. L.

Wytrzymalny **którego można wytrzymać**, **możliwy do zniesienia**, **znośny**. St. wil.

Wytrzymalność, **i**, **blm.**, **rz.** od **Wytrzymaly**: W. na ból. W., opór, jaki ciało stawia usiłowaniam, dążącym do rozdzielenia jego części. W. na rozerwanie, czyli W. bezwzględna. W. na złamanie, czyli W. względna, gdy ciało podparte jest w jednym lub obu końcach, w środku zaś obciążone. W. na ciśnienie, czyli opór przeciw zgruchotaniu. W. na skręcanie = opór, jaki ciało okazuje, gdy jest poddane w końcach swych siłom działającym w kierunkach wręcz przeciwnych. W. materjałów, mostów, belek.

Wytrzymaly **który może wiele wytrzymać**, **niepozity**, **zahartowany**, **wytrwały**, **cierpliw**, **silny**, **niezmordowany**: W. działanie i nacisk największej siły wytrzyma. Kras. A. Wytrzymala śmiertelnym duszę nieba dały. Dm. Podhalanie na największe trudy wytrzymali. Zsz. W. na zimno, na głód. Miała język W. Es. (=wytrawny).

X **Wytrzymana**, **ej**, **blm.**. X **Wytrzymane**: Na wytrzymaną = **kto kogo przetrzyma**, **na wytrwaną**: Kiedyby przyszło na wytrzymaną, pewna rzecz, iż Anglja dłużej w stanie prowadzenia wojny. Swit. Mógłby dokazać, iż pzez wytrzymaną, z nim, jakie zechce, kondycje staną. Chr.

Wytrzymane p. **Wytrzymana**.

Wytrzymanie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Wytrzymać**: W. (extenutio). Zezwolenie dawali panowie in corpore, czyli senat, i nadto nie pod innymi warunkami, jeno na W., czyli na umorzenie długu, ściśle określonego czasu. Remb.

Wytrzymanie się, **a** s., **blm.**, czynność cz. **Wytrzymać s.**

Wytrzymnik, **a**, **lm.** i **bot.** (tremandra) **roś.** z **rodziny wytrzymnikowatych**.

Wytrzymnikowate rośliny, **bot.** (tremandraceae) **rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych**.

† **Wytrzymować**, **uje**, **ował** p. **Wytrzymać**.

† **Wytrzymowanie**, **a**, **blm.**, czynność cz. **Wytrzymować**.

Wytrzymywać, uje, ywał p. Wytrzymać.
Wytrzymywanie, a, blm., czynność cz. Wytrzymywać.

Wytrzymywanie się, a, s., blm., czynność cz. Wytrzymywać s.

[Wytrzyśkacz, a, lm. e] *zając, szarak.*

[Wytrzyścz, a, lm. e] p. **Wytrzeszcz.**

× **Wytrzyśczość, a, ał p. Wytrzeszczyć.**

× **Wytrzyśczak, a, lm. i p. Wytrzeszczak.**

× **Wytrzyśczenie, a, blm., czynność cz. Wytrzyśczać.**

× **Wytrzyśczenie, a, blm., czynność cz. Wytrzyśczyć.**

Wytuczać, a, ał i W. s. p. Wytuczyć.

Wytuczanie, a, blm., czynność cz. Wytuczać.

Wytuczanie się, a, s., blm., czynność cz. Wytuczać s.

Wytuczenie, a, blm., czynność cz. Wytuczyć.

Wytuczenie się, a, s., blm., czynność cz. Wytuczyć s.

Wytuczyć, y, ył, nied. Wytuczać *tuczyc wypaść: utuczyc, upaść, spaść, wykarmić, ukarmić:* Oto krwią piękną ziemia utuszcza konia i jeźdźca dzikiego wytucza. Karp. Dobrocią wytuczni pańską. Swad. Zwydrzałbym, większymi dostatkami obłożony i jako szkapka zbytnim utuczona obrokiem, wierzyłbym przeciw zakonowi. Koch. W. Wołki jęczmieniem dobrze W. Syr. Obfitością i długim pokojem wytuczni, brykają na napominanie starszych. Szaj. W. s. *tuczyc s. wypaść s.; utuczyc s., upaść s., spaść s., ukarmić s., utyc, nabrać tuszy:* Gdybyś s. nie wiem jak wytuczył, nigdy karmnego wolu ani siłą, ani ciężarem nie przesadzisz. Pilech. Oni s. wytuczili z wszystkich pierwszych ofiar ludu. B. B. (utuczyl s. B. G.). Dobrocią wytuczni pańską. Swad.

[Wytulczenie, a, blm.] czynność cz. **Wytulczyć.**

[Wytulczyć, y, ył, **Wytulkać**] *wypielegnować, wychować, odkarmić co w biedzie, brak środków wynagradzając staraniem i zbiegliwością:* Krowiąt dwoje wytulczyła i wyprzysierała bez zime, chocia tam potrawy godnie chybiało.

Wytumanić, i, il przez otumanienie kogo pozyskać, wydurzyć, wydroić, wymatać, wyycgańić, wykpić, wytulzić, wymanić, wyszachrować: W. od brata szlachceia ostatni fundusik. Dzierz. Układał projekt, jak to on tę majątność oczyści i wytumani dla siebie. Dierz.

Wytumanienie, a, blm., czynność cz. Wytumanić.

Wytupać, pie a. × **pa, pał, †Wytupać, †Wytupać, Wytupnąć, nied. Wytupywać, [Wytupować]** 1. *wyrazić, oddać tupaniem, wybić nogą:* Wytupywać takt. 2. **Wytupywać = tupać na różne tempa, sposoby, przytupywać sobie.** 3. *kogo = tupaniem wypędzić, zmusić do wyjścia:* W. kogo, pedibus subsellia percutiendo expellere. Kn. 4. *posp. długim chodzeniem wyjednać sobie, uzyskać, wyrobić; wydreptać, wychodzić.*

Wytupanie, a, blm., czynność cz. Wytupać.

Wytupnąć, nie, nął p. Wytupać. L.

Wytupnięcie, a, blm., czynność cz. Wytupnąć.

[Wytupować, uje, ował] p. **Wytupać.**

[Wytupowanie, a, blm.] czynność cz. **Wytupować.**

Wytupywać, uje, ywał p. Wytupać.

Wytupywanie, a, blm., czynność cz. Wytupywać.

Wyturbować, uje, ował *= naturbować s. go na wszelkie sposoby, na wszystkie sposoby, wytuzować, wyszturuchać, wytarmosić go.*

Wyturbowanie, a, blm., czynność cz. Wyturbować.

[Wyturlikać, a, ał] *wyprosić wyjednać sobie co gruchaniem, przypochlebianiem s., przymilaniem s. Posed do pana, wyturlikał barana.*

[Wyturlikanie, a, blm.] czynność cz. **Wyturlikać.**

Wyturница, y, lm. e bot. wierzba długoliściowa a. wilkowata (salix viminalis).

Wytuszować się, uje s., ował wyszprycować s., wysztrykać s. prysznice. Sew.

Wytuszowanie się, a, s., blm., czynność cz. Wytuszować s.

Wytuzać, a, ał p. Wytuzować.

Wytuzanie, a, blm., czynność cz. Wytuzać.

[Wytuzić, i, il] p. **Wytuzować.**

[Wytuzienie, a, blm.] czynność cz. **Wytuziść.**

Wytuzować, uje, ował, Wytuzać, [Wytuziść] wylić, wylomacić, wylić, wyturbować, wytarmosić: Bez Suworowa to on może nas wytuz. Mick. Wspomina, jak uczełwie wytuzano rzemieślników. Wiszn. Naprzód! s. wysadził z szeregu: wytuzwałem go za to. Kaczek.

Wytuzowanie, a, blm., czynność cz. Wytuzować.

[Wytwardnąć, nie, nął] *zdechnąć.*

[Wytwardnięcie, a, blm.] czynność cz. **Wytwardnąć.**

Wytwarzacz, a, lm. e fiz. generator, maszynę elektromagnetyczną prądów.

Wytwarzać, a, ał i W. s. p. Wytworzyć.

Wytwarzanie, a, blm. l. czynność cz. Wytwarzać: Praca areztantów została zniesioną w celu niewytwarzania konkurencji swobodnej pracy kraju. Spas. 2. a. **Dotwarzanie** *chir. tworzenie tworu organicznego zapomoć odpowiednich operacji.* 3. ekon.: Kredyt produkcyjny a. wytwarzania = *kredyt używany na cele produkcyjne.* 4. p. **Wytwarzanie s.:** W. kości (osteogenesis). W. krwi (haemopoiesis). W. mleczu (ehyllifatio).

Wytwarzanie się, a, s., blm. l. czynność cz. Wytwarzać s.: W. s. czym. Troc. 2. a. **Wytwarzanie, Dotwarzanie =** a) fizj. (productio, poösis, genesis). b) patol. *narastanie nowych tkanek.*

[Wytwirzać, a, ał] *wymawiać.*

[Wytwirzanie, a, blm.] czynność cz. **Wytwirzać.**

× **Wytwór, u, lm. y p. Wytwór. Troc. L.** × **Na W., na schwał, na przepych, wyborne, wysadnie. L.** O ojeze czasów, w których żyjem rzędzie, ten człowiek, z Twych rąk na W. lepiony, upadł. Jak. J.

× **Wytworca, y, lm. y p. Wytwórca:** Drobni wytworcy rolni, t. j. włościanie.

Wytwornia, i, lm. e p. Wytwornia.

Wytwornie przys. od Wytworny, × Wydworknie W., na wytwór. Głód stanie za kuchmistrza, t. j. potrawy mniej smaczne i mniej W. warzone głodnemu żołądkowi przypadają do gustu. Pilech. W. składa wiersze. Troc. Mówi niewytwornie, umiał niewiele. Krasz. Wymawia s., iż ten list nie wydworknie, ale poprostu pisany. Baz. Witam z strachem, niewydworknie, z uczciwością i pokornie. Koch. W.

× **Wytworknik, a, lm. cy p. Wytworkniś. Troc.**

Wytworkniś, i, lm. e forma ž. od Wytworkniś: Pociężna jedna W. zbliżyła s. ku mnie... L.

Wytworkniś, a, lm. e, × Wydworkniś, × Wytworknik *człowiek przesadnie wykwinny, wymuszony w poruszeniach, w mowie, wybredniś, wykwinniś, elegant: W., na wytwór robiący, wytwarzający s., wykwinniś, wysadny, wystawny. L.*

Wytworność, i, blm., rz. od **Wytworny**; × **Wydworność**, × **Wytwór**: W., wytwarzanie ś. Kn. (zbytnią pilność w robieniu czego. L. wystawność, wysadność, przesadność, przesada, przesadzanie; *minus in bonam, quam malam partem*, chęć popisywania ś., celowania sztuką, gustem. L.). W. jest uziemem pychy. L. W. czasem tak ś. daleko zapuszcza. że mężczyzna przez gust zepsowany przywłaszcza sobie wdzięki i układy przyjmując niewieścia. L. Prostota i niewytworność starych Rzymian wstrząsliwosci ich była pewnym znakiem. Warg. Był Bolesław Chrobry w ubiorach i stale bez zbytku i wytworu uciwży i okazały. Nar. Niech powiedzą, na uźdzach, na stołkach co czyni złoto, co na odzieniu, tak wielka wydworkność w domów budowaniu. Paszk. Niechaj gdzieindziej szumi, sztuka i wytwor niech naturę tłumi. Książ. Przywdziałimy, że tak rzekę, W. złemu. L. Prawda mówi bez wytworkności. Pilch. Abyście mię choć nie tą wydworknością słów, której rzecz potrzebuje, trochę jednak obszerniej przekładającego, pilnie słuchać raczyli. Jan. Złe kopje dobrych oryginałów zbytnią wydworknością przesadzają. L. Owe uenki ciemne do zrozumienia, owa W. w dobieaniu słów próżnych u wielu dziś są w modzie i szacunku. L. Więcej na w obydzających szzerzoci, niżli wytworkności w rzeczach. Troc. W. zbytńia. Troc. Skłonił ś. ze światową wydworknością. Tet.

Wytworny, × **Wydworkny** 1. † W. znakomity, przemysłny, wyborny, celny, gruntowny, prawdziwy, biegły, wytrawny, pierwszy: Był bardzo w astronomji uczoney, w geometriji W. Skar. Wydworkny mistrzowie powiadają, że ziela tego dwojakie jest przyrodzenie. Syr. Człek to rozumu wydworknego. Troc. 2. *kunstowny, wystawny, elegantski, wymysłny, wymuszony, wyszukany, wystawny, przesadny, wykwinntny, pański, zbytńcowy, wspaniały, nienaturalny*: Człowiek prosty, w pozyciu nie W. Nie we wszystkich naukach może być jednako wydworkny i subtelnym wywód rzeczy; w nauce moralnej musimy postępować dowodami i spobilitami, nie wydworknymi i subtelnymi wymyślonami. Petr. Styl przewydworkniejszy. Petr. Wytworkna mowa. Troc. † Dworstwa, wydworkne powieści (= *apoftegmaty, figliki*). Trzt. Ewangielja nie w wydworknej mowie ani w gładkich słowach, ale w doskonałej enocie zależy. Wuj. To wszystko, co jest rzeczywistym, nie potrzebuje być wydworknym; to zaś wszystko, co jest wytwornym, nie jest rzeczywistym. L. Naród nasz nie tylko że jest pracowitym, ale też nie jest w pozyciu wytwornym. Świt. Masę prosta daleko lepsza jest, niżli naszych łazienników wydworkne owe zielone, ezerwone, żółte mazidla. Syr. Do grzechu pomaga wydworkny, strojny ubiór białogłowski. Karnk. Iż wielką była rozkosznicą, stroje i twarzy przebiegania nie tylko wydworkne, ale i wymyślnie miała, prosta ś. wodą nie umywała, jeno rosą zbieraną. Skar. Zbytńi strój i wytworne ubieranie nie różne jest od zmyślnych komedji. Petr. Jako smaczny głodnemu chleb, nigdy sto potraw wydworknych smakować tak rozkosznikom nie będą. Skar. Suknia niewytworkna świeżością ani smakiem niezycyby nie zwróciła oczu. Krasz. Gust W. (= *wybredny*). Potrawy wytworne.

Wytworkodnia, i, lm. e, Piękne a. Strojne drzewo bot. (*caladendrum*) ros. z rodziny rutowatych.

Wytworkzenie, a, blm., czynność cz. **Wytworkzyć**: Moc wytworkzenia a. kształtu czynienia wszelkiego

siemienia. Trzyc. (płodzenia z siebie, wyplodzenia, wypuszczenia. L.

Wytworkzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wytworkzyć** ś.

× **Wytworkzona**, ej, blm., × **Wydworkzona**, w wyraż.: Iść z kim na wytworkzoną = *przesadzać ś., kto subtelniej co zrobi, jeden sadząc ś. przez drugiego*: Na wytworkzoną z kim idę = *przesadzam ś. Dudz.* (na wytwór, wyseigając ś., na wykwinnty. L.).

Wytworkzyć, y, yl, nied. **Wytworkzać** 1. *tworząc wyprowadzić a. wydać z siebie; wyrodzić a. wyrobić, wyprodukować, wykształtować, wyformować*: Siemie wszelakie wytworkza członki a. latorośla i gałazki rzeczy wyrastającej. Trzyc. (= *plodzi, wypuszcza*). Gwałtownym wykładaniem Pisma św. wykretów przewrotnych wytworkzać nie mamy. Wuj. (= *stwarzać, wymyślać, zmyślać*). W dumie zostając nad enotami i śmiercią Sokratesa, ten wiersz wytworkzyłem. L. (= *utworzyłem, ułożyłem, złożyłem, napisałem, skomponowałem*). Będziesz wytworkzać Bogu słodkomowne hymny. Zim. (= *wyśpiewywać*). Skowronek na wiosnę, wzgórze wlatując, rozliczne śpiewania wytworkza. Sien. 2. *odtworzyć, oddać, wyrazić*: Sroka człowiecze słowa wytworkza, gdy je często słucha. Spicz. (= *naśladować, powtarzać, wymawiać*). Ręka malarza najwyższymi farbami dowcipnie wytworkza sprawy wszelkie. Przyb. (= *wystawia, wyobraża, rysuje*). 3. a. † **Wydworkzyć**, † **Wydworkzyć**, nied. † **Wydworkzać**, szereg. nied. *robić co wytwornie, preten-sjonalnie, sadzić ś. na robienie czego, wydziwiać, nadrabiać sztukę, kunsztować; stwarzać, wyrabiać, broić, wyprawiać, stroić, platać*: Wchodzi z rzeczą swą w dziwne labirynty, słów nowych i wydworkzonych nasadza, oraćją, od Adama począwszy, rozwlecze. Górn. Och gódstwo mierzone, nazbyt wydworkzane nie przystoi mężczyźnie, Kosz. Co też on nie wytworkza! W. figle, sztuki, grymasy, foehy, miny (= *pokazywać*). [Ten, gdy umarł... miał po śmierci kuśię... świece kościelne łamać i inne rzeczy wytworkzać]. W. ś. 1. *utworkmować ś., wykształtować ś., uformować ś., utworzyć ś., zrobić ś., zrodzić ś., powstać, wyniknąć, wywiązać ś., nastreżyc ś., wyłonić ś.*: Wrzód wytworkzył ś. (= *zabrał ś.*). Wytworkza ś. kwestja, czy... (= *zachodzi*). 2. szereg. nied. = *wyrabiać z siebie co szczególne, aby ś. wyróżnić, odznaczyć, gm. robić z siebie małpę*: Skład i postawa tych ludzi, którzy ś. sami tak szpecą i wytworkzają, jest obrzydła i okropna na samo spojzenie. Pilch. (naturę swoją przesadzają, znteniają, z przyrodzenia ludzkiego wzywają. L.). 3. † **Wytworkzać** ś. z czym = *przesadzać w czym, sadzić ś., wysadzać ś. na co, robić co wymyślnie dla popisu, odznaczać ś.*: Wytworkzam ś. z czym, wytwornie czynię co, *fastidiosius aliquid facio*. Kn. Nie wytworkzać ś., nie sadzić ś. w mowie lub w sprawach. Kn. Św. Hieronim nie chciał ś. z łaciną w tłumaczeniu Biblii wydworkzać. Skar. (= *popisywać ś.*). Przystałość i tego wyciąga, aby człowiek tak z mową, jako i z sprawami najmniej ś. nie wydworkzał, jedno niedbale jakoś a rzekomo wszystko czynił. Górn. Pokazałby ś. pewnie być człkiem wielkiego rozumu, gdyby ś. w mowie swaj tak bardzo nie wydworkzał. Pilch. (= *nie sadził kwiatkami, gdyby był naturalnym*).

Wytwór, oru, lm. ory, × **Wytwork** 1. *to, co wytworzono, twór, produkt, plód, przetwór, produkt sztuczny, otrzymany z surowego przez stosowną przeróbkę, wyrób, fabrykat*: Rząd powinien na-

łożyć na te właśnie wytwory cło wywozowe. Taki typ wychowawców stał ś. wytworem utylitarysty w nauce. Na dobrych wytworach mlecznych opierają wykwintne kuchnie. 2. × W. wytworzenie, wytwarzanie; wytworność w czynię: Sztuka i W. naturę tłumi. Bez zbytku i wytworu. × Na W. przys., p. **Wytworność.**

Wytwórca, y, lm. y, × Wytwórca ten, co wytwarza, producent, fabrykant: Wytwórey i konsumentei.

Wytwórczość, i, blm., Wytwórstwo I. rz. od **Wytwórca**. 2. *wytwarzanie, produkowanie, produkcja; produkcyjność:* W Niemczech rząd stara ś. o ulgi dla gorzelników: tu warunki wytwórczości coraz są gorsze. 3. *to, co wytworzono, produkcja.*

Wytwórczy przym. od **Wytwórca**, *produkcyjny:* Działalność wytwórca. Powoływanie do życia związków wytwórczych. Przymysł W. Kapi-tał W.

Wytwórczyni, i, lm. e forma ż. od **Wytwórca**. **Wytwórnia, i, lm. e, Wytwórnia** *miejsce wyrabiania wytworów, fabryka, pracownia:* Pierwsza w kraju W. angielskich marmurów sztucznych. **Wytwórstwo, a, blm., p. Wytwórczość:** W. ludowe. W. przemysłu krajowego. Przyciągnięcie ku portom zboża z najodleglejszych punktów wytwórstwa.

× **Wytychać, a, ał i × W. ś. p. Wytchnąć.**
× **Wytychanie, a, blm., czynność cz. Wytychać.**
× **Wytychanie się, a ś., blm., czynność cz. Wytychać ś.**

× **Wytycz, y, blm., × Wytęcz** I. *wytykanie, wymierzanie, wyznaczanie, np. dziesięciny, t. j. pobór jej w naturze:* Kopa gdy stanie w polu przy dobrej liczbie i układaniu, księdzu dać wcześniej znać dla wytyczy i prędkiego do gumna zwozu. Haur. Przen.: Buntownik pół tryumfu, pół wygranej liczy, że w twoich przyjacielach dokażać wytycze. Pot. (= *przebrakowania*). 2. a. × **Wytyk choroba nożna koni, psów, bydła; zwicnięcie nogi u człowieka:** Wytecz, psia choroba. Ostror. Na W. koniu dawać tego lekarstwa, póki będzie chromał. Haur. Zankel bydlu na starcie kłębu, na splecenie, na wytyki i inne choroby bydłecze jest ratunkiem. Syr. P. Łoga-wizna. 3. W., × **Wytyczna, Wytyczne dziesięcina w zbożu:** Śmieje ś. pleban kontent z dziesięciny, codzień odbiera nowiny pocieszne, codzień rachuje wytyczne i meszne. Kras. Szlacheic myślił, jak spiechrze ładować u ładu, ksiądz, jakby o wytyczną ziemianina pieniać. Zabł. Ziemowit, książę mazowiecki, dziesięciny i wytyczne i na siebie i na ludzi żołnierskich chciał przyciągnąć. Nies.

Wytyczać, a, ał p. Wytyczyć.
Wytyczenie, a, blm., czynność cz. Wytyczać: Wziął ś. z zapalem do wytyczenia i prowadzenia nowych dróg do szczęścia. Bał.
Wytyczenie, a, blm., czynność cz. Wytyczyć: Przyszli inżynierowie do wytyczenia nowego gościńca.

Wytyczna, ej, blm. I. × W. p. Wytycz. 2. kol. *wskazanie dokładne, wytknięcie drogi, którą wagon ma być przesłany.*

× **Wytyczne, ego, blm., p. Wytycz.**
Wytycznia, i, lm. e *wskaźówka, drogowskaz:* Te same gwiazdy przewodnie nie przestaną być wytycznia dążeń i usiłowań pokoleń. Spas.
× **Wytycznik, a, lm. cy, × Wytęcznik, × Wytykownik, × Wytyczny, × Wytęczny, × Wyty-**

kacz ten, co dziesięcinę dla księdza wytyka: Gdyby W. trudność robił wytykania, wolno jest każdemu zwieźć zboże swoje, zostawiwszy dziesięcinę na polu. Ostr. Wytykownik, urzędnik, który dziesięcinę wytyka, *decumanus*. Mącz. (dziesięcinnik L.).

Wytyczno przys. *jakby punkt wytyczny, wydalnie, wybitnie:* Obaj książęta stanęli wysoko i W. Pol.

Wytyczny, × Wytęczny. 1. *którym wytknięto, wyznaczono co, np. kierunek, kontury:* Punkta wytyczne. Przen.: Punkta wytyczne w historii = *zwrotne; wypadki wybitne, wydadne, stawa-ujące o kierunku dziejów.* 2. przym. od **Wytycz**, *mający związek z wydzieleniem, wyznaczaniem (np. dziesięciny):* Wytyczna dziesięcina. Ostr. Wytyczna dziesięcina. Papr. Z królewskich dóbr dziesięcina wytyczna. Skrzet. Dziesięcinę wytyczną od stołu biskupiego nadał. Nies. Poróż-niwszy ś. z plebanem wikofaskim o dziesięcinę wytyczną. Koź. 3. [Zwykle bywa dom W., t. j. podzielony z planu na dwie części]. W., ego, lm. i rz. I. *oficjalista zarządu komunikacji rzeczej, wytykający drogę przepływającym statkom.* 2. woj. *żołnierz, z chorągiewką na bagnecie, postawiony przed kolumną, aby ta mogła ś. nań kie-rować podczas defilady.* Gemb.

Wytyczyć, y, ył, nied. Wytyczać *wytyknąć, wyznaczyć tykami, punktami:* W. punkty przy ozna-czaniu dróg, granie, przy zdejmowaniu planów. Pótym wieczorem miejsce wytycza, gdzie ś. tabór ma rozłożyć. Fred. A. Wytyczać drogę pracy społecznej. Proch. Wytyczone koło. Pol. W. łąk w polu palikami. Jak gdyby wytyczyć, uchodził tak prosto. Pol. (= *jak wyciął, jak wystrzelił*). Drogi tej nie wytyczał inżynier żaden. Jeż. Droga wytyczyła mu ś. sama. Jeż. W tym kierunku praca u nas jeszcze nie wytyczona. Zawil. Wytyczyli sobie za zadanie lud rujnować (= *wzięli*). [Mierniezy wytyczył szerokość dawnej miedzy. Drogi wytyczone głazami]. Ciałami tylko wytyczą bezdroże. Uj. Przen.: Etyka wytycza cel wychowania (= *wytyka, wskazuje*).

× **Wytyk, u, blm., p. Wytycz.**
Wytyka, i, blm., gm.: Dać wytykę = *dać dra-paka, nura; drapnąć, uciec:* Na pierwszej stacji dałem wytykę z wagonu.

× **Wytykacz, a, lm. e p. Wytycznik.**
Wytykać, a, ał i W. ś. p. Wytknąć. 2. p. **Wytkać.** 3. [W.] *ić, spieszyć ś.*

Wytykanie, a, blm., czynność cz. Wytykać: W., dziesiątkowanie, *decimatio*. Mącz. Gdyby wytycznik trudności czynił wytykania, wolno jest każdemu zwieźć zboże swoje, zostawiwszy dziesięcinę na polu. Ostr. Inżynierowie W. odprawujący. Łs. W końcu obiadu przynosi służba słomę dla wytykania z zębów (= *dla wytkłowania*).

Wytykanie się, a ś., blm., czynność cz. Wytykać ś.

† **Wytykawać, a, ał i † W. ś. p. Wytknąć.**
† **Wytykawanie, a, blm.]** *czynność cz. Wytykawać.*

† **Wytykawanie się, a ś., blm., czynność cz. Wytykawać ś.**

[**Wytyki, ów, blp.]** I. *kość wystająca w pęcznie nóg końskich od strony wewnętrznej:* Pojeden koń duże wytyki ma i bez to sie zacina. 2. *linje porobione w czasie pomiaru przez geometrę.*

× **Wytykownik, a, lm. cy p. Wytycznik.** Bobr.
Wytykować, uje, owal, Wytycnować *tytko-waniem wygładzić, wyrównać, potyknować, wyprawić*

wapnem: Ściany takowe powinny być wapnem wyrównane i wytynkowane. Świt. Przen., żart.: *W. twarz = pokryć bielidłem, rużem, pudrem.* Jejmość jakoś zmalowana, jak czarownica, wytynkowana jak mur, wystrojona jak lalka gdańska. L. (= *posp. wypacykowanie*).

Wytynkowanie, a, blm., czynność cz. **Wytynkować**.

Wytyrać się, a ś., ał ś., **Wyterać ś.** *naterać ś. do niemożliwości:* Jeszcze za Władysława IV swoje służby rozpoczął, wytyrał ś. na wszystkich wojnach. Kaezk.

Wytyranie się, a ś., blm., czynność cz. **Wytyrać ś.**

[**Wytyranka**, i, lm. i] *nierządnicą żołnierską.*

[**Wytyrmosić**, i, ii] p. **Wytarłosić.**

[**Wytyrmoszenie**, a, blm.] czynność cz. **Wytyrmosić.**

Wytyś, zł. I. a, lm. e *człowiek nie rozumiejący mowy włościańskiej.* 2. Sprzedawać na W. = sprzedawać rzeczy kradzione za własne.

Wytytlać, a, ał *wygnięś*, *wymiętosić.*

Wytytlanie, a, blm., czynność cz. **Wytytlać.**

Wyuczają, a, ał p. **Wyuczająć.**

Wyuczanie, a, blm., czynność cz. **Wyuczająć.**

Wyuczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyuczająć ś.**

Wyuczenie, a, blm., czynność cz. **Wyuczająć.**

Wyuczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyuczająć ś.**

Wyuczka, i, lm. i *rzecz, której ś. wyuczono:* Zdawały ś. być piosnką wyuczka. Sp.

Wyuczony I. *którego wyuczono.* 2. *którego ś. wyuczono; sztuczny, udany, nienaturalny:* Wyuczony twarzyl złozenie. Troc. Całe ich życie robiło takie wrażenie, jakby je odgrywali według wyuczonych ról. Bał.

Wyuczował się, aje ś., **owal ś.** *nauczował ś. do woli, do przesady.*

Wyuczowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyuczował ś.**

Wyuczyc, y, ył, [Wyj-uczyć], nied. **Wyuczająć** *ucząc wyuczyć, wykształcić, wyrobić w czym, nauczyć zupełnie, dokładnie:* W. szpaka gadać (= *wyuczyć do gadania, przyczuczyć*). Duchu święty, racyz nas W. tego, czego Pan nasz Jezus nauczał. Gd. Jan św. tak wiele miast wyuczyl. Zigr. Wyucza nas Pan nad dobytki ziemskie i nad ptaki niebieskie wyucwica nas. Leop. (wyucza nas nad bydłta ziemskie i nad ptastwo niebieskie czyni nas mędrszemi. B. G.). Trzeba było, by przypadek różny i nieszczęśny wyuczyl to, com nie chciał wierzyć. Jabł. (= *przekonał, nauczył rozumu*). Nie uczył św. Wojciech cudze majętności trawić, nie tak on wyuczyl Bolesława, który wyzwolił majętności duchowne od ciężarów i szarpania wszelkiego. Tworz. Wyuczyl go francuskiego języka. Troc. W różnych naukach wyuczony człowiek. Troc. Od Telimyny pięknie dygać wyuczona. Mick. W. kogo porządku = *przyczuczyć, nazwycaić, przyczuczyć, włożyć doń.* W. ś. uczyć ś. *wyrobić ś., wyuczyć ś., wykształcić ś., nauczyć ś. zupełnie, dokładnie; przywyknąć, przyczuczyć ś., przyczuczyć ś., włożyć ś., nazwycaić ś. do czego:* Żaden nie może ś. nauki tej W. Glicz. (= *uczyć ś. posiadać, zgłębić, zgruntować jej*). Toć są owoce onej nauki, którejsmy ś. wyuczyl. Baz. Wyznawać Cię będe, gdy ś. wyuczę sądów sprawidliwości Twej. Bud. (gdy ś. nauczę praw Twoich. B. G.). [W. ś. za kogo] = *wykształcić ś., uczyć ś. wyjąć, wypromować ś. na kogo:* Wyuczyl ś. za rectora abo za księdza.

Stryjo był wielgim panem i wyświeconym, bo nosywał papierecki za wy-uconym. Z ksiąg obcych wyuczyl ś. gospodarstwa sztuki. Mick. X **Wyuszczenie**, a, blm., czynność cz. **Wyuszcic.** X **Wyuszcic**, i, ii *wymócic:* To wyusci, lekką duszę puści. Zm.

Wyusciskać, a, ał *wyciskać.* W. ś. *wyciskać ś.:* Z gospodarzem ś. wyusciskali, na koni wsiedli i odjechali. Jeż.

Wyusciskanie, a, blm., czynność cz. **Wyusciskać.**

Wyusciskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wyusciskająć ś.**

Wyuzdać, a, ał konia = *wyzwolic z uzdy, rozuzdać, wykielznać, wychelznać, rozkielznać:* Zbytek, pompa, rozpusta wyuzdały konie. Falib. W. konia, klacze. Troc. Przen.: *rozpasac, rozpuścić, rozuzdać, rozwydrzyć, rozbewścić:* Na wszelką swawolę żołnierzy wyuzdał Troc. W. ś. I. *wyzwolic ś. z uzdy, rozuzdać ś., rozkielznać ś.:* W. ś. z uźdżienicy. Troc. Przen.: *puścić ś., wylać ś. na co, oddać ś. czemu niehamownie, rozpuścić ś., rozpasac ś., rozbewścić ś., rozwydrzeć:* W. ś., puścić ś. niehamownie. L. Od rokосу wyuzdałismy ś. na wszelką swawolę, łupiestwo. Star. Nie za rozkazem chana wpadli Tatarowie, lecz wyuzdali ś. prywatną swawolą. Tw. On ś. niedawno na wsze złe wyuzdał i zbrodniami swemi rozstawił. Pileh. Dąb, od wiehrów żadnych niepożyty, dotąd w gruncie swym stoi, póki do podkopów a. siekier nie przyjdzie wyuzdanych chłopów. Tw. Po lewej stronie łotr na Pana śmiało z bluźnierskimi ś. wyuzdał słowami Odym. Nie wiemy, co czynimy, gdy ś. kota rozbiją, a wolność wyuzdana w swawolę a szaleństwo pójdzie. Birk. Szezęście na wszystkie wyuzdane chuci. Niem. Wolność, potęga wyuzdana. Troc. Wyuzdanym językiem krzywdę mi czyni. Troc. Wyuzdany na wszelką złość, zgubę ojezyczny obywatel. Troc. Na wszystkie namiętności wyuzdany. Stasz. Trzymaj ten zbłąkany, wyuzdany język twój na wodzy. Lubom. Piła z kielicha wyuzdanej wolności odurzający trunk. Koż.

1. **Wyuzdanie**, a, lm. a I. czynność cz. **Wyuzdać.** 2. a. W. ś. a. X **Wyuzdanosc puszczenie ś., wylanie ś. na co zlego, oddanie ś. czemu niehamownie, rozpasanie, rozpusta, nadużycie; stan bezładu, gdzie na swawolę niema hamulca:** Sesje sejmowe przez dlugi czas nie wystawiały nam tych wyuzdań, które ś. potym powtarzały na sesjach konwencji francuskiej. Rzew.

2. **Wyuzdanie przys.** od *wyuzdany, niepohamowanie:* Bóg czarny stworzył czerń wrogą dla jasności, W. wściekłą, gotową w każdej chwili dęczyć dobre dzieci Słońca i Ziemi. Dyg.

Wyuzdanie się, a ś., blm. I. czynność cz. **Wyuzdać ś.** 2. p. I. **Wyuzdanie.**

X **Wyuzdanosc**, i, blm., p. I. **Wyuzdanie.**

Wyuzdany I. im. od **Wyuzdać.** 2. przeni., przym., st. w. **Wyuzdańszy który ś. wyuzdał, rozpuszczony, wylany na zło, oddany mu, rozpasany, niepohamowany, niewstrzeźliwy, rozhestwojony.**

Wyuzdańszy p. **Wyuzdany.**

Wywabiacz, a, lm. e *ten, co zwykłe wywabia, a. co wywabiał.* Troc. W. plam.

Wywabiaczka, i, lm. i forma ż. od **Wywabiacz.**

Wywabiać, a, ał p. **Wywabić.**

Wywabialnia, i, lm. e *farb. izba, w której ś. odbywa wywabianie plam z tkanin kolorowych.*

Wywabianie, a, blm., czynność cz. **Wywabiać.**

Wywabić, i, il, nied. **Wywabiąć** i, *wabieniem wyruszyć, wyprowadzić, wyciągnąć, wywołać; wynieść*: Lutra chciało kłamstwem udłowić, wywabionego przysięgą Karola V. na sejm w Wormacji. Zigr. Wywabiam, wywoływam kogo do kąd, do kogo, wolam skąd kogo. Kn. W. na pojedynku. L. (= *wyzwać*). Nie zawsze ten mężny bywa, kto kogo wywabia, zwłaszcza gdy nie potrzeba, pospolicie taki czasu potrzeby gęby uchyla. Jabł. Wywabiał z wojska nieprzyjacielskiego, ktobyś ś. chciał bież z nim o tę prawdę jego. Rej. Król jeden niemiecki wywabiał Lecha na rękę, chcąc czynić z nim sam a sam, a Lech zabił go w pojedynku. Biel. M. Drugi raz nie wywabisz, jedź sam w drogę z Bogiem, bo po tej forcie mieszek mój leży odłogiem. Pudł. Wywabiał mię z domu. Troc. Wywabiał dziewczęta z garderoby i w podejrzenie dla niej wdawał ś. z niemi dyskursa. Korz. [Nie chciał grać w karty, ale jak zaecena go wywabiać, zgodził się (= *zachęcać, namawiać*). Wspomnienia czasów szkolnych często uśmiech wywabiał mu na usta. Bał. (= *wywoływały, sprowadzały*). 2. co na kim, od kogo = *wyludzić, wynieść, wylgać, wykpić; wymaniać, wycyganic, wydurzyć, wydzwic, wytumanic, wyciągnąć*. L. Wywab z niego tę tajemnicę. Troc. 3. plamę = *wyciągnąć, wyprowadzić, wyczyścić, wybrać*: W. plamę z materji. Troc. Zrzadka ś. pierwsza plama nałogów wywabii; zdzieczalego jastrzębia któż na berło zwabi? Nagł. Przen.: Jak zgniliznę z kości trudno W., tak zazdrość z serca trudno wyprowadzić. Lach. 3. tech.: Kamień wywabiający, p. tech. Kamień.

Wywabienie, a, blm., czynność cz. **Wywabić**.

Wywabny i. *możliwy do wywabienia*: Wywabna plama, którą można wywabić, wybrać, wyciągnąć. L. 2. † W. z którego można ś. wyzwolić: Sidla niewywabne. L. (niewywikłane, niewydzierżnione, niewywięzłe).

† **Wywadzać**, a, ał i † W. ś. p. **Wywieść**.

† **Wywadzanie**, a, blm., czynność cz. **Wywadzać**.

† **Wywadzanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wywadzać**.

Wywadzenie, a, blm., czynność cz. **Wywadzić**.

Wywadzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wywadzić**.

Wywadzić, i, il co na kim = *wymóc, wymusić zwadą, wywabnić, wyklócić*. L. W., wyrwać. B. Sz. W. ś. *nawadziwszy ś. przestać wadzić ś.*; *wymaśnić ś.*, (*wyklócić ś.*, *nawprzeczać ś.*, *wywarchoić ś.* † **Wywaga**, i, blm. *wyważenie, wyważenie*. Jabł.

Wywalacz, a, lm. e gór., p. gór. **Odbieracz**.

Wywalać, a, ał i W. ś. p. **Wywalić**.

Wywalanie, a, blm., czynność cz. **Wywalać**. (Gór.) W., zrażanie urobku. Łab. W. dopełnia ś. częstokroć na wywrotach, przez kobrylice przy szybie urzędzone. Łab.

Wywalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wywalać** ś.

Wywalcować, uje, ował i. *walcując wyrobić*: W. płytę. 2. *zwalcować należycie*: W. blachę. W. drogę.

Wywalcowanie, a, blm., czynność cz. **Wywalcować**.

Wywalczać, a, ał p. **Wywalczyć**.

Wywalczanie, a, blm., czynność cz. **Wywalczać**.

Wywalczenie, a, blm., czynność cz. **Wywalczyć**.

Wywalczyć, y, yl, nied. **Wywalczać** eo = *osiągnąć przez walkę, dobić ś. czego, zlitobić sobie co; wywojować, wybojować*: W. niepodległość, sobie stanowisko.

Wywalenie, a, blm., czynność cz. **Wywalić**. **Wywalenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wywalić** ś.

Wywalić, i, il, nied. **Wywalać**, [Wywalować] i. *waląc wytoczyć, wyrzucić*: Naprzód ten sam kamień W. potrzeba. L. Ow kamień wielki z góry wywalony bez rak. Karnk. Na drogę wywalony kamień. Troc. [Tyła pieniędzy na te rosade wywalu] (= *wyłożył, wydał, wykspensował*). Przen.: *wysunąć, wystawić, wysadzić, wytknąć niezgrabnie co wielkiego; wydać, wypić, wypuczyć, wystoperczyć, odkryć, pokazać bezwstydnie, odkryć*: Ów, co brzuch wywaliwszy, siedzi za oponami, chłop jako malowany, jako tłusty karw, już nie wie o sobie, tylko czeka, jak młody gawron, gębę rozewiwszy, rychto-li mu co w nią wetkną. Rej. Dopiero gdy go koń kopytem zawadził, oceuł ś. jednak, wywalił na niego potężne jak wół oczy. Oss. (= *wybaluszył, wyrapil, wytrzeszczył, wypulbil*): W. ślepie, gały. W. język, piersi (= *wywieści*). Wywalone wargi. Troc. (= *grube, wypointe, wypukłe*). 2. *waląc wyrzucić, wysypać*: Zawadziwszy o kamień, wywalił nas z bryczki. [Wieprza rozplatał, bebechy wywalu]. Wywaliła plewy na ziemię]. 3. *waląc wybić, wylamać, wysadzić, wyważyć, wyprzeć, wyrwać*: Jeśli szcep wędnie zielony, czego doczeka karcz wywalony. Mias. Powódź, podrywając góry, z jednej tę tablicę wywaliła. Podw. Wiatr popędliwy nawet i wysokie wieże i twarde szcepione deby wywala. Bz. Moskal już wrota wywalał. Mick. Wywalona wichrem barę w lesie nieraz stanowią przedmiot rozmów długich. Krasz. [Jak koło durknęło w poręcz, to i poręcz wywaliło]. Matł. 4. *walaniem wyrobić; wybić*: W. otwór w murze. 5. [W.] *wykopać*: W. dół. 6. *kogo = wybić; wygrzmocić, wydebekać, wylomować, wylomować, wykladać*: Wybić, W., opalać poddane smolno kijem. Ern. [Wywalił me po łbie. Miotłą W. (= *wyprać*): W. ś. l. *waląc ś. wypaść, wylecieć, wysypać* ś.: Gdy mi powiedziano o gwałtownej jego śmierci, wywaliło mi ś. jadro z gęby, bom wtedy właśnie jadł obiad. Worek pękł i wszystko ś. z niego wywaliło na ziemię (= *hurmem wyleciało*). Wywalił ś. z wozu na zakręcie. Wywalily ś. wnętrzości z brzucha (= *wypełzły, wysypały* ś., *wyciekły, wylazły, wyszły kupą*). Krzyż nawet, stojący u wrót dziedzińca, wywalił ś. podgnily i butwiał na ziemi. Krasz. [Wywalił ś. wóz na urwiskach] (= *wywalila* ś. z niego *cała jego zawartość*). Gdy żuris sprawa na stole ś. wywali, trzeba djabelnego obrotu. L. (= *gdy ś. wylacza, przychodzi na stół*). † Z jaja W. ś. Haur. (= *wykluc* ś., *wyjsć, wydohyć* ś.). Ledwo ś. z jaja wywali, a już kortezji, zalotów, taneczków namilsze panie matki ucą. Falib. Posp., żart.: Wywaliła ś. = *zległa, porodziła, żart. rozsypała* ś. Przen.: *wylec, wyjść gromadnie, wystąpić hurmem, wyroić* ś., *wygarnąć* ś.: Wywalili ś. z portów. Żebr. 2. gm. *wyfaćdać* ś., *obficie, wyrznąć* ś., *wykantować* ś., *wysrać* ś.

Wywalina, y, lm. y *coś w ogromnej masie wywalonego, wypadłego, złom, bryła nywalona, urwisko*: Ciasne między przykremi skałami i górzysteni wywalinami drożyska. Biał.

× **Wywalniać**, a, ał i × W. ś. p. **Wywalnić**.

× **Wywalnianie**, a, blm., czynność cz. **Wywalniać**.

× **Wywalnianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wywalniać** ś.

[Wywał, u, lm. y] 1. *wywalenie* ś.: Na wywale kobyła = na ożrebienu. 2. p. Wywrót.

Wywałaszenie, a, blm., czynność cz. Wywałaszyć.

Wywałaszyć, y, ył wytrzebić na wałacha, zrobić wałachem, wykastrować, wykłesnić.

Wywałęsać się, a ś., ał ś. nawałęsać ś., nawłóczyć ś., natulać ś., nabłtkać ś., wyłazić ś. donoli.

Wywałęsania się, a ś., blm., czynność cz. Wywałęsać ś.

Wywałkować, uje, ował 1. co = walkiem wyrównać, wygładzić. 2. [W.] wymagłować: W. korszulę. 3. kogo = wybić tego, wygrzmocić, wyłożyć, wygarbować, sprać. L.

Wywałkowanie, a, blm., czynność cz. Wywałkować.

[Wywałować, uje, ował] *wyciągnąć*: Światy Jerzy konika dał, smoka z miasta wywałował.

[Wywałowanie, a, blm.] czynność cz. Wywałować.

× Wywapnić, i, il wyrównać, wysmarować, wyprawić wapnem, wytynkować. L.

× Wywapnienie, a, blm., czynność cz. Wywapnić.

Wywaporować, uje, ował *wyciągnąć z czego części płynne w postaci waporów, wywietrzyć*: Z popiołów dębowych ciągnęli ługi, które potem wywaporowały od wody, mieli popiół delikatny. Torz.

Wywaporowanie, a, blm., czynność cz. Wywaporować.

Wywar, u, lm. y 1. *wywarzanie, wywarzenie*.

2. to, co z czego wywarzono, odwar, dekokt. 3. a Wywarzyny to, co pozostało po wygotowaniu: Wywary w gorzelnii, resztki zboża, ziemniaków, pozostałe po oddestylowaniu spirytusu. Wywary z gorzelnii ryną sprowadzać trzeba do wotowni. Swit. W. gorzalczany. Odesłano woły na W. Torz. (= aby ś. pasły wywarami, na karmienie, na wypas, na opos). Żart.: [Jeżeli dziewczyna brzydka, to zagładają jej w oczy, mówią, że brzydka i stara, i wysadzają za drzwi na W.]. 4. [W.] dół zrobiony przez wodę: Woda narobiła w polu wywary.

Wywarcholienie się, a ś., blm., czynność cz. Wywarcholić ś.

Wywarcholić się, i ś., il ś. nawarcholiewszy ś. przestać warcholić. L.

Wywarcie, a, blm., czynność cz. Wywrzeć.

Wywarcie się, a ś., blm., czynność cz. Wywrzeć ś.

[Wywarć, wrze, warł i W. ś] p. Wywrzeć.

Wywarki, ów, blp. resztki stałe, pozostałe w wywarze: W., których z powodu taniości ze szkoda zdrowia używa uboższa ludność (= wymoczki herbaty).

[Wywarować, uje, ował] (o czasie) upłynąć, przejść.

† Wywarować się, uje ś., ował ś. warując ś. = strzegąc ś. wyjść cało; ustrzec ś. L.

[Wywarowanie, a, blm.] czynność cz. Wywarować.

† Wywarowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wywarować ś.

Wywarowy przym. od Wywar. Wet.: Gruda wywarowa, p. Gruda.

× Wywartować, uje, ował kogo = upilnować wartując, wypatrywać, wyszpiegować: Kreuza, człowiek wartny, wywartował Hrehora niejakiego metropolity. Smotr.

× Wywartowanie, a, blm., czynność cz. Wywartować.

Wywarzać, a, ał i W. ś. p. Wywarzyć.

Wywarzanie, a, blm., czynność cz. Wywarzać.

Wywarzanie się, a ś., blm., czynność cz. Wywarzać ś.

Wywarzenie, a, blm., czynność cz. Wywarzyć.

Wywarzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wywarzyć ś.

Wywarzyć, y, ył, nied. Wywarzać *warząc wyciągnąć; wygotować, odgotować*: Jeden gatunek soli z wody surowicy na miątką białą sól na zbitych panwiach żelaznych wywarzają. Haur. Osączenie wywarzanej soli, czyli osuszanie soli po wywarzeniu i skryształizowaniu, odbywa ś. w osobnych koszach. Łab. Wywarz mięso na rosół; garniec wody na połowę, na kwartę. Troc. Wywarzam co dobrze, *defervefacio*. Kn. Wywarzone rzeczy, dekokt. Kn. W. ś. *warząc ś. wydzielić ś., wyjść*. Przen.: Warzą ś. we mnie moje cierpienia, aie ś. też wywarzają codziennie. Kaczk.

Wywarzyny, yn, blp., p. Wywar: Tyle wie-przów mieć w karniku, ile ich według obycia browaru na stódach i wywarzynach ukarmić może browarnik. Haur.

Wywaszmószczenie, a, blm., czynność cz. Wywaszmóścić.

Wywaszmóścić, i, il wyprowadzić, wyforytować na waszmóścia: Doraźnym sposobem oporządził i wywaszmócił mediatorów czy arbitrow Spas.

Wywaśnić, i, il wymóc, wycisnąć, wskłówać wasnią, wywaśnić, wyklócić. W. ś. nawaśnić ś. donoli, wywaśnić ś., wyklócić ś.

Wywaśnienie, a, blm., czynność cz. Wywaśnić.

Wywaśnienie się, a ś., blm., czynność cz. Wywaśnić ś.

Wywatować, uje, ował *wyłożyć, obłożyć watą, położyć watę, podwatować*: W. piersi, palto. Bladej, długiej, chudej, wywatowanej postaci. Kol.

Wywatowanie, a, blm., czynność cz. Wywatować.

Wywazaczka, i, lm. i: W. przędzy = robotnica wywazająca paczki przędzy. Trj.

Wywazać, a, ał i W. ś. p. Wyważyć.

[Wywazać, a, ał] p. Wywozić.

Wyważanie, a, blm., czynność cz. Wywazać.

[Wyważanie, a, blm.] czynność cz. Wywazać.

Wyważenie, a, blm., czynność cz. Wyważyć.

Wyważenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyważyć ś.

Wyważyć, y, ył, nied. Wywazać 1. *ważeniem wymierzyć, odważyć ściśle, wymiarkować wagę*: W. kamień dla użycia go zamiast gwiechtu. Sł. wil. Przen.: Cedząc słowa, jak gdyby nad każdym zastanawiać ś. musia! i W., każde. Krasz. Pożegnały ś. ze mną z wymierzoną i wyważoną etykietalną czułością. Orzesz. Każde słówko u niego wyważone. Przen.: *wywnioskować, wnieść, uważać, konkludować*: Z tego wyważam, że... Troc. Mogę tym W. Troc. Z tych tedy wyważam racji, że król spokojny, a w wojennym dziele niebiegły, jest królem niedoskonałym. Troc. Z wszystkiego wyważam, że zdracę tego trzeba będzie posłać Adrastowi. Troc. (= miarkując). 2. *odważyć pewną ilość z czego, naważyć; ważyć osiągnąć w pewnej ilości*: Z suchego siana nie wyważysz tyle, ile z mokrego. 3. *podważwszy wysadzić, wydzwignąć, wywalić, wydługować, wyrwać*: Mlecząła długo, rwąc swą robotkę, namysłała ś.: chwila była stanowcza, słowo należało W. Krasz. W. ciężar, kamień.

Kn. Pompejus, w okręt wszedży, kazał kotwice wywać, wołając, abyśmy ś. puścili a płynęli. Kosz. (= *wyciągnąć, wydobyć*). Wiatr łamał lasy, pokładał drzewa bardzo wielkie, z korzeniami je wyważając. Łęcz. Bóg z nieporządných ciemności wyważył ziemię ku górze, zegnawszy z niej wody w morze. Groch. (= *wyniosł, wzniosł, wyprowadził*). Ciało św. Wojciecha arcybiskup staraniem swym z pieczar ciemnych, gdzie długo po splondrowaniu od Czechów miasta leżało, wyważywszy, na widok wystawił. Błaż. Co dziś łatwo wyrwać możesz, jutro siłą nie wyważysz. Fred. M. W. wóz z kałuży. Troc. Drzwi W. (= *wysadzić z zawias*). Nie wyważył bram, które mu zastaniają widok na daleki i szeroki świat. Db. 4. † W., przen. *wydzwignąć, wydobyć, wyratować, wyrwać, wyciągnąć, wyprowadzić, wydostać, wybawić, wyzwolić*: Obiecał mu, że go rychło wyważy z tego podziemnego lochu. Tuszy, że zwłoką oną z więzienia wyważy konfidentów. Pot. Sława z grobów wyważy bohaterów czyny. Leszcz. S. Trudno było W. z rąk Plutonowych Prozerpinę. Otw. Któryż to z bogów, którzyby wyważyli ziemię tę z ręki mojej? Leop. (któryby wyrwali ziemię tę z ręki mojej? B. G.). Joas wyważył a dobył miasta z rąk Benadada. Leop. (odebrał miasta z ręki Benadada, które był wziął. B. G.). Nie odmawiał Krzyżakom umowy Władysław, spodziewając ś. inszym wynalazkiem, a nie wojną, Pomorzany, wydarte od Krzyżaków, W. Błaż. (*recuperare*. Kram.). Wyważył go z ubóstwa, z długów, z podejrzenia. Troc. W. ś. 1. okazać ś. w pewnej ilości po zważeniu, naważyć ś.: Zapłać za tyle, ile ś. wyważy. 2. † W. ś. *wydzwignąć ś., wydobyć ś., wyjść, wyrwać ś., wydostać ś., wyzwolić ś.*: Wyważył ś. tym sposobem z długów. Troc. (= *oczyścić ś.*).

Wywachać, a, ał i. *węchem wyczerpnąć wy-ciągnąć, wyczerpnąć*. Przen.: Dziś cudzego pieniądza worka wywachają cyganki farbowane. Kluk. (= *zwąchwawczy, wykutzą*). 2. *wyśledzić węchem, przewąchać, zwąchać, zwęszyć, wywęszyć, zwietrzyć, wywietrzyć, wytropić*.

Wywaczenie, a, btm., czynność cz. **Wywachać**.

Wywczas, u, lm. y *wyczasowanie ś., wypoczynek wygodny*: [Przepiórecki posły se na wywczas].

Wywczasować, uje, owal, nied. **Wywczasowywać** co = *wczasowaniem wydalić co, wyżyć ś. czego*: Snem trudy W. Haur. Wywczasował u ojca uprzykrzoną podróż różnemi wygodami. Troc. W. ś. *użyć wczasu do woli, wypocząć wygodnie; wyspać ś., posp. wylabować ś.*: Kazał mu król pójść do domu W. ś., póki go do obozu nie odeśle. Zał. A tej nocy wywczasowałeś ś. wacpani przynajmniej? L. Staraj ś. W. ś. Chodź. Dziecko skąpane, nakarmione i wywczasowane poweselało od razu. Jez. Nazajutrz król, choć ś. obudził dodnia, wywczasowywał ś., poufalszych tylko przypuszczając do siebie. Krasz. [Parob spracowany legł, a nie wywczasowawszy ś. do ena, zrywać ś. ano musi nade dniem. Reym.

Wywczasowanie, a, btm., czynność cz. **Wywczasować**.

Wywczasowanie się, a ś., btm., [Wywczasunek] czynność cz. **Wywczasować ś.**

Wywczasowywać, uje, ywał i W. ś. p. Wywczasować.

Wywczasowywanie, a, btm., czynność cz. **Wywczasowywać**.

Wywczasowywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wywczasowywać ś.**

[Wywczasunek, nku, lm. nki] p. **Wywczasowanie ś.**

Wywdział, u, lm. y bot. (dodartia) *roś.*

Wywdzięczać, a, ał i W. ś. p. Wywdzięczyć.

Wywdzięczanie, a, btm., czynność cz. **Wywdzięczać**.

Wywdzięczanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wywdzięczać ś.**

Wywdzięczenie, a, btm., czynność cz. **Wywdzięczyć**.

Wywdzięczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wywdzięczyć ś.**

Wywdzięczyć, y, ył, nied. **Wywdzięczać** 1. *wypłacić wdzięcznością, odwdzięczyć zupełnie, odwetować*. 2. [W.], W. ś. *wypłacić ś. wdzięcznością, odwdzięczyć ś., spłacić dług wdzięczności, okazać ś. wdzięcznym; oddać pięknym za nadobne, wzajemnić ś., odwzajemnić ś.*: [Nie chłopocz się, córko, my ci wywdzięcemy]. 3. *wykończyć wdzięcznie, zrobić wdzięcznym, doprowadzić do wdzięczności*: Nie zepsułem wzoru, zbytecznie go starając ś. W. Krasz. W. ś. *wystroić ś. wdzięcznie, wysilić ś., wysadzić ś. na wdzięk*: Aza siedziła strojna u namiotu, wywdzięczona, uśmiechnięta. Krasz.

Wywdzięka, i, lm. i *wywdzięczanie ś., wywdzięczenie ś.; to, co zrobiono przez wdzięczność, wdzięczność okazana w czynie, odwdzięka, × odpłat, × odśługa, × wywiązka*.

Wywecować, uje, owal *wecując wyostrzyć, wyszlifować, wytoczyć*. L.

Wywecowanie, a, btm., czynność cz. **Wywecować**.

Wywerbować, uje, owal *werbując wybrać, pozabierać i wprowadzić*. L.

Wywerbowanie, a, btm., czynność cz. **Wywerbować**.

Wywertować, uje, owal *wertując wyszukiwać; wyszperać*: I wywertował, że pastwiska są prawdziwie w używaniu chłopów przez lat półtorasta, ale nie są własnością chłopską. Tet.

Wywertowanie, a, btm., czynność cz. **Wywertować**.

† **Wywetować, uje, owal** co = *wetując wynagrodzić; powetować, odwetować*: Piotr przez to trojaki, iż Pana miłuje, wyznanie wywetował ono trojaki zaprzanie. Żarn.

† **Wywetowanie**, a, btm., czynność cz. **Wywetować**.

Wywędrować, uje, owal, nied. **Wywędrowywać** *wędrując wydalić ś.; wyjść na wędrownokę; wemigrować, powędrować precz*: Zdarzało ś. jednak, że włościanie wywędrowywali taborem. Ról. Dzikie od nas wywędrowały. Przen.: Bogi, tłumnie posprowadzone do Panteonu, tłumiają też z niego wywędrowały (= *poszły precz, wyżyły jak niepyszne*).

Wywędrowanie, a, btm., czynność cz. **Wywędrować**.

Wywędrowywać, uje, ywał p. **Wywędrować**.

Wywędrowywanie, a, btm., czynność cz. **Wywędrowywać**.

Wywędzać, a, ał i W. ś. p. Wywędzić.

Wywędzanie, a, btm., czynność cz. **Wywędzać**.

Wywędzanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wywędzać ś.**

Wywędzenie, a, btm., czynność cz. **Wywędzić**.

Wywędzenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wywędzić ś.**

Wywędzić, i, il, nied. **Wywędzać** 1. *wędząc wysuszyć*. Przen., p. **Wynędzić**: Nie osiągnęły ko-

rony, więby czleka nędził głodem, miezem i miasta i wsie ogniem wywędził. Błaż. Wielka ich część w tym mieście wymarła, tylko ś. z nich ośm tysięcy wywędzonych do kraju wróciło. Stasz. Od smutku jakby wywędzony a do telu ostatniego niemal przywiedziony. Kulig. 2. *wyłowić węgl.* L. W. ś. *wędząc ś. wyschnąć.* Przen. p. *Wywędzić ś.*

Wywęszenie, a, blm., czynność cz. Wywęszyć.

Wywęszyć, y, ył wyczuć, wysledzić węchem, wywachać, wynuchać, zwęszyc, zwachać, zwietrzyć, wytropić wachaniem. Przen.: *wysledzić, wymyszkować, przewachać.*

× *Wywęszać, a, al p. Wywęszyć.*

× *Wywęszenie, a, blm., czynność cz. Wywęszać.*

× *Wywęszenie, a, blm., czynność cz. Wywęszyć.*

× *Wywęszyć, y, ył, nied. × Wywęszać zwęzić, doprowadzić do wązkości.*

*Wywiad, eje, al, [Wewiać], nied. Wywiewać l. i Wywionąć wiejąc wypędzić, wymieść, wyrzucić, wyrwać; wymuchać, wyduć: Wywiej kurzawę, dym z izby. Troc. Wiatr wywiewa z pieca. Przechodzenie ś. predkie blisko ognia wywieje dym na pokój L. Cożesie wniesli do domu, jam to wywiał. Leop. (ja rozdmuchywam. B. G.). Żywot myśliwy tęskliwie wiatrem wywieje humory. Tw. (= wywietrzy). 2. *przejąć wiatrem, przewiać, żart. wygwizdać: Wywiało mię porządnie.* 3. *zboże = podznajac pod wiatr wyczyć, wyłączyć z plew, przewiać; opalać: Zboże, aby było piękne, przez sita, arę a. młynek chędogo W. Haur. Kiedy młockowie plewy z wywiania na folwark wynoszą, to ś. w nich i dobre ziarno częstokroć znajduje jeszcze nie wywiane. Haur. Nie zmieszany pokarm będą jeśe, jako on, który na gumnie wywiany bywa. Leop. (pastwę czystą jeśe będą, która łopatą i opalką wywiana bywa. B. G.). Przen.: Pośle do Babilonu przewiewacze, wywieją go, a poburzą i skażą ziemię jego. Leop. (przewiewać go będą i wypróżnią ziemię jego. B. G.).**

Wywiad, u, lm. y l. zasięgnięcie wiadomości, informacji na posłuchaniu u osoby mogącej jej udzielić: Przedstawiciel prasy miał W. u przejeżdżającego ministra co do zamierzonej polityki. 2. zwykle w lm., Wywiadki, Wniedziny wywiadwanie ś., wywiadzenie ś., zasięgnięcie języka, zwiady; przepięgi, rekonesans; śledztwo, dochodzenie, badanie, inkwizycja: Ci mają moc i prawosnownym wywiadem dochodzić, po co wszedłeś w to miejsce tak śmiało. Przyb. Z niego trzeba czynić przezorne wywiady. L. (indagacja. L.). Oczekiwania daremne smutkiem nabawia, prózne wywiady do rozpacy przywodzą. Węg. Kazaleś mi wacpan czynić wywiady. L. On nie zbyt dawno przez wach i wywiady mnogie wziął w tym domu siedlisko nad zwyczaj chędogie. L. (przez śpiegostwo, wyspiegowanie. L.). Posyła na wywiady, chcąc być jak najprędzej informowaną. L. Chodkiewicz dla pewniejszej wiadomości wystął na wywiadki rotmistrzów. Nar. Co noc szły i wracały do obozu wywiady. Gliń. [Wywiady, Wywiadki] = wywiadywanie ś. względem małżeństwa. Konkurent posyła chłopca, swachę na wywiady, na wywiadki. Wywiady = znowy, czyli pytanki. 3. !Wywiady, lek., p. Anamneza.

† *Wywiadać się, a ś., al ś. p. Wywiadzić ś.*

† *Wywiadanie się, a ś., blm., czynność cz. Wywiadać ś.*

Wywiadki, ów, blp. f. p. Wywiad. 2. sprawozdanie, wiadomości zasięgnięte przez wywiadowcę, śpiega, emisariusza: Mówił szpiegów W. Malcz. † Wywiadować się, uje ś., ował ś., [Wywiadować ś.] p. Wywiadzić ś.

† *Wywiadowanie, a, lm. a p. Wywiadowanie ś. W. czynić = wysledzić, wyjąć (sprawę). W. winności albo niewinności (= wykrywanie, dochodzenie winy). To W. a. egzamen za słuszną rzecz uznał. Smotr.*

† *Wywiadowanie się, a ś., blm., † Wywiadowanie czynność cz. Wywiadować ś.*

Wywiadowca, y, lm. y, Wywiadowiec, Wywiadywacz, Wywiadownik ten, co ś. wywiaduje, detektywo, śpieg; ten, co na kim wymusza zeznanie: Scrutator, wybadacz albo wybadawnik, wywiadownik, speculator, przepatrownik, ogiędownik, inquisitor, wypytać, śpieg, explorer, podsłuchacz. Mącz. Kupiec, pośrednik, nabywca, sprzedawca, ułatwicz, wynajdowca, W. Tet.

Wywiadowczy przym od Wywiadowca, śledczy: Mam dom handlowo-komisowo-spedycyjno. W. Wilcz. Frontowa część, gdzie bank i biuro wywiadowcze były umieszczone, uratowaną została. Wycieczka wywiadowcza. Oddział W. Jazda pełnia twardą służbę podjazdową. wywiadowczą. Wot. Lek.: Obłąd W. (Fragésucht).

Wywiadowiec, wca, lm. wcy p. Wywiadowca. W. poszukiwacz miejsc złotodajnych, prospektor.

Wywiadownik, a, lm. cy p. Wywiadowca.

Wywiadywacz, a, lm. e p. Wywiadowca: Jeńcy przez wywiadywaczy i dragomanów dawali znać o sobie. Rol. Mecenas miał dowody w rękę, pełnił bowiem urząd wywiadywacza. Rol.

Wywiadywać się, uje ś., ywał ś. p. Wywiadzić ś.

Wywiadywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wywiadywać ś.

Wywianie, a, blm., czynność cz. Wywiać: Kto młóci, niech ś. strzeże w przypołudnie spania: w południe zbite zboże lepsze do wywiania. Szymon. Kiedy młockowie plewy z wywiania na folwark wynoszą, to ś. w nich i dobre ziarno częstokroć znajduje, jeszcze nie wywiane. Haur.

Wywianować, uje, ował l. † W. kobietę = wyzuc z wiana, usunąć od posiadania wiana = części majątku, zapisanego jej przez męża: Jeżeli żona pójdzie za drugiego męża, a dzieci pierwszego zechcą ją z trzeciej części imion męskich W., tedy mają wszystkę sumę, jak w liście opisane będzie, zapłacić. Stl. 2. wyposażyć w wyprawę: [Bo mnie wywianują pani matka kómi]. Wyda Kasię i wywianuje ją Karcz. To wszystko trzeba będzie wychować, W. i gruntem obdzielić. Bał.

Wywianowanie, a, blm., czynność cz. Wywianować.

† *Wywiarować się, uje ś., ował ś. wiarując ś. wykrećć ś., wywinąć ś.; unknąć, ustrzec ś., ujęć czego pilnując ś., upilnować ś.*

† *Wywiarowanie, a, blm., p. Wywiarowanie ś.: Prawa, przysłuchujące ku wywiarowaniu sporów. Bost.*

† *Wywiarowanie się, a ś., blm., niek. † Wywiarowanie czynność cz. Wywiarować ś.*

× *Wywiadnąć, dnia, dnia a. dl p. Wywiadnąć.*

× *Wywiadnienie, a, blm., czynność cz. Wywiadnąć.*

× *Wywiadnięcie, a, blm., × Wywiadnienie czynność cz. Wywiadnąć.*

Wywiązać, że, zał. × **Wywieźć**, nied. **Wywiązywać**, × **Wywiezywać** 1. *wiąząc wyrobić; zrobić związaną robotą*: W. sieć. Sł. wil. 2. *wyszlądać, wyjąć z zawieszania, z uwiązania*: Ow szablę, zawój wywieżunia z troku, ten s. w kieręjęe chwali i kołezanie. Jabł. Wywiązał pierścień z chustki. Troc. Wywiąż go z pęt. Troc. Przen.: Wywiązał go z tej powinności. Troc. Cna w kolo senatorskie siebie, nikomu niewidoma, w lot Wenus wmszała, i cesarza z swego członków wywiązała. Zebr. (*eripuit membrum*, wyzuła, zwlekła. L.). 3. *wypłatać, wywikłać, wydobyć*: Szezęśliwy stróżu, coś na takie więźnie trafił, którzy cię z więzienia djabelskiego wywiązali. Skar. 4. † W. kogo z majątności = *wydalić, wyzuć sądownie*. 5. † W. rozwiązać, wyjaśnić, objaśnić, wyświelić, wyłożyć, wytłumaczyć: Słyszałem, że mozesz trudne a skryte rzeczy wyłożyć, a węzłowate wywiązać. Leop. (rozwiązać. Leop.; co jest niepojętnego, wykładać, a co jest trudnego, rozwiązać. B. G.). Wszyscy mędrkowie nie mogą mi tego snu W. a wyłożyć. Leop. (nie mogli wykładu tej rzeczy oznajmić. B. G.). 6. [W.] *powiązać w snopki*: W. zboże. słomę. W. s. I. *wyformować s. z związku; zawiązawszy s. wyjść, wyłonić s., wychylić s., wymilnąć, wydobyć s., zrodzić s.*: Kwiatek dopiero s. z pąkowi wywiązał, a już usycha. Troc. Z cholery wywiązał s. tyfus. Z przejedzenia wywiązała s. gorączka, z przeziębienia zapalenie płuc. Wywiązał s. wrzód. Przen.: Wywiązała s. dyskusja, potrzeba, konieczność (= *wynikła, zrodziła s., powstała, zaszła, wyloniła s., nastąpiła s., nasunęła s.*). Co s. z tego wywiąże? (= *wykluje*). 2. z zadania, z obowiązku, z długu i t. p. = *uścić s.; zadość uczynić mu, złatwić s. z nim, spełnić go zadowalająco, wyjść z niego na czysto*: Wywiązał s. z długów. Troc. W. s. z obowiązków ojezyźnie. Jez. Zobaczemy, jak s. z tego wywiąże (= *jak s. spisze, popisze*). Wdzięczność publiczna powinna ten dzień poświęcić, wywiązuje s. temu, który przygotował ludzi do tolerancji. L. (= *wypłacając s.*). Ale s. wywiąże = *oddam, odwetuję, zapłacę*. L. 3. flz.: Przy różnych działaniach chemicznych wywiązują s. gazy = *oswabadzają s., wydobywają s., wydzielają s.* Przy krzepnięciu cieczy lub przy skraplaniu pary wywiązuje s. ciepło.

Wywiązanie, a, blm. I. czynność cz. **Wywiązać**: Niebo cię nam zesało dla wywiązania nas z tego zawikłania. L. Wykładanie snów i okazywanie tajemnic i W. uwikłanych rzeczy są w Danielu nalezione. Leop. (objawienie gadek i rozwiązanie rzeczy trudnych. B. G.). Przywiedzeni byli mędrowie, ażeby mi W. a wykład onego snu powiedzieli. Leop. (wyłożenie mego, snu. Leop.). Jesłby s. nieprawna skazanie pokazało, tedy ukrzywdzonemu ma być W. dano i imienie odsądzone przywrócone. Stł. 2. p. **Wywiązanie s.** Pol.: W. główki na ostatku idącej. W. rączek.

Wywiązanie się, a s., blm., niek. **Wywiązanie** czynność cz. **Wywiązać s.**: Chwila wywiązania s. jakiego ciała z związku chemicznego (status nascendi).

× **Wywiązić**, i, il i × W. s. p. **Wywiązić**. L.

× **Wywiązienie**, a, blm., czynność cz. **Wywiązić**.

× **Wywiązienie się**, a s., blm., czynność cz. **Wywiązić s.**

× **Wywiązka**, i, lm. i I. p. **Wywzięka**: Cały świat na te wywiązki s. nie wzmóże. Wor. 2. **wniosek, wywód**: Prawdziwe romansowe są wywiązki tych, co z owych tytułów roją sobie powszechnie panowanie Bolesława nad Słowiańszczyzną. Lel.

× **Wywiąznąć**, źnie, znał a. zł p. **Wywiąznąć**. **Wywiązywać**, uje, ywał i W. s. p. **Wywiązać**. **Wywiązywanie**, a, blm., czynność cz. **Wywiązywać**.

Wywiązywanie się, a s., blm., czynność cz. **Wywiązywać s.**

× **Wywiąźnięcie**, a, blm., czynność cz. **Wywiąźnać**.

† **Wywichlenie**, a, blm., czynność cz. **Wywichlić**.

† **Wywichlenie się**, a s., blm., czynność cz. **Wywichlić s.**

† **Wywichlić**, i, il i † W. s. p. **Wywikłać**.

Wywichlać, a, al I. † W. i † W. s. p. **Wywikłać**. Troc. 2. [W.] *wycygnąć*. [W. s.] *wywinąć s.*

Wywichlanie, a, blm., czynność cz. **Wywichlać**. **Wywichlanie się**, a s., blm., czynność cz. **Wywichlać s.**

Wywichlywać, uje, ywał i † W. s. p. **Wywikłać**.

Wywichlywanie się, a s., blm., czynność cz. **Wywichlywać s.**

Wywichnąć, nie, nał, × **Zawichnąć** *wykręcić, skrócić, wywinąć, zwiclnąć, wytknąć, wybić ze stawu*: Pośliznął s. na ledzie i nogę lewą wywichnął. Niem. Wywichnięte kości. Bobr.

Wywichnienie, a, blm., p. **Wywichnięcie**.

Wywichnięcie, a, blm., **Wywichnienie** czynność cz. **Wywichnąć** (luxatio).

Wywicie, a, blm., czynność cz. **Wywić**: Baby na W. kołtuna dają rozmaite zielska. Comp.

Wywicie się, a s., blm., czynność cz. **Wywić s.**

Wywić, je, il i W. s. p. **Wywinać**. 2. [W.] *zrobić*: Kochanecko, wywij mi pióreczko zielone.

† **Wywiedować się**, uje s., ował s. p. **Wywiedzić s.**

† **Wywiedowanie się**, a s., blm., czynność cz. **Wywiedować s.**

Wywiedzenie, a, blm., czynność cz. **Wywiesić**.

1. **Wywiedzenie się**, a s., blm., czynność cz. **Wywiedzić s.**: Dla wywiedzenia s. posłał sługę. Troc.

2. **Wywiedzenie się**, a s., blm., czynność cz. **Wywiesić s.**

† **Wywiedzić**, wywie, wywiedział, nied. **Wywiadywać s.**. × **Wywiadować s.**, † **Wywiedować s.**, † **Wywiadać s.** I. † W. na kim = *wymóc na nim wiadomość, wypytać, wybadać, wyegzaminować go*: Uliyses, gdy s. wrócił z swego długiego jezdenia, choć go pytano a wywiadywano na nim rozmaitemi obyczajmi, ktoby był, jednak nie powiedział. L. 2. † W. co, W. s. o czym, † *czego, o kogo, o co, † na kim, od kogo = wzbierać wiadomości o nim, przewiedzieć s., wypytać s., wyspiegować, rozpytać s., zasięgnąć języka, poinformować s., wymacać, wymyszkować*: Począł s. wywiadować o sprawach waszych i jeszcze myśli waszych badać s. będzie. Dambr. Dalej spowiednik na grzesznym jak najroztropniej wywadywać s. powinien i inszych grzechów najprzystojniej pytać s. i wywiadywać, aby spowiedź doskonała była. Pim. Niechaj s. pierwej tego dobrze wywiedują, a potem niechaj wierzą. Wuj. Idźcie a wywiadyście s. pilno o dzie-

ciątku. Wuj. Nie gań nikogo pierwej, niż ś. wywiesz. a wywiedziawszy ś., strofuj sprawie-
dliwie. Wuj. (=niż ś. przekonasz). Nie gań nie
pierwej, niż ś. wywiesz, wyrozumiej pierwej,
a potem strofuj. B.G. (pierwej niżli wypytasz,
nie łaj nikomu, ale gdy wypytasz, karz spra-
wiedliwie. Leop.). Ezdras na to był sposobił
serce swoje, aby ś. wywiadał zakonu Pańskiego
Leop. (aby ś. wywiadał. Leop., aby szukał
zakonu B.G.; aby ś. o nim wywiedział, aby go
wynalazł, odkrył. L.). Proroctwa ś. wywiadać
ślemy Febowego. Koch. J. Jestem śpieg—odpo-
wiedział Djożen Filipowi, abowiem tu przyszedł
wywiadować ś., jeśliżebys tak sobie niemądrze
począł, jak o tobie słuch jest. L. Jeśliż jest
rząd dobry między poddanami, wdawszy ś. z kim
nieznaczenie w rozmowy, wywiadują ś. sami. Star.
Powstawają o tym gadania i poswarki, w których
ś. spierając wywiadują, coby lepsze było. Głiez.
Z pilnością ś. wywiedzieli a. inkwirowali, i praw-
dziwie osądzili. Smotr. Zmiłuj ś., wywiedz ś.
należyście o tym interesie. L. Wszakżem ei ś.
zupelnie otworzył, jużś ś. o familji mojej wy-
wiedział, o dobrach, które na mnie spadają. L.
(szczegółową powzięłś wiadomość. L.). Gdy
już według takiego pytania sędzia wywie ś.
i sprawie będzie znał... Groic. Żwawy, radby
wiele rzeczy wywiedział, dowiedział ś., a żaden
z nim mówić nie chciał, bo mu żaden nie wierzy.
L. Wywiedz ś., gdzie mieszka. Troc. (= prze-
pytaj ś.). Muchtar wywiadywał ś. o nazwiska
kochanek syna. Miek.

Wywiedziny, in, bhp., p. Wywiad. L.

[Wywieisko, a, lm. a *miejsce wystawione na wiatry, wydma*: Poczuła ś. taka opuszczona na świecie, jako to drzewo rosnące na wywieisku, samotne i na każdą złą przygodę wystawione. Reym.

× Wywiekować, uje, ował p. Przewiekować.

× Wywiekowanie, a, bhm., czynność cz. Wywiekować.

× Wywiełbiać, a, al p. Uwiełbić.

× Wywiełbianie, a, bhm., czynność cz. Wywiełbiać.

× Wywiełbić, i, it p. Uwiełbić.

× Wywiełbienie, a, bhm., czynność cz. Wywiełbić.

[Wywiełga, i, lm. i] p. Wiewielga. Troc.

× Wywieńczać, a, al i × W. ś. p. Uwieńczyć.

× Wywieńczenie, a, bhm., czynność cz. Wywieńczać.

× Wywieńczenie się, a, ś., bhm., czynność cz. Wywieńczać ś.

× Wywieńczenie, a, bhm., czynność cz. Wywieńczyć.

Wywieńczenie się, a, ś., bhm., czynność cz. Wywieńczyć ś.

× Wywieńczyć, y, yl i × W. ś. p. Uwieńczyć.

Wywierać, a, al i W. ś. p. Wywrzeć.

Wywieranie, a, bhm., czynność cz. Wywierać.

Wywieranie się, a, ś., bhm., czynność cz. Wywierać ś.

Wywiercać, a, al i W. ś. p. Wywiercić.

Wywiercanie, a, bhm., czynność cz. Wywiercać: W. kości.

Wywiercanie się, a, ś., bhm., czynność cz. Wywiercać ś.

Wywiercenie, a, bhm., czynność cz. Wywiercić: W. armatne. L.

Wywiercenie się, a, ś., bhm., czynność cz. Wywiercić ś.

Wywiercić, i, it, [Wywiercić, Wywiercić], nied.

Wywiercać, Wywiertywać l. *wierceniem wyrobić; wydrążyć, wyswidrować, wyborować*: Wyborować dziurę w mosiędzu, żelazie, t. j. wywiercić. Mag. Wywierć dziurę w desce. Troc. W. w skałe dziurę do wsypiania w nią prochu, celem rozsądzenia skały. W. studnią. Wywiertywać.

Kęc. 2. *wierceniem wybrać, wydostać*: Trociny wywiercone = *wywiorłki*. L. W. ś. przen. *wykręcić ś., wymknąć ś., wywinąć ś., wysłiznąć ś., wylgać ś., wykpić ś., ujęć cało*: Wszystkich noc jedna czeka, nikt ś. nie wywierci, każdy musi wędrować w ciemną drogę śmierci. Min. Śmierci żaden ś. nie wywierci. Rys. Komu Bóg jeszcze nie obiecał śmierci, by dobrze skonał, z grobu ś. wywierci. Kochan. Komu Bóg jeszcze nie obiecał śmierci, ten i z grobu ś. snadniechno wywierci. Kn. I z grobu ś. samego wywierca, komu śmierć nie była oznaczona. Pot. Niewinny przez samą śmierć sześciu ś. wywierci. Bardz. Choć każn tu minie, to ś. z niej po śmierci człek nie wywierci. Knaż.

[Wywiercić, i, al] p. Wywiercić.

Wywierciny, in, bhp., Wywierćki, Wywierćki *trociny wywiercone*.

× Wywiercipiętkować, uje, ował *nadskakiwaniem wyrobić sobie, uzyskać, wskórać*.

× Wywiercipiętkowanie, a, bhm., czynność cz. Wywiercipiętkować.

† Wywierzać, a, al p. Wywerszyć.

† Wywerszanie, a, bhm., czynność cz. Wywerszać.

† Wywerszenie, a, bhm., czynność cz. Wywerszyć.

Wywerszować, uje, ował żart. *ułożyć, wierszowaniem wypracować, wytworzyć; napisać wierszem*: Całe życie rymował, dwieście tomów wywerszował. Moraw.

Wywerszyć, y, yl, nied. Wywerszać l. × W. *wyrównać, sprostać wielkości przedmiotu*: Wyznam nakoniec, że szczupłość mych wierszy ogrom twej chwaly nigdy nie wywerszy. L. (=nie dosięgnie. L.). 2. [W. stóg, dach i t. p.] = *dorobić i umocnić wierzchołek*.

Wywerszowanie, a, bhm., czynność cz. Wywerszować.

[Wywiertać, a, al i W. ś.] p. Wywiercić.

[Wywiertanie, a, bhm.] czynność cz. Wywiertać.

[Wywiertanie się, a, ś., bhm.] czynność cz. Wywiertać ś.

Wywierćki, ów, bhp., p. Wierćiny i Wywierćiny.

Wywierćnik, a, lm. i chir. (trepanum) *trepan, narzędzie do wiercenia, trepanowania*: W. ręczny (= *trepan mały*).

Wywiertywać, uje, ywał i W. ś. p. Wywiercić.

Wywiertywanie, a, bhm., czynność cz. Wywiertywać.

Wywierzywać, uje, ywał p. Wywierzgać.

Wywierzganie, a, bhm., czynność cz. Wywierzgać.

Wywierzgiwać, uje, iwał p. Wywierzgnąć.

Wywierzgiwanie, a, bhm., czynność cz. Wywierzgiwać.

Wywierzgnąć, nie, nał, nied. Wywierzgać,

Wywierzgiwać l. co = *wierzgnąwszy wybić, wyrzucić*. L. 2. *wierzgnąwszy wyskoczyć, wybiec*. L. Wywierzgiwać = *wierzgać raz za razem, wierzgać na różne sposoby*: Arab, do bramy parku dobiegając, z radości czy z irytacji od czasu do czasu wysoko wywierzgiwał.

Wywierzgnięcie, a, błm., czynność cz. Wywierzgnąć.

Wywierzsko, a, lm. a .l. wyspy, isko, wysyp: Na brzegu rzeki powstawało W. piasku, ledwie pokryte iwiną. Żer. 2. [W.] *miejsce, skąd źródło wytryska.*

Wywiesić, i, il, nied. Wywieszać wysadzizwszy, wytknąwszy powiesić; wypuścić, aby zwisało: Flota na znak radości, którą w ów dzień miała, różnobarwne chorągwie zewsząd wywieszała. Przyb. Nastawiwszy świeczek a wywiesiwszy chorągiewkę, całą noc za bębnum biegają. Żarn. Biała firanka oknem wywieszona, którą wiatr wachluje. L. (= wieszaca za oknem). W. znak (= szyl). Stróż ratuszowy w tę stronę, gdzie ogień zobaczy, za dnia ma proporezyk wysterczyć, a w nocy kaganiec W. Groje. Już białą z fortecy wywieszono chorągiew. Troc. Wywiesili głowę Holoferesa z muru. Wuj. Wywieszony z okien seraju buńczuk, czyli ogon koński, na znak, że sam sultan idzie na wojnę. Niem. W ręce, którą z łózka wywieszał, jabłko srebrne niewał Aleksander Wielki, iż kiedy zasypiać chciał, ono jabłko z ręki na miednicę wypadło, tak że ś. zawždy od dźwięku onego ocutię ze snu musiał. Kosz. (= wyciągał). W. język = *wytknąć cały, wysadzić, wyszcibić, pokazać, wywalić.* Gdy mu kazano język W., on go wnet wytoczył. Leop. (gdy mu kazano język podać, zaraz go podał. B. G.). Pies wściekły, ogon i uszy opuściwszy, język wywiesiwszy, biega. Comp. Naśmiewać ś. z kogo, język wywiesiwszy. L. Język wywieszał z rozdziawionej gęby. P. Koch. W. ś. skąd = *przechylić ś. na zewnątrz, wychylić ś., wysunąć ś. znaczną częścią ciała.* Ludzie ś. z ciekawości z okien wywieszali. Troc. Gospodynie, z muru nagimi pierściami wywieszając ś. i ręce rozciągnawszy, Rzymiany poprząsały. Warg. Kazimierz i Henryk, w oknach wywieszeni napół, zabawiali ś. światłami, migającymi na pobojowisku. Krasz.

Wywieszać, a, ał i. dok. (o wielu) powywieszać, powieszac co do jednego, wytracić śmiercią powrozoną: Niech resztę tam Cygan po jodłach wywiesza. Pol. 2. i W. ś. nied. p. **Wywiesić.**

Wywieszanie, a, błm., czynność cz. Wywieszać.

Wywieszanie się, a ś., błm., czynność cz. Wywieszac ś.

Wywieszacz, a, ał p. Wywróżyć.

Wywieszczanie, a, błm., czynność cz. Wywieszczac.

Wywieszczanie, a, błm. l. czynność cz. Wywieszczac. 2. czynność cz. Wywieszczyc.

Wywieszczyc, y, ył i. p. Wywróżyć. 2. a. Wywieścić wypowiedzieć, wysłowić, wyjawić, wyłuszczyć: Niech ei już tę historją do końca wywieszczę. Pot. Polska przez Mickiewicza wywieszczona, wyprorokowana, wyspiewana, opisana. Dziwne sny miałem i dobre natchnienie, lecz trudno było je duszy W. Pol.

Wywieszienie, a, błm., czynność cz. Wywiesić.

Wywieszienie się, a ś., błm., czynność cz. Wywiesić ś.

× **Wywieszka, i, lm. i uliczny znak, szyld firmowy:** W. kupiecka.

Wywieścić, i, il p. Wywieszczyc.

Wywieść, wywiedzie, wywiódł, nied. Wywodzić

× **Wywadać i. kogo, co = wiodąc wyjść z kim, z czym, wyprowadzić:** Jam jest Pan Bóg twój, którym cię wywiódł z ziemi egipskiej, z domu niewoli. Wuj. Wywodzę na plac. Kn. Dzień ś.

biały rodzi, już słońce na świat woźniki wywodzi. Bardz. Wywodzę wojsko. Kn. Ci mężowie i ze złej toni ludzie wielką wymową swą wywadzali. Gór. (= ratowali, wybawiali). W pole, na plac wywiedziony. Troc. Przen.: W. kogo w pole = *okpić, podejść, wystawić go na dułka, oszukać, zwieść.* Za nos kogo wodzie, w pole wywodzić. Kn. Nie trzeba nas tu błaźnić, wywodzić w pole. Pot. Kobiety, choć ś. nie uczą w szkole, przecię wywiódą w pole. Lekar. Wywiódlbym ich w pole tak, żeby im nigdy do domu trafić nie było podobna. L. Tak ją w pole wywiedziemy, że nie będzie wiedziała, skąd rodem. L. Złe uczynki swe umieją pięknymi słowami zdobić, a tak niejednego w pole W. Kosz. Nie ciebie to w pole W. L. Przen.: Zmyślił, że nie umie odpowiedzieć, żeby wyczerpnął zdanie przeciwnika i wywiódł go dalej w pole. Kłok. (żeby go wyciągnął w dalszą mowę, żeby go dalej wywabiał, wymacał. L.). W. kogo z błędu = *wyprowadzić go z błędów, otworzyć mu oczy.* Wywodzi z błędu. Sieuk. W. kogo z rozumu, pozbawie go rozumu, odurzyc go, zmącić go, pobalamucić go, omamić go. L. Mahomet umyślił Skanderbega chytremi fortelami oszukać, a zdradą swoją turek z rozumu W. Bar. (zblaźnić L.). × W. świadków (Troc) = *przyprowadzić, postawić świadków, świadczyc ś. niemi.* Wywodzę świadki, stawiam świadki, wyświadcza ś. Kn. 2. [W.] *wieść, pając:* Pola ni mam, ino skibke składnom, ale se wywiedę dzieweyneekę ładnom. Kto tę Zośkę wywiedzie, będzie młodzieniec (= zwiędzie, zbalamuci). 3. pisklęta = *wyprowadzić z jaja, wysiedzieć, wyłąc:* Strach o dziecinę cierpi, jak ptak, który dzieci wywodząc, na dół z gniazda wysokiego leci. Żebr. W. kureczątka. Kurapatwa wywiódła mlode. 4. z niczego = *wyprowadzić, uczynić, że wyniknie, zrodzić, wytworzyć, stworzyć:* Chcąc Bóg z niczego W. świat, od tego zaczął, że wywiódł materją nieulożoną. Zał. To bóstwo, które wszystko z niczego wywiódło, tak czełeka utrzymuje, jak i muchę podłg. Nar. Narod żydowski Bóg manną karmił, dla niego z skały suchej wody wywodził. Zebr. Niechaj wywiedzie ziemia dusze żywiące w narodzie swym. Leop. (niech zrodzi. Leop.: niech wyda ziemia. B. G.). Wywiódę ja sam plemię narodu ludzkiego niepodobne pierwszemu, z początku dziwnego. Otw. Okaz sprawiedliwość nad człowiekiem, przez ciebie z nicności wywiedzionym. Moracz. 5. *wyprowadzić pastem, wysnuć, wyciągnąć:* W. mury, wieże, kominy (= *wyprowadzić, wyciągnąć, wynieść, wznieść, wybudować, wystawić, dźwignąć wzdłuż, w górę.*) Które miasta wywiódł a postawił, napisane są wszystkie. Leop. (które pobudował. B. G.). Wywiódłem siedm oltarzów. Leop. Spędziwszy z pola rotę, wagnał je za mury; wnet wieże ku szturmowi wywodził do góry. Bardz. Kominy murowne, wywiedzione znacznie nad dach, dymowi nie dają ś. rozpościerać. Kras. Podkopy,miny, ganki i galerje podziemne, wywiedzione pod wałami fortecznymi. Jak. J. (= *poprowadzone.*) Wywodzić mury, kołos, wieże. Troc. Mur wywiedziony. Troc. Pozbyłście klasztoru budownika swego, który on rozpoczęwszy, murem z gruntu wywiódł. Groch. Przen.: Dobry z dobrego skarbu serca wywodzi rzeczy dobre, a zły ze złego skarbu wywodzi zle rzeczy. B. B. (wynosi. B. G.; *wydobywa.*) W. z rodu, z początku. Władysław z Jagiełłów ród ojcowski wywodził. Tw. Słazaków Kureusz

śmie w wywodzie z rajszych ogrodów poeów zmyślonych. Stryk. W. linje = *wyprowadzić, wyciągnąć, wyznaczyć, wykreślić, wytłnąć*: Prostopadła, między dwoma bokami przeciwnemi w równoległoboku wywiedzona. nazywa ś. wysokością tego równoległoboku. Jak J. Przen.: Wywodzić trele (= *wydwadzać, wyściągac, wyśpiewywać na różne tony, sposoby*). Głośno słowiki z topoli swoje wywodzą trele. Śwr. Słowiki wkoło tej wody wywodzą wycwerki. Toł. Aż zaczęła pasterze smutne wywodzić dumy na fujarzy. Drużb. Piosnki wywodzę. Syrok. Orzeł z łabędziem raz już ostatni może swe pienia wywodzić. Mick. Baby wywodziły pieśni. Tet. Wywodzić skargi, zale = *wytlaczać ś., rozwozić ś. z niemi*. [Wywodzić na kogo] = *wymyślać, wywierać gębę*. Zaczyna przed swojemi sąsiadkami wszystkie reje wywodzić. L. (= *wypowiadać*). Zawiąkanym swoich myśli wywodzą ś. stylem. L. (= *rozwozić ś., szerząć ś.*). Przen.: Mając wzgląd na tak częste komisje, które podkomorzy z niemłym swoim kosztem wywodził, a to bez skutku, ostatnią już w tym interesie składamy. Vot. (= *wciąż odbywał, wysadzał, odprawiał*). 6. † W. *wystawić, wydać, przedstawić, odegrać w podjętej przez ś. roli*: W tej sztuce Wenus, na muszli morskiej siedząc, wyjechała, trzymając Parysa związanego łańcuchem, co wywiedli Jan i Piotr Myszkwoscy. Paszk. 7. *wykazać dowodnie, wyświeltić, dowieść, wyłożyć, wyjaśnić, wytłumaczyć*: Umieć rzecz wywodzić i mówić o rzeczach głęboko. Bach. Ktoż winniejszym: czy ten, co przestaje kochać, czy ten, który przestaje podać ś. — ta rzecz nie jest, ani będzie przedko wywiedzioną. Węg. Wywiodł to dowody. Troc. Wywodzę prawo swoje do czego. Troc. Niewinność wywiedzona. Troc. Wnet sprawę długie indukta wywiodły, i jam był winien. Słow. 8. anat.: Drogi wywodzące = *wyprowadzające, wyczyszczające, wysiakiujące* (emunctoria). Naczynia wywodzące a. odprowadzające (vasa efferentia). Naczynia wywodzące gruczolów limfatycznych (v. e. glandularum lymphaticarum). Naczynia wywodzące jąder (v. e. testium). 9. fil. *dedukować, wyrozumować, wysnuć sąd szczegółowy z ogólnych według prawideł dedukcji*. W. ś. I. × W. ś. z błędu = *wyść z błędu*: Chcę, żeby z ust twoich sam to usłyszał i żeby ś. wywiodł z błędu. L. 2. (o piskielach) = *wykluc ś., wyląc ś.; wylecieć z gniazda, próbując w locie swych skrzydeł*. L. Wywodzą ś. teraz ptacy. Troc. Gdzie ś. ptactwo z wiosną wywodziło. Karw. [Gęs z trojgimem gęsią, ho ś. jenc tyko wywiodł]. Przen.: *ulecieć, ulotnić ś., przejść, minąć, przebrać ś.*: Wywiodły ś. stare lata, abieruni ceu pulli volucrum e nidis. Kn. Wywiodły ś. lata dawne, zmarły czasy złota, sławne; dziś nastaly ołowiane, nasze szczęście malowane. L. Wywiodły ś. stare lata. Troc. 3. z czego = *wytłomaczyć ś., oczyścić ś., usprawiedliwić ś., uniewinnić ś., zdać sprawę, wylegitymować ś.*: Są słusne sposoby, ktoromi ludzie z występku sobie zadanych wywodzić ś. albo oczyszczac mają. Baz. Niewinności swej przysięgą wywodzić nie mogą. Sz. (= *dowodzić, wykazywać, udawać*). Przesięgą ś. z tego wywiodł, iż nie dla tej przyczyny pogardza opieką. P. cheł. Niechaj jako chce z tego ś. wywodzić: winien i godzin, aby był karany. P. Koeh. (= *wykręcać ś.*). Trudno ś. jednak z tego W. usiluje. Otw. (= *wylgac ś., wykpicć ś., wydrwicć ś., wykrcićć ś.*). Niechaj nam ci panujac, co ś. z krolów rodzą, enotą, męstwem, rozu-

mem ludziom ś. wywodzą. Pot. Gdy komu kto przemowi, za lekkość mają spokojnie ś. a wedle prawa W. i rozprawic; powiadają, iż czlowiek enoty utracił, kto ś. wysięk, ale wywodził. Sekl. Sługa przeciwko panu ma ś. sześciami świadki W. St. wiśl. Wywiodł ś. z podejrzenia kradziecstwa. Troc. Będę słucał, ale nie wiem, jak ś. z tego wywiedziesz. Rozm. um. Pol. Nie mógł ś. z tego W. Troc. Jasnym ś. wywiodł dowodem. Troc. [Musis sie świadkiem W.]. Nie wszyscy mogli ś. W. z dwunastu Serbów. Krasz. Dwa razy jeduak świsłaty za Czechem grotty i gonil go okrzyk: Wokili! (Niemy!), on zaś wolał nmykać, niż wywodzić ś., kto jest. Sienk. 4. (o kobiecie po pologu) *pójść do wyvodu koscielnego, oczyścić ś.*: Wywiodła ś. wczoraj. Troc. [Kobiecie nie jest wolno wychodzić z domu po wodę, dopóki nie wywiedzie ś. w kościele].

× **Wywieśnić się, i ś., il ś. p. Wywieśnić ś.**

× **Wywieśnienie się, a ś., blm., czynność cz. Wywieśnić ś.**

† **Wywietrac, a, at p. Wywietrzeć.**

† **Wywietranie, a, blm., czynność cz. Wywietrac.**

Wywietrzać, a, at i. p. Wywietrzyć. 2. × W. p. Wywietrzeć.

Wywietrzalec, lca, lm. lca. W., siatkokrusz kobaltowy, który, długo na wilgotnym miejscu leżąc, czerwienieje a. żółcieje. Kluk.

Wywietrzalosc, i, blm., rz. od Wywietrzały; Wywietrzanie. Troc. Wywietrzanie, zwietrzanie, zwietrzalosc, W. L.

Wywietrzały który wywietrzal, zwietrzały: Wino wywietrzałe (= *waniek, zwietrzalki. L.*). Przen.: Wywietrzałe słowa, wystarzałe, nieuzytne, *absoluta*. Kn. (= *przestarzałe*). Oto cie proszę, rzez moje chęci nie w wywietrzalej chować pamięci; nie bądź tyranką, pamiętaj tego, który cie kocha, kochajże jego. Tw. (= *chowaj go w żywej pamięci*).

Wywietrzanie, a, blm., czynność cz. Wywietrzac.

Wywietrzeć, eje, at, nied. × Wywietrzać, † Wywietrac i. wyzbyć ś., woni, tęgości od działania powietrza, zwietrzeć, wytłnać, wywonieć. 2. ulotnić ś., ulecieć z wiatrem, pójść z wiatrem, wyparować: Wino, które na wierchu sądu, jako bliżej wiatru, mdejsze bywa, albowiem wywietra. Trzye. Wino wywietrzało. Troc. Przen. Gniew, wino wywietrzało z głowy (= *wyszumiato*). Wywietrzało mi to zupełnie z głowy (= *wypadło, wylotato, wyszło, zapomnialem*). Złośnicy jako iój głuste ofiary, a z dymem zaraz precz wywietrzeją. Ryb. Jeszcze ci nie wywietrza to szaleństwo z głowy, które nas niespokojności nabawia? L. (= *nie odstepuje od ciebie, nie opuszcza cie*). Już też myślę zaniechać owej pani i nie myślę o niej, cale mi z serca wywietrzała. Opal. W sławnej Polsce męstwo wywietrzało. Rak. Stary, zapamiętliwy, wywietrzal mu rozum, wywietrzała pamięć. Jeszcze nie wywietrzały dawne twoje nałogi. Troc. Wywietrzało to z serca, z głowy, z myśli. Troc. Pamięć, rozum mu wywietrzal. Troc.

Wywietrzanie, a, blm. i. czynność cz. Wywietrzeć. 2. czynność cz. Wywietrzyć. 2. p. Wywietrzalosc.

Wywietrzyć, y, yl, nied. Wywietrzać i. wystawić na powietrze, aby wywialo; przewietrzyć zupełnie: W. pościel. 2. *zrobić wywietrzalym, dopuścić do zwietrzania. 3. p. Wywęszyc.*

Wywieszc, eje, at p. Wywlotzc.

Wywietszenie, a, blm. l. czynność cz. **Wywietszyć**. 2. czynność cz. **Wywietszeć**.

Wywietszyć, y, ył p. **Wywietszyć**.

Wywiew, u, lm. y l. *wywianie, wywiewanie*. L. 2. a. **Wywiewa**, **Wywiewka** *zwiewa, zawiewa, zasyp, wydma, wydmysko = kupa piasku, śniegu, naniesionego przez wiatr*. L.

Wywiewa, y, lm. y p. **Wywiew**.

Wywiewacz, a, lm. e ten, co zwykle *wywiewa a. co wywiewał*. L.

Wywiewać, a, al p. **Wywiewać**.

Wywiewanie, a, blm., czynność cz. **Wywiewać**: Z grubszego ochędożywszy zboże, przystępuje ś. do wywiewania; biorąc zboża zgnarzonego szufłą, wyrzuci ś. w górę przeciwno wiatru. Kluk.

Wywiewka, i, lm. i l. p. **Wywiew**. 2. w lm. *odpadki przy wianiu odpadające, plewy, opelki*. 3. bot. (apluda) *roś. z rodziny traw*.

Wywieszenie, a, blm., czynność cz. **Wywiesić**.

Wywiesić, ezie, óził, nied. **Wywozić** *wyprowadzić wozem, statkiem, wytransportować*: Wywozić z państwa towary. Troc. W. towar za granicę. W. z ustępu. W. kogo = *wysłać za karę z miejsca rodzinnego, zesłać, internować na obczyźnie*. Przen: † W. na suszę (Rej.) = *wyddobyć ś. z kłopotu, z biedy*. [W. ś.] *zostać wywiezionym*: Capka mi ś. *wywiesza z gnojem na zamlynie*.

[**Wywiedlica**, y, lm. e] *polajanka*: A ty bestyjo, jędzyno, *wywiedlico kielczata!*

Wywiedły, **Wywiedniały** *który wywiadł, wyschły, wynędziały, wymokły*: Wywiedla twarz *farbę straci*. Hul. W wywiedłych członkach *zgrzybiałej starości zimna podzega ochciwość do miłości*. Lubom. W. młokos. Proszę, co za ciekawość w tym wywiedłym schabku! Słow.

Wywiednąć, eźnie, eźnał a. aźł, × **Wywiednąć**, **Wywiednieć** *wydniejąc wyschnąć, wynędznieć, wymoknąć*: Ramię twoje *suchością wywiednie*, a oko twoje *ciemnością wielką zaslonione będzie*. Rej. Twarz *wywiedła* Przen. (o bielźnie): *stracić kroczmal, stać ś. wiokim, sfluczeć, zmięknąć*.

Wywiedniały p. **Wywiedły**.

Wywiednieć, ejo, al p. **Wywiednąć**.

Wywiednienie, a, blm. l. p. **Wywiednieć**. 2. czynność cz. **Wywiednieć**.

Wywiedniecie, a, blm., **Wywiednienie** czynność cz. **Wywiednąć**.

× **Wywiezać**, aże, eżał i × W. ś. p. **Wywiezać**.

× **Wywieżanie**, a, blm., czynność cz. **Wywieżać**.

× **Wywieżanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wywieżać** ś.

Wywieźć, i, il, × **Wywieźć** l. *wyprowadzić z więzienia, wyzwolić z więzów*. Przen.: *wyplatać, wywikłać, wyhawic, wydobyć, wyzwolić, uwolnić*: O duszo moja, kto cię z tej okropnej wywieźki katuszy! Węg. 2. † W. *wiązając wyrobić; zrobić wiazaną robotą, wywieźć*. W. ś. a. **Wywieżnąć**, × **Wywieżnąć** *wyddostać ś. z więzienia, wyzwolić ś. z więzów*. Przen.: *wyplatać ś. wywikłać ś., wydobyc ś., wyzwolić ś., uwolnić ś., wykaraskać ś., wygrzebać ś., wygramolić ś.*: Alić powtórnie w smutne zagnany pustynie, sam nie wie, kędy dąży, jak ś. stąd wywiezi. Nar.

Wywieżenie, a, blm., czynność cz. **Wywieźć**.

Wywieżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wywieźć** ś.

Wywieżły *który wywiadł*. Niewywieżły = *z którego niepodobna wywieżnąć*: Ej, *żebyście, ujęci w niewywieżłe sieci, nie poszli na łup Grekom, wy i wasze dzieci*. Dm.

Wywieżnąć, eźnie, eźnał a. aźł p. **Wywieźć**.

× **Wywieżywacz**, a, lm. e *przyrzęd do tworzenia pary*.

× **Wywieżywać**, uje, ywał i × W. ś. p. **Wywieżać**.

× **Wywieżywanie**, a, blm., czynność cz. **Wywieżywać**.

× **Wywieżywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wywieżywać** ś.

Wywieżnięcie, a, blm., czynność cz. **Wywieżnąć**.

† **Wywieżysty** *którego części wywieżują ś. jedna z drugiej, pozostają w ścisłym związku z sobą, związły*: *Abrupta oratio*, rozstrzelona mowa, która nie wywieżysta a. nie wieźbita jest, gdzie ś. jedno nie dźierzy drugiego. Mącz. (= nie perjodyczna).

Wywijacz, a, lm. e l. ten, co zwykle *wywija a. co wywijał*. 2. ten, co ś. *umie ze wszystkiego wywinąć, wylguz, wykpić, ćwić, wyjadacz, przebiegła sztuczka, lis*: Ów stary W. Tremb. Opetany z wacpana W. L. Waś, panie W., odpowiesz mi za wszystko. L. 3. [W.] *dobry tanecerz; figlarz*.

Wywijac, a, al i W. ś. p. **Wywinąć**.

Wywiadło, a, lm. a gim. *przybór gimnastyczny: krótka linka lub trzcina, przez którą ś. skacze*.

Wywijanie, a, blm., czynność cz. **Wywijac**.

Wywijanie się, a ś., blm., niek. **Wywijanie** czynność cz. **Wywijac** ś.: W. ś. w tańcu. Troc. W. ś. na koniu. Troc. Częste z panną w tańcu W. Troc.

† **Wywijanka**, i, lm. i, [**Wywijanka**], [**Wywijas**] *wykręt, szprync, płas*: Myszka *włoczy orzeszki przez lato do jamki, pustółka nad nią wzgórze stroi wywijanki*. Rej. [Pasterze grają w dudki i multanki, a drudzy czynią wywijanki].

Wywijany l. im. od **Wywijac**. 2. *zrobiony do wywijania a. przez wywijanie, wywiniecie, wywinieły, wyłożony na zewnątrz*: *Koźnierz W. Na helmie kołpak W. Nies*.

[**Wywijas**, a, lm. y] l. *wykręt*. Zw. 2. p. **Wywijanka**: To porządny chłop, nie chłystek karzemny od wywijasów. Weys. 3. a. [**Wykrętas**, **Zwijac**] *krętaacz, matacz, kłamca, łgarz*. 4. *próżniak, leniuch*.

[**Wywijny**] *cięły, zwoinny, zdatny*.

× **Wywiklenie**, a, blm., czynność cz. **Wywiklić**.

× **Wywiklić**, i, il p. **Wywikłać**.

Wywikłać, kła a. kle, kłał, † **Wywikłać**, × **Wywiklić**, † **Wywiklić**, nied. **Wywikływać**, † **Wywikływać** l. kogo = *wyzwolić, uwolnić, wyprowadzić z wiklaniny, wygmatwać, wyplatać, wypętać, wyplesć, wyhawic, wydobyć, wyrwać*: Wywikłał. Troc. Ja cię wywikłał z tych sieci. Kniaź. 2. co = *wymotać, wysypać, wyjąć z wiklaniny, wyplatać, wymotać, wyplesć, wygmatwać*: Wielekroć co po czekaniu mogło W., to opór tego, co ciągnął, zerwał. Górn. On świat, rząd weźmie, od ojez z buntów wywikłany. Nagur. W. ś. *wyjąc, wydobyć ś. z wiklaniny, wygmatwać ś., wyplatać ś., wypętać ś., wyzwolić ś., wymotać ś., wysypać ś., wyplesć ś.*: W. ś. *ehęc, bardziej ś. uwikłał*. Kn. Tak jak do sieci nie pójdzie nagana, gdy z niej uciecze łani wywikłana, tak ów, który raz w łykach ciężkich będzie, na serce mężne już ś. nie zdobędzie. Li. Dusza moja *wywikłata ś. jako ptak z sieci świata tego*. Skar. Jarosław, od Olhowieców pojmany, z więzienia ś. *wywikławszy, uciekł do Kijowa*. Stryjk.

Wywikłanie, a, blm., czynność cz. **Wywikłać**.

Wywikłanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wywikłać** ś.

Wywikływać, uje, ywał i W. s. p. Wywikłać. Wywikływanie, a, btm., czynność cz. Wywikływać.

Wywikływanie się, a s., btm., czynność cz. Wywikływać s.

[Wywksować, uje, iwał] *wyczernić, wyszwarcować*: Skórzeni W. Wąsik wywksowan7. Kaczk.

[Wywksowanie, a, btm.] czynność cz. Wywksować.

[Wywilga, i, lm. i] p. Wiewielga.

Wywilżna, y, lm. y zool. (drosophila) *owad dwuskrzydły krótkorogi muchowaty*.

[Wywił, a, lm. y, Wif] *duch siedzący pod posogą izby*

Wywinąć, nie, nał, Wywić, nied. Wywijać, [Wywivać], i. *wyjąć, wypuścić z zawinięcia, odwinąć; rozwinąć, rozpuścić z zawinięcia*: Wywijać co z płatka, *odwo tegumentis aliquid*. Kn. Wywinął pierścien z płatka. Troc. [Jak z rąbka wywinął]. Przen.: *wysnuć, wywieść, wyprowadzić*: Wszystko jak z kłębka wywinę i całą przyczyne złych kreków syna waćpana powiem. L. Już wywinano (rozwijano) chorągwie. Troc. W. kołnier i t. d. = *odwinąć wyłożyć na zewnątrz*. Wargi wywinęte (= *wydatne, grube, mięsiste*).

2. p. **Wywichać**. 3. czym. = *machnąć zakręcićwszy, zakolować, zrobić młynca, obrócić*: Szablą wywinął na powietrzu. Oss. Jak ogniste miecze, rzucając postrachy, koliste na powietrzu wywijał machy. Przyb. Ogonem wywija. Wywijać rękami, nogami. On wywija szablikiem. Oss. Owa zgruchotana ręka wywija pałaszem jak piórkiem. Bog. Woj. Demeszką wywinął ponad głową. Pol. [Sablą wywija]. 4. [W.] *wijąc wyrobić; uwić, upleść, zwic*: Dziewczęta wyrwali se po listeczku, wywijając po wianeczku. Wójc. 5. *obrócić s. w tańcu; tańczyć wykonać; wyciąć, uciąć*: Chłopię złe, zapalczywe, koło mnie wywija i co raz mi na drodze zastępuje. Gawin. Na ciszę długimi wywija ramiony. Mick. Głośno wrzeszczał i rękami wywijał, jak wiatrak skrzydłami. Krasz. Wziąwszy starościankę, wywijał z nią pośród sali. Krasz. (= *hasać*). [Jasiejko graje, konikiem wywija] (= *tańczy, zatacza*). Tak warkni, iż na końcu spilki angleza wywijać potrafi. L. W. obertasa. Tańcując, mówi do niego: a pan nie wywinie? Wyb. Wywija na koniu (Troc.) = *tańczy, zatacza koniem, harcuje, uprawia harce*. W. koziołka, kozła, kominka = *fiknąć, machnąć, wywrócić, wybić*: Nie śmiejąc za siebie nawet s. obejrzeć, w bok wywinął kominka. Oss. (= *uskoczył; wymknął s., dał nurka, dał nura, ułotnił s.*). Niejeden panicz, długów narobiwszy, kominka prawnego wywinął. L. (= *użył wykrętu, kruczka, wykrcił s. sianem, wyłgał s., wykpił s.*). Tym trochę s. zmieszał, wywinął natychmiast kominka i skoczył do prezydentów. Oss. (= *użył wybiegu, konceptu, skoczył do głowy po rozum, wykrcił kota ogonem*). 6. [W. na pole] = *wybiec na wojnę*. 7. [Wywijać] = *uwoić s., zataczać*: Kwita lilija, a z tej lilii ptasek wywija. b) *kłosać, wydawać kłos* (o zbożu). W. s. l. *wypaść, wylecieć, wymknąć s. z zawinięcia, z powinięcia*; Wywinął s. z płaszca, którym trzymała, i uciekł. Leop. (odbiegał płaszcz). Leop.; zostawił szatę swą u mnie. B.G. On, zostawiwszy w ręku jej płaszcz, wywinął s. z niego. H.J. 2. *rozwinąćwszy s., wyjść; wyformować s., wymlknąć, wywinąć s., wyłonić s., ukazać s. na zewnątrz, wychylić s., wydobyć s.*: Namacić ciało tym olejkiem: skóra zgrubieje, włosy

powstaną, ogon wywinie s., palce w kopyta zbiegą s., uszy podniosą s., człowiek s. stanie ostem. Boh. Wśród poważnej siwizny, w pół wierzchu głównego włos s. był wywił. Zebr. Chory doznawa wielkich przykrości, póki s. nie wywinie kołtun. Świt. Kołtun wywił mu s. z brody. Pot. Każdy kwiat wywija s. z pączka. Gom. Wszystko s. samo z siebie wywinie. Kaczk. Reszta absurdów i bluźnierstw już s. wywinęła jak z płatka. Kor. (= *wysnuła s., wynikła*). Plemię s. trzecie miedziane wywiło. Żeb. (= *wyrodziło s., wyłgło s.*). Cóż za okropność w zdradnym wywija s. toku! L. (= *przejawia s., przebija, widnieje, pokazuje s.*). W. s. wzdłuż, wdał = *rozwinąćszy s. potoczył s.; wyjść kręto, wyciągnąć s. gzygakiem* Dziś po tak krętej z labiryntu nici kłębek s. naszej pcciechy wywija. Pot. Zawsze s. kłębek po nici wywinie. Pot. (= *rozwinie s., rozkręci s.*). Wywijał s. dalej niebiesko-rudą wstęgą kanał, kopany staraniem ojca. Budz. Zabawiał Krzyś księdza biskupa, aż i drogą wywinęła s. Tet. (= *ukazała s., wyłoniła s.*). Rzeka s. przez żyzne wywija pola. Troc. (= *plynie wężykiem*). Co s. z tego wywinie? (= *wywiąże, wykluje, wypadnie*). Przen.: Bożek, co darmo różne bierał kształty, wywinął s. pacholkiem, z babskich s. wyprawiał łachmanów. Zebr. *in juvenem rediit*. L.; *wyszędł, ukazał s. w przedzierzgniętej jego postaci*. 3. p. **Wywichać s.** 4. *wyśliznąć s., wymknąć s., wykrcić s. i przen.: wykpić s., wyłgać s., wyjść cało, wywikłać s., wyplątać s.*: Piskorz wywinął mu s. z ręki. Z zdradliwych sidła śmierci s. wywinęła. Zbyl. Niemasz, niebogó, niemasz inszej nitki z tak trudnego s. labiryntu wywić. Pot. Kogo s. nieszczęście inie, nielano mu s. wywinie. Kn. Umknąć, uciec, W. s. Kn. Od kresów nieuchronnych nikt s. nie wywinie, czy kto ma seree krzywe, czyli enotę słynie. Nar. (= *nie ustrzeże s., nie uchroni s., nie uniknie ich*). Wątpię, żebym s. z tej robótki z całyn grzbietem wywinął L. (= *wybiegał s., wymigał s.*). Nie, nie wywiniesz mi s., hultaju! L. (= *nie ujdiesz*). Ja nie nie chce, żebym s. tylko z duszą stał jak tak wywił. Wyb. Nie wywiniesz s. tej sprawy. Troc. W. s. od wpisu. Rzew. (= *uchylić s. szczęśliwie*). 5. *wykrcić s., przekrcić s., zwinąć s., skrcić s., podwinąć s., przekrzywić s., powinąć s.*: Tymokrat go wtędy puinałem uderzył; wywinął mu s. puinał; uderzył go płazem. Jabł. 6. *wykrcić s., obrócić s., zakolować s., zatańczyć*: W. s. na pięcie. Wywija s. w tańcu. Troc. My tymczasem z namiestnikową dobrodziejką jaki raz i drugi wywinie my s. narodowego. And. Wywijać s. = *wić s. na wszystkie strony, na wszelkie sposoby, krcić s., wiercić s., świtrować s.*: Wywija s. jak piskorz. Prz. Przen.: Wywija s. = *uwoić s., krzątać s., zabiegać, starać s. na wszystkie strony, na wszelkie sposoby*: Milo po zabiciu Klodjusza zwyktemi już krokami wywijać s. musi, aby honor swój mógł ochronić. Siem. J.

Wywindować, uje, ował *windując wydobyć, wydźwignąć zapomocą windy*: Z djamentu łańcuchy Cerbera, dopadszy, wywindował Herkules. Zebr. (= *wywałcił z trudem, posp. wyługował*). Przen.: W. kogo z ruiny i t. p. = *wydzwignąć, wydobyć, wyrwać, wydostać, wyciągnąć, wyprowadzić, wyratować*. Orfeusz, dźwiękiem lutni zabawiwszy Persefonę, utraconą z grobu wywindował żonę. Tw. Ceres W. córkę naważyła. Zebr. Abyłm go z ruiny mógł W. Wad. W. s. wydo-

stać ś., *wyjąć z ciężkością*, *wytarabanić ś.*: Kiedy ś. rotmistrz wywindował po wsehodaach na górę miał trochę kłopotu z marszałkiem dworu Kaczk.

Wywindowanie, a, blm., czynność cz. **Wywindować**.

Wywindowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wywindować ś.**

Wywindykować, uje, ował *wyndykując* *wyddobyć*, *wyddostać*, *wyzwolić z rąk dłużnika*, *odzyskać własność*: Żebym to miał spalić, albo nie wiem co zrobić, odbiorę, wywindykuję, wydosłane! Gław.

Wywindykowanie, a, blm., czynność cz. **Wywindykować**: Następnego roku zakrzętnął ś. około wywindykowania należności. Rol.

× **Wywinąć**, a, ał p. **Wywinąć**.

× **Wywinianie**, a, blm., czynność cz. **Wywiniać**.

× **Wywinąć**, i, il, nied. × **Wywiniać niewinność**, *usprawić kłopot*, *obronić od zarzutu*, *oczyszczyć z niego*, *wykazać czystą niewinność*: Tacyt sam chrześcijan z podpału Rzymu wywinia. Nar.

1. **Wywinienie**, a, blm. p. **Wywinienie**. Troc. Zmyślna trafność w dociekaniu i w wywinieniu ze związku wypadków ogółu przyczyn. Czart. A.

2. **Wywinienie**, a, blm., p. **Wywinienie**: W., wybicie członka, wywinienie. Bobr.

3. **Wywinienie**, a, blm., czynność cz. **Wywiniać**.

Wywinienie się, a ś., blm., niek. **Wywinienie** czynność cz. **Wywinąć ś.**

Wywinienie, a, blm., **Wywinienie** I. czynność cz. **Wywinąć**. 2. p. **Wywinienie** ś. Pat.: (eversio, eotropium): W. powiek. W. warg maciecznych (e. orificii uterini). W. szyjki macicznej (e. cervicis uteri).

Wywinienie się, a ś., blm., niek. **Wywinienie** czynność cz. **Wywinąć ś.**

Wywiniony, × **Wywiniony** im., od **Wywinąć**.

1. × **Wywiniony** p. **Wywiniony**: W., z stawu wybity. Troc.

2. **Wywiniony** im. od **Wywiniać**.

[Wywiniony, i, lm. i] zool., p. **Wilga**.

Wywinioną, nie, nał p. **Wywiniać**.

Wywinienie, a, blm., p. **Wywinienie**.

Wywinienie, a, blm., **Wywinienie** czynność cz. **Wywinąć**.

Wywiórki, ów, blp. *trociny wypadające z pod świdra w czasie wierzenia dziury*: W. w ludwifarni, trociny spiszowe, wypadające za świdrem z kanału armatnego. Jak. J.

× **Wywiosnować**, uje, ował *wybyć*, *wytrwać przez wiosnę*, *przewiosnować*. L.

Wywiosnowanie, a, blm., czynność cz. **Wywiosnować**.

× **Wywiosnić się**, i ś., il ś., **Wywiosnić wyrosć**, *wyrosnąć ś.*, *zjawić ś.* jak roślina na wiosnę: Pieśnią życia ś. wywieśni. Sł. wil.

× **Wywiosnienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wywiosnić ś.**

Wywiotszeć, eja, ał, **Wywiotszeć** *zwiotrzeć zupełnie*, *stać ś.* **wiotchym**.

Wywiotszenie, a, blm. I. czynność cz. **Wywiotszeć**. 2. czynność cz. **Wywiotszyć**.

Wywiotszyć, y, ył, **Wywiotszyć** *zrobić zupełnie wiotczym*. L.

[Wywiórka, i, lm. i] p. **Wiewiórka**.

Wywiórki? Wywiórowe smycze dla psów myśliwych.

Wywisac, a, ał p. **Wywisac**.

Wywisanie, a, blm., czynność cz. **Wywisac**.

Wywisac, ska a. szcze, skał, × **Wywisac**, nied. **Wywisakiwać**, × **Wywisakiwać**, † **Wywisac** I. kogo z czego = *wydzyszczyć od pasorzytnej robactwa*:

W. z pcheł = *wypchlić*: Papugi kochają ś. w człowieku i wyiszczą go. Haur. 2. Przen.: × W.

kogo z czego = *wyzwolić*, *wyddobyć*, *wyrwać*. Z wszystkich tych bied Bóg na puszczy wywiscał swe Żydy. Pot. 3. przen.: W. co skąd = *wyrugować*,

wyplenić, *zatrzeć*, *wygladzić*, *wykorzenieć*: Tak wielką w Sycylii miłość sobie zyszcze, że jej i najdłuższy czas z serca nie wyiszczą. Pot.

W. ś. I. *wydzyszczyć ś.* z *robactwa*, *wylapać na sobie pchły*, *wszy*: W. ś. z pcheł = *wypchlić ś.* 2.

† W. ś. *ustrzedz ś.*, *dopilnować ś.*: Gdy swych dobrych myśli używamy, trzeba ś. nam pilno W., abyśmy ich tak używali, żebyśmy ani Bogu,

ani żadnemu człowieku na liźbie nie zostali. Rej.

Wywisanie, a, blm., czynność cz. **Wywisac**.

Wywisanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wywisac** ś.

Wywisakiwać, uje, iwał i W. ś. p. **Wywisakiwać**.

Wywisakiwanie, a, blm., czynność cz. **Wywisakiwać**.

Wywisakiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wywisakiwać** ś.

Wywisnąć, śnie, szał a. sł, nied. **Wywisac** *wychyliwszy ś.* *obwisnąć*, *zwisnąć na zewnątrz*. L.

Wywisnięcie, a, blm., czynność cz. **Wywisnąć**.

Wywjucać, a, ał p. **Wywjucać**.

Wywjucać, a, blm., czynność cz. **Wywjucać**.

Wywjucać, a, blm., czynność cz. **Wywjucać**.

Wywjucać, y, ył, nied. **Wywjucać** *wyładować jukami*:

Nakazał, aby czeladź ściągnęła stada z ługów, wywjucała wielbłądy i sama w zbrojnym pogotowiu stanęła. Sienk. Szły także za wozami mocno wywjucone i wielbłądy i konie,

uginające ś. pod ciężarami krup i wędlin. Sienk.

Wywlec, ecze, ókł, nied. **Wywlekać**, nied. **Wywłóczyć**, × **Wywłaczać** I. kogo co = *włokąc*, *wyciągnąć*, *wyddobyć*: W. nitkę z igły. Wywłócił łachman z kuferka. Tułub szkaradny za nogi wywłóczy. Dm. W. kogo = *wyprowadzić gwałtem*:

Nastąpiwszy mu gwałtem, wywlekl go z klasztoru na ulicę. Birk. I położnicę za łeb wywłóczył podczas na ulicę. Jabł. Topielec

wywleczoney za długie mokre włosy z niezgłębionego odmetu. Zer. Wywłóczył kogo za łeb na ulicę. Troc. Wywłócił go kat. Troc. W.

złoczyńcowi tyłem język. Troc. Wywłóczy pająk z siebie pajęczynę. Troc. (= *snuje*). W. na kogo język. Troc. (= *wytknąć*, *pokazać*, *wysuwać*).

Przen.: Wywłócił mię z domu = *wyciągnął mimo oporu*, *namówił do wyjścia*, *wyprowadził niepotrzebnie*, *wywabił*. Przen.: Gdy ś. mąż za małżonką chodził do arędy naucey,

wszystko z domu wywlekał, aż błędy naucey. Comp. (= *wyniosą*). Wszystkie na gorzałkę wywłóczył. L. Przen.: Trzeba ś. go strzec jak śpiega,

bo wszystko wywlecze z domu. (= *wytniesz za dom*, *za próg*, *rozgłosi przed obcymi*, *wyda*). Po co było wywlekać na stół tak drażliwą sprawę? (= *wytaczać*; *wyjeżdżać z nią*). 2.

z czego = *wyżuć z obleczenia*, *rozebrać*, *obnażyć*, *zewlec z odzieży*; przen.: *wyżuć z zasobów*, *ogolnić*, *oporzędzić*, *obetrzeć*, *wyeksploatować*, *wycisnąć*, *wycieńczyć*:

Władysław Polskę wywłócił i pozostawiał wiele zamków na wojnę turecką. Biel. M. 3. × W. czym = *wyszyszy poleciec*: W. szarfę

jedwabiami złotemi. Słow. W. ś. I. ! W. ś. ze skóry = *wyskoczyć*; *wysilić ś.*, *wziąć ś. na dęby*,

dobyc ostatek sił: Na trudy żadne nie zważa, ze skóry ś. wywleka, cuda piodzi, gdy o ugoszczenie idzie. Jez. 2. × W. ś. = *wystąpić z stanu duchownego, porzucić suknię zakonną, wyksiężyc ś.*: Nie chcą wypełnić ślubów zakonnych, wywlekli ś., jak to mówią, i w świecie znaleźli odpowiednią swoim talentem karierę. And. 3. *wyjść powłócząc nogami, wyleżeć z trudnością, wygramolić ś., wykaraskać ś.*: Chory wywłókł ś. z łózka. Przen.: Od wschodu wywlekały ś. chmury płaskie, zrudziałe. Reym.

Wywleczenie, a, blm., czynność cz. Wywlec.
Wywleczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wywlec. ś.

Wywlekać, a, ał i W. ś. p. Wywlec.
Wywlekanie, a, blm., czynność cz. Wywlekać.
Wywlekanie się, a ś., blm., czynność cz. Wywlekać ś.

× **Wywłaczać**, a, ał i × W. ś. p. Wywlec.
× **Wywłaczanie**, a, blm., czynność cz. Wywłaczać.

× **Wywłaczanie się**, a ś., blm., czynność cz. Wywłaczać ś.

Wywłasczać, a, ał i W. ś. p. Wywłasczyć.
Wywłasczanie, a, blm., czynność cz. Wywłasczać.

Wywłasczanie się, a ś., blm., czynność cz. Wywłasczać ś.

Wywłasczenie, a, blm., czynność cz. Wywłasczyć i Wywłascić: Prawo wywłasczenia. W. gruntu pod kolej.

× **Wywłascić**, i, il p. Wywłasczyć.
Wywłasczeniec, nca, lm. ncy *człowiek wywłasczony, wyzuty z własności*: W. w Wielkim Księstwie Poznańskim. Pl.

Wywłasczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wywłasczyć ś.: *Toczmy ś. po pochyłości, na końcu której leży W.*

Wywłasczeniowy przym. od **Wywłasczenie**: Prawo wywłasczeniowe. Ustawa wywłasczeniowa.

Wywłasczyciel, a, lm. e, × **Wywłasciciel** ten, co zwykle wywłascza a. co wywłasczył.

Wywłasczyć, y, ył, × **Wywłascić**, nied. **Wywłasczać** wyzuc z własności, odebrać komu własność, wydalać go z niej; pozabawić prawa własności: Ci wywłasczeni wszyscy w jednej chwili jak lwy ś. będa bili. Krasin. W. ś. wyzuc ś. z własności: *zrzec ś., odstąpić własności.*

× **Wywłasciciel**, e lm. e p. **Wywłasczyciel**.

× **Wywłascić**, i, il p. **Wywłasczyć**.
× **Wywłaczać**, a, ał = **Wywłasczać**. Śł. wil.

× **Wywłaczanie**, a, blm., czynność cz. **Wywłaczać**.

× **Wywłaczenie**, a, blm., czynność cz. **Wywłaczanie**.

× **Wywłaczyć**, y, ył = **Wywłasczyć**.

Wywłok, u l. blm. *wywleczenie, wywlekanie*.
2. lm. i to, co wywleczone. L.
Wywłoka, i, lm. i l. *duchowny wyświęcony lub nie wyświęcony, który wystąpił z stanu duchownego*.
2. *szkapsko, koń wyjeżdżony, zdechłak, chabela*: Zabrawszy pod siebie lepsze konie, wywłoki nam zostawili. L. 3. [W.] = a) *włóczega, pijak*. b) *nierządnicza, tluk, szufon, szurgot*. c) *wyrwiszko*.

Wywłoczenie, a, blm., czynność cz. **Wywłoczyć**.

Wywłoczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Wywłoczyć** ś.

Wywłócznik, a, lm. i, **Piórnik**, **Włośnic**, bł. **Krocień**, **Orlan** bot. (myriophyllum) *roś. z rodziny węgloszowatych*. Gatunki: W. kłosoowy (m. spi-

eatum). W. okręgowy a. okółkowy (m. verticillatum).

× **Wywłóczny** *mogący być wywleczonym*.
Wywłóczyć, y, ył l. kogo, co, dok. = *wyciągać; nawłóczyć ś., naciągać ś. kogo, czego, wytwarzać*.
2. W. rolę = *wybronować; pobronować dobrze*. 3. i W. ś. nied., p. **Wywlec**. W. ś. *nawłóczywszy ś., przestać włóczyć ś.; natulać ś., naluzić ś.*

† **Wywnątrzać**, a, ał i † W. ś., [W. ś.] p. **Wywnątrzyć**.

† **Wywnątrzenie**, a, blm., [Wywnątrzenie] czynność cz. **Wywnątrzać**.

† **Wywnątrzenie się**, a ś., blm., [Wywnątrzać] czynność cz. **Wywnątrzać** ś.

Wywnątrzyć, y, ył i W. ś. p. **Wywnątrzyć**.

Wywnątrzac, a, lm. e, † **Wywnątrzyciel** ten, co zwykle wywnątrza, a. co wywnątrzył: Nikomu większa bieda, jedno wywnątrzaczom pełnych i pijanicom. Białob. (= *wytrzęsikufłom, wydmidzhanom, wydmikufłom*).

Wywnątrzać, a, ał i W. ś. p. **Wywnątrzyć**.

Wywnątrzenie, a, blm., czynność cz. **Wywnątrzać**: Gdy znacznych ludzi ciała z przyczynny balsamowania rozbieranemi bywają, nie rozbieraniem, ale raczej wywnątrzeniem nazywać ś. powinno, *exenteratio*. Perz.

Wywnątrzenie się, a ś., lm. a ś., niek. **Wywnątrzenie** czynność cz. **Wywnątrzać** ś.

Wywnątrzenie, a l. blm., czynność cz. **Wywnątrzyć**. 2. lm. a *uczucie, myśl, wyjawiona komu*.

Wywnątrzenie się, a ś., blm., niek. **Wywnątrzenie** czynność cz. **Wywnątrzyć** ś.

Wywnątrzyciel, a, lm. e, **Wywnątrzac** ten, co wywnątrzył a. co wywnątrza.

Wywnątrzyć, y, ył, † **Wywnątrzyć**, † **Wywnątrzyć**, **Wywnątrzyć** nied. **Wywnątrzać**, † **Wywnątrzać**, † **Wywnątrzać**, [Wywnątrzać] l. kogo, co = *pozabawić wnętrzości, wypaproszyć, wypatroszyć, wybebeszyć*: W. zwierzę (= *spraucić*). **Wywnątrzać** kogo (= *egzenterować*).

Wywnątrzą tę rybę, a serce i żółć i wątrobę schowaj. Leop. (rozplataj tę rybę, a wyjawszy serce, żółć i wątrobę schowaj. S. G.). Przen.: Brzech Greeji pełen sprzętu i syt miedzi żołądek Rzym wywnątrzył aż do szczytu. Li. 2. † W. *wyczerpać, wycieńczyć, wysilić, wynędzić na zdrowiu a. na niemu, wyzuc z zasobów, wyszac, zubożyć, wyeksploatować, wyzyskać, zrujnować*: Greeją kwitnącą, we złoto obfitującą, wywnątrzył Rzym. Li. Przen.: Izaliż groby przedkie nie onym, którzy wywnątrząją kubki! Białob. (= *wypróżniają, wysączać, wysuszają, wychylają, wytręszają, spełniają*).

3. × W. *wydać ze swego wnętrza, łona, wydzielić*: **Pieczary** ś. kruszące wilgocią, co bliżkie niziny, dla ulgi wywnątrząją kryształ srebrnopłynny. Zabł. 4. przen.: *wywnurzyć, wyspowiadać, wyjawiać, odkryć, wylać*: Odkryj mi tę tajemnicę, wywnątrż ze wszystkim skrytość serca twego. L. W. dla kogo duszę. L. (= *otworzyć*).

Przez pokorne ukłony wywnątrzali ezucie. Przyb. (= *manifestowali*). Niestety, już W. czułość moją muszę. Przyb. Z czujnością niespracowaną i wywnątrzoną miłością dobry pasterz trzodę piastował. Nies. (= *wyłamną, serdeczną, głęboką, rzewną*).

W. ś. l. *wyjść z wnętrza, wymurzyć ś., wydobyć ś. na wierzch*: Krzyżacy, księcia pruskiego pojmawszy, rozpróli mu brzuch, i kiszki jedną do drzewa przywiązawszy, tak go długo wodzili wkoło, aż ś. wszystkie jelita obwły i wywnątrzyły. Stryjk. (= *wypadły, wypelzły, wyleciały, wysypały ś., wyciekleły, wywalały ś.*).

2. przen.

2. przen.

2. przen.

2. przen.

wyjawić ś., objawić ś., wyjść na jaw, ujawnić ś., wykazać ś., pokazać ś.: W tej tajemnicy wynętrzyła ś. wszechmoćność Boska. Zachar. 3. X przen. wyczerpać ś., wycieńczyć ś., wysilić ś., wynędzić ś. na zdrowiu a. mieniu, wyrzucić ś. z zasobów, wyciągnąć ś. na co, zubożyć, spasować, zrujnować ś.: Wynętrza ś. naród z najokazałszymi ofiarami Kołł. 4. wynurzyć ś., zwierzyć ś., wypowiedać ś., wyznać, wylać swe myśli, uczucia przed kim, otworzyć mu swą duszę, serce: Wynętrzały ś. usta Troc. Na ubogich miłosierny, na przymożenie chwały Boskiej wynętrzaający ś. Nies. (= wylany). Tak wynętrza ś. Num., a młoda i żywa dusza jego cała ś. otwiera miłości. Stasz. Postanowił młedeż, nie rozprawić i nie wynętrzać ś. Krasz.

Wynioskować, uje, ował, nied. Wynioskować co z czego = wyprowadzić jako wniosek, wyciągnąć wniosek; wnieść: przynieść na podstawie czego do przekonania o czym: Miał zręczność wynioskować, co go tu czekało. Krasz.

Wynioskowanie, a, blm., czynność cz. Wynioskować.

Wynioskowywać, uje, ywał p. Wynioskowywać.

Wynioskowywanie, a, blm., czynność cz. Wynioskowywać.

Wywoławość, uje, ował wywołać w woal: Ustroiwszy ś., wywoławowszy ś. i wymuszko-wawszy twarz, zaprezentowałem ś. jako pani cześnikowa Wszędobylska. And.

Wywoławanie, a, blm., czynność cz. Wywoławość.

Wywodca, y, lm. y, Wywodzca, Wywodziciel ten, co zwykle wywoździ. St. wil.

[Wywodek, dka, lm. dki, Babka] *luft od pieca do komina.*

Wywodkowy ptak, zool., p. Ptak.

[Wywodni komin] *komin z wywodkiem.*

X **Wywodnica, y, lm. e,** [Wywódka] *kobieta, idąca po pologu do wywołu.* Sf. wil.

† **Wywodny przys. od Wywodny:** Kto przedsięwziął W. użyć, nie nie powinien opuścić. Petr. Kłamstwa tego kaczerza w piśmie tym W. ś. zbijają Skar. W. w siedemdziesiąt dwóch mahometanów sektael szperać byłaby rzecz przykra. Kłok. Wywodniej o tym szperać rzecz-by była uprzykrzona. Troc.

Wywodność, i, lm. i i. † W., rz. od Wywodny. 2. X W., fil. p. Konsekwencja.

Wywodny l. magący być wywodzionym, dowodnie okazanym. 2. przym. od Wywód, tyczący s. wywodzenia, wywodzenia od kogo, od czego, wywodziony, ginetyczny, rozwojowy, pochodny, wysięczony, wywodzący ś. z czego: Wywodne wilki w środku rewiru jeleniego na trzy miesiące przed rykowiskiem to kłeska. (= świeżo wyległe). 3. X W., p. Konsekwentny: Którym nauczamy słuchacze, okazujemy a wywodzimy rzecz naszą, *genus demonstrativum.* Mącz. Przedtym, niżli wielka wymowa a. wywodne pisma poczęły być, w krótkich słowach wiele rzeczy zawięzywało ś. a zamykało. L. (= rozwodzące ś., drobnozgowo).

Wywodny przym. od Wywód, tyczący ś. wywodzenia ś.: Komisja wywodowa = *heroldja:* Ża Aleksandra I w gubernjach Zachodnich działały już komisje wywodowe i wyznaczony był termin prekluzyjny na dzień 1 stycznia roku 1807 do złożenia przed temi komisjami wywodowemi dowodów szlachectwa. T. K.

Wywodzca, y, lm. y p. Wywodca.

Wywodzenie, a, blm., czynność cz. Wywoździć: W. wojska w pole. Troc. W. muru. Troc.

Wywodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Wywoździć ś.

Wywodziciel, e, lm. e, Wywodca, Wywodzca ten, co wywoździ a. co wywoździł: Exagoga, W., wywodziciel. Mącz. Actor tragicus, sprawca. W. tragedii. Mącz.

Wywodzicielka, i, lm. i forma ż. od Wywodziciel. L.

Wywoździć, i, ii i W. ś. p. Wywoździć.

Wywodziny, in, blp. l. † W. wynosiny, przenosiny skąd, przeprowadzka, wywodzina. Klon. [W. a. Wywoździ] *przenosiny pannę młodą z domu.* 2. p. **Wywoździć: Wywodzinami gardzić nie mają nowe małżonki, przy których prawie toż bywa, co przy wwoźdzeniu do kościoła sześćniedziątek. Hrb. W. żon naszych. Hrb.**

Wywojować, uje, ował l. wojując wymusić, otrzymać, wskórac; wywojować, wywojczyć, dobić ś. czego: W. przeciw komu, *impugnare aliquem.* Ps. flor. Wywojowali a. bojowali przeciwko mnie darmo a. za dar. Ps. flor. Sieciech Szląska nie puści. póki go nie wywojujemy na nim. Krasz. 2. [Wywojował] *umarł.* W. ś. *nawojować ś. aż do wyczerpania:* Niech ś. jeno wywojuje, a wnet przyjdzie do statku. Reym.

Wywojowanie, a, blm., czynność cz. Wywojować.

Wywojowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wywojować ś.

† **Wywoleń, a, blm., czynność cz. Wywoleń.**

† **Wywoleń się, a ś., blm., czynność cz. Wywoleń ś.**

† **Wywoleń, i, ii i † W. ś. p. Wyzwoleń:** W., *salvare, liberare.* Ps. flor.

X **Wywoleń, i, ii, nied. Wywoleń i i X W. ś. p. Wyzwoleń. L. 2. zwolnić, zlecić, X zlecić = zrobić ciepłym.** L.

X **Wywoleń, eje, ał stać ś. wołnym = ciepłym, zlecić, zwolnić.** L.

X **Wywoleń, a, blm. l. czynność cz. Wywoleń. 2. czynność cz. Wywoleń.**

X **Wywoleń, a, blm., czynność cz. Wywoleń ś.**

Wywołać, a, ał, nied. Wywoływać, † Wywoławac l. wołaniem wyprobić, wyjednać, wydość, wskórac; wykrzyzczać: Sprawiedliwość, której uprosić nie mogła, wywołała. Warg. (= nastawianiem wyrobiła). Wołali nad chorym bałwochwalecy, wzywając Djany, Jowisza, ale nie nie wywołali, a chory jako drewno leżał. Skar. Wojnę książąt z Karolem V papież wywołał wprzód z cesarzem, nie książętą. Zigr. 2. † W., [W.] *wołając wyrzec; wywołać ś. z wołaniem, zawołać, wykrzyknąć:* Przynszedłszy do króla, wywołał na jednego służebnego, aby króla zarznął. Glicz. [Baba wywołała na niego]. 3. *wołaniem wydać; wygłosić, rozgłosić, wytrąbić; obwołać, obwieścić, okrzyzczać, opublikować:* *Scelus aperire,* W. na kogo jego nie-enoty a. złość. Mącz. Sprawił wielkie a. wywołane gody. Rej. (= *zawołane, rozgłosne, głośne, sławne*). Wywoływać rzecz zgubioną, co na sprzedaż. Troc. W., *obwołać. S. Par.* Wywołano go królem, hetmanem. Troc. 4. *wołaniem wywołać; wzywać, wezwać:* Wywoływać kogo, dokąd, do kogo, wołam skąd kogo, wywabiam. Kn. Wywołasz wilka z lasa. Kn. (= *nie budź licha, kiedy śpi; daj złemu spokój, nie zaczepiaj go*). Nie potrzebać sobie, grając, nieszczęścia przyzywać i wilka z lasu wywoływać; samoć ś. nieszczęście nas pospolicie rado dźierz. Koz. Zapaleczy-

wość wilka z lasa wywoływa, gniew i poswarki pobudza. Kosz. Wywoływam kogo na rękę, wyzywam. Kn. Chwałaś, że mocą tej dzielności mogą W. i przynieść dobrych, a przymusić i powiązać złych duchów. Boh. Zdołał Orfej W. swej małżonki cienie. Dm. To rzecz dziwna! ojcowie święci, to kraina zaczarowana — duchy wywoływane stają. Słow. Prosił zatem, aby Ossolińskiego król do siebie wywołał i skarał. Boh. (= *zawezwał*). Wywołał go zizby do mnie. Troc. W. fortecę do poddaniaś. Troc. W. ucznia z klasy. W. ucznia do lekcji (= *wywołać*). Piękne i dobre strony znikają przed wywoływaniem wciąż widmem. Orzesz. Przen.: Wspomnienia uniwersyteckie, wywoływane rozmową z Odyńcem i Domejką. Chm. Przen.: *sprorowadzić, spowodować; pociągnąć za sobą, wzbudzić*. Podróż morzem, zwiedzenie Grecji, wywołującej w poczcie wielkie wspomnienia przeszłości. Chm. W. poty, sen, krosty, plamy na ciele. Choroba wywołana (morbus provocatus). W. uśmiech na cztych ustach, rumienie. W. gniew, oburzenie. W. zamieszanie, skutek, reakcję. 5. z kraju, z ziemi, z miasta = *wygnąć, skazać na wygnanie, wydzalić, wypędzić, wysłowiecić, banitować*: Wyrzucali ich od majątności, wywoływali niektórych. Leop. Na dziesięć lat był z ojczyzny wywołany. Pileh. W. kogo z ziemi, z państwa. Troc. A com banity wspomniat, nie wiem, dobrzeli to o dług wywoływać poczciwe ludzi; bo cóż to za niecnota zadłużyćś? Górn. Dowodził Zamojski, iż wywołanych podług pospolitego prawa wszędzie godziś. chwytac. Alber. Wywołany z puszczy = *wydalony, usunięty z towarzystwa bartników, wygnany z puszczy*. Skr. Przen.: Wywołane mody = *zakazane, przestarzałe, wyszłe z użycia*. 6. × W. pieniądź = *wycofać z użycia, z obiegu*: Wywołany pieniądź. L. W Toruniu wywołali orty szląskie. Gostk. W. złą monetę. Troc. 7. × W. odwołać, zawiesić, odroczyć: Wywoływam, odwołuję sądy, roki, trybunał. Troc. 8. × W. do wyższego sądu, ruszyć wyżej, apelować. L. (= *odwołać ś.*). 9. fot.: W. obraz na kliszy w kamerze fotograficznej = *operując chemicznie około kliszy, wydobyć, sprowadzić obraz*.

Wywołanie, a, lm. a czynność cz. **Wywołać**: W. duchów. Troc. Stałoś. W. od cesarza Augusta, aby popisano wszystkich ludzi. L. Postanowił Kazimierz W., ażeby na potom żadne wywołania do Magdeburga nie szły, ale aby w kraju kończyłyś. wszystkie sprawy. Skrzet. (= *odwołania ś., apelacje*). Sądów W., zawieszenie prawa, *justitium*. Kn. W. czego sądowe. Troc. W. z ziemi, z ojczyzny, wielka banieja, odsądzenie czci. Troc. (= *proskrypcja*). W. mniejsze, gdy kogo tak wywołują, że w każdym prawie pojman i zatrzyman być może, ale gardła nie straci; W. większe jest, gdy kogo tak wywołują, że gdziekolwiek pojman będzie, gardło traci. Sz. Od wywołania wywołony, na biskupstwo przywrócony był. Skar. Jeśli nam wywołaniem z ziemi grozisz, wszystek świat mamy. Skar. Była to jawna kaźń w Rzymie, W. Stryjk. W., czynność, zapomocą której wykazujeś. niewidzialny obraz na płacie, powstały skutkiem działania światła w kamerze.

Wywołaniec, *ńca*, lm. *ńcy* człowiek wywołony z kraju, *wygnaniec, banita, banit, wysłowiec*: W., *wysłwiec*. Klon. W sieni Sulli głowy bandytów albo wywołańców, zniesione widział. Warg. Bywszy sam wywołańcem, potym W.

na drugich skazował. Wareholów, bankrutów i wywołańców, tudzież innej rozpustnej drużyny. Nar. Wywołańcem został ojezyzny. Rzew. Dający u siebie schronienie tymże, co i wywołańcy, karom z przepisu prawa podlegają. Alber. Jest to do dziś dnia klasa parjasów, wywołańców, na których pasorzytem siedzi i karmiś. reszta ludzi. Krasz. Majątek przestał należeć do wywołańca, ale go ciągną do ziemi rodzinnej silniejsze od wszystkich wspomnienia. Chm.

Wywołanka, i, lm. i forma z. od **Wywołaniec**. **Wywołany** i. im. od **Wywołać**. 2. † W. *zawołany, sławny, głośny*: Sprawił wielkie a. wywołane gody. Rej.

Wywołańczy przym. od **Wywołaniec**, *wygnanńczy*: Zdaszś. sam sobie dnszą wywołańczę, od której pierzcha tłum w ucieczce skory. Brt.

† **Wywoławacz**, a, lm. e p. **Wywoływacz**.

† **Wywoławac**, a, al p. **Wywołać**.

Wywoływacz, a, lm. e, † **Wywoławacz** i. ten, co wywołuje a. wywoływać; *woźny*: Praeco, woźny, W. ustaw królewskich. Mącz. W. podwojski, woźny. Ern. 2. *plyn chemiczny, używany przez fotografów do wywołowania obrazu na kliszy*.

Wywoływać, uje, ywał p. **Wywołać**.

Wywoływanie, a, lm. a, bfm., czynność cz. **Wywoływać**: W. z tamtego świata dusz a. nekromancją nie mamy za sztukę, ale za obłudę i kłamstwo. Boh. Dowody, jak dalece płytkiej istoty są kronikarskie wywoływania. Lel. Upewnienie o niewywoływanie wojny. Szaj. Manipulację, używaną przy stosowaniu przywilejów, lud nazywał wywoływaniem słobody, co oznaczało zapraszanie do osadnictwa. Rol.

Wywomitować, uje, ował = **Wyrzygać**.

Wywomitowanie, a, bfm., czynność cz. **Wywomitować**.

Wywonieć, eje, al *stracić woń, wywietrzeć, zwietrzeć*. L.

Wywonienie, a, bfm., czynność cz. **Wywonieć**.

Wywontować, uje, ował *posp. wywomitować, wyrzygać*.

Wywontowanie, a, bfm., czynność cz. **Wywontować**.

Wywoskować, uje, ował, **Wywoszczyć** *wytrzeć woskiem, nawoskować, powoskować dobrze*: Przez igłę przeciągnąć nitkę wywoskowaną. Perz W. sobie wasy. Ustóp ich rozścielałyś. na gładko wywoskowanej posadzce kwiecieiste dywany. Orzesz.

Wywoskowanie, a, bfm., czynność cz. **Wywoskować**.

Wywoszczenie, a, bfm., czynność cz. **Wywoszczyć**.

Wywoszczyć, y, ył p. **Wywoskować**. f.

Wywoziciel, a, lm. e ten, co wywozi a. wywoził.

Wywozić, i, il p. **Wywieźć**.

[**Wywozować**, uje, ował] p. **Wywieźć**.

[**Wywozowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Wywozować**.

Wywozowiec, *wca*, lm. *wcy*, **Wywózca** ten, co wywozi towary za granicę, *eksporter*: Na zebraniu właścicieli parowców i wywozowców postanowiono powiększyć wynagrodzenie kapitanów statków i mechaników. Wywozowcy czekają chwili, żeby zapasy masła wystać do Danji.

Wywozowy, × **Wywoźny** przym. od **Wywóz**: Handel W. (= *zewewnętrzny, zagraniczny*). Handlem kwitnące narody nie tylko wywozowego poboru nie biorą, ale nawet nagrody za wywóz

produktów krajowych naznaczają. Djar. gr. Cjo wywozowe (= *clo od towarów wywożonych*). Zakład W. = przedsiębiorstwo zajmujące się wywozem towarów, czy to w kraju, czy za granicę.

Wywozny 1. możliwy do wywiezienia. L. 2. × W. p. Wywozowy. L.

Wywożenie, a, btm., czynność cz. Wywozić.

Wywód, odu, lm. ody 1. *wywodzenie, wywieźdzenie, wyprowadzenie*: Sarmatowie wojnami punkskimi oraz ustawicznymi zbrojnego ludu do rzymskich za Dunajem prowincji wywodami przeredzeni. Nar. Mówiłżem ei o moim z ciemności wywodzie? Przyb. Księgi wywodu. (= *Exodus, o wyprowadzeniu Izraelitów z Egiptu*). Kucz. Prochom uroczyste sprawiano wywody. Wysp. (= *wyprowadzenie, eksportację, pogrzeb*). 2. a. **Wywodziny** obrządek kościelny wprowadzenia kobiety po raz pierwszy do kościoła po położeniu dla udzielenia jej błogosławieństwa. Isé do wywodu. Byé u wywodu. 3. [W. po wianku] *błogosławieństwo po ślubie*. [W. z panieństwa]. 4. *wykaz pouczający, że co od czego szeregiem pokoleń, i ożaz całokształt szczygółów, ku temu użytych i rozumowaniem powiązanych, geneza*: Latopiszcze litewsey i historją i W. narodu swego od Palemona poczynają. Stryjk. W. rodu = *genealogja, rodowód, drzewo genealogiczne*. 5. *wyprowadzenie dowodne, wyluszczenie dowodami poparte, dowodzenie konsekwentne, systematyczne; uzasadnienie, tłumaczenie, wyjaśnienie wyrozumowane, argumentacja*: Sędzia ma sądzić według obudwu stron wywodów. Groie. Prawdzie długię wywodów nie potrzeba. Kochan. W. słowny (sądownicwo). Gemb. Ku dowiedzeniu tego niejakię konsekweneje a. wywody czynią, z-k-tórych tego, co mówią, dowieśd usiłują. Salin. Kacerze wiary mojej ze mnie wywody swemi filozowskiemi nie wystraszają. Skar. Już umuję ś. tego chętliwie, od czego przedytm dla ludzkich wywodów odwracalem ś. brzydliwie. Wys. Roztrząsanie zaś i W. wyłącza sama szeszupłość tego pisemka. Czart. A. Bez wywodu, panie synu! nie kryj ś. waepan. ja świadomy całej rzeczy, bogdaj mnie trzasnęły gromy. Słow. Pisarz układał wyrok z wywodami. Koż. 6. fil. p. **Dedukcja**. W. założenia z argumentów = *demonstracja*. Str. 7. lek.: W. choroby (pathogenia, pathogenesis) = *powstanie i rozwój choroby*. W. ogłędzin pod względem prawnym i sądowolekarskim (depositio, renuntiatio, visum et repertum); *zeznanie, protokół ogłędzin, opis dochodzenia sądowo lekarskiego*. W. ogłędzin zwłok.

[**Wywódka**, i, lm. i] p. **Wywodnica**.

Wywój, oju, lm. oje, *wywijanie, wywinicie, rozwijanie, rozwinięcie, wywijanie ś., wywinicie ś.* St. wil.

Wywóz, ozu, btm. 1. a. **Wywózka** *wywożenie, wywiezienie, transport skąd*: W. towarów za granicę. W. rzeczy zbywających nad potrzebę wielkim dla kraju jest zyskiem. Wyrw. 2. **Wywóz** = *ogół towarów wywożonych za granicę, eksport*: W. nie wyrównywa u nas przywozowi. 3. [W.] *wawóz*. 4. woj. *fosa, rów forteczny*. Troc.

Wywózca, y, lm. y ten, *co wywozi, eksporter*: Zaufanie do wywózców naszych jest za granicą podkopane.

Wywózka, i, btm., p. **Wywóz**: W. śmieci podwórzowych. W. z dotu ustępowego. W. gruzu. Wazna rzecz, aby w lesie drogi do wywózki dobre były. Kluk. W. urobku sztolnią. Łab.

† **Wywracacz**, a, lm. e p. **Wywróciiciel**. **Wywracać**, a, al i W. ś. p. **Wywrócić**. **Wywracanie**, a, btm., czynność cz. **Wywracać**. **Wywracanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wywracać** ś.

× **Wywracanka**, i, lm. i p. **Wywrotka**: Trzewiki z pięknej sakowej szlichtowanej skóry, wywracanki, 5 złotych polskich. T. K.

† **Wywrać**, a, al p. 1. **Wywrzeć**.

† **Wywranie**, a, btm., czynność cz. **Wywrać**.

† **Wywreć**, wre, wrzał p. 1. **Wywrzeć**.

Wywrocie, a, lm. a p. **Wywrót**. Łab.

Wywrocioowy przym. od **Wywrocie**: Drzewo wywrocioowe. Łab. (= *wywrot*).

† **Wywrocęca**, y, lm. y p. **Wywróciiciel**.

Wywrot, u, lm. y p. **Wywrót**.

† **Wywrotek**, tku, btm., *pokarm zwrócony z żołądka, bloociny, wymiociny, rzygowiny*: Pies wraca ś. do wywrotku swego. Bud. (do zwrócenia swego. B. G.).

Wywrotka, i, lm. i t. a. × **Wywracanka** *obuwie szyte na lewą stronę, a potom wywrócone na prawą, obuwie wywracane*: Buty z podkówkami, wywrotki bez obcasów, bo obcas zastępowała wielka podkówka podkuta. Żart.: [Wielki artysta od wywrotek o jednej podaszwie] = *wielki człowiek do małych interesów*. 2. a. **Wolta** fecht. nagle przejście z jednego rodzaju cięcia, nie zadowolony go, do drugiego.

Wywrotkarz, a, lm. e szewc, czeladnik szewcki robiący wywrotki.

[**Wywrotnia**, i, lm. e] p. **Wywrót**.

[**Wywrotnica**, y, lm. e] żart. *wódka, gorzałka*.

Wywrotnie przys. od **Wywrotny**.

† **Wywrotnik**, a, lm. cy p. **Wywróciiciel**.

Wywrotność, i, btm., rz. od **Wywrotny**.

Wywrotny, **Wywrótny** 1. *wywracający ś. latoo, przewrotny*: Bryczka wywrotna. L. 2. × *przen. obalający, niszczący, burzący*. Namiętności wywrótnie. St. wil. 3. *który wyraca co, przekręca, krętacki, wykrętny, przewrotny, chytry, podstępny, szalbierski*: Szatan wszelką chytróśd swoją wywrotną na wiernych wypuszcza, aby ich mógł strącić od prawdy. Gil. Radzili, abyśmy ś. z dobreimi przyjaźnili, a wywrotnych chronili. Gil. 4. *obrócony na wywrót, przekręcony, opaczny, przewrócony na opak*: *Quidditates, antitates*, słowa wywrotne łacińskie. Fred. M. (= *zepsute, przeznaczone*). 5. prow.: Kawa wywrotna = *bardzo mleczna, mleko a. śmietanka z małą ilością kawy*. 6. anat.: *Mięśnie wywrotne* (musculi supinatores).

Wywrtowiec, wca, lm. wcy *zwolennik wywrotu, sprawca wywrotu; warchol, rewolucjonista*: Cały naród związany był silnym węzłem przeciwko wywrotowcom. Proch. Nie dadzą ś. kolejjarze, nie pozwolą ś. steryzować garstec wywrotowców.

Wywrotowy 1. przym. od **Wywrót**, **Wywrót**: Kierunek W. Żywioty umiarkowane musiały ś. bratać z wywrotowami. Od czasu edyktu... musiały ruchy wywrotowe ustąpić z pola. Proch. Silna władza niezbędna dla pobamowania namiętności wywrotowych. Oczap. 2. gr.: *Kobylica wywrotowa*, p. **Kobylica**.

Wywrócenie, a, btm., czynność cz. **Wywrócić**. **Wywrócenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wywrócić** ś.

† **Wywróciiciel**, a, lm. e, † **Wywracacz**, † **Wywrotnik**, † **Wywrocęca** ten, *co wywraca a. wywrócił*: Aleksander Wielki, W. i zburzyciel me-

narchji perskiej. Stryjk. Fałszerze a wywracają nieomylnie) prawdy Pańskiej. Rej. Kijówby nie stało, gdybyśmy wszystkie wywrotniki słów Pisma zabijać mieli. Rej. Szatan jest nieprzyjaciel człowieka, stary matacz, wywrotnik chytry i zdrajca. Gil. Nieszczęśliwe wymyslnie a wywrotniki prawdy Pańskiej Duch święty przyrównywa szarańczej a z jadem skorpiońowym. Rej. Anioł przepaści, którego zwano rozlicznie języki wywróca prawdy. Rej.

Wywrócić, i, il, nied. Wywracać l. przewrócić do góry nogami, na nice, naopak, wykręcić na drugą stronę, odwrócić: Dwa dni właśnie przed śmiercią żołnierkę wywrócił. L. (zły znak). Piljczykowie z bronią wywróconą ciężkim idą krokiem. Jabl. (= przewróconą kolbami do góry). Wywracam, na drugą stronę obracam. Kn. W. kieszeń. Wywracać pełną. Kn., Troc. (= pełny kielich wychylać). [W. kotą ogonem] = przedstawić rzecz zupełnie inaczej, niż jest rzeczywistość. W. skłankę na uście, beczkę na dno. Troc. Wywrócony wóz. Troc. Order Smoka wywróconego. Troc. Gładki, wywrócony korduban. Troc. Trzewik z wywróconej skóry. Troc. [Buty wywrócone] (= wywrotki). Buciki wywracane. Wóje. I buciki wywracane, podkówekki nitowane. Gol. Wywracam oczy, głębię. Kn. (= wykrzywiam; przewracam oczy). Pies wściekły, język wywiesiwszy, biega, piany z ust toczy, oczy wywraca. Comp. Ów krzyczy, a ten śpiewa, ów wywraca oczy. ten chrapiąc brzydką ślinę i pijaną toczy. Mias. Śmierć trzusi ś., zdmuchując wywrócone oczy! Malcz. 2. W. kostółka = przewrócić, fiknąć, wywinąć, machnąć, wybić: Jakże ten skoczek koziołki wywraca? Nagl. Przen.: wykręcić, przekręcić, wypaczyć, wyszpocić, spaczyć, sfalszować, przemaczyć: Wykrętny a. przewrotny człowiek wszystko wywraca, o każdym źle rozumie, a we wszystkim tylko rzeczy słych przestrzega. Rej. Słowa Pawłowe wywracasz i ciągniesz je złościwie ku rzeczy swej. Baz. Wspak sobie a wedle myśli swojej wywracają sprawy i nauki moje. Rej. Toż Socyn inaczej wywraca, a apostoł ś. temu dziwi. Sain. Heretycy fałszywe nowe wykłady podmiatają, Pismo św. wywracają i szpocą. Skar. Izali Bóg wywraca sąd, a. Wszzechmogący odmienna to, co jest sprawiedliwego? Gil. Nie wywracaj mi słów moich. Troc. Przen.: Zapalił ś. pożądliwość Susanny i wywrócił rozum swój. Wuj. (= przewróciło im ś. w głowie, stracili rozum, zgłupieli). Pycha w czelu móżg wywraca. Troc. (= odejmuje rozum; oghupia, człowieka). Móżg ma wywrócony. Troc. 2. **przewrócić, przewalić, obalić:** Drzewo z kozieniem od wiatru wywrócone, wykrot. Ryd. (= wyrwane). W. podcięty pień. Woźnica wywrócił karetę. Troc. Woźnica, lecąc w czwał, tylko co za wieś wyjechał, chybił mostu i w błoto wywrócił. Kras. (= wywrócił pojazd). Żeby naszą pracę skrócić, starajmy ś. wóz W. Kras. Przen.: doprowadzić do upadku, obalić z gruntu, przewrócić do góry nogami, zburzyć, zrujnować, zniweczyć, zniszczyć, rozgromić, znieść: Cygan, Wołoszyn wpada i prędki Tatarzyn, jak szarańcza pustosząc, z gruntu wywracając liche wioszczki nasze, a w nich lud ścinając. Star. W. dom z gruntu, z fundamentu. Troc. Mars wywraca narody. Troc. (= do upadku przyprowadza, wygładza). Wywrócone miasta. Troc. Cyjaksares, król Medów, wywrócił Niniwę. Lel. Bogów zemsta wywraca mury Troi. Dm. Aljans ten muszę W. a. zawrzeć osobne przymierze.

Kal. (= zerwać). Przen.: W. porządek. Troc. Wywracać porządek, opak przewracać, wywracać. Kn. W. ś. l. przewrócić ś. na drugą stronę, wykręcić ś. naopak, odwrócić ś., przekręcić ś., wywinąć ś.: Wywrócił mu ś. kofierz na lewą stronę. Przen.: Wywrócił im ś. móżg, pomieszał im ś. L. Ledwie im ś. móżgi nie wywróciły. Troc. 2. **przewrócić ś., obalić ś., przewalić ś., upaść:** Wywrócił ś. na ślizgawce. Wywracają ś. wozy, trzaskają ś. koła. Dm. Dom, wóz ś. wywrócił. Troc. Niektóre z wywróconych krzyżów obaliły ś. same ze starości od wiatru. Szaj.

Wywrócić, a, lm. a kolumny, ściany i t. p., wywrócone, obalić, ruiny, rudera, zwaliska. Krem.

Wywrot, otu, lm. oty, Wywrot l. wywrócenie, wywracanie, przewrót, wywrócenie ś., przewrócenie ś.: Zepchnij węwerek do wywrotu. Troc. Wywrotem karety śmiertelnie słuczony. Troc. Hamulec na wywrócie wóz hamuje. Troc. Wywrotem, wywracając, obalając, posmykiem. L. Zepchnij drzewo z woza posmykiem a. wywrotem. Troc. Wywrotem ulżą sobie ciężaru; byleś, gdy ciężar masz wywrócić, podkładał. Sol. Przen.: Wywroty grożące światu (= przewroty). **Na W., [Na szywrot] przys. naodwrót, na drugą stronę, naopak, na nice, do góry nogami, na lewą stronę, opacznie; na drugiej, lewej stronie, od spodu, spodem:** Magistrat, gdy miał kogo z obywatelów potępić, zwlekał z siebie szatę i onę na W., t. j. lepszą stronę w śrzodek, a podlejszą na wierzch obracając, wdziewał na znak żalu. Pileh. Oka w pończosze przybierać, zebrać, na W. robić, spuścić, zgubić. Mag. W piwnicy rozumu szychają, na W. go wycieńją. Rej. Ptaszcz wdział na W. Troc. Słoneczne promienie przez dziurkę obrazki na białej ścianie w ciemnym pokoju na W. pokazują. Troc. 2. **wybieg, wykręt, chytróść:** Wykręty i opaczne wywroty Pisma św. Wuj. Ludzkich wywrotów nie naśladowuj, to usta mówię, co w sercu czuję. Kochan. 3. **rzeczą wywrócona, szczeg. drzewo wywrócone przez burzę, leżące w lesie, wywał, pował, wiatrołom, wykrot, wykręt, obalek, obalka, wywrócie, [wywrotnia].** 4. p. **Kopytosadzel.** 5. gim., p. **Koziołek.** 6. gór. **przysłowia złożone z dwóch kregów, czyli kół, na podporach zawieszonych, pomiędzy które wjeżdża wózek po kolei żelaznej, a wjechawszy, przewraca ś. skutkiem chybnego środka ciężkości i wysypuje urodek.** Łab.

× **Wywrózić, a, al p. Wywróżyć.**

× **Wywróżanie, a, blm., czynność cz. Wywróżać.**

Wywróżenie, a, blm., czynność cz. Wywróżyć.

Wywróżyć, y, yl, nied. × Wywrózić l. przewidzieć, wyprorokować, wynioszczyć: Wywróżył mi (= ziszcilo ś., co wróżył; na jego ś. stało, dobrze mówił). Jeśli weźmę piszczałki, te lamenty grają, jeśli by bębny, to smutne echo wydawać; ach, boję ś., by czego te nie wywróżyły znaki. Ustrz. Nie temu niebo złego nie wywróży, kto szecerze Panu i ojezynie służy. Nar. Wywróżać stąd na przyszłość wielkie bohaterzy. L. Wywróżył mu koronę. Troc. Oświadcza ś. W. mu los jego dalszy. Oss. 2. [W.] odgadnąć, zgadnąć: Gdzie staćdo źle ze sobom żyje, to ja wywróże.

Wywrzały który wywrzał, wygotował ś.

× **Wywrzaskać, a, al p. Wywrzeszczeć.**

× **Wywrzaskanie, a, blm., czynność cz. Wywrzaskać.**

× Wywrzaskiwać, uje, iwał p. Wywrzeszczeń.

× Wywrzaskiwanie, a, btm., czynność cz. Wywrzaskiwać.

× Wywrzasknąć, nie, nął p. Wywrzeszczeń.

× Wywrzasknięcie, a, btm., czynność cz. Wywrzasknąć.

× Wywrzasnąć, śnie, szał p. Wywrzeszczeń.

Wywrzasnięcie, a, btm., czynność cz. Wywrzasnąć.

1. Wywrzeć, wrze a. † wre, wrzał a. † warł, [Wywarć], † Wywreć, † Wywrać, nied. Wywierać l. cz. ni. *wyjsć* ze stanu wrzenia, przestać wrzeć; *wyburzyć* ś.: [Morze wywarło gódnie]. Przen.: *wystygnać, ostygnać, wyiębnąć, ochłonąć, zobojętnieć, zamrzec*: Wywierać w wierze. Glicz. Nauczyciel, który wywiera w wierze, przywieździe swego ucznia swą naszczepioną nauką o szkodę duszy. Glicz. Nauczyciel, który wywiera w wierze, tak jak sam do piekła ś. dostanie, tą drogą też i ucznia poprowadzi. Glicz. Wszelkie uczucie wywrzało. Słow. Już dusza wywrzała, włos osiwił. Słow. 2. *warzac* ś. *wyżbyć* ś. *peunych* części, *wygotować* ś.: Wywiera mięso, *decoquitur, excoquitur, forma passiva ex* wywarzam. Kn. Mięso wywarło (wywarzyło ś.) na rosół. Troc. 3. *wylecieć, ulotnić* ś.: *wyparować wskutek wrzenia, wygotować* ś.: Wywiera co warzeniem, szumowinami odechodzi, *vi caloris ejicitur*. Kn. Staw ten miodek na węgle, a gdy poeznie wzwierać, włożyć cztery funty róży, a tak długo warzyć, aż on sok wywre. Trzyce. Juchę wyżętą z tych ziół dopóty warzyć, aż wszystka wodnatosć onej juchy wywrze. Syr.

2. Wywrzeć, wrze, warł, [Wywarć], nied. Wywierać, [Wewierać, Wywirać] l. *wypuścić* z zawarcia, *dać wypasć* z *impetem, nie tłumić, nie powściągać dłużej, rozpuścić, spuścić* z *uwięzi*: Psów z smyczy wywierają. Zebr. Skoro psy, zebrawszy, na smycz zawiążą, nie mają miejsca wywierać, aż dojeżdżacz ku temu miejscu ś. ruszy, gdzie psi pójść mają. Ostror. Trzeba ś. uzyć, jako że psy w drogę jechać, jak je wywierać, jak im na polu trąbić. Ostror. Niedźwiedzie nań W. kazał. Skar. Wywartym przytarszy koniem, chorążego obala. Błaż. (= *rozpedzonym*). Gdy z piarnie otwartej wywrze zażarte brytany i charty, szalony łowiec... Wywrzy całego piekła potęgę na ułomnego człowieka. Poc. Duszęby wywarł w mym ręku niecnota. Fred. A. (= *wydał, wypuścił, wyzionął*). Wielowładny Pirusie, na co wojsko zbierasz, pytał ktoś, na co lud wywierasz? Ryb. J. (= *wy-taczasz, wywalasz, wyprowadzasz gromadnie*). Aż złe wrogi na ciebie swoje wywrą siły, które ci i ojeźźnie upadkiem groziły. Szost. Wywarł kły jadowity tygrys na idące po sobie ogary. Koch. W. (= *wysartził; wyszczerzył, pokazał*). Wywieram co na kogo, wyrzucam, co mam na sercu. Kn. Pan Burke ułożył sobie jad swój na rewolucją francuską wywierać. L. Głucha będzie na prośby twoje, gniew swój wywrze na ciebie. L. Nie chciej wywierać na niego zapalczywości swojej. J. Nieprzyjaciel mój bez winy na mnie wywiera, chcąc na mnie wylać jad swój. Ryb. (= *bię, naciera*). Pochlebniey na drugich potwarz wywrą, aby sobie sami łaskę jednali. Kosz. Mieczem Chrobrego podbite narody wywarły zemsty tajone. Niem. I całą moc wywarzy, łamią Trojan roty. Dm. Tyleż jeszcze nade mną, o najsroźszy z braci, wywierać prawa będziesz? Kniaź. (= *dawać mi uczuć ich srogość, stosować je do mnie z całą surowością, roz-*

ciągać ich moc na mnie). Usta szalonych wywierają głupstwo. Leop. (wybluzgoc. Leop.). W gaju lub słowik mutety wywiera, lub trélnym cazyk organkiem przybiera (= *wywodzi, wyśpiewuje*). Wywrzyj, możesz li, ogień z myśli swej, nie-bogo! (= *wybij, wyrzuc, wypętz, wygnaj, oddal*). Ostatnią próbę sił na mnie wywarł. Troc. (= *wy-tężył*). W. przeciw komu wszystek jad, gniew, impet potęg swojej. Troc. (= *wyładować, wylać, wypuścić*). Złość swoje wywierać na nas będzie. L. Największe przeciw niemu wywierał nieprzyjaźni. Troc. (= *występował z nemi*). 2. *wywołać, sprawić, okazać, zrobić, pociągnąć za sobą*: W. wrażenie, wpływ. Mowa ta wywarła na obecnych silne, piorunujące wrażenie. Nie wywarło to skutku (= *to pozostało bez skutku, nie miało skutku*). 3. *wyprzeć; wysadzić, wyważyć, wyparować, wylać, wywalić, wypchnąć*: Jana z Marcinem gniewy drażnione jedną z nich ścianę wywarły. St. wil. W. kogo = *wypchnąć, wyparować, wyforować, wysadzić, wywalić, usunąć*: Wywrzyj dziewczkę z domu, z izby. Troc. War wywiera szumowiny. Troc. (= *wydziała, wyrzuci*). Przen.: Wywrze człowieka potrzeba, a co w kącie siedział, poda go sławie, a świat będzie o nim wiedział, ani ś. tam zdarzyło w kącie Orfeowi długo ukryć. Szymon. (= *wysunie, wyprowadzi z ukrycia, wyrwie z zapomnienia*). 4. *rozwrzeć, roztworzyć, rozwalić na całą szerokość, otworzyć na rozcień*: „Nie krzycz mi tu!” wrzasnął głos z sieni wywartej. Reym. Drzwi na rozcień wywarł, witał ś. a do środka zapraszał. Reym. W. gębę na kogo (= *rozpuścić ją, wyjechać z nią, powściąć nań z gębą*). Ręce wywarła ku tłumowi. Krasin. (= *roztworzyła, wyciągnęła, rozpostarła*). Przen.: Wywierać pisma (Biel. M.) = *rozumieć wszystkie nauki*. 5. [Wywierać] cz. ni. *bić, wydobywać* ś., *żgać, wytryskać, wypływać*: Woda z źródła wywiera. W. ś. l. *wyruwać* ś., *wydostać* ś. z *zawarcia, wywalić* ś., *wylać* ś., *rzucić* ś., *wypłynąć, buchnąć*: Ze stawu wszystka wywarzy ś. woda runie strasznie. St. wil. [Jak wyjdziecie z chałupy, to przywrzćcież się, żeby sie prosie nie wywarło]. (= *nie wymknęło* ś., *nie wysunęło* ś., *nie uciekło, nie wydoszło* ś.). [Swinie sie wywarły]. Przen.: *wylać* ś., *rozpasac* ś., *rozpanoszyć* ś., *rozwielenić* ś., *rozpuścić* ś., *wyuzdac* ś.: Co tylko jest niecnot, za mego wywarły ś. konsulstwa. Siem. J. 2. *objawić* ś., *dać* ś. *uczuc*: Dotykanie przez wszystkie części naszego ciała jednocześnie W. ś. może. St. wil. 3. † W. ś., przen. *zabrać* ś. do szerokiego rozwodzenia ś.: Nie chcę ś. tu wywierać na to. 4. [W. ś.] *uprzed* ś., *naprzec* ś., *usadzić* ś.: Wywerem sie tamtygo oglundać.

Wywrzenie, a, btm., czynność cz. 1. Wywrzeć. Wywrzeszczeń, y, ał, Wywrzasnąć, Wywrzasknąć, nied. Wywrzeszczać, Wywrzaskiwać, Wywrzaskać l. *odezwac* ś. *wrzaskliwie, zawiwerszczeń, wykrzyknąć, huknąć (głosem) przeraźliwie, posp. rozedrzyć* ś.; *wyrazić wrzaskliwym głosem, wydać wrzask, wyrażający myśl jaką*: Co wywrzeszczałeś, przewrotny rabulo, coś wytrzeskotał, to wszystko kłamstwo. Smotr. Głośno będę wam wywrzaskiwać, żeby ś. doniosło. Dyg. 2. Wywrzaskiwać = *wrzeszczać na różne tony, na wszelkie sposoby, wykrzykiwać wrzaskliwie*: Inni, obaczywszy ją, powiedli, wywrzaskując, z sobą. Krasz. Tańczą, wywrzaskują ohydne pieśni. Żer. 3. *wrzeszcząc wylać, wyzionąć; wykrzyczeń*: Ratuj, żono, bo duszę z ciała wywrzeszczę. Moraw.

4 wrzeszczeniem wydać, zdradzić, wyjawić: Baba sekret wywrzeszczy. 5. co na kim=*wyhałasować*, *wymóc wrzaskiem*. L. W. s. 1. *nawrzeszczawszy s.*, *prześled wrzeszczać*, *wrzeszcząc wysilić s.*: Dziecię s. wywrzeszczało. Troc. 2. [W. s.] *zart. wydać s.*, *wyjawić s.*, *zdradzić s.*: Pieniądze s. wywrzeszczą (= *okaże s.*, *gdzie są*).

Wywrzeszczenie, a, blm., czynność cz. Wywrzeszczeń.

Wywrzeszczenie się, a s., blm., czynność cz. Wywrzeszczeń s.

Wywspominać, a, ał *nawspominać na wszelkie sposoby*, *wspominając wspomnieć*: Co ta wywspominasz... Widziało s. nie jedno. Żer.

Wywspominanie, a, blm., czynność cz. Wywspominać.

Wywycie, a, blm., czynność cz. Wywyc.

Wywyc, yje, ył *wyciem wywołać*, *wyprorokować*: Krowy wyrzeczą i wywyją nieszczęście jakieś. Gliń.

† Wywyższać, a, ał i † W. s. p. Wywyższyć.

† Wywyższanie, a, blm., czynność cz. Wywyższać.

† Wywyższanie się, a s., blm., czynność cz. Wywyższać s.

† Wywyższenie, a, blm., czynność cz. Wywyższyć.

† Wywyższenie się, a s., blm., czynność cz. Wywyższyć s.

† Wywyższyć, y, ył i † W. s. p. Wywyższyć. [Wywyższać, a, ał i W. s.] p. Wywyższyć.

[Wywyższanie, a, blm.] czynność cz. Wywyższać. [Wywyższanie się, a s., blm.] czynność cz. Wywyższać s.

[Wywyższenie, a, blm.] czynność cz. Wywyższyć. [Wywyższenie się, a s., blm.] czynność cz. Wywyższyć s.

† Wywyższać, a, ał i † W. s. p. Wywyższyć. † Wywyższanie, a, blm., czynność cz. Wywyższać.

† Wywyższanie się, a s., blm., czynność cz. Wywyższać s.

† Wywyższenie, a, blm., czynność cz. Wywyższyć.

† Wywyższenie się, a s., blm., czynność cz. Wywyższyć s.

† Wywyższyć, y, ył i † W. s. p. Wywyższyć. [Wywyższyć, y, ył i W. s.] p. Wywyższyć s.

† Wywyższacz, a, lm. e p. Wywyższyciel. Wywyższać, a, ał i W. s. p. Wywyższyć.

Wywyższanie, a, blm., czynność cz. Wywyższać: Praca, przez którą tegie ciała pędzimy w górę, nazywa s. wywyższaniem, *sublimatio*; ciało przez W. pędzone w górę, jeśli jest proskowate i rzadkie, imię ma kwiatu, *floras*. Krum.

Wywyższanie się, a s., blm., czynność cz. Wywyższać s.

Wywyższenie, a l. blm., czynność cz. Wywyższyć: W. księstwa na królestwo. Troc. 2. lm. a=a) *promocja*, *awans*, *odznaczenie*: Zapłata twoja będzie zapewne wywyższeniem. L. b) *miejsce wyższe nad inne*, *podniesienie*, *wzniesienie*, *wyniosłość*, *podwyższenie*: Prowadził króla na tron, wystawiony trochę na wywyższeniu. Pot. L. 3. p. Wywyższenie s.: W. osi niebieskiej. Troc. Kol.: W. toku zewnętrznego w łukach, pod wyżka, przychyłka toru=*wymiarać*, *o który zewnętrznego tok w krzywej leży wyżej od zewnętrznego*.

Wywyższenie się, a s., blm., niek. Wywyższenie czynność cz. Wywyższyć s.

Wywyższyciel, a, lm. e, † Wywyższacz *ten, co wywyższył a. wywyższa*: W., który wywyższa, wynosiciel, podnosiciel, wznosiciel. L. Jehowa sława moja, W. głowy mojej. Bud. (ty jesteś chwałą moją, wywyższającym głowę moją. B.G.). Bóg wywyższacz mój i ucieczka moja. Wuj. (Bóg powwyższenie moje. B.G.).

Wywyższycielka, i, lm. i forma ż. od Wywyższyciel.

Wywyższyć, y, ył, † Wywyższyć, † Wywyższyć, [Wywyższyć], nied. Wywyższać, † Wywyższać, † Wywyższać, [Wywyższać] *wynieść w górę*, *wywieść w kierunku wysokości*, *wyprowadzić wysoko*, *zrobić wysokim*, *wyższym*, *powyższyć*, *podwyższyć*, *wznieść*: Wywyższył mur. Troc. Wywyższona wieża. Troc. Trzeci stopień gorąca ogniowego jest stopień wywyższający, *gradus sublimatorius*. Krum. Przen.: Co nad inne narody mają ci pogańcy, którzy tak rogi wywyższają? Stryjk. (= *podnoszą*, *rogami potrząsają*, *podnoszą głowę*, *stawiają s. hardo*, *wynoszą s. dumnie*). Przen.: W. kogo = *dać mu wyższe stanowisko*, *podnieść w godności*, *posunąć wyżej w hierarchji*, *wynieść*, *wyprowadzić*, *zaawansować*: Pan zanie Abrahama wywyższył. B. B. (rozmnóżył, zubożył. B. B.; ubłogosławił go, iż stał s. możnym. B. G.). Nie ten szczęśliwy, co jest wywyższony i w pożądanej buja obłitości. Kras. Mój katechizm był narodowi ruskiemu pożyteczny. mnie ani z osoby mej, ani z dostojństwa mego najmniej nie wywyższał. Smotr. (nie wypromował. L.). Wszelki, co s. wynosi, niżon będzie; a kto s. unia, wywyższony będzie. Skar. Ja mam umysł, który mię wywyższa nad dusze podłe. L. (= *czyni wyższym*). Umysł wywyższony nad swą śmiertelność. Lubom. W. kogo na godność. Troc. Od fortuny wywyższony. Przen.: *wynieść pod niebiosa*, *wychwalić*, *wywyżlić*, *wysławić*, *ocenić wysoko*: Św. Jan tak wywyższył stan Chrystusa, iż s. położył niegodnym być rozwiązać najmniejszego rzemyka u trzewika Jego. Rej. Ty jesteś Bóg mój, będę Cię wywyższał a będę s. wyznawał imieniu Twemu. Leop. (Jehowo, wywyższę Cię, wyznawać będę imię Twoje. Bud; wywyższać Cię będę i wystawiać imię Twoje, B. G.). Wywyższać Cię będę, Boże, królu mój, i będę dobrostawił imieniu Twemu wiecznie. Leop. Błogosławcie Pana, chwalcie Go i wywyższajcie na wieki. Leop. Chwałę i wywyższam i wystawiam króla niebieskiego. B. G. Spiewajcie Panu psalm nowy, wywyższajcie i zwywajcie imienia Jego. Wuj. Pod niebiosa kogo wywyższać. Troc. Mówił bogacz, a wszyscy umilkli, i wywyższą aż pod obłoki słowa jego. Wuj. W. s. 1. *wznieść s.* *wysoko*, *zająć wysokie stanowisko*, *wybić s.*, *wysforować s.* *nad innych*, *posunąć s. wyżej*, *zaawansować*: 1. W. s. niezdolny, chcesz drugich poniżyć. Tremb. 2. Wywyższać s. = *piąć s.*, *zadziierać nosa*, *puszyć s.*, *nadymać s.*, *chelpić s.*, *wiele o sobie trzymać*, *wysoko patrzeć*, *wynosić s.*: Kto-by s. wywyższał, będzie unizon, a kto-by s. uniał, będzie wywyższon. Wuj.

Wywzajemniać się, a s., ał s. p. Wywzajemnić s.

Wywzajemnianie się, a s., blm., czynność cz. Wywzajemniać s.

Wywzajemnić się, i s., il s., X Uzwajemnić s., nied. Wywzajemniać s., X Uzwajemniać s., X Wzajemnić s. *odwzajemnić s.*, *wypłacić s.*, *wzajemnością*, *oddać wet za wet*, *zapłacić* *pięknym*. *za nadobne*, *wywiązać s.* *z długu wdzięczności*.

Wyzajemnienie się, a ś., blm., czynność cz. Wyzajemnić ś.

Wyzdychać, a, ał wyzierać, wysilić wzdychaniem: Wypłaczesz za tym wzdychaniem wszystkie łyzy swoje, wyzdychasz piersi dziewicze. Krasz. W. ś. *nawzdychać ś. dowoli, użyć sobie wzdychaniem*: Z rana poszedł W. ś. do kościoła. Krasz.

Wyzdychanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyzdychać ś.

[Wyzdzięczenie, a, blm.] czynność cz. Wyzdzięczyć.

[Wyzdzięczyć, y, ył] = Wyzdzięczyć. Wyzworować, uje, ował *podług wzoru lub też wzorzyć się wyrobić, wypracować*. St. wil.

Wyzworowanie, a, blm., czynność cz. Wyzworować.

† Wyz... p. Wyj...

Wyz, a, lm. y, × Wyz zool. p. Wiz: Wiedzę wyzy. Pot.

Wyzabijać, a, ał i. a. × Wyzbijają zabijając *wyglądzić, pozabijać, wybić, wyglądzić, wymordować, wytracić, wyłepić, wytrzebić*: Namówił Świętopiek Prusaków, aby Niemce i Polaki wszystkie, dzień jeden na to postanowiwszy, wyzabijali. Błaż. Saul wypenił a wyzabijał czarnoksiężniki i wróżki ziemi. Leop. (wytracił Leop.; wygnał wieszczki z ziemi. B. G.). Wyzabija rolosprawne cielee. Żebr. Kościoły zniweczyli, kapłanów wyzabijali. Sw. Nieprzystojnie wyzabijali i armatę zaproską w Czerkasiach, czatą przyszedszy, wzięli. Okol. Na tym miejscu, gdzie starszyna pierwej wyzabijana była. Okol. [Zbójce parobków wyzabijali]. Wszyscy ludzie są bracia, a jednak ś. wzajemnie wyzabijają. Troc. Gotowi pełnić najmniejsze sułtana skinienia, choćby rozkazał całemu wojsku zaraz most na rzece z głów usłać a. ś. jeden z drugim W. dla samej jego krotofli. Kłok. 2. [W.] *zbicić, pobicić, wygromocić*: Chłop złapiął kija i wyzabijał unygo głupiego.

Wyzabianie, a, blm., czynność cz. Wyzabijać: Nieprzyjaciele skazani wszyscy na W. Chr.

[Wyzacinać, a, ał] *wyrzynać, wyciągać*: (Zolnierz) wyczinał wszystkich zbójci jeden nocy.

[Wyzacinanie, a, blm.] czynność cz. Wyzacinać.

[Wyzamiatać, a, ał] *zamiataniem wyprzątnąć, wyczyszczyć*: Wyzamiatane podwórko.

[Wyzamiatanie, a, blm.] czynność cz. Wyzamiatać.

[Wyzaperdu, nied.] *światłectwo lekarskie, visum repertum*.

Wyząbkować, uje, ował *powycinać, powyrzynać, wystrzyć w ząbki*.

Wyząbkowanie, a, blm., czynność cz. Wyząbkować.

† Wyzbawić, i, ii *zbawioszy wyzwolić; wybawić, uwolnić*. Glos.

† Wyzbawienie, a, blm., czynność cz. Wyzbawić. [Wyzbiegać, a, ał] *wykłupić*: Mleko z garka wyzbiegało.

[Wyzbieganie, a, blm.] czynność cz. Wyzbiegać.

Wyzbierać, a, ał *zbierając wybrać co do je-dnego; pozbierać skrupulatnie*: Bóg anioły swe święte posyła na posługi wiernych swoich, aby ś. znieobaczka nie obrazili w nogę swoją. Rej. Pośle syn człowieczy anioły swoje, a ci wyzbierają z królestwa Jego wszystkie zgorzenia i wyrzucą je do pieca ognistego. Leop. (zbiorą. B. G., wypielą. L.). Nasienie jedno upadło przy

drodze, a podeptane jest, i ptacy niebiescy wyzbierają je. Leop. (pozobali je. B. G.: *wyskubali, wydziobali je*). W. rozsypane perełki. W. grzyby. Wyzbiera na polu co do kłoska. Klejnoty prawdy tak już były wyzbierane przez innych... Błot.

Wyzbieranie, a, blm., czynność cz. Wyzbierać.

× Wyzbijać, a, ał p. Wyzabijać: Widząc Niemcy, że ma wiele z sobą dostatków, wyzbijali mu ludzie i zabrali mu skarby i wnukę mu zabili. Sza].

× Wyzbijanie, a, blm., czynność cz. Wyzbijać.

† Wyzbroić, i, ii *wyzuć ze zbroi, rozbroić*. L. Przen.: Żywot pobożny człowieka, gdy będzie wyzbrojon z wieka... Kn. (= *wyzuty, pozabawiony*).

† Wyzbrojenie, a, blm., czynność cz. Wyzbroić.

[Wyzbycie, a, blm.] czynność cz. Wyzbyć.

Wyzbycie się, a ś., blm., czynność cz. Wyzbyć ś.: W. ś. intelektualnych potrzeb bywa bardzo często skutkiem zupełnego materialnego upadku. Krasz.

[Wyzbyć, wyzbędzie, wyzbył], Wyzbyć ś., nied.

[Wyzbywać], Wyzbywać ś. I. kogo, czego = *pozbyć ś.; wyzuć ś. z czego, stracić co dobrowolnie, z własnej winy*: [Nie mogła go nijakim sposobem z chałupy W.]. Pytającym, dlaczego wyzbywa ś. chudoby, powiadał; ot, w czerwcu ś. postrzygę. Jeż. Nie znając innego prawa nad pięść, wyzbyli ś. uczuż ludzkich. Sienk. Sił ś. ino wyzbyłem doma, ale zdrowszym. Reym. Tak był przemarzył, utrudzony i wyzbyty z sił, że zaraz po kolacji poszedł pod pierzynę. Reym. Wszystko, co luźne, powoli wyzbywa. Pol. [Nie dał się W.] (= *nie można ś. było go pozbyć*). [Parobek nie dał ś. W.] = *odprawić ś., oddać ś. ze służby*. [Już na tych wędrcach wyzbył pół duszy]. Kon. W. ś. władzy. W. ś. mienia, wstydu. W. ś. towaru = *pozbyć ś. go za jaką-bądź cenę, za byle co, sprzedać go byle jak, wypchnąć go między ludzi*. 2. [W. ś.] *wyprzeć ś. kogo, czego, nie przyznać ś. do kogo, do czego*.

Wyzbytkować się, uje ś., ował ś. *nazbytkować ś. dowoli, wyswawolić ś., wyślglować ś., nabarasz-kować ś., nażartować ś., wyhulać ś.; wycięńczyć ś., wysilić ś. zbytkując*.

Wyzbytkowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wyzbytkować ś.

[Wyzbywać, a, ał] i W. ś. p. Wyzbyć.

1. Wyzbywanie, a, blm., czynność cz. [Wyzbywać]. 2. p. Wyzbywanie ś.

Wyzbywanie się, a ś., blm., niek. Wyzbywanie czynność cz. Wyzbywać ś.: W. ś. własności (a. z własności) ziemskiej. Na to ś. składało W. tatarowszczyzn. Rol.

[Wyzdajać, a, ał]?: On, o którym dziewczki wyzdajały śpiewankę. Tet.

[Wyzdajanie, a, blm.] czynność cz. Wyzdajać.

[Wyzdechnąć, nie, nął] *wymrzeć*.

[Wyzdechnięcie, a, blm.] czynność cz. Wyzdechnąć.

[Wyzdradzać, a, ał] p. Wyzdradzić.

[Wyzdradzanie, a, blm., czynność cz. Wyzdradzać].

[Wyzdradzenie, a, blm.] czynność cz. Wyzdradzić.

[Wyzdradzić, i, ii, nied. Wyzdradzać] I. *zdradzić; wydać komu zdradziecko*. 2. † W. co na kim = *wydrwić zdradliwie, wyłgać, wykpić, wy-cyganić, wymachlować, wyszachrować zdradą*: Miasto drugich wspomagania, ludzi mizernych pot jedzą, wyzdradzany obudnością. Sekl. Za-

cheusz wyłożył przed Panem występki swe, powiadając: eom jedno na kimkolwiek wyfałszował a wyzdradził, niechajbym czworako nagrodził. Zarn.

Wyzdrawiać, a, al p. Wyzdrowić.

Wyzdrawianie, a, blm. I. czynność cz. Wyzdrawiać. 2. przychodzenie do zdrowia: Okres wyzdrawiania (reconvalescentia).

[Wyzdrec, y, al] p. Wyrzeć.

[Wyzdrenie, a, blm.] czynność cz. Wyzdrec.

Wyzdrowić, I, II, nied. Wyzdrawiać wyprowadzić z choroby, przywrócić zdrowie, ozdrowić, wyleczyć, wykurować. L.

Wyzdrowieć, eje, al powrócić do zdrowia, odzyskać zdrowie, wydobrzeć po chorobie, wyjść z choroby, ozdrowieć, wyleczyć s., żart. wylizać s. z choroby: Pytajcie s. proroka, jeśli wyzdrowieję z tej niemocy. Bud. (jeśli powstanę z tej choroby. B.G.). Zaszczepilem mu osnę krowią na wsi i gdy wyzdrowiał, odesłano go na pensją. I. Nie będzie poświęconych rzeczy pożywał, dokądby nie wyzdrowiał. Leop. [Juże mu wyzdrowiali kobieta i dziecko].

Wyzdrowienie, a, lm. a I. czynność cz. Wyzdrowić. 2. czynność cz. Wyzdrowieć: Po wyzdrowieniu żalobnik stronę przeciwną znowu pozwać ma. Stl. Wada ta, leczona metodą fizjologiczną, daje 95% wyzdrowień.

Wyzdrowieniec, nca, lm. ncy, Ozdrowieniec ten, co do zdrowia przychodzi; reconvalescent.

[Wyzdrzetelnic, i, II] wyjaśnić.

[Wyzdrzetelnicie, a, blm.] czynność cz. Wyzdrzetelnic.

Wyzdychać, a, al zdychając wyginąć; pozdychać, pupadać: Wespół z ludźmi bydło wyzdychało. Groch. (= wyginęło pomorkiem). Mieszkania, gdzie są pluskwy, bursztynem nakurzyć, od którego do szczętu ten niestatek W. musi. Haur. Insze regimenty bardzo już były szczupłe, a ostatek pewnie wyzdycha. Sb. J. (= wymarłonieje, skapieje, skawęczeje). Zgniją ryby bez wody: wyzdychają z pragnienia. Wuj. Szkapę prawie do jednej wyzdychały. Oss.

Wyzdychanie, a, blm., czynność cz. Wyzdychać.

[Wyzdyrzec, y, al] wystarać s.

[Wyzdyrzenie, a, blm.] czynność cz. Wyzdyrzec.

[Wyzemdać, a, al] wystrzępić, wysiepać.

[Wyzemdanie, a, blm.] czynność cz. Wyzemdać.

Wyzenkować, uje, owal, zeg. wyrobić na gładko dziurkę przez zebranie wierzchniego jej kantu.

Wyzenkowanie, a, blm., czynność cz. Wyzenkować.

× **Wyzew, zwu, lm. zwy wyzwanie, głos wyzywający:** Wszysey powtórnej wojny wydają głoszenie, nagły W. uderzył w niebieskie sklepienie. Przyb.

Wyzewnętrznic, i, II, nied. Wyzewnętrznic zrobić zewnętrznym, wykazać na zewnątrz, ujawnić.

Wyzewnętrzenie, a, blm., czynność cz. Wyzewnętrznic: Musi łaknąć uzewnętrzenia barw i kształtów. Jell.

Wyzębiać, a, al p. Wyzębić.

Wyzębianie, a, blm., czynność cz. Wyzębiać.

Wyzębić, i, II, nied. Wyzębiać I. pozbawić zębów, wybić zęby. Boh. 2. wyciąć w zęb, w zęby: Słońce przedziera s. łatwiej przez olbrzymie wyzębione liście. Sienk. 3. wyrobić w kształt zęba lub zębów: Czas wyzębienia straszne szczyrby. Sow. (= wyszczerbia).

[Wyzgadnąć, dnie, dl] zgadnąć.

[Wyzgadnięcie, a, blm.] czynność cz. Wyzgadnąć.

[Wyzgienny] zreczny.

[Wyzgierny] rozpustny.

Wyzgrzytać, a, al zgrzytając wyrazić: Piła imię jego wyzgrzytała. Orzesz.

Wyzgrzytanie, a, blm., czynność cz. Wyzgrzytać.

Wyziać, eje, al i W. s. p. Wyzionać.

Wyziajać, eje, al i W. s. p. Wyzionać.

Wyziajanie, a, blm., czynność cz. Wyziajać.

Wyziajanie się, a s., blm., czynność cz. Wyziajać s.

Wyzianie, a, blm., czynność cz. Wyziać.

× **Wyzianie się, a s., blm., czynność cz. Wyziać s.**

Wyziaarnic, a, al i W. s. p. Wyziaarnic.

Wyziaarnianie, a, blm., czynność cz. Wyziaarnic. Trj.

Wyziaarniarka, i, lm. i machina do wyziazarniania, odziazarniania: W. piłowa, walcowa. Trj.

Wyziaarnic, i, II, nied. Wyziaarnic pozbawić ziarna, wyjmując je; wyluskać z ziarna, odziazarnic. L. W. bawełnę = oddzielić puch bawełniany od ziarnek nasiennych. Trj. W. s. wyksztalcic s. w ziarno, rozwinac s. w ziarno, dostac ziarna: Zboze s. wyziazarnilo.

Wyziazarnienie, a, blm., czynność cz. Wyziazarnic.

Wyziazarnienie się, a s., blm., czynność cz. Wyziazarnic s.

Wyziazelenic, i, II wystroic, ubrac w zielone ubranie. W. s. wystroic s, ubrac s. w zielone ubranie: Pełen dobrej myśli, Jakubowicz wyziazelenil s. cały. Gliń.

Wyziazelenienie, a, blm., czynność cz. Wyziazelenic.

Wyziazelenienie się, a s., blm., czynność cz. Wyziazelenic s.

† **Wyziaznac, nie, nal i † W. s. p. Wyzionać.**

† **Wyziaznicie, a, blm., czynność cz. Wyziaznac.**

† **Wyziaznicie się, a s., blm., czynność cz. Wyziaznac s.**

Wyzierać, a, al p. Wyrzeć: Kto mię tam wyziera? Ork. Oczy z tej twarzy wyzierały jak dwa stawy. Ork. Wsie, potopione w mrokach przyziemnych, wyzierały gdzieniegdzie pod zorze, kieby te czarne kamienie z pod wody spienionej. Reym.

Wyzieranie, a, blm., czynność cz. Wyzierać.

× **Wyzieroczy wyzierzający, wygladający, ukazujący s. skąd:** Rozpoznawał wyzierzere z pobocza chmury. Wor.

Wyzierka, i, lm. i, Wygladka bud. I. male skrzydlo okienne w większym, osobno otwierac s. mogace, dla wyjrzenia na zewnatrz. 2. otwor oszkolony we drzwiach lub w scianie.

Wyziew, u, lm. y, I. wyziewanie, wozianie, wydech, wydychanie, transpiracja (expiratio, exhalatio). 2. to, co woziewaja, co woziano, wydech, para z czego, oddech, wapor, opar: W. skorny (= pot). Woda w woziewy przez cieplo obrócna. Sch. Jak cieplo, tak i elektrycznosc nadaje mocy odpychania czastkom wody; z tej przyczyny nie tylko cieplo, lecz i materja elektryczna ulatwia podnoszenie s. woziewow. Sch. Woziewy z wyschlých wód. Nar. Dla powietrza i woziewow rzeczy wyzej s. wydaja, niz sa polozone. Hube. Mgly i woziewy rzadsze i szarawsze, co teraz z gór lub z jezior zatęchlých wstajecie. Przyb. Wieczna karnia go tuczy, a słońce ogrzewa, z morskich zasię woziewow napój zwykly miewa. Kniaz. Samem sobie obrzydliwy; oddech mój smierci woziewem. Węg. Zapalne wybuchy, woziewy, wydmuchy, z na-

gromadzenia w kopalni węglowodoru, łatwo zapalne od ognia, powstające. Łab. Duszące wyziewy. W., dech, wydech cuchnący (halitus). Wyziewy bagienne (effluvium). Wyziewy ciała (effluvia corporis). 2. fizj., p. Przejew i Nasienny.

Wyziewacz, a, lm. e gorz. rura wychodząca z parnika, służąca do szybkiego wypuszczania pary po ugotowaniu kartofli.

Wyziewać, a, ał i W. ś. p. Wyzionąć.

Wyziewanie, a, bfm., czynność cz. Wyziewać, wyziew.

Wyziewanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyziewać ś.

† **Wyziewnąć**, nie, nął i † W. ś. Wyzionąć.

Wyziewny l. a. Wyziewowy przym. od Wyziew. L. Zaduch W. Materja wyziewna, przeziwna (materja perspiralis). Dyk. M. 2. możliwy, do wyziewienia. L.

Wyziębić, a, ał i W. ś. p. Wyziębić.

Wyziębianie, a, bfm., czynność cz. Wyziębić. **Wyziębianie się**, a ś., bfm., czynność cz. Wyziębić ś.

Wyziębić, I, II, nied. **Wyziębić** *oziębić zupełnie, wystulzić, wychłodzić, dać wyziębić*: W. mieszkanie. W. ogień wewnętrzny. Przen.: Nie dla niego w mym sercu uczucia nie wyziębi. Dm. W. ś. p. **Wyziębiąć**: Przyzwolonym chłodem wioną, aż ci serce ś. wyziębi. Syrok. Do starej, lecz weale nie wyziębionej piersi przyciskała. Byk.

Wyziębienie, a, bfm., czynność cz. Wyziębić.

Wyziębienie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyziębić ś.

[Wyziębiska, sk, bhp.] *źródlika.*

Wyziębły który wyziębił.

Wyziębnąć, ebnie, ebnął a. ałl. **Wyziębić** ś. *wystygnać zupełnie, naziębnić, zziębnić, wymarznąć*: Wyzięblem, stojąc na mrozie. Mieszkanie nie opalone wyziębło.

Wyziębnięcie, a, bfm., czynność cz. Wyziębnić.

× **Wyzimować**, uje, ował *wytrzymać przez zimę, dać utrzymać przez zimę, przezimować*: Nikt nie ma prawa więcej bydła paść, jak ile on zebrana z gruntu swego paszą W. może Cyw. × W. ś. *wybieć przez zimę, przeżyć zimę, wyżyćwić ś. przez zimę*: Kiedy ś. wyzimujemy, to ś. znowu zejdziemy.

× **Wyzimowanie**, a, bfm., czynność cz. Wyzimować.

Wyzimowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyzimować ś.

Wyzina, y, bfm. *mięso wyza*: Wyzinę robią z karpów, czepuzgi i biefugi; ostatnia jeszcze najbardziej zbliżona do wyza. Rol.

† **Wyzina**, y, lm. y p. Wyzyna.

† **Wyzinać**, nie, nął i † W. ś. p. Wyzionąć.

† **Wyzinięcie**, a, bfm., czynność cz. Wyzinać.

† **Wyzinięcie się**, a ś., bfm., czynność cz. Wyzinać ś.

Wyzionąć, nie, nął, † **Wyzienąć**, † **Wyziewnać**, † **Wyzionąć**, **Wyzijać**, **Wyziać**, nied. **Wyziewać**, † **Wyzionywać** *ziewać wypuścić, wydzielić w postaci pary, gazu, wychłoniąć z wydechem, wychnąć*; przen.: *wyrzucić z siebie, wyrzucić, wylać*: W. duszę, ducha (= oddać; wydać ostatnie tchnienie). Wyzionęli dusze wojownicy. Dm. Melissa zdrowe wyziewszy swe soki, wouie jej pod same wznoszą ś. obłoki. Cóż dziwnego, że pola tej górnej krainy wyziewają czystego eliksiru płynny? Przyb. Ambroziejową z siebie

noc wyzwały chmury. Przyb. Zwierzęta spracowane po gajach sen swój wyziewają. Kulig. (= *odsypiają; używają snu*). Poganie, napadnięni od naszych, gdy oni pod namioty twarde sen wyziewali. Tw. Straszliwy Wezuwiusz aż pod obłoki z okropnością wyzionął ogniste potoki. L. (= *wypuścić*). Etna dymy gęste wyziony wa. Troc. Nienawiść choć czasem wyziewie jakie skrycie jady, to dlatego, że twemi nie może iść ślady. Szost. W każdym wieku czytamy przykłady wściekłej zjadłości złych ludzi, wyzionionej przeciwko niewinnym. L. Wszystek gniew swój wyzioną, Siem. J. (= *wyjadują*). W. nienawiść. Wyzionie herezje. Troc. Wyzień z serca ducha nieczystego. Troc. Potrzebują przyjaźni, potrzebują rady; ja muszę, ja W., muszę z twego leca czytać wyrok. Mick. (= *wynurzyć, wynurzyć*). W. sekret, tajemnicę = *wylać, wypłacać, wygadać, wytrąbić, wybajać, rozgłosić, nie utrzymać w sobie*. L. Nie mogą nie zamilezić, wyzionę, wypowiem wnet, plenus rimarum. Mącz. Rzecz niebezpieczna wiedzieć tajemnice ludzi wielkich, z których jeśli byś co wyzionął, to twoja głowa siadła. Kosz. Wnet ś. między ludzi roznieście, cokolwiek pan przemówi; dlaczego burdoby ś. o to starać miał, aby nie lada czego, jak mówią, wyzinał. Kosz. Póty miłczy, póki nie ma pogody wyzienać, *occasione effluendi*. Mącz. Wyzionął na króla złorzezenie. Troc. (= *wybluzgotał*). 2. † W. *wynurzyć, wyrzucić, wymieść na oczy, zarzucić, wymówić, wytknąć*: Zgromadziwszy starszych, niewdzięczność im dobrodziejstw, wyzionie. Chr. W. ś. l. Wyziewać ś., dok. *naziewać ś. dowoli*: Gdy ś. wyziewał, poczynał ręce wyciągać. Krasz. 2. *wydzierać ś., wydobyć ś. w postaci gazu, pary, ulotnić ś.*: Zawszą rannych kądzieli wyzwały ś. pary. Przyb.

Wyzionienie, a, bfm., p. Wyzionienie.

Wyzionienie się, a ś., bfm., p. Wyzionienie ś. **Wyzionienie**, a bfm., Wyzionienie czynność cz. Wyzionąć.

Wyzionienie się, a ś., bfm., Wyzionienie ś., czynność cz. Wyzionąć.

Wyzionięty, **Wyzioniony** im. od Wyzionąć.

Wyzioniony p. Wyzionięty.

† **Wyzionywać**, a, ał i † W. ś. p. Wyzionąć. Troc.

† **Wyzionywanie**, a, bfm., czynność cz. Wyzionywać.

† **Wyzionywanie się**, a ś., bfm., czynność cz. Wyzionywać ś.

[Wyzior, u, lm. y] p. Przejior i Wyzór. Zdr. [Wyziorek].

Wyziorek, rka, lm. rki p. Wyzior; *lufcik*.

[Wyzjadać, a, ał] *zjadając wygładzić; pozjadać co do jednego*: Smok wszystkich ludzi wyzjadał.

[Wyzjadanie, a, bfm.] czynność cz. Wyzjadać.

[Wyzka, i, lm. i, Wyzka] p. Wyszka.

Wyzłacać, a, ał i W. ś. p. Wyzłocić.

Wyzłacanie, a, bfm., czynność cz. Wyzłacać.

Wyzłocenie, a, bfm., czynność cz. Wyzłocić.

Wyzłocenie się, a ś., bfm., czynność cz. Wyzłocić ś.

Wyzłocić, i, il, nied. **Wyzłacać** *pozłocić we wnętrzu; ozłocić, pozłocić dokładnie, wyłozyc złotem*: Wyzłacany listami złotemi. L. Z wyzłacanemi i świecącymi guzikami. Koź. (= *pozłocistemi*). Przen.: Do pół wyzłacanych pszenicą, posrebrzanych żytem. Mick. Już wyzłaca (Amor) w słońcu strząż. Kon. 2. *wypotrzebować na złocenie*. W. ś. *powlec ś. złotym blaskiem, kolorem*: Znow ś. wyzłocił miesiąc na błękitach. Słow.

Wyzłoszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Wyzłoscić ś.

Wyzłoscić się, i ś., il ś. nazłociwszy ś. dowoli, ochłonąć z gniewu, wyspać ś.: Wyzłoscił ś., wykrzyczał i ochłonął Prus.

× **Wyzłota, y, lm. y p. Pozłota.**

× **Wyzłotnik, a, lm. cy p. Puzłotnik.**

[**Wyzmanił się, i ś., il ś.] znaleźć ś.:** Może się ka wymzanił siekira, coś jom stracił. Na krzyżowych drogach wymzanił sie Jasiek.

[**Wyzmanienie się, a ś., blm.] czynność cz. Wyzmanić ś.**

Wyznaczać, a, ał p. Wyznaczyć.

Wyznaczanie, a, blm., czynność cz. Wyznaczać.

Wyznaczenie, a, blm., czynność cz. Wyznaczyć.

Wyznacznik, a, lm. i, Determinant mat. wyrażenie algebraiczne, utworzone w pewien określony sposób z danych n^2 elementów, stosowane w teorii równań i w wielu badaniach matematycznych: W. stopnia drugiego, trzeciego i t. d. W. symetryczny, skośny i t. d.

Wyznaczyciel, a, lm. e ten, co wyznacza a. co wyznaczył. L.

Wyznaczycielka, i, lm. i forma ż. od Wyznaczyciel. L.

Wyznaczyć, y, yl, nied. Wyznaczać, † Wyznaczać i. wytknąćwszy oznaczyć; wydzielić, wygraniczyć znakiem, znakami z pomiedzy imych, naznaczyć: Wyznaczył sobie konie do kupienia. Troc. Przypadek ten wyznaczył nam statecznych. Pot. (= wyprowadził na jaw, ujawnił, dał nam poznać). W. miejsce pod budowlę. W. plać tykami (= wytyczyć). 2. **wydziałwszy przeznaczyć; wybrawszy wskazać, oznaczyć:** W. co na jaką rzecz, wyłącznie przeznaczyć. L. Mój synu, weź fortunę, a nam wyznaczą pensyjkę, żebyśmy mogli chwalić Boga spokojnie i przystojnie żyć według stanu naszego. L. Niedojście okupu w wyznaczonym terminie zaprowadziło szlachcica na pogański jarmark niewolników. Szaj. Król mu ten urząd wyznaczył. Troc. Wyznaczył go na ten urząd. Troc. (= mianował, upatrył). W. nagrodę, premjum. 3. † W. wydać, wyobrazić, wyrazić, oznaczyć, przedstawić, reprezentować: W tym uśnienie jakies jego było wszem widziane, oczy żywego raczej w on czas wyznaczały, jakby urząd swój jeszcze żywo sprawowały. L. Dwie rzezy Pismo św. przez te słowa pomienione w ludu izraelskim wyznacza. Salin. Święty chleb, t. j. świętość, która prawdziwie wyznacza Chrystusowe ciało, zowie ś. ciałem Chrystusowym. Zigr. 4. a. × **Wyznakować poznaczyć co do jednego, wyszyc znaki (na czym):** W. chustki, koszule.

† **Wyznaczywać, a, ał p. Wyznaczyć.**

† **Wyznaczywanie, a, blm., czynność cz. Wyznaczywać.**

Wyznać, a, ał, nied. Wyznawać i. co = wypowiedzieć zgodnie ze swym przekonaniem, wyjawić, przyznać co, wyrazić szczerze, przyznać ś. do czego, wymurzyć co, wypowiedzieć ś. z czego: W. przeciw komu. Troc. W. co na kogo. Skr. Lat jak wiele, nie pamięta zeznający. Mat. W. prawdę przed sędzią (= zeznać). Wyznał pannie swą miłość. Wyznam, co czuję. Wziął go na tortury, lecz nie nie wyznał. L. To, co wsercu czują, aby to usty wyznawali. Wiśn. Pierwsza część pokuty W. grzech swój prawdziwie. Pot. W. błąd. Nie wyznane żądze paliły go żywym płomieniem. Sienk. Wyznam ci szczerze: pierwszybym pałkę strzaskał na twej głowie. Mick. 2. × W. wykazać, po-

dać szczerze, zadeklarować; Musiał swoją W. substancją. Troc. 3. † W. komu, † W. ś. komu, W. kogo, co = uznać; wypowiedzieć wiarę w kogo, w co, przyznać ś. do niego, oświadczyć ś., powiedzieć ś. za nim: Waniek musiał ś. Czechem poddać i W. Jana, króla czeskiego, za pana. Biel. M. W., ze czcią uznać, uczcić, szanować. L. Kto mnie wyznał przed ludźmi, wyznam go przed anioły; kto zaś zapiera ś. mnie, zaprę ś. go przed Bogiem. Bud. Każdy, kto przy syna, nie ma i ojca; kto wyznawa syna, ten i ojca ma. Leop. Ciebie będę, Boże prawy, całym sercem wyznawał. Kochan. Abyśmy umieli wyznawać i wysławować dobrodziejstwo Pana naszego. Rej. Wyznawać świętemu imieniu Pańskiemu. Wyznawajcie Panu, że dobry jest. Leop. Ciebie Panem wyznawamy. (= many Cię, uważamy Cię za Pana zgodnie z swoim przekonaniem). Wyznawajcie Jehowie, bo dobry. Bud. Niech wyznają Panu miłosierdzia Jego. Leop. Wyznawajcie Go całemi usty swemi a dobrorzeczenie Panu mocnemu i wywyższajcie króla wieków. B. G. Wyznawają Boga. Troc. 4. **Wyznawać jaką religię, wiarę = uznawać ją za jedynie dobrą, oświadczać ś. za nią, trzymać ś. jej, żyć w niej, być danego wyznania:** Dowiadowali ś. wiary chrześcijańskiej, pytając go, którejby ś. trzymał lub którąby wyznawał. Baz. Przen.: Wyznawać czyje zasady = pisać ś. na nie, uznawać je, być ich zwolennikiem, podzielać je. 5. [W.] doznać, doświadczyć: Siłam biedy wyznał. 6. [W.] wymienić: Każdego W. muszę. W. ś. i. † W. ś., [W. ś.] przyznać ś., oskarżyć ś., wyjawić szczerze swoją winę, wypowiedzieć ś., zwierzyć ś.: Dowiadując ś. jeden od drugiego przyczynę tego, wyznali ś. sobie o żądliwość swoją. Leop. (wyznał jeden drugiemu żądliwość swoją. B. G.). Nie mają w tej sprawie uznawać, aż któryby ś. o jaki uczynek wyznał, t. j. sam ś. zeznał. Herb. [Ja sie wyznam swoich grzechów. Król grozi jom karo śmierci, aby sie wyznały]. Litwa gotową ś. być do elekcji wyznawała. Alber. Sam wyznaje ś. winnym. Malez. 2. † W. ś. szczerze podać wiadomość o sobie, zameldować ś.: Wyszedł dekret od Augusta, aby był szacowan okrąg ziemi żydowskiej, a tak wszyscy szli, aby ś. wyznali, każdy do miasta swojego. Żarn. Szedł Józef do Betleem, aby ś. wyznał i z Marją, poślubioną żoną. Żarn. 3. † W. ś. komu. p. wyż.: Patrzcież, co z nami uczynił, a z bojaźnią i ze drżeniem wyznawajcie ś. Jemu. Leop. Dobra rzecz jest wyznawać ś. Panu, a chwałę czynić imieniu Twemu, Najwyższy. Leop. (wystawiać Pana a śpiewać imieniu Twemu. B. G.). 4. † W. ś. dać ś. poznać, zdradzić ś.: Lwie szczenię wyznawa ś. pazurem. Pot. 5. prow. orzeźnać ś., zmiarkować ś., polapać ś., zorjentować ś.: W. ś. w rachunkach, w położeniu. Nie mógł ś. W. w tym wypadku. 6. [W. ś.] znać ś.: Umiął eytać, na pisanym sie wyznał.

× **Wyznak, u, lm. i objaw:** Ten W. liryczny mocno psuje wiarę w rady autora u Polaków i Rosjan. Spas.

× **Wyznakować, uje, ował p. Wyznaczyć.**

× **Wyznakowanie, a, blm., czynność cz. Wyznakować.**

† **Wyznamionować, uje, ował znamionując wyrazić; wyobrazić pod postacią, figurą:** W chlebie ciało Pańskie wyznamionowane mamy. Żarn.

† **Wyznamionowanie, a, blm., czynność cz. Wyznamionować:** Ceremonje starego zakonu dla

ćwiczenia wiary i rzeczy przyszłych wyznaniowania dane były. Żarn.

Wyznanie, a, lm. a l. czynność cz. **Wyznać**: To wyznanie pokorne przyjmując za nagrodę mojej urazy. Boh. W. grzechów swoich. Troc. W. mam jedno do wynurzenia. wujowi Rzew. Publiczne W. W. jest odpowiedź pozwanego, zezwalające na żalobę powoda Groic. Zapiera ś wyznania swojego. Troc. × W. sądowe = *zdanie, orzeczenie, opinia, sposób zapatrywania ś.* Tedy ma przy tym to zostać na ich zeznaniu a. wyznaniu. Ort. Podług ostatniego wyznania dochodów. na miłą kwadratową wynosi tylko 600 złotych podatku. Stasz. Nikt nie ma bez listu wyznania pożyczac więcej dziesięciu kop groszy. Stl (bez rewersu, wekslu. L.). Za wyznaniem wszystkich. Troc. 2. W. wiary — *akt, formuła wypowiadająca treść czyjego wiarenia religijnego*: Neofita robi, składa W. wiary. W. wiary. Troc. Wiary W. jest powinne i dobrowolne pod krzyż, by i na śmierć, dla prawdy zbawiennej poddanie. Wiśn. W. wiary Atanazego świętego, starodawne hasło w wojsku kościoła powszechnego, które do tego czasu śpiewa tenże kościół na każdej prymie niedzielnej, napisane przed dwunastą set lat: *Quicumque vult salvus esse. Groch. Przen.*: Złożył swoje W. wiary = *sformułował swoje przekonania, zasady, swoje „credo“*. 3. *Jedna z odmian religji, wiara, kościół, religja, obrządek*: Chrześcijaństwo wyznania rzymsko-katolickiego, greckiego, ewangelicko-augszpurckiego, reformowanego. L. Lud wyznania moższowego = starozakonny. L. Prawie na tysiąc sekt i różnych a sobie przeciwnych wiar swoje wyznania rozdzielili. Skar. Znając go był wielkim filarem katolickiego wyznania, nocą go wygnali. Skar. Wielki obrońca wiary. niedobry mur wyznania katolickiego. Skar. To jest W. apostołskie. Skar. Massylon i Bossuet są i będą zawsze ozdobą i zaszczytem katolickiego kościoła, do czego ich wyniosł talent kaznodziejski i ta zadziwiająca wymowa, z jaką ś. żadne inne W. pochwalić nie może. Śniad. W. gregorjańskie a. ormiano-gregorjańskie. 4. × W. zakonne, zakonnice = *reguła zakonna*: Zakonnicy wyznania św. Franciszka. Troc.

Wyznaniowość, i, btm., rz. od **Wyznaniowy**: Projekt, oparty na wyznaniowości szkoły, ma za sobą gotową większość.

Wyznaniowy przym. od **Wyznanie**: Różnice wyznaniowe. Szkoły wyznaniowe.

× **Wyznawacz**, a, lm. e p. **Wyznawca**.

Wyznawać, wyznaje a. × **wyznawa**, **wyznawał** i **W. ś. p. Wyznać**.

Wyznawanie, a, btm., czynność cz. **Wyznawać**.

Wyznawanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyznawać ś.**

Wyznawca, y, lm. y, × **Wyznawacz ten**, co *wyznaje*: W. Chrystusa. Męczennicy i wyznawcy. Św. Aleksego, Feliksa wyznawcy. Wszysey święci biskupi i wyznawcy, módlcie ś. za nami. Królowo wyznawców, módl ś. za nami. W. a wierny chrześcijanin. Wuj. Ewangelija o wiernych wyznawcach słowa Bożego. Rej. Pan niebo obiecuje każdemu wiernemu prorokowi swojemu a wyznawcowi prawdziwemu świętych słów Jego. Rej. Szatan walczy przeciw każdemu wyznawcowi prawdy. Rej.

Wyznawczyni, i, lm. e forma ż. od **Wyznawca**: Była śmiałą wyznawczynią swych przekonań. Krasz.

Wyznawstwo, a, btm. l. *stan wyznawcy, charakter jako wyznawcy*: W. i męczeństwo oto broń. Pol. 2. *wyznawanie, zwolennictwo*: W. prawd Bożych. Pol.

Wyzniewać, a, ał l. *znieważyc wszystkich co do jednego. Zach 2. znieważyc na wszelkie sposoby, sponiewierac*.

Wyznieważanie, a, btm., czynność cz. **Wyznieważać**.

[**Wyznobić**, i, il] *wyziębic, wystudzić*: W. pokój.

[**Wyznobienie**, a, btm.] czynność cz. **Wyznobić**.

† **Wyzobać**, ba a. bie a. bi, bał i | **W. s. p. Wydziobać**: Nasienie, które wedle drogi padnie, ptacy wyzobią. Skar. Część nasiewu mysz i ptak wyzobi, część zgnija. Haur. Jeśli nie pilnujesz, toć ptaki nasienie wniwecz i do szczętu wyzobają. Haur. Ziarna przez ptaki z roli wyzobane. Wuj.

† **Wyzobanie**, a, btm., czynność cz. **Wyzobać**.

† **Wyzobanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wyzobać ś.**

Wyzolenie, a, btm., czynność cz. **Wyzolić**.

Wyzolić, i, il l. *wygotowac, wyczarzyć w zole = w'ugu*: Nim ś. świeże nici we dwoje, troje i t. d. skręcają, pierwej, jako nazywają, wyzolał ś. Kluk. 2. [W.] *wylic*.

Wyzonować, uje, owal p. **Wysonować**: Wódkę dzięglową przelutowawszy, na stołou gorącym przez długi czas W. a. przeparzyć. Syr.

Wyzonowanie, a, btm., czynność cz. **Wyzonować**.

[**Wyzór**, oru, lm. ory, **Wyzior**] l. *witok skajl*: Okno było malowane, W. daleki i przyjemny. Pol. 2. W. duclu otwory w dranicach lub snopkach wyzorami nazywane; wyziory te najczęściej są półkoliste.

[**Wyprzedzać**, a, ał] p. **Wyprzedzić**.

[**Wyprzedzanie**, a, btm.] czynność cz. **Wyprzedzać**.

[**Wyprzedzenie**, a, btm.] czynność cz. **Wyprzedzić**.

[**Wyprzedzić**, i, il, nied. **Wyprzedzać**] *zbradzić, wydać, wyjawic*.

Wyzroczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyzroczyć ś.**

Wyzroczyć się, y ś., ył ś. *wyjsć na jaw, uwydatnić ś. przez wzrok*: Tak ci dusza ś. wyzroczy. Śl. wil.

[**Wyrzecz**, wyrzce, **wyżarł** i **W. ś.**] p. **Wyrzecz**.

Wyzucie, a, btm., czynność cz. **Wyzuć**: W. z dóbr, z honorów, z przywilejów, z wolności. Troc. W. duszy czystej z rozkosznego czucia nie jest to największą karą? L.

Wyzucie się, a ś., btm., czynność cz. **Wyzuć ś.**: Owi filozofowie dla dobrowolnego wyzucia ś. z dóbr doczesnych byli w podziwieniu u starożytności. Laoh.

Wyzuć, uje, ul, nied. **Wyzuwać** l. × **W. co zewlec, ściagnac obuwie, trzewiki, zzuć**: Wyzuj (znuj) mi buty, trzewiki. Troc. [Wyzuwał kierpce] Przen.: Wyzuń znikomą postawę i na lepszy świat ś. przenieś. Sienk. Przen.: W. co = *wyzbyć ś., zbyć ś. czego, stracic, utracic co, zapomniec o czym*: W. wstyd, ludzkość, zewlec, złożyć. L. W. wszelką ludzkość. Troc. Bardzo tam rozwolniało posłuszeństwo, że go prawie wcale wyznili. Troc. 2. × **W. kogo = roznuć; ściagnac mu obuwie, pończochy z nóg**: Wyzuwam (zzuwam) pana. Troc. Przen.: kogo z czego = *obrać, wykwiłowac, ogolocić, pozbawic czego*: Przysięgą fałszywą sąsiada wyzuje ze wszystkiej majątności. Górn. (= *puści bez butów*). Ten

(zbytek) z wiosek wyzuwa i obraca w sługi. Kochan. Ten szalenie czyni, kto opiekę dzieci swych porucza temu człowiekowi, który sieroty z majętności wyzuł. Górń. Władysław bracią chciał z części ich W. Paszk. Łakomiec myśli, jakoby gdzie co załapić a. wyłupić a. wyszdzicie, wylichwieć, wykłamać, i zawsze myśli, jakim kształtem kogo z pieniędzy W., nie dbając nie o to, jeśli to dobrym prawem a. wilezym będzie. Wer. Witold braty rodzone i stryjeczne z ich ojezystych udziałów złupił i wyzuł. Stryk. Widzę ś. być ze wszystkiego wyzutym, ogołoconym, zgubionym. Bog. W. I choćbym był przez hańbę z poźycia wyzuty, nie doś z moje zbrodnie wielkie tej pokuty. Kulig. (z społeczności ludzkiej wyłączonym lub życia pozabawionym. L.). W. kogo z godności, z dóbr. Troc. Wyzuty ze wszystkich uczuć ludzkości, z sumienia, z wstydu, z ambicji. Cyrus wyzuł z tronu dziada swego Astjagesa. Lel. 3. wóz = *wyjąć osi, osie z pod wozu*. W. ś. l. *rozzuć ś., zdjąć sobie z nóg obuwie, pończochy*: Wyzuj ś. (zuzuj ś.) a pojedź spać. Troc. Przen.: W. ś. sam z siebie. Troc. = *zaprzed ś. samego siebie, stać ś. alnegatem*. 2. z czego = *wyzbyć ś., ogołocić ś.; zbyć czego, ogołocić ś. z czego*: Z wszystkiej ojczyznej W. ś. pretensji. Tw. W. ś. ze wszystkiego. Skar. Do ostatniej wyzuł ś. koszuli. Koch. W. Wyzuwa ś. z dóbr, z braterskiego afektu. Troc. Krwιά przeciwnika swoją uspokoiwszy nienawidzę, chętnie ś. z własnej ojezycznej wyzuje. Siem. J. (= *zrzeknie; wydali ś., usunąć ś. z niej, zostanie ś. z nią, opuści ją*). W domowych, kiedy ś. przyrodzenie z najściślej-szych krwi i obywatelstwa praw raz wyzuwa, już najzapalczywszej wściekłości postać bierze. Nar. (= *kiedy je z siebie złoży*). Namówiono go, aby ś. z przykraj kurateli wyzuł i sam rządził. Nar. (= *zbył ś. otrząsnął, wyzwolił, wykrecił z niej, wykpił ś., wyklamał ś., wyeniacypował ś.*). Wyzu- li ś. z płacenia podatków. Troc. (= *wykrecili ś., wyłgali ś., wykpiłi ś., uwolnili ś.*). Już z tego do- mu waćpan wyzuł ś., gdyż go mnie ustąpił. Boh. To głupecy, co ś. ze snu wyzuli. Syrok. (= *wybili ś. ze snu; nabawili ś. bezsenności*). Bo ś. twoje ramiona z zaprzęgu wyzuli. Syrok.

† Wyzuita, y, lm. y żart., ir. zam., Jezuita: Wyzuity, nie Jezuity. Smotr. (przymówka do: wyzuwać kogo z czego).

[Wyzupełnić, i, il] *uzupełnić*.

[Wyzuplenie, a, b]m.] czynność cz. Wyzu-
pełnić.

[Wyzuwacz, a, lm. e] *chłopiec, chłopak* = przy-
rząd do zzuwania butów.

Wyzuwać, a, al i W. ś. p. Wyzuć.

Wyzuwalnia, i, lm. e = *Rozbieralnia*.

Wyzuwanie, a, b]m., czynność cz. Wyzuwać.

Wyzuwanie się, a, ś., b]m., czynność cz. Wy-
zuwać ś.

† Wyzwa, y, lm. y *wyzwanie na pojedynek*,
† zapowiedź do pojedynku: Uczynił mi
wyzwę do pojedynku. L.

Wyzwać, wyzwie a. × *wyzowie, zwał, nied. Wyz-
ywać i. wezwać do wyjścia, wywołać, wolaniem
wywabić*: Szatan, żeby jego rzemienia nie po-
znano, was tą fałszywą wiecierzą zabawia; to
masz, na coś wyzwał. Tworz. (= *zapraszał*).
Stare, nigdy dotąd wystrzałem nie płoszone,
śmiało za sobą wyzwały działwę. Chodź. Po-
rueznik Marmarosz wpadł do pokoju bawialnego,
wyzwijając gospodarza — panie zawoła, ręce
łamiąc, w piwnicach coś jęczy. Krasz. Znajo-

mości tego rodzaju natworzyło ś. w krótkim
czasie dużo, nie szukanych ani wyzywanych. Jez.
W. kogo do siebie. Troc. (= *wezwać, przyzwać,
przywołać*). Przen.: Ledwo z głodu nieborak po
bankietach dyszy, niemasz czym z domu z kąta
biednej W. myszy. Nar. (wywabić, wywęcić. L.).
Na co go prefekt wyzwał? Syrok. (= *wywał,
wywołał do lekacji*). Wyzwał go na dysputę.
Troc. Wyzwij go do gry, na zakład. Troc. W.
kogo na rękę, na pojedynek. Troc. Wyzwę na
rękę i uszy otnę. Syrok. Wyzywałem go po
kilką razy na pojedynek, ale podły tchórz nie
chciał wychodzić. L. Stracę miejsce w cho-
ragwi, jeśli ś. nie będę stawił wyzywającemu.
L. Zelżywszy go ostatniemi słowy, wyzwał go
na pojedynek. Swit. Ah, co tam? jak mię po-
zwie, to ja go wyzwę. L. Samuel Zborowski wy-
zwał Jana Tęczyńskiego, Lel. Kogo na rękę wy-
zową, gdy już w szranki wnijdzie, dekretu ganić
ani apelować nie może. Sz. W szranki W. jest,
gdy jeden drugiego prawnie wyzwie na rękę
ku okazaniu sprawiedliwości, mając nadzieję,
że mu tym Bóg szkodę jego nagrodzi. Sz. (or-
dalia). Jeden drugiego na rękę a. w szranki
W. nie może, jeśli mu nie będzie równy w ro-
dzaju. Sz. Jesliby niedołężny prawego opie-
kuna mieć nie mógł, gdy go w szranki wy-
zową, tedy to może zań uczynić każdy, który ś.
będzie tego chciał podjąć. Sz. Trzeba, aby rany
wielkie były, żeby o nie w szranki W. mógł.
Sz. W potrzebie będzie świadczył, jakomyś zostali
wyzwani i musieliśmy ś. bronić. Sienk. Ton wy-
zywający, mina wyzywająca = *harda, zuchwała, aro-
gancka, impertynencka*. 2. † W. kogo skąd =
wywołać, wygnąć, wypędzić, banitować: Kto kogo
wyzowie z powiatu okrom naszej i urzędowej
rzeczy, taki przepada winy czternaście grzy-
wny. Tarn. J. 3. a. posp. nied. **Wyzwać** ś.
przewać, nazwać w sposób ubliżający, zwymyślać:
[Wyzwał mnie Polakiem. Za co on mi wy-
zywa, że jam złodziejski adest? Jak zacnie
wyzwać na sąsiadę. Od pokoneczków świata
wyzwać = *strasznie przeklinać*]. Wyzwa mię
od rozmaitych (np. od durniów i t. p.). Wy-
zywa ś. od ostatnich. W. ś. l. p. wyż. 2. *wy-
zwać jeden drugiego*: Wyzwijają ś. na parę
ostrych rożeneków. L. Niecierpliwi, jednym słowem
urazeni, zaraz ś. [wyzwijają na szpady,
pistolety i t. p. Boh.

Wyzwałacz, a, lm. e p. **Wyzwaliciel**. Troc.

Wyzwałac, a, al i W. ś. p. **Wyzwalić**.

Wyzwalanie, a, b]m., czynność cz. **Wyzwalać**.

Wyzwalanie się, a, ś., b]m., czynność cz. **Wy-
zwałać** ś.

Wyzwanie, a i. b]m., czynność cz. **Wyzwać**:
Imię kłamstwa zawsze u Polaków w nienna-
wiści było, i mieli je sobie za godne na rękę
wyzwania, godne szranków i znacznej pomsty.
Wer. 2. a. × **Wyzew**, † **Wyzwa** *głos, pismo wy-
zywające, prowokacja*: Pieśniarskie W. Or-Ot.
Wyzwanie się, a, ś., b]m., czynność cz. **Wy-
zwać** ś.

[**Wyzwierać**, a, al] *wywierać, rozwierać*: Nie
wyzwieraj darmośnie gęby. Dyg. [W. ś.] *na-
trząsać ś., urzągać, srożyć ś., wybuchać*: Ażeby
bona nie wyzwierała ś. zbytecznie na nasze
barbarzyństwo. Jez.

[**Wyzwieranie**, a, b]m.] czynność cz. **Wy-
zwierać**.

[**Wyzwieranie się**, a, ś., b]m.] czynność cz. **Wyz-
wierać** ś.

Wyzwierciadlenie, a, blm., czynność cz. **Wyzwierciadlić**.

Wyzwierciadlić, i, ił *wyglądzić jak zwierciadło*: Spokojne było morze i wyzwierciadlone, jakby chciało mi duszę nauczyć pokoju. Słow.

Wyzwierzenie się, a s., blm., czynność cz. **Wyzwierzyć s.**

Wyzwierzyć się, y s., ył s., **Wyzwierzyć s.** *nasrożyć s. jak zwierz, rozwścieczyć s., rozbestwić s.*: Jak s. wyzwierzy, rzekłbyś: tygrys.

[**Wyzwisko**, a, lm. a] *przezwiśko obelżywe, wymysł uwłaczający*: W przerwie między zwrotkami koleś wyłatywał z tumanu bolesne wrzaski, urywane przekleństwa i wyzwiska dosadne. Ork. Obraża honoru przez wyzwiska w kłótni. Sam jego widok wywołuje obelżywe dla jego czci wyzwiska. Jaroch. O obrazę honoru w postaci wyzwisk. Tet.

[**Wyzwodzenie**, a, blm.] czynność cz. **Wyzwodzić**.

[**Wyzwodzić**, i, ił] eo od kogo = *wyłudzić, wymenić, wyycganąć*.

† **Wyzwolca**, y, lm. y p. **Wyzwoliciel**.

Wyzwolenica, y, lm. e, **Wyzwolenka** forma ż. od **Wyzwoleniec**: W., z niewolnicy wyzwolona, darowana wolnością. Bobr. W. ta więcej nad wiele matron patrycjuszów była warta. Krasz. W. ta często nadobnym ciałem służalców dworskich obdziałała. Nar.

Wyzwolenie, a, lm. a czynność cz. **Wyzwolić**: W., przysposobienie, adoptio. Głos. W., z niewoli albo wypuszczenie raczej, darowanie wolności niewolnikowi, *manumissio*. Kn. W. kogo z mocy czyjej, z więzienia. Troc. W. od podatków. Troc. Co mu W. od winy sprawiło. Troc. Opatnie wyzwolenia w każdej sztuce, w każdym rzemiośle są talentów przeszkodą. Stasz.

Wyzwoleniec, ńca, lm. ńcy 1. *niewolnik udarowany wolnością*: W., co z niewolnika kupnego wolnością jest darowany. L. Wyzwolenicy, po łacinie *liberti*, był to stan ludzi wyzwolonych z niewolniczej kondycji. Nagur. 2. *terminator wyzwolony na czeladnika*. 3. **W. mistrz nawic wyzwolonych, licencjat**: Po kilka godzin wadzić s. przymuszano, aby zostać wyzwoleniem. Stasz. W., *artium liberalium magister*. L.

Wyzwolenie się, a s., blm., czynność cz. **Wyzwolić s.**

× **Wyzwolenka**, i, lm. i p. **Wyzwolenica**.

× **Wyzwoleńców należący do wyzwolenca**: W. syn, *libertinus*. Kn.

Wyzwoleńczy przym. od **Wyzwoleniec**: List W. L. (= *świadeństwo uwolnienia*).

Wyzwoleńczyk, a, lm. cy syn *wyzwoleńca*: Wyzwoleńców syn, *libertinus*, W. L.

Wyzwoliciel, a, lm. e, **Wyzwalacz**, † **Wyzwoleca** ten, co *wyzwala a. co wyzwolił, wybawiciel, uwolniciel, zbawiciel, odkupiciel*: Niewdzięcznego serca człowiek opuści wyzwolicieła swego. Leop. (tego, który go wybawił. B. G.). Wyzwalacz, *vincer alienae libertatis*; *vicinum* wyswobodziciel. Kn. Wyzwole nasz od nowych królów panowania! Przyb.

Wyzwolicielka, i, lm. i forma ż. od **Wyzwoliciel**.

Wyzwolić, i, ił, **Wyzwolić**, † **Wyzwolić**, nied. **Wyzwalać** 1. *wyswobodzić, wybawić, wyratować, uwolnić od czego*. Ps. flor., Głos. Wyzwalam kogo z niewoli, z więzienia. Kn. Wenetów dwuchset, chrześcijańskich więźniów dwanaście tysięcy wyzwolili.

Bz. Wyzwolił brata i siostrę z tureckiej niewoli, z poddaństwa. Troc. Z więźwów go W. Rzew. [Z więzienia wyzwola, z kochania nie zdoła]. Glog. Aleksander, pilnością lekarzów z niemocy wyzwolony, do Lublina na sejm przyjechał. Stryjk. (= *wyprowadzony, wyratowany, uyleczony*). Przen.: Co biorąc zostalesz dłużnym, to oddaję cię wiarę swą wyzwól. Górń. (= *uczyn jej zadość, wywiąż s. z obowiązku, oczysz s.*). 2. *udarować wolnością, uwolnić, uwolnić, wypuścić na wolność, wyemancypować*: Wyzwalam z niewoli, daruję wolnością. L. Wyzwoleny był to stan ludzi wyzwolonych z niewolniczej kondycji. Nagur. Wyzwolony z poddaństwa. Troc. Wyzwolono to miasto od podatku. Troc. Sąd go od tej winy wyzwolił. Troc. Przen.: Plen wyzwolony z kwasu węglowego. 3. *W. terminatora rzemieślniczego = wypisać go na czeladnika*: W. wyterminowanego, wypuścić z ukończonego, terminu. L. Wyzwolony czeladnik, towarzysz rzemieślnicy, wyzwoleniec. L. Rębacz wyzwolony (w górnictwie). Łab. Rębacz niewyzwolony, górnik młodszy. Łab. 4. † **W.** co sobie = *zrobić sobie z czego wyjątek, zastrzec, wynieść, zawarować sobie*: Wierzynek prosił wszystkich na część do siebie w dom, wyzwoliwszy to sobie, aby według swej woli gości sadzał za stół. Biel. M. 5. † **W.**, [W.], † **Zwolić** *wybrać, obrać*. B. Sz. [Pan sobie wyzwolił za obronę babkę Chrysta Pana, świętą Annę]. 6. fl. W. linkę = *odczepić, wypłatać, odpłatać*: W. linkę, gdy holują, a linka s. gdzie zaczepi, tę odłożyć. Mag. W. s. 1. *wyswobodzić s., uwolnić s., uwolnić s., otrząsnąć s. z czego; wyemancypować s.*: Włoska s. ziemia od Longobardów wyzwolona. Skar. Pierwszy raz przedzielił s. i z ciężkich kaftanów wyzwolili. Krasz. W. s. od oznak uszanowania. Rzew.

Wyzwolinowy przym. od **Wyzwolin**: Świadectwo *wyzwolinowe*.

Wyzwolin, in, blp. *wyzwalanie, wyzwolenie; czas, formalność, uroczystość wyzwolenia*; W. z niewoli. Wszyszej dziękują Bogu za łaskę wyzwolin od nieszczęścia. Przyb. W. terminatora = *wypis na czeladnika, ucza z tego powodu*: Wykluczone były ze zgromadzenia wszelkie tradycyjne pijatki z okazji wyzwolin i innych tym podobnych okoliczności. Bał.

Wyzwolin 1. im. od **Wyzwolić**: Jeruzolima wyzwolona. 2. Nauki, sztuki wyzwolone = *ogólnokształcące*. Nauki wyzwolone, wolnościami nadane, uprzywilejowane, zwłaszcza do obyczajów chwalebnych i przyjemnego z ludźmi popolitowania służące, *liberales artes, ingenuae artes, studia liberalia*. Kn. (swobodne. Kosz.) (nadobne sztuki i nauki. L.). Rzymianie zwali te nauki wyzwolone, których s. uczeźwi i przystojnie urodzeni nie cale z gruntu i dokładnie uczyli, ale niernie a bardziej po wierzchu przebiegali; między wyzwolonemi zaś kładli gramatykę i sztukę krasomówstwa, rymopisarstwa, historii, arytmetykę, geometrię, muzykę, malarstwo i sztukę zapaśniczą. Pileh. Wyzwolone nauki przegawki to są i pierwiastki, nie zaś dzieła; zowią s. zaś wyzwolonemi, bo godne są wolnego człowieka. Pileh. Siedm jest nauk wyzwolonych. Troc. Wyzwolone nauki w szkołach publicznych dawane były. L. Mowa tu o naukach wyzwolonych, jako je nazywają, a. *humaniora*. L. Wielu chce, by w ojczyźnie wzrost brały nauki i żeby w niej kwitnęły wyzwolone sztuki. Węg. Nauki wyzwolone trudne, głębokie, prywatne,

szkolne; interiores, altiores. Kn. Po Prokopie, biskupie krakowskim, nastąpił Jan Muskata, mistrz w naukach wyzwolonych. Biel. M. Jagiełło akademię krakowską fundował, przyzwawszy do niej doktorów i mistrzów wszystkich nauk wyzwolonych z Pragi. Stryjk. 3. [W. chleb na weselu] = *blagosławiony*.

× Wyzwor - p. Wyswor -.

[Wyzwyrtać, a, ał] obrócić, wykręcić: Wpół ją ujął i kilkanaście razy wyzwyrtawszy, pod rękę ją puścił. Tet.

[Wyzwyrzanie, a, bfm.] czynność cz. Wyzwyrztać.

[Wyzycenie, a, bfm.] czynność cz. Wyzyczyć.

[Wyzyczyć, y, ył] wypożyczyć, pożyczyc: Portki u niego W. przysył. Tet.

[Wyzykać, a, ał] wyrzekać s., odrzekać s., zarzekać s. trunków rozpalających, ślubować wstrzeżność od nich.

[Wyzyskanie, a, bfm.] czynność cz. Wyzyskać.

Wyzysk, u, lm. i *wyzyskanie, wyzyskiwanie kogo*, czego: Takie nadmierne wymagania to straszny W. Niedostateczny W. wozów kolejowych (= eksploatacja).

Wyzyskać, a, ał, nied. Wyzyskiwać i. × W. oo = *uzyskać, wyrobić sobie*: Swobody swoje wyzyskiwanemi przywilejami królów coraz powiększa i utrwala. Sł. wil. 2. *wykorzystać, wyciągnąć, wycisnąć dla siebie możliwe zyski, wysssać, wyeksploatować, wyżyłować*: W. kogo (niezawsze ucziwie). W. ziemię, materiały naukowe. (= *zużytkować*). Ow opis polega na źródłach nieznanych lub nie wyzyskanych dotąd.

Wyzyskanie, a, bfm., czynność cz. Wyzyskać.

Wyzyskiwacz, a, lm. e *ten, co wyzyskuje a, co wyzyskiwał kogo, eksploatator, pijawka, żyła*: Trafiał na wyrafinowanego wyzyskiwacza. Bał.

Wyzyskiwać, uje, iwał p. Wyzyskać.

Wyzyskiwanie, a, bfm., czynność cz. Wyzyskiwać.

Wyzyskowy przym. od Wyzysk: Wyzyskowe dzierżawy.

Wyzyw, u, lm. y *wyzwanie, rozywianie, wezwanie; zaproszenie*: W. do powstania. Gosz. Z objawieniem s. wyzywu do ofiar wyższego stopnia. Gosz. Z brudów postępowania ukułeś zbroję, która cię od wszelkiego nieszlachetnego wyzywu zastania. Szcz. (= *pobudki, zachęty szlachetnej*). W niebo m wznosił z wyzywem swe pięście, aby mi srozsze zastało nieszczęście. Sł.

Wyzywacz, a, lm. e *ten, co wyzywa*: W., wywoływacz. Kn.

Wyzywać, a, ał i W. s. p. Wyzwać.

Wyzywająco przys. od Wyzywający: Spojrzał, zawołał W. Zwróciła s. do niego W. Krasz. Wpatrywała s. w niego W. Gom.

Wyzywający i. im. od Wyzywać. 2. a. Wyzywaczy przym. *zułwały, hardy, arogancki, imperytynecki; czupurny; wabiący, ponętny, zachęcający*: Mina wyzywająca. Klasnęła batem, przejeżdżając koło męża z miną wyzywającą. Kow. Młoda mężatka o wyzywaczach oczach. Deo.

× Wyzwalanie przys. od Wyzwalny. L.

× Wyzwalny *tyczący s. wyzywania; mogący być wyzywanym*: W., provocatorius. Kn.

Wyzwanie, a, lm. a czynność cz. Wyzywać: W. do siebie. Kn. Nie wiadomo, do czego by było przyszło z tych wyzwań. Krasz.

Wyzwanie się, a s., bfm., czynność cz. Wyzywać s.

Wyzwoczy p. Wyzywający.

[Wyzyzać, a, ał] *wyglądać*: Z każdego kosza wyyzzała twarz dziecka.

[Wyzyzanie, a, bfm.] czynność cz. Wyzyzać. + Wyzżec, gnie, gł p. Wyżec. Sł. wil.

[Wyźdrzenie, a, bfm.] czynność cz. Wyźdrzyć.

[Wyźdrzyć, y, ał] p. Wyjrzeć.

[Wyździelnica, y, lm. e] *kobieta wyszylająca*.

[Wyździelnik, a, lm. cy] i. *szyderca*. 2. *skupiec, człowiek nieużyty*.

× Wyźlątko, a, lm. a p. Wyźlątko. Sł. wil.

× Wyźlín, u, lm. y p. Wyźlín. Sł. wil.

[Wyźni] p. Wyszni.

× Wyźnik, a, lm. i p. Wyźnik. Troc.

[Wyźrał, a, lm, y] *trybuna, balkon, łoża do patrzenia wzniesiona*.

× Wyźrebić się, i s., il s., × Wyźrebić s. (o kłaczy) *ożrebiwszy s., wyzbyć s. plodu, wydać na świat źrebę, ożrebić s.*

Wyźrebiecie się, a s., bfm., czynność cz. Wyźrebić s.

[Wyźreć, y, ał] p. Wyjrzeć.

[Wyźrenie, a, bfm.] czynność cz. Wyźreć a. Wyźryć, wyźrenie.

Wyźródłać się, a s., ał s. p. Wyźródlić s.

Wyźródlanie się, a s., bfm., czynność cz. Wyźródlać s.

Wyźródlenie się, a s., bfm., czynność cz. Wyźródlić s.

Wyźródlić się, i s., il s., nied. Wyźródlać s. *wyciec, wypłynąć, wytrysnąć w postaci źródła*: Toć każdy strumyk, który s. wyźródla z pod nawalonych skalnych borów, łomów... Psm. Przen.: Dusza, ta nietykalna, istność ich albowiem z niej s. wyźródla. Psm. (= *wszczyna s., wynika, hierze początek*).

[Wyźryć, y, ył] p. Wyjrzeć.

× Wyźrebić się, i s., il s. p. Wyźrebić s.

× Wyźrebiecie się, a s., bfm., czynność cz. Wyźrebić s.

Wyźreć, źrze, żari p. Wyźreć.

+ Wyźreć, y, ał p. Wyjrzeć.

+ Wyźrenie, a, bfm., czynność cz. Wyźreć.

+ Wyźrzewać, a, ał p. Wyjrzeć.

+ Wyźrzewanie, a, bfm., czynność cz. Wyźrzewać.

× Wyźwierzenie się, a s., bfm., czynność cz. Wyźwierzyć s.

× Wyźwierzyć się, y s., ył s. p. Wyzwierzyć s.

1. Wyż, y, lm. e p. Wysokość i Wyżyna: Na W. łokieć. Troc. Modlitwo moja... z głębin powstajesz, a ku wyżom mkniiesz. Kasp. Gdzie myśl, co biegnęła w słońca W. Kasp.

2. Wyż przys. *wyżej*: W. wspomniany (= *pierwej, przedtym, poprzednio, wyżej*).

× Wyż, a, lm. e p. Wyz: W. dunajski często na trzynaście łokci długi i cztery waży cetrnary. Troc.

+ Wyża, y, lm. e, [Wyża] p. Wysokość.

Wyżabotować, uje, ował *wystroić w zaboty*. W. s. *wystroić s. w zaboty*: Wyżabotowany kawaler francuski. Rzym.

Wyżabotowanie, a, bfm., czynność cz. Wyżabotować.

Wyżabotowanie się, a s., bfm., czynność cz. Wyżabotować s.

Wyżalać, a, ał i W. s. p. Wyżalić.

Wyżalanie, a, bfm., czynność cz. Wyżalać.

Wyżalanie się, a s., bfm., czynność cz. Wyżalać s.

Wyżalenie, a, bfm., czynność cz. Wyżalić.

Wyżalenie się, a s., bhm., czynność cz. Wyżalić s.

Wyżalić, i, il, Wyżalaować, nied. Wyżalać kogo, co = *nażalować go, oplakać dostatecznie, odżałować*. L. Wyżalowałwszy żony, szedł do tych, co owce strzygą. Leop. (gdy umarła żona, pocieszywszy s., gdy minęło wiele dni, szedł.. B. (l.; skończywszy żałobę. L.). I rodu boskiego, że jest, nie wyżaluje, kiedy córka ma pójdzie w kraj piekielny. Ustrz. Tegobym nigdy nie wyżalował. Lubom. Nierozsądnej oszczędności wyżalować nie potrafimy. Kołt. Wyżalować czego. Troc. W. s. 1. *wymurzyć, wylać swój żal, swoje żale; nażalować s. dostatecznie*: Kacerstwa jako popsowały Flandrją, jak Francją niszczą i burzą, a kto s. wyżaluje i nad takimi szkody napłacze? Skar. Iz s. to dzieje w królestwie wiedzącego wszystko Boga, nikt s. dostatecznie wyżalić ani W. nie może. Bardz. Ni zagadać do kogo, ni s. przed kim W. Reym. Naszło s. więcej ludzi, jeśli s. nad nią wyżalać. Reym. 2. [W. s., Wyżalić s.] *wygrzać s., wypalić s., ugrzać s., upalić s.*: Żelazo s. wyżolilo.

Wyżalować, uje, ował i W. s. p. Wyżalić.
Wyżalowanie, a, bhm., czynność cz. Wyżalaować.

Wyżalowanie się, a s., bhm., czynność cz. Wyżalaować s.

Wyżar, u, lm, y leśn. na gruncie bagnistym lub torfowym miejsce od pożaru ziemnego wypalone, na którym w czasie mokrym woda zbierać s. może. Sł. wil. (Myśliwice) zasadiwszy chłopca z dziwką kaczka w jakim wyżarze, puszczał sokoty. Wójce. Tylko kaczka wędrowna, ciągnąc na wyżary... Krasz.

Wyżarcie, a, bhm. 1. czynność cz. Wyżreć. 2. p. Wyżer.

[Wyżarć, zre, żarł] p. Wyżreć.

Wyżarzać, a, ał i W. s. p. Wyżarzyć.

Wyżarzanie, a, bhm., czynność cz. Wyżarzać.
Wyżarzanie się, a s., bhm., czynność cz. Wyżarzać s.

Wyżarzenie, a, bhm., czynność cz. Wyżarzyć.
Wyżarzenie się, a s., bhm., czynność cz. Wyżarzyć s.

Wyżarzyć, y, ył, nied. Wyżarzać 1. *wypiec, wypalić żarem*. L. 2. rzem. *rozżarzyć. upalić, wypalić, zgliznować*. W. s. *żarzac s. wylić s., wygasać*: Węgłe w samowarze wyżarzyły s.

[Wyżasnąć się, śnie s., snać s., Weżasnąć s.] *wyłęknąć s., przerazić s., przestraszyć s.*

[Wyżasnić się, a s., bhm.] czynność cz. Wyżasnąć s.

1. Wyżać, znie, żał, † Wyżmiać, † Wyżdząć, † Wyżdzmiać, nied. Wyżymać, † Wyżdzymać. [Wyżdzymać] 1. *źmiąc wysuszyć, wykrcić, wysączyć z płynu*: W. chusty, wycisnąć, wykrcić z nich wodę, przeżać. L. Chusta ta powinna być wyżęta. Kąc. Chusty maczać, wyżymać. Kąc. Płótno, wprzód zmoczone, wyżęte. Przędz. Skóry ku farbowaniu wypierz a dobrze wykrcę abo wyżmij Sien. *Exprimo, wyciskam, wyżynam*. Mącz. Bogini wodna, z źrózła głowę wydzwignawszy i ręką zielonawe warkocze wyżawszy, rzekła. . . Otw. Wszystkie suchoty swoje tak bardzo zmoczy, żeby mu z pijaństwa mógł gębę W. w suchy piątek, jako i w mięsopustny czwartek. Pim. (por. moczymorda, moczycyas). Przywrotnik ziele posiekać. W. a wyprasować, wygniotki na rany przykładać. Syr. Rut szła po polu, zbierała, wyżymała kłose a jądła. Biel. M. (= *wyciskała,*

wygniała). Przen.: Wyżął go z arcybiskupstwa. Papr. (= *wyparł, wyzuł, wycisnął*). Od drzewa odejęte gałęzie a od słońca z czerstwości wyżmigte i oschłe. Kulig. (= *wysuszone*). Stacjami nieznośnie uciążliwimi nas niewymownie wyżymasz. Blaż. (= *wycieńczyasz, wyczerpujesz*). Prawe dzieci z wycajnie szarpają, wyżymają pasierbięta. Klon. (= *wyzyskują, eksploatują, żywią, wysysają*). 2. *źmiąc wysączyć, wycedzić, wypuścić; wygniść, wycisnąć, wyprasować, wylłoczyć*: Położył Giedeon runo wełny, po mątej chwili wyżął wiadro wody z niego, a ziemia była sucha. Rej. Wyciśniony a. wyżęty sok z czego, *tetrimentum*. Mącz. Sok a. wodnistość z tego ciała wyżęta trawi dzwne mięso. Syr. Sok z rutylwyżęty a. wyprasowany. Syr. Z dzięgielnicy sok W., a wygniotki w garniec włożyć. Syr. Weź soku wyżętego z różyczki Panny Marji, warz z cukrem, a będzie syrop pomocny suchotnym. Syr. Weź jeżyn jagód użyłych, wyżmij z nich wodę, przylej wina, pij, posila serce i żołądek. Syr. Juchę wyżęta z tych ziół dopoty warzyć, aż wszystka wodnatość onej juchy wywrze. Syr. Spik im z kości wysysa, krew z ciała wyżyma. Klon. Ktoby ścisnął te stroje i szaty twoje, wyżdżąłby z nich krew niewinnie utrapionych ludzi. Wuj. Długoż ten żołnierz plondrować wdy będzie, i z karków wolnych Polska go nie zbędzie, czyli aż wyżdźmie krew z ubogich skóry? Mias. Próżnujący jedzą chleb wymęczony i krwawym potem nabyty, ale nie ich rękami, ani ich potem, lecz cudzym, owsem z cudzej krwi wyżętym. Żarn. Przen.: Oraz zadumiony nad plugiem swym wzdycha, ciężko nim zapierając o niezmierne kości: ziemię, ach, ktoby wyżdżął twe wnętrzości. Tw. (= *wydobył, wy dostał*). Przen.: W. skąd jaki sens = *wycisnąć, wyprowadzić gwałtem, wyciągnąć, wymęczyć, wydusić*: Oni kręąc gwałtownie słowa apostołskie, chcą z nich W. rozumienie obłądliwe swoje. Żarn. Nie z Pisma, ale z św. Augustyna chcą W. swoje dowody, jako z opoki olej. Żarn. Jeśli w słowach Pańskich swoją wymyśloną naukę W. możecie do błędu przyjdziecie zawiedzieni. Żarn. Jeśli wasze dowody, które z Pisma W. chcecie o tej nauce, są prawdziwe, tedy doktorowie oni, przed tyściami lat będący, źle nuczali. Żarn. Tego u nas nie otrzymasz, ani tego wyżmiesz z tej historii, do której s. odywasz. Żarn. Mówi tu o odszczepieńcach, naukę swoją z słów apostołskich wyżymających. Żarn.

2. Wyżać, znie, żał, † Wyżynać, nied. Wyżynać 1. *zboże = żnać wyciąć; żnać wszystko, ścinać sierpem do cna*: Gdy będziecie zboża żać, tedy ich do końca wyżynać nie będziecie, ale zostawicie nieco ubogim. B. B. (nie będziesz do końca pola twego wyżynał. B. G.). Przen.: *wygubić, wytracić, wygladzić, wytrzebić*: Naród ludzki w samym swoim kwiecie wyżęty, zakwitnie nanowo. Stasz. Przywiodę na cię złe i wyżnę potomstwo twoje i wybije wszystkich. Leop. Pójdźmy nań i precz wyżniemy. Krasz. Przen.: Wyżnę potomstwo twoje. 2. *pole = wyżawszy zboże, ogołocić*: W. zagon. 3. *żnać wyrobić, wyciąć*: W. ścieżkę przez zboże.

Wyżądlenie, a, bhm., czynność cz. Wyżądlić.
Wyżądlenie się, a s., bhm., czynność cz. Wyżądlić s.

Wyżądlić, i, il *pozabawić żądla*. Przen.: *odjąć moc szkoderzenia, rozbroić, unieszkodliwić, ubezwładnić*: Już nasz niebieski Dawid tego smoka (śmierć) wyżądlił; coż s. tedy wyżądłonego nieprzyjaciela boisz? czemu przed tym smokiem, którego żądło

wyjete, uciekasz? przecz ś. tyrana wyżądzonego lękasz? Żarn. Pan śmiercią swą śmierć naszą zwątlit i wyżądlił. Żarn. Gryzie ś. dziś sami w sobie, ty stary węzu szatanie i ty śmierci wieczna, abowiem skąd grzech moc i władzę brał, stąd już przez Chrystusa ustał, a tak, będąc przedtym łupieżcami, złupionemi i odartemiście ś. i wyżądlonemi zostali. Żarn. W. ś. *pozbawić ś. żądla, stracić je*: Cóż pomoże pszczołce, iż żądło swe jadowite w ciało swego nieprzyjaciela wpuści, jedno iż, wyżądliwszy ś., śmierć połknąć musi. Żarn. Przen.: *stać ś. nie-szkodliwym, stracić moc, możność szkodenia, wysilić ś.*: Sprzeciwić ś. Panu żadną miarą nie możecie, bo iście, przeciwno takiemu mocarzowi walcząc, wysilić ś. i W. musicie. Żarn.

† Wyżdźać, źdźmie, źdźał p. I. Wyżać.

† Wyżdźacie, a, bfm., czynność cz. Wyżdźać.

† Wyżdźmiąć, dźmie, dźmiął p. Wyżać.

† Wyżdźmiecie, a, bfm., czynność cz. Wyżdźmiąć.

Wyżdźymać, a, ał p. I. Wyżać.

Wyżdźymanie, a, bfm., czynność cz. Wyżdźymać.

[Wyże, a, lm. a] p. Wyżnia: Na wyżach jakieś pola szare, przesiąknięte rosą, wyleniały ś. z nocy. Reym.

Wyżebrać, brze, brał, × Wyżebrzeć, nied. Wyzebrywać, × Wyzebrowywać *zebrząc uzyskać; otrzymać; wyprosić, użebrać; prosiąc pokornie, poniżając uzyskać; wprosić, wyjednać, wyblagać, wymodlić*: Gostkowski, o wyzebranych chlebie żyjąc, służył pozostałym. Nies. Bogacz po śmierci już nie wyżebrze jednej kropli wody. Odszczepienie uproszony i wyzebrany pokój mieli od katolików. Wer. Prędzej djabła użyć można, niż u tego kutwy co W. Oss. Nikt od niego lifości w stopniach nie wyzebrze. Syrok. (= *nie wyskamle*). Porządek publiczny nie może być z dnia na dzień wyzebrany. Wiel. Byt Prus po bitwie pod Jena był wyzebrany. Mochn. Wystawać pode drzwiami francuskich potentatów, wyzebrywać dla żołnierza swego żołd. Żer. Wyzebryuje miłosierdzie dla nas. Reym.

Wyżebranie, a, bfm., czynność cz. Wyżebrać.

× Wyzebrowywać, uje, ywał p. Wyżebrać:

× Wyzebrowywanie, a, bfm., czynność cz. Wyzebrowywać.

Wyzebrywać, uje, ywał p. Wyżebrać.

Wyzebrywanie, a, bfm., czynność cz. Wyzebrywać.

× Wyżebrzeć, brze, brał p. Wyżebrać.

× Wyżebrzenie, a, bfm., czynność cz. Wyżebrzeć.

Wyżec, zże, żegł, Wyzżec, † Wyżegnać, † Wyżgnąć, † Wyzognąć, nied. Wyżegać I. *wypalić, wypiec ogniem*: Wraż pod kociej sнопек suchych różg, a już żzarzony wnet wyżega stopy z ogniem wypuszczonym, lecz z prądka nagle staje sam ś. wyniszczonym. K. Gdy Amurat miał szurzego w więzieniu, prosiła żona za bratem o łaskę, bo słyszała, iż mu oczy kazał W., aby mu tego nie czynił. Biel. M. Ziela to krew wyżega (= *wysusza*). 2. *wytrawić paleniem, wyniszczyć, wydobyć za, pomocą palenia, wyczyścić od części palnych, wytopić, wypalić, wyszumelcować*: Przywrzała złość, lub ogniem ją wyżegać muszą: swa zapłata za każdą postępuje duszą. Zigr. Trzeba, żaby ogień Boskiej miłości w nas wżęgił a wypalił grzechy nasze. Wuj. Wyciskają a wyżegają z rany ową ropę. Wuj. Często tego ziela używanie tak bardzo wyżega i wysmaża krew, że trąd zatym przychodzi. Syr.

Fijołkowa wódka na suchoty piersiom wypragłym, wyżżonym z wnętrzej gorącości, pomaga. Spicz. Srebro czyste, wyżżone siedmiorako. Bud. (srebro wyplawione, siedmkroć przelewne. B. G.). 3. *wyznaczyć, wycechować, wypiętnować ogniem*: Odstępować od wiary, pilnują duchów zwodzących, których sumnienie piętnem jest: wyżżone. Żarn. 4. *wypędzić, wysadzić, wysiudać, wyparować, wyprzeć*: Różnemi sposoby wyżżeli nas z ojcowizny. Krasz.

Wyżegacz, a, lm. e ten, co wyżega, wypalacz. W. złota, srebra = brantownik.

Wyżegać, a, ał I. p. Wyżec. 2. [W.] p. Wyżgać.

Wyżeganie, a, bfm., czynność cz. Wyżegać. [Wyżeganie, a, bfm.] czynność cz. [Wyżegać]. [Družba rzuca na stół kawałki pokrajanej słomy do wyżgania, wyżegania (wydłubowania) żębów].

Wyżeglować, uje, ował wypłynąć pod żaglem. *wyjechać żeglując.*

Wyżeglowanie, a, bfm., czynność cz. Wyżeglować.

Wyżegnać, a, ał I. *znakiem krzyża wypędzić, odwrócić; zażegnać*. L. W. chorobę. 2. [W.] *wybić, wychłostać.*

Wyżegnanie, a, bfm., czynność cz. Wyżegnać.

† Wyżegnać, nie, ał p. Wyżec.

† Wyżegnęcie, a, bfm., czynność cz. Wyżegnać

Wyżej p. Wysoko: Krogulec wysoko, orzeł W. lata. Troc. Nieo W. o tym namienił autor, a niżej tak pisze. Ambicja u niego W. wiary. Krasz.

Wyżel, żła, lm. żyły a. † *żłowie gatunek psa myśliwskiego, legart*: Psi, którzyby zajęcia śladem a węchem wynajdowali, są wyżłowie. Trzyc. W. najduje, ogar goni. Górń. Wyżły ciekawe w chrósty zapuszczają i w trawy, którzy płac-two wypędzają. P. Koch. Zdechły tu W. leżał, ba, i żywy legat, jeżeli kiedy ptaki na polu postrzegali Pot. (raczej legawy pies. L.). W. polski, kurlandzki a. kurlandczyk, angielski, ponter, setter. W. cofny, czyli odwolywany, otakowy. W. gorący (= *wyżel przedki*). W. skrada ś. czołgając, bałykuje, raczkuje, chodzi na bałyku, na raczku. Przen.: *chart=śpieg, łapacz, wywiadowca*: Wziął pułną w tę rękę; dosyć to, że ono wzięcie jego obaczył Maro niejaki, tamtych czasów przedni między wyżły takowemi W. Górń. Zdr. Wyżełek. Zgr. Wyżliśko.

Wyżełek, lka, lm. lki p. Wyżel.

[Wyżenać, nie, nał], † Wyżenić, [Wyżenić, Wyżynić], nied. Wyzeniać = Wynać: Oddasz grunt, to cię z chałupy wyżena; nie oddasz, to sami wezmą. Ork. Wyżenić = wypędzić. Grabow. Stawali ś. najzjadliwszemi arystokratami, wyżniejszy damę herbową. Mić. Babę wyżenał z karczmy. Wyżenę z chałupy. Duszyczkę z kogo wyżenić.

[Wyzeniać, a, ał] p. Wyżenać.

[Wyzenianie, a, bfm.] czynność cz. Wyzeniać.

† Wyżenić, nie, II p. Wyżenać.

[Wyżenić, i, il] I. p. Wyżenać. 2. *ożenić*:

Pan má kucharecke wydać, fornali W.

Wyżenie, a, bfm. czynność cz. Wyżenić.

[Wyżeniecie, a, bfm.] czynność cz. Wyżenać.

† Wyżenny I. *mogący być wynganym*. Sł. autor. 2. z którego można wygnąć: Masz od Twórcy twego niewyżenne królestwo w obietnicy. L.

Wyżer, u, lm. y, Wyżarcie lek. (phagedaena) zgorzel, zwłaszcza postać jej, w której dochodzi do

posokowatego postępującego rozpadu, szczeg. do wytworzenia ś. wrzodu.

Wyżeracz, a, lm. e l. ten, co wyżera, wyjadacz. 2. † W. pog. smakoosz i żarłok zarazem. 3. przen: bywalec, wyjadacz, ćwić, człowiek doświadczony: Przychodzi w ten dom książę, W. niemały, co wie Apiejusza na palcach rozdziały. L.

Wyżerać, a, ał p. Wyżrać.

Wyżeranie, a, blm., czynność cz. Wyżerać.

[Wyżerek, rku, lm. rki]: Rodzice stérani pracą są u dzieci na wyderku (niektórzy nazywają to: na wyżerku); wyderk jest to renta dożywotnia w naturaljach.

Wyżerka, i, lm. i, [Wyżery] l. smaczne i obfite jedzenie, sposobność najedzenia ś., stypa, uczta, biesiada: Psy mają wyżerkę, dopadły mięsa. Amator obiadów odпустowych, imienin i wszelkiego rodzaju dobrej wyżerki. Iść na wyżerkę = iść na wizytę, gdzie dobrze dadzą zjeść. Niechże ś. dobrze zakończy to wesele... szlachcicowi widocznie żal było wyżerki. Jeź. Wyżerkę miałem sielną: a to gorzałka z tustością. Reym. 2. przen. dobry kasek. uciecha, gratka: Miejsce dochodne, niema co, trafiła mu ś. W. A to ma wyżerkę przy tej doonej krowie!

[Wyżery, ów, blp.] p. Wyżerka.

1. Wyżęcie, a, blm., czynność cz. l. Wyżąć.

2. Wyżęcie, a, blm., czynność cz. 2. Wyżąć: Kmieć ma postanowiony wymiar, liczbę wyżęcia, wymłócenia kop zboża. L.

1. [Wyżnać, a, ał, Wydźgać, nied. Wyżęgać, Wyżygać] l. nazgać ś. dowoli, wykuknać 2. i [Wyżgnąć] = a) wykłóc, wybosć, wybić: W. palcem oko. Wyżygać zęby słomką. b) wygnąć, wypędzić, wysiudać, wypchnąć. Pot.

2. [Wyżgać, a, ał] p. Wierzgnąć.

[Wyżganie, a, blm.] czynność cz. Wyżgać.

† Wyżgły, † Wyżżony, † Wypragły który ś. wypalił, wypalony, przepalony, wyżarty przez ogień, strawiony przez gorącość, zgorączkowany: Fijolkowa wódka na suchoty piersiom wypragłym, wyżżonym z wnętrzej gorącości, pomaga. Śpicz. Myśli melankoliczne pochodzą ze krwi czarnej i z flegmy wyżgłej. Syr.

Wyżgnąć, nie, nął l. † W. p. Wyżec. 2. [W.] p. l. Wyżgać.

Wyżgnięcie, a, blm., czynność cz. Wyżgnąć.

Wyżka, i, lm. i l. p. Wyżyna: Niekoniecznie szczęście na wyżkach mieszka i w bławatach chodzi. Krasz. 2. [W.] = a) a. Osieć rodzaj niby ru:rtowania z desek po chatach włosciańskich, w górze niedaleko stolowania, do suszenia lnu, spania i t. p., górka. Stary zszedł z wyżek nad wrotami. Krasz. b) p. Piętro: Począł, sapiąc, spinąć ś. niewygodnemi wschodami na wyżki; izba na górze dość była przestronna, ale niska. Krasz.

Wyżłatko, a, lm. a p. Wyżleć.

Wyżleć, ęcia, lm. ęta szczenię wyżle. Zdr. Wyżłatko.

Wyżli przym. od Wyżel: Wyżła rzecz tropić. Mick.

Wyżlica, y, lm. e samica wyżła. Zdr. Wyżliczka.

Wyżliczka, i, lm. i p. Wyżlica.

Wyżlin, u, lm. y, Wyżlina, × Wyżlin l. pysk zwierzęcy, szczeg. psi a, cielőcy, ze skóry i mięsa obrany. 2. (catella) ozdoba obuwia lub rękojeści szabli wojskowej u dawnych Rzymian, podobna z kształtu do psiej głowy. Kn. 3. bot. = a) (antirrhinum) roś. z rodziny trędownikowatych. Gatunki: W. polny,

niek. Cielęcą główka (a. arantium). W. większy, Lwia paszczyka (a. majus). b) W. lnianka = Lnica pospolita.

Wyżlina, y, lm. y p. Wyżlin: W. starym onym Polakom znaczyła pysk psi a. cielőcej główki, z mięsa obranej, który tylko z chrząsteków a z kości złożony jest. Syr.

Wyżlinowy przym. od Wyżlin a. od Wyżlina.

Wyżlisko, a, lm. a m. i ni. l. p. Wyżel: Wielkie W. zeskoczyło z fotelu. Orzech. 2. wyżel godny politowania.

Wyżłabiacz, a, lm. e, Strug wpustnik strug do wyżłabiania i wyrównywania dna wązkich i krótkich zagłębien.

Wyżłabić, a, ał p. Wyżłobić.

Wyżłabiak, a, lm. i tech. narzędzie kształtu piramidy prostokątnej do rozszerzania dziur wywierconych.

Wyżłabianie, a, blm., czynność cz. Wyżłabić.

Wyżłabić, a, ał p. Wyżłobić.

Wyżłobianie, a, blm., czynność cz. Wyżłobić.

Wyżłobić, i, il, × Wyżłobować, Wyżłobkować, nied. Wyżłabić, Wyżłobić żłobiąc wydrążyć; wyrobić nakształt żłobu, wyrząc w żłobki; wyrzyc; rzem. (nied.) krajeować: Rzeka wyżłobiła sobie łożo. W Btelem jest wyciosanie wyżłobione a. w skałę wykowane, w którym wykowaniu tylko wót i osieł mieścić ś. mogli. Leon. Tu chędogie naczynia sama natura wyżłobi. Przyb. Tam Rzymu tryumfy wspaniale wyżłobił ogniwładca. Dm. Dobrze jakos było w tym rozdole, który w czasie potopu umyślnie W. musiały wody. Krasz. Największe podziwienie wzbudzała bijąca wpośrodku sali fontana, z jaspisu wyżłobiona. Szaj. Diłto wyżłobione. Łubka wyżłobiona a. leszczotka (chir.). Na bramach dobytego miasta mieczem wyżłobia wieńce i napisy. Nar.

Wyżłobienie, a l. blm., czynność cz. Wyżłobić.

2. lm. a = a) wklęsłość, wydrążenie w kształcie żłobu. b) anat. (sulcus, cavitas, fossa). W. stawowe, wydrążenie stawowe (cavitas glenoidalis). W. płytkie kości (glena).

Wyżłobkować, uje, ował p. Wyżłobić.

Wyżłobkowanie, a, blm., czynność cz. Wyżłobkować.

Wyżłobnik, a, lm. i l. maszyna do pogłębiania dna rzeki, draga: Do znoszenia odsypów i odmiarów najkorzystniej użyć wyżłobnika. Pol. Pod względem wyżłobnika najdokładniejszą instrukcję nadesłał. L., który w lagunach weneckich zarządzał robotami wyczyszczenia tych lagun. Pol. 2. rzem. gatunek młota (Kehlhammer).

[Wyżłoktać, a, ał] p. Wyżłopać.

[Wyżłoktanie, a, blm.] czynność cz. Wyżłoktać.

Wyżłopać, pie, pał, [Wyżłoktać] żłopiac wypić; wychleptać, wychłać, wydoić, wjtrąbić, wyciągnąć, wychłapać, wysuszyć, wypróżnić, wydlusić, wysączyć: Jużes, pijaku, wyżłopał? Ach, zginełam, połowę wyżłopał, pijaku. L. Co za pijaki! już więcej jak trzydzieści butelek wyżłopali L.

Wyżłopanie, a, blm., czynność cz. Wyżłopać.

† Wyżłomić, mie, miał p. l. Wyżać.

† Wyżłomić, a, blm., czynność cz. Wyżłomić.

[Wyżni] wysoki, wyższy, górny; wyżynny. Pot., Gosz. Szezwavnica wyżnia. Na wyżnich miejscach podsychały role. Reym.

[Wyżnia, i, lm. e l. a. [Wyże] wyżyna, wyniosłość, wzgórek, wzgórze: Wsie, widniejące na wyżniach suchych. Reym. 2. W. rzeki, p. Wierzchowie.

Wyżnik, a, lm. i, × Wyżnik *nazwa jednej z kart do gry, dama.*

[Wyżo!] = Huzia!

† Wyżobać, bie, bał = Wydziobać: Chróścieł wyżobie. Pot.

† Wyżobanie, a, blm., czynność cz. Wyżobać.

† Wyżognać, nie, nał p. Wyżec.

† Wyżognięcie, a, blm., czynność cz. Wyżognać.

[Wyżolać, a, al] *wyparzyć.*

[Wyżołanie, a, blm.] czynność cz. Wyżolać.

† Wyżone p. Wygnać. Zwr. M.

Wyżółcenie, a, blm., czynność cz. Wyżółcić.

Wyżółcić, i, il *zaśolcić, pożółcić zupełnie.*

Wyżółcieć, eje, al p. Wyżółknać.

Wyżółczenie, a, blm., czynność cz. Wyżółcieć.

Wyżółtkły - który *wyżółtkł*: Wyżółtkie policzki zarumienily mu ś. nieco. Sienk.

Wyżółknać, knie, kl. Wyżółknieć, Wyżółcieć. *pożółknać zupełnie, zaśółknać*: Przez półtora roku żadnej strawności w żołądku nie miała, stąd wyżółtkła była i wyschła, jak szczapa. Sienk.

Wyżółknieć, eje, al p. Wyżółknać.

Wyżółknienie, a, blm., p. Wyżółknienie.

Wyżółknienie, a, blm., Wyżółknienie czynność cz. Wyżółknać.

Wyżpin, u, lm. y, Wyszpin, Kukuba bot. (eucubalus) roś. z rodziny lepniczowatych. Gatunek: W. ja g o d o j wy (e. baecifer).

Wyżrec, zre, żarł, Wyrzęd, Wyżrzed, [Wyżarc], nied. Wyżerać 1. żrać, *wyżeść z czego*. 2. żrać *wyglądzić, pożreć do szczytu zżreć*: Przykazał Pan szarańcze W., co było na ziemi. Leop. Przen. (o kwasie, rdzy i t. p.). *wypalić, wygrzyść, wytrawić, wyniszczyć*: Skapstwo jakieś przyplątało ś. do niego i poczęło mu serce wyżerać. Krasz. Oto całe odpowiedzi na pytania, co mógł wyżerają. Dąb. Wyżarte ma oczy, łożo w szmaty poszarpane, ręka we krwi broczy. Kasp. Wyżarte od mydła ręce. Prus. Na nogach i rękach kajdany coraz mi głębsze wyżerały rany. Krasin. (= *ryły, wyrzynały*). Dziewięć dobrze nabytych groszy dziesiąty źle nabyty wyżre i w rdzę owe obróci grosze. Haur. 3. Wrzód wyżerający (lek.) (phagedaenicus, corrosivus, exedens). 3. żrać *wyrobić; przezreć, wygrzyść, przegrzyść*: W. dziurę. Te wyrwy, co są z boku góry, to woda wyżarła. Prus. (= *wyrwała, wypłókała, wygłodała, wymyła*). 4. kogo skąd = *wygrzyść* = *wysażać intrygami, wykurzyć*: Taś ona zatracona Ulina wyżarła mię dzisiaj ze dwora. Dyg. W. ś. *wypchać, wyładować sobie żołądek żarciem*: Kosa wyżerła sie tak, kęś nie pęknie.

† Wyżzenie, a, blm., czynność cz. Wyższyć.

Wyższoprocenowy *tyczący ś. wyższego procentu*: Wyższoprocenowe obligacje, listy zastawne.

Wyższość, i, lm. i rz. od Wyższy: Targał ś. na wszystkie wyższości społeczeńskie. Rzew. W. umysłowa = *przewaga*. Kto czuje swą W., godzin przy niej zostac. Mick. Mieć W. nad kim, nad czym.

Wyższy, † Wyszszy, † Wyszy, [Wyszy, Wyjsy] 1. st. w. od Wysocki: Księżna wyższa nad żon prostych rzędy. Mick. Po tym wyższego męża możesz poznać w tłumie, że on zawsze to tylko zwykły robić, co umie. Mick. Do wyższych rzeczy wzdychać przyuczony z młodu. Gorcz. Bolesław, jak mu to sami nieprzyjaciele przyznają, nad wiek swój wyższym ś. okazuje. Szaj. Izba wyższa, p. Izba. † Wyższego prawa wójt, satrapa. Mur. Żart.: Wyższa bлага = *nie bylejaką*. 2. anat. × Aorta

wyższa, czyli w górę idąca (Krup.) (aorta ascendens). † Wyższa część mlecza paclerzowego, p. Opuszk. Kończyny, × członki, † odnogi ciała wyższe, p. Kończyna. × Kośś czeluściowa lub szcękowa wyższa. Krup. × Myszką wyższą łopatki (Krup.), p. Nadgrzebieniowy. × Szcęką wyższą, czeluść a. szcęką w gębie wyższą (maxilla superior) = *szcęką górną złączoną mocno pod czołem z kością czołową*. Kirch. 3. bud. Rozpora wyższa, p. 1. Grzęda.

† Wyższyć, y, ył, † Wyszzyć † Wyszyć *podwyższać, wynieść; mieć w wysokiej cenie, cenić wielce, przywiązywać do czego wielką wagę, wiele sobie robić z kogo, z czego, szanować*: Język swój miłowali, wyższyli, bronili, obcomu językowi potłumić go nie dopuszczali. Spicz.

Wyżubrować, uje, ował *wyczyścić, wyluskać ziarna przed zmieleniem*.

Wyżubrowanie, a, blm., czynność cz. Wyżubrować.

† Wyżuchlać, a, al p. Wyżuć L.

† Wyżuchlanie, a, blm., czynność cz. Wyżuchlać.

† Wyżuchlenie, a, blm., czynność cz. Wyżuchlić.

† Wyżuchlić, i, il p. Wyżuć L.

Wyżucie, a, blm., czynność cz. Wyżuć.

Wyżuć, uje, ul, † Wyżuchlić, nied. Wyżuwać,

† Wyżuchlać *żując wygnieść, wygrzyść, wyjeść*. L. [Wyżugnać, nie, nał] z *wysiłkiem co odpowiedzieć*.

[Wyżugnięcie, a, blm.] czynność cz. Wyżugnać.

Wyżuwać, a, al 1. p. Wyżuć. 2. [W.] *wypluwać*: Gryzie, gryzie a wyżuwa.

Wyżuwanie, a, blm., czynność cz. Wyżuwać.

Wyżwirować, uje, ował *wysypać żwirem*: Był to budynek z pawilonami, podwórzem wyżwirowanym, mającym gazon na środku. Jeż.

Wyżwirowanie, a, blm., czynność cz. Wyżwirować.

Wyżyca, y, lm. e bot. (terminalia) roś. z rodziny trędziczkowatych.

Wyżycie, a, blm., 1. czynność cz. Wyżyć. 2. [W.] *utrzymanie*.

Wyżycie się, a, ś., blm., czynność cz. Wyżyć ś.: To lekarstwo na W. ś. Krasz.

[Wyżyczać, a, al] p. Wyżyczyć.

[Wyżyczenie, a, blm.] czynność cz. Wyżyczać.

[Wyżyczenie, a, blm.] czynność cz. Wyżyczyć.

[Wyżyczować, uje, ował] p. Wyżyczyć.

[Wyżyczowanie, a, blm.] czynność cz. Wyżyczować.

[Wyżyczyć, y, ył, nied. Wyżyczać] *pożyczyć, wypożyczyć od kogo*: Nie na swoim łóżku, ino na wypożyczonym.

Wyżyć, yje, ył, nied. Wyżywać 1. cz. ni. *żując wytrzymać; przeżyć do pełnego kresu, utrzymać ś. przy życiu*: Trudno z nim W. Ja z tą sekutnieą dłużej chyba nie wyżyję! Z tej pensyjki nie wyżyję. Panie, daj nam zapomogę, bo dalej W. nie mogę. Mick. Czyż z ludźmi [swemi tak zrabal, że ledwie Czyż wyżył. Mat. [Wyzycja jeno do trzeciiego dnia i umarla ta dziewczka]. 2. co = a) *wytrzymać, wycierpieć, przeżyć, przeżyć cierpliwie, znieść, ścierpieć*: Wiele niewczasów wyżyli. Żebr. Zdaje ś., że ran odniesionych nie wyżyje. L. b) *strawić, spędzić, odbyć, odprawić co; zżyć czego*: Obumiera Bolesław, wyżywszy lat wieku swego ośm a pięćdziesiąt. Błaż. Jeśli by usłuchali i zakon zachowywali, wyżyją zupełnie dni swoich w dobrym i lat swoich

w sławie. Leop. (dokończą dni swoich w dobrym, a lat swych w rozkoszach. B. G.). Jużei dosyć na tym, żeśmy on przedeszły czas wyżyli według woli pogańskiej. Leop; żeśmy przeszłego czasu żywota popełniali lubości poganów. B. G.). Nad wszelkie nierządnie swój wiek sromotnie wyżył. Warg. Ze mną lube lata w zgodzie wyżywał. Zebr. Wyżyłem u kogo święta, mięsopusty. Kn. Wyżyłem u niego mięsopusty, święta. Troc. Wyzywają dobrych dni, a w gnieniu oka do piekłów zstępują. Leop. (trawia w dobrym dni swoje. B. G.). Bezpieczne narody lud żołdata nie znaly, wyżywały gody. Zebr. (peregebant otia). Radował ś. zwycięstwu, hojnie udarował, tam żeby gody W., bardzo usiłował. Kraj. Wyżyteś gody, cierp teraz głody. Kn. Świętochne co przedniejsi z Ozechów Wratysławowi odprowadziwszy, wesele bardzo ozdobne wyżyli. Błaż. Wyzywano hojnie wesele, zwodzono tańce. Błaż. Płakał Glaukus miłosny, ani chciał wesela z Cyrca. W. Zebr. (*fugit comubia*). [W.—mówi lud w zastosowaniu do uroczyścioci, połączonych z przyjęciem; mówią więc: W. chrzciny, odpust, wieńcowe, komplementa i t. p. W. wesele lub chrzciny = bez szwanku wyjść z okazji przy najnieumiarkowanym nadużyciu w jadło i napoj]. 3. *wypotrzebować na używanie, na zażywanie, spotrzebować*: Wyżył-ci wszystkie lekarstwa, ale mu nie nie pomogło Perz. Jeden tabakierki nie dał, a drugi tabakę wyżył. L. (= *wyniuchał*). [Wyżyje tabaki za półtora grosza. Wyżyli już wszystko na weselu] (= *zjedli*). W. ś. l. *nażyć ś. dowoli*: Tylko w wirach takie, jak moja, miłości można ś. W. do dna. Wb. 2.?: Gdzieżeś ty ś. wyżył? Śmieję ś. z tego! urojenie! Krasz. Obraz w mej pamięci wyżył ś. pomału, przystroił ś w tęczowe barwy ideału. Syrok.

[Wyżygać, a, a] p. Wyżgać.

[Wyzyganie, a, blm.] czynność cz. **Wyżygać**: Do wyzygania kielecy (= do *wydlubywania z zębów*). Druźba rzuca na stół kawałki pokrajanej słomy do wyzygania, wyzygania (wydlubywania) zębów.

Wyżygin, u, lm. y, Nadmiar. Palnik. Śmierdziec. Śmierzące drzewo, Tyczna wyka bot. (*anagrysis*) roś. z rodziny motylkowatych.

Wyżyglówka, i, lm. i bot. (*cephalotus*) roś. z rodziny skalnicowatych.

Wyżyłować, uje, ował *wyżuć z żył, wypróc z czego żyły*: W. mięso na biefszyk. Wyżyłuj mięso. Troc. W. liść = *wyjąć zeń łodygę, nerwy, żyły*. Ziele to W. trzeba. Troc. Wyżyłowana tabaka. L. Przen.: W. kogo = *wyzyskać, wyeksploatować go, zedrzed zeń; wytargować ś. z nim do ostateczności, wymusić, wymęczyć odeń najniższą cenę*. Przen.: W. co z kogo = *wydrzed, wyssać, wymusić, wydusić, wyciągnąć, zedrzed*: Czy po to nas tu ściągnęli, żeby z nas ostatni grosz W.? Dyg.

Wyżyłowanie, a, blm., czynność cz. **Wyżyłować**.

Wyżymacz, a, lm. e *ten, co wyżyma*.

Wyżymaczka, i, lm. i *machina do wyżymania wilgoci z czego*: W. do wyciskania wody z bielizny w praniu. W. do usuwania z wełny nadmiaru wody, pozostajej po płokaniu. W. do wyżymania srodzin w cukrowni. W. ślimakowata w cukrowni. Przen., żart.: Wkońcu pomyślano o wyżymaczkach, które są u nas zwykle na pierwszym planie, jak: bale, tombole i wszelkie inne zabawy publiczne (= *zabawy połączone z kartą*).

[Wyżymać, a, a] p. Wyżać.

Wyżymak, a, lm. i tech. *koł ubity w ścianę, na którym zaczepiają przędzę, aby ją wyżymać*.

Wyżymalnia, i, lm. e *izba w barwierni, blichu i t. d., w której ś. odbywa wyżymanie*

[**Wyżymalka**, i, lm. i] *kobieta lhbująca szydci*.

Wyżymanie, a, blm., czynność cz. **Wyżymać**.

Wyżymki, ów, blp. *sok, wyżyty z czego, wytłoczyny*. L.

[**Wyżyna**, y, lm. y, † **Wyzina**, [**Wyżynia**, **Wizina**], † **Wyżka**, [**Wyżka**], † **Wyszka**, † **Wyż** *miejsce wyższe, wzniesione nad okolice, płaskowzgórze, wzgórze, wyniosłość*: Jako rozkaz mieli, na poblizsze wyżyny uszli. Pileh. Kampanja ta ma ś. odprawić w kraju napełnionym znacznymi wyżynami. Jak. J. Orzech podobą sobie w dolinach, położonych między wyżynami. Jak. J. Na wyżynie moczysz i lud na kolanach w ukorzeniu, zwróceniu obliczem ku słońcu, co ś. z poza gór wyfaczało, chwaliłi Pana postawą pokorną, wejrzeniem błagalnym i szeptem cichym. Jeż. Przen.: Pamiętaj, żeśmy byli na najwyższej dusz wyżynie (= *wysokości*). Krasin. Mieszkańcy Kamieńca lekarstwa na swoją biedę szukali zwykle u wyżyn, skąd spływały wszelkie przywileje, ulgi i zapomogi. Rol. (= *sfer wyższych*). Były niewątpliwie i strony dodatnie owego wpływu kobiecego, a mianowicie: dążenie ku wyżynom, pragnienie sławy Chm. 2. † **W. pagórek**, *na którym poganie składali bogom ofiary, góra, górka*: W., wyżka, górka ofiar bałwochwalskich. L. Popsują wyżyny wasze i bałwany połamię. Wuj. (bałwochwalecy na wysokich miejscach ofiarowali, łacińskie *excelsa*; my je zowiemy wyżyny. Wuj.; wygubię po górach kaplice nasze. B. G.) Nabudowali sobie wyżek i kaplic i gajów na wszelakim pagórku. Bud. (pobudowali sobie wyżyny i słupy i gaje na każdym pagórku wysokim i pod każdym drzewem zielonym. B. G.). Szedł Samuel na wyżkę jeś. Bud. (na górę. B. G.). 3. W., wyższe miejsce nadmorskie pod Gdańskiem, np.: W. zowie ś. kłn ziemi, oblanej morzem Bałtyckim, w województwie Pomorskim, na którym stoi miasto Hela i 8 wsi, a który formuje Pautzkerwik. L. Zdr. **Wyżynka**.

Wyżynać, a, a] p. Wyżać.

Wyżynanie, a, blm., czynność cz. **Wyżynać**.

[**Wyżynać**, nie, ną] p. Wyżenać.

[**Wyżynecek**, cku, lm. cki] p. Wyżynek.

× **Wyżynek**, nku a, nka *część w lm. nki, × Wyżynka* p. Okrężne: We dworze wyżynka nie mogły sobie wyprosić. [Dożynki trzeba odróżniać od W., t. j. od żniwa, które dwory w tych stronach wśród noey księżycowych przy muzyce i poczęstunku zwykły wyprawiać. Żniwiarze zazwyczaj kończą wyżynkę tańcem]. Zdr. [**Wyżynecek**].

[**Wyżynia**, i, lm. e] p. **Wyżyna**; *wierzecholek, wyniosłość*: Smętne kurhanów wyżynie. Słow.

[**Wyżynięcie**, a, blm.] czynność cz. **Wyżynać**.

Wyżynka, i, lm. i p. **Wyżyna**: Woda oszczędziła jedną wyżynkę, coś w rodzaju świątyni o płaskim dachu. Dyg.

Wyżynny przym. od **Wyżyna**, *górnny, wyniosły, najwyższy*: Wyżynny torfowisko. Ten skarb nas na wyżynnym szczyście trzymał zawsze i nie dał zejść w dół. St. Przez miłość dla mnie i przez mój czyn osiągnęła (kobieta) szczyt W., odpowiadający doskonale mojemu wyobrażeniu ideału. Na wyżynnej powale z rzędu modrzewiowych grubych sozrębów wieszaly ś. spiżne meczetowe lampy. Mie.

[**Wyżytek**, tku, lm. tkii] *dożywocie*.

Wyżyty 1. im. od **Wyżyć** 2. *przeżyty, wycieńczony, skolatany życiem, zużyty*: Zimny, W., zastrygły, spokojny, spełniał już tylko powołanie obowiązków. Krasz. W piętnastu latach odczarowani, wyżycie. Krasz.

Wyzywać, a, ał i W. s. p. **Wyżyć**.

Wyzywanie, a, blm., czynność cz. **Wyzywać**.

Wyzywanie się, a s., blm., czynność cz. **Wyzywać** s.

Wyzywiać, a, ał p. **Wyzywić**.

Wyzywanie, a, blm., czynność cz. **Wyzywiać**.

Wyzywiiciel, a, lm. e ten, co *wyzywia a. wyżywił*. Troc. L.

Wyzywiicielka, i, lm. i forma ż. od **Wyzywiiciel**. L.

Wyzywić, i, il, nied. **Wyzywiać** *utrzymać żywiąc; przeżywić, przekarmić przez pewien czas*. Z małej pensji trudno W. liczną rodzinę. L. (= *wyżyć z nią*).

Wyżywienie, a, blm. i. czynność cz. **Wyżywić**.

2. a. [**Wyżywność**] *pożywienie, żywność, życie, kawałek chleba, chleb, środki utrzymania, utrzymanie*: Z tego ogródka mam swe W. i z tego była moje dobre mienie. P. Koch. Mając dziaćki, W., macie wielkie, dobre mienie. L.

[**Wyżywny**, in, blp.] *woskowe = nieczystości przygotowane z wosku*.

[**Wyżywienie**, i, blm.] p. **Wyżywienie**: Dać do skrzyni W.

Wyżenie, a, blm., czynność cz. **Wyżec**.

Wyżony im. od **Wyżec**.

Wz przył. nierozdzielny. Przy zbiegu spółgłosek = **Wez**, **Wze** (*wezgłowie, †wzegnąć*), przed spółgłoskami mocnymi (ciehemi) = **Ws**, **Wes** (*wspiąć wespół*); przed mocnymi miękkimi **Wś**, **Wsz** (*wściągnać, wszcząć*). Często przez wyrzutnię = **W**, **Z** a. (przed spółgłoskami) **S**: *wśiąć, wstać zam. †wśiąść, †wzstać; zrywać s., spółka zam. †wzrywać s., spółka*. Oznacza: 1. *kierunek ku górze i wtedy czasami = pod, wy; wzrost, wschód, wzniesić, wściągnać rękę, wzwodę (= wynieść, podnieść, wyciągnąć pod wodę, przeciw wodzie); niek. = w, do; †wzgórę (= do góry, w górę a. pod górę)*. Przen. *wyraża namiętność i wtedy = niek. po: wzdwoić, wzdwożyć (= podwoić, podwożyć)*. 2. *kierunek na co, na wierzchołki czego: †wzłóżyć, †wzdziąć, †wzlec, wzbicie na pal. Dziś częściej używa s. tu tylko w: włożyć, wdziać, wbić, a. niek. z: zdać s. na kogo, zam. †wzdać. Niek. w takim razie = na, wy: wzlec, †wzbrzeże, †wzleźć, †wzgramolić s. (= wybrzeże: wyleźć, wygramolić s.)*. 3. *oddalenie s., oddalanie s.*: †wzdalić, †wstrącać, wstręt, wstecz; niek. = od: oddalić, odrzącać. 4. *niek. gwałtowność, szybkość rozpoczęcia s. czynności, wybuch jej, zerwanie s. jej: †wzbić (= spiesznie zgromadzić), †wzgniewać s., †wzbiegać s. Niek. w takim razie = z, wy, za roz: zbie, zgniewać s., zagniewać s., rozgniewać s., rozdzielić = †wzbić, †wzgniewać s., †wzdrażnić; wykrzyknąć, zakrzyknąć = †wskrzyknąć; wyskoczyć = wskoczyć. 5. *prócz tego wż zamienia słowa nied. na dok.: budzić = wzbudzić; częstotliwym zaś odbiera znaczenie odbywania s. czynności w różnych kierunkach i powtarzania s. jej: nosić = wznosić, stawać = wstawać*.*

Wzacień, a, lm. e zool. (scioiphila) *owad dwuskrzydły długorogi*.

† **Wzad**, [**Wzad**] przył. 1. *w tył, wstecz, wspank, poza siebie, za siebie*: W. oglądać s. W. patrzy, głowę obrócić. Troc Rak W. (wspak) lezie. Troc. W., pozad mię puścił, zostawił. Troc. W: isć, ustępował. Troc. Skąd trudno W. Troc.

(= *skąd trudno s. cofnąć, niema odwrotu*). W. obracam, *retorqueo*; W. obrotny, *reciprocus*. Kn. [Naturowy koń W. ciągnie]. 2. *w tyle, z tyłu, pozad, poza sobą, za sobą*: Tak zawodnika widzim leniwszego, gdy wprzód jednego, W. nie ma drugiego. P. Koch. 3. *nazad, napowrót, z powrotem*: Letniej wody s. napił i przez womit wodę W. czystą wyłożył. Jabł. Przetoz tak długo w Cyprze s. bawię, mniemając, że stratę W. wyprawię. Zim. Jowisz tę samą, którą ziemię wędzi, zimę W. pędzi. Koryt. [Posed W. do domu. Choremu gadkę (mowę) W. wróciło. Zaraz mu dziadus W. odpowiedzą (= *wzajem*). Ozwie s. W. Ułaniaha tę przeskokę W. (napowrót) na dziewczę naładziła (spędziwszy piód).

[**Wzadupca tańczyć**] *rodzaj tańca*.

[**Wzahał, Wzahały**] *przys. hurtem, ryczałem*.

[**Wzahały**] p. **Wzahał**.

Wzajem przys. i. † W. (= w *zajem*) dać, wziąć = *pożyczyć na oddanie takim samym*: W. daję, biorę, na oddanie inszym takim, bo na oddanie tegoż, jest *pożyczkiem biorę, mutuo*. Kn. 2. a. **Na W., Wzajemnie, Wzajemno, X Wzajemno-** *titwie obustronnie, zobopólnie, jeden drugiego, jeden drugiemu i t. d., wspólnie, również, także, na odwet, wzajemniując s.*: W. s. kobyłki czeszą. Kn. Tedy najlepiej wet za wet oddajem, gdy franta sztucznie podejdzimy W. L. Życzę ci dobrego zdrowia!—Na W., wzajemnie! L. (= *i ja również tobie*). Być kochanym W. W. s. gniewać. Troc. W. s. ratują, kochają. Troc. Śmucisz z dwuch na W. kochanków. Troc. (= *obu zaraz równo*). W. pojął, uderzył, oszukał. Troc. (= *nie został dłużnym*). W. oddać, W. czynić. Troc.

Wzajemnica, y, lm. e *twierdzenie matematyczne wzajemne, odwroczone*.

X **Wzajemnić się**, i s., il s. p. **Wywzajemnić** s.

Wzajemnie p. **Wzajem**: *Wet za wet, darmo nie: ty ludzi obmawiasz, a ludzie ciebie W. L. Kochajcie s. wzajemnie, boście wszyscy bracia*. L. W. s. ratują, kochają. Troc.

X **Wzajemnienie się**, a s., blm., czynność cz. **Wzajemnić** s.

Wzajemno p. **Wzajem**. Słow.

Wzajemność, i, blm. i. rz. od **Wzajemny**, *odwet, wywzięka, wet za wet*: *Wzajemnością s. komu wypłacić*. W. jest celem i nagrodą miłości i oznacza właściwie zamianę serca za serce. Brodz. Tę łaskę wzajemności odwdzięczę. Troc. Do równej s. nakłoniła wzajemności. Troc. O przyjaźni s. domawiam wzajemności. Troc. Nie można tych od niewdzięczności wymówić, którzy, chcąc jak najprędzej pozbyć s. swoich obowiązków, starają s. wzajemnością wykwiutować i zapomnieć swego ukontentowania, którego z odebranej łaski doznali. L. Lubo król wyłączył z liczby nieprzyjaciół książąt mazowieckich, ufając im jako Polakom, nie doznał od nich wzajemności. Nar. (= *nie odpowiadali zaufaniu*). Mają W. tę nauki z tronem, że dają królom wieczność, ci uczonej opiekę. Skrzet. Przyjaźni wszystkich nas ze wszystkimi wzajemności ogniłem spaja. Pilech. Wszak s. tak dzieje na świecie, że skarby rządzą sercami, ale, wierz mi, w kobiecie wzajemności patrzę samej. L. (= *miłości wzajemnej*). Płaciła mu wzajemnością. Ten jest szczęśliwy, kto nie znał miłości, lub co w kochaniu doznał wzajemności. Szost. Pewny kawaler w młodym wieku tak mocno i z wzajemnością ukochał sobie damę, że to był prawdziwie rzadki przykład czystej

miłości. L. Żadnaby przeciwność ciebie mi odebrać nie potrafiła, gdyby niewzajemność twoja ku mnie nie była na przeszkodzie. L. (= *obojętność*). Kochać bez wzajemności. Nieszczęśliwy, kto próżno o W. wola. Mick. Prosić o W., nie zasłużywszy na nią, byłaby nizezerność. Mick. Może stałością na jej W. zarobię. Mick. Wyrzucać najrzewniejsze uczucia dla tych, którzy ś. wzajemnością już nam wypłacić nie zdołają. Czart. A. 2. mat. *odpowiedniość dwóch układów*: W. płaszczysz. Prawo wzajemności liczb pierwszych.

× **Wzajemnotliwie p. Wzajem. Sł. wil.**

Wzajemny, † **Zajemny** I. *obustronny, zobopólny; przez wzajemność świadczony, okazywany, czyniony dla odwetu*: Kamillo, widząc twoje postać tak przyjemną, sądziłem ś. niagodnym mieć ciebie wzajemną. Szymon. (= *również kochającą, płaczącą mi miłością*). Miłość wzajemna i trwała. Koch. W. nienawiść, usługa, pomoc. W. szacunek. W. kredyt. W. układ. Na wzajemnej ś. nie wiedzie żywiliwości. Troc. Miłość łączy wszystkich nas wzajemnym ogniwem ze wszystkimi. (= *wspólnym*). Wzajemne karanie, *poena talionis*. Sz. (kary odwetu. L.). Dziękując Bogu, że wzajemną zgodą z pośredku siebie pana na tron wiodą. Koch. W. Ratunek. W. Gawin. Za wszystko płacić trzeba: lub wzajemną pracą, a szczerym westchnieniem. Mick. 2. mat. *odpowiadający jeden drugiemu, korelatywny*.

Wzamian, × **Na W.**, † **Na zamian** przys. *jedno za drugie, zamiast czego, w miejsce czego*: Ten sprzęt przyjmij W. za twój rząd bogaty. Przytaczają ludzkie sprawy, sądzą, ganią, złoścą, drudzy na W. chwala. L. Miłość chodzą na zamian, nigdy nadaremnie. Jabł.

† **Wzwanie**, a, btm., p. **Zwanie**: Od wzwania aż ku południu. Trzye.

† **Wzarań** przys. *w zranie, rann, z rana, ran-kiem*: Nie dowiedzieli ś. tego, aż W. Leop.

† **Wzalenie**, a, btm., czynność cz. **Wzaryć**.

† **Wzarczyć**, y, ył, nied. **Wzarczyć**, *wzniesić, zapalić, zaognić*: Dary swemi wzarczył w jej sercu płomień miłości. Koch. J. Nowa rzecz, natrąciwszy ś., powtórę szaleństwo Świdrygajłona wzarczyła. Błaż. Temi słowy zawziętość wzarczy ś. Turnowa. Potym ś. wojna królowi nad mniemanie z Krzyżakami wzarczyła. Błaż. (= *exarsit*. Krom.).

† **Wzaspół**, † **Zaspół**, *współ, spółem, łącznie, pospół, razem, wspólnie, do wspólki*: Wojna tarentyńska wszystkie włoską ziemię i z Pirrusem jednym jakim zawaleniem W. zagarnęła. Fal.

Wzawody: × **Na Wzawody** przys. *szybko, co sily, wcał, przędo, na gwalt, w te pędy, co tchu, duchem, jakby ścigając ś.*: Na W. kopnął ś. z góry. Sł. wil.

† **Wzbaczać**, a, ał p. **Wzbaczyć**.

† **Wzbaczenie**, a, btm., czynność cz. **Wzbaczyć**.

† **Wzbaczenie**, a, btm., czynność cz. **Wzbaczyć**: Łaskawego ś. po ciebie spodziewam wzbaczenia. Troc.

† **Wzbaczyć**, y, ył, nied. † **Wzbaczać** I. *zobaczyć nartaz, ujrzeć, spostrzec, zwrócić uwagę, zauważyć*: Żli wzbaczają swoje przegrana. K. G. (zobaczają, doznają. L.). 2. *wziąć pod uwagę, rozważyć, uprzytomnić sobie, zastanowić ś.*: Do tego gdy wzbacze, co tego za przyczyzna... Gosl. 3 *wspomnieć, przypomnieć sobie, uprzytomnić sobie*: Dzieła wzbacza swym widziane okiem. Zebr.

(*reminiscitur*. L.). Tam bogini pokłon wyrządzają i, jak to bywa, dzieje dawniejsze wzbaczają. Zebr. (*enarrant*). L.). Wrogi wzbaczają domowe. Zarn. (*prima retractant fata domus*. L.). Król Odrzyński z panną lub rozprowadzony skwarzy ś., jej wzbaczając twarz, ręce, ukłony. Zebr. (*repetens*, przedrzeźniając. L.). Wzbaczy o Meoniskiej Arachny skaraniu. Zebr. (*animus intendit*. L.). Zawsze sobie owej dumnej i groźnej wzbacze miny, której sama śmierć na twarzy wymazać nie mogła. Troc. (= *przypominam ją sobie, widzę ją przed sobą, stoi mi na oczach, nie mogę jej zapomnieć*). Wzbaczam komu eo. Troc. (= *przywodzę na pamięć*).

† **Wzbać się**, oi ś., ał-ś., † **Wzbojęć ś.** *powziąć bojaźń, uleknać ś., przerazić ś.*: W. ś., *timere*. Ps. flor. Może przyjsz taki czas, iż ś. wboisz a będziesz pomocy żądał od tych, którzyś tak lekce poważał. Jabł. Już ś. tam nikt nie wboi żadnej inkwizycji względem wiary swojej. Tw.

Wzbałwanić, i, il *wzburzyć bałwanami, wspiętrzyć ś. bałwanami, zbałwanić*: Wiatr morze wzbawanił. W. ś. *wzburzyć ś. bałwanami, wspiętrzyć ś. bałwanami, zbałwanić ś.*

Wzbaławanie, a, btm., czynność cz. **Wzbaławanić**.

Wzbaławanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wzbaławanić ś.**

[**Wzbelknąć**, nie, nął] (o dymie) *podnieść ś., wzbić ś.*

[**Wzbelknieć**, a, btm.] *czynność cz. Wzbelknieć*.

† **Wzbestwić**, i, il kogo = *rozbestwić, wzbiścić, wzburzyć, rozjątrzyć*. † **W. ś.** *rozbestwić ś., wzbiścić ś., wzburzyć ś., rozjątrzyć ś.*

† **Wzbestwienie**, a, btm., czynność cz. **Wzbestwić**.

† **Wzbestwienie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wzbestwić ś.**

Wzbić, a, btm., czynność cz. **Wzbić**.

Wzbić się, a ś., btm., czynność cz. **Wzbić ś.**

Wzbić, ije, il, nied. **Wzbić** I. *bijąc w górę wpędzić, podbić, wznieść, podnieść wysoko, unieść*: Wzbiwszy pod same nieba rozpostarte skrzydła, z góry patrząc, widzimy treści i prawidła. Kras. Przen.: *wznieść, podnieść, wynieść, wywyższyc, spolegować*: Jak trwożna gołębia, pod jasności wrota wzbijała ducha wiary. Maloz. (I, co nad czas i miejsce ducha swego wzbili, imogą uczucia wieczności doznać każde chwili. Sł. wil. Sam (król) wzbil swą władzę do góry kominem. Pot. W. kogo w bogactwo. w dumę. Sł. wil. W. lud (Dudz.) = *wzburzyć, podburzyć, podbechtac, zbuntować*. 2. † **W. lud** (i t. p.) = *zbić w kupę, ściągnąć raptownie do kupy, skupić pośpieszenie, zebrać co tchu gromadnie*: Wzbijam lud, W. wsi, miasta, poddane, concire. Kn. Wzbijał lud, poddanych, wsi, miasta. Troc. W. ś. I. *wybić ś. w górę, wznieść ś., podnieść ś. wysoko, wzleciac, unieść ś. wysoko, wybić, wystrzelić*: Balon wzbil ś. pod obłoki. Orzeł ś. pod słońce wzbija. Troc. A na rozkazanie Twe wzbije ś. orzeł i na wysokich miejscach półuży gniazdo swoje. Wuj. Jako orzeł wzbije ś. i odleci i rozciągnie skrzydła, swe. Wuj. Rzeca (orzeł) pion podły, a lotnemi pióry ponad obłoki wzbija ś. i chmury. Kras. Swobodnie w powietrze ś. wzbija. Kras. Jak ś. wzbil do góry, jak zaczął latać, z oczu wszystkich zniknął. Kras. Wzbil ś. radosny okrzyk pod obłoki. Kras. Już i ranny skowro-

nek wdzięczny głos wydaje, wzbiwszy ś. lekkim skrzydłem na powietrzne kraje: Nar. Skowronek, wzbiwszy ś. wysoko, witał ś. świt blady. Niem. Dąb w niebo ś. wzbiła. Dar. J. Las jeszcze nie wzbiły. Torz (=nie wzrosły). Już ś. i zboże do góry wzbiło i ledwie nie kłós chce wydać. Karp. Co nie może wyżej wzbić ś. , musi koniecznie na dół upadać. Oss. Serce wspaniałe do góry ś. wzbiła, gardzi gnuśnym ospalcem, równiennika mija. Pot. Jako rzecz straszna, prawie oplakana, patrzcie, kiedy chłop wzbiła ś. na pana. Biał. (=pnie ś., wynosi ś., wspina ś.). Wzbił ś. wzgórze nad inszyeh. Troc. W. ś. na wielką świątobliwość, na wysokie honory. Troc. (=dojść do nich). Trudno państwo W. ś. może nad zwyczajną miernej fortuny powagę i głowę wynieść między sławne światła monarchje, póki go więzy prawa ścisają. Kłok. (=wybić ś., wynieść ś., wzmoć ś., wzrosnąć, dźwignąć ś.). W. ś., wzbogacić ś. Kn. Panowie znomen biednego ludu do bogactw i niezmiernych wzbijali ś. dostatków. Lel. 2. zgromadzić ś., zebrać ś., zbić ś. w kupę naprędce, hurmem: Gdy Litwa wtargnęła, obesał Leszko sandomierską szlachtę, aby ś. do niego wzbiwszy, i chłopci jako na gwałt zarazem zjechali. St. wil.

† Wzbiec, zy, gl, † Wzbiegnąć, † Wzbieżeć, nied. Wzbiegać ruszyć szybko ku górze. wbiec, wybiec, wlecieć, wzbic ś., wystrzelić wysoko: Ziarno, które padło w cierpie, gdy wzbiegło ku górze, ciernie zadusiło je. Sekl. (=wydostało ś., wydohyło ś., wzeszło, pokazało ś. z ziemi, wystrzeliło, wzrosło).

† Wzbiegać, a, al p. Wzbiec. † W. ś. dok. (o koniach) rozbiegać ś., rozhucać ś., ponieść, unieść, rozbrykać ś.: Wzbiegały ś. konie. Troc. Wzbiegały ś. konie. Troc. Wzbiegały ś. konie, equi per avia rapiunt currum. Kn.

† Wzbieganie, a, blm., czynność cz. Wzbiegać. † Wzbieganie się, a ś., blm., czynność cz. Wzbiegać ś.

† Wzbiegnąć, nie, nał p. Wzbiec. † Wzbiegnięcie, a, blm., czynność cz. Wzbiegnąć.

Wzbierać, a, al i † W. ś. p. Wzbrać: Gniew wzbierał w nim coraz większy, aż nakoniec począł prawicą szukać szabli Sienk. † W. dzwona = ruszyć dzwonem, dzwonić. Biel. M.

Wzbieranie, a, blm., czynność cz. Wzbierać: Pola rodne, co pogarbione i miejscami ździebko wdęte, jako te piersi matki karmiącej, zdały ś. dychać w słodkim wzbieraniu. Reym.

† Wzbieranie się, a ś., blm., czynność cz. Wzbierać ś.

Wzbiesić, i, il wzbewić, przyprowadzić do wściekłości, wzburzyć, rozwościeczyć, rozjurzyć, rozjuszyć, rozbestwić: Ta niesprawiedliwość wzbiesiła go. W. ś. wzbewić ś., rozwościeczyć ś., rozjurzyć ś., wzburzyć ś., rozjuszyć ś., rozbestwić ś., zapamiętać ś., rozhucać ś.: W. ś., oszaleć a. szalenie ś. na co porwać, udać ś. na swą wolę. Kn.

Wzbieszenie, a, blm., czynność cz. Wzbiesić. Wzbieszenie się, a ś., blm., czynność cz. Wzbiesić ś.

† Wzbieżeć, y, al p. Wzbiec. † Wzbieżenie, a, blm., czynność cz. Wzbieżeć: Wzbijać, a, al i W. ś. p. Wzbić.

Wzbijanie, a, blm., czynność cz. Wzbijać. Wzbijanie się, a ś., blm., czynność cz. Wzbijać ś.

Wzbiór, oru, lm. ory wód = wozbranie, przybór gwałtowny, powódź na rzecze, przypływ na morzu: Wzbiory żywe = wzbiry w czasie nowiu i pełni.

Wzblakany oblakany, błędny, osłupiały, kołowaty: W. wzrok. Wor.

× Wzbodzenie, a, blm., czynność cz. Wzbość. Wzbogacać, a, al i W. ś. p. Wzbogacić.

Wzbogacanie, a, blm., czynność cz. Wzbogacać. Wzbogacanie się, a ś., blm., czynność cz. Wzbogacać ś.

Wzbogacenie, a, blm., czynność cz. Wzbogacić. Wzbogacenie się, a ś., blm., czynność cz. Wzbogacić ś.

Wzbogaciciel, a, lm. e ten, co wzbogacił: Stali ś. sami najszcześniejszymi wzbogacicielami i pomnożycielami odziedziczonego skarbu.

Wzbogacielka, i, lm. i forma ż. od Wzbogaciciel.

Wzbogacić, i, il, × Zabogacić, nied. Wzbogacać podnieść majątkowo, uczynić bogatym, zbogacić, dorobić: Swoich kmiotków poddanych bardzo pieścił i wzbogacał, a przez to hardemi uczynił. L. Zachęcamy was do pisania po polsku, abysmy nasz język wzbogacili i wydoskonalili. L. (=pomnożyli jego obfitość). W. chłopów = spanoszyć. W. ś., Wzbogacić, † Wzbogacień

wzmoc ś. majątkowo, zyskać na majątku, stać ś. bogatym, zbogacić ś., obrość w pierze, dorobić ś. majątku, dorobić ś., spanoszyć ś.: Miasto wielkie, w którym ś. wzbogacili wszyscy, którzy okręty na morzu mają. B. B. (zbogatnieli. B. G.). Regulus miast był dwieście wzięt, a przedsię ś. sam nie wzbogacił. Kosz. Mówią, że waś ś. wzbogacacie, gdy tymczasem Bawerlej ś. wyniszcza. Brs.

Wzbogacieć, eje, al p. Wzbogacić: Pod Attylą Hunnowie wzbogaciele. Skar. Pan ubogim był, abyście wy Jego ubóstwem wzbogaciele. Skar.

Wzbogacenie, a, blm., czynność cz. Wzbogacieć.

† Wzbogacień, eje, al p. Wzbogacić. † Wzbogacenie, a, blm., czynność cz. Wzbogacień.

† Wzbojęć się, oi ś., ojał ś. p. Wzbać ś. B. Sz. † Wzbojenie się, a ś., blm., czynność cz. Wzbojęć ś.

† Wzboleć, eje, al doznać nagle bólu, zostać bólem przejętym, uczuć ból: Na takie zdarzenie wzbolała. Zebr. (dolui. L.).

† Wzholenie, a, blm., czynność cz. Wzboleć.

× Wzbość, ódł, odzie bodąc wzbic w górę, podbić rogami. L.

† Wzbrać, wzbierze, wzbrał i † W. ś. p. Wzbrać.

Wzbraniacz, a, lm. e i. ten, co wzbrania a. wzbraniał. 2. ten, co ś. wzbrania a. co ś. wzbraniał. L.

Wzbraniac, a, al p. Wzbronić. W. ś. zbraniac ś., uchylać ś. od przyjęcia czego a. od zgody na co, wzdrayać ś. z przyjęciem czego a. zgożeniem ś. na co, wymawiać ś., drożyć ś., ociągac ś., bronić ś. od zgody na co a. od przyjęcia czego: Diugo ś. wzbraniając, prośbą ich zwyciężył ś. dał. Skar. Nie wzbraniałbym ś. takiego pielgrzymowania. Skar. Sam ś. tak wielkiego urzędu wzbraniał. Skar. Wzbraniałi ś. pierwiej rodzice jego. Skar. Kto wolności ohar czynić wzbrania ś., ten niegodnym wolności darów staje ś. Stasz. Uważaj, ażebyś ś. wzbraniając wziąć pieniędzy, nie zrobił jegomości przykrości. Boh. Zdało ś., że wzbraniał, lecz on biedny iś ś. nie mógł, co chwila ś. staniał. Mick.

Wzbranianie, a, blm., czynność cz. Wzbraniac. Wzbranianie się, a ś., blm., czynność cz. Wzbraniac ś.

† Wzbranie, a, btm., czynność cz. Wzbrać.
† Wzbranie się, a s., btm., czynność cz. Wzbrać s.

Wzbronioć, i, il, × Zbronioć, nied. Wzbraniać, × Zbraniać *zabroniwszy wstrzymać, powściągnąć, zakazem przeszkodzić, zahamować; zabronić: Wejście wzbronione. W. manifestacji. Wyruszył z ojcem na wojnę o wzbronioną sobie Rozandę. Szaj. (= do której zbliżenie s. było wzbronione).*

Wzbronienie, a, btm., czynność cz. Wzbronioć.
× Wzbronno, przys. od Wzbronny, wzbronione, wzbroniono, bronno, nie wolno, jest zakaz. *zabroniono, nie godzi s.: Z mojej strony nie W. (= niema przeszkody, nie mam nic przeciw, dla mnie wszystko jedno). Nikomu nie powinno być W. jej (ziemi) nabyć. Stw. Mnie nie W. do dworu zachodzić. Gliń.*

× Wzbronny i. który s. wzbrania: 2. wzbroniony, zbroniony, zakazany, niedozwolony.

† Wzbrzeże, a, lm. a p. Wybrzeże.

× Wzbudować, uje, ował. † Wzbudzić, nied. × Wzbudowywać i. budując wznieść, wyprowadzić w górę; wybudować, zbudować. 2. przen.: W. kogo = budującym przykładem podnieść moralnie, zachęcić do dobrego, zbudować. L. × W. s. podnieść s. moralnie pod wpływem budującego przykładu, zbudować s.

× Wzbudowanie, a, btm., czynność cz. Wzbudować.

× Wzbudowanie się, a s., btm., czynność cz. Wzbudować s.

× Wzbudowywać, uje, ywał i × W. s. p. Wzbudować.

× Wzbudowywanie, a, btm., czynność cz. Wzbudowywać.

× Wzbudowywanie się, a s., btm., czynność cz. Wzbudowywać s.

Wzbudzać, a, ał i W. s. p. Wzbudzić.

Wzbudzanie, a, btm. i. czynność cz. Wzbudzać: W. strumieni elektrycznych. 2. p. Wzbudzanie s.

Wzbudzanie się, a s., btm., niek. Wzbudzanie czynność cz. Wzbudzać s.: W. magnetyczne przez wpływ a. rozkład magnetyczny = nabieranie własności magnesu przez żelazo wskutek znajdowania s. w pobliżu magnesu.

Wzbudzenie, a, btm., czynność cz. Wzbudzić.

Wzbudzenie się, a s., btm., czynność cz. Wzbudzić s.

Wzbudziiciel, a, lm. e ten, co wzbudza a. wzbudził: Karbo, trybun, Grachańskich przeciwko ojezyźnie rozruchów świeżo zatłumionych i umorzonych moeny W. i powstających nowych herszt przedni. Warg. On jest rozsiewcą i wzbudziicielem tego kaerstwa. Zigr.

Wzbudziicielka, i, lm. i forma ż. od Wzbudziiciel. L.

Wzbudzić, i, il, nied. Wzbudzać i. × W. rozbudzić, przebudzić, obudzić, ocucić ze snu. St. wil. Przen.: Wzbudzać umarłego. Troc. Ozeusz też powiedział: ożywi nas Pan po dwu dniach, a dnia trzeciego wzbudzi nas. Krn. W. umarłego, wskrzesić. L. W. z martwych. L. Przen.: powołać do życia, zrodzić, spłodzić: Wnijdź do żony brata twego a zejm s. z nią, abyś wzbudził potomka bratu swemu. Leop. (abyś spłodził plemię bratu. Leop.; wzbudź nasienie bratu twemu. B. G.). Przen.: a) kogo = postanowić, ustanowić, powołać, dać: Oto ja wzbudzę takiego pasterza na ziemi, który nie będzie nawiedzał opuściałego, to, co jest rozproszono, zgromadzać nie będzie. Rej. Jest O'Connell, którego

Bóg opatrzny wzbudził, aby czuwał nad obroną kościoła. Jeł. Przen.: Jak Polio Marona, Meenas Flakusa, jak Mesala swą łaską wzruszył Tybulusa, tak też wiersz mój wzbudziła, Panie miłościwy, Twoja dzielność. Stryjk. (= stworzył, utworzył). b) co = wznieść, wywołać, obudzić: W. chęć, podziw, śmiech, litość, politowanie. W. podejrzenie (= nasunąć). Będąc ranny, wołanie wzbudził. Sz. (dał pochop do wołania, do krzyku. L.). W. w sercu, w umyśle, wzniecić. L. Nauka bez przykładu enoty nie wzbudzi chęci naśladowania. Bałs. Klementyna tak wspaniała na umysł, że w każdym wzbudza uszanowanie. L. Chodkiewicz z trzecią częścią przyjeżdża do obozu, czym we wszystkich wzbudzi myśli lepsze i serca. Tw. (= dodaje dobrej myśli, podnosi pokrzepia). Który gwałtownie wysięka nos, wyciągnie krew; tak kto wzbudza gniewy, przywodzi niezgody. Leop. 2. † W. wzburzyć, oburzyć, podniecić, podburzyć, obruszyć, rozjątrzyć, zbuntować: Z jaką wam tedy usilnością przystoi własną krzywdą wzbudzonym państwa waszego bronić powagi? Siem. J. Wszystkie świętobudzone nań bije. Kulig. Wzbudził na ksiąg żęcia powtórnie poddanych z większą, niżeli dawniej, zawziętością. Nar. 3. † W., p. Wzbudować: Wzbudzisz ściany marmurowe, filary jaspisowe, zawieszisz podniebienia z indyjskiego kamienia. Susz. Nie bez łyż ukanienia patrzył na kościół od siebie wzbudzony, jakoż miał być niedługoż w popiół obrócony. Tw. Żeby weselej twoje kości miłe odpoczywały, z fijołków mogiłę wzbudzę nad niemi: ażeby mogiła nie wiedła, codzień będzie łyż me piła. Zim. W. s. obudzić s., przebudzić s., zbudzić s., ocknąć s. i powstać: Grom na chwilę usnie, znowu wzbudzi s., ryknie. Mick.

† Wzhujać, a, ał a. † W. s. hujać wznieść s.; wlecieć, wzbic s., wynieść s., wybujać: Pszczoły s. po powietrzu wzbujały. Trzyo. Na onym książęciu świata tego, które s. tak było wzbujało a tak było rozszerzyło po wszystkiej ziemi skrzydła swe... Rej. (= wzmogło s., spoiężniało, wzrosło w władzę, spanoszyło s.).

† Wzbujanie, a, btm., czynność cz. Wzbujać.
† Wzbujanie się, a s., btm., czynność cz. Wzbujać s.

Wzburzać, a, ał i W. s. p. Wzburzyć.

Wzburzanie, a, btm., czynność cz. Wzburzać.

Wzburzanie się, a s., btm., czynność cz. Wzburzać s.

Wzburzenie, a, btm. i. czynność cz. Wzburzyć. 2. a. Wzburzenie s. stan tego, co zostaje w silnym poruszeniu, co s. wzburzyło, zaburzenie, ferment, fermentacja, wrzenie, rewolucja, zawierucha, burza, rozruch: W., effervescence, następuje zawsze przy nagłym przejściu ciała stałego lub płynu w stan rozparowy. L. Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić W., a przelknięte rozpiąć i zle s. strawić. Pilch. W. piwa (= musowanie, robota piwa). Przen.: W. wśród narodu. W. umysłu.

Wzburzenie się, a s., btm., niek. Wzburzenie czynność cz. Wzburzyć s.

Wzburzyciel, a, lm. e ten, co wzburzył a. co wzburzy: Im droższa jest krew ludzka, tym W. i sprawca niesłusznej wojny jest winniejszy. Alb.

Wzburzycielka, i, lm. i forma ż. od Wzburzyciel.

Wzburzyć, y, ył, nied. Wzburzać i. sprawić, aby s. burzyło, zburzyć, wspanić, skłócić, zmącić,

zbellać: Wiatry morze wzburzyły. Troc. Rze-ka wzburzona deszczami nabiegi jego zatrzy-muje. Otw. Mgły, niby mleko wzburzone przy udoju, zalewały legi i pola nizinne. Reym. Przen.: W niczym nie zostawia ładu, dom cały wzburzę w mej złości. L. (= *przewrócę do góry nogami*). Co obywatelów wzburzyło. Troc. (= *zją-trzyło, zirykowało, obruszyło, do wściekłości dopro-wadziło, roznamiętniło*). W. lud (= *podburzyć, zbutnować, podbecktać, roznamiętnić*). W. s. *zbu-rzyć s., wspanić s., skłócić s., skotlować s., zma-ć s., zbellać s.*: Kiedy s. wino wzburzy, wszystko na wierzech wynurzy. Kn. Trzęę wzbu-rzona, *argentum vivum sublimatum*. Slesz. Morze wzburzone (= *rozchukane*). Wszystko s. we mnie wzburzyło (= *zagatowało s., zakotlowało s.*). Przen.: *wyjść z równowagi, zburzyć s., zbutnować s., zją-trzyć s., zaciętrzewić s., zirykować s., obruszyć s., roznamiętnić s.*: Wzburza s. umysł. Jud. L. Nie-słusznie s. na mnie wzburzył. Troc. (= *oburzył s.*). Wszystkie s. wzburzyło państwo. Troc. (= *poru-szyło s.*). Chwylił za czapkę moeno wzburzony i zabierał s. do wyjścia. Bał. (= *podniecony, podirytowany*). Wzburzony byłem do głębi tym spokojnym opowiadaniem. Gaw. (= *wstrząśnięty, oburzony*).

[Wzbyrek, rka, lm. rki] p. **Wzgórek**.

† **Wzbyt** przys. *nazbyt, zbyt, zbytecznie, zbyttno, do zbytku, nader, bardzo, niezmiernie*: W. mi dziwno, żeś tu ani wzmienił Herkulesowej sła-wy. Żebr.

Wzo- p. Wso-.

† **Wczyniń**, i, il (= *wszczynić*) *włożyć, usunąć*: W. miecz do pochwy. B. Sz.

† **Wczynienie**, a, blm., czynność cz. **Wczy-niń**.

† **Wzdać**, a, al, nied. † **Wzdawać** i. co komu = *zdać, przelać, scedować na kogo, przekazać, ustą-pić komu, zrezygnować na rzecz czyją władownię*: W., resignare. Ort. W., oddać. Ks. Ł., Grabow. Wzdawam majątność, kupno, daję urządzenie, z warunkiem spuszczam, *trudo*. Kn. (powzdaję. Kn.). Wzdawać majątność, kupno. Skr., Troc. W. dziedzinę (= *oddać w posiadanie*). Kupiec powiedział, że mi ja kupił dom, ale mi jeszcze nie jest wzdany, i ta szkoda bez mej winy s. stała przedtem, niżem wzdania doszedł. Sz. (nie był mi tradowany. L.). 2. *złożyć z siebie, oddać*: Już dzień wesoły znacząc, nowe chwile wzda-wa jutrzienka. Żebr. (*fugat noctis tempora*) (= *spla-sza, ruguje, wypiera, spędza, zgania*). 3. na kogo = *zdać, spuścić, jemu zostawić z ufnością, powierzyć, poruczyć mu, zdać s. z czym na kogo*. L. 4. *oddać, złożyć, okazać; ofiarować*: Wzdawać chwałę, cześć = *oddawać, składać*. L. W. modłę = *sacri-ficare hostiam*. Ps. flor. Za to mu pokłon i chwałę wzdawają. Piel. Chwałę Panu na wieki wzdajmy. Gęb. Daj, Boże, byśmy tych dóbr godnie używali, Tobie chwałę wzdawali. Ryb. J. Aniołowie wzdawają cześć i chwałę Bogu. Białob. Bogu i Ojcu naszemu s. upodobało, abyśmy Je-mu wiele dziękowali a wieczną chwałę wzdawa-li, modląc mu s. zawždy. Baz. Wszysey je-steście nabożnemi, Panu Bogu s. modlicie, Je-mu chwały wzdawacie. Baz. W serecach wa-szych Panu zawždy dzięki wzdawając za wszyst-kie rzeczy. Wer. Jakoż tego Pana nie chwalić, jakoż Jemu chwały i dziękczynienia nie wzdawać? Żarn. Stworzeniu, nie Bogu, wzdawają chwałę. Baz. Kamienia rzeczanego nie bę-dziecie mieć, abyście mu chwałę wzdawali.

Leop. (abyście mu s. kłaniali. B. G.). 5. kogo = *skazać kogo w sądzie zaocznie*. Skr. Wzdawać kogo, wzdano kogo za niestanie. Kn. (skazać *in contumaciam*. L.). Wzdano go za (o) niestanie. Troc. W., pokonać sądownie. W województwach niektórych trzy dni przywołują, a na czwartym dopiero wzdawają. Vol. Najdzie i takiego, co na żaden pozew nie stanie i do-puści s. wzdawać. Górn. Za czwartym pozy-waniem aktor nie stawiającego s. ma W. w zy-sku i mocą tego zysku otrzymać dekret są-dowy. Vol. W. kogo o co, za co, wydać de-kret przeciw komu. Dudz. † W. s. 1. *zdać s. na łaskę i nielaskę, poddać s.*: Złoczów, Gologóry, inne miasteczka i zameczki musiały s. W., nie mogące potęgi wytrzymać. Grab. 2. *zdać s., spu-ścić na kogo, polec na kim*.

Wzdalenie, a, blm., czynność cz. **Wzdalić**.

† **Wzdalić**, i, il *oddalić, usunąć, odsunąć*: Wzdalony jest od domu swego. Ryb. Słusznie mię wzdaliłeś od Twego oblicza, Panie. Gęb.

† **Wzdam** sp. p. **Wzdam**.

† **Wzdanie**, a, blm., czynność cz. **Wzdać**: Kupiec powiedział, że mi ja kupił dom, ale mi jeszcze nie jest wzdany, i ta szkoda bez mej winy s. stała przedtem, niżem wzdania doszedł. Sz. W., powzdanie, oddanie rzeczy prawne a. kontraktowe. Kn. W. kogo o niestanie. Troc.

† **Wzdanie się**, a s., blm., czynność cz. **Wzdać s.**

† **Wzdarcie**, a, blm., czynność cz. **Wezdrzeć**. † **Wzdarć**, **wezdrze**, **wzdarł**, [Wzdarć] p. **Wez-drzeć**.

† **Wzdawać**, a, al i † W. s. p. **Wzdać**.

† **Wzdawanie**, a, blm., czynność cz. **Wzdawać**: O zwywaniu świętych abo o wzdawaniu chwa-ły im po ich śmierci. Baz. W., czyli kontumacja. Zam.

† **Wzdawanie się**, a s., blm., czynność cz. **Wzdawać s.**

† **Wzdawne**, ego, blm., *opłata zwyczajowa przy wchodzeniu w posiadanie nabytego majątku (boru), płacona w sądzie przez nowonabywcę*. Skr.

† **Wzdawny list** = *dokument określający posiadanie*: List starostki W.

Wzdać, **wzdmie**, **wzdał**, nied. **Wzdymać** i. *dmąć sprawnie, że wygórnie, wzniesie s., poddać wy-soko, wydać, rozdać, nadać*: Wzdymają na prze-miany swe piersi i płaszcza. Dm. Westchnie-niem wzdymając piersi, oddychała. L. Piersi krew wzdyma z mlekiem pomieszana. Min. (= *wznosi, podnosi*). Oceanu wody z pianistym szu-nem pędzą żagiel wzdęty. Kras. Wzdął pęcherz. Troc. Wzdyma co brzuch, żywot, nadyma, roz-dyma. L. (= *rozsadza, rozpiera, rozpęcza*). Ta potrawa bardzo wzdyma. Troc. Zuchwały ster-nik nie dbał na Auster nasrozony, który sycy-lijskie wzdyma i pieni morze. Pileh. (= *podnosi, wznosi*). 2. *dmąć wzniercić; rozdać, rozdmuchać*: Wzdymij ogień. Troc. 3. przen.: *napuszyć, nadać, odąć, wzbic w pychę, wbić w dumę*: Powodzenie go wzdyma. Sł. wil. Możesz ją w pychę W. a potem w hańbę pełnąć. Mick. W. s. *rozpre-żyć s., wzniesić s., odleć, rozdać s., wydać s., odąć s., wygórnować od przepelnienia, rozpęczyć s., nabrznieć, obrznieć, napuchnąć, opuchnąć, obrzęk-nąć, natrzęknąć, wezbrać, przybrnąć, nabrać*: Od nie-jakiego czasu czuję, że cała mi się pierś wzdyma. L. Ty, gdyś s. zbyttnim szczęściem wezdmną nagle, spuść w ten czas żagle. L. Wnet s. wznosić ima naksztalt bańki, co wiatrem na

wodzie ś. wzdyma. Otw. Gdy liście te położysz na gołe ciało, tedy po godzinie pęcherze ś. wzdyma. Sien. (= nabiorą, zbiorą ś., powstaną, wyskoczą). Żywot jej ś. wzdyma. Wuj. (= rośnie, podnosi ś., grubieje; brzemienna jest. B. G.). Wzdęty wiatrami (flatulentus). Wzdął mi ś. żołądek od rzodkwi. Troc. Sledziona ś. wzdymała. Troc. W tej chorobie oczy ś. na wierzch wzdyma i wydadzą. Syr. (= wyjdą, wystąpią, wysadzą ś.). Wzdętym oczom chusteczkę w różanej wodzie maczaną przykładaj. Syr. Wody ś. wzdymały. P. Koch. (= zbierały, burzyły ś.). Wzdęty ś. Jordanowe wody wzgórze, jakoby góra. Leop. (wzniosły ś. wody. Leop.; zastanowiły ś. wody płynące z gór a stanęły w jednej kupie. B. G. = wspięły ś., wspięły ś.). Tak na głym deszczem wzdęta rzeka bieży, pnie ś. na tamę, która pod nią leży. Biół. Nil wzdęty polewa pola i ogrody. L. Nil gwałtownymi wodami wzdęty szczęśliwy Egipt zatapia. I. Woda ś. burzy i wzdyma; burzy ś., wzdyma, pękają tonie. Mick. Szyjka cieniuchna ś. wzdyma. Mick. Wiselka zaszumiła, zawyla, zapieniła ś., wzdęła. Jord. Przychodziło im raz po raz objeżdżać rozległe grzęzawy lub głębokie parowy, na których dnie szumiły wzdęte wiosennemi dżdżami potoki. Sienk. Piers wzdęta ś. żalem. Krasin. (= weszła). Wzdęta ś. mogiła świeża. Wyp. Przen.: Pożar stręfy gorącej ze wszech stron ś. wzdymał, lecz on i pod parzącym sklepieniem wytrzymał. Przyb. (= rozszerzał ś.). Przen.: puszyc ś., nadymać ś., odymać ś., pysnić ś., zadzierać nosa: Pychą nie inaczej wzdymał ś., tylko jak szumne bałwany morskie. Zachar.

† Wzdejnować, uje, owa! i † W. ś. p. Wzjdąć.

† Wzdejnowanie, a, blm., czynność cz. Wzdejnować.

† Wzdejnowanie się, a ś., blm., czynność cz. Wzdejnować ś.

* Wzder: [Na W., Na bzder, Na zder] i. przeciwnie, inaczej: Na W. powiedzieć = powiedzieć przeciwne zdanie. 2. Na W. komu robić = na złość, na przekór, na udry: Otóż na W. tobie polecę do niego, i cóż mi zrobisz?

Wzdęcie, a i. blm., czynność cz. Wzdać. 2. Im. a, Wzdęcie ś., Wzdętość = a) stan tego, co zostało wzdęte, odłość, nadętość, wyprężenie ś. na zewnątrz od wydymania, wypukłość z tej przyczyny, nabrzmiałość, obrzmiałość; miejsce wzdęte: Zarazy wietrzne, czyli W. brzucha. Wolsz. W. p. Odmrożina. b) hut.: W. w odlewie = próżnia w surowiznie, wypełniona powietrzem podczas odlewu, bąbel, puchel. Łab. c) patol. (inflatio, sufflatio): × W. serca, tętnic = rozdęcie, rozszerzenie serca, tętnic. W. gazami. W. brzucha, ! meteorizm, p. Nadęcie. W. jelit (wiatrami) (flatulentia). Sól z oliwą rozpędza guzieczki i każde W. bolące, gdy nią będziesz pomazować. Spicz.

Wzdęcie się, a ś., blm., niek. Wzdęcie czynność cz. Wzdać ś.

Wzdętka, i, lm. i a. Wilczyn, Nikandra bot. (nicadra) roś. z rodziny psiankowatych. Gatunek: W. miechunkowata a. Żydowska wiśnia (n. physaloides).

Wzdęto przys. od Wzdęty. Troc.

Wzdętość, i, blm., p. Wzdęcie: W. gardła. Troc. W. brodawki. Troc. Przen.: Już nie następcem do ostatecznej wzdętości doprowadzonej tej sprawy nie pozostało. Lel. (= rozdmuchania, rozszerzenia, rozwałkowania).

† Wzjdąć, wzdejmie, wzdjął, nied. † Wzdejnować † Wzdyjmować, † Wzejmować i. zdjąć uniószy; zdjąć, podnieść, odjąć, odkryć: Wzdjęli kamień, gdzie umarli był położony. Sekl. (= odwalili). 2. kogo = zdjąć, przejąć, opanować, ogarnąć, przeniknąć, przejść, przeszyć: Tym większą wzdjęty ciekawością, gdy na niego nalegał... L. (= powodowany party). Tak ją często ciężka żałość, głód i boleść wzejmowała, iż też onym okrutnikom łajac i złorzeczac, przeciw sobie ich pobudziła. Wiśn. × W. ś. za kim, o co = ująć ś., upomnieć ś., przyczynić ś., wstawić ś., wnieść instancję, stanąć w obronie, interwenjować. Biel. M. Ujmuję ś. za co, za kogo, wzejmuję ś., wszczynam ś. za co. Kn. Dinicare pro altero, wszczynać, wzejmować ś. za kim. Mącz. Któż ś. za mną wzejmuje przeciwko złośnikom? B. B. (któżby ś. zastawił za mną, ktoby ś. ujął o mnie? B. G.). Gdy kto zgżesz przeciw bliźniemu, tedy go z kim sędzia porównać może; ale jeśli kto wystąpi przeciw panu, kto ś. za nim wzejmuje? B. B. (któż ś. za nim ujmie? B. G.). Instygowali u prawa, abo ś. wzdymowali za czyje niewinność. Gór. O tę fałszywą naukę ś. wzejmują. Żarn. (= kruszą kopje). Wzdejmuje ś., ujmuje ś. za kogo. Troc.

† Wzdjęcie, a, blm., czynność cz. Wzjdąć.

† Wzdjęcie się, a ś., blm., czynność cz. Wzjdąć ś.

[Wzdłuż] p. Wzdłuż.

Wzdłuż, [Wzdłuż], † Wzdłuża przys. — przyi. i. a. [Na W.] wzdłuż, w kierunku długości, wzdłuż, nadłuż, na długość: Przysionek 50 łokci W., a 30 wszerz. Wuj. (w dłuż. B. G.). Chodził W. i wszerz. Trzej to rycerze jadą W. parowu. Mick. Gdzie łoża... W. wykroczonej zatoki okryła rzeki ramiona. Mick. 2. rzecz. † Idzie co w W. = w odwołkę, w nieskończoność, przeciąga ś., odwołka ś. Obiecał mu, iż miał wolę jego uczynić, jednak rzecz szła W. Wys. Abym W. nie szedł, cokolwiek on u Boga mógł, to wszystko na bliźniego włożyć usiłował. Birk. (= krótko mówiąc, nie rozwodząc ś. dłużej).

[Wzdłuż, y, lm. e] p. I. Dłużnica.

† Wzdłuża p. Wzdłuż.

Wzdłużać, a, al p. Wzdłużyć.

Wzdłużanie, a, blm., czynność cz. Wzdłużać.

[Wzdłuże, a, lm., a] podłużna działka ziemi u drobnej szlachty.

Wzdłużenie, a, lm. a czynność cz. Wzdłużyć. W. pełnogłoski. Rozw.

× Wzdłużni, × Wzdłużny wzdłuż idący, podłużny: Zapadlina błony wzdłużnia. Perz. Zapadlina wzdłużnia dolna. Perz.

Wzdłużniak, a, lm. i, Dwurzęzniak rzem. gatunek młota.

× Wzdłużny p. Wzdłużni. St. wil.

Wzdłużyć, y, yl, nied. Wzdłużać wyciągnąć wzdłuż, przedłużyć, podłużyć; przeciągnąć na długość, wydłużyć: Tu mi wzdłużasz żywota, pozbawiwszy kłopotu. Gęb.

† Wzdobyć, a, blm., czynność cz. Wzdobyć.

† Wzdobyte się, a ś., blm., czynność cz. Wzdobyć ś.

† Wzdobyć, y, lm. e zdobyć, łup: Dla wzdobyć z ludem swoim wtargnął. Murin. Długoby ś. im zdało czekać wzdobyć dostatecznej i swobody lepszej. Grab. P. Będą tam w tej szkole jako na wzdobyć. Grab. P.

† Wzdobyć, wzdobędzie, wzdobył, nied. Wzdobywać czego a. co i. zdobyć, nabyć sobie zdobywszy, dostać przebojem, wydobyć: Rzymianie chleba i małżonek gwałtem wzdobywać musieli. Fal.

Kazał Minduk synowcom ciągnąć na Ruś, mówiąc im: który z was co wzdobędzie na Rusi, to uiechaj trzymać za udział. Stryjk. (=zawojuje). Wzdobywszy kraju sarmackiego, jednemu w szafunk wierny wszystko dali, by stalej trwali. Stryjk. 2. *zwiększyć zdobywcą, pomnożyć, przysporzyć*: Piast wielmożnie panował, krain swych wzdobył i cudze zholdował. Stryjk. Gdy nauki jego będziecie strzee, szczęśliwie granie swych wzdobędziecie. Stryjk. Brutus, miłośnik rzpltej, ojezyźnie stawy wzdobył znamienitej. Stryjk. Spelnie nie może mdły człowiek wszystkich enót, choćby przetrwał Nestorów wiek, wždy nie już ustać, lecz tym więcej robić, by ich mógł W. Stryjk. † W. ś. na kogo, na co = *zdobyc* ś., *wysilić* ś., *wysadzić* ś.: W. ś. na kogo = *zdobyc* ś. na kogo, *postarać* ś. o kogo, *wyszukać* kogo. Skr. U was ś. nasz doweip mdły wzdobył na swe siły. Stryjk. Nie zarazem ś. będą mogli na taki dostatek W. Grab.P.

† Wzdobywać, a, al i † W. ś. p. Wzdobyć.

† Wzdobywanie, a, blm., czynność cz. Wzdo bywać.

† Wzdobywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wzdobywać ś.

[Wzdrachnąć się, nie ś., nął ś.] p. Wzdrygnąć ś.: Ażem ś. wzdrachnął, kiedym jego wtenczas obaczył. Kaczk. Wtym wzdrachnąłem ś. (po śnie) i oczy otworzyłem szeroko Kaczk. Gdy mu natrącił myśl powrócenia do domu, on wzdrachnął ś. na to. Kaczk.

[Wzdrachnięcie się, a ś., blm.] czynność cz. Wzdrachnąć ś.

Wzdragać się, a ś., al ś., † Wzdrażać a., [Wzdrażać ś.], dok. × Wzdragnąć ś. *wzbramiać* ś., *drożyć* ś., *robić ceremonje. ceremonjować* ś., *ceregielować* ś.: A choćby ś. i wzdragał, to może za laty niechętnemu natrętnie miłość przyśle swaty. Zabł. Do tego nawet konsul sam pomaga i niszczyć ustaw najmniej ś. nie wzdraga. Chr. (= *nie go to nie kosztuje*). August przynajmniej na początek od kolizji ś. wzdragał. Krasz. Dla idei wielkich od ofiar też wielkich W. ś. nie godzi. Krasz. Ja ś. wam będę wzdragała. Wóje.

Wzdragańska, kiej, lm. kie *kobieta wzdraga- jąca* ś.

Wzdraganie się, a ś., blm., czynność cz. Wzdra- gać ś.

× Wzdragnąć się, nie ś., nął ś. l. p. Wzdryg- nąć ś. l. 2. Wzdragać ś.

× Wzdragnienie się, a ś., blm., p. Wzdrag- nięcie ś.

× Wzdragnięcie się, a ś., blm., × Wzdragnienie ś. czynność cz. Wzdragnąć ś.

× Wzdrapacz, a, lm. e l. ten, co *wzdrapuje* a. co *wzdrapywał*. 2. ten, co ś. *wzdrapuje* a. co ś. *wzdrapywał* w górę. L.

× Wzdrapać, pie, pał, nied. Wzdrapywać *dra- piąc ponieść, zadrzeć, wzruszyć; zadrapać, zdra- pać*: W. ciało. Troc. Opetanego wzdarło dja- belstwo i wzdrapało. Sekl. W. sukno. Troc. (= *zmechacić, skutnerować, podnieść na nim barwę, kutner*). × W. ś. *wzdrapać* ś., *drapiąc* ś. *wleźć* na co; *wedrzeć* ś., *wspiąć* ś., *wwindować* ś., *wgramolić* ś., *wtarabanić* ś.: Musi i dla bezpieczeństwa W. ś. na drzewo. L.

× Wzdrapanie, a, blm., czynność cz. Wzdrapać.

× Wzdrapanie się, a ś., blm., czynność cz. Wzdrapać ś.

× Wzdrapywać, uje, ywał i W. ś. p. Wzdra- pać.

× Wzdrapywanie, a, blm., czynność cz. Wzdra- pywać.

× Wzdrapywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wzdrapywać ś.

† Wzdraż, u, lm. y p. Wzraz.

Wzdrażać, a, al p. Wzdroyć.

Wzdrażać się, a ś., al ś. l. [W. ś.] p.

Wzdragać ś. 2. † W. ś. p. Wzdragać ś. i Wzdroyć ś.

Wzdrażanie, a, blm., czynność cz. Wzdrażać.

Wzdrażanie się, a ś. blm., czynność cz. Wzdra- żać ś.

† Wzdrażnić, i, ll *drażnić* *wzburzyć, obruszyć; rozdrażnić, zirytować, rozjątrzyć*. Ps. flor. Har- de Amurata poselstwo wszystkich serca srogą żarliwością wzdrażniło. Błaż. (*animos vehementer accendit*. Krem.).

† Wzdrażnienie, a, blm., czynność cz. Wzdra- żać.

× Wzdrenka, i, lm. i zool. p. Wzdregą.

† Wzdregą, y, blm., p. Wstręt: Pierwsze roz- różnienie w Rzymie ze wzdregdy pożyczalników urosło. Fal.

† Wzdregdny p. Wstrętny: Wzdregdną uciążli- wość królewską i srogie panowanie Tarkwin- jusza naród rzymski niedługo cierpiał. Fal. Wzdregdne panowanie Superba. Fal.

Wzdregą, i, lm. i, Wzdreka, × Wzdrenka, Zreka, Zdranka, Zdreń, Zdrań, Płoc czerwona, Czer- wionka, Czerwonka, Rumienica, Płocia żółta, Krasnopióra, Krasnopiórka, Krasnochwostka zool. l. (*cardinius erythrophthalmus*) *ryba kościata członkopromienna, otwartopęcherzowa, brzuchoplet- wa karpiowata*. 2. [Wzdregą] *pstrąg*.

Wzdrgnąć, nie, nął i W. ś. p. Wzdrygnąć: Wzdrgnęła ś. Wisła od nagłego trzasku od tomu dębów, huku toporów. Zm.

Wzdrgnięcie, a, blm., czynność cz. Wzdrgnąć.

Wzdrgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Wzdrgnąć ś.

† Wzdrobic, i, ll *wdrobic; rozdrobic*: Z chleba jeźmiennego gdy okruszyn wzdrobisz, wysp do likworu, z którego mieć chcesz oest. Haur.

† Wzdrobienie, a, blm., czynność cz. Wzdro- bic.

† Wzdrok, u, lm. i, [Wzdrok] p. Wzrok.

† Wzdrosć, u, lm. y p. Wzrost: W., aetas. Ort.

† Wzdrozenie, a, blm., czynność cz. Wzdroyć.

† Wzdrozenie się, a ś., blm., czynność cz. Wzdroyć ś.

† Wzdroyć, y, yl, nied. Wzdrażać *wzbić* w ce- ne, *uczynić droższym; podwyższyć, podnieść cenę, zdroyć, podroyć*: Urząd niech postanowi cenę żywności, żeby przekupniowie zboża nie wzdra- żali. Baz. W. ś. *podnieść cenę* na własny towar: Lichwiarz ten już więcej ś. nie kaje, i owszem ś. wzdraża. Klon. (= *coraz więcej droży* ś.).

† Wzdrój, oju, lm. oje p. Zdrój.

Wzdryg, u, lm. i, [Wzdrych], × Wzdryga *wzdryg- nięcie* ś.; *wstręt, odraza*: Z uczuciem odrazy, z wzdrygiem podobnym do tego, jaki wywołuje silne potrącenie fizyczne, spostrzegłem szcuple ciało.

× Wzdrygać, a, al i W. ś. p. Wzdrygnąć.

× Wzdryganie, a, blm. l. czynność cz. Wzdry- gać: 2. p. Wzdryganie ś.: W. noene. Troc.

Wzdryganie się, a ś., blm., niek. Wzdryganie czynność cz. Wzdrygać ś.: W. ś. we śnie zna- kiem jest robaków w kiszkaach. Perz.

Wzdrygnąć, nie, nął, × Wzdrgnąć, † Wzdryg- nąć, nied. × Wzdrygać l. [W.] *wzruszyć, wstrząs-*

nąć: W. ramionami. 2. *wstrząsnąć, wzruszyć, przerazić odrazą, przestraszyć*: Wzdrygać kogo, wstręt mu czynić, przerażać go: L. Udawać ś. do owych okrutnych przykładów, ludzkość i tkliwe dusze wzdrygających. Ostr. Ja także byłam i gniewem wzdrygnięta. Słow. Rzekła to jakby przestraszem wzdrygnięta. Słow. 3. cz. ni. *wzdrygnąć ś., zadrzeć, drgnąć, wstrząsnąć ś., poruszyć ś., wzruszyć ś., zadygotać, zadrgać*: Z przełknięcia wezdrznął i padł z krzesłem wznak. Skar. Choćby ręka wezdrnęła, odważnie wykonam: kościoły będą łupić, i od ognia spłoną. Bardz. Któż nie wzdrygnie na tyle widowisk? Wor. W. ś., × *Zdrygnąć ś., × Zedrgnąć ś.* na co, × *czego* = *zadrzeć, wstrząsnąć ś., drgnąć z przerozenia, strachu a. obrazy, wstrętu; brzydzić ś.*: Wzdrygam ś., jakież zimne przechodzi mię mrowie. Przyb. Nigdy ś. tak nie wezdrzygnie człek, chociaż ś. sparza, jako Judasz, widzący przy Panu Łazarza. Pot. Przez wstyd rozum przed każdym grzechem sam ś. wzdryga. L. Jakoby, w zimnej wodzie ochyniona, wezdrgnie ś. dziewczka. Tw. Będzie strach i drżenie wielkie na ziemi, i wezdrzną ś. ci, którzy ujrzą gniew, a trzęsawica je popadnie. Leop. Nieustraszone serce jego ani ś. wezdrnęło na wieści takie, ani ś. przełkło. Birk. Duchy opaczne nigdy tego nie chcą, co ś. drugim podoba; na co ś. drudzy wzdrygają, to dla nich lube. L. Chwałebne są twe gniewy, żale sprawiedliwe, strasnie ś. na to wzdrygasz imię tak szkodliwe. L. On sam, choć sobie tuszy przy niewstydzie, wezdrgnie ś. dzieł swych, jak na orzech przyjdzie. Chr. Wzdrygajcie ś. mojej zbrodni, lecz ubolewajcie nade mną. L. Wezdrznął ś. krąg świata. Zebr. Wzdrygam ś. na to okrucieństwo. Troc. Wzdrygam ś. na samą myśl czegoś podobnego. Dusza ś. wzdryga na widok tego. Której ś. pracy kiedy wzdrygał. Troc. Choć połowy żołnierz, nie wzdrygał ś. wodnej bitwy. Pas. Osoby konstytucji nerwowej wzdrygają ś. na każde stuknienie lub krzyk. Sniad. J. Wzdryga ś. na to serce. Kolł. Ot, wstań z trumny, to trup ś. tam pod tobą wzdryga. Słow. Jak też to tam głęboko! nim ś. wiadro zabrodzi, to aż wzdryga ś. oko. Len. Świat cały ś. wzdryga, gdy śmierć godzi w łono nieśmiertelnego. Deo. Wzdrygać ś. = *wzdragać ś., wzbraniać ś., drożyć ś.*: Dalej służę wzdrygamy ś. Okol.

Wzdrygnięcie I. p. Wzdrygnięcie. 2. p. Wzdrygnięcie ś.; *wstręt, odrazą, zgroza, oburzenie*: Nie można bez wzdrygnięcia czytać okrucieństw, jakich ś. Krzyżacy dopuszczali nad nieszczęśliwym narodem. Mick. Gdyby z letargu zbudził ś. na chwilę i czuł z wzdrygnięciem, że robactwo toczy odżyte oblicze jego i oczy. Mick.

Wzdrygnięcie, a, bfm., czynność cz. Wzdrygnąć.
Wzdrygnięcie się, a ś., bfm., Wzdrygnięcie ś., niek. Wzdrygnięcie, Wzdrygnięcie czynność cz. Wzdrygnąć ś.

† **Wzdrzemać się, mie ś., mał ś., † Wzdrzynać ś.** *drżemiąc usnąć; zdrzemnąć ś., zadrzemać.* Glos. Wzdrzemały ś. wszystkie i posnęły. Bud. (zdrzemały ś. B. G.).

† **Wzdrzemanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wzdrzemać ś.**

† **Wzdrzynać się, mie ś., mał ś. p. Wzdrzemać ś.**

† **Wzdrzymanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wzdrzynać ś.**

Wzdważać, a, al p. Wzdwoić.

Wzdważanie, a, bfm., czynność cz. Wzdważać.
Wzdwoić, I, II, nied. Wzdważać zdwoić, podwoić, ząbłować: W. roty, czyli rzędy pieszych żołnierzy = *postawić obok stojące parzyste numery za nieparzystymi dla uniknięcia rozciągania szeregów przy marszu.*

Wzdwojenie, a, bfm., czynność cz. Wzdwoić.
† **Wzdy, [Wzdy] p. Wzdy.**

× **Wzdybać, bie, bał przydybać, zdybać, przycaścić, przyłapać:** Przecież cię wzdzybałem. L.

× **Wzdybanie, a, bfm., czynność cz. Wzdybać, [Wzdybż] od siebie, na prawo.**

[**Wzdych, u, lm. y] westchnienie:** Proboszcz wyszedł z nabożeństwem i wraz też pojęły ś. z gestwy rwał głośnie wzdychy. Reym. Jeszcze noce były jesienne... pełne wzdychów bolesnych. Reym.

Wzdychacz, a, lm. e ten, co często wzdycha. Troc. Kobiетки od wzdychaczów nie zwykły uciekać. L. Nieraz powiedziałam pani zdanie moje o tej liczbie wzdychaczów, którzy ją obsiadają. L. Teraz, gdy wspomni na one wzdychacze, gorzko zapłaczę. Książ. Zdr., żart. † **Wzdyszak.**

Wzdychać, a, al p. Westchnąć. Przen.: Wiatr wzdychał. Orzesz. (= *jęczał, wył, piszczał żalostnie*).

† **Wzdychalnia, i, lm. e, Wzdychalnica mieszce, gdzie wzdychają.** (tak np. nazywano piekło). Śl. wil.

† **Wzdychalnica, y, lm. e p. Wzdychalnia.**

Wzdychanie, a, lm. a czynność cz. Wzdychać; *prośba, modlitwa błagalna:* Ucięte W. Troc. Prózne wzdychania! Ciężkie W., dalekie kochanie. Prz.

Wzdychany, ego, bfm., rz. pieśń, melodia wyrażająca wzdychanie, melodia żalostna: Sam lutnie wezwę i wzdychanego ei zagram. Sienk.

[**Wzdychnąć, nie, naj] p. Westchnąć.**

[**Wzdychnięcie, a, bfm.] czynność cz. Wzdychnąć.**

× **Wzdychywać, uje, ywał p. Westchnąć.**

× **Wzdychywanie, a, bfm., czynność cz. Wzdychywać.**

† **Wzdyć p. Wzdy.** Zwr. M., Opal.

† **Wzdymować, uje, ował i † W. ś. p. Wzdjąć.**

† **Wzdymowanie, a, bfm., czynność cz. Wzdymować.**

† **Wzdymowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wzdymować ś.**

[**Wzdyk] jużci, naturalnie, słusznie, ma ś. rozumieć, rozumie ś., oczyścić.**

Wzdymać, a, al i W. ś. p. Wzdąć.

Wzdymanie, a, bfm., czynność cz. Wzdymać.

Wzdymanie się, a ś., bfm., czynność cz. Wzdymać ś.: W. ś. morza. Troc.

[**Wzdyknę]**: Isé na W. = *isé z kądziela.*

† **Wzdyszak, szka, lm. szkowie p. Wzdychacz.**

† **Wzdziąć, eje, al, nied. † Wzdziwać p. Wzdziać.**

Glos. Oblekła ś. (Judyt) w rucho ucieśnienia swego a obula nogi swe w trzewie, i wzdzieje nałokietnicie i lilje i nausznice i pirścienie. B. Sz. Zawiesiłem kołstki ku okrasie oblicza jej i zaponki wdziałem na ręce jej. Leop. (wzdziatem. Leop.).

† **Wzdzianie, a, bfm., czynność cz. Wzdziąć.**

† **Wzdzieracz, a, lm. e, † Wzdzierca ten, co wzdziera a. wzdzieral. L.**

† **Wzdziierać, a, al p. Wezdrzeć:** W., wstrzymywać. Pot.

† **Wzdzieranie, a, bfm., czynność cz. Wzdziierać.**

† **Wzdzierca, y, lm. y p. Wzdzieracz. L.**

† Wzdzierzeć, y, ał *wstrzymać, powstrzymać, powściągnąć, pohamować.* † W. ś. *wstrzymać ś., powstrzymać ś., powściągnąć ś., pohamować ś.*: W. ś. od czego. B. Sz. Ulisses, gdy ś. wrócił z swego długiego jeżdżenia, choć go pytano a wywiadywano na nim rozmaitemi obyczajami, ktoby był, tedy jednak ś. wzdzierzał, iż razem nie powiedział, ktoby był. L.

† Wzdzierzenie, a, btm., czynność cz. Wzdzierzeć.

† Wzdzierzenie się, a ś., btm., czynność cz. Wzdzierzeć ś.

† Wzdziwać, a, ał p. Wzdziać.

† Wzdziwalny który można wzdziwać = wdziewać. Troc.

† Wzdziwanie, a, btm., czynność cz. Wzdziwać.

[Wdzięczny] = Wdzięczny.

† Wzdźwigać, a, lm. e ten, co wzdźwiga. *wznosić. L.*

† Wzdźwigać, a, ał i † W. ś. p. Wzdźwignąć.

† Wzdźwignanie, a, btm., czynność cz. Wzdźwignąć.

† Wzdźwignanie się, a ś., btm., czynność cz. Wzdźwignąć ś.

† Wzdźwignąć, nie, nął, nied. Wzdźwignąć *dźwigając wzniesić; podźwignąć w górę*: Gdy ś. będziecie kłasić, wzdźwignę przybytek Pański. Leop. W. ś. *dźwignąć ś. do góry, podnieść ś. z trudnością, podźwignąć ś.*

† Wzdźwignienie, a, btm., p. Wzdźwigniecie.

† Wzdźwignienie się, a ś., btm., p. Wzdźwigniecie ś.

† Wzdźwigniecie, a, btm., † Wzdźwignienie czynność cz. Wzdźwignąć.

† Wzdźwigniecie się, a ś., btm., † Wzdźwignienie ś. czynność cz. Wzdźwignąć ś.

× Wzegać, a, ał, × Wzgonić, nied, × Wzganiać *gonić, spłoszyć. L.*

× Wzeganie, a, btm., czynność cz. Wzegać.

† Wzejmować, uje, ował i † W. ś. p. Wzjąć.

† Wzejmowanie, a, btm., czynność cz. Wzejmować.

† Wzejmowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wzejmować ś.

Wzejście, a, btm., czynność cz. Wzejść: W. słońca. Berw. (= *wschód*). Od świtu jarego do wzejścia gwiazd chodzą wobec wszystkich leśnych parawanów nago. Mic.

Wzejść, wszędzie, wszedł a. † wszedł, † wszedł, † wszedła, weszczła, Wznijsć, × Wzniść, [Wz-ić], nied. *Wschodzić, Wschadzać l. wejść, wstąpić na wyższe miejsce; iść wzniesić ś., dostać ś. na co*: Wszedł, weszczła. Ps. flor. Jedno wschodzi, drugie schodzi. Ku. (= *jedno na świat, drugie ze świata*). Przyszedł Pan z góry Synaj a z Seir wszedł nam. Leop. (pojawił ś. nam z Seiru. B.G.). Przen.: *pojawić ś. na horyzoncie, wstać, ukazać ś., pokazać ś., zabłysnąć, zaświtać*: Słońce wschodzi, wstaje. Kn. Już było słońce weszło. Papr. Słońce weszło. Sekl. Słońce tak na dobre, jako na złe wschodzi. Prot. Co tych ludzi na świecie, którzy tego nie godni, żeby im świeciło słońce, a widać słońce na każdy dzień wschodzi. Górn. Gdy wszędzie słońce, wbieżą ś. do jaskiń swych. Wr. Wschodzące słońce. Troc. Wschodziła na niebie jutrenka. Księże wschodzi. Wschodzi gwiazda. Kn. Przen.: Dziś mrok padł, jutro dzień wznijdzie biały. Jabł. (= *zrobić ś.*). Mieszkającym w krainie cienia śmierci

światłość weszła. Leop. Już wschodził uroczysty dzień Najsw. Panny Kwietnej. Mick. Niechaj dzień dobry wschodzi tym, co społem żyją. Mick. Wznijdzie jako słońce sprawiedliwość Twoja. Rej. (= *zajaśnieje*). Aleksander Wielki fortunę, gdy mu wschodziła, skromnie znosił, naostatek potem wielkości jej objąć nie mógł. Warg. (= *uśmiechała ś.*). 2. *zacząć ś., wszcząć ś., rozpocząć ś., wziąć początek, nadejść*: Rok, wojna wschodzi. Roku pański (1613), czemuś tak wszedł posępno? Birk. Stąd wschodzą (wszczynają ś.) wojny i kłótnie. Troc. 3. (o roślinach) *wymurzyć ś., wychylić ś., wydobyć ś. z ziemi przyjąwszy ś.*, nied. *kiełkować*: Wschodzi zboże, ziele. Kn. Rośliny wschodzą z nasienia. Kluk. Jako sieje, tak mu też wschodzi. Rej. Nie wszystko, co wsiane, wszędzie czasu swego. Bud. Nie zawsze to wznijdzie, co zasiejesz. Kn. Szczęście ludzi niezbożnych prędko opada, jako kwiat za kosą, który rano bardzo cudnie wszedł. Birk. Bób zaorują, choć będzie podrosły, choćby też dopiero wszedł, a tym gnoją ziemię. Trzyc. Ledwo z nasienia dęb wznijdzie rosły, góruje nad inne krzaki. Nar. U wacpana pięknie pszenica wschodzi. L. Przen.: Kobiety tam wschodzą, gdzie ich nie posiadają. L. (= *zjawiają ś.*). Gdy wszędą grzesznicy jak siano. Troc.

† Wzemknąć, nie, nął, nied. Wzymkać, co = *pomknąć, posunąć w górę. L.* W. ś. *pomknąć ś., posunąć ś., porwać ś. w górę*: *Repere in altitudinem, mknąć ś., wzymkać ś. wzgórze. Mącz.*

† Wzemknienie, a, btm., p. Wzemkniecie.

† Wzemknienie się, a ś., btm., p. Wzemkniecie ś.

† Wzemkniecie, a, btm., Wzemknienie i. czynność cz. Wzemknąć. 2. p. Wzemkniecie ś.

† Wzemkniecie się, a ś., btm., Wzemknienie ś., niek. Wzemkniecie, Wzemknienie czynność cz. Wzemknąć ś.

× Wzerwać, wie, wał, nied. × Wzrywać *porwać w górę, targnąć do góry; wszarpnąć w tył, wciągnąć wstecz*: Po piasku trzeba drabować żrzeba, niekiedy wciągając i wzrywając. Trzyc.

× Wzerwanie, a, btm., czynność cz. Wzerwać.

× Wzerwanie się, a ś., btm., czynność cz. Wzerwać ś.

× Wzerznać, nie, nął, Wzrzesać, nied. Wzrynać *rzuć podnieść w górę; poderznąwszy zadrzeć do góry; zarznąć do góry. L.*

Wzrznięcie, a, btm., czynność cz. Wzrznać.

Wzew, u, lm. y *wzwanie, wołanie*: Na W. „Jozue!” wyrwie ś. jedna jasna dusza. Poręb.

† Wzgadać się, a ś., ał ś. *zgadać ś. o czym, rozgadać ś., wdać ś. w rozmowę, wszcząć dyskurs*: Tatarzyn bierze, kiedy ś. wy najlepiej wzdadacie o wierze. Wzgadali ś. o tej sprawie. Troc.

† Wzgadanie się, a ś., btm., czynność cz. Wzgadać ś.

× Wzganiać, a, ał p. Wzegać.

× Wzganie, a, btm., czynność cz. Wzganiać. * Wzgarac, a, ał: [Nie W. kogo] *nie cierpieć kogo.*

Wzgarda, y, btm. I. *pojęcie wzgardzania, wzgardzenia, oznaka zewnętrzna usposobienia tego, co gardzi, pogarda, wzgardliwość*: Tak była pyszna i tak pełna wzgardy, że w samej sobie tylko ś. kochała. P. Koch. Zapomnienie, opuszczenie, W. są nieszczęśliwych udziałem. Węg. Wzgardą wzgardzić najlepiej. Prz. Książę ten starał ś. o królową, a wzgardę odniósł. Górn. (= *dostał*

odkosza). W. świata, opuszczenie świata, tęskliwość, cikliwość z żywota. Kn. (= *niedbanie oń, rozbrat z nim, zaparcie ś. jego*). 2. [W.] *intryga*: Kto taką wzgardę robił między nami?

† **Wzgardca**, y, lm. y p. **Wzgardzacz**.

Wzgardliwie przys. od **Wzgardliwy**; † **Wzgardnie**, **Wzgardzono**, † **Wzgardzenie**: W. wzruszył ramionami. **Wzgardzenie**, W., *contemptum*. Kn. To dziwna, że chcąc być za króla mian, tak wzgardnie, tak wedle świata sprośnie w miasto wjechać raczył. Żarn. Tak w królestwie Chrystusa wszystko ubogo, wzgardzono i rozumowi przeciwno najdziesz. Żarn. (podle, nisko, nie pańsko. L.).

Wzgardliwość, i, blm., rz. od **Wzgardliwy**: W., postępowanie wzgardzające, wzgardliwe, z pogardą drugich. L. W. jego ku mnie do najwyższego rozciąga ś. stopnia. L. Z bojaźni, nie ze wzgardliwości, tych sakramentów ś. nie używa. Sekl.

Wzgardliwy, † **Wzgardny** I. *gardzący, pełen wzgardy, pogardliwy, mający w pogardzie, okazujący wzgardę, nacechowany wzgardą*: Tak będę ją dręczył, wzgardliwą sobie nastroję minę; obaczmy, kto kogo zwycięży. L. Świętokrajstwo i podeptanie wzgardnie świętych darów Pańskich. Żarn. Mina wzgardliwa. Ton W. 2. *pogardzany, w pogardzie miany, zasługujący na wzgardę, lichy, niekczemny, niski, podły, wstrętny*: Nad ten stan nie wzgardliwszego i podłego u ludzi być nie może. Kucz. Szedł po ulicach obłożony rzeczami najpodlejszemi i najwzgardniejszemi. Wys.

† **Wzgardnie** p. **Wzgardliwie**.

† **Wzgardność**, i, blm., rz. od **Wzgardny**, *wzgardliwość*.

† **Wzgardny** p. **Wzgardliwy**.

† **Wzgardzacz**, a, lm. e, † **Wzgardziciel**, † **Wzgardca**, † **Wzgardzca** ten, co *wzgardza* a. co *wzgardził*: W. słów a napominania Pańskiego. Rej. Niedzięność wzgardzicieli wniernych postug. Czahr. Piryouts, wzgardziciel wielki zmyślonych bogów. Otw. **Wzgardzca** bogów. Żebr. Niewierniki. *wzgardziciele*, wykrytaeze słowa Pańskiego. Rej. Onoż *wzgardzca* naszej płci. Otw. W. bogów. Bobr. Pleszczot i życia miękkiego *wzgardziciele*. Wor.

Wzgardzać, a, al p. **Wzgardzić**.

Wzgardzanie, a, blm., czynność cz. **Wzgardzać**.

Wzgardzenie, a. I. blm., czynność cz. **Wzgardzić**. 2. † W., p. **Wzgardliwie**.

† **Wzgardzeńszy** st. w. od **Wzgardzony**: Nie jest prorok W. a beze czei, jedno w ojczyźnie swojej. Leop. Czarcie przekłety, będąc naniższe i wzgardzeńsze stworzenie, duch oszpacony ciemnością, nie wstydasz ś. miejsca Boże posiadać. Post. pr. Uczyli sobie kapłanów z najwzgardzeńszych ludzi. Leop. (z najpośledniejszych. Leop.).

† **Wzgardziciel**, a, lm. e p. **Wzgardzacz**.

† **Wzgardzicielka**, i, lm. i forma ż. od **Wzgardziciel**: W. świata znikomego. Wuj.

Wzgardzić, i, il, × **Zgardzić**, nied. **Wzgardzać** kim, czym, † kogo, co = *pogardzić, uczuć, okazać, wzgardę, przyjąć pogardliwie, odtrącić z pogardą, gardząc za nic sobie mieć; nie cenić, nie ważyć przez wzgardę, odrzucić przez pogardę, lekceważąc nie przyjąć a. opuścić, porzucić*: Gdy kto inne wzgardzi, też sam wzgardzon będzie. Rej. Zginęłyby wspaniałość, gdyby tym wszystkim jak pobierkami nie wzgardziła, o co ś. gmin, jak o rzecz największą ubija. Pilch. Pan... zawždy wzgardzał bogactwa a zabawki świata tego.

Rej. Bogacz bliżnim swoim utrapionym wzgardził, tak że i odrobin z stołu jego nie dostało ś. ubogiemu. Wiśn. **Wzgardził** oklaski i górne urzędy. Mick. Nieznany a. *wzgardzony* od gminu. Mick. W. łaską, konkurentem, posadą.

† **Wzgardzono** p. **Wzgardliwie**.

† **Wzgardzca**, y, lm. y p. **Wzgardzacz**.

[**Wzgardny**] *przekorny*.

† **Wzgarszać**, a, al p. **Wzgorzyć**.

† **Wzgarszanie**, a, blm., czynność cz. **Wzgarszać**.

† **Wzgarzać**, a, al *brzydzić ś., wzdrygać ś.*: W., abominari. Ps. flor.

† **Wzgarzanie**, a, blm., czynność cz. **Wgarzać**.

[**Wzgierny** jak *peheka*] *zwinny*.

Wzgląd, edu, lm. edy, † **Względa**, × **Ogląd** I. × W. *rzut oka, względnięcie, wejrzanie, spojrzanie na co*: Stworzyciel nasz, gdy wszystkie rzeczy na świecie mocą a względem swym posprawił, zaraz i odzieniem jedne obdarzył. Glicz. [Kazał im postanać rzędem, a spojrzzałek na nich względem]. Po długim względzie, rozgłędzie wreszcie pisze: Niech tak będzie. Mick. † W., pozor. Wen. † Na *względy* = *na oględziny, na zwiady, na przepięgi*: Posłał młodzieniec młodzieńca do wdowy na *względy*. Pot. Wiedzieli, że śpieg przyjechał na *względy*. Pot. Wyprawił Noe kruka z korabia na *względy*, jeśli wody opadły. Pot. 2. *ogłądanie ś. na co, na kogo, uwzględnienie czego, pamięć, uwaga, baczenie na co, kępowanie ś. kim, czym, zważanie na co, liczenie ś. z kim, z czym*: Miał W. na to, żeby *majętność* nie przyszła w cudze ręce. Górn. W., *ogłądanie ś. na kogo, na jego okoliczności*. L. U wacpana maksymy w najpierwszym są *względzie*; co u mnie, to *pieniądze*. Niem. (= *masz je na widoku, na celu*). Przeciw niemu nikt nie wznieci wojny. W. powszechny na godność czyni mir spokojny. Książ. Aby ś. pokazać ludźni najwyborniejszego wychowania, zaniedbywają wszystkich znaków przystojności i należyte osobom *względy* depca. L. Pisać trzeba do wyższych z uszanowaniem, do równych ze *względem*, do niższych z uprzejmością. Kras. Mieć dla kogo *względy*, być dla kogo z *względami* (= *z poważaniem, z dystynkcją, z respektem*). W. należyty osobie, *zasłudze*. Okazywać komu szczególne *względy*. Prócz Boga, praw, ojezyzny, na nie *względu* nie mam. Fel. Przez W. na przyjaciela. Przez W. na jego *zasługi* zwolniono go od kary (= *biorąc pod uwagę jego zasługi, bacząc na nie*). Bez *względu* na mnie. Troc. (= *nie uwzględniając mojej osoby, nie oglądając ś. na mnie, nie licząc ś. ze mną*). Mówiąc tak, to miałem na *względzie* (= *na myśli, na widoku, na uwadze, na celu*). *Względy* światowe (= *skrupuły, przesady, wymagania światowe*). *Względy* ludzkie *przeważły*. O zdradliwy bożku świata, *względnie* ludzki! Lach. Te rzeczy są takowe, że na nie trzeba mieć zawsze W. Nuc. O wy, co wszystkie porzuciwszy *względy*, za cackiem bieżąc gotowi w zapędy. Kras. 3. *względność, wyrozumiałość, wyrozumienie, pokłazanie*: W. tam wszystek, gdzie *wziątek*. Troc. Mieście W. na ukrzywdzone. Kochan. Mieć W. na osobę u sądu nie jest rzecz dobra. Wuj. Niemasz *względu* na osoby u Boga. Wuj. Na one twarz anielską *względu* nie miał. Skar. Na wiek, na *pleć* *względu* żadnego nie mieli. P. Koch. (= *nie oszczędzali ich, nie przepuszczali, nie pardonowali*). Satyra prawdę mówi, *względom* ś. wyrzeka.

Kras. 4. W., względy = *przychyłość, łaski, życzliwość, favor, zachowanie, mir*: Mamy tych, od których odbieramy, mamy tych, którym czynić powinniśmy względy. L. Kogo Palmira na w względzie, ten innej kochać nie będzie. L. Zawszem jej ś. starał przypodobać, a gdyby mógł, pozyskać u niej względy. L. Czy powinnować wacpanu względów w tej bogini? L. Wreszcie jeżeli jaką umysłu wspaniałość pokazał ehciano, cokolwiek świadczyć względem, za cóż natychmiast trzy folwarki, tyle dochodu czyniące, oddano kapitanowi? Siem. J. (*honoris aliquid haberi*). Stara ś. o względy panny. Cieszyć ś. czyjemi względami. Łaskę zalotnicy, względy tłumów, powodzenie u świata. Gom. Pozyskać czyje względy. 5. *to, co widzimy pod pewnym kątem widzenia, z pewnego punktu zapatrywania, strona*: Uważać co pod rozmaitemi względami (= *różnych stron*). Ten W. przeważił (= *ta okoliczność*). Powodował ś. względem praktycznym. Na różnym względzie pospólstwo ślepe i męże. Mick. Pod pewnym względem, w pewnym względzie = *co do pewnego względu, z pewnej strony*. Rozpatrywać co pod względem fizycznym i duchowym. Uważać co pod różnymi względami. Sprawa ta pod względem prawnym przedstawia ś. jak następuje. Pod tym względem a. w tym względzie masz słusność (= *co do tego, w tej sprawie, w tej mierze*). Sądząc dzieła pod względem sztuki. Mick. Powiedzieć zdanie swoje o dziełach autora pod jednym przynajmniej względem, pod względem moralnego ich charakteru i dążenia. Mick. Jest to pod pewnym względem niesprawiedliwość (= *do pewnego stopnia*). Pod każdym względem (= *ze wszystkich miar, wszechstronnie*). Człowiek to pod każdym względem uczeiwy. W powszechnym względzie żadna z nich nie jest ani lepsza, ani szlachetniejsza od drugich. Sur. Opis wypadku pod względem czasu, miejsca i innych okoliczności. 6. *stosunek, proporcja, pomierność*: Najpotrzebniejsza rzecz dla prawodawcy docieczenie zachodzących między występkiem i karą względów. Ostr. Względem kogo, czego, przys. = a) *ku komu, ku czemu, dla kogo, dla czego, w stosunku do kogo, do czego, wobec kogo, wobec czego*: Obowiązki względem Boga, ojezyzny, bliźnich. Czym on jest względem ciebie? Szacunek względem starszych. b) *w porównaniu, w stosunku do kogo, do czego, wobec kogo, wobec czego*: Ziemia jest mała względem słońca. Wszystko głupstwo względem wieczności. Względem nieba świat tylko jest kropelką. Troc. To nie względem tego Troc. Oceniać ciężkość gatunkową jednych ciał względem drugich. Mało ś. tego kacerstwa po kraju warta, względem, jako tego wiele było. Śl. wil. c) *co do kogo, co do czego, co ś. tyczy kogo, w sprawie czyjej, w interesie czyim, wedle kogo, czego*: Zdałoby ś. pomysleć względem podwieworku. Bliż. Pomówię z nim względem tego. Nie zapomnijże iś do mego szewca względem owych butów umówionych. L. d) *† Względem czego = przez co, dla czego, bacząc na co, przez co, z czego, przez wzgląd na co*: Względem złych czasów, patrząc na złe czasy. Kn. Sprawy ubogich ludzi względem miłosei chrześcijańskiej darmo powinien odprawować. P. cheł. Zmordowanych Turków Tatarowie na koniach swych względem miłosierdzia wynosili. Biel. M. Względem fortuny swojej został bisurmanem. Ustrz. Zdr. Względ-

Wzglądać, a, ał p. Względnąć.

Wzglądanie, a, bhm., czynność cz. Wzglądać: Ustaly oczy moje od wzglądania do Boga mego. Bud. W. wzgórc, suspectus. Kn.

× Względnąć, nie, nął, † Względnąć, nied. × Względnąć, [Względnąć, Względnować], † Względnąć I. *spojrzeć w górę, wnieść oczy, wejrzeć ku górze*: Względnam, poglądnam wzgórc, *suspicio in caelum*. Kn. Uczyniliście jezioro, a nie względnaliście do Onego, który ten staw był uczynił. Leop. (nie wejrzeliście. Leop.; nie oględnaliście ś. na tego, co go sprawił. B. B.). Względnąć, od czasu do czasu poglądnąć w górę. Błaż. 2. i nied. [Względnąć] *spojrzeć, pajrzeć, rzucić okiem, obejrzeć ś., zmierzyć wzrokiem, patrzeć, wodzić oczyma*: Względnąć, *considerare*. Ps. flor. Oni zaprawdę względnali są i znamionowali są mię. Ps. flor. Dalej nie względnając, oko wstargła. Żebr. (= *nie sięgając okiem*). Stanę zdumiały, po stronach względnając. Tw. Wszyscy po sobie względnają, zmarszczywszy nosy i swe kraśne czoła, na Zbawiciela zębami zgrzytają. Ody. Tw. Twarz sobie prosto trzymaj, rzadko ś. oględnaj, a przecie, jeśli chceś, z oka przedko względnaj. Białog. [Panna żałośnie w niebo względną. Wójc. Względnają jeden na drugiego]. Przen.: Panowie polscy, względnając, aby bezkrólewie jakim gorszym od wcyj ruskiej przypadkiem Rkpltej nie utrapiło, Władysławowi królestwo ofiarują. Błaż. (*veriti ne...* Krom.). (= *ogłędnając ś. trwożnie, obawiając ś., czuwając, mając na uwadze*). 3. *spojrzeć z góry, wejrzeć*: Sędnia z górnej stolicy gniewnym względną okiem. Przyb. Barbarzyńcy względnają uśmiechem pogardy na ów związek chrześcijań taki śtaby a hardy. Przyb. (= *patrząc z góry = wyniosłe, hardo; z lekceważeniem traktują go*). W. na kogo, na co życzliwie, łaskawie = *wejrzeć łaskawym okiem, okazać wzgląd, życzliwość*: Oczy płaczą, łzami twarz skrapiają, które na Polskę łaskawie względnają. P. Koch. Już od tego czasu miłosierniejszym okiem na nas Bóg względnąć będzie. P. Koch. Niechaj tylko względną na nas Pan nasz, a z weselem będziemy Mu służyć. Leop. (niechaj znajdziemy łaskę w oczach Pana naszego. B. G.). Boże, obacz hardość ich a względnij na pokorę naszą i racz wejrzeć na oblicze świętych Twoich. Leop. (zmiłuj ś. nad uniżeniem narodu naszego a wejrzij na twarz tych, którzy są Tobie poświęceni. B. G.). Względnij na pokorę serca mego. Czahr. Na serce, nie na dary P. Bóg bardziej względną. P. Koch. (= *zwraca, zwraca uwagę, hierze je w rachubę, wozględnia je, ceni je sobie*). 4. na co = *mić oko, baczyć na co, dojrzyć, dopilnować czego, dać baczenie*: Na to zwierzeństwo względnąć ma. Gostk. 5. w co = *wejrzeć, wdać ś., wejść w co, zainteresować ś. czym*: Względnijmy w rzeczy, bez których człowiek ob jśc ś. nie może. Zabł. Względnam w rzetelne źródło, z którego na społeczeństwo istotne wypływają dostatki. L.

Względnienie, a, bhm., p. Względnienie.

Względnienie, a, bhm., Względnienie czynność cz. Względnąć.

[Względnować, uje, owa] p. Względnąć.

[Względnowanie, a, bhm.] czynność cz. Względnować.

† Względnąć, y, lm. y p. Względnąć.

† Względnąć, a, ał p. Względnąć.

† Względnanie, a, bhm., czynność cz. Względnąć.

† Względnąć, nie, nął p. Względnąć.

Względnie przym. od **Względny**: a) *stosownie, odnośnie, odpowiednio, zależnie od okoliczności, warunków*: Często nadajemy wyrazowi znaczenie W. do jego położenia w zdaniu. b) *wyrozumiałe, pobłażliwie, łaskawie, łagodnie, przychylnie; stronnie, stronniczo*: Obejść ś. z winowajcą W. c) *z uwagi na zachodzący stosunek, odpowiednio, w stosunku, w porównaniu do czego; stosunkowo, jak na dane warunki, okoliczności, nie bezwzględnie*: Żyje W. do swej zamożności dosyć skromnie. Rezultat W. dobry. d) *przypuszczając, ze względu na inne położenie, albo może, ewentualnie, albo jeśli o to chodzi, w danym razie*: Do potwierdzenia tymczasowego zawiadowcy masy, a. W. do wyboru nowego zawiadowcy masy, ustanawia ś. termin. W celu obsadzenia posady lekarza powiatowego, W. asystenta sanitarnego, i posady weterynarza powiatowego, W. oglądacza zwierząt...

† **Względnienie**, a, bhm., p. **Względnięcie**.

† **Względnięcie**, a, bhm., × **Względnienie** czynność cz. **Względnać**.

Względność, i, bhm., rz. od **Względny**: Cokolwiek mi w niniejszym czasie wyświadcysz dobrego, zaręczam ci, iż nie bez powinnej względności za twe zostaną przysługi. L. Wszystka W. moja, przyjaźń i miłość nie wzruszyła ciebie. L. Cnota ś. składania z większą względnością ku owym, które w ciężkim i trudnym zostają razie. Pileh. Miałem honor liczyć ś. w porozie względnością pańską obdarzonych. Djar. gr. W. na osoby, parejalność, stronictwo. L. Wątpliwych rzeczach liłościwa wyrozumiałość ma większą W. Cz. Jaka W., jaki rozsądek! L. (delikatność. L.). Stan i wiek autorki, jej cierpliwość, pokora, umiarkowanie posunięte aż do względności dla prześladowców. Kls. W. tonów w muzyce. Hube. (stosowność, zgodność, harmonja. L.).

Względny i. mający wzgląd na kogo, na co, *względniający co, baczący, pomny, oglądający ś., uważny na co*: W. hełman na dalsze ojczyzny o sobie jego nadzieje, nie pozwolił tego. Nar. Nie kazał go śeigać Zamojski, W. na zasadzki. Nar. Acz na swe często zazdrość pożytki niewzględna, idzie, gdzie ją na uboż wiedzie dumna błędna. L. 2. *skłonny do uwzględniania, wyrozumiały, przychylny, wchołzący w położenie czyje, pobłażliwy, łaskawy; stronniczy, parcyjny*: Był to człowiek swoim uprzejmy, poddanym względny. Kras. Być względnym jest to wglądać nie tylko w winy, ale i w ułomną naturę ludzką, w jej natęgi i potrzeby. Brodz. W. jest do czasu, bo w złem często widzi zarody dobrego. St. wil. W. na kogo, na osoby. Jednak był on bardzo W. dla mnie. Orzesz. 3. *zależny od wielu względów, na porównaniu oparty, w stosunku do czego wynikający, stosunkowy, warunkowy, nie bezwzględny*: To rzecz względna! (= *zależąca od okoliczności zapatrywania, możnaby jeszcze o tym pomówić*). Wartość względna. 4. fil: Indywidualizm W., p. Indywidualizm. 5. fiz.: Ciężkość względna. Ruch, spoczynek W. 6. fizj. (relativus, facultativus). Tlenowce względne = bakterje tlenowe, które w pewnych warunkach i bez tlenu żyć mogą. Pasożyty względne = które tylko w pewnych warunkach pasorzytują, ale które również samodzielnie, bez swego gospodarza żyć mogą. Nieplodność względna = sztuczna, którą pewnymi sposobami dowolnie wywołać można. 7. gram.: Zaimek W. (relatywny) = *ściągający ś. do pojęcia przedtym wymienionego*. Wyraz W. nie znaczy

ani rzeczy, ani rzeczywistego przymiotu, ale to, co w porównaniu dwóch rzeczy myśl nasza upatruje, np. długi. Kocz. Zdanie względne. 8. mat.: Wyobrażenia nasze o wielkościach są tylko względne do drugich (*relatiwe*). L. Wyobrażenia wielkości i małości, rozległości i szepkości są wyobrażenia względne, t. j. nabyte a. z porównania rzeczy z sobą, a. z władzą czucia. Śniad.

Względzik, u, lm. i p. **Wzgląd**: „Jedzie powoli a ostrożnie wygodnym gościńcem naśladownictwa lub obchodną ścieżką względów i względzików. Brt. Kierują ś. przy tworzeniu względzikami, któreby istotny, głębszy talent odrzucił niewątpliwie.

[**Względiny**, in, bhp., **Pytanki**] *pierwsze odwiedziły młodego i drużby w domu paniny młodej.*

× **Wzglaszć**, a, al p. **Wzglosić**.

× **Wzglaszanie**, a, bhm., czynność cz. **Wzglaszać**.

× **Wzgląbsz** przys., w *głąb, wewnątrz*: Udałem ś. W. kraju. Kras. (= *zapuściłem ś. głęboko w kraj*). Mędrycy powiadają, iż kto W. rzeczy docieka, wnieść ś. może nad człowieka. Kras.

× **Wzglosić**, i, il, nied. **Wzglaszac** modły, pieśni i t. p. = *wzniesić głośno*: Zyczeń wglosiłm dźwięk. St. wil.

× **Wzgloszenie**, a, bhm., czynność cz. **Wzglosić**.

† **Wzgniewać** się, a ś., al ś. *wzburzyć ś., zapłonąć nagle gniewem, rozgniewać ś. gwałtownie, obrzucić ś., zaperzyć ś., zaindyjczyć ś., unieść ś.*: Wzgniewał ś. Wuj. (rozgniewał ś. B. G.).

† **Wzgniewanie** się, a ś., bhm., czynność cz. **Wzgniewać** ś.

× **Wzgonić**, i, il p. **Wzognać**. St. wil.

× **Wzgonienie**, a, bhm., czynność cz. **Wzgonić**.

[**Wzgorczysty**] *pagórkowaty, wyniosły.*

† **Wzgorę** przys., w *gorze, wysoko*: Jeslibyś ich (czyżów) nie mógł na ziemi dostawać, tedy sobie uczyn W. na drzewie... Cyg. Siadać z polami trzydzieści łokiet i sześć W. Cyg. Cyg. (= 36 łokci).

† **Wzgorszać**, a, al p. **Wzgorszyć**.

† **Wzgorszanie**, a, bhm., czynność cz. **Wzgorszać**.

Wzgorszenie, a, bhm., czynność cz. **Wzgorszyć**: Jeżow. Prowadźmy duchowni dobre życie, aby ci wzgorszeniem naszym nie brzydźli ś. świętobliwości kościoła. Baz.

† **Wzgorszyć**, y, ył, nied. † **Wzgorszać**, † **Wzgarszać** *zgorszyć, zepsuć moralnie*: Oni jawnie grzeszą i wzgarszają drugie. Białob. Jeśli cię oko twoje wzgarsza, wyrwij je a odrzuć od siebie. Białob.

Wzgorywać, a, al p. **Wzgorzeć**.

Wzgorywanie, a, bhm., czynność cz. **Wzgorywać**: Jako młody, radowałem ś. wzgorywaniem tej młodej duszy. Kasz.

Wzgorzeć, eje, al, nied. **Wzgorywać** *wybuchnąć ogniem, zapaleć, rozgorzeć, zapalić ś., zapalać*: Młode dziewczę, wzgorywające do życia w pełni Kasz. (= *wyrzynające ś., rwące ś. z zapalem*).

Wzgorzenie, a, bhm., czynność cz. **Wzgorzeć**.

Wzgór, a, lm. y stol. *pułkiel* (Puekel).

Wzgóreczek, czka, lm. czki p. **Wzgórek**: Był to mały W., suchy zupełnie, ukryty w krzakach i gęstej łożie. Jun. Dopiero widać na wzgóreczku het het-wo trzech jędrach... Żer.

Wzgórek, rka, lm. rki, [Wzhyrek, **Wzgórzyna**] i. *niewielka wyniosłość ziemi, wzgórze, górka, pagórek*: W., wzgórze, pagórek, [pagór], wypukłość

ziemna zaokrąglona, nieobszerna, wysokości od kilku do kilkadziesiąt stóp nad otaczający poziom. Łab. W., pagórek. Troc. W. ten tak zwolna podnosi ś., że trudu najmniejszego nie czuje, jakem na górę wstąpił. Karp. Na wzgórkach opczył się obficie mech rośnie papuży. Ejs. Za miasto pod słup na W. Mick. 2. *wydatność, wypukłość jakakolwiek*: Jaka tam szyjka, jaki piersi W. Gosz. 3. anat. † Wzgórki, łęki, obłaki (juga). W. chrząstki nalewkowatej (colliculus cartilagineus orytaenoides). Wzgórki czworacze, p. Czworaczy, † Wzgórki mózgowe. Łęki mózgowe (juga cerebrales). W. łonowy, łonny, × nadkrokowy, × Góra łonowa (Mich.), † W. Wenery (Ryszk.), × Góra Wenery (Girt.), † Porostek, † Kosmaczek, † Hak, † Obrośnica, † Obrośotka (Perz.), × Kot śpiący, [Kot] (mons pubis, u kobiet: mons Veneris). W. nasienny, p. **Nasienny**: W. nasienny = mała wyniosłość błony śluzowej w części sterczącej cewki moczowej, w której otwierają ś. przewody wytryskowe, × główka bekasia, igłowa a. główka kogucia. Wzgórki prążkowane w mózgu, p. **Laskowany**. W. wzrokowy (thalamus opticus). † Wzgórki zębodołowe (juga alveolaria). 4. embr.: W. zarodkowy, p. **Krażek**. 5. hist.: W. jajkowy a. zarodkowy a. krażek jajkonośny (discus s. cumulus oophorus s. proligerus) = *kepka komórek nabłonkowych na ścianie wewnętrznej pęcherzyka Graafa, w której to kepce mieści ś. jajko*. Zdr. **Wzgóreczek**.

† **Wzgórze**, [Wzgórze] przys. l. *wzwyż, w górę, ku górze, do góry*. Rej. Błaż. Skowronek, W. wlatując, rozliczne śpiewania wytwarza, a ku dołu jak kamień złata. Spicz. Ze mną wszyscy Pana, ze mną wystawiajcie, imię Jego święte W. wynaszajcie Kochan. (= *pod niebiosami*). Przerócił ś. sam od razu swojego W. nogami. Orzech. (= *do góry nogami*). W. kogo nogami obrócić. Troc. Na tym miejscu wielki więzozółd zrosł ś., już nieco nagięty, już W. wyniosły, dokąd samo przyrodzenie wszystkiego, co jedno roście, dąży. Pilch. Drzewo to rozkoszne kwiatów ozdoba, liścia przykryciem, owoców dostatkami upiękzone, bieży W. Birk. (= *wzbija ś. wystrzela, wyrasta*). Obliczesz mu (człowiekowi) wspaniałe W. uformował, duchaś dał, coby Stwórcę rozumem pojmował. Koch. W. Muru stolicy W. idące, ulice złotem lśniące. Groch. (wywiedzione, wysadzone, wystawne. L.). Do dziedzielnia pierwsza bliskość jest na dół idących, jako są: syn, córka, wnęk, *descendentium*, potem W. idących, *ascendentium*, jako są: ojciec matka, dziad; trzeci są pobożni, *collaterales*, jako: brat, siostra. Sz. Wody wzdęły ś. W., jak góra. Leop. (wzniosły ś. Leop.; zastanowiły ś. i stanęły w jednej kupie. B. G.; *spiętrzyły ś.*). Baran, niżej pijąc, wilkowi wody W. nie mógł mącić. Jabł. (ku żródłu. L.). Do złego jako z góry i po wodzie, a do dobrego jako W. i przeciw wodzie idziemy. Skar. (= *pod wodę, w wodę*). Szkuty z Gdańska W. idą. Troc. Cena W. idzie. Troc. Za konkursem ludzkim wszystko idzie W. Ek. Droga szła między żyłami w dół, a później znowu W. Żer. (= *pod górę*). 2. *w górę, wysoko, u góry, na górze*: W. to leży. Troc. W. jest Pan. Rej. (= *w niebie, na wysokościach*). Bóg ty, na niebie W. i na ziemi nisko. Leop., B. G. (Pan jest Bogiem na niebie wysoko. B. G.). Starajcie ś. o rzeczach, które są W., nie które są na ziemi. Rej. Nie udzielasz sobie podobieństwa wszystkich tych

rzeczy, które są na niebie wzgórze i które są na ziemi nisko. Leop., B. G.

Wzgórkowato przys. od **Wzgórkowaty**.

Wzgórkowatość, i, blm., rz. od **Wzgórkowaty**: Z powodu wzgórkowatości gruntu układanie szyn przedstawia wiele trudności.

Wzgórkowaty, × **Wzgórowaty** l. *podobny do wzgórzka, wypukło wzniesiony, pochodzisty*. Pol. 2. *mający wzgórzki, pełen wzgórków, pagórkowaty*: Krowy na wzgórkowate miejsca wypędzają. Wolsz.

Wzgórkowy przym. od **Wzgórek**.

× **Wzgórny** w górze nad czynn znajdujący ś., *górnny, nagórny*: Taras W. Wzgórne szpuncy z okien ruszane. Gęb. (niebieskie. L.). W. gmach. Sekl. (wieczernik albo siedzenie. Sekl.), Bogu i serafinowie służą wzgórnii. K. G. Jaz W. p. Jaz.

× **Wzgórowato** przys. od **Wzgórowaty**. L.

× **Wzgórowaty** p. **Wzgórkowaty**. L.

× **Wzgorza**, y, lm. e p. **Wzgorze**: Po lewej stronie nad wzgorzą rysował ś. zamek czarny. Kaczka.

Wzgorze, a, lm. a, **Wzgorzystość**, × **Wzgorza**, [Wzgorzyna] l. *łagodna wyniosłość gruntu, ciąg ziemi wzgórkowatej*: Wzgorza są te, których wysokość względem równego kraju jest wprawdzie znaczną, lecz przytym tak płaską i tak łagodnie wznizającą ś. spadzistość mają, że z armatami ciężkimi z wojskiem bez trudności wstąpić na nie można. Łs. Małe i wązkie wzgorza w znacznym pasmie rozciągające ś. *rideaux* zwane, powinny być na wojennej karacie wyrażone. Łs. Wzgorza żywirne = *waty żywiru*. Wśród wzgórzów i jarów. Mick. P. **Wzgórek**. 2. *wszelka wydatność, część czego wzniesiona, wypukłość, wzgórek*. 3. anat. W. miednicy, p. anat. **Krzyżowy**. Wzgorza potyliczne (protuberantiae occipitales) = *guzowatości potyliczne*. × W. pierścieniowate, × wyniesienie pierścieniowe = *most Waroljusza*. Krup. W. wzgórzomózgowia = *wzgórek wzrokowy*.

Wzgorzenie, a, blm., czynność cz. **Wzgorzyć**.

Wzgorzomózgowie, a, lm. a anat. *thalamencephalon*.

Wzgorzowosutkowy anat. *thalamomamillaris*.

Wzgorzyć, y, ył *wzbić, wznieść w górę, unieść do góry*: Skrzydła ją wzgorzają. Garez.

[Wzgorzyna, y, lm. y] p. **Wzgórek**, **Wzgorze**. **Wzgorzysto** przys. od **Wzgorzysty**: Na lewo idą W. łany. Rol.

Wzgorzystość, i l. blm., rz. od **Wzgorzysty**. 2. lm. i p. **Wzgorze**: W Lubelskim pełne glin rodzajnych w żyto i pszenicę górzystości. Sw.

Wzgorzysty l. *pełen wzgórzy, pagórkowaty*. 2. *mający postać wzgórza*: Jazdy do brania wzgorzystej twierdzy użyć nie mógł. Sienk.

× **Wzgorzadzenie**, a, blm., czynność cz. **Wzgorzadzić**.

× **Wzgorzadzić**, i, ił *nagromadzić, zbic w kupę*. L.

† **Wzgrzać**, eje, ał, nied. **Wzgrzewać** *rozgrzać, zagrzzać, nagrzać szybko*. † W. ś. *rozgrzać ś., zagrzzać ś., nagrzać ś. szybko, zapłonąć, zapalać*: Meleager i z nim wieźliowie grzecczni chucią sławy wzgrzali ś. Zebir.

† **Wzgrzanie**, a, blm., czynność cz. **Wzgrzać**.

† **Wzgrzanie** się, a ś., blm., czynność cz. **Wzgrzać** ś.

Wzgrzebać, bie, bał, **Wzgrześć**, **Wzgrzebnać**, nied. **Wzgrzebywać** l. *grzebiąc wzruszyć, wznieść*

do góry, *wspulchnąć, nastroszyć; wskopać, wzryć*. 2. *grzebiąc tu wierzch czego zsunąć, zgarnąć, wygrzebać*.

Wzgrzebanie, a, blm., czynność cz. Wzgrzebać.

Wzgrzebnąć, nie, nął p. Wzgrzebać.

Wzgrzebnięcie, a, blm., czynność cz. Wzgrzeb-
nąć.

Wzgrzebywać, uje, ywał p. Wzgrzebać.

Wzgrzebywanie, a, blm., czynność cz. Wzgrze-
bywać.

Wzgrześć, bie, bi p. Wzgrzebać.

† Wzgrzewać, a, ał i † W. ś. p. Wzgrzać.

† Wzgrzewanie, a, blm., czynność cz. Wzgrze-
wać.

† Wzgrzewanie się, a ś., blm., czynność cz. Wzgrzewać ś.

Wziąć, wezmę, weźmiesz... [weznę, weźniesz... weznemy], wziął, [wziął, wzion, wzłun, wzian, zion], wzięłam, [wzionam], wzięła, [wzięła, wzięna, wzie-
na, wzina, ziena], wzięli, [wzięni, wzięni, wzięni, wzięni], rozk. weź a. weźmij, [weź, weźm, wejse],
× Wziąć, [Wziąć], nied. Brać, częstot. Bierać I. *wjąć rękę w rękę, dokonać brania*: Jedną ręką podaje mu listy, a drugą lekarstwo od niego bierze. Birk. Oto broń, pieniądze, coś ś. jeno podoba, bierz. Pileh. (= *masz, wybieraj*). Z lewej ręki W. w prawą. Górn. Bierze ją za rękę i przytula do siebie. I. Bierze go za puls. L. (= *maca*). Sięgnij ręką swoją i weźmij go za ogon. Leop. (uchwyć go. Leop.). Otworzył worek z pieniędzmi i mówił: bierz! L. Leży tego kupa kóło nas, brać one trzeba, a nie pojedynkiem zbierać. Pileh. (= *garnąć*). Kto brał nad siły, haniebnie upadnie. L. Chcąc brać księgi Tertuljana, mówił: podaj mi ni strza. Skar. Bierze tabakę z tabakierki. L. Wziął dziecię na ręce swoje i błogosławił. Wuj. Weź go za rękę. Troc. Weź broń do ręki, nie nabita, nie bój ś. Kto ś. w dłonie W. ośmieli? Len. Wziął Jezus chleb, i błogosławił, i łamał; i dawał uczniom swoim. Wuj. W. damę w taniec. Troc. (= *zaprosić, poprowadzić do tańca*). Przyjaciół wziął mię do teatru, na śniadanie (= *zafundował mi teatr, śniadanie, zaprosił mię na nie*). Brać kogo na stronę. Troc. (= *odprowadzić, prowadzić*). Wziąwszy skopa na ramiona. Troc. Wziął dziecię na rękę. Troc. Wziął gnój na widły. W. pieczeń na rozeń (= *nadziąć, natknąć, złożyć, wsadzić*). Najcieńsza, kiedy koń na kiel bierze, bo na ów czas niepohamowanie srożeje i wydzia. Dor. (= *kiedy zakłada wędzidło na kiel*). Koń, próżno spienionym cofany wędzidłem, wzięwszy na kiel, w okropną przepaść z panem godzi. Hul. Biorą na kiel, woźnice swego nie słuchają, wespną ś., aż na koniec ciężaru zrywają. Bardz. Niedźwiedzia sam bierał na szczep. Kacz. (= *nadziewał*). Przen.: Trzeba go będzić W. na kord. Kacz. (= *wyzwać na pałasze*). W. kogo na język, na języki, na zęby = *obgadzać, obmawiać go, szkalować, oczernić, spotwarzać, szarpnąć na sławie, rozsiewać o nim plotki*. Wzięli was na język i za ostawiony lud. Bud. [Wzięli cię se ludzie w rzeź]. W. na kiel = *uprzeć ś. hardo, postawić ś. krnąbrnie*. Dziecię ze zbytńego pieszczenia w swą ś. wolę uda i będzie brało na nię, jako kiedy koń na kły, gdy mu ś. na nie uzda zawadzi. Glicz. Łacno weźmie na kiel chłop, gdy mu raz pofolgujesz. Petr. Rokoszanów jak nie pokarzesz, porwą na kiel, i jako szkapysz szalone, i siebie i ciebie, królu, wniwecz obrócą. Birk. Czemużeś swojej żonie dał tak na kiel? Papr. (= *na kiel*

wziąć). W. kogo na zęby a. wycierać sobie kim zęby. Musimy ś. chwalić, boście nas na zęby wzięli. L. Dobiesz królowa rada do posług swych używała, przetoż ludzie wzięli sobie byli na ząb. Biel. M. (= *posądzałi, pomawiali ich, źle o tym gadali*). Jeśli urzędniki weźmiecie na zęby, tedy otrą czola a jawnie bez wstydu wszystko źle broić będą. Leon. Na ząb mię sobie wszyscy wzięli. Kn. (= *wszyscy na mnie kraczą, obgadują mię*). Na ząb go wzięli, mówią o nim wszyscy, noszą go. Kn. (podają go sobie. L.). Bywa to między ludźmi, że kogo weźma na zęby, to wyżej czasem wyniosą, niż trzeba. Boh. (*fama crescit eundo*. L.). Gdyby cię kto chciał niebacznie brać na ząb, prawdy nie lubiąc, niech wprzód uzna swój błąd. Stryjk. (krytykować, wzorki z siebie wybierać, na przetak brać. L.). [Bierze chorego na grabki] = *choremu coraz gorzej*. Wziąć co na warsztat = *odłożyć inne sprawy, zabrać ś. do wykończenia czego, przystąpić do opracowania czego*: Nareszcie wzięłam na warsztat kwestję, która mi oddawna leżała na sercu. W. kogo, co na cel = *zmierzyć ś., wycelować do niego*. W. na wagę = *położyć na wadze, aby zważyć*. Potrzeba te nowe grosze na wagę brać. Star. Przen.: Brać na uwagę, na rozmyśl, nie od razu zbywać, zestawie dalszemu rozważeniu. L. Na rozmyślenie brać. Sar. W. na rozum. W. rybę na przynętę (= *złowić, złapać*). Przen.: W. kogo na co = *związać, oszukać, wyprowadzić w pole, użyć, naciągnąć*: W. kogo na obietnicę, na piękne słówka. Nie mnie brać na socjalizm. Posp.: W. kogo na kawał (= *sztuczką, figlęm wywieść go w pole, zażyć go z matki*). Brać ustami, w usta = *wciągać, nabierać*. Kobiety nigdy w gębę gorzałkę W. nie powinny. Perz. (= *ani jej skosztować*). Nie biorę do ust wódki. Konie przednimi zębami trawę biorą, a trzonowemi żują. Trzye. Ryby chytre nie chcą pokarmu z wedy brać. Trzye. Grzeszni świętość usty i sercy zmazanemi biorą. Karnk. (= *przyjmują*). Wzięli wszyscy ciało i krew Chrystusową. Skar. Kto zdrow, temu lekarstwa brać nie należy. Perz. (= *zażywać, przyjmować*). W pigułkach, w konfektach brać na purgans. L. W. na poty. Przen.: A to wziął na gadanie! (= *gada zapamiętałe, bez końca*). Gdy miał lekarstwo brać, włożono mu w nie on jad. Skar. Brać lekarstwo. Troc. Brać w ś. = a) *przyjmować, wciągać, wchłaniać, chłonać, wysysać*: Bierze w ś. ziemia, bibuła wodę. Troc. Wólno niektóre farby od razu w ś. bierze, a innych nie wciąga inaczej, chyba za wielokrotnym rozmazaniem. Pileh. Dziecię, gdy z cudzego, a nie matki własnej pokarmu używa, społem też bierze w ś. zwyczaj żywota a obyczajów matki. Glicz. Nie ten jest zdrowszy, który wiele jada, ale ów, który to w ś. bierze, co mu w sytość idzie. Pileh. Skąd masz ten dech, który w ś. bierzysz i wypuszczasz? Górn. Wino u dna sądu bierze w ś. smak lagrowy, którego jest blisko. Trzye. (= *nabiera go, przechodzi nim*). Płodna rola daleko więcej zboża przynosi, niżli go była w ś. wzięła. Bud. B. Nawą, puściwszy spoje, gęsto w ś. wodę bierze. Pileh. b) Brać w ś. [brać = *mieścić, obejmować, zawierać, mieć w sobie, ogarniać sobą*]: Wór tyle wart, ile w ś. bierze. Pileh. Bezka bierze w ś. 72 garey, Troc. Okręt nie był wielki, bo tylko sześćset beczek brał. Warg. Przen.: W. co w serce = *wziąć do serca, przejąć ś. czym serdecznie*: Jednak to wzięła w serce i poczęła wierzyć temu. Wys. Z daru Bożego wziął do

serca, aby ś. puścił na nawracania. Skar. Do serca to wziął i swoich do sprzeciwienia ś. pobudzał! Skar. W. co w głowę, do głowy = *wziąć na rozum, na uwagę, zastanowić ś., rozważyć; dopuścić, przypuścić sobie do głowy, ubrać, uroić sobie*: Brać co sobie w głowę. Górn. Otóż, niech te słowa sobie rodzice wezmą w głowę i w rozum. Glicz. Jakież to śmieszne rzeczy wziął sobie do głowy! L. Na uczcie śpiewali pieśni, które z wina w głowy brali. Otw. (które im wino podawało, nieciło, wzniecało, tworzyło. L.). W. w rozum = *wziąć na rozum, na uwagę, zastanowić ś., rozważyć*: Czemuż tego sobie nie wziął w rozum, co jest przyszłego, ale tylko to, co jest niniejszego? Leop. (w serce swe. Leop.). Słuchajcie a w rozum bierzcie sobie. Leon. W. co w pamięć = a) *wbić sobie w pamięć, zanotować sobie, zapamiętać, zapisać sobie w głowie*: Brać w pamięć, *percipere memoria*. Mącz. Czego nie słuchać człowiek młody a co sobie ma w pamięć brać. Kosz. W on czas w przypowieści powiedział te słowa, aby w pamięć brała wszelka ludzka głowa. Falib. Brać sobie co w pamięć, w rozum. Troc. b) *† przypominieć sobie, przywieść sobie na pamięć, wspomnieć*: Elekeja Zygmunta skutku rychtego doszła, iż panowie sobie w pamięć brali święte panowanie Jagiełłowe. Stryjk. Brać w uszy = *pełnie słuchać*: Słuchajcie, niebioso, a bierz sobie w uszy, ziemi, boć Pan mówił. Leop. W. z sobą = *zabrać, nie zostawić*: Nie kazał brać wojsku tylko trawę a wodę. Skar. Konny lud wszystek z sobą wziął. Warg. Nic z sobą nie bierz, tylko tak, jak jesteś ubrana, bądź gotowa. L. Żebyś miał sto razy sto tysięcy, a je weźmiesz z sobą, kiedy umrzesz? L. Wziął księgę z sobą. Troc. Weźcie mię z sobą. Troc. Wziął zapasy na drogę. Odehodząc, weźmij z sobą mego ducha. Mick. Weźmij zwierciadło ze ściany. Mick. Mon cher, idź zaraz, weźmij mego sekretarza. Mick. A było co tam W., że i ręk nie stawało. Kacz. 2. W. co, W. co na siebie = *wdziać, włożyć, nałożyć co na siebie, przywdziać co, ubrać ś. w co; wzać, obuć co; oblec, przyoblec*: Brać na ś. mnišką szatę i kapię. Skar. Brać na ś. kaptury i żalobne stroje. Groch. Stęskniwszy ś. z ubiorem macedońskim, szatę na ś. wziął perską. Warg. Trudno, aby żaloby nie brała na pogrzb jego. Birk. (= nie przywdziewała). Cesarze szatę najwyższego biskupa pogańskiego aż do Gracjana brali. Skar. W. czystą bieliznę = *przyoblec, oblec*. W. buty na nogi. Przen.: Brać mię, postać wesołą, smutną. (L.) = *zrobić, przybrać*. Wziął twarz wesołą, smutną. Troc. Chameleon bierze na ś. farby tych rzeczy, które blisko niego są, a bierze farby wszelakie, oprócz czerwonej. Otw. (= *przyjmuję, przybiera; nabiera koloru*). Przen.: Brać na ś. ciało a. brać ciało = *nabierać, dostawać ciała, być, pełnić, paść ś.* Koń to będzie, niech jeno weźmie ciało na ś. Alb. Gdyby koń na ś. nie mógł brać ciała, co mu dawać. Compt. Koń ten ciała nie bierze. Troc. Przen.: Brać co na ś. = a) *podjąć ś. czego*: Ten święte, ów rycerskie wziął na ś. postugi. L. W. na ś. legację. Warg. Brać co na swą duszę. Troc. Ręczę, że nam ś. uda, biorę to na siebie. L. (= *odpowiadam za to, moja w tym głowa, ja w tym, mnie to zostawicie, polegajcie na mnie*). Weź tę sprawę na ś. Troc. (= *sam ś. nią zajmij*). Każdego pojedynkiem na ś. weznę. Troc. (= *podejmuję ś. zalać ś. z nim*). b) *ściągnąć, sprowadzić co na siebie, narazić ś., wystawić ś. na co*: Płaczu, przeklęstwa

aby ś. na siebie nie brał. Falib. Orygenes bierze obnowę, winę kładąc na Ambrozjusza, który mu dawał nakład na pisanie. Skar. W. przed ś. = *prześlęgnąć, podjąć, zamierzyć, umyślić*: W. co przed ś. Troc. Wolno nam co przed ś. W. i nie W. Petr. Fostanowanie to przed ś. pod tym terażniejszym czasem bierzemy. Vol. Przed ś. myśli nowe wzięła nawiedzić krainy wschodowe. P. Koch. Brać śródki przed ś. ostatnie. L. (= *użyć ich, chwycić ś. ich*). 3. *przywłaszczyc sobie, ściągnąć, ruszyć, złapać*: Bierze, gdzie nie położył. Kn., Troc. Wziąłem, nie ukradłem. Oss. Ottonowie także sobie wybieranie papieża brali. Skar. W Hiszpanji królowie już to sobie wzięli, aby biskupy mianowali. Skar. 4. *dostać, zdobyć, sprokrować, wytrzasnąć, wystarać ś.*: Gdzie W., tam W., byle było. Kn. 5. *odjąć, zabrać, odebrać, pozbawić czego, cofnąć co*: Od tego brać nie będą, który nie da. Koch. W. Pan dał, Panu też W. wolno. Rej. I sam Bóg nie bierze, gdzie nie masz. Kn. Gdzie jest, co W., wolnoć wyciągać: gdzie nie masz nic, i sam Pan Bóg tam nie bierze. Hrb. O surowe nieba, abo go nam nie dawać, abo brać nie trzeba. Jabł. Pan Bóg wziął głowę, króla mądrego, wziął rękę, hetmanów koronnych obudwuch, wziął żywot, obfite ruskie kraje, wziął pierś, wojsko ukraińskie, tylko wam nogi do uciekania zostawił. Star. Wziął mu Bóg syna. Groch. Starych śmierć bierze. Kołak. Bał ś., aby mu życia i majetności nie wzięto. Skar. Przysięgł zdrowia mu nie brać. Skar. Dadzą majetnemu, a i to. co miał, wezmą ubogiemu. Groch. Weźcie mi gardło. Nie zarazem mężemnikiem ten jest, któremu gardło wezmą. Żarn. Mitość tak wzrok bierze i tak go prządaje, że za rzecz niewidomą widzianą udaje. P. Koch. (= *odejmuję; zaślepia*) Trzeba koniecznie wziętą sławę przywrócić. Zachar. Przez zdarzenie przyszedł do gotowej sławy, z ręką owemu wziętej. Tw. Cóż ci do reszty wzięto rozumu niewiele. Fred. A. 6. *† W. zająć, zaprząć, zabrać*: Wieże budowano, tarany robiono, to długi czas musiało W. nim ś. to nagotowało. Biel. M. Winnica, jeżeli ś. sposobi, siła kosztuje, siła czasu, pracy i nakładu bierze. Damb. Wyliczając wszystkich imiona, wzięłoby ś. niemało czasu. Paszk. Leczy te rzeczy czas wzięły, by miały być wyliczone. Groch. Litość bierze miejsce pomieszczenia w jej sercu. L. (= *zastępuje*). 7. *pobrać, ściągnąć, wybrać, wymusić, wymóc*: Starostowie aby nie brali więcej, jedno to, co było za to, za co ciążają. Skar. Jeśliby kto, orząc, szczepił, dziesięcina nie ma być od niego brana. Sar. O tym myślą, jak wiele dziesięcin, czynszów, cła bierać mają. Kosz. Starosta brał co rok brukowe od miasteczka, a mostku mizernego nie kazał zrobić. L. Od sta złotych bierzemy pięć a. dziesięć. Gostk. Bierze z tej wsi pięć tysięcy. Troc. Przen.: Nie może być, aby Pan Bóg za to nie wziął zemsty. Krasz. (= *nie pomścił ś.*) Chcieli odbyć zwykłą swoją zimową razię, aby W. odwet za poniesione świeżo porażki. Stadn. 8. kogo = *zabrać, pojmać, złapać, schwytać, schwycać, zaarrestować; zalać, zalać*: Klasztory wylupili i szlachetne panienki brać żołnierzom dopuścił. Skar. Uciekających brali i przedawali. Skar. Jawni złodzieje mają być z kościółów brani. Kłok. Brać pod wartę, pod straż, przytrzymywać. Kłok. Wzięliśmy Turczyzna z przodu (z oczu) i z tyłu. Troc. (= *zaszliśmy mu*). Weźcie go do kozy. Boh. Do więzienia go brał. Skar. W. go stąd, liktorowie! L. Weźcie go, wy-

trzepie z niego drwiny. Jabł. (= *połóćcie, rozciągnijcie*). Żeby cię djabli wzięli (= *porwali*). Niech was djabli wezmą! Niech mię choroba weźmie. L. Bierze krogulce ptaki rozmaite. Trzyc. Gdy już sokół imię s. brać ptaka pierwszego, którego uchwyci, dać mu s. najeść. Trzyc. Psy okarmić musiano, iż niedźwiedzia brać nie chcą. Górń. Przen.: Ma inkluzę, dla której go żadne nie bierze żelazo. Boh. Doświadczajmyż, jeśli ich kula lub miecz bierze. Boh. W. kogo we dwa ognie. Przeu.: Trunek go bierze = *zaczyna nań działac, zwycięza, rozbiiera, rozmarza go*. Przen.: Brzytwa nie bierze, bo tępą (= *nie chwytą s., nie tnąc*). Przen. (w wyższych, w szermiere, walce i t. p.): W. kogo = *W. nad nim górę, pokonać go, zakasować go, zwyciężyć*: Drugi z wyższych bierze (= *wysuwa s. na czoło, zakasowuje swych półżawodników*). Błanek bierze... już go wziął! Wziął górę nad kim (= *wybić s. nad kogo, zmóc go*). Przen.: Mróz bierze = *łapie, chwytą, weznaga s., poprawia s.*. Przen.: *napaść, atakować, chwycić, zdjąć, opanować, przeniknąć, zmóc, złapać, opaść*: Miłość mię bierze. L. Słabość mię bierze, ognie na mnie biją. L. Wenus, gdy ją wezmą zale, rzuca Cyterę. Jabł. Z szezęsca tak spokojnego zazdrość samych bogów wzięła. Jabł. Wzięły wilka skrupuły. Kras. (= *ruszyły go*). Mówiąc o tym, strach bierze człowieka. P. Koch. Febra mię brała, gdym go obaczyła. L. Niecierpliwość mię bierze. L. Wszystkie mnie złości biorą, słysząc wacpana tak mówiącego. L. Skądże was ta złość wzięła? Jabł. Bierze mię ochota pisać boje i przewagi. Oss. A kochoć, a walczyć aż brała ochota. Kor. 9. gwałtem = *zabrać, złapać, wyrzucić, złupić, porwać, zrabować*. L. Bierze wilk i lizone. Rys. Ach! bierzcie wozy, ach! bierzcie dostatek, tylko puszczajcie nas zdrowo. Mick. 10. *zabrać, zagarnąć, zdobyć, zawożować, zająć*: Miasta W. nie mógł, tylko go oglądał. Skar. Brał obozy pogańskie. Birk. Wiele zamków, ledwie zoczył, zaraz brał. Gotowie cudze państwa brali. Skar. Wandalowie Afrykę wzięli. Skar. Wszystko w Macedonji pod moc swą brał. Skar. W. pod s. Wen. (= *opanować*). Role mieczem wzięli. Warg. Przegrali bitwę, wzięli ich przez miecz i trybut im rozkazatem. Warg. (= *podbiłem*). Wziął nam nieprzyjaciel fortecę, miasto. Troc. 11. † Dziecię u chrztu brać (Skar.) = *dziecię trzymać do chrztu, chrzestnym być*. L. 12. *kupić*: Wszelkie towary biorę w sąsiednim sklepie, u kupea, wprost z fabryki. U tego kupea nie nie biorę. Brać na borg, na kredyt, borgować. L. W. co na kredę. Brać na borg ze sklepów różne towary, czyniąc nadzieję prędkiego za nie zapłaćenia. L. 13. co na s. = *ściągnąć, sprowadzić co na s., narazić s. na co*: 14. co do kogo, do siebie = *zastosować, odnieść, obrócić, zwrócić doń*: Niechaj w całym tym piśmie nikt nie w szczególności do siebie nie bierze. L. Zły do urazy bierze przestrożę, dobry do poprawy. Fred. M. Nie bierz tego przytyku do siebie. 15. *przyjąć*: Charon strogi bierze dusze w łódź załozną. Zbyl. (= *zabiera*). Rzeka ta bardzo wielka, bo bierze w s. 6 rzek znacznych. Łęcz. Rozumieją, jakoby nasz język łacińskich nauk w s. W. nie mógł. (nie podolywał, zdolywał, wydolywał tym naukom. L.). Dzieci brać, odbierać, babić. L. Dzieci brać - babom przynależna. Cziah. Postanowiono, aby Żydówka u chrześcijanki, ani chrześcijanka u Żydówki

dzieci przy rodzeniu nie brała Sak. Chory chrzest wzięł. Skar. Na kanonje nie mają być brani, tylko obywatele szlachęcy. Sar. (= *powoływani, obierani*). Z więzienia na państwo wzięty. Zbyl. Bierz rzeczy nie wymowne, ale moene, nie uszom gladkie, ale prostą prawdą przyprawne. Skar. Brać kogo na co, brać go za co = *przybierać, obierać, wybierać*: Konstantyn chciał W. Maksencjusza za towarzysza na państwo. Skar. Stryjecznego brata za syna wzięła. Skar. (= *przysposobiła, adoptowała*). Od teje godziny wziął ją zwolennik za swoją matkę. Leop. Wzięli bogów za świadki. Jabł. W. co za przykład, za wzór, za model = *postawić sobie za wzór, wstępować w czyje ślady, naśladować kogo, co, zaputrywać s. na kogo, na co, wzorować s. na nim*. W. kogo na świadka (= *weznac, powołać*). Biorę was wszystkich na świadectwo. Troc. (= *świadczyć s. wami*). 16 za kogo, za co = *poczytać, uważać, mieć za kogo, za co*: Wziąłem cię za kogo innego. Niem. Dla wspanialszego postępku wziął ją za bogiuią. Węg. Za kogoż to mię ty bierziesz? L. Wzięłam wacpanią za tę panią, która jest bardzo grzeczną, alem s. omyliła. L. (= *miałam wacpanią za grzeczną*). Dla bliskości różnych słowiańskich narodów kronikarze jeden za drugi brali. Nar. Nie chcej mi tego brać za złe, że... L. Brać sobie co za krzywdę. Górń. Brać za obowiązek. L. Biorę sobie za słodki obowiązek powinszować ci tej pociechy. L. Jak kto chce, niech sobie bierze, ja zaś oszezędnosc za największą pocytyję cnotę. Siem. J. (= *ilu-maczy, wyklada, przedstawia*). Biorę to sobie, list twój za honor, za hańbę. Troc. Właśnie waś rzeczy rozumnie bierziesz. L. (= *traktujesz*): 17. *przyjąć, nie odrzucić, wziąć dla siebie, dostać*. Głupstwo nie brać. kiedy dają. Jak. W. Głupi daje, mądry bierze. Rys. Głupi bierze, a mądry daje. Kn. Wszysey chcą brać, a nikt nie nie dać. Kn. Lepiej dawać, aniżli brać. Skar. Musi kto pierwej dać, toż dopiero drugi weźmie. Górń. Byś Homerem był lub Cyceronem, nie przyniesieszli nie weźmiesz, Homerze, Cyceronie. Groch. (= *darmo nie*). Bierz, coć dają. Trzt. (= *co ci w łapę lezie*). Bierz, Michale, coć Bóg daje. L. (= *nie przebieraj*). Brałabyś, zda s. to na gospodarstwo. L. Brałoby s., kiedy ci dają; to tylko głupecy gardzą pieniądzmi. Coż mi na tym, że moneta zła, kiedy ją ode mnie wezmą. Gostk. Mynica, która zwykła być w kraju brana. Skar. (= *mająca kurs, będąca w obiegu, bieżąca*). Za czynsze grosze praskie brać mają. Skar. Biorą te pieniądze. Troc. (= *idą, są dobre, nie fałszywe*). Żydzi mogą wszystko w zastawę brać, krom rzeczy kościelnych. Skar. Miałliby Brutus W. od Cezara żywot, gdyby go mu dawał? Górń. Ziemia, trzęsąc s., fundamentów budowania Juljanowego brać nie chciała. Skar. (= *pochłonać*). To drogo! ośm złotych weźmiesz? -- Nie dam od dziesięciu. Alb. (= *będziecie mieli dosyć?*) Biorąc, dają, to Walka zdradziło przysłowie: *przedał ciołka, a grosze wzięto na Grzybowie*. Zabł. Proszącego w łaskę wzięł. Warg. (= *przyjął, dopuścił, przypuścił do łaski*). Bellona weźmie cię w opiekę swoją. Zbyl. (= *otoczy cię swoją opieką*). Wziął miasto pod swoją obronę. Troc. Sędzia nie ma brać, ani dawać. Bud. B. (= *przyjmować datków, łapówek, dać s. przekupić*). Bez ręk i bez oczu sędziego malują; znać mu pożądać i brać zakazują. Jag. Sumienni, uiewinni rzekli: bierzmy też i my, kiedy biorą inni. Tremb. Po funkeji, gdy przy-

szło przysięgać, zastanowili ś. nad słowem: nie brałem. L. On bierze (= *jest lapownikiem, jest interesowny*). Bierze podarki, pieniądze, zastaw, interese. Troc. 18. *dostać, otrzymać, odebrać*: Wziął pisanie z Kastyjonu. Wys. Wziął parę sukien od matki w podarunku. Kras. Jeden bierze, siła bieży (w zawodach). Post. Kto nie był przy rozdawaniu, nie weźmie nic. Kn. Karę W. Bardz. Policzek od niego wziął. L. Znać, żeś niewiele wziął plag w szkołach. L. Panam miał złego; wzięło ś. może więcej, jak w szkołach. Kras. (= *oberwało ś.*). Brali po nabożeństwie na ementarzu po kilka kijów. Świt. Od Żydów pięć kroć po czterdzieści razów bez jednego wziąłem. L. Chociaż wziął kijem, nie dbał nie na plagi. Jabł. Brać w pięty. Kłok. Obruszamy ś., żeśmy upomnienie abo chłostę wzięli. Pileh. Ten sromotny raz od Chryzostoma wzięła Eudoksja. Groch. Umierając, noszę Bogu dzięki, że eios śmiertelny z twojej biorej ręki. L. Obchodząc mury, wziął postrzał. Pileh. W. po boku, W. w łeb, w pysk, w gębę. L. W. po hoku. Troc. [Żeby my nie brały od matek hałasu] (= *żebyśmy nie miały co słuchać od matek*). W. kłeskę = *ponieść kłeskę, doznać jej*. Oni są przyczyną, że ś. ta kłeska wzięła. Warg. Zwyciężony Cezar wziął wielką kłeskę i był porażony. P. Koch. Wziąwszy wielką kłeskę a porażkę na wojsku swoim. Leop. Szkodę brać. Skar. Szkoły żadnej nie wzięli. Biel. M. Upadek wzięli. Zbył. Brać zelżywość. Skar. (= *znosić ją, doświadczyć, doznać jej*). Cudowne braliśmy zwycięstwo. Groch. (= *dozналиśmy go*). 19. co po kim = *oddziedziczyć, otrzymać w spadku*: Masz dosyć, a nie znać po tobie, leda kto weźmie to po tobie. Rej. Brać = *pobierać*: Od jednych mistrzów i nauki swoje i ćwiczenie młodoci swej brali oboje. Otw. Marek Aureljusz chodził do Sekstjusza filozofa i brał od niego lekcje. Pileh. Brać pensję, żołd = *otrzymywać; być na pensji, płatnym być*. Żołnierz, który pieniądze bierze, jeśli pocztu nie osadzi, karan ma być. Skar. Oj, co już ośmkroć brali pieniądze, jeszcze ś. nie zdobył na to nazwisko: żołnierz. Warg. Gdzie służysz? wiele bierzesz na dzień? L. (= *masz*). 20. *pojąć, zaślubić*: Brać żonę = *żeńić ś.* Skar. Brać którą za żonę = *żeńić ś. z którą*. Skar. Rozumiał, iż łaskę świadczy córce mojej, biorąc ją. L. Inną bierze za żonę. L. Smał W. do małżeństwa żonę brata swego. Skar. Niewiast pogańskich zakazał Bóg bierać w towarzystwo małżeńskie. Gil. Kiedyś pan, nie bierz lichoty. Troc. Brać męża, brać za męża, iść za mąż. L. Pulcherja Marejana męża wzięła. Skar. Niewiasta umyśliła W. za męża Diogenesa. Skar. 21. *obrać sobie co, poświęcić ś. czemu, wstąpić do czego*: Córkom pozwolił żywot zakonny brać. Skar. Cesarz Fryderyk wziął krzyż. Skar. (= *zaciągnął ś. na krucjatę*). 22. *poziąć, poczuć co, nabrać czego*: Czasem ludzie ledwo co ś. obaczą, biorą zaraz do siebie przyjaźń. Lubom. Poczynali brać podejrzenie. Warg. Młódz aby smaku w rozkoszach nie brała. Falib. Do rozkoszy gust wzięta. Hul. Pocięchę z czego brać. Górn. (= *czepać*). Nadzieję brali, Warg. Wielkie serce do wiary chrześcijańskiej brał. Skar. Żołnierze brali do Gordjana złe serce. Skar. Serce brać, nie tracić trzeba, komu przyjazne są nieba. Jag. (= *nabierać odwagi, mężnieć, ośmielać ś.*). Święty z mąk do męczeństwa jeszcze większe serce brał. Skar. Wziął wielkie serce na nieprzyjacioly. Skar. 23. *przybrać co, dostać, na-*

brać czego: Bił białemi dłońmi piersi swe odkryte, aż subtelną rumianość brały piersi bite. Otw. 24. *zaczepnąć, osiągnąć, zyskać, otrzymać co, dostać, nabrać czego*: Z emulacji inni enotę biorą. Jabł. Szczęśliwa pastereczka, która z białego gzieleczka ozdobę swoje, choć ubogą, bierze. Lubom. Pożywając tego owoco, zdrowie brali. Urzęd. Wiele paralizem zarażonych zdrowie brało. Leop. (= *odzyskiwało*). Od Boga uzdrowienie wziął. Skar. Ślepi widzą, trędowaci bierzą (biorą) oczyszczenie, głuszy słyszą. Leop. Spadły z oczu jego łuski, a wnet wziął wzrok. Rej. W słowie Bożym wzrok bierzemy. Groch. Od Boga siły wielkie brał. Birk. Wziął koronę i z wiarą Jagielto. Koch. W. Biskup od papieża moc bierze. Skar. Bóg to ku dobremu końcu przywiódł, tak że tu szpetną omyłkę czarł wziął, jako ja i dziś nad każdym bierze, kto jeno wiernie ufa. Panu. Rej. Kto kapłaństwo brał, za czystość ś. ująć musiał. Skar. (= *dostał go, przyjął, obrał sobie, poświęcił ś. mu*). Przez białogłowy Rzym wiele wziął dobrego. Górn. Dobrodziejstwo W. jest wolność stracić. Kn. Nikt darmo nie wziął enoty, trzeba do niej praey. Dm. Po tej chorobie już znowu siły biorę. Birk. (= *przychodzę do nich, odzyskuje je, nabieram ich, wzmagam ś. na siłach*). Nie ezekaj, abzy wrzód wziął się. Górn. Wziął wielką moc Attyła, aby był bieżem Bożym na chrześcijany. Skar. Seraceni moc brali, podbijając częściami Hiszpanją. Skar. (= *wzmagali ś. na siłach, wzmacniali ś.*). Konoyljum moc wzięło, że ś. powszechnym stało. Skar. (= *nabrulo znaczenia, powagi*). Górnę brać, w górę iść, postępować. I. Budowanie w górę szło i koniec brało. Skar. Koniec wziął taki, że ś. obiesił. Skar. W naukach dobry postępek wzięli. Kłok. (= *zrobili, uczynili, osiągnęli postępek*). Nauki wzrost brały. Weg. (= *postępowały, rozwijały ś., szły w górę*). Brać ciało, postać, zawiązywać ś. na ciało, formować ś., kształcić ś. L. Dziecię, w mateczym żywocie ulane, postać człowieka bierze. Otw. (= *otrzymuje, dostaje; przybiera ją; nabywa, nabiera jej*). Chrystus wziął ciało z żywota N. Panny. Karnk. Wszyscy, którzy ś. rodzą, ze krwi matek swych ciała biorą. Karnk. W. początek = *mieć, otrzymać początek, zacząć ś.*: Slepota ta początek z grzechu wzięła. L. Przez wilgotność z ciepłem wszystkie rzeczy początki naprzód wzięły. Otw. Sprawa wzięta pomyślny obrót (= *przybrała*). W. zwyczaj = *powziąć; przywyknąć, przyzwyczaić ś., nawyknać, włożyć ś.*: Księża wzięli zwyczaj chować przy sobie białogłowy jako za duchowne córki. Skar. W. zwyczaj, zasmakować. Kaz. 1555. Już konie wzięły pęd największy. Sienk. W. przykład, wzór, model z kogo, z czego, Uczył syna swego, by brał przykład z niego. Kołak. Z ojca przykład bierz, jak trzymać wiarę. Bardz. Bierzemy przykład z świętych. Karnk. Skąd to mieli, kędy te przykłady i nauki brali? Falib. Brać ś. stąd ma przykład i nauka. Skar. Obyczaje każę mu brać z przykładu swego. Otw. 25. *przejść, przejść, zasięgnąć, zacząć, zapożyczyć, poczerpnąć*: Polacy miary sposób z Francji abo z Niemiec brali. Skar. (= *przyswajali sobie*). Karamani pod Ormiany przedtym należeli, przetoż wzięli ich język i pismo. Łęcz. Katolicy z podania i z Pisma św. wiarę swoje wzięli. Skar. Wiadomość ś. z pism bierze. Skar. Bańie z pogaństwa brał. Skar. Z ich pism dowody brał. Skar. Z listu tego to ś. bierze, że ich przywołał. Skar. (= *wynika, pokazuje ś., wpływa, wypada*). Od matki wzięła

i wiedziała, jaką moc w sobie wszystkie zioła mają. P. Koch. (=nauczyła ś.). Wziął wiadomość, że syna jego zabito. Warg. (=odebrał, otrzymał; doszła go). Wziął wiadomość, iż stąd już niedaleko jest miasto. Warg. Wziął to z Cyeceona. Troc. 25. użyć; zastosować w praktyce, w życiu codziennym: Wielorako ś. to słowo przyjaciel bierze albo wielorakie ma znaczenie. Pilch. Geometriji naukę starożytni czasem przestronniej brali, niżeli teraz zwykliśmy. Pilch. Imię Azji bierze ś. trojakim sposobem, to jest, iż trojako znaczy. Łęcz. Oni to prosto biorą i wykładają. Salin. (=pojmują). Bierze to słowo w tym sensie. Troc. W. lekarstwo, okłady, kąpiel, masaż. Do ciasta, aby było twardsze, biorą jajko (=dodają). Do marynowania śledzi biorą octu przegotowanego i korzeni. Przyrządzając tę mieszaninę, biorą trzy rzeczy. Nie bierz imienia Pana Boga nadaremnie, bo ś. mścić będzie nad tym, który imię Jego nadaremnie bierze. B. B. (=nadużywa go, wzywa). Język nadaremnie imię Boskie biorący niechaj do podniebienia przyschnie krzywoprzysięzcy. Koch. W. 26. [W.] zdjąć, zewlec: Żołnierz bierze swoje ubranie ze siebie. 27. W. a. W. ś. skierować, skierować ś., zbaczyć, złożyć, złożyć ś., skrócić, zawrócić; narzucić: Puszcza gościniec bity, a bierze w prawą. Susz. Widząc kałużę, wziął ś. na lewo. Przen.: Pójdę, gdzie mię żal, gdzie mię szczęście bierze. Ustrz. (=dokąd mię ciągnie, wabi, prowadzi). Mówił Paweł: biorę sobie do cesarza; tedy Festus odpowiedział: wziąłeś sobie do cesarza, do cesarza pójdziesz. Leop. (=udaję ś., zwracam ś., odwołuję ś., apeluję). Postąpiono na sejmie pobór, acz niektóre województwa na to zezwoliły, drugie do braci wzięły. Vol. (zdaniu braci szlachty, zjeżdżającej ś. na sejmiki relacjonuje, zachowały. L.; skłoniły ś., przycyliły ś. do ich zdania, im zostawiły do rozstrzygnięcia). 28. wybrać: Wzorki brać z kogo = dopatrywać ś. w nim stron wjemnych, aby je krytykować, wyszydzać, wydrwiwać, wysmiewać. L. 29. † W. sięgnąć w głąb, zapuścić, dobrać ś.: Gdy oracz w głąb brać ś. nie leni, natrafi na grunt nowy. Min. 30. braniem, wybieraniem wykopac, wybrać, bić: † Rowy brać. Haur. [Brać rów, studnię. Gróbarz groby bierze]. Przekopy brać. Warg. Studnią aby często brano i ubierano, nikomu nie bronie. Haur. (=czerpano). Przen.: Wyżej brać nad oktafę, przesadzać. L. (=przeciągnąć). 31. zabrać, zawrzeć, zawiązać: Przyjaźń z nim i towarzysystwo wzięli. Warg. Przymierze z kim W., foedus jacere. Mącz. Wziął z Turkiem przymierze. Biel. M. Stał do mnie posły, abymy przymierze z nim wzięli. Leon. W. pokój, zawrzeć, uzyskać pokój. Wen. Jutro weźmiem ślub. L. Panienska dziś ślub bierze, jutro ją mąż zdradza. L. [Pójdźmy do kościoła ślubu brać]. W. rozwód = pójść do rozwodu, rozwieść ś. Z piękną rozwód był wziął żoną. L. 32. zacząć, począć, zacząć: Wzięli pié, grać, jeść. Troc. Jak ś. wezmą wszysey śmiać do rozpuku. Tremb. Boćki też wzięły klekotac rozgłośnie gdzieśik po wsiach, jeszcze nierozpoznanych w szarosiach. Reym. Wiaterek też wziął przegarniać leciuchno. Reym. I wezmą mu ś. roztaaczać przed oczyma: nowotarski bór, zaskalskie gaje. Tet. 33. [W.] pleonastycznie: Ociecie bierze i siada. Bierz, rozbieraj ś.! 34. [Ani weź] przys. = ani rusz, ani w ząb, ani z miejsca: Ani weź, zrobié nie mogę. Ani weź, nie dam rady. 35. zł.: Brać do młyna = wydać kogo jako współ-

nika. W. ś. I. wziąć jedno drugiego nawzajem, pobrać ś., połączyć ś.: Skoro ś. kochacie, bierzcie ś. L. Dobrze, więc kochasz mię i ja ciebie, bierzemy ś. L. 2. ująć ś., podeprzeć ś.: W. ś. pod boki. [W. ś. w półki] = ująć ś. wyżej bioder. [W. ś.] jąć ś., czepić ś.: Śmiałka bierze ś. błąd (=opanowuje obłąd). Biorą ś. go żarty (=trzymają ś., mają przystęp do niego). 3. chwycić ś., złapać ś., ująć ś.: Za głowę ś. brali, matos wierzyć nie chcieli. Len. W. ś. za bary, za łby. Nie masz tu nie do roboty, jeno ś. ze zgryzotą w bary W. Sienk. (=stawić jej czoło). Wzięli ś. na szable. Przybor. (zczepili ś.). 4. [W. ś. na swoją duszę] uwziąć ś., zawziąć ś., usiłować ś., zabić. 5. wysilić ś., wysadzić ś., zdobyć ś. przebiegle: Na te i tym podobne racje ś. brali. Pot. Złodzieje na sposoby biorą ś. 6. zabrać ś., przystąpić do czego, chwycić ś. czego: Trzeba ś. W. do roboty. L. Z dzieciństwa brał ś. skwapliwie do dzieł rycerskich. Nar. Brały ś. do tej, co drudzy, śklenice. Wad. Wziął ś. z apetytem do potrawy. Troc. Brał ś. z ochotą do tej pracy. Troc. Już ś. do broni brali. Troc. [Bierz ś. wianka wić]. Musiał ś. W. do broni dla obrony króla. L. (=rzucić ś.). Stał do mnie posły, żebyśmy ś. do pokoju brali. Leon. Trzeba wprzód poznać ziemię, żeby wiedzieć, jak ś. W. do uprawy. Kras. 7. wybrać ś., zebrać ś., zabrać ś., przygotować ś., przyszykować ś., przysposobić ś., wyprawić ś.: Spiewaj nam, jako ś. nadęci bisurmani brali na tę imprezę. Koch. W. Płacicie, co na kapłaństwo święte ś. bierzecie; takiego dobroczyńcę ledwo mieć będziecie. Groch. Po 8 dniach wzięli ś. do odwrotu. Stadn. [Bierzcie ś. z nami, pójdziem do dworu. On ś. bierze i jedzie po księdza. Czekaj, czekał, a potem wziął ś., poszedł]. 8. zebrać ś. z siłami, zwrócić ś., natężyć ś.: Zaciął koni, które wiałwszy ś., jeły z wozem uciekać. Glicz. 9. † W. ś., × Wzdjąć ś. o kogo, o co, za kogo, za co = upomnieć ś., ująć ś., stanąć w obronie: Weź ś. za ojcem, jako syn prawdziwy, już ś. nie żałuj. Klon. Bierze ś. Bóg o krzywdę swoją i od złych odbiera błogosławieństwo swoje. Birk. Mężowi nie przystoi brać ś. o żarty i o słowa, bo on na to dbać nie ma. Birk. Kiedyby ś. o każdą krzywdę brał, tedy choćby po włosku z głowy wyrrywano, nie stałoby ich na głowie. Rys. Tak ś. właśnie brali o krzywdę cudzą, jak o swoją. Bud. B. Jesliby ś. kto brał o jaką rzecz na Żyda, biorąc go sobie za isca... Sz. Kto ś. i o psa i o chłopca nie weźmie, nie weźmie ś. i o żonę. Rys. Wstań, Panie, a weźmij ś. za swą krzywdę. K. G. My u dworu przyjaciół dosyć mamy, ale wy nie macie nikogo, ktoby ś. za was wziął. Kosz. Mądrymu przystoi nie brać ś. za wszystko, ale umieć cudzy występki pokryć. Bud. B. Brał ś. za nich, bo był ich opiekunem. Pilch. Bardzo mężczyźni wzięli ś. za tę niewinną pana swego śmierć. Baz. Brać ś. o krzywdę będą. Troc. 9. p. Wziąć. 10. † W. ś. dokąd = ruszyć, wymieść ś., zabrać ś., oddalić ś., iść precz; udać ś., podążyć, wyprawić ś., wybrać ś.: Weź ś. stąd, wyprowadź ś. stąd, idź precz. L. [Chłopey na zbroj ś. brali. W. ś. w wędrowkę]. Już ś. Aleksander brał z wojskiem, chcąc dochodzić swego prawa mocą. Biel. M. Jeżeli ś. bierziesz od nas, powiedz to nam raczej, a my cię wściagać nie będziemy i owszem cię wolno precz puscimy. Biel. M. Dla cieple tylko brać ś. na tę drogę miałą. Górn. Gdzie ś. bierziesz w tak niepogodną drogę? Mącz. Rugier sam ś. ku nam bierze. Jag. Konie w nie-

znajome ś. kraje przez powietrze brały. Otw. Brał ś. do pokoju. Troc. Niedobitkowie w poblizsze ś. brali lasy. Troc. Biorę ś. precz. wybieram ś. w drogę. Troc. Rzym tobie naznaczony jest, tamże ś. bierz. Skar. Do miłosierdzia Twego ś. bierzemy. P. Koch. (= *uciekamy ś.*). Ku niebu trzeba ś. brać. Zigr. (= *mieć ś.*, *zmierzać, garnąć ś.*, *dażyć*). Góra prosto ś. swym wierzchołkiem ku niebiosom bierze. Bardz. (= *sięga*). [Hajducy biorą ś. po ciebie. Już ś. jegomość od stołu bierze (= *wstaje od stołu*). Bodo ś. moje wołki do dom brać]. Chętnie ś. biorę ku Tobie, gdyż sługę swego wzywasz. Gęb. Wojśka ś. ku Troi brały. Otw. (= *posuwały ś.*, *ściągały ś.*, *ciągnęły*). Do biskupów ś. brali, a biskupów wyrok ważny był. Skar. (= *odwoływali ś.*, *apelowali*). Odporna strona brała ś. do przysięgi, a zaoblwa dopuścić jej tego nie chciała, ale sama za przysięgą brała ś. Sil. (= *skłaniała ś.*, *była za przysięgą*). Rządęcy narodów, ojcowie, pasterze, pod wasze berła na to ś. świat bierze, by mu zwierzone stodko żyły trzody. Nar. (= *garnie ś.*, *ma ś.*). Il. † W. ś. na co = *zanieść ś.*, *zabrać ś.*, *na co; mieć ś.*, *zabrać ś.*, *chylić ś.*, *kłonić ś.*, *iść ku czemu*: Jako widzę, nie bierze ś. wam na to. Zigr. Próżno chwalić, ninacz ś. dobrego nie bierze. Falib. (= *nie zapowiada ś.*). Bierze ś. ku nory, poczyną ś. zmierzkać. Mącz. Zima już wtenczas brała ś. ku wiosnie. Białob. 12. *zjawieć ś.*, *znaleźć ś.*: Któżem ja? gdzie jestem? skąd ś. wziąłem? Karp. Skąd ś. też to ludzie biorą na świecie! L. Skądże ś. tu wziąłeś? Kniaż. (= *a ty co tu robisz?*). Ujrzała szatę piękną przed sobą położoną, nie wiedząc, skąd ś. wzięła. Skar. O, wielkości takiej wiary, skądżeś ś. u tego poganina wzięła! Skar. Jeśli oćcie kosterka, takież ś. syn bierze. Opal. (= *bywa, okazuje ś.*). Nie wiem, skąd mu ś. w pół modlitwy bierze, że westchnął. Bardz. (= *przychodzi*). Skąd ś. ten bilet wziął w mojej kieszeni? L. (= *jak ś. tam dostał?*). Oni są przyczyną, że ś. ta klęska wzięła. Warg. Skądżeś ś. tak rano wzięła, Reginko? (= *skąd przychodzisz?*). Gdy ś. o tym rozmowa wzięła... Krasz. (= *zawiązała ś.*, *wszczęła ś.*, *powstała*). [Zdaleka ś. bierzemy, nowinę niesiemy]. 13. [W: ś. na jedno] = *połączyć ś. z kim przeciw drugiemu*.

[Wzięła] p. Wziął.

[Wziął] p. Wziął.

Wziątek, tku, Im. tki, † Wziątka l. *wzięcie*; *nośbór*, *zabór*, *łup*, *grabież*: Wybrano z kościółów inszych naczynie święcone, ale z krakowskiej djeczzi nie najmniej wziąć nie można, gdyż biskup najmniejszego wziątka dopuścić nie chciał. Błaż. Więć że rozdają w samym Rzymie zboże, każdy dla wziątka do miasta ś. trzodzi. Chr. [Každy ś. miał do wziątka] = *do jedzenia*. 2. *to, co wzięto, co biorą, zysk, korzyści, dár, dochód, przychód, akcydens, profit, obrywká, oberchápka; łapowe, łapówka, kuban, poręczawiczne*: Popi nie tylko chorym, ale i zdrowym ten sakrament odprawują, a to dla nieszcześniejszej mamony i wziątka. Pim. Nikt wziątkiem nie gardzi. Zegl. Przyjaźń ich tam, gdzie W. Fred. M. Tam wszystek, gdzie W. Troc. Niewielu, którym nad W. milsza enota i sprawiedliwość. Pilch. To, co mu sumnienie kazało, bez wziątka żadnego uczynił. Star. (= *bezinteresownie*). W., łapowe. Pot. Ofiejalista, któryby dla wziątka w rzeczach lub pieniądżach przyjętego nakręcał świadectwa, niezdolny na zawsze do wszystkich urzędów ogła-

sza ś. Ostr. Sejmiki gospodarskie na jedne wziątki i szarpaniny wymyślone; rozbierają ś. na nich publiczne dochody. Jabł. Nie lęda gatunek dobrodziejstwa, którego i datek i W. równie jest pożyteczny. Pileh. (świadczyć i doświadczyć dobrodziejstwa. L.). Cokolwiek wydasz, złieć a zwać, a datek każdy i W. napisz. Leop. (co dasz albo weźmiesz. wszystko napisz. B. G.). Regiestra wziątka i wydatku. Warg. (= *dochodu i rozchodu, wpływu i wydatku*). Księgi wziątka i wydatku. Troc. [W. z więzienia sieci bardzo ś. uszczuplił] (= *dochód*). Fałszywa przypowieść: do Świątek najlepszy (z obory) W., bo od Świątek dopiero dobra pocyną ś. pász. Haur. (= *przychów, przychówce, przyplód, przyplódek*). 3. [W.] *dziadictwo, spadek, schedá, sukcesja*. 4. [W., Wziątek] *posag, wiano*. 5. druk. *czcionki wzięte na rękę do rozbierania*.

Wziątka, i, Im. i l. † W., p. Wziątek. 2. w grze karcianej, *hierka, bitka, lewa*: Kto zostaje bez wziątka, to tego zostającego bez wziątka, czyli sztychu, sadzają na ziemi. Kolb. W. w grze w wareaby, szachy, domino, kości = *kamień zabrany partnerowi*.

† Wzió (Wz-ió), wzięcie, wszedł p. Wzejść.

[Wzięta] p. Wziął.

[Wzięni] p. Wziął.

[Wzięno] p. Wziął.

[Wzięni] p. Wziął.

× Wzieracz, a, Im. e ten, co wzięta, wzglądacz.

Wzierac, a, al p. Wejrzeć.

× Wzieradło, a, Im. a p. Wziernik.

Wzierać, a, bIm., czynność cz. Wzierać.

Wziernik, a, Im. i, × Wzieradło lek. (speculum) *narzędzie ułatwiające lekarzowi obejrzenie wnętrza jam ciała, np. pochwy, kiszki stolcowej, nosa, krtani, uszu i t. d.* W. cewkowy (do cewki moczowej), uretroskop; endoskop. W. krtaniowy, laryngoskop. W. macieczny (speculum uteri). W. nośowy, rynoskop. W. oczny, oftalmoskop. W. pecherzowy, cystoskop. W. ustny, × wzieradło gębowe (speculum oris). Badanie odbytnicy wziernikiem (rectoscopia). Badanie oka wziernikiem (ophtalmoscopia).

Wziernikować, uje, ował lek. *badac zapomocą wziernika*.

Wziernikowanie, a, bIm., czynność cz. Wziernikować: W. cewki moczowej (urethroscopia). W. oka (ophtalmoscopia). W. tchawicy (tracheoscopia). W. żołądka (gastroscopia).

Wziewać, a, al p. Wzionać. Anat.: × Naczynia wziewające, p. Limfatyczny. Adam.

Wziewadło, a, Im. a, lek. l. *przyrząd do wziewania, inhalator, przyrząd do rozpylania płynów, zawierających środki lekarskie w roztworze*. 2. p. Wziewnik.

Wziewalnia, i, Im. e, Wziewnia *inhalatorjum*.

Wziewanie, a, bIm., czynność cz. Wziewać. W. (inhalatio, inspiratio), wdychanie, wdech, wciąganie (powietrza), wetchnienie, wetchnienie. W. skórne. W. plucne = *wciąganie do dróg oddechowych zapomocą wdechów płucnych rozpylonych płynów, zawierających w roztworze środki lekarskie (inhalacje)*. Przyrząd do wziewania = *przyrząd inhalacyjny, wziewadło, inhalator*.

Wziewnia, i, Im. e p. Wziewalnia.

Wziewnik, a, Im. i l. a. Wziewadło, × Oddychadło *przyrząd broniący powietrzu zimnemu, kurzowi, złym wyziewom przystępu do ust i nosa, respirator*. 2. p. Aspirator.

Wziewny *tyczący ś. wziewania* (lek. inhalatorius): Leczenie wziewne (curatio inhalatoria, atmiatria).

Wzięcie, a, btm. I. czynność cz. **Wziąć**, *dokona-
ne branie*: [Branie czegoś, co leży na otwar-
tym powietrzu, i przytym za dnia, nazywa ś. W.]. 2. a. **Wziętość** *popularność, rozpowszech-
nienie, powodzenie, kredyt, sympatja, zachowanie,
walor, waga*: W. języka francuskiego u nas. Zdolny lekarz ma W. (= rozległą praktykę, po-
wodzenie, jest w modzie). Ten towar ma W. (= pokup, odbył, popyt, powodzenie). 3. × W. *zdanie,
mniemanie przyjęte, opinja, głos powszechny*: Powszechny W. ludzi jest, że złoto czyni bo-
gactwem.

Wzięcie się, a ś., btm. I. czynność cz. **Wziąć** ś., *dokona-
ne branie ś. 2. sposób, w jaki ś. kto do
czego zabiera, zacięcie*: Po jego wzięciu ś. wi-
dać już, co to za majster.

[Wzięta] p. Wziąć.

[Wzięni] p. Wziąć.

[Wziętek, tku, lm. tki] p. Wziątek.

Wziętość, i, btm. rz. od **Wzięty**; p. **Wzięcie**: Kto hardy, próżnoby ś. wziętości dokupował. Kochan. Jest coś innego, co człowiekowi wiele przydać i ująć może dobrego mniemania i wzię-
tości, a to jest zachowanie a spółna przyjaźń, z kim ją kto wieździe. Górn. Nie czując ś. w po-
wadze i wziętości, radzi ją pychą nadstawiają. Fred. M. Żadnej to nie ma wziętości. Troc. Był to człowiek wielkiej wziętości w województwie tutejszym. Kras. Między przyzniami pozyskał W. Rzew. Co niemalo przyczyniało ś. do wziętości Jakuba u młodzieży. Rzew.

Wzięty I. im. od **Wziąć**. 2. *poszukiwany, po-
пулярny, mile widziany, rozchwytywany, pożądany,
mający powodzenie, sympatyczny, ulubiony, modny,
slawny*: Do wynalezienia i podania rzeczy lu-
dziom trzeba człowieka wziętego, iżby to, co
powie, szło w posłuch. Górn. Był wziętym
u wszech ludzi, siedział w pańskiej radzie.
Kochan. Filozof i teolog w wyzwolonych i świę-
tych naukach bardzo biegły i u ludzi W. Skar.
Lekarz W. W. u ludzi. Troc. Człowiek tak
W. u dworu. Boh. Towar W. u wszystkich.
W. dia swojej mądrości. Troc. Trzeba do tego
człowieka wziętego. Troc. Towar W. (= po-
kupny, poplatny; mający popyt, odbył, powo-
dzenie; modny).

† **Wzigrac się**, a ś., ał ś. (Wz—igrać ś.), nied. † **Wzigrawać** ś. *zacząć igrać, rozigrać ś., roz-
dokazywać ś., rozswowić ś.*: Szedł za niewiastą,
jakoby baranek wzigrawający ś., który nie wie,
że go do powroza ciągną. Leop. W tym księ-
życu z paniami ś. dobize wzigrawać. Spicz.

† **Wzigranie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wzi-
grać** ś.

† **Wzigrawać się**, a ś., ał ś. p. **Wzigrac** ś.
† **Wzigrwanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wzi-
grawać** ś.

[Wzłon] p. Wziąć.

[Wzlonam] p. Wziąć.

Wzionąć, nie, nął, nied. **Wziewać wciągnąć**,
*wchłonać w siebie z oddechem, wetchnąć, wciągnąć
do płuc*: W. gaz. powietrza, woń. Sł. wil.

[Wzionech] *wziętem*.

Wzionienie, a, btm., p. **Wzionięcie**.

Wzionięcie, a, btm., **Wzionienie** czynność cz.

Wzionąć.

[Wziunós] p. Wziąć.

† **Wzjachać**, **wzjedzie**, **wzjechał** p. **Wzjechać**.

† **Wzjachanie**, a, btm., czynność cz. **Wzjechać**:

† **Wzjaw p. Wzjechać**. B. Sz.

† **Wzjawiad**, a, ał i † W. ś. p. **Wzjawić**.

† **Wzjawianie**, a, btm., czynność cz. **Wzjawiad**.

† **Wzjawianie**, a, btm., czynność cz. **Wzjawiad**.

† **Wzjawianie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wzjawiad** ś.

† **Wzjawiciel**, a, lm. e ten, co *wzjawił, objawi-
ciel, wyjawiciel*.

† **Wzjawicielka**, i, lm. i forma ż. od **Wzjawiciel**.

† **Wzjawić**, i, il, nied. † **Wzjawiad** *ujawnić, ob-
jawić, rozgłosić, wydać, wykazac, zdradzić*. Głos.,
Kaz. 1555, Op. Jedno młode dziecko to im wzja-
wiło. Leg. Al. Gdy radca a j inny miesz-
czanin, coby gi (go) przyzwano w radę tajemną,
wzjawiad, coby miało być zamilezano... Ort.
Francuzi Henryka obranego króla witali, wszyst-
kich Sarmatów k niemu chęć szecerą wzja-
wiali. Stryjk. (= *wykazywali, wynurzali*). Pan
obrok duszom naszym sprawił i słowem go
swym wzjawił. K. G. † W. ś. *wyjawić ś., ujawnić
ś., objawić ś., wyjść na jano, wydać ś., wykazac ś.*:
Obyczaje królewskie wnet ś. w nim wzjawiły.
Papr. (= *pokazały, dały ś. poznać*). Takowych
ś. panów wieków naszych wzjawiło, którzy żad-
nej zastugi Rzpltej... Papr.

† **Wzjawienie**, a, btm., czynność cz. **Wzjawić**.
Głos. W. dobrowolnej żaloby, p. **Luprowanie**.

† **Wzjawienie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wzjawić** ś.

× **Wzjazd**, u I. btm. *wzjeżdżanie, wzjechanie,
wojazd w górę, jazda na co. L. 2. lm. y miejsce,
któredy ś. na co wzjeżdża*. Sł. wil.

† **Wzjątrzać**, a, ał i † W. ś. p. **Wzjątrzyć**.

† **Wzjątrzanie**, a, btm., czynność cz. **Wzjątrzać**.

† **Wzjątrzanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wzjątrzać** ś.

† **Wzjątrzenie**, a, btm., czynność cz. **Wzjątrzyć**.

† **Wzjątrzenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Wzjątrzyć** ś.

† **Wzjątrzyć**, y, yl, nied. **Wzjątrzać** *jątrzac*
wzburzyć; rozjątrzyć, zrytować: Książęta rus-
kie, aby Bolesława tym bardziej wzjątrzyli,
księcia halickiego wygnali. Paszk. Więcej, niż
potrzeba, zapalezywości i nienawiści swojej
wzjątrzając. Błaż. † W. ś. *jątrzac ś. wzburzyć ś.;
rozjątrzyć ś., zrytować ś.*

Wzjechać, **wzjedzie**, **wzjechał**, † **Wzjechać**, nied.
Wzjeżdżać *wjechać na wyższe miejsce; jadąc
wzniesć ś. L.*

Wzjechanie, a, btm., czynność cz. **Wzjechać**.

Wzjechać, a, ał i W. ś. p. **Wzjeżyć**.

Wzjeżanie, a, btm., czynność cz. **Wzjechać**.

Wzjeżanie się, a ś., btm., czynność cz. **Wzje-
żać** ś.

Wzjeżdżać, a, ał p. **Wzjechać**.

Wzjeżdżanie, a, btm., czynność cz. **Wzjeżdżać**.

Wzjeżenie, a, btm., czynność cz. **Wzjeżyć**.

Wzjeżenie się, a ś., btm., czynność cz. **Wzje-
żyć** ś.

Wzjeżyć, y, yl, nied. **Wzjechać** *jeżąc podnieść,
postawić; najeżyć, nastroszyć*: Jeż ości wzjeżył.
Troc. Nie tknął wjeżonej tego to lwa grzywy.
Kniaż. Gdy obecny duch ś. w oczach snował,
włosy mi wzjeżył, myśl z strachem zdejmował.
Chr. Często im tby wjeżają szrony mrozo-
wate. Paszk. Przebóg, co słyszał powietrze
świszczy, wjeżone włosy powstają. Kniaż W. ś.
t. *jeżąc ś. wzniesć ś., podnieść ś., stanąć; najeżyć
ś., nastroszyć ś.* Przen.: Jako chce nie-
szczęście wzjeży, łódź moja przecie swym pędem

bieży. l. (= rozszerzi ś., narozży ś., wzburzy ś.).
2. przen. wygarbować, wyłożyć, pobródzić, poranić: Jak komu sam mierzysz, tak ci też odmierzają, a ten wszystko zysk będzie, iżed grzbieta wzięją. Papr.

Wzk. p. Wsk.

† Wzkusić się, i ś., ił ś. (Wskusić ś.) pokusić ś., odważyć ś., śmieć: A śnać i tyś go z tytu porazila, bo w oczy ledwiebys ś. wskusiła. Brk.

† Wzkuszenie się, a ś., blm., czynność cz. Wzkusić ś.

× Wzlać. eja, ał, × Wzlewać wylać w górę. Ocz. Wzlewa rzeka, morze wylewa. Kn. (= wzięra, przybiera, rozlewa, podnosi ś.).

× Wzlanie, a, blm., czynność cz. Wzlać.

Wzłatać, a, ał p. Wzlecieć.

Wzlatanie, a, blm., czynność cz. Wzłatać.

Wzlatywać, uje a. † ywa, ywał p. Wzlecieć.

Wzlatywanie, a, blm., czynność cz. Wzlatywać.

† Wzlec, gnie, gł, Wzlegnąć, nied. Wzlegać całym ciężarem ciała legnąć, położyć ś. a. oprzeć ś., posp. powalić ś. na kim, na czym: Ona występuje z puszczy, wlepszę na miłego swego. Bud. (podparszy ś. miłego swego. B. G.).

Wzlecenie, a, blm., czynność cz. Wzlecieć.

Wzlecieć, i, ał, nied. Wzłatać, Wzlatywać wylecieć, wyfrunąć w górę; wzbic ś. latając; wzniesić ś. na skrzydłach, wybujać: Młodzieuchne pisklęta dzierlatki około matki to skaczą, to wzlatują. L. (= podlatują). Widma, na lyse góry W. mająca, czarownicą ś. maścią wysmarowała. L. Sęp rad siada na wysokich drzewach, bo mu z ziemi bardzo trudno W. dla ciężkości ciała. Spicz. Gdy ś. już orzeł starzej, tedy co na wyżej pod obłoki wzlata a gorącością słoneczną sobie oczy wyczyszcza. Sien. Skowronek na wiosnę, wzgórze wzlatując, różne śpiewania wytwarza. Sien. Kuropatwy wleciały. Troc. (= zerwały ś., uleciały, pierzchyły w górę). Niech nad martwym wlecieć światem. Mick. Przen.: Pyszny pragnie W. nad wszystkie ludzkie. Petr. (= wynieść ś., wzniesić ś., wywyższyć ś., wybić ś.). Śmętna nota w niebo wzlata. Bogacz upadł do piekła, a Łazarz aż do nieba wleciał. Wuj. Rzeczy wyższe upadają i grzebią ś. głęboko, upadłe powstają i wzlatują wysoko. Li. Boję ś. ja o te groby, które do nieba chcą wzlatać. Hrb. Z nizkiego stanu na najwyższy wleciał godności stopień. Troc.

† Wzlegać, a, ał p. Wzlec.

† Wzleganie, a, blm., czynność cz. Wzlegać.

† Wzlegnąć, gnie, gł p. Wzlec.

† Wzlegnięcie, a, blm., czynność cz. Wzlegnąć i Wzlec.

× Wzlepszać, a, ał i × W. ś. p. Wzlepszyć.

× Wzlepszenie, a, blm., czynność cz. Wzlepszać.

Wzlepszenie się, a ś., blm., czynność cz. Wzlepszać ś.

× Wzlepszenie, a, blm. l. czynność cz. Wzlepszyć: W. majątności. Kn., Troc. (= meljoracja).
2. p. Wzlepszenie ś.: Postaraj ś., abys łaskawości Boskiej na swoje W. użył. Skar. W., zbudowanie, budowanie kogo, danie dobrego przykładu komu. Kn. Napominania jego bez wzlepszenia nie były. Troc. W. zdrowia. Troc. Przykładnym życiem wszystkim do wzlepszenia pomógł. Nies.

× Wzlepszenie się, a ś., blm., niek. Wzlepszenie czynność cz. Wzlepszyć ś.

× Wzlepszyć, y, ył, nied. × Wzlepszać podnieść do lepszego stanu, ulepszyć, polepszyć, po-

prawić, udoskonalić: Wzlepszam majątność, polepszam, poprawiam, melioro. Kn. (= dokon. wam w nim meljoracji). Wzlepszył tę majątność. Troc. Przen.: W. kogo = poprawić, podnieść moralnie, zbudować. Kn. Wzlepsza go swoim przykładem. Troc. W. ś. polepszyć ś., poprawić ś.: Wzlepsza ś. choremu. Troc.

× Wzlewać, a, ał p. Wzlać. Troc,

× Wzlewanie, a, blm., czynność cz. Wzlewać.

× Wzlezenie, a, blm., czynność cz. Wzleźć.

× Wzleźć, ezie, azł, nied. × Wzłazić leząc wspiąć ś., wdrapać ś. na co, wyżej. L.

Wzłot, u, lm. y l. wzleczenie, wzlatanie, lot w górę, polot: Na popisie samolotów szczególnie interesujące były trzy wzloty. Orszak bożąt zaczęli czynić dokoła nacierzyńskiego czoła igraszki, wzloty, przegony. Książ. Siła wzlotu balonu = różnica między ciężarem powietrza objętości balonu a ciężarem balonu. Przen.: × Na W. przys. w lot, lotem błyskawicy, pędem, w te pędy, jak na skrzydłach, w cwał, w skok, szybko, prędko, co tchu, duchem, żwawo, szparko: Na W. bieży na wysokie góry. Bz. 2. × W., chem., p. Suhlmat.

× Wzlotnie przys. od Wzlotny.

× Wzlotność, i, blm., rz. od Wzlotny: Idealność usposobienia duszy, W. tęsknoty pełna, odrywanie ś. od ziemskiej rzeczywistości.

× Wzlotny l. mający kierunek ku górze, jakby wzlatujący w górę, wybrajały, strzelisty, smagły, wysmukły, wzbijający ś.: Dążność pionowa, wzlotna gotyckiego budowania. Sł. wil. 2. przen. wylzieraający ś. ku niebu, ku sferom nadziemskim, polotny: Stąd idealność wzlotna, stąd jakieś tęsknoty bez granic. Sł. wil.

× Wzłamać, mie, mał, nied. Wzłamywać łamiąc zagiąć w górę; załamać do góry, ułamać zagięwszy w górę. L.

× Wzłamanie, a, blm., czynność cz. Wzłamać.

× Wzłamnik, a, lm. i gatunek brytanów i „pijawkę“, t. j. psów największej siły i odwagi, używanych do szczwania niedźwiedzi, dzików i wilków. Glog. W., brytan, pies, zwany pijawką angielską, duńską i dogiem. Goł.

× Wzłamywać, uje, ywał p. Wzłamać.

× Wzłamywanie, a, blm., czynność cz. Wzłamywać.

Wzławiać, a, ał i W. ś. myśl. (o psie gończym) doławiać, tropić zwierza, skradać ś. ku niemu: Pies wzławia ku zającowi. Troc. Cicho ten pies wzławia. Troc.

Wzławianie, a, blm., czynność cz. Wzławiać.

Wzławianie się, a ś., blm., czynność cz. Wzławiać ś.

× Wzłazić, i, ił p. Wzleźć.

× Wzłazenie, a, blm., czynność cz. Wzłazić.

× Wzłożenie, a, blm., czynność cz. Wzłożyć.

× Wzłożyć, y, ył nalożyć do góry; kładąc spiętrzyć; włożyć, nadożyć, wwalić na wierzch czego. L. W., imponere. Ps. flor.

Wzmacniać, a, lm. e l. ten, co wzmacnia. 2. fot. czynnik chemiczny, wzmacniający działanie płynów, płyn do wzmacniania negatywu słabo wywołanych.

Wzmacniać, a, ał i W. ś. p. Wzmocnić.

Wzmacnianie, a, blm., czynność cz. Wzmacniać.

Wzmacnianie się, a ś., blm., czynność cz. Wzmacniać ś.

Wzmacniać, a, ał i W. ś. p. Wzmocnić.

Wzmaganie, a, blm., czynność cz. Wzmagać.

Wzmaganie się, a s., blm., czynność cz. **Wzmagać** s.: W. s. gorączki. W. s. choroby (incrementum morbi). W. s. odruchów.

† **Wzmartwewstać**, anie, al p. **Zmartwychwstać**. Kaz. 1555.

† **Wzmartwewstanie**, a, blm., czynność cz. **Wzmartwewstać**: W dzień zmartwewstania. Kaz. 1555.

Wzmącenie, a, blm., czynność cz. **Wzmącić**.

Wzmącenie się, a s., blm., czynność cz. **Wzmącić** s.

Wzmąciociel, a, lm. e ten, co *wzmącił* a. co *wzmącił*. L.

Wzmąciocielka, i, lm. i forma ż. od **Wzmąciociel**. **Wzmącić**, i, il *zmącić*, *skłócić*; *zbeltać*, *wzruszając męty*. L.

[**Wzmianek**, nku, lm. nki] *wiadomość o czymś dawno zaginionym*.

Wzmianka, i, lm. i, † **Wzmienka**, † **Wzminka**, † **Zmienka**, † **Zminka**, † **Zminka**, † **Zminka**, *wspomnienie, nadmienienie, wyrazy wzmiankujące o czym, spominka, uwaga przelotna: W. czego, mentio alicuius rei*. Kn. **Wzmiankę** czynię, wspominam, dotykam krótko. Kn. (= *wzmiankuje*, *napomykam*, *z lekka dotykam*). **Wzmiankę** czynię o kim. Troc. Nie rozumieję tu przez *wzmiankę* cesarską, iżby to tylko sama osoba cesarska na tym zależała. Rej. Jest o tym W. w Piśmie św. Zawsze czynię o was *wzmiankę* w modlitwach moich. O tym niema ani *wzmianki* (= *ani słówka*). Ani Kadłubski... żadnej o nich *wzmianki* nie czyni. Kochan. O pierścieniach nigdy W. nie była, a u króla na palcach już drugie widział. Górni. Nie znajdziesz nigdzie ani *wzmianki* o tym. Hrb. Nie dał sobie o śmierci żadnej czynię *wzmianki*. Koch. W. (= *ani zbylić*).

Wzmiankarz, a, lm. e autor *wzmianki*; reporter podający *wzmianki* do gazet: U nas najpodrzedniejsi aktorzy i najpospolitsze aktoreczki mają swoich *wzmiankarzy*. Od ekonomistów i publicystów poczynawszy, a skończywszy na reporterach i *wzmiankarzach*.

Wzmiankować, uje, ował p. **Wzmienić**.

Wzmiankowanie, a, blm., czynność cz. **Wzmiankować**.

[**Wziarka**, i, lm. i] *zachodzenie jednej działki szlacheckiej w drugą*.

Wzmiatać, a, al p. **Wzmieść**.

Wzmiatanie, a, blm., czynność cz. **Wzmiatać**.

† **Wzmiąsz**, p. **Wzmiąź**.

† **Wzmiąszec**, eje, al p. **Wzmiąszęd**.

† **Wzmiąszenie**, a, blm., czynność cz. **Wzmiąszęd**.

† **Wzmiąź**, † **Wzmiąsz**, † **Wzmiąsz**, † **W miąź**, † **W mięź**, **W mięsz** przys. na *grubość*, w *obwódzie*, na *objętość*, w *okrąg*: Słupy miały *wzmiąsz* półtorej stopy. Warg. (= w *średnicy*). Warg. Słup wyższy ma osmnaście łokci, a *wzmiąsz* na dwanaście. B. B. (w *okrąg*. B. G.). **Wzmiąsz** *grubieć*. L.

† **Wzmiąszęd**, eje, al, **Wzmiąszęd** *rozrość s. na grubość*, *powiększyć s. w miąź*, *pogrubić*, *zgrubić*: **Wzmiąszędo** serec tego ludu. (roztyło s. Sekl.).

† **Wzmiąszenie**, a, blm., czynność cz. **Wzmiąszęd**.

Wzmiecie, a, blm., × **Wzmiecie** czynność cz. **Wzmieść**.

× **Wzmiecenie**, a, blm., czynność cz. **Wzmieść**.

Wzmienić, a, al p. **Wzmienić**.

Wzmienianie, a, blm., czynność cz. **Wzmienić**,

Wzmienić, i, il, nied. **Wzmieniać**, **Wzmiankować** kogo, co a. o kim, o czym = *zrobić wzmiankę, wspomnieć; napomknąć, nadmienić, dotknąć, potrącić, natrącić o kogo, o co*: *Wzbyt im dziwno, że tu ani wzmienił Herkulesowej sławy. Zebra. Nie było rzeczą rzadką widzieć kobiety w wojskach Maurów, często o tym wzmieniają historycy portugalscy. Przyb. Cóż to za sposób cieżenia klęski wzmiankować zastarzałe? Oss.*

Wzmienienie, a, blm., czynność cz. **Wzmienić**; p. **Wzmianka**.

† **Wzmierzć**, i, il (Wzmierz-zić) kogo. co = *obmierzyć bardzo, obrzydzić, zożydzić*: Niech sobie wzmierzi Marsa surowego, niechaj s. imię biaśiad i podwiki. P. Koch. Weźmi co prędzej za grzech popełniony żywot i Bogu i ludziom wzmierziony. P. Koch.

† **Wzmierzienie**, a, blm., czynność cz. **Wzmierzć**: Mówiłbym więcej, gdyby mi nie szło o W. Kochan.

† **Wzmierzły** (Wzmierz-ły) który *wzmierzły, obmierzył, obrzydził, obrzydlawy, wstrętny*: Jedna pani i sławna Francuzka królowa, o której sława wzmierzła dziś słynie takowa... Papr.

† **Wzmierznać**, znie, znał a. zł (Wzmierz-znąć) *obmierzać, obrzydzić*: Trafil sobie księcia bogatego, ale im prędko wzmierznie, zechcą zaś drugiego. Papr.

† **Wzmierznięcie**, a, blm. (Wzmierz-nięcie) czynność cz. **Wzmierznać**.

× **Wzmieszać**, a, al, × **Wzmieszać** *mieszając wzruszyć; przemieszać od dołu do góry, zbeltać, skłócić*. L.

× **Wzmieszanie**, a, blm., czynność cz. **Wzmieszać**.

× **Wzmieszcząć**, a, al i × **W.** s. p. **Wzmieszcic**.

× **Wzmieszczanie**, a, blm., czynność cz. **Wzmieszcząć**.

× **Wzmieszczanie się**, a s., blm., czynność cz. **Wzmieszcząć** s.

× **Wzmieszczenie**, a, blm., czynność cz. **Wzmieszcić**.

× **Wzmieszczenie się**, a s., blm., czynność cz. **Wzmieszcić** s.

× **Wzmieszcic**, i, il, nied. **Wzmieszcząć** kogo, co = *usadowić na wyższym miejscu, wsadzić na nie, umieścić na czym, wnosząc z dołu*. St. wil. **W.** s., *umieścić s., usadowić s. na wyższym miejscu, zająć je*. St. wil.

Wzmieść, ecie a. × *eco*, ótl, nied. **Wzmiatać**, × **Wzmiotywać** l. i dok. **Wzmiotać** *wyrzucić, podrzucić w górę; rzucić, narzucić, zarzucić na co*: Szatan pożądał wypalać a. *wzmiotać* was, jak pszenicę. Sekl. (*podsiac*. L.). 2. *wziąć miotłą, narzucić na oo miotłą*.

† **Wzmiąsz** p. **Wzmiąź**.

† **Wzmiarka**, i, lm. i p. **Wzmianka**. Wirz., Rej.

Wzmiotać, a, al p. **Wzmieść**.

Wzmiotanie, a, blm., czynność cz. **Wzmiotać**.

× **Wzmiotywać**, uje, ywał p. **Wzmieść**.

× **Wzmiotywanie**, a, blm., czynność cz. **Wzmiotywać**.

† **Wzmnożenie**, a, blm., czynność cz. **Wzmnożyć**.

† **Wzmnożyć**, y, yl *przyczynić s. do wzrostu liczego, do wzmnożenia s. mnogości, pomnożyć*. L.

× **Wzmocniały** który *wzmocniał, nabrał sił, wzmocniony*.

Wzmocnić, i, il, **Zmocnić**, nied. **Wzmocniać** *wzmóc na siłę, na siłach, uczynić mocniejszym, dodać, przysporzyć mocy, pokrzepić*: W. stoki, ściany rowu. Będzie zamiarem wszystkich kro-

ków moich, aby naród był wzmoconiony. St. Aug. (= *potężniejszy*). Wzmocnił ś. w górą u cesarza powagę. Skar. (= *wzmógł ś., wzrósł*). W. siły, wojsko. W. nadzór. (= *obstrzyć*). Środki wzmacniające. Leki wzmacniające (roborantes, confortativa remedia). Lek wzmacniający żołądek (stomachicum medicamentum). Oblig był stwierdzony przez podkanclerzego, wzmoconiony nadto podpisem poręczycei. Paw. (= *potwierdzony*). W. kolor = *zrobić wydatniejszym, wyraźniejszym, ciemniejszym*. W. kwas, wyskok = *zrobić cięższym, silniejszym przez ujęcie wody*. W. ś. nabrać mocy, pokrzepić ś., *wzmóc ś. na siłach*: Smutna ojezynie grozi przyszłość, jeżeli dzisiejsza edukacja wzmoconionych nie wykorzeni przesądów. L. (= *zakorzenionych*).

× **Wzmocnidło**, a, Im. a (*remedium roborans*) lekarstwo na *wzmocnienie*, środek *wzmacniający siły chorego*. Sł. wil.

Wzmocnić, eje, ał *wzmóc ś. na siłach, nabrać mocy, sił, stać ś. mocniejszym; wzmocnić ś., pokrzepić ś.*

Wzmocnienie, a, blm., czynność cz. **Wzmocnić** **Wzmocnienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wzmocnić ś.**

× **Wzmogły który ś. wzmógł, nabrać mocy, wzmocniały, wzmocniony**: Modlitwa człowieka z choroby wzmogłego. K. G.

× **Wzmognąć się, nie ś., nął ś. p. Wzmóc**: Człowiek ś. bywało wzmognie na moc na jedno spojzenie. Sł. w.

× **Wzmognienie się, a ś., blm., czynność cz. Wzmognąć ś.**

Wzmotać, a, ał *namotać w górę a. na wierzech czego*. L.

Wzmotańcie, a, blm., czynność cz. **Wzmotać**.

Wzmożenie, a, blm. I. czynność cz. **Wzmóc**. 2. p. **Wzmożenie ś.**: Dziwował ś. jego wzmożeniu. Troc.

Wzmożenie się, a ś., blm., niek. **Wzmożenie** czynność cz. **Wzmóc ś.**: Uwydatniamy niezmiernie W. ś. produktyjności naszego autora. Krasz.

Wzmóc, oze, ógł, † Zmóc, nied. **Wzmagać I.** † W., cz. ni = a) *być w możności, zdołać, podołać, wydołać, dokazać, dać radę, poradzić, sprostać, potrafić, mieć dość siły*: Padną w podziemności pierwszy musiał, niższym dostanie to mógł słowa swemi objawić; jednak ile W. mogę, nieco krótko powiem. L. Pierwsza droga przykra wzbýt, nią ledwie jak trzeba wzmagają świeże konie, *enituntur*. ebr. (= *mogą ciągnąć, iść*). b) p. **Wzmóc ś.**: Wzmagam, poprawuje mi ś., polepsza mi ś., przychodzi ku zdrowiu, *convalesco*. Kn. Podług słowa Pańskiego wzmógł po lekku i przyszedł aż do zupełnego zdrowia. Wys. W niecnocie był tak zastarzały, jak ów chory, co mu suchoty W. już nie dopuszczają. Górń. Mięso najwięcej tuczy człowieka, przeto człowieku wzmagającemu zdrowsze jest, niżli chleb. And. z Kobyl. O zdrowszego choremu, gdy już wzmaga: jeśli chleb a. mięso. And. z Kobyl. W. z choroby nie mógł. Troc. 2. eo = a) *dokazać, dokonać, dopiąć czego, uskórać co*; Wzmógł to s. roją udatnością, swoją powagą. Troc. b) kogo, eo = *wzmocnić, pokrzepić, podtrzymać, postawić na nogi, wesprzeć, poprzeć, podnieść, wspomóc, zasilić, dodać siły*. Błaz. Wieleby mówić można o sposobach, jak nasz handel W. i rozprzestrzenił. Kras. (= *podnieść*). Rzeka ta, idąc dalej, bierze w ś. wiele wód, które ją wzmagają. Łęcz.

(= *zasilają, powiększają*). Gdzie ziemia nie jest wilgocią dostatecznie wzmogona, nędzne drzewa wydaje. (= *zasilona, pokrzepiona, użyźniona*). Pierwszy odkrył we mnie jakie takie zdolności, wzmagał je, rozwijał i zachęcał. Koź. (= *potęgował*). Jeśli niekiedy... chęć swą nad słuszność lub nad możność wzmaga. Mick. Mgła tytuniowa, coraz nowemi kłębami dymu wzmaganą. Orzesz. e) † W. czemu = *pomóc, okazać przychyłość, sprzyjać*. Wen. Proszę, wzmóż miłości mojej, *faveas, oramus, amanti*. Żebr. W. ś., × **Wzmognąć ś. I. zebrać ś. z siłami, usiłować, pasować ś. z trudności, starać ś. usilnie, wyteżać siły, dolożyć starań, wziąć ś. na pazury**: Idźże już, Walery, ja ś. będę wzmagać, żeby ojca twojego przebłągać. Tremb. (= *pracować*). 2. **wzbic ś. w moc, nabrać większej siły, spotężnić, powiększyć ś., zwięźszyć ś., spotęgować ś.**: Tak ś. Turcy już dziś wzmogli, że wiecznym upadkiem chrześcijanom grozić śmieją. Baz. Ku wieczorowi powstał wiatr duży, który ś. wzmagał gwałtowniej. Warg. Za kilka dni choroby wzmaga ś.; już nadechodzi ostatnia chorego godzina. Szasz. Gdy ś. nienawisć wzmogła, w wściekłość ś. zamienia. Pilch. (= *wygrywa*). Płacz i boleść ś. wzmaga. P. Koch. Skąpstwo wzmagało ś. w stosunku z wiekiem. Rzew. 3. na eo = *zdobyć ś., wysilić ś.; dokonać, dokazać czego*: Cały świat nie wzmogła ś. na to. Wor. 4. † W. ś., [W. ś.], † W. *poprawić ś. na zdrowiu, dźwignąć ś. z choroby, wydobrzeć, wrócić do sił, przyjąć do siebie*: Wzmagam, poprawuje mi ś., polepsza mi ś., przychodzi ku zdrowiu, *convalesco*. Kn. Podług słowa Pańskiego wzmógł po lekku i przyszedł aż do zupełnego zdrowia. Wys. W niecnocie był tak zastarzały, jak ów chory, co mu suchoty W. już nie dopuszczają. Górń. Człowiek ś. z niemocy wzmaga. Sieu. A polepszyło ś. choremu? a wzmógł ś. chory? Ern. Człowiek zdrowy, a ten, który z niemocy wzmaga... Spiez. Starzy niegodni są, naksztaft chorych i wzmagających ś. Pilch. (= *wyzdrowieńców, reconvalescentów*). Iż go baczili być napoły chorem, kazali mu u stołu wzmagających z chorób siadać. Wys. [Kobieta wzmogła ś.]. Przen.: Padnie ślaby i leży, wzmogła ś. wspaniały; rozpacz podział nikiemy. Kras. (= *stanie na nogi, dźwignie ś., podźwignie ś., poprawi ś.*). 5. × **Wzmagać ś. = trzymać ś. zmagając ś., pasując ś. z życiem, kawęczyć, chęlać, węgietować, nie dawać ś.**: W sadach czasem jedna gałąź rośnie na drzewie pięknie i czerstwo, a drugie wzmagają ś. bardzo mizernie. Jak. J.

† **Wzmykać**, a, ał i † W. ś. p. **Wzmknąć**.

† **Wzmykanie**, a, blm., czynność cz. **Wzmykać**.

† **Wzmykanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wzmykać ś.**

[**W znacki**] przys. *na wznak*: Położył ś., leżał W.

× **Wznaczać**, a, ał i × W. ś. p. **Wznaczyć**.

× **Wznaczenie**, a, blm., czynność cz. **Wznaczać**.

× **Wznaczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wznaczać ś.**

× **Wznaczenie**, a, blm., czynność cz. **Wznaczyć**.

× **Wznaczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wznaczyć ś.**

× **Wznacznym wznak leżący, na wznak przewrócony**: *Cubitus supinus*, leżenie wznacne. Mącz.

× **Wznaczyć, y, ył, nied. Wznaczać wrzisać, wcisnąć, werznąć w co znak**: Żeby wyrysować łożo do armat ciężkich, wznacza ś. na tarcicy długość całego łoża. Jak. J. Wznacza ś. dłu-

gość promienia koła na osobaym linjale, który przykłada ś. do linji Jak. J.

Wznak, [Weznak, Wznacki], **Na znak**, **Na wznak** przys.: W., dorsum. Ps. flor. Leżenie W. = *leżenie na grzbiecie, grzbieciem do spodu, do góry brzuchem* (cubitus. s. situs supinus). Spadł Heli na W. z stołka swego i złamał szyję. B. B. Przelękli ś. morderze, W., padli, raczkiem z kościola uciekli. Warg. W. kogo ciągnę, przewracam. Kn. Ziemiopłazy łuskawego grzbietu, gdy je na W. przewrócisz, póty ś. w różne przeguby skręcają, aż siebie na miejsce odstawią. Pitech. W. leżę. Kn. Na W. leżący. Kn. (supinus, L.). Napoły W. semisupinus. Kn. W. upaść. Troc. W. kogo obalić, przewrócić. Troc. W. kogo ciągnę. Troc. W. spać. Troc. W. spanie ciężkie i niezdrowe. Haur.

† **Wznamionać**, a, al **rozważyć**: W., considerare. Ps. flor.

† **Wznamionanie**, a, blm., czynność cz. **Wznamionać**.

Wznaszać, a, al i W. ś. p. **Wznięść**.

Wznaszanie, a, blm., czynność cz. **Wznaszać**.

Wznaszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wznaszać** ś.

Wznawiać, a, lm. e ten, co *wznawia a. wznawiał*.

Wznawiać, a, al i W. ś. p. **Wznawiać**.

Wznawianie, a, blm., czynność cz. **Wznawiać**.

Wznawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Wznawiać** ś.

† **Wznęcać się**, a ś., al ś. p. **Wznęcić**.

† **Wznęcanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wznęcać** ś.

† **Wznęcenie**, a, blm., czynność cz. **Wznęcić**.

† **Wznęcanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Wznęcić** ś.

† **Wznęcić**, i, il **znęcić**, **znarowić**, **zbalamucić** *pojętą*. † W. ś. **znięć** ś., **zbalamucić** ś., **znarowić** ś., **zasmakować** w czyn, **ośmielić** ś., **uzuchwalić** ś.: Bogaty za pokrzywdzenie uboższego aby ś. nie wznęcił uciskać ubogich ludzi. Gostk.

Wzniecać, a, al i W. ś. p. **Wzniecić**.

Wzniecanie, a, blm., czynność cz. **Wzniecać**.

Wzniecanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wzniecać** ś.

Wzniecenie, a, blm., czynność cz. **Wzniecić**.

Wzniecanie się, a ś., blm., czynność cz. **Wzniecić** ś.

Wzniecić, i, il, † **Wyniecić**, nied. **Wzniecać**, † **Wyniecać** *niecieniem rozżarzyć, rozpalić, rozniecić*: W. ogień. Troc. W. pożar. Łatwiej ogień przysięć, jak go bez zarzewia W. Koź. Przen.: Salomon, wzniecając żałogi po świętych skrytościach wnetrznomodnych, tak żarzył, iż... L. Przen.: *wzbudzić, rozpalić, wywołać, wszcząć*: Unikaj wszelkich okazji, któreby miłość twoję W. mogły. L. Wzniecam, wszczynam wojnę. Kn. Miłość w wszystkich wznieca. Niem. W. pragnienie, nadzieję. Wzniecam wojnę, rozruch, nieprzyjaźń i niesnaski między ludźmi. Troc. Przen.: Lepiej wie ojelec, co pożytek wznieci, niżeli dzieci. Kras. (= *przyniesie, sprowadzi*). Lek.: Przyczyna wzniecająca (causa occasionalis). Wzniecający zapalenie (phlogogenes). W. ś. *powstać, wybuchnąć, zapłonąć, zająć* ś. *wskutek niecienia, rozpalić* ś., *rozżarzyć* ś.: Co ś. prędko wznieciło, to niedługo świeciło. Stryjk. Co ś. prędko wznieci, niedługo ś. świeci. Chodź. Co ś. rychło wznieci, niedługo ś. świeci. Kn. Przen.: **Wznieciła** ś. ta konspiracja, miłość ku niej.

† **Wznięć się**, i ś., al ś. *sonare*. Ps. flor. **Wznięły** ś. i *maciły* są ś. wody ich. Ps. flor.

Wzniesienie, a, lm. a i, czynność cz. **Wznięść**.

2. p. Wzniesienie ś.: Piwa za każdym wzniesieniem zboża podnosić i zniżać, a tak piwa brać, coby szkoda nie była. Haur. (= *wzejść, wzrosnąć*). Astr.: W., wznoszenie = *łuk równika niebieskiego, liczony od punktu równonocnego wiosennego ku wschodowi*. W. proste gwiazdy = *łuk równika zawarty między punktem wiosennym a tym punktem równika, który wschodzi z daną gwiazdą współcześnie*. Lek.: W. członka męskiego = *wzwód, wyprężenie, sterczenie, stanie, podniesienie* ś. **Wuj**: W. dział (Troc.) = *elewacja*. **3. a. † Wznięłość** *miejsce wzniesione, górujące, wyniosłość, wzgórze, górkę, pagórek*: W. drogi. Wzniesienia ziemi znajdują ś. tak w niskich okolicach, jako też u spodu gór i na płaszczyznach między niemi. Łs. W. urządzone = *podniesienie, podwyższenie, pomost, wywyższenie*: Tron umieszczony na wzniesieniu. W. dla widzów = *trybuna*.

Wzniesienie się, a ś., blm., niek. **Wzniesienie** i. czynność cz. **Wznięść** ś. **2. p. Wzniesienie**.

Wznięść, esie, ósi, nied. **Wznosić**, **Wznaszać** i. *podnieść w górę, unieść, wysunąć ku górze, dźwignąć do góry; wyciągnąć, zwrócić w górę*: **Wznaszać**, a *llevare*. Ps. flor. **Wzniesion** być, exortri. Ps. flor. **Wznięś** (podnieś) to z ziemi. Troc. **Wznięsta** ku niebu piękne, lecz łzami oblane oczy. L. **Wznięst** oczy ku niebu. Troc. **Liś** wzniesiony (= *zadarty do góry*). Tak mówią, oczy w niebo i serce wznosiła, a za swoje winności Bogu ś. modliła. Km. Przed każdym dziełem oczy w niebo wznosić prawego zwyczaj święty chrześcijaństwa. Kras. (= *zwracać ś. ku Bogu*). Cała publiczność, trzymając ręce w górę wzniesione, wykonała przysięgę na konstytucję. L. Przerwał je (milczenie) starzec, trzęsąc wzniesioną prawicą: niemasz zgody, Mopank, pomiędzy Sopleią i krwią Horeszków. Mick. Żotr jeszcze do góry wzniesioną trzymał strzelbę, jeszcze dym szedł z rury. Mick. **Mówca wznosił** okrzyk na cześć Polski. W. toast (= *wznięść; wzniesić kielich*). Przen.: Nam gdyby trafiło ś. upaść, Chrystus ratunkiem majestatu swego nas wznasza. Hrb. W. uporze żądza zbyt zacięta, chcąc W. człeka nad człeka, zniża pod bydłętą. Kras. (= *wynieść, wywyższyć*). Przen.: Natura nasza szumnie i nieutarte rogi krapnego nieposłuszeństwa przeciw tobie wznosiła. Bz. (= *krągnąć powstawała*). **2. wybudować, wystawić, dźwignąć**: Gienueńczycy wzniesli na tym miejscu twierdzę. Mick. Stojące potąd ruiny wznoszonych przezeń gmachów. Szaj. Kwiatowe klomby, wijące ś. w przeróżne gzygzaki pod wysoko wzniesionym gankiem. Orzesz. **3. † W. wszcząć, podnieść, wywołać, rozpocząć**: W. walkę. Napom. W. wojnę, walkę, bunt = *wszczynać*. L. Dobry pan nie ma nigdy wojny wznosić. Kosz. O eo nam idzie i z kim wzniesliśmy walkę, trzebaby ś. obaczyć. Hrb. **4. bot.**: Wilezy bób wzniesiony, p. **Jeżogłówka**. W. ś. i. *wysunąć ś. ku górze, wynieść ś., unieść ś., podnieść ś., wzbic ś., wybudzić, wyrosnąć, wystrzelić w górę, wlecieć*: Dawniej jako ludzie długo żyli, a dziś ledwo ś. ku górze wzniesie, alieci już po nim. Falib (= *ledwie od ziemi odrosnie*). **Wznosić** ś. w górę wzbijać ś., unaszać ś. L. O wy dzięki, ty chwało, wznosicie ś. do góry i wyprzędzicie oddech odżytej natury. Przyb. **Wzniosły** ś. pod obłoki straszliwe bałwany. Groch. **Wznosiły** ś. wody Jordanu wzgórze, jako góra. Leop. (wzdęły

ś. Leop.; zastanowiły ś. wody płynące z gór i stanęły w jednej kupie. B. G.). (= *spiętrzyły ś., stanęły słupem, nurem*). Wody rzeczne wzniosły ś. nad poziom. Mn. A dumny mocą swego majestatu, wzniósł ś. nad czelka i pogroził światu. Kras. Dym ś. wznosi. Wznoszą ś. tumany kurzu. W. ś. myślą = *sięgnąć myślą na wyżyny*. Pierś wznosi ś. (= *wzdyma ś., podnosi ś.*). Wzniesł ś. z prądu, ma duszo! Ponad obłoki wznosi ś. i chmury. Kras. Orła lotem ku niebu ś. wznosić. Os. 2. [W. ś.] *podnieść ś. z siedzenia, wstać, powstać*. 3. przen.: Wznosić ś. = *stać w wysokiej masie, piętrzyć ś., sterczać, wystawać*: Wysokim ś. wznosi wzgórze skała grzbietem. Troc. Góry wznoszące ś. piętrami z morskiego oddechu. Mick. (= *powstające, wynurzające ś., wychodzące, wysuwające ś.*). Niedaleko pałacu chanów wznosi ś. mogiła. Mick. Ostrza ś. wieży wznoszą w niebiosy. Od. 2. przen. *wywyższyć ś., wynieść ś., podnieść ś., wybić ś., stanąć wysoko*: Začne umysły z najniższego stanu wznoszą ś. Oss. Wznosił ś. na tę godność. Troc. 4. Wznosić ś., przen. *wynosić ś., pyszczyć ś., nadymać ś., zadzierać nosa, puszyć ś., piąć ś. do góry, kokościć ś., pawić ś., fanfaronować*: Wnet ś. wznosić ima nakształt bańki, co wiatrem na wodzie ś. wzdyma. Otw. Nadętą ś. wznosił dumą. Troc. 5. *powstać, wszcząć ś., zacząć ś., wzmóc ś.*: Wznosi ś. niezmierny bój. Stasz.

Wznijście, a, lm. a czynność cz. Wznijść, *wzejście*.

Wznijść, wznizdzie, wszzedł p. Wzejść.

† Wznikać, a, al p. Wzniknąć.

† Wznikanie, a, blm., czynność cz. Wznikać.

† Wznikły który wznikł, powstały, B. Sz. Badali ś. ojcowie święci o wykorzenieniu błędów nowo wznikłych. Smotr.

† Wzniknąć, knie, knął a. kł, nied. Wznikać i. *wyniknąć w górę; wyniknąwszy wzejść, wydobyć ś., wychylić ś., wystąpić, pokazać ś. na powierzchni, wyjść z pod ziemi, powstać, wyrosć*: Nie wznikł jest większy provok w Izrael, jako Mojżesz. B. Sz. (= *nie zjawił ś., nie powstał, nie powstał*). Przenajświętsze ciało Pańskie naruszenia nie uznało, ale wznikło dnia trzeciego. K. G. (= *zmartwychwstało*). Z ziarnek na wiosnę znou inne ziola wznikają. Petr. Gwiazda wznikła. Ożjasz groził kapitanom, i natychmiast wznikł trąd na czoło jego tuż przed kapłany przy ołtarzu. Leop. (wystąpił na czoło jego. B. G.). Badali ś. ojcowie święci o wykorzenieniu błędów nowo wznikłych. Smotr. Wzniknęła w ciemnościach onych gęstych gwiazda jasna słowa Bożego. Żarn. Plebusewowie dla niskiej kondycji ewojej W. i wynurzy ś. nie mogą. Wer. (= *podnieść ś., wynieść ś., pójść w górę, wybić ś. na wyższe stanowisko*). 2. *wyniknąć, powstać, wszcząć ś., wybuchnąć*: Żadne wojny za Abjasza nie wyniknęły, że mu Bóg pokój dawał. Leop. (nie powstała przeciw niemu wojna. B. G.). 3. † W. *zaniknąć, zniknąć*: Ziarna, które padły na skaliska, wnet wznikły, iż ziemi nie miały. Bud.

† Wzniknienie, a, blm., p. Wzniknięcie.

† Wzniknięcie, a, blm., † Wzniknienie czynność cz. Wzniknąć.

Wznios, u, lm. y chem. p. Nalot: W. kłw.

Wzniosłopoetyczny *wzniosły pod względem poetycznym*: W duszę jego natura wiała wzniosłopoetyczne technienie. Orzesz.

Wzniosłość, i l. blm., rz. od Wzniosły: W. umyśłu, stylu. 2. † W., lm. i p. Wzniesienie.

Wzniosły i. × W. który ś. *wznosił, wyniosły wysoki, niebotyczny, podniebny, wybujały, rosły*: Wzniosła góra. W., jak cedr libański. Prz. Sosna spodkiem wzniosła, a wierzechem kosmata. Otw. (= *smagła, wysmukła, smukła, strzelista*). Gdzie lśni ś. ów prąd Wisły, nad rım wzniosły nadbrzeż chyli... Moraw. Wyniosła gaździna, wzniosłego wzrostu i pięknej powagi, poczęstunek. Tet. 2. *przen. wyższy nad pospolitość, wysoki, szlachetny, podniosły, zacny, wielki, wspaniały, szczytny*: W. umysł, pogład. Wzniosłe uczucia, dążenia.

Wzniosłe. przys. od Wzniosły.

Wzniosłej st. w. od Wzniosłe.

Wznioslejszy st. w. od Wzniosły.

× Wznioście, a, lm. a p. Wzejście.

× Wzniesć, wznizdzie, wszzedł p. Wzejść.

× Wzniż przys. *poniżej, niżej*: Buja muza W. i wyżej słońca. Kniaż.

× Wzniżać, a, al i × W. ś. p. Wzniżyć.

× Wzniżanie, a, blm., czynność cz. Wzniżać.

× Wzniżanie się, a ś., blm., czynność cz. Wzniżać ś.

× Wzniżenie, a, blm., czynność cz. Wzniżyć.

× Wzniżenie się, a ś., blm., czynność cz. Wzniżyć ś.

Wzniżyć, y, yl *spuścić niżej, obniżyć, zniżyć*.

× W. ś. *spuścić ś. niżej, mieć spadek, obniżyć ś., zniżyć ś.*: Wzgórza mają wysokość tak płaską, tak łagodnie wznizającą ś. spadziłość, że z armatami i z wojskiem bez trudności wstąpić na nie można. Łs.

× Wznos, u, lm. y chem., p. Sublimat.

Wznosiciel, a, lm. e ten, co wznosi a. co wznosił L.

Wznosicielka, i, lm. i forma ż. od Wznosiciel. L.

Wznosić, i, il i. i W. ś. p. Wzniesić. 2. × W. p. Sublimować.

[Wznosy, ów, blp.] *czas przed położeniem*.

Wznoszący i. im. od Wznosić. 2. *gór. wznoszący ś.*: Pochyliła wznosząca, jeżeli pędzenie jej rozpoczęte od upadu ku górze. Łab. Chodnik W. Łab. Schodowy wznoszący całokształt odbudowy kopalni, całokształt odwrócony, odbudowa stropowa Łab.

Wznoszenie, a, blm. i. czynność cz. Wznosić 2. astr., p. Wzniesienie.

Wznoszenie się, a ś., blm., czynność cz. Wznosić ś.

Wznowa, y, lm. y *wznowienie ś., ponowienie ś., powrót, recydywa*: W. (morbus recidivus).

Wznowiciel, a, lm. e ten, co wznowił a. co wznawia.

Wznowicielka, i, lm. i forma ż. od Wznowiciel.

Wznowić, i, il, nied. Wznawiać i. *na nowo wzbudzić, wskrzesić, odnowić, przywrócić, ponowić, powtórzyć*: Masz ze mnie, Panie, chwałę, żeś uzdrowił mnie i żywot wznowił. Gęb. Wojny wznawiają wzburzone narody. Stem. J. (= *podęjmują na nowo*). Sejmik kolski i korezyński wznawiamy. Vol. W. proces, sztukę w teatrze, prawo. Wznówże ich pamigę, choć dawno pomarli. Mias. (= *odwzięć*). Wątrobę wznawioną sęp obzarty chudzi. Bardz. (= *oirosłą*). 2. × W. *wprowadzić co nowego, wyjechać, wystąpić z czym nowym*: Pod apelacją nie ma być nic wznawiano, i o żadną rzecz już sędzia dalej postępować nie może. Sz. (= *nic nowego wszczęto*). My los jakkolwiek mężnie ponieść gotowiśmy, wznawiając wierność Saguntu, statek Tyryjczyków.

Oss. (= w nowym przykładzie). W. ś. 1. *zjawić ś. na nowo, odnowić ś.*, *ponowić ś.*, *powtórzyć*. 2. × W. *zjawić ś. jako nowość, pojawić ś. po raz pierwszy*. Śt. wil.

† Wznowie, a, lm. a p. Wznowienie. L. Wznowienie, a, † Wznowie l. btm., czynność cz. Wznowić. 2. × W. lm. a *coś wznowionego, na nowo wprowadzonego; nowość, innowacja*. Wznowienie się, a ś., btm., czynność cz. Wznowić ś.

† Wzor, u, lm. y (Wz-or) l. *wzoranie*. 2. *grunt wzorany a. do wzorawia przeznaczony*. Jeżow. Jutro z rannym wyjechawszy switem, potrząśniesz naprzód wolniejszy W. żytem. Mias. Mnie moja włość uboga w ojczystym ugorze bawi, gdzie pług nad Szląskiem górzysty W. orze. Mias.

Wzorać, rze, rać, (Wz-orać), nied. Wzorywać *orząc wzyrć, wzruszyć* L. W. rolę.

Wzoranie, a, btm., czynność cz. Wzorać: *Molito, W.*, wdzieranie ról. Mącz.

Wzorcować, uje, ował rzem. *przystosowywać do wzorca*.

Wzorcowanie, a, btm., czynność cz. Wzorcować.

Wzorcowy przym. od Wzorzec: Kilogram, jard, funt W.

Wzorek, rku, lm. rki l. p. Wzór: Z ceremonji pogańskich wzorki wybrali i od pogan te swoje dzisiejsze ceremonje wzięli. Zan. -*Simia*, naśladownik, który naśladuje kogo w czym, wzorki z kogo wybiera a onych naśladuje, w przypowieści bywa mówiono. Mącz. W. szyła. Troc. (= *deseń wyszywała*). Inną razą posyłała Anna Zofji wzorki na kraacie wyszyte. Bart. Z niewiastami czasem i kadziółki prządali a wzorki szyli. Rej. W., kształt, sposób, foza, manjera, stosunek, pomiar. L. Tymarowie mogą ś., tylko że w drobniejszy W., przyrównać do owych, co ich Rzymianie u siebie zwali dekumanami. Kłok. (= *na mniejszą skalę, stopę*). 2. *przedmiot drobniawego krytykowania, wyszydzenia, wada, śmieszność rzeczywista a. której ś. gwałtem dopatrują*: Wiersze moje u ciebie niech nie będą wzorkiem. Burl. Wzorki z kogo wybierać, zbierać = *wynajdywać wady, śmieszności, niestosowności a. gwałtem ś. ich dopatrywać; nicować, brać na język, szamerować kogo, przekpiwać zeń, wycierać sobie nim zęby, [wyniwać zeń kiepki]*: Wzorki wybierać, drobno krytykować. L. Wzorki z drugich wybiera, *censozem agit*. Kn. Na wieczerzą cię prosięnie na to, abys ze mnie wzorki wybierał, *ad coenam, non ad notam te invito*. Mącz. Wzorki wybierając, krytykując bez względu, nieując każdego, oburzyłeś na siebie sąsiadów i przyjaciół. L. Ze też wacpan ze wszystkiego szukasz zbierać wzorki! L. Wzorki zbierać jeden z drugiego i potem z przydatkiem jeszcze roznosić je po-mieście—to zabawą u nas. L. Stańczyk, zdaje ś., jak gdyby wzorki z nas zbierał. Niem. Przyzwyczajnia ś. wzorki z drugich wybierać. Hof.

Wzorkować, uje, ował p. Wzorzować. Wzorkowanie, a, btm., czynność cz. Wzorkować.

Wzornia, i, lm. e *oddział, w którym wykonywa ś. wzorniki*.

× Wzornie, × Wzorno przys. od Wzorny. Wzornik, a, lm. i *rysunek wzoru tkaniny, wykonany podług pewnych prawideł na papierze kratkowym*.

× Wzorno p. Wzornie: Na tych siatkach niemoenych, W. malowanych. Zbyl.

× Wzorny p. Wzorzysty. L. Wzorodawca, y, lm. y *ten, co służy za wzór, świecący przykładem*: Wielej ludzie byli przewodnikami ludzkości, wzorodawcami.

Wzorować, uje, ował, Wzorkować, Wzorzycie l. *co = wyrabiać wzór czego, formować, kształtować*: Kiedy więc bogowie siędą, coraz to inszy zwykli cień wzorkować. Wad. 2. *co na czym, z czego = tworzyć podług wzoru czego, naśladować według wzoru, formować, trzymając ś. wzoru, modelować, kopjować*: Podręcznik wzorowany na... Zatwierdzenie ustawy szachistów, wzorowanej na takiejże ustawie towarzystwa warszawskiego. Autor każdy wzoruje z dzieła Bożego, a w Bożych tworach sens moralny jest w najdrobniejszym kamyczku. Krasz. Reformy były za radykalne i wzorowane na cudzoziemszczyźnie. Chm. 3. kogo, *co = przyozdabiać wzorami, stroić wzorzysto, pokrywać różnymi kolorami, pstrzyć*: Kwiatami wzorzy suknie swoje. L. Przen.: *Ojezyczne, dóm i sam ś. w nową sławę wzorzy*. Pot. (= *przyozdabiać nią*). Piorunami ich statę jego wzorzyci. Nies. W. ś. l. † W. ś., *przen. przyozdabiać ś., zdobić ś.*: W. ś. w sławę. Pot. 2. Wzorować ś. na kim, na czym = *tworząc, opierać ś. na kim, na czym, jako na wzorze, trzymać ś. wzoru, kierować ś. według wzoru, zostawać pod wpływem wzoru, oglądać ś. nań, brać wzór, przykład z kogo, z czego, robić według kogo, czego, naśladując go*: Towarzystwo opieki nad choremi wzoruje ś. na instytucjach tego rodzaju, istniejących za granicą.

Wzorowanie, a, btm., czynność cz. Wzorować. Wzorowanie się, a ś., btm., czynność cz. Wzorować ś.

Wzorownia, i, lm. e rzem. *modelarnia*. Wzorowo przys. od Wzorowy: *Majątek W. zagospodarowany. Gospodarować, zachować ś., sprawować ś., uczyć ś. W.*

Wzorowość, i, btm., rz. od Wzorowy. Wzorowy przym. od Wzór = a) *mający być wzorem, służący za wzór, normalny*: Szkoła wzorowa. Kolonja wzorowa. Wzorow-gospodarstwo. b) *najlepszy, doskonały, przykład y, idealny*: Wpajamy młodym ludziom... żeby ś. s arali, poznać i zgłębić swój język i wzorowych w nim pisarzy. Sniad. (= *celnych, klasycznych*). Takowe wzorowe pisma w języku dobrze znanym wprowadzają nas zrazu prawie w zachwycenie. Sniad. Sprawowanie wzorowe. Wzorowe postępy w naukach (= *celujące, chlubne*). Porządek W. (= *należyty*). Styl W. (= *poprawny, czysty*).

Wzorywać, a, ał p. Wzorać. Wzorywanie, a, btm., czynność cz. Wzorywać. Wzorzec, rca, lm. rce l. p. Wzór: W. odmian rzeczowników. W. *algiebraiczny a. formuła algiebraiczna*. 2. p. Etalon.

Wzorzenie, a, btm., czynność cz. Wzorzycie. Wzorzenie się, a ś., btm., czynność cz. Wzorzycie ś.

Wzorzycie, y, ył i W. ś. p. Wzorować. Wzorzysto przys. od Wzorzysty: *Wszędzie kwiecieisto, wszystko W., wszędzie pełno harmonji, a gruntu niemasz*. Pir. *Sandały z czerwonej lub W. wyciskanej skóry*. Orzesz. (= *w denie*).

Wzorzystość, i, btm., rz. od Wzorzysty. Wzorzysty l. a. × Wzorny *pełen jaskrawych wzorów, mający po sobie wzory; sporządzony we*

wzory, w desenie, w desech, w centki, rzuty, kwiaty, centkowany, pstry, pstrokaty, różnobarwny, szachowany: Zartkonogie rumaki okryte dywdykiem wzorzystym i szkarlatem, przód zaś napierśnikiem szczerozłotym połyśka. Pileh. Wzorzysta szata, szachowanym tkanem wzorzysta. Kn. Wzorzysta szata, materja. Troc. Jakób uczynił Józefowi suknią wzorzystą. Wuj. (rozmaitych nici i farb. Wuj.; sprawił mu suknią rozmaitych farb. B. G.; szachowaną. Leop.; przetykaną. Leop.; sztukowaną. Bud.). Szaty pstre, sukienki wzorzyste. Fal. Świeżym przy ścieżynie od pawich piór, wzorzystych chust, by kwieciami w maju płynię. Las. Przen.: pstry, upstrzony; różnobarwny, malowniczy: Łąka kwiatami wzorzysta. Min. Różnokrasy tak jemu, jak sobie wzorzystym kwiatem wieniec przepłatała. Nar. Wzorny kwiat sieje Chlorys radosna. Książ. Droga kręta, którąśny szli, była tak wzorzysta, jak tęcza farb różnych na niebie. L. Poetyczni ludzie mogą siedzieć blisko pieca, zachwycać się wzorzystymi kwiatami, jakże mroz maluje na oknach. Bał. 2. Hebel W., p. Gzym-subel.

† Wzowiz rozk., zam. Wewzije.

Wzór, oru, lm. ory, [Bzór], Wzorzec i. [Na W.] = na wejrzenie, na pozor. 2. typ przedstawiający pewną kategorię rzeczy, typowy, normalny wzorunek czego, próbka czego, okaz czego: Wzory ubrań kmiecych z danej okolicy. W. chaty włościańskiej. W. odmiany rzeczowników. (= tablica). W. użębienia. Wzory prozy, pzejji. Moneta dawnego wzoru (= stempla). Przen.: ideał czego, uosobienie czego: Mohort był wzorem służby wojskowej. Książ. defintor był kapitanów wzorem, Syrok. Panna Lucja jest wzorem aplikacji. L. W. enoty (= chodząca cnota). Pokażcie się wzorem dobrych uczynków. Baz. P. Ideał. 3. pierwowzór, przedmiot, według którego co wykonywają, na którym się wzorują, model, modła, prototyp: W. w ludwisarni, dzieła wyrobione z gliny ze wszelkimi proporcjami, na którym potem robi się forma do lania. Jak J. Tak potrzebny jest rzemieśnikom, jako gny, dębaczka, piła, bez których nie począć nie może. Pileh. Perdiks, rybnie pośrednie skrzela obejrząwszy, na W. onych w żelazie twardym wyrzeźwawszy zęby wieczne, najpierwszy piłę wymistrzował. Żebr. (= na podobieństwo, nakształt). Wzory (wzorce) pisania = systematycznie ułożony zbiór tablic błado pisanych, po których pisze uczący się kaligrafji. W. do haftu Wzory rysunkowe. W. budynku = plan, rys. abrys, zarys, rysunek. Eudoksja na karcie W. postać kościoła, jako budować on nowy mieli. Skar. Braknie mi pewno na wdzięcznym kolorze, dość, że kopja przypomnia o wzorze. Szym. (= o oryginalne). Pierwszą Racyna próbą była Tebaida, w guście Kornelego pisaną; lecz czując się na siłach, przestał naśladować i stał się wzorem. Czart. A. (= pisarzem oryginalnym). W. podania, kontraktu i t. p. = forma, schemat. Jak dzieła królów, wodzów, jak opiewać wojny, Homer na to w swym rytmie W. podał przystojny. Koryt. Aryst. ów sławny autor, ów pisarz do wzoru. L. (= do naśladowania, wzorowy, klasyczny). Biskupa Maciejowskiego dworzanie W. z niego jednego ustawicznie brali, jako brał z onych pięciu panien Zeuksys, malarz, kształt piękności. Gór. Ks. Skarga, wizerunek kaznodziejski, z którego W. więcej brali ci, których Bóg na katedry powoły-

wał. Birk. Z panów inni W. biorą. Kras. Dziwując się w nim tym tak wielkim darom Bożym... W. z jego (z niego) jednego ustawicznie brali. Gór. Na W. przodków swoich. Skar. (= wzorem). Ten wielki Jan (Tarnowski) nie tylko jest przodkiem, ale i wzorem życia twójego. Boh. Dzieła Greków i Rzymian stały się wzorami dla nas i dla wszystkich europejskich narodów. Śniad. 4. przen.: † Wybierać W. z kogo = wybierać wzorki z kogo, p. Wzorek: Niech nie bierze dwornego ubioru, nikt tu nie będzie z niej wybierał wzoru. Petr. 5. desech, rysunek, rzuty, esy floresy, kwiaty na danym tle: W. na szacie, wyszywanie w kwiaty. L. Opisuje Owidjusz, jak Arachne wprowadziła na forsztat swój, który robiła w krosnach, wzory o cudzołostwach bogów pogańskich. Otw. Europe, bykować postawą zwiedzioną, ten W. Arachne wyrobiła dziełem tkackim na forsztacie swoim. Otw. (= obraz, wizerunek). Żupan ezerwony adamaszkowy, karmazynowy, wielkim wzorem. Niem. W. wyszywać, tkąć. Troc. W. wykrawać. Troc. (= wystrzygać wycinankę). W. na tej szacie staroświecki. Troc. Pardus ma po sobie wzory podobne rysiovi. Troc. (= plamy, pręgi, odmiany, łaty). Kasmirska szata w cudne szczyta wzory. Słow. Święty Boże, wladogromy, co niebieskie jasne domy zdobisz wzorem gwiazd rozlicznym. Groch. im większy W. w adamaszku i aksamicie, tym więcej do niego jedwabiu wychodzi i natkasz adamaszek; bywa adamaszek w mały W., lżejszy, niż arkusz papieru. Gostk. (= wątek jedwabny, tworzący desech na tle adamaszku, aksamitu). 6. chem.: W. chemiczny, formuła chemiczna = zestawienie znaków chemicznych, współczynników, linijek, wyrażających jednostki powinowactwa, cyfr lub liter, oznaczających położenie, i wogóle tego wszystkiego, co według umowy przedstawia skład, a w razie potrzeby i budowę związku: W. empiryczny, racjonalny, skrótowy, rozwinięty, W. budowy, W. stereochemiczny. 7. mat.: W. formuła = wyrażenie algebracyjne okazujące zależność między ilościami, wchodzącymi w skład twierdzenia lub zagadnienia matematycznego: W. Newtona (wedle którego wynajduje się jakabądż potęga dwuwyrazu). Sł. wil. Zdr. Wzorek.

† Wzraszać, a, ał p. Wzrosnąć.

Wzrastanie, a, blm., czynność cz. Wzrastać: Jak mi jest miło, że na twoje staranie początek swój nauki biorą i W. Weg. (= wzrost, postęp).

† Wzraszczać, a, ał p. Wzroszczyć.

† Wzraszczanie, a, blm., czynność cz. Wzraszczać.

† Wzraz, u, † Wzdraz i. blm. **wrażenie, wrażanie, odbicie:** Promień słoneczny od wzrazu zwierciadlanego odstrzela wsteczny. Żebr. 2. lm. y podobizna, podoba, podobieństwo, obraz, wyobrażenie, wizerunek, kształt, figura, postać odbita na czym, wyraz czego, konterfekt: Będziesz miał przed oczyma W. ciała człowieka, od którego z członków pójdą linje z wyrzeźwaniem pisanej liczby. Spiez. Wy innym Pana i Króla naszego Krysta W. na ziemi zamionujeje. Napom. † Na W. na obraz, na podobieństwo, nakształt, kształtem, na sposób: Kamienie te miały wyrzeźbione na W. pieczęci na każde imię pokoleń. Bud. (tak jako rzeźbą pieczęci. B. G.). Gwoździł leśny ma kwiat pospolicie biały drobny, na W. pełnych. Urząd. Z nawozu zmiekczenia wychadza na wierzch wilgota na W. potu. Trzye. Sieć na ryby, którą sakiem zowią, bywa na W. namiotu, z przodku szeroka, a na końcu wązka.

Trzye. Z wilgoty ziemnej lipkość ś. tam niejako stawa na W. flegmy czlowieczej a. zwierzęcia którego. Trzye. Obraz aby ś. tak przyrównował na W. onego, na czyje podobieństwo uczynion, jak zwierciadła ukazują oblicze a. podobę każdego. Trzye. Zostawić kraj latorośli ze skórą na W. tyłca nożowego. Trzye. Z ziela tego wyfata nasienie czarne a podługowate na W. włoskiego kopru. Spicz. Uryna bywa też i zielona na W. kapusty. Spicz. Wzdraz. Glos.

† Wzrazić, i, ii, nied. Wzrażać kogo, co = *odbić nazad; odepchnąć, odeprzeć, uderzywszy; odtrącić; wstrzymać, powściągnąć postęp*: Zwierciadło wzraża promienie słoneczne. Las liściem, jak zastoną jaką, wzraża słońca. Żebr. (= *nie dopuszcza go, zatrzymuje je*). Strzał parę z sądaku dobył lub różności wielkiej: owa pomagn, ta wzraża miłości. Żebr. (*fugat. L.*) (= *stoi na wstręcie, na zawadzie*). Rodząca siła, która z ziemi wychodzi na wierzch, zasię wzraża w nią od śniegu, gdy na niej leży. Trzye. Jabłka ciśkiem wzrażona, zganja bieżącego i zmija. Żebr. † W. ś. *odbić ś.; odbiwszy ś. odskoczyć, cofnąć ś. a. wstrzymać ś. St. wil.*

† Wzrażać, a, ai i † W. ś. p. Wzrazić.

† Wzrażanie, a, btm. I. czynność cz. Wzrażać. 2. p. Wzrażanie ś.: Bywa tam ciepła dostatek od wzrażania promieni słonecznych. Trzye.

† Wzrażanie się, a, ś., btm., niek. † Wzrażanie czynność cz. Wzrażać ś.

† Wzrażenie, a, btm., czynność cz. Wzrazić.

† Wzrażenie się, a, ś., btm., czynność cz. Wzrazić ś.

× Wzrąb, ębu, Im. ęby p. Zrąb.

† Wzrącz p. Wręc. St. wil.

† Wzręcz p. Wręcz: W. oświadczył, iż porzuci obóz taką zbrodnią skalany: Wiszn.

× Wzręczny wręcz wypowiedziany, bez ogródki, obcesowy: Jam ś. obawiał nieco odpowiedzi wręcznej, brutalnej. Jeż.

Wzroczek, czku, Im. czki p. Wzrok: Wzroczeniem sięgasz do nieba. Krasin. Ol wtenczas niewiasta, co wzroczeniem ośmiela, a sercem przyeiga, a krasą ś. wdzięczy... Kor.

Wzroczy p. Wzrokowy: Nieświadom swojej siły wzroczy (= *potęgi wzroku*). Poręb.

× Wzrodzenie, a, btm., czynność cz. Wzrodzić.

× Wzrodzenie się, a, ś., btm., czynność cz. Wzrodzić ś.

× Wzrodzić, i, ii *odrodzić, wznowić, wskrzesić.*

× W. ś. *odrodzić ś., wrócić ś.:* Wiele wzrodzi ś., co już wstało, ustanie, co dziś jest w modzie, skoro zechce używanie. L.

Wzrokowy, Wzroczy I. przym. od Wzrok, *oczny, optyczny*: Bazyliżek przez promienie wzrokowe jad z siebie wypiszcza. Sak. 2. anat. (opticus, visorius, visualis). Nerw W. (nervus opticus). Wzgórek W. (thalamus opticus, thalamus thalamencephali). Paso wzrokowe (tractus opticus). Dziura wzrokowa kości klinowej (foramen opticum). × Łoza nerwów wzrokowych (thalamus nervorum opticozum). Ryszk. 3. fizj.: Dal wzrokowa. Punkt dali wzrokowej (punctum remotum). Punkt pobliska wzrokowego (punctum proximum). Pole wzrokowe kory mózgowej. Kąt W. (angulus opticus). Oś wzrokowa (axis opticus). Zdudzenie wzrokowe. Promienie wzrokowe. 4. patol.: Zawrót W.

Wzrok, u, Im. i, † Wzrok, [Wzrok, Wejzrok], † Wzdrok, [Wzdrok, Zrok, Zdrzok, Zdrzok] I.

zmysł widzenia, widzenie, oczy (czynne): Już nie stawa wzroku memu biednemu oku. Ryb. Czy W. straciłeś? L. Jegomość, widzę, nie tylko sduchu, ale i wzroku słabego. L. (= *słabych oczu*). Dobry W. Kn. W. ostry. Kn. Niewidomi wzdrok biorą od Jezusa. Sekl. Ślepi wzdrok biorą. Sekl. Jezus wielu niewidomych wzdrok darował. Sekl. (= *przywrocił W.*). Duchowne niemocy przy padać pod W. nie mogą. Żarn. W. krótki głęboko nie przeniknie. Troc. Przez W. człowiek przestaje z niebem. Śniad. W. zapada i zagasa. Mick. 2. oko, *oczy, jako organ widzenia*: Wzroku otworzystego. Sekl. Kto niejako trochę małym a przysłonionym wzrokiem chce słońca widzieć, niejako w nie wejrzeć może, ale kto wszystkim a bystrym wzrokiem śmieje na nie patrzeć usiłuje, zaślepionym być musi. Żarn. Na nią bogini bitna W. wypalubiła ogromny. Żebr. Człowiek złego wzroku, złego oka, urok czyniącego. L. Mentor przez W. spoziera na niego spokojny. Jabł. Oko jej czarne — i któż ś. ośmieli W. ten malować, te oczy gazeli? Słow. Ten dziewczęcy twój uśmiezek puść po lipkim wzroku wzdłuż. W. opuścił ku ziemi i rękami drżącymi siwe wąsy pokręca i duma. St. wil. Przen.: Mydlić wzroki. Tremb. (= *mydlić oczy, tumanić kogo*). Wytężyć W. Ciskać wzrokiem. 3. spojrzzenie, *wejrzenie, patrzenie, spoglądanie, widzenie*: Ukazują go sobie ludzie, a. tak rozumie, chociaż W. jest i na kogo innego, i mowa o kim innym, że to o nim wszystko. Górń. Bieży do rudla, szypra ścisła i W. wszystek daje na brzeg blizki. Jabł. Ukrwawioną pochodnią matka męża mego wywijają, będąca wzroku groźliwego. Bardz. Teraz, jak bazyliżek, po wzroku mordujesz. Bz. (przez wzrokowe promienie. L.). Pośepny, pouury, przenikliwy, badawczy, słodki W. Stary Halban siada i W. zatapia w oblicze Konrada. Mick. A potym rzucił na mnie W. surowy i zmierzyl osiro od stóp aż do głowy. St. wil. Jak blask słońca, tak jej lice, i z błękitu ma źrenice, a jej wzrokiem błyskawice. Krasin. Przen.: W. na niego obrócili i obrali go panem. Troc. (= *wzgląd, uwagę przyjazną*). † Na W. = a) na oko, na pierwszy rzut oka, z pierwszego wejrzenia, na pozór, na optykę, z pozoru, z powierzchnowości: Są niektóre jadowite rzeczy, które na wzrok są różne... L. b) a. † Na wzraz nakształ, na podobieństwo: Dwie niewieście miały skrzydła na W. skrzydeł u kani. Leop. (jako skrzydła bocianie. B. G.). 4. fl., p. Intucja. 5. okul.: W. krótki (myopia). W. nadmierny (hypermetropia). W. prawidłowy, miarowy (emmetropia). W. zamglony (visus obnubilatus). Badanie wzroku. Bystrość wzroku. Bystrość wzroku nadmierna (oxyopia). Ośrodek wzroku. Wada wzroku. Domierność wzroku, p. Miarowość. Nerw wzroku (nervus opticus). (Perz.) = *nerw wzrokowy*. Zdr. Wzroczek.

Wzrosły I. który wzrósł, wyrosły: W. wśród bitew. 2. × W. rosły, *dużego wzrostu, wysoki*. Krasz.

Wzrosnąć, śnie a. † ście, si, Wzrość, nied. Wzrastać *rosnąć wzbicić ś. w górę, wzmoć ś.; wyrosnąć; urosnąć, nabrać wzrostu*: Tak wielki i liczny naród, jak słowiański, nie przychodził, tylko na miejscu wzrasta. Lel. Wśród starań rodzicielskich wzrosliśmy. Pilch. Z jednej kostki rzadko a. nigdy nie wzrosła palma, a wzrosła, tedy nie wskóra a. zaginie. Trzye. Gdy panienka wzrosła, Troc. Ledwie wzrósł od ziemi, już po nim (= *odrósł*). Odkądem wzrósł na nogi,

nie mi ś. podobnego nie wydarzyło. (= *odkąd żyje*). Przen.: Stał wzrosła moja sława. (= *urosla, porzla, powstała, wzięła początek*). Zawierucha stał wzrosła. Troc. (= *wszczęła ś., wynikała*). Przen.: *powiększyć ś., wznieść ś., spoteżnić, spoteżnować ś.* Zapał, sława wzrasta. Nauki wzrastają (= *postępują, podnoszą ś., rozwijają ś., krzewią ś., kwitną*). Rozum wzrasta z laty. (= *dojrzewa, męźnieje*). Wzrastał w siły Leszek Biały. Niem. Wzrosli oni w ziemi naszej i rozbojem i kradzieżą. Pol. Wzrastać w cnotę, w piękność, w mądrość. W. w bogactwa. 2. ! W. *wrosnąć*: Ty tak wzrosłaś w duszę moją. Syrok. 3. anat.: *Tejno* wzrastające (pulsus incidiuus, incidens). 4. mat.: Jeżeli terminy tym ś. bardziej powiększają, im ś. bardziej ciągną, nazywają ś. *wzrastającymi, divergentes*. Śniad. (= *postęp rosnący*).

Wzrost, u, lm. y. † Wzdrost, [Zrost] l. blm. *wzrastanie, wzrosnięcie*: Oto orzę i sieję, a Bóg deszcz puści i da W. pracy mojej. Skar. Dojrzałość jest granicą wzrostu. L. Przen.: *postęp, podniesienie ś., rozwój, krzewienie ś., wzmaganie ś.*: Wielu chce, by w ojczyźnie W. brały nauki i żeby w niej kwitnęły wyzwołone sztuki. Węg. 2. *miara, do której kto wzrosł a. wzrosnie, wielkość, wysokość rosnącego*: Dobry, piękny, okazały, olbrzymi, słuszny, średni, mierny W. Był on na wzrosłe mały. Rej. Bylem go uźrzał, tak wzrostu średniego ma być człowieczek, gruby i pękaty. Lubom. W. niezwyčajny. Kn., Troc. Nie wspina ś. na stopach, ani chodzi na paleach obyczajem tych, którzy fałszywy W. sobie przyczyniają. Pilech. Któż może przydać do wzrostu swego łokieć jeden? Skar. Według wzrostu jest suknia, a małymu rosnego pacholka szata nie służy. Skar. Człowiek wzrostu zupełnego, małego. Troc. (= *dorośli*). W. (incrementum), przybytek, wzmaganie ś. W. olbrzymi (gigantismus). W. wszcz, wzdłuż. Wstrzymanie wzrostu. Zboczenie wzrostu. Gorączka w okresie wzrostu z bólami w nasadach kości. W. choroby (incrementum morbi). 3. fizj. (intussusceptio) = *śródrost, wzrost wewnętrzny*. Zdr. **Wzrosćik**.

[**Wzrostek, tku, blm.**] *młodość*: Tak to było na mym wzrostku.

Wzrostomierz, a, lm. e przyrząd do mierzenia wzrastania rośliny, *auksanometr*.

Wzrostowy przym. od **Wzrost. L.**

† **Wzroszczać, a, al p. Wzrosćić.**

† **Wzroszczenie, a, blm., czynność cz. Wzroszczać.**

† **Wzroszczenie, a, blm., czynność cz. Wzrosćić.**

† **Wzrosćić, I, II, nied. † Wzroszczać, † Wzroszczać kogo, co = dać siły do wzrostu; rozwinąć siły żywotne, przez co wzrosnie; wychodować, wypielęgnować, wychować**: Ja nasadziłem, Apollo pokropił, ale Bóg wzrosćić, a tak ani sadzący jest czym, ani pokropiający, ale wzroszczać Bóg. Bud. (Bóg wzrost dał, a tak ani ten, co szezepił, jest czym, ani ten, co polewa, ale Bóg, co wzrost dawa. B. G.). Synowie nasi byli jako szezepy wzroszczone w młodości ich. Bud. (jako szezepy rosnące w młodości swojej. B. G.). Wzroszczyć róg Dawidowi. Bud. (sprawie, że zakwitnie róg Dawidów. B. G.).

Wzrosćik, u, lm. i p. Wzrost. L.

Wzrosć, ośnie, ósl p. Wzrosnąć.

Wzrosnienie, a, blm., p. Wzrosnięcie. L.

Wzrosnięcie, a, blm., Wzrosnienie czynność cz. **Wzrosnąć.**

Wzrot, u, lm. y *zwrot, zwrócenie, zakręć, skręć*: W. konia, woza. Troc.

† **Wzrozumieć, e, al** *wyrozumieć, zrozumieć*: Racz W., Panie, wołanie moje. Leop. (wrozumieć: Leop.).

† **Wzrozumienie, a, blm., czynność cz. Wzrozumieć.**

[**Wzrósł, u, lm. y**] bot., p. **Grzmot**.

Wzruszacz, a, lm. e, Wzruszyciel *ten, co wywołuje co, pobudzać do czego, podniecający*: Siwers w osobach ich widzi tylko ludzi bezrozumnych zagorzalców i wzruszczów daremnego hałasu. Kit.

Wzruszać, a, al i W. ś. p. Wzruszyć.

Wzruszająco przys. od **Wzruszający, w sposób wzruszający**: Przemówił do słuchaczy W. Bardziej W., niż ksiązki, przywozili na pamięć te ruiny zamordowaną z niemi historję.

Wzruszający l. im. od **Wzruszać. 2.** przym. *rzewny, ukiłowy*: Cała ta ceremonia zaręczyn dziwnie wzruszające na nim robiła wrażenie. **Wzruszająca** scena.

Wzruszanie, a, blm., czynność cz. Wzruszać. Wzruszanie się, a ś., blm., czynność cz. Wzruszać ś.

† **Wzruszawać, a, al i † W. ś. p. Wzruszyć.**

† **Wzruszawanie, a, blm., czynność cz. Wzruszawać.**

† **Wzruszawanie się, a ś., blm., czynność cz. Wzruszawać ś.**

Wzruszenie, a, l, blm. = a) czynność cz. **Wzruszyć**: W. spokojności obywateli. T. K. b) p.

Wzruszenie ś.: Siła zmiany i wzruszenia księżycza, *vis variationis et evectio lunae*. Hube. Rozumieją, że W. abo trzęsienie ziemi dzieje ś. od wiatrów, w zwaliska podziemne wbiegłych, które, drogi ku wierzchowi nie mając, gwałtem wielkim ziemię przerywają. Otw. [Kropie od wzruszenia] p. apt. **Kropia**. Czucie jest rozkosz a. ukontentowanie, boleść a. przykrość, od wzruszenia zmysłów pochodząca. Boh. Urząd rozumiał, że w owym wieszczku jakie Boskie W. było. Skar. 2. lm. a = a) *stan tego, co ś. wzruszył, silne wrażenie, rozdrażnienie, niepokój, podniecenie, rzewność, czułość, skrucha, serdeczność, emocja*: W. umysłu (affectus, passio). W. gnębiające, przygębajające (affectus depressivus). W. podniecające (affectus expansivus). W. umysłu natychmiast po wyrządzonej krzywdzie w nas powstaje. Pilech. W., poruszenie umysłu. Kn. Miłosierdzie jest serdeczne nad nędzą i mizerją ludzką, uzalenie i W. Damb. b) *wzburzenie, zaburzenie, burza, niepokój, powstanie, rewolucja, rozruch, zamęt*: Tyle wzruszeń, związków, konfederacji mogły sprawić to mniemanie, iż niemasz burzliwszego i niespokojniejszego od Polaków narodu. Ust.

Wzruszenie się, a ś., blm., niek. Wzruszenie czynność cz. **Wzruszyć ś.**

Wzruszeniowy przym. od **Wzruszenie, emocyjny, !emocjonalny**: Za mało posiadał rozwiewnej fantazji i za mało pierwiastku wzruszeniowego (emocjonalnego). Chm. Skojarzenia wzruszeniowe.

Wzruszony l. im. od **Wzruszyć. 2.** *drżący ze wzruszenia, rozczulony, ukiłowy, rzewny, rzewliwy, żalony, wzruszający*: Mówił wzruszonym głosem.

Wzruszyciel, a, lm. e *ten, co wzruszył a. co wzrusza*: Buntownicy i wzruszyciele prawa popolitego. Stl. Panowie polsey prosili o wyrok na kniazia Dymitra Sanguszkiewicza, jako na wzruszyciela popolitego pokoju. Stryjk. W. pokoju. Troc.

Wzruszycielka, *f*, *Im.* i forma *ż.* od **Wzruszyciel**. Troc. L.

Wzruszyć, *y*, *yl*, *nied.* **Wzruszać**, † **Wzruszawać** *f*. *ruszyc* *zniesić*, *unieść* *ku górze*: Leontyna ramionami wzruszyła. Zap. 2. *wstrząsnąć*, *poruszyć* *nastroszyć*, *spulchnić*; *wskopać*, *wzryć*: W. słomę w sienniku. W. zboże szuflą, ziemię na zagonie. Troc. Sadzą chmiel w ziemi pulchnej a dobrze wzruszonej. Trzye. Ziemia pod wino ma być wzruszona częstym przeoraniem a. wskopowaniem. Trzye. 3. zwierza z legowiska = *wyruszyć*, *r* *ż* *żyć*, *wypłoszyć*. L. Pies zajęcia z miejsca wzruszył. Troc. W. ptaki = *spłoszyć*. L. 4. *wzburzyć*: Wiatry morze wzruszyły. Troc. W. miksturę = *skłócić*, *zmącić*. W. żołądek = *pobudzić* *do wymiotów*, *zemdlić*. Rzodkiew naczco jedzona wszystkie karmie na nią położone wzrusza. Trzye. Przen.: W. kogo = *obruszyć*, *wzburzyć*, *podburzyć*, *zbuntować*, *podhectać*, *rozjątrzyć*, *roznamiętnić*, *podniecić*: Co pospólstwo wzruszyło. Troc. Wzruszone narody. Troc. Nie chcą przeciw sobie pana a. pospolitego człowieka wzruszać. Biel. M. Wołali Żydzi na Pana: zakazuje on czynszu dawać cesarzowi, wzruszawa lud. począwszy od Galilei, aż tu. Żarn. Jeśli nieba nie zdołam skłonić, piekła wzruszę. Dm. (= *piekło postawię na nogi*, *uruchomię*, *wytrączę z bezczynności*, *z apatii*, *wyprowadzę z równowagi*). 5. *uknąć*, *zmiękczyć*, *zdjąć*, *uczuciem rozczulić*, *rozrzewnić*, *skruszyć*, *poruszyć*, *przejść do głębi*: Te słowa go wzruszyły. Troc. Wzruszam kogo, wzruszam afekt w kim, płacz i t. d., wzruszam *ś.* sam. Kn. Wzruszymyż Jezusa prośbami. Groch. Kazanie na pogrzebie uczynił po łacinie ksiądz Maciejowski, biskup krakowski, którym tak wzruszył ludzie, iż i ci, którzy nie do końca rozumieli języka łacińskiego, musieli płakać. Gór. Kazanie samo... nie namówiłoby żadnego na tak trudne i niepodobne rzeczy do uwierzenia, gdyby Duch św. serce nie wzruszył. Skar. Wzruszony od Ducha św., od miłosierdzia. Troc. O niewyczerpane morze takiej miłości, jako naszego serca nie wzruszy, abyśmy miłość za miłość oddawali! Skar. Uprowadził go Pan Bóg w miłosierdziu swym i wzruszył serce jego. Skar. A kogo to nie wzruszy? komu *ś.* łzami powieki nie obleją? Skar. Niech cię wzruszy nasza dola biedna. Dm. Postanowił sobie względem czytelników dwa zadania: rozweselać ich i wzruszać. Gom. 6. † W. *pobudzić*, *zachęcić*, *popchnąć*, *ku czemu*, *natchnąć*; Jak Polio Marona, Mecenas Flakkusa, jak Mesala swą łaską wzruszał Tybulusa, tak też wiersz mój wzbudziła, Panie miłościwy, Twoja dzielność. Stryjk. 7. W. *wzbudzić*, *sprowadzić*, *wywołać*, *sprawić*: W. womit, febrę. Troc. Wzruszają wymioty dla jedzenia, jedzą dla wymiotów. Oss. Cheesz żal we mnie pobudzić? wzrusz go wprzód sam w sobie, w ten czas żywiej uczynię to, co przykro tobie. Koryt. W. afekt w kim, płacz w słuchaczach. Troc. Faunus też, zrozumiałwszy, że mu dali uszy, tak pieśniami dawnymi głos chrapliwy wzruszy. Zim. (= *wydobędzie*, *dobędzie* *go*). 8. *poruszyć*, *zachwiać*, *zaruszać*, *wstrząsnąć*, *zatrząść*: Wzruszam czągo, poruszam. Kn. Nępotnie, co berłem trójzębnym wzruszasz ziemię i morzem zarządzasz niezgłębny. Dm. Szemrzą liście na drzewach, wzruszone wiatrem. [Wyńdźże, panie młody, wzrusz tego kamienia; jak ty go nie wzrusysz, wzrusy go drużyna]. Przen.. Przed sądem tego nie wzruszali, wyjąwszy doskonałą przyczynę, dla którejby dawność być nie mogła (= *nie poruszali*; *nie występowali* *z nią*).

Przen.: *wstrząsnąć* *czym*, *zachwiać*, *osłabić*, *podkopać*; *naruszyć*, *złamać*, *zburzyć* *co*: W. posady państwa. Przysięgam wszystko to strzymać, chować, nie wzruszając niczego, nie łamiąc z swej strony. Piel. Bulgarowie cesarza konstantynopolskiego, wzruszywszy mu przymerze, porażili. Stryjk. Wzruszył pokój, pakta. Troc. Dom od trzęsienia wzruszony. Troc. Przen.: Pan przy mnie stoi, abym z żadnej strony nie był wzruszony. Kochan. (= *zaczepiony*, *zaniepokojony*, *napadnięty*, *zaatakowany*). W. zdrowie. Troc. (= *nadwzględnie*, *stargać*). W. *ś.* I. *zerwać* *ś.*, *porwać* *ś.*, *powstać* *gwałtownie*: Potym *ś.* wzruszą gwałtowne i częste dżdże od południa. B. B. Wiatry *ś.* wzruszyły. 2. *wzburzyć* *ś.*, *zmącić* *ś.*, *zhectać* *ś.*, *poruszyć* *ś.*: Wzrusza *ś.* ciecha, płyn = robi, fermentuje, wzburza *ś.*, wre. L. Gdy bulki powietrzne w znacznej mnogości podnoszą *ś.* zaczynają, cząstki pynu wzruszają *ś.*, co *ś.* nazywa wrzeniem. Hube. Od tego wiatru wszystkie *ś.* wzruszyło morze. Troc. 3. *wyjąć* *z równowagi*, *wzburzyć* *ś.*, *obruszyć* *ś.*, *powstać*, *unieść* *ś.*, *zatrząść* *ś.* *z gniewu*, *zawrzeć*, *zapalać* *gniewem*: Wzruszał *ś.* w nim duch jego, gdy widział miasto poddane bałwochwalstwu. B. B. (= *zagotowało* *ś.* *w nim*) (poruszył *ś.* w nim duch jego. B. G.). Nie wzruszaj *ś.* przeciw bliźniemu leda o krzywdę B. B. Miłość nie wzrusza *ś.* ku gniewu. Krasz. 4. *powstać*, *zbuntować* *ś.*, *wzburzyć* *ś.*, *napaść*: Wszystkie *ś.* na ten ogłos wzruszyły kraje. Troc. Zawždy kazał *ś.* Pan wzruszać królestwom na ine królestwa, a krainam na ine krainy. Rej. (= *występować* *przeciw nim*). 5. *ulec* *wzruszeniu*, *poruszyć* *ś.*, *rozrzewnić* *ś.*, *rozczulić* *ś.*, *zmięknąć*, *skruszyć* *ś.*, *przejść* *ś.* *serdecznie*: W. *ś.* widokiem nędzy. A kto by *ś.* nie wzruszył, gdy mówi, krwawe łzy prawie wytaczając. Skar. Wzruszył *ś.* do płaczu, do miłosierdzia. Troc. 6. *poruszyć* *ś.*, *drgnąć*, *zadrzeć*, *wstrząsnąć* *ś.*, *zadygotać*, *zachwiać* *ś.*, *zatrzepotać* *ś.*: Na głos jego wzruszyła *ś.* ziemia. Sł. wil. Żaden *ś.* listek na drzewie nie wzruszy Sł. wil. Przen.: *nadwzględnie* *ś.*, *nadwzględnie* *ś.*, *zachwiać* *ś.*, *naruszyć* *ś.*, *osłabnąć*, *poruszyć* *ś.* *w swych* *posadach*, *drgnąć*, *obruszyć* *ś.*, *runąć*, *obalić* *ś.*: Nasi Ruszacom niezłe odpierali, wszakże potym ustąpili nazad, przetoż wzruszył *ś.* był wszystek lewy róg. Biel. M. Czym *ś.* zdrowie jego wzruszyło. Troc.

Wzrycie, *a* *f*. *blm.*, *czynność* *cz.* **Wzryć**. 2. † W., *Im.* *a* *grunt* *wzryty*: Burak najlepiej siał między innym ziemią na nowym wzryciu. Trzye.

Wzryć, *yje*, *yl*, *nied.* **Wzrywać** *ryjem* *a*. *rydlem*, *szpalle* *i* *t. p.* *wzruszyć*; *wskopać*, *podryć* *w górę*: Z czwora rodzaju ziemi dwój tylko sprawiali, orząc a. wzywając a. kopając jako pole osiewne i odłogowe. Trzye. Cebula potrzebuje ziemi tłustej i też dobrze wzytej. Trzye. Cwika potrzebuje ziemi tłustej, dobrze wzytej, aby *ś.* tym lepiej kochała. Trzye.

Wzrywać, *a*, *ał* *f*. *i* *W.* *ś.* *p.* **Wzerwać**. 2. *p.* **Wzryć**.

Wzrywanie, *a*, *blm.*, *czynność* *cz.* **Wzrywać**: O pożytkach orania abo wzywania ziemi. Trzye. Są ziemie takie, które nie oraniem, ale wzywaniem lepiej sprawować, a to te, które tłustość swą w głębi mają, gdzie leziesz plugowy dosięć nie może; takowej musi dobywać rydlem na to sprawionym, któryby mógł głębiej wehodzić, niż żelaza plugowe, a odpodek na wierzech wywracać. Trzye. Koń od częstego wzywania wzywać *ś.* na wstecz ustępować, Trzye. (= *szarpania* *wtył*).

Wzrywanie się, a ś., bhm., czynność cz. Wzrywać ś.

× Wzrzącać, że, zał i × W. ś. p. Wzrznać.

× Wzrzecanie, a, bhm., czynność cz. Wzrzącać.

× Wzrzecanie się, a ś., bhm., czynność cz. Wzrzącać ś.

† Wzrzęda, y, bhm. *zrzędnosc, zrzęczenie, przesada, dziwactwo*: Zatysem poznał swoje pierwsze błędy i śmiałem ś. sam z onej swojej wzrędy. P. Koch. Trzymając zwierciadło, nie przestała przegladania ś. i zwyczajnej wzrędy. P. Koch.

† Wzrzedny *zrzedny, drobniagowy, zbyt troskliwy*: Gdzie pokój niepewny a. wojna potrzebna, tam drogi łacniejszej do wojny szukać jest rzeczą człowieka wzrzednego. Jan.

× Wzrzedzać się, a ś., ał ś. *zabierać ś. na nowe dziwactwa*: Nowym kształtem nieszczęście ś. wzrzedza. L.

× Wzrzedzanie się, a ś., bhm., czynność cz. Wzrzedzać ś.

× Wzrzucac, a, ał p. Wzrzucić.

× Wzrzucenie, a, bhm., czynność cz. Wzrzucac.

× Wzrzucenie, a, bhm. I czynność cz. Wzrzucić. 2. [W.] *zurócenie drobnej monety przy kupnie na szczęście kupującemu*.

× Wzrzucić, i, il, † Wskinać, † Wzkinąć, nied. Wzrucac, Wskidać I. *podrzucić, rzucić w górę, wyrzucić*: Młody rumak, pierwszy raz głos trąby słysząc, dzielny wzrucac łeb w górę. Stasz. 2. *na co narzucić; zarzucić z dołu*.

× Wzrzygać, a, ał, Wzrzygnąć *wzrzygać, rzygnąć w górę*. L.

× Wzrzyganie, a, bhm., czynność cz. Wzrzygać.

× Wzrzygnąć, nie, nał p. Wzrzygać. L.

× Wzrzygnięcie, a, bhm., p. Wzrzygnięcie.

× Wzrzygnięcie, a, bhm., × Wzrzygnięcie czynność cz. Wzrzygnąć.

× Wzrzynać, a, ał p. Werznąć. L.

× Wzrzynanie, a, bhm., czynność cz. Wzrzynać.

× Wzsiec, cze, kt, nied. × Wzsiekać *siekać wzbić, nastroszyć do góry; do góry rozsiec*. L.

× Wzsieczenie, a, bhm., czynność cz. Wzsiec.

× Wzsiekać, a, ał p. Wzsiec. L.

× Wzsiekanie, a, bhm., czynność cz. Wzsiekać.

† Wzstąpić, i, il *na słupie zawiesić*. L.

† Wzstąpienie, a, bhm., czynność cz. Wzstąpić.

Wzstępny p. Wstępny.

Wzstępować, uje, ował p. Wstępować.

Wzstępowanie, a, bhm., czynność cz. Wzstępować.

† Wzsypac, pie, pał, † Wzsuć, nied. † Wzsypanywać *podrzuciwszy wyspac na co*.

† Wzsypanie, a, bhm., czynność cz. Wzsypac.

† Wzsypanywać, uje, ywał p. Wzsypac.

† Wzsypywanie, a, bhm., czynność cz. Wzsypywać.

† Wzsucie, a, bhm., czynność cz. Wzsuć.

† Wzsuć, uje, ul p. Wzsypac.

† Wzszczepać, pie, pał *wszczepić w kierunku ku górze*. L.

† Wzszczepanie, a, bhm., czynność cz. Wzszczepać.

× Wzszumić, i, ał *szumiąc wzbić ś. w górę*. L.

× Wzszumienie, a, bhm., czynność cz. Wzszumić.

† Wzstecz = Wstecz. L.

† Wztyczenie, a, bhm., czynność cz. Wztyczyć.

† Wztyczyć, y, yl = Wstyczyć. L.

Wzucie, a, bhm., czynność cz. Wzuc.

Wzuc, uje, ul, nied. Wzuwać (szczegól. obuwie, pończochy, rękawiczki) *obuć, wdziać, na-*

dziać, wciągnąć, włożyć, oblec: Hanka wzuła tróspy na bosc nogi. Reym. Wzuj mi ten trzewik. Troc. W. sobie trzewiki, pończochy. Troc. W. suknię. Przen.: *przywdziać, wziąć na siebie, okryć ś. czym*: Zstępuję z nieba i Bóg ziemię przegladam, kształt wzuwszy bzłowicezy. Żebr, Niech hańbę wzuje ten, kto... fałsz na mnie wleczc. Kochan. (= *niech ś. hańbą okryje*).

Wzupać, a, ał malar.: Kolor wzupa = *wsiąka* *zbytecznie w drzewo lub płótno, nie pokrywając powierzchni*. Mag.

Wzupanie, a, bhm., czynność cz. Wzupać.

Wzupać, a, ał p. Wzuc.

Wzuwanie, a, bhm., czynność cz. Wzuwać.

Wzwałać, a, ał i W. ś. p. Wzwalic.

Wzwalanie, a, bhm., czynność cz. Wzwałać.

Wzwalanie się, a ś., bhm., czynność cz. Wzwałać ś.

Wzwalenie, a, bhm., czynność cz. Wzwalić.

Wzwalenie się, a ś., bhm., czynność cz. Wzwalić ś.

Wzwalić, i, il, nied. Wzwalać *wwalić na wierzch czego, walcąc z dołu wzrzucić, wstoczyć, zarzucić na co*. W. ś. I. *wwalić ś. na co, zwalić ś. na wierzch czego, powalić ś. na co*. 2. *rozwalić ś., rozłożyć ś.*: Gdy na lisa głód przychodzi, tedy ś. zdechłym uczyni i wzwaliwszy ś., leży, gębę otworzywszy a ozór wywiesiwszy. Spicz.

Wzwarcie, a, bhm., czynność cz. 2. Wzwrzeć i Wzwarć.

[Wzwarć, wezwrze, wzwarł] p. 2. Wzwrzeć.

Wzwarzac, a, ał p. Wzwarzyc.

Wzwarzanie, a, bhm., czynność cz. Wzwarzac.

Wzwarzenie, a, bhm., czynność cz. Wzwarzyc.

Wzwarzyc, y, yl, nied. Wzwarzac *wwarzac sprawic, że wsplynie, wyjdzie w górę; zwarzyc; wwarzyc*. Ort., Troc. Wzwarzam, *feroefacio*. Kn. Smołą z sadłem wtóż w garniec, a tak mieszając, wwarz, aże ś. wspieni ku kipieniu. Trzye. Wino moene, wilgotności ciała zagrzewając, wwarzza i wzburza. Trzye. Przen.: Bóg wwarzza jako garniec morze. Bud. (czyni, że wre głębokość jako garniec. B. G.).

† Wzwaśnić się, i ś., il ś. *waśnić ś. wzburzyć ś., uniesć s.*: Pragną zguby kościoła, który spotwarzyl i na który ś. tak bardzo wzwaśnili. Skar.

† Wzwaśnienie się, a ś., bhm., czynność cz. Wzwaśnić ś.

Wzwiać, eje, ał, nied. Wzwiewac I. *wiejąc wzruszyć; wzdac; wiejąc zadrzeć, uniesć, wzbić, zerwad, wznieść do góry; podwiać*: Pył i piasek wiatr rozwiewa i miecie. Pilch. (= *zdziara*). Wiatr wzwiewa spódnice. Wzwiewał wiatr lekki włosów. Żebr. Wtedy ś. kształtna zdała, ciało obnażały wsporne wiatry, ubioru przeciwnie wzwiewały. Żebr. 2. † W. *zawiać, zerwawszy ś. powiać*. Wen.

× Wzwiadki, ów, bhp, p. Wzwiady. Sł. wil.

× Wzwiady, ów, bhp, × Wzwiadki *wywiad, wywiady, zwiady, wywiadywanie ś., wywiadzenie ś., przepięgi, rekonesans*: Na W. postać, jachać, *sciscialum*. Kn. (= *illa zasięgnięcia języka*). Zbiegów innych, których miał pogotowiu, wysłał na W., gdzieby też Jugurta przebywał. Pilch. Teraz w to powietrze na wsi siedząc, posłałem do Krakowa na W., coby ś. wdy z powietrzem działo. Podw. Co lżejsze ludzie jezdne wyprawowały w polu na W. P. Koch. Na W. co mówić. Troc. (= *ciągnąć kogo za język*).

Wzwianie, a, bhm., czynność cz. Wzwiać.

× **Wzwiastować**, uje, ował p. **Zwiastować**. Głos.

× **Wzwiastowanie**, a, btm., czynność cz **Wzwiastować**. Pat

× **Wzwiątr**, Na **W.** przys. *przeciw wiatrowi pod wiatr*: Iść, płynąć **W.** Rej. Troc. L. Jedni ś. wiatrom unosić dają, drudzy upornie **W.** żeglują

Wzwicie, a, btm., czynność cz. **Wzwic**.

Wzwic, ije, ił p. **Wzwinąć**.

1. † **Wzwiedzenie**, a, btm., czynność cz. **Wzwiedzić**.

2. † **Wzwiedzenie**, a, btm., † **Wzwiedzenie** czynność cz. **Wzwieść**.

3. † **Wzwiedzenie**, a, btm., czynność cz. **Wzwiedzić**.

† **Wzwiedzenie się**, a ś., btm., † **Wzwiedzenie** ś., czynność cz. **Wzwieść** ś.

† **Wzwiedzić**, i, ił *poznać*: Czytają podróży, by wzwiedzili wszystek świat, gdzie sami nie byli. Rej.

† **Wzwiedzieć**, **wzwie**, **wzwiedział**, † **Zwiedzieć** *powziąć wiadomość, dowiedzieć ś., spostrzec ś., poznać, przekonać ś., przewidzieć, domyślić ś. zauważyć*: **W.**, scire, percipere. Ps. flor. **W.**, *dowiedzieć ś., poznać*. B. Sz. Głos. Żaden nie **wzwie**, jako prędko zginie. Rej. Ano żadny ani **wzwie**, ani tego zgadnie, gdy przygoda z nieszczęściem na kogo przypadnie. Rej. Straw ich w gniewie, a **wzwiedzą**, że Bóg panuje. Bud. (niech poznają. B. G.; niech doświadcza. L.). Że Pan przemógł szatana, anieli **wzwiedzieli**. K. G. Ani sam **wzwie**, jako niewiedomie a jako niewiadomie przypadnie mu wszystko. Rej. Ani **wzwiesz** sam, jak ś. to wszystko poszeżęci i rozmnoży wedle myśli twej Rej. Ani sam **wzwiesz**, skąd ci to przypadnie. Rej. (nie **wiedzieć** skąd). Ani sami **wzwiedzą**, kiedy a gdzie mają wpaść w paszczkę onemu wilkowi, który zawždy ustawicznie nad mieni chodził, jakoby je pożreć mógł. Rej. Mieczem ustawicznie grozi a tuż go dzierży nad głową twoją, że ani **wzwiesz**, rychło-li go spuścić ma. Rej. Kiedy ś. najlepiej o przymierzu fortuny ubezpieczysz, alié ona jak Tatarzyn tuż wnet za posłem wojsko wyprawi, ani **wzwiesz**, z której cię strony chluśnie. Rej. Rybeczka około wędki igra, alié po chwili chył na brzeg, ani ś. sama obaczy, co ś. jej stało; takież ptaszek pod siecią a. na lepie ani **wzwie**, kiedy uwięźnie. Rej. Majętność twoja, ani **wzwiesz**, ani obaczysz, jako z ciebie złupiona będzie. Rej. Przyjdzie na cię złe, ani **wzwiesz**, skąd ś. weźmie. Leop. (nie **wzwiesz**, gdy przyjdzie na cię. B. B.). Przyjdzie na cię złe, którego wyjścia nie wiesz; przyjdzie na cię nagłe spustoszenie, nim **wzwiesz**. B. G. Czujmyż ś., bo nie **wzwiemy**, gdy nas zagubi. Chrz. Najlepiej, kiedy ś. bracia dzielą eubo, bez kłopotów, iż wójt o tym nie **wzwia**. Grote.

† **Wzwiedzenie**, a, btm., p. 2. **Wzwiedzenie**.

† **Wzwiedzenie się**, a ś., btm., p. **Wzwiedzenie** ś.

1. † **Wzwierać**, a, ał p. 1. **Wezwrzeć**. † **W.** ś., pienie ś., bąble czynić. Bobr.

2. † **Wzwierać**, a, ał p. 2. **Wezwrzeć**.

1. † **Wzwieranie**, a, btm., czynność cz. 1. **Wzwierać**.

2. **Wzwieranie**, a, btm., czynność cz. 2. **Wzwierać**.

† **Wzwieranie się**, a ś., btm. czynność cz. **Wzwierać** ś.

† **Wzwieść**, edzie, ódl, nied. † **Wzwodzić** 1. *wywieść w górę, wznieść, podnieść*. B. Sz. **Wzwodzić**,

podwodzić wzgórze, wyciągnąć do góry. L. Co żywo do bram bieży, mosty **wzwodzi**, a król sam wszystkich z pilnością obchodzi. P. Koch. **Wzwozdzony** most, **wzwod**. **wzwodni** most. L. (= **zwodzony**). 2. kogo = **podnieść**, **wydzwignąć**, **dzwignąć**, **postawić na nogi**: Aramat, widząc, że brat jego miły już był na ziemi, tak srodze raniony, chciał go **W.**, ale próżne prace były, bo i sam na nim poległ obalony. P. Koch. **Wzwiedzie** starea tego P. Koch. Osła upadłego **wzwiodł**. Sekl. Przen.: Bóg nas po tym upadku **wzwiodł** i **wydzwignął**. Wuj. (= *wsparł, wspomógł*). **Wzwodzi** ciche. Jehowa, tłumie niezbożne aż do ziemi. Bud. (= *podwyższa, wywyższa*) (pokorne podnosi, a niepobożne aż ku ziemi unia. B. G.). Chleb ten w sakramencie posila słabych, potwierdza podróżnych, **wzwodzi** upadłych. Wuj. Choruje-li kto, modlitwą wiary Pan zachowa niemocnego i **wzwiedzie** go. Fund. Podpiera Jehowa wszystkie padające, a **wzwodzi** wszystkie nachylone. Bud. (= *podtrzymuje*). (zatrzymawa upadające, a podnosi obalone. B. G.). Ratuji mię od nieprzyjaciół, a od powstających przeciwko mnie **wzwiedź** mię. Bud. (wyrywij mię od nieprzyjaciół, a od powstających przeciwko mnie uczynj mię bezpiecznym. B. G.; zastoń mię. L.). Jehowa **wzwodzi** z prochu niedostatecznego, z gnoju podejmuje ubogiego. Bud. (= *wywodzi, wyprowadza*: **wzbudza** z prochu ubogiego, a z gnoju podnosi żebraka. B. G.). 2. **wywieść**, **wyprowadzić** **budując**; **wznieść**, **wystawić**, **wybudować**, **zbudować**: Rozruszcie kościół ten, a we trzech dniach **wzwiedę** go. Bud. (wystawię go. B. G.). Z brukowych ziem nie **wzwodzą** nieba daru możnej Cerery. Gawiń 3. namiot = **zebrać**, **zwinąć**, **rozebrać**: **Wzwiódz** namiot swój, Abram przeniósł ś. Leop. (zebrawszy. Leop.; ruszywszy z namiotem. B. G.). 4. **wwieść**, **wprowadzić**: **Wzwiódł** wodę trzemi rowy w dziedzinę. 5. anat.: Mięsień **wzwodzący** pracę a. łechtaczkę p. **Naprzęzacz**. † **W.** ś. *podnieść* ś., *powstać*, **dzwignąć** ś., *wstać na nogi*: Tak dobrze jelenia strzałą swą wygodził, że ś. na swoje nogi więcej już nie **wzwodził**. Otw.

Wzwiewać, a, ał p. **Wzwiać**.

Wzwiewanie, a, btm., czynność cz. **Wzwiewać**.

† **Wzwiewek**, wku, lm. wki *wiatr pomyślny*, † **powiatr**, † **powiewny wiatr**: **Wzwiewkiem** łaskawym **dzwiewię** dni szedł. Zebr.

† **Wzwijać**, a, ał p. **Wzwinąć**.

† **Wzwijanie**, a, btm., czynność cz. **Wzwijać**.

† **Wzwinąć**, nie, nął, † **Wzwic**, nied. † **Wzwijać** co = *nawinąć na co, okręcić po wierzchu czego, wzmotać*.

† **Wzwinięcie**, a, btm., † **Wzwicie** czynność cz. **Wzwinąć**.

† **Wzwlec**, cze, kl, nied. **Wzwlekać** *wlokąc wznieść do góry; wciągnąć, wwinować, wdługować, zaciągnąć na górę. L.*

† **Wzwleczenie**, a, btm., czynność cz. **Wzwlec**.

† **Wzwlekać**, a, ał p. **Wzwlec**.

† **Wzwlekanie**, a, btm., czynność cz. **Wzwlekać**.

† **Wzwłoka**, i, lm. i p. **Zwłoka**: Na tę małą **wzwłokę** oddania zasług. Okol.

Wzwod, u, lm. y p. **Wzwód**. Troc.

† **Wzwodę**, † **Na W.** przys. *przeciw prądowi wody, pod wodę, w górę rzeki, strumienia i t. p.*: Post. pr. **Na W.** Troc. **Na W.**, przeciw wodzie płynąć. L.

† **Wzwodni** p. **Wzwodowy**: Most **W.** Paszk.

× **Wzwodnik**, a, lm. i anat., p. **Naprzęzacz**.

× **Wzvodny** i. p. **Wzvodowy**. 2. anat. (erectilis) *wyprężny*: Guz W. Tkanka wzvodna.

† **Wzvodowy**, × **Wzvodny**, † **Wzvodni** przym.: od **Wzwód**: Most W. = *zwodowy, zwodzony, spuszczone, × spustny*.

× **Wzwodzenie**, a, btm., czynność cz. **Wzwodzić**.

† **Wzwodzenie się**, a, btm., czynność cz. **Wzwodzić** s.

† **Wzwodzić**, i, ii i † **W. s.** p. **Wzwieść**.

† **Wzwołać**, a, ał *zwołać*: Wzwoła wszystkich lud wołaniem przewielikim. B. Sz. Przetóż gdyż wszystkim lud wzwoła, a trąby zabrzmia... B. Sz. A tak stojąc Rapsaces wzwołał wielikim głosem po żydowsku, rzekąc: Słyszcie słowa króla asyryjskiego. B. Sz.

† **Wzwołanie**, a, btm., czynność cz. **Wzwołać**.

Wzwód, odu, lm. ody, **Wzvod** i. *wzwiedzenie, wzwodzenie*. L. 2. a. † **Wzvodni** most most *zwodzony, spustny, do podnoszenia jedynym kołcem w górę i przerywający w ten sposób drogę do twierdzy przez fosę*: Na Podlasiu dziś jeszcze oracze łańcuchy od wzwodów mostowych i zawiasy od bram wykopywają. Stryjk. Wśrodku jest zamek, na który po wzwodzie wchodzą, kiedy kto przyjdzie ku tej stronie P. Koch. Brama najwarowniejsza przy dużym swym wzwodzie wartość ma liczną. Tw. 3. fizj.: † **W. prącia** = *naprężenie, wyprężenie, wyprostowanie s., podniesienie s., stanie, sterczenie członka męskiego*: Rzepa W. otrokom pobudza, a niewiastom zbestwiałość. Trzye. Moe nasienia Inianego mężom czyni W. Trzye. Kuczmerka W. mężom czyni a ku psocie zapala. Trzye. Warzony por pobudza W. a żądzę cielesną. Trzye. 4. patol.: W. prącia bolesny (chorda venerea). W. bolesny prącia w wieńdrze (chorda gonorrhoeica).

† **Wzwracać**, a, ał p. **Wzwrócić**.

† **Wzwracanie**, a, btm., czynność cz. **Wzwracać**.

† **Wzwrot**, u, lm. y *zwrot wstecz; powrót, cofnięcie s.*: Nie zostawa już W. mym żąglom. Otw. [W.], † **Na zwroty** przys. z *powrotem, napowrót, nazad*: Mówili, że dobrze porzucił działa i W. do Halicza. Pol. Szła na zwroty od wzgórką licejskiego. Zebra.

† **Wzwrócenie**, a, btm., czynność cz. **Wzwrócić**.

† **Wzwrócić**, i, ii *odwrócić, wywrócić do góry, zadrzeć ku górze*. L.

Wzwyczaić, i, ii, × **Wezwyczaić**, † **Zwyczaić**, nied. **Wzwyczażać**, × **Wzwyczażać**, † **Zwyczażać** i. *włożyć, wciągnąć, wuczyć, wćwiczyć, wetrzeć, wdrożyć, uprawić w co; przyzwyczaić, nazwyczaić, przyuczyć do czego*: Wzwyczażam do czego. Troc. W. kogo do porządku. W. do niebezpieczeństw (= *zaprawić; otrząskac, oswoić z niemi*). Większa część ludzi, wzwyczażona do bezprawia, utraciła czucie jego. Stasz. W lekarstwa wzwyczażonym większa doza nie szkodzi, u niewzwyczażonych często złe skutki sprawuje. Krup. Ręce moje przywykną do pracy; serce już jest wezwyczażone do cierpliwości. Węg. 2. × **W. co** = *wprowadzić w zwyczaj, w modę, upowszechnić, rozpowszechnić*: Wzwyczażona przedaź szarż w wojsku mieszała w awansach dobry porządek. Djar. gr. **W. s.**, **Wzwyknąć** i. *włożyć s., wdrożyć s., wciągnąć s., nawyknać, przyzwyczaić s., przywyknąć, otrząskac s., oswoić s., żyć s. z czym*: Za czasem wzwyczaić s. Błaż. Cnota, do której s. zmłodu wzwyczaić, staje s. jakoby przyrodzoną człowiekowi. L. Korsykanie tak s. do sztuki strzelania wzwyczailli, iż s. stali najzręczniejszymi strzelcami w Europie. L. W. s.

uważać go za ojca. Rzew. W państwie austriackim rzadkim był taki, coby ten tytuł palił, mając własny, do jakiego są wzwyczażeni. Rzew. Już dawno na podobne patrzę przykłady, a wzwyczaić s. do nich nie mogę. L. Niewolnik ten, co w jarzmo wzwyczał. Uj. 2. × **W. s. wejść w zwyczaj, w modę, obrócić s. w nałóg, rozpowszechnić s., upowszechnić s.**: Wzwyczało s. = *utarło s., przyjęło s. powszechnie*. Daj Boże, aby w radach krajowych nie toż właśnie wzwyczało s., iż to tylko przemaga, co świegotliwym i wrzaskliwym ludziom upodobało s. Błaż.

Wzwyczażać, a, ał i **W. s.** p. **Wzwyczaić**.

Wzwyczażanie, a, btm., czynność cz. **Wzwyczażać**.

Wzwyczażanie się, a, btm., czynność cz. **Wzwyczażać** s.

Wzwyczażenie, a, btm. i. czynność cz. **Wzwyczaić**. 2. p. **Wzwyczażenie s.**; *wprawa, zwyczaj, nałóg*: W tej rzeczy wprawa i W. najwięcej może. Pir. Tak to czyni W., że co nam straszne stworzenie lub osobliwsze s. zdaje, poufałe z czasem staje. Jak. W. Bój s. i kochaj Boga, służ bliźniemu — to jest istotą, reszta W. Szym.

Wzwyczażenie się, a, btm., niek. **Wzwyczażenie** czynność cz. **Wzwyczaić** s.

Wzwyczażony i. im. od **Wzwyczaić**. 2. *który s. wzwyczaił, przywykły, nawykły do czego, zwyczajny czego; zwykły, utarty, zwyczajny, pospolity, powszechny*.

Wzwyknąć, knie, knął a. kł p. **Wzwycaić**.

Wzwyknięcie, a, btm., czynność cz. **Wzwyknąć**.

† **Wzwysz** p. **Wzwyż**.

† **Wzwyszą** p. **Wzwyż**.

Wzzywacz, a, lm. e *ten, co wzywa a. wzywał*. Macz.

Wzywać, a, ał p. **Wezwać**.

Wzywanie, a i. btm., czynność cz. **Wzywać**. 2. im. a *głos wzywający, wołanie, prośba*.

Wzwyż, † **Wzwysz**, † **Wzwyszą** przys. i. *na wysokość, na wzwyz, w górę, do góry*: Lichtarze dwa na chłopa wzwysz srebrne. Warg. (= *wysokości chłopa*). Podstawek na trzy łokcie wzwysz. Wuj. (= *na trzy łokcie wysoki, wysokości trzech łokci*). Ołtarz był wzwysz na trzy łokcie. B. B. Na trzy łokcie W. przez trzy lata podrość. Ku. W. łokieć, na W. łokieć. Troc. Na miejscu chłodnym, gdzie słońce nie dochodzi, drzewo wzwyszą rośnie, a nie na miąższość, aby s. pień rozrastał. Trzye. Pomknij W. Troc. Na łokieć W. podrość, podniósł. Troc. I za dworem na pagórku, który zdala jakby ładu dozorował, wyniósł s. trochę W. i rozsiadł bardzo wspaniale. Krasz. 2. *wyżej, powyżej, nad*: W. leży. Troc. W. i niżej księżyc. Troc. W. w piśmie = *wyżej, powyżej, przedtym, dopiero co*: W. tak pisze autor. Troc. W. namieniony, rzezonny. Troc. W. niedostatku mówię W. wspomnianych przedmiotów, musiała nieochybnie zwracać s. całą czynność w ludziach. Czart. A. U książąt W. rzezonych przyczyn i prywatnych zacięgnięte były długi. Alber. 3. † **Przez wzwysz** = *zbyt, nazbyt, do zbytku, zbytnio, nadmiernie*: Gniew Pański wzruszył s. na lud i poraził go porażką przez wzwysz wielką. Leop. (plagą bardzo wielką. B. G.).

Wzwyżać, a, ał *wznosić, podnosić do góry*: Dusza moja ciąży ku wam i mocy swoje posila i wzywa. Poręb.

Wzwyżanie, a, btm., czynność cz. **Wzwyżać**.

† **Wzwyższać**, a, ał i † **W. s.** p. **Wzwyższyć**.

† Wzwyższanie, a, btm., czynność cz. Wzwyższąć.

† Wzwyższanie się, a s., btm., czynność cz. Wzwyższając s.

† Wzwyższenie, a, btm., czynność cz. Wzwyższąć.

† Wzwyższanie się, a s., btm., czynność cz. Wzwyższąć s.

† Wzwyższyciel, a, lm. e ten, co wzwyższył a co wzwyższy: W., podwyższyciel, wynosiciel. L.

† Wzwyższycielka, i, lm. i forma ż. od Wzwyższyciel.

† Wzwyższąć, y, ył, nied. † Wzwyższąć = Wywyższąć: Pan s. dlatego zniżył, by sługi wzwyższył. K. G.

[Wzdzięczny]=Wdzięczny.

[Wdzięk, u, lm. i] p. Wdzięk.

Wzierać się, a s., btm., czynność cz. Wezierać s.

[Wzierać się, wezierać s., wzierać s.] p. Wezierać s. Wzarty który s. wzartł, wpił w co: W kość czolną W. wrąb ciężkiej korony. Wysp.

Wzalenie, a, btm., czynność cz. Wzalarzyć.

Wzalenie się, a s., btm., czynność cz. Wzalarzyć s.

† Wzalarzyć, y, ył wzniecić żarem, rozżarzyć, rozognić, rozpalic, zapalic, zażec, rozplomienie; wzbudzić: Dary swemi wzarzył w jej sereu płomień miłości. Koch. J. W. zawziętość. Nowa rzecz, natrąciwszy s., powtóre szaleństwo Świdrygajlona wzarzyła. Błaż. W. s. rozżarzyć s., rozpalic s., rozplomienie s., zapalic s., rozognić s., wspanąć, wybuchnąć, zająć s., płomieniem, zapalać, zapłonąć: Potym s. wojna królowi nad mniemanie z Krzyżakami wzarzyła. Błaż. (=wybuchła, wszczęła s., rozszrotyła s., powstała nagle i gwałtownie). Temi słowy zawziętość wzarzy s. Turnowa. Koch. J.

Wząc, weźmie, wzięł, × Wźmiać, nied. Wźmiać co żnac wcisnąć; wgnieść żęciem. L.

Wźnąć się, weźnie s., wzięł s., nied. Wźnąć s. żnac zapućić s. w co; żnac swoje, zająć część cudzego. St. wil.

† Wźda p. Wźdy. Ps. flor.

† Wźdam p. Wźdy. Gosł., Kwiat., Glicz.

Wźdy i. [W., Wszegdy, Wszechdy, Wsze, Zawźdy, Zawdy, Zawzdy, Zawszedy, Zawszerno], † Wźdy, † Wszda, † Wszegdy, † Wszegi, † Wszegdy, † Wszedy, † Wzegi, † Wszedgi, † Zawźdy przye. zausze. Wen. Stawa Oćcu i Synowi i świętemu Duchu, jako była z początku i nynie i wszda i na wieki wiekom. Ps. flor. Toć nam wolno wszegdy s. sunąć ku potrzebie. Bardz. [Na W.]. 2. a. † Wźdam sp. = a) jednak, jednakże, atoli, wszelako, mimo to, pomimo to, w każdym razie, z tym wszystkim, zausze, przecie, przecież, bądź cobądź. B. Sz. And. z Kobył., Zwr. M., Biel. M., S. Par., Pr., Kaz. 1555, Glicz., Orzech., Rej, Błaż., Opal., Pot. Co tych ludzi na świecie jest, którzy tego nie godni, żeby im świeciło słońce, a W. słońce na każdy dzień wschodzi. Górń. Podpił sobie nieźle, także i gospodarz, ale wźdam nie tak bardzo. Piotr. Iżeście wy W. śpiegowie. H.J. Starsza ja dobrze, a wźdam nie odrzucała, ani odrzucam na stronę życzliwej rady. Bart. Spełnić nie może mdły człowiek wszystkich cnót, W. nie już ustać, lecz tym więcej robić. Stryjk. Bo i tą siecią (połną) czterdziu dostaniesz, acz rzadko, ale W. dostaniesz, jedno je trzeba znieć. Cyg.

Ten hojnie rzeczami szafuje, a W. mu przybywa; a drugi skąpi, a W. ubożeje. E. B. Woda śnieżna bardzo martwi korzeń drzewia, a chociażby s. też potym od słońca zagrzało, W. ona pierwsza zawada, jej zimnem uczyniona, trudno już ma być oddalona. Trzye. Co patryarsze za pracę posłać, żeby W. nie z gołemi rękoma do niego przyjść? Sak. Moc, która s. w starym a prawie wyrobionym ciełe Amuratowym została, dodawała mu W. jednak dobrego serea. Baz. Wiemy, iż co jest przed ludźmi wysokięgo, to jest przed Bogiem obrzydliwością, W. s. jednak na wysokie stolice kaszemy. Żarn. Nie wiasty takie, jeśli odejście płodu nie będzie, W. jednak trudne mają porodzenie. Spicz. Cierpiam ci W. jednak wiele rzeczy dosyć długo. Baz. [W. Hanki mu nie dam, choćbym w truchle ją widział]. Gliń. b) przynajmniej, w ostatnim razie, wreszcie, choć, chociaż, zresztą, aby, tylko; jedynie, jedno: Panie Boże, daj aby to zawždy, a jeśli nie może być zawždy, tedy aby W. często było z pożytkiem ludzkim. Baz. Nie trzeba tak z kim postępować, iżby wstyd do końca stracił; ispiej, że go W. jeszcze co przy nim zostanie. Górń. Cheieli go a. zabić, a W. dostać jakokolwiek do ręku. Papr. Odpędziwszy a. W. przynajmniej uskromiwszy chorobę Ocz. Ogród wszelki żąda wolnego powietrza, a. które s. W. niejako ku mierności skłania. Trzye. Snadźby W. znośniejsza rzecz była, acz zła, wzdabym była, placząc, milczała. Leop. To jest staranie najlepsze, które też W. czasem jako krotofilą bywa przesadzone. Rej. Dziecko, drząc, na małych czaszeczkach z wagą s. stawiło, wątluchne, czym W. kolwiek żyłkom pomagając. Żebr. Tu W. już na tym świecie jako tako odcierpieć, a W. do czasu więzienie podjąć, a s. jakim W. rękodemstwem wyprosić. Rej. Ogień popalił wszystkie pastuchy, jedno żem s. ja W. wymknął, abym ci to zwiaśtował. Leop. (uszędłem tylko ja sam. B. G.). Nie przestałem ja robić propozycji, aby W. cokolwiek uczynił. Boh. c) przecie, przecież, wreszcie, nareszcie; wkońcu, koniec końców, raz przecie: Już Panu W. kiedy uwierzmy a wolającego wśluchajmy. Żarn. Czas już, żeby W. kiedy co wielkiego świat widział po mnie i co przeważnego. P. Koch. Do tych uszu, które są pochlebstwem napełnione, niechaj też W. kiedy prawdziwe wniędzie słowo. Górń. Pana Boga proszą, abys wasza królewska mość W. mógł s. wywieźć z tych siel przymierza tego. Jan. Rzumiał biskup, że Bolesław jawnym narzekaniem ludzi miał s. W. upamiętać. Błaż. Dla Boga, czemuż s. W. nie czujemy, czemu W. łaski Pańskiej przesypiamy? Podw. W. pisał, W. przyszedł. Troc. A jakoż W. to było? Troc. [Najmilejszemu ja wyglądała: kiedyż W. u mnie będzie?]. Wójc. d) wszakże tylko, z tym jednak zastrzeżeniem, pod tym tylko warunkiem: Rzekł Faraon: ja was wypuszczę, abyscie ofiarowali Bogu na puszczy, ale wźdam, abyscie dalej nie odchodzili. St. wil. e) zauszeć, przecie, przecież, wszak, wszakci, wszakże, toż, toć, w każdym razie, bądź cobądź: Zmituj s., Panie, zmituj, wźdymci Twoim dziełem. Koch. W. Być był Bóg ojeem waszym, wźdybyscie mię miłowali. Leop. (tedybyscie mię miłowali. B. G.). (= pewniebyscie...). By wiedział gospodarz, o którejby godzinie złodziej miał przyjść, wźduby czuł... Leop. (wźduby czuł. B. G.). (= jużci, oczywiście, naturalnie. ma s. rozumieć, że...). Kto często mierzy, W,

kiedy uderzy. Kn. (= *nie dziwnego, że...*). Wzdyć państwa zbytkiem giną. Opal. Przebóg, cóż czynisz, na myśl dawne wiodąc żale, wzdyć ś. to sama we łzach swych pogrążasz całe. Min. f) Wzdyby = *to by jednak, mozeby przecie*: By ś. nadgłości panów dobry przyjaciel sprzeciwił, wzdyby do uznania siebie przychodzili. Skar. g) *zgola, ze wszystkim; wogóle, żywnie*: Któż W. z każdej strony uszczęśliwiony? Koryt. Bóstwo samo z siebie nigdy z żadnym stworzeniem nie mówiło, jeno zawždy przez jaki instrument: a. przez anioła, a. przez proroka, a. W. przez jaki pośrzodek do tego godny. Rej. Ja pewny, że przyzwolisz, nie pierwsza to próba, na to wszystko, cokolwiek W. mi ś. podobna. Min.

[Wze] już.

† Wzecz, wżegnien, wżęgi, † Wżegnąć, nied.
† Wżęgać wpalić. L.
† Wżęgać, a, ał p. Wżec. L.
† Wżeganie, a, blm., czynność cz. Wżęgać.
† Wżęgnąć, nie, nął p. Wżec. L.
† Wżęgnięcie, a, blm., czynność cz. Wżęgnąć.
[Wzenę, wżenie] p. Węgnąć.

Wżerać się, a ś., ał ś. p. Wżeręć ś.: Mróz wżerał ś. ostremi kłami w ziemię. Reym. Wżerał ś. oczyma w tę twarz, by z niej wyczytał straszną tajemnicę. Przybysz. Wojska republikańskie wżerały ś. w kamienną Pontebbę. Żer. Wżeranie się, a ś., blm., czynność cz. Wżerać ś.

Wżęcie, a, blm., czynność cz. Wżąć.
Wżęcie się, a ś., blm., czynność cz. Wżąć ś.
Wżęty I. im. od Wżąć. 2. im. od Wżąć ś., który ś. wżął, żnąc zapuścić ś. w co.

× Wźmiać, wźmie, wźmiął p. Wźąć.

Wżycie się, a ś., blm., czynność cz. Wżyć ś.: Dar wżycia ś. w nieskończoną mnogość obcych istnień.

Wżyć się, yje ś., ył ś., nied. Wżywał ś. *żywszy ś. wmięszac ś., wglębić ś., zespolić ś.*: Dosia potrafiła zaraz W. ś. tutaj, poznać ludzi, zastosować do nich. Krasz. Tak ś. wżywa w szalony wir życia paryskiego. Przen.: Wżył ś. już był potrochu w te formy, które tam są praktykowane. Kaczk. (= *przywykł do nich, otrząskał, oswoił ś. z nimi*). W tych trumnach myśli Boże o was, które wami być miały samemi, a w któreście W. ś. nie podołali. Krasin. Kościusko wżywa ś. w epokę i potrzeby ojczyzny. Patrzył na ich biedę, wżywał ś. w ich tęsknoty. Ole. Wżywaj ś., wmyślaj, wglębiaj w samego siebie. Brt.

Wżymać, a, ał p. Wżąć.

Wżzymanie, a, blm., czynność cz. Wżymać.

Wżynać się, a ś., ał ś. p. Wżąć ś.

Wżynanie się, a ś., blm., czynność cz. Wżynać ś.

Wżywać się, a ś., ał ś. p. Wżyć ś.

Wżywanie się, a ś., blm., czynność cz. Wżywać ś.

Ponieważ zasadą pisma głoskowego jest, ażeby każda pojedyncza litera odpowiadała *pojedynczemu* dźwiękowi, przeto niewłaściwie sobie postąpili nasi przodkowie, przyjmując do abecadła polskiego literę *x* dla wyrażenia *dwu* naraz spółgłosek: *k* i *s* lub (między samogłoskami) *g* i *z*. Zaczęto od pisania przez tę literę wyrazów greckich i łacińskich, jak: axamit, Xerxes, examen, ekukcja, exempja, exorbitaneja, emisja i t. d., przyczym, jak widzimy, nie uwzględniano pod wpływem obcej pisowni różnicy dźwięków *ks* i *gz*. Następnie literę *x* widzimy w dawnych naszych pisarzy i w niektórych wyrazach polskich, jak: *xiągę* wraz z wszystkimi od niego pochodniami, *xieni*, *xiągka*, *xiągyc* i t. d., przyczym pisarze ci (Jan Kochanowski, Januszowski, Górnicki i in.) wprost zachęcali do używania tej litery w piśmie polskim. Deputacja Towarzystwa przyjaciół nauk radzi pisać wyrazy cudzoziemskie przez *x*, a polskie przez *ks* i *gz*. Krakowska Akademia umiejętności

również nie wyklucza użycia w pisowni polskiej itery *x*. Ponieważ tedy czytelnicy nasi znajdować będą w piśmiennictwie naszym wyrazy polskie pisane przez *x*, uważałem za potrzebne powiedzieć tych parę uwag, upoważniających słownikarza polskiego do wykazania wyrazów, o których mowa, zaczynających się dawniej od *x*, nie pod nieistniejącą prawie teraz w polskim abecadle literą *X*, ale pod literą *K*. W skróceniach a) oznaczano literą *x* wyrazy: *ksiądz*, *książe*, *ksiązęcy*, *księga* (= dział dzieła): X. pleban, X. biskup, XX. (księża) Bazylianie; w. x. litewski (= wielki książę litewski), W. X. Moś (= wasza książęca moś), tom II, x. 3, (= tom drugi, księga trzecia); b) *X P S* znaczyło *Chrystus*, tutaj bowiem *X* i *P* występują jako greckie litery = *ch* i *r*); c) w matematyce *x* oznacza ilość niewiadomą; d) jako liczba rzymska oznacza *10*, przewrócone bokiem — *tysiąc*, prosto stojące z kreską u góry — *10000*.

Y (ypsylon, ipsylon, igrek) jest literą przejętą przez łacinników i Polaków od Greków. Używa ś. ona do wyrażania dźwięku jakby i po-

zbawionego jotacji, a ponieważ język polski każde *i* zaczynające wyraz lub zgłoskę jotuje, przeto nie może być wyrazów polskich (i zgłos-

YCHY

sek), zaczynających ś. od Y. W pierwotnej jednak chaotycznej pisowni zaczęto często wyrazy polskie od tej litery, utożsamiając ją z literami i i j. W Psalterzu florjańskim (w. XIV) i Biblii szarospatackiej (w. XV) np. czytamy: yastkōla (jaskółka), ymieē (mieć), yenze, ysem (jesm), yzby (izby), yze (ize), yuz, y (i spółnik), ya (ja), yako (jako), Ysmaelowy i t. d. Wobec tego niewłaściwie byłoby podawać wyrazy z uwagi na taką ich pisownię—pod literą Y; znajdzie je czytelnik pod literami I i J. W innych miejscach wyrazów polskich używano litery y również w znaczeniu i i (szczególniej często po samogłosce) j: nybeo, mówyc, pamyć, Moyżaszowy, Aaronowy, egipskyey ziemi, Zamoy ski, poydzie i t. d. Po spółgłoskach mięk-

YSZEK

kich, z wyjątkiem c, cz, dz, dź, rz, sz, ź (po których tylko y używa ś.), zgodnie z wymawianiem, nie piszemy litery y, chociażby pierwotne wyrazy spolszczone były pisane przez y (Likurg, liceum, Lidja, nie: ly...).

[Ychy] w. wyraz oznaczający potwierdzenie (tak, dobrze, doskonale) lub śmiech. Pc.

[Ychychy] w. okrzyk zadowolenia, radości. Pc.

[Y! siś] wołanie na konia.

[Yja] p. Yjo.

[Yjo, Yja] wio! wołanie na konia, popędzając go.

[Ykać, a, a!] czekać.

[Ykanie, a, blm.] czynność cz. Ykać.

[-Yszek] przyrostek zdrabniający, -uszek, np.: wianyszek, garnyszek.

KONIEC TOMU SIÓDMEGO.